ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର
ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ।

ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡ (ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ, ଫ—ମ)

ସଂଗ୍ରାହକ—ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ

ସହକର୍ମିଣୀ—ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ

ସହାୟକ—୧। ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ଦାଶ, କାବ୍ୟତୀର୍ଥ,
୨। ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର, ଏମ.ଏ., ବି.ଏଲ୍.
୩। ଶ୍ରୀ ବଚ୍ଛନଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ, ବି.ଏ
୪। ଶ୍ରୀ ଭୁବନେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର
୫। ଶ୍ରୀ ସାମନ୍ତ ନରସିଂହ ମହାପାତ୍ର
୬। ଶ୍ରୀ ଗୋଲୋକଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ
୭। ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ପଣ୍ଡା
୮। ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର କର

M. Patnaik. Pleader.
Sutahat, Cuttack-1.

PŪRNṆACHANDRA
ORḌIĀ BHĀSHĀKOSHA.

(A lexicon of the Oriya language)

Volume—V (Consonants, Pha—Ma)

Compiler—**G. C. Praharaj**
(Kaiser-I-Hind)

Advocate, Patna High Court, Cuttack, B. N. R., Orissa (India).

Colleague—Srimati Pitambari Debi,
with the help of a body of assistants.

Printed and published by M. Kar,
THE UTKAL SAHITYA PRESS
CUTTACK.
1936

ମୂଲ୍ୟ—ସମଗ୍ର ୭ ଖଣ୍ଡର ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ—ଟ ୧୧୫୯
ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନଗଦ ମୂଲ୍ୟ—ଟ ୨୦॥

Advance subscription
for a complete set of 7 volumes—Rs. 115/-
Cash price for each volume separately—Rs. 20/8

The layer of the foundation-stone of the Lexicon.
ଭାଷାକୋଷର ମୂଳଭିତ୍ତି ସଂସ୍ଥାପକ

H. E. Sir. J. A. Hubback, K. C. S. I., I. C. S.
The first Governor of the Province of Orissa.
ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ପ୍ରଥମ ଗଭର୍ଣ୍ଣର
ମାନ୍ୟବର ସାର୍ ଜେ. ଏ. ହବାକ୍ କେ. ସି. ଏସ୍. ଆଇ., ଆଇ. ସି. ଏସ୍.

One of the Illustrious PATRONS of the Lexicon.

ଭାଷାକୋଷର ବରିଷ୍ଠ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ

The Hon'ble Sir Courtney Terrell, Kt. Chief Justice, Patna High Court.

ମାନ୍ୟବର ସର୍ କୋର୍ଟ୍‌ନୀ ଟେରେଲ୍, ଚଫ୍ ଜଷ୍ଟିସ୍, ପାଟଣା ହାଇକୋର୍ଟ୍ ।

AGENTS FOR THE PUBLICATION.

1. **Messrs Luzac & Co.**
   Oriental and foreign book-sellers
   46, Great Russell Street,
   London, W. C. I.

2. **Von. Otto Harrassowitz**
   Querstrasse 14,
   Leipzig, C. I.
   Germany.

3. **Librarie C. Klincksieck**
   11 Rue-de-Lille
   Paris, 7E,
   France.

4. **The Bhashakosha Office**
   P. O. Chandnichauk,
   Cuttack,
   (Orissa, India).

5. **The Students' Store**
   Berhampore & Cuttack,
   (Orissa).

6. **The Pathasala Press,**
   Bankipur, Patna (Bihar).

7. **The Cuttack Publishing House,**
   Nayasarak,
   Cuttack.

Price Rs. 115/- for a whole set of 7 volumes.
Rs. 20-8 for each volume purchased separately.

The illustrious **PATRON** of this volume
and a staunch supporter of the lexicon from the start.
ଭାଷାକୋଷର ୫ମ ଖଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଓ ମୂଳରୁ ସହାୟକ ।

Sahityasamrat Maharaja Sri Vikram Dev Varma, D. Litt.
Maharaja, Jeypore, Vizag.
ସାହିତ୍ୟସମ୍ରାଟ୍ ଉତ୍କଳବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ରାଜର୍ଷି
ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା, ଡି. ଲିଟ୍, ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟାଧୀଶ୍ୱର ।

Maharaj Kumar Sri Sri Sri Ramkrushna Dev
Heir apparent to the Maharaja of Joypore (Vizag)
Taken in adoption by the Maharaja on 3-6-1935.

ଜୟପୁର ମହାରାଜକୁମାର, ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ରାମକୃଷ୍ଣ ଦେବ ।
୩ । ୬ । ୧୯୩୫ ତାରିଖରେ ଦତ୍ତକପୁତ୍ରରୂପେ ଗୃହୀତ ।

The fifth volume of the

PŪRṆṆACHANDRA
ORḌIĀ BHĀSHĀKOSHA

is dedicated, with kind permission, to

Captain, Maharaja
Sri Sri Sri Krushna Chandra Gajapati Narayan Deo, M.L.C.

Maharaja of Paralakimedi, District Ganjam,

Who is a worthy scion of the adored Gajapati race and justly regarded by 15 millions of Oriyas as the Father of the New Orissa Province, whose heart is the receptacle of all the manly virtues which go to the making of a ruler of men, whose burning patriotism has impelled him to make staggering sacrifices for the Nation, whose munificence for the cause of education and for the development of Oriya literature and Oriya language has carried his name far beyond the confines of Utkal, the milk of human kindness in whose heart for his people has made him a unique figure among the rulers of Utkal and through whose liberality the coping stone is set to this national temple of learning, the Purnnachandra Ordia Bhashakosha, Volume V.

in grateful regard
by
his humble admirer,
THE COMPILER.

CUTTACK
March, 1936

ବିଶାଳ-ଉତ୍କଳ-ରାଜନ୍ୟ-ମୌଳି-ମଣ୍ଡନ, ଗଜପତିବଂଶାବତଂସ, ଶୌର୍ଯ୍ୟ-ବୀର୍ଯ୍ୟ-ଔଦାର୍ଯ୍ୟ-ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟାଦି ସକଳ ଗୁଣାଧାର, ମାତୃଭୂମିହିତୈକବ୍ରତ, ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟାର୍ଣ୍ଣବ-କର୍ଣ୍ଣଧାର, ଦାନ-ଧ୍ୟାନ-ସର୍ବସ୍ୱ, ପ୍ରଜାରଞ୍ଜନତତ୍ପର, ଶରଣପାଳକ, ଦିଗନ୍ତବିସ୍ତାରିତକୀର୍ତ୍ତି, କରୁଣାକୋମଳହୃଦୟ, ଗୁଣିଗଣାଗ୍ରଗଣ୍ୟ, ମହାରାଜୋପାଧିକ ପାରଳାଖେମଣ୍ଡି ରାଜ୍ୟାଧୀଶ୍ୱର ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି ନାରାୟଣ ଦେବ ମହୋଦୟଙ୍କ ଅବିରତ-ଦାନ-ପୂତ କରକମଳରେ ଏହି ଭାଷାକୋଷର ପଞ୍ଚମଖଣ୍ଡ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ହେଲା ।

• ମହାରାଜଙ୍କ ଦାନପୁଷ୍ଟ
ଭାଷାକୋଷ ୫ମ ଖଣ୍ଡର ସଙ୍ଗ୍ରାହକ
ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ

କଟକ
୧୯୩୬, ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ

The ILLUSTRIOUS DEDICATEE of this Volume

ଭାଷାକୋଷ ୫ମ ଖଣ୍ଡର ଉତ୍ସର୍ଗପତ୍ରଗ୍ରହୀତା

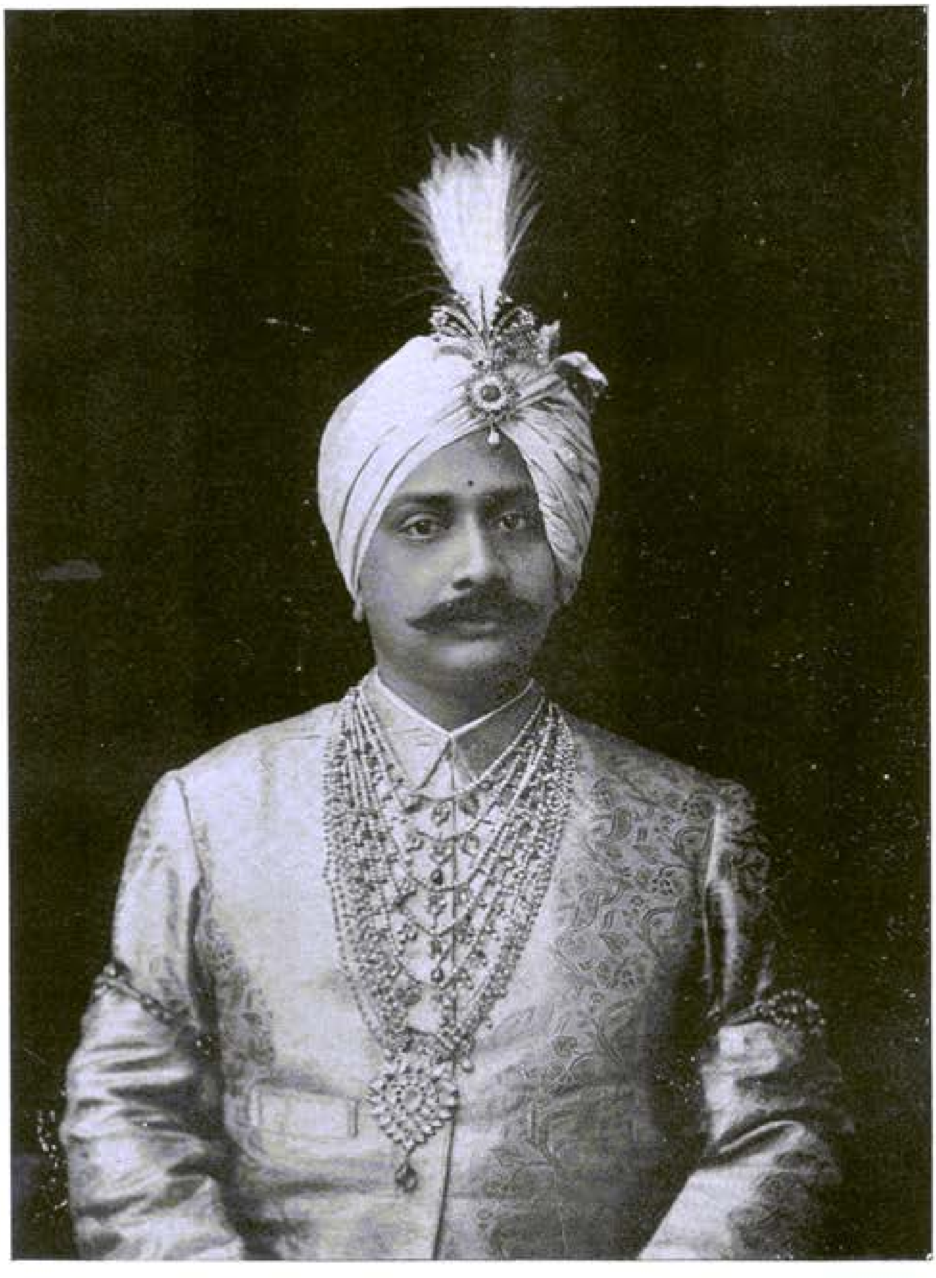

Captain Maharaja Krushna Chandra Gajapati Narayan Deb,
Maharaja of Parlakemedi, District Ganjam

ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ଗଜପତି ରାଜବଂଶାବତଂସ ପାରଳାଧୀଶ୍ୱର ଉତ୍କଳପ୍ରାଣ

ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି ନାରାୟଣ ଦେବ

ପାରଳା ଗଜପତି ପ୍ରଶସ୍ତି

କାପ୍ଟେନ୍ ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି ନାରାୟଣ ଦେବ,
ଏମ୍. ଏଲ୍. ସି, ମହାରାଜ, ପାରଳାଖେମଣ୍ଡି, ଶ୍ରୀକରକମଳେଷୁ ।

ଶ୍ରୀମନ୍ମହାରାଜ,

ଶ୍ରୀମାନ୍ ଇତିହାସ-ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପାରଳାଖେମଣ୍ଡି ରାଜ୍ୟର ଏବଂ ବୁଡ଼ାରସିଙ୍ଗ ଏଷ୍ଟେଟ୍ ଓ ମାଲକୁଦାର ଏଷ୍ଟେଟ୍ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗୌଡ଼ଗୁରାଣ୍ଡି ତଥା ବୋରନ୍ଧା ଗ୍ରାମଦ୍ୱୟର, ଚିକାକୋଲ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଆନନ୍ଦପୁରମ୍‌ର ଓ ପୁସ୍ୱାଜକ୍ଷା ଅନ୍ତର୍ଗତ ତେଲଙ୍ଗ ଏଷ୍ଟେଟ୍‌ର ଅଧୀଶ୍ୱର ହେଲେହେଁ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର ରାଜତ୍ୱ ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ଭୂଖଣ୍ଡର ସୀମାମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ନୁହେଁ । ଜନନୀ ଜନ୍ମଭୂମିର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ସମୁନ୍ନତିକଳ୍ପେ ଅକଳନ୍ତ ତ୍ୟାଗ ଫଳରେ ଶ୍ରୀମାନ୍ ସାର୍ବଭୌମ ଉତ୍କଳୀୟଙ୍କ ହୃଦୟସିଂହାସନରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହୋଇ ପୁଣ୍ୟ ଗୌରବମୟ ଭକ୍ତିସୁମନରେ ପୂଜା ପାଉଅଛନ୍ତି । ବିଶାଳ ଭାରତଭୂମିର ସାର୍ବଜନୀନ ଅଗ୍ରଗତିକଳ୍ପେ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଯେଉଁ ସବୁ ଅକାତର ଦାନ କରୁଅଛନ୍ତି, ତଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀମାନଙ୍କ ଯଶଃସୌରଭ ଭୌଗୋଳିକ ଶାସନସୀମାର ବାଧା ଅତିକ୍ରମ କରି ବହୁମୁଖରେ ଦିଗ୍‌ଦିଗନ୍ତବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଅଛି ।

ରାଜକୀୟ କୃଷି କମିସନ୍ (Royal Commission on Agriculture)ର ତଥା ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପରିଷଦର ସଦସ୍ୟ ଏବଂ କୋଏମ୍ବାଟୁର କୃଷିକଲେଜର ପରାମର୍ଶଦାତା ଓ ପରିଦର୍ଶକରୂପେ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଉତ୍କଳର ତଥା ଭାରତର ହିତସାଧନ କରି ଯେଉଁ ବିଚକ୍ଷଣ ମନୀଷାର ପରାକାଷ୍ଠା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଅଛନ୍ତି ତାହା ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ । ଲଣ୍ଡନର ପ୍ରଥମ ଗୋଲଟେବୁଲ୍ ସମ୍ମେଳନୀରେ ଉତ୍କଳର ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳର ଏକୀକରଣ ସମସ୍ୟାପ୍ରସଙ୍ଗ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶା ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କମିଟିର ଅଙ୍ଗୀକୃତ (Co-opted) ସଦସ୍ୟରୂପେ ମାତୃଭୂମିର ପୂର୍ଣ୍ଣସ୍ୱରୂପ ପରିକଳ୍ପନା ସଦାଶୟ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରି ଓ କରାଇ ଶ୍ରୀମାନ୍ ସ୍ୱଜାତିର ତଥା ସ୍ୱଦେଶର ଯେଉଁ ଅଶେଷ କଲ୍ୟାଣ ସାଧନ କରିଅଛନ୍ତି ତାହାର ପଟାନ୍ତର ନାହିଁ । ପୁରାଣ-ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଏହି ମାତୃଭୂମିର ଛିନ୍ନବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଅଙ୍ଗମାନଙ୍କ ସଂଯୋଜନପୂର୍ବକ ଏକ ବିଶାଳ ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶର ଗଠନରେ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଯେଉଁ ନିପୁଣତା ପ୍ରକାଶ, ପ୍ରାଣପାତପରି ଓ ଅକଳନ୍ତ ଅର୍ଥରାଶି ବ୍ୟୟ କରିଅଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ଉତ୍କଳର ଇତିହାସରେ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର ମହତୋମହୀୟାନ୍ ଯଶଃଶ୍ରୀମଣ୍ଡିତ ନାମ ଗଜପତି ବଂଶର ବିଗତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟନିର୍ମାତାମାନଙ୍କ ନାମବତ୍ ଚିରକାଳ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାକ୍ଷରରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ ରହିବ ।

ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ନିଖିଳ ଭାରତୀୟ ଭୂସ୍ୱାମିମଣ୍ଡଳର ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ଲଣ୍ଡନରେ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଜଏଣ୍ଟ୍ ସିଲେକ୍ଟ କମିଟିରେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରି ରାଜନୀତିକ ବିଚକ୍ଷଣତାର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରିଅଛନ୍ତି । ଦେଶରେ ଶିଳ୍ପର ଓ ବାଣିଜ୍ୟର ପ୍ରସାର ଓ ଉନ୍ନତିକଳ୍ପେ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର ଉଦ୍ୟମ ଅତୀବ ଗୌରବାବହ । ନିଜ ରାଜ୍ୟରେ ୫୭ ମାଇଲ୍‌ବ୍ୟାପୀ ରେଲପଥ, ଧାନକଳ, ବହୁବିଦ୍ୟାଳୟ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀୟ (Second Grade) ପ୍ରକାଣ୍ଡ କଲେଜ୍, ସଂସ୍କୃତ କଲେଜ୍, ଓଡ଼ିଆ ଓ ତେଲୁଗୁ ବାଳିକାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବାଳିକାବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଆଦର୍ଶ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର ଆଦି ବହୁବିଧ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନମାନ ସୃଷ୍ଟି କରି ଏବଂ ସେ ସମସ୍ତର ସୁପରିଚାଳନାରେ ଅଜସ୍ର ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରି ଶ୍ରୀମାନ୍ ପ୍ରଜାକୁଳର ସର୍ବବିଧ ଉନ୍ନତିର ପନ୍ଥା ଫିଟାଇ ଦେଇଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରଗତିପରତାର ଏକ ମହନୀୟ ଆଦର୍ଶ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଅଛନ୍ତି ।

ଦେଶର ଉନ୍ନତିକଳ୍ପେ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର ଅକୁଣ୍ଠିତ ଦାନ ଏ ଦେଶର ରାଜନ୍ୟମଣ୍ଡଳୀର ସର୍ବତ୍ର ଅନୁକରଣୀୟ । ମାତୃଭାଷାର ଓ ସାହିତ୍ୟର ଲୁପ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥରାଜିର ଆହରଣ ଓ ପ୍ରକଟନରେ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ ଯତ୍ନ ଏବଂ ଅଯାଚିତ ଦାନ ଏ ଜାତିର ହୃଦୟସିଂହାସନରେ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କ ପୂତ ସ୍ମୃତିକୁ ଚିରକାଳ ଜାଗ୍ରତ ରଖିବ । ପାରଳାଖେମଣ୍ଡିର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପଣ୍ଡିତ ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ଓଡ଼ିଆ 'ଶବ୍ଦତତ୍ତ୍ୱବୋଧ ଅଭିଧାନ'ର ନିଅଣ୍ଟ ମୁଦ୍ରଣବ୍ୟୟ ତିନି ସହସ୍ର ଟଙ୍କା ଦାନ କରି ଓ ଗ୍ରନ୍ଥର ବିଶୁଦ୍ଧ ଲିପି ଲେଖନାର୍ଥ ତାଙ୍କୁ କଲେଜ୍ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଛଅ ମାସ ସବେତନ ଅବସର ଦେଇ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଗ୍ରନ୍ଥକାରଙ୍କଠାରୁ ଉକ୍ତ ଅଭିଧାନର ପରିପୋଷକ ଓ ଜୀବନଦାତା ଉପାଧି ଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି । ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ପଦ୍ୟାବଳୀର ପ୍ରକାଶଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀମାନ୍ ଉତ୍କଳର ଲୁପ୍ତପ୍ରାୟ ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ସାହିତ୍ୟକୁ

ନବଜୀବନ ପ୍ରଦାନ କରିଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହଙ୍କ 'ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ' ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ଏ ଦେଶର ଓ ଜାତିର ଶିଳ୍ପ, ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଗୌରବମୟ ଅତୀତ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଅଛି । କେବଳ ଏତିକି ନୁହେଁ; କଲେଜର ଗବେଷଣା ମନ୍ଦିର ଓ କୃଷିତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗୁରୁତର ଅନୁଶୀଳନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଯଥାକ୍ରମେ ଏକ ଲକ୍ଷ ଓ କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ଟଙ୍କା ଅକାତରେ ଦାନ କରିଅଛନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ଛଅଶ ବର୍ଷ ହେବ କଟକରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ରାମକୃଷ୍ଣ ସେବକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଙ୍କ ପରିକଳ୍ପିତ 'ରାମକୃଷ୍ଣକୁଟୀର' ନାମକ ଛାତ୍ରାବାସ ନିର୍ମାଣାର୍ଥ ତହିଁର ପରିଚାଳକ ଓ କର୍ମୀଗଣ ଯେଉଁ ଦୁର୍ଲଙ୍ଘ୍ୟ ଅର୍ଥସଙ୍କଟରେ ପଡ଼ିଥିଲେ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦଶ ହଜାର ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟର ସ୍ୱୀକୃତି ଓ ସ୍ୱୀକୃତ ଧନର ଆଂଶିକ ପ୍ରଦାନଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ସଙ୍କଟରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିଅଛନ୍ତି ଓ ସେହି ସାହାଯ୍ୟ ଯୋଗୁଁ କଟକରେ ଅଭିଭାବକହୀନ ଓ ନିର୍ଦ୍ଧନ ଛାତ୍ରମାନେ, ତଥା ଛାତ୍ରହିତୈଷୀ ମନୀଷିବୃନ୍ଦ ଚିରକାଳ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତଙ୍କ ଯଶୋଗାନ କରୁଥିବେ । ସ୍ୱୀକୃତ ସାହାଯ୍ୟର ପୂର୍ତ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଉକ୍ତ କୁଟୀର ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣ ଦେବଙ୍କ ନାମ ସହ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତଙ୍କ ନାମ ଧାରଣ କରି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ ଓ ପରଶ୍ରମସମ୍ଭୂତ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ସଦାତନ ରାଜଧାନୀ କଟକ ନଗରରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତଙ୍କ ବଦାନ୍ୟତାର ମୂକସାକ୍ଷୀରୂପେ ବିରାଜିବ ।

ଗତ ଇଉରୋପୀୟ ମହାସମରରେ ଯୁଦ୍ଧଋଣକୁ ଟ ୬୧୦୦୦୦୯ ଛଅ ଲକ୍ଷ ଦଶ ହଜାର ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ କରି, ଯୁଦ୍ଧଭୂମି ପାଇଁ ସୈନିକ ଓ ଶ୍ରମିକ ସଂଗ୍ରହ ଓ ପ୍ରେରଣ କରି ଓ ସର୍ବୋପରି ସ୍ୱୟଂ ସୈନିକବିଭାଗର ଅବୈତନିକ କମିଶନ୍ ଗ୍ରହଣ କରି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟସେବାର ଉଚ୍ଚ ଆଦର୍ଶ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଅଛନ୍ତି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ସିଂହଭୂମିରେ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଚାର ଓ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ପାଇଁ ଟ ୫୦୦୦୯ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଟଙ୍କା ଓ ଏହି **ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷର ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ବ୍ୟୟ ପାଇଁ ଟ ୫୦୦୦୯ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଟଙ୍କା** ଦାନ କରି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମାତୃଭୂମି, ମାତୃଭାଷା ଓ ଜାତୀୟତାର ଯେଉଁ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଉଦାହରଣ ଓ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଅଛନ୍ତି ତାହା ସର୍ବଥା ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ମାତୃଭାଷାର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ଉନ୍ନତିକଳ୍ପେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତଙ୍କର ବହୁତୋମୁଖୀ ଦାନ ଓ ସାହାଯ୍ୟ ନାନାବିଧରେ, ନାନାଭାବରେ ଏ ଦେଶର ଓ ଜାତିର ଅଗ୍ରଗତିରେ ସହାୟତା କରିଅଛି । ସେ ସକଳର ସମ୍ୟକ୍ ବର୍ଣ୍ଣନା ଅସମ୍ଭବ; ଏହା କେବଳ ସିନ୍ଧୁରୁ ବିନ୍ଦୁଏ ମାତ୍ର ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତଙ୍କର ଏବମ୍ବିଧ ଦେଶପ୍ରାଣତା ଓ ପ୍ରଜାବତ୍ସଳତାରେ ପ୍ରୀତ ହୋଇ ସଦାଶୟ ସରକାର ବାହାଦୁର ପ୍ରଥମେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତଙ୍କୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଓ ପରେ ବଂଶପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ରାଜା ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ କରିଥିଲେ; ଏବେ ପୁଣି ନବବର୍ଷ ଉପଲକ୍ଷରେ 'ମହାରାଜ' ଉପାଧିରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତଙ୍କର ଗୌରବାବହ ନାମକୁ ଅଳଙ୍କୃତ କରିବାଦ୍ୱାରା ଦେଢ଼କୋଟି ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ଆଦରପ୍ରତିମା ଓ ରାଜନ୍ୟମଣ୍ଡଳମୌଳି ବୀର ଶ୍ରୀ ଗଜପତି କୁଳ-ମଣ୍ଡନ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତଙ୍କୁ ସମ୍ମାନିତ କରି ଓଡ଼ିଆର କୃତଜ୍ଞତାଭାଜନ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜଣେ ଅବ୍ୟର୍ଥ ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦୀ ମୃଗୟୁ ଓ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ କ୍ରୀଡ଼ାକୁଶଳୀ ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ଏଥିପାଇଁ ଭାରତର ତଥା ଇଂଲଣ୍ଡର ବହୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କ୍ଲବ୍‌ରେ ଓ ସଙ୍ଘରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସଭ୍ୟରୂପେ ଗୃହୀତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏକାଧାରେ ଦାନବୀର, ଧର୍ମବୀର, ଯୁଦ୍ଧବୀର ଓ ଆଧୁନିକ ଜଗତରେ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ କର୍ମବୀର ହୋଇ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କର ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ବରପୁତ୍ରରୂପେ ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡରେ ବିରାଜୁଅଛନ୍ତି । ଭାଷାକୋଷର ଧାତ୍ରୀସ୍ଥାନୀୟ ଓ ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦସଂଗ୍ରହର ପ୍ରଥମ ସୂଚନାକାରୀ ଓ ଏଥିର ଅରିଷ୍ଟାଗାରରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିଶୁପାଳନ କରି ଆସିଥିବା ସାହିତ୍ୟସମ୍ରାଟ୍ ଉତ୍କଳ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ମହାରାଜ ରାଜକବି ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା, ଡି. ଲିଟ୍ ମହୋଦୟ ଟ୧୦୦୦୦୯ ଦଶହଜାର ଟଙ୍କା ଦାନ କରି ଭାଷାକୋଷର ୫ମ ଖଣ୍ଡ ରୂପ ଯେଉଁ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରାଇଥିଲେ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପଞ୍ଚସହସ୍ର ମୁଦ୍ରା ଦାନକରି ସେହି ମନ୍ଦିରର ଚୂଡ଼ାମୁଦ୍ରଣକର୍ମ ସୁକର କରାଇ ଉତ୍କଳ-ସାରସ୍ୱତ ଜଗତରେ କୋଣାର୍କର କଳାକୁଶଳୀ ଧର୍ମପଦ ରୂପେ ଗୌରବଶ୍ରୀମଣ୍ଡିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏ ବୃଦ୍ଧର ଧନପୁତ୍ରରାଜଶ୍ରୀଲାଭସୂଚକ ଆଶୀର୍ବାଦ ଗ୍ରହଣ କରି ଚିରଜୀବୀ ହୋଇ ନବୋତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶର କର୍ମବୀର ନେତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ ହେଉନ୍ତୁ, ଏହାହିଁ ଆନ୍ତରିକ କାମନା । ଇତି ।

ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମ, କଟକ
୧୯୩୬, ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତଙ୍କ ଗୁଣସୌରଭମୁଗ୍ଧ
ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ, ଭାଷାକୋଷ ସଂଗ୍ରାହକ

The late Maharaja Purnnachandra Bhanj Deo of Mayurbhanj
ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମୟୂରଭଞ୍ଜାଧୀଶ୍ୱର ମହାରାଜ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଦେଓ

Maharaja Sir Pratap Chandra Bhanj Deo, K. C. I. E.
Maharaja and Ruler, Mayurbhanj State
ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶରେ ପ୍ରଥମ ସହାୟକ
ମୟୂରଭଞ୍ଜାଧୀଶ୍ୱର ମହାରାଜ ସର୍ ପ୍ରତାପଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଦେଓ, କେ. ସି. ଅଇ. ଇ.

Introduction to the Fifth Volume

OF THE

PŪRṆṆACHANDRA ORḌIĀ BHĀSHĀKOSHA

The reason of delay in bringing out this volume.

Through the Grace of the Almighty Father and the blessings of my well-wishers, I am now able to place the fifth volume of the Oriya lexicon in the hands of the public.

Though it had been contemplated, while bringing out the fourth volume in June 1934, that the entire work would be completed in 2 more volumes, the 5th and the 6th, to be published at intervals of 10 months from each other, the fifth volume itself has been delayed by 11 months more than the estimated time, and out of the 12 remaining letters, 4 letters only—ଫ (pha), ବ (ba), ଭ (bha) and ମ (ma), could be contained in this volume by lengthening it to even 1600 pages. There still remain 8 more letters of the alphabet to be dealt with. Had the fifth volume progressed to the letter ଲ (la), it would have been possible to deal with the last 5 letters of the alphabet in the 6th and the last volume. But, as the fifth volume could not be pushed further than ମ (ma), the remaining 8 letters will require two more volumes, the 6th and the 7th.

After the publication of the 4th volume a great calamity overtook us by the unexpected death of its publisher, Sree Visvanath Kar, in October 1934. His death disorganised the working of the press, and it took some months to reorganise the printing of this volume.

Each volume has been costing, on the average, Rs. 16000/- (sixteen thousand rupees) for revision and fair-copying of the manuscripts for the press, paper, printing, proof-reading, preparation and printing of the half-tone blocks and binding.

The patron of this volume, Sahitya Samrat Maharaja Vikram Dev Varma, D. Litt, of Jeypore, Vizag, to whom the 4th volume was dedicated, made a donation of Rs. 10,000/- which enabled me to begin the printing of this volume. When the printing advanced to about two-thirds, it was found out that this volume had to be pushed on to 1600 pages (instead of 1200 pages, as had been the case with the first three volumes) to complete the letter ମ (ma). This increase of size necessitated a further expenditure. So, the progress of printing had to be put in abeyance, pending further receipt of help. The financial difficulty was brought to the notice of Captain Maharaja Sree Krushna Chandra Gajapati Narayan Dev, of Parlakimedi, through his Dewan Sreejut L. Patnaik, B. L., M. B. E. The Maharaja Saheb paid a visit to the Bhashakosha office on 17-11-35 and made a donation of Rs. 5000/- which enabled me to push on the printing.

The balance of the incidental charges were met by donations received from the following gentlemen :—

The Raja Saheb and Ruling Chief of Athmallik State, Rs. 500 (in addition to his previous donation of Rs. 1500),

M. Rahim Khan, merchant, Cuttack, Rs. 200/-,

Raja Saheb of Dharakota, Rs. 100/-,

Lal Sibnarayan Deb of Kharial Rs. 100/-,

Raja Saheb and Ruling Chief of Khandapara State, Rs. 40/-,

Rai Saheb Nrusinga Charan Chowdhury of Jajpur, Rs. 100/-,

S. N. Suthoo Esq. Proprietor, Darpan Estate, Cuttack, Rs. 25/- and

Kumar Gokul Chandra Laha, Proprietor, Harispur Estate, Cuttack, Rs. 25/-

The last 3 donations were made in response to personal appeals made by Mr. B. C. Mukherjee, I.C.S. late District Officer, Cuttack, who evinced a keen interest in the progress of the work and made personal appeals to some prospective donors of the districts of Cuttack and Balasore. The personal interest taken by this Indian District Officer in this national concern is a matter of supreme satisfaction to us all.

The Contents of this volume.

The 1st volume dealt with the vowels, 13 in number. The second volume dealt with six consonants, the third with twelve, the fourth with 4 and this volume with 4 more consonants. So, the five volumes have dealt with 39 letters of the alphabet. There remain still 8 more letters, of which the letter ସ (sa) alone will occupy the major part of one volume. So, it is apparent that two more volumes, the 6th and the 7th, will bring the work to completion.

Thus, it will be seen that the entire work will occupy 7 volumes, instead of two, as had been at first estimated by experts before the printing began.

The space-saving devices.

The space-saving devices followed in the 3rd and 4th volumes have been rigorously adhered to. The explanatory head-lines appearing at the top of every page in the first three volumes have been given at the beginning and at the end and at very rare intervals in this volume. The suggestion made in the 4th volume to save space, viz, the printing of the different meanings and quotations under every word in continuous lines, has been given effect to in this volume. By these devices it is calculated that the space of 300 pages has been saved for the dictionary matter.

The number of words in this volume.

The number of words and phrases in the 1st four volumes is 96,000. This volume contains 39,000 words and phrases, thus bringing the word collection to 135,000 in these 5 volumes. It is hoped that the remaining 8 letters will bring the total word-collection to 200,000 (two hundred thousands), in comparison with the number of Hindi words (93,000) collected by the Hindi Sabda Sagar, lexicon, in 8 volumes, published by the Nagari Pracharini Sabha of Benares and 75,000 words collected in Jnanendra Mohan's Bengalee dictionary.

Books of Reference.

Besides the books of reference used in the previous volumes, the two following works have been used,—

1. Scientific Terminology or Baijnanik Paribhasha, in English-Bengalee, by Bangiya Bijnana Parishad and published by the Calcutta Engineering College, which book was kindly presented to me by the publishers.
2. The handy Bengalee dictionary 'Chalantika' by Sreejut Rajsekhar Basu.

The names of the two books are incorporated in the bibliography prefixed to this volume.

The articles on 'Mahima Gosain' and 'Mahima Dharma' in this volume have been contributed by Abadhuta Biswanath Baba. Maharaj Vikram Dev Varma, D. Litt, Babu Jagabandhu Sinha, Dr. Radha Charn Panda L. M. P., Pandit Baikoli Mahapatra Joyotistatwabinode, Patayet Balabhadra Dhir, Babu Manmohan Ghosh, Babu Lakshmi Narayan Sahu M. A, Professor Bepin Bihary Roy and some other friends have agreed to contribute special articles for the coming volumes.

Incompleteness of the vocabulary and the defects in this compilation.

No one is more conscious than myself of the incompleteness of the word-collection, as many thousands of dialectical, scientific, technical, classical, colloquial, mythological, professional and other words could not be brought within this collection for reasons stated in the previous volumes. Whenever I am coming across a new word beginning with a letter not yet dealt with, I am incorporating it in my manuscript. In the case of words beginning with letters already published, I am noting them in a separate book, to be incorporated in the contemplated Supplement to this lexicon.

As for many other defects in this compilation, my only consolation is that no human work is free from error. To friends who have been and will be pointing out mistakes and defects I shall always remain grateful. Whenever possible, I shall correct the mistakes pointed out to me if I am convinced that the mistakes are real and the suggested corrections justified.

My colleagues and assistants.

I have suffered a grievous loss by the death of Sree Viswanath Kar, my publisher. My valued colleague, Pandit Rama Chandra Rath Samant, who had worked with me with rare devotion in the revision and fair-copying of the manuscripts for 5 years, met an early death in January 1935. This was another great loss to me.

Though the Hon'ble C. L. Philip Esq. C. E. I., I. C. S., Member, Board of Revenue, Bihar and Orissa, who had been a very valuable colleague in the publication of the earlier volumes, is no longer with us, he has been watching the progress of the work with keen personal interest.

My other colleagues, Viz. Srimati Pitambari Devi, Pandit Kulamoni Das Kabyatirtha, Babu Krushna Chandra Misra, M. A., B. L., Pandit Narasingha Mahapatra Samant, Babu Bhubaneswar Misra and Babu Golok Chandra Pradhan, have worked in their respective capacities as before. Srijut Satindranarayan Ray, M. A. B. L., has been furnishing me with Bengalee synonyms. To the services of Babu Rameswar Jha of Beheta, Dt. Darbhanga, Headmaster, Fawcus Vaisya Bidyalaya, Cuttack, and Pandit Truptanarayan Thakur of Janardanpur, Dt. Bhagalpur, Head Pandit, the assistance of Pandit Sures Chandra

Prominent helpers
ଭାଷାକୋଷର ବରିଷ୍ଠ ସହାୟକଦ୍ୱୟ

Raja Narayan Prashad Deo, Ruler, Baudh State.
ବୌଦ୍ଧ ରାଜ୍ୟାଧୀଶ୍ୱର ରାଜା ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ପ୍ରସାଦ ଦେବ ।

Raja Kishor Chandra Deo, Ruling Chief, Athmallik State.
ଆଠମଲ୍ଲିକର ରୁଲିଙ୍ଗ୍‌ଚୀଫ୍ ରାଜା ଶ୍ରୀ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ ।

Jha of Beheta, Assistant Teacher of the above institution, has been added in supplying Hindi synonyms.

I have, in the meantime, secured the services of my talented and versatile young friend, Sreeman Bichhanda Charan Patnaik B. A. (Hons), late Secretary Prachi Samity, late Editor of the Prachi Magazine and of the Vaitarini, Pandit Krushna Chandra Kar V. M. and Pandit Bhagaban Pati V. M. two well known Oriya writers, have joined my staff.

Babu Kulamani Kar, Manager U. S. Press, has been reading through the proof-sheets in the place of Babu Padmacharan Das, who left Cuttack.

Babu Krushna Chandra Sen Gupta, M. A., B. Ed. Headmaster, Cuttack Training School, has been rendering me occasional help in the revision of the manuscripts.

Babu Dinabandhu Rath of Athgarh State, has been of great help to me in finding out quotations from books of reference.

My serious apprehension that on the death of Sreejut V. Kar, the smooth passage of the work through the press would be handicapped, has been belied by the promptness and devotion of his son, Sreeman Mahananda Kar, now Editor of the Utkal Sahitya Magazine, who has spared no pains to uphold the high reputation of the Press.

I have been kept supplied with dialectical, technical and colloquial words by Mr. H. C. Baral, B. Sc., I. S. R. S. Assistant Traffic Superintendent, G. I. P. Ry, Bombay, Dr. R. C. Panda L. M. P, Sreemati Aparnna Debi, poetess of Puri, Babu Bamadeb Misra, B. A., Dewan, Athmallik State, Mr. A. B. Dey, M. A., B. L., State Judge, Bamra State, Babu Achyutananda Purohit, Government pleader, Sambalpur, Babu Binayak Das U. B. P., Teacher Bonai State, Kabichandra Kali Charan Patnayak of Banki, Pandit Baikoli Mohapatra, Astrologer, of Khallikote, Lal Sibnarayan Singh Deo of Khariar, Raja Durga Madhab Prasad Singh Deb of Rampur, Kalahandi State, Babu Jagabandhu Sinha of Puri and Babu Dinabandhu Rath of Athgarh State. Some of these friends have also been trying to enlist subscribers and financial helpers for the publication.

My illustrious patrons and benefactors.

To the Hon'ble Mr. J. A. Hubback, M. A., C. S. I., I. C. S., the Governor designate of the Orissa Province, the work owes Government patronage. His services have been gratefully acknowledged in the previous volumes. The first volume has been, with his kind permission, dedicated to him. For the last 7 years he has always had a pa rental solicitude for the completion of the work.

Sahitya Samrat, Utkal Bikramaditya, Maharaj Sri Sri Sri Vikram Dev Varma, D. Litt., of Jeypore Vizag, has been connected with this work since its inception, and his services have been gratefully acknowledged in the previous volumes. The fourth volume has been dedicated to him. He has agreed to be constituted the Patron of this volume. For the last 33 years the compiler has been connected with him by ties of intimate personal friendship and collaboration in the fields of politics and literature. As a momentous of the Maharaja's taking in adoption his daughter's son, Maharajkumar Ramkrushna Dev, the ceremonies of giving and taking, of Duttahoma and naming of whom were performed on 3-6-35 in the presence of the Agent to the Governor of Madras and other distinguished guests and the deed of adoption in whose favour was duly executed and registered by the Maharaja, the Bhashakosha has got a fresh addition of Rs. 2000/- to its funds. In memory of this momentous occasion the Maharaj Kumar's photo has, with the Maharaja's kind permission, been reproduced in this volume.

Captain, Maharaja Sri Sri Sri Krushna Chandra Gajapati Narayan Dev, M. L. C. of Paralakimedi (Dt. Ganjam), whose name will go down to distant posterity as the progenitor of the Orissa Province, and to whose unremitting efforts and noble sacrifice the Orissa Province owes the inclusion of the Jeypore and Paralakemidi areas, made a donation of Rs. 5000/- (five thousand) which enabled me to push on the printing of this volume to completion. In acknowledgment of his help, this volume has, with his permission, been dedicated to the Maharaja Saheb.

The Hon'ble Sir Courtney Terrell, Kt., Chief Justice, Patna High Court, has been taking a lively interest in the progress of the work. In the course of the progress of this volume through the press, His Lordship was pleased to pay visits to the Bhashakosha office on 9-1-35 and 17-1-36 and to the Utkal Sahitya Press on 17-1-36. His Lordship has laid me under a great obligation by permitting His Lordship's photo to be reproduced in this volume, as an illustrious patron of the lexicon.

Mr. E. C. Gibson, C. I. E., I. C. S., late Agent to the Governor General, Eastern States Agency, who was constituted patron to the fourth volume, has—continued to take a personal interest in the completion of the work and has been sending me his good wishes from Gwaliar, where he is now the Resident.

Lt. Colonel A. S. Meek, C. M. G. Agent to the Governor General, Eastern States Agency, has always extended kind welcome to the work and its compiler. I am thankful for his sincere appreciation and good wishes.

H. E. Sir H. L. Stephenson, G. C. I. E., K. C. S. I., K. C. I. E., I. C. S., Governor of Burma, was constituted Patron of the first volume. While Governor of Bihar and Orissa, His Excellency made a liberal grant of Rs. 19200/- towards the publication of the work and the revision of the manuscripts. His Excellency is still solicitous for the smooth progress and completion of the work.

His Excellency Sir, J. D. Sifton, K. C. S. I., K. C. I. E., I. C. S., Governor of Bihar and Orissa, was constituted Patron of the 2nd volume. He has always been very gracious to me. Under His Excellency's Government the compiler was presented with The Kaiser-I-Hind medal. I am grateful to His Excellency for his personal interest in the work.

I am grateful to Maharaja Sir Pratap Chandra Bhanj Deo, Kt., K. C. I. E, Ruler, Mayurbhanj State, whose initial donation of Rs. 8000/- supplemented the Government grant and enabled me to go on with the publication of the 1st and 2nd volumes. I hope that the Bhashakosha willbe favoured with the Maharaja's further bounty.

Raja Narayan Prasad Deb, Ruler Baudh State, Patron and Dedicatee of the 3rd volume, has continued his personal interest in the completion of the work.

I am thankful to Maharaja Braj Mohan Dev, O. B. E. Ruler, Kalahandi State, for his donation of Rs. 1000/-, which enabled me to begin the revision of the manuscripts 8 years ago. He is the subscriber of 25 sets of the work. I hope the work will be favoured with the Maharaja's further bounty.

Raja Kishore Chandra Dev, Ruling Chief, Athmalik State, has continued his patronage of the work. For this volume he contributed Rs. 500/- and paid a visit to the Bhashakosha office on 25-10-35.

G. E. Fawcus Esqr, M. A., C. I. E., O. B. E., V. D., I. E. S., Director of Public Instruction, B. & O, has continued his watchful parental solicitude for the completion of the work. I am fully convinced that he has always a kind thought for the compiler and his work. He had a great share in securing me the patronage of the B & O Government and of the Patna University. Though shortly he will not be our D. P. I. his good wishes and benediction will always be with the work.

E. S. Hoernle Esqr. I. C. S., Commissioner of the Orissa Division, has been taking a personal interest in the progress of the compilation. He has very kindly gone through this introduction.

H. Dippie Esqr. M. A., D. S. O., the Director designate of Orissa, to whom the work has been well-known for a pretty long time, was pleased to pay a visit to the Bhashakosha office on 17-12-35 during his visit to Cuttack, and was glad at the progress the work has been making.

Prospective Patrons and Helpers.

Recently I have been fortunate to cultivate the acquaintance of Maharaja Rajendranarayan Singh Deo, the enlightened young Ruler, Patna State, whom I had the privilege of visiting at Balangir on 27-1-36. From what I saw of his administrative ability, suavity of manners, burning patriotism, patience, store of information and high ideals, I am happy that in him we have, amongst us, a Ruler of the type of the Rajarshis of yore. God granting him a long life, he will occupy a high place of honour and distinction amongst his compeers. I found a set of the Bhashakosha at his elbow near his office-table. He evinced a keen interest in the progress of the compilation and made enquires about the financial outlook of the undertaking. I hope the Maharaja will be one of my distinguished patrons.

Maharaja Sir Biramitrodaya Singh Deb, Gyanagunakar, Dharmanidi, K. C. S. I., M. R. A. S., Ruler Sonepur State, a prominent patron of Oriya literature,

Raja Ram Chandra Dev, the representative of ancient Gajapati Maharajas of Utkal,

Raja Bhanuganga Tribhubana Dev, Ruler, Bamra State, the scion of a line of rulers of literary distinction,

Raja Balabhadra Narayan Bhanj Deo, Ruler Keonjhar State, who has already been one of my supporters,

Raja Indra Deo, Ruling Chief, Bonai State, whom I had the privilege of meeting at Bhawanipatna in April 1935,

Raja Kishore Chandra Deo, Ruling Chief, Daspalla State.

Raja Kishore Chandra Birabar Harichandan Ruling Chief, Talcher State, a distinguished man of letters,

Raja Sir Rajendra Narayan Bhanj Deo, O. B. E. of Kanika, who had blessed the manuscripts with his appreciation and good wishes,

The Calcutta University,
The Patna University,

Constant supporters of the work.

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନିରନ୍ତର ଉତ୍ସାହଦାତା ।

The Hon'ble C. L. Philip Esq., C. I. E., I. C. S.
A true friend of Orissa.
ଉତ୍କଳବନ୍ଧୁ ମାନ୍ୟବର ସି. ଏଲ୍. ଫିଲିପ୍
ସି. ଆଇ. ଇ , ଆଇ, ସି. ଏସ୍ . ।

Sreejukta Laksminarayan Patnaik
B. L., M. B. E.
Dewan, Parlakimedi Samasthanam.
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପଟ୍ଟନାୟକ,
ବି. ଏଲ୍., ଏମ୍. ବି. ଇ.
ଦେବାନ୍ , ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ଷ୍ଟେଟ୍ ।

G. E. Fawcus Esq., M.A., C.I.E., I.E.S.
Director of Public Instruction B&O
ବିହାରଓଡ଼ିଶା ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଡାଇରେକ୍ଟର
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜି. ଇ. ଫକସ୍ ।

Rai Bahadur Laksmidhar Mahanti,
B. L., M. L. C.
Advocate, Cuttack.
ରାୟବାହାଦୁର୍ ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ମହାନ୍ତି, ଏମ୍. ଏଲ୍. ସି.
ଆଡ୍‌ଭୋକେଟ୍, କଟକ

Dewan Bahadur, S. K. Mahapatra.
Retired Supdt. of Police
ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ପୁଲିସ୍ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ
ଦେବାନ୍ ବାହାଦୁର୍ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମହାପାତ୍ର ।

Rai Bahadur Bhuyan Bhaskar Chandra Mahapatra, Zamindar of Bhadrak, Balasore,

have been approached for help. I hope they will extend their help and patronage and enable me to bring my labour of the last 20 years to a close.

I hope that Raja Artatran Dev, Raja Saheb Khariar State, Raja Munipal, Ruling Chief, Pallahera State, and other doners will redeem their promises of help.

I gratefully acknowledge the receipt of Rs. 400/- (four hundred rupees) from the Zamindar Saheb of Mahulpatna, Kalahandi State, towards his promised donation, after the printing of this volume was finished. The latereceipt of his photo did not enable me to reproduce it in this volume.

My well-wishers.

I am glad to find that after the late Sir Sayed Mohammad Fakhr-ud-din, I have secured the active sympathy and support of Khan Bahadoor Shaikh Abdul Majid B. A., of Cuttack, who was one of the signatories in the printed appeal issued in 1929. He has volunteered to bring the work prominently to the notice of his co-religionists. In the meantime, at his instance, M. Rahim Khan, merchant of Cuttack, visited the Bhashakosha office and has become one of its supporters. M. Rahim Khan has promised a donation of rupees one thousand and has already made part payment.

Lal Sibnarayan Deo, uncle of the Raja Saheb of Khariar, whom I met at Bhawanipatna (Kalahandi) in April 1935, has been supplying me with hundreds of dialectical words. He has secured me promises of help from the Raja Saheb of Khariar, the Ruling Chief of Pallahera and the Zamindar Saheb (Raja) of Mahulpatna. He has been trying to secure the patronage of the Ruler of Bamra State and of other prominent personages of his circle. Not being satisfied with this, he has recently sent me a donation of Rs 100/-.

I have, in the meantime, been privileged to cultivate the acquaintance of Prachya Vidya Maharnnaba Rai Saheb Nagendra Nath Vasu of Calcutta, the Editor of the Bengalee and Hindi Encyclopedias. He has helped me by getting the half-tone blocks for this volume executed by his artist and recommending the work to the patronage of the Vice Chancellor of the Calcutta University.

Mr. S. C. Tripathi, I. E. S., the Principal designate of the Ravenshaw College, Cuttack, first brought the work to the kind notice of Maharaja Sir Pratap Chandra and has been keeping the Maharaja informed of the progress and financial outlook of the work.

Mr. K. C. Neogi, late M. L. A, Dewan, Mayurbhanj State, has expressed sincere sympathy for the work.

Professor P. K. Parija, I. E. S., has been watching the progress of the work and has been helping me in various ways

Rai Bahadur Lakshmidhar Mohanty M. L. C, Advocate, Cuttack, has been as vigilant as before.

Srijukta L. Patnaik, B.L., M.B.E., Dewan, Paralakimedi (Ganjam); had, as Secretary of the Oriya Sahitya Sangha, helped me to begin the fair-copying of the manuscripts, and as Dewan of the Estate, laid my financial outlook before the Maharaja of Paralakimedi, the dedicatee of this volume.

Kumar Bidyadhar Singh Deo, B. A., B. L., M. R. A. S, of the Raj family of Icha (Chotanagpur) and son-in-law of Maharaja Vikram Dev Verma, and O. Pulla Reddi Esqr, I. C. S, late Dewan of Joypore Samasthanam, have been sincere well-wishers of this work.

Professor B. C. Mazumdar M. A., B. L. of the Calcutta University, who has done more for the Oriya literature than any other single individual in and outside Orissa, has been watching the progress of the work with keen interest.

Srijukta Sashi Bhusan Rath, Editor of the New Orissa and of the Asha, Berhampur, has been advertising the work and noticing the gradual progress of the work in his papers.

Sri Sashi Bhusan Rai, author and writer, of Cuttack, who is known and respected throughout the Oriya-speaking area, has been bringing the work to the notice of prominent personages of Utkal.

Dewan Bahadur S. K. Mohapatra, retired Superintendent of Police, has been a well-wisher of the compilation and the compiler.

Mr. B. Das, M. L. A., A. I. C. I., and his brother 'Swami' B. N. Das, Advocate, have been speaking highly of my humble labours before prospective helpers.

Rai Bahadur Uma Charan Das, Personal Assistant to the Commissioner, Orissa Division,

Babu Baikuntha Nath Dutta B. L., the seniormost Advocate, Cuttack,

Rai Bahadur Jugal Kishor Tripathi, M. A. Dewan, Keonjhar State,

Babu Batakrushna Mohanty, B. A., late Offg. Dewan, Baudh State,

Sriman Chintamoni Acharya, M. A., B. L., Advocate, Government Pleader, Cuttack,

Rai Bahadur Loknath Misra B. L., Advocate, Government Pleader, Puri who had helped the publication with Rs. 500/-,

Babu Achyutanand Purohit B. L., Government Pleader, Sambalpur,

Babu Jagabandhu Si nha Pleader, writer and author, Puri,

Rai Saheb Nalini Kanta Ghosh, B. A., Duputy Magistrate and Duputy Collector, Sadar Subdivisional Magistrate, Puri,

Babu Satis Chandra Mitra, M. A., Deputy Magistrate and Deputy Collector, Puri,

Babu Nagendra Nath Dutt, M. A., Deputy Magistrate and Deputy Collector, Banki,

Kabichandra Kalicharan Patnaik, the famous musician, singer and playwright of Banki,

Rai Saheb Bhikari Charan Patnaik, Pleader and the father of ericulture and cottage industries in Orissa.

Babu Durga Charan Rai, Sadar Subdivisional Officer, Patna State.

Babu Lakshminarayan Sahu M. A., the indefatigable Member of the Servants of India Society,

Babu Nityananda Sahu, Manager, Arunodaya Press, Cuttack,

have been my sincere well-wishers. Sreeman Prabhat Kumar Mukherji M. A., of Cuttack has been a new acquisition to me as an active helper. He introduced me to Prachya Vidya Maharnava Sj. N. N. Vasu and to the authorities of the Bangiya Sahitya Parishad of Calcutta.

Pandit Akula Misra Kabyatirtha, Manager of the Cuttack Trading Company, has kindly presented me with 2 costly fountain pens, one after the other, for use in connection with the dictionary—work.

Babu Nidhiram Mishra, B.A., Managing Director of the Orissa Chemical and Pharmaceutical works, has been supplying the Bhashakosha office with writing ink for the last year.

All these friends have, each in his way, been sincerely helping me, by securing patrons, and subscribers. They have not remained satisfied by expressing their sincere appreciation of my humble labours, but have demonstrated their sincerity by personally approaching prospective patrons, securing promises of help and, in some cases, actually securing financial help, publicity and subscribers for the work.

Had the lexion not got such a galaxy of active supporters, helpers, patrons, benefactors, associates, assistants and advertisers, it could not have advanced so far. Of some of these benefactors I have reproduced the photos in this and in the previous volumes and will be doing so in the subsequent volumes, in acknowledgment of the disinterested services rendered by them in one shape or another.

The bestowers of benediction on this work.

His Holiness, Mahant Maharaj Gadadhara Ramanuja Das, Kaiser-I-Hind, of Emar Math, Puri, besides rendering financial help, has given his blessing for an early completion of the work.

His Holiness, Jagadguru Satchinanda Saraswati of Sankarananda Math, Puri, has visited the Bhashakosha office more than a dozen times, whenever he has come here, and pronounced his benediction every time on the yet unpublished manuscripts. In the course of his extensive tours through the Oriya-speaking areas for starting a Brahmacharya Bidyalaya at Bhubaneswar, he has been invariably alluding to my humble labours, invoking God's blessings on the work and speaking very highly of it at every public meeting which he has addressed.

Sree Biswanath Baba Abadhut, of the Mahima-Dharma persuation, has continued his personal felicitations and prayers to the Almighty Brahma for the completion of the work.

His Holiness, Bhakti Siddhanta Saraswati Swami Maharaj of the Gourdia Math, Baghbazar, Calcutta, was pleased to pay a visit to the Bhashakosha office on 1. 9. 1935 and pronounce his benediction on the manuscripts.

Distinguished visitors

Besides the Hon'ble Sir Courtney Terrell Kt., Sankar Satchidananda Swami, Biswanath Baba, Bhaktisidhanta Saraswati Swami Maharaj and Mr. Dippie, as stated in the above paragraphs, the Hon'ble Sir Bijoy Prasad Sinha Roy, Minister of Local Self-government, Bengal, paid a visit to the office on 27. 12. 35 and was greatly pleased with the work.

My valuable subscribers.

Government of Bihar and Orissa have subscribed in advance for	130 copies,
Maharaja Brajamohan Dev, O. B.E, Ruler, Kalahandi State, has subscribed for	26 sets,
Learned scholars, societies and libraries in England and Europe for	20 sets,
The Ruler of Keonjhar, for	10 sets,
The Ruler of Baudh, for	8 sets,
Maharaja of Sonepur, for	6 sets,
The Raja Saheb of Dharakote for	6 sets,
The Raja Saheb of Madhupur for	6 sets,
and The Ruling Chief of Athmallik for	5 sets.

The mention of my subscribers will not be complete unless I refer to subscriber No. 334, Moulvi Shaikk Abdul Rashid, Assistant Teacher, Madrassa

Well-wishers

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ମଙ୍ଗଳକାମିବୃନ୍ଦ

Kumar Sri Bidyadhar Singh Deo B. L., M. R. A. S.

କୁମାର ଶ୍ରୀ ବିଦ୍ୟାଧର ସିଂହ ଦେଓ ବି.ଏଲ୍., ଏମ୍. ଆର୍. ଏ. ଏସ୍.

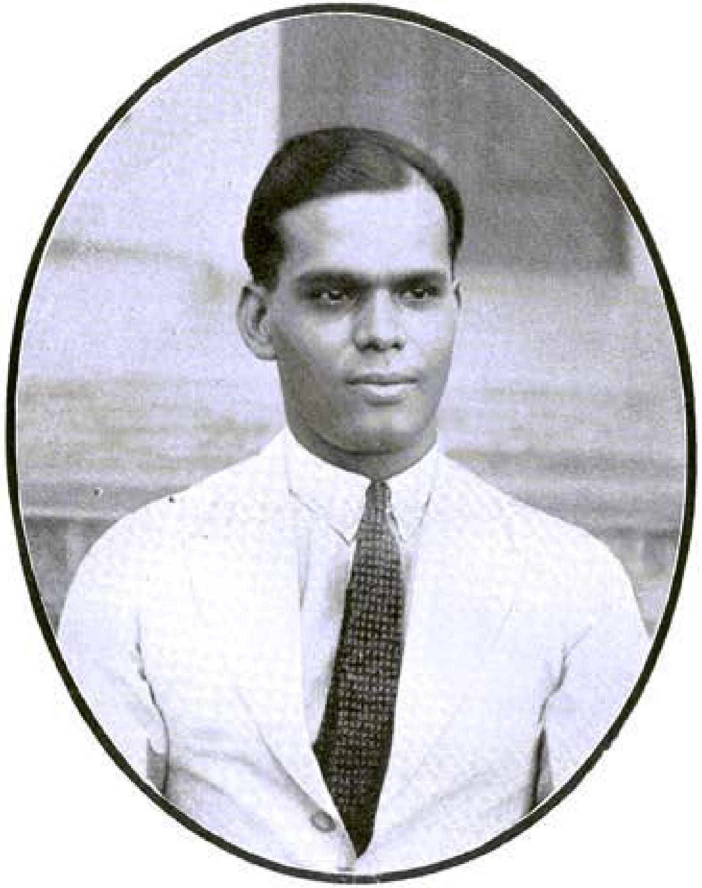

O. Pulla Reddi Esq. I. C. S., late Dewan Jeypore Samasthanam.

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଓ. ପୁଲ୍ଲାରେଡ୍ଡୀ ଆଇ. ସି. ଏସ୍. ଜୟପୁର ପୂର୍ବତନ ଦିବାନ

Sultania, Buxibazar, Cuttack, who draws a monthly salary of Rs. 12/- and has to maintain a big family. He approached me and prayed to be enlisted as a subscriber on a concession rate. In consideration of his circumstances and his longing to own a set, I accepted him as a subscriber on Rs. 45/- for a complete set, payable by monthly instalments of Rs. 2/-. This stipulation he scrupulously carried out and cleared the sum within 22 months.

The bestowers of bendiction and good wishes, now in heaven.

I had been cherishing the fond hope of laying the lexicon after completion, in the hands of His Most Gracious Majesty, the late King Emperor, George V. Now that His Majesty is in heaven, I offer from the core of my heart my homage and tribute of loyalty and devotion as an humble subject of His late Majesty.

I tender my homage to my father, the late Narasingha Praharaj, who left us in 1914 and whose literary taste, I imbibed from my child-hood. He had been feeling bitterly the want of a comprehensive Oriya Dictionary. He heartly approved of my idea of undertaking word-collection for a lexicon, in 1913-14. The fruit of the labour of his unworthy son was not fated to be laid in his hands. I trust that from heaven he is showering his blessings on the work.

My debt to my Guru, late Mr. M. S. Das, C. I. E., has been repeatedly acknowledged in the previous volumes. I trust that he is fondly watching the progress of the work from heaven.

The late Srijukta V. Kar is, I believe, looking upon the progress of the work of his unworthy associte with the same solicitude as when he was with us.

The late Pandit Nilmoni Misra, the sage of Jajpur, who breathed his last on 1-12-35 at the age of 73, had been a constant visitor and well-wisher of the work. He contributed an article for the word 'Jajpur' for the dictionary. He did not live to see his contribution published. I trust he is watching the progress and blessing the work from heaven.

My thoughts turn to my departed daughter, Srimati Labanyabati Debi, the wife of Rai Bahadoor Loknath Misra M. L. C. Advocate, Government Pleader, Puri. She had collected for me some Oriya and Bengalee books of reference before her death. Reference has been made to her help in the introduction to the first volume.

Rai Bahadur Ajay Chandra Das and Rai Bahadoor Ramsankar Roy are no more in the land of the living to encourage me by constant suggestions and supply of words. They are still watching the progress of the work in heaven.

Number of copies sold and presented.

Upto date 366 sets have been subsctibed in advance and 64 sets presented to patrons, well-wishers and assistants. Since the publication of the 4th volume in June 1934, 16 sets have been subscribed for and 14 sets presented.

It may be stated here that out of 360 sets sold, about 300 sets have been sold at the prepublication prices of Rs. 20/- to Rs. 30/- per set.

Bestowal of honour and appreciation.

The 'Revista Degli Studi Orientali', the magazine of the Rome University, published a very appreciative article on this work, in the Italian language, in its volume XIV, Fasc 2, of August 1933, from the pen of Professor Giueseppe Tucci. I give the following extracts therefrom :—

"X X The dictionary is, on account of its size and wealth of documentation, the most complete that could be desired. X X X Gopal Praharaj has highly deserved well of his country and the rebirth of vernacular studies in India. X X X X This work will greatly facilitate the study of a literature, which has also many points of contact with the literature of Bengal, and is not, by any means, one of the least interesting in India."

The Italian was very kindly translated for me into English by Professor Binoy Kumar Sircar, M. A., of the Calcutta University, to whom my thanks are due.

The Cuttack Baisya Tili Jatiya Samiti, Association, presented the compiler with an address of welcome and appreciation at a special gathering on 10-3-35.

The members of the club at Jeypore (Vizag) met the compiler in an evening party and presented him with an address of welcome and appreciation on 21st October 1934.

The compiler was awarded a Silver Jubilee Medal on the occasion of the late King Emperor's Silver Jubilee on 6-5-35.

At the 6th annual sitting of the Gangadhar Sahitya Parishad of Sambalpur on 29-1-36, over which the compiler was invited to preside, appreciating allusions were made to his humble labours.

Financial out-look, receipts and requirements.

The size, and consequently the cost, of the work have far outgrown the orginal and subsequent estimates

The cost for every volume has been Rs. 16,000/- on the average. Now the cost of publishing the entire 7 volumes, in more than 9000 pages, is estimated to come to Rs. 110,000/- in round numbers. Towards this requirement, a sum of Rs. 24,000/- was received from the Government of Bihar & Orissa and from the Patna University, Rs. 39,000/- from the generous doners, Rs. 10,000/ from advance subscribers in and outside India and Rs. 10,000 as loan on the security of my residential house. So, provision has been made to the extent of Rs. 83,000/-, and a further sum of Rs. 27,000/- will enable me to bring out the remaining two volumes, the 6th and the 7th. I depend upon the generosity of the patrons whom I have been approaching.

The price of the work

Before the printing was undertaken, the entire work had been calculated to occupy 2 volumes, of 3600 pages, requiring an outlay of Rs. 40,000/-. As the printing advanced and the size and cost of the work were found to gradually increase, the price was gradually raised to Rs. 40/-, Rs. 50/-, Rs. 60/- and Rs. 80/- respectively, per set.

Now, on the publication of the 5th volume, it is found that the work will be completed in 2 more volumes, requiring a larger outlay. So, the advance price of a complete set of 7 volumes is now fixed at Rs.115/- (one hundred and fifteen rupees) and the cash price for each volume, purchased separately, Rs. 20/8 (Rupees twenty and annas eight).

The expected time-limit for the publication.

Unless there is insurmountable financial or other difficulty, as befell the publication of this volume, the 6th and 7th volumes will be out at intervals of 10 months each; and it is hoped that the publication of the entire work will be completed by the end of 1937.

A word to intendng subscribers of slender Income.

Many friends have complained that the high price of the work makes its purchase beyond the reach of persons of moderate income. To meet this difficulty it is contemplated to introduce the system of payment by easy monthly instalments of Rs. 3/- (three) spread over 40 (forty) months or of Rs.2-8 (two eight) spread over 50 (fifty) months, on the subscribers furnishing security, to the satisfaction of the compiler or his book-sellers, about the regularity of the stipulated monthly payments. For those who cannot afford even this, it is contemplated to bring out much cheaper editions of the work (e, g. popular edition, students' edition, pocket edition), the price of which will suit the pockets of persons of slender means.

Thanksgiving.

To all my colleagues, supporters, well-wishers, sympathisers, helpers, patrons, volunteers and critics I again tender my thanks.

I tender my loyalty and homage to His Most Gracious Majesty, the King Emperor Edward VIII, and invoke God's choicest blessings on His Majesty. I tender my homage to the Great Benevolent Being who has brought me and my dictionary safely up to this stage and pray that He may give me strength to see it through.

Conclusion

It is hoped that the Grace of the Almighty Father which has brought the publication of the Oriya lexicon and the formation of the Orissa Province, pari passu, to their present stages, will bring out the completion of the former and the harmonious working of the latter, and that the Oriya language and the Oriya nation will occupy their legitimate places of honour in the eyes of the civilised world in the near future.

God's will be done. Amen !

Bhashakosha office.
Cuttack.
ORISSA.
March, 1936.

GOPALCHANDRA PRAHARAJ,
Compiler.

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଆଶୀର୍ବାଦକ !

Bestowers of blessing on the work.

His Holiness
Mahant Gadadhar Ramanuj Das (Kaiser. I. Hind)
of Emar Math Puri.
ପୂଜ୍ୟପାଦ ମହନ୍ତ ଗଦାଧର ରାମାନୁଜ ଦାସ (କୈସର୍-ଇ-ହିନ୍ଦ୍),
ଇମାର ମଠର ମହନ୍ତ ମହାରାଜ ।

His Holiness
Jagadguru Sankara Satchidananda Saraswati Swami,
of Sankarananda Math, Puri.
ପୂଜ୍ୟପାଦ ଜଗଦ୍‌ଗୁରୁ ଶଙ୍କର ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ ସ୍ୱାମୀ,
ଶଙ୍କରାନନ୍ଦ ମଠ, ପୁରୀ ।

ଭାଷାକୋଷ ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡର

ଅବତରଣିକା

ଏ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶରେ ବିଳମ୍ବ ଘଟିବାର କାରଣ

ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅପାର କରୁଣା ଓ ମୋ ମଙ୍ଗଳାକାଙ୍କ୍ଷୀଗଣଙ୍କ ଶୁଭାଶୀର୍ବାଦରୁ ଭାଷାକୋଷର ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ।

୧୯୩୪ ମସିହା ଜୁନମାସରେ ଭାଷାକୋଷର ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲାବେଳେ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଆଉ ଦୁଇଖଣ୍ଡରେ ଶେଷ ହେବା ଓ ପଞ୍ଚମ ଓ ଷଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡ ଦଶ ଦଶ ମାସ ବ୍ୟବଧାନରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ଅନୁମାନ କରାଯାଇ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉ ହେଉ ଅଟକଳ ସମୟରୁ ୧୧ ମାସ ଅଧିକ ବିତିଗଲା ଏବଂ ଏ ଖଣ୍ଡକୁ ବଢ଼ାଇ ବଢ଼ାଇ ୧୬୦୦ ପୃଷ୍ଠା ବିଶିଷ୍ଟ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ବାକି ଥିବା ଅକ୍ଷରରୁ 'ପ' 'ବ', 'ଭ' ଓ 'ମ', ଏହି ଚାରିଗୋଟି ମାତ୍ର ଅକ୍ଷର ଏ ଖଣ୍ଡରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ହୋଇ ପାରିଲା । ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଆଉ ଆଠଗୋଟି ଅକ୍ଷର ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିଅଛି । ଏ ଖଣ୍ଡରେ କୌଣସିମତେ 'ଲ' ଅକ୍ଷର ଯଦି ସରି ପାରିଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଅବଶିଷ୍ଟ ୫ ଗୋଟି ଅକ୍ଷର ଷଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ସମ୍ଭବ ହୁଅନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡ 'ମ' ଅକ୍ଷରକୁ ଛପି ପାରିଲା ନାହିଁ; ଫଳତଃ ଅବଶିଷ୍ଟ ଆଠଟି ଅକ୍ଷର ନିମିତ୍ତ ଷଷ୍ଠ ଓ ସପ୍ତମ, ଏପରି ଆଉ ଦୁଇଟି ଖଣ୍ଡ ଆବଶ୍ୟକ ହେବ ।

ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶ ପରେ ଭଗବାନ୍ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶକ ପୁଣ୍ୟାତ୍ମା ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ କରଙ୍କୁ ୧୯୩୪ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର୍ ମାସରେ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତଭାବରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ନେଇଯାଇ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଦାରୁଣ ଦୁଃଖରେ ପକାଇଲେ । ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ମୁଦ୍ରଣାଳୟର ପରିଚାଳନାରେ ଟିକିଏ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା; ତେଣୁ ଏ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ଆରମ୍ଭ ହେବାରେ ଅଯଥା ବିଳମ୍ବ ଘଟିଲା ।

ମୁଦ୍ରଣୋପଯୋଗୀ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ସଂଶୋଧନ ଓ ସମ୍ମାର୍ଜ୍ଜନ କରିବା, ଫଟୋମାନଙ୍କରୁ ହାଫ୍‌ଟୋନ୍ ବ୍ଲକ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇବା, କାଗଜ ଓ ଛପାଖର୍ଚ୍ଚ ତୁଲାଇବା, ପ୍ରୁଫ୍ ଦେଖିବା, ଛପା ହେବା ପରେ ଛପା ଫର୍ମାମାନଙ୍କୁ ସଜାଇବା ଓ ବହି ବନ୍ଧାଇବା ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡପାଇଁ ହାରାହାରି ଟ ୧୬୦୦୦୲ (ଷୋଳ ହଜାର) ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଥିବା ଦେଖା ଯାଉଅଛି ।

ଏ ଖଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଜୟପୁରାଧୀଶ୍ୱର ସାହିତ୍ୟସମ୍ରାଟ, ଉତ୍କଳ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ, ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା, ଡ. ଲିଟ୍, ମହୋଦୟଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଟ ୧୦,୦୦୦୲ ଦଶହଜାର ଟଙ୍କାରେ ଏ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଥିଲା । ଗ୍ରନ୍ଥର ବାରପଣ ଛପା ଫର୍ମା ଶେଷ ହେଲା ବେଳକୁ ଦେଖାଗଲା ଯେ 'ମ' ଅକ୍ଷରକୁ ଶେଷ କରିବାକୁ ହେଲେ ଏ ଖଣ୍ଡକୁ ୧୬୦୦ ପୃଷ୍ଠା ବିଶିଷ୍ଟ କରିବା ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଭାଷାକୋଷର ପୂର୍ବ ପ୍ରକାଶିତ ପ୍ରଥମ ତିନି ଖଣ୍ଡଠାରୁ ଏ ଖଣ୍ଡର ଆକୃତି ୪୦୦ ପୃଷ୍ଠା ଅଧିକ ହୋଇଗଲା । ଆକାରବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟୟବୃଦ୍ଧି ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଆଶୁ ଅର୍ଥପ୍ରାପ୍ତିର କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ନ ଦେଖି ମୁଦ୍ରଣ ବନ୍ଦ କରି ବହୁ ସମୟ ହାତ ବାନ୍ଧି ବସି ରହିବାକୁ ହେଲା । ଭଗବାନଙ୍କ କରୁଣାରୁ ପାରଳା ରାଜ୍ୟର ଦେୱାନ୍, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଆରମ୍ଭରୁ ଅକୃତ୍ରିମ ବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ବି. ଏଲ୍., ଏମ୍. ବି. ଇ, ଭାଷାକୋଷର ଏହି ଆର୍ଥିକ ଦୁଃସ୍ଥିତି ବିଷୟପ୍ରତି ପାରଳାଧୀଶ୍ୱର କାପ୍ଟେନ୍ ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି ନାରାୟଣ ଦେବଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କଲେ ଓ ମହାରାଜ ଗତ ନଭେମ୍ବର୍ ୧୬ ତାରିଖରେ ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମରେ ପଦାର୍ପଣ କଲେ ଓ ଭାଷାକୋଷର ଅର୍ଥସଙ୍କଟ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଟ ୫୦୦୦୲ (ପାଞ୍ଚହଜାର) ଟଙ୍କା ଦାନ କଲେ । ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟରେ ଏ ଦାନ କରଗତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ଏହି ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ବ୍ୟୟ ତୁଲାଇ ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରକାଶ କରିବା ମଧ୍ୟ ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା । ଏହି ସବୁ କାରଣରୁ ଏ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶରେ ବିଳମ୍ବ ଘଟିଅଛି ।

ଏହି ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସଦାଶୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଦାନ ଯଥେଷ୍ଟ ସହାୟତା କରିଅଛି ।

୧ । ଆଠମଲ୍ଲିକ ରାଜ୍ୟାଧୀଶ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଦେଓ	ଟ ୫୦୦୲
୨ । ଗଞ୍ଜାମର ଧରାକୋଟ ରାଜ୍ୟାଧିପ	ଟ ୧୦୦୲
୩ । ଏମ୍, ରହମନ୍ ଖାଁ, କଟକ	ଟ ୨୦୦୲
୪ । ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ରାଜେଶ୍ୱର	ଟ ୪୦୲
୫ । ଖଣ୍ଡୁଆଳ ଲାଲ୍ ଶିବନାରାୟଣ ଦେବ	ଟ ୧୦୦୲
୬ । ରାୟ ସାହେବ ନୃସିଂହ ଚରଣ ଚୌଧୁରୀ, ଯାଜପୁର	ଟ ୧୦୦୲
୭ । ଦର୍ପଣ ଜମିଦାର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏସ୍. ଏନ୍. ଗୁହ, କଟକ	ଟ ୨୫୲
୮ । କୁମାର ଗୋକୁଳଚନ୍ଦ୍ର ସାହା, ଜମିଦାର, ହରିଶପୁର, କଟକ	ଟ ୨୫୲

ଶେଷୋକ୍ତ ଦାନ ତିନୋଟି କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଭୂତପୂର୍ବ କଲେକ୍ଟର୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବି. ସି. ମୁଖାର୍ଜୀ, ଆଇ. ସି. ଏସ୍, ମହୋଦୟଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଚେଷ୍ଟାର ଫଳ । ସେ ମହୋଦୟ ଭାଷାକୋଷ କାର୍ଯ୍ୟର ଅଗ୍ରଗତି କଳ୍ପେ ଯଥେଷ୍ଟ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଉ ଥିଲେ ଏବଂ କଟକ ଓ ବାଲେଶ୍ୱରର କେତେକ ବଦାନ୍ୟ ଧନିକମାନଙ୍କୁ ଭାଷାକୋଷପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ ଦାନ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରି ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ଜାତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଜଣେ ବଙ୍ଗୀୟ ଜିଲ୍ଲାଧୀଶ୍ୱରଙ୍କର ଏତାଦୃଶ ମମତା ଓ ଆଗ୍ରହ ଦେଖି ମୋ ମନରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରୀତି ଓ ଆନନ୍ଦ ଜାତ ହୋଇଅଛି ।

ଏ ଖଣ୍ଡର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବିଷୟ

ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡରେ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରୁ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ୧୩ ଟି ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡରେ ଯଥାକ୍ରମେ ୭ଟି ଓ ୧୨ଟି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ଶେଷ ହୋଇଥିଲା । ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡରେ ୪ ଗୋଟି ମାତ୍ର ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ସରିଲା ଓ ଏ ଖଣ୍ଡରେ ଆଉ ଚାରିଟି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ଶେଷ

ହେଲା । ଏହିପରି ପାଞ୍ଚ ଖଣ୍ଡରେ ୩୯ ଟି ଅକ୍ଷର ଶେଷ ହୋଇ ଆଉ ୮ ଗୋଟି ଅକ୍ଷର ବାକି ରହିଅଛି । ଏଥିରୁ ଏକା "ସ" ଅକ୍ଷରଟି ପାଇଁ ପ୍ରାୟ ୧୦୦୦ ପୃଷ୍ଠା ଲୋଡ଼ା ହେବ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଉ ଅଛି । ତେଣୁ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ସଙ୍କଳନ-କର୍ତ୍ତା ମୋର ଚଉଦଶି ବର୍ଷବ୍ୟାପୀ ଶ୍ରମ ପରବର୍ତ୍ତୀ ୬ଷ୍ଠ ଓ ୭ମ, ଦୁଇ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶରେ ଯାଇଁ ପୂର୍ତ୍ତିଲାଭ କରିବ । ୧୯୨୯ ମସିହାରେ ମୁଦ୍ରଣକରାଇବ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ଅଟକଳ କରି ଥିଲେ ଯେ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡରେ ଗ୍ରନ୍ଥ ସମାପ୍ତିଲାଭ କରିବ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗ୍ରନ୍ଥ ୨ ଖଣ୍ଡରୁ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ୭ ଖଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚିଲାଣି !!

ଗ୍ରନ୍ଥର ଆକାର କମାଇବାର ଉପାୟ

ଗ୍ରନ୍ଥର ଆକାର କମାଇବା ପାଇଁ ତୃତୀୟ ଓ ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବିତ ହୋଇଥିଲା, ଏ ଖଣ୍ଡରେ ସେ ସବୁ ଅନୁସୃତ ହୋଇଅଛି । ପ୍ରଥମ ୩ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୃଷ୍ଠାର ଶିରୋଦେଶରେ ଓ ୪ର୍ଥ ଖଣ୍ଡରେ ୧୦୦ ପୃଷ୍ଠା ବ୍ୟବଧାନରେ ଦିଆଯାଇ ଥିବା ସଙ୍କେତ ଏ ଖଣ୍ଡର ଆଦ୍ୟରେ, ପ୍ରାନ୍ତରେ ଓ ଓ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ମାତ୍ର ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ ଓ ଶିଷ୍ଟପ୍ରୟୋଗମାନଙ୍କୁ ଏକାଦିକ୍ରମେ ଧାଡ଼ିମୂଳଅ ଲଗାଲଗି କରି ଛାପିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ମୁଁ ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶ ଯାଏ ଗ୍ରହଣ କରି ନ ଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଆର୍ଥିକ ପରିସ୍ଥିତି ଓ କଳେବର ବୃଦ୍ଧି ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରି ଏ ଖଣ୍ଡରେ ତାହା ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଗ୍ରହଣ କଲି ।

ଏ ଖଣ୍ଡର ମୋଟ ଶବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟା

ପ୍ରଥମ ଚାରିଖଣ୍ଡରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ଶବ୍ଦ ଓ ବାକ୍ୟାଂଶମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ୯୬ହଜାର । ଏହି ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡରେ ଶବ୍ଦସଂଖ୍ୟା ୩୯ହଜାର; ତେଣୁ ଏ ଖଣ୍ଡକୁ ମିଶାଇ ମୋଟ ଶବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟା ୧ଲକ୍ଷ ୩୫ହଜାର ହେଉଅଛି । ଆଉ ଯେଉଁ ୮ଟି ଅକ୍ଷର ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିଅଛି, ତହିଁର ଅନୁମାନିକ ଶବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟା ୬୫୦୦୦ ହେଉଥିବା ସ୍ଥଳେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ମୋଟ ଶବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟା ଦୁଇଲକ୍ଷ ଭାଷାକୋଷରେ ସଂଗୃହୀତ ହେବ । କାଶୀର ନାଗରୀପ୍ରଚାରିଣୀ ସଭାକର୍ତ୍ତୃକ ପ୍ରକାଶିତ ଆଠ-ଭାଗବିଶିଷ୍ଟ 'ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦସାଗର' ନାମକ ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦକୋଷ ଗ୍ରନ୍ଥର ମୋଟ ଶବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟା ୯୩ ହଜାର ଅଟେ ଓ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ମୋହନଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନରେ ସଂଗୃହୀତ ଶବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟା ୭୫୦୦୦ ଅଟେ । ଏଥିରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଶବ୍ଦବିଭବ ସହଜରେ ଅନୁମେୟ ।

ଅଭିଜ୍ଞାନ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ

ପ୍ରକାଶିତ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କ ସଙ୍କଳନରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଭିଜ୍ଞାନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା ଏ ଖଣ୍ଡର ସଙ୍କଳନରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଗ୍ରନ୍ଥଦ୍ୱୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।

୧ । ବଙ୍ଗୀୟ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଷଦ ସଙ୍କଳିତ ଓ କଲିକତା ୟୁନିଭର୍ସିଟି କଲେଜ୍ କର୍ତ୍ତୃକ ପ୍ରକାଶିତ "ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରିଭାଷା" ।

୨ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଜଶେଖର ବସୁଙ୍କ କୃତ ବଙ୍ଗଭାଷାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଅଭିଧାନ "ଚଳନ୍ତିକା" ।

ଏ ଖଣ୍ଡର ଆଦ୍ୟରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଥିବା ଅଭିଜ୍ଞାନ ଗ୍ରନ୍ଥ-ତାଲିକାରେ ଏହି ଦୁଇ ପୁସ୍ତକର ନାମ ସନ୍ନିବେଶିତ ହୋଇ-ଅଛି ।

ଏ ଖଣ୍ଡରେ ସନ୍ନିବେଶିତ 'ମହିମା ଗୋସାଇଁ' ଓ 'ମହିମା ଧର୍ମ' ଶୀର୍ଷକ ସନ୍ଦର୍ଭଦ୍ୱୟ ବ୍ରହ୍ମ ଅବଧୂତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ହୋଇଅଛି । ମହାରାଜ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା, ବାବୁ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ, ଡାକ୍ତର ରାଧାଚରଣ ପଣ୍ଡା, ପଣ୍ଡିତ ବାଇକୋଳି ମହାପାତ୍ର ଜ୍ୟୋତିଷତତ୍ତ୍ୱବିନୋଦ, ପଣ୍ଡିତ ବଳଭଦ୍ର ଧୀର, ବାବୁ ମନମୋହନ ଘୋଷ, ବି. ଏଲ୍, ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ ଏମ୍. ଏ, ପ୍ରୋଫେସର ବିପିନବିହାରୀ ରାୟ ଆଦି ବନ୍ଧୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କ ପାଇଁ କେତେକ ସନ୍ଦର୍ଭ ଲେଖିବାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିଅଛନ୍ତି ।

ଶବ୍ଦ ସଂଗ୍ରହର ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ଓ ସଂକଳନରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ତ୍ରୁଟୀ

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ସମୂହ ଯେ ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ପାରି ନାହିଁ, ଏହା ମୁଁ ନିଜେ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରୁଅଛି; କାରଣ, ବହୁ ସହସ୍ର ପ୍ରାଦେଶିକ ବୈଜ୍ଞାନିକ, ପାରିଭାଷିକ, ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ୟବହାର ସିଦ୍ଧ ଓ ପୌରାଣିକ ଶବ୍ଦ ମୋ ସଂଗ୍ରହର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ ବରାବର ସ୍ୱୀକାର କରି ଆସିଅଛି । ତଥାପି ଯେଉଁ ଅକ୍ଷରମାନ ଅଦ୍ୟାବଧି ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇନାହିଁ, ତତ୍ତତ୍ ଅକ୍ଷରାଦ୍ୟ ନୂତନ ଶବ୍ଦମାନ ମୋ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିଲେ ତାହା ପାଣ୍ଡୁଲିପିରେ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଯୋଗ କରୁ-ଅଛି । ଯେଉଁ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କର ମୁଦ୍ରଣ ସମାପ୍ତ ହେଲାଣି ତତ୍ତତ୍ ଅକ୍ଷରାଦ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନ ଭାଷାକୋଷର ପରିକଳ୍ପିତ ପରିଶିଷ୍ଟ ଖଣ୍ଡ ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପାଣ୍ଡୁଲିପିରେ ଟିପି ରଖୁଅଛି ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ତ୍ରୁଟୀମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୋର ଏତିକି ମାତ୍ର ବକ୍ତବ୍ୟ ଯେ ମାନବୀୟ ଯେ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା ଭ୍ରମ ପ୍ରମାଦରୁ ଏକାବେଳକେ ମୁକ୍ତ ନୁହେ । ଯେଉଁମାନେ ଦୟା କରି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଲକ୍ଷିତ ଭ୍ରମ-ପ୍ରମାଦ ପ୍ରତି ମୋ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରି ଅଛନ୍ତି ଓ କରିବେ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ମୋର କୃତଜ୍ଞତାଭାଜନ । ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଭ୍ରମ ଯଦି ପ୍ରକୃତ ଭ୍ରମ ହୋଇଥାଏ ଓ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ସଂଶୋଧନ ଯଦି ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ ମନେ ହୁଏ, ତେବେ ଉକ୍ତ ସଂଶୋଧନ ଗ୍ରହଣ କରି ତଦନୁଯାୟୀ ମୋର ଭ୍ରମ ନିରାକରଣ କରିବାକୁ ମୁଁ ଆଦୌ କୁଣ୍ଠିତ ହେବ ନାହିଁ ।

ମୋ ସହକର୍ମିଗଣ

ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରେସର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଓ ମୋ ଗ୍ରନ୍ଥର ପୂର୍ବତନ ପ୍ରକାଶକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱନାଥ କରଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ମୋର ଯେଉଁ କ୍ଷତି ହୋଇଅଛି ତାହା ପୂରଣ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସଂଶୋଧନ ଓ ସମ୍ମାର୍ଜନରେ ଏକାଦିକ୍ରମେ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷକାଳ ମୋହର ବରିଷ୍ଠ ସହକର୍ମୀ ପୁଣ୍ୟାତ୍ମା ପଣ୍ଡିତ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରଥ ସାମନ୍ତ

Well-wishers of the work.
ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ମଙ୍ଗଳକାମିଗଣ ।

M. Rahim Khan, Merchant, Cuttack
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମୁନସୀ ରହିମ୍ ଖାଁ, ମହାଜନ, କଟକ

Rai Saheb Nalinikanta Ghosh, B.Sc. B. L
Deputy Magistrate, Puri.
ରାୟ ସାହେବ ନଳିନୀକାନ୍ତ ଘୋଷ
ବି. ଏସ୍. ସି, ବି. ଏଲ୍
ଡେପୁଟୀ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ପୁରୀ ।

Khan Bahadur Sayed Abdul Majid B. A.
Cuttack.
ଖାଁ ବାହାଦୁର ସୟଦ ଅବଦୁଲ୍ ମଜିଦ୍ ବି. ଏ.
କଟକ ।

Babu Bamdeb Misra, B. A.
Dewan, Athmallik State.
ବାବୁ ବାମଦେବ ମିଶ୍ର ବି. ଏ.
ଦେବାନ୍, ଅଠମଲ୍ଲିକ ଷ୍ଟେଟ୍

Sj. Amarballabh Dey M. A, B. L.
State Judge, Bamra State.
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅମରବଲ୍ଲଭ ଦେ ଏମ୍. ଏ., ବି. ଏଲ୍.
ଷ୍ଟେଟ୍ ଜଜ୍, ବାମଣ୍ଡା ଷ୍ଟେଟ୍

ନିଜର ଅତୁଳନୀୟ ନିଷ୍ଠାପର ଜୀବନ ସାଙ୍ଗ କରି ଗତ ୧୯୩୬ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ମାସରେ ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ କଲେ । ତାଙ୍କ ଅକାଳ ବିୟୋଗରେ ଭାଷାକୋଷ ଦାରୁଣ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଅଛି ।

ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ବୋର୍ଡ଼୍ ଅଫ୍ ରେଭିନ୍ୟୁର ସଦସ୍ୟ ମାନ୍ୟବର ସି. ଏଲ. ଫିଲିପ୍, ସି. ଆ. ଇ., ଆଇ. ସି. ଏସ୍. ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗର କମିସନର ଥିଲା ବେଳେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କ ପ୍ରକାଶ ସମୟରେ ମୋହର ଜଣେ ସମ୍ମାନନୀୟ ସହକର୍ମୀ ଥିଲେ । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ପୂର୍ବ ମମତା ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରହିଅଛି ।

ମୋହର ସହକର୍ମିଣୀ ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ ଓ ସହକର୍ମୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପଣ୍ଡିତ ନୀଳମଣି ଦାସ କାବ୍ୟତୀର୍ଥ, ବାବୁ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ଏମ. ଏ., ବି. ଏଲ, ପଣ୍ଡିତ ନରସିଂହ ମହାପାତ୍ର ସାମନ୍ତ, ବାବୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର, ବାବୁ ଗୋଲୋକ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ ପୂର୍ବପରି ନିଜ ନିଜର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ମରେ ଲାଗି ଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସତ୍ୟେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ରାୟ ଏମ. ଏ., ବି. ଏଲ. ପୂର୍ବପରି ମୋତେ ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରତିଶବ୍ଦମାନ ଯୋଗାଉ ଅଛନ୍ତି, ଫକିର୍ ବୈଶ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ (କଟକର ହିନ୍ଦୀ ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ)ର ହେଡ୍ ମାଷ୍ଟର ଦ୍ୱାରଭଙ୍ଗା ଜିଲ୍ଲାର ବେହେଟା ଗ୍ରାମନିବାସୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରମେଶ୍ୱର ଝା ଓ ହେଡ୍ ପଣ୍ଡିତ ମୁଜଫରପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଜନାର୍ଦ୍ଦନପୁର ଗ୍ରାମ ନିବାସୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜୟନାରାୟଣ ଠାକୁର ଦୁହେଁ ମୋତେ ହିନ୍ଦୀ ପ୍ରତିଶବ୍ଦମାନ ଯୋଗାଉଥିଲେ । ଏବେ ପଣ୍ଡିତ ସୁରେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ଝା ସେ ଦୁହିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୋତେ ଉକ୍ତ କର୍ମରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ପ୍ରାଚୀ ସମିତିର ଓ ଇଂରାଜୀ 'ପ୍ରାଚୀ' ପତ୍ରିକା ଓ 'ବୈତରଣୀ' ପତ୍ରିକାର ଭୂତପୂର୍ବ ସମ୍ପାଦକ ନିଷ୍ଠାପର ତରୁଣ ବାଣୀସେବକ ଶ୍ରୀମାନ୍ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ ବି. ଏ. (ଅନର୍ସ୍) ବିଗତ ୨ବର୍ଷ ହେଲା ଭାଷାକୋଷ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗଦାନ କରିଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ପାଇବା ଯୋଗୁଁ ପଣ୍ଡିତ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ଭାଷାକୋଷ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟର ଶକ୍ତିବୃଦ୍ଧି ଘଟିଅଛି ।

ଓଡ଼ିଶାର ସୁପରିଚିତ ସୁଲେଖକଦ୍ୱୟ ଶ୍ରୀମାନ୍ ପଣ୍ଡିତ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର କର ଓ ପଣ୍ଡିତ ଭଗବାନ ପତି ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମରେ କର୍ମୀରୂପେ ଯୋଗ ଦେଇଅଛନ୍ତି ।

ବାବୁ ପଦ୍ମଚରଣ ଦାସ କଟକ ଛାଡ଼ିଲା ପରେ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରେସର ମେନେଜର୍ ବାବୁ ନୀଳମଣି କର ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରୁଫ୍ ସଂଶୋଧନ କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

କଟକ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲର ହେଡ୍ ମାଷ୍ଟର୍ ବାବୁ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସେନ ଗୁପ୍ତ ଏମ. ଏ., ବି. ଇଡ଼ି ଭାଷାକୋଷର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ସଂଶୋଧନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୋତେ ବେଳେ ବେଳେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱନାଥ କରଙ୍କ ତିରୋଧାନ ପରେ ଭାଷାକୋଷର ମୁଦ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରେସରେ ଆଉ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଚାଲିବ ନାହିଁ ବୋଲି ମୋ ମନରେ ଗୁରୁତର ଆଶଙ୍କା ଜାତ ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସ୍ୱର୍ଗତ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ ଅନୁଜ 'ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ' ପତ୍ରିକାର ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ପାଦକ ଶ୍ରୀମାନ୍ ସଦାନନ୍ଦ କର ମୋ ମନରୁ ସେ ଆଶଙ୍କା ସମୂଳେ ଦୂରୀଭୂତ କରିଅଛନ୍ତି । ମନପ୍ରାଣ ନିୟୋଗ କରି ଯେଉଁ ନିଷ୍ଠା ସହିତ ସେ ଭାଷାକୋଷ ମୁଦ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଉଅଛନ୍ତି, ତାହା ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ ଓ ତଦ୍ୱାରା ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରେସର ପୂର୍ବ ସୁନାମ ଓ ପୂର୍ବ ଟେକ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରହିଅଛି ।

ବମ୍ବାଇ ଜି. ଆଇ. ପି. ରେଲୱେର ଅସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ୍ ଟ୍ରାଫିକ୍ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ବଡ଼ାଲ ବି. ଏସସି., ଆଇ. ଏସ. ଆର. ଏସ., ଡାକ୍ତର ସୁଧାଚରଣ ପଣ୍ଡା ଏଲ. ଏମ୍. ପି, ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରବାସିନୀ ଓଡ଼ିଆ ନାରୀକବି ଶ୍ରୀମତୀ ଅପର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ, ଆଠମଲ୍ଲିକ ରାଜ୍ୟର ଦେୱାନ୍ ବାବୁ ବାମଦେବ ମିଶ୍ର ବି. ଏ., ବାମଣ୍ଡା ରାଜ୍ୟର ଷ୍ଟେଟ୍ ଜଜ୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅମରେନ୍ଦ୍ର ବକ୍ସି ଦେ ଏମ. ଏ., ବି. ଏଲ. ସମ୍ବଲପୁରର ସରକାରୀ ଓକିଲ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ପୁରୋହିତ, ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶଠାରୁ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦଚୟର ନିଷ୍ଠାପର ସଂଗ୍ରାହକ, ଖାରଲାକୋଟମୁଣ୍ଡି ନିବାସୀ, ବଣାଇଗଡ଼ର ଶିକ୍ଷକ 'ହରିପୁରଭାଷାପ୍ରବୀଣ' ଲେଖକ ବାବୁ ବିନାୟକ ଦାସ, ବାଙ୍କୀ ନିବାସୀ ଉତ୍କଳର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନାଟ୍ୟକାର ଓ ସଙ୍ଗୀତାଚାର୍ଯ୍ୟ ବାବୁ କାଳୀଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ କବିଚନ୍ଦ୍ର, ଖଲ୍ଲିକୋଟ ନିବାସୀ ଜ୍ୟୋତିସ୍ତତ୍ତ୍ୱବିନୋଦ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାଇକୋଳି ମହାପାତ୍ର, ଖଡ଼ିଆଳ ରାଜ୍ୟର ନରପତିଙ୍କର ପିତୃବ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଲାଲ୍ ଶିବନାରାୟଣ ସିଂହ ଦେଓ, କଳାହାଣ୍ଡି ଅନ୍ତର୍ଗତ ମଦନପୁର ରାମପୁରର ରାଜା ଶ୍ରୀ ଦୁର୍ଗାମାଧବ ପ୍ରସାଦ ସିଂହ ଦେବ, ପୁରୀର ବାବୁ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ ଓ ଆଠଗଡ଼ବାସୀ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦୀନବନ୍ଧୁ ରଥ ମୋତେ ଶତ ଶତ ପ୍ରାଦେଶିକ, ପାରିଭାଷିକ ଓ ଘରୋଇ ଶବ୍ଦ ଯୋଗାଇ ଆସୁଅଛନ୍ତି । କେବଳ ଏତିକି ନୁହେଁ, ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଜଣ ଭାଷାକୋଷ ନିମନ୍ତେ ଗ୍ରାହକ ସଂଗ୍ରହ ଓ ଭାଷାକୋଷର ମୁଦ୍ରଣ ଓ ପ୍ରକାଶ କଳ୍ପେ ଦେଶର ବଦାନ୍ୟମଣ୍ଡଳୀଙ୍କ-ଠାରେ ଅର୍ଥ କରିବାରେ ଲାଗିଅଛନ୍ତି ।

ଭାଷାକୋଷର ସମ୍ମାନନୀୟ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ମଣ୍ଡଳୀ

ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ପ୍ରଥମ ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍ ଉତ୍କଳବନ୍ଧୁ ମାନ୍ୟବର ମିଷ୍ଟର ଜେ. ଏ. ହବାକ୍, ଏମ. ଏ., ସି. ଏସ. ଆଇ., ଆଇ. ସି. ଏସଙ୍କ କରୁଣାରୁ ଭାଷାକୋଷ ସଦାଶୟ ସରକାରଙ୍କ ବଦାନ୍ୟତା ଲାଭ କରିଥିଲା । ସେ ମହାନୁଭବ ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗର କମିସନର୍ ଥିଲା ସମୟରେ ଭାଷାକୋଷର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ପରିଦର୍ଶନ କରି ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରକାଶ ନିମନ୍ତେ ମୁକ୍ତହସ୍ତରେ ଟଙ୍କା ମଞ୍ଜୁର କରିବା ନିମନ୍ତେ ସରକାରଙ୍କଠାରେ ଦୃଢ଼ଭାବେ ସୁପାରସ୍ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଅନୁମତି ସହକାରେ ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ତାଙ୍କ ନାମରେ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି । ତାଙ୍କର ସୁପାରସ୍‌ରେ ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କର ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍ ଓ କମିଶନର୍ ଏବଂ ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ୍ ଷ୍ଟେଟ୍ସ୍ ଏଜେନ୍‌ସିର ମହାମାନ୍ୟ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନେରଲ୍‌ଙ୍କ ଏଜେଣ୍ଟ୍ ମହୋଦୟମାନଙ୍କ କୃପାଦୃଷ୍ଟି ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା । ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ସେ ସର୍ବଦା ଜନକୋଚିତ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ପୋଷଣ କରି ଆସିଅଛନ୍ତି ।

ସାହିତ୍ୟ କଳାର ପୋଷକତା ଓ ସମୃଦ୍ଧି ଦାତୃତ୍ୱ ହେତୁରୁ ଯାହାଙ୍କ ନାମ ଆଜି ଉତ୍କଳ ଓ ଅନ୍ଧ୍ରଦେଶର ଘରେ ଘରେ ସୁପରିଚିତ, ସେହି ଜୟପୁରାଧୀଶ୍ୱର ସାହିତ୍ୟସମ୍ରାଟ୍, ଉତ୍କଳ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ, ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ଡି. ଲିଟ୍, ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଲେଖା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଦିନୁଁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠଭାବରେ ସଂପୃକ୍ତ। ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ଭର୍ଣ୍ଣାକ୍ୟୁଲର୍ ଡେଭଲପ୍‌ମେଣ୍ଟ କମିଟି ଆଗରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଖଣ୍ଡେ ସର୍ବାଙ୍ଗସୁନ୍ଦର ଅଭିଧାନ ପ୍ରଣୟନ ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ଅଧ୍ୟାପକ ବିଜୟଚନ୍ଦ୍ର ମଜୁମଦାରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମହାରାଜ ପ୍ରଥମେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଥିଲେ। ସେହିଦିନୁ ସେ ମୋତେ ଶତ ଶତ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ଯୋଗାଇ ଆସିଅଛନ୍ତି। ଭାଷାକୋଷର ଏହି ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ନିମନ୍ତେ ସେ ଗତ ବର୍ଷ ମୋ ହସ୍ତରେ ୧୦ ହଜାର ସମର୍ପଣ କରିବାରୁ ଏ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ଆରମ୍ଭ କରିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବପର ହେଲା। ଭାଷାକୋଷ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ନିକଟରୁ ଯେତେ ଯେତେ ସହାୟତା ମିଳିଅଛି ତାହା ପୂର୍ବଖଣ୍ଡମାନଙ୍କର ଅବତରଣିକାରେ ଯଥାସ୍ଥାନରେ କୃତଜ୍ଞତା ସହକାରେ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଅଛି। ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡ ତାଙ୍କର ନାମରେ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି ଓ ତାଙ୍କୁ ଏହି ଖଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ସେ ମୋତେ ଦୟା କରି ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କରିଅଛନ୍ତି। ରାଜନୀତି ଓ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମହାରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଗତ ୩୩ ବର୍ଷ ହେଲା ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁତା ସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ହେବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ପାଇ ମୋ ଜୀବନ ଧନ୍ୟ ହୋଇଅଛି।

ଗତ ୩।୬।୩୫ ତାରିଖ ଦିନ ମହାରାଜ ନିଜର ଦୌହିତ୍ର ମହାରାଜକୁମାର ଶ୍ରୀ ରାମକୃଷ୍ଣ ଦେବଙ୍କୁ ପୋଷ୍ୟ ପୁତ୍ର ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣରଙ୍କ ଏଜେଣ୍ଟ ମହୋଦୟଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ସମ୍ପ୍ରଦାନ ଓ ଗ୍ରହଣ ବିଧି ଓ ଦତ୍ତହୋମ ଉତ୍ସବ ସମାହିତ ହୋଇ ମହାରାଜକୁମାରଙ୍କ ନାମରେ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ-ପତ୍ର ଯଥାବିଧି ରେଜେଷ୍ଟ୍ରି ହେଲା। ଏହି ଶୁଭୋତ୍ସବର ସ୍ମାରକ ରୂପେ ଖୋଦ୍ ମହାରାଜକୁମାରଙ୍କ ନିଜ ଭଣ୍ଡାରରୁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଭଣ୍ଡାରକୁ ପୁଣି ଟ ୨୦୦୦୯ ମିଳିଅଛି। ମହାରାଜଙ୍କ ଅନୁମତି ସହକାରେ ଏ ଖଣ୍ଡରେ ମହାରାଜକୁମାରଙ୍କ ପ୍ରତିକୃତି ସନ୍ନିବେଶିତ ହୋଇଅଛି।

ଉତ୍କଳର ଭବିଷ୍ୟତ୍ ବଂଶଧରଗଣ ନବୀନ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ସୂତ୍ରଧାର ବୋଲି ଯାହାଙ୍କର ପୁଣ୍ୟ ନାମ ସ୍ମରଣ କରୁଥିବେ ଏବଂ ଯାହାଙ୍କ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ଶ୍ରମ ଓ ମହାନ୍ ତ୍ୟାଗ ଫଳରେ ଜୟପୁର ଓ ପାରଳା ଭୂଖଣ୍ଡ ନୂତନ ପ୍ରଦେଶର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେଲା, ସେହି ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ପାରଳାଧୀଶ୍ୱର କାପ୍ଟେନ୍ ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି ନାରାୟଣ ଦେବ, ଏମ୍. ଏଲ୍. ସି, ଗତ ୧୨।୧୧।୩୫ ତାରିଖରେ ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମରେ ପଦାର୍ପଣ କରିଥିଲେ। ମହାରାଜ ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ସମାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ୫ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦାନ କରିଅଛନ୍ତି। ଜୟପୁର ମହାରାଜଙ୍କ ବଦାନ୍ୟତା ବଳରେ ଆରମ୍ଭ ଏ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ଆଜି ପାରଳାର ମହାରାଜାଙ୍କ ବଦାନ୍ୟତାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲା; ତେଣୁ କୃତଜ୍ଞତାର କ୍ଷୀଣ ନିଦର୍ଶନରୂପେ ଭାଷାକୋଷର ଏହି ପଞ୍ଚମଖଣ୍ଡ ତାଙ୍କ ଅନୁମତି ସହକାରେ ମହାରାଜଙ୍କ ମହନୀୟ ନାମରେ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ହେଲା।

ପାଟଣା ହାଇକୋର୍ଟର ପ୍ରଧାନ ବିଚାରପତି ମାନ୍ୟବର ସର୍ କୋର୍ଟନି ଟେରେଲ୍, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଥମ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶ ହେଲା ଦିନୁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି ଅସାଧାରଣ ମମତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଆସି ଅଛନ୍ତି। ସେ ମହାନୁଭବ ଗତ ୯।୧।୩୫ ତାରିଖ ଦିନ ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମରେ ଦ୍ୱିତୀୟବାର ଓ ଗତ ୧୨।୧।୩୬ ତାରିଖ ଦିନ ତୃତୀୟ ବାର ପଦାର୍ପଣ କରି ଗ୍ରନ୍ଥକାରଙ୍କୁ ସମୁତ୍ସାହିତ କରିଅଛନ୍ତି। ସେ ମହାନୁଭବଙ୍କୁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଜଣେକ ସମ୍ମାନନୀୟ ପୋଷକରୂପେ ବରଣ କରି ତାଙ୍କର ପ୍ରତିକୃତି ୫ମ ଖଣ୍ଡରେ ସନ୍ନିବେଶିତ କରିବାକୁ ସେ ମୋତେ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ କୃତଜ୍ଞତା ପାଶରେ ଆବଦ୍ଧ।

ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ୍ ଷ୍ଟେଟସ୍ ଏଜେନ୍ସିର ମହାମାନ୍ୟ ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍ ଜେନେରଲଙ୍କ ଭୂତପୂର୍ବ ଏଜେଣ୍ଟ ମିଷ୍ଟର ଇ. ସି. ଗିବସନ୍, ସି. ଆଇ. ଇ, ଆଇ. ସି. ଏସ୍., ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦୂର ଗୋୟାଲିୟରରେ ରେସିଡେଣ୍ଟରୂପେ ଅବସ୍ଥିତ ରହି ସୁଦ୍ଧା ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି ପୂର୍ବ ମମତା ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିଅଛନ୍ତି।

ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ୍ ଷ୍ଟେଟସ୍ ଏଜେନ୍ସି ନିମନ୍ତେ ମହାମାନ୍ୟ ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍ ଜେନେରଲଙ୍କ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଜେଣ୍ଟ ଲେଫଟେନେଣ୍ଟ କର୍ଣ୍ଣେଲ୍ ଏ. ଏସ୍. ମୀକ୍, ସି. ଏମ୍. ଜି, ଭାଷାକୋଷକୁ ଓ ଭାଷାକୋଷକାରଙ୍କୁ ସର୍ବଦା କୃପାଦୃଷ୍ଟିରେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରୁଅଛନ୍ତି ଓ ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ୍ ଷ୍ଟେଟସ୍ ଅଧୀଶ୍ୱରମାନଙ୍କର କୃପାଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରି ସେ ମହୋଦୟ ମୋର ଅଶେଷ କୃତଜ୍ଞତାର ଆଧାର ହୋଇଅଛନ୍ତି।

ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଭୂତପୂର୍ବ ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍ ମାନ୍ୟବର ସର୍ ଏଚ୍. ଏଲ୍. ଷ୍ଟିଫେନ୍‌ସନ୍ ଜି. ସି. ଆଇ.ଇ., କେ. ସି.ଏସ୍. ଆଇ., କେ. ସି. ଆଇ. ଇ., ଆଇ. ସି. ଏସ୍. ମହୋଦୟ ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ଅମଳରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଭଣ୍ଡାରରୁ ଭାଷାକୋଷ ପାଇଁ ୧୯୬୦୦ ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ ମଞ୍ଜୁର ହୋଇଥିଲା। ସେ ମହୋଦୟ ଆଜି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନିର୍ବିଘ୍ନ ପରିସମାପ୍ତି ପାଇଁ ତାଙ୍କର ସଦିଚ୍ଛା ସର୍ବଦା ପୋଷଣ କରୁ ଅଛନ୍ତି।

ମାନ୍ୟବର ସର୍ ଜେ. ଡି. ସିଫ୍ଟନ୍, କେ. ସି. ଏସ୍. ଆଇ., କେ. ସି. ଆଇ. ଇ., ଆଇ. ସି. ଏସ୍ ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଏକ୍‌ଜିକ୍ୟୁଟିଭ୍ କାଉନସିଲ୍‌ର ସଦସ୍ୟ ରୂପେ ଓ ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଗଭର୍ଣ୍ଣର ରୂପେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ କୃପାଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରାଇଥିଲେ ଓ ସେ ମହୋଦୟଙ୍କୁ ଗ୍ରନ୍ଥର ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ କରା ଯାଇଥିଲା। ସେ ମହୋଦୟ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଚିରନ୍ତନ କରୁଣା କେବେ ହେଲେ ଊଣା କରି ନାହାନ୍ତି ଓ ସଂଗ୍ରାହକ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ଅଳି ନେଇ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଅଛି ସେତେବେଳେ ସେ ତା ଅଳିକୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ସହକାରେ ଶୁଣି ଅଛନ୍ତି। ସେ ମହୋଦୟ ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍ ଥିବା କାଳରେ ଗ୍ରନ୍ଥକାର କାଇସର୍-ଇ-ହିନ୍ଦ୍ ରୌପ୍ୟପଦକ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛି। ଏଣିକି ସେ ମହୋଦୟ ପ୍ରଦେଶାନ୍ତରର ଗଭର୍ଣ୍ଣର ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏ

The compiler and his assistants
ସଂଗ୍ରାହକ ଓ ସହକର୍ମୀଗଣ

The Compiler, G. C. Praharaj
ସଂଗ୍ରାହକ, ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ

Srimati Pitambari Debi
ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ ।

Pundit Kulamani Das Kabyatirtha.
ପଣ୍ଡିତ କୁଳମଣି ଦାଶ କାବ୍ୟତୀର୍ଥ ।

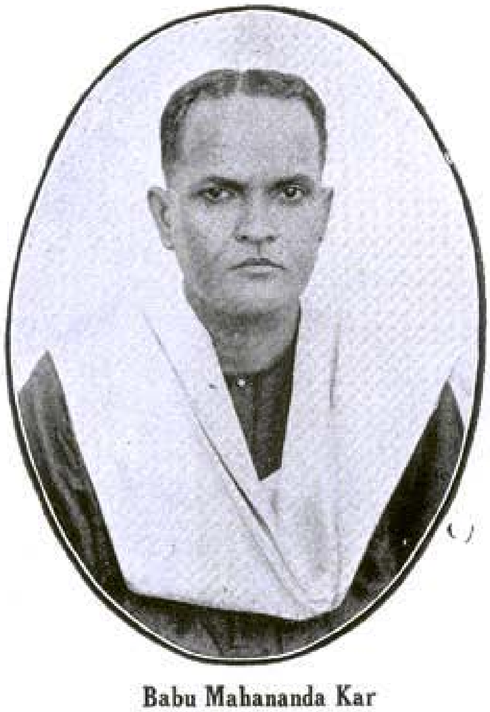

Babu Mahananda Kar
Publisher of this volume,
Editor, the Utkal Sahitya.
ଏ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶକ ଶ୍ରୀ ମହାନନ୍ଦ କର,
ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକ

Sreejukta S. N. Ray, M. A., B. L.
Advocate, Cuttack.
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସଚ୍ଚିଦ ନାରାୟଣ ରାୟ ଏମ୍. ଏ., ବି. ଏଲ୍.
ଆଡଭୋକେଟ୍, କଟକ ।

ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ପୂର୍ବ ମମତା ଯେ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିଥିବେ, ଏ ଆଶା ଗ୍ରନ୍ଥକାର ପକ୍ଷେ ନିତାନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ।

ଦିଗନ୍ତବିଶ୍ରୁତକୀର୍ତ୍ତି ମହାରାଜ ମୟୂରଭଞ୍ଜାଧୀଶ୍ୱର ସର୍ ପ୍ରତାପଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଦେବ, କେ. ସି. ଆଇ. ଇ. ଙ୍କ ପ୍ରାଥମିକ ଦାନ ଅଠରହଜାର ଟଙ୍କା ଓ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଦାନକୁ ସମ୍ବଳ କରି ଅକିଞ୍ଚନ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ଅଗ୍ରଜ 'ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର'ଙ୍କ ନାମକୁ ଶିରୋଦେଶରେ ଧାରଣ କରି ଭାଷାକୋଷ ପୁସ୍ତକ ପାଞ୍ଚସମୁଦ୍ର ପାରି ହୋଇଅଛି । ଅଉ ଦୁଇ ସମୁଦ୍ର ଲଙ୍ଘି ସାତ ସମୁଦ୍ର ପାରି ହେବା ନିମନ୍ତେ—ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପରିପୂର୍ତ୍ତି ନିମନ୍ତେ—ସେ ମହାମନା ତାଙ୍କର ଅକ୍ଷୟ ରାଜଭଣ୍ଡାରକୁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ରଖିବେ, ଏହା ଆଶା କରିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ସ୍ୱାଭାବିକ ।

ବୌଦ୍ଧ ରାଜ୍ୟାଧୀଶ ରାଜା ନାରାୟଣ ପ୍ରସାଦ ଦେବ ମହୋଦୟ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଥିଲେ ଓ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡ ତାଙ୍କର ନାମରେ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ । ସେ ମଧ୍ୟ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନିର୍ବିଘ୍ନ ପରିସମାପ୍ତି କଳ୍ପେ ନିଜର ମମତାମୟ ହୃଦ୍‌ବେଗ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିଅଛନ୍ତି ।

ଅଠମଲ୍ଲିକେଶ ରାଜା କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଦେଓ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଚିରନ୍ତନ କରୁଣା ପୂର୍ବବତ୍ ବଜାୟ ରଖିଅଛନ୍ତି । ଏହି ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ସମୟରେ ସେ ମହୋଦୟ ପାଞ୍ଚଶତ ଟଙ୍କା ଦାନ କରିଅଛନ୍ତି । ଗତ ୨୫।୧୦।୩୫ ତାରିଖ ଦିନ ସେ ଦୟା କରି ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମରେ ପାଦ ପକାଇ ଯାଇ ଅଛନ୍ତି ।

ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଡାଇରେକ୍ଟର୍ ମହାମତି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜି. ଇ. ଫକସ୍, ଏମ୍. ଏ, ସି. ଆଇ. ଇ, ଓ. ବି. ଇ, ଇ. ଡି, ଆଇ. ଇ. ଏସ୍ ୧୯୨୯ ମସିହାରେ ଭାଷାକୋଷର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ସନ୍ଦର୍ଶନ କରି ଗ୍ରନ୍ଥକାର ପ୍ରତି ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ ସହାନୁଭୂତି ଜ୍ଞାପନ କରିଥିଲେ । ସେହିଦିନୁ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଗତ ସାତ ବର୍ଷ ହେଲା, ଭାଷାକୋଷର ମୁଦ୍ରଣ ଓ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ସେ ଜନକୋଚିତ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ଓ ମମତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଆସିଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସୁପ୍ରଶସ୍ତ ହୃଦୟରେ ଭାଷାକୋଷ ନିମନ୍ତେ ସେ ଯେ ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ନେହାର୍ଦ୍ର ସ୍ଥାନ ମାର୍କା ମାରି ରଖିଅଛନ୍ତି, ଏଥିରେ ମୋର ତିଳାର୍ଦ୍ଧ ମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ତାଙ୍କଠାରୁ ଏଗ୍ରନ୍ଥର ସମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରଶଂସାବାଦ ଶୁଣି ଓଡ଼ିଶାର ବିଭାଗୀୟ କମିଶନର୍ ଭାଷାକୋଷ ନିମନ୍ତେ ସରକାରଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହ ଆକର୍ଷଣ କରିବାରେ କ୍ଷମ ହୋଇଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ଆନ୍ତରିକ ସହଯୋଗ ଫଳରେ ଭାଷାକୋଷ ପାଇଁ ପାଟଣା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ପାଞ୍ଚହଜାର ଟଙ୍କା ମିଳିଲା ଓ ଆଉ ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିବ । ଏଣିକି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କଠାରୁ ସେ ଦୂରରେ ରହିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କର ସଦିଚ୍ଛା ଓ ଆଶୀର୍ବାଦବଳରୁ ଭାଷାକୋଷ କସ୍ମିନ୍ କାଳେ ବନ୍ଦ ହେବ ନାହିଁ, ଏହା ମୋର ଧ୍ରୁବ ବିଶ୍ୱାସ ।

ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗର ସୁଯୋଗ୍ୟ କମିସନର୍ ମନୀଷୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଇ. ଏସ୍. ହର୍ଣ୍ଣେଲ୍, ଆଇ. ସି. ଏସ୍, ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ନେହ ଓ ମମତା ରଖି ଅଛନ୍ତି । ଏଖଣ୍ଡର ଇଂରାଜୀ ଅବତରଣିକାରେ ତାଙ୍କର ଥରେ ଆଖି ପଡ଼ିଅଛି ।

ନୂତନ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଡାଇରେକ୍ଟର୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏଚ୍. ଡିପି, ଏମ୍. ଏ, ଡି. ଏସ୍. ଓ, ଆଇ. ଇ. ଏସ୍; ବହୁଦିନ ହେଲା ଭାଷାକୋଷ ସହିତ ସୁପରିଚିତ । ସେ ୧୭।୧୨।୩୫ ତାରିଖରେ କଟକରେ ପଦାର୍ପଣ କରିବା ସମୟରେ ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମ ପରିଦର୍ଶନ କରି ଭାଷାକୋଷର ମୁଦ୍ରଣ ଏତେଦୂର ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥିବା ଦେଖି ଅତିଶୟ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଭାବୀ ପୃଷ୍ଠପୋଷକବର୍ଗ

ଗତ ୨୭।୧।୩୬ ତାରିଖରେ ବଲାଙ୍ଗିରଠାରେ ନାନା ସଦ୍‌ଗୁଣ-ବିଭୂଷିତ ପାଟଣାରାଜ୍ୟାଧୀଶ ଯୁବକ ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ରାଜେନ୍ଦ୍ର-ନାରାୟଣ ସିଂହ ଦେଓ ମହୋଦୟଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ୍ ପରିଚୟ ଲାଭ କରିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ପାଇ ମୁଁ କୃତାର୍ଥ ହୋଇଅଛି । ତାଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ, ଦକ୍ଷତା, ସୌଜନ୍ୟ, ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ଦେଶପ୍ରୀତି ଓ ବହୁତୋମୁଖ ଜ୍ଞାନସମ୍ଭାର ଦେଖି ପୌରାଣିକ ଯୁଗର ରାଜର୍ଷିମାନଙ୍କ କଥା ମୋ ମନରେ ଉଦୟ ହେଲା ଓ ଆମ ଦେଶ ଏପରି ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ନରପତିଙ୍କୁ ବକ୍ଷରେ ଧାରଣ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗର୍ବ ଓ ଗୌରବ ଅନୁଭବ କରୁଅଛି । ଉତ୍କଳର ରାଜନ୍ୟମଣ୍ଡଳରେ ଏହି ଉଦୀୟମାନ ତରୁଣ ମହାରାଜ ଦିନେ ଯେ ଗୌରବାବହ ସମୁଚ୍ଚ ଆସନର ଅଧିକାରୀ ହେବେ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

୧୯୨୯ ମସିହାରେ ଯାହାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଦାନବଳରେ ଭାଷାକୋଷ ପାଣ୍ଡୁଲିପିର ସମାଙ୍କନ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା, ସେହି ଗୁଣଗ୍ରାହୀ କଳାହାଣ୍ଡି ନରେଶ ମହାରାଜ ବ୍ରଜମୋହନ ଦେବ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଓ ସାହିତ୍ୟର ପରିପାଳକ, ସାହିତ୍ୟସେବକ, ଦାନ-ବୀର ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁରାଧୀଶ ମହାରାଜ ବୀରମିତ୍ରୋଦୟ ସିଂହଦେବ ଧର୍ମନିଧି, ଜ୍ଞାନଗୁଣାକର, କେ. ସି. ଆଇ, ଇ. ଏମ୍. ଆର୍. ଏ. ଏସ୍, ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ସାହିତ୍ୟସେବକ ନରପତିଗଣଙ୍କ ସୁଯୋଗ୍ୟ ବଂଶଧର ବାମଣ୍ଡାର ତରୁଣ ନୃପତି ରାଜା ଭାନୁଗଙ୍ଗ ତ୍ରିଭୁବନ ଦେବ, ବାମଣ୍ଡାର ପ୍ରଜାହିତ ରାଜମାତା ମହୋଦୟା, ଉତ୍କଳର ଗର୍ବ ଓ ଗୌରବାସ୍ପଦ ପ୍ରାଚୀନ ମହାରାଜବଂଶଧର ବୀର ଶ୍ରୀ ଗଜପତି ରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସହାୟକ କେନ୍ଦୁଝର ରାଜ୍ୟେଶ୍ୱର ରାଜା ଶ୍ରୀ ବଳଭଦ୍ର ନାରାୟଣ ଭଞ୍ଜଦେବ, ଧୀରପ୍ରଶାନ୍ତ-ଚେତା, ସୌଜନ୍ୟ ଓ ସଦାଲାପମଧୁର, ସାହିତ୍ୟରସିକ ବଣାଇ ରାଜ୍ୟାଧିପ ଶ୍ରୀ ରାଜା ଇନ୍ଦ୍ର ଦେଓ, ଦଶପଲ୍ଲାଧୀଶ ଯୁବକ ରାଜା କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଦେଓ ଭଞ୍ଜ, ତାଳଚେରର ସାହିତ୍ୟସେବକ ନରପତି ରାଜା ଶ୍ରୀ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ବୀରବର ହରିଚନ୍ଦନ, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ସଙ୍ଗେ ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ହେଲା ସୁପରିଚିତ । କନିକା ନରେଶ ରାଜା ସର୍ ରାଜେନ୍ଦ୍ର-ନାରାୟଣ ଭଞ୍ଜଦେଓ, ନାଇଟ୍, ଓ. ବି. ଇ, ବଡ଼ାମ୍ବା ରାଜ୍ୟର ଯୁବକ ରୁଲିଙ୍ଗ୍ ଚିଫ୍ ରାଜା ନାରାୟଣ ଚନ୍ଦ୍ର ବୀରବର ମଙ୍ଗରାଜ ମହାପାତ୍ର, ପାଟଣା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷବର୍ଗ, ଗ୍ରନ୍ଥକାରର ଓ ସହଧର୍ମିଣୀ ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀଙ୍କ ସହୋଦର-ପ୍ରତିମ, ରାୟ ବାହାଦୂର [illegible] ମହାପାତ୍ର ପ୍ରମୁଖ ବଦାନ୍ୟ ମହୋଦୟଗଣଙ୍କ ନିକଟରେ ଭାଷାକୋଷର ଆର୍ଥିକ

ପରିସ୍ଥିତି ବିଷୟ ଉପସ୍ଥାପିତ କରି ଯାଇଅଛି ଏବଂ ଗ୍ରନ୍ଥକାରର ଦୃଢ଼ ଆଶା ଯେ, ଏହିମାନଙ୍କ ବଦାନ୍ୟତାଦ୍ୱାରା ଭାଷାକୋଷର ଅବଶିଷ୍ଟ ଦୁଇଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ଓ ପ୍ରକାଶପଥ ସୁଗମ ହେବ ।

ମୁଁ ଆଶା କରେଁ ଯେ, ଖଡ଼ିଆଳ ରାଜ୍ୟାଧୀପ ରାଜା ଆର୍ତ୍ତତ୍ରାଣ ସିଂହ ଦେଓ, ପାଲଲହଡ଼ା ନରେଶ ରାଜା ମୁନିପାଲ, ଏମାର ମଠାଧୀଶ ମହନ୍ତ ମହାରାଜ ଗଦାଧର ରାମାନୁଜ ଦାସ ଆଦି ଦାତୃମଣ୍ଡଳ ଅତଃରେ ନିଜ ନିଜ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ରକ୍ଷା କରି ଭାଷାକୋଷର ସହାୟତା କରିବେ । ଏଠାରେ କୃତଜ୍ଞତା ସହକାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁଅଛି ଯେ କଳାହାଣ୍ଡି ମହୁଲପାଟଣାର ଜମିଦାର ସାହେବ ରାଜା ଶ୍ରୀ ଉମାଶଙ୍କର ପ୍ରସାଦ ସିଂହ ଏ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣକର୍ମର ପରିସମାପ୍ତ ପରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ସାହାଯ୍ୟ ପାଞ୍ଚଶତ ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇଶତ ଟଙ୍କା ପ୍ରେରଣ କରିଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଫଟୋ ବିଳମ୍ବରେ ହସ୍ତଗତ ହେବାରୁ ଏ ଖଣ୍ଡରେ ଦିଆଯାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଭାଷାକୋଷର ହିତାକାଙ୍କ୍ଷି ବର୍ଗ

ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦ ସହିତ ପ୍ରକାଶ କରୁଅଛି ଯେ, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ହିତାକାଙ୍କ୍ଷୀ ସ୍ୱର୍ଗତ ସର୍ ସୟଦ୍ ମହମ୍ମଦ୍ ଫକ୍ରୁଦ୍ଦୀନ୍‌ଙ୍କ ପରେ ମୁଁ ଉତ୍କଳୀୟ ମୁସଲମାନ୍ କୁଳପ୍ରଦୀପ ଖାଁ ବାହାଦୁର୍ ସେଖ୍ ଅବ୍‌ଦୁଲ ମଜିଦ୍ ବି. ଏ ମହୋଦୟଙ୍କ ସହାନୁଭୂତି ଓ ସହାୟତା ଲାଭ କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହୋଇଅଛି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସହାୟତା କରିବାକୁ ଗତ ୧୯୨୯ ମସିହାରେ ଯେତେବେଳେ ଉତ୍କଳର ବଦାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ମୁଦ୍ରିତ ପ୍ରାର୍ଥନାପତ୍ର ପ୍ରେରିତ ହୋଇଥିଲା, ଖାଁ ବାହାଦୁର୍ ସେତେବେଳେ ସେହି ପ୍ରାର୍ଥନାପତ୍ରରେ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରିଥିଲେ । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ବଦାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସଦୟ ଦୃଷ୍ଟି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ କରିବାରେ ବ୍ରତୀ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ଏବଂ ତାଙ୍କର ସୂଚନାକ୍ରମେ କଟକର ବ୍ୟବସାୟୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏମ୍. ରହିମ୍ ଖାଁ ଭାଷାକୋଷର ଜଣେ ସହାୟକ ହୋଇଅଛନ୍ତି ଓ ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରକାଶକଳ୍ପେ ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦାନ କରିବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ହୋଇ ଇତିମଧ୍ୟରେ ତହିଁରୁ କିୟଦଂଶ ମଧ୍ୟ ଦାନ କରି ସାରିଅଛନ୍ତି ।

ଗତ ୧୯୩୫ ମସିହା ଅପ୍ରେଲ ମାସରେ କଳାହାଣ୍ଡି ଭବାନୀ-ପାଟଣାଠାରେ ଖଡ଼ିଆଳ ରାଜ୍ୟର ନରପତିଙ୍କ ପିତୃବ୍ୟ ଲାଲ୍ ଶ୍ରୀ ଶିବନାରାୟଣ ସିଂହ ଦେଓଙ୍କ ସହିତ ମୋର ପରିଚୟ ଲାଭର ସୌଭାଗ୍ୟ ଘଟିଥିଲା । ସେ ଆଜନ୍ମ ବାଣୀଭକ୍ତ; ସେ ଇତି-ମଧ୍ୟରେ ଭାଷାକୋଷ ନିମନ୍ତେ ଶତ ଶତ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ଯୋଗାଇ ଅଛନ୍ତି ଓ ଖଡ଼ିଆଳର ରାଜା ସାହେବ, ପାଲଲହଡ଼ାର ରାଜାସାହେବ ଓ ଜୟପାଟଣାର ରାଜାସାହେବଙ୍କଠାରୁ ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରକାଶ ନିମନ୍ତେ ଟ ୨୫୦୦୯ ଦାନର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିପତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରିଅଛନ୍ତି । ଉତ୍କଳର ରାଜନ୍ୟବର୍ଗଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଭାଷାକୋଷର ଆର୍ଥିକ ପରିସ୍ଥିତି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ପାଇଁ ଲାଲ୍ ସାହେବ୍ ନାନା ଉଦ୍ୟମ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ବଙ୍ଗ ଭାଗ୍ୟରୁ ମୁଁ ଇତିମଧ୍ୟରେ ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦୀ ବିଶ୍ୱକୋଷ ସଙ୍କଳୟିତା ପ୍ରାଚ୍ୟବିଦ୍ୟାମହାର୍ଣ୍ଣବ ରାୟ ସାହେବ୍ ନଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ ବସୁଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ୍ ପରିଚୟ ଲାଭର ସୁଯୋଗ ପାଇଅଛି । ସେ ମହାଶୟ ଏ ଖଣ୍ଡରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ଅଧିକାଂଶ ଫଟୋର ବ୍ଲକ୍‌ମାନ ତାଙ୍କ ନିଜ ଆର୍ଟିଷ୍ଟ (କାରିଗର)ଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇ ଦେଇଅଛନ୍ତି ଓ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଭାଇସ୍ ଚାନ୍‌ସେଲରଙ୍କ ସଦୟ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଅଛନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ୟାମଚରଣ ତ୍ରିପାଠୀ ଆଇ. ଇ. ଏସ୍ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି ପ୍ରଥମେ ମୟୂରଭଞ୍ଜାଧୀଶ ମହାରାଜ ସର୍ ପ୍ରତାପଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଦୟ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲେ ।

ମୟୂରଭଞ୍ଜ ରାଜ୍ୟର ଦେବାନ୍ ସଦାଶୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କେ. ସି. ନିୟୋଗୀ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ଜ୍ଞାପନ କରିଅଛନ୍ତି ।

ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରାଣକୃଷ୍ଣ ପରିଜା ଏମ୍. ଏ., ଆଇ. ଇ. ଏସ୍. ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଜଣେ ଅକୃତ୍ରିମ ବନ୍ଧୁ ଅଟନ୍ତି ।

ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭାର ଡେପୁଟୀ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ ରାୟ ବାହାଦୁର ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ମହାନ୍ତି, ଅଡ୍‌ଭୋକେଟ୍, ଏମ୍. ଏଲ୍. ସି. ଗତ ୮ବର୍ଷ ହେଲା ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନିର୍ବିଘ୍ନ ପ୍ରକାଶ ନିମନ୍ତେ ସର୍ବଦା ଅବହିତ ସୁଦୃଷ୍ଟି ରଖିଅଛନ୍ତି ।

ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ରାଜ୍ୟର ଦେବାନ୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ବି. ଏ., ଏମ୍. ବି. ଇ. ମହୋଦୟ କଟକର ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟପ୍ରଚାର ସଭାର ସମ୍ପାଦକରୂପେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପାଣ୍ଡୁଲିପିର ସଂସ୍କାରକଳ୍ପେ ମୋତେ ପ୍ରଥମେ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଏବେ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ରାଜ୍ୟର ଦେବାନ୍‌ରୂପେ ଏ ଖଣ୍ଡର ଆର୍ଥିକ ପରିସ୍ଥିତି ପ୍ରତି ମହାରାଜଙ୍କ ସଦୟ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଅଛନ୍ତି ।

ବ୍ରହ୍ମପୁର ଇଂରାଜୀ ଦୈନିକ ପତ୍ରିକା 'ଦି ନ୍ୟୁ ଓଡ଼ିଶା'ର ଓ ଓଡ଼ିଆ ଦୈନିକ ଓ ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ରିକା 'ଆଶା'ର ସୁଯୋଗ୍ୟ ସମ୍ପାଦକ ନିରଳସ କର୍ମୀ ମୋର ସୋଦରପ୍ରତିମ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଶଶିଭୂଷଣ ରଥ,

ହିଂଦୋଳିର ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ,

ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ଖ୍ୟାତନାମା ଲେଖକ ଓ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ମୋ ବାଲ୍ୟସହଚର ଓ ସତୀର୍ଥ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶଶିଭୂଷଣ ରାୟ,

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟସେବାରେ ଯେଉଁ ମହୋଦୟ ଅନନ୍ୟ-ସୁଲଭ ନିଷ୍ଠା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଅଛନ୍ତି, କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟାପକ ସେହି ବିଜୟଚନ୍ଦ୍ର ମଜୁମଦାର ଏମ୍. ଏ., ବି. ଏଲ୍,

ସିଂହଭୂମି ରାୟ ଭୂଖଣ୍ଡର ଅଧିପତିଙ୍କ ଅନୁଜ ଓ ସାହିତ୍ୟସମ୍ରାଟ ମହାରାଜ ବୀରମଦେବଙ୍କ ଜାମାତା କୁମାର ବିଦ୍ୟାଧର ସିଂହ ଦେଓ ବି. ଏ., ବି. ଏଲ୍., ଏମ୍. ଆର୍. ଏ. ଏସ୍,

ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟର ଭୂତପୂର୍ବ ଦେୱାନ୍ ମିଷ୍ଟର୍ ଓ. ପୁଲ୍ଲା ରେଡ୍ଡି, ଆଇ. ସି. ଏସ୍.,

ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ପୁଲିସ୍ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ଦେୱାନ୍‌ବାହାଦୁର୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମହାପାତ୍ର,

ମିଷ୍ଟର୍ ବି. ଦାସ, ଏ. ଆଇ. ସି. ଆଇ, ଏମ୍. ଏଲ୍. ଏ,

କଟକର ଅଡ୍‌ଭୋକେଟ୍ "ସ୍ୱାମୀ" ବି. ଏନ୍. ଦାସ,

ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗ କମିଶନରଙ୍କ ପର୍ସନାଲ୍ ଅସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ୍ ରାୟ ବାହାଦୁର୍ ଶ୍ରୀ ଉମାଚରଣ ଦାସ,

Assistants.
ସହକର୍ମୀଗଣ

Babu Krushna Chandra Misra, M. A., B. L.
ବାବୁ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର, ଏମ୍. ଏ., ବି. ଏଲ୍.

Sriman Bichhanda Charan Patnaik, B. A. (Hons).
ଶ୍ରୀମାନ୍ ବିଚ୍ଛନ୍ଦଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ, ବି. ଏ.

Babu Bhubaneswar Misra.
ଶ୍ରୀମାନ୍ ଭୁବନେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର ।

Babu Golok Chandra Pradhan.
ଶ୍ରୀମାନ୍ ଗୋଲୋକଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ ।

Pandit Narasingh Mahapatra Samant.
ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ନରସିଂହ ମହାପାତ୍ର ସାମନ୍ତ ।

କଟକର ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରବୀଣ ଆଡ୍‌ଭୋକେଟ୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ଦତ୍ତ,

କେନ୍ଦୁଝର ରାଜ୍ୟର ଦେୱାନ୍ ରାୟବାହାଦୁର୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଯୁଗଳକିଶୋର ତ୍ରିପାଠୀ, ଏମ୍. ଏ,

ମୋ ନାତି, କଟକର ଆଡ୍‌ଭୋକେଟ୍ ଓ ସରକାରୀ ଉକିଲ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଚିନ୍ତାମଣି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ,

ମୋ ଜାମାତା, ପୁରୀର ଆଡ୍‌ଭୋକେଟ୍ ଓ ସରକାରୀ ଉକିଲ ଶ୍ରୀମାନ୍ ରାୟବାହାଦୂର୍ ଲୋକନାଥ ମିଶ୍ର,

ସମ୍ବଲପୁରର ଆଡ୍‌ଭୋକେଟ୍ ଓ ସରକାରୀ ଉକିଲ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ପୁରୋହିତ,

ପୁରୀର ଉକିଲ ବାବୁ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ,

ପୁରୀ ସଦର ସବ୍‌ଡିଭିଜନାଲ୍ ଅଫିସର୍ ରାୟସାହେବ୍ ନଳିନୀକାନ୍ତ ଘୋଷ ବି. ଏ,

ପୁରୀର ଡେପୁଟି କଲେକ୍ଟର୍ ବାବୁ ସତୀଶଚନ୍ଦ୍ର ମିତ୍ର ଏମ୍. ଏ. ବି. ଏଲ୍,

ବାଙ୍କୀର ଡେପୁଟିକଲେକ୍ଟର ବାବୁ ନଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦତ୍ତ ଏମ୍. ଏ, ବି. ଏଲ,

ବାଙ୍କୀନିବାସୀ ସଙ୍ଗୀତପ୍ରାଣ କବିଚନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରୀମାନ୍ କାଳୀଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ,

ପାଟଣା ରାଜ୍ୟର ସଦର ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍ ଅଫିସର୍ ଶ୍ରୀମାନ୍ ବାବୁ ଦୁର୍ଗାଚରଣ ରାୟ,

ନିରଳସ କର୍ମବୀର ରାୟସାହେବ ଲକ୍ଷ୍ମୀଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ,

ଅରୁଣୋଦୟ ପ୍ରେସର ମାନେଜର୍ ବାବୁ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ସାହୁ,

ମୋର କର୍ମଠ ନୂତନ ଯୁବକ ସହକର୍ମୀ ଶ୍ରୀମାନ୍ ପ୍ରଭାତକୁମାର ମୁଖର୍ଜୀ ଏମ୍. ଏ,

ଏହି ବନ୍ଧୁମାନେ ଭାଷାକୋଷପାଇଁ ଶବ୍ଦଚୟ, ଗ୍ରାହକ ଓ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ସଂଗ୍ରହରେ ଓ ନାନା ଉପାୟରେ ନିଜ ନିଜର ଶକ୍ତି ଅନୁରୂପ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ମୋର କୃତଜ୍ଞତାଭାଜନ । ଏମାନେ କେବଳ ଯେ ଭାଷାକୋଷ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ଆନନ୍ଦିତ, ତାହା ନୁହେଁ; ପରନ୍ତୁ ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ଏମାନେ ଭାଷାକୋଷ ନିମନ୍ତେ ଭୂମି ଦାତାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୋଇ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଏବଂ ତନ୍ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ସଂଗ୍ରହ କରିବାରେ ଲାଗିଅଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଭାଷାକୋଷ ଯେପରି ସାଧାରଣରେ ବିଜ୍ଞାପିତ ହୋଇଅଛି, ଅନ୍ୟ ଉପାୟରେ ସେପରି ହୋଇ ପାରି ନ ଥାନ୍ତା ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ । ବସ୍ତୁତଃ ଏପରି ବଳିଷ୍ଠ ଓ କର୍ମଠ ସମର୍ଥକ, ସହାୟକସଂଘ ଓ ସହକାରିଚୟ ମୋ ପଛରେ ନ ଥିଲେ ମୁଁ ଏ ଦୁରୂହ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏତେଦୂର ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରି ନ ଥାନ୍ତି । ଏହି ସହାୟକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକଙ୍କ ପ୍ରତିକୃତି ଏ ଖଣ୍ଡରେ ଓ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ହୋଇଅଛି ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ହେବ । ଏମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଗଭୀର ଆନ୍ତରିକ କୃତଜ୍ଞତା ମୁଁ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କ ଅବତରଣିକାରେ ଜ୍ଞାପନ କରିଅଛି ଓ ଏ ଖଣ୍ଡରେ ମଧ୍ୟ ଜ୍ଞାପନ କରୁଅଛି ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଆଶୀର୍ବାଦକମଣ୍ଡଳୀ

ପୁରୀ ଏମାରମଠର ମହନ୍ତ ମହାରାଜ ଭକ୍ତିଭାଜନ ଶ୍ରୀ ଗଦାଧର ରାମାନୁଜ ଦାସ, କାଇସର-ଇ-ହିନ୍ଦ୍, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶ ନିମିତ୍ତ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଛଡ଼ା ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନିର୍ବିଘ୍ନ ଆଶୁ ପରିସମାପ୍ତି ନିମିତ୍ତ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦାନ କରିଅଛନ୍ତି ।

ପୁରୀ ଶଙ୍କରାନନ୍ଦ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ପୀଠାଧୀଶ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଜଗଦ୍‌ଗୁରୁ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ ସ୍ୱାମୀ ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମରେ ଦୟା କରି ବହୁବାର ପଦାର୍ପଣ କରିଅଛନ୍ତି ଓ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦାନ କରିଯାଇଅଛନ୍ତି । ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରୁଅଛନ୍ତି ଓ ସର୍ବତ୍ର ଭାଷାକୋଷ ନିମିତ୍ତ ବଦାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ଓ ସହାୟତା ଭିକ୍ଷା କରୁଅଛନ୍ତି ।

ମହିମାଧର୍ମ୍ମାଚାର୍ଯ୍ୟ ଅବଧୂତ ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବା ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି ନିଜର ପୂର୍ଣ୍ଣ ମମତା ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିଅଛନ୍ତି ଓ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନିର୍ବିଘ୍ନ ସମାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ସର୍ବଜନପୂଜ୍ୟ ଅଲେଖ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଅଛନ୍ତି ।

କଲିକତା ବାଗବଜାର ଗୌଡ଼ୀୟ ମଠର ଭକ୍ତିସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସରସ୍ୱତୀ ସ୍ୱାମୀ ମହାରାଜ ଗତ ୧୫।୩।୩୫ ତାରିଖରେ ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମରେ ପଦାର୍ପଣ କରି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନିର୍ବିଘ୍ନ ସମାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ କୃପାଭିକ୍ଷା କରିଥିଲେ ।

ଭାଷାକୋଷାଶ୍ରମର ବିଶିଷ୍ଟ ପରିଦର୍ଶକବର୍ଗ

ପାଟଣା ହାଇକୋର୍ଟର ପ୍ରଧାନ ବିଚାରପତି ସର୍ କୋର୍ଟ୍‌ନି ଟେରେଲ୍, ଶ୍ରୀଲ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ସ୍ୱାମୀ, ଶ୍ରୀଲ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବା, ଶ୍ରୀଲ ଭକ୍ତିସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସରସ୍ୱତୀ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଛଡ଼ା ବଙ୍ଗପ୍ରଦେଶର ମନ୍ତ୍ରୀ ମାନ୍ୟବର ସର୍ ବିଜୟପ୍ରସାଦ ସିଂହ ରାୟ ଗତ ୨୭।୧୨।୩୫ ତାରିଖରେ ଓ ନୂତନ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗୀୟ ଡାଇରେକ୍ଟର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏଚ୍. ଡମ୍ପୀ ଗତ ୧୭।୧୨।୩୫ ରେ ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମ ପରିଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ବିଶିଷ୍ଟ ଗ୍ରାହକଗଣ

ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ୍	୧୩୦	ସାତ ଗ୍ରନ୍ଥ
କଳାହାଣ୍ଡି ମହାରାଜ	୨୫	„
ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ଇଉରୋପର ବିଦ୍ୱତ୍‌ସମାଜ ଓ ପୁସ୍ତକାଗାରମାନେ	୨୦	„
କେନ୍ଦୁଝର ଅଧୀଶ୍ୱର	୧୦	„
ବୌଦ୍ଧରାଜ୍ୟର ଅଧୀଶ୍ୱର	୮	„
ସୋନପୁର ମହାରାଜ	୬	„
ଧର୍ମକୋଟ ରାଜାସାହେବ	୬	„
ମଧୁପୁର ରାଜାସାହେବ	୬	„
ଅଠମଲ୍ଲିକ ଅଧୀଶ୍ୱର	୫	„

ଯାଇଁ ଅଗ୍ରଭୁକ୍ତ ଗ୍ରାହକ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ଅପୂର୍ବ ଅନୁରାଗ

ଭାଷାକୋଷର ୩୩୪ ନମ୍ବର ଗ୍ରାହକ ମୌଲଭୀ ଶେଖ୍ ଅବଦୁଲ୍ ରସିଦ୍ (କଟକ ବକ୍ସି ବଜାର ଫ୍ରିସ୍କୁଲ୍ ଓ ଆଞ୍ଜୁମାନ ମାଦ୍ରାସାର ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ)ଙ୍କର ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ଅପୂର୍ବ ଅନୁରାଗର କଥା ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ। ସେ ମହାଶୟ ୧୬ଟି ମାତ୍ର ଟଙ୍କା ବେତନ ପାଆନ୍ତି ଓ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପରିବାର ପୋଷନ୍ତି। ଏପରି ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥାରେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ଭାଷାକୋଷର ଗ୍ରାହକ ହେବା ନିମନ୍ତେ ମୋ ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଲେ। ଏକ ସେଟ ବହି ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଟ ୪୫ଙ୍କାରେ ଦେବା ପାଇଁ ରାଜି ହେଲି ଓ ମାସିକ ତାଙ୍କୁ ଟ ୨୧ କରି ଦେବାକୁ ହେବ ବୋଲି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥା କଲି। ସେ ମହାଶୟ କୌଣସିମତେ ତାଙ୍କ ବେତନରୁ ପ୍ରତି ମାସରେ ଟ ୨୧ ଲେଖାଏଁ କାଟି ମୋ ସହିତ ହୋଇଥିବା ତାଙ୍କ ବଚନକୁ ରକ୍ଷା କରୁଅଛନ୍ତି। ଭାଷାକୋଷର ଗ୍ରାହକ ହେବାରେ ସେ ଯେଉଁ ତ୍ୟାଗ ସ୍ୱୀକାର କରୁଅଛନ୍ତି, ତହିଁରେ ମୁଁ ଯେ କେତେ ମୁଗ୍ଧ, ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନାତୀତ।

ଭାଷାକୋଷର ସ୍ୱର୍ଗତ ଆଶୀର୍ବାଦକମଣ୍ଡଳୀ

ସମସ୍ତ ଭାଷାକୋଷ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶ ପରେ ତାହା ନେଇ ମହାମହିମ ଭାରତ ସମ୍ରାଟ ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜଙ୍କୁ ଭେଟିବାର ବାସନା ମୁଁ ଭାଷାକୋଷ ମୁଦ୍ରଣ ହେଲା ଦିନୁଁ ମନରେ ପୋଷଣ କରିଥିଲି; କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଦ୍ଦୈବ ମୋତେ ସେ ସୌଭାଗ୍ୟରୁ ବଞ୍ଚିତ କଲେ। ତେଣୁ ଆଜି ସ୍ୱର୍ଗତ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ପବିତ୍ର ଆତ୍ମାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଁ ମୋର ଗଭୀର ରାଜଭକ୍ତିର କୁସୁମାଞ୍ଜଳି ଅର୍ପଣ କରୁଅଛି।

ଭାଷାକୋଷର ଏହି ଖଣ୍ଡର ସମାପ୍ତି କାଳରେ ମୁଁ ମୋର ସ୍ୱର୍ଗତ ପିତୃଦେବ (ନରସିଂହ ପ୍ରହରାଜ)ଙ୍କୁ ମୋର ଅଖଣ୍ଡ ଭକ୍ତି ଜ୍ଞାପନ କରୁଅଛି। ୧୯୧୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦର ମେ ମାସରେ ସେ ଦେହ ତ୍ୟାଗ କରିଅଛନ୍ତି। ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ମୁଁ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ସୂତ୍ରରେ ତାଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛି। ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଗୋଟିଏ ସର୍ବାଙ୍ଗସୁନ୍ଦର ଅଭିଧାନର ଦାରୁଣ ଅଭାବ ସେ ସର୍ବଦା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଓ ସେ ଅଭାବ ପୂରଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମୋତେ ସବୁବେଳେ ପ୍ରରୋଚନା ଦେଉଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରେରଣାରୁ ଉଦ୍ଭୂତ ଏହି ଭାଷାକୋଷ ଗ୍ରନ୍ଥ ତାଙ୍କ ସ୍ନେହମୟ କରକମଳରେ ସମର୍ପଣ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟିଲା ନାହିଁ। ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ, ସେ ଆଜି ସ୍ୱର୍ଗରେ ଥାଇ ସେ ତାଙ୍କର ଏହି ଅଧମ ପୁତ୍ରର ଗ୍ରନ୍ଥ ଉପରେ ଶୁଭାଶୀର୍ବାଦ ବର୍ଷଣ କରୁଛନ୍ତି।

ଉତ୍କଳ ଜନନୀଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟତମ ବରେଣ୍ୟ ପୁତ୍ର ପୂଜ୍ୟପାଦ ସ୍ୱର୍ଗତ ଗୁରୁଦେବ ମଧୁସୂଦନ ଦାସ, ସି. ଆଇ. ଇ.ଙ୍କ ନିକଟରେ ମୁଁ ଯେ କି ପରିମାଣରେ ଋଣୀ, ତାହା ଭାଷାକୋଷର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କର ଅବତରଣିକାରେ ବର୍ଣ୍ଣନ କରିଅଛି। ଆଜି ସେହି ଅନାମୟ ଧାମରେ ଥାଇ ସେ ତାଙ୍କ ଅଧମ ଶିଷ୍ୟର କୃତି ଉପରେ ସଦୟ ଦୃକ୍‌ପାତ କରୁଅଛନ୍ତି।

ସ୍ୱର୍ଗତ ବିଶ୍ୱନାଥ କର ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଅଧମ ସହକର୍ମୀର ଏହି କୃତିକୁ ସ୍ୱର୍ଗ ଉପରୁ ଅମର୍ତ୍ତ୍ୟ ମମତା ସହିତ ଅନାଇ ରହିଅଛନ୍ତି।

ଯାଜପୁରର ପଣ୍ଡିତ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ର ୭୩ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଗତ ଡିସେମ୍ବର ୧ ତାରିଖ ଦିନ ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ କଲେ। ଜୀବଦ୍ଦଶାରେ ସେ ମହୋଦୟ ବହୁବାର ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମରେ ପଦାର୍ପଣ କରିଥିଲେ। ଭାଷାକୋଷ ପାଇଁ ସେ 'ଯାଜପୁର' ଶୀର୍ଷକ ଗୋଟିଏ ସନ୍ଦର୍ଭ ଲେଖି ଯାଇଅଛନ୍ତି। ତାଙ୍କ ସନ୍ଦର୍ଭ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ଯାଏ ବିଧାତା ତାଙ୍କୁ ଇହ ଧାମରେ ରଖିଲେ ନାହିଁ। ସ୍ୱର୍ଗରେ ଥାଇ ସେ ଜନକସୁଲଭ ମମତା ସହିତ ଭାଷାକୋଷର ଅଗ୍ରଗତି ଅବଶ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି।

ଭାଷାକୋଷର ଏହି ପଞ୍ଚମଖଣ୍ଡର ଉପସଂହାର କାଳରେ ମୋର ପ୍ରାଣୋପମା କନ୍ୟା, ପୁରୀର ଅଡ୍‌ଭୋକେଟ୍ ଓ ସରକାରୀ ଓକିଲ ରାୟ ବାହାଦୁର୍ ଲୋକନାଥ ମିଶ୍ରଙ୍କ ସହଧର୍ମିଣୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଲାବଣ୍ୟବତୀ ଦେବୀର ମୃତ୍ୟୁ ମୋତେ ଶୋକରେ ଅଭିଭୂତ କରୁଅଛି। ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ ଲାବଣ୍ୟ ମୋ ନିମନ୍ତେ କେତେକ ଖଣ୍ଡି ଓଡ଼ିଆ ଓ ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ ଗ୍ରନ୍ଥ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲା; କିନ୍ତୁ ମୋ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ସେ ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ସୁଦ୍ଧା ଦେଖି ଯାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ। ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡର ଅବତରଣିକାରେ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ତାର ନାମୋଲ୍ଲେଖ କରିଅଛି।

ସାଧାରଣ ଅବ୍ୟବହୃତ ନାନା ଶବ୍ଦ ଓ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ଅଭିଧାନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଯୋଗାଇ ଭାଷାକୋଷ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାପାଇଁ ମୋତେ ସାହସ ଦେବାକୁ ରାୟ ବାହାଦୁର ଅଭୟଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ଓ ରାୟ ବାହାଦୁର ରାମଶଙ୍କର ରାୟ ଆଉ ଇହଧାମରେ ନାହାନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ, ଏ ଦୁହେଁ ଦିବ୍ୟଧାମରୁ ଭାଷାକୋଷ ଉପରେ ପୂର୍ବ ମମତାସହ ସଦୟ ଦୃକ୍‌ପାତ କରୁଅଛନ୍ତି।

ବିକ୍ରୀତ ଓ ଉପହୃତ ପୁସ୍ତକର ସଂଖ୍ୟା

ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୩୬୬ ସେଟ ଗ୍ରନ୍ଥ ନିମନ୍ତେ, ଅଗତ୍ରିମ ଗ୍ରାହକ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇଅଛନ୍ତି। ପୃଷ୍ଠପୋଷକ, ଶୁଭାକାଙ୍କ୍ଷୀ ଓ ସହକର୍ମୀଙ୍କୁ ୬୪ ସେଟ ଗ୍ରନ୍ଥ ଉପହାର ଦିଆ ହୋଇଅଛି।

୧୯୩୪ ମସିହା ଜୁନ୍ ମାସରେ ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ଦିନଠାରୁ ୧୬ ସେଟ ଗ୍ରନ୍ଥ ନିମନ୍ତେ ଗ୍ରାହକ ମିଳିଅଛନ୍ତି ଓ ୧୪ ସେଟ ଗ୍ରନ୍ଥ ଉପହାର ଦିଆ ହୋଇଅଛି।

ଏଠାରେ ଏହା ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଯେ, ଯେଉଁ ୩୬୬ ସେଟ ଗ୍ରନ୍ଥ ନିମନ୍ତେ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ମିଳିଅଛି, ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରାୟ ୩୦୦ ସେଟ ଗ୍ରନ୍ଥ ପୂର୍ବ ଘୋଷଣା ଅନୁସାରେ ପ୍ରତି ସେଟ୍ ଟ ୨୦୧ ରୁ ଟ ୩୦୧ ମୂଲ୍ୟରେ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କୁ ଦିଆ ଯାଉଅଛି; କାରଣ, ସେତେବେଳେ ଗ୍ରନ୍ଥ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡରେ ସମାପ୍ତ ହେବ ବୋଲି ଅନୁମିତ ହୋଇଥିଲା।

ସମ୍ମାନ ଓ ପ୍ରଶଂସାଲାଭ

ଇଟାଲୀର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ମୁଖପତ୍ରରେ ମନୀଷିପ୍ରବର ଜ୍ୟୁସେପ୍ ଟୁଚ୍ଚି ନିମ୍ନଲିଖିତ ମର୍ମରେ ଭାଷାକୋଷର ସମାଲୋଚନା କରିଅଛନ୍ତି। ତାଙ୍କ ସମାଲୋଚନାରୁ କେତେକ ଧାଡ଼ି ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କରାଗଲା। କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ

Helpers of the work.
ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସହାୟକଗଣ

Sj. Jagabandhu Sinha
Pleader, Puri.
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ
ଓକିଲ, ପୁରୀ ।

Sj. Sashibhusan Rai
Author and writer, Cuttack.
ବାବୁ ଶଶିଭୂଷଣ ରାୟ
ଲେଖକ ଓ ଗ୍ରନ୍ଥକାର, କଟକ

Sreemati Aparnna Debi
Poetess, Puri
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅପର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ
ନାରୀକବି, ପୁରୀ

Sreeman Chintamoni Acharya, M. A., B. L.
Advocate, Govt. Pleader, Cuttack.
ଶ୍ରୀମାନ୍ ଚିନ୍ତାମଣି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଏମ୍. ଏ., ବି. ଏଲ୍.
ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ପ୍ଲିଡର୍, କଟକ ।

Sreeman Krushna Chandra Sengupta
M. A., B. Ed.
Headmaster, Training School, Cuttack.
ଶ୍ରୀମାନ୍ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସେନଗୁପ୍ତ, ଏମ୍. ଏ., ବି. ଇଡ.
ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟର୍, ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲ୍, କଟକ ।

ଜନସ୍ୱରୂପମାନ ସରକାର ଅନୁଗ୍ରହ କରି ଇଟାଲୀୟ ଭାଷାର ଇଂରାଜୀ ଅନୁବାଦ ଏହିପରି କରି ଦେଇ ଅଛନ୍ତି ।

× × × "କୋଷ ଗ୍ରନ୍ଥ ଯେଉଁପରି ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ, ଆକାର ଓ ପ୍ରାମାଣିକତାର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଏହି ଭାଷାକୋଷ ସର୍ବତୋଭାବେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗତା ଲାଭ କରି ଯଥାର୍ଥରେ ସେହିପରି ହୋଇଅଛି ।

× × × "ଗୋପାଳ ପ୍ରହରାଜ ତାଙ୍କର ଶ୍ରମଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ଦେଶରେ ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷାମାନଙ୍କ ଚର୍ଚ୍ଚାକୁ ପୁନରୁଜ୍ଜୀବିତ କରି ଯଥାର୍ଥରେ ଦେଶବାସୀଙ୍କର ଧନ୍ୟବାଦାର୍ହ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

× × × "ସେହି (ଓଡ଼ିଆ) ଭାଷାର ବଙ୍ଗଭାଷା ସହିତ ଅନେକ ସୌସାଦୃଶ୍ୟ ରହିଅଛି ଓ ଭାରତୀୟ ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଭାଷାର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକ, ତାହାର ଅନୁଶୀଳନରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ଯଥେଷ୍ଟ ସହାୟତା କରିବ ।"

କଟକର ବୈଶ୍ୟ ଉଲ୍ଲାଜାତୀୟ ସମିତି ଗତ ୧୦।୩।୩୫ ତାରିଖ ଦିନ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଅଧିବେଶନରେ ଗ୍ରନ୍ଥକାରଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ବା ମାନପତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରି ସମ୍ମାନିତ କରିଅଛନ୍ତି ।

ସ୍ୱର୍ଗତ ମହାମହିମ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ରଜତ ଜୁବିଲି ଉତ୍ସବରେ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ସରକାରଙ୍କ ଠାରୁ ରଜତ ଜୁବିଲି ପଦକ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛି ।

ଗତ ୨୯।୧।୩୬ ତାରିଖ ଦିନ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ସମ୍ବଲପୁର ଗଙ୍ଗାଧର ସାହିତ୍ୟ ପରିଷଦର ୬ଷ୍ଠ ଅଧିବେଶନରେ ସଭାପତିକର୍ମ ନିର୍ବାହ କରିବାକୁ ବରିତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ତହିଁରେ ସ୍ଥାନୀୟ ବକ୍ତାଗଣ ଏକମୁଖରେ ଭାଷାକୋଷର ସାଧୁବାଦ କରିଥିଲେ ।

ଆର୍ଥିକ ପରିସ୍ଥିତି

ପ୍ରାପ୍ତ ଧନ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରୟୋଜନ

ଗ୍ରନ୍ଥର ଅନ୍ତିମ ଆକାର ଓ ବ୍ୟୟ ପୂର୍ବର ସବୁ ଅଟକଳରୁ ବଳିଗଲା । ପୂର୍ବରେ କୁହାଯାଇଅଛି ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶରେ ହାରାହାରି ଟ୧୬,୦୦୦୯ (ଷୋଳ ହଜାର ଟଙ୍କା) ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନର ଅଟକଳ ଅନୁସାରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ସର୍ବସୁଦ୍ଧା ୯,୦୦୦ ପୃଷ୍ଠାବିଶିଷ୍ଟ ୭ ଖଣ୍ଡରେ ସମାପ୍ତ ହେବ ଓ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶରେ ମୋଟ ଟ ୧୧୦,୦୦୦(ଏକ ଲକ୍ଷ ଦଶ ହଜାର ଟଙ୍କା)ବ୍ୟୟ ହେବ । ଏଥିରୁ ଟ ୨୪,୦୦୦୯ (ଚବିଶ ହଜାର ଟଙ୍କା) ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ସହୃଦୟ ସରକାର ବାହାଦୁର ଓ ପାଟଣା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟଙ୍କ ଠାରୁ ମିଳିଅଛି; ଟ ୩୯,୦୦୦ (ଅଣଚାଳିଶ ହଜାର ଟଙ୍କା) ରାଜା,ମହାରାଜ ଓ ସାହିତ୍ୟର ପୃଷ୍ଠପୋଷକମାନଙ୍କ ଠାରୁ ମିଳିଅଛି; ଟ ୧୦,୦୦୦ (ଦଶ ହଜାର ଟଙ୍କା) ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ରୂପେ ଭାରତରୁ ଓ ଭାରତ ବାହାରୁ ମିଳିଅଛି ଓ ଟ ୧୦,୦୦୦୯ (ଦଶ ହଜାର ଟଙ୍କା) ଗ୍ରନ୍ଥକାର ନିଜର ବାସଗୃହ ବନ୍ଧକ ଦେଇ ଋଣକରିଅଛି । ଏହିରୂପେ ଅଦ୍ୟାବଧି ସର୍ବମୋଟ ଟ ୮୩,୦୦୦୯ (ତେୟାଅଶି ହଜାର ଟଙ୍କା)ର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇ ପାରିଅଛି । ଅନ୍ତତଃ ଟ ୨୭,୦୦୦୯ (ସତେଇଶି ହଜାର ଟଙ୍କା) ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲେ ୬ଷ୍ଠ ଓ ୭ମ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ । ଆଗରୁ ଯେଉଁ ବଦାନ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଅଛି, ଏଥିନିମନ୍ତେ ସେହିମାନଙ୍କ ମୁକ୍ତହସ୍ତତା ଉପରେ ଯେ ମୋର ଏକାନ୍ତ ଭରସା, ଏହା କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ମାତ୍ର ।

ଗ୍ରନ୍ଥର ମୂଲ୍ୟ

ମୁଦ୍ରଣ ପୂର୍ବରୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ସର୍ବମୋଟ ୩୬୦୦ ପୃଷ୍ଠାବିଶିଷ୍ଟ ୬ଟି ମାତ୍ର ଖଣ୍ଡରେ ସମାପ୍ତ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଅଟକଳ କରାଯାଇଥିଲା ଓ ପ୍ରକାଶବ୍ୟୟ ସର୍ବମୋଟ ଟ୪୦,୦୦୦ (ଚାଳିଶିହଜାର ଟଙ୍କା) ଧରାଯାଇଥିଲା । ତେଣୁ ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବରୁ ଛଖଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ ଏକ ସାଟ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୩୦୯ (ତିରିଶି ଟଙ୍କା) ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଯାଇଥିଲା । ସେହି ବିଜ୍ଞାପନ ଫଳରେ ପ୍ରାୟ ଶତାଧିକ ସାଟ ଗ୍ରନ୍ଥପାଇଁ ଅର୍ଡର ଓ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ମିଳିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଅଗ୍ରିମ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକା ଦାମ୍ ନ ନେଇ ସପ୍ତଖଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ ଏକସାଟ ଲେଖାଏଁ ଭାଷାକୋଷ ପୂର୍ବପ୍ରଦତ୍ତ ସେହି ମୂଲ୍ୟରେହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଅଛି । ଗ୍ରନ୍ଥ ମୁଦ୍ରଣ ଆରମ୍ଭ ପରେ ଯେତେବେଳେ ଗ୍ରନ୍ଥର ଆକାର ଅଟକଳ ଅପେକ୍ଷା ବୃହତ୍ତର ହେବାର ଦେଖାଗଲା ଓ ଗ୍ରନ୍ଥର ମୂଲ୍ୟ ଟ ୪୦୯ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଗଲା, ବିହାର ଓ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଅଧା ଦାମ୍‌ରେ ୧୩୦ ସାଟ ଗ୍ରନ୍ଥପାଇଁ ଗ୍ରାହକ ହୋଇ ଥିଲେ; ତେଣୁ ଏକ ସାଟ ଗ୍ରନ୍ଥ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ହାରରେ ୧୩୦ ସାଟ ଗ୍ରନ୍ଥ ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଅଛି । ଏହା ପରେ ଯେଉଁମାନେ ଯେତେ ଯେତେବେଳେ ଗ୍ରାହକ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସେହି ସେହି ବେଳର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଉଅଛନ୍ତି ଓ ପାଇବେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଆଉ ଅଧିକା ଦାମ୍ ଦେବାକୁ ପଡ଼ୁନାହିଁ ।

ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶ ପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖାଯାଉଅଛି ଯେ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଆଉ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡରେ ସମାପ୍ତ ହେବ । ଏତଦ୍ଦୃଷ୍ଟିରେ ୭ଖଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ ଏକ ସାଟ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୧୧୫୯ (ଏକଶତ ପନ୍ଦର ଟଙ୍କା) ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡର ନଗଦ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୨୦୲ (କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଅଠଅଣା) ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଗଲା । ଭାରତରେ ଓ ଭାରତ ବାହାରେ ଗ୍ରନ୍ଥବିକ୍ରେତାମାନଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ୟ କମିସନ୍ ଏହି ଦାନ ଉପରେ ରହିଅଛି ।

ଗ୍ରନ୍ଥର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାଶର ଆନୁମାନିକ ସମୟ

ଏହି ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶ ବେଳେ ଯେପରି ଦୁର୍ଲଙ୍ଘ୍ୟ ଅର୍ଥସଙ୍କଟ ଓ ଅପରାପର ବାଧା ଆସି ପଡ଼ିଲା, ଯଦି ସେପରି କିଛି ନ ଘଟେ, ତେବେ ଦଶ ଦଶ ମାସ ବ୍ୟବଧାନରେ ୬ଷ୍ଠ ଓ ୭ମ ଖଣ୍ଡମାନ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ ଓ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶ ୧୯୩୭ ସାଲର ଶେଷ ସୁଦ୍ଧା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ।

ସ୍ୱଳ୍ପ ଆୟ ବିଶିଷ୍ଟ ଗ୍ରନ୍ଥପ୍ରୟୋକ୍ତୃମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସୁବିଧା

ଅନେକ ବନ୍ଧୁ ଆପତ୍ତି କରୁ ଅଛନ୍ତି ଯେ ଭାଷାକୋଷର ମୂଲ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକ ହୋଇଥିବାରୁ ସ୍ୱଳ୍ପ ଆୟ ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହାର କ୍ରୟ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ପଡ଼ିଅଛି । ସ୍ୱଳ୍ପାୟ ଲୋକମାନଙ୍କ ସୁବିଧା ନିମନ୍ତେ ମାସକିସ୍ତି ଅଂଶିକ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ଗ୍ରନ୍ଥ କ୍ରୟ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରା ଯାଉଅଛି । ମାସିକ ଦେୟ ଟଙ୍କା

ନିୟମିତ ଭାବେ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଗ୍ରନ୍ଥକାରଙ୍କ ବା ପୁସ୍ତକବିକ୍ରେତାଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଜନ୍ମିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ପାରିଲେ କ୍ରେତୃମାନଙ୍କର ଏକ କିସ୍ତିରେ ସମୁଦାୟ ଟଙ୍କା ଦେବାର ଅସୁବିଧା ଆଦୌ ରହିବ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ମାସିକ ଚାରିଟଙ୍କା ହାରରେ ୪୦ କିସ୍ତିରେ ବା ମାସିକ ଅଢ଼େଇଟଙ୍କା ହାରରେ ୬୦ ମାସରେ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥର ଦାମ୍ ଛୁଟାଇ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଚୁକ୍ତି କରାଯାଇ ପାରେ ।

ଯେଉଁମାନେ ଏ ମାସିକ କିସ୍ତି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଗ୍ରନ୍ଥ କ୍ରୟ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଅକ୍ଷମ,ସେମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଜନପ୍ରିୟ,ଛାତ୍ରୋପଯୋଗୀ ଓ ପକେଟ୍ ସଂସ୍କରଣାଦି ସୁଲଭ ସଂସ୍କରଣମାନ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ବାସନା ଅଛି । ସେହି ସୁଲଭ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ସଂସ୍କରଣ କିଣିବା କାହାରି ପକ୍ଷରେ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ ।

ଧନ୍ୟବାଦ

ମୋର ସହକାରିବର୍ଗ, ସହାୟକବର୍ଗ, ହିତାକାଂକ୍ଷିଗଣ, ସମାନୁଭାବକଗଣ, ସାହାଯ୍ୟଦାତୃବର୍ଗ, ପୃଷ୍ଠପୋଷକବର୍ଗ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ସମାଲୋଚକବର୍ଗଙ୍କୁ ମୁଁ ପୁନଶ୍ଚ ଧନ୍ୟବାଦ ଅର୍ପଣ କରୁଅଛି ଓ ଏହି ଜାତୀୟ ଜ୍ଞାନମନ୍ଦିରର ଚୂଡ଼ାମୁଦ୍ରଣ କର୍ମେ ସେମାନଙ୍କ ସହାନୁଭୂତି, ସାହଚର୍ଯ୍ୟ, ସଦିଚ୍ଛା, ଆଶୀର୍ବାଦ ଓ ପୋଷକତା ଭିକ୍ଷା କରୁଅଛି ।

ରାଜଭକ୍ତି ଅର୍ପଣ

ମହାମହିମ ନବୀନ ସମ୍ରାଟ୍ ଭାରତାଧୀଶ୍ୱର ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଅଷ୍ଟମ ଏଡ୍‌ୱାର୍ଡଙ୍କ ପଦଦେଶରେ ମୁଁ କାୟମନୋବାକ୍ୟଗତ ବଶ୍ୟତା ଓ ଅଖଣ୍ଡ ରାଜଭକ୍ତିର ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ଅର୍ପଣ କରୁଅଛି । ଜଗଦୀଶ୍ୱର ତାଙ୍କ ଉପରେ ଓ ତାଙ୍କର ସର୍ବଜଗଦ୍‌ବ୍ୟାପୀ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଉପରେ କଲ୍ୟାଣ ବର୍ଷଣ କରନ୍ତୁ, ନିରନ୍ତର ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଅଛି ।

ଉପସଂହାର

ଯେଉଁ ପରମ କାରୁଣିକ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଅପାର କୃପାରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରକାଶ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ସଂଗଠନ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ପାଖାପାଖି ହୋଇ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଅଛି, ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଏକର ପୂର୍ତ୍ତି ଓ ଅପରର ଲାଳନ-ସୌକର୍ଯ୍ୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ ଏବଂ ତାଙ୍କରି ସଦୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଫଳରେ ସଭ୍ୟଜଗତ୍ ସମକ୍ଷରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଅଚିରେ ନିଜ ନିଜର ପ୍ରାପ୍ୟ ଗୌରବାବହ ସ୍ଥାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବେ ।

ଜଗଦ୍‌ଭର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପଦଦେଶରେ କୃତଜ୍ଞତା ଅଞ୍ଜଳି

ଶେଷରେ, ଯେଉଁ ମହତୋମହୀୟାନ୍ ମଙ୍ଗଳମୟ ବିଶ୍ୱନିୟନ୍ତା ମୋତେ ଓ ମୋର ଏହି ଭାଷାକୋଷକୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ଆଣିଅଛନ୍ତି, ଆଜ ତାଙ୍କରି ପଦଦେଶରେ ମସ୍ତକ ଅବନତ କରି ମୁଁ କୃତଜ୍ଞତା ଲୋତକଧୌତ ଅର୍ଘ୍ୟ ଅର୍ପଣ କରି କୃତକୃତ୍ୟ ହେଉଅଛି । ମୋର ଦୁର୍ବଳତାରେ ସେ ମୋର ସହାୟ ହୁଅନ୍ତୁ ଓ ମୋର କ୍ଷୀଣ ବାହୁରେ ଶକ୍ତି ସଞ୍ଚାର କରି ଏହି ଭାଷାକୋଷର ପୂର୍ତ୍ତି ସାଧନ କରାନ୍ତୁ । ତାଙ୍କରି ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ ।

ଓଁ

ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ

ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମ
କଟକ, ଓଡ଼ିଶା,
୧୯୩୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ, ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ

ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ
ସମ୍ପାଦକ ଓ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ।

Co-workers.

ସହକର୍ମିଗଣ

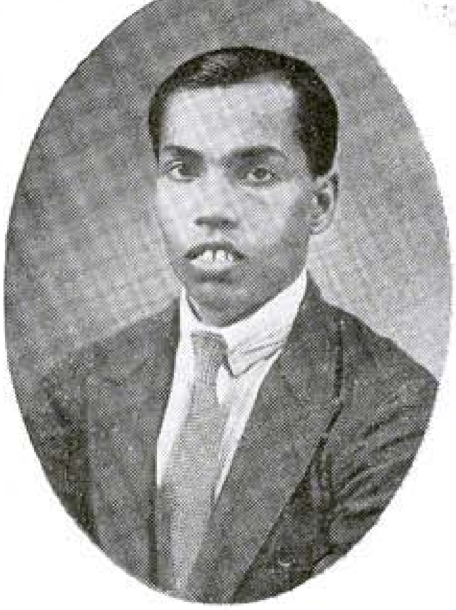

Sj. Haris Chandra Baral, B. Sc., I. S. R. S.
Asst. Traffic Supdt. G. I. P. Ry. Bombay.
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ବରାଳ, ବ. ଏସ୍‌ସି.
ଜି. ଆଇ. ପି. ରେଲୱେ, ଆ: ଟ୍ରାଫିକ୍
ସୁପରଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍

Pandit Truptanarayan Thakur,
Head Pandit, Fawcus Vaisya Vidyalaya,
ପଣ୍ଡିତ ତୃପ୍ତନାରାୟଣ ଠାକୁର,
ହେଡ୍‌ପଣ୍ଡିତ, ଫକସ୍ ବୈଶ୍ୟ ବଦ୍ୟାଳୟ, କଟକ ।

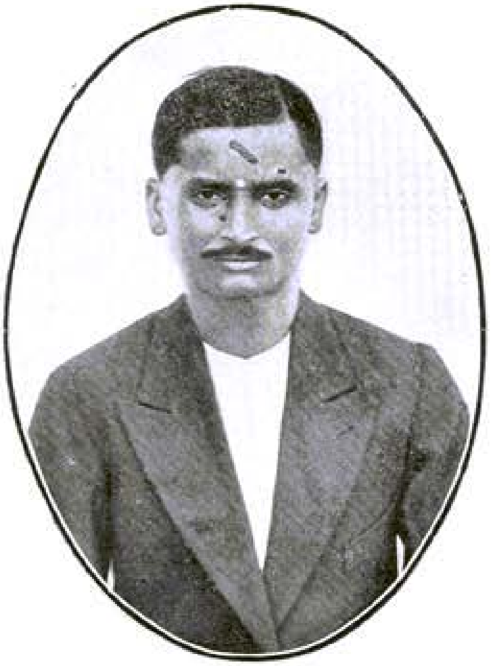

Babu Rameswar Jha,
Headmaster, Fawcus Vaisya Vidyalaya,
Cuttack.
ବାବୁ ରମେଶ୍ୱର ଝା,
ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟର, ଫକସ୍ ବୈଶ୍ୟ ବଦ୍ୟାଳୟ, କଟକ ।

Babu Dinabandhu Rath, Athgarh.
ବାବୁ ଦୀନବନ୍ଧୁ ରଥ, ଅଠଗଡ଼ ।

Pandit Sures Chandra Jha
Teacher, Fawcus Vaisya Vidyalaya, Cuttack.
ପଣ୍ଡିତ ସୁରେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ଝା
ଶିକ୍ଷକ, ଫକସ୍ ବୈଶ୍ୟ ବଦ୍ୟାଳୟ, କଟକ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ ସଙ୍କଳନରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଭିଧାନ ଗ୍ରନ୍ଥ, ଗ୍ରନ୍ଥକାରମାନଙ୍କର ନାମ ଓ ସାଙ୍କେତିକ :—

M. W.—ମନିଅର୍ ୱିଲିଅମ୍ସ୍‌ଙ୍କ କୃତ ସଂସ୍କୃତ-ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦକୋଷ ।

କୀର୍ତ୍ତିକାର (Kirtikar)—ଡକ୍ଟର୍ କୀର୍ତ୍ତିକରଙ୍କର 'Indian Plants' (ଭାରତୀୟ ଉଦ୍ଭିଦ) ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥ ।

ଆପ୍ଟେ (Apte)—ପ୍ରୋଫେସର୍ ଆପ୍ଟେଙ୍କର Practical Sanskrit-English Dictionary. (ସଂସ୍କୃତ-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନ) ।

ବିମ୍ସ୍ (Beams)—Beams Comparative Grammar of four Indo-Aryan languages. (ବିମ୍ସଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣ) ।

ଚେମ୍ବର୍ସ୍ (Chambers)—Chambers's Twentieth Century English Dictionary.

ପ୍ରୋଥେରୋ (Prothero)—A short primer of Indian History by Mr. M. Prothero.

Haines—ହାଏନ୍ସ୍ ସାହେବଙ୍କ Botany of Bihar and Orissa (ବିହାର-ଓଡ଼ିଶାର ଉଦ୍ଭିଦତତ୍ତ୍ୱ) ।

Howells—ପାଦ୍ରୀ ହାଓ୍ୱେଲସ୍ ସାହେବଙ୍କ ଅପ୍ରକାଶିତ ଓଡ଼ିଆ-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ।

Fallon—ଡକ୍ଟର୍ ଫାଲନଙ୍କର ହିନ୍ଦୁସ୍ତାନୀ-ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦକୋଷ ।

Sir George Greierson—Linguistic Survey of India. (ଗ୍ରୀୟରସନ୍‌ଙ୍କ ଭାରତର ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ) ।

Grundy—ପାଦ୍ରୀ ଗ୍ରଣ୍ଡି ସାହେବଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ-ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦକୋଷ ।

Sutton—ପାଦ୍ରୀ ସଟନ୍‌ଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନ ।

ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ—ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ 'ଶବ୍ଦତତ୍ତ୍ୱବୋଧ ଅଭିଧାନ' ।

ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରିଭାଷା—ବଙ୍ଗୀୟ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଷଦ୍ ସଙ୍କଳିତ ଇଂରାଜୀ-ବଙ୍ଗଳା ଗ୍ରନ୍ଥ ।

ଜଗନ୍ନାଥ ରାଓ—ଉତ୍କଳ ଅଭିଧାନ ।

ରାମନାରାୟଣ ଲାଲ୍—ଇଂରାଜୀ-ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦକୋଷ—The Student's practical English-Hindi Dictionary.

ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରମୋହନ ଦାସଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ଅଭିଧାନ ।

ବିଶ୍ୱକୋଷ—ପ୍ରାଚ୍ୟ ବିଦ୍ୟାମହାର୍ଣ୍ଣବ ନଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ ବସୁଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ବଙ୍ଗଳା ବିଶ୍ୱକୋଷ, ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ ।

ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର—ରାୟ ବାହାଦୁର ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ରାୟ ବିଦ୍ୟାନିଧିଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ 'ବଙ୍ଗଳା ଶବ୍ଦକୋଷ' ।

ପ୍ରକୃତିବାଦ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାମକମଳ ବିଦ୍ୟାଲଙ୍କାରଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ସଚିତ୍ର ବଙ୍ଗଳା 'ପ୍ରକୃତିବାଦ ଅଭିଧାନ' ।

ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦସାଗର—କାଶୀ ନାଗରୀ ପ୍ରଚାରିଣୀ ସଭାଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ 'ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦସାଗର' ବା ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାର ବୃହତ୍ କୋଷ ।

ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ମିତ୍ରଙ୍କ ସରଳ ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ ।

ଗାଙ୍ଗୁଲି—The Stundent's Bengali and English Dictionary (ଡ. ଗାଙ୍ଗୁଲିଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନ) ।

ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ—କବିରାଜ ଦେବେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଓ ଉପେନ୍ଦ୍ରନାଥ ସେନ୍ ଗୁପ୍ତଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା 'ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ' ।

ସମର୍ଥକୋଷ—ରାଜା ରାଧାକାନ୍ତ ଦେବଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ 'ସମର୍ଥକୋଷ' ଅଭିଧାନ ।

ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ—ଶ୍ରୀ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।

ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ—ବଙ୍ଗାକ୍ଷରରେ ମୁଦ୍ରିତ ସଂସ୍କୃତ ଅଭିଧାନ ।

ଚଳନ୍ତିକା—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଜଶେଖର ବସୁଙ୍କ କୃତ ବଙ୍ଗ ଭାଷାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଅଭିଧାନ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶିଷ୍ଟପ୍ରୟୋଗର ଗ୍ରନ୍ଥକାରମାନଙ୍କର ନାମ ଓ ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ।

(ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ—ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ନାମ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଦିଆ ଯାଇଅଛି)

ଅଚ୍ୟୁତ, ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ନେମାଳ ଗାଦିର ମହନ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ ।

ଅଭୟଚନ୍ଦ୍ର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାୟ ବାହାଦୁର ଅଭୟଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ।

ଅଭିମନ୍ୟୁ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତସିଂହାର ।

ଅଳଙ୍କାର ତରଙ୍ଗିଣୀ—ପଣ୍ଡିତ କୁଳମଣି ଦାଶଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ଅଳଙ୍କାର ଗ୍ରନ୍ଥ ।

ଆଶା—ଶ୍ରୀ ଶଶିଭୂଷଣ ରଥଙ୍କ ସମ୍ପାଦିତ ସାପ୍ତାହିକ ଓ ଦୈନିକ ପତ୍ରିକା ।

ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ବିଶ୍ୱନାଥ କରଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ପ୍ରାଚୀନ କବି କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ ।

କୁନ୍ତଳା; କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ—ଶ୍ରୀମତୀ କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ ଦେବୀ ।

କୁଳମଣି—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ଦାଶ ।

କୃପାସିନ୍ଧୁ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କୃପାସିନ୍ଧୁ ମିଶ୍ର ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ—ଧରାକୋଟର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜା ।

ଗଙ୍ଗାଧର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କବି ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର ।

ଗଡ଼ଜାତବାସିନୀ—ତାଳଚେରରୁ ପ୍ରକାଶିତ ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ରିକା ।

ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ—ଗଞ୍ଜାମର ପ୍ରାଚୀନ କବି ।

ଗୋଲୋକ—ଅଧୁନା ପ୍ରକାଶିତ କାବ୍ୟ ଇନ୍ଦୁରେଖାର କବି ।

ଚକଟ—ରାଜାସାହେବ ଚକଟ ।

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ।

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି—କବି ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି ।

ଜଗନ୍ନାଥ—ଓଡ଼ିଆ ଭାଗବତକାର ଭକ୍ତକବି ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ।

ଜଗବନ୍ଧୁ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ ।
ତାରିଣୀ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ତାରିଣୀଚରଣ ରଥ ।
ତୁଳସୀ-ବିକ୍ରମ—ଜୟପୁରର ମହାରାଜା ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ କୃତ ତୁଳସୀ ଦାସଙ୍କ ହିନ୍ଦୀ ରାମାୟଣ ଅବଧକାଣ୍ଡର ପଦ୍ୟାନୁବାଦ ।
ଦାଶରଥି—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଦାଶରଥି ଦାସ ।
ଦୀନକୃଷ୍ଣ—ଭକ୍ତକବି ଦୀନକୃଷ୍ଣ ଦାସ ।
ଦୈନିକ ଆଶା—ବ୍ରହ୍ମପୁରରୁ ପ୍ରକାଶିତ ଦୈନିକ ପତ୍ରିକା ।
ନନ୍ଦକିଶୋର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କବି ନନ୍ଦକିଶୋର ବଳ ।
ନବଭାରତ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓଡ଼ିଆ ମାସିକ ପତ୍ରିକା
ନାରାୟଣ—କବି ନାରାୟଣ ଦାସ (ହରିବଂଶ) ।
ନୀଳକଣ୍ଠ—ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ (ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ) ।
ନୀଳମଣି—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପଣ୍ଡିତ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ର ।
ପଞ୍ଚାମୃତ—କଟକ ଟ୍ରେଡିଙ୍ଗ୍ କମ୍ପାନୀଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ ଶିଶୁ ପତ୍ରିକା ।
ପୀତାମ୍ବର—କବି ପୀତାମ୍ବର ଦାସ (ନୃସିଂହ ପୁରାଣ) ।
ପୀତାମ୍ବରୀ—ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ ।
ପ୍ରତାପ—ପ୍ରାଚୀ ସମିତି ପ୍ରକାଶିତ ଶଶିସେଣା ।
ପ୍ରାଚୀ—କଟକ ପ୍ରାଚୀସମିତି ପ୍ରକାଶିତ ଗ୍ରନ୍ଥମାଳା ।
ପ୍ୟାରୀମୋହନ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପ୍ୟାରୀମୋହନ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ (ଉତ୍କଳଦାସ) ।
ଫକୀର; ଫକୀରମୋହନ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି ।
ବଳରାମ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ବଳରାମ ଦାସ (ରାମାୟଣ) ।
ବି. କେ. ପୁ—ବିଷ୍ଣୁ କେଶରୀ ପୁରାଣ ।
ବାଇବୋଲ—ବାଇବୋଲ ମହାପାତ୍ର ଜ୍ୟୋତିଷ ତତ୍ତ୍ୱବିନୋଦଙ୍କ ଜ୍ୟୋତିଃସାର ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ।
ବିଜୟଚନ୍ଦ୍ର—ପ୍ରୋଫେସର ଶ୍ରୀ ବିଜୟଚନ୍ଦ୍ର ମଜୁମଦାର ।
ବିନାୟକ—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ବିନାୟକ ମିଶ୍ର ।
ବିଶ୍ୱନାଥ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ବିଶ୍ୱନାଥ ଖୁଣ୍ଟିଆ (ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ) ।
ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବା—ମହିମା ଧର୍ମ ପ୍ରତିପାଦକ ଆଦି ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା ମହିମା ଧର୍ମ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଅବଧୂତ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବା ।
ବିଷ୍ଣୁ କେଶରୀ ପୁରାଣ—ପ୍ରାଚୀ ଗ୍ରନ୍ଥମାଳା ।
ବ୍ରଜନାଥ—ବ୍ରଜନାଥ ବଡ଼ଜେନାଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ସମରତରଙ୍ଗ ।
ଭକ୍ତଦାସ, ଭକ୍ତଚରଣ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଭକ୍ତଚରଣ ଦାସ ।
ଭଞ୍ଜ—କବି ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ।
ଭୀମଭୋଇ—ନିରକ୍ଷର ଭଜନାଦିର ରଚୟିତା ଅନ୍ଧକବି ଭୀମ ।
ଭୀମା—ଭୀମା ଧୀବର (କପଟପାଶା) ।
ଭିକାରୀଚରଣ—ରାୟ ସାହେବ ଶ୍ରୀ ଭିକାରୀଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ।
ଭୂପତି—ପ୍ରାଚୀ ଗ୍ରନ୍ଥମାଳାର କବି ଭୂପତି ପ୍ରଣୀତ ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
ମଦନମୋହନ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମଦନମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ (ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ) ।
ମହାଦେବ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ମହାଦେବ ଦାସ (ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣ) ।
ମଧୁସୂଦନ—ଭକ୍ତକବି ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମଧୁସୂଦନ ରାଓ ।
ଯଶୋବନ୍ତ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଯଶୋବନ୍ତ ସିଂହ ।
(ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା)
ରାଜକିଶୋର—ଡାକ୍ତର ଶ୍ରୀ ରାଜକିଶୋର ନନ୍ଦ ।
ରାଧାନାଥ—କବିବର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଧାନାଥ ରାୟ ।
ରାଧାମୋହନ—ତାଳଚେରର ରାଜା ରାଧାମୋହନ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ।
ରାଧାଚରଣ—ଡାକ୍ତର ରାଧାଚରଣ ପଣ୍ଡା ।
ରାମଦାସ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ରାମଦାସ (ଦାର୍ଢ୍ୟତାଭକ୍ତି) ।
ରାମଶଙ୍କର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାୟବାହାଦୁର ରାମଶଙ୍କର ରାୟ ।
ଶିଶୁଶଙ୍କର—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଶିଶୁଶଙ୍କର (ଉଷା ଅଭିଳାଷ) ।
ସତ୍ୟସମାଚାର—କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ ସାପ୍ତାହିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ।
ସମାଜ—କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ ଦୈନିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ।
ସହକାର—ଶ୍ରୀ ବାଳକୃଷ୍ଣ କରଙ୍କ ସମ୍ପାଦିତ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ।
ସାରଳା—ପ୍ରାଚୀନ କବି ସାରଳା ଦାସ (ମହାଭାରତ) ।
ସୁବଳ ଦେବ—ବାମଣ୍ଡାର ରାଜା ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜା ସର୍ ବାସୁଦେବ ସୁବଳ ଦେବ ।
ସୋନପୁର—ସୋନପୁର ମହାରାଜା ସର୍ ବୀରମିତ୍ରୋଦୟ ସିଂହ ଦେବ ଧର୍ମନିଧି ଜ୍ଞାନଗୁଣାକର, K. C. I. E. ।
ହରେକୃଷ୍ଣ—କବିରାଜ ହରେକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର ।
ହି. ଶ—କାଶୀନାଗରୀପ୍ରଚାରିଣୀ ସଭାସଙ୍କଳିତ ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦସାଗର ।

ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷରରେ ଅକ୍ଷରାନ୍ତରୀକରଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ପରିଚୟ ।

LETTERS & SOUNDS USED IN THE ENGLISH TRANSLITERATION OF THE ORIYA WORDS IN THIS WORK.

ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର	Capital	Small	ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର	Capital	Small.
ଅ	A	a	ଋ	Ṛu	ṛu
ଆ	Ā	ā	ୠ	Ṛū	ṛū
ଇ	I	i	ଌ	Ḷu	ḷu
ଈ	Ī	ī	ଏ	E	e
ଉ	U	u	ଐ	Ai	ai
ଊ	Ū	ū	ଓ	O	o

Well-wishers in heaven.

ସ୍ୱର୍ଗତ ମଙ୍ଗଳକାମିଗଣ ।

The late Visvanath Kar

ସ୍ୱର୍ଗତ ବିଶ୍ୱନାଥ କର ।

The late Pandit Nilamani Misra of Jajpur

ସ୍ୱର୍ଗତ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ର, ଯାଜପୁର ।

My daughter, the late Labanyabati Debi.

ମୋ ସ୍ୱର୍ଗତା କନ୍ୟା, ଶ୍ରୀମତୀ ଲାବଣ୍ୟବତୀ ଦେବୀ ।

ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର	Capital	Small
ଔ	Au	au
ଂ (ଅନୁସ୍ୱାର)	—	ṁ
ଃ (ବିସର୍ଗ)	—	ḥ
ँ (ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ)	—	ñ
କ	K	k
ଖ	Kh	kh
କ୍ଷ	Ksh	ksh
ଗ	G	g
ଘ	Gh	gh
ଙ	Ṅ	ṅ
ଚ	Ch	ch
ଛ	Chh	chh
ଜ	J	j
ଝ	Jh	jh
ଞ	N̄	n̄
ଟ	Ṭ	ṭ
ଠ	Ṭh	ṭh
ଡ	Ḍ	ḍ
ଡ଼	—	ṛḍ
ଢ	Ḍh	ḍh
ଢ଼	—	ṛḍh

ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର	Capital	Small
ଣ	Ṇ	ṇ
ତ	T	t
ଥ	Th	th
ଦ	D	d
ଧ	Dh	dh
ନ	N	n
ପ	P	p
ଫ	Ph	ph
ବ	B	b
ଭ	Bh	bh
ମ	M	m
ଯ	J̄	j̄
ୟ	Y	y
ର	R	r
ଳ	Ḷ	ḷ
ଲ	L	l
ଅବର୍ଗ୍ୟ ବ ବା ୱ	W	w
ଶ	Ś	ś
ଷ	Sh	sh
ସ	S	s
ହ	H	h

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷରେ ବ୍ୟବହୃତ ସାଙ୍କେତିକ ଅକ୍ଷର ଓ ଚିହ୍ନମାନଙ୍କ ପରିଚୟ ।

ABBREVIATIONS USED IN THIS WORK WITH THEIR MEANINGS.

ଅ = ଅବ୍ୟୟ ପଦ ।

ଅଦାଲତ = ଅଦାଲତଅଦରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।

+ଅଧିକରଣ = ଅଧିକରଣ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

+ଅନ୍ୟରୂପ = ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦର ଉକ୍ତରୂପ ।

+ଅପାଦାନ = ଅପାଦାନ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

ଅଶୁଦ୍ଧ = କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ବା ଲେଖାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଶୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ ବା ଉଚ୍ଚାରଣ ।

ଆ = ଆରବୀ ଭାଷା ।

ଆଇନ୍ = ଆଇନ୍ ବା ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।

ଇଂ = ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ।

ଇତର = ଇତରଜନ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ଭାଷା ।

ଇଟା = ଇଟାଲୀୟ ଭାଷା ।

ଇତ୍ୟାଦି = ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦ ଓ ସେହି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନ ।

ଉ; ଉର୍ଦ୍ଦୁ = ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଭାଷା ।

ଏକାର୍ଥକ ସହଚର = ପୂର୍ବ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଏକାର୍ଥରେ ବା ସମାନାର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ଶବ୍ଦାଂଶ ।

ଓ = ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ।

କଚରିଆ = କଚେରି ଓ ଜମିଦାରୀ ଓ ମହାଜନୀ ସେରସ୍ତା ଅଦରେ ଓ ଅଶିକ୍ଷିତ ଦଲିଲ ଲେଖାଳଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ଭାଷା ।

କନ୍ଧ, କୁଇ = କନ୍ଧମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା ।

+କରଣ = କରଣ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

+କର୍ତ୍ତୃ = କର୍ତ୍ତୃ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

+କର୍ମ = କର୍ମ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

କର୍ମଧା = କର୍ମଧାରୟ ସମାସ ।

କୋଲ୍ହ = କୋଲ୍ହ ଭାଷା ।

କ୍ରି = କ୍ରିୟାପଦ ।

କ୍ରି. ବିଣ = କ୍ରିୟା ବିଶେଷଣ ।

ଖ୍ରୀ = ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ।

ଖ୍ରୀ. ପୂ = ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଜନ୍ମର ପୂର୍ବାବ୍ଦ ।

ଗଣିତ = ଗଣିତଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
ଗାଳି = ଇତରଜନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟ ।
ଗୁ = ଗୁଜରାଟୀ ଭାଷା ।
ଗ୍ରା, ଗ୍ରାମ୍ୟ = ଗ୍ରାମ୍ୟ ବ୍ୟବହାର; ମାର୍ଜିତ ସାହିତ୍ୟରେ ପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଶବ୍ଦ ।
ଗ୍ରୀ, ଗ୍ରୀକ୍ = ଗ୍ରୀକ୍‌ଭାଷା ।
ଜର୍ମାନ୍ = ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷା ।
ଜ୍ୟୋତିଷ = ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
ତତ୍ = ତତ୍ପୁରୁଷ ସମାସ ।
ତା = ତାମିଲ ଭାଷା ।
ତୁର୍କୀ = ତୁରସ୍କଦେଶୀୟ ଭାଷା ।
ତୁଳ = ଆଲୋଚିତ ବିଷୟକୁ ବା ଶବ୍ଦକୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବିଷୟ ବା ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କର ।
ତେ = ତେଲଗୁ ଭାଷା ।
ଦର୍ଶନ = ଦର୍ଶନ-ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
ଦେ = ଦେଶଜ ଶବ୍ଦ ।
ଦେଖ = ଏ ଭାଷାକୋଷର ଶବ୍ଦକ୍ରମରେ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦକୁ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଖୋଜ ।
ଦ୍ର = ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।
ଦ୍ରା = ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ।
ଧା; ଧାତୁ = ସଂସ୍କୃତ ଧାତୁ ।
ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ = ଧ୍ୱନିଅନୁକରଣରେ କଥିତ ବା ଉଚ୍ଚାରିତ ବା ଅର୍ଥସୂଚନାକାରୀ ଶବ୍ଦ ।
ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ସହଚର = ପୂର୍ବ ଶବ୍ଦର ଧ୍ୱନି ଯୁକ୍ତ ସହଚର ଶବ୍ଦ ବା ଶବ୍ଦାଂଶ ।
ନଞ୍ ତତ୍—ନଞ୍ ତତ୍ପୁରୁଷ ସମାସ ।
ନପୁଂ. = ନପୁଂସକ ଲିଙ୍ଗ ।
ନାଟକ, ନାଟକୀୟ = ନାଟକରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା ବା ଶବ୍ଦ ।
ନାମ = ସ୍ଥାନ ବା ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ନାମ ।
ନିରର୍ଥକ ସହଚର = ପୂର୍ବ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ଅର୍ଥହୀନ ସହଚର ଶବ୍ଦ ।
ନୋଟ୍ = ଆଲୋଚିତ ଶବ୍ଦ ବିଷୟରେ ଟୀକା ।
ନ୍ୟାୟ = ୧. ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର; ୨. ଦେଶପ୍ରଚଳିତ ନ୍ୟାୟ ବା ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରାମାଣିକ ଉକ୍ତି ।
ପଦ୍ୟ = କେବଳ ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଆକାର ।
ପର୍ତ୍ତୁ (ଟୁ) = ପର୍ତ୍ତୁ (ଟୁ)ଗୀଜ୍ ଭାଷା ।
ପା = ପାଲି ଭାଷା ।
ପୁଂ = ପୁଂଲିଙ୍ଗ ।
ପ୍ରା = ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା ।
ପ୍ରାଚୀନ = ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
ଫା = ଫାରସୀ ବା ପାରସ୍ୟ ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା ।
ବ = ବଚନ; (୧ବ = ଏକବଚନ; ୨ବ = ଦ୍ୱିବଚନ; ବହୁ ବ = ବହୁବଚନ ।)
ବ = ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା
ବି = ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ।
ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା = ବିଜ୍ଞାନରେ ବ୍ୟବହୃତ ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ ।
ବିଣ = ବିଶେଷଣ ପଦ ।
ବିଣର ବିଣ = ବିଶେଷଣର ବିଶେଷଣ ।
ବିପରୀତ = ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଶବ୍ଦର ବିପରୀତାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ ।
ବୈଦେ = ବୈଦେଶିକ ଭାଷା (ଯଥା—ଇଂରାଜୀ, ଆରବୀ, ଫାରସୀ, ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍, ଜର୍ମାନ୍)ରୁ ଆଗତ ବା ଗୃହୀତ ଶବ୍ଦ ।
ବୈଦ୍ୟକ = ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ ବା ଆୟୁର୍ବେଦରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
ଭତର; ଭତ୍ରୀ; ଭତ୍ରା = ବସ୍ତର ରାଜ୍ୟର ଉତ୍ତରପୂର୍ବ କୋଣରେ କୋଡ଼ିଏ ହଜାର କୃଷିଜୀବୀ ଲୋକଙ୍କ କଥିତ ଭାଷା ।
+ଭାବ = ୧. ଭାବାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
୨. ଭାବ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
ଭିନ୍ନାର୍ଥକ ବା ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର = ପୂର୍ବ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପୃଥକ୍ ବା ବିପରୀତ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ଶବ୍ଦାଂଶ ।
ମ = ମରହଟ୍ଟୀ ଭାଷା ।
ମ. ପ. ଲୋ = ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧାରୟ ।
ଯଥା = ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଶବ୍ଦର, ଅର୍ଥର ବା ପ୍ରୟୋଗର ଉଦାହରଣ ।
ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ = ଶବ୍ଦର ଆରୋପିତ ଅର୍ଥ ।
ଲରିଆ = ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଛତିଶଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଉପଭାଷା ।
ଶିଶୁବଚନ, ଶିଶୁଗୀତ, ଶିଶୁରଞ୍ଜକ = ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନାର୍ଥ ବୋଲାଯିବା ବା ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରିତ ବଚନ ବା ପଦ ।
ସଂ = ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ।
ସଙ୍ଗୀତ, ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ—ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ସଙ୍ଗୀତ ।
+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ = ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
+ସମ୍ବନ୍ଧ = ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
ସର୍ବ = ସର୍ବନାମ ପଦ ।
ସହଚର = ମୂଳ ଶବ୍ଦର ସହଚର ଶବ୍ଦରୂପେ ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ବା ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
ସାନ୍ତାଳୀ = ସାନ୍ତାଳମାନଙ୍କ କଥିତ ଭାଷା ।
ସ୍ତ୍ରୀ = ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ।
+ସ୍ୱାର୍ଥେ = ଶବ୍ଦର ମୌଳିକ ଅର୍ଥରେ ଯୁକ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
ହି = ହିନ୍ଦୀ ବା ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ଭାଷା ।
ହେବ୍ରୁ = ହେବ୍ରୁ ଭାଷା ।

୧ବ = ଏକବଚନ	୫ମୀ = ପଞ୍ଚମୀ ବିଭକ୍ତି ।
୧ମ = ପ୍ରଥମ	୬ଷ୍ଠୀ = ଷଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ।
୧ମା = ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ।	୭ମୀ = ସପ୍ତମୀ ବିଭକ୍ତି ।
୨ବ = ଦ୍ୱିବଚନ ।	ବହୁବ = ବହୁବଚନ ।
୨ୟ = ଦ୍ୱିତୀୟ	+(ଯୁକ୍ତ) = ପରସ୍ପର ଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ବା ଧାତୁ ପ୍ରତ୍ୟୟର ଯୁକ୍ତ ହେବା ଚିହ୍ନ ।
୨ୟା = ଦ୍ୱିତୀୟା ବିଭକ୍ତି ।	
୩ୟ = ତୃତୀୟ	– (ସମାନ) = ଧାତୁ ପ୍ରତ୍ୟୟ ବା ଦୁଇ ପଦ ମିଶି ନିଷ୍ପନ୍ନ ଶବ୍ଦ ।
୩ୟା = ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି ।	—(ଡାସ) = ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦ ବା ଶବ୍ଦ ଓ ଅର୍ଥ ବା ଦୁଇ ଭାବ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବନ୍ଧଜ୍ଞାପକ ଚିହ୍ନ ।
୪ର୍ଥ = ଚତୁର୍ଥ	Etc. = The words following
୪ର୍ଥୀ = ଚତୁର୍ଥୀ ବିଭକ୍ତି ।	Law = Legal term.

Well-wishers of the work.

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ମଙ୍ଗଳକାମିଦ୍ୱୟ ।

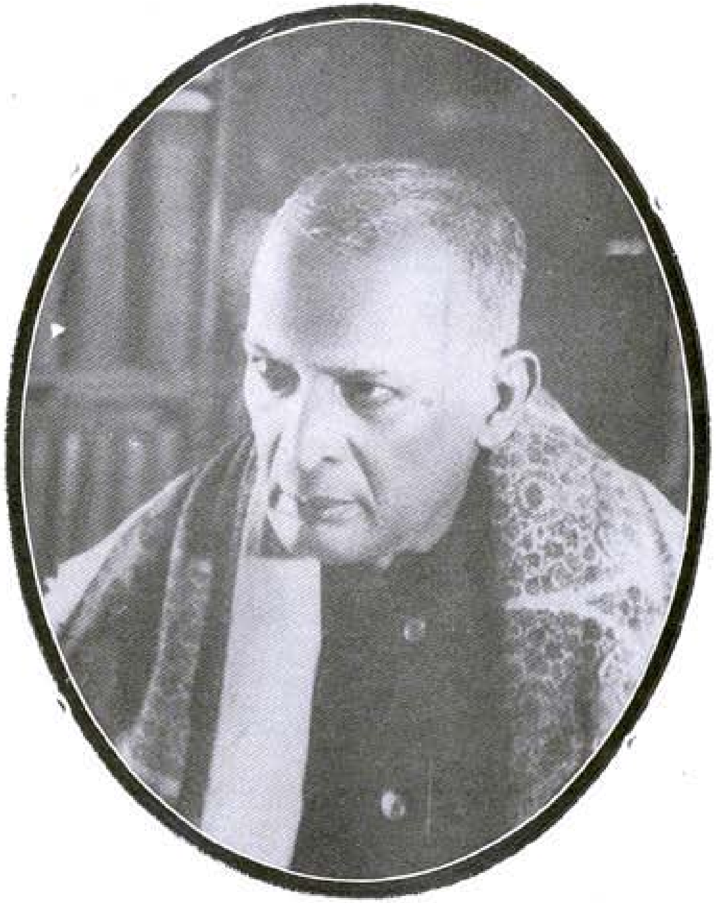

Rai Sahib Nagendra Nath Vasu, Editor, The Bengalee Viswakosha

ବଙ୍ଗଳା ବିଶ୍ୱକୋଷର ସମ୍ପାଦକ

ପ୍ରାଚ୍ୟବିଦ୍ୟାମହାର୍ଣ୍ଣବ ରାୟ ସାହେବ ଶ୍ରୀ ନଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ ବସୁ ।

Srijut Sashibhusan Rath,
Editor, The New Orissa and the Asha, Berhampur.

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶଶିଭୂଷଣ ରଥ

ସମ୍ପାଦକ, ଆଶା ଓ ନଭ଼ ଓଡ଼ିଶା, ବ୍ରହ୍ମପୁର ।

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ ।

ଫ

ଫ—ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଦ୍ୱାବିଂଶ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏଥିର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଓଷ୍ଠ ।
Pha ମିଳିତ ଓଷ୍ଠଦ୍ୱୟରୁ ପ୍ରଶ୍ୱାସର ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ମୋକ୍ଷ ହେଲେ ଏ ଧ୍ୱନି
फ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ—The 22nd consonant corresponding to 'ph' or 'f'.
ফ

ସଂ. ବି—(ସ୍ଫାୟୃ ଧାତୁ=ପ୍ରବଳ ହେବା+ଅ)—
୧ । (+ଭାବ. ଅ) ସ୍ଫୀତି; ଫୁଲି ଉଠିବା—
1. Swelling; expansion
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଝଞ୍ଜାବାତ; ଝଟିକା; ଝଡ଼—
2. Tempest; gale.
୩ । (+ଭାବ. ଅ) ଜୃମ୍ଭଣ; ହାଇ—3. Yawning.
୪ । ଫଳବତ୍ତା; ଉର୍ବରତା—
4. Fruitfulness; fertility.
୫ । (ଫକ୍କ୍ ଧାତୁ=ବିକଳ ହେବା+ଭାବ ବା କରଣ. ଅ)—
କଟୁଭାଷଣ; କର୍କଶ ବାକ୍ୟ—5. Harsh speech.
୬ । ଫୁତ୍କାର; ଫୁଙ୍କିବା—
6. Blowing air through the mouth; whiffing.
୭ । ନିଷ୍ଫଳ ବା ନିରର୍ଥକ ବାକ୍ୟ—
7. Nonsensical words.

ଫଇ(ଏ)ଜ(ଜ୍ଜ)ତ(ତି)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ଫଜୀହତ୍)—୧ । କଳଙ୍କ; ଅପଯଶ—1. Blame; scandal.
Phai(e)ja(jja)ta(ti)
ফইজৎ; ফৈজৎ ୨ । ଲାଞ୍ଛନା; ଅପମାନ—2. Disgrace.
फजीहत, फईजत् ୩ । ଝଗଡ଼ା; ବିବାଦ; କଳି—3. Quarrel.
ଫୈଜ(ଜ୍ଜ)ତ(ତି)
ଫଜ(ଜି)ତ(ତି)
ଫଜୀହତ(ତି)
ଫଜ୍ୟତ(ତି) } ୪ । ଗାଳି; ଶୋଧନ—
4. Rebuke; scolding; reproach.
ବିଣ—୧ । ଗାଳି ଖାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ; ନିନ୍ଦ୍ୟ—1. Blameable; deserving rebuke.
୨ । ତିରସ୍କୃତ—2. Rebuked.

ଫଇଜତ(ତି) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗାଳିମନ୍ଦ କରିବା—
Phaijata(ti) kariba To scold; to rebuke.
ফইজৎকরা **फजीहत करना** (ଫଇଜତ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଇଜତ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗାଳି ଖାଇବା—To be rebuked.
Phaijata khāibā (ଫଇଜତ ପାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଇ(ଏ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ଫଏଲ୍)—ଦୁଷ୍ଟାମି—
Phai(e)l দুষ্টামী **फैल** Wickedness.
ଫଏଲବାଜି
ଫୈଲ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—(ସଂ. ସ୍ଫାୟୃ ଧାତୁ)—ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବିସ୍ତୃତ—
Scattered; diffused.

ଫଇଲ୍ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଷ୍ଟାମି କରିବା—
Phail kārdhibā To show wickedness.
দুষ্টামীকরা **फैल निकालना**

ଫଇ(ଏ)ଲ୍ ବାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ଦୁଷ୍ଟ—Wicked;
Pha(e)l bāj দুষ্ট **फैलबाज** vicious.
(ଫୈଲ୍‌ବାଜ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଫଇ(ଏ)ଲ୍ ବାଜୀ—ବି]

ଫଇଲାଟ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଫଇଲାଟ୍)-
Phailāṭa ଖୋଲାସ୍ଥାନ; ଫଇସଲା ସ୍ଥାନ—Open; open space.
(ଫୈଲାଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଇ(ଏ)ସଲ(ଲା)—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ଫୈସଲ୍)—୧ । ନିଷ୍ପତ୍ତି; ମୀମାଂସା—1 Decision.
Phai(e)sala(lā)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅକ୍ଷର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗ୍ୟା ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ୍ୟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଫୟସଲ(ଲା) ୨ । କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧା—2. Completion of work.
फैसल(ला) ୩ । ମକଦ୍ଦମାର ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଆଦେଶ; ଡିଗ୍ରୀ—3 Decree of a suit.
ଫୟ୍‌ସଲ(ଲା), ଫୈସଲ(ଲା) } ଅନ୍ୟରୂପ
୪ । ଅନାବୃତ ସ୍ଥାନ—4. Open place.
୫ । ମକଦ୍ଦମାର ବିଚାର ଫଳ; ରାୟ—5. Judgment.
ବିଣ—୧ । ମୀମାଂସିତ—1. Decided.
୨ । ଅନାବୃତ (ସ୍ଥାନ)—2. Open.
୩ । ଫାଙ୍କା ବା ଶୂନ୍ୟ (ସ୍ଥାନ)— 3. Empty (space).
୪ । ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ; ଲମ୍ବା ଓସାର—4. Spacious.
(ଯଥା—ସେଠାରେ ଫଇସଲା ଜାଗା ନାହିଁ)
ଗ୍ରା. ବି—ବଡ଼ଭୋର; ଫରଚ ଫାଟିବା ଅବସ୍ଥା—Day-break.

ଫଉଜ(ଦ)—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—୧ । ସୈନ୍ୟ—1. Army; host.
Phauja(da)
[ଫୌଜ(ଦ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ଫଉଜ ଭୂଲେ ଲୁଣ୍ଠିଲେ ରଣାଙ୍ଗ ବେଢ଼ିବସି ଧାରଣୀକ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଅଶୋକଚମ୍ପୂ. ଫ. ଗୀତ ।
ফৌজ **फौज**
୨ । ଜନସମୂହ; ବହୁ ଲୋକ—2. An assemblage of men; a crowd of people.
୩ । ଦଳ; ପଲ—3. Crowd; herd.
(ଯଥା—ଘୁସୁରି ଫଉଜ, ଗୋରୁ ଫଉଜ ଇତ୍ୟାଦି) ।

ଫଉଜଦାର୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଫୌଜ୍‌ଦାର୍)—୧ । ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ—
Phaujadār 1. Commander; general of an army.
ফৌজদার **फौजदार** ୨ । ଫଉଜଦାରି ମକଦ୍ଦମାର ବିଚାରପତି; ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—2. Magistrate.
(ଫୌଜଦାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ରାଜତ୍ୱରେ କିଲ୍ଲାଦାର୍ (ଦୁର୍ଗନାୟକ) ମାନଙ୍କୁ ଫଉଜଦାର୍ ନାମ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ଦୁର୍ଗରକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଅଧୀନ ଗୁଡ଼ିଏ ସେନାଦଳ(ଫଉଜ) ରହୁଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]
୩ । ପୁଲିସ କର୍ମଚାରିବିଶେଷ—3. Name of a class of Police officials.

ଫଉଜଦାରି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଫୌଜ୍‌ଦାରି)—୧ । ଅପରାଧଘଟିତ ମକଦ୍ଦମା—1. Criminal case.
Phaujadāri
(ଫଉଦାରି, ଫୌଜଦାରି, ଫୌଦାରି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅପରାଧ—
ফৌজদারী **फौजदारी** 2. Criminal offence.
୩ । ଅପରାଧସଂକ୍ରାନ୍ତ ମକଦ୍ଦମାର ବିଚାର—3. Trial of criminal cases.
୪ । ଅପରାଧଘଟିତ ମାଡ଼ପିଟ—4. Criminal affray.
[ଦ୍ର—ମୋଗଲ ଶାସନରେ ଶାସନ ବିଭାଗ ୩ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଯଥା—୧ । ଅପରାଧସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବା ଫୌଜଦାରି—Criminal. ୨ । କ୍ଷତିପୂରଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବା ଦେୱାନି—Civil. ଓ ୩ । ରାଜସ୍ୱସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବା ମାଲ୍—Revenue.]
ବିଣ—୧ । ଅପରାଧଘଟିତ ମକଦ୍ଦମାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to criminal case.
୨ । ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to the Magistrate.

ଫଉଜଦାରି ଅଦାଲତ—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଅପରାଧମାନ ବିଚାର କରାଯିବା ଅଦାଲତ—Criminal Court.
Phaujadāri adālata
ফৌজদারী আদালত **फौजदारी अदालत**
(ଫଉଜଦାରି କୋର୍ଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଅଦାଲତରେ ଅପରାଧପାଇଁ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିଚାର କରାଯାଏ ତାହାକୁ ଫଉଜଦାରି ଅଦାଲତ, ଯେଉଁ ଅଦାଲତରେ ସ୍ୱତ୍ୱ, କ୍ଷତିପୂରଣ, ଋଣ ଓ ଦେୟ ଟଙ୍କା ଆଦିର ଦାବି ବିଷୟ ବିଚାର କରାଯାଏ ତାହା ଦେୱାନି ଅଦାଲତ ଓ ଯେଉଁ ଅଦାଲତରେ ରାଜସ୍ୱ ଓ ଭୂକର ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଷୟ ବିଚାର କରାଯାଏ ତାକୁ ମାଲ୍ ଅଦାଲତ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଫଉଜଦାରି କେଶ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଫଉଜ୍‌ଦାରି + ଇଂ. କେଶ୍)—ଅପରାଧଘଟିତ ମକଦ୍ଦମା—Criminal case.
Phaujadāri keś
ফৌজদারী মোকদ্দমা **फौजदारी मुकद्दमा**
[ଫଉଜଦାରି ମକଦ(ଦ)ମା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଫଉଜଦାରି ସୁପର୍ଦ୍ଦ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ଫଉଜ୍‌ଦାରି+ସୋପର୍ଦ୍)—ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ବିଚାରାଧୀନ (ମକଦ୍ଦମା); ବିଚାର ନିମନ୍ତେ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ନିକଟକୁ ପୁଲିସଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ (ଅପରାଧୀ ବା ମୁଦାଲା)—
Phaujadāri supardda
ଫଉଜଦାରି ସମ୍ପର୍ଦ୍ଦ, ଫଉଜଦାରି ସୋପର୍ଦ୍ଦ, ଫୌଜଦାରି ସୁପର୍ଦ୍ଦ } ଅନ୍ୟରୂପ
ফৌজদারী সুপর্দ **फौजदार सोपर्द** (an accused or a case) Committed to the court of a Magistrate for trial.

ଫଉଜି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ. ଓ ଫା. ଫୌଜୀ)—୧ । ସାମରିକ—1. Military; relating to war.
Phauji
(ଫୌଜି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସୈନିକସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to the army.
ফৌজী **फौजी**

ଫଉତ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ. ଫୌତ୍=ମୃତ)—ମୃତ—Dead.
Phauta ବି—ମୃତ୍ୟୁ—Death.
(ଫୌତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ফৌৎ **फौत**

ଫଉଦ ବିଗାଡ଼ୁ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ଫୌଜ୍+ବିଗାଡ଼ନା)—
Phauda bigārdu ୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତେଜନା କରି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅସନ୍ତୋଷ ଓ ବିଦ୍ରୋହ ଜାତ କରାଏ—1. Inciting the soldiers to mutine.
ଫଉଜବିଗା(ଗି)ଡ଼ା, ଫୌଦବିଗାଡ଼ୁ, ଫୌଦବିଗ(ଗି)ଡ଼ା } ଅନ୍ୟରୂପ

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍	ଉଅ	ଙ୍କ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଗଁ	ଇଅ	ଷ୍ଣ	ନ୍ମ

୨ । ସେହିଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦଳସ୍ଥ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ମନ୍ଦ ପରାମର୍ଶ ବା ମନ୍ଦ ଉଦାହରଣ ଦ୍ୱାରା ବଗାଡ଼ିଦିଏ—2. Spoiling the whole party by one's evil advice or example.

ଫଉଲିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଶ୍ୱାୟୁ ଧାତୁ; ଶ୍ୱୀତ)—୧ । ଶ୍ୱୀତହେବା; ଫୁଲିଯିବା—1. To be swollen.
Phaulibā
ফুলেযাওযা **फुलना** ୨ । ଫମ୍ପା ହୋଇ ଫୁଲିଯିବା—2. To be puffed up with an empty interior.
(ଫଉଲିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଏଜି—ବେଦେ. ବ (ଫା. ନାମ)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ୍ ଆକବରଙ୍କ ସଭାର ନବ ରତ୍ନ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—One of the nine gems or talented men of the Moghal Emperor Akbar the Great's court.
Phaeji
(ଫୈଜି—ଅନ୍ୟରୂପ)
ফৈজী **फैजी**

ଫଏର୍—ବୈଦେ.ବ (ଇଂ. ଫାୟାର୍)—ବନ୍ଧୁକ ମାରିବା; ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟିବା—Shooting; firing of a gun.
Phaer
(ଫୈର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ফয়ের **फायर**

ଫଏର୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟାଇବା; ନଳୀ ଦାଗିବା—1. To shoot; to fire a gun.
Phaer karibā
ফএর করা **फायर करना** ୨ । ତୋପ ବା ବୋମା ଫୁଟାଇବା—2. To fire a bomb or cannon.

ଫଏରବ—ବୈଦେ. ବଣ (କଟକରଆ) (ଆ. ଫରେବ୍)—ଡାକ୍ତକତାମୂଳକ; ଛଳନାପୂର୍ଣ୍ଣ—Fraudulent.
Phaeraba
(ଫରେବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ফরেব **फरेब**

ଫଏରବି—ବୈଦେ. ବ (କଟକରଆ) (ଆ)—ଡାକ୍ତକତା—Fraud.
Phaerabi (ଫରେବ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ফরেবী **फरेबी** ବଣ— ଛଳନାପୂର୍ଣ୍ଣ—Fraudulent.

ଫଏରବି କାଢ଼ିବା—ଦେ· କ୍ରି—ଛଳନା ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—To act fraudulently.
Phaerabi kārḍhibā
ଫରେବି କାଢ଼ିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ফরেবী বাহিরকরা
ଫଏରବି କରିବା } **फरेबी निकालना**

ଫଏଲ୍—ବୈଦେ· ବ—(ଫା)—ଫଇଲ୍ (ଦେଖ)—Phail (See .
Phael
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ସ. ଫଳକୀ)—ଫଳ ମାଛ—A kind of flat fresh water fish.
[ତୁ—ତୁଳନା କର, ନଦୀ ସ୍ଥଳରେ ସମ୍ବଲପୁରରେ ନଏଦ୍ ଉଚ୍ଚାରଣ ।]

ଫଏଲ ଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ସ. ଶ୍ୱାୟୁ ଧାତୁ. ତୁଳ. ହ ଫଏଲ ଜାନା)—ବ୍ୟାପିଯିବା; ମାଡ଼ିଯିବା; ଖେଳେଇ ହୋଇଯିବା—To be diffused.
Phaeli jibā

ଫଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଫଁ ଫଁ (ଦେଖ)—Phan̐ phan̐ (See)
Phan̐

ଫଁଦା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ଫନ୍ଦା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Phandā etc (See)
Phan̐dā (etc)

ଫଁନ୍ଦି—ଦେ ବ—ଫନ୍ଦି (ଦେଖ)—Phandi (See)
Phan̐di ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତରଭାଷା) ବଣ—ବଦ୍ ଖିଆଲ—Ill-intentioned.
(ଫନ୍ଦି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଁନ୍ଦିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥକୁ ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧିବା—To tie up two things with a rope or string.
Phan̐dibā
[ଫଁଦା(ବେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଫଁପା—ଦେ ବ ଓ ବଣ—ଫମ୍ପା (ଦେଖ)—Phampā (See).
Phan̐pā ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଝିଣ୍ଟିକା; ପଙ୍ଗପାଳ—Grass-hopper; locust.

ଫଁ ଫଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ସର୍ପ ଗର୍ଜନର ଶବ୍ଦ—1. Hissing sound (as of snakes).
Phan̐ phan̐
ଫଁଅଁ } ଅନ୍ୟରୂପ — ଉଷ୍ଣପ୍ରାୟେ ଫଁ ଫଁ ସ୍ୱନେ ନଶ୍ୱାସି ସଘନେ
ଫଁଅଁ ଫଁଅଁ } — ଅସ୍ଥିରଜନ୍ତୁ ପଡ଼ଇନେ । ଉପାଧ୍ୟାୟ, ମହାଯାତ୍ରା ।
ফোঁস্ ফোঁস্ ୨ । କ୍ରୋଧରେ ଘନ ଘନ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବାର ଶବ୍ଦ—2. Repeated hissing sound of an enraged person.
फन् फन्; फौं फौं

ଫକ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଫକ ଫକ (ଦେଖ)—Phaka Phaka (See)
Phak
(ଫକ୍ ଫକ୍; ଫକ୍କନା[କି]; ଫକ୍କ[କ]ଇ; ଫକ୍ ଦ[ଧି]ସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫକ୍ନା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ବଡ଼ମାଛର ପେଟ ଭିତରେ ଥିବା ବାୟୁପୂର୍ଣ୍ଣ ଥଳା ରଙ୍ଗର ଦୁଇ ଅଂଶବିଶିଷ୍ଟ ଥଳି; ମାଛଫୁଟକା—The air-bladder of a fish.
Phak-nā
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ପିଲାମାନେ ଛୁପି ଫୁଟାଇବାକୁ ସୁଖ ପାଆନ୍ତି ଏବଂ ଏହା ଫୁଟିଲାବେଳେ ଠୋ ଶବ୍ଦ କରେ ।]

ଫକ୍ ଲୋ ଲାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଲରଆ)—ଖଇ—Fried paddy.
Phak lo lāi

ଫକ(କ୍କ)ଡ଼—ବୈଦେ. ବଣ. (ଆ. ଫକ୍କର୍—ଶଠ; ଧୂର୍ତ୍ତ)—
Phaka(kka)rda ୧ । ଶଠ; ଧୂର୍ତ୍ତ; ଧଡ଼ିବାଜ—1. Fraudulent.
ଫକ(କ୍କ)ଡ଼ି
ଫକ(କ୍କ)ଡ଼ିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫକ(କ୍କ)ଡ଼ବାଜ
ଫକ(କ୍କ)ଡ଼ିବାଜ
୨ । ପ୍ରବଞ୍ଚକ—2. Deceptive; cheating.
୩ । ପ୍ରଗଳ୍ଭ; ବାଚାଳ—3. Bragging; wagging.
ফক্কড় **फक्कड** ୪ । ଦରିଦ୍ର; ଗରିବ; କଙ୍ଗାଳ—4. Poor; destitute.
୫ । ଅପବ୍ୟୟୀ—5. Squandering; spendthrift.
୬ । ଅନ୍ତଃସାରଶୂନ୍ୟ—6. Unsubstantial.

୭ । ଭୁଚ୍ଛ; ହେୟ—7. Mean; despicable.

ଫକ(କ୍କ)ଡ଼ି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—୧ । ଶଠତା; ଧୂର୍ତ୍ତତା; ଧନ୍ଦାବାଜୀ—
Phaka(kka)ṛdi 1. Fraud; deception
ଫକ(କ୍କ)ଡ଼ାମି; ଫକ(କ୍କ)ଡ଼ିବାଜି; ଫକ(କ୍କ)ଡଂବାଜି } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଦୁଷ୍ଟାମି—2. Wickedness.
ফক্কড়ী ୩ । ନିର୍ଦ୍ଧନତା—3. Poverty.
फक्कडपन ୪ । ଫାଙ୍କାମି—4. Vain-glory.
୫ । ଅନ୍ତଃସାରଶୂନ୍ୟତା—5. Hollowness.
୬ । ପ୍ରଗଲ୍ଭତା; ବାଗ୍ମିତା; ଆତ୍ମପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଖାଇବା; ବାଲଙ୍ଗି—6. Bragging; wagging; drollery.
୭ । ନୀଚତା—7. Meanness.

(ଫକ୍‌କଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୈଦେ. ବିଣ.—୧ । ନିର୍ଦ୍ଧନ—
ফক্কড়ে 1. Poor.
୨ ବାଗ୍ମୀ—2. Bragging.

ଫକ(କ୍କ)ଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅନ୍ତଃସାରଶୂନ୍ୟ କଥା କହିବା;
Phaka(kka)ṛdi māribā ବାଲଙ୍ଗି କରିବା—
ফক্কড়ী করা डींगहाँकना To brag; to talk big.

ଫକତ୍—ବୈଦେ. ଅ. (ଅ. ଫାକତ୍)—୧ । କେବଳ—
Phakat 1. Only; merely; simply.
ফকত फकत ୨ । ମାତ୍ର; କିନ୍ତୁ—2. But.
୩ । ଅପରନ୍ତୁ—3. On the other hand.

ଫକ ଫକ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଅ.—୧ । ଡେଇଁ ଡେଇଁ
Phaka phaka ଗୁଳିବା ବା ନାଚିବା ପ୍ରକାରେ—
ফক ফক 1. In a jumping or frisking manner.
फुदुक फुदुक; फक फक ୨ । ବାଷ୍ପଚାଳିତ ଇଞ୍ଜିନ୍‌ର ନଳରୁ
(ଫକର ଫକର, ଫକ ଫାକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବହୁ ପରିମାଣରେ ଧୂଆଁ ବାହାରିବା ପ୍ରକାରେ—2. Like smoke coming out of an engine in gushes.

[ଦ୍ର—ଫକ ଫକ ଓ ଫକର ଫକର ଅପେକ୍ଷା ଫୁକ୍ ଫୁକ୍, ଫୁକୁର(ରୁ) ଫୁକୁର(ରୁ) ଶବ୍ଦ ଡେଇଁବା ଜୀବର କ୍ଷୁଦ୍ରତା ସୂଚନା କରେ । ଯଥା, ମାକଡ଼ ଗୁଡ଼ାକ ଗଛରୁ ଫକ ଫକ ଡେଇଁ ପଳେଇଲେ, ଗୁଣ୍ଡୁଚିମୂଷାଯାକ ଗଛ ଡାଳରୁ ଫୁକ୍ ଫୁକ୍ ଡେଇଁ ପଳେଇଲେ; ବଡ଼ ମନୁଷ୍ୟ ଫକ ଫକ ହୋଇ ଡେଉଁଛି, ଛୁଆପିଲାଟି ଫୁକୁର ଫୁକୁର୍ ହୋଇ ଦଉଡ଼ୁଛି ।]

ଫକା(କ୍କା)—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ. ଫକ୍; ଭୂଲ. ଫ. ଫିଙ୍ଗ)—
Phakā(kkā) ୧ । ପିଙ୍ଗଳ; ଫିକା; ପାଣ୍ଡୁର; ବିବର୍ଣ୍ଣ—
ফাকাসে; ফিকা 1. Ashy; pale, light-coloured.
फिका ୨ । ବ୍ୟର୍ଥ—2. Vain.
[ଫକା(କ୍କା)ସିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] ୩ । ଶୂନ୍ୟ; ଫମ୍ପା—
3. Empty.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଫିତା—Tape.
ଯଥା—ସୁନାର ହାତକଡ଼ି ଓ ଚମଡ଼ାର ଫକା)

ଫକାଶ—ଦେ. ବି—ଫାକାଶି (ଦେଖ)—Phākāsi (See)
Phakāsi (ଫକାଶି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫକା ସନ୍ଦୁର—ଦେ. ବି—ପେଣ୍ଡୁ ସିନ୍ଦୂର ଗାଢ଼ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ—
Phakā sindūra Pale-coloured vermilion.
ফিকাসিংদূর फिकासिंदूर

ଫକୀର—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ. (ଅ. ଫକୀର୍)—୧ । ମୁସଲମାନ୍ ସନ୍ୟାସୀ
Phakīra ବା ସାଧୁ—1. A Mahomedan mendicant.
ଫକିରାଣି } ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । ଭିକ୍ଷୁକ—2. Beggar.
ଫକିରାଣୀ } ଦୁଃଖହିଁ ବନେ ଫକୀର ବେଶ ହୋଇ ।
(ଅମୀର୍—ବିପରୀତ) କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।
ফকীর ୩ । ଅତି ଗରିବ ଲୋକ—
फकीर 3. A very poor man.
ଅଳ୍ପ ଯେ ସନ୍ତୋଷ କଲେ କାହି ସେ ଫକୀର । ମଧୁସୂଦନ, ଛନ୍ଦମାଳା ।
୪ । ଅପରିଣଆଁ ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
4. A name given to males who are born after the death of their elders.
(ଫକୀରାଣି—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ—୧ । ଗରିବ—1. Poor.
୨ । ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ—2. Needy; in want.
୩ । ଫକୀର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Relating to a Mahomedan mendicant.
୪ । ଗରିବ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପଯୁକ୍ତ—
4. Befitting a poor man.

ଫକୀର ତକିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ମୁସଲମାନ ଭିକ୍ଷୁକମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରମ—
Phakīra takiā A hermitage or shelter for
ফকীর তাকিয়া फकीरतकीया Mahomedan mendicants.

ଫକୀରମୋହନ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଉତ୍କଳର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସାହିତ୍ୟ-
Phakīramohana ସେବକ ଓ କବି—A late poet and literary genius of Orissa.

[ଦ୍ର—ବାଲେଶ୍ୱର ସହର ନିକଟସ୍ଥ ମଲ୍ଲିକାଶପୁରରେ ବଣ୍ୟାଭ ସେନାପତି ଉପାଧିକ ଖଣ୍ଡାୟତ ବଂଶରେ ୧୮୪୩ ମସିହା ଜାନୁଏରୀ ମାସ ୧୨ ତାରିଖରେ ଫକୀରମୋହନଙ୍କର ଜନ୍ମ । ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷଗଣ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାଧୀନ ନରପତିମାନଙ୍କ ଅଧୀନ ସୈନ୍ୟ ଓ ସେନାପତି ଥାଇ ଦେଶର ମାନଗୌରବ ରକ୍ଷାପାଇଁ ଲଢ଼ିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟ ବଂଶଧର ଫକୀରମୋହନ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଉନ୍ନତିରେ ଓ ଉନ୍ନଭାବରେ ଜାତିର ଉନ୍ନତିପାଇଁ ଲଢ଼ି ଜୀବନ ଶେଷ କରି ଯାଇ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପିତା ଲକ୍ଷ୍ମଣଚରଣ ସେନାପତି ଗରିବ ଥିଲେ । ସେହି ଗରିବ ଘରେ ବଢ଼ି ଫକୀରମୋହନଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ବିପଦର ବହୁ କଶାଘାତ ସହିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ତାଙ୍କର ବୟସ ଅଢ଼େଇ ବର୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ ହେଉଣୁ ସେ ପିତୃମାତୃହୀନ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ଓ ଆଈଙ୍କ ଘରେ ରହି ପ୍ରତିପାଳିତ ହେଲେ । ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ସେ ନାନାପ୍ରକାର ରୋଗ ଓ କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରିଥିଲେ । ନଅ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଗାଆଁ ଚାଟଶାଳୀରେ ତାଙ୍କ ପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସେ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର ଗନ୍ଧ ନ ଥିଲା । ଓଡ଼ିଶା ବଙ୍ଗଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ରହିଥିବା ଯୋଗୁଁ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାରେ ବଙ୍ଗାଳୀ ପ୍ରଭାବ ବେଶି ଥିଲା । ବଙ୍ଗାଳୀମାନେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଉଠାଇ ଦେଇ ବଙ୍ଗଳା

ଚଳାଇବାକୁ ନାନା ଉପାୟ ଅନୁଧାବନ କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷା ଚଳିବା ପାଇଁ ଖାଣ୍ଟି ଓଡ଼ିଆ ଅବଧାନେ ମିଳୁ ନ ଥାନ୍ତି ।

ଫକୀରମୋହନ ପିଲାବେଳେ ଭାରି ଚଗଲା ଥିଲେ; ମାତ୍ର ପଢ଼ାରେ ତାଙ୍କର ଖୁବ୍ ମନ ଥିଲା । ବେଶିଦିନ ସେ ପଢ଼ି ପାରି ନ ଥିଲେ । ସେ ସମୟରେ ବାଲେଶ୍ୱରରେ ସରକାରଙ୍କ କଣ୍ଟକଣାରେ ସମୁଦ୍ର ପାଣିରୁ ଲୁଣ ମରା ଯାଉଥିଲା । ଦରିଦ୍ର ଥିବାରୁ ୧୩ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଫକୀରମୋହନ ପାଠ ଛାଡ଼ି ଲୁଣ ଠିକାଦାର ସିରସ୍ତାରେ ସାମାନ୍ୟ କିଛି ଦରମାରେ ଚାକିରି କଲେ । କିଛିଦିନ ପରେ ତାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ ଫେରିଲା । ସେ ବାରବାଟୀ ବର୍ଣ୍ଣାକ୍ୟୁଲର ସ୍କୁଲରେ କେତେଦିନ ପଢ଼ି ସେ ସ୍କୁଲରେ ଅଢ଼େଇ ଟଙ୍କା ବେତନରେ ଶିକ୍ଷକତା କଲେ । ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଠଗୋଟି ମାତ୍ର ସ୍କୁଲ ଥିଲା । ସେହି ଛୋଟିଆ ସ୍କୁଲଟିରେ ପାଠ ପଢ଼ାଉଥିବା ବେଳେ ସେ ସଂସ୍କୃତ ଭଲ କରି ପଢ଼ିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ କବିବର ରାଧାନାଥଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କର ପରିଚୟ ଘଟିଥିଲା । କେତେ ଦିନ ପରେ ସେ ବାଲେଶ୍ୱର ପାଦ୍ରୀମାନଙ୍କ ପରିଚାଳିତ ସ୍କୁଲରେ ଦଶ ଟଙ୍କା ବେତନରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହେଲେ ।

ଫକୀରମୋହନଙ୍କୁ ୨୩ ବର୍ଷ ବୟସ ହେଲା ବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଭୀଷଣ ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ (୧୮୬୬ ସାଲରେ) ପଡ଼ିଲା । ସେତେବେଳେ ସେ କଲିକତାର ବିଖ୍ୟାତ ଖବରକାଗଜମାନଙ୍କରେ ଓଡ଼ିଶାର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ବିଷୟ ଲେଖି ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଦେଶର ଲୋକଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ଓ ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ଆଗରୁ କୁହାଯାଇଛି, ଓଡ଼ିଶାରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଓ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଲୋପ ସାଧନ କରି ବଙ୍ଗ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରଚାର ପାଇଁ ଏବଂ ସେହି ଭାବରେ ବଙ୍ଗଦେଶର କଳେବର ବୃଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରବାସୀ ବଙ୍ଗାଳୀମାନେ ଭାରି କଳ୍ପନା ଜଳ୍ପନା କରୁଥିଲେ । ଫକୀରମୋହନ ସେମାନଙ୍କ ବିପକ୍ଷରେ ଅଣ୍ଟାଭିଡ଼ି ଠିଆ ହେଲେ । ସେ ନିଜେ ବାଲେଶ୍ୱରରେ ବନ୍ଧୁବର୍ଗଙ୍କ ସହ ଗୋଟିଏ ଛାପାଖାନା ବସାଇଲେ ଏବଂ ସମ୍ବାଦବାହିକା ଓ ବୋଧଦାୟିନୀ ନାମକ ଦୁଇଟି ଓଡ଼ିଆ ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଓଡ଼ିଆ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ନୁହେଁ ବୋଲି ବଙ୍ଗାଳୀମାନେ ଯେଉଁ ଫନ୍ଦି ଖେଳୁଥିଲେ ଫକୀରମୋହନ ଏବଂ ତାଙ୍କର ସହକର୍ମୀ ଗୌରୀଶଙ୍କର, ରାଧାନାଥ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତାହା ପଣ୍ଡ ହୋଇଥିଲା । ଖାଲି ଏତିକି ନୁହେଁ, ଏମାନଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ସାର୍ଥକ ହୋଇଥିଲା । ଓଡ଼ିଆ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ବୋଲି ସରକାର ସ୍ୱୀକାର କଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ାଗଲା । ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଜୀବନ ରହିଲା ।

ଫକୀରମୋହନ ପିଲାଦିନୁ ଉଦାର ମତବାଦୀ ଥିଲେ । ସମାଜର ନାନା ଅନାଚାରକୁ ସେ ସୁଖ ପାଉ ନ ଥିଲେ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ଓ ସ୍ତ୍ରୀଜାତିର ଶିକ୍ଷାହୀନତାରେ ସେ ବ୍ୟଥିତ ହେଉଥିଲେ ।

ଫକୀରମୋହନ ରାଜ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବଡ଼ ସୁଦକ୍ଷ ଥିଲେ । ସେ ବହୁ ଗଡ଼ଜାତରେ ଦେବାନୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ୧୮୭୧ ମସିହାରେ ପ୍ରଥମେ ସେ ନୀଳଗିରି ରାଜ୍ୟର ଦେବାନ ହେଲେ । ଦେବାନ ହୋଇ ରାଜ୍ୟର ଉନ୍ନତି ଓ ରାଜବଂଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଲାଭ ଦିଗରେ ସେ ମନପ୍ରାଣ ଲଗାଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକୁଶଳତାରେ ସମସ୍ତେ ଖୁସି ଥିଲେ । ନୀଳଗିରି ଦେବାନୀ ପରେ ସେ କଟକକଲେକ୍ଟରର ଡମପଡ଼ାରେ କିଛିଦିନ ଦେବାନୀ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । ତା ପରେ ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜ୍ୟର ସହକାରୀ ମାନେଜର ହେଲେ । ଢେଙ୍କାନାଳରେ ଥିବାବେଳେ ସେ ସାତକାଣ୍ଡ ବାଲ୍ମୀକି ରାମାୟଣ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ । ଢେଙ୍କାନାଳ ଛାଡ଼ି ଦଶପଲ୍ଲା ଓ ପାଲଲହଡ଼ାରେ କେତେଦିନ ଲେଖାଏଁ ଦେବାନୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଫକୀରମୋହନ କେନ୍ଦୁଝରର ଦେବାନ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ଅମଳରେ କେନ୍ଦୁଝରରେ ବିଖ୍ୟାତ ଭୂୟାଁମେଳି ହୋଇଥିଲା । ସେ ଯେପରି ବୁଦ୍ଧି ଖଟାଇ ମେଳିଆମାନଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାରରୁ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ ରାଜପରିବାରଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ ଓ ନିଜକୁ ଘୋର ବିପଦରେ ପକାଇ ମେଳି ଶାନ୍ତ କରିଥିଲେ ତାହା ବଡ଼ ବିଚିତ୍ର । ସେହିଠାରେ ଥିଲାବେଳେ ଦିନେ ବାଟରେ ବାଲେଶ୍ୱରଠାରୁ ଆନନ୍ଦପୁରକୁ ହାତୀରେ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ଉତ୍କଳଭ୍ରମଣ ପୁସ୍ତକଟି ଲେଖିଥିଲେ । ଫକୀରମୋହନ ଏକେଶ୍ୱରବାଦୀ ଥିଲେ । ଥରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ଏକେଶ୍ୱରବାଦ-ସମ୍ମିଳନୀରେ ସେ ଓଡ଼ିଶା ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ଏକାକୀ ଯାଇ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଶେଷ ଜୀବନର ସେ ବହୁଦିନ କଟକରେ କଟାଇଥିଲେ । କଟକରେ ଥାଇ ସେ ବୌଦ୍ଧାବତାର କାବ୍ୟ ଏବଂ ପୁଷ୍ପମାଳା ପ୍ରଭୃତି କବିତା ଲେଖିଥିଲେ ।

ଫକୀରମୋହନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଜଣେ ଯୁଗପ୍ରବର୍ତ୍ତକ । ସେ ସର୍ବଜନବୋଧ୍ୟ ଭାଷାରେ ଗଦ୍ୟ ଓ କବିତା ଲେଖୁଥିଲେ । କି ପଦ୍ୟ, କି ଗଦ୍ୟ, କି ଗଳ୍ପ, କି ଉପନ୍ୟାସ, ସବୁଥିରେ ସେ ନୂତନତ୍ୱ ଦେଖାଇ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମାମୁଁ, ଲଛମା, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ମାନବ ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣବିଷୟରେ ଅମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ସେ ମହାଭାରତ, ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା, ଅବସର ବାସରେ, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ, ପୂଜାଫୁଲ ପ୍ରଭୃତି ବହୁତ ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରି ଅଛନ୍ତି ।

ସେ ଜଣେ ପ୍ରକୃତ ରସିକ ଏବଂ ଉଦାରମନା ଥିଲେ । ପରଦୁଃଖରେ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ତରଳି ପଡ଼ୁଥିଲା । ତାଙ୍କର ଗୁଣ ଚିହ୍ନି ବାମଣ୍ଡାର ରାଜା ତାଙ୍କୁ "ସରସ୍ୱତୀ" ଉପାଧି ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡରେ ସୁପରିଚିତ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଉପାଧି ଉତ୍କଳର ବ୍ୟାସକବି । ମୃତ୍ୟୁର ଛଅ ମାସ ପୂର୍ବରୁ ଫକୀରମୋହନ କଟକରେ ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀର ସଭାପତି ଆସନ ଅଳଙ୍କୃତ କରିଥିଲେ । ୧୯୧୮ ମସିହା ଜୁନ ମାସ ୧୪ ତାରିଖ ରଜସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ୭୬ ବର୍ଷ ବୟସରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା ।]

ଫକୀରୀ—ବୈଦେ. ବି—୧ । ଫକୀରର ଅବସ୍ଥା ବା ବୃତ୍ତି—1. Mendicancy.
Phakiri

ଫକୀରୀ ୨ । ଭିକ୍ଷାବୃତ୍ତି—2. Beggary.

ফকীরী ୩ । ଦରିଦ୍ରତା—3. Poverty.

୪ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ନାମ—ଅପର୍ତ୍ତିଆଣୀ ବାଳିକାଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—4. A name given to Aparttiāṇī girls.

ବିଣ—ଫକୀରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Appertaing to a Phakira.

ଫକୀରୀ କଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଚିହ୍ନିତ ବା ଡୋରିଆ କଉଡ଼ି—A kind of striped or pictured cowrie or sea-shell.
Phakiri kaurdi

ଫକିରି ସିଂହ - ଗ୍ରା. ବ (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—ବିସୂଚିକା ରୋଗ; ଝାଡ଼ା—
Phakiri simha Cholera.

ଫକୋଷ—ଦେ. ବ. (ଭୁଲ. ଇଂ. ଫକ୍ସ୍=କୋକିଶିଆଳ=ହୁ. ଫକ୍‌ଶିଆଲ୍)—ବନ୍ୟଜନ୍ତୁବିଶେଷ—
Phakosha A kind of wild beast.

ମହିଷ ଘୋଡ଼ା ଫକୋଷ ବଳେସ୍ୱା—ଗ୍ରାଡୀ, ପ୍ରତାପ ଗଣ୍ଡଭେଣା ।

ଫକ୍କ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଫାଙ୍କି ଦେବା—
Phakka 1. To use unfair means
୨ । ଭଣ୍ଡିବା; ଠକିବା—2. To cheat

ଫକ୍କଡ଼ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ—ଫକଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Phakkarda (etc) Phakarda etc (See)

ଫକ୍କଡ଼ି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଫକଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Phakkardi (etc) Phakardi etc (See)

ଫକ୍କିକା—ସ. ବ. (ଫକ୍କ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Phakkika ୧ । (ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୌମୁଦୀ ଓ ଭାଷ୍ୟ ଆଦି ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିପ୍ରଣୀତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଫାଙ୍କି; କୂଟତର୍କ; କୂଟପ୍ରଶ୍ନ—1. Hair-splitting argument; sophistry; sophism (on topics of Grammar by Pāṇini).
୨ । ତତ୍ତ୍ୱ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣାର୍ଥ ପୂର୍ବପକ୍ଷ—2. A thesis to be maintained in argument.
୩ । ଖୁଦୁକ—3. Trick.
୪ । ମାୟା—4. Illusion.
୫ । ପ୍ରତାରଣା—5. Fraud; cheating.

ଫଗୁ—ଦେ. ବ. (ସ. ଫଲ୍ଗୁ)—୧ । ଫଲ୍ଗୁ; ଅବିର—1. Red
Phagu powder (made from the root of wild
फाग; फाउग; फाग अबीर ginger).

ଫଗୁ ବର୍ଣ୍ଣୋଦକେ ସର୍ବାଙ୍ଗ ରଞ୍ଜିତ ବହିବନ୍ତ୍ର ସୁବାଦନ—
ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

୨ । (ପୁଂ) ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
2. A name given to males.

ଫଗୁ ଖେଳ—ଦେ. ବ—ଦୋଳ ସମୟରେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ପରସ୍ପର ଫଗୁ
Phagu khela ଫୋପଡ଼ାଫୋପଡ଼ି ହେବା ଓ ଦେବବିଗ୍ରହଙ୍କୁ
फाग खेला ଫଗୁଲଗି କରିବା ଉତ୍ସବ—Mutual throwing
फाग खेलना of red powder and sprinkling it on the images of Deities.

ସଖୀ ସଙ୍ଗେ ଖେଳୁଛନ୍ତି ଫଗୁଖେଳ—ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

ଫଗୁଣ—ଦେ. ବ. (ସ. ଫାଲ୍ଗୁନ)—ମାଘର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓ ଚୈତ୍ରର
Phaguna ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ; ଫାଲ୍ଗୁନ ମାସ—The month
फागुन फगुवा; फागुन of Phālguna.
[ଦ୍ର—ଏ ମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣିମୀ ଦିନ ଚନ୍ଦ୍ର ପୂର୍ବଫାଲ୍ଗୁନୀ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଥାଆନ୍ତି । ଏ ମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣିମୀରେ ଦୋଳଯାତ୍ରା ହୁଏ, ଏହି ମାସର କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ରାତିରେ ଜାଗର ଯାତ୍ରା ହୁଏ ।]

ଫଗୁଣ ଫୁଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଶୂଦ୍ରଜାତିରେ ବଢ଼ିଲା କନ୍ୟା
Phaguna phuta ପ୍ରଥମେ ଶାଶୁଘରୁ ବାପ ଘରକୁ ଫଗୁଣ ମାସରେ ଆସିବା କାର୍ଯ୍ୟ—The act of a Śūdra girl's coming back to her father's house from the house of her father-in-law after attaining puberty.

ଫଗୁ ଦଶମୀ—ଦେ. ବ—ଫାଲ୍ଗୁନ ମାସର ଶୁକ୍ଲ ଦଶମୀ—The 10th
Phagu dasami day of the bright fortnight of the
फागुन दशमी फागुन दसमी month of Phālguna.
[ଦ୍ର—ଫଗୁଦଶମୀ ଦିନ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିଗ୍ରହଙ୍କର 'ଉତର ଫଗୁ' ଉତ୍ସବ ହୁଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ଦିନ ମନ୍ଦିରରେ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ବିଗ୍ରହଙ୍କ ଉପରେ ଫଗୁ ପକାଯାଏ ଓ ତତ୍ପର ଦିନଠାରୁ ବିଗ୍ରହମାନଙ୍କୁ ବାହାର କରାଯାଇ ୫ ଦିନ ଦୋଳଯାତ୍ରା ଉତ୍ସବ କରାଯାଏ ।]

ଫଙ୍କୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ. (ଭୁଲ. ଇଂ. ଫଙ୍ଗସ୍)—ଫିମ୍ପି;
Phanku ଛତୁଆ—Mold; mildew.

ଫଜର୍—ବୈଦେ. ବ (ଆ ଫଜର୍)—୧ । ସକାଳ—
Phajar फजर फजर 1. Morning.
(ଫଜର, ଫଜର, ଫଜର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରତ୍ୟୁଷ; ବଡ଼ଭୋର—
2. Daybreak; early morning.

ଫଜରି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ)—ପ୍ରାତଃକାଳୀନ—Relating to
Phajari फजरी फजरी morning.
(ଫଜରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଜରି ଖାନା—ବୈଦେ. ବ. (ଆ)—ପ୍ରାତର୍ଭୋଜନ—
Phajari kānā Breakfast; morning meal.
फजरी खाना फजरी खाना

ଫଜଲି—ବୈଦେ. ବ. (ଆ. ଫଜ୍ଲୀ)—ମାଲଦହଦେଶୀୟ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
Phajali ଆମ୍ବ—A kind of mango from Māldaha
फजली फजली (ଫଜ୍ଲି, ଫଜଲି—ଅନ୍ୟରୂପ) in Bengal.

ଫଜିତ—ବୈଦେ. ବ. ଓ (ଆ)—ଫଇଜତ (ଦେଖ)
Phajita Phaijata (See)

ଫଜିତ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫଜିଅତ(ଣ)
ଫଜିହତ(ଣ)

ଫଜିତ ହୋଇ ଦୁବରେ ଏଲେ ତୋତେ,
ଉଚିତ ହେବାର ସତ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନାକରବନ୍ଧୁ. ସ, ଗୀତ ।

ଫଜିଲ—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ.—ଫଜର (ଦେଖ)
Phajila Phajara (See)
(ଫଜିଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଟ୍—ସ. ଅ. (ଫୁଟ୍ ଧାତୁ=ଭେଦ କରିବା+କ୍ୱିପ୍)—ମନ୍ତ୍ର ଶେଷରେ
Phaṭ ତାଳ ମାରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଶବ୍ଦ; ମନ୍ତ୍ରାଂଶବିଶେଷ—
A sound uttered at the end of a Mantra.
ଦେ. ଅ.—ଫଟ୍ ଫଟ୍ (ଦେଖ)
Phaṭ phaṭ (See)

ଫଟ୍ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ଫଟ୍ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବକ—
Phaṭ kari Making a popping sound.
फटकरे फटसे
[ଫଟ୍‌କିନା(କା), ଫଟ୍‌କରି, ଫଟ୍‌ଦି(ଧି)ସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଫଟ୍‌କାର—ଦେ. ବ.—୧ । ଫଟ୍ ଶବ୍ଦ (ଯଥା—ଲୁଗା କାଚିବା, ପାଛୁଡ଼ିବା,
Phaṭ-kāra ତାଳରେ ତାଳ ମାରିବା)—
1. The sound of 'Phaṭ'.

୨ । ହାତର ତାଳି ଶବ୍ଦ—2. Sound of clapping.

୩ । ଧୁତ୍କାର୍ (ଦେଖ)—3. Dhut-kāra (See)

ଫଟ୍କାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ତାଳି ମାରିବା—
Phat-kāribā 1. To clap.
फटकारना ୨ । ଧିକ୍କାରିବା—2. To fie; to cry shame.

ଫଟ୍ ଫଟ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—୧ । ଶୁଖିଲା କାଠ ଭାଙ୍ଗିବାର
Phat phat ଶବ୍ଦ—1. Popping or cracking sound.
ଫଟର ଫଟର } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଫାଟି ଯିବାର
ଫଟା ଫଟ୍ } ଶବ୍ଦ—2. Bursting sound.
ফটফট **फटफट** ମୂଳ ବାଇଁଶ ଗଡ଼ାବ ଫଟ୍ ଫଟ୍ କରି ଫୁଟୁ ଅଛି ।
ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୩ । ଚଟି ଯୋତା ବା କଠଉ ମାଡ଼ିଲେ ତାହାର ତଳଟରେ ଗୋଇଠିର ତଳପା ଥରକୁ ଥର ବାଜି ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—
3. Popping sound produced by the heel coming in contact with the sole of the slipper.

ଫଟ—ସଂ. ବି.—(ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ. ନିପାତନ)—୧ । (ନାଗ ଅର୍ଥ)
Phata ସର୍ପର ଫଣା—1. The expanded hood of a venomous serpent.
୨ । ଦନ୍ତ—2. Tooth.
୩ । ପ୍ରତାରଣା; ଶଠତା; ଧୂର୍ତ୍ତତା—
3. Cunning; fraud; deception.
୪ । ପ୍ରତାରକ; ଶଠ—4. A rogue; a cheat.

ଫଟଇ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—(ତୁଲ. ବଂ. ଫତୁଇ)—
Phatai ୧ । ପୋଷାକ—1. Dress.
୨ । ଫତେଇ; ହାତକଟା ଯାମା—2. Jacket.

ଫଟକ ବିସିନି—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ସ୍ଫୁଟ+ବ୍ୟସନୀ)—ସହରକନିଅଁ;
Phataka bisini ସୌଖୀନ୍ ଶୁଭ୍ର ବେଶଧାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
ফটিকচাঁদ **अलबेला, रङ्गीला, फटकव्यसनी** Foppish.
ଫଟକ ବିସିନି } ଅନ୍ୟରୂପ ଦେ. ବି.—ସଉଖୀନ୍ ଶୁଭ୍ର ବେଶଧାରୀ
ଫଟା ବିସିନି } ବ୍ୟକ୍ତି—Beau; fop; coxcomb.

ଫଟକା—ଦେ. ବି.—୧ । ମୂତ୍ରାଧାର—
Phatakā 1. Kidney; bladder.
চুটকী **फटका**
୨ । (ସଂ ସ୍ଫୋଟ) ହାତ ବା ଅଙ୍ଗୁଠିର ତାଳି ବା ସ୍ଫୋଟନ ଶବ୍ଦ—
2. Cracking sound of the palms or fingers.
୩ । ଫୋଟକା (ଦେଖ)—3. Photakā (See)

ଫଟକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବୁରୁଡ଼ାଇବା; ତାଳି ମାରି
Phatakā(ke)ibā ଚଢ଼େଇଙ୍କୁ ବୁରୁଡ଼ାଇ ଦେବା ଭଳି କରିବା;
फटकाना, हडकाना ଫିଙ୍ଗିଦେଇବା—1. To scare away a person (like scaring birds with clapping).
୨ । ଫଟ୍ ଫଟ୍ ଶବ୍ଦ କରିବା—
2. To make cracking sounds.

ଫଟ୍କାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଫଟ୍ ଫଟ୍ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Phatkāribā 1. To make cracking sounds.
फटकारना ୨ । ଧିକ୍କାରିବା—2. To fie.

ଫଟକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଫଡ଼ିକିବା; ଡରୁଡରକରି ପଳାଇଯିବା—
Phatakibā 1. To fly away being scared.
हडकना ୨ । ଦଳ ଛାଡ଼ି ବା ସଙ୍ଗ ଛାଡ଼ି ପଳାଇବା—
2. To flee away from a company.
୩ । ଫାଟିଯିବା—3. To burst.

ଫଟ ଫଟକା—ଦେ. ବି—ଫୁଟୁ ଫୁଟୁକା (ଦେଖ)
Phata phatakā Phutu phutukā (See).

ଫଟ ଫଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଫଟ୍ ଫଟ୍ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା—
Phata phatiā Making a popping sound.
ফটকটিআ **फटफटिया**

ଫଟରଙ୍ଗ ପୁରାଣ—ପ୍ରଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଖଟାଙ୍ଗ ପୁରାଣ (ଦେଖ)
Phataranga purāna Khatānga purāna (See).

ଫଟା—ସଂ. ବି. (ଫଟ+ଆ)—୧ । ନାଗଆଦି ସର୍ପଙ୍କ ଫେଣା—
Phatā 1. Expanded hood of venomous snakes.
୨ । ଦନ୍ତ (କ୍ୱଚିତ୍)—2. Tooth; fang.
୩ । ପ୍ରତାରଣା (କ୍ୱଚିତ୍)—3. Deceit.
ফাটা ଦେ· ବିଣ—(ସଂ. ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଫାଟଯୁକ୍ତ; ଫାଟି
फटा, फटहा ଯାଇଥିବା—1. Cracked.
୨ । ଚିରା—2. Torn.
୩ । ଦଦରା; ଭଙ୍ଗା—3. Broken.
୪ । ଅକାମିକା—4. Worthless.
୫ । ଘୃଣ୍ୟ; ନୀଚ; ହେୟ; ତୁଚ୍ଛ—
5. Despicable; mean; ignoble.
(ଫଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୬ । (ପୁଂ) ଯେ ଯିଏ ଗର କର ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ପ୍ରଶ୍ନ କରେ—
6. Pertinacious; asking questions with persistence.
୭ । ବାଚାଳ—7. Talkative.

ଫଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଫାଟିବା କ୍ରିୟାର
Phatā(te)ibā ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—The causative form of
ফাটান **फाडना, फटाना** 'phātibā'.
୧ । ଫାଡ଼ିବା—1. To split.
୨ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା; ଭାଙ୍ଗିବା—
2. To break; to crack.
ଫଟାଇବ ବାଜିଲେ ସବୁ ଜନ ମୁଣ୍ଡ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ- ମହାଭାରତ ବନ ।
୩ । ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଘଟାଇ ପୃଥକ କରାଇବା—3. To cause two persons to separate by bringing about dissensions.
୪ । ଚିରି ଦେବା—4. To tear.
୫ । ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ ପୃଥକ କରିଦେବା—
5. To cause two persons or things to separate.
୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବିନାଶ କରିବା; ଲୋପ କରିବା—
9. (figurative) To destroy.
ଫଟାଇ ଅଛର ଧୂତକ ପ୍ରହାର କଷାୟ କପଟ ବାଣ । ବଳଦେବ ସଙ୍ଗୀତ ।
୮ । ଫଟାଇ ଦେବା (ଦେଖ)—8. Phatāi hebā (See).

ଫଟା(ଟେ)ଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ; ସ୍ତ୍ରୀ ଭାଷା; ଫୁଟ୍ ଧାତୁ)—
Phaṭa(ṭe)i heba ୧ । ଗୁଡ଼ାଏ କଥାରେ କହିବା; ଗପିବା—
फटहा होना 1. To prattle; to babble; to talk much.
୨ । ସିଗର କର ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ପ୍ରଶ୍ନ କରିବା—
2. To ask questions with persistence.

ଫଟା କଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଫଟା ପାହୁଲା (ଦେଖ)
Phaṭa kaurḍi Phaṭa pahula (See)
কানাকড়ি फुटिकउडि

ଫଟା କପାଳ—ଦେ. ବି.—ହତଭାଗ୍ୟ; ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ; ହୀନ କପାଳ—
Phaṭa kapaḷa হীন কপাল फटाकपाल Ill luck.
ଫଟା କପାଳରୁ କଇଁକାଁ ବାଦ ବାଜୟାକ ମୋର ଯାଉ ନାହିଁ,
ଅଗୋ ପ୍ରିୟ ସହୁ । ଓଡ଼ିଆ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଫଟା କପାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ହତଭାଗ୍ୟ; ମନ୍ଦ କପାଳିଆ—
Phaṭa kapaḷia Unfortunate; unlucky.
হীন কপালে फटाकपालाका
(ଫଟାକପାଳୀ, ଫଟାକପାଳେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଫଟାକା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ତାଳପୋଟକା—
Phaṭaka Crackers made of palm-leaves.

ଫଟାକି ଉଆଁସ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଦୀପାବଳୀ ଅମାବାସ୍ୟା; କାର୍ତ୍ତିକ
Phaṭaki uañsa ଅମାବାସ୍ୟା—The newmoon of the month of 'Karttika'.
[ପ୍ର—ଏ ଦିନ ଲୋକେ ଫଟକା ବାଣ ଫୁଟାନ୍ତି ।]

ଫଟା ଗାଲୁଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଅସମ୍ଭବଗପି; ଯେ ଅସମ୍ଭବ ଓ ମିଛ କଥାକୁ
Phaṭa gaḷua ସତ ବୋଲି କରି କହେ—
ডাহা মিথ্যাবাদী गपी, फटहा Bragging; boastful and lying (person).

ଫଟା ପାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି.—ଅଳ୍ପ ଗଞ୍ଜେଇରେ ନାନା ପ୍ରକାର ମସଲା
Phaṭa paṇi ସହ ଘୋଟା ହୋଇ କରା ଯାଇ ଥିବା ପାନୀୟ—
A slightly intoxicating drink made of hemp leaves and spices pasted together.

ଫଟା ପାହୁଲା—ଦେ. ବି.—ଷୁଦ୍ରତମ ଅବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ମୁଦ୍ରାଖଣ୍ଡ; ଅଳ୍ପ
Phaṭa pahula ସାମାନ୍ୟ ଧନ—Not even a single
কানাকড়ি टुटापाइ cracked pie.
(ଯଥା—ମୋ ପାଖରେ ଫଟା ପାହୁଲାଟିଏ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ।)

ଫଟାଫଟି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଫଟାଇବା—
Phaṭa phaṭi 1. Mutual breaking.
ফাটাফাটি (ଯଥା—ସେ ଦୁହେଁ କଳି କରି ମୁଣ୍ଡ ଫଟା ଫଟି ହେଲେ)
फटाफुटी ୨ । ଫଟା; ଦଦରା—2. Broken; cracked.

ଫଟା ବସିନି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବ୍ୟସନୀ)—ଯାହା ପାଖରେ ପଇସାଏ
Phaṭa bisini ନ ଥାଏ, ଅଥଚ ବାହାରେ ବସିକପଣିଆ ବା
ফটীকচান্দ ରସିକତା ଦେଖାଇ ହୁଏ—1. Penniless yet
फटकव्यसनी foppish (person).

ଫଟିକ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ସଂ. ସ୍ଫଟିକ)—ନିର୍ମଳ; ସ୍ୱଚ୍ଛ—
Phaṭik Transparent.
ফটকিরী ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫଟକାରୀ)—ଫିଟକିରି—
फीटकरी Alum.

ଫଟିକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଫଟିକ)—ସ୍ଫଟିକ; ଏକପ୍ରକାର ଧଳା ସ୍ୱଚ୍ଛ ପଥର-
Phaṭika Crystal; quartz; rock-crystal.
ফটিক बिलोर; फटीक ଦେ. ବିଣ—ସ୍ୱଚ୍ଛ—Transparent.

ଫଟିକ ନବାତ—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବି. (ସଂ. ସ୍ଫଟିକ+ପା. ନବାତ୍)—
Phaṭika nabata ମିଶ୍ରି—Sugar candy.

ଫଟିକାରି—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଫିଟକରି (ଶ୍ଳାନେନ୍ଦ୍ର)—
Phaṭikari Alum.

ଫଟୋ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ଆଲୋକ ଚିତ୍ର; ଆଲୋକ
Phaṭo ସାହାଯ୍ୟରେ ଉତ୍ତୁଲ୍ ଯିବା ଛବି—
(ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Photo; photograph.
ফটো, ফটোগ্রাফ ୨ । ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ ଉଠାଇବା ଯନ୍ତ୍ର—
फोटो 2. Camera.

ଫଟୋ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆଲୋକ ଚିତ୍ରଦ୍ୱାରା ଛବି
Phaṭo uṭha(ṭhe)iba ଉତାରିବା—To photograph; to
ফটোতুলা फोटोउठाना take photo with a camera.
(ଫଟୋ ଉତାରିବା, ଫଟୋ ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଟୋ ଉଠିବା—ଦେ. ବି—ଆଲୋକ ଚିତ୍ରଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା
Phaṭo uṭhiba ବସ୍ତୁର ଛବି ଉଠିବା—Being photo-
ফটোউঠা फोटोउठना graphed.
(ଫଟୋ ଉତୁରିବା, ଫଟୋ ଉଠାଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଟୋଗ୍ରାଫର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ
Phaṭographar ଆଲୋକଚିତ୍ର ଉତାରେ—Photographer.
ফটোগ্রাফর फोटोग्राफर

ଫଟୋଗ୍ରାଫି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଆଲୋକଚିତ୍ର ଉଠାଇବାର ବିଦ୍ୟା—
Phaṭographi ফটোগ্রাফী फोटोग्राफी Photography.

ଫଟୋ ଫ୍ରେମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ବିଶିଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ) (ଇଂ)—ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ ରଖିବା
Phaṭo phrem ପାଇଁ ରୂପାର ଜାଲକସି ବା ନକାସି କରା ଫର୍ମା—
ফটোফ্রেম্ A fancy frame inlaid with filagree work
फोटोफ्रेम् for keeping a photo.

ଫଡ଼୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଫଡ଼୍ ଫଡ଼୍ (ଦେଖ)
Phaṛd Phaṛd phaṛd (See)

ଫଡ଼କା—ଦେ. ବି—(ଉଡ଼ିବା ସମୟରେ ଫଡ଼୍ ଫଡ଼୍ ଶବ୍ଦ କରିବାରୁ, ସଂ.
Phaṛdka ପତାକା)—ପତାକା—Flag,
পতাকা, ঝাণ্ডা ବାନ୍ଧ ସେ ପଛେ ଫଡ଼କା ବାଜା
झण्डा, फरहरा ଯେବେ ହୋଇଲେ ଲଢ଼କା ସନା । ଜଗନ୍ନାଥ, ସମ୍ପନ୍ନରଙ୍ଗ
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ହି. ବାଂଶଫଟାକା)—ଫସଲ ନଷ୍ଟ କରୁଥିବା ପଶୁମାନଙ୍କୁ ଭୁଲୁଭାଇବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—A kind of sound-producing contrivance made of bamooo for scaring away wild beasts which ravage crops.

[ବ୍ର—ଅଠ ଦଶ ହାତ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବା ବାଉଁଶର ମୂଳ ପଟରୁ ମଝିହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫାଳେଇ ଗୋଟିଏ ଫାଳର ଅଗରେ ଦଉଡ଼ି ଲଗାଇ ସେ ଦଉଡ଼ିକୁ ଜନେଟବର୍ତ୍ତୀ ଖଳତରେ ଥିବା ଲୋକ ଧରଥାଏ; ବାଉଁଶଟି ପୋତା ହୋଇଥାଏ । ଦଉଡ଼ିକୁ ଟାଣି ଛାଡ଼ଦେଲେ ଦଉଡ଼ିବନ୍ଧା ଫାଳଟି ଅନ୍ୟ ଫାଳରେ ବାଜ ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚ ଫଡ୍ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ କରେ । ସେ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲେ କ୍ଷେତରେ ଫସଲ ଖାଇବାକୁ ଆସିଥିବା ଜନ୍ତୁମାନେ ବୁରୁଡ଼ କର ପଳାନ୍ତି ।]

ଫଡ଼ଫଡ଼—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଲୁଗା ଚିରବାର ଶବ୍ଦ—
Pharda pharda 1. Sound of tearing cloth.
(ଫଡ଼ଫାଡ଼୍, ଫଡ଼ର ଫଡ଼ର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପକ୍ଷୀ ପ୍ରଥମେ ଉଡ଼ିବା
ফড়ফড় ସମୟରେ ଡେଣାକୁ ବାଡ଼େଇବାର ଶବ୍ଦ—
फड़फड़ 2. The sound of flapping of wings; fluttering sound.

୩ । ଅମଦୋଷରୁ ଅଧୋବାୟୁ ସହିତ ମଳ ବାହାରବାର ଶବ୍ଦ—
3. The sound produced by wind mixed with stool during evacuation.

୪ । ଅଗ ପଛ ନ ବିଚାରି ଅନର୍ଗଳ ଗପିବା—
4. Talking garrulously.

୫ । ପତାକା ପ୍ରଭୃତିର ଉଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—
5. The fluttering sound of flags.

ବୃନ୍ଦ ସଇନ୍ୟେ ଗଜଶ୍ରେଣୀରେ ପତାକା
ଉଡ଼ି ଉଡେ କରଲେ ଫଡ଼ ଫଡ଼ ଡକା—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ଫଡ଼ଫଡ଼ ହେବା—ଦେ. କି (ସଂ. ସଫରସ୍ଫୁରତେ)—୧ । ପକ୍ଷୀମାନେ
Pharda pharda heba ଡେଣା ବାଡ଼େଇବାଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ
ফড়ফড় হওয়া କରବା; ଫଡ଼ ଫଡ଼ ଶବ୍ଦ କରବା—
फड़फड़ाना, फड़ फड़ होना 1. To flutter; to make a fluttering sound; to flap the wings.

୨ । ବାଜେ କଥା ଗପିବା—
2. To talk irrelevantly.

୩ । ଔତ୍ସୁକ୍ୟ ସହିତ ଗପିବାଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ହୃଦୟସ୍ଥାନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରବା—3. To be loquacious or garrulous; to show signs of light-heartedness by one's garrulity.

୪ । ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇ ଚଞ୍ଚଳ ଗତି କରବା; ଫର ଫର ହେବା; ଅସ୍ଥିର ହେବା—4 To move with restlessness; to be restless.

ଫଡ଼ଫଡ଼ିଆ—ଦେ. ଣ—୧ । ଫଡ଼ ଫଡ଼ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା—
Phardaphardia 1. Making a fluttering or
ফড়ফড়িয়া फड़फड़िया flapping sound.
(ଫଡ଼ଫଡ଼ୀ, ଫଡ଼ଫଡ଼େଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ପୁଂ) ବାଗୁଲ—
2. Loquacious; garrulous.

୩ । (ପୁଂ) ଭୁରୁଭୁରିଆ; ଚଞ୍ଚଳ; ଅସ୍ଥିର—
3. Restless; hasty.

ଫଡ଼ା—ଦେ. ବି.—୧ । ବଡ଼ ବସ୍ତୁକୁ ଫାଡ଼ିଲେ ବା ଚିରଲେ ସେଥିରୁ
Pharda ବାହାରବା ଲମ୍ବ ଅଂଶ ବା ଖଣ୍ଡ—1. A strip or
ফালি long piece split or separated from the
फाड़ा main thing.
(ଯଥା—ଫଡ଼ାଏ କାଠ ।)

୨ । ଏକଖଣ୍ଡ—2. One piece; strip; one slice.
(ଯଥା—ଫଡ଼ାଏ ଅମ୍ବୁଲ ।)

୩ । ମାଂସର ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ; ବଡ଼ ଛୁଲକା; ଚେଙ୍ଗ—
3. A big lump of meat.

୪ । ଫାଡ଼ିବା କର୍ମ—4. The act of phardiba (See)
ফাড়া ବଣ.—୧ । ଚିର ହୋଇଥିବା—1. Split.
फाडाहुआ ୨ । ପୃଥକ୍ କୃତ; ଅଲଗା—2. Separated.

ଫଡ଼ା ଅମ୍ବୁଲ—ଦେ. ବି.—ଆମ୍ବକୁ ଦୁଇ ଫାଳ କର ତାହା ଭିତରେ
Pharda ambula ଲୁଣ ମସଲା ଆଦ ପୂରାଇ ଶୁଖାଇ ତିଆର
ফালা আম্ব କରା ଯାଇଥିବା ଅମ୍ବୁଲ—Pickle made of
फाडाआचार split-up mangoes.

ଫଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କି.—ଫାଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Pharda(rde)iba The causative form of phardiba.
ফাড়ান ୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଫାଡ଼ିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା—
फड़ाना 1. To cause to be split.

୨ । ପୃଥକ୍ ବା ଅଲଗା କରାଇବା—
2. To cause to be separated.

୩ । ଚିରାଇବା—3. To cause to tear.

ଫଡ଼ା ତଉଜି—ଦେ. ବି.—(କଚେରି) କଲେକ୍ଟରଙ୍କ ରେଜିଷ୍ଟରରେ
Pharda tauji ଏକ ତଉଜି ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜମିଦାରରୁ ଅଂଶ ପୃଥକ
বাঁটা তৌজী କର ନିଆ ଯାଇଥିବା ବିଭାଗ; ପୃଥକ୍ ତଉଜି—
बाँटा तौजी Separate account opened in the Collector's register in respect of a portion of a zamindary by marking it with a separate serial number.

ଫଡ଼ି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଫଳକ)—୧ । ଖଣ୍ଡା—
Phardi 1. Sword.

୨ । ପାଇକମାନେ ଖେଳବାର କାଠ ଖଣ୍ଡା—2. A wooden sword used for mimic sword-playing exercises.

୩ । କର୍ପୂର, ଚନ୍ଦନ, ପାନଖିଲ ଆଦ ସଜ୍ଜିତ ଥିବା ଥାଳ—
3. Plate or tray for holding scents and betel.

୪ । ଢାଲ—4. Shield.

ଫଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଫଳକ)—୧ । ଜନ୍ତୁର ଧଡ଼ରୁ ପୃଥକ କରା
Phardia ଯାଇ ଥିବା ପିଚ୍ଛ ସହିତ ଗୋଡ଼—1. Leg sepa-
ঠেঁঙা, ঠাঁং rated from the trunk, the part of the
रान body consisting of the rump; rump and leg.

୨ । ଚଟୁଆ; ପିଚ୍ଛ ଓ ଜଙ୍ଘ—
2. Rump; buttock and thigh

୩ । ପିଚ୍ଛ—3. Buttocks.

ତଣ୍ଡାମିଶ୍ର ଭକ୍ଷୁର ମାଂସ ଫଡ଼ୁଆ
ବହୁ କଷ୍ଟ ଚେଷ୍ଟେ ଉଦ୍ଧାର କଲ ତୃପ୍ତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ଫଡ଼ୁଆ ଖସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆଘାତ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଫଡ଼ୁଆ ବା.ପିଚ୍ଛ ତଳର Phardiā khasibā ହାଡ଼ କଣ୍ଟହାଡ଼ରୁ ଅଲଗ ହୋଇଯିବା—ठेंगभाँगा Dislocation of the thigh bone or femur. **কাঁচ্চুটনা, রান্ টুটনা**

ଫଡ଼ିକାର—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜାଙ୍କ ଭୃତ୍ୟବିଶେଷ (ଯେଉଁମାନେ Phardikāra ଥାଳରେ ସଜିତ କର୍ପୂର, ଚନ୍ଦନ, ପାନଖିଲି ଆଦି ଧରି ରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଥାଆନ୍ତି)—Servants who bear plates holding betel and scents; tray-bearer.
୨ । ଯେ ଖଣ୍ଡାରେ ଖେଳ ଦେଖାଏ—2. Sword-player.
୩ । ଖଡ୍ଗଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ମାଦଳା ପାଞ୍ଜି)—3. Swordsman.

ଫଡ଼ି ଖେଳ—ଦେ. ବି—ଫରି ଖେଳ (ଦେଖ)—
Phardi khela Phari khela (See)

ଫଡ଼ିଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ସ. ପତଙ୍ଗ)—୧ । ଝିଣ୍ଟିକା—
Phardinga (ଫଡ଼ଙ୍ଗା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Locust.
ফড়িং, ফড়িঙ্গ **फतिंगा** ୨ । ଝିଙ୍କାରୀ—2. Cricket.

ଫଡ଼ୁ—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବିଣ—ନିଷ୍ଫଳ—
Phardu Fruitless; vain.

ଫଡ଼ୁଆ—ଗ୍ରା. ବି—ଫରୁଆ (ଦେଖ)
Phardua Pharua (See)

ଫଡ଼ୁଆ ପାଣ୍ଡୁଣ୍ଡା ଚନ୍ଦନଚେଢ଼ ଇତି,
ଧାନବଢ଼ ମିଶାଇଣ । ଢକାର, ସାଅନ୍ତୁଅ ବାଡ଼ା ।

ଫଣ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଗତି କରିବା; ଗମନ କରିବା—
Phan (root) 1. To go; to move.
୨ । ଗମନ କରାଇବା; ଗତି କରାଇବା—
2. To cause to move.
୩ । ଅନାୟାସରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା—
3 To grow easily.
୪ । ତରଳ କରିବା; ପାଣିଆ କରିବା—
4. To dilute; to liquefy.
୫ । ବିସ୍ତୃତ ହେବା—5. To spread; to expand.
୬ । ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—6. To shine.

ଫଣ(ଣା)—ସ. ବି—(ଫଣ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—
Phana (nā) ସାପର ବିସ୍ତୃତ ମୁଣ୍ଡ; ସାପର ଫେଣା—
The expanded hood of a snake.

ଫଣ ଧର—ସ. ବି. ପୁଂ—(ଫଣ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଫଣୀ; ଫଣା
Phana dhara ଥିବା ସର୍ପ (ନାଗ, ଗୋଖର, ଚିଆ)—Hooded snake (e.g cobra de capello).

{ ଫଣକର, ଫଣବାନ୍, ଫଣଭୃତ୍, ଫଣାକର
ଫଣାଧର, ଫଣାଭୃତ୍, ଫଣାବାନ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଫଣଧରଧର—ସ. ବି—(ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଫଣଧର=ସର୍ପ+ଧର=
Phanadharadhara ଯେ ଧରେ)—ମହାଦେବ; ଶିବ—
Mahādeba; Siba.

ଫଣଫଣ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ; ଲାଲବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
Phana phana 1. Red coloured.
ফোলাফোলা ফুলাফুলা ୨ । ଫୁଲୁକା—3. Slightly swollen.

ଜ୍ୱର ସକାଶରୁ ମହିଷା ଫଣ ଫଣ । ଜଣିଣ ହୋଇଲ ସେ ଅଙ୍ଗର ଲକ୍ଷଣ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ଫଣଫଣା—ଦେ. ବି—(ସ. ଶ୍ୟୋଣା; ଶ୍ୟୋଣାକ)—ଔଷଧବୃକ୍ଷ-
Phana phanā ବିଶେଷ—A medicinal plant;

ସଂ. ଶ୍ୟୋଣା, କଟ୍ୱଙ୍ଗ, ଶ୍ୟୋଣାକ, ନଟ, ଶ୍ୟୋନାକ, ଶୋଷଣ, ଟୁଣ୍ଟୁକ, ମଣ୍ଡୂକପର୍ଣ୍ଣ, ପତ୍ରୋର୍ଣ୍ଣ, ଶୁକନାଶ, କଟ୍ଫଳ, ଦୀର୍ଘବୃନ୍ତ, ଅରଲୁ, ପୃଥୁଶିମ୍ବ, କଟମ୍ଭର, ଭୂତବୃକ୍ଷ, ଋଲକ, ମୟୂରଜଙ୍ଘା, ଭଲ୍ଲୂକ, ପ୍ରିୟଜୀବ—
শোণা, সোনা, **নাসোনা**
सोनापाठा, सोणा, सज्ञा, अलु
ମ. ଟେଣ୍ଟୁ
ନେପାଳ-କରୁମଦନ
ତା. ପନ
ତେ. ଦୁନ୍ଦିଲପୁ, ପୋଦାମାନୁ
ଗଞ୍ଜାମ. ଫାମ୍ପୁଣିଆ
ଗୁ. ଅରଡୁଶୋ, ମରମଟ୍ୟ

Colosanthes Indica; Oroxylum Indicum; Bignonia Indica.

[ବୃ—ପଟଳାଦି ବର୍ଗର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତରୁ; ଉଚ୍ଚରେ ୨୦ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ; ପତ୍ର ଦ୍ୱିଧାପର୍ଣ୍ଣ ଓ ୨।୩ ହାତ ଲମ୍ବ । କାଠ ଲଘୁ । ଫୁଲ ବଡ଼ ବଡ଼ ମାଂସଳ ଓ ନାଲି ବାଇଗଣୀ ମିଶ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ । ଫୁଲର ଜିହ୍ୱା ସାଦା; ୫ ଗୋଟି କେଶର । ଫଳ ଶିମ୍ବ, ଚୁଇଁପର ବଳୁ ବଡ଼; ଏହା ୧ ହାତ ୧୨ ହାତ ଲମ୍ବ ଓ ୩।୪ ଅଙ୍ଗୁଳ ଚଉଡ଼ା । ବୀଜରେ ପକ୍ଷ ଥାଏ । ବୈଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଦଶମୂଳର ଏହା ଗୋଟିଏ ଉପାଦାନ । ଏହା କଷାୟ ତିକ୍ତ ରସ, କଟୁ ବିପାକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଅଗ୍ନି ବର୍ଦ୍ଧକ, ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ, ଧାରକ, ଶୀତଶ୍ଲେଷ୍ମଜ ଅତିସାର ଓ ସନ୍ନିପାତ ଜ୍ୱର ନିବାରକ; ଏହାର କଞ୍ଚା ଫଳ କଷାୟ ମଧୁର ଓ କୃମି, କଫ, ବାୟୁ, ଶୂଳ, ଅର୍ଶ ରୋଗରେ ଉପକାରକ; ପାଚିଲା ଫଳ ଗୁରୁପାକ ଓ ବାୟୁପ୍ରକୋପକ । ଏହାର ମଞ୍ଜି ବିରେଚକ; ଏ ଗଛ ପାହାଡ଼ତଳେ ଓ ନଦୀକୂଳରେ ବେଶି ଉଠେ]

ଫଣମଣି—ସ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ.)—ଫଣାବିଶିଷ୍ଟ ସର୍ପ (ଯଥା ନାଗ,
Phana mani ଗୋଖର)ର ଫଣା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ମଣି—
A small round jewel found in the hood of cobra and other snakes.

ଫଣା (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ. ବି (ଫଣ+ଆ)—ଫଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Phanā (etc) Phana etc (See)

ଫଣୀ କେଶର—ସ. ବି—ନାଗେଶ୍ୱର (ଫୁଲ)—
Phani kesara The Mesua Ferra (flower).

ଫଣିଜା—ସ. ବି—ନାଗଫେଣିଆ ଗଛ—
Phanijā (ଫଣୀ ମନସା—ଅନ୍ୟରୂପ) The cactus.

ଫଣୀ ଜିହ୍ୱକ—ସ. ବି—ବଳା (ଦେଖ)
Phani jihwaka Balā (See)

ଫଣୀ ତଳ୍ପଗ—ସ. ବି—(ଫଣୀ ତଳ୍ପ=ସର୍ପ ଶଯ୍ୟା+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)
Phani talpaga —ବିଷ୍ଣୁ (ଅନନ୍ତ ଶୟନ କରିଥିବାରୁ)—
Bishnu.

ଫଣୀ ପ୍ରିୟ—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଣିନ୍+ପ୍ରିୟ; ସର୍ପମାନେ ବାୟୁ
Phani priya ଆହାର କରନ୍ତି ବୋଲି କବିପ୍ରସିଦ୍ଧି ଥିବାରୁ) ବାୟୁ—
Air; the wind.

ଫଣୀ ଭୁକ୍—ସ. ବି—(ଫଣିନ୍+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.କ୍ୱିପ୍, ୧ମା ୧ବ)
Phani bhuk ୧। ମୟୂର—1. Peacock.
୨। ଗରୁଡ଼—2. Garurda.

ଫଣୀ ଭୂଷଣ—ସ. ବି—୧। (ବହୁବ୍ରୀହି; ଫଣିନ୍+ଭୂଷଣ) ମହାଦେବ;
Phani bhūshana ଶିବ—Siba.
୨। (ରୂପକକର୍ମଧା) ସର୍ପରୂପ ଅଳଙ୍କାର; ଭୂଷଣରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ସର୍ପ—2. Snake put on as an ornament (by Siba).

ଫଣୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଫଣ+ଇନ୍; ଫଣିନ୍ ଶବ୍ଦ, ୧ମା. ୧ବ)
Phani ଯାହାର ଫଣା ଥାଏ—Hooded.
(ଫଣିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି.—ସର୍ପ—Serpent.

ଫଣୀନ୍ଦ୍ର—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଣୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଇନ୍ଦ୍ର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ)
Phanindra ସର୍ପରାଜ; ବାସୁକି; ଅନନ୍ତ—
The Great Serpent (Bāsuki); the king amongst serpents.
ଫଣିରାଜ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫଣୀଶ୍ୱର }

ଫଣ୍ଡ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧। ତହବିଲ; ଅର୍ଥକୋଷ; ପୁଞ୍ଜି;
Phand ନଗଦ ଧନ—1. Fund; treasure; cash.
ফণ্ড; फण्ड ୨। କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗଚ୍ଛିତ ଧନ—
2. Money collected and stored for a particular purpose.

ଫଣ୍ଡ—ସ. ବି—(ଫଣ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ. ଡ)—ଜଠର;
Phanda ଉଦର—Belly; stomach.

ଫଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—(ତୁଳ. ବଂ. ଫାଁଡ଼ା)—୧। ମାରାତ୍ମକ ଦଶା;
Phandā ଆସନ୍ନ ମୃତ୍ୟୁ ଅବସ୍ଥା; ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥା—
1. Fatal condition; moribund state.
୨। ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣନାନୁସାରେ ମୃତ୍ୟୁଯୋଗ; ରିଷ୍ଟ—
2. A conjunction of planets in one's horoscope leading to his death.

ଫତ୍‌ନା—ଦେ. ବି (ସ. ପ୍ଳୁତ)—ଭରଣ୍ଡିକା; ବନଶୀ ସୂତାରେ ବନ୍ଧା
Phat-nā ହୋଇଥିବା ଶୋଲ ବା କାଠି; ଢେରେଣ୍ଡା—
ফাতনা, ফাতা A float fastened to an angling line.
कडेया, तैरक, तरैला

ଫତା—ଦେ. ବି—୧। ଫତ୍‌ନା (ଦେଖ)
Phatā 1. Phat-nā (See)
୨। ଫେଡ଼ି (ଦେଖ)—2 Pheti (See)

ଫତୁଆ—ଦେ. ବିଣ (ତୁଳନା କର ବଙ୍ଗଳାର୍ଥକ ଆରବୀ ଫତୂହ=
Phatuā ପରାକ୍ରମ; ଆ. ଫତୁର=ଅସାମର୍ଥ୍ୟ)—୧। ବ୍ୟର୍ଥ-
ফতো ମନୋରଥ; ଅକୃତ କାର୍ଯ୍ୟ—1. Having one's
(ଫତୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) aims unfulfilled; unsuccessful.
ଫତୁଆ ନହୁଁ ବୋଲି ଜଗ:ତେ ହୃଦ୍‌ଗତ ଏ ଗୀତ
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳୋରାମ ଭଞ୍ଜ, ଚ ଗୀତ
୨। ବଦନାମ; ଅପବାଦଗ୍ରସ୍ତ; କଳଙ୍କ ଯୁକ୍ତ—
2. Defamed; maligned.
୩। ପରାସ୍ତ; ପରାଜିତ—3. Defeated; vanquished.
ଫତୁଆ ହେବୁ କି ସେ କାମ ଅମଳ ମରୁଥିଲ ସୁଦା ଭୁଲେ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ।
୪। ଅପ୍ରସ୍ତୁତ—4. Unprepared for any contingency; reduced to an awkward predicament.
୫। ମିଥ୍ୟାବାଦୀ; ମିଛୁଆ; ଯେ ଆପଣାର କଥା ପାଳି ନ ପାରେ—
5. Liar; unable to carry out one's promise; false to one's promise.
ତଦ. ବି.—ଫତେଇ (ଦେଖ)—Phatei (See)
ବୈଦେ. ବି (ଆ.ଫତ୍‌ୱା)—ମୁସଲମାନ କାଜୀ ବା ମୁଲ୍ଲାଙ୍କର ରାୟ
ফতবা ବା ବ୍ୟବସ୍ଥାପତ୍ର—Judgment of a Mohomedan
फतवा judge or priest; futwa; a religious prescription.

ଫତୁର—ବୈଦେ. ବିଣ (ଆ. ଫତୁର୍; ଅସାମର୍ଥ୍ୟ)—ନିଃସ୍ୱ=ଦରିଦ୍ର—
Phatura ফতুর फतुर Poor; penniless.

ଫତୁରାଜ୍—ଦେ. ବିଣ—ଫିକରବାଜ; ଫତୁରିଆ—
Phaturāt (ଫତୁରାଜି—ବି) Tactician; artful.

ଫତୁରି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ ଫତୁର୍=ଉପଦ୍ରବ, ହାନି, ବିକାର, ବିଘ୍ନ)—
Phaturi ୧ ମିଥ୍ୟା; ମିଛକଥା—1 Falsehood.
(ଫତୁରାମି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ଦାମ୍ଭିକତା; ବାଚାଳତା; ମୁହଁ ବାଲଗ—
2. Garrulity; boasting; arrogance.
୩। ବୃଥା ଭାଷଣ—3. Vain talking.
୪। ଉତ୍ପାତ—4. Outrage; oppression.
୫। ବିଦ୍ରୋହ; ପ୍ରଜାମେଳି—5. Rebellion.; revolt.

ଫତୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧। ଫତୁଆ (ଦେଖ)
Phaturiā 1. Phatuā (See)
(ଫତୁରଖୋର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) ବୃଥା ଭାଷୀ; ବକୁଆ;
(ଫତୁରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବାଚାଳ; ବାବଦୂକ; ଯେ ବୃଥାରେ ଗୁଡ଼ାଏ ବକେ—
फतुरिया 2. Garrulous; talkative.
୩। ଉତ୍ପାତକାରୀ—3. Committing outrages.
୪। ବିଦ୍ରୋହୀ—4. Rebellious; revolting.

ଫତୁରିଆ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ
Phaturiā karibā ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରାଇବା—1. To
[ଫତୁରିଆ ବନା (ନେ) ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] prove a person to be a liar.
୨। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବାକ୍ୟ ବା କଥାକୁ ନିଷ୍ଫଳ କରାଇଦେବା—
फतुरिआ बनाना 2. To frustrate a person's promise or words.

ଫତୁରି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୁରୁଡ଼ୁ କାଢ଼ିବା; ଭୁରୁଡ଼ାଇବା—
Phaturi karibā To repudiate a matter with arrogance; to deny a matter with brazen-facedness.
ଫତୁରି କାଢ଼ିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫତୁରି ଖେଳିବା }

ଫତୁରିଖୋର୍—ଦେ. ଵଣ—ଫତୁରିଆ; ଯେ ଫତୁରି କାଢ଼େ—
Phaturi khor **फतुरिया** Brazenfaced.
ଫତୁରିଖୋର ଅଶରକୁ ହେବାର ହେବ ଶିମା ଏଥି ଫଳ
ଵଦସୁର୍ଯ୍ୟ. ଗୋପ ଭଞ୍ଜ ଗୀତ

ଫତେ (ତ୍ତେ)—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ଫତହ୍, ଫତେ=ବିଜୟ; କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି)
Phate (tte) ୧ । ଜୟଲାଭ—1. Victory; conquest.
(ଯଥା—ଗଡ଼ ଫତେ କରବା)
फ़तेह फते ୨ । କାର୍ଯ୍ୟ ଲାଭ; କୃତକାର୍ଯ୍ୟତା—2. Success.
× × ତୁ ଯେତେକ ହ ତ ଦେବୁ କାମ ଫତେ
ଫକୀର ମୋହନ. ଛ ମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ.
୩ । କାର୍ଯ୍ୟସମାଧା—3. Accomplishment.
ବଣ.—୧ । ସୁସମାହୃତ, ସୁସମ୍ପନ୍ନ—1. Accomplished.
ବାମଦେବ ସରପଞ୍ଚ ରଣଜିତ୍‌ କାମ କୋହୁଛ ଅତୁଳ ଫତେ ।
ଵଦସୁର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ.
୨ । ଜୟୀ—2. Victorious.
୩ । କୃତକାର୍ଯ୍ୟ—3. Successful.
ପ୍ରାଦେ.—(ଗଡ଼ଜାତ) ବ.—ବୀର ଖଣ୍ଡାୟତମାନଙ୍କୁ ଦଅ ଯିବା ଉପାଧି—A title given to valorous Khatriyas.

ଫତେଇ—ବୈଦେ. ବ.—(ଅ. ଫତହୀ; ଫତୁଇ)—ହାତ ନ ଥିବା
Phatei କୁର୍ତ୍ତା; ଜାକେଟ୍—Jacket; waist coat.
फतूही, बण्डी (ଫତୁଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫତେ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଅ. ଫତହ୍=ବିଜୟ)—୧ । ଜୟ
Phate kariba କରିବା; ଜିଣିବା—1. To win.
फतेकरना ୨ । ସମାଧା କରିବା—
फतेकरना 2. To accomplish.
୩ । କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ କରିବା—3. To succeed in doing a work.
ଏବା ଇଚ୍ଛାରେ କାମ ଫତେ କରି ଦେବ—'
ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ. ଚିଲିକା ସମାପ୍ତ ।

ଫତେ ଖାଁ—ବୈଦେ. ବ—(ବ୍ୟଙ୍ଗ)—(ଅ.ଫତହ୍, ଫତେ=ବିଜୟ)—
Phate khān ୧ । ଜୟଲାଭ କରିଥିବା ସେନାପତି—
ଫତେ ନବାବ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ A victorious general.
ଫତେ ବାବୁ } ଏକ ଅଲଗା ଫତେଖାଁ—ତଗ ।
फतेनबाब, फतेबाबू (ଏ ଉଗର ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ—ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟର
फतेखाँ ଉନ୍ନତିବାର ଭାର ଏକ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଉପରେ ଥାଏ ସେ କାର୍ଯ୍ୟ ବିଗିଡ଼େ)
୨ । ଆଡ଼ମ୍ବର ଯୁକ୍ତ ନାମଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A person with a big-sounding name.
୩ । ପରାଶ୍ରୟୀ ଓ ଆଡ଼ମ୍ବରଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A person who lives on the bounty of another and assumes airs.

ଫତେ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ମନୋବାଞ୍ଛା) ସିଦ୍ଧ ହେବା—
Phate heba 1. (one's wish) To be fulfilled.
ফতে হওয়া ୨ । (ମକଦମା) ଡିଗ୍ରୀ ହେବା—
फते होना 2. (a case) To be decreed.
× × × × ତା ମାମଲା ଫତେ ହେଲା । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
୩ । ବିଜିତ ହେବା—3. To be won or conquered.
(ଯଥା—ଗଡ଼ ଫତେ ହେବା)
୪ । ସୁସମ୍ପନ୍ନ ହେବା—4. To be accomplished.
(ଯଥା—କାମ ଫତେ ହେବା)

ଫନ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଗମନ କରିବା; ଗତି କରିବା—
Phan (root) To go; to move.

ଫନସ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ—ପନସ—
Phanasa Jackfruit.

ଫନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୧ । ତନ୍ତୁ—1. Fibre.
Phani ୨ । ତନ୍ତ—2. Loom.

ଫନୋଗ୍ରାଫ୍—ବୈଦେ.ବ.(ଇଂ. ଫୋନୋଗ୍ରାଫ)-କୌଣସି ଗାୟକର ଗୀତକୁ
Phanograph ଅବିକଳ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ସଙ୍ଗୀତ ଯନ୍ତ୍ର;
ফনোগ্রাফ **फोनोग्राफ** ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍—Gramophone; phonograph.
[ବି—ଏ କଳରେ ଗୀତ ଦେଲେ ମନୁଷ୍ୟ କଣ୍ଠରୁ ବୋଲାଯିବା ସଙ୍ଗୀତ ପରି ଏ ଯନ୍ତ୍ରରୁ ଶବ୍ଦ ବାହାରେ ।]

ଫନ୍ଦ—ବୈଦେ· ବ. (ଅ. ଫନ୍=କୂଟ କୌଶଳ; ତୁଳ. ସ. ବନ୍ଧନ)—
Phanda ୧ । ଫାନ୍ଦ; ଜାଲ—1. Snare; net.
ফন্দী ୨ । କୌଶଳ; ଫିକର୍; କୂଟ; କୌଶଳ—
फन्द 2. Cunning; artifice; stratagem.
୩ । ଉପାୟ—3. Means.
୪ । ଜୀବିକା—4. Livelihood.
ফাঁদ় ଦେ. ବ—ପାତ୍ରର ବା କୂପର ଉତ୍ତର୍ଡ଼ା ଧାର—
बाट The broad rim or edge of a cup or well.

ଫନ୍ଦ ଫିକର—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ଫନ୍+ଫିକର୍) —୧ । କୂଟ କୌଶଳ—
Phanda phikara 1. Artifice; stratagem.
(ଫନ୍ଦ-ଫିକର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉପାୟ—2. Means.
ফন্দিফিকীর ୩ । ଜୀବିକା ଚଳାଇବାର ଉପାୟ; ବୃତ୍ତି—
फन्दिफिकीर 3. Means of living, livelihood.
[ଫନ୍ଦ ଫିକରିଆ, ଫନ୍ଦ ଫିକରୀ—ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ଵଣ]

ଫନ(ନେ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଫନେଲ୍)—ସରୁମୁହାଁ ବୋତଲରେ
Phanda(ne)l ତେଲ ଆଦି ପୂରାଇବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଟିଣ କାହାଳୀ;
ফনেল ଚୋଙ୍ଗା (ଏହାର ଉପରୁ ମୁହଁ ଫରଚ୍ଚ ଓ ତଳମୁହଁ କ୍ରମଶଃ ହୋଇ
चोंगा,टीप ସରୁ ହୋଇଥାଏ) —Funnel for pouring oil into bottle.

ଫଁନ୍ଦଲି—ପ୍ରଦେ.. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଫନ୍ଦଲ (ଦେଖ)
Phandali (ଫନ୍ଦଲି—ଅନ୍ୟରୂପ) Phandal (See).

ଫନ୍ଦା—ବୈଦେ. ବ—(ଅ. ଫନ୍=କୂଟ କୌଶଳ; ଫନ୍ଦ=ଫାନ୍ଦ, ଜାଲ,
Phandā ଫିକର୍; ତୁଳ. ସ. ବନ୍ଧ) —୧ । ଅବଲମ୍ବନ; ଆଶ୍ରୟ—
ফন্দ **फँदा** (ଫନ୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Refuge; shelter.
ମୋର ଛଉଳାମାନେ ସବୁ ଫନ୍ଦା । ଭକ୍ତ-ପ୍ରେମ ସୁଧାନିଧି ।
୨ । ଜୀବିକା—2. Livelihood.
୩ । ଜୀବିକା ଚଳାଇବାର ଉପାୟ, ବୃତ୍ତି—
3. Profession; means of living; occupation.

ରେ କଣୋସ ! ଫନ୍ଦାଧନ ଭୂତ ମୋର ' ବଳବର୍ତ୍ତ୍ୟ. କଣୋସ ଚମ୍ପୂ, ଫ. ଗୀତ ।
୪ । ଉପାୟ—4. Means.
୫ । ଯୋଗାଡ଼; ଆୟୋଜନ—5. Preparation.
ଚଉପଦଧୀ ଦୁର୍ଜର ନାୟକ ସନ୍ଧରେ ମୋର ପଦ୍ମଭବ ଏକା କଲେ ଫନ୍ଦା ।
ଜନମୂର୍ତ୍ତ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୬ । ଫିକର; କୌଶଳ—6. Artifice; tact.
୭ । ଜାଲ; ଫାନ୍ଦ—7. Snare; net.
୮ । କୂଟ ନୀତି—8. Policy; diplomacy.

କାହାର ନାହିଁ ଏଥେ କେହୁ ମାୟାର ଫନ୍ଦା ବନ୍ଧ, ଘର ।
ପ୍ରାଚୀ. ନର୍ମ୍ମଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।
୯ । ଖନ୍ଦ; ଫସଲ—9. Crop.
ଟୋରୁ ଛନ୍ଦି ଦେଇ ଫନ୍ଦ ଉଜାଡ଼ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।
୧୦ । ପସରା—10. Shop; an exhibition of the commodities in a shop.
ଘନ ଜଘନାଇ ଘନ ଜଘନ କି କାମ ବଣିକର ଫନ୍ଦା ।
ଗ୍ଧାନାଥ. ଯଯାତି ।
ବିଣ.—ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି—Intertwined.
ସେ ସୁନ୍ଦରେ ବୁହିଁ ହାତକୁ ହାତ ଫନ୍ଦା ।
କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଫନ୍ଦା(ନ୍ଦେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ସଯୁକ୍ତ କରବା—
Phanda(nde)iba 1. To join together.
ফাঁদা ୨ । ନିଯୋଜିତ କରବା—
फँदाना 2. To engage.
୩ । ଫାନ୍ଦି କରି କଥା କହିବା; କଥାକୁ ଯୋଡ଼ିଯାଡ଼ିକରି ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ କରି କହିବା—3. To speak a matter in such a manner that it will be believed or it will seem probable.
୪ । ମନାଇବା—4. To make one agree to.

ଫେର ବଧନ୍ତ କଣ୍ଠ, ଏ ମନି ହାର
ଫନ୍ଦାଇ ପାରିବ କି କହ ମିତ୍ର ! କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉଷାବତ ଚମ୍ପୂ ।

୫ । ଭୁଲାଇବା—5. To inveigle.
ଫନ୍ଦାଉ କାନା ବନସ୍ତେ କହୁ ଦନ୍ତେ ତୃଣ ଧରିବାର ଗଲ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋସଚମ୍ପୂ, ଫ. ଗୀତ ।

ଫନ୍ଦା ଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—(ଭୁଲ. ହି. फँदा जाना)
Phanda jiba (କୌଣସି ବସ୍ତୁ) ରଜ୍ଜୁ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧା ଯିବା—
(ଫନ୍ଦା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To be tied with a rope.

ଫନ୍ଦି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଫନ୍)—୧ । କୌଶଳ—
Phandi 1. Strategy; contrivance; stratagem.
ফন্দি **दाँव** ୨ । ଜୀବିକା—2. Livelihood.
୩ । ଗୁରୁଭୁ;—3. Cunning; machination.
୪ । ଫିକର; ଉପାୟ—4. Means; device.
୫ । ଉପସ୍ଥିତ ବୁଦ୍ଧି—5. Presence of mind.
୬ । ବାହାନା—6. Feigning; excuse; plea.
୭ । ପାଞ୍ଚ; ଉପାୟ; ଚକ୍ରା—7. Scheme; project.

ଫନ୍ଦି କରବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଭୁଲାଇବା—
Phandi kariba 1. To beguile; to inveigle.
ফন্দি করা ୨ । କୌଶଳ କରବା—
दाँव करना 2. To employ strategy.
୩ । ଉପାୟ କରବା—3. To employ means.

ଫନ୍ଦି କାଢ଼ିବା—ଦେ. ବି.—କୌଶଳ ବା ଉପାୟ ଉଦ୍ଭାବନ କରବା—
Phandi kardhiba To think out an expedient.
ফন্দী বাহির করা **फन्दी निकालना**

ଫନ୍ଦି ଫିକର—ବୈଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—କୌଶଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପାୟ—
Phandi phikara ফন্দী ফিকির **दाँवपेच** Stratagem.

ଫନ୍ଦିବାଜ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଯୋଗାଡ଼ିଆ—
Phandibaj 1. One who makes preparations to bring about a result.
ফন্দীবাজ **फँदबार**
(ଫନ୍ଦାବାଜ, ଫନ୍ଦୀବାଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଫନ୍ଦିସିବାଜ; କୌଶଳୀ—
2. Strategic; artful.
୩ । ଉପସ୍ଥିତବୁଦ୍ଧିଶାଳୀ—3. Having presence of mind; resourceful.
୪ । ଯେ ଆପଣାର ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ ନିମନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରେ—4. One who takes to a suitable occupation.

ଫପର୍ଡ଼ ଦଲାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ.—(ଭୁଲ. ବ° ফোঁপর
Phaparda dalala ଦାଲାଲ୍=ବଲେପଣା ଲୋକ)—ବିଣ.—
୧ । ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନ ବୁଝି ବା ତହିଁରେ କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଂଶ ବହନ ନ କରି କେବଳ ମୁହଁରେ ଫଡ଼୍ ଫଡ଼୍ କରି କଥା କହୁ ଥାଏ ବା ଉପଦେଶ ଦେଉ ଥାଏ; ବଚନସର୍ବସ୍ୱ—1. An irresponsible talker who gives advice gratis.
୨ । ଯେ ଅଯାଚିତ ଭାବରେ ଅନ୍ୟର କାମ କରେ; ବଲେପଣା—
2. Officious.

ଫପର୍ଡ଼ ଦଲାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ଫପର୍ଡ଼ ଦଲାଲର କର୍ମ—
Phaparda dalali The act of being an irresponsible talker; officiousness.

ଫପଣୀ—ଦେ. ବି.—ଫଣଫଣା (ଦେଖ)
Phapani Phanaphana (See)

ଫପସା—ଦେ. ବିଣ.-(ସ. ସ୍ଫାୟ ଧାତୁ=ଫୁଲିବା)—୧ । ବଳରହିତ
Phapasa ଓ ସ୍ଥୂଳକାୟ—Corpulent and weak.
ফোঁপরা; ফোঁপসা ୨ । ପୋଲା (ମାଟି); ଯହିଁରେ କୌଣସି
फोपी ଦ୍ରବ୍ୟ ଆର ମାଇଲେ ତାହା ଭିତରକୁ ପଶି ଯାଏ; ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ—
2. Porous (earth); hollow.
ଦେ. ବି.—(ସ.—ଫୁପ୍ ଫୁସ)—ଫୁସଫୁସ ଯନ୍ତ୍ର
ফোঁপরা ফোঁপসা **फेकडा** Lungs.

ଫବେଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ଭୁଲ. ସ. ସ୍ଫାୟ ଧାତୁ=ଫୁଲିବା)—
Phabei heba ମିଛ କଥା କହିବା; ପ୍ରକୃତ ବା ସତ୍ୟ କଥା ନ ଜାଣି ଗପିବା—
ଫବେଇ କଥା କହିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫବେଇ ହୋଇ କଥା କହିବା }
To talk of a thing which one does not know personally.

ଫମ୍ପ(ମ୍ଫ)ଣିଆ—ଦେ. ବି—ଫଣଫଣା (ଦେଖ)—Phanaphanā
Phampa(mpha)ṇiā [ଫମ୍ପ(ମ୍ଫ)ଣା—ଅନ୍ୟରୂପ] (See)

ଫମ୍ପା—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ସ୍ଫାୟ ଧାତୁ—ସ୍ଫୀତ ହେବା)—
Phampā ୧ । ଫୋପଲ; ଅନ୍ତଃସାରଶୂନ୍ୟ; ଶୂନ୍ୟ—
फाम्पा 1. Hollow; empty.
फोंफा, फोकला ୨ । ଫୁଲୁକା—2. Puffy.
ବି—ସ୍ଫୀତି; ଫୁଲ—Inflation; swelling.
(ଯଥା—ପେଟଫମ୍ପା)

ଫମ୍ପା(ମ୍ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଫୁଲାଇବା; ସ୍ଫୀତ କରିବା—
Phampā(mpe)ibā 1. To inflate.
फाँपाना ୨ । ଭିତରେ ପବନ ଭର୍ତ୍ତି କରାଇବା—
फुलाना 2. To blow up a thing with wind.
୩ । ଫୁଲିବା—3. To swell; to be inflated.

ଫର୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଫର୍ ଫର୍ (ଦେଖ)
Phar 1. Phar phar (See)
୨ । ଫରର୍ (ଦେଖ)—1. Pharr (See)

ଫର୍ଦ୍ଦଉସି—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ)—ମାହମୁଦ୍ ଗଜନୀଙ୍କର ସଭାକବି—
Phar-diosi The court poet of Mahamud of Ghazni.
ଫର୍ଦ୍ଦୁସୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫର୍ଦୌସୀ }
[ଦ୍ର—ଏ ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଜଣେ ମୁସଲମାନ କବି । ଏ ସ୍ୱଜବଂଶାନୁଚରିତ ବା ସାହାନାମା ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରି ସାରିଲେ, ମାମୁଦ୍ ଏହାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷେ ଅସରଫି (ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା) ଦେବେ ବୋଲି କହିଥିଲେ । ଗ୍ରନ୍ଥ ଶେଷ ହେବା ପରେ ମାହମୁଦ୍ ଏହାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷେ ରୌପ୍ୟ ମୁଦ୍ରା ଯାଚିବାରୁ ଏ ତାହା ଫେରାଇ ଦେଲେ । ଫର୍ଦ୍ଦଉସିଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁପରେ ମାମୁଦ୍ ତାଙ୍କ ଝିଅଙ୍କୁ ଲକ୍ଷେ ଅସରଫି ଦେଲେ ।]

ଫର୍ ଫର୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ (ସଂ ଫର୍ଫର; ଫା. ଫର୍ ଫର୍—
Phar phar ବ୍ୟସ୍ତ)—୧ । ପତଳା ଲୁଗାଆଦି ପବନରେ (ଫରଫର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉଡ଼ିବା ଶବ୍ଦ—1. Flapping sound
फर फर of thin things flowing in the air.
फर फर ତିଳକ ବେଶ ବେଶ ହୋଇ ଭୂମରେ
ଉଡ଼ୁଛନ୍ତି ବେଳେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଫରଫରେ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ଅତ୍ୟଧିକ; ଖୁବ୍‌ବେଶି—2. Very; much.
(ଯଥା—ଧୋବ ଫର୍ ଫର୍)
୩ । ଅତି ଚଞ୍ଚଳ; ତ୍ୱରିତ—3. Hastily.
୪ । ଅଧୀର ରୂପେ—4. Impatiently.

ଫରର୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଚଢ଼େଇ ଉଡ଼ିଯିବାର ଶବ୍ଦ—
Phar-r 1. The flapping sound of a bird flying in the air.
[ଦ୍ର—ଛୋଟ ଚଢ଼େଇ ଉଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦକୁ ଫୁରୁର୍ ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । ଲୁଗା ଚିରିବାର ଶବ୍ଦ—2. The sound produced when a piece of cloth is torn up.

ଫର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫଳକ)—ଢାଲ—Shield.
Phara ଗ୍ରା. ଉଚ୍ଚାର (ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତୀୟ ଲୋକଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୋଷ; ଳ ସ୍ଥାନରେ ର ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଫଳ—Fruit.
ପ୍ରା. (ବସ୍ତର) ବି—ଫଳ—Fruit.

ଫରକ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଫର୍କ୍)—୧ । ଦୂରତ୍ୱ—
Pharaka 1. Distance; interval.
फर्क ୨ । ଫରକତା; ପାର୍ଥକ୍ୟ; ପ୍ରଭେଦ—
फर्क 2. Difference; discrepancy.
(ଫର୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଣ—୧ । ଭିନ୍ନ—
1. Different; discrepant.
୨ । ଅଲଗା; ପୃଥକ୍—2. Separate; distinct.
୩ । ଦୂର—3. Distant.

ଫରକଟା—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ପୃଥକ୍; ଆ. ଫର୍କ୍=ପୃଥକ୍)—
Pharakaṭā ୧ । ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇଥିବା—
ଫର୍କଟା } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Separated; parted from each
ଫର୍କଟିଆ } other.
फर्कटिया ଫରକଟା ଗୋଡ଼େ ଦୁଏ ପୁଣ ଠିଆ
छितराहुआ; फैलाहुआ ଉଧାଜାତ. ଦରବାର ।
୨ । ଦୁଇ ଶାଖା ବନ୍ଧୁରି ହୋଇ ପୃଥକ ହୋଇ ଯାଇଥିବା—
2. Divergent; with the two ends diverging from each other.

ଫରକଟା(ଟେ)ଇ ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ ଫାଙ୍କଫାଙ୍କ
Pharakaṭā(ṭe)i chālibā କରି ଚାଲିବା—To straddle;
फर्कटे चला to walk by keeping the legs diverging
टाँग फैलाकर चलना from each other.

ଫରକଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଇ ଶାଖାକୁ ବନ୍ଧୁର କରି
Pharakaṭā(ṭe)ibā ଅନ୍ୟୋନ୍ୟଠାରୁ ଏକ ମୁଣ୍ଡରେ ପୃଥକ୍
[ଫର୍କଟା(ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] କରାଇବା—1. To cause to
फर्काना diverge from one another.
छितराना, फैलाना ୨ । ବିସ୍ତାର କରିବା; ମେଲା କରିବା—
2. To open; to spread open.
୩ । ଫାଙ୍କ ଫାଙ୍କ କରିବା—3. To separate.

ଫରକଟା ଗୋଡ଼ା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟା
Pharakaṭā goṛā ଫରକଟା ହୋଇଥାଏ—Having one's
(ଫର୍କଟା ଗୋଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) legs diverging from each other; bandy-legged.
(ଫରକଟୀ ଗୋଡ଼ୀ, ଫରକଟୀ ଗୋଡ଼େଇ, ଫରକଟେଇ ଗୋଡ଼ୀ, ଫର୍କଟୀ ଗୋଡ଼ୀ, ଫର୍କଟୀ ଗୋଡ଼େଇ, ଫର୍କଟେଇ ଗୋଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଫରକା(କ୍କା)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ବଢ଼େଇଙ୍କର ଉପକରଣ ଭଅଁର; Pharakā(kkā) ଯେଉଁ ଭଅଁରଦ୍ୱାରା ଛିଦ୍ରର ମୁହଁକୁ ବଡ଼
करका କରାଯାଏ—A boring instrument for
फरका widening the mouth of a hole.

ଫରକା ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସରୁଆ ଭଅଁରରେ କରାଯାଇ
Pharakā pakā(ke)ibā ଥିବା ଛିଦ୍ରର ମୁହଁକୁ ଫରକା ଯନ୍ତ୍ର-
ଦ୍ୱାରା ଚଉଡ଼ା କରିଦେବା—To widen the mouth of a hole, so that the head of a screw will fit into it.
[ଦ୍ର—ଏପରି କଲେ ଉକ୍ତ ଛିଦ୍ରରେ ଅଣାଯିବା ପେଚକଣ୍ଟାର ଛତ କାଠର ପୃଷ୍ଠସଙ୍ଗେ ସମତଳ ହୋଇ ବସିଯାଏ ।]

ଫରକ୍କାବାଦ ଟଙ୍କା—ଦେ. ବି—ଇଂରାଜ ଅଧିକାର ପୂର୍ବରୁ ଭାରତ
Pharakkābāda tankā ପ୍ରଚଳିତ ରୌପ୍ୟମୁଦ୍ରା—
ফরক্কাবাদ টাকা फरक्काबाद रुपया Furukhabad rupee.

ଫରଚା— ଦେ. ବିଣ. [ସଂ. ପରିଷ୍କାର; ସଂ. ସ୍ପୃଶ୍ୟ; ପ୍ରା.ଫରସ୍ସ (ହି.ଶ.)]—
Pharachā ୧ । ବିସ୍ତୃତ; ପ୍ରଶସ୍ତ; ଚଉଡ଼ା—
(ଫର୍ଚ୍ଚା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Broad; wide.
ফরসা ୨ । ସୁନ୍ଦର—2. Fair.
फरछा; फरचा ୩ । ସ୍ପଷ୍ଟ—3. Clear; distinct.

ଥିଗୁ ଜାଣିଲେ ସେ ହାର ଯାହାର
ଫରଚ୍ଚରେ ନ ବୋଇଲେ ଭରର । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

୪ । ନିର୍ମଳ; ପରିଷ୍କୃତ—4. Clean.
୫ । ସୁପ୍ରକାଶିତ—5. Manifest.
୬ । ଆଲୋକିତ—6. Lighted.
୭ । ସାବକାଶ—7. Spacious.
୮ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—8. Bright.
ବି—୧ । ପ୍ରକାଶ—1. Manifestation.
୨ । ଆଲୋକ—2. Light.
୩ । ରାତି ପାହିଯିବା ଅବସ୍ଥା—3. Daybreak.
୪ । ପରିଷ୍କୃତ ହେବା—4. Clearance.
୫ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା—5. Brightness.

ଫରଚା(ଚେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିସ୍ତାର କରିବା—
Pharachā(che)ibā 1. To spread.
फर्कान ୨ । ମେଲା କରିବା—2. To unjoin; to open.
फैलाना; फरचाना ୩ । ଚଉଡ଼ା କରିବା—3. To widen.

ଫରଚା ହେବା—ଦେ· ବି—ଫସରଫାଟି ଯିବା; ସକାଳର ଆଲୁଅ ସ୍ପଷ୍ଟ
Pharachā hebā ହେବା—Dawn; daybreak.
রাতপোহান पौ फटना

ଫରଦ୍‌ଓସବ୍‌ରିନ୍— ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ସ୍ୱର୍ଗ (ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ
Pharad-osab-rin ମତରେ)—The heaven (of the Mahomedans).

ଫରଦ—ବୈଦେ ବି. (ଫା. ଫର୍ଦ୍ = ଏକ ସଂଖ୍ୟା) —
Pharada ୧ । କାଗଜ ବା ଲୁଗାର ଏକ ଖଣ୍ଡ—
ଫର୍ଦ୍ଦ, ଫର୍ଦ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. A piece or standard sheet of cloth or paper.
फर्द [ଦ୍ର—[illegible] ଫରଦ କାଗଜରେ ୧ ଦସ୍ତା ଓ ୨୦ ଦସ୍ତାରେ
फरद् ୧ ରିମ୍ ହୁଏ, ଏକଖଣ୍ଡ ସାଲକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ଫରଦ ସାଲ ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ତାଲିକା—2. List; inventory; catalogue.

ଏ ଦରବାରର ଅସଳ ଫରଦ
ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତ ପାଖେ କରିଦେବ ରଦ । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

ଫରନ୍ଦ—ଦେ. ବି—ପରନ୍ଦ (ଦେଖ)
Pharanda Paranda (See)

ଫର ଫନ୍ଦ—ଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଫନ୍ଦ୍, ଫନ୍ = ଜାଲ)—୧ । ଉପାୟ—
Phara phanda 1. Means.
फन्दी ୨ । ଆଶ୍ରୟ—2. Shelter; refuge.
फरफन्द् ୩ । ଜୀବିକା—3. Livelihood.
ଫରଫନ୍ଦା, ଫରଫନ୍ଧ; ଫରଫନ୍ଦ, ଫରଫନ୍ଦା; ଫରଫନ୍ଧ, ଫର୍ଫନ୍ଦ; ଫର୍ଫନ୍ଦା, ଫର୍ଫନ୍ଧ } ଅନ୍ୟରୂପ
୪ । ଦାଉଁପେଚ; ଛଳ; କପଟ—4. Deceit.
୫ । କୌଶଳ—5 Stratagem.

ଫର ଫର—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ (ତୁଳ. ସଂ. ସ୍ଫରତ୍ ଫରଫରାଯତେ)—
Phara phara ୧ । ଫର୍ ଫର୍ (ଦେଖ)
फर फर 1. Phar phar (See)
फरफर ୨ । ସାମାନ୍ୟ ବୃଷ୍ଟି ପତନର ଶବ୍ଦ—
(ଫର୍ଫର—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Sound of a light shower of rain.

ମେଘଟା ଝର ଝର ଫର ଫର କରୁଥିଲା । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ବିଣ—୧ । ଅହଙ୍କାରରେ ଫୀତ; ଯେ ନିଜର ବଡ଼ିମା ଦେଖାଇ ହୁଏ—1. Swollen with pride.
୨ । ଇତସ୍ତତଃ ଗର୍ବସହକାରେ ଯିବା ଆସିବା କରୁଥିବା—
2. Moving to and fro with pride; strutting.

ସଭାପତିଙ୍କର ଝଟଣା ହଙ୍କର
ବୋଲି କେହି ହେଉଛନ୍ତି ଫରଫର । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

ଫର ଫରା—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)— ସାମାନ୍ୟ ବର୍ଷା; ଲିଫି ଲିଫି—
Phara pharā A light shower; drizzle.
গুঁড়িগুঁড়ি বৃষ্টি ଆଠ ଦୁମ୍ବାଣି ଷୋଳ ଅସର
फुआर पडना ଦଣ୍ଡେ ଫରଫରା ଚଉଷଠି କୁଣ୍ଡାଏ ସର
ତେବେ ଯାଇ ଚଷାର ପେଟ ହୁଏ ପୂର । କୃଷିବଚନ ।

ଫର ଫରିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଫର୍ଫର = ଚପଳ) —୧ । ଫାଜିଲ୍—
Phara phariā 1. Light-hearted; braggart.
(ଫରଫରୀ, ଫରଫରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଚପଳ,—
(ଫରଫରା, ଫର୍ଫରିଆ – ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Hasty; restless.
ফরফরে ୩ । ଖୁବ୍ ପତଳା; ଝିଲ୍‌ମିଲ୍—
फरफराता हुआ 3. Very thin; of delicate texture.

ଫର(ରେ)ବ୍—ବୈଦେ. ବି.—(କଚରିଆ) (ଫା. ଫରେବ୍)—ଛଳ;
Phara(re)b ফরেব फरेब କପଟ—Deceit.

ଫର(ରେ)ବ୍‌ବାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ.(କଚରିଆ)—(ଫା.)(ଫରେବ୍‌ବାଜ୍)
Phara(re)b-bāj —୧ । ପ୍ରତାରକ—1. Cheating, deceitful; fraudulent.
ফরেববাজ फरेबबाज
(ଫରେବ୍‌ବାଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଫନ୍ଦିବାଜ୍—2. Artful.

ଫର(ରେ)ବ—ବୈଦେ. ବଣ. (କଚରଥ) (ଅ. ଫରେବୀ)—
Phara(re)bi ୧ । ପ୍ରତାରଣାପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Deceitful.
ଫରବ
ଫରେବ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଚାତୁରୀପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Fraudulent.
ଫରେବୀ
ବ.—୧ । ଚାତୁରୀ—1. Fraud.
ଫରେବୀ ୨ । ଠକାମି; ପ୍ରତାରଣା—
फरेबी 2. Deceit; trick; cheating.

ଫର(ରେ)ବ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (କଚରଥ)—ଚାତୁରୀ କରିବା—
Phara(re)bi kārdhibā To defraud; to act
ফরেবী করা **फरेबी निकालना** fraudulently.

ଫରମା—ବୈଦେ. ବ.—ଫର୍ମା (ଦେଖ)
Pharamā Pharmā (See)

ଫରମାନ—ବୈଦେ. ବ.—(ଫା. ଫର୍‌ମାନ୍; ତୁଳ. ସଂ. ପ୍ରମାଣପତ୍ର)—
Pharamān ୧ । ପରୁୱାନା; ରାଜାଙ୍କର ଆଦେଶ ପତ୍ର—
ফরমান 1. King's order; royal mandate.
फरमान ୨ । ଖମୁ ଚିଠାଉ; ସନନ୍ଦ—
2. Sanad; firman.

ଫରମାନ୍ ବରଦାର୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା.)—୧ । ଆଜ୍ଞାନୁଗତ (ଭୃତ୍ୟ)
Pharaman-baradār 1. Subservient; obedient.
(ଫରମା ବରଦାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଆଦେଶ ପାଳନକାରୀ-
ଫରମାନ୍ ବରଦାରୀ
ଫରମା ବରଦାରୀ } —ବ 2. Carrying out the master's orders.

ଫରମାସ(ସି)—ବୈଦେ. ବ.—(ଫା. ଫରମାଇସ୍)—୧ । ଆଦେଶ;
Pharamāsa(si) ବରାଦ—1. Order.
ଫରମାଇସ(ସି)
ଫରମାଏସ(ସି) } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ତିଆର କରିବା
ଫର୍ମାସ(ସି)
ବା ଯୋଗାଇବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ—2. Special
ফরমাস order for the supply of a thing.
फरमाइश ଖେଦେ ଏ ସୁଦର ଖମୁଙ୍କ ପରଚରନ୍ତି ଫରମାସ ।
ବନ୍ଧୁର୍ଦ୍ଧ୍ୟ. ବଶୋଷ ବଣ୍ଣ. ୭. ଗୀତ ।

ফরমাসী ବଣ.—(ଫା. ଫରମାଇଶୀ)—୧ । ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ
फरमाइशी ପ୍ରସ୍ତୁତ ବା ଯୋଗା ହୋଇଥିବା—1. Specially made or supplied to order.
୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.

ଫରମାସ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ବରାଦ କରିବା; କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ
Pharamāsa karibā ପାଇଁ ବିଶେଷ ଆଦେଶ ଦେବା—
ফরমাস করা **फरमाना** 1. To order a special thing.
ଫରମାସିବା
ଫରମାସ ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ବିବେଚନା କରିବା; ବିଚାର
କରିବା—2. To consider.
ରେ ବଶୋଷ । ଫରମାସ ମନେ ମନେ ।
ବନ୍ଧୁର୍ଦ୍ଧ୍ୟ. ବଶୋଷ ଚଣ୍ଡ. ଫ. ଗୀତ ।
୩ । ଆଦେଶ କରିବା—3. To order.

ଫରମାସ ମୁତାବକ—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବଣ.—(ଫା. ଫରମାଇଶ୍+
Pharamāsa mutābaka ମୋତାବକ୍)—ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ-
ফরমাস মোতাবক To order; as per order
फरमाइस मोताबिक़ ଫରମାସ ମାଫିକ(କେ)
ଫରମାସକୁ ଗୁହିଁ } —ଅନ୍ୟରୂପ

ଫରଳ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ସ୍ଫାୟ ଧାତୁ)—ବିସ୍ତୃତ—
Pharala Spreading; wide.
ମଦନ ମଦ ବରଧନ କଚ, ସବଳ ଫରଳ ଚରଣତଳ—ଉକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଫରଲଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଫର୍ଲଙ୍ଗ୍)—ଇଂରାଜୀ ଦୂରତ୍ୱ ପରିମାଣ
Pharalang ବିଶେଷ; ମାଇଲର ଆଠ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ; ୨୨୦
ফর্লঙ্গ **फरलांग** (ଫର୍ଲଙ୍ଗ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗଜ—Furlong.

ଫରଲୋ—ବୈଦେ. ବ—(ଇଂ. ଫର୍ଲୋ)—ଫର୍ଲୋ (ଦେଖ)—
Pharalo Pharlo (See).

ଫରସ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ପରସ୍ପାର)—ନିର୍ମଳ—Clean.
Pharasa ବଉଦାରୁ ଅବଲେଷ ଦେଖ ଫରସ । ଭକ୍ତ ।
ବୈଦେ.ବ.(ଫା. ଓ ଅ. ଫର୍ଶ୍)—ବଇଠକଖାନାର ଚଟାଣରେ
ফরস ପଡ଼ିଥିବା ସତରଞ୍ଜି ବା ଗାଲିଚା ଆଦି ଉପରେ ବିଛାଯାଇଥିବା
फरश ବଡ଼ ଗୁଦର—Floor-cloth.
(ଫର୍ସ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫରସା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ. (ସଂ. ପରଶୁ; ତୁଳ. ହି. ଫରସା)—
Pharasā ଫାରସା (ଦେଖ)—Phārasā (See).

ଫରସି—ବୈଦେ. ବ—(ବର୍ଣ୍ଣିଅ ଶବ୍ଦ)(ଫା. ଫର୍ଶୀ)—ମେଡାଲ୍,ହୁକା ଓ
Pharasi ଅଳଙ୍କାରରେ ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ନଳୀ ଆଦି ଝଳା ଯାଇ
ফর্সী ଥାଏ—The part of a medal, smoking pipe
फरसी or ornament to which another portion is soldered.

ଫରାକ—ଦେ. ବ—(ତୁଳ. ଫା. ଫରାମୋଶ୍=ବିସ୍ମୃତ)—ବିସ୍ମରଣ—
Pharāka Forgetting.
ବୈଦେ. ବ—(ଇଂ. ଫ୍ରକ୍) ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଓ ଶିଶୁଙ୍କ ପରିଧେୟ ଢିଲା
ফ্রক্,ফরাক্ **फराक** କୁର୍ତ୍ତା—Frock.

ଫରାକତ(ତି)—ବୈଦେ. ବଣ—(ଅ. ଫରାଖ୍=ବିସ୍ତୃତ)—୧ । ବିସ୍ତୃତ—
Pharākat(ti) 1. Wide; extensive.
[ଫରାଖତ(ତି)—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ନିର୍ମଳ—2. Clear.
ফরাকৎ ୩ । ସାବକାଶ—3. Spacious.
फराकत ୪ । ପୃଥକ୍ କୃତ—4. Separated.
୫ । ଉନ୍ମୁକ୍ତ; ଖୋଲା—5. Open.
୬ । ସମତଳ—6. Plain.
୭ । ଚଉଡ଼ା—7. Broad.
ବ (ଅ. ଫରାଗତ)—୧ । ମୁକ୍ତି—1. Relief; release.
ফরাকৎ ୨ । ଅବସର; ଅବକାଶ—2. Leisure.
फराग़ति ୩ । ଛୁଟି—3. Leave; vacation.
୪ । ପୃଥକତ୍ୱ; ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା—
4. Distinctness; separateness.

ଫରାକତ(ତି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଫାରଖତ୍; ଆ. ଫାରଗ୍‌ଖତ୍= Pharākata (ti) ମୁକ୍ତିପତ୍ର)—୧ । ମୁକ୍ତିପତ୍ର—1. Deed of release.
ଫରାଖତ(ତି) } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫାରକ(ଖ)ତ(ତି) }
ଫାରଖତ ୨ । ସଂଶୋଧନ ପାଉତି— 2. A receipt in full satisfaction or discharge.
ফারখতী ୩ । ଖୋଲା ବା ମୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ—3. Open space.
୪ । ସ୍ୱୀକାର ପତ୍ର— 4. Deed of acknowledgement.
୫ । ଛାଡ଼ ପତ୍ର—5. A deed of divorce.

ଫରାକତି—ବୈଦେ. ବିଣ—(ଫା. ଫାରଗ୍)—୧ । ମୁକ୍ତ— Pharākati 1. Released.
ଫରାକତିଆ }
ଫରାଖତି } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । (ଫା. ଫରାଖ୍) ଖୋଲା; ଉନ୍ମୁକ୍ତ— 2. Opened; open.
ଫରାଖତିଆ } ୩ । (ଆ. ଫାରଗ୍‌ଖତୀ) ଛାଡ଼ପତ୍ର ଦିଆ
ফরাকৎ ଯାଇଥିବା—3. Divorced.
फराखत ୪ । (ଆ. ଫରାଖ୍) ସ୍ଥାନ ବିଶିଷ୍ଟ; ଆୟତ— 4. Spacious.

ଫରାର(ରି)—ବୈଦେ. ବିଣ. (କଚେରିଆ) (ଆ. ଫରାର୍)—ପଳାତକ; Pharār(ri) ଫେରାର—Fugitive; absconding.
ফোরার फ़रार

ଫରାସ—ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଆ. ଫରଶ୍=ବିଛଣା) ଭୂଇଁରେ ବିଛାଯିବା Pharāsa ବଡ଼ ଆସନ; ସତରଞ୍ଚ—1. A floor-mat.
ফরাস ୨ । (ଆ. ଫର୍‌ରାଶ୍) ଗୃହର ନୀଚ କର୍ମ କରିବା ଚାକର— 2. Menial servant.
फरास
୩ । (ଫା. ଫରାସୀସ୍; ଇଂ. ଫ୍ରାନ୍ସ୍) ଫ୍ରାନ୍ସ ଦେଶ—3. France.

ଫରାସୀ—ବୈଦେ. ବିଣ· (ଇଂ. ଫ୍ରାନ୍ସ=ଦେଶବିଶେଷ; ଫା. ଫରାସୀସ୍ Pharāsi =ଫ୍ରାନ୍ସ ଦେଶ)—ଫ୍ରାନ୍ସ ଦେଶୀୟ— French.
ফরাসী फरासीसी (ଫରାସିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫରାସିସ୍ ଛତର ମିରଜେଇ । ରାଧାନାଥ· ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

ବୈଦେ. ବି.—୧ । ଫ୍ରାନ୍ସ ଦେଶ—1. France.
୨ । ଫ୍ରାନ୍ସ ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Frenchman.

ଫରାସୀ ଡଙ୍ଗା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫ୍ରାନ୍ସ. ଭୁଲ. ଫା. ଫରାସୀସ୍)— Pharāsi ḍangā ୧ । ଫ୍ରାନ୍ସ ଦେଶର ଅଧିକୃତ ରାଜ୍ୟ—
ফরাসডাঙ্গা 1. French territory; French possession.
फरासडिङ्गा
ଫରାସ (ଡ, ଡା,ଡ,ଡେ)ଙ୍ଗା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫରାସୀ (ଡା,ଡ,ଡେ)ଙ୍ଗା }
୨ । (ନାମ) କଲିକତାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଫ୍ରାନ୍ସ ଅଧିକୃତ ଗଙ୍ଗା ତୀରବର୍ତ୍ତୀ ନଗର; ଚନ୍ଦନ ନଗର— 2. Chandernagore (a French town near Calcutta).
୩ । ବାଲେଶ୍ୱର ସହରରେ ଥିବା ଫରାସୀ ଅଧିକୃତ ଏକ ସ୍ଥାନ— 3. Name of a small area in the town of Balasore, which is in possession of the French.
୪ । ଫରାସୀଡଙ୍ଗା (କଲିକତା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଚନ୍ଦନ ନଗର)ରେ ବୁଣା ହେଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ସରୁ ଲୁଗା— 4. A kind of fine cloth woven in Chandernagore.

ଫରି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଫଳକ; ଭୁଲ. ଆ. ଫରାକ୍=ସୈନ୍ୟ; ସେନା- Phari ଦଳ)—୧ । ଫଡ଼ି (ଦେଖ)—1. Phaṛdi (See)
୨ । ଚମ ଅଢ଼ଣୀ; ଢାଲ—2. Shield.

କାମ ଧନୁ ନିଚୟ ଫରି ମଧ୍ୟେ ଭରି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୩ । ତନ୍ତୁଙ୍କର ବ୍ୟବହୃତ ନଟେଇର ମଝି ବାଡ଼ିଟି ଦଣ୍ଡିକୁ ଧରିବା ଲାଗି ରହିଥିବା ଛକ—3. A wooden cross which holds up the stick of a spindle.

ଫରିଆଦ(ଦି)—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି.—ଫେରାଦ ୧ (ଦେଖ)— Phariāda(di) Pherāda 1. (See)

ପୃଥ୍ୱୀଦେବ କହନ୍ତେ ସପ୍ତସୁରୁ ବୋଲେ କରୁ ଫରିଅଦ ।
କନ୍ଦର୍ପଦର୍ପ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଫରିକ—ଦେ. ବି —ଫରିକାର ୧ (ଦେଖ) Pharika Pharikāra 1 (See)

ଫରି କଚ୍ଛା—ଦେ. ବି.—ପାଇକଚ୍ଛା; ଫରି ଖେଳିବା ବେଳେ ଲୁଗାର Phari kachhā ଓହଳ ଥିବା ଫେରକୁ କଚ୍ଛ ଆଡ଼େ ଖୋସି ପିନ୍ଧିବା—A mode of tucking up the front end of the loin cloth towards the back (like sword-players.)

ଫରିକନା—ଦେ. ବି.—ଖଡ୍ଗ ପରି ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ— Pharikanā A sword-like weapon.
(ଫର୍କନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫରିକା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ଫରିକାର (ଦେଖ) Pharikā Pharikāra (See)

ଫରିକାର—ବୈଦେ.. ବି· (ଆ. ଫରାକ୍=ସୈନ୍ୟ)—୧ । ଢାଲ ଓ ଖଣ୍ଡା Pharikāra ଧରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. Swordsman; a person armed with sword and shield.
ফরিকার, ফরিকাল
सिपाही

ଫରିକାର ଲୋକେ ଧରନ୍ତି ଶସ୍ତ୍ରମାନ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ସେନା; ସୈନ୍ୟ ଦଳ— 2. Army; a body of soldiers.
୩ । ଫଡ଼ିକାର (ଦେଖ)—3. Phaṛdikāra (See)

ଫରି ଖେଳ—ଦେ. ବି.—ଖଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ଖେଳ— Phari khela Sword-play.

ଫରି ଖେଳିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ଖେଳିବା— Phari khelibā To play with swords.

ଫରି ମାନ—ଦେ. ବି.—ଖଣ୍ଡାର ଖୋଳ ବା ଖାପ— Phari māna Scabbard; sheath of a sword.

ପାଇକେ ଫରିମାନ ଅଣ୍ଟରେ କଷିଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅାଦି ।

ଫରିସ୍ତା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ମୁସଲମାନ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ
Pharistā କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ଈଶ୍ୱର ପ୍ରେରିତ ଦୂତ—
ফরিস্তা A Divine messenger; angel (of the
फरिश्ता Mahamedans.)

ଫରୁଆ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ପୁଟକ; ପରୁବକ=ଗୁଆର ଡବା)—୧ । କାଠ
Pharuā ବା ଧାତୁର ଢୁଙ୍କଣାଲଯୁକ୍ତ ଗୋଲ ପାତ୍ର; ଡବା—
কৌটা 1. A gallipot; a small circular box
कटुया, कटोरदान with removeable lid.

ଫରୁଅରେ ପରୁ ଭରେଇକରେ ଭରି ରଖ ସେ ଘଳମନ୍ଦିର ।
ଜଗମୁଦ୍ର, କଶୋଧରଜମ୍ଭୁ. ପ. ଗୀତ ।

୨ । ଗାତ—2. Hole.
୩ । ଗେଜ—3. Wooden pin; peg.
୪ । ଗୋଲମୁଣ୍ଡୀ କଣ୍ଟା; ଛତବାଲା କଣ୍ଟା—
4. A nail with an umbrella-like top.

କବାଟରେ ଫରୁଆ ହୋଇଛୁ ପାଣି ହାତ ।
ପ୍ରାଚୀ. କୃଷ୍ଣଭୂଷଣ ଗୀତା ।

ଫରେବ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଫରବ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Phareb (etc) Pharab etc. (See)

ଫରେଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ବଣ; ଜଙ୍ଗଲ—
Pharesht 1. Forest.
ফরেষ্ট फरेस्ट ୨ । ରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ—2. Protected forest.

ଫରେଷ୍ଟ ଗାର୍ଡ଼ (ର୍ଡ)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ଜଗିବା ପାଇଁ
Pharesht gārd(rd) ନିଯୁକ୍ତ ପିଅଦା; ଜଙ୍ଗଲ ଜଗୁଆଳ—
ফরেষ্টগাড় फरेस्टगार्ड Forest guard.

ଫରେଷ୍ଟ ନାକାଘର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଫରେଷ୍ଟଗାର୍ଡ଼ ବା
Pharesht nākāghara ଜଙ୍ଗଲର ଜଗୁଆଳମାନେ ରହିବା-
ବସାଘର (ଯେଉଁଠାରେ ସେମାନେ ଜଙ୍ଗଲରୁ ମାଲ ନେବା
ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କଠାରୁ ଶୁଳ୍କ ଆଦାୟ କରନ୍ତି)—The room
where the forest guards keep watch and
realise tolls for forest produce.
(ଯଥା—ସଦର ତହସିଲଦାର ଓଡ଼ଗାଁ ଅସ୍ଥ କ୍ଷାମ୍ପରେ ଫରେଷ୍ଟ
ନାକାଘର ରହିବାର ସ୍ଥିର ହୋଇଅଛି—ଦୈନିକଆଶା)

ଫରେଷ୍ଟ ରେଞ୍ଜର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲର ତଦାରଖିବା
Pharesht renjar ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ—Forest-ranger.
ফরেষ্টরেঞ্জর फरेस्टरेंजर

ଫରେଷ୍ଟ(ଷ୍ଟା)ର୍—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ)—ରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ
Pharesht̤a(sht̤ā)r ବା ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—Forester.
ফরেষ্টার फरेस्टार

ଫର୍ଜ୍—ବୈଦେ. (ଆ) ବି—୧ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ—
Pharj ফর্জ फर्ज 1. Duty.
୨ । ଉତ୍ତରଦାୟିତ୍ୱ—2. Responsibility.
୩ । କଳ୍ପନା—3. Imagination.

ଫର୍ଦ(ର୍ଦା)ଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ଲୋକ
Pharda(rdā)liā ଗୋଟାଏ କଥାକୁ ଲମ୍ବାଇ ଲମ୍ବାଇ ବାରମ୍ବାର
[ଫର୍ଦ(ର୍ଦା)ଲେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ] କହି ଲାଗେ—A person who
repeats a matter several times.

ଫର୍ଦ(ର୍ଦା)ଲି ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଗୋଟାଏ କଥାକୁ ବହୁ-
Pharda(rdā)li hebā ବାର ଘୋଷି ବା ବଢ଼େଇକରି କହିବା—
To repeat a thing several times.

ଫର୍ଫର(ରା)—ସଂ. ବିଣ—(ସ୍ଫୁର୍ ଧାତୁ=ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ;
Pharphara(rā) ନିପାତନ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ; ଚପଳ—
Restless; hasty; very brisk.

ଫର୍ଫରିକ—ସଂ. ବି (ସ୍ଫୁର୍ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଇକ)—
Pharpharika ୧ । ଚପେଟ; ଚାପୁଡ଼ା—1. Slap.
୨ । ପଲ୍ଲବ. ନୂତନ କୋମଳ ପତ୍ର—
2. New tender leaves.
୩ । ସ୍ନିଗ୍ଧତା—3. Sweetness.
୪ । ମୃଦୁତା—3, Mildness.

ଫର୍ଫରିକା—ସଂ. ବି. (ଫର୍ଫରିକ+ଆ)—୧ । ପାଦୁକା—
Pharpharikā 1. Shoes;
୨ । ଚଟି ଯୋତା—2 Slippers.

ଫର୍ଫସା କୁଡ଼ାଏର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମାଟିହଣା କୁରାଢ଼ି; କାଙ୍କ-
Pharphasā kurdāer An axe to cut earth.

ଫର୍ମ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟ ଲେଖାଯିବା ପାଇଁ ଘର
Pharm କଟା ଯାଇଥିବା କାଗଜ; ଫାରମ—
ফর্ম फारम Form; tabulated form.
ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି—ସ୍କୁଲର ଶ୍ରେଣୀ ବା କ୍ଲାସ୍—
Class in a school.

ଫର୍ମା—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଫ୍ରେମ୍; ଫର୍ମ)—୧ । ଛାଞ୍ଚ—
Pharmā 1. A mould.
୨ । (ଇଂ. ଫ୍ରେମ୍) ଛବିର ଚାରିପାଖେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା କାଠର
ଖଣ୍ଡ—2. The frame set round a picture.
୩ । (ଛାପାଖାନା) ଛାପା ହେବା ପାଇଁ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଥିବା ଅକ୍ଷରର ଛାଞ୍ଚ—
3. A form in printing.

ଫର୍ଲଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଦୂରତ୍ୱ ପରିମାଣ; ଏକ ମାଇଲର ଅଷ୍ଟମାଂଶ;
Pharlang ୨୨୦ ଗଜ—One eighth of a mile.
ফর্লঙ্গ फर्लांग

ଫର୍ଲୋ—ବୈଦେ. ବି—ବହୁଦିନ ଚାକିରି କରିବା ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ
Pharlo ଅର୍ଦ୍ଧ ବେତନରେ ମିଳିବା ଦୀର୍ଘ ଛୁଟି—Furlough.
ফর্লো फर्लो

ଫଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଫଳିବା—
Phal (root) I. To bear fruit.
୨ । ନିଷ୍ପନ୍ନ ହେବା—2. To be accomplished.
୩ । ଉର୍ବର କରିବା—3. To fructify; to fertilise.
୪ । ଗମନ କରିବା—4. To go.
୫ । ଭେଦ କରିବା—5. To pierce.
୬ । ବିଭକ୍ତ କରିବା—6. To divide.

ଫଲ୍‌ଶା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ପଲାଶ)—ପଲାଶ; କିଂଶୁକ—
Phal-śā Butea Frondosa (tree).

ଫଲ୍‌ହା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତଳ; ଧାନ ଆଦି ଗଛର ଗୁଛି—
Phal-hā Seedling.

ଫଳ—ସଂ. ବି—(ଫଳ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବୃକ୍ଷଲତାଦିରୁ ଜାତ
Phala ଶସ୍ୟ ବା ବୀଜ ବିଶିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ—1. Fruit.

[ଦ୍ର—ଗଛ ଆଦିରେ ପ୍ରଥମେ ଫୁଲ ଧରେ ଓ ପରେ ତହିଁରୁ ଫଳ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବୀଜ ଓ ବୀଜକୋଷକୁ ଫଳ ବୋଲାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଲୋକବ୍ୟବହାରରେ ଫଳରେ ଥିବା ମଞ୍ଜିକୁ ବୀଜ ଓ ଧାନ, ଗହମ ଆଦିକୁ ଶସ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ । କୌଣସି କୌଣସି ଫଳରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ବୀଜ ଥାଏ; କୌଣସି କୌଣସି ଫଳରେ ଏକାଧିକ ବୀଜ ଥାଏ ଓ ଛୁଇଁ ଆଦିରେ ବହୁ ବୀଜ ଥାଏ ।]

୨ । ସନ୍ତାନ—2. Offspring.

୩ । କୌଣସି କ୍ରିୟାର ପରିଣାମ; ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁ—
3. Result; consequence; effect.

୪ । ଫସଲ—4. Crop.

୫ । ଲାଭ—5. Gain; acquisition; benefit.

୬ । ନିଷ୍ପତ୍ତି—6. Settlement.

୭ । କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧି—
7. Fulfilment; accomplishment.

୮ । ସମ୍ପତ୍ତି; ଧନ—8. Riches.

୯ । ଉନ୍ନତି; ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି—9. Affluence; blessing; prosperity.

୧୦ । ପ୍ରୟୋଜନ; ବ୍ୟବହାର—
10. Necessity; utility; use.

୧୧ । ସୁଖ—11. Happiness.

୧୨ । ଉତ୍ତର—12. Answer; reply.

୧୩ । ପୁରସ୍କାର—13. Reward; recompense.

୧୪ । ଢାଲ—14. Shield.

୧୫ । ଫଳକ; ତକ୍ତା; ପଟା—15. Plate; plank.

୧୬ । ଖଣ୍ଡା, ଛୁରୀଆଦି ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରର ଫଳା ବା ପାଢ଼ିଆ—
16. Blade of a weapon.

୧୭ । ବାଣାଗ୍ର; ଶରର ଲୌହ—
17. The head of an arrow; dart; barb.

୧୮ । ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା; ଫାଳ—18. Ploughshare.

୧୯ । ତ୍ରିଫଳା; ହରଡ଼ା, ବାହାଡ଼ା ଓ ଅଁଳା—
19. The three myrobalans.

୨୦ । ଜାଇଫଳ—20. Nutmeg.

୨୧ । ଗଣିତ ସମସ୍ୟାର ମୀମାଂସା—21. The solution or result of a mathematical problem or calculation.

(ଯଥା—୧ । ଯୋଗଫଳ—1. Sum; total. ୨ । ବିୟୋଗଫଳ—2. Difference. ୩ । ଗୁଣଫଳ—3. Product. ୪ । ଭାଗଫଳ—4. Quotient.)

୨୨ । ସ୍ତ୍ରୀରଜଃ; ଆର୍ତ୍ତବ—22. Menses.

୨୩ । ଦାନ—23. Gift; present.

୨୪ । କ୍ଷେତ୍ରଫଳ—24. Area.

୨୫ । (ବୀଜ ଗଣିତ) ସମୀକରଣ—25. Equation.

୨୬ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଗ୍ରହର ସମୀକରଣ—
26. (Astrology) The equation of a planet.

୨୭ । ମୁଷ୍କ; ଅଣ୍ଡକୋଷ—27. Testicle; scrotum.

୨୮ । ଆବୁ; ଦେହଉପରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ମାଂସଖଣ୍ଡ—
28. Tumour.

୨୯ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଦଣ୍ଡ ବା ପୁରସ୍କାର—
29. The reward or punishment for an action.

୩୦ । କଙ୍କାଳ (ହି. ଶ.)—30. Skeleton.

୩୧ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଗ୍ରହମାନଙ୍କ ବିଶିଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥିତି ବା ଯୋଗର ସୁଖ ବା ଦୁଃଖ ଆଦି ପରିଣାମ—
31. (Astrology) The effect (good or bad) of certain conjunction or position of planets.

୩୨ । ପଶାକାଠିରେ ଅଙ୍କିତ ବିନ୍ଦୁ ବା ଚିହ୍ନ (ହି. ଶ.)—
32. The points drawn on a die.

୩୩ । ପ୍ରତିଫଳ; ପ୍ରତୀକାର (ହି. ଶ.)—
33. Requital; retribution; remedy.

୩୪ । ପ୍ରଭାବ (ହି. ଶ.)—34. Influence.

୩୫ । (ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର) ସଂସାରରେ ଶୁଭକର୍ମର ପରିଣାମ (ଯଥା—ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ, ମୋକ୍ଷ) (ହି. ଶ.)—35. (Philosophy) The fourfold result of one's good actions in the world; summum bonum of human existence.

୩୬ । ପୂର୍ବଜନ୍ମକୃତ କର୍ମର ଇହଜନ୍ମରେ ଅନୁଭୂତ ସୁଖଦୁଃଖାଦି (ହି. ଶ.)—36. The result of one's acts in a previous existence.

୩୭ । (ବୈଦ୍ୟକ) କକ୍କୋଲ (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)
37. Kakkola (See)

୩୮ । ମୂଳଧନ ଖଟାଇବାଦ୍ୱାରା ମିଳିବା ଲାଭ ବା ସୁଧ—
38. Profit or interest on capital (Apte).

୩୯ । ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି—39. Progeny (Apte).

୪୦ । ତ୍ରୈରାଶିକରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂଖ୍ୟା—40. The second term in a rule of three sum (Apte).

୪୧ । କୁଟଜ; ପିତାକୋରୁଆ (ହି. ଶ.)—
41. Wrightea Antedysenterica (creeper).

ଦେ. ବି—୧ । ଭାଗ୍ୟ—1. Good luck.

କର୍ମ ଅବଳକୁ ଲୁଚିଲା ଫଳକୁ
କଂଶ ନୃପତି ବଳକୁ ଟେଲେ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୨ । ପୁଣ୍ୟ—2. Religious merit.

ଏମନ୍ତ ବିଜନ୍ମ କନକ ଶୃଙ୍ଗୀ ଗାଈ
ଶତେକ ଦେଲେ ଯେତେ ଫଳଟି ହୁଅଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅଦି ।

ଫଳକ—ସଂ. ବି. (ଫଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଢାଲ—
Phalaka 1. Shield.

୨ । ପଟା—2. Plate; plank; tablet.
୩ । ଅସ୍ତ୍ରର ପତ୍ର; ଫଳ—3. Blade of weapon.
୪ । କପାଳର ଅସ୍ଥି—4. Brow-bone.
୫ । ଧୋବା ଗଣ୍ଡି; ଯେଉଁ ପଟାରେ ଧୋବା ଲୁଗା କାଚେ—
5. Washerman's plank.
୬ । ନାଗ କେଶର—6. Mesua Ferra.
୭ । କରତଳ (ହ୍ରି. ଷ.)—7. Palm of the hand.
୮ । ଶୁଦର (ହ୍ରି. ଷ.)—8. Sheet.
୯ । ଫଳ—9. Fruit.
୧୦ । ଖଟର ପୃଷ୍ଠ (ଯହିଁ ଉପରେ ଲୋକେ ଶୁଅନ୍ତି) (ହ୍ରି. ଷ.)—
10. The back or ridge of a bedstead.
୧୧ । ମେଜ; ଟେବଲ (ହ୍ରି. ଷ.)—11. Table.

କଧରେ ଶାଗୀ ଫଳକ ଧାସ ଶୋଣ୍ଡ ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରତାଳନ୍ତ ।
ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଫଳ କଣ୍ଟକ—ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଫଳ+କଣ୍ଟକ)—୧ । ପଣସ (ହ୍ରି.ଷ.)
Phala kantaka — 1. Jack fruit.
୨ । ଖେତ ପାପଡ଼ା; ଘର ପୋଡୁଅ (ହ୍ରି. ଷ.)—
2. Oldenlandia Biflora (plant).

ଫଳ କଥା—ଦେ. ବ. (ସ. ଫଳ+କଥା)—୧ । ପ୍ରକୃତ ବିଷୟ—
Phala kathā — 1. Actual fact.
फल कथा बात — ଫଳ କଥା ଏତକ ଜାଣିଥିବ । ସ୍ଵାଧୀନ. ତବେଷା ?
୨ । ଶେଷ ଫଳ—2. The result.

ଫଳ କନ୍ଦଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଉଦ୍ରଣ) ବ. (ସନ୍ଦଭର ଶବ୍ଦ)—ଫଳମୂଳ—
Phala kandala — Fruits and roots.

ଫଳ କର—ଦେ. ବ—ଗଛର ଫଳ ଭୋଗ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଗଛର ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ଦେବା ଖଜଣା—Rent paid for the enjoyment of the fruits of a tree to the owner of the tree.
Phala kara
फलकर
फलकर

ଫଳ କାମ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଫଳ+କମ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ କାମି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କୃତ କର୍ମର ଫଳ କାମନାଯୁକ୍ତ; ଫଳ ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Desirous of the fruit of one's action.
Phala kāma
(ଫଳକାମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଫଳକାମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଫଳ କାମନା—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ+କାମନା)—କୌଣସି କୃତକାର୍ଯ୍ୟର ଫଳ ପାଇବାର ଆଶା—The hankering after the result of one's action.
Phala kāmanā
(ଫଳାକାଙ୍କ୍ଷା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଳକୀ—ସ. ବ (ଫଳକ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ, ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଫଳ ମାଛ
Phalakī — A kind of flat fresh water fish.
ସ. ବଣ ପୁଂ—ଢାଲି; ଯେ ଢାଲ ଧରିଥାଏ—
(ଫଳକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) — Armed with a shield.

ଫଳ କେଶର—ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଫଳ+କେଶର)—ନଡ଼ିଆ ଗଛ
Phala keśara — (ଶ୍ଳେନେନ୍ତ୍ର)—The cocoanut tree.

ଫଳ କୋଷ—ସ. ବ—ଅଣ୍ଡକୋଷ—
Phala kosha — Testicle.

ଫଳଗୁ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବ—ଫଲ୍ଗୁ (ଦେଖ)
Phalagu — Phalgu (See)
ଫଳଗୁରେ ସ୍ନାନ କରଇ ଯେଉଁ ନର .
ଫଳତଦେଇ ଦେହ ବସେ ସ୍ୱର୍ଗପୁର—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଫଳଗ୍ରାହୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଫଳ+ଗ୍ରହ୍ ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—ଯେ କୌଣସି ବିଷୟର ଫଳ ଗ୍ରହଣ କରେ—Enjoying or reaping the fruits.
Phalagrāhī
(ଫଳଗ୍ରାହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଫଳଭୋଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଳଛି—ପ୍ରାଦେ (ବାମଣ୍ଡା) ବ—ସାନ ଘର—
Phalachhi — A small house; cottage.

ଫଲଣା(ନା)—ବୈଦେ. ସର୍ବ (ଫା. ଫଲାଁ)—ଅମୁକ—
Phalanā(nā) — So and so.

ଫଲଣେଇ, ଫଲନା, ଫଲ୍ଲନା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଅଲଣା ଖିନା ସେ କାବ୍ୟ ନାହିଁ ଯହିଁ ଫଲଣାର ଝିଙ୍କଳ—ବକୁଳୀ ।

ବଣ (ଅ. ଫଲ୍ଲନ୍=ଯୋନି)—
୧ । ଅମୁକ—1. So and so.
फलना — ଯେବେ ଶୁଣିବେ ଫଲଣା ଜମିଦାର ହାତରେ ତେର୍ ଟଙ୍କା ଅଛି ଉକ୍ଷଣେ
फलना — ବୁଝିପିବେ ସେ କୃପଣ ଗୁଣବାନ୍ × × × ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

[ଦ୍ର—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ନ ଯାଇ ଏହି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଅଦାତା ଓ କୃପଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମୋଚ୍ଚାରଣ କଲେ ଅମଙ୍ଗଳ ଘଟେ ବୋଲି କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଦାତାର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ ନ କରି ଲୋକେ 'ଫଲଣା' ବାବୁ ବୋଲି କହିଲେ ସମସ୍ତେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଠଉରାଇ ନିଅନ୍ତି ।]
୧ । ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ (ବିଷୟ)—
1. Unmentionable (matter).
୨ । ଜଘନ୍ୟ (କଥା)—2. Dirty (matter).
୩ । ଅଶ୍ଳୀଳ (ଶବ୍ଦ)—3. Indecent (word).

ଫଳତଃ—ସ. କି. ବଣ (ଫଳ+ତସ୍)—୧ । ଫଳରେ; ବସ୍ତୁତଃ; କାର୍ଯ୍ୟତଃ
Phalatah — 1. In effect; in reality.
୨ । ଶେଷରେ—2. In the end; ultimately.
୩ । ପ୍ରକୃତରେ—3. Virtually; indeed.

ଫଳତ୍ରୟ—ସ. ବ—୧ । (ବୈଦ୍ୟକ) ତ୍ରିଫଳା; ହରିଡ଼ା, ବାହାଡ଼ା ଅଁଳା—1, The three myrobalans.
Phalatraya
୨ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳୀ ଓ ଗୋଲ ମରିଚ—
2. Dry ginger, blackpepper and long pepper.

ଫଳଦ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଫଳ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯାହା ଫଳ ଦିଏ—Producing fruit; yielding fruit; fruitful.
Phalada
(ଫଳଦା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଫଳଦାୟକ, ଫଳଦାତା—ପୁଂ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫଳଦାୟିକା, ଫଳଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ }
ବ.—ବୃକ୍ଷ—Tree.

ଫଳଦର୍ଶୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଫଳ+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ=ଦେଖିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଇନ୍)—ଯେ ଶେଷ ଫଳକୁ ଦେଖେ—Looking for the result or consequence.
Phala darśī
(ଫଳଦର୍ଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଫଲଦାତା—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ଫଲ+ଦା ଧାତୁ+ତୃନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Phaḷa dātā ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଫଲ ଦଏ—
(ଫଲଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Awarding the fruits of an action.
[ଫଲଦାତୃତ୍ୱ(ତା)—ବ]

ଫଲଦାୟକ—ସ. ବଣ. ଓ ବ—ଫଲଦ (ଦେଖ)
Phaḷadāyaka Phaḷada (See)

ଫଲଦାୟୀ—ଦେ. ବଣ (ଫଲ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଇନ୍ ୧ମା ୧ବ.)—
Phaḷa dāyī ଫଲଦ (ଦେଖ)—
[ଫଲଦାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ, ଫଲଦାୟିତା(ତ୍ୱ) – ବ] Phaḷada (See)
କ୍ରମରେ ବୃକ୍ଷ ହୋଇ ଫଲଦାୟୀ ହୁଏ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ- ଅଦ ।

ଫଲ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫଳିବା; (ବୃକ୍ଷାଦି) ଫଲରେ ଶୋଭିତ ହେବା—
Phaḷa dharibā ফলধরা फलना To bear fruit.

ଫଲନ—ସ.ବ (ଫଲ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଫଳିବା; ଫଲୋତ୍ପାଦନ—
Phaḷana Production; yield.
୨ । ପ୍ରସବନ—2. Giving birth to.
୩ । ପାଣି ଅଁଳା—3. Fracourtia Cataphracta.

ଫଲନ୍ତା(ନ୍ତି)—ଦେ. ବଣ (ସ. ଫଲତ୍) —ଫଳୁଥିବା; ଫଲୋତ୍ପାଦନ
Phaḷantā(nti) କରୁଥିବା – Fruit-bearing; yielding fruit.

ଫଲନ୍ତୀ—ଦେ. ବଣ—୧ । ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରୁଥିବା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Phaḷanti 1. Bearing children.
ফলন্ত ୨ । ଫଲ ପ୍ରସବ କରୁଥିବା (ବୃକ୍ଷ)—
फलताहुआ 2. Fruit-bearing.

ଫଲନ୍ଦ—ପ୍ରାଦେ (ଚିଲିକା ଅଞ୍ଚଳ) ବ—ଚିଲିକାରେ ଚଳୁଥିବା ଡଙ୍ଗାର
Phaḷanda ପରନ୍ଦ ବା ଫନ୍ଦ ପଟା—The edge-beam of a boat (plying in the Chilka lake).

ଫଲ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପୁରସ୍କାର ପାଇବା; ଲାଭ ପାଇବା—
Phaḷa pāibā 1. To get one's reward.
ফলপাওয়া फलपाना ୨ । ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରତିଫଲ ଲାଭ କରିବା—
2. To get one's deserts.

ଫଲ ପାକାନ୍ତା(ନ୍ତ)—ସ. ବ (ଫଲ+ପାକ=ପାଚିବା+ଅନ୍ତ=ମୃତ୍ୟୁ)—
Phaḷa pākāntā(nta) ଫଲ ପାଚିଲେ ଯେଉଁସବୁ ଗଛ ମରିଯାଏ; ଓଷଧି—Annual plants.
[ଦୃ—ଧାନ, କଦଳୀ, ବାଉଁଶ ପ୍ରଭୃତିର ଫଲ ପାଚିଲେ ସେ ସବୁ ଗଛ ମରିଯାଏ ।]

ଫଲପୁର—ସ. ବ (ଫଲ+ପୁର)—୧ । ଡାଳିମ୍ବ—
Phaḷapura 1. Pomegranete.
(ଫଲପୁରକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଟଭା ଲେମ୍ବୁ—
2. Citron.

ଫଲପ୍ରଦ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ଫଲ+ପ୍ର+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)
Phaḷaprada ୧ । ଫଲଦାତା; ଫଲୋତ୍ପାଦକ—
1. Bearing or yielding fruit.
(ଫଲପ୍ରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଗୁଣକାରକ—
ଫଲପ୍ରଦାତା—ପୁଂ } ଅନ୍ୟରୂପ 2. Effective.
ଫଲପ୍ରଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ [ଫଲପ୍ରଦତା(ତ୍ୱ)—ବ]

ଫଲ ପ୍ରାପ୍ତି—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଲ+ପ୍ରାପ୍ତି)—କାମ୍ୟ ବସ୍ତୁର ପ୍ରାପ୍ତି—
Phaḷa prāpti Achievement of one's aim.

ଫଲ ଫୁଲୁ(ଲୋ)ରି—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର)-ବ (ସହଚର ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱୟ; ତୁଲ.
Phaḷa phulu(lo)ri ବ. ଫଲଫଲୁରି)—ପରିବାପତ୍ର—
ଫଲଫୁଲର } ଅନ୍ୟରୂପ Fruits etc; kitchen
ଫଲଫୁଲେର vegetables.

ଫଲବନ୍ତ—ଦେ. ବଣ (ସ. ଫଲବାନ୍) —୧ । ଫଲରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Phaḷabanta 1. Full of fruits.
ফলবন্ত फलदार ୨ । ଫଳୁଥିବା—
[ଫଲବନ୍ତା(ନ୍ତୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ] 2. Bearing fruits.
୩ । ସଫଲ—3. Successful.

ହୃଷ୍ଟ ଅଟେ କରିବା କ ଉଦାସ୍ୱର ପାନ
ହେଉ ଫଲବନ୍ତ ସଜ୍ଜନ ଗୋ—ଦବସର୍ଗ. କଣୋସ୍ ଚକ୍ର, ହ ଗୀତ ।

ଫଲଭାକ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଫଲ+ଭଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଣ୍ୱି; ୧ମା. ୧ବ)-
Phaḷabhāk ଫଲଭାଗୀ (ଦେଖ)
Phaḷabhāgī (See)

ଫଲଭାଗୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଫଲ+ଭଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ପରିଣାମଭାଗୀ—
Phaḷabhāgī
(ଫଲଭାଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Sharing the fruits or
[ଫଲଭାଗିତା(ତ୍ୱ)—ବ] results.

ଫଲଭୁକ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଫଲ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଣ୍ୱି, ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ ଫଲ ଖାଇ ପ୍ରାଣ ଧାରଣ
Phaḷabhuk କରେ—Frugivorous; fruit-eating.

ଫଲ ଭୋଗ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଲ ଭୋଗ)—କୃତକର୍ମର ସୁଖ-
Phaḷa bhoga ଦୁଃଖାଦିର ଅନୁଭବ— Experience of
ଫଲଭୋଗୀ—ପୁଂ } ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ the good or bad effect
ଫଲଭୋଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ } ବିଶେଷଣ of one's actions.

ଫଲ ଭୂମି—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଲ+ଭୂମି)—୧ । କର୍ମଫଲ ଭୋଗର
Phaḷa bhūmi ସ୍ଥାନ—1. The place where a man experiences the result of one's action.
୨ । ଭାରତବର୍ଷ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—2. India.

ଫଲମୁଖ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଲ +ମୁଖ)—ଫଲୋଦୟ (ଦେଖ)—
Phaḷamukha Phaḷodaya (See)
(ଫଲାରମ୍ଭ – ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଲ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଗାଈ) ବୃଷଭର ସଙ୍ଗମ କରିବା; ବଏ-
Phaḷa jibā ଯିବା—(said of a cow) To take to a bull.
পাল যাওয়া, পাল ধরা
जोडाखाना; गामिनी होना ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ ପଶୁ) ଗର୍ଭବତୀ ହେବା—
2. (a female animal) To be pregnant.

ଫଲ ଲାଭ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଲ+ଲାଭ)—
Phaḷa lābha ଚରିତାର୍ଥତା; ମନୋବାଞ୍ଛାସିଦ୍ଧି—
(ଫଲ ସିଦ୍ଧି—ଅନ୍ୟରୂପ) Fruition; realisation of one's desires.

ଫଳଶାଳୀ—ସ. ବଣ. (ଫଳ+ଶାଳିନ୍; ୧ମା. ବ.)—
Phalaśāli ଫଳଯୁକ୍ତ; ଫଳୁଥିବା—
(ଫଳଶାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Fruitful; bearing fruits.
[ଫଳଶାଳିତା(ତ୍ୱ)—ବ]

ଫଳ ଶ୍ରୁତି—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ+ଶ୍ରୁତି)—
Phala śruti ୧ । ନିଜକୃତ କର୍ମର ଫଳ ଶ୍ରବଣ କରିବା—
1. Hearing the result of one's action.
୨ । ଶାସ୍ତ୍ରପାଠ ଓ ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟାଦି କଲେ ଯେ ଫଳଲାଭ ହୁଏ ଏହାର ଉଲ୍ଲେଖ—2. Statement of the advantages to be gained by doing a meritorious act.

ଫଳ ହାନି—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ+ହାନି)—
Phala hāni ୧ । ଫଳ ନ ଫଳିବାରୁ କ୍ଷତି—Loss of fruit.
(ଫଳକ୍ଷୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟତା—2. Failure.

ଫଳହାରୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ଫଳ. ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Phalahāri ଫଳ ଆହରଣକାରୀ; ଯେ ଫଳ ସଂଗ୍ରହ କରେ—
(ଫଳହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Gathering fruits.

ଫଳା—ଦେ. ବ. (ସ. ଫଳ; ଫଳକ)—୧ । ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଅନ୍ୟ
Phalā ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ସଂଯୁକ୍ତ ହେବାର ଆକୃତି; ଅସଲ
ଫଳା ଅକ୍ଷରରେ ଯୁକ୍ତ ହେବା ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣର ଚିହ୍ନ—
1. The sign added to a letter to make a dipthong or compound consonant.
[ଦ୍ରୁ—ଯଥା—ମ ଫଳା, ର ଫଳା; ଓଡ଼ିଆରେ ୧୭ଗୋଟି ଫଳା-ଯୁକ୍ତ ବନା ଅଛି । ଏହାକୁ ପିଲାମାନେ ବର୍ଣ୍ଣପରିଚୟ ପରେ ଶିଖନ୍ତି । (ସଢର ଫଳା ଦେଖ) । ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଆ, ଇ ଆଦି ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ଯୁକ୍ତ ହେବା ଚିହ୍ନକୁ ମାତ୍ରା ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । (ସ. ଫଳକ) ଶସ୍ତ୍ର—2. The head of an arrow.
୩ । ଫର; ଢାଲ—3 Shield.
୪ । ଖଣ୍ଡାଦିର ସୂକ୍ଷ୍ମ ମୁଖ—4. The fine edge of a weapon.
ଦେ. ବ—୧ । (ପାନବରଜୀ ଭାଷା) ପାନ ଲତାର ଗଣ୍ଠିମାନଙ୍କରୁ ବାହାରିବା ଶାଖା—1. The branch or secondary shoot of a betel creeper.
୨ । ଫଲ୍ଲା (ଦେଖ)—2. Phalā (See)

ଫଲ୍ଲା—ଦେ. ବ. (ସ. ଫଳକ)—ଛୁରୀ ଓ ଖଣ୍ଡାର ପତ୍ର; ପାତ—
Phalā The blade of a sharp weapon.
फला फल

ଫଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଫଳ୍ ଧାତୁ; ଫଳବାର ଣିଜନ୍ତ)—
Phalā(le)ibā ୧ । ଗଛରେ ଫଳ ଫଳିବାର ଉପାୟ କରିବା—
फलाना 1. To cause a tree to bear frnit.
फलाना ୨ । ଚିତ୍ରର ରଙ୍ଗକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରାଇବା—
2. To make the colour of a picture grow distinct.
୩ । କୌଣସି ବିଷୟର ସୂଚନା ବା ଇସାରା ଦେବା—
3. To throw out a hint or suggestion.
୪ । ଫଳରେ ଦେଖାଇ ଦେବା; ସଫଳ କରାଇବା—
4. To show by results.

ଉକତ ବାକ୍ୟ ଫଳାଇବା ଲାଗି
ଯେତିକେ ଅସୂଚ ତାର କଥନ ମନାଇ । ରାଧାନାଥ· ମହାଯାତ୍ରା ।

୫ । ବନ୍ଧ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀର ଗର୍ଭ ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ କରିବା—
5. To cause a barren woman to bear children.

ଫଳାକାଙ୍କ୍ଷା—ସ.ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ+ଆକାଂକ୍ଷା)—ଫଳ ପାଇବାର
Phalākānkshā ଆଶା—Desire to get the fruits or result.
ଫଳାକାଙ୍କ୍ଷୀ—ପୁଂ
ଫଳାକାଙ୍କ୍ଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ } ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେଷଣ

ଫଳାଗମ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ+ଆଗମ)—
Phalāgama ୧ । ଫଳ ଦେଖାଯିବା; ଫଳୋଦୟ—
1. Appearance of the fruit or result.
୨ । ଶରତ୍କାଳ—2. Autumn.
୩ । ଗଛରେ ଫଳ ଦେଖାଯିବା ସମୟ—
3. The season or time of a tree bearing fruit.

ଫଳାନ୍ତ—ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଫଳ+ଅନ୍ତ; ଫଳ ଧରିଲେ ଏ ଗଛ
Phalānta ମରେ)—ବାଉଁଶ ଗଛ—The bamboo.

ଫଳାପେକ୍ଷା—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ+ଅପେକ୍ଷା)—ଫଳ ପାଇବାର
Phalāpekshā ଆଶା—Expectation of the fruit or result.
ଫଳାପେକ୍ଷୀ—ପୁଂ
ଫଳାପେକ୍ଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ } ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେଷଣ

ଫଳାଫଳ—ସ. ବ. (ଫଳ+ଅଫଳ)—୧ । ଭଲ କିମ୍ବା ମନ୍ଦ ଫଳ—
Phalā phala 1. Success or failure; good or bad result.
୨ । ଶେଷ ଫଳ—2. Consequence (good or bad.).

ଫଳାଶନ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ଫଳ+ଅଶ୍ ଧାତୁ=ଖାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)
Phalāsana ଫଳାହାରୀ (ଦେଖ)—Phalāhāri (See)
(ଫଳାଶନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବ.—ଶୁକ ପକ୍ଷୀ—The parrot.

ଫଳାଶୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ.—(ଫଳ+ଅଶ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Phalāśi ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଫଳାହାରୀ (ଦେଖ)
(ଫଳାଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Phalāhāri (See)

ଫଳାହାର—ସ. ବ.—ଫଳ ମାତ୍ର ଖାଇବା; ଅନ୍ନ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଫଳାଦି
Phalāhāra ଭୋଜନ—Fruit-meal; eating fruits only.
ଦେ. ବ.—ଫଳ ଓ ମିଷ୍ଟାନ୍ନାଦି ସହଯୋଗରେ ଦଧି, ଦୁଗ୍ଧ ଓ ଚଟିଚୁଡାଦି ଭକ୍ଷଣ—A meal of fruits, sweets, milk, curd, parched rice etc on fast days.
फलार [ଦ୍ରୁ—ଆମ୍ଭ ଦେଶର ଏକାଦଶୀ ଆଦି ଉପବାସରେ ଫଳାହାର
फलार କରିବାର ବିଧି ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଅମ୍ଭମାନଙ୍କ ଫଳାହାରରେ ପାଚିଲା ଫଳ, ନଡ଼ିଆ ଆଦି ସଙ୍ଗେ ଚୁଡ଼ା, ଦହି, ଛେନା, ଗୁଡ଼, ମିଠେଇ ଆଦି ମଧ୍ୟ ଥାଏ ।]

ଫଳାହାରୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ.—ଫଳମାତ୍ରଭୋଗୀ; ଯେ ଫଳମାତ୍ର ଖାଏ—
Phalāhāri Subsisting on fruits only.
(ଫଳାହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଫଳାହାରିତା -ବ)

ଫଳି—ସ. ବି. (ଫଲ୍ ଧାତୁ +ଇ)—ମଧୁର ପାଣିରେ ରହୁଥିବା ଏକ
Phali ପ୍ରକାର ଚଟକା ନାଡ଼ବୃହତ୍ ମାଛ—
ଫଳଇ; ଫଲୁଇ A kind of flat fresh water fish; Notopterus Kapirat.
ଫଲୀ, ଫଲୁଇ
[ଦ୍ର—ଏହା ଶକଳୀ ମତ୍ସ୍ୟ । ଏହାର ଗଠନ ଚଟଳ ପରି ଚେପ୍ଟା ଓ କଣ୍ଟା ଛୋଟ । ଲମ୍ବାରେ ଏକ ହାତରୁ ବଡ଼ ଫଳି ଦେଖା ଯାଏ ନାହିଁ ।]
ଦେ. ବି.—(ସ. ଫଲକ)—ଶଗଡ଼ ବା ଜଶୁଣିର ଦୁଇ ଦଣ୍ଡାକୁ ଯୋଗ କରୁଥିବା ପଟା ଖଣ୍ଡମାନ—The plates joining the two shafts or beams of a bullock cart or the 2 arms of a ladder.

ଫଳି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ଲ ସ୍ଥାନରେ ଳ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Phali ଫଳି (ଦେଖ)—Phali (See)

ଫଳିତ—ସ. ବିଣ. (ଫଳ +ସୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇତ)—୧ । ଫଳଯୁକ୍ତ; ଫଳ
Phalita ଫଳଥିବା; ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷରେ ଫଳ ଧରେ—
1. Bearing fruits; fruit-bearing.
୨ । ସଫଳ—2. Fruitful.
୩ । ଫଳ ଘଟିଥିବା—3. Fulfilled; successful.
୪ । ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ଭବିଷ୍ୟତ କଥା ଗଣନା କରାଯାଏ—
4. Helping to interpret the future.
୫ । ଜଡ଼ିତ—4. Involved.

ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ—ସ. ବି.—ଯେଉଁ ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ
Phalita jyotisha ଜୀବନର ଭବିଷ୍ୟତ ଘଟଣାମାନଙ୍କ ଗଣନା କରାଯାଏ—Astrology.
[ଦ୍ର—ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଦିଙ୍କ ସଞ୍ଚାର ଯେଉଁ ଜ୍ୟୋତିଷଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଯାଏ ତାକୁ ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ—Astronomy—ବୋଲାଯାଏ]

ଫଳିତାର୍ଥ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—୧ । ଅସଲ ଅର୍ଥ; ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ; ମର୍ମ—
Phalitārtha 1, Gist; substance; purport; actual meaning.
୨ । ମୂଳାଧାର (କ୍ଷୀକେନ୍ଦ୍ର) (ଦେଖ)—
2. Mūlādhāra (See)
୩ । ସାରାଂଶ; ପ୍ରଧାନ ଅଂଶ (କ୍ଷୀକେନ୍ଦ୍ର)—
3. Essence; epitome; principal part.

ଫଳିନ—ସ. ବିଣ. (ଫଲ୍ ଧାତୁ + ଇନ)—ଫଳିତ (ଦେଖ)—
Phalina Phalita (See)

ଫଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଫଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଫଳ ଧରିବା; ଫଳଯୁକ୍ତ
Phaliba ହେବା—1. To bear fruit; to fructify.
ଫଳା ଉଇଠ ମୋ ବଗାଠ ଲଗାଇଲ ରସାଳ ଜମ୍ବୁ ଫଳନ୍ତରେ ।
ଫଳା କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ସଫଳ ହେବା; କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—2. To succeed.
ହରିବଂଶ ଦେବ ସୁଧା ଭଟ ଜାତ ଉପୁରଟା
ତାଃକାଙ୍ଗୀ ଭଲ ଫଳ ଫଳନ୍ତରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍କଳର ଭଞ୍ଜ ଗୀତ ।
୩ । ଲାଭଯୁକ୍ତ ହେବା—3. To be profitable.
୪ । ଦେହରେ (ଛାଲୁ, ଘିମ୍ବିରି ଓ ବ୍ରଣ ଆଦି) ବାହାରିବା—
4. To come out of the body (as eruptions).
୫ । ଭାରବହ ବହୁବା ଦେହରୁ (ଅଙ୍ଗବିଶେଷ) ଫୀତ ହେବା—
5. To get swollen on account of carrying loads (said of a part of the body).
ପୃଣି ଦେଖଅଛୁ କ୍ୟାଘାତ ସକାଶରେ
ଫଳନ୍ତି ବେଳକର ଅତ୍ୟନ୍ତ ନଖୁ ଭରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।
୫ । (ଗାଈ ଆଦି ପଶୁ) ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରିବା—
5. To bear offsprings.
୬ । ଫଳ ପ୍ରଦାନ କରିବା—6. To give fruits.
ସୁକୃତ ଫଳେ ଯଥା ଗାର ପ୍ରକ୍ଷଣ—ଯ୍ୱାଧାନାଥ, ତୁଳସୀ ସ୍ତବକ ।
୭ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଘଟିବା—
7. To happen; to take place.
ଜୟଜୟ ଫଳନ୍ତ ଫଳବ ସବୁରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।
୮ । ମିଳିବା; ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—
8. To be found; to be attained.
ଉତ୍ତର ମାଲାଙ୍କ ମୁକ୍ତିକା ବଳେ
ଯତନ କରିଲେ ରତନ ଫଳେ । ଭକ୍ତାୟ ଗୀତ ଲହରୀ ।
୯ । ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା; (ଫଳ) ଉପୁଜିବା—
9. To ensue; (a fruit) to be produced.
ତାହାର ଅଶ୍ୱମେଧ ଯାଗ କଲୁ ଫଳ
ଫଳଇ ଅହେ ଭାଷ୍ଟ ରଥକ ଖାଦ୍ଧିଲ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ଗାଈ ଆଦି) ଗର୍ଭବତୀ ହେବା—
(a beast) To become pregnant.

ଫଳୀ—ସ. ବି—(ଫଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ+ଈ)—୧ । ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ ଗୁଳ୍ମ—
Phali 1. A medicinal plant.
୨ । ଫଳି ମାଛ—2. A kind of fish.
୩ । ଅସ୍ତ୍ରର ଫଳା—3. The blade of a weapon.
୪ । ଶରାଗ୍ର—4. The head of an arrow.
୫ । ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା—5. Plough-share.
୬ । ଶ୍ୟୋନାକ (ବୃ. ଖ) (ଦେଖ)—6 Śyonāka (See).
୭ । ପଣସ (ବୃ. ଖ)—7. Jack fruit.
୮ । ଅମ୍ବଡ଼ା (ବୃ. ଖ)—8. Hog plum.
ବିଣ. ପୁଂ—ଫଳିତ (ଦେଖ)—
(ଫଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Phalita (See).

ଫଳେନ୍ଦ୍ର—ସ.ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଫଳ + ଇନ୍ଦ୍ର)—ବଡ଼ ଜାମୁ; ରାଜଜାମୁ—
Phalendra A large species of blackberry.
[ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ନନ୍ଦ; ରାଜଜମ୍ବୁ, ମହାଫଳା; ସୁରଭିପତ୍ରା, ମହାଜମ୍ବୁ. **ବଙ୍ଗ**—**ବଡ଼ଜାମ ଫର୍ଲେଦା, ଫରିନ୍ଦ** ଓଡ଼ିଆ-ରାଜଜାମୁ]

ଫଳୋଦୟ—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ+ଉଦୟ)—୧ । ଫଳ
Phalodaya ଘଟିବା ଅବସ୍ଥା—1. The appearence of the fruit or result.
୨ । ଲାଭ—2. Gain; profit.
୩ । ଆନନ୍ଦ; ସୁଖ—3. Joy; happiness.
୪ । ସ୍ୱର୍ଗ—4. Heaven; paradise.
୫ । ଉପକାର—5. Benefit.

ଫଳୋତ୍ପତ୍ତି—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ+ଉତ୍ପତ୍ତି)—୧ । କୌଣସି
Phalotpatti କର୍ମର ଫଳ ଘଟିବା—1. The ensuing of the result of an action.
[ଫଳୋତ୍ପାଦନ—ବିଧେୟ ବିଶେଷ୍ୟ]
ଫଳୋତ୍ପାଦକ—ପୁଂ } ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେଷଣ
ଫଳୋତ୍ପାଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ }
୨ । ବୃକ୍ଷାଦିରେ ଫଳ ଧରିବା—2. The coming out of fruits in a tree.
୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଆମ୍ବଗଛ—3. The mango tree.

ଫଳୋପଧାୟକ—ସଂ. ବିଣ. (ଫଳ+ଉପ+ଧା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Phalopadhāyaka ଫଳଦାୟକ; ଯାହା ଫଳ ଜନ୍ମାଏ; ଫଳ-
[ଫଳୋପଧାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ] ଜନକ—Fruitful; fruit-bearing;
(ଫଳୋପଧାନ—ବିଶେଷ୍ୟ) producing result.

ଫଲ୍ଗୁ—ସଂ. ବି—(ଫଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଗୁ)—୧ । ଗୟାରେ ଥିବା
Phalgu ଅନ୍ତଃସଲିଳା ନଦୀବିଶେଷ—1. Name of a small river in Gaya.
[ଦ୍ର—ଏ ଅଗସ୍ତ୍ୟର ନଦୀର ଶଯ୍ୟାରେ ପିତୃଲୋକଙ୍କୁ ପିଣ୍ଡ ଦିଆଯାଏ ।]
୨ । ମିଥ୍ୟା କଥା—2. False words.
୩ । ବୃଥା ବା ଅସାର ବାକ୍ୟ—3. Unnecessary or unsubstantial speech; useless words.
୪ । ଅବିର; ଲୋହିତବର୍ଣ୍ଣ ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଫଗୁ—
4. Red powder used during the Holi festival.
୫ । ବସନ୍ତ କାଳ—5. The spring season.
୬ । କାକୋଡୁମ୍ବର ଫଳ—
6. The opposite-leaved fig tree.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ତୁଚ୍ଛ—1. Despicable.
୨ । ଅସାର—2. Worthless; useless.
୩ । ନୀରସ—3. Juiceless; sapless.
୪ । କ୍ଷୀଣ; ଦୁର୍ବଳ—4. Week; feeble.
୫ । ମନୋହର; ସୁନ୍ଦର—5. Beautiful; handsome.

ଫଲ୍ଗୁତ୍ସବ—ସଂ. ବି—(ତୃତୀୟା ତତ୍ ବା ୭ମୀ ତତ୍; ଫଲ୍ଗୁ=ଫଗୁ+ଉତ୍ସବ;
Phalgūtsaba ଫଗୁ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବ; ବା ଫଗୁ ସମୟରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବ)—ହୋରି; ଦୋଳଯାତ୍ରା; ହୋଲିକା ଉତ୍ସବ—
The Holi festival.

ଫଲ୍ଗୁଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଫଲ୍ଗୁ ନଦୀ—
Phalgudā The river phalgu.

ଫଲ୍ଗୁନ—ସଂ. ବି.—୧ । ଅର୍ଜୁନ (ହି. ଶ)—
Phalguna 1. A name of Arjuna.
୨ । ଫାଲ୍ଗୁନ ମାସ (ହି. ଶ)—2. The month of Phālguna.
ସଂ.ବିଣ. (ଫଲ୍ଗୁନୀ+ଅ)—ଫାଲ୍ଗୁନୀ ନକ୍ଷତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀ (ହି. ଶ)—
Relating to the 11th and 12th asterisms.

ଫଲ୍ଗୁନୀ—ସଂ. ବି—ଫାଲ୍ଗୁନୀ (ଦେଖ)—
Phalguni Phālguni (See)

ଫଲ୍ଲକୀ—ସଂ. ବି—ଫଳମାଛ (ଜାତେନ୍ଦ୍ରି)—A kind of medium-sized fresh water fish.
Phallaki

ଫଲ୍ସପଏଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ବଙ୍ଗୋପସାଗର ଉପକୂଳ
Phals-paent ସ୍ଥାନବିଶେଷ (ଏଠାରେ ମହାନଦୀ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିଅଛି; ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ବାଙ୍ଗାଘର)—
Falsepoint in the Orissa coast.

ଫସ୍—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଫସ୍ ଫସ୍ (ଦେଖ)—
Phas Phas phas (see).

ଫସ୍କା—ଦେ. ବିଣ—(ଅ. ଫସକନା=ଖସିଯିବା; ଅ. ଫାସଖ=
Phas-kā ଅଲଗା)—୧ । ଶ୍ଳଥ; ଢିଲା—1. Loose; slack; lax.
(ଫସ୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଫସ୍କା ୨ । ଚ୍ୟୁତ—2. Lost; slipped off.
फिसफिसा, पीलपीला ୩ । ସ୍ଖଳିତ—3. Stumbled; slipping.
୪ । କୋମଳ—4. Soft.
୫ । ହାଲୁକା—5. Light.
୬ । ଯାହା ଚିପିଲେ ବା ଚାପିଲେ ଦବିଯାଏ—
6. Flaccid; yielding to pressure.
ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ.—ଅଶିଠିଆ; ସ୍ୱାଦହୀନ—
Tasteless; watery.

ଫସ୍(ସ)କି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିଫଳ ହୋଇଯିବା—
Phas(sa)ki jibā 1. To be ineffectual.
(ଫସ୍କିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଖସିଯିବା—2. To slip off.
फसकेजाना ୩ । ଶିଥିଳ ହେବା—3. To be slackened.
फसकना ୪ । ଅକାଳ ସ୍ରାବିତ ଫଳ ପ୍ରସବ ନ କରିବା—
4. To miscarry.

ଫସ୍ ଫରସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଗୀପକ; ଉଗ୍ର ଦାହକ ଶକ୍ତି ଯୁକ୍ତ
Phas-pharas ଖଣିଜ ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ; ବୈଜ୍ଞାନିକ ମୌଳିକ ବସ୍ତୁ-
(ଫର୍ଫରସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଶେଷ—Phosphorus.
कसफरस फासफरस
[ଦ୍ର—ଏହା ବାୟୁ ସଂଯୋଗରେ ନଳକୁ ଜଳି ଉଠେ ଓ ସବୁବେଳେ ଜକ୍ ଜକ୍ ଦିଶୁଥାଏ । ରାତିରେ ଜକଜକ ଦେଖାଯାଉଥିବା ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ, କାନକଟ୍ଟୁଲ ବୃକ୍ଷ ଓ ସମୁଦ୍ର ମାଛଙ୍କଠାରେ ଫସ୍ ଫରସ୍ ଅଛି । ଫସ୍ଫରସ୍ ମଧ୍ୟ ଜୀବଦେହର ଗୋଟିଏ ଉପାଦାନ ।]

ଫସ୍ ଫସ୍—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଭୁଷା ଖୋବାଇବା ପର
Phas-phas ଶବ୍ଦ—1. Sound of chewing chaff.
(ଫସ୍ ଫାସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
फिसफिस; फुसफुस ୨ । ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର କଥା କହିବାର ଶବ୍ଦ—
फसफस; फिसर फिसर 2. Sound of quick talk.
୩ । ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା ଶବ୍ଦ; ମୃଦୁ ସ୍ୱରରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା
3. Sound of whispering.
୪ । ବଡ଼ ଛିଦ୍ର ବା ଜଳା ବାଟେ (ଯଥା—ଦାନ୍ତ ନ ଥିବା ଲୋକ କଥା କହିଲାବେଳେ ତା ମୁହଁରୁ) ପବନ ବାହାରିବା—
4. Coming out of air through a hole.

ଫସଡ଼—ଗ୍ରା. ଋ. (ସଂ. ନିଷ୍ଫଳ)—ବୃଥା; ନିଷ୍ଫଳ—
Phasarda Fruitless; vain.

ଫସଣ୍ଡି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଧାନ ଓ ମୁଗଗଛ ଆଦ) ବଳୁଆମାଟି ଯୋଗୁଁ
Phasandi jibā ଗୁଡ଼ାଏ ପତ୍ର ଧରି ବଢ଼ିବା ଓ ତହିଁରେ ଫୁଲ ଫଳ ନ ହେବା—To grow over-luxuriantly (said of plants growing on a very fertile ground but not bearing good fruits or flowers.)

ଫସର୍ ଫାସର୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ (କାନ୍ଦିବା)—
Phasar phāsar (weeping) A high tone.

ଫସର ଫସର—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଫସ୍ ଫସ୍ ୩ (ଦେଖ)
Phasara phasara Phas phas 3 (See)
(ଫସର ଫାସର, ଫସୁର୍ ଫୁସୁର୍, ଫୁସୁରୁ ଫୁସୁରୁ, ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍, ଫୁସ୍‌ଫାସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
फुसफास; फिसफिस **फुसफुस; खिसरफिसर**

ଫସର ଫସା—ଦେ. ବିଣ. (ଭୁଲ. ଇଂ. ଫସ୍—ନିଷ୍ଫଳ ଆଡ଼ମ୍ବର)—
Phasara phasā ୧ । ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ—
1. Unsuccessful.
୨ । ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ—2. Useless.
ଅଲେ ମଇସା ! କଡ଼ ପଇସା, ଅକସରୁ କଥା ଫସରଫସା । ଚଗ ।
ଦେ. ବି—ନିଷ୍ଫଳ ଆଡ଼ମ୍ବର; ବହ୍ୱାରମ୍ଭଲଘୁକ୍ରିୟା—
Fussiness, much ado about nothing; fruitless show; the ending of a thing in fuss.

ଫସର ଫାଟ୍—ଦେ. ବି—ବଡ଼ଭୋର; ପ୍ରତ୍ୟୁଷ—
Phasara phāt Daybreak; break of day.

ଫସର ଫାଟିବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ପ୍ରଭାତ)—ସକାଳ ହୋଇଯିବା—
Phasara phātibā The break of day; dawning.
ভোর হওয়া ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଥକ୍କି ଯିବା—
पौ फटना; पौ फटे 1. To become tired.
୨ । ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—
2. To become unsuccessful; to fail.
ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଲେ ଫସର ଫାଟି
ସାନ ସାନ ଗଲେ ବେଶର ବାଟି । ଚଗ ।
୪ । (କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବ) ନିଷ୍ଫଳ ହେବା—
4. (any proposal) To end in nothing.

ଫସର ଫାସ୍—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅତି ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର—
Phasara phās 1. Insignificant.
୨ । ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ—2. Unsuccessful.
ଥରେ କହିବୁ ପୂର୍ବବୃତ୍ତ, ଛଡ଼ା ଦୋଭା ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତ
ମୂଳଅ ବୃତ୍ତ ଫସର ଫାସ୍ । ଚଗ ।
ଦେ. ବି—ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟତା—Failure.

ଫସଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଫସ୍ଲ୍—ଋତୁ)—
Phasala ୧ । କୃଷିଜାତ ଶସ୍ୟ; କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁତତ୍—
फसल 1. Agricultural produce; crop.
फसल ୨ । କୃଷିଜାତ ଶସ୍ୟ ସଂଗ୍ରହର ସମୟ—
2. Harvest season.

[ଦ୍ର—ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ କୃଷିଜାତ ଶସ୍ୟାଦିକୁ ବା ଫସଲକୁ ସଂଗୃହୀତ ହେବାର ଋତୁ ଅନୁସାରେ ୨ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ଅଛି; ଯଥା—ଖରିଫ୍ ଓ ରବି । ଆଶ୍ୱିନଠାରୁ ପୁଷମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅମଲ ହେବା ଫସଲ (ଯଥା ଧାନ)କୁ ଖରିଫ୍ ଓ ମାଘଠାରୁ ଆଷାଢ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅମଲ ହେବା ଶସ୍ୟ (ଯଥା—ମୁଗ, ବିରି, କୋଳଥ)କୁ ରବି ଫସଲ ବୋଲାଯାଏ—ହି. ଶ.]
୩ । ଏକ ପ୍ରସ୍ଥ ବା ଏକ ଥର; ଦଫା—
3. One shower; paroxysm.
(ଯଥା—ମୁଁ ତାକୁ ଫସଲେ ଜୋତାମାଡ଼ ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି ।)

ଫସଲ ଆମଦାନି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଫସ୍ଲ+ଆମଦାନୀ)—କ୍ଷେତ୍ରରୁ କୃଷିଜାତ ଶସ୍ୟର ସଂଗ୍ରହ—Harvesting;
Phasala āmadāni
फसलआमदानी **फसलकीआमदानी** collection of a crop from the field.
(ଫସଲ ଉଠିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫସଲୀ—ବୈଦେ. ବିଣ.—୧ । ଫସଲ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା କାଳରୁ ଗଣା ଯିବା
Phasalī (ବର୍ଷ)—1. (the year) Calculated from
फसली **फसली** the harvest time.
୨ । ଫସଲ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Pertaining to a crop.
[ଦ୍ର—ଫସଲୀ ସନ ଫସଲ ଅମଲ ହେବା ସମୟରୁ ଗଣନା କରାଯାଏ । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ହିଜରି ସନ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ହିସାବରେ ଗଣା ଯାଏ । ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଅକ୍‌ବର ୧୪୭୮ ଶକାବ୍ଦ ଠାରୁ ଫସଲୀ ସନ ସୌରମାନ ଗଣନାକ୍ରମେ ଚଳାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ଭାରତର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଧାନ ଫସଲ ଅମଲ ହେବାର ଋତୁର ବିଭିନ୍ନତା ଅନୁସାରେ ଫସଲୀ ସନର ଗଣନା ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ହୋଇ ଅଛି । ଫସଲୀ ସନକୁ ମଧ୍ୟ ବିଲାୟତୀ ବା ଅମଲି ସନ ବୋଲାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀ ଠାରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ସୁନିଆଠାରୁ ଫସଲୀ ସନ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ, ବଙ୍ଗଳାରେ ମହାବିଷୁବସଂକ୍ରାନ୍ତିର ପର ଦିବସଠାରୁ ଓ ଉତ୍ତର ଭାରତରେ ଚାନ୍ଦ୍ର ଆଶ୍ୱିନ ଆରମ୍ଭରୁ ଫସଲୀ ସନର ଗଣନା ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଜାସ୍ୱତ୍ୱ ଆଇନରେ ଫସଲୀ ସନ ମହାବିଷୁବ ସଂକ୍ରାନ୍ତିଠାରୁ ଗଣନା କରାଯାଏ । ଫସଲୀ ସନର ବର୍ଷ ସଂଖ୍ୟା ନ ଜାଣିବା ଲୋକଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଗୋଲମାଳିଆ ବୋଧ ହୁଏ । ଅକବର ବାଦସାହା ଯେଉଁ ସମୟରେ (୧୪୭୮ ଶକାବ୍ଦରେ) ଏହା ପ୍ରଥମେ ଚଳାଇଲେ, ସେହି ସମୟରେ ଯେଉଁ ହିଜରୀ ସନ (୯୬୩ ସାଲ) ହୋଇଥିଲା ତହିଁର ସଂଖ୍ୟାଗଣନାରୁ ପ୍ରଥମ ଫସଲୀ ସନର ଗଣନା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଓ ଫସଲ ସନର ଗଣନା ହିଜରି ସନ ପରି ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ଗଣନାକ୍ରମେ ନ ହୋଇ ସୌରମାନ ଗଣନାକ୍ରମେ ଚଳିଲା ଓ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚଳି ଆସୁ ଅଛି । ଅତଏବ ଫସଲୀ ସନର ସଂଖ୍ୟା ଶକାବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟାଠାରୁ ୭୯ ବର୍ଷ କମ୍ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟାରୁ ୫୯୩ ବର୍ଷ କମ୍ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୯୩୫=ଶକାବ୍ଦ ୧୮୫୭=ଫସଲୀ ସନ ୧୩୪୨ ଅଟେ ।]

ଫସା—ପ୍ରାଦେ• (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ସାମୁଦ୍ରିକ ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—
Phasā A kind of sea-fish.
[ଦ୍ର—ଏହା ଖାଇବାକୁ ସୁସ୍ୱାଦୁ, କିନ୍ତୁ ଏହାର ଦେହରେ ଅନେକ ସରୁ ସରୁ କଣ୍ଟା ଥାଏ ।]

ଫସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ. ପାଶ; ଫସିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Phasā(se)ibā ୧ । ବିପଦରେ ପକାଇବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
ফাঁসান ବିପଦଗ୍ରସ୍ତ କରିବା—1. To involve a person
फसाना in danger.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମନ୍ଦ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା—
[ଫସା(ସେ)ଇ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. To seduce (a person.)

ଫସି ଦେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—(ତୁଲ. ହି. ଫସା ଦେନା)—
Phasi debā ଠକିବା; ପ୍ରତାରଣ କରିବା—To cheat.

ଫସିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ସ୍ପର୍ଶ Beams; ସ. ପାଶ)—ଅଜ୍ଞାତଭାବରେ
Phasibā ବିପଦରେ ପଡ଼ିବା—To step into danger
ফেঁসে যাওয়া **फँसजाना** unawares.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଫସିଦେବା (ଦେଖ)
Phasidebā (See)

ଫସି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ପ୍ରତାରିତ ହେବା; ଠକାଇରେ
Phasi jibā ପଡ଼ିବା—To be cheated by another.
ফেঁসে যাওয়া **फसजाना**

ଫସୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଠକ; ପ୍ରତାରକ—
Phasuā Cheating; fraudulent.

ଫାଇଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—୧ । ଅଧିକ ରୂପେ—
Phāin̐ 1. Excessively.
ଉଦରୁ ମୋତେ କହୁଅଛୁ ଫାଇଁ
କ୍ରୁଦ୍ଧ କ୍ରୋଧ ଜାତ ହୋଇବା ପାଇଁ । ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ଭାଗବତ ।
୨ । 'ଫାଁ' ଶବ୍ଦ ସହ—2. With a fān̐ sound.
(ଯଥା—କାକର ଦିଠା ଘିଅ ଡେଲୁଣିରେ ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରକେ
ଫାଇଁ କରି ଫୁଲି ଉଠିଲା ।)

ଫାଇଁ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଧକ୍କା ମାରିବା; ଭଣ୍ଡାଇବା—
Phāin̐ debā To cheat.
ধাপ্পাদেওয়া **धोखादेना** ((ଫାଇଁ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫାଇଁ ଫାଇଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଫଁ ଫଁ (ଦେଖ)
Phāin̐ phāin̐ Phan̐ phan̐ (See)
ସର୍ପକୁ ମାଇଲେ ଟେକା ଯେସନ୍ତ ହୋଇ ସେ ଥକା
ଗର୍ଜେ ଫାଇଁ ଫାଇଁ ସେହି ମତ ରହି ବୋଲେ ଗୀତା କହି ବଳା । ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ଭାଗବତ ।

ଫାଇଁ ଫାଇଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ସାପ ପରି ଫଁ ଫଁ ହେବା—
Phāin̐ phāin̐ hebā 1. To make a hissing sound.
ফোঁসফোঁস হওয়া ୨ । ଆପତ୍ତି କରିବା—
फुफकारना 2. To object.

ଫାଇ(ଏ)ଦା—ବୈଦେ. ବି.—(ଆ. ଫାଏଦା)—୧ । ଉପକାର—
Phāi(e)dā 1. Benefit.
୨ । ଲାଭ—2. Profit.
ফায়দা **फायदा** ୩ । ଆୟ—3. Income.

ଫାଇଦାବନ୍ତ(ନ୍ଦ)—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଫାଏଦାମନ୍ଦ୍)—
Phāidābant(nd) ୧ । ଲାଭଦାୟକ—1. Profitable.
ফায়দামন্দ ୨ । ଉପକାରକ—
फायदामंद 2. Benefical.

ଫାଇନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜୋରିମାନା; ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—Fine.
Phāin ফাইন **फाइन** ବିଣ.—ସୁନ୍ଦର—Fine; nice.

ଫାଇନାନ୍ସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅର୍ଥ; ଧନ—
Phāināns ফাইনান্স **फाइनान्स** Finance.

ଫାଇନାନ୍ସ କମିଟି—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ)—ଲାଟସାହେବ ସଭା ବା
Phāināns kamiṭi ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟବୋର୍ଡ୍ ଆଦିରେ ଅର୍ଥ ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ
ସମିତି—Financc committee.

ଫାଇନାନ୍ସ ଡିପାର୍ଟ୍‌ମେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସରକାରୀ ଅର୍ଥ ବିଭାଗ—
Phāināns dipārt ment Finance department.

ଫାଇନାନ୍ସ ମେମ୍ବର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅର୍ଥ ସଦସ୍ୟ—
Phāināns membara Finance member.

ଫାଇନାନ୍ସିଆଲ କମିସନର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ରାଜସ୍ୱର ଅର୍ଥ
Phāinānsiāl kamisanar ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ—
Financial Commissioner.

ଫାଇନାଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଶେଷ; ଚୂଡ଼ାନ୍ତ; ଅନ୍ତିମ—
Phāināl ফাইনাল **फाइनाल** Final.
(ଯଥା—ସ୍କୁଲ ଫାଇନାଲ୍, ଫୁଟବଲ ଫାଇନାଲ ।)

ଫାଇନାଲ୍ ଡିଗ୍ରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫାଇନାଲ୍ ଡିକ୍ରୀ)—
Phāināl digri ବଣ୍ଟନ ଓ ହିସାବ ମକଦମାରେ ବଣ୍ଟନ କଲ୍ଲ ଓ
ফাইনাল ডিক্রী ହିସାବ ବୁଝା ଶେଷ ହେବା ପରେ କୋର୍ଟଙ୍କଦ୍ୱାରା
फाईनाल डिग्री ପ୍ରଦତ୍ତ ଡିଗ୍ରୀ—Final decree passed in
partition and account suits.

ଫାଇ ଫାର୍ମାନ(ସ) ହୁକୁମ—ଦେ. ବି—୧ । ଅଲଙ୍ଘ୍ୟ ଆଦେଶ; ଜରୁରୀ
Phāi phārmān(s) hukuma ହୁକୁମ—1. Urgent
ফাইফর্মাস order.
୨ । ବାଜେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଆଦେଶ—
2. Order for doing miscellaneous works.

ଫାଇଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । କାଗଜର ନଥି ବା ବିଡ଼ା; ତାଡ଼ା—
Phāil 1. File of papers.
ফাইল ୨ । ଘଷିଥିବା ଉଖା; ଉଖା—
फाइल 2. Filing instrument.

ଫାଇଲ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.(ଇଂ.ଫାଇଲ୍)—୧ । ନଥି ସାମିଲ୍ କରିବା—
Phāil karibā 1. To file with the records.
ফাইল করা ୨ । କୌଣସି ଦରଖାସ୍ତ ଉପରେ କିଛି ହୁକୁମ ନ ଦେଇ
फाइल करना ରଖିବା—2. To record no order on
a petition.

ଫାଇଲ୍ ଜାମିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଫେଲ୍=କର୍ମ+ଆ. ଜାମିନ୍
Phāil jāmin =ପ୍ରତିଭୂ)—ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକମାନଙ୍କର ଉତ୍ତମ୍ୟର
ফাইল জামীন ସଦାଚରଣ ନିମନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍
फाइल जामीन ଲେଖାଇ ନେବା ଜାମିନ୍‌ନାମା—Security for
good behaviour taken by a Magistrate
from wicked people.

ଫାଉ—ବୈଦେ. (ଆ. ଫାଓ)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣର ଅତିରିକ୍ତ
Phāu ବସ୍ତୁ—1. Excess; surplus.

ଫାଉ(ଓ) ୨ । ପୂର୍ବରୁ ଋଣ ଦଆଯାଇ ଥିବା ଟଙ୍କା ବଦଳରେ
ଫାओ ଖାତକଠାରୁ ଦାଣ୍ଡ ଭାଉ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ନଆଯିବା ଧାନଅଦ—
2. The excess paddy repaid by a debtor for money loans at a rate higher than the existing market rate.

୩ । ଖରଦ କରାଯିବା କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ନରୂପିତ ପରମାଣ ଉପରେ ମାଗଣା ଯାହା ଅଧିକା ମିଳେ; ଅଧିକା ଲାଭ; ଲଫା—
3. Extra gain; anything got extra over the purchased quantity.

୪ । ଉପର ଲାଭ—4. Perquisite; tip; gratuity.

ଫାଉ ଫଉସ୍ତଚ ଛଡ଼ ଦଅ । ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

[ଦ୍ର—ଫାଉ ସଙ୍ଗେ ଫଉସ୍ତତ(ଢ) ସହଚର ଶବ୍ଦରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବଣ—୧ । ମାଗଣା—1. Got gratis; gratuitous.
୨ । ଅତରକ୍ତ; ଅଧିକା—2. Extra; additional.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଗପଡ଼ୀ; ବହୁଭାଷୀ—
Talkative; garrulous.

ଫାଉଁ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବ—୧ । କାଢ଼ିଆ (ଦେଖ)
Phāuñ 1. Kārḍhiā (See)
୨ । କୋରା ନଡ଼ଆରୁ ଚପୁଡ଼ ରସ କଢ଼ାଗଲା ପରେ ଯେଉଁ ନୀରସ ଭୁଷି ପର ପଦାର୍ଥ ରହଯାଏ—2. The dry cocoaunt scrapings left after the juice is pressed therefrom.

ଫାଉ କୁରୁଣୀ—ଦେ. ବ—ଉଦ୍ଭ ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ ବଶେଷ—
Phāu kuruṇi Wrightia Tomentosa (Haines).

ଫାଉଡ଼ା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ପର୍ବ)—୧ । ଖଜୁରୀ ଗଛର ବାହୁଙ୍ଗାର
Phāurḍā ମୂଳଭାଗ—1. The lower part of a branch
ପାବଡ଼ା of date-palm.
फावडा ୨ । (ସଂ. ଫାଲ; ପ୍ରା. ଫାଡ଼)—ଚଉଡ଼ା ଦାଢ଼ ବଶିଷ୍ଟ
ফাওড়া କାଙ୍କ—2. Broad hoe; a spade with a long
फावडा handle.

ଫାଉଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କି—ଫୋପାଡ଼ବା; ଫିଙ୍ଗିବା—
Phāurḍibā To throw.

ଫାଉଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ; ଛାପାଖାନା ଶବ୍ଦ)—ଏକ ଆକାରର
Phāunṭ ଟାଇପ୍ ଅକ୍ଷରର ଏକ ସାଉ—
ফাউন্ট Fount; a set of printing types of one
फाउन्ट size or body.

ଫାଉଣ୍ଟେନ୍ ପେନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଏକପ୍ରକାର ନବାବସ୍ଥିତ
Phāunṭen pen କଲମ; ଝର କଲମ; ନର୍ଝରଲେଖନୀ—
ফাউন্টেনপেন फाउंटेनपेन Fountain pen.

[ଦ୍ର—ଏ ପକ୍ଷୀକଲମ ମଧ୍ୟରେ ମୁଭଏ କାଳ ସଞ୍ଚତ କର ରଖାଯାଇ ଥାଏ, ଯଦ୍ଦ୍ବାରା କାଳ କ୍ରମଶଃ କଲମର ମୁହଁବାଟେ ନବଲୁ ଅସିଲେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଅନେକ କାଗଜ ଲେଖାଯାଏ । ଏହାକୁ ପ୍ରସ୍ରବଣୀ-ଲେଖନୀ ବା ନର୍ଝର ଲେଖନୀରୂପେ ଅନୁବାଦ କରାଯାଇ ପାରେ ।]

ଫାଉଣ୍ଡା—ଦେ: ବ—ଫାଉଡ଼ା ୨ (ଦେଖ)
Phāunḍā Phāurḍā 2 (See).
(ଫାଉଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଣ. ପୁଂ. (ସ. ପ୍ରକାଣ୍ଡ)—ସ୍ଥୂଳକାୟ—
Fat; corpulent.

ଫାଉଣ୍ଡେସନ୍ ସେଅର—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ
Phāunḍesan seār ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଅଂଶ ବା
ফাউণ্ডেসন সেয়ার ଧନରେ କୌଣସି ଯୌଥ କାରବାର ଆରମ୍ଭ
फाउँडेसन सेयार କରାଯାଏ—Foundation shares in a joint stock company.

ଫାଉଣ୍ଡ୍ରୀ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଲୁହା ବା ସୀସା ଆଦ ଧାତୁ ଢଳାହୋଇ
Phāunḍri ଯେଉଁ କାରଖାନାରେ ନାନାବଧ ବସ୍ତୁ ଗଢ଼ା ହୁଏ—
ফাউণ্ড্ৰী फाउंडरी Foundry.
(ଯଥା—ଟାଇପ୍ ଫାଉଣ୍ଡ୍ରୀ; ଅଇରନ୍ ଫାଉଣ୍ଡ୍ରୀ ଇତ୍ୟାଦ)

ଫାଉ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ମାଗଣାରେ ହସ୍ତଗତ
Phāu māribā କରବା—1. To get a thing gratis.
ফাওমারা ୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଠକ କର ନେବା—
फाउमारना 2. To get a thing by underhand means.
୩ । ଅନାଜ କର କଥା କହିବା—
3. To say a thing by guess.

ଫାଉରି—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବ—ବେତା—
Phāuri A big basket.

ଫାଉଲ୍—ବୈଦେ. ବ—(ଇଂ)—୧ । ଫୁଟ୍‌ବଲ୍ ପ୍ରଭୃତ ଖେଳରେ ନୟମ
Phāul ଲଙ୍ଘନ—1. Unfair or foul practice in the
ফাউল फाउल football and other games.
୨ । କୁକୁଡ଼ା ଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀ—2. Fowl.

ଫାଁ ଗାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛଳ ଗାଳିବା—
Phāñ gāḷibā 1. To feign.
୨ । ଛଳ ଗାଳ କ୍ଳାନ୍ତ ଦେଖାଇବା—2. To feign as if one is pulled down or spent up.
୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତ ହେବା—3. To be exhausted.
୪ । ଅବସନ୍ନ ହେବା—4. To be worne out.
(ଯଥା—ମୁଁ ରେଲ ପାଇବା ଲାଗି ଦଉଡ଼ ଦଉଡ଼ ଆସି ଷ୍ଟେସନରେ ପହଞ୍ଚ ଖଣ୍ଡେ ଫାଁ ଗାଳଦେଇ ପଡ଼ଗଲି)

ଫାଁଜି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ଭୁଲ. ହ, ଫାଁଗ; ଫାଁଗୀ)—ଶାକ
Phāñji ବଶେଷ—A sort of pot-herb.

ଫାକାଶି—ବୈଦେ. ବ (ଉର୍ଦ୍ଦୁ)—୧ । ଦମ୍; ନଶ୍ୱାସ—
Phākāsi 1. Breath.
(ଫାକାଶି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରାଣବାୟୁ—2. Breath of life.

ଫାକାଶି ଉଡ଼ିବା—ଦେ. ବ—୧ । ବେଦମ୍ ହୋଇଯିବା—
Phākāsi urḍibā 1. Being out of breath.
দমছুটেযাওয়া ୨ । ହଂସା ଉଡ଼ଯିବା—
दमछूटजाना 2. Dying condition.
୩ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଚ୍ୟୁତ—3. Losing patience.
୪ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବମୂଢ଼ତା—4. Bewilderment.
ଏ କଥା ଶୁଣିଲେବେଳେ ମୋର ଫାକାଶି ଉଡ଼ଗଲା—ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ଵଳ୍ପ ।

ଫାକୁଟିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ହଳଦିଆ ଓ ନାଲି ମିଶା ରଙ୍ଗ—
Phākuṭiā Reddish yellow colour.

ଫାକୁର୍ଡ଼ି—ଦେ. ବି—ପାକୁର୍ଡ଼ି (ଦେଖ)—Pākurḍi (See).
Phākurḍi (ଫାକୋଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫାଙ୍କ—ଦେ. ବି (ସଂ· ଫକ୍କିକା)—୧ । ଦୁଇ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବ୍ୟବଧାନ; ଅନ୍ତର—1. Gap; space between two things.
Phāṅka ফাঁক सूराख; दरार
୨ । ରନ୍ଧ୍ର; ଛିଦ୍ର—2. Hole.
୩ । ଦୋଷ; ତ୍ରୁଟି—3. Defect; blemish.
୪ । ଖୋଲା ବା ଅନାବୃତ ସ୍ଥାନ—4. Open space.
୫ । ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନ—5. Vacant or empty space.
୬ । ଫାଟ—6. Crack; crevice; chink.
୭ । ସୁବିଧା; ସୁଯୋଗ—7. Opportunity.
୮ । ପ୍ରଭେଦ—8. Difference.
୯ । ବିଶେଷତ୍ୱ—9. Distinction.
୧୦ । ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନ—10. Solitude.
୧୧ । ବିଶେଷ ସ୍ୱଭାବ—11. Special custom.
୧୨ । ଭିନ୍ନ ସ୍ୱଭାବ—22. Different or distinct custom.
(ଯଥା—ଦେଶକେ ଫାଙ୍କ; ନଈକେ ବାଙ୍କ)
୧୩ । ଅବସର; ଅବକାଶ—13. Liesure.
୧୪ । ବିଚ୍ଛେଦ; ପୃଥକ ହେବା—14. Separation.
ফাঁকা ବିଣ—୧ । ପୃଥକ; ଭିନ୍ନ—1. Separate.
୨ । ବିଭିନ୍ନ—2. Different.
୩ । ଛଡ଼ାଛଡ଼ା—3. Sparse.
୪ । ଖାଲି; ଶୂନ୍ୟ—4. Empty; hollow; vacant; unoccupied.
୫ । ଜନଶୂନ୍ୟ; ନିର୍ଜନ—5. Solitary.
୬ । ଖୋଲା; ଖୋଲ୍ଲା—6. Open.

ଫାଙ୍କଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଛଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ; ପ୍ରତାରକ—
Phāṅkaṛā 1. Fraudulent; deceitful,
(ଫାଙ୍କଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ଫାଙ୍କି ଦିଏ—
ফাকড়িআ छली 2. Feigning.

ଫାଙ୍କଡ଼ାମି—ଦେ. ବି (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ପ୍ରତାରଣା—
Phāṅkarḍāmi 1. Fraud.
(ଫାଙ୍କଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛଳନା—2. Feigning.
ফাঙ্কড়ামী ୩ । ଧାମ୍ଭିକତା—3. Audacity.
छल ୪ । ଅବାଧ୍ୟତା—4. Insubordinatoin.

ଫାଙ୍କଡ଼ାମି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମିଛ କହି ଠକିବା—1. To
Phāṅkarḍāmi māribā deceive by false statement.
ଫାଙ୍କ ମାରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫାଙ୍କଡ଼ ମାରିବା
ଫାଙ୍କଡ଼ାମି କରିବା
୨ । କାମଦାମ ନ କରି ଉପର-ଠାଉରିଆ ହୋଇ ଭୂଲ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବାପରି ଦେଖେଇହେବା—
ফাঙ্কড়ামীকরা 2. To show one's self off without
फरपैसीदिखलाना substantially doing anything.

୩ । ଛଳନା କରିବା—3. To feign.

ଫାଙ୍କତାଲ—ଦେ· ବି—୧ । ବାଦ୍ୟର ତାଲବିଶେଷ—
Phāṅkatāḷa ফাঁকতাল 1. A musical measure.
ଫାଙ୍କତାଳ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । କପଟ; ପ୍ରତାରଣା—
ତାଳ ଫାଙ୍କ 2. Deception; hypocricy.
କ୍ରି. ବିଣ—ମାଗଣା—Gratis.

ଫାଙ୍କା—ଦେ· ବିଣ—୧ । ଛଳନାପୂର୍ଣ୍ଣ—
Phāṅkā ফাঁকা फाँका; खाली 1. Fraudulent.
୨ । ମାୟାପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Illusory.
୩ । ଖୋଲା; ଅନାବୃତ; ଖୋଲ୍ଲା—3. Open.
୪ । ମିଥ୍ୟା—4. False.
୫ । ଅସାର—5. Unsubstantial.
୬ । ଖାଲି; ଶୂନ୍ୟ—6. Empty.

ଫାଙ୍କା ଅୱା(ବା)ଜ୍—ଦେ. ବି—ବନ୍ଧୁକରେ ଗୁଳି ନ ଦେଇ କେବଳ
Phāṅkā awā(bā)j ବାରୁଦ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଫାଏର କରିବା ଶବ୍ଦ—
ফাঙ্কা আওয়াজ Blank shot; blank firing of a gun.
खालि आवाज

ଫାଙ୍କି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫକ୍କିକା)—୧ । ପ୍ରତାରଣା; ଛଳନା—
Phāṅki ফাঁকী फाँकी 1. Fraud; trick; deception.
୨ । ଧପ୍ପାବାଜି—
2. Throwing dust in the eyes of others.
୩ । ଧୂର୍ତ୍ତତା—3. Cunning.
୪ । ଏଡ଼ିବା—4. Evasion.
୫ । ମାୟା—5. Illusion.
୬ । କୂଟ ତର୍କ—6. Sophistry; sophison.
୭ । (ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ) ଶୁଖି ପିଷିଲି ଆଦିର ଚୂର୍ଣ୍ଣ—
7. Powdered drugs used as medicine.
୮ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଚନା—8. Powdered substance.
୯ । (ଧାନ ବିଷୟ) ମାଟି ଦୋଷରୁ ଲକ୍ଷାମୂଳ ଗଣ୍ଠିରେ ଫୁଲ ଫୁଟିବା ଦ୍ୱାରା ଧାନ ଲଗା ଛାଡ଼ି ଯିବା—
୧୦ । ଭୃଭୁଡ଼—10. Brozen facedness.
ଦେ. ବିଣ.—ପ୍ରତାରଣାପୂର୍ଣ୍ଣ—Evasive.
(ଯଥା—ଫାଙ୍କି ଉତ୍ତର ।)

ଫାଙ୍କି ଦେବା—ଦେ· କ୍ରି.—୧ । ଧପ୍ପା ମାରିବା—
Phāṅki debā 1. To deceive.
(ଫାଙ୍କି ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଏଡ଼ି ଦେବା—
ফাঙ্কিদেওয়া फाकिदेना 2. To evade.
୩ । ଛଳନା କରିବା—3. To feign.
୪ । ପରର ଆଖିରେ ଧୂଳ ପକାଇବା—4. To throw dust in the eyes of others.
୫ । ଅବାଧ୍ୟତା ଦେଖାଇବା—
5. To show insubordination.

ଫାଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ମିଥ୍ୟା କଥା କହି ଠକି ଦେବା—
Phāṅkibā 1. To cheat (a person) by falsehood.

ଫାଙ୍କ ୬ । ଚୂନା ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ମୁଖ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ଓ ତାହା ଚୋବାଇବା—
ফাকনা 2. To chew a powdered eatable.
(ଯଥା—ଗୁଡ଼ଚଳଭଜା ଚୂନାକୁ ଘଣ୍ଟେ ହେଲା ସେ ଫାଙ୍କୁଛି ।)

ଫାଙ୍କିବାଜ୍—ଦେ. ବଣ.—ଛଳନାପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Evasive.
Phāṅkibāj ୬ । ଧୂର୍ତ୍ତ—2. Fraudulent.
ফাঁকিবাজ फाँकीबाज, धोखेबाज

ଫାଙ୍ଗୁଲା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ.—୧ । ବାଉଳା; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ବସ୍ତ୍ର
Phāṅgulā ଠିକଣା ନ ଥାଏ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଜିନିଷପତ୍ର ସବୁ
(ଫାଙ୍ଗୁଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅସାବଧାନ ଭାବରେ ଏଣେ ତେଣେ ପକାଇ
ବେପରୱା ପରେ ଖୋଜିଲେ ପାଏ ନାହିଁ—1. Careless about
लापरवा things.
୬ । ଅସ୍ଥିରମନା—2. Fickle-minded.

ଫାଜଲ୍—ବୈଦେ. ବ.—(ଆ. ଫାଜଲ୍=ଆବଶ୍ୟକତାରୁ ଅଧିକ)—
Phājal ୧ । ବଳ ପଡ଼ିବା ଅଂଶ; ଆଧିକ୍ୟ—
ফাজল 1. Quantity in excess; surplus.
फाजिल ୬ । ଜମାରୁ ବେଶି ଖରଚ—
2. Expense in excess of receipt.
୩ । ଅବଶିଷ୍ଟ ଅଂଶ—3. Remainder; remnant.
ବଣ.—୧ । ଅଧିକା—1. In excess.
୬ । ଉଦ୍ବୃତ୍ତ—2. Remaining over.
୩ । ଫାଜିଲ୍ (ଦେଖ)—3. Phājil (See)
ଏରୂପର ବାକ୍ୟମାନ ପଡ଼ ପଡ଼ ଲେଖକଙ୍କର ଫାଜଲ ପଣ ଅନୁଭବ କରୁଥିବ ।
ପ୍ରଭାବାଦ. ତବେଗ ।

ଫାଜଲ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଆ. ଫାଜଲ୍)—ବଳ ପଡ଼ିବା—
Phājal hebā To be in excess.
ফাজল হওয়া फाजिल होना

ଫାଜ(ଜି)ଲାମି—ଦେ. ବ. (ମନ୍ଦ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଧୃଷ୍ଟତା—
Phāja(ji)lāmi 1. Forwardness; arrogance.
ফাজলামি फजूल ୬ । ପ୍ରଗଲ୍ଭତା—2. Garrulity; loquacity.
୩ । ଚତୁରତା; ଚଲାଖୀ—3. Cleverness.

ଫାଜିଲ୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଆ. ଫାଜିଲ୍=ବିଦ୍ୱାନ୍, ବୁଦ୍ଧିମାନ୍;) (ମନ୍ଦ
Phājil ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଧୃଷ୍ଟ—
ফাজীল फाजिल 1. Arrogant; forward.
୬ । ବେଜାୟ ଗପୁଡ଼ି—2. Over talkative.
୩ । ପ୍ରଗଲ୍ଭ—3. Garrulous.
୪ । ଚତୁର—4. Sly; clever.
[ଦ୍ର—ଆରବୀରେ ଏ ଶବ୍ଦ ଭଲ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଫାଜିଲ୍ ଚ(ଚା)ଲାଖ—ବୈଦେ. ବଣ. (ଆ)—ଧୃଷ୍ଟ ଓ କୂଟ ଗାଢ଼ ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Phājil cha(chā)lākh Forward and sly; over-clever;
ফাজিল চালাক ज्यादा चलाक brazen faced.

ଫାଜିଲ୍ ଚଲାଖି—ବୈଦେ. ବ. (ଆ)—ପ୍ରଗଲ୍ଭତା; ଧୃଷ୍ଟତା—
Phājil chalākhi Forwardness; arrogance;
ফাজিল চালাখী ज्यादा चलाखी garrulity.

(ଫାଜିଲ ଚଲାଖି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫାଞ୍ଚେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି.—(ସ. ପାଦାପ୍+ଶୌଚ)—
Phāñcheibā ମଳତ୍ୟାଗ ପରେ ପାଣି ଦ୍ୱାରା ଶୌଚ ହେବା;
ଛୁଅଁଇବା—To wash the private parts after passing stools.

ଫାଟ—ଦେ. ବ.—(ସ. ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ=ବିଦାରଣ କରିବା)—୧ । ଫାଙ୍କ;
Phāṭa ଜଳା; ଚିର; ଲମ୍ୱା ଛିଦ୍ର—1. A crack; chink;
ফাট फाट crevice.
୬ । ସନ୍ଧି—2. Narrow space; interstices.
୩ । ଛିଦ୍ର; କଣା; ରନ୍ଧ୍ର—3. Aperture.
୪ । ବିଦାରିତ ଅଂଶ—4. A split.
୫ । ଶୀତ କାଳରେ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଅବର
ଚମଡ଼ା ଫାଟି ଯିବା—5. The cracking of the skin in the leg and soles during winter.

ଫାଟକ—ବୈଦେ. ବ. (ହି; ସ. ସ୍ଫୁଟ; Beams; ସ. କପାଟ'ର
Phāṭaka ଅକ୍ଷର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ)—୧ । ତୋରଣ; ବହିର୍ଦ୍ୱାର—
ফাটক फाटक 1. Gate.
(ଫଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୬ । କାରାଗାର—2. Jail; prison.
୩ । କଏଦ୍; ଜେଲ ଦଣ୍ଡ; କାରାବନ୍ଧନ—3. Imprisonment.

ଫାଟକ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଏଦ ହେବା—
Phāṭaka pāibā 1. To be imprisoned.
ফাটক পাওয়া ୬ । କାରାଦଣ୍ଡାଜ୍ଞା ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—
फाटक पाना To be sentenced to imprisonment.

ଫାଟଣ(ନ, ଣା)—ଦେ. ବ—୧ । ଫାଟିବା କ୍ରିୟା; ବିଭକ୍ତ ହେବା—
Phāṭana(na,ṇā) 1. Bursting;state of being split up.
ফাটন ফাটা ୬ । ଫାଟ—2. Split; chink; crevice.
फटना, फटना

ଫାଟଲ—ଦେ. ବ. (ସ. ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଫାଟ—
Phāṭala 1. Crevice; chink.
ফাটল ୬ । ଛିଦ୍ର—2. Hole; aperture.
दरार ୩ । ଇଟାଗାନ୍ଥୁଣି ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଛିଦ୍ର—
3. Cracks inside a brick masonry.

ଫାଟି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଗୋଡ଼) ଅବସନ୍ନ ହେବା; ଅତ୍ୟଧିକ ଶ୍ରମ
Phāṭi paṛibā ଯୋଗୁଁ କ୍ଳାନ୍ତ ହେବା—
ফেটে যাওয়া (one's legs) To become over-tired.
फट जाना ଫାଟି ପଡ଼ିବାର ଉପକ୍ରମ ହୋଇଲା ମୋ ଚରଣ ତଳ ।
(ଫାଟିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉପେନ୍ଦ୍ର. କଳାକଉତୁକ. ପ. ଗୀତ ।

ଫାଟି ଫୁଟି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବହୁସ୍ଥାନରେ ବିଭକ୍ତ ହେବା; ବହୁ-
Phāṭi phuṭi jibā ସ୍ଥାନରେ ଫାଟିଯାଇ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହେବା—
ফেটেফুটে যাওয়া 1. To be split up at many places.
फाटफूट जाना ୬ । ବହୁଚେଷ୍ଟା ପରେ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ
ନିରସ୍ତ ହେବା ବା ବିରକ୍ତ ହେବା—2. To be tired after repeated unsuccessful endeavours.

ଫାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ସ୍ଫୁଟ୍ ବା ସ୍ଫଟ୍ ଧାତୁ=ବିଦାରଣ)—
Phāṭibā ୧ । ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—1. To be split up or cleft.
[ଫଟା(ଟେ)ଇବା—ପ୍ରଯୋଜକ କ୍ରିୟା]
फटना ସେବେ ମୋହର ପେଟ ଗୋଟି ଫାଟିଯିବ ।
फटना, चमकना କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । ଭାଙ୍ଗିଯିବା; ଦ୍ଵିଧା ବିଭକ୍ତ ହେବା—
2. To break asunder; to be split asunder.
୩ । ଚିରିଯିବା—3. To be torn.
୪ । (ଶୀତ କାଳରେ ଦେହ ଓ ଗୋଡ଼ର ଚମଡ଼ା) ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—4. To crack (said of the skin in winter).
(ଫାଟିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୫ । (ପାଦାଦି) ଥକିଯିବା; ଅବସନ୍ନ ହେବା—
5. (legs) To be fatigued; to be over-tired.
ପଦ୍ମ ଜିଣିକ ମୃଦୁ ସୁନ୍ଦର ପାଦ
ଫାଟୁ ଯେ ଥିବ ଲଭୁ ସଗର ଖେଦ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୬ । (ବ୍ରଣ ଘାଆ ଆଦି) ମେଲ୍ଲ ହୋଇଯିବା—
फुटना, तरकना 6. To burst (said of boils).
୭ । କମ୍ପିଯିବା—7. To tremble.

ଟାଣ୍ଡିବ ଧନୁଙ୍କର ଗୁଣ ଟଙ୍କାର
ଶୁଣିଲେ ଫାଟିଯାଏ ଯୁଦ୍ଧ କର ଛାତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।

୮ । (ଦୁଇଜଣଙ୍କର ମନର ମେଳ) ଭାଙ୍ଗିଯିବା—
8. To become alienated (said of two friends).
୯ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ; ମନ)—ନିରୁତ୍ସାହ ହେବା ବା ଦୁଃଖିତ ହେବା—
9. (fig) To be discouraged or dejected.
୧୦ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ; କପାଳ) ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ହେବା—
10. (figurative; one's luck) To become bad.
ସଖି ! ଫାଟିଲା ମୋ କରମ ଜାଣିଲି ଭଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
(ଯଥା—ମୋ କପାଳ ଫାଟିଲା; ମୋ କର୍ମ ଫାଟିଲା; ମୋ ଭାଗ୍ୟ ଫାଟିଲା ।)

ଫାଟୁଆ—ଦେ. ବି—ଗୋରୁମାନଙ୍କ ମାରାତ୍ମକ ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗବିଶେଷ—
Phāṭuā A contagious and fatal cattle disease; foot and mouth disease of cattle; a kind of rinderpest.
आओसाबा, खुरी
जर्री; जरखोर
ଫାଟେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ.
ଫାଟୋଇ } ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୋଡ଼ଆଦିର ଚମଡ଼ା ଫାଟିଯାଇ ଥାଏ—
Having cracked skin.

ଫାଟୁଆ ଗାଈ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଗାଈକୁ ଫାଟୁଆ ରୋଗ ଧରିଥାଏ—
Phāṭuā gāi A cow which is attacked with the Phāṭuā disease.
ଗ୍ରା. ବୈଦେ.ବି. (ବାଲେଶ୍ୱର ଜାତୀଜଣଙ୍କ ଭାଷା;ଇଂ. ପର୍ଟୁଗିଜ୍)—
ପର୍ଟୁଗିଜ୍ ଜାତି—The Portugese.
ସେମାନେ ଫାଟୁଆଗାଇ ଜାତ, ଏଇ ଫିରଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ଘର ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଫାଡ଼—ଗ୍ରା. ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ—ଯୋନି—Female organ.
Phāṛā (ଫାଡ଼ଣ, ଫାଡ଼ୀ, ଫାଡ଼ୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫାଡ଼ି କଇଣ୍ଟୀ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବିଣ. (ବାଳକାଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ)—
Phāṛi kainṭi ଯେଉଁ ବାଳିକା ବୟସ ତୁଳନାରେ ବେଶି ବାକ୍‌ଚତୁରତା କରେ; କେଞ୍ଚୁଡ଼ୀ—
(ଫାଡ଼ କଇଁଛ—ଅନ୍ୟରୂପ)
एँचड़ पाका अँगीती Forward (girl); precocious.

ଫାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ସ୍ଫୁଟ୍ ବା ସ୍ଫଟ୍ ଧାତୁ=ବିଦାରଣ; ସ. ସ୍ଫାଟନ)—୧ । ଚିର ଦେବା—
Phāṛibā
फाड़ा 1. To tear up; to split up; to cleave.
फाड़ना ବଳେ ଭଲ ବାହାର ପାଟ ଫାଡ଼ି ଦେଲ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ବିଦାରଣ କରିବା—2. To tear up; to rive up.
୩ । ଦୁଇଶାଖାଯୁକ୍ତ ଅଙ୍ଗକୁ ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ବିସ୍ତୃତ କରିବା; ବିସ୍ତୃତ କରିବା—3. To spread out (one's arms or legs).
[ଫଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ପ୍ରଯୋଜକରୂପ]
୪ । ପୃଥକ୍ କରିବା; ବିଭକ୍ତ କରିବା—
4. To divide; to separate.
୫ । ଫଡ଼ା ଫଡ଼ା ବା ଫାଳ ଫାଳ କରିଦେବା—
5. To split up into strips.
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ପକାଇବା, ଦେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଫାଣି—ସ. ବି (କମ୍ପ୍ ଖ୍ୟାପ୍ ଧାତୁ=ଖ୍ୟାତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଣି)—
Phāṇi ୧ । ଗୁଡ଼—1. Molasses; unrefined sugar.
୨ । ଦଧିମିଶ୍ରିତ ଛତୁ—2. Corn flour mixed with curds.

ଫାଣିତ—ସ. ବି. (ଫଣ ଧାତୁ=ଅନାୟାସରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା, ଣିଚ୍. ଫାଣି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଗାଢ଼ ଇକ୍ଷୁଗୁଡ଼—
Phāṇita
1. Thickened molasses; unrefined sugar.
୨ । ଫେଣା; ଗୁଡ଼ ଆଉଟି କରି ଛାଆରେ କରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ପିଠା—2. Sugar cake; bloated sugar ball.

ଫାଣ୍ଟ—ସ. ବିଣ. (ଫଣ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ; କ୍ରୀଡ଼ାର୍ଥ)—୧ । ଅନାୟାସରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ—1. Easily prepared; made easily.
Phāṇṭa
୨ । ଯାହା ଫେଣିଆ ହୋଇ ଛାଆର ହୋଇଥାଏ—
2. Prepared from a liquid by stirring it.
ବି—୧ । କ୍ୱାଥ; ନାନା ଦ୍ରବ୍ୟର ସିଝା ପାଣି—1. Decoction.
୨ । ଅସ୍ତ୍ରାଦିରେ ପାଣି ଦେବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—
2. The process of tempering a weapon.
୩ । ଧାତୁଦ୍ରବ୍ୟ ତରଳାଇବାର ଚୂର୍ଣ୍ଣ—3. A flux.
୪ । ଦହି ମୋହିବା ବେଳେ ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ ଲହୁଣୀ ବାହାରେ—
4. Particles of butter first produced at churning.
୫ । ଫେଣିଆ ହୋଇଥିବା ବଟା ବର (କ୍ଲାବେନ୍ତୁ)—
5. Stirred up dough.

ଫାଣ୍ଟ କଷାୟ—ଦେ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଔଷଧ କ୍ୱାଥ ବିଶେଷ—
Phāṇṭa kashāya A kind of cold decoction.

[ଦ୍ର—୪ ତୋଲା କୁଟ୍ଟିତ ଔଷଧ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ୧୬ ତୋଲା ଅତ୍ୟୁଷ୍ଣ ଜଳରେ ନିକ୍ଷେପ କରି କିଛିକ୍ଷଣ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖି ପରେ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ହାତରେ ମକ୍ଚି କନାରେ ଛାଣିଲେ ଏହି କଷାୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।]

ଫାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଫାଣ୍ଟ; ସ. ପିଷ୍ଟ; ପ୍ରା. ପିଟ୍ଟ) ୧ । ଫେଣ୍ଟିବା; ଦୁଇ ପଦାର୍ଥକୁ ଏକତ୍ର ମିଶାଇ ହାତଦ୍ୱାରା ଗୋଳିବା—
Phāṇṭibā
पाँटा **फैंटना**
1. To mix up two things and stir them together with the hand.
୨ । ଫେଣାଇବା; ଦ୍ରବ ପଦାର୍ଥକୁ ହାତରେ ଗୋଳି ତାକୁ ଫେନଯୁକ୍ତ କରିବା —2 To make any watery substance (ଫାଣ୍ଟେଇବା — ଶିଜନ୍ତ) lather by stirring much.

ଫାଣ୍ଡି —ଦେ ବି. (ସ. ପାଟକ=ଗ୍ରାମ)—ଶାନ୍ତିରକ୍ଷାର୍ଥ ପୁଲିସ୍ ରଖାଯାଇଥିବା ଗ୍ରାମ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର; ପୁଲିସ୍ ଚୌକି—
Phāṇḍi
फाँड़ी **चौकी; नाका**
1. Police outpost
[ଦ୍ର—ବଡ଼ ବଡ଼ ପୁଲିସ୍ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଥାନା ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଫାଣ୍ଡି ବୋଲାଯାଏ । ଥାନାର ଉଚ୍ଚତମ କର୍ମଚାରୀ ମୁନସୀ (Sub Inspector) ଏବଂ ଫାଣ୍ଡିର ଉଚ୍ଚତମ କର୍ମଚାରୀ ଜମାଦାର (Head constable) ଅଟନ୍ତି ।]
୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) (ସ. ଫଣ୍ଡ=ଉଦର) ସ୍ଥୂଳକାୟା ସ୍ତ୍ରୀ; ସ୍ଥୂଳୋଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2 A corpulent woman; a pot-bellied woman.

ଫାଣ୍ଡିଦାର—ଦେ. ବି—ଫାଣ୍ଡିର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରଧାନ ପୁଲିସ୍ କର୍ମଚାରୀ—
Phāṇḍidāra The Police officer in charge of an
फाँड़ीदार **नाकेदार** (ଫାଣ୍ଡି ଜମାଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ) outpost.

ଫାତଆ(ହା)—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଫାତିହା=ପ୍ରାର୍ଥନା)—୧ । କୋରାନ ପାଠପୂର୍ବକ ମୁସଲମାନମାନେ ପୀରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯେଉଁ ନୈବେଦ୍ୟ ବା ପୂଜା ଦିଅନ୍ତି—
Phātiā(hā)
फातिया **फातिहा**
1. Worship or offering made to a Pir or saint by a Mahommedan by reciting passages from the Koran.
୨ । ମୃତବ୍ୟକ୍ତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅର୍ପିତ ନୈବେଦ୍ୟ—2 Offering dedicated in the name of a deceased person.

ଫାଦମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଫାଦମ୍)—୬ ଫୁଟ ଗଭୀରତା; ଜଳର
Phādam फादम **फैदम** ମାପବିଶେଷ—Fathom.

ଫାନ(ନୁ)ସ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଫାନସ୍)—ପାନସ (ଦେଖ)
Phāna(nu)sa **फान(नू)स फानूस** Pānasa (See)

ଫାନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ପନ୍ଦନ; ପ୍ରା. ଫନ୍ଦନ; କିମ୍ବା ସ. ବନ୍ଧ=ରଜ୍ଜୁ; ଫା. ଫନ୍ଦ; ଫନ୍ଦ=ଜାଲ; ଗୁଜରା)—୧ । ଜାଲ; ପାଶ; ଫାଶ—1. Net; snare; noose; trap.
Phānda
फाँद **फन्द;फन्दा**
ଚେକି ଯୁବତୀକ ନେଇ କାହିଁ ଛିକି ଭା କନ୍ଦୁଳ ଫାନ୍ଦ—କନ୍ଦର୍ପଂ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ରଜ୍ଜୁର ଗଣ୍ଠି—2. Knot of a rope;tangle.
୩ । ଫନ୍ଦି; କୌଶଳ—3. Artifice.
୪ । ଫିକର; ଉଦ୍ଭାବିତ ଉପାୟ—4. Means; alternative.
୫ । ଗୋଳମାଳ; ବିପଦ —5. Confusion; danger
୬ । କୂଟ କୌଶଳ—6. Wiles; stratagem; trick.
୭ । ପ୍ରତାରଣା—7. Cheating; knavery.
୮ । ଛଳ; କପଟ—8. Fraud;- treachery; deceit.
୯ । କାଳ୍ପନିକ ବିଷୟ—
9. Imaginary and invented matter.
୧୦ । ଗୋଲକ ଧନ୍ଦା—10. Maze; labyrinth.
୧୧ । ପରୀକ୍ଷାର ସ୍ଥାନ—11. Testing place.

ଯୌବନ ଛନ୍ଦକୁ ଫାନ୍ଦ ସେ ହାର
କୁଚଦ୍ୱୟ ଶାସ ପିଣ୍ଡିର ଉପର । ସ୍ଵା. ପରବେଶୀଭା ।

୧୨ । ଦଉଡ଼ିର ଘେର—11. Coil of a rope.
ବିଣ—୧ । କପଟତା ପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Treacherous.
୨ । ଶଠତାପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Fraudulent.
୩ । ଉଦ୍ଭାବିତ; କାଳ୍ପନିକ—3. Imaginary; invented.
୪ । କୁଟମାୟା ପୂର୍ଣ୍ଣ—4. Mazy; artful.
୫ । ଗୋଳମାଳିଆ—5. Confused.

ଫାନ୍ଦ ପାତିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଜୀବକୁ ଧରିବା ନିମନ୍ତେ ଜାଲ ବା ଫାଶ ବିସ୍ତାର କରିବା—1. To lay or spread a snare or noose.
Phānda pātibā
फाँदबसान **फँदफैलाना**
ଫାନ୍ଦ ବସା(ସେ)ଇବା
ଫାନ୍ଦ ମେଲ୍ହା(ଲେ)ଇବା
ଫାନ୍ଦ ମେଲିବା
ଫାନ୍ଦ ପାରିବା
} ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିପଦରେ ପକାଇବା ନିମନ୍ତେ କୂଟ କୌଶଳ ବା ଉପାୟ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—
2. To apply means or stratagem to entangle or ensnare a person.

ଫାନ୍ଦ ଫାନ୍ଦିବା—ଦେ. କ୍ରି — ୧ । ଫାନ୍ଦ ପାତିବା (ଦେଖ)—
Phānda phāndibā 1. Phānda pātibā (See).
फाँद फाँदा ୨ । ମିଥ୍ୟା ବା କାଳ୍ପନିକ କଥା ଯୋଡ଼ି କରି କହିବା—
फाँदना 2. To invent a falsehood.

ଫାନ୍ଦରେ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଲୋକକୁ ବିପଦରେ ପକାଇବା; ବିପନ୍ନ କରିବା—
Phāndare pakā(ke)ibā
फाँदे फेला 1. To involve a person in danger.
फान्दमेंडालना; फन्दना ୨ । ଲୋକକୁ ପ୍ରଲୋଭନଦ୍ୱାରା ବଶୀଭୂତ କରିବା—2. To cause a person to succumb to temptations.
୩ । ଗୋଳମାଳରେ ଜଡ଼ିତ କରିବା—
3. To entangle a person in confusion.
୪ । ଜନ୍ତୁକୁ ଜାଲ ବା ଫାଶରେ ପକାଇବା—
4. To entrap or ensnare an animal

ଫାନ୍ଦ(ନ୍ଦୁ)ଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । କୁଟମାୟାପୂର୍ଣ୍ଣ—
Phāndi(ndu)ā 1. Full of stratagem.
୨ । ଯେ ମିଛକଥା ଫାନ୍ଦିକରି କହେ—
ଫାନ୍ଦେଇ
ଫାନ୍ଦୋଇ
} ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ
2. One who invents false or imaginary stories; tale-tell.
फन्दीबाज **फँदीबाज**

ଫାନ୍ଦିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଛନ୍ଦ ଧାତୁ; ସଂ. ବନ୍ଧ. ଧାତୁ)—୧ । କାଳ୍ପନିକ
Phāndibā ବା ମନଗଢ଼ା କଥା କହିବା; ଭୁଆବନ କରିବା;
କାଁଦା ମନରୁ କାଢ଼ିବା—1. To invent a false or
रचना imaginary story.

କହେ ଭୁଲିବାକୁ ଏବେ କଥା ଫାନ୍ଦୁ । ଭାଗବତ. ବୃନ୍ଦାବନ ।

୨ । (ଗୀତ ଆଦି) ରଚନା କରିବା; ଯୋଡ଼ିବା—
2. To compose (a song).

୩ । ଜାଲ ବିସ୍ତାର କରିବା—3. To ensnare; to lay or spread a snare.

୪ । ଛନ୍ଦିବା; ଗଣ୍ଠି ପକାଇବା—
4. To make a knot or tangle.

୫ । ଛନ୍ଦିକରି ବାନ୍ଧିବା; ବନ୍ଧନ କରିବା—5. To bind tightly.

୬ । ଆରମ୍ଭ କରିବା—6. To commence; to begin.

୭ । ରେଖା ଟାଣିବା—
7. To draw a line; to make an outline.

ଫାନ୍ଦିଶାଗ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଶାଗ—
Phāndi sāg A species of pot-herb.

ଫାପଡ଼୍—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଫୋପାଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଥର—
Phāpaṛd A throw.
(ଯଥା—ମୁଁ ଏକା ଫାପଡ଼୍‌କେ ଏ ଆମ୍ବଗେଣ୍ଡାଟି ଝଡ଼ାଇ ଦେବି)

ଫାଫଣ—ଦେ. ବି.—ଦଣ୍ଡିରେ ଝୁଲୁ ଥିବା ଅସଲ ବା ନକଲ ମୋତି—
Phāphaṇa Pure or imitation pearl hanging down
(ଫଣୀ, ଫାମ୍ଫଣ, ଫାମ୍ଫଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) a nose ornament; a gempendant.

ଫାବିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ, ପ୍ରାପଣ; ସଂ. ପ୍ରଭବନ; ପ୍ରା;
Phābibā ପଭବଣ)—୧ । ଉପଯୁକ୍ତ ବିବେଚିତ ହେବା—
খাটা फबना, फाबना 1. To be adjudged or considered proper.

୨ । ଘଟିବା—2. To happen.

୩ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେବା;ସ୍ଥିରୀକୃତ ହେବା—
3. To be ascertained or adjudged.
(ଯଥା—ଏ ଦୋଷଟା ଅମୁକ ଉପରେ ଫାବୁଛି)

୪ । ପ୍ରାପ୍ୟ ହେବା—4. To be due.

ଫାମ୍ପ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଷ୍ଫାୟ୍. ଧାତୁ=ଫୁଲିବା)—ସ୍ଫୀତି; ଫୁଲା; ଫୁଲି
Phāmpa ফাঁপ **फुलाव** ଉଠିବା—Swelling; inflation

ଫାମ୍ପଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—ଫାମ୍ପା (ଦେଖ)
Phāmparḍā Phāmpā (See).
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଫୋପାଡ଼ିବାର ଥର—
A throw.
(ଯଥା—ଏକା ଫାମ୍ପଡ଼ାକେ ସେ ଗୁରୁଗଣ୍ଡା ଆମ୍ବ ଝଡ଼େଇଲା)

ଫାମ୍ପଣ ମଲ୍ଲୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପୁଷ୍ପ ଲତାବିଶେଷ—A kind
Phāmpaṇa malli of flowering creeper.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ମଲ୍ଲୀଫୁଲ ପରି । ଏ ଲତାର କ୍ଷୀର କଣ୍ଠନଳୀ ରୋଗରେ ଉପକାରୀ ।]

ଫାମ୍ପ (ମ୍ପୁ)ଣିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—(ସଂ. ଶ୍ୟୋଣାକ)—ଫଣଫଣା—
Phāmpa(mpu)ṇiā (ଦେଖ)—Phaṇaphaṇā (See).

ଫାମ୍ପା—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଷ୍ଫାୟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ସ୍ଫୀତ—1. Swollen;
Phāmpā ফাঁপা **पोला** bloated.
(ଫାମ୍ଫର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଫମ୍ପା;ଫୋମ୍ପା—2. Empty; hollow.

ଫାମ୍ପିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଷ୍ଫାୟ୍. ଧାତୁ=ଫୁଲିବା)—୧ । ଫୁଲି
Phāmpibā ଉଠିବା—1. To become swollen or
ফাঁপা **फुलना** bloated.

୨ । ଫୁଲାଇବା; ଫମ୍ପେଇବା—
2. To cause to swell; to inflate.

ଫାୟାର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. କ୍ରି—ଫଏର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Phāyār (etc) ফায়ার **फायार** Phaer etc (See).

ଫାୟାର୍ ଇ(ଏ)ଞ୍ଜିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ପାଣି ଦ୍ୱାରା ନିଆଁ
Phāyār i(e)ñjin ଲିଭାଇବା ପାଇଁ କଳଯୁକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ର—Fire-
ফায়ার এঞ্জিন फायरअन्जीन engine.

ଫାୟାର୍ ବ୍ରିଗେଡ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ)—ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରରେ
Phāyār briged ହଠାତ୍ ଘର ଆଦିରେ ନିଆଁ ଲାଗିଲେ ନିଆଁ
ফায়ারব্রিগেড ଲିଭାଇବା ପାଇଁ କଳ ସହିତ ଯେଉଁ କର୍ମଚାରୀଦଳ
फायरब्रीगेड ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି—Fire-brigade.

ଫାୟାର୍ ମା(ମ୍ୟା, ମେ)ନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜାହାଜ, ରେଳ
Phāyār-mā(myā, me)n ଆଦିର ଏଞ୍ଜିନ୍‌ରେ ଜଳୁଥିବା ନିଆଁରେ
ফায়ারমেন फायरमैन କୋଇଲା ଭରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—Fireman.

ଫାୟାର୍ ଲାଇନ୍—ବୈଦେ. ବି—ରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲରେ ଦାବାଗ୍ନି ବିସ୍ତୃତ
Phāyār lāin ନ ହେବା ପାଇଁ ମଝିରେ ମଝିରେ ସଫା କରି
ফায়ারলাইন फायरलाइन ଯାଇଥିବା ରେଖା—Fire-line.

ଫାରଖତ୍(ତି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଫାରିଖତ୍; ଆ. ଫାରଗ୍‌ଖତ)—
Phār-khat(ti) ୧ । ବିବାହବନ୍ଧନ ଛେଦନପତ୍ର; ଛାଡ଼ପତ୍ର—
ফারখত फारखती 1. Deed of divorce.
(ଫାରକତ[ତି]—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦାବିତ୍ୟାଗ ପତ୍ର; ମୁକ୍ତିପତ୍ର—
2. Deed of release or reliquishment.

୩ । ବିଶୋଧନୀ ପାଉତି—3. Acquittance-roll; a receipt in full discharge.

୪ । ସମାପ୍ତି ରସିଦ—4. Full satisfaction receipt.

୫ । (ଆ. ଫାରଗ୍) ପରିକତ୍ ବା ଖୋଲ୍ଲା ସ୍ଥାନ—
5. Open space.

୬ । (ଆ. ଫରକ୍) ପୃଥକ୍ ହେବା; ଭିନ୍ନେ ହେବା—
6. Separation from each other.

୭ । ଅବସର—7. Liesure.

୮ । ଘୁଞ୍ଚିବା ନିମନ୍ତେ ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ—8. Moving space.

୯ । ମୁକ୍ତି—9. Release; relief.

୧୦ । ପରିତ୍ୟାଗ—10. Relinquishment.

ବିଣ—୧ । ମୁକ୍ତ—1. Released; set free; discharged.

୨ । ଛାଡ଼ପତ୍ର ଦିଆଯାଇଥିବା (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. Divorced.

୩ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ—3. Relinquished.

୪ । ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ କରାଯାଇଥିବା—4. Separated.

୫ । ଅବସର ପ୍ରାପ୍ତ—5. Liesured.

୬ । ଉନ୍ମୁକ୍ତ—6. Open.

ଫାର—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଫାର)—ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା—
Phāra Ploughshare.

ଫାରକ—ଦେ. ବି—ଦେବମନ୍ଦିରର ଚାବି ରଖିବା ସେବକବିଶେଷ—
Phāraka A temple servant in charge of the key of a temple.

ଫାରକିତ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ—ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ—
Phārakita Full; filled with.

ସପ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣେ, ଚେମା ସବୁ ଗୁଣରେ ଫାରକିତ—
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଫାରନ୍ ହିଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫାରେନ୍ ହିଟ୍; ଏ ଯନ୍ତ୍ରର ଆବିଷ୍କାରକଙ୍କ
Phāran hit ନାମ)—ଏକପ୍ରକାର ତାପମାନ ଯନ୍ତ୍ର—
फार्नाहिट फारनहीट (ଫାରୁନାହିଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Fahrenheit.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଚିହ୍ନ ୩୨ ଡିଗ୍ରୀରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ ଓ ୨୧୨°ରେ ଶେଷ ହୋଇଥାଏ । ୨୧୨ ଡିଗ୍ରୀରେ ପାଣି ବାଷ୍ପ ହୁଏ ଓ ୩୨ ଡିଗ୍ରୀରେ ପାଣି ବରଫ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ ।] ଏହାକୁ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇଲେ ପାଣି କେତେ ଗରମ ବା ଥଣ୍ଡା ଅଛି ତାହା ଜଣା ପଡ଼େ ।]

ଫାରମ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । (ଇଂ. ଫର୍ମ୍)—ଦରଖାସ୍ତ,
Phārama ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାର, ରସିଦ୍ ଆଦିରେ କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ କଅଣ
फारम .ଲେଖାଯିବ ତାହାର ସୂଚନା ରେଖାଆଦିଦ୍ୱାରା ଯହିଁରେ
फारम ଚିହ୍ନିତ ହୋଇଥାଏ—1. Form for petitions,
(ଫାର୍ମ—ଅନ୍ୟରୂପ) registers, receipts etc.

୨ । (ଇଂ. ଫର୍ମ୍) ଛପା କଳରେ ଏକାଥରକେ ଛପା ହେବା ଭଳି—2. Form in printing.

୩ । (ଇଂ. ଫାର୍ମ୍) କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର—3. Farm.

୪ । (ଇ. ଫାର୍ମ୍) ସରକାରୀ ଆଦର୍ଶ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର—
4. Governamet agricultural farm.

୫ । (ଇଂ. ଫର୍ମ୍) ଯୌଥ କାରବାର କମ୍ପାନୀ—
5. A trading firm.

୬ । (ଇଂ. ଫର୍ମ୍) ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶ୍ରେଣୀ—
6. Form; class in a school.

୭ । ଇଟା ଅଦର ଛାଞ୍ଚ—7. Brick-mould.

ଫାରମ ଗୁଡ଼—ଦେ. ବି (ଇଂ. ଫାର୍ମ୍+ସ. ଗୁଡ଼)—ସରକାରଙ୍କ
Phārama gurda ଆଦର୍ଶ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପ୍ରଣାଳୀରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଗୁଡ଼—Excellent molasses manufactured in Government agricultural farms.

[ଦ୍ର—ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ପୂର୍ବ ପ୍ରଥାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଗୁଡ଼ ଅପେକ୍ଷା ଫାରମ ଗୁଡ଼ ନିର୍ମଳ, ସ୍ୱଚ୍ଛତର ଓ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅଟେ ।]

ଫାରଶା—ଦେ. ବି. (ସ. ପରଶୁ)—୧ । ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥିବା ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ର ବା
Phārasā ବସ୍ତୁଫଳା କୁଠାର—Battle axe; the pole-
फारशा फरसा (ଫାର୍ଶା—ଅନ୍ୟରୂପ) axe

-ଚର୍ଣ୍ଣ ଘନ ସେ ଫଳକର କାନ୍ଧେ ବହି
ଫାରଶା କରେ ଧରି ଉଚ୍ଚେ ଗଲେ ପାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ

୨ । ଫାରଶା କୋଳି (ଦେଖ)
2. Phārasā koli (See)

ଫାରଶା କୋଳି—ଦେ. ବି (ସ. ପାରୁଷଷଠ; ପରୁଷକ; ପରୁଷ; ପ୍ରା.
Phārasā koli ଫରୁସ)—ଏକପ୍ରକାର କୋଳି—
ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ପରୁଷକ, A tree bearing acid berries;
ଗିରିପିଲୁ, ଶୋଷଣ, ପାରୁବତ, Grewia Asiatica; Carpus
ପାରାପତ, ପରୁଷ Grantum.
ফালশাকুল; ফালসা; परुषा [ଦ୍ର—ଏହାର ଗଛ ଗୁବାଳିଆ ଓ
ମ. ଫାଲସା ୪।୫ ହାତ ଉଚ୍ଚ । କୋଳି ବହୁଳ
ତେ. ପୁଟିକି କୋଳି ପାଚିଲେ ମନୋହର
ଗୁ. ଧାମଣ ନାଲି ଓ ଧଳା ରଙ୍ଗ ହୁଏ ଓ ଖଟା
ଫା. ପାଲସା, ଅା, ଫାଲସା ଲାଗେ । ପତ୍ର ବଳୁର ଓ ଗୋଲ ।
ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହାର କଞ୍ଚା କୋଳି ବାତଘ୍ନ ଓ ପିତ୍ତକାରକ; ପାଚିଲା କୋଳି ଅମ୍ଳ ମଧୁର କଷାୟ ରସ, ରୁଚକାରକ, ପିତ୍ତଘ୍ନ ଓ ଶୋଥନାଶକ । ଲୋକେ ଏହାକୁ ଆମ୍ବିଲ ତିଅଣ କରି ଓ ସରବତ୍ କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

ଫାରସୀ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅା)—ପାରସ୍ୟଦେଶୀୟ—Persian.
Phārasi ବି—ପାରସ୍ୟଦେଶୀୟ ଭାଷା—
(ଫାର୍ସୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) The Persian language.

ଫାରୁଅା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଫରୁଅା (ଦେଖ)
Phārua Pharuā (See)

ଫାରୋ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ପ୍ରାଚୀନ ମିଶରଦେଶୀୟ ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧି
Phāro ବିଶେଷ—A title of the kings of ancient
(ଫାରୁଓ—ଅନ୍ୟରୂପ) Egypt; Pharoa.

ଫାର୍ମା କୋପିଆ—ବୈଦେ ବି (ଇଂ)—ଔଷଧମାନଙ୍କର ତାଲିକା—
Phārmā kopiā Pharmacopia.
फार्माकोपिया फार्माकोपिया

ଫାର୍ମାନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ରାଜକୀୟ ହୁକୁମ—Royal order.
Phārmān फार्मान् फारमान

ଫାର୍ମେ(ର୍ମା)ସି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଔଷଧ ବା ଡାକ୍ତରୀ ଦୋକାନ—
Phārme(rmā)si फार्मासी फार्मासी Pharmacy.

ଫାର୍ସ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ହାସ୍ୟରସ ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗପୂର୍ଣ୍ଣ ସାମାଜିକ ନାଟକ;
Phārs फार्स फार्स ପ୍ରହସନ—Farce.

ଫାଲ—ସ. ବି (ଫଲ୍ ଧାତୁ=ବିଦାର୍ଣ୍ଣ କରିବା+କରଣ. ଅ)—
Phāla ୧ । ଲଙ୍ଗଳର ଲୌହଫଳକ; ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା—
1. Ploughshare.

୨ । (ଫାଲ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଅ)—ଶିବ; ମହାଦେବ—
2. Siba.

୩ । ବଳଦେବ; ବଳରାମ—3. Balarāma.

୪ । ଚଷା—4. A cultivator; husbandman.

ବିଣ—(ଫଲ+ନିର୍ମିତାର୍ଥ. ଅ)—ତୁଳା ବା କାର୍ପାସ ନିର୍ମିତ (ବସ୍ତ୍ରାଦି)—Made of cotton.

ଦେ. ବି—(ସଂ. ଫଲକ)—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅଧଖଣ୍ଡ ବା
ଖଣ୍ଡ **फाल** ଅଂଶ—1. Piece; parcel.
ବାଇଗ ୨ । ଯାଉଁଳ କବାଟର ଏକପଟ—2. Leaf or fold or shutter of a double door.
୩ । ଚକୁଡ଼ା—3. Slice.
୪ । ଅଂଶ—4. Part; portion.
୫ । କୌଣସି କର୍ତ୍ତିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ—
5. The half portion of a thing cut.
୬ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଏକ ପାଖ—
6. One side of a thing.

ଫାଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ତୁଳ. ଅସାମୀ. ଫାଲ୍=ପାଖ)—
Phāl ୧ । ପାଖ; ପାର୍ଶ୍ୱ—1. Side.
୨ । ଅଂଶ—2. Part.
୩ । ଫାଲ; ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ—3. Half.
ଅ—ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି—Into pieces.

ଫାଲ କାଣ୍ଡ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Phāla kānda 1, Incomplete.
(ଫାଲ କାଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଏକ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଘଟିବା—
2. Happening or one side only.
୩ । ଆଂଶିକ—3. Partial.

ଫାଲ କୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ—(କର୍ମ୍ମ ତତ୍; ଫାଲ ଲଙ୍ଗଳଲୁହା ଦ୍ୱାରା + କୃଷ୍.
Phāla krushta ଧାତୁ=ଚଷା ହେବା+ତ)—ଲଙ୍ଗଳଦ୍ୱାରା
(ଫାଲ କୃଷ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) କୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା—Ploughed up.
ବି—ଲଙ୍ଗଳ ଦ୍ୱାରା ଚଷା ହୋଇଥିବା ଭୂମି—Ploughed up field.

ଫାଲ ଗୋଇ—ଦେ. ବି.—ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା ପଶିବା ପାଇଁ ଲଙ୍ଗଳ ମୁଣ୍ଡାରେ
Phāla goi ଖୋଳାଯାଇ ଥିବା ଗୋହିର—A groove for
नास putting the ploughshare into the body
(ଫାଲ ଗୋହି—ଅନ୍ୟରୂପ) of a plough.

ଫାଲ ତଣ୍ଡ—ଦେ. ବି.—୧ । ବୃଥା ଦଣ୍ଡ ଦିବା ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ; ବୃଥା ଦଣ୍ଡ—
Phāla tanda 1. A fine which a man is obliged
फकट फन्द to pay for no fault of his.
୨ । ବୃଥା ଦଣ୍ଡ—2. An unmerited punishment or penality.

ଫାଲତୁ—ବୈଦେ. ବି. (ହି)—୧ । ବଢ଼ତା; ଅଧିକା—
Phālatu 1. Extra.
ଫାଲତ୍, ଫାଲୁତ୍, ଫାଲ୍ତୁ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଆବଶ୍ୟକରୁ ଅଧିକ; ଅତ୍ୟଧିକ—
2. Excessive; redundant; more than necessary;
फालत, फालतो ୩ । ଅନାବଶ୍ୟକ; ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ—
फालतु 3. Useless; unnecessary.
୪ । ନିଷ୍ଫଳ; ବୃଥା; ବାଜେ—4. Vain; fruitless.

ଫାଲ ଫାଲ—ଦେ. ବିଣ.—ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଥିବା; ଫାଳ ଫାଳ
Phāla phāla ହୋଇ ଚିରି ଯାଇଥିବା (ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ)—
ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ **खगडखगड** Divided into slices; sliced.
(ଫାଲ ଫାଳିଆ, ଫାଲ ଫାଳକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଦୁଃଖ ଅସମ୍ଭାଳ ଭାଳ ଛୁଦ କି ସୁଶୀଳ ଶିଳ
ହେଲା ଅଛି ହୋଇ ଫାଳ ଫାଳ । ଭକ୍ତ.-ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଫାଲସା କୋଳି—କେ. ବି.—ଫାରସା କୋଳି (ଦେଖ)
Phālasā koli Phāraśā koli (See)

ଫାଲସିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବି. (ସଂ. ପରଶୁ)—ଅସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ
Phālasiā (ବଲରାମ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳି)—Name of a weapon.

ଫାଳି—ଦେ. ବି.—ଫାଳିଆ (ଦେଖ)
Phāli Phālia (See)

ଫାଳିଆ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଫାଲ) —ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ; କୌଣସି ପଦାର୍ଥର
Phālia ଲମ୍ବ ଓ ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ—A big piece; slice.
ଖଣ୍ଡ **तुकडा** ଅଳ୍ପ ମାଇଗଣ ସୀମ ଓଳିଆ, ଗୋଦର ବୋଡ଼ିକି କାଠଫାଳିଆ । ଭଗ
ବିଣ.—୧ । ବଡ଼—1. Big; large.
୨ । ଫାଳ ଫାଳ ହୋଇ ଚିରି ଯାଇଥିବା—2. Cut into stripes or long pieces; split up; sliced.
୩ । ଫାଳକିଆ (ଦେଖ)—3. Phālikiā (See)

ଫାଳିଆ କାଠ—ଦେ. ବି.—ଚିରା ହୋଇଥିବା କାଠ—
Phālia kātha **फाड़ाहुआ काठ** Split up wood.

ଫାଳିଆ ବାଉଁଶ—ଦେ. ବି.—ଦୁଇ ଫାଳରେ ଚିରି ଯାଇଥିବା ବାଉଁଶ—
Phālia bauńsa Bamboo split up into two.

ଫାଳିକିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଏକ ଫାଳ ଯୁକ୍ତ—
Phālikiā 2. Consisting of a big slice.
(ଫାଲୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫାଳି ବଟା—ଦେ ବି—ବାଉଁଶକୁ ଫାଳ କରି ଛିଅରି ହୋଇଥିବା
Phāli batā ବଟା—Split up strips of bamboo.

ଫାଲିସା—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବି.—ଫାରସା—
Phālisa Battle axe.

ଫାଲୁଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଫାୟୃ ଧାତୁ; ସ୍ଫୀତ)—୧ । ବଡ଼ ବଡ଼—
Phāluā **फाला** **उत्खाडिआ** 1. Very big.
(ଫାଲେଇ, ଫାଲେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ପୁଂ) ମୋଟା; ସ୍ଥୂଳକାୟ—
2. Stout; fat.

ଫାଲୁଆ ଗାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ବଡ଼ ପିଚ୍ଛ—
Phāluā gāndi **उखाडिआगाग्राडि** Big buttocks.
(ଫାଲୁଆଗାଣ୍ଡିଆ—ବିଣ)

ଫାଲୁଆ ଗୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି.—ଖାଦ୍ୟର ବଡ଼ ବଡ଼ ଗୁଣ୍ଡା—
Phāluā gundā Food made into big handfuls
बडाबडाकौर or morsels.

ଥଳସୀ ମାଉଁର ଫାଲୁଆ ଗୁଣ୍ଡା
ଲୁହିଁ ଭକୁଥାଏ ବେରସ୍ତ ତୁଣ୍ଡା । ହାସ୍ୟତରଙ୍ଗ ।

ଫାଲୁଆ ମୁହଁ—ଦେ. ବି—ଚେପ୍ଟା ଓ ବଡ଼ (ଅତଏବ ଅସୁନ୍ଦର) ମୁହଁ—
Phāluā muhan **घोडामूहाँ** Flat and big face.

ଫାଲୁଆ ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ· ପୁଂ—ଚେପ୍ଟା ଓ ବଡ଼ ମୁଖଯୁକ୍ତ (ଅତଏବ
Phāluā muhān ଅସୁନ୍ଦର)—Having a big and flat
घोड़ मुहाँ face.
(ଫାଲୁଆ ମୁହାଁ, ଫାଲେଇ ମୁହାଁ, ଫାଲେଇ ମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଫାଲୁକା—ଦେ ବ—ଫୁଲିଥିବା; ଫଉଲ ଯାଇଥିବା—
Phālukā ফুলাহুআ; সুজাহুআ Bloated; swollen.

ଫାଲେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଲ ସ୍ଥାନରେ ଲ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Phāle ଅଧେ; ଏକ ଫାଲ—Half.

ଫାଲ୍ଗୁନ—ସ ବ. (ଫଲ୍ଗୁନ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅ)—୧ । (ମହାଭାରତ
Phālguna ମତରେ ଅର୍ଜୁନ ହିମାଳୟ ପୃଷ୍ଠରେ ଫାଲ୍ଗୁନୀ ନକ୍ଷତ୍ର-ଯୁକ୍ତ ଦିବସରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବାରୁ) ଅର୍ଜୁନ—
1. Arjuna.
୨ । ମାଘର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ—
2. The lunar month of Fālguna.

ଫାଲ୍ଗୁନି—ସ. ବ—ଅର୍ଜୁନ—Arjuna.
Phālguni

ଫାଲ୍ଗୁନୀ—ସ ବ. (ଫାଲ୍ଗୁନ+ଈ)—୧ । ଫାଲ୍ଗୁନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମୀ; ଦୋଳ-
Phālguni ପୂର୍ଣ୍ଣିମୀ—1. The fullmoon of the month of Phālguna.
୨ । ପୂର୍ବଫାଲ୍ଗୁନୀ ଓ ଉତ୍ତର ଫାଲ୍ଗୁନୀ ନକ୍ଷତ୍ର—
2. The 11th and 12th lunar mansions or asterisms.

ଫାଶ—ଦେ. ବ. (ସ. ପାଶ)—୧ । ଜୀବ ଧରିବା ଜାଲ; ପାଶ—
Phāsa 1. Snare; net.
ফাঁস ୨ । ସୂତାର ବା ଦଉଡ଼ିର ଗଣ୍ଠି—
फाँसी; फँदा 2. Knot of a rope or thread.
୩ । ଦଉଡ଼ିରେ ପଡ଼ିଥିବା ଢ଼ିଲା ଗଣ୍ଠି—
3. Slipknot; noose.
ଲଗାଇଛ ଫାଶ ସେହି ସମସ୍ତଙ୍କ ଗଳେ । ରାଧାନାଥ-ମହାଯାତ୍ରା ।
୪ । ଫାଶିଆ—4. A kind of earring.
ହିଙ୍କ କାଠି ଓଷ୍ଠ ନାକେ କେଶ ଫାଶ
କର୍ଣ୍ଣେ ଶଉରଙ୍କୁ ଶୋଭେ ଶତ ଫାଶ । ଧାରଣୀଚରଣ-ରୁଷିକୁଲ

ଫାଶି—ଦେ. ବ. (ସ. ପାଶ)—୧ । ଉଦ୍ବନ୍ଧନ; ଦଉଡ଼ି ଦେଇ ମରିବା—
Phāsi 1. Death by hanging.
ফাঁসী ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲି ଗଛ—
फाँसी 2. A wild tree; Anogeissus Acumenata.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ମଝିରେ ମଝିରେ ଫାଙ୍କଥିବା ବୁଣା ହୋଇଥିବା ତଲେଇ—A kind of mattress of bamboo-laths with small interstices throughout.

ଫାଶିଆ—ଦେ. ବ. (ସ. ପାଶ)—ନାକ ଓ କାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ତାରର
Phāsiā ସରୁ ମୁଦଆ—Wire ring for the nose and ear.
ବଣ—ଯେ ଫାଶି ଦିଏ—One who hangs a man till death; hang-man.

ଫାଶିଆର—ଦେ. ବ. (ସ. ପାଶ)—୧ । ଯେ ଫାଶିଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ଅପ-
Phāsiarā ରାଧୀକୁ ଫାଶି ଖୁଣ୍ଟରେ ଝୁଲାଏ—1. A hangman.
ଫାଶିଅର } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଯେଉଁ ଡକାଏତ ଲୋକଙ୍କ ଗଳାରେ
ଫାଶିଦାର } ଫାଶି ଲଗାଇ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅପହରଣ କରେ;
ফাঁস্‌ড়ে ନରଘାତୀ ଦସ୍ୟୁ—2. A strangulating robber; a strangler.
फँसीहारा
୩ । ଲୋକଙ୍କୁ ବିପଦରେ ପକାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A person who involves people in danger.

ଫାଶିଅରି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ବଡ଼ ଫାଶଯୁକ୍ତ ମୁଣ୍ଡଘୁଣ୍ଟା ଜାଲ—
Phāsiari A kind of noosed fishing net.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ମାଛ ଧରା ପଡ଼ନ୍ତି । ସାନ ମାଛ ଫାଶର ଜଲା ବାଟେ ବାହାରି ଯାଆନ୍ତି ।]

ଫାଶି କାଠ—ଦେ. ବ. (ସ. ପାଶ+କାଷ୍ଠ)—ଯେଉଁ ଡଉକାଠର ବଢ଼ିରୁ
Phāsi kātha ଦଉଡ଼ି ଲଗାଇ ଫାଶି ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଏ—
(ଫାଶିଖମ୍ବ, ଫାଶିଖୁଣ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) The gallows.
ফাঁসীকাঠ फाँसीतख्ता

ଫାଶିଘର(ରା)—ଦେ. ବ—ଫାଶିଆର (ଦେଖ)—
Phāsighara(rā) Phāsiarā (See)

ଫାଶି ଘି(ଘେ)ନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ୱୟଂ ଉଦ୍ବନ୍ଧନରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବା—
Phāsi ghi(ghe)nibā To commit suicide by hanging.
(ଫାଶି ଲଗେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ফাঁসী লাগান फाँसीलगाना

ଫାଶି ଦଉଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ରଜ୍ଜୁରେ ମନୁଷ୍ୟ ଫାଶି ଦେନେ—
Phāsi daurdā(rdi) Rope used for hanging men.
ফাঁসী দড়ী फाँसी रस्सी

ଫାଶି ଦଣ୍ଡ—ଦେ. ବ—ରାଜାଦେଶରେ ଅପରାଧୀର ଫାଶିଦ୍ୱାରା ଜୀବନ-
Phāsi danda ନାଶରୂପ ଦଣ୍ଡ—Punishment of hanging.
(ଫାଶି ହୁକୁମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ফাঁসীদণ্ড फाँसीदन्ड

ଫାଶି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦଉଡ଼ି ଦେବା; ଗଳେ ଉଦ୍ବନ୍ଧନରେ
Phāsi debā ମରିବା—1. To die by hanging.
ଫାଶି ଝୁଲିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଅନ୍ୟଲୋକଙ୍କୁ ଫାଶି ଦେଇ
ଫାଶି ଲଗା(ଗେ)ଇବା } ମାରିବା—2. To strangulate a person by hanging.
ফাঁসী দেওয়া फासी देना

ଫାଶି ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ରାଜଦଣ୍ଡ ସ୍ୱରୂପ ଫାଶିଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣ ହରାଇବା—
Phāsi pāibā To undergo the sentence of hanging.
ফাঁসী পাওয়া फाँशि पाना

ଫାଶିସିଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଇଉରୋପର ଇଟାଲି ରାଜ୍ୟରେ
Phāsisisht ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସାମ୍ୟବାଦୀଙ୍କ ବିରୋଧୀ ରାଜନୀତିକ
(ଫ୍ୟାଶି ସିଷ୍ଟ; ଫେଶି ସିଷ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦଳବିଶେଷ—
ফ্যাসী সিষ্ট Facicist; the name of a new political party in Europe.
फैसि सिष्ट
[ଦ୍ର—ଇଟାଲୀରେ ମୁସୋଲିନୀ ଏ ଦଳର ନେତାରୂପେ ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜଦଣ୍ଡ ଧାରଣ କରି ଅଛନ୍ତି ।]

ଫାଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଫର୍ଷ୍ଟ)—୧ । ପ୍ରଥମ—
Phāsht 1. First.
(ଫାଷ୍ଟ—ଢପସ୍ତିତ) ୨ । ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Best.
ফাষ্ট ୩ । ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସ୍ଥାନାଧିକାରୀ—
फष्ट 3. Occupying the highest position.
फाष्ट ବଣ. (ଇଂ ଫାଷ୍ଟ)—ତୀବ୍ର ଗତି କରୁଥିବା; ଶୀଘ୍ରଗାମୀ—
Going fa

ଫାଷ୍ଟ୍ ଇଅର୍ କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫର୍ଷ୍ଟ ଇଅର୍ କ୍ଲାସ୍)—
Phāsht iar klās କଲେଜ, ସ୍କୁଲ ପ୍ରଭୃତିର ପ୍ରଥମ ବାର୍ଷିକ ଶ୍ରେଣୀ—
फाष्टइयर क्लास The first year class of a college
फास्टइयर क्लास or school.

ଫାଷ୍ଟ୍ ଏଡ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଫର୍ଷ୍ଟ+ଏଡ୍)—ଆକସ୍ମିକ ବିପଦରେ
Phāsht ed ଆହତ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି କରାଯିବା ପ୍ରାଥମିକ ଉପଚାର
फाष्टएड **फास्टएड** ବା ଚିକିତ୍ସା—First aid.
[ଦ୍ର—ହଠାତ୍ ଆହତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଚିକିତ୍ସା କରିବା ପାଇଁ ବିଶେଷଜ୍ଞ ବା ଡାକ୍ତର ଉପସ୍ଥିତ ନ ଥିଲେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଫାଷ୍ଟ୍ ଏଡ୍ ଦିଆଯାଏ ।]

ଫାଷ୍ଟ୍ କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ବିଦ୍ୟାଳୟାଦିର ପ୍ରଥମ
Phāsht klās ଶ୍ରେଣୀ—1. The first class of a school.
फाष्टक्लास **फास्टक्लास**
୨ । ରେଲ, ଜାହାଜ ଆଦିର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀ—
2. The first class of a rail or steamer.
ବିଣ—ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ—
Of first class; superior to all others.

ଫାଷ୍ଟ୍ ପା(ପେ ସେଞ୍ଜର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଫାଷ୍ଟ ପାସେଞ୍ଜର)—ଯେଉଁ
Phāsht pā (pe)senjar ଯାତ୍ରୀବାହୀ ରେଳଗାଡ଼ି ସାଧାରଣ ଗାଡ଼ି
फाष्ट पाशेञ्जर ଅପେକ୍ଷା ଚଞ୍ଚଳ ଗତି କରେ—
फास्ट पैसेंजर Fast passenger train.

ଫାସାଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ. (ସଂ. ପଣ୍ଡ)—ପଣ୍ଡ; ବ୍ୟର୍ଥ—
Phāsāndi Vain; infructuous.

ଫାସୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୁସ)—କୋରା ନଡ଼ିଆକୁ ଚିପୁଡ଼ି ରସ ବାହାର
Phāsu କରିନେବା ପରେ ଯେଉଁ ନୀରସ ଭୁଷି ପରି ପଦାର୍ଥ
निचोडा हुआ, ରହିଯାଏ; ନଡ଼ିଆ ଫାଇଁ—The sapless
नारीयलका गूदा remains of the scourings of cocoanut kernel after they are pressed.

ଫାସୁ ଫାସୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଶୁଖିଲା ଦ୍ରବ୍ୟ (ଯଥା ଚଣ୍ଡ
Phāsu phāsu ପରି ପଦାର୍ଥ) ଚୋବାଇବାର ଶବ୍ଦ—The sound
फिस फिस of chewing chaff.

ଫାସୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ—ସ୍ଥୂଳକାୟ; ଭୁସୁଣ୍ଡା—Corpulent.
Phāsundā ଭୁଁଡ଼ିଓୟାଲା **मसटण्डा; भुसण्डा**
(ଫାସୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଫାହିଆନ୍—ଦେ. ବି (ଚୀନଦେଶୀୟ ନାମ)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୪ର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀରେ
Phāhiān ଭାରତକୁ ଆସିଥିବା ଜନୈକ ଚୀନଦେଶୀୟ ପର୍ଯ୍ୟଟକ—
फाहियान Name of a Chinese traveller who
फाहीयान visited India in the 4th century A. D.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ନାମ କାଂ । ଚୀନଦେଶରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଖ୍ରୀ. ୬୭ ସାଲରେ ଭାରତରୁ ଯାଇଥିବା ପ୍ରଚାରକଙ୍କଦ୍ୱାରା ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ପ୍ରଚାରିତ ହୋଇଥିଲା । ଫାହିଆନ୍ ଭାରତକୁ ଆସିଥିବା ପ୍ରଥମ ଚୈନିକ ପରିବ୍ରାଜକ । ଏ ଖ୍ରୀ ୩୯୯ ସାଲଠାରୁ ୪୧୪ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତରେ ବାସ କରି ଭାରତର ତତ୍କାଳୀନ ରୀତି, ନୀତି, ଧର୍ମ ପ୍ରଭୃତି ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କରି ଫୋକୋକି ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ ।]

ଫି—ବୈଦେ· ବିଣ (ଅ)—ପ୍ରତ୍ୟେକ—Every; each.
Phi फी **फी** (ଯଥା—ଫି କଥାରେ ସେ ଚିଡ଼ି ଉଠୁଛି ।)
ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଫିଜ୍ (ଦେଖ)—Phij (See)

ଫିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ପେଟନ)—୧ । ଫେଇବା; ପ୍ରକାଶିତ କରିବା;
Phiā ଦେଖାଇବା—1. Exhibiting; showing.
୨ । ଖୋଲିବା—2. Opening.
ବିଣ—୧ । ଦେଖାଇ ଦିଆଯିବା; ପ୍ରକାଶିତ କରାଯାଇଥିବା—
1. Exhibited.
୨ । ଖୋଲା ଯାଇଥିବା; ମୁକ୍ତ—2. Opened.

ଫିଉଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ୍ ତାରର ଅନାବୃତ
Phiuj ଅଂଶର ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସଞ୍ଚାଳନଜନିତ ଅଗ୍ନି ଦ୍ୱାରା ଜଳିଉଠିବା—
फिउज **फिउज** 1. Fusing of an electric wire.
୨ । ବାଣ ଆଦିରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରିବା ପାଇଁ ତହିଁରେ ଲଗାଯିବା ବିଦ୍ୟୁତର ତାର ବା ରଜ୍ଜୁ—
2. Fuse of a firework.

ଫିଉଡେଟରୀ ଚିଫ୍—ବୈଦେ· ବି (ଇଂ)—ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ସାହାଯ୍ୟ
Phiudetari chiph ଦେବା ସର୍ତ୍ତରେ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆବଦ୍ଧ
फिउडेटरी चीफ **फिउडेटरी चीफ** ରାଜା—Feudatory Chief.

ଫିଉଡେଟରୀ ଷ୍ଟେଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟର ରାଜା ଯୁଦ୍ଧ
Phiudetari shtet ସମୟରେ ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବା ପାଇଁ
फिउडेटरी ष्टेट ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ ଥାଆନ୍ତି—Feudatory
फिउडेटरी ष्टेट State.
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟମାନ ଇଂରାଜ ସରକାରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସନ୍ଧି କରିଥିଲେ ଯେ ସେମାନେ ସରକାରଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କର ଦେବେ ଓ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ଯୁଦ୍ଧ ବେଳେ ସେନା ଆଦି ଯୋଗାଇବେ । ପୂର୍ବେ ଏମାନଙ୍କୁ 'ଟ୍ରିବ୍ୟୁଟେରୀ ଷ୍ଟେଟ୍ସ' (କରଦରାଜ୍ୟ) ବୋଲାଯାଉଥିଲା, ପରେ ଏମାନଙ୍କୁ ଫିଉଡେଟରୀ ଷ୍ଟେଟ୍ସ (ସାମରିକ ସାହାଯ୍ୟଦାୟୀ ରାଜ୍ୟ) ବୋଲାଯାଉଥିଲା; ତତ୍ପରେ ଏମାନଙ୍କୁ କେବଳ 'ଓଡ଼ିଶା ଷ୍ଟେଟ୍ସ' ନାମ ଦିଆଗଲା; ଏବେ ଏମାନଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶା ଷ୍ଟେଟ୍ସ ବୋଲି ନ ଯାଇ ଓଡ଼ିଶା ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଓ ଛୋଟନାଗପୁରର ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମିଶାଇ 'ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ଷ୍ଟେଟ୍ସ ଏଜେନ୍ସୀ' ନାମକ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟପୁଞ୍ଜ କରା ଯାଇଅଛି ଓ ରାଜ୍ୟପୁଞ୍ଜର ଶାସନ ସମ୍ବନ୍ଧେ ପରାମର୍ଶଦାତାରୂପେ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନେରାଲ୍ (ବଡ଼ଲାଟ)ଙ୍କ ଏଜେଣ୍ଟ ରାଞ୍ଚିରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।]

ଫିଁ ଫିଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ପୁଁ ପୁଁ (ଦେଖ)
Phiñ phiñ Puñ puñ (See)

ଫିକ୍‌ଡୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଗୋବରା ଚଢ଼େଇ—
Phik-do Bulbul.

ଫିକର—ବୈଦେ. (ଅ. ଫିକ୍‌ର୍=ଚିନ୍ତା; ଉପାୟ)—୧ । ଭାବନା;
Phikara ଚିନ୍ତା—1. Thought; contemplation.
फिकिर **फिक्र** ୨ । ଉପାୟଚିନ୍ତା—2. Thinking out a means.
(ଫିକିର—ଅନ୍ୟରୂପ)
୩ । ଜୀବିକା ନିର୍ବାହର ଉପାୟ—
3. Means of livelihood.

୪ । ଉପାୟ—4. Means; resource.

ସେଥିର ଫିକର ମୋତେ କଣା—ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

୫ । ଫନ୍ଦୀ; କୌଶଳ; ଗୁରୁଷ୍ଟ—5. Stratagem; artifice; contrivance; tactics.

୬ । ଉଦ୍‌ବେଗ—6. Anxiety.

୭ । ଅବଲମ୍ବନ; ଆଶ୍ରୟ—7. Shelter.

୮ । ଛଳନା—8. Feigning; excuse.

ଫିକର ପାଞ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉପାୟ ଉଦ୍ଭାବନ କରିବା—
Phikara pãnchibā To think out a way out of a difficulty.
ফিকীরকরা फीक्र सोचना

ଫିକରବାଜ୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଆ. ଫିକର୍‌ମନ୍ଦ; ଫିକରବାଲ୍ଲ)—
Phikarabāj ୧ । ଫନ୍ଦିବାଜ୍; କୌଶଳୀ; ଉପାୟକୁଶଳ—
ফিকীরবাজ फीक्रमन्द 1. Resourceful; strategic.
ଫିକରଦାର, ଫିକରବନ୍ତ, ଫିକରଥି, ଫିକରବାଲ୍ଲ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଯୋଗାଡ଼ିଆ; ଉଦ୍ୟମୀ—2. Active.
୩ । ଉପସ୍ଥିତ ବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ—
3. Tactful; having presence of mind.

ଫିକା—ଦେ. ବଣ. (ସ. ପିଙ୍ଗ; ଭୁଲ—ଅ. ଫକ୍)—୧ । ପାଣ୍ଡୁର; ଫକ୍କା; ବିବର୍ଣ୍ଣ—1. Pale; light coloured.
Phikā
ফাঁকাসে, ফেঁকাসে ପର୍ଣ୍ଣଶୈଳ ପତ୍ର ପ୍ରାୟେ ଭଜୁ ଫିକା—
फीका ରାଧାନାଥ, ଉଦବେଶ୍ୱର ।
(ଫିକାସିଆ, ଫିକ୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ରକ୍ତହୀନ—
2. Bloodless; anemic.

୩ । ନୀରସ; ନୀରସ—3. Vapid.

୪ । ନିରାନନ୍ଦ—4. Gloomy; dejected.

୫ । ମଳିନ—5. Foul.

୬ । ପାଣିଚିଆ; ସ୍ୱାଦହୀନ—6. Tasteless.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଫିତା—Tape.
(ଯଥା—ସୁର୍ଣ୍ଣର ହାତ ଗଡ଼ି କେ ଚମତ୍କାର ଫିକା ।)

ଫିକା ଜାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଭୁଲ. ହି. ଫେଁକ୍‌ନା—ଫୋପାଡ଼ିବା)—ଖେପାଜାଲ; ଯେଉଁ ଜାଲକୁ ଡୋର ଲଗାଇ ଦୂରକୁ ପାଣି ଉପରକୁ ଫିଙ୍ଗି ମାଛ ଧରାଯାଏ—Casting net.
Phikā jāla
ঘুমৌআ জাল
घुराजाल

ଫିକି—ଦେ. ବ—ଦସ୍ତ ବା ଗଞ୍ଜପା ଖେଳରେ ବିପକ୍ଷୀୟ ଖେଳାଳି ହାତରେ ରଜା, ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଦହ ରହିଗଲେ ନଅ ସାରକୁ ଖେଳିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବା ଅବସ୍ଥା—The state of a player in the Ganjapā game being obliged to place his card with 9 points, when the adversary has got with him the King, the Minister and the card with 10 points.
Phiki

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ତାସ୍ ଖେଳ—Card play.

ଫିକିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର କ୍ରି. (ସ. କ୍ଷିପ୍ ଧାତୁ; ଭୁଲ. ପାଲି ଫିକର; ହି. ଫେଁକ୍‌ନା)—ଫିଙ୍ଗିବା; ଫୋ... ବା—
Phikibā
(ଫିକିବା; ଫିଙ୍ଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To throw.

ଫିଙ୍ଗ—ଦେ. ବ. (ସବାରି ବେହେରାଙ୍କ ଭାଷା)—ସବାରି ପଛଅଡ଼ର ବାଉଁଶ—The bamboo pole attached to the back of a palanqin.
Phinga
[ଦ୍ର—ସବାରି ଅଗ ବାଉଁଶକୁ ଭୁମ୍ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଫିଙ୍ଗକ—ସ. ବ (ଫିଙ୍ଗ—ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ + କୈ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦକରିବା + ଅ; ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ ଧୂମ୍ୟାଟ, କଳଙ୍ଗ; ଭୃଙ୍ଗ)—କଜଳପାତି ଚଢ଼େଇ—The black drongo (bird); the fork-tailed shrike; Corvus Balicassius.
Phingaka
ফিঁগা
फिंगा; फेंगा

ଫିଙ୍ଗା—ଦେ. ବ—(ସ. କ୍ଷିପ୍ ଧାତୁ) ୧ । ଫିଙ୍ଗିବା ବା ଫୋପାଡ଼ିବା—
Phingā 1. The act of throwing.
ফিঙ্গা ୨ । ଇଟା ବା ଢେଳା ଦୂରକୁ ଫୋପାଡ଼ିବା ପାଇଁ
फेंकना ବ୍ୟବହୃତ ଦଉଡ଼ିର ଫାସଲଗା—2. Sling.
୩ । (ସ. ଫିଙ୍ଗକ) କଜଳପାତି ଚଢ଼େଇ—
3. The black drongo (bird).
ছুঁড়া ବଣ—ଫୋପଡ଼ା ଯାଇଥିବା—
फेंका हुआ Thrown away.

ଫିଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫିଙ୍ଗିଦେବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Phingā(nge)ibā The causative form of Phingibā.
ছোঁড়ান ଫିଙ୍ଗାଇ ଦେବ ବୋଲି ମନରେ ଭାବଲେ ।
फेंकवाना କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।
(ଫିଙ୍ଗାଇଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫିଙ୍ଗାଫିଙ୍ଗି—ଦେ. ବ—୧ । ଫୋପଡ଼ା ଫୋପଡ଼ି; ଅନେକ ବସ୍ତୁକୁ ଫିଙ୍ଗିବ କାର୍ଯ୍ୟ—1. Throwing away of many articles.
Phingā phingi
ছুঁড়াছুড়ী फेंकाफेंकि
୨ । ପରସ୍ପରକୁ ତଳେ ପକାଇବା—2. Throwing down of each other on the ground.
୩ । ପରସ୍ପର (ଢେଳା ଆଦି) ଫୋପଡ଼ା ଫୋପଡ଼ି ହେବା—
3. Throwing of missiles at each other.
ଦେ. ବ—୧ । ପରସ୍ପରକୁ ତଳେ ପକାଇବା—
1. Throwing down each other on the ground.

ପୁଣି ଫିଙ୍ଗା ଫିଙ୍ଗି ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ହେଲେ
ଛିଙ୍କା ଛିଙ୍କି ହୋଇଣ ସୁଦ୍ଧ ଅରମ୍ଭିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ଫୋପଡ଼ା ଫୋପଡ଼ି (ଦେଖ)
2. Phopardā phopardi (See).

ଫିଙ୍ଗା ଫୋପଡ଼ା କଥା—ଦେ. ବ—ଅନାଦରପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ—
Phingā phopardā kathā Disrespectful words.

ଫିଙ୍ଗାଳ—ଦେ. ବ.(ସବାରି ବେହେରାଙ୍କ ଭାଷା)—ଯେଉଁ ବେହେରାମାନେ ସବାରିର ପଛଅଡ଼ ବାଉଁଶ କାନ୍ଧେଇ ଥାଆନ୍ତି—
Phingāla
ଫିଙ୍ଗାଳିଆ, ଫେଙ୍ଗାଳ } ଅନ୍ୟରୂପ The bearers carrying the back-side pole of a palanquin.
[ଦ୍ର—ସବାରିର ଅଗ ବାଉଁଶକୁ କାନ୍ଧେଇବା ବେହେରାଙ୍କୁ ଭୁମ୍ଭାଳ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଫିଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. କ୍ଷିପ୍ ଧାତୁ; ବର୍ଣ୍ଣବିପର୍ଯ୍ୟୟ; ସଂ. ପ୍ରେଷଣ; ପ୍ରା. ପେଷଣ)—୧ । ଦୂରକୁ କ୍ଷେପ କରିବା; ଫୋପାଡ଼ି ଦେବା—1. To throw away; to cast away.
Phiṅgibā
ছুঁড়া, ছোড়া
फेंकना

ଫିଙ୍ଗିଲେ କୁମାରଙ୍କ ଦେହକୁ ଦେଖାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

୨ । ତ୍ୟାଗ କରିବା—2. To abandon; to relinquish.

ଲୋକମାନେ କେବଳ ମାନନ୍ତି ଧର୍ମକୁ
ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ କରି ପଛକୁ ଅଧର୍ମକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

୩ । (ଦୃଷ୍ଟି; କଟାକ୍ଷ) ପକାଇବା—3. To cast (one's eyes).

ଏବେ ମୁଁ କଟାକ୍ଷ ଫିଙ୍ଗି, ତାଙ୍କୁ ପକ୍ଷ
ହେବାରୁ ତୁ ଅହଙ୍କାରରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଫିଜ୍ (ସ୍)—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କର ବା ଶୁଳ୍କ; ମାଶୁଲ—Fees; cess.
Phij(s) फीस् फीस

(ଯଥା – କୋର୍ଟ ଫିଜ୍; ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ଫିଜ୍, ସ୍କୁଲ ଫିଜ୍ ଇତ୍ୟାଦି)

ଫିଜ୍ (ସ୍) ଟଏ(ୟ)ନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫିସ୍ + ଆ. ତୟନ୍)—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶୁଳ୍କ ବା ମାଶୁଲର ନିର୍ଣ୍ଣୟ—Ascertainment of the fee to be paid.
Phij (s)tae(ya)n
फीस्तयन फिसतयन

ଫିଟ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଇଂ)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟର ଉପଯୁକ୍ତ—1. Fit.
Phiṭ ୨ । ଉପଯୋଗୀ—2 Fitting.
फीट् फिट बି. (ଇଂ)—୧ । ମୂର୍ଚ୍ଛା—1. Fit; fainting.

୨ । ଦୈର୍ଘ୍ୟସୂଚକ ଇଂରାଜୀ ଫୁଟ୍ ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନ—2. Feet (length).

ଫିଟ୍ ଫାଟ୍—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ସ୍ଫୁଟ୍ କିମ୍ବା ଇଂ. ଫୀଟ୍=ଜାକ୍‌ଜମକ ଦୃଶ୍ୟ)—୧ । ସୁସଜ୍ଜିତ—1. Well decorated; well dressed; well eqipped.
Phiṭ phāṭ
फीट् फाट फिटफाट

୨ । ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ— 2. Bright.
୩ । ଚମତ୍କାର—3. Wonderful.
୪ । ଜାକଜମକ—4. Brilliant; dazzling.
୫ । ବାବୁଆନା ଭାବରେ ସୁସଜ୍ଜିତ—5. Fopppish; shipshape.

ଫିଟ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ଅଠମଲ୍ଲିକ) ବି—ପତଳା ଝାଡ଼ା ହେବା; ଛେର ହେବା—Passing of liquid stools.
Phiṭ-bā

ଫିଟ୍ ବାବୁ—ଦେ. ବି. (ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି)—୧ । ଫୁଲ୍ ବାବୁ; ଲମ୍ପଟ-ପଞ୍ଝାବୃତ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Beau.
Phiṭ bābu

ଫିଟ୍ ବସିନ }
ଫିଟ୍‌କ ବସିନ } ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ଆଧୁନିକ ରୀତି ଅନୁସାରେ ଗୋଡ଼ଠାରୁ ମୁଣ୍ଡପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁସଜ୍ଜିତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person dressed in the latest fashion from top to toe.
फीटबाबु
फिटबाबु

ଫିଟ(ଟୀ)ନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫୀଟନ୍)—ଘଟାଟୋପ ଥିବା ଘୋଡ଼ାଟଣା ଗାଡ଼ି—A phaeton carriage.
Phiṭa(ṭi)n
ফিটন फिटीन

ଫିଟା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଫେଟନ; ସ୍ଫୁଟ)—୧ । ବନ୍ଧନମୁକ୍ତ—1. Unbound; dishevelled.
Phiṭā
খোলা; ফেটা ୨ । ଉନ୍ମୁକ୍ତ—2. Open.
खोला; खुला ୩ । ମୁକୁଳା—3. Untied.
୪ । ପୃଥକ୍—4. Separated.

କାଳ ପ୍ରବାହେ ଲୋକ କାଠି ପରୁ କୁଥା
ପ୍ରାୟେ ମିଳ କରି ବୁଅନ୍ତି ପୁଣି ଫିଟା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ଦେ. ବି—ଉନ୍ମୋଚନ—Untying.
(ଯଥା—ଗଣ୍ଠିଆଳ ଫିଟା ।)

ଫିଟାଇ—ଦେ. କି. ବିଣ—ସ୍ଫୁଟରୂପେ; ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ—Clearly.
Phiṭāi
खुले खुल कर

ଫିଟାଇ ମୋତେ କଥା କହିଲ ହେ ନାହିଁ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।

ଫିଟାଇ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସମସ୍ତ କଥା ଖୋଲି କରି ବା ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ କହିବା—To make a clean breast of everything; to speak out a thing clearly.
Phiṭāi kahibā
खुले बना
खुलकर बात बोलना; साफ साफ बात बोलना

ବଧ କରିବାରେ ଏତେକ ଦୋଷ ଅଛି
ତୁମ୍ଭ ଆଗେ ତାହା ମୁଁ ଫିଟାଇ କହୁଛି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଫେଟ ବା ସ୍ଫିଟ୍ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ)—୧ । ଖୋଲିବା; ମୁକ୍ତ କରିବା; ମେଲା କରିବା; ଉଦ୍ଘାଟନ କରିବା—1. To untie; to open; to unfasten.
Phiṭā(ṭe)ibā
ফেটান; খুলা
खोलना

୨ । ମୁକୁଳାଇବା; ବନ୍ଧନ ମୁକ୍ତ କରିବା—2. To release.

ଜରାସନ୍ଧ ମାରି ରଜାଙ୍କୁ ଫିଟାଇବା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

୩ । (ଗୁପ୍ତ କଥା) ପ୍ରକାଶ କରି କହିବା—
3. To divulge (a secret).
भंडा फोडना ୪ । ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି କହିବା—
4. To explain clearly.

ଫିଟାଇ କହିଲ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବନମାଳୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

୫ । ବିସ୍ତୃତ କରିବା—5. To spread out.
୬ । ତ୍ୟାଗ କରିବା; ଛାଡ଼ିବା—6. To give up.

ମାରକଣ୍ଡ ଋଷି ରାମ ଅଗ୍ରତେ କହି
ଏକ ମନେ ଶୁଣ ନରେ ତାପ ଫିଟାଇ । ପ୍ରାଚୀ. ନଳ ଚରିତ ।

[ଫିଟାଇ ଦେବା, ଫିଟାଇ ପକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଫିଟା ଫିଟି—ଦେ. ବି—ମନୋମାଳିନ୍ୟ; ଭେଦ ଭାବ—Rupture; difference.
Phiṭā phiṭi
খুলা খুলি
खुलाखुलि

ଯାହା ବୋଇଲ ତୁମ୍ଭେ ସବୁ ସଇଙ୍କର
ଫିଟା ଫିଟି କରିବା ପେଷି ବିଜବର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ବିଣ—ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍; ଅଲଗା ଅଲଗା—
Separated from one another.

ସେହିକ୍ଷଣି ମୂଷାମାନେ ଯେ ଫିଟାଫିଟି
ହୋଇଣ ଚରିଗଲେ ମେଲ ଦେଇ ପାଟି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।

ଫିଟା ଫିଟି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥରକୁଥର ଫିଟାଇବା—To open repeatedly.
Phiṭā phiṭi karibā
খুলা খুলি করা खोलाखोलि करना

ଫିଟିକ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ପୃଥକ୍)—ପୃଥକ୍ ହେବା; ଅଲଗା ହୋଇଯିବା—To become independent of; to be separated from.
Phiṭiki jibā
আলাদা হওয়া
स्वतन्त्र होना

ସମ୍ବଲପୁର ପ୍ରାଦେଶିକ କମିଟି କଂଗ୍ରେସ ଅନୁଷ୍ଠାନରୁ ଫିଟିକ ଗଲେ । ଉତ୍କଳ ସେବକ ।

ଫିଟିକରୀ— ଦେ. ବ. (ସ. ସ୍ଫଟିକା; ସ୍ଫଟିକାର; ଫାଟ୍କି)—ସୁହାଗା; ଟାଙ୍ଗଣା—Alum; borax.
Phitikiri

ସ. ନାମ ସ୍ଫଟିକା, ସ୍ଫଟୀ, ସ୍ଫଟିକାସ୍ରି, ଫାଟକୀ, ଶେତା, ଶୁଭ୍ରା, ରଙ୍ଗଦା, ଦୃଢ଼ରଙ୍ଗା, ରଙ୍ଗଦୃଢ଼ା, ରଙ୍ଗାଙ୍ଗା, ଟଙ୍କଣ, ସୌଭାଗ୍ୟ, ଦୃଢ଼ରଙ୍ଗଦାତ୍ରୀ (ଫିଟକରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସୋହାଗା; ଫିଟକିରୀ
ଫିଟକିରୀ
ତେ. ଫଟିକ
ମ. ଭୁଟୀ ଫଟକରୀ

[ଦ୍ର—ଏହା ଜଳ ଭଳିଏ ଜାତ ଶୁକ୍ଳ ସ୍ଫଟିକବତ୍ ସ୍ୱଚ୍ଛ କ୍ଷାରବିଶେଷ । କାଶ୍ମୀର ଦେଶର ଉଷ୍ଣପ୍ରସ୍ରବଣର ଜଳରୁ ଗନ୍ଧକ ଓ ଫିଟକରୀ ମିଳେ ଓ ଭାରତ ଦେଶୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଭଳରୁ ଫିଟକରୀ ମିଳେ । ସୁନା, ରୁପା ଉଜଳାଇବାରେ ଓ ଔଷଧରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା କଷା ଓ ଲୁଣିଆ ଲାଗେ; ଏହାକୁ ପାଣିରେ ଗୋଳାଇ ସେ ପାଣିରେ ମୁହଁ ଓ ଘଟଆଦି ଧୋଇଲେ ଖାଦ୍ୟ ପରିଷ୍କାର ହୁଏ । ଫିଟକରୀକୁ କାଠିରେ ପୋଡ଼ି ଦେଲେ ଏହା ଖୁବ୍ ଫୁଲିଯାଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ବାତ, ପିତ୍ତ, କଫ, ବ୍ରଣ, ଶ୍ୱିତ୍ର ଓ ବିସର୍ପ ନାଶକ । ସୁହାଗା ରୋଗ କୀଟାଣୁନାଶକ ।]

ଫିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା—1. To be released.
Phitiba
ଫିଟା; ଖୁଲ
ଖୁଲଯାନା

ଛାଡ଼ ସେବାରେ ଶ୍ରମ ଭୁଟେ
ଅଶେଷ ମାୟା ବନ୍ଧ ଫିଟେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

(ଫଟିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହେବା; ଉଦ୍ଘାଟିତ ହେବା; ମେଲା ହେବା—2. To be opened; to be loosened.
୩ । ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—3. To appear.
୪ । ବାହାରିବା—4. To come forth; to issue.

ଉଦ୍ଧକଣ୍ଠାରୁ ବଚନ ଫିଟି ଅଛି ଅନେକ
ବାଳକ ସୁବଳକୁ ଯାଇ ଦଶ ପଟେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

୫ । ବହିଷ୍କୃତ ହେବା—5. To be removed.

ରେ କଠୋର । ଫିଟିଗଲା ଯେ ସନ୍ଦେହ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଲାବଣ୍ୟ ଚମ୍ପୂ, ୫ ଗୀତ ।

୬ । ନଷ୍ଟ ହେବା—6. To be lost.

ଗଲେ ହେଲେ ନାହି ମହତ୍ତ୍ୱ ସମସ୍ତ ଫିଟି ଭୁଲି ଲୁଟ ଯାଉ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୭ । ପୃଥକ୍ ହେବା—7. To be separated.
୮ । (ଝର) ବହିବା—8. (a spring) To flow out.

ଫିଟିଛି ଝର ଦେଖ ଗାଙ୍ଗର ଅଙ୍ଗେ । ରାଧାନାଥ, ଚିଲିକାବର୍ଣ୍ଣନ ।

୯ । ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରାଯିବା—9. To be withdrawn.
୧୦ । (ମୁହଁ) ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—10. (the mouth) To open for speaking.

ମୁଖ ଫିଟିଲେ ଦୁଃଖ ଯାଏ—ଢଗ ।

୧୧ । (କପାଳ) ସୌଭାଗ୍ୟଯୁକ୍ତ ହେବା—11. (one's luck) To be good; to be favourable.
୧୨ । (କେଶ) ଗ୍ରନ୍ଥିବନ୍ଧନ ହେବା—12. (the hair) To be dishevelled or untied.

ଫିଡ଼୍କା—ଦେ. ବ.—ପୂର୍ବରୁ ଭୟ ଦେଖାଇ ତଡ଼ିବା କର୍ମ—
Phird-ka Driving away beforehand by threats; scaring away.
ଫିଡ଼୍କା ଫିଡ଼୍କ, ଫିଡ଼କା । ଫିଡ଼୍କା ଫିଡ଼କ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଫିଡ଼୍କା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଉଖାଡ଼ିବା; ଢୁଗାଇବା—
Phirdka(ke)iba 1. To loosen; to slacken.
ଭାଗିୟେ ଦେୱୟା ଉଖାଡ଼ନା ୨ । ଖସାଇବା; ଦୂର କରିବା; ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବା—2. To remove.
ଭଗାନା
୩ । ଭୟ ଦେଖାଇ ବା ଧମକାଇ ତଡ଼ି ଦେବା; ଫୁରୁଡ଼ାଇବା—3. To drive away by threats; to scare away.

ଫିଡ଼୍(ଡ୍ରି)କିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଉଖୁଡ଼ି ଯିବା; ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହେବା; ଖସି ଯିବା—1. To be uprooted; to be removed.
Phird(rdi)kiba
ଭଡ଼କାନ ଭାଗନା
୨ । ପଳାଇ ଯିବା—2. To fly away.
୩ । ଢିଲା ଯିବା—3. To be loosened.
୪ । ଫୁରୁଡ଼ି କରି ପଳାଇବା—4. To be scared away.
୫ । ଛୁଟିବା—5. To shoot out.

ଫିଣ୍—ଗ୍ରା. ଅ. (ସ. ପୁନଃ)—ପୁଣି; ଫେର; ଆଉ ଥରେ; ପୁନର୍ବାର—
Phin ଆବার, পুনর্ব্বার फिर Again; over again.

ଫିତା—ବୈଦେ. ବ. (ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍. ଫୀତା)—୧ । ଲୁଗାର ଧଡ଼ିରେ ଓ ବେଣୀରେ ବନ୍ଧାଯିବା ମୋଟ ଲମ୍ବା ପଟି; ଲେସ୍; ଲେବାର୍—1. Tape; ribbon; lace.
Phita
ফিতা, ফিতে
फीता
୨ । ଦୂରତ୍ୱ ମାପିବା ପାଇଁ ସରୁ ପଟି—2. Measuring tape.

ଫିତା ଧଡ଼ି—ଦେ. ବ.—ଯେଉଁ ଲୁଗାର ଧଡ଼ି ଫିତା ପରି ମୋଟ ଓ ଚଉଡ଼ା ହୋଇ ବୁଣା ହୋଇ ଥାଏ—
Phita dhardi
ফীতাপাড় फीताकोर Tape-bordered (cloth).
(ଫିତା ଧଡ଼ିଆ, ଫିତା ପାଡ଼, ଫିତା ପାଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫିତୁରାତ(ତି)—(କଟରଥି) ବୈଦେ. ବ.—(ଅ. ଫୁତୁର)—
Phiturat(ti) ୧ । ପ୍ରଜାଙ୍କ ମେଳ—
फितुर, फितुरती, फितुरी 1. Revolt; rebellion.
୨ । ଅରାଜକତା—2. Anarchy.
୩ । ଉପଦ୍ରବ—3. Oppression.
ବିଣ.— ୧ । ଉପଦ୍ରବୀ—1. Oppressive.
୨ । ମେଳଆ – 2. Rebellious.

ଫିତୁରି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ଓ ଗଞ୍ଜାମ) ବ.—(ଅ. ଫୁତୁର)—ପ୍ରଜାଙ୍କ ମେଳ ବା ବିଦ୍ରୋହ—Rebellion; revolt; mutiny.
Phituri

ଫିନାଇଲ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଦୂଷିତ କୀଟ ଓ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ନଷ୍ଟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ରାସାୟନିକ ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—
Phinail
ফিনাইল फिनाइल (ଫେନାଇଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) Phinile.

ଫିଫି—ଦେ. ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଓଷ୍ଠ୍ୟ ଶବ୍ଦବିଶେଷ—
Phi phi ফুঁ ফুঁ फु फु Hissing labial sound.

ଫିଫି କୃତ—ଦେ. ବ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଫିଫିକାର ଶବ୍ଦ—
Phiphi kruta ফুঁ ফুঁ কার फुफुकार The labial sound of phi phi.
(ଫିଫିକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୁଦ୍ବୁଦ୍ ନ ଭଳେ ଜଳ ଫିଫିକୃତ କରୁ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଫିପ୍ଥ(ପ୍ଥ)—ବୈଦେ. ବଣ. (ଇଂ— ଫିଫ୍ଥ)—ପଞ୍ଚମ—
Phipt(phth) Fifth.

ଫିପ୍ତ୍(ଫ୍ଥ୍) ଇୟର କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—କଲେଜର ପଞ୍ଚମ ବାର୍ଷିକ ଶ୍ରେଣୀ—The fifth year class of a college.
Phipt(phth) iyar klās

ଫିମ୍ପ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ପେଡ଼ାଯିବା ପରେ ଆଖୁର ନୀରସ ଚୋପା; ଅଖୁ ଛେଦା—The sapless sugarcane after the juice is pressed out of it.
Phimpa

ଫିମ୍ପାଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି (ଇତର ଭାଷା)—ଫୋପାଡ଼ିବା—To throw away.
Phimpārḍibā
(ଫୁମ୍ପାଡିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫିମ୍ପି (ମ୍ଫି)—ଦେ. ବ—ବସ୍ତ୍ର ଓ ଶସ୍ୟ ଆଦି ବହୁଦିନ ଆର୍ଦ୍ର ସ୍ଥାନରେ ରହିଲେ ତହିଁ ଉପରେ ଦେଖାଯିବା ଛତଆ—Minute fungii growing on grains etc long kept in a wet place; mildew; mold.
Phimpi (mphi)
ছাতা
फफून्दी; फनगी, फुफरी
(ଫିମ୍ଫି, ଫିମ୍ଫେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫିମ୍ପି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବସ୍ତ୍ର ଓ ଶସ୍ୟ ଉପରେ ଛତଆ ପଡ଼ିଯିବା—To be mildewed.
Phimpi māribā
ছাতাধরা **चिचिमारना; फफून्दीमारना** (ଫିମ୍ପି ଧରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫିର—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ଲଇଆ) ବ—କବାଟ—Door
Phira

ଫିରଙ୍ଗ—ସଂ. ବ (ଇଂ ଫ୍ରାଙ୍କ୍ ଶବ୍ଦ; ନବ୍ୟ ସଂସ୍କୃତରେ ଗୃହୀତ)
Phiraṅga ଇଉରୋପ ଦେଶ—Europe.
[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ସଂସ୍କୃତରେ ଏହି ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଭାବପ୍ରକାଶାଦିରେ ଏ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ ।]
(ଫିରଙ୍ଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ—ଇଉରୋପ ଦେଶବାସୀ—European.

ଫିରଙ୍ଗ ରୋଗ—ସଂ. ବ—ଉପଦଂଶ ବା ଗରମୀ ରୋଗ—Syphilis.
Phiraṅga roga
[ଦ୍ର—ପ୍ରାୟ ୪୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ରଚିତ ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଭାବପ୍ରକାଶରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ଏ ରୋଗ ଫିରଙ୍ଗ ଦେଶରେ ବହୁଳ ଭାବରେ ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ବୋଲି ଏ ରୋଗର ନାମ ଫିରଙ୍ଗ ରୋଗ । ଏଥିରୁ ଅନୁମିତ ହୁଏ ଯେ ଫିରଙ୍ଗୀ ବା ଇଉରୋପୀୟମାନେ ଏ ଦେଶକୁ ଏ ରୋଗ ପ୍ରଥମେ ଆଣିଥିଲେ ।]

ଫିରଙ୍ଗ ରୋଟି—ସଂ. ବ—ପାଉଁରୋଟୀ—Loaf.
Phiraṅga roṭi (ଫିରଙ୍ଗ ରୋଟିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫିର(ରି)ଙ୍ଗୀ—ବୈଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଇଂ. ଫ୍ରାଙ୍କ୍)—୧ । ଇଉରୋପୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ସାହେବ—1. European.
Phira(ri)ṅgi
[ଫିର(ରି)ଙ୍ଗିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ୨ । କଳା ସାହେବ; ଇଉରୋପୀୟ ପୁରୁଷଙ୍କ ଔରସରେ ଭାରତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ ଓ ସେମାନଙ୍କର ବଂଶଧର; ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ—
ফিরিঙ্গী
फिरंगी
2. Eurasian; Anglo Indian; (specially Indo-Portugese).
[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ସଂସ୍କୃତରେ ଫିରଙ୍ଗ ଶବ୍ଦ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଖ୍ରୀ ୧୬୦୦ ସାଲ ପରେ ରଚିତ ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ (ଯଥା—ଭାବପ୍ରକାଶ), ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥ (ଯଥା—ସୂର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧାନ୍ତ) ଓ ପାକରାଜ ଗ୍ରନ୍ଥାଦିରେ ଏ ଫିରଙ୍ଗ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି । ପ୍ରଥମେ ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍ ଦସ୍ୟୁମାନେ ବଙ୍ଗୋପକୂଳକୁ ଆସି ସେଠାରେ କେତେକ ଦେଶୀୟ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ନେଇ ବାସ କରି ରହିଲେ । ତତ୍ପରେ ମୋଗଲ ବାଦସାହାଙ୍କ ଅମଳରେ ଅନେକ ଇଉରୋପୀୟ ଆସି ମୋଗଲମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଚାକିରି କରୁଥିଲେ । ଭାରତରେ ଇଂରାଜମାନେ ଅଧିକାରୀ ହେବା ପରେ କ୍ରମଶଃ ସାହେବମାନେ ମଧ୍ୟ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଲେ । ଏହିମାନଙ୍କ ଔରସରେ ଦେଶୀୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଯେଉଁ ସନ୍ତାନମାନେ ଜନ୍ମିଥିଲେ ସେହିମାନଙ୍କ ବଂଶଧରମାନଙ୍କୁ ଫିରଙ୍ଗୀ ବୋଲାଯାଏ । ଭାରତରେ ସମୁଦ୍ର କୂଳବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ (ଯଥା—ମାନ୍ଦ୍ରାଜ, ନୂଆଖାଲି, ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ, ବାଖରଗଞ୍ଜ)ରେ ଅନେକ ଫିରଙ୍ଗୀ ଥିଲେ ଓ ଅଛନ୍ତି ଓ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶଙ୍କର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍ ଥିଲେ ।

ଜ୍ୟୋତିଷିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ସୂର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧାନ୍ତର ଟୀକାକାର ରଙ୍ଗନାଥ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ଯେ ସ୍ୱୟଂବହ ଯନ୍ତ୍ର (ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଘଣ୍ଟା, ଯାହାକି ପ୍ରଥମେ ଭାରତବାସୀମାନେ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ) ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଦ୍ୟାରେ ସମୁଦ୍ରାନ୍ତବାସୀ ଫିରଙ୍ଗ ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସମ୍ୟକ୍ ଅଭ୍ୟସ୍ତ । ପାକରାଜ ଗ୍ରନ୍ଥରେ 'ଫିରଙ୍ଗ ରୋଟୀ' ଅର୍ଥାତ୍ ପାଉଁରୋଟୀ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । 'ଭାବ ପ୍ରକାଶ' ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା ଭାବ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଘର ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ଭାରତରେ ଥିଲା । ସେ ସମୟରେ ଅର୍ଥାତ୍ ୪୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ସେ ଅଞ୍ଚଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫିରଙ୍ଗ ରୋଗ (ଉପଦଂଶ) ବ୍ୟାପିଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ । ନୂଆଖାଲି, ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ 'ଫିରଙ୍ଗ ଲୋଟନ୍' ବା 'ଫିରଙ୍ଗୀ ଖୋଁପା' ଅର୍ଥାତ୍ ଫିରଙ୍ଗିଆଣୀମାନେ ବାନ୍ଧିଲା ପରି ବେଣୀ ପକାଇ ଲୋଟଣି ଜୁଡ଼ା ଅଦ୍ୟାବଧି ବାନ୍ଧନ୍ତି ।

ଫିରଙ୍ଗୀମାନେ କ୍ରମଶଃ ସାହେବ ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଉଅଛନ୍ତି । ଫିରଙ୍ଗୀ ନାମରେ ଡାକିଲେ ଏମାନଙ୍କୁ ଅପମାନ ବୋଧହୁଏ । ଏମାନେ ଭାରତବାସୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନ ମିଶି ଇଉରୋପୀୟ ଚାଲିଚଳଣ ଅନୁକରଣ କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ରାଜନୀତିକ ସୁବିଧା ପାଇଁ ଭାରତବାସୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ଅଧିକାର ଦାବି କରନ୍ତି ।]

ଫିରତ୍—ଦେ. ବ—(ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତି)—ଫେରସ୍ତ (ଦେଖ)
Phirat Pherasta. (See)
ফিরত **फिरति**

ଫିରତା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ)—ଫେରନ୍ତା (ଦେଖ)
Phirata Pherantā (See)
ফিরতী **फिरता**

ଫିରସ୍ତ—ଦେ ଓ ବୈଦେ. ବ. ଓ ବିଣ.—ଫେରସ୍ତ (ଦେଖ)
Phirasta Pherasta (See)

ଫିରା(ରେ)ଇ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଭର୍ଯ୍ୟକ୍; ଭରଷ୍ଟିନ)—
Phirā(re)i ୧ । କପାଳ ଉପରସ୍ଥ କେଶର ବିନ୍ୟାସ ବିଶେଷ; (ଫିରେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସୁନ୍ଥା; ଟେଶି: କପାଳ ଉପରସ୍ଥ କେଶର ଦ୍ୱିଫାଳୀକୃତ ବିନ୍ୟାସ; ରେଖ—
টেরী, টেড়ী **टेढी, मागा**
1. A mode of parting the hair of the forehead.
୨ । ତାସ ଖେଳରେ ଜଣେ ଖେଳାଳି ନିକଟରେ ଥିବା ଯେଉଁ 'ବେରଙ୍ଗ' ତାସ ଦେଇ ଅପର ପକ୍ଷର ତାସକୁ ଜିଣି ନିଆ-

ଯାଏ; ଯେଉଁ ତାସ୍କୁ ଏକଭୂରୂପ ଭିନ୍ନ ଅପର ତାସ୍ ଜିଣିକରି ନେଇ ନ ପାରେ—

2. (Cardplay) Cards of a class different from those of the first player with which the second player can win the lst player's throw.

ଫିସ୍ଥ(ରେ)ଇ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡର କପାଳ ଉପରର ବାଳକୁ Phirā(re)i kātibā ଦୁଇ ଅଡ଼କୁ କୁଣ୍ଡାଇ ମଝିରେ ରେଖ ଟେରୀ କାଟା ବାହାର କରିବା—To part the hair of the मांगफाड़ना head with the comb and leave a parting line in front.

ଫିସ୍ଥଦ(ଦ) (ଇତ୍ୟାଦି)—ବେଦେ. ବି ଓ ବିଣ—
Phirāda(di) (etc) ଫେସ୍ଥଦ(ଦ) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Pherāda(di) etc (See).

ଫିରି—ଦେ. ବି—ଫିସ୍ଥଇ ୧ (ଦେଖ)
Phiri Phirāi (See)

ଫିରିକ—ଦେ ଓ ବୈଦେ. ବି—ପିରିକ (ଦେଖ)
Phirika Pirika (See)
(ଫିରିକ, ଫିର୍କି, ଫିର୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଲୁଣି ମାଛ—
A kind of sea-fish.
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଫଙ୍କି—Dragon fly

ଫିରିଙ୍ଗ(ଙ୍ଗି)—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଫିରିକ (ଦେଖ)
Phiringa(ngi) Phirika (See)
ଦେ ବି ଓ ବିଣ—ଫିରଙ୍ଗ (ଦେଖ)—Phiranga (See)

ଫିରିଙ୍ଗୀ ସାମ୍ରାଣୀ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଧୂପଦ୍ରବ୍ୟ—A kind of Phiringi sāmrāni incense; frankincense.
[ଦ୍ର—ଏହା ବଜାରରେ ବିକ୍ରି ହୁଏ । ଘିଅ ସହିତ ଏହା ସେବନ କଲେ ମେହ ରୋଗ ନିବାରିତ ହୁଏ । (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)]

ଫିରିଡ଼ି—ଦେ. ବି—ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
Phirirdi A species of bird.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ବାସ୍ପ ଉଡ଼େଇ ପରି ଶ୍ରେଷ୍ଠପକ୍ଷୀ; ଏମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ବିଳବିଆ ଟୋପି ଅଛି । ଏମାନେ ଦଳଦଳ ହୋଇ ଧାନ କ୍ଷେତରେ ପଡ଼ି ଫସଲ ନଷ୍ଟ କରନ୍ତି ।]

ଫିରିଫିରା—ଦେ. ବି—୧ । ଫାଳିଆରେ ନୁଡ଼ୁକା ଝୁଲୁଥିବା କର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାର Phiriphirā ବିଶେଷ—
कनौती 1. A kind of earring with flat pendants
[ଦ୍ର—ଏହା କାନର ଉପର ଭାଗରେ ଛିଦ୍ର କରାଯାଇ ପିନ୍ଧାଯାଏ ।]
୨ । ଝୁଲ; ରଥାଦି ମଣ୍ଡନ ଉପକରଣ ବିଶେଷ—
2. Hanging tassels.
୩ । ଫିପି ଫିପି ବରଷା; କ୍ଷୁଦ୍ର ଟୋପାରେ ବରଷା—
3. Drizzling rain.

ଅଠ ବୁନ୍ଦାଳି ଶୋଭ ଅଙ୍ଗ
କଇଁଶି ଫିରିଫିରା ବଇଷଠି କୃଷ୍ଣାଙ୍ଗ
ରେଭେବ ଯାଇ ଭଷାର ଦେହ କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରୁ
କୃଷିବେଡ଼ନ

ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—ପ୍ରଜାପତି—Butterfly.

ଫିରିଫିରି—ଦେ. ବିଣ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)
Phiri phiri ଝିପିଝିପି; ଅଳ୍ପ ସାମାନ୍ୟ (ବରଷା)—Drizzling (rain).
झिरझिर बरसना; झकास ଫିରି ଫିରି ବରଷା କରି ପୁଣା ଘୃଷ କରି ନ ପାରି । ଜଗନ୍ନାଥ- ଭାଗବତ
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଫଙ୍କି—Dragon fly.
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—କର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଫରଫିସ୍ଥା—
A kind of ear ring.

ଫିରିୟାଦ—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଫରିୟାଦ୍)—
Phiriyāda ଫେସ୍ଥଦ (ଦେଖ) Pherāda (See)
ଫିରିୟାଦ କାହିଁ ତୋ ନାମେ କରିବ ?
ବଳଦର୍ପି, କଣୋଖ ତମ୍ଭ. ଫ. ଗୀତ

ଫିରିସ୍ତା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ ଫିରିସ୍ତା)—
Phiristā ମୁସଲମାନ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦେବଦୂତ—Angel.
फ़िरिश्ता फ़िरिश्ता

ଫିରିସ୍ତି—ବୈଦେ. ବି. (ଉଚ୍ଚାରଥ) (ଫା. ଫିହ୍ରସ୍ତ୍)—
Phiristi फ़िहरिस्त फ़िहरिस्त ତାଲିକା; ଫର୍ଦ—List; schedule.

ଫିରୋଜ୍—ବୈଦେ.ଅ—ପ୍ରତିଦିନ; ହରରୋଜ୍—Every day; daily.
Phi roj फ़िरोज़ ବି—ପିରୋଜା (ଦେଖ)
फ़ारोज फ़ीरोज Pirojā (See)

ଫିରୋଜା—ବୈଦେ. ବି—(ଫା; ନବମ ସ୍ୱଚ୍ଛ ପରେଜ, ପସେଜ)—
Phirojā फ़ीरोज़ा ପିରୋଜା (ଦେଖ)
फ़ीरोज़ा Pirojā (See)

ଫିଲ—ବୈଦେ. ବି· (ଫା; ଭୁଲ· ସ. ପୀଲୁ=ହାତୀ)—
Phil ୧ । ହାତୀ—1. Elephant.
फ़िल ୨ । ସତରଞ୍ଜ ଖେଳରେ ନୌକା ଗୋଟି—
फ़ील 2. Name of the boat in the game of chess.

ଫିଲ୍‌ଖାନା—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—
Phil-khānā फ़ीलखाना ହାତୀଶାଳ—
फ़ीलखाना Elephant stable.

ଫିଲ୍‌ଟ(ଟା)ର—ବୈଦେ (ଇଂ)—ଜଳ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ତରଳ ଦ୍ରବ୍ୟ Phil-t(a(tā)r ଛାଣି ଶୋଧନ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର—Filter.
फ़िल्टर फ़िलटार [ଫିଲ୍(ଲ୍ଟା)ର—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଫିଲ୍‌ଫୋର—ବୈଦେ. ବି (ଫା) ଜୋଡ଼ାନାଗରା—A pair of kettle-Phil-phor फ़िलफोर (ଫିଲ୍‌ଫଏର—ଅନ୍ୟରୂପ) drums.
फ़ौरन ଅ—ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍—Immediately.

ଫିଲ୍ଡ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—
Phild ୧ । ଖେଳ ପଡ଼ିଆ—1. Playground,
फ़ील्ड ୨ । ସର୍ଭେୟରମାନଙ୍କର ମାପ କରିବା ଜମି—2. The field
फ़ील्ड of surveying; surveying ground.

୩ । ଯୁଦ୍ଧଭୂମି; ରଣସ୍ଥଳୀ—3. Battle-field.

୪ । କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର—4. Agricultural field.

୫ । କ୍ଷେତ୍ର; ଉପଯୁକ୍ତ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର—5. Proper place to work; field of action.

ଫିଲ୍ଡ ବୁକ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—
Phild-buk ମାପ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ମାପର ବିବରଣ ଯେଉଁ ବହିରେ
ফীল্ডবুক্ फील्डबुक ଲେଖି ରଖନ୍ତି; ଫିଲ୍ଡବହି—Fieldbook.

ଫିସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—
Phis ଫିଜ୍ (ଦେଖ)—Phij (See)

ଫିସ୍‌ଫିସ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) (ତୁଳ. ଇଂ. ପିସ୍)—
Phis-phis ୧ । ଛୋଟ ଛୋଟ ବିନ୍ଦୁରେ ବର୍ଷା ହେବାର ଶବ୍ଦ—
(ଫିସିଫିସି, ଫିସିର ଫିସିର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Sound of drizzling rain; pissing sound.
ফিস্ ফিস্, फुईफुई ୨ । ଚୁପ ଚୁପ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାର ଶବ୍ଦ—
फुस फुस 2. Whispering sound
[ଦ୍ର—ଫସ୍ ଫସ୍ ଓ ଫସର ଫସର—ବଡ଼ ଶବ୍ଦ । ଫିସ୍‌ଫିସ୍ ଓ ଫିସିର ଫିସିର—ଫସ୍ ଫସ୍ ଅପେକ୍ଷା ଛୋଟ ଶବ୍ଦ । ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ ଓ ଫୁସୁରୁ ଫୁସୁରୁ—ଫିସ୍ ଫିସ୍ ଅପେକ୍ଷା ଆହୁରି ଛୋଟ ଶବ୍ଦ ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଫିସ୍‌ଫିସା—ଦେ. ବି.—ଫିରିଫିରି ବର୍ଷା; ଝିପି ଝିପି ବର୍ଷା—
Phis-phisā Drizzling rain.
फुईफुई फुहार पड़ना; झिरझिर पड़ना (ଫିସିଫିସା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫିସାଦ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଫସାଦ୍)—୧ । କଳହ; ଝଗଡ଼ା—
Phisāda ফেসাদ फसाद (ଫେସାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Quarrel.

୨ । ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ବିବାଦ—2. Dispute.

୩ । ମନ୍ଦ ଫଳ; ଅନିଷ୍ଟ—3. Bad effects.
× × ଦେ-ମଉଡ-ନର୍ଥ—ପାର୍ଶ୍ୱ ଗୁଳିକ ଗାଇଥିଲ,
ତାହାର ଫିସାଦ = ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୪ । ଗୁପ୍ତମନ୍ତ୍ରଣା—4. Instigation.

୫ । ବିପଦ—5. Danger.

୬ । ବିଦ୍ରୋହ—6. Rebellion; revolt.

୭ । ଗୋଳମାଳ—7. Confusion.

୮ । ଛଳନା—8. Feigning; excuse.

ଫିସାଦ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଆ. ଫସାଦ୍)—
Phisāda karibā ୧ । ଗୋଳମାଳ ଛାଡ଼ କରିବା—
(ଫିସାଦ କାଢ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To set up a row.
ফেসাদ করা ୨ । ମେଳ କରିବା—2. To combine.
फसाद करना ୩ । ଧର୍ମଘଟ କରିବା—3. To strike work.

୬ । କୁଫଳ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା—
7. To produce bad effect.

ଫିସାଦି—ବୈଦେ. ବି—ଫିସାଦ (ଦେଖ)—
Phisādi Phisāda (See)
ବିଣ (ଆ. ଫସାଦୀ)—ଫିସାଦିଆ (ଦେଖ)—Phisādiā (See)

ଫିସାଦିଆ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ)—୧ । କଳହପ୍ରିୟ—
Phisādiā 1. Quarrelsome; contentious.
[ଫିସାଦ(ଦ)ବାଜ୍—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ଫଳରେ କଳହ ଘଟାଇବା—
ফেসাদী; ফেসাদিয়া 2. Leading to quarrel or
फसादी dispute.

୩ । ଗୁପ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଣା ଦାତା—3. Secret instigator.

୪ । ମେଳିଆ—4. Combining; rebellious.

ଫୁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଫୁଁ (ଦେଖ)
Phu (ଫୁ ଫୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) Phuñ (See)

ଫୁଆରା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଫାଓଆରହ୍; ତୁଳ ସଂ. ଫୁତ୍କାର)—
Phuārā ୧ । ଝରଣା; ଉତ୍ସ—1. Fountain.
(ଫୋଆରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କୃତ୍ରିମ ଉତ୍ସ—
ফুয়ারা; ফোয়ারা फुआरा; फव्वारा 2. Artificial fountain.

ଫୁଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ବନସି ସୂତାକୁ ପାଣିରେ ଉବୁଟୁବୁ
Phui ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସୋଲ ବା ମୟୂର ପକ୍ଷିର
କାଠି; ତେରେଣ୍ଡା—1. Float attached to the angling string.

୨ । (ସଂ. ପର୍ବ) ଆଖୁର ଛୋଟଛୋଟ ଖଣ୍ଡ (ଯହିଁରେ ଆଖି ବା ଗଣ୍ଠି ନ ଥାଏ)—Small bits of sugarcane having no knots or nodes therein.

ଫୁଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଦୁଇ ଓଠ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ନଳ ଆଦିରେ
Phuñ ପବନ ଫୁଙ୍କିବାର ଶବ୍ଦ (ଶଙ୍ଖଆଦିରେ)—Hissing
फू फु sound; sound of blowing wind with the mouth through a hole.

ଫୁଃ—ଦେ. ଅ—(ଅନାଦର ବା ତୁଚ୍ଛାର୍ଥବୋଧକ ଧ୍ୱନି)—ଛିଃ !
Phuḥ (Interjection) Fie ! Tush ! Pooh !

ଫୁକ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ସୂତାଧାର—
Phuk-nā 1. A receptacle for thread.

୨ । ନଟେଇ—2. Spindle.

ଫୁକ୍‌ଲାଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଲାବା)—
Phuk-lāliā ଖଇ; ଲିଆ—Fried paddy.

ଫୁକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ପକ୍ଷୀ; ଚଢ଼େଇ—
Phuka Bird (Wilson).

ଫୁକର—ଦେ. ବି—ଫୁକାର ୧, ୨, ୩ (ଦେଖ)—
Phukara (ଫୁକ୍କର—ଅନ୍ୟରୂପ) Phukāra 1. 2. 3. (See)

ଫୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ବ୍ରଣ—
Phukā A small boil.

ଫୁକାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭୁକ=ଛିଦ୍ର; ଯୋଗେଷ୍ଟକ)—ଖିଲାଣ—
Phukāra 1. Archway.
ফোকর; ফুকর ୨ । ପୋଲତଳେ ପାଣି ଯିବା ନିମନ୍ତେ କରାଯିବା
पुलिया ଖିଲାଣ—2. Archway for the exit of the rushing water below a bridge.

୩ । ଛୋଟ ଘଣ୍ଟ ବା ପୋଲ—3. Culvert.
ফুস ফুস শব্দ ୪ । (ସଂ. ଫୁତ୍କାର)—ଫୁ ଫୁ ଶବ୍ଦ; ଫୁତ୍କାର—
फुँकार; फुफकार 4. Hissing sound.

୫ । ମୁଖବାଦ୍ୟବିଶେଷ—5. A vocal musical sound produced by the mouth

ଅଠାଶି ସହସ୍ର ଫୁକାର ଶାଳେ
ଗଡନି ସହସ୍ର ବର୍ମିଙ୍କ ବାଳେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟ ।

ଫୁକାସ୍—ଦେ. ବଣ. (ହି. ଫୁକାରନା; ସ. ପ୍ରଘୂଷ)—ପ୍ରଘୂଷିତ—
Phukāra Proclaimed; promulgated.
ফুকারা ରେ କଗୋଇ ! ଫୁକାର ନୋଭୁ ଜଗତେ ।
ফুকারা କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଜଗୋଇ ଚଣ୍ଡ୍ ପ ଗୀତ ।
ଦେ ବ—ପ୍ରଘୂଷ—Proclamation; publication.

ଫୁକାରିବା—ଦେ. କି. (ହି. ଫୁକାରନା; ଭୂଲ. ସ. ଚୀତ୍କାର; ପ୍ରଘୂଷ)—
Phukāribā ୧ । ଚିତ୍କାର କରିବା; ପାଟି କରି ଡାକିବା;
ଫୁକାର(ରୋ)ଇବା, ଫୁକାର ଦେବା, ଫୁଲୁସ୍(ରେ)ଇବା, ଫୁଲାରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱର କରିବା—
1. To call aloud; to halloo
୨ । କହିବା—2. To speak out
୩ । ଗର୍ଜନ କରିବା; ରବ କରିବା—
ফুকারা 3. To roar; to utter a loud sound.
ফুকারনো ୪ । ପ୍ରକାଶ କରିବା—4. To publish.

ଫୁକଣା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ରାତ୍ରି ୪ଟା ବେଳେ ଉଦିତ ହେବା
Phukiā ପାହାନ୍ତିଆ ତାରା; ଶୁକ୍ର ଗ୍ରହ—
(ଫୁକିଅତାରା—ଅନ୍ୟରୂପ) Morning star; the planet Venus rising in the early morning.
(ଯଥା—ଫୁକଣା ଉଠିଲେ ବୋହୂଝିଅମାନେ ଚଢ଼ାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ।)

ଫୁ(କୁ)କଆଣି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବ—ଫୁଟିଆଣି (ଦେଖ)
Phu(ku)kiāṇi Phutiāṇi (See)

ଫୁକୁର ଫୁକୁର—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ. (ସ. ଫକ୍କ୍ ଧାତୁ=ମନ୍ଦଗତି; ଲଘୁଗତି)—ଲୁଦ୍‌ଲୁଦ୍‌କା; କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରାଣୀ
Phukur phukur
(ଫୁକୁରୁ ଫୁକୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ନାଚିବା ବା ଡେଇଁବା ପ୍ରକାରେ—
ফুক্; ফুক্‌ফুক্ In a frisking manner.
ফুড়ুক ফুড়ুক (ଯଥା—ପିଲାଟି ଫୁକୁର ଫୁକୁର ହୋଇ ନାଚୁଛି ।)
[ଦ୍ର—ଫକର ଫକର ଅପେକ୍ଷା ଫୁକୁର ଫୁକୁର କ୍ଷୁଦ୍ରତର ପ୍ରାଣୀ ସୂଚନା କରେ । ବଡ଼ ମନୁଷ୍ୟ ବା ପ୍ରାଣୀ (ଯଥା—ମାକଡ଼) ଫକର ଫକର ହୁଏ । କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରାଣୀ (ଯଥା—ଶିଶୁ, ଛେଳିଛୁଆ) ଫୁକୁର ଫୁକୁର ହୁଏ । 'ଫୁକୁର ଫୁକୁର' ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ନର୍ତ୍ତକର କ୍ଷୁଦ୍ର ଆକୃତି ଓ ନାଚିବାର ସ୍ନିଗ୍ଧତା ସୂଚିତ ହୁଏ ।]

ଫୁଙ୍କ(ଙ୍କା)—ଦେ.ବ. (ସ.ଫୁତ୍କାର)—ମୁହଁ ଓଠ ପବନ ବାହାର କରିବା
Phuṅka(ṅkā) ପ୍ରକ୍ରିୟା—1. The act of blowing wind
ফঁক; ফুকোঁ; ফকা ফুঁকনা through the lips.
(ଫୁଙ୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବଣିଆମାନେ ନଳଦ୍ୱାରା ନିଆଁକୁ ପବନ ଯୋଗାଇବା—2. The act of blowing up a fire with a pipe.
୩ । ଦୋହନ କାଳରେ ସଦ୍ୟଃ ପ୍ରସୂତା ଗାଈମାନଙ୍କ ଦୁଗ୍ଧାମିକୁ ନିବାରଣ କରିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରସବରନ୍ଧ୍ରରେ ମୁହଁ ଦେଇ ପେଟରେ ପବନ ପୂରାଇବା କ୍ରିୟା; ଗାଈ ଧର—
3. Phooka; the process of blowing through the female organ of a newly delivered cow.
୪ । କଞ୍ଚା କଦଳୀକୁ ଧୂଆଁ ଦ୍ୱାରା ଶୀଘ୍ର ପକ୍ୱଇବା ପ୍ରକାରବିଶେଷ—
4. A process of ripening green plantains by blowing hot smoke into them.
[ଦ୍ର—କଞ୍ଚା ପାକଳ କଦଳୀକୁ ଲୁଣ୍ଠା ଆକାରରେ ପୁଣ୍ଡି ଗୋଟିଏ ମାଟିଆ ବା ହାଣ୍ଡିରେ ବା ଗର୍ତ୍ତରେ ପୂରାଇ ତଳକୁ ଗୋଟିଏ ସାନ୍ଧ ଛିଦ୍ର ରଖି ସେ ଲୁଣ୍ଠାରେ ନିଆଁ ଦେଇ ଫୁଙ୍କିବାକୁ ହୁଏ; ଏମିତି କଲେ କଞ୍ଚା କଦଳୀ ଧୂଆଁ ବାଜି ଶୀଘ୍ର ପାଚିଯାଏ ।]

ଫୁଙ୍କ ନଳ—ଦେ. ବ. (ସ. ଫୁତ୍କାର+ନଳ)—ବଣିଆମାନେ ଯେଉଁ
Phuṅka naḷa ନଳ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ନିଆଁକୁ ଫୁଙ୍କନ୍ତି—
ফুকনল ফুঁকনল Goldsmith's blow-pipe.
(ଫୁଙ୍କନଳି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫୁଙ୍କ ନଳି—ଦେ. ବ—ଫୁଙ୍କ ନଳ (ଦେଖ)
Phuṅka naḷi Phuṅka naḷi (See)
(ଫୁଙ୍କନଳି—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବ—ଫୁଙ୍କନଳିଆ (ଦେଖ)
Phuṅkanaḷiā (See.

ଫୁଙ୍କ ନଳିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ)ବ—ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ସ୍ୱଦାଙ୍ଗ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନର
Phuṅkanaḷiā କୁଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ବଶିଷ୍ଟଜ୍ଞାପକଉପାଧିସୂଚକ
(ଫୁଙ୍କନଳଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଞ୍ଜ୍ଞାବିଶେଷ—A distinctive title of certain high caste Brāhmaṇas of Puri district.

ଫୁଙ୍କ ବାଦ୍ୟ—ଦେ. ବ. (ସ. ଫୁତ୍କାର+ବାଦ୍ୟ)—ବାହାଳୀ ଆଦି
Phuṅka bādya ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଫୁଙ୍କି ବଜାଇବାକୁ ହୁଏ (ଢକା
ফুঁকবাদ্য ବନ୍ଧ, ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ) (ଯଥା—ବଂଶୀ)—Musica instruments (such as trumpets) which ar blown by the mouth.

ଫୁଙ୍କା—ଦେ. ବ—ଫୁଙ୍କ (ଦେଖ)—Phuṅka (See)
Phuṅkā ବଣ—ମୁଖଦ୍ୱାରା ବାୟୁ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଇଥିବା—
ফকা; ফোকা ফুঁকাহুআ Blown with the mouth.

ଫୁଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଫୁତ୍କାର)—(ଫୁଙ୍କିବା କ୍ରିୟାର
Phuṅkā(ṅke)ibā ଣିଜନ୍ତରୂପ—The causative form
ফকান ফুঁকবানা of Phuṅkibā.)
ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଫୁଙ୍କିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା—
To cause another to blow wind.

ଫୁଙ୍କା ଝଡ଼ା—ଦେ. ବ—ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ଗାଆ ଦମ୍ଭ ରକାକୁ
Phuṅkā jhaḍā ଫୁଙ୍କିବା ଓ ରୁଗ୍ଣ ସ୍ଥାନ ଉପରେ ହାତ
ঝাড় ফক ବୁଲାଇବା—To make one's palm pass
ঝাড়ফুঁক over an affected part and to blow wind over it by incanting mantras.

ଫୁଙ୍କାଣି—ଦେ. ବ—ଫୁଟିଅଣି (ଦେଖ)—Phutiāṇi (See)
Phuṅkāṇi (ଫୁଙ୍କିଅଣି; ଫୁଙ୍କୁଅଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫୁଙ୍କାଫୁଙ୍କି—ଦେ. ବ—୧ । ଫୁଙ୍କିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—1. The act of
Phuṅkāphuṅki blowing wind with the mouth.
ফকাফকী ୨ । ଝଡ଼ା ଫୁଙ୍କା; ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଗାଆ ଆଦିକୁ ଫୁଙ୍କିବା—
ফুঁকাফুঁকী 2. The act of blowing wind with the mouth by reciting mantras.

ଫୁଙ୍କା ବନ୍ଧ—ଦେ. ବ—ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ମତରେ ପାଞ୍ଚ ମନ ପଚିଶ ପ୍ରକୃତି ଅଛି
Phunkā bandha ଯୁକ୍ତ ଶରୀର—The body with five minds and twenty five propensities according to the Brahmajñāna school.
ଫ କାବନ୍ଧ କଥା ଯେ ପଚାରନ୍ତୁ ମୋତେ—ପ୍ରାଚୀ. ପରଚେ ଗୀତା ।

ଫୁଙ୍କିବା—ଦେ. କି. (ସ. ଫୁତ୍କାର)—୧ । ମୁହଁବାଟେ ପବନ ଛାଡ଼ିବା;
Phunkibā ଫୁତ୍କାର କରିବା-1. To blow wind through
ଫ୍ କା, ଫୁଁକା ফুঁকনা; ফুঁকানো the mouth.
ଫୁଙ୍କାଯିବା } କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ ଫୁଙ୍କିଦେଲେ ଉଡ଼ିଯିବା ପରି ସବୁ ଅଛନ୍ତି
ଫୁଙ୍କାହେବା } ଉନ୍ ହେଉ-କଦର୍ଯ୍ୟ. ଜଗୋସବନ୍ଧୁ, ଫ ଗୀତ
୨ । ମୁହଁ ବା ନଳ ଦ୍ୱାରା ପବନ ଛାଡ଼ି ନିଆଁକୁ ସତେଜ କରାଇବା
2. To keep up a fire by constant blowing.
୩ । ମନ୍ତ୍ରପାଠ ପୂର୍ବକ ଘାଆ ବା ରଙ୍ଗ ଉପରକୁ ମୁହଁ ଦ୍ୱାରା
(ଫୁଙ୍କିଦେବା —ଅନ୍ୟରୂପ) ପବନ ଛାଡ଼ିବା—
3. To blow wind over a sore or affected part of the body by reciting mantras.
ଗାଆର ବଥ ତା ପିଲାକୁ ଦୃଷ୍ଟି ହେଲେ ଫୁଙ୍କି ଉଡ଼ାଇ ଦେବ ।
ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।
୪ । (ନୂଆ ପ୍ରସବ କରିଥିବା ଗାଈଠାରୁ ଦୁଧ ଦୁହିଁବା ବେଳେ ଯେପରି ସେ ଦୁଷ୍ଟାମୀ ନ କରିବ, ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗଉଡ଼ମାନେ ତାହାର ପ୍ରସବ ଦ୍ୱାରରେ ମୁହଁ ବା ବାଉଁଶ ନଳ ଦେଇ ତା ପେଟ ଭିତରେ ସୁଡ଼ାଏ ପବନ ପୂରାନ୍ତି; ଏହିଭଳି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଫୁଙ୍କିବା କହନ୍ତି)—ଗାଈ ଧରିବା—
4. To blow wind into the belly of a newly calved cow, so that she will submit easily to being milked.
୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଧନକୁ ଅପବ୍ୟୟ କରିବା ବା ଉଡ଼ାଇ ଦେବା—
5. (figurative) To squander (money).
୬ । ଗୁପ୍ତ ଭାବରେ ଅନ୍ୟର କାନରେ କୌଣସି କଥା କହିଦେବା-
6. To whisper a matter into another's ears.
୭ । (ଗୁରୁ) ଶିଷ୍ୟର କାନରେ ମନ୍ତ୍ର ଦେବା—
7. (the spiritual preceptor) To whisper esoteric formula into the ears of a disciple.
୮ । ଶଙ୍ଖ, ବଂଶୀ ଆଦି ବଜାଇବା—
8. To blow conches, flutes etc.
ପୁଣି ଅଭିର ଥରେ ଫୁଙ୍କିଲି ମୁଁ ଶଙ୍ଖ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ

ଫୁଙ୍ଗଲା—ଦେ. ବଣ (ସ. ନଗ୍ନ)—୧ । (ପୁଂ) ଅନାବୃତ୍ତ ଶରୀର—
Phung-lā 1. With naked or uncovered body.
ଫଙ୍ଗା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ—2. Strewn
ଫଙ୍ଗୁଲା } here and there.
नंगा, झींटा हुआ, तितरबितर ୩ । (ପୁଂ) ଫାଙ୍ଗୁଲା (ଦେଖ)
(ଫୁଙ୍ଗୁଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 3. Phāngulā (See)

ଫୁଙ୍ଗଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଛୋଟ ଗାତ—
Phungal Small hole.

ଫୁଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବ (ସ. ନଗ୍ନ)—ବୌଦ୍ଧ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବା ଭିକ୍ଷୁ—
Phungi ফুংগী फुंगी Buddhist monk.

ଫୁଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଇଂରାଜ ଦୈର୍ଘ୍ୟ ପରିମାଣବିଶେଷ;
Phut ଗଜର ଏକତୃତୀୟାଂଶ; ୧୨ଇଞ୍ଚ; ପ୍ରାୟ ୧୬ ଅଙ୍ଗୁଳ
ଫୁଟ फुट ପରିମାଣ; ପ୍ରାୟ ଏକପାଦ ପରିମାଣ—Foot (measure)
ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ— ଫୁଟ୍ ଫୁଟ୍ (ଦେଖ)
Phut phut (See)

ଫୁଟ୍କର—ଦେ. ବ. (ସ. ସ୍ଫୁଟ) ୧ । ପୃଥକ୍—1. Separate.
Phut-kar ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର—2. Small.
ଛୋଟ ୩ । ବାଜେ—3. Miscellaneous.
फुटकर ୪ । ଅଯୁଗ୍ମ (ସଂଖ୍ୟା)—4. Odd (number).

ଫୁଟ୍କା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—(ସ. ସ୍ଫୋଟକ; ଭୁଲ-ହିଁ ଫୁଟ୍କା)-
Phut-kā ଫୁକ୍ନା (ଦେଖ) Phuk-nā (See)
ଦେ. ବ.—ଫୋଟକା (ଦେଖ) Photakā (See)

ଫୁଟ୍କୁଡ଼ି(ରି)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ୧ (ଦେଖ)
Phut-kurdi(ri) Jhumpurdi 1 (See)

ଫୁଟ୍ନୋଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—କୌଣସି ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖା ଯାଇ-
Phut-not ଥିବା ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ପୃଷ୍ଠା ତଳେ ଦିଆଯିବା ଟିପ୍ପଣୀ—
ফুটনোট फुटनोट Foot-note

ଫୁଟ୍ପାଥ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)— ମନୁଷ୍ୟ ଚାଲିବା ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ ପଥ
Phut-pāth ফুটপাথ फुटपाथ Footpath.

ଫୁଟ୍ଫାଟ୍—ଦେ ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଗୁପ୍ତଗୁପ୍ତ କଥାବାର୍ତ୍ତା;
Phut-phāt ଭୁସ୍ଭାସ୍—1. Whispering.
୨ । ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନୁଚ୍ଚ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଦ୍ୱାରା ଗୁପ୍ତ କଥାର ପ୍ରକଟନ—
3. A secret being divulged by being carried from ear to ear by whispers.

ଫୁଟ୍ ଫୁଟ୍—ଦେ ଅ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) —ଭାତ ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ—
Phut phut The sound of rice while boiling.
ফুট ফুট, ফট ফাট ବ. (ସ. ସ୍ଫୁଟ) ଦେହରେ ବଦୁ ବଦୁ ହୋଇ
दमदमा ଘିମିରି ଆଦି ବାହାରି ଯିବା; ବରି ବରି ହୋଇ ଫଳିଯିବା—
फूटफूट The coming out of pimples on the body; tiny eruptions

ଫୁଟ୍ବଲ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରି
Phut-bal ଖେଳାଯିବା ପେଣ୍ଡୁ—1. Football.
ফুটবল ୨ । ଗୋଡ଼ରେ ପେଣ୍ଡୁ ବାଡ଼େଇ ଖେଳିବା ଖେଳ—
फुटबाल 2. The game of football.

ଫୁଟ—ସ. ବ—(ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ=ବିକସିତ ହେବା; ବ୍ୟକ୍ତ ହେବା; ଭେଦ
Phuta କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ନିପାତନ)—୧ । ସାପର ଫଣା—
1. The expanded hood of a serpent.
୨ । ଫୋପା—2. Drop
୩ । ଫୁଟି କାକୁଡ଼ି; ଲତାଫଳବିଶେଷ—
3. A cucurbitacious fruit;Cucumus Memordica.
୪ । ପ୍ରକାଶ—4. Exhibition.

୫ । ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟରେ ଧାତୁ ତରଳାଇବାକୁ ହୁଏ—
5. A menstruum; a solvent; flux.
ବଣ—୧ । ଛେଦିତ—1. Pierced.
୨ । ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ—2. Opened; expanded.
ଦେ. ବ—(ସ. ସ୍ଫୁଟ)—ବୀଜକୋଷ; ପଣସ, ତେନ୍ତୁଳି, ଲେମ୍ବୁ
କୋୟା ଆଦି ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବୀଜପୂର୍ଣ୍ଣ କୋଷ—A seed-vessel of the
କୋଷା jack, lemon, tamarind and such other fruits.
ଦେ. ବଣ—(ସ. ସ୍ଫୁଟ)—ଗାଡ଼ିରେ ବା ବଗିରେ ଲାଗିବା
ଫୁଟ ফুট ଏକୁଟିଆ(ଘୋଡ଼ା)—Single (Carriage-horse).

ଫୁଟ(ଟ)ଣ—ଦେ. ବ—ଫୁଟା (ଦେଖ)
Phuṭana Phuṭā. (See)

ଫୁ(ଟ)ଣା—ଦେ. ବ (ସ. ସ୍ଫୋରଣ; ସ୍ଫୁଟନ)—୧ । ତରକାରୀ ଆଦିକୁ ଘିଅ
Phuṭa(ṭu)ṇā ବା ତେଲରେ ଭର୍ଜିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମସଲା;
ଫୋଡ଼ନ ବାଗ୍ଭିଫୁଟା—1. Condiment used to savour
ছুঁকনেকা মসালা curry etc with ghee or oil.
ফুটন ୨ । ଭାତ ଆଦି ପାଇଁ ପାଣିଫୁଟିବା—
ফুটনা 2. The boiling of rice in water.

ଫୁଟନ୍ତ(ନ୍ତା)—ଦେ. ବଣ—(ସ. ସ୍ଫୁଟତ୍)—୧ । ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ; ଫୁଟିଥିବା;
Phuṭanta(ntā) ବିକଶିତ— 1. Full blown
(ଫୁଟନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ফুটন্ত କର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ କାଣ୍ଡରେ ଗଣ୍ଡ ମଣ୍ଡି
खिलाहुआ ଫୁଟନ୍ତା ପଦ୍ମଣ ଶୋଭନ୍ତ ଦେଖିଲେ ଖଣ୍ଡି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।
୨ । ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତାପରେ ଫୁଟୁଥିବା—2. Boiling on fire.

ଫୁଟା—ଦେ. ବ—(ସ. ସ୍ଫୁଟ୍, ଧାତୁ)—୧ । ଭାତ ଫୁଟିବା—
Phuṭā ফুটা, ফুটো फूटना Boiling of rice.
छौंकनेका मसाला ୨ । ବାଗ୍ଭିଫୁଟା; ତରକାରୀ ବଘାରିବା ମସଲା;
ଫୁଟଣା—2. Spices used in frying or flavouring curry.
सुर, सूराख ୩ । ଛିଦ୍ର; ଭଣା—3. Hole.
फूटना ୪ । ଫୁଲ ଫୁଟିବା – 4. The blowing of blossoms into flowers.
ফুটন্ত ବଣ—୧ । ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହୋଇଥିବା; ବିକଶିତ (ଫୁଲ)—
खीलाहुआ, फुटाहुआ 1. Expanded; full-blown, (flower).
ଜଳସ୍ଥାନମାନଙ୍କେ ଫୁଟା ପଦ୍ମ ଗନ୍ଧ
ଯେଉଁରେ ଭୃଙ୍ଗେ ସେଠାକୁ ଧାଇଁ ହୋଇ ଅନ୍ଧ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
(ଫୁଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଫୁଟି ଯାଇଥିବା; ଛିଦ୍ର ହୋଇଥିବା; କଣା ହୋଇ
ফুটা फुटाहुआ ଥିବା—2. Having a hole.

ଫୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ)—(ଫୁଟିବା କ୍ରିୟାର
Phuṭā(ṭe)ibā ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—The causative form of
ফুটান, ফোটান फुटाना, फुटवाना Phuṭibā).
୧ । ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ କରାଇବା—
1. To cause to expand.
ଫୁଟାଏ କୁସୁମଗୁଣୀ ଭଳଲ ।- ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା ।
୨ । ଭେଦ କରିବା—2. To pierce through.
ବାଣରେ ଫୁଟାଇଲେ ତାଙ୍କର ବେତ୍ର ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।
ফোটান ୩ । ଛିଦ୍ର କରିବା—3. To make a hole.
फोड़ना ୪ । ଗୋଡ଼ ବା ହାତର ଅଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠିମାନଙ୍କୁ ମୋଡ଼ିବା
फुटकाना ଦ୍ଵାରା ଟକ୍ ଟାକ୍ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ କରାଇବା—4. To crack the finger joints.
उबालना, ୫ । ଭାତ ଆଦିକୁ ପାଣିରେ ସିଦ୍ଧ କରିବା, ଜଳକୁ
फुटाना ଚୁଲି ଉପରେ ବସାଇ ତାହା ଫୁଟିଲା ପରି କରିବା—
5. To cause (water) to boil.
୬ । (ଶୋଭା, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ) ପ୍ରକାଶିତ କରାଇବା—
6. To bring out (the beauty of a thing); to manifest.
୭ । ବନ୍ଧୁକ ଆଦି ଫାୟାର୍ କରିବା—
फोड़ना 7. To fire a gun.
ফোড়ন দেওয়া ୮ । ତରକାରୀ ଆଦିକୁ ବାଗ୍ଭିମସଲା ଦେଇ ବଘାରିବା;
छौंकना ଛୁଙ୍କ ଦେବା—To flavour curry by frying it in oil with spices.
୯ । ବୁଝାଇବା—9. To explain.
୧୦ । ବିସ୍ତାରିତ ରୂପେ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
10. To dilate; to describe in detail.
ଲଙ୍ଘା ଫୁଟାଇ କହିଲେ ବଢ଼ିଯିବ କଥା । ବ୍ରାଜୀ. ଚନ୍ଦ୍ରନଚମ୍ପୁଣ ଗୀତା ।

ଫୁଟାଣ—ଦେ. ବ—ଫୁଟଣା (ଦେଖ)
Phuṭāṇa Phuṭaṇā (See)

ଫୁଟା ଲୁଗା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଭିନ; ବିଧବାମାନଙ୍କ ପିନ୍ଧିବା ଧଡ଼ି
Phuṭā lugā ନ ଥିବା ଲୁଗା—A cloth without coloured hems worn by widows

ଫୁଟି—ଦେ ବ. (ସ. ସ୍ଫୁଟ; ସ୍ଫୁଟିତ)—୧ । ପ୍ରକାଶ—
Phuṭi 1. Exhibition; manifestation.
ফুটী फूट ୨ । ଏକ ପ୍ରକାର କାକୁଡ଼ି; ଚର୍ଭଟୀ; ଚର୍ଭଟିକା—
2. Cucumber; Cucumis Memordica.
ବଣ—୧ । ସ୍ଫୁଟ; ପ୍ରକାଶିତ—1. Manifested; patent.
୨ । ଖ୍ୟାତ; ପ୍ରକଟିତ—2. Divulged; published.
୩ । କ୍ଲାନ୍ତ; ଶ୍ରାନ୍ତ—3. Tired; fatigued.
ଅନେକ କାଳ ଗର୍ଭେ ଭ୍ରମି
ଫୁଟି ହୋଇଲ ପଥଶ୍ରମୀ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଫୁଟିଆ—ଦେ. ବଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Phuṭiā ଏତେ ଫୁଟ ପରମିତ—Measuring so many
ফুটিয়া फुटिया feet.
(ଯଥା—୫ ଫୁଟିଆ ଆଲମାରି ।)

ଫୁଟିଆଣି—ଦେ. ବ—ଭାତ ଫୁଟିବା ସମୟରେ ହାଣ୍ଡିରୁ ବାହାର କରା
Phuṭiāṇi ଯିବା ଗରମପାଣି—Boiling water brought
ফুটন্ত জল out from the pot in which rice is being boiled.
अदहन

ଫୁଟି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ସ୍ଫୁଟିତ)—୧ । ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହେବା—
Phuṭi uṭhibā 1. To be full blown.

फूटे उठना, खौलजाना — ଫୁଟା ବାଲି ବଳେ ଫୁଟ ଉଠେ ଛଇ, ଯୋର ସନ ସର ପାଇ । ନନ୍ଦକିଶୋର. ବର୍ଷବର୍ଣ୍ଣ ।

୨ । ବିକସିତ ହେବା; ପ୍ରକାଶିତ ହେବା; ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପେ ଦେଖାଯିବା- 2 To be manifest; to be seen clearly.

ଫୁଟି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାର୍ଗଶିର ମାସରେ ନୂଆ ଧାନ ସିଝାଇବା— Phuṭi karibā To boil newly harvested paddy in the month of Mārgaśira.

ଫୁଟିକା—ଦେ. ବି—ଅଣ୍ଟୁରୁ ବଳାଗଣ୍ଠି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଡ଼ର ଅଂଶ— Phuṭikā जंघा The calf of the leg.

ଗଣ୍ଠିରୁ ଅଣ୍ଟୁ ପଦ୍ମସନ୍ଧେ,
ଫୁଟିକା ବତାଳ ଯୁଗଳେ । ବ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣତମ ଉଦ୍ଦ୍ୟୋତ ।

୨ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ନଦୀ ବା ଝର ନିକଟରେ ହେବା ବୃକ୍ଷବିଶେଷ —Harpullia Imbricata (tree).

ଫୁଟି କାକୁଡ଼ି—ଦେ. ବି.— ଫୁଟି (ଦେଖ)—Phuṭi 2. (See) Phuṭi kākurḍi.

ଫୁଟିକିଆ—ଦେ. ଣ—ଏକ ଫୁଟ ପରିମିତ ଲମ୍ବ— Phuṭikiā Measuring a foot. (ଫୁଟକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫୁଟିଗୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ୧ (ଦେଖ) Phuṭigurḍi Jhumpurḍi 1 (See)

ଫୁଟିଫୁଟିକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଣ୍ଟକ) —ଫୁଟୁଫୁଟୁକା (ଦେଖ) Phuṭiphuṭikā Phuṭuphuṭukā (See)

ଫୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ=ବିକସନ; ଭେଦନ କିମ୍ବା ସ୍ଫୁଟ ଧାତୁ)— ୧ । ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହେବା— Phuṭibā

फूटा, फोटा 1. To be full blown.

फूटना, खौलना (ଯଥା— ଫୁଲ ଫୁଟିବା ।)

୨ । ଭୁଷିବା; ଫୋଡ଼ ହେବା; (ମୁନିଆ ପଦାର୍ଥ) ବିଦ୍ଧ ହେବା—

चुभना, गडना 2, To prick.

(ଯଥା — ମୋ ଗୋଡ଼ରେ ଗୋଟେ କଣ୍ଟା ଫୁଟିଗଲା ।)

୩ । ଏକ ପାଖରୁ ଅନ୍ୟ ପାଖକୁ ଭେଦ କରିବା; ବିଦ୍ଧ

फोडकर निकलना କରିବା—3. To pierce through.

(ଯଥା — ଗୋଟିଏ ଶର ତାଙ୍କ ବକ୍ଷସ୍ଥଳକୁ ଫୁଟିଲା ।)

फुटजाना ୪ । କଣା ହେବା; ଛିଦ୍ର ହେବା; ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ହେବା— 4. To eat holes; to have holes.

(ଯଥା — କାଆଁରେ ବସାଇବା ମାତ୍ରକେ ହାଣ୍ଡିଟା ଫୁଟିଗଲା ।)

फुटपडना ୫ । (ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ) ବିକସିତ ହେବା; ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା; ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଦେଖାଯିବା— 5. To be manifest; to be seen clearly.

ସମାଗମେ ଏବେ ଗଣ୍ଡେ ସୁନ୍ଦରୀର ଫୁଟିଲା ଲାଜ ହିଙ୍ଗୁର—
ଯଦୁନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

फुटना ୬ । ଗରମ ପାଣି ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତାପରେ ବୁଦ୍‌ବୁଦ୍‌ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଟକମକ ଶବ୍ଦ କରିବା—6. To boil; to bubble.

(ଯଥା—ଭାତ ଫୁଟୁଅଛି ଟକର ମକର ।)

फुटना ୭ । (ବାଣ, ଫୋଟକା ଆଦି) ରୁଚା ଶବ୍ଦ ସହ ଫାଟିବା ହେବା—7. To be fired; to explode with a sound.

(ଯଥା— ବନ୍ଧୁକ ବା ତୋପ ଫୁଟିବା ମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତେ ଉଠିବସିଲେ ।)

फुटना ୮ । (ଚକ୍ଷୁ) ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିହୀନ ହେବା; ନଷ୍ଟ ହେବା— 8. (the eye) To be blind; to be lost.

(ଯଥା—ବସନ୍ତରେ ତା ଆଖି ଫୁଟିଗଲା ।)

୯ । (ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ଛୋଟ ମାଛ) ଜଳର ଉପରଭାଗକୁ ଡେଇଁବା—9. (a large number of small fishes) To spring up from water in large numbers.

ऋतुमती होना ୧୦ । (ଅଶ୍ଳୀଳ) (ବାଳିକା) ପ୍ରଥମେ ଋତୁମତୀ ହେବା— 10. (a girl) To have the menses for the first time; to attain puberty.

लौटना ୧୧ । (କଉଡ଼ି ଖେଳରେ କମ ବା ବେଶି ଦାନ ପଡ଼ିବାଦ୍ୱାରା ଖେଳାଳିର ସାର) ପାଚି ନ ପାରି ପୁଣି ଲେଉଟିବା; କଞ୍ଚା ହେବା—11. (the cowrie of a player) To be obliged to start its movements anew from the beginning owing to a throw resulting in a higher figure than the required one.

फुटना ୧୨ । ଧାନକୁ ଭାଜିଲେ ଧାନ ଉପରର ଚୋପା ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଖଇ ଶବ୍ଦ କରି ଡେଇଁ ଡେଇଁ ବାହାରି ପଡ଼ିବା—12. To burst (said of paddy and other chaffed grains while being fried).

(ଯଥା—ରଙ୍ଗିଅରୁଆ ଧାନ ଭଲ ଖଇ ଫୁଟେ ।)

गडगडना ୧୩ । ଟକ ଟକ ଶବ୍ଦ କରିବା—13. To make a bubbling sound; to make a cracking sound.

(ଯଥା—ସ୍ତ୍ରୀଜାତିର ତା ପେଟ ଫୁଟୁଛି ।)

୧୪ । ପ୍ରକଟିତ ହେବା— 14. To be published or divulged.

ଫୁଟି ବାହାରୁଛି ରୂପ ସର୍ପ ନିଶ୍ୱାସ — ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ ।

୧୫ । ସୁନ୍ଦରରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା— 15. To come out or appear beautifully.

(ଯଥା—ଏ ଚିତ୍ରରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ରୂପଟି ଫୁଟିଛି ।)

फुटना ୧୬ । ଛିଦ୍ରମୟ ବା ବ୍ରଣମୟ ହେବା — 16. To be full of holes or sores.

(ଯଥା—ଭୁଷ୍ଟ ରୋଗରେ ତା ସର୍ବାଙ୍ଗ ଫୁଟିଗଲାଣି ।)

थकना ୧୭ । ଶ୍ରାନ୍ତ ହେବା; କ୍ଳାନ୍ତ ହେବା; ଥକିଯିବା— 17. To be over-tired.

ଜଳପି ଜଳପି ତୋଳେ ଫୁଟିଲେଣି ପାଦ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

फुटना ୧୮ । ଆବରଣ ମଧ୍ୟରୁ ଫିଟି ବାହାରକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିବା— 18. To burst.

(ଯଥା— କପାକଢ଼ା ଫୁଟିଗଲାଣି ।)

୧୯ । ଜାତ ହେବା; ଜନ୍ମ ହେବା—19. To be born.

ଯାବତ ଯୋନିରେ ଭ୍ରମନ୍ତି, ସବୁ ଫୁଟଣ ମରନ୍ତି —
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨୦ । ପୀଡ଼ା କରିବା; ପୀଡ଼ାଯୁକ୍ତ ହେବା—20. To become painfull; to ache; to smart.
ହେ ବୋଲେ ଶ୍ରବଣ ଫୁଟବ ସିନା—ଗାଳବୁଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୨୧ । ବିଦ୍ଧ ହେବା—21. To be pierced through.
(ଯଥା—କାଣ୍ଡରେ ତା ଛାତି ଫୁଟିଗଲା)

ଫୁଟୀ—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଫୁଟୀ; ସର୍କଟୀ)—କାକୁଡ଼ି ଜାତୀୟ ଲତାଫଳ-
Phuṭi ବିଶେଷ; ସର୍କଟୀ; ଚର୍ଭଟୀ—A cucurbitacious fruit; ফুটী **फुट, फुटट, फुटी** Cucumis Memordica.
(ଫୁଟୀକାକୁଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ଦେଖିବାକୁ କାକୁଡ଼ି ପରି, କିନ୍ତୁ ବେଶି ଲମ୍ବା, ମୋଟ ଓ ଚିକଣ; ପାଚିଲେ ବଳବଳିଆ ହୋଇ ଫାଟିଯାଏ ।]

ଫୁଟୁକା—ଦେ. ବି—ଫୋଟକା (ଦେଖ)
Phuṭukā Phoṭakā (See)

ଫୁଟୁକି—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଫୋଟ; ସ୍ଫୋଟକା)—୧ । ଅଙ୍ଗୁଠି ଫୁଟାଇବା
Phuṭuki ଶବ୍ଦ—1. Snapping of the fingers; cracking sound with the fingers; fillip.
টুস্কি, টোস্কা **चुटकी, थापी** ୨ । କରତଳକୁ ପାତ୍ର ପରି କରି ଦେହର ମାଂସଳ ଅଂଶରେ ବାଡ଼େଇବାର ଶବ୍ଦ—2. Sound produced by striking the palm of the hand (made into a cup) on a fleshy part of the body; patting.
[ଦ୍ର—ଗୋଡ଼କୁ ବା ଦେହକୁ ଘଷିବା ସମୟରେ ଘଷିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଘଷାଇ ହେବା ବ୍ୟକ୍ତି ଦେହରେ କରତଳଦ୍ୱାରା ଫୁଟୁକି ମାରେ ଓ ମାଲମାଟନେ ଲଢ଼ିବା ବା କସରତ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ ନିଜ ନିଜ ଦେହରେ ଫୁଟୁକି ମାରନ୍ତି ।]

ଫୁଟୁକି ଫୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କି—୧ । ହାତର ଦୁଇ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ
Phuṭuki phuṭā(ṭe)ibā ଫୁଟାଇବା—1. To make
টুসকী মারা a cracking sound with two fingers.
चुटकी बजाना,, थापी मारना ମନ୍ତ୍ରମୂର୍ଚ୍ଛ ମାରି ହାଇ ଫୁଟୁକି ଫୁଟାଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ମହାଭାରତ ।
(ଫୁଟୁକି ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଳ ଓ ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଳ ସଂଯୋଗରେ ଫୁଟୁକି ଜାତ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଳର କରତଳର ମୂଳଦେଶରେ ଆଘାତ ଯୋଗେ ଏ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ ।]
୨ । କରତଳକୁ ପାତ୍ରାକୃତି କରି ଶରୀରରେ ଆଘାତ କରିବା—2. To pat on the body with the palm (by making it like a cup).

ଫୁଟୁକି ମାରିଦେବା—ଦେ. କି.—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଶୁଣି
Phuṭuki māri debā ନ ଶୁଣିଲା ପରି କରି ବେଖାତିର କରିବା—
चुटकीमें उड़ादेना (figurative) To disregard.
[ଫୁଟୁକିରେ ଉଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଫୁଟୁକୁରିଆ—ଦେ. ଵଣ.—(ସ. ସ୍ଫୁଟ)—ଛୋଟ; କ୍ଷୁଦ୍ର—
Phuṭukuriā ছোট **फुटकर** Small; petty.
(ଫୁଟୁକୁରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫୁଟୁ ଫୁଟୁକା—ଦେ. ବି.—(ସ. କଟଭୀ)—୧ । ବନ୍ୟ ପ୍ରଜାତି ଲତା
Phuṭu phuṭukā ବିଶେଷ—1. The Staff tree; Cardiospermum Halicacabum.

ଫୁଟ ଫୁଟକା
ଫୁଟି ଫୁଟକିଆ
ଫୁଟି ଫୁଟକା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫୁଟି ଫୁଟକିଆ
ଫୁଟୁଫୁଟୁକିଆ

[ଦ୍ର—ଏହା ବାଡ଼ ବଣରେ ଜନ୍ମେ; ପତ୍ର ଚିକ୍କଣ, ଫଳ ଛୋଟ ଫାଳିଆ । ଫଳକୁ ହାତରେ ଚିପି ଦେଲେ ଫୁଟେ ।]

ସ.—ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ, କଟଭୀ, ଜ୍ୟୋତିଷ୍କା, ପାରାବତପଦୀ, ପଣ୍ୟା, ଲତା, କାକାଦନୀ
लताफटकी, नक्काफटकी
मालकाङ्गिनी काङ्गोनी
ତେ. କାକୋମା, ଉଜ୍ଜୁ
ଗୁ. ମାଲକାଙ୍କଣ
ମ. କାଙ୍ଗୋମା

୨ । ଅମର ପୋଇ—
2. A wild plant (the buds of which make a bursting sound.
[ଦ୍ର—ଏଥିର କଢ଼ିକୁ ଚିପି ଦେଲେ ଫଟ ଫଟ ହୋଇ ଫୁଟେ । ଏଥିର ପତ୍ର ମୋଟା । ପତ୍ରର ଧାରି କଣ୍ଟା-କଣ୍ଟା । ପତ୍ରରୁ ଗଛ ଜାତ ହୁଏ ।]

ଦେ. ଵଣ.—୧ । ବିରବିର ହୋଇ ଦେହରେ ଫଳ ଯାଇଥିବା—
1. Appearing or coming out on the body like small eruptions or pimples
୨ । ଛିପଛିପକିଆ; ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ—2. Spotted.

ଫୁଟୁ(ସୁ)ରୁ ଫୁଟୁ(ସୁ)ରୁ ହେବା—ଦେ. କି.—ଗୋପନରେ ଧୀରେ ଧୀରେ
Phuṭu(su)ru phuṭu(su)ru hebā କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା—
फुसुरु फुसुरु होना To talk silently and in whispers.
ଗାଁରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଘରରେ ଘରରେ ବସିଅଛ ଅଛ ଟେଙ୍କୀ କଥା ଫୁସୁରୁ ଫୁସୁରୁ ହେଲେ । କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ. ନଅଭୁଣୀ ।

ଫୁଡ଼ ଫୁଡ଼—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଫଡ଼ ଫଡ଼ ଠାରୁ ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ-
Phuṛḍ phuṛḍ Light cracking sound.
(ଫୁଡ଼ୁ ଫୁଡ଼ୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ତା ପିଣ୍ଡ ଫଡ଼ ଫଡ଼ ହେଉଅଛି ।)
ফুড় ফুড়, ফুড়ুত ফুড়ুত **फुडफुड**

ଫୁତ୍—ସ. ଅ.—(ଫୁତ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କ୍ୱିପ୍, ନିପାତନ)—୧ । ଧିକ୍କାର;
Phut ତୁଚ୍ଛ ଭାଷଣ—1. Expression of contempt; hooting.
(ଫୁତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ମୁଖରେ ଫୁଙ୍କିବା ଶବ୍ଦ—
2. Hissing or blowing sound with the mouth.

ଫୁପ୍ଫୁସ—ସ. ବି.—ଫୁସ୍ ଫୁସ୍; ହୃଦଯନ୍ତ୍ର ଶ୍ୱାସ ମୁଣା—
Phup-phusa Lungs.

ଫୁ(ଫୂ)ତ୍କର —ସ.ବି.—(ଫତ୍=ଶବ୍ଦାନୁକରଣ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)
Phu(phū)t kara ଅଗ୍ନି; ନିଆଁ—Fire.
[ଫୁ(ଫୂ)ତ୍କର—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଫୁ(ଫୂ)ତ୍କାର—ସ. ବି. (ଫୁତ୍+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଫୁଙ୍କିବା—
Phu(phū)t-kāra 1. Blowing of air through the mouth.

ଫୁ(ଫୂ)ତ୍କୃତ
ଫୁ(ଫୂ)ତ୍କାର } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫୁ(ଫୂ)ତ୍କୃତ

୨ । ଫୁଁ ଫୁଁ ଶବ୍ଦ; ଫଡ଼ୁକାର; ଫଁ ଫଁ ଶବ୍ଦ—2. Hissing sound.

୩ । ଅହଙ୍କାର; ଘୃଣା ପ୍ରଦର୍ଶନ—3. Arrogance; showing contempt or disdain.

ଫୁତ୍କାରଣୀ—ଦେ. ବଣ.—ଫୁତ୍କାରଯୁକ୍ତ—
Phutkārini Having a blowing or hissing sound.
ହର ପ୍ରେମ ଭକ୍ତି ଭକ୍ତ ମନ ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ବହୁଳେ ବଣ ଫୁତ୍କାରଣୀ ।
—ଅର୍ଦ୍ଧମନୁ, ରଚରେ, ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

ଫୁଟ୍ଲି—ପ୍ରାଦେ. (କାଳେଶର) ବଣ.—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—
Phut-li Very small.
(ଯଥା—ଫୁଟ୍ଲି ଭେଣ୍ଡି ।)

ଫୁଣିବା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) କ୍ରି.—ପାଛୁଡ଼ିବା—
Phuniba To winnow.

ଫୁପା(ପ୍ପା, ଫା)—ବୈଦେ. ବ. ପୁଂ. (ହି. ସ. ପକ୍ଷୁ—ଆଡ଼ୁୀ)—(ଫୁପ୍ଫା)—
Phupa (ppa; pha) ପିଉସୀ ପିଉସା—Father's sister's husband.
পীসে মশার ফুফা (ଫୁପୀ [ପ୍ପୀ]ଫୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଫୁପି(ଫି)—ଦେ. ବ.—୧ । ମୁଣ୍ଡର ରୂପୀ ରୋଗ—
Phupi(phi) 1. A skin disease in the scalp.
୨ । ଫିମ୍ପି; ଛତଆ—2. Mildew; mold.
୩ । କାଠରେ ପୋକ ହଜିବା ଯୋଗୁଁ ବାହାରିବା ପାଂଶୁ—
3. Dust from moth-eaten wood.
ବଣ.—ଘୁଣଖିଆ; ଘାଟବସ୍ତୁ—Moth-eaten.

ଫୁପି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଫିମ୍ପି ଧରିବା; ଛତଆ ଧରିବା—
Phupi mariba To be mildewed.

ଫୁପୁ(ଫୁ)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ.—ଖୁଡ଼ୁ ତୁଆ ଦେଢ଼ୁ ତୁଆ ଭାଇ—
Phupu(phu) Cousin.

ଫୁଫ୍(ଫୁ)ସ—ସଂ. ବ.—ଫୁସ୍ଫୁସ (ଦେଖ)
Phuph(phu)sa Phus-phussa (See).

ଫୁଫ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ.—(ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. ପୁଂ.—ପାଲୁଆ—
Phuph-la (ଫୁଫ୍ଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Toothless.

ଫୁଫୁ—ଦେ. ବ.—(ଧ୍ଵନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ସର୍ପମାନଙ୍କର ଶବ୍ଦ—
Phu phu 1. The hissing of serpents.
কোঁস কোঁস फुफु ସର୍ପେ ଧାଇଁଲ୍ଲ ଫୁ ଫୁ କରି,
ଅନଳ ପ୍ରାୟ ଚକ୍ଷୁ ଧରି । —ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।
ফুফু ধাই ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) (ଫ. ପସୁ—ଧାତ୍ରୀ)—ଧାଇ—2. Nurse.

ଫୁଫୁକାର—ଦେ. (ସଂ. ଫୁତ୍କାର)—ବ.—ଫୁଁ ଫୁଁ ଶବ୍ଦ—
Phuphukara Hissing sound.
ফোঁস, ফোঁস फुफकार, फुसकार
(ଫୁ ଫୁତ୍କୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଲେ ଅତ ଶବ ଧାର ଭୁଖର
(ଫୁଫକାରିବା—କ୍ରି) ଫୁଫୁକାର ଦଇ ବଳନ୍ତି ଶତ । —ଜଗନ୍ନାଥ, ଦଶମସ୍କନ୍ଧ ।

ଫୁର୍—ଦେ. (ଧ୍ଵନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—୧ । ଫୁରୁ ଫୁରୁ (ଦେଖ)
Phur 1. Phuru phuru See)
୨ । ଫୁର୍ର୍ (ଦେଖ)—2. Phurr (See)

ଫୁର୍ ଫୁରିଆ—ଦେ. ବ.—ଘାସ ପତ୍ର ବୋଉଶାଖି ଉପରେ ମାଡ଼ିବା ଦଳ-ବିଶେଷ—
Phur phuria A kind of water-weed growing on other weeds.
(ଫୁରୁଫୁରା, ଫରୁଫରୁଆ ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଟି—ଏହାର ଗଣ୍ଠି ଗିଅଣ ଗଣ୍ଠି ଗଣ୍ଠି ହୁଏ; ଉଚ୍ଚରେ ପ୍ରାୟ ୧୨ ହାତ ବା ୨ ହାତ ବଢ଼େ । ଗଣ୍ଠି ସହିତେ ଫୁଲ ଥାଏ । ଫୁଲକୁ ଫୁଟାଇ ଗଣ୍ଠି ବାହାରେ । ଫୁଲ ମୂଳରୁ ଶିର କଡ଼ରୁ ଆଂଶା ଉଠି ବାହାରେ ଫିଲଟା ପେଣ୍ଡୁ ଭଳ ।]

ଫୁର୍ର୍—ଦେ. (ଧ୍ଵନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଛୋଟ ଚଢ଼େଇ ଉଡ଼ି ଯିବାର ଶବ୍ଦ—
Phur-r The fluttering sound produced by a small bird flying.
ফর ফুর্র্

ଫୁରୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା)—ବ.—ଛଚିନ୍ଦା—
Phur-la Snakegourd.

ଫୁର୍ ସ(ସେ)ତ—ବୈଦେ. ବ. (ଅ)—ଅବକାଶ—
Phur-sa (se) ta Leisure.
ফুরসত फुरसत

ଫୁରଣ—ଦେ. ବ.—(ସ. ସ୍ଫୁରଣ)—୧ । ଚକ୍ଷୁ ଅଧର ସ୍ପନ୍ଦନ, ଆଖି ବା ବାହୁ ଅଧର ଡେଇଁବା—1. Throbbing or tingling of the eyelids or skin.
Phurana
স্ফুরা ୨ । ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି—2. Grandeour.
फड़कना ୩ । ପ୍ରକାଶ—3. Manifestation.

ଫୁରସ—ଦେ. ବ.—୧ । ଫାରସା କୋଳି (ଦେଖ)
Phurasa 1. Pharasakoli (See)
ফুরুস ୨ । ଉଦ୍ୟାନଜାତ ବୃକ୍ଷ କ୍ଷୁପବିଶେଷ—
फुरस 2. Lagerstraemia Indica.
(ଯଥା—ଏଥିର ଫୁଲ ବଡ଼, ନାଲି, ଧଳା ବା ତାମ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ । ଫୁଲ ଷଡ଼ଦଳ କୁଞ୍ଚିତ ଧାର, କେଶର ଅନେକ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।)

ଫୁରସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଫୁରସିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Phurasa(se)iba 1. The causative form of phurasiba.
ভীজিয়ে খুঁড়া করা
भीगाकर चूर करना ୨ । ଜଳ, ବାୟୁ ବା ଅଗ୍ନି ସାହାଯ୍ୟରେ ଚୂନ (ଫରୁସା(ସେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବା ଅଙ୍ଗାରର ସଙ୍ଗତ ପୃଥକ କରିବା—
2. To slake (lime).

ଫୁରସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଗୋଟା ବାନ୍ଧିଥିବା ଚୂନ, ପଥର ବା ସିପ ବାୟୁ-ପ୍ରଭାବରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣୀଭୂତ ହେବା—To become slaked (said of lime).
Pharasiba
গুঁড়া হওয়া चूर होना
(ଫରୁସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫୁରି—ଦେ. ବ.—ଶୀତ ଦିନରେ ନିଆଁ ଜାଳ ପୋଇଁବା ପାଇଁ ସଂଗୃହୀତ ଛୋଟ ଛୋଟ କାଠିର ସମୂହ—Small light firewood collected during winter for lighting a fire to warm one's body with.
Phuri

ଫୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ. ସ୍ଫୁର ଧାତୁ; ପ୍ରା. ଫୁର ଧାତୁ)—୧ । ଝିମ୍ ଝିମ୍ ହେବା; ଡେଇଁବା, କମ୍ପିବା—1. To tingle; to shake; to throb; to vibrate.
Phuriba
স্ফুরা फड़कना
(ଯଥା—ମୋ ବାଁ ଆଖି ଦୁଇଦିନ ହେଲା ଫୁରୁଛି ।)
୨ । ଝିଁ ରିବା; ଝିଁ ଞ୍ଜି ହେବା; ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—
2. To find expression; to find utterance; to be given vent to.

ରାମ୍ଭକେ ଭାବ ଦେଲେ ଫୁରେ ଗନ୍ଧ ଧୂନ ।
ପ୍ରାଚୀ, ପ୍ରଭାତ, ଶଙ୍ଖବେଣା ।

ଫୁରୁକୁଟିଆ—ଦେ. ବ.—ମୁର୍ଦ୍ଦାର, ଚର୍ବି, ଚମ, କେଶ ଆଦି ପୋଡ଼ିବା ଦ୍ୱାରା
Phurukutiā ଜାତ (ଗନ୍ଧ)—Having the smell of
ମଡ଼ାପୋଡ଼ା **चिराद, चिराइन** burnt fat, skin, hair or
(ଫୁରୁକୁଟିଆ, ଫୁକୁଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) car coss.

ଫୁରୁଫୁରି—ଦେ. ବ.—(ସ. ପର୍ପଟ)—୧ । ଗଛର ଶୁଖିଲା ଛାଲ—
Phuru phuri 1. Peeled off bark of some trees.
ପାପଡ଼ୀ **पपड़, चिपड** ୨ । ଲଇଞ୍ଚ, ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଆଦି ଗଛର ଗଣ୍ଡିରେ
(ଫୁରୁ ଫୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବା ଦେହରେ ଜାତ ହେବା କେଶରଯୁକ୍ତ
ଗୁଚ୍ଛ—2. A hairy vegetable growth on the
trunk of certain trees.

ଫୁରୁ ଫୁରୁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ପତଳା ଲୁଗା ଆଦି
Phuru phuru ଚିର ଯିବାର ଶବ୍ଦ—1. The sound of
फुरू फुरू (ଫର୍ ଫର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) tearing a cloth.
୨ । ଝୋଟ ବା ତୁଳାରେ ନିଆଁ ଲାଗି ଯିବାର ଶବ୍ଦ—
2. The sound of jute or cotton catching fire.
୩ । କାଠି ଓ କୁଟା ଆଦି ଶୀଘ୍ର ଜଳି ଯିବା ପ୍ରକାରେ—
3. Like the quick burning of straw and other inflamable articles.
୪ । ପତଳା କେଶଗୁଚ୍ଛ ପବନରେ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଭାବରେ ଉଡ଼ିବା
ପ୍ରକାରେ—4. Like the waving of a thin
tuft of hair in the wind.

ଫୁରୁଣା—ଦେ. ବଣ.—(ସ. ସ୍ଫୁରଣ)—୧ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ; ଆନନ୍ଦିତ—
Phuruṇā 1. Overjoyed; delighted.

ଲଙ୍କାରେ ଏହୁ ମାତ୍ର ଅଛି ଜୀବ, ଫୁରୁଣା ହୋଇଣ କର ସମର ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

୨ । ଭାଗ୍ୟବାନ୍—2. Fortunate.

ଘଡ଼ା ଧନ ଯେ ତିଳ୍କି ବୋଇ ପାଇବ,
ଫରୁଣା ହେବ ଯାହା ସେଲୁ ଏବେ । ଜଗନ୍ନାଥ ଉଦ୍ଧାକର ଚମ୍ପୂ ଗୀତ ।

୩ । (ସ. ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ) ପୂର୍ଣ୍ଣମନୋରଥ—3. Successful;
having one's desires fulfilled.

ରେ କଣ୍ଠୋଷ । ଫରୁଣା ହୋଇ ଶୁ ଭଜ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଉଦ୍ଧବ ଚମ୍ପୂ. ଗୀତ ।

୪ । (ସ. ସ୍ଫୁରଣ) ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିଯୁକ୍ତ—4. Vigorous.
ବ.—ଆନନ୍ଦ; ପ୍ରଫୁଲ୍ଲପଣ—Joy; delight.

ଫୁରୁସତ—ବୈଦେ. ବ. (ଆ. ଫୁର୍‌ସତ୍)—୧ । ଅବକାଶ; ଅବସର—
Phurusata ଫୁରୁସତ **फुरसत** 1. Leisure.
ଫୁର୍‌ସତ୍, ଫୁର୍‌ସେତ୍, ଫୁରୁସେତ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଅପଣଙ୍କର ଯେବେ ଇଚ୍ଛା, ଫୁରୁସତ ବେଳେ କହିଲେ
ଅମେ ସବୁ ରାମାୟଣ ଯାଇ ଶୁଣାଇବୁ ।
ଗୋଲକଚନ୍ଦ୍ର.ପିଲଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

୨ । ବିଶ୍ରାମ—2. Rest.

ଫୁଲ—ବୈଦେ. ବଣ.—(ଇଂ. ଫୁଲ୍)—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ; ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ—
Phul ଫୁଲ **फुल** Full.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—(ଫୁଲର ଶେଷ ଅଂଶରହିତ ଉଚ୍ଚାରଣ) ଫୁଲ—Flower.
ବୈଦେ. ବଣ.(ଇଂ. ଫୁଲ୍)—ନିର୍ବୋଧ—Foolish.
ବ (ଗାଳି)—ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—A fool.

ଫୁଲ୍ ଉଶାସ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଅତି ହାଲୁକା (ଫୁଲପରି
Phul usās ହାଲୁକା)—Very light (like a flower)

ଫୁଲ୍‌କା—ଦେ. ବ.—୧ । ମଲ୍ଲକ୍ରୀଡ଼ା ପାଇଁ ସେଜ ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ—
Phulkā 1. A circular ground prepared for
ଫୁଲକା **अखाडा** athletic exercises.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ. (ଭୁଲ.ବ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—
୧ । ମାଛର ଗାଲସି—1. The gills of a fish,
୨ । ଏକ ଜାତୀୟ ବଲଘାସ—A kind of weed grow-
फुलका ing in corn-fields.
ଦେ. ବଣ. (ସ. ଫୁଲ୍ଲ ଧାତୁ) ସ୍ଫୀତ—Swollen.

ଫୁଲ୍ ତାନର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଏକ ଜାତୀୟ ମୋଟାଳିଆ
Phul-tānir ଘାସ—Potyloca Barbata; a kind of
coarse grass.
[ଦ୍ର—ଏହା ୫ରୁ ୮ ଫୁଟ ଯାଏ ଲମ୍ବ ହୁଏ । ଏହା କ୍ଷେତ
ବଣରେ ଓ ପଡ଼ିଆରେ ଜନ୍ମେ ।]

ଫୁଲ୍ ବାବୁ—ବୈଦେ. ବ—(ଇଂ. ଫୁଲ୍+ପୂର୍ଣ୍ଣ+ହି. ବାବୁ)—
Phul bābu ଫିଟ୍ ବାବୁ; ପୋଷାକପରିହିତ ସୁବେଶଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
ଫୁଲବାବୁ Fashionably dressed person; beau.
फूलबाबु

ଫୁଲ୍ ବେଞ୍ଚ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—୧ । ହାଇକୋର୍ଟରେ କୌଣସି
Phul bench ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନର ମୀମାଂସା ନିମନ୍ତେ ଦୁଇରୁ ଅଧିକ
ଫୁଲ ବେଞ୍ଚ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟସଂଖ୍ୟକ ଜଜ୍‌ମାନଙ୍କର ବୈଠକ—1.Full bench.
फुलबेञ्च ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ, ବ୍ୟଙ୍ଗ) ସମସ୍ତ ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କର ଏକତ୍ର
ବୈଠକ—2. (Figurative and ironical).
A full meeting of all boon companions

ଫୁଲ୍‌ବେଞ୍ଚ୍ ନଜର୍—ବୈଦେ ବ. (ଇଂ. ଫୁଲ୍‌ବେଞ୍ଚ୍+ଅ. ନଜର୍)—
Phul-bench najir ହାଇକୋର୍ଟର ଫୁଲ୍‌ବେଞ୍ଚ୍ ଦ୍ୱାରା ମୀମାଂସିତ
ଫୁଲବେଞ୍ଚ ନଜୀର ମକଦ୍ଦମାର ରାୟ, ଯାହା କି ନିମ୍ନ ଅଦାଲତରେ
फुलबेंच नजीर ଓକିଲମାନେ ଅନ୍ୟ ମକଦ୍ଦମାର ପୋଷକତାରେ
ପ୍ରାମାଣିକ ମୀମାଂସାରୂପେ ଦର୍ଶାନ୍ତି—Full bench
ruling.

ଫୁଲ୍‌ସ୍କାପ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—୧ । ଦୁଷ୍ଟ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ
Phuls-kāp ଓ ଲଜ୍ଜା ଦେବା ନିମନ୍ତେ ପିନ୍ଧାଇବା ଅପମାନସୂଚକ
ଫୁଲ୍‌ସ୍କେପ୍, ଫୁଲ୍‌ସ୍କା (କେ) ପ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ଟୋପି; ଗଧ ଟୋପି—
1. A ludicrous cap which
ଫୁଲସକେପ୍ a wicked student is made to put on as
फुलसकेप an insulting punishment.
୨ । ୧୬ ଇଞ୍ଚ × ୧୩ ଇଞ୍ଚ ଆକାରର କାଗଜ—
2. Foolscap paper.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଫର୍ଦ୍ଦକୁ ମଝିରୁ ଠିଆ ବାଗରେ ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ ୨ଟି ଫାଳର ଆକାର ୮.ଇଞ୍ଚ × ୧୩ ଇଞ୍ଚ ହୁଏ ।]

ଫୁଲ୍‌ଷ୍ଟକିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଗୋଡ଼ତଳୁ ଅଣ୍ଟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆବରଣ କରିବା ମୋଜା—Full-stockings.
Phul staking
ଫୁଲ୍‌ଷ୍ଟାକିନ ଫୁଲଷ୍ଟାକିନ (ଫୁଲ୍‌ଷ୍ଟାକିନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫୁଲ୍‌ଷ୍ଟପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ପୂର୍ଣ୍ଣଚ୍ଛେଦ; ସମାପ୍ତ ବାକ୍ୟ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ଛେଦ ଚିହ୍ନ—Fullstop.
Phul-s-tap
ଫୁଲ୍‌ଷ୍ଟପ ଫୁଲଇସ୍ଟାପ [ଫୁଲଇଷ୍ଟ(ଷ୍ଟା)ପ୍, ଫୁଲ୍‌ସ୍ତପ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]

[ଦ୍ର—ଭାଷାରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରେଖା, ମାତ୍ର ଇଂରାଜୀରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁ ।]

ଫୁଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ ଧାତୁ=ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହେବା) ୧ । ପୁଷ୍ପ; ପ୍ରସୂନ; କୁସୁମ—1. Flower.
Phula ফুল फुल

[ଦ୍ର—ବୃକ୍ଷଲତାଦିର ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥି-କୋଶରୁ ଫଳ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ସେହି ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ଗ୍ରନ୍ଥିକୁ ଫୁଲ ବୋଲାଯାଏ । ଫୁଲକୁ ଉଦ୍ଭିଦର ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ ବୋଲାଯାଇ ପାରେ । ସାଧାରଣତଃ ଫୁଲକୁ ୫ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ;—୧ । କଣ୍ଟିରୀ ବା ବହିଃପାତ୍ର, ୨ । ହରିତ୍‌ପୁଟ, ୩ । ଦଳ ବା ପାଖୁଡ଼ା, ୪ । ଗର୍ଭକେଶର, ୫ । ପରାଗ କେଶର ।

ନାଡ଼ ବା ଡେମ୍ଫ ଗଛର ଶାଖାରୁ ବାହାରେ । ଡେମ୍ଫର ଅଗ ଚଉଡ଼ା ହୋଇ ପ୍ରଥମେ ଗୋଟିଏ ଭୁଣ୍ଡି ବାହାରେ । ସେହି ଭୁଣ୍ଡିଟି ବଢ଼ି ଅଟେ । ସେହି ଭୁଣ୍ଡିଟି ଗୋଟିଏ ପାତ୍ର (୧ । କଣ୍ଟିରୀ) ପରି ଦେଖାଯାଏ ଓ ତହିଁରେ ସାଗୁଆ ବର୍ଣ୍ଣର ଆବରଣ ପତ୍ର (୨ । ହରିତ୍‌ପୁଟ) ଥାଏ । ସେହି ପୁଟ ମଧ୍ୟରେ କଢ଼ି (କଳିକା) ରୂପେ ଭାବୀ ଫୁଲ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହି ଥାଏ । ଏହି ପୁଟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଭୁଣ୍ଡି ଆକାରର ମଧ୍ୟାଂଶର ଗୁରିକଡ଼ରୁ ପାଖୁଡ଼ା ବାହାରେ । ସାଧାରଣତଃ ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁବାସଯୁକ୍ତ । ଫୁଲର ପ୍ରଧାନ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟାଂଶ, ଯହିଁରେ ପରାଗକେଶର ଓ ଗର୍ଭକେଶର ଥାଏ । ପରାଗକେଶରର ଅଗରେ ପରାଗ ବା ଧୂଳି ଥାଏ, ଏହି ପରାଗକେଶରହିଁ ବୃକ୍ଷର ପୁଂଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ । ଗର୍ଭକେଶର ଗର୍ଭିର, ଏହା ସ୍ତ୍ରୀ ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ । ପରାଗକେଶରରୁ ପରାଗ ଝଡ଼ି ଗର୍ଭକେଶରରେ ପଡ଼ିଲେ ଫୁଲ ଗର୍ଭବତୀ ହୁଏ ଓ ତହିଁରୁ ଫଳ ଜାତ ହୁଏ । କେତେକ ବୃକ୍ଷରେ କେବଳ ଗର୍ଭକେଶର ଯୁକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ-ଫୁଲ ଓ କେବଳ ପରାଗକେଶର ଯୁକ୍ତ ପୁରୁଷ-ଫୁଲ ପୃଥକ୍ ହୋଇ ଫୁଟେ (ଯଥା—ଲାଉ, କଖାରୁ, କଦଳୀ, ଲଉ); ପବନଦ୍ୱାରା ପରାଗକେଶର ଉଡ଼ି ଯାଇ ଗର୍ଭକେଶରରେ ପଡ଼େ । କେତେକ ଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷ ଅଣ୍ଡିରା ଗଛ ଓ ମାଈ ଗଛ ପୃଥକ୍ (ଯଥା—ତାଳ); କେତେକ ଗଛରେ ଏକ ଫୁଲରେ ପରାଗକେଶର ଓ ଗର୍ଭକେଶର ଦୁହେଁ ଏକତ୍ର ଥାଆନ୍ତି । କେତେକ ଫୁଲ ଗୋଟିକିଆ ଫୁଟେ, କେତେକ ଫୁଲ ପେନ୍ଥା ବା ଗୁଚ୍ଛ ହୋଇ ଫୁଟେ । ଗୁଚ୍ଛଯୁକ୍ତ ଫୁଲକୁ ମଞ୍ଜରୀ କହନ୍ତି । ଫୁଲକୁ ଲୋକେ ଭୂଷଣ ଓ ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଫୁଲର ନିର୍ଯ୍ୟାସ ବା ସାରରୁ ସୁବାସିତ ଅତର, ଅର୍କ ଓ ତୈଳାଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ସୁକୁମାରତା, କୋମଳତା ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଫୁଲ ପ୍ରସିଦ୍ଧ—ହି. ଶ ।]

୨ । ଫୁଲ ପରି ହାଲୁକା ବା କୋମଳ ପଦାର୍ଥ—
2. Anything as light or delicate as a flower.

ଫୁଲ ପରି କରି ଟେକି ଧରିଥିଲେ, କରିଡ଼ ପକାଇଲେ । ଚ ଗ ।

୩ । ଫୁଲ ଆକାରରେ ଅଙ୍କିତ ଚିତ୍ର ବା କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ—
3. Drawings or paintings of figures like flowers; floral designs.

୪ । ଜରାୟୁ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଭ୍ରୂଣର ନାଭିସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ ପୁଷ୍ପାକୃତି ମାଂସପିଣ୍ଡ; ଫୁଲ—4. The placenta.

୫ । ଗଞ୍ଜପା ଖେଳର ତାସ୍‌ରେ ବୋଳାଯିବା ପାଇଁ ଗନ୍ଧକ ଓ ହଳଦୀ ବାଟି କରିଥିବା ଅଠାଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ରଙ୍ଗ—5. A yellow paint used in painting the cards of the 'Ganjapā' game.

୬ । ରସାୟନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦାନା—6. Crystals.
(ଯଥା—ପିପରମେଣ୍ଟ ଫୁଲ ।)

୭ । ସ୍ତ୍ରୀରଜଃ; ଋତୁ ସ୍ରାବ—7. The menstrual flux.

୮ । ମାଛର ଗାଲସି—8. The gills of fish.

୯ । ଫୁଲ ଆକାରର ଅଳଙ୍କାର—
9. Ornaments shaped like a flower.
(ଯଥା—କାନଫୁଲ; ନାକଫୁଲ ।)

୧୦ । ଦୀପର ବଳିର ଦେହରେ ବା ଜଳୁଥିବା ଚୁଲି ଉପରେ ବସାଯାଇଥିବା ହାଣ୍ଡି ତଳେ ସମୟେ ସମୟେ ଦେଖାଯିବା ଅଗ୍ନିସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ—10. Burning sparks appearing sometimes on the wick or below earthen cooking pots while put on a flaming fire.

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦର ପୂର୍ବରେ ମିଶିଲେ ଫୁଲର 'ଲ' ଅକ୍ଷରର ହଲନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ ବା 'ଲ୍' ଉଚ୍ଚାରଣ ଶୁଣାଯାଏ । ଯଥା—ଫୁଲ୍‌ଝରା, ଫୁଲ୍‌ଝରି ।]

୧୧ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—
11. A name given to females.

ବିଣ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଫୁଲ ପରି ହାଲୁକା; ଖୁବ୍ ହାଲୁକା—(figurative) Very light (like a flower).

[ଦ୍ର—ଖୁବ୍ ଉତ୍ତାସିଆ ଓ ସୁକୁମାର ବସ୍ତୁକୁ ଲୋକେ ଫୁଲ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରନ୍ତି । ଯଥା—'ଏ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡି ଫୁଲ ପରି ଲାଗୁଛି', ଅର୍ଥାତ୍ ଖୁବ୍ ହାଲୁକା ହୋଇଅଛି । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ ଆଦର ବା କୋମଳ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲୋକେ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ 'ସେ ଅମୁକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ ଫୁଲ ପରି କରି ଟେକି ଧରୁଛି' ବୋଲି କହନ୍ତି ।]

ଫୁଲ ଆଲଟ—ଦେ. ବି—ଫୁଲର ଚିତ୍ରଥିବା ବା ଉପରେ ସ୍ୱାଭାବିକ ବା କୃତ୍ରିମ ଫୁଲ ଲଗାଯାଇ ଥିବା ଆଲଟ ବା ଚାମର—A fan adorned or set with flowers or floral designs on cloth or floral paintings.
Phula ālaṭa
(ଫୁଲଉଅଁଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ফুলের চৌঁরী
फूलकी चँवर

ଫୁଲ ପଙ୍ଖା ଫୁଲ ଆଲଟ ଚାମର
ଧରୁଣାରେ ଧର କର । ଗୀତକୃଷ୍ଣ ଜଗମୋହନ ।

(ଯଥା—ଏହିପର ଫୁଲ ପଙ୍ଖା, ଫୁଲ ବଖଣା ଶବ୍ଦମାନ ହୁଏ ।)

ଫୁଲ ଉଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଧାନ ଗଛ ପ୍ରଥମେ) ପୁଷ୍ପଯୁକ୍ତ ହେବା—To flower (said of paddy plants).
Phula urdā(rde)ibā
ଫୁଲନା ଫୁଲଧରା

ଫୁଲ କମାଣ—ଦେ. ବ—ଫୁଲ ଧନୁ (ଦେଖ)
Phula kamāṇa Phula dhanu (See)

ଫୁଲ କଷି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ପୁଷ୍ପ+କଷାୟ)—
Phula kasi ୧ । ଏକାଗଛରେ ଧରିଥିବା ଫୁଲ ଓ କଷି ବା ଖେଞ୍ଚ ଫଳ—1. Flowers and very young fruits growing at the same time in a tree.
ଫୁଲକଲୀ
୨ । ଅତି ଖେଞ୍ଚ ଫଳ—2. Very young fruits, just passing out of the flower stage.
(ଯଥା—ଏ ଗଛରେ ଲଙ୍କାମରିଚ ଫୁଲ କଷି ଧରିଅଛି ।)

ଫୁଲ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+କର୍ତ୍ତନ)—
Phula kāṭibā ୧ । କୃତ୍ରିମ ପୁଷ୍ପ ରଚନା କରିବା—1. To make artificial flowers.
ଫୁଲକାଟା
ଫୁଲ କାଢନା ୨ । ପୁଷ୍ପର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରିବା—2. To draw figures resembling flowers.
୩ । ନବଜାତ ଶିଶୁର ନାଭି ସଙ୍ଗେ ନାଡ଼ଦ୍ୱାର ସଂଯୁକ୍ତ ଫୁଲକୁ କାଟି ଦେବା—3. To separate the placenta from the navel-string of a new-born infant.

ଫୁଲ କାମ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+କର୍ମ)—କାଗଜ, ସୋଲ ଇତ୍ୟାଦିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କୃତ୍ରିମ ଫୁଲ—1. Artificial flowers made of paper etct.
Phula kāma
ଫୁଲକାଜ,ଫୁଲକାରୀ
ଫୁଲକାମ ୨ । ଲୁଗାଆଦିରେ ଫୁଲର ଚିତ୍ରଯୁକ୍ତ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ—2. Floral designs or needlework wrought on clothes.

ଫୁଲ କିନାରି—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ଫା. କିନାର)—ଧଡ଼ିରେ ଫୁଲ ପରି ଚିତ୍ରକାର୍ଯ୍ୟ ବୁଣା ଯାଇଥିବା ଲୁଗା—Cloth having hems with floral designs.
Phula kināri
ଫୁଲକନାର, ଫୁଲକନାରିଆ, ଫୁଲକନାର, ଫୁଲଧଡ଼ିଆ, ଫୁଲପାଡ଼ୀ, ଫୁଲଧଡ଼ିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫୁଲକିନାରି; ଫୁଲମପାଡ଼ି ଫୁଲକିନାରୀ

ଫୁଲକୋଦଣ୍ଡ—ଦେ. ବ—ଫୁଲଧନୁ (ଦେଖ)—
Phula kodaṇḍa Phuladhanu (See).

ଫୁଲ କୋବି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ପୁଷ୍ପ+ଫା· ଗୋଭି)—ପତ୍ରବେଷ୍ଟିତ ଛତ୍ରାକୃତି ବୃହତ୍ ପୁଷ୍ପକେଶରଯୁକ୍ତ ବୈଦେଶିକ ଶାକବିଶେଷ—Cauli–flower.
Phula kobi
(ଫୁଲ କପି—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଫୁଲକପି ଫୁଲଗୋଭୀ

ଫୁଲ ଖଡ଼ି—ଦେ. ବ—(ସଂ. ପୁଷ୍ପ+ଖଟୀ)—ଚକ୍ ଖଡ଼ି—Chalk.
Phula khaṛdi ଫୁଲଖଡ଼ି ଫୁଲଖଡି

ଫୁଲ ଗଭା—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ପୁଷ୍ପ+ଗର୍ଭକ; ପ୍ରା. ଗବ୍ଭଅ)—ଫୁଲରେ ଗୁନ୍ଥା ବା କାଠିର ଚାରିପାଖେ ଖଞ୍ଜା ହୋଇଥିବା ପ୍ରକୃତ ବା କୃତ୍ରିମ ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ ବା ତୋଡ଼ା—Nosegay.
Phula gabhā
ଫୁଲତୋଡ଼ା ଗୁଲଦସ୍ତା

ଫୁଲ ଗୁଣା—ଦେ.ବ—ନାକର ଡାହାଣ ପୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଗୁଣା—A nose ornament worn on the right side of the nose (with a flower-like bulb on the top.)
Phula guṇā
ବେସର
ଫୁଲବେସର,ଗୁଲବକ
(ଫୁଲଗୁଣା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ବାସଙ୍ଗି ହକ ଡାଣ୍ଡିଥିଅର କବାଃ ଯାକରୁ ଫୁଲଗୁଣା
କଷଣୀ ସହିତ ଦୁଇ ଶନଗୋଟ ନାସିକା ଦୃଷ୍ଟ ହେଲା ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଫୁଲ ଚଢ଼ା(ଢେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେବପ୍ରତିମା ଉପରେ ପୁଷ୍ପ ଅର୍ପଣ କରିବା—To dress idols with flowers; to offer flowers on idols.
Phula charḍhā(rḍhe)ibā
(ଫୁଲ ଦେବା; ଫୁଲ ଲାଗିକରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଫୁଲ ଚଡାନ ଫୁଲଚଢାନା

ଫୁଲଚନ୍ଦନ—ଦେ· ବ—(ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ଚନ୍ଦନ)—ଦେବତା ବା ବରିଷ୍ଠ ଅଭ୍ୟାଗତମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଚଢ଼ାଯିବା ଫୁଲ ଓ ବୋଲାଯିବା ଚନ୍ଦନ—Flower and sandal paste offered to idols or honoured guests.
Phula chandana
ଫୁଲଚନ୍ଦନ
ଫୁଲଚନ୍ଦନ
(ଫୁଲଚନ୍ଦ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ଫୁଲଚୁଇଁ—ଦେ· ବ—(ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ଚୋଷୀ)—ଶାଖାଶ୍ରୟୀ ବର୍ଗର ପୁଷ୍ପମଧୁପାୟୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—The honey sucker; the humming bird.
Phula chuiṅ
ଫୁଲଚୁକୀ ଫୁଲଚୁହୀ

ନଥଲୀ-ଚକାଣୀ ଗେଙ୍ଗ ବସନ୍ତକୁ ମନେ ଯଥା ଫୁଲଚୁଇଁ । ରଘୁନାଥ, ଯଯାତି ।

[ଦ୍ର—ଏ ପକ୍ଷୀର ଥଣ୍ଟ ସରୁଆ ଓ ଦୁଇଆଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ । ଏହାର ଶରୀର ୩।୪ ଆଙ୍ଗୁଳ ମାତ୍ର ଲମ୍ବ; ବର୍ଣ୍ଣ ନେଳ ମିଶା କଳା; ଏ ପକ୍ଷୀ ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରି ଫୁଲ ମଧ୍ୟରେ ଥଣ୍ଟ ପୂରାଇ ଫୁଲରୁ ମଧୁ ଶୋଷେ । ବସନ୍ତ ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ପୁଷ୍ପିତ ବୃକ୍ଷରେ ବସି ଏ ପକ୍ଷୀ ଚୁଇଁ ଚୁଇଁ ରବ କରେ ।]

ଫୁଲ ଛଉ—ଦେ. ବ—ଯୁବା ବୟସରେ ଦେହରେ ମାଡ଼ିଯିବା ଧଳା ଛଉ; ବୟସ ଛଉ—Scurf; partial whitening of the skin in patches during youth.
Phula chhau
ଛୁଲି ସିହୁଲୀ

ଫୁଲ ଛତି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ଛତ୍ର)—୧ । ପୁଷ୍ପଚିତ୍ରିତ ବା ଫୁଲରେ ଅଲଂକୃତ ଦେବଛତ୍ର—1.An umbrella with designs of flowers woven all over it, or adorned with flowers.
Phula chhati
ଫୁଲଛାତି
ଫୁଲଛାତା, ଫୁଲେରା

ଫୁଲଛତ ଫୁଲ ବତାକେ ଅକାଠ
ପୁଲକ ଉଠଇ ହୃଅ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ, ଜଗମୋହନ

୨ । ଛତାକାରରେ ଗ୍ରଥିତ ପୁଷ୍ପଚୟ—2. Flowers strung together and set in the shape of an umbrella.

ଫୁଲ ଛାଞ୍ଚୁଣୀ—ଦେ. ବ.—ଫୁଲଝାଡ଼ୁ (ଦେଖ)
Phula chhāñchuṇi Phula jhārḍu (See)

ଫୁଲ ଜାଲି—ଦେ. ବ—(ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ଜାଲ)—ଫୁଲର ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଜାଲିକାମ ହୋଇଥିବା କାନର ଅଳଙ୍କାର-ବିଶେଷ—A flower-like ornament with filagree works for the ear.
Phula jāli
କରଣଫିଲ

ଫୁଲ ଝଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଛରୁ ମଳକୁ ଫୁଲ ଖସିପଡ଼ିବା—
Phula jhardibā Dropping of flowers from
ফুলঝড়া ফুলঝড়না the tree.

ଫୁଲଝର—ଦେ. ବି—ଫୁଲ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇ ତଳକୁ ଝୁଲୁଥିବା ଗୁଚ୍ଛ—
Phula jhara Tassels made of flowers strung
फुलकामझा together.

ଫୁଲଝରି(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବାଣ—A kind of
Phula jhari(rdi) firework, producing floral
ফুলঝুরী फुलझडि sparks.
[ଦ୍ର—ଏହା ଜାଳିଲେ ଏଥିରୁ ଫୁଲପରି ଅଗ୍ନିସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗମାନ ଖସେ ।]

ଫୁଲ ଝାଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ଫା. ଝାଡ଼)—୧ । ବୃକ୍ଷ ବା ଦୀପବୃକ୍ଷ
Phula jhārda ଆକାରରେ ସଜ୍ଜିତ କୃତ୍ରିମ ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ—
ফুলঝাড় फुलझाड 1. Artificial flowers made to resemble a tree or lampstand.
୨ । କାଣ୍ଡଶର ୧ (ଦେଖ)—
2. Kāndasara 1 (See)

ଫୁଲ ଝାଡ଼ୁ—ଦେ. ବି.—୧ । ମକା ଗଛପରି ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ବୁଦାଳିଆ
Phula jhārdu ତୃଣ—1. A kind of broad-leaved
ফুলঝাড়ু bushy plant like maze or Indian
फुलझाडु corn; broomgrass.
[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଘାସପତ୍ର ଅପେକ୍ଷା ଚଉଡ଼ା; ବୁଦା ପ୍ରାୟ ୨।୩ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଏଥିର କଞ୍ଚାରୁ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଚାମର ପରି ଡେମ୍ଫ ବାହାରେ । ସେହି ଚାମର ଗୁଡ଼ିକ ଶୁଖାଇ ଗୁଚ୍ଛ ଆକାରରେ ବାନ୍ଧି ଲୋକେ ଝାଡ଼ୁ ବା ଖଞ୍ଜୁଣୀ କରନ୍ତି ।]
୨ । ଗୋଟିଏ ଫୁଲଝାଡ଼ୁ ତୃଣର ଡେମ୍ଫ ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ସମ୍ମାର୍ଜନୀ—
2. A broomstick made of broom-grass.

ଫୁଲ ଝୁମୁକା—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗୀଆ ଶବ୍ଦ)—କାନକାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା
Phula jhumukā ସୁନାର ତାରକସି ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
करनफुल A golden filagree ornament for the ear, worn on the lower part of it.

ଫୁଲ ଟାହିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ ଫୁଲ୍ଲ+ଇଂ. ଟାପୁର)—
Phula tāhiā ଖଡ଼ିକାରେ ବା ସରୁ ବାଉଁଶ କାଠିରେ ଗୁନ୍ଥା
(ଫୁଲଟାହ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ହୋଇଥିବା ମୟୂରପଙ୍ଖା ଆକାରରେ ସଜ୍ଜିତ
ফুলটায়রা ପୁଷ୍ପମାଳ—A flat fanlike structure or
फुलमेट framework made of flowers.
[ଦ୍ର—ଏହା ଦେବମୂର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କ ପଛଆଡ଼େ ଲଗାଯାଏ ।]

ଫୁଲ ଠାର—ଦେ. ବି—୧ । କେତେକ ଫୁଲର ନାମୋଚ୍ଚାରଣ ସାହାଯ୍ୟରେ
Phula thāra କଥିତ ଏକପ୍ରକାର ଠାର ବା ସଙ୍କେତ-ଭାଷା—
ফুলচিকন 1. A cypher language expressed with
फुलचिकारी the names of flowers beginning with certain letters.
(ଦ୍ର :—କିଆ ଫୁଲ କହିଲେ 'କ' ଅକ୍ଷର, ଚମ୍ପା କହିଲେ 'ଚ' ଅକ୍ଷର, ଟଗର କହିଲେ 'ଟ' ଅକ୍ଷର, ତଗର=ତ, ପଦ୍ମ=ପ, ରଙ୍ଗଣୀଫୁଲ=ର; ଇତ୍ୟାଦି ଉକ୍ତ ଠାରରୁ ବୁଝିବାକୁ ହୁଏ ।)
୨ । ବାକ୍ୟସ୍ଥ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ 'ଫୁଲ' ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରି ବାକ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଏକପ୍ରକାର ଠାର—2. A cypher language used by uttering the word Phula between the letters of a word.

ଫୁଲ ଡ(ଡା)ଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ଡଲ୍ଲକ)—
Phula da(dā)lā ଯେଉଁ ଡାଲାରେ ଫୁଲ ସଜା ହୋଇଥାଏ—
ফুলডালা A wicker-work troy or flat basket
फुलडालिया for holding flowers.

ଫୁଲ ତୋଡ଼ା—ଦେ. ବି(ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ଫା. ତୁର୍ରା)—ଫୁଲ ଗଭା (ଦେଖ)
Phula tordā Phula gabhā (See)
କେ ବୋଇଲେ ନାନା ଜାତିର ଫୁଲ ତୋଡ଼ା । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଫୁଲ ତୋଳା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ତୋଳନ)—
Phula tolā ୧ । ଫୁଲ ତୋଳିବା କାର୍ଯ୍ୟ; ପୁଷ୍ପଚୟନ—
ফুলতোলা 1. The act of plucking flowers.
खुलतोड़ना ୨ । ଏହି ନାମଯୁକ୍ତ ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଗୀତମାଳା—
2. A metrical composition of this name by Balarāma Das.
[ଦ୍ର—ଗୋପୀମାନେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଫୁଲହାର ମଣ୍ଡିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଫୁଲ ତୋଳୁଥିବା ବେଳେ ବୋଲିଥିବାର କଳ୍ପିତ ଗୀତ । ଏଥିର ରଚୟିତା ବଳରାମ ଦାସ ।]

ଫୁଲ ତୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ତୁଲ୍ ଧାତୁ)—
Phula tolibā ପୁଷ୍ପ ଚୟନ କରିବା—To pluck flowers.
ফুলতোলা खुलतोड़ना

ଫୁଲ ଦାନ(ନି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଫୁଲ୍ ଦାନ୍)—
Phula dān(ni) ପୁଷ୍ପାଧାର; ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ ସଜାଇ ରଖିବାର ପାତ୍ର—
ফুলদান A vase for holding bunches of flowers,
खुलदान set up as a decoration.

ଫୁଲ ଦାର—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଫୁଲ୍ ଦାର୍)
Phula dār ଫୁଲର ଚିତ୍ରସମ୍ବଳିତ—
ফুলদার फुलदार Having floral designs.

ଫୁଲ ଦୋଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ଦୋଳନ)—ଚୈତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା
Phula dola ସମୟରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ପୁଷ୍ପଦୋଳ ଉତ୍ସବ—
(ଫୁଲଦୋଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) The festival of the swinging
ফুলডোল of the image of Srikrushna during
फुलदोल Chaitra fullmoon.
[ଦ୍ର—ଏହା ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀଠାରୁ ଚୈତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ ।]

ଫୁଲ ଧନୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁଲ+ଧନୁସ୍)—
Phula dhanu ୧ । ପୁଷ୍ପଧନ୍ୱା; କାମଦେବ; କନ୍ଦର୍ପ—
ଫୁଲ ବାଣ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. The God Cupid.
ଫୁଲ ଶର } ୨ । କାମଦେବଙ୍କର କଳ୍ପିତ ପୁଷ୍ପନିର୍ମିତ ଧନୁ ଓ ଶର—2. The imaginary bow and arrow of God Cupid.

ଫୁଲ ଧରିବା—ଦେ. ବି ଓ କ୍ରି—ଗଛରେ ପୁଷ୍ପୋଦ୍ଗମ ହେବା—
Phula dhariba The coming out of flowers from a tree; to flower.
ফুলধরা খিলধরনা; খিলজগনা

ଫୁଲ ନାଁ କଢ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଶିଶୁ କ୍ରୀଡ଼ା—
Phula nāñ kardhi A kind of children's outdoor game.

ଫୁଲ ନାଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । ଫୁଲର ଡେମ୍ଫ—1. The stem to which a flower is attached.
Phula nārda
ফুলবোঁঠা; ফলফুল ୨ । ଶିଶୁଜନ୍ମ ପରେ ମାତୃ ଗର୍ଭରୁ ନିଃସୃତ ହେବା ଫୁଲ ଓ ଶିଶୁର ନାଭି ସଂଲଗ୍ନ ନାଡ଼ୀ—
फुलनाड़, फुलडंटी 2. The placenta and the cord attached to it.

ଫୁଲ ନାଡ଼ କରି ଟେକିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶିଶୁ ଜନ୍ମ ହେଲେ ତାକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନେଇ ଆପଣା ସନ୍ତାନ ପରି ପାଳନ କରିବେ ବୋଲି କଥା ଶିଶୁର ଗର୍ଭରେ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଥିବାରୁ ଶିଶୁର ଜନ୍ମ ହେବା ମାତ୍ରକେ (ଅର୍ଥାତ୍ ତାହାର ନାଭିଚ୍ଛେଦନ ହେଉଣୁ) ପ୍ରସୂତ ଉକ୍ତ ଶିଶୁକୁ ତତ୍‌ସଂଲଗ୍ନ ଫୁଲ ସହିତ ପୋଷିଆ ମାଆଙ୍କ ହାତକୁ ଟେକି ଦେବା—
Phula nārda kari tekidebā
ফলে ফুলে তুলে দেওয়া
To hand over a newborn infant with the placenta still unseparated, to the adoptive mother (a mode of giving in adoption common in Orissa).

[ଦ୍ର—ଏହା ଉତ୍କଳରେ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ ପାଳିତ ପ୍ରଥା ।]

ଫୁଲ ପଇଞ୍ଚ(ଞ୍ଚି)—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ପ୍ରକୋଷ୍ଠବଳୟ)—ହାତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ରୁପା ବା ସୁନାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A kind of silver or gold ornament for the wrist, ornamented with floral designs.
Phula paiñcha(ñchi)
ফুল পোঁছচা
फुलपोंहचा

ଫୁଲ ପଙ୍ଖା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ପକ୍ଷ)—ଉପରେ ଫୁଲର ଚିତ୍ର ଥିବା ବା ଫୁଲ ଖଞ୍ଜାଯାଇ ଥିବା ପଙ୍ଖା ବା ବ୍ୟଜନ
Phula pankhā
(ଫୁଲବିଞ୍ଚଣା—ଅନ୍ୟରୂପ) A fan with floral designs or flowers strung thereon
ফুল পাখা
फुल पंखा

ଫୁଲ ପଙ୍ଖା ଫୁଲ ଅଳଂକୃତ
ଫୁଲୁଣାରେ ଧରି କରେ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ, ଜଗମୋହନ ।

ଫୁଲ ପଡ଼ିବା—ଦେ ବି—(ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ପତନ)—୧ । ଶିଶୁ ଜନ୍ମ ହେବା ପରେ ମାତୃ ଗର୍ଭରୁ ଫୁଲ ନିଃସୃତ ହେବା—
Phula pardiba
ফুলপড়া 1. The evacuation of the placenta from the womb after child-birth.
फुलगीरना
୨ । ଅଭୀଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି ଅର୍ଥାତ୍ ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରସନ୍ନତାର ନିଦର୍ଶନ ସ୍ୱରୂପ ଦେବତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଚଢ଼ାଯାଇଥିବା ଫୁଲ ମାଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିବା—2. The falling down on the ground of a flower from the head of an idol, interpreted as an auspicious sign.

ଫୁଲ ପରା କରି ଟେକି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଦର ଓ ସ୍ନେହ କରିବା—
Phula parā kari teki dharibā
1. (figurative) To cherish with tender affection.
ফুলপাতান
୨ । ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୋମଳ ବ୍ୟବହାର କରିବା—
2. (figurative) To treat one tenderly.

କଣ୍ଢା ପିଇକ ! ଏତେ ଗୁଣ ବୋଲି ଜାଣିଥିଲି କି ?
କେଉଁଠି ନ କହିଲୁ । ଫୁଲ ପରା କରି ଟେକି ଧରିଥିଲୁ, କଣ୍ଢ଼ ପକାଇଲୁ । ଚଟ

ଫୁଲ ପରି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ପ୍ରାୟ)—୧ । ଅତି କୋମଳ—
Phula pari 1. Very tender or delicate.
ফুলের মতন ୨ । ଅତି ହାଲୁକା—2. Light as a flower.
फुलका एसा ୩ । ସୁନ୍ଦର—3. Lovely; beautiful.

ଫୁଲ ପାଣି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ପାନୀୟ)—ଦେବପ୍ରତିମା ଉପରେ ଚଢ଼ାଯିବା ପୁଷ୍ପ ଓ ଜଳ—Flower and water offered to an idol.
Phula pāṇi
ফুলজল फुलपानी

ଫୁଲପିଠା ଖାଇ ଆସିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—କନ୍ୟା ରଜସ୍ୱଳା ହୋଇ ସ୍ୱାମିଗୃହକୁ ପ୍ରଥମ ଥର ଯାଇ କିଛିଦିନ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଘରେ ରହିବା ପରେ ବାପଘରକୁ ଆସିବା—
Phula pitā khāi āsibā
To return to her father's house from her father-in-law's house where she had gone for the first time after attaining puberty (said of a girl).

ପ୍ରାଦେ.—(ଯାଜପୁର) କ୍ରି.—(ରଜସ୍ୱଳା କନ୍ୟା) ପ୍ରଥମ ଥର ଶାଶୁ ଘରକୁ ଯିବା; ଭାର ନେଇ ଯିବା—(a girl) To go to her father-in-law's house for the first time after puberty, with presents

ଫୁଲ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ପରସ୍ପର ଫୁଲ ବୋଲି ଡାକିବା ଭଳି ହୋଇ ଫୁଲ ଭଳି ଭକ୍ତ ହେବା ରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରିବା—
Phula basibā
ফুল পাতান To set up a friendship (in which each addresses the other as Phula) of Phula with another.

ଫୁଲ ପିଠା—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ). ବିଣ.—ରଜସ୍ୱଳା ହୋଇ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ବାପଘରେ ରହି ଥିବା
Phula pitā (jhia)
(ଫୁଲପିଠା[ଝିଅ]—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବାଳିକା)—(a girl) Who is staying at her father's house after puberty and before she is sent to her husband's house for the first time.

[ଦ୍ର—ଫୁଲପିଠା ଝିଅକୁ ପରିବାରର ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ ପୁରୁଷମାନେ ଓ ବାହାରର ପୁରୁଷ ଲୋକେ ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ଫୁଲପିଠା ଭାର ନେଇଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ). କ୍ରି.—(କନ୍ୟା) ଦୁଇଥର ପାଳି ଯିବା—(a girl) To go for the second time to her father-in-law's house after puberty.
Phula pitā bhāra neijibā

ଫୁଲପିଠା ଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସାଜପୁର) କି.—(କନ୍ୟା) ପ୍ରଥମ ଥର
Phula piṭhā jibā (ସ୍ୱାମୀ ଘରୁ ଫେରି) ଶାଶୁଘରକୁ ଯାଇ ଫେରି
(ଫୁଲପିଠା ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫେର ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବା;
ଦୁଆଁ ପାନ ଯିବା—(a girl) To go to her father-in-law's house for the second time

ଫୁଲ ଫୁଟିବା—ଦେ. ବି.—ପୁଷ୍ପ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହେବା—
Phula phuṭibā The opening of flowers.
ফুলফোটা फुलआना

ଫୁଲ ବଉଲବେଣୀ—ଦେ. ବି.—ବାଳକା ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଆମୋଦାର୍ଥ
Phula baulabeṇī ଗୀତର ଯେଉଁ ଏକପ୍ରକାର ଘୋଷା ବୋଲନ୍ତି।
A refrain of songs sung by girls and women.

ଫୁଲ ବଗଡ଼ୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଗାଳିବିଶେଷ)—
Phula bagaṛī ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଅକାଳରେ ଗର୍ଭପାତ ହୁଏ—
(ଫୁଲବଗଡ଼ୁଆ—ସ୍ତ୍ରୀ) A woman who miscarries

ଫୁଲ ବଗିଚା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ଫା. ବାଗ୍; ବଗିଚା)—ପୁଷ୍ପୋଦ୍ୟାନ—
Phula bagichā Flower-garden.
(ଫୁଲ ବାଗିଚା, ଫୁଲ ବାଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ) ফুলবাগান, ফুলবাড়ী
फुलबगिचा, फुलबारि

ଫୁଲ ବଡ଼ି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ବଟକ) ଉଦ୍ଭମରୂପେ ଫେଣିଆ
Phula baṛi ହୋଇଥିବା ମୁଗ ବଟା ବା ବିରି ବଟାଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ
(ଫୁଲବଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ) ରୌଦ୍ରଶୁଷ୍କ ଛୋଟ ଛୋଟ ବଡ଼ି—
ফুলবড়ি ;Little balls of lentil-paste dried and
फुलबड़ि preserved for being used in making curry
ଅଗରୁ ହାଣ୍ଡିଏ ଫୁଲବଡ଼ି ସବୁ ହୋଇଥିଲା। ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ।

ଫୁଲବରଣା(ଣୀ)—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ବର୍ଣ୍ଣ;
Phulabaraṇā(ṇī) ଫୁଲ ପରି ବର୍ଣ୍ଣ ଯାହାର)—ସୁନ୍ଦରୀ—Very beautiful (as a flower.)
ଭୋଳ ନେଲା ତତ ସାଉଁଳିବା ଫୁଲ ଫୁଲବରଣୀ—ରାଧାନାଥ. ଋଷି

ଫୁଲବିଞ୍ଚଣା—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ବିଞ୍ଚଣା ବା ପଙ୍ଖାରେ ଫୁଲ ଗୁନ୍ଥା
Phula binchaṇā ହୋଇଥାଏ—A fan in which
ফুলপাঁখা फुलपंखा flowers have been strung.

ଫୁଲ ବିବାହ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ବିବାହ)—ଫୁଲମାଳା ଦେଇ ପତ୍ନୀ
Phula bibāha ଗ୍ରହଣ କରିବା ପ୍ରଥା—To take a
ফুলবিবাহ woman as one's wife by the formal
(ଫୁଲବାହା—ଅନ୍ୟରୂପ) offering of a flower garland.
[ଦ୍ର—କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ପ୍ରଥାନୁସାରେ ବିବାହ ବେଳାରେ କନ୍ୟାପିତା କନ୍ୟା ସାଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ସମବୟସ୍କା ଦାସୀ ଦିଅନ୍ତି। ବର କନ୍ୟାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ସମୟରେ ଏ ଦାସୀକୁ ମଧ୍ୟ (ଫୁଲମାଳା ଦେଇ ପତ୍ନୀରୂପେ) ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି। ଏ ଦାସୀର ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାନ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦାସୀଙ୍କଠାରୁ ଉଚ୍ଚତର। (ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)]

ଫୁଲ ବିବାହୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଜାମାନଙ୍କର ରକ୍ଷିତା
Phula bibāhī ସ୍ତ୍ରୀବିଶେଷ—A class of concubines of Rajas (taken by the present of flowers)
ଫୁଲବାଈ, ଫୁଲବେଈ(ସ୍ତ୍ରୀ), ଫୁଲ ମାହାଦେଈ } ଅନ୍ୟରୂପ
[ଦ୍ର—ରାଜା ଫୁଲ ଉପହାର ଦେଇ ଗାନ୍ଧର୍ବ ମତରେ ସ୍ତ୍ରୀରୂପେ ଏମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି। ମୃତ ରାଜାଙ୍କର ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀର ଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ର ନ ଥିଲେ ଫୁଲବିବାହୀଙ୍କ ପୁତ୍ର କେତେକ ଗଡ଼ଜାତରେ ରାଜା ହୁଅନ୍ତି। ଫୁଲର ହାର ଦେଇ, ମାଳା ଦେଇ, ଚଉକରେ ଆସନ ଆଦି ଦେଇ ଗୃହୀତା ଦାସୀମାନଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ହାରବାଈ, ମାଳବାଈ, ଚଉକବେଈ ଆଦି ନାମରେ ଡକାଯାଏ।]

ଫୁଲ ବୁକୁ—ଦେ. ବି.—ହୃଦୟ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଡାହାଣ ପାଖରେ ପୁଷ୍ପ ସଦୃଶ
Phula buku ଫଦାନାଳି ମାଂସପିଣ୍ଡ; କଲିଜା; ରକ୍ତାଦି ପଶୁର
(ଫୁଲବୁକୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯକୃତ୍—A mass of flesh inside
মেটে the breast appearing like a reddish
कलेजा flower; the liver.

ଫୁଲବୁଡ଼ାଖିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଏକପ୍ରକାର
Phulabuṛākhiā ପୁଷ୍ପଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ମଦ; (ଏ ମଦରେ ଫୁଲ ବୁଡ଼ାଇ ଖାଇବାକୁ ହୁଏ)—A kind of wine scented with flowers.

ଫୁଲ ବେଲପତ୍ରୀ—ଦେ. ବି.—ମହାଦେବଙ୍କ ଲିଙ୍ଗ ଉପରେ ଚଢ଼ାଯିବା ଫୁଲ
Phula belapatrī ଓ ବେଲପତ୍ର—Flowers and Bel
ফুল বেলপাতা leaves put on the Śiba Liṅga.
फुल बेलपत्ता [ଦ୍ର—ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରତିମା ଉପରେ ଫୁଲ ତୁଳସୀ ଦିଆଯାଏ।]

ଫୁଲବେଲପତ୍ରୀ ଚଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ମହାଦେବଙ୍କ ଲିଙ୍ଗ
Phula belapatrī charḍhā(ḍhe)ibā ଓ ଶକ୍ତି ଉପରେ ଶିବ-
ফুল চঢ়ান ପ୍ରିୟ ପୁଷ୍ପ ଓ ବିଲ୍ୱଦଳ ଅର୍ପଣ କରିବା—1. To offer
फुल चढाना favourite flowers and bel leaves on a Śiba linga.
୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଲାଞ୍ଚଦ୍ୱାରା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା—
2, (figurative) To satisfy a person by bribing.

ଫୁଲର ଭାର(ରା)—ଦେ. ବି.—ଅତି ହାଲୁକା ବସ୍ତୁର ଭାର—
Phulara bhāra(rā) The weight of a very light
(ଫୁଲର ଭର—ଅନ୍ୟରୂପ) thing.
ଫୁଲର ଭାର ନ ସହନ୍ତି ରାଣୀ। ଭଗ।

ଫୁଲରା—ଦେ. ବିଣ.—୧। ଫୁଲ ବ୍ୟବସାୟୀ—
Phularā 1. Dealing or trading in flowers.
(ଫୁଲୁରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ଯେ ଫୁଲ ବିକେ—
ফুল ওয়ালা 2. Flower-selling.
फुलवाला; फुलेहारा ୩। ଯେ ଫୁଲ ବଗିଚା ତିଆରି କରେ—
3. Raising flowers for the market.
ଦେ. ବି.—ଫୁଲରା ମାଳି (ଦେଖ)—Phularā māḷi (See)

ଫୁଲ ରାଣୀ—ଦେ. ବି. (ଫୁଲ ମଧ୍ୟରେ ରାଣୀ)—ପଦ୍ମ—Lotus.
Phula rāṇī ସୁକୁମାର ଫୁଲ— ରାଣୀ ସଙ୍ଗୀ ଭଙ୍ଗ
फुलरानी ଅତୁଳଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟ ସେ ସୌଦାମିନୀ।
କବିକଲ୍ପୋର. କୃଷ୍ଣକୁମାର।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଫୁଲ ବିବାହୀ (ଦେଖ)
Phula bibāhī (See)

ଫୁଲୁ(ଲୁ)ର ମାଳୀ—ଦେ· ବ. (ସ. ଫୁଲ୍ଲ + ମାଳାକାର)—
Phula(lu)ra māli   ୧ । ଯେଉଁ ମାଳୀ ଫୁଲ ବଗିଚ୍ଚ କରେ—
ফুলবালা মালী   1. Flower gardener.
फुलवाला माली   ୨ । ଯେଉଁ ମାଳ ଫୁଲ ବକେ—2. Florist.

ଫୁଲ(ଲ୍ଲ)ରି—ଦେ. ବ—୧ । ତେଲ ବା ଘିଅରେ ଛଣା ହୋଇଥିବା
Phula(lla)ri   ବରଅଧ ବଟାର ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ—1. Small
ଫୁଲୁରି, ଫୁଲୌରି } ଅନ୍ୟରୂପ   cakes of lentil-paste fried in ghee or oil.
ফুলরি; ফুলুরি, ফুলৌরি; ফুলেল   ୨ । ଫୁଲର ତେଲ (ଦେଖ)
फुलेल   2. Phulari tela (See)
ବଣ—ଫୁଲ ସମୂହ—A collection of flowers.

ଫୁଲର ଅମାବ(ବା)ସ୍ୟା—ଦେ. ବ. (ସ. ଫୁଲ୍ଲେର ଅମାବାସ୍ୟା)—
Phulari amāba(bā)syā   ମହାଲୟା ଅମାବାସ୍ୟା—
ଫୁଲ୍ଲର ଅମାବସ୍ୟା, ଫୁଲୁର ଅମାବସ୍ୟା } ଅନ୍ୟରୂପ   The newmoon day of the month of Kārttika.

ଫୁଲ(ଲେ)ର ତେଲ—ଦେ. ବ—ପୁଷ୍ପବାସିତ ତୈଳ—
Phula(le)ri tela   Floral oil; oil scented with the
(ଫୁଲୁର ତେଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)   essence of flowers.
ফুলেল তেল   फुलेल

ଫୁଲ ଲଙ୍କା—ଦେ. ବ—ଫୁଲ ଡାଲା—Flower-tray.
Phula laṅkā   କରେ ଧରନ୍ତି ଧଣ ଫୁଲ ଲଙ୍କା । ଗୋକୃଷ୍ଣ, ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
ফুলডালা   फूल डलिया

ଫୁଲ ଲାଗି—ଦେ. ବ. (ସ. ଫୁଲ୍ଲ + ଲଗ୍ନ)—ଦେବତା ଓ ରାଜାଆଦିଙ୍କର
Phula lāgi   ଫୁଲରେ ଭୂଷିତ ହେବା—Decoration with
(ଫୁଲମଣ୍ଡଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)   flowers (of Rajas and idols).
ফুলে সাজান
फुलमे सजावट   ବଣ—ଫୁଲଦ୍ୱାରା ସର୍ବାଙ୍ଗ ମଣ୍ଡିତ—
With the body dressed with flowers like ornaments; decorated with flowers.

ଫୁଲ ଶଯ୍ୟା—ଦେ. ବ. (ସ. ଫୁଲ୍ଲ + ଶଯ୍ୟା)—
Phula śajyā   ୧ । ଫୁଲଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ବା ପୁଷ୍ପାସ୍ତୃତ ଶଯ୍ୟା—
ଫୁଲ ଶେଯ, ଫୁଲ ଶେଯ୍ୟା } ଅନ୍ୟରୂପ   1. A bed strewn with flowers.
୨ । ମଧୁଶଯ୍ୟା; ମଦନଶଯ୍ୟା; ବିବାହିତ
ফুলশয্যা   ଦମ୍ପତିଙ୍କର ବିବାହର ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହ ରାତିରେ ଏକତ୍ର ଶୟନ
ଜରିବା ବକଣା—2. The marriage bed; the bed on which the married couple sleep during the first week of marriage.

ଫୁଲ ଶର—ଦେ. ବ. (ସ. ଫୁଲ୍ଲ + ଶର)—ପୁଷ୍ପଶର (ଦେଖ)
Phula śara   Pushpa śara (See)
ফুলশর   ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଇକଡ଼ ଜାତୀୟ ଜଙ୍ଗଲି
फुलशर   ତୃଣଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—A kind of reed.

ଫୁଲ ଶାଗୁଣା(ଣୀ)—ଦେ. ବ. (ସ. ଫୁଲ୍ଲ + ଶକୁନୀ)—
Phula śāguṇā(ṇi)   ଗୃଧ୍ରୀ; ମାଈ ଶାଗୁଣା—
ফুল শকুনী   गीधनी   A female vulture.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଗଳାଦେଶ ସଂଲଗ୍ନ ମାଂସଥଳ ମନ୍ଦାର ଫୁଲ ଅଳ୍ପ ନାଲ ଦେଖାଯିବାରୁ ଏହାର ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

ଫୁଲ ସଞ୍ଜ(ନ୍ଧ୍ୟା)—ଦେ. ବ—ସନ୍ଧ୍ୟାର ଆରମ୍ଭ ଅବସ୍ଥା; ମୁଣ୍ଡ ସନ୍ଧ୍ୟା—Dusk.
Phula sañja(ndhyā)   ଗୃହ ଛମାସ ଉତ୍ତାରେ ଦିନେ ଫୁଲସଞ୍ଜ ସମୟରେ ।
[ଫୁଲସଞ୍ଜ(ଞ୍ଜି)ଆ]   ଫକୀରମୋହନ· ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଫୁଲ ସଭା—ଦେ. ବ—ବ୍ରତ ଓ ବିବାହ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ବୈଦିକ
Phula sabhā   ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ସଭା—
(ଫୁଲସଭା—ଅନ୍ୟରୂପ)   A meeting of Brāhmaṇas and Pandits held on the evening of a marriage or Upanayana, to bless the married couple or the Brāhmachārī boy.

ଫୁଲା—ଦେ ବ—(ସ. ଶ୍ୱାସ୍ ଧାତୁ) ୧ । ଫୁଲା—1. Swelling;
Phulā   (ଫୁଲ୍ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)   inflation.
ତନ ଯୁମନସ ଦାସାଙ୍ଗ—ଦନସର୍ଗ. ସଙ୍ଗୀତ.
ফুলা   ୨ । ଶୋଥ; ଆଧ୍ମାନ—2. Plethora; dropsy.
फुला; फुलना   ୩ । ଚକ୍ଷୁରୋଗବିଶେଷ; ଆଖିର କଳା ଡୋଳାରେ
ପାଚିବା ଫୁଲ—3. Pearl on the eye.
୪ । ବେଙ୍ଗ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ବୁଦ୍ବୁଦମୟ ଫେଣ; ବେଙ୍ଗଫୁଲା—
4. Frog-spittle; frog spit.
[ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ବେଙ୍ଗଛୁଆ ଜନ୍ମନ୍ତି ।]
বেঙাচী   ୫ । ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ଯୁକ୍ତ ବେଙ୍ଗ ଛୁଆ—
कुच्कुमकली   The young ones of frog, with long tails.
୬ । ପାଣିରେ ସିଝାଯାଇ ଫୁଲିଥିବା ବଡ଼ି ଛଅଣ; ବଡ଼ି ଫୁଲା—
6. Dried lentil-paste balls boiled in water and used as curry.
ବଣ—୧ । ଫୁଲିଥିବା; ଫୁଲା—1. Bloated; swollen;
ফুলা; ফোলা   फुलाहुआ   inflated; puffed up.
୨ । ଗର୍ବ ଫୁଲା—2. Bloated or swollen with pride.
ଫୁଲ ମନମଥ ଗୁଲ୍ମରୁ ମୋର ଏଣିକ ଅଛ କ ଉଦରେ । ବଳଭଦ୍ର. ସଙ୍ଗୀତ
ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତ୍ରର) ବ—ବଥ—Boil.

ଫୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଫୁଲିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ;
Phula(le)ibā   the causative form of Phulibā).
ফোলান   ୧ । ଫୁଲା କରିବା—1. To puff up; to cause to swell.
फुलाना
ଦ୍ୱିଷ ଫୁଲାଇଲୁ ନାସାଙ୍କୁ ରେ । ବଳଭଦ୍ର. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ଗର୍ବିତ ହେବା—2. To be proud.
୩ । ଫୁଲା ହେବା—3. To be swollen or puffed up.
(ଯଥା—ତା ପେଟ ଫୁଲେଇଛି ।)
୪ । ଆକାରରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—
4. To become larger in size.
ସୌଗନ୍ଧିକ ପୁଷ୍ପରେ ବାଢ଼ ଗନ୍ଧବହ
ବହୁ ଫୁଲାଇଛ ତେଡଙ୍କ ଦବ୍ୟ ଦେହ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।
୫ । (ସ. ଫୁଲ୍ଲକିତ)—ଉତ୍ଫୁଲ୍ଲ କରିବା; ପୁଲକିତ କରିବା—
5. To gladden; to make one cheerful.
ବହୁ ସେ ଫୁଲାଇଛ ଦେହଙ୍କର ଦେହ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

ଫୁଲଣ—ଦେ. ବ—ଫୁଲାଇବା କ୍ରିୟା—
Phulāṇa The act of inflating.
ଫୂଲାନ ଫୁଲାନା (ଯଥା—ତାର ମୁହଁ ଫୁଲଣ ମୁଁ ଆଉ ସହି ପାରୁ ନାହିଁ ।)

ଫୁଲଣି—ଦେ. ବ—ଲଙ୍ଗଳ ଖିଲାର ଅଗ ଚିର ଫାଟରେ ମାରିବା ଖିଲ—
Phulāṇi A flat pin of wood or bamboo driven into a crack made at the top of a plough-pin.

ଫୁଲଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବ—ଫୁଲଣି (ଦେଖ)—Phulāṇi (See)
Phulāṇiā(ān) ବଣ—୧ । ଫୁଲିଥିବା; ସ୍ଫୀତ—1. Bloated.
ଫୂଲା ୨ । ଗର୍ବସ୍ଫୀତ; ଗର୍ବଯୁକ୍ତ—2. Inflated with pride.
ଫୁଲା ୩ । ଦାୟିତ୍ୱଜ୍ଞାନ ଶୂନ୍ୟ—3. Irresponsible.
୪ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ; ଚିନ୍ତାଶୂନ୍ୟ—4. Free from cares.
(ଯଥା—ମନ ଫୁଲଣିଆ ଗୀତ ଗାଏ ।)

ଫୁଲାନୟନ୍—ବୈଦେ° ବ (ଇଂ. ଫ୍ଲାନେଲ୍)—ମେଣ୍ଢାଲୋମ ବା ପଶମରେ ବୁଣା ଲୁଗା—Flannel.
Phulānayan
ଫୂଲାନୟନ **ଫୁଲାନୟନ** (ଫ୍ଲାନେଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫୁଲା ପଣ—ଦେ. ବ—୧ । ସ୍ଫୀତି—1. Swelling; the state of being swollen.
Phulā paṇa
ଫୁଲାପଣିଆ(ଆଁ) } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫୁଲଣିଆ(ଆଁ) ପଣ }
୨ । ଗର୍ବସ୍ଫୀତି—2. The state of being puffed up with pride.
ଫୂଲପାନା ୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗର୍ବ ବା ଅହଙ୍କାର—
ଫୁଲାବ; ଫୁଲାବଟ 3. Excess of pride; arrogance.
ଫୁଲାପଣରୁ ନହେଁ ସର, ଫୁଲମାଳରେ ଦେହ ଭର—
କମଳଲୋଚନ ଚଉତିଶା ।

ଫୁଲା ଫାଙ୍କିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଗର୍ବିତ—1. Proud.
Phulā phānkiā ୨ । ଗର୍ବସ୍ଫୀତ—2. Inflated with pride.
ଫୁଲା ଫୁଲା (ଫୁଲା ଫ[ଫା]ଙ୍କିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୩ । ତୋଷାମୋଦିଆ; ଯେ ପର ଉପରେ ପଡ଼ି ଚଳେ; ପରର ଗଳଗ୍ରହ—3. A toady; hanger-on.
୪ । ଦାୟିତ୍ୱଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—4. Irresponsible, devoid of any sense of responsibility.
୫ । ଚିନ୍ତାଶୂନ୍ୟ—5. Free from anxiety or care.

ଫୁଲା ଲୁଣ—ଦେ. ବ. (ସ. ପୁଷ୍ପ+ଲବଣ) ୧ । ପାଂଶୁଲବଣ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—1. Ash-salt.
Phulā luṇa
ପାଙ୍ଗାନୁନ **କରକଚ** ୨ । ପଙ୍ଗାଲୁଣ; ସାମୁଦ୍ରିକ ଲବଣ—
2. Sea-salt.

ଫୁଲି—ଦେ ବ. (ସ. ପୁଷ୍ପ)—୧ । ସୁତା ବା ପାଟ ନିର୍ମିତ ପୁଷ୍ପାକାର ଗୁଚ୍ଛ; ପାଟଝୁମ୍ପା—1. Tassel.
Phuli ଫୂଲ, ଫୂଲୀ
ଫୁଲାବ; ଫୁଲିୟା; ଫୁଲ୍ଲୀ ବାଳାର; ଚଳମ୍ପମାଳା ଫୁଲି ଦେଖି ।
ବାଳା ଚରମ ମନୋରମ ପ୍ରଭାରେ ବନ୍ଧା କି ଏମନ୍ତ ବେ ଯୋଗି—
ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ଶ୍ଳୋକାଦିର ଶେଷରେ ଚିତ୍ରିତ ପୁଷ୍ପାକାର ଚିହ୍ନ—
2 The representation of a floral design at the end of a couplet or poem.
୩ । ଫୁଲ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା ନାକର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
3. A kind of nose-ornament having a floral top.
୪ । ବିଶାକାଠିରେ ଚିହ୍ନ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଗାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯଥାକ୍ରମେ ୫, ୧୦, ୧୫ ଓ ୨୦ ପଲ ଓଜନର ଜିନିଷ ପଲ୍ଲାଡ଼ରେ ରଖାଗଲେ ଯେଉଁ ଦାଗ ଉପରେ ସୂତା ରହେ ଉକ୍ତ ଦାଗରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ବିନ୍ଦୁ ରେଖାଯୁକ୍ତ ଚିହ୍ନ(*)—
4. A star-mark on the pole of a Biśā to indicate 5, 10, 15 and 20 Palas weight respectively.
[ଦ୍ର—୧ ବିଶା = ୨୫ ପଲ । ୪ ଫୁଲ ଚିହ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ = ୨୦ ପଲ । ୪ ଫୁଲ ଆଗରେ ସୂତା ବସିଲେ ୨୫ ପଲ ବା ପୂର୍ଣ୍ଣ ୧ ବିଶା ଓଜନର ଜିନିଷ ହେଲା ବୋଲି ଜଣାଯାଏ । ୪ ଫୁଲ ଅଗ = ପୂର୍ଣ୍ଣ ୨୫ ପଲ ବା ୧ ବିଶା ଓଜନ ।]
୫ । ଲେଖା ଆଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ତାରକା ଚିହ୍ନ—
5. Asterisk.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—କାନ୍ଥକୁଡ଼—Wall niche.

ଫୁଲିଆ—ଦେ. ବଣ. (ଅନ୍ୟ ପୁଷ୍ପବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)—
Phuliā ୧ । ଅମୁକ ଫୁଲ ପରି—1. Like such and such flower.
ଫୂଲଆଲା **ଫୁଲବାଲା**
(ଯଥା—କଦମ୍ବ ଫୁଲିଆ, ଓଡ଼ ଫୁଲିଆ ଇତ୍ୟାଦି ।)
୨ । ପୁଷ୍ପପ୍ରିୟ—2. Liking flowers; taking a fancy to flowers.
(ଯଥା—କଥା ଫୁଲିଆ ରସିକ, କଖାରୁ ଫୁଲିଆ ରସିକ ।)
ଦେ. ବ. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—୧ । ଭାତ—1. Boiled rice.
୨ । ଚିଲିକାର ଏକପ୍ରକାର କଙ୍କଡ଼ା—
2. A kind of crab of the Chilikā lake.

ଫୁଲିଆ ଘାସ—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—
Phuliā ghāsa A kind of grass.
[ଦ୍ର—ଏଥିର କାଣ୍ଡ ଅଗରେ ଗୋଟିଏ ଫୁଲ ବା ଥୋପା ଭଳି ଫୁଲ ଫୁଟେ ।]

ଫୁଲିତ—ଦେ. ବଣ—ଫୁଲିଥିବା—Swollen.
Phulita ପ୍ରଗଳ୍ଭ ଶ୍ୱାସ ଶ୍ୱସନ ଫୁଲିତ ନାଶା ଦଶନ—
ବସନେ ଛିଡ ଦର୍ଶିତ ଦୃତ ଦଂଶନ—ଭଞ୍ଜ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଫୁଲି ଫୁଲି କାନ୍ଦିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ି ରହିରହି କାନ୍ଦିବା
Phuli phuli kāndibā (ଓ ଚକ୍ଷୁଲଗ୍ନ ମୁହଁ ଓ ଆଖି ଫୁଲିବା)—
ଫୁଁପିୟେ ଫୁଁପିୟେ କାନ୍ଦା To sob; to weep with sobs; to cry with convulsions.
ହୀସକନା; ସୀସକନା

ଫୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ସ୍ଫାୟୃ ଧାତୁ) —୧ । ସ୍ଫୀତ ହେବା—
Phulibā 1. To be swollen; to swell.
ଫୂଲା; ଫୋଲା ୨ । ମୋଟା ହେବା—2. To become large or fat.
ଫୁଲନା
୩ । ଗର୍ବସ୍ଫୀତ ହେବା; ଅତି ଗର୍ବିତ ହେବା—
3. To become very proud or arrogant.

ଫୁଲିଉଠୁଁ କେତେ ବେଣୀର ନରନେ ଉନ, କୋଉଣ ଗର୍ବ୍ବ । ବଳୀର୍ଭିଂ ସଙ୍ଗୀତ ।

(ଫୁଲିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୪ । (ଗର୍ବ, ମଦ, ରାଗ ବା ଆନନ୍ଦରେ) ଉଲ୍ଲସିତ ବା ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ ହେବା—1. To be overjoyed. to start up (as with anger or joy.)

ଫୁଲିଲେ ମୁଁ ଗନ୍ତ ଶୁଣି ମଦରେ । ବଳୀର୍ଭିଂ. ଉତ୍କଳର ଚମ୍ପୂ. ଫ. ଗୀତ ।

ଫୁଲୁକା—ଦେ. ବଣ—୧ । ଷ୍ପୀତ; ଫୁଲିଥିବା—1. Swollen; bloated. Phulukā (ଫୁଲୁକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସ୍ଥୂଳକାୟ—2. Corpulent. ଫୂଲ୍‌କ ଫୁଲାହୁଆ ବ—ଫୁଲ୍କା (ଦେଖ)—Phulkā (See).

ଫୁଲୁକା ଗାଲିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ଗାଲ ଫୁଲିଥାଏ—; Phulukā gāliā Having bloated cheeks.

ଫୁଲୁକା ଗାଲି, ଫୁଲୁକା ଗାଲେଇ, ଫୁଲୁକା ଗାଲି, ଫୁଲୁକା ଗାଲେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ (ଫୁଲୁକାଗାଲ୍ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫୂଲାଗାଲଓୟାଲା ଫୁଲାହୁଆଗାଲୱାଲା

ଫୁଲୁକା ମୁହାଁ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଶୋଥାମୁହାଁ; ଯାହାର ମୁହଁ ଫୁଲିଥାଏ- Phulukā muhāṅ Having a bloated or swollen face. [ଫୁଲୁକା ମୁହାଁ, ଫୁଲୁକ ମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ଫୁଲୁଫୁଲିଆ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ)—୧ । ପୁଷ୍ପ ସଦୃଶ— Phuluphuliā 1. Flower-like.

ଫୁଲ୍ ଫୁଲିଆ, ଫୁଲ୍ ଫୁଲୁକା, ଫୁଲୁ ଫୁଲୁକା } ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ଫୁଲପରି ମନୋହର— 2. Beautiful as a flower.

୩ । ଫୁଲପରି ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ— 3. Opened or full-blown like a flower.

ଫୂଲ୍‌ଫୂଲିୟା, ଫୂଲ୍‌ଫୂଲେ ୪ । ଫୁଲପରି ହାଲୁକା— 4. Light like a flower.

୫ । ଫୁଲପରି କୋମଳ ବା ସୁକୁମାର— 5. Tender or soft or delicate like a flower,

୬ । (ସ. ଷ୍ପୀତ) ଫୁଲୁକା; ଫୁଲିଥିବା; ଷ୍ପୀତ— 6. Bloated; swollen.

ଫୁଲୁଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଫ୍ଲୁଟ୍)--ବଂଶୀ; ଯେଉଁ ବଂଶୀର ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ Phulut ଛିଦ୍ର ଫୁଙ୍କି ବଜାଇବାକୁ ହୁଏ—Flute. ଫ୍ଲୁଟ୍ ବାଁସୁରୀ

ଫୁଲେଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଭିମାନ କରିବା—1. To become sensitive; to become sullen. Phulei hebā ଫୂଲ୍‌ନା ଫୁଲନା ୨ । ଗର୍ବିତ ହେବା; ଗର୍ବଷ୍ପୀତ ହେବା— 2. To become proud; to be puffed up with pride.

୩ । ଦେଖେଇ ହେବା— 3. To make a show; to assume airs.

୪ । ଆତ୍ମବଡ଼ିମା ପ୍ରକାଶ କରିବା— 4. To become boastful of one's praise.

ଫୁଲେଇ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଗର୍ବିତା (ସ୍ତ୍ରୀ)— Phulei 1. Proud (woman); haughty.

୨ । ଯେ (କ୍ରୋଧ, ଘୃଣା, ଗର୍ବରେ) ନାକ ବା ମୁହଁ ଫୁଲାଏ— 2, Puffing up one's nostrils in disdain, pride or anger.

ଫୁଲୁ(ଲେ,ଲୋ,ଲୌ)ରି—ଦେ. ବ—୧ । ତେଲ ବା ଘିଅରେ ଭଜା Phulu(le,lo,lau)ri ହୋଇ ଫୁଲିଥିବା ହୋଇଥିବା ଛୋଟ ଛୋଟ ଫୂଲାରୀ; ଫୁଲୌରୀ ବଡ଼ା ବା ବରା; ପକୌଡ଼ି—1. Lentil- ଫୁଲୌରୀ paste-cakes fried in oil or ghee.

୨ । ପୁଷ୍ପବାସିତ ତୈଳ—2. Floral oil.

ଫୁଲୁରି ଫୁଲିତ କଶ; ଭଲୁରି ଅତ୍ର ଅନଶ
ବଳଦଳାଭ ସ୍ତ୍ରବଣ, ଉଲ୍ଲଭ ହେଲ୍ଲଣି କେଶ । ପ୍ରାଚୀନ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଫୁଲେଲ ବଣ—୧ । ଫୁଲରୁ ବାହାର ହୋଇଥିବା—1. Made or extracted from flower; floral. ଫୂଲେଲ ଫୁଲେଲ (ଯଥା—ଫୁଲେଲ ତେଲ)

୨ । ପୁଷ୍ପବାସିତ—2. Scented with flowers.

ଫୁଲ୍କା—ଦେ. ବ—ମାଛଙ୍କ ଗାଲସି— Phulkā Gills of a fish.

ଫୂଲ୍‌କା ବଣ—ଷ୍ପୀତ; ଫୁଲୁକା— ଗଲଫଡା Bloated; puffed up; swollen.

ଫୁଲ୍ଲ(ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବିକଶିତ ହେବା; ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହେବା—1. To be full blown; to be opened. Phull (root)

୨ । (ଦେହ) ଉଲ୍ଲସିତ ହେବା; ଉଲୁସି ଉଠିବା— 2. To start up (with anger or joy).

ଫୁଲ୍ଲ—ସ. ବ. (ଫୁଲ୍ଲ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— Phulla ଫୁଲ; ପୁଷ୍ପ—Flower.

ବଣ. (ଫୁଲ୍ଲ୍ ଧାତୁ = ବିକଶିତ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । ମୁକୁଳିତ; ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ—1. Full-blown.

୨ । ବିକଶିତ—2. Opened; expanded.

୩ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ—3. Overjoyed.

ଫୁଲ୍ଲ ଲୋଚନ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଫୁଲ୍ଲ + ଲୋଚନ)— Phulla lochana ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ନୟନ—Having eyes brightened up or expanded (with joy).

ଫୁଲ୍ଲ ନୟନ, ଫୁଲ୍ଲ ନେତ୍ର } ଅନ୍ୟରୂପ

(ଫୁଲ୍ଲ ଲୋଚନା, ଫୁଲ୍ଲ ନୟନା, ଫୁଲ୍ଲ ନେତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଫୁଲ୍ଲାଧର—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଫୁଲ୍ଲ + ଅଧର)— Phullādhara ପ୍ରଫୁଲ୍ଲବଦନ; ହାସ୍ୟମୁଖ— (ଫୁଲ୍ଲାଧରା—ଅନ୍ୟରୂପ) Having a laughing face.

ଫୁଲ୍ଲାରବିନ୍ଦ—ସ. ବ. (କର୍ମଧା; ଫୁଲ୍ଲ + ଅରବିନ୍ଦ)—ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ପଦ୍ମ— Phullārabinda Full-blown lotus.

ଫୁଲ୍ଲେନ୍ଦୀବର—ସ. ବ. (କର୍ମଧା; ଫୁଲ୍ଲ + ଇନ୍ଦୀବର)— Phullendibara ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ନୀଳ କଇଁ—Full-blown blue waterlily.

ଫୁଲ୍ଲେନ୍ଦୁ—ସ. ବ. (କର୍ମଧା; ଫୁଲ୍ଲ + ଇନ୍ଦୁ)—ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର— Phullendu Full moon.

ପୁଷ୍‌କେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. ପୁଷ୍କର)—ପଦ୍ମ ପୁଷ୍କର— Phush-kel The cup of the lotus flower.

ଫୁସ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । (ତୁଚ୍ଛାର୍ଥକ)—ଧିକ୍ !
Phus 1. (Interjection) Pish ! pooh ! fie !
ফুস্ ୨ । ଧୀର ଭାବରେ ଶବ୍ଦସ୍ୱରରୁ ବା ମୁଖରୁ ପବନ ବାହାର
फुस ହିବାର ଶବ୍ଦ—2. The low hissing sound of air escaping through a hole or the mouth.
୩ । ପାଦିବାର ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—3. The low sound of breaking wind.
ହାଗ ପାଦ୍ଦବ ପାଦ୍ଦବ ବୋଲ୍ ଫୁସ୍ – ଉଭ ।
୪ । ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ (ଦେଖ)—5. Phus phus (See)
୫ । ନିଷ୍ଫଳ (କର୍ମ)—5. Fruitless (act).

ଫୁସ୍‌କି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଭୁଲ. ବ. ଫୁସ୍‌କୁଡ଼ି)—
Phus-ki ଝିଞ୍ଝିର ପର ବ୍ରଣ—Small pimples like lichen or prickly heat.

ଫୁସ୍ ଫୁସ୍—ଦେ. ବ. (ସ. ଫୁସ୍ଫୁସ)—ଫୁସ୍ଫୁସ (ଦେଖ)
Phus phus Phusphusa (See)
ফুস্ফুস্ ଅ.— ଫୁସୁରୁ ଫୁସୁରୁ (ଦେଖ)
फेफड़ा Phusuru phusuru (See)
ଫୁସ୍‌ଫାସ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ ହେଲେଶୁଣ ନାମ କସ୍ ଅଛନ୍ତୁ ।
ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ } ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଫୁସା—ପ୍ରାଦେ. ଗ୍ରା. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—
Phusā ହିରଦ; ମଳଦ୍ୱାର—Anus.

ଫୁସା ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ ଡାକିବା—ପ୍ରାଦେ. ଗ୍ରା. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—
Phusā chup chup ḍākibā ଖୁବ ଭୟରେ ଥରବା—
(ଫୁସାଫୁସ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To quake with fear.

ଫୁସି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—୧ । ନିର୍ଦ୍ଧନ; ଦରିଦ୍ର—1. Poor.
Phusi ୨ । ତୁଚ୍ଛ; ହେୟ—2. Despicable.
୩ । କୃପଣ—3. Miserly.

ଫୁସିଆର—ଦେ. ବ—ଶଗଡ଼ ଚକର ପଇ ଦେହରେ ମରା ଯାଇଥିବା
Phusiāra ଅରଲୁ ଟାଣ କରି ଚପି ରଖିବା ପାଇଁ ପଇରେ ମରା ଯାଇଥିବା ଖିଲ—The wooden pin driven into the rims of a cart-wheel to keep the spokes tight therein.

ଫୁସି କଙ୍କଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଛୋଟ କଙ୍କଡ଼ା—
Phusi kankarḍā Small crab.

ଫୁସୁରୁ ଫୁସୁରୁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
Phusuru phusuru ଖୁବ୍ ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ କଥା ଭାଷା ହେବାର ଶବ୍ଦ—
(ଫୁସୁର ଫୁସୁର—ଅନ୍ୟରୂପ) Low whispering; whispering sound.
ফুস্ফুস্ फुसफुस

ଫୁସୁକ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ) ନିଷ୍ଫଳ ହେବା; ଫସକ ଯିବା-
Phusuki jibā To miscarry (said of a work).
(ଫୁଟୁକ ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ফসকে যাওয়া

ଫୁସୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ପ୍ର+ସରଣ=ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବା)—
Phusulā(le)ibā ୧ । କୋମଳ କଥା ଦ୍ୱାରା ଭୁଲାଇବା;
ଫୁସୁଲେ(ଲେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଭଣ୍ଡାଇବା—1. To coax; to
ଫୁସୁଲା ଫୁସୁଲ କରିବା } cajole; to wheedle.
ফুসলান অলগাছিখি সাঁঝেকে তারু ফুসলেছেলে শুনিবাব্ হেব কাহ্ঁ ।
फुसलाना ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
୨ । ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇବା—
2. To inveigle; to seduce; to entice.

ଫୁସୁଲା ଫୁସୁଲି—ଦେ. ବ—୧ । ଭଣ୍ଡିବା; କଥାଦ୍ୱାରା ଭୁଲାଇବା—
Phusulā phusuli ফুসলা ফুসলি 1. Coaxing; cajolry
फुसला फुसलि ୨ । ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବାର
(ଫୁସୁଲା ଫୁସଲ, ଫୁସୁଲା – ଅନ୍ୟରୂପ) ଚେଷ୍ଟା—2. Enticement.

ଫୁସ୍ଫୁସ—ସ. ବ—ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ ଶବ୍ଦ; ହୃଦୟ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବାୟୁପାତ୍ର—
Phusphusa The lungs.

ଫୁର୍ତ୍ତି—ଦେ. ବ. (ସ. ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି)—୧ । ତେଜ—
Phūrtti ফূর্ত্তি फुर्ती 1. Sprightliness; energy.
୨ । ଉଲ୍ଲାସ; ମଉଜ; ଆନନ୍ଦ—
2. Exhilaration; merriment.
୩ । ତତ୍ପରତା; ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—
3. Activity; briskness.
୪ । ବେଗ; ତତ୍ପରତା—4. Promptness.
୫ । ଶୀଘ୍ରତା; ତ୍ୱରା—5. Quickness; haste.
୬ । ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି; ସ୍ଫୁରଣ—6. Finding expression.
୭ । ଆମୋଦ; ମନର ଆନନ୍ଦ—
7. Buoyancy of spirits.
ବଣ—୧ । ତେଜସ୍ୱୀ—1. Energetic; sprightly.
୨ । ଉଲ୍ଲସିତ—2. Exhilarated; overjoyed.
୩ । ଚଞ୍ଚଳ; ଚଞ୍ଚଳ—
3. Active; nimble; brisk.
୪ । ତତ୍ପର—4. Prompt.
୫ । ତ୍ୱରିତ—5. Quick; hasty.
କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଶୀଘ୍ର—1. Sharp; soon.
୨ । ବେଗରେ—2. Quickly.
୩ । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍—3. Immediatly; at once.

ଫୁର୍ତ୍ତି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆନନ୍ଦିତ ହେବା; ମଉଜ କରିବା—
Phūrtti karibā 1. To be exhilarated; to express
ফূর্ত্তিকরা फुर्ती करना joy; to be merry.
୨ । ତତ୍ପରତା ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—2. To act with promptness; to make haste; to look sharp.
୩ । ଚଞ୍ଚଳଆ ହେବା—
3. To be brisk; to be up and doing.

ଫୁର୍ତ୍ତି ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କାର୍ଯ୍ୟରେ ତତ୍ପରତା ପ୍ରକାଶ
Phūrtti dekhā(khe)ibā କରିବା—To show promptness or briskness.
ফূর্ত্তি দেখান फुर्ती दिखलाना

ଫୁର୍ତ୍ତିବାଜ—ଦେ. ବଣ (ସ. ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି+ପା. ପ୍ରତ୍ୟୟ-ବାଜ୍)—୧ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲମନା-
Phūrttibāj 1. Having buoyancy of spirits.
ফূর্ত্তিবাজ फुर्तीला; फुर्तीबाज ୨ । ଚଞ୍ଚଳ—2. Active.

ଫୂର୍ତ୍ତିବାଜ—ଦେ. ବ—କର୍ମକୁଶଳତା ବା ସିଦ୍ଧହସ୍ତତା—Activity in
Phūrttibāji work; dexterity in work.
ফূর্তিবাজী फुर्त्तिबाजी

ଫୃସତ୍—ବୈଦେ. ଗ୍ରା. ବ—ଫୁରୁସତ୍ (ଦେଖ)—Phurusat (See)
Phrusat (ଫ୍ରୁସେତ, ଫ୍ରୁସ[ସେ]ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫେଅର୍ କପି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଚଠାରୁ ସାଫ ହେବା ନକଲ—
Phear kapi ফেয়ার কাপী फेयार कापी Fair copy.

ଫେଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଫେଟନ)—୧ । ଫେଡ଼ିବା; ଖୋଲିବା;
Pheiba ମେଲିବା; ଫିଟାଇବା; ମେଲା କରିବା—
খুলন; ফেটান खोलना 1. To unfasten; to open; to unfurl.

ଗୋବନ୍ଧ ସେତନ ଫେଇଲେ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ପ୍ରକାଶିତ କରିବା—2. To show.

୩ । ମୁକୁଳାଇବା; ଖୋଲି ବାହାର କରିବା—3. To untie.

ଫେଇ ବନ୍ଧନ କଣ୍ଠ ମୁକୁତା ହାର, ଫଳାଇ ଗାଗର କି କଦ ମିହର—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନାକର ଚଉ. ୮-ଗୀତ ।

ଫେଉ—ଦେ. ବ—୧ । ଫାନ୍ଦ; ଧପ୍ପାବାଜୀ; ପ୍ରତାରଣା—
Pheu 1. Fraud; deception.

୨ । ଚତୁର; ଧୂର୍ତ୍ତତା; ଛଳ—2. Cunning.

୩ । ଫୁସୁଲା ଫାସୁଲା—3. Coaxing; cajolry.

୪ । ବାହାନା—4. Excuse; feigning; pretext.

ଫେଏ ଫେଏ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ବିଲୁଆ ଭୁକିବା ଶବ୍ଦ;
Phe-e phe-e ভেউ ভেউ হুক্কে হুক্কে—The braying of
(ଫେ ଫେ—ଅନ୍ୟରୂପ) खे खे jackals.

ଫେଏ ଫେଏ ରବ ଦେଇ ଫେରୁ ଉଲ୍କାମୁଖୀ—
ରାଧାନାଥ. ଶ୍ମଶାନ ଦୃଶ୍ୟ ।

ଫେଁ ଫେଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ କରିବାର ଶବ୍ଦ;
Pheṅ pheṅ হেঁ হেঁ—Sound of loud laughter.
ফিক ফিক खें खें (ଫେଁଏଁ ଫେଁଏଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫେକଟ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବମ୍ବଇ) ଅ. (ତୁଳ. ହି. ଫୋକଟ୍=ବ୍ୟର୍ଥ)—
Phekat ବୃଥା; ଅକାରଣ—In vain; for nothing.

ଫେକାରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଭାମଣ୍ଡା) ବ. (ସ. ଫେରୁ=ବିଲୁଅ)—
Phekāri କୋକଶିଆଳ—Fox.

ଫେଚ୍‌କାମୀ—ଦେ. ବି—୧ । ଫିସାଦ—1. Fraud.
Phech kāmi ୨ । ଫାଜିଲାମି—2. Undue forwardness.
ফেচকামী फापाकुटनी ୩ । ଖଳତା—3. Wantonness.
(ଫେଞ୍ଚକାମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଫେଚକା(ପୁଂ), ଫେଚକୀ(ସ୍ତ୍ରୀ)—ବଣ]

ଫେଟ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଫିଟାଇବା; ଖୋଲିବା—
Phet (root) To open.

ଫେଟନ—ସ. ବ. (ଫେଟ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଫିଟାଇବା—
Phetana Opening.

ଫେଟା—ଦେ. ବ. (ସ. ଚୁଟ)—୧ । ଚଉଡ଼ା ଫିକା ଲୁଗା—
Pheta ফেটা फेंटा 1. A wide cloth.

ରଡ ଶେଷେ ଦନ୍ତ ଚଳଇ ତୋ ଦନ୍ତ ଯାହା ଗୀତଫେଟା ଫେଇ ରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନାକରଚଉ. ଭ-ଗୀତ ।

୨ । ଅଣ୍ଟାରେ ଲୁଗା ଉପରେ ଭିଡ଼ାଯିବା ଲୁଗା—2. A cloth tied round the waist over the loin-cloth.

୩ । କମଳା ଲେମ୍ବୁର କୋଷ—3. Peel of orange.

୪ । ଶିମ୍ବର ଗୋଟିଏ—4. A bean.

ଫେଟା ଧଡ଼ିଆ—ଦେ. ବଣ—ଚଉଡ଼ାଧଡ଼ିଯୁକ୍ତ (ଲୁଗା)—
Pheta-dhardia Having a broad hem (cloth).

ଫେଟ(ଟି)ନ୍—ବୈଦେ. ବ—ଫିଟନ୍ (ଦେଖ)
Pheta(ti)n Phitan (See)

ଫେଡ଼—ଦେ. ବ. (ସ. ଚୁଟ୍ ଧାତୁ କମ୍ବା ଫେଟ୍ ଧାତୁ)—
Pherda ୧ । ମୋଚନ; ମୋଚନ; ଫେଡ଼ିବା—1. The act of releasing.
ଫେଡ଼ଣ, ଫେଡ଼ା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫେଡ଼ାଣ୍, ଫେଡ଼ାଣ } ୨ । ଦୂରୀକରଣ—2 Removal.

୩ । ଏକ ଅଙ୍କରୁ ଅନ୍ୟ ଅଙ୍କର ବିୟୋଗ କରଣ; ବ୍ୟବକଳନ—
3. The process of subtraction.

ଫେଡ଼ ମିଶା—ଦେ. ବ—ଅଙ୍କ ଫେଡ଼ିବା ଓ ମିଶାଇବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—
Pherda misa The processes of subtraction and
যোগ বিয়োগ घटाना जोड़ना addition.
(ଫେଡ଼ା ମିଶା, ଫେଡ଼ାଣ ମିଶାଣ, ଫେଡ଼ ମିଶା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫେଡ଼ା—ଦେ. ବଣ—ବ୍ୟବକଳିତ; ବିଯୁକ୍ତ—Subtracted.
Pherda বাদ দেওয়া घटाया हुआ

ଫେଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଋଟ୍ ବା ଫିଟ୍ ଧାତୁ ଣିଚ=ଋଟ
Pherda(rde)iba ବା ଫେଟ୍ ଧାତୁ)—(ଫେଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର
ফিড়ান; ফেড়ান; ফিঁড়ান ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—The causative
खुलवाना, घटवाना form of 'Pherdiba')

୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଫେଡ଼ିବା କିମ୍ବା କରାଇବା—
1. To cause to subtract.

୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଫିଟାଇବା—2. To cause to be opened or unlocked.

ସାତ କବାଟ ଫେଡ଼ାଇଲି
ଅନ୍ଧାର ଘରରୁ ଗୃହିଁଲି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଫେଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଚୁଟ; ଋଟ୍ ବା ଫିଟ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ବା ଫେଟ୍
Pherdiba ଧାତୁ)—୧ । ଦୂର କରିବା—1. To remove.
ফেড়া; বাদদেওয়া ଫେଡ଼ନ୍ତୁ ତୋ କଷ୍ଟ ସୁଖ ଦେଇ ଅଷ୍ଟ-
घटाना ଛ ତ ଏ ଅମ୍ଭ ବାହିତ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଷ୍ଟବଚମ୍ପୂ. ଫ. ଗୀତ ।

୨ । ବିୟୋଗ କରିବା; ଏକ ରାଶିରୁ ଅନ୍ୟ ରାଶିକୁ ବାଦ୍ ଦେବା—
2. To subtract.

୩ । ଫେଇବା; ଫିଟାଇବା; ଖୋଲିବା—3. To open.

ଫେଡ଼ୁ ନ୍ନ ଲାବଣ୍ୟନ, ଯଳ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୪ । ମୁକ୍ତ କରିବା—4. To liberate; to release.

୫ । ମୋଚନ କରିବା; ତ୍ୟାଗ କରିବା—5. To give up.

୬ । ଲାଘବ କରିବା; ମୋଚନ କରିବା—
6. To lessen; to relieve.

ଅହେ କୃଷ୍ଣ ! ଅର୍ଦ୍ଧାଶ ତୁମ୍ଭେ ହୋଇ
ଏ ଅରତ ଅମ୍ଭର ଫେଡ଼ିଲ ତ ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

୭ । (ହୃଦ୍ଗତ ଭାବକୁ) ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
7. To speak out plainly or frankly; to express.

କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ କୁହ ଫେଡ଼େ ଶୁଣିବାକୁ
ଭଲ ବା ଯିବସପାଶେ । ରଘୁନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

୮ । ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟିର ପ୍ରୟୋଗରେ ଜାଣିବା—
8. To know by insight or instinct.

କଏ ଦେଖିଅଛି ଫେଡ଼ି ଭବିତବ୍ୟ । ରଘୁନାଥ. ନବକେଶରୀ ।

ଫେଡ଼ି କହିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖୋଲି କହିବା; ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ବୁଝାଇ କହିବା
Pherdi kahibā To speak clearly.
खुले बला କଥାଏ ପଚାରିବ ତୋତେ
खोलकर बोलना ଫେଡ଼ି କହିବ ମୋ ଅଗ୍ରତେ । ପ୍ରାଚୀ. ନର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଫେଣ୍—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ ସଦର) ଅ. (ସଂ. ପୁନଃ)—ପୁଣି; ପୁନର୍ବାର—
Phen (ଫିଣ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Again; also.

ଫେଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫେନ; ଫେଣ)—୧ । ଫେନ; ଦ୍ରବ ପଦାର୍ଥ
Phena ଉପରେ ଭାସୁଥିବା ବୁଦ୍ବୁଦ—1. Froth; foam; scum.
ফেনা
फेन; गाँज ୨ । ପାଟିରୁ ବାହାରିବା ବଡ଼—
2. Froth issuing from the mouth.
୩ । ହିଣ୍ଡୀର; ସମୁଦ୍ରଫେଣ; ଏକପ୍ରକାର ମାଛର କଙ୍କାଳ—
3. The bone of the cuttle fish; meerschaum.
ফণা ୪ । (ସଂ. ଫଣା) ସାପର ଫଣା—
फन 4. The expanded hood of a serpent.

ଫେଣ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ତରଳ ପଦାର୍ଥ ବା ସାବୁନଆଦି ଘଷି
Phena kārdhibā ତାହା ଫେନଯୁକ୍ତ କରିବା—1. To
(ଫେଣ ବାହାର କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) produce froth or
ফেনকাঢ়া lather from liquids by friction.
गाँज निकालना; फेन निकालना ୨ । କୌଣସି ଜନ୍ତୁକୁ ଅତିରିକ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କରାଇ ତା ପାଟିରୁ ବଡ଼ ବାହାର କରାଇବା—
3. To cause an animal to emit froth from its mouth by causing it to labour hard.
୩ । (ସାପ) ଫଣା ବାହାର କରିବା—3. (a serpent) To stand with its hood expanded.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦବାଇ କରିବା—4. To subjugate.

ଫେଣ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଫଣା ପ୍ରକାଶ କରିବା—
Phena dharibā To raise up the hood.
ଫେଣ କାଢ଼ିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ମାତ୍ରର ମାର୍ଜାର ସର୍ପଫେଣ ନ ଧରେ
ଫେଣ ବାହାର କରିବା } ଯେତେ ଫତୁତୋଲା ଗାଇଲେ ।
ফণা বাহির করা फेन काढ़ना ଗାଳଖ୍ୟ. ଜଗମୋହନ ।

ଫେଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫଣା)—୧ । ସର୍ପର ଫଣା—
Phenā 1. Serpent's hood.
ফণা ୨ । କଦଳୀ କାନ୍ଦିରେ ଥିବା କଦଳୀର ଫେନ୍ଥା—
फन; फेन 2. A cluster of plantain fruits in a big bunch.
ফেনি

फज; हत्था ୩ । ମଧୁଚକ୍ର; ମହୁମାଛି ତିଆରି କରିଥିବା କୋଷ—
মউচাক্ 3. Bee-hive.
छत्ता ୪ । (ସଂ. ଫେନ) ତରଳୀକୃତ ଗୁଡ଼ ବା ନବାତ ଗୋଲା ହୋଇ
ফেণী; বাতসা ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ବୁଦ୍ବୁଦମୟ ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—
बतास फेनी 4. (ସଂ. ଫାଣିତ) A bloated ball made of boiled sugar.

କଦ, ନିଶିର, ଫେଣା, ଖଜା ହୁଏ । ପ୍ରାଚୀ. ପଠଜେଗୀତା ।

ବିଣ—ଫେନଯୁକ୍ତ—Frothy.
କ୍ରି—ଫେଣାଇବା (ଦେଖ)—Phenāibā (See)

ଫେଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଫେନ ଶବ୍ଦରୁ ଫେନାୟ ଧାତୁ)—
Phenā(ne)ibā ୧ । ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ଫେଣ୍ଟିବା; ଖରବଟାକୁ
ଫେଣିଆଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଘାଣ୍ଟି ଫେନଯୁକ୍ତ କରାଇବା—
ଫେଣିବା } 1. To stir dough with
ফেনান फेनाना fingers so as to make it foamy.
୨ । ଫେନଯୁକ୍ତ ହେବା—
2. To be frothy; to emit froth

ଫେଣି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଫେନକ)—୧ । ଗୁଡ଼ ବା କଦଳୀ ଅଟାକୁ
Pheni ଛାଣିବା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ; ବିଶେଷ ଫେଣା—
ফেণিবাতাসা बतासफेनी 1. Bloated sugar cake.
୨ । (ସଂ. ଫେନକା) ତଳ ଓ ଅଟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସ୍ତର ସ୍ତର ଯୁକ୍ତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବିଶେଷ; ଫେନକା (ଦେଖ)—2. A sweetmeat consisting of layers of kneaded flour fried in ghee.

ଫେଣିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଘଣ୍ଟା ହୋଇ ଫେନଯୁକ୍ତ କରା ଯାଇଥିବା—
Pheniā ফেনা फेनाहुआ Made foamy by stirring.
(ଫେଣିଆ ଫେଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫେଣେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଫେଣା ୪ (ଦେଖ)—
Phenei Phenā 4 (See).

ଫେଣେଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋଟିଏ କଥା ବାର ବାର ପକାଇବା—
Phenei hebā To introduce a disputed matter repeatedly to attract the disputant's attention.

ଫେଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—୧ । ସୀସା—1. Lead.
Phenta ୨ । ତାସ ଆଦି ଫେଣ୍ଟିଆ ବା ଏକଠି ମିଶାଇବା କ୍ରିୟା—
2. Shuffling, intermingling.

ଫେଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଫେଣାଇବା (ଦେଖ)
Phentibā ফেন্টা फेंटना 1. Phenāibā (See).
୨ । (ସଂ. ପିଷ୍ଟ) ଏକ ପଦାର୍ଥ ସହିତ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ସମ୍ୟକ୍‌ରୂପେ ମିଶାଇବା—2. To mix up a thing with another.
୩ । ତାସ ଆଦି ଗୋଳାଇବା—
3. To intermingle (cards); to shuffle.

ଫେଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଖୁବ୍ ଯୋରରେ ଦୂରକୁ ଢେଲା ପକାଇବା
Pheti ପାଇଁ ଦଉଡ଼ିରେ ନିର୍ମିତ ଫାସ—A contrivance made of rope to throw stones to a great distance with great force; sling.

ଫେତ୍କାରିଣୀ ତନ୍ତ୍ର—ବି—ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Phetkāriṇī tantra — Name of a 'Tantra-treatise'.
ଯେ ଅଛି ଫେତ୍କାରିଣୀ ତନ୍ତ୍ରେ
ବୈଷ୍ଣବାଗ୍ରେ ଯେ ଯୁଗତେ—ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣତମ, ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ଫେନ(ଣ)—ସଂ. ବି—(ସ୍ଫାୟ ଧାତୁ=ଫୁଲିବା+କର୍ତ୍ତୃ ନ. ନିପାତନ)—
Phena(ṇa) — ୧ । ଘର୍ଷଣ ବା ମନ୍ଥନ ଦ୍ୱାରା ଦ୍ରବ ପଦାର୍ଥରୁ ବାହାରିବା ବୁଦ୍ବୁଦସମୂହ—1. Froth; foam; scum.
୨ । ସମୁଦ୍ର ଫେଣ; ସାମୁଦ୍ରିକ ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷର ବୁଦ୍ବୁଦାକୃତି କଙ୍କାଳ— 2. The spongy skeleton of cuttle-fish; Sepia Officinalis.
ଦେ. ବି—ପାଟିରୁ ବାହାରିବା ଫେଣ—Froth issuing from the mouth.
ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବଂ. ଓ ହି. ଫେନ୍)—ପେଜ—Rice-gruel.

ଫେନକ—ସଂ. ବି—(ଫେନ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ସମୁଦ୍ର ଫେଣ—
Phenaka — 1. Skeleton of the cuttle-fish.
୨ । ଫେଣୀ ନାମକ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—2. Bloated sugar ball.
୩ । ଫେଣ; ବୁଦ୍ବୁଦସମୂହ—3. Foam; froth; scum.
୪ । ରିଠାଫଳ ଆଦି ଫେନୋତ୍ପାଦକ ବସ୍ତୁ ଦ୍ୱାରା ଶରୀର ଘଷି ଧୋଇବା ପ୍ରଣାଳୀ (ହି. ଶ)—4. Bath by rubbing the body with lather-forming substance.

ଫେନକା—ସଂ. ବି—(ଫେନ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଜଳପକ୍ୱ ତଣ୍ଡୁଳ ଚୂର୍ଣ୍ଣ—1. Ground rice boiled in water.
Phenakā
(ଫେନିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) — ୨ । ଖଜା; ଫେଣୀ ନାମକ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—2. Bloated sugar-ball.
୩ । ଅରିଷ୍ଟ ବୃକ୍ଷ ଓ ଫଳ; ରିଠା ଗଛ ଓ ଫଳ—3. The soap-berry (tree and berry); Sapindus Saponarius.

ଫେନପ—ସଂ. ବିଣ—(ଫେନ+ପା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ ଫେଣ ପାନ କରେ—1. Drinking froth.
Phenapa
ବି—ସ୍ୱତଃପତିତ ଫଳଦ୍ୱାରା ଜୀବନଧାରଣକାରୀ ମୁନି—
A sage subsisting only on fruits dropped down from trees.

ଫେନାଗ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫେନ+ଅଗ୍ର; ଫେନର ଅଗ୍ରଭାଗ)-ବୁଦ୍ବୁଦ—Bubble.
Phenāgra

ଫେନାୟମାନ—ସଂ. ବିଣ—(ଉଦ୍‌ବମନାର୍ଥକ ଫେନାୟ ନାମଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଶାନଚ)—ଯହିଁରୁ ଫେଣ ବାହାରୁଥାଏ—
Phenāyamāna
(ଫେନାୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) — Foaming; emitting froth.

ଫେନିକା—ସଂ. ବି—ଫେଣୀ; ମଇଦାରେ ତିଆରି ଏକପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ; ପତଳା ବହୁସ୍ତରଯୁକ୍ତ ଘୃତପକ୍ୱପିଷ୍ଟକବିଶେଷ; ଖଜା—
Phenikā
খাজা खाजा — A kind of pastry cake made up of many thin layers.
ଓ. ଖଜା, ଫେଣୀ
[ଦ୍ର—ଘୃତବହୁଳ ମଇଦାକୁ ଦଳି ତହିଁରେ ଦୀର୍ଘାକୃତି ବର୍ତ୍ତିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ତାକୁ ବେଲଣାପେଡ଼ି ଉପରେ ରଖି ବେଲଣାକାଠି ଦ୍ୱାରା ବେଲି ଖଣ୍ଡିଏ ରୁଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ସେହି ରୁଟିକୁ ଛୁରି ଦ୍ୱାରା ସଲଗ୍ନ ଭାବରେ କାଟି ପୁଣି ବେଲିବାକୁ ହୁଏ । ସେ ରୁଟି ଉପରେ ଷଟ୍ଟକ (ଶାଳିତଣ୍ଡୁଳ ଚୂର୍ଣ୍ଣ, ଘୃତ ଓ ଜଳ) ଲେପନ କରି ତାକୁ ମୁନୁରା ଗୁଡ଼ାଇଲା ଭଳି ଗୁଡ଼ାଇ, ସେହି ଲମ୍ବ ଖଣ୍ଡକୁ ପୁଣି ମୁଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡା କରି କାଟି ବେଲିବାକୁ ହୁଏ । ସେହି ବେଲା ହୋଇଥିବା ପତଳା ରୁଟିକୁ ଘିଅରେ ଛାଣି ଶିରା (ଚିନିରସ) ରେ ବତୁରାଇବାକୁ ହୁଏ । ଏ ପିଠା ଫୁଲୁକା ଓ ଭିତରେ ବହୁ ସୂକ୍ଷ୍ମସ୍ତରଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଏହାକୁ ଫେନିକା ବୋଲାଯାଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ଲଘୁପାକ ଓ ମଣ୍ଡକ ଗୁଣଯୁକ୍ତ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

ଫେନିଲ—ସଂ. ବିଣ—(ଫେନ+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇଲ)—ଫେନଯୁକ୍ତ—
Phenila (ଫେନଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) — Frothy; scummy.
ବି—୧ । ଅରିଷ୍ଟ ବୃକ୍ଷ ଓ ଫଳ; ରିଠାଫଳ—1. The soap-berry; soap-nut; Sapindus Saponarius.
୨ । ବରକୋଳି—2. Jujuba Zyzyphus.
୩ । ମଦନ ଫଳ; ମହଣ ଫଳ—
3. The fruit of Vangueria Spinosa.

ଫେଫଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଫେଣ—
Phephal — Foam; froth.

ଫେବ୍ରୁଆରି—ବେଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫେବ୍ରୁଆରୀ)—
Phebruāri — ଇଂରାଜି ସନର ମାସଗଣନାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ମାସ—
ফেব্রুয়ারী — The month of February.
फरवरी
ଫେବ୍ରୋରି, ଫିବ୍ରୋରି, ଫିବ୍ରେରି, ଫିବ୍ରୁଆରି — ଅନ୍ୟରୂପ
[ଦ୍ର—ଏ ମାସର ଦିନ ସଂଖ୍ୟା ଅଠେଇଶି ଅଟେ । କେବଳ ଲିପ୍ ଇଅର୍‌ରେ (ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ସନର ଅଙ୍କ ସଂଖ୍ୟାକୁ ୪ରେ ହରଣ କଲେ ଫଳ ରହେ ନାହିଁ ସେହି ସନରେ) ଏ ମାସର ଦିନ ସଂଖ୍ୟା ୨୯ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଲିପ୍‌ଇଅର୍‌ର ଅଙ୍କର ଶେଷ ସଂଖ୍ୟାଦ୍ୱୟ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ସେ ସନରେ ଫେବ୍ରୁଆରି ମାସର ଦିନ ସଂଖ୍ୟା ୨୯ ନ ହୋଇ ୨୮ ହୁଏ । ଯଥା—ସନ ୧୯୦୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଲିପ୍ ଇଅର୍ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଉକ୍ତ ସନର ଫେବ୍ରୁଆରି ମାସର ଦିନ ସଂଖ୍ୟା ୨୮, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଦ୍ୱିଶୂନ୍ୟ-ସଂଖ୍ୟାଯୁକ୍ତ ସନ ୪୦୦ ରେ ହରିଲେ ଛିଣ୍ଡି ଯାଏ ସେ ସନର ଫେବ୍ରୁଆରି ମାସର ୨୯ ଦିନ ହୁଏ ।]

ଫେମ୍ପର—ଦେ. ବି. (ଭୁଲ. ଇଂ. ଭେପର୍)—
Phempara — ୧ । ବାଷ୍ପ—1. Steam.
ফেঁপর भाफ — ୨ । ଫେଣ—2. Froth; foam.

ଫେର୍—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ପୁନର୍)—ପୁଣି; ପୁନର୍ବାର; ଆଉଥରେ; ପୁନରପି—
Pher — Again.
আবার — ବି—୧ । କୁଣ୍ଡଳୀକୃତ ରଜ୍ଜୁର ମୋଡ଼ା—
फिर — 1. Fold of a coiled rope.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କପଟ; ଛଳ—
2. (figurative) Wile.

ଫେର୍ ଘାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କିଆରି ଜଳାଧାରରୁ ପାଣି ବାହାରି ଯିବା ପାଇଁ ଛୋଟ ନାଳ—Branch channel to drain out or take out water from corn fields.
Pher ghāi

ଫେର୍ ଫାର୍—ଦେ. ବି—୧ । ହେର୍ ଫେର୍; ଉଲଟ ପାଲଟ; ଲେଉଟ
Pher phār ପାଲଟ—1. Transposition.
ফের ফার, ফের ঘোর ୨ । ପୁନଃ ପୁନଃ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ—
फेरफार 2. Repeatedly coming back.
୩ । ପୁନଃ ପୁନଃ ଯିବା ଆସିବା ବା ବୁଲିବା; ବୁଲାବୁଲି—
3. Roving; walking to and fro.

ଖାଲି ମନ୍ଦିର ଫେର୍ ଫାର୍
ଦୋହଦ ପଇସା ଅଣ୍ଟାରେ ମାର୍ —ଉକ୍ତ ।

୪ । ଅଦାନ ପ୍ରଦାନ—4. Giving and taking.
୫ । ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଇବା; ଫେରାଇବା—
5. Act of returning or changing.
୬ । ପରିବର୍ତ୍ତନ—6. Change.
୭ । ଅଦଳ ବଦଳ; ବିନିମୟ; ବଦଳ—
7. Exchange; barter.
୮ । ପେଁଚ ପାଁଚ; ମାୟା; ଛଳ; କୂଟ କୌଶଳ—
8. Wile; stratagem; artifice.
୯ । ଟାଳ ଟୁଳ; ଟାଳମଟୁଳ—2. Repeated putting off on various excuses.
ବିଣ—ପୁନଃ ପୁନଃ ଯିବା ଆସିବା କରୁଥିବା—
Repeatedly coming and going.

ଫେର୍ ଫେରୁ(ରି)ଆ—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ସୁନା ବା ରୁପାର
Pher pheru(ri)ā ତାରକସି କାମରେ କେତେକ ଖୋଲା ସ୍ଥାନକୁ ପୂରଣ କରିବା ଲାଗି ତାରକୁ ପରସ୍ପରକୁ ପରସ୍ପର ଗୁଡ଼େଇ ସେହି ଖୋଲା ସ୍ଥାନରେ ବସାଯିବା କୁଣ୍ଡଳ—
Coils of wire put into blank spaces in a gold or silver filagree work.

ଫେର—ସଂ. ବି (ଫେ=ଶବ୍ଦ+ରୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଫେରଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Phera Pheranda (See)
কোঁচা ଦେ. ବି. (ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ; ପ୍ରେରଣ)—୧ । ସାମନାରେ
साँची, कोंचा ଲମ୍ବିଥିବା ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର କୁଞ୍ଚିତ ଅଂଶ; କୁଞ୍ଚ—
1. The narrow folds of a loin cloth hanging down in front of the wearer.

ନବଢ଼ ଗାବଦନ ଯାଉଅଛ ଫିଟି
ଲୋଟ ହେଉଅଛ ଅଗରେ ଫେର ଗୋଟି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

पाक ୨ । ରଜ୍ଜୁର ବାଙ୍କ ବା ମୋଡ଼; ବେଷ୍ଟନ—2. A coil or
लच्छा twist of a rope; a turn or bend.
୩ । ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ—3. Coming back; returning; a turning; reversion.
୪ । ମାୟା; ଛଳ; ଫନ୍ଦୀ; କୌଶଳ; ପେଁଚ୍ପାଁଚ—
4. Wile; stratagem; artifice.
୫ । ଗୋଳମାଳିଆ ଅବସ୍ଥା; ବିଭ୍ରାଟ—
5. Confusion; confused state of affairs.
୬ । ଆପଦ; ବିପନ୍ନ ଅବସ୍ଥା; ସଙ୍କଟ; ଦକା; ଧୋକା—
6. Crisis; danger; peril; grave difficulty.
୭ । ଭାଗ୍ୟବିପର୍ଯ୍ୟୟ—7. Reverse of fortune.
୮ । ଫାନ୍ଦ; ଜାଲ—8. Snare.
୯ । ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର ଯେଉଁ ଅଂଶ କଟିର ଚାରିପାଖରୁ ବଳି ଥାଏ—
9. The part of the loin-cloth in excess of the part wound round the waist.

ଉଭ ଶେଷେ ହୃଷ୍ଟ ହୃଦୟ ତୋ କଷ୍ଟ
ଯାହା ପୀତ ଫେଟା ଫେରରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବରଥ, ର, ଗୀତ ।

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । ପରସ୍ତ; ଖଞ୍ଜା; ଅଗଣା—
1. Courtyard of a house.
୨ । ପାଣିର ନାଳ—2 Canal.
(ଖୋରଧା) ବି—ପାଣି ବୋହି ଯାଉଥିବା ସ୍ଥାନରେ କରାଯିବା ପଥର ବା ଚେକାଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦିତ ଗଡ଼ାଣି; କାଜ—
A causeway.

ଫେର କାନି—ଦେ. ବି—ଫେରର ନିମ୍ନପ୍ରାନ୍ତ; ପିନ୍ଧାଲୁଗାର ସାମନାରେ
Phera kāni ଲମ୍ବିଥିବା ଅଂଶର ପ୍ରାନ୍ତ—The front end
(କଛକାନି—ବିପରୀତ) of a loin cloth hanging down
सामनेकाखुँ the waist.

ଫେର ଖୋସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିନ୍ଧାଲୁଗାର ଫେରର ନିମ୍ନ କାନକୁ ଲେଉ-
Phera khosibā ଟାଇ ଅଣି ନାଭି ପାଖରେ ଖୋସିବା—
खुँटखोसना To tuck up the lower front end of
কোঁচা মারা (ଫେର ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) the loincloth.

ଫେର ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାର ଫେରକୁ ନ ଖୋସି
Phera chhāṛibā ତଳକୁ ଓହଳାଇବା—To let the front
ଫେର ଛାଡ଼ିଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ lower corner of the
ଫେର ଲମ୍ବା(ମ୍ବେ)ଇବା } cloth hang down.
কোঁচা ছাড়া खुँट खोलदेना

ଫେରଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ପରିବର୍ତ୍ତନ; ପାଦ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଓଡ଼ିଆ
Pheraṇa ଭାଷା; ଯଥା—ମନ ଫେରଣ)—ପରିବର୍ତ୍ତନ—
ফিরা 1. Change.
फेरना ୨ । ଭ୍ରମଣ—2. Roving; walking.
୩ । ପ୍ରଚାରଣ—3. Publishing.
୪ । ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ—4. Returning.

ଫେରଣା(ଣି)—ଦେ. ବି.—ଫେରଣ ୪ (ଦେଖ)
Pheraṇā(ṇi) Pheraṇa 4 (See)

ଫେରଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ଫେ=ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନି+ରୁ ଧାତୁ=ରାବିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Pheraṇḍa ଅଣ୍ଡ)—ବିଲୁଆ; ଶିଆଳ—Jackal.

ଫେରଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫେରଣ୍ଡ)—ଅଣ୍ଡିରା ବିଲୁଆ—
Pheraṇḍā Male jackal; a he-jackal.
(ଫେରେଣ୍ଡା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫେରତା—ଦେ. ବି.—କର୍ଣ୍ଣାଲଙ୍କାରବିଶେଷ—
Pheratā An ornament worn on the ear.

ଶ୍ରବଣେ ଭଲ ମୋ ଝଲକ ଉଦ
ଫେରତା ନକୁଡ଼ା ବନ୍ଧ । ପ୍ରାଚୀ ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ

ଫେରନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ; ପ୍ରେରିତ)—୧ । ପ୍ରତ୍ୟାଗତ-
Pherantā ফেরতা फिरता; फिरती 1. Returned
(ଫେରନ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ବିଲାତ ଫେରନ୍ତା ।)

୨ । ଫେର ଅସୁଥିବା—2. Returning.
(ଯଥା—ବିଦେଶ ଫେରନ୍ତା ଶ୍ରୀମାନଙ୍କ ଉଦ୍ୟମ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ଦୈନିକ ଆଶା)
୩ । ଭ୍ରମଣକାରୀ—3. Travelling; roaming.

ଫେରନ୍ତା ଡାକ—ଦେ. ବ.—ଲେଖା ଯାଉଥିବା ଖଣ୍ଡ ବସ୍ତୁଗତ ହେବା
Pherantā ḍāka ଘରେ ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ ଡାକ ଆସେ—
ফেরতা ডাক **फिरतीडाँक** Return post

ଫେର ପକା—ଦେ. ବ.—ସାମନା ପାଖେ ଶାଢ଼ୀର ଅଂଶକୁ ଲୁଗ କର
Phera pakā ଇମ୍ଫାଇ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ବଡ଼ ଶାଢ଼ୀ ପରିଧାନ
(ଫେର ପିନ୍ଧା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରଣାଳୀ; ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ପୁଦ୍ଧାରଣ—
কুঁচা **कोंचा** A mode of female wearing of loin-cloth.

ଫେର ଫ(ଭ)ଟକ(କା)—ଦେ. ବ—୧ । ଭୁଲରେ ଯେଉଁ ହିସାବ ଦୁଇ
Phera pha(bha)ṭaka(kā) ଥର (ପୁନର୍ବାର) ଲେଖା ହୋଇ-
ভুলভটক ଥାଏ—1. Double entry in an account.
मूलमटक ୨ । ଭୁଲ ଉଟକ; ଭ୍ରମପ୍ରମାଦ—2. Mistake.

ଫେରବ—ସଂ. ବ. (ଫେ=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+ରୁ ଧାତୁ=ରବକା+
Pheraba କର୍ତ୍ତୃ: ଅ.)—ବିଲୁଅ; ଶିଆଳ; ଜମ୍ବୁକ—Jackal.
ବଣ. (ଫେରୁ+ଅ)—୧ । ଶଠ; ଧୂର୍ତ୍ତ; ପ୍ରବଞ୍ଚକ—
1. Cunning; fraudulent; deceitful.
୨ । ହିଂସ୍ର; ପରର ଅନିଷ୍ଟକାରୀ —
2. Malignant; malicious; injurious.
ଦେ. ବଣ—୧ । ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ—1. Returned.
୨ । ପ୍ରତ୍ୟର୍ପିତ—2. Given back.

ଫେରସ୍ତ—ଦେ. ବ. (ସ. ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ; ପ୍ରେରିତ)—
Pherasta ୧ । ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ; ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ; ଲେଉଟି ଆସିବା —
ফিরস্ত 1. Returning; coming back.
फिरता ୨ । ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ—2. Giving back.
ବଣ—ପ୍ରତ୍ୟର୍ପିତ—Given back.
ফিরিস্ত ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଫିହରସ୍ତ)—ତାଲିକା—List.
फिहरिस्त

ଫେରସ୍ତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସ. ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତିତ; ପ୍ରେରିତ)—
Pherasta karibā ନେଇଥିବା ପଦାର୍ଥକୁ ୱାପସ୍ ଦେବା—
(ଫେରସ୍ତ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To give back or return a thing taken.
ফিরিয়ে দেওয়া
फिरा देना ୨ । (ଅ. ଫହରସ୍ତ) ତାଲିକା କରିବା—
ফিরিস্ত করা **फिहरिस्त करना** 2. To make a list.

ଫେରସ୍ତ ମୁତାବକ୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ତଦଉଅ) (ଫା. ଫିହରସ୍ତ
Pherasta mutābak ମୋତାବକ୍)—ତାଲିକା ଅନୁସାରେ—
ফিরিস্ত মোতাবেক As per list; according to the list.
फिरिस्त मोताबिक
(ଫେରସ୍ତ । ବ ।, ଫେରସ୍ତ ବମୁଜ,ଫେରସ୍ତ ବମୁଜବ୍, ଫେରସ୍ତ ବମୋଜ, ଫେରସ୍ତ ବମୋଜ, ଫେରସ୍ତ ବମୂଜବ୍, ଫେରସ୍ତ । ମୁ ।—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫେରା—ଦେ. ବ. (ସ. ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ; ପ୍ରେରଣ)—
Pherā ୧ । ଫେର ଆସିବା; ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ; ପୁନରାବୃତ୍ତ—
ফিরা, ফেরা 1. Coming back.
फिरना, फेरा ଯେ ଯହିଁ ହୋଇଥିଲେ ମଗ୍ନ, ଲେଉଟି ଯାକା ଅଙ୍ଗ ଫେରା ।
ଯଶୋବନ୍ତ, ପ୍ରେମଭକ୍ତି. ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।
୨ । ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ—2. Giving back.
୩ । ଯିବା ଆସିବା; ଇତସ୍ତତଃ ଭ୍ରମଣ—
3. Walk; going to and fro.
୪ । (ସ. ଫାର=ବିସ୍ତାର—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—ଚୂନ, ସୁରୁକି ଓ ବାଲି ଆଦି ମାପ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଚଉକୋଣ ପାତ୍ର—4. A square vessel for measuring lime, sand, mortar etc.
୫ । ଦଉଡ଼ି ବା ସୂତାର ଏକ ବେଢ଼—
5. A coil of a rope or string.
ବଣ—ଘେରିଥିବା ବା ଗୁଡ଼ିଆ ବା ଫେରା ହୋଇଥିବା—
Encircled by; entwined by.
ପାଡ଼ ଫଳେ ମଣି ଫେରା । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି. ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।

ଫେରା(ରେ)ଇ ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦତ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ଆପଣା ନିକଟକୁ
Pherā(re)i āṇibā ଘେନି ଆସିବା—1. To bring back a thing given.
ফিরিএ আনা
फिरा लाना ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସେ ସ୍ଥାନରୁ ଲେଉଟାଇ ଆଣିବା—2. To cause a person to come back.

ଫେରାଇ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦେଇଥିବା ପଦାର୍ଥକୁ ୱାପସ୍ ନେବା-
Pherāi nebā 1. To take back a thing given.
ফিরিএ নেওয়া ୨ । ଯାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବାହୁଡ଼ାଇ ନେବା—
फिरा लेना 2. To cause a person to go back.

ଫେରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ; ପ୍ରେରଣ)—
Pherā(re)ibā (ଫେରିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
ফেরান The causative form of 'Pheribā'.)
फिराना ୧ । ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତିତ କରାଇବା; ବାହୁଡ଼ାଇବା—
1. To cause to return.
(ଯଥା—ମୁଁ ପୁରୀଠାରୁ ତାଙ୍କୁ ଫେରାଇଲି ।)
୨ । (ସ. ପରିବର୍ତ୍ତନ) ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା; ବଦଳାଇବା—
2. To change.
(ଯଥା—ସେ ଦୁଇଘରର କଥା କହି ତାଙ୍କ ମନ ଫେରାଇ ଦେଲା ।)
୩ । (ସ. ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ) ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ କରିବା; ଫେରସ୍ତ ଦେବା; ୱାପସ୍ ଦେବା—3. To give back; to return a thing.
(ଯଥା—ସେ ମୋ ବହିଟିର ଫେରାଇଲେ ।)
୪ । ବଦଳା ବଦଳ କରିବା; ବିନିମୟ କରିବା—
4. To barter; to exchange
(ଯଥା—ସୁତାଲୁଗା ଫେରାଇ ମଠେ ପାଟଲୁଗା ଦିଅ ।)
୫ । ଇତସ୍ତତଃ ଚାଲନ କରିବା; ବୁଲାଇବା; ଇତସ୍ତତଃ ଗତି କରାଇବା—5. To cause to walk; to cause to move
(ଫେରାଇ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ସହିସ ସକାଳୁ ଘୋଡ଼ାକୁ ଫେରାଇବାକୁ ନେଇଛି ।)

୬ । ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ କରାଇବା; ଘୁରାଇବା—6. To cause to rotate or revolve; to turn round.

୭ । ଓଲଟାଇବା—7. To upset.

(ଯଥା—ଜମ୍ମ ଅବାଳରେ ହୁକୁମ ଫେରାଇବା ସହଜ ନୁହେଁ ।)

୮ । ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ଗତି କରାଇବା—8. To cause to move in an opposite direction.

(ଯଥା—ମୋ କଥା ଶୁଣି ସେ ମୁହଁ ଫେରାଇଲେ)

୯ । (ଝାଡ଼ା) ଫେରିବାର ସୁବିଧା କରିବା—9. To cause to pass (stools).

(ଯଥା—ମା ଶିଶୁକୁ ଝାଡ଼ା ଫେରାନ୍ତି ଅଛନ୍ତି)

ଫେରାଦ(ଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଫରିୟାଦ୍)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିରୋଧରେ ଉଚ୍ଚ ପଦସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ବା ଅଦାଲତରେ ଅଭିଯୋଗ, ଗୁହାରି—1. Complaint; filing of a charge of an offence against a person.

Pherāda(di)

ଫେରାଅଦ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫେରଆଦ }

ফরিআদ **फरियाद**

୨ । (ଫା. ଫରିୟାଦୀ), ଗୁହାରିଆ ବ୍ୟକ୍ତି; ମକଦ୍ଦମାରେ ବାଦୀ—2. Complainant or plaintiff.

ফরিআদী **फरियादी**

ବିଣ—(ଫା. ଫରିୟାଦୀ)—୧ । ଗୁହାରିଆ—1. Complaining.

୨ । ଅଭିଯୋଗକାରୀ—2. Bringing a charge of an offence against a person.

୩ । ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ଅଭିଯୋଗ ଅଣାଯାଇ ଥାଏ—3. (the matter) Complained of.

ଫେରାଦ(ଦି) **କରିବା**—ଦେ. କ୍ରି—(ରାଜା, ରାଜପୁରୁଷ ବା ଜମିଦାରଙ୍କ ନିକଟରେ) ଗୁହାରି କରିବା; ନାଲିସ (ଫେରାଦ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା—To complain against a person.

Pherāda(di) kariba

ফরিয়াদ করা **फरियाद करना**

ଫେରା ଫେରି—ଦେ. ବି—୧ । ବଦଳା ବଦଳ; ଅଦଳ ବଦଳ—1. Change; barter.

Pherā pheri ফিরাফিরী **फेराफेरी**

୨ । ଲେଉଟା ଲେଉଟ—2. Giving back.

୩ । ପୁନଃ ପୁନଃ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ—3. Repeated coming back.

୪ । ଇତସ୍ତତଃ ବୁଲାବୁଲି—4. Walking to and fro.

୫ । ପୁନଃ ପୁନଃ ଫେରାଇବା କର୍ମ—5. Repeated returning of a thing.

ଫେରାର୍—ବୈଦେ. ବି. (କଚେରୀ) [ଫା. ଫିରାର]—ପଳାୟନ; ଲୁଚି ବୁଲିବା—Fleeing away; absconding; running away.

Pherār ফেরার **फिरार**

ବିଣ—କଚେରୀ (ଫା. ଫିରାରୀ)—୧ । ପଳାୟିତ—1. Run away.

ফেরারী **फिरारी**

୨ । ପଳାତକ—2. Fugitive; absconding.

୩ । ଯେଉଁ ରୟତ ଅପଣା ଜମି ଛାଡ଼ି ଦେଶତ୍ୟାଗ କରିଥାଏ—3. Absconding (tenant).

ଫେରାର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚେରୀ)—ପଳାଇବା—To run away; to abscond.

Pherār hebā ফেরারহওয়া **फिरारहोना**

ଫେରାର(ରି) ଆସାମୀ—ବୈଦେ. ବି. (କଚେରୀ) (ଫା. ଫିରାରୀ ଆସାମୀ)—୧ । ବିଚାରକଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ନ ହୋଇ ପଳାଇଯାଇଥିବା ବା ଲୁଚିଥିବା ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—1. An absconding accused; an accused who tries to conceal himself from the hands of justice.

Pherār(ri) āsāmi

ফেরারীআসামী **फिरारीआसामी**

ଅନନ୍ୟ ରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାଜାର ଫେରାର ଆସାମୀ । ପର୍ଣ୍ଣିରନୋହନ୍ଦ ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୨ । ଯେଉଁ ରୟତ ଅପଣା ଜୋତକୁ ଚାଷ ନ କରି ଛାଡ଼ି ପଳାଏ—2. A tenant who has abandaned his holding.

ଫେରାରି—ବୈଦେ. ବିଣ. କଚେରୀ (ଫା)—ଫେରାର୍ (ଦେଖ)—Pherār (See)

Pherāri

ଫେରାରି ଜମି—ଦେ. ବି. (କଚେରୀ) (ଫା. ଫିରାରୀ ଜମୀନ୍)—ପଳାତକ ରୟତର ଜମି—The holding of an absconding tenant; an abandoned holding.

Pherāri jami

ଫେରାରି ଜୋତ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫେରାରି ବୃତ୍ତି }

ফেরারী জমি **फिरारी जमीन**

• **ଫେରି**—ଦେ. ଅ—ଫେରି (ଦେଖ)—Pher (See)

Pheri

ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଫେରି ଘାଟ (ଦେଖ)—Pheri ghāta (See)

ফেরী **फेरी**

(ହି)—ଫେରିବାଲା (ଦେଖ)—Pheriwālā (See)

ଦେ. ବି—ଫିରାଇ ୧ (ଦେଖ)—Phirāi 1 (See)

ଫେରି ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫେରାଇ ଆଣିବା (ଦେଖ)—Pherāi ānibā (See)

Pheri ānibā

ଭାବାର ଗର୍ବ୍ୱ ଦାମୋଦର
ଫେରି ଆଣିଲେ ନିଜଘର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଫେରି ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲେଉଟି ଆସିବା—To come back.

Pheri āsibā ফিরে আসা **फिरआना**

ଫେରି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘର ଘର ବୁଲି ସଉଦା କରିବା—To hawk commodities.

Pheri kariba ফেরী করা **फेरी करना**

ଫେରି ଘାଟ—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫେରି + ସଂ. ଘଟ୍ଟ)—ଉପାରେ ନଈପାରି ହେବାର ଘାଟ—Ferry.

Pheri ghāta ফেরী ঘাট **फेरी घाट**

ଫେରି ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଦେଖିବା; ପଛଆଡ଼କୁ ଚାହିଁବା—To look back.

Pheri chāhinbā ফিরে চাওয়া **फिरकर ताकना**

ଫେରି ଥରେ ହେଲେ ମୋତେ କ ଚାହିଁଲରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଫେରି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫେରାଇ ଦେବା; କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଫେରସ୍ତ ଦେବା—To give back a thing.

Pheri debā ফিরে দেওয়া **फिरादेना** (ଫେରାଇ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫେରି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରଦତ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ଅପଣା ପାଖକୁ ଆଣିବା—To get back a thing.

Pheri nebā ফিরে নেওয়া **फिरा लेना**

ଫେର ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ହସ୍ତାନ୍ତରିତ ବସ୍ତୁକୁ ଅପଣାର ହସ୍ତରେ
Pheri pāibā ପୁନଃ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—To get back a thing.
ফিরে পাওয়া वापस पाना; फिराकर पाना

ଫେରି ଫେରି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ପୁନଃ ପୁନଃ; ଲେଉଟି ଲେଉଟି—
Pheri pheri Again and again; back wards again and again.
ফিরে ফিরে
फिर फिर
ଯହିଁ ଯାଉଅଛୁ ତୁ ଯାଆ ଫେରି ଫେରି
ନେଲୁ ମୋ ମାନସକୁ ସେ ଉଣ୍ଠରେ ଧରି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅବ ।

ଫେରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ)—୧ । ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିବା;
Pheribā ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରିବା; ଲେଉଟିବା; ବାହୁଡ଼ିବା—
ফিরা, ফেরা फिरना 1. To return.
୨ । ଲେଉଟି ଆସିବା—2. To come back.
୩ । ଲେଉଟି ଯିବା—3. To go back.
୪ । ଇତସ୍ତତଃ ବୁଲିବା; ଭ୍ରମିବା; ଗୁଲିବା—
4. To walk; to rove; to roam; to travel.
ସମସ୍ତ ରେ ଅବା ହେ ପଣି ବୃଦ୍ଧ ମର
ନୋହିଲେ ବା ଦଶଦିଗରେଟି ଫେରି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଅବ ।
୫ । ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବା; ବଦଳିବା—5. To change.
ସପ୍ନ ହେବେ ତୋ ପୁତ୍ର, ସତେ ଏ କର୍ମ
ଫେରିବ ତୋର ଗୋ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଅବ ।
୬ । ବିଫଳ ହୋଇ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିବା—
6. To return from a place unsuccessful.
୭ । ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ଗତି କରିବା—
7. To move in an opposite direction.
୮ । (ଝାଡ଼ା) ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା; ତ୍ୟାଗ କରିବା—
8. To emit; to pass (stools).
୯ । (ହୁକୁମ, ସୁନାମ) ଚାରିଆଡ଼େ ପ୍ରଚାରିତ ହେବା—
9. (order; good name) To be published widely.

ଫେରି ବୋଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଘାଟ ଡଙ୍ଗା—
Pheri bot ফেরী বোট फेरी बोट Ferry boat.

ଫେରି ୱା(ବା)ଲା—ବୈଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦୀ)—ଯେ ଘର ଘର ବୁଲି ସଉଦା
Pheri wā(bā)lā ବିକେ—A hawker; a pedlar.
ফেরীওয়ালা फेरीवाला

ଫେରୁ—ସ. ବି—ଫେରଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Pheru Pheranda (See)

ଫେରେ—ଗ୍ରା. ଅ—ଫେରି; ପୁଣି—
Phere Again; moreover; besides; also.

ଫେରୋଜ—ସ. ବି—ପିରୋଜ ମଣି; ଭୁରଷ୍ଟ ମଣି—
Pheroja Beryll (gem).

ଫେରୋରି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଫେବ୍ରୁଆରୀ—ଇଂରାଜୀ ଦ୍ୱିତୀୟ ମାସ—
Pherori ফেব্রুয়ারী फबरोरी February.

ଫେଲ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ତ୍ୟାଗ କରିବା—
Phel (root) 1. To abandon; to give up.
୨ । ନିକ୍ଷେପ କରିବା—2. To throw out.
୩ । ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା—3. To emit; to give forth; to ejaculate.
୪ । ଗମନ କରିବା—4 To go forth.

ଫେଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ନ ହେବା—
Phel 1. Failing to secure pass marks in an examination.
ফেল
फेल ୨ । ବ୍ୟବସାୟରେ ଦେବାଳିଆ ହେବା—
2. Becoming insolvent.
୩ । କ୍ଷତି ଯୋଗୁଁ ବ୍ୟବସାୟ ବନ୍ଦ ହେବା—
3. Closing of a business.
୪ । ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—4. Being unsuccessful.

ବିଣ—୧ । ପରୀକ୍ଷାରେ ଅନୁତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ—1. Unable to secure pass marks in an examination.
୨ । ଦେବାଳିଆ ହୋଇଥିବା—2. Insolvent; failed in a business.
୩ । ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ—3. Unsuccessful in an endeavour.
୪ । ବ୍ୟବସାୟରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ—4. Losing in a business.

ଫେଲ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପରୀକ୍ଷାରେ ଛାତ୍ରକୁ କମ୍ ନମ୍ବର ଦେଇ
Phel karibā ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବା—1. Not to award
ফেল করা; ফেল করান pass marks to an examinee.
फेल करना ୨ । ବ୍ୟବସାୟରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ କରାଇବା—2. To
(ଫେଲ୍ କରାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) cause a person to fail in a business.

ଫେଲ୍ ମାରିବା—ଦେ. ବି.—୧ । କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ବ୍ୟବସାୟ ବନ୍ଦ
Phel māribā କରିବା—1. To close a business
ফেল মারা फेल मारना owing to loss.
୨ । ଦେବାଳିଆ ହେବା—
2. To become insolvent.
୩ । ଅଦାଲତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦେବାଳିଆ ବୋଲି ଉଦ୍‌ଘୋଷିତ ହେବା—
3. To be adjudged insolvent by a court.

ଫେଲ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପରୀକ୍ଷାରେ ପାଶ ନ କରିବା—
Phel hebā 1. To get plucked at an examination.
ফেল হওয়া ୨ । ବ୍ୟବସାୟରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
फेल होना 2. To lose in a business.
୩ । ବ୍ୟବସାୟରେ ଦେବାଳିଆ ହେବା—
3. To become insolvent.

ଫେଲ (ଲ)—ସ. ବି. (ଫେଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ—
Phela(la) 1. Abandoned thing; leavings.
ଫେଲକ, ଫେଲ୍ଲ / ଫେଲ, ଫେଲକା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଭୁକ୍ତାବଶେଷ; ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ; ଅଇଣ୍ଠା—2. Leavings of a meal; orts

ଫେଲର—ଦେ. ବି. (ସ. ଫୈଲ)—୧ । ବିସ୍ତୃତି; ବିସ୍ତାର—
Phelara 1. Expansion; extension; spreading.
୨ । ଓସାର—2. Breadth; width.
ବିଣ.—ବିସ୍ତୃତ—Expansive.

ଫେଲସ—ଦେ. ବଣ.—(ସ. ଫାର=ବିସ୍ତାର)—୧ । ବିସ୍ତୃତ
Phelasa (ଅଳଙ୍କାରାଦି)—1. Extensive; wide
(ଫେଲେସ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ornaments).
୨ । ଅଧିକତର ବିସ୍ତୃତ—2. Wider.
୩ । ଓସାରିଆ; ଓସାରଥିଆ—3. Broad.
୪ । ବିସ୍ତୃତଗର୍ଭ—4. Having a wide belly.
୫ । ଢୁଗୁଲା; ଶିଥିଳ; ଢିଲା—5. Slack; loose.
(ଯଥା—ଏ ମୁଦିଟି ଆଉ ଟିକିଏ ଫେଲସ ହେଲେ ମୋ ଅଙ୍ଗୁଠି
କୁ ହୁଅନ୍ତା ।)

ଫେଲୋ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫେଲୋ)—
Phelo ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସଂଲଗ୍ନ ବିଶେଷସଭାର ସଦସ୍ୟ—
ফেলো Fellow of an university.
फेलो (ଫେଲୋ ଶିପ୍—ଫେଲୋଙ୍କ ପଦବୀ)

ଫେଷା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ପିଷ୍ ଧାତୁ)—ପେଷା ୨ ଓ ୩ (ଦେଖ)
Pheshā Peshā 2 & 3 (See)
ବଣ—ପେଷା ୨ (ଦେଖ)—Peshā 2 (See)

ଫେଷା(ଷେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ପେଷାଇବା (ଦେଖ)
Phesha(she)ibā Peshāibā (See)

ଫେଷିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପେଷିବା ୧, ୨ ଓ ୩ (ଦେଖ)
Pheshibā Peshibā 1, 2 & 3 (See)
ବେଣ୍ଟ । ତକ ଯବେଇ ମଣ୍ଡିଶ ଫେଷ୍—ରଗ ।

ଫେସ୍ କ୍ରିମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ମୁହଁକୁ ମନୋହର କରି ରଞ୍ଜିତ
Phes krim କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ଲେପ—
ফেস্ ক্রীম फेस क्रीम Face cream.

ଫେସ୍ ପାଉଡର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ମୁହଁକୁ ମନୋହର କରି ରଞ୍ଜିତ
Phes pāudar କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଶେଷ—
ফেস্ পাউডার फेस पाउडर Face powder.

ଫେସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫାଶନ୍)—
Phesan ୧ । ସଭ୍ୟ ସମାଜାନୁମୋଦିତ ପଦ୍ଧତି—
ফেসন 1. Approved fashion.
फशन ୨ । ସୌଖୀନ୍ ବେଶଭୂଷା—
2. Fashionable dress.
ବଣ—ଫେସନ୍ ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ—Approved by
fashion; fashionable.
ସେ ନ ମାନେ ଭଲ, ଫେସନ ବେହେଲ । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

ଫୈରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗୋଡ଼ର ବଳା—
Phairi Anklet.

ଫୈଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଫେଲ୍=କାମ, କାର୍ଯ୍ୟ)—
Phail (etc) ଫଏଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
ফএল फैल Fael etc (See)

ଫୈସଲ(ଲା) (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବଣ—
Phaisal(lā) (etc) ଫଇସଲ(ଲା) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Phaisala(lā) etc (See)

ଫୋକ୍‌ହା—ପ୍ରାଦେ. (ବଲେଶ୍ୱର) ବଣ—ଅକର୍ମଣ୍ୟ—
Phok-hā Useless.

ଫୋକଟ୍—ଦେ. ବଣ. (ସ. ଫୋଟ ବା ସ. ବଲ୍କଲ ହି. ପ.)—
Phokat ୧ । ମୋଫତ୍; ମାଗଣା; ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ ମିଳିବା
বিনি পয়সায় (ବସ୍ତୁ)—1. Got gratis; gratuitous.
फोकट ୨ । ପାରିଶ୍ରମିକ ବିନା କୃତ (କର୍ମ)—2. Done gratis.
ଦେ. କ୍ରି ବଣ—ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ—Gratis.

ଫୋକଟ୍ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାଗଣାରେ ମିଳିବା ବା କରାଯିବା—
Phokat pardibā To be done or got gratis.

ଫୋକସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ଲେନ୍ସ କାଚ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ପାରିତ
Phokas ଆଲୋକ ରେଖାମାନଙ୍କ ଏକତ୍ର ହେବା ବିନ୍ଦୁ—1. Focus
ফোকাস ୨ । ଫଟୋ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଉଠିବା ଛବିର ସ୍ପଷ୍ଟତାକୁ ଲେନ୍ସ
फोकस ସାହାଯ୍ୟରେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ପକାଇ ସ୍ଥିର କରିବା
କ୍ରିୟା—1. Focussing of the lens of
a camera in photography.

ଫୋର୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫୋର୍ଟ୍)—ଦୁର୍ଗ—Fort.
Phot ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍—Photo.
ফোর্ট फोर्ट

ଫୋଟୋ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫୋଟୋ)—ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍; ଆଲୋକଚିତ୍ର—
Photo ফটো फोटो Photo.

ଫୋଟକା—ଦେ ବି. (ସ. ସ୍ଫୋଟକ)—
Photakā ୧ । ବିସ୍ଫୋଟକ; ଅଗ୍ନି ଦାହ ଜନିତ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରଣ—
ফোস্কা फौंका, फफोला 1. Blister.

ଫୋଟକା ହେଲାପରି ଦିଶିବା କର୍ପୂର ଦେହ ନିର୍ମିତ ବାଳ ।
ବିଦଗ୍ଧ-ମାଧବ ରତ୍ନାକରଚନ୍ଦ୍ର ଗୀତ ।

ଭୁଡ଼ଭୁଡ଼ୀ ୨ । ଜଳ ବୁଦ୍‌ବୁଦ—2. Water bubble.
बुलबुला, बुल्ला ଜଳବୁଲ୍ଲ ଯଥ ପରିକ ଫୋଟକା । ରାଧାନାଥ, ଦରବାର ।
पटका ୩ । (ସ. ସ୍ଫୁଟ ଧାତୁ) ଫୁଟୁକା; ତାଳପତ୍ର ପ୍ରଭୃତିରେ ଆବଦ୍ଧ
फटाका, पटाका ବାରୁଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦକାରୀ ବାଣ—3. Crackers.
୪ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ ଗଛ—
भरफौंका 4. Name of a small plant.

[ଦ୍ର—ଏହି ଗଛ ସର୍ବତ୍ର ସୁଲଭ । ଏହାର ଶାଗକୁ ଜଳରେ
ବୁଡ଼ାଇ ବାହାର କଲେ ଫୁଟି ଯାଏ । ଏହାର ସମୂଳ ପତ୍ରର ପ୍ରଲେପ
କଣ୍ଡୂଘ୍ନ ବ୍ରଣ ନାଶକ; ଏହା ପରୀକ୍ଷିତ । (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ) ।]

ଫୋଡ଼—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଫୁଟ ଧାତୁ)—ଛିଦ୍ର; ଛିଦ୍ର; ରନ୍ଧ୍ର—
Phorda ফোর, ফোড় Hole; bore; aperture.
छेद; सुराख [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଛିଦ୍ର ବସ୍ତୁର ଦୁଇ ପାଖକୁ ବିଦ୍ଧ କରି
ଥାଏ ତାକୁ ଫୋଡ଼ ବୋଲି ଯାଏ ।]

ଫୋଡ଼ଣୀ—ଦେ. ବି.—(ସ ସ୍ଫୋଟନୀ)—ଫୋଡ଼ିବା ଯନ୍ତ୍ର; ବେଧନୀ—
Phordani A drilling or boring instrument; an
তুরপুন,; বিঁধনী सुतारी, सुआ awl.

ଫୋଡ଼ ଫାଡ଼—ଦେ. ବି.—ଅସ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ଫୋଡ଼ିବା ଓ ଫାଡ଼ିବା—
Phorda phārda Drilling and cutting with
বেঁধা ফোড়া चीर फाड instruments.

ଫୋଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନାପୁର) ବ. (ସ. ସ୍ଫୋଟକ; ପୀଡ଼କା; ଭୁଲ. ବ. ଫୋଡ଼ା)—ବ୍ରଣ; ବଥ—1. Boil.
Phorda
ফোঁড়া फोडा ଦେ. ବ. (ସ. ସ୍ଫୋଟକ) ଛିଦ୍ର, କରିବା—
বিঁধা छेदना 2. Boring; drilling; making holes.
বেঁধা छेदाहुआ (ଯଥା—କାନଫୋଡ଼ା ।)
ବଣ.—ଛିଦ୍ର ହୋଇଥିବା—Bored; drilled through.

ଫୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କି. (ସ. ସ୍ଫୋଟନ; ପ୍ରା. ଫୋଡ଼ନ)—
Phorda(rde)iba (ଫୋଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
বেঁধান The causative form of Phordiba)
छेदवाना ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଫୋଡ଼ିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା—
To cause to be drilled or bored.

ଫୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ ହେବା—ଦେ. କି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଅପଣା ଅଙ୍ଗ
Phorda(rde)i heba (ଯଥା—କାନ)କୁ ବିଦ୍ଧ କରାଇବା—
বেঁধান To cause one's body to be bored by
छेदाना another.

ଫୋଡ଼ା ଫୋଡ଼ି—ଦେ. କି—ଅନେକ ଫୋଡ଼ିବା କ୍ରିୟା—
Phorda phordi Piercing or drilling of many
বিঁধা বিঁধি छेदा छेदि things

ଫୋଡ଼ି—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Phordi ୧ । ଫୋଡ଼ି ଯୁକ୍ତ—1. Having bores.
(ଫୋଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଫୋଡ଼ା ଯାଇଥିବା—2. Bored.
(ଫୋଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) বেঁধা छेदा (ଯଥା—ନାକ ଫୋଡ଼ି ବଳଦ)

ଫୋଡ଼ିବା—ଦେ. କି—(ସ. ସ୍ଫୋଟନ; ପ୍ରା. ଫୋଡ଼ନ)—
Phordiba ୧ । ଛିଦ୍ର କରିବା—1. To bore; to drill; to
ফোঁড়া फोडना; दना prick; to perforate.
(ଫୋଡ଼ି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଭେଦ କରିବା; ଫୁଟାଇବା—
2. To pierce through.

ବଜ୍ର ଶର ବେଳେ ତାଙ୍କର ଗଣ୍ଡି ଫୋଡ଼ି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

[ଦ୍ର—ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଗ୍ରଥିବା ବସ୍ତୁ ଦ୍ୱାରା ଫୋଡ଼ିବା କର୍ମ କରାଯାଏ ।]

୩ । ଅନୁଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ଜଣକର କାନ ପାଖେ ଅନ୍ୟର ବିପକ୍ଷରେ କୁତୁରି କହିବା—3. To whisper against a person into anothers' ear.

ଫୋଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କି (ଫୋଡ଼ିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ)—୧ । ବିଦ୍ଧ ହେବା—
Phordi heba 1. To be pierced or bored through
(ଫୋଡ଼ି ହୋଇଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛିଦ୍ରବେଧନ ପରି ଯନ୍ତ୍ରଣା
ফুটে যাওয়া অনুভূত হେବା—2. To feel a pricking
छेद होना sensation.

ଫୋତା—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ଅଣ୍ଡକୋଷ—
Phota পোতা कोता Testicle.

ଫୋପଡ଼—ଦେ. ବ(ସଂ ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ତ)—୧ । ଲମ୍ବ କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ, ଯାହା ଅସ୍ତ୍ର ସ୍ୱରୂପ
Phoparda କ୍ଷେପ କର ଉଚ୍ଚ ବୃକ୍ଷ ପ୍ରଭୃତିରୁ ଫଳ ଝଡ଼ାଇବାକୁ
ফাবড়া ଛୁଏ—1. A stick or long piece of wood
मरहा thrown as a weapon of offence or to
bring down fruits from high trees.

ଫୋପଡ଼ ତଳାର ପାଖରେ ଅର ଉଡ଼ିବ କେଉଁ ଥିବ ।
ଭୂବନାଥ, ସମରତରଙ୍ଗ ।

ଅସ୍ତ୍ର ସବୁରେ ଅସ୍ତ୍ର ନାହିଁ ଫୋପଡ଼ ନାହିଁକି ମନୁ ?
ମୋ ଅଣ୍ଟାରେ ତ ପଇସା ନାହିଁ ଏଣି କାହିଁପାଇଁ ଠାରୁ ? ଢଗ ।

কাবড়া ୨ । (ପ୍ରକ୍ଷେପଣ) ଫିଙ୍ଗିବା; କ୍ଷେପଣ—
फेकना 2. Act of throwing.
୩ । ଡାବଲ୍ ପୁଅ ଖେଳ—3. A kind of game played by throwing or striking wooden pins with sticks
ବଣ—ଫୋପଡ଼ା (ଦେଖ)—Poparda (See)

ଫୋପଡ଼ା—ଦେ. ବଣ. (ସ. ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ତ)—୧ । କ୍ଷିପ୍ତ—
Phoparda 1. Thrown.
ফেলা; ফেলন ୨ । ଅନାଦର ପୂର୍ଣ୍ଣ (କଥା)—
फेँक 2. Disrespectful (words).
୩ । କଡ଼ା ବା କଷ୍ଟ ର (ବାକ୍ୟ)—
3. Hard or cruel (words).
ଦେ. ବ—ଫୋପଡ଼ (ଦେଖ)—Phoparda (See)

ଫୋପଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କି—(ଫୋପାଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Phoparda(rde)iba The causative form of
ফেলান Phopardiba).
फेँकवाना ୧ । କ୍ଷିପ୍ତ କରାଇବା—1. To cause to be thrown.
୨ । ତଳେ ପକାଇବା—2. To throw down; to bring down to the ground.
୩ । ଫୋପାଡ଼ିବା; ଫିଙ୍ଗିବା; କ୍ଷେପ କରିବା—3. To throw.

ଫୋପଡ଼ା ଫିଙ୍ଗା—ଦେ. ବ. (ଏକାର୍ଥକ, ସହଚର)—ବହୁ ବସ୍ତୁ ଫିଙ୍ଗିବା
Phoparda phinga କର୍ମ—Throwing away of many things.
ଦେ. ବଣ—ଅନାଦର ପୂର୍ଣ୍ଣ (ବାକ୍ୟ)—Disrespectful (words).
(ଯଥା—ତା ଫୋପଡ଼ା ଫିଙ୍ଗା କଥା ମୋ ଦେହରେ ଯିବ ନାହିଁ ।)

ଫୋପଡ଼ା ଫୋପଡ଼ି—ଦେ. ବ—୧ । ଫିଙ୍ଗାଫିଙ୍ଗି; ଇତସ୍ତତଃ ଫିଙ୍ଗିବା—
Phoparda phopardi 1. Scattering about.
ଫପଡ଼ା ଫପଡ଼ି } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ପରସ୍ପରକୁ (ଢେଲାଆଦି) ଫିଙ୍ଗିବା—
ଫବଡ଼ା ଫବଡ଼ି } 2. Throwing (of stones)
ফাবড়া ফাবড়ি फेँका फेँकी at each other
ବଣ—୧ । ଇତସ୍ତତଃ କ୍ଷିପ୍ତ—1. Scattered about.
୨ । ପରସ୍ପରକୁ (ଢେଲାଆଦି) ଫିଙ୍ଗୁଥିବା—
2. Throwing (stones) at each other.

ଫୋପସ୍—ଦେ. ବ. (ସ. ପୋଲ; ପୁଷ୍ପକ=ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ ସ୍ଥାନ; ଅଗାଢ଼)—
Phopara ୧ । କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ; ଜୀର୍ଣ୍ଣ—1. Decayed.
(ଫୋମ୍ପସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଖତସ୍; ପୋଉଦା—
ফোঁপর, ফোঁপরা, ফোরা 2. Worn out; moth-eaten.
खुखला; पोला: फोफर; फोक ୩ । ବହୁ ଛିଦ୍ର ଯୁକ୍ତ—
3. Having holes; spongy.

୪ । ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ; ଫମ୍ପା; ଫୋମ୍ପ—4. Hollow; empty.
୫ । ଅସାର—5. Unsubstantial.

ଫୋପାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ପ୍ର+କ୍ଷିପ୍ ଧାତୁ)—
Phopārdibā ୧ । ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗିବା; ନିକ୍ଷେପ କରିବା—
ফেলা, ফাবড়া 1. To throw away.
फेँकना ୨ । ତଳକୁ ପକାଇବା—2. To fell; to throw down.

ଫୋପାଡ଼ି କରି କଥା କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନାଦର ବା ଅସମ୍ମାନ
Phopārdi kari kathā kahibā ପୂର୍ବକ କଥା କହିବା—
(ଫୋପଡ଼ା କଥା କହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To talk or speak with disrespect or disregard.
୨ । ନିଷ୍ଠୁର କଥା କହିବା—
2. To speak cruel words.
୩ । କଡ଼ା କଥା କହିବା—2. To speak harshly.

ଫୋ ଫା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅନାଦରପୂର୍ଣ୍ଣ (କଥା)—
Pho phā 1. Disrespectful (words).
୨ । ଅବାଧ୍ୟତାପୂର୍ଣ୍ଣ (କଥା)—2. Insubordinate (words).
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅନାଦର ସହକାରେ—
1. Disrespectfully.
୨ । ଅବାଧ୍ୟତା ସହକାରେ—2. Insubordinately.

ଫୋମେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଫୋମେଣ୍ଟ; ଫୋମେଣ୍ଟେସନ୍)—
Phoment ଗରମ ଜଳରେ ସେକ—Fomentation.
ফোমেন্ট फामेन्ट

ଫୋରମାନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—କାରଖାନାରେ କାରିଗରମାନଙ୍କ
Phormān କାମର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରିବା କର୍ମଚାରୀ—
[ଫୋରମ୍ୟା(ମେ)ନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ] Foreman in a workshop.
ফোরম্যান फोरमैन

ଫୋଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବିଣ.—(ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଫୋମ୍ପା)
Pholā ଫମ୍ପା; ଫୋମ୍ପ—Hollow.

ଫୋର୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ) (ନାମ)—୧ । ଅନ୍ଧମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେ
Phord ବାଇବଲ ଲେଖି ଥିଲେ—1. Name of a Bible-
(ଫୋଡ଼୍—ଅନ୍ୟରୂପ) writer who wrote Bible for blind people; ford.
[ବ୍ରେ—ଏ ଜଣେ ୨୨ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ଯିବାରୁ Braith system (ଅନ୍ଧଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଲିପି)ରେ ୩୪ ଭାଗରେ ବାଇବଲ ଲେଖି ଥିଲେ । ଏ ଇଂରାଜୀ, ହିବ୍ରୁ ଓ ଆରବୀ ଏହି ତିନି ଭାଷାରେ ବାଇବଲ ଲେଖି ଥିଲେ ।]
୨ । ଆମେରିକାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ମଟର ବ୍ୟବସାୟୀ ଓ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Henry Ford of America; the famous rich man and maker of Ford cars.

ଫୋର୍ଥ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ)—ଚତୁର୍ଥ—
Phorth ফোর্থ फोरथ Fourth.

ଫୋର୍ଥ ଇୟର କ୍ଲାସ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—କଲେଜର ଚତୁର୍ଥବାର୍ଷିକ
Phorth iyar klās ଶ୍ରେଣୀ—The fourth year class
ফোর্থ ইযার ক্লাস फोरथइयर किलास of a college.

ଫୋଲିଓ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—୧ । ଏକଫର୍ଦ କାଗଜର ଅଧ—
Pholio 1. Folio; half of a sheet of paper.
ফোলিও ୨ । ଫୋଲିଓ ପେପର (ଦେଖ)—
फोलियो 2. Pholio pepar (See)

ଫୋଲିଓ ପେପର—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଦରଖାସ୍ତ ଆଦି ଲେଖାହେବା
Pholio pepar ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧି କରାଯାଇଥିବା
(ଫୋଲିଓ କାଗଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୋଟ ଓ ସ୍ଥାୟୀ କାଗଜ—
ফোলিও কাগজ फोलियो कागज Folio paper.

ଫୋସ୍—ଦେ. ଅ—୧ । ସାପର ଫଁ ଫଁ ଶବ୍ଦ—1. Hissing sound.
Phos ୨ । ସାପ ଶ୍ୱେଟ ମାରିବା ବେଳର ଗର୍ଜନ—
ফোঁস 2. Hissing sound of a serpent while
सिसकार; फिफकार biting.

ଫୌଜ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—ଫଉଜ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Phauja (etc) Phauja etc (See)

ଫୌତ(ତୁ)—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଫୌତ୍=ମୃତ୍ୟୁ)—ମୃତ୍ୟୁ—
Phaut(tu) Death.
ফৌত फौत ବିଣ—ମୃତ—Dead.

ଫୌରନ୍—ବୈଦେ. ଅ. (ଅ)—ତୁରନ୍ତ; ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—
Phauran ফোরন फौरन Immediately; at once.

ଫ୍ରକ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ଘାଗରା—
Phrak 1. Frock for female wear.
(ଫ୍ରାକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପିଲାଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଲମ୍ବ ଓ ଢିଲା କୁରୁତା—
ফ্রক্, ফরাক फराक; फ्राक 2. Frock for children.

ଫ୍ରାଇ—ଦେ. ବ—ଫିରାଇ (ଦେଖ)
Phrāi Phirāi (See)

ଫ୍ରାଙ୍କ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଦଶପେନ ବା ଅଠଅଣା ମୂଲ୍ୟର ଫ୍ରାନ୍ସ ଓ
Phrānk ବେଲଜିୟମ ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ରୌପ୍ୟ ମୁଦ୍ରା—
ফ্রাঙ্ক फ्रांक France silver coin.

ଫ୍ରାନ୍ସ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଇଉରୋପର ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ରଶାସିତ ଦେଶ-
Phrāns ফ্রান্স फ्रांस ବିଶେଷ; ଫରାସୀ ଦେଶ—France.

ଫ୍ରି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ)—୧ । ମୁକ୍ତ; ଛାଡ଼ ପାଇଥିବା—
Phri 1. Free.
ফ্রি ୨ । ମାଗଣା—2. Gratuitous.
फ्री ୩ । ଯେଉଁ ବାଳକକୁ ସ୍କୁଲରେ ଦରମା ଛାଡ଼ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ—3. (a student) Who is allowed to study without paying tuition fees.
୪ । ଯେଉଁ ସ୍କୁଲ ବା ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ବା ରୋଗୀଙ୍କ ବିନା ଖରଚରେ ସେବା କରାଯାଏ—4. Free (school or dispensary)

ଫ୍ରି ଚର୍ଚ୍ଚ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍‌ମାନଙ୍କ ଧର୍ମପନ୍ଥୀ ଶାଖା-
Phri charchch ବିଶେଷ—A sect of Christians hol-
ଫ୍ରି ଚାର୍ଚ୍ଚ ding free opinions about worship
ফ্রি চার্চ in churches.

ଫ୍ରି ଟ୍ରେଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସ୍ୱାଧୀନଭାବରେ ବ୍ୟବସାୟ କରିବା;
Phri tred ଛଡ଼ା ଶୁଳ୍କରେ କରାଯିବା ବାଣିଜ୍ୟ—Free trade;
ਫ੍ਰਿ ਟ੍ਰੇਡ free interchange of commodities with-
ফ্রি ট্রেড out protective duties.

ଫ୍ରିଡମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସ୍ୱାଧୀନତା—
Phridam ফ্রিডম ফ্রিডম Freedom.

ଫ୍ରି ପାଶ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ମାସୁଲ ନ ଦେଇ ରେଲଗାଡ଼ି ଆଦିରେ
Phri pās ଚଢ଼ି ବୁଲିବା ନିମନ୍ତେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଛାଡ଼ ଚିଠି—
ফ্রি পাশ ফ্রি পাস Free pass.

ଫ୍ରି ପ୍ରେସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଖବର କାଗଜମାନଙ୍କୁ ସମଗ୍ର
Phri pres ପୃଥିବୀର ସମ୍ବାଦ ତାରଯୋଗେ ଯୋଗାଇବା କୋମ୍ପାନୀ—
ফ্রি প্রেস ফ্রি প্রেস Free Press.
[ଦ୍ର—ଏହି କୋମ୍ପାନୀ କଲିକତାରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଅଛି । ଏ ସମୁଦାୟ ପୃଥିବୀର ସମ୍ବାଦ ସଂଗ୍ରହ କରି ଦିଏ ଓ ମାସିକ ଟ୫୦୦୦ ପାଇଲେ ଏ କୋମ୍ପାନୀ ଦୈନିକ ଖବର କାଗଜକୁ ପ୍ରତିଦିନର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଖବର ତାରଯୋଗେ ଜଣାଇ ଦିଏ ।]

ଫ୍ରି ମାସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଫ୍ରି ମାସନରୀ ନାମକ ପରସ୍ପର-
Phri māsan ସହାୟକ ସଭ୍ୟଯୁକ୍ତ ଗୁପ୍ତ ସଙ୍ଘର ସଭ୍ୟ—
ফ্রি মেসন ফ্রি মেসন (ଫ୍ରି ମେସନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Freemason.

ଫ୍ରି ମାସନରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫ୍ରି ମାସନ୍ରୀ)—ଧର୍ମବିଶେଷରେ
Phri māsanari ପରସ୍ପର ସହାୟକ ସଭ୍ୟମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଗଠିତ
ফ্রি মেসনরী ପୃଥିବୀବ୍ୟାପୀ ଶାଖାଯୁକ୍ତ ସଙ୍ଘବିଶେଷ—
ফ্রি মেসনরী Freemasonry.
[ଦ୍ର—ଏ ସଙ୍ଘର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୃଥିବୀରେ ଧର୍ମବିଶେଷରେ ଭ୍ରାତୃଭାବ, ସୌହୃଦ୍ୟ, ଦାନ, ପରୋପକାରିତାର ପ୍ରଚାର । ଏମାନଙ୍କ ସଙ୍ଘର ନିୟମାବଳୀ ବାହାରର ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଗୁପ୍ତ ରଖାଯାଏ । ଏହା ଖ୍ରୀ. ୧୭୧୭ ସାଲରେ ସ୍ଥାପିତ । ଏଥିର ସଭ୍ୟମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଚିହ୍ନ ବା ସଙ୍କେତଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନି ପାରନ୍ତି ।]

ଫ୍ରି ସିପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫ୍ରୀ ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟ୍ ସୀପ୍)—
Phri sip ଛାତ୍ରର ବିନା ବେତନରେ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବାର ଅବସ୍ଥା—
ফ্রি সিপ ফ্রি শিপ Freestudentship.

ଫ୍ରି ସ୍କୁଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ
Phri skul ବିନା ବେତନରେ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ—Free
ফ্রি স্কুল ফ্রি স্কুল school.

ଫ୍ରି ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସ୍କୁଲରେ ବିନା ବେତନରେ ପଢ଼ୁ-
Phri student ଥିବା ଛାତ୍ର—Free student.
ফ্রি স্টুডেন্ট ফ্রি স্টুডেন্ট

ଫ୍ରି ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟ୍ ସିପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଫ୍ରି ସିପ୍ (ଦେଖ)
Phri student sip Phri sip (See)

ଫ୍ରିହାଣ୍ଡ୍ ଡ୍ରଇଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଯନ୍ତ୍ରର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ
Phrihānd draing କେବଳ ଖାଲି ହାତରେ ଯେଉଁ ଚିତ୍ର
ফ্রি হাণ্ড ড্রইঙ্গ ଅଙ୍କନ କରାଯାଏ—Free hand drawing.
ফ্রি হ্যাণ্ড ড্রই

ଫ୍ରେଞ୍ଚ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଫ୍ରାନ୍ସ ଦେଶୀୟ; ଫରାସୀ—
Phrench ফ্রেঞ্চ ফ্রেঞ্চ French.

ଫ୍ରେଞ୍ଚ ପଲିଶ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଆସବାବ ହୋଇ ଥିବା ପଦାର୍ଥକୁ
Phrench palis ଚକଚକିଆ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତହିଁ ଉପରେ
(ଫ୍ରେଞ୍ଚ ପାଲିସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୋଲାଯିବା ଲାକ୍ଷାଦି ଦ୍ରବ; ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍—
ফ্রেঞ্চ পালিস ফ্রেঞ্চ পালিস French polish; copal varnish.

ଫ୍ରେମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଛବିର ଚାରି ପାଖରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା
Phrem ଚଉକାଠ; ଫର୍ମା—The frame of a picture.
ফ্রেম ফ্রেম

ଫ୍ଲୋରିଡ଼ା ୱାଟର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଗାଧୁଆ ପାଣିରେ ମିଶାଇବା
Phlarirdā wātar ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ସୁବାସିତ
ফ্লরিডা ওয়াটর ଜଳ—Florida water.
ফ্লরিডা বাটর

ଫ୍ଲାଇ ସଟଲ୍ ତନ୍ତ—ଦେ. ବି. (ଫ୍ଲାଇ ସଟ୍ଲ୍ + ଓଡ଼ିଆ. ତନ୍ତ)—
Phlāi satal tanta ଏକ ପ୍ରକାର ତନ୍ତ—Fly shuttle
ফ্লাই সটল তাঁত ফ্লাই সটল তাঁত loom.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦେଶୀ ତନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା ଶୀଘ୍ର ଲୁଗା ବୁଣାଯାଇ ପାରେ ।]

ଫ୍ଲାନେଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫ୍ଲାନ୍ନେଲ୍)—ପଶମ ନିର୍ମିତ ବସ୍ତ୍ର—
Phlānel ফ্লানেল ফ্লানেল Flannel.

ଫ୍ଲୁଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ବଂଶୀ; ମୁରଲୀ—
Phlut ফ্লুট ফ্লুট Flute

ବ

ବ—ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣର ତ୍ରୟୋବିଂଶ ବର୍ଣ୍ଣ—The 23rd consonant corresponding to 'B'.
Ba
ବ ଵ

[ଦ୍ର—ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଓଷ୍ଠ । ବର୍ଗ୍ୟ 'ବ'—ଏହା ପ ବର୍ଗର ତୃତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ । ସଂସ୍କୃତରେ ଏ ବର୍ଗ୍ୟ 'ବ' ଓ ଲ ଅକ୍ଷରର ପରବର୍ତ୍ତୀ (ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣର ଊନତ୍ରିଂଶ ବର୍ଣ୍ଣ) ଅବର୍ଗ୍ୟ 'ଵ'—ଏହି ଦୁଇ ଅକ୍ଷରର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ବର୍ଗ୍ୟ 'ବ' ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଦୁଇ ଓଠକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରି ଶବ୍ଦ ଦେବାକୁ ହୁଏ ଓ ଅବର୍ଗ୍ୟ 'ଵ' ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଉପର ପାଟିର ଦାନ୍ତ ଓ ତଳ ଓଠକୁ ଛୁଆଁଇ ଶବ୍ଦ ଦେବାକୁ ହୁଏ । ଅବର୍ଗ୍ୟ 'ଵ' ଦନ୍ତୌଷ୍ଠ୍ୟ ଅଟେ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅବର୍ଗ୍ୟ 'ଵ'ର ଉଚ୍ଚାରଣ 'ବ' ଫଳାରେ ଅଛି । ଯଥା—କଣ୍ୱ, ପକ୍ୱ, ଅନ୍ୱୟ ଇତ୍ୟାଦି ।

କିନ୍ତୁ 'ମ' ତଳେ 'ବ' ଫଳା ଦେଲେ ତାହା ବର୍ଗ୍ୟ 'ବ'ର ଉଚ୍ଚାରଣ ଧାରଣ କରେ । ଇଂରାଜୀରେ ବର୍ଗ୍ୟ 'ବ'ର ଉଚ୍ଚାରଣ 'B' ଓ ଅବର୍ଗ୍ୟ 'ଵ'ର ଉଚ୍ଚାରଣ 'W'; କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାରରେ ବର୍ଗ୍ୟ ଓ ଅବର୍ଗ୍ୟ 'ବ' ଅକ୍ଷର ଦ୍ୱୟ ଥିବା ସଂସ୍କୃତଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା ହେଉ ନଥିବାରୁ କେଉଁ 'ବ' ବର୍ଗ୍ୟ ଓ କେଉଁ 'ବ' ଅବର୍ଗ୍ୟ ତାହା ସ୍ଥିର କରିବା ଦୁର୍ଘଟ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଦୁଇଟି 'ବ' ଆଦ୍ୟରେ ଥିବା ତତ୍ସମ (ସଂସ୍କୃତ) ଓ ତଦ୍ଭବ (ଦେଶୀୟ) ଶବ୍ଦମାନ ଏହି 'ବ' ଅକ୍ଷର ତଳେ ଦିଆଗଲା । ଏହି ଭାଷାକୋଷରେ ଏହି ଦୁଇ 'ବ' ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ବର୍ଗ୍ୟ 'ବ'କୁ 'ବ' ଓ ବର୍ଣ୍ଣକ୍ରମରେ ଅବର୍ଗ୍ୟ 'ବ'କୁ 'ଵ'ରୂପେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଇଅଛି । ଅବର୍ଗ୍ୟ 'ଵ' ତଳେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ । ହିନ୍ଦୀ ଓ ମରହଟ୍ଟୀ ଭାଷାରେ ଏହି ଦୁଇ 'ବ' ଅକ୍ଷରର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରେଖାଯାଏ ।]

ସଂ. ବି. (ବା ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ବରୁଣ—1. The ocean-God
୨ । ସିନ୍ଧୁ; ସମୁଦ୍ର—2. Ocean; the sea
୩ । ଜଳର ମୃଦ୍ଘଟ; ମାଠିଆ—3. Earthen jar.
୪ । (+କରଣ. ଅ) ଅଧ୍ୟବସାୟ—4. Perseverance.
୫ । (ବନ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଜଳ—5. Water
୬ । (ବା ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବାୟୁ—6. Air; wind.
୭ । ଯୋନି—7. Vulva; female organ.
୮ । (+ଭାବ. ଅ) ଗମନ; ଗତି—8. Going; motion.
୯ । (ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ) ବନ୍ଧନ—9. Tying; binding.
୧୦ । (ବେ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+କର୍ମ. ଅ) ବଅ; ତନ୍ତର ସୂତା ନିର୍ମିତ ଯେଉଁ ପାଙ୍ଗଅ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଟାଣୀ ସୂତା ଯାଇଥାଏ—10. The series of hanging strings attached to frames, through which the warp threads remain suspended in alternative positions to enable the spindle to pass through the space made by the threads passing up and down alternately.
୧୧ । ବଖିଆ ସିଲେଇ; ଡାଗା ଗଲା—11. Simple stitch in sewing.

ଦେ. ବି. (ପାନବରଜ ଭାଷା)—ପାନ ଲତାର ଚେର—The root of betel creeper.

ବୈଦେ. ଅ. (ଫା) (। ବ । ସାଙ୍କେତିକ; ବମୁଜିବ ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ)—୧ । ମୁତାବକ; ଅନୁସାରେ—1. As per.
(ଯଥା—ତାଲିକା । ବ ।=ତାଲିକା ଅନୁସାରେ ।)
୨ । (ବକଲମ ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ) ଲେଖି ଜାଣୁ ନ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ କିମ୍ବା ଅନୁପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ନିଦର୍ଶନ—2. Corresponding to Sd/ or Signed by so and so for so and so; by the pen of.
(ଯଥା—ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ । ବ । ପୁତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ପ୍ରହରାଜ, ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କ ପୁଅ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ପ୍ରହରାଜ ସ୍ୱାକ୍ଷର କଲେ ।)
[ଦ୍ର—ଏହା । ସ୍ୱା (ସ୍ୱାକ୍ଷର) ଚିହ୍ନଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ସୂଚିତ ହୁଏ ।]
୩ । (ବନାମ ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ) ଅପର ପକ୍ଷ; ଅମୁକର ନାମରେ—3. Versus.
(ଯଥା—ବାଘ ରାମସାହୁ । ବ । ପ୍ରତିବାଦୀ ଶ୍ୟାମସାହୁ ।)
ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ବସିବା କ୍ରିୟାର ଅନୁଜ୍ଞା ଏକବଚନ ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ)—(ଭୂ) ବସ୍, ଏଠାରେ ଉପବେଶନ କର—Do sit.

ବଅ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ)—ତନ୍ତର ସୂତ୍ରନିର୍ମିତ ପାଙ୍ଗଅ; ଯେଉଁ ସୂକ୍ଷ୍ମମୟ ଫାଶ ମଧ୍ୟରେ ଟାଣୀ ସୂତା ଗୋଟିଗୋଟି ହୋଇ ଗଳି ଝୁଲୁଥାଏ—The comb or knots through which the warp threads pass and hang down.
Ba-a
ବ
(ବଅ ପାଟି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଅଁର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ବଦର)—ବରକୋଳି—The jujube berry.
Ba-añra

ବଅ କାଠି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କାଠି ଦୁଇ ଖଣ୍ଡରେ ବଅର ସୂତା ବନ୍ଧା ଯାଏ—The two sticks enclosing the hanging warp-strings.
Ba-a kāṭhi

ବଅ ପଟା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପଟାରୁ ଦଉଡ଼ି ଲଗେ ବଅ ଝୁଲା ଯାଇଥାଏ—A plank from which the Ba-a threads are suspended.
Ba-a paṭā

ବଅ ପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ + ପତିତ)—ଲୁଗା ବୁଣିଲା ବେଳେ 'ବଅ'
Ba-apardia ପଡ଼ି ଯାଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ଯେଉଁଠାରେ ଏକାଧିକ ଥର
ଓଝଳା ଟାଣୀ ସୂତାର ଏକପାଖରେ ଭରଣୀ ସୂତା ବୁଣା ଯାଇଥାଏ—
(ବ ପଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) A defect in the texture of a cloth due to the string-comb not having gone up and down regularly during weaving.
ବିଣ—ବଅ ଦୋଷଯୁକ୍ତ (ଲୁଗା)—
Defectively woven (cloth)

ବଅର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଦର)—ବର କୋଳି—
Ba-ara କୂଲ **बेर** The jujube berry.

ବଅଲ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ହିନ୍ଦୀ. ବଏଲ୍)—ବଳଦ—
Ba-ala Ox; bullock.
ବୈଦେ. (ଇଂ. ବଲ୍) ବି—ପେଣ୍ଡୁ; କ୍ରୀଡ଼ା କନ୍ଦୁକ—
Ball; playball.

ବଅସ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ବୟସ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ba-asa (etc) Bayasa etc. (See)

ବଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଭୁକ୍ତ; ଗଦା—1. Heap; mass.
Bai ୨ । ଘେର; ବାଡ଼—2. Fence; compound.
୩ । (ଆଦରାର୍ଥକ) ବୈଷ୍ଣବ, ବୈକୁଣ୍ଠ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ-ନାମ—3. Name by which a person named Baishnaba or Baikuntha is called.
୪ । (ସାଙ୍କେତିକ) ବୈଶାଖ ମାସର ସାଙ୍କେତିକ—
4. Abbreviation for the month of Baisakha
[ଦ୍ର—ଅକାମାବଇ ତଳେ ନୋଟ୍ (ଦେଖ)]
ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ବହୀ = ଧର୍ମ ପୁସ୍ତକ; କୋରାନ୍)—
୧ । ବହି; ପୁସ୍ତକ; ବଡ଼ାପ—1. Book.
୨ । ଖାତା—2. Account book.

ବଇଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ପ୍ରାଚୀର; କାନ୍ଥ—
Baiṅ Wall.
ବି (ସମ୍ବଲପୁର)—ପ୍ରଦୀପ—Lamp.

ବଇଁଛି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବନଶୀ—
Baiṅchhi Angling rod and line.
(ବାଇଁଛି ଖଡ଼ା, ବନ୍ଛି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଇଁଛି କାଟିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ବାଉଁଶ ବୁଦାରୁ ବନଶୀ
Baiṅchhi katiba ହେବା ଯୋଗ୍ୟ କଣି କାଟିବା—
To cut a twig of bamboo for making an angling rod.

ବଇଁଛି ସେକିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ବନଶୀ ପାଇଁ **ଅଣା**
Baiṅchhi sekiba ଯାଇଥିବା ବାଉଁଶ କଣିକୁ ନିଆଁରେ ସେକ ଦେଇ ଗୃହ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ସିଧା କରିବା—
To straighten a newly brought bamboo-twig by heating it over fire for making an angling rod.

ବଇଁଟି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବି. ବଁଟୀ)—ପନିକ—
Baiṅthi Vegetable chopper.

ବଇଁରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଲରଥ) ବି—ଗୋଡ଼ି ମାଛ—
Baiṅri A kind of tubular fresh water fish.

ବଇଁଶିଆ – ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ବଂଶୀଧର)— ବଂଶୀ ବାଦକ—
Baiṅsia Blowing a flute.
ବଲ ବଇଁଶିଆ ଭରତମ ବଂଶୀ ଧ୍ୱନି । ରାଧାନାଥ. ସଯାତ ।
ଦେ. ବି. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ବଂଶୀଧରର ଡାକ ନାମ—
A name for calling 'Baṁsidhara.'

ବଇଁଶୀ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବଂଶୀ)—୧ । ମୁରଲୀ—
Baiṅsi बाँशी **बाँसुरी** 1. Flute; a fife.
ଗୋପୀ ନାମ ଧରି କଲେ ବଇଁଶୀ ସ୍ୱନ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
୨ । ବଂଶୀଧରର ଆଦରାର୍ଥକ ଡାକ ନାମ—
2. A name for calling Baṁsidhara.

ବଇକୁଣ୍ଠ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—୧ । ବୈକୁଣ୍ଠ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Baikuntha (etc) 1. Baikuntha etc. (See)
ଅନ୍ତରେ ବଇକୁଣ୍ଠ ପୁରରେ ବସଇ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଅଭ ।
୨ । ବୈକୁଣ୍ଠନାଥର ଡାକ ନାମ—2. The name by which one named Baikuntha is called.

ବଇକୁଳ – ଦେ. (ପଦ୍ୟ)ବିଣ.(ସଂ. ବ୍ୟାକୁଳ—ବିଣ; ଓ ବୈକଲ୍ୟ —ବି)—
Baikula ବ୍ୟାକୁଳ; ଇଲବିଲ—Perturbed; distressed.
ସେ ଜଳ ପିଇଲେ ଏବେ ଅସ୍ମା ହେଉଛି ।
ମଲୟ ପବନ ବହେ ଅଙ୍ଗ ଯନ୍ତ୍ର ଭୁଲ । ପାଚୀ. ରହସ୍ୟ ମଞ୍ଜରୀ ।

ବଇ ଜନ୍ତୀ—ଦେ. ବି—ଅଗସ୍ତି ଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—
Bai janti Sesbania Egyptica (tree).

ବଇଜୟନ୍ତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବୈଜୟନ୍ତ)—ବୈଜୟନ୍ତ (ଦେଖ)
Baijayanta Baijayanta (See)
ବଇଜୟନ୍ତ ଅସମ ବହେ ଜନତନେ ରଥ ବଳାଗ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇଜୟନ୍ତୀ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବୈଜୟନ୍ତୀ)—ବୈଜୟନ୍ତୀ (ଦେଖ)
Baijayanti Baijayanti (See)
ବଇଜୟନ୍ତୀ ପୀତ ସ୍ତୁତଃ ବହ୍ୟନ୍ତ ପର ସ୍ତବଃ ସେ ସଙ୍ଗେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇଞ୍ଚ(ଞ୍ଚି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିକଙ୍କତ)—ଭଇଞ୍ଚି; କଣ୍ଟକଯୁକ୍ତ ବନ୍ୟ
Baincha(nchi) କ୍ଷୁପ ବିଶେଷ—Flacourtia Cataphracta; Flacourtia Ramontchi; a thorny bush bearing edible berries.
ସଂ. ନାମ—ଗ୍ରନ୍ଥିଳ, ସ୍ରୁବାବୃକ୍ଷ, ସ୍ୱାଦୁକଣ୍ଟକ, କଂଟକୀ, ବ୍ୟାଘ୍ରପାଦ, କଂଟକାଢ୍ୟ, ବ୍ରହ୍ମକଂଠ, ସ୍ରୁଗ୍ଦାରୁ, ମଧୁପର୍ଣ୍ଣୀ, ବନ୍ଧୁଫଳ, ଗୋପଘଣ୍ଟୀ, ଦନ୍ତକାଷ୍ଠ, ବ୍ରହ୍ମପାଦପ, ହୁମକ, ଦିଣ୍ଡୀର, ପୃଥୁଗାଇ, ସ୍ରୁବଣ, ପାଦରୋହଣ, ସୁଧାବୃକ୍ଷ, ଯଜ୍ଞବୃକ୍ଷ
ବେଇଁଚ; ବେଉଁଚ; बैंच
कंयाह; किङ्किणी
ମ. ଓଲଗୋଣୀ, ବେହକଲ
ତେ. କାନବେଗୁ ତେଣ୍ଡ୍ରୁ
ଗୁ. ବିକଲୋ
ପ୍ରସାଙ୍ଗ ଭଞ୍ଜାତ ବଇଞ୍ଚ ଧାଉଛ ।
କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।
[ଦ୍ର—ଏହି ଗୁଳ୍ମ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ, ଲଙ୍କା, ବିହାର, ଓଡ଼ିଶା ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଅଞ୍ଚଳର ଜଙ୍ଗଲରେ ଜାତ ହୁଏ । ଏହାର କାଠ ଘନ ଓ ଦୃଢ଼; କଣ୍ଟା ଲମ୍ବ ଓ ମୋଟ । ଏହାର କୋଳି ପ୍ରଥମେ ଲାଲ ହୁଏ; ପାଚିଲେ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଓ ମିଠା ହୁଏ; ପାଚିଲା କୋଳି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଖାଆନ୍ତି । ଫଳ

ହଳଦିଆ ଓ ଅପୀତ ଓ ଦଳଘ୍ରାନ; ଶୀତକାଳରେ ଫୁଟେ । ଗଛ ଗ୍ରନ୍ଥିଳ । ଏହା ପଡ଼ିଆ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ଭୂମିରେ ଜାତ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ମତରେ ଏହା ବାତାଦି ଦୋଷନାଶକ । ପୂର୍ବକାଳରେ ଏ ଗଛର କାଠରେ ସ୍ରୁବ ତିଆର କରାଯାଉ ଥିଲା ।]

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବନଶି—
Angling rod and line.

ବଇଠକ—ଦେ. ବି. [ସଂ. (ଉପ) ବିଷ୍ଟ, ବେଷ୍ଟକ; ଭୂଳ; ସଂ. ବିଷ୍ଟ—
Baiṭhaka ପ୍ରା. ବିଠ; ସଂ. ବିତଷ୍ଟିତ; ପ୍ରା. ବଇଠ୍ଠଇଁ]—
(ବୈଠକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । ବସିବା; ଉପବେଶନ—
बैठक 1. Sitting.
बैठक ୨ । ସଭା; ବହୁଲୋକଙ୍କ ସମାଗମ—
2. Meeting; assemblage.
୩ । ସଭାର ଅଧିବେଶନ—3. A session of a meeting.
୪ । (ସଂ. ବାଟିକା)—ବାସସ୍ଥାନ; ଅବସ୍ଥିତି—
4. Residence.

ମୂକତ ମଣ୍ଡପ ସେ ଦେଶ
ବୈକୁଣ୍ଠ ବସ୍ତୁର ବୈଠକ । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି. ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।

୫ । ଚୌପାଢ଼ୀ; ସଭାଗୃହ—5. A meeting hall; meeting place.

ବଇଠକ ଖାନା—ଦେ. ବି. (ହି. ବୈଠକ + ଫା. ଖାନାହ୍)—
Baiṭhaka khānā ବସିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ କୋଠରୀ;
(ବଇଠକ ଘର—ଅନ୍ୟରୂପ) ବେହରଣ ମଣ୍ଡପ; ଉପବେଶନ ଗୃହ—
बैठक ख़ाना **बैठक खाना** Parlour; drawing room.

ବଇଠକି—ଦେ. ବି—୧ । ଦୀପାଧାର; ଦୀପରୁଖା; ପିଲସଜ—
Baiṭhaki 1. Lampstand.
(ବୈଠକି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଏକପ୍ରକାର ବ୍ୟାୟାମ; ଝୁଲୁଥିବା
बैठकी ଗୋଟିଏ ଦଉଡ଼ାକୁ ଦୁଇହାତରେ ମୁଠାଇ ଧରି ଉଠିବା
बैठकी ଓ ବସିବା ରୂପ ବ୍ୟାୟାମ—2. Squat; a kind of athletic exercise.
୩ । ବଇଠକ (ଦେଖ)—2. Baiṭhaka (See)

ବଇଠକି ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଛଳରେ ବସିବା ସ୍ଥାନକୁ ନଷ୍ଟ
Baiṭhaki uṭhā(ṭhe)ibā କରିବା)—ନିଜ ଦୋଷରେ ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି ଉଡ଼ାଇ ଦେବା—To squander away one's properties.

ବଇଠକି ଦଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କସରତ୍, ଯହିଁରେ ଦଣ୍ଡ କରିବା
Baiṭhaki daṇḍa ପରେ ମଣିଷ ବସିଯାଏ ଓ ବସି କରି ଦୁଇ-
बैठकी डन् ହାତର କହୁଣୀ ଉପରେ ଭାର ଦେଇ ବସେ
बैठ दंड ଓ ଦଣ୍ଡ କରେ—A kind of athletic exercise.

ବଇଠା—ଗ୍ରା. ବି. (ଶୁ ଦ୍ରାଦିଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା)—୧ । ପ୍ରଦୀପ—
Baiṭhā 1. Lamp.
(ବେଠା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଇଠା ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଜଳୁ ଅଛି ।
प्रदीप दीया ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । (ସଂବିଷ୍ଟ. ଉପବେଶନ କରିବା—2. Sitting.
୩ । ବସାଇବା—3. Causing to sit; setting.
୪ । ଦୀପରୁଖା—4. Lampstand.
୫ । ଖୋରଧା ସହରର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମରେ ଏକ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଥିବା ପର୍ବତବିଶେଷ—5 Name of a hill to the south-west of the town of 'Khurdā', at a distance of one mile.

ବଇଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବସାଇବା—
Baiṭhā(ṭhe)ibā बसान **बैठाना** To cause to sit.
ବଇଠାଇବ ତାଙ୍କ ସମଙ୍କ ସୁରତେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ୍ଦିଃ ।

ବଇଠାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି.—ହୁକ୍କା ଥୁଆ ବଇଠି—
Baiṭhāṇi A stand for the 'Hukkā'
(ବୈଠାଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଇଠାର(ରୁ)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ବଣିଆମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି
Baiṭhāra(ru) ବିଶେଷ—A family-title of certain
(ବୈଠାର[ରୁ]—ଅନ୍ୟରୂପ) goldsmiths.

ବଇଠାଳ—ଦେ. ବି.—ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—
Baiṭhāḷa A family-title of Śūdras.

ବଇଠା ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ପ୍ରଦୀପରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ
Baiṭhā lagā(ge)ibā କରିବା; ଦୀପ ଜଳାଇବା—
दीप लागान **दिया जगाना** To light a lamp.

ବଇଠି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବେଷ୍ଟକ)—୧ । ଗୋଲ ବା ଡେଙ୍ଗା ପଦାର୍ଥ ବା
Baiṭhi ପାତ୍ର ଭୂମିରେ ଯେପରି ଅଟଳ ହୋଇ ବସି ପାରିବ ଏଥି
बौठक ନିମନ୍ତେ ତହିଁ ତଳେ ଲାଗି ଥିବା ଆସନୀ—1. A pedes-
बैठकी tal attached to the bottom of a round or
बैठी tall thing to enable it to be set without sliding.
୨ । ପ୍ରତିମା ଆଦିର ତଳେ ଲାଗିଥିବା ଆସନ—
2. Pedestal at the bottom of an image.
୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ (ଯଥା, ହୁକା, ଲ୍ୟାମ୍ପ) ରଖି ଦେବାର ଆସନୀ ବା ଆଧାର—3. A small tripod used as a stool.
୪ । ଆସନ; ଯାହା ଉପରେ ବସିବାକୁ ହୁଏ—4. A seat.
ମୋର ଜାନୁ ବଇଠିକ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।
୫ । (ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର) ଚକା ଆସନ—5. A round seat on which the image of Lord Jagannath is set.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପାତ ଲ, ମଣି ଘନ
ବଇଠି ସ୍ୱରୂପେ ଜନମି । ଯଶୋବନ୍ତ ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଅ—(ପୋଢ଼ୁଅଙ୍କ ଆଗ ଗୋଡ଼କୁ ପାଞ୍ଚଣ ଦ୍ୱାରା ଈଷତ୍ ଆଘାତ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଜଣୁଆଳର ଉଚ୍ଚାରିତ ପଦ) ଆଗ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଆଣ୍ଠେଇ ପଡ଼—(Interjection; a word used by buffalo-keepers to a male buffalo) Kneel down by the front legs.

ବଇଠି କରଣ—ଦେ. ବି—ରାଜକର୍ମଗୃହବିଶେଷ; ଦେବାଳୟର
Baiṭhi karaṇa କର୍ମଗୃହବିଶେଷ; ଶ୍ରମକରଣ—A clerk in a temple or in the court of a Raja, whose duty is to write accounts and supervise daily works.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବସି କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱ ବୁଝନ୍ତି ଓ ହିସାବ ଲେଖନ୍ତି ।]

ବଇଠିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ସଂ. ଉପବିଷ୍ଟ. ପ୍ରା. ବଇଠ୍ଠ;
Baiṭhibā ତୁଳ. ହି. ବୈଠନା)—ବସିବା—To sit.

ବଇଠେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ (ତୁଳ. ହି. ବୈଠେ)—ବସି
Baiṭhe ବସି—In a sitting posture; sitting.

ବଇଡ଼ୂ(ଦୁ)ର୍ଯ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବୈଦୁର୍ଯ୍ୟ)—ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Baiḍu(du)rjya लहसुनिया Baidūrjya (See).
ସମୀପରେ ବଇଡୂର୍ଯ୍ୟ ଗିରିବରେ
ଅଗସ୍ତ୍ୟ ମହର୍ଷି ଅଛନ୍ତି ଜଳନ୍ତରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ: ମହାଭାରତ ବନ ।

ବଇତମ—ଗ୍ରା. ବିଣ—୧ । ପୁରାତନ—1. Old.
Baitama ୨ । କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ; ଜୀର୍ଣ୍ଣ—2. Worn out.

ବଇତରଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—ବୈତରଣୀ ଇତ୍ୟାଦି—
Baitaraṇī (etc) (ଦେଖ)—Baitaraṇī (etc) (See).
ବଇତରଣୀ ନାମେ ନଦୀ, ଯାତନା ମଧ୍ୟେ ଏ ପ୍ରବଳ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବଇତାଳୁ(ଳ)—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ତୁଳ. ବଂ.
Baitāḷu(ḷa) ବୈତାଲ)—ବୋଇତ କଖାରୁ (ଦେଖ)—
(ବୁଇତାଳୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) Boiti kakhāru (See).

ବଇଦ—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ—(ସଂ. ବୈଦ୍ୟ)—୧ । ବୈଦ୍ୟ; ଚିକିତ୍ସକ—
Baida (ବଇଦ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Physician.
बद्यि वैद मନ୍ତ୍ର ଖୋଜୁଥିଲେ ଜୀବନ ପାଣି । ବଇଦ ବୋଇଲେ ପିଠେ ବାଢ଼ି । ଉଚ ।
ବଇଦଆଣୀ } —ସ୍ତ୍ରୀ
ବଇଦାଣୀ }
୨ । (ଆଦରାର୍ଥକ) ବୈଦ୍ୟନାଥ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକନାମ—2. Name by which a person named 'Baidyanātha' is called.
(ବଇଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବଇଦା—ଅନାଦରାର୍ଥକ)

ବଇଦ ଚାଉଳ ପଥି କରିବା—ଦେ. (ନ୍ୟାୟ ବାକ୍ୟ)—ଚିକିତ୍ସକଙ୍କୁ
Baida chāuḷa pathi karibā ପାରିଶ୍ରମିକ ଦେବା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ତାଙ୍କର ଧନରେ ରୋଗୀ ଆପଣା ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ବ୍ୟୟ ଚଳାଇବା ନ୍ୟାୟ; ଯେଉଁ ଲୋକଙ୍କୁ ଧନ ଦେବା ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ତା ଠାରୁ ଧନ ନେବା ସ୍ଥଳରେ ଏ ନ୍ୟାୟ ବୋଲାଯାଏ—Like a patient being fed at the cost of the physician; (a saying applied to a person who takes money from one whom he should pay instead).

ବଇଦର୍ଭୀ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବୈଦର୍ଭୀ)—ବୈଦର୍ଭୀ (ଦେଖ)
Baidarbhī Baidarbhī (See)
ବଇଦର୍ଭୀ ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରକାଶ
କହେ ସଂଯୋଗି ପଡ଼ି ଉପସ୍ଥିତ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇଦିକ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ବୈଦିକ)—ବୈଦିକ (ଦେଖ)
Baidika Baidika (See)

ସେ ଇଷ୍ଟ ବଇଦିକ କର୍ମ
ସେ ଅବା ସ୍ମାର୍ତ୍ତ କର୍ମ ଧର୍ମ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବ୍ୟୟ)—ବ୍ୟୟ କରିବା—
Bai debā To spend away.
ବଇ ଦେଇ ବନ୍ଧୁ କରି କେଶର
ଦନ୍ତୁ ପାଦେ ଦେଖି ସାରସର । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇଦେଶୀ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ବୈଦେଶିକ)—ବିଦେଶୀ—
Baideśī Foreign; belonging to a different part of country.
वैदेशी बिदेशी
ବଇଦେଶୀ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଧନ ଅନଗଦ
ବଣିକ୍ଷ କଲେ ପରସ୍ପରେ ଭଦ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇଦେହୀ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବୈଦେହୀ)—
Baidehī ବୈଦେହୀ (ଦେଖ)
बइदेही बैदेही Baidehī (See)
ଧଇଦେହୀ କ ସେ ଅମ୍ଭେ ଭୂଷଣ କର୍ମ ଅଗସ୍ତ୍ୟେ
କନ୍ୟା ରତ୍ନ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ କରିବୁ ଦେବେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇଧବ୍ୟ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବୈଧବ୍ୟ)—ବୈଧବ୍ୟ (ଦେଖ)
Baidhabya Baidhabya (See)
ବଇଧବ୍ୟ ଅବସ୍ଥା ଅଲଙ୍କୃତା । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇଧୀ—ଗ୍ରା. ବି—ବୈଧୀ ଭକ୍ତି (ଦେଖ)
Baidhī Baidhī bhakti (See)
କରିବେ ବଇଧୀ ସାଧନ
ଶ୍ରବଣ କୀର୍ତ୍ତନାଦ ମାନ । ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣତମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ବଇ(ହି)ନା(ଣା)—ବିଦେ. ବି. (ଆ. ବୟୂ=ବିକ୍ରୟ+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ—
Bai(hi)nā(ṇā) ଅନା)—କିଣିବା ବସ୍ତୁ ନିମନ୍ତେ କ୍ରେତାର ବା ଫରମାସ ଦେବା ବ୍ୟକ୍ତିର ବିକ୍ରେତାଙ୍କୁ ଅଗରୁଆ ଦେବା ମୂଲ୍ୟାଂଶ; ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟାଂଶ—Tender; earnest money; advance paid to a vendor.
ବଏଣା }
ବଅଣା } ଅନ୍ୟରୂପ
बायना
बयाना
ଦେବେ ଅମକୁ ଢଳାଇ ଝଙ୍କାଇ ବଇନା ଦେଇ ଯାଅ ।
ଭିକାରି. ଯୌତୁକ ।

ବଇନା ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବିକ୍ରେତା) ଦ୍ରବ୍ୟ ବିକିବା ନିମନ୍ତେ
Bainā uṭhā(ṭhe)ibā ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ କ୍ରେତାଠାରୁ ବଇନା ଗ୍ରହଣ କରିବା—To accept the earnest money from the purchaser.
ବଇନା ଧରିବା }
ବଇନା ନେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
बायना लेना बयाना उठाना

ବଇନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ରୀତ ବସ୍ତୁ ପାଇଁ ମୂଲ୍ୟର କେତେକ
Bainā karibā ଅଂଶ ଅଗରୁଆ ଦେବା—To make an advance; to advance the earnest money to the vendor.
(ବଇନା ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
बायना करना बयाना देना
[ଦ୍ର—କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ କିଣିବାର କଥା କରି ବଇନା କଲେ ଖରିଦ ବିକ୍ରିର ସବାବ ସ୍ଥିର ହେଲା ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହୁଏ ।]

ବଇନାରେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଏକ ବସ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ତୁଲ୍ୟ
Bainārе paṛibā ହେବା ଦୂରେ ଥାଉ ତାହାର କୌଣସି ଅଂଶର ସହିତ ତୁଳନୀୟ ନ ହେବା—Not to stand comparision with another.
(ବଇନାରେ ଅସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଇ(ହି)ନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୋଧନୀ=ଯାହା ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ବା ବେପାରକୁ
Bai(hi)ni ନିଦରୁ ଉଠାଏ; ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧନୀ=ବୃଦ୍ଧିକାରକ-
(ବହନି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯୋଗେଷ୍ଟନ୍ଦ୍ର; ଦିନର ପ୍ରଥମ ବିକ୍ରିରେ ଲବ୍ଧ
बउनि ଧନ ଦ୍ୱାରା ସେ ଦିନର ଲାଭାଲାଭ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୁଏ ବୋଲି
बु(बो)हनी ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ଅଛି)—ଦୋକାନରେ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ
[ବଉ(ହୁ)ନି—ଅନ୍ୟରୂପ] ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ବିକ୍ରି ହେବା ପଣ୍ୟର ନଗଦ ମୂଲ୍ୟ ଗ୍ରହଣ—Taking cash for the first sale of a commodity in the shop for the day.

[ଦ୍ର—ଦୋକାନର କୌଣସି ସଉଦାର ପ୍ରଥମ ନଗଦ ବିକ୍ରିକୁ ଓ କୌଣସି ଦିନର ପ୍ରଥମ ନଗଦ ବିକ୍ରିକୁ ବଇନି ବୋଲାଯାଏ; ବଇନି ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୋକାନୀ କାହାକୁ କାଳରେ ବା ଧାରରେ ସଉଦା ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ବଇନି କରିବା——ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ
Baini karibā ଦୋକାନରୁ ପଣ୍ୟ ବିକ୍ରି କରିବା—1. To sell
बउनि करना the first thing for the day; to
बोहनी करना make the first sale of commodities in a shop for the day.

୨ । ଦୋକାନରେ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦୈନିକ ବିକ୍ରିର ଆରମ୍ଭରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ବିକ୍ରୀତ ଦ୍ରବ୍ୟର ନଗଦ ମୂଲ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା—2. To make the first sale of a commodity from a shop by taking cash for it

ବଇନ୍ତ(ନ୍ତି)ରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବର୍ତ୍ତନ)—ଉଦ୍ଧାର ଯିବା. ବଞ୍ଚିବା;
Bainta(nti)ribā ନିସ୍ତାର ପାଇବା—To be rescued; to be
[ବାଇନ୍ତ(ନ୍ତି)ର ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] delivered; to overcome.
(ଯଥା—ସେ ବାଘ ମୁହଁରୁ ବଇନ୍ତିର ଗଲା ।)

ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର)—ବେଶି ଦିନ ସ୍ଥାୟୀ ହେବା—To wear long.
(ଯଥା—ଏ ଖଦଡ଼ ଲୁଗା ବେଶି ଦିନ ବଇନ୍ତିର ଗଲା ।)

ବଇନ୍ତି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ତେଙ୍ଗଡ଼ା (ଦେଖ)
Bainti Tengardā (See)

ବଇବ—ଦେ. ବି—ପନାସି (ଦେଖ)
Baiba Panāsi (See)

ବଇବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ବୈବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ)—ବୈବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ (ଦେଖ)
Baibarnnya Baibarnnya (See)

ବଇବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ଦଶା ଅବକାଶର
ବର୍ଣ୍ଣ ଦଶିଲେ କେତେ ଧୂସର—ଉପେନ୍ଦ୍ର ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇବସ୍ୱତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବୈବସ୍ୱତ)—ବୈବସ୍ୱତ (ଦେଖ)
Baibaswata Baibaswata (See)

ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ବୋଇଲେ ମୂର୍ଦ୍ଧାଙ୍କର ସୁତ
ବଇବସ୍ୱତ ହୋଇଲେ ଜଗତେ ବିଦିତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ବଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବ୍ୟୟ)—ବଏ କରିବା (ଦେଖ)
Baibā Bae karibā (See)

ଯେତେ ବଇଲେ ନ ସରଇ, ଅଧିକୁଁ ଅଧିକ ବଢ଼ଇ—
ରୂପଚ. ପ୍ରେମଚନ୍ଦ୍ରାମୃତ ।

ବଇବାଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଝାଟିମାଟିର ବାଡ଼—
Baibārda Mud and wattle wall.

ବଇଭବ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବୈଭବ)—ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ; ଅତୁଳ
Baibhaba ସମ୍ପତ୍ତି—Riches; affluence.

ବଇରାଗୀ ପ୍ରେମ ବଇଭବ ଭଣ୍ଡାର ଶୋଭ ପ୍ରଭବରଧନୀ ସେ—
ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ବଇଭୋଗ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—୧ । (ସଂ. ବୈଭବ) ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—
Baibhoga 1. Riches; affluence.
୨ । (ସଂ. ବି+ଭୋଗ) ଭୋଗ—2. Enjoyment.

କଳ୍ପିତ ମଗ ବଇଭୋଗେ
ସେ ହେଲା ଅର୍ଥେ ରତ ରଙ୍ଗେ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ବଇମାତ୍ର(ତ୍ରି, ତ୍ରୁ)—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ବୈମାତ୍ର)—ବୈମାତ୍ର (ଦେଖ)
Baimātra(tri, tru) Baimātra (See)
(ବଇମାତୃ[ତ୍ରୀ]ଜ(ଜା)—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଇର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—୧ । (ସଂ. ବୈର) ବୈରଭାବ; ଶତ୍ରୁତା—
Baira 1. Enmity.

କଂସବଧ ବୋଇଲେ କୃଷ୍ଣର ଅମୃତ
କେଉଁ କାଳେ ହୋଇଅଛନ୍ତି ବଇର—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ସଭା ।

୨ । (ସଂ. ବୈରୀ) ଶତ୍ରୁ—2. Enemy.

ନରହେ ମରଣ ତାହାର
ଯେଣୁ ସେ ଅଟନ୍ତି ବଇର—ଗ୍ରାଚୀ, ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଭକ୍ତୋଦୟ ।

ବଇରଖ—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ. ବୈରକ୍)—ପତାକା—
Bairakha Flag.

ଉଡ଼ୁ ଛନ୍ତି ଯା ଝଣ୍ଡା ବଇରଖ
ପୁଣି ବୋଲନ୍ତି ମହିମା ଦେଖ—ବ୍ରଜନାଥ, ସମରତରଙ୍ଗ ।

पताका बैरख ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତାସ୍ ଖେଳର
(ବୈରଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) କଳାପାନ ରଙ୍ଗ—The Spade in cards.

ବଇର(ରି)ତା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବୈରତା; ବୈର)—ବୈର (ଦେଖ)
Baira(ri)tā বৈরিতা Baira (See)
(ବୈରିତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଧ ନ କଲୁ ସୁଝାଇଲୁ ବଇରତା—
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇରା—ଦେ. ବିଣ—ବହିରା (ଦେଖ)
Bairā (ବୈରା—ଅନ୍ୟରୂପ) Bahirā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତୋଡ଼ି ମାଛ—A kind of bill-fish.

ବଇରାଗ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବିରାଗ; ବୈରାଗ୍ୟ)—୧ । ବିରାଗ;
Bairāga বিরাগ बैराग ବିରକ୍ତି—1. Displeasure.
୨ । ବୈରାଗ୍ୟ—2. Indifference to worldly concerns.

ଭଜନ ଲୋ, ଚରଣ ଯୁଗ, ତେବେ ବଶରେ ବଇରାଗ—
ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୩ । (ଇତର)—ରାଗ; କ୍ରୋଧ—3. Anger.

ବଇରାଗୀ—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ବୈରାଗୀ; ବିରାଗୀ)—ବୈରାଗୀ (ଦେଖ)
Bairāgi বৈরাগী बैरागी Bairāgi (See)
(ବୈରାଗିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଜାଣିବ ହେ କୃଷ୍ଣ ହୋଇଣ ବଇରାଗୀ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଶାନ୍ତି ।

[ଦ୍ର—ବଇରାଗୀ ଶବ୍ଦ ପରେ ବଇଷ୍ଣମ ଶବ୍ଦ ଓ ପୂର୍ବେ ବାବାଜି ଶବ୍ଦ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବଇରାଗ୍ୟ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବୈରାଗ୍ୟ)—ବୈରାଗ୍ୟ (ଦେଖ)
Bairāgya Bairāgya (See)
वैराग्गी ନୁହେଁ ବଇରାଗ୍ୟ ଭେଦେ ସେ ଦେହେ
वैराग ତାହା ବଳା ସବୁ ଲଭେ ନ ଗହେଁ—ବଳରାମ ଦାସ ବେଦାନ୍ତ ସାରଗୀତା ।

ବଇରିତ(ତା) ପଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବୈରିତା)—ଶତ୍ରୁଭାବ—
Bairita(tā) paṇa Enmity.
वैरिता ବଇରିତ ପଣେ ଯେତୁ ଭଜନ୍ତ
दुष्मनी ନିଶ୍ଚୟ ସାଯୁଜ୍ୟ ମୁକ୍ତି ଲଭନ୍ତ—ଶ୍ରୀଗୀ. ଜଗନ୍ନାଥ ।

ବଇରୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବୈରୀ)—୧ । ବୈରୀ (ଦେଖ)—1. Bairi
Bairi (See)
୨ । ବାଜ ବହିରୀ ପକ୍ଷୀ—2. The eagle-hawk.
ବଇରୀ(୧) ଜୁଣ୍ଡା ଉତ୍ତରେ ହତ
ବଇରୀ(୨) ସନ୍ଧି ଧ କପୋତ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇରୋଷ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବି+ରୋଷ)—୧ । ରୋଷ; ରାଗ—.
Bairosha 1. Anger.
୨ । ବିଦ୍ୱେଷ—2. Malice.
ବିଣ—୧ । ରାଗୀ—1. Angry; irritable.
୨ । ବିଦ୍ୱେଷୀ—2. Malicious.

ବଇଲ(ଲ୍)—ବୈଦେ. ବି—(ହିନ୍ଦୀ. ବୈଲ୍)—ବଳଦ—
Bailā(l) Ox; bullock.
(ବଇଲେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ବଦ ଧାତୁ)
(ସେ) ବୋଇଲା; କହିଲା—(he) Said.

ବଇଲୋଚନ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବୈରୋଚନ)—ବୈରୋଚନ (ଦେଖ)
Bailochana Bairochana (See)
ବଇଲୋଚନ ଚକ୍ରର ଛିଙ୍କା । ଗ୍ରାମ୍ୟ. ରହସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ର ।

ବଇଶାଖ(କ୍ଷ, ଖ୍ୟ)—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—(ସଂ. ବୈଶାଖ)—ବୈଶାଖ—
Baiśākha(ksha,khya) Baiśākha (See).
ବଇଶାଖ ରବି ଉଦୟରେ ଏକା ତୁଣାଲେ ପର ଜଣାଯିବ—ବଳରାମ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବଇଶ୍ୟ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବୈଶ୍ୟ)—ବୈଶ୍ୟ (ଦେଖ)
Baiśya Baiśya (See).
ବ୍ରାହ୍ମଣ କ୍ଷତ୍ରିୟ ବଇଶ୍ୟ ଏ ଶୂଦ୍ରଙ୍କ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବଇଶ୍ରବଣ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—(ସଂ. ବୈଶ୍ରବଣ)—ବୈଶ୍ରବଣ (ଦେଖ)
Baiśrabaṇa Baiśrabaṇa (See).
ବଇଶ୍ରବଣଙ୍କୁ ଜିଣିବେ ପୁଷ୍ପକ ମଣ୍ଡଳେ ହୋଇ ସବାରୀ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇଷମ୍ୟ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—ବୈଷମ୍ୟ (ଦେଖ)
Baishamya Baishamya (See).
ଖାଖାଣ୍ଡ ପଥ ବଇଷମ୍ୟ, ଯେ ପ୍ରବଳେ ଘର ଯିବ ନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବଇଷ୍ଣ(ଷ୍ଟଁ)ବ(ମ)—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି ପୁଂ. (ସଂ. ବୈଷ୍ଣବ)—ବୈଷ୍ଣବ (ଦେଖ)
Baishṇa(shṭañ)ba(ma) Baishṇaba (See).
ଦ୍ୱିଜ ବଇଷ୍ଣବମାନଙ୍କୁ ପୂଜ କଥ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

ବଇଷମ
ବଇଷ୍ଟେବ } ଅନ୍ୟରୂପ

[ଦ୍ର—ବ୍ୟାକରଣ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ସିଦ୍ଧ 'ବଇଷ୍ଣବାଣୀ' 'ବଇଷ୍ଣବବ' ସ୍ତ୍ରୀ ନୁହେ; ବଇଷ୍ଣବର ବିପରୀତ ଲିଙ୍ଗ । ଆମ ସମାଜରେ 'ମାତା' 'ବାବା'ଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ,
वैष्टम **साधु, वैष्णव** ବନ୍ଦି 'ମାତାଜୀ' ବାବାଜୀଙ୍କର ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ ନୁହନ୍ତି । ସେ ବାବାଜୀଙ୍କର ଧର୍ମପଥାଲମ୍ବିନୀ ନାରୀ ।]

ବଇଷ୍ଣ(ଷ୍ଟଁ)ବା(ମା)ଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବୈଷ୍ଣବୀ)—ବୈଷ୍ଣବୀ—
Baishṇa(shṭañ)bā(mā)ṇi (ଦେଖ)—Baishṇabi
वैष्टमी **वैष्णवानी, माताजी** (ବଇଷମାଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) (See).

ବଇସିରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ବଉଦ) ବି—ଅଭ୍ୟାସ—
Baisirā Habit.

ବଇ ସୁଲ୍‌ତାନ୍(ନୀ)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବୈ—ବିକ୍ରି + ସୁଲ୍‌ତାନୀ =
Baisul-tān(ni) ସମ୍ରାଟଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ରାଜସ୍ୱ ବାକି ନିମନ୍ତେ
बैसुल्तान(नी) } ଅନ୍ୟରୂପ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଜମିଦାର ନିଲାମ
बैसुलतान(नी) କରାଯାଉଥିବାରୁ)—ରାଜସ୍ୱ ବାକି
वैस्लतान(नी) ପଡ଼ିଥିବାରୁ ସରକାରଙ୍କଦ୍ୱାରା ଜମିଦାରୀର ନିଲାମ—
वैसुलतान(नी) Sale of Zamindaries for arrears of revenue.
ବିଣ—ରାଜସ୍ୱ ବାକି ନିମନ୍ତେ ନିଲାମ କରାଯାଇଥିବା
(ଜମିଦାରୀ)—(estate). Sold. for arrears of its revenue.

ବଇସୁଲ୍‌ତାନ୍(ନୀ) ନିଲାମ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଲାଟବନ୍ଦି କସ୍ତିରେ
Baisul-tān(ni) nilām ରାଜସ୍ୱ ଦାଖଲ କରି ନ ପାରିଲେ ଜମିଦାରୀର
[ବୈସୁଲ୍ତାନ(ନୀ)-ନିଲାମ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଲାମ
ହେବା—Auction-sale of defaulting estates.

ବଇସୁଲ୍‌ତାନ୍(ନ)ରେ ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ଜମିଦାରୀର
Baisul-tān ni)re āsibā ରାଜସ୍ୱ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କସ୍ତିରେ ଦିଆ ନ
बैस्लतानेआसा ଯିବାରୁ ତାହା) ନିଲାମ କରାଯିବା ପାଇଁ ବିଜ୍ଞାପିତ
वैसुलतानिमेंआना ହେବା—(a defaulting Zamindary)
To be advertised for sale for arrears of
[ବଇସୁଲ୍ତାନ(ନ)ରେ ଉଠିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] revenue.

ବଉଁଛାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବାଆଁରେଇ ଦେବା; ଭୁଲାଇ
Bauñchhāibā ଦେବା—To entice; to inveigle; to pursuade by wile

ବଉଁଶ—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବଂଶ)—୧ । ବଂଶ (ଦେଖ)
Bauñsa বংশ **वंश** 1. Baṁśa (See).
୨ । ଜାତି—2. Caste; species; class.

ବଉଁଶ ଖାଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବଂଶର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନାଶ
Bauñsa khāibā କରିବା—1. To cause the ruin or
(ବଂଶ ଖାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) extinction all the members
বংশ খাওয়া of a family or species.
वंश खाना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆପଣାର ବଂଶର ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର
ମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଇବା—2. (figurative) To cause the destruction of one's family or Species.

[ଦ୍ର—ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ଯେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ 'ଡାଆଣୀ' ଅଛନ୍ତି; ସେମାନେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଖାଇଯାଆନ୍ତି ଓ ଘରଭିତରେ ଗୁଡ଼ହପଡ଼ିଆକୁ ଯାଇ ଗୁହ ଚରନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କ ବଂଶର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେମାନେ ଖାଇ ଯାଆନ୍ତି । କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ବଞ୍ଚି ଥାଇଁ ଥାଇଁ ତାର ପିତା, ମାତା, ସ୍ୱାମୀ, ପୁତ୍ରାଦି ମରିଗଲେ ଲୋକେ ବିଦ୍ରୂପୋକ୍ତିରେ କହନ୍ତି ସେ ତା ବଉଁଶକୁ ଖାଇଲାଣି ।]

ବଉଁଶ ଖିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ଗାଳି)—ଯେ ଆପଣାର ବଂଶକୁ ନାଶ କରେ ବା ବଂଶନାଶର କାରଣ ହୁଏ—
Bauṅśa khiā
(ବଉଁଶ ଖାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
বংশ খেকো
बंश सोषन
(a term of abuse) One who kills his family; one who causes or brings about the extinction of his family.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ବଞ୍ଚି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ତା ବଂଶର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ମୃତ ହୁଅନ୍ତି ତାକୁ ଗାଳିରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ବଉଁଶଖାଇ ବୋଲି କହନ୍ତି ।]

ବଉଁଶ ମରା—ଗ୍ରା. ବିଣ—୧ । ଯେ ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ବଂଶର ଲୋପ ସାଧନ କରେ—1. One who procures the death of his family members.
Bauṅśa marā
(ବଂଶମରା—ଅନ୍ୟରୂପ)
बंश सोषन
୨ । ଯେ ଆପଣା ଜାତୀୟ ଜୀବଙ୍କୁ ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ମରାଏ—2. One, who causes other members of his species to be killed by others.

ବଉଁଶମରା ଡାହୁକ—ଦେ. ବି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)— ଆପଣାର ଦଳୀୟ ବା ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ବିନାଶ ବା ଅନିଷ୍ଟ ଘଟାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Bauṅśamarā ḍāhuka
(ବଂଶମରା ଡାହୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
One who brings about the ruination of his own people.

[ଦ୍ର— ବ୍ୟାଧମାନେ ଡାହୁକ ଧରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଫାଶ ମେଲାଇ, ସେହି ଫାଶ ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ପଞ୍ଜୁରୀରେ ଗୋଟିଏ ପୋଷା ଡାହୁକ ରଖି ଦିଅନ୍ତି; ସେ ଡାହୁକର ରବ ଶୁଣି ଅନ୍ୟ ଡାହୁକମାନେ ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଆସି ବସିବାକ୍ଷଣି ସେ ଫାଶରେ ପଡ଼ି ବ୍ୟାଧର ହସ୍ତଗତ ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ଘଟଣାରୁ ଏ ଶବ୍ଦର ଏପରି ଲକ୍ଷଣାର୍ଥକ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ବଉ କଥା କହ—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ଶାଖାଶ୍ରୟୀ ବର୍ଗର ୧୨।୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳି ଲମ୍ବା କୋଇଲି ଜାତୀୟ ପକ୍ଷିବିଶେଷ—The brown cuckoo; Cuculus Micropterus.
Bau kathā kaha
বৌকথাকও
कोयल

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ରେ ଲୋମ ଅଛି; ପକ୍ଷ ଅପେକ୍ଷା ପୁଚ୍ଛ ଛୋଟ । ଏମାନେ କୋଇଲି ପରି ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ନୁହନ୍ତି; ପାଉଁଶିଆ ବେକ ଓ ସ୍କନ୍ଧ ଧୂସର, ପେଟ ଧଳା; ପୁଚ୍ଛାଗ୍ରରେ ଗୋଟିଏ କଳା ଡୋରି ଥାଏ । ଶୀତକାଳରେ ଏମାନେ ଏ ଦେଶରେ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମାନେ ବୋବାଇଲା ବେଳେ 'ବଉ କଥା କହ' ଏହିପରି କଳ୍ପ ଧ୍ୱନି ଶୁଣାଯାଏ । ଏମାନଙ୍କ ଡାକ ବସନ୍ତ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମ କାଳରେ ସକାଳ ସମୟରେ ଶୁଣାଯାଏ । ଏମାନଙ୍କ ଅଣ୍ଡା କୋଇଲିର ଅଣ୍ଡା ଅପେକ୍ଷା ଲମ୍ବା । ଏମାନେ କୋଇଲି ପରି ପରଭୃତ ।]

ବଉଦ(ଧ)—ଦେ. ବି. (ନାମ)—୧ । ବୌଦ୍ଧ ରାଜ୍ୟ; ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟିଏ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟ—1. Baudh; name of an Oriya State.
Bauda(dha)
(ବୌଦ, ବୌଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)
বোদ **बोद्**

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଖ୍ରୀ. ୯ମ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା—(ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ରିସର୍ଚ୍ଚ ସୋସାଇଟି ଜର୍ଣ୍ଣାଲ୍) । ଏ ରାଜ୍ୟରେ ଖ୍ରୀ. ୯ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ନିର୍ମିତ କେତେକ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ ମନ୍ଦିର ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ପରଶୁରାମେଶ୍ୱରଙ୍କ ମନ୍ଦିର ପରି କେତେଗୋଟି ମନ୍ଦିର ଅଛି । ରାଜାଙ୍କ ସିଂହଦ୍ୱାରର ବାହାରେ ଗୋଟିଏ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଆସନରେ ଆସୀନ ବୁଦ୍ଧ ମୂର୍ତ୍ତି ମଧ୍ୟ ଅଛି ।

ପ୍ରଥମେ ଏ ରାଜ୍ୟ ସମ୍ବଲପୁର ଗଡ଼ଜାତ ଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟରେ ଥିଲା, ତତ୍ପରେ ଓଡ଼ିଆ ଗଡ଼ଜାତ ମଧ୍ୟରେ ଗଣ୍ୟ ହେଲା । ଏବେ ଏହା ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ଷ୍ଟେଟ୍ସ୍ ଏଜେନ୍ସୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ରାଜ୍ୟ । ଏ ଆଦିମ ଅବସ୍ଥାରେ କନ୍ଧ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ସହସ୍ରାଧିକ ବର୍ଷ ତଳେ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏ ରାଜ୍ୟ ଅଧିକାର କରି ରାଜା ହୋଇଥିଲେ । ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବଂଶର ବଂଶଧରମାନେ କେତେକାଳ ରାଜତ୍ୱ କରି ଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ଏ ରାଜବଂଶୀୟମାନେ ଜଙ୍ଗଲ ଭାଙ୍ଗି ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରି ଥିବାରୁ ଏମାନଙ୍କର 'ଭଞ୍ଜ' ଉପାଧି ହୋଇଅଛି ।

(କୃପାସିନ୍ଧୁ. ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ)

ଏ ରାଜା ମାନଙ୍କର ସନ୍ତକ 'ମୟୂର'; ଏମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବଂଶୀୟ ।

(ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ) ।]

বাদল **बादल**
୨ । (ସଂ. ବାରିଦ) ଆକାଶରେ ଉଠାଇ ଥିବା ମେଘ ଖଣ୍ଡ—2. Cloud rising in the sky.

ଅପାଳକ ଦେଶକୁ ବଉଦ କଷ୍ଟେ ଲକ୍ଷେ ହେଙ୍କ । ତ୍ରୀ ।

୩ । (ସଂ. ବୌଦ୍ଧ) ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନବମ ବା ବୌଦ୍ଧାବତାର; କଳିଯୁଗରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ପୁରୀଠାରେ ଜଗନ୍ନାଥ ରୂପରେ ଅବତାର—3. The 9th. incarnation of Bishnu (viz as Lord Jagannātha at Puri in Orissa).
বৌদ্ধ **बौद्ध**

ବଉଦ ବୁଦ୍ଧ ଅବତାରେ,
ହରି ଜନ୍ମିଲେ ଏ ସଂସାରେ । ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଣ୍ଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।
ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗେ ଉତ୍ତର ପାର୍ଶ୍ୱେ ଦେଶ ମାଳଗିରି
ବଉଧରୂପେ ଦାରୁବ୍ରହ୍ମ ଯହିଁ ବଜେ ହରି । ପ୍ରାଚୀ. ତ୍ରିଭାପ. ଶଶିସେଣା ।

ବଉଦ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ବାରିଦ + ଉତ୍ଥାନ)— ଆକାଶରେ ମେଘ ଦେଖାଯିବା; ମେଘୋଦୟ—Clouds appearing in the sky; overcloudiness of the sky.
Bauda uṭhā (ṭhe)ibā
বাদল উঠা
बादल आना, बादल उठना

ବଉରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—Name of an aboriginal caste.
Baurā

ବଉଲ୍ ଖିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଫାଲ୍ଗୁନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଗ୍ରାମର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କ ଘରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଖିଆପିଆ ଉତ୍ସବ—A feast observed by every villager on the fullmoon of 'Phālguna.
Baul khiā

ବଉଳ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ମୁକୁଳ; ପ୍ରା. ମୁଉଡ଼)—୧ । ଅମ୍ବ ମୁକୁଳ—1. Mango bud.
Baula বকুল, বউল—**मंजर, बौर**

ଅମ୍ବ ବଉଳ ରଙ୍ଗଭାଳ, ସୁବେ ଲମ୍ବିଛ ବନମାଳ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । (ସଂ. ମୁକୁଳ) ଅମ୍ବ ବଉଳ ପରି ହେଣ୍ଡାଦାରିଆ ଫୁଲ—2. The flowers of certain trees, flowering in racemes or spikes; sessile flowers

୩ । (ସଂ. ବକୁଳ) ବକୁଳ ବୃକ୍ଷ; ବଉଳ ଗଛ—3. Mimusops Elengi.
मौलसिरी

୪ । ପରସ୍ପର ଆମ୍ବ ମୁକୁଳ ଦଆଦେଇ ହୋଇ ସୃଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁତା— 4. Friendship between two persons set up by exchanging mango buds.

[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଗଛର ଫୁଲ ଆମ୍ବଉଳ ପର ପେଣ୍ଡା ପେଣ୍ଡା ହେଲେ ତାକୁ ସେ ଗଛର ବଉଳ ବୋଲି କହନ୍ତି; ଯଥା; ଅମ୍ବଡ଼ା ।]

ବଉଳ ଅମାବ(ବା)ସ୍ୟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବକୁଳ ଅମାବାସ୍ୟା)—ପୌଷ
Baula amāba(bā)syā ମାସର ଅମାବାସ୍ୟା—The new-moon of the month of Pausha.
ବଉଳ ଅମାସ୍ୟା, ବଉଳଅମା(ମେ)ଇସା, ବଉଳ ଉଆଁସ } ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ
[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଅମ୍ବ ବଉଳ ପକାଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୃହସ୍ଥ ଯାଉ ବା ଶିଖ କର ଦେବପୂଜା କରନ୍ତି । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦେଉଳରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଉତ୍ସବ ହୁଏ ।]

ବଉଳ କୋଳି—ଦେ. ବି—୧ । ବଉଳ ଗଛର ଫଳ—
Baula koli 1. The fruit of Bakula tree.
बकुल कुल
मौलसिरीकाफल
[ଦ୍ର—ଏହାର କଞ୍ଚା ଫଳରୁ ଏକପ୍ରକାର ଅଠା ବାହାରେ ଓ ପାଚଲେ ଏ କୋଳ ଖାଇବାକୁ କଷାସ୍ୱମଧୁର ଲାଗେ ।]

୨ । (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) ବାହର ଭୁଣ୍ଡି—2. The pendant of any arm-ornament resembling the Bakula fruit.

ବଉଳ ଝରା—ଦେ. ବି—ରଥ ଓ ରାଜପ୍ରାସାଦରେ ମଣ୍ଡିତ ବକୁଳ ଫୁଲର
Baula jharā ମାଳା ଆକାରର ଝୁଲା —A decoration done in cars and buildings representing wreaths of Bakula flowers; a decoration representing a festoon.
(ବଉଳା ଝରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଉଳ ପା(ବା)ଟ—ଦେ. ବି—ବିବାହ ବେଳେ କନ୍ୟା ପିନ୍ଧିଥିବା ହଳଦିଆ
Baula pā(bā)ṭa ପାଟ—A piece of yellow cloth having broad yellow borders, used at the time of marriage by the bride.
घोघटकी साढ़ी
[ଦ୍ର—ବରର ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗା ଯୋଡ଼ିକୁ ପାଟ ବୋଲାଯାଏ । ପାଟର ଗୁଦରର ଗୋଟିଏ କୋଣ ସଙ୍ଗେ ବଉଳବାଟର ଗୋଟିଏ କାନ୍ଧ ଗଣ୍ଠା ହୁଏ; ଏ ଗ୍ରନ୍ଥିକୁ ଗଣ୍ଠାଲ କହନ୍ତି ।]

ବଉଳ ମାଳ(ଳା)—ଦେ. ବି—୧ । ବକୁଳ ଫୁଲର ମାଳା—
Baula māla(lā) 1. A wreath of Bakula flowers.

୨ । ଏକପ୍ରକାର ବାଦାମୀ ପାଣ୍ଡିଆ କଳା ପଥର—
2. A kind of brown spotted granite.

୩ । ଏକପ୍ରକାର ଧାନର ନାମ—3. Name of a kind of paddy growing in clusters.

[ଦ୍ର—ଏ ଧାନ ପେଣ୍ଡା ପେଣ୍ଡା ହୋଇ ଫଳେ ଓ ବଉଳ ଫୁଲ ପରି ଦେଖାଯାଏ ।]

ବଉଳ ମାଳି—ଦେ. ବି—ବଉଳ ଫୁଲର ମାଳା ପରି ଏକଜାତୀୟ ଦଳ—
Baula māli A kind of water-weed resembling a Bakula-garland.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବେସନରେ ତିଆର ହୋଇଥିବା ଏକପ୍ରକାର ତେଲ ବା ଘିଅରେ ଛଣା ପିଠା—A kind of small pastry cake fried in ghee or oil.

ବଉଳା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବକୁଳ)—୧ । ବକୁଳ ପୁଷ୍ପର
Baulā ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ; ଯେଉଁ ଧଳା ବଳଦ ବା ଗାଈଙ୍କର ମୁଣ୍ଡର ଲୋମ ବଉଳ ଫୁଲ ପରି ଈଷତ୍ ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ପାଣ୍ଡୁର—
1. (white cattle) Having brown furs on the head.

୨ । ବକୁଳ ପୁଷ୍ପ ପରି—
2. Resembling the Bakula flower.

ବି—୧ । (ଆମ୍ବଗଛ ଆଦି) ମୁକୁଳିତ ହେବା; ମୁକୁଳୋଦ୍ଗମ—
1 Budding (of trees like the mango).

୨ । ବଉଳୀ ୧ (ଦେଖ)—2. Bauli 1 (See)

୩ । ବକୁଳ ଫୁଲ ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ବଳଦ ଓ ଗାଈଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—3. A name given to chestnut coloured cattle.

ବଉଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବଉଳିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Baulā(le)ibā (The causative form of Baulibā).
ବୃକ୍ଷକୁ ମୁକୁଳିତ କରାଇବା —
To cause a tree to put forth buds.

ବଉଳା ଗାଈ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପୁରାଣପ୍ରସିଦ୍ଧ କାମଧେନୁର ନାମ—
Baulā gāi The mythological cow, which was said to give as much milk as was required by her posessor at any time, and which had the power of granting boons.

ବଉଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ମୁକୁଳ)—୧ । (ଆମ୍ବ ଆଦି ଫଳ ବୃକ୍ଷ)
Baulibā ମୁକୁଳିତ ହେବା—1. To bud forth; to bloom; to blossom forth.
बकुल धरा बौरना; मंजरना
ପୁଷ୍ପିତ ଯାହା ବାଲ୍ୟକୁ ବଉଳ
ରୂପ-ପୁଷ୍ପ ଗନ୍ଧ ନାନିଷେ ମଉଳ । ରାଧାନାଥ, ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ ।

(ମାଛ) ଭେସେ ଉଠା
अलगना
(ବଉଳିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । (ସଂ. ବକୁଳ) (ପୋଖରୀର ପାଣି ଗରମ ହେବାରୁ କିମ୍ବା ବିଷାକ୍ତ ହେବାରୁ ପୋଖରୀରେ ଥିବା ମାଛମାନେ) ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଉପରକୁ ଭାସି ଉଠିବା ଓ ଶେଷରେ ମରିବା—2. (said of fishes in a pond) To float in large numbers on the surface water which becomes heated in summer or beoomes otherwise poisoned.

୩ । (ଖରା ଖାଇ ଯୋଗୁଁ ମାଟି) ଫୁରୁସିଯିବା—3. (said of the soil) To become pulverised by the effect of the sun's rays.

ବଉଳୀ—ଦେ. ବିଣ—ବଉଳା (ଦେଖ)
Bauli Baulā (See)

ବି—୧ । ପଲଙ୍କ ଓ ଚଉକି ଆଦିର ବାଡ଼ରେ ବସା ଯାଇଥିବା ଗୁନ୍ଦ ହୋଇଥିବା ଲମ୍ବ କାଠି—1. Slender and tube-like railings put on the side-frame of chairs and bedsteads.
बंडेली कठहराखुँटी

୨ । ନଖମୂଳ ଓ ଚମ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସରୁଆ ଧଡ଼ି ଚମ—
मान. 2. Thin stiff narrow strip of skin at the root of finger nails.

୩ । କାଉଁକ ପାସିଆ—3. A kind of earing for the upper part of the ear.

୪ । (ଜାହାଜିଆ ଭାଷା) ଡଙ୍ଗାର ବାହାରକୁ ବାହାରଥିବା ଅଗ ମଙ୍ଗର ମୁନିଆଁ ମୁହଁ—4. The pointed end of the prow of a boat.

ବଏ—ଦେ. ବ. (ମହାଜନୀ ଖାତା) (ସଂ. ବ୍ୟୟ; ପ୍ରା. ବଅ)—୧ । ବ୍ୟୟ; ଖରଚ—1. Expenditure; debit.
Bae ଖୟଚ **खर्च**
(ଅୟ, ପଇଠ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ହିସାବ ବହିର ଖରଚ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଅଂଶ—2. The debit side of an account.
ବ୍ୟୟ **व्यय** ୩ । ମହାଜନଠାରୁ ଋଣ ବା ଦୋକାନୀଠାରୁ ଜାଇ ସଉଦା ନେବା—3. Taking of money or things on credit; borrowing.

ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—୧ । ଚାକର ଟୋକା—
1. Boy-servant.
୨ । ସାହେବଙ୍କ ଚାକର —
2. Servant (of Europeans).

ବଏ(ୟ)କଟ୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଇଂ. ବଏକଟ୍)—ସମାଜରୁ ବହିଷ୍କୃତ; ଏକଘରିଆ—
Bae(ya)kat
ବୟକଟ **बयकट** Outcasted; boycotted
ବ—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଜାତିଆ ବା ଏକଘରିଆ କରିବା—Boycotting; outcasting.

ବଏ କବଲା—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବୈକବାଲା)—ବିକ୍ରୟ ପତ୍ର—
Bae kabalā ବୟ କବାଳା **बै कबाला** Deed of sale.
(ବଇ କବଲା, ବଏ କବାଲା, ବୈକବ[ବା]ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଏ(ୟ) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ ବ୍ୟୟ)—
Bae(ya) kariba ୧ । ବ୍ୟୟ କରିବା—1. To spend.
ଲଓୟା ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଟଙ୍କା ନେବା—
लेना 2 To take money.
[ଦ୍ର—ଖାତକ ମହାଜନଠାରୁ ଟଙ୍କା ବଏ କରେ ।]
୩ । ଅପଣା ପ୍ରାପ୍ୟ ବାବଦକୁ ଅଗଉଁସ ଟଙ୍କା ନେବା—
3. To take advance towards one's account.
୪ । ଦୋକାନୀଠାରୁ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଧାରରେ ନେବା—
4. To take commodities from a shop-keeper on credit.

ବଏଡ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ) (ନାମ)—କେମ୍ବ୍ରିଜ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର
Baed ଜଣେକ ସଂସ୍କୃତଜ୍ଞ ଇଂରାଜ ପଣ୍ଡିତ—Boyd; name of a Sanscrit scholar of the Cambridge university.
[ଦ୍ର—ଏ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ ଓ ଅଭିଧାନ ଓ ବ୍ୟାକରଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅନେକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ ।]

ବଏ ନାମା—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବୈନାମାହ୍)—୧ । ବିକ୍ରୟ ପତ୍ର—
Bae nāmā 1. Deed of sale.
ବୟ ନାମା ୨ । ଅଦାଲତରେ ନିଲାମ ହୋଇଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ
बैनामा ଅଦାଲତଙ୍କ ମୋହରଯୁକ୍ତ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍—
2. A certificate of sale signed by the court.

ବଏ ପଇ(ଏ)ଠ—ଦେ ବ. (ମହାଜନୀଖାତା) (ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର ଶବ୍ଦ;
Bae pai(e)ṭha ସଂ. ବ୍ୟୟ; ପ୍ରବିଷ୍ଟ)—
୧ । ଟଙ୍କା ଅଦାନପ୍ରଦାନ; ବ୍ୟୟ ଓ ଅୟ—
ଦେନ ଲେନ 1. Taking money and paying back;
जमा खर्च credit and debit.
୨ । ମହାଜନୀ ହିସାବଖାତାରେ ଅୟ ଓ ବ୍ୟୟ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଅଂଶ ମାନ; ଜମା ଖରଚ—2. The credit and debit sides of an account book.

ବଏ ବାଦ୍—ଦେ. ଅ (ମହାଜନୀଖାତା) (ସଂ ବ୍ୟୟ+ଆ. ବାଦ୍)—ବ୍ୟୟ
Bae bād ବା ଖରଚ ବାଦ୍ ଯାଇ—After deducting the expenses; minus the expenses.

ବଏ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଗାଈ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ତ୍ରୀ ପଶୁ) ବୃଷାଦିର ସଙ୍ଗମ-
Bae jibā ଲାଭ କରିବା—4. To be crossed with a
ପାଲ୍ ଯାଓୟା bull (said of a cow).
बाहना, वहाना ୨ ।(ପଶୁ)ଗର୍ଭଧାରଣ କରିବା—2. To conceive.

ବଏରାଗୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବଇରାଗୀ; ବାବାଜୀ—
Baerāgi A male recluse.
(ବଇରାଗେନ୍, ବଏରାଗେନ୍—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଏଲ୍—ଦେ. ବ. (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ) —ବଳଦ—
Bael ବଏଲ **बैल** Bullock.

ବଏଲ(ଲା)ର୍—ବୈଦେ ବ. (ଇଂ)—ବାଷ୍ପଚାଳିତ ଇଞ୍ଜିନରେ ଯେଉଁ
Baela(lā)r ଆଧାରରେ ପାଣି ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ଅଗ୍ନିତାପରେ
ବୟଲାର ବାଷ୍ପରେ ପରିଣତ ହେଉଥାଏ—The boiler
बयलार of a steam engine.

ବଏ ସ୍କାଉଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ବାଳଚର; ଦେଶସେବା ଓ ଜନ-
Bae skāuṭ ସେବା ପାଇଁ ଗଠିତ ଅଧୁନିକ ଶିଶୁଦଳର ସଭ୍ୟ—
ବଏ ସ୍କାଉଟ **बय स्काउट** Boy scout.
[ଦ୍ର—ଲର୍ଡ ବାଡେନ୍ ପଓ୍ୱେଲ୍ ନାମକ ଜଣେ ଇଂରାଜ ଏହି ପ୍ରଥାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ । ଏଥିରେ ନିଯୁକ୍ତ ବାଳକମାନେ ରାଜାଙ୍କର, ଦେଶର ଓ ଲୋକସମାଜର ସେବା କରିବା ବ୍ରତ ଅବଲମ୍ବନ କରନ୍ତି ।]

ବଂ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ବମ୍ (ଦେଖ)
Bam Bam (See)

ବଂ ବଂ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ମହାଦେବଙ୍କ ନିକଟରେ ସ୍ତୁତି
Bam bam କରିବା ବେଳେ ଉଚ୍ଚାରିତ ଧ୍ୱନି—
ବୋମ୍ ବୋମ୍ A sound made while offering prayer
बम् बम् (ବଂ ଭୋଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) to Siba.

ବଂକ୍ଷଣ—ସଂ. ବ—କୋଉଁଗାଡ଼; ଜଙ୍ଘସନ୍ଧି; ତଳପେଟ ଓ ଜଙ୍ଘ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସନ୍ଧି
Bamkshaṇa Groin; the pubic and iliac region of the body; the inguen.

ବଂଶ—ସଂ. ବ—(ବମ୍ ଧାତୁ=ବମନ କରିବା+କର୍ମ. ଶ)—
Bamśa ୧ । ପରିବାର; କୁଳ—1. Family; race.
୨ । ଗୋତ୍ର; ଗୋଷ୍ଠୀ; ବର୍ଗ—
2. Species; line; lineage; genus.
୩ । ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି—3. Children; offspring.

୪ । କୁଳପରମ୍ପରା—4. Successive generations.

୫ । କୁଳର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ଓ ଉତ୍ତର ପୁରୁଷଗଣ—
5. Ancestors and descendants of a family.

୬ । ସମୂହ—6. All; collection; multitude.

୭ । ଏକଜାତୀୟ ବହୁ ଜୀବ—7. A number of animals of the same species.

୮ । ପୁତ୍ରପୌତ୍ରାଦି; ଭବିଷ୍ୟତ୍ ବଂଶଧର—8. Descendants.

୯ । ଗର୍ବ—9. Pride; hauteur.

୧୦ । ନାସାରନ୍ଧ୍ର; ନାକ ବିବର—10. Nostril.

୧୧ । ଗୃହର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକାଷ୍ଠ; ଘରର ଚାଳର ମଥାନ ଉପରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଖେଣୀ—11. The uppermost long beam on the ridge of a thatch.

୧୨ । ପୃଷ୍ଠଦଣ୍ଡ; ମେରୁଦାଣ୍ଡ—12. Backbone.

୧୩ । (ବନ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଶ)—ବାଉଁଶ—
13. Bamboo.

୧୪ । ବଂଶୀ—14. Flute made of bamboo.

ବଂଶ ଉଚ୍ଛ(ଚ୍ଛ)ନ(ନ୍ନ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଂଶୋଚ୍ଛେଦ)—ମୃତ୍ୟୁଦ୍ୱାରା ବଂଶକ୍ଷୟ;
Baṁśa uchchha(chha)na(nna) ବଂଶନାଶ—Death of the members of a family by death from starvation, curse or other causes; extinction of a family.
বংশউৎসন্ন
বংশনাশ

ବଂଶ ଉଜ୍ଜ୍ୱ(ଜ୍ଜ, ଜ)ଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଂଶୋଜ୍ଜ୍ୱଳ)—ପରିବାରର
Baṁśa ujjwa(jja, ja)ḷa ଗୌରବ ବୃଦ୍ଧି—The addition to the glory of a family.
ଦେ. ବିଣ—ବଂଶର ଗୌରବ ବର୍ଦ୍ଧକ—Adding to the glory of a family.

ବଂଶକ—ସଂ. ବି—(ବଂଶ + କ)—୧ । ବାଉଁଶ ପତ୍ର—
Baṁśaka 1. Bamboo leaf.
୨ । କନ୍ଦାସିଆ ଅଖୁ—2. A kind of sugarcane; Saccharum Officinarum.
୩ । ବାଉଁଶପତିଆ ନାମକ ମାଛ—3. A kind of small thin scaleless fresh-water-fish.

ବଂଶ କର୍ପୂର—ସଂ. ବି—ବାଉଁଶ ଗଛର ପବ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଏକପ୍ରକାର
Baṁśa karpūra ନୀଳାଭଶ୍ୱେତ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଓ କଠିନ ଦ୍ରବ୍ୟ—
ବଂଶକ୍ଷୀରୀ, ବଂଶଜା, ବଂଶରୋଚନା, ବଂଶଲୋଚନ, ବଂଶଲୋଚନା, ବଂଶଶର୍କରା (ଅନ୍ୟରୂପ) The manna of bamboo; a silicious deposit found inside the bamboo; Tabashir
[ଦ୍ର—ଏହା କଷାୟ ମଧୁରରସ; ଶୀତଳ, ରୁକ୍ଷ, ପୁଷ୍ଟିକର, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ପିତ୍ତନାଶକ ଓ ଜ୍ୱର, ଶ୍ୱାସ, କାସ, ପାଣ୍ଡୁ, କୁଷ୍ଠ, ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର ଆଦି ପୀଡ଼ାର ଉପଶମକାରକ । ସବୁ ବାଉଁଶରେ ବଂଶକର୍ପୂର ଜନ୍ମେ ନାହିଁ । ସମୟେ ସମୟେ କେତେକ ବାଉଁଶ ମଧ୍ୟରୁ ନିର୍ଯ୍ୟାସରୂପେ ଏକପ୍ରକାର ମିଠାବସ୍ତୁ ବାହାରେ, ଏହାକୁ 'ବଂଶଶର୍କରା' ବୋଲାଯାଏ ଓ ଏହା ମଧ୍ୟ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ପିଂଗା, ବଂଶୀ, ତୁଗାକ୍ଷୀରୀ, ତୁଙ୍ଗା, ତୁଗା, ଶୁଭ୍ରା, ତ୍ୱକ୍କ୍ଷୀରୀ, ଶୁକ୍ଲା, ଶୁଭ୍ରା, ବୈଣବୀ, କ୍ଷୀରିକା, ରୋଚନା, ତବକ୍ଷୀର ।
বংশলেচন
वंशलोचन
ଗୁ. ବଂଶକପୁର
ଫା. } ତବାଶୀର
ଅ. }
(ବାଉଁଶକପୂର—ଅନ୍ୟ ନାମ)

ବଂଶ କ୍ରମ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+କ୍ରମ)—୧ । ବଂଶପରମ୍ପରା;
Baṁśa krama ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମ; ଧାରାବାହିକ ବଂଶଧରଗଣ—
1. A family from generation to generation successive generations.
୨ । ବଂଶଧରମାନଙ୍କ ଧାରାବାହିକ ଉଲ୍ଲେଖ—
2. Genealogy.
୩ । କୁର୍ସିନାମା; ବଂଶବୃକ୍ଷ—
3. A genealogical tree; pedigree.

ବଂଶ କ୍ଷୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+କ୍ଷୟ)—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର
Baṁśa kshaya ସମୂଳ ବିନାଶ—1. Eradication.
ବଂଶ ଧ୍ୱଂସ, ବଂଶ ନାଶ (ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବଂଶର ବିନାଶ; ପରିବାରସ୍ଥ ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ; ପରିବାରରେ ଆଉ କେହି ବଞ୍ଚି ନ ରହିବା ଅବସ୍ଥା—2. Death of all the members of a family; extinction of a family; extinction of a species.

ବଂଶ ଗୌରବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ + ଗୌରବ)—୧ । ଆପଣା
Baṁśa gauraba କୁଳର ସମ୍ମାନ—1. The glory of one's family.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କୀର୍ତ୍ତିଦ୍ୱାରା ବଂଶୋଜ୍ଜ୍ୱଳକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Adding to the glory of one's family or race.

ବଂଶ ଚରିତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ + ଚରିତ)—କୌଣସି କୁଳରେ
Baṁśa charita ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଜୀବନ ବୃତ୍ତାନ୍ତ; ବଂଶର ଇତିହାସ—The history of a family.
ବିଣ.—ବଂଶର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଆଚରିତ (ରୀତି)—
(practice) Followed by the members of a family.
(ବଂଶାନୁଚରିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଂଶ ଚରିତ୍ର—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ଚରିତ୍ର)—୧ । କୌଣସି
Baṁśa charitra ବଂଶଜାତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଆଚରଣ—1. The general character of the members of a family.
(ବଂଶାନୁଚରିତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । କୌଣସି ବଂଶର ଧାରାବାହିକ ବିଶିଷ୍ଟତା—2. The traditional characteristic of a family.
ଗ୍ରା. ବି.—ବଂଶ ଚରିତ (ଦେଖ)
Baṁśa charita (See)

ବଂଶଜ—ସଂ. ବିଣ. (ବଂଶ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । କୌଣସି
Baṁśaja ବଂଶରୁ ଜାତ; ବଂଶୀୟ—1. Born of a family; descended from a family.
(ବଂଶଜା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ସଦ୍‌ବଂଶଜ; କୁଳୀନ; ସତ୍‌କୁଳପ୍ରସୂତ—2. Born of a high family; of a respectable famil

ବଂଶଜା—ସଂ. ବି.—୧ । ବଂଶ କର୍ପୂର (ଦେଖ)
Bamsajā 1. Bamsa karpūra (See)
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବଂଶଜର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
2. The feminine of 'Bamsaja.

ବଂଶ ଧର—ସଂ. ବି. (ବଂଶ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bamsa dhara ୧ । କୌଣସି ବଂଶରେ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. The scion of a family.
୨ । ଯେ ବଂଶ ରକ୍ଷା କରେ—2. One who maintains or continues a family.
୩ । ବଂଶ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ବ୍ୟକ୍ତି—3. Founder of a line or family.
୪ । ସନ୍ତାନ—4 Issue; offspring.

ବଂଶ ନାଳିକା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ନାଳିକା)—
Bamsa nālikā ୧ । ବାଉଁଶ ନଳ—1. A tube of bamboo.
୨ । ବାଉଁଶର ବଂଶୀ—2. A flute made of bamboo.

ବଂଶ ନିପାତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ନିପାତ)—
Bamsa nipāta ୧ । ସମୂଳ ବିନାଶ—1. Eradication.
୨ । କୌଣସି ବଂଶର ସମସ୍ତ ଜୀବଙ୍କର ହତ୍ୟା ବା ବିଲୋପ—
2. The destruction or extinction of a species.

ବଂଶ ପତ୍ର—ସଂ. ବି.—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ବଂଶ+ପତ୍ର)—ବାଉଁଶ ଗଛର ପତ୍ର—
Bamsa patra 1. The leaf of bamboo plant.
୨ । ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—2. A kind of grass.

ବଂଶ ପତ୍ରକ—ସଂ. ବି. (ବଂଶ ପତ୍ର+ସାଦୃଶ୍ୟାର୍ଥେ. କ)—
Bamsa patraka ୧ । ବାଉଁଶପତ୍ରିଆ ମାଛ—
1. A kind of small thin fish.
୨ । ନଳ ଗଛ—2. A sort of reed.
୩ । ଧଳା ଆଖୁ—3. The white variety of sugar-cane.

ବଂଶ ପତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. (ବଂଶ ପତ୍ର+ଈ)—ବାଉଁଶ ପତ୍ର ପରି ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ
Bamsa patri ଏକପ୍ରକାର ତୃଣ—A kind of grass with
(ବଂଶ ଦଳା—ଅନ୍ୟରୂପ) large leaves resembling those of bamboo.

ବଂଶ ପରମ୍ପରା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ପରମ୍ପରା)—
Bamsa paramparā ବଂଶକ୍ରମ; ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମ—
Successive generations in a family.

ବଂଶ ପରମ୍ପରା କ୍ରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବଂଶର ଏକ ପୁରୁଷରୁ ଅନ୍ୟ
Bamsa paramparā krame ପୁରୁଷକୁ, ଏହିପରି ଧାରାରେ;
বংশ পরম্পরা ক্রমে ବଂଶାନୁକ୍ରମେ—From generation;
वंश परंपरा क्रमसे to generation; for generations in the course of successive generations.

ବଂଶ ପରମ୍ପରାଗତ—ସଂ. ବିଣ. (୨ୟା ତତ୍; ବଂଶପରମ୍ପରା+ଗତ; କିମ୍ବା
Bamsa paramparāgata ୭ମୀ ତତ୍; ବଂଶପରମ୍ପରା+ଆଗତ)—ବଂଶପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ଚଳି ଆସୁଥିବା (ରୀତି ବା ବିଷୟ)—(a custom) Observed or obtaining in a family from generation to generation.

ବଂଶ ବର୍ଦ୍ଧନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ବର୍ଦ୍ଧନ)—
Bamsa barddhana ୧ । ବଂଶସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସଂଖ୍ୟାବୃଦ୍ଧି—
1. Increase in a family.
୨ । ବଂଶର ଉନ୍ନତି—2. Improvement of a family.
ବିଣ. (ଉପପଦ ସମାସ)—ବଂଶର ବୃଦ୍ଧି ବା ଉନ୍ନତିକାରୀ—
Causing improvement or adding to the glory of a family.

ବଂଶ ବୀଜ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ବୀଜ)—
Bamsa bija ୧ । ବାଉଁଶ ଗଛର ଧାନ ବା ଚାଉଳ—
1. Bomboo seeds.
୨ । କୁଳର ହେତୁ; ବଂଶର ଆଦି ପୁରୁଷ—
2. The founder of a family.

ବଂଶ ବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ବୃଦ୍ଧି)—୧ । ବଂଶର ଉନ୍ନତି-
Bamsa bruddhi 1. Improvement of a family.
୨ । ବଂଶର ବିସ୍ତାର; ସନ୍ତାନସନ୍ତତିଙ୍କ ସଂଖ୍ୟାବୃଦ୍ଧି—
2. Increase of a family by additions or by births.

ବଂଶ ମରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବଂଶ+ମାରକ)—
Bamsa marā (etc) ବଉଁଶମରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Baunsa marā etc (See)

ବଂଶ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ମର୍ଯ୍ୟାଦା)—
Bamsa marjyādā ୧ । ବଂଶର ମହତ୍ତ୍ୱ; କୁଳ ଗୌରବ-ବଂଶରେ ଚଳି ଆସୁଥିବା ସମ୍ମାନ; ଆଭିଜାତ୍ୟ—
1. Family dignity; respectability of a family.
୨ । କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ବା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବଂଶର ପ୍ରାପ୍ୟ ସମ୍ମାନ—
2. Honour or respect due to a high family.

ବଂଶ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବଂଶର ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବା
Bamsa māribā ଜୀବଙ୍କୁ ନାଶ କରିବା—To destroy
(ବଂଶ ନିପାତ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) every member of a
বংশ মারা वंश मारना a family or race.
(ଯଥା—ଆମ ଗ୍ରାମରେ ବିଦେଶିଆ ଲୋକମାନେ ଆସି ବଣ୍ଢୀରଙ୍କ ବଂଶ ମାରି ଦେଲେଣି ।)
୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ନିର୍ମୂଳ ବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଲୋପ କରିବା; ସମୂଳ ବିନାଶ କରିବା—2. To eradicate or destroy a thing or its species.

ବଂଶ ମାହାତ୍ମ୍ୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବଂଶର ମହତ୍ତ୍ୱ—
Bamsa māhātmya Family greatness or dignity.

ବଂଶ ରକ୍ଷା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ରକ୍ଷା)—୧ । କୌଣସି
Bamsa rakshā ବଂଶକୁ ଖାଦ୍ୟାଦିଦ୍ୱାରା ବଞ୍ଚାଇବା—
1. Maintaining a family.
୨ । ପୁତ୍ରୋତ୍ପାଦନଦ୍ୱାରା ବଂଶକୁ ଲୋପ ମୁଖରୁ ରକ୍ଷା କରିବା—
2. Preservation of a family by bringing forth offspring

ବଂଶ ଲତା—ସ. ବି. (ଅଧୁନାକ ପ୍ରୟୋଗ; ରୂପକ; ବଂଶ + ଲତା)—
Bamśa latā ୧ । ବଂଶାବଳୀ; କୁର୍ସିନାମା—1. Genealogy; pedigree.
୨ । ରକ୍ତସମ୍ପର୍କ—2. Blood relation.

ବଂଶଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଲଇଅ) ବି. (ତୁଳ. ହି. ବସୁଲା)—
Bamśalā ବଢ଼େଇଙ୍କ ବାଇସି—Carpenter's axe; adze.

ବଂଶ ଲୋପ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ + ଲୋପ)—୧ । ବଂଶ କ୍ଷୟ (ଦେଖ)
Bamśa lopa 1. Bamśa kshaya (See)
(ବଂଶ ନିପାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବଂଶଧରଙ୍କ ଅଭାବରୁ କୁଳର ଲୋପ—
2. Extinction of a family or race (on account of the non-survival or death of all the members thereof).

ବଂଶ ଶର୍କରା—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବଂଶ+ଶର୍କରା)—ବାଉଁଶଗଛ ମଧ୍ୟରୁ
Bamśa śarkarā ଜାତ ହେବା ଏକପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟ ନିର୍ଯ୍ୟାସ—Manna of bamboo; a sweet juice exuded from bamboo.

ବଂଶ ଶଲାକା—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ + ଶଲାକା)—ବାଉଁଶ
Bamśa śalākā କାଠି—A long thin rod or stake of bamboo

ବଂଶସ୍ଥ—ସ. ବିଣ. (୭ମୀ ତତ୍; ବଂଶ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବଂଶରେ
Bamśastha ଥିବା—Included in a family; staying in a family.
ବି—ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
Name of a Sanscrit metre.

ବଂଶସ୍ଥବିଲ—ସ. ବି—ଦ୍ୱାଦଶାକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
Bamśasthabila Name of a metre of 12 syllables.

ବଂଶ ହୀନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ତତ୍; ବଂଶ+ହୀନ)—ନିର୍ବଂଶ;
Bamśa hīna ଯାହା ବଂଶରେ କେହି ସନ୍ତାନ ନ ଥାନ୍ତି—
(ବଂଶବିହୀନ, ବଂଶରହିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) Issueless; without posterity.

ବଂଶା—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବି. (ସ. ବଂଶ=ବାଉଁଶ)—ଘରର ରୁଅ—
Bamśā Rafter of a thatched house.

ବଂଶାଙ୍କୁର—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ଅଙ୍କୁର)—ବାଉଁଶ ଗଜା;
Bamśāṅkura ବାଉଁଶ କରଡ଼ି—The young shoots of bamboo.

ବଂଶାଚାର—ସଂ ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ବଂଶ + ଆଚାର)—କୁଳାଚାର—
Bamśāchāra Family custom; observances or practices obtaining in or followed by a family from generation to generation.

ବଂଶାନୁକଥା—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ + ଅନୁକଥା)—
Bamśānukathā ବଂଶ ଚରିତ (ଦେଖ)
(ବଂଶାନୁଚରିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) Bamśa charita (See)

କହିଲି ବଂଶାନୁକଥା ମନ ଦେଇ ଶୁଣ । ପ୍ରାଚୀ- ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

ବଂଶାନୁକ୍ରମ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ଅନୁକ୍ରମ)—ବଂଶ-
Bamśānukrama ପରମ୍ପରା; ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମ—A family through its successive generation.

ବଂଶାନୁକ୍ରମିକ—ସ. ବିଣ. (ବଂଶାନୁକ୍ରମ + ଇକ)—ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ
Bamśānukrmika ଚାଲି ଆସୁଥିବା—Observed in a family for successive generations.

ବଂଶାନୁକ୍ରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସ. ବଂଶାନୁକ୍ରମେଣ)—ବଂଶପରମ୍ପରା
Bamśānukrame ଅନୁସାରେ—Through successive generations.
বংশানুক্রমে **वंशानुक्रमसे**

ବଂଶାନୁଗତ—ସ. ବିଣ. (୨ୟା ତତ୍; ବଂଶ + ଅନୁଗତ)—
Bamśānugata ୧ । ବଂଶପରମ୍ପରାଗତ—1. Handed down from generation to generation.
୨ । କୌଣସି ବଂଶରେ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—
2. Established by the family traditions; permanently rooted in a family.

ବଂଶାବଳି(ଳୀ)—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ + ଆବଳି)—କୁର୍ସିନାମା;
Bamśābali(lī) ଯେଉଁ ଚିତ୍ରରେ ବା ତାଲିକାରେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଜନ୍ମିଥିବା ବଂଶଧରମାନଙ୍କର ବିବରଣ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଥାଏ—A genealogical tree; pedigree or family line; genealogy.

ବଂଶି—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ବଂଶୀୟ)—ବଂଶୀୟ (ଦେଖ)
Bamśi Bamśiya (See)

ବୋଲନ୍ତି ଶୁକ ବ୍ରହ୍ମଋଷି
ଶୁଣ ହୋ ରଜା କୁରୁବଂଶି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବଂଶିକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଂଶ+ସଞ୍ଜାତାର୍ଥେ. ଇକ)—ବଂଶୀୟ;
Bamśika ବଂଶଜାତ—Relating to or belonging to a family; born of a family.
(ବଂଶିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ବି—୧ । ଅଗୁରୁ—1. Agallochum.
୨ । କଳା ଆଖୁ (ହି. ଶ.)—
2. The black variety of sugar-cane.
ଦେ. ବିଣ—କୁଳୀନ—Born of a high family.

ବଂଶିକ ରାଜା ମାନସ ମଧ୍ୟରୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ସାରମ ଅସ୍ତ୍ରବନ୍ତେ ବରଣନ୍ତେ
ଉପ୍ରାନ୍ତ ନେଲେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଂଶିକା—ସଂ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବଂଶିକ + ଆ)—ବଂଶିକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Bamśikā The feminine of Bamśika.
—ସ. ବି—୧ । (ବଂଶ + କ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ବଂଶୀ—
1. Flute; fife.
୨ । ପିପ୍ପଳୀ (ହି. ଶ.)—2. Long pepper.
୩ । ଅଗୁରୁ କାଠ (ହି. ଶ.)—
3. Agallochum wood.

ବଂଶିନୀ—ଦେ. ବି—ବଂଶୀ—
Bamśinī Flute.

ମୃଗରବ ମୋହନ ବଂଶିନୀ ସ୍ୱର । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ବଂଶୀ—ସ. ବି (ବଂଶ + ଈ; ଏହା ବାଉଁଶ ନଳରେ ତିଆରି ହେବାରୁ)—
Bamśī ୧ । ବଇଁଶୀ; ମୁରଲୀ; ବେଣୁ—
1. Flute; fife; pipe.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଯେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ବଂଶୀନାଦ ଶୁଣିଲେ କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ ଉଚ୍ଚାଟନ, ସ୍ତମ୍ଭନ, ବଶୀକରଣ ଓ ମୋହନ ଏହି ଚାରି ଅବସ୍ଥା ଜାତ ହୁଏ । ଏହି ଅବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ଗୋପକନ୍ୟାମାନଙ୍କର ଚତୁର୍ବିଧ ଶ୍ରେଣୀ-ବିଭାଗ କରାହୋଇଅଛି । ଯଥା—ବେଦକନ୍ୟା, ଦେବକନ୍ୟା, ମୁନିକନ୍ୟା ଓ ବ୍ରଜକନ୍ୟା ।

ପ୍ରଥମ ବଂଶୀ ଉଚ୍ଚାଟନ, ପ୍ରକାଶ ବେଦକନ୍ୟାଗଣ ।
ସ୍ତମ୍ଭନକାଦେ ବଂଶୀ ଶୁଣି, ଉଦିତ ଦେବତା ନନ୍ଦନୀ ।
ବଶୀକରଣ ନାଦ ବଂଶୀ, ଚହୁଁ ସମ୍ଭୂତ ମୁନି ଅଂଶୀ ।
ମୋହନନାଦେ ଯେ ମୁରଲୀ, ଚହୁଁ ବଢିତ ବ୍ରଜବାଳୀ—
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ବଂଶୀ ଦୁଇ ପ୍ରକାର; ଏକ ପ୍ରକାର ବଂଶୀର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡର ରନ୍ଧ୍ରରେ ଫୁଙ୍କିବାକୁ ହୁଏ ଓ ଅନ୍ୟ ବଂଶୀର ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଛିଦ୍ରକୁ ଓଠ ପାଖେ ସ୍ପର୍ଶ କରି ସେ ରନ୍ଧ୍ରରେ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ଭାବରେ ଫୁଙ୍କିବାକୁ ହୁଏ ।]

୨ । ବଂଶଲୋଚନ (ହି. ଷ.)—2. Bamboo manna

୩ । ୪ କର୍ଷ ପରିମାଣ ବିଶେଷ (ହି. ଷ.)—
3. A unit of weight of 4 karshas.

ବଂଶୀ କୁହା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ ବଂଶୀ ବଜାଏ—
Bamśi kuhā 1. Blowing the flute.
୨ । ଯେ ବଂଶୀସ୍ୱନଦ୍ୱାରା ମନୋଗତଭାବ ଅନ୍ୟକୁ ଜଣାଏ—
2. Expressing one's wishes through the flute.
କାହିଁଅ ଗୁଣ ବଂଶୀ କୁହାକୁ ଗୋ । ବଂଶସୁର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ କଳ୍ପଲତା ।

ବଂଶୀଧର—ସଂ. ବି. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ବଂଶୀ+ଧର)—
Bamśi dhara ଯେ ହାତରେ ବଂଶୀ ଧରି ଥାଏ—
(ବଂଶୀଧାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Holding a flute.
ବଂଶୀଧରୀ, ବଂଶୀଧାରିଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ନାମ—
A name of Śrikrushna.
ଦେ. ବି—ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
A name given to males.

ବଂଶୀ ଧ୍ୱନି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶୀ+ଧ୍ୱନି)—
Bamśi dhwani ବଂଶୀ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—The sound
(ବଂଶୀ ରବ—ଅନ୍ୟରୂପ) produced by the blowing of a flute.

ବଂଶୀ ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ବଂଶୀ+ବାଦନ)—
Bamśi bajā(je)ibā ମୁଖ ଦ୍ୱାରା ଫୁଙ୍କି ବଂଶୀ ବାଦନ କରିବା—
बाँशी बाजान 1. To blow a flute.
बाँसुरी बजाना, ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବିଷୟରେ ପରିଶ୍ରମ କରି
बंशी बजाना ନିଷ୍ଫଳ ହେବା—2. (figurative) To go without any reward after doing a work.
୩ । ଗଳେଇ କରି କାନ୍ଦିବା; ବଂଶୀ ସ୍ୱର ପରି ସ୍ୱର କରି କାନ୍ଦିବା—
3. To wail plaintively.

ବଂଶୀ ବଟ—ସଂ. ବି—ବୃନ୍ଦାବନର ଯମୁନା ତଟସ୍ଥ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବଟ ବୃକ୍ଷ
Bamśi baṭa ଯେଉଁ ବଟ ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବଂଶୀ ବଜାଉ ଥିଲେ—A banyan tree said to be the tree under which Śrikrushṇa used to blow his flute.
[ଦ୍ର—ବୃନ୍ଦାବନରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ବରଗଛକୁ ଲୋକେ ବଂଶୀବଟ ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରନ୍ତି ।]

ବଂଶୀ ବଦନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଂଶୀ+ବଦନ)—
Bamśi badana ଯେ ମୁହଁରେ ବଂଶୀ ବଜାଉ ଥାଏ—
(ବଂଶୀ ବଦନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Having a flute blown with the mouth.

ବଂଶୀ ବାଦନ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶୀ+ବାଦନ)—
Bamśi bādana ବଂଶୀକୁ ବଜାଇବା—Blowing of a flute.

ବଂଶୀୟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଂଶ+ଭବାର୍ଥେ ଈୟ)—
Bamśiya ୧ । ପାରିବାରିକ; ବଂଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
(ବଂଶ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Relating to a family.
(ବଂଶୀୟା, ବଂଶ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବଂଶଜ—2. Born in a family.

ବଂହିମା—ସ ବି (ବଂହିମନ୍ ଶବ୍ଦ; ବହୁଳ+ଭାବେ. ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Bamhimā ବାହୁଲ୍ୟ—Excess.

ବଂହିଷ୍ଠ—ସ. ବିଣ. (ବହୁଳ+ଅତିଶୟାର୍ଥେ. ଇଷ୍ଠ)—
Bamhishṭha ଅତି ବହୁଳ—Very excessive.
(ବଂହୀୟାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବଂହିଷ୍ଠା, ବଂହୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଁକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୃଷକର ଜମି ଚାଷ କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ
Bankā ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଧାନ ଦେଇ ତାଠାରୁ
हलखरीद ବଳଦ ଧାରରେ ମାଗି ଆଣିବା ରୀତି—System of taking bullocks on loan (on payment of paddy) to cultivate one's fields.

ବଁଧ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବନ୍ଧ; ପୋଖରୀ—
Bandh Pond.

ବଁଧ୍ ଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ପୋଖରୀପାଣି ଯିବା; ଝାଡ଼ା
Bandh jibā ଫେରି ଯିବା—To go out to answer the
(ବଁଧ୍ ବୁଁଧା ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) call of nature.

ବକ୍‌ଟାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବାଧ୍ୟ କରି ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର
Bak-ṭāibā କରାଇବା—To extort confession.

ବକ୍‌ଟିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ମାନିଯିବା; ସ୍ୱୀକାର କରିବା—
Bak-ṭibā To confess; to admit.

ବକ୍ ବକ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
Bak bak ୧ । ଏଣୁ ତେଣୁ ଗପ୍ପଡ଼ାଏ ଗପିବା—1. Babbling.
ବକ୍‌ବକ୍, ବକରବକର, ବକର ବକର } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଅନର୍ଥକ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ—2 Gibberish.
বকবক ୩ । କ୍ରମାଗତ ଗପିବା—3. Continuous talking.
बकबक

ବକ୍ ବକ୍ କରି ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାଟକା ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିବା—
Bak bak kari chāhinbā To look on vacantly or
(ବକ୍ ବକ୍ ଚାହିଁବା—ଅନ୍ୟରୂପ) helplessly; to stare.
তাকান ସମସ୍ତେ ବକ୍ ବକ୍ କରି ଚାହିଁ ଅଛନ୍ତି, କାହାର କିଛି ବୁଦ୍ଧି ଦିଶୁ ନାହିଁ ।
ताकना ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ସମାପ୍ତ ।

ବକ୍ ବକ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନର୍ଥକ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ କ୍ରମାଗତ
Bak bak karibā ଏଣୁ ତେଣୁ ଗୁଡ଼ାଏ ଗପିବା; ପ୍ରଳାପ
ବକ୍ ବକ୍ ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ କରିବା—To prattle; to
ବକର ବକର ହେବା } talk too much with-
বকবককরা बकबककरना out any meaning or purpose.

ବକ୍ ବକମ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ପାରା ଓ କପୋତଙ୍କ ଘୁମୁରିବା
Bak bakam ଶବ୍ଦ (ଏ ପାରାମାନଙ୍କ ପ୍ରଣୟବ୍ୟଞ୍ଜକ ଶବ୍ଦ)—The
ବକ୍ ବକମ୍ କମ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ Cooing sound of
ବକ୍ ବକୁମ୍ କୁମ୍ } pigeons and doves.
বকবকম गुटुरगुं;घुटरुघु

ବକ୍ ବକି(କୁ)ଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ ବାବଦୂକ)—ବାବଦୂକ; ଗପଡ଼ୀ—
Bak baki(ku)ā Talkative; garrulous.
বকো; বকুয়া बकवादी, बक्की, बकवकीया

ବକ୍ ବଜାରି—ଦେ. ବି. (ସ. ବଚ ଧାତୁ)—୧ । ଅବିରତ କଥା
Bak bajāri କହିବା—1. Talking incessantly.
বকাঝকা ୨ । ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଗପିବା—
बकवाद 2. Talking loudly for a long time.
୩ । ବହୁତଗୁଡ଼ାଏ ଗପିବା ଦ୍ୱାରା ବିରକ୍ତି ବା କ୍ଲାନ୍ତି—
3. Weariness due to talking for a long time.
ବିଣ—୧ । ବାବଦୂକ; ଗପଡ଼ୀ—1. Talkative.
୨ । ବହୁତଗୁଡ଼ାଏ ଗପି ଗପି ବିରକ୍ତ—
2. Tired of talking too much.

ବକ୍ ବଜାରି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବୃଥା ଗୁଡ଼ାଏ ଗପିବା—
Bak bajāri hebā 1. To talk for a long time in
বকাঝকা করা बकवाद करना vain.
୨ । ଅନେକ ସମୟଯାଏ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଗପିବା—
2. To talk loudly for a long time.

ବକ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ସ. ବଲ୍କଲ; ପ୍ରା. ବକ୍କଲ; ତୁଳ. ହି.
Bak-lā ବକଲା)—ବୃକ୍ଷାଦିର ବଲ୍କଲ; ବକଲା; ଗଛ ଉପରର ଛାଲି—
Bark of a tree.

ବକ୍ ଶଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଛରା; ଛୋଟ ଜନ୍ତୁ ଓ ପକ୍ଷୀ ଆଦିଙ୍କୁ
Bak śaṭ ମାରିବା ପାଇଁ ବନ୍ଧୁକରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅତିକ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଳି—
ছর্রা छर्रा Buckshot; pellet.

ବକ—ସଂ. ବି—(ବଚ୍. ଧାତୁ କହିବା + କର୍ମ. ଅ; ଯାହାକୁ ମତ୍ସ୍ୟଭକ୍ଷକ
Baka ବୋଲି ଲୋକେ କହନ୍ତି; ବା ବନକ୍ ଧାତୁ=କୁଟିଳ ଗତି
(ବକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବଗ; କୁଲେଚରବର୍ଗର
ପ୍ରାୟ ଏକ ହାତ ଦୀର୍ଘ ମତ୍ସ୍ୟାଶୀ, ଲମ୍ବଚଞ୍ଚୁ ଓ ଦୀର୍ଘପଦବିଶିଷ୍ଟ
ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷୀ—1. The egret; the paddy bird;
Bubuleus Coromandus.

[ଦ୍ର—ଅନେକ ଶ୍ରେଣୀର ଓ ବର୍ଣ୍ଣର ବକ ବା ବଗ ଦେଖାଯାନ୍ତି; ଯଥା—

୧ । ସାଧାରଣ ବଗ ବା ଗାଈ ବଗୁଲା । ଏହା ଏକ ହାତ ଦୀର୍ଘ, ଶ୍ୱେତ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏମାନଙ୍କୁ ଗଡ଼ିଆ ଓ ବିଲରେ ଚରୁଥିବା ଗାଈଙ୍କ ପିଠିରେ ବସିବାର ଦେଖାଯାଏ ଓ ଏମାନେ ପୋକଜୋକ ଖାଆନ୍ତି; ଏକତ୍ର ଏକାଧିକ ଚରନ୍ତି । (ବଂ. ବଗ; ହି. ଗାଈବଗଲା—The egret; Bubuleus Coromandus.)

୨ । କାଞ୍ଚି ବଗ (ସ. କ୍ରୌଞ୍ଚ, ହି. ଅନ୍ଧେ ବଗଲା; ବଂ. କୌଁଚବଗ—The pond heron; paddy bird; Ardeola Grayi); ଏମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ ମାଟିଆ । ଏମାନେ ଧାନକ୍ଷେତ୍ରରେ ଓ ପୋଖରୀକୂଳରେ ଦେଖାଯାନ୍ତି ।

୩ । ବଗୁଲା—ଦୁଇ ହାତ ଦୀର୍ଘ, ଶ୍ୱେତ ବର୍ଣ୍ଣ (ବଂ. ବଗଲା;—The large egret, Heradias Alba); ଏମାନେ ଗୋଟି ଗୋଟିକିଆ ହୋଇ ଚରିବାର ଦେଖାଯାଏ ।

୪ । କଣା ବଗୁଲା—ଏକ ହାତ ଦୀର୍ଘ; ଗୋଡ଼ ଛୋଟ, ମୁଣ୍ଡ ପାଣ୍ଡୁଟିଆ; ମୁଣ୍ଡରେ କଳା ଓ ସବୁଜମିଶା ଝୁଟି । ଏମାନେ ସ୍ୱନ୍ତିଚର (ବଂ. କାନାବଗଲା; The green heron; Butorides Javanica.)

୫ । କାଠ ବଗ—ଗଳା ଓ ଗୋଡ଼ ଛୋଟ; ମୁଣ୍ଡରେ ଛୋଟ ଚୂଡ଼ା; ବେକରେ ପକ୍ଷ ନ ଥାଏ; ପିଠି ହଳଦିଆ, (ବଂ. କାଠ ବଗଲା; The yellow bittern, Ardetta Sinensis.)

୬ । ନାଲି ବଗ—(ବଂ. ଲାଲ ବଗଲା—The chestnut bittern; Ardetta Cinnamonia); ପିଠି ପକ୍ଷ ଖଇରା ।

୭ । ନେଳ ବଗ (ବଂ. ନୀଲବଗଲା; The black bittern; Dupetor Flavicollis); ପ୍ରାୟ ହାତେ ଦୀର୍ଘ ଓ କଳା; ବେକରେ ପକ୍ଷ ନ ଥାଏ; ରାତ୍ରିଚର; ପୂର୍ବବଙ୍ଗରେ ଅଧିକ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।]

୨ । ଅଗସ୍ତି ନାମକ ଗଛ—2. Sesbania Grandiflora.
পদ্মবক ୩ । ଅଗସ୍ତି ଗଛପରି ଅନ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର ଗଛ;
बासना; बनहुला ବଗଫୁଲା ଗଛ—3. Another species of
ମ. ଅଗସ୍ତା tree like Sesbania.
ତେ. ବେସି ୪ । ବକାସୁର (ଦେଖ)—
4. Bakāsura (See)
୫ । (ବୈଦ୍ୟକ) ବକ ଯନ୍ତ୍ର (ଦେଖ)—
5. Baka jantra (See)
୬ । ଲଣ୍ଡାବିଲ୍ୱଳ ଗୁଳ୍ମ; ବବୁରି; ବନବବୁରି—
6. Ocymum Gratissimum (plant).
୭ । କୁବେର (ହି. ଶ)—7. A name of Kubera.
୮ । ଭୀମଦ୍ୱାରା ହତ ରାକ୍ଷସବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—
8. A demon killed by Bhīma.
୯ । ଋଷିବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—9. Name of a sage.

ବକ ଚନ୍ଦନ—ସ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟବୃକ୍ଷ (ହି. ଶ.)—
Baka chandana Name of a wild tree.
[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଗୋଲ ଓ ବଡ଼; ଗଛ ଉଚ୍ଚ ଓ କାଠ ଦୃଢ଼; ଫଳ ଲମ୍ବ ଓ ପତଳା, ଏଥିରେ ୩।୪ ଟି ଦଳ ଥାଏ । ଫଳକୁ ବାଟି ମୁଣ୍ଡବିକାରରୋଗରେ କପାଳରେ ଲଗାଯାଏ ।]

ବକ ଚିଞ୍ଚିକା—ସଂ ବି. (ଏହାର ଥଣ୍ଟ ବକର ଚଞ୍ଚୁପରି ଥିବାରୁ)—
Baka chiñchikā ତୋଡ଼ୀ ମାଛ—A kind of slender fish.

ବକଜିତ୍—ସଂ. ବି. (ବକ+ଜି ଧାତୁ—ଜୟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Bakajit ବକାରି (ଦେଖ)—Bakāri (See)

ବକଟେ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ନକଟକ; ନକଟେ; ଟିକିଏ ମାତ୍ର—
Bakate 1. A little bit.
(ବକଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) × × × ବଳ ଯାଇ ମଠାଏ, ଲୁଣ ବକଟେ × × ×
একটুকু; একটু ଗଠାଠ ଭଉଣୀ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
तनीक; जरासा ୨ । ଅତି ଛୋଟ—2. Very small; tiny.
(ଯଥା—ବକଟେ ପିଲା ଠେଇଁ ଏତେ ବୁଦ୍ଧି ।)

ବକଡ଼ା—ଦେ. ବି—କପାର ଅଭୁର୍ଦଲ କୋଷ ବା ଖୋସା—
Bakarda The closed pod of the cotton plant
ঢেঁড়ী which encloses the seed surrounded
গুটী by the cotton fibres.
[ଦ୍ର—ଏହା ଫଳପରି ଦେଖାଯାଏ ଏବଂ ଫାଟିଗଲେ ଏଥିମଧ୍ୟରୁ ମଞ୍ଜିକୁ ବେଢ଼ିଥିବା କପାତୁଳା ବାହାରି ପଡ଼େ ।]

ବକତ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ବକ୍ତ୍=ସମୟ; ଫା. ବଖ୍ତ୍=ଭାଗ୍ୟ,
Bakata କପାଳ)—୧ । ସମୟ—1. Time.
ବକ୍ତ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଉପଯୁକ୍ତ କାଳ—2. Suitable time;
ଖତ } favourable or proper time.
বক্ত ୩ । ଦିବସର ବିଭିନ୍ନ ସମୟ—
बक्त 3. Different times of the day.
୪ । ଏକଥର ଭୋଜନ କ୍ରିୟା—4. One meal.
(ଯଥା—ସେ ଦିନକେ ଦିବକତ ଖାଏ ।)
୫ । ସୁଯୋଗ—5. Opportunity.
୬ । ଅଦୃଷ୍ଟ; ଭାଗ୍ୟ—6. Fortune; luck.
୭ । ଥର—7. Time.
(ଯଥା—ସେ ମତେ ଆଜକି ଘଡ଼ିରେ ୩ ବକତ ଗାଳି ଦେଲଣି ।)

ବକତ(ତେ)ଇ ବଲିଆର୍—ଦେ. ବାକ୍ୟ (ଫା. ବଖ୍ତ+ସଂ. ହି+ସଂ.
Bakata(te)i baliār ବଳବାନ୍)—ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାଗ୍ୟହିଁ ତୋର
ଅନୁକୂଳ—Your luck is good now.
(ଯଥା—ତୋ ବକତଇ ବଲିଆର୍, ତୁ ଅଛି ବାଘମୁହଁରୁ ବର୍ତ୍ତି ଆସିଲୁ ।)

ବକତର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବକତର୍=ଲୌହ ମୁଦିଆରେ ନିର୍ମିତ
Bakatara ସାଞ୍ଜୁ)—ସାଞ୍ଜୁ—Mailcoat; armour.
बकतर

ବକତା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ବକ୍ତା (ଦେଖ)—
Bakatā बकता Baktā (See)
ସେ ବାଲଖିଲ୍ୟମାନେ ତ ସତ୍ୟ ବକତା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅଦି ।

ବକତ୍ର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—ବକ୍ତ୍ର (ଦେଖ)—
Bakatra Baktra (See)
କେମନ୍ତ ବକ୍ତ୍ର ଦିଶେ ବକତ୍ର, କେମନ୍ତ ଶୋଭେ ଦେହ । ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ବକ ଧାର୍ମିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଉପମାନ କର୍ମଧାରୟ; ବକସଦୃଶ ଧାର୍ମିକ)—
Baka dhārmika ୧ । ଭଣ୍ଡଧାର୍ମିକ; ଭଣ୍ଡ ତପସ୍ୱୀ; ଧର୍ମଧ୍ୱଜ—
(ବକଧାର୍ମିକତା—ବି) 1. Hypocritical in religious observances.
୨ । କପଟାଶୁଦ୍ଧ—2. Hypocritical
[ଦ୍ର—ବକ ପାଣି କୂଳରେ ମାଛ ପାଇଁ ଧ୍ୟାନ ବସିଲା ବେଳେ ତାହାର ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟବ୍ୟଞ୍ଜକ ଠାଣିରୁ ତାର ମାଛ ମାରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦର୍ଶକ ଠଉରାଇ ନ ପାରିବା ଭଳି ଯେଉଁ ଲୋକ ସାଧୁତାର ବାହାନା କରେ ତାପ୍ରତି ଏ ବିଶେଷଣ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।]

ବକ ଧ୍ୟାନ—ସଂ. ବି.—ବକ ମାଛକୁ ଗ୍ରହିବା ପରି କୌଣସି ବିଷୟରେ
Baka dhyāna ଏକାଗ୍ରତା—Perseverance or concen-
(ବକ ଧ୍ୟାନୀ—ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଣ.) trated attention given to a particular matter (like an arden sitting on the look-out, for hours together near the water, for catching a fish.)

ବକନା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଦନା)—୧ । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ
Bakanā ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ଗଡ଼ୁ—A long-necked
বকনা, বদনা spouted water pot used by
बकना, बदना Mahamedans.
বখুন, বখুনা ୨ । ପିତଳର ବଡ଼ କଂସା—
2. Big pot of brass.

ବକ ନିସୂଦନ—ସଂ. ବି.—ବକାରି (ଦେଖ)
Baka nisūdana Bakāri (See)
(ବକ ବୈରୀ; ବକସୂଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବକ ପଞ୍ଚକ—ସଂ. ବି.—କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ପଞ୍ଚକ ବ୍ରତ; କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ
Baka panchaka ଏକାଦଶୀ ଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଞ୍ଚଦିନ—
The last five days of the lunar month of Kārttika.
[ଦ୍ର—ଏ ପାଞ୍ଚଦିନ ଆମିଷ ଭୋଜନ ଵର୍ଜିବ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏ ପାଞ୍ଚଦିନ ବଗମାନେ ସୁଦ୍ଧା ମାଛ ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ବକ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି. (ଏ ପୁଷ୍ପ ବକ ପରି ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ ଥିବାରୁ)—ଅଗସ୍ତି
Baka pushpa ଫୁଲ ଓ ତହିଁର ଗଛ—Sesbania Grandiflora (flower and tree).
ଦେ. ବି.—୧ । ଗିରିମଲ୍ଲୀ; ଗଇଷ ଫୁଲ—
1. Leucas flower.
ବେ ପୁଷ୍ପ ମାଳା ମାଡବ
ବକପୁଷ୍ପ ଗଙ୍ଗାଡ଼ାକୁ ଟେକଇ ଦୃଷ୍ଟ । ଉତ୍କ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ବଗହୁଲା (ଦେଖ)—(ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
2. Bagahulā (See)

ବକ ବୃତ୍ତି—ସଂ. ବିଣ.—ବକ ଧାର୍ମିକ; ଶଠ; ଭଣ୍ଡ; ଭଣ୍ଡତପସ୍ୱୀ—
Baka brutti Hypocritical.
ବି—ବକଧାର୍ମିକତା; ଭଣ୍ଡତା—Hypocricy.

ବକ ବ୍ରତ—ସଂ. ବି—ବକ ବୃତ୍ତି; ବକ ଧାର୍ମିକତା—
Baka brata Hypocricy.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ବକ ଧାର୍ମିକ—Hypocritical.

ବକ ବ୍ରତୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଭଣ୍ଡ ତପସ୍ୱୀ—Hypocritical in
Baka bratī (ବକବ୍ରତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) religious matters.

(ବକବ୍ରତଚର, ବକବ୍ରତଗୃସ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବକବ୍ରତୀର
ବକବ୍ରତୀ } ଏହି ଲକ୍ଷଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଯଥା—
ବକବ୍ରତଚର } ସ୍ତ୍ରୀ ଅଧୋଦୃଷ୍ଟି ର୍ନୈକୃତିକଃ ସ୍ୱାର୍ଥସାଧନ ତତ୍ପରଃ
ବକବ୍ରତଚାରିଣୀ } ଶଠୋମିଥ୍ୟା-ବିନୀତଶ୍ଚ ବକବ୍ରତଚରୋଦ୍ୱିଜଃ;
ଅର୍ଥାତ୍—ସର୍ବଦା ଅଧୋଦୃଷ୍ଟିସମ୍ପନ୍ନ, ସ୍ୱାର୍ଥପର, ଛଳନାପରାୟଣ, ଶଠ, ମିଥ୍ୟାବାଦୀ, ମାତ୍ର ବିନୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ବକବ୍ରତଚର ବୋଲାଯାଏ ।]

ବକମ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ॰ ଓ ଫା. ବକମ୍)—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Bakama Sappan wood; Caesalpinia Sappan; the log wood.
ସଂ. ପତ୍ରାଙ୍ଗ, ପତ୍ରଙ୍ଗ, ପଟ୍ଟରଙ୍ଗ, ରକ୍ତସାର, ସୁରଙ୍ଗ, ରଞ୍ଜନ, ପଟ୍ଟରଞ୍ଜକ, ପତ୍ତୂର, କୁଚନ୍ଦନ
ବକମ; ପାତଙ୍ଗ
बक्कम; पातंग
ମ. ପତଙ୍ଗ
ତେ. ଊଲକ୍ନାକଟ୍ଟେ
ତା. ବଟ୍ଟଙ୍ଗୀ, ପତୁଙ୍ଗ
ଫା. ବକମ
ଅ. ବକମ
[ଦ୍ର—ଏହା କାଞ୍ଚନାଦି ବର୍ଗର ମଧ୍ୟମାକୃତି କଣ୍ଟକୀ ତରୁ । କାଠର ମଞ୍ଜ କଳା । ଏ କାଠକୁ ସିଝାଇଲେ ଯେଉଁ ନାଲି ରଙ୍ଗର ପାଣି ବାହାରେ, ତହିଁରେ ପାଟ ରଙ୍ଗାଯାଏ, କିନ୍ତୁ ସୂତା ଲୁଗାରେ ଏ ରଙ୍ଗ ଭଲ ଧରେ ନାହିଁ । ପତ୍ର ବହୁପର୍ଣ୍ଣି । ଫୁଲ ହଳଦିଆ । ଏହା ବର୍ଷା ଦିନରେ ଫୁଟେ ।
ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ମଧୁର ରସ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ; ଏହା ପିତ୍ତ, ଶ୍ଳେଷ୍ମା, ବ୍ରଣ, ରକ୍ତଦୋଷ ଓ ଦାହନାଶକ ।]

ବକ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—କୌଣସି ଜଳମିଶ୍ରିତ ପଦାର୍ଥକୁ ନିଆଁରେ
Baka jantra ବସାଇ ସେଥିରୁ ବାହାରିବା ବାମ୍ପକୁ ବଗମୁହଁ ପରି ବଙ୍କା ନଳ ବାଟେ ନେଇ ଥଣ୍ଡା କରାଇ ଅରକ କାଢ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର—A crane-necked apparatus used for distilling; a still; a retort.

ବକ(କେ)ୟା—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ବକିୟା (ଦେଖ)
Baka(ke)yā Bakiyā (See)

ବକର ବକର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବଚ୍ ଧାତୁ)—
Bakara bakara hebā ବୃଥାରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଗପିବା—
ବକ ବକ କରା बकरना; बकर बकर होना To prattle.

ବକରା(ରୀ)—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍କର=ପଶୁ ଶାବକ; ହିନ୍ଦୀ ଅ. ବକର
Bakarā(ri) =ଗୋରୁ, ଗୋମେଷାଦି; ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳର ଅର୍ଥ,
ବକରା(ରୀ) बकरा(री) ଛେଳି)—ଛେଳି—Goat.

ବକରିଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ବକର ଇଦ୍)—ଇଦ ପର୍ବ; (ଯହିଁରେ
Bakarid ବକର ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋରୁଙ୍କୁ ହଲାଲ୍ କରାଯାଏ ବା
(ବକ୍ରୀଦ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଳି ଦିଆଯାଏ;) ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ପଶୁବଳି-
ବକରୀଦ ଦାନ ପର୍ବ—A festival of the Mahomedans
बकरीद for offering victims.
[ଦ୍ର—ଏହା ଜିଲ୍‌ହେଜ୍ ମାସର ଦ୍ୱିତୀୟା ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖା ଯିବାର ଦଶମ ଦିନରେ ପଡ଼େ ।
କୋରାନରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ଇବ୍ରାହିମ୍ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଭକ୍ତ ଥିବା ସ୍ୱପ୍ନାଦେଶ ଅନୁସାରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟତମ ପୁତ୍ର ଇସ୍ମାଇଲଙ୍କୁ ବଳି-ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାରୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ମାୟାରେ ପୁତ୍ରର ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିବା ପାଇଁ ଆକାଶରୁ ଗୋଟିଏ ଦୁମ୍ବା ବା ମେଣ୍ଢା ପଡ଼ିଲା । ସେହି ଘଟଣାର ସ୍ମାରକ ସ୍ୱରୂପ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ଏହି ବକରିଦ ପର୍ବରେ କୁର୍ବାନି ବା ବଳିଦାନ କରନ୍ତି । ଏ ପର୍ବର ଅନ୍ୟ ନାମ ଇଦୁଜ୍ଜୁହା ।]

ବକଣ୍ଣୀ(ଣ୍ଣା, ଣା)—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ବଷ୍କୟଣୀ=ଚିରସୂତା; ଅନେକ
Bakrnnā(nnā, nā) ଦିନ ହେଲା ପ୍ରସବ କରିଥିବା ଗାଈ)—
ବକନ(ନା) ୧ । ବହୁକାଳପ୍ରସୂତା ଗାଈ; ପଡ଼ିଆ ଗାଈ—1. A cow
बकेन(ना) which has long given birth to a calf; a cow which has gone dry.
୨ । (ସଂ. ବଷ୍କୟ=ବର୍ଷିକିଆ ବାଛୁରି)—ଛଡ଼ା; ମାଈ ବାଛୁରି; ଅସଦା ଛଡ଼ା—2. A female calf.
୩ । ସଦ୍ୟଃପ୍ରସୂତା ଗାଈ—3. A cow which has recently given birth to a calf.

ବକଣ୍ଣୀ(ଣ୍ଣା) ଦୁଧ—ଦେ. ବି—୧ । ସଦ୍ୟଃପ୍ରସୂତା ଗାଈର ଦୁଧ; କଷ
Bakrnnā(nnā) dudha ଦୁଧ—(କେନେ)—1. Milk of a
ବକନାଦୁଧ बकेनादुध newly delivered cow.
୨ । ପଡ଼ିଆ ଗାଈର ଦୁଧ—
2. Milk of a cow which has gone dry.

ବକଳ(ଳା)—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବଲ୍କଲ; ପ୍ରା. ବକ୍କଲ)—୧ । ବଲ୍କଲ;
Bakaḷa(ḷā) ଗଛର ଛାଲି—1. Bark of a tree.
(ବକୁଳା[ଳି]—ଅନ୍ୟରୂପ) ବକଲ୍ बक्कल

ଅଗସ୍ତି ସେହିକ୍ଷଣି ବନକୁ ବଢ଼ି
ପିନ୍ଧାଇଲେ ତାହାଙ୍କୁ କୋହଳ ବକଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ଫଳଆଦିର ଚୋପା—2. Rind.
୩ । ଘାଆ ଆଦିରୁ ଉଠିବା ପତଳା ଚମ—3. Thin layer of skin peeling off from a sore.
୪ । ଏକପ୍ରକାର ପାରା—
4. A species of pigeon.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣ ଧୂସର ଓ କଣ୍ଠ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଅଟେ ।]

ବକଲମ୍—ବୈଦେ. ଅ. (କତରିଆ) (ଫା. ବକଲମ୍—ଅନ୍ୟର କଲମ
Bakalam ବା ଲେଖାଦ୍ୱାରା)—ଦଲିଲର ସମ୍ପାଦନକାରୀ ଉପସ୍ଥିତ
ବକଲମ ନ ଥିଲେ ବା ଲେଖାପଢ଼ା ଜାଣି ନ ଥିଲେ ତାହାଙ୍କର
बकलम ଦସ୍ତଖତ ଅନ୍ୟ ଜଣେ କରିବା—The practice of a person signing for an absent or illiterate executant (literally, through the pen of another).
ବିଣ—'ବକଲମ୍' ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ କୃତ—Done according to the practice of signing for another person.

ବକଲମ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (କତରିଆ; ଫା. ବକଲମ୍)—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
Bakalam karibā ନାମ ସହି କରିବା—To sign the
ବକଲମ କରା name of another person; to sign
बकलम करना through the pen of another.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ । ବ ।; ବକଲମ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ପାଦନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଲେଖି । ବ । ଲେଖି ତତ୍ପରେ ଆପଣା ନାମ ଲେଖନ୍ତି ।]

ବକଲମ୍ ଦସ୍ତଖତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବକଲମ୍ ଓ ଦସ୍ତଖତ୍)—
Bakalam dastakhat ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତଲେଖାଦ୍ୱାରା ଏକ
बकलम दस्तखत ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱାକ୍ଷର—Signature through
बकलम दस्तखत the pen of another.

ବକଲ(ଲି)ସ୍—ବୈଦେ ବି—(ଇଂ. ବକ୍‌ଲ୍‌ସ୍)—ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ବନ୍ଧନାଙ୍ଗୁରୀ—
Bakala(li)s बकलस **बकलस** Buckles.
[ଦ୍ର—ଏଥିଦ୍ୱାରା ଫିତାର ବା ପେଟିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଅଟକା ଯାଏ ।]
ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. (ଇଂ ବାଚଲର)—ଅବିବାହିତ (ଶ୍ୱେତାଙ୍ଗ
[ବକ୍‌ଲ୍(କ୍ଲି)ସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ] ବ୍ୟକ୍ତି)—Unmarried (European.)

ବକସୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଖ୍‌ଶୀ=ବେତନଭୋଗୀ ରାଜକର୍ମଚାରୀ)—
Bakasi ୧ । ମୁସଲମାନ୍ ରାଜସରକାରଙ୍କ ଦପ୍ତରର ପ୍ରଧାନ
(ବକ୍ସୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) କର୍ମଚାରୀ—1. The chief ministerial
बक्‌सी **बकसी** officer under the Mahommedan rules.

ବ୍ୟକ୍ତିମା ଭଲ ଭଲ ଦେବେ ବଦରେ
ବକସି ପଟୋଟି ମହାପାତରେ—ବ୍ରଜନାଥ, ସମରତରଙ୍ଗ ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମୁନସୀ ବା କିରାଣୀଙ୍କ ଉପରସ୍ଥ ଓ ନାଜୀରଙ୍କ ନିମ୍ନ ହାକମ ଅଟନ୍ତି ।]
୨ । କଲେକ୍ଟରଙ୍କ ନାଜରଙ୍କ ସହକାରୀ—2. The assistant Nazir in the Collectorate.
୩ । ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଶା ରାଜାମାନଙ୍କ ଅଧୀନ ସେନାପତିଙ୍କ ଉପାଧି—3. The title of generals in the army of ancient Orissa.
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ବକସୀ ଖୋର୍ଧା ଗଜପତି ରାଜାଙ୍କ ସମୟରେ ପ୍ରଧାନ ସେନାପତିର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବଂଶପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ବକସୀମାନଙ୍କୁ ପାଇକମାନେ ଆପଣାର ଉପଯୁକ୍ତ ସେନାପତି ବୋଲି ଭକ୍ତି ଓ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ । ରାଜାଙ୍କ ତଳେ ବକସୀ ସମ୍ମାନପାତ୍ର ଥିଲେ । କୃପାସିନ୍ଧୁ, ଇତିହାସ ।]

ବକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଚ୍ ଧାତୁ; ସଂ. ବୁକ୍କ ଧାତୁ=ଭାଷଣ କରିବା)—
Bakā ୧ । ଗପିବା; ବକିବା; କହିବା—
बका, बकूनी 1. Talking; prattling.
बकना ୨ । ଗାଳି; ଭର୍ତ୍ସନା—2. Rebuke.
୩ । ବକାସୁର (ଦେଖ)—3. Bakāsura (See)
୪ । ବୋକା (ଦେଖ)—4. Bokā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବଁକା (ଦେଖ)—Bañkā (See)

ବକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Bakā(ke)ibā The causative form of 'Bakibā.
बकान ୨ । ଗପାଇବା; ବୃଥା ବହୁତ ସମୟ କଥା କହିବାକୁ ବାଧ
बकवाना କରିବା—2. To cause one to talk much in vain.

ବକା ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭର୍ତ୍ସିତ ହେବା—To be rebuked.
Bakā khāibā बका, (बकुनि) खाअना **गालीखाना**
(ବକା ପାଇବା, ବକା ଶୁଣିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବକା ଝକା—ଦେ. ଗ୍ରା. ବି—ବକା ବକା (ଦେଖ)
Bakā jhakā Bakā bakā (See)
बका झका **बकना झकना**

ବକାଣ୍ଡ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ନ୍ୟାୟ—ସଂ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ବୃଥା ଆଶା—
Bakānda pratyāśā nyāya Vain hope; (an analogy) a hope which can not fulfilled (like crane following a bull).
[ଦ୍ର—ନଦୀତୀରସ୍ଥ ମତ୍ସ୍ୟାକାଂକ୍ଷୀ ବକ ପକ୍ଷୀ ଚରୁଥିବା ବୃଷର ଲମ୍ବମାନ ଅଣ୍ଡକୋଷକୁ ମତ୍ସ୍ୟ ଭ୍ରମ କରି, ଉକ୍ତ ଅଣ୍ଡକୋଷ ଖସି ପଡ଼ିଲେ ତାହାକୁ ଖାଇବା ପ୍ରତ୍ୟାଶାରେ ନଦୀତଟ ତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ବହୁଦୂର ବୃଷଭର ପଶ୍ଚାତ୍ ଗମନ କରି ଶେଷରେ ନିରାଶ ହୁଏ ।
ବକ ଯେପରି ଅସମ୍ଭବିତ ଆଶା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଲୁବ୍ଧ ହୋଇ ବୃଷଭର ପଦାଘାତ ଦ୍ୱାରା ତାହାର ପ୍ରାଣ ନାଶର ଆଶଙ୍କାକୁ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରେ, ସେହିପରି ମନୁଷ୍ୟ ଆସନ୍ନ ବିପଦକୁ ନ ଗଣି ବିଷୟପ୍ରତ୍ୟାଶାରେ ସଂସାରରେ ବୁଲୁଥାଏ । ଏହିପରି ସ୍ଥଳରେ ଏହି ଉପମା ଦିଆଯାଏ । ଫଳତଃ ବକମାନେ ଗୋରୁଙ୍କ ଦେହରୁ ଟିକ ଖାଇବା ପାଇଁ ପଛଆଡ଼େ ଚାଲୁ ଥାଆନ୍ତି ଓ ଗାଈଙ୍କ ପିଠିରେ ବସନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ହିନ୍ଦୀରେ ବଗକୁ 'ଗାଈ ବଗଲା' ବୋଲାଯାଏ ।]

ବକା ଦେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବର୍ଷକ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Bakā debā ମୂଲ୍ୟର ଧାନ ନେଇ ଅନ୍ୟକୁ ଆପଣାର ବଳଦ ହଳ ବୁଲାଇବା ପାଇଁ ଧାର ଦେବା—To lend the service of one's bullock in return for some paddy.

ବକା ବକା—ଦେ ବି. (ସଂ. ବଚ ଧାତୁ ଓ ବର୍ତ୍ତି ଧାତୁ)—
Bakā bakā ୧ । ଗପ; ଗୁଡ଼ାଏ ଗପିବା—
ବକା ବକି } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Too much talking.
ବକା ବର୍ତ୍ତି } ୨ । ଗାଳିମନ୍ଦ—2. Rebuke.
बकाबका ୩ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଗାଳି ଦିଆଦେଇ—
बकना झकना 3. Mutual rebuke.

ବକାରି—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବକ+ଅରି)—
Bakāri ୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—1. Śrikṛushṇa.
୨ । ଭୀମ—2. Bhima.

ବକାସୁର—ସଂ. ବି—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହତ ବକାକୃତି ଅସୁରବିଶେଷ-
Bakāsura 1. A demon (who had assumed the shape of an egret to devour Śrikṛushṇa) killed by Śrikṛushṇa.
[ଦ୍ର—ଏ ମଥୁରାରାଜ କଂସର ଜଣେ ଅନୁଚର । କଂସର ଆଦେଶରେ ଏ ବକରୂପ ଧାରଣ କରି ବ୍ରଜପୁରକୁ ଯାଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗ୍ରାସ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବାରୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏହାର ଥଣ୍ଟର ଉପର ଓ ତଳ ଫାଳକୁ ଫାଡ଼ି ଦେଇ ଏହାକୁ ମାରି ପକାଇଲେ ।]
୨ । ଏକଚକ୍ରା ନଗରୀ ନିକଟରେ ବାସ କରୁଥିବା ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—2. Name of a demon killed by Bhima.

[ଦ୍ର—ଏ ରାକ୍ଷସର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଏକଚକ୍ରା ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ତାହା ନିକଟକୁ ପ୍ରତିଦିନ ତାହାର ଭୋଜନାର୍ଥ ପ୍ରଚୁର ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ପଠାଇବାପାଇଁ ତା ସଙ୍ଗେ ଜବାବ କରି ସେହି ଅନୁସାରେ ପ୍ରତିଦିନ ପାଳି କରି ଗୋଟିଏ ଲୋକକୁ ପଠାଉଥିଲେ ଓ ଏ ଅସୁର ଉକ୍ତ ପ୍ରେରିତ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଓ ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ ଖାଉଥିଲା । ପାଣ୍ଡବମାନେ ଜତୁଗୃହଦାହ ପରେ ବାରଣାବତ ନଗରୀରୁ ପଳାଇ ଯାଇ ଏକଚକ୍ରା ନଗରୀରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୃହରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେହି ପରିବାରର ଗୋଟିଏ ଲୋକର ବକାସୁର ନିକଟକୁ ଯିବାର ପାଳି ପଡ଼ିଲା, ତେଣୁ ପରିବାରରେ କ୍ରନ୍ଦନ ରୋଳ ଉଠିଲା । ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ମାତା କୁନ୍ତୀ ଏଥିର କାରଣ ଅବଗତ ହୋଇ ଆପଣାର ମଧ୍ୟମ ପୁତ୍ର ଭୀମଙ୍କର ପରାକ୍ରମ ବିଷୟ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣି ସେଦିନ ପ୍ରେରିତ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସେହି ପରିବାରର ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ନ ପଠାଇ ତା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଭୀମଙ୍କୁ ଅସୁର ନିକଟକୁ ଯିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ଓ ତଦନୁସାରେ ଭୀମ ଅସୁର ନିକଟକୁ ଯାଇ ତା ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି, ତାହାର ପ୍ରାଣନାଶ କରି, ଏକଚକ୍ରା ନଗରୀକୁ ନିଷ୍କଣ୍ଟକ କରିଥିଲେ ।]

ବକିଙ୍ଗ୍ ହାମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) (ନାମ)—ଇଂଲଣ୍ଡର ଗୋଟିଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ
Baking-hām କାଉଣ୍ଟି ଓ ନଗରର ନାମ—Buckingham, a county and a town in England.
ବକିଂହାମ
बकिंहाम
[ଦ୍ର—ଏହା ଲଣ୍ଡନର ଉତ୍ତରପୂର୍ବ ଓ ଟେମସ୍ ନଦୀର ଉତ୍ତର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ରାଜପ୍ରାସାଦ ଅଛି । ଏହି କାଉଣ୍ଟିରେ ବିଲାତର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଇଟନ୍ କଲେଜ୍ ଅଛି ।]

ବକିଚା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବଗିଚା—
Bakichā Garden.

ବକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବଚ୍ ଧାତୁ; ବ୍ରୂ ଧାତୁ=କହିବା)—
Bakibā ୧ । ଗାଳି ଦେବା—1. To rebuke.
बका ଗୋପ ନନ୍ଦନେ ବାଦ ବକନେ ଏକ ଅଭବେ ବକ ।
बकना ଭକ୍ତଚରଣ. ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।
୨ । ଅନେକ ସମୟଯାଏ ଗପିବା—
2. To talk for a long time.
୩ । ପାଗଳପରି ପ୍ରଳାପ କରିବା—
3. To talk incoherently; to prattle.

ବକି(କେ)ୟା(ଆ)—ବୈଦେ. ବିଣ. (କଚରିଆ) (ଫା. ଓ ଆ. ବକିୟା, Baki(ke)yā(ā) ବକାୟା=ଅବଶିଷ୍ଟ; ବାକି ଥିବା)—ପୂର୍ବରୁ ବାକି ଥିବା—Remaining outstanding.
ବାକେୟା
ବାକିୟା(ଆ)
ବାକି ବକିୟା
ବାକି ବକର
} ଅନ୍ୟରୂପ
ବି—୧ । ପୂର୍ବରୁ ବାକି ରହିଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ—
1. Arrear works.
बकेया ୨ । ଗତ ସନରୁ ବାକିଥିବା ଖଜଣା ବା ପ୍ରାପ୍ୟ—
बकया 3. Arrear rent or due; arrears.

ବକିୟା ଖଜଣା—ବୈଦେ. ବି. (କଚରିଆ) (ଫା. ବକାୟା+ଖଜାନା)—
Bakiyā khajaṇā ପୂର୍ବସନମାନଙ୍କର ଖଜଣା, ଯାହା ପ୍ରଜା (ସନହାଲ୍ ଖଜଣା—ବିପରୀତ) ଆଦାୟ ନ ଦେଇ ବାକି
बकेया खाजना ରଖିଥାଏ—Arrear rent for year or
बकाया खजाना years other than the current year.

ବକିୟା ବାକି—ଦେ. ବିଣ. (କଚରିଆ)—ଗତ ସନରୁ ବାକି ପଡ଼ିଥିବା—
Bakiyā bāki Last year's arrear.
(ସନହାଲ୍ ବାକି—ବିପରୀତ) बकेया बाकी **बकाया बाकी**

ବକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବକ+ଈ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତୀୟ ବକ; ବଗୁଲି—
Bakī 1. A female egret.
୨ । ବକାସୁରର ଭଉଣୀ; ପୁତନା—2. The sister of the demon Baka, who was killed by Srikrushṇa.
ଏବେ କାଳ ସକ୍ଷ୍ବ କ । ଏଥିକୁ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଣ ସେ ମାରିଲେ ବକୀ ।
ଭକ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ବକୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ବହୁତ ବକେ ବା ଗପେ; ବାଚାଳ—
Bakuā (ବକେଇ, ବକୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) Talkative.
बकुया **बक्की**

ବକୁର—ସଂ. ବି—୧ । ଭାସ୍କର; ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହ୍ରୁ. ଶ.)—1. The sun.
Bakura ୨ । ତୂରୀ (ହ୍ରୁ. ଶ.)—2. Trumpet.
୩ । ବିଜୁଳି (ହ୍ରୁ. ଶ.)—3. Lightning.

ବକୁଳ—ସଂ. ବି—ପୁଷ୍ପବୃକ୍ଷବିଶେଷ; ବଉଳ ଗଛ—
Bakuḷa Mimusops Elengi (a flower tree).
ଅନ୍ୟ - ସଂ. ସିଧୁଗନ୍ଧ,
ଶୀର୍ଷକେଶରକ, ଚିରପୁଷ୍ପ
ଓ. ବଉଳ
बकुल
बकुल; मौलसिरी
ତେ. ପୋଗଡ଼ଚେଟ୍ଟୁ, ପାଗଡ଼ା
ତା. ମୋଗଦମ୍
ମ. ବକୁଳୀ, ବଗୋଳ
ଗୁ. ବୋଲସରୀ, ବରଶୋଲୀ
[ଦ୍ର—ଏହା ଚିରଶ୍ୟାମଳ ବୃକ୍ଷ । ଏଥିର ଫୁଲ ଛୋଟ ଦଳଦିଆ, ଖୁବ୍ ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଓ ବସନ୍ତରେ ଫୁଟେ । ଏହାର ଫଳ କୋଳିପରି ଓ ପାଚିଲେ କଷାଟିଆ-ମିଠା ଲାଗେ; ମଞ୍ଜି ଗୋଟିଏ । ଫୁଲ ଶୁଖିଗଲେ ସୁଦ୍ଧା ବହୁକାଳ ଏଥିର ସୁବାସ ରହେ । ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ମତରେ ଏହା କଷାୟ କଟୁ ରସ ଓ ଗୁରୁ; ଏହା କଫ, ପିତ୍ତ, ବିଷ, ଶ୍ୱିତ୍ର, କୃମି ଓ ଦନ୍ତଦୋଷ ନାଶକ । ଏହାର ଫଳ ମଧୁରକଷାୟ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ମଳସଂଗ୍ରାହକ, ଓ ଦନ୍ତର ସ୍ଥିରତାକାରକ । ବଉଳ ଛେଲିର ଚୂନାରେ ଦାନ୍ତ ଘଷିଲେ ଦାନ୍ତ ମୂଳ ଦୃଢ଼ ହୁଏ ।]

ବକୁଳ ଅମାବାସ୍ୟା—ସଂ. ବି—ବଉଳ ଅମାବାସ୍ୟା (ଦେଖ)—
Bakuḷa amābāsyā Bauḷa amābāsyā (See)
(ବଉଳ ଅମାବସ୍ୟା, ବକୁଳ ଅମାବାସ୍ୟା—ଦେଶଜ ରୂପ)

ବକୁଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଲ୍କଲ)—୧ । ନାକଭିତରୁ ଶୁଖି ଉଠିବା ଭଳି
Bakuḷi ମଳ—1. Layer of dried up phlegm inside the nostrils.
मामड़ी; बकाल
छिलका ୨ । ଘାସ୍ଥାନର ଶୁଷ୍କ ଚମ ବା ଚୋପା—2. Dry skin or peel of a healing wound or sore.

ବକ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବଚ୍ ଧାତୁ=କହିବା+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Baktabya ୧ । ବାଚ୍ୟ; କଥନୀୟ; କହିବାର ଯୋଗ୍ୟ—
1. Speakable; proper to be spoken.

୨ । ଯାହା କହିବାକୁ ହେବ—2. To be spoken.
ବି—୧ । ପ୍ରସ୍ତାବ—1. Proposal.
୨ । କଥା—2. Speech.

ବକ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟ—ସଂ. ବି—ବକ୍ତୃତାର ବିଷୟୀଭୂତ ବସ୍ତୁ—
Baktabya bishaya Subject-matter of a lecture or speech.

ବକ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ବକ୍ତୃ ଶବ୍ଦ, ୧ମା. ୧ବ)—
Baktā ବାଗ୍ମୀ; ବାକ୍‌ପଟୁ—Able to speak fluently; eloquent.
(ବକ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ସଂ. ବି. ପୁଂ—କଥକ; ବକ୍ତୃତାକାରୀ—Speaker; lecturer.

ବକ୍ତିୟାର୍ ଖିଲିଜି—ବୈଦେ. (ନାମ)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ତ୍ରୟୋଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ
Baktiyār khiliji ଭାଗରେ ଭାରତରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ଖିଲିଜ
বক্তিয়ার খিলজি ବଂଶୀୟ ମୁସଲମାନ୍ ରାଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ
बख्तियारखिलजी ଏକତମ—One of the Mahomedan kings of the Khiliji dynasty who ruled in India, in the 13th century A.D.

ବକ୍ତୃତା—ସଂ. ବି. (ବକ୍ତୃ+ଭାବ. ତା)—୧ । ବାକ୍‌ପଟୁତା; ବାଗ୍ମିତା—
Baktṛutā 1. Eloquence.
୨ । ଲେକ୍‌ଚର୍; ବକ୍ତାଙ୍କ କଥିତ ବିଷୟ—
2. Lecture; a speech; an address.

ବକ୍ତୃତା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସଭାରେ କୌଣସି ବିଷୟ କହିବା—
Baktṛutā kariba To deliver a lecture; to address a meeting.
(ବକ୍ତୃତା ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
বক্তৃতা করা **भाषन देना, बयान करना**

ବକ୍ତୃତା ଝାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—୧ । ବକ୍ତୃତା କରିବା—
Baktṛutā jhārdibā 1. To deliver a lecture.
বক্তৃতা ঝাড়া ୨ । ଅନର୍ଗଳ ଗପିବା—
बयान करना 2. To talk much.

ବକ୍ତୃତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ବକ୍ତୃ+ଭାବ. ତ୍ୱ)—ବାଗ୍ମିତା—
Baktṛutwa Eloquence.

ବକ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବଚ୍ ଧାତୁ=କହିବା+କରଣ; ତ୍ର)—
Baktra ୧ । ମୁଖ; ପାଟି—1. Mouth.
୨ । ବଦନ; ମୁହଁ—2. Face.
(ଯଥା—ଚତୁର୍ବକ୍ତ୍ର; ପଞ୍ଚବକ୍ତ୍ର ।)
୩ । ବୈଦିକ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—3. Name of a vedic metre.
୪ । ତଗର ଗୁଳ୍ମ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Tagara (plant).
୫ । କାର୍ଯ୍ୟାରମ୍ଭ (ହି. ଶ.)—5. The beginning of a work.
୬ । ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ ଜାତ ପଦ୍ୟ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—
6. A Sanscrit metre.
ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବକ୍‌ତର)—ବକତର୍ (ଦେଖ)—
Bakatar (See)

ବକ୍ତ୍ରେ ରେ ଭକ୍ତଙ୍କ ବକ୍ତ୍ରେ ଜନକ ଜନ ×
• ଏହୁ ଗିର ଶରଭେଦ ଛଇସେ କରେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବକ୍ତ୍ରଜ—ସଂ. ବିଣ. (ବକ୍ତ୍ର+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୁଖଜାତ—
Baktraja Produced from the mouth or face.
(ବକ୍ତ୍ରଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି—(ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଜାତ ହୋଇ ଥିବାରୁ)—
ବ୍ରାହ୍ମଣ—A Brāhmaṇa (said to have been born from the mouth of Brahmā).

ବକ୍ତ୍ର ଦଶ—ଦେ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବକ୍ତ୍ର+ଦଶ; ଦଶମୁଖ)—ରାବଣ—
Baktra daśa Rābaṇa the king of Lankā, who had ten heads).

ବକ୍ତ୍ରଦଶ କଥା କସ ଦଗପାଳେ ତ ପ୍ରକାଶ
ଏବଟେ ଅର୍ତ୍ତି ସ୍ୱଜାଣିର । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବକ୍ତ୍ର ପଟ୍ଟ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବକ୍ତ୍ରରେ ବନ୍ଧାଯିବା ପଟ୍ଟ)—
Baktra paṭṭa ଘୋଡ଼ା ଦାନା ଖାଇବାର ଝୋଟଚୁଣା ଛୋଟବସ୍ତା—
A gunny bag of corn attached to the mouth of a horse from which it eats.
[ଦ୍ର—ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ମୁହଁ ପଶି ଏହାର ଦୁଇ ପାଖର ଦଉଡ଼ି ଘୋଡ଼ାର ମୁଣ୍ଡ ବାଟେ ବୁଲା ଯାଇ ବନ୍ଧା ଯାଏ ।]

ବକ୍ତ୍ର ମାଳୀ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବକ୍ତ୍ର+ମାଳନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Baktra māli ବହୁ ମୁଖବିଶିଷ୍ଟ—Having many heads; many-headed.
(ବକ୍ତ୍ର ମାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବକ୍ତ୍ର ଶୋଧୀ—ସଂ. ବିଣ. (ବକ୍ତ୍ର+ଶୁଧ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—
Baktra śodhi ମୁଖଶୁଦ୍ଧି କାରକ (ତାମ୍ବୁଳାଦି)—
Purifying the mouth (betel etc).
ବି—ଜମ୍ବୀର ଲେମ୍ବୁ—Citrus Medica (a species of orange).

ବକ୍ତ୍ରାସବ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବକ୍ତ୍ର ଜାତ ଆସବ)—
Baktrāsaba ୧ । ଅଧରାମୃତ; ପାଟିର ଜଳ—1. Saliva.
୨ । ଥୁଚ; ଛେପ—2. Spittle.

ବକ୍ତ୍ରିମା—ଦେ. ବି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ; ସ. ବକ୍ତୃତା)—ବକ୍ତୃତା ଭଙ୍ଗୀ—
Baktrimā Airs assumed while giving a lecture; mode of delivery of a lecture.

ବକ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (ବକ୍ ଧାତୁ=ବଙ୍କା ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ର)—
Bakra ୧ । ବଙ୍କା; କୁଟିଳ—1. Curved; crooked.
୨ । ନଇଁ ଯାଇଥିବା—2. Bent.
୩ । କ୍ରୂର—3. Cruel.
୪ । କୁଚକ୍ରୀ; ଶଠ; ପ୍ରତାରଣାପୂର୍ଣ୍ଣ—4. Fraudulent.
୫ । ପ୍ରତିକୂଳ—5 Unfavourable.
୬ । ତେରଛା—6. Oblique, slanting.
ବି—୧ । ବାଙ୍କ; ମୋଡ଼—1 A bend; a curvature.
୨ । ଶନି ଓ ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହ—2. The planets Saturn and Mars.
୩ । ତଗର ପାଦୁକା (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)—
3. Tagara pādukā (See)
୪ । ପର୍ପଟ (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)—4. Parpaṭa (See)

୫ । ତ୍ରିପୁରାସୁର (ହ୍ର. ଷ.) (ଦେଖ)—
5. Tripurāsura (See)
୬ । ବକ୍ରୀ ଗ୍ରହ (ଦେଖ)—6. Bakrī graha (See)
ଦେ. ବ—ବକ୍ର ଦାସ; ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ ଗୋସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଜନୈକ ପ୍ରଧାନ ଶିଷ୍ୟ—Name of disciple of Achyutānanda Gosāiñ.

ବକ୍ର ଉତର—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବକ୍ର+ଉତ୍ତର)—ଥଟ୍ଟା କଥା—
Bakra utara Jest.
ଜାଣେ ରସିକ ମାଧବ ସେହି ମୋହନ ମନ୍ତ୍ର
ଯେମନ୍ତ ମଧୁରତର ବକ୍ର ଉତର । ଭକ୍ତ• ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ବକ୍ର ଗତି—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ବକ୍ର+ଗତି)—୧ । ସାପପରି ମୋଡ଼ି
Bakra gati ମୋଡ଼ି ହୋଇ ଚାଲିବା—1. Tortuous movement; curved motion.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ସର୍ପ; ସାପ—2. Serpent.
୩ । ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A wicked person.
୪ । ଶଠ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A crooked person; a cheat; a swindler; a crook.
ବଣ—୧ । ବଙ୍କା ହୋଇ ଗତି କରୁଥିବା—
1. Moving tortuously.
୨ । କୁଟିଳ; ଶଠ—2. Crooked; fraudulent.

ବକ୍ର ଗ୍ରୀବ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବକ୍ର+ଗ୍ରୀବା)—
Bakra grība ଯାହାର ବେକ ବଙ୍କା—Having a curved neck.
(ବକ୍ରଗ୍ରୀବା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ବକ୍ରଗ୍ରୀବତା—ବ) ବ—ଉଷ୍ଟ୍ର, ଓଟ—The camel.

ବକ୍ର ଚଞ୍ଚୁ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବକ୍ର+ଚଞ୍ଚୁ)—
Bakra chañchu ଯାହାର ଥଣ୍ଟ ବଙ୍କା—Having a curved beak.
ବ—ଶୁକପକ୍ଷୀ; ଶୁଆ—Parrot.

ବକ୍ର ଡଉଁରି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବକ୍ର+ଡମରୁ)—୧ । ବାଙ୍କ ଡେଉଁରିଅ;
Bakra dauñrā ସ୍ତ୍ରୀ ବାହୁଭୂଷଣବିଶେଷ—1. An armlet consisting of a series amulets strung together.
ବଙ୍କା ଡ(ଡେ)ଉଁରି
ବାଙ୍କ ଡ(ଡେ)ଉଁରି } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାଙ୍କ ଡ(ଡେ)ଉଁରିଅ
୨ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଜୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧିବା ଧନୁସାକାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
2. A bow-shaped ornament worn on the chignon.
ବକ୍ର ଡଉଁରି ହେମ ଚୂଡ଼ ଧରି
ଦେବାଙ୍କୁ ଲଳିତ ଏମନ୍ତ ପରି । ଉକ୍ତ• ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ବକ୍ରଣ—ସଂ. ବ. (ବକ୍ ଧାତୁ—କୁଟିଳ ହେବା+ଭାବ. ଅନ)—
Bakraṇa ବଙ୍କା କରଣ; ବଙ୍କାଇବା; ବକ୍ର କରିବା—Curving; bending.

ବକ୍ରତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ. (ବକ୍ର+ଭାବ. ତା)—ବକ୍ର ଭାବ—
Bakratā(twa) Crookedness.

ବକ୍ରତ୍ତା(ନା)ଳ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବକ୍ର+ତାଳ; ନାଳ)—
Bakratā(nā)la ମୁହଁରେ ଫୁଙ୍କାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ବାଜା—
A kind of musical instrument blown by the mouth.

ବକ୍ର ତୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବକ୍ର+ତୁଣ୍ଡ)—
Bakra tuṇḍa ଯାହା ପାଟି ବଙ୍କା; ବଙ୍କାମୁହାଁ—Having a curved or bent mouth.
(ବକ୍ରତୁଣ୍ଡା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ବ—୧ । ଶୁକପକ୍ଷୀ; ଶୁଆ—1. Parrot.
୨ । ଗଣେଶ—2. Gaṇeśa.

ବକ୍ର ଦଂଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବକ୍ର+ଦଂଷ୍ଟ୍ରା)—
Bakra daṁshṭra ଯାହାର ଦାନ୍ତ ବଙ୍କା—Having curved teeth or tusks.
(ବକ୍ର ଦଂଷ୍ଟ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ବ—୧ । ଶୂକର; ବାଘୁ—1. Hog; boar.
୨ । (କର୍ମଧା) ବଙ୍କା ଦାନ୍ତ—2. Curved tooth.

ବକ୍ର ଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବ• (କର୍ମଧା; ବକ୍ର+ଦୃଷ୍ଟି)—
Bakra drushṭi ୧ । ବାଙ୍କ ଚାହାଣୀ—1. Glance with the corner of the eye; ogling.
୨ । ଟେରା ଚାହାଣୀ—2. Squint-eyed look.
୩ । ବେଅନୁଗ୍ରହ ଦୃଷ୍ଟି—3. Unfavourable look.
୪ । କ୍ରୂର ଦୃଷ୍ଟି—4. Scoul; angry or sullen look.
ବଣ—ଟେରା—Squint-eyed.

ବକ୍ରନକ୍ର—ସଂ. ବଣ• ପୁଂ—୧ । ପିଶୁନ; ଚଗୁଲିଆ (ହ୍ର. ଷ.)—
Bakranakra Backbiting.
(ବକ୍ରନକ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବ.—୧ । ଚୁଗୁଲିଖୋର ଲୋକ (ହ୍ର. ଷ.)—
1. A backbiter.
୨ । ଶୁକପକ୍ଷୀ (ହ୍ର. ଷ.)—2. Parrot.

ବକ୍ର ନଖ—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ବକ୍ର+ନଖ)—୧ । ବଙ୍କା ନଖ—
Bakra nakha 1. Curved nail or talon.
(ବକ୍ର ନଖର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ହିଂସ୍ର ପଶୁ ଓ ପକ୍ଷୀ—
2. Beasts and birds of pray.
ବକ୍ର ନଖା } ସ୍ତ୍ରୀ
ବକ୍ର ନଖରା }
ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି) ଯାହାର ନଖ ବଙ୍କା—
Having curved nails.

ବକ୍ର ନାସିକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବକ୍ର+ନାସିକା)—
Bakra nāsika ଯାହାର ନାକ ବଙ୍କା—Having an aquiline nose.
(ବକ୍ର ନାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ବ—ପେଚକ; ପେଚ୍ଚ—An owl.

ବକ୍ରପୁଚ୍ଛ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବକ୍ର+ପୁଚ୍ଛ)—
Bakra puchchha ଯାହାର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ବଙ୍କା—
(ବକ୍ରପୁଚ୍ଛା—ସ୍ତ୍ରୀ) Having a curved tail.
ସଂ. ବ—କୁକ୍କୁର (ହ୍ର. ଷ.)—Dog.

ବକ୍ର ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବକ୍ର+ପୁଷ୍ପ)—୧ । ଅଗସ୍ତି ଗଛ—
Bakra pushpa 1. The Sesbania Grandiflora(tree).
୨ । ପଳାଶ ଗଛ—2. The Butea Frondosa (tree).
୩ । (କର୍ମଧା) ଅଗସ୍ତିଫୁଲ—
3. The Sesbania grandiflora flower.

ବକ୍ରସ୍ଥ—ସଂ. ବ—ମୂଲ୍ୟ; ଦାମ (ହ୍ର. ଷ)—
Bakraya Price.

ବକ୍ର ରେଖା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଅସରଳ ରେଖା; ବଙ୍କା ଗାର—
Bakra rekhā A curved line.

ବକ୍ରାଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବକ୍ର+ଅଙ୍ଗ)—
Bakrānga ୧ । ବଙ୍କା ଦେହବିଶିଷ୍ଟ—
(ବକ୍ରାଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Having a curved body.
୨ । ଅବନତାଙ୍ଗ—2. Having the body bent.
ବି—୧ । ହଂସ—1. Swan.
୨ । ସର୍ପ (ହି. ଶ)—2. Snake; serpent.

ବକ୍ରିତ ଶ୍ଳେଷାନ୍ତର ଶ୍ଳେଷ—ବି—କାବ୍ୟାଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
Bakrita śleshāntara ślesha A figure of speech.
[ଦ୍ର—ଅଭିମନ୍ୟୁଙ୍କ ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣିର ନିମ୍ନଲିଖିତ ପଦ ହୁଇଟି ଏହି ଅଳଙ୍କାରର ଉଦାହରଣ । ଯଥା—
ଭାବେ ହର ଆମନକୁ ବିମଳ କୁମୁଦ
ହର ଭାବେ ବା ଧରବ କାରଣୀ କୁମୁଦ ।
କୁମୁଦ କର ସୁଖଦ ବନ୍ଧୁ ହର ପଦ
କୁମୁଦ କର ସୁଗନ୍ଧ ହର ଇନ୍ଦୁ ଖେଦ ।]

ବକ୍ରିମ(ମା)—ସଂ. ବି. (ବକ୍ର+ଇମ, ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Bakrima(mā) ୧ । ବକ୍ରଭାବ—1. Crookedness
୨ । କୁଟିଳତା; ଶଠତା—2. Fraud.

ବକ୍ରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବକ୍ର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Bakrī ୧ । ବକ୍ର ରୂପେ ଅବସ୍ଥିତ—1. Situate in a
(ବକ୍ରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) tortuous position.
୨ । ବକ୍ରଗତିବିଶିଷ୍ଟ; ବକ୍ରଗାମୀ—
2. Moving in a tortuous manner.
୩ । ଆପଣା ମାର୍ଗକୁ ଛାଡ଼ି ପଛକୁ ଯେ ଗତି କରେ (ହି. ଶ.)—
3. Moving backwards.
ସଂ. ବି—ବୁଦ୍ଧ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—The Buddha.

ବକ୍ରୀ ଗ୍ରହ—ସଂ. ବି. (ବକ୍ରିନ୍+ଗ୍ରହ; ଯେଉଁ ଗ୍ରହ ବକ୍ରଗତି କରେ)—
Bakrī graha ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ୩୦ ଅଂଶ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗ୍ରହ (ହି. ଶ)—A planet within 30 degrees of the sun.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଗ୍ରହ ନିଜ ରାଶିକୁ ଛାଡ଼ି ଏକବାରଗ୍ ଅନ୍ୟରାଶିକୁ ଚାଲିଯାଏ ତାକୁ ଅତିବକ୍ରୀ ବା ମହାବକ୍ରୀ ଗ୍ରହ ବୋଲାଯାଏ । ମଙ୍ଗଳ ବୁଧ, ବୃହସ୍ପତି, ଶୁକ୍ର ଓ ଶନି ଏ ପାଞ୍ଚଗ୍ରହଙ୍କୁ ବକ୍ରୀ ଗ୍ରହ ବୋଲାଯାଏ—ହି. ଶ.]

ବକ୍ରୋକ୍ତି—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା; ବକ୍ର+ଉକ୍ତି)—୧ । ଦୁଇଅର୍ଥବୋଧକ
Bakrokti କଥା—1. An equivoke.
୨ । ଶ୍ଳେଷ ବାକ୍ୟ—2. A pun.
୩ । କୂଟବାକ୍ୟ ବା ଉତ୍ତର—3. Evasive reply.
୪ । ଶ୍ଳେଷାଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଶ୍ଳେଷବାକ୍ୟ—
4. (rhetoric) Punning.
[ଦ୍ର—ଜଣକର ଏକାର୍ଥରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦକୁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଯେବେ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ଗ୍ରହଣ କରେ ତାହାହେଲେ ବକ୍ରୋକ୍ତି ଅଳଙ୍କାର ହୁଏ । ଏହା ଦୁଇପ୍ରକାର, ଯଥା—ଶ୍ଳେଷ ବକ୍ରୋକ୍ତି ଓ କାକୁ ବକ୍ରୋକ୍ତି । ଶ୍ଳେଷ ବକ୍ରୋକ୍ତିରେ ବକ୍ତା ଏକ ଅର୍ଥରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କର ଥାଏ, ଅନ୍ୟ ଲୋକ ତାକୁ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ଗ୍ରହଣ କରେ । କାକୁ ବକ୍ରୋକ୍ତିରେ ବକ୍ତାର କଣ୍ଠସ୍ୱରକୁ ବା ବଚନଭଙ୍ଗୀକୁ ଅନ୍ୟ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ ।
ଶ୍ଳେଷବକ୍ରୋକ୍ତିର ଉଦାହରଣ ଯଥା:—
ପ୍ରଶ୍ନ—ବାରୁଣୀ ଆଶାରେ— ରଜନୀ ମୁଖରେ
ଆସୁଅଛୁ କିଏ ଭାଇ,
ପଥ ଦିଶୁ ନାହିଁ— ଅନ୍ଧ ମୁଁ ଅଟଇ
ବାଟେ ଅଟକାଅ ନାହିଁ ।
ଉତ୍ତର—କିଏରେ ଅଜ୍ଞାନ ମଦ୍ୟପ ଦୁର୍ଜନ !
ନିଜପର କି ଜଗତ,
ମଣୁଅଛୁ ତୁହି— ମଦେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ
ସମସ୍ତଙ୍କ ଅବିରତ ?
କାକୁ ବକ୍ରୋକ୍ତିର ଉଦାହରଣ ଯଥା—
ନାହିଁ ଏ ଭାରତେ ବିଦ୍ୟାର ବିଳାସ ?
ନାହିଁ ଏ ଭାରତେ ଶୌର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରକାଶ ?
କୁଳମଣି—ଅଳଙ୍କାର ତରଙ୍ଗିଣୀ ।]

ବକ୍ରୋଷ୍ଠିକା—ସଂ. ବି—(ବକ୍ର+ଓଷ୍ଠ+କ+ଆ)—ସ୍ମିତ ହାସ୍ୟ; ଯେଉଁ
Bakroshṭhikā ହସରେ ଦାନ୍ତ ଦିଶେ ନାହିଁ, କେବଳ ଓଠ ଟିକିଏ ବକ୍ର ହୁଏ (ହି. ଶ)—Smile.

ବକ୍ଷ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ସଂହତ ହେବା—To be gathered
Baksh (root) together; to conglomerate.

ବକ୍ଷ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବକ୍ଷଃ)—ବକ୍ଷଃ (ଦେଖ)
Baksha Bakshaḥ (See).

ବକ୍ଷଃ—ସଂ ବି—(ବକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍)—୧ । ଛାତି; ଛାତି; ବୁକ
Bakshaḥ ସ୍କନ୍ଧ ଓ ଉଦରର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ; ପେଟ ଓ ବେକର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ଶରୀରାଂଶ—1. The breast; bosom; chest.
୨ । ବଳଦ (ହି. ଶ)—2. Bullock.

ବକ୍ଷଃପୀଡ଼ା—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବକ୍ଷଃ+ପୀଡ଼ା)—୧ । ଛାତି ଦରଜ—
Bakshaḥ pirdā 1. Pain in the breast; chest complaint.
୨ । ଯକ୍ଷ୍ମାରୋଗ—2. Pulmonary consumption; pthisis.

ବକ୍ଷଃସ୍ଥଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବକ୍ଷଃ+ସ୍ଥଳ)—ଛାତି; ବୁକୁ; ବାହୁ ଓ
Bakshaḥsthaḷa ବେକତଳଠାରୁ ପେଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେହର ସାମନା
(ବକ୍ଷୋଦେଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଂଶ—The region of the breast.
(ବକ୍ଷସ୍ଥଳ—ଦେଶଜରୂପ)

ବକ୍ଷୀ—ସଂ. ବି—(ବକ୍ଷ ଧାତୁ+ଇ)—ଅଗ୍ନିଶିଖା (ହି. ଶ)—
Bakshī Flame.

ବକ୍ଷୋଜ—ସଂ. ବି—(ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ବକ୍ଷଃ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;
Bakshoja ଯାହା ବକ୍ଷଃସ୍ଥଳରୁ ଜନ୍ମେ)—ପୟୋଧର; ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତନ;
(ବକ୍ଷୋରୁହ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉରଜ; ଦୁଧ—The female breast; the mamma; teat.

ବକ୍ଷ୍ୟମାଣ—ସଂ. ବଣ—(ବଚ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଶାନଚ୍)—୧ । ବାଚ୍ୟ;
Bakshyamāṇa ବକ୍ତବ୍ୟ (ଦ୍ର. ଗ)—1. Speakable.
୨ । କଥନର ବିଷୟୀଭୂତ —
2. Subject of discourse or talk.
୩ । ଯାହା ବୋଲାଯାଉ ଅଛି— 3. Being spoken of.

ବକ୍ସ— ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବକ୍ସ)—କାଠର ଛୋଟ ଆଧାର; ବାକସ—
Baksa बाक्स बक्स; बकस Box.

ବକ୍ସିସ୍(ସି)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ବଖ୍ଶୀସ୍)—୧ । ପୁରସ୍କାର;
Baksis(si) ପାରିତୋଷିକ—1. Reward.
[ବକ୍‌ସିସ୍(ସି)—ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଭୃତ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ବେତନରୁ
बक्शीस ଅଧିକା ଧନ—2. Tip given to servants;
बक(ख)सीस gratuity; bonus.

ବଖଡ଼ (ଡ଼ା)—ଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦୀ. ବଖେଡ଼ା; ମୂଳ. ସଂ. ବିଘ୍ନ)—
Bakharda(rdā) ୧ । ବଗଡ଼; ଗୋଳମାଳ—
বখেড়া; বাগড়া 1. Noise; complications.
बखेडा ୨ । ଝଗଡ଼ା; କଳି—2. Quarrel.
୩ । ବାଧା; ବିଘ୍ନ—3. Obstruction.
୪ । ଆପତ୍ତି—4. Objection; interruption.
ବିଣ—ବଖଡ଼ିଆ (ଦେଖ)—Bakhardiā (See)

ବଖଡ଼ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିଘ୍ନ ଉପସ୍ଥିତ
Bakharda lagā(ge)ibā କରିବା—To raise
ବଖଡ଼ ଦିଅ(ଦେ)ଇବା } objection or obstruction or
ବଖଡ଼ ବାହାର କରିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ complications in a
ବଖଡ଼ ଆଣି ପହଞ୍ଚା(ଞ୍ଚେ)ଇବା } matter.
বাগড়া লাগান बखेडा निकालना

ବଖଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ବଗଡ଼ିଆ; ଯେ ଗୋଳମାଳ ବା ଆପତ୍ତି
Bakhardiā କରେ—1. Noisy.
ବଖଡ଼ୁଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । ଯେ ବାଧା ଜାତ କରେ—
ବଖଡ଼େଇ } 2. Obstructive.
୩ । କଳିହୁଡ଼ା—3. Quarrelsome.
୪ । ବଗୁଲିଆ; ଖେଚଡ଼ା— 4. Wicked; wanton.
୫ । ଆପତ୍ତିକାରୀ—5. Habitually objecting.
୬ । ଗୋଳମାଳିଆ (ବିଷୟ)—6. Full of intricacies; intricate.

ବଖରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ପକ୍ଷାଗାର)—ଗୃହ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Bakharā ପରିମାଣବିଶିଷ୍ଟ କୋଠରି—Room; compart-
কামরা कमरा ment; room of standard dimensions.
ତା ପଛେ ବେଶି ଭଲେ ସେବା ବଖରାମାନ
ଶ୍ରେଣୀଭାବରୂପେ ଜାଣ ସନ୍ଦୂହର ସ୍ଥାନ । ତୁଳସୀ, ଦକ୍ଷିଣରାମାୟଣ ଅବ ।
[ଦ୍ର—ବଖରାର ଲମ୍ବ ଓ ଓସାରର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପରିମାଣ ଅଛି ।
ଏକ ବଖରାର ଲମ୍ବ ୫ ହାତ, ୭ ହାତ ବା ୯ ହାତ ହୋଇଥାଏ ।
ବଖରା ଓ କୋଠରି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଏହି କି, ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଓ ପ୍ରସ୍ଥ
ଅନୁସାରେ ବଖରା ଧରାଯାଏ; କୋଠରି ସଂଖ୍ୟା ଅନୁସାରେ ଧରାଯାଏ ।
ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ କୋଠରିର ପରିମାଣ ଏକାଧିକ ବଖରା ହୋଇ
ପାରେ, କିମ୍ବା ଏକ ବଖରାର ପରିମାଣଠାରୁ ଛୋଟ ହୋଇପାରେ; ଓ
ମଧ୍ୟ ବଖରାକ ସୀମାମଧ୍ୟରେ ଏକ ଅଧିକ ଛୋଟ କୋଠରି ରହିପାରେ ।]

ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଖ୍ରା)—୧ । ଅଂଶ; ଭାଗ—
বখরা 1. Share.
बखरा ୨ । ଅଂଶୀଦାରି କାରବାର—
2. Partnership concern.
୩ । ବାଣ୍ଟ; ବଣ୍ଟା—3. Partition
୪ । କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭାଗ କରି କାମ
କରିବା ଓ ଫଳ ବାଣ୍ଟି ନେବା; କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟରେ ଭାଗଦାରି—
4. The system of division of labour and produce in agriculture.
[ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଭାଗ ଶବ୍ଦ ପରେ ବଖରା ଶବ୍ଦ ସହଚର-
ରୂପେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବଖରା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଡ଼ ଘରକୁ ଛୋଟ ଛୋଟ କୋଠରିରେ
Bakharā karibā ବିଭକ୍ତ କରିବା—1. To partition a
বখরা করা big house into compartments.
बखरा करना ୨ । ବାଣ୍ଟିବା; ବିଭାଗ କରିବା; ଭାଗ ଭାଗ କରି
ବାଣ୍ଟି ନେବା—2. To partition; to divide into allotments.
୩ । ବଖରା ଧରିବା (ଦେଖ)—3. Bakharā dharibā (See)

ବଖରା ଦାର—ବୈଦେ. ବିଣ ଓ ବି. (ଫା)—ଅଂଶୀଦାର; ଭାଗଦାର;
Bakharā dār ସାଝିଦାର—Cosharer; partner.
বখরা দার हिस्सादार

ବଖରା ଦାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଅଂଶୀଦାରି; ପରିଶ୍ରମ ଓ ଫଳକୁ
Bakharā dāri ବାଣ୍ଟି ନେବା ଚୁକ୍ତି; ସହକାରିତା—
বখরাদারী हिस्सादारी Partnership.

ବଖରା ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଜମିକୁ ଭାଗରେ ବା ସାଝିରେ
Bakharā dharibā ଚାଷ କରିବା—To hold a land on
ବଖରା ନେବା } ଅନ୍ୟରୂପ bhag or partnership; to
ବଖରାରେ ଧରିବା } hold land on the system
বখরাএ ধরা of division of labour and produce.
साझीमे लेना

ବଖରା ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭାଗ ବସାଇବା; କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ
Bakharā basā(se)ibā ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟନ
বখরা বসান କରି ନେବା ପାଇଁ ଯେ ଯାହାର ହିସ୍ସା ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍
बंटवारा करना ଅଂଶରେ ବିଭକ୍ତ କରିବା—To apportion;
to divide a thing into different allotments or shares; to allot shares.

ବଖରା ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆପଣାର ଜମିକୁ ଚାଷୀକୁ ଭାଗରେ
Bakharā lagā(ge)ibā ଚାଷ କରିବା—1. To let out
ବଖରା ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ land to a cultivator on the
ବଖରାରେ ଲଗାଇବା } system of produce rent.
বখরায় লাগান [ଦ୍ର—ବଖରା ଲଗାଇବା ଜମିରେ ଚାଷୀ ନିଜେ
साझीमे लगाना ପରିଶ୍ରମ ଓ ବ୍ୟୟ କରିବ ଏବଂ ଜମିର ମାଲିକକୁ

ଖଜଣା ନ ଦେଇ ଜମିର ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁରୁ ଅଧେ ଦେବ, ଏହି ସର୍ତ୍ତରେ ଚାଷୀ ଜମିବାଲାଠାରୁ ଜମି ନେଇଥାଏ ।]

୨ । ବଖରା ବସାଇବା (ଦେଖ)—
2. Bakharā basāibā (See)

ବଖରୁଆ—ଦେ. ବଣ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଏତେ
Bakhariā ସଂଖ୍ୟକ ବଖରାର ପରିମାଣଯୁକ୍ତ (ଗୃହ ବା କୋଠିରୀ)-
(ବଖୁରୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. (a room or hall) Measuring so many standard-sized rooms.
(ଯଥା— ସାତ ବଖରୁଆ ଘର ।)
୨ । ଏତେ ସଂଖ୍ୟକ କୋଠରୀବିଶିଷ୍ଟ—2. Consisting of so many rooms; roomed (e.g. three-roomed).
(ଯଥା—ପାଞ୍ଚବଖୁରୁଆ ଘର ।)
ପ୍ରାଦେ· (ଲରୁଆ) ବ—ଘୋଡ଼ା ସଇସ—
Syce; groom of a horse.

ବଖାଡ଼ୁ - ଦେ. ବଣ—ଗୋଳମାଳିଆ; ଅଡ଼ୁଆ ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Bakhārdu **बखेडाका** Full of intricacies.

ବଖାଣ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବକ୍ଷ୍ୟମାଣ; ସଂ. ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ; ପ୍ରା. ବକ୍ଖାଣ. ଭୁଲ.
Bakhāṇa ଫା. ବୟାନ୍)—୧ । କଥନ; କହିବା—
वर्णन, बयान **बखान** 1. Speaking; statement
ଅଗ କର ଏବେ କରୁଛ ବଖାଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।
୨ । ମୁଖବର୍ଣ୍ଣିତ ବିବରଣ—2. Narration; oral description.
୩ । ବର୍ଣ୍ଣନ—3. Describing.
ବଣ—ଉକ୍ତ; କଥିତ—Spoken.
ତାହାଙ୍କ ଯେ ଅବା ଲକ୍ଷଣ
ଛନ୍ଦରେ ହୋଇଛି ବଖାଣ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବଖାଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ; ପ୍ରା. ବକ୍ଖାଣ; ଫା.
Bakhāṇa karibā ବୟାନ୍)—୧। କହିବା—1. To speak
(ବଖାଣିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୁଣି କୃଷ୍ଣ ଅଗରେ ବସିଲେ ବଖାଣି ।
बयान करा **बखानना** କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭ ।
୨ । ବିଶଦ ଭାବରେ କହିବା—
2 To state plainly and extensively.
ତାହା ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଅଗେ କରୁଛି ବଖାଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।
୩ । ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—3. To describe; to narrate.
କେତେ ଇତିହାସ କଥା ବଖାଣିଲେ ମନ । ମଧୁସୂଦନ. ବାଳ ରାମାୟଣ ।
୪ । ପ୍ରଚାର କରିବା—4. To proclaim; to publish.
ସେ ଶବଦଟି ଛଳ ହୋଇ ବାହାରିବ
ସ୍ୱର୍ଗପୁରରେ ଯେଣିକି ସାରି ବଖାଣିବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବଖାଣି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରସ୍ପରକୁ କହି ହେବା; କଥୋପକଥନ
Bakhāṇi hebā କରିବା—To speak to each other;
बयान करा **बखान करना** to talk about.
ବଡ଼ ବଳ ଜଗତ ଜନକ ବୋଲି
ବଖାଣି ହୋଇଲେ ଏକା ସେହି ପ୍ରସ୍ତାବ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଖାରି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବଲ୍କଲ)—୧ । ବଉଁଶ ଚଲାଚା; ବାଉଁଶ କାଠି—
Bakhāri 1 A thin rod or stake of bamboo.
बाखारी ୨ । ବାଉଁଶର ଉପରପଟ୍ଟ—2. The bark-lath of bamboo.
बखारी

ବଖାରି ସାହେବ୍—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ଖୋରଧାରେ ଥିବା ପ୍ରସିଦ୍ଧ
Bakhāri sāheb ପୀର ଓ ତାଙ୍କ ଅସ୍ଥାନ—Name of the
(ବୋଖାରି ସାହେବ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) seat of a Pir (Mahommedan saint) in the Khurda Subdivision of the Puri District.
[ଦ୍ର—ଏ ସ୍ଥାନ ଖୋରଧାରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଥିବା କାଇପଦର ନାମକ ଗ୍ରାମରେ; ଅନେକ ହିନ୍ଦୁ ଯାତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଏଠାକୁ ଆସନ୍ତି ।]

ବଖିଆ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ଏକ ପ୍ରକାର ମଜଭୁତ୍ ସିଲାଇ—
Bakhiā Back stitching; a kind of strong
बखिया stitch in sewing; double stitch in sewing.
बखिया
[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ 'ତାଗା ସିଲାଇ' କରି ୨ ଖଣ୍ଡ କନାକୁ ସଂଲଗ୍ନ କରିବାକୁ ହୁଏ । ପରେ ଉକ୍ତ ତାଗା ସିଲାଇ ଉପରେ ଦୃଢ଼ କରି 'ବଖିଆ' କରିବାକୁ ହୁଏ; ଏ ପ୍ରଣାଳୀରେ ପ୍ରଥମେ ଲୁଗାରେ ଟାଙ୍କା ବା ତାଗା ଗଳାଇ ପୁଣି ପଛରୁ ଛୁଞ୍ଚିକୁ ଆଣି ଖଣ୍ଡ ଦୂର ଆଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୁଣି ଟାଙ୍କା ମାରିବାକୁ ହୁଏ; ଏ ଭାବରେ ସିଲେଇ ଖୁବ ମଜଭୁତ ହୁଏ ।]

ବଖିଆ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ କନାକୁ ବଖିଆ ଭାବରେ ସିଲାଇ
Bakhiā karibā କରିବା—To sew two pieces of cloth
बखिया करा **बखिया करना** with double stitches.

ବଖିଲ୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଆ. ବଖୀଲ୍—କୃପଣ)—
Bakhil ୧ । କୃପଣ; ବ୍ୟୟକୁଣ୍ଠ—1. Miserly; niggardly.
बखील ୨ । ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ—2. Needy; poverty-stricken.
बखील ୩ । ଲୋଭୀ—3. Avaricious.

ବଖୁରି—ଦେ. ବ—ଛୋଟ ବଖରା ବା କୋଠରି—
Bakhuri A small room.
ଏକା ବଖୁରିରେ ଅଛି ପୁରୁଷ ଲେଖେଁ ବାଃ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।

ବଖୁରୁଆ—ଦେ. ବଣ—ବଖରୁଆ (ଦେଖ)—
Bakhuriā Bakhariā (See)

ବଖୁରିକିଆ—ଦେ. ବଣ—ଯେଉଁ ଗୃହର ପରିମାଣ ଏକବଖରା ମାତ୍ର—
Bakhurikiā Having the dimensions of one Bakharā only.

ବଗ୍‌ରାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ବିକିରଣ; ଭୁଲ. ହି.
Bag-rāibā ବଗରାନା)—ସ୍ତୂପୀକୃତ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଖେଳେଇ କରି ଇତସ୍ତତଃ କରି ଦେବା—To scatter heaped-up things.

ବଗ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଧଳା ରଙ୍ଗର ପାରା—
Baglā White pigeon.

ବଗ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବକ)—ବକ (ଦେଖ)
Baga बग **बग** Baka (See)

ବଗଚର(ରା)—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବକ+ଚର୍ ଧାତୁ; ଏଠାରେ ବଗମାନେ
Bagachara(rā) ଗୋଡ଼ଖୋଜ ଓ ମୀନମାଛ ପାଇବା ଆଶାରେ

अंगनइ ଚରନ୍ତ)—୧ । ସଡ଼କ ପାଖର ନୟନଯୋଢ଼—
1. Roadside ditches; low water channels on both sides of a road.
[ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ମାଟି ଖୋଳା ହୋଇ ସଡ଼କରେ ପଡ଼ିଥାଏ ଓ ସେଥିରେ ଅଳ୍ପ ପାଣି ଥାଏ, ତେଣୁ ବଗମାନେ ମାଛ ଓ ଗେଣ୍ଡା ଆଦି ଖୋଜିବା ପାଇଁ ସେଠାରେ ଚର ବୁଲନ୍ତି ।]
୨ । ପୋଖରୀକୂଳର ଯେଉଁ ଅଂଶ ବର୍ଷାଦିନେ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିଯାଏ ଓ ଖରାଦିନେ ଶୁଖିଲା ରହେ (ଯେଉଁଠାରେ ବଗମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଖାଦ୍ୟ ଖୋଜି ବୁଲନ୍ତି) ପୋଖରୀ ବା ହ୍ରଦର କୂଳର ଯେଉଁ ଅଂଶ ବର୍ଷାଦିନେ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ ଓ ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ଖରାଦିନେ ପାଣି ରହେ ସେହି ଅଂଶ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅଳ୍ପ ଢାଲୁ ସମତଳ ସ୍ଥାନ—2. The nearly level portion on the bank of a tank or lake which is filled up with water during the rains and dries up in summer.
ଗୁରୁପାଟ ଅଡ଼ି ବଗଡଗଠାରୁ ଦଗବାର ହାତ ଛଡ଼ ।
ଫକୀରମୋହନ- ଛ ମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ବଗଠା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଗାଟକ ଜାତିବିଶେଷ—
Bagaṭā A class of Śūdras in the district of Ganjam.

ବଗଡ଼—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବକ୍ର, ବିକୃତ)—୧ । ଜାରଜ—
Bagar̤da 1. Bastard.
बखाट ୨ । ନୀତିଭ୍ରଷ୍ଟ; ଲୁଚରିତ୍ର; ଦୁଷ୍ଟ; ଖେଚଡ଼ା—
बगड, कमिना 2. Wicked; immoral.
୩ । ମୋଟା—3. Coarse.
୪ । ଅଶ୍ୱତର; ଖଚର—4. Mule.
୫ । ଦୋମିଶା ଜୀବ—5. A cross-breed.
ବି—୧ । ପର୍ବତର ଉପରଭାଗସ୍ଥ ଗୋଡ଼ି ବା କଙ୍କରମୟ ଉଚ୍ଚଭୂମି—
1. A high gravelly soil on the top of a mountain.
୨ । ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାଷା—2. Coarse or indecent language.
୩ । ମୋଟା ଖାଦ୍ୟ—3. Coarse food.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପାହାଡ଼ର ପାର୍ଶ୍ୱଦେଶରେ ଢାଲୁ ଭୂଇଁ ଚଷି କନ୍ଧମାନେ ଯେଉଁଠାରେ କାଙ୍ଗୁ ବା ବଡ଼ ହରଡ଼ ବୁଣନ୍ତି—
Land on the slope of a hill where the aborigines grow pulse.

ବଗଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବକ୍ର; ବକଗ୍ରୀବ; ବକଟ; ବିକୃତ)—
Bagar̤dā ୧ । ମୋଟା—1. Coarse.
(ସରୁ—ବିପରୀତ) ବଗଡ଼ା ଅଳ ଦେ ଅଶିଷ
बगड़ा; बोकड़ा ବେଲ କରଡ଼ ଲୁଣ ଅଁଚା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବେ ।
मद्दा; उजड्ड ୨ । କର୍କଶ—2. Rough.
(ଯଥା—ବଗଡ଼ା ଲୁଗା ।)

ବଗଡ଼ାଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମଲ୍ଲକଡ଼ି; ଉପର କାନର ଅଳଙ୍କାର—
Bagar̤dālu An ear-ornament worn on the upper part of the ear.

ବଗଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବିକୃତ; ବକଟ)—୧ । ବଗୁଲିଆ; ଦୁଷ୍ଟ;
Bagar̤diā ଖେଚଡ଼ା—1. Wicked.
बखाटे; बखाटिया ୨ । କଳିହୁଡ଼ା—2. Quarrelsome.
विगडैल ୩ । ଅଶ୍ଳୀଳଭାଷୀ—3. Of indecent speech; coarse (person)

ବଗମେଳ(ଳି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବକ+ମିଳ୍ ଧାତୁ)—(ବଗମାନେ ଉଡ଼ିଲା
Bagamel̤a(l̤i) ବେଳେ ଧାଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଉଡ଼ିଲା ପରି) ବହୁଲୋକ ବା
बकमील ଅଶ୍ୱାରୋହୀଙ୍କର ଧାଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଗତି କରିବା—
बगमेल A race of persons or horsemen by forming one line (like the egrets flying in a row.

ବଗଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଗଲ୍; ତୁଳ· ସଂ. ବାହୁମୂଳ)—
Bagala ୧ । କାଖ; ବାହୁମୂଳର ଳିମ୍ନ ଦେଶ—1. Armpits
बगल ୨ । ପାର୍ଶ୍ୱ ଦେଶ—2. The side; flank.
बगल ୩ । (ଦରଜୀଙ୍କ ଭାଷା)—କୁର୍ତ୍ତାର ଯେଉଁ ତିକୋଣ କନା ଖଣ୍ଡ କନା ଓ ପିଠି କନାର ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇପାର୍ଶ୍ୱରେ ଲାଗିଥାଏ—3. The triangular piece of cloth on the sides of a shirt
ପ୍ରାଦେ. (ଅଳ ଓ କନକା) ବି—ମଇର ଦୁଇମୁଣ୍ଡ—
The two ends of a ladder.

ବଗଲ କୟାଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଅଳ ଓ କନକା) ବି—ମଇର ଶେଷ ଦୁଇମୁଣ୍ଡ
Bagala kayān̐ ଫଳରେ ମରାଯାଇଥିବା ଖିଲ—
The pegs or pins inserted at the two ends of an agricultural ladder.

ବଗଲ ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ବଗଲ୍+ସଂ. ବାଦନ)—
Bagala bajā(je)ibā ୧ । ହେଣ୍ଡି ମାରିବା; କାଖ ସନ୍ଧିରେ
बगल बाजान ଏକ କରତଳ ରଖି ପାର୍ଶ୍ୱଦେଶକୁ ବାହୁଦ୍ୱାରା ଆଘାତ
काँख बजाना କରିବା; ହାବୁଡ଼ା ବଜାଇବା—1. To strike the arm on the side by putting the palm of the other hand in the armpit.
୨ । ଆନନ୍ଦରେ ବାହୁକୁ ପାର୍ଶ୍ୱ ଦେଶରେ ବାଡ଼େଇ ଶବ୍ଦ କରିବା—2. To strike one's arm on the ribs in glee.

ବଗଲ ବନ୍ଦ(ନ୍ଧ,ନ୍ଦି,ନ୍ଧି)—ଦେ. ବି. (ଫା. ବଗଲ୍+ସଂ. ବନ୍ଧ)—ଏକ
Bagalaband(ndh,ndi,ndhi) ପ୍ରକାର କୁର୍ତ୍ତା, ଯହିଁର
बगलबन्दी ବୋତାମ ବା ଡୋର ବଗଲରେ ଥାଏ—A kind of
बगलबंदी coat with button or strings below the armpit.

ବଗଳା—ସଂ· ବି—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦଶମହାବିଦ୍ୟା ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମା ; ଦେବୀ-
Bagal̤ā ବିଶେଷ—Name of a Tantric Goddess.
(ବଗଳାମୁଖୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଆରାଧନା କଲେ ଆରାଧକର ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ବାକ୍, ମୁଖ, ପଦ, ପାଣି, ଜିହ୍ୱା ସ୍ତମ୍ଭିତ ହୁଏ ଓ ଶତ୍ରୁ ବଶ ହୁଏ ।]

ବଗ(ଗୁ)ଲା—ଦେ. ବି. ପୁଂ—(ସଂ. ବକ; ସଂ. ବଲାକା)—ବଗ—
Baga(gu)lā बगला **बगला** The egret.

(ବଗ[ଗୁ]ଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସବାଳୁ ଉଠି ମିଶ୍ରର ଓ ମିସେସ୍ ମହାପାତ୍ର ବଡସ ବଗଲପର
ବସିଛନ୍ତି କଳପ୍ରାଣୀ, ପାଖରେ ନାହିଁ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବଗଲି—ଦେ. ବି—ପନାସି (ଦେଖ)
Bagali **बगई, बगनो** Panāsi (Haines) (See).

ବଗହୁଲା—ଦେ. ବି—ବକ ୩ (ଦେଖ)
Bagahulā Baka 3 (See)

ବଗା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବୁକ୍କ=ବୋଦା; ମେଣ୍ଢାପର ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧି)—
Bagā ୧ । ଓଲ୍ଲ; ଓଲମା—1. Stupid; idiotic
ବୋକା ୨ । ନିର୍ବୋଧ—2. Foolish
नादान ୩ । ଯେ ଗୋଟାଏ ଆଡ଼କୁ ଅଧିକ ସମୟ ଚାହିଁ ବସିଥାଏ—
3. Staring.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ପାଗଲ—Mad.

ବଗାତ—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ବାଗ; ତୁଲ. ସଂ. ବାଟିକା)—୧ । ବଗିଚା;
Bagāta ଉଦ୍ୟାନ—1. Garden.
ବଗାଇତ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଫଳବଗିଚା—2. Orchard.
ବଗାଏତ } ବାଗ, ବାଗାତ **बगीचा, बाग**

ବଗାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅଣ୍ଡିରା ମଇଁଷିପିଲା—
Bagāra The male calf of a buffalo.
ପ୍ରାଦେ (ବୌଦ୍ଧ) ବି—ଜନ୍ମ କରି ନ ଥିବା ମାଈ ମଇଁଷି—
A she-buffalo which has not yet borne a calf.

ବଗାରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମଇଁଷି ଛୁଆ—
Bagāri A she-calf of a buffalo.

ବଗାଲ—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ମାଲିକର ଘରେ ରହି ଗ୍ରାସାଚ୍ଛାଦନ
Bagāla ପାଇ ବାର୍ଷିକ ଦରମାରେ ଯେଉଁ ଗୋରୁଜଗୁଆଳି ଚାକିରି
କରେ—A cowherd engaged on yearly salary.

ବଗି—ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଇଂ. ବଗ୍ଗି) ଦୁଇଚକିଆ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି—
Bagi 1. Buggy; gig; a light two-wheeled
ବଗ୍‌ଗୀ **बग्गी** carriage drawn by a horse.
୨ । (ଇଂ. ବୋଗୀ) ଚାରିଚକିଆ ଗାଡ଼ି—
2. A low four-wheeled carriage; bogie.
ଦେ. ବି (ସଂ. ବକ)—ବକଜାତିର ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ରପକ୍ଷୀ
ପକ୍ଷୀ—A small egret (bird).

ବଗିଚା—ବୈଦେ ବି. (ଫା. ବାଗ୍‌ଚା)—ଉଦ୍ୟାନ—
Bagichā Garden.
[ଦ୍ର—ଫଳର ବଗିଚାକୁ ବଗାତ ଏବଂ ଶାକ ପରିବାର ବା ଫୁଲର
ଉଦ୍ୟାନକୁ ବଗିଚା ବୋଲାଯାଏ ।]

ବଗିରାମ—ଦେ. ବି—ବଗି (ଦେଖ)
Bagirāma Bagi (See)

ବଗି ହଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଗିର ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ବାଗକୁ ଧରି
Bagi hankā(nke)ibā ଘୋଡ଼ାଙ୍କୁ ଚଳାଇବା—To drive
ବଗିହାଁକା **बगीहाँकना** a carriage.
[ବଗି ହାଙ୍କିବା, ବଗି ଚଳା(ଳେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବଗୁଲ(ଲା)—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ବକ)—ବକଜାତିର କ୍ଷୁଦ୍ରଜାତିର ପକ୍ଷୀ-
Bagula(lā) ବିଶେଷ—A kind of wading bird of the
(ବଗୁଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) egret species.

ବଗୁଲିଆ—ବୈଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ବାକ୍‌ବ୍ୟଳୀକ=ଯାହାର ବାକ୍ୟର ସ୍ଥିରତା
Baguliā ନାହିଁ; ତୁଲ. ସଂ. ବର୍ବର; ବର୍ବରତୁଲ୍ୟ)—୧ । ଦୁଷ୍ଟ;
ବଗୁଲ, ବବଲ, ବବଲଚଣ୍ଡ, } ପାମର; ବର୍ବର ତୁଲ୍ୟ-
ବବଲିଆ, ବବୁଲଚଣ୍ଡ, ବବୁଲ, } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Wicked;
ବବୁଲିଆ, ବବୁଲଚଣ୍ଡ } naughty.
ବବ୍‌ବଲା, ବବ୍‌ବଲିଆ ୨ । ବାବଦୂକ—2. Talkative.
नटखट, बावडा ୩ । ମିଛୁଆ—3. Liar.
୪ । ଠକ—4. Cheating.
୫ । ଯାହାର କଥା ଠିକ୍ ନ ଥାଏ—
5. Not true to his words.

ବଗୁଲିଆ ପଣ—ଦେ. ବି—ଦୁଷ୍ଟାମି—
Baguliā paṇa Wickednes ; naughtiness.
(ବଗୁଲିଆମି, ବଗୁଲିଆଇ, ବଗୁଲିଆ ପଣିଆ, ବଗୁଲିମି--ଅନ୍ୟରୂପ)
ବବ୍‌ବଲାପନା **नटखटी, बावडापन**

ବଗୁଲି ଘାସ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଘାସ—
Baguli ghāsa A species of grass.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦଉଡ଼ି ବଳାଯାଏ ।]

ବଘ୍ରା(ରେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ତୁଲ. ହି. ବଗ୍‌ରାନା)—
Baghrā(re)ibā ଗଦା ହୋଇଥିବା କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଖେଳେଇ
ଦେବା—To scatter a heap of anything.

ବଘର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅବଘାରଣ; ପ୍ରା. ବଘାରଣ)—
Bagharā ବଘାରିବା କ୍ରିୟା—The act of flavouring
(ବଘର୍ ବଘର—ଅନ୍ୟରୂପ) curry etc by frying it with
ଛୌଁକା species in oil etc.
बघारना, छौंकना ବିଣ—ଯାହା ବଘର ହୋଇଥାଏ—
Flavoured by being fried with spices.

ବଘର(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଘାରିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Bagharā(re)ibā The causative form of
ଛୌଁକାନ 'Baghāribā.'
छौंकवाना ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ବଘାରିବା କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବା—
To cause curry to be flavoured by
another

ବଘ(ଘେ)ଲ—ବୈଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦୀ. ବଘେଲ)—
Bagha(ghe)la କ୍ଷତ୍ରିୟ ବା ରାଜପୁତ ବଂଶବିଶେଷ—
A caste of Rajputs.
ବଘେଲ ବାଦସା ହୁଏ କ୍ଷତ୍ର । ବଧୂର୍ଦଂ, କବତା ।
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ବଘେଲ କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଶାସିତ ରାଜ୍ୟ
ଅଧୁନାକ ମଧ୍ୟଭାରତ ଏଜେନ୍‌ସିର ବଘେଲଖଣ୍ଡ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ।]

ବଘାର୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) କ୍ରି—୧ । ସନ୍ତୁଳିବା (ଦେଖ)
Baghār-bā 1. Santulibā (See)
୨ । ବଘାରିବା (ଦେଖ)—2. Baghāribā (See)

ବଘାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଭର୍ଜ ଧାତୁ=ଭାଜିବା; ସଂ. ଅବଘାରଣ)—
Baghāribā ୧ । ଛୁଙ୍କିବା; ତେଲ ବା ଘିଅରେ ମସଲା ଫୁଟାଇ
ଫୋଡ଼ନ ଦେଖା, ସମ୍ବରା, ଛୌଁକା ଉହିଁରେ ଜଳସିଦ୍ଧ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦିକୁ
बघारना, छौंकना ପକାଇବା—1, To flavour water-boiled

curry by frying it with spices in oil or ghee.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଗାଳିମନ୍ଦ କରିବା—
2. (figurative) To abuse a person openly.
୩ । ପରର ଗୁପ୍ତ ଦୋଷ ପ୍ରକାଶ କରିବା—3. To divulge another person's secrets.
୪ । ଶେଖୀ ବଘାରିବା; ଆପଣାର ବାହାଦୁରୀ କହି ବୁଲିବା—
4. To aggrandise one's self.

ବଘିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ବଙ୍କ=ଗତି ଧା. ଶ.)—ଚଢ଼ିବା; ଅଗ୍ରେସର କରିବା—
Baghibā To ride; to climb.

ବଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ବକ୍ନ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bañka ବକ୍ର; ବଙ୍କା—Curved; crooked.
ପ୍ରାଦେ. (ବୌଦ୍ଧ) ବି.—ବଗ—Egret.

ବଙ୍କସେନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଙ୍ଗସେନ)—ଅଗସ୍ତି ବୃକ୍ଷ—
Bañkasena Sesbania Grandiflora.
বাকসনা
ବଙ୍କସେନ ତରୁ ତରୁଣୀ ଅଙ୍ଗରେ ତ'ହା ନଳ ନାମ କହି ।
ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ବଙ୍କା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବଙ୍କ, ବକ୍ର; ବକନ୍ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା)—
Bañkā ୧ । କୁଟିଳ; ବକ୍ର—1. Curved; crooked.
(ବଙ୍କେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନତ—2. Bent; inclined.
(ସିଧା—ବିପରୀତ) ୩ । ଜଟିଳ—3. Complicated.
বাঁকা ବିଣ—ଅଯଥାର୍ଥ ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ—
बाँका, बंका Improperly articulated.
ସାହେବ ପୋଷାକ କେହି ଅବା ପିନ୍ଧି
ସବୁଠେ କହଇ ବଙ୍କା ବଙ୍କା ବୁଲା । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

ବଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବକନ୍ ଧାତୁ)—
Bañkā(ñke)ibā ୧ । ବକ୍ର କରିବା—1. To bend.
(ବଙ୍କା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବକ୍ର ହେବା—2. To be bent or curved.
বাঁকান बाँकाना

ବଙ୍କା ଟଙ୍କା—ଦେ. ବିଣ—(ନିରର୍ଥକ ସହଚର; ସଂ. ବଙ୍କୁର ଟଙ୍କୁର)—
Bañkāṭañkā ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ବକ୍ର—Bent at many places.
ବଙ୍କା ଟଙ୍କା } ଅନ୍ୟରୂପ আঁকাবাঁকা
ବଙ୍କୁର ଟଙ୍କୁର } बाँकाटेढ़ा

ବଙ୍କାମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ—ବକ୍ର ମୁଖବିଶିଷ୍ଟ—Having the face
Bañkāmuhāñ বাঁকামুখো मुहँटेढ़ा turned to one side.
(ବଙ୍କାମୁହିଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଙ୍କାଳି—ଦେ. ବି—ଦେବୀବିଶେଷ—
Bañkāḷi Name of a popular Goddess.

ବଙ୍କି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବକ୍ର)—ଫୁଲର ନାଡ଼—
Bañki डंटी The stem of a flower.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଧାନଗଛର ରୋଗବିଶେଷ—
A disease attacking paddy plants.

ବଙ୍କିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବକ୍ର)—ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧିବା ଏକପ୍ରକାର ବଳା;
Bañkiā বাঁকি—A kind of anklet

ମଞ୍ଜୀର ଯୋଗେ ପ୍ରକଟଇ ଅଶି—
ରଚନ ବଙ୍କିଆ ଘଷି ଯେ— କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।

ବଙ୍କିମ—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ବଙ୍କିମ)—ବକ୍ର—
Bañkima Curved; bent; crooked.
(ବଙ୍କିମା—ଅନ୍ୟରୂପ) বঙ্কিম बाँका
ତୋ ମୁଖ ପଦ୍ମସୌରଭ ସୁଧା ଛୁରେ ବଙ୍କିମ ବଚନ ସୃଷ୍ଟି—
ଗ୍ରାମ୍ୟ. ଭଗବାନ୍ ।

ବଙ୍କିମଚନ୍ଦ୍ର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବଙ୍ଗୀୟ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଉପନ୍ୟାସକାର
Bañkimachandra ବଙ୍କିମଚନ୍ଦ୍ର ଚଟ୍ଟୋପାଧ୍ୟାୟ—Name of a very talented Bengali novelist; Bankima Chandra.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ ୧୮୩୮—ମୃତ୍ୟୁ ୧୮୯୪ । ଏ ପ୍ରଥମ ବଙ୍ଗାଳୀ ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍ । ଏ ୧୮୫୮ ଠାରୁ ୧୮୯୧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡେପୁଟି କଲେକ୍ଟର ଥିଲେ । ଏ କେତୋଟି କ୍ଷୁଦ୍ର ପଦ୍ୟ ରଚନା କରି ଶେଷରେ ବଙ୍ଗଳାରେ ଦୁର୍ଗେଶନନ୍ଦିନୀ, କପାଳକୁଣ୍ଡଳା, ମୃଣାଳିନୀ, ବିଷବୃକ୍ଷ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିଥିଲେ ଓ ବଙ୍ଗଦର୍ଶନ ନାମକ ମାସିକ ପତ୍ର ସମ୍ପାଦନ କରିଥିଲେ । ଏ ଧର୍ମତତ୍ତ୍ୱ, କୃଷ୍ଣଚରିତ ନାମକ ଧର୍ମରହସ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖିଥିଲେ । ଏ ଆଧୁନିକ ବଙ୍ଗସାହିତ୍ୟର ଯୁଗପ୍ରବର୍ତ୍ତକ । 'ବନ୍ଦେମାତରଂ' ସଙ୍ଗୀତ ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ।]

ବଙ୍କିମ ନୟନା—ଦେ. ବିଣ—ବାମାକ୍ଷୀ; ବକ୍ରନୟନା—Casting
Bañkima nayanā glances through the corner of the eyes; casting oblique glances.
ବଙ୍କିମ ନୟନା ମୋ ହୋଇଲା ଏହି ମତ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଙ୍କିଳ—ଦେ. ବି—କଦମ୍ବ ନାଡ଼—
Bañkiḷa The stalk of Anthocephalus Kadamba.
ବଙ୍କିଳ ଚିର ଗୋଡ଼ିଲେ ନ ପାଇବା ମତ—
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଙ୍କୁ—ସଂ. ବିଣ—(ବୈଦିକ; ବଙ୍କ+ଉ)—ବକ୍ର; କୁଟିଳ—
Bañku Crooked; bent; curved.

ବଙ୍କୁ ନାଡ଼(ଳ)—ଦେ. ବି. (ଶରୀରଭେଦ) (ସଂ. ବକ୍ର ଓ ନାଳ)—
Bañku nāṛa(ḷa) ଭ୍ରୂମଧ୍ୟସ୍ଥ ବିନ୍ଦୁ—The point between the eye brows.
ଶରୀରଭେଦ (ଦେଖ)—Śarirabheda (See).
ନୟନ ପବନ ନଷ୍ଟିଲେ
ଚଳିବ କେଉ ବଙ୍କୁନାଳେ—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ନିର୍ଗୁଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ବଙ୍କୁର—ସଂ. ବି—(ବଙ୍କ+ଉର)—ବଙ୍କା—
Bañkura Curved; bent; crooked.
(ବଙ୍କ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ବଙ୍କୁର ସଙ୍ଗେ ଟଙ୍କୁର ନିରର୍ଥକ ସହଚରରୂପେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶ୍ଳୋକରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି] ।

ବଙ୍କୁଳି—ଦେ. ବିଣ. (କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥ)—୧ । ବଙ୍କା ଓ ଛୋଟ (ବାଡ଼ି)—
Bañkuli 1. Small and curved (stick).
বাঁকুয়া ୨ । ଈଷତ୍ ବକ୍ର—
बंकुली 2. Slightly curved.

ବଙ୍କୁଲି ବାଡ଼ି—ଦେ. ବ—୧ । ଯେଉଁ ବାଡ଼ିର ଅଗ ବଙ୍କା—
Bankuli bārdi 1. Stick with a curved top.
बाँकुआछड़ि ୨ । ଯେଉଁ ବାଡ଼ିର ଦେହ ୨।୩।୪ ସ୍ଥାନରେ ବଙ୍କା—
वकुलीछड़ी 2. A stick having a curved body.

ବଙ୍ଗ—ସଂ. ବ. (ବନ୍‌ଗ ଧାତୁ=ଶଙ୍କ ଗତି+ଅଧିକରଣ. ଅ)—
Banga ୧ । ଧାତୁବିଶେଷ; ରଙ୍ଗ; ଟିଣ—
राँग 1. Tin (metal).
वंग ୨ । ଭାରତର ଭାରତର ପୂର୍ବଦେଶବିଶେଷ—
ଦେ. ଭାରତମ୍ 2. The Province of Bengal.
[ଦ୍ର—ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା ପୂର୍ବବଙ୍ଗ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ, ଅର୍ଥାତ୍ ପଦ୍ମାନଦୀର ପୂର୍ବରେ ସ୍ଥିତ ପ୍ରଦେଶ, ପୂର୍ବେ ତାହା 'ବଙ୍ଗ' ଦେଶ ଥିଲା । ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗକୁ ପୂର୍ବେ 'ଗୌଡ଼ ଓ ରାଢ଼' ଦେଶ କହୁଥିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନର ବଙ୍ଗ ପ୍ରଦେଶ ପୂର୍ବକାଳର ବଙ୍ଗ, ରାଢ଼ ଓ ଗୌଡ଼ ଦେଶର ମିଶ୍ରଣ ।°]
୩ । (ବ=ଜଳ, ସମୁଦ୍ର+ଗମ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଜଳମୟ ସ୍ଥାନରେ ଗତି କରେ)—କେଉଟ; ନୋଳିଆ—3. Fisherman.
ବଣ—୧ । ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ—1. Pertaining to the country of Bengal.
୨ । ବଙ୍ଗୀୟ; ବଙ୍ଗାଳୀ; ବଙ୍ଗବାସୀ—2. Bengalee.
ଦେ. ବ—ବଙ୍ଗ ଭସ୍ମ—Oxide of tin.

ବଙ୍ଗଜ—ସ. ବଣ—ପୂର୍ବବଙ୍ଗରେ ଜାତ—
Bangaja Born in East Bengal.

ବଙ୍ଗଜ କାୟସ୍ଥ—ଦେ. ବ—ପୂର୍ବବଙ୍ଗ ବା ଢାକାଦେଶୀୟ କାୟସ୍ଥ—
Bangaja kāyastha A class of Kāyasthas of
बङ्गज कायस्थ East Bengal.

ବଙ୍ଗଣ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ. (ସ. ବଙ୍ଗନ)—ବାଇଗଣ—
Bangana Brinjal.

ବଙ୍ଗନ—ସଂ ବ. (ବନ୍‌ଗ ଧାତୁ=ଶଙ୍କ ହେବା+ଅନ)—
Bangana ବାର୍ତ୍ତାକୀ; ବାଇଗଣ—Egg-plant.

ବଙ୍ଗନ(ନା) ପ(ପା)ଲ୍ଲି—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ମୁସଲମାନ୍ ନବାବଙ୍କ ଶାସିତ ଏକ ରାଜ୍ୟ—
Bangana(nā)pa(pā)lli
बागनान पल्ली Bagnanpalli; name of an Indian
बंगनापाली State in Southern India.
[ଦ୍ର—ଏହି ସ୍ଥାନର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅମ୍ବ 'ବାଇଗଣ ପଲେଇ ଅମ୍ବ' ରୂପେ ଭାରତରେ ସର୍ବତ୍ର ବିଖ୍ୟାତ ।]

ବଙ୍ଗ ଭସ୍ମ—ସ. ବ—ଆୟୁର୍ବେଦିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଟିଣ ଧାତୁର
Banga bhasma ପାଉଁଶ—Oxide of tin prepared according to the Āyurbeda.

ବଙ୍ଗର ଗୁଡ଼ିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଏକଜାତୀୟ ଗୁଡ଼ିଆ—
Bangara gurdiā A class of confectioners.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଗୁଆ, ଗୁଣ୍ଡି ଓ ବଣିଆତି ମସଲା ବିକନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାର ଗୁଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ପରି ମୁଢ଼ି, ଉଖୁଡ଼ା ଓ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ବଙ୍ଗଳା—ଦେ. ବ. (ସ. ବଙ୍ଗ)—୧ । ବଙ୍ଗ ଦେଶ—
Bangalā 1. Bengal.
बाङ्गला ୨ । ବଙ୍ଗୀୟ ଭାଷା—2. Bengalee language.
बंगला; बगाल ୩ । ମଉଡ଼ମଣ୍ଡି ଘର; ଗୃହସ୍ଥଳିଆ ଘର; ଯେଉଁ ଘରର ଚାରିପାଖରେ ତ୍ରିକୋଣାକାର ଚାଳମାନ ଥାଏ—
3. Bungalow; a house with 4 simple thatches on four sides.
[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଏହିପରି ମଉଡ଼ମଣ୍ଡି ଘର ବେଶି ଥିବାରୁ ଏ ପ୍ରକାର ଘରକୁ 'ବଙ୍ଗଳା' ବୋଲାଯାଏ ।]
ବଣ—ବଙ୍ଗ ଦେଶୀୟ—Belonging to Bengal.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମହାନଦୀ କୂଳର ପଟୁ ଜମିରେ ଚାଷ ହେଉଥିବା ଏକପ୍ରକାର ପୁଟି ଫଳ—A kind of cucumber grown on the silt of the Mahānadi river
[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ଏହା ପ୍ରଥମେ ବଙ୍ଗଦେଶରୁ ଆସିଥିଲା ।]

ବଙ୍ଗଳା ପାନ—ଦେ. ବ—ବଙ୍ଗଦେଶରେ ମିଳୁଥିବା ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଏକ ପ୍ରକାର ପାନ—A species of betel
Bangalā pāna
बंगला पान grown in Bengal.

ବଙ୍ଗଳା ବାଟ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବ—ପୁରୀର ପଣ୍ଡା ଗୁମାସ୍ତାମାନଙ୍କର ଯାତ୍ରୀ ସଂଗ୍ରହ କରିବାପାଇଁ ବଙ୍ଗଦେଶକୁ ଯିବା—
Bangalā bāta The agents of the Pandās of Puri going to Bengal to secure pilgrims to Lord Jagannath
ଏଇ ପେଃ ! ଏଇ ଯେଃ ଘରି ବଙ୍ଗଳା ବାଟ । ଭଗ ।

ବଙ୍ଗଳା ବାଦାମ—ଦେ. ବ—ଏକ ଜାତୀୟ ବାଦାମ—
Bangalā bādāma Terminalia Catapha.
[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଦେଶୀ ବାଦାମର ପତ୍ରଠାରୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚିକ୍କଣ ।]

ବଙ୍ଗଳା ଶ୍ରୀ—ଦେ. ବ—ରାଗବିଶେଷ—Name of a metre.
Bangalā śri [ଦ୍ର—ରାଗ ଶବ୍ଦେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ବଙ୍ଗ ସେନ—ସ. ବ—ବକପୁଷ୍ପ; ଅଗସ୍ତି ଗଛ ଓ ଫୁଲ—
Banga sena Sesbania Grandiflora (tree and flower).

ବଙ୍ଗାବ୍ଦ—ସ. ବ. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ବଙ୍ଗଦେଶର ପ୍ରଚଳିତ ସନ—
Bangābda The Bengalee year.
[ଦ୍ର—ଶକାବ୍ଦରୁ ୫୧୫ ଫେଡ଼ିଲେ ବଙ୍ଗାବ୍ଦ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଚଳିତ 'ଫସଲୀ' ସନ ସଙ୍ଗେ ୧୫୩ ଯୋଗ କଲେ ବଙ୍ଗାବ୍ଦ ହୁଏ । ଏ ସନ ବୈଶାଖରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଆ ସନ ଭାଦ୍ର ମାସ ଶୁକ୍ଳଅଁଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଏହି ପ୍ରଭେଦ ଛଡ଼ା ଓଡ଼ିଆ ସନ ଓ ବଙ୍ଗାବ୍ଦ ସମାନ । ସନ ଶବ୍ଦେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ବଙ୍ଗାଳ—ଦେ. ବ. (ସ. ବଙ୍ଗ=ଟିଣ)—ଧଳା ରଙ୍ଗ—
Bangāla White colour.
ରଙ୍ଗରେ ବଙ୍ଗାଳ ରଙ୍ଗିରେ ହୁଙ୍ଗୁଳ
ଦେହ ଶୋଭେ ଥିର । ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ବଙ୍ଗାଲ୍—ଦେ. ବ (ବ. ବାଂଗାଲ୍)—ପୂର୍ବ ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
Bangāl বাঙ্গাল A man of east Bengal.

ବଙ୍ଗାଲିୟା—ଦେ. ବଣ—ବଙ୍ଗାଳୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ—
Bangāliyā Prevalent amongst the Bengalees.
বাঙ্গালী बंगाली (ଯଥା—ବଙ୍ଗାଲିୟା ଖୋସା ।)

ବଙ୍ଗାଲି—ଦେ. ବ. ପୁଂ—ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
Bangāli The Bengalee people.
(ବଙ୍ଗାଲୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଣ—ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ—Bengalee;
বাঁগালী बंगाली pertaining to Bengal.

ବଙ୍ଗାଲି ଆଳୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ବ—ଗୋଲ ଆଳୁ; ବିଲାତି ଆଳୁ—
Bangāli ālu Potato.

ବଙ୍ଗାଲି କନ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର ଓ ବିଶାଖାପଟ୍ଟଣା)—ବିଲାତି ଆଳୁ—
Bangāli kandā Potato.

ବଙ୍ଗାଲି ତନ୍ତି—ଦେ. ବ—ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁ ପୁରୁଷ ହେଲା ଉପନିବେଶ
Bangāli tanti କରିଥିବା ବଙ୍ଗବାସୀ ତନ୍ତି—A class of weavers who originally migrated from Bengal generations ago.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ବହୁ ପୁରୁଷ ହେଲା ଓଡ଼ିଶାରେ ରହି ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ଭାଷା ଓ ରୀତିନୀତିକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଅଛନ୍ତି ।]

ବଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବ. (ସ. ବଙ୍ଗ)—ଏକ ପ୍ରକାର ମୋଟା ଧାନ—
Bangi A kind of coarse paddy.
बंगालिया ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବଙ୍କି; ଧାନ ଗଛର ରୋଗବିଶେଷ—A disease of the paddy plant.

ବଚ୍ (ଧାତୁ)—ସ—କହିବା—
Bach (root) To speak.

ବଚ—ସ. ବ. (ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bacha ୧ । ଶୁକପକ୍ଷୀ—1. Parrot.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହ. ଶ)—2. The sun.
୩ । (+କର୍ମ. ଅ)—କାରଣ(ହ.ଶ)—3. Cause.
ସ. ବଚା, ଷଡ୍‌ଗ୍ରନ୍ଥା, ଉଗ୍ରଗନ୍ଧା, ଜଟିଲ, ଲୋମଶା, ଷୁଦ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ, ଇକ୍ଷୁପର୍ଣ୍ଣୀ, ଗୋଲୋମୀ, ଶତପର୍ବିକା, କ୍ଷୁଦ୍ରପତ୍ରୀ, ମଙ୍ଗଲ୍ୟା, ଜଟିଲା, ଉଗ୍ରା, ଶଣ୍ଟା, ଭଦ୍ରା, କାଙ୍ଗା
ବାଚ, ବଚା, ଘୋରବଚ, ବଚ୍
बच, घोरबच
ତେ. ବଜଜ୍, ନଞ୍ଜରସ, ବସା
ତା. ବସମ୍ବୁ
ମ. ବେଣ୍ଟ୍ରେ
ଦେ. ବ—୧ । କନ୍ଦ ଅଦ ବର୍ଗର ଶାକବିଶେଷ—1. Acorus Calamus (plant); sweet flag (root).
[ଦ୍ର—ଏହା ଉତ୍ତରଭାରତ, ବ୍ରହ୍ମଦେଶ ଓ ଦକ୍ଷିଣଭାରତର ପାର୍ବତ୍ୟ ପ୍ରଦେଶରେ ଜନ୍ମେ । ଏଥିର ମୂଳ କନ୍ଦ ଓ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବଚ ଦୁଇ ପ୍ରକାର, ଯଥା—ଅରୁଣ ବର୍ଣ୍ଣ ବଚ ଓ ଶ୍ୱେତ ବଚ । ଅରୁଣ ବର୍ଣ୍ଣ ବଚର ସ. ନାମ ବଚା; ଶ୍ୱେତ ବଚର ସ ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଶ୍ୱେତ ବଚା, ହୈମବତୀ, ସୁର୍ଯ୍ୟ ପର୍ଣ୍ଣିକା, ମେଧ୍ୟା (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ) । ଯାବନୀୟ ଦେଶରୁ ଆସିଛି ବଚ ଅଛେ ତାକୁ ଖାଲବଚ ବା ଘୋଡ଼ା ବଚ କହନ୍ତି ।
ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ମତରେ ବଚ ଜ୍ୱର, ଉଦରାଧ୍ମାନ, ଶୂଳ, ଅପସ୍ମାର, କଫ, ଉନ୍ମାଦ, ଭୂତଦୋଷ, କ୍ରିମି ଓ ବାୟୁ ବିନଷ୍ଟ କରେ ଓ ଏହା ଦ୍ୱାରା ମଳ ମୂତ୍ର ଶୋଧିତ ହୁଏ । ଏହା କଣ୍ଠର ହିତକର । ଭାବ ପ୍ରକାଶରେ ବଚ ତିନି ପ୍ରକାର ଲେଖା ହୋଇଅଛି; ୧. ବଚ, ୨. ଖୁରାସାନୀ ବଚ ଓ ୩. ମହାଭରୀ ବଚ । ଖୁରାସାନୀ ବଚ ଧଳା ଓ ଈଷତ୍ ମିଷ୍ଟ, ଏହା ମନ୍ଦ ଓ ମେଧାବର୍ଦ୍ଧକ; ମହାଭରୀ ବଚ ବାସ ଓ କଫ ଦୂର କରେ ଓ ମୁଖ ଶୋଧନ କରେ—ହ. ଶ.]
୨ । ବହୁତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ବା ପରିଶ୍ରମ କଲେ ମୁହଁରୁ ସେଉଁ ଫେନଯୁକ୍ତ ଲାଳ ବାହାରେ—2. Froth appearing on the lips on account of too much talking.
୩ । ବାକ୍ୟ—3. Speech,
ବଚ ଶ୍ଳୋକେ ଗଲେ ସମସ୍ତ
ବ୍ୟାସ୍ତ ପତନ ଯନ୍ତ୍ରାକୁ ଗହଁଲ ମତ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଚକାଣି—ବୈଦେ. ବଣ. (ହିନ୍ଦୀ; ଫା. ବଚ୍ଚା; ମୂଳ ସ. ବତ୍ସ ପ୍ରା. ବଚ୍ଚ)—
Bachakāni ୧ । ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟ—1. Fit for infants or children.
বচকানী बचकाना
(ଯଥା—ବଚକାଣି ଯୋତା ।)
୨ । ଶିଶୁଜନୋଚିତ—2. Childish; befitting a child.
ବ—ଶିଶୁଙ୍କ ପରିଧେୟ ବସ୍ତ୍ର—A cloth for children's wear.

ବଚନ—ସ. ବ. (ବଚ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । କଥନ—
Bachana 1. Speaking; utterance.
୨ । (+କର୍ମ.ଅନ) ବାକ୍ୟ; କଥା; ମୁଖୋଚ୍ଚାରିତ ବାକ୍ୟ—2. Speech; spoken matter.
୩ । ଶାସ୍ତ୍ରକଥିତ ବାକ୍ୟ—3. A saying of scriptures, a passage from a sacred book.
ସ. ବଚନ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରତିଶବ୍ଦମାନ :— ଉକ୍ତି, ସରସ୍ୱତୀ, ବ୍ରାହ୍ମୀ, ଭାଷା, ଗିର୍, ଗୀର୍ଦ୍ଦେବୀ, ଭାରତୀ, ବାକ୍, ବାଣୀ, ବର୍ଣ୍ଣମାତୃକା, ବ୍ୟାହାର, ଲପିତ, ବାକ୍ୟ, ବାଣୀ
୪ । ସତ୍ୟ; ଅଙ୍ଗୀକାର; ପ୍ରତିଜ୍ଞା—4. A promise.
୫ । ବ୍ୟାକରଣର ଏକତ୍ୱ ବା ଏକାଧିକତ୍ୱଜ୍ଞାପକ ବିଧାନବିଶେଷ—5. (grammar) Number.
[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣରେ ତିନଗୋଟି ବଚନ ଅଛି, ଯଥା—ଏକବଚନ, ଦ୍ୱିବଚନ ଓ ବହୁବଚନ; କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦୀଭାଷାରେ ବଚନ ଦୁଇଟି, ଯଥା—ଏକବଚନ ଓ ବହୁବଚନ ।]
ଦେ. ବ—୧ । ଉପଦେଶ—1. Advice.
୨ । ଆଜ୍ଞା—2. Order.

ବଚନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିବା—To make a
Bachana karibā promise; to give one's word.
(ବଚନ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) বচন দেওয়া बचन देना

ବଚନ କାରୀ—ସଂ ବଣ. ପୁଂ. (ବଚନ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.
Bachana kāri ୧ ବ)—ଆଜ୍ଞାକାରୀ (ହ. ଶ.)—Obedient; carrying out orders.
(ବଚନକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ),
(ବଚନକାରିତା—ବ)

ବଚନଗ୍ରାହୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଚନ+ଗ୍ରହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଯେ କଥା ମାନେ—One who respects another's behests.
Bachanagrāhī
(ବଚନଗ୍ରାହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଚନ ପିତା ହେବା—ଦେ. ବାକ୍ୟ—ଜଣକଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କୁ କଥିତ ବାକ୍ୟ ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅପ୍ରୀତିକର ବୋଧ ହେବା—The words of a person addressed to another seeming unpleasant to the latter.
Bachana pitā hebā
(ବଚନ ପିତା ଲାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେବେ ହେଲେ ପିତା ବଚନ ତାଙ୍କୁ ପିତା
ହେଲା ସୋଡ଼ଶଗୁଣ ତ ମରଣ ବେଳକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସ୍ୱର୍ଗ ।

ବଚନ ବଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତୃତୀୟା ତତ୍; ବଚନ+ବଦ୍ଧ)—ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ—Bound by a promise; promise-bound.
Bachana baddha
(ବଚନବଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଚନ ବିଦଗ୍ଧା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସପ୍ତମୀ ତତ୍)—କାବ୍ୟୋକ୍ତ ନାୟିକା-ବିଶେଷ; ଯେଉଁ ପରକୀୟା ନାୟିକା ଅପଣା ବଚନଚାତୁରୀଦ୍ୱାରା ନାୟକର ପ୍ରୀତି ସାଧନ କରେ (ହି. ଶ.)—An epithet of a class of mistresses in love-stories who captivate the gallants' heart by their art of speech.
Bachana bidagdhā

ବଚନ ଲକ୍ଷିତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସପ୍ତମୀ ତତ୍)—କାବ୍ୟୋକ୍ତ ନାୟିକା-ବିଶେଷ; ଯେଉଁ ପରକୀୟା ନାୟିକାର କଥାବାର୍ତ୍ତାରୁ ଉପପତିଠାରେ ଥିବା ପ୍ରେମ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ—An epithet of a class of mistresses in love-stories whose attachment to the paramours is indicated by their speech.
Bachana lakshitā

ବଚନ ଶୂର—ସଂ. ବିଣ. (ତୃତୀୟା ତତ୍; ବଚନ+ଶୂର)—ଯେ କେବଳ ବାକ୍ୟରେ ସାହସ ପ୍ରକାଶ କରେ; ବାକ୍ୟବୀର—A person who shows bravery in words only.
Bachana śūara
(ବାକ୍ୟଶୂର—ବିପରୀତ)

ବଚନ ସର୍ବସ୍ୱ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଚନ+ସର୍ବସ୍ୱ)—ଯେ କଥାରେ ଆଡ଼ମ୍ବର କରେ କିନ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟତଃ କିଛି କରେ ନାହିଁ—One who talks much but does little.
Bachana sarbaswa
(ବଚନ ସର୍ବସ୍ୱା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଚନିକା—ଦେ. ବି—ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଥୋପକଥନ—A dialogue; conversation.
Bachanikā
कथोपकथन **बातचीत, कथावार्त्ता**

ବଚନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । କଥନୀୟ; ବାଚ୍ୟ—1. Speakable; utterable.
Bachanīya
୨ । ନିନ୍ଦନୀୟ—2. Blameable.
ବି—ନିନ୍ଦା; ବାଦ; ଅପବାଦ—Blame; scandal.

ବଚନୀୟତା—ସଂ. ବି. (ବଚନୀୟ+ଭାବ. ତା)—୧ । କଥନୀୟତା—1. The state of being utterable.
Bachanīyatā
୨ । ଅପବାଦ; ନିନ୍ଦା—2. Blame; notoriety.
୩ । ନିନ୍ଦିତ ହେବାର ଅବସ୍ଥା—3. The state of being blamed.

ବଚର—ସଂ. ବି. (ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—୧ । କୁକ୍କୁଟ (ହି. ଶ.)—1. Cock.
Bachara
୨ । ଶଠ (ହି. ଶ.)—2. A cheat.

ବଚସ୍—ସଂ. ବି. (ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅସ୍)—ବାକ୍ୟ—Speech.
Bachas (ବଚଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଚସା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଚସ୍; ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—କଳହ; ବାଗ୍‌ଯୁଦ୍ଧ—Quarrel; dispute; wordy altercation.
Bachasā
বচসা **झगड़ा**

ବଚସା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଗ୍‌ଯୁଦ୍ଧ କରିବା; କଳି କରିବା—To quarrel; to exchange angry words.
Bachasā karibā
বচসা করা **झगड़ा करना**

ବଚସ୍କର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଚସ୍+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଆଜ୍ଞା ପାଳକ—1. Obedient.
Bachaskara
(ବଚସ୍କରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଧୀନ—2. Subordinate.
(ବଚସ୍କରତା—ବି) ଦେ. ବି—କହିବା ଲୋକ; କଥକ; ବକ୍ତା—Reporter; speaker; lecturer.

ବଚସ୍କର ମନ୍ତ୍ର ଯେଉଁ ସୁବାହୁ ବୋଲେ ସୁବାହୁ ନାଶି ଭୂତ କଲା ଭୂତଭୂଷା ।
ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଚସ୍କୃତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବଚସ୍କର)—ବଚସ୍କର (ଦେଖ)
Bachaskṛuta Bachaskara (See)

ବଚସ୍କୃତ ବସ୍ତ୍ରାହରଣ ବଚନରେ ତରେ ସ୍ମରଣ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଚା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଭେଷଜ ମୂଳବିଶେଷ; ବଚ (ଦେ. ୧ ଦେଖ) 1. The sweet flag.
Bachā
(ବଚ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ସାରିକା ପକ୍ଷୀ (ହି. ଶ)—2. The hill myna bird.
(ବଚୀ, ବଚୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାচ্চা ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ. (ଫା. ଭୂଲ.ସଂ. ବତ୍ସ, ବତ୍ସ; ପ୍ରା. ବଚ୍ଚ; ବଚ୍ଚା)—୧ । ଶିଶୁ—1. Infant.
बच्चा
୨ । ପୁତ୍ର—2. Son.

ମହନ୍ତ ମହାରାଜ କଲ୍ୟାଣ କଲେ, ଗଲେ ରହୋ,
ଗଲେ ରହୋ, ବଚ୍ଚା ! ଛ୦-ଛ୦ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୩ । ବାଳକ—3. Boy.
୪ । ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ ଛୁଆ—4. The young ones of animals.
ଦେ. ବି—ବଚୁଆ (ଦେଖ)—Bachuā (See)
ଗ୍ରା. ପ୍ରାଦେ. (କଟକ ସହର) ବି (ଫା)—
ବୟସ୍କମାନେ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ କରିବା ସମ୍ବୋଧନ—(slang) Interjection addressed to young men by elders.

ବଚ୍ଚା ବଚ୍ଚୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ହିନ୍ଦିରୁ ଅନୁକୃତ; ବହୁ ଲକ୍ଷାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ପିଲାପିଲି; ପରିବାରସ୍ଥ ଶିଶୁ ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି—Male and female children of a family.
Bachā bachī
বাচ্চা বাচ্চী **बच्चा बच्ची**

ବଚୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଚ; ବାଚ୍)—ଏକ ପ୍ରକାର ଧଳା ଅଶଳ୍କି ମାଛ—
Bachuā

বাচা A kind of small thin sweet water fish
বচুআ without scales; Entropiichthys Vacha.

[ଦ୍ର—ଏହା ମଧୁର ପାଣିରେ ରହେ ; ଲମ୍ବରେ ମୁଠାଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ; ଦେଖିବାକୁ ବାଳଆ ମାଛ ପରି; ଏହାର ଜଣ ୮ଟା; ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ମଧୁର ରସ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଶ୍ଳେଷ୍ମକର ଓ ବାତ ପିତ୍ତ ନାଶକ ।]

ବଚ୍ଛଲ୍—ଗ୍ରା ବିଣ. (ସଂ. ବତ୍ସଲ)—ବତ୍ସଳ (ଦେଖ)
Bachchhala Batsala (See)

ବଚ୍ଛା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବତ୍ସ)—୧ । ବାଛୁରୀ—1. Calf.
Bachchhā (ବଚ୍ଛୀ-ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ପୁଂ) ପୁତ୍ର; ସନ୍ତାନ—2. Male-child.

ବଚ୍ଛ(ଛ)—ଦେ. ବି. (ସଂ ବତ୍ସ)—୧ । ବତ୍ସ—1. Infant.
Bachha(chchha) ଯାତ କଲୁଛ ସମ ବଚ୍ଛ, ଗୁଣେ ଧୂ ବଚ୍ଛ ହେଲେ ଓଚ୍ଛ ।
বাছা বচ্চা ପ୍ରାଚୀ. ନର୍ଗୁଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

[ଦ୍ର—ବତ୍ସ ଚଉରେ 'ତ୍ସ' ଭାଷାରେ ସାଧାରଣତଃ 'ଛ' ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ।]

୨ । (ସଂ. ବକ୍ଷଃ) ବକ୍ଷ—2. Breast.
ଶ୍ରୀବତ୍ସ ବଚ୍ଛ ବନମାଳ, ହୃଦୟ ପରମ ଦୟାଳ । ରୂପଚ. ଚେ୍ମତତ୍ତ୍ୱାମୃତ ।

୩ । ବୃକ୍ଷ—3. Tree.
ବଚ୍ଛର ଶିଖରେ ଦେଖି ଏମନ୍ତ ସାଉ
ବୃକ୍ଷ ଉଭରେ ସର୍ଗୀ ଅଂଗ ପୁଣ କହନ୍ତ । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧ ।

ବଚ୍ଛର—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ବତ୍ସତର)—ପଶୁ ଶାବକ; ବାଛୁରୀ—
Bachharā The young of an animal.
(ବଚ୍ଛରୀ – ସ୍ତ୍ରୀ) ବି—ଘୋଡ଼ା ଛୁଆ—A young horse; colt.
বাচ্চা বচ্ছড়া

ବଚ୍ଛରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଲଉଆ) ବି. (ସଂ. ବତ୍ସତର; ଭୁଲ. ହି. ବଚ୍ଛରୁ)—
Bachharu ବାଛୁରୀ—Calf.

ବଚ୍ଛସ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବତ୍ସସ)—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ସ୍ଥାବର ଶାସନର ସାମନ୍ତ
Bachhasa ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—One of the
ବଚ୍ଛସ } ଅନ୍ୟରୂପ branches of high caste Brāhmaṇas of the Puri
ବଚ୍ଛସ ସାଆନ୍ତ } district.

ବଚ୍ଛା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ନିର୍+ବାଚନ; ସଂ. ବିଚ୍ ଧାତୁ=ପୃଥକ କରିବା)-
Bachhā ୧ । ନିର୍ବାଚନ; ବାଛିବା କର୍ମ—1. The act of
বাছা চুনাব, বাঁছনা selecting.
বাছা ୨ । ବିଲ ବାଛିବା କର୍ମ—2. The act of weeding of
निराना a paddy field.
রিফু ୩ । ଲୁଗାରେ ହୋଇଥିବା ଛିଦ୍ରରେ ଲୁଗାପରି ସୂତା ବୁଣିବା;
রফু ରଫୁ; ରଫୁ—3. The act of knitting a hole in a cloth with thread in imitation of the texure of the cloth; darning.
বাছা ୪ । ମାଛ ବାଛିବା କର୍ମ—
बनाना 4. The act of preparing fish for cooking.
বাচ্ছা ୫ । (ସଂ. ବତ୍ସା) ବଚ୍ଛା (ଦେଖ)
बच्चा 5. Bachchhā (See).

୬ । ବଚ୍ଛା ମୁଦି (ଦେଖ)—6. Bachhā mudi (See).

বাছা ବିଣ—(ସଂ. ନିର୍ବାଚିତ)—୧ । ଯାହାକୁ ବାଛି କରି ବାହାର
चुनाहुआ, बाछाहुआ କରାଯାଏ; ନିର୍ବାଚିତ—Selected.
ସବୁ କାଳରେ ହେବେ ସାଧୁସଙ୍ଗ ଯହୁଁ
କରନ୍ତୁ ଜାଣ ଏକଥା ଗୋଟି ବଚ୍ଛା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Best; pre-eminent.
ବୋଇଲେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ ରଥୀଙ୍କର ବଚ୍ଛା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଲଉଆ; ତୁଲ. ହି. ବଚ୍ଛଡ଼ା) ବି—ଅଣ୍ଡିରା
ବାଛୁରୀ—A young bullock.
ବନ୍ଦୁସେର ଗାଈ, ବ ପ୍ରଥର ମାଛ
ବନ୍ ଧନର ସରୁ ଛେଳ୍ୟାକରୁ—ଛଗ ।

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ଅଣ୍ଡିରା (ପଶୁ)—
Male (beast).

ବଚ୍ଛା(ଛେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ନିର୍+ବାଚନ)— (ବାଛିବା
Bachhā (chhe)ibā କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—1. The causative form of Bāchhibā).
বাছান चुनवाना बछवाना

ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ବାଛିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା—To caus another to select or weed out or dar.

ବଚ୍ଛଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ—(ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ତେରେଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Bachhārdi Terendā (See).

ବଚ୍ଛା ବଚ୍ଛା—ଦେ. ବିଣ—(ବହୁବଚନ)—ନିର୍ବାଚିତ ଓ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
Bachhā bachhā (ବହୁବ୍ୟକ୍ତି)—Selected and best
বাছা বাছা चुनाहुआ (many).

ବଚ୍ଛାବଚ୍ଛି—ଦେ. ବି—୧ । ବାଛିବା କ୍ରିୟା—
Bachhā bachhi 1. The act of selecting; selection.
বাছাগুছা, বাছগোছ ୨ । ଧାନ ବିଲରୁ ଘାସ ବାଛିବା—
चुनाचुनी, बिनाबिनि 2. The operation of weedinn out grass in paddy fields.

ବଚ୍ଛାବଚ୍ଛି ପରୀକ୍ଷା—ଦେ. ବି—ଟେଷ୍ଟ ପରୀକ୍ଷା; କୌଣସି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ
Bachhābachhi parikshā ପଢୁଥିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଶେଷ
বাছাবাছী পরীক্ষা ପରୀକ୍ଷାକୁ ଯିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ବାଛି ବାହାର
चुनाव इमतीहान କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଏ—
The test examination.

ବଚ୍ଛାମୁଦି—ଦେ. ବି—ନାମାଙ୍କିତ ମୁଦ୍ରିକା—Signet ring.
Bachhāmudi सीलआंगि छापअंगुठी

ବଚ୍ଛା ରଖିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ବାଛୁରୀ ଜଗିବା—To keep watch on
Bachhā rakhibā calves; to tend calves.

ବଚ୍ଛାଳି—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି(ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ଯେ ବାଛିବା କ୍ରିୟା କରେ—
Bachhāli निरानेवाला, 1. Selector; separater
बाँछनेवाला ୨ । ଯେଉଁଲୋକ ଧାନ ବିଲରୁ ଘାସ ଓପାଡ଼େ—
2. One who weeds out grass etc from paddy or other crop fields.

ବଚ୍ଛି—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ବତ୍ସ) (ଆଦରାର୍ଥକ ପ୍ରୟୋଗ)—ପୁତ୍ର.
Bachhi বাছনি, বাছা बच्चा ସନ୍ତାନ—Male child; son.
ମୋର ବଂଶ ବୁ ଏଣ ବଚ୍ଛି
ଅଣିଦେବୁ କହର ବେଢ ବଚ୍ଛା—ଭକ୍ତଚରି. ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ

ବଚ୍ଛୀ—ଦେ. ବ .ସ୍ତ୍ରୀ—(ସ. ବତ୍ସ, ପ୍ରା. ବଚ୍ଛା)—କନ୍ୟା—
Bachhi बाछी বাছী Daughter.
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ମାଈ; ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତ—Female.

ବଜ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଗମନ କରିବା; ଶବ୍ଦ କରିବା—
Baj (root) To go; to move.

ବଜ୍ନିଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ତୁଳ. ହି. ବଜନିୟାଁ)—
Baj-niañ ବଜନ୍ତ୍ରି; ବାଜାଦାର—Drummer; musician.

ବଜ୍ନିଶ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବଜଂସ୍=ସେହି ପ୍ରକାରେ; ବ= ଅନୁସାରେ+ଜଂସ୍=ପ୍ରକାର, ବସ୍ତୁ)—୧ । ଠିକ୍;
Baj-nis ତୁଲ୍ୟ; ଅବିକଳ—1. Exact; copied exactly;
हुबहु tallying exactly.
বজিস্, হুবাহু
୨ । ଅଭିନ୍ନ—2. Undistinguishable.

ବଜ୍ନିଶ୍ ନକଲ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବଜଂସ୍+ନକ୍ଲ)—
Baj-nis nakala ଅବିକଳ ନକଲ; ପ୍ରତିଲିପି—A true or
हुबहु नकल বিজিস নকল exact copy.

ବଜ୍ବଜ୍—ଦେ. ଅ—୧ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଗୁଡ଼ାଏ ଗପିବା—
Baj baj 1. Talking too much.
बकबाद ୨ । ପଚ୍ ପଚ୍; ଯାହା ଗୋଡ଼ରେ ଚାପ ଦେଲେ ଦବିଯାଏ—
बजबज; বিজবিজ 2. Shifting (soil); yielding to touch
বজ বজ or treading.
୩ । (ସ. ପଚ ଧାତୁ)—ପାଚି କରି କୃମିସଙ୍କୁଳ (ଘାଆ)—
3. (sore) Which has gangrened and is full of maggots.
(ଯଥା—ଘାଅଟା ବଜ୍ ବଜ୍ ହେଲଣି ।)
୪ । (କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟରେ କୀଟାଦି) ବହୁପରିମାଣରେ ଦେଖାଯିବା;
ସାଲୁ ସାଲୁ—4. Abounding in (worms).
(ଯଥା—ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଉକୁଣୀ ବଜ୍ ବଜ୍ ହେଉଛନ୍ତି ।)
୫ । ଦହି ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ବହୁକାଳ ରହି ସଢ଼ି ପଚି
ଭଡ଼ଭଡ଼ ହେବା—5. To rot and ferment (said of stale curd and other things).

ବଜ୍ ବଜ୍ ହୋଇ ପୋଖରୀ—ଦେ. ବ—ଅମ ଓ ବଶେଷ ଫେଣଯୁକ୍ତ
Baj baj hoi pokhari ମଳ—Foamy slimy stool.
(ବଜ୍ବଜିଆ ପୋଖରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଜ୍ବଜ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୁଡ଼ାଏ ବୃଥା ଗପିବା—
Baj-baj heba 1. To talk too much to no effect.
ବଜର୍ ବଜର୍ ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଅଇ ଗୁଡ଼ାଏ କେଉଁ ବଜର ବଜରି ମିଳେ ।
ବାଜୁରୁ ବାଜୁରୁ ହେବା } ପଞ୍ଚାଇମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
୨ । ବଜ୍ବଜାଇବା (ଦେଖ)—2. Baj-bajaiba (See)

ବଜ୍ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ପୋକ) ଭର୍ତ୍ତିହୋଇ ହେବା;
Baj-baja(je)iba ଫଳ ବା ଘାଅଆଦିରେ ପୋକ) ସାଲୁ ସାଲୁ
बजबजाना; বিজ বিজ করা ହେବା—1. To abound in
বজবজানা maggots.
୨ । ଘାଆ ଆଦି ପୂଜପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଲଉଲଉ ହେବା—
2. To become very soft, due to excessive pus inside (said of a sore, skin or boil).

ବଜ୍ବଜିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଗୋରୁଙ୍କୁ ଧରିବା ଏକପ୍ରକାର
Baj-bajia ରୋଗ—Name of a cattle disease.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗୋରୁଙ୍କ ଦୁଇ ପାଖର ପଞ୍ଜରାଠାରୁ କାଖ ସନ୍ଧି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଂଶ ଚକଡ଼ା ଧରି ଚଉଡ଼ି ପିଠା ପରି ଫୁଲେ; ହାତ ମାଇଲେ ବଜ୍ ବଜ୍ ଶୁଭେ । ତା ଉପରେ ମାଣ୍ଡିଆ ଚୂନା, କୁଙ୍କାମାଟିର କାଦୁଅକୁ ଏକତ୍ର ବାଟି କରି ନିଆଁରେ ଗରମ କରି ବୋଳିଲେ ଏ ରୋଗ ଭଲ ହୁଏ ।]
ଦେ. ବିଣ—୧ । କୀଟସଙ୍କୁଳ ଓ ସଢ଼ା (ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ଘାଅ)—
बजबजिया 1. Rotten and full of maggots.
୨ । ନାଲ ଓ ଫେନ ମିଶ୍ରିତ (ଝାଡ଼ା)—
2. (stools) Mixed with froth and mucus.

ବଜ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଧାନ, ମାଣ୍ଡିଆ ବା ମୁଗଆଦିର ଗଦା ବା
Baja ବହୁ ପରିମାଣ—A heap of corn.

ବଜନ୍ତି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ (ଫା. ବଜଂସ୍=ଅବିକଳ)—
Bajanti ଯଥାଯଥ ବର୍ଣ୍ଣନା—Exact description.

ବଜନ୍ତୁରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ (ସ. ବାଦ୍ୟ)—ବାଦ୍ୟ—
Bajanturi Musical instrument.

ବଜନ୍ତ୍ରୀ—ଦେ. ବ. (ସ. ବାଦ୍ୟିତୃ ଶବ୍ଦ)—ବାଜା ବଜାଇବା ଲୋକ;
Bajantri ବାଜାଦାର—Drummer; musician.
[ବଜନ୍ତ୍ର(ନ୍ତ୍ରି)ସ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ] बाजनदार বজন্ত্রী

ବଜର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବ (ସ. ବଜ୍ର)—ବଜ୍ର—Thunder.
Bajara ତା ଶେଷେ ! ସବୁ ବଜର
बाज ମୋ ପୁଅକୁ ଯେ ମନ୍ଦ ମନାସେ, ତା ମୁଣ୍ଡେ ପଡ଼ୁ ବଜର ।
বজর ଶିଶୁରଞ୍ଜନ ଗୀତ ।
ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବିଣ—ଟାଣ—Hard.

ବଜରା—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ବଜରୋ; ବାର୍ଜ୍)—ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ଥିବା ଡଙ୍ଗା—
Bajara House boat; a pleasure boat; a barge;
बजरा বজরা a budgerow.
ଦେ. ବ. (ସ. ବର୍ଜ୍ଜସ୍; ବଜ୍ରା)—ବାଜରା (ଦେଖ)
Bajara (See)

ବଜା—ଦେ. ବ. (ସ. ବାଦ୍ୟ; ବାଦନ; ସ. ବାଜ=ଜାଇସ୍ୱନ)—
Baja ୧ । ବଜାଇବା; ବାଦ୍ୟ ବାଦନ—
बाजान 1. Striking on a musical instrument.
বাজন(না) ୨ । (ସଂ. ବଜ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା) ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—
লগা, ছুনা 2. Touching.
बाजा ୩ । ଅଘାତ—3. Stroke.
चोट ୪ । ମାଛ ଧରିବାର ଏକପ୍ରକାର ଚତୁଷ୍କୋଣ ଯନ୍ତ୍ର—
अन्ता 4. A rectangular long basket trap for catching fish.
ବିଣ—୧ । ଆହତ—1. Struck.
लागा ବଜ୍ରଜଳ ପର୍ବତ ପ୍ରାୟେ ବାଜିବ ଜ
लगाहुआ ପଡ଼ିବାରେ ସେ ପୁରୁଷଙ୍କେ ପୁଷ୍ଟଜ
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବର୍ଣ୍ଣ ।

୨ । ଯାହା ବାଜେ—2. Striking. (ଯଥା, ବଜା ଘଣ୍ଟା)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବାଜା; ବାଦ୍ୟ—
Musical instrument.
ପ୍ରାଦେ. (ହିନ୍ଦୁଳ) ଅ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୋଗ ହୁଏ)—
(ଅମୁକ) ବାଜିବା ବେଳ—(so and so) O'clock.

ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବାଦନ)—
Bajā(je)ibā ବାଜିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—The causative form of 'Bājibā.'
ବାଜାନ
बजाना, बजवाना ୧ । ଶବ୍ଦାୟମାନ କରାଇବା—
1. To cause a sound by beating.
୨ । ବାଦ୍ୟାଦି ବାଦନ କରିବା—2. To play on a musical instrument; to strike a musical instrument.
ବାଜା ବାଜ ବାଇ ବାଜଣା ବଜାଇଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
୩ । ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—3. To touch.
ବଜାଇ ଦେଇ ବ ଅବେ ଉଠକା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୪ । ଆଘାତ କରିବା—4. To strike.
୫ । ପ୍ରହାର କରିବା; ମାରିବା—
5. To beat; to give a blow.
ଭଲରେ ସାତ୍ୟକିକୁ ଦେହକୁ ବଜାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ବଜାଇ ବୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅକ୍ଷରିକ ଅର୍ଥ ଢଣ୍ଡିମ ବଜାଇ ଭ୍ରମଣ କରିବା)—ଦୁର୍ନାମ ରଟନା କରିବା; ଜଣା ଗାଇ ବୁଲିବା—To publish evil things of a person; to defame a person.
Bajāi bulibā
ଢେଁଟରା ପେଟା
डुगडुगी देना

ବଜା ଘଣ୍ଟା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଘଣ୍ଟାର ଉପରେ ଥିବା ଘଣ୍ଟି ବାଜି ଉଠିବା ଦ୍ୱାରା ସମୟ ଜଣାଯାଏ —
Bajā ghaṇṭā(ṛḍi)
ବାଜା ଘଡ଼ି **बाजना घडि** A striking clock; a bell.

ବଜାଣି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବାଦନ)—
Bajāṇi ୧ । ବଜାଇବା; ବାଦନ—1. Striking.
ବାଜନ ୨ । ବାଦନ ଶବ୍ଦ; ବାଜେଣି; ବାଜଣା—
बाजन 2. Sound.

ବଜା ବଜି—ଦେ. ବ—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଆଘାତ ବା ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—
Bajā baji Touching or striking each other.
लागालागि टक्करा टक्करी ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ଗ୍ରୀନ୍ଦ୍ର ବାଣେ ବଜାବଜି ହୁଅନ୍ତେ ଜାତ ଦେଇ ଜାତବେଦ ସ୍ୱର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।
ବ—୧ । ବାଦନ କରିବା—1. Striking.
୨ । ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—2. Touching.

ବଜାୟ(ଏ)—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା. ବଜା—ଉଚିତ; ଫା. ବଜାୟ=ସ୍ୱସ୍ଥାନରେ; ପରିବର୍ତ୍ତେ)—
Bajāya(e)
ବଜାୟ ୧ । ଅବିକଳ—1. Exact; tallying.
बजा, जारी ୨ । ପୂର୍ବବତ୍ ରକ୍ଷିତ—2. Placed in the same position as before.
୩ । ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ—3. Unchanged; unmodified.
୪ । (କୌଣସି ଆଦେଶ ବା କଥା) ପାଳିତ ହେବା; କାଏମ୍—
4. Upheld; carried out.
ସମସ୍ତଙ୍କର ମତ ବଜାଏ ରଖି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଏହିପରି ସ୍ଥିର କରୁ ଯାଉଅଛୁ । ଉତ୍କଳ. ସମାଲୋଚନା ।

ବଜାୟ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ବଜା)—୧ । (କଥା ବା ଆଦେଶ) ରକ୍ଷା କରିବା; ପାଳନ କରିବା; କାଏମ୍ ରଖିବା—1. To carry out or uphold.
Bajāya rakhibā
ବଜାୟ ରାଖା
जारी रखना, बजालाना
୨ । ପୂର୍ବ ପରି ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିବା—2. To keep a thing intact as before.

ବଜାର—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବାଜାର୍=ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ଥାନ; ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁଠାରେ ନିତ୍ୟବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ବିକି ହୁଏ)—
Bajāra
ବାଜାର ୧ । ପଣ୍ୟ ସାଥିବା; କ୍ରୟ ବିକ୍ରୟ ସ୍ଥାନ—
बजार, बाजार 1. Bazar; mart.
୨ । ଦୋକାନ ଶ୍ରେଣୀ—2. A row of shops.
୩ । ଦୋକାନଶ୍ରେଣୀସଜ୍ଜିତ ନଗରର ରାଜପଥ—3. A road in the town, containing rows of shops.
[ଦ୍ର—ହାଟରେ ସପ୍ତାହର ପାଳ ଦିନ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିକା କଣା ହୁଏ, ମାତ୍ର ବଜାରରେ ସବୁ ଦିନେ ବିକି ଗରିଦ ଲାଗିଥାଏ ।]
୪ । ସମୂହ—4 Collection; multitude.
ହଜାର ହଜାର ଯାର ପ୍ରଣୟବନ୍ତ ବଜାର
ରହୁଁ କେହୁ ରଖିବ ଜାକ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବଜାର କରିବା - ଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ବାଜାର୍)—
Bajāra karibā ବଜାରରୁ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି କ୍ରୟ କରିବା—
ବାଜାର କରା To purchase things from the bazar; to make shopping.
हाट बाजार करना

ବଜାର ଖରଚ—ବୈଦେ. ବ—(ଫା. ବାଜାର୍+ଖର୍ଚ୍ଚ)—ଦୈନିକ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ (ଯଥା, ଚାଉଳ, ଡାଲି, ପରିବାପତ୍ର, ଲୁଣ, ତେଲ) କିଣିବାରେ ଯାହା ଖରଚ ହୁଏ—Expenses for procuring victuals and other daily necessaries in the market.
Bajāra kharacha
ବାଜାର ଖରଚ
बाजारखर्च

ବଜାର ଗରମ—ଦେ. ବ—ବଜାରରେ ବିକ୍ରିତ ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ମୂଲ୍ୟବୃଦ୍ଧି ଓ ଅଧିକ କାଟତି ହେବା ଅବସ୍ଥା—Rise in prices and demand of commodities.
Bajāra garama
(ବଜାର ଚଢ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ବାଜାରଗରମ **बाजारगर्म**

ବଜାର ଦର—ଦେ. ବ—ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ବଜାରରେ ପ୍ରଚଳିତ ମୂଲ୍ୟ—
Bajāra dara Market rate; market price.
(ବଜାର ଭାଉ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାଜାରଦର (ଭାଓ) **बाजारदर (भाव)**

ବଜାର ବସିବା—ଦେ. ବ—୧ । ବଜାରରେ କ୍ରୟ ବିକ୍ରୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିବା —1. The going on of purchase and sale in a bazar.
Bajāra basibā
ବାଜାରବସା **बाजारबैठना**
୨ । ପଣ୍ୟସାଥିବାର ସ୍ଥାପିତ ହେବା—2. The opening of a bazar at a certain place.

ବଜାର ବୁଲା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. (ଗାଳିବିଶେଷ)—ଯେଉଁ ଲୋକ ବଜାରରେ ବୁଲି ଭିକ୍ଷା କରି ପେଟ ପୋଷେ—
Bajāra bulā
(ବଜାରବୁଲି—ସ୍ତ୍ରୀ) Earning his livelihood by begging in the bazar; a vagabond.
ବାଜାରେ **मेला घुमना**

ବଜାର ମାନ୍ଦା—ବୈଦେ. ବ—(ଫା. ବାଜାର୍+ମାନ୍ଦାହ୍)—ପଣ୍ୟାଦିର
Bajāra māndā ମୂଲ୍ୟର ହ୍ରାସ ଓ କ୍ରୟର ଅଳ୍ପତା—A fall in
ବাজারমন্দা बाजारमोन्दा the price and demand of commodites.
(ବଜାର ନରମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଜାର ସଉଦା—ବୈଦେ. ବ—(ଫା. ବାଜାର + ସୌଦା)—ମନୁଷ୍ୟର
Bajāra saudā ଦୈନିକ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ଖାଦ୍ୟାଦିର ଉପକରଣ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ (ଯଥା, ଡାଲି, ଚାଉଳ, ହାଣ୍ଡି, କାଠ, ପରିବା ତେଲ,ଲୁଣ)—Commodites which are the daily necessaries and are available in an ordinary market.

ବଜାରି—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଗାଳିବିଶେଷ)—୧ । ସହରବାସୀ (ଲୋକ)—
Bajāri 1. (person) Living in a town.
(ବଜାରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ନୀଚପ୍ରକୃତି; ନୀଚ ଓ ଦୁଷ୍ଟ (ଲୋକ)—
(ବଜାରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Vile; wicked (person).
বাজারিয়া, বাজারে ୩ । ଅଭଦ୍ର—3. Ignoble; uncivil.
बजारी, बाजारू ୪ । ଇତର (ବ୍ୟକ୍ତି)—
4. Vulgar (person).
୫ । ନିକୃଷ୍ଟ (ବସ୍ତୁ)—5 Inferior (article).
୬ । ନିକୃଷ୍ଟ ଉପକରଣରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ ବଜାରରେ ଅଳ୍ପ ଦାମରେ ବାଜାରୁ ମିଳୁଥିବା (ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ)—6. (a commodity) which is made of inferior materials and is of low price.
(ବ୍ୟବହୃତ—ପରମାସୀ)

ବଜାରି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ବକବକାଇ ହେବା; ବକର ବକର
Bajāri hebā ହେବା; ଗୁଡ଼ାଏ କହିବା—To talk too much.
বকাঝকাকরা बकवाद करना

ବଜେ—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ହିନ୍ଦୀ. ବଜେ=ବାଜିବା ଧାତୁରୁ)—
Baje (ଏତେ ଘଣ୍ଟା) ବାଜିବାବେଳେ—At (such or
টারবেলায় बजे such) O'clock.
(ଯଥା—ମୁଁ ଆଜ ଛଅବଜେ କଟେକ ଯିବି ।)

ବଜେଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଆଗାମୀ ବର୍ଷର ଆୟବ୍ୟୟର
Bajeṭ ଅନୁମାନିକ ତାଲିକା—Budget
(ବଜେଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) বজেট बजट [ଦ୍ର—ଏହା ବର୍ଷର ଆରମ୍ଭରୁ କରାଯାଏ ଓ ବର୍ଷ ଶେଷରେ ପ୍ରକୃତ ଆୟବ୍ୟୟ ଦେଖା ଗଲେ, ତାହା ଠିକ୍ ହିସାବ କରି ତାଲିକା କଲେ ତାକୁ ରିଭାଇଜଡ୍ (revised) ବଜେଟ୍ କହନ୍ତି ।]

ବଜେଟ୍ ପାଶ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ବଜେଟ୍+ପାଶ୍=ମଞ୍ଜୁର)—ପ୍ରସ୍ତାବିତ
Bajeṭ pāś ଆୟବ୍ୟୟର ତାଲିକାକୁ ଅନୁମୋଦନ କରିବା—The
বজেটপাশ बजटपाश passing of a budget.

ବଜେଟ୍ ମଞ୍ଜୁର(ରି)—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ବଜେଟ୍ ଓ ଫା. ମନ୍‌ଜୁର୍)—
Bajeṭ mañjura(ri) ବଜେଟ୍ ପାଶ୍ (ଦେଖ)—Bajeṭ pāś
বজেটমঞ্জুর बजटमंजुर (See).

ବଜ୍ଜାତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଫା. ବଦ୍ ଜାତ୍)—
Bajjāt ୧ । ଦୁର୍ବୃତ୍ତି; ଦୁଷ୍ଟ; ଖେଚେଡ଼ା—1. Wicked; vile.
ବଜ୍ଜାତ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ନୀଚ କୁଳୋତ୍ପନ୍ନ—
ବଜ୍ଜାତିଆ } 2. Low-born; base-born.
(ବଜ୍ଜାତିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) বজ্জাত बज्जात

ବଜ୍ଜାତି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା.—ବଦ୍‌ଜାତୀ)—ଦୁଷ୍ଟାମୀ; ଖଚଡ଼ାମୀ; ପାଜି
Bajjāti ପଣ—Wickedness; baseness; vileness.
বজ্জাতী बज्जाती ବିଣ.—ବଜ୍ଜାତ୍ (ଦେଖ)—
Bajjāt (See)

ବଜ୍ଜାତି କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଷ୍ଟାମୀ କରିବା—
Bajjāti kāṛhibā To exhibit one's wickedness.
[ବଜ୍ଜାତି ଦେଖା(ଖେ)ଇବା, ବଜ୍ଜାତି ବାହାର କରିବା, ବଜ୍ଜାତି କରିବା
বজ্জাতিকরা बज्जाति करना —ଅନ୍ୟରୂପ]

ବଜ୍ର—ସଂ. ବ. (ବଜ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ର)—୧ । ଚଡ଼ କ
Bajra କୁଳିଶ; ଅଶନି; ଚଡ଼ଚଡ଼ି—1. Thunderbolt.
ବଜ୍ରର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ—ଅଶନି, କୁଳିଶ, ଭିଦୁର, ପବି, ଶତକୋଟି, ସ୍ୱରୁ, ହ୍ରାଦିନୀ, ଶମ୍ବ, ଦମ୍ଭୋଳି, ସ୍ୱଧିତି, ଶତଘ୍ନୀ, ଶର୍ମ, ଆପୋଜ, ହ୍ଲାଦିନୀ, ଭୁଜି, ଭିଦୁ, ମେନି, ଶତଧାର, ସାୟୁକ, ପରଶୁ, ଅଷ୍ଟକ, ଗିରିକଣ୍ଟକ, ଗୋ, ଅଭ୍ରୋତ୍ଥ, ଦଂଭ ।
୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଲୌହମୟ ପ୍ରଧାନ ଅସ୍ତ୍ର—2. The weapon of Indra (the rain-God).
[ଦ୍ର—ଋଗ୍‌ବେଦରେ ଉଲ୍ଲେଖ ହୋଇଅଛି ଯେ, ଦଧିଚ ଋଷିଙ୍କ ହାଡ଼ରେ ଇନ୍ଦ୍ର ୯୯ ବୃତ୍ରାସମାନଙ୍କର ଧ୍ୱଂସ କଲେ । ଐତରେୟ ବ୍ରାହ୍ମଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ଦଧିଚ ଋଷି ବଞ୍ଚିଥିବା ଯାକେ ଅସୁରମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ପଳାଇ ଯାଉଥିଲେ । ସେ ମଲା ପରେ ଅସୁରମାନେ ଉତ୍ପାତ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଇନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କ ଅସ୍ଥି ଖୋଜି ଖୋଜି ପୁଷ୍କର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର ଅସ୍ଥି ପାଇଲେ; ତହିଁରେ ଇନ୍ଦ୍ର ବଜ୍ର ତିଆରି କରି ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ସଂହାର କଲେ । ଭାଗବତରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ବୃତ୍ରାସୁରଙ୍କୁ ବଧ କରିବା ପାଇଁ ଇନ୍ଦ୍ର ଦଧିଚଙ୍କ ହାଡ଼ରେ ବଜ୍ର ତିଆରି କରାଇଥିଲେ । ମତ୍ସ୍ୟ ପୁରାଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ଯେତେବେଳେ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ଭ୍ରମ ଯନ୍ତ୍ର (ଶାଣ ଚକ)ରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଚଢ଼ାଇ ତାଙ୍କ ତେଜ କମାଇଲେ, ସେତିକିବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦେହରୁ ତେଜ ଛିଟିକି ଯାଇ ସେଥିରୁ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଚକ୍ର, ଶିବଙ୍କ ତ୍ରିଶୂଳ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବଜ୍ର ହେଲା । ଏହିପରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ବଜ୍ରର ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଆଖ୍ୟାୟିକା ଅଛି । ବୈଦିକ ନିର୍ଘଣ୍ଟୁରେ ବଜ୍ରର ଅନ୍ୟ ନାମ ଦିଦ୍ୟୁତ୍, ନେମି, ହେତି, ନମ, ସୃକ, ବୃକ, ବଧ, ଅର୍କ, କୁତ୍ସ—ଇ. ଷ । ଅଧିକ ଲେଖାରେ କୌଣସି ଅଂଶ ପ୍ରତି ପାଠକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାପାଇଁ, ଦିଆଯିବା ✝ ଚିହ୍ନକୁ ବଜ୍ରଚିହ୍ନ ବୋଲାଯାଏ ।
୩ । ବଜ୍ରର ଆଘାତ ପରି ଦାରୁଣ ଆଘାତ—
3. A hard stroke like that of thunder.
୪ । ଦେବତା ମାନଙ୍କର ଆଠ ପ୍ରକାର ଅସ୍ତ୍ର; ଅଷ୍ଟବଜ୍ର—
4 Eight different weapons of different gods.
[ଦ୍ର—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେବତା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଅସ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି; ଯଥା—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଚକ୍ର, ଶିବଙ୍କର ତ୍ରିଶୂଳ, ବରୁଣଙ୍କର ପାଶ, ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ର, ଯମଙ୍କର ଦଣ୍ଡ, ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର କୁଳିଶ ବା ବଜ୍ର,

କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କର ଶକ୍ତି ଓ କାଳୀଙ୍କର ଖଡ୍ଗ । ଭାରତ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ଗ୍ରୀକ୍‌ବୀର ସିକନ୍ଦରଙ୍କ ସମସାମୟିକ ଗ୍ରୀକ୍ ଐତିହାସିକ ଟେଲ୍ଲେଷ୍ଟସ୍ ଲେଖିଯାଇ ଅଛନ୍ତି ଯେ ଭାରତୀୟ ସୈନ୍ୟମାନେ ବିପକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ଦୂରରୁ ବଜ୍ର, ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଓ ଅଗ୍ନିମୟ ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରମଣ କରି ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲେ—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଉଦ୍ଧୃତ ବଙ୍ଗଳା ଗୃହସ୍ଥ ପତ୍ରିକା ୧୩୨୦ ଆଶ୍ୱିନ ।],

୫ । ହୀରକ; ହୀରା—5. Diamond,

୬ । ମର୍ମଭେଦୀ ତିରସ୍କାର—6. Heart-rending abuse.

୭ । ମଣିଆଦି ବିନ୍ଧ କରାଯିବା ହୀରକର ସୂଚୀ—7. A gem-boring needle.

୮ । (ସାମୁଦ୍ରିକ) ମନୁଷ୍ୟର ଦେହରେ ଦେଖାଯିବା ବଜ୍ରାକୃତି ଚିହ୍ନ—8. (Palmistry) A sign in the human body resembling a thunderbolt.

୯ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ବିଷ୍କମ୍ଭାଦି ୨୭ ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—9. One of the 27 conjunctions in astrology.

[ଦ୍ର—ଏ ଯୋଗର ପ୍ରଥମ ୯ ଦଣ୍ଡ ଅଶୁଭକର ଅଟେ ।]

୧୦ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରପୌତ୍ର ଓ ଅନିରୁଦ୍ଧଙ୍କ ପୁତ୍ର—10. The great grandson of Śrikṛushṇa and son of Aniruddha.

୧୧ । କୁଶ—11. The Kuśa grass.

୧୨ । ଶିଶୁ—12. Child.

୧୩ । ଛାତ୍ର—13. Student.

୧୪ । ଅମ୍ଳ—14. Acid.

୧୫ । ଅଲାବୁ—15. Pumpkin.

୧୬ । ଆକସ୍ମିକ ଭୟଙ୍କର ବିପଦ—16. Sudden and serious danger.

୧୭ । ବିଦ୍ୟୁତ୍; ବିଜୁଳି—(ହି, ଶ)—17. Lightning

୧୮ । ବଜ୍ରଲୌହ (ଦେଖ) (ହି. ଶ)—11. Bajra lauha (See).

୧୯ । ଭାଲ; ବରଛା (ହି. ଶ) 19. Spear.

୨୦ । (ବାସ୍ତୁ ବିଦ୍ୟା) ଯେଉଁ ଖୁଣ୍ଟର ମଧ୍ୟ ଭାଗ ଅଷ୍ଟକୋଣ (ହି ଶ) 20. (architecture) A pillar whose middle is octagonal.

୨୧ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଚରଣ ତଳେ ଥିବା ଚିହ୍ନବିଶେଷ (ହି. ଶ)—21. A particular mark appearing on the sole of Bishṇu.

୨୨ । ଅଭ୍ରକ (ହି. ଶ)—22. Mica.

୨୩ । କୋକିଳାକ୍ଷ ଗୁଳ୍ମ (ହି. ଶ)—23. Hygrophila Spinosa (plant).

୨୪ । ଶ୍ୱେତ କୁଶ (ହି. ଶ)—24. White Kuśa grass.

୨୫ । କାଞ୍ଜି (ହି. ଶ)—Fermented rice-water.

୨୬ । ଧାତ୍ରୀ ଗୁଳ୍ମ (ହି. ଶ)—26. Dhātrī plant (See).

୨୭ । ସିଜୁଗଛ (ହି. ଶ)—27. Euphorbia.

୨୮ । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—Name of a son of Biśwāmitra.

୨୯ । ବଜ୍ରପୁଷ୍ପ (ଦେଖ)—29. Bajrapuspa (See).

ବିଣ—(ବଜ୍ର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ର)—

୧ । କଠିନ—1. Hard.

୨ । ବଜ୍ରାକୃତି—2. Thunder-shaped.

୫ । ଦାରୁଣ—5. Terrible.

୩ । ଅସହ୍ୟ—3. Unbearable.

୪ । ହୃଦୟଭେଦୀ—4. Heart-rending.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଦୁର୍ଜୟ—1. Invincible.

ବଜ୍ର — ବଜ୍ରଦୁର୍ଗ ପ୍ରାୟ ସେମାନେ ବେଷ୍ଟିତ ହୋଇଛନ୍ତି ଅନୁକ୍ଷଣେ ।

ବଜ୍ର — ଉତ୍କ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଦୃଢ଼ ଓ ଚିରସ୍ଥାୟୀ—3. Firm and lasting.

(ଯଥା—ତୋ କାଚ (ବା ଖଡ଼ୁ) ବଜ୍ର ହେଉ—ସଧବାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆଶୀର୍ବାକ୍ୟ ।)

ବଜ୍ର କଣ୍ଟକ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଜ୍ର ପରି କଠିନ କଣ୍ଟକ ଯାହାର)—
Bajra kanṭaka ୧ । କୋଇଲାଖ ବା କୋଇଲୁଖା ନାମକ କଣ୍ଟକୀ ଗୁଳ୍ମ—1. Hygrophila Spinosa.

୨ । ସିଜୁଗଛ (ହି. ଶ)—2. Euphorbia (plant).

ବଜ୍ରକନ୍ଦ—ସଂ. ବି—୧ । ଜଙ୍ଗଲୀ ଓଲୁଅ (ହି. ଶ.)—
Bajrakanda 1. Wild arum.

୨ । ଶକରକନ୍ଦ (ଦେଖ) (ହି. ଶ.)—
2. Śakarakanda (See)

୩ । ତାଳଗଛର ଫୁଲ (ହି. ଶ.)—
3. The flower of Palm tree.

ବଜ୍ର କବାଟ(ଟି)—ଦେ. ବି—ଖୁବ୍ ମଜଭୁତିଆ ବା ଦୃଢ଼ କବାଟ—
Bajra kabāṭa(ṭi) Very strong door.
बज्रकपाट बज्रकिवाड(ड़ी)

ବଜ୍ର କାପତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଜ୍ର ଓ କାତ=କାତି)—
Bajra kāpata ନେଉଳ ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠିନ-ଶଳ୍କଯୁକ୍ତ କୀଟଭୁକ୍ ସରୀସୃପ—The Pangolin (a reptile); the scaly ant-eater; Manis Tricuspis; Manis Pentadactyla.

ବଜ୍ର କାପତି, ବଜ୍ର କାପ୍ତା, ବଜ୍ର କାବତା — ଅନ୍ୟରୂପ

बज्रकाति
बज्रबदन नेवल

[ଦ୍ର—ଏହାର ଦେହସାକ, ପଦ ଓ ପୁଚ୍ଛରେ କଠିନ କାତି ପରି ଆବରଣ ଥାଏ । ଶତ୍ରୁ ଆକ୍ରମଣ କଲେ ଏମାନେ ମୁହଁ ଓ ଲାଞ୍ଜକୁ ଯାକି ଏପରି ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ଯେ ଶରୀରପାଖେ କେବଳ କଠିନ କାତି ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ପ୍ରାୟ ୧ ହାତ ଓ ପୁଚ୍ଛ ୧ ହାତ ଲମ୍ବ । ଏମାନେ ଛାଡ଼ିଥିବା କାତିରୁ ଚମ୍ପା ଏମାନଙ୍କୁ ମାରି ଏମାନଙ୍କ କାତିରୁ ମୁଦି ତିଆରି କରାଯାଏ । ଏମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଓ କୀଟଭୁକ୍ ।]

ବଜ୍ର କିଲ(ଳ)ଣୀ(ଣି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଜ୍ର+କୀଳକ)—
Bajra kiḷa(ḷi)ṇi ṇi) କବାଟର ଖୁବ ଦୃଢ଼ କିଳିକି—
बज्रकीली A very strong bolt of a door.
बज्रकील ଘର ଭଙ୍ଗିବ ସେ ବଜ୍ର କଲଣୀ ଠାବରେ । ଛାନ୍ଦକୁ ଅଛି ଗୀତା ।

ବଜ୍ର କୀଟ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କୀଟ—
Bajra kita A kind of worm.

ଇନ୍ଦ୍ର, ବଜ୍ରକୀଟ ହୋଇ ମୋ ଦେହ କାଟ
ଖେଦାଇ ଦେଲେ ଯାଇଁ ଭ୍ରମଙ୍କ କାନ୍ଥ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ କର୍ଣ୍ଣ ।

[ଦ୍ର—ଏ କୀଟ ପଥର କାଟି ପାରେ; ଏହି କୀଟର ଗଣ୍ଡକନଦୀ ଗର୍ଭରେ କାଟିଥିବା ପଥର ଶାଳଗ୍ରାମଶିଳା ହୁଏ ।]

ବଜ୍ର ଗୁପତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଜ୍ରଗୁପ୍ତି)—ସାଞ୍ଜୁ—
Bajra gupati Armour.
(ବଜ୍ର ଗୁପ୍ତି—ସଂ. ରୂପ)

ଜାଣର ବରହ ଉପତ,
ମାର ଶରକୁ ସେ ବାନ୍ଧ ବଜ୍ରଗୁପତି । ଉଷା. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ବଜ୍ରଗୋପ—ସଂ. ବି—ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ କୀଟ (ଦେଖ) (ହି. ଶ.)
Bajragopa Indragopa (See)

ବଜ୍ରଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଜ୍ରାଙ୍ଗ)—ଦୃଢ଼ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Bajranga A person of hardy physique.
बजरङ्ग बजरंग

ବଜ୍ର ଚର୍ମା—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଜ୍ର+ଚର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Bajra charmā ଯାହାର ଚର୍ମ ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼—
Having tough skin.
ସଂ. ବି—ଗଣ୍ଡା ପଶୁ—Rhinocers.

ବଜ୍ର ଜ୍ୱାଳା—ସଂ. ବି—୧ । (ନାମ) ବିରୋଚନ ଦୈତ୍ୟର ପୌତ୍ରି
Bajra jwālā (ହି. ଶ.)—1. Name of the grand-daughter of Birochana.
୨ । (ନାମ) କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣର ସ୍ତ୍ରୀ (ହି. ଶ.)—
2. Name of the wife of Kumbhakarnna.

ବଜ୍ର ତୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଜ୍ର+ତୁଣ୍ଡ)—୧ । ଗରୁଡ଼ (ହି.ଶ.)—
Bajra tunda 1. Garurda.
୨ । ଗଣେଶ (ହି. ଶ.)—2. Ganesa.
୩ । ଶାଗୁଣା (ହି. ଶ.)—3. Vulture.
୪ । ମଶା (ହି. ଶ.)—4. Mosquito.
୫ । ସିଜୁ (ହି. ଶ.)—5. Euphorbia.

ବଜ୍ର ଦଂଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । (ନାମ) ରାବଣର ସେନାପତି ରାକ୍ଷସବିଶେଷ-
Bajra damshtra Name of a demon general of Rābana.

ବଜ୍ର ଦଂଷ୍ଟ୍ରକୁ ନବେଶିଲ ପୂର୍ବରେ ଦକ୍ଷିଣରେ ପ୍ରହସ୍ତକୁ ସେ ।
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ (ଦେଖ)—2. Indragopa (See)
୩ । ଭାଗବତ ଲିଖିତ ଅସୁର (ହି. ଶ.)—3. Name of a demon mentioned in the Bhāgabata.

ବଜ୍ରଦନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଜ୍ରପରି କଠିନ ଦନ୍ତ ଯାହାର)—
Bajra danta ବଜ୍ରପରି କଠିନ ଦନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ—
Having very hard teeth.
ବି—୧ । ଶୂକର—1. Hog.
୨ । ବରାହ—2. Boar.
୩ । ହସ୍ତୀ—3. Elephant.
୪ । ମୂଷିକ—4. Mouse.

ବଜ୍ର ଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବି—(ସଂ. ବଜ୍ରା) ଉଳକଣ୍ଟା ସିଜୁ—
Bajra druma Euphorbius Antiqorum.
(ବଜ୍ରଦ୍ରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଜ୍ର ଧର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଉପପଦ; ବଜ୍ର+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bajra dhara ଇନ୍ଦ୍ର—The God Indra.
ବଜ୍ର ପାଣି } ଅନ୍ୟରୂପ ସଂ. ବିଣ—ବଜ୍ରପାଣି (ଦେଖ)
ବଜ୍ର ଧାରୀ } Bajrapāni (See)

ବଜ୍ର ନଖ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଜ୍ରପରି କଠିନ ନଖ ଯାହାର)—
Bajra nakha ବଜ୍ରପରି କଠିନ ନଖଯୁକ୍ତ—
Having very hard nails.
ସଂ. ବି—ନୃସିଂହ—The man-lion incarnation of Bishnu.

ବଜ୍ର ନାଦ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଜ୍ର+ନାଦ)—
Bajra nāda ୧ । ଅଶନି ଶବ୍ଦ; ଘଡ଼ଘଡ଼ି—
ବଜ୍ର ନିନାଦ } 1. Thunder-clap.
ବଜ୍ର ନିର୍ଘୋଷ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଘଡ଼ଘଡ଼ି ପରି ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—
ବଜ୍ର ନିଷ୍ପେଷ } 2 Thundering sound; a very loud sound like that of thunder.

ବଜ୍ର ପଞ୍ଜର—ସଂ. ବି—୧ । ସ୍ତୋତ୍ରବିଶେଷ; ୨ । କବଚବିଶେଷ—
Bajra pañjara 1. A hymn; 2. An armour.

ବଜ୍ର ପଞ୍ଜର କବଚ ପୁଣାଙ୍କେ ପ୍ରଥମେ ଓଁକାର ବେଢ଼ ।
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଜ୍ର ପାଣି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଜ୍ର+ପାଣି)—ବଜ୍ରଧାରଣକାରୀ—
Bajra pāni Holding the Bajra.
ବଜ୍ରହସ୍ତ } ଅନ୍ୟରୂପ ସଂ. ବି—୧ । ଇନ୍ଦ୍ର—1. Indra.
ବଜ୍ରାୟୁଧ } ୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣ (ହି. ଶ.)—2. Brāhmana.

ବଜ୍ର ପାତ—ସଂ ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଜ୍ର+ପାତ)—ଘଡ଼ଘଡ଼ି ପଡ଼ିବା—
Bajra pāta Thunderstroke; the fall of thunder
(ବଜ୍ରପତନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଜ୍ର ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି—ତିଳ ପୁଷ୍ପ—
Bajra pushpa The flower of sessamum.

ବଜ୍ର ବାଟୁଳି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଏକପ୍ରକାର ବଣ୍ୟ ବନ୍ୟ ଗଛ—Name of a wild tree.
Bajra bātuli

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଫଳ ଗିଲଠାରୁ ବଡ଼ ଓ ଗୋଲାକାର । ଏ ଫଳକୁ ଫୋଡ଼ି ଜାବଦାନି କରନ୍ତି ।]

ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ଶମ୍ବର ଦଶମୀଦିନ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ଦିଆଯିବା ଘୃତପକ୍ୱ ଗୋଲ ଗୋଲାକାର—Name of a small globular cake fried with ghee.

[ଦ୍ର—ଏହା ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୂଜାରେ ଲଗାଯାଏ ।]

ବିଣ—୧ । ଧୁରନ୍ଧର; ଚତୁର; ମଜବୁତ୍—1. Expert.
୨ । ଖୁବ୍ ପରିଶ୍ରମ ଓ କଷ୍ଟସହିଷ୍ଣୁ—
2. Very hardy (person).

ବଜ୍ର ବାଟୁଳି ଗିଲ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବଡ଼ ଗିଲ କଣ୍ଟାଯୁ ଗଛ—
Bajra bātuli gila A species of thorny tree with thorny fruits; Entada Hursaetha; Mimosa Octandra.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଫଳ ଗିଲଠାରୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବଡ଼ ।]

ବଜ୍ର ବାଣ—ସଂ. ବି. (ବଜ୍ର+ବାଣ)—ବଜ୍ରାସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Bajra bāṇa Bajrāstra (See)

ବଜ୍ର ବାରକ—ସଂ. ବି—ଛ ଜଣ ମହାତପା, ଯେଉଁମାନଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ ବଜ୍ର ପଡ଼ିବାର ଭୟ ନ ଥାଏ—Six sages said to prevent thunder if their names are uttered at the time when raining clouds appear in the sky.
Bajra bāraka
[ଦ୍ର—ଜୈମିନ, ସୁମନ୍ତ, ବୈଶମ୍ପାୟନ, ପୁଲସ୍ତ୍ୟ, ପୁଲହ ଓ କ୍ରତୁ, ଏହିମାନେ ବଜ୍ର ବାରକ ଅଟନ୍ତି ।]

ବଜ୍ର ବାରଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଜ୍ର+ବାରଣ)—
Bajra bāraṇa ୧ । ଉଚ୍ଚ କୋଠା ଆଦିକୁ ବଜ୍ରପାତରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ତହିଁ ଉପରେ ଲଗାଯିବା ଲୁହାର ଛାଲୀ ବା ଶଲାକା—
বজ্রবারণ, বাজবারণ
बज्रबारण
1. Lightning conductor rods attached to high buildings as a safeguard against thunder-stroke.
୨ । ମନସା ସିଜୁ (ଦେଖ)—2. Manasā sijhu (See)

ବଜ୍ର ବାରାହୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ଉପାସ୍ୟଦେବୀବିଶେଷ—
Bajra bārāhi Name of a Goddess worshipped by the Buddhists.

ବଜ୍ର ଭଙ୍ଗ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବଜ୍ର+ଭଞ୍ଜନ)—ଦେ. ବି—
Bajra bhāṅga ଯେଉଁ ଶିଶୁକୁ ପ୍ରସବ କରିବା ପାଇଁ ମାତା ବହୁତ ସମୟ ଗର୍ଭ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରେ—
ବଜ୍ର ଭଙ୍ଗା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବଜ୍ରା ଭଙ୍ଗ }
बज्रभाँड
A child costing its mother much pain and long travail.
(ଯଥା—ପେଟରୁ ବି ବଜ୍ରଭଙ୍ଗ ପିଲା ଅସିଛି ଯେ, ମାଆ ଭଳ ଭଳ ହୋଇ କଷ୍ଟ ପାଉଛି ।)

ବଜ୍ର ମଣି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ବଜ୍ର+ମଣି)—ହୀରା—
Bajra maṇi (ବଜ୍ରସାର—ଅନ୍ୟରୂପ) Diamond

ବଜ୍ର ମାରି—ଦେ. ବି—ବଜ୍ରମୂଳ—
Bajra māri Sida Cordifolia.
[ଦ୍ର—ଏହା ବାଲିରେ ଜନ୍ମେ ।]

ବଜ୍ର ମୁଠି—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଭୂଷଣ କାମ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହତିଆର—Name of an instrument used by goldsmiths in setting gem on gold.
Bajra muṭhi

ବଜ୍ର ମୁଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଜ୍ର+ମୁଷ୍ଟି)—
Bajra mushṭi ୧ । ଇନ୍ଦ୍ର (ହି. ଶ)—1. Indra.
୨ । ରାକ୍ଷସବିଶେଷ (ହି. ଶ)—2. Name of a demon.
୩ । ଜଙ୍ଗଲୀ ଓଲୁଅ (ହି. ଶ)—3. Wild arum.

ବଜ୍ର ମୂଳ—ଦେ ବି—ଜବାଦ ବର୍ଗର କ୍ଷୁପବିଶେଷ; ଔଷଧ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Bajra mūḷi A medicinal plant; Sida Cordifolia; Penicillaria Spicata.
ସଂ. ବଳା, ପୀତପୁଷ୍ପୀ
বেড়েলা, করেটা, বনমেথি
करेटा, बारिका करेटा
ତେ. ବିଷ ବୋଡ୍ଡି
ମ. ଚିକନ୍ ପାତା
ଗୁ. ଜଙ୍ଗଲମୁଥି, ବିଷବିଣ୍ଡି
[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ରର ମୂଳ ପାନ ପତ୍ରର ମୂଳ ପରି । ପତ୍ର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଲୋମଶ । ଫୁଲ ହଳଦିଆ । ପାଚିଲା ଫଳ ଫାଟିଗଲେ ୧୦ ଖଣ୍ଡ ହୋଇଯାଏ । ଏହାର ଆଉ ତିନି ଗୋଟି ପ୍ରକାର ଅଛି । ୧ । ନାଲି—ସଂ. ଅତିବଳା । ବଂ. ଲାଲ ବେଡ଼େଲା । ଇଂ. Sida Rhombifolia. ୨ । ଧଳା—ସଂ. ମହାବଳା । ବଂ. ଶ୍ୱେତ ବେଡ଼େଲା । ଇଂ. Sida Rhomboidia. ୩ । ଗୋରକ୍ଷ ଗୁଣ୍ଡିଆ—ସଂ. ନାଗବଳା । ବଂ. ଗୋରକ୍ଷ ଗୁଣ୍ଡିଲା । ଇଂ. Sida Spinosa.]

ବଜ୍ର ମୂଲୀ—ସଂ. ବି—ମାଷପର୍ଣ୍ଣୀ (ହି. ଶ)—
Bajra mūḷi Grangea Madrasspatna (plant).

ବଜ୍ର ଯାନ—ଦେ. ବି—ବୌଦ୍ଧ ଉପସମ୍ପ୍ରଦାୟବିଶେଷ—
Bajra jāna A Buddhistic sect.
[ଦ୍ର—ମହାଯାନ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ବଜ୍ର ଲେପ—ସଂ. ବି—୧ । ଚିତ୍ର ଓ ମୂର୍ତ୍ତି ଉପରେ ମଡ଼ାଯିବା ଚିରସ୍ଥାୟୀ ଲେପବିଶେଷ—1. A permanent layer of paint or colour put on a picture or image.
Bajra lepa
୨ । ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍—2. Varnish.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯାହା ଚିରସ୍ଥାୟୀ ରୂପେ କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ସଲଗ୍ନ ହୋଇ ରହେ—2. (figurative) Anything which is attached to a thing permanently.
୪ । ଯେଉଁ ଲେପ ଲିଭେ ନାହିଁ—
4. An ineffaceable plaster.
(ଯଥା—ଅନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରେ କୃତ ପାପ ଧର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରେ ନାଶ ଯାଏ, ଧର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରେ କୃତ ପାପ ବଜ୍ର ଲେପ ହୋଇ ରହେ ।)
[ଦ୍ର—କଞ୍ଚା କେନ୍ଦୁ, କଞ୍ଚା କଇଁଥ, ସିମିଳି ଫୁଲ, ବଚ ଓ କେତେକ ଗଛର ଛେଲିକୁ ସିଝାଇ ସେହି ପାଣିର ଅଠଭାଗରୁ ଭାଗେ ବାକି ରହିଲେ ସେହି କ୍ୱାଥରେ ତାର୍ପିନ, ଝୁଣା, ଫେଣି, ବେଲ ଅଠା, ଦେବଦାରୁ ଅଠା ଓ ଭାଲିଆ ମିଶାଇ ଏହି ପ୍ରଲେପ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଏହି ଲେପକୁ କୋଠା, ଦେଉଳ, କୂଅ ଆଦିର କାନ୍ଥରେ ଲେପିଲେ ସେ କାନ୍ଥମାନ ସହସ୍ର ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥାୟୀ ହୁଏ ।—ବସନ୍ତମିହିର, ବୃହତ୍ ସଂହିତା—ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ମନ୍ଦିରେର କଥା ।]

ବଜ୍ର ଲୌହ—ସଂ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଲୌହ—
Bajra lauha A kind of iron.
[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ବଜ୍ରଲୌହର ଅନେକ ପ୍ରକାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି :—ନୀଳପିଣ୍ଡ, ଅରୁଣାଭ, ମୋରକ, ନାଗକେଶର, ତିତ୍ତିରାଙ୍ଗ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବଜ୍ର, ଶୈବାଳବଜ୍ର, ଘୋଣବଜ୍ର, ରୋହିଣୀ, କାଙ୍କୋଳ, ଗ୍ରନ୍ଥିବଜ୍ରକ ଓ ମଦନ—(ହି. ଶ.) ।]

ବଜ୍ର ସୂଚ—ସଂ. ବି.—ପୃଥିବୀରେ ପଡ଼ିବା ସମୟରେ ବଜ୍ରର ଯେଉଁ ଲୌହମୟ ଅଂଶ ବୃକ୍ଷ ଆଦିକୁ ଭେଦ କରେ—
Bajra sūchi Thunder bolt.

ବଜ୍ର ସେହ୍ନା—ଦେ. ବି.—ଦୃଢ଼ କବଚ—
Bajra sehnā A strong armour.
ଅଙ୍ଗିରେ ବଜ୍ରସେହ୍ନା ଭରଣପଞ୍ଜର। ନବକଂଶାର. ସୀତା ବନବାସ।

ବଜ୍ର ହସ୍ତ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନ ଗଙ୍ଗାବଂଶୀୟ
Bajra hasta ଖ୍ୟାତନାମା ଜନୈକ ରାଜା—A famous king of the ancient Gaṅgā dynasty of Orissa.
ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ.—ବଜ୍ର ପାଣି (ଦେଖ)—
Bajrapāṇi (See)

ବଜ୍ର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧। ବଜ୍ର ପରି କଠିନ ହେବା—
Bajra hebā 1. To be as hard as thunder.
বজ্র হওয়া (ଯଥା—ଦୁଃଖ ସହି ସହି ମୋ ଛାତି ବଜ୍ର ହୋଇ
वजर होना ଗଲାଣି।)
୨। ଚିରସ୍ଥାୟୀ ହେବା—2. To be permanent.
(ଯଥା—ତୋ ହାତ ବା ଖାଡୁ ବା ସିନ୍ଦୁର ବଜ୍ର ହେଉ।)

ବଜ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ବଜ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧। ଦୁର୍ଗା—
Bajrā 1. Goddess Durgā.
୨। ଛିକଣ୍ଟା ସିଜୁ; ପତ୍ର ସିଜୁ—
2. Euphorbia Antiqorum.

ବଜ୍ରାଘାତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଜ୍ର+ଆଘାତ)—ଉପରେ ବଜ୍ର
Bajrāghāta ପଡ଼ିବା—The stroke of thunder.

ବଜ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି.—ନେପାଳୀ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ମତରେ ତାନ୍ତ୍ରିକ ବୌଦ୍ଧ
Bajrācharjya ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ଯାହାଙ୍କୁ ତିବତରେ ଲାମା କହନ୍ତି—
The great Buddhist priest; the Lama.
[ଦ୍ର—ଏ ଗୃହସ୍ଥ ହୁଅନ୍ତି ଓ ପରିବାର ସହ ବିହାରରେ ବାସ କରି ପାରନ୍ତି। ନେପାଳ ଓ ତିବତରେ ଏହାଙ୍କର ଖୁବ୍ ସମ୍ମାନ, (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)।]

ବଜ୍ରାଭ୍ର—ସଂ. ବି. (ବଜ୍ର=କଠିନ+ଅଭ୍ର)—କୃଷ୍ଣାଭ୍ର—(ହି. ଶ.)—
Bajrābhra Black mica.

ବଜ୍ରାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି.—(ବଜ୍ର+ଅସ୍ତ୍ର; ରୂପକ)—୧। ତଡ଼ିତାସ୍ତ୍ର—
Bajrāstra 1. Electric weapon.
୨। ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ର; ଅଶନି—2. Thunderbolt; the weapon of Indra.
୩। ଆଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର (ଯଥା—ତୋପ, ବନ୍ଧୁକ।)—3. Firearm; gun, cannon etc.

ବଜ୍ରାସନ—ସଂ. ବି.—(ବଜ୍ର+ଆସନ)—ହଠ ଯୋଗର ଆସନ ବିଶେଷ-
Bajrāsana A kind of posture in Joga exercise.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗୁହ୍ୟ ଓ ଲିଙ୍ଗ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସ୍ଥାନକୁ ବାଆଁ ଗୋଡ଼ର ଗୋଇଠି ଦ୍ୱାରା ଦାବି, ତହିଁ ଉପରେ ଡାହାଣ ଗୋଡ଼ ରଖି ଟେକା ପକାଇ ବସିବାକୁ ହୁଏ। ହଠଯୋଗର ୮୪ ଆସନରୁ ଏହା ଏକ—ହି. ଶ.।]

ବଜ୍ରାହତ—ସଂ. ବିଣ—(ତୃତୀୟା ତତ୍; ବଜ୍ର+ଆହତ)—ବଜ୍ରଦ୍ୱାରା
Bajrāhata ଆଘାତ; ପ୍ରାପ୍ତ—Struck with thunderbolt.

ବଜ୍ରୀ—ସଂ. ବି—(ବଜ୍ର+ଅସ୍ତ୍ର ଯାହାର, ଅର୍ଥରେ ଇନ୍)—୧। ଇନ୍ଦ୍ର—
Bajrī 1. Indra.
୨। ଛିକଣ୍ଟା ସିଜୁ ଗଛ—
2. Euphorbia Antiqorum
୩। ମହିଷ—3. Buffalo.
୪। ଜୈନ ମୁନି—4. A Jaina saint.

ବଜ୍ରୌଲି—ସଂ. ବି—ହଠଯୋଗୋକ୍ତ ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—
Bajrauli Name of an exercise in Haṭhajoga.

ବଞ୍ଚ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧। ଗମନ କରିବା—1. To go.
Bañch (root) ୨। ତ୍ୟାଗ କରିବା—2. To give up.
୩। ଠକିବା—3. To cheat.

ବଞ୍ଚ—ଦେ. ବି—ଘଞ୍ଚକଟା ବା ଗଞ୍ଜପା ଖେଳର ଗୋଟିଏ ଦାନ—
Bañch A throw of cards in the game of Gañjapā.

ବଞ୍ଚକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ. ଣିଚ୍=ବଞ୍ଚି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)-
Bañchaka ପ୍ରତାରକ; ଶଠ—Fraudulent; deceitful; crafty.
(ବଞ୍ଚିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ବି—୧। ଠକ—1. A swindler; a cheat.
୨। ଶୃଗାଳ—2. Jackal.
୩। କୁକୁର—3. Dog.
୪। ଚୋର—4. Thief.

ବଞ୍ଚନ—ସଂ. ବି—(ବଞ୍ଚି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧। ପ୍ରବଞ୍ଚନା; ପ୍ରତାରଣ;
Bañchana ଠକିବା; ଶଠତା—1. Deception; cheating; fraud; deceit; knavery.
(ବଞ୍ଚନା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨। (ବଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ+ଅନ)- ଯାପନ; ଅତିବାହନ; କ୍ଷେପଣ—
2. Passing (of time).
ଦେ. ବି—ବାଧା ଦେବା—Obstructing.
କଉରେ କର ବଞ୍ଚନ ତାଜଗପର ଲୋଚନ
ହୋଏ କି ମନ ନଞ୍ଚନ କାହିଁ ବଚନ—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି।

ବଞ୍ଚା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା)—ବଞ୍ଚିବା; ଜୀବନ-
Bañchā বাঁচা **बचना** ଧାରଣ—Living.

ବଞ୍ଚାଇ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରତାରିତ କରିବା—
Bañchāi kahibā 1. To diceive.
বাঁচিয়ে বলা **बचाबचाकर बोलना**
ବଞ୍ଚାଇ କହିବେ ସେ କଥା ତାହାଙ୍କୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି।
୨। ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ କୌଣସି ବିଷୟ କହିବା—
2. To say a thing indirectly.
୩। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦୋଷଭାଗୀ ନ କରିବା ପରି କଥା କହିବା—3. To speak in such a manner so as to save a person from blame.

ବଞ୍ଚା(ଞ୍ଚେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା)—
Bañchā(ñche)ibā (ବଞ୍ଚିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
The causative form of 'Bañchibā)

বাঁচান ୧ । ଆପଣାର ବା ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିବା—
बचाना 1. To save or preserve or spare the life of another or of one's self.

୨ । ଜୀଆଁଇବା; ପୋଷିବା; ପାଳିବା—
2, To sustain; to rear up; to maintain.

୩ । ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର ବା ରକ୍ଷା କରିବା—
3, To save from impending danger,

ମୋର କାହିଁ, ଥିଲେହେଁ ବଞ୍ଚାଅ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଦଶୋପଦେଶ ଚ. ଗୀତ

୫ । ସହିବା; ସମ୍ଭାଳି ନେବା—5. To bear.

୬ । ଛଳାଇବା—7. To speak with hints

ସ୍ମୋତ ନ ପାରୁ ମନ ଉଦ୍ଭବ ହୋଇ
ପଚାରିଲେ ବଞ୍ଚାଇ ମନରେ ସନ୍ତୋଷ । ଦିନକୃଷ୍ଣ. ରସ ଅଭିଳାଷ ।

୭ । (ଆଘାତରୁ ଦେହକୁ) ଏଡ଼ାଇବା; ରକ୍ଷା କରିବା—
7. To ward off (a blow).

ତମ୍ଭୋଳ ଦୃଢ଼ାଘାତ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ଗତ ଅନ୍ତରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ

୮ । ପ୍ରତାରଣ କରିବା; ଭଣ୍ଡିବା; ବଞ୍ଚିତ କରିବା—
8. To defraud; to inveigle.

ଏ ଅନ୍ତେ ଉଭୟ ତନୁ ସଙ୍କୋଚିଲ
କହିଲେ ସେହୁ ଭୀମ ରାଜାଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୯ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବା ଏକାବେଳକେ ନ କରିବା—9. To shelve up a matter.

୧୦ । ଏକାବେଳକେ ଖର୍ଚ୍ଚ ନ କରି ରଖିରଖି ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା—
10 To spare; to use frugally.

ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ବଞ୍ଚାଇ ବଞ୍ଚାଇ ବସ୍ତାଏରୁ ମଧୁ ଚଖାଇଲୁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିନ୍ଦା ବା ଦୋଷ ବା ତ୍ରୁଟିର ଅଭିଯୋଗରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା—11. To save a person from blame or any other charge.

ବଞ୍ଚାବଞ୍ଚି—ଦେ. ବି. (ସ. ବଞ୍ଚନ)—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ବଞ୍ଚାଇବା—
Bañchābañchi 1. Practising deception on each other or one another.
ঠকাঠকি
ठगाठगी ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଭୁଲା ଭୁଲି—2. (figurative) Enticement; inducement; pursuation.

ବୃହସ୍ପତି ବୋଇଲେ କହୁଅଛୁ ଶଚୀ
ଯାଇଣ କଥାରେ କରିବୁ ବଞ୍ଚାବଞ୍ଚି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋଗ

ବଞ୍ଚ (ଧାତୁ)—ସ. (ବଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍)—ଠକାଇବା; ପ୍ରତାରଣା କରିବା—
Bañchi (root) To cheat.

ବଞ୍ଚି ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବିପଦ ବା ଆସନ୍ନ ମୃତ୍ୟୁରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା—To escape with one's life from impending death or danger.
Bañchi āsibā
(ବଞ୍ଚିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
বেঁচেআসা बचआना

ସୁଯୋଗୁଁ ଯିବା ବଞ୍ଚି ଅଇଲୁତେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଦଶୋପଦେଶ ଘ. ଗୀତ ।

ବଞ୍ଚି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି) ପୁନର୍ଜୀବିତ ହେବା—
Bañchi uṭhibā To come to life; to be resuscitated.
বেঁচেউঠা बचउठाना

ବଞ୍ଚଣୀ—ଦେ. ବି—ବଞ୍ଚଣା; ବଞ୍ଚିବା—Fan; fanning.
Bañchiṇi ପଞ୍ଚାର ସେବକ ପୁଣି ବଞ୍ଚଣୀ ବାଗେ । ଦିନକୃଷ୍ଣ ରସାଭିଳାଷ ।

ବଞ୍ଚିତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପ୍ରତାରିତ—
Bañchita 1. Cheated; defrauded.
(ବଞ୍ଚିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ରହିତ—2. Deprived of.
ଦେ. ବିଣ (ସ. ବାଚ୍ୟ)—ନିନ୍ଦିତ—Blamed.

ସେ ବସ୍ତୁ ବଞ୍ଚିତ ଜୀବନ
ଏମନ୍ତେ ଗଲା କେତେ ଦିନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବଞ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ବଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା)—୧ । ଜୀଇଁବା; ଜୀବନଧାରଣ କରିବା; ଜୀବିତ ରହିବା; ବାସ କରିବା—
Bañchibā
বাঁচা बचना 1. To live; to survive.

ଚଷ୍ଟବାରଣେ ଏକ ପତ୍ର ସେ ବଞ୍ଚନ୍ତି
ସହସ୍ରେ ଗାଈ ଦାନ ଫଳ ସେ ପାଆନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ବଳି ପଡ଼ିବା; ଉଦ୍ବୃତ୍ତ ହେବା—
2. To be outstanding; to remain over.

୩ । କଷ୍ଟ ବା ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା—
3. To be saved from danger.

ଅସୁର ପୁନ ପ୍ରହଲ୍ଲାଦ, ବଞ୍ଚିଲା ଅନେକ ପ୍ରମାଦ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୪ । (ଦିନ ବା କାଳ) ଯାପନ କରିବା; ଅତିବାହିତ କରିବା; କାଟା କ୍ଷେପଣ କରିବା—4. To pass (time); to while away (time)

ଦଶନ୍ଧର୍ଦ୍ଧ ଦିନ ବଞ୍ଚି ଅଛି ମୋ ଧନ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତରଙ୍ଗ ବ. ଗୀତ ।

ବଞ୍ଚି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜୀଇଁବା—1. To be alive; to continue to live.
Bañchi rahibā
বেঁচে থাকা बच रहना ୨ । ବହୁଦିନ ଜୀଇଁବା—2. To live long.

ବଞ୍ଚୁକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉକ)—ଠକ; ପ୍ରତାରକ—
Bañchuka Crafty; fraudulent; deceitful.
(ବଞ୍ଚୁକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବି—ବିଲୁଆ—Jackal.

ବଞ୍ଚୁକ ପରସ୍ପେ ତେବେ ମୁଖରେ ଅନଳ ଜଳେ
ଦେଖାଇ ନାଶ ହୋଇବ ହେଲେ ଦୃଷ୍ଟିଲେ । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଞ୍ଚ୍ୟ—ସ. ବିଣ. (ବଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ପ୍ରତାରଣାର ଯୋଗ୍ୟ—
Bañchya Fit to be cheated.

ବଞ୍ଜାର—ବୈଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦୀ; ଭୂଇଁ. ସ. ବନ୍ଧ୍ୟା)—
Bañjara ୧ । ଅନାବାଦ ବା ପଡ଼ିଆ ଜମି—
1. Waste land.
পড়ৎ ୨ । ଟିପ ଜମି—2. High land.
बञ्जर ୩ । ଯେଉଁ ଜମିରେ କୌଣସି ଫସଲ ହୁଏ ନାହିଁ—
3. Barren and unproductive land.

ବଞ୍ଜିରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଲହଥ) ବି.—ଅତ୍ରମାଛ—
Banjiri A kind of fresh water fish.

ବଞ୍ଜୁଲ—ସଂ. ବିଣ (ବଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ+ଉଲ)—୧ । ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷ—
Bañjula 1, The Asoka tree.
୨ । ବେତଲତା—2. The cane (creeper).
୩ । ପକ୍ଷୀବିଶେଷ (ଖଞ୍ଜନେନ୍ଦ୍ର)—3. A kind of bird.

ବଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବେଷ୍ଟନ କରିବା—
Baṭ (root) 1. To surround.
୨ । ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—2. To cover.

୩ । ବ୍ୟାପିବା—3. To extend over.

୪ । ଉକ୍ତି କରିବା; କହିବା—4. To speak.

ବଟ୍‌କା—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—(ଭୁଲ ହି. ବଟୁକ)—କଂସା—
Baṭ-kā Bellmetal pot.

ବଟ୍‌କି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—(ଭୁଲ ହି. ବଟକା)—ଗିନା; ଡାଟିଆ—
Baṭki A small pot of bellmetal.

ବଟ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ଭୁଲ ହି. ବାଁଟନା)—ବଳିବା—
Baṭ-bā To roll.

ବଟ୍‌ଲେହି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଭୁଲ. ହି. ବଟଲୋଇ)—ବଟୁଳି—
Baṭ-lehi A round cooking jug made of brass.

ବଟ—ସଂ. ବି. (ବଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ; ଏହା ଅଧିକ ସ୍ଥାନ ଆଚ୍ଛାଦନ କରୁଥିବାରୁ)—୧ । ବରଗଛ—1. The banyan tree.
Baṭa

୨ । କପର୍ଦ୍ଦକ; କଉଡ଼ି; କଡ଼ା—
2. One shell money; one cowrie.

୩ । ଏକ କଡ଼ା କଉଡ଼ିର ୫ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ—
3. One fifth of one cowrie or ancient shell-money.

୪ । ବଡ଼ା; ଘିଅ ବା ତେଲିପକ୍ୱ ଗୋଲାକାର ଚଟକା ପିଠା—
4. A round flat cake fried in ghee or oil.

୫ । ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ବସ୍ତୁ; ଗୁଳା; ଗୁଟିକା—
5. A round ball; pillule.

୬ । ସାଦୃଶ୍ୟ—6. Similarity.

୭ । ମୂଲ୍ୟ; ଦାମ୍ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—7. Price.

୮ । ବଟକର (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—8. Baṭakarā (See).

୯ । ଦଉଡ଼ି ବଳାଯିବା (ହି. ଶ)—9. Stringing of a rope.

୧୦ । ପୁରାଣ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କଳ୍ପବଟ—
10. The mythological Banyan tree which is said to be everlasting.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ଯେ, କଳ୍ପାନ୍ତ ପ୍ରଳୟ କାଳରେ, ଯେତେବେଳେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଜଳ ଗର୍ଭରେ ବୁଡ଼ିଯାଇଥିଲା ସେତେବେଳେ, 'କଳ୍ପବଟ' ନାମକ ବୃକ୍ଷର ଅଗ୍ରଭାଗ ମାତ୍ର ଦେଖାଯାଉଥିଲା, ଓ ତହିଁର ଅଗ୍ରରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ପତ୍ର ଉପରେ ବିଷ୍ଣୁ ଶୋଇଥିଲେ । ସେହି ପତ୍ରଟି ପ୍ରଳୟ ପୟୋଧି ଜଳରେ ଭାସୁଥିଲା । ଉକ୍ତ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନାଭିକମଳରୁ ଗୋଟିଏ ପଦ୍ମ ଫୁଟିଲା ଓ ସେହି ପଦ୍ମରୁ 'ବ୍ରହ୍ମା' ଜାତ ହେଲେ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣମଳରୁ 'ମଧୁ କୈଟଭ' ଦୈତ୍ୟ ଦ୍ୱୟ ଜାତ ହେଲେ । ବିଷ୍ଣୁ ଆପଣାର ଜଙ୍ଘ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ମାରିବାରୁ ସେହିମାନଙ୍କ ମେଦରୁ ମେଦିନୀ ବା ପୃଥିବୀ ଜାତ ହେଲା । ସେହି ପୃଥିବୀ ଉପରେ ବ୍ରହ୍ମା ସୃଷ୍ଟି ଆରମ୍ଭ କଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ହିନ୍ଦୁମାନେ ପୁରୀ, ପ୍ରୟାଗ, ବୃନ୍ଦାବନ, କାଶୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର ଆଦି ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ବଟ ଗଛକୁ ସେହି କଳ୍ପବଟ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରି ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଦେଖାନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଶାର ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ ଆଦିଙ୍କ 'ମାଳିକା' ବା ଭବିଷ୍ୟତ ବାଣୀରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ 'ବଟ'ର ନାମ ଉଲ୍ଲିଖିତ ହୋଇଅଛି । କଳ୍କୀ ଅବତାରବେଳେ ଏ ପୃଥିବୀରୁ ଦୁଷ୍ଟ ସଂହାର କରିବା ପାଇଁ ଯୁଦ୍ଧ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସେହି ବଟମାନଙ୍କ ମୂଳରେ ବଣାସୀ ଭକ୍ତମାନେ ଲୁଣ୍ଡ ହେବେ ବୋଲି ମାଳିକାରେ ଲେଖା ଯାଇଅଛି ।

କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଲେମ୍ୱାଲ ମଠ ନିକଟସ୍ଥ ବଟ 'ଲେମ୍ୱାଲ ବଟ', ଏହି ଜିଲ୍ଲାର ଦର୍ପଣୀ କିଲ୍ଲାର ଛତିଆ ଗ୍ରାମସ୍ଥ ବଟ 'ଛତିଆ ବଟ', କଟକ ସହରର ପୂର୍ବରେ ୧୪ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ରତ୍ନଯୋଡ଼ ବା ଇଟେଇ ଯୋଡ଼ୀ ନାମକ ହ୍ରଦର କୂଳସ୍ଥ ବଟ 'ଇନ୍ଦ୍ରବଟ' ଉକ୍ତ ବଟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଭିନଗୋଟି ବୋଲି କହନ୍ତି । ଗ୍ରାମ ଦେବତା ବା ଠାକୁରାଣୀମାନେ ସାଧାରଣତଃ ବଟଗଛମାନଙ୍କ ମୂଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପୂଜା ପାଉଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଦେ. ବି—(ଆଦରାର୍ଥକ) ବଟକୃଷ୍ଣ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକନାମ—Name for calling Baṭakrushṇa.

ବଟକ—ସଂ. ବି (ବଟ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ବିରି ଆଦିର ବଡ଼ା; ଘିଅ ବା ତେଲିପକ୍ୱ ଗୋଲାକାର ପିଷ୍ଟକ—1. A round thick pastry cake.
Baṭaka

୨ । ବିରି ବାଟି କରି ତହିଁରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଗୋଲାକାର ଗୁଳା; ବଡ଼ି—2. A ball of corn-paste dried and stored for being used in the preparation of curry.

୩ । ଏକତୋଳା ବା ୮ ମଷା ଓଜନର ପରିମାଣ—
3. A standard weight corresponding to the weight of one silver rupee.

୪ । ବଟୀ (ଦେଖ)—4. Baṭi.

ବଟକ(କେ)ରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଟକ)—ତରାଜୁଦ୍ୱାରା ପଦାର୍ଥମାନ ଓଜନ କରିବା କାମରେ ବ୍ୟବହୃତ ଧାତୁ ବା ପଥରର ଗୋଟିକା—Small pieces of metal or stone used as standard weights to weigh articles in a balance.
Baṭaka(ke)rā

ବଟ ଖରା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବଟ ଖେରା }
बाटखारा
बटखरा; बटैरा

ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ବଟା; କଳଙ୍କ; ଅପବାଦ—
Staim; stigma.

ବଟକୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛୋଟ ବେଲା—
Baṭaki A small bellmetal pot.

ବଟକୃଷ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବଟ ଶାୟୀ କୃଷ୍ଣ)—ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ—
Baṭakrushṇa A name of Bishṇu.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ଯେ ପ୍ରଳୟ ସମୟରେ ବିଷ୍ଣୁ କଳ୍ପବଟ ଗଛର ପତ୍ର ଉପରେ ଶୋଇ ଭାସୁଥିଲେ । ଏହି କଥାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଏ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।]

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
A name given to males.

[ଦ୍ର ଆଦରାର୍ଥକ ରୂପ—ବଟ, ବଟି, ବଟୁ । ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ—ବଟିଆ, ବଟୁଆ ।]

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
Name given to males.

ବଟ ପତ୍ରୀ—ସ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ପାଷାଣ ଭେଦୀ ଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଗୁଳ୍ମ—A sort of herb; Lycopidium; Colcus Amboinicus.
Bata patri
ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ— ଇନାମ୍ବା, ଐରାବତୀ, ମୋହନୀ, ଗୋଧାବତୀ, ଶ୍ୟାମା, ଶଙ୍ଖାଙ୍ଗ ନାମିକା, ଇରାବତୀ
ବଡ଼ ପାଥର କୁଚୀ
पाखान भेद, पथर फोड
ତେ. ପିଉ, ବଣ୍ଡ ଚେଟ୍ଟୁ
ମ. ବଡ଼ବଟୀ
[ଦ୍ର—ଏହା କଷାୟ ରସ, ଶୀତଳ, ପିଚ୍ଛିଳ, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, ବଳକାରକ, ଦଦ୍ରୁନାଶକ ଓ ମେହ, ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର, ବ୍ରଣ ଓ ଯୋନି ରୋଗରେ ଔଷଧ ରୂପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବଟ ଫଳ—ସ. ବି—ବର ଗଛର ଫଳ—
Bata phala The berries of the banyan tree.
ଦେ. ବି—ବର ଫଳ ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରୌପ୍ୟାଦିର ଗୋଲକ ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଥିବା ହସ୍ତର ବଳୟବିଶେଷ—A bangle consisting of small balls strung together.

ବଟମ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବୈଦେ. ବି. [ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ; ବାଲେଶ୍ୱରରେ ପୂର୍ବେ ଜାହାଜ କାରବାର ଚାଲୁଥିବା ବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ; ଭୁଲ. ଇଂ. ବଟମ୍ରି (bottomry) ଜାହାଜକୁ ବନ୍ଧକ ଦେଇ ଋଣ କରାଯିବା ଟଙ୍କା]—ଜାହାଜିଆମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ବେଶି ସୁଧରେ ଋଣ ଦେବା ଟଙ୍କା—Loans advanced to sailors at high rate of interest.
Batama
जाहाज पर लहना
ତାହାର ପାଞ୍ଚ ମାସର ଦରମା ସାଢ଼େ ସାତ ଟଙ୍କା ଅଗରୁଆ କେଉଁ ବଟମ ଦେଇ ଅଛି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବଟ(ଟ)ର—ଦେ. ବି. (ସ. ବର୍ତ୍ତୁଳ; ପ୍ରା. ବଟ୍ଟୁ)—ଲାବ ପକ୍ଷୀ; ପାଂଶୁ ବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷିବିଶେଷ—The grey quail.
Bata(ta)ra
বটের **बटेर**
[ଦ୍ର—ଏହା ୧୦।୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ; ଥଣ୍ଟ ସରୁ ଓ ଛୋଟ; ପିଠିରେ ଲମ୍ବା ଧଳା ଢୋରା । ଏମାନେ ଶୀତକାଳରେ ଧାନ କିଆରରେ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ପଡ଼ି ଧାନ ଖାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମାଂସ ସୁସ୍ୱାଦୁ । ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଭାରତରେ ଚଢ଼େଇ-ଲଢ଼େଇ କରାଇବା ପାଇଁ ଲୋକେ ଏ ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ପାଳନ୍ତି ।]

ବଟଶୟନ—ଦେ. ବି. (ଭଗବାନଙ୍କର) ପ୍ରଳୟ କାଳରେ ବାଳମୁକୁନ୍ଦ ରୂପ ଧାରଣ କରି ବଟପତ୍ରରେ ଶୋଇବା—(Bishnu's) Reclining on the Banyan leaf at the time of the Deluge, assuming the incarnation or shape of a child.
Bata śayana

ବଟା—ଦେ. ବି. (ସ. ବର୍ତ୍ତନ; ପ୍ରା. ବଟ୍ଟଣ)—
Bata
বাটা
झाँटना, पीसना
୧ । ବାଟିବା କ୍ରିୟା; ଶିଳରେ ପେଷିବା—1. The act of pounding with a pestle and mortar.
ଡ଼ିପେ, বাটা ୨ । (ସ. ବଟ; ବାଟ=ବେଷ୍ଟିତ ସ୍ଥାନ)—ପାନ ଆଦି ରଖିବାର ଦୁଇ ଫାଳ ବିଶିଷ୍ଟ ପାତ୍ର; ଡବା; ଧାତୁ ସମ୍ପୁଟ—2. A metal pot consisting of two cups set on each other (for keeping betel etc).
बटा
୩ । କଳଙ୍କ; ଅପବାଦ; ଦୁର୍ନାମ; ବାଟିଆ—3. Stain; stigma.
बटा
(ଯଥା—ମୁଁ ଅମୁକ କାମରେ ହାତ ଦେବାରୁ ମୋଠେଇଁ ବଟା ଲାଗିଲାଣି ।)
বাটা ୪ । (ସ. ବାର୍ତ୍ତା) ଟଙ୍କାକୁ ବଦଳାଇ ପଇସା ଭଙ୍ଗାଇଲେ ସେଥି ପାଇଁ ଯେଉଁ କମିସନ୍ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ—4. Commission paid by the person exchanging coins.
बटा
୫ । ଏକ ଦେଶର ମୁଦ୍ରାକୁ ଅନ୍ୟ ଦେଶର ମୁଦ୍ରାରେ ବଦଳାଇବା ପାଇଁ ଯାହା କମିସନ୍ ଦିଆଯାଏ—5. Batta; rate of exchange between two countries.
୬ । ଦଲାଲୀ; ଦସ୍ତୁରୀ—6. Commission paid to a middleman.
୭ । କ୍ଷତି—7. Loss.
୮ । ଡିସ୍‌କାଉଣ୍ଟ (ଦେଖ)—8. Dis-kaunt (see)
୯ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ (ବାସନ ଆଦି)କୁ ବଦଳାଇବାରେ ଯେଉଁ ଅଧିକା ପଇସା ଲାଗେ—9. Extra payment made for exchanging an old article.
ପାଞ୍ଚ ଅଣ ବଟା ବହୁତ ନିକା । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍‌ଧଚିନ୍ତାମଣି ।
୧୦ । ବଟକୃଷ୍ଣର ଡାକ ନାମ—10. A name for calling Batakrushna.
୧୧ । ମୋଟ ସିଲାଇ କରିବା ପାଇଁ ଅନେକ ଖିଅ ସୂତାକୁ ଏକତ୍ର ବଳ ଦିଆଇ କରାଯାଇ ଥିବା ମୋଟ ଡୋର—11. A thick thread made by twisting many thin threads together.
बटा सूत
বাটা ଦେ. ବଣ—ପିଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା—Pounded with stone.
पीसा हुआ
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଭଟ୍ଟା; ଜୁଆର ଛାଡ଼ି ଯିବାର ଅବସ୍ଥା—Ebb tide.
ବୈଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦୀ)—ବଟା ନମ୍ବର (ଦେଖ) Bata nambara (See)

ବଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ବର୍ତ୍ତନ; ବୃତ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ)—ବାଟିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—The causative form of 'Batiba.'
Bata(te)iba
বাটান **पीसाना**
୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଶିଳରେ ପେଷଣ କରାଇବା—1. To cause a thing to be bruised or pestled.
୨ । ବଟ । ବଟି କରିବା (ଦେଖ) 2. Bata bati kariba (See)
ପ୍ରା. କ୍ରି—(ପ ସ୍ଥାନରେ ବ ଉଚ୍ଚାରଣ) ପଠାଇବା—To send

ବଟା ଘଷା—ଦେ. ବ. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ପାକ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ବେସର ମସଲା ଆଦି ବାଟିବା ।—Pounding of pastes (before cooking).
Baṭā ghashā
बाटा घषा
पीसा घषा

ବଟା ନମ୍ବର—ବୈଦେ. ବ. (ହିନ୍ଦୀ; ସେଟ୍‌ଲମେଣ୍ଟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—ଏକ ଖଣ୍ଡ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ବାହାର କରି ନେଲେ ଅସଲ କ୍ଷେତ୍ରର ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ ନମ୍ବର ଥାଏ ତହିଁ ତଳେ ଭଗ୍ନାଂଶ ଦେଇ ନୂତନ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଚିହ୍ନଟ କରାଯିବା ନମ୍ବର; ଫ୍ରାକ୍‌ସନ୍ ନମ୍ବର—A fractional number given to a plot of land carved out and separated from a bigger plot of land having an original number.
Baṭā nambara
बटा नम्बर

ବଟା ବଟି—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାଟିବା କ୍ରିୟା—1. The act of pounding or bruising.
Baṭā baṭi
बाटा बाटी
पीसा पीसी
बँचा बँची
୨ । (ସ. ବଞ୍ଚନ) ଭଣ୍ଡାଭଣ୍ଡି କରିବା; କଥାରେ ଭୁଲାଇ ଦେବା—1. Inveigling; seducing.
ବଶୋପାୟ କରି ବଟାବଟି । କନ୍ଦର୍ପ୍ପ, ସଙ୍ଗୀତ, ବକୁଳଗା ।
୩ । ଠକାଠକି—3. Cheating.

ବଟାବଟି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭଣ୍ଡାଇବା; ମିଛ କଥା କହି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବୋଧସୋଧ କରାଇବା—(ମଟାପଟ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To inveigle; to satisfy by hook or crook.
Baṭā baṭi karibā
ठगाठगी करा
बँचाबँची करना, पट्टी देना
୨ । ଠକିବା—2. To cheat.

ବଟାଲି—ଦେ. ବ. (ସ. ବର୍ତ୍ତକ; ପ୍ରା. ବଟ୍ଟଅ)—
Baṭāli
୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଶିଳରେ ପେଷଣ କରେ—1. One who bruises or pounds a thing in a pestle.
बाटाली
बटारी
୨ । (ସ. ବଣ୍ଟାଲା=ଖନିତ୍ରକ; ସ. ବଣ୍ଟ=ଅସ୍ତ୍ରର ବେଣ୍ଟ) କାଠରେ ଦୀର୍ଘ ଛିଦ୍ର କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥିବା ବଢ଼େଇର ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—2. Chisel.
बाटाली
बटाली, रुखानी
म. कंकरें टांकी

[ଦ୍ର—ଏହାର ଦାଢ଼ ବା ପାତ ଚଉଡ଼ା । ଏ ଯନ୍ତ୍ର ନାନା ପ୍ରକାର, ଯଥା—ଚଉଡ଼ା ମୁହାଁ, ସରୁ ମୁହାଁ, ବାଙ୍କ ମୁହାଁ, ଗୋଲ ମୁହାଁ ଇତ୍ୟାଦି । ବଟାଲିରେ କାଠବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥାଏ, ବାଲୁ କିବାଣରେ ବେଣ୍ଟ ନ ଥାଏ ।]

ବଟାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ବର୍ତ୍ତୁଳ; ସ. ବଣ୍ଟାଲା=ଖଣିତ୍ର)—ଡଙ୍ଗାର ତଳପଟାମାନଙ୍କ ସନ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ ଗଛର ଛାଲ ବା କୋଟ ଆଦିକୁ ବଟାଳିର ଦାଢ଼ହୀନ ଭାଗଦ୍ୱାରା ଭରିଦେଇ ଫାଟ ବନ୍ଦ କରିବା—1. To thrust jute or other strong fibres into the crevices of the planks of a boat with the blunt edge of a chisel, so that there will be no leaking.
Baṭāḷibā
बटारना
୨ । ବଟାଳିଦ୍ୱାରା କାଠ କାଟିବା—
2. To cut wood with the chisel.

ବଟି—ଦେ.ବ.—(ସ.ବାର୍ତ୍ତ,ପ୍ରା.ବାଟ୍ଟ=ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ମଜୁରି)—
Baṭi
୧ । ମୁଦ୍ରା ଭଙ୍ଗାଇବା ନିମନ୍ତେ ଦେୟ ଶୁଳ୍କ—1. Commission paid for exchanging one sort of coin into another.
बाटा
बट्टी; बट्टा
बट बटी
୨ । ମାସୁଲ; ଶୁଳ୍କ; ଟିକସ—
2. Tax; cess; customs.
(ଯଥା—ଶଗଡ଼ ବଟୀ=ଶଗଡ଼ ଗାଡ଼ି କେତେକ ସମୟ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜମିରେ ବିଶ୍ରାମ କଲେ ଭୂସ୍ୱାମୀକୁ ଶକଟ-ସ୍ୱାମୀ ଦେବା ଶୁଳ୍କ ।)
୩ । (ଆଦରାର୍ଥକ) ବଟକୃଷ୍ଣର ଡାକନାମ—3. A name for calling Baṭakṛshṇa.

ବଟିଆ—ଦେ.ବ.(ସ.ବର୍ତ୍ତିକା,ପ୍ରା. ବଟ୍ଟିଆ)—ଭୂତାଦି ଭୟରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଜଡ଼ିବୁଟି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଧାତୁର ଫରୁଆ—A metal pot for containing charms and herbs
Baṭiā
कटुआ
डिबिया
୨ । ଯେ ଭଣ୍ଡା ଭଣ୍ଡି କରି ଲୋକଙ୍କୁ ଭୁଲାଏ; ଠକ—
2. A inveigler; a cheat.
धापाबाज
पट्टीबाज
୩ । (ଅନାଦରାର୍ଥକ) ବଟକୃଷ୍ଣର ଡାକ ନାମ—
3. Name for calling Baṭakṛushna.
बटुआ

ବଟିକା—ସ. ବ. (ବଟ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଗୋଲାକାର ଛୋଟ ଗୁଳା; ଗୋଲି; ଗୁଟିକା; ବଡ଼ି—1. Pill; a bolus.
Baṭikā
୨ । ବାଟି ବିରି ମୁଗ ଆଦିର ପ୍ରସ୍ତୁତ ବଡ଼ି—2. Balls of corn-paste dried and used in the preparation of curry.

ବଟିକି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁର) ବ.—ବାଟି; ଗିନା—
Baṭiki
A pot; saucer; dish.

ବଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କଥାରେ ଭଣ୍ଡିବା; ଠକିବା—
Baṭibā
धापा देओआ **पट्टिदेना** To inveigle.
ସାଧୁ ଅଛ ଏକ ସଙ୍କ ଦେଖାକ, ଏହାକୁ ପାରିବ କେ ବଟି ।
କନ୍ଦର୍ପ୍ପ, ଉତ୍କଳର ଚମ୍ପୁ, ଝ, ଗୀତ ।

ବଟୀ—ସ. ବ. (ବଟ+ଈ)—୧ । ବଟ ଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Baṭi
1. A species of Ficus Indicus.
ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ନଦୀ ବଟ, ଯକ୍ଷ ବୃକ୍ଷ, ସିଦ୍ଧାର୍ଥ, ବଟକ, ଅମରା, ଭୃଙ୍ଗୀଶୀ, କ୍ଷୀରକାଷ୍ଠା
[ଦ୍ର—ଏହା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
୨ । ବଡ଼ି; ବଟିକା (ହି. ଶ.)—
2. Pill.
୩ । ବଡ଼ା; ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—
3. A kind of pastry cake.

ବଟୁ—ସ. ବ. (ବଟ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ସଞ୍ଜ୍ଞାର୍ଥେ ଉ)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁମାର—1. A Brāhmaṇa boy.
Baṭu
୨ । ବାଳକ—2. Boy.
୩ । ଗୁରୁଙ୍କ ନିକଟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବା ଛାତ୍ର—
3. A student.
୪ । ବାଳକ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଛାତ୍ର—4. A Brāhmaṇa student reading the Bedas by staying in the house of the preceptor.

[ଦ୍ର—ଉପନୟନ ପରେ ବିବାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଗୁରୁ ଗୃହରେ ରହିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁମାରଙ୍କୁ ବଟୁ ବୋଲଯାଏ ।]

୫ । ଅଜ୍ଞାନ ବା ଅବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—5. A fool or stupid or ignorant person.

ଦେ. ବି.—୧ । ବଡ଼ୁ ୨ (ଦେଖ)—1. Bardu 2 (See)

୨ । ବୈଦିକ କ୍ରିୟା କରିବା ସମୟରେ କ୍ରିୟାକର୍ତ୍ତା ଅଙ୍ଗୁଠିରେ କୁଶର ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗୁରୀୟକ ପିନ୍ଧନ୍ତି; କୁଶବଟୁ—2. A ring of Kuśa grass worn by

कुसकीअंगूठी a person performing vedic rites.

ପୁଣ୍ୟକାଳରୁ ମଙ୍ଗଳ ମହିରେ ହାତେ ବାନ୍ଧନ୍ତୁ ବଟୁ—ଉପାସ. ଗୀତଭିଡ଼ସ ।

୩ । (ଆଦରାର୍ଥକ) ବଟକୃଷ୍ଣର ଡାକ ନାମ—

वटुआ 3. A name for calling Batakrushna.

ବଟୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଟ=ଛଣପଟର ସୁତା; ସଂ. ବଟୀ=ରଜ୍ଜୁ; ସଂ. ବର୍ତ୍ତୁଲ)—୧ । ପାନ ଖାଇବାର ଉପକରଣ ବା ଔଷଧାଦି

Batuā

वटुआ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ନାନାର ଏକାଧିକ କୋଠରିବିଶିଷ୍ଟ ଥଳି—1. A small bag or wallet with a slip-knot contrivance to open or shut it by means of working strings.

(ଯଥା—ପାନ ବଟୁଆ, ଔଷଧ ବଟୁଆ)

୨ । (ଅନାଦରାର୍ଥକ) ବଟକୃଷ୍ଣର ଡାକ ନାମ—

2. A name for calling Batakrushna.

ବଟୁଆ ଗୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ମୁଣ୍ଡିରି (ଦେଖ)

Batuā gurdi Mundiri (See).

ବଟୁକ—ସଂ. ବି—(ବଟୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ବଟୁ (ଦେଖ)

Batuka 1. Batu (See).

୨ । ବଟୁକ ଭୈରବ (ଦେଖ)

2. Batuka bhairaba (See).

୩ । କାଶୀର ଅଧିଷ୍ଠାତା ଶିବାନୁଚରବିଶେଷ—3. A Deity presiding in Benares, an attendant of God Śiba.

ବଟୁକ ଭୈରବ—ସଂ. ବି—ମାନବପୂଜିତ ଶିବାନୁଚରବିଶେଷ—

Batuka bhairaba Name of attendant of Śiba worshipped by people.

ବଟୁଲି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବର୍ତ୍ତୁଲ; ପ୍ରା. ବଟ୍ଟୁଲ)—ପାକପାତ୍ରରୂପେ

Batuli ବ୍ୟବହୃତ ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ଓଡ଼ୁଆମୁହାଁ ପିତଳ ଗଣ୍ଡି—A

बाटलो round cooking jug made of brass.

वटलोह, वटुला, वटली [ଦ୍ର—ଏଥିର ମୁହଁ ଓଡ଼ୁଆ ଓ ଏଥିରେ ଭାତ ଡାଲି ରନ୍ଧା ହୁଏ ।]

ବଟୂକରଣ—ସଂ. ବି—(ବଟୁ+ଅଭୁତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+କରଣ)—

Batūkarana ଦ୍ୱିଜାତି ବାଳକର ଉପନୟନ ବା ବ୍ରତବନ୍ଧ ସଂସ୍କାର; ବଡ଼ୁ—

The ceremony of investiture of the sacred thread of the twice-born.

ବଟେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବଟ ଦେଇ; ଠକ ଦେଇ—

Bate Deceitfully; by deceiving.

ବଟେ ଯିବ । ବ୍ୟର୍ଥ ହେବ ହବାଦେ ମନ୍ତ୍ରି—ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବି—ବଟମୂଳକୁ—To the ground under a banyan tree.

ବଟେ ଯିବ । ବନାନ ଅଛିବ ସେ ପୂଜ—ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଟଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ଜୟପୁର) ବି—ଭଟ୍ଟଡ଼ା (ଦେଖ)

Battarda Bhattrda (See).

ବଟା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବାର୍ତ୍ତ; ପ୍ରା. ବାଟ୍ଟ=ଦ୍ରବ୍ୟ କମିଶ ମଜୁରି)—

Battā ୧ । ବଟା ୪ । ୫ । ୬ । ୭ । ୮ (ଦେଖ)—

बाटा वट्टा 1. Batā 4, 5, 6, 7, 8 (See).

ବଟା ଖାତା—ଦେ. ବି—(ମହାଜନୀ କାରବାର) ମହାଜନମାନଙ୍କର ଯେଉଁ

Batta khātā ଖାତାରେ ଲୋକସାନ ହୋଇଥିବା ଧନ

वट्टाखाता ଓ ଖାତକଠାରେ ବୁଡ଼ିଯିବା ଧନର ହିସାବ ଓ ତାଲିକା ଲେଖାଯାଏ—

Merchants' account book in which losses and irrecoverable amounts are enumerated and entered.

ବଡ଼୍କା(ଖା)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—(ଭୁଲ. ହି. ବଡ଼୍କା)—

Bard-kā(khā) ୧ । ଅତି ବଡ଼—1. Very great.

୨ । ବୃହତ୍ତମ—2. Greatest; largest.

୩ । ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ—3. Eldest.

୪ । ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ—4. Excellent; highest.

ବଡ଼୍କା ପୁଅ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଭୁଲ. ହି. ବଡ଼୍କାଲଡ଼କା)—

Bard-kā pua ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର—Eldest son.

(ଏହିପରି ବଡ଼୍କାଭାଇ, ବଡ଼୍କା କାକା ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ)

ବଡ଼୍କା ରଜା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଭୁଲ. ହି. ବଡ଼୍କା ରାଜା)—

Bardkā rajā ସମ୍ରାଟ୍ ; ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ—Emperor.

ବଡ଼୍ ବଡ଼୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସଂ ବଦ ଧାତୁ=କହିବା, ଅବ୍ୟକ୍ତ ଧ୍ୱନି କରିବା)—୧ । ବକ୍ତୃତାଳ ବୃଥାଗପ—

Bard bard

बड़बड़, बिड़बिड़ बडबड 1. Long and vain talk.

୨ । ପ୍ରଳାପ—2. Raving.

(ପ୍ରୟୋଗ—ବଡ଼୍ ବଡ଼୍ ହେବା; ବଡ଼୍ ବଡ଼୍ କରିବା)

ବଡ଼୍ ବଡ଼ି(ଡ଼ୁ)ଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଗପଡ଼ୀ—1. Talkative.

Bard-bardi(rdu)ā ୨ । ପ୍ରଳାପକାରୀ—2. Raving.

(ବଡ଼ବଡ଼ୀ, ବଡ଼୍ବଡ଼େଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) बड़बड़े बडबडिया

ବଡ଼୍ରି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ବରଟୀ)—ବିରୁଡ଼ି—

Bard-ri Wasp.

ବଡ଼୍ରି ବାଣ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଢାଲସୁପାରି କୁହୁକରେ

Bard-ri-bāna ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ମନ୍ତ୍ର—A mystic formula used in the Dhālasupāri magical performance.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ମୁଠାଏ ବାଲିକୁ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଫୋପାଡ଼ିଲେ ତାହା ବିରୁଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇ ଶତ୍ରୁକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ ।]

ବଡ଼ଲି—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଭାର୍ଯ୍ୟା
Bard-li Senior wife.

ବଡ଼—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବର—ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ସଂ. ବଡ୍ର—ବୃହତ୍; ମହତ୍
Barda Apte)—୧ । ବୃହତ୍—1. Large; big.
(ସାନ—ବିପରୀତ) ୨ । ଉଦାର—2. Liberal; magnanimous.
বড়
बड़े, बड़ा ୩ । ମହତ୍; ମହାନ୍—3. Great; noble.
୪ । ବୟୋବୃଦ୍ଧ—4. Older; senior; elder.
ବଡ଼ ବୋହୂ ବଡ଼ିଅଛନ୍ତି, ସାନ ବୋହୂ ଗଲେ ଦେଶ—ଭଗ ।
୫ । ପ୍ରଧାନ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ—5. Superior; chief.
୬ । ଅତ୍ୟଧିକ—6. Excessive.
୭ । ଉଚ୍ଚ; ଡେଙ୍ଗା—7. Tall; high.
୮ । ପରଣତବୃଦ୍ଧ—8. Major.
୯ । ଦୃଷ୍ଟରଜା (କନ୍ୟା)—9. Menstruated (girl); who has attained maturity.
୧୦ । ଅପେକ୍ଷା ବେଶି—10. More than.
ଅଷ୍ଟେବୃଦ୍ଧାଙ୍କର ଦେହୋ ବାଳକର ବୟୋବୃଦ୍ଧରୁ ବଡ଼ ତାଙ୍କ ।
ଜଗନ୍ନାଥ, ସଙ୍ଗୀତ ।
୧୧ । ଧନୀ; ବିଭବଶାଳୀ—11. Rich; affluent.
(ଯଥା—ବଡ଼ଲୋକ; ବଡ଼ ଘରର ପୁଅ ।)
ବିଣ ର ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—1. Verymuch.
ପ୍ରିୟ ସହି ! ପରମାଦ ବଡ଼ ଭୁଲ ଗୋ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଭଶୋକ ଇ୍ଟ୍ର ପ. ଗୀତ ।
୨ । ଅଧିକତରରୂପେ; ଅପେକ୍ଷାକୃତ—Much more.
୩ । ଅତ୍ୟଧିକ; ଅତ୍ୟନ୍ତ—3. Too much; excessively.
ଦେ. ବି—୧ । ବହୁଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବୟସରେ ବଡ଼—1. The eldest of all.
ପୃଚ୍ଛିଲେ ସୋମେଶଙ୍କ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ବଡ଼ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ବୟୋବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Elderly person.
ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଲେ ଫସର ଫାଟ
ସାନ ସାନ ଅଇଲେ ବେଶର ବାଟ—ଭଗ ।
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । କୁଟାରେ ତିଆରି ହୋଇ ଥିବା ନିଆଁ ଜୁଳା; ନିଆଁ ବଡ଼ଆ—1. A bundle of straw made into a plait for preserving fire.
୨ । ଛଣଖାଇ (ଦେଖ)—2. Chhaṇakhāi (See)
୩ । (ମେଦିନୀପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି—ବର ଗଛ (ଭୁଲ. ବ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବଡ଼)—3. Banyan tree.
୪ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ପୁଂ—ବଡ଼ବାପା; ବାପର ବଡ଼ ଭାଇ—
(ବଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 4. Father's elder brother.

ବଡ଼ ଅଲା(ଲେ)ଇଚ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୃହତ୍+ଏଳା)—ଏକ ଜାତୀୟ
Barda alā(le)icha ଦାନାଦାର ମସଲା; ଅଲେଇଚ—
বড়এলাচি Amomum Subulatum; Cardamom.
बड़ी इलायची [ଦ୍ର—ବଡ଼ ଅଲେଇଚକୁ ଅଲେଇଚ ଓ ଛୋଟ ଅଲେଇଚକୁ ଗୁଜରାତି କହନ୍ତି ।]

ବଡ଼ ଆଖି—ଦେ. ବି—୧ । ବୃହଦାକାର ଚକ୍ଷୁ—
Barda ākhi 1. Big eyes; large eyes.
(ବଡ଼ ଆଖିଆ ପୁଂ.—ବିଣ) ୨ । ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଛୋଟ ବା ଅଳ୍ପ
(ବଡ଼ ଆଖେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ-ବିଣ) କଥା ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ—2. A look
বড়চোখ or eye which is not satisfied with
बड़ा नजर small or little things.
୩ । ଉଦାର ଦୃଷ୍ଟି—3. Liberal outlook.

ବଡ଼ ଅଠ—ଦେ. ବି—ବାର ଅଠ; ଏକପ୍ରକାର କଉଡ଼ି ଖେଳ—
Barda āṭha A kind of game played with 7
(ବଡ଼ ଚେମା—ଅନ୍ୟରୂପ) cowries.
[ଦ୍ର—ଏହା ସାତ କଉଡ଼ି କଉଡ଼ିରେ ଖେଳ ହୁଏ ।]

ବଡ଼ଇ—ଦେ. ବିଣ; ବିଣର ବିଣ. (ସଂ. ବଡ୍ର+ହିଁ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ—
Bardai Very; very much.
ସର୍ପିସି ବଡ଼ଇ ଅଭାବ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ବଡ଼ ଓଷା—ଦେ. ବି—୧ । ପର୍ବ ବିଶେଷ—
Barda oshā 1. Name of a festival.
[ଦ୍ର—ସ୍ଥାନବିଶେଷରେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ପର୍ବକୁ ଲୋକେ ଏହି ନାମ ଦେବାର ଦେଖାଯାଏ । କଟକ ଓ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ଅଠଗଡ଼ର ଧବଳେଶ୍ୱର ମହାଦେବଙ୍କଠାରେ କାର୍ତ୍ତିକ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପୂର୍ବଦିନ ଏହି ଓଷା କରୁଥିବା ଲୋକମାନେ ଭୋଗ ଲଗାନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ଶୂଦ୍ର ଏହି ଓଷା କରନ୍ତି ।
ପୁରୀ ଓ କଟକରେ ପ୍ରଚଳିତ ସୋମନାଥ ବ୍ରତକୁ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ 'ବଡ଼ ଓଷା' ବୋଲି କହନ୍ତି । ଏହି ବ୍ରତ ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଷଷ୍ଠୀ ଦିନ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇ ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳଦଶମୀ (ଦଶହରା) ଦିନ ଉଦ୍ୟାପନା କରାଯାଏ ।]
୨ । ଏକ ଜାତୀୟ ହଳଦିଆ ଲମ୍ବା ଓ ମୋଟ ଧାନ—
2. Name of a coarse yellowish kind of paddy.

ବଡ଼ କଙ୍କ—ଦେ. ବି—ବୃହଦାକାର ଘାସ ବିଶେଷ—Spinifex
Barda kaṅka Squarrous (grass) (Haines).

ବଡ଼ କଥା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୃହତ୍+କଥା)—୧ । ଲମ୍ବା କଥା; ଦୀର୍ଘ
Barda kathā କାହାଣୀ—1. Long story.
বড়কথা ୨ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କଥନ—2. Loud talk.
बड़ीबात ୩ । ଅତିଶୟୋକ୍ତି—3. Exaggeration.
୪ । ବଡ଼େଇ; ଗର୍ବଯୁକ୍ତ କଥା—4. Arrogant talk.
୫ । ବିଶେଷରୂପେ ଉଲ୍ଲେଖ ଯୋଗ୍ୟ ବିଷୟ—
5. A matter of particular moment.
୬ । ପ୍ରଧାନ ବିଷୟ—6. Chief matter.

ବଡ଼ କନ୍ୟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧିତା+କନ୍ୟା)—
Barda kanyā ୧ । ବଢ଼ିଲି କନ୍ୟା; ଦୃଷ୍ଟରଜା ବାଳିକା—
1. A girl whose menses have appeared.
୨ । ଦୃଷ୍ଟରଜା ହେବା ପରେ ବିବାହିତା କନ୍ୟା—2. A bride given in marriage after puberty.

ବଡ଼ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରିବା—
Barda karibā 1. To regard as great.

ବଡ଼କରା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆଦର କରିବା—
बढाना 2. (figurative) To respect; to love.
୩ । ଶିଶୁକୁ ବଡ଼ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲାଳନ ପାଳନ କରିବା—
3. To bring up an infant.

ବଡ଼ କଷ୍ଟ—ଦେ. ବି—ବିଶେଷ ଦୁଃଖ; ଦାରୁଣ ଦୁଃଖ—
Barda kashta Too much pain; agony.
(ବଡ଼ ଦୁଃଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) বড় কষ্ট बड़ा दुःख

ବଡ଼ କାଙ୍କ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବଢ଼ିଆ କାଙ୍କ (ଦେଖ)
Barda kanka Stork.
ଦେ. ବିଣ. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ଢେଙ୍ଗା ଓ ନଳଗୋଡ଼ିଆ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Tall and thin-legged (person).

ବଡ଼ କାଠ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଢୋଲ—A big long
Barda katha drum (about 4 cubits long).
[ଦ୍ର—ଏହା ୩।୪ ହାତ ଲମ୍ବ ଓ ଦୁଇ ହାତ ବ୍ୟାସବିଶିଷ୍ଟ ଓ ଏଥିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଚମ ଛାଉଣି ହୋଇ ଥାଏ, ଏହାକୁ ଏକାଧିକ ଲୋକ ବାଉଁଶରେ ଝୁଲାଇ ବାଉଁଶର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ କାନ୍ଧେଇ କରି ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ନିଅନ୍ତି ।]

ବଡ଼ କାନ୍ଦୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କାନ୍ଦୁଲ (ଦେଖ)
Barda kandula Kandula (See)

ବଡ଼ କାମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୃହତ୍+କର୍ମ)—
Barda kama ୧ । ବହ୍ଵାଡ଼ମ୍ବର—1. Much ado.
ବଡ଼ କାଣ୍ଡ
ବଡ଼ କାରଖାନା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ସମାରୋହ—1 Grapndeur.
বড় কায बड़ा काम

ବଡ଼ କୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ଅ—୧ । ଶେଷେ—1. At last.
Barda ku ୨ । ତତ୍ପରେ—2. Then; there after.

ବଡ଼ କୁଆଁର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ସଂ. ବଡ଼+କୁମାର)—
Barda kuanra ରାଜକୁମାରବିଶେଷଙ୍କ ଉପାଧି—
(ବଡ଼ କୁମାର—ଅନ୍ୟରୂପ) Title of one of the princes.

ବଡ଼ କେଲି—ଦେ. ବି—ଖଇର (ଦେଖ)
Barda keli Khaira (See)

ବଡ଼ ଗଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ଡା. ବଡ଼ ହେଲ)—
Barda gala ରାମାନୁଜ ବୈଷ୍ଣବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଶାଖାବିଶେଷ—
(ବଡ଼ ହେଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) A subsect of the Ramanuja Baishnaba Sampradaya.

ବଡ଼ ଗଳା—ଦେ. ବି—ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ଵର—
Barda gala Loud tone; loud tongue.
(ବଡ଼ ପାଟି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଡ଼ ଗିଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ଚେପ୍ଟା ବନ୍ୟ ଲତା-
Barda gila ଫଳ—The fruit of a wild creeper.
[ଦ୍ର—ଏହାର ବ୍ୟାସ ୨ ଇଞ୍ଚ । ଲିପା ହୋଇଥିବା ମାଟି ଉପରେ ଏ ଫଳକୁ ଘଷିଲେ ସେହି ଯାଗାଟି ଚକ୍କଣ ଓ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଯାଏ ।]

ବଡ଼ ଗୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଅସ୍ତ୍ର—
Barda gunda A kind of weapon.
[ଦ୍ର—ଏହା ଶତ୍ରୁ ଉପରକୁ ଲକ୍ଷ କରି ନିକ୍ଷେପ କରାଯାଏ ।]

ବଡ଼ ଘର—ଦେ. ବି—୧ । ଧନୀ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପରିବାର—
Barda ghara 1. A rich and respectable family.
বড় বাড়ী ବଡ଼ ଘର ଦେଖି ବନ୍ଧୁ କଲ
बड़ा घर ଝିଅକୁ ନେଇ ଯମକୁ ଦେଲ—ଢଗ ।
୨ । ବୃହଦାକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଗୃହ—2. A big house.

ବଡ଼ ଘାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଡ଼ ନାଲ—
Barda ghai A big moat or canal.

ବଡ଼ ଘାଇଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ—ବଡ଼ ଘାଏଁ (ଦେଖ)
Barda ghain Barda ghaen (See)

ବଡ଼ ଘାଏଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ବିଶେଷ ଜୋରରେ—
Barda ghaen 1. With much force.
বড় জোরে ୨ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ଵରରେ—2. In a loud voice.
बड़ा ज़ोरसे
୩ । ଅଧିକତର ଜୋରରେ—3 With greater force.
୪ । ଅଧିକତର ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ଵରରେ—4. More loudly.

ବଡ଼ ଚଣା—ଦେ. ବି—ମଟର ଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଶସ୍ୟ—
Barda chana A big species of grain like pea.

ବଡ଼ ଚାଟ—ଦେ. ବି—୧ । ସ୍କୁଲ୍ ବା ଶ୍ରେଣୀରେ ଅନ୍ୟ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ
Barda chata ତତ୍ତ୍ଵାବଧାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ନିର୍ବାଚିତ ଛାତ୍ର—1. Monitor.
× × × ଗୋଟିଏ ପାଠ ପିଲାକୁ ଦୁଇଣି ବଡ଼ ଚାଟ ଧରି ଦେଇ ସାରିଥିଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛ ମ ଣ ଆଠ ଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ପ୍ରଧାନ ଶିଷ୍ୟ—2. Chief disciple.

ବଡ଼ ଜାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) ବି.—ଟଣା ଜାଲ (ଦେଖ)
Barda jala Tana jala (See)
বড়জাল बड़ाजाल ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଜାଲରେ ଗଭୀର ପାଣିରେ ବଡ଼ ମାଛ ଧରା ଯାଆନ୍ତି—Big nets used for catching big fishes in deep water

ବଡ଼ ଜୀରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନଜୀରକ)—ବନଜୀରକ; ଏକ ପ୍ରକାର
Barda jira ବନ୍ୟ ଜୀରା - A kind of wild cumin
ସଂ.—ଅବଣ୍ୟ ଜୀରକ, ବୃହତ୍ପାଲୀ, seed; Veruonia Anthel-
ଶୁଦ୍ର ପତ୍ର, କଣ, କଣଜୀର mentica; Purpule fleabane.
ମ କଡ଼୍ଜୀରେଂ [ଦ୍ର—ଏହା ସ୍ତମ୍ଭବାତ, କଫ ରୋଗ ଓ
ଗୁ. କାଲିଜୀରୀ, ବ୍ରଣ ରୋଗରେ ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ
କଡ଼ଵୀ ଜୀରୀ ହୁଏ । ଏହା କଷାୟ କଟୁ ।]
বনজীরে कालजीरी

ବଡ଼ ଜୁଆଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ ଯମାନୀ)—ଏକ ପ୍ରକାର ଜୁଆଣି;
Barda juani ଅଜମୋଦା—A kind of Ajwan; Seseli Indicum.
ସଂ. ନାମ—ଅଜମୋଦା,
ଖରାଶ୍ଵା, ମାୟୂରୀ, ଦୀପ୍ୟକ, [ଦ୍ର—ଏହା କଟୁ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ; କଫ
ବ୍ରହ୍ମକୁଶା, କାରବୀ, ଓ ବାୟୁନାଶକ; ଉଷ୍ଣ, ବିଦାହୀ, ହୃଦ୍ୟ
କାରବୀ, ଲୋଚମସ୍ତକା ଓ ବଳକର; ଏହା ନେତ୍ର ରୋଗ,
ଗୁ. ବୋଡ଼ୀ ଅଜମୋଦ କ୍ରିମି, ହିକ୍କା ଓ ବସ୍ତିରୋଗ ନିବାରକ ।]
ତେ. ବାମଠ; ଅଜାମୌଦା
ଫା· କରଫସ୍ ଆ. କରୁଲ କର୍ଭୁକେରଫସ୍
बनयमानी, राँधुनी अजमोद

ବଡ଼୍‌ଜେଟ୍ (ଟୁ) — ପ୍ରାଦେ· (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ଇଂ. ବଜେଟ୍)—
Bard-jet (tu) ବଜେଟ୍ (ଦେଖ)—Bajet (See)
[ଦ୍ର—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଲୋକମାନେ ଅନ୍ୟଙ୍କ ଦେଖାଦେଖି ଏ ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦର ଲୁପ୍ତ 'ଡ' ଅକ୍ଷରକୁ ଲୁପ୍ତ ନ କରି ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ପ୍ରକାଶ କରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି । ଇଂରାଜି 'ଜଜ୍' ଶବ୍ଦକୁ ମଧ୍ୟ 'ଜଡ୍‌ଜ୍' ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

ବଡ଼ ଜେନା — ଦେ. ବି.— କ୍ଷତ୍ରିୟ ସନ୍ତାନଙ୍କ ଉପାଧି ବିଶେଷ—
Barda jena A family title of Kshatriyas.

ବଡ଼ ଜୋର୍—ଦେ. ଅ.—(ସ. ବଡ଼+ଆ. ଜୋର୍)—୧ । ଅନ୍ୟୂନ-
Barda jor ପରିମାଣରେ; ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପରିମାଣରେ କହିବାକୁ ଗଲେ;
ଆବଡ୍ଡ୍‌ଜୋର ଅନୁମାନର ଶେଷ ସୀମା ଧରିବାକୁ ଗଲେ—
ବଡାଜୋର 1. Making the greatest calculation; at the highest computation or estimate.
୨ । ବଡ଼ାଜୋ ବେଶି ହେଲେ—2. At best.

ବଡ଼ ଠାକୁର—ଦେ. ବି—୧ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ ବଳଭଦ୍ର; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ
Barda thakura ବଡ଼ ଭାଇ ବଳରାମ—1. The elder
ବଡ଼ঠাকুর ବଡେଠାକୁର brother of Lord Jaganntatha or Srikrishna.
୨ । ପୁରୀର ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବ—
2. Lord Jagannatha at Puri.
୩ । ଈଶ୍ୱର; ଭଗବାନ୍—3. God.

ବଡ଼ ଥାଳି—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ଥାଳ—
Barda tathi A big plate

ବଡ଼ତାର୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅତି; ଅତ୍ୟନ୍ତ—
Bardatar Very; very much.

ବଡ଼ତି— ଦେ. ବି (ସ. ବୃଦ୍ଧି)—୧ । ବୃଦ୍ଧି—1. Increase.
Bardati ୨ । ସମ୍ପଦ — 2. Affluence.
বাড়তি ୩ । ଭାଗ୍ୟୋଦୟ; ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି—
ବଢତି 3. Rise in fortune.
୪ । ଅଧିକା ପଦାର୍ଥ—4. Excess; extra; surplus.

ବଡ଼ ତୁଣ୍ଡ — ଦେ. ବି- ବଡ଼ ଗଳା; ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱର—A loud tongue.
Barda tunda ବଡ଼ଗଳା ମୋଟାଗଲା

ବଡ଼ତୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ କଥା କହେ—
Bardatunda 1. Of loud tone.
(ବଡ଼ତୁଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କଳହୁଡ଼ା—
(ବଡ଼ତୁଣ୍ଡୀ, ବଡ଼ ତୁଣ୍ଡେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Quarrelsome.

ବଡ଼ ଦାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରଶସ୍ତ ରାସ୍ତା—
Barda danda ବଡ଼ରାସ୍ତା ବଡୀରାସ୍ତା 1. High road
୨ । ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିରଠାରୁ ଗୁଣ୍ଡିଚା ଘରଯାଏ ପଡ଼ିଥିବା ପ୍ରଶସ୍ତ ରାସ୍ତା—2. The wide road extending from Puri temple to Gundichaghara

ବଡ଼ ଦାଣ୍ଡଠାରୁ ବେଳା ଦଣ୍ଡେ ଯହିଁ ବିଜେକଲେ ମହାବୀର—
ରାଧାନାଥ—ପାର୍ବତୀ ।

ବଡ଼ଦାଣ୍ଡକୁ ଯିବା—ଦେକ୍ରି—୧ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଘରରୁ ବାହାରିବା; କୁଳତ୍ୟାଗ କରିବା;
Barda dandaku jiba ବାହାରିବା—1. (a woman) To go
ରাস্তায়বসা out of a family; to go abegging.
बाटपरबैठना
୨ । (ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ) ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି ଅବଲମ୍ବନ କରିବା—
2. (a woman) To take to prostitution.

ବଡ଼ ଦାନ—ଦେ. ବି—୧ । ପଶାଖେଳରେ ଯେଉଁ ଦାନ ପଡ଼ିଲେ
Bardadana ଖେଳର ବିଶେଷ ସୁବିଧା ହୁଏ—1. The most lucky throw in dice play.
୨ । ବହୁମୂଲ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦାନ—
2. The gift of a very valuable thing.

ବଡ଼ଦିନ—ଦେ. ବି—୧ । ଇଂରାଜୀ ଡିସେମ୍ବର ମାସର ତା ୨୫ ରିଖ; ଖ୍ରୀଷ୍ଟ
Bardadina ମାସ୍—1. Christmas day falling on the
বড়দিন ବଡାଦିନ୍ twentyfifth of December.
[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଯୀଶୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଜନ୍ମଦିନ । ଅଧିକନ୍ତୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ଦିନଠାରୁ ଦିନମାନ କ୍ରମଶଃ ବଡ଼ ହେବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ, ସେଥିପାଇଁ ଏହାକୁ ବଡ଼ଦିନ କହନ୍ତି । ଡିସେମ୍ବର ମାସ ୨୨ ତାରିଖରୁ ଦିନ କ୍ରମେ ବଡ଼ ହୁଏ ଓ ରାତ୍ରି କମେ ।]
୨ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍‌ମାନଙ୍କର ଡିସେମ୍ବର ମାସର ଶେଷ ସପ୍ତାହର ପର୍ବ—
2. The Christmas festival.
୩ । ଯେଉଁ ଦିନମାନଙ୍କ ପରିମାଣ ରାତ୍ରିର ପରିମାଣ ଅପେକ୍ଷା ବେଶୀ—3. A day longer in duration than the night.

ବଡ଼ଦୁମା — ଦେ. ବି—(ସ. ବୃହତ୍+ଆ. ଦୁମ୍)—ଯେଉଁ ହାତୀର ଲାଞ୍ଜ
Bardaduma ଗୋଡ଼ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥାଏ—An elephant
বড়ডুমা ବଡଡୁମା having its tail hanging to the feet

ବଡ଼ ଦେଉଳ — ଦେ, ବି — ୧ । ପୁରୀର ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିର—
Barda deula 1. The temple of Jagannath at Puri.
বড়দেউল ବଡାମନ୍ଦିର ନନ୍ଦିନାଦେ ବଡ଼ଦେଉଳେ ବାଜିଲା ଘୋଲଘୁପର ବାଜା ।
ରାଧାନାଥ — ପାର୍ବତୀ ।
୨ । କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଦେଉଳ ମଧ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚତମ ମନ୍ଦିର—
2. The highest temple in a group.

ବଡ଼ ଧାନ — ଦେ, ବି—୧ । ମୋଟା ଧାନ—1. Coarse paddy.
Barda dhana ୨ । ଯେଉଁ ଧାନ ବେଶୀ ପାଣି ଜମା ହେବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ବଢ଼ି ଧାନ କଟାକାଳର ଶେଷସମୟକୁ କଟା ହୁଏ—
2. A kind of paddy which is harvested late in the harvesting season.

ବଡ଼ନଦୀ—ଦେ. ବି—(ନାମ) ନଦୀବିଶେଷ—Name of a river
Bardanadi in Ganjam.
[ଦ୍ର—ଏ ନଦୀ ଘୁମୁସର ମାଳରୁ ବାହାରି ଆସିକା ନିକଟରେ ଋଷିକୁଲ୍ୟାରେ ମିଶିଛି । ଏହି ନଦୀ ଆସିକା ଚିନିକଳର ଉତ୍ତରରେ ଓ ଋଷିକୁଲ୍ୟା ଚିନିକଳର ଦକ୍ଷିଣରେ ପ୍ରବାହିତ । ଏଥିରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଅଣିକଟ କରିଅଛନ୍ତି ।]

ବଡ଼ନାମ — ଦେ. ବି—ଖ୍ୟାତି; ପ୍ରଶଂସା; ପ୍ରସିଦ୍ଧି—
Bardanama Fame; good name.
(ବଡ଼ନାଁ, ବଡ଼ନାଁଅଁ, ବଡ଼ନାଅଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
বড়নাম বড়ানাম

ବଡ଼ପଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଗର୍ବ—1. Pride.
Bar͟dapaṇa ୨ । ବଡ଼ଲୋକୀ; ଧନୀ ହେବା ଅବସ୍ଥା—
ବଡ଼াই 2. The state of being rich.
बडप्पन ᐧ । ଗୌରବ; ମହତ୍ତ୍ୱ—3. Greatness.
[ବଡ଼ପଣିଆ(ଅଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ତାହାଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭେ ପୂର୍ବେ ମାର ଏହୁ ଠାଣ
କଲେ ତିନା ଲେଖେ ହୋଇବ ବଡ଼ ପଣ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।
୪ । ଆପଣାକୁ ବଡ଼ କରି ଦେଖାଇବାର ଭାବ—
4. Assuming to be a big man; self aggrandisation

ବଡ଼ପଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—୧ । ଦେବତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ବ୍ରାହ୍ମଣସେବକ—
Bar͟dapaṇḍā 1. The chief Brāhmaṇa sebak of a Deity.
বড়পাণ্ডা
बडापंडा ୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ରାଜପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—
2. A title given to Brāhmaṇas by kings.
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଯାଜପୁରର କୁଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଂଶର ଉପାଧିବିଶେଷ—Title of a high Brāhmaṇa family of Jajpur.

ବଡ଼ପଦା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚହଟା (ଦେଖ)
Bar͟dapadā Chahaṭā (See)

ବଡ଼ପାଟଳି—ଦେ. ବି—ପାଟଳିବୃକ୍ଷର ପ୍ରକାରବିଶେଷ—
Bar͟da pāṭaḷi Olereospermum Suaviolens (tree) (Haines).
পারুল **पाडर**

ବଡ଼ପାଟି—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ଗଳା (ଦେଖ)
Bar͟dapāṭi Bar͟d gaḷā (See)

ବଡ଼ପାଟିଆ—ଦେ. ବି—ଘରର ପ୍ରଧାନ ଶେଣୀ—
Bar͟dapāṭiā The chief long pole at the top of a thatched roof.
গলাবাজ
बडबोला ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ କଥା କହେ—
ବଡ଼ ପାଟେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ 1. Loud-tongued.
ବଡ଼ ପାଟୋଇ } ୨ । ଯେ ବହୁତ ଗପି ପାରେ—
2. Talkative.

ବଡ଼ପାସ୍—ଦେ. ବି. (ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଅଧୁନାତନ ପ୍ରୟୋଗ; ସଂ. ବଡ଼୍ର+ଇଂ. ପାସ୍)—ଦୁଇ; ଝାଡ଼ା ଫେରିଯିବା ପାଇଁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଦେଇ ଯିବା ସଙ୍କେତ—Two; second pass (a term used while boys ask the teacher's permission to go out of the school for easing).
Bar͟dapās
বড়পাশ

ବଡ଼ପାହ୍ୟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୃହତ୍+ପଦ)—ଉଚ୍ଚପଦ—
Bar͟dapābiā High position.
বড়পদ **बडापद** ଦେ. ବି—ଉଚ୍ଚପଦଧାରୀ—
(ବଡ଼ପାହ୍ୟା, ବଡ଼ପାସ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) Of high position.

ବଡ଼ପିଠିଆ—ପ୍ରାଦେ. ବି. (ଗଡ଼ଜାତ)—ସାପ—
Bar͟dapiṭhiā Snake.

ବଡ଼ ପୁଅ(ତ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଡ଼୍ର+ପୁତ୍ର)—ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର—
Bar͟da pua(ta) One's eldest son.
বড়ছেলে **बडा लडका**

ବଡ଼ ପୁତ୍ରୀ—ଦେ. ବି—୧ । ପୁତ୍ରଜୀବ (ଦେଖ)
Bar͟da putrī 1. Putrajība (See)
୨ । ବଡ଼ ଝିଅ—2. One's eldest daughter.

ବଡ଼ ପେଟା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକର ପେଟ ବଡ଼—
Bar͟da peṭā 1. Big-bellied; pot-bellied.
[ବଡ଼ ପେଟ(ଟ)ଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ବେଶି ଅନ୍ନାଦ ଖାଏ; ପେଟୁ—
(ବଡ଼ ପେଟୀ, ବଡ଼ ପେଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ভুঁড়িবালা **बडपेटू** 2. Voracious.

ବଡ଼ ବକଲା—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ, ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଅନୁଗୁଳ) ବି—
Bar͟da bakaḷā ସରୁ ସିଧା ଡେଙ୍ଗା ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Dalbergia Paniculata (Haines).

ବଡ଼ ବଡ଼—ଦେ. ବିଣ. (ବହୁବଚନାର୍ଥ ଦ୍ୱିତ୍ୱ)—ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବଡ଼
Bar͟da bar͟da (ବସ୍ତୁ ବା ଲୋକ)—Many big (things or persons).
বড় বড় **बडा बडा**
ଦେ. ଅ—ବଡ଼୍ ବଡ଼୍ (ଦେଖ)—Bar͟d-bar͟d (See)

ବଡ଼ବଡ଼ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଗୁଡ଼ାଏ ଗପିବା—
Bar͟da bar͟da heba 1. To chatter long.
বড় বড়ান; বড় বড় করা ୨ । ବାତୁଳ ପରି ପ୍ରଳାପ କରିବା—
बड बडाना To rave.
ᐧ । ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଗପିବା—
3. To grumble or murmur.

ବଡ଼ବଡ଼(ଡ଼ୁ)ଆ—ଦେ. ବି.—୧ । ଆପଣାର ମୃତ ପୂର୍ବପୁରୁଷଗଣ—
Bar͟da bar͟di(r͟du)ā 1. One's deceased ancestors
(ବଡ଼ବଡ଼କେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ହାଣ୍ଡିଶାଳରେ ରଚିତ
বাপ দাদা ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନଙ୍କର କଳ୍ପିତ ପ୍ରତିମା—2. The ima-
बाप दादा ges of the deceased ancestors made in the kitchen (in the case of the śūdras).
ଦେ. ବିଣ.—ବଡ଼୍‌ବଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Bar͟d-bar͟diā (See)

ବଡ଼ବଡ଼(ଡ଼ୁ)ଆ ଅମାବାସ୍ୟା—ଦେ. ବି.—ପିପେଇ ଅମାବାସ୍ୟା (ଦେଖ)
Bar͟dabar͟di(r͟du)ā amābāsyā Pipei amābāsyā (See)
ବଡ଼ବଡ଼(ଡ଼ୁ)ଆ ଅମେଇସା }
ବଡ଼ବଡ଼(ଡ଼ି)ଆ ଅମାସ୍ୟା } —ଅନ୍ୟରୂପ
उकापाती अमावस

ବଡ଼ବଡ଼ୁଆ ଡାକ—ଦେ. ବି.—କାର୍ତ୍ତିକ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆଲୋକ ପ୍ରଦର୍ଶନ—
Bar͟da bar͟duā ḍāka Offering of light to the deceased ancestors on the newmoon day of Kārttika.
ইজলপি জল
उकफेरना

[ଦ୍ର—ଏହି ସମୟରେ କାଉଁରିଆ ବାଡ଼ା ଜାଳ ଉପରକୁ ଟେକି ଧରି ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି ଡାକ ଦିଆଯାଏ । ସେହି ଡାକ :—"ବଡ଼ବଡ଼ୁଅ ହେ !

ଅନ୍ଧାରରେ ଆସି ଆଲୁଅରେ ଯାଅ
ବାଇଶି ପାହାଚରେ ମହାପ୍ରସାଦ ଖାଇ
ଗଡ଼ଗଡ଼ାଉ ଥାଅ"

ବଡ଼ବଡ଼ୁଅ ଡାକିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାର୍ତ୍ତିକ ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରଦୀପଦାନ ଓ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରି 'ବଡ଼ବଡ଼ୁଅ ହେ ଅନ୍ଧାରରେ ଆସ, ଆଲୁଅରେ ଯାଅ, ବାଇଶି ପାହାଚରେ ଗଡ଼ଗଡ଼ାଉ ଥାଅ' ବୋଲି ଡାକ ଦେଇ ପିଠ ବଳଦା, କାଉଁରିଆର ଜଳୁଥିବା ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଟେକିବା—To raise up a lighted faggot by invoking one's deceased ancestors on the evening of the new moon of Kārttika.
Bardabardua dākibā
ହିଁଜଲ ପିଁଜଲ କରା
उकफेरना

ବଡ଼ବର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଶଗଡ଼ିଆ-ବଳଦଙ୍କୁ ବାଟରେ ଖୁଆଇବା ପାଇଁ ବନ୍ଧୁଛ ପାଳକୁ ଅଳ୍ପକରେ ନେବା ପାଇଁ ପାଳରେ ବନାଯାଇ ଥିବା ମୋଟା ବେଣୀ—Twisted and plaited straw taken by cartmen for feeding cattle on the way.
Bardabara

ବଡ଼ବା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବଳ=ଶକ୍ତି+ବା ଧାତୁ ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଘୋଟକୀ—1. A mare.
Bardabā
ବଡ଼ବାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭୁଜଙ୍ଗେ ମହରଙ୍ଗେ .
କ ରସି ଭ୍ରମନ୍ତ ହୋଇ ଦ୍ରୁତ ସେ । ଉକ୍ତ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ଅଶ୍ୱମୁଖୀ ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭସ୍ଥା ଦେବୀବିଶେଷ—2. Name of a sea-nymph; a mythological female Deity with a mare's head, said to inhabit the ocean.
୩ । ଅଶ୍ୱିନୀ ନକ୍ଷତ୍ର—3. Aries (asterism).
୪ । ସ୍ୱର୍ଗବୈଦ୍ୟ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟଙ୍କ ମାତା—4. The mother of the heavenly physican-twins.
୫ । କ୍ରୀତଦାସୀ; ଦାସୀ—5. Maid servant; a female slave.
୬ । ଦୂତୀ; କୁଟ୍ଟନୀ—6. A female go-between; a procuress.
୭ । ଦ୍ୱିଜ ପତ୍ନୀ—7. A Brāhmana woman.
୮ । ଅଶ୍ୱିନୀ ରୂପ ଧାରଣୀ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପତ୍ନୀ ସଂଜ୍ଞା—8. Sajnyā; a wife of the Sun-god while she assumed the shape of a mare.

ବଡ଼ବାଗ୍ନି—ସଂ. ବି. ମ. ପ ଲୋ; ବଡ଼ବାର ମୁଖରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଅଗ୍ନି)—ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରୁ ଉତ୍ଥିତ ଅଗ୍ନି—Submarine fire or flame.
Bardabāgni
ବଡ଼ବାନଳ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବଡ଼ବାମୁଖ }
[ଦ୍ର—ଏ ଅଗ୍ନି ବଡ଼ବା ନାମ୍ନୀ ଦେବୀଙ୍କ ମୁଖରୁ ବହିର୍ଗତ ହେବା ପୁରାଣପ୍ରସିଦ୍ଧ; କିନ୍ତୁ ଏହା ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭସ୍ଥ ଆଗ୍ନେୟ ଗିରିର ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ପାତ ବୋଲି ଅନୁମିତ ହୁଏ ।]

ବଡ଼ବା ତୀର୍ଥ—ସଂ. ବି. (ବଡ଼ବା+ତୀର୍ଥ)—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—A sacred place of the Hindus.
Bardabā tirtha
ବଡ଼ବା ତୀର୍ଥେ ଦୃର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ସମୟରେ
ସ୍ନାନ କଲେ ଶତ୍ରୁ ପାରନ୍ତି ଲୋକରେ । ସାରଳା ମହାଭାରତ, ବନ ।

ବଡ଼ ବାପା—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ପିତାମହ—1. Paternal grandfather.
Barda bāpā
ঠাকুর দাদা
दादा
୨ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ତାତ; ଦେଢ଼ୁତା—2. Father's elder brother.
ବଡ଼ମା } ସ୍ତ୍ରୀ
ବଡ଼ମାଅ }
ମୋଟାରୁ ଶୁଣ ତୁମ୍ଭ ବଡ଼ବାପାଙ୍କର (କଥା)
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ
जेठा चाचा

ବଡ଼ବାବୁ—ଦେ.ବି.—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ବା ଅଫିସରେ ଥିବା ଦେଶୀୟ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀ ବା ମେନେଜର—1. The Indian head of an office or workshop. ୨ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପିତୃବ୍ୟ; ଦଦେଇ—2. Father's elder brother.
Bardabābu
বড়বাবু
बड़ेबाबु
ବଡବାବୁ ଶୁଣୁ ଯେଉଁ ଅବାଂ କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ସଭା.

ବଡ଼ବାସୁତ—ସଂ ବି. (୬ଷ୍ଠୀତତ୍)—ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର—The twin physicians of heaven.
Bardabāsuta

ବଡ଼ବାହୃତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ତୃଥା ତତ୍; ବଡ଼ବା+ଆହୃତ) (ହିନ୍ଦୁସ୍ମୃତି) ୧୫ ପ୍ରକାର ଦାସ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦାସୀ ସହିତ ବିବାହ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଦାସୀର ମାଲିକଙ୍କ ଦାସ ରୂପେ ଗଣ୍ୟ ହୁଏ—(Hindu law) A person who becomes a slave by marrying one's maid servant.
Bardabāhruta

ବଡ଼ବୋଉ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଭାଉଜ; ବଡ଼ଭାଇଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—1. Elder brother's wife or widow.
Bardabou
বড়বউ
बड़ी बहू
२ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ବିମାତା—2. One's elder stepmother.
বড়মা
बड़ी मा

ବଡ଼ବୋଲା—ଦେ. ବିଣ—ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ନ କହିଲେ ଯେଉଁ ଶ୍ରୋତା ଶୁଣି ପାରେ ନାହିଁ—One who can not hear unless talked to in a loud tone.
Bardabolā
নীমকালা
उचासुननेवाला;अकान
ବଡ଼ବୋଲି } ସ୍ତ୍ରୀ
ବଡ଼ବୋଲେଇ }

ବଡ଼ ବୋହୂ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ପରିବାରରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ରର ସ୍ତ୍ରୀ—1. The wife or widow of the eldest son of the family.
Barda bohu
বড়বৌমা
बडीपुतोहु
୨ । ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କା ବୋହୂ (ପିଲାବୋହୂର ବିପରୀତ) । 2 Matured daughter-in-law as opposed to an unmatured one.

ବଡ଼ ଭାଇ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତା—Elder brother.
Barda bhāi বড়দাদা बड़ेभाइ

ବଡ଼ଭାଗ—ପ୍ରା. ଦେ—(ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—୧ । ଅଧିକାଂଶ—1. Great portion.
Barda bhāga
(ବଡ଼ଭାଗୋ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ—2. Majority of.
୩ । ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଅଂଶ—3. The largest share.

ବଡ଼ଭି(ଭୀ)—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ ଧାତୁ—ଆବୃତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅଭ+ଇ, ଈ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା—1. A room on
Bardabhi(bhī) the roof of a pucca house.
୨ । କୋଠାର ଛାତ ଉପରେ ରଚିତ ଶୁନ୍ଦିଆ ବା ଘର—
2. Thatch or awning spread over the roof of a building.
ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଡ୍ର+ଭୀ)—ବିଶେଷ ଭୟ—
Great fear.
ବଡ଼ଭୀତ ଉଠି ଯାଇଁ ଦୂର
ବଡ଼ଭୀରେ ସୀତା କଲେ ପୃଷ୍ଠ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଡ଼ ମଲ୍ଲି(ଲ୍ଲୀ)—ଦେ. ବି—ମାଧବୀ (ଦେଖ)
Barda mali(llī) Mādhabī (See)

ବଡ଼ ମା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ପିତାମହୀ—
Barda mā 1. Paternal grandmother.
ঠাকুর মা ୨ । ଦେଠେଈ—2. Elder paternal aunt.
दादी ୩ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବିମାତା—3. One's elder step-
(ବଡ଼ ମାଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) দেঠাই মা **चाची** mother.

ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—୧ । ବଡ଼ ବା ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—
Barda munda 1. A rich or great man.
(ବଡ଼ମୁଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଖୁବ୍ କ୍ଷମତାଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
বড়মাথা 2. A very influential person.
बडामुंड ୩ । ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଅଭିଭାବକ ବା ପୃଷ୍ଠପୋଷକ—
3. A very influential patron.
(ଯଥା—ସେ ଚାକିରି ପାଇବା ପାଇଁ ଏକ ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡକୁ ଧରିଛି) ;

ବଡ଼ମୁଣ୍ଡିଆ ଚାଣ୍ଟି—ପ୍ରାଦେ (ବୋଲ୍) ବି.—ଜନ୍ତୁ—
Bardamundiā chānti Big black ant; the black pismire or emmet.

ବଡ଼ ମୁଥା—ଦେ ବି—ନାଗର ମୁଥା (ଦେଖ)
Barda muthā Nāgara muthā (See)

ବଡ଼ର ବଡ଼ର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଡ଼ ବଡ଼ ହେବା (ଦେଖ)
Bardara bardara hebā Barda barda hebā (See)
বড় বড় করা ଚଳବେଳେ ଉପରେ ବଡ଼ର ବଡ଼ର ହୋଇ ଗଲାକୁ
बडबडाना ଲେ ।—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ବଳ୍ପ ।

ବଡ଼ ରାଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଜାଙ୍କର ପାଟରାଣୀ—
Barda rāni The senior Ranee.
বড় রানী **बडी रानी**

ବଡ଼ ରାଶି ଖୁରୁଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ବଡ଼ ଶସ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ ଖୁରୁଡ଼ୁ
Barda rāsi khururda ନଡ଼ିଆ—Dried cocoanut having kernel of big size.

ବଡ଼ ରୋଗ—ଦେ. ବି—କୁଷ୍ଠ ରୋଗ—Leprosy.
Barda roga বড় রোগ **पाप रोग, कुष्ट**

ବଡ଼ ଲାଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଡ୍ର+ଇଂ. ଲର୍ଡ୍)—
Barda lāta ଭାରତବର୍ଷର ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନେରାଲ୍ ଏବଂ ଭାଇସ୍‌ରୟ୍
বড় লাট The Governor General and Viceroy
बडे लाट of India.

ବଡ଼ ଲୋକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଡ୍ର+ଲୋକ)—
Barda loka ୧ । ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Rich man.
বড় লোক, বড় মানুষ ପଢ଼ିଲେ ବୈଶ୍ୟ ପୁଣ୍ୟ ଫଳକୁ ପାଏ
बडा आदमी, बडे लोग ଶୁଣିଲେ ଶୂଦ୍ର, ବଡ଼ ଲୋକ ହୋଇ ଯାଏ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଅନୁଶାସନ ।
୨ । ମହାଜନ; ମହାପୁରୁଷ—2. A great man.
ଶୁଣ ଧନକ ଭାଗବତ, ଏ ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କର ମତ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବଡ଼ ଲୋକି—ଦେ. ବି—୧ । ଧନୀ ପଣ—
Barda loki 1. The state of being rich.
বড় মানুষী ୨ । ଧନୀର ବ୍ୟବହାର ବା ଗୁଣ ଚଳନ—
बडप्पन 2. Conduct befitting a rich man.
୩ । ଗର୍ବ—3. Pride.

ବଡ଼ ଶିଂଘାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୃହତ୍+ଶୃଙ୍ଗାର)—
Barda śimghāra ଦେବତାଙ୍କର ରାତ୍ରି ଶୟନ ବା ପହଡ଼
ବଡ଼ ଶିଂଗାର } ଅନ୍ୟରୂପ ହେବା ପୂର୍ବର ବେଶ, ଭୋଗାଦି ନୀତି—
ବଡ଼ ଶିଂହାର } The rites performed before an
बडा श्रृङ्गार Idol is laid to sleep for the night.
ବଡ଼ ଶିଂଘାର ବେଳେ କରେ ଯାଇଁ, ଦେଖି ଅଶିଳ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଗୋସାଇଁ ।
ପ୍ରଚୀ. ସୁଚାପ. ଶର୍ଣି ସେଣା ।

ବଡ଼ ଶିଂଘାର ଧୂପ—ଦେ. ବି—ରାତ୍ରିରେ ଦେବତାଙ୍କର ପହଡ଼ ହେବା
Barda śimghāra dhūpa ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ଭୋଗ ହୁଏ—
Offering made to an Idol before the night's rest.

ବଡ଼ ଶିଂଘାର ବେଶ—ଦେ. ବି—ଦେବତା ରାତ୍ରିରେ ପହୁଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ
Barda śimghāra beśa ଯେଉଁ ବେଶରେ ସଜ୍ଜିତ ହୁଅନ୍ତି—
The dressing put on an Idol before the night's rest.

ବଡ଼ ଶିଂଘାର ଲାଗି—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ଶିଂଘାର ବେଶରେ ସୁସଜ୍ଜିତ
Barda śimghāra lāgi ହେବା—Equipment of an Idol with the fittings before the night's rest.

ବଡ଼ଶୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଡ଼ିଶୀ)—ବଡ଼ିଶୀ (ଦେଖ)
Bardaśi Bardiśi (See)
ନୃତ୍ୟ ବଡ଼ଶୀ, ବଳେ ମନ ମୀନ ଧରେ ଅବଶି
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ବଡ଼ ଶୃଙ୍ଗାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ଶିଂଘାର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Barda śrungāra (etc) Barda śimghāra etc. (See)
ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼-ବଡ଼ଶୃଙ୍ଗାର-ରଚନା, କାଳେ ସେ ଜେଁଦେ ସେବବେ ।
ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

ବଡ଼ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧନ)—୧ । ବଢ଼ିବା—
Barda hebā 1. To become large.
বড় হওয়া ୨ । ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—
बडा होना 2. To increase; to wax.
୩ । ପରିଣତବୟସ୍କ ହେବା; ସାବାଳକ ହେବା—
3. To be of age; to attain majority.

୪ । (ବାଳିକାମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ) ଜ୍ଞାନ ପାଇବା; ପ୍ରଥମେ ରଜସ୍ୱଳା ହେବା—4. To attain puberty (said of a girl).

୫ । ପରିମାଣରେ ବା ଦୈର୍ଘ୍ୟରେ ବଳି ପଡ଼ିବା—5. To exceed in quantity or length.

୬ । ଉଚ୍ଚତାରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—6. To become taller.

ବଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସ. ବଟକ)—୧ । ଘିଅ ବା ତେଲରେ ଛଣା ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ; ବରା—1. A kind of cake fried in ghee or oil.
Bar̤da
ବଡ଼ା **बड़ा, बाडा**

ବଡ଼ା ঘা; স্থুনর ঘা ୨ । ମୁଣ୍ଡର କେଶମୂଳରେ ହେବା ଏକପ୍ରକାର ବଥ—2. Boil at the root of the hair on the head.

বেসালি, ভাঁড় ୩ । ମାଟିର ଛୋଟ ହାଣ୍ଡି (ଏହାର ମୁହଁ ପେଟ ଅପେକ୍ଷା ଚଉଡ଼ା ଓ ଏଥିରେ ଘିଅ, ତେଲ ଆଦି ରଖାଯାଏ)—
বাঢ়ী 3. A small wide-mouthed earthen pot.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—୧ । ବଡ଼—1. Great.

୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଡ଼—2. Very great.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ ର ବିଣ.—ଅତ୍ୟନ୍ତ—Very much.

ବଡ଼ାଇ—ଦେ. ବି.—(ସ. ବୃଦ୍ଧି)—୧ । ମାହାତ୍ମ୍ୟ; ବଡ଼ପଣ; ବଡ଼ିମା; ଗରିମା; ପ୍ରାଧାନ୍ୟ; ମହିମା; ଗୌରବ—1. Greatness; glory.
Bar̤dai
ବড়াই **बडाई**

ଏଣୁ କଲ ଜନ କର୍ମି ଅଦରିଲେ ଏଥୁଁ ଅଧିକ କେହି ବଡ଼ାଇ ।
ଭକ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୨ । ଗର୍ବ—2. Pride; arrogance; haughtiness.

ତୁମ୍ଭେ କର ତୋର କେଡ଼େ ବଡ଼ାଇ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

୩ । ପ୍ରଶଂସା—3. Eulogy; praise.

୪ । ଆତ୍ମପ୍ରଶଂସା—4. Self aggrandisement.

ଦେ. ବିଣ.—ଅତ୍ୟନ୍ତ; ଅତ୍ୟଧିକ—Too much.

ମଧୁର ହାସ୍ୟ ନବ ମନ୍ଦ, ଦର୍ଶନେ ବଡ଼ାଇ ଆନନ୍ଦ ।
ଉପେ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ବଡ଼ାଇ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପ୍ରଶଂସା କରିବା—1 To eulogise.
Bar̤dai kariba
ବড়াই করা ୨ । ଆତ୍ମ ପ୍ରଶଂସା କରିବା—2. To brag; to boast.
बडाई करना

ସେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ନାହିଁ ତଳେ ନ ବଢ଼ାଇ,
ଦେହୁଥିବ ଅଛ କେବେ ତା ବଢ଼ାଇ ।

ବଡ଼ାଇ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ନିଜର ମହିମା ଦେଖାଇ କହିବା—To boast of one's powers.
Bar̤dai kahiba
ବড়াই করা ବାଣୀ ରମଣୀଙ୍କ ଶୁଣେ ହିଅଇ ଆତ୍ମ ବଡ଼ିରେ ବଡ଼ାଆଡ଼ି ମାରଲୁ ବାନର-
अपनी बडाई करना
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଡ଼ା ଗୋରେ—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବିଣ.—ବେଶିଗୁଡ଼ିଏ—Too much.
Bar̤da gore

ବଡ଼ା ତାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ—Very many.
Bar̤da tar

ବଡ଼ାପା—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି—ବଡ଼ବାପା (ଦେଖ)
Bar̤dapa Bar̤da bapa (See)

ବଡ଼ାମି—ଗ୍ରା. ବି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ବଡ଼ପଣ—Greatness.
Bar̤dami

বড়ামী ଦେ. ବିଣ.—ବଡ଼ ପଣ; ଅଭିମାନୀ; ଗର୍ବୀ—Proud; egoistic.
बडपन

ବଡ଼ାମ୍ବା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟ—A feudatory state of Orissa.
Bar̤damba

[ଦ୍ର—ଜଣେ ବଶୀୟାତ ମଲ୍ଲ ଯୋଦ୍ଧା ଉତ୍କଳ-ଗଜପତିଙ୍କୁ ଆପଣାର ବୀରତ୍ୱରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରାଇ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଗ୍ରାମ ପାଇଥିଲେ । ଏହି ମଲ୍ଲ ଗଜପତିଙ୍କ ବଳରେ ଆଦିମ ଅଧିବାସୀ କନ୍ଧମାନଙ୍କୁ ତଡ଼ି ଦେଇ ପ୍ରାୟ ୫୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଏହି ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ, ଏବଂ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ତାହାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ବଢ଼ାଇ ଥିଲେ ।
କୃପାସିନ୍ଧୁ. ଇତିହାସ ।

ଏ ରାଜ୍ୟସ୍ଥିତା ବୃଦ୍ଧଅମ୍ବା (ଦୁର୍ଗା, ଭଟ୍ଟାରିକା)ଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ଏ ରାଜ୍ୟର ନାମକରଣ ହୋଇ ଅଛି ।]

ବଡି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବଡିସ୍)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ଅଙ୍ଗାବରୁଆ କୁର୍ତ୍ତି; ଯାକେଟ୍—Female jacket; bodice.
Badi
বডী, বাডী **चोली, आँगी** (ବଡସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । (ସ. ବଟୀ; ସ. ବଟକ)—ବିରି ମୁଗ ବା କଳରୁ ଛୋଟ ଛୋଟ ପିଠାପରି ଗୁଳ୍ଳ ବା ଡାଲିର ପୃଷ୍ଠରେ ପାରି ତାକୁ ଶୁଖାଇ ତରକାରୀରେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ରଖାଯିବା ପଦାର୍ଥ—1. Cakes of pasted corn dried and preserved for being cooked and used in curry.
Bar̤di
বড়ী
बडी

[ଦ୍ର—ଛୋଟ ଛୋଟ ବଡ଼ିକୁ 'ଫୁଲବଡ଼ି', ଯେଉଁ ବଡ଼ିରେ ପାଣିକଖାରୁ କୋରା ହୋଇ ମିଶିଥାଏ ତାକୁ 'କଖାରୁବଡ଼ି (ହି. କୁମ୍ହଡ଼ୌରୀ), ଯେଉଁ ବଡ଼ିରେ ବୋଇତି କଖାରୁ ବା ପାଣି କଖାରୁ ମଞ୍ଜି ମିଶିଥାଏ ତାକୁ 'ମଞ୍ଜି ବଡ଼ି' ଓ ଯହିଁରେ ଖସା ମିଶିଥାଏ ତାକୁ 'ଖସା ବା ରାଶିବଡ଼ି' (ହି. ତିଲୌରି) କହନ୍ତି । ମୁଗବଟାରେ ତିଆରି ବଡ଼ିକୁ 'ମୁଗବଡ଼ି' କହନ୍ତି ।

ଗଞ୍ଜାମ ଅଞ୍ଚଳରେ ମୂଳାବଡ଼ି, ମୁନଗାବଡ଼ି ଓ ପିଆଜ ଆଦିର ବଡ଼ି ହୁଏ ।]

বড়ী ୨ । (ସ. ବଟିକା)—ଔଷଧାଦିର କ୍ଷୁଦ୍ର ବଟିକା—2 Pill.
बडी

বড়ে, বড়িয়া ୩ । ସତରଞ୍ଜ ଖେଳର ଗୋଟୀ—3. A pawn at chess.
मुहरा

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଦେଠେଇ—Wife of father's elder brother, elder paternal aunt.

ବଡ଼ି ଅନ୍ଧାରୁଆ—ଦେ. ବି—ପ୍ରତ୍ୟୁଷ; ଅରୁଣୋଦୟର ପ୍ରାକ୍‌କାଳ—Early morning; the time just before dawn.
Bar̤di andharua
খুবভোর; মুখআঁধারী **बडेभोर, तडके**

ବଡ଼ି ଝିଟି ଝିଟି, ବଡ଼ଭୋର, ବଡ଼ ସକାଳ, ବଡ଼ି ଭୋର,
ବଡ଼ି ସକାଳ, ବଡ଼ି ଝିଟି ପହ, ବଡ଼ିଅନ୍ଧାର(ରି)
ବଡ଼ି(ଡ଼ି)ଅନ୍ଧାରିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ

ବଡ଼ିଅଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଭୁଲ. ହି. ବଡ଼ହର୍)—ଆତଫଳ।
Bardial — Custard apple.
(ବଢ଼ିଅଲ୍, ବଢ଼ିଅଲ୍, ବଢ଼ିଅଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଡ଼(ଢ଼ି)ଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବଡ଼—1. Big; large.
Bardi(rdhi)ā ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.
୩ । ଉଚ୍ଚ—3. High.
বেড়ে ୪ । ମୂଲ୍ୟବାନ୍—4. Valuable.
बढ़िया ୫ । ଅତି ଉତ୍ତମ—5. Very good.
ଦେ. ବି—(ସଂ. ବେଣୀ)—ନିଆଁ ରଖିବା ପାଇଁ ବା ଧୂଆଁ
বেণী ଦେବା ପାଇଁ ବେଣୀ ପକାଯାଇ ଲୁଗାରେ ମୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା
नड़ुआका उक अଗ୍ନି—A long wisp of straw twisted tightly so that it may smoulder slowly when lighted and the fire in it preserved for a long time.
ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମି) ବି—ସତରଞ୍ଜ ଖେଳର ପଦାତି—
The foot soldiers in a game of chess.

ବଡ଼(ଢ଼ି)ଆ କାଙ୍କ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୃହତ୍ ଓ କଙ୍କ)—ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ
Bardi(rdhi)ā kānka ସରୁଗୋଡ଼, ଥଣ୍ଟ ଓ ବେକ ଥିବା
মাণিকযোড় ବକଜାତୀୟ ପକ୍ଷିବିଶେଷ—Stork; flamingo; Dissura Episcopus.
माणिकजोड (ବଢ଼ କାଙ୍କ, ବଢ଼ିକାଙ୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଡ଼ ବୋଲୁ ବଢ଼ିଆ କାଙ୍କ
ଖାଳ ବୋଲୁ ଗଇଁଠ ଦେଖ—ଢଗ ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ କୁଳେଙ୍ଗର ବର୍ଗୀୟ ପକ୍ଷୀ; ବେକ ଓ ପେଟ ଧଳା; ପିଠି ଓ ପିଠି କଳାମିଶା ସବୁଜା; ଥଣ୍ଟ ଦୀର୍ଘ ଓ ସ୍ଥୂଳ; ପକ୍ଷ ଦୀର୍ଘ; ପୁଚ୍ଛ ଛୋଟ; ଗୋଡ଼ ଖୁବ୍ ଡେଙ୍ଗା ଓ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ; ପାଦ ଲିପ୍ତ (ଜାଲୁଆ); ପଡ଼ିଆରେ ବା ବିଲର ପାଣିରେ ଏମାନେ ଦଳ ଦଳ ବସନ୍ତି ଓ ଚରନ୍ତି ।]

ବଡ଼ି ଖଇଞ୍ଚି—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ବଡ଼ି ପକାଇବା ଚଟେଇ ବା
Bardi khainchi ମସିଣା—A mat for laying and sunning Bardi.

ବଡ଼ି ପୋଲୁଅ—ଦେ. ବି—ବରପୋଲୁଅ (ଦେଖ)
Bardi polua — Baripolua (See).
[ବଢ଼ିଫୁଲ, ବଢ଼ିପୋଲ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବଡ଼ିଫୁଲ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବରପୋଲୁଅ (ଦେଖ)
Bardiphula — Baripolua (See).

ବଡ଼ିଫୁଲା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବଟକ + ସଂ. ଫାୟୁ ଧାତୁ)—ବଡ଼ିଭଜା ଶୁଖ
Bardi phulā ମସଲାପାଣିରେ ସିଝାଇଲେ ତାହା ଫୁଲିଯାଇ ଯେଉଁ
বড়ির চকী ବ୍ୟଞ୍ଜନ ହୁଏ—Curry made of preserved
बडिका तिमन and dried pills of corn-paste boiled in spiced water and become bloated.

ବଡ଼(ଢ଼ି)ମା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବରମନ୍ ଶବ୍ଦରୁ ବରିମା)—୧ । ବଡ଼ପଣ;
Bardi(rdhi)mā ଗରିମା—1. Greatness; excellence.
ବଢ଼ିମାପଣ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଗର୍ବ—2. Pride.
ବଢ଼ିମାପଣ } ୩ । ଅହଙ୍କାର—3. Arrogance.
বড়াই; বড়িমা ୪ । ଆତ୍ମ ପ୍ରଶଂସା; ଢେଙ୍କ—4. Self-praise.
बड़ाई କେହି ବଡ଼ୁଅଛି ନିଜ ବଳର ବଡ଼ିମା—ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ମହାପାତ୍ର ।

ବଡ଼ି(ଳି)ଶ—ସଂ. ବି—ବଡ଼ିଶୀ (ଦେଖ)
Bardi(li)sa — Bardisi (See)

ବଡ଼ିଶ ଲଠି—ଦେ. ବି—ବନଶୀ ଖଡ଼ା—
Bardisa lathi — Angling rod.
ছীপ କଣୋଷଙ୍କର ମନମୀନକୁ ଏ ବଦନ ମିଷ୍ଟ ବଡ଼ିଶଲଠି ସଙ୍ଗ ରେ ।
बनसीकाडंटा; छीप — କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ବଡ଼ିଶୀ—ସଂ. ବି—ବନଶୀ; ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ଥୋପ ଲାଗିଥିବା
Bardisi ବଙ୍କାସୂତ୍ର ଡୋର ଓ ଦଣ୍ଡ—
বড়শী बनसी Angling rod and line.

ବଡ଼ୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବଟୁ=ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ)—୧ । ବ୍ରତ ବା ଉପନୟନ ସଂସ୍କାର
Bardu 1. The ceremony of the investiture of
পইতে जनेउ the sacred thread.
বড়ু ୨ । ଭୁବନେଶ୍ୱର ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ମନ୍ଦିରଜାତୀୟ
बडु ଶୂଦ୍ରସେବକ—2. A class of Sūdra temple-servants at Bhubaneswar.
୩ । ପରିଚାରକ; ଚାକର—3. Servant.
(ଯଥା—ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର 'ବଡ଼ାଦଣ୍ଡବଡ଼ୁ' ।)
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବାପର ବଡ଼ ଭାଇ; ଜେଠୁବାପା—
Father's elder brother.

ବଡ଼ୁ(ଢ଼ୁ)ଆ—ଦେ. ବି—ବଢ଼ା; ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ଛୋଟ ହାଣ୍ଡି—
Bardu(rdhu)ā Small wide-mouthed earthen pot.
কুঁড়ী, গুড়ীহাড়ী टाडी

ବଡ଼ୁ ଘର—ଦେ. ବି—ବ୍ରତ ଉତ୍ସବ; ଉପନୟନ—
Bardu ghara The festival of investiture of sacred thread.
পৈতেঘর जनेउकाउत्सव (ଭୁଲ—ବଡ଼ୁଘର)

ବଡ଼ୁ ଭିକ୍ଷା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଟୁ ଓ ଭିକ୍ଷା)—ଉପନୟନ ସମୟରେ
Bardu bhikshā ଦ୍ୱିଜ ବାଳକର ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବେଶରେ 'ଭବତ୍
পইতারভিক্ষা ଭିକ୍ଷାଂ ଦେହି' ବୋଲି କହି ଭିକ୍ଷାପାତ୍ରହସ୍ତରେ
बडुआकोभिक्षा ଆତ୍ମୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ମାଗିବା ଭିକ୍ଷା; ବ୍ରତଭିକ୍ଷା—The ceremony of begging done by a Brāhmana boy during the investiture of sacred thread.

ବଡ଼ୁ ମ(ମା)ହାପାତ୍ର—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି—ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ବ୍ରାହ୍ମଣ
Bardu ma(mā)hāpātra ସେବକ, ଯେ ମଧ୍ୟ ପୁରୀ ରାଜାଙ୍କର ବଡ଼ୁସେବା କରନ୍ତି—The Brāhmana servants of the Jagannath temple who also do Bardusebā with the Raja of Puri.

ବଡ଼ୁସେବା—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବ—୧ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କଠାରେ ଲାଗି ହୋଇଥିବା
Bardusebā ଫୁଲ ଆଣି ପୂଜା ପଣ୍ଡାଙ୍କୁ ଦେବା ଓ ମୁହଁ ଧୋଇବା-
ବେଳେ ଓ ବଡ଼ଶିଂଘାରବେଳେ ଗଡ଼ୁରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ପାଣି
ଯୋଗାଇବା ସେବା—1. Service performed by a
Brāhmana Sebak before Lord Jagannath
and with the Rājā of Puri.

୨ । ଶୁଦ୍ର ସେବକଙ୍କର ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ପାଣି,
ଫୁଲ ଓ ବେଲପତ୍ର ଲାଗି କରିବା ଓ ବେଶ କରିବା ସେବା—
2. Service of offering water, flowers and
bel-leaves performed by the Śūdra Sebaks
at Bhubaneśwar.

ବଡ଼େ—ଦେ. ବଣ ଓ କ୍ରି. ବଣ. (ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟ)—
Barde ବଡ଼; ଭାରି; ଅଧିକ; ଅତ୍ୟନ୍ତ—
ବେଡ଼େ ବଡ଼େ Very much; excessive.

ବଡ଼େ ସେ ସବକୁ ବନ୍ଧୁ, ବୋଲଇ ସବଣ ସେହୁ ।
ଭକ୍ତ· ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଡ଼େ ଡିବାଲ(ପାଖା)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଭୁଲ. ହି. ବଡ଼େ
Barde dibāla (pākhā) ପକ୍ଷା)—ଘରର ଛାତଅଂଶ—
Gable.

ବଡ଼େ ପୁରୁ—ପ୍ରାଦେ· (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ବଡ଼ ଭୋରରୁ—
Barde puru Very early in the morning.

ବଡ୍ଡ—ଦେ. ବଣ. (ସ. ବଡ୍ର; ତେ. ପେଡ୍ଡା) —
Badda ୧ । ବୃହତ୍; ବଡ଼—1. Big; large.
ବଡ଼ଡ ୨ । ବିପୁଳ—2. Extensive; gigantic.
ବଡ଼ା ୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଡ଼—3. Very large.

ବଢ଼ଇ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ. (ଭୁଲ. ହି. ବଢ଼ଇ)—ବଢ଼େଇ—
Barḍhai Carpenter.

ବଢ଼ଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. ବର୍ଦ୍ଧନୀ; ଭୁଲ. ହି. ବଢ଼ନୀ)—
Barḍhaṇi ଝାଡ଼ୁ; ଝାଡ଼ୁଣି—Broomstick; sweeping
brush.

ବଢ଼ଣେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) (ଭୁଲ. ହି. ବାଢ଼ନା)—
Barḍhaṇeibā ଝାଡ଼ୁ ଦେବା; ଝାଡ଼ୁଣିରେ ଓଳାଇବା—
To sweep with a sweeping brush or
broomstick.

ବଢ଼ତି—ଦେ. ବ—ବଡ଼ତି (ଦେଖ)
Barḍhati Bardati (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ମଙ୍ଗଳ; ସୁଖ—Good luck;
happiness.

ବଢ଼ଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୧ । ପଣସ—1. Jackfruit.
Barḍhal ୨ । ଆତ—2. Custard apple.

ବଢ଼ା—ଦେ. ବ. (ସ. ବୃଧ୍ ଧାତୁ ; ବର୍ଦ୍ଧନ; ବୃଦ୍ଧି)—
Barḍhā ୧ । ଅଧିକ୍ୟ; ବୃଦ୍ଧି—1. Increase;
ବାଢ଼ା, ବାଢ଼ା ବଢ଼ନା increment.
ବାଡ଼ା ୨ । ଅନ୍ନ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ଖାଦ୍ୟ ପାତ୍ରରେ ପରିବେଷଣ କରିବା—
ପରୋସନା 2. Serving of food.
ବାଢ଼ାନ ୩ । ବୃଦ୍ଧି କରିବା—3. Act of increasing.
ବଢ଼ାନା ୪ । ଭାଗବତାଦି ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଭୃତିର ପାରାୟଣ ବା ପାଠର
ସମାପ୍ତି କ୍ରିୟା—4. The act of finishing the
recital of a scripture.
ବେସାଲି ୫ । (ସ. ବର୍ଦ୍ଧମାନ—ହାଣ୍ଡି) ମାଟିର କ୍ଷୁଦ୍ର ହାଣ୍ଡି (ଏଥିର ମୁହଁ
ଟାଡୀ ଘଡ଼ର ମୁହଁ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼)—5. A small wide
ବଡାର ঘা, স্ফুনর mouthed earthen pot.
ବଡାଈ, ବାଢ଼ା ୬ । ମୁଣ୍ଡରେ ହେବା ଘାଆ ରୋଗ; ବଡ଼ା—
ବଢ଼ତୀ 6. Boils on the skull.
ବାଡ଼ା ଦେ. ବଣ—୧ । ଅଧିକା; ଅତିରିକ୍ତ—1. Extra.
ପରୋସା ହୁଆ ୨ । ଖାଦ୍ୟ ପାତ୍ରରେ ଯାହା ପରିବେଷଣ କରାଯାଇ
ଥାଏ—2. (food) Served up on the plate.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଘୁଡ଼ିରେ ଅଧିକା ସୂତା—
Extra thread in a playing kite.
ପ୍ରାଦେ· (ବାଲେଶ୍ୱର) ବଣ—୧ । ଅଧିକା ସୂତା ଯେଣ ଉଡ଼ୁ-
ଥିବା (ଘୁଡ଼ି)—1. (a playing kite) Flying
with excess thread.
୨ । ଅପର ଘୁଡ଼ିଠାରୁ ଆଗରୁ ଆଗେଇ ରହିଥିବା—
2. Flying ahead (said of a kite) of another.
[ଦ୍ର—ଉଡ଼ୁଥିବା ଘୁଡ଼ି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ।]
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଆଗରୁ ବଢ଼େଇ ରଖିବା—
Extending.

ବଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇ—ଦେ. ବ — ୧ । ବଢ଼ାଇ (ଦେଖ)
Barḍhā(rḍhe)i 1. Bardāi (See)
ছুতার, বাডই, বাড়ুই ୨ । (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧକ; ପ୍ରା. ବଡ୍ଢଇ) — କାଠ
ବଢ଼ଈ କାଟିବା କାରିଗର; ସୂତ୍ରଧର—2. Carpenter.
ମା. ବଢ଼ାଇ ବଢ଼ାଇଙ୍କୁ ଡକାଅ ବୋଲି ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ, ସଭା
(ବଢ଼ାଇଣୀ, ବଢ଼ଇଣୀ, ବଢ଼ୌଣୀ – ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇ ଦେବା —ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଢ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Barḍhā(rḍhe)i debā 1. Barḍhāibā (See)
বাড়িয়ে দেওয়া ୨ । କର ପ୍ରସାରିତ କରି କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଅନ୍ୟ
ବଢା দেনা ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତରେ ଅର୍ପଣ କରିବା—
2 To hand over a thing.

ପାଣି ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମନେ ବନ୍ଦଇ ପାର୍ଥ ।
ବଳଦେବ ରଥ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ବର୍ଦ୍ଧନ; ପ୍ରା. ବଡ଼୍ଢଣ)—
Barḍhā(rḍhe)ibā ୧ । ବଢ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
ବାଢ଼ାନ 1. Causative of Barḍhibā.
ବଢ଼ାନା ୨ । ବାଢ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
ବାଡାନ 2. Causative of Bārḍhibā.
ପସାରନା ୩ । (କର ଆଦି) ପ୍ରସାରିତ କରିବା—
3. To extend or outstretch.

ଚରଣି ମଣ୍ଡଳକୁ ଭୁଜ ବଢ଼ାଇଲୁ ହେ । ବଳଦେବ ରଥ. କଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଗୀତ ।

୪ । ପୂରଣ କରିବା—4. To finish; to fulfil

ଅଳତାକୁ କୃଷ୍ଣର ଅଙ୍ଗମରେ ଥିବ
ଭୃଙ୍ଗର ମନୋରଥ ସମସ୍ତ ବଢ଼ାଇବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

୫ । ପ୍ରାଣକୁ ନାଶ କରିବା; ମାରିବା—5. To destroy life; to kill.

ବୋଇଲ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତୁ ହେଲୁ ନଷ୍ଟେ ବାଇ
ତୋ ସେନ ସବୁ ଦ୍ୱିଜେ ଦେବ ମ ବଢ଼ାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ବାড়ান ୬ । ଶିଶୁ ଆଦିଙ୍କୁ ବାଲ୍ୟ କାଳରୁ ଲାଳନ ପାଳନ କରିବା—
बढ़ाना 6. To bring up or foster a child.

ଏ ଲଳିତ ବପୁ ବଢ଼ାଇଲ ଯେଉଁ ନିଜ ସ୍ତନ୍ୟ ଦେଇ କ୍ଷୀର ।
ରାଧାନାଥ, ଯଯାତି ।

୭ । ହସ୍ତ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଅର୍ପଣ କରିବା—7. To hand over.

ବଢ଼ିଅ ବଢ଼ ବଢ଼ାଇଲ ସକାଳୁ । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ, ରସିକହାରାବଳୀ ।

୮ । (ମନ) ବଳାଇବା—7. To engage or incite one's mind to do a thing; to make one's mind intent upon doing a thing.

ଯାବତ ନାନା କର୍ମ କରେ
ମନ ବଢ଼ାଇ ନିରନ୍ତରେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୯ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସାହାଯ୍ୟ କରିବା—9. (figurative) To help.

ବସ୍ତ୍ରର ଉରଷା ବଢ଼ାଅ ଅପରମିତ । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୦ । ଆଗକୁ ଧାବିତ କରାଇବା—
10. To cause to run forward.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ର—ଅଧିକ ସୂତା ଛାଡ଼ି ଗୁଡ଼ିକୁ ବେଶି ବେଶି ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠିବାକୁ ଦେବା—To let one's kite fly higher than the other by letting out more string.

ବଢ଼ାଉଣି—ଦେ. ବି—ବୃଦ୍ଧି କରାଇବା କ୍ରିୟା—
Bar̲dh̲auṇi The act of increasing.
বাড়ান **बढ़ाना, बढ़ौना**

ବଢ଼ା ବଢ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ପରିବେଷଣ; ଭୋଜନ ପାତ୍ରରେ ଖାଦ୍ୟ ଆଣି ବାଢ଼ିବା ବା ଦେବା—
Bar̲dh̲ā bar̲dh̲i
বাড়াবাড়ি, বাড়াবাড়ি 1. The act of serving meals on the plate.
परसा परसी

ଠାଅପିଢ଼ା କରି କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ନେଇ ଗଲେ
ଭିତ ଅନ୍ତରରେ ସବୁ ବଢ଼ାବଢ଼ି କଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।

বাড়াবাড়ি ୨ । ଅତି ବୃଦ୍ଧି—2. Excess.
बढ़ाबढ़ी ୩ । ପରସ୍ପରର ଉପରକୁ ଉଠିବା—3. Rising over each other; outbidding.

(ଯଥା—୧ ଟଙ୍କାର ଜିନିଷ ନିଲାମ ହେବାରୁ ଲୋକେ ବଢ଼ାବଢ଼ି ହୋଇ ୧୦ ଟଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡାକିଲେ ।)

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟଧିକ—1. Excessive.
बढ़ाबढ़ि ୨ । ଅତିରିକ୍ତ ପରିମାଣରେ ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ—
2. Increased to a great extent; which reaches a climax.

(ଯଥା—ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳି ବଢ଼ିଅ ଅତି ବଢ଼ାବଢ଼ି ହୋଇଗଲା ।)

ବଢ଼ା ଭାତ—ଦେ. ବି—୧ । ଖାଇବା ପାତ୍ରରେ ବାଢ଼ିଥିବା ଅନ୍ନ—
Bar̲dh̲ā bhāta 1. Boiled rice served up on the plate.
বাড়া ভাত, পোরের ভাত **गुलथी** .

୨ । ରୋଗୀଙ୍କୁ ଓ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ସକାଳୁ ଖୁଆଇବା ନିମନ୍ତେ ଛୋଟ ହାଣ୍ଡିରେ ସୁପକ୍ୱ ହୋଇ ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଭାତ—
2. Rice boiled to softness and prepared to feed infants and invalids in the morning.

ବଢ଼ା ମାସ—ଦେ. ବି—ମଳ ମାସ—
Bar̲dh̲ā māsa Intercalary month.

ବଢ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ ବୃଦ୍ଧି)—
Bar̲dh̲i ନଦୀ ବୃଦ୍ଧି; ବର୍ଷାଜଳର ଆଧିକ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ହେବା ନଦୀର
বান **बाढ़** ବନ୍ୟା—Flood of a river; rising of a river.

କୂଅ ବଢ଼ିକ ପରିଭେ ନାହିଁ, ଫେଣରୁ କ୍ଷୀର ଖାଏ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ବଢ଼ିଅ(ଆ)ଳ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧନଶୀଳ)—
Bar̲dh̲ia(ā)la ୧ । ସ୍ତମ୍ବଳ—1. Capable of luxuriant growth.
বাড়ন্ত **बढ़ने वाला**

୨ । ଖୁବ ପୁଷ୍ଟ—2. Very luxuriant.
୩ । ବର୍ଦ୍ଧନଶୀଳ; ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ—3. Growing; prospering.
୪ । ପୁଷ୍ଟକାୟ ଓ ଡେଙ୍ଗା (ବ୍ୟକ୍ତି)—4. Stout and tall.

ଦେ. ବି—ଆତ—Custard apple.

ବଢ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବୃଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତ; ବର୍ଦ୍ଧିତ)—
Bar̲dh̲iā ୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—1. Excellent.
বেড়ে ୨ । ଉଚ୍ଚ—2. High; tall.
बढ़िया ୩ । ବଡ଼—3. Great.
୪ । ଧନୀ—4. Rich.

ଦେ. ବି—ବଢ଼ିଆ (ଦେଖ)
Bar̲d̲iā (See).

ପ୍ରାଦେ (ଅଳ) ବି—ଶଗଡ଼ିଆ ବଳଦଙ୍କୁ ବା ଘୋଡ଼ାଙ୍କୁ ବାଟରେ ଖୁଆଇବା ପାଇଁ ବେଶି ପାଳକୁ ଅଳ୍ପ ଆକାରରେ ନେବାପାଇଁ ପାଳରେ ତିଆରି କରାଯାଇଥିବା ମୋଡ଼ା ବା ବେଣୀ—
Twisted straw taken by cartmen for feeding the cart-bullocks on the way.

ବଢ଼ିଆଁ—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମି) ବିଣ—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ; ଖ.ବ୍ ଭଲ—
Bar̲dh̲iāṅ Excellent.

ବଢ଼ିଆ ଚାକିରି—ଦେ. ବି—ଉଚ୍ଚ ଉଦ୍ୟୋଗ ବା ସେବା—
Bar̲dh̲iā chākiri High post or service.
বড় চাকুরী **बढ़ि नौकरी**

ବଢ଼ିଆ ବଢ଼ି—ଦେ. ବିଣ—ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରର ହାତକୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବଢ଼ାଇ ଦେବା—Mutually handing over a thing.
Bar̲dh̲iā bar̲dh̲i
বাঢ়াবাঢ়ী **बढ़ाबढ़ी**
(ବଢ଼ିଆ ବଢ଼େଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଢ଼ିଆ ମାଲ୍—ଦେ. ବି—(ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ—
Bar̲dh̲iā māl 1. Any excellent article.
বেড়েমাল **बढ़ियामाल** ୨ । ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଜିନିଷ—
2. A valuable thing.

ବଢ଼ି କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଢ଼ି ବଢ଼ି କହିବା (ଦେଖ)
Bardhi kahibā ; Bardhi bardhi kahibā (See).
লম্বালম্বা কথা বলা बढ़बढ़कर बातें बोलना
ତୁମ୍ଭର ଉମ୍ଭରେ ଗୋ—କେତେ ବଢ଼ି କହୁଅଛ—ପଚାପ. ଶଟିଶେଣୀ ।
(ବଢ଼ି କରି କହିବା, ବଢ଼ି କରି କଥା କହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଢ଼ି ଜଳ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବୃଦ୍ଧି + ଜଳ)—ନଦୀ ବନ୍ୟାର ପାଣି—
Bardhi jala বন্যাজল, বানেরজল Flood-water.
बाढ़की पानी (ବଢ଼ିପାଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଢ଼ିଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧନୀ; ପ୍ରା. ବଡ୍ଢଣୀ)—ଝାଡ଼ୁ; ସମାର୍ଜ୍ଜନୀ;
Bardhiṇā ପଦ୍ଧିଶ୍ରୀ—Broomstick.
ৰাঢ়ন, বাড়নী, বাড়ন, বিড়া বাড়ুন बढ़नी, बुहारी
(ବଢ଼ିଣା ମୁଠା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଢ଼ିଣା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଝାଡ଼ୁ ଦ୍ୱାରା ଓଳାଇବା—
Bardhiṇā māribā 1. To sweep with a broom.
ঝাঁট্‌দেওয়া ୨ । ଝାଡ଼ୁ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା—
बुहारना 2. To strike with a broomstick.
ঝাঁটামারা बढ़नीमार

ବଢ଼ି ବଢ଼ି କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧୃଷ୍ଟତା ସହିତ କଥା କହିବା; ଗର୍ବିତ
Bardhi bardhi kahibā ଭାବରେ କଥା କହିବା—To talk
লম্বালম্বা কথা বলা बढ़बढ़क बातें बोलना arrogantly.
(ବଢ଼ି ବଢ଼ି କରି କହିବା, ବଢ଼ି ବଢ଼ି କଥା କହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଢ଼ି ବରଷା—ଦେ. ବି—(ସହଚର ଶବ୍ଦ) (ସଂ. ବୃଦ୍ଧି + ବର୍ଷା)—ଏକ
Bardhi barashā ସମୟରେ ନଦୀବନ୍ୟା ଓ ବୃଷ୍ଟି—Flood and
বন্যাবৃষ্টি बाढ़बरखा rain at the same time.
(ବଢ଼ିବର୍ଷା, ବଢ଼ି ବଦଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବୃଦ୍ଧି; ସଂ. ବୃଧ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—
Bardhibā 1. To increase; to grow up.
বাড়া, বাঢ়া ୨ । ଶିଶୁକାଳରୁ ଲାଳିତ ପାଳିତ ହେବା—
बढ़ना, बड़ना 2. To be reared or brought up.
(ବଢ଼ା[ଢ଼େ]ଇବା—ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ)
ବଢ଼ିଲୁଁ ପୁତ୍ର ଭାବରେ, ନୃପ ଭାବରେ ଯେ—ଉଛ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୩ । ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ ହେବା; ସାବାଳଗ ହେବା—
3. To attain age; to become major.
ତୁମ୍ଭ ବାପ୍ପ ଛୁଆ ଥିଲେ ବଢ଼ୁ ଏ କୁମର । ଜଗନ୍ନାଥ—ମହାଯାତ୍ରା ।
୪ । ସୁଖ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ଜୀବନ ଧାରଣ କରିବା—
4. To live; to thrive.
ତାଙ୍କ ବଣରେ ବଢ଼ିଲେ ଭଲାଙ୍କର । ଭଗ ।
୫ । (ବାଳିକା) ପ୍ରଥମେ ରଜସ୍ୱଳା ହେବା; ଜ୍ଞାନ ପାଇବା;
ବାଳିକାର ପ୍ରଥମ 'ରଜୋଦର୍ଶନ' ଘଟିବା—5. To attain
puberty (said of a girl).
କଞ୍ଜନବଗର ବଢ଼ିବାର ଦେଖି ଘଣା ।
ପୀତାମ୍ବର—ଉଚ. କଞ୍ଜନବଗା ।
୬ । (କାର୍ଯ୍ୟ) ସମାପ୍ତ ହେବା—6. To be accomplished
or completed (said of a work).
ଯଜ୍ଞ ବଢ଼ିବ କେବେ, ଅବମେଧ ବଢ଼ିବାର ହୋଇବ କହର ।
ବଳରାମ. ଚଉଶସମାପ୍ତ ।
୭ । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହେବା; ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—
7. To thrive; to prosper; to grow in
prosperity.
ପୁତ୍ର ଭାର୍ଯ୍ୟା ଧନ ଗୁଲରେ ସେ ବଢ଼ଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୮ । (ନଦୀ) ବନ୍ୟାଯୁକ୍ତ ହେବା—
8. To inundate; to be flooded (said of a river).
ଭୂଉରେ ଭଲଣୀ ସରିତ ବଢ଼ିଲ ଉସ୍ତ ଦ୍ରୁମ ଗଣ ଉଦି । ଜଦୁର୍ମଣି. ସଙ୍ଗୀତ ।
୯ । (ଶୁଭବାଚକ) ନିଃଶେଷ ହେବା—9. To be exhausted.
[ଦ୍ର—ଏହି ନବମ ଅର୍ଥରେ ବଙ୍ଗଳାରେ 'ଘରେ ଚାଲ୍ ବାଡ଼ନ୍ତ
ହୟେଛେ=ସବୁ ଚାଉଳ ସରି ଯାଇଛି; ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବଢ଼ିଲା କନ୍ୟା—ଦେ. ବି—ବୟଃପ୍ରାପ୍ତା ବା ରଜସ୍ୱଳା ହୋଇଥିବା
Bardhilā kanyā କନ୍ୟା; ଦୃଷ୍ଟରଜସ୍କା କନ୍ୟା—A girl who
বড় কন্যা बढ़ि कनया has attained puberty.
(ବଢ଼ିବା କନ୍ୟା, ବଢ଼ିଲା ଝିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଢ଼ୁଆ—ଦେ ବି—ବଡ଼ୁଆ (ଦେଖ)
Bardhuā Barduā (See).

ବଢ଼େ(ଢେଁ)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ବଡ଼ଯାଏଁ; ବିଶେଷରୂପେ—
Bardhe(rdheṅ) 1. With a great force.
বড্ডেজোরে ୨ । ବୃହତ୍ତରରୂପେ; ଅଧିକତରରୂପେ—
बड़ा, बड़े जोरसे 2. More.
୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—3. Very much.
୪ । ଅଧିକ ଭାବରେ—4. Greatly; largely.

ବଢ଼େ କନ୍ୟା—ପ୍ରଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ଦୃଷ୍ଟରଜସ୍କା କନ୍ୟା—
Bardhe kanyā A matured girl.

ବଢ଼େଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଜେଉଟ (ଦେଖ)
Bardhel 1. Jeuta (See).
୨ । ଆତ—2. Custard apple.

ବଣ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବନ; ପ୍ରା. ବଣ)—୧ । ବନ; ଅରଣ୍ୟ—
Baṇa বন वन 1. Forest.
ତାହାଙ୍କ ଚଳନ୍ତା କାହିଁ ଏଣେ
ସେ ବା ଉମନ୍ତ ରବଣେ । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ ।
୨ । ଜଙ୍ଗଲ; ନିବିଡ଼ ଅରଣ୍ୟ—2. Jungle; dense forest.
୩ । ଏକଜାତୀୟ ଅନେକ ବୃକ୍ଷର ସମଷ୍ଟି—
3. Plantation of tress of the same species.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସମୂହ—4. (figurative) Multitude.
କ୍ଷତ୍ରିୟ ଧର୍ମ କରି ମରୁଅଛ ରଣେ
ବୋଲୁଛ ନ ପଡ଼ିବ ତୁମ୍ଭେ ବୃଥାବନେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।
୫ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ; ଗୁହବଣ; ସାପବଣ) ଯେଉଁ
ସ୍ଥାନରେ ଅମୁକ ଦ୍ରବ୍ୟ ବହୁଳ ଥାଏ—5. A place
abounding in a particular thing or things.
ଦେ. ବିଣ—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅବୋଧ୍ୟ—Unintelligible.
ଦେବତା ଋଷିଙ୍କର ହେତୁ କାରଣ
ଏ ସବାଙ୍କୁ ସବୁଙ୍କ ଅଟେ ମହୁଁ ବଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶଲ୍ୟ ।

ବଣ ଅଦା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବନାର୍ଦ୍ରକା; ବନାର୍ଦ୍ରକ)—A kind of
Baṇa adā বনআদা बनैया आदरक wild ginger.

ବଣ ଆଖୁ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବନେକ୍ଷୁ)—ବନ୍ୟ ଇକ୍ଷୁ—A kind of
Bana ākhu ବুনের আখ wild sugarcane.
ସଂ. ବେଣୁ ନିସ୍ୱନ **बनैया उख**

ବଣ ଆଳୁ —ଦେ. ବି—କରବା—Wild yam; Dioscora
Bana ālu বনপিণ্ডালু; বুনোআলু Pentaphylla.
ସଂ. ବାସ୍ତୁଷ୍ପାକନ୍ଦ, ବନବାସୀ, ଶୂକରୀ, ବ୍ୟାଧିହନ୍ତା **बनैयाअरुआ**

ବଣ ଏଣ୍ଡା – ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବହୁରୂପା ଏଣ୍ଡୁଅ—
Bana endā Chameleon.

ବଣ ଓଲ —ଦେ. ବି —ବିନା କୃଷିରେ ବଣରେ ଜାତ ହେବା ଓଲୁଅ—
Bana ola Wild arum; wild Amorphophallus
বুনো ওল **बनैया ओल** Campanulatus.
ସଂ. ବନ୍ୟସୂରଣ; ଅର୍ଶଘ୍ନ (ବଣ ଓଲୁଅ —ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଏ ଓଲୁଅକୁ ଯେତେ ସିଝ କରି ଖାଇଲେ ମଧ୍ୟ ଜିଭ ଓ ଗଳା ଭିତର ଗଲୁ କରେ ।]

ବଣକ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର (ବି—ବନ୍ୟ ଫଳବିଶେଷ—
Banaka A kind of wild fruit.

ବଣ କଦମ୍ବ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭୂମି କଦମ୍ବ)—ଭୂକଦମ୍ବ ବୃକ୍ଷ —
Bana kadamba A kind of tree.

ବଣ କଦଳୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ୟ ଓ କଦଳୀ)—
Bana kadali ୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଧାନ—
ସଂ. କାଷ୍ଠ କଦଳୀ, ବନ କଦଳୀ, 1. A variety of paddy.
ଫଳାଢ୍ୟା ୨ । ବଣରେ ହେବା କଦଳୀ ବୃକ୍ଷ—
বন কদলী, বন কেলা 2. A species of wild
बनैया केला plantain.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ କାଠିଆ କଦଳୀ ପରି; ପାଚିଲେ ଏହାକୁ ଖାଆନ୍ତି । ଫଳ ଭିତରେ କପା ମଞ୍ଜି ପରି ଏକ ଗୁଚ୍ଛ ମଞ୍ଜି ଥାଏ ।]

ବଣ କପା —ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ କାର୍ପାସୀ)—
Bana kapā ବଣରେ ଜାତ ହେବା କପା ଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମ—
ସଂ. ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣୀ, ଯଶସ୍ୱିନୀ, Thespisia Lampas.
ଭାରଦ୍ୱାଜୀ, ଅରଣ୍ୟ କାର୍ପାସୀ [ଦ୍ର—ଏହା ବଙ୍ଗ, ପଶ୍ଚିମ ଭାରତ
বন কাপাস ଓ ହିମାଳୟରେ ଜନ୍ମେ । ଏହା ବ୍ରଣ,
पुला, बारेंगा, बन हरिया ଶସ୍ତ୍ରଜ କ୍ଷତ, ରକ୍ତ ରୋଗ ଓ ବାତ
(ବଣ କପାସିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ରୋଗରେ ଉପକାରୀ ।]

ବଣ କର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ + କର)—ବନ କର (ଦେଖ)
Bana kara Bana kara (See)

ବଣ କଲରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ କଣ୍ଟକ)—
Bana kalarā ଫୁଟି ଫୁଟିକା (ଦେଖ)
বন উচ্ছে **बन करेला** Phuṭi phuṭikā (See)

ବଣ କାନ୍ଦୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ଖୋରଧା) ବି—
Bana kāndula ଏକ ପ୍ରକାର ହରଡ଼ ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ—
A kind of wild lentil.

ବଣ କୁକୁଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ୟ କୁକ୍କୁଟ)—ବଣରେ ମିଳିବା
Bana kukurdā କୁକ୍କୁଟ—Wild cock; the red jungle
(ବଣମୁରଗୀ—ଅନ୍ୟନାମ) fowl; Gallus; Kaly, Gennaeous
বন্য মোরগ Albicristatus.
बनमुरगा [ଦ୍ର—ଏହାର ମାଂସ ଲଘୁ , ରୋଚକ, ବାତପିତ୍ତ ନାଶକ, ବଲସାର୍ଯ୍ୟ ବର୍ଦ୍ଧକ ଏବଂ କଫକାରକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବଣ କୁଜି ସାରୁ —ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅରଣ୍ୟ କଚ୍)—ଅରଣ୍ୟ କଚ—
Bana kuji sāru Wild Colocacia Antiquorum.
বুনো কচু [ଦ୍ର—ଏହାର ଶୁଷ୍କପତ୍ରର ଚୂର୍ଣ୍ଣ ପୁରାତନ କଦର୍ଯ୍ୟ
बनैला अरुआ ବ୍ରଣରେ ପ୍ରକ୍ଷେପ କଲେ ବ୍ରଣ ଶୁଷ୍କ ହୁଏ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବଣ କୁନ୍ଦୁରି—ଦେ ବି. (ସଂ. ବିମ୍ବ)—କଇଁଚିକାକୁଡ଼ି—
Bana kunduri Cephalandra Indica.
তেলাকুচা **कुन्दुरि**

ବଣ କୋଦୁଆ —ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ କୋଦ୍ରବ)—ବିନା କୃଷିରେ ଉତ୍ପନ୍ନ
Bana koduā କ୍ଷୁଦ୍ର ଶସ୍ୟବିଶେଷ—Paspalum
ଅନ୍ୟ ନାମ—ଭିଦାଲ Scrobiculatum; Punctured
বন কোদোধান Paspalum.
कोदों [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକମତରେ ଏହା ରୁକ୍ଷସାର୍ଯ୍ୟ,
ମ. ହରିକ ଗ୍ରାହୀ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବାତଜନକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]
ଗୁ. କୋଦରୋ; ତେ. ଅଲୁବାଲୁ; ଆ. କୋଦ୍ରୁ

ବଣ କୋଲଥ - ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ୟ + କୁଲତ୍ଥ)—
Bana kolatha ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଲତା ଓ ଶସ୍ୟ—
ସଂ. ଅରଣ୍ୟ କୁଲତ୍ଥିକା, A kind of wild lentil.
ବନ୍ୟକୁଲତ୍ଥିକା
বুনো কুলথী [ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳ ଘୋରି ଚକ୍ଷୁରେ
बन कुरथि ଲଗାଇଲେ ଚକ୍ଷୁର କଣ୍ଡୁ, ରକ୍ତିମା ଓ ପଟଳ
(ବଣ କୋଲଥିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ରୋଗ ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବଣ ଗଲି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷୀ—
Bana gali A species of small bird.

ବଣ ଗହମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଗବେଧୁକା)—ଗରଗଡ଼ (ଦେଖ)
Bana gahama Garagarda (See)
বুনোগম [ଦ୍ର—ଏହା କଫ, ବାତ, ହୃଦ୍‌ରୋଗ ଓ ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର ହରଣ କରେ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବଣ ଗୁଆ —ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟଗୁଳ୍ମ ଓ ତହିଁର ଫଳ—
Bana guā A kind of wild plant and its fruit.
বুনোসুপারী [ଦ୍ର—ଏହା କଷାୟ ରସ, ଅରୋଚକ, କଫକାରକ,
बनैला सुपारी ବାତନାଶକ, ବିରେଚକ ଓ ବଳବର୍ଦ୍ଧକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବଣ ଚଟିଆ —ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ୟ ଚଟକ)—ବାୟା ଚଢ଼େଇ (ଦେଖ)
Bana chatiā Bāyā chardhei (See)
বুনোচড়ই; বাবুই [ଦ୍ର—ସ୍ଥଳରେ ବସା କରି ରହିବା ପକ୍ଷୀକୁ
बनैला चटक ଘରଚଟିଆ ବୋଲାଯାଏ ।]

ବଣ ଚମ୍ପା—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ପୁଷ୍ପବୃକ୍ଷ—
Bana champā A kind of wild flowering shrub.

बनचाँपा   [ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳର କ୍ୱାଥ ଶୀତଳ, ବୀର୍ଯ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ,
बनचम्पा   ବଳକାରକ ଏବଂ ଲଘୁ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବଣ ଛଣପଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ+ଶଣ)—ଛଣପଟ ଫୁଲ ପରି ଫୁଲ
Bana chhanapata   ଫୁଟିବା ଅରଣ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ—
ସଂ. ନାମ—ଶଣପୁଷ୍ପୀ, ଘଣ୍ଟା   Crotalaria Juncia.
বনশণ   [ଦ୍ର—ଏହା କଟୁତିକ୍ତ ରସ, ବମନ-
बनशणाह   କାରକ ଓ କଫ ଓ ପିତ୍ତନାଶକ ।]
ମ. ଥୋରଭାଗ   ତେ. ଶଣମଭୁବେଣ୍ଣ   ଫା. ଘଞ୍ଜନାଂ
(ବଣ ଛଣୀ— ଅନ୍ୟନାମ)

ବଣ ଜଙ୍ଗଲ—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥବୋଧକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଅରଣ୍ୟ—
Bana jangala   **बनजङ्गल   झाडजंगल**   Forest,

ବଣ ଜନ୍ତୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ)—ବନ୍ୟ ଜୀବ—
Bana jantu   Wild animal.
বন্যজন্তু   **बनैला जानवर, बनजन्तु**

ବଣ ଜହ୍ନି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ତରଡ଼ା (ଦେଖ)
Bana jahni   Tarardā (See)

ବଣ ଜାମୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ ଜମ୍ବୁ)—ଏକ ପ୍ରକାର ଜାମୁ ଗଛ,
Banа jāmu   ଯହିଁରେ ଛୋଟ କୋଳି ଫଳେ—
বন জাম   **बनैला जामुन**   A small variety of blackberry.

ବଣ ଜୀରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ ଜୀର)—
Bana jirā   ବନଜାତ ଜୀରକବିଶେଷ; ବଡ଼ ଜୀରା—
ସଂ. ଅରଣ୍ୟ ଜୀରକ, ବୃହତ୍କାଳୀ,   A sort of wild cumin-
କ୍ଷୁଦ୍ର ପତ୍ର, କଣା, ବନଜୀର,   seed; Purple fleabane;
କଟୁ କଣ୍ଟକ   Veruonia Anthelmentica,
বন জীরে   [ଦ୍ର—ଏହା ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, କଟୁ-
काली जीरा   କଷାୟ; ଏହା ସ୍ତମ୍ଭ ବାତ, କଫରୋଗ
ଅ. କମୁନ୍ ବର୍ହରୀ   ଓ ବ୍ରଣ ରୋଗରେ ଉପକାରୀ ।]
ମ. କଡ଼ୁ ଜୀରେଂ;   ଗୁ. କାଳୀ ଜୀରୀ

ବଣ ଝଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବନ୍ୟ ଶିମ୍ବ—
Bana jhatā   A kind of wild bean.

ବଣ ତୁଳସୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ+ତୁଳସୀ)—
Bana tulasi   ବନଜାତ ଏକ ପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧପତ୍ରଯୁକ୍ତ ଗୁଳ୍ମ—
ସଂ. ଅରଣ୍ୟ ତୁଳସୀ, କାଳମାର,   A kind of wild plant
ମାଳୁକ, କଠିଞ୍ଜର, କୁଠେରକ,   with scented leaves;
କପାଳ, କୃଷ୍ଣ ବର୍ବରୀ,   Perilla Ocimoides (Haines);
କୃଷ୍ଣ ବର୍ଚ୍ଚିକା   Assimum Basilicum.
বন বাবুই তুলসী   [ଦ୍ର—ଏହା ସାନ ବଡ଼ ଭେଦରେ
वनतुलसी   ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଏବଂ ଏହାର ଗୁଣ ବର୍ବରୀ
ଗୁ. ରାନ ତୁଳସୀ   ପରି—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ. କଳ୍ପ ଦ୍ରୁମ]

ବଣ ଦିଅଁ—ଗ୍ରା. ବି—ବଣ ଦେବତା (ଦେଖ)
Bana diañ   Bana debatā (See)

ବଣ ଦିଅଁକୁ ପତର ପୂଜା
ବାଇଗରବାକୁ ମଙ୍ଗଳଭଜା—ଡକ ।

ବଣ ଦେବତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ ଦେବତା)—
Bana debatā   ୧ । ଅରଣ୍ୟରେ ଥିବା ଅପୂଜା ଦେବତା—
বন দেবতা; বুনো ঠাকুর   1. Idols found in the jungle
वन देवता, वन देवी   and worshipped by wild tribes.
୨ । ବନର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା—2. Sylvan Deity.

ବଣ ଦ୍ରାକ୍ଷା—ଦେ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ) (ସଂ. ବନ+ଦ୍ରାକ୍ଷା)—
Bana drākshyā   ବନ୍ୟ ଲତାବିଶେଷ—A wild creeper.
বুনো আঙুর   [ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ ଶୀତଳ, ରକ୍ତଶୋଧକ,
बनैला दाख   ଦାହ ଓ ତୃଷାର ନିବାରକ ।]

ବଣ ନେଳୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନନୀଳ)—କୃଷିବିନା ଉତ୍ପନ୍ନ ନୀଳଗୁଳ୍ମ—
Bananeli   Indigo plant growing wild.
বুনোনীল   [ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳର କ୍ୱାଥ ଓ ପ୍ରଲେପ ସକଳପ୍ରକାର
वनलानील   ବିଷନାଶକ; ଏହାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୁଣ ନୀଳଗଛ ପରି—
ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବଣ ପତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ+ପତି)—ଉତ୍କଳର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜଉପାଧି-
Bana pati   ବିଶେଷ—A title of ancient kings of Utkal.
[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ଅରଣ୍ୟମୟ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର କେତେକ ରାଜ୍ୟକୁ ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ଓ ତହିଁର ରାଜାଙ୍କୁ ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ବାଦସାହା, ବଣବାଦସ ବୋଲାଯାଉଥିଲା ।]

ବଣ ପାରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ+ପାରାବତ)—ବଣୁଆ ପାରା ପକ୍ଷୀ—
Bana pārā   Wild pigen.
বুনোপায়রা   [ଦ୍ର—ଏହାର ମାଂସ ଉଷ୍ଣ; ଏହା ଖାଇଲେ
बनैलापरेवा   ପକ୍ଷାଘାତ, କ୍ଷୟ ଓ ବାତ ରୋଗ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ।]

ବଣ ପାଲଧୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ୟ+ପାରିଭଦ୍ର)—ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Bana pāladhuā   A kind of wild tree.
বুনোপালিতা মাঁদার   [ଦ୍ର—ଏହା ଗୁଣରେ ପାଲଧୁଆ ସମାନ ।]
बनैला फरहद

ବଣ ପିଆଜ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅରଣ୍ୟ ପଲାଣ୍ଡୁ)—ବଡ଼ ଭଲ ପିଆଜ
Bana piāja   ପରି କନ୍ଦଯୁକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ—
বনপেয়াঁজ   A kind of wild plant having a
बनैयापयाज   root resembling onion.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଗୋଟିଏ କାଣ୍ଡ ବାହାରେ ଓ ସେ କାଣ୍ଡରୁ ଝଟା ଫୁଲ ଦେଉଥିବା ସିଝୁଫୁଲ ପରି ବାହାରେ ।]

ବଣ ପିପଳି(ଳା)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ୟ ପିପ୍ପଳୀ)—
Bana pipali(lā)   ବନାକୃଷିରେ ଜାତ ପିପ୍ପଳୀ—
বনপিপুল   **बनैया पिपरी**   Wild long pepper.

ବଣ ପୋଟଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ+ପଟୋଳ)—ଏହା ଏକପ୍ରକାର
Bana potala   କଇଁଞ୍ଚକାକୁଡ଼ି ପରି ଫଳବିଶିଷ୍ଟ ଲତା—
বুনো পটল   A kind of creeper bearing fruits
बनैया परवल   resembling coccinear Indica; wild Liquorice creeper.
[ଦ୍ର— ଏହା ତିତା ଓ ମଧୁର ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ।].

ବଣପୋଡ଼—ଦେ. ବି.—ଜଙ୍ଗଲରେ ଲାଗିଥିବା ନିଆଁ—Forest conflagration.
Bana pordi বনে আগুন লাগা (ধরা)
वन जलना ବଣ ପୋଡ଼ୁ ଥିଲେ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି, ମନ ପୋଡ଼ିଲେ କେହି ନ ଜାଣେ । ଢଗ ।

ବଣ ବାରିହା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—(ସଂ. ବନ୍ୟ ବରାହ)—ବଣଘୁଷୁରି
Bana bariha Wild boar.

ବଣ ବିରି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବନ୍ୟ+ଗ୍ରା. ବିରି)—ମାଷପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Bana biri Māshaparnnī (See)

ବଣ ବିଲୁଆ—ପ୍ରାଦେ, (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ବଣଭୁଆ (ଦେଖ)
Bana bilua Banabhua (See)

ବଣ ବିଲେଇ—ଦେ. ବି.—ବଣଭୁଆ (ଦେଖ)
Banabilei (ବଣବିରାଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ) Banabhua (See)

ବଣ ବୁଦା—ଦେ. ବି. (ସମୂହାର୍ଥବୋଧକ ସମାସର ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—ବଡ଼ ଓ Bana buda ଛୋଟ ଗଛର ଅରଣ୍ୟ—Forest consisting
বন ঝোপ of trees and bushes growing in an intermingled manner.
-झाड़ि जंगल
[ଦ୍ର—ବଡ଼ ଗଛର ସମଷ୍ଟିକୁ ଅରଣ୍ୟ ଓ ଛୋଟ ଗଛର ସମଷ୍ଟିକୁ ବୁଦା କହନ୍ତି ।]

ବଣ ଭୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ ବିଡାଲ)—ବନ ମାର୍ଜାର; କଟାସ—
Bana bhua বনবিড়াল; বনবেরাল Wild cat.
बनैया विडार, वन विलार(व) [ଦ୍ର—ଏମାନେ ବର୍ଷା ଋତୁରେ ବାହାରେ ବୋବାଇବାର ଶୁଣା ଗଲେ ପିଲାମାନେ ଘରେ ଥାଇ ଚିତ୍କାର କରନ୍ତି 'ଭୁ ? ବ, ଭୁସ' ? । ବଣଭୁଆ ଯେବେ 'ଭୁ' ଶବ୍ଦ କରେ ତେବେ ପିଲାଏ କହନ୍ତି ଯେ ନିକଟରେ ଖୁବ୍ ଭୁ ଭୁ ବର୍ଷା ହେବ; ଯେବେ 'ଭୁସ୍' ଶବ୍ଦ କରେ ତେବେ କହନ୍ତି ବର୍ଷା ଛାଡ଼ିଯିବ ।]

ବଣ ଭେଣ୍ଡି—ଦେ. ବି.—ଭେଣ୍ଡି ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Bana bhendi Triumfetta Rhomboidea
ସଂ. ଝିଞ୍ଝିରୀଟ বনওক্রা; বুনো ঢেড়স **चेटकि,चिरियारि** (Kirtikar)
ମ. ଝିଞ୍ଜୁଡ଼, କାଗ୍ରଡ଼ ଭା. ଅର୍ଓଡ୍ରାଇଓଟ

ବଣ ଭୋଜି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ+ଭୋଜନ)—ବଣରେ ସ୍ୱଚ୍ଛ କରି Bana bhoji ଯିବା ଭୋଜନ ଉତ୍ସବ—A picnic in the
বন ভোজি, বন ভোজন **वन भोजन** forest.

ବଣ ମନ(ଣି,ଣ)ଷ—ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ବନ+ମନୁଷ୍ୟ)—୧ । ମନୁଷ୍ୟ
Bana mani (ni, na) sha ପରି ଏକ ପ୍ରକାର ମାଙ୍କଡ଼; ଓରାଙ୍ଗ୍
বন মানুষ ଓଟାଙ୍ଗ୍—1. Chipanzee; the orang otang.
वन मानुष [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଜାଭା, ବୋର୍ଣ୍ଣିଓ ଆଦି ଦ୍ୱୀପରେ ଥାଆନ୍ତି (ବଣ ମନୁଷ୍ୟ—ଦେଶଜ ରୂପ) ଓ ବଣରେ ବସା ତିଆରି କରି ରହନ୍ତି ।]

୨ । ବଣରେ ବାସ କରୁଥିବା ଅସଭ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ଜଙ୍ଗଲି ଲୋକ— 2. Wild tribe; aborigine; uncivilized person.

୩ । ଭଦ୍ର ସମାଜର ରୀତି ନ ଜାଣିଥିବା ଲୋକ—3. A person ignorant of the rules of polished society.

ବଣ ମଲ୍ଲିକା—ଦେ. ବି.—ସୁନ୍ଦର ଓ ଛୋଟ ସୁବାସ ଫୁଲ ଫୁଟୁଥିବା ଗଛ;
Bana mallika କାମିନୀ ଗଛ ଓ ଫୁଲ—The Chinese
কামিনী myrrh; Chinese box; Murraya Grotica.
कामिनी

ବଣ ମଲ୍ଲୀ(ଲି)—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବନ ମଲ୍ଲୀ)—ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲ ଜାତୀୟ
Bana mallī(li) ଏକପାଖୁଡ଼ିଆ ବନ୍ୟ ଫୁଲ—Wild jasmine;
বন মল্লী Barleia Strigosa; Coffea Bengalensis
वन मल्लिका (Haines).
ତେ. ଅଡ଼ବି ମଲ୍ଲୀ [ଦ୍ର—୨୧୪ ପୃଷ୍ଠା ଉଚ୍ଚ ଗଛ; ଫୁଲ ନେଳିଆ ।]

ବଣ ମୁଗ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବନ୍ୟ ମୁଦ୍ଗ)—ମୁଦ୍ଗପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Bana muga মুগানী Mudgaparnnī (See)
माठ मुगानी ମ. ରାନମୁଗ

ବଣ ମୁଥା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ୟ ମୁସ୍ତକ)—ନାଗରମୁଥା (ଦେଖ)
Banamutha Nagaramutha (See)

ବଣ ମୁନଙ୍ଗା(ଗା)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ ଶିଗ୍ରୁ, ମୂଳଧବଳ)—
Bana muninga(ga) ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ସଜନା ଗଛ—
বুনো সজনা **वन मुनिङ्गा** A kind of Moringa tree
(ବଣ ମୁଙ୍ଗୁନା—ଅନ୍ୟ ନାମ) growing wild.

ବଣ ମେଥି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ ମେଥିକା)—ମେଥି ପରି ଏକ ପ୍ରକାର
Bana methi ବନ୍ୟ ଶସ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ (ଏହାର ଫଳ ମେଥି ପରି)—
বন মেথি Crotalaria Albidia; Melilotus Parviflora.
वन मेथि, सान्

ବଣ ଯୁ(ଜୁ)ଆଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ ଯମାନୀ)—ଅଜମୋଦା (ଦେଖ)
Bana ju(ju)ani Ājamoda (See)
ସଂ. ନାମ ଅଜମୋଦା বন জুয়ান; **अजवाइन**

ବଣ ଯ(ଜ)ଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ+ଯୂଥୀ)—ଅରଣ୍ୟ ଯୂଥିକା—
Bana jū(ju)i বন যূঈ **वन जुही** Wild jasmine.

ବଣ ରଖୁଆଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ+ରକ୍ଷକ)—
Bana rakhuala ଫରେଷ୍ଟ ଗାର୍ଡ୍; ଜଙ୍ଗଲର ରକ୍ଷକ—
বন রাখাল **वन रखा** Forest guard.
[ବଣ ଜଗା, ବଣ ଜଗିଆ, ବଣ ଜଗୁଆଳ(ଳ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବଣ ରାଶି—ଦେ. ବି—ବିନା କୃଷିରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ରାଶି—
Bana rasi বন তীল **वन तील** Wild sesamum.
(ବଣ ରସା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ବୁଦ୍ଧିବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ଧାତୁ ସ୍ତମ୍ଭକାରକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବଣ ରିଠା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ+ଅରିଷ୍ଟ)—ରିଠାର ପ୍ରକାରବିଶେଷ—
Bana ritha A species of soap-berry tree; Acacia
বন রিঠে **वन रिठा** Concinna (Haines).

ବଣ ରୁଅଡ଼—ଦେ. ବି—ମହାନଦୀ ମୁହାଣର ଜଳାଭୂମିରେ ଜନ୍ମିବା ଏକ
Bana ruarda ପ୍ରକାର ବୁଦା—Argialitis Rotundifolia (Haines); a small shrub in the deltaic swamps of the Mahanadi river.

ବଣ ସାରୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ୟ କଚୁ)—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ସାରୁ—
Bana sāru বন কচু 1. Colocacia Nymphaefolia.
बनैला अरुआ [ଦ୍ର—ଏହା ସାଧାରଣତଃ ପାଣି କୂଳରେ ମଳରୁ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ଗଛ ନାଲ ଓ ଧଳା ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଏହାର ମୂଳ ସାଧାରଣ ସାରୁ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଗଲାର କଣ୍ଡୁ ଉତ୍ପାଦକ ।]

୨ । ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବାଳକ—2. A wicked person or boy.

ବଣ ସିରିଆଳି—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ପାର୍ବତ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ—A kind of
Bana sirīāli erect under shrub (Haines).
[ଦ୍ର—ଏହା ୧ଠାରୁ ୩ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ; ଏଥିରେ ଚକ୍କଣ ଓ ଫକ୍କା ଗୋଲାପି ରଙ୍ଗର ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଏହା କଙ୍କରମୟ ପାହାଡ଼ିଆ ଭୂମିରେ ହୁଏ ।]

ବଣ ସୋରିଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ + ସର୍ଷପ)—
Bana sorisha ୧ । ବଣ ଭୂମିରେ ଜାତ ସୋରିଷ—
বন সরিষা **बनैला सरसों** 1. Mustard growing wild.
୨ । ଅଣ ସୋରିଷ (ଦେଖ)—2. Ana sarisho (See)

ବଣ ହରଡ଼—ଦେ. ବି—ଖୋରଧା ଜଙ୍ଗଲରେ ଜାତ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Bana hararda Atylosca Cajanifolia (Haines).
बनैया अरहर; বুনো অড়হর

ବଣ ହଳଦୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ + ହରିଦ୍ରା)—
Bana haladi ୧ । ବଣ ଭୂମିରେ ଜାତ ହଳଦୀ ଓ ତାହାର ମୂଳ
বন হলুদ **जङ्गलि हलदि, वन हरदि** 1. Wild turmeric.
ମ. ଖୋଲୀ, ରାନ ହଳଦ [ଦ୍ର—ଏହା କଟୁତିକ୍ତମଧୁରରସ, ତେ, ଅଳ୍ପବୀର୍ଯ୍ୟ ରୁଚକାରକ ଓ ଅଗ୍ନି ପାଚକ; ଏହା କୁଷ୍ଠ ବାତାଜୀର୍ଣ୍ଣ ଦୋଷ, ରକ୍ତ ଦୁଷ୍ଟି, ଶ୍ୱାସ, କାସ ଓ ହିକ୍କାରେ ଉପକାରୀ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]
୨ । ଦାରୁ ହଳଦୀ (ଦେଖ)—2. Dāru haladi (See)

ବଣ ହି(ହେ)ଙ୍ଗୁ—ଦେ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ନାଡ଼ୀ ହିଙ୍ଗୁ (ଦେଖ)
Bana hi(he)ngu Nārdi hingu (See)

ବଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭରଣୀ)—୧ । ଗୁଡ଼ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ
Banā ଉଦରୁଡ଼ାମୁହାଁ ଲମ୍ବା ମୃତ୍ତିକା ଘଟ ବା ପାତ୍ରବିଶେଷ—
বাইন, কুঁদো **भंगि, तौलि** 1. A long pot for jaggery.
୨ । (ସଂ. ଭ୍ରାନ୍ତ) ଭୁଲ୍;ଭ୍ରାନ୍ତ—2. Mistake.
ଏଥି ନାହିଁ କଛ ବଣା । ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଭ୍ରାନ୍ତ)—୧ । ପଥଭ୍ରାନ୍ତ; ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ—
ভোলা 1. Having lost one's way; gone astray;
भटका हुआ, हक्काबक्का straggling.
ଜଣା ଜଙ୍ଗଲରେ ବଣା ମୃଗାକି ତୋ ଗଲ । ଜବସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ଭ୍ରାନ୍ତ—2. Erring; mistaken.
ଭୁଡ଼ା ସୁଧଷ୍ଠିରଙ୍କ ବଣା ହେଲ ବୁଦ୍ଧି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୩ । (ସଂ. ବହୁଳ) ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ; ବହୁତ—3. Profuse.
ଓଣା, ଅମ୍ବ ଫଳେ ବଣା —ଢଗ ।
୪ । (ସଂ. ବହୁଳ) କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
4. Bewildered (person).

ବଣା ଭୂଲୋକ ଜାହ । ଦେଖିଣ ଅଦେ ବଣା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୫ । (ବୁଦ୍ଧି) ବିଚଳିତ; ଆନ୍ଦୋଳିତ (ମନ)—5. Disturbed; agitated (mind).
ବେଗେ ଗାଡ଼ି ହେବେ ସବନ କଣ୍ଠ ଭିଣ
ଚସ ଦେଖି ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠେ ବୁଦ୍ଧି ବଣା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୬ । ଯାହାଙ୍କୁ କୌଣସି ନୂଆ ସ୍ଥାନ ସୁଖ ଲାଗୁ ନ ଥାଏ—
6. Feeling out of one's elements at a new place.

ବଣା(ଣେ)ଇ—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଆ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—Name
Banā(ne)i of an Oriya state.
[ଦ୍ର—ଏ ରାଜବଂଶ ସାକଲ ଦ୍ୱୀପ ବା ସିଲୋନ୍‌ରୁ ଆସିଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ସଙ୍କେତ 'ମୟୂର' । ଏମାନେ କଦମ୍ବ ବଂଶୀୟ । ଜଗବଙ୍କ—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ବଣା କ(ଢ)ଣା—ଦେ. ବିଣ. (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିରାବୃତ୍ତ ସହଚର)—ଦୃଷ୍ଟିକୁ ନ
Banā ka(dha)nā ଆସିଥିବାରୁ ଭୁଲରେ ରହିଯାଇ ଥିବା—
ভুলচুক **भूलभटक** Left out owing to mistake.
(ଯଥା—ଏ ଅମ୍ବଗଛରୁ ସବୁ ପାଚିଲା ଅମ୍ବ ଯାକ ମୁଁ ତୋଳିଲି । କେଜାଣି, ବଣା କଣା ହୋଇ ଗଛରେ ଗୋଟାଏ ଦିଓଟା ଅମ୍ବ ଥିବ ।)

ବଣାଗଣ—ଦେ. ବିଣ—ଯୂଥଭ୍ରଷ୍ଟ; ଗୋଠଛଡ଼ା—Strayed from the
Banāgana herd or flock; gone astray.
গোঠছাড়া ବଣାଗଣ ଏଣି ପ୍ରାୟେ ଏଣେ ତେଣେ ଗୃହିଁ ଭବ
पथसे अलग; भटकाहुआ ଚଡ଼ା ପର ଭ୍ରଦେ ଜଳେ ଚଢ଼ା । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଣା ବଣା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅଲଗା ଅଲଗା—1. Disjointed
Banā banā ୨ । ଅଶଙ୍କିଆ; ଅଡୁଆ—2. Awkward.
কেমন কেমন ଅନଠାରେ ଲେଶ ହେଲେ ଅନୁରାଗ
अनमना ସଙ୍ଗେ ସୁଦ୍ଧା ବଣା ବଣା । ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।
୩ । ଅପରିଚୟ ଯୋଗୁଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଠଉରାଇ ପାରେ ନାହିଁ—3. (a place) With which a person is not familiar.

ବଣା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଭ୍ରାନ୍ତ)—୧ । ଭ୍ରାନ୍ତ ହେବା—1. To
Banā hebā err; to be mistaken, to fall into error.
ভুলা ୨ । ବାଟ ଭୁଲିବା—2. To go astray.
भूलना; भटक जाना ଜାଣିଲି ପାଣ୍ଡୁସୁତଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ଭିଣ
ଦୁମ୍ଭ ବୋଲେ ମାର୍ଗ ଛାଡ଼ି ଯା ହେଲେ ବଣା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।
୩ । ବୁଦ୍ଧିଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବା—3. To be dumbfounded; to be at a loss; to be bewildered. ୪ । ବୁଝା ନ ହେବା; ଜଣା ନ ପଡ଼ିବା—4. Not to be understood; not to be known.
ସନ୍ଥବା ଉନ୍ଥବା ସାତ୍ୟକିଙ୍କର ବଣା
ହେଉ ଜାଣ ସୁରାସୁରଙ୍କ ମହିମା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।

ବଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ନାମ ଅବଲମ୍ବି)—ଭୂମିଚର ଗ୍ରାମ୍ୟ ପକ୍ଷୀବିଶେଷ—
Bani The common myna; Acridotherus Tristis.
সালিক ହଣ୍ଡିକା ମାଡ଼ ବଣି ପୋଷିବା ନ୍ୟାୟ – ଢଗ ।
मयनाको [ଦ୍ର—ଏହା ତେର ଇଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗ ଲମ୍ବା; ମୁଣ୍ଡ ଓ ବେକ

କଳା; ପେଟ ନାଲି ଖଇରି ବା ଚିକ୍‌କଣ; ଆଖି ତଳେ ଓ ପକ୍ଷ ଶେଷରେ ଧଳା ବା ନାଲି ବା ହଳଦିଆ ଦାଗ ଥାଏ; ଏମାନଙ୍କୁ ପୋଷିଲେ ଏମାନେ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ଡାକ ଶିଖନ୍ତି । ଏମାନେ ଝିଙ୍କା ଓ ପୋକ ଜୋକ ଖାଇ ପ୍ରାଣଧାରଣ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ସାଥୀଭାଗୀ; ସାଥୀମାନେ ଜଙ୍ଗଲ ଓ ପାହାଡ଼ରେ ଥାଆନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଏମାନେ ଗ୍ରାମ ନିକଟସ୍ଥ ବୃକ୍ଷରେ ଓ କୋଠାର ଖୋପରେ କାଠିକୁଟାରେ ବସା ତିଆରି କରି ବାସ କରନ୍ତି । ଏକ ଜାତୀୟ ବଣିକୁ 'ରାଜବଣି' କୁହାଯାଏ । ଆଉ ଏକ ଜାତୀୟ ବଣିକୁ ଗୁଡ଼ୁକାଳିକା ବା ଗୁଡ଼ୁବଣି କହନ୍ତି; ଏହାକୁ ବଙ୍ଗଳାରେ ଗୁୟା ସାଲିକ ଓ ଇଂରାଜୀରେ The pied myna କହନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର ବଣିକୁ 'ନାଲି' ବଣି ବୋଲାଯାଏ; ଏହାକୁ ବଙ୍ଗଳାରେ ଗାଙ୍ଗସାଲିକ ଓ ଇଂରାଜୀରେ Bank myna କୁହାଯାଏ ।]

୨ । ହେନ୍ତାଳ—2. Mangrove roots; Avicennia Officinalis. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—3. A name given to females.

୪ । (ସଂ. ବନ) କ୍ଷୁଦ୍ର ବଣ—(ଯଥା—ତାଳ ବଣି) 4. A small custer of trees.

ବଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବି. (ଅନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ ବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ; ଯଥା—ବେଲ ବଣିଆ, ତାଳ ବଣିଆ)—୧ । ଏକ ଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କର ସମଷ୍ଟି ବା ତୋଟା—1. A grove or plantation of one kind of trees.
Bania(ã) ବନ **वनी**

ଗାଉଁରେ, କବଡ଼ି କାତର ବଣିଆ । ପ୍ରଧାନାଥ. ଉଲବା ।

୨ । ପୁଷ୍ପବୃକ୍ଷବିଶେଷ—2. Yellow flowered Hibiscus Tiliceus (Haines). ୩ । ବଣିଆଁ (ଦେଖ)—3. Baniã (See)

୪ । ପୁଂ. (ସଂ. ବଣିକ୍)—ସୁନାର ବଣିଆ; ସୁନା ରୁପାର କାରିଗର—1. Goldsmith; silversmith. ୫ । ପୋଟଳ ବଣିଆ; ଗନ୍ଧବଣିକ—5. Druggist. ୬ । କୁମୁଟି; ବଣିକ; ବେପାରୀ—6. A trader. ୭ । ବୈଶ୍ୟ—7. Baisya.
ବେନେ **बनिया** (ବଣିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଣିଆ ଘଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—୪-୬ ଫୁଟ୍ ଉଚ୍ଚ ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—A robust shrub; Clerodendrun Infortunatum (Haines).
Bania ghanta

[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ସୁବାସଯୁକ୍ତ; ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଫୁଲରୁ ସୁଗନ୍ଧ ବାହାରେ ।]

ବଣିଆ ଝାଟି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବଡ଼ ବଡ଼ ଏବଂ ଲୋମଶ ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଏକପ୍ରକାର ମାଝିଆବଡ଼ ଗୁଳ୍ମ—A middle-sized shrub having big furry leaves.
Bania jhati

[ଦ୍ର—ଏଥିର ପତ୍ରରେ ଏକପ୍ରକାର ଗନ୍ଧ ଅଛି । ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଏବଂ ଫଳର ଭେଣ୍ଟ ନାଲି; ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଫୁଟେ ।]

ବଣିଆତି—ଦେ. ବି—ବଣିଆ ବ୍ୟବସାୟ—Goldsmith's occupation.
Baniati ବେନେଗିରି, ବେନେଟି **बनियाती**

ବେନେଟି ଦେ. ବଣ—୧ । ବଣିଆ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to a Bania. ୨ । ବାଣିଜ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2 Relating to trade.
बनियाती

ବଣିଆତି ଚିଜ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବାଣିଜ୍ୟ+ଫା. ଚୀଜ୍)—ଗନ୍ଧବଣିକମାନେ ଯେଉଁ ସବୁ ମସଲାର ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି—Druggist's store; spices and drugs.
Baniati chija ବେନେର মাল **बनियाती चिज**

ବଣିଆତି ମାଲ, ବଣିଆତି ରକମ, ବଣିଆତି ମସଲା } ଅନ୍ୟରୂପ

ବଣିଆତି ବେପା(ପ୍ରା)ର—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବାଣିଜ୍ୟ+ବ୍ୟାପାର)—୧ । ବଣିଆର ବ୍ୟବସାୟ—1. Goldsmith's profession or occupation. ୨ । ଔଷଧ ଓ ମସଲା ବେପାର—2. Trade in spices and drugs.
Baniati bepa(bha)ra ବେନের ব্যাপার **बनियातीब्यापार**
[ବଣିଆତି ବେଉ(ବ)ସା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ]

ବଣିକ୍—ସଂ. ବି—(ପଣ ଧାତୁ=ବିକି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ୍; ବଣିକ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ପଣ୍ୟ କ୍ରୟବିକ୍ରୟକାରୀ; ବେପାରୀ—1. Trader; merchant. ୨ । ବଣିଆଁ; ବୈଶ୍ୟଜାତି—2. The Baisya or trading caste. ୩ । (+ଅଧିକରଣ ଇକ୍) ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ କରଣ ବିଶେଷ; ଜ୍ୟୋତିଷର ୬ଷ୍ଠ କରଣ—3. (Astrology)—The 6th Karana or astrological conjunction.
Banik

ବଣିକପଥ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଣିକ୍+ପଥ)—୧ । ବଜାର; ହାଟ—1. Market; bazar. ୨ । ବାଣିଜ୍ୟ—2. Trade
Banik-patha

ବଣିକ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବଣିକ୍)—୧ । ବଣିକ୍; ବଣିଆ—1. Trader; merchant. ୨ । ସୁନାର ବଣିଆ—2. Goldsmith.
Banika ବেনে **बनियाँ**

ବଣିକ ଭାବ ଲକ୍ଷ ପ୍ରକଟ କରି ମର୍କଟ କନକ କଟକ ଭଗ୍ନକାଳେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଣି ଗୋଡ଼ା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୋଡ଼ ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ—Thin-legged.
Bani gorda ସୁରୁପା
(ବଣି ଗୋଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ). [ବଣିଗୋଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ବଣିଗ୍‌ବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଣିକ୍+ବନ୍ଧୁ)—ନୀଳଗଛ—The Indigo plant; Indigo; Fera Tinctoria.
Banigbandhu

ବଣିଗ୍‌ବହ—ସଂ. ବି—(ବଣିକ୍+ବହ୍ ଧାତୁ=ବହନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଉଷ୍ଟ୍ର; ଓଟ—Camel.
Banigbaha

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ଉଷ୍ଟ୍ରପୃଷ୍ଠରେ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ବୁହା ହୋଇ ଦୂର ଦେଶ ସହିତ ବାଣିଜ୍ୟ ଚାଲୁଥିଲା ।]

ବଣିଗ୍‌ବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ବଣିକ୍ ବୃତ୍ତି)—ବାଣିଜ୍ୟ; ବେପାର—Trade.
Banigbrutti
(ବଣିଗ୍‌ଭାବ, ବଣିଗ୍‌ବ୍ୟବସାୟ, ବଣିଗ୍‌ବ୍ୟାପାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଣିଜ—ସ. ବି—(ପଣ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଇଜ)—୧ । ବଣିକ୍—
Banija 1. Trader. ୨ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ କରଣ ବିଶେଷ—2. An astrological conjunction.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଯେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରେ ସେ ଭାଗ୍ୟବାନ୍, ବ୍ୟବସାୟୀ ଓ ଧନୀ ହୁଏ ।]
বানিজ্য, ব্যাপার ଦେ. ବି—(ସ. ବାଣିଜ୍ୟ)—୧ । ବାଣିଜ୍ୟ;
बनिज, तिजारत ବେପାର—1. Trade.
ବେଳୁ ବୋଇଲ ଇଥ ବୋଇଲରେ ବସି
ନୃପତ ଏ ବଣିଜ ପାଇଁ ଛନ୍ତୁ ଅସି । କୃଷ୍ଣସିଂହ· ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟବସ୍ତୁ—2, Merchandise; commodities.
ବାଜ ବାଣିଜାରୁ ଏ ଭଜନ୍ତେ ବଣିଜ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବଣିଜ ପଥ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଣିଜ+ପଥ)—୧ । ଦୋକାନ—
Banija patha ୨ । ବଜାର; ହାଟ—2. Market; bazar,
୩ । କ୍ରୟବିକ୍ରୟ ସ୍ଥାନ; ଗଞ୍ଜ—3. Mart.

ବଣିଜ ବେପାର—ଦେ. ବି—(ଏକାର୍ଥବୋଧକ ସହଚର ଶବ୍ଦ;
Banija bepāra ବାଣିଜ୍ୟ+ବ୍ୟାପାର)—ବଣିଗ୍ବୃତ୍ତି; ପଣ୍ୟକ୍ରୟ-
বণিজব্যাপার बनिज बेपार ବିକ୍ରୟ; କାରବାର—Trade.

ବଣିଜା—ଦେ. ବି—(ସ. ବଣିକ୍)—ବଣିକ୍—Merchant; trader.
Banijā ব্যাপারী बंजारा
ବଣିଜାର ହସ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗ ଭୁବନେ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଣିଜାର(ରୁ)—ଦେ. ବି. (ସ. ବଣିଜ)—ବଣିକ୍—Merchant;
Banijāra(ru) ব্যাপারী बंजारा, बनजारा trader.
ଯେମନ୍ତ ବଣିଜାରମାନେ, ଅର୍ଥ ଅର୍ଜନ ଲୋଭ ମନେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।
ଏହୁ ସମ୍ବାଦରେ ବଣିଜାରୁ ବନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବଣିଜ୍ୟ(ଜ୍ୟା)—ସ. ବି. (ବଣିଜ୍+ଭାବେ. ଯ; ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ବେପାର,
Banijya(jyā) ବାଣିଜ୍ୟ—Trade; traffic.

ବଣିବେକା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ବେକ ବଣି ଚଢ଼େଇର ବେକ
Banibekā ପରି ଲମ୍ବ ଓ ଅସୁନ୍ଦର—Having a long
হাঁসেরগলা बकुलघटा and ungraceful neck.
(ବଣିବେକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଣୁଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ବନ୍ୟ)—୧ । ବନ୍ୟ; ବନଜାତ—
Banuā(ān) বনুয়া, বুনো 1. Growing in the forest.
बनैला था) ୨ । ବନବାସୀ—2. Living in the forest.
୩ । ଜଙ୍ଗଲ; ବନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Relating to forests.
୪ । ଅସଭ୍ୟ—4. Uncivilised.
ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ପୋଟଳ—A kind of kitchen fruit.

ବଣ୍ଟ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଭାଗ କରିବା—1. To divide; to par-
Bant(root) tition. ୨ । ବାଣ୍ଟିବା—2. To distribute.
୩ । ବାଟିବା; ପେଷିବା—3. To pestle; to bruise; to pound.

ବଣ୍ଟ—ସଂ. ବି. (ବଣ୍ଟ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଭାଗ; ଅଂଶ—
Banta 1. Share. ୨ । ବଣ୍ଟନ—2. Partition; distribution. ୩ । (କର୍ମ+ଅ) ଦେଖ; ଦାଆ ପ୍ରଭୃତିର ମୁଠା—3. The handle of sickle.
୪ । ଅବିବାହିତ ପୁରୁଷ—4. A bachelor (Apte).
ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ଅବିବାହିତ—Unmarried.

ବଣ୍ଟକ—ସଂ. ବଣ. (ବଣ୍ଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଯେ ବଣ୍ଟନ
Bantaka କରେ—1. Distributer. ୨ । ବିଭାଜକ—2. Divider.
ସଂ. ବି. (+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ବିଭାଗ; ଅଂଶ—Share.

ବଣ୍ଟନ—ସଂ. ବି. (ବଣ୍ଟ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବାଣ୍ଟିବା; ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
Bantana ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରିବା; ଅଂଶୀକରଣ—1. Partition; division; apportionment. ୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦେବା—2. Distribution. ୩ । ବାଟିବା; ପେଷଣ—3. Bruising; pounding with pestle and mortar.

ବଣ୍ଟନ କରିବା—ଦେ.କ୍ରି. (ସଂ.ବଣ୍ଟନ)—୧ । ଅଂଶ ବା ବିଭାଗ କରିବା-
Bantana karibā 1. To partition; to divide.
বণ্টন করা ୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦେବା—
बंटन करना 2. To distribute; to apportion.

ବଣ୍ଟନ କାରକ—ସଂ. ବଣ ଓ ବି.ପୁଂ—ଯେ ବାଣ୍ଟେ—Distributary;
Bantana kāraka dividing; partitioning.
(ବଣ୍ଟନକାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବଣ୍ଟନ କାରକା, ବଣ୍ଟନ କାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଣ୍ଟରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଣ୍ଟନ)—୧ । ବଣ୍ଟନ; ଅଂଶୀକରଣ; ବିଭାଗ
Bantara କରଣ—1. Partition; separation of share.
বাঁটরা ୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶର ପୃଥକ୍ କରଣ ବା ସ୍ଥିରୀକରଣ—
बंटाइ, बटवारा 1. Appo tionment of shares.
ବଣ୍ଟଆରା / ବଣ୍ଟୁରା / ବଣ୍ଟୋରା } ଅନ୍ୟରୂପ ୩ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ଅଂଶ-ମାନ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ କରି ବିତରଣ—3. Distribution.
୪ । ପ୍ରଜା ଓ ଭୂସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କ୍ଷେତର ଉତ୍ପନ୍ନର ଅଂଶ ବା ଭାଗ ବଥ ଜଥା—4. Division of the produce of a field between the cultivator and the landlord.

ବଣ୍ଟରା ଆଇନ୍—ଦେ. ବି· (ସଂ· ବଣ୍ଟନ+ପା· ଆଇନ୍)—
Bantarā āin ଯେଉଁ ବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପତ୍ତି ବିଭାଗ କରାଯାଏ—
বাঁটরা আইন बटवारा आइना The law of partition.

ବଣ୍ଟରା କୁଣ୍ଟରା—ଦେ.ବି· (ନିରର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ବଣ୍ଟାକୁଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Bantarā kuntarā Bantākuntā (See)

ବଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—୧ । ବଣ୍ଟନ—1. Partition, ୨ । ବିତରଣ—
Bantā 2. Distribution. ୩ । ଭାଗ; ଅଂଶ—3. Share.
ବଣ୍ଟା ନରୁଣ ସାଙ୍ଗ ସଞ୍ଚାର କ୍ଲେଶ ଧାଙ୍ଗି ବଣ୍ଟା ନେବ ମୁଁ ବୋଲି
ଅନ୍ତୁଲ୍ଲରେ । ବଳଦେବ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବଣ୍ଟା(ଣ୍ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବାଣ୍ଟିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Banṭā(ṇṭe)ibā Causative form of Bāṇṭibā)—ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ବଣ୍ଟନକ୍ରିୟା କରାଇବା—To cause to be partitioned or distributed.
বাঁটান **बँटवाना**

ବଣ୍ଟାକୁଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—(ନିରର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ବଣ୍ଟନ—
Baṇṭākuṇṭā 1. Distribution. ୨ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟା—2. Partition or division amongst many persons.
বাঁটাবাঁটি **बाँटचूट**

ବଣ୍ଟାବଣ୍ଟି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ.—୧ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ବିଭାଗ କରିବା—
Baṇṭābaṇṭi 1. Mutual partition; division of a thing amongst each other.
বাণ্টাবাণ্টি **बाँटाबाँटि**

ରଜା ବୋଇଲେ ଅହେ ତୁମ୍ଭ ଅମ୍ଭ ପଣ
ବଣ୍ଟାବଣ୍ଟି କରିବା ବୋଲି କି କାରଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି.

୨ । ବହୁ ବଣ୍ଟନ କର୍ମ—2. Various acts of partition. ୩ । ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ଦ୍ରବ୍ୟାଂଶର ବିତରଣ—3. Acts of distribution.

ବଣ୍ଠ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଏକାକୀ ଚାଲିବା—
Baṇṭh(root) To walk alone.

ବଣ୍ଠ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବଣ୍ଠ୍ ଧାତୁ=ଏକାକୀ ଚାଲିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Baṇṭha ୧ । ବାମନ ବା ଖର୍ବ— 1. Dwarfish.
୨ । ଅବିବାହିତ—3. Unmarried.
୩ । ବିକଳାଙ୍ଗ—3. Crippled (Apte).
(ବଣ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଅବିବାହିତ ପୁରୁଷ—1. A bachelor (Apte). ୨ । ଭୃତ୍ୟ—2. Servant (Apte) ୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଅସ୍ତ୍ର—3. Javelin; dart(Apte).

ବଣ୍ଠର—ସ. ବି—(ବଣ୍ଠ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—୧ । ବାଉଁଶ ଗଜାର
Baṇṭhara ଆବରକ ବକଳ—1. The sheath that envelops young bamboo (Apte). ୨ । ତାଳ ଗଛର କଅଁଳ ନୂଆ ଚୂଅଁ—2. The new shoot of the palm tree (Apte). ୩ । ପଘା—3. A rope for tying (a beast) (Apte). ୪ । କୁକୁର—4. Dog (Apte). ୫ । କୁକୁର ଲାଞ୍ଜ—5. The tail of a dog (Apte). ୬ । ମେଘ—6. A cloud (Apte). ୭ । ସ୍ତନ—7. The female breast (Apte).

ବଣ୍ଡ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବାଣ୍ଟିବା; ବିଭାଗ କରିବା—1. To divide;
Baṇḍ (root) apportion (Apte). ୨ । ଘେରିବା; ବେଢ଼ିବା-2. To encompass; to surround (Apte).

ବଣ୍ଡ୍—ବୈଦେ ବି. (ଇଂ)—୧ । ତମସୁକ—1. Bond. ୨ । ଯାମିନ-
Baṇḍ বণ্ড **बंड** ନାମା—2. Security bond.

ବଣ୍ଡ୍ରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ହାତରେ ଯେଉଁ
Baṇḍ-riā ଖଡ଼ୁ ପରି ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧନ୍ତି—A kind of bracelet.
(ବଣ୍ଡରିଆ, ବନ୍ଦରିଆ, ବନ୍ଦ୍ରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଏହା କତରିଆ ସଙ୍ଗେ ମିଳାଯାଏ ।]

ବଣ୍ଡ—ସ. ବିଣ: ପୁଂ—(ବଣ୍ଡ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ବିକଳାଙ୍ଗ;
Baṇḍa ଲୁଳାଙ୍ଗ—1. Maimed; crippled (Apte). ୨ । ଅବିବାହିତ—2. Unmarried (Apte). ୩ । ଖାସି କରାଯାଇଥିବା—3. Emasculated (Apte).
ସ. ବି—୧ । ସୁନ୍ନତ୍ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. A person who has been circumcised (Apte). ୨ । ଲାଙ୍ଗୁଡ଼କଣ୍ଡିଆ ବଳଦ—2. An ox without a tail (Apte). ୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଲିଙ୍ଗାବରକ ଚର୍ମ ନ ଥାଏ—3. A person who has no prepuce (Apte).

ବଣ୍ଡର—ସ. ବି. ପୁଂ—(ବଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—୧ । କୃପଣବ୍ୟକ୍ତି-
Baṇḍara 1. Miser; a stingy person (Apte). ୨ । ପୁଂସ୍ତ୍ୱହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି—2. An eunoch (Apte).

ବଣ୍ଡଲ୍(ଲି)—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. ବଣ୍ଡ୍ଲ୍)—୧ । ବୋକଚ; ଗୋଛ—
Baṇḍal(li) 1. Bundle. ୨ । ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବସ୍ତୁର ପୁଡ଼ା—2. Packet.
(ବଣ୍ଡିଲ, ବଣ୍ଡିଲି—ଅନ୍ୟରୂପ)
বাণ্ডিল **बंडल**

ବଣ୍ଡା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବଣ୍ଡ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ+ଆ)—ଅସତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
Baṇḍā An unchaste woman (Apte).
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ, ବୌଦ୍ଧ) ବିଣ. ପୁଂ—(ସ. ବଣ୍ଡ)—
(ବଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଲାଙ୍ଗୁଲହୀନ (ଜନ୍ତୁ)—Tailless; bereft of tail.

ବଣ୍ଡା(ଣ୍ଟା)ଳ—ସ. ବି—(ବଣ୍ଡ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ. ଅଲ)—
Baṇḍā(ṇṭā)la ୧ । ବୀରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ—1. A contest of heroes (Apte). ୨ । ଫାଉଡ଼ା; ଲମ୍ବ ବେଣ୍ଟିଆ କୋଡ଼ି—2. A shovel; hoe (Apte). ୩ । ନୌକା—3. A boat (Apte).

ବଣ୍ଡାଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ସ. ବର୍ଦ୍ଧନୀ)—(ଘରକୁ)
Baṇḍāibā ଓଳାଇବା; ଝାଡ଼ିବା—To sweep (a room or place).

ବଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—(ତେଲୁଗୁ)—୧ । ଶଗଡ଼ ଗାଡ଼ି—
Baṇḍi 1. Cart. ୨ । କେରେଞ୍ଚ ଗାଡ଼ି—2. A bandy bullock cart with iron springs and wooden frame.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଫତେଇ—Jacket.

ବଣ୍ଢା(ଣ୍ଢେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଓଳାଇବା—
Baṇḍhā(ṇḍhe)ibā To sweep.

ବତ୍—ସ. ଅ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—୧ । ସଦୃଶ; ପରି; ତୁଲ୍ୟ (ଅର୍ଥବୋଧକ)—
Bat (An affix meaning) Like; similar to.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ବିଶେଷଣ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ .—
ଯଥା—ମାତୃବତ୍, ବାଳକବତ୍, ଯଥାବତ୍)—
୨ । 'ଅସ୍ତି' ଅର୍ଥବୋଧକ ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରତ୍ୟୟ—2. (An affix denoting) Possessing or having.
[ଦ୍ର—ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୁଏ; ଏ ପ୍ରତ୍ୟୟାନ୍ତ ପଦ ବିଶେଷଣ ହୁଏ; ଏହାର ପୁଂଲିଙ୍ଗ ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ଏକବଚନର

ଅକାର ବାନ୍; (ଯଥା—ଧନବାନ୍; ଗୁଣବାନ୍;) ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ 'ବତୀ' ହୁଏ) ଯଥା—ଧନବତୀ, ଗୁଣବତୀ]

ବଟରିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି — ବଟୁରାଯିବା — To be saturated with water.
Bat-ribā

ବଟ—ଦେ. ଅ.—(ସ. ବତ୍) ସଦୃଶ; ତୁଲ୍ୟ—Like.
Bata ବର୍ଷା ନଣାରେ ଖଦ୍ୟୋତ ବଟି ନ ଦଶିଲ୍ ବଢ ମନକୁ ଆସେ ଚେମନ୍ତ ଗାଳ ହୁଅବ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଟଂସ—ସ. ବ. (ଅବ+ତନସ୍ ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା+କରଣ. ଅ= ଅବତଂସ; 'ଅ' ଲୋପ)—୧। କର୍ଣ୍ଣ ଭୂଷଣ—1. Ear-ornament. ୨। ଶିରୋଭୂଷଣ—2. Ornament for the head. ୩। ଭୂଷଣ—3. Ornament.
Batamsa

ବଟଂସକ—ସ. ବ. (ବଟଂସ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ) —ବଟଂସ (ଦେଖ)
Batamsaka Batamsa (See)

ବଟକ—ବୈଦେ. ବି—(ଅ. ବଟକା) ଭୁଛ ହଂସ; ପାଳିହଂସ—Gander.
Bataka बतक(ख)
[ବ୍ର—ଏହା ହଂସ ଜାତୀୟ ଶୁଦ୍ର ସନ୍ତରଣକାରୀ ପକ୍ଷୀ; ରଙ୍ଗ ଧଳା; ଲିପ୍ତ ପାଦ; ଥଣ୍ଟ ଚେପ୍ଟା; ଥଣ୍ଟ ଓ ଗୋଡ଼ ହଳଦିଆମିଶା ନାଲିଆ।]

ବଟକା ସୁଦ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ନୀଚ କୃଷକ—A low caste of farmers.
Batakā-suda

ବଟକିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଲୁଦ ଲୁଦ ପଳେଇବା—To scamper away.
Batakibā

ବଟର୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଆର୍ଦ୍ର; ବଟୁରା—Moistioned; saturated with water.
Batar

ବଟର୍ କି(କେ)ରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଭୁଲ. ହୁ ଙ୍କଡ଼ା) ଝିଙ୍ଗିପୋକ—Winged white ant.
Batar-ki(ke)ri

ବଟର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ତ୍ତକ ପ୍ରା. ବଟ୍ଟୁ; ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ ଲବ, ବର୍ତ୍ତକା,ବର୍ତ୍ତିକା)—୧। ପାଉଁଶିଆ ବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
Batara
बटेर; बटेर 1. The grey quail; Cotornix Communis.
[ବ୍ର—ଏହା ୧୦।୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ଦୀର୍ଘ; ଥଣ୍ଟ ସରୁ ଓ ଶକ୍ତ; ପିଠିରେ ଲମ୍ବା ଧଳା ଡୋରା; ଶୀତକାଳରେ ଏ ଦେଶକୁ ଆସନ୍ତି; ଶସ୍ୟ ଖାଆନ୍ତି; ତଞ୍ଚଳ ଉଡ଼ି ପାରନ୍ତି। ଏ ପକ୍ଷୀ ଖାଇରେ ରହିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ। ଏହାର ମାଂସ ପୁଷ୍ଟିକର ବୋଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧ; ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଭାରତରେ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଲଢ଼ିବାକୁ ଲୋକେ ଏ ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ସଉକରେ ପୋଷନ୍ତି]
୨। (ସଂ. ବାର୍ତ୍ତା=କୃଷି)—ଜମିର କୃଷିର ଉପଯୁକ୍ତ ଆର୍ଦ୍ରତା—
বাং. যো; तरी Proper wetness or moisture of a field for agricultural operation ୩। (ସଂ. ଅର୍ତ୍ତବ)
পাল দেখা, ଗାଈର ଋତୁମତୀ ହେବା ଅବସ୍ଥା—3, The men-
बरधना; बरधाजाना struated condition of a cow.
ভিজা ଦେ. ବଣ—୧। ଆର୍ଦ୍ର—1 Wet; moist. ୨।
गीला, भीगा ଉତ୍ତମରୂପେ ଶୁଖି ନ ଥିବା (ଉଷୁଅ ଧାନ)—
(ଖଇ—ବ୍ୟପଶବ୍ଦ) 2. Not fully dried up (boiled paddy).

ବଟର ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। (ଗାଈ) ଋତୁମତୀ ହେବା—1. (a cow) To be in heat; to have menses.
Batara pardibā
বাথানিয়া হওয়া बरधाना,जुफ्तीखाना
ଜନକା ଗାଈ ବଟର ପଡ଼ିଲେ
ଭୁକଙ୍ଗ ଖଣ୍ଡକୁ ପାଇ କି? ଚଗ।
୨। (ଜମି) କୃଷିର ଉପଯୁକ୍ତ ଆର୍ଦ୍ର ରହିବା—1. (the soil) To have sufficient moisture for cultivation.

ବଟର ପାଗ—ଦେ. ବି—ଜମିର ଆର୍ଦ୍ରତାରୂପ ସୁଯୋଗ—The condition of an agricultural land still retaining proper moisture after a shower.
Batara pāga
নরম বাং गीलापन
(ଖରଡ଼ପାଗ—ବ୍ୟପଶବ୍ଦ)

ବଟର ବୁଣା—ଦେ. ବି—ବର୍ଷା ପରେ ଭୂଇଁ ଓଦା ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଧାନ ବୁଣିବା କ୍ରିୟା—Sowing paddy while the field has still got some moisture after a shower.
Batara bunā
अखारना

ବଟରା—ଦେ. ବି ଓ ବଣ—ବଟୁରା (ଦେଖ)
Batarā Baturā (See)

ବଟରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ବଟାରିବା (ଦେଖ)—1. Batāribā (See)
Batarā(re)ibā
୨। ବଟୁରାଇବା (ଦେଖ)— 2. Baturāibā (See)

ବଟଲ୍—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଇଂ. ବଟ୍ଲ୍)—ବୋତଲ—Bottle.
Batal

ବଟଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଆତ—Apple.
Batali

ବଟ(ଟା)ସା—ଦେ. ବି—ବାଟସା (ଦେଖ)—
Bata(tā)sā Bātasā (See)

ବଟା—ଦେ. ବି. (ସ. ବେତ୍ର)—୧। ଚିରା ବାଉଁଶ; ବାଉଁଶର ପାଳ—1. Split bamboo; bamboo lath. ୨। କବାଟର
Batā
বাতা; বাখারী ପଟାରେ ଅଡ଼ବାଗରେ ଦିଆଯାଇ ଥିବା କାଠର ପଟି
फट्टी, फट्टा ବା ବଟ—2. Wooden bars attached horizontally to door plates crosswise; door-lath. ୩। ପତ୍ର ଉଣ୍ଟା ହୋଇଥିବା ନଡ଼ିଆ ବାହୁଙ୍ଗା—3. The stick-like middle portion or ridge of the cocoanut branch when stripped off
ফেঁচো; কেঁচো its leaves. ୪। ବଡ଼ କାଚୁଟ; କେଞ୍ଚୁଆ—
चाली, केंचुआ 4. Big tape worms in the stomach.

ବଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ବ୍ୟକ୍ତ; ସ. ବାର୍ତ୍ତା)—୧। ସୂଚନା ଦେବା—1. To indicate; to hint.
Batā(te)ibā
বাতলান ବାକର ଚେଷ୍ଟ ପ୍ରାଣ୍ଡ ବଟାଇବା ସଙ୍କେତ
बताना; बतलाना ଯୁଗଳ କଇ ଅବସାଦକୁ ଯେ। କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ।
୨। ଶିଖାଇ ଦେବା; ଶିକ୍ଷା ଦେବା—
2 To teach; to instruct.
ବୁଝ ଅଛ ଅଛ କଥାମାନ ଭଲ କରି ବଟାଇ ଦେବ।
ଯଗନ୍ନଥ. ଦେବକ ସମାସଣ।
୩। ବୁଝାଇ ଦେବା—3. To explain.

ମୋତେ ବସାଇ ତାହା ବତାଇ କହିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

୪ । (ବାଟ) ଦେଖାଇବା—4. To direct or show (the way). ୫ । ପରାମର୍ଶ ଦେବା—5. To advise.

ନ ବତାଇଲେ ତୁ ଶୁଣ ପରା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଭଗୋଗଣଲୀ, ୪ ଗୀତ ।

୬ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ସମସ୍ତ ମନକଥା ଖୋଲି କହି ଗାଳି ଦେବା; ଅପ୍ରିୟ ସତ୍ୟ କହିବା—6. (ironical) To speak unpleasant truths.

ମୁଁ କହେ ସରବୁଡ଼ା; ବତାଇବାକୁ ଛଡ଼ା ହୋଇଛ ବତାଇବ ଭଲେ ହେ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ବଳରା ।

୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିର୍ଭୀକଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେବା—7. (figurative) To retort boldly.

ସେ ବ ବୁଢ଼ୀକୁ ଖୁବ୍ ବତେଇଲ । ଜୁଲାକୁମାର - ନଅରୁଣୀ ।

ବଟା ଛୁଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ପେଟରୁ କାଉଁଚ ପଡ଼ିବା; Batā chhārdibā ପେଟରୁ ଜିଆ ପଡ଼ିବା—Falling of big (ବଟାଖସିବା; ବଟାପଡ଼ିବା—ଦେଶଜ ରୂପ) worms with the চালীগিরনো ফেঁচোপড়া stools.

ବଟାରି(ଡ଼ି)ବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ବେଷ୍ଟ)—ଘରସବୁର ଛାତର ବାଉଁଶ Batāri(rdi)bā ରୁଅ ଉପରେ ବତାମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ କରି বাখারি বাঁধা ବେତ ବା ଦଉଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧିବା—To attach **बीटन बिछाना** layers of split bamboos to the rafters of a thatched frame by tying them together with strings.

ବଟାଲୀ—ଦେ. ବି—ସାନ ବୋଟ୍;—Jolly boat; life boat Batāli ଜନ ହେଲ, ଦେଖିଲୁଁ, ଧାମରାଭଣ୍ଡ ମାଳମୁହାଣ. পান্সী ଅର ରଖି ନାହିଁ, ବଟାଲୀକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଅସିଲୁଁ **डोंगी** ଫକୀରମୋହନ—ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବଟାସ—ଦେ. ବି (ସଂ ବାତ)—୧ । ପବନ—1 Wind. ୨ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ Batāsa ବାୟୁ; ବଅ; ତୋଫାନ—2. Storm; hurricane. বাতাস ବଡ଼ହୋଇ ବହୁଛି ବଟାସ ଗୋଟିଏ **बतास, बिहारी** କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ.

୩ । ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟଗଛ ଓ ତାହାର ନରଖାଦ୍ୟ ଫଳ—3. A kind of wild tree and its edible fruit.

[ଦ୍ର—ଏହା ଗୁଣରେ ନାରଙ୍ଗ ତୁଲ୍ୟ —ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବଟାସା—ଦେ. ବି.—ବାତସା (ଦେଖ) Batāsā Bātasā (See)

ବଟାସି—ଦେ. ବି—ବାତାସ (ଦେଖ) Batāsi Batāsa (See)

ତୁଇଁ ବଞ୍ଚିଲ; ତୋଷି ବୋହିଲ; ଗଛପନ ଉଙ୍ଗ ପଡ଼ିଲ । ଗୋଲକଣ୍ଠ ଦାସ -ପିଙ୍ଗଳ ସମାସୃଣ.

ବଟାସିଆ—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ବାତ) ୧ । ବତାସଯୁକ୍ତ—1. Tempestuous; windy. ୨ । ମିଥ୍ୟାବାଦୀ—2. Lying; ୩ । ଆଡ଼ମ୍ବର ପ୍ରିୟ—3. Loving splendour; showy. ୪ । ବାଗାଡ଼ମ୍ବର ପ୍ରିୟ—4. Boastful.
Batāsiā
ঝোড়ো **बतासी**
বাতাসে
डींगीया

ବଟାସି କୁଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—(ବତାସରେ ବା ପବନରେ Batāsi kuṭā ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଉଡ଼ି ଯାଇଥିବା କୁଟାର ଭାବରୁ) ସରୁ କୁଟା—Thin or slender straw. (ଯଥା—ସେ ଡନ୍ତାରେ ବଟାସୀ କୁଟା ପରି ଦଶିଲଣି ।)

ବତି—ଦେ. ବି. (ସଂ ବର୍ତ୍ତି, ପ୍ରା· ବତ୍ତି)—୧ । ସଳତା; ବଳତା—1. A wick.
Bati

[ଦ୍ର—ସୂତା, ତୁଳା ବା କନାକୁ ବଳ ବତି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ; କାଚର ଲମ୍ଫ୍ ଓ ଲଣ୍ଠନ ଆଦିରେ ଜଳିବାପାଇଁ ମୋଟ ଫିତା ଆକାରର ବତି କଳରେ ବୁଣାଯାଏ ।]

বাতী **बत्ती, चिराग** ୨ । ମହମ ବତି—2. Candle.

୩ । ପ୍ରଦୀପ—3. Lamp.

ବତିଘର(ରୁ)—ଦେ. ବି.—ସମୁଦ୍ରଗାମୀ ଜାହାଜର ନାବିକମାନଙ୍କୁ ସାବଧାନ Batighara (rū) କରାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ ଏବଂ বাতীঘর, বাতীঘরা ବିପଦସଙ୍କୁଳ ସ୍ଥାନ ନିକଟରେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ତମ୍ଭ ଉପରେ **कंडीलिया; लाईटघर** ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଆଲୋକ—Lighthouse.

ବତିଝାଡ଼—ଦେ. ବି—ବହୁ ପ୍ରଦୀପ ଖଞ୍ଜା ହୋଇଥିବା ବୃକ୍ଷାକାର Batijhārda ଆଲୋକାଧାର ଯନ୍ତ୍ର; ଦୀପ ବୃକ୍ଷ—বাতীঝাড় **बत्तीयाँकीझाड** Chandelier.

ବତିପେଲି—ଦେ. ବି.—୧ । ଖୋସାମଦିଆ ବ୍ୟକ୍ତି; ଚାଟୁକାର—Bati pelā 1. A flatterer. ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସବୁ মোসাহেব; খোসামুদে **खुसामदी** କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅନୁମୋଦକ—(ବଢି ତୋଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. A slavish approver or খুসামদ **खुसामद** follower of a person.

ବତିଭର—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା ?; ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ) ନିର୍ଲଜ୍ଜ—Batibhar বেসরম **बेसरमा** Shameless.

ବତି(ତ୍ରି)ଶ(ଶି)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ.—(ସଂ.ଦ୍ୱାତ୍ରିଂଶତ୍; ପ୍ରା. ବତ୍ତୀସା)—Bati(tri)śa(śi) ୩୨ ସଂଖ୍ୟା —32; Thirty-two বত্রিশ **बत्तीस**

ବତିଶ(ଶି)ଫେଣିଆ ବନ୍ତଳ—ଦେ· ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ତଳ କଦଳୀ; Batiśa(śi) pheṇiā bantaḷa ମେଣ୍ଢୀବନ୍ତଳ—A sort of **बतीसयथीया केला** small plantain.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଫେଣାର ସଂଖ୍ୟା ୩୨ ।]

ବତି(ତ୍ରି)ଶ ଲକ୍ଷଣ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଦେହରେ ବତିଶ ସୁଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ—Bati(tri)śa lakshaṇa Having thirty two good signs on the body.

বত্রিশ লক্ষণা [ବତି(ତ୍ରି)ଶ ଲକ୍ଷଣା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ବତିଶ ଲକ୍ଷଣା ଗୁଣନପୂଣା—ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବଦଗ୍ଧଚନ୍ତାମଣି ।

ବତି(ତ୍ରି)ଶ ସିଂହାସନ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଦ୍ୱାତ୍ରିଂଶତ୍ ପୁତ୍ତଳିକା)—Bati(tri)śa simhāsana ମହାକବି କାଳିଦାସ ପ୍ରଣୀତ বত্রীশ সিংহাসন ଉପାଖ୍ୟାନ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ—**बत्तिस सिंहासन** A legend of the throne (with 32 steps) of king Bikramāditya which was discovered and dug out of the earth by a miraculous chance.

[ଦ୍ର—ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ରାଜାଙ୍କର ୩୨ ଟି ପୁତ୍ତଳିକାଯୁକ୍ତ ଅପ୍ସରାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ୩୨ ପାବଛବତିଶି ସିଂହାସନ କାଳକ୍ରମେ ଭୂଗର୍ଭରେ ପୋତି ହୋଇ ଯିବାରୁ ଲୋକେ ସେଠାରେ ଗୋରୁ ଚରାଉ ଥିଲେ । ଏକ ସମୟରେ ସେହି ସ୍ଥାନରେ କେତେ-ଗୁଡ଼ିଏ ବାଳକ ଗୋଚାରଣ କରୁଥିଲେ ଓ ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଉକ୍ତ ସିଂହାସନ ପୋତା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ ଉପରେ ଉପବେଶନ କରିବାରୁ ସେହି ସିଂହାସନର ମାହାତ୍ମ୍ୟରୁ ରାଜାଙ୍କ ତୁଲ୍ୟ ନ୍ୟାୟ-ବିଚାର କଲା । ଏ ବିଷୟ କ୍ରମଶଃ ଜନସାଧାରଣରେ ପ୍ରଚାରିତ ହେବାରୁ ତଦାନୀନ୍ତନ ରାଜା ଭୋଜ ଗୋପାଳବାଳକର ଅଦ୍ଭୁତ ବିଚାରରେ ଚମତ୍କୃତ ହୋଇ ସେ ସ୍ଥାନ ଖୋଳିବାରୁ ଉକ୍ତ ସିଂହାସନଟି ବାହାରିଲା । ଅନନ୍ତର ରାଜା ଭୋଜ ସେ ସିଂହାସନରେ ବସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବାରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁତ୍ତଳିକା ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କର ଶୌର୍ଯ୍ୟ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଔଦାର୍ଯ୍ୟାଦି ବର୍ଣ୍ଣନ କରି ତାଙ୍କୁ କହିଲେ,—ଯେବେ ତୁମ୍ଭେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ପରି ଗୁଣଶାଳୀ ହେବେ ଏହି ସିଂହାସନରେ ବସ; ମାତ୍ର ଭୋଜ ସର୍ବଥା ଆପଣାକୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ମନେ କରି ତହିଁରେ ବସିଲେ ନାହିଁ । ପରେ ସେ ପୁତ୍ତଳିକାମାନେ ସିଂହାସନଟିକୁ ଧରି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଉଠିଗଲେ ।]

ବତିଶା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ୩୨ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to 32.
Batiśā ୨ । ୩୨ ସଂଖ୍ୟକ—2, Numbering 32. ୩ । ୩୨
बत्रिशा, बत्रिशे ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—3. Thirty second.
बत्तीसी
काँठालीकला ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ନାମ କାଷ୍ଠକଦଳୀ) ଏକପ୍ରକାର
आँठियाकेला ନିରସା ଡାଠିଆ କଦଳୀ; ସଙ୍କର କଦଳୀ—
1. A kind of inferior plantain.

[ଦ୍ର—ଏ କଦଳୀ ଗୋଲ ଓ ଶକ୍ତ । ଲୋକେ ଏହାକୁ ବେଶି ଆଦର କରନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ମଞ୍ଜି ଥାଏ ।]

୨ । ମନୁଷ୍ୟର ଦୁଇ ପାଟିର ସମସ୍ତ ଦାନ୍ତ (ଯାହାର ପୂର୍ଣ୍ଣସଂଖ୍ୟା ୩୨ ଅଟେ)—2. All the teeth of a person.

ବତୀ—ସଂ—ପ୍ରତ୍ୟୟ (ସ୍ତ୍ରୀ)—ବତ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟାନ୍ତ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Batī A suffix which is the feminine form of the suffix bat.
(ଯଥା—ଗୁଣବତୀ, ଧନବତୀ, ବିଦ୍ୟାବତୀ ଇତ୍ୟାଦି ।)

ବତୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । କନ୍ଦୁକ—1. A ball.
Batu ୨ । ସମ ସଂଖ୍ୟା—2. Even number,
(ଯଥା—୨,୪,୬,୮······ଇତ୍ୟାଦି ।)
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି—ଅଣନାତି—
Great-grandson.

ବତୁରା—ଦେ. ବି—ବତୁରାଇବା କାର୍ଯ୍ୟ; ଓଦାଇବା—Act of
Baturā भिजान **भीगाना** moistening a thing.
भिजा ଦେ. ବିଣ—ଓଦା ହୋଇଥିବା; ଜଳସିକ୍ତ—Moistened;
भीगाहुआ saturated with water.

ବତୁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ କିଛିକାଳ ଜଳରେ
Baturā(re)ibā ବୁଡ଼ାଇ ରଖିବା—To keep a thing for
भीजान **भीगाना** sometime immersed in water.

ବତୁରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ବତର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Baturi (etc) Batara etc (See).

ବତୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଳସିକ୍ତ ହେବା; ଜଳଦ୍ୱାରା ଓଦାହେବା—To be
Baturibā moistened with or immersed in water.
भिजा **भीगना** (ବତୁରାଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବତୁରି ବୁଣା—ଦେ. ବି—ବତର ବୁଣା (ଦେଖ)
Baturi buṇā Batara buṇā (See).

ବତ୍ରି ପୋକ—ପ୍ରାଦେ (ବୌଦ୍ଧ) ବି—ଝିଣ୍ଟିପୋକ; ଝିଟିପୋକ—
Batri poka Winged white ant.
(ବତୁରି ପୋକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବତିଶ ଦଉଡ଼ି କଟା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. ଓ ବିଣ—(ମୂଳ—
Batriśa daurḍi kaṭā ଦେଶଜ ବ୍ୟବହାର—ଗୋରୁ ଦଉଡ଼ି କଟା)—ସର୍ବବିଧ ବନ୍ଧୁ କୁଟୁମ୍ବ ଶୂନ୍ୟ ଲୋକ;
One who has got no relative.

ବତ୍ସ—ସଂ. ବି—(ବଦ୍ ଧାତୁ=ସ୍ନେହ ସମ୍ଭାଷଣ; କଥନ+କର୍ମ. ସ;
Batsa ଯାହାକୁ ସ୍ନେହ ପୂର୍ବକ ଡକାଯାଏ)—୧ । ପୁତ୍ର—
1, Son; ୨ । ପ୍ରାଣୀର ଛୁଆ—2. The young of an animal. ୩ । ସନ୍ତାନ—3. Child; offspring. ୪ । ଗୋଶିଶୁ; ବାଛୁରୀ—4. A calf. ୫ । ଭାରତୀୟ ପ୍ରଦେଶବିଶେଷ (ଅଧୁନାକ ଦୋଆବ୍)—4, Name of a country in ancient India (the modern Doab). ୬ । (ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+ଅଧିକରଣ. ସ; ନିପାତନ) ବତ୍ସର; ବର୍ଷ (ହି. ଶ)—6. Year; a period of 12 months. ୭ । ଶ୍ରୀବତ୍ସ; ପୌରାଣିକ ନରପତି-ବିଶେଷ—7. Name of a mythological king Śrībatsa.

[ଦ୍ର—ଏ ନରପତି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ଶନିଙ୍କର କଳହ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ଶନିଙ୍କ କୋପରୁ ବହୁତ କଷ୍ଟ ସହିଥିଲେ ।]

୮ । ଜନୈକ ଭକ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଶ୍ରୀବତ୍ସ—
8. A Brahmin devotee.

ବତ୍ସ ପାଦ ଚିହ୍ନ ପରି ହୃଦରେ, ବାହୁଂ ନ ବଣି ଲଗିଲେ ଉରରେ—
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୯ । ବକ୍ଷଃ; ସ୍ତନ—9. Breast.

ବଇଦର୍ଭୀ ବରୂଥ ଦୁକୂଳ ଚିତ୍ର, ବତ୍ସେ ସଂଯୋଗି ପରି ରସସୂତ୍ର—
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧୦ । ଗୋବତ୍ସରୂପଧାରୀ କଂସର ଅନୁଚରବିଶେଷ; ବତ୍ସାସୁର—
10. An attendant of Kaṁsa; Batsāsura.

୧୧ । ଇନ୍ଦ୍ରଯବ (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)—
11. Indrajaba (See).

ଦେ—ଦ୍ୱାଦଶ ଗୋପାଳ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଗୋପାଳ—
One of the 12 Gopālas.

[ଦ୍ର—ବାରପୁଅ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ସଂ. ଅ—(ସମ୍ବୋଧନ) (ପୁତ୍ର ଓ ଶିଷ୍ୟ ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ନେହ) ବାପ !—
(An affectionate term addressed to one's younger)—Oh child !

ବତ୍ସକ—ସଂ. ବି—(ବତ୍ସ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ପୁତ୍ର; ସନ୍ତାନ—
Batsaka 1. Son.
ବତ୍ସକ ଅନୁଭବରେ ଶିଶୀ ଶୋଭାକର – ଭକ୍ତ· ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । କୁଟଜ (ଦେଖ)—2. Kutaja (See).
୩ । ବାଛୁରୀ—3. Calf.
ବତ୍ସକ ସହ ସୁରଭି ପୟୋଧର କ୍ଷୀର ଚୁଚି ଝଟକନ୍ତି ।
ଭଞ୍ଜ – ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୪ । ଇନ୍ଦ୍ରଯବ (ବୃ. ଶ) (ଦେଖ)—4. Indrajaba (See).
୫ । ନିର୍ଗୁଣ୍ଡୀ (ବୃ. ଶ) (ଦେଖ)—5. Nirgundi (See).

ବତ୍ସ କାମ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବତ୍ସ ଅର୍ଥାତ୍ ସନ୍ତାନ ହୋଇଅଛି
Batsa kāma କାମନା ଯାହାର)—ସନ୍ତାନାଭିଳାଷୀ—Wishing
(ବତ୍ସକାମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) to get a child born to oneself.
(ବତ୍ସକାମା, ବତ୍ସକାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବତ୍ସ ଜାତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବତ୍ସ=ହୃଦ+ଜାତ)—ସ୍ତନ—
Batsa jāta Female breast.
ବତ୍ସ ଜାତ ଦୂରେ ଦେଲେ କମଳ କର—ଭଞ୍ଜ· ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବତ୍ସ ତନ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବତ୍ସ+ତନ୍ତ୍ରୀ)—ବାଛୁରି ବାନ୍ଧିବା
Batsa tantrī ଦଉଡ଼ି—A string to tie a calf.

ବତ୍ସତର—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବତ୍ସ+ହ୍ରସ୍ୱାର୍ଥେ ତର)—୧ । ଗୋଶିଶୁ;
Batsatara ବାଛୁରୀ; ଅଣ୍ଡିରବାଛୁରୀ; ଦାମୁଡ଼ି—1. A small
(ବତ୍ସତରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) calf; a steer. ୨ । (୩ ବର୍ଷର ବାଛୁରୀ
(ବୃ. ଶ)—2. A calf 3 years old.

ବତ୍ସ ଦାନ୍ତ—ଦେ. ବି—କାଣ୍ଡ ବା ଶରବିଶେଷ—
Batsa dānta Name of an arrow.
ବତ୍ସ ଦାନ୍ତ କାଣ୍ଡଟ ଗୁଣରେ ବସାଇ – କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବତ୍ସ ଦେଶ—ସଂ. ବି—ଦୋଆବର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ—The ancient
Batsa deśa name of modern Doab.
ଜାହ୍ନବୀ-ଯମୁନା-ବେଣୀ-ମଧ୍ୟମଣି-ରୂପା
ଶସ୍ୟଶାଳୀ ବତ୍ସଦେଶ ଅଛି ସେଠାରେ ।
ଦଳେ ଦଳେ ଅଶ୍ୱପୃଷ୍ଠେ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ବତ୍ସ ନାଭ—ସଂ. ବି—(ବତ୍ସନାଭି+ତୁଲ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—ସ୍ଥାବର ବିଷ-
Batsa nābha ବିଶେଷ; ମହୁରା—Aconite; Aconitum
ମିଠେବିଷ **मिठाविष, बचनाग** Nepellum.

ଅନ୍ୟ ସଂ ନାମ—ଅମୃତ, ବିଷ, ଉଗ୍ର, ମହୌଷଧ, ଗରଳ, ମାରଣ, ନାଗ, ସ୍ତୋକକ, ପ୍ରାଣହାରକ, ସ୍ଥାବର ।
ମ. ବଚନାଗ
ଗୁ. ବଚ୍ଛନାଗ
ତେ. ନାଭି
ତା. ବସନବି
ଫା. ଜହର
ଅ. ବିଷ

[ଦ୍ର—ଏହି ଗଛ ହିମାଳୟର ଅତି ଶୀତଳ ସ୍ଥାନରେ ହୁଏ । ଏହାର ପତ୍ର ବେଙ୍ଗୁଳିଆ ପତ୍ରପରି, ଏହାର ଚେର ବାଛୁରିର ନାଭି ପରି, ଏ ବୃକ୍ଷ ପାଖେ ଅନ୍ୟ ଗଛ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହାର ଚେର ବିଷ । ଏହି ଚେର ୩ ଦିନ ଗୋମୂତ୍ରରେ ସିଝାଇ, ଛାଲି କାଢ଼ି ସୋରିଷ ତେଲରେ ବତୁରାଇ ରଖିଲେ ଏହା ଶୋଧିତ ହୁଏ । ଉପଯୁକ୍ତ ମାତ୍ରାରେ ଏହା ରସାୟନ, ଯୋଗବାହୀ, ବାତନାଶକ ଓ ତ୍ରିଦୋଷଘ୍ନ ।]

ବତ୍ସପାଳ—ସଂ. ବି—(ବତ୍ସ+ପାଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଗୋପାଳ;
Batsapāla ଯେ ବାଛୁରୀ ଜଗେ—1. A cowherd.
୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—2. Name of Śrikrushna.

ବତ୍ସର—ସଂ. ବି—(ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+ଅଧିକରଣେ. ସର;
Batsara ଯହିଁରେ ଋତୁମାନେ ବାସ କରନ୍ତି)—ବର୍ଷ; ବାରମାସଯୁକ୍ତ
ସମୟ; ଅବ୍ଦ; ସନ; ସାଲ—A year; a period of
twelve months.
ବତ୍ସର ନବରୁ ଦିନଭୂତକ ସବୁ ବିଭ
ବତ୍ସ(ବକ୍ଷଃ)ରେ ଭୂତ ଅଙ୍କବୃତ, ଏହି ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷା ହୋଇ—
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

[ଦ୍ର—ପୃଥିବୀରେ ବିଭିନ୍ନ ଗଣନାନୁସାରେ ନାନାପ୍ରକାର ବତ୍ସର ପ୍ରଚଳିତ; ଯଥା—ନକ୍ଷତ୍ରମାନ, ସୌରମାନ, ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ, ଶକାବ୍ଦ, ଫସଲୀ ବା କୃଷିବର୍ଷ, ହିଜରୀ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ, ଶାଳିବାହାନାବ୍ଦ, ଇତ୍ୟାଦି ।

ପୂର୍ବେ ଭାରତବର୍ଷରେ ବର୍ଷକ ୩ ଅଂଶ ବା ଋତୁରେ ବିଭକ୍ତ ହେଉଥିଲା, ଯଥା—ଫାଲ୍ଗୁନ, ଚୈତ୍ର, ବୈଶାଖ ଓ ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ=ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଋତୁ; ଆଷାଢ଼, ଶ୍ରାବଣ, ଭାଦ୍ର ଓ ଆଶ୍ୱିନ=ବର୍ଷା ଋତୁ; କାର୍ତ୍ତିକ, ମାର୍ଗଶିର, ପୌଷ ଓ ମାଘ—ହେମନ୍ତ ଋତୁ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଏହି ଋତୁମାସତ୍ରୟର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ବା ଅନ୍ତରେ ଯାଗଯଜ୍ଞାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନ କରୁଥିଲେ । ହିନ୍ଦୁସନ୍ନ୍ୟାସୀ, ବୌଦ୍ଧଭିକ୍ଷୁ ଓ ଜୈନ ଯତିମାନେ ବର୍ଷା ଚାରି ମାସ ଅନ୍ୟତ୍ର ପରିଭ୍ରମଣ ନ କରି ଆଶ୍ରମରେ ରହୁଥିଲେ ।]

ବତ୍ସରା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବି (ସଂ. ବତ୍ସରାଦ୍ୟ)—ଚୈତ୍ର ସଂକ୍ରାନ୍ତି;
Batsarā ସୌର ମେଷ ବା ବୈଶାଖ ମାସର ପ୍ରଥମ ଦିନ—
Thd 1st. day of the solar month of
Baiśākha.

[ଦ୍ର—ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏ ଦିନ ସିଂହଭୂମି ଜିଲ୍ଲାର କୋଲ୍ହାଣର ଓଡ଼ିଆମାନେ ଘରଦ୍ୱାର ପରିଷ୍କାର କରନ୍ତି, ଝୋଟି ଓ ଅଳ୍ପନା ଓ ତୋରଣ ଇତ୍ୟାଦି ଦ୍ୱାରା ଘରଦ୍ୱାର ସଜାନ୍ତି; ଆପଣା ଆପଣା ଅବସ୍ଥାନୁରୂପ ପୂଜା ପାଠ, କୀର୍ତ୍ତନ ଓ ଭୋଜନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତି । ତୁଳସୀ ଚଉରା ବା ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛରେ ଘଟ ସ୍ଥାପନ ଓ ଜଳ ସେଚନ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି—ଦୈନିକ ଆଶା ୧୭।୪।୩୪]

ବତ୍ସଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବତ୍ସ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଲ)—ପୁତ୍ର, ଶିଷ୍ୟ,
Batsala ସନ୍ତାନ ଓ କନିଷ୍ଠଙ୍କ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ବା ଅନୁରାଗଯୁକ୍ତ
(ବତ୍ସଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) Loving; affectionate towards one's
youngers

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଏହା ଆଶ୍ରିତ ଓ କନିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିସୂଚକ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଯଥା;—ସନ୍ତାନବତ୍ସଳ=ଯେ ସନ୍ତାନକୁ ସ୍ନେହ କରେ, ପ୍ରଜାବତ୍ସଳ=ଯେ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ସ୍ନେହ କରେ । ଏହିପରି ପୁତ୍ରବତ୍ସଳ, ଶିଷ୍ୟବତ୍ସଳ, ଆଶ୍ରିତବତ୍ସଳ ଓ ଭକ୍ତବତ୍ସଳ ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ ହୁଏ ।]

ସଂ. ବି.—(ବତ୍ସଳ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ବାତ୍ସଲ୍ୟ; ସ୍ନେହ,
ଅନୁରାଗ—1. Affection; love. ୨ । କାବ୍ୟର ରସ-
ବିଶେଷ—2. A kind of emotion in fiction.

ବତ୍ସଳତା—ସଂ. ବି.—(ବତ୍ସଳ + ଭାବଂ ତା) —ସ୍ନେହ; ଅନୁରାଗ;
Batsalatā ବାତ୍ସଲ୍ୟ—Affection; love; compassion; attachment.

ବତ୍ସା—ସଂ. ବି. (ବତ୍ସ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ବାଛୁରି—1. Calf.
Batsā ଦେ. ବି.—ବତ୍ସାସୁର (ଦେଖ)—2. Batsāsura (See)

ବତ୍ସାଦନୀ—ସଂ. ବି.—ଗୁଳୁଞ୍ଚ (ଦେଖ)
Batsādanī Gulañcha (See)

ବତ୍ସାସୁର—ସଂ. ବି.—ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—
Batsāsura A demon.

ବତ୍ସା ବତ୍ସା ରଂ।ଠାରେ ହୋଇଲା ନାଶ—ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

[ଦ୍ର—ଏହି ଦୈତ୍ୟର ବିଷୟ ଭାଗବତ ଦଶମସ୍କନ୍ଧ ଓ ହରିବଂଶରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ଅଛି । ଏହାକୁ କୃଷ୍ଣ ନିହତ କରିଥିଲେ ।]
ଦେ. ବି.—ବତ୍ସି (ଦେଖ)—Batsi (See)

ବତ୍ସି—ଦେ. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବତ୍ସ; ସ୍ନେହାର୍ଥକ) —ସନ୍ତାନ—
Batsi Son.

ନୃପତି କହନ୍ତେ ଶୁଣ ଏ କଥା ବତ୍ସି । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଅନ ।

ବଥ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବ୍ୟଥା)—ବ୍ରଣ—Furuncle; a boil;
Batha ফোড়া फोडा abscess.

[ଦ୍ର—ଅଙ୍ଗଭେଦରେ ବଥର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ହୁଏ । ଯଥା;—ପିଠିରେ ପଠା, ପିଲାଙ୍କ ବେକରେ ବେଙ୍ଗୀ, ତଳପାରେ ଛାଲୁକା, ମୁହଁରେ ବରୁଣ, ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ଜମ୍ବୁକାଣ୍ଡ ବା ଅଢ଼ାଅଙ୍ଗୁଳି, ଆଖିରେ ଅଲୁଅ, ଲୋମକୂପରେ ବାଳମୂଳିଆ, ମଳଦ୍ୱାରରେ ମଳକଣ୍ଟକ; କଣ୍ଠରେ ଗଳକଣ୍ଟକ ।]

ବଥର ମଞ୍ଜି—ଦେ. ବି.—ବ୍ରଣ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା କଠିନ ପୂଜମୟ ବସ୍ତୁ—
Bathara mañji The core inside a boil.
ফোড়ার বীচী फोडाका कील

ବଥା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ୍ୟଥା)—୧ । ବେଦନା; ବ୍ୟଥା; ବିନ୍ଧା—
Bathā 1. Aching; acute pain.
୨ । ଶୂଳ ରୋଗ—
ব্যাথা टीस 2. Pang; colic pain.

ବଥା(ଥେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଶରୀରର ଅଂଶ) ବ୍ୟଥାଯୁକ୍ତ ହେବା;
Bathā(the)ibā ପୀଡ଼ାଯୁକ୍ତ ହେବା; ବ୍ୟଥିତ ହେବା—To
ব্যাথান, ব্যাথাকরা ache; to smart with aching pain.
टीसना

ହରଯାକୁ ବୋଇଲେ ବଥାଉଛି ମୁଣ୍ଡ, ପାର ପଣତ ମୁଁ ଶୋଇବି ଅର୍ଦ୍ଧଦାଣ୍ଡ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବଥୁଆ—ଦେ ବି. (ସଂ. ବାସ୍ତୁକ; ପ୍ରା. ବତ୍ଥୁଅ)—ଖାଦ୍ୟ ଶାକବିଶେଷ—
Bathuā A kind of pot-herb; white goose-foot; Chenopodium Album.
ସଂ. ବାସ୍ତୁକ, କ୍ଷାରପତ୍ର, ଶାକରାଟ, ଯବଶାକ, ଶାକରାଜ, ବସ୍ତୁକ
বেতো, বাথুয়া, বেথুআ
बथुवा, चिल्ली; बथुआ
ଇଂ. ଗୁଜବଟ, ଚବଲି
ଆ. ରୋକବକୁଲ

[ଦ୍ର—ଏହା ୨।୩ ହାତ ଉଚ୍ଚର ଗୁଳ୍ମ; ପତ୍ରର ଧାର ଦନ୍ତୁର; ତେଜ୍ଞ ଲମ୍ବ । ଏହା ଧଳା ଓ ନାଲି ଭେଦରେ ୨ପ୍ରକାର । ନାଲି ବଥୁଆକୁ ସଂସ୍କୃତରେ ଗୌଡ଼-ବାସ୍ତୁକ କହନ୍ତି । ନାଲି ବଥୁଆର ପତ୍ର ଧଳା ବଥୁଆର ପତ୍ର ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ । ଫା. ମୁସେଲସାଁ ସରମକ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ବଥୁଆ ମଧୁର, କ୍ଷାରଯୁକ୍ତ, ଲଘୁ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ପାଚକ ରୁଚିପ୍ରଦ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ବଳକର, ସାରକ । ଏହା ପ୍ଲୀହା, ରକ୍ତ, ପିତ୍ତ, ଅର୍ଶ, କୃମି ଓ ତ୍ରିଦୋଷ ନାଶକ ।]

ବଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । କହିବା—1. To speak. ୨ । ଉଚ୍ଚାରଣ
Bad (root) କରିବା—2. To utter; to pronounce. ୩ । ସମ୍ବୋଧନ କରିବା—3. To address; to speak to. ୪ । ପ୍ରଚାର କରିବା—4. To announce. ୫ । ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା—5. To bring up a matter or proposal for consideration. ୬ । ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା 6. To name; to allude to. ୭ । ସ୍ଥିର ରହିବା—7. To remain still. ୮ । ଜ୍ଞାପନ କରିବା—8. To inform; to intimate; to notify.

ବଦ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ବଦ୍ = ମନ୍ଦ; ତୁଳ ଇଂ. ବାଡ୍)—୧ । ମନ୍ଦ;
Bad ଖରାପ; କୁ—1. Bad; evil.
বদ [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ମନ୍ଦ ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ
बद ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା— ବଦ୍‌ନାମ୍; ବଦ୍‌ମାଏସ୍; ବଦ୍‌ଖିଆଲ୍]
୨ । ଅସଚ୍ଚରିତ୍ର—2. Immoral. ୩ । ଦୁଷ୍ଟ—3. Wicked. ୪ । ଅସୁନ୍ଦର—4. Bad-looking.

ବଦ୍ ଅଭ୍ୟାସ—ଦେ. ବି. (ଫା. ବଦ୍ + ସଂ. ଅଭ୍ୟାସ)—ମନ୍ଦ ଅଭ୍ୟାସ—
Bad abhyāsa বদ অভ্যাস बद्खो;बद्लत Bad habit.
(ବଦଭ୍ୟାସ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଦ୍ ଆଚରଣ—ଦେ. ବି. (ଫା. ବଦ୍ + ସଂ. ଆଚରଣ)—ଅସଦାଚରଣ;
Bad ācharaṇa ଅସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର—Bad character; bad
মন্দআচরণ खराप आचरण; बद्चाल conduct.
(ବଦାଚରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଦ୍ ଆଚାର—ଦେ. ବି. (ଫା. ବଦ୍ + ସଂ. ଆଚାର)—ମନ୍ଦ କାର୍ଯ୍ୟ—
Bad āchāra কদাচার बद्चाल Bad practice.
(ବଦାଚାର—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବଦାଚାରୀ—ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେଷଣ)

ବଦ୍ କିସ୍ମତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ଅଭାଗା; ହତଭାଗ୍ୟ—
Bad-kismat Unfortunate; unlucky.
বদকিস্মত ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଦ୍ + କିସ୍ମତ୍)—
बद्किस्मत ମନ୍ଦ ଭାଗ୍ୟ; ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—Bad-luck.
(ବଦ୍‌କିସ୍ମତିଆ, ବଦକିସ୍ମତି—ଦେଶଜ ବିଶେଷଣ ରୂପ)

ବଦ୍ ଖତ୍ - ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଖରାପ ବା ମନ୍ଦ ଲେଖା ବା ହସ୍ତାକ୍ଷର;
Bad khat କଦକ୍ଷର—Clumsy handwriting.
বদখত ବିଣ—ଯାହାର ହସ୍ତାକ୍ଷର ଖରାପ—
बद्खत Writing a very clumsy hand.

ବଦ୍ ଖିଆଲ୍ - ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଦ୍ ଖୟାଲ୍)—୧ । ମନ୍ଦ ଅଭିପ୍ରାୟ;
Bad khiāl ଅସତ୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—1. Bad intention. ୨ ।
বদখেয়াল ଅସଦାଚରଣ; ଅସଚ୍ଚରିତ୍ର—2. Bad charac-
बद्खयाल ter; bad conduct. ୩ । ଅସଚ୍ଚିନ୍ତା—3. Evil thoughts.

ବଦ୍ ଖିଆଲି—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଅସଦଭିପ୍ରାୟ ଯୁକ୍ତ—1. Evil-
Bad khiāli intentioned. ୨ । ଅସଚ୍ଚରିତ୍ର—2. Immoral;
বদখেয়ালী बदखयाली of bad character.
(ବଦଖିଆଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବଦଖିଆଲି—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଦ୍‌ଖୋ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ବଦ୍+ଖୋ)—୧ । ବଦ୍‌ଅଭ୍ୟାସ—
Bad-kho 1. Bad habit. ୨ । ବଦ୍ ପ୍ରକୃତି 2. Bad
বদঅভ্যাস बदअभ्यास (ବଦ୍‌ଖୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) nature.

ବଦ୍ ଗନ୍ଧ(ନ୍ଧି)—ଦେ. ବ. (ଫା. ବଦ୍+ସ. ଗନ୍ଧ)—ଦୁର୍ଗନ୍ଧ—
Bad gandha(ndhi) বদগন্ধ बदबु Bad odour.
ଦେ. ବଣ—ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ; ଗନ୍ଧିଆ—Foul-smelling.

ବଦ୍‌ଗୁଣ—ଦେ. ବ. (ଫା. ବଦ୍+ସ. ଗୁଣ)—୧ । ଦୁର୍ଗୁଣ; ମନ୍ଦଗୁଣ—
Bad-guṇa 1. Bad quality. ୨ । ମନ୍ଦ ପ୍ରକୃତି—2. Evil
বদগুণ nature. ୩ । ଅବଗୁଣ—3. Misunderstanding.
अवगुण (ବଦ୍‌ଗୁଣୀ, ବଦ୍‌ଗୁଣିଆ—ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେଷଣ)

ବଦ୍ ଚାଲ୍(ଲି)—ଦେ. ବ—ମନ୍ଦ ଆଚାର ବ୍ୟବହାର—
Bad chāl(li) Bad behaviour or conduct
বদচলন ଦେ. ବଣ—୧ । ମନ୍ଦଆଚରଣ ବିଶିଷ୍ଟ—1. Of bad
बदचलनी conduct. ୨ । ବ୍ୟସନାସକ୍ତ—2. Dissipated.
(ବଦଚଲନୀ, ବଦଚାଲ୍ଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) बदचलन; बदचाली

ବଦ୍ ଜବାନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବଦ୍ ଜବାନୀ)—୧ । ଅଶିଷ୍ଟ ଭାଷା—
Bad jabān 1. Filthy or foul language; obscene
বদ জবানী language. ୨ । ଗାଳିମନ୍ଦ—2. Rebuke;abuse
बदजबानी in obscene language; calling evil names.
ବଦ୍ ଜବାନି, ବଦ୍ ଜମାନ୍, ବଦ୍ ଜମାନି, ବଦ୍ ଜବାନିଆଁ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବୈଦେ. ବଣ—ଅଶିଷ୍ଟଭାଷୀ—
Speaking obscene or uncivil language.
बदजबान

ବଦ୍‌ଜାତ—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା.ବଦ୍+ଆ. ଜାତ)—୧ । ବଦମାସ;ଖଳ;
Bad-jāt ଦୁଷ୍ଟ—1. Wicked. ୨ । ନୀଚ—2. Low; mean.
বজ্জাত बदजात (ବଦ୍‌ଜାତି—ବ) ୩ । କୁଜାତ—3. Of low birth.

ବଦ୍‌ଦୁଆ ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବଦ୍+ଆ. ଦୁଆ)—ଅଭିଶାପ—
Bad-duā बददुआ Curse.

ବଦ୍ ନଜର୍—ବୈଦେ' ବ. (ଫା)—୧ । ଦ୍ୱେଷ—1. Envy;malice.
Bad-najar ୨ । କ୍ରୂର ଦୃଷ୍ଟି—2. Malevolent glance;
ছোটনজর बदनजर malignant look.

ବଦ୍ ନଜରି—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଦ୍ୱେଷଯୁକ୍ତ—Envious; malig-
Bad najari ছোটনজরের nant; malicious.
बदनजर (ବଦ୍‌ନଜରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ; ବଦ୍‌ନଜରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଦ୍‌ନସୀବ୍—ବୈଦେ.ବ. (ଫା)—ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ; ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—Bad luck;
Bad-nasib বদনসীব बदनसीब misfortune.
বদনসীব बदनसीब ବୈଦେ. ବଣ—ହତଭାଗ୍ୟ—
Unfortunate.

ବଦ୍‌ନା—ଦେ. ବ.—(ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ; ସ. ବର୍ଦ୍ଧନୀ—କଳସ)—
Bad-nā ମୁସଲମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଗଡ଼ୁ ବା ନଳ ଯୁକ୍ତ ପାନପାତ୍ର—
বদনা बधना A water-jug with a sprout used by Mahommedans.
ଦରବୋଣ ଓ ଏଣେତେଣେ ଛତ୍ରାଚ୍ଛନ୍ନ ଶି, ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ବଦନା
ଫକୀରମୋହନ. ଛଅମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ

ବଦ୍‌ନାମ୍(ମି)—ଦେ.ବ.(ଫା.ବଦ୍‌ନାମୀ=ଅପକୀର୍ତ୍ତି)—୧ । ଦୁର୍ନାମ; ଅପଯଶ;
Bad-nām (mi) ନିନ୍ଦାବାଦ; ଅପବାଦ—1. Blame; dis-
বদনাম बदनामी credit; infamy; defamation; noto-
ବଦନାମ୍, ବଦନାମି } ଅନ୍ୟରୂପ riety. ୨ । କଳଙ୍କ—2. Stain.
ଦେ. ବଣ—(ଫା ବଦ୍‌ନାମ୍) ନିନ୍ଦିତ;
(ନେକ୍‌ନାମ—ବିପରୀତ) କଳଙ୍କିତ—Traduced; vilified;
বদনামী बदनाम infamous; defamed.

ବଦ୍‌ନାମ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସିବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା କରିବା—
Badnām kariba 1. To vilify or traduce a person.
বদনামকরা ୨ । ଅପବାଦ ଦେବା—2. To defame.
बदनामीकरना ୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନିନ୍ଦାଭାଗୀ କରିବା—
3. To bring discredit on a person.

ବଦ୍‌ନାମ୍ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିନ୍ଦିତ ବା ଅପବାଦଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
Badnām pāiba To be traduced; to be charac-
ବଦ୍‌ନାମହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ terised as a bad man,
বদনাম পাওয়া बदनाम होना

ବଦ୍‌ନାମିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—(ଫା. ବଦ୍‌ନାମ୍)—୧ । ନିନ୍ଦାଯୁକ୍ତ;
Badn-āmiā ନିନ୍ଦିତ—1. Blamed. ୨ । ନିନ୍ଦାଯୋଗ୍ୟ—
বদনামী बदनामी 2. Blameworthy. ୩ । ଯେ ନିନ୍ଦା
(ବଦନାମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ରଟନା କରେ—3. Vilifying; blas-
(ବଦନାମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) phemous. ୪ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିନ୍ଦା
ପାଇବାକୁ ହେବ—4. (an act) Bringing discredit on the doer.

ବଦ୍‌ନିୟତ (ତି)—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା ବଦ୍‌ନିୟତ୍)—୧ । ବେଇମାନ୍;
Bad-niyat(ti) ଦଗାବାଜ; ଅବିଶ୍ୱାସୀ—1. Perfidious;
বদনিয়ত faithless. ୨। କୃତଘ୍ନ—2, Uagrateful. ୩। ପ୍ରଭୁର
बदनियत ଅପକାରୀ—3. Doing disservice to one's
master; false to one's salt.
বদনিয়তী ବୈଦେ. ବ (ଫା.ବଦ୍‌ନିୟତୀ) ୧ । ବେଇମାନୀ; ଦଗାବାଜୀ;
बदनियती ଅବିଶ୍ୱାସୀପଣ—1. Perfidy; faithlessness.
୨ । କୃତଘ୍ନତା—2. Ingratitude.

ବଦ୍‌ଫାଇସିଆ—ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା) ବଣ—ମନ୍ଦପ୍ରକୃତିକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Bad-phāisiā Evil-natured; bad.

ବଦ୍‌ବୁ(ବୋ)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ବଦ୍ ବୂ)—ବଦ୍‌ଗନ୍ଧ; ଦୁର୍ଗନ୍ଧ—
Bad-bu(bo) বদবু, বদগন্ধ बदबू Foul smell.
(ବଦବୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୈଦେ. ବଣ—(ଫା ବଦ୍‌ବୂଦାର୍)ଦୁର୍ଗନ୍ଧ
বদবুদার बदबूदार ଯୁକ୍ତ; ପୂତିଗନ୍ଧମୟ—Bad-smelling;
(ଖୁସବୋ—ବିପରୀତ) fetid.

ବଦ୍‌ବୁ(ବୋ)ଦାର୍ — ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା. ବଦ୍‌ବୂଦାର୍) — ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଯୁକ୍ତ-
Bad-bu(bo)dār বদবুদার बदबूदार Evil-smelling.

ବଦ୍‌ବୋଇ କରିବା — ଦେ. କ୍ରି. — ୧ । (କୌଣସିବସ୍ତୁ) ଗନ୍ଧାଇବା —
Bad-boi karibā 1. To emit a bad smell. ୨ । ବାତ-
বদগন্ধকরা बदबूकरना କର୍ମ କରିବା — 2. To pass wind
(ବଦ୍‌ବୋ ଦେବା — ଅନ୍ୟରୂପ) through the anus.

ବଦ୍‌ମଙ୍ଗଳ — ଦେ. ବି — (ଫା. ବଦ୍ + ସଂ. ମଙ୍ଗଳ) — ୧ । ଅମଙ୍ଗଳ; ଅନିଷ୍ଟ
Bad-maṅgaḻa ଘଟଣା — 1. Dissaster; the befalling
অমঙ্গল अमवथ of evil. ୨ । ଅମଙ୍ଗଳସୂଚକ ଲକ୍ଷଣ;
ଶକୁନ — 2. Evil omen.
ଦେ. ବଣ — ଅମଙ୍ଗଳଜନକ — Ominous; portentious.
ଦେ. ବଣ ପୁଂ — ଅମଙ୍ଗୁଳିଆ; ଯେଉଁଲୋକର ଉପସ୍ଥିତି ଦ୍ୱାରା
অমঙ্গলে अमङ्गल କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଶୁଭ ବା ଅମଙ୍ଗଳ
ବଦମଙ୍ଗୁଲୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ଘଟେ — One whose presence por-
ବଦମଙ୍ଗୁଳେଇ } tends disaster; inauspicious.

ବଦ୍‌ମସ୍ତ — ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା) — ୧ । ନିଶାରେ ଚୂର — 1. Much
Bad-mast বদমস্ত बदमस्त intoxicated.
(ବଦ୍‌ମସ୍ତୀ — ବି) ୨ । କାମୋନ୍ମତ୍ତ; ଲମ୍ପଟ 2. Maddend with amor; lecherous.

ବଦ୍‌ମାସ୍ — ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା. ବଦମାଶ୍; ବଦ୍ = ମନ୍ଦ + ମଆସ୍ =
Bad-māś ଜୀବିକା) — ୧ । ଅନ୍ୟାଯ୍ୟ ଉପାୟରେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହକାରୀ
বদমাএস্, বদমাইস্ বদমাস্ 1. Pursuing an immoral
बदमास, बगड, कमिना or infamous profession.
ବଦ୍‌ମାଇସ୍ } ୨ । ଦୁଷ୍ଟ; ଦୁର୍ବୃତ୍ତ; ଖେଚେଡ଼ା; କମଣା —
ବଦ୍‌ମାଇସି } 2. Wicked; infamous; wanton.
ବଦ୍‌ମାଏସ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବଦ୍‌ମାଏସି } ୩ । ଚରିତ୍ରହୀନ; ନଷ୍ଟଚରିତ୍ର —
ବଦ୍‌ମାସିଆ } 3. Immoral.
ବୈଦେ. ବି. — ମନ୍ଦ ବା ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି — Wicked man; a man of evil character; a bad character.
ଏବ ସେ ଜଣେ ମସ୍ତ ବଦମାଏସ୍ ଏବ ଜାଲିମବାଜ ଥିବାହାଲଚ.
ଫକୀରମୋହନ — ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ

ବଦ୍‌ମାସି — ବୈଦେ ବି. (ଫା. ବଦ୍ ମାଶୀ) — ୧ । ଦୁଷ୍ଟାମି; ଖେଚଡ଼ାମି-
Bad-māsi 1. Wickedness; wantonness.
বদমাইসী, বদমাসী ୨ । ଚରିତ୍ରହୀନତା — 2. Immorality.
बदमासी ୩ । କୁକାର୍ଯ୍ୟ — 3. Evil act. ୪ । ଲମ୍ପଟ୍ୟ —
ବଦମାଇସି } ଅନ୍ୟରୂପ 4. Adultery. ୫ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟସେବା —
ବଦମାଏସି } 5. Coarse sensuality ୬ । କାମୁକତା 6. Lechery.
ବୈଦେ. ବି ଓ ବଣ. — ବଦ୍‌ମାସ୍ (ଦେଖ) — Bad-māś (See)

ବଦ୍‌ମିଜାଜ୍ (ସ୍) — ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଦ୍‌ମିଜାଜ୍) — ଉଗ୍ର ପ୍ରକୃତି;
Bad-mijāj (s) କୋପନ ସ୍ୱଭାବ — Fiery temper; irritable turn of mind.
বদ মেজাজ্ बद मिजाजी
ବଦ୍‌ମିଜାଜ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ବଣ — ବଦ୍ ମିଜାଜି (ଦେଖ)
ବଦ୍‌ମିଜାସ୍ } Bad-mijāji (See)

ବଦ୍‌ମିଜାଜି(ସି) — ବୈଦେ. ବଣ. — (ଫା. ବଦ୍‌ମିଜାଜ୍) ୧ । କ୍ରୋଧୀ;
Bad-mijāji(si) କ୍ରୋଧସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତ — 1. Of fiery temper.
বদ মেজাজী ୨ । ଯେ ହଠାତ୍ ରାଗିଯାଏ; ଚଡ଼ଲ୍; ଚଡ଼ଚଡ଼ା;
बदमिजाज 2. Irritable; surly.
ବଦ୍‌ମିଜାଜି(ସି)ଆ }
ବଦ୍‌ମିଜାଜି(ସି) } ଅନ୍ୟ ଦେଶଜ ରୂପ
ବଦ୍‌ମିଜାଜି(ସି)ଆ }

ବଦ୍‌ମୁହଁ — ଦେ. ବି (ଫା. ବଦ୍ + ସଂ. ମୁଖ) ୧ । ଅମିଷ୍ଟଭାଷୀ ମୁଖ —
Bad-muhañ বদমুখ 1. Evil tongue.
बदमुहँ ୨ । ଅଶିଷ୍ଟ ଭାଷଣ — Evil speech.

ବଦ୍‌ମୁହାଁ — ଦେ. ବଣ. ପୁ — (ଫା. ବଦ୍ + ସଂ. ମୁଖ) ୧ । ଅଶିଷ୍ଟଭାଷୀ —
Bad-muhāñ 1. Wsing obscene words; evil-tongued.
দুর্মুখ ୨ । ରାଗୀ; କ୍ରୋଧନସ୍ୱଭାବ — 2. Irritable; surly.
बदलगाम् ୩ । ଯାହାର ବାକ୍ୟରେ ସଂଯମ ନାହିଁ — 3 Having
ବଦମୁହାଁ — ସ୍ତ୍ରୀ no control over one's tongue.
୪ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅଶୁଭ ଆଶଙ୍କା କରି କହି ବୁଲେ —
4. Pessimistic.

ବଦ୍‌ରଙ୍ଗ — ବୈଦେ. ବି. (ଫା) — ୧ । ତାସ୍‌ଖେଳର ରଙ୍ଗ ଖେଳରେ
Bad-raṅga ଖେଳ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ରଙ୍ଗର ତାସ୍
বদরং କଟାଯାଇଥାଏ ତାହାଛଡ଼ା ଅନ୍ୟରଙ୍ଗର ତାସ୍ — 1. (Game
बदरंग of cards) Any card other than the trump
card. ୨ । ଅସୁନ୍ଦର ରଙ୍ଗ — 2. Bad colour.
ବୈଦେ. ବଣ. — ୧ । ଅସୁନ୍ଦର ରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ — Bad coloured.
୨ । ଯାହାର ରଙ୍ଗ ଖରାପ ହୋଇ ଥାଏ —
2. Discoloured. ୩ । ଯାହାର ରଙ୍ଗ ଫିକା ପଡ଼ି ଯାଇ
ଥାଏ — 3. Faded.

ବଦ୍‌ରାଗୀ — ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା.) ବଦ୍ + ସଂ. ରାଗ) — ଯେ ସାମାନ୍ୟ
Bad-rāgī କଥାରେ ହଠାତ୍ ରାଗି ଯାଏ; ଉଗ୍ରସ୍ୱଭାବ, କୋପନ-
বদরাগী ସ୍ୱଭାବ — Of fiery temper; of irritable temper;
बदमिजाज easily irritable.

ବଦ୍‌ରାହା — ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଦ୍ + ରାହ) — ୧ । କୁମାର୍ଗ —
Bad-rāhā বদরাহা बदराह 1. Bad road.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନ୍ଦ ଆଚରଣ — 2. Bad conduct.
ବଣ (ଫା. ବଦ୍‌ରାହ) ୧ । କୁମାର୍ଗଗାମୀ — 1. Taking to evil ways.
୨ । ଦୁଷ୍ଟ; ଖଳ — 2. Wicked.

ବଦ୍‌ଲଗାମ — ବୈଦେ. ବଣ, (ଫା) — ଯେଉଁ ଲୋକର ମୁହଁରେ ବାଡ଼
Bad-lagāma ବନ୍ଧା ନ ଥାଏ; ଅସଂଯତଭାଷୀ — Of unbridled
বদলাগাম बदलगाम tongue.

ବଦ୍‌ସୁରତ୍ (ତି) — ବୈଦେ ବଣ. (ଫା. ବଦ୍‌ସୁରତ୍) — ଅସୁନ୍ଦର; କୁରୂପ
Bad-surat (ti) বদস্থরত बदसुरत Ugly to look at.
ବି. — ଅସୁନ୍ଦର ରୂପ — Ugly look or appearance.

ବଦ୍‌ସୁରା — ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା) — ଯେଉଁ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରର ସ୍ୱର ବିଗିଡ଼ି
Badsurā ଯାଇଥାଏ; ଶ୍ରୁତିକଟୁ ସ୍ୱରଯୁକ୍ତ (ବାଦ୍ୟ ଓ ଯନ୍ତ୍ର) —
বদস্থরা बदसुरा Out of tune (musical instrument).

ବଦ୍‌ହଜମ ମ — ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଦ୍ ହଜମୀ) —
Bad-hajama(mi) ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ; ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅପରିପାକ —
बद हजम(मि) **बद् हजमि, अपच** Indigestion.
• ବୈଦେ. ବଣ — ୧ । ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟଦ୍ୱାରା ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ —
1. Indigestible (food). ୨ । ଅଜୀର୍ଣ୍ଣଜନିତ (ରୋଗ)-
2 (a disease) Due to indigestion.

ବଦ୍ ହବାସ୍ — ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା) — ୧ । ବେହୋସ୍; ଚେତନାରହିତ;
Bad-habās ଅଚେତ — 1. Unconscious; senseless.
बद हवास ୨ । ବ୍ୟାକୁଳ; ବିକଳ; ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ — 2. Perturbed;
बद् हवास very anxious. ୩ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ —
3. Bewildered. ୪ । ଅତି କ୍ଳାନ୍ତ; ଶ୍ରାନ୍ତ — 4. Over-tired; fed up.

ବଦ — ସଂ. ବଣ. (ବଦ୍ ଧାତୁ = କହିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) — ବକ୍ତା; ଯେ
Bada (ବଦା — ସ୍ତ୍ରୀ) କହେ — Speaking (a suffix).
[ଦ୍ର — ଯଥା — ପ୍ରିୟଂବଦ — ଯେ ପ୍ରିୟ କଥା କହେ —
Speaking pleasant or endearing words.
ବଶଂବଦ — 'ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ବଶ ବା ଅଧୀନ' ବୋଲି ଯେ
କହେ; ଆଜ୍ଞାଧୀନ — Obedient; subservient.]

ବଦତି — ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବଦ୍ ଧାତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ, ୧ମ ପୁରୁଷ, ଏକ
Badati ବଚନ ଆକାର; ପୁରାଣାଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ) —
(ସେ) କହୁଛନ୍ତି — (he or she) Speaks.
ବଦତି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଏ କପଟୀ ଏଣ ମାରୀଚ ନିଶ୍ଚୟ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଦନ — ସଂ. ବି. (ବଦ୍ ଧାତୁ = କହିବା + କରଣ. ଅନ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା
Badana ଲୋକେ କଥା କହନ୍ତି) — ୧ । ଆନନ; ମୁଖ - 1. Face.
୨ । ପାଟି — 2. Mouth. ୩ । (+ ଭାବ. ଅନ) କହିବା;
କଥନ — 3. Speaking.

ବଦନ ଇନ୍ଦୁ — ଦେ. ବି. (ରୂପକ; ବଦନ + ଇନ୍ଦୁ; ସଂ. ବଦନେନ୍ଦୁ) —
Badana indu ଚନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା ଯୋଗ୍ୟ ମୁଖ; ମୁଖଚନ୍ଦ୍ର;
ସୁନ୍ଦର ମୁଖ — A beautiful face (like the moon).
[ଦ୍ର — ମୁଖ ଅର୍ଥବୋଧକ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଚନ୍ଦ୍ର ପର୍ଯ୍ୟାୟର
ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଏହିପରି ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ ସମାସ ହୁଏ;
ମୁଖଚନ୍ଦ୍ରମା, ମୁଖେନ୍ଦୁ ।]

ବଦନ ପଦ୍ମ — ସଂ. ବି. (ରୂପକ; ବଦନ + ପଦ୍ମ) — ପଦ୍ମ ପରି ରମଣୀୟ
Badana padma ମୁଖ — A face as beautiful as the lotus.
ବଦନ କମଳ, ବଦନ ସରୋଜ, ବଦନାରବିନ୍ଦ — ଅନ୍ୟରୂପ [ଦ୍ର — ମୁଖବାଚକ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶବ୍ଦ
ସଙ୍ଗେ ପଦ୍ମବାଚକ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦର ସମାସରେ
ଏହିପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଦ ମଧ୍ୟ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

ବଦନ ମଣ୍ଡଳ — ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଦନ + ମଣ୍ଡଳ) — ମୁଖ ମଣ୍ଡଳ;
Badana mandala ଲଲାଟଠାରୁ ଓଠ ଓ ଏକ କର୍ଣ୍ଣଠାରୁ ଅନ୍ୟ
କର୍ଣ୍ଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ମୁଖର ଅଗ୍ରଭାଗ — The whole
surface of one's face; the facial expression;
the full outline of one's face

ବଦନ ମଧୁ — ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) — ଅଧର ମଧୁ; ମୁଖାମୃତ; ମୁହଁଟୁ
Badana madhu ବାହାରିବା ଲାଳ ବା ଅଇଁଠା —
Saliva or leavings from the mouth of a person.
(ବଦନସୁଧା, ବଦନାମୃତ, ବଦନାସବ — ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର - ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ଗୁରୁଙ୍କର ଓ ପ୍ରେମିକପ୍ରେମିକାମାନଙ୍କୁ ଆପଣା
ଆପଣା ପ୍ରଣୟପାତ୍ରର ମୁଖନିଃସୃତ ଲାଳ ବା ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଅମୃତ ପରି
ମଧୁର ଲାଗେ ବୋଲି ଏହି ଉପମା ପ୍ରଚଳିତ ।]

ବଦନୀ — ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ 'ସଂବଦନା' ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟବହୃତ)-
Badani ୧ । ବଦନଯୁକ୍ତା — 1. (a suffix used in a
बदना, बदनी compound word, meaning) Faced;
बदन having a face.
ଗୁରୁ ରମଣୀକର ଜଘନ ବରଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରବଦନୀ ଗୁରୁକେଶୀ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ।
୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କର ନାମ — 2. A name of females.

ବଦନ୍ତୀ — ସଂ. ବି. (ବଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅନ୍ତୀ) — କଥା; ବାକ୍ୟ (ହି. ଶ) —
Badanti Speech.

ବଦର୍ — ବୈଦେ. ବି. (ହି) (ଓଡ଼ିଶା ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ବିଭାଗର ହିନ୍ଦୁସ୍ତାନୀ
Badar କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏ ଦେଶରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅର୍ବାଚୀନ ଶବ୍ଦ;
बदर ଫା. ବଦର୍ = ହିସାବପତ୍ର; ଇଂ. ବଦର୍ = ବିରକ୍ତ
बद्र କରିବା) — ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ବିବାଦ ହେଲେ ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ହାକିମଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରଥମେ
ଯେଉଁ ସରାସରି ମକଦମା ଦାଏର କରାଯାଏ —
Preliminary summary dispute regarding
a piece of land between 2 rival claimants
before a Settlement Officer.

ବଦର — ସଂ. ବି. (ସଂ. ବଦ୍ ଧାତୁ = ସ୍ଥିର ରହିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅର; ଯେଉଁ
Badara ଗଛ କଟା ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ଥିର ରହେ, ଅର୍ଥାତ୍ ମରେ
ନାହିଁ) — ୧ । ବରକୋଳି (ଦେଖ) — 1. Barakoli
(See) ୨ । କପା ବକଡ଼ା; କପା ଫଳ — 2. The
berry like pod of cotton; the closed pod of cotton.
ଦେ. ବି — ଉଦ୍‌ଭିଦ୍‌ବିଶେଷ; ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ —
କୋକୋଆରୁ Olase Scandens tree (Haines).
[ଦ୍ର — ଏ ଗଛ ଦେଢ଼ ପୁରୁଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ; ଫଳ ଅଙ୍ଗୁଠି
ଟିପ ପରି ଓ ଶିବଲିଙ୍ଗ ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଓ ତହିଁର ଅଗରେ ଚୋପା
ନ ଥାଇ ଫଳ ମୂଳରୁ ଅଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚୋପା ବକଲରୁ ଘୋଡ଼ାଇ
ଥାଏ । ଏ ଫଳକୁ ଖାଆନ୍ତି ଓ କୋମଳ ପତ୍ର ଶାଗ ହୁଏ ।]

ବଦରାମଳକ — ସଂ. ବି — ପାଣି ଅଁଳା (ହି. ଶ) (ଦେଖ)
Badarāmalaka Pāni a-ānlā (See)

ବଦରି(ରୀ) — ସଂ. ବି. (ସଂ. ବଦ୍ ଧାତୁ = ସ୍ଥିର ରହିବା + ଅର + ଇ(ଈ))-
Badari(ri) ବଦର (ଦେଖ) — Badara (See)

ବଦରିକା—ସଂ. ବି. (ବଦ୍ ଧାତୁ=ସ୍ଥିର ରହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର+କ
Badarikā +ଆ)—ବଦର (ଦେଖ)—Badara (See)
ସଂ. ବି—ବଦରିକାଶ୍ରମ (ଦେଖ)
Badarikāśrama (See)

ଏତେବେ ତୁ ଶୀଘ୍ରେ ଚଳ ଏବା
ଆଶ୍ରମ ନାମେ ବଦରିକା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବଦରିକାଶ୍ରମ—ସଂ. ବି—ବଦ୍ରିକାଶ୍ରମ; ହିମାଳୟ କ୍ରୋଡ଼ରେ ଗଡ଼ବାଲ୍
Badarikāśrama ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ଅଳକାନନ୍ଦା ନଦୀର ପଶ୍ଚିମ ତୀର-
(ବଦରି ଶୈଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହିନ୍ଦୁ ତୀର୍ଥ—
The name of a place of Hindu pilgrimage on the Himalayas, formerly a famous place of hermitage.

[ଦ୍ର—ଏହା ପୂର୍ବେ ଗୋଟିଏ ତପସ୍ୟାକ୍ଷେତ୍ର ଥିଲା । ଏହିଠାରେ ଋଷିମାନେ ପୁରାଣମାନ ପ୍ରକଟନ କରୁଥିଲେ । ଏହା ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ ଆଶ୍ରମସ୍ଥଳ ବୋଲି ବିଖ୍ୟାତ । ଏହାହିଁ ଭାରତର ପ୍ରଧାନ ତୀର୍ଥ ବଦ୍ରିକା ଓ ଏହା ଭାରତପ୍ରସିଦ୍ଧ ୪ ଗୋଟି ହିନ୍ଦୁଧାମ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ । ଏଠାର ଦେବତା ବଦ୍ରିନାଥ । ଏହା ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ୬ ମାସ ବରଫରେ ଆବୃତ ଓ ଅଗମ୍ୟ ହୁଏ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏହାନିକଟସ୍ଥ ହିମାଳୟର ଭୃଗୁତୁଙ୍ଗ ନାମକ ଶୃଙ୍ଗ ଉପରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ବଦର (ବରକୋଳି) ଗଛରୁ ଏ କ୍ଷେତ୍ରର ନାମକରଣ ହୋଇ-ଥିଲା । ମହାଭାରତରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ଏହିଠାରେ ଗଙ୍ଗା ନଦୀର ଉଷ୍ଣ ଓ ଶୀତଳ ଦୁଇଟି ଧାରା ଥିଲା ଓ ଏହାର ବାଲି ସୁନା ଥିଲା, ଦେବତାମାନେ ଏହିଠାରେ ତପସ୍ୟା କରି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ପାଇଥିଲେ । ଗନ୍ଧମାଦନ, ବଦରୀ, ନରନାରାୟଣ ଓ କୁବେର ଶୃଙ୍ଗମାନ ଏହି ତୀର୍ଥର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ନରନାରାୟଣ ଅର୍ଜୁନ ଏହିଠାରେ ତପସ୍ୟା କରି ଥିଲେ । ପାଣ୍ଡବମାନେ ମହାପ୍ରସ୍ଥାନ କାଳରେ ଏହିଠାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ସବୁ ତୀର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଏହା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଥିବାର ବିଷ୍ଣୁ ପୁରାଣରେ ଲେଖା ଅଛି—ହି. ଶ]

ବଦରି(ରୀ) ନାରାୟଣ—ଦେ. ବି—ବଦ୍ରିକାଶ୍ରମର ଅଧିଷ୍ଠାତା ଦେବ—
Badari(rī) nārāyaṇa The presiding Deity of
बद्रिनारायण বদ্রী নারায়ণ Badrinārāyaṇa.
(ବଦ୍ରିନାଥ, ବଦ୍ରିନାରାୟଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ବିଷ୍ଣୁ ମୂର୍ତ୍ତି ଅଟେ ।]

ବଦରି ନାରାୟଣାଶ୍ରମେ
କାଳକେ ଚଳ ଯଥାକ୍ରମେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ବଦଳ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ବଦଲ୍)—୧ । ପରିବର୍ତ୍ତନ;
Badaḷa बदल বদল 1. Change; substitution.
୨ । ବିନିମୟ; ହେରଫେର—2. Exchange. ୩ । ପଣ୍ୟ-ବିନିମୟ—3. Barter. ୪ । ଏକ ପଦାର୍ଥର ବିନିମୟରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ବା ଆନୀତ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ—4. A substitute. ୫ । ପ୍ରତିଶୋଧ—5 Tit for tat. ୬ । ପ୍ରତିଦାନ—6. A return. ୭ । ଜଣେ କର୍ମଚାରୀର ବା ଭୃତ୍ୟର ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟ ଜଣକର ଅବସ୍ଥାନ—7. The situation or putting of one officer or servant in the place of another.

ଦେ ବି. ୧ । (ଅ—ବାଦଲ୍=ମେଘ, କିମ୍ବା ସଂ. ବର୍ଦ୍ଦଲ=ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ)—
ପନ୍ଦାଡ଼ सलाब ଏକାଦିକ୍ରମେ ଅତିବୃଷ୍ଟି ଯୋଗୁଁ କ୍ଷେତରେ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଅବସ୍ଥା—1. Overflowing condition of the fields owing to very heavy rain. ୨ । ଜଳପ୍ରଳୟ, ଜଳପ୍ଲାବନ—2. Deluge due to incessant rain.

ବଦଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିନିମୟ କରିବା; କୌଣସି ବସ୍ତୁ
Badaḷa karibā ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ ଦେବା ବା
बदल करा ନେବା—To barter; to exchange a thing
बदल करना for another.

ବଦଳ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ଆପଣା ନିକଟସ୍ଥ
Badaḷa debā କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଦେବା—To give a thing
বদল দেওয়া बदल देना in exchange.

ବଦଳ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣା ନିକଟର କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୟକୁ
Badaḷa nebā ଦେଇ ଅନ୍ୟର ବସ୍ତୁକୁ ଆପେ ନେବା—To
বদল লওয়া बदल लेना take a thing in exchange.

ବଦଳ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି-ଏକାଦିକ୍ରମରେ ବହୁକାଳ ବୃଷ୍ଟିଯୋଗୁଁ କୌଣସି
Badaḷa paḍibā ଅଞ୍ଚଳ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ସମୁଦ୍ରଭଳି ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ
পন্দাড় বহা ଜଳାଶୟପରି ଦେଖାଯିବା—The country being
सैलाब होना overflooded and turned into a vast sheet of water on account of incessant heavy rain.

ବଦଳରେ—ଦେ. ଅ—୧ । ଅମୁକର ପରିବର୍ତ୍ତେ—1. Instead of.
Badaḷare ୨ । ଅମୁକର ସ୍ଥାନରେ—2. In the place of;
বদলে in lieu of. ୩ । ଅମୁକ ଦ୍ରବ୍ୟର ବିନିମୟରେ—
बदलेमे 3. In exchange of.

ବଦଳା—ବୈଦେ. ବି—(ଆ. ବଦଲାଇ)—ବଦଳ କରିବା କ୍ରିୟା—
Badaḷā Act of changing or exchanging.
বদলান ଦେ. ବିଣ—ବଦଳ କରାଯାଇଥିବା—
बदला Changed; exchanged.

ବଦଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବଦଳିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Badaḷā(ḷe)ibā Causative of Badaḷibā)-୧ । ବିନିମୟ
বদলান କରିବା—1. To barter. ୨ । ପୁରୁଣା ଜିନିଷ ଦେଇ
बदलाना, बदलवाना ନୂଆ ଜିନିଷ ଆଣିବା—2. To get an old thing exchanged for a new one.

ବଦଳା ବଦଳି—ଦେ. ବି—(ଆ. ବଦଲ୍)—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ
Badaḷā badaḷi ପରିବର୍ତ୍ତନ; ଅଦଳ ବଦଳ—1. Exchange.
বদলা বদলি ୨ । ପରସ୍ପର ସ୍ଥାନପରିବର୍ତ୍ତନ—2. Change of
बदला बदलि, बदलौवल places.
୩ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ବିନିମୟ—3. Barter.

ବଦଳି—ବୈଦେ· ବି—(ଆ. ବଦଲଇ)—୧ । ପରିବର୍ତ୍ତନ—
Badaḷi 1. Chang ୨ । ବିନିମୟ—2. Exchange; barter.
বদলী ୩ । ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରଣ—3. Transfer.
बदली ୪ । ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଚାକରି ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଚାକରିରେ ନିଯୁକ୍ତି—4. Transfer of service from one place to another. ୫ । ପ୍ରତିନିଧି—5. Deputy; representative; locum tenens.

ବୈଦେ· ବଣ—୧ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ—1. Transferred from one place to another. ୨ । ପରିବର୍ତ୍ତିତ—2. Changed. ୩ । ପ୍ରତିଦତ୍ତ--3. Bartered; given or taken in exchange.

ବଦଳିଆ—ବୈଦେ.ବି (ଅ.ବଦଲ୍ଲଇ)—୧ । ଦୁଇ ଜଣ ଚଷାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୂଲ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ହଳ ବଳଦ ବା ମୂଲିଆ କାମର ବିନିମୟ ପ୍ରଥା—1. A system current amongst poor cultivators of exchanging one man's bullocks and plough for another's labour and vice versa. ୨ । ଚାକର ଛୁଟି ନେବା ସମୟ ପାଇଁ ସେ ଯେଉଁ ଅନ୍ୟ ଚାକରକୁ ତା ଚାକରିରେ ରଖାଏ—2. A temporary substitute given by a servant; locum tenens. ୩ । ପ୍ରତିନିଧି—3. Deputy; representative.
Badalia
বদলী
अंगोरिया, माँज
বদলী बदला

ବଦଳି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଯିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେବା—1. To pass order for transfer of a person in service. ୨ । ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା—2. To change. ୩ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ବିନିମୟ କରିବା—3. To exchange; to barter.
Badali karibā
বদলীকরা
बदलि करना

ବଦଳିବା—ଦେ· କ୍ରି—(ଫା. ବଦଲ୍‌ନା)—୧ । ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବା—1. To change; to be changed. ୨ । ପିନ୍ଧି ଥିବା ଲୁଗାକୁ ପାଲଟିବା—2. To change clothes; to put off an old and put on a new cloth instead. ୩ । ଅନ୍ୟଥା ହେବା—3 To turn otherwise.
Badalibā
বদলা
बदलना

ବଦଳି ହୁକୁମ—ବୈଦେ· ବି-(ଫା. ବଦଲ୍ଲଇ+ହୁକୁମ୍)—କର୍ମଚାରୀଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଆଦେଶ—Order for transfer of service.
Badali hukuma
বদলী হুকুম
बदलि हुकुम

ବଦସ୍ତ—ବୈଦେ. ଅ—(କଚେରିଆ)—(ଫା· ବଦସ୍ତ୍=ହାତଦ୍ୱାରା)—ଦସ୍ତ ବଦସ୍ତ; ହାତେ ହାତେ; ନଗଦ—Hand to hand; in cash.
Badasta
বদস্ত
बदस्त

[ଦ୍ର—କବାଲା ଓ ଦଲିଲ ଆଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ; ଯଥା—ତୁମ୍ଭେ ମୁସ୍ତରିଙ୍କୁ ଆମ୍ଭେ ବାପ୍ସା ଏ ଜମି ବିକ୍ରୟ କରି ଅଜହନ ଦସ୍ତବଦସ୍ତ ତୁମ୍ଭଠାରୁ ବବାକ୍ ଜରସମନ୍ ଟଙ୍କା ବୁଝିନେଲୁଁ ।]

ବଦସ୍ତୁର୍—ବୈଦେ.ଅ.(ଫା)(କଚେରିଆ)—ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ; ପ୍ରଥାମତେ—According to the prevailing custom or practice.
Badastur
বদস্তুর
बदस्तूर

ବଡାଇ—ଦେ. ବି.—୧ । ବଧାଇ (ଦେଖ)—1 Badhāi (see). ୨ । ରସଦ; ସିଧାସାମଗ୍ରୀ—Rasad; provisions; victuals presented to a guest.
Badāi.

ବଡା(ଦେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ପଦ୍ୟ)—୧ । (ବଦିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—Causative of Badibā)—ହି. ବଦାନା, ଲଲକାରନା—କୁହାଇବା; ଡକାଇବା—To cause to speak or call. ୨ । ଯୁଦ୍ଧକୁ ଅନ୍ୟକୁ ଆହ୍ୱାନ କରିବା—2. To call upon a person to fight; to challenge.
Badā (de) ibā.

ଦୋଲଛି ମେନ ସମରେ ମୁଁ ଏକା—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଡାଉ—ଦେ. ବି.—୧ । ଶସ୍ତ୍ରର ଫଳକ—1. The blade of a weapon.
Badāu

ବଦାଉ ଭଲେ ଟେକନ୍ତି ଶସ୍ତ୍ରଫଳକ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—2. A kind of weapon.

ବାଦଇ କ ପକ୍ଷ କମ୍ପ ସାଜେ । ଭଞ୍ଜ-ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ललकारा ୩ । ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ବିପକ୍ଷକୁ ଆହ୍ୱାନ—3. A call to the adversary for a fight; challenge.

ବଡାଡ଼—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ବାଦ୍ୟା=ବନ— ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର) ୧ । ଜଙ୍ଗଲ—1. Jungle; forest. ୨ । ବଣ-ବୁଦା—2. Wild trees and bushses growing in an intermingled manner.
Badārda
বাদাড়
बादाद

ବଡାଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ବଦାଡ଼ (ଦେଖ)—Badārda (see).
Badārdi
ଦେ.ବଣ.—ବଦାଡ଼ିଆ (ଦେଖ)—Badārdiā (See)
ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର). ବି.—ଗଦା; ଧାନ ବୋଲାର ଗଦା—A heap of paddy sheaves.

ଯଥା କୃଷିବଳ, ଭୂଙ୍ଗ ବଦାଡ଼ି ପଗୁଣେ ।
ବଗୁଡ଼େ ବଡଡ଼ା ଚଡ଼ା ଖଳାବନ୍ତ ପରେ—ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି, ସ୍ୱରଚଲଳନ୍ତା.

ବଡାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବଣ—ଅରଣ୍ୟମୟ—Jungly.
Badārdiā
বাদাড়ে
जंगली

ବଦା(ଦ)ନ୍ୟ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ୍ୟ; ଯେ ମଧୁର ସମ୍ଭାଷଣ କରେ)—୧ । ମଧୁରଭାଷୀ—1. Sweet-speaking. ୨ । ଦାନଶୀଳ; 2. Liberal; charitable; generous; munificent ୩ । ଉଦାର—3. Liberal-minded.
Badā(da)nya
[ବଦା(ଦ)ନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ବଦାନ୍ୟତା—ସ. ବି—(ବଦାନ୍ୟ +ଭାବ. ତା)—୧ । ଦାନଶୀଳତା—1. Generosity; liberality. ୨ । ଉଦାରତା--2. Liberal-mindedness; broadness of view.
Badānyatā

ବଦାବଦି(ଯି)ହେବା—ଦେ.କ୍ରି. (ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ)—ପରସ୍ପର କୁହାକୁହି ହେବା—To speak mutually; to converse.
Badābadi(ji)hebā
बदाबादि होना

ବଦାବଦି ଯାଉଥିଲେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବେନ୍ତୁ ଏ ଶୋଭ କୃଷ୍ଣା ଦର୍ଶନ ।
ଭଞ୍ଜ· ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଦାଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ଗ୍ରାମ ଦେବତାଙ୍କୁ ବୋଦାଆଦି) ଯଜ୍ଞ ଯିବା—To be vowed to be given; (a victim) to be offered to a Goddess.
Badājibā

ବଦାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) କ୍ରି—(ଘାସ,ଧାନ ବା ପାଳ ଆଦି) ଗଦା କରିବା—To heap up (straw etc).
Badāribā

ବଦାଳିଆ—ଦେ. ବି—ବଦର (ଦେଖ) Badara (See)
Badālia

ବଦି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବଦ୍‌ଈ)—୧ । ବଦ୍‌ନାମ; ଦୁର୍ନାମ—
Badi 1. Defamation; bad reputation. ୨ । ଦାୟିତ୍ୱ—
ବଦୀ 2. Responsibility. ୩ । ଅପକାର—3. Injury.
ବଦୀ (ବଦେଇ—ଦେଶଜ ରୂପ) ୪ । ମନ୍ଦତା—4. Badness.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଫା. 'ବେଦ' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ନେକ ବଦ ଶବ୍ଦ(=ସୁନାମ ଓ ଦୁର୍ନାମ; ପୁରସ୍କାର ଓ ଦଣ୍ଡ; ଭଲ ମନ୍ଦ ଫଳର ଦାୟିତ୍ୱ ଅର୍ଥରେ) ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
(ସୁଦି—ବିପରୀତ) ୩ । (ମାରୱାଡ଼ିଙ୍କ ଭାଷା; ହି. ସ. ଅବଦାତ)—
କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ—3. The dark fortnight of a month.

ବଦିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ) (ସ. ବଦ୍ ଧାତୁ) (ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ)—
Badibā ବଦା ବଦନା କହିବା—To speak.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ମନାସିବା; ଦେବତାଙ୍କୁ ବୋଦା ମାନସିକ କରିବା; ଯାଚିବା—To vow to offer victims to a Goddess.

ବଦୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଦୁଆରବନ୍ଧର ଉତ୍ତରକାଠ ଉପରେ ଖୋଳା
Badu ଥିବା ରେଖା ଚିତ୍ର—Figures carved above the door-frame.

ବଦୁରୁଳି—ଦେ. ବ. (ସ. ବଦର)—ବଦର (ଦେଖ)
Baduruḷi Badara (See)

ବଦ୍ଧ—ସ. ବଣ. (ବନ୍ଧ ଧାତୁ=ବାନ୍ଧିବା+କର୍ମ. ତ)—୧ । ବନ୍ଦ କରା
Baddha ଯାଇ ଥିବା—1. Shut; closed. ୨ । ବନ୍ଧନ (ମୁକ୍ତ—ବିପରୀତ) କରାଯାଇ ଥିବା—2. Bound. ୩ । ଗ୍ରଥିତ; ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା—3. Tied; strung together. ୪ । ସଂଯତ; ନିୟମିତ; ବ୍ୟବସ୍ଥିତ—4. Constrained; regulated. ୫ । ଅଟକା ଯାଇଥିବା—5. Restrained, with-held. ୬ । ଦମିତ; ନିବାରିତ—6. Checked; suppressed. ୭ । ଏକତ୍ର; ସମ୍ମିଳିତ—7. Joined together; assembled. ୮ । ସଜ୍ଜିତ—8. Arranged. ୯ । ଅବରୁଦ୍ଧ—9. Confined. ୧୦ । ଯାହାର ସ୍ରୋତ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଥାଏ—10. Stagnant. ୧୧ । ଉତ୍ପାଦିତ; ଉତ୍ପନ୍ନ—11. Produced. ୧୨ । ନିହିତ—12. Directed. ୧୩ । ଅନ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସଂଯୋଜିତ—13. Linked to another. ୧୪ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ (ହି. ଶ.)—1. Fixed; settled.
ଦେ.ବ—୧ । ଅବରୁଦ୍ଧ ଜଳରେ ବଢ଼ିବା ଦଳଆଦିର ସ୍ଥୂଳ ସ୍ତର—
ଦଳ 1. A thick layer of weeds spreading over stagnant water. ୨ । ଦେହରେ ମୋଟ ହୋଇ ବସିଥିବା ମଇଳା—2. A thick layer of dirt accumulating on the body.

ବଦ୍ଧକ—ସ. ବ. (ବଦ୍ଧ+କ)—କଏଦୀ; ବନ୍ଦୀ (ହି. ଶ.)—
Baddhaka Prisoner.

ବଦ୍ଧ କୋଷ୍ଠ—ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଦ୍ଧ+କୋଷ୍ଠ)—ଝାଡ଼ା କଷଣ
Baddha koshṭha ରୋଗ; ସଫାଝାଡ଼ା ନ ହେବା ରୋଗ—Habitual constipation.

ବଦ୍ଧ ଗୁଦୋଦର—ସ. ବ—ଏକପ୍ରକାର କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ରୋଗ—
Baddha gudodara A kind of constipation.
(ବଦ୍ଧୋଦର—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗୁହ୍ୟ ଓ ନାଭି ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଉଦରାଂଶ ଫୁଲିଯାଏ ଓ ବହୁକଷ୍ଟରେ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଝାଡ଼ା ହୁଏ । ଅନ୍ତ୍ରରେ ଅନ୍ନ, ମାଂସ, ବାଳ ଆଦି ମିଶିଲେ ଏ ରୋଗ ହୁଏ । ଅତ୍ୟଧିକ ତୈଳବହୁଳ ଓ ଗୁରୁପାକ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇଲେ ଏ ରୋଗ ହୁଏ । ରୋଗୀର ବମନରେ ମଧ୍ୟ ମଳବତ୍ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ହୁଏ—ହି.ଶ.]

ବଦ୍ଧଜଳ—ସ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ଜଳାଶୟର ପାଣି ଅନ୍ୟତ୍ର
Baddhajaḷa ଯାଇ ନ ପାରି ଅଟକି ରହିଥାଏ—Having stagnant water.

ବଦ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟି—ସ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି ଦୃଷ୍ଟି ଯାହାର)—
Baddha drushṭi ନ୍ୟସ୍ତ ଦୃଷ୍ଟି; ସ୍ଥିରଲକ୍ଷ୍ୟ—Staring; with a fixed gaze.
ସ. ବ. (କର୍ମଧା)—ଏକସ୍ଥାନରେ ନିବଦ୍ଧ ନିର୍ନିମେଷ ଦୃଷ୍ଟି—
Fixed gaze; stare.

ବଦ୍ଧପରିକର—ସ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି ପରିକର=
Baddhaparikara କଟିବନ୍ଧ ଯାହାର)—୧ । ଯାହାର ଅଣ୍ଟାରେ କଟିବନ୍ଧ ଭିଡ଼ା ହୋଇଅଛି; ଦୃଢ଼ୀକୃତ କଟିବନ୍ଧ—1. Having one's belt tied to the waiste; girdled. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞ; କୃତନିଶ୍ଚୟ—2. (figurative) Resolved; determined to do a work. ୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ—3. Prepared to undertake a certain work.

ବଦ୍ଧ ପାଗଳ(ଳା)—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—
Baddha pāgaḷa(ḷā) ୧ । ଭୁତା ବାୟା; ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବାୟା—
ବଦ ପାଗଲ 1. Stark mad. ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ବୋଧ—
बिलकुल पागल; एकदम बावड़ा 2. Utterly foolish.
ବଦ୍ଧ ପାଗଲ(ଲ୍ଲ)—ଅନ୍ୟରୂପ । ବଦ୍ଧ ପାଗଳୀ(ଳୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ
ବଦ୍ଧବାୟା—ପୁଂ, ବଦ୍ଧବାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ

ବଦ୍ଧମୁଖ—ସ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଦ୍ଧ+ମୁଖ)—ଯାହାର ମୁହଁ ବନ୍ଦ
Baddhamukha ହୋଇଥାଏ—Having the mouth closed or shut.

ବଦ୍ଧମୁଷ୍ଟି—ସ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଦ୍ଧମୁଷ୍ଟି)—୧ । ଦୃଢ଼ମୁଷ୍ଟି; ଯେ
Baddhamushṭi ହାତକୁ ମୁଠା କରିଅଛି—1. Having closed up one's fist. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୃପଣ; ବ୍ୟୟକୁଣ୍ଠ—2. (figurative) Miserly; close-fisted; niggardly. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞ; କୃତନିଶ୍ଚୟ—3. (figurative) Resolved; determined.

ବଦ୍ଧମୂଳ—ସ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଦୃଢ଼ମୂଳ; ଯାହାର ମୂଳ ଭୂମିରେ
Baddha mūḷa ଏପରି ଦୃଢ଼ ହୋଇ ମାଡ଼ି ଥାଏ ଯେ ସହଜରେ ଉପୁଡ଼େ ନାହିଁ—1. Deep rooted; firmly rooted. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସୁଦୃଢ଼—2. (figurative) Firmly fixed

ବଦ୍ଧ ଶିଖ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି ଶିଖା ଯାହାର)—
Baddha śikha ଯେ ମୁଣ୍ଡର କେଶକୁ ବାନ୍ଧି ଅଛି—Having
(ବଦ୍ଧ ଶିଖା—ସ୍ତ୍ରୀ) one's hair of the head tied together.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଶିଶୁ—1. Child. ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶିଖା ବନ୍ଧନ କରିଅଛି—2. A Brāhmaṇa who has tied his hair into a knot.

ବଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଦ୍ଧ+ଅଞ୍ଜଳି)—କୃତାଞ୍ଜଳି; ହାତ
Baddhāñjali ଯୋଡ଼ି ଥିବା—With folded hands; with hands joined together in supplication.
ସଂ. ବି—ଏକତ୍ର ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ଥିବା କରତଳ ଦ୍ୱୟ—Folded hands.

ବଦ୍ଧାନୁଶୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଦ୍ଧ+ଅନୁଶୟ)—ସ୍ଥିରପ୍ରତିଜ୍ଞ;
Baddhānuśaya କୃତପ୍ରତିଜ୍ଞ—Determined; resolved.

ବଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ) କଥିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—
Badya Fit to be spoken.
ବଦ୍ଦି, ବଦ୍ୟ ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବୈଦ୍ୟ)—୧ । ବୈଦ୍ୟ (ଦେଖ)
ବଦ୍ 1. Baidya (See)

ଦରଦ, ବୋଧ ଏ ପ୍ରକାର, ଏଥକୁ ବଦ୍ୟ ବେଣୁଧର ।
ରୂପଗ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷ—2. Dark fortnight.

ବଦ୍ୟନାଥ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବୈଦ୍ୟନାଥ)—ବୈଦ୍ୟନାଥ (ଦେଖ)
Badyanātha Baidyanātha (See)

ବଦ୍ରିକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଦରିକା)—ବଦରିକାଶ୍ରମ (ଦେଖ)
Badrikā ବଦ୍ରିକା बद्रिका Badarikāśrama (See)
(ବଦ୍ରିକାଶ୍ରମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସକଳ ତୀର୍ଥ ଭୋ ରଚଣେ, ବଦ୍ରିକା ସିନ ନ କାରଣେ
ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ବଦ୍ରିନାଥ – ଦେ. ବି—ବଦରିନାରାୟଣ (ଦେଖ)
Badrināth বদ্রিনাথ बद्रीनाथ Badarinārāyaṇa
(ବଦ୍ରିନାରାୟଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) (See)

ବଧ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ହିଂସା କରିବା; ମାରି ପକାଇବା—1. To
Badh (root) kill. ୨ । ବନ୍ଧନ କରିବା—2. To bind.
୩ । ଘୃଣା କରିବା—3. To hate; to detest.

ବଧିରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ
Badh-ribā ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିଷେଧ କରିବା—To forbid; to prohibit a person from doing anything.

ବଧ – ସଂ. ବି. (ହନ୍, କିଂବା ବଧ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Badha ୧ । ହନନ; ନାଶ; ହତ୍ୟା; ମାରଣ—1. Killing; destruction; slaughter; murder.
୨ । ମାଂସପେଶୀର ଆଧିକ୍ୟ—2. Plenty of muscles.
୩ । ଆଘାତ—3. A stroke; blow. ୪ । ପକ୍ଷାଘାତ—4. Paralysis. ୫ । ଗୁଣନ—5. Multiplication.
୬ । ଅଦୃଶ୍ୟତା; ଲୋପ—6. Disappearance.
ଦେ. ବି—ହତ୍ୟାଜନିତ ପାପ—1. Sin due to slaughter.
হত্যা हत्या

ଏ ବଚନ ଯୋଗେ ବଧ ନ ଲାଗଇ । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।
୨ । ସ୍ରୋତ ନ ଥିବା ଜଳ ଉପରେ ମାଡ଼ିବା ଜଳଜ ଘାସ ଆଦିର
ଘନସ୍ତର—2. A thick layer of aquatic weeds
कड़ौती, जीठ spread on the surface of stagnant pools. ୩ । ବହୁକାଳ ନ ଗାଧୋଇବା ଓ ଦେହକୁ ସଫା ନ କରିବା ଦୋଷରୁ ଦେହ ଉପରେ ଜମିବା ମଳର ଘନ ସ୍ତର—3. A thick layer of dirt formed on
ময়লা the body of a person who has not had a
घनामैला clean bath for a long time.
୪ । ଘନ ସ୍ତର—4. Thick layer.
ପଶାର ସାଗର ବୁଡ଼ା ବଧ ବ୍ୟାଧି ସିନ । ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ବଧକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Badhaka ୧ । ହତ୍ୟାକାରୀ; ଘାତକ—1. Murderer; slayer.
(ବଧକା, ବଧିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡାଜ୍ଞା ପାଳନକାରୀ—
2. An executioner; a hangman (Apte). ୩ । ଏକ ପ୍ରକାର ଶର ତୃଣ—3. A kind of reed (Apte).
୪ । ବ୍ୟାଧ—4. Hunter.
ବଧକ ଯେ ଧନୁରେ ନ ଶିବ ଅବକଭେ ସଂହରୁ ଶରଭରେ କାଟେ ସେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଧ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପ୍ରାଣୀର ବିନାଶ କରିବା—
Badha karibā To kill; to slaughter.
বধ করা बध करना

ବଧକର୍ମାଧିକାରୀ—ସଂ. ବି—ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡାଜ୍ଞା ପରିପାଳକ—Executioner;
Badhakarmādhikārī hangman (Apte).

ବଧଜୀବୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବଧ+ଜୀବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.
Badhajībi ୧ବ)—୧ । ବ୍ୟାଧ; ଶିକାରୀ—1. Hunter.
(ବଧଜୀବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କଂସେଇ—2. Butcher.

ବଧତ୍ର—ସଂ. ବି—(ବଧ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅତ୍ର)—ଆୟୁଧ; ଅସ୍ତ୍ର—
Badhatra Weapon.

ବଧ ଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—(ରୂପକ; ବଧ+ଦଣ୍ଡ)—୧ । ଅପରାଧୀର ମୃତ୍ୟୁରୂପ
Badha daṇḍa ରାଜଦଣ୍ଡ; ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ—1. Capital punishment. ୨ । ଶାରୀରିକ ଦଣ୍ଡ—2. Corporeal punishment.

ବଧ ଦଣ୍ଡାଜ୍ଞା—ସଂ.ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଧଦଣ୍ଡ+ଆଜ୍ଞା)—ଅପରାଧୀକୁ ମାରି
Badha daṇḍājñā ପକାଇବା ନିମନ୍ତେ ରାଜକୀୟ ଆଦେଶ; ଫାସି ହୁକୁମ—Capital sentence; sentence of death by hanging or execution.

ବଧନୀୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ବଧାର୍ହ; ବଧ୍ୟ—
Badhaniya Deserving to be killed

ବଧ ଭୂମି—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବଧ୍ୟଭୂମି; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ
Badha bhūmi ଅପରାଧୀକୁ ହତ୍ୟା କରାଯାଏ—1. A place
ବଧସ୍ଥଳୀ } ଅନ୍ୟରୂପ where persons condemned to
ବଧସ୍ଥାନ } capital punishment are
executed. ୨ । କଂସେଇଖାନା—2. Slaughter-house.

ବଧଶାଳୀ—ଦେ (ପ୍ରାଚୀନ) ବିଣ—ବଧକାରୀ; ହତ୍ୟାକାରୀ—
Badhaśāḷi Slaying.
ଚଢ଼ୀରେ ତା ବଧଶାଳୀ ବଧିବେକ ଗୋଟେ ମନ୍ତ୍ର, ଭଜ ବୃନ୍ଦାବନ ବସିନରେ ।
ଉପେ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଧ ସ୍ତମ୍ଭ—ସଂ. ବି—(ବଧ ନିମିତ୍ତ ସ୍ତମ୍ଭ)—ଫାଶି ଖୁଣ୍ଟ—
Badha stambha Gallows (Apte).

ବଧ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ହତ ହେବା—
Badha hebā To be killed or murdered.
ବଧ ହওয়া ਬध होना

ବଧା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବଧ)—୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ବଧର କାରଣ—
Badhā 1. Occasion of one's death; cause of one's
ମରଣ मृत्यु, बध death by being killed.
(ଯଥା—ସର୍କସ୍ ଖେଳରେ ଯେଉଁ ସିଂହ ସଙ୍ଗେ ଖେଳ ଦେଖାଉଥିଲା ସେହି ସିଂହହିଁ ତାହାର ବଧା ହେଲା ।)
ମরণকাল ୨ । ବଧ ହୋଇ ମରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ କାଳ—
मृत्युकाल 2. Time of death by being killed.
(ଯଥା—ବଣକୁ ଗଲେ ବାଘ ମୁହଁରେ କେତେ ଲୋକର ବଧା ପଡ଼ିଥାଏ)
୩ । ଜୀବିତ କାଳ; ଆୟୁଃ—3. Lifetime; period of one's life.
(ଯଥା—ସୁଗ୍ରୀବ ବାଳିକୁ ଡାକ ଦେଲା 'ତୁ ମୋ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋ । ତୋର ଆସି ବଧା ପୂରିଲାଣି ।')
[ଦ୍ର—'ବଧା' ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ବଧଦ୍ୱାରା ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବାର ସୂଚନା ହୁଏ ।]
୪ । ବାଘବକରୀ ଖେଳରେ ବାଘ-ଗୋଟିକୁ ଗଳିବା ପାଇଁ ଛକ-ଘର ବସାଇବା ପକ୍ଷର ଛାଡ଼ିଦେବା ଗୋଟିଏ ଘର—
4. A room left for the movement of the tiger-pawn in a game of Bāghabajāri.
୫ । କଥାର ମର୍ମ ବା ସନ୍ଧି—5. The crux of a matter. ୬ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହେଉଥିବା କଥାରେ ଥିବା ପ୍ରଭେଦ—6. Difference between the sayings of two persons in a transaction.
[ଦ୍ର—ବିକିଲାବାଲା ଖଣ୍ଡିଏ ଲୁଗାର ଦାମ ବାରଅଣା କହିଲା, କିଣିଲାବାଲା କହିଲା ଦଶଅଣା । ଅତଏବ ଏ ଦୁହିଙ୍କ କଥାରେ ଦୁଇ ଅଣାର 'ବଧା' ରହିଛି ।]
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ହାତୀ ଖେଦାରେ ହାତୀଙ୍କୁ ଖେଦି ଅଡ଼ିକୁ ଘୁଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ଲୋକମାନଙ୍କର ପଂକ୍ତି ପଂକ୍ତି
বাধা হୋଇ ଜଗିବା—Stationing of troops of beaters in an elephant catching operation.

ବଧା(ଧେ)ଇ—ଦେ. ବି· (ସଂ. ବଦାପ୍ୟ ବା ବଦ୍ ଧାତୁରୁ; ଅ. ବଦା)—
Badhā(dhe)i କୌଣସି ସୁଖବାଦ ଆଣିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦିଆଯିବା
ବିଦାଇ ପାରିତୋଷିକ ବା ବଦାନ—Reward given to the
बधाई; बधावा bearer of good tidings·
ପୁଣି ବୋଇଲେ ମୋ ହିଁଅ କର୍ଣ୍ଣ ଛନ୍ତି
ଶୋକ ହେଲେ ବଧାଇ ହେବ ନାହିଁ କ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

ବଧା(ଧେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବାଧା)—୧ । ବାଧିବା କ୍ରିୟାର
Badhā(dhe)ibā ଣିଜନ୍ତରୂପ—1. Causative of bādhibā.
বাধান (ଯଥା—ସେ ମତେ ଭାଇ ବଧେଇ କରି ଦପଦ କଥା
বধান କହିଲା ।)
बधाना ୨ । ବଧିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—2 Causative of badhibā.

ବଧାଙ୍ଗକ—ସଂ. ବି. (ବଧ+ଅଙ୍ଗ+କ)—୧ । ବିଷ—1. Poison
Badhāṅgaka (Apte). ୨ । କାରାଗାର (ହି. ଶ.)—
2. Prison.

ବଧା ପହ(ହୁ)ଞ୍ଚିବା—ଦେ. ବି—ମୃତ୍ୟୁକାଳ ବା ବଧଦ୍ୱାରା ମରିବାର
Badhā paha(hu)ñchibā ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—The
মরণকাল উপস্থিত হওয়া approach or arrival of one's
बध पहुँचना preordained time of death (by being
[ବଧା ପହ(ହୁ)ଞ୍ଚି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] killed).

ବଧା ପୂରିବା—ଦେ. ବି—ଆୟୁଃ ଶେଷ ହେବା; ଆୟୁ ପୂରିବା—The
Badhā pūribā end of one's term of life.
आयु खतम होना (ବଧା ପୂରିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଧାର୍ହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଧର ଅର୍ହ=ଯୋଗ୍ୟ)—ବଧର-
Badhārha ଯୋଗ୍ୟ; ବଧ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—Deserving
(ବଧାର୍ହା—ସ୍ତ୍ରୀ) to be killed.

ବଧା ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଧ ହେବା (ଦେଖ)
Badhā ji(he)bā Badha hebā (See)
ବସନ୍ତ ଅର୍ଜନେ ଅତ ସୁରଙ୍ଗନେ ଯିବ କ ଏ ବଧା । ଉପେ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଧି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଦ୍ଧ୍ରୀ)—୧ । (ସଂ. ବଦ୍ଧ) ମୃଦଙ୍ଗ ଉପରେ ଟଣା
Badhi ଯାଇଥିବା ଚମ ଦଉଡ଼ି—1. Thongs of hide tied
बध्धी round the body of a drum. ୨ । ବଧୀ (ଦେଖ)—
প্রান 2. Badhī (See) ୩ । ଛାତି; ହୃଦୟ—3. Heart. ୪ ।
जीव ପ୍ରାଣ—4. Life.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବଡ଼ ପୋଖରୀ, ଯହିଁରେ ପ୍ରାୟ ଦଳ ମାଡ଼ିଯାଇ ଥାଏ—A big tank overgrown with aquatic reeds.
ପ୍ରାଦେ. (ଶାଣପୁର, ପୁରୀ) ବି—ଲଣ୍ଠନର ଫିତା ବା ବତି—
A tape or wick for lantern.

ବଧିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବଧିର)—୧ । କାଲ—1. Deaf. ୨ ।
Badhiā (କାନ) ବଧିରି; ସ୍ତବ୍ଧ—2. Stunned (said of the
কালা बहिरा ear),
ଦକ୍ଷିଣୀ ତୌଫଣ ଅଛ ଗୋଟପୋ ତାଧିଅ
ଶୁଣି ଶୁଣି କାନ ହୋଇ ଗଲାଣି ବଧିଅ । ଫକୀରମୋହନ, ଉତ୍କଳଭ୍ରମଣ ।
খাসী ୩ । (ସଂ. ବଧ୍ରି) ଖାସୀ; ନଷ୍ଟପୁଂସ୍ତ୍ୱ (ଜୀବ)—
बधिया 3. Castrated (animal).
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ—ଅତିରିକ୍ତ ବର୍ଷା ଯୋଗୁଁ ସଲ୍ସଲିଆ (ମାଟି)—Damp owing to too much rainfall.
(ଯଥା—ମାଟି ବଧିଆ ହେଲେ ସେଥିରେ କଖାରୁ ଗଛ ଉତ୍ତମ-ରୂପେ ଉଠାଏ ନାହିଁ ।)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଖାସି କୁକୁଡ଼ା; ଯେଉଁ କୁକୁଡ଼ାର ପୁଂସ୍ତ୍ୱ ନଷ୍ଟ କରାଯାଇ ଥାଏ—A castrated cock; capon.

ବଧିକ—ଦେ. ବଣ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ; ସଂ ବଧକ)—ହତ୍ୟାକାରୀ; Badhika **बधिक** ବଧକାରୀ—Murderous.

ତ୍ରିଭୁବନେ ଅଛ ଅବିବେକ, ଏ ବେଦ ଅଟଇ ବଧିକ । ଭୂପତ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ବ—୧ । ପ୍ରାଣ ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ହତ୍ୟାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Hangman; public executioner. ୨ । ଘାତୁକ—2. Murderer; slayer. ୩ । ବ୍ୟାଧ—3. Hunter.

ବଧି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଞ୍ଚି ରହିବା; ପ୍ରାଣ ଧାରଣ କରିବା—Badhi dharibā 1. To continue to live. ୨ । କୌଣସି **जीवनधरा** ଘଟଣା ଦେଖି ବା ଶୁଣି ଛାତି ଧରି ରହିବା ବା ସହିବା—**जीत घरना** 2. To bear a thing.

(ଯଥା—ଆପଣା ଆଖି ଆଗରେ ଏତେ ନିରୀହ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ବଧ ଦେଖି ତୁ କପରି ବଧି ଧରିଛୁ ?)

ବଧି ଫାଟିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛାତି ଫାଟିଯିବା; ଅସହ୍ୟ ମନୋ- Badhi phāṭijibā ବେଦନା ଘଟିବା—1. The rending **कलिजाफाटा** **कलेजा फटना** of one's heart.

(ଯଥା—ମୋ ବାବାଙ୍କୁ କାନ୍ଦିବାର ଦେଖି ମୋ ବଧି ଫାଟି ଯାଉଛି ।)

ବଧିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବଧ ଧାତୁ)—ବଧ କରିବା; ହତ୍ୟା Badhibā ବଧା **बधना** କରିବା—To kill; to slay.

ଜରାସନ୍ଧେ ବଧି ଥିଲେ ଗିରିବ୍ରଜେ ସହି
ବାୟୁସୁତ ବୃକୋଦର କେଶବ କୌଶଳେ । ରଘୁନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ବଧିର—ସଂ ବଣ. (ବଧ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧ କରିବା+ସଜ୍ଞାର୍ଥେ ଇର; Badhira ଯାହାର ଶ୍ରବଣଶକ୍ତି ବନ୍ଦ ହୋଇଥାଏ)—୧ । କାଲ; (ବଧିରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶ୍ରବଣଶକ୍ତିହୀନ—1. Deaf. ୨ । (କର୍ଣ୍ଣ) ସ୍ତବ୍ଧ—(ବଧିରତା—ବ) 2. Stunned (said of the ear).

ବଧିରା—ଦେ. ବଣ. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ବଧିର (ଦେଖ)—Badhirā Badhira See) ୨ । ଅସମ୍ଭବ (ବିଷୟ)—**काला** **बहिरा** 2. Impossible (matter).

ବଧି ସହି—ଦେ. ବ—ଦେହରେ ସହ୍ୟ ହେବା—Badhi sahibā A thing being tolerated.

(ଯଥା—ଏ କଥା ଦେଖି ମୋ ବଧି ସହିଲା ନାହିଁ ।)

[ଦ୍ର—ବଧି ଧରିବା କ୍ରିୟାର ବଧି ସହିବା ବିଶେଷ୍ୟ ଆକାର; ମୁଁ ବଧି ଧରିଛି, ମୋ ବଧି ସହୁଛି ।]

ବଧୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବଧ୍+କରିବା ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—Badhi ବଧକାରୀ; ହତ୍ୟାକାରୀ—Killing; slaying.

(ବଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଏ ବାଳ ବଧୀ ସ୍ୱାମି ଦ୍ରୋହୀ
ଏହାକୁ ଦଣ୍ଡେହେଁ ନ ଥୋଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ପଟୀ ଦେ. ବ—୧ । କୁକୁର ବେକରେ ବନ୍ଧାଯିବା ପଟି—**बद्धी** 1. Strap for dog's neck. ୨ । (ସଂ. ବଦ୍ଧ ଜଳ) **बादी** ନଦୀରେ ସ୍ରୋତହୀନ ଗଭୀର ପାଣିଥିବା ସ୍ଥାନ; ଗଣ୍ଡ—2. The **बंधाजल** part of a river where there is no current and the water is very deep.

ଦେ. ଓ ପ୍ରାଦେ. ବ.—ବଧି (ଦେଖ)—Badhi (See)

ବଧୂକା—ସଂ ବ. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ବଧୂ+କ+ଆ)—ବଧୂ ୧—୫ (ଦେଖ) Badhukā Badhū 1—5 (See)

ବଧୁଲି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବନ୍ଧୁଳ)—ବାର୍ଷିକ ପୁଷ୍ପଶାକବିଶେଷ—Badhuli Pentapetus Phœnicea (flowering plant).

ସଂ. ରକ୍ତକ, ବନ୍ଧୁକ, ବନ୍ଧୁଜୀବ, ବନ୍ଧୁଜୀବକ, ମାଧ୍ୟାହ୍ନିକ,ଅର୍କବଲ୍ଲଭ,ପୁଷ୍ପରକ୍ତ, ଓଷ୍ଠପୁଷ୍ପ । ମ. ବାନ୍ଧୁଳା ଡେ. ମଙ୍କନଚେଟ୍ଟୁ, ବେଗସିନ ଚେଟ୍ଟୁ, ତା. ନାଗପୂ ସ୍ତ. ଡାମ୍‌ହରୁପାର **बाँधुलि** **दुपहरिया, गेजुलिया**

ବଧୁଲି କୁସୁମ ରଙ୍ଗ ତୋଷର ଷେଚନେ । ମଧୁସୂଦନ ଛନ୍ଦମାଳା ।

[ଦ୍ର—ଏହା ବର୍ଷାକାଳରେ ଜନ୍ମେ;ଫୁଲ ଅଲତା ପରି ନାଲି, ପଞ୍ଚଦଳବିଶିଷ୍ଟ; ଏହାର ଫଳ ଓ ଚେର ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଓଷ୍ଠ ସହିତ ତୁଳନା କରାଯାଏ ବୋଲି ଏ ଫୁଲର ଅନ୍ୟ ନାମ ଓଷ୍ଠପୁଷ୍ପ । ଏ ଫୁଲ ଗଛ ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ଫୁଟେ ଓ ବେଳ ଗଡ଼ିଲେ ଝାଉଁଳି ପଡ଼େ ବୋଲି ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ଦ୍ୱିପହରିଆ (ବ. ଓ ହି. ଦୁପହରିଆ ଓ ସଂ. ମାଧ୍ୟାହ୍ନିକ ।]

ବଧୂ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହ୍ ଧାତୁ=ବହନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ବା କର୍ମ. ଊ) Badhū ୧ । ମହିଳା; ନାରୀ—1. Woman. ୨ । ଭାର୍ଯ୍ୟା; ପତ୍ନୀ; ସ୍ତ୍ରୀ—2. Wife. ୩ । ସ୍ନୁଷା; ପୁତ୍ରବଧୂ; ବୋହୂ—3. Daughter-in-law. ୪ । କୁଳବଧୂ; କୁଳସ୍ତ୍ରୀ—4. A housewife. ୫ । ଭୂଆସୁଣୀ; ନବୋଢ଼ା ସ୍ତ୍ରୀ—5. Newly married lady. ୬ । ପୁକ୍କା ବା ପୀଡ଼ଙ୍ଗ ଶାଗ—6. A kind of pot-herb; Trigonella Corniculata. ୭ । ଶ୍ୟାମା ଲତା—7. A plant; Echites Frutescenss. ୮ । ଶାରିବା; ଅନନ୍ତ ମୂଳ—8. A medicinal root; Esclipias Pseudasarsa. ୯ । ଶଠୀ ବା ଆମ୍ବ ଅଦା—9. Zedoary; Curcuma Zerumbets.

ବଧୂଜନ—ସଂ. ବ.—(ବଧୂ+ଜନ)—୧ । ନାରୀଗଣ—Badhūjana 1. Women. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Female. ୩ । ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—3. Young wife.

ବଧୂଟ ଶୟନ—ସଂ. ବ—ବାତାୟନ; ଗବାକ୍ଷ—Badhūṭa śayana Window.

ବଧୂଟୀ—ସଂ. ବ—[ବଧୂ+କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ. ଟୀ]—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ବଧୂ; ଛୁଆବୋହୂ; Badhūṭi ନୂଆ ବୋହୂ—1. A small wife; a young (ବଧୂଟିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) wife. ୨ । ପୁତ୍ର ବଧୂ—2. Daughter-in-law. ୩ । କନ୍ୟା; ନବବିବାହିତା ବଧୂ—3. Bride.

ବଧୂତ୍ସବ—ସଂ. ବ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଧୂ+ଉତ୍ସବ)—ବଧୂର ପ୍ରଥମ Badhūtsaba ରଜୋଦର୍ଶନ ସମୟରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବ—A festival observed on the occasion of the 1st. appearance of menses of a wife.

ବଧୂ ମାତା—ଦେ. ବି.—(ଶିଷ୍ଟ ସମାଜରେ ପୁତ୍ରବଧୂ ଓ ଭ୍ରାତୃବଧୂଙ୍କ ପ୍ରତି ମଧୁର ସମ୍ବୋଧନ) ବୋହୂ ମା—A term of endearment applied to one's daughter-in-law or younger brother's wife.
Badhū mātā
बउ मा

ବଧେଇ—ଦେ. ବି.—ବଧାଇ (ଦେଖ)
Badhei Badhāi (See).

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବଧେୟ)—ବଧେୟ; କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—Proper to be done; performable.

ବଧୋଦ୍ୟତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(୭ମୀ ତତ୍; ବଧ+ଉଦ୍ୟତ)—ଅନ୍ୟକୁ ବଧ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ୟତ—Ready or preparing to kill a person.
Badhodyata
(ବଧୋଦ୍ୟତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଂ. ବି.—ଆତତାୟୀ; ଘାତୁକ; ହତ୍ୟାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—An assassin; a murderer.

ବଧୋପାୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଧ+ଉପାୟ)—ବଧ ବା ହତ୍ୟା କରିବାର ଉପାୟ—Means of putting one to death.
Badhopāya

ବଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ବଧ ଯୋଗ୍ୟ; ବଧାର୍ହ—1. Deserving to be killed. ୨ । ଯାହାକୁ ହତ୍ୟା ଦଣ୍ଡ ଆଦେଶ ହୋଇଥାଏ—2. Sentenced to death.
Badhya

ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ବଧ; ତୁଳ· ଯୁଦ୍ଧ ସ୍ଥଳରେ ଯୁଧ୍ୟ, ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ଥଳରେ ଶୁଦ୍ଧ୍ୟ) ବଧ; ହତ୍ୟା—Murder.

ଦେ. ବିଣ—ହତ—Killed; slain.

ବଧ୍ୟପାଳ—ସଂ. ବି. (ବଧ୍ୟ+ପାଳ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡାଜ୍ଞା-ପ୍ରାପ୍ତ ଅପରାଧୀମାନେ ଯେଉଁ କାରାଗାରରେ ଆବଦ୍ଧ ରହନ୍ତି ତାହାର ରକ୍ଷକ—The keeper of the Jail for criminals condemned to death.
Badhyapāla

ବଧ୍ୟ ଭୂମି—ସଂ. ବି—ବଧ ଭୂମି (ଦେଖ)
Badhya bhūmi Badha bhūmi (See)

ବଧ୍ର—ସଂ. ବି—ସିସା ଧାତୁ (ହି. ଶ)—
Badhra Lead.

ବଧ୍ରି—ସଂ. ବି—ଖାସି ବା ଅଣ୍ଡା ହୋଇଥିବା ଜୀବ (ହି. ଶ)—
Badhri Castrated animal.

ବଧ୍ରିକା—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ନଷ୍ଟ ପୁଂସ୍ତ୍ୱ ପୁରୁଷ—
Badhrikā Eunoch.

ବନ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବିସ୍ତୃତ ହେବା; ବ୍ୟାପିବା—1. To spread. ୨ । ଯାଚଞ୍ଚା କରିବା—1. To ask for; to solicit. ୩ । ସେବା କରିବା—3. To serve. ୪ । ମାଗିବା—4. To beg. ୫ । ଶବ୍ଦ କରିବା—5. To sound.
Ban (root)

ବନ୍ଝାଡିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଝାଡ଼ିବା; ଓଳାଇବା—To sweep (a house or place).
Ban-ḍāibā

ବନ୍ବନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକ ପ୍ରକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମିଠାଇ—Bonbon.
Ban-ban
बनबन **बनबन, चीनी कटोरा**

ବନ୍ ବନ୍କା—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ପୁଷ୍ପ ଗଛ; ଚନ୍ଦ୍ରମଲ୍ଲିକା—Moon flower; Colonyction Grandiflorum.
Ban-bankā

[ଦ୍ର—ଏ ଫୁଲ ଫୁଟିଲେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗଢ ସହିତ ଫୁଲର ସମ୍ମୁଖାଂଶ ତୁଳ୍ୟ ଥାଏ; ଏ ଫୁଲ ରାତିରେ ଫୁଟେ ଓ ଦିନରେ ଥାଏ; ଗଛ ୨।୩ ହାତ ଉଚ୍ଚ ।]

ବନ—ସଂ. ବି. (ବନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ବିସ୍ତୃତ ହୁଏ)—୧ । ଅରଣ୍ୟ; କାନନ; ଜଙ୍ଗଲ; ବୃକ୍ଷସମଷ୍ଟି—1. Forest wood. ୨ । ଜଳ—2. Water. ୩ । ପ୍ରସ୍ରବଣ—3. A spring; fountain. ୪ । ନିବାସ; ଆଳୟ—4. Abode; house; residence. ୫ । ତୋଟା—5. Plantation; tope ୬ । ପୁଷ୍ପୋଦ୍ୟାନ; ଫୁଲ ବଗିଚା—6. Garden. ୭ । କୁଞ୍ଜ—7. Grove; abour.
Bana

ବନେ ବେନ କୃତ ତର ଅଦର ନଶାରେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୮ । କାଠ—8. Wood; timber. ୯ । ଆଲୋକ; ଆଲୋକରେଖା—9. Light; ray of light. ୧୦ । ଉମସା ନାମକ ଯଜ୍ଞ ପାତ୍ର (ହି. ଶ)—10. Name of a sacrificial vessel. ୧୧ । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ମହାବଲମ୍ବୀ ସନ୍ୟାସିସମ୍ପ୍ରଦାୟଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—11. Name of the title of one class of anchorites, the followers of Sankarāchārjya. ୧୨ । ପୁଷ୍ପ ଗୁଚ୍ଛ (ହି· ଶ)—12. A bunch of flowers.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ୟା)—୧ । ବନ୍ୟା; ନଈ ବଢ଼ି—1. Flood ୨ । (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ) ବର୍ଣ୍ଣ; ରଙ୍ଗ—2. Colour. ୩ । ବନମାଳୀ ବା ବନବିହାରୀ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ—3. Name by which persons named Banamāli or Banabihāri are called.

ବନ(ନା)ଉତ—ଦେ. ବି—ବନାତ (ଦେଖ)
Bana(nā)uta Banāta (See)

ବନକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ; ବର୍ଣ୍ଣିକ)—୧ । ରଙ୍ଗବିଶେଷ—1. A kind of paint. ୨ । ବର୍ଣ୍ଣ; ରଙ୍ଗ—2. Colour.
Banaka

ବିବିଧ ବନକ ତହିଁ ତରଣୀକ ଏଣିକ ଦେଖିକ ତଳେ ।
ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୩ । ପୀତ ବର୍ଣ୍ଣ ମୃତ୍ତିକାବିଶେଷ—3. Yellow ochre.

ବନ କଦଳୀ—ସଂ. ବି--ବନକଦଳୀ; କାଠ କଦଳୀ—A kind of wild plantain.
Bana kadali

ବନ କନ୍ଦ—ସଂ. ବିଣ—ବଣ ଓଲୁଅ; ବଣ ସାରୁ—Wild arum.
Bana kanda (ବନଶୂରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନକର—ସଂ. ବି.—ଜଙ୍ଗଲରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର
Banakara ବନର ଅଧିକାଂଶ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦେବା ଶୁଳ୍କ—
बनकर **बनकर** Forest-cess.

ବନକଲମ—ଦେ. ବି.—ଲତାବିଶେଷ—
Bana kalama Ipomoea Palchella.

ବନ କୁକ୍କୁଟ—ସଂ. ବି.—ବଣ କୁକୁଡ଼ା—
Bana kukkuta Wild fowl; wild cock.

ବନ କୁଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି.—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଜାତୀୟ ଓଲୁଅ (ହି. ଶ.)—
Bana kundala A good variety of wild arum.

ବନ କୁଲତ୍ଥ—ସଂ. ବି.—ବନ୍ୟ ଶସ୍ୟବିଶେଷ—
Bana kulattha A kind of wild grain.

ବନ କୋଲି—ସଂ. ବି. (ବନ+କୋଲି)—ବଣୁଆ ବରକୋଳି ଗଛ—
Bana koli The wild jujube tree (Apte).

ବନ ଗଜ—ସଂ. ବି.—(୭ମୀ ତତ୍; ବନ+ଗଜ)—ବଣୁଆ ହାତୀ—
Bana gaja A wild elephant.
(ବନ କୁଞ୍ଜର, ବନ କରୀ, ବନ ହସ୍ତୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ ଗହନ—ସଂ. ବି.—(କର୍ମଧା; ଶବ୍ଦବିପର୍ଯ୍ୟୟ)—ଗହନ ବନ;
Bana gahana ଗଭୀର ଅରଣ୍ୟ—Dense jungle.

ବନ ଗୋ—ସଂ. ବି.—ଗବୟ; ଗୟଳ—Wild ox.
Bana go (ବନ ଗବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ ଚଣ୍ଡାଳ—ବି.—(ସଂ. ବନ+ଚଣ୍ଡାଳ; ସଂ. ନାମ ଚଣ୍ଡାଳିକା)—
Bana chandāla ଶିମ୍ବାଦିବର୍ଗର ବର୍ଷାୟୁଃ ବନ୍ୟକ୍ଷୁପବିଶେଷ—
बन चाण्डाल **चाण्डालिका** Desmodium Gryrans; the telegraph plant.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଗଛ ୨ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ। ପତ୍ର କ୍ଷିପ୍ରଣ୍ଡି। ପାଖର ଦୁଇଟି ପତ୍ର ଗରମ ବେଳେ ବାରଂବାର ମୁଦ ହେଉଥାଏ ଓ ଖୋଲି ଯାଉଥାଏ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର।]

ବନ ଚନ୍ଦନ—ସଂ. ବି.—୧। ଦେବଦାରୁ ଗଛ—1. The pine tree.
Bana chandana ୨। ଅଗୁରୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The Aloes wood.

ବନ ଚମ୍ପକ—ସଂ. ବି.—ବଣଚମ୍ପା ଗଛ—The wild Champaka tree.
Bana champaka (ବନ ଚାମ୍ପ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ ଚର—ସଂ. ବିଣ, ପୁଂ—(ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ବନ+ଚର ଧାତୁ
Bana chara +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ବନରେ ବିଚରଣ କରେ—
(ବନଚରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Roving in the forest; sylvan.
ସଂ. ବି.—୧। ବ୍ୟାଧ—1. A hunter. ୨। ରାକ୍ଷସ—
2. A demon. ୩। ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁ—3. Wild animal. ୪। ବନବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—Forest-dweller; woodman. ୫। ମୁନି—5. A sage.

ବନ ଚର୍ଯ୍ୟା—ସଂ. ବି.—ବନରେ ବୁଲିବା ବା ବାସ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟ—
Bana charjyā The roaming about or residence in a forest.

ବନଚାରୀ—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ.—(ବନ+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍;
Banachāri ୧ମା. ୧ବ.)—ବନଚର (ଦେଖ)
(ବନଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Banachara (See)

ବନଜ—ସଂ. ବିଣ.—(ବନ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧। ଅରଣ୍ୟରେ
Banaja ଜାତ—1. Produced in the forest.
୨। ଜଳରେ ଜାତ—2 Produced in water.
ସଂ. ବି.—୧। ପଦ୍ମ—1. Lotus. ୨। ମୁଥା (ହି. ଶ.)—
2. Bulbous grass-root. ୩। ବନକୁଲତ୍ଥ (ହି. ଶ.)—3. A kind of wild grain. ୪। ତରଭୁଜ ଫଳ (ହି. ଶ.)—4. A kind of wild cucurbitaceous fruit. ୫। ଜଙ୍ଗଲୀ ଟଭା (ହି. ଶ.)—
5. Wild orange or citron.

ବନ ଜଙ୍ଗଲ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ବନ+ଜଙ୍ଗଲ)—ଝାଟ
Bana jangala ଓ ବଡ଼ ବୃକ୍ଷଲତାଦି ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ—Forest.
बन जङ्गल **झाड़ जङ्गल**

ବନ ଜଟାଙ୍ଗି—ଦେ. ବି.—ଅଗ୍ନିଜାର (ଦେଖ)
Bana jatāngi Agnijāra (See)

ବନଜାକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବନଜ=ପଦ୍ମ+ଅକ୍ଷି)—
Banajāksha ପଦ୍ମଲୋଚନ; ଯାହାର ପଦ୍ମ ପରି ସୁନ୍ଦର ନୟନ—
(ବନଜାକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Having beautiful eyes like lotus-petals; lotus-eyed.

ବନ ଜାଗରଣ ବ୍ରତ—ଦେ. ବି.—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଗୁଣ୍ଡିଚାମନ୍ଦିର ଅବସ୍ଥିତି
Bana jāgarana brata ସମୟରେ ସପ୍ତଦିବସବ୍ୟାପୀ ପାଳନୀୟ ବ୍ରତବିଶେଷ—A festival lasting for seven days during the time of Lord Jagannātha's staying in the garden-house.

ବନ ଜାତ—ସଂ. ବିଣ. (୭ମୀ ତତ୍; ବନ+ଜାତ)—ବନରେ ଉତ୍ପନ୍ନ—
Bana jāta Produced in the forest.

ବନଜାସନୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନଜାସନା)—ଲକ୍ଷ୍ମୀ—
Banajāsani Goddess Lakshmi; wife of Bishnu.

ବନଜିନୀ—ସଂ. ବି. (ବନଜ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ପଦ୍ମିନୀ (ଦେଖ)
Banajini Padmini (See)
ବନଜିନୀ ଯେ କୁଳଶା ସ୍ୱଭାବେ। ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।

ବନଜୀର—ସଂ. ବି—ବଣଜୀରା (ଦେଖ)
Banajira (ବନଜୀରକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Banajirā (See)

ବନ(ନା)ତି—ଦେ. ବି—ବନୋଟି (ଦେଖ)
Bana(nā)ti [ବନ(ନା)ଉଟି—ଅନ୍ୟରୂପ] Banoti (See)

ବନଦ—ସଂ. ବି. (ବନ=ଜଳ+ଦା ଧାତୁ=ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Banada ମେଘ—Cloud.
ବନଦ ବ୍ୟୋମ ଚାହିଁ ଏ ଅଳି, କରଇ ଏ ସମା କ ଉପ କଳି।
ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।

ବନ ଦେବତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧। ବଣ ଦିଅଁ; ଅପୂଜା ଦେବତା—
Bana debatā 1. Sylvan Deity; a Deity of the forest. ୨। କୌଣସି ଅରଣ୍ୟର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା—2. The presiding Deity of any forest.
ବନ ଦେବ—ପୁଂ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବନ ଦେବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ }

ବନ ଧବ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବନ+ଧବ)—ସିଂହ—
Bana dhaba Lion.

ବନ ଧବ ଯୋଗର ଶର ଶର ନଖର ସୁଅପଡ଼ଙ୍କି ଉଳ ସେ ।
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ

ବନ ଧାତୁ—ସଂ. ବ—୧ । ଗେରୁ (ହି. ଶ)—1. Red chalk.
Bana dhātu ୨ । ବନ ମାଟି (ହି. ଶ)—2. Coloured earth.

ବନଧି—ସଂ. ବ. (ବନ=ଜଳ+ଧା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ) —ସମୁଦ୍ର—
Banadhi (ବନନିଧି—ଅନ୍ୟରୂପ) The sea.

ବନଧିରେ ମଉନାକ ଲୁଚଣ ସର । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବନ ଧେନୁ—ସ. ବ—ବନ ଗୋ; ଗବୟ; ଗୟାଳ (ଦେଖ)
Bana dhenu Gayala (See)

ବନ ପିପ୍ପଳୀ—ସଂ. ବ—କ୍ଷୁଦ୍ର ପିପ୍ପଳୀ (ହି. ଶ)—
Bana pippali A small variety of long pepper.
(ବନ କଣା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବନ ଅଟେ ପ୍ରିୟ ଯାହାର)—
Bana priya ଯେ ବଣରେ ବିଚରଣ କରିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ—
Loving to roam in the forest.

ସଂ. ବ—୧ । କୋକିଳ— 1. The cuckoo. ୨ । ସମ୍ବର-ହରିଣ (ହି.ଶ)—2. The sambar deer. ୩ । କର୍ପୂର କଚୂରୀ (ହି. ଶ) ଆମ୍ବକସିଆ ଗଛ—3. Curcuma Amada. ୪ । ବାହାଡ଼ା ଗଛ (ହି. ଶ)—3. Barleria Cristata (tree).

ବନଫ୍ସା—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—କାଶ୍ମୀର ଓ ହିମାଳୟ ଅଞ୍ଚଳର ଶାକ-
Banaph-sā ବିଶେଷ—Wild violet; Viola Odorota.
बनफसा [ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଭୂଇଁରେ ହାଡେ ବଢ଼େ; ଏଥିର କାଣ୍ଡରୁ
बनफसा ବହୁତ ଛୋଟ ଶାଖା ବାହାରେ; ଶାଖାର ଅଗରେ ବାଇଁଗଣୀ ବା ନୀଳ ବର୍ଣ୍ଣ ସୁଗନ୍ଧ ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଏଥିର ପତ୍ର ଡାଳମ୍ବ ପତ୍ର ପରି । ଏଥିର ଚେର, ପତ୍ର ଓ ଫୁଲକୁ ହକିମ୍ (ମୁସଲମାନ ବୈଦ୍ୟ)ମାନେ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏଥିର ଫୁଲ ଖାଇଲେ ଖୁବ ପ୍ରସ୍ରାବ ହୁଏ । ଫୁଲ ଓ ଚେର ବମନକାରକ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ବନ ଫୁଲ—ଦେ. ବ—ବନ୍ୟ ପୁଷ୍ପ—
Bana phula বন ফুল बनफुल Wild flower.

ବନ ବନକା—ଦେ. ବ—ଫୁଲ ଓ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—Moon flower;
Bana banakā Calonyction Grandiflorum; Plecospermum Spinosium.
[ଦ୍ର—ଏ ଗୁଳ୍ମ ବଡ଼ ବଡ଼ କଣ୍ଟାଯୁକ୍ତ ।]

ବନବନା— ଦେ. ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲି କଣ୍ଟାଳିଆ ଗୁଳ୍ମ—
Banabanā A kind of wild thorny shrub;
ସ. ନାମ. ଶଙ୍ଖପୁଷ୍ପୀ, ଶଙ୍ଖାହ୍ଵା, Canscora Decussata;
ମାଙ୍ଗଲ୍ୟ କୁସୁମ Evalvus Erecta.
ডানকুনী [ଦ୍ର—ଏହା ଫୁଲ ଭେଦରେ ୩ ପ୍ରକାର—
शंखोहुली, कौडीयाली ୧. ଶ୍ଵେତ ବନବନା—ସଂ. ଶଙ୍ଖପୁଷ୍ପୀ । ୨. ନୀଳ ବନବନା—ସଂ. ବିଷ୍ଣୁକ୍ରାନ୍ତା । ୩. ରକ୍ତପୁଷ୍ପୀ—ସଂ. ସର୍ପାକ୍ଷୀ ।

ବନ ବରାହ—ସଂ. ବ—ବନ ଶୂକର (ଦେଖ)
Bana barāha Bana śūkara (See)

ବନ ବାସ—ସ. ବ—(୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ଅରଣ୍ୟରେ ରହିବା—
Bana bāsa 1. Forest life. ୨ । ଜନପଦ ତ୍ୟାଗ କରି ବନରେ କାଳଯାପନ କରିବା—2. Sojourn in the forest.

ବନବାସସ୍ଥ ଶୁଣି ବନବାସ ନେଲେ ଅଣି ଛଡ଼ ମଧେ ରାମ ବହୁଦର ।
ଉକ୍ତ ·ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବନବାସୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ଉପପଦ ତତ୍)—ଯେ ଅରଣ୍ୟରେ ବାସ
Banabāsi କରେ—Living in the forest.
(ବନବାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ. ବ—୧ । ଋଷଭ ନାମକ ମହୌଷଧି—1. A rare herb. ୨ । ଶାଳୁଲୀ କନ୍ଦ (ହି. ଶ)—2. A kind of wild root-bulb. ୩ । ଦ୍ରୋଣକାକ; ଡାମରା କୁଆ (ହି. ଶ) - 3. Rook.

ବନ ବିହାର—ସ. ବ —(୭ମୀ ତତ୍; ବନ + ବିହାର)—ଅରଣ୍ୟରେ
Bana bihāra କ୍ରୀଡ଼ାର୍ଥ ଭ୍ରମଣ—Sport in the forest

ବନ ବିହାରୀ—ସ. ବ—(ଉପପଦ ତତ୍; ବନ+ବିହାରିନ୍) —ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ
Banabihāri ନାମାନ୍ତର—A name of Śrikṛushna.
(ବନବିହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେ ବନରେ ବିହାର କରେ—
Sporting in the forest.

ଦେ. ବ—ଲୋକଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—A name given to males.

ବନ ଭୋଜି—ଦେ. ବ—(ସ. ବନ+ଭୋଜନ)—ବନକୁ ଯାଇ
Bana bhoji ସମ୍ମିଳିତ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ଭୋଜି—A picnic in
(ବନ ଭୋଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ) বনভোজন बनभोज the woods.

ସଙ୍ଗରେ ଏହତ୍ତ ଗୋପାଳ ଖେଳ
ବନଭୋଜ ସେବା ପରଶ ବେଳ—ପ୍ରାଚୀ, ଶ୍ରୀ ସୁବୁଦ୍ଧିଙ୍କ ଗୀତା ।

ବନ ମନୁଷ୍ୟ—ସ. ବ—୧ । ବଣ ମଣିଷ; ନରାକୃତି ବାନରବିଶେଷ—
Bana manushya 1. Orang-outang; man-like ape
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଦୁଇ ଗୋଡ଼ରେ ମନୁଷ୍ୟପରି ଠିଆ ହୋଇ ପାରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ନାହିଁ ଓ ଗାଲ ଭିତରେ ଖାଦ୍ୟ ରଖିବାର ଥଳି ନାହିଁ । ଏମାନେ ଚାରି ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ:—ଗରିଲା—Gorilla; ସିମ୍ପାଞ୍ଜି—Chimpanzee; ଓରାଂଅଉଟାଂ—Orangautang; ଗୀବନ୍—Gibbon. ।]
୨ । ବନବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A man living in the forest; woodman.

ବନ ମଲ୍ଲି—ସ. ବ—ବଣମଲ୍ଲୀ (ଦେଖ)
Bana malli Banamalli (See)

ବନ ମଲ୍ଲିକା—ସଂ. ବି—୧ । ବଣମଲ୍ଲୀ (ଦେଖ)—1. Banamalli
Banamallikā (See). ୨ । ସେବତୀ ଗଛ ଓ ଫୁଲ—2. Musk-rose (plant and flower).

ବନ ମାଟି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ମୃତ୍ତିକା)—ଅଧଉତ୍ର ବା ଅରଙ୍ଗ
Bana māti ମୃତ୍ତିକା; ଯେଉଁ ମାଟିରୁ ଘରେ ଲିପିଲେ ଘର ରଞ୍ଜିତ
বনমাটি ଦେଖାଯାଏ—Coloured earth used in washing
रंगीन मिट्टी the walls.

ବନ ମାର୍ଜାର—ସଂ. ବି—ବଣଭୁଆ; ବଣବିରାଡ଼ି; ଖଟାସ—Wild
Bana mārjāra [ବନ ବି(ବ୍ରି)ଡ଼ାଲ -ଅନ୍ୟରୂପ] cat.

ବନମାଳ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବନମାଳା)—ବନମାଳା (ଦେଖ)
Banamāla Banamālā (See).

ବନମାଳା—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ; ବନପୁଷ୍ପଦ୍ୱାରା ରଚିତ ମାଳା)—
Banamālā ୧ । ବନ୍ୟପୁଷ୍ପମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତ ମାଳା—1. A chaplet made of wild flowers. ୨ । ଗୋଡ଼ର ଚଳାଗଣ୍ଠି ବା ଆଣ୍ଠୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିବା ନାନା ଫୁଲର ହାର—2. A garland hanging up to the ankles or knees of the wearer.

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏହା ଧାରଣ କରୁଥିଲେ ।]

୩ । ବନମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ—3. Forest range.

ବନମାଳୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବନମାଳା + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ବନମାଳିନ୍
Banamāli ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ନାମବିଶେଷ—A name of Śrikrushna.

(ବନମାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—ବନମାଳା ଧାରଣକାରୀ—Wearing a chaplet of wild flowers.

ଦେ. ବି—୧ । ଲୋକଙ୍କର ନାମବିଶେଷ—1. A name given to persons. ୨ । ବନପୁଷ୍ପରେ ରଚିତ ମାଳ—2. A garland made of wild flowers.

ବନମାଳୀ ଦାସ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଜଣେକ
Banamāli dāsa ଓଡ଼ିଆ କବି—An Oriya poet of the 16th century A. D.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ରଚନା ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମସମ୍ବଳିତ, କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ।]

ବନମାଳୀ ସିଂହ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଜଣେକ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକ—An
Banamāli simha Oriya writer.

[ଦ୍ର—'ଶକୁନ୍ତଳା ଉପାଖ୍ୟାନ' ଏହାଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ଗଦ୍ୟପୁସ୍ତକ—ଡାଇଣୀ ଓ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ।]

ବନମୂତ—ସଂ. ବି.—ଜୀମୂତ; ମେଘ (ହ. ଶ)—
Banamūta Cloud.

ବନ ରକ୍ଷକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବଣର ଜଗୁଆଳ—Forester;
Bana rakshaka forest-guard; forest-keeper.
(ବନରକ୍ଷ, ବନପାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ ରାଜି—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବନସମୂହ; ବନଶ୍ରେଣୀ—A line
Bana rāji of forests.

ବନ (ନି)ଶି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବଡ଼ିଶ)—ବଡ଼ିଶୀ (ଦେଖ)—
Bana(ni)si বড়সী बंसी Bardiśi (see)
(ବନଷୀ, ବନଶି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ(ନି)ଶିଆ—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଲୋକ ବନଶି ଦ୍ୱାରା ମାଛ ଧରେ—
Bana(ni)siā বড়সীয়া बासावा Angler.

ବନରୁହ—ସଂ. ବି. (ବନ + ରୁହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—୧ । ଜଙ୍ଗଲୀ ଗଛ—
Banaruha 1. Wild tree. ୨ । ପଦ୍ମ—2. Lotus.

ବନଲକ୍ଷ୍ମୀ—ସଂ. ବି.—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ବନର ଶୋଭା—1. The
Banalakshmi glory of the forest. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କଦଳୀ (ହ୍ର. ଶ)—2. Plantain.

ବନଶି କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ମାଛଙ୍କପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ ବା ଗୁଣ୍ଡ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇ ଥିବା
Banasi kantā ବଙ୍କାଅଙ୍କୁଶାଯୁକ୍ତ କଣ୍ଟା—Angling hook.
বঁড়শী কাঁটা ସାତଚବନ୍ଧା, ପୋଲୁବଦଣ୍ଡା, ବଳୁଚରିଷଣ, ଗାଇସିବନ୍ଧା
वंसीका काँटा ଚଳନ୍ତିଦାଡରୁ ସରଗ ଦେଖିଲୁ; ମଚେ ଭରଗରୁ ବନଶି କଣ୍ଟା—ତଗ ।

ବନଶି ଖଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡରେ ବନଶିର ଡୋର ଲାଗିଥାଏ—
Banasi khardā The angling rod
वंसीकी छड़ी বঁড়সীর ছীপ

ବନଶି ଡୋର(ରି)—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଡୋରର ଅଗରେ ବନଶି କଣ୍ଟା
Banasi dora(ri) ଲାଗିଥାଏ—Angling line.
वंसीकी डोरी বঁড়সী সূত

ବନଶି ଟେର(ରେ)ଣ୍ଡା—ଦେ.ବି—ବନଶିର କଣ୍ଟାକୁ ପାଣିରେ ଝୁଲାଇ
Banasi tera(re)ndā ରଖିବା ପାଇଁ ଡୋର ମଝିରେ ଲାଗିଥିବା
ফতনা ଶୋଲ ବା ମୟୂର ପକ୍ଷର କାଠି—A float attached to
कडेला; तिरेन्दा the angling line.

ବନଶି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାଛ ଧରିବାପାଇଁ ପାଣିରେ ବନଶି
Banasi pakā(ke)ibā ଯନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରିବା—
ছীপফেলা वंसीफेकना (ବନଶି ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)To angle.

ବନ ଶୂକର—ସଂ. ବି—ବଣୁଆ ଘୁଷୁରି; ବାରିହା; ବରାହ—
Bana śūkara Wild-boar.

ବନଶ୍ୱା—ସଂ. ବି. (ବନ+ଶ୍ୱନ୍=ବନଶ୍ୱନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ବନ୍ୟ
Banaśwā କୁକୁର; ବଣଆ କୁକୁର—1 Wild dog.
୨ । ବିଲୁଆ—2. Jackal. ୩ । ହେଟା; ଗଧିଆ—3. Wolf.

ବନସ୍ତ(ସ୍ଥ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନସ୍ଥଳୀ)—୧ । ବନ; ଜଙ୍ଗଲ—
Banasta(stha) 1. Forest.
বনস্ত ଯାଉଥିଲ ବନ ବାହୁଁକ ବନସ୍ତକୁ ।
वनजंत କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ଘୋର ଜଙ୍ଗଲ—2. Dense forest.

ଅଥବା ବନସ୍ତେ ପଶିବ
ସନ୍ଧ୍ୟାସମୟେ ବା ବଂଶୀ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବନସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ବନରେ ସ୍ଥିତ—1. Situate in the
Banastha wood. ୨ । ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ—2. Taking to the forests; living in the forests.

ଶୁଣ ହେ ବ୍ରହ୍ମାର ନନ୍ଦନ
କେଣ୍ଟ ଅବଧୂତଧର୍ମ । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ ।

ବନସ୍ଥଳ(ଳୀ)—ସଂ. ବି. (ବନ+ସ୍ଥଳ; ସ୍ଥଳୀ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) — Banasthala(li) ୧ । ବନଦେଶ; ଅରଣ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ— 1. Wild region. ୨ । ଅରଣ୍ୟର ଅଂଶବିଶେଷ— 2. A part of a forest.

ବାମଣାଂମଣ୍ଡଳ-ପ୍ରତାପ-ଶୀତଳ-ସ୍ନାତ ଘନ ବନସ୍ଥଳୀ ।
ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

ବନସ୍ପତି—ସଂ. ବି. (ବନ+ପତି; ନିପାତନ)— ୧ । ମହାଦ୍ରୁମ; Banaspati ବଡ଼ଗଛ—1. Big tree. ୨ । ପୁଷ୍ପହୀନ ଫଳଦ ବୃକ୍ଷ; ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର ଫୁଲ ପ୍ରକାଶିତ ନ ହୋଇ ଫଳ ଧରେ-2. Trees producing fruits apparently without flowers or blossoms. (ଯଥା—ଅଶ୍ୱତ୍ଥ, ଡମ୍ବୁର, ବର ।) ୩ । (ସାଧାରଣତଃ) ବୃକ୍ଷ —3. A tree in general (Apte). ୪ । ସୋମ ଲତା—4. The Soma plant (Apte). ୫ । ଗଛର ଗଣ୍ଡି; ମୁଣ୍ଡି—5. A stem; trunk (Apte). ୬ । କଡ଼ି—6. A beam (Apte). ୭ । ଖୁଣ୍ଟ—7. A pole; post (Apte). ୮ । ବଳି-ସ୍ତମ୍ଭ; ଯୂପକାଷ୍ଠ—8. A sacrificial post (Apte). ୯ । ବନସ୍ପତିଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ନୈବେଦ୍ୟ—9. An offering to Banaspati (Apte). ୧୦ । କାଠର ତେଣ୍ଡୁଁଇଆ—10. A wooden amulet (Apte). ୧୧ । ଫାଶୀଖୁଣ୍ଟ-11. A scaphold (Apte). ୧୨ । ଯୋଗୀ; ସନ୍ନ୍ୟାସୀ-12. An ascetic (Apte).

ବନସ୍ପତି କାୟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଉଦ୍ଭିଦ୍‌ଜଗତ୍; ପୃଥିବୀର Banaspati kāya ବୃକ୍ଷସମୂହ—The whole vegetable kingdom (Apte).

ବନା—ଦେ. ବି.— ୧ । [ସଂ.— ବର୍ଣ୍ଣଯୋଜନ (ନା)]—ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ Banā ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣର ମାତ୍ରା ଯୁକ୍ତ କରିବା ଧାରା—1. The process ବାନାନ of inflecting consonants with vowel signs. **बच्दमल** ୨ । (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣନା)—ବର୍ଣ୍ଣନା— 2. Description. ୩ । ରଚନା—3. Composition. ୪ । କଥନ—4. Speaking. ୫ । ଶବ୍ଦାଲଙ୍କାରବିଶେଷ; ଯେଉଁ ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅକ୍ଷରବଳ 'ଅ' ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ ଥାଏ- 5. A kind of matrical composition in which the words or letters contain vowels other than 'a'.

ଯଥା— ଭୃଙ୍ଗ ଘାଟ ଚଳାବିଂଶ ଖାଲା ସ୍ୱୟଂବ
ପିନାକ ମୋହକ ଖାଦ୍ର ଦେଖ ୱୈଚଦାସ । ପ୍ରେମ ମଞ୍ଜରୀ ।

୬ । ପରିବା ଆଦିକୁ ରନ୍ଧା ଯିବା ନିମନ୍ତେ କାଟିବା— 6. Cutting or slicing of vegetables for cooking
୭ । (ଅନାଦରାର୍ଥକ) ବନମାଳୀର ଡାକ ନାମ— 7. A name for calling Banamāli.

ବନା(ନେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣନ)— Banā(ne)ibā বনান ୧ । ବନିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ— **बनाना, बनवाना** 1. Causative of Banibā.
୨ । ପରିବା ଆଦି ରାନ୍ଧିବା ନିମନ୍ତେ କାଟିବା—2. To chop or slice vegetables for cooking.
୩ । ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—3. To make; to prepare.

ହନ ତରୁ ସୁମ ଏବ ବନାଇ ବନାଇ । ବଦେହୀଶ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ନିର୍ମାଣ କରିବା—4. To build; to construct.

ଯମୁନା ବାହୁଗ ଭାଦ୍ରହ ବସା ଅଳେ ବନାଇ ବାରରେ ।
ବଦେହୀଶ. ଚଉପଦ ସଙ୍ଗୀତ ।

୫ । ପରିଣତ କରାଇବା—5. To cause to change into. (ଯଥା—ଭଲଲୋକଙ୍କୁ କଥାରେ ସେ ଚୋର ବନାଇ ଦେଲା ।)
୬ । (ସଂ. ବିନ୍ୟାସ) ସଜାଇବା; ସଜ୍ଜିତ କରିବା— 6. To dress; to adorn; to fit up.

ବନାଇ ତନୁ ଭୂଷଣେ ଚଳନ୍ତ କେଳକ । ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବନାଉ(ଓ)ତ—ଦେ. ବି— ବନାତ (ଦେଖ) Banāu(o)ta Banāta (See)

ବନାଗ୍ନି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବନ+ଅଗ୍ନି)—ଦାବାନଳ— Banāgni Forest-fire.

ବନାଟି—ଦେ. ବି— ବନୋଟି (ଦେଖ) Banāṭi Banoṭi (See)

ବନାଣିଆ କଥା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ବନାବଟ୍ ବାତ୍)- Banāṇiā kathā ମନଗଢ଼ା କଥା—Got-up story.

ବନାତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବପ୍ ଧାତୁ=ବୁଣିବା)— Banāta ଲୋମଶ ଶୀତବସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—Broad-cloth. বনাত্ **बनात** (ବନୋତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନାତୀ—ଦେ. ବି—ବନାତରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା (ଜିନିଷ)— Banāti বনাতী **बनाति** Made of broad-cloth.

ବନାନ—ଦେ. ବି. [ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ ଯୋଜନ(ନା)]— Banāna ୧ । ଅକ୍ଷରର ଉଚ୍ଚାରଣ ବା ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ବିସ୍ତାର — বানান্ **हिज्जे, वीबरण** 1. Spelling of letters.
୨ । ଶବ୍ଦସ୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ଯୋଜନାପ୍ରଣାଳୀର ବିଶ୍ଳେଷଣ ବା ବର୍ଣ୍ଣନା—2. The mode of spelling the letters comprising a word.

ବନାନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଶବ୍ଦର ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କ ବିଶ୍ଳେଷଣ Banāna karibā କରି ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବା—To spell a word. বানান করা **हिज्जे करना, बर्णन करना**

ବନାନ ଭୁଲ—ଦେ. ବି—ବର୍ଣ୍ଣାଶୁଦ୍ଧି; ଶବ୍ଦରେ ଅଶୁଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣବିନ୍ୟାସ— Banāna bhula Spelling mistake. বানান ভুল **बर्णाशुद्धि, अक्षर गलती**
[ଯଥା—'ଶ' ସ୍ଥାନରେ 'ସ', 'ଇ' ସ୍ଥାନରେ 'ଈ', 'ଢ଼' ସ୍ଥାନରେ 'ଢ' ଇତ୍ୟାଦିର ପ୍ରୟୋଗ ।]

ବନାନୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅରଣ୍ୟାନୀର ଅନୁକରଣରେ ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ; ସଂ. ବନ ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନ ବନାନି)—
Banāni
୧ । ଅରଣ୍ୟାନୀ; ସୁବିସ୍ତୃତ ଜଙ୍ଗଲ୍—1. A range of forests; vast forest. ୨ । ବହୁ ଅରଣ୍ୟ—2. A great many forests.

ବନାନ୍ତ—ସଂ. ବି· (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବନ+ଅନ୍ତ)—୧ । ଅରଣ୍ୟର ପ୍ରାନ୍ତ ଭାଗ—1. The extremity of a forest.
Banānta
୨ । ବନ ଭୂମି;ବନ ଦେଶ -2. Wild tract; wilderness.

ବନାବନି—ଦେ. ବି· (ସଂ. ବନ୍ଧ=ମିଳନ) —
Banābani
୧ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟରେ ଗାଳି ଦିଅାଦେଇ— 1. Mutual recrimination.
বকাবকী **बकाबकी**
কোটাকুটী **बनाबनी**
୨ । ପରିବା ଅାଦି କନାଇବା କ୍ରିୟା— 2. The act of slicing vegetables for cooking.
୩ । ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣର ମାତ୍ରା ଯୋଗ କରିବା— 3. The act of joining vowel-signs to consonants. ୪ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଦ୍ଭାବ ବା କଥା ଭାଷା -4. Mutual friendship or terms of speaking between two persons.
বনি বনাও **बनीबनाव**

ବନାମ୍—ବୈଦେ. ଅ. (କାରଅ) (ଫା. ବନାମ୍=ନାମରେ)—
Banām
୧ । ବିପକ୍ଷିତ ପକ୍ଷରେ; ଅପର ପକ୍ଷରେ—1. Versus; on the opposite party.
বনাম **बनाम**
(ଯଥା—ସରକାର୍ ବାହାଦୁର୍ ବାଦୀ ବନାମ୍ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମଙ୍ଗରାଜ ସାକିନ୍ ଗୋବିନ୍ଦପୁର—ପ୍ରତିବାଦୀ ।)
ଫକୀରମୋହନ. ଛଅମାଣଅାଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ଉରଫ୍; ଅନ୍ୟ ନାମ—2. Alias.
(ଯଥା—ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମଙ୍ଗରାଜ ବନାମ୍ ବଡ଼ ବାବୁ ।)
୩ । (ଅମୁକର) ନାମରେ—3. In the name of
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ '। ବ ।' । ସାଧାରଣତଃ ବାଦି ଓ ପ୍ରତିବାଦିଙ୍କ ନାମ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଅଦାଲତରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବନାୟୁ—ସଂ· ବି. (ନାମ) (ତୁଳ. ଫାରସୀ ନାମ ୟୁନାନ୍)—
Banāyu
୧ । ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ; ଭାରତବର୍ଷର ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ ଅରବ ବା ପାରସ୍ୟ ଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ; ୟୁନାନ୍ ଦେଶ—1. The ancient country of Unan (modern Arabia or Persia).
[ଦ୍ର—ଏ ଦେଶ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଘୋଟକ ଜନ୍ମକ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିଲା ।]
୨ । ଏ ଦେଶବାସୀ ଜାତି (ହି. ଶ)—2. A caste of people inhabiting the Unan country.
୩ । (ନାମ) ରାଜା ପୁରୁରବାଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର— 3. A son of King Pururabā.

ବନାୟୁଜ—ସଂ. ବିଣ—ବନାୟୁ ଦେଶ ଜାତ—Belonging to Persia or Arabia; Unani.
Banāyuja
(ଯଥା—ବନାୟୁଜ ଅଶ୍ୱ ।)
ସଂ. ବି—ଅାରବୀ ଘୋଡ଼ା—Arab horse.

ବନାରସ—ଦେ. ବି· (ସଂ. ବାରାଣସୀ; ବର୍ଣ୍ଣ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ)—
Banārasa
କାଶୀ; ବାରାଣସୀ ନଗର—Town of Benares.
বেনারস, বনারস **बनारस**

ବନାରସୀ—ଦେ. ବିଣ—୧ । କାଶୀରେ ନିର୍ମିତ—1. Made or manufactured in Benares.
Banārasi
বেনারসী **बनारसी**
(ଯଥା—ବନାରସୀ ପାଟ ।)
୨ । ବନାରସର ଅଧିବାସୀ—2. Inhabiting in or belonging to Benares.
(ଯଥା—ବନାରସୀ ନର୍ତ୍ତକୀ ବା ବାଈ ।)
ଦେ. ବି—କାଶୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଟ ଲୁଗା— Benares silk cloth.

ବନାର୍ଦ୍ରକ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଓରୁଅ (ଦେଖ)
Banārdraka
Orua (See)

ବନାଲକ୍ତକ—ଦେ. ବି. (ବନ+ଅଲକ୍ତକ; •ଉପମିତ ସମାସ)—
Banālaktaka
ଗେରୁ—Red chalk; hematate; red ochre.
ବ୍ୟାଘ୍ରାନ କିଲ ମହୁଁ ଦେ୍ାଣ ଚରିତ
ବନାଲକ୍ତକ ଚନ୍ଦ ଭିବ ଯେମନ୍ତ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବନା ଶାଢ଼ୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ+ଶାଟୀ)—ରଙ୍ଗିନ୍ ଲୁଗା; ଛିଟ—
Banā śārdhi
Coloured or spotted cloth; chintz.
রংগীন শাটী
रंगीन शाढी
ବନା ଶାଢ଼ୀ ଗଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧିଲେ ଶୁଭୁଥାଇ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହ.ଭାରତ. ବଣ ।

ବନାଶ୍ରମ—ସଂ. ବି. (ବନ+ଅାଶ୍ରମ)—ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମ—Taking to the forest-life after the age of 50 to pass one's old age there.
Banāśrama

ବନାଶ୍ରମୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବନାଶ୍ରମ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Banāśrami
ବାନପ୍ରସ୍ଥାବଲମ୍ବୀ—Living in the forest in an advanced age.
(ବନାଶ୍ରିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନାଶ୍ରୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବନ+ଅାଶ୍ରୟ)—
Banāśraya
୧ । ବନର ଅାଶ୍ରୟ—1 Talking shelter in the forests. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଡାମରା କାଉ—2. Rook; crow; jackdaw.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବନବାସୀ—1. Living in the forests. ୨ । ବନଚର—2. Moving in the forests. ୩ । ବାନପ୍ରସ୍ଥାବଲମ୍ବୀ—3. Taking to the forests to pass one's old age there.

ବନି—ଦେ. ବି—(ଅାଦରାର୍ଥକ) ବନମାଳୀର ଡାକନାମ—Name for calling Banamāli in endearment.
Bani
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ରକ୍ତ; ଲହୁ—Blood.
(ଯଥା—ଓଦୋ ! ତା ମୁଣ୍ଡରୁ କେତେ ବନି ବୋହିଗଲା ।)

ବନିଅାଦ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଫା)—(ଫା. ବୁନିୟାଦ୍)—୧ । ଘର ଅାଦିର ନିଅଁ ବା ଭିତ୍ତିମୂଳ—1. The foundation of a house. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବଂଶର ମୂଳ— 2. (figurative) The origin or foundation of a family.
Baniād
ব(বু)নিআদ
बुनिआद्

ବନିଆଦ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—୧ । ଦୃଢ଼ ବା ପ୍ରଶସ୍ତ ଭିତ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ (ଗୃହ)—1. (house) Having strong foundation; well-founded. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବହୁକାଳ ସ୍ଥାୟୀ—2. (figurative) Permanent. ୩ । ବହୁ କାଳରୁ ସମାଜରେ ସମ୍ମାନିତ ଓ ପ୍ରସିଦ୍ଧ (ବଂଶ)—3. Old and respectable (family); aristrocratic.

Baniādi; ব(বু)নিআদী; **बुनियादी**

ବନିଅନ୍—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. ବନିଅନ୍, ଫ୍ଲାନେଲ୍ ଜାକେଟ୍)—ଗେଞ୍ଜି—Banian; a gauze underwear or shirt.

Banian; বেনিয়ান; **बनीयान**

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜମାନେ ଭାରତକୁ ଆସିବାବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କାରବାର କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ 'ବନିଅନ୍ (ବଣିଆ)' ଡାକୁଥିଲେ ଓ ସେମାନେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଅଧାହାତିଆ ଜାକେଟ୍‌କୁ ସେମାନଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ 'ବନିଅନ୍' ନାମ ଦିଆ ହୋଇଥିବା ବିଷୟ Webster କହନ୍ତି ।]

ବନିକା—ଦେ. ବି—(ବନ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ+ କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ. ଆ)—Banikā ୧ । ଉଦ୍ୟାନ—1. Garden.

ଅଶୋକ ବନିକାରେ ସୀତାଙ୍କ ଦେଖିଲ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ଛୋଟ ବନ—2. Small forest.

କାଳନ୍ଦୀ ତଟ ବାଲୁକୁଦ, ଶୋଭୁଛି ବନିକା ବନୋଦ—

ଭୂପତି—ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । କୁଞ୍ଜବନ—3. Grove.

ବନିତ—ସଂ. ବିଣ—(ବନ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଯାହା ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଏ; ପ୍ରାର୍ଥିତ; ଯାଚିତ—1. Prayed for. ୨ । ସେବିତ—2. Tended.

Banita

ବନିତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବନ୍ ଧାତୁ=ମାଗିବା+କର୍ମ. ତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—Banitā ୧ । ଭାର୍ଯ୍ୟା; ସ୍ତ୍ରୀ—1. Wife. ୨ । ନାରୀ—2. Woman. ୩ । ପ୍ରିୟା; ପ୍ରିୟତମା ସ୍ତ୍ରୀ—3. One's beloved lady. ୪ । ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—4 Name of a Sanscrit metre.

ବନି ବନାଉ ଓ—ଦେ. ବି—(ହି; ସଂ—ବନି=ମିଳନ; ହି. ବନାଉ=ମିଳନ ଭାବ)—୧ । ବନା ବନି; ସଦ୍ଭାବ—1. Good relations. ୨ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ୁ—2. Speaking terms between two persons.

Bani banāu(o); বনি বনাও; **बनाव**

ବନିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ.ବର୍ଣ୍ଣଯୋଜନ) ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣର ମାତ୍ରା ଯୋଗ କରିବା—1. To add vowel-signs to consonants. ୨ । ଶବ୍ଦସ୍ଥ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣମାନ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା; ବନାନ କରିବା—2. To analyse the spelling of the letters in a word. ୩ । ନିର୍ମିତ ହେବା—3. To be built. (ଯଥା—ତାଙ୍କର ଗୋଟାଏ ବୋମାହାଣ୍ଡି କୋଠା ବନୁଛି) ୪ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଦ୍ଭାବ ଥିବା; ପଟିବା—4. To continue in the maintenance of good relations between two persons.

Banibā; বানানকরা; **हिजे करना, विवरण करना**; তৈয়েরহওয়া; **बनना**; বনা; **बनना**

(ଯଥା—ଶାମିଦ ଗୁଜରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘଡ଼ିଏ ସୁଦ୍ଧା ବନନ୍ତି ନାହିଁ) ୫ । ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—5. To describe. ୬ । ବର୍ଣ୍ଣିବା; ଗାଳିଦେବା; ବକିବା; ବକାବକି କରିବା—6. To abuse; to call names. ୭ । (ଛାତ୍ର) ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ ସ୍ୱରମାତ୍ରା (ଅକାର,ଇକାର ଆଦି) ଯୋଗ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବା—7. (student) To learn the adding of vowel-signs to consonants. ୮ । ଶବ୍ଦରେ ଥିବା ସ୍ୱରଯୁକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା—2. To spell a consonant joined with a vowel. ୯ । ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟାଙ୍ଗ ହେବା—9. To be fat. ୧୦ । (ଫଳାଦି) ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—10. To develop to proper proportions (said of a fruit). ୧୧ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ଶୋଭିତ ହେବା—11. To develop or shine in one's beauty. ୧୨ । ପରିଣତ ହେବା—12. To be; to become; to turn into.

বর্ণনা করা; **वर्णन करना**; বকা; **गालीदेना**; বানানশিখা; **हिजेशिखना विवरनेशिखना**; বানা করা; **विवरन करना**; বনা; **बनना**; বনা; **बनना**

(ଯଥା—ସେ ମୋ ମୁରବ୍ବୀ ବନିଛନ୍ତି ।)

୧୩ । ଫଳତଃ ବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅମୁକର ସ୍ୱରୂପ ଧାରଣ କରିବା; ପାଲଟିବା; ରୂପେ ପରିଣତ ହେବା—13. To be virtually like; to be turned into.

পালটা; **बनना**

(ବନ୍ଦର୍ପର) ପୁଷ୍ପବାଣ ବନିଲେ ସେ ମୁଦ୍‌ଗରଧର ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ଉତ୍କଳର ଚନ୍ଦ୍ର ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଠିକ୍ ହେବା—1. To suit; to be appropriate. ୨ । ଆସିବା; ପଢ଼ିହେବା—2. To be recalled; to be committed to memory.

ବନୀ—ଦେ ବି—୧ । (ବନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ବନସ୍ଥଳୀ; ବନ—1. Forest.

Banī

ଯମୁନା କାହିଁଶ ତଟରୁହ ବନୀ ଅବନୀ କରାଇ ବାର ସେ ।

ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. କଳୋପତନ୍ତ୍ର ଯ. ଗୀତ ।

୨ । ଛୋଟ ବନ—2. A small forest. ୩ । (ବନ ଧାତୁ+ଭାବ. ଈ) ଯାଚଞ୍ଚା—3. Begging. ୪ । ମିଳନ—4. Meeting; mixing. ୫ । ପ୍ରାର୍ଥନା—5. Prayer; solicitation. ୬ । (ପୁଂ; ବନ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.) ବାନପ୍ରସ୍ଥ—6. A person who has taken to the 3rd stage of a Hindu's life.

ବନୀକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବନୀ=ପ୍ରାର୍ଥନା+ଯ+ଅକ; ଯ ଲୋପ; ପ୍ରକୃତିବାଦ)—ପ୍ରାର୍ଥନାକାରୀ—Soliciting; begging; solicitous. (ବନୀପକ, ବନୀୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

Banīka

(ବନୀକା, ବନୀପକା, ବନୀୟକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—ଭିକ୍ଷୁକ—A beggar; a mendicant (Apte).

ବନୁଟି—ଦେ. ବି—ବନେଟି (ଦେଖ)

Banuṭi Baneṭi (See)

ବନେ—ଦେ. (କ୍ରିୟା, ଅବ୍ୟୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ) ଅ—୧ । ନିଶ୍ଚୟ—1. Certainly. ୨ । ଦୃଢ଼ସଂକଳ୍ପ—2. Determination.

Bane; **बनेगा**

(ଯଥା—ଭୁ ଅଇ ମୋ ଗୋଡ଼ ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇଲେ ଯାଇ ମୋର ବନେ=ମୁଁ ଦୃଢ଼ ସଙ୍କଳ୍ପ କରୁଛି ଯେ ଭୁ ଅଇ ମୋ ଗୋଡ଼ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ଲୁଆଁଇବୁ ।)

୩ । (ଏହା) ଚଳିବ—3. (this) Will do.

ଯଥା—ମୋର ଏକାମ ହେଲେ ବନେ ।

ବନେଇ ବାନେଇ—ଦେ॰ କ୍ରି. ବଣ—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ସୁନ୍ଦରରୂପେ ସଜେଇ ସାଜେଇ—Embellishingly.
Banei bānei
ବାନିୟେ ବାନିୟେ ତୁ ଯା ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବନେଇ ବାନେଇ କହୁଛୁ ।
बानावट करके; बनावना करके ଫକୀରମୋହନ—ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବନେ କିଂଶୁକ—ସ. ବ. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ବଣରେ ପଳାଶଫୁଲ ପରି)—ବିନା ପରିଶ୍ରମରେ ମିଳିବା ଦ୍ରବ୍ୟ (ହି. ଷ.)—Anything got for nothing.
Bane kimśuka

ବନେଚର—ସ. ବଣ. ଓ. ବ (ବନେ=ବନରେ+ଚର ଧାତୁ=ବୁଲିବା +କର୍ତ୍ତୃ॰ ଅ; ଅଲୁକ୍ ଉପପଦ ସମାସ)—ବନଚର (ଦେଖ)—Banachara (See)
Banechara

ବନେଜା—ସଂ. ବ. (ବନେ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ; ଅଲୁକ୍ ଉପପଦ ସମାସ)—୧ । ଆମ୍ବ (ହି.ଷ.)—1. Mango.
Banejā
୨ । ପର୍ପଟ (ହି. ଷ.) (ଦେଖ)—2. Parpaṭa (See)

ବନେ(ନୋ, ନୌ)ଟି—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ବନେଟ; ଭୁଲ. ସଂ. ବନ+ଯଷ୍ଟି)—ମଲ୍ଲକ୍ରୀଡ଼ାରେ ବ୍ୟବହୃତ ୩।୪ ହାତ ଲମ୍ବ ବାଡ଼ି—A cudgel 3 or 4 cubits long used in wrestling.
Bane(no, nau)ṭi
ବନେଟି; ବେନେଟୀ
बनेठी

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ କନା ପୁଡ଼ା ବା ଲଥାଁ ଝୁଲା ବାନ୍ଧି ଉକ୍ତ ବାଡ଼ିର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳକୁ ହାତଦ୍ୱାରା ମୁଠାଇ ହସ୍ତକୌଶଳଦ୍ୱାରା ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ବୃତ୍ତାକାରରେ ବୁଲାଇ ମଲ୍ଲକ୍ରୀଡ଼ା କରାଯାଏ ।]

ବନୋତ୍ସର୍ଗ—ସଂ. ବ. (ବନ+ଉତ୍ସର୍ଗ)—ଦେବମନ୍ଦିର, ବାପୀ, କୂପ, ଉପବନଆଦିର ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ବ୍ୟବହାରାର୍ଥ ଉତ୍ସର୍ଗ ବା ଦାନ କର୍ମ (ହି. ଷ.)—Formal dedication of a temple well, tank or park for the use of the public.
Banotsarga

ବନୌକା—ସଂ. ବଣ. (ବନ ଅଟେ ଓକସ୍=ଗୃହ, ବାସ ଯାହାର; ବନୌକସ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ବନବାସୀ—1. Living in the forest.
Banaukā
ସଂ. ବ—୧ । ବାନର; ମାକଡ଼—1. Monkey. ୨ । ତପସ୍ୱୀ; ଋଷି—2. Sage; hermit.

ବନୌକା (୧) ସଙ୍ଗେ ବନୌକା (୨) ନୁହନ୍ତି କ ଠିଠ ।
ଉତ୍କ॰ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବନୌଷଧି(ଧୀ)—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବନ+ଓଷଧି)—୧ । ବନଜାତ ଚେରମୂଳୀ; ଜଡ଼ିବୁଟୀ—2. Herbs; medicinal plants and roots.
Banaushadhi(dhī)

ବନ୍ତ—ଦେ.ପ୍ରତ୍ୟୟ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ସଂ ବତ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟର ଅପଭ୍ରଂଶ)—ଯୁକ୍ତ; ଯାହାର ଥାଏ—(a suffix meaning) Having.
Banta
वन्त वान्त ବନ୍ତା, ବନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ

(ଯଥା—ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ; ଲକ୍ଷ୍ମୀବନ୍ତ ।)

बालुका टील ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବ—ବାଲିଟୁଡ଼—A heap or hillock of sand; sand dune.

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ; ଅନୁଗୁଳ) ବ—୧ । ରାମ ଶିଆଳ ୨ (ଦେଖ) 1. Rāmasiāḷa 2 (See) ୨ । ହେଟା—2. Wolf.

ବନ୍ତଳ—ଦେ. ବ (ସଂ, ନାମ - କାଷ୍ଠ କଦଳୀ)—କଞ୍ଚାରେ ତରକାରୀ ହୋଇ ଖିଆଯିବା କୋଣବିଶିଷ୍ଟ ଏକପ୍ରକାର କଦଳୀ—A kind of plantain used in preparing curry while raw; Plantain; Musa Paradiaca (Haines).
Bantaḷa
काँचकला
कच्चाकेला; कठकेला
(ବନ୍ତଳ କଦଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—କଦଳୀ ସାଧାରଣତଃ ତିନ ପ୍ରକାରର ଯଥା—
୧ । ଯାହା କଞ୍ଚାରେ ତରକାରୀ କରି ଖିଆ ଯାଏ, ଅର୍ଥାତ୍—ବନ୍ତଳ ।
୨ । ଯାହା ପାଚିଲେ ଖିଆଯାଏ ।
୩ । ଯାହା କଞ୍ଚା ତରକାରୀ କରି ଓ ପାଚିଲେ ମଧ୍ୟ ଖିଆଯାଇ ପାରେ
୧ମ ଶ୍ରେଣୀର ବନ୍ତଳ କଦଳୀ ଅନେକ ଜାତିର ଅଛି; ଯଥା—
ମେଣ୍ଢୀବନ୍ତଳ (ଶ୍ଳେଟ ଶ୍ଳେଟ), ପାଣ୍ଡିଶିଆ, ଲାଲୁଆ, ଦକ୍ଷିଣିସାଗର, ବଢ଼ଶିଫେଣିଆ ବନ୍ତଳ, ମଞ୍ଜିକଦଳୀ ।
୨ୟ ଶ୍ରେଣୀର କଦଳୀ ମଧ୍ୟ ନାନା ଜାତିର; ଯଥା—
କାଠିଆ, ଚମ୍ପା, ଅମୃତପାଣି, ପାଟକପୁରା, କାବୁଲୀ, କଣ୍ଢେଇବଇଁଶି, ନାଲିକଦଳୀ, ଚିଣିଚମ୍ପା ।
୩ୟ ଶ୍ରେଣୀର;କଦଳୀ— ଶଙ୍କର ଓ ବଢ଼ଶା; ଏଗୁଡ଼ିକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କ୍ଷୁଦ୍ରେ ଓ ବନାସହରେ ବଢ଼େ ।

ବନ୍ତାଳୁ କଦଳୀ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ବନ୍ତଳ (ଦେଖ)
Bantāḷu kadaḷī Bantaḷa (See)

ବନ୍ତାଳୁ ମାଛ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ. (ତେଲୁଗୁ ବନ୍ତାଳୁ+ସ. ମତ୍ସ୍ୟ)—ଏକ ପ୍ରକାର ସାମୁଦ୍ରିକ ମାଛ—A kind of sea-fish.
Bantāḷu māchha

ବନ୍ଥ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ.—ଖାଲୁଅ; ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ବାଉଁଶ କାଟିରେ ବୁଣା ହୋଇ ଥିବା ଜାଲବାଡ଼—A matting made of bamboo-laths for catching fish.
Bantha

ବନ୍ଥଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବ.—ବ୍ୟାଘାତ; ବାଧା—Obstacle.
Bantharda(rdā)
ଦେ. ବଣ.—୧ । ବୁଦ୍ଧିହୀନ; ମୋଟାବୁଦ୍ଧି—1. Blunt; dull-headed ୨ । ବ୍ୟାଘାତକାରକ—2. Obstructive.
୩ । (ସ. ଦନ୍ତୁର; ଭୁଲ. ଇଂ. ବ୍ଲଣ୍ଟ)—ଦନ୍ତୁର; ଯେଉଁ ଅସ୍ତ୍ରର ଧାର ମୋଟା ଓ ଦନ୍ତୁର ହୋଇ ଯାଇଥାଏ—3. Blunt; dull-edged.

ବନ୍ଦ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ପୂଜା କରିବା—
Band (root) 1. To worship.
୨ । ସ୍ତବ କରିବା—2. To pray. ୩ । ନମସ୍କାର; କରିବା— . To salute; to show respect-

ବନ୍ଦ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା; ଭୁଲ. ଇଂ. ବଣ୍ଡ୍ଲ)—୧ । (କତରଅ) ବଣ୍ଡିଲ୍; ଗୋଛା; ବିଡ଼ା; ଡାଡ଼ା—1. Bundle;
Band

बन्द बंद packet. ୬ । ପୁଞ୍ଜୀକୃତ ବସ୍ତୁ ବା ପଦାର୍ଥର ଗୋଟିଏ ଗୁଣ୍ଠି—2. One lot out of several lots of a thing.

ଦେ. ବି.—(ଫା. ବନ୍ଦ୍, ସ. ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବ୍ୟବସାୟ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ କଚେରୀ ଆଦିର କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଥଗିତ ହେବାର ଅବସ୍ଥା—1. Closing of a business, school or office; closure. ୨ । ସ୍ଥିରତ୍ୱ; ନିବୃତ୍ତି— 2. Cessation; stoppage ୩ । ଗତିସ୍ଥିରତ୍ୱ— 3. Stoppage or cessation of motion.

ବୈଦେ. ଅ.—(ଯୁବକ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଡ୍ରିଲ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଆଦେଶବଚନ)—ଭୂମିର ଗତି ରହିତ କର— 3. (A term of drill) Halt!

बन्द ଦେ. ବିଣ.—୧ । ସ୍ଥଗିତ—1. Stopped; ceased. ୨ । ବନ୍ଧା—2. Tied. ୩ । ରୁଦ୍ଧ; ଅବରୁଦ୍ଧ— 3. Confined. ୪ । ଦମିତ; ରହିତ—4. Restrained. ୫ । କାର୍ଯ୍ୟରହିତ; ନିଷ୍କର୍ମୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)— 5. Unemployed (person). ୬ । ମୁଦ୍ରିତ; ମୁଦା— 6. Closed; shut up.

ତିଙ୍କଳ ନୟନକୁ କରୁଛନ୍ତି ବନ୍ଦ—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୭ । ଗତିରହିତ—3. With the motion stopped. ୮ । ଯହିଁର କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଥଗିତ ହୋଇ ଥାଏ (ଯଥା—ସ୍କୁଲ, କଚେରି, ଅଫିସ୍)—8. Closed (school, court, office).

ବନ୍ଦ୍‌ନା ଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ବନ୍ଦନା)-(ବଡ଼ିଝିଅ Band-nā jibā କନ୍ୟା) ପହିଲିପାଳି ଯିବା—(Matured girl) To go to the husband's house for the first time after attaining puberty.

ବନ୍ଦବାନ୍ଦ—ଦେ. ବି.—(ନିରର୍ଥକ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ସହଚର ଶବ୍ଦ)— Band-bānd ସ୍ଥିରତ୍ୱ—Stoppage; cessation. बन्द बंद

ବନ୍ଦ୍‌ରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ହାତରେ ପିନ୍ଧା Band-riā ଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଖଡ଼ୁ—A kind of bracelet.

ବନ୍ଦକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)— Bandaka ୧ । ଯେ ବନ୍ଦନା କରେ; ସ୍ତୁତି କାରକ— (ବନ୍ଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Praying; praising. ୨ । ପ୍ରଣାମକାରୀ—2. Making obeisance.

ବନ୍ଦ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ; ଫା. ବନ୍ଦ୍)— Banda karibā ୧ । (ବ୍ୟବସାୟ, କଚେରି, ସ୍କୁଲ ଆଦିର କାର୍ଯ୍ୟ) बन्द करा ସ୍ଥଗିତ କରିବା—1. To close up (a business, बन्द करना school or office. ୨ । ଅବରୁଦ୍ଧ ବା ଅବରୁଦ୍ଧ କରିବା—2. To confine. ୩ । ରୋଧ କରିବା; ଅଟକାଇବା—2. To restrain. ୪ । ଖୋଲା ଥିବା ଜିନିଷକୁ (ଯଥା—କବାଟ, ବାକ୍ସ, ଘର) ମୁଦିବା ବା ରୁନ୍ଧିବା—4. To shut up (a box, room or door). ୫ । ଅନ୍ୟର ଗତି ରୋଧ କରିବା—5. To stop the flow or movement of a thing. ୬ । କାର୍ଯ୍ୟ ରହିତ କରିବା—6. To cause cessation of a work. ୭ । ମନା କରିବା; ନିଷେଧ କରିବା— 7. To prohibit.

ବନ୍ଦନ—ସ. ବି. (ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ସ୍ତୁତି; ସ୍ତବ— Bandana 1. Prayer; hymn; invocation. ୨ । ପୂଜା—2. Worship; adoring. ୩ । ଅଭିବାଦନ; ପ୍ରଣାମ—3. Obeisance; salutation. ୪ । ହୋମାନ୍ତେ ହୋମ ଭସ୍ମରେ ଅଙ୍କିତ ତିଳକ—4. Painting of marks on the body with the ashes of a Homa on its conclusion. ୫ । ବନ୍ଦାକ; ବାନ୍ଦୁଲି (ହ୍ରୀ. ଶ)—5. Parasitic plant; orchid. ୬ । ପ୍ରଶଂସା କରଣ (ହ୍ରୀ. ଶ)—6. Eulogism; praising. ୭ । (ନାମ) ଅସୁର ବିଶେଷ (ହ୍ରୀ. ଶ)—7. Name of a demon. ୮ । (ନାମ) ଋଷି ବିଶେଷ (ହ୍ରୀ. ଶ)—8. Name of a sage. ୯ । (ନାମ) ବିଷ ବିଶେଷ (ହ୍ରୀ.ଶ) Name of a poison. ୧୦ । ଅନୁରୋଧ; ପ୍ରାର୍ଥନା— 10. Solicitation (Apte). ୧୧ । ବନ୍ଦାପନା (ଦେଖ) 11. Bandāpanā (See)

ଦେ. ବି—ବନ୍ଧନ (ଦେଖ)—Bandhana (See)

ବନ୍ଦନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ବନ୍ଧନ)—୧ । ମନ୍ତ୍ରତନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ Bandana karibā ଦ୍ୱାରା ଭୂତପ୍ରେତାଦିଙ୍କୁ ବାନ୍ଧିବା—1. To बन्द करा बंधन करना confine spirits through magic. ୨ । ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା (ମୁଖର ବା ସ୍ତ୍ରୀଗର୍ଭର) ଶକ୍ତିକୁ ବନ୍ଦ କରିବା—2. To restrain the proper working (e.g. of the mouth, of the womb) बन्दन करा वन्दन करना by magic. ୩ । (ସ. ବନ୍ଦ ଧାତୁ) ସ୍ତବ କରିବା; ପ୍ରଶଂସା କରିବା—3. To praise; to pray. ୪ । ପୂଜା କରିବା—4. To worship. ୫ । ନମସ୍କାର କରିବା—5. To make obeisance. ୬ । ବନ୍ଦାପନା କରିବା—6. To formally welcome.

ବନ୍ଦନ ମାଳା—ସ. ବି. (ବନ୍ଦନ=ସ୍ତବ+ମାଳା; ମାଳିକା)— Bandana mālā ଉତ୍ସବ ସମୟରେ ବହିର୍ଦ୍ୱାରରେ ଟଙ୍ଗାଯିବା (ବନ୍ଦନ ମାଳିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ମଙ୍ଗଳସୂଚକ ପୁଷ୍ପାଦିର ମାଳା— (ବନ୍ଦନ ମାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) Garlands hung on the gat- बन्दन माला वन्दनवार on festive occasions.

ବନ୍ଦନା—ସ. ବି. (ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ+ଆ)—ବନ୍ଦନ (ଦେଖ) Bandanā Bandana (See)

ଦେ. ବି. (ସ. ବନ୍ଦନ)—ମଙ୍ଗଳାଚରଣ; ଗ୍ରନ୍ଥ ବା ନୃତ୍ୟଗୀତାଦି ଆରମ୍ଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଦେବୋଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବୋଲାଯିବା ମଙ୍ଗଳସୂଚକ ଗାନ ବା ସ୍ତବ—Hymn invoking blessings at the beginning of a book or of a musical performance.

ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବନ୍ଦନୀୟା—Adorable (woman).
ଦ୍ରୁ ପଦ ନନ୍ଦନୀ ଜଗତେ ବନ୍ଦନୀ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ବନ୍ଦନୀ—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମାତୃ ସ୍ତନ୍ୟ—
Bandanī Mother's breast.
(ଯଥା—ମିନ୍ମ ବେମାର ହେଉରୁ ବନ୍ଦନୀ ଧରବାକୁ ନାହିଁ ।)
ସଂ. ବ. (ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ+ଈ)—୧ । ସ୍ତୁତି; ସ୍ତବ (ହୁ. ଶ)—1. Prayer. ୨ । (+କରଣ ଅନ+ଈ) ଗୋରୋଚନା (ହୁ. ଶ)—2. A yellow pigment got from dead cattle. ୩ । ବଟୀ (ହୁ. ଶ);ବଟିକା-3. Pill. ୪ । ଶରୀରରେ ଧାରଣ କରାଯିବା ତିଳକ ଚିହ୍ନ (ହୁ. ଶ)—4. Sectarian mark painted on the body.

ବନ୍ଦନୀୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—
Bandanīya ୧ । ଯାହାକୁ ବନ୍ଦନ ବା ପୂଜା କରାଯାଏ—(ବନ୍ଦନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Worshipped; adored. ୨ । ପୂଜ୍ୟ—2. Worshippable; adorable. ୩ । ପ୍ରଶଂସନୀୟ; ସ୍ତବନୀୟ—3. Fit to be praised; praiseworthy.

ବନ୍ଦନୀୟା—ସଂ. ବଣ—ବନ୍ଦନୀୟର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Bandanīyā Feminine of 'Bandanīya'.
ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗୋରୋଚନା—A yellow pigment found in the body of cows.

ବନ୍ଦବସ୍ତ—ବୈଦେ. ବ—ବନ୍ଦୋବସ୍ତ (ଦେଖ)
Bandabasta Bandobasta (See)
ବନ୍ଦବସ୍ତେ ଭକ୍ତ ପାଞ୍ଚ ସୂତ୍ରେ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେଶ୍ୱରଚରିତ ।

ବନ୍ଦର—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବନ୍ଦର)—୧ । ସମୁଦ୍ର ବା ନଦୀକୂଳରେ
Bandara ଜାହାଜ ଲାଗିବାର ସ୍ଥାନ; ନଦୀ ବା ସମୁଦ୍ରକୂଳସ୍ଥ
ବন্দর ବାଣିଜ୍ୟ ସ୍ଥାନ—1. Port; harbour. ୨ । ବନ୍ଦର
बन्दर ସଂଲଗ୍ନ ନଗର—2. Port town.

ବନ୍ଦରିଆ—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା. ବନ୍ଦରୀୟା)—୧ । ବନ୍ଦରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bandariā 1. Pertaining to a port. ୨ । ବନ୍ଦରର
বন্দুরে बन्दरिया ଅଧିବାସୀ—2. Residing in a port.
(ବନ୍ଦର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବନ୍ଦରିଆ; ବାଲା ବା ବଳୟ—Bracelet.

ବନ୍ଦଲ—ଦେ. ବ. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ସୁନା ମୁଦି ତିଆର କରିବାରେ
Bandala ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ନିହାଇ—A small anvil used in preparing gold rings.

ବନ୍ଦା—ସଂ. ବ. (ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ବନ୍ଦନ-
Bandā କାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. An adoring woman. ୨ ।
ବନ୍ଦାକା } ଅନ୍ୟରୂପ ମର୍ମୂଳୀ; ମଲ୍ଲାଙ୍ଗ; ଯେଉଁ ଗଛ ବା ଲତା ଅନ୍ୟ
ବନ୍ଦାକା } ଗଛ ଉପରେ ଉଠି ତହିଁ ଭିତରେ ବଢ଼େ—
2. A parasitic plant. ୩ । ଭିକ୍ଷୁକା ସ୍ତ୍ରୀ—3. A female beggar.
ବୈଦେ. ସବ (ଫରସିଆ; ଫା. ବନ୍ଦା=ସେବକ; ଦାସ)
বান্দা; बन्दा (ଶିଷ୍ଟାଚାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—୧ । ଅଧୀନ;
बंदा ଆପଣଙ୍କର ଆଜ୍ଞାକାରୀ ଭୃତ୍ୟ, ମୁଁ—1. I, your most obedient slave or servant.
ମନସୀ ଚନ୍ଦ୍ରଧର ଦାସ ବନ୍ଦା ଚାହାନ୍ତି ପାଦରେ ବସି
ସ୍ନେହନା ଭାଇରୀ କଲମନ୍ଦ କରୁଅଛୀ ଡ଼ାରତ ।
ପଦ୍ମାନଗୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗଣ୍ଡ
୨ । କ୍ରୀତଦାସ; ଗୋଲାମ—2. Slave.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଅର୍ଥ ଅଧୀନ, କ୍ରୀତଦାସ ବା ଗୋଲାମ; ଭଦ୍ର ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ଅନୁସରଣୀୟ ବା ଆଶ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାକୁ 'ମୁଁ' ବୋଲି ନ କହି ଦୀନତା ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବକ 'ବନ୍ଦା' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରେ । ଏହାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ 'ବାନ୍ଦୀ'='ଗୋଲି; ଦାସୀ' ।]
ଦେ. ବ. (ସଂ. ବନ୍ଦନ)—୧ । ବନ୍ଦନା; ପ୍ରଶଂସା—
বন্দনা वन्दना 1. Adoration; praise
ତା ଜାଣି ନ ପାରି କରନ୍ତି ତହା ବନ୍ଦା
କରନ୍ତି ଏଣୁ ଦୋଷ ଗୁଣ ଦୁଇ ଫଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋଗ
୨ । ବନ୍ଦାପନା (ଦେଖ)—2. Bandāpanā (See)

ବନ୍ଦା(ନ୍ଦେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବନ୍ଦନ କରିବା;
Bandā(nde)ibā ପୂଜା କରିବା—1. To worship ୨ ।
বন্দনা করা ଅଭିବାଦନ କରିବା—2. To salute. ୩ । ସ୍ତବ
वन्दन करना କରିବା—3. To worship. ୪ । ବନ୍ଦାପନା
বরণ করা କରିବା; ଦେବତା ବା ବରକନ୍ୟା ବା ବନ୍ଦନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
आरती करना ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରଦୀପ ଆଦି ବୁଲାଇ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରିବା—
4. To welcome by offerings; to salute a Deity or an honoured person by waving lights etc before him.
କହ ଯେ କଦଳୀ ସ୍ୱତ ଦୀପ ବନ୍ଦାଇବ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।
୫ । ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବା ଦେବତାଙ୍କୁ ଧନ ବା ଅଳଙ୍କାରଆଦି ଭେଟି ଦେବା—5. To give presents (of cash or ornaments etc) to a distinguished guest or Deity; to give offerings to a distinguished person as a sign of respect or welcome.

ବନ୍ଦାକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବନ୍ଦା+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଯେ ବନ୍ଦନା କରେ—
Bandāka Adoring; worshipping; saluting.
(ବନ୍ଦାକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବ.—ଚିର୍ ଶ୍ୟାମଳ ପରବୃକ୍ଷଜୀବୀ କ୍ଷୁପ; ମର୍ମୂଳୀ ବା ମଲ୍ଲାଙ୍ଗ; ଗଛ ଉପରେ ଜନ୍ମିବା ଓ ମାଡ଼ିବା ଲତା—A parasitic plant; orchid; Loranthus Longifolius.
ସଂ. ଅନ୍ୟ ନାମ—
ବନ୍ଦନ, ବନ୍ଦକ(କା),
ବନ୍ଦାକା(କୀ), ବୃକ୍ଷାଦନୀ,
ବୃକ୍ଷରୁହା, ଜୀବନ୍ତିକା, ଶେଖରୀ,
ବନ୍ଦାରୁ, ବନ୍ଦାଲ, ସେବ୍ୟା, ମାଳବଲ୍ଲୀ,
ପରବାସିକା, ବର୍ଷିଣୀ, ସୁକର୍ଣ୍ଣୀ, ବନ୍ଧ୍ୟା,
ପରପୁଷ୍ଟା, ପଦ୍ମାଶ୍ରୟା, କାମବୃକ୍ଷା,
କେଶରୂପା, ଗାନ୍ଧମାଦନୀ, କାମିନୀ,
ଶ୍ୟାମା, କାମବୃକ୍ଷ
बन्दा, बान्दा, परगाछा
[ଦ୍ର—ଏହା ଆମ୍ବ ଆଦି ଗଛର ଶାଖାରେ ମାଡ଼େ; ପତ୍ର ମୋଟା; ଫୁଲ ପ୍ରାୟ ଆରକ୍ତ । ଏହାର ସ୍ୱାଦ ତିକ୍ତ । ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ମତରେ ଏହା କଫ,

वांदा ଚିହ୍ନି ଓ ଶ୍ରମବଦ୍ଧକ; ରକ୍ତ-
ବେ. ବାନ୍ଦାନାକେ ଦୋଷ, ବ୍ରଣ ଓ ବିଷଦୋଷ
ମ. ବାଦାଂଗୂଳ, ବାମରୁଖ ନାଶକ ।]
ଗୁ. ବାଂଦୋ

ବନ୍ଦାଣ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବନ୍ଦନ)—୧ । ବନ୍ଦନ; ବନ୍ଦାପନା; ଅର୍ଚ୍ଚନା;
Bandāṇa ପ୍ରଦୀପ ଆଦି ଦେଖାଇ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରିବା—1. Act
बन्दन, ବରଣ of saluting a person by waving lights
आरती before him.

ବନ୍ଦାଣ ମାସରେ ଚଢେ ବେ ଭକ୍ତ ବେ ବେ ନଚ ବନ୍ଦାଇ ।
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ବନ୍ଦାଣ ଘର (ଦେଖ)—2. Bandāṇa ghara (See)
୩ । ବ୍ରତ ବିବାହାଦିରେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ବରକୁ ବା ବାଳକକୁ ଦେବା ଭେଟି—A present given to the bride-groom or the boy on the occassion of a marriage or upanayana.

ବନ୍ଦାଣ ଘର—ଦେ ବି.—ପୁନର୍ବିବାହ ଉତ୍ସବ—
Bandāṇa ghara The ceremony of consummation
पुनरविवाह गोना of marriage.

ବନ୍ଦାଣ ତଣ୍ଡୁଳ—ଦେ. ବି.—ବନ୍ଦାପନା ସମୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଚାଉଳ—
Bandāṇa taṇḍula The unparboiled rice used in
(ବନ୍ଦାଣ ଚାଉଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) Bandāpanā.

ବନ୍ଦାଣ ତଣ୍ଡୁଳ ଥିଲ ଭବନରେ ଗତ ।
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବନ୍ଦାପନ(ନା)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ଦନ)—୧ । ବନ୍ଦାଣ; ବନ୍ଦାଇବା
Bandāpana(nā) କ୍ରିୟା—1. The ceremony of salu-
ବରଣ ting a distinguished guest or a newly
आरती married couple.
୨ । (ଏଥିରେ ବର କନ୍ୟାଙ୍କ ବନ୍ଦାପନା କରା ଯାଉ ଥିବାରୁ) ବନ୍ଦାଣ ଘର; ପୁନର୍ବିବାହ; କନ୍ୟା ରଜସ୍ୱଳା ହେବା ପରେ ବର କନ୍ୟାଙ୍କ ସହବାସ ପୂର୍ବରୁ କରା ଯିବା କର୍ମ; ଅଶୀର୍ବାଦ-ଘର; ଦ୍ୱିରାଗମନ—2 The ceremony or ritual
गोना of consummation of marriage.

ଶୁଭଯୋଗରେ ସରସ ବନ୍ଦାପନା ଦିନ—ଉକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ବନ୍ଦାପନା ଘର—ଦେ. ବି.—ବନ୍ଦାପନା ୨ (ଦେଖ)—
Bandāpanā ghara Bandāpanā 2. (See)

ବନ୍ଦାପଣା—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ଦନା)—ବନ୍ଦାପନା (ଦେଖ)
Bandāpaṇā Bandāpanā (See)
ବରଣ आरती

ବନ୍ଦାରୁ—ସଂ ବଣ.—୧ । (ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ରି. ଅରୁ)—ଆଦରକାରକ;
Bandāru ବନ୍ଦନକାରୀ—1. Adoring; saluting.
୨ । (+ କର୍ମ. ଅରୁ)—ପୂଜନୀୟ (ବ୍ୟ. ଶ.)—2. Adorable.
ସଂ. ବି.—୧ । ସ୍ତୁତିଗାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ସ୍ତାବକ—
2. Supplicant; singer of hymn.

ବନ୍ଦାରୁ ପରଶୁରାମ ଦର୍ପଦଳନ—ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । (+ କରଣ. ଅରୁ) ସ୍ତୋତ୍ର; ସ୍ତବ (ବ୍ୟ. ଶ)—2. Hymn; psalm. ୨ । (+ କର୍ତ୍ତ୍ରି. ଅରୁ) ବନ୍ଦାକ; ମଲ୍ଲଙ୍ଗ; ପରଗାଛ-ପୃଷ୍ଟ ବୃକ୍ଷ (ବ୍ୟ. ଶ)—3 Parasitic plant.

ବନ୍ଦି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ସ୍ତବ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ରି. ଇ; ଯେ
Bandi ବନ୍ଦନା କରେ; ଯେ କାରାରୁଦ୍ଧ ଅବସ୍ଥାରେ ବନ୍ଦନା କରେ;
(ବନ୍ଦୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭୁଲ ଫା. ବନ୍ଦୀ)—୧ । କୟେଦୀ—1. Prisoner; captive (Apte). ୨ । (ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଇ) ବନ୍ଧନ—2. Bondage; confinement (Apte).
୩ । ସିଢ଼ୀ; ନିଶୁଣୀ—3. Ladder. ୪ । ବନ୍ଦନା; ସ୍ତୁତି—4. Hymn; salutation; panegyrics; prayer.
ସଂ. ବଣ—କାରାରୁଦ୍ଧ—Imprisoned; made captive.
ଦେ. ବି—୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଅଳକା ମଧ୍ୟରେ ଦିଆଯିବା ଝୁମ୍ପା
सीँथीर पदक ପଦକ—1. A locket hanging in the
बंदी middle of a chain for the forehead.
बन्द बन्द् ୨ । ବନ୍ଦ; ସ୍ଥଗିତ୍ୟ—2. Stoppage; cassation.
୪ । ଅବରୋଧ; କାରାରୋଧ—4. Confinement; imprisonment. ୪ । ଭୂତପ୍ରେତ ଆଦିଙ୍କୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି-ଠାରେ ବା ସ୍ଥାନରେ ମନ୍ତ୍ର ତନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଅଟକାଇ ରଖିବା—4. The act of impounding an evil spirit which has possessed a person or place.
बन्द बन्द् ଦେ. ବଣ—କାର୍ଯ୍ୟରୁ ରହିତ; ନିଷ୍କର୍ମୀ—
Restrained; unengaged; stopped from doing work.

ବନ୍ଦିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ ବନ୍ଦୁ)—୧ । ମଥାମଣି—1. An or-
Bandiā nament for the forehead.
सींथीर मणि ୨ । କର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
बिन्दी, बंदी 2. A kind of ear-ring.
बन्दिआ ବେ ବୋଇଲେ କର୍ଣ୍ଣର ବନ୍ଦିଅ ବନ୍ଦକ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୩ । (ସଂ. ବନ୍ଦି; ଫା. ବନ୍ଦୀ) କାରାରୁଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି; ବନ୍ଦି—
बन्दि बन्दिवान 3. Prisoner.

ବନ୍ଦିଅ ମଣ୍ଡଳେ ଶ୍ରବଣେ ଭାଳ ପଦ ସରଣ
ବନ୍ଦିଅ ହୋଇକ ସେ ଯିବ ଯେଉଁ ନଗ୍ରକ ଚନ୍ଦ୍ର । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ

ବନ୍ଦିଆଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ଦି)—ବନ୍ଦୀ—
Bandiāṇa बन्दि बन्दिवान Prisoner.

ଅନ୍ତରବ ତେଇ ବନ୍ଦିଆଣ ସେ ଘରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବନ୍ଦିଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ଦିଗୃହ; ଫା. ବନ୍ଦୀଖାନାହ୍)—
Bandikhānā ବନ୍ଦିଶାଳା (ଦେଖ)—Bandiśāḷā (See)
बन्दि शाला बन्दिखाना, बन्दि घर

ବନ୍ଦି ଗାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବନ୍ଦି ପାଠ (ଦେଖ)
Bandi gāna Bandi pāṭha (See)

ବନ୍ଦି ଗୃହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବନ୍ଦି + ଗୃହ)—ବନ୍ଦିଶାଳା (ଦେଖ)
Bandi gṛuha Bandiśāḷā (See)

ବନ୍ଦିଗ୍ରାହ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ବନ୍ଦି=କଏଦୀ; ଗ୍ରହ୍ ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+ Bandigrāha କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ ସିନ୍ଧ କରି ଚୋରି କରେ

ବନ୍ଦି ଚୌର } ଅନ୍ୟରୂପ (କ୍ଷାଚେନ୍ଦ)—1. Housebreaker.
ବନ୍ଦିକାର } ୨ । ଡକାଏତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 2. Dacoit.

ସ. ବିଣ. ପୁ.—ଯେ ହଠାତ୍ ଆକ୍ରମଣ କରି ବନ୍ଦି କରେ— Taking persons captive by waylaying them.

—ଘର—ଦେ. ବି—ବନ୍ଦିଶାଳା (ଦେଖ)
Bandi ghara Bandisā̱lā (See)

ବନ୍ଦି ଚୌର—ସ. ବି—୧ । ବନ୍ଦିଗ୍ରାହ (ଦେଖ)
Bandi chau̱ra 1. Bandi grāha (See)
୨ । କାରାରୁଦ୍ଧ ଚୋର (କ୍ଷାଚେନ୍ଦ)—2. An imprisoned thief.

ବନ୍ଦି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବନ୍ଧନରେ ପଡ଼ିବା; ଆବଦ୍ଧ ହେବା—
Bandi pa̱rdibā 1. To be confined.
বন্দি হওয়া बन्दि होना ୨ । ବଶୀଭୂତ ହେବା—
(ବନ୍ଦି ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. To be brought under subjugation.

ତୋ ଚରଣ ମହିମା ନ ଜାଣି, ତୋ ନାମେ ଭୁବନ ବନ୍ଦି ପଡ଼ି ।
ଗୋପୀ. ନର୍ତ୍ତନ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ବନ୍ଦି ପାଠ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବନ୍ଦି+ପାଠ)—୧ । ପ୍ରଶଂସାଗାନ—
Bandi pātha 1. Panegyrics. ୨ । ସ୍ତୁତି ବିଷୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ—
2. A work on Panegyrics. ୩ । ସ୍ତବ ବୋଲିବା—
3. Reciting of hymns of praise.

ବନ୍ଦି ପାଳ—ସ. ବି. (ବନ୍ଦି+ପାଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଉପପଦ ତତ୍)—
Bandi pā̱la କାରାଧ୍ୟକ୍ଷ—Jailor; warder.

ବନ୍ଦିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ପଦ୍ୟ)—(ସ. ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବନ୍ଦନା
Bandibā କରିବା; ପୂଜା କରିବା—1. To adore; to
বন্দা वन्दन करना worship.

ଚରଣଯୁଗଳ ତୋର ବନ୍ଦେ ଅଷ୍ଟ କୁବେରେଶ୍ୱର—ବନ୍ଦସୂର୍ଯ୍ୟ.କଣୋପୀ ଚମ୍ପୂ ଚ. ଗୀତା

୨ । ସ୍ତବ କରିବା—2. To pray.
ବନ୍ଦିଲେ ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କୁ ନୃପଙ୍କ ଆଗରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଆଦି—
୩ । ପ୍ରଶଂସା କରିବା—3. To praise.
ବନ୍ଦିଲେ ସେହି କାଳରେ ଉତ୍ତଲେ ନାହିଁ କୋଳରେ
ଶବକୁ ସବେ ସେ କଥା କହି—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୪ । (ସଂ ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ) ଭୂତ ପ୍ରେତାଦିଙ୍କୁ କୌଣସି
বন্দকরা ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ବା କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ମନ୍ତ୍ରସନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭାବ
बाँधना ଦ୍ୱାରା ଅବରୁଦ୍ଧ କରି ରଖିବା—4. To confine an evil sprit inside the body of a person or within certain limits by means of charms.
୫ । ମନ୍ତ୍ରସନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ସର୍ପର ଗତିରୋଧ କରିବା ବା ଦଂଶନ କର୍ମରୁ ସର୍ପକୁ ବିରତ କରାଇବା—5. To cause a serpent become motionless or unable to bite by means of charm; to hypnotise or enchant a snake by incantations.

ଗ୍ରାମ କୋଥିକୁ ସର୍ପକୁ ବନ୍ଦିବା ଉଚ୍ଚାରେ
ପଢାଇଲେ ମନ୍ତ୍ରଧରିକ ମନ୍ତ୍ର ଯେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

୬ । ମନ୍ତ୍ରସନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ (ଯଥା—ବାହ୍ୟୋଚ୍ଛାରଣ, ପ୍ରସବ, ଗର୍ଭଧାରଣ, ଗୋରୁ ଦୁଧ ଦେବା ଆଦି) ବନ୍ଦ କରାଇବା—6. To cause natural actions to cease or stop by means of black magic.

ନାନା ଦ୍ରବ୍ୟପାକ ଔଷଧେ ଉପଚାରି
ବନ୍ଦି, ଯେତେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅନପତ୍ୟକୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

୭ । ବ୍ରଣ ଆଦିକୁ ମନ୍ତ୍ରସନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଦୂଷିତ ବା କଷ୍ଟଦାୟକ କରାଇବା—7. To cause a boil or wound to rankle or fester without healing by means of charms. ୮ । ବନ୍ଦି କରିବା; କଏଦ କରିବା—8. To imprison. ୯ । ବାହୁନିବା; ଗୁଣି ଗୁଣି ହାହାକାର ହେବା—9. To weep; to sob out.

ଏହିରୂପେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଗୁଣ ବନ୍ଦି
ସୁଧିଷ୍ଠିର ରାଜା କେତେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

ବନ୍ଦିଶାଳା—ସ. ବି—(ବନ୍ଦି+ଶାଳା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କାରାଗାର—
Bandisā̱lā বন্দিশালা बन्दिखाना Prison; jail.
(ବନ୍ଦିଶାଳ—ଦେଶଜରୂପ)

ବନ୍ଦୀ—ସ. ବି. ପୁଂ—(ବନ୍ଦ ଧାତୁ=ସ୍ତବ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍;
Bandī ବନ୍ଦିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଭାଟ; ସ୍ତୁତିକ—1. Herald.
୨ । (ଭୁଲ. ଫା. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବନ୍ଦୀ) କାରାରୁଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Prisoner.
ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ବନ୍ଦି (ଦେଖ)—Bandi (See).
ମନେ ବନ୍ଦୀର ଦଣ୍ଡାଜ୍ଞା
ରାଜକୁରେ ହୋଇବଇଁ ବନ୍ଦି—ଜଗନ୍ନ. ଥ. ଭାଗବତ ।

ବନ୍ଦୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କବାଟ ରେ ମରାଯାଇଥିବା ଲୌହଖଣ୍ଡ—
Bandu A bit of iron attached to a door-plate.

ବନ୍ଦୁଆଲ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—(ଭୁଲ. ହି. ବନ୍ଦୀବାନ୍)—କଏଦୀ;
Banduā̱la କାରାରୁଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି—Prisoner.

ବନ୍ଦୁକ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ବନ୍ଧୁକ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Banduka (etc) Bandhuka etc (See).

ବନ୍ଦୁରିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ମଣିବନ୍ଧରେ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ
Banduriā ପିତଳର ବା ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ;
ବନ୍ଦୁରିଆ—A sliver or brass wristlet.

ବନ୍ଦେ—ସ. କ୍ରି. (ସଂସ୍କୃତ ବନ୍ଦ ଧାତୁର ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନର କ୍ରିୟା)
Bande ୧ । ମୁଁ ବନ୍ଦନା କରୁଅଛି; ବନ୍ଦଇ—1. I adore; I salute.

[ଦ୍ର—ଏହା 'ବନ୍ଦ୍' ଧାତୁର ସଂସ୍କୃତରୂପ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବଙ୍କିମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର 'ବନ୍ଦେମାତରଂ' ଗୀତରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତରେ ସ୍ୱଦେଶୀ ଓ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ 'ବନ୍ଦେ ମାତରମ୍' ଭାରତୀୟ ସମସ୍ତ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଗଲାଣି ।]

ବନ୍ଦେଗି(କି)—ବୈଦେ. ଅ. (ଫା. ବନ୍ଦଗୀ=ବନ୍ଦା ବା ଗୋଲାମର କର୍ମ; Bandegi(ki) ସମ୍ବୋଧନ ବା ଅଭିବାଦନରେ ବ୍ୟବହୃତ; ତୁଳ. ସ. ବନ୍ଦଗୀ, বন্দেগী ବନ୍ଦେ)—(ମୁସଲମାନଙ୍କର ନମସ୍କାର) ସଲାମ୍— **बन्देगी, बन्दगी** Salutation (to thee); Good morning. (ବନ୍ଦକ, ବନ୍ଦଗି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ୍ଦେଜ୍—ବୈଦେ ବି. (ଇଂ. ବାଣ୍ଡେଜ୍, ଫା. ବନ୍ଧଣ୍=ବାନ୍ଧୁଣୀ Bandej ବନ୍ଧୁଡ଼ୀ)—୧ । ବାନ୍ଧୁଣୀ—1. A bond; bondage. বন্দেজ ୨ । ବ୍ୟବସ୍ଥା; ଚିରସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ; ମାମୁଲ—2. **बंदीश् बंदेज** Permanent arrangement; provision; settlement. ୩ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅଭ୍ୟାସ—3. A firmly rooted habit.

ବନ୍ଦେ ମାତରମ୍(ରଂ)—ସ. ବାକ୍ୟ—(ସ. ମାତର୍=ମାତାଙ୍କୁ+ବନ୍ଦେ= Bande mātaram(ram) ବନ୍ଦନା କରୁଛି) (ବଙ୍ଗୀୟ ଆନନ୍ଦ-ମଠ ନାଟକରଚୟିତା ବଙ୍କିମ ବାବୁଙ୍କର ଭାରତମାତାଙ୍କ ପୂଜାସୂଚକ ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତର ଘୋଷା ପଦ)—ମୁଁ ମାତାଙ୍କୁ ବନ୍ଦନା କରୁଛି—(The refrain of the celebrated national Bengalee anthem of Bankim Chandra's novel)—I salute thee, Oh Mother ! Hail mother land !

[ଦ୍ର—ସ୍ୱଦେଶ ବା ଜନ୍ମ ଭୂମି ପ୍ରତି ଅନୁରାଗ ବା ଭକ୍ତିର ଉଦ୍ଦୀପକ ଯେତେ ଗୀତ ବା ପଦ ଭାରତ ବର୍ଷରେ କଳ୍ପିତ ବା ରଚିତ ହୋଇଅଛି, ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ବାକ୍ୟଟି ଭାରତବର୍ଷ ତମାମ୍ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଅଛି ଓ ଜାତିଧର୍ମନିର୍ବିଶେଷରେ ଭାରତୀୟଙ୍କ ମୁଖରେ ଏ ବାକ୍ୟ ସର୍ବଦା ବୋଲା ଯାଉଅଛି ଓ ଭାରତୀୟ କଂଗ୍ରେସ ମଧ୍ୟ ଏ ବାକ୍ୟକୁ ପବିତ୍ରତମ ଜାତୀୟ ମଙ୍ଗଳା-ଚରଣ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଅଛନ୍ତି ।]

ବନ୍ଦୋପାଧ୍ୟାୟ - ଦେ. ବି. (ସ. ବନ୍ଦ୍ୟୋପାଧ୍ୟାୟ; ବନ୍ଦ୍ୟ+ଉପାଧ୍ୟାୟ)— Bandopādhyāya ଏକ ଜାତୀୟ ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର କୌଳିକ বন্দোপাধ্যায় ଉପାଧି; ବାନାର୍ଜ୍ଜୀ—Banerjee (a family- **बन्दोपाध्याय** title of a class of Bengali Brahmins. (ବନ୍ଦୋପାଧ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—ବୈଦେ ବି. (ଫା. ବନ୍ଦ୍ ଓ ବସ୍ତ୍=ବ୍ୟବସ୍ଥା)— Bandobasta ୧ । ବ୍ୟବସ୍ଥା – 1. Settlement; provision; (ବେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—ବିପରୀତ) ୨ । ସୁନିୟମ; ସୁଶୃଙ୍ଖଳା— বন্দেবস্ত **बन्दोबस्त; प्रबन्ध** 2. Regularity.

୩ । ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ; ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ୍ ରାଜ୍ୟର ଭୂମି ପାଇଁ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଅଦାୟ କରିବା ରାଜସ୍ୱର ପରିମାଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଜମିକୁ ମାପି ତହିଁର ଶ୍ରେଣୀ ଓ ରାଜସ୍ୱାଦି ନିରୂପଣ କରି ତହିଁରେ କାହାର କି ପ୍ରକାର ସ୍ୱତ୍ୱ ଓ ଦଖଲ ଅଛି ଏହା ସ୍ଥିର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ପ୍ରଣାଳୀ ଓ କ୍ରିୟାମାନ ଅବଲମ୍ବନ କରନ୍ତି—3. Revenue Settlement; the operations undertaken by the Government for settlement of land revenue.

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜମାନେ ପ୍ରଥମେ ବାଣିଜ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭାରତ ବର୍ଷକୁ ଆସିବା ପରେ 'ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀ'ଙ୍କୁ ଦିଲ୍ଲୀ ସମ୍ରାଟ୍ ସନନ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ବଙ୍ଗ ବିହାର ଓ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜସ୍ୱକୁ ଇଜରା ଦେଲେ । ତହିଁ ବଳରେ ଇଂରାଜମାନେ ପ୍ରଥମେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ପାଇଁ (ଯଥା— ଦୋସାଲା, ତିସାଲା, ଦଶ ସାଲା) ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କଲେ । ବଙ୍ଗ ଦେଶର ଭାଗ୍ୟ କ୍ରମେ ଏହି ଅସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ପରିଣତ ହେଲା; କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଜମି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟତ୍ର ଥରକୁ ଥର ଅସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହେଉଅଛି ଓ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଅମଲା ଏବଂ ଅମିନଙ୍କ ଦାଉରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଢଗ ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଅଛି । ଯଥା—

'ଅଇଲେ ବାବା ଅମିନ ବସ୍ତ,
କର ତରସ୍ତ, ଦେ ଖରସ୍ତ, ନେ ପାରସ୍ତ' ।
'ଅଇଲେ ଅମିନ ମାଇଲେ ମେଖ,
ବାବଦାଣ୍ଡିଅଙ୍କୁ କରୁଛ ଭେକ' ।
'ଅମିନ ଗାଆଁରେ ମାଇଲେ ମେଖ,
ପୋଲ ଖିଅଙ୍କର ମଲାଟ ଦେଖ' ।

ବନ୍ଦୋବସ୍ତର କମିକ ପ୍ରଣାଳୀର ନାମମାନ ଇଂରାଜୀ, ଫାରସୀ ଓ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଆସିଅଛି । ଯଥା—ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ (ଇଂ), ସର୍ଭେ (ଇଂ), ଅଫିସ୍ (ଇଂ), ଅଫିସର (ଇଂ), ଖେଷାଡ଼ା (ହି), ଖତିଆନ (ହି), ରେକର୍ଡ଼ (ଇଂ), ପଟ୍ଟା (ସ), ଅଟେଷ୍ଟେସନ (ଇଂ), ଯାଞ୍ଚ (ହି), ଖାନାପୁରୀ (ହି), ବନ୍ଦର (ହି), ଖସଡ଼ା (ଫା), ଅମିନ (ଫା), ଇନ୍ସପେକ୍ଟର (ଇଂ), ବାଉଣ୍ଡରି (ଇଂ), ପିଲ (ଫା), ବମ୍ବା (ହି) ।]

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଅପି(ଫି)ସର୍—ବୈଦେ.ବି (ଫା.ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଓ ଇଂ. ଅଫିସର୍)- Bandobasta api(phi)sar ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ବିଭାଗର ଉଚ୍ଚ ପଦସ୍ଥ বন্দোবস্তি আফিসর କର୍ମଚାରୀ; ସେଟ୍‌ଲମେଣ୍ଟ ହାକିମ— **बन्दोबस्त अफसर** Settlement officer. (ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହାକିମ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ସର୍ବୋଚ୍ଚ ହାକିମଙ୍କୁ ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ଅଫିସର୍ ଓ ନିମ୍ନସ୍ଥ ହାକିମଙ୍କୁ ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ୍ ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ଅଫିସର୍ ବୋଲାଯାଏ ।]

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଅମିନ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବନ୍ଦୋବସ୍ତ୍ ଓ ଅ. ଅମିନ୍)— Bandobasta amina ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଇଲାକାରେ ଭୂମି ମାପ বন্দোবস্ত আমিন କରିବା ଓ ଜମି ଜମା ସ୍ଥିର କରିବା ନିମନ୍ତେ **बन्दोबस्त आमिन** ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—Settlement Amin or surveyor.

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଆଇନ୍ (ନ)—ବୈଦେ. ବି.—(ଫା.-ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଓ ଅ- Bandobasta āin(ni) ଆଇନ୍)—ଯେଉଁ ବିଧିମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା বন্দোবস্ত আইন ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳିତ ହୁଏ— **बन्दोबस्त आईन** Settlement Law,

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଅ(ଆ)ମଲା—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଓ ଆ.)—ସେଟ୍ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ ଅଧସ୍ତନ କର୍ମଚାରୀମାନେ ସରକାରଙ୍କ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ବିଭାଗରେ କାମ କରନ୍ତି—The ministerial officers of the Settlement Department.
Bandobasta ā(a)malā
বন্দোবস্ত আমলা
बन्दोबस्त अमला

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଇଲ୍‌କା—ବୈଦେ. ବ. (ଫା.)—ସରକାରଙ୍କର ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ସଂକ୍ରାନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ବିଭାଗ—Settlement Department.
Bandobasta ilākā
বন্দোবস্ত এলাকা
बन्दोबस्त इलाका

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଡିପାର୍ଟ୍‌ମେଣ୍ଟ, ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ବିଭାଗ
ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ମହକ(କୁ)ମା } —ଅନ୍ୟରୂପ

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କଚେ(ଚି)ରି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଓ ଆ.)—ସେଟ୍‌ଲମେଣ୍ଟ ହାକିମଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ—Settlement office.
Bandobasta kache(chi)ri
বন্দোবস্ত আফিস **बन्दोबस्त आफिस**

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଅ(ଆ) ପି(ଫି)ସ(ସି)
ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଅଫ୍(ଫି)ସି, } —ଅନ୍ୟରୂପ

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ବିଷୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା—1. To arrange.
Bandobasta karibā
বন্দোবস্ত করা ୨ । ସ୍ଥିର କରିବା—2. To settle.
प्रबन्ध करना ୩ । ଜମିଦାର ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ଜମି ବନ୍ଦ କରିବା ବା ପଟ୍ଟା ଦେବା—3. To settle land with a royat.
୪ । ଭୂମିର ରାଜସ୍ୱ ସ୍ଥିର କରିବା—4. To settle the rent or revenue for a holding.

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କା(କେ)ମ୍ପ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଓ ଇଂ)—ମଫସଲରେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହାକିମ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ କିଛିକାଳ ପାଇଁ ତମ୍ବୁ ପକାଇ ରହନ୍ତି—Camp of a Settlement Officer.
Bandobasta kā(ke)mp
বন্দোবস্ত ক্যাম্প
बन्दोबस्त कंपु

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ମ(ମା)ହାଲ—ବୈଦେ. ବଣ.—(ଫା. ଓ ଆ.)—ଯେଉଁ ମାହାଲ ବା ଜମିଦାରି ବା ଅଞ୍ଚଳର ରାଜସ୍ୱ ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୋଇଅଛି—Tract of country or land in which there has been a settlement of land revenue.
Bandobasta ma(mā)hāla
বন্দোবস্ত মাহাল
बन्दोबस्त महाल
[ବନ୍ଦୋବସ୍ତି ମ(ମା)ହାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବନ୍ଦ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ.—(ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ପୂଜା କରିବା+କର୍ମ. ଯ)—ପୂଜ୍ୟ—Worshippable; adorable.
Bandya (ବନ୍ଦ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବନ୍ଦ୍ୟା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଗୋରୋଚନା—A yellow pigment found in the body of cows.
Bandyā
ସଂ. ବଣ.—ବନ୍ଦ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bandya.

ବନ୍ଧ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବାନ୍ଧିବା—
Bandh(root) 1. To bind; to tie.
୨ । ଅଟକ କରି ରଖିବା—2. To restrain.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ପୋଖରୀ; ପୁଷ୍କରଣୀ—Tank.

ବନ୍ଧ୍ ବୁନ୍ଧା ଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଝାଡ଼ାଫେରିବାକୁ ଯିବା; ପୋଖରପାଣି ଯିବା—To go out to ease one's self; to pass stools.
Bandh-bundhā jibā

ବନ୍ଧ୍‌ଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ଗଡ଼ିଆ; ଛୋଟ ପୋଖରୀ—A small tank.
Bandh-li

ସେଉଁଠି ଛକେ ବନ୍ଧ୍‌ଲି, କିଏ ଏ କିଏ ଗୁନ୍ଥ୍‌ଲି ।
[ଗ୍ରାମ୍ୟ ଦଣ୍ଡ—ଉକ୍ତି:—ପଦନମ୍ରି ଦନ୍ତା ବା ଡାକପଗ୍ଗା ।

ବନ୍ଧ—ସଂ. ବ. (ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଗଚ୍ଛିତ ଧନ; ଗଚ୍ଛିତ ଦ୍ରବ୍ୟ—1. A deposit.
Bandha
୨ । (+କରଣ. ଅ)—ବୃନ୍ତ; ପତ୍ର, ଫୁଲ ବା ଫଳର ଡେମ୍ଫ—2. Stalk. ୩ । ଶରୀର—3. Body. ୪ । ଗଣ୍ଠି—4. Knot. ୫ । (+ଭାବ. ଅ)—ବନ୍ଧନ; ବାନ୍ଧିବା—5. Binding; tying; fastening.

ବନ୍ଧ: ମୁକ୍ତି କରନ୍ତ, ବନ୍ଧଲେ ବନ୍ଧ ସେ ।
ଉଷା. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୬ । ଉତ୍ପତ୍ତି—6. Production ୭ । ବାନ୍ଧୁଣୀ; ବାନ୍ଧିବା ଦଉଡ଼ି—7. Bond; string; rope. ୮ । ଗୃହାଦିର ବେଷ୍ଟନ ବା ଚତୁଃସୀମା—8. The wall surrounding a house; compound; surrounding fence; the boundary line on all sides. ୯ । ରୋଧ—9. Restraint. ୧୦ । ଧନ ବା ସମ୍ପତ୍ତି ଅନ୍ୟ ନିକଟରେ ବନ୍ଧକ ରଖିବା—10. Pledge. ୧୧ । ନିର୍ମାଣ; ଗ୍ରନ୍ଥନ; ରଚନା—11. Composition; construction. ୧୨ । ସେତୁ; ଜଳାଶୟର ଜଳରୋଧକ ବାଡ଼—12. Bank; dam; embankment; dyke. ୧୩ । (ରତିଶାସ୍ତ୍ର) ରତିକ୍ରୀଡ଼ା ସମୟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଅଙ୍ଗବିନ୍ୟାସବିଶେଷ; ରତିବନ୍ଧ—13. Different postures during copulation.

ବନ୍ଧ ସଂଯୋଗ ଏହାର ମୋର ହୋଇଲେ
ବଶ ହୋଇ ଗୋଡ଼ାଇବ ମୋହର ଭୁଲେ । ଉଷା. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

[ଦ୍ର—କୋକଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ରତିର ୧୬ ପ୍ରକାର ମୁଖ୍ୟ ଆସନ ବା ବନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଓ କୌଣସି କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ୬୪ ବନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ୧୬ ମୁଖ୍ୟବନ୍ଧର ନାମ—୧ । ପଦ୍ମାସନ; ୨ । ନାଗପାଦ; ୩ । ଲତାବେଷ୍ଟ; ୪ । ଅର୍ଦ୍ଧସମ୍ପୁଟ; ୫ । କୁଳଗ; ୬ । ସୁନ୍ଦର; ୭ । କେଶର; ୮ । ହିଲ୍ଲୋଳ; ୯ । ନରସିଂହ; ୧୦ । ବିପରୀତ; ୧୧ । କ୍ଷୁବ୍ଧକ; ୧୨ । ଧେନୁକ; ୧୩ । ଉତ୍କଣ୍ଠ; ୧୪ । ସିଂହାସନ; ୧୫ । ରତିନାଗ; ଓ ୧୬ । ବିଦ୍ୟାଧର—ହି. ଶ. ।]

୧୪ । ଧାରା; ରୀତି; ପ୍ରଣାଳୀ—14. Method. ୧୫ । ଯୋଗ—15. Connection; union. ୧୬ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—16. Arrangement. ୧୭ । ଅଙ୍ଗାଦିର ସୁକୌଶଳପୂର୍ଣ୍ଣ ରଚନା ବା ବିନ୍ୟାସ—17. Artistic athletic posture of the body or limbs. ୧୮ । କବିତ୍ୱ ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ରେଖା ଅଙ୍କନ କରି ତହିଁର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ କୌଶଳପୂର୍ବକ ଗୀତ ବା ବାକ୍ୟ ବିନ୍ୟାସ କରିବା ରୀତି; ଚିତ୍ରକାବ୍ୟର ରଚନାବିଶେଷ—18. Different figures drawn on paper or wall and set with the component leters of a song.

(ଯଥା – ସର୍ବତୋଭଦ୍ରବନ୍ଧ, ଖଡ୍ଗବନ୍ଧ, ଚକ୍ରବନ୍ଧ, ରଥବନ୍ଧ, ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧ, ପଦ୍ମବନ୍ଧ। ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ ଚିତ୍ରକାବ୍ୟ ବନ୍ଧୋଦୟରେ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଅନେକ ବନ୍ଧର ଉଦାହରଣ ଦେଇଅଛନ୍ତି ।)

କଦ୍ରୁନାଗ ବନ୍ଧ ଏକ ଲେଖିଲେ ପଦ ଅନେକ । ଗୋଲକ, ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେଖା ।

୨୦ । ଶିକୁଳି; ଶୃଙ୍ଖଳ; ବେଡ଼ି—21. Chain; fetters ୨୧ । କାରାବନ୍ଧନ; କଏଦ (ହି. ଶ)—21. Imprisonment. ୨୨ । ଯୋଗ ସାଧନରେ ଅବଲମ୍ବିତ ମୁଦ୍ରା ବା ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ—22. Postures in joga-exercise.

(ଯଥା—ଉତ୍ଥିତାସ୍ଥାନ ବନ୍ଧ, ମୂଳବନ୍ଧ, ଜାଳନ୍ଧର ବନ୍ଧ—ହି. ଶ)

୨୩ । ପ୍ରବନ୍ଧ ରଚନା; ଗଦ୍ୟ ବା ପଦ୍ୟ ରଚନା (ହି. ଶ)—23. Literary composition; prose or poetical composition. ୨୪ । ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଗୃହର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଓ ପ୍ରସ୍ଥର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମାନ (ହି. ଶ.)—24. Different standards of rooms having prescribed length and breadth.

ଦେ. ବି—୧ । ନାଟୁଆପିଲାମାନଙ୍କର ଅବୟବ ଚାଳନ ଜନିତ ନ୍ୟାସ—1. Different postures of the limbs performed by dancing boys.

[ଦ୍ର—ଏ ବନ୍ଧମାନ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ଦକ୍ଷିଣ ଅଞ୍ଚଳରେ ନର୍ତ୍ତକ ନର୍ତ୍ତକୀମାନେ ସାଧନ କରନ୍ତି ।]

ଡିଗବାଜୀ ୨ । ମାକଡ଼ଚଢ଼; ମୁଣ୍ଡକୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ ଗୋଡ଼କୁ
अलमचीत, लोटन ଉପରକୁ ଉଠାଇ ଲେଉଟି ପଡ଼ିବା —
2. Somersault.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ସିଂହଭୂମି ଓ ଗଞ୍ଜାମ)—ଚାରିଆଡ଼େ ଅଣ୍ଡି ବା ବନ୍ଧ ଥିବା ପୋଖରୀ; ଜଳାଶୟ—A tank surrounded by embankments.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଞ୍ଜାମ)—୧ । ପାହାଡ଼ ତଳସ୍ଥ ନିମ୍ନ ଭୂମିରେ ବାଡ଼ ପକାଇ ପାଣି ଅଟକାଇ ରଖିବା ଯୋଗୁଁ ହୋଇଥିବା ଜଳାଶୟ—1. A tank formed by forming an embankment stopping the flow of hill-streams; water reservoir. ୨ । ଉଚ୍ଚ ହିଡ଼—2. A high ridge.

ବନ୍ଧକ—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅକ)—୧ । ଋଣ ପରିଶୋଧର
Bandhaka ଜାମିନ୍ ସ୍ୱରୂପ ଖାତକ ମହାଜନ ନିକଟରେ ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ରଖେ—1. Pawn; pledge of a thing by the debtor as security for a loan.

୨ । (+ଭାବ. ଅକ) ବନ୍ଧା; କୌଣସି ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ଜାମିନ୍ ରଖି ଋଣ ନେବା—2. Mortgage.

[ଦ୍ର—୧. ଯେଉଁ ବନ୍ଧକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ମହାଜନ ନିକଟରେ ବନ୍ଧା ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ମହାଜନ ଦଖଲ ନ କରି ଋଣଶୋଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଦାଲତଙ୍କ ଜରିଆରେ ବିକ୍ରୟ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଅଟକାଇ ରଖି ପାରନ୍ତି ତାହା ସହଜ ବନ୍ଧକ ବା ଖାସ୍ ବନ୍ଧକ (simple mortgage), ୨. ଯେଉଁଥିରେ ଋଣର ସୁଧ ବା ମୂଳ ଓ ସୁଧ ଉଭୟ ଆଦାୟ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମହାଜନ ଉକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବା ଦ୍ରବ୍ୟର ଆୟକୁ ଭୋଗ କରନ୍ତି ତାହା ଦଖଲ ବନ୍ଧକ (usufructuary mortgage), ୩. ଯହିଁରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ମହାଜନ ସୁଧ ମୂଳ ଓ ବାକି ପାଇବାର କଥା କରି ବନ୍ଧକ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ବସ୍ତୁକୁ ଏକାବେଳକେ କବାଲା କରି ନିଏ, ମାତ୍ର ଅସଲ ଓ ସୁଧ ବାକି ପାଇଲେ ଖାତକକୁ ଉକ୍ତ ଜମି ଲେଉଟି କବାଲା କରି ଦିଏ ତାହା କଟ ବନ୍ଧକ (English mortgage), ୪. ଯହିଁରେ ଖାତକ ମହାଜନଙ୍କୁ କବାଲା ଲେଖି ଦିଏ, ମାତ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଖାତକ ଟଙ୍କା ସୁଝି ନ ପାରିଲେ ମହାଜନ ବନ୍ଧକ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ମାଲିକ ହୁଅନ୍ତି, ବା ଟଙ୍କା ପରିଶୋଧ କଲେ କବାଲା ଅକର୍ମଣ୍ୟ ହୁଏ, ଏହି ସର୍ତ୍ତ ରଖି ବନ୍ଧକ ଦଲିଲ ହୁଏ ତାହା କଟ କବାଲା ବା କଣ୍ଡ କବାଲା (mortgage by conditional sale), ୫. ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ବନ୍ଧକରେ ଦଖଲବନ୍ଧକ ଓ ସାଧା ବନ୍ଧକ ବା ଦଖଲ ବନ୍ଧକ ଓ କଟ କବାଲାର ସର୍ତ୍ତମାନ ମିଶାମିଶି ହୋଇଥାଏ ତାହା ନୈମିତ୍ତିକ ବନ୍ଧକ ବା ମିଶାମିଶି ବନ୍ଧକ (anomalous mortgage).

ଏ ଶେଷୋକ୍ତ ବନ୍ଧକ ନୂଆ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି ।]

୩ । (+ଭାବ. ଅକ) କଏଦ; କାରାବନ୍ଧନ—3. Confinement; imprisonment. ୪ । ବିନିମୟ; ଅଦଳବଦଳ—4. Barter; exchange. ୫ । (+କର୍ମ. ଅକ) ଲମ୍ପଟ ବ୍ୟକ୍ତି; ସ୍ତ୍ରୈଣ; ଉପପତି—5. A lecher; an adulterer. ୬ । ନଗର—6. City. ୭ । (+ଭାବ. ଅକ) ବନ୍ଧନ—7. Binding; bond. ୮ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ) ଯେ ବାନ୍ଧେ; ବନ୍ଧନକାରୀ—8. Binder.

ବନ୍ଧକ ଗ୍ରହୀତା—ଦେ. ବି. (କଚିରିଆ) (ସଂ. ବନ୍ଧକ+ଗ୍ରହୀତୃ)—
Bandhaka grahitā ଖାତକର ଚଳନ୍ତି ଜିନିଷ ବା ଅଚଳନ୍ତି
বন্ধক গ্রহীতা ସମ୍ପତ୍ତି ବନ୍ଧକ ରଖି ଟଙ୍କା ଋଣ ଦେବା ମହାଜନ—
बन्धक दार Mortgagee; pledgee; pawnee.

ବନ୍ଧକ(କି) ଡିକି(ଗି)ରି—ଦେ. ବି. (କଚିରିଆ)—ବନ୍ଧକ ଋଣ ଆଦାୟ
Bandhaka(ki) ḍiki(gi)ri କରିବା ପାଇଁ ମହାଜନ ମକଦ୍ଦମା
বন্ধক ডিক্রী ଦାଏର କରି ଅଦାଲତରେ ହାସଲ କରିଥିବା
बन्धक डिग्री ହୁକୁମ—Mortgage decree.

[ବନ୍ଧକ(କି) ଡିକି(ଗ୍ରି)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବନ୍ଧକ(କି) ଦଲିଲ୍—ଦେ. ବି. (କଚିରିଆ)—ଖାତକ ଯେଉଁ ବନ୍ଧକ
Bandhaka(ki) dalil ତମସୁକ ସମ୍ପାଦନ କରି ମହାଜନଙ୍କୁ
বন্ধকি খত্ ଦେଇ ଋଣ ଗ୍ରହଣ କରେ—
बन्धकी दस्तावीज Mortgage-bond.

[ବନ୍ଧକ(କି) ଦସ୍ତାବିଜ, ବନ୍ଧକ(କି) ତମସୁକ, ବନ୍ଧକନାମା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବନ୍ଧକ ଦାତା—ଦେ. ବି. (କଚିରିଆ)—ବନ୍ଧକ ଦ୍ୱାରା ଋଣ କରିଥିବା
Bandhaka dātā ଖାତକ—Mortgager.
বন্ধক দাতা **बन्धक दाता**

ବନ୍ଧକ ଦାୟ—ଦେ. ବି. (କଚିରିଆ) (ସଂ. ବନ୍ଧକ+ଦାୟ)—
Bandhaka dāya ଋଣ ଟଙ୍କା ପରିଶୋଧ କରିବା ପାଇଁ

(ବନ୍ଧକ ଦାୟିତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବନ୍ଧକ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଥିବା ଦାୟିତ୍ୱ-
বন্ধক দায়	Mortgage lien; the responsibility
बन्धक दावा	attached to a mortgaged property for payment of the mortgage debt.

[ଦ୍ର—କୌଣସି ମହାଜନ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ପତ୍ତି ବନ୍ଧକ ନ ନେଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତାହା ଯେବେ ପୂର୍ବରୁ ଅନ୍ୟ ମହାଜନ ଠାରେ ବନ୍ଧକ ଥାଏ, ତେବେ ପ୍ରଥମୋକ୍ତ ମହାଜନ ଅଦାଲତରେ ନାଲିସ କରି ଖାତକ ଉପରେ ଡିଗ୍ରୀ ହାସଲ କରି ଖାତକର ଉକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ନିଲାମ କରାଇଲେ ଉକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି ପ୍ରଥମ ବନ୍ଧକଦାର ମହାଜନଙ୍କ ବନ୍ଧକଦାୟ ସହିତ ନିଲାମ ହୁଏ ।]

ବନ୍ଧକଦାର୍—ଦେ. ବି. (କଚେରୀ)—ବନ୍ଧକ ଗ୍ରହୀତା (ଦେଖ)
Bandhaka dār	Bandhaka grahitā (See)

ବନ୍ଧକ(କି) ଦେଣା—ଦେ. ବି. (କଚେରୀ)—
Bandhaka(ki) denā	ସମ୍ପତ୍ତି ବନ୍ଧକ ରଖାଯାଇ ମହାଜନଠାରୁ
বন্ধক দেনা	ନିଆ ଯାଇଥିବା ଋଣ—Mortgage-debt.
बन्धक देना	[ବନ୍ଧକ(କି) ଦେଏଣା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବନ୍ଧକ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (କଚେରୀ)—ସମ୍ପତ୍ତି ଆବଦ୍ଧ ରଖି
Bandhaka debā	ମହାଜନଠାରୁ ଋଣ କରିବା—To borrow
বন্ধক দেওয়া	money by pledge or mortgage.
बन्धक देना, गीरौ रखना
[ବନ୍ଧକ ରଖିବା; ବନ୍ଧକ ପକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବନ୍ଧକ(କି) ନିଲାମ—ଦେ. ବି. (କଚେରୀ)—ବନ୍ଧକ ଡିଗ୍ରୀ ଅନୁସାରେ
Bandhaka(ki) nilāma	ଅଦାଲତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧକ ସମ୍ପତ୍ତିର
বন্ধকী নিলেম	ପ୍ରକାଶ୍ୟ ବିକ୍ରୟ—Court auction in exe-
बन्धकी निलाम	cution of a mortgage-decree.

ବନ୍ଧକ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି. (କଚେରୀ)—ଋଣ ଦେଇ ଖାତକର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ
Bandhaka nebā	ଜାମିନ୍ ସ୍ୱରୂପ ରଖିବା—To advance
বন্ধক লওআ	money on pledge or mortgage.
बन्धक लेना	(ବନ୍ଧକ ରଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ୍ଧକ(କି) ମକଦ(ଦ୍ଦ)ମା—ଦେ. ବି. (କଚେରୀ)—ବନ୍ଧକ ଋଣ ବାବତ
Bandhaka(ki) makada(dda)mā	ଟଙ୍କା ଆଦାଏ ପାଇବ
বন্ধক মোকদ্দমা	ପାଇଁ ମହାଜନ ଖାତକ ନାମରେ କରିଥିବ
बन्धकी मुकद्मा	ମକଦମା—Mortgage suit.

ବନ୍ଧକ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବନ୍ଧକ ଦେବା (ଦେଖ)
Bandhaka rakhibā	1, Bandhaka debā (See)
বন্ধক রাখা	୨ । ବନ୍ଧକ ନେବା (ଦେଖ)
बन्धक रखना	2. Bandhaka nebā (See)

ବନ୍ଧକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ବନ୍ଧ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଯେ ପର-
Bandhakī	ପୁରୁଷର ମନକୁ ବନ୍ଧନ କରେ କିମ୍ବା ଯେ ପର-
ପୁରୁଷର ପ୍ରେମରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ)—୧ । ଅସତୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ପୁଂଶ୍ଚଳୀ; କୁଳଟା—1. An adulteress.

ବନ୍ଧକୀ ସ୍ୱଭବ ଲୁଣ୍ଠ ପଡଦୃତା କଲେ ତହିଁ
ସ୍ତମ୍ଭ ମହତ ଧୃଷ୍ଟି ତାକୁ ରଖିଲ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ବେଶ୍ୟା—2. Harlot. ୩ । ବନ୍ଧ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀ—3. A barren or childless woman. ୪ । ଋଣ ଗ୍ରହଣ କାଳରେ ମହାଜନ ନିକଟ ବନ୍ଧା ରଖା ଯାଇଥିବା ବସ୍ତୁ—4. Mortgaged property; pledged article.
୫ । ହସ୍ତିନୀ—5. A female elephant.
ଦେ. ବି—ବନ୍ଧକ—Mortgage.
ଦେ. ବିଣ—ବନ୍ଧକ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to mortgage.

ବନ୍ଧ କୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ପୋଖରୀ ଖୋଳା—
Bandha kuṛā	Digging of a pool.

ବନ୍ଧ ତନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧ+ତନ୍ତ୍ର=ସୈନ୍ୟ)—୧ । ବ୍ୟୂହ ରଚନାର
Bandha tantra	କୌଶଳ ବିଶେଷ—1. A kind of battle-array. ୨ । ବନ୍ଧ ଆକାରରେ ସଜ୍ଜିତ ଚତୁରଙ୍ଗ ସେନା—2. The four divisions of army (foot, horse elephant and chariot) arrayed in the form of an embankment. ୩ । ଚତୁରଙ୍ଗ ସୈନ୍ୟ (ପଦାତି, ଅଶ୍ୱ, ହସ୍ତୀ, ରଥ)—3. The four divisions of the army (infantry, cavalry, elephant and chariot).

ବନ୍ଧନ—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବାନ୍ଧିବା କ୍ରିୟା—
Bandhana	1. The act of binding. ୨ । ଅବରୋଧ; ଅଟକ—2. Restraint. ୩ । କାରାରୋଧ—3. Confinement; imprisonment. ୪ । ବାଧା; ପ୍ରତିବନ୍ଧ—4. Obstruction; hindrance; obstacle. ୫ । ସଂଯମନ—5. Regulating; controlling ୬ । ସେତୁଆଦିର ନିର୍ମାଣ—6. Raising of a dam. ୭ । (+କରଣ. ଅନ)—ବୃନ୍ତ; ଡେମ୍ଫ—7. Stalk. ୮ । ବଧ; ହନନ; ହତ୍ୟା; ହିଂସା—8. Murder; slaughter. ୯ । ବାଣର ପୁଙ୍ଖ—9. The feathers tied at the tail of an arrow. ୧୦ । ଫାଶ; ଗଣ୍ଠି—10. Knot ୧୧ । ନିଗଡ଼; ବାନ୍ଧିବା ଦଉଡ଼ି—11. Ligature; string; chain; fetters; band. ୧୨ । ବନ୍ଧାଯିବା ପଟି—12. Bandage. ୧୩ । (ଆୟୁର୍ବେଦ) ପତନ ବା ଅପାତଜନିତ କ୍ଷତକୁ କିମ୍ବା ଅସ୍ତ୍ରଚିକିତ୍ସା ପରେ ଅଙ୍ଗାଦିକୁ ବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧିବା—13. Ligaturing or bandaging of a wound after a fall or an operation.

[ଦ୍ର—ସୁଶ୍ରୁତରେ ୧୪ ପ୍ରକାରର କ୍ଷତବନ୍ଧନ ପ୍ରଣାଳୀ ଲେଖାଅଛି, ଯଥା—୧. ସ୍ୱସ୍ତିକ, ୨. ଗୋଫଣା, ୩. ପଞ୍ଚାଙ୍ଗୀ, ୪ କୋଶ, ୫ ଦାମ, ୬ ଅନୁବେଲ୍ଲିତ, ୭ ମୁତୋଳି, ୮ ମଣ୍ଡଳ, ୯ ସ୍ଥଗିକା, ୧୦ ଯମକ, ୧୧ ଖଟ୍ଟା, ୧୨ ଚୀନ, ୧୩ ବିବନ୍ଧ ଓ ୧୪ ବିତାନ ।]

୧୪ । ଶରୀରର ସନ୍ଧି ସ୍ଥାନ (ହି. ଶ.)—14. Joint of the body. ୧୫ । ଶିବ; ମହାଦେବ—15. Śiba; Mahādeba. ୧୬ । ବୀର୍ଯ୍ୟସ୍ତମ୍ଭନ; ବୀର୍ଯ୍ୟସ୍ଖଳନ ନ କରାଇବା; ବାଜୀକରଣ—16. Restraint of seminal discharge.

ଦେ. ବି—ବାନ୍ଧନ କାଠ; ବାନ୍ଧଣ କାଠ; ଆରଣ୍ୟ ତରୁବିଶେଷ—ସଂ. ସ୍ୟନ୍ଦନ, ରଥଦ୍ରୁ, ତିନିଶ A timber tree; Ougenia Dalborgoioides.
তিনিশ; বাঁধন্ सन्दन, असहन्द; तिन्नाश; तिमशा [ଦ୍ର—ଏହାର କାଠ ଶକ୍ତ ଓ ଇଟାରଙ୍ଗର । ଏହି କାଠରେ ଶଗଡ଼ର ଚକଆଦି ତିଆରି ହୁଏ (ଏଥିଯୋଗୁଁ ଏହାର ସଂ. ନାମ ରଥଦ୍ରୁ); ବସନ୍ତକାଳରେ ପତ୍ର ଝଡ଼ି ପଡ଼େ । ବନରେ ଅନେକ ଗଛ ଏକତ୍ର ଜନ୍ମେ ବୋଲି ଏହାର ସଂସ୍କୃତ ନାମ ତିନିଶ ? ଏହା ବଙ୍ଗାଳ, ଓଡ଼ିଶା ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଜଙ୍ଗଲରେ ମିଳେ । ତିନିଶ (ଦେଖ)]

ଦେ. ବିଣ—୧ । ବନ୍ଧା; ବଦ୍ଧ—1. Confined, bound; tied
୨ । ମୁଗ୍ଧ—2. Charmed.

ମୂନିଜନ ମନ କରେ ମୋହନ
ତରୁଣ ଜନ ସ୍ୱଭାବେ ବନ୍ଧନ । ସ୍ୱାତୀ ଭଗବାନଦାସ ।

ବନ୍ଧନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାନ୍ଧିବା—1. To tie; to confine.
Bandhana karibā ୨ । ବନ୍ଦନ କରିବା ୧+୨ (ଦେଖ)
বন্ধন করা बन्दन करना 2. Bandana karibā 1+2 (See)

ବନ୍ଧନ ଗ୍ରନ୍ଥି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବନ୍ଧନ+ଗ୍ରନ୍ଥି)—ଦେହର ସନ୍ଧିର
Bandhana granthi. ବା ଜୋଡ଼ର ହାଡ଼ (ହି. ଶ.)—
A bone of any joint of the body.

ବନ୍ଧନ ପାଳ—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧନ+ପାଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କାରାଗାର
Bandhana pāla ରକ୍ଷକ (ହି. ଶ.)—Jailor.

ବନ୍ଧନ ବେଶ୍ମ—ସଂ. ବି—କାରାଗାର; କଏଦଖାନା; ଜେଲ୍‌ଖାନା—
Bandhana beśma Jail; prison.
(ବନ୍ଧନାଗାର, ବନ୍ଧନଶାଳା, ବନ୍ଧନାଳୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ୍ଧନ ଭୟ—ସଂ. ବି (୫ମୀ ତତ୍)—ଅପେ ବନ୍ଧା ହେବାର ବା
Bandhana bhaya କାରାବନ୍ଦ ହେବାର ଆଶଙ୍କା—Fear of being tied down or imprisoned.

ବନ୍ଧନ ମୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (୫ମୀ ତତ୍)—ବନ୍ଧାହେବାରୁ ମୁକୁଳି ଥିବା—
Bandhana mukta Untied; emancipated.
(ବନ୍ଧନ ମୁକ୍ତି, ବନ୍ଧନ ମୋଚନ—ବି)

ବନ୍ଧନ ରଜ୍ଜୁ—ସଂ. ବି. (୪ର୍ଥୀ ତତ୍)—ବାନ୍ଧିବାର ଦଉଡ଼ି—
Bandhana rajju A rope for tying.

ବନ୍ଧନ ସାଧନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯାହାଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧାଯାଏ; ବାନ୍ଧିବାର
Bandhana sādhana ଉପକରଣ—Contrivance used in binding or tying.

ବନ୍ଧନ ସ୍ତମ୍ଭ—ସଂ. ବି (୪ର୍ଥୀ ତତ୍)—ପଶୁଆଦିଙ୍କୁ ବାନ୍ଧିବାର ଖୁଣ୍ଟ—
Bandhana stambha Tying post.

ବନ୍ଧନାର୍ହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ବନ୍ଧାହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ—
Bandhanārha Fit to be tied; deserving confinement or imprisonment.
(ବନ୍ଧନାର୍ହା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବନ୍ଧନୀ—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧ ଧାତୁ+କରଣ ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ବାନ୍ଧିବା
Bandhanī ଦଉଡ଼ି—1. Tying rope. ୨ । ଅସ୍ତ୍ରୋପଚାରର ପରେ ଶିରାସ୍ନାୟୁ ପ୍ରଭୃତି ବାନ୍ଧିବାର ସୂତା—2. Ligature.
୩ । ଦେହର ଗଣ୍ଠିରେ ଥିବା ମୋଟ ଶିରା (ହି. ଶ.)—
3. Thick veins in the joints of the body.
୪ । ବ୍ରାକେଟ୍; କୌଣସି ବାକ୍ୟକୁ ବା ଅଙ୍କକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରୂପେ ଦେଖାଇବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦ୍ୱିକୋଡ଼ ବା ଦ୍ୱିଫଲକଚିହ୍ନ—4. Brackets; paranthesis.
[ଦ୍ର—ଏହା ଚାରିପ୍ରକାର ଯଥା—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧନୀ ( ), Simple brackets; first bracket. ୨ । କୁଟିଳବନ୍ଧନୀ { } Second brackets. ୩ । ବର୍ଗବନ୍ଧନୀ [ ], Third brackets. ୪ । ରେଖାବନ୍ଧନୀ ——— Brace. ଯେଉଁ ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଏହି ଭଳି ୪ର୍ଥ ଚିହ୍ନ ଥାଏ ତାହାର କାର୍ଯ୍ୟ ଗଣିତରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ କରାଯାଏ, ଏହା ଗଣିତରେ ବନ୍ଧନୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ]

ବନ୍ଧନୀୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—ଯାହା ବନ୍ଧା ଯିବାର
Bandhanīya ଉପଯୁକ୍ତ—Capable of being bound; deserving confinement.
ସଂ. ବି—ସେତୁ; ପୋଲ (ହି. ଶ.)—Bridge.

ବନ୍ଧ ବାଡ଼—ଦେ. ବି—(ସମାନାର୍ଥକ ସହଚର)—୧ । ପାଣିକୁ
Bandha bārda ଅଟକାଇବା ପାଇଁ ନିର୍ମିତ ବନ୍ଧ ଓ ବାଡ଼—
বাঁধবেড়া; ভেড়ী 1. Embankment and dyke.
बाँध ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବାଧାବିଘ୍ନ; ଅନ୍ତରାୟ—2. (figurative) Obstacle; check.

ବନ୍ଧ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଳକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବାପାଇଁ ସେତୁ ନିର୍ମାଣ
Bandha bāndhibā କରିବା—To raise a dyke or bridge or embankment.
[ବନ୍ଧ ବନ୍ଧା(ବେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
বাঁধবাঁধা बाँधबाँधना

ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନାନାପ୍ରକାରେ ଶରୀରକୁ ଓଲଟାଇ କରି
Bandha bhāṅgibā ବ୍ୟାୟାମ କରିବା—To cut somersaults.
ডীগবাজী খাওয়া अलमची उलटना
ଦେ. ବି—ଜଳାଶୟର ବେଗ ହେତୁ ନଦୀର ବା ଜଳାଶୟର ବନ୍ଧର
বাঁধভাঁগা ଭଙ୍ଗ—1 Collapse of an embankment
बाँधटूटना due to rush or excess of water.
(ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ୍ଧ(ନ୍ଧି)ରିଆ—ପ୍ରଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଙ୍ଗନ୍ (ଦେଖ)
Bandha(ndhi-)riā Kaṅgan (See).

ବନ୍ଧଲି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ବନ୍ଧ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଲି)—ଛୋଟ
Bandhali ପୋଖରୀ—Pool; small tank.

ବନ୍ଧା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବନ୍ଧନ କ୍ରିୟା—1. The
Bandhā act of binding. ୨ । ଅନ୍ୟ ପାଇଁ ଜାମିନ୍; ପ୍ରତିଭୂ—
বাঁধা 2. Surety; security. ୩ । ବନ୍ଧକ—3. Mortgage;
बंधन बाँधा जमानत বাঁধা बंधक;गिरो pledge.
୪ । ଋଣଶୋଧର ଯାମିନ୍‌ସ୍ୱରୂପ ମହାଜନ ନିକଟରେ ନ୍ୟସ୍ତ ବା ରକ୍ଷିତ ବସ୍ତୁ—4. A pledge.

ମଣି ବନ୍ଧା ରଖ ବନ୍ଧ ଦୁଧ ରଖ ଘର ମୋର କରୁ ପାକ ।
ଦଣ୍ଡକାଥ—ବଠଟ ସ୍ରମାସ୍ରଣ ।

বাঁধা **বঁধা** ୫ । ବୀର୍ଯ୍ୟ ସ୍ତମ୍ଭନ; ବାଜୀକରଣ—5. Restraint of seminal discharge.

୬ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ; ମୈଥୁନବର୍ଜ୍ଜନ—6. Continence.

ଦେ. ବଣ—୧ । ବନ୍ଧନ କରା ଯାଇଥିବା; ବଦ୍ଧ—

বাঁধা **বंधेज** 1. Bound; tied. ୨ । ବନ୍ଧକ ଦଅ ଯାଇଥିବା—2. Pledged; mortgaged. ୩ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାବଲମ୍ବୀ—3. Observing continence.

(ଯଥା—କୁସ୍ତି କରବାକୁ ହେଲେ ବନ୍ଧା ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।)

୪ । ସଂଯତେନ୍ଦ୍ରିୟ; ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ବଶୀଭୂତ ନୁହେଁ—4. Practising self restraint. ୫ । ଅବରୁଦ୍ଧ—5. Restrained; confined. ୬ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—6. Ascertained; settled. ୭ । ଅପରବର୍ତ୍ତନୀୟ—7. Unchangeable; permanent; hard and fast.

୮ । ଗ୍ରଥିତ; ଇଟା, ପଥର ଓ ଚୂନଆଦିରେ ତିଆରି; ପକ୍କା—8. Paved; made of masonry.

ବନ୍ଧାଇ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବନ୍ଧନ)—୧ । ବହି ଅଦି ବାନ୍ଧିବା—
Bandhāi 1. Binding (of books).
বাঁধাই **बन्धाइ** ୨ । ବହି ବାନ୍ଧିବାର ଖର୍ଚ୍ଚ ବା ମଜୁରି—2. Binding charges.

ବନ୍ଧା(ନ୍ଧେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁର ଣିଚ୍)—
Bandhā(ndhe)ibā ୧ । ବାନ୍ଧିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
বাঁধান **बन्धवाना** 1. Causative of Bāndhibā.
(ବନ୍ଧାଅଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବନ୍ଧ ପକାଇବା—2. To raise a dam or dyke.

ବୋହି ଗଲ ପାଣି ଯାଇ ଭେଣିକ, ବନ୍ଧେଇଲ ପାଣି ରହୁ ଅଛି—ଢଗ ।

ବନ୍ଧା ଓକିଲ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଓକିଲଙ୍କୁ ଆପଣାର ସମସ୍ତ ମକଦ୍ଦମାରେ
Bandhā okila ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଏ—One's retained
বাঁধা উকিল **बंधा वकिल** pleader.

ବନ୍ଧା କୋବି—ଦେ· ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ବଦେଶୀୟ ପରିବା—
Bandhā kobi বাঁধা কপি **बंद गोभी** Cabbage.
[ଦ୍ର—ଏ କୋବିର ପତ୍ରମାନ ଗୋଟାଳିଆ ହୋଇ ବାନ୍ଧ ହୋଇଥାଏ ।]

ବନ୍ଧା ଗ(ଘ)ତ—ଦେ. ବ (ସଂ. ବଦ୍ଧ+ଗତି)-୧ । ଅପରବର୍ତ୍ତନୀୟ ରୀତି—
Bandhā ga(gha)ta 1. Unchangeable practice.
বাঁধী গত্ ୨ । ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରରେ ବାଦିତ ହେବା କେବଳ ଏକ
बँधा गत ପ୍ରକାରର ସ୍ୱର—2. One fixed melody or tune
(ବନ୍ଧା ସୁର—ଅନ୍ୟରୂପ) set in a musical instrument.
୩ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପଦ୍ଧତି ବା ନିୟମ—3. Hard and fast rule.

ବନ୍ଧା ଗହକି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବଦ୍ଧ+ଗ୍ରାହକ)—ଯେଉଁ ଗ୍ରାହକ ଏକ
Bandhā gahaki ଦୋକାନରୁ ନିୟମିତ ରୂପେ ସଉଦା କଣେ—
বাঁধা গ্রাহক Regular customer (of a tradesman).
बँधा ग्राहक

ବନ୍ଧା ଘାଟ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବଦ୍ଧ+ଘଟ୍ଟ)—ଇଟା ବା ପଥର ବସାଇ
Bandhā ghāṭa ତିଆରି କରା ଯାଇଥିବା ଘାଟ; ପକ୍କା ଘାଟ—
বাঁধা ঘাট A masonry bathing ghat; paved land-
बंधा घाट ing place.

ବନ୍ଧା ଚାକର—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବଦ୍ଧ+ଫା. ଚାକର)—୧ । ଯେଉଁ
Bandhā chākara ଚାକର ଦିନ ଓ ରାତି ସବୁ ବେଳେ କାର୍ଯ୍ୟ
বাঁধা চাকর କରିବା ପାଇଁ ଚାକିରି କରିଥାଏ—1. A regular
बंधा नौकर servant; a whole-time servant.
୨ । ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ ଭୃତ୍ୟ—2. Permanent
(ବନ୍ଧା ଚାକରିଆ, ବନ୍ଧା ନଉକର—ଅନ୍ୟରୂପ) servant.

ବନ୍ଧା ଚାକ(କି)ରି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବଦ୍ଧ+ଫା. ଚାକର)—
Bandhā chāka(ki)ri ୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ମ ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ଚାକରର
বাঁধা চাকুরী କର୍ମ; ଖାସ୍ ଭୃତ୍ୟତା—1. Service for doing a
बंधी नौकरी particular work. ୨ । ସ୍ଥାୟୀ ଚାକିରି—
2. Permanent service. ୩ । ଦିନ ରାତି ସବୁବେଳେ ଦରକାର ବେଳେ କାମ କରିବା ପାଇଁ ଚାକିରି—3. Whole time service.

ବନ୍ଧା ଛନ୍ଦା—ଦେ. ବ· (ଏକାର୍ଥ ବୋଧକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Bandhā chhandā ବସ୍ତୁ ବା ସମ୍ପତ୍ତି ବନ୍ଧକ ରଖି ମହାଜନଠାରୁ
বাঁধা ছাঁদা ଋଣ ଆଣିବା—Borrowing money by mort-
बँधक उँधक gaging or pledging or otherwise encumbering one's property.

ବନ୍ଧାଛନ୍ଦା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଧରା ପଗଡ଼ା ହେବା—
Bandhā chhandā hebā 1. To be detained or
ধর পাগড **बाँधाछँदा होना** arrested and bound.

କଟକରୁ ନକେ ଭୁମ୍ଭ ନ ପଳାଇମ ସେଜ ଅଛିବ;
ଗାଁ ଲୋକେ ବନ୍ଧା ଛନ୍ଦା ହେବେ ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହ ।
ଫକୀରମୋହନ- ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । (ଜିନିଷ) ବନ୍ଧକ ଦିଆଯିବା—
2. To be pledged or pawned.

ବନ୍ଧା ଦାନ୍ତ—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ବଦ୍ଧ+ଦନ୍ତ)—୧ । କୃତ୍ରିମ ଦାନ୍ତ—
Bandhā dānta Artificial or false tooth.
বাঁধা দাঁত **बाँधा दान्त**

ବନ୍ଧା ଦିହ—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ବଦ୍ଧ+ଦେହ)—୧ । କେତେକ ଦିନ
Bandhā diha ବିଶ୍ରାମ ନେବା ଯୋଗୁଁ ସବଳୀଭୂତ ଶରୀର—
বাঁধা শরীর 1. A man's body strengthened by some
बाँधाहुआ बदन days' rest. ୨ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାବଲମ୍ବନ କରିଥିବା ଯୋଗୁଁ ସବଳ ଶରୀର—2. One's body strengthened by continence or cessation of sexual acts.

ବନ୍ଧା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଋଣ ଗ୍ରହଣ କରି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଋଣ
Bandhā debā ଅଦାୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବନ୍ଧକ ସ୍ୱରୂପ ମହାଜନଙ୍କ ନିକଟ
বাঁধা দেওয়া ନ୍ୟସ୍ତ କରିବା—To pledge or mortgage
[ବନ୍ଧା ପକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] any property with
बन्धक रखना the creditor.

ଶୀତ କଲ୍ଲ ବଡ଼ ଝାଣ,
ବଡ଼ବୋହୂଙ୍କୁ ବନ୍ଧା ପକେଇ ଚୂଡ଼ା ଗୁଡ଼ ମାଣ ଅଣ । ଶିଶୁଗୀତ ।

ବନ୍ଧା ନଠ—ଦେ. ବି.—ଗଚ୍ଛିତ ଧନ—
Bandā naṭa Hoarded cash.

ମାର ଧର କାନ୍ଦରେ ଯେ ହୋଇବେ ପ୍ରମତ୍ତ
ବନ୍ଧା ନଠ ନ ପାଇଣ ନଇନ୍ତରେ ଚନ୍ତ । ପ୍ରାଚୀ, ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତ ।

ବନ୍ଧା ନିୟମ—ଦେ. ବି.—ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ବା ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ନିୟମ—
Bandā niyama Hard and fast rule; fixed and
বাঁধা নিয়ম **बधेज, बांधा नियम** immutable rule.

ବନ୍ଧା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ଜାମିନ୍ ହେବା—
Bandhā paṛdibā 1. To stand security for
বাঁধা পড়া; জামিন হওয়া **बन्धक रहना** another.
(ବନ୍ଧା ରହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (କୌଣସି ବସ୍ତୁ) ଋଣ ନିମନ୍ତେ ମହାଜନ ନିକଟରେ ବନ୍ଧକ ରଖାଯିବା—2. (a property) To be pledged or mortgaged with a creditor. ୩ । ଆବଦ୍ଧ ରହିବା—3. To be confined or detained.

ବନ୍ଧା ପଶୁ—ଦେ. ବି.—(ସ ବଦ୍ଧ+ପଶୁ)—ଯେଉଁ ପଶୁ ସର୍ବଦା
Bandhā paśu ଖୁଣ୍ଟରେ ବନ୍ଧା ରହି ଥାଏ ଓ ଚରିବାକୁ ଛଡ଼ା
বাঁধা পশু ହୋଇ ଯାଏ ନାହିଁ—A beast always kept tied
बंधा पशु up and not let out to graze; stable-bred
[ଦ୍ର—ଯଥା—ଘୋଡ଼ା, ଗୋରୁ ।] or stall-fed animal.

ବନ୍ଧା ପାଣି—ଦେ. ବି.—(ସ. ବଦ୍ଧ+ପାନୀୟ) ଅଟକ ରଖା ଯାଇଥିବା
Bandhā pāṇi ଜଳ; ଆବଦ୍ଧ ବା ସ୍ରୋତୋହୀନ ଜଳ—
বাঁধা জল **बन्धा जल, बन्धा पानी** Stagnant water.

ବନ୍ଧା ବନ୍ଧି—ଦେ. ବି.—୧ । ଅନେକ ବସ୍ତୁ ବାନ୍ଧିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—
Bandhā bandhi 1. The act of tying down many
বাঁধা বাঁধি **बाँधा बाँधि** things. ୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ ବାନ୍ଧିବା—2. Binding a thing strongly or securely. ୩ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ବାନ୍ଧିବା; ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି—3. Mutual tying; binding each other.

ତରୁ ତୃଣଗିର ପ୍ରେମେ ବନ୍ଧାବନ୍ଧି
ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି ସେନାସେନ ।
ଯୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ ପୁଞ୍ଜ ଅନାଗତ ସାଉ
ଠାବେ ଠାବେ ଗଜବେଣୀ । ଗ୍ରନ୍ଥାକାଠ, ସପ୍ତାତକେଣସ୍ତ ।

୪ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ନିୟମ—4. Hard and fast rule.
ଦେ. ବିଣ.—ଧରାବନ୍ଧା; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ (ନିୟମ)—
Hard and fast (rule).

ବନ୍ଧା ବହି—ଦେ. ବି.—(ସ. ବଦ୍ଧ+ଅ. ବହି)—ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକର ପୃଷ୍ଠା
Bandhā bahi ଗୁଡ଼ିକର ମୂଳ ସୂତାରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ତହିଁ ଉପରେ
বাঁধাবই **बाँन्धाहुआ बही** ଟାଣୁଆ ମଲାଟ ମଡ଼ା ହୋଇଥାଏ—
Bound book.

ବନ୍ଧା ମଉ(ହ)କି(କେ)ଲ—ଦେ. ବି.—(ସ. ବଦ୍ଧ+ପା. ମୁଅକ୍କିଲ୍)—
Bandhā mau(ha)ki(ke)la ଯେଉଁ ମକ୍କେଲ୍ ସମସ୍ତ ମକଦମାରେ
বাঁধামক্কেল ନିଜର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଓକିଲଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଓକିଲଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୟ
बंधाँमुवक्किल କରେ ନାହିଁ—Regular client of a lawyer.

ବନ୍ଧିତ୍ର—ସ. ବି.—(ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇତ୍ର)—
Bandhitra ୧ । କାମଦେବ; ମଦନ—1. Cupid. ୨ । (+କରଣ. ଇତ୍ର) ଅନୁରାଗ; ସ୍ନେହ; ପ୍ରୀତି—2. Love; attachment. ୩ । (+କର୍ମ. ଇତ୍ର) ଚର୍ମ ବ୍ୟଜନ—3. Leather fan.

ବନ୍ଧୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍)—ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା—
Bandhī (ବନ୍ଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Bound; tied down.

ବନ୍ଧୁ—ସ, ବି—(ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ; ଯେ ସ୍ନେହଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧନ
Bandhu କରେ)—୧ । ଆତ୍ମୀୟ; ବାନ୍ଧବ; ଜ୍ଞାତି; ସ୍ୱଜନ—
1. Relative; kinsman; a cognate.

[ଦ୍ର—ଅମରକୋଷରେ ସଗୋତ୍ର ଓ ଅସଗୋତ୍ର ସ୍ୱଜନମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁ ବୋଲାଯାଇ ଅଛି; କିନ୍ତୁ ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବିବାହ ବନ୍ଧନଦ୍ୱାରା ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କ ଥାଏ ସେମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁ (Cognate) ବୋଲାଯାଏ; ରକ୍ତ ବା ଗୋତ୍ରଦ୍ୱାରା ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କ ଥାଏ ସେମାନଙ୍କୁ କୁଟୁମ୍ବ (agnate) ବୋଲାଯାଏ । କୁଟୁମ୍ବମାନେ ନିଜ ଗୋତ୍ରଜ; କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁମାନେ ପରଗୋତ୍ରଜ । ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ବନ୍ଧୁ ତିନି ପ୍ରକାର:—ଆତ୍ମବନ୍ଧୁ; ଯଥା— ଝିଅର ପୁଅ, ଝିଅର ଝିଅର ପୁଅ ଇତ୍ୟାଦି । ମାତୃବନ୍ଧୁ; ଯଥା—ମଉସା । ପିତୃ-ବନ୍ଧୁ—ଯଥା:—ପିଉସା ।]

୨ । ମିତ୍ର; ସୁହୃଦ୍—2. Friend; fast friend.

[ଦ୍ର—ବନ୍ଧୁ, ସୁହୃଦ୍, ମିତ୍ର ଓ ସଖା ପ୍ରାୟ ଏକ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶ୍ଳୋକରେ ଏ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଅର୍ଥଗତ ପ୍ରଭେଦ ସୂଚିତ ହୋଇଅଛି—

ଅତ୍ୟାଗସହନୋ ବନ୍ଧୁଃ; ସଦୈବାନୁଗତଃ ସୁହୃତ୍
ଏକକ୍ରିୟଂ ଭବେନ୍ମିତ୍ରଂ; ସମପ୍ରାଣଃ ସଖା ମତଃ ।]

୩ । ପ୍ରଣୟୀ—3. Lover. ୪ । ବନ୍ଧୂକ ବୃକ୍ଷ; ବନ୍ଧୁଲି—4. Pentapetallus Phoenicia. ୫ । କୁଟୁମ୍ବ—5. Kinsman; agnate. ୬ । ପିତା—6. Father (Apte). ୭ । ମାତା—7. Mother (Apte). ୮ । ଭ୍ରାତା—8. Brother (Apte). ୯ । ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି—9. One's beloved person. ୧୦ । ପିତୃବ୍ୟ ପୁତ୍ର—10. Father's brother's son. ୧୧ । ସର୍ବଦା ସହାୟକ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ.)-11. A constant helper. ୧୨ । ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—12. Name of a Sanscrit metre.

ସ. ବିଣ—୧ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ) ସଦୃଶ—
1. Equal to (when added to another word)
ବନ୍ଧୁଜୀବ-ବନ୍ଧୁ ଦନ୍ତବାସ—ଜୟଦେବ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । (ପିତୃ, ମାତୃ, ବନ୍ଧୁ, ଷତ୍ରିୟ ଆଦି ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ) ନୀଚତର; ହୀନତର—2. Inferior to.

ଦେ. ବି—ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ଓ ଗଣବନ୍ଧୁ ଆଦି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—2. A name by which persons named Brajabandhu etc are called.

ବନ୍ଧୁଆ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—(ସଂ. ବନ୍ଧୁ)—୧ । ବନ୍ଧୁ—1 Friend.
Bandhuā বঁধুআ बन्धुआ ୨ । ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. One's dearest person.

ପୋଇମାର୍ଗଣ ଧାଡ଼ିରେ ବନ୍ଧୁଆ ସରଳହିଁ ସରଳହିଁ— କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ବନ୍ଧୁ(ନ୍ଧୂ)କ—ସଂ. ବି—(ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+ଉକ; ଊକ)—ବଧୂଲି (ଦେଖ)—
Bandhu(ndhū)ka Badhūli (See)

বন্দু(ন্ধু)ক ବୈଦେ. ବି—(ତୁରକୀ—ବନ୍‌ଦୁକ୍; ତୁଳନା କର ସଂ.—
बन्दुक ବନ୍ଦୁକ=ବନ୍ଧୁକ ନଳୀର ଅଗ ଉପରେ ଦିଆଯାଇ ଥିବା
ବିନ୍ଦୁ ବା ମାଛି)—ନାଳକାଷ୍ଠ; ନଳୀ; ଅଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର—
Gun; musket.

[ଦ୍ର—ବନ୍ଧୁକ ଅନେକପ୍ରକାର ଯଥା:—ଟୋପୀଦାର୍ (muzzle loader), ତୋଡ଼ାଦାର୍ (match lock), ପିସ୍ତଲ ବା ଗଣ୍ଡିଆ (pistol), ରାଇଫଲ୍ (Rifle), ବ୍ରିଚଲୋଡ଼ (Breech loader), ରିଭଲ୍‌ଭର୍ ବନ୍ଧୁକ (Revolver) ଓ କମାଣ ବା ତୋପ (Cannon) । ପୂର୍ବେ ଭାରତୀୟ ଯୋଦ୍ଧାମାନେ ଏ ଅସ୍ତ୍ରମାନ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । କୃଷ୍ଣଯଜୁର୍ବେଦରେ ନାଳକାଷ୍ଠର ନାମ କର୍ଣ୍ଣୀ ବା କର୍ଣ୍ଣିକାବତ୍ତା ।

ବନ୍ଧୁକର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶ:—

ନଳ—ଯେଉଁ ନଳ ମଧ୍ୟରେ ବାରୁଦ ଥାଏ ଓ ଯହିଁର ଅଗ ବାଟେ ଗୁଳି ଆଦି ଫାଏର୍ ହୁଏ—Muzzle. କୁନ୍ଦା ବା ପିଣ୍ଡ—ଯେଉଁ କାଠ ମଧ୍ୟରେ ନଳର ମୂଳ ବସା ଯାଇଥାଏ—Stock. ଛଡ଼—ଯେଉଁ କାଠି ଦ୍ୱାରା ନଳ ଭିତରକୁ ବାରୁଦ ଖେଦାଯାଏ—Ramrod. ଛର୍‌ରା—ଗୁଳିଠାରୁ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ସୀସାର ଗୋଲକ (କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବ ମାରିବା ନିମନ୍ତେ ବନ୍ଧୁକରେ ବ୍ୟବହୃତ)—Pillets. ଗୁଳି ବା ଗୁଲା—ଯେଉଁ ସୀସା ଗୋଲକ ଦ୍ୱାରା ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ଆଘାତ କରାଯାଏ—Balls. କାରତୁଜ୍—ବାରୁଦ ଓ ଗୁଳିପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁଡ଼ିଆ—Cartridge. ଟୋପି—ବନ୍ଧୁକନଳର ମୂଳରେ ଥିବା ଛିଦ୍ର ବାଟେ ନଳମଧ୍ୟସ୍ଥ ବାରୁଦରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଟୋପି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—Concussion caps. ଘୋଡ଼ା—ଯେଉଁ ଚିକିଆକୁ ଟିପିଦେଲେ ବନ୍ଧୁକର ନଳରେ ନିଆଁ ଧରେ—Trigger. ତୋଡ଼ା ବା ଶଳିତା—ଯେଉଁ ନିଆଁ ଦଳିତା ଦ୍ୱାରା ନଳର ମୂଳସ୍ଥ ଛିଦ୍ରରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରାଯାଏ—Match.]

ବନ୍ଧୁକ ଅବାଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ତୁ. ବନ୍ଦୁକ୍+ଫା. ଆୱାଜ୍)—ବନ୍ଧୁକ
Bandhuka abāj ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ—The sound or
বন্ধুক আওয়াজ report of a gun when it is fired;
बन्दुक आवाज booming of a gun.
(ବନ୍ଧୁକ ଆଉଆଜ, ବନ୍ଧୁକ ଅବାଜ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ୍ଧୁକ ଊଆଲା—ଦେ. ବି—ଅଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାରକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
Bandhuka uālā Gunner; rifle-man.
(ବନ୍ଧୁକ ଊଆଲା, ବନ୍ଧୁକଧାରୀ, ବନ୍ଧୁକବାଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)
বন্ধুকআলা बन्दुकवाला

ବନ୍ଧୁକ ନା(ଲା)ଛିବା—ଦେ. କ୍ରି (ତୁର୍କୀ. ବନ୍ଦୁକ୍+ସଂ. ଲକ୍ଷ)—ବନ୍ଧୁକସ୍ଥ
Bandhuka nā(lā)chhibā ବାରୁଦରେ ଅଗ୍ନିସଂଯୋଗ
বন্ধুক মারা(দাগা) ପୂର୍ବକ ତାହା ପରିଚାଳନ କରିବା—
बन्दुक दागना(छोड़ना) (मारना) To fire a gun; to shoot.
ବନ୍ଧୁକ ଚଳା(ଲେ)ଇବା, ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟା(ଟେ)ଇବା,
ବନ୍ଧୁକ ମାରିବା, ବନ୍ଧୁକ ଫାଏର୍ କରିବା, } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବନ୍ଧୁକ ଦାଗିବା

ବନ୍ଧୁକ ଫିଟିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ବନ୍ଧୁକରୁ ହଠାତ୍
Bandhuka phiṭijibā ନିଆଁ ବାହାରିପଡ଼ି ମନକୁ ଫାଏର୍
বন্ধুক আবাজ হওয়া ହୋଇଯିବା—To fire suddenly
बन्धुक छूटजाना and automatically (said of
(ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) a gun being accidentally fired).

ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟା—ଦେ. ବି (ଫା. ବନ୍‌ଦୁକ+ସଂ. ସ୍ଫୋଟନ)—୧ । ଅଗ୍ନି-
Bandhuka phuṭā ସଂଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧୁକର ଶବ୍ଦପୂର୍ବକ ଅଗ୍ନି
ବନ୍ଧୁକ ଫାଏର୍ ⎫
ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟିବା ⎬ —ଅନ୍ୟରୂପ
ବନ୍ଧୁକ ମରା ⎪
ବନ୍ଧୁକ ଦଗା ⎭
ଉଦ୍‌ଗୀରଣ—1. The firing of a gun; the discharge of a gun; gunfire.
୨ । ବନ୍ଧୁକ ଫାଏର୍ ହେବାଦ୍ୱାରା
বন্ধুক ফুটা ଉତ୍ପାଦିତ ଶବ୍ଦ—2. The sound of
बन्धककूटना gunfire; booming of a gun.

ବନ୍ଧୁକବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବନ୍ଧୁକ ପୁଷ୍ପର ବନ୍ଧୁ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Bandhukabandhu The sun

ବନ୍ଧୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧିବା (ଦେଖ)
Bandhu karibā Bandhu bāndhibā (See)

ବନ୍ଧୁ କୁଟୁମ୍ବ—ସଂ. ବି (ପ୍ରଭେଦାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଅସଗୋତ୍ର ଓ
Bandhu kuṭumba ସଗୋତ୍ର ଆତ୍ମୀୟଗଣ—Relatives and kinsmen; one's kith and kin.

ବନ୍ଧୁ ଘର—ଦେ. ବି.—୧ । ବାନ୍ଧବର ଗୃହ—1. The house of
Bandhughara a relative. ୨ । ବନ୍ଧୁର ପରିବାର—
বন্ধুরবাড়ী बंधुघर 2. The family of a relation.

ବନ୍ଧୁ ଚରଚା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବନ୍ଧୁ ଚର୍ଚ୍ଚା)—ସମାଗତ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ସତ୍କାର—
Bandhu charchā Entertainment of relatives or
বন্ধুসংকার बंधुसत्कार guests.
(ବନ୍ଧୁଚର୍ଚ୍ଚା, ବନ୍ଧୁ ସତ୍କାର—ସଂସ୍କୃତ ରୂପ)

ବନ୍ଧୁଜନ—ସଂ. ବି—୧ । ବନ୍ଧୁ ସମୂହ; ବନ୍ଧୁଗଣ; ବନ୍ଧୁମାନେ—
Bandhujana 1; Relatives; the body of one's relatives. ୨ । କୌଣସି ବନ୍ଧୁ—2. Any friend or relative.

ବନ୍ଧୁ(ନ୍ଧୂ)ଜୀବ—ସଂ. ବି.—[ବନ୍ଧ୍‌ଧାତୁ+ଉ (ଊ)+ଜୀବ୍+ଅ]—
Bandhu(ndhū)jība ବଧୂଲି (ଦେଖ) Badhuli (See)
[ବନ୍ଧୁ (ନ୍ଧୂ) ଜୀବକ—ଅନ୍ୟରୂପ] ବିଣ. ବନ୍ଧୁ ଯାହାର ଜୀବନ ସ୍ୱରୂପ;
ବନ୍ଧୁଗତପ୍ରାଣ—Sincerely devoted to one's friend.

ବନ୍ଧୁବାସୀ ଉଠିବା ଉଠିବା ତୋହ ଶ୍ରବ ସେ
ବନ୍ଧୁଜୀବ ବୋଲିବାକୁ ବନ୍ଧୁଜୀବ ସ୍ୱବ ସେ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ.

ବନ୍ଧୁତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧୁ+ଭାବାର୍ଥେ ତା, ତ୍ୱ)—୧ । ବନ୍ଧୁଭାବ; Bandhutā (twa) ମିତ୍ରତା—1. Friendship. ୨ । ପ୍ରଣୟ—2. Attachment. ୩ । ଘନିଷ୍ଠତା; ସଂଶ୍ରବ—3. Intimacy. ୪ । ବାନ୍ଧବ ସମ୍ପର୍କ—4. Ralationship. ୫ । (+ସମୂହାର୍ଥେ ତା) ବନ୍ଧୁ ସମୂହ ।—5. Friends.

ବନ୍ଧୁତାସୂତ୍ରେ—ଦେ. କ୍ରି ବିଣ—ମିତ୍ରତା ଦ୍ୱାରା—By relationship; Bandutā sūtre বন্ধুতাসূত্রে by friendship. बंधुतासूत्रमे [ବନ୍ଧୁତା ସୂତ୍ରରେ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବନ୍ଧୁଦତ୍ତ—ସଂ. ବି (ହିନ୍ଦୁସ୍ମୃତି)—ସ୍ତ୍ରୀଧନ ବିଶେଷ; ବିବାହ ସମୟେ Bandhudatta ଅପଣା ପିତାମାତା ଓ ଭାଇଅଦଙ୍କଠାରୁ କନ୍ୟାକୁ ମିଳିଥିବା ଧନ—(Hindu Law) A class of woman's own property consisting of gifts of her relations at the marriage.

ବନ୍ଧୁଦା—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧ୍+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—୧ । ଦୁଶ୍ଚରିତ୍ରା Bandhudā ଚରିତ୍ରହୀନା ସ୍ତ୍ରୀ (ବ୍ୟ. ଅ) —1. A wicked woman. ୨ । ବେଶ୍ୟା (ବ୍ୟ. ଅ)—2. Prostitute.

ବନ୍ଧୁପ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବନ୍ଧୁ+ପା ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—Bandhupa ଯେ ଅପଣା ବନ୍ଧୁକୁ ରକ୍ଷାକରେ—One who (ବନ୍ଧୁପା—ସ୍ତ୍ରୀ) saves his friend

ବନ୍ଧୁ ପରିମଳ—ଦେ. ବି—(ସଂ ବନ୍ଧୁ+ପରିମଳ=ସୁବାସ)—ବନ୍ଧୁର Bandhu parimaḷa ପରିଚୟ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁର ଲକ୍ଷଣ—বন্ধুর পরিচয় बंधुताजाँच The indications of a good relative or friend.

ଶାଁ ପରିମଳ, ଧୋବା ଭୂଠରୁ ଜଣେ।
ବନ୍ଧୁ ପରିମଳ, ଦେଖିଲେ ହସେ । ଢଗ.

ବନ୍ଧୁ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମହାପ୍ରସାଦ ଆଦି ଦେଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି Badhu basiba ସଙ୍ଗେ ଧର୍ମ-ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରିବା—To set বন্ধুপাতান बंधुताजोडना up a god-relationship with a person.

ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ—ଦେ. ବି—(ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ପଦ)—ବନ୍ଧୁ ଓ କୁଟୁମ୍ବାଦି Bandhu bāndhaba Kith and kin; relatives and বন্ধুবান্ধব बंधुबान्धव kinsmen

ଏମନ୍ତ ବୋଲି ଅଶ୍ରୁ ଦେଲେ
ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ଶୁଣାଇଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ.

ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବଂଶ ସଙ୍ଗେ ବିବାହ Bandhubāndhibā ବନ୍ଧନ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧୁତା ସ୍ଥାପନ କରିବା—কাজকরা To establish relationship with a person सम्बन्ध जोडना or family by marriage.

ବନ୍ଧୁ ବିଦାକି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବନ୍ଧୁ+ଅ. ବିଦାଇ)—୧ । କୌଣସି Bandhu bidāki ଉତ୍ସବ ଉପଲକ୍ଷରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଥିବା বন্ধুবিদায়, সম্মান ବାନ୍ଧବମାନଙ୍କୁ ବିଦାୟଦେବା ସମୟରେ ଉପହାର बंधुविदाई ଦଆଯିବା ବସ୍ତ୍ରାଦି ଓ ବାଟ ଖରଚଆଦି—1. Presents and passage-money or honorarium given to guests and relatives on their departure after attending ceremonies. ୨ । ଉତ୍ସବାଦି ପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେବା—2. Bidding adiew to guests after a social function.

ବନ୍ଧୁ ବେଭାର—ଦେ. ବି (ସଂ. ବନ୍ଧୁ+ବ୍ୟବହାର)—କୌଣସି ପାରିବାରିକ Bandhu bebhāra ଉତ୍ସବରେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉପଢୌକନର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ—Exchange of gifts between relatives and friends on the occasion of social ceremonies.

ବନ୍ଧୁ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବନ୍ଧୁ+ମର୍ଯ୍ୟାଦା)—୧ । ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପ୍ରତି Bandhu marjyādā ପ୍ରଯୁକ୍ତ୍ୟ ସମ୍ମାନ—1. Respect due সম্মান to a relative or friend. ୨ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ କ୍ରମେ बंधुसत्कार ଉତ୍ସବାଦିକୁ ସମାଗତ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ସତ୍କାର ବା ସେବା—2. Entertainment of relatives and guests. ୩ । ବନ୍ଧୁ ବିଦାକି (ଦେଖ)—3. Bandu bidāki (See). ୪ । ବନ୍ଧୁ ବେଭାର (ଦେଖ)—4. Bandhu bebhāra (See).

ବନ୍ଧୁ(ନ୍ଧୂ)ର—ସଂ. ବିଣ—(ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉର; ଊର)—Bandhu(ndhū)ra ୧ । ଉନ୍ନତାବନତ; ଉଚ୍ଚାବଚ; ଅସମତଳ [ବନ୍ଧୁ(ନ୍ଧୂ)ରା—ସ୍ତ୍ରୀ] ଖାଲୁଆ; ଖାଲ ଢିପ; ଅମସୃଣ—1. Un-(ବନ୍ଧୁରତା[ତ୍ୱ]—ବି) even; undulting; wavy; rough. ୨ । ବଧିର—2. Deaf. ୩ । ରମ୍ୟ; ସୁନ୍ଦର—3. Beautiful. ୪ । କଷ୍ଟଜନକ—4. Harmful. ୫ । ନମ୍ର; ବିନୀତ—5. Humble.

ସଂ. ବି—୧ । ବିହଙ୍ଗ; ପକ୍ଷୀ—1. Bird. ୨ । ବକ; ବଗ—2. Paddy-bird. ୩ । ହଂସ—3. Duck; gander. ୪ । ମୁକୁଟ—4. Crown; diadem. ୫ । କର୍କଟଶୃଙ୍ଗୀ (ବ୍ୟ. ଅ.) (ଦେଖ)—5. Kakardāsrungī (See) ୬ । ବନ୍ଧୁଲି ଫୁଲ (ବ୍ୟ. ଅ.) (ଦେଖ)—6 Badhuli (See). ୭ । ଗର୍ତ୍ତ; ଗାତ—7. Den; hole. ୮ । ରଥରେ ବା ଗାଡ଼ିରେ ସାରଥି ବସିବାର ସ୍ଥାନ (ବ୍ୟ. ଅ.)—8 The driver's seat in a car or carriage.

ବନ୍ଧୁ(ନ୍ଧୂ)ରା—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବନ୍ଧୁର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । କୁଳଟା; ପୁଂଶ୍ଚଳୀ-Bandhu(ndhū)rā 1. Adulteress; unchaste woman.

ସଂ. ବିଣ — 'ବନ୍ଧୁର'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bandhura.

ବନ୍ଧୁଳ—ସଂ ବି ପୁଂ—୧ । ବେଶ୍ୟାପୁତ୍ର; ଦୁଶ୍ଚରିତ୍ରାଣୀ ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ-Bandhuḷa ସନ୍ତାନ (ବ୍ୟ. ଅ)—1. Bastard. ୨ । ବେଶ୍ୟା-(ବନ୍ଧୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୁତ୍ର—2. Whoreson.

ସଂ. ବିଣ—୧ । ସୁନ୍ଦର (ବ୍ୟ. ଅ)—1. Beautiful. ୨ । ନମ୍ର (ବ୍ୟ. ଅ)—2. Humble.

ବନ୍ଧୁଳୀ—ସଂ ବି—ବନ୍ଧୁଲି (ଦେଖ) Bandhuḷī Bandhūli (See)

ବେଳାରେ ପିନ୍ଧିଲେ ବାଇଗୁ ସେ ଅବା ବନ୍ଧୁଳୀପୁଷ୍ପ-ଶେଖର ।
ଘନଶ୍ୟାମ—ଗୀତ ।

ବନ୍ଧୁ ସମ୍ପର୍କ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବନ୍ଧୁ+ସମ୍ପର୍କ)— ବିବାହଜନିତ Bandhu samparka ବନ୍ଧୁତା ବା ସମ୍ବନ୍ଧ—Tie established (ବନ୍ଧୁ ସମ୍ବନ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) by marriage.

ବନ୍ଧୁଳ—ସଂ. ବିଣ.—୧ । ବନ୍ଧୁର—1. Uneven. ୨ । କୋମଳ—Bandhūḷa 2. Soft. ୩ । ଅସତୀ ପୁତ୍ର—3. Whoreson; the son of a harlot.

ସଂ. ବି.—ବଧୂଲି (ଦେଖ)—Badhūli (See)

ବନ୍ଧୂଳି—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+ଉଳି)—ବଧୂଲି (ଦେଖ) Bandhūḷi Badhūli (See)

ବନ୍ଧୋ—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧୁ ଶବ୍ଦର ସମ୍ବୋଧନ ରୂପ)—(ବନ୍ଧୁ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ) Bandho ହେ ବନ୍ଧୁ !—Oh friend !

ବନ୍ଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ବନ୍ଧନ ଯୋଗ୍ୟ; Bandhya ବନ୍ଧନାର୍ହ—1. Fit to be tied; deserving (ବନ୍ଧ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) confinement.

[ବନ୍ଧ୍ୟତା(ତ୍ୱ)—ବି] ୨ । ବାଞ୍ଝ; ଫଳହୀନ; ନିଷ୍ଫଳ (ବୃକ୍ଷ)— 2. Fruitless; sterile; barren. (tree) ୩ । ନିଃସନ୍ତାନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Childless.

ସଂ. ବି.—୧ । ବନ୍ଧ—1. Dam. ୨ । ପୋଲ— 2. Bridge; culvert.

ବନ୍ଧ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ବନ୍ଧ୍ୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ସନ୍ତାନୋତ୍ପାଦ-Bandhyā ଶକ୍ତିହୀନା; ବାଞ୍ଝି—1. Sterile (woman).

ସଂ. ବି.—୧ । ରଜସ୍ୱଲା କୁମାରୀ; ଅନୂଢ଼ାବସ୍ଥାରେ ରଜସ୍ୱଲା ହୋଇଥିବା କନ୍ୟା—1. A girl who has attained puberty before marriage. ୨ । ସୁଗନ୍ଧି ଔଷଧ ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—2. Name of a medicinal scent. ୩ । ଯୋନିରୋଗବିଶେଷ—3. A sort of vaginal disease.

ବନ୍ଧ୍ୟା କର୍କୋଟକୀ—ସଂ. ବି.—୧ । ତିକ୍ତ କର୍କୋଟକୀ; ପିତା କୁଆଁରତା-Bandhyā karkoṭaki 1. A kind of bitter cucurbitatious fruit; Memordica Diocicamale.

ତୀତ কাকরোল, তিত কাঙ্কড়ী
वाँझखखसा वाँझ ककोडा

ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ— [ଦ୍ର—ଏହାର ଲତା, କଣ୍ଟୁଉନ୍ମ ଦେଖ, କନ୍ୟା, ଯୋଗେଶ୍ୱରୀ, ନାଗାରି, ନକ୍ର ଦମନୀ, ବିଷ କଣ୍ଟକିନୀ] ରସ; ଏହା ବ୍ରଣ, କଫ, ବିସର୍ପ ନାଶକ ।]

ମ. ବଜନ୍ଧା କର୍ଟୋଲୀ ୨ । ହାତିଆ କାଙ୍କଡ଼; ଏକ
ଗୁ. ବାଁଝ କଣ୍ଟୋଲି ପ୍ରକାର ବଡ଼ କାଙ୍କଡ଼—
ତେ. ଗୋଡ୍ରୁଆଗାକର 2. A cucurbitatious fruit with soft thorns over the rind.

୩ । ଅଶାଢ଼ୁଆ (ଦେଖ)—3. Ashārdhuā (See)

ବନ୍ଧ୍ୟାସୁତ—ସଂ. ବି—ବନ୍ଧ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀର ପୁତ୍ର ପରି ଅସମ୍ଭବ ବା ଅଳୀକ ବସ୍ତୁ—(ବନ୍ଧ୍ୟା ତନୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) A physically impossible thing (like the son of a barren woman).

ବନ୍ଧ୍ର—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+ର)—ପେଟ; ଉଦର; କୁକ୍ଷି— Bandhra Belly.

ବନ୍ନ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ)—ବର୍ଣ୍ଣ— Banna Colour.

ଦେ. ବିଣ.—ବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ; ରଞ୍ଜିତ; ରଙ୍ଗୀନ୍—Coloured. (ଯଥା—ବନମାଛ, ବନଦଳଗା ।)

ବନ୍ନେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—କ୍ରି.—(ଭୁଲ. ହ୍ରୁ. ବୁହାରନା; Banneibā ବଢ଼ନାନା)—ଓଳାଇବା; ଝାଡ଼ୁଦ୍ୱାରା ପରିଷ୍କାର କରିବା—To sweep with a broom.

ବନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ.—(ବନ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଓ ଜାତାର୍ଥେ ଯ)—୧ । ବଣୁଆ; Banya ବନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to forest; wild; (ବନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) sylvan. ୨ । ବନବାସୀ—2. Living in the forest. ୩ । ବନଜାତ—3. Produced in the forest; growing wild.

ସଂ. ବିଣ.—୧ । ବଣ ଓଲୁଅ—1. Wild arum.

୨ । ଭୁଇଁ କଖାରୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ) 2. Bhūiñ kakhāru (see) ୩ । ଶଙ୍ଖ (ହି. ଶ.)—3. Conch.

ବନ୍ୟ ଜନ୍ତୁ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ବଣୁଆ ଜନ୍ତୁ— Banya jantu (ବନ୍ୟଜୀବ—ଅନ୍ୟରୂପ) Wild animal.

ବନ୍ୟ ବରାହ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ବଣ ବାରହା— Banya barāha Wild boar.

ବନ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ବନ=ଜଳ+ସମୂହାର୍ଥେ ଯ+ଆ; ବନ= Banyā ଅରଣ୍ୟ+ଜାତାର୍ଥେ. ଯ+ଆ)—୧ । ଅରଣ୍ୟାନୀ; ବନସମୂହ—1. Range of forests.

ବନ୍ୟାଭିଶେଷର ତନ୍ତୁ ବପ୍ରଲବ୍ଧା ପ୍ରାପ୍ୟ ହୋଇ
ଲୁଣ୍ଠିବାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତିଲ ଅଛ ଯେ—ଉତ୍କ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ବଢ଼ି; ଜଳପ୍ଲାବନ—2. Flood; inundation. ୩ । ମୁଦ୍ଗପର୍ଣ୍ଣୀ—3. Pheseolus Trilobus. ୪ । ଗୋପାଳ କର୍କଟୀ—4. A kind of wild fruit. ୫ । ଗୁଞ୍ଜା; କାଇଞ୍ଚ—5. Abrus Precatorius. ୬ । ମିଶ୍ରେୟା; ସଉଫ—6. Aniseed; Pimpinella Anisum. ୭ । ଭଦ୍ରମୁସ୍ତା—7. A sort of bulbous grass root. ୮ । ଗନ୍ଧପତ୍ରା—8. A species of zedoary. ୯ । ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା (ଦେଖ) (ହି. ଶ.)— 9. Aśwagandhā (See).

ବପ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବୀଜ ବୁଣିବା—1. To sow seeds. Bap (root) ୨ । ମୁଣ୍ଡନ କରିବା; କ୍ଷୌର କରିବା—2. To shave. ୩ । ଲୁଗା ବୁଣିବା—3. To weave. ୪ । ନିଷେକ କରିବା; ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭରେ ବୀର୍ଯ୍ୟାଧାନ କରିବା— 4. To put semen into a woman's womb. ୫ । ଘାସ ଛେଲିବା—5. To mow grass.

ବପ—ସଂ. ବି. (ବପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ବପନ (ଦେଖ) Bapa Bapana (See)

ବପନ—ସଂ. ବ (ବପ୍ ଧାତୁ. ବୁଣିବା; ମୁଣ୍ଡନ କରିବା + ଭାବ. ଅନ)—
Bapana ୧ । ବୀଜ ରୋପଣ; ମଞ୍ଜି ବୁଣିବା—1. Sowing of seeds. ୨ । ଗର୍ଭାଧାନ; ନିଷେକ କ୍ରିୟା—2. The act or ceremony of putting semen into a woman's womb. ୩ । ମୁଣ୍ଡନ; କ୍ଷୌର କର୍ମ—3. Shaving.

ଘାସ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯାଏ ଧର, ବେଗେହେଁ ବପନ କ କର—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୪ । ବସ୍ତ୍ରବୟନ; ଲୁଗା ବୁଣିବା—4. Weaving. ୫ । ଘାସ ଛେଦିବା—5. Mowing.

ବପଣୀ—ସଂ. ବି. (ବପ୍ ଧାତୁ + କରଣ. ଅନ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ.)—୧ । ଲୁଗା
Bapani ବୁଣିବା ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଭୁସ୍ରା (ବଙ୍ଗଳା-ମାକୁ)—1. Shuttle. ୨ । ଭଣ୍ଡାରିର ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; କ୍ଷୁର—2. A razor. ୩ । (+ଅଧି. ଅନ) ତନ୍ତୁଘର—3. Loom-room. ୪ । ଭଣ୍ଡାରି ଯେଉଁଠାରେ ବସି ଲୋକଙ୍କୁ କ୍ଷୌର କରେ (ହି. ଶ.)—4 A place where a barber shaves people.

ବପା—ସଂ. ବି. (ବପ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ରନ୍ଧ୍ର; ଛିଦ୍ର—
Bapā 1. Hole. ୨ । ମେଦ; ମାଂସ—2. Flesh. ୩ । ଚର୍ବି—3. Fat.

(ବପ୍ପା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗ୍ରା. ବ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବପ୍ରା)—
ବାବା **बप्पा** (ଆପଣାଠାରୁ ବୟସରେ ସାନ ଲୋକ ପ୍ରତି ବାତ୍ସଲ୍ୟ ସମ୍ବୋଧନ) ବତ୍ସ ! ବାବୁ !—(a term of endearment used to persons who are one's youngers). Oh son !

ବୁଡ଼ା ତ ଅଛି ମୁହିଁ ହୋଇଲିନ ବପା
ଦୁମ୍ଭର ବଚନକୁ ନାହିଁ ମୋର କପା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ

ବପୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ ବପୁଃ=ବପୁସ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ବ)—୧ । କାୟ;
Bapu ବପୂ **वपु** ଶରୀର; ଦେହ—1. Body. ୨ । ବଳ; ଶାରୀରିକ ବଳ—2. Might; strength.

ଏହାଙ୍କୁ ମାରିବ ଦେଖାଇ ମହାବପୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।

୩ । ଶକ୍ତି; କ୍ଷମତା—3. Power.

ହୋଇଛ ଜଗଜୀବନ ମଧୁରପୁ
ଦେଖିଲେ ଜନଙ୍କର ଭାଙ୍ଗ ଅଛ ବପୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।

ବପୁଃ—ସଂ. ବ (ବପ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଶରୀର; ଦେହ—
Bapuḥ Body.

ବପୁ ବ(ମ)ନ୍ତ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ବପୁଷ୍ମତ୍ ଶବ୍ଦ)—୧ । ଶରୀରୀ;
Bapu ba(ma)nta ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ—1. Represented by
ବପୁବନ୍ତ **मुर्त्तिमंत; बपुवंत** image; assuming a body or physical form; corporeal.

ବନାଇବାରେ ପୁଣି ଯେ ପ୍ରଥମାଏ
ବପୁବନ୍ତ ହେଇ ଗୁଣାକ୍ଷର ପ୍ରାପ୍ୟେ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଲାବଣ୍ୟଯୁକ୍ତ; ଶୋଭାମୟ—2. Graceful.

ବପୁବନ୍ତ ହୋଇଛ ରଞ୍ଜନ
ବଂଶ ସୁବେଶ ଗେହ୍ଲ ଟଞ୍ଜନ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବପୁବାଲ୍ଲ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ.(ସଂ. ବପୁସ୍ + ଫା. ବାଲ୍ଲା)—୧ । ବଳୁଆ—
Bapubāla 1. Strong. ୨ । ବିଶାଳକାୟ—2. Big-
(ବପୁବାଲି—ସ୍ତ୍ରୀ) bodied. ୩ । ସୁନ୍ଦର—3. Graceful.

ବପୁଷ୍ଟମା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବପୁସ୍ + ପ୍ରଶସ୍ତାର୍ଥେ ତମ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Bapushṭamā ୧ । ସର୍ବାଙ୍ଗଶୋଭନା ସ୍ତ୍ରୀ—1. A woman with a very graceful body and limbs. ୨ । ପରୀକ୍ଷିତଙ୍କ ପୁତ୍ର ଜନମେଜୟ ରାଜାଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟା—2. Name of the wife of king Janamejaya, the son of Parikshita. ୩ । ପଦ୍ମଚାରିଣୀ ଲତା; ସ୍ଥଳପଦ୍ମ ଗଛ—3. Hibiscus Mutabilis.

ବପୁଷ୍ମନ୍ତ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ବପୁଷ୍ମତ୍ ଶବ୍ଦ)—୧ । ବପୁଷ୍ମାନ୍ (ଦେଖ)—
Bapushmanta 1. Bapushmān (See) ୨ । ସଶରୀର; ସଦେହ—2. In body; bodily; corporeal.

ବପୁଷ୍ମନ୍ତେ ମନ୍ତ୍ର ହୋଇବେ କଣ୍ଠରେ ।
ଭାବବେ ଜନନି ପ୍ରେମ ହେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବପୁଷ୍ମାନ୍—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବପୁସ୍ + ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ମତ୍; ବପୁଷ୍ମତ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା.
Bapushmān ୧ବ.)—୧ । ସୁନ୍ଦର ଓ ସ୍ଥୂଳକାୟ—1. Having a big and graceful body. ୨ । ସ୍ଥୂଳକାୟ—2. Corpulent.

ସଂ. ବି—ଶାଲ୍ମଳୀ ଦ୍ୱୀପର ରାଜା—Name of an ancient king of the mythological Śālmali island.

ବପ୍ତା—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବପ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ବପ୍ତୃ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ.)-
Baptā ବୀଜବପନକାରୀ; ଯେ ବୀଜ ବୁଣେ—Sowing seeds.
(ବପ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—୧ । ବାପ; ପିତା—1. Father. ୨ । କବି—2. Poet. ୩ । କୃଷକ; ଚଷା—3. Husbandman. ୪ । ଭଣ୍ଡାରି; ନାପିତ (ହି. ଶ.)—4. Barber.

ବପ୍ର—ସଂ. ବି. (ବପ୍ ଧାତୁ + ଅଧିକରଣେ ର)—୧ । କିଆରି; କ୍ଷେତ;
Bapra ଜମି—1 Field.

ବୋଇଲେ ମୋ ତତ୍ତ୍ୱ ଘଟିଲ ଛଳ
ବପ୍ର ତୁମ୍ଭେ ହେବ କରିବ ଗ୍ରସ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ତୀର; ତଟ—2. Bank. ୩ । ପର୍ବତର ସାନୁ—3. Tableland. ୪ । କାନ୍ଥ—4. Wall. ୫ । (+ କର୍ମ. ର) ପ୍ରାଚୀର—5. Compound wall.

ବପ୍ର ଡାଇଲର ଖାର କଗାନ
ବପ୍ର ସନ୍ତୁଳରେ ବହର ସ୍ଥାନ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୬ । ଦୁର୍ଗ ବା ନଗରର ଚାରିପାଖରେ ଖାଇ ଖୋଳିବାଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ମୃତ୍ତିକାସ୍ତୂପ ଜମା କରାଯାଏ—6. Mound of earth raised after digging a ditch round a city or fort. ୭ । କ୍ଷେତର ହିଡ଼—7. Ridge of a field. ୮ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ର) ବାପ; ଜନକ; ପିତା—8. Father. ୯ । ପ୍ରଜାପତି—9. Brahmā. ୧୦ । ସୀସକ—10. Lead. ୧୧ । ଧୂଳି (ହି. ଶ)—11. Dust. ୧୨ । ମାଟିର ଢିପ (ହି. ଶ.)—12. A high mound of earth. ୧୩ । ନଗରଦ୍ୱାରର ଅଟ୍ଟାଳି (ହି.ଶ)—

13. Precipitous bank of a river. ୧୪। ପର୍ବତର ଶୃଙ୍ଗ (ହି. ଶ.)—14. The summit of a mountain.

ବପ୍ର କ୍ରୀଡ଼ା—ସଂ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍; ବପ୍ର=କ୍ଷେତ୍ର+କ୍ରୀଡ଼ା)—ହୃଷ୍ଟ Bapra krirdā ପଶୁମାନେ (ଯଥା—ହାତୀ, ଷଣ୍ଢ) ଦନ୍ତ, ଶୃଙ୍ଗ ବା (ବପ୍ରକ୍ରିୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଖୁରଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚଭୂମିକୁ ବା ପାହାଡ଼ର ଗାତ୍ରକୁ ବିଦାରଣ କରି ଯେଉଁ କ୍ରୀଡ଼ା କରନ୍ତି; ଖୁସି ଖାଇବା; ଉଦ୍‌ଘାତ କେଳ—Frolics of mad or frolicsome beasts in striking mounds of earth or the sides of mountains with tusks (in the case of elephants) and hoofs and horns (in the case of bulls).

ବପ୍ରକ—ସ. ବ—ବୃତ୍ତର ପରିଧି (ହି. ଶ.)— Bapraka Circumference of a circle.

ବପ୍ରା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବପ୍ର+ଆ)—ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା— Bапrā Indian madder.

ବପ୍ରି—ସ. ବ. (ବପ୍ର+ଇ)—୧। ସମୁଦ୍ର (ହି. ଶ.)—1 The sea. Bapri ୨। କ୍ଷେତ୍ର (ହି. ଶ)—2. A field for raising crops.

ବପ୍ରୀ—ସ. ବ—(ବପ୍ର+ଈ)—ବଲ୍ମୀକ; ଉଇହୁଙ୍କା (ହି. ଶ) Baprī Anthill.

ବଫାତ୍—ବୈଦେ. ବ—(ଆ)—ମୃତ୍ୟୁ— Baphāt বফাৎ **वफात** Death.

ବବ—ସଂ ବ—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଏକାଦଶ କରଣ ମଧ୍ୟରୁ Baba ଏକତମ—One of the eleven astrological conjunctions.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି ବଳବାନ୍, ଧୀର, କୃତୀ ଓ ବିଚକ୍ଷଣ ହୁଏ।]

ବବ(ବୁ)ର୍ଚ୍ଚି(ର୍ଚି)—ବୈଦେ. ବ—(ଫା)—(ତୁର୍କୀ. ବାବର୍ଚୀ)—ପାଚକ; Baba(bu)rchchi(rchi) ସାହେବ ଓ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ପାଚକ- বাবুর্চী **बावर्ची** Cook (of Europeans and Mahommedans).
ବବରଚି } ଅନ୍ୟରୂପ
ବବୁରଚି }

ଅଦାଳତ ଗ ବଟିରେ ମେନେଜର ସାହେବ ଗୋଟିଏ ଭଲ ଟୋକାକୁ ବାବୁର୍ଚି କାମରେ ବାହାଲ କରିଥିଲେ। ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ।

ବବ(ବୁ)ର୍ଚ୍ଚି ଖାନା—ବୈଦେ. ବ—(ତୁର୍କୀ. ବାବର୍ଚୀ+ଫା. ଖାନାହ୍)- Baba(bu)rchchi khānā (ସାହେବ ଓ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ) বাবুর্চীখানা **बावर्चीखाना** ରନ୍ଧନଶାଳ।—Cook room; kitchen.

ସାହେବ ଘରେ ବରୁର୍ଚି ଖାନା ତଦାରଖ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ— ଫକୀରମୋହନ—ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ।

ବବଲତି—ଦେ. ବ—ବଗୁଲିଆମି; ବଗୁଲିଆଗିରି; ଦୁଷ୍ଟାମି— Babalati **नटखट** Wickedness.
[ବବ(ବ୍ବ,ବୁ,ବ୍ବୁ)ଲିଅତି; ବବ(ବ୍ବ, ବୁ,ବ୍ବୁ)ଲିସ୍ୱାମି(ଗି)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବବ(ବ୍,ବ୍ବୁ,ବୁ)ଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଭୁଲ ଇଂ. ବାବ୍ଲ୍=ବୃଥା Baba(bba,bbu,bu)lā(le)ibā ଗପିବା)—ମିଥ୍ୟା କଥା କହି ଭୁଲାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା—To try to deceive **भुलाना** ভোলান by false words.

ବବ(ବ୍,ବୁ,ବ୍ବୁ)ଲିଆ—ଦେ. ବ—ବଗୁଲିଆ (ଦେଖ)—Baguliā Baba(bba,bu,bbu)liā **नटखटिया** ଦୁଷ୍ଟ (See).

ବବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା; ସମ୍ବଲପୁର)—ବ—ବାପର ବଡ଼ଭାଇ; ବଡ଼ବାପା; Babā ବଡ଼ ବାପା—Father's elder brother.

ବବୁଆ—ଦେ. ଅ—(ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)—ପୁତ୍ର, ଜାମାତାଆଦିଙ୍କୁ ସ୍ନେହ Babuā ସମ୍ବୋଧନ—A term of endearment addressed বাবা **बबुआ** to one's youngers.

ବବୁର(ଲ,ରି)—ଦେ. ବ—(ସ. ବର୍ବୁର; ବବ୍ବୁଲ)—କଣ୍ଟାକୁସୁମ ଗଛ; Babura(la,ri) କଣ୍ଟକୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—Acacia Gummi; Acacia Arabica (Haines).

ବବୁର ବୃକ୍ଷମ ବାସ ଜନପଦେ ପ୍ରସରଇ ଅବର୍କୀର୍ତ୍ତି—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନାଥ ଭଞ୍ଜ।

ସ—ତାମ୍ରକଣ୍ଟକ, ପଂକ୍ତିବୀଜ,	[ଦ୍ର—ଏହା ଖଦିରଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷ,
ଷଟ୍‌ପଦମୋହନୀ, ଅଜଭକ୍ଷ,	ଏଥିରେ କଣ୍ଟା ଅଛି। ଫୁଲ ଶ୍ୱେତ,
ବର୍ବୁର, ବବ୍ବୁଲ, କିଙ୍କିରାଳ,	ଗୋଲାକାର, ହଳଦିଆ ଓ ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ।
କଙ୍କିରାତ, ସର୍ପାତକ, ଆଭା।	ଏ ଗଛ ବାଲିଆ ଭୂମିରେ ହୁଏ ଓ ବହୁ-
বাবলা	କାଳ ବଞ୍ଚେ। ଏହାର ଗଣ୍ଡିକୁ କ୍ଷତ
बाबुल, बबुल, कीकर	କଲେ ଏଥିରୁ ଯେଉଁ ଅଠା ବାହାରେ
ତେ. ବଲ ବଲୁଡୁ, ନଲ୍ଲତୁମ୍ମ	ତାହା ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗେ।
ମ. ବାଭୂଲ, ଖୈର	ଏହାର ଛେଲି ଓ ମଞ୍ଜି ତେପଟା।
ଗୁ. ବାବଲ	ଏହାର କାଠରେ ଲଙ୍ଗଳ ଓ
ଫା. ମୁଗିଲାଂଗୋନ	ଗାଡ଼ିର ଚକ ହୁଏ। କେତେକ
ଆ. ମୁଗି ଲାଂସିମଗ	ସ୍ଥାନରେ ଏ ଗଛରେ ଲାଖପୋକ
ବାବଲା } ଅନ୍ୟରୂପ	ପାଳି ଲୋକେ ଏ ଗଛରୁ ଲାଖ
ବବୁର }	ଉତ୍ପାଦନ କରନ୍ତି। ଏହାର ଛାଲରେ

ଓ ଛେଲିରେ ଚମଡ଼ା କଷାଇବା ପାଣି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ। ଏ ଗଛର ଡାଳ ଦାନ୍ତକାଠିରୂପେ ଦାନ୍ତର ହିତକର। ଏହାର ଶୁଖିଲା ଫଳରୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ-ସ୍ୱାଦ ଭଉଅଟ ହୁଏ। ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ମଳସଂଗ୍ରାହକ, ପିତ୍ତ ଓ ବାୟୁନାଶକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଭଗ୍ନସନ୍ଧାୟକ ଓ ରକ୍ତାତିସାର, ରକ୍ତପିତ୍ତ, ମେହ, ପ୍ରଦର, ରକ୍ତସ୍ରାବ, କଫ, କୁଷ୍ଠ, କୃମି ଓ ବିଷ-ନାଶକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ। ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଆଉ ଏକଜାତୀୟ ଗଛକୁ ଗନ୍ଧବବୁରାଇଯାଏ (ବଂ. ଗୁଇଆ ବାବଲା, ସ. ବିଟ୍ ଖଦିର; ଇଂ Acacia Farnesira; Acacia Leucopploea) କହନ୍ତି।]

ବବୁର(ରି) ଅଠା—ଦେ. ବ—ବବୁର ଗଛରୁ ବାହାରିବା ନିର୍ଯ୍ୟାସ— Babura(ri)athā Gum arabica; gum acacia বাবলাআঠা **बबुलकागोंद** [Haines].

ବବୁର(ରି) ବାଳ—ଦେ. ବ. (ସ. ବର୍ବର କେଶ; ଭୁଲ ଇଂ. ବବ୍ଡ୍; ସ. Babura (ri) bāla ବାବରୀ=ଆକୁଞ୍ଚିତ କେଶ=ଯୋଗେଶ- বাবরী; বাঅরী ଚନ୍ଦ୍ର)—ବାଗୁଲିବାଳ; ମୁଣ୍ଡର ବାଳକୁ **घुंघराले बाल;** ବେକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ କରି କାଟି ତହିଁର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ **बलखायाहुआ बाल** ବେକ ପାଖରେ ମୋଡ଼ି ତରଙ୍ଗାୟିତ କରିବା
ବାବର } ରୂପ କେଶବିନ୍ୟାସବିଶେଷ—A sort of
ବାବୁର } ଅନ୍ୟରୂପ curling the hair by growing it up
ବାବୁଲ } to the neck.

ବବେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ସବେଇ ଘାସ; ଏକପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲି
Babei ଘାସ—Sabai grass.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦଉଡ଼ି ବଳାଯାଏ ଓ କାଗଜ ତିଆର ହୁଏ ।]

ବବ୍ରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବସ୍ରା (ଦେଖ)—
Babrā Barā (See)

ବଭ୍ରବୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଭୃ ଧାତୁ=ପାଳନ କରିବା+ଉ. କ୍ରମାଗତ=
Babhrabī ବଭ୍ରୁ=ଶିବ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଶିବପତ୍ନୀ; ଦୁର୍ଗା—
Durgā.

ବଭ୍ରି—ସ. ବି—ବଜ୍ର (ପ୍ର. ଶ.)—Thunder.
Babhri

ବଭ୍ରୀ—ସ. ବି—ଉଇ (ପ୍ର. ଶ.)—
Babhrī White ant.

ବଭ୍ରୀକୂଟ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଉଇହୁଙ୍କା; ବଲ୍ମୀକ (ପ୍ର. ଶ.)—
Babhrīkūṭa Anthill.

ବଭ୍ରୁ—ସ. ବି. (ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ. କ୍ରମାଗତ)—୧ । ଶିବ—
Babhru 1. Śiba. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu. ୩ । ମୁନିବିଶେଷ
—3. Name of a sage. ୪ । ଦେଶବିଶେଷ—
4. Name of a country. ୫ । ବହ୍ନି—5. Fire.
୬ । ଗେରୁମାଟି—6. Red ochre; red chalk. ୭ ।
ନେଉଳ—7. Ichneumon; mongoose. ୮ ।
ମୂଷା—8. Rat; mouse. ୯ । ଭାଗବତୋକ୍ତ ଯଦୁବଂଶୀୟ
ଜନୈକ ବୀର—9. Name of a hero born of the
Jadu dynasty. ୧୦ । ପିଙ୍ଗଳ ବର୍ଣ୍ଣ—10. Tawny
colour. ୧୧ । ସ୍କନ୍ଦୋକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ସର୍ପ (ପ୍ର. ଶ.)—
11. A kind of serpent.

ସ. ବିଣ.—୧ । ପାଳନକର୍ତ୍ତା; ପାଳକ—1. Maintainer.
୨ । ବିଶାଳ; ବୃହତ୍—2. Large; big. ୩ । ପିଙ୍ଗଳ—
3. Tawny. ୪ । ରୋଗ ଯୋଗୁଁ ଟାଙ୍ଗରା—
4. Become bald owing to illness.

ବଭ୍ରୁବାହନ—ସ. ବି. (ନାମ)—ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦା ଗର୍ଭରେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କ ଔରସ
Babhrubāhana ଜାତ ପୁତ୍ର; ଆସାମ ଦେଶସ୍ଥ ମଣିପୁରର ରାଜା—
Name of a son of Arjuna, who ruled in
Maṇipur (Assam)

ପୁଣି ସେ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦା କନ୍ୟା ଠାରୁ ଗଲେ
ବଭ୍ରୁବାହନଙ୍କ ଚହିଁବୁ ଜନ୍ମଇଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଶ ।

ବମ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ବାନ୍ତି କରିବା—
Bam (root) 1. To vomit.
୨ । ଅହୁତି ଦେବା—2. To pour oblations into fire.

ବମ୍—ସ ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଗାଲ ବାଦ୍ୟ—
Bam 1. Sound produced by striking the puffed
बम **बम** up cheeks with the fingers.

[ଦ୍ର—ଗାଲକୁ ଫୁଲାଇ ପାଟି ମୁଦ ହାତର ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ଗାଲର
ଦୁଇ ପାଖ ଅଘାତ କଲେ ଓଠ ବାଟେ ପବନ କ୍ରମଶଃ ବାହାରୁ
ଥିବା ବେଳେ ଏ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

୨ । ଡମ୍ବରୁ ଧ୍ୱନି—
2. The sound of Śiba's hand drum.

[ଦ୍ର—ମହାଦେବଙ୍କୁ ସ୍ତୁତି କରିବା ପୂର୍ବରୁ ବମ୍, ବମ୍ ବମ୍, ବମ୍
ଭୋଲା ଓ ବମ୍ ଭୋଲାନାଥ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଏ]

୩ । ବରୁଣ ଦେବତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରର ବୀଜ ଅକ୍ଷର—3. The mystical syllable uttered as the essential part in the worship of the Indian Neptune.

ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. ବମ୍, ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍—ବମ୍ବା)—
বোম্ **बम** ୧ । ବୋମା; ବମ୍ବାଗୋଳା, ବାଣର ଗୋଲା, ଯାହାର ବମ୍ ଶବ୍ଦ
କରି ଫୁଟେ—1. A bomb. (ଇଂ. ବୀମ୍, ବାମ୍
ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ିର ସାମନାର ଦଣ୍ଡ, ଯୁଗନ୍ଧର—
বম **बम** 2. The beam of a carriage.
বম **बोम्** ୩ । (ଫା.) ତାସ୍ ଖେଳର ଗ୍ରାବୁ ଖେଳରେ ଏକ ପକ୍ଷ
କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ ୬ ଥର ଜିତିବା ଅବସ୍ଥା—(ତାସ୍ ଖେଳ
ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)—3. Successive winning of
one party for six times in a game of cards
called Grābu.

ଦେ. ବି.—(ସ. ବ୍ୟୋମ)—ମହାଦେବ—Śiba.

ବମ୍‌ତୋଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ବମି (ଦେଖ) Bami (See)
Bam-torḍi

ବମ୍ ଫୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅଗ୍ନିସଂଯୋଗ ପୂର୍ବକ ବମ୍ବାଗୋଳା
Bam phuṭā(ṭe)ibā ବାଣକୁ ଶବ୍ଦ କରାଇବା—
বোমা ফোটান To fire or discharge a bomb.
बम फोड़ना

ବମ୍ ବନିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ହୃଷ୍ଟ ପୁଷ୍ଟ ହେବା; ସ୍ଥୂଳକାୟ ହେବା—
Bam banibā To become fat or stout.
कोल्हू बनजाना, पिट्ठा बनजाना

ବମ୍ ବୁଲି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ, ସବଳ ଓ
Bam buli jibā ସୁସ୍ଥ ହେବା—To be stouter and
(ବମ୍ ବନି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) stronger than before.

ବମ୍‌ଭୋଲା(ଳା)—ଦେ. ବି.—ମହାଦେବ— Siba.
Bam bholā(ḷā) बम भोलानाथ **बम भोलानाथ**

[ବମ୍ ଭୋଲା(ଳା)ନାଥ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଗାଲବାଦ୍ୟ ବାଦନପୂର୍ବକ ମହାଦେବଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତର ଡାକ—Interjection used in
addressing Siba after producing bam
sound with the cheeks.

ବମକଇ—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର କଣ୍ଡୁ—
Bamakai A kind of itches.

ବମ(ମୁ, ମୋ)ଜିବ୍—ବୈଦେ. ଅ (ଫା. ବମଜିବ୍)—ମୁତାବକ—
Bama(mu, mo)jib 1. As per; according to; by
পোতাবেক **बमूजिब** reason of.
ବମୁଜିବ୍, ବମୋଜିବ୍, } ଅନ୍ୟରୂପ
ବମୋଜି, ବମ୍ୱୋଜି }
[ଦ୍ର—ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ — । ବ । । ଯଥା—ଏ
ଚାଲିବା । ବ । ଜନସ ପଠାଗଲା ।]

ବମଭୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବ—ବମି (ଦେଖ)
Bamaturdi Bami (See)

ବମଥୁ—ସଂ. ବ (ବମ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅଥୁ)—ବମନ (ଦେଖ)
Bamathu Bamana (See)

ବମନ—ସଂ. ବ. (ବମ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଉକାର; ବାନ୍ତି—
Bamana 1. Vomiting. ୨ । ବହିଷ୍କରଣ—2. Emitting. ୩ । ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ବମନ କରାଏ—3. An emetic causing vomiting. ୪ । ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତି—4. Oblation to fire. ୫ । କଷ୍ଟ; ଯନ୍ତ୍ରଣା—5. Pain.

ବମନୀୟ—ସଂ. ବଣ (ବମ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ବମନ କରାଯିବାର
Bamaniya ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be vomited.
ସଂ. ବ—ମାଛି—A fly.

ବମନେଚ୍ଛା—ସଂ. ବ—ଉକାର ଉଠାଇବା; ବାନ୍ତି ଦେଖାଇବା; ଅରୁଚି
Bamanechchhā ଦେଖାଇବା—Tendency to vomit; nausea.

ବମନୋଦ୍ବେଗ—ସଂ. ବ—ବଳବତୀ ବମନେଚ୍ଛା—Strong tendency
Bamanodbega to vomit.

ବମା—ବୈଦେ. ବ (ଇ. ବମ୍)—ବମ୍ବାଜି (ଦେଖ)
Bamā বোমা **बम** Bambāji (See)
କୀଡ଼ା, ଦେ. ବ—ଭମା; ଗୁହଳ ଓ ଧାନଆଦିରେ ଲାଗିବା
सूंडा ପୋକ—Winged moths or worms attacking rice, paddy and other grains.

ବମା ଖାଇବା—ଦେ. ବ—ଶସ୍ୟାଦି କୀଟଦଷ୍ଟ ହେବା—Being moth-
Bamā khāibā কীড়ায় খাওয়া **सुँडालगना** eaten.
ବମା ଧରିବା; } ଅନ୍ୟରୂପ ଧାନ ଗଲେଣି ବମା ଖାଇ
ବମା ଲାଗିବା } ଓଳଅ ପଡ଼ିଛି ଶୀକର ହୋଇ—ଉଗ ।

ବମାଖିଆ—ଦେ. ବଣ—କୀଟଦଷ୍ଟ; ପୋକରା—Worm-eaten;
Bamākhiā **सूडफक्कू; सुँडालगा** moth-infested.
কীড়ালাগা (ବମାଧରା, ବମାଲଗା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବମାଲ୍—ବୈଦେ. ଅ (କଚେରୀ) (ଫା. ବମାଲ୍)—ଚୋରିମାଲ ସହିତ—
Bamāl বমাল, বামাল With the stolen property.
बमाल ବମାଲ ଗ୍ରେପ୍ତାର, ଅଉ କଣ ରଖା ଅଛି ? ଚୋରିଅରି କଠିନ ପରିଶ୍ରମ ସହିତ ମିଆଦ ଦେଢ଼ବର୍ଷ—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
ବ. (କଚେରୀ)—ଚୋରିମାଲ—Stolen property.

ବମାଲି କରଣ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଶେଠ କରଣ (ଦେଖ)
Bamāli karana Setha karana (See)

ବମି—ସଂ. ବ (ବମ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଇ)—୧ । ବମନ—1. Vomit-
Bami ing. ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ) ବହ୍ନି; ଅଗ୍ନି—2. Fire. ୩ । ଠକ; ଧୂର୍ତ୍ତବ୍ୟକ୍ତି—3. A cheat.
বানমাছ, বাইনমাছ ଦେ. ବ (ସଂ. ବନ୍ଦୀ)—ସର୍ପାକୃତି ଥଣ୍ଟଯୁକ୍ତ
बाँब; बमी; बमेल ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—A fresh water
(ବମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) tubular fish; bill fish; Tylosurus Longirostris.
[ଦ୍ର—ଏହା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଓ ତୋଡ଼ିମାଛ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ । ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ଏକ ହାତ ଓ ବ୍ୟାସରେ ୨ ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଗୁରୁ, ସ୍ନିଗ୍ଧ ଓ ବାୟୁ ଏବଂ ଶ୍ଳେଷ୍ମ ପ୍ରକୋପକ ।]

ବମିତ—ସଂ. ବଣ (ବମ୍ ଧାତୁ, ଣିଜନ୍ତ ବମି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Bamita ଉଦ୍ଗୀର୍ଣ୍ଣ; ବାନ୍ତି—Vomited forth.

ବମିତବ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ବମ୍ ଧାତୁ+ତବ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ବାନ୍ତି ହେବାର
Bamitabya ଉପଯୁକ୍ତ—To be vomited from the mouth.

ବମିମୁହାଁ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ବମି ମାଛ ପରି ଯେଉଁ ଲୋକର ଓଠ
Bamimuhāñ ଗୋଜା; ତୁଣ୍ଡମୁହାଁ—Having one's lips
सूइमुँहा (ବମିମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) pointed.
[ଦ୍ର—ଏପରି ଲୋକ ରୁକ୍ଷଭାଷୀ ହୁଅନ୍ତି ।]

ବମେ—ବୈଦେ. ଅ (ଫା)—୧ । ସକଳ ପ୍ରକାରର—1. Of all kinds.
Bame সব, সারা **बिलकुल** ୨ । ସମସ୍ତ—2. All.
(ଯଥା—ବମେ ସରଞ୍ଜାମ ଏଠାରୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବାକୁ ହେବ ।)

ବମ୍ପର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ) (ମୋଟର୍ ଗାଡ଼ି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଶବ୍ଦ)—
Bampar ମୋଟର୍ ଗାଡ଼ିରେ ସାମନାରୁ ହାତୁଡ଼ି ଯିବା ବସ୍ତୁର
বম্পার **बंपार** ଧକ୍କା ସମ୍ଭାଳିବାପାଇଁ ମୋଟର୍‌ର ଆଗରେ ଲାଗିଥିବା ଅନର୍ଗଳବିଶେଷ—Bumper.

ବମ୍ବ(ମ୍ଭ)ର—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ବିବର)—ଗଭୀର ଗର୍ତ୍ତ—
Bamba(mbha)ra **भौंकाड** Deep hole; abyss.

ବମ୍ବା—ବୈଦେ. ବ (କାନାଡ଼ୀ—ବମ୍ବୁ, ଇଂ. ବାମ୍ବୁ; ଆ. ମମ୍ବା=ନଳ)—
Bambā ୧ । ନଳାକାର ଖୁଣ୍ଟ—1. A tubular post.
বংবা, খুঁটি **बंबा** ୨ । ଖିଲା—2. A peg.
(ବୋମ୍ବା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ସରକାରୀ ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ (ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ) ସମୟରୁ ଏ ଶବ୍ଦ ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ । ଏହା ମଉଜାମାନଙ୍କ ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପୋତାଯିବା ଖୁଣ୍ଟ । ପ୍ରଥମେ ଏହା ବାଉଁଶ ଖିଲାରେ ହେଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ପରେ ଏ ଚିହ୍ନକୁ ଚିରସ୍ଥାୟୀ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପୋଡ଼ା ମାଟିର ବା ଲୁହାର ନଳାକାର ଖିଲା ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଭୂମିରେ ପୋତା ହେଲା ।]

ବମ୍ବାଜି—ଦେ. ବ (ଇଂ. ବମ୍)—ତୋପବାଜି; ବାଣବିଶେଷ—
Bambāji Firework producing bomblike report.
বোমবাজী **बमबाजी** [ଦ୍ର—ଏହା ବାରୁଦ ଖଞ୍ଜା ଯାଇଥିବା
(ବମ୍ବାଜି—ଅନ୍ୟରୂପ) ପିଣ୍ଡ । ବାଉଁଶ ନଳ ମଧ୍ୟରେ ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦା ହୋଇ ନଳ ଉପରେ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଛଣପଟ ଦଉଡ଼ି ଗୁଡ଼ା ଯାଇଥାଏ । ଏଥିରେ ନିଆଁ ଲାଗିଲେ ତୋପ ପରି ଶବ୍ଦ କରେ ।]

ବମ୍ବା(ମ୍ବେ)ଟିଆ—ଦେ. ବ. (ଇଂ. ବମ୍ବାର୍ଡିଅର୍)—୧ । ଗୋଲନ୍ଦାଜ
Bamba(mbe)tiā ସୈନ୍ୟ—1. Bombardier.
বম্বেটে, বম্বেটিআ [ଦ୍ର—ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ ବା ଫିରିଙ୍ଗୀ ଜଳଦସ୍ୟୁମାନେ
समुद्रिडाकू (ବୋମାଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଙ୍ଗୋପସାଗରକୂଳକୁ ଆକ୍ରମଣ

କରବା ସମ୍ବନ୍ଧରୁ ଏ ଶବ୍ଦ ବଙ୍ଗଭାଷାରେ ପ୍ରବେଶ କରଅଛୁ ଓ ଓଡ଼ିଆମାନେ ବଙ୍ଗଦେଶରୁ ଯାଇ ତେଣୁ ଏ ଶବ୍ଦକୁ ଆଣି ଆମ ଭାଷାରେ ପୁରାଇ ଅଛନ୍ତି ।]

୨ । ନଦୀ ଓ ସମୁଦ୍ରର ଡକାଇତ; ଜଳଦସ୍ୟୁ—2. Pirate.

ଦେ. ବଣ—ପ୍ରତାରକ; ପ୍ରତାରଣା — Fraudulent; deceitful.

ବମ୍ବୁ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ବାମ୍ବୁ; କନାଡ଼ୀ-ବବୁ)—୧ । ବାଉଁଶ—
Bambu 1. Bamboo. ୨ । ବାଉଁଶ ଖିଲା—2. A piece
বাংশ बंबु of bamboo used as a peg.

ବମ୍ବୁରୁ—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବ—ବନ୍ଧନ କାଠ ପରି ଏକପ୍ରକାର ଟାଣୁଆ
Bamburu କାଠ—A tough timber like Bāndhaṇa.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଶଗଡ଼ ଛଆର ହୁଏ ।]

ବମ୍ବେଇ—ଦେ. ବ.° (ନାମ)—ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳସ୍ଥ ପ୍ରଦେଶ ଓ
Bambei ରାଜଧାନୀ—Bombay Presidency and capital town.
বোম্বাই मुंबाई, बंबई
ବମ୍ବାଇ, ବମ୍ବେ, ବୋମ୍ବାଇ, ବୋମ୍ବେ, ବୋମ୍ବେଇ }—ଅନ୍ୟରୂପ [ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳର ଏହା ସମୁଦ୍ରମଧ୍ୟସ୍ଥ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜର ସମଷ୍ଟି ଥିଲା । ଇଂରେଜମାନେ ଲବଣ-ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନମାନ ମୃତ୍ତିକାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି କେତେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଦ୍ୱୀପକୁ ମିଶାଇ ଏ ସହରର ଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କଲେ । ଭୁଲେଶ୍ୱର ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ମୁମ୍ବା ଦେବୀଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ଏ ସହରର ନାମ ହିନ୍ଦୀରେ ମୁମ୍ବାଇ ଓ ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ ବମ୍ବାଇ, ବମ୍ବେଇ ଓ ଇଂରାଜୀରେ 'ବମ୍ବେ' ହୋଇ ଅଛି । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତବର୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ନଗର । ମଦନମୋହନ—ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ ।]

ବମ୍ଭର—ସଂ. ବ.—(ବମ୍=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bambhara ମଧୁମକ୍ଷିକା—Bee.

ବମ୍ଭରାଳୀ(ଣୀ)—ସଂ.° ବ.—(ବମ୍ଭର+ଆଳି; ଅଣୀ,—ମଧୁମକ୍ଷିକାସମୂହ-
Bambharāḷi(ṇi) 1. A swarm of bees. ୨ । (ବମ୍= ଭିଁ ଶବ୍ଦାନୁକରଣ+ଭୃ ଧାତୁ+ଅଲ+ଈ)— ମଶିକା; ମାଛି—
2. Flea. ୩ । ଭ୍ରମର—3. Black wasp.

ବୟ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଗମନ କରିବା—
Baya (root) To go.

ବୟ—ଗ୍ରା. ବ.—୧ । (ସଂ. ବ୍ୟୟ)—ବଏ (ଦେଖ)
Baya 1. Bae (See)
(ଯଥା—ଆୟରୁ ବୟ ବଳଲେ ପାଇବ ଶେଷ ।)
୨ । (ସଂ. ବୟଃ)—ବୟସ—2. Age.
ଡଷ୍ଟ ବେଶ ବୟ ଭାର
ବଏସ ବୟ ଦେଖି ଭଡବ ବଳ ଯୋର । ଉକ୍ଲୋଥ. ଭଗବତ ।
ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବୈ.)—ବଏ (ଦେଖ)—Bae (See)
ସ. ବ.—(ବେ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ) ୧ । ତନ୍ତୁବାୟ
(ହି. ଶ.)—1. Weaver.
୨ । ବାୟାଚଢ଼େଇ (ହି. ଶ.)—2. The weaver bird.

ବୟଃ—ସ. ବ.—(ବୟ ଧାତୁ+ଅସ୍; ଯେ ଅଲକ୍ଷିତ ଭାବରେ ଗମନ
Bayaḥ କରେ)—୧ । ବୟସ; ଜୀବନ; ଆୟୁଃ—1. Age; time of one's life. ୨ । ଯୌବନ—2. Youth.
୩ । ପକ୍ଷୀ—Bird.

ବୟଃକ୍ରମ—ସଂ. ବ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଆୟୁଷ୍କାଳ; ବୟସ; ଜୀବନକାଳ—
Bayaḥ krama Age; period of one's life.

ବୟଃ ସଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବ.—୧ । (ସଂ. ବୟଃ+ସଙ୍ଗୀ)—ସମବୟସ୍କ
Bayaḥ saṅgi ବନ୍ଧୁ—1. A friend of the same age.
୨ । (ସଂ. ବୟଃ+ସଙ୍ଗିନୀ)—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ସମବୟସ୍କା ସଙ୍ଗୀ—
A woman's female companion of the same age.
ବୃଦ୍ଧ ବୟଃସଙ୍ଗୀବାର ଭଙ୍ଗିବ ଏ ଧନ୍ଦବର ମନରେ ଏମନ୍ତ କର ଘା ଜାଣି ଭୁଷି ।
ଭକ୍ତ—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବୟଃସନ୍ଧି—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବାଲ୍ୟ ଓ ଯୌବନର ସଂଯୋଗ
Bayaḥ sandhi ସ୍ଥଳ; ଯୌବନାରମ୍ଭ—Prime of life; transition from childhood to youth.

ବୟଃସ୍ଥ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ.—(ବୟଃ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—୧ । ମଧ୍ୟ
Bayaḥstha ବୟସ୍କ; ଯୁବା—Youthful. ୨ । ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ;
(ବୟଃସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବୟସ୍ଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସାବାଳଗ—2. Major; mature; middle-aged.

ବୟଃସ୍ଥା—ସଂ.ବଣ.ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଯୁବତୀ—1 Youthful; young
Bayaḥsthā (woman). ୨ । ବିବାହର ଉପଯୁକ୍ତା—
(ବୟସ୍ଥା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Arrived at a marriageable age.
ସ°. ବ.—୧ । ଆମଲକୀ, ବାହାଡ଼ା ଓ ହରଡ଼ା; ତ୍ରିଫଳା—
1. The three myrobalans. ୨ । ଗୁଳୁଚି—
2. A medicinal creeper. ୩ । ସୋମଲତା—
3. The Soma creeper. ୪ । କାକୋଲି—
4. A medicinal berry. ୫ । ଆମ୍ବିଳିଆ ଶାଗ—
5. A kind of potherb of acid taste.
୬ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଲେଇଚ; ଗୁଜୁରାଟି (ହି. ଶ.)—6. The small cardamom. ୭ । ଶିମିଳି (ହି. ଶ.)—
7. Silk cotton. ୮ । ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—8. A young woman.

ବୟଃସ୍ଥାନ—ସଂ. ବ.—ଯୌବନ (ହି. ଶ.)—Youth.
Bayaḥsthāna (ବୟସ୍ଥାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୟନ—ସ. ବ. (ବେ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Bayana ଲୁଗା ବୁଣା—Weaving.

ବୟନ ବିଦ୍ୟାଳୟ—ସ.ବ.(ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ
Bayana bidyālaya ଲୁଗାବୁଣା ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ—Weaving school.

ବୟ ପଥ(ଥୁ)—ଗ୍ରା. ବ. (ପଦ୍ୟ) (ସ. ବେପଥୁ)—
Baya patha(thu) ୧ । କମ୍ପ—1. Trembling.
୨ । ଭୟ—2. Fear.

ଅରଜୁନ ବୋଇଲେ ମୋ ରଥେ ସାରଥି
ଉତ୍ତର କଲ ଛାଡ଼ ଉତ୍ତରୁ ବୟୁ ପଥ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବଧଃ ।

ବୟୁ ବୃଦ୍ଧ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ବୟୋବୃଦ୍ଧ)—ବୟୋବୃଦ୍ଧ (ଦେଖ)
Baya bṛuddha Bayobṛuddha (See)

ବଦ୍ୟାବୃଦ୍ଧ ଯେ ବୟୁବୃଦ୍ଧରେ ଛନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋଗ

ବୟୁସ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୟଃ)—୧ । ଜନ୍ମାବଧି କାଳ ପରିମାଣ; ପ୍ରାଣୀର
Bayasa ଅତୀତ ଜୀବନ କାଳ—1. Time of life; age.
ବଏସ **बयस, उम्र** ୨ । ଯୁବା ବୟୁସ; ଯୌବନ—2. Youth.

ଅଛ ବୟୁସ ମୋର କାହିଁ
ପାଉଛ ଦୁଃଖ ଉପୁଯାଇ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ବୟୁସ କାଳ—ଦେ. ବି—୧ । ଯୁବା ବୟୁସ—1. Youth.
Bayasa kāḷa ୨ । ପରିଣତ ବୟୁସ—2. Mature age.
(ବୟୁସ ବେଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) **बयसकाल** ବଏସ

ବୟୁସ ଛଉ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୟୁସ + ଛିଦ୍ର)—ବଅସ ଛଉ; ଯୁବକ ଓ
Bayasa chhau ଯୁବତୀଙ୍କ ଦେହରେ ଯେଉଁ ଛଉ ମାଡ଼ି ଯିବାର
सिहलि ଦେଖାଯାଏ—Scurf or scab appearing on the
ଛୁଲୀ body of young people.

ବୟୁସ ବରୁଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୟୁସ + ବ୍ରଣ)—କାଠ ବରୁଣ; ଯୁବକ
Bayasa baruṇa ଓ ଯୁବତୀଙ୍କ ମୁହଁରେ ସରୁଆ ଶିଳ ଯୁକ୍ତ
ବୟସ ଫୋଡ଼ା ଯେଉଁ ବ୍ରଣମାନ ଦେଖାଯାଏ—Small pimples
बडर, बरे, बरड, बररा appearing on the face of youths; blackhead.

ବୟୁସ ମକମକେଇ—ଗ୍ରା. ବିଣ—(ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାଳି) ଯୌବନ-
Bayasa makamakei ଗର୍ବିତା (ସ୍ତ୍ରୀ); ଯୁବା ବୟୁସ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ
ଜନିତ ଗର୍ବରେ ଯେଉଁ ନାରୀ ମକମକ ବା ଉତ୍ଫୁଲ୍ଲ ହେଉଥାଏ—
(a woman) Who is unduly proud of her youthful charms.

ବୟୁସ ଯିବା—ଦେ. ବି—ସମସ୍ତ ଅତିବାହିତ ହେବା; ବୃଦ୍ଧ ହେବା—
Bayasa jibā **बयस बीतना** Becoming old.

ବୟୁସ ଗଲାକ ସବୁ ସୁଖ ସୁଖଁରର ପର ଏ ସଙ୍ଗେ ବଦେଶ କରିବାର ଉଚିତ ।
ବଏସ ଯାଓଯା ଉକ୍ତ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବୟୁସ ସନ୍ଧି—ଦେ. ବି—ବୟଃ ସନ୍ଧି (ଦେଖ)
Bayasa sandhi Bayaḥ sandhi (See)

ବୟୁସ ସନ୍ଧି ନକ ନାସା, ନାସୁକ ଅଛ କି ଅବୋଧ ।
ରୂପଚ, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ବୟୁସି—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ବୟଃସ୍ଥ)—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ;
Bayasi ଯଥା—ସମବୟୁସି, ଅଧା ବୟୁସିଆ, ଷୋଳ ବୟୁସୀ, ପିଲ୍ଲ
(ବୟୁସିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୟୁସିଆ, ଯୁବା ବୟୁସୀ, ସତର ବୟୁସୀ)
(ବୟୁସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବୟୁସବିଶିଷ୍ଟ; ବୟସ୍ଥ; ଯାହାକୁ ଏତେ ବୟୁସ
ବୟସୀ **बयसी** ହୋଇଅଛି—Aged; having reached such an age.

ସତର ବୟୁସୀ ସତର ମନ, ବଢଉ ଯାହାକୁ ଅନୁଗମନ ।
ବନମାଳୀ, ବନତା ।

ବୟୁସିକା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବୟସ୍ଥା)—ବୟୁସୀ (ଦେଖ)
Bayasikā Bayasi (See)

ବୟୁସୀ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବୟୁସିର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Bayasī 1. Feminine of Bayasi.
୨ । ଯୁବତୀ—2. Youthful (lady).

ବେ ମୋତେ ଦେବ ଯାତ ନବୀନ ବୟୁସୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବୟସ୍ୟା)—ସ୍ତ୍ରୀର ସମବୟସ୍କା ସଖୀ;
ଏକବୟୁସିଆ ସଖୀ—A woman's female companion of the same age.

ସ୍ତ୍ରୀରେ ନବ ବୟୁସୀ ବୟୁସୀ ପାଶେ ବସି ବଶୀଭୂତ ଦର୍ଶନ ଅସେ ଯେ ।
ଉକ୍ତ, କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ବୟୁସ୍କ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ବୟଃସ୍ଥ)—୧ । (ଯୁବା ବା ବୃଦ୍ଧ)
Bayaska ବୟୁସବିଶିଷ୍ଟ—1. Having reached a certain
(ବୟସ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ) age (e. g. young or old). ୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣଯୌବନ—
वयस्क 2. Youthful; young. ୩ । ବୟଃସ୍ଥ; ପ୍ରାପ୍ତବୟଃ;
वयस्क ସାବାଳଗ—3. Major; mature. ୪ । ଯେ ବୟୁସରେ
ବଡ଼—4. Elderly; older in age.

[ଦ୍ର—ବୟଃ ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ସମସ୍ତ ପଦରେ ବୟସ୍କ ଆକାର ଧାରଣ କରେ । ଯଥା—ବୃଦ୍ଧବୟସ୍କ, ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କ, ସମବୟସ୍କ; କିନ୍ତୁ ଏକୁଟିଆ ବୟସ୍କ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣବିରୁଦ୍ଧ; ବୟଃସ୍ଥ ଶୁଦ୍ଧ ବ୍ୟବହାର ଅଟେ ।]

ବୟସ୍କୃତ୍—ସଂ. ବିଣ—(ବୟଃ + କୃ ଧାତୁ + କ୍ୱିପ୍)—ଆୟୁଃପ୍ରଦ—
Bayaskṛut Giving longevity.

ବୟସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ବୟଃସ୍ଥ (ଦେଖ)—Bayaḥstha (See).
Bayastha (ବୟସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବୟସ୍ଥା—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି—ବୟଃସ୍ଥା (ଦେଖ)—
Bayasthā Bayaḥsthā (See).

ବୟସ୍ଥା ଯହିଁ ଅନଙ୍ଗବେଗ କହୁ ବାର୍ତ୍ତା ସୁଭଙ୍ଗ ଭଣି ହେ—
ଉକ୍ତ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବୟସ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବୟସ୍ + ତୁଲ୍ୟାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ସଖା; ତୁଲ୍ୟ-
Bayasya (ବୟସ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବୟସ୍କ ବନ୍ଧୁ; ସମବୟସ୍କ ମିତ୍ର—
1. Friends of the same age. ୨ । ସଙ୍ଗୀ; ସହଚର-
2. Companion; comrade.

ବୟସ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବୟସ୍ୟ + ଆ)—୧ । ସଖୀ—
Bayasyā 1. A female companion. ୨ । ଇଟା (ହ୍ର-ଶ)—
2. Brick.

ବୟା—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବ୍ୟୟ)—୧ । ବ୍ୟୟ—1. Expenses.
Bayā ୨ । (ଅନାଦରାର୍ଥକ) ବୈଷ୍ଣବ ବା ବୈକୁଣ୍ଠ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
ଡାକିବା ନାମ—2. Name by which Baishṇaba
(ବୟି, ବଇ—ଆଦରାର୍ଥକ ରୂପ) or Baikuṇtha is called.
ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. ବଏ)—ବୟାଁ (ଦେଖ)—Bayāṅ (See).

ମାଛ ବାଲେଶ୍ୱର ବାବ ବାହାର ବୟା ପାଖରେ ପଡ଼ୁଛ—
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବୟାଅଶୀ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—(ସଙ୍ଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ଦ୍ୱ୍ୟଶୀତି)—୮୨—
Bayā-aśī **बिरासी** **बियासी** Eightytwo; 82.
(ବୟାଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୟାଁ—ବୈଦେ. ବ—(ଇଂ. ବୟ୍; ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍. ବୟା)—ନାବିକମାନଙ୍କ
Bayāñ ନଦୀ ସମୁଦ୍ରାଦିରେ ପଥ ଜଣାଇବା ବିଷୟରେ ସାହାଯ୍ୟ
बया(यँ) କରିବାପାଇଁ ନଦୀ ବା ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରେ ଭସା ଯାଇଥିବା
बोया ପୀପା—A buoy.

ବୟାଁ(ୟା)ନବେ—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ—(ସ. ଦ୍ୱିନବତି; ପ୍ରା. ବାଣ୍ଣବଇ)—
Bayāñ(yā)nabe ୯୨; ଦୁଇଅଧିକ ନବେ—Ninetytwo
বিরানব্বই ବୟାଣୋଇ ପଦରେ ୯ ଛନ୍ଦ ହେଉ ଶେଷ—
विरानबे; बानवे ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
[ବୟାଁ(ୟା)ଣୋଇ, ବୟାଁ(ୟା)ଲବେ(ବ୍ବେ), ବୟାଁ(ୟା)ଲୋଇ, ବୟାଁ(ୟା)-ଲ୍ବେ(ବ୍ବେ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବୟାଁଳୁ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—(ସ. ବନ୍ୟ+ଆଳୁ)—ବଣଆଳୁ;
Bayāñlu କରବା—Wild yam

ବୟାଁଳୁ ଗୋଡ଼(ଡ଼ା)—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—କ୍ଷୁଦ୍ର ବୟାଁଳୁ ବା
Bayāñlu gorda(rdā) ବୟାଁଳୁର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ; ବଣଆଳୁର
ବାଉସ—Small globes of wild yam.
(ଯଥା—ଏହା ଲତାର ଗଣ୍ଠିରେ ଆଳୁବାଉସ ପରି ଧରେ)

ବୟାନ—ଦେ. ବ—(ସ. ବର୍ଣ୍ଣନ; ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ; ଫା. ବୟାନ୍)—
Bayāna ୧ । ବାକ୍ୟ—1. Speech. ୨ । ବିବରଣ; ବର୍ଣ୍ଣନ;
বয়ান ବୃତ୍ତାନ୍ତ—2. Description; relation; narration.
बयान ୪ । ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ; ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା—4. Explaining.
ବାବୁମାନଙ୍କ ଆଗରେ ସବୁ ହାଲ ବୟାନ କରଯାଇ—
ଫକୀରମୋହନ—ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବୟାନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—1. To describe; to relate; to narrate.
Bayāna karibā
বয়ান করা ୨ । କଥା କହିବା—To speak. ୩ । ଉକ୍ତ ଉକ୍ତିକର
बयान करना ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା—3. To expatiate upon; to
explain. ୪ । କିଛିଦିନ ପାଇଁ (ବର୍ଷା) ବନ୍ଦ କରିବା—
4. To stop; to cease for a time.
(ଯଥା—ଦୁଇଦିନ ହେଲା ବର୍ଷା ବୟାନ କରିଛି)

ବୟାମ୍—ଦେ. ବ. (ସ. ବଦ୍ ଧାତୁ)—ଚିନା ମାଟିର ବଡ଼ମୁହାଁ ବୋତଲ-
Bayām A wide-mouthed bottle or jar made of
বোয়াম **बयाम,बोयाम** porcelain or china clay.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଆଚାର ଆଦି ରଖାଯାଏ ।]

ବୟାର—ଦେ. ବ. (ସ. ବାୟୁ)—ବତାସ; ତୋଫାନ; ପ୍ରବଳ ବାୟୁ; ଝଡ଼-
Bayāra বাতাস **बयार[रा]** Tempest; gale
ପ୍ରାଦେ (କଟକ) ବ—ଝାଡ଼ା ବାନ୍ତି—Cholera.

ବୟାରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ତୋଫାନିଆ; ପ୍ରବଳବାୟୁଯୁକ୍ତ (ଋତୁ)—
Bayāriā বাতাসে **बयारिया** Tempestuous (weather)

ବୟା(ୟାଁ)ଳ୍—ବିଣ. ପୁଂ. (ସ. ବାଚାଳ)—ଯେ ସୁଢ଼ାଏ ବୟାନ୍ କରେ;
Bayā(yāñ)l ବାବଦୂକ; ଯେ ସୁଢ଼ାଏ ଗପେ; ବାଚାଳ—
[ବୟା(ୟାଁ)ଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ବକୁୟା **बकवादी** Talkative; garrulous.

ବୟାଳିଶ(ଶି)—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସ. ଦ୍ୱିଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍;
Bayālisa(si) ପ୍ରା. ବ ଚତ୍ତାଲିଶି)—ଦୁଇ ଅଧିକ ଚାଳିଶ, ୪୨—
বেয়াল্লিশ **बयालीस** 42; Fortytwo.

ବୟାଶି—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ)—ବୟାଅଶୀ (ଦେଖ)—
Bayāsi Bayā-asi (See)
ବୟାଶୀ ପଦେ ଛନ୍ଦ ଭ୍ରାନ୍ତ । ଭକ୍ତ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଗୃହୀର ଖଳାରୁ ମହଣ ଦରରେ ଧାନ କିମ୍ବା ଚାଉଳ ଆଣିଲେ ଦୁଇମହଣ ସ୍ଥଳରେ ବୟାଶୀ ସେର ମିଳେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମହଣରେ ମିଳିବା ଏହି ଅଧିକା ଏକସେର—
The extra seer per maund given to the purchaser of two maunds purchased from the threshing floor of a husbandman.
[ଦ୍ର—ଯଥା ମହଣେ ଦରରେ ମୋଟରେ ୧ ସେର ବୟାଶି ମିଳିବ ।]

ବୟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ବ୍ୟୟ)—୧ । ବଏ କରିବା (ଦେଖ)—
Bayibā 1. Bae-karibā (See) ୨ । ବ୍ୟୟ କରିବା—2. To spend.

ବୟୋଗତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (୨ୟା ତତ୍, ବୟସ୍+ଗତ)—ବୃଦ୍ଧ—
Bayogata (ବୟୋଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Aged; old.

ବୟୋତୀତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୟସ୍+ଅତୀତ)—ବୃଦ୍ଧ—Aged; old.
Bayotīta (ବୟୋତୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ ଏ ଶବ୍ଦ ବୟୋଽତୀତ ରୂପେ ଲେଖାଯାଇ ୟୋ ଏବଂ ତୀ ମଧ୍ୟରେ ଲୁପ୍ତ ଅକାର ଚିହ୍ନିତ ହୁଏ ।]

ବୟୋବୃଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୟସ୍+ବୃଦ୍ଧ)—୧ । ଯେ ଆପଣାଠାରୁ
Bayobṛuddha ବୟସରେ ବଡ଼—1. Elderly; senior.
(ବୟୋବୃଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବୁଢ଼ା; ବୟସରେ ବୃଦ୍ଧ—2. Aged; of an advanced age

ବୟୋବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୟସ୍+ବୃଦ୍ଧି)—ବୟସର ବୃଦ୍ଧି;
Bayobṛuddhi ବୟସର କ୍ରମେ କ୍ରମେ ବଢ଼ିବା—Increase of years; gradual advance in age

ବର୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଅବ୍ୟକ୍ତ ବା ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Bar (root) 1. To make an inarticulate sound
୨ । ଅବୋଧ୍ୟ ଭାଷାରେ କଥା କହିବା—2. To speak in a language which cannot be understood; to babble.

ବର୍ କଦମ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—କାଶନ୍ଦି ଆମ୍ବର—A kind of
Bar-kadam **कासन्दी बरकदम** cooked mango-pickle.

ବର୍ କରାର—ବୈଦେ. ବିଣ (କଚେରୀ) (ଫା)—୧ । କାଏମ୍; ସୁସ୍ଥିର—
Bar-karār 1. Confirmed. ୨ । ଉପସ୍ଥିତ; ମୌଜୁଦ୍—
বরকরার **बरकरार** 2. Present; ready; in stock.

ବର୍ ଖିଲାପ୍(ଫ୍)—ବୈଦେ. ବିଣ. (କଚେରୀ) (ଫା. ବର୍+ଅ. ଖିଲାଫ୍)—
Bar-khilāp(ph) ପ୍ରତିକୂଳ; ବିରୁଦ୍ଧ—Opposite;
বরখেলাপ **बरखिलाफ** unfavourable.
ବୈଦେ. ବ—୧ । ପ୍ରତିକୂଳତା—1. Opposition. ୨ । ତ୍ରୁଟି—
2. Negligence

ବର୍‌ଖି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ରେଜେଇ (ଦେଖ)
Bar-khi Rejei (See)

ବରୁଗାଏ(ୟ)—ପ୍ରାଦେ. (ଲଉଆ) ବ—ଗଉଡ଼—
Bar-gāe(y) Cowherd.

ବର୍ ତରଫ୍—ବୈଦେ. ବଣ (କଚରଥ) (ଫା. ବର୍+ଅ. ତର୍ଫ୍)—
Bar-taraph ୧ । ଅଲଗା; ପୃଥକ୍—1. Separate. ୨ ।
बरतरफ ବରଖାସ୍ତ; କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବହିଷ୍କୃତ—2. Dismissed
बरतरफ or removed from service.

ବରୁନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଭୁଲ. ହି. ବଢ଼ନୀ)—ବଢ଼ିଣୀ;
Bar-nā ଝାଡ଼ୁ—Broomstick.

ବରୁନାଁ(ନେଁ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ଭୁଲ. ହି. ବାଢ଼ନା)—
Bar-nā̃(ne͂)ibā ଓଳାଇବା; ଝାଡ଼ିବା—To sweep (a house).

ବର୍‌ପାଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବର ଗଛର ଓହଳ—Aerial
Bar-pāl root of a banyan tree
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦରୁ ବରପାଲି ଗ୍ରାମର ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ।]

ବର୍‌ବଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. ବବଂଟୀ)—ଝୁଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Bar-baṭi Jhurdaṅga (See)

ବରୁବୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ୦ (ସ. ବବଂଟୀ)—ବରଗଡ଼ାଛୁଇଁ—
Bar-burdi A kind of bean; Vigna Semensis.

ବର୍‌ର ବର୍‌ର ହେବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ଉପସ୍ଥିତ ଘଟଣାରେ ବିରକ୍ତ
Bar-ra bar-ra hebā ବା ବିରକ୍ତିଭାବସୂଚକ ଶବ୍ଦ କରିବା—
To grumble; to whimper.

ବରୁହମ୍‌ପୁଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଏକଦମ୍ ପୋଲା—
Bar-ham-pulā Entirely hollow.

ବରୁହା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବନ୍ୟବରାହ; ବାର୍ହା—
Bar-hā Wild boar.

ବର—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ବୃ ଧାତୁ=ବରଣ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—
Bara ୧ । ପ୍ରବର; ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରଧାନ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—1. Chief;
(ବରା—ସ୍ତ୍ରୀ) best; excellent.

ବଜାଇ କମ୍ବୁବର, ବାହୁଡ଼େ ଭରତର— ଉତ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ସାଧାରଣତଃ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସମାସରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ନୃପବର, ମିତ୍ରବର, ଯୋଷାବର, ବରପୁଷ୍ପ, ବରବର୍ଣ୍ଣିନୀ, ବରାଙ୍ଗ, ବରାରୋହା ଇତ୍ୟାଦି ।]

୨ । ଅଭୀଷ୍ଟ; ଈପ୍ସିତ—2. Wished-for. ୩ । ଅଳ୍ପ—3. Little.

ସ. ବ—୧ । ନବବିବାହିତ ପୁରୁଷ—1. A newly married man. ୨ । ଜୋଇଁ; ଜାମାତା—2. Son-in-law. ୩ । ଭର୍ତ୍ତା; ପତି; ସ୍ୱାମୀ—3. Husband.

ବଧିଲେ ଦେବରବର ବରାରୋହା ମତେ ବର—
ଉତ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୪ । ବିବାହାର୍ଥ ସ୍ୱୀକୃତ ପାତ୍ର—4. Bridegroom elect.
୫ । ଆଶୀର୍ବାଦ—5. Blessing. ୬ । ଅଭୀଷ୍ଟ ଲାଭ ବା ପ୍ରାର୍ଥନାପୂରଣସୂଚକ ଆଶୀର୍ବାଦ ବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି—6. Boon; blessing or promise for the fulfilment of one's wishes.

ପୂର୍ବେ କଠୋର ତପ କରି
ବର ମାଗିଲେ ଶୁଣ ହରି – ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

[ଦ୍ର—୧. ଦେବତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ବା ଅଭୀଷ୍ଟପୂରଣ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିଜର ଅଭୀଷ୍ଟ ବା ମନୋରଥ ସିଦ୍ଧିକୁ ବର ବୋଲାଯାଏ, ଯଥା—ମୁଁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ 'ଭାଷାକୋଷ' ପୂରଣ ବର ମାଗୁଛି । ୨. ଦେବତା ବା ଅଭୀଷ୍ଟପୂରକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ଅଣୁ ବା ଭବିଷ୍ୟତରେ ମନୋରଥ ସିଦ୍ଧିସୂଚକ ଯେଉଁ ଅଭୟବାଣୀ ବା ଆଶୀର୍ବାଦ ମିଳେ ତାକୁ ବର ବୋଲାଯାଏ, ଯଥା—ହେ ପରମେଶ୍ୱର ! ଭାଷାକୋଷର ପୂର୍ତ୍ତି ପାଇଁ ବର ମୋତେ ମିଳୁ । ୩. ପ୍ରାର୍ଥିତ ଅଭୀଷ୍ଟ ବା ମନୋରଥକୁ ମଧ୍ୟ ବର ବୋଲାଯାଏ ।]

୭ । ବାଳକ—7. Boy. ୮ । କାଶ୍ମୀର; କୁଙ୍କୁମ—8. Saffron. ୯ । ଶିବ; ମହାଦେବ—9. Siba. ୧୦ । ଦେବତା ଆଦିଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ଅଭୀଷ୍ଟ ପ୍ରାପ୍ତି ବା ମନୋରଥ ସିଦ୍ଧି—10. Fulfilment of one's wishes through Divine Grace. ୧୧ । ଷିଙ୍ଗ; ଲମ୍ପଟ ବ୍ୟକ୍ତି; ରତସ୍ତ୍ରଣ୍ଡକ—11. An adulterer; lecher. ୧୨ । ଜାର; ଉପପତି—12 Paramour; lover. ୧୩ । ଅସୁରବିଶେଷ—13. Name of a demon. ୧୪ । ବେଢ଼ିବା; ବେଷ୍ଟନ—14. Surrounding; encompassing. ୧୫ । ଛତାବରୀ; ଛତୈରୀ—15. Asparagus Racemosus. ୧୬ । ତ୍ୱକ୍; ଚମଡ଼ା—16. Skin. ୧୭ । ଛାଲି; ବକଲ—17. Bark. ୧୮ । ଆର୍ଦ୍ରକ; ଅଦା—18. Ginger. ୧୯ । ଗୁଗ୍ଗୁଳ (ହି. ଶ.)—19. Bdellium. ୨୦ । ଡାଳଚିନି (ହି. ଶ)—20. Cinnamon. ୨୧ । ସୈନ୍ଧବ ଲବଣ (ହି. ଶ.)—21. Rocksalt. ୨୨ । ପିୟାଲଗଛ (ହି. ଶ.)—22. Buchanania Latifolia (tree). ୨୩ । ବକୁଳ ଗଛ (ହି. ଶ.)—23. Mimusops Elengi (tree). ୨୪ । ହଳଦୀ (ହି. ଶ.)—24. Turmeric. ୨୫ । ବାୟା ଚଢ଼େଇ (ହି. ଶ.)—25. The weaver bird.

ବଟ, ବଡ଼ ଦେ. ବ.—(ସ. ବଟ)—୧ । ବଟବୃକ୍ଷ—1. The
बड, बर, बरगद banyan tree; Ficus Indica; Ficus Bengalius.

ସ. ନାମ—ବଟ, ବଟପୀ, ସ୍କନ୍ଧରୁହ, ସ୍କନ୍ଧଜ, ମଣ୍ଡଳୀ, ମହଚ୍ଛାୟ, ରକ୍ତୀ, ଧ୍ରୁବ, ମାଲ, ଯମ ପ୍ରିୟ, ଯକ୍ଷାବାସ, ଯକ୍ଷ ତରୁ, ପାଦରୋହଣ, କ୍ଷୀରୀ, ଶିଫାରୁହ, ରକ୍ତ ଫଳ, ଶୃଙ୍ଗୀ, ନ୍ୟଗ୍ରୋଧ, ବୃହତ୍ପାଦ, ବୈଶ୍ରବଣୋଦୟ, ବୈଶ୍ରବଣାବାସ, ଭୃଙ୍ଗନାଥ, ଯମପ୍ରିୟ, କର୍ମଜ, ଘ୍ରାଣୀର,

[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବହୁଶାଖାଶାଖ ଅବରୋହବିଶିଷ୍ଟ ବୃହତ୍ ବୃକ୍ଷ । ଏହା ଉଚ୍ଚତାରେ ୧୦୦ ଫୁଟ ଓ ପରିଧିରେ ଦୁଇ ହଜାର ବର୍ଗ ଗଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ । ଏଥିର ସ୍କନ୍ଧରୁ ଓ ଶାଖାରୁ ଅବରୋହ (ଓହଳ)ମାନ ବାହାରି ତଳ

ଜଟୀଲ, ଜଟାଲ, ରୋହଣ, ଅବରୋହୀ, ବହୁପାଦ, ବନସ୍ପତି । ଅଡ଼କୁ ଲମ୍ବି ଭୂମିରେ ସଲଗ୍ନ ହୁଏ । ଏ ଗଛର ପଲ୍ଲବ କୋମଳ ଓ ଲୋମଶପୃଷ୍ଠ । ଫଳଗୁଡ଼ିକ ଛୋଟ ବରକୋଳି ପରି ଗୋଲ ଓ ପାଚିଲେ ଚୋପା ନାଲିଆ ଦିଶେ । ଫଳ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅସଂଖ୍ୟ ବୀଜ ହଳଦିଆ ଓ ରେଣୁବତ୍ । ଗୋଟିଏ ଫଳରେ ବହୁସହସ୍ର ବୀଜ ଥାଏ । ଡମ୍ବିରି ଓ ଓସ୍ତ ପରି ଏହାର ଫଳରେ ଫୁଲ ଥାଏ । ଏ ଫଳକୁ (ନିମ୍ଵ ଫଳ ପରି) ଚଢ଼େଇମାନେ ଖାଇ ହଗିଲେ ସେହି ମଞ୍ଜିରୁ ଗଛ ଉଠେ । ମଞ୍ଜିମାନ ପଥର ଦେଉଳ, କାନ୍ଥ, କୋଠା ଛାତ, ଅନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ (ଯଥା—ତାଳ, ଖଜୁରି, ଆମ୍ବ)ର କୋରଡ଼ରେ ପଡ଼ି ବା ଲାଗିରହି ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛ ଜନ୍ମେ । ବରଗଛର ଚେର ଦେଉଳ, କୋଠା ଆଦିର କାନ୍ଥ ସନ୍ଧିକୁ ଭେଦ କରିବା ଓ ପଥର ଇଟା କାନ୍ଥକୁ ଫଟାଇବା ଦେଖାଯାଏ । ଅନ୍ୟ ବୃକ୍ଷର କୋଟରରୁ ଗଛ ଉଠି ଗଛର ଚେର ଉକ୍ତ ଗଛକୁ ଚାପି କରି ମାରିପକାଏ । ବରଗଛର ଡାଳ ନେଇ ପୋତିଲେ ତାହା ବଞ୍ଚି ଗଛ ହୁଏ ।

ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ବର ବୀଜରୁ ମହା ପ୍ରକାଣ୍ଡ ବୃକ୍ଷ ଜନ୍ମେ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗଛର ବିସ୍ତୃତ ଡାଳମାନ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଭୂଖଣ୍ଡକୁ ଆବୃତ କରେ ଓ ଏଥିର ଲମ୍ବ ଡାଳମାନଙ୍କରୁ ଓହଳମାନ ଭୂମିକୁ ଲାଗି ଉକ୍ତ ଡାଳମାନଙ୍କୁ ସମ୍ଭାଳି ଠେକି ଧରେ । କାଳକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଓହଳମାନ ଗଛର ଗଣ୍ଡି ରୂପେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଏ ଗଛ ପତ୍ରଗହଳ ଥିବାରୁ ଛାୟା ପାଇଁ ଲୋକେ ଏହାକୁ ହାଟ, ବାଟ ଓ ରାଜପଥ ପାଖରେ ଲଗାନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁମାନେ ଏ ଗଛକୁ ପୂଜା କରନ୍ତି । ଏହାର ପତ୍ର ବସନ୍ତକାଳରେ ଝଡ଼ି ପଡ଼େ, ପୁଣି ନୂଆ ପତ୍ର କଅଁଳେ । ଲୋକେ ବର ଓ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛକୁ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଲଗାଇ ବର ଗଛକୁ କନ୍ୟା ଓ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛକୁ ବର କଳ୍ପନା କରି ବିଭା କରାନ୍ତି ଓ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଏହି ବର ଓସ୍ତ ବିଭାକୁ ଧର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଗଣନା କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଛାୟାଦାନ ପାଇଁ ବର ଓ ଓସ୍ତ ଗଛ ଲଗାଇବା ଏଥିର ମୌଳିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ବର-ଅଠା ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ବର ଡାଳକୁ ହାତୀ ଖାଆନ୍ତି ଓ ବରକାଠ ଜାଳ ହୁଏ । ଗରିବ ଲୋକମାନେ ବର ଡାଳରେ ଘରର ଖୁଣ୍ଟ କରନ୍ତି । ବରଗଛ ବହୁକାଳ ବଞ୍ଚେ । ବିଶେଷ ବିଶେଷ ବରଗଛକୁ ଲୋକମାନେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନୀୟ ନାମରେ ଡାକନ୍ତି ଯଥା— କାଉଁରି ବର, ଫାସିଦିଆ ବର, ଯୋଗିଆ ବର, ବିସ୍ଵର ବର ଇତ୍ୟାଦି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଗୁରୁ, ଧାରକ, ବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସାଦକ ଓ କଷାୟ ରସ ଓ କଫ, ପିତ୍ତ, ବ୍ରଣ, ଦାହ, ତୃଷ୍ଣା, ମେହ ଓ ଯୋନିଦୋଷନାଶକ । ଏକ ପ୍ରକାର ବରଗଛର ଡାଳମାନ ଲଟା ପରି କଅଁଳ ଓ ଡାଳର ଅଗମାନ ନଇଁ ପଡ଼ି ଥାଏ । ବର ଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଗଛର ଅଠାରୁ ରବର ହୁଏ ।]

ଦେ. ବିଶେଷଣ—ମହାନ୍; ଅତ୍ୟନ୍ତ— Very; very much.

ବର ଜଗତ ଜନ୍ମିଲ ଉପମା କହିନ
ବହିତ କରିଛ ବହୁ ବହୁଳ ବଚନ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଗ୍ରା. ବି.—(ବାଲେଶ୍ୱର କଣ୍ଟାଇ ଆଦି ଗ୍ରାମ ଜାତିଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୋଷରୁ ଳ ସ୍ଥାନରେ ର ଉଚ୍ଚାରଣ)—୧ । ବଳ— 1. Strength. ୨ । କ୍ଷମତା—2. Power.

ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ (ସଂ. ବରଟ୍)—ବଶିଷ୍ଟାର୍ଥ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତାର୍ଥବୋଧକ ପ୍ରତ୍ୟୟ—(meaning) A suffix; greatly. (ଯଥା—ଭାସ୍ୱର, ଇତ୍ୱର ।)

ବର ଓସ୍ତ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବଟ+ଅଶ୍ୱତ୍ଥ)—ବର ଗଛ ଓ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ—The banyan tree and the religious fig tree.
Bara osta
বট অশ্বথ বর পিপল
(ବର ଓଷସ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର ଓସ୍ତ ବିଭା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବଟ+ଅଶ୍ୱତ୍ଥ+ବିବାହ)—ନିକଟରେ ଲଗାଲଗି ହୋଇ ରୋପିତ ହୋଇଥିବା ବା ମନକୁ ଉଠିଥିବା କନ୍ୟା-ରୂପେ କଳ୍ପିତ ବର ଗଛ ସଙ୍ଗେ ବର ରୂପେ କଳ୍ପିତ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୃକ୍ଷର କାଳ୍ପନିକ ବିବାହ ଉପଲକ୍ଷରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବ—A mock marriage ceremony performed between a banyan and a religious fig tree planted side by side.
Bara osta bibhā
ବର ଓସ୍ତ ବାହା }
ବର ଓସ୍ତ ଘଅ } —ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ
বট অশ্বথ বিবাহ
बरपिपलकी सादी

[ଦ୍ର—ଏ ବିବାହ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ହଳଦିଆ ସୂତା ଏ ଦୁଇ ଗଛର ଗଣ୍ଡିର ପାଖେ ବେଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଏ ।]

ବର ଓହ(ହୋ)ଳ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବଟ+ଅବରୋହ)—ବରଗଛର ଶାଖାରୁ ଯେଉଁ ଚେରମାନ ବାହାରି ତଳକୁ ମୁହାଁଏ—The aerial roots which a banyan tree throws out towards the ground from the branches.
Bara oha(ho)la
বটের ঝুরি
बरगदका जटा

ବରଂ—ସଂ. ଅ.—(ବୃ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+ଅମ୍)— ୧ । ଏକ ପକ୍ଷରେ—1. On the one hand.
Barm बरन
(ବରଂତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରଂ ନିବାସ ଭଲ ରଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ,
ଭୟରେ ସଦା ଯହିଁ ହୃଦୟ ଥରେ,
କିନ୍ତୁ ଏ ଗ୍ରାମ ସ୍ଥଳେ ସକଳ ପ୍ରାପତ
ଅଟଇ ମୋ ବିଶ୍ୱରେ ଅଧମ ଗତ ।
ମଧୁସୂଦନ. ନିର୍ଜନ ଦ୍ୱୀପରେ ନିର୍ବାସିତର ବିଳାପ ।

୨ । ଅଧିକନ୍ତୁ—2. Moreover. ୩ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବା ଉତ୍ତମ—3. Rather good. ୪ । ଇଚ୍ଛାର ବିଷୟୀଭୂତ—4. Desirable.; optional ୫ । ଅନ୍ୟ ବିଷୟ ଅପେକ୍ଷା ଶ୍ରେୟସ୍କର—5. Preferable to anothe matter.

ବରକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—୧ । ପତ୍ର; ପର୍ଣ୍ଣ—1. Leaf of a tree. ୨ । ପୁସ୍ତକର ପତ୍ର—2. Leaf of a book. ୩ । ସୁନା ରୂପାର ଖୁବ୍ ପତଳା ପତ୍ର; ତବକ (ଯାହା ମିଠାଇ ଆଦି ଉପରେ ଜଡ଼ା ଯାଏ)—3. Very thin leaf of gold or silver.
Barak
বরক
बरक

ବରକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ବରଣକାରୀ— 1. Choosing. ୨ । କନ୍ୟାର ବିବାହପ୍ରାର୍ଥୀ— 2. Wooing; asking a female in marriage;
Baraka
(ବରକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ. ବି—୧ । ଆଚ୍ଛାଦନ ବସ୍ତ୍ର—1. A covering cloth; cloak. ୨ । ଚିନା ଧାନ୍ୟ—2 A kind of fine grain. ୩ । ବନ୍ୟ ମୁଦ୍ଗ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3. A wild pulse. ୪ । ପୋତାଚ୍ଛାଦନ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—4. A covering for a ship. ୫ । ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ (ଦ୍ର. ଶ)—5. Priyangu (See) ୬ । ବନ୍ୟ ବଦର (ଦ୍ର. ଶ)—6 Wild jujube (tree). ୭ । (ବର+ସ୍ୱାର୍ଥେ, କ) ବର; ଅଭୀଷ୍ଟ ଫଳ—7. Boon (Apte). ୮ । କନ୍ୟାର ବିବାହ ପ୍ରାର୍ଥୀ ବ୍ୟକ୍ତି—8. Suitor; one who asks a female in marriage; wooer (Apte). ୯ । (ବୃ ଧାତୁ+କରଣ. ଅକ) ଗାମୁଛା; ତଉଲିଆ—9. A towel; wiper (Apte). ୧୦ । (+କର୍ମ. ଅକ) ବନ୍ୟ ଶିମ୍ବିବିଶେଷ—10. A kind of wild bean (Apte).

ବରକତ(ତି)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ବରକତ୍=ବୃଦ୍ଧି)—୧ । ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—
Barakata(ti) बरकत **बरकत** 1. Plenty.
୨ । ସୌଭାଗ୍ୟ—2. Good fortune. ୩ । ମଙ୍ଗଳ—3. Bliss. ୪ । ଉନ୍ନତି; ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି; ବଢ଼ତି—4. Prosperity.

ନସୁଭରେ ବରକତ; ନସୁଭରେ ବରକତ—ଢଗ ।

୫ । ସଫଳତା—5. Success. ୬ । ବୃଦ୍ଧି—6. Increase. ୭ । ପୂର୍ଣ୍ଣତା—7. Fullness; completion.

ବରକତି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ. ବରକତୀ)—୧ । ଭାଗ୍ୟବାନ—
Barakatī बरकते **बरकती** 1. Lucky; fortunate; (ବରକତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧିଶାଳୀ—2. Prosperous; ୩ । ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Full of plenty.

ବର କନିଆଁ—ଗ୍ରା. ବି. (ବିପରୀତ ଲିଙ୍ଗ ସହଚର; ବର+କନ୍ୟା)—
Bara kaniāṅ ବର କନ୍ୟା (ଦେଖ)—Bara kanyā (See)
बर कने **दुल्हा दुल्हिन, बनरा बनरी**

ବରକନ୍ଦାଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ ଓ ଫା. ବର୍‌କନ୍ଦାଜ୍; ଆରବୀ ବରକ୍
Barakandāj =ବିଦ୍ୟୁତ୍, ବଜ୍ର ବା ଆଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର+ଅନ୍ଦାଜ୍
बर कन्दाज, सापाही ପ୍ରତ୍ୟୟ=ନିକ୍ଷେପକ; ବଜ୍ର ନିକ୍ଷେପକ ଯୋଦ୍ଧା;
बर कन्दज ଯେ ଆଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର ବା ବନ୍ଧୁକ ଧରି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଯାଏ ।
ବର କନ୍ଦାଜ, ବର୍କନ୍ଦାଜ୍(ଜ), ବର୍‌କନ୍ଦାଜ୍(ଜ) } ତୁଳନା କର ସ. ପରସ୍ୱନ=ଅନ୍ତଃ ଅନ୍ୟରୂପ ପୁରର ରକ୍ଷକ)—୧ । ଚପରାସୀ; ପିଆଦା—1. Peon.

ଦେଖ ଦାନ ନାନା ସଜା ସବୁ କାଢ ଭୁଲ ବଜାଇବାହାର
ହୋଇଲେ ବରକନ୍ଦାଜ । ବ୍ରଜନାଥ. ସମର ତରଙ୍ଗ ।

୨ । ଅର୍ଦ୍ଦଳି; କନଷ୍ଟବଲ୍—2. An orderly.; constable.

× × × ଲଭ କଥାରୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ମୁକଟି ଜମାଦାର
ବରକନ୍ଦାଜ ସକାଶେ କେବାରେ ସ୍ୱୀକାରର କଥା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛଅମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୩ । ସିପାଇ; ପଦାତିକ—3. A foot soldier. ୪ । ବନ୍ଧୁକ ଧାରୀ ପ୍ରହରୀ—4. A watchman armed with a gun. ୫ । ଯଷ୍ଟିଧାରୀ ପ୍ରହରୀ—5. A guardsman armed with a baton.

ବର କନ୍ୟା—ସ. ବି—୧ । (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ) ବରପାତ୍ର ଓ କନ୍ୟାପାତ୍ର—
Bara kanyā 1. Bridegroom elect and bride elect. ୨ । ନବବିବାହିତା ପୁରୁଷ ଓ ବଧୂ—3. Bridegroom and bride. ୩ । (କର୍ମଧା) ଉତ୍କୃଷ୍ଟା କନ୍ୟା ବା ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ—3. An excellent bride or married woman.

ବରକନ୍ୟା ପ୍ରସଙ୍ଗ—ସ. ବି—କୌଣସି ବିବାହଯୋଗ୍ୟ ବାଳକ ପାଇଁ
Barakanyā prasaṅga କନ୍ୟା, କିମ୍ବା କନ୍ୟା ପାଇଁ ବର ସ୍ଥିର କରାଯିବା ପ୍ରସ୍ତାବ—A proposal in connection with the finding out of a suitable bride for a bridegroom or vice versa.

ବର କଳନା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ବରଡ଼ା (ଦେଖ)
Bara kaḷanā Barardā (See).

ବର କାୟା—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବର=ସୁନ୍ଦର ଅଟେ କାୟ=
Bara kāyā ଶରୀର ଯାହାର)—ସୁନ୍ଦରୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—Beautiful; graceful (woman).

ବରକୁଦା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଚିଲିକା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଦ୍ୱୀପ—
Barakudā A small island in the Chilkā lake.
(ବଡ଼କୁଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ରାଜାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବଙ୍ଗଳା ଅଛି ଓ ଗୁଡ଼ିଏ ହରିଣ ଛଡ଼ାଯାଇଛନ୍ତି ।]

ବରକୁଳି—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବି—ବରକୋଳି (ଦେଖ)
Barakuḷi Barakoḷi (See).

ବରକୋଳି—ଦେ. ବି—(ସ. ବଦର+କୋଳି)—ବଦରୀବୃକ୍ଷ ଓ ତାହାର
Barakoḷi ଫଳ—Jujube (tree and berry); Zezyphus;
नारकुल्, कुल्, नारकुले कुल्, बअर Jujube.
बेर, बैर

ବଳ ଧାର ବରକୋଳି/ବଦଥ ପ୍ରକାରେ—
ବଳରାମ. ରାମାୟଣ. ଅଯୋଧ୍ୟା ।

ସ.ନାମ—ବଦର, ବଦରି, ବଦରୀ, ବଦରୀଫଳା, କର୍କନ୍ଧୁ, କଣ୍ଟକୀ, କୋଳ, କୋଲି, ଫେନିଳ, କୁବଳ, ସୌଖ୍ୟା, ସୌବୀର, ବକ୍ର କଣ୍ଟକା
ମ. ବୋର୍
ହି. ବେଷ୍ଟବେତ୍ତୁ, ରଂଗ
ତା. ଲେନ୍ତୁମ୍ବି
ଗୁ. ବୋରଡ଼ୀ
ଫା. କୁନାର
ଆ. ସୀଦର୍, ନବକ୍

[ଦ୍ର—ଏହା କାଣ୍ଡଶୀର୍ଷ କଣ୍ଟକୀ ତରୁ; ପତ୍ରର ନିମ୍ନପୃଷ୍ଠ ଲୋମଶ ଓ ଧଳା; ଫଳ ପ୍ରାୟ ଗୋଲ । ଏକ ପ୍ରକାର ବରକୋଳି ନଡ଼ିଆ ଫଳ ଭଳି ଅଣ୍ଡାକାର ଅଟେ । ଏହାର ଫଳ ପାଚିଲେ ଈଷତ୍ ମିଷ୍ଟ ଓ ଅମ୍ଳ ଲାଗେ । ଏହାର ମଞ୍ଜି ଟାଣୁଆ । ପାଚିଲା ଫଳକୁ ଲୋକେ ଆଗ୍ରହ କରନ୍ତି । ବରକୋଳି ଶ୍ରୁତପ୍ରକାର— ଏକପ୍ରକାର ବରକୋଳି ଗଛର ଫଳ ଗୋଲ ଓ ମଞ୍ଜି ବଡ଼; ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ବରକୋଳି ମାଂସଳ ଓ ଏହାର ବୀଜ କ୍ଷୁଦ୍ର । ଆଉ ଏକ ପ୍ରକାର ବରକୋଳି ଗଛ ଅଛି ତାହା ଚକଡ଼ା ଭେଳପର ଭୂମିରେ ମାଡ଼େ । ଚତୁର୍ଥ ପ୍ରକାର ବରକୋଳିକୁ ବଣବରକୋଳି କହନ୍ତି । ଏହା ବହୁ କଣ୍ଟକଯୁକ୍ତ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ । ଏ ଶ୍ରୁତପ୍ରକାର ବର—

କୋଳର ସ. ନାମ—(୧) ବକ୍ର କଣ୍ଟକ, ବୃତ୍ତଫଳ, ଦୃଢ଼ ବୀଜ—(୨) ପୃଥୁବୀଜ, ତନୁବୀଜ, ମଧୁର ଫଳ, ରାଜବଦର—(୩) ଭୂମିବଦରୀ, ବହ୍ନିବଦରୀ, ବହୁଫଳକା—(୪) ସୂକ୍ଷ୍ମପତ୍ରକ, ଦୁସ୍ପର୍ଶ, ଶବରୀ ଦାର, ଲଘୁବଦର—(ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ. କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)

ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଭେଦକ, ଗୁରୁ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ପୁଷ୍ଟିକାରକ । ଏହା ପିତ୍ତ, ଦାହ, ରକ୍ତଦୋଷ, କ୍ଷୟ ଓ ପିପାସାନାଶକ; କିନ୍ତୁ କଫବର୍ଦ୍ଧକ । ଯେଉଁ କୋଳ ପାଚିଲେ ମିଠା ଓ ଆକାରରେ ବଡ଼ ତାକୁ ସୁଶ୍ରୁତରେ ସୌବୀର, ମଧ୍ୟମ କୋଳକୁ କୋଲ ଓ ଅତିଷୁଦ୍ର କୋଳକୁ କର୍କନ୍ଧୁ କହନ୍ତି । ମାଘ ମାସରେ ବରକୋଳ ଖାଇବା ନିଷେଧ ।]

ବରକୋଳିଆ—ଦେ. ବଣ—ଆକାରରେ ବରକୋଳ ପରି—
Barakolia — Of the shape of Jujube berry.
କুলের মতন — बैरकेएसा

ବରକୋଳିଆ ଟୋପା—ଦେ. ବ—ବରକୋଳପରି ବଡ଼ ବର୍ଷାବିନ୍ଦୁ—
Barakolia topa — Raindrops as big as jujube berries.
বড়বড়টোপা — बडाबडाबुंद

ବରକୋଳିଆ ବସନ୍ତ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ବସନ୍ତ ରୋଗର ବଟୋଟିକ ମାନ ବରକୋଳ ପରି ବଡ଼ବଡ଼—
Barakolia basanta — Smallpox eruptions like jujube berries in shape; black or big hemorrhagic postules.
টোপা কুলে — बडा बडा चेचक

ବରଖ୍—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତର ଭାଷା) ବ—(ଭୁଲ. ହ. ବରଖ=ବର୍ଷ)—
Barakh — ୧ । ବରଷ—1. Year. ୨ । ବୟସ—2. Age.

ବରଖଡ଼ା—ଦେ. ବ—କେଉଟମାନେ ବାଁଆଁ ହାତରେ ଯେଉଁ ଲମ୍ବାକାଠି ଧରି ଥାଆନ୍ତି ଓ ଯଳଙ୍ଗଦ୍ୱାରା ବୁଣା ସରିଥିବା ଜାଲର ଫାଶମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ କାଠିରେ ଅଟକାଇ ରଖନ୍ତି—A long slender rod held by the left hand on which the weaver of a net puts the already finished nooses of the net, while weaving.
Barakharda — পাতি; ফলকাঠি

ବରଖାସ(ସ୍ତ)—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବର୍‌ଖାସ୍ତ୍)—୧ । ପଦଚ୍ୟୁତ; ଉତ୍‌ମିସ୍ ହୋଇଥିବା; କାର୍ଯ୍ୟରୁ ମାଫୁଲ୍ ହୋଇଥିବା—1. Dismissed; removed from a post or service. ୨ । କାର୍ଯ୍ୟରହିତ ହୋଇଯିବା (କଚେରି)—2. Stopped from working; closed (said of an office or court).
Barakhas(st) — বরখাস্ত — बरखास्त; बरखास

ପାଗ ବାନ୍ଧ ବାନ୍ଧ ବଡ଼ର ବରଖାସ୍ତ । ଚର

ବୈଦେ. ବ—୧ । କାର୍ଯ୍ୟଚ୍ୟୁତି; ଚାକିରିରୁ ମାଫୁଲ୍ ହେବା—1. Dismissal; removal from service. ୨ । କଚେରିର କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦ ହେବା—2. Closing of court.

ବରଖାସ୍ତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ବର୍‌ଖାସ୍ତ୍)—୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ) ପଦଚ୍ୟୁତ କରିବା; ଉତ୍‌ମିସ୍ କରିବା; ମାଫୁଲ୍ କରିବା—1. To dismiss or remove a person from service. ୨ । (କଚେରି ଆଦିର) କାମ ବନ୍ଦ କରିବା—2. To close; to stop the working of (a court or office).
Barakhasta kariba — বরখাস্ত করা — बरखास्त करना

ବରଖାସ୍ତ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ବର୍‌ଖାସ୍ତ୍)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଚ୍ୟୁତ ହେବା—1. To be dismissed from service. ୨ । (କଚେରିଆଦି) ବନ୍ଦ ହେବା—2 (court etc.) To be closed.
Barakhasta heba — বরখাস্ত হওয়া — बरखास्त होना

ବରଖାସ୍ତି—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା. ବର୍‌ଖାସ୍ତୀ)—ବରଖାସ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to dismissal. (ଯଥା—ବରଖାସ୍ତି ହୁକୁମ, ବରଖାସ୍ତି ପରୁଆନା ।)
Barakhasti — বরখাস্তী
ବ. (ଫା. ବରଖାସ୍ତୀ)—କର୍ମଚ୍ୟୁତି—Dismissal.
बरखास्ती

ବରଖିଲାପ(ପି, ଫ, ଫି)—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବର୍‌ଖିଲାଫ୍=ପ୍ରତିକୂଳ)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ହେଳା—1. Negligence; neglect of duty ୨ । ଅମଙ୍ଗଳ—2. Adversity. ୩ । ଅସଙ୍ଗତି—3 Incongruity.
Barakhilapa(pi, pha, phi) — খিলাপ(পি); বরখেলাপ(পি) — बरखिलाफ

ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା. ବରଖିଲାଫୀ)—୧ । ଓଲଟା; ବିପରୀତ—1. Opposite; adverse; contrary. ୨ । ଅମଙ୍ଗଳଜନକ—2. Leading to adversity. ୩ । ଅସଙ୍ଗତ—3. Incongruous.

ବରଗ—ଗ୍ରା. ବ. (ସ. ବର୍ଗ)—୧ । ବର୍ଗ (ଦେଖ)—1. Barga (See) ୨ । ଢାଗ; ରୀତି; ପଦ୍ଧତି; ଶୃଙ୍ଖଳା—2. Mode. ୩ । ଢାଗବରଗ; ସୁନିୟମ; ସୁଶୃଙ୍ଖଳା—3. Method; good rule; regularity. ୪ । ସମୂହ—4. Multitude.
Baraga — বর্গ — बरग

ବରଗଡ଼ା—ଦେ. ବ. (ସ. ବର୍ବଟୀ)—ଏକପ୍ରକାର ଛୁଇଁ—A kind of bean; Vigna Semensis.
Baragarda — বরবটী — लोभिया; बोडा
[ଦ୍ର—ଏ ଲଟା ଶିମ୍ବ ଗଛ ପରି ମାଡ଼େ, ଏହାର ଛୁଇଁ ଶିମ୍ବ ପରି କିନ୍ତୁ ମୋଟା ଓ ଲମ୍ବ, ଏ ଲଟା ଓ ଛୁଇଁ ୨ ପ୍ରକାର,-ଧଳା ଓ କଳା ବା ନାଲି ମିଶ୍ରିତ କଳା । ଏହାର ଛୁଇଁକୁ ଓ ଛୁଇଁ ଭିତରର ମଞ୍ଜିକୁ ତରକାରି କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

ବରଗଣ(ଣା)—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବ. (ସଂ. ବୃଜ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା, ତ୍ୟାଗ କରିବା)—୧ । ପ୍ରେରଣ;ପଠାଇବା;ବରଗିବା—1. Sending; emitting; to discharge (Apte).
Baragana(na) — পাঠান — भेजना

ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ସେ ବରଗଣ କଲେ
ସବୁ ଗିରିମାନଙ୍କ ଭଙ୍ଗାଇ ସେ ଦେଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ଦୂତ ପ୍ରେରଣ—2. Sending of emissaries or messengers.

ଗ୍ରହଣେ ବରଗଣ ଗଣ କରେ ସୁଲଗ୍ନ ବଖାଣ ।
ଭଞ୍ଜ, କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୩ । ଦୂରଦେଶରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନିଯୁକ୍ତି—3. Deputation of a person to do some work at a distant place.

ବରଗଣ ପଢ଼ିଲେ ଲୁଚର ଯେ ଲୋକ
ତାକୁ ନ କହିବ ହେ ସଜନ ! ସେବକ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବିଦେଶ ବାସ; ପ୍ରବାସ—Sojourn.

ମୋ ନାଁଅଁ ଶୁଣ, ମୁଁ ତାଲିରେ କାଟର ସୁଅ
ମୋ ଦାନ୍ତ କଟା ଭୁଅ କଏ ଖାଇ କଲେ ! ସ୍ୱାମୀ ଗଲେ ବରଗଣ ।
ଗଡ଼ଜାତ. କାହାଣୀ ଗୀତ ।

ବରଗ ବରଗ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବର୍ଗ)—୧ । ବହୁ ଦଳ; ସମୂହ ସମୂହ; ଦଳ ଦଳ—1. Several groups of.
Baraga baraga
बरग बरगका ୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାତୀୟ; ନାନା ଜାତିର—2. Of various kinds. ୩ । ଅସଂଖ୍ୟ—3. Countless.

ବରଗ ବରଗ ସୁମନା ଭରୁପଲ କାଉ କେଡ ପୀତାମ୍ବର ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୪ । ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ—4. Classification.

ବରଗା—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଗ; ପର୍ତ୍ତୁ. ଭର୍ଗା=ଯଷ୍ଟି)—୧ । କୋଠାର ଛାତରେ କଡ଼ି ଉପରେ ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ରକାଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡମାନ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ—1. Rafter of the roof of a building.
Baragā
ବର୍‌ଗା
बरगा

[ଦ୍ର—ବରଗା ଉପରେ ଟାଇଲ୍ ବସା ହୁଏ ।]

୨ । (ଜାହାଜିଆ ଭାଷା) ଜାହାଜର ପାଲରେ ଲାଗିଥିବା ଲମ୍ବ କାଠି—2. (nautical) Long bars or rollers attached to sails.

× × ପଚ୍ଛକୁ କଲମିତୋଲ ଅଉ ବରଗାମାନ
ଟେକ ଦେଇ ଖେଡ଼ ବୁଡ଼ାଇ ଠିକ କରି ରଖି ଦେଇଛନ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବରଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—ବରଗିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—Causative of Baragibā.
Baragā(ge)ibā

ବରଗି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବାର୍‌ଗୀର୍=ଘାସିଆର; ଘୋଡ଼ା ସହିସର ସହାୟକ ଭୃତ୍ୟ; ତୁଳ. ସଂ. ବର୍ଗ=ଦଳ; ଏମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ଆକ୍ରମଣ କରୁଥିବାରୁ)—ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଦେଶଲୁଣ୍ଠନକାରୀ ସେନା—Marhatta horsemen or freebooters.
Baragi
ବର୍ଗି
बारगीर; बार्गी
(ବର୍ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରଗି ଡେଇଁଅ କଲେ ଅନଳ
ସରବସ୍ୱ ଦେଉଥିଲେ ଭୂପାଳ । ବ୍ରଜନାଥ—ସମରତରଙ୍ଗ ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସପ୍ତଦଶ ଓ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦିରେ ଓଡ଼ିଶାର ଓ ବଙ୍ଗଦେଶର ଗ୍ରାମ ଓ ନଗରମାନ ଆକ୍ରମଣ ଓ ଲୁଣ୍ଠନ କରି ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରୁଥିଲେ । ବର୍ଗ ବା ଦଳ ବାନ୍ଧି ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ି ଏମାନେ ରାଜ୍ୟ ଆକ୍ରମଣ କରୁଥିଲେ ।]

ବରଗିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବର୍ଗୀୟ=ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ; ଯଥା—ଅବରଗିଆ; ବେବରଗିଆ)—୧ । ସୁସମ୍ବଦ୍ଧ—2. Methodical. ୨ । ବର୍ଗୀୟ (ଦେଖ)—2. Bargiya (See)
Baragiā

ବରଗିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବୃଜ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା—To emit Apte)—୧ । ଦୂତଆଦି ପଠାଇବା—1. To send an emissary.
Baragibā
ପାଠାନ **भेजना**

ବରଗିଲେ ଏକା ଯୁଦ୍ଧେ ରମା ସାଇଁ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୋଗ କରିବା—2. To employ in a certain work; to depute.

ବରଗିଲେ ଲକ୍ଷି ସହସ୍ରୁ କେହୁ ସେ
ଅରଜନ ବ୍ରଜ ଛଡ଼ା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ପ୍ରେରଣ କରିବା—3. To send; to despatch.

ବୃଷ୍ଣା ଅଷ୍ଟ ବରଗି କାଟିଲେ ଶରକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବରଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ବଟୀ)—ଏକପ୍ରକାର ବ୍ରୀହି—A kind of pulse: the cowpea; Vigna Catjang; Dolichos Sinensis.
Baragurdi
ହରିଦ୍ବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ବଟୀର ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଗ୍ରାମଜା, ଫଳମା, ନଖଗୁର୍ବିକା, ମଣ୍ଡପା, ଫଳକା, ଶିମ୍ବୀ, ସୁଲ୍‌ଫଳା, ବିଶାଳଫଳକା, ଲମ୍ବାବୀ ଓ ଚପିଟା ।
ଶ୍ୱେତବର୍ବଟୀ ର ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଅଙ୍ଗୁଳଫଳା, ନନ୍ଦକଶୀରିକା, ବୃତ୍ତିକଶୀରିକା, ଗ୍ରାମ୍ୟା, ନଖପୁଞ୍ଜଫଳା ଓ ଅଶନା
बर्वटि, बोडा, बरबुटी, बरबटि
लोबिया; बर्वटी; रान्सो; रईस; बोडा
ମ. ରୁଡ଼ବର୍ଣ୍ଣି
କ. ଭଟ୍ଟବରେ

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଶୀତରେ ୧ହାତ ହୁଏ । ପ୍ରକୃତରେ ଏହା ଲତା, କିନ୍ତୁ ଗଛ ପରି ଠିଆ ରହେ । ପତ୍ର ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣୀ; ଏହାର ଛୁଇଁ ଭିତରେ ଥିବା ବୀଜଶସ୍ୟ ଛୋଟ ଓ ଗୋଲ । ଏ ବୀଜକୁ ଲୋକେ ଡାଲି କରି ଖାଆନ୍ତି । ହରିତ୍ ଓ ଶ୍ୱେତ ବର୍ଣ୍ଣ ଭେଦରେ ଏହା ଦୁଇପ୍ରକାର । ଏ ଦୁଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ୱେତବର୍ବଟ, ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ।
ଉଭୟ ବର୍ବଟୀ କଷାୟ-ମଧୁରୀ ରୁଚିକର, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ ଓ କଣ୍ଠଶୋଧକ । ଏହାର ଯୁଷ ସ୍ତନ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ, ବଳକାରକ, କଫନାଶକ ଓ ଚକ୍ଷୁରୋଗରେ ଉପକାରକ । ଭଜା ବରଗୁଡ଼ିର ଯୁଷ ଗୁରୁପାକ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ଅମ୍ଳବିପାକ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, କଫ ଓ ଶୋଥନାଶକ ଓ ରକ୍ତପିତ୍ତ ବାୟୁ, ମୂତ୍ର ଓ ସ୍ତନ୍ୟର ବୃଦ୍ଧିକାରକ ।]

ବରଗୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—ବରଗୁଡ଼ି ଆକାର ତୁଲ୍ୟ ଛୋଟ ଓ ଗୋଲ—Round and small like grains of cowpea.
Baragurdiā

(ଯଥା—ବରଗୁଡ଼ିଆ ବସନ୍ତ ।)

ବରଗୁଡ଼ିଆ ବସନ୍ତ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବସନ୍ତର ବଟୋଟକମାନ ବରଗୁଡ଼ି ପରି ସାନ—Pea-like a pustules of small pox.
Baregurdiā basanta
ମସୂରେ ବସନ୍ତ **छोटा चेचक; बेन्गुडी चेचक**

ବରଗୁଡ଼ି ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ବରଗୁଡ଼ି ପରି ଚିହ୍ନ ଯାହା ମୁହଁରେ ଥାଏ—2. Having pock-marked face. ୨ । ଯାହାର ମୁହଁ ଶରୀରର ଆକାର ତୁଳନାରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଛୋଟ—2. Having a small face.
Baragurdi muhāñ
ছোটমুখো
खुदरमुहाँ
(ବରଗୁଡ଼ିଆମୁହାଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରଗୁଡ଼ି ମୁହାଁ }
ବରଗୁଡ଼ିଆ ମୁହାଁ } ସ୍ତ୍ରୀ [ଦ୍ର—ଏହା ଗାଳିବିଶେଷ; ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଚପ୍‌ଲମତାନ ଓ ଖଳ ବୋଲି ଲୌକିକ ବିଶ୍ୱାସ ।]

ବରଚୀନ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବର+ଚୀନ)—ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ; ଅତି ପତଳା (ଲୁଗା)—Very thin (cloth).
Barachina

ଦେ. ବି—ଅତି ପତଳା ଲୁଗା; ଚୀନାଂଶୁକ—Very thin cloth.

ବେଗରୀଜ କର ଅଙ୍ଗେ ବଂଶ ଧରିଥିବାରୁ ପୀଡ଼ିଅଛ ।
ଭଞ୍ଜ—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରଛା(ଛି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ୍ରଶ୍ଚ୍ ଧାତୁ=କାଟିବା, ଚିରିବା)—ବଲ୍ଲମ;
Barachhā(chhi) ଭଲ୍ଲ; ଭେଣ୍ଡା—Spear; lance.
ବର୍ସା, ସଡ଼କୀ ଯେଉଁଦିନ ମୋତେ ସେ କରିଲୁକଣ ଉଷେ
ବରଛ(ଛୀ) ନେତ୍ରାନ୍ତ ବରଛରେ ଭେଦିଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ
ବର୍ଚ୍ଛା, ବର୍ଚ୍ଛି } ଅନ୍ୟରୂପ [ଦ୍ର—ଖଣ୍ଡିଏ ମୁନିଆଁ ଲମ୍ବ ଲୁହା ଦଣ୍ଡା, ଲମ୍ବ ବାଉଁଶ ବା କାଠର ଅଗରେ ମରାଯାଇ ବରଛ କରାଯାଇଥାଏ ।]

ବରଛା ଘାତକ—ଦେ. ବିଣ—ବର୍ଚ୍ଛ ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ ପାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Barachhā ghātika (one) Wounded with the spear.
ବରଛ ଘାତକ ଚଗ୍ଧ ବୋକୁଳରେ ଦୂରନ୍ତୁ ଗିରୁ ଥରେ ।
ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରଜ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ବର+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+ଅ)—
Baraja ଜ୍ୟେଷ୍ଠ (ହି. ଶ)—Elder; eldest.
(ବରଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ ବି. (ସଂ. ବୃ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା; ତମ୍ଭା ଅ. ବୁର୍ଜ=ଦୁର୍ଗ; ଦୁର୍ଗ ପରି ମାଟି ସ୍ତୂପ ଘେରିଆଡ଼େ ଘେର
ବରଜ ବରୌଜା, ବରେଜ ଥିବାରୁ; ସଂ. ଭୁଜ. ବାଟିକା; ପ୍ରା. ବାଡ଼ିଅ)-ପାନ ଲତାମାନ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ଲଗା ଯାଇଥିବା ତୃଣାଚ୍ଛାଦନ ବିଶିଷ୍ଟ ଉଚ୍ଚ କ୍ଷେତ୍ର—Betel plantation (with a light thatch over it.)

ନାଗବଲ୍ଲୀ-ଦଳ ବରଜେ ଶ୍ୟାମଳ କୋମଳ ଖଣ୍ଡ । ସଧାନାଥ, ଚିଲା ।

ଗ୍ରା. ବି—୧ । ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର; ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ଆଦି ନାମଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଡାକିବା ନାମ—1. A name by which persons named Brajasundara, Brajabandhu, Brajabihari etc are called.
୨ । (ସଂ. ବ୍ରଜ) ବ୍ରଜ (ଦେଖ)—2. Braja (See)
ଚଉକରେ ଚୋର କ୍ଷୀର ପାନ ଦେଲେ ହରଷ ବରଜ ଘଜନ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ, ବଉଦ ଗମ୍ଭୀର ।

ବରଜନ—ଗ୍ରା. ବି. (ପଦ୍ୟ)—ବର୍ଜନ (ଦେଖ)
Barajana Barjana (See)

ବରଜ ବରଜ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ବ୍ରଜ)—ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ—
Baraja baraja Numerous; of great number.
ବରଜ ବରଜ ଯହିଁ ଗୋକୁଳଗ ନାହିଁ ସେ ସ୍ଥିର କରେ ।
ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରଜି—ଦେ. ବିଣ—ପାନଚାଷୀ; ଯେଉଁମାନେ ବରଜ କରି ପାନ ଗଛ
Baraji ଆବାଦ କରନ୍ତି—Growers of betel in plantations.
ବାରୁଇ ବରୈ, ବରିଆ, ବରଈ
(ବରଜିଆ, ବର୍ଜି, ବର୍ଜିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ପାନଚାଷୀମାନେ ପାନ
(ବରଜିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିକି କରନ୍ତି ଓ ବରଜିମାନେ ପାନ ଆବାଦ କରନ୍ତି ।]

ବରଜିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. ବର୍ଜ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା)—
Barajibā ଛାଡ଼ିବା—To give up; to shun.

ବରଜା ବରଜ ନ ଭଣା ମଦ୍ନ ଶୁଣ ହେ ସମ୍ଭ୍ରତ ।
ବରଜନା ମଧୁସୂଦନ, ବସନ୍ତଗାଥା ।
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଚିଡ଼ିବା; ରାଗିବା—To fret.

ବରଜୀବୀ—ସଂ. ବି. (ବର ଜୀବନ; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଗୋପ ଓ ତନ୍ତୁ-
Barajibi ବାୟଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ (ହି.ଶ)
(ବରଜୀବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A mixed caste born of cowherd and weaver castes.
୨ । ଶୂଦ୍ରା ଗର୍ଭଜାତ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଔରସ ସନ୍ତାନ (ହି. ଶ)—
2. A son born of a Brāhmaṇa father and Śudra mother.

ବର ଝାଞ୍ଜି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଳାଦ୍ୟା)—ପୋଖରୀଆଦିରେ ପାଣି
Bara jhānji ଉପରେ ଭାସମାନ ଏକ ପ୍ରକାର ବୁଦାଳିଆ ଦଳ—
ସଂ. ବାରପର୍ଣ୍ଣୀ, କୁମ୍ଭିକା An aquatic bushy weed;
ପାନା, ଟୋକା ପାନା, ଜଲ କୁମ୍ଭୀ Pistia Stratiotes; Duck
ବରେଠା, ଜଲ କୁମ୍ଭୀ weed.
ଗୁ. କୁମ୍ଭୀ
ମ. ଜଲ ମଣ୍ଡପୀ
ତେ. ଭୂଟିକୂର
ବଲ ଝାଞ୍ଜି, ବୁର(ଲ) ଝାଞ୍ଜି, ବୋର(ଲ)ଝାଞ୍ଜି } ଅନ୍ୟରୂପ
[ଦ୍ର—ଏହାର ଚେର ପାଣି ମଧ୍ୟକୁ ଲମ୍ବି ଥାଏ । ପତ୍ରର ଉପର ପାଖ କୋମଳ ଓ ମସୃଣ; ପାଣି ପଡ଼ିଲେ ପଦ୍ମ ପତ୍ରରେ ପାଣି ପଡ଼ିଲା ପରି ଢଳଢଳ ହୁଏ ।
ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ; ତିକ୍ତ ମଧୁର କଟୁ ରସ, ଲଘୁ, ସାରକ, ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ, ରକ୍ତଦୁଷ୍ଟି, ଜ୍ୱର ଓ ଶୋଷନାଶକ । ଯେଉଁ ଆଡ଼କୁ ପବନ ବହେ ପୋଖରୀରେ ଭାସୁଥିବା ବରଝାଞ୍ଜି ସେହି ଆଡ଼କୁ ଆଉଜି ଯାଏ, ଏଥିପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରରୋଚନାରେ ଏକ ପକ୍ଷ ତ୍ୟାଗ କରି ଅପର ପକ୍ଷକୁ ସମର୍ଥନ କଲେ ତାକୁ ବର ଝାଞ୍ଜି ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରନ୍ତି । କୀର୍ତ୍ତିକାର ତାଙ୍କ ଭାରତୀୟ ଉଦ୍ଭିଦ (Indian plants) ପୁସ୍ତକରେ ଲେଖି ଅଛନ୍ତି ଯେ ଏହି ଦଳରୁ ଗୁଡ଼ାଏ ନେଇ ଘରେ ଜମା କଲେ ସେ ଘରେ ଥିବା ଛାର ପୋକ (ଓଡ଼ଶ) ମାନେ ତହିଁ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଆସି ଉକ୍ତ ଦଳରେ ଜମା ହୋଇ ମରି ଯାଆନ୍ତି । ଏହା କେତେକ ଜେଲଖାନାରେ ପରୀକ୍ଷିତ ହୋଇଅଛି ।]

ବରଞ୍ଚ—ସଂ. ଅ. (ବରଂ+ଚ)—ବରଂ (ଦେଖ)
Barañcha Baraṁ (See)

ବରଟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅଟ)—୧ । ରାଜହଂସ—
Baraṭa 1. Swan; gander. ୨ । କୁନ୍ଦ ଫୁଲ (ହି. ଶ)—
(ବରଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2 Kunda flower (See). ୩ । ବିରୁଡ଼ି (ହି. ଶ)—3. Wasp. ୪ । ଶସ୍ୟବିଶେଷ (ହି. ଶ); ବରଗୁଡ଼ି ?—4. A kind of grain (Apte).

ବରଟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବରଟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ବିରୁଡ଼ି—1. Wasp.
Baraṭā ୨ । ବରଟର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ; ରାଜହଂସୀ—2. Feminine of Baraṭa.
ବରଟାକ ଗର୍ଭାଳସୀ ହୋଇ । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୩ । ଗାରୁଡ଼ା ପୋକ (ହି. ଶ)—3. A kind foetid insect; lady bird.

ବରଣ୍ଟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ: (ବରଣ୍ଟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ରାଜହଂସୀ—
Barati Goose; a female swan.

ଗର୍ଭାଳସୀ ବରଣ୍ଟୀ ଗତକ କରେ ଭଣ୍ଟ
ହଂସକ ବାଦେ ନାଦେ ବଲେ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ଚଉଗର ଚନ୍ଦ୍ରାମର୍ଣି ।

ବରଡ଼—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧ୍ ଧାତୁ)—ବରଡ଼ା ୧ (ଦେଖ)
Bararda Bararda 1 (See)

ବରଡ଼ା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧ୍ ଧାତୁ ?)—୧ । ଯେଉଁ ବୁଢ଼ୀଗାଈ
Bararda ଗାଈର ଦୁଧ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ; ପଡ଼ୁଆ ଗାଈ; ବସ୍ତି
विषखी हुइ गाय, बकेन ଯାଇଥିବା ଗାଈ—1. A milch cow which has gone dry. ୨ । (ସଂ. ବସ୍ତ୍ର) ବରଡ଼ା ପତ୍ର (ଦେଖ)—2. Bararda patra (See). ୩ । ବରଗଡ଼ା (ଦେଖ)—3. Baragarda (See) ୪ । ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଜଙ୍ଗଲୀ ଗଛ (ଯାହାର ଶାଖାଗ୍ରରେ ଥିବା କୋମଳ ପତ୍ର ଶାଗ ହୁଏ)—4. A big wild tree whose young and tender shoots are cooked as pot-herb.

[ଦ୍ର—ଏହାର କୋମଳ ପତ୍ର ଗଡ଼ଜାତରେ ଶାଗରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହାର ଫଳ ଅଁଳା ତୋଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତିକ୍ତ ଓ ଅଖାଦ୍ୟ ।]

୫ । ଚିତ୍ରକାରମାନେ ରଙ୍ଗ ଲଗାଇବା ପରେ ତାହାକୁ ସ୍ଥାୟୀ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବା ସକାଶେ ଚିତ୍ର ଉପରେ ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ ଘଷନ୍ତି—5. A piece of stone used by painters to rub over paintings to make them permanent and shining.

୬ । ନଡ଼ିଆ ବା ତାଳ ଗଛର ବାହୁଙ୍ଗା—6. The leafy
ডাল **डंडा** branch of a cocoanut or palm tree.

ତଳ ବରଡ଼ା ଶୁଖୁଛି, ଉପର ବରଡ଼ା ହସୁଛି,
ଉପର ବରଡ଼ା ଆଉ ବୋଇଲେ ତୋ ବଳକାଳ ଅଛୁଛି – ଢଗ ।

ପ୍ରାଦେ. (ବାଣପୁର) ବି—ଧାନ ବୁଣିଥିବା କାଦୁଅ ଜମି ତା ଉପରେ ମଇ ଚଳାଇ ସେହି କାଦୁଅ ଉପରେ ଧାନ ବିହନକୁ ଛାଟିବା—To sow paddy in a ploughed and levelled up muddy field.

ବରଡ଼ା ପତ୍ର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବସ୍ତ୍ର)—୧ । ନଡ଼ିଆ ଓ ତାଳ ଗଛର
Bararda patra ବାହୁଙ୍ଗାର ଦୁଇ ପାଖରେ ସଂଲଗ୍ନ ପତ୍ର—
নারকেল (তাল) পাতা 1. The leaves attached to the
नारीयलका (तालका) पत्ता ridge of the bough of
(ବରଡ଼ା ପତର—ଅନ୍ୟରୂପ) cocoanut and palm trees.

[ଦ୍ର—ଏ ପତ୍ରମାନ ସାମାନ୍ୟ ପବନରେ ଥରନ୍ତି, ଏଥିପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହ କମ୍ପିଲେ ଲୋକେ କହନ୍ତି ତା ଦେହ ବରଡ଼ାପତ୍ର ପରି ଥରୁଛି ।]

নারকেলডাল ୨ । ନଡ଼ିଆ ଓ ତାଳ ଗଛର ବାହୁଙ୍ଗା—
नारीयलका तालका डंडा 2, Branches of cocoanut and palm trees.

ବରଡ଼ି—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବରଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Barardi Barardia (See)

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି· (ସଂ. ବରଣ୍ଟୀ)—ବିରୁଡ଼ି—Wasp.

ବରଡ଼ିଆ—ଦେ: ବି· ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବସ୍କୟଣୀ)—ଯେଉଁ ଗାଈର ବାଛୁରି
Barardia ବଡ଼ ହୋଇ ଯିବାରୁ ଗାଈ ଆଉ ଦୁଧ ଦିଏ ନାହିଁ,
খাড়গাঈ, দুধছাড়া গাঈ ବସ୍ନା ଅତି· ସାମାନ୍ୟ ଦୁଧ ଦିଏ; ପଡ଼ୁଆ
बकेन ଗାଈ—A milch cow which has gone dry owing to its calf becoming old.

ବରଣ—ସଂ. ବି. (ବୃ ଧାତୁ=ସେବା କରିବା, ଆରମ୍ଭ କରିବା + ଭାବ.
Barana ଅନ)—୧ । ନିଯୋଗ—1. Engagement; appointing. ୨ । ଦେବପୂଜା ପୂର୍ବରୁ ପୁରୋହିତ ବା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ପୂଜା ସ୍ଥାନକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣପୂର୍ବକ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା—2 The act of welcoming a priest or Brāhmana to officiate at a ritual. ୩ । ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣଙ୍କୁ ଆପଣାର ବର ବୋଲି ବାଛିବା—3, The act of choosing or selecting one's husband at a suiters' competition meeting. ୪ । (+କରଣ. ଅନ) ଆବରଣ ବସ୍ତ୍ର—4. A covering cloth; wrapper. ୫ । ବରୁଣ (୫) (ଦେଖ)—5. Baruna (5) (See). ୬ । (+କରଣ. ଅନ) ପ୍ରାଚୀର; ଘେରଦିବାଲ—6. Rampart; compound wall, ୭ । ପ୍ରାର୍ଥନା—7, Prayer; supplication. ୮ । ସ୍ୱୟମ୍ବର—8. The ceremony of a bride choosing her husband in an assembly of candidates. ୯ । ନିର୍ବାଚନ—9. Selection; choosing. ୧୦ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ—10, Invitation.

କୃଷ୍ଣ ଆଜ୍ଞାରେ ଭ୍ରାତୃଗଣେ
ଗଲେ ଯେ ସକଳଙ୍କ ବରଣେ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୧୧ । ପ୍ରଶଂସା—11, Praise.

ବରଣ କଲ ମନେ ମହୀଭୂବନେ ସର୍ବପୂର୍ବ ଅଳଙ୍କାର ସେ—
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧୨ । ଓଷ୍ଟ୍ର; ଉଟ (ହି. ଶ.)—12, Camel. ୧୩ । ପୋଲ; ସେତୁ (ହି. ଶ)—13. Bridge; dyke. ୧୪ । ପୂଜା; ଅର୍ଚ୍ଚନା; ସତ୍କାର (ହି. ଶ·)—14, Adoration; worship. ୧୫ । ଆଚ୍ଛାଦନ—15. Covering; screening (Apte). ୧୬ । ବୃକ୍ଷ—16. A tree in general (Apte). ୧୭ । ବାରଣ—17. Keeping off; prohibiting (Apte).

ବରଣ ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ୍ରଣ; ବରଣ୍ଡ)—୧ । ଯୌବନକଣ୍ଟକ;
बर्दा, बरे ତାଠବଳୁଣ; ମୁଖଜାତ ବ୍ରଣ—1. Pimples on the
(ବରୁଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) face; acne. ୨ । ବ୍ରଣ—2. Boil.
ବରଣ **बरन** ୩ । (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ; ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ରଙ୍ଗ—3. Colour

ତଡ଼ିତବରଣ ସଙ୍ଗେ ତୋ ଦେହେଁ—ଜଗନ୍ନାଥ. ମେଘଦୂତ ।

बरण ୪ । (ସଂ. ନାମ ଅଧିବାସ; ସଂ. ବନ୍ଦନ)—ଧାନ୍ୟ, ଦୂବ,
बन्दन ବରକୋଳି ପତ୍ର ଓ ସାପ ଅଦ ଦ୍ୱାରା ନବବିବାହିତ ବର-କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବା ଉପନୟନ ହୋଇଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାଳକଙ୍କୁ ବା ବଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରିବା କାର୍ଯ୍ୟ; ବନ୍ଦାପନା—4. A kind of showing respect to a newly married couple or an honoured guest.

ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ) (ପଦ୍ୟ)—ରଙ୍ଗର; ବର୍ଣ୍ଣର;
[ବରଣା(ଣୀ)—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ] ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—Having the colour of.

ବରଣକ—ସଂ. ବି. (ବରଣ + କ)—ଆଚ୍ଛାଦନ (ହି. ଶ)—
Baraṇaka Covering.

ବରଣଡ (ଡା)ଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ଦନ + ଡାଲକ)—ସମାଗତ ବଶିଷ୍ଟ
Baraṇaḍa (ḍā)li ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜାମାତାଙ୍କ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରିବା ପାଇଁ
बरणडाला ଯେଉଁ ଡାଲାରେ ଦୁବ, ବରକୋଳପତ୍ର, ନଡ଼ିଆ,
बन्दनकी डाला ଗୁଆ, ଫୁଲ, ଚନ୍ଦନ ଓ ନୂଆ ଲୁଗା ଅଦ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଥାଏ—A tray in which various necessary articles are kept arranged with a view to be used while welcoming a guest or a bridegroom on ceremonial occasions.

[ଦ୍ର—ବରଣଡାଲାରେ ୨୪ଟି ପଦାର୍ଥ ଥାଏ । ଯଥା—ଗଙ୍ଗାମୃତ୍ତିକା, ଚନ୍ଦନ, ଶିଳା, ଧାନ୍ୟ, ଦୂର୍ବା, ପୁଷ୍ପ, ଫଳ, ଦଧି, ଘୃତ, ସ୍ୱସ୍ତିକ (ପିଠଉ ନିର୍ମିତ ମୂର୍ତ୍ତି), ସିନ୍ଦୂର, ଶଙ୍ଖ, କଜ୍ଜଳ, ଗୋରୋଚନା ବା ହଳଦୀ, ସିଦ୍ଧାର୍ଥ (ତଣ୍ଡୁଳ), ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ, ରୌପ୍ୟ, ତାମ୍ର, ଲୌହ, ଦର୍ପଣ, ଅଳତା, ହରିଦ୍ରାରଞ୍ଜିତସୂତ୍ର, ଚାମର, ସାପ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦାର୍ଥ ଯଥୋପଯୁକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ବରିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଅର୍ପଣ କରାଯାଏ ।]

ବରଣମାଳ(ଳା,ଲ୍ୟ)—ସଂ. ବି. (ସ. ଷ. ଳେ; ବରଣ + ମାଳା; ମାଲ୍ୟ)—
Baraṇamāla(lā,lya) ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭାରେ କନ୍ୟା ବରଙ୍କୁ ବରଣ କରିବା ନିଦର୍ଶନସ୍ୱରୂପ ତାଙ୍କ ବେକରେ ଯେଉଁ ଫୁଲମାଳ ଲମ୍ବାଇ ଦିଏ—A chaplet of flowers which a bride puts round the neck of the selected bridegroom at the competition parade.

ବରଣସୀ—ସଂ. ବି—ବାରାଣସୀ; କାଶୀ—
Baraṇasi Benares (Apte).

ବରଣା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ; ଯଥା—ହେମ-
Baraṇā ବରଣା)—ବରଣର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Baraṇā.

ଦେ. ବି—ବଳଣା (ଦେଖ)—Balaṇā (See)

ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । କାଶୀ ନିକଟରେ ବହୁଥିବା ଗୋଟି ନଦୀ—1. Name of a small river flowing near Benares.

[ଦ୍ର—ଏ ନଦୀ ଓ ଅସୀ ନାମକ ନଦୀର ନାମଦ୍ୱୟରୁ ବାରାଣସୀ ନାମର ଉତ୍ପତ୍ତି ।]

୨ । ସିନ୍ଧୁନଦର ଉପନଦବିଶେଷ—2. Name of a tributary of the Indus.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅଟକଠାରେ ବପସ୍ୱାତ୍ୟ ଦଗରୁ ସିନ୍ଧୁନଦରେ ମିଳିଅଛି ।]

୩ । ବରଡ଼ି (ହି. ଶ.)—3. A kind of pulse.

ବରଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବରଣ)—୧ । ବରଣ—1. Act of
Baraṇi choosing, selecting or formally inviting.
୨ । (ଭୋଜନ ପାଇଁ) ନିମନ୍ତ୍ରଣ—2. Invitation (to a feast or dinner).

ବରଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବରଣୀୟ)—୧ । ଭୋଜନ ଅବରୁ
Baraṇiā(ā̃) ନିମନ୍ତ୍ରିତ—1. Invited to a feast.
वृती बरवा दिया हुआ ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେବାରାଧନାଦି କରିବା ପାଇଁ ଯଜମାନ ବରଣ କରିଥାଆନ୍ତି—2. (Brāhmaṇa) Commissioned to do worship to gods.

ବରଣୀ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣୀ)—ବରଣର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine
Baraṇi of Baraṇa.

ଗୁରୁଗମ୍ଭୀରର ଉଦ୍ଧବ ବରଣୀ – ରାଜକୃଷ୍ଣ. ଜଗମୋହନ ।

ବରଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୃ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ପୂଜନୀୟ
Baraṇiya ପୂଜ୍ୟ; ସମ୍ମାନନୀୟ—Worshippable;
(ବରଣୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) adorable.

ବରଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ବୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଣ୍ଡ)—୧ । ମୁଖଜାତ ବ୍ରଣ;
Baraṇḍa ଯୌବନ କଣ୍ଟକ—1. Pimples on the face of young people; acne. ୨ । ବାରଣ୍ଡା—2. Veranda; portico. ୩ । ବନସି ଡୋର (ହି.ଶ)—3. Angling string; the string of a fish-hook (Apte). ୪ । ସମୂହ (ହି. ଶ)—4. Multitude; collection; group (Apte). ୫ । ଘାସ ଗୋଛ ବା ଗଦା (ହି. ଶ)—5. A bundle or heap of grass (Apte). ୬ । ଦୁଇ ହାତୀ ଲଢ଼ାଲଢ଼ି ନ ହେବା ପାଇଁ ହାତୀଶାଳରେ ଦୁଇ ହାତୀଙ୍କ ରହିବା ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ଦିଆଯିବା କାନ୍ଥ (ହି. ଶ)—6. A wall raised between the stables of two quarrelsome elephants. ୭ । କୁର୍ତ୍ତାର ପକେଟ୍—7. Pocket (Apte).

ବରଣ୍ଡକ—ସଂ. ବି. (ବୃ. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଣ୍ଡ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—
Baraṇḍaka ୧ । ବରଣ୍ଡ (ଦେଖ)—1. Baraṇḍa (See)
୨ । ପରସ୍ପର ଯୁଧ୍ୟମାନ ହସ୍ତିଦ୍ୱୟର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଭିତ୍ତି—2. The wall between two fighting elephants. ୩ । କାନ୍ଥ—3. Wall. ୪ । ହାତୀର ହାଉଦା—4. Elephant-saddle (Apte). ୫ । ମାଟିର ଢିପ (ହି. ଶ.)—5. A mound of earth (Apte).

ସଂ. ବିଣ - ୧ । ବର୍ତ୍ତୁଳ; ଗୋଲ—1. Round. ୨ । ଭୀତ—2. Terrified. ୩ । ବିଶାଳ; ବଡ଼—3. Large; massive; great (Apte). ୪ । କୃପଣ—4. Miserly. ୫ । ଦୁଃଖଗ୍ରସ୍ତ; ଦୀନ—5. Miserable; wretched (Apte).

ବରଣ୍ଡା—ଦେ. ବ (ସ. ବରଣ୍ଡ; ବାରୁଣ୍ଡୀ=ଦ୍ୱାର ପିଣ୍ଡ; ଫା. ବର୍ଆମ୍‌ଦା)-
Barandā ବାରଣ୍ଡା; ଦ୍ୱାରପିଣ୍ଡ; ଗୃହର ଦ୍ୱାରସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ପିଣ୍ଡା;
ବାରান্দা ଅଳିନ୍ଦ—Veranda; portico; porch.
बरामदा; बरांडा

ବରଣ୍ଡା—ସ. ବ. (ବୃ. ଧାତୁ+କରଣ. ଅଣ୍ଡ+ଆ)—୧ । କତୁରୀ
Barandā (ହ୍ନ. ଷ.)—1. Billhook. ୨ । ବତି; ବଳତା—
2. Lamp-wick (Apte). ୩ । ସାରିକାପକ୍ଷୀ—
3. The hill-myna bird (Apte).

ବରଣ୍ଡାଳୁ—ସ. ବ—ଗବଗଛ—
Barandālu Castor-seed plant.

ବରଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବ. (ସ. ବରଣ୍ଡ)—(ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର) ଦେଉଳର ବାଡ଼ର
Barandi ବା ବନ୍ଧନର ଉପରେ ଓ ତଳେ ଥିବା କାନ୍ଥର ଅଂଶବିଶେଷ;
ପ୍ରଥମ ବରଣ୍ଡୀ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ବରଣ୍ଡୀ (ଦେଉଳ ତଳେ ନୋଟ୍
ଓ ଚିତ୍ର ଦେଖ)—Particular parts of the structure of a temple.

ବରଣ୍ଡେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) କ୍ରି. (ସ. ବର୍ଦ୍ଧନୀ; ଓ. ବଢ଼ଣୀ;
Barandeibā ହ୍ନ. ବାଢ଼ନା)—ଓଳେଇବା—To sweep.

ବରତ—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ବ୍ରତ)—୧ । ବ୍ରତ (ଦେଖ)—1. Brata
Barata बरत (ବର୍ତ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) (See)

ନ ଗାତ ନ ନାଚ ଶୀଳ, ନ ଭୂଜ ବରତ ଫଳ,
ଠାକୁର ପାରସ୍ସ ମୋ ମନରେ । ଦନେ୍ସ୍ୱର୍ଗଂ. କଣୋଗକେ୍ଷ, ବ. ଗୀତ

୨ । ଅନନ୍ତବ୍ରତ ବା କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ରତ ଉପଲକ୍ଷରେ ବ୍ରତଧାରୀର ହାତରେ ବନ୍ଧାଯିବା ବାହୁବନ୍ଧ—2. An amulet worn on the occasion of Anantabrata.

ବରତନ—ଦେ. ବ. (ସ. ବର୍ତ୍ତନ; ବୃତ୍ତି; ବେତନ)—
Baratana ୧ । ବେତନ—1. Pay.
বেতন ପାଇବଙ୍କ ଯେ ବରତନ ଯଥା କାଳେ
वर्त्तन, बीत ଦେଇଛୁ ହିଁ ନୃପ ନ ପାସୋର ଭାଳେ ।
କୃଷ୍ଣସ ଦ. ମହାଭାରତ· ସଭା ।

୨ । ଧୋବା, ଭଣ୍ଡାରୀ, ବଢ଼େଇ ଗୃହର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଯୋଗୁଁ
ଭୋଳ ମୁଠ ବର୍ଷରେ ଥରେ ପାଇବା ପାରିଶ୍ରମିକ—
2. Annual wages paid to a washerman, barber and carpenter rendering service to a house-holder

୩ । (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)—ବାସନ; ତୈଜସ ପତ୍ର—
বাসন बरतन 3. Utensil.
ଗ୍ରା. ବ—ବର୍ତ୍ତନ (ଦେଖ)
Bartana (See)

ବରତନ ସାଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାଉ ସାଧିବା—
Baratana sādhibā 1. To take vengeance.

[ଦ୍ର—ଧୋବା ଭଣ୍ଡାରୀଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଗୃହସ୍ଥ ବରତନ ଦେବାରେ ବିଳମ୍ବ କରଥାଏ ତାହାର କୌଣସି ନିମିତ୍ୟ ପଡ଼ି ପଡ଼ିଲେ ସେହି ଅବସରରେ ଧୋବା ଭଣ୍ଡାରୀ ଉକ୍ତ ଗୃହସ୍ଥର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଛିଣ୍ଡ କରି ତାକୁ ନାନା ପ୍ରକାର ହଟହଟାରେ ପକାନ୍ତି ବୋଲି ଏହି ଅର୍ଥ ହୋଇଅଛି ।]

୪ । (ଧୋବା ଭଣ୍ଡାରୀ) ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କଠାରୁ ବାର୍ଷିକ ପାରିଶ୍ରମିକ ଅଦାୟ
ভোল অসুল করা मूठ वसुलकरना କରିବା—3. (the barber and washerman) To collect the annual wages from each of the villagers.

ବର ତନ୍ତୁ—ସ· ବ. (ନାମ)—ଋଷିବିଶେଷ—
Bara tantu Name of a sage.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ଗୁରୁଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣା ଦେବାପାଇଁ ଅଜ ରାଜାଙ୍କଠାରେ ଭିକ୍ଷା କରିଥିଲେ ଓ ଅଜରାଜାଙ୍କ ସର୍ବସ୍ୱ ଦାନ କରିଥିଲେ ।]

ବର ତିକ୍ତା—ସ. ବ—ଫଣଫଣା (ଦେଖ)
Baratiktā Phanaphanā (See)
(ବରତିକ୍ତିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରତ୍ରା—ସ. ବ. (ବର+ତ୍ରୈ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—
Baratrā ଛଣପଟର ମୋଟ ଦଉଡ଼ି (ହ୍ନ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
A thick hempen rope.

ବରତମାନ—ଗ୍ରା. ବଣ. ବ ଓ କ୍ରି. ବଣ—ବର୍ତ୍ତମାନ (ଦେଖ)
Baratamāna Barttamāna (See)
ବରତମାନରେ ତାହା ଆସ୍ୱାଦନ କରୁନେ ଆନ ଭୂବର ।
ଭକ୍ତ· ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରତରଫ୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା)—୧ । କର୍ମଚ୍ୟୁତ; ପଦଚ୍ୟୁତ—
Barataraph 1. Dismissed; removed from ser-
বরতরফ vice; discharged from service.
बरतरफ ୨ । ଅଲଗା ହୋଇଥିବା—2. Separated.
ବୈଦେ. ବ—ବରତରଫି (ଦେଖ)—Barataraphi (See)

ବରତରଫି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—୧ । କର୍ମଚ୍ୟୁତି; ଉଦ୍‌ମିସ୍ ହେବା—
Barataraphi 1. Dismissal. ୨ । ଅଲଗା ହେବା; ପୃଥଗ୍‌ଭାବ
2 Separation.

ବରତା(ତେ)ଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ବରତିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Baratā(te)ibā Causative of Baratibā.
বর্ত্তান बरताना

ବରତିକ—ଦେ. ବ. (ସ. ବର୍ତ୍ତିକ)—ବତର ପକ୍ଷୀ—
Baratika The grey quail.
ବରତିକ ଅବ ପକ୍ଷୀ ଅଛ ପକ୍ଷ ଦେଲେ ଉଡ଼ନ୍ତି ଦବର ।
ଭକ୍ତ· ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରତିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ସ. ବୃତ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବର୍ତ୍ତିବା; ପ୍ରାଣରେ ରହିବା;
Baratibā ବଞ୍ଚିବା—1. To live; to survive.
বর্ত্তা ଉସବଗ ଯେନ ଚେଇଲେ ଜୀବନ ଯସ ବରତିବ କେହି ।
बरतना ଦନେ୍ସ୍ୱର୍ଗଂ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା; ଉଦ୍ଧରିବା—2. The escape from a danger. ୩ । ବଞ୍ଚିଯିବା—3. To be saved with one's life.
ବରତଲେ ଦୁଇ କୂଳରୁ ଦଶ ଜଣ
ପାଣ୍ଡବଙ୍କର ସାତ ଅସୁର ତିନ ଜଣ । କୃଷ୍ଣସ ଦ. ମହାଭାରତ. ଅଦ୍ୱ ।

୪ । ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିବା—4. To remain after.
୫ । ବର୍ତ୍ତିବା (ଦେଖ)—5. Barttibā (See)

ବରଭୁଅ – ଗ୍ରା. ବଣ. (ସ. ବ୍ରତ)—୧ । ଯାହାର ବ୍ରତ ଓ ଉପନୟନ ସଂସ୍କାର ସମାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ—1. Invested with the sacred thread. ୨ । ବ୍ରତୀ (ଦେଖ)—2 Bratī (See).
Baratuā (ଅବରଭୁଅ—ବିପରୀତ)
ਬਰਤੀ

ବରତୁଲ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବ. (ସ. ବର୍ତ୍ତୁଳ)—ବର୍ତ୍ତୁଳ (ଦେଖ) Barttuḷa (See)
Baratuḷa
ବରତୁଳ ପୟୋଧରେ ରତନର ତୁଳେ ଥରେ ଯୁଝିବାକୁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ – ସଙ୍ଗୀତ ।

ବରତ୍ରା—ସ. ବ. (ବର+ତ୍ରୈ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—୧ । ଚମଡ଼ା ପଟ୍ଟି—1. A strap or girth of leather (Apte). ୨ । ଚମଦଉଡ଼ି—2. Thong (Apte). ୩ । ହାତିର ବା ଘୋଡ଼ାର ପେଟି—3. The girth of an elephant or horse (Apte).
Baratrā

ବରଦ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ବର+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ ବର ଦାନ କରେ; ଅଭୀଷ୍ଟଫଳଦ—1. Granting a boon ୨ । ପ୍ରସନ୍ନ—2. Satisfied; propitiated; pleased.
Barada
(ବରପ୍ରଦ, ବରଦାତା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବରପ୍ରଦା, ବରଦା, ବରଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବ—୧ । ପ୍ରସନ୍ନଭାବଦ୍ୟୋତକ ହସ୍ତାଦି ବିନ୍ୟାସରୂପ ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—1. A kind of posture of the hand and other limbs indicating satisfaction.
୨ । ଲେଉଟିଆ (କବିରାଜ ହରେକୃଷ୍ଣ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—2. A kind of potherb; Amaranthes Polygamus.

ବରଦ କାଳ—ଦେ. ବ—ଦେବତାଙ୍କର ବରଦେବାର ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ—Opportune or fit time or moment of a Deity granting a boon.
Barada kāḷa
ବାଟ୍ଟେଲୋ ଅଧି କହିଲେ ତଳେ କୃଷ୍ଣକର୍ଣ୍ଣର ବରଦକାଳେ
ନିଦ୍ରା ମୁଁ ଯିବ ବୋଲ କହିଲେ ମାଗିଲ ତହିଁ ସେ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ

ବରଦକ୍ଷିଣା—ସ. ବ. (ମ. ପ. ଲୋ; ବର+ଦକ୍ଷିଣା)—ବିବାହବେଳାରେ କନ୍ୟାଦାନ କାଳରେ କନ୍ୟାପିତାଙ୍କର ବରକୁ ଦେବା ଧନାଦି—Present made to the bridegroom by the bride's father while bestowing the hand of the bride on him (Apte).
Baradakshiṇā

ବରଦଳ—ଦେ. ବ—ଚକ୍ରାକାର ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A kind of circular weapon.
Baradaḷi (ବର୍ଦ୍ଧଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଧରି ରଣେ ଅନ୍ତେ ଯମ ଚକ୍ର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ କରେ ଚକ୍ର ବରଦଳ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ—ମହାଯାତ୍ରା ।

ବରଦ ସ୍ୱାମୀ—ଦେ. ବ—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର କାଞ୍ଚୀ ନଗରସ୍ଥ ବିଷ୍ଣୁକାଞ୍ଚୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବିଷ୍ଣୁ ବିଗ୍ରହ—Name of the image of Bishṇu in Bishṇukāñchī of Southern India.
Barada swāmī
(ବରଦା ସ୍ୱାମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରଦା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବରଦ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଦୁର୍ଗା—1. Durgā. ୨ । ସରସ୍ୱତୀ—2. Goddess of learning. ୩ । ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା—3. A medicinal plant.
Baradā

ସ. ବ—ବରଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Barada.

ବରଦାଇ(ଏ)—ଗ୍ରା. ବଣ. ପୁଂ. (ସ. ବରଦାୟକ; ବରଦାୟୀ)—ଅଭୀଷ୍ଟଫଳଦ—Granting a boon.
Baradāi(e)
वरदाय़ी वरदेन वाला (ବରଦାଏକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବରଦାଏନୀ, ବରଦାଇନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବରଦା ଚତୁର୍ଥୀ—ସଂ. ବ—ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଥୀ—The 4th day of the bright fortnight of the month of Māgha.
Baradā chaturthī

ବରଦାନ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର+ଦାନ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଭୀଷ୍ଟସିଦ୍ଧିସୂଚକ ବର ଦେବା—1. Granting of a boon. ୨ । ତୀର୍ଥବିଶେଷ—2. The name of a sacred place.
Baradāna
(ବରପ୍ରଦାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ବରଦାନ ତୀର୍ଥକୁ ଗଲେ ଦରଶନ
କରିଥିବା ପାତକ ହୁଅଇ ଧ୍ୱଂସନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

ବରଦାୟକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ବରଦ (ଦେଖ)—Barada (See)
Baradāyaka (ବରଦାୟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବରଦାୟିକା, ବରଦାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବରଦାର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ)—୧ । ବାହକ; ଧାରଣକାରୀ—1. Bearing; carrying.
Baradār
बरदा बरदा
(ଯଥା—ଆସାବରଦାର୍, ଝାଡ଼ୁବରଦାର୍ ।)
୨ । ପାଳନକାରୀ—2. Obeying; carrying out.
(ଯଥା—ହୁକୁମବରଦାର୍ ।)

ବରଦାସ୍ତ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବରଦାଶ୍ତ୍=ସହନ)—ସହନ; ସହିବା—Bearing; endurance.
Baradāsta
बरदाश्त बरदास्त ବଣ—ସହ୍ୟ—Bearable; endurable.
ବରଦାସ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବର୍ଦାସ୍
ବର୍ଦାସ୍ତ
ସେମାନଙ୍କର କଷ୍ଟ ଦେଖିବା ମିଛଙ୍କର
ବରଦାସ୍ତ ହେଉ ନ ଥିଲା ।
ଫକୀରମୋହନ—ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ବରଦାସ୍ତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସହିବା—To bear; to put up with; to endure.
Baradāsta karibā बरदाश्त करा
बरदास्त करना

ବରଦାସ୍ତ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସହ୍ୟ ହେବା; ସହି ହେବା—To be borne; to be endured.
Baradasta hebā

ବରଦାସ୍ତି—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା)—ସହନଶୀଳ; ସହିଷ୍ଣୁ—Patient; enduring.
Baradāsti बरदाश्ती बरदास्ती

ବରଧନ—ଗ୍ରା. ବ. (ପଦ୍ୟ)—ବର୍ଦ୍ଧନ (ଦେଖ) Barddhana (See)
Baradhana
बरधन
ଯାହା ତ କରଅଛ ତୁମ୍ଭେ ବରଧନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

बरधन ଗ୍ରା. ବଣ. ପୁଂ. (ସମାସରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ବର୍ଦ୍ଧକ; ବର୍ଦ୍ଧନକାରୀ—Increasing.
(ବରଧନା, ବରଧନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ମୋର ସୁଖ ବରଧନା ହେଉ ବ ଜସତ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—କବିତା ।

ବରଧନକର—ଗ୍ରା. ବଣ. (ପଦ୍ୟ) (ସ. ବର୍ଦ୍ଧନକର)—ବର୍ଦ୍ଧକ; ବୃଦ୍ଧିକାରକ—Increasing.
Baradhanakara

ମଦନ ମଦ ବରଧନ କର । ଭଞ୍ଜ—ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ବରଧମାନ—ଗ୍ରା. ବଣ. (ପଦ୍ୟ) (ସ. ବର୍ଦ୍ଧମାନ)—ବର୍ଦ୍ଧମାନ (ଦେଖ)
Baradhamāna Barddhamāna (See)
ବରଧମାନ ହେଉଥାଉ ନ ଭୃଷ୍ଟ ସର୍ବଦା ପ୍ରେମଗମ୍ଭୀର ।
ଭଞ୍ଜ—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରଧରା—ଦେ. ବି. (ସ. ବର+ଧୃ ଧାତୁ)—କନ୍ୟାପକ୍ଷୀୟ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Baradharā ବିବାହ ହେବା ପାଇଁ ବରକୁ ବରଘରୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ
बरधरा କରି ସଙ୍ଗରେ ଆଣିବାକୁ ଯାଏ—A person who is
(ବର୍ଦ୍ଧରା—ଅନ୍ୟରୂପ) sent from the bride's house to the bridegroom's house to fetch the latter for the marriage at the bride's place.

ବରଧୁତ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ବର୍ଦ୍ଧିତ)—ବରଧୁତି (ଦେଖ)
Baradhuta (ବର୍ଦ୍ଧୁତ—ଅନ୍ୟରୂପ) Baradhuti (See)
ଦେ. ବଣ—୧ । ବୃଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ—1. Increased. ୨ । ସୌଭାଗ୍ୟଯୁକ୍ତ—2. Prosperous.

ବରଧୁତି—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ବୃଦ୍ଧି)—୧ । ବୃଦ୍ଧି—1. Increase. ୨ ।
Baradhuti ସୌଭାଗ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି—2. Increase of pros-
ବର୍ଦ୍ଧୁତି—ଅନ୍ୟରୂପ perity. ୩ । ସୌଭାଗ୍ୟ; ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—3 Prosperity; affluence.

ବରନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବର୍ଣ୍ଣ—Colour.
Baran बरन **बरन**

ବରନ୍ ସଙ୍କରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ବରନସଙ୍କର)—
Baran saṅkariā ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର (ଦେଖ)—
Barṇṇasaṅkara (See)

ବରନ—ଦେ. ବି. (ସ. ବର୍ଣ୍ଣ)—ବର୍ଣ୍ଣ, ରଙ୍ଗ—Colour,
Barana ନାନାଜାତିବରନ ଫୁଲମାଳମାନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା
बरण ଦେ ବଣ. ପୁଂ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)—ବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ—
बरन (ବରନା, ବରନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Coloured.

ବରନଳା—ଦେ. ବି—ଜାହାଜ ଓ ବୋଇତରୁ ବର୍ଷାପାଣି ଓ ଧୁଆଧୋଇ
Baranalā ପାଣି ବାହାରି ଯିବାର ନଳା ବା ମାର୍ଗ—The
परनाला gutter or tube for the passage of rain
बरनाल(ला) or other water from a boat or ship.

ବରନିଆଁ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)—ବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ—
Baraniāṅ बरन **बरनिया** Coloured.
ପୁଷ୍କରିଣୀ ସମୀପେ ଶ୍ୟାମ ବରନିଅଁ
ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ରାଜପୁତ୍ର ହୋଇଛନ୍ତି ଠିଆ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବରନିବା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସ. ବର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ)—ବର୍ଣ୍ଣିବା; ବର୍ଣ୍ଣନା
Baranibā କରିବା—To describe.
बरना ପଦ ନଖ କୋଣ କରନ୍ତୁ, ଇନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ମଣି ଘନ୍ତୁ,
बरनना ସାଧାରଣେତର ଗୁଣକୁ ବରନି ପାରିବେ କାହିଁ ଲଇନା ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବର ନିଶ୍ଚୟ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର+ନିଶ୍ଚୟ)—
Bara nischaya କନ୍ୟା ନିମନ୍ତେ ବର ପାତ୍ରର ନିର୍ବାଚନ—
The choice of a bridegroom for a girl.

ବରନୀୟ—ଗ୍ରା. ବଣ. (ସ. ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ)—ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ—Describable;
Baranīya fit to be described.

ବର ପକ୍ଷ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବିବାହର ବରର ଆତ୍ମୀୟଗଣ ବା ଗୋଷ୍ଠୀ
Bara paksha बर पक्ष Bridegroom's party.
दुल्हाका तरफ

ବର ପଣ—ଦେ. ବି. (ସ. ବର+ପଣ)—କନ୍ୟା ପକ୍ଷଠାରୁ ବର
Bara paṇa ପାଇଁ ଦାବି କରାଯିବା ଧନାଦି; ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ଦାବି
बर पण କରାଯିବା ଯୌତୁକ—Claim made by the bridegroom's party on the bride's party during a marriage negotiation.

ବର ପାତ୍ର—ସ. ବି—କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ସ୍ଥିରୀକୃତ ବର—
Bara pātra Bridegroom elect

ବର ପୁତ୍ର—ସ. ବି. (ବର ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ ପୁତ୍ର; ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା)—
Bara putra ୧ । ଦେବତାଙ୍କ ବର ଯୋଗୁଁ ଜାତ ସନ୍ତାନ—
1. A son born by the blessings of a Deity.
୨ । ଦେବତାଙ୍କ ବିଶେଷ ଅନୁଗ୍ରହ ପାତ୍ର—2. A person specially favoured by the Deities; a favourite of the Gods. ୩ । ନିଜ ପୁତ୍ର ପରି ଦେବତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଗୃହୀତ—3. Favoured and looked upon by a Deity as His own offspring.
(ଯଥା—ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ବରପୁତ୍ର ଥିଲେ ।)
୪ । ଦେବତାଙ୍କଠାରୁ ବରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A person who has got a special boon from a Deity.
୫ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର—5. Best son.

ବରପୂର୍ବା (କନ୍ୟା)—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବାଗ୍‌ଦତ୍ତା ବା ମନୋଦତ୍ତା ହେବ
Barapūrbā (kanyā) (ଅର୍ଥାତ୍ ମହାପ୍ରସାଦ ନିର୍ବନ୍ଧ ହେବା)
वागदत्ता ପରେ ଯେଉଁ ବର ସହିତ ବିବାହ ନିର୍ବନ୍ଧ ହୋଇଥାଏ, ସେ ନିର୍ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇ ଅବିବାହିତା ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଥିବା (କନ୍ୟା)—(a girl) Whose betrothal has been violated or broken and who has not thereafter been given in marriage.

ବର ପ୍ରଦାୟକ—ସ. ବଣ.ପୁଂ. (ବର+ପ୍ର+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Bara pradāyaka ଅଭୀଷ୍ଟ ଦାତା; ବରଦ—Granting
(ବର ପ୍ରଦାତା—ଅନ୍ୟରୂପ) boons.
(ବର ପ୍ରଦାୟିକା, ବର ପ୍ରଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବରଫ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବର୍ଫ୍)—୧ । ଘନୀଭୂତ ଜଳ—1. Ice.
Barapha ୨ । ତୁଷାର; ହିମାନୀ—2. Snow.
बरफ (ଯଥା—ଜଳ ଜମି ଗଲେ ବରଫ ହୁଏ, ମାତ୍ର ଜଳୀୟ
बर्फ्, बरफ ବାଷ୍ପ ଜମିଲେ ତୁଷାର ହୁଏ ।)
ବୈଦେ. ବଣ—ବରଫ ପରି ଥଣ୍ଡା—Ice-cold.

ବର ଫଳ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ବର+ଫଳ)—୧ । ନାରିକେଳ;
Bara phala ନଡ଼ିଆ (ହି. ଘ)—1. Cocoanut (fruit).
बट फल ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ନଡ଼ିଆ ଗଛ—2. Cocoanut
बड फल tree.
ଦେ. ବି. (ସ. ବଟ+ଫଳ)—ବର ଗଛର ଫଳ—The fruit of banyan tree.

ବରଫି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଦୁଗ୍ଧ ଓ ଶର୍କରାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚତୁଷ୍କୋଣାକାର
Baraphi ଶୁକ୍ଳ ବର୍ଣ୍ଣ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବା ସନ୍ଦେଶବିଶେଷ—Square
(ବର୍ଫି—ଅନ୍ୟରୂପ) cake of sweetmeat as white as
बरफी बरफी ice.

ବର ବଧୂ—ସ. ବି—ବର କନ୍ୟା (ଦେଖ)
Bara badhū Bara kanyā (See)

ବର ବନିତା—ବି· (ବର+ବନିତା)—୧ । (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ) ପତି ଓ ପତ୍ନୀ;
Bara banitā ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ—1. Husband and wife.

ସେଠାରୁ ଗମନ କଲେ ବର ବନିତା । ବିଶ୍ୱନାଥ, ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

୨ । (ବର=ଉତ୍କୃଷ୍ଟ+ବନିତା; କର୍ମଧା) ଉତ୍କୃଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—
2. An excellent woman.

ବରବର—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଗରଗର; ଝର୍ଝର;
Barabara ରାଗରେ ବା ବିରକ୍ତିରେ ମୁହଁରେ ଏଣୁ ତେଣୁ ଗୁଡ଼ାଏ
बड़बड़ बडबड, बरबर କହିବା—1. Grumbling; angrily muttering.

× × × ପିଉକୁ ଗୁଡ଼ାଏ ମାରି ପାଣି କଳସୀ କାଖରେ ଧରି
ବରବର ହୋଇ ମାରକଣ୍ଡ ଅର ତୃଷ୍ଣାଭରଣଙ୍କ ଗୃହାଭିମୁଖେ
ଗମନ × × ×—ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଯୋଗୁଁ ଛାତି ଭିତରେ ଗଡ଼ ଗଡ଼ ଶବ୍ଦ ହେବା ଓ
ଛାତି ଭିତର ପୋଡ଼ିବା—2. A gurgling sound
and burning sensation inside the breast
on account of indigestion.

ବରବରନା(ଣା)—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ବରବର୍ଣ୍ଣିନୀ)—ବର-
Barabaranā(ṇā) ବର୍ଣ୍ଣିନୀ (ଦେଖ)—Barabarṇṇinī (See)

ବରବରନାକୁ ଶୋକନ୍ତି ଦୃଷ୍ଟନ୍ତି ଅଛନ୍ତି ଯେତେ ଖାବର—
ଉପେନ୍ଦ୍ର, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରବରଣୀ(ଣୀ)—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବରବର୍ଣ୍ଣିନୀ (ଦେଖ)
Barabaranī(ṇī) Barabarṇṇinī (See)

ଚନ୍ଦ୍ରେ କୁଳୁକିକେ କାନ୍ତ ଅଣେ ସେବେ ମୋ ଚିତ୍ତ ବୃତ୍ତି ଧରେ—
ଭକ୍ତ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ବରବର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବି· (ବହୁବ୍ରୀହି; ବର+ବର୍ଣ୍ଣ)—ସୁନା—
Barabarṇṇa Gold (Apte).

ବରବର୍ଣ୍ଣିନୀ—ସ· ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବର=ଉତ୍କୃଷ୍ଟ+ବର୍ଣ୍ଣ=ରଙ୍ଗ+ଅସ୍ତି
Barabarṇṇinī ଅର୍ଥରେ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
1. A beautiful or fair-complexioned woman.
୨ । ଶ୍ୟାମା; ଗୌରୀ; ଦୁର୍ଗା; ପାର୍ବତୀ—2. Pārbatī.
୩ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—3. Goddess Lakshmī. ୪ । ସରସ୍ୱତୀ—
4. Goddess Saraswatī. ୫ । ଲାକ୍ଷା—5. Lac.
୬ । ଗୋରୋଚନା—6. A yellow pigment.
୭ । ହରିଦ୍ରା—7. Turmeric.

ବରବର୍ଣ୍ଣିନୀ ହରିଦ୍ରା ବୋଲିଭିଲ ତୁଠ ଯାହା କଲେବର—
ଉପେନ୍ଦ୍ର, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୮ । ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ ଲତା (ଦେଖ)
8. Priyangu creeper (Apte) (See)

ବରବାଦ୍(ଦି)—ବୈଦେ· ବି. (ଫା. ବର୍‌ବାଦୀ)—୧ । ଅପବ୍ୟୟ—
Barabād(di) 1. Squandering. ୨ । ଅପଚୟ—
बरबाद बरबाद् 2. Waste.

ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ବରବାଦ୍)—୧ । ନଷ୍ଟ; ସର୍ବନାଶ;
ଉତ୍ସନ୍ନ—1. Done for; undone; ruined. ୨ ।
ଅପଚିତ—2. Spent; squandered. ୩ । ବ୍ୟୟ-
ଯୁକ୍ତ—3. Put to expenses.

ବରବାଦ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉତ୍ସନ୍ନ କରିବା—
Barabād karibā 1. To ruin a person. ୨ । ଧନ
बरबाद करा ଅପବ୍ୟୟ କରିବା ବା ଉଡ଼ାଇବା—2. To
बरबाद करना spend or squander money.

ବରବାଦିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅତ୍ୟଧିକ ବ୍ୟୟଶୀଳ—
Barabādiā Squandering; spendthrift.

ବର ବାହୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—ବିବାହ ପରେ (ବିବାହ ବାସୀ ବା
Bara bāhurdā ଚଉଠି ବାସୀ) କନ୍ୟାକୁ ସଙ୍ଗରେ
पाटे आसा ନେଇ ଯାନାରୋହଣପୂର୍ବକ କନ୍ୟାପିତା ଗୃହରୁ
ଶୋଭାଯାତ୍ରାପୂର୍ବକ ଅପଣା ଘରକୁ ବରର ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ—
The procession of the bridegroom returning to his own house with the bride after
(ବରକନ୍ୟା, ବାହୁଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) his marriage

ବରବାହ୍ଲୀକ—ସ. ବି—କୁଙ୍କୁମ—
Barabāhlīka Saffron (Apte).

ବରଭାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ବର ବିବାହାର୍ଥ ଯାତ୍ରା କରିବା
Barabhāi ବେଳେ ତା ସଙ୍ଗେ ଯିବା ମାଲୁଣ୍ଡୀ—A boy related
বিতবর; নীতবর to the bridegroom who accompanies
लोकनीया him while he goes to the bride's place for marrying.

ବର ଭାରିଯା—ଦେ. ବି. (ସହଚର) (ସ. ବର+ଭାର୍ଯ୍ୟା)—ସ୍ୱାମୀ ଓ
Bara bhārijā ସ୍ତ୍ରୀ—Husband and wife.

ବରମ୍—ସ. ଅ—ବରଂ (ଦେଖ)
Baram বেহ্ম बरहम Baraṁ (See)

ଗ୍ରା· ବି. (ସ. ବ୍ରହ୍ମ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମ; ଅତ୍ମା—1. Soul.
(ବରମ୍ମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରାଣ—2. Life.

ବରମ୍ ଗ୍ୟାନି—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବି. (ସ. ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀ)—ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀ (ଦେଖ)
Baram gyāni বেহ্ম গ্যানী Brahma jñānī (See)
बरहम गँयानि

ବରମ୍ ରାଖସ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବ୍ରହ୍ମ ରାକ୍ଷସ)—
Baram rākhas बरहम पिशाच ବ୍ରହ୍ମ ରାକ୍ଷସ (ଦେଖ)
Brahma rākshasa (See)

ବର ମଣ୍ଡଳା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ସ. ବର+ମଣ୍ଡଳ)—
Bara maṇḍaḷā ବିବାହ ହେବା ପାଇଁ ଘରୁ ବର ଅନୁକୂଳ
କଲା ବେଳେ ଭୂମିରେ ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥିବା ଚକ୍ର ବା ମଣ୍ଡଳ-
A circle drawn on the ground when the bridegroom starts from his house to the bride's house for marriage.

ବରମ(ମ୍) ପୁର—ଦେ. ବ—ଗଞ୍ଜାମର ବ୍ରହ୍ମପୁର ନଗର—
Barama(m) pura Berhampore in Ganjam.
(ବରମପୁରା; ବରମପୁରିଆ—ବିଣ)

ବରମା—ଦେ. ବ. (ସ. ବ୍ରହ୍ମ)—ବ୍ରହ୍ମଦେଶ—The country of
Baramā (ବର୍ମା—ଅନ୍ୟରୂପ) Burma.

ବର ମାଲା(ଲ୍ୟ)—ସ. ବ. (ମ. ପ. ଲୋ; ବର + ମାଲା)—
Bara mālā(lya) ୧ । ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭାରେ ବରର ବେକରେ (ବର ସ୍ରକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) କନ୍ୟାର ପ୍ରଦତ୍ତ ମାଳା—1. The garland put by the bride on the neck of the selected bridegroom.
୨ । (କର୍ମଧା) ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ମାଳା—2. An excellent garland.

ବରମି—ଦେ. ବ. (ସ. ବ୍ରାହ୍ମ)—୧ । (ବ୍ୟଙ୍ଗରେ ବ୍ୟବହୃତ) ବ୍ରହ୍ମ
Barami ମତାବଲମ୍ବୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. A person following
ব্ৰেহ্ম **ব্রহ্ম সমাজী** the Brahmo faith; a Brahmo.
(ବରମି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ସ. ବ୍ରହ୍ମ) ବ୍ରହ୍ମ ଦେଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A Burmese.

ବର ଯାତ—ଦେ. ବ. (ସ. ବରଯାତ୍ରୀ)—ବର ଯାତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Bara jāti बर यात्री, बराती Bara jātri (See)
बराती

ବର ଯାତ୍ରା—ସ. ବ—ବିଭା ହେବା ପାଇଁ କନ୍ୟାର ଗୃହକୁ ବରର ସ୍ୱଜନ
Bara jātrā ସମଭିବ୍ୟାହାରରେ ଯାତ୍ରା ବା ପ୍ରସ୍ଥାନ—The
(ବର ପ୍ରସ୍ଥାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) setting out of a bridegroom
बर यात्रा **बरात** in procession for marrying to the bride's house.
ଅଜ ପୁଷ ୧୪ ଦିନ, ବରଯାତ୍ରା ପାଇଁ ଠିକ୍ ହୋଇଛି ।
ଫକୀରମୋହନ· ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବର ଯାତ୍ରୀ—ସ. ବ—ବିବାହ କରିବା ନିମନ୍ତେ କନ୍ୟା ଘରକୁ ଯିବା
Bara jātri ସମୟରେ ବରର ଗହଣରେ ଯିବା ବନ୍ଧୁବର୍ଗ—
(ବର ଯାତ୍ରିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) The relations and friends accompanying a bridegroom in a marriage procession.

ବର ଯାତ୍ରୀ ବିଦାକି—ଦେ. ବ—ବର ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ କନ୍ୟା ପକ୍ଷରୁ ଦିଆ
Bara jātri bidāki ଯିବା ଉପଢୌକନ—Presents made
बर यात्री मर्यादा, to the friends accompanying
बर यात्री बिदाई the bridegroom
(ବର ଯାତ୍ରୀ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରୟିତା—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍, ବର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ;
Barayitā ବରୟିତୃ ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଯେ ବରଣ କରେ—
(ବରୟିତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Choosing; selecting.
୨ । ପ୍ରତିନିଧି ନିର୍ବାଚନକାରୀ—2. Electing; choosing a representative. ୩ । କନ୍ୟାର ବିବାହପ୍ରାର୍ଥୀ—
3. Wooing (Apte).

ବରୟିତ୍ରୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବରୟିତୃ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସ୍ୱୟଂବରା ପତ୍ନୀ—
Barayitrī A wife who has got her husband by selection.
ସ· ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବରୟିତାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Barayitā.

ବର ଯୁବତି(ତୀ)—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. [କର୍ମଧା; ବର + ଯୁବତି(ତୀ)]—
Bara jubati(tī) ସୁନ୍ଦରୀ ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—A beautiful damsel; a beautiful young woman (Apte).

ବର ରୁଚି—ସ. ବ. (ବର = ଉତ୍କୃଷ୍ଟ + ରୁଚି = ଦୀପ୍ତି, ସ୍ପୃହା ଯାହାର;
Bara ruchi ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳଦୀପ୍ତିଶାଳୀ—
1. Shinning; refulgent ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ରୁଚିଯୁକ୍ତ—
2. Having a good tase. ୩ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସ୍ପୃହାଯୁକ୍ତ—
3. Having a good desire.
ସ. ବ. (ନାମ)—୧ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ସଭାର ନବ ରତ୍ନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ପଣ୍ଡିତ ଓ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବୈୟାକରଣିକ ଓ କବି—One of the nine gems (Pandits) of King Bikramāditya's Court.
[ଦ୍ର—ଏ 'ପ୍ରାକୃତପ୍ରକାଶ' 'ଲିଂଗାନୁଶାସନ' ନାମକ ବ୍ୟାକରଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ସଭାର ନବ ରତ୍ନ ଯଥା—
ଧନ୍ୱନ୍ତରିକ୍ଷପଣକାମରସିଂହଶଙ୍କୁ-
ବେତାଳଭଟ୍ଟଘଟକର୍ପରକାଳିଦାସାଃ,
ଖ୍ୟାତୋ ବରାହମିହିରୋ ନୃପତେଃ ସଭାୟାଂ
ରତ୍ନାନି ବୈ ବରରୁଚିର୍ନବ ବିକ୍ରମସ୍ୟ ॥
୨ । ପାଣିନୀୟ ବ୍ୟାକରଣର ବାର୍ତ୍ତିକସୂତ୍ରକାରକ କାତ୍ୟାୟନ ମୁନି—2. Sage Kātāyana who wrote Kārttika sūtra of Pānini.

ବରଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. ବରଲ)—କଳା କଳା
Baral ପାତିହଂସ ଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀ—A black species of duck.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଶୀତ ଦିନେ ଏ ଦେଶକୁ ଆସନ୍ତି ଓ ବର୍ଷା ଦିନେ ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି । ଲୋକେ ଶୀକାର କରି ଏମାନଙ୍କର ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି ।]

ବରଳ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବର + ଲା ଧାତୁ = ଦାନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ-
Barala ଅ)—ବରଦ—Granting a boon.
(ବରଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ· ବ—ବିରୁଡ଼ି—1. Wasp.
ବରଳ ସମାନ ଗାତ କରୁଅଛ ଫଳଗରେ ରହିବେ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ· ବୈଦେହୀଶବିଳାସ
୨ । ରାଜହଂସ—2. Swan; gander.

ବରଳା—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବରଳର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Baralā Feminine of Barala.
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ—କଦଳୀ ବାହୁଙ୍ଗା—
Plantain branches.

ବରଷ—ଦେ· ବ. (ସ. ବର୍ଷ)—୧ । ବର୍ଷ—1. Year. ୨ । ଅୟୁଷ୍କାଳ.
Barasha 2. Year of age. ୩ । ପୃଥିବୀର ବିଭାଗ; ଦେଶ—
बच्छर **बरस** 3. Division of the earth; country.
बरष ସତତ ବିନ୍ଦୁ ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ପୀତ ବରଷ ଯେତେ ହୋଇ ।
बरस ଭରତ ବର୍ଷ ତହିଁ ଧନ୍ୟ ଯହିଁରେ ଜନ୍ମ ପ୍ରାଣିମାନ—ଜଗନ୍ନାଥ· ଭାଗବତ ।

୪ । ଜମ୍ବୁ ଦ୍ୱୀପ—4. The Jambu island in India.

ବରଷ ମଧ୍ୟେ ଲୁଗଇ ଏବେ କେହ୍ନ ମଁଲେ ବନ୍ଧ ଠାବର ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରଷକ—ସଂ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଷୁକ)—ବର୍ଷଣକାରୀ; ବର୍ଷଣ କରୁଥିବା—
Barashaka Copious discharging.

ବରଷକ ବର ଶବନ୍ତ ନଦର ଭଙ୍ଗୁର ବର ଗାର × × ।

ଦେ. ବି—ଏକ ବର୍ଷ ମାତ୍ର—One year only.

ବରଷକା ବରଷ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ପ୍ରତିବର୍ଷ—Every year;
Barashakā barasha yearly; annually.
ପ୍ରତି বচ্ছর, বছরে বছরে फी बरस, बरस बरस

ବରଷ କୁଟା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ଅ—ବରଷଯାକ; ବରଷ ତମାମ୍—
Barasha kuṭā Throughout the year.

ଏ ବରଷ କୁଟା ଲୋ ପିଲ ଭଲିଚ, କଥା ଶୁଣୁ ନ ଥିଲୁ ପରା ।
ଫକୀରମୋହନ ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବରଷକେତେ—ଦେ. ବି—କେତେକ ବର୍ଷ—Some years.
Barasha kete कुछ बरष बच्छुर कतक

ବରଷ ଗଣ୍ଠି—ଦେ. ବି—ବାର୍ଷିକ ଜନ୍ମୋତ୍ସବ—Birth day ceremony.
Barasha ganṭhi जनम दिन बरस गाँठ

ବରଷଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବର୍ଷଣ)—ବର୍ଷଣ (ଦେଖ)
Barashaṇa Barshaṇa (See)
बरषण ବରଷଣ ଶରେ ବୃକ୍ଷ ସାର ତୁଟେ ଯଥା ଲୁବ୍ଧକ ଶବର ।
बरषन ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରଷ ଦିନ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ବର୍ଷମଧ୍ୟରେ—1. Within a year. ୨ । ବର୍ଷଯାକ—2. Throughout the year.
Barasha dina
ବରଷ ଦିନେ } ଅନ୍ୟରୂପ (ଯଥା—ବରଷ ଦିନେ ମୋର ୫୦୦ ଟଙ୍କା ଦରମାଗାର ହୁଏ ।)
ବରଷ ଦିନରେ }

୩ । ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଦିନ ମାତ୍ର—3. Once in a year. ୪ । ଆର ବର୍ଷ ଆଜି—4. This day year.
୫ । ପ୍ରତିବର୍ଷର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏକ ଦିନରେ—5. On a fixed day of every year.

ବରଷ ଦିନରେ ବଡ଼ ମହୋତ୍ସବ ଅଟେ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ସୁବୁଦ୍ଧି ଗୀତା ।

ବରଷନା ପାଣି—ଦେ. ବି—ବୃଷ୍ଟି ଜଳ—Rain water.
Barashanā pāṇi (ବରଷା ପାଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)
বরষা জল, বর্ষানী, বরষণিয়া জল बरषातका पानी

ବରଷ ପଡ଼ି—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଭରଣପୋଷଣ ପାଇଁ ବର୍ଷକ ନିମନ୍ତେ ଲାଗିଥିବା ବୃତ୍ତି—Yearly maintenance allowance for a person.
Barasha paṛdi
वार्षिक बरषासन

ବରଷ ବିଆଣ—ଦେ. ବି—ପ୍ରତି ବର୍ଷ ସ୍ତ୍ରୀର ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରିବା ଅବସ୍ଥା—The state of a woman bringing forth a child every year.
Barasha biāṇa
বছর বিয়ান
बरष वियान

ବରଷ ବିଆଣୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ବା ଗବାଦି ପଶୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରେ—Giving birth to children almost every year.
Barasha biāṇi
বছর বিয়ানী

पुरहिया, बरष बिआवर, बरसाइन (ଯଥା—ସେ ପରା ବରଷବିଆଣୀ, ଘର ଛୁଆଙ୍କ ଘର ଛୁଆଣି ଛୁଆ ଜନ୍ମ କରୁଛି ।)
ବରଷ ବିଆଣିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବରଷ ବିଆଣେଇ }

ବରଷା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଷା)—୧ । ବୃଷ୍ଟି—1. Rain.
Barashā ୨ । ମେଘ ବର୍ଷିବା—2. Raining.
বৃষ্টি, বরষা, বরিষা [ଦ୍ର—ମେଘ ବର୍ଷିବା ସମୟରେ ବଡ଼, ସାନ ଓ
वारिश, बरषा, बरखा ଅସରାର ପରମାଣ ଅନୁସାରେ ବରଷାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି । ସାଧାରଣ ବର୍ଷାର ଏକ ଦମ୍କାକୁ ଅସରା ବୋଲାଯାଏ ।

କୁଣ୍ଡା ଝଡ଼ା(ରା)—ଅତି ଛୋଟ ବିନ୍ଦୁରେ ବର୍ଷା, ଟୋପାଗୁଡ଼ିକ ପଡ଼ିବା ବେଳେ କାଣିଆ କୁଣ୍ଡା ଝଡ଼ିଲା ପରି ଦେଖାଯାଏ—
গুঁড়িগুঁড়ি Raining like fog.

ଅଠ ଦୁମ୍ବାଣି ଗୋଳ ଅସରା
ବଡ଼ଣ ଲଫି ଲଫି ଚାଲୁଛଠି କୁଣ୍ଡା ଝରା । କୃଷିବଚନ ।

ଝିପି(ପି)ଝିପି(ପି) } ফিসফিস मिस्सी
ଲିପିଲିପି }
ଫିସିଫିସି } ବିନ୍ଦୁପାତ ବୃଷ୍ଟି; କୁଣ୍ଡା ଝଡ଼ାଠାରୁ ବଡ଼ ଟୋପା—
ଫିରିଫିରି } Raining in minute drops.
ଫିରିଫିରି }

ଝିପୁରୁଝିପୁରୁ } ঝিপঝিপ बुन्द
ଟୁପୁଟୁପୁ } ସାମାନ୍ୟ ଶବ୍ଦପୂର୍ବକ ଛୋଟ ଟୋପାରେ ବରଷା—
ଟୁପୁରୁଟୁପୁରୁ } Raining in small drops.
ଟୁପୁରୁଟାପରୁ }

ମେଘ ବରଷଇ ଟପୁରୁଟୁପୁରୁ (ଟପରଟପର)
ମୋ ଦୁଆରେ କିଏ ରେ,
ବାଉଁଅଡ଼େ ମଣ୍ଡାକୁ ପଡ଼ର
ମଣ୍ଡରେ ଗୋଟାଏ ଦେ ରେ ।

ଝିପ୍‌ଝିପ୍ } ঝমঝম फुहार
ଟପଟପ } ବଡ଼ ଟୋପାରେ ବର୍ଷା—
ଟପରଟପର, ଟପରଟାପର } Raining in large drops.

ମେଘ ବରଷଇ ଟପରଟପର କେଶର ମାରଇ ଗଜା
କେଉଁ ଘରରେ ରହିଲେ ମୋ ରଜା ଦେଉଙ୍କ ବାଇଦ ବଜା ।

ଦୁମ୍‌ଦୁମ୍ } মুষলধারা मूषलाधार
ଦୁଲ୍‌ଦୁଲ୍ } ଖୁବ ବଡ଼ ଟୋପାରେ ବର୍ଷା—Heavy
ଦୁମ୍‌କାଣି } shower; raining cats and dogs.]
ବଉକୋଳିଆ }

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ବାଣାଦିର) ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ପତନ—
3. Repeated showering of (arrows).

ଅନଳବାଣ ବରଷା, ସଙ୍କେତ ଦ୍ରୁରଙ୍କ ଦୃଗା,
ସବେଶ ଅପାଙ୍ଗ ଦୃଷ୍ଟା ମିଶିଲ ରେ । ବିଦଗ୍ଧ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବରଷା(ଷେ)ଇବା—ବରଷିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—Causative
Barashā(she)ibā बरषान बरसाना of Barashibā.

ବରଷା କରିବା—ଦେ. ବି—ମେଘ ବର୍ଷିବା—
Barashā karibā बरषान बरसाना Raining.

ବରଷା କାଳ—ଦେ. ବି—ବର୍ଷା ଋତୁ; ଚତୁର୍ମାସ୍ୟ—
Barashā kāla Rainy season; the rains.

बरषा काल [ଦ୍ର—ଅଷାଢ଼, ଶ୍ରାବଣ, ଭାଦ୍ର ଓ ଆଶ୍ୱିନ ଏହି
बरसात, बरसाकाल ଚାରି ମାସ ।]
(ବରଷା ଦିନ, ବରଷା ସମୟ, ବରଷା ଋତୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରଷା ଝଡ଼(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି (ସହଚର)—ବର୍ଷା ଓ ତୋଫାନ—
Barashā jharda(rdi) बरषातुफान, Rain and wind.
बरषाबादल **बारिसम्हडी** (ବରଷାବାଆ, ବରଷା ପବନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରଷାତି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବର୍ଷାରୁ)—୧ । ବର୍ଷାଋତୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Barashāti बर्षाती **बरसाती** 2. Relating to rainy
(ବର୍ଷାତି—ଅନ୍ୟରୂପ) season. ୨ । ଯାହା ବର୍ଷାଋତୁରେ
ଜାତ ହୁଏ—2. Happening or grown in rainy
season. ୩ । ଯାହା ବର୍ଷାଋତୁରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ—3. Used in the rainy season.
ବି—୧ । ବର୍ଷାଋତୁରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ବର୍ଷାପାଣିର ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ପୋଷାକ—1. Water-proof coat. ୨ ।
ବର୍ଷାଋତୁରେ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଦେହରେ ଯେଉଁ ଘାଆ ଉଠେ—
2. Eruptions or sores coming out on the body of horses during the rains

ବରଷାତି ଫସଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଷା+ପା. ଫସ୍‌ଲ)—ବର୍ଷାଋତୁରେ
Barashāti phasala ଯେଉଁ ଫସଲ ଆବାଦ କରାଯାଏ; ଭୋଦେଇ
बर्षाती फसल् ଫସଲ—Crops raised during
बरसाती फसल; भदई the rainy season.
[ଦ୍ର—ଯଥା—ଜହ୍ନି, କାକୁଡ଼ି, ମକା ଓ ଭେଣ୍ଡି ଇତ୍ୟାଦି ।]

ବରଷା ପାଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଷା+ପାନୀୟ)—ବରଷଣ ପାଣି;
Barashā pāni ବର୍ଷାଜନିତ ଜଳ—Rain water.
बरषाजल, बर्षानि ୨ । (ସହଚର) ଉପରୁ ବର୍ଷିବା ଜଳ ଓ
बरसातका पानी ଭୂମିରେ ଜମିଥିବା ପାଣି—2. Rain (from above) and water (on the ground).
(ଯଥା—ମୁଁ ଆଜି ଦଶକୋଶ ବାଟ ବରଷା ପାଣିରେ ଭିଜି ଭିଜି ମୋ ବାବାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଛି ।)

ବରଷା ବଢ଼ି—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ) (ସଂ. ବର୍ଷା+ବୃଦ୍ଧି)—
Barashā bardhi ଜଳବୃଷ୍ଟି ଓ ନଦୀବୃଦ୍ଧି—Rain and
बरषाबान **बरखाबाढ़** (ବରଷା ବଦଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) flood.

ବରଷା ବାଦଲ—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ) (ସଂ. ବର୍ଷା+ସଂ ବାରିଦ)—
Barashā bādala ବର୍ଷା ଓ ମେଘ—Rain and clouds
बरषा बादल **बरखा बादल**

ବରଷାବେଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଷା+ବେଳା)—୧ । ମେଘ ବରଷୁ
Barashābela ଥିବା ସମୟ—1. The exact time when
बरषाबेला it is raining. ୨ । ବର୍ଷାକାଳ—2. Rainy
बरखाका समय season.

ବରଷିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ବର୍ଷୀୟ)—୧ । ବର୍ଷୀୟ; ବର୍ଷସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Barashiā 1. Relating to year. ୨ । ଏତେ ବରଷ
बछरेर **बरहाका** ବୟସ୍କ—2. Aged so many years.
(ବରଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଷାଠିଏ ବରଷିଆ ଅଟନ୍ତି ଭୂପାଳ—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଅବ
୨ । ଏତେ ବରଷରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା—
2. Produced in so many years.

ବରଷିକିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବାର୍ଷିକ)—୧ । ଏକବର୍ଷ ବୟସ୍କ—
Barashikiā 1. Aged one year; one year old.
एकबछरेर ୨ । ଏକବର୍ଷରେ ଉତ୍ପନ୍ନ—
बरसभरका 2. Produced in one year.
सालिआना ୩ । ବାର୍ଷିକ; ସାଲିଆନା—
सालाना 3. Yearly; annual.
बछरुकी ଦେ. ବି (ସଂ. ବାର୍ଷ)—ମୃତ୍ୟୁର ପ୍ରଥମ ବର୍ଷ ପୂରିବା ପରେ
बरसी ମୃତ୍ୟୁତିଥିରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ବାର୍ଷିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରଥମ ସାମ୍ବତ୍ସରିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ—The first anniversary Śrāddha of a deceased.

ବରଷିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବୃଷ୍ ଧାତୁ=ବର୍ଷା ହେବା)—୧ । ବୃଷ୍ଟି
Barashibā ହେବା—1. To rain.
बर्षा ଶୁଣା ବାଣ୍ଟନ୍ତେ ମେଘମାଳ
बरसना ଭୂମିରେ ବରଷନ୍ତି ଜଳ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । ବୃଷ୍ଟି କଲା ପରି ଢାଳିବା—
2. To shower any thing like rain.
ଝପ ଝପ ଶର ବରଷୁଅଛି ଯେ ଘୋ ନପୃକ ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୩ । ବରଷାଇବା; ବୁହାଇବା—
3. To cause to rain; to cause to flow.
ଅଚରଣ ନେଇ ଧାର ବରଷିଲେ ସତୀ—ନନ୍ଦକିଶୋର—ସୀତାବନବାସ ।

ବରଷେ ବରଷ(ଷେ)—ଦେ. ଅ—୧ । ପ୍ରତିବର୍ଷ—1. Every year.
Barashe barasha(she) बछरे बछर(रे) **बरसे बरसे**
ଏମନ୍ତେ ବରଷେ ବରଷ
ଛପୁତ୍ର କଲ କଂସ ନାଶ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । କୌଣସି କୌଣସି ବରଷରେ—2. In some years.

ବରସୁଦ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଶୂଦ୍ର କୃଷକ ଜାତିବିଶେଷ—
Barasud A śūdra class of cultivators.

ବରସୁରତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବର+ସୁରତ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ କାମୁକ—
Barasurata 1. Very wanton (Apte). ୨ । ରତି-
(ବରସୁରତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶାସ୍ତ୍ରରେ ସୁପଣ୍ଡିତ—2, Acquainted with the secrets of sexual intercourse (Apte).

ବରହ—ଗ୍ରା. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବର୍ହ)—୧ । ମୟୂରପୁଚ୍ଛ—
Baraha 1, The tail of peacock.
ବରହ ଟେକି ଅନାଇ କେକା କରନ୍ତି—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ଅଗ୍ନିଶିଖା—2, Flame.
ବରହେ ମଳନ୍ ଶିଖୀକ ବଢ଼ଇ ହୁମନ୍ତ ଅନୁଭବର—
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରହବାନ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବର୍ହବତ୍)—ବର୍ହବାନ୍ (ଦେଖ)
Barahabāna Barhabān (See)
ବରହବାନପଦକୀ ଚର୍ଚ୍ଚିତରେ ଜଡ—ଉପେ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରହମ୍—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବ୍ରହ୍ମ)—୧ । ଆତ୍ମା—1. Soul.
Baraham ब्रम **बरहम** ୨ । ପ୍ରାଣ—2. Life
(ବରହମ୍, ବରମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଜୀବାତ୍ମା—
3. The sentient soul.

(ଯଥା—ଢ ଢନ ଦେଖି ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇ ମୋ ବରହମ୍ ଛାତି ଯାଉଛି ।)

ବେଦେ. ବଣ. (ଫା. ବରହମ୍)—୧ । କ୍ରୁଦ୍ଧ—1. Angry; flown into a rage. ୨ । ଉତ୍ତେଜିତ—2. Irritated.

ବରହମ୍ ଝାଁଟ୍—ପ୍ରଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଖଡ଼ା ଶାଗ—Amaranthus Gangeticus; Amaranthus Frumentaceus.
Baraham jhānṭ
ডাঁঠাশাগ ठढीयाशाग

ଘରେ ନାହିଁ ବରହମ ଝାଁଟ
ପଖାଳ ଅଢ଼େ ମେଣ୍ଢ ଝାଁଟ—ଢଗ ।

[ଦ୍ର—ଏହା କେବଳ ଏହି ଢଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବରହି—ଗ୍ରା. ବ. (ପଦ୍ୟ)—(ସ. ବର୍ହି=ଅଗ୍ନି)—ବର୍ହି (ଦେଖ)
Barahi Barhi (See).

ବରହି ଅନ୍ତରେ ଗୁପତ ସବୁରେ ନ ଦେଖି ଲକ୍ଷେଣ—
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରହିଣ—ଗ୍ରା. ବ. ପୁଂ. (ପଦ୍ୟ)—(ସ. ବର୍ହିଣ)—ବର୍ହିଣ; ମୟୂର—Peacock.
Barahiṇa

ବରହିଣ ନର୍ତ୍ତିକ ନର୍ତ୍ତିକ ପ୍ରକାଶିତ—ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରହୀ—ଗ୍ରା. ବ. (ପଦ୍ୟ)—(ସ. ବର୍ହୀ)—ବର୍ହୀ (ଦେଖ)
Barahī बरही बरह Barhī (See).

ବହନ୍ତ ନର୍ତ୍ତିକ ନର୍ତ୍ତିକ ବରହି ଅନ୍ତ ନର୍ତ୍ତିକ ବରହୀ—
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରହ୍ଣା(ହ୍ଣେ)ଇବା—ପ୍ରଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ହି. ବହ୍ନାନା)—ଓଳାଇବା; ଝାଡ଼ୁଦ୍ୱାରା ସଫା କରିବା—To sweep or cleanse with a broom.
Barahṇā(ṇhe)ibā

ବରା—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠା; ଉତ୍କୃଷ୍ଟା—1. Excellent. ୨ । ପ୍ରଧାନା—2. Chief.
Barā

ସ. ବ—୧ । ଗୁଡ଼ୁଚି—1. A medicinal creeper; Menispermum Gabrum. ୨ । ବ୍ରାହ୍ମୀ ଶାକ—2. A pot herb. ୩ । ହରିଦ୍ରା—3. Turmeric. ୪ । ହରଡ଼ା, ବାହାଡ଼ା ଓ ଅଁଳା; ତ୍ରିଫଳା—4. The three myrabolans. ୫ । ବଡ଼ଙ୍ଗ; ବାଇବଡ଼ଙ୍ଗ—5. Embelia (herb). ୬ । ରେଣୁକା (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)—6. Reṇukā. ୭ । ପାଠା; ଅକାନବିନ୍ଦୁ (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)—7. Akānabindu (See). ୮ । ବାଇଗଣ (ହି. ଶ)—8. Brinjal; eggplant. ୯ । ଜବା; ମନ୍ଦାରଫୁଲ (ହି. ଶ)—9. China rose. ୧୦ । ମଦ୍ୟ (ହି. ଶ)—10. Wine. ୧୧ । ସୋମରାଜୀ (ହି. ଶ) ଦେଖ—11. Somarājī (See). ୧୨ । ଶତାବରୀ (ହି. ଶ.)—12. Asparagus Racemoca. ୧୩ । ଶ୍ୱେତ ଅପରାଜିତା (ହି. ଶ.)—13. The white variety of the Clitoris flower.

ବଡ଼া ଦେ. ବ—୧ । (ସ. ବଟକ) ବଟା ବିରିରେ ତିଆରି ଘିଅ ବା ତେଲପକ୍ୱ ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ; ବଡ଼ା—1. A cake made of pulse flour fried in ghee or oil. ୨ । କଡ଼ିକାଠ ମଧ୍ୟସ୍ଥ କୀଟଦଷ୍ଟ ଛିଦ୍ର—2. Holes made in timber by worms.
बरा, बड़ा

ବରାକ—ସ. ବଣ—(ବୃ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଆକ)—୧ । ଶୋଚନୀୟ—1. Deplorable; pitiable. ୨ । ଦୀନ—2. Poor. ୩ । ଭିକ୍ଷୁ—3. Beggar; begging. ୪ । ନିରପରାଧ—4. Innocent. ୫ । ହତଭାଗ୍ୟ—5. Unfortunate; unlucky. ୬ । ନୀଚ; ଅଧମ (ହି. ଶ)—6. Low; mean. ୭ । ପାପୀ (ହି. ଶ)—7. Sinful. ୮ । ବେସହାର (ହି. ଶ.)—8. Helpless.
Barāka
(ବରାକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ. ବ—୧ । ଶିବ—1. Śiba.

ବରାକୀ ବରାଙ୍ଗୀ ସୀତା ବରାକ କରଇ ଚିନ୍ତା
ଜୀବନ ଯାଉ ଛାଡ଼ିଲେ ହେଲେ ଏ ବର—ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଯୁଦ୍ଧ—2. War; fighting. ୩ । ତାମ୍ବୂଲବିକ୍ରୟୀ; ପାନରା—3. Betel-seller.

ବରାକା—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସ. ବରାକୀ)—ବରାକୀ (ଦେଖ)
Barākā Barākī (See).

ବରାକୀ—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବରାକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଦୀନା; ଶୋଚନୀୟା; ନିରପରାଧିନୀ; ହତଭାଗା (ସ୍ତ୍ରୀ)—Deplorable; poor; innocent; unfortunate (woman).
Barākī

ନିଦ୍ରା ଭଞ୍ଜନରୁ ସଖୀଏ ସରବେ ବାହାର ସ୍ୱରୁଁ ବରାକୀ—
ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

ବରା ଗୁଲୁଗୁଲା—ଦେ. ବ. (ସହଚର)—ବରା ଓ ଗୁଲଗୁଲା ବା ପୁଆ ନାମକ ପିଷ୍ଟକଦ୍ୱୟ—Two kinds of flat and round cakes fried in ghee or oil.
Barā gulgulā
বড়া बरा
(ବରା ଗୁଲୁଗୁଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରାଙ୍ଗ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ବର=ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସୁନ୍ଦର ଦେହବିଶିଷ୍ଟ—1. Having graceful symmentrical body or limb. ୨ । ସୁନ୍ଦର ରୂପବିଶିଷ୍ଟ—2. Having an elegant form (Apte).
Barāṅga
(ବରାଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ. ବ. (କର୍ମଧା)—୧ । ଉତ୍ତମାଙ୍ଗ; ମସ୍ତକ—1. The head (Apte). ୨ । ଯୋନି—2. Pudendum muliebre; (Apte) female organ ୩ । ଉପସ୍ଥ; ଲିଙ୍ଗ—3. Penis. ୪ । ସୁନ୍ଦର ଦେହ—4. Graceful body. ୫ । ଗୁହ୍ୟ ଦେଶ—5. Private part; anus. ୬ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅଂଶ—6. The best part (Apte). ୭ । ସୁନ୍ଦର ରୂପ—7. An elegant form (Apte). ୮ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଗୁଡ଼ତ୍ୱକ—8. Cinnamon. ୯ । କାମ ଦେବ—9. God cupid. ୧୦ । ବିଷ୍ଣୁ—10. Bishṇu. ୧୧ । ହସ୍ତୀ—11. Elephant.

ବରାଙ୍ଗନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବର=ଉତ୍ତମା, ଶ୍ରେଷ୍ଠା+ଅଙ୍ଗନା=ସ୍ତ୍ରୀ)—
Barāṅganā ୧ । ଉତ୍ତମା ସ୍ତ୍ରୀ; ଶ୍ରେଷ୍ଠା ସ୍ତ୍ରୀ—1. An excellent woman. ୨ । ସତୀ; ସାଧ୍ୱୀ—2. A chaste woman. ୩ । ଆଦର୍ଶସ୍ଥାନୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—3. A model woman. ୪ । ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—4 A lovely woman.

ବରାଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବରାଙ୍ଗ+ଈ)—ବରାଙ୍ଗର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Barāṅgi Feminine of Barāṅga.
ସଂ. ବି—ହଳଦୀ—Turmeric (Apte).

ବରାଜୋର(ରି)—ଦେ. ବି. (ହି. ବରଜୋର୍)—୧ । ବଳାତ୍କାର—
Barājora(ri) 1. Force. ୨ । ଜୋରଜବରଦସ୍ତି; ବଳ-
ଜୋର ଜବରଦସ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ—2. Use of force or compulsion; coercion.
वरजोरी
ଦେ. ବଣ. (ହି. ବରଜୋର୍)—୧ । ଅନ୍ୟାୟ ବଳପ୍ରୟୋଗ-
जबरदस्त କାରୀ—1. Using force. ୨ । ଯେ ଜବରଦସ୍ତି
बरजोर କରେ—2. Coercive. ୩ । ଜବରଦସ୍ତ; ବଳବାନ୍—
3. Strong.
ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ବଳପୂର୍ବକ ଜବରଦସ୍ତ କରି—Forcibly.

ବରାଟ—ସଂ. ବଣ. (ବର=ଅଳ୍ପ+ଅଟ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Barāṭa ଅ; ଯେ ଅଳ୍ପ ଯାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାର ପ୍ରସାର ଅଳ୍ପଦୂର
(ବରାଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ)—୧ । ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର—2· Insignificant. ୨ । ଅଳ୍ପ; କ୍ଷୁଦ୍ର; ଛୋଟ—2. Small; little. ୩ । ସ୍ୱଳ୍ପ; ହେୟ—3. Negligible.
ସଂ. ବି—୧ । କଉଡ଼ି—1. Cowrie; shell-money.
ଜଳ ଦର ନଥଲୁ ଗଣି ବରାଟକ । ବ୍ରଜନାଥ ବି. ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ଦଉଡ଼ି—2. Rope; cord (Apte).

ବରାଟକ—ସଂ. ବଣ. (ବର+ଅଟ୍ ଧାତୁ+ଅ; କ)—୧ । ବରାଟ; ତୁଚ୍ଛ;
Barāṭaka ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର—1. Insignificant. ୨ । ଛୋଟ—
2. Small; little.
ସଂ. ବି—୧ । କପର୍ଦ୍ଦକ; କଉଡ଼ି; ବୋଡ଼ି—1. Shell money; cowrie. ୨ । ପଦ୍ମଫୁଲର ବୀଜକୋଷ—2. The seed-vessel of the lotus flower (Apte). ୩ । ଦଉଡ଼ି—3. Rope (Apte).

ବରାଟୀ—ସଂ. ବଣ—ବରାଟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Barāṭa.
Barāṭi ସଂ. ବି—୧ । କପର୍ଦ୍ଦକ; କଉଡ଼ି—1. Shellmoney. ୨ । ରଜ୍ଜୁ; ଦଉଡ଼ି—2. Rope; string. ୩ । ବରାଡ଼ୀ (ଦେଖ)—3. Barārḍi (See)

ବରାଡ଼ାଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ତେଲୁଗୁ)—କାନର ମଲକଡ଼ି—
Barārḍālu A kind of ear-ring.

ବରାଡ଼ୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ବରଳ)—ବରୁଡ଼ି—
Barārḍi Wasp.

ବରାଡ଼ୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଗିଣୀବିଶେଷ—One of the subor-
Barārḍi dinate airs in the Hindu music.
वराड़ी [ଦ୍ର—ବରାଡ଼ୀ ରାଗିଣୀ ବସନ୍ତ ରାଗର ୬ ରାଗିଣୀ
बराडी ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ।]

ବରାଣସୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବରଣା ଓ ଅସୀ ନାମକ ନଦୀଦ୍ୱୟ ଅଛି ଯେଉଁ
Barāṇasi ସ୍ଥାନରେ)—ବାରାଣସୀ; କାଶୀ—Benares.

ବରାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ବ୍ରାଣ୍ଡି)—ବରଣ୍ଡୀ (ଦେଖ)—
Barāṇḍi Baranḍi (See)
ବ୍ରାଣ୍ଡୀ ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବ୍ରାଣ୍ଡି)—୧ । ବ୍ରାଣ୍ଡି ନାମକ ବିଲାତି
बरांडी ଉଗ୍ର ସୁରା—1. Brandy. ୨ । ବିଲାତି ମଦ; ବିଦେଶୀ ମଦ୍ୟ—2. Foreign liquor.

ବରାତ(ଦ)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ବରାଆତ୍=ଅନ୍ୟଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟଭାର ଦେଇ
Barāt(da) ନିଜେ ମୁକ୍ତ ହେବା—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର; କମ୍ପା ଫା.
बरात(द) ବରାୟ=ନିମନ୍ତେ+ଦାନ=ଦେବା ନିମନ୍ତେ କମ୍ପା ସଂ.
भारा; सुपुर्दगी ଭାର)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ କୌଣସି
(ବରାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ନ୍ୟସ୍ତୀକରଣ; କାର୍ଯ୍ୟଭାରାର୍ପଣ—
1. Commission; assignment of a duty to a certain person. ୨ । ନିୟୋଜନ; ନିୟୋଗକରଣ; କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ଆଦେଶ କରିବା—
2. Direction.
ଉଡ଼ଯାଏ ଚକ୍ଷୁ ନ୍ଥ ହେଲେ ବରାତ । ଉକାସ—ଗୀତ ଲହରୀ ।
୩ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ; ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ; ବ୍ୟବସ୍ଥା—3. Settlement;
प्रबन्ध arrangement. ୪ । ପ୍ରୟୋଜନ—4. Necessity.
नसीब ୫ । କପାଳ; ଭାଗ୍ୟ; ଅଦୃଷ୍ଟ—5. Luck; fortune.
୬ । ଯେଉଁ ଚଠିଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରକ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଟଙ୍କାଆଦି ଗ୍ରହଣ କରିବା ସକାଶେ କ୍ଷମତା ଦିଆଯାଏ—6. Letter of authority to a person to receive from or give to any person any amount or article; letter of assignment; payment order. ୭ । କୌଣସି ପଣ୍ୟାଦି ପଠାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସାୟୀ ନିକଟ ପଠାଯିବା ହୁକୁମ; ଫରମାସ—7. A business-order for the
बराती supply of an article. ୮ । ହୁଣ୍ଡୀ—8. Hoondi.
हुवाडी ୯ । ଚିଠି; ହୁକୁମନାମା; ଆଦେଶପତ୍ର; ପରୁଆନା—
9. Order; warrant; writ.

ବରାତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ
Barāt karibā ଅର୍ପଣ କରିବା—1. To assign a work
बरात करा to a certain person; to commission a
सुपर्द करना person to do a particular act. ୨ । ଆଦେଶ କରିବା—2. To direct. ୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ଆଦି ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଚିଠି ଲେଖିବା—3. To write a letter of assignment ୪ । ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା;
तय करना ସ୍ଥିର କରିବା—4. To settle.

ବରାତ—ବୈଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ; ସଂ. ବରଯାତ୍ରା)—୧ । ହିନ୍ଦୁ-
Barāta ସମାଜବ୍ୟବହାରରେ ବିବାହାର୍ଥୀ ବରର ଶୋଭାଯାତ୍ରା;
बरयात्रा बरात ବରଯାତ୍ରୀଙ୍କ ଶୋଭାଯାତ୍ରା—1. Marriage
बारात; बरात procession or party headed by a bridegroom, going to marry. ୨ । ବରଯାତ୍ରୀ-

2. Bridegroom's friends attending a marriage party. ୩ । ଗଞ୍ଜପା ଖେଳରେ ରଙ୍ଗବିଶେଷ —3. One set of cards in a game of Ganjapā.

[ଦ୍ର—ଗଞ୍ଜପା ଚଲେ ତୋତ୍ ଦେଖ ।]

ବରାତ(ତି)—ବୈଦେ. ବଣ. (ଅ)—୧ । ଯାହା ବରାଦ କରାହୋଇ- Barāti(di) ଅଛି—1. Directed; assigned; ordered. बराती ୨ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—2. Ascertained; fixed.

ବରାତ(ତି) ଚିଠି—ଦେ. ବି—୧ । ଅର୍ଥାଦି ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଭାର; ଅର୍ପଣ Barāti(di) chithi ପତ୍ର—1. Letter of assignment. बराती चिटी हुक्का; चिट्ठी ୨ । ହୁଣ୍ଡି—2. Hoondi

ବରାତ(ତି) ଚେକ୍—ବୈଦେ. ବି (କଚେରୀଅ)—(ଅ. ବରାତ+ଇଂ. Barāti(di) chek ଚେକ୍)—ଯେଉଁ ଚେକ୍‌ଦ୍ୱାରା କୌଣସି बरातीचेक ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କିମ୍ବା ତାଙ୍କ ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ଟଙ୍କା चेक ଦିଆଯିବାପାଇଁ ଲେଖାଯାଇଥାଏ—A cheque payable to order.

ବରାଦ ମାଲ—ବୈଦେ. ବି (ମହାଜନୀ) (ଅ)—ଯେଉଁ ମାଲ ବା ଦ୍ରବ୍ୟ Barādi māla ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦିଆଯାଇଥାଏ—Ordered बराती माल article.

ବରାନନା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବରାନନ+ଆ)—ସୁନ୍ଦର ମୁଖ- Barānanā ବିଶିଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—A woman having a fair face; a lovely faced woman.

ବରାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବରଣ୍ଡ)—(ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର) ଖଡ଼ ଘର ଛପରର କାଠ Barānda କାମ—Wood work of the thatch frame.

ବରା ପୁଆ—ଦେ· ବି.—(ସଂ. ବଟକ+ପୂପ)—ବରା ଗୁଲଗୁଲା (ଦେଖ) Barā puā Barā gulgulā (See)

ବରାବର—ବୈଦେ. ଅ. (ଫା. ବରାବର)—୧ । ସମ; ତୁଲ୍ୟ; ସଦୃଶ; Barābara ସମଭାବରେ—1. Alike; like. बराबर(रि) ଉତ୍ତର କରଣ ବରାବର ତରଣ

बराबर ନତାଂଶୁ ସୁରଗଣ ଦିଶ ଉରଣ ହେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ: କାଳେସରଜ୍ଞ ।

ବରାବର
ବୋରାବର } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବୋରାବର

୨ । ସମାନ ଭାବରେ—2. Uniformly; equally.

କ୍ଷୀର ସାର ସୁଧାଂଶୁ କେ ଉବ ବାରୁ ମୀନ ବରାବରେ ଖେଳିବା ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚମ୍ପୂରବଣ୍ଣ.

୩ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବା ସମାନ୍ତର ଭାବରେ—3. A breast; running parallel to. ୪ । ଏକଦମ୍—4. At once. ୫ । ସମ୍ମୁଖରେ—5. In front.

୬ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—6. Fully; completely.

ବରାଷଣରୁ ବଶ୍ୟାସ କରିବାକୁ ସୁଗ୍ରୀବ ବରାବର ମନା କରୁ ।
ଗୀତକୃଷ୍ଣ—ପିଙ୍ଗଳ ସମ୍ପାଦନ ।

୭ । ସିଧା ସିଧା; ଏକ ରେଖାରେ—7. Straight way; directly; in a line. ୮ । ଅନବଚ୍ଛିନ୍ନ ରୂପେ; ସଦା- ସର୍ବଦା—8. Continually; always; all along. ୯ । ମୂଳରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—9. From beginning to end. ୧୦ । ପ୍ରଥମରୁ ଆରମ୍ଭ କରୁ—10. From the very beginning. ୧୧ । ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—11. To the end; to the finish. ୧୨ । ସମୀପରେ; ପାଖେ ପାଖେ—12. Contiguously. ୧୩ । ସମାନ୍ତରାଳଭାବରେ—13. Parallely. ୧୪ । ନିକଟକୁ 14. To; up to. ୧୫ । ଚିରକାଳ ପାଇଁ—15. For ever. ୧୬ । ଅତ୍ୟନ୍ତ; ଅତି—16. Very; very much.

ବୈଦେ. ବଣ.—୧ । ସମାନ—1. Similar.

ବର୍ଣ୍ଣରଲେ ନାମ ରୂପ ଦେଖ ବରାବର ।
ତୁଳସୀ—ଭକ୍ତ ସମ୍ପାଦନ ଅଡ ।

୨ । ସେହି ଏକା—2. Same. ୩ । ସମାନ୍ତର—3. Parallel. ୪ । ସମ୍ମୁଖରେ ଅବସ୍ଥିତ—4. Frontal.

ବରାବର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ମନ୍ଦ ଅର୍ଥରେ)—କୌଣସି ମନ୍ଦ ବ୍ୟକ୍ତି Barābara hebā ସଙ୍ଗେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ୟବହାରସ୍ୱରୂପ ବ୍ୟବହାର लागान बराबरि करना କରିବା—To return a wicked (ବରାବର କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) person's action or words in his own coins.

(ଯଥା—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲୋକ ମନେ ଗାଳି ଦେଲେ ବୋଲି ମୁଁ ତା ସଙ୍ଗେ ବରାବର ହେଲେ ଲୋକେ ନିନ୍ଦା କରିବେ ।)

ବରାବରି—ବୈଦେ. ଅ ଓ ବଣ.— (ଅ. ବରାବର=ସମାନତା)— Barābari ବରାବର (ଦେଖ)—Barābara (See) बराबरी ବି—୧ । ସମାନତା; ତୁଲ୍ୟତା—1. Equality; बराबरी similarity. ୨ । ସାମ୍ନାସାମ୍ନି—2. Front.

ବରାବରେଷୁ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ (କଚେରୀଅ)—(ପାରସୀ ଶବ୍ଦ ବରୋବର୍ Barābareshu ବା ବରାବର ସଙ୍ଗେ ସଂସ୍କୃତ ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି बराबरेषु ବହୁବଚନର ପ୍ରତ୍ୟୟ 'ସୁ' (ଏଷୁ) ଯୋଗ—ସମୀପେଷୁ; सेवामे ସମୀପକୁ; ସନ୍ନିଧାନକୁ—To.

(ଯଥା—ଏ ପତ୍ର ଶ୍ରୀହରିଙ୍କ ବରାବରେଷୁ ।)

[ଦ୍ର—ଏହା ପତ୍ରାଦିର ଶିରୋନାମାରେ ଲେଖାଯାଏ ।]

ବରାବାଦ(ଦି)—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ବରବାଦ=ନାଶ; ବିନାଶ)— Barābad(di) ୧ । ଲୋକସାନ; କ୍ଷତି—1. Loss. ୨ । बरबादी ଅପବ୍ୟୟ—2. Squandering. बरबादी ୩ । ଅପଚୟ—3. Waste.

ବଣ (ଫା. ବରବାଦ)—୧ । ବିନଷ୍ଟ—1. Lost. ୨ । କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ—2. Put to loss. ୩ । ଅପବ୍ୟୟିତ—3. Squandered. ୪ । ଅପଚୟିତ—4. Wasted.

ବରାଭୟ—ସଂ. ବି—(ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ବର ଓ ଅଭୟ)—ଅଭୀଷ୍ଟ ଫଳ ଓ ଅଭୟ Barābhaya ବଚନ—Boon and assurance of safety.

ବରାଭୟ ଦାତା—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ବର+ଅଭୟ+ଦାତା; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ Barābhaya dātā ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯେ (ପ୍ରଭୁ ବା ଦେବତା) (ବରାଭୟ ଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଆଶ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବର ଓ ଅଭୟ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି—Granting a boon and assurance of safety to a supplicant.

ବରାଭରଣ—ସ. ବି—(ବର+ଆଭରଣ)—କନ୍ୟାଦାତା ବିବାହ
Barābharaṇa ସମୟରେ ବରକୁ ଯେଉଁ ବସ୍ତ୍ରାଳଙ୍କାରାଦି ଉପଢୌକନ ଦଅନ୍ତି; ଯୌତୁକ—Present of cloth and ornaments given to the bridegroom by the bride's parents

ବରାମତ୍(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବି (କଚେରୀ)—(ଫା. ବରାମଦ୍=ପ୍ରାପ୍ତ)—
Barāmat(da) କୌଣସି ଯୌକଦାର ଅପରାଧସଂପୃକ୍ତ ବସ୍ତୁ
बरामद କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଅନୁସନ୍ଧାନଦ୍ୱାରା ବାହାରିବା—
बरामद Seizure of an article from any place.
बरामदी ବୈଦେ. ବଣ—୧ । ଧୃତ—1. Seized (said of an
बरामदी article). ୨ । ପ୍ରାପ୍ତ (ନଷ୍ଟବସ୍ତୁ)—2. Recovered (lost property).

[ଦ୍ର—ପୁଲିଶ କର୍ମଚାରୀ ଆଦି ଖୋଜି ବାହାର କରିବା ଅପହୃତ ଧନ ଓ ବସ୍ତୁ ଆଦିକୁ ବରାମତୀ(ଦୀ) ମାଲ ବୋଲାଯାଏ ।]

ବରାମତ(ଦ) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚେରୀ)—(ଫା. ବରାମଦ୍)—
Barāmata(da) karibā କୌଣସି ଅପରାଧସଂପୃକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ
बरामद करना ଖୋଜି ବାହାର କରିବା—To find out or
बरामद करना bring out an article (after search) in respect of which an offence has been committed.

ବରାମତ(ଦ) ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚେରୀ)—(ଫା. ବରାମଦ୍)—
Barāmata(da) hebā କୌଣସି ଅପରାଧସଂପୃକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ତଲ୍ଲାସ
बरामद होना ପରେ ବାହାରିବା—To be seized (said of
बरामद होना articles for which search is made).

କେତେ ନଙ୍ଗରଙ୍କ ପହଡ଼ ଘର, ଜନ ହାତ ଲମ୍ବ ରେଜେ ମୋଟ ଗୋଖାଏ
ତାହିଁ ଗଠେଣ୍ଟା ବରାମତ ହେଲା । ଫକୀରମୋହନ—ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ବରାମତି(ଦି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବଣ—(ବରାମତ୍)—ବରାମତ୍
Barāmati(di) (ଦେଖ)—Barāmat (See).

ବରାରକ—ସ. ବି—ହୀରକ; ହୀରା (ହି. ଶ)
Barāraka Diamond.

ବରାରୋହ—ସ. ବଣ—(ବର=ଉତ୍ତମ+ଆରୋହ=ଆରୋହଣ, ଯାନ
Barāroha ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଯାନାରୋହୀ—
(ବରାରୋହା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Riding on an excellent conveyance. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ବର=ସୁନ୍ଦର+ ଆରୋହ=ଶ୍ରୋଣି ଯାହାର) ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କଟିଯୁକ୍ତ—
2. Having symetrical or beautiful waiste.

ସ. ବି. ପୁଂ—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ହସ୍ତିପକ; ହାତୀର ମାହୁନ୍ତ—
1. A driver of an elephant. ୨ । ହସ୍ତ୍ୟାରୋହୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Elephant rider. ୩ । (କର୍ମଧା) ସୁନ୍ଦର କଟିଦେଶ—3. Fine waist ୪ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ)—
4. A name of Bishṇu.

ବରାରୋହା—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବରାରୋହର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Bārārohā Feminine of Barāroha.

ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯାନବାହିକା—1. A woman who bears a conveyance excellently, ୨ । ସୁଶ୍ରୋଣୀ—2. A woman having good or graceful buttocks. ୩ । ବରାଙ୍ଗୀ; ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
3. A paragon amongst women; a very graceful woman.

ବରାଲ—ସ. ବି—ଲବଙ୍ଗ (ହି. ଶ)
Barāla Clove.

ବରାଲି—ସଂ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରମା (ହି. ଶ)
Barāli The moon.

ବରାଳିକା—ସଂ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବରା=ଉତ୍କୃଷ୍ଟା+ଅଳିକା=ସଖୀ ଯାହାଙ୍କର;
Barāḷikā ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଦୁର୍ଗା—1. Durgā. ୨ । (କର୍ମଧା) ପ୍ରଧାନା ସଖୀ—2. Chief female companion.

ବରାଶି(ସି)—ସ. ବି—(ବର=ଉତ୍ତମ+ଅଶ୍ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+
Barāsi(si) ଇ)—ମୋଟାଲୁଗା—Coarse cloth.

ବରାସନ—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆସନ—1. Excellent
Barāsana or chief seat. ୨ । ସମ୍ମାନିତ ପଦ—2. Honorable seat. ୩ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) ବିବାହ ବେଦିରେ ବର ବସିବାର ଆସନ-3 The seat for a bride groom on the marriage altar. ୪ । (ବର= ବରଣ କରିବା+ଅସନ=କ୍ଷେପଣ; ଯେଉଁ ଫୁଲକୁ ଦେବତାଙ୍କ ଉପରକୁ ବରଣ ବା ପୂଜା କରିବା ସମୟରେ କ୍ଷେପଣ କରାଯାଏ) ଜବା; ମନ୍ଦାରଫୁଲ—4. The china rose. ୫ । (ବର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି+ଅସ୍ ଧାତୁ= ଦୂରୀକରଣ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ; ଯେ ପତ୍ନୀଠାରୁ ତାହାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବା ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଦୂର କରେ)—ଲମ୍ପଟ ବ୍ୟକ୍ତି; ପରସ୍ତ୍ରୀଗାମୀ—5. A lecher; adulterer. ୬ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ବର+ଆସନ; ଯାହାର ଆସନ ଗୃହର ଶ୍ରେଷ୍ଠସ୍ଥାନ ବା ଦ୍ୱାରରେ) ଦ୍ୱାରପାଳ—6 Doorkeeper. ୭ । ନପୁଂସକ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ)—7. An eunoch.

ବରାହ—ସ. ବି—(ବର=ଶ୍ରେଷ୍ଠାଙ୍ଗ ବା ଥୋମଣୀ+ଆ+ହନ୍ ଧାତୁ
Barāha ଆଘାତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଥୋମଣୀରେ ଭୂମିକୁ ଆଘାତ କରେ; କମ୍ବା ବର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବସ୍ତୁ ବା ଫସଲ ଆଦି+ହନ୍ ଧାତୁ=ନଷ୍ଟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
(ବରାହୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ବାଲ୍ମା; ବନ୍ୟଶୂକର—1. Wild hog; boar. ୨ । ଶୂକର; ଘୁଷୁରି—2. Hog; pig. ୩ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ବରାହରୂପ ତୃତୀୟ ଅବତାର—3. The third incarnation of Bishṇu.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଧରଣୀ ଜଳତଳେ ନିମଗ୍ନ ଥିଲା । ବିଷ୍ଣୁ ବରାହରୂପ ଧାରଣ କରି ପୃଥିବୀକୁ ଜଳମଧ୍ୟରୁ ଦନ୍ତଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତୋଳନ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଔରସରେ ଧରଣୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ନରକାସୁର ଜାତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ଅବତାରରେ ବିଷ୍ଣୁ ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷ ନାମକ ଦୈତ୍ୟକୁ ନିପାତ କରିଥିଲେ । ଏହି ଅବତାରର ଜନ୍ମଦିନ ପୌଷ ଅମାବାସ୍ୟା ବା ବକୁଳ ଅମାବାସ୍ୟା ।]

ଶ୍ୱେତ ବରାହରୂପ ଧରି, ପୃଥିବୀ ପାତାଳୁଁ ଉଦ୍ଧରି ।
ଭୂପତି—ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୪ । ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ—4. Name of an ancient country.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣୋକ୍ତ ୧୮ଟି ଦ୍ୱୀପ ମଧ୍ୟରୁ ଏହା ଗୋଟିଏ—ହି. ଶ. ।]

୫ । ପୁରାଣବିଶେଷ; ବରାହପୁରାଣ—5. Name of a Hindu mythological treatise. ୬ । ବରାହ-ମିହିର (ଦେଖ)—6. Barāhamihira (See). ୭ । ମୁଥା (ହି. ଶ)—7. Bulbous grass-root. ୮ । ଶିଶୁମାର (ହି. ଶ)—8. The gangetic porpoise. ୯ । ବାରାହୀ କନ୍ଦ (ହି. ଶ), ଭୁଇଁକଖାରୁ—9. Disocorea; Ipomoea Digitata.

ବରାହକ— ସଂ. ବି—(ବରାହ + କ)—୧ । ହୀରକ; ହୀରା (ହି. ଶ)—
Barāhaka 1. Diamond. ୨ । ଶିଶୁମାର (ହି. ଶ)—2. The gangetic porpoise.

ବରାହକର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି—(ବରାହ+କର୍ଣ୍ଣ+ଈ)—ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା (ହି. ଶ)
Barāha karṇṇī (ଦେଖ)—Aśwagandhā (See).
(ବରାହପତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରାହକ୍ରାନ୍ତା—ସଂ.ବି—୧ । ବାରାହୀକନ୍ଦ, (ହି. ଶ)—1. A bul-
Barāha krāntā buous rooted creeper; Discorea. ୨ । ଲଜ୍ଜାଳୁ ଲତା (ହି. ଶ)—2. The Mimosa creeper.

ବରାହଜୀ—ଦେ ବି—କିଲ୍ଲା ଅଳର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବରାହରୂପୀ ବିଷ୍ଣୁ ବିଗ୍ରହ—
Barāhaji Name of an image of the third incarnation of Bishṇu worshipped in the Killa Aul of Cuttack.

ବରାହତୀର୍ଥ—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
Barāha tīrtha A sacred place of the Hindus.

ବରାହତୀର୍ଥ ସ୍ନାନ କଲେ ବିଷ୍ଣୁ ସେବି
ହୁଅଇ ଯେଣୁ ପୁଣ୍ୟ ହୁଅଇ ଅଧିକ—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବରାହ ଦାଢ଼—ଦେ. ବି, (ସଂ. ବରାହ+ଦଂଷ୍ଟ୍ରା; ବରାହ ଦାନ୍ତର ଦାଢ଼ପରି
Barāha dāṛḍha ଅନୁରୂପ ହୋଇଥିବାରୁ)—୧ । ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟପୁଷ୍ପ; ବାରହାଦାଢ଼ଫୁଲ—1. A kind of wild flower.
ବାହ୍ମା ଦାଢ଼ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବରହା ଦାଢ଼ }

୨ । ବରାହ ଦନ୍ତର ଦାଢ଼—2. The sharp edge of the tusk of a boar.

(୧+୨) ବିହୁ ହିରଣାକ୍ଷ ସବୁ ଶିଖିର
ବରହଦାଢ଼ ଭେଦରେ ରୁଧିର । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରାହ ଦ୍ୱାଦଶୀ—ସଂ. ବି—ମାଘର ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀ (ଏ ଦିନ ବିଷ୍ଣୁ ପୂଜା
Barāha dwādaśī କରାଯାଏ)—The 12th day of the bright lunar fortnight of Māgha.

ବରାହ ନାଥ—ଦେ. ବି—ଯାଜପୁରର ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ବରାହ ଅବତାରରୂପୀ
Barāha nātha ଦେବବିଗ୍ରହ—The famous deity of Jājpur.

ବରାହ ବ୍ୟୂହ—ସଂ. ବି—ପ୍ରାଚୀନକାଳର ସୈନ୍ୟରଚନାବିଶେଷ—
Barāha byūha A kind of battle-array in ancient India.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଅଗ୍ରଭାଗ ସରୁ, ମଝି ଓ ଶେଷ ଭାଗ ସ୍ଥୂଳ ହୋଇଥିଲା ।]

ବରାହମିହିର—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଉଜ୍ଜୟିନୀ ଅଧିପତି ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ସଭାର
Barāha mihira ନବରତ୍ନ ବା ୯ ଜଣ ଭାରତବିଖ୍ୟାତ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ (ବରାହାଚାର୍ଯ୍ୟ—ଅନ୍ୟ ନାମ) ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—One of the nine gems or Pandits or the Court of king Bikramāditya.

[ଦ୍ର—ଏ ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିତ୍ ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ । ଏ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରର ବିଶେଷ ଉନ୍ନତି କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ପ୍ରଧାନଗ୍ରନ୍ଥର ନାମ 'ବୃହତ୍ ସଂହିତା' । ପଞ୍ଚସିଦ୍ଧାନ୍ତିକା ନାମକ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଜ୍ୟୋତିଷଗ୍ରନ୍ଥ ଏହାଙ୍କ ରଚିତ । ଆର୍ଯ୍ୟଭଟ୍ଟଙ୍କ ଉଦ୍ଭାବିତ ପୃଥିବୀର ଆହ୍ନିକ ଗତିକୁ ଏ ସ୍ୱୀକାର କରି ନାହାନ୍ତି । କେହି କେହି କହନ୍ତି, ବରାହ ଓ ମିହିର ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ବରାହ ପିତା, ମିହିର ପୁତ୍ର ଓ ଖନା ମିହିରଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ବରାହ ମିହିର ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ନୁହନ୍ତି । ଯେଉଁ ଶ୍ଳୋକରେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ 'ନବରତ୍ନ'ଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି,ସେ ଶ୍ଳୋକରୁ ବରାହମିହିର ଜଣେ ବୋଲି ଜଣାଯାଏ । କାହାରି କାହାରି ମତରେ ବରାହମିହିର ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଜୀବିତ ଥିଲେ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ କାଳ ଖ୍ରୀ ୩୭୫--୪୧୩ (ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର. ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ ।

ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ରାୟଙ୍କର 'ଆମାଦେର ଜ୍ୟୋତିଷୀ' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏହାଙ୍କ ବିଷୟରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ରୂପେ ଲେଖାଅଛି ।

ମଗଧ ଦେଶ (ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ପ୍ରଦେଶ ଫର୍‌କାବାଦ୍ ଜିଲ୍ଲାରେ କାମ୍ପିଲ୍ୟ ନଗର) କାମ୍ପିଲ୍ୟ ନଗରର ଦ୍ୱିଜକୁଳରେ ବରାହମିହିର ଜାତ ହୋଇଥିଲେ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ସଭାର ନବରତ୍ନ ମଧ୍ୟରୁ ଏ ଜଣେ । ଏ ପଞ୍ଚସିଦ୍ଧାନ୍ତିକା ନାମକ ଜ୍ୟୋତିଷକରଣ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଶକାବ୍ଦ ୫ମ ଶତାବ୍ଦୀ (ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୬ଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀ) ରଚିତ ଜ୍ୟୋତିଷଗ୍ରନ୍ଥରେ ବରାହମିହିର ଯବନାଚାର୍ଯ୍ୟ ଯାବନିକ ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ ଓ ଯାବନିକ ସଂଜ୍ଞାମାନ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଅଛନ୍ତି । ଏହାଙ୍କର ପିତା ଆଦିତ୍ୟ ଦାସ । ପୁତ୍ର ପୃଥୁଯଶା ମଧ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ଥିଲେ ।]

ବରାହମୁକ୍ତା—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. କୋ)—ବରାହର ଶରୀରରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ମୁକ୍ତା—
Barāha muktā Pearl said to be got from the body of a boar.

ବରାହ ଲେଣ୍ଡି ସାରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ସାରୁ—
Barāha leṇḍi sāru A species of small arum.
(ବରାହା ଲେଣ୍ଡି ସାରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରାହ ସଂହିତା—ସଂ. ବି—ବରାହମିହିରଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ବୃହତ୍ ସଂହିତା
Barāha saṁhitā ନାମକ ଜ୍ୟୋତିଷିକ ଗ୍ରନ୍ଥ—A name of an astronomical treatise by Barāha mihira.

ବରାହିକା—ସଂ. ବି. (ବରାହ+କ+ଆ)—କପିକଚ୍ଛୁ; ବାଇଡଙ୍କ (ହି.ଶ)—
Barāhikā Cowhage.

ବରାହୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବରାହ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ମାଈ ଘୁଷୁରି—
Barāhi 1. A female pig. ୨ । ବରାହୀକନ୍ଦ (ବୃ. ଶ)—2. A kind of wild yam. ୩ । ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା (ବୃ. ଶ.) (ଦେଖ)—3. Aśwagandhā (See) ୪ । ଭଦ୍ରମୁସ୍ତା (ବୃ. ଶ); ନାଗରମଥା—4. A kind of bulbuous grass-root ୫ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଜଳପକ୍ଷୀବିଶେଷ (ହି. ଗୌରେଯୃ)—5. A kind of black water-cock.

ବରିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଅଗ୍ନି ସଞ୍ଚୟ କରିବାପାଇଁ ଚୁଲିରେ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ଲମ୍ବା ମୋଡ଼ା; ନିଆଁ ଅଠା; ନିଆଁ ବରିଆ—
Bariā 1. A plait of straw twisted to preserve fire,
ଖଡ଼େର ବଡ଼
লুআঠা; ডক

ଦଶ କରେ ଯଷ୍ଟି ବାମେ ନିଆଁ ବରିଆ—ସାରଳା, ମହାଭାରତ, ବନ।

୨ । ବଣିଆ (ଗଛ) (ଦେଖ)
2. Baṇiā (gachha (See)
ଗ୍ରା. (ଇତର; ନୀଚ ଜାତିଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣଦୋଷଘଟିତ) ବି—ବଲିଆ (ଦେଖ)—Baḷiā (See)

ବରିକୁଙ୍କ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକଜାତୀୟ ଧାନ—
Barikuṅka A kind of paddy.

ବରିପୋଲୁଅ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଳକାରକ)—ଗିଲିଜାତୀୟ ବୃହତ୍ ଲତାଳିଆ ଏକପ୍ରକାର କଣ୍ଟା ଗଛ—Caesalpina Bonducella; a species of pongamia.
Baripolua
ସଂ. କଳକାରକ, କଣ୍ଟକରଞ୍ଜ, ପୂତିକରଞ୍ଜ, ଅମ୍ଳକରଞ୍ଜ, ସୋମବଲ୍ଲୀ
নাটা করঞ্জা, ডহর করঞ্জা
कटकरञ्ज, कायटकरेजा
ତା. ପେଚ୍ଚା କଳସୁ
ବରିପୋଲ, ବୋଇପୋଲ, ବରିପଲଉ, ବୋଇପୋଲଉ } ଅନ୍ୟରୂପ

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଚଟଣୀ ହୁଏ । ଫଳ ଅମ୍ବର ହୁଏ । ଏହାର ମଞ୍ଜି ସନ୍ନିପାତ ଜ୍ୱରର ଔଷଧ, ଫଳ କଣ୍ଟକମୟ । ଏହାର ଛୁଇଁଙ୍କୁ ବାଡ଼ି ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇଲେ ବାଳ ପରିଷ୍କାର ହୁଏ । ଗଞ୍ଜାମ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହାର ପତ୍ରକୁ ଷୁରୁପାଣି କରନ୍ତି ।]

ବରିବସ୍(ସ୍ୟା)—ସଂ. ବି. (ବୃ ଧାତୁ=ସେବା କରିବା+ଭାବେ. ଇବସ୍+ଯ+ଅ)—୧ । ପୂଜା—1. Worshipping. ୨ । ସେବା; ଶୁଶ୍ରୂଷା—2. Tending; service rendred to an elder; infant or invalid. ୩ । ଧନ—3. Wealth (Apte). ୪ । ଭକ୍ତି—4. Devotion.
Baribas(syā)

ବରିବସି(ସ୍ୟି)ତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବରିବସ୍; ବରିବସ୍ୟା+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇତ)—୧ । ପୂଜିତ—1. Worshipped. ୨ । ସେବିତ—2. Tended; served.
Baribasi(syi)ta
(ବରିବସି[ସ୍ୟି]ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବୃ ଧାତୁ)—୧ । ମନୋନୀତ କରିବା; ବରଣ କରିବା—1. To choose; to select; to elect; to engage. ୨ । ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀରୂପେ ବରଣ କରିବା—2. To accept as one's husband or wife.
Baribā
বরা
बरना

ବନ୍ଧୁ ବର୍ଗ ଅନ୍ତ ଗତ ନାହିଁ ମୋ ଜଗତେ
ଅଳକୁ ନ ବର ଏକା ବରିବୁ ଭୁ ମୋତେ—ଉଞ୍ଜ. ଲବଣ୍ୟବତୀ।

୩ । ମଣ୍ଡନ କରିବା—3. To adorn.

ଘନେ ବର ସଦ ସର ମାଳଗା ବକ୍ଷ ବର
ଧର୍ଷଣ ଲେଖ ପ୍ରଭାବ ସାର—ଉଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି।

ବରି(ରୀ)ମା—ସଂ. ବି. (ବର+ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଶ୍ରେଷ୍ଠତା—
Bari(ri)mā Excellence (Apte).

ବରିଲା—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ଓଳିଆର ମୋଡ଼ା—The circular rings of rope encircling a straw-packet for storing grains.
Barilā

ବରିଶୀ—ସଂ. ବି—ବନସି; ବଡ଼ିଶ—
Bariśi Fish-hook (Apte).

ବରିଷଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବର୍ଷଣ)—ବୃଷ୍ଟି—Raining.
Barishaṇa বরিষণ बरसना

ବରିଷ୍ଟ—ଗ୍ରା. ବଣ (ସଂ. ବରିଷ୍ଠର ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ)—ବରିଷ୍ଠ (ଦେଖ)
Barishṭa Barishṭha (See)

ପାଣ୍ଡୁ ନୃପ ବରିଷ୍ଟ ଲେଖକୁ ପଚାରିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଅଦି।

ବରିଷ୍ଠ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଉରୁ=ମହତ୍+ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅର୍ଥରେ. ଇଷ୍ଠ)—
Barishṭha ୧ । ବିଶେଷ ପୂଜ୍ୟ; ପୂଜ୍ୟତମ—1. Very honourable or adorable. ୨ । ସବୁଠାରୁ ବୃହତ୍—2. Greatest. ୩ । ସର୍ବୋତ୍ତମ—3. Best.
(ବରିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ସଂ. ବି—୧ । ତାମ୍ର—1. Copper. ୨ । ମରିଚ—2. Black pepper, ୩ । ତିତିର ପକ୍ଷୀ—3. Sand piper; Frankoline partridge. ୪ । ନାରଙ୍ଗ ବୃକ୍ଷ—4. Sweet orange.

ବରିହା—ଦେ. ବି—ବରିଆ (ଦେଖ)—Bariā (See)
Barihā ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—ବାଘୁଆ—Boar.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—A family title.

ବରୀ—ସଂ. ବି. (ବୃ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଶତାବରୀ—
Bari 1. Asparagus Racemosus. ୨ । ମଧୁର ତରଡ଼ା—2. Luffa Aegytiaca; Luffa Algyptiaca. (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) ୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟପତ୍ନୀ; ଛାୟା—3. Name of one of the two wives of the Sun-God.

ବରୀ(ଲୀ)ବର୍ଦ୍ଦ—ସଂ. ବି (ବଲୀ=ଶକ୍ତି+ବୃଧ୍ ଧାତୁ+ଭୂତ. ଇଂ. ବୃଦ୍ଧିକ୍ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଛାଗାଦିନ)—ବଳଦ—Ox (Apte); bullock.
Bari(li)bardda

ବରୀୟାଂଶ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ବରୀୟସ୍)—ବରୀୟାନ୍ (ଦେଖ)—
Bariyāṁsa Bariyān (See)

କେଶବର ନାମ କର୍ମଶ୍ରେଷ୍ଠ
ହିତଙ୍କୁ ବରୀୟାଂଶ ଶ୍ରେଷ୍ଠ। ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ ।

ବରୀୟାନ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ଉରୁ+ଅତ୍ୟର୍ଥେ ଇୟସ୍; ବରୀୟସ୍ ଶବ୍ଦ
Bariyān ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟତର—1. Better;
(ବରୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) more excellent. ୨ । ପୂଜ୍ୟତର—2. More adorable. ୩ । ବୃହତ୍ତର—3. Largely greater. ୪ । ଅତିଉତ୍ତମ—4. Very good. ୫ । ବୟସରେ ଅତି ସାନ—4. Extremely tender or younger (Apte).

ସ. ବି—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ବିଷ୍କୁମ୍ଭାଦି ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ; ଅଷ୍ଟାଦଶ ଯୋଗ—Name of an astrological conjunction.

ବରୀଷୁ—ସ. ବି—କାମଦେବ (ହ୍ରୁ. ଶ.)—Cupid personified.
Barishu

ବରୁଗୁଡ଼ି—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ବର୍ବଟୀ)—ବରଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Barugurdi Baragurdi (See)

ବରୁଣ—ସ. ବି॰ (ବୃ ଧାତୁ=ବେଢ଼ିବା+ଉନ; ଯେ ପୃଥିବୀକୁ ସାଗର—
Baruna ଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟନ କରିଅଛନ୍ତି)—୧ । ଜଳାଧିପତି; ସମୁଦ୍ରାଧିପତି ଦେବତା—1. The legendary god of the ocean.

ସଂ—ତିକ୍ତଶାକ, ଶ୍ୱେତପୁଷ୍ପ
ଶ୍ୱେତଦ୍ରୁମ, ମରୁତାପହ,
ଅଶ୍ମରୀଘ୍ନ
वरणा; वरुण; वरुन्;
तिक्तशाक्; गोड़ा
बराना; बरबन्ना, बरुणा;
बरुना; बरुआ; बिलासी;
बिला; बिलाना
ମ, ବରୁଣ, ହୁମ୍ବା, କାବଣ୍ଡାନ୍
ତା. ମରଲିଙ୍ଗମ୍; ମାରଲେଙ୍ଗାମ୍,
ମାରଲେଙ୍ଗା, ନାର୍ବାଲ
ତେ॰ ଉରୁମଟ୍ଟି, ଉଲିମିଡ଼ି,
ଉସିଆ, ଉସିକ,
ତେଲ୍ଲଉଲମିଡ଼ି, ଉରମିଡ଼ି

[ଦ୍ର—ବୈଦିକଯୁଗରେ ବରୁଣ ପ୍ରଧାନ ଦେବତାରୂପେ କଳ୍ପିତ ହୋଇଥିଲେ । ତତ୍‌ପରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ କମିଯାଇ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବଢ଼ିଲା । ବରୁଣ ଅଦିତିଙ୍କ ଅଠ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ବୋଲି କଥିତ । ବେଦରେ ଏ ଜଳର ଅଧିପତି; ଦସ୍ୟୁମାନଙ୍କ ନାଶକ ଓ ଦେବତାମାନଙ୍କ ରକ୍ଷକ ବୋଲି କଳ୍ପିତ । ଏହାଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ରପାଶ । ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ଏ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗର ଦିକ୍‌ପାଳ ଥିବାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । କାବ୍ୟାଦିରେ ବରୁଣଙ୍କୁ କରୁଣରସର ଅଧିଷ୍ଠାତୃରୂପେ କଳ୍ପିତ । ଜ୍ୟୋତିଷରେ ବରୁଣ ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ରର ଅଧିଷ୍ଠାତୃ ଦେବ । ବରୁଣଙ୍କ ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ ପ୍ରଚେତା, ପାଶୀ, ଯାଦସାଂପତି, ଅପ୍‌ପତି, ଯାଦଃପତି, ଜମ୍ବୁକ, ମେଘନାଦ, ପରଂଜୟ, [illegible]ଲୋମ, କୁଣ୍ଡଳୀ ।]

୨ । ସମୁଦ୍ର—2. Ocean. ୩ । ଜଳ—3. Water. ୪ । ଦ୍ୱୀପବିଶେଷ —4. Name of a legendary island. ୫ । ଋଷିବିଶେଷ (ହ୍ରୁ. ଶ.)—5. Name of a sage. ୬ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—6. A wild tree; Cratæva Religiosa; Crotseva Aurifolia.

(୧+୫) ବରୁଣ ଋଷାଦ ସୁମନସ ହ ହ ଯହୁଁ ସେ । ଉତ୍କ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ମଧ୍ୟାକୃତି ବନ୍ୟ ତରୁ; ବକଲ କୁଞ୍ଚିତ, ପତ୍ର ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣି ଓ ଶାଖାର ଅଗ୍ରରେ ଥାଏ; ବର୍ଷଭିତ୍ତିରେ ଏଥିର ପତ୍ର ଝଡ଼େ; କାଠ ପାଣ୍ଡୁର ଓ ଶକ୍ତ; ଫୁଲ ବଡ଼ ବଡ଼ ଓ ଆପୀତ; ଖରାଦିନେ ଫୁଟେ; ଫଳ ଗୋଲ ଓ ବହୁବୀଜ ।

ମୂତ୍ରରୋଗ, ଜ୍ୱର, କାଛୁକୁଣ୍ଡିଆ, ବମନ ଓ ପଥୁରିଆ ରୋଗର ଔଷଧ ପାଇଁ ଏହାର ଛେଲି, ପତ୍ର ଓ ମୂଳ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମେଛେତା
वरें वरों
व्रण

ଦେ. ବି.—(ସ. ବ୍ରଣ, ବରୁଣ୍ଡ)—କାଠବରୁଣ; ମୁଖବ୍ରଣ; ଯୌବନକଣ୍ଟକ—Pimples on the face of young people. ୨ । ମୁଖରେ ହେବା ଭୟାନକ ବ୍ରଣ—2. Fatal boil on the face. ୩ । ନବାବିଷ୍କୃତ ଗ୍ରହବିଶେଷ; ନେପ୍‌ଚୁନ୍ ଗ୍ରହ (ହ୍ରୁ. ଶ.)—3. Neptune (planet)

ବରୁଣ ଗ୍ରହ—ସ. ବି.—(ବରୁଣ+ଗ୍ରହ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ. ଅ)—
Baruna graha ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ରୋଗବିଶେଷ—Name of a horse disease.

[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ଘୋଡ଼ାର ଆଖି, ଜିଭ, ତାଳୁ ଓ ଲିଙ୍ଗ କଳା ପଡ଼ିଯାଏ ଓ ଦେହରୁ ଖୁବ୍ ଝାଳ ବହେ । ଏ ରୋଗ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ମାରାତ୍ମକ ହୁଏ—ହ୍ରୁ. ଶ.]

ଦେ. ବି.—ନେପ୍‌ଚୁନ୍ ଗ୍ରହ—Neptune.

ବରୁଣ ପାଶ—ସ. ବି.—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବରୁଣଦେବଙ୍କର ପାଶାସ୍ତ୍ର—
Baruna pāśa 1. Noose, the weapen of Baruna God. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)—ନକ୍ର; କୁମ୍ଭୀର (ହ୍ରୁ. ଶ.) (ବରୁଣଙ୍କ ପାଶ ପରି ଏ ଖଗଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ଜୀବକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ)—2. Alligator.

ବରୁଣ ପ୍ରଘାସ—ସ. ବି.—ଆଷାଢ଼ ବା ଶ୍ରାବଣପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଅନୁଷ୍ଠିତ
Baruna praghāsa ବ୍ରତବିଶେଷ—A religious vow observed on the fullmoon of Āshārdh or Śrābana.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଛତୁଆ ଖିଆଯାଏ । ଏହି ବ୍ରତଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଜଳରେ ବୁଡ଼ିମଲେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଜଳଜନ୍ତୁମାନେ ତାକୁ ଆକ୍ରମଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ।]

ବରୁଣ ମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ) ରେବତୀ, ପୂର୍ବାଷାଢ଼ା, ଆର୍ଦ୍ରା,
Baruna mandala ଅଶ୍ଳେଷା, ମୂଳା, ଉତ୍ତରଭାଦ୍ରପଦ ଓ ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ନକ୍ଷତ୍ରମଣ୍ଡଳ (ହ୍ରୁ. ଶ.)—A group of stars consisting of the 28th, 20th, 6th, 9th, 15th, 26th and 24th asterisms.

ବରୁଣା(ଣେ)ଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ବରୁଣୀ (ଦେଖ)
Barunā(ne)i Baruni (See)
(ଯଥା—ତାକୁ 'ସି' ଅକ୍ଷର ବରୁଣାଇ ପଡ଼ିଛି ।)

ବରୁଣାତ୍ମଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବରୁଣ+ଆତ୍ମଜା)—
Barunātmajā ବାରୁଣୀ (ଦେଖ)—Bāruni (See)

ବରୁଣାନୀ—ସ. ବି.ସ୍ତ୍ରୀ.—(ବରୁଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆନୀ)—ବରୁଣ ଦେବତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—
Barunāni The wife of the God of ocean.

ବରୁଣାଳୟ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବରୁଣ+ଆଳୟ)—ସମୁଦ୍ର—
Barunālaya The sea.

ବରୁଣାଳୟ କୂଳରେ ଯେ ସେ ସୀତା ସଙ୍ଗେ ସେ । ଉତ୍କ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—୧ । ଗ୍ରାମଦେବୀବିଶେଷ—1. Name of a popular goddess. ୨ । ଖୋରଧା ଅଞ୍ଚଳସ୍ଥ ପାହାଡ଼; ବରୁଣାଇ ପାହାଡ଼—2. Name of a hill in Khurdha subdivision of the Puri District.
Baruṇī
(ବରୁଣେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ରଣ୍ଡିରେଖା ମହା-ଶରେ ଅସିଥିବ ବାରୁଣୀ-ଶିଖର-ଶିଖେ ।
ରାଧାନାଥ—ପାର୍ବତୀ ।

[ଦ୍ର—ଏହି ପାହାଡ଼ ଖୋରଧାର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମରେ ୧ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଥିରେ କେତେକ ଗୁମ୍ଫା ଓ ପ୍ରାଚୀନ ଶିଳାଲିପି ଅଛି ।

ବରୁତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବୃ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+ତ୍ର)—୧ । ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ର—1. Sheet. ୨ । ଓଢ଼ଣୀ—2. Upper cloth; cloak; mantle (Apte).
Barutra

ବରୁଥ—ସଂ. ବି. (ବୃ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+କର୍ମ. ଉଥ)—୧ । ରଥ ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚି ରହିବାପାଇଁ ଥିବା ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନ-ବିଶେଷ; ରଥଗୁପ୍ତି—1. A secret and covered space inside a car.
Barūtha

ସାତ ମହାରଥ ଯେ ଅନୁକର୍ଷ କଲେ
ତାହାଙ୍କ ଏ ରଥବରୁଥ ହୋଇଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଉଥ) ଚର୍ମ—2. Skin. ୩ । (+କରଣ, ଉଥ)—କବଚ; ବର୍ମ; ସାଞ୍ଜୁ—3. Armour. ୪ । (କର୍ମ. ଉଥ) ଗୃହ—4. House. ୫ । ଶତ୍ରୁର ବାଣ ଗୁଳା ଆଦିର ଆକ୍ରମଣରୁ ରଥକୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ରଥ ଉପରେ ପଡ଼ିବା ଲୁହାର ଆବରଣ (ହ. ଶ)—5. An iron cover for protecting a car from the blow of an enemy's missile. ୬ । ସେନା; ସୈନ୍ୟ; ଫଉଜ (ହ. ଶ)—6. Army. ୭ । ପରସ୍ପର ଆଘାତରୁ ରଥକୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ରଥରେ ଯୁକ୍ତ ବାଡ଼ା ବା ପଟା—7. A short of wooden or iron fence or finder with which a chariot is provided as a defence against collision (Apte). ୮ । ଢାଲ—8. Shield (Apte). ୯ । ସମୂହ—9. Group; multitude (Apte) ୧୦ । (+ଭାବ. ଉଥ) ରକ୍ଷଣ—10 Protection (Apte). ୧୧ । (+କର୍ମ. ଉଥ) ପରିବାର—11. Family (Apte). ୧୨ । କୋକିଳ—12. The cuckoo (Apte).

ବରୁଥିନୀ—ସଂ. ବି—(ବରୁଥ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସେନା—Army.
Baruthinī

ଏହି ଯେ ଦେଖୁଛ ବୀର, ଅର୍ଦ୍ଧବରୂଥିନୀ
ସମବେତ ନାନାଦିଗବିଗନ୍ତରୁ ଅସି—ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ବରୁଥୀ—ସଂ. ବି—(ବରୁଥ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ରଥ—Car; chariot.
Baruthī

ବରୁଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । କବଚ ଦ୍ୱାରା ରକ୍ଷିତ—1. Protected by an armour (Apte). ୨ । ସେନାପରିବୃତ—2. Surrounded by a troop (Apte).

ବରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ସଂ. ବର=ଉତ୍କୃଷ୍ଟ)—ବଡ଼େ; ବଢ଼େ; ଉଚ୍ଚରେ—Loudly.
Bare

ବରେ ଶୁଭନ୍ତେ ଶବଦ ତାହାର
ବ୍ୟୋମେ ବୃଷ୍ଟି କଲେ ଦେବାସୀଙ୍କର । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରେଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ବରେହି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Barei (etc) Barehi etc. (See)

ବରେଇ ଖୋଦ୍—ବୈଦେ. ଅ. (କଚରିଆ. ହିନ୍ଦିରୁ ଅନୁକୃତ; ପା. ବରଏ ଖୁଦ୍=ନିଜ ପାଇଁ)—ସ୍ୱୟଂ ନିଜେ—Self; personaly.
Barei khod
खुद ख़ुद
(ବରେ ଖୋଦ୍, ବରୈ ଖୋଦ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରେଣ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବୃ ଧାତୁ=ବରଣ କରିବା+କର୍ମ. ଏନ୍ୟ)—୧ । ବରଣୀୟ; ପୂଜ୍ୟ; ମାନ୍ୟ—1. Respectable reverend; honourable. । ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent. । ୩ । ପ୍ରାର୍ଥନୀୟ; ଅଭୀଷ୍ଟ—3. Desirable; wished for; cherished. ୪ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରଧାନ—4. Chief; principal.
Bareṇya
(ବରେଣ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଂ. ବି—୧ । କୁଙ୍କୁମ—1. Saffron. ୨ । ଶିବ; ମହାଦେବ (ହ. ଶ)—2. Śiba. ୩ । ଭୃଗୁଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ)-3. Name of a son of sage Bhṛugu.

ବରେନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବି. (ବର+ଇନ୍ଦ୍ର)—୧ । ପ୍ରାଚୀନ ଗୌଡ଼;ବଙ୍ଗଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ବିଭାଗ; ପୁଣ୍ଡ୍ରଦେଶ—1. Ancient Bengal. ୨ । ଗୌଡ଼ ଦେଶର ରାଜଧାନୀ—2. Capital of ancient Bengal.
Barendra

[ଦ୍ର—କେହି କେହି ଏହାକୁ ବରେନ୍ଦ୍ରୀ କହନ୍ତି ।]

୩ । ଇନ୍ଦ୍ର—3. Indra. ୪ । ପ୍ରଧାନ ରାଜା; ସମ୍ରାଟ; ରାଜାଧିରାଜ—4. Emperor.

ବରେନ୍ଦ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀ—ଦେ. ବି—ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଶାଖାବିଶେଷ—Name of a branch of Bengalee Brāhmaṇas.
Barendra goshṭhī
বরেন্দ্র গোষ্ঠী बरेन्द्रगोष्ठि

ବରେହା—ଗ୍ରା. ବି. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବରାହ)—ବନ୍ୟଜନ୍ତୁବିଶେଷ; ବାରହା—Boar.
Barehā

ହରିଣ ବରେହା ଶମ୍ବର ଗଣ୍ଡାଳ । ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।

ବରେହି—ଦେ. ବି—ବରେହି ପାଟକ (ଦେଖ)
Barehi Barehi pāṭaka (See)

ବରେହି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତିଆଣ ସଭାରେ କୌଣସି ଜଟିଳ ବିଷୟର ମୀମାଂସା ନ ହୋଇ ପାରିଲେ ତାହାର ମୀମାଂସା କରିବା ପାଇଁ ବରେହି ପାଟକର ଅଧିବେଶନ କରାଇବା ଅର୍ଥାତ୍ ଉକ୍ତ ବିଷୟ ନେଇ ସାର୍ବଜନୀନ ସଭାରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା—To have a matter discussed and decided by a gathering of various castes.
Barehi karibā
ବରେହି କରା(ରେ)ଇବା
ବରେହି କରା(ଏ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବରେହି ଡକା(କେ)ଇବା
(ବରେହି ବସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
বারোআরী তলায় নিষ্পত্তি করান
बरह बरना सभा करना

ବରେହ୍ଣି ପାଟକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାର=ସମୂହ) (ଭୁଲ· ବଂ ଶବ୍ଦ Barehi pāṭaka ବାରୋୟାରୀ=ପ୍ରତି ବର୍ଷ ଏକ ଗ୍ରାମର ବା ବାରୁଆରି ଡଲାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ପଡ଼ାର ବା ନଗରର ସମସ୍ତ ଜାତିର **बरह बरना सभा** ଲୋକେ ମିଳି ଯେଉଁ ଠାକୁରପୂଜା ବା ଉତ୍ସବ (ବରେହ୍ଣି ସଭା—ଅନ୍ୟରୂପ) କରନ୍ତି)—କୌଣସି ସମାଜଗତ ବିଷୟ ଜାତିଆଣ ସଭାରେ ମୀମାଂସିତ ହୋଇ ନ ପାରିଲେ ତାହା ମୀମାଂସା କରିବା କାରଣ ଅଦ୍ଭୁତ ୩୬ ପାଟକର ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ସଭା; ଛତିଶ ପାଟକ ସଭା; ସାର୍ବଜନୀନ ସଭା—A gathering of people of various castes to consider and adjudicate upon a matter which could not be decided by a meeting of a caste-guild.

[ଦ୍ର—ଜାତିଆଣ ସଭାରେ ଜାତି ଭାଇଙ୍କ ବୁଝାମଣାରେ ଯାହାର ମନ ନ ମାନେ ସେ ବରେହ୍ଣି ପାଟକ ବସାଏ । ସବୁ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କୁ ଡାକି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବସାଇବାକୁ ସବୁବେଳେ ସମ୍ଭବପର ନ ଥିବାରୁ ଲୋକେ ହାଟକୁ ଯାଇ ସେହିଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ବହୁ ଜାତୀୟ ଲୋକଙ୍କୁ ବସାଇ ସଭା କରନ୍ତି ଓ ତାକୁ ବରେହ୍ଣି ପାଟକ ସଭା ବୋଲାଯାଏ ।]

ବରେହ୍ଣି ପାଟକ ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବରେହି କରିବା (ଦେଖ) Barehi pāṭaka basā(se)ibā Barehi karibā (See)

ବରେହ୍ଣି ବସିବା—ଦେ. ବି—ବରେହ୍ଣି ସଭାର ଅଧିବେଶନ କରିବା—Barehi basibā The holding of a Barehi meeting बरह बरना सभा बैठना to discuss a matter. (ବରେହ୍ଣି ପାଟକ ବସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରୋଟ—ସଂ. ବି—ମରୁଆ ଗଛ ଓ ଫୁଲ (ହି. ଶ)—The Marubaka Barota plant and flower (Apte).

ବରୋଦା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—୧ । ଗାଇକବାଡ଼ ବା ପ୍ରାଚୀନ ଗୁର୍ଜର Barodā ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ—1. Capital of ancient বরোদা **बरोदा** Gurjara; Baroda.

[ଦ୍ର—ଏହି ନଗର ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରି ନଦୀକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ନଗର ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ହିନ୍ଦୁ ଦେବମନ୍ଦିର ଅଛି । ବହୁକାଳରୁ ଏଠାରେ ଏକ ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ର ଅଛି ଓ ବରୋଦା ମହାରାଜଙ୍କ ନାମାଙ୍କିତ ମୁଦ୍ରା ଏଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇ ଏ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୁଏ ।]

୨ । ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟ-ବିଶେଷ ଓ ତହିଁର ପ୍ରଧାନ ନଗର—2. Baroda state and its capital.

[ଦ୍ର—ଏ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟଭାରତରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ମରହଟ୍ଟା ରାଜ୍ୟ । ଏଥିର ରାଜାଙ୍କ ବଂଶଗତ ଉପାଧି ଗାଇକବାଡ଼ । ଏଥିର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ୮୧୮୨ ବର୍ଗମାଇଲ ଓ ଲୋକସଂଖ୍ୟା ପ୍ରାୟ ୨୦ ଲକ୍ଷ ଓ ଏଥିର ରାଜସ୍ୱ ପ୍ରାୟ ୨୪ କୋଟି ଟଙ୍କା । ଏଠାରେ ମହାରାଜଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଲେଜ୍ ବମ୍ବାଇ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବଦ୍ଧ । ଏ ମହାରାଜଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହାଇକୋର୍ଟ ଅଛି ଏବଂ ଏ ରାଜାଙ୍କ ନିକଟରେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କର ଜଣେ ରେସିଡେଣ୍ଟ୍ (ରାଜଦୂତ) ଥାଆନ୍ତି । ମରହଟ୍ଟା ଶକ୍ତିର ପତନୋନ୍ମୁଖ ଅବସ୍ଥାରେ ଯେତେବେଳେ ପେଶବାମାନେ ନାଗପୁର ଭୋଁସଲାମାନଙ୍କ ନାମରେ କ୍ଷମତା ପରିଚାଳନ କରୁଥିଲେ, ସେହି ସମୟରେ (ଖ୍ରୀ. ୧୭୪୦-୬୧) ପିଲାଜୀ ରାଓ ଗାଇକବାଡ଼ ବରୋଦାଠାରେ ଏ ରାଜବଂଶର ମୂଳଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ ଓ ରଣଜୀ ସିନ୍ଧିଆ ଗୁଆଲିୟରରେ ଓ ମୁଲ୍ହର ରାଓ ହୋଲ୍କାର ଇନ୍ଦୋରରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟର ମୂଳଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ ।]

ବରୋନ୍ମୁଖ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବର ଦେବାପାଇଁ ଉନ୍ମୁଖ ହୋଇଅଛି Baronmukha ଯେ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ବର ଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟତ—Ready to grant a boon.

ବରୋରୁ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଯାହାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜଙ୍ଘ ଅଛି—Baroru 1. Having excellent thighs. ୨ । ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ (ହି. ଶ.)—2. A beautiful or graceful lady.

ବରୋଲ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଭିରୁଡ଼ି—Barola A kind of wasp (Apte).

ବରୋହି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ମୋଟା ଦଉଡ଼ି—Barohi A thick rope.

ବର୍କ୍କର—ସଂ. ବି· ପୁଂ (ବୃଜ୍ ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ମ. ଅର୍, Barkkara ଯାହାକୁ ଛେଦନାର୍ଥେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ; ବହୁବ୍ରୀହି)—बकरी ୧ । ମେଷଶାବକ; ଛେଳିଛୁଆ; ବକରୀ—1. A small **बकरी** goat or lamb. ୨ । ଯୁବା ପଶୁ—2. A young ଓ.ବର୍ଲ୍ଭୁସ୍ତ beast. ୩ । କ୍ରୀଡ଼ା—3. Game; sport; (ବର୍କରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) pastime. ୪ । କୌତୁକ; ଆମୋଦପ୍ରମୋଦ—4 Amusement; mirth. ୫ । ପରିହାସ—5. Jesting. ୬ । ଛେଳି—6, A goat .(Apte).

ବର୍କରାଟ—ସଂ. ବି. (ବର୍କର+ଅଟ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+ଅ)—Barkarāṭa ୧ । କଟାକ୍ଷ (ହି. ଶ.)—1. Sideglance; ogling. ୨ । ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରଭା (ହି. ଶ.)—2. The rays of the midday sun. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀ କୁଚ ପାର୍ଶ୍ୱରେ କାମୁକ ନଖକ୍ଷତ (ହି. ଶ.)—3. Scratching of nails on the sides of the female breast (as a result of amorous pastime).

ବର୍ଗ—ସଂ. ବି. (ବୃଜ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା, ପୃଥକ କରିବା+ଭାବ. Barga ଅ)—୧ । ବର୍ଜନ; ତ୍ୟାଗ—1. Relinquishment. ୨ । (+କର୍ମ. ଅ) ଧାଡ଼ି; ଶ୍ରେଣୀ—2. Class; row; category. ୩ । ବୃନ୍ଦ; ଦଳ; ପଲ—3. Flock; multitude. ୪ । (ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ) ଏକସ୍ଥାନରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ ସ୍ପର୍ଶ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ ସମୂହ) ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଉଚ୍ଚାରଣ ଭେଦରେ ପାଞ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀ—4. Sanscrit grammar) The five classes of consonants.

[ଦ୍ର—ଯଥା; କ ବର୍ଗ—କ, ଖ, ଗ, ଘ, ଙ । ଚ ବର୍ଗ—ଚ, ଛ, ଜ, ଝ, ଞ । ଟ ବର୍ଗ—ଟ, ଠ, ଡ, ଢ, ଣ । ତ ବର୍ଗ—ତ, ଥ, ଦ, ଧ, ନ । ପ ବର୍ଗ—ପ, ଫ, ବ, ଭ, ମ ।]

[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟାକରଣଶାସ୍ତ୍ରଦୃଷ୍ଟି ୫ ବର୍ଗ ଛଡ଼ା ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ, ଅନ୍ତସ୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଶ ଷ ସ ହ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କୁ ପୃଥକ୍ ବର୍ଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ କରାଯାଇଅଛି । ଯଥା — ଅ ବର୍ଗ = ସବୁ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ, ଯ ବର୍ଗ = ଯ ର ଲ ୱ, ଶ ବର୍ଗ = ଶ ଷ ସ । ଅ ବର୍ଗର ସ୍ୱାମୀ ସୂର୍ଯ୍ୟ, କ ବର୍ଗର ମଙ୍ଗଳ, ଚ ବର୍ଗର ଶୁକ୍ର, ଟ ବର୍ଗର ବୁଧ, ତ ବର୍ଗର ବୃହସ୍ପତି, ପ ବର୍ଗର ଶନି, ଯ ବର୍ଗର ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଲି ଯାଇଅଛି—ହ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୫ । ସଜାତୀୟସମୂହ; ଗୋଷ୍ଠୀ; ଏକଜାତୀୟ ଅନେକ ବସ୍ତୁର ସମୂହ; ଗଣ; ଶ୍ରେଣୀ—5. A number or multitude of similar things or animals; clan; class. ୬ । ପ୍ରକାର—6. Kind; species. ୭ । ଗ୍ରନ୍ଥର ପରିଚ୍ଛେଦ ବା ବିଭାଗ ବା ଅଧ୍ୟାୟ—7. Chapter of a book. ୮ । ଖଣ୍ଡ—8. Piece. ୯ । ମାର୍ଗ; ପଥ—9. Road; way. ୧୦ । ଦୁଇ ସମାନ ସଂଖ୍ୟାର ଗୁଣଫଳ—10. A square number. ୧୧ । ଶାସନ—11. Administration. ୧୨ । ସଂସାରରେ ଜନ୍ମଲାଭର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—12. One of the 4 ulterior objects of life; the summon bonum of existence.

[ଦ୍ର—ଚତୁର୍ବର୍ଗ = ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ ଓ ମୋକ୍ଷ ।]

୧୩ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବହୁବଚନରେ ବ୍ୟବହୃତ । ଯଥା— ଭ୍ରାତୃବର୍ଗ; ବନ୍ଧୁବର୍ଗ) ମାନେ; ସମୂହ; ସମସ୍ତେ—13. (used to denote plural or all) All of. ୧୪ । ଆକାର ପ୍ରକାରରେ ବିଭିନ୍ନ ଥିବା; କିନ୍ତୁ କୌଣସି ସାଧାରଣ ଧର୍ମବିଶିଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କ ସମୂହ (ଯଥା— ଅନ୍ତଃସ୍ଥ ବର୍ଗ, ବନୌଷଧି ବର୍ଗ)—14. A class of things having a common attribute though differing in shape and other things. ୧୫ । (ଜ୍ୟାମିତି) ବର୍ଗକ୍ଷେତ୍ର; ଯେଉଁ ସମକୋଣୀ କ୍ଷେତ୍ରର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଓ ପ୍ରସ୍ଥ ସମାନ—15. (geometry) A square. ୧୬ । (ଗଣିତ) ଦୁଇ ସମାନ ରାଶିର ଗୁଣଫଳ—16. (Mathematics) The square of a number.

(ଯଥା—୪ ର ବର୍ଗ = ୧୬ ।)

୧୭ । ବଳ—17. Strength (Apte).

ଦେ. ବି—୧ । ନିୟମ—1. Rule; regulation.

୨ । ନିୟମାଧୀନତା—2. Discipline; regularity.

୩ । ବାଗ; ପଦ୍ଧତି; ଶୃଙ୍ଖଳା—3. Method; system,

୪ । ଭଦ୍ରସମାଜ; ଭଦ୍ରଗୋଷ୍ଠୀ—4. High society.

୫ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶ୍ରେଣୀ—5. A class of a school.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ — A family title.

ବର୍ଗକ୍ଷେତ୍ର—ସଂ. ବି—ସମକୋଣ ଓ ସମବାହୁବିଶିଷ୍ଟ ଚତୁର୍ଭୁଜ କ୍ଷେତ୍ର; Bargakshetra ସମକୋଣୀ ଓ ସମବାହୁ ଚତୁର୍ଭୁଜ—A square field or figure; a square.

ବର୍ଗଛଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. (ମନ୍ଦ ଅର୍ଥରେ)—ଅପଣାର ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ୟ Bargachharda ମାନଙ୍କଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର—Exceptional; not confirming to the others of the same class.

ବର୍ଗଣା—ସଂ. ବି—ଗୁଣନ—
Bargana Multiplication (Apte).

ବର୍ଗଫଳ—ସଂ. ବି (ଗଣିତ)—୧ । ଦୁଇଟି ସମାନ ସଂଖ୍ୟାର ଗୁଣଫଳ—
Bargaphala 1. The square of a number.
୨ । ଭୂମିର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଓ ପ୍ରସ୍ଥର ଗୁଣଫଳ; କ୍ଷେତ୍ରଫଳ—
2. The square area of a figure or field.

ବର୍ଗବନ୍ଧନୀ—ସଂ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ଧନୀ—1. A kind of Bargabandhani bracket. ୨ । ବନ୍ଧନୀ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ—2. See notes under Bandhani.

ବର୍ଗବର୍ଗ—ସଂ. (ଗଣିତ)—କୌଣସି ସଂଖ୍ୟାର ବର୍ଗଫଳର ବର୍ଗଫଳ—
Bargabarga (mathematics) The square of the square of a number.

ବର୍ଗଭୀମା—ଦେ. ବି—ତାମ୍ରଲିପ୍ତ ବା ଅଧୁନାର ତମଲୁକରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା Bargabhima ଦେବୀ—Name of the image of a popular goddess in Tamaluk.

ବର୍ଗଭୀମା ଅଧିଷ୍ଠିତ ମଣ୍ଡପଗୋପମା—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ବର୍ଗମୂଳ—ସଂ. ବି. (ଗଣିତ)—ଦୁଇ ସମାନ ରାଶିର ଗୁଣଫଳରୁ ବାହାର Bargamula କରାଯିବା ମୌଳିକ ସଂଖ୍ୟା ବା ରାଶି—(mathematics) The square root.
(ବର୍ଗପଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ଗଶଃ—ସଂ. ବିଣ. (ବର୍ଗ+ଶସ୍)—ବର୍ଗ ବର୍ଗ ହୋଇ; ଶ୍ରେଣୀ ଶ୍ରେଣୀ Bargasah ହୋଇ; ଦଳ ଦଳ ହୋଇ—In groups (Apte).

ବର୍ଗା—ଦେ. ବି—ବରଗା (ଦେଖ)
Barga Baraga (See)

ବର୍ଗାଏ—ପ୍ରାଦେ. (ଲରିଆ) ବି—ଗଉଡ଼—
Bargae Cowherd.

ବର୍ଗି—ବୈଦେ. ବି. (ମରହଟ୍ଟି ଶବ୍ଦ)—ବରଗି (ଦେଖ)
Bargi Baragi (See)

ବର୍ଗିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଗୀୟ)—୧ । ବର୍ଗୀୟ; ବର୍ଗସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bargia 1. Relating to Barga. ୨ । ସୁଶୃଙ୍ଖଳ—
2. Methodical.

ବର୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବୃଜ୍ ଧାତୁ = ତ୍ୟାଗ କରିବା)—ପଠାଇବା—
Bargiba To send; to dipute.

ପୁଣି ସେନାନାୟକ ପାଞ୍ଚୋଟି ବର୍ଗିଲ
ହନୁମନ୍ତ ବଳରେ ତାଙ୍କ କ୍ଷୟ ଗଲା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ବର୍ଗୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବର୍ଗ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଈୟ)—୧ । ଶ୍ରେଣୀୟ—
Bargiya 1. Belonging to a class. ୨ । ବର୍ଗର (ବର୍ଗୀଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅନ୍ତର୍ଗତ—2. Included in a class. (ବର୍ଗୀଣା, ବର୍ଗୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣର ୫ ଗୋଟି ବର୍ଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ—3. Included in the 5 Bargas of consonants.

ବର୍ଗୀୟ ଜ—ସ. ବ—ଚ ବର୍ଗର ତୃତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ—The 3rd consonant of Cha Barga.
Bargiya ja
[ଦ୍ର—ଅବର୍ଗୀୟ ବା ଅନ୍ତଃସ୍ଥ ଯର ଉଚ୍ଚାରଣ 'ଯ' 'ଜ୍ୟ' ବା 'ୟ' ।]

ବର୍ଗୀୟ ବ—ସ. ବ—'ପ' ବର୍ଗର ଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣ—The 3rd consonant of Pa Barga.
Bargiya ba
[ଦ୍ର—ଅନ୍ତଃସ୍ଥ ବା ଅବର୍ଗୀୟ 'ବ'ର ଉଚ୍ଚାରଣ ଭିନ୍ନ (ଯଥା—ଭୁଅର୍); ଏହାକୁ ଭାଷାକୋଷରେ ଏକ ନୂତନ ଅକ୍ଷର ୱ ଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଇଅଛି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କରେ ଥିବା ବର୍ଗୀୟ ଓ ଅବର୍ଗୀୟ 'ବ'ର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ବା ଲେଖାରେ କୌଣସି ପ୍ରଭେଦ ରଖାଯାଏ ନାହିଁ ।]

ବର୍ଗୁଡ଼ି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ (ସ. ବଦରୀ) —ବରଗୁଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି
Bargurdi (etc) (ଦେଖ)—Baragurdi etc (See)

ବର୍ଗୋତ୍ତମ—ସ. ବଣ—ବର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—Chief among the clan; best in the lot.
Bargottama
ସ. ବ—୧ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—୧ । ମେଷାଦି ଦ୍ୱାଦଶ ରାଶିର ନବାଂଶବିଶେଷ—1. (astrology) The 9th part of the signo of zodiac
[ଦ୍ର—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଚର ରାଶି (ମେଷ, କର୍କଟ ତୁଳା, ମକର)ର ପ୍ରଥମ ଅଂଶ; ସ୍ଥିର ରାଶି (ବୃଷ, ସିଂହ, ବୃଶ୍ଚିକ, କୁମ୍ଭ)ର ପଞ୍ଚମ ଅଂଶ; ଓ ଦ୍ୱ୍ୟାତ୍ମକ ରାଶି ମିଥୁନ, କନ୍ୟା, ଧନୁ ମୀନ)ର ନବମ ଅଂଶ ବର୍ଗୋତ୍ତମ ଅଟେ । ଏହାର ଅର୍ଥ ସମସ୍ତ ରାଶିଙ୍କ ନବାଂଶକୁ ବର୍ଗୋତ୍ତମ ବୋଲାଯାଏ । ବର୍ଗୋତ୍ତମରେ ଥିବା ଗ୍ରହମାନେ ଶୁଭ ଅଟନ୍ତି—ହୃ. ଶ. ।]
୨ । (ବ୍ୟାକରଣ) ବର୍ଗ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ଶେଷରେ ଥିବ ଅକ୍ଷର; ଅନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣ; ବର୍ଗାନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ—2. (grammar) A nasal consonant; the last letter or each of the first five classes of consonants (Apte).

ବର୍ଗ୍ୟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ. ବଣ. (ବର୍ଗ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଯ)—ବର୍ଗୀୟ
Bargya (etc) ଇତ୍ୟାଦି ଦେଖ)—Bargiya etc (See).
(ବର୍ଗ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ସ. ବ—୧ । ସହପାଠୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Fellow student (Apte). ୨ । ସହକର୍ମୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Colleague (Apte)

ବର୍ଗ୍ୟ ଜ—ସଂ. ବ—ବର୍ଗୀୟ ଜ (ଦେଖ)
Bargya ja Bargiya ja (See)

ବର୍ଗ୍ୟ ବ—ସ. ବ—ବର୍ଗୀୟ ବ (ଦେଖ)
Bargya ba Bargiya ba (See)

ବର୍ଚ୍ଚ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—
Barchh (root) To shine.

ବର୍ଚ୍ଚଃ—ସ. ବ. (ବର୍ଚ୍ଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍)—୧ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା—1. Lustre. ୨ । ତେଜଃ—2. Glory; spirit; power; vigour. ୩ । କାନ୍ତି—3. Splendour; beauty. ୪ । ରୂପ—4. Form; shape. ୫ । ଶୁକ୍ର—5. Semen; matter. ୬ । ମଳ—6. Fæcus.
Barchhah

ବର୍ଚ୍ଚସ୍ୱୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ବର୍ଚ୍ଚସ୍+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବିନ୍; ବର୍ଚ୍ଚସ୍ୱିନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ତେଜସ୍ୱୀ—1. Glorious; Splendid. ୨ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ—2. Radiant; dazzling; shining. ୩ । ଓଜସ୍ୱୀ—3. Powerful.
Barchhaswi
(ବର୍ଚ୍ଚସ୍ୱାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
ବର୍ଚ୍ଚସ୍ୱିନୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବର୍ଚ୍ଚସ୍ୱିଣୀ }
ସ. ବ—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The Sun. ୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon.

ବର୍ଚ୍ଚସ୍ୟ—ସ. ବଣ (ବର୍ଚ୍ଚସ୍+ଯ)—ତେଜୋବର୍ଦ୍ଧକ—Increasing spirit or vigour.
Barchchasya

ବର୍ଚ୍ଛା(ର୍ଚ୍ଛା)—ଦେ. ବ—ବରଛା (ଦେଖ)
Barchhā(rchchhā) Barachhā (See)

ବର୍ଜନ—ସ. ବ. (ବୃଜ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+ଭାବ ଅନ)—
Barjana ୧ । ତ୍ୟାଗ—1. Giving up; abandonment; relinquishment. ୨ । ରହିତ କରିବା—2. Setting aside. ୩ । ହିଂସା—3. Hostility. ୪ । ବଧ—4. Slaughter.
(ବର୍ଜ୍ଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ଜନା—ଦେ. ବ—ପ୍ରତିବନ୍ଧକ—Obstacle.
Barjanā (ବର୍ଜ୍ଜନା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ବର୍ଜନା କି ସେନିକ ତାର, କଭେଦ୍ୟ କାମ ଶରରର ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବର୍ଜନୀୟ—ସ. ବଣ. (ବୃଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Barjaniya ବର୍ଜନଯୋଗ୍ୟ; ତ୍ୟାଜ୍ୟ—Proper to be shunned; relinquishable.
(ବର୍ଜ୍ୟ, ବର୍ଜ୍ଜ୍ୟ, ବର୍ଜ୍ଜନୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବର୍ଜ୍ୟା, ବର୍ଜ୍ଜ୍ୟା, ବର୍ଜନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବର୍ଜୟିତା—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ତ୍ୟାଗକାରୀ—Abandoning; growing up.
Barjayitā (ବର୍ଜୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବର୍ଜାଇସ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଛାପାର କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ଅକ୍ଷର—
Barjāis Smallest type of printing letters bourgeois.
बर्जाइस बर्जाइस

ବର୍ଜିତ—ସ. ବଣ. (ବୃଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Barjita ୧ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ—1. Abandoned; shunned; relinquished.
(ବର୍ଜ୍ଜିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବର୍ଜିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଅଧର୍ମମାନଙ୍କରେ ହୋଇବ ବର୍ଜିତ ।
କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।
୨ । ଦୂରୀକୃତ—2. Removed. ୩ । ରହିତ—3. Set aside; deprived of. ୪ । ହତ—4. Killed.

ବର୍ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ବୃଜ୍ ଧାତୁ)—ତ୍ୟାଗ କରିବା—
Barjibā To abandon; to shun; to give up.
बर्जा बर्जना
ଗୁରୁଙ୍କଠାରେ ଅପରାଧ ଯେ ଅର୍ଜିଲ
ଜାଣି ବର ଏବା ସେ ପ୍ରାଣକୁ ବର୍ଜିଲ
କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ବର୍ଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସଂ ବରଟ) ବି—ବରୁଡ଼—
Barrdi Wasp.

ବର୍ଣ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବାକ୍ୟର ବିସ୍ତାର କରିବା; ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—
Barn (root) 1. To describe. ୨ । ସ୍ତବ କରିବା—2. To pray. ୩ । ନିଯୋଗ କରିବା—3. To appoint; to depute; to commission. ୪ । ଚିତ୍ର କରିବା—4. To point; to colour. ୫ । ବିଲେପନ କରିବା—5. To anoint.

ବର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବି. (ବର୍ଣ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ; ପ୍ରା. ବନ୍ନ; ଯେଉଁମାନେ ବେଦ
Barnna ବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ଅଣ୍ଟୁରିଦରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୁଅନ୍ତି; କିମ୍ବା ବୃ ଧାତୁ-ବାଛିବା+କର୍ମ. ନ; ବ୍ୟବସାୟ ଅନୁକ୍ରମରେ ଯାହାଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରେ ବଛା ଯାଇଅଛି)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ର ଜାତି; ଜାତି—1. Caste; class.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ ଋଗ୍ବେଦରେ ଅଛି । ତହିଁରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦୁଇବର୍ଣ୍ଣରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି; ଆର୍ଯ୍ୟ ଓ ଦସ୍ୟୁ ବା ଅନାର୍ଯ୍ୟ । ଏ ବିଭାଗ ପ୍ରଥମେ ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାରେ ହୋଇଥିବାର ଜଣାଯାଏ, କାରଣ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଗୋରା ଓ ଦସ୍ୟୁ ବା ଅନାର୍ଯ୍ୟମାନେ କଳା ଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ବ୍ୟବସାୟ ଉପରେ ଚାରିବର୍ଣ୍ଣର ବିଭାଗ ହେବାର ଜଣାଯାଏ । ପୁରୁଷସୂକ୍ତରେ ଆଲଙ୍କାରିକ ଉକ୍ତିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଯେ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ମୁଖରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାହୁରୁ କ୍ଷତ୍ରିୟ, ଜଙ୍ଘରୁ ବୈଶ୍ୟ ଓ ପାଦରୁ ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିଲା । ବର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ବୃ ଧାତୁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ; ବୃ ଧାତୁର ଅର୍ଥ ବରଣ କରିବା,ବାଛିବା;ଅତଏବ ବର୍ଣ୍ଣଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ହେଲା ବ୍ୟବସାୟ;ବ୍ୟବସାୟ ଅନୁସାରେ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗକୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବୋଲାଗଲା । ଏହି ଚାରିବର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ଧର୍ମ ବା ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମଧର୍ମ ମଧ୍ୟ ନାନା ଅବଦରେ ନିରୂପିତ ହୋଇଅଛି । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଧର୍ମ—ଅଧ୍ୟୟନ, ଅଧ୍ୟାପନ, ଯଜନ, ଯାଜନ, ଦାନ, ପ୍ରତିଗ୍ରହ; କ୍ଷତ୍ରିୟର—ଅଧ୍ୟୟନ, ଯଜ୍ଞାନୁଷ୍ଠାନ, ଦାନ, ପ୍ରଜାପାଳନ; ବୈଶ୍ୟର କୃଷି, ପଶୁପାଳନ, ବାଣିଜ୍ୟ, ଦାନ ଯଜ୍ଞ, ଅଧ୍ୟୟନ; ଶୂଦ୍ରର—ଉଚ୍ଚତର ତିନି ବର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ସେବା । ସବୁ ଦେଶରେ ବ୍ୟବସାୟଭେଦ ଓ ଧଳା କଳା ଚମଡ଼ା ଭେଦହେତୁର ଅଳ୍ପ ବହୁତ ଚଳି ଆସୁଅଛି । ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଲୋକ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଏହି ବର୍ଣ୍ଣଭେଦ ବ୍ୟବସାୟଗତ ଭେଦରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲେହେଁ ତାହା ଜନ୍ମଗତ ହୋଇଅଛି (ହି. ଶ.) । ଗୀତାରେ ଭଗବାନ କହିଅଛନ୍ତି— ଗୁଣକର୍ମବିଭାଗ ଅନୁସାରେ ମୁଁ ଚାରି ବର୍ଣ୍ଣର ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛି । ପ୍ରୋଫେସର ପ୍ରାଣକୃଷ୍ଣ ପରିଜା 'ନବଭାରତ' ପତ୍ରିକାର ୧ ମ ଖଣ୍ଡ ୨ୟ ସଂଖ୍ୟାରେ ବିଜ୍ଞାନଦୃଷ୍ଟିରେ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମଶୀର୍ଷକ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ମତ ପ୍ରକାଶ କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ଲୋକମାନଙ୍କ ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣର ତାରତମ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମର ମୂଳକାରଣ । ତାପରେ କର୍ମବିଭାଗ ଏବଂ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ଗୁଣବିଭାଗ ଆସିଲା । ଆମେରିକାର ଉଦାହରଣଦ୍ୱାରା ସେ ଏ ମତର ପୋଷକତା କରିଅଛନ୍ତି]

୨ । (ଯାହାଦ୍ୱାରା ବାକ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରାଯାଏ) 'ଅ' ଠାରୁ 'କ୍ଷ' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅକ୍ଷର—2. Alphabet; letter of alphabet.

[ଦ୍ର—ଉଦାନ ବାୟୁ କଣ୍ଠନାଳୀରୁ ନିଃସୃତ ହୋଇ ଶ୍ରବଣେନ୍ଦ୍ରିୟଗ୍ରାହ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପାଦନ କରେ । ଏହି ଅସ୍ଫୁଟ ଶବ୍ଦର ନାମ ଧ୍ୱନି ଓ ସ୍ଫୁଟ ଶବ୍ଦର ନାମ ବର୍ଣ୍ଣ; ବର୍ଣ୍ଣର ଯେଉଁ ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ଲେଖାଯାଏ ତାକୁ ଲିପି ବୋଲାଯାଏ । ବର୍ଣ୍ଣ ୨ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ; ସ୍ୱର ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ।]

୩ । (କର୍ମ. ଅ), ଅକ୍ଷରସମଷ୍ଟି; ବାକ୍ୟ—3. Word. ୪ । ରଙ୍ଗ—4. Colour; hue; tint. ୫ । ଦେହର ରଙ୍ଗ—5. Colour of the skin. ୬ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—6. Beauty. ୭ । ହସ୍ତୀର ପୃଷ୍ଠସ୍ଥିତ ଚିତ୍ରିତ କମ୍ବଳାଦି—7. Painted blanket covering the back of an elephant. ୮ । ଗୁଣ—8. Virtue. ୯ । ସ୍ତବ, ପ୍ରଶଂସା—9. Adoration; praise. ୧୦ । ବ୍ରତ—10. Vow. ୧୧ । କୀର୍ତ୍ତି—11. Fame. ୧୨ । ନାଟ୍ୟାବେଶ—12. Prelude. ୧୩ । ବର୍ଣ୍ଣନା—13. Description. ୧୪ । ଉତ୍କର୍ଷ—14. Excellence; eminence. ୧୫ । ପ୍ରସିଦ୍ଧି; ଖ୍ୟାତି—15. Reputation; good name. ୧୬ । ଗୁଣକୀର୍ତ୍ତନ—16. Extolling, recitation of good deeds. ୧୭ । ଗୀତକ୍ରମ—17. Sequence of songs. ୧୮ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ—18. Gold. ୧୯ । ଭେଦ; ପ୍ରକାର—19. Kind; class. ୨୦ । ବିଲେପନ—20. Annointment. ୨୧ । ଅଷ୍ଟବିଧ ମୈଥୁନାଭାବ ରୂପ ବ୍ରତ—21. A vow consisting of eight kinds of amour. ୨୨ । ଆକୃତି; ରୂପ—22. Shape; figure. ୨୩ । କଷ୍ଟି ପଥରରେ ପଡ଼ିଥିବା ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା—Gold line on the touch stone. ୨୪ । କୁଙ୍କୁମ—24. Saffrn. ୨୫ । ଚିତ୍ର ଛବି (ହି.ଶ)—25. Picture. ୨୬ । ବ୍ୟବସାୟ; ପେଷା; ଜୀବିକା (ହି. ଶ)—26. Livelihood; profession.

ବର୍ଣ୍ଣକ—ସ. ବିଣ. (ବର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ବର୍ଣ୍ଣନାକାରୀ—
Barnnaka 1 Describing. ୨ । ସ୍ତୁତିପାଠକ; ଗୁଣକୀର୍ତ୍ତନକାରୀ—2. Singing praise; eulogising.

ସ. ବି—୧ । (ବର୍ଣ୍ଣ+ସ୍ୱାର୍ଥେ.କ)—ହରିତାଳ—1. Yellow orpiment. ୨ । ତୂଳୀ—2. Painting brush. ୩ । ମଣ୍ଡଳ (ହି. ଶ.)—3. Circle. ୪ । ରଙ୍ଗ (ହି. ଶ.)—4. Colour. ୫ । ଅକ୍ଷର—5. Letter; alphabet. ୬ । ଗ୍ରନ୍ଥ—6. Book. ୭ । କେଶବିନ୍ୟାସ—7. Chignon. ୮ । ଲେପନଦ୍ରବ୍ୟ (ଚନ୍ଦନାଦି)—8. Ointment (eg. sandal paste). ୯ । ହରିଦ୍ରା—9. Turmeric. ୧୦ । ଅଭିନେତାମାନଙ୍କ

ପରିଚ୍ଛଦ (ବ୍ର. ଷ.)—10. The dress of actors. ୧୧ । ଚିତ୍ରକର (ବ୍ର. ଷ.)—11. Painter.

ବର୍ଣ୍ଣ ଗନ୍ଧ—ସଂ. ବ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ)—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ରଙ୍ଗ ଓ Barṇṇa gandha ଗନ୍ଧ—1. Colour and smell of a thing. ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଚିହ୍ନ ମାତ୍ର ଚିହ୍ନ—2. Trace of a thing.

ବର୍ଣ୍ଣ ଗୁରୁ—ସଂ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—1. A Brāhmaṇ. Barṇṇa guru ୨ । ଯେଉଁ ଗୁରୁ ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥାନ୍ତି—2. A teacher who teaches the alphabets.

ବର୍ଣ୍ଣଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଣ୍ଣ+ଜ୍ଞାନ)—ଅକ୍ଷରସମ୍ବନ୍ଧୀ ଜ୍ଞାନ—Barṇṇajñāna Knowledge of the alphabet. (ବର୍ଣ୍ଣପରିଚୟ, ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ବର୍ଣ୍ଣ ବା ଜାତିରେ Barṇṇa jyeshṭha ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—1. Of superior caste. (ବର୍ଣ୍ଣଜ୍ୟେଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସବୁଜାତି ଅପେକ୍ଷା ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. (ବର୍ଣ୍ଣଶ୍ରେଷ୍ଠ—ଅନ୍ୟରୂପ) Superior to all other castes. (ବର୍ଣ୍ଣଶ୍ରେଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବ—ବ୍ରାହ୍ମଣ—Brāhmaṇa.

ବର୍ଣ୍ଣତୁ(ତୂ)ଲି(ଲୀ)—ସଂ. ବ—୧ । ରଙ୍ଗ କରିବାର ତୁଳିକା—1. Barṇṇatu(tū)li(lī) Painting brush. ୨ । କଲମ—(ବର୍ଣ୍ଣତୁ(ତୂ)ଳିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Pen.

ବର୍ଣ୍ଣଦୂତ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଣ୍ଣ+ଦୂତ; ଏହା ବର୍ଣ୍ଣ ବା ଅକ୍ଷର-Barṇṇadūta ମାନଙ୍କୁ ବହନ କରେ)—ପତ୍ର; ଚିଠି—Letter.

ବର୍ଣ୍ଣ ଦୂଷକ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଣ୍ଣ+ଦୂଷକ)—ସଂସ୍କୃତଦୂଷକ; Barṇṇa dūshaka ପତିତ ବ୍ୟକ୍ତି—Outcaste; excommunicated.

ବର୍ଣ୍ଣ ଧର୍ମ—ସ.ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବ୍ରାହ୍ମଣ,କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ରାଦିବର୍ଣ୍ଣର Barṇṇa dharma ଶାସ୍ତ୍ରବିହିତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ—The respective duties of the castes as prescribed in the shastras.

ବର୍ଣ୍ଣନ(ନା)—ସଂ. ବ. (ବର୍ଣ୍ଣ+ଣିଚ. ଅନ)—୧ । ବାକ୍ୟ ବିସ୍ତାର Barṇṇana(nā) କରଣ; ବିସ୍ତାରିତ ରୂପେ କଥନ; କୌଣସି ବିଷୟର ବିସ୍ତାରିତ ବିବରଣ—1. Describing; description. ୨ । ଗୁଣ କଥନ; ପ୍ରଶଂସା କରଣ; ସ୍ତୁତିପାଠ—2. Praising; eulogy. ୩ । ଅନ୍ୟର ଚିତ୍ତ ବିନୋଦନ—4. Act of pleasing another. ୪ । ରଞ୍ଜନ; ଚିତ୍ରଣ—4. Painting; dying. ୫ । ଲେଖିବା—5. Writing. ୬ । ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ—6. Explaining; explanation.

ବର୍ଣ୍ଣନ କର—ଦେ. ବ. (ବର୍ଣ୍ଣନ+କୃ ଧାତୁ+ଅ)—କବି—Barṇṇana kara Poet.

ବର୍ଣ୍ଣନକର ଦର୍ପ ଖଣ୍ଡନ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ବର୍ଣ୍ଣନା—ସଂ. ବ. (ବର୍ଣ୍ଣନ+ଆ)—ବର୍ଣ୍ଣନ (ଦେଖ) Barṇṇanā Barṇṇana (See

ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା—1. To describe. Barṇṇanā karibā ୨ । ବିଶଦଭାବରେ କହିବା—2. To বর্ণনা করা বয়ান করনা narrate in full.

ବର୍ଣ୍ଣନାତୀତ—ସଂ. ବଣ. (୭ମୀ ତତ୍; ବର୍ଣ୍ଣନା+ଅତୀତ)—ଯାହା ବର୍ଣ୍ଣନା Barṇṇanātīta କରି ଶେଷ କରିଯାଇ ନ ପାରେ—Passing description; indescribable.

ବର୍ଣ୍ଣନା ପତ୍ର——ଦେ. ବ. (ଡବରଅ)—ଅଦାଲତରେ ପ୍ରତିବାଦୀ Barṇṇanā patra ବାଦୀର ଅଭିଯୋଗର ଉତ୍ତରରେ ଯେଉଁ ଲେଖା ଜବାବ ଦାଖଲ କରେ; ଜବାବ—A written statement জবাব filed by the defendant.

ବର୍ଣ୍ଣନାଶ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) (ଲୌକିକ ବା ବୈଦିକ ବ୍ୟାକରଣ)—Barṇṇanāśa ପ୍ରକୃତିପ୍ରତ୍ୟୟଦ୍ୱାରା ନିଷ୍ପନ୍ନ ପଦ ମଧ୍ୟସ୍ଥ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣର ଲୋପ—The dropping out of a letter from a word formed under grammatical rules.

(ଯଥା—ପୃଷତୋଦର ଓ ପୃଷତୋଦ୍ୟାନ ପଦର 'ତ'ର ନାଶ ହୋଇ ପୃଷୋଦର ଓ ପୃଷୋଦ୍ୟାନ ପଦର ବ୍ୟବହାର ହୁଏ ।]

ବର୍ଣ୍ଣନିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣନ) ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—Barṇṇanibā To describe; to relate.

ବର୍ଣ୍ଣିବୁ ଥାଃ ଗୁରୁ ଚରିତ । ଭକ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ—ସଂ. ବଣ. (ବର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । ବର୍ଣ୍ଣନା Barṇṇanīya ଯୋଗ୍ୟ—1. Describable. ୨ । ବ୍ୟାଖ୍ୟାର (ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉପଯୁକ୍ତ—2. Fit to be narrated in detail.

ବର୍ଣ୍ଣବତୀ—ସଂ. ବ. (ବର୍ଣ୍ଣ+ବତ୍+ଈ)—ହଳଦି (ବ୍ର. ଷ.)—Barṇṇabatī (ବର୍ଣ୍ଣବିଳାସିନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Turmeric.

ବର୍ଣ୍ଣବିକାର—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଣ୍ଣ+ବିକାର) (ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ)—ଶବ୍ଦ Barṇṇabikāra ବା ପଦର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣର ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ—(philology) The change of one letter to another in a word.

[ଦ୍ର—ହରିଦ୍ରା ଶବ୍ଦର ବର୍ଣ୍ଣବିକାର ଘଟି ହଳଦି ଶବ୍ଦରେ ପରିଣତ ହେଲା ।]

ବର୍ଣ୍ଣ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—(ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ) ଶବ୍ଦରେ ଥିବା Barṇṇa biparjyaya ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ହେରଫେର—(philology) The inversion or exchange of letters in a word.

[ଦ୍ର—ହିନସ୍ ଧାତୁ+ଅ ପ୍ରତ୍ୟୟ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହିଂସ ଶବ୍ଦର ବର୍ଣ୍ଣ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଘଟି ସିଂହ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି ।]

ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯେଉଁ ପଦ୍ୟର ଚରଣମାନଙ୍କରେ Barṇṇabrutta ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଓ ଲଘୁଗୁରୁର କ୍ରମ ସମାନ ରଖାଯାଏ—Metre.

ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ—ସଂ. ବ—ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକଦ୍ୱାରା ବର୍ଣ୍ଣଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମେ—Barṇṇabodha A primer; a spelling book. (ବର୍ଣ୍ଣବୋଧକ—ଅନ୍ୟରୂପ).

ବର୍ଣ୍ଣମାଳା—ସଂ. ବି—୧। କୌଣସି ଭାଷାର ଅକ୍ଷରସମୂହ; ସବୁ ଅକ୍ଷର-
Barnnamālā ମାନଙ୍କର ପର୍ଯ୍ୟାୟ କ୍ରମେ ଲିଖିତ ସୂଚୀ—
1. The alphabets. ୨ । ଜାତି ଫୁଲର ମାଳା—2. A garland made of Jāti flowers.

ବର୍ଣ୍ଣୟିତବ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଣ୍ଣ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ (ଦେଖ)
Barnnayitabya Barnnaniya (See)

ବର୍ଣ୍ଣୟିତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବର୍ଣ୍ଣୟିତୃ; ବର୍ଣ୍ଣ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତୃ)—ଯେ
Barnnayitā ବର୍ଣ୍ଣନା କରେ—Describing; narrating.
(ବର୍ଣ୍ଣୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବର୍ଣ୍ଣ ଯୋଜକ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—(ଛାପାଖାନା) ଯେ
Barnna jojaka ଟାଇପ୍ ଅକ୍ଷର ଯୋଡ଼େ—(printing) Compositor.

ବର୍ଣ୍ଣ ଯୋଜନ(ନା)—ସଂ.ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—୧ । (ଛାପାଖାନା)
Barnna jojana(nā) ଅକ୍ଷର ଟାଇପ୍ ଯୋଡ଼ିବା—1. (printing) Composition of the type of letters.
୨ । କୌଣସି ଶବ୍ଦରେ ଥିବା ମୌଳିକ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ଯୋଡ଼ିବା—2. The conglomeration of original letters of a word after they are disjointed.

ବର୍ଣ୍ଣ ରେଖା—ସଂ. ବି —କଠିକା; ଖଡ଼ୀ—
Barnna rekhā Chalk.

ବର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍କର—ସଂ. ବି. (ବର୍ଣ୍ଣ=ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି+ସଙ୍କର=ମିଶ୍ରଣ)—
Barnna saṅkara ୧ । ଅନୁଲୋମ ବା ପ୍ରତିଲୋମଜାତ ମିଶ୍ର ଜାତି—1. Mixed caste. ୨ । ଭିନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣର ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ସଂଶ୍ରବରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ସନ୍ତାନ; ଦୋଗୋସଲା—2. A person of mixed blood.

ସେହି ଦେଶରେ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଦୋଷଟ
ସବୁ ଅଛନ୍ତି ସାନ୍ଧ୍ ରହୁଅଛି ଘୋଟ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ୪୬ ।

[ଦ୍ର—ଗରୁଡ଼ପୁରାଣ ୯୬ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଉଦ୍ଧୃତ ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟଙ୍କ ବଚନ ଅନୁସାରେ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିଙ୍କ ନାମ—ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିତା ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟା ମାତାଙ୍କଠାରୁ ଜାତ=ମୂର୍ଦ୍ଧାବସିକ୍ତ; ଶିବ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିତା+ବୈଶ୍ୟା ମାତା=ଅମ୍ବଷ୍ଠ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିତା+ଶୂଦ୍ରା ମାତା=ନିଷାଦ; ପାର୍ଶବ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ପିତା+ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ମାତା=ସୂତ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ପିତା+ବୈଶ୍ୟା ମାତା=ମାହିଷ୍ୟ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ପିତା+ଶୂଦ୍ରା ମାତା=ଉଗ୍ର । ବୈଶ୍ୟ ପିତା+ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ମାତା=ବୈଦେହକ । ବୈଶ୍ୟ ପିତା+କ୍ଷତ୍ରିୟା ମାତା=ମାହିଷ୍ୟସୁତ; ମାଗଧ । ବୈଶ୍ୟ ପିତା+ଶୂଦ୍ରା ମାତା=ଉଗ୍ରସୁତ; କରଣ । ଶୂଦ୍ର ପିତା+ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ମାତା=ଚଣ୍ଡାଳ । ଶୂଦ୍ର ପିତା+କ୍ଷତ୍ରିୟା ମାତା=ଖତ୍ତାର । ଶୂଦ୍ର ପିତା+ବୈଶ୍ୟା ମାତା=ଅୟୋଗବ । ମାହିଷ୍ୟ ପିତା+କରଣୀ ମାତା=ରଥକାର । ଅନୁଲୋମଜ ଓ ପ୍ରତିଲୋମଜ ଭେଦରେ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କରଙ୍କୁ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି । ମାତାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ପିତାଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଚତର ହେଲେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜାତି ଅନୁଲୋମଜ ଓ ପିତାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ମାତାଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଚ ହେଲେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜାତିକୁ ପ୍ରତିଲୋମଜ କୁହାଯାଏ ।]

ସଂ. ବିଣ—ଭିନ୍ନ ଜାତୀୟ ପିତା ଓ ମାତାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ; ଦୋମିଶା; ଦୋଗୋସଲା—Half bred; hybrid; of mixed descent.

ବର୍ଣ୍ଣା—ସଂ. ବି. (ବର୍ଣ୍ଣ+ଆ)—ବରଡ଼ (ହି. ଶ)—
Barnnā A kind of pulse.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଧାନ—
A species of paddy.

ବର୍ଣ୍ଣାଞ୍ଜନ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବର୍ଣ୍ଣ+ଅଞ୍ଜନ; ବର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ
Barnnānjana ଅଞ୍ଜନ ପରି ଯାହାର)—ଶ୍ୟାମଳବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
(ବର୍ଣ୍ଣାଞ୍ଜନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Of dark colour.
ବର୍ଣ୍ଣାଞ୍ଜନ ହେଲେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପିତୁଳା । ଭକ୍ତ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବର୍ଣ୍ଣାଟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବର୍ଣ୍ଣ+ଅଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଗାୟକ—
Barnnāta 1 Singer. ୨ । ଚିତ୍ରକର—2. Painter.
(ବର୍ଣ୍ଣାଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ନଟ—3. Dancer; actor.

ବର୍ଣ୍ଣାଧିପ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଣ୍ଣ+ଅଧିପ)—(ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)
Barnnādhipa ବ୍ରାହ୍ମଣ କ୍ଷତ୍ରିୟାଦି ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ ଅଧିପତି ବା ରକ୍ଷକ
(ବର୍ଣ୍ଣାଧିପତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗ୍ରହ—(astrology) The planets said to be the protectors of particular castes.

[ଦ୍ର—ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଅଧିପତି ବୃହସ୍ପତି ଓ ଶୁକ୍ର, କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ଓ ରବି, ବୈଶ୍ୟଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ର, ଶୂଦ୍ରଙ୍କର ବୁଧ ଓ ଅନ୍ତ୍ୟଜମାନଙ୍କର ଅଧିପତି ଶନି ଅଟନ୍ତି ।]

ବର୍ଣ୍ଣାନୁଭାବକତା—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଶୁକ୍ଳାଦି ବର୍ଣ୍ଣର
Barnnānubhābakatā ପ୍ରଭେଦ ଅନୁଭବ କରିବାର କ୍ଷମତା—
(ବର୍ଣ୍ଣାନୁଭୂତି—ଅନ୍ୟରୂପ) The power of differentiating between different colours.

ବର୍ଣ୍ଣାଶୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଣ୍ଣ+ଅଶୁଦ୍ଧି)—ଅକ୍ଷର ଲେଖିବାରେ ଭୁଲ—Spelling mistake.
Barnnāsuddhi

ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଣ୍ଣ+ଆଶ୍ରମ)—ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ଦ୍ୱିଜାତି
Barnnāsrama (ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟ)ମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଅନୁସୃତ ଉକ୍ତ ଉକ୍ତ ଚତୁର୍ବିଧ ଆଶ୍ରମ (ଯଥା—ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ, ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଓ ଭିକ୍ଷୁ ବା ଯତି)—The four stages of the life enjoined in the Śāstras to be followed by a twice-born amongst the Hindus.
[ଦ୍ର— ଆଶ୍ରମ ଶବ୍ଦ ଦେଖ ।]

ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ଧର୍ମ—ସଂ. ବି—ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ
Barnnāsrama dharma ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ଆଚରଣୀୟ ନାନା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
(ବର୍ଣ୍ଣଧର୍ମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୃଥକ୍ କର୍ମମାନ—The different duties enjoined by the Śāstras to be performed by the 4 castes amongst the Hindus.
[ଦ୍ର—ବର୍ଣ୍ଣ ୧ ଶବ୍ଦ ଦେଖ ।]

ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମଧର୍ମ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Barnnāsrami Following the duties of Barnnāsrama system.

ବର୍ଣ୍ଣି—ସ. ବି. (ବର୍ଣ୍ଣ+ଇ)—ସୁବର୍ଣ୍ଣ—
Barṇṇi Gold.
ସ. ବିଣ— ୧ । (ଅମୁକ ବସ୍ତୁର) ରଙ୍ଗ ଥିବା—1. Having the colour of (a certain thing. ୨ । ଅମୁକ ଜାତିର ଅନ୍ତର୍ଗତ—2. Belonging to the caste of.

ବର୍ଣ୍ଣିକ—ସ. ବି. ପୁଂ (ବର୍ଣ୍ଣି+ଇକ)—୧ । ଚିତ୍ରକର—1. Painter.
Barṇṇika ୨ । ଲେଖକ—2. Writer.
(ବର୍ଣ୍ଣିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ—ବର୍ଣ୍ଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Relating to Barṇṇa.

ବର୍ଣ୍ଣିକ ବୃତ୍ତ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଯେଉଁ କବିତାର ପ୍ରତି ଚରଣରେ
Barṇṇika bṛutta ବର୍ଣ୍ଣସଂଖ୍ୟା ଓ ଲଘୁ ଗୁରୁ କ୍ରମ ସମାନ ଥାଏ—A poem in the lines of which the number of letters and the sequence of long and short letters are regular.

ବର୍ଣ୍ଣିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବର୍ଣ୍ଣିକ+ଆ)—୧ । ବର୍ଣ୍ଣିକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Barṇṇikā 1. Feminine of Barṇṇika. ୨ । କଠିମା; ଖଡ଼ୀ—2. Chalk. ୩ । ନର୍ତ୍ତକର ପୋଷାକ—3. The dress or mask of an actor. ୪ । କାଳି—4. Ink. ୫ । କଲମ—5. Pen; pencil. ୬ । ଚନ୍ଦ୍ରମା (ହି. ଶ.)—6. Moon. ୭ । ବିଲେପନ (ହି. ଶ.)—7. Besmearing.

ବର୍ଣ୍ଣିତ—ସଂ. ବିଣ (ବର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଯାହା ବର୍ଣ୍ଣନା
Barṇṇita କରାଯାଇଥାଏ—1. Described. ୨ । କଥିତ;
(ବର୍ଣ୍ଣିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) କଥିତ—2. Spoken; narrated. ୩ । ବ୍ୟାଖ୍ୟାତ—3. Explained. ୪ । ପ୍ରଶଂସିତ—4. Praised; extolled. ୫ । ରଞ୍ଜିତ—5. Painted. ୬ । ଲିଖିତ—6. Written.

ବର୍ଣ୍ଣିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବର୍ଣ୍ଣ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ନାରୀ; ସ୍ତ୍ରୀ—
Barṇṇinī 1. Woman. ୨ । ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣର ସ୍ତ୍ରୀ—2. A woman belonging to any one of the four principal Hindu castes. ୩ । ହରିଦ୍ରା—3. Turmeric.

ବର୍ଣ୍ଣିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ)— ୧ । ବର୍ଣ୍ଣନ କରିବା—
Barṇṇibā 1. To describe. ୨ । ଗାଳି ଦେବା—
वर्णी बयानना करना 2. To rebuke.

ବର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବର୍ଣ୍ଣ=ରଙ୍ଗ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ବର୍ଣ୍ଣିନ୍ ଶବ୍ଦ
Barṇṇī ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଚିତ୍ରକର—1. Painter. ୨ । ଲେଖକ—2. Writer. ୩ । ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ—3. A young bachelor religious student. ୪ । ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ଜାତି—4. Brahmin and other
(ବର୍ଣ୍ଣିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) three castes.

ବର୍ଣ୍ଣୁ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ=ଶୁଦ୍ଧ କରିବା+କର୍ମ. ଉ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Barṇṇu The sun (Apte).

ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ବର୍ଣ୍ଣ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ଯାହା ବର୍ଣ୍ଣନ
Barṇṇya କରାଯିବ—8. To be described. ୨ । ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ; ବର୍ଣ୍ଣନଯୋଗ୍ୟ—2. Describable.
ସଂ. ବି—୧ । କୁଙ୍କୁମ; ଜାଫ୍ରାନ କେଶର (ହି. ଶ.)—1. Saffron. ୨ । ବନତୁଳସୀ (ହି. ଶ.)—2. Wild basil. ୩ । ଉପମେୟ (ହି. ଶ.)—3. A thing which is compared with a standard of comparision. ୪ । ଭରଦ୍ୱାଜ ପକ୍ଷୀ (ଗ୍ଲାନେନ୍ଦ୍ର)—4. Cocamantis Marulinus (bird).

ବର୍ତ୍ତି—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ସଂ. ବ୍ରତର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Bartta (ବରତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ରତ (ଦେଖ) Brata (See)

ବର୍ତ୍ତକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୃତ୍ ଧାତୁ=ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Barttaka (ବର୍ତ୍ତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅକ)—ବିଦ୍ୟମାନ—Existing.
ସଂ. ନାମ – ବର୍ତ୍ତକ, ବର୍ତ୍ତିକା, ସଂ. ବି—୧ । ବତର ପକ୍ଷୀ—
ବର୍ତ୍ତିକ, ଚଟକ 1. The grey quail.
बटेर [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହାର ମାଂସ ଅଗ୍ନି-
बटेर କାରକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ରୁଚିକର, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ବଳକର ଓ ଜ୍ୱର ଏବଂ ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]
୨ । ଏକପ୍ରକାର ମିଶ୍ର ଲୌହ; ବର୍ତ୍ତଲୌହ—2. A kind of mixed iron. ୩ । ଅଶ୍ୱର ଖୁରା—3. The hoof of a horse. ୪ । ବଟୁଆ (ହି. ଶ.)—4. A cloth bag or wallet.

ବର୍ତ୍ତକା(କୀ)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବର୍ତ୍ତକ+ଆ. ଈ)—ମାଈ ବତର ପକ୍ଷୀ—
Barttakā(kī) A female grey quail.

ବର୍ତ୍ତଘର—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ସଂ. ବ୍ରତ)—ବ୍ରତଘର (ଦେଖ)
Barttaghara Brataghara (See)
(ବର୍ତ୍ତଘର, ବର୍ତଘର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ତ୍ତନ—ସ. ବି.—(ବୃତ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବୃତ୍ତି; ଜୀବିକା,
Barttana ବ୍ୟବସାୟ, ଜୀବନୋପାୟ—1. Livelihood; means of living; provision; profession.
୧ । ଶଲ୍ୟଚିକିତ୍ସାର କର୍ମ; ଘାଅ ମଧ୍ୟରେ ସଳା ପୂରାଇ ଘାଅର ଗଭୀରତା ନିରୂପଣ (ହି. ଶ.)—1. Probing of a wound. ୨ । ଶିଳରେ ବାଟିବା; ପେଷିବା (ହି. ଶ)—2. Bruising. ୩ । ଯାଆ ଆସ; ଚଳପ୍ରଚଳ ହେବା, ବୁଲ ଚୁଲ (ହି. ଶ.)—3. Roaming; coming and going; frequenting. ୪ । ପରିବର୍ତ୍ତନ (ହି. ଶ.)-4. Change. ୫ । ବ୍ୟବହାର (ହି. ଶ.)—5. Treatment; dealing. ୬ । ଆଚରଣ—6. Conduct. ୭ । ସ୍ଥିତି—7. Presence; stay. ୮ । ଅବସ୍ଥିତି—8. Existence; position ୯ । ବେତନ—9. Pay; wages; salary. ୧୦ । ନିଯୋଗ—10. Appointment. ୧୧ । (+କର୍ମ. ଅନ) ବଟୁଲି—11. A wide-mouthed small brass cooking pot. ୧୨ । ତାକୁଡ଼ିର ପିଣ୍ଡ—

—12. The base of a spindle; ୧୩ । ବଲଣା; ଟିଙ୍କା ଢୁଲାର ବର୍ତ୍ତିକା— 13. Skien; roll of carded cotton. ୧୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ବାୟସ; କୁଆ (ହି. ଶ.)—14. Crow. ୧୫ । ବାମନ—15. Dwarf (Apte) ୧୬ । (ବୃତ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବର୍ତ୍ତି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ); ସ୍ଥାପନ—16. Placing; setting up. ୧୭ । ପ୍ରେରଣ—17. Sending. ୧୮ । ପ୍ରେଷଣ—18. Commanding; commissining. ୧୯ । (+ଅଧିକରଣ. ଅନ) ପଥ; ରାସ୍ତା; ବାଟ—19. Path; road; way. ୨୦ । (କର୍ମ. ଅନ)—ବଟା ଦ୍ରବ୍ୟ (କ୍ଲାରେନ୍ସ)—20. Paste. ୨୧ । ବାସନ; ତୈଜସ ପାତ୍ର—21. Utensil.

ସଂ. ବିଣ.—୧ । (ବୃତ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ବୃତ୍ତିଯୁକ୍ତ— 1. Having a means of living. ୨ । ବର୍ତ୍ତମାନ— 2. Present; existing. ୩ । ସ୍ଥିତିଶୀଳ—3. Permanent. ୪ । ପେଶାଦାର—4. Professional.

ଦେ. ବି.—ବରତନ (ଦେଖ)—Baratana (See)

ବର୍ତ୍ତନ ଉତରତନ ଲେଖି ଦେବ ଭେଟେ ତରୁଣୀ କୋହ ଋଣୀ ।
ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବର୍ତ୍ତନୀ—ସଂ. ବି.—୧ । (ବୃତ୍+ଅଧି. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ପଥ, ରାସ୍ତା—
Bartani 1. Road.
୨ । (ବୃତ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ବାଟିବା; ପେଷିବା— 2 Bruising; pastling.

ବର୍ତ୍ତନ ସାଧିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବରତନ ସାଧିବା (ଦେଖ)
Barttana sādhibā Baratana sādhibā (See)

ବର୍ତ୍ତମାନ—ସଂ. ବିଂ.—(ବୃତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ବିଦ୍ୟମାନ;
Bartta māna ଉପସ୍ଥିତ—1. Present; existing.
(ବର୍ତ୍ତମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦୁଇପଣକୁ ଦୁଇ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ—ପ୍ରାଚୀ. ନବରତ୍ନ ।
୨ । ଜୀବିତ—2. Living; alive. ୩ । ପ୍ରଚଳିତ— 3. Current; in use. ୪ । ଅଧୁନିକ (ହି. ଶ.)— 4. Modern

ସଂ. ବି.—୧ । ଅପରିସମାପ୍ତ କ୍ରିୟାର କାଳ; ଉପସ୍ଥିତ ସମୟ— 1. The present time. ୨ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଧାତୁର ଅପରିସମାପ୍ତ କ୍ରିୟାର କାଳ—2. (grammar) The present tense.

[ଦ୍ର—କୌଣସି କ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଚାଲୁଥିବା ଓ ସମାପ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା ବର୍ତ୍ତମାନକାଳଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ; ଯଥା—ସେ ଖାଉଛି=ଖାଇବା କ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଚାଲୁଅଛି ଓ ତାହା ସମାପ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଏହାକୁ ବ୍ୟାକରଣରେ 'ସାମାନ୍ୟ ବା ବିଶୁଦ୍ଧ ବର୍ତ୍ତମାନ' ବୋଲାଯାଏ । ଯେଉଁ କ୍ରିୟାର ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା କାର୍ଯ୍ୟର ନିତ୍ୟପ୍ରବୃତ୍ତି ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ,ତାକୁ 'ନିତ୍ୟପ୍ରବୃତ୍ତ ବର୍ତ୍ତମାନ' ବୋଲାଯାଏ; ଯଥା—ମୁଁ ସନ୍ଧ୍ୟା ୮ଟା ବେଳେ ଶୁଏ=ମୁଁ ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ୮ଟା ବେଳେ ଶୟନ କରେ । ଏହା ନିତ୍ୟପ୍ରବୃତ୍ତ ବର୍ତ୍ତମାନର ଉଦାହରଣ । ଯେଉଁ କ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ବୃତ୍ତିବିରତତା ବୁଝା ଯାଏ ତାକୁ 'ବୃତ୍ତିବିରତ ବର୍ତ୍ତମାନ' ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା କଷ୍ଟା ପଡ଼ିଆରେ ଘୋଡ଼ଦୌଡ଼ ହୁଏ=କଷ୍ଟା ପଡ଼ିଆରେ ପୂର୍ବେ ଘୋଡ଼ଦୌଡ଼ ହେଉଥିଲା, ଆଜକାଲି ହେଉଅଛି ଓ ପୁଣି ପରେ ହେବ । ଯେଉଁ କ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଉପସ୍ଥିତ କ୍ରିୟାର ସମ୍ଭାବନା ବୁଝାଯାଏ ତାକୁ 'ସାମ୍ଭାବ୍ୟ-ବର୍ତ୍ତମାନ' ବୋଲାଯାଏ; ଯଥା—ଜଗବନ୍ଧୁ ଆଜି ଗ୍ରାମରୁ ଆସିଥିଲେ ମୁଁ ଆଜି ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇଥାଆନ୍ତି । ଯହିଁରେ ଅନୁମାନ ସୂଚିତ ହୁଏ, ତାହା 'ଆନୁମାନିକ ବର୍ତ୍ତମାନ'; ଯଥା—ମୁଁ ତାକୁ ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲି, ସେ ଆଜ ତହିଁର ଉତ୍ତର ଦେଉଥିବ । ଏତଦ୍‌ଭିନ୍ନ ଅନେକ ବୈୟାକରଣିକମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନକାଳକୁ କେତେ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରଅଛନ୍ତି ।]

୩ । ବୃତ୍ତାନ୍ତ; ସମାଚାର (ହି. ଶ)—3. Tidings; narrative. ୪ । ଚଳନ୍ତି ବ୍ୟବହାର (ହି. ଶ)— 4. Current practice.

ବର୍ତମାନ ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଏଇକ୍ଷଣେ—1. Now; at pre-
ଅବ୍ୟୟ sent; ୨ । ଅଧୁନା—2. Just now; now a days.
ପ୍ରାଦେ (ଅଠମଲ୍ଲିକ) ବିଣ—ରଜସ୍ୱଳା (କନ୍ୟା)— Matured; (a girl) who has attained puberty.

ବର୍ତ୍ତିରୁକ—ସଂ. ବି—୧ । (ନାମ) ନଦୀବିଶେଷ (ହି. ଶ)—1. Name
Barttaruka of a river. ୨ । କୁଆର ବସା (ହି. ଶ)— 2. The nest of a crow. ୩ । ଦ୍ୱାରପାଳ (ହି.ଶ)— 3. Door-keeper.

ବର୍ତ୍ତି ଲୋ(ଲୌ)ହ—ସଂ. ବି—ବର୍ତ୍ତ୍‌କ; ଏକ ପ୍ରକାର ମିଶ୍ର ଲୌହ—
Bartta lo(lau)ha A kind of mixed iron.
(ବର୍ତ୍ତଲୀକ୍ଷ୍ଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଶୋଧିତ ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ନୀଳକ; ବର୍ତ୍ତଲୋହ କଟୁ, ମଧୁର, ତିକ୍ତ ଓ ଏହା ନୀଳକ, ନୀଳଲୋ(ଲୌ)ହ । କଫ, ବାତ ଓ ପିତ୍ତନାଶକ ।]

ବର୍ତ୍ତା(ର୍ତ୍ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ ବୃତ୍ ଧାତୁ)—ବରତାଇବା (ଦେଖ)—
Barttā(rtte)ibā ବର୍ତାନ ବରତାନା Baratāibā (See).
[ବର୍ତା(ର୍ତେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବର୍ତ୍ତି(ର୍ତ୍ତୀ)—ସଂ. ବି—(ବୃତ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ବର୍ତ୍ତି ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+
Bartti(rttī) କର୍ତ୍ତୃ. ଇ; ଈ)—୧ । ପ୍ରଦୀପ—1. Lamp. ୨ । ପ୍ରଦୀପର ବତି; ବଳତା; ଶଳିତା—2. Lamp-wick. ୩ । ମହମ ବତୀ—3. Wax candle. ୪ । ବତର ପକ୍ଷୀ—4. The grey quail. ୫ । ତୁଳୀ—5. Painting brush. ୬ । ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍— 6. Varnish. ୭ । ଅଞ୍ଜନ (ହି. ଶ) ନେତ୍ରାଞ୍ଜନ; ନେତ୍ର ରୋଗର ଔଷଧବିଶେଷ—7. Collirium; a paint for the eye.

ବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଲସ ଯୁବତୀରତନ ନେତ୍ରରୋଗ ଗର୍ଭ ଚନ୍ଦ୍ରି ।
ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୮ । ସନ୍ନା; ସଲେଇ; ଘାଆରେ ଭରିବା ଲଗାଯିବା ଶଳାକା (ହି. ଶ)—8. Probe. ୯ । ଅନୁଲେପନ (ହି. ଶ)— 9. Ointment. ୧୦ । (ବୃତ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଇ) ଔଷଧ

ଔଷଧ ତଥାର କରିବା (ହୁ. ଶ)—10. Preparation of medicines. ୧୧ । (+କର୍ମ. ଅ) ବଟିକା (ହୁ. ଶ)—11. Pill.

ଦେ. ବି—୧ । ଲାକ୍ଷାଜାତୀୟ ବସ୍ତୁବିଶେଷ—1 A lac-like article used in setting gems on ornaments.

[ଦ୍ର—ଅଳଙ୍କାରରେ ଏହାକୁ ଦେଇ ତାହା ଉପରେ ପଥର ବସାଇଲେ ପଥର ଖୁବ୍ ଟାଣ ହୋଇ ବସେ ଓ ଅଳଙ୍କାରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବଢ଼େ ।]

ବର୍ତ୍ତିକ(ର)—ସଂ. ବି—ବଟର ପକ୍ଷୀ—The grey quail.
Barttika(ra) ତେଣିକ ତଳ ଅଳ ଯେ ବଟବଟ ।
(ବର୍ତ୍ତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବର୍ତ୍ତିକା—ସଂ. ବି. (ବର୍ତ୍ତିକ+ଆ)—୧ । ବଟରପକ୍ଷୀ—1. The grey
Barttika quail. ୨ । ବାୟା ଚଢ଼େଇ—2. The weaver bird; Ploceus Baya. ୩ । ବର୍ତ୍ତି (ଦେଖ)—3. Bartti (See). ୪ । ଅଜଶୃଙ୍ଗୀ (ହୁ. ଶ.) (ଦେଖ) 4. Ajaśrungi (See)

ବର୍ତ୍ତିତ—ସଂ. ବଣ. (ବୃତ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବର୍ତ୍ତି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ ।
Barttita ସମ୍ପାଦିତ; ନିଷ୍ପାଦିତ (ହୁ. ଶ.)—1. Accomplished. ୨ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ; ଚାଳିତ—2. Promulgated; set in motion. ୩ । ମରାମତି କରାଯାଇଥିବା (ହୁ.ଶ)—3. Repaired; set right.

ବର୍ତ୍ତିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବୃତ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବଞ୍ଚିବା; ବଞ୍ଚି ରହିବା—
Barttiba 1. To live; to exist
ବର୍ତା, ଅର୍ଥାନ ଜଳଚରରେ ଶ୍ରୀ ଚୋଷେ
ବରତନା, ବଚନା ବର୍ତ୍ତିଲ ଅବା ଉପବାସେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । ମୃତ୍ୟୁମୁଖରୁ ବଞ୍ଚିଯିବା—2. To escape with life; to survive.
ବେଳବାର ବ ବ ପ୍ରକାରେ ବର୍ତ୍ତିଲେ ଏବେ ମୋ ଶରେ ଦେବେ ପ୍ରାଣ ।
ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
୩ । ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା—3. To escape from danger. ୪ । ଜାତ ହେବା—4. To take birth; to be born.
ବୋଲେ ପ୍ରସବେ ସନ୍ନନ୍ଦକୁମାର ଯେଉଁଠି
ବର୍ତ୍ତିବେ ସେ ରାଜ୍ୟର କୋଣରେ ଲୁଚାଇ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୫ । ରହିବା; ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିବା—5. To stand; to remain unchanged.
ପ୍ରଚାରଣ ବର୍ତ୍ତି ନ ପାରେ ତା ଅଗେ । ଗୋପୀନାଥ, ଚରଣରୁ ।
୬ । ଯାଇବା—7. To be attributed to; to fall on the shoulders of
(ଯଥା—ଏ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କଠାରେ ଦୋଷ ବର୍ତ୍ତିବ ନାହିଁ ।)
୭ । ଜୀବନଯାତ୍ରା ନିର୍ବାହ କରିବା—7. To eke out one's existence.

ବର୍ତ୍ତିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବଣ. (ବୃତ୍ ଧାତୁ+ଶୀଳାର୍ଥେ ଇଷ୍ଣୁ)—ସ୍ଥିରଶୀଳ
Barttishnu (ସ୍ଥିରକେନ୍ଦ୍ର)—Stable.

ବର୍ତ୍ତୁ(ତ୍ତି)ଆ—ଗ୍ରା. ବଣ. (ସଂ. ବ୍ରତ; ବ୍ରତୀ)—୧ । ବ୍ରତ ହୋଇଥିବା
Barttu(rtti)a (ବାଳକ); ଯାହାର ଉପନୟନ ସଂସ୍କାର ହୋଇ
[ବର୍ତୁ(ତି)ଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] ସାରି ଅଛି—1. Having under-
(ଅବର୍ତ୍ତୁଆ—ବିପରୀତ) gone the ceremony of initia-
ବ୍ରତୀ tion. ୨ । ଯେଉଁ ବାଛୁରି ଧର୍ମ ହୋଇଥାଏ—2.
ବରତୀ Castrated (calf). ୩ । ବ୍ରତ ବା ଉପବାସ ପାଳନକାରୀ; ବ୍ରତଧାରୀ—3. Observing a religious vow.

ବର୍ତ୍ତୁଳ—ସଂ. ବଣ. (ବୃତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉଳ)—୧ । ଗୋଲ;
Barttula ଚକ୍ରାକାର—1. Circular (Apte). ୨ । ମଣ୍ଡଳାକାର; ବାଟୁଳା; ଘନବୃତ୍ତାକାର—2. Globular. ୩ । ବୃତ୍ତ—3. Circular. ୪ । ସ୍ଥୂଳ—4. Plump.
ସଂ. ବି—୧ । ବୃତ୍ତ—1. Circle. ୨ । ଘନ ମଣ୍ଡଳ—2. Globe. ୩ । ଗୋଲାକାର ବସ୍ତୁ—3. Spherical thing. ୪ । ବାଟୁଳା—4. A ball. ୫ । ଶୃଙ୍ଗନ ଗାଜର—5. Turnip. ୬ । ଏକପ୍ରକାର ଶସ୍ୟ—6. A kind of pulse. ୭ । ଗୁଳି; ଗୋଲା—7. Bullet; ball. ୮ । ବାଟୁଳି—8. A hardened ball of clay shot by means of a bow. ୯ । ମଟର (ହୁ. ଶ.)—9 Pea. ୧୦ । ଗଣ୍ଡଦୂର୍ବା (ହୁ. ଶ.)—10. A kind of grass with globular nodules. ୧୧ । ସୋହାଗା (ହୁ. ଶ.)—11 Borax.

ବର୍ତ୍ତୁଳା—ସଂ. ବି. (ବର୍ତ୍ତୁଳ+ଆ)—୧ । ତାକୁଡ଼ିର ମୂଳରେ ଥିବା
Barttula ମାଟିର ଗୋଲା ବା ବାଟୁଳା—1. A ball of earth attached to the spindle. ୨ । ଗଜପିପ୍ପଳୀ—2. The fruit of Scindapsus Officinalis.
[ଦ୍ର—ଏ ଅର୍ଥରେ 'ବର୍ତ୍ତୁଳୀ' ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ହୁଏ ।]

ବର୍ତ୍ମ—ସଂ. (ବୃତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ମନ୍; ବର୍ତ୍ମନ୍; ଶବ୍ଦ)—୧ । ପଥ; ରାସ୍ତା—
Bartma 1. Way; road. ୨ । ବ୍ୟବହାର—2. Treatment; conduct. ୩ । ଆଚାର; ରୀତି—3. Custom; usage; course of conduct. ୪ । ଚକ୍ଷୁର ପତା; ଚକ୍ଷୁର ପଲକ—4. Eyelid.
[ଦ୍ର—'ଅକ୍ଷିପତା' ଅର୍ଥରେ ବର୍ତ୍ମ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଅକ୍ଷିପତା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ରୋଗବିଶେଷର ନାମକରଣ ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ହୋଇଅଛି । ଯଥା—ବର୍ତ୍ମକର୍ଦ୍ଦମ; ବର୍ତ୍ମବନ୍ଧ, ବର୍ତ୍ମରୋଗ, ବର୍ତ୍ମଶର୍କରା, ବର୍ତ୍ମାର୍ଶ, ବର୍ତ୍ମାର୍ବୁଦ, ବର୍ତ୍ମାବରୋଧ; ଏଗୁଡ଼ିକ ଅକ୍ଷିପତାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୋଗ ।]
୫ । ସୀମା—5. Edge; border; boundary.
୬ । ଗାଡ଼ିର ଚକର ମାର୍ଗ; ସଗଡ଼ ଗୁଳା (ହୁ. ଶ.)—6. The track of the wheels of a carriage.
୭ । ପ୍ରକାର; ପ୍ରଣାଳୀ—7. Mode; manner (Apte).
୮ । ଆଧାର; ଆଶ୍ରୟ (ହୁ. ଶ.)—8. Shelter.

ବର୍ତ୍ମନ—ସଂ. ବି. (ବର୍ତ୍ତ୍+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅନ; ବୃତ୍ ଧାତୁ+ମ+ଅଧିକରଣେ Bartmani ଅନ)—ପଥ; ରାସ୍ତା; ବାଟ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—Path; road; way.

ବର୍ତ୍ମାନ୍—ଗ୍ରା. କି. ବିଣ.—(ସଂ. ବର୍ତ୍ତମାନ ର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—Bartmān ବର୍ତ୍ତମାନ—Now; at present.
(ବର୍ତ୍ତ୍ମାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ତ୍ମ ରୋଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଆଖିପତା ବୁଜି ହୋଇଯିବା ରୋଗ Bartma roga ବିଶେଷ (ହୁ. ଶ.)—A disease of the eyelids, causing them to be shut up.
ବର୍ତ୍ମାସ୍ତ୍ରୀ, ବର୍ତ୍ମାବରୋଧ—ଅନ୍ୟରୂପ

ବର୍ତ୍ମାର୍ବ୍ବୁଦ—ସଂ. ବି.—(ମ. ପ. ଲୋ.)—ଆଖିପତାରେ ଉଠିବା ଯନ୍ତ୍ରଣା-Bartmārbbuda ହୀନ ଅର୍ବୁଦ (ହୁ. ଶ.)—A painless tumour on the eyelid.

ବର୍ଦ୍ଦାୟ(ଇ, ଏ)—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ବରଦ; ବରଦାୟକ)—ବରଦାୟକ Barddāya(i,e) (ଦେଖ)—Baradāyaka (See)
ବର୍ଦ୍ଦାୟ(ଇ,ଏ), ବରଦାୟ(ଇ,ଏ,)—ଅନ୍ୟରୂପ (ଯଥା—ଲକ୍ଷ୍ମୀ ତତେ ବର୍ଦ୍ଦାଏ ହୁଅନ୍ତୁ ।)
(ବର୍ଦ୍ଦାଏକ, ବର୍ଦ୍ଦାୟକ, ବର୍ଦ୍ଦାୟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ଦସ୍ତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ.—ବରଦାସ୍ତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Bardāst (etc) Bar-dāst etc. (See)

ବର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଧ୍) (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଛେଦନ କରିବା—Bardd(rdh) (root) 1. To cut (Apte).
୨ । କାଟିପକାଇବା—2. To shear (Apte). ୩ । ବିଭାଗ କରିବା—3. To divide (Apte). ୪ । ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—4. To fill up. (Apte)

ବର୍ଦ୍ଧ—ସଂ. ବି.—(ବୃଧ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା, ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+ଭାବ Barddha ଅ)—୧ । ଛେଦନ; କର୍ତ୍ତନ—1. Cutting.
(ବର୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବୃଦ୍ଧି—2. Increase. ୩ । ପୂରଣ; ପୂର୍ତ୍ତି—3. Completion; fulfilment. ୪ । ସୀସା-4. Lead. ୫ । ବ୍ରାହ୍ମଣୟଷ୍ଟିକା ବା ବ୍ରାହ୍ମଣଯଷ୍ଟିଆ କ୍ଷୁପ—5. Clerodendron Siphonanthus. (plant) ୬ । ସିନ୍ଦୂର—6. Red lead (Apte).

ବର୍ଦ୍ଧକ—ସଂ. ବିଣ. (ବୃଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଛେଦକ—Barddhaka 1. Cutting.
(ବର୍ଧକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବୃଦ୍ଧିକାରକ; ଯେ ବୃଦ୍ଧି କରେ—(ବର୍ଦ୍ଧିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Increasing. ୩ । ପୂରକ—3. Filling up; fulfilling.
ସଂ. ବି.—ବଢ଼େଇ—Carpenter (Apte).

ବର୍ଦ୍ଧକି(କୀ)—ସଂ. ବି. (ବୃଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+କ; ବର୍ଧ ଧାତୁ+ଅକ; Barddhaki(kī) +ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ବଢ଼େଇ; ସୂତ୍ରଧର—[ବର୍ଧକି(କୀ)—ଅନ୍ୟରୂପ] Carpenter.

ବର୍ଦ୍ଧନ—ସଂ. ବି. (ବୃଧ ଧାତୁ କିମ୍ବା ବୃଦ୍ଧ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—Barddhana ୧ । ଛେଦନ—1. Cutting.
(ବର୍ଧନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବଢ଼ିବା; ବୃଦ୍ଧି—2. Increasing; growing; augmentation. ୩ । ଉନ୍ନତି—3. Improvement; advancement. ୪ । (ବୃଧ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ବର୍ଦ୍ଧି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ) ବଢ଼ାଇବା—4. Extending; causing to increase.
୫ । ପୂରଣ—5. Filling up; completing.
୬ । (କର୍ତ୍ତୃ.ଅନ) ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧିକାରକ ବ୍ୟକ୍ତି—6. Bestower of prosperity (Apte). ୭ । ବାହାଡ଼ା ଦାନ୍ତ—7. A tooth growing over another tooth (Apte). ୮ । ଶିବ—8. Śiba (Apte)
(ବର୍ଦ୍ଧନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ· ବିଣ. ପୁଂ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ବୃଦ୍ଧିକାରୀ—Increasing.

ବର୍ଦ୍ଧନଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବର୍ଦ୍ଧନ+ଶୀଳ)—ଯେ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥାଏ। Barddhanaśila ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ—Prospering; growing.
(ବର୍ଦ୍ଧନ ଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବର୍ଦ୍ଧନ ଶୀଳତା—ବି)

ବର୍ଦ୍ଧନୀ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଦ୍ଧନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଛୋଟ ଜଳପାତ୍ର; ଗଡ଼ୁ—Barddhani 1. A small water jug. ୨ । ବଢ଼ଣୀ; (ବର୍ଧନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପଟୁଁରି; ସମ୍ମାର୍ଜ୍ଜନୀ; ଶୋଧନୀ—2. Broom-stick. ୩ । କୋକେଇ; ଶବବାହୀ ବିମାନ—3. A bier (Apte).

ବର୍ଦ୍ଧମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବୃଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ)—ବୃଦ୍ଧିଶୀଳ; ଯାହା Barddamāna ବଢ଼ୁଅଛି—Gradually increasing;
(ବର୍ଦ୍ଧମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) growing; thriving; prospering.
ବର୍ଧମାନ, ବର୍ଦ୍ଧ(ଧ)ମାନକ—ଅନ୍ୟରୂପ ସଂ. ବି—୧ । ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗର ବିଭାଗ ଜିଲ୍ଲା ଓ ନଗରବିଶେଷ—1. Burdwan (name of a division, district and town in western Bengal). ୨ । ଗବ ବା ଏରଣ୍ଡ ବୃକ୍ଷ—2. Castor oil-seed plant. ୩ । ଶରା; ଶରାବ—3. A small earthen pan or flat pot ୪ । ପଶୁବିଶେଷ—4. The name of a beast ୫ । ବିଷ୍ଣୁ—5. Bishṇu. ୬ । ମିଠା ଟେଙ୍ଗା—6. Sweet citron (Apte). ୭ । ପ୍ରହେଳିକାବିଶେଷ—7. A kind of riddle. ୮ । ଯେଉଁ ଘରର ଦକ୍ଷିଣ ପାଖରେ ଦ୍ୱାର ନ ଥାଏ—8. A house having no door on the south side. ୯ । (ନାମ) ବର୍ଦ୍ଧମାନ ମିଶ୍ର ନାମକ ଉତ୍କଳୀୟ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ କୃତ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ବିଶେଷ; ବର୍ଦ୍ଧମାନ ବ୍ୟାକରଣ—9. Title of a Sanscrit grammar by Barddhamāna Miśra. ୧୦ । ଶରା ଆକାରରେ ନିର୍ମିତ ମନ୍ଦିର—10. A temple built in the shape of a flat earthen pan. ୧୧ । ଛନ୍ଦୋବୃତ୍ତ ବିଶେଷ (ହୁ. ଶ.)—11. Name of a Sanscrit metre.

ବର୍ଦ୍ଧମାନକ—ସଂ. ବିଣ. (ବର୍ଦ୍ଧମାନ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ସମୃଦ୍ଧିଶୀଳ—Barddhamānaka 1. Prospering. ୨ । ବୃଦ୍ଧିଶୀଳ—(ବର୍ଧମାନକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Thriving; growing.

(ବର୍ଦ୍ଧମାନକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବ—୧ । ଗଡଗଛ—1. Castor seed plant. ୨ । ଶଗ୍ର—2. A small earthen pan.

ବର୍ଦ୍ଧମାନ କାରିକା—ସଂ. ବ—(ନାମ) ବର୍ଦ୍ଧମାନ ମିଶ୍ରଙ୍କ ସଂକଳିତ Barddhamāna kārikā ବୈଦିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପଦ୍ଧତି ବିଷୟକ ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥ—The title of a Sanscrit treatise on rituals by Barddhamāna Misra.

ବର୍ଦ୍ଧମାନ ବ୍ୟାକରଣ—ସଂ. ବ—ବର୍ଦ୍ଧମାନ ମିଶ୍ରଙ୍କ କୃତ ସଂସ୍କୃତ Barddhamāna byākaraṇa ବ୍ୟାକରଣ—The title of a Sanscrit grammar by Barddhamāna Misra.

ବର୍ଦ୍ଧମାନ ମହାପାତ୍ର—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ଜଣେ ଉତ୍କଳୀୟ ସଂସ୍କୃତ Barddhamāna mahāpātra ବ୍ୟାକରଣକାର—An Oriya grammarian of Sanskrit.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ କୃତ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣର ନାମ ବର୍ଦ୍ଧମାନ ବ୍ୟାକରଣ । ଏ ଖ୍ରୀ: ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦିର ବା ଅଜକୁ ୬୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବର ଲୋକ ଥିଲେ ଓ ବର୍ଦ୍ଧମାନ କାରକା ଓ ଦୁର୍ଗୋତ୍ସବ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ—ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ବର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଦ୍ଧ)ୟିତା—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବୃଧ୍ ଧାତୁ ଣିଚ+କର୍ତ୍ତୃ ତୃ ; ୧ମା. Barddha(rdha)yita ୧ବ.)—ଯେ ବଢ଼ାଏ—

[ବର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଦ୍ଧ)ୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] Augmenting; enhancing.

ବର୍ଦ୍ଧିତ—ସଂ. ବଣ. (ବୃଧ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବର୍ଦ୍ଧି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)— Barddhita ୧ । ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପିତ; ଯାହାକୁ ବଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଇ (ବର୍ଧିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଛି—1. Increased; augmented; enlarged; enhanced. ୨ । ଛିନ୍ନ—2. Cut. ୩ । ପୂରିତ—3. Filled up. ୪ । ପୋଷିତ—4. Maintained; brought up.

ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବ. (ବୃଧ୍ ଧାତୁ+ଶୀଳାର୍ଥେ. ଇଷ୍ଣୁ)—ବଢ଼ିଅଳ; ବର୍ଦ୍ଧନ- Barddhishṇu ଶୀଳ—Thriving; prospering; in- (ବର୍ଧିଷ୍ଣୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) creasing.

ବର୍ଦ୍ଧୁତ—ଗ୍ରା. ବ. (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧିତ)—ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ; ବଢ଼ତି— Barddhuta Prosperity; improvement of material ବାଡ଼ତୀ ବଢ଼ତୀ (ବର୍ଧୁତ—ଅନ୍ୟରୂପ) condition.

ଗ୍ରା• ବଣ—୧ । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ—1. Prosperous. ୨ । ଯାହାର ସମ୍ପତ୍ତି ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରିଅଛି—2. Whose material condition has improved.

ବର୍ଦ୍ଧ୍ମ—ସ. ବ—(ବୃଧ୍ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ମନ୍; ୧ମା. Bardhma ୧ବ)—୧ । ବାଘୀ—1. Bubo. ୨ । ଅନ୍ତ୍ରକୋଷ ବେଗ (ହ୍ର. ଷ)—2. Hernia.

ବର୍ଦ୍ଧ୍ର—ସ. ବ—(ବୃଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ର)—ଚର୍ମ; ଚମଡ଼ା— Bardhra Skin; hide.

ବର୍ଦ୍ଧ୍ରୀ—ସ. ବ—(ବର୍ଦ୍ଧ୍ର+ଈ)—ଚମ ଦଉଡ଼ି— Bardhri Thong; rope of hide.

(ବର୍ଧ୍ରିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ବ୍(ର୍ବ୍) (ଧାତୁ)—ସ—ଗମନ କରିବା— Barb(rbb) (root) To go; to move.

ବର୍ବ(ବ୍ବ)—ସ. ବ—(ବର୍ବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର Barbba(rba) ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରାବିଶେଷ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—A gold coin of ancient India.

ବର୍ବ(ବ୍ବ)ଟ—ସ. ବଣ—(ବର୍ବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଟ)—୧ । ଦ୍ରୁତ Barbba(rba)ṭa ଗମନଶୀଳ—1. Moving or going quickly. ୨ । ଲମ୍ପଟ—2. Adulterous.

ସ. ବ—(ଶୀଘ୍ର ବୃଦ୍ଧି ପାଏ ବୋଲି) ୧ । ବରଗୁଡ଼ି (ଶସ୍ୟ)— 1. A kind of pulse. ୨ । ବରଗଡ଼ା (ଛୁଇଁ)— 2. A kind of bean.

ବର୍ବ(ବ୍ବ)ଟା(ଟୀ)—ସଂ. ବ—(ବର୍ବଟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ, ଈ)—୧ । ବରଗୁଡ଼ି Barbba(rba)ṭā(ṭī) (ଦେଖ)—1. Baragurdi (See). ୨ । ବରଗଡ଼ା (ଦେଖ)—2. Baragardā (See). ୩ । ବାରାଙ୍ଗନା; ବେଶ୍ୟା—3. Prostitute; whore (Apte).

ବର୍ବ(ବ୍ବ)ଣା—ସଂ ବ—(ବର=ଅନୁକରଣଶବ୍ଦ+ବନ୍ ଧାତୁ ଶବ୍ଦ କରିବା Barbba(rba)ṇā +ଅ, ଆ)—ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ମକ୍ଷିକା; ଭଣଭଣିଆ ମାଛି— The blue bo tle.

ଯେପରକେ ବର୍ବଣା ମାଛି, ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଲେଢ଼, ଦୁର୍ଗନ୍ଧେ ବସଇ ସଂଘ ସୁଖ ପାଇଣ । କେଶବ—ଗୋପଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ବର୍ବ(ବ୍ବ)ର—ସ. ବଣ—(ବର୍ ଧାତୁ ଦ୍ୱିତ୍ୱ+ଅ, ବା ବର୍ବ ଧାତୁ+ Barbba(rba)ra ଅର୍; ଭୁଳ. ଗ୍ରୀକ୍=ବାର୍ବେରସ୍=ଗ୍ରୀକ୍ ଜାତିର ଅବୋଧ୍ୟ ଭାଷା କଥକ ବିଦେଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି)— ୧ । ନୀଚ; ପାମର—1. Low; mean. ୨ । ଅଶିଷ୍ଟ; ଅଭଦ୍ର—2. Uncouth. ୩ । ନିର୍ବୋଧ— 3. Foolish. ୪ । ମୂର୍ଖ—4. Illiterate. ୫ । ଅନାର୍ଯ୍ୟ; ଅସଭ୍ୟ; ମ୍ଳେଚ୍ଛ—5. Barbarian; nomad; uncivilized. ୬ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ବା ଦୁର୍ବୋଧ୍ୟ- ଭାଷୀ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—6.Speaking in an unintelligible jargon.

[ଦ୍ର—ଅସଭ୍ୟ ଜାତିମାନେ ସଭ୍ୟ ଜାତିର ଅବୋଧ୍ୟ ଭାଷାରେ କଥା କହୁଥିବାରୁ (ବର୍ ଧାତୁ=ଅବୋଧ୍ୟରୂପେ କହିବା) ତଥା ଜନପଦରେ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ନ ରହି ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ସତତ ଯାଉଥିବାରୁ (ବର୍ବ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା) ଏମାନଙ୍କର ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି । ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ୍‌ମାନେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କୁ ବାର୍ବେରିଅନ୍ (Barbarian) ଆଖ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ।]

ସଂ. ବ—ଅସଭ୍ୟ ଜାତି—1. Barbarians; nomad tribe. ୨ । ନୀଚ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Wicked or mean person. ୩ । କୃଷ୍ଣ ତୁଳସୀ—3. The black holy basil plant. ୪ । ବାମ୍ଭୁଣ ହାଟିଆ ଗୁଳ୍ମ—4. A plant. ୫ । ବାବୁରି ବା ବାବୁରି ବାଳ—5. A mode of growing curling hair upto the neck.

୬ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଅସଭ୍ୟଜାତି ଅଧ୍ୟୁଷିତ ଦେଶ ବିଶେଷ—6. Name of a tract of country in ancient India inhabited by a nomad tribe.

[ଦ୍ର—ମହାଭାରତ ଭୀଷ୍ମପର୍ବରେ ଓ ବାମନପୁରାଣ, ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣରେ ବର୍ବର ଦେଶର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ଏହା କେଉଁଠାରେ ଥିଲା ତାହା ସ୍ଥିର ହୋଇ ପାରୁ ନାହିଁ । ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ୍ ଓ ରୋମକ ଐତିହାସିକମାନେ ସିନ୍ଧୁନଦ ମୁହାଣରେ ବର୍ବର ନାମକ ଦେଶ ଥିବାର ଲେଖି ଯାଇଅଛନ୍ତି । କେତେକ ଭାରତୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଦେଶର ଏକ ବିଭାଗର ଏହି ନାମ ଥିବାର ଲେଖିଅଛନ୍ତି । 'ପ୍ରାକୃତଚନ୍ଦ୍ରିକା' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବର୍ବରମାନଙ୍କ କଥିତ 'ବର୍ବର-ପ୍ରାକୃତ'ର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଅତଏବ ବର୍ବର ନାମକ ଦେଶର ଅଧିବାସୀ ଅସଭ୍ୟ ଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଘୃଣାଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁଥିଲେ । ଏମାନେ ବବୁରି ବାଳ ରଖୁଥିଲେ । କ୍ରମଶଃ ଏହି ଶବ୍ଦ ଅସଭ୍ୟ ଓ ମ୍ଲେଚ୍ଛଜାତିବାଚକ ହେଲା । ପ୍ରାଚୀନ ରୋମକ ଓ ଗ୍ରୀକ୍‌ମାନେ ଅନ୍ୟ ଦେଶବାସୀ ଅସଭ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ବର୍ବର (Barbarian) ନାମରେ ଡାକୁଥିଲେ—ହି. ଶ.] ।

୭ । ବର୍ବରକ (ଦେଖ)—7. Barbbaraka (See)

ଦେ. ବି—ମଧ୍ୟଆଫ୍ରିକାର ଜଗ୍ରୋଅଧ୍ୟୁଷିତ ରାଜ୍ୟପୁଞ୍ଜ; ବାର୍ବାରୀ ରାଜ୍ୟ (କ୍ଷାନେକ୍ସ)—The Barbary States in the middle of Africa.

ବର୍ବ(ର୍ବ)ରକ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଚନ୍ଦନ—
Barbba(rba)raka A kind of sandal.
(ବର୍ବର ଚନ୍ଦନ, ବର୍ବରୋତ୍ଥ—ଅନ୍ୟ ନାମ) [ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ଶୀତ, ପିତ୍ତାରି । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା କଫ, ବାୟୁ, ପିତ୍ତ, କୁଷ୍ଠ, ଚର୍ମରୋଗ, ବ୍ରଣ ଓ ରକ୍ତଦୋଷ ନାଶକ—ହି. ଶ.] ।

ବର୍ବରତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବି—(ବର୍ବର+ଭାବ. ତା)—୧ । ନୀଚତା—1. Barbbaratā(twa) Meanness. ୨ । ଅସଭ୍ୟତା—2. Barbarity. ୩ । ଅଶିଷ୍ଟତା; ଅଭଦ୍ରତା—3. Ungentlemanliness.

ବର୍ବରୀ—ସ. ବି—ଦୁଲଭା (ଦେଖ)—
Barbbari Dulabhā (See)

ବର୍ବରୀକ—ସ. ବି—(ବୃ ଧାତୁ=ବରଣ କରିବା ଦ୍ୱିତ୍ୱ+ଈକ)—୧ । Barbbarika ବାବୁରି; ବବୁରିବାଳ—1. Curling hair grown flowing upto the neck. ୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯଷ୍ଟିଅ (ହି. ଶ)—2 A plant. ୩ । ମହାକାଳ (ହି. ଶ)—3. Colocynth.

ବର୍ବରୋଚିତ—ସ. ବିଣ.—ଅସଭ୍ୟ ବା ନୀଚ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଚରଣୀୟ—
Barbbarochita Befitting or suiting a barbarian; barbarous.

ବର୍ବୁ(ର୍ବୂ)ର—ସ. ବି. (ବର୍ବ ଧାତୁ+ଉର)—୧ । ଜଳ—1. Water.
Barbu(rbū)ra ୨ । ବବୁରଗଛ—2. Acacia Arabica (tree).

ବର୍ମ—ସ. ବି—(ବୃ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+କରଣ. ମନ୍; ଭୂଜ-
Barma ଲାଟିନ୍ ଆର୍ମି; ଇଂ. ଆର୍ମର)—୧ । କବଚ; ସାଞ୍ଜୁ; ତନୁତ୍ରାଣ—1. Armour. ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ମ) ଘର; ଗୃହ (ହି. ଶ)—2. House. ୩ । ପର୍ପଟକ (ହି. ଶ) ଘରପୋଡ଼ିଅ (ଦେଖ)—3. Gharapordiā (See)

ବେଙ୍ଗ ଦେ. ବି—କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ (କ୍ଷାନେକ୍ସ)—
বর্ম A family title of the Kshatriyas.
ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ବ୍ରହ୍ମ)—ବ୍ରହ୍ମ; ଆତ୍ମା—Soul.

ବର୍ମକ—ସଂ. ବି—ମହାଭାରତୋକ୍ତ ଦେଶବିଶେଷ; ଆଧୁନିକ ବ୍ରହ୍ମଦେଶ
Barmaka (ହି. ଶ)—An ancient country; the modern Burma.

ବର୍ମ କଣ୍ଟକ—ସଂ. ବି—ଘରପୋଡ଼ିଅ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)
Barma kantaka Gharapordiā (See).

ବର୍ମ କଷା—ସଂ. ବି—ସପ୍ତଲା; ନାଗଫେଣିଆ—
Barma kashā The prickly pear; Opuntia Dilleni.

ବର୍ମହର—ସଂ. ବିଣ, ପୁଂ—(ବର୍ମ+ହୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କବଚ-
Barmahara ଧାରୀ—Wearing an armour.
(ବର୍ମଧର, ବର୍ମଧାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ; ବର୍ମହରା, ବର୍ମଧରା—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)

ବର୍ମା—(ସଂ. ବର୍ମନ୍ ଶବ୍ଦ. ୧ ମା ୧ବଚନ)—୧ । କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ଉପାଧି—
Barmā 1. A title of the Kshatriyas.
ଦେ. ବି (ସଂ. ବ୍ରହ୍ମ; ବର୍ମ) ବ୍ରହ୍ମଦେଶ—The country of Burma.

ବର୍ମାଣୀ—ଦେ. ବି.—ବ୍ରହ୍ମଦେଶୀୟା ରମଣୀ—A Burmese lady.
বর্মিনী বর্মযা

ବର୍ମା ଟାଟୁ(ଟ୍ଟୁ)—ଦେ. ବି—ବ୍ରହ୍ମଦେଶୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଘୋଡ଼ା—A
Barma tatu(ttu) Burmese pony; a Pegu pony.
(ବର୍ମା ପଗୁସ୍ତ, ବର୍ମାପେଗୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ମିଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ ଓ ବି (ଇଂ)—ବ୍ରହ୍ମ ଦେଶର ଅଧିବାସୀ—
Barmij The Burmese.
ମଗ; ବ୍ରହ୍ମୀ, ବର୍ମୀ वर्मी

ବର୍ମି—ସ. ବି—(ବୃ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+ମି)—ବର୍ମି ମାଛ—
Barmi बाँइन् बामी A kind of fish.

ବର୍ମିତ—ସ. ବିଣ—(ବର୍ମ+ଇତ)—ବର୍ମଧାରୀ—
Barmita Wearing an armour.
ସମ୍ମୁଖେ ଦେଲୁ ଅଶ୍ୱ ରଥ ସଂଘ
ଦଳେ ଦଳେ ଅଶ୍ୱପୃଷ୍ଠେ, ପିଲ ବର୍ମିତ—ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ବର୍ମୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବର୍ମ+ଇନ୍ ; ୧ମା. ୧ବ)—ବର୍ମଧାରୀ—
Barmi Armed with armour.
(ବର୍ମିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ—ବ୍ରହ୍ମଦେଶବାସୀ—Burmese.
[ବର୍ମି, ବର୍ମିୟା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବର୍ଯ୍ୟ(ର୍ଯ୍ୟ)—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବୃ ଧାତୁ=ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା+କର୍ମ. ଯ)—
Barjya(rja) ୧ । ବରଣୀୟ; ପୂଜ୍ୟ—1. Worshippable;
(ବର୍ଯ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) adorable. ୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରଧାନ—2. Chief.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ସମସ୍ତ ପଦରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ହୋଇଥାଏ ଯଥା—ବ୍ରାହ୍ମଣ ବର୍ଯ୍ୟ; ବଦ୍ରବର୍ଯ୍ୟ, ଦ୍ୱିଜବର୍ଯ୍ୟ ।]

ସଂ. ବି—କାମଦେବ; କନ୍ଦର୍ପ—Cupid-god.

ବର୍ଯ୍ୟା(ର୍ଯ୍ଯା)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବ ର୍ଯ୍ୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପତିମ୍ବରା କନ୍ୟା—
Barjyā(rjā) 1. A girl who elects her own husband.
ବର୍ଯ୍ୟାକାଗଜର ଫଲମାଳ ଧର କେବଳ ସଂସ୍କୃତ ଥାଇ ସେ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । କନ୍ୟା—2. Bride. ୩ । ବରଡ଼ି; (ହି. ଷ)— 3. A kind of pulse.

ସଂ. ବଣ—ବର୍ଯ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Barjya

ଗ୍ରାଦେ (ଭଦ୍ରିଆଣା) ବି—ଘୁଷୁରି—Hog.

ବର୍ଷ—ସଂ. ବି (ବୃଷ୍ ଧାତୁ=ବର୍ଷଣ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ବୃଷ୍ଟି—
Barsha 1. Rain. ୨ । (+ଅଧିକରଣ.ଅ) ବର୍ଷାଋତୁ; ବର୍ଷାକାଳ
2. Rainy season. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ମେଘ—
3. Cloud. ୪ । ବତ୍ସର; ବରଷ—4 Year.
୫ । (+ଭାବ. ଅ) ରେତଃପାତ—5. Discharge of semen. ୬ । (+ଅଧି. ଅ) ଦେଶ—Country.
୭ । ପୃଥିବୀର ବିଭାଗ—7. Division of the earth.
୮ । ଭାରତବର୍ଷ—8 Country of India.
[ଦ୍ର—ପୃଥିବୀର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦେଶ ବା ବିଭାଗମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଭାରତ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ । ପ୍ରାଚୀନ ହିନ୍ଦୁମାନେ ପୃଥିବୀରେ ନଅଗୋଟି ବର୍ଷ ଥିବାର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଅଛନ୍ତି; ଯଥା—ଭାରତ, କୁରୁ, ହିରଣ୍ମୟ, ରମ୍ୟକ, ଇଳାବୃତ, ହରି, କେତୁମାଲ, ଭଦ୍ରାଶ୍ୱ ଓ କିନ୍ନର ବା କିଂ-ପୁରୁଷ ।]

ବର୍ଷକ—ଦେ. ବି—ଏକ ବର୍ଷ—One year only.
Barshaka এক বছর एकबरस

ବର୍ଷକ ଯାଏ(କେ)—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଏକ ବର୍ଷକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—Upto
Barshaka jā eke) the end of one year; for the
একবছর পর্যন্ত सालतक period of one year.

ବର୍ଷକଯାକ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଏକବର୍ଷ ବ୍ୟାପୀ-Throughout the
Barshakajāka বছর তমাম साल तमाम year.
(ବର୍ଷତମାମ; ବର୍ଷଭର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ଷକର—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମେଘ (ହି. ଷ)—
Barshakara Cloud.
ଦେ. ବଣ—୧ । ଏକ ବର୍ଷ ବୟସ୍କ—1. Aged one
বছরের year. ୨ । ଏକ ବର୍ଷ ସମୟରେ ଘଟିବା ବା ହେବା—
सालका 2. Happening during a year. ୩ । ଏକ ବର୍ଷ
ବ୍ୟାପୀ—3. Occupying a year.

ବର୍ଷକରୀ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷକର+ଈ)—ହିଙ୍ଗୀ; ଝିଣ୍ଟିକା (ହି. ଷ)—
Barshakarī Grasshopper; cricket.

ବର୍ଷକା(କୁ) ବର୍ଷ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ପ୍ରତି ବରଷ—
Barshakā(ku) barsha Every year; annually.
বর্ষ বর্ষ फी सन, बरसकोबरस (ବର୍ଷ ବର୍ଷ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ଷ କାମ—ସଂ. ବଣ. (ବର୍ଷ+କମ ଧାତୁ+ଅ)—ବୃଷ୍ଟିର କାମନାକାରୀ—
Barsha kāma Hankering after or wishing for rain.

ବର୍ଷକାମେଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷକାମ+ଇଷ୍ଟି)—ବର୍ଷା ହେବା ପାଇଁ
Barshakāmeshṭi ଅନୁଷ୍ଠିତ ଯଜ୍ଞ—A vedic fire-sacrifice for invoking rain.

ବର୍ଷକାଳ—ଦେ. ବି—ଏକ ବର୍ଷ ସମୟ—
Barshakāla Period of one year.
(ବର୍ଷେ କାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ଷକାଳୀ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷ+କାଳ+ଈ)—ଜୀରା (ହି. ଷ)—
Barshakāli Cumin seed.

ବର୍ଷକେତୁ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷ=ବର୍ଷାକାଳ ଅଟେ କେତୁ=ଚିହ୍ନ ଯାହାର;
Barshaketu ଏହା ବର୍ଷା ସମୟରେ ଜନ୍ମିବାରୁ)—ନାଲି ପୁରୁଣୀ ଶାଗ; ରକ୍ତ ପୁନର୍ନବା—1. A kind of pot herb; red Hogweed. ୨ । (୭ମୀ ଉଭ) ବର୍ଷ ପର୍ବତ (କ୍ଲୀବେନ୍ଦ୍) (ଦେଖ)—2. Barsha parbata (See).

ବର୍ଷକୋଷ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷ+କୋଷ=ଶବ୍ଦାଦି ସଙ୍ଗ୍ରହ)—
Barsha kosha ୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଦୈବଜ୍ଞ; ବର୍ଷଫଳ ଗଣକ—
1. Fortune-tellor; astrologer. ୨ । (୭ମୀ ଉଭ) ମାସ—2. Month.

ବର୍ଷଜ—ସଂ. ବଣ. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ବର୍ଷ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)-
Barshaja ୧ । ବୃଷ୍ଟି ଯୋଗୁଁ ଉଦ୍ଭବ—1. Produced by rain. ୨ । ମେଘଜ—2. Produced from cloud.
୩ । ଜମ୍ବୁ ଦ୍ୱୀପୋଦ୍ଭବ—3. Produced in India.

ବର୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (ବୃଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବୃଷ୍ଟି—1. Rain.
Barshaṇa ୨ । ବୃଷ୍ଟିପାତ; ଧାରା ପତନ—2. Rainfall.
୩ । ବୃଷ୍ଟି ପରି ଅଜସ୍ର ଧାରାରେ ପତନ—3. Falling like a shower; copious discharge.

ବର୍ଷଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବରଷିବା—1. To rain.
Barshaṇa karibā ୨ । ବର୍ଷା ପରି କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଅଜସ୍ର
বর্ষণ করা ପାତନ କରିବା; ଅଜାଡ଼ିବା—2. To shower
बर्षण करना anything profusely; to pour any thing like a shower.

ବର୍ଷଧର—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷ=ବୃଷ୍ଟି+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ ।
Barshadhara ମେଘ—1. Cloud
୨ । (ବର୍ଷ=ରେତଃପାତ+ଧର ଯେ ଧାରଣ ବା ରୋଧ କରେ ।)
ନପୁଂସକ—2. An impotent person; eunoch.
୩ । ଅନ୍ତଃପୁର ରକ୍ଷକ—
3 A male watchman of a seraglio.

ବର୍ଷଣା(ଣା) ପାଣି—ଦେ. ବି (ସଂ. ବର୍ଷଣ+ପାନୀୟ)—ବୃଷ୍ଟିଜଳ—
Barshanā(ṇā) pāṇi Rain water.
বর্ষণাজল, বর্ষার জল बर्षाका पानी

ବର୍ଷପ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷ+ପା ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଫଳିତ
Barshapa ଜ୍ୟୋତିଷ ଅନୁସାରେ କୌଣସି ବର୍ଷର ଅଧିପତି ଗ୍ରହ—(astrology) The planet said to preside over a particular year.
ବର୍ଷପତି, ବର୍ଷାଧିପ, ବର୍ଷାଧିପତି, ବର୍ଷେଶ, ବର୍ଷାଧୀଶ—ଅନ୍ୟରୂପ
[ଦ୍ର—ବର୍ଷପ ଗ୍ରହ ଅନୁସାରେ ସେ ବର୍ଷର ଶୁଭାଶୁଭ ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ହୁଏ ।]

ବର୍ଷ ପର୍ବତ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷ=ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପାଦରେ ଅବସ୍ଥିତ ପର୍ବତ)—
Barsha parbata ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ ମତରେ ପୃଥିବୀର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବର୍ଷ ବା ଦେଶରେ ଥିବା ହେମକୂଟାଦି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପର୍ବତ—The ranges of hills said to be in the various divisions of the world known to the ancient Hindus.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ନାମ; ଯଥା—ହିମବାନ୍, ହେମକୂଟ, ନିଷଧ, ମେରୁ, ଚୈତ୍ର, ବର୍ଣ୍ଣୀ ଓ ଶୃଙ୍ଗୀ ।]

ବର୍ଷ ପାକୀ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷ+ପାକ+ଈ)—ଅମ୍ବାଡ଼ କ; ଅମ୍ବଡ଼ା
Barsha pāki (ହି. ଶ)—Hogplum.

ବର୍ଷ ଫଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—(ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜ୍ୟୋତିଷ
Barsha phaḷa ଗଣନା ଅନୁସାରେ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଘଟିବା ଫଳ—Happenings during a year according to astrological calculations.

ବର୍ଷବର—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷ=ରେତଃପାତ+ବର=ନିବାରକ; ଉପେ-
Barshabara ଧକ)—୧ । ନପୁଂସକ—1. An impotent
(ବର୍ଷଧର୍ଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) person, ୨ । ଅନ୍ତଃପୁର ରକ୍ଷକ ନପୁଂସକ ଭୃତ୍ୟ—2. An eunoch guarding the seraglio.

ବର୍ଷବିଧି—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର ବି—ବର୍ଷବୃଦ୍ଧି (ଦେଖ)
Barshabidhi Barshabṛuddhi (See)

ବର୍ଷବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବୟୋବୃଦ୍ଧି—1. Advance
Barshabṛuddhi in age. ୨ । ବୃଷ୍ଟିର ଆଧିକ୍ୟ; ବର୍ଷାଧିକ୍ୟ—2, Excess of rains. ୩ । ଜନ୍ମ ତିଥି—3. Anniversary; birthday. ୪ । ଜନ୍ମତିଥି କୃତ୍ୟ ଉତ୍ସବ—4. Birth-day festival.
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ବିବାହର ପ୍ରଥମ ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବ ଦିନ କନ୍ୟା ଘରେ ବର କନ୍ୟାଙ୍କ ବନ୍ଧନଗ୍ରନ୍ଥି ଗ୍ରନ୍ଥି ମୋଚନ (ଉତ୍ସବ)—The cenemony of untying the knot in the upper cloths of the married couple made at the time of marriage.
[ଦ୍ର—ବରର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଶିଳପୁଅକୁ ବରର ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ସ୍ଥାପନ କରି କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳେ ।]

ବର୍ଷମାଣ—ସଂ. ବଣ. (ବୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ)—ବର୍ଷୁଥିବା;
Barshamāṇa ବର୍ଷଣଶୀଳ—Raining; showering.

ବର୍ଷଶତ—ଦେ. ବି. (ସ. ବର୍ଷଶତାନ)—୧ । ଶହେ ବର୍ଷ—1. One
Barshaśata hundred years. ୨ । ବହୁକାଳ—2. A long time.

ବର୍ଷ ସହସ୍ର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଷ ସହସ୍ରାଣି)—୧ । ହଜାରେ ବର୍ଷ—
Barsha sahasra 1. One thousand years.
୨ । ବହୁକାଳ—2. A long time.

ବର୍ଷା—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପ୍ରାବୃଟ୍‌କାଳ; ଚତୁର୍ମାସ୍ୟ—
Barshā 1. The rainy season; the rains.
[ଦ୍ର—ଆଷାଢ଼, ଶ୍ରାବଣ, ଭାଦ୍ର ଓ ଆଶ୍ୱିନ ଏହି ୪ ମାସ ।]
୨ । ବୃଷ୍ଟି—2. Rain. ୩ । ବର୍ଷଣ—3. Raining.

ବର୍ଷା(ର୍ଷେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବର୍ଷିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Barshā(rshe)ibā बर्षान Causative of Barshibā.
बरसाना ସୁଧା ବର୍ଷାଇଲୁ, ବପ୍ତେ—ରଥିନାଥ, ଶାରଣୀ ଭାରତ ।

ବର୍ଷା ଉତ୍ରାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଘନାଗମ ହେବା; ମେଘ
Barshā utrāibā ଉଠିବା—Overclouding before
(ବର୍ଷା ଉତ୍ରାଇ ଆନ୍‌ବା—ଅନ୍ୟରୂପ) a shower; the rising of a rain-cloud.

ବର୍ଷା ଋତୁ—ସଂ. ବି—ପ୍ରାବୃଟ୍; ଚତୁର୍ମାସ୍ୟ; ଆଷାଢ଼, ଶ୍ରାବଣ, ଭାଦ୍ର ଓ
Barshā ṛutu ଆଶ୍ୱିନ ଏହି ଚାରି ମାସ—The rainy
(ବର୍ଷାକାଳ, ବର୍ଷା ଦିନ—ଅନ୍ୟରୂପ) season.

ବର୍ଷାଂଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବର୍ଷର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶ—
Barshāṁsa 1. The different components of or
(ବର୍ଷାଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) periods comprising a year.
[ଯଥା—ଋତୁ, ମାସ, ଦିନ, ଅୟନ ।]
୨ । ମାସ (ହି. ଶ.)—2. Month.

ବର୍ଷାଗମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଷା+ଆଗମ)—ବର୍ଷାଋତୁର ଆରମ୍ଭ—
Barshāgama The beginning of the rainy season.
ଦେ. ବି—ଅତି ଶୀଘ୍ର ବର୍ଷା ହେବାର ଲକ୍ଷଣ—
Indications of a coming shower.

ବର୍ଷାଘନ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ)—ବର୍ଷୁଥିବା ମେଘ—
Barshāghana Raining cloud.
ବର୍ଷାଘନ ଘନଘରରେ ଘର ଘାଳ ଭୁର
ଭୃଦ ଫଟୁର ଭୃଷ୍ଟନ ଚିର ସେ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବର୍ଷାଘୋଷ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷା ସମୟରେ ଘୋଷ=ଧ୍ୱନି ଯାହାର;
Barshāghosha ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ମେଘ—1. Cloud.
୨ । ଭେକ; ବେଙ୍ଗ—2. Frog.

ବର୍ଷାଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବର୍ଷାଙ୍ଗ+ଈ)—ରକ୍ତ ପୁନର୍ନବା; ନାଲି ପୁରୁଣୀ
Barshāṅgi ଶାଗ—The red hog weed.

ବର୍ଷା ଜଳ—ସଂ. ବି.—୧ । ବର୍ଷନା ପାଣି—1. Rain water.
Barshā jaḷa ୨ । (ସହଚର) ବୃଷ୍ଟି ଓ ଜଳ—2. Rain and
(ବର୍ଷାପାଣି—ଦେଶଜରୂପ) water.

ବର୍ଷା ଝଡ଼(ଡି)—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—ବୃଷ୍ଟି ଓ ତୋଫାନ—
Barshā jharḍa(rḍi) झड़ी Rain and gale.
(ବର୍ଷା ତୋଫାନ, ବର୍ଷା ବାଆ, ବର୍ଷାବତ୍ୟାର, ବର୍ଷାବାଦଲ, ବର୍ଷାବଦଲ-
बरसातुफान ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ଷାତ୍ୟୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀତତ, ବର୍ଷା=ବୃଷ୍ଟିକାଳ+ଅତ୍ୟୟ=
Barshātyaya ଅବସାନ) ୧ । ବୃଷ୍ଟିର ଅବସାନ 1. Cessa-
ବର୍ଷାପଗମ, ବର୍ଷାବସାନ } ଅନ୍ୟରୂପ tion of rain; end of the rainy season. ୨ । ଶରତ୍‌କାଳ 2. The autumn.

ବର୍ଷାପ୍ରିୟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବର୍ଷା ଯାହାର ପ୍ରିୟ)-ଗୃହକପକ୍ଷୀ (ହି.ଶ)
Barshāpriya Coccyster; swift,

ବର୍ଷାବର୍ଷି—ଦେ. ବି. (ସହଚର) ବେଶୀ ବା କମି ପରିମାଣରେ ବୃଷ୍ଟି—
Barshābarshi वर्षावर्षी बरसावरसी Heavy or light showers

ବର୍ଷାଭାବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଷା+ଅଭାବ)—ବୃଷ୍ଟିର ଅଭାବ;
Barshābhāba ମରୁଡ଼ି—Drought; want of rain.

ବର୍ଷାଭୂ—ସଂ. ବିଣ. (ବର୍ଷା+ଭୂ ଧାତୁ=ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ଯାହା
Barshābhū ବର୍ଷାକାଳରେ ଜନ୍ମେ— Growing during the rainy season.
ସଂ. ବି.—୧ । ବେଙ୍କ; ବେଙ୍ଗ 1 Frog; tadpole.
୨ । ପୁନର୍ନବାଶାଗ 2. Hog weed. ୩ । କେଞ୍ଚୁଆ; ଜିଆ—3. Earth worm. ୪ । ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ କୀଟ; ସାଧବଘର ବୋହୂ ପୋକ 4. Coccineal (red velvety insect); scarlet mite; Trombidium. ୫ । ପୋକ ଜୋକ—5. Insects and worms.

ବର୍ଷାମଦ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷା=ବର୍ଷାଋତୁ ଅଟେ ମଦ=ଆମୋଦ ଯାହାର
Barshāmada ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ମୟୂର—1. Peacock.
୨ । ବେଙ୍ଗ—2 Frog.

ବର୍ଷାମୁଖ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଷା+ମୁଖ)—ବର୍ଷାକାଳର ଆରମ୍ଭ—
Barshāmukha Beginning of the rainy season
ବର୍ଷାମୁଖେ ଶୁଣି ଯଥା ଦୁନ୍ଦୁଭି
ବହୁ ଗରବ ଗରଭ ପ୍ରମତ୍ତି—ଭକ୍ତ ବୈଦେଶ୍ୱରଦାସ ।

ବର୍ଷାୟସ—ସଂ. ବି.—ନବେ ବରଷରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱବୟସ୍କ ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ.)
Barshāyasa A person aged more than ninety
(ବର୍ଷାୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) years.

ବର୍ଷାରମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ବର୍ଷ+ଆରମ୍ଭ)—୧ । ବତ୍ସରର ପ୍ରଥମ
Barshārambha ଦିନ—1. Beginning of a year.
(ବର୍ଷାଦ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ନୂଆଖିଆ 2. New year's day
୩ । (ବର୍ଷା+ଆରମ୍ଭ) ବର୍ଷାଋତୁର ଆଦ୍ୟ—3. The beginning of the rainy season.

ବର୍ଷାର୍ଚ୍ଚିଃ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବର୍ଷା+ଅର୍ଚ୍ଚିସ୍=ତେଜଃ, କିରଣ ଯାହାର)
Barshārchchih ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ—Mars (planet).

ବର୍ଷାଳି—ସଂ. ବି.—ପତଙ୍ଗ (ହି. ଶ.) ; ପକ୍ଷଯୁକ୍ତ କୀଟ
Barshāla Winged insect.

ବର୍ଷିକ—ସଂ. ବିଣ. (ବର୍ଷ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଇକ) ୧ । ବର୍ଷ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ;ବାର୍ଷିକ-
Barshika 1. Annual; yearly. ୨ । (ବର୍ଷା+ଇକ) ବର୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Rainy; pertaining to the rains.
୩ । ଯାହା ବର୍ଷା କରେ—3. Raining. ୪ । ଯାହା ବର୍ଷାଋତୁରେ ଜନ୍ମେ—4. Growing during the rainy season.

ବର୍ଷିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବୃଷ୍ଧାତୁ) —୧ । ବରଷିବା; ବୃଷ୍ଟି କରିବା—
Barshibā 1. To rain. ୨ । ବୃଷ୍ଟି ଧାରାପରି ଅଜାଡ଼ିବା ବା
बर्षान बरसना ଢାଳିବା—2. To pour like shower.
କୃଷ୍ଣା କୃଷ୍ଣ ବେଶେ ଭକ୍ତ ବର୍ଷିଭ ତୁରୂର
ବଡାରିଲ ବୃକୋଦର ଭୂଃଖାସନ ଉର । ସ୍ୱର୍ଥାଙ୍କଅ, ବେଣୀହ୍ୱାର ।

ବର୍ଷିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୃଦ୍ଧ+ଅତିଶଯ୍ୟାର୍ଥେ ଇଷ୍ଠ)—୧ । ଅତି ବୃଦ୍ଧ
Barshishtha —1. Very old. ୨ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
(ବର୍ଷିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବୃଦ୍ଧ; ବୃଦ୍ଧତମ—2. Oldest; eldest.

ବର୍ଷୀୟାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୃଦ୍ଧ+ଅତି ଶଯ୍ୟାର୍ଥେ ଈୟସ୍; ବର୍ଷୀୟସ୍ ଶବ୍ଦ
Barshiyān ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଅତି ବୃଦ୍ଧ—1. Very old.
(ବର୍ଷୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ—2. Elder; elderly.
୩ । ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବୃଦ୍ଧ; ବୃଦ୍ଧତର—3. Older of the two.

ବର୍ଷୁକ—ସଂ. ବିଣ. (ବୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉକ; ଶୀଳାର୍ଥେ)—ବର୍ଷଣଶୀଳ;
Barshuka ବର୍ଷଣକାରୀ—Raining; showering.
(ବର୍ଷୁକ ମେଘ=ଯେଉଁ ମେଘ ଉଠାଇଲେ ଶୀଘ୍ର ବର୍ଷା ହେବାର ସୂଚିତ—Rain cloud)

ବର୍ଷୋପଲ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଷା=ବୃଷ୍ଟି+ଉପଲ=ପ୍ରସ୍ତର)—
Barshopala କରକା; ଭୁଅପଥର—Hail stone.
ବର୍ଷୋପଳ ପାତ ଦାତା ରଜତ ପ୍ରଦାନ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେଶ୍ୱରଦାସ ।

ବର୍ଷ୍ମ(ର୍ଷ୍ମା)—ସଂ. ବି. (ବୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ମନ୍; ବର୍ଷ୍ମନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Barshma(rshmā) ୧ । ଶରୀର—1. Body. ୨ । ସୁନ୍ଦରାକୃତି—2. Beautiful shape or form. ୩ । ପରିମାଣ—3. Measure; area; quantity. ୪ । ଉଚ୍ଚତା—4. Height. ୫ । ପାଷାଣ; ପଥର—5. Stone. ୬ । ଜଳରୋଧକ ବନ୍ଧ—7. Dyke; embankment.

ବର୍ହ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଗଛରୁ ପତ୍ରାଦି ଛିଣ୍ଡାଇବା—1. To pluck.
Barh (root) ୨ । ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—2. To shine.

ବର୍ହ—ସଂ. ବି. (ବୃହ୍ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା, ଦୀପ୍ତି ପାଇବା ଭାବ+ଅ)—
Barha ୧ । ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—1. Increasing. ୨ । ଦୀପ୍ତି—2. Shining; glamour. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୟୂର ପୁଚ୍ଛ—2. The tail of peacock. ୪ । ଗ୍ରନ୍ଥିପର୍ଣ୍ଣୀ ବୃକ୍ଷ—4. A kind of plant. ୫ । ବୃକ୍ଷର ପତ୍ର—5. Leaf of a tree. ୬ । ସହଚର—6. Companion; comrade.

ବର୍ହଣ—ସଂ. ବି. (ବର୍ହ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଛିଣ୍ଡାଇବା—
Barhana 1. Tearing; plucking. ୨ । (+କର୍ମ. ଅନ) ଗଛର ପତ୍ର—2. Leaf.

ବର୍ହବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. (ବର୍ହ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍)—୧ । ଅଗ୍ନି—
Barhabān 1. Fire. ୨ । ମୟୂର—2. Peacock.

ବର୍ହା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବର୍ହ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ମୟୂର ପୁଚ୍ଛ—
Barhā 1. Peacock tail. ୨ । ସହଚରୀ—2. A female companion. ୩ । (ବର୍ହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍; ବର୍ହସ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ.) ଅଗ୍ନି (ହି. ଶ)—3. Fire. ୪ । ଚିତ୍ରକ ଗୁଳ୍ମ (ହି. ଶ.)—4. Plumbago tree. ୫ । (+କରଣ. ଅସ୍)—ଯଜ୍ଞ (ହି.ଶ.)—5. Vedic sacrifice. ୬ । କୁଶ (ହି. ଶ.)—6. The Kuśa grass. ୭ । (+ଭାବ. ଅସ୍)—ଦୀପ୍ତି—7. Shining; glamour.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବୌଦ୍ଧ) (ସଂ.ବରାହ)—ବାହ୍ରା;ବରାହ—Boar.

ବର୍ହି—ସଂ. ବି. (ବୃହ୍ ଧାତୁ+ଇ)—୧ । ଅଗ୍ନି; ନିଆଁ—1. Fire.
Barhi ୨ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା; ଦୀପ୍ତି—2. Light; lusture. ୩ । କୁଶ—3. Sacrificial grass.

ବର୍ହିଣ—ସଂ. ବି. (ବର୍ହ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ଇନ)—ମୟୂର—
Barhiṇa Peacock.

ବର୍ହିପତ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ହିନ୍+ପତ୍ର)—ମୟୂରପୁଚ୍ଛ; ମୟୂର ପକ୍ଷ-
Barhipatra Peacock tail; peacock feather.

ବର୍ହିବାହନ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବର୍ହିନ୍+ବାହନ)—ମୟୂରବାହନ;
Barhibāhana କୁମାର; କାର୍ତ୍ତିକେୟ—Kārttikeya (Śiba's elder son).

ବର୍ହିମୁଖ—ସଂ. ବି. (ବର୍ହି=ଅଗ୍ନି ଅଟେ ମୁଖ ଯାହାର; ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତି
Barhimukha ଦେଲେ ଯେଉଁମାନେ ଖାଆନ୍ତି)—ଦେବତା—
The gods; celestial beings; deities.

ବର୍ହିଷଦ୍—ସଂ. ବି. (ବର୍ହିସ୍=କୁଶ; ଅଗ୍ନି=ଅଦ୍ ଧାତୁ=ଖାଇବା=
Barhishad କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତି ଦେଲେ ଯେଉଁମାନେ
ଖାଆନ୍ତି)—ପିତୃଗଣବିଶେଷ—A class of the departed ancestors.

ବର୍ହୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବର୍ହ=ଇନ୍; ବର୍ହିନ୍ ଶବ୍ଦ, ୧ମା. ୧ବ.)—୧ ।
Barhī (ନାମ) କଶ୍ୟପ ଋଷିଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର—1. Name of a son of sage Kaśyapa. ୨ । ମୟୂର—2. Peacock.
୩ । ତଗର (ହି. ଶ.)—3. Tagara (See)
ସଂ. ବିଣ ପୁଂ.—ଯେ ମୟୂର ଶିଖା ପିନ୍ଧି ଥାଏ, ବର୍ହଧାରୀ—
Adorned with peacock-tail.

ବଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଆବରଣ କରିବା—
Bal (root) 1. To cover.
୨ । ବେଷ୍ଟନ କରିବା—2. To encompass; to surround. ୩ । ଦାନ କରିବା—3. To give. ୪ । ପ୍ରାଣ ଧାରଣ କରିବା—4. To live. ୫ । ବଧ କରିବା—
5. To kill.

ବଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । କ୍ରୀଡ଼ାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ପେଣ୍ଡୁ; ଗୋଲକ—
Bal बल **বল** 1. Ball (used in games).
(ଯଥା—କ୍ରିକେଟ୍ ବଲ୍; ଫୁଟ୍‌ବଲ୍; ପୋଲୋ ବଲ୍, ବିଲିଆର୍ଡ଼ ବଲ୍ ।)
୨ । ଇଉରୋପୀୟ ପଦ୍ଧତି ଅନୁସାରେ ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷଙ୍କର ଯୋଡ଼ୀ ନାଚ—2. Ball dance.
ଗ୍ରା. (ଇତର)—(ସଂ. ବଲୀବର୍ଦ୍ଦ; ତୁଳ. ହିନ୍ଦି, ବଏଲ୍)—
ବଳଦ—Ox.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଳ ସ୍ଥାନରେ ଲ୍ ଉଚ୍ଚାରଣ)—(ସଂ. ବଳ)—
ବଳ—Strength.

ବଲ୍‌ତା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି.—ବଳିତା (ଦେଖ)
Bal-tā Balitā (See)

ବଲ୍ ନାଚ(ଟ)—ଦେ. ବି. (ଇଂ ବଲ୍+ସଂ ନୃତ୍ୟ)—ବଲ୍ ୨ (ଦେଖ)
Bal-nācha(ṭa) बलनाच **বলনাচ** Bal 2 (See)
(ବଲ୍ ଡାନ୍ସ୍—ବୈଦେ. ରୂପ)

ବଲ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ବୋଲିବା; କହିବା—
Bal-bā To speak; to say.

ବଲ୍‌ବା(ମା)ନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବିଣ.—ବଳବାନ୍—
Bal-bā(mā)n Powerful; strong.

ବଳ—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଶାରୀରିକ ଶକ୍ତି—
Baḷa 1. Bodily might; physical strength.

ସ୍ୱଭାବେ ତାଙ୍କ ସହ ବଳ
ଜାତ ହୋଇଲେ ଅନର୍ଗଳ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । କ୍ଷମତା; ସାମର୍ଥ୍ୟ—2. Power; ability. ୩ । ପରାକ୍ରମ; ଜୋର୍—3. Force; might. ୪ । (+କରଣ. ଅ) ମଜ୍ଜା; ସାର—4. Essence; marrow; pith.
୫ । କ୍ଷେତରେ ଦିଆ ଯିବା ସାର ବା ଖତ—5. Manure.
୬ । ଶୁକ୍ର—6. Semen. ୭ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) କୁଆ—
7. Crow. ୮ । ରକ୍ତ—8 Blood. ୯ । ରୂପ; ଆକୃତି—9 Shape; form. ୧୦ । ଶରୀର—
10. Body. ୧୧ । ବରୁଣ ଗଛ—11. The name of a kind of tree. ୧୨ । ଚତୁରଙ୍ଗ ସୈନ୍ୟ—
12. Army; force (of various divisons).

ଦ୍ରୋଣଦେବଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନ ବୀର
ବଳେ ତୁମ୍ଭର ବଳଯାକଙ୍କୁ ସଂହାର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

[ଦ୍ର—ଭୃତ୍ୟ, ସୁହୃତ୍, ଶ୍ରେଣୀ, ଦ୍ୱିଷତ୍, ଆଟବିକ ଓ ମୌଳ ଏହି ଛଅ ପ୍ରକାର ସୈନ୍ୟ ଓ ପଦାତି, ଅଶ୍ୱ, ଗଜ ଓ ରଥ ଏହି ଚାରି ଶ୍ରେଣୀର ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ବଳ ବୋଲାଯାଏ।]

୧୩ । ଶତରଞ୍ଜ ବା ନ୍ୟାୟବଳ ଖେଳରେ ରଜା ଓ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଗୋଟି—13. A pawn at chess; a chessman; the balls used in chess (except the King and the Minister. ୧୪ । ଭାର—
14. Weight; load. ୧୫ । ବଳରାମ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବଡ଼ ସାବତ୍ରୁଣିଆ ଭାଇ—15. Elder step-brother of Śrikṛushṇa.

ବଳ ସଙ୍ଗ ହୋଇଅଛ ସହଜେ
ଦୃଢ଼ିକି ପୂର୍ବରେ ପ୍ରଣ ଉପୁଜେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧୬ । ବାସୁକି; ଅନନ୍ତ—16. The great mythological serpent. ୧୭ । ଦାର୍ଢ୍ୟ; ଦୃଢ଼ତା—17. Firmness; hardness. ୧୮ । ଅଟଳତା—18. Stability.
୧୯ । ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—19. Name of a demon.

[ଦ୍ର—ଏ ଅସୁର ଦେବତାମାନଙ୍କ ଗୋରୁଗାଈଙ୍କୁ ଘେରାଇ ନେଇ ଏକ ପର୍ବତ ଗୁହାରେ ଲୁଚିଥିଲା । ଇନ୍ଦ୍ର ସେ ଗୁହାରୁ ଗୋରୁଗାଈଙ୍କୁ ଛଡ଼ାଇ ଆଣିଲେ । ପୁଣି ଏ ବଳଦ ରୂପ ଧାରଣ କଲା; ଶେଷରେ ବୃହସ୍ପତି ତାକୁ ବଧ କଲେ—ହି. ଶ]

୨୦ । ପାରତୋଷିକ—23. Reward. ୨୧ । ପ୍ରବଳ ସହାୟ—
21. Strong support. ୨୨ । ସାହାଯ୍ୟ—22. Help.
୨୩ । (ବିଜ୍ଞାନ) ଯାହା ଦ୍ୱାରା ବେଗ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ—
23. (science) That which generates velocity, force or energy.

ସଂ. ବିଣ. (ବଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବଳବାନ୍; ବଳିଷ୍ଠ—
1. Strong; powerful.

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ବୋଇଲେ ଦୁର୍ବଳଙ୍କୁ ବଳ
ବଡ଼ ଗୋଳ କଲେ କରିବ ସେ କ ବଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ- ଶାନ୍ତି ।

୬ । ସ୍ଥୂଳ—2. Stout; robust.

ସଂ. ବି—ସମୂହ; ଦଳ—Party.

[ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହା ଦଳ ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚରରୂପେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଏହି ସମୟରେ ହ ବର୍ଣ୍ଣଙ୍କାରୁ ବଳ
ଠାବ ହେଲେ ଗ୍ରାହ ଫଲ୍ଗୁ ନଗ୍ନଜଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ- ମହାଭାରତ ବନ ।

୬ । ଉତ୍ସାହ—2. Encouragement. (ଯଥା—ଓଡ଼ିଆ ଭାଇମାନେ ମୋତେ ବଳ ଦେଲେ ମୁଁ ଭାଷାକୋଷର ସମାପ୍ତି କରେଁ)—୩ । ବରଖଣ୍ଡା (ଦେଖ)—3. Barakharda (See).

ବଲକର—ସଂ. ବି—୧ । ପରାକ୍ରମଶାଳୀ—1. Powerful.
Balakara ୬ । ତେଜୋମୟ—2. Full of force. ୩ । ଯାହା (ବଲକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଳ ହୁଏ—3. Invigorating; strengthening.

ବଳକର ଧର୍ମ ଲକ୍ଷଣକରକ ପ୍ରଭୁ ଅଟନ୍ତି ପ୍ରବଳ—
ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାଳବାନ୍ କରିବା; ଶରୀରରେ ବଳ
Bala kariba ଦେବା—1. To give strength; to strengthen.
ବଲ ଦେଓୟା ବଲଦେନା
(ଯଥା—ଘିଅଦୁଧ ଖୁବ୍ ବଳ କରେ ।)

ବଲକରା ୬ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ ଅପଣାର ପ୍ରଧାନ
ବଲକରନା ସହାୟକରୂପେ ଭରସା କରିବା—2. To depend upon a thing or person as one's support or prop.
(ଯଥା—ମୋ ଜମିବ୍ୟାପାରଟି ତୁଠାଇବା ପାଇଁ ମୁଁ ମୋ ସାଆନ୍ତଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ବଳ କରୁଛି ।)
୩ । ଜୋର୍ ପ୍ରକାଶ କରିବା—3 To exhibit one's strength.

ବଲକା—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ବହୁଳ)—୧ । ବଳକା; ପ୍ରୟୋଜନାତିରିକ୍ତ;
Balaka ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ; ଅଧିକା—1. Excessive; redundant;
ଅତିରିତ superfluous; in excess of requirement.
ଉଦ୍‌ବାର ପୁଣି ବଳକା ଖରଚ ଦେଖି ଭର ବହିବାର ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବାର୍ବେଁଚେଛ ୬ । ପ୍ରୟୋଜନାବଶିଷ୍ଟ—2. Remaining over
ବଚତ after use; surplus.

ଦେ. ବି.—୧ । ପ୍ରୟୋଜନାତିରିକ୍ତ ପଦାର୍ଥ; ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ପଦାର୍ଥ—1. Redundant thing; surplusage; a thing remaining over; being in excess of one's requirements. ୨ । ବହୁଳତା; ପ୍ରୟୋଜନାଧିକ୍ୟ—2. Redundance; excess.

ବଲକା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—(ହି. ଭୁଲ୍ଲୁ)—୧ । ଓଲମା; ଓଲୁ—
Balaka 1. Idiotic.
(ବଲକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଜବୋଧ—2. Foolish.

ବଲକାରକ—ସଂ. ବଣ.—(ବଳ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଯାହା-
Balakaraka ଦ୍ୱାରା ଦେହରେ ଜୋର୍ ହୁଏ—Strength;
(ବଲକାରିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) invigorating.

ବଳକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ବଳକିବା; ବଳାଇବା; ବଳପଡ଼ିବା;
Balakiba ପ୍ରୟୋଜନାତିରିକ୍ତ ଥିବାରୁ ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ହେବା—
ବାଚା 1. To remain over after the requirements
ଉବାହୋନା are met; to be more than enough.
୬ । (ସଂ. ଜଳ୍ପ ଧାତୁ; ବଦ୍ ଧାତୁ) ଗଳ୍ପ କରିବା; କହିବା—
2. To talk.

ଜଳ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଚରିତକୁ ଦୂଷେ ବଳକୁ ଅଛନ୍ତି ଏବେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ବଳରା

ବଲକୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ଅ.—(ଭୁଲ. ହି. ବଲ୍‌କି)—କିନ୍ତୁ—
Balaku But.

ବଲକ୍ଷ—ସଂ. ବଣ. (ବଳ=ଶକ୍ତି+କ୍ଷି ଧାତୁ+କ୍ଷୀଣ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Balaksha ଅ)—ଧବଳ; ଶୁକ୍ଳ; ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
(ବଲାକ୍ଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) White.
ସଂ. ବି.—ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ—White colour.

ବଲକ୍ଷକର—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି, ବଲକ୍ଷ+କର=କିରଣ) ଚନ୍ଦ୍ର—
Balakshakara The moon.

ବଲକ୍ଷ କର ବଦନ କରି ବଳ ମାନ ସେ ।
ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଲକ୍ଷ ପକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—୧ । ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସର ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ; ଜହ୍ନ
Balaksha paksha ପକ୍ଷ—The bright fortnight of the lunar month. ୬ । ଧଳା ଡେଣା—
2. White wing.

ବଲଗଣ୍ଡି—ଦେ. ବି.—ରଥଯାତ୍ରାବେଳେ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ
Balagandi ରଥ ଟଣା ଆରମ୍ଭ ହେବା ପରେ ପ୍ରଥମେ ରଥମାନ ଅଟକା ଯାଏ—Name of a place in the grand road of Puri where the cars of the 3 Idols are stopped for the first time after they are dragged; name of the first halting place of the Puri cars.

ବଳଗଣ୍ଡି ଠାରେ ରହି ସାଥ ଜଗତାଥ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଲଗଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି.—(ବଲଗଣ୍ଡିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ)—ଏକ ପ୍ରକାର ମୋଟା
Balagandia ଲୁଗା ଓ ଶାଢ଼ୀ—A coarse cloth.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ପୁରୀର ବଲଗଣ୍ଡି ନିକଟରେ ଥିବା ତନ୍ତିମାନେ ଉକ୍ତ ଲୁଗା ବୁଣୁଥିଲେ ।]

ବଲ ଗର୍ବ—ସ ବି.—(ମ. ପ. ଲୋ; ବଲଜନିତ ଗର୍ବ)—ଅପଣାର
Bala garba ବଳ ଥିବା ହେତୁ ଅହଙ୍କାର—Pride of
(ବଲଦର୍ପ—ଅନ୍ୟରୂପ) strength.

ବଲଗର୍ବିତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ.—ଅପଣା ବଳ ଯୋଗୁଁ ଗର୍ବିତ—
Balagrabita Proud of one's strength.
(ବଲଦୃପ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଲଗୁ—ଗ୍ରା. ବଣ.—(ସଂ. ବଲ୍‌ଗୁ)—ବଲ୍‌ଗୁ (ଦେଖ)
Balagu Bal-gu (See)

ବଳସୁ ଚରୁକେ ବକୁଗ ଜାଣ କେହୁ ସ୍ୱମରେ ଉଲକୁସୁମରେ ।
ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ବଳଜ—ସଂ. ବି. (ବଳ୍=ଶକ୍ତି+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Balaja ୧ । ଶସ୍ୟର ଗୁଡ଼—1. A heap of grains.
୨ । ଶସ୍ୟ—2. Corn. ୩ । ଅସ୍ଥିର ମଜ୍ଜା; ହାଡ଼ରସା—
3. The marrow of the bone. ୪ । କ୍ଷେତ୍ର; ବିଲ
4. Cultivated plot of land. ୫ । ଯୁଦ୍ଧ—
5. Battle. ୬ । ପୁରଦ୍ୱାର—6. City gate.
୭ । ଦ୍ୱାର (ବୃ. ଶ) 7. Door.

ବଳଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
Balajā 1. A beautiful woman.
ବନ ବନ କା ତା ସମ ସ୍ୱନେ ମୂର୍ଚ୍ଛା କଶାସୁ ଚଳଲେ ।
ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।
୨ । ଜୁଇ ଫୁଲ—2. A kind of jasmine. ୩ । ଦଉଡ଼ି
(ବୃ. ଶ.)—3. Rope. ୪ । ପୃଥିବୀ—(ବୃ. ଶ.)—
4. The earth

ବଳଣ—ପ୍ରାଦେ.—(ଯାଜପୁର) ବି—ବିଲକୁ ପାଣି ନେବା ପାଇଁ
Balaṇa ଖୋଳା ଯାଇ ଥିବା ଛୋଟ ନାଳଅ—A small
channel for irrigating fields.

ବଳଣା(ଳା)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ତ୍ତନ)—ଘଣା ହୋଇଥିବା ତୁଳାକୁ
Balaṇā(ḷā) ଖଣ୍ଡିଏ ସରୁକାଠିଦ୍ୱାରା ବଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ତୁଳାର
(ବଲଣା—ଅନ୍ୟରୂପ) ନଲୀ—A roll or skein of carded
ତୁଲোর গোছ **पीर** cotton from which thread is spun.

ବଳତ୍(ତ)କାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ୍ତା. ବି. (ସଂ. ବଳାତ୍କାର)—ବଳାତ୍କାର
Balat(ta)kāra (etc) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Balātkāra etc
(See)

ବଳଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବଳ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—ଯେ ବଳ ପ୍ରଦାନ
Balada କରେ; ଶକ୍ତିଦାତା—Giving strength or
(ବଳଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) vigour; invigorating.
ସଂ. ବି—୧ । ଜୀବକ ନାମ ଔଷଧ—1. Name of a
rare drug. ୨ । ହୋମାଗ୍ନି—2. Sacrificial fire.
ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଲୀବର୍ଦ୍ଦ)—୧ । ବଲୀବର୍ଦ୍ଦ; ମୁଷ୍କଚ୍ଛେଦନ
বলদ; গরু କରାଯାଇ ଥିବା, କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଭାର ବହନାଦି କାର୍ଯ୍ୟର
बपेल; बैल; बरद ଉପଯୋଗୀ ବୃଷ—1. Bullock; ox;
castrated ox.
ବଳଦଖାଏ, କାଁ ଖୋଗାଏ ବୁଢ଼ି—ଋଡ ।

[ଦ୍ର—ଯୁବା ବଳଦକୁ ଦାମୁଡ଼ି ଓ ବୁଢ଼ା ବଳଦକୁ ବଢ଼ା
ବୋଲାଯାଏ; ହଳରେ ଲାଗିବା ବଳଦକୁ ହଳିଆ ବଳଦ, ସଗଡ଼ରେ
ଲାଗିବା ବଳଦକୁ ସଗଡ଼ିଆ ବଳଦ, ଥୋଉ(ଢ଼) ବୋହୁବା ବଳଦକୁ
ଥୋଉ(ଢ଼)ଆ ବଳଦ ଓ ଘଣା ଟାଣିବା ବଳଦକୁ ଘଣା ବଳଦ
ବୋଲାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରର ମୁଷ୍କ ଛେଦନ କରି
ବଳଦ କରାଯାଏ, ଭାରତର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମରେ ମୁଷ୍କ ଛେଦନ ହୋଇ
ନ ଥିବା ବଳଦକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଯାଏ ।]
୨ । ବଳଦ ପରି ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ ଲୋକ—2. A stupid
person. ୩ । ବଳଦପରି ବହୁତଗୁଡ଼ାଏ ଖାଉଥିବା
ଲୋକ—3. A greedy or voracious person.
୪ । ଗୋଟିଏ ଥୋଢ଼ ବଳଦ ଉପରେ ଲଦା ହେବା ଯୋଗ୍ୟର
ପରିମିତ ବସ୍ତ୍ରାଦି—4. A heap of cloth equal to
a full load on a pack-bullock.
(ଯଥା—ତଡ଼ଲୋକେ ସାକ ଶୀତଦିନେ ବଳଦେ ଲେଖାଏଁ
ଶୀତଲୁଗା ଲଦ ହୋଇ ଆଅନ୍ତି ।)
୫ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ର—5. The first son of
the Sun-god.
ରୁଅପୁଏ ପ୍ରଥମ ପୁଅଃ ବଳଦ
ସେହୁ ଦୁଟଲଙ୍କ କୁଅନ୍ତ ବଳଶ୍ରୁତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।
୬ । ୫୦ ଯୋଡ଼ା ଧୁଆଁପତ୍ରର ମେଣ୍ଟା—6. 50 pairs
of plaited tobacco leaves.
ଦେ. ବିଣ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । ପେଟୁ; ଅସଂଯମୀ—1.
Greedy; voracious. ୨ । ଅଳସୁଆ—2. Idle;
lazy; requiring constant goading to
work. ୩ । ନିର୍ବୁଦ୍ଧି—3. Foolish; stupid.
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଥୋଢ଼ିଆ ବଳଦ—Pack-
bullock.

ବଳଦ ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଲୀବର୍ଦ୍ଦ+ଗନ୍ତ୍ରୀ)—ବଳଦଦ୍ୱାରା ଟଣା
Balada gāṛi গোরুগাড়ি ହେବା ଗାଡ଼ି—Bullock-cart.
बैलगाडि [ଦ୍ର—ବଳଦଗାଡ଼ି ଅନେକ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ଏକ
ବଳଦଆ, ଦୁଇ ବଳଦଆ, ଛାତି, ସେଡ୍ ବା ଉଦର ଗାଡ଼ି ଓ
ଖୋଲା ଗାଡ଼ି । କାଠର ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ଯୁକ୍ତ କେତେକ ଗାଡ଼ି (ଗଞ୍ଜାମ
ଅଞ୍ଚଳରେ ନାମ, ବାଣ୍ଡି) ମଧ୍ୟ ବଳଦଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଟଣାଯାଏ । ମଧ୍ୟ
ଭାରତ ଓ ଉତ୍ତର ଭାରତରେ ବଡ଼ବଡ଼ ଗାଡ଼ିକୁ ୩ଟା, ୪ଟା
ଲେଖାଏଁ ବଳଦ ଟାଣନ୍ତି ।]

ବଳଦଗାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଗାଳି)—ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ—
Balada gāṇḍiā গোবেচারা Foolish; stupid.
बैलगांडु (ବଳଦଗାଣ୍ଡୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଳଦ ବାପ(ପୁ)ଡ଼ା—ଦେ. ବି—ବଳଦ ବିଚାରା (ବଳଦ ପ୍ରତି ପ୍ରୀତି ବା
Balada bāpa(pu)ṛdā ଅନୁକମ୍ପାସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ)—
বলদ বেচরা, গোবেচারা(রী) The poor bullock (used
बैलबपुरा in pity).
ବଳଦ ବାପଡ଼ା ଦଣ୍ଡ ହୋଇଗଲ ଗଗନେ ଉଡ଼ିଗ ଧୂଳ
ଚଲଇ ବଜଡ଼ା ମୃଦଙ୍ଗ ଝପିଲେ ବେଙ୍ଗ ଦେଲେ ହୁଳହୁଳ—
ଶଙ୍କରଭେଦ ଭଜନ ।
ଗାଇ ସହଦେବଙ୍କର, ଷଣ୍ଢ ମହାଦେବଙ୍କର
ବଳଦବାପୁଡ଼ା କାହାର ନୁହେଁ—ଋଡ ।

ବଳଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା—A medicinal plant;
Baladā Physalis Flexuosa.

ବଳଦଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବଳଦ ପରି ଅଳସୁଆ—1. Idle like a
Baladiā bullock. ୨ । ବଳଦ ପରି ପେଟୁ—2. Greedy
বলদিয়া, বলদ্যে like a bullock. ୩ । ବଳଦ ପରି
बैलकापसा, बरदियाँ ନିର୍ବୋଧ—3. Stupid like an ox.

ଦେ. ବି—ଥୋଡ଼ବଳଦର ଅଧିପତି; ଥୋଡ଼ିଆ—The master of paok-bullocks; one who carries on trade by getting commodities carried on pack-bullocks.

ବଳଦଆ ହିସାବ—ଦେ. ବି (ଗଣିତ)—୧ । ଗଣିତର ମୋଟାମୋଟି
Baḻadiā hisāba ହିସାବ; ଗଣିତର ଯୋଗ ବିୟୋଗ ଆଦି
বলদে হিসাব ସାଧାରଣ ଅଶିକ୍ଷିତ ଥୋଡ଼ିଆମାନେ ଯେପରି
सांकेतिक, मूडकट्टी ହିସାବ କରନ୍ତି ସେହିପରି ହିସାବର ପ୍ରଣାଳୀ—1. (arithmetic) A rough and ready way of reckoning; practice. ୨ । ମାନସାଙ୍କ—2. Mental arithmetic.

ବଳଦେବ—ସଂ. ବି (ବଳ=ବଳବାନ୍+ଦେବ=ଦେବତା)—
Baḻadeba ୧ । ବଳରାମ; ହଳାୟୁଧ; କୃଷ୍ଣଙ୍କ ବଡ଼ ବୈମାତ୍ର ଭାଇ ଓ ରୋହିଣୀଙ୍କ ପୁତ୍ର—1. Elder step-brother of Śrīkṛushṇa.
[ଦ୍ର—ଏ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଗୋକୁଳ (ବୃନ୍ଦାବନ)ରେ ଥିଲେ ଓ ପରେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମଥୁରାକୁ ଆସିଥିଲେ । ଏ ବଡ଼ ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ ଥିଲେ ଓ ମଦ୍ୟପାନ କରୁଥିଲେ । ଏ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଗୌର ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ର ହଳ ଓ ମୂଷଳ ଥିଲା । ଏହାଙ୍କ ରଥର ପତାକାରେ ତାଳ ଚିହ୍ନ ଥିଲା । ପୌରାଣିକ ସୂତ ମୁନିଙ୍କ ଧୃଷ୍ଟତାରେ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ବଳରାମ ତାଙ୍କୁ ନିହତ କରିଥିଲେ—ହି. ଶ] ୨ । ପବନ—2. Wind.

ବଳଦେବ ପୂଜା—ଦେ. ବି—ଶ୍ରାବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ବଳଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମ
Baḻadeba pūjā ଉପଲକ୍ଷରେ କରାଯିବା ପୂଜା—The full moon of the month of Śrābaṇa.
[ଦ୍ର—ଏଦିନ ଗ୍ରାମ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବା ବେଦୀ କରାଯାଇ ତହିଁରେ ବଳଦେବଙ୍କର ପୂଜା ହୁଏ ଓ ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରୀ (ଅନଡ୍ୱାହ)କୁ ଆଣି ସେ ବେଦୀକୁ ଡିଆନ୍ତି ।]

ବଳଦେବ ରଥ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Baḻadeba ratha Kabisūrjya (See)

ବଳ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଳବାନ୍ କରିବା—1. To give
Baḻa debā strength. ୨ । ହିମତ୍ ଦେବା—2. To in-
জোর দেওয়া fuse vigour; to encourage. ୩ । ସାହାଯ୍ୟ
बल देना କରିବା—3. To render help.

ବଳଦ୍ୱିଟ୍—ସଂ. ବି. (ବଳ+ଦ୍ୱିଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ବଳଦ୍ୱିଷ୍;
Baḻadwiṭ ୧ମା. ୧ବ)—ବଳ ନାମକ ଅସୁରର ହନ୍ତା; ଇନ୍ଦ୍ର-
(ବଳଦ୍ୱିଷ, ବଳ ନିସୂଦନ, ବଳ ବିନାଶନ—ଅନ୍ୟରୂପ) Indra.

ବଳନ—ଦେ. ବି—ଗଠନ; ଗଢ଼ଣ—Build.
Baḻana
ଶଶ-ଶୀର୍ଷ ଗ୍ରୀବେ ଅଙ୍ଗନା-ଅଙ୍ଗ ଚାରୁ ବଳନ ।
ଯଥାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।
ସଂ. ବି. (ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଦିର ଅୟନାଂଶରୁ ଚଳନ; ବିଚଳନ (ହି. ଶ)—(astronomy) Aberrations of a planet or star.

ବଳ ନାଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଳ+ନାଶ)—ବଳ ହାନି (ଦେଖ)
Baḻa nāśa Baḻa hāni (See)

ବଳନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବଳବତ୍‌ର ବହୁ ବଚନ ବଳବନ୍ତଃ)—
Baḻanta ବଳବାନ୍—Strong.

ବଳ ପର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଳ+ପର=ଶତ୍ରୁ)—ଇନ୍ଦ୍ର—
Baḻa para Indra.
ବଳପର ବନସ୍ତୀ ଗୌତମ ପତ୍ନୀରତ୍ନେ । ଉତ୍କ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଳ ପଶା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ବଳ+ପ୍ରବେଶ)—
Baḻa paśā ୧ । ଯେ ଜବରଦସ୍ତି ପ୍ରବେଶ କରେ—
(ବଳେ ପଶା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Entering a place for-
(ବଳ ପଶୀ, ବଳେ ପଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) উপর পড়া cibly.
बल धकेल ୨ । ଯେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ନ ହୋଇ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯାଏ—2. Going to a place uninvited.
ଆସ ବସି ! କଥା କହିବାରେ ଗଲ ଅଇଲି
ମତେ ନ ବୋଲିବୁ ବଳପଶୀ—ଭ. ଗ ।

ବଳ ପାଣ୍ଡୁର—ସଂ. ବି—କୁନ୍ଦ ଗୁଳ୍ମ (ହି. ଶ)—
Baḻa pāṇḍura The Kunda plant.

ବଳ ପୁଚ୍ଛକ—ସଂ. ବି—କୁଆ (ହି. ଶ)—
Baḻa puchchhaka Crow.

ବଳ ପୃଷ୍ଠକ—ସଂ. ବି—ରୋହି ମାଛ (ହି. ଶ)—
Baḻa pṛushṭhaka Labeo Rohita (fish).

ବଳ ପୂର୍ବକ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଜୋର କରି; ବଳାତ୍କାରରେ—
Baḻa pūrbaka Forcibly; by force.
बल पूर्वक बल पूर्वक

ବଳ ପ୍ରସୂ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବଳ+ପ୍ର+ସୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Baḻa prasū ବଳରାମଙ୍କ ମାତା; ରୋହିଣୀ—Mother of Baḻarāma.

ବଳ ପ୍ରୟୋଗ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍)—ଜବରଦସ୍ତି; ବଳାତ୍କାର—
Baḻa prayoga Use of force.

ବଳବତ୍—ସଂ. ବିଣ. (ବଳ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍)—୧ । ବଳୁଆ;
Baḻabat ଶକ୍ତିଶାଳୀ—1. Strong. ୨ । କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—2 Effectual ୩ । ମାତବର—3. Valid.
ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅତିଶୟ; ଅତ୍ୟନ୍ତ—Very; very much.

ବଳବତ୍ ଓ ଫଳବତ୍—ଦେ. ବିଣ. (କଚେରୀ) (ସଂ. ବଳବତ୍ ଓ
Baḻabat o phaḻabat ଫଳବତ୍)—ମାତବର ଓ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—
কাএমী कायम Valid and effectual; of full force.
(ଯଥା—ଏ ଟଙ୍କା ପରିଶୋଧ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଦଖଲ ବନ୍ଧକ ତମସୁକ ବଳବତ୍ ଓ ଫଳବତ୍ ରହିବ ।]

ବଳବତ୍ତର—ସଂ. ବିଣ. (ବଳବତ୍+ଅତିଶଯ୍ୟାର୍ଥେ. ତର)—
Baḻabattara ୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳବାନ୍—1. Very strong.
୨ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବେଶି ବଳୁଆ—2. Stronger.

ବଳବତ୍ତମ—ସଂ. ବିଣ. (ବଳବତ୍+ଅତିଶଯ୍ୟାର୍ଥେ ତମ)—
Baḻabattama ୧ । ଅତି ବଳବାନ୍—1. Very strong.
୨ । ଅନେକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବେଶି ବଳୁଆ—2. Strongest.

ବଳବତ୍ତା—ସଂ. ବି (ବଳବତ୍+ଭାବ. ତା)—୧ । ଅତିଶୟ ବଳ, Balabattā ସାମର୍ଥ୍ୟ ବା ଶକ୍ତି—1. Very great power. ୨ । ଶକ୍ତିମତ୍ତା; ଶକ୍ତିବିଶିଷ୍ଟତା—2. The state of being strong; potency; validity.

ବଳବତ—ଗ୍ରା. ବିଣ—(ସଂ. ବଳବତ୍ତର)—ବଳବତ୍ତର (ଦେଖ) Balabatra Balabattara (See).

ବଳବନ୍ତ(ନ୍ତା)—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ବଳବତ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା ବହୁବଚନ, Balabanta(ntā) ବଳବନ୍ତଃ)—୧ । ବଳବାନ୍; ବଳୁଆ—(ବଳବନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Strong; might.

ଯାହାକୁ ରକ୍ଷିବେ ଅନନ୍ତ
କି କରି ପାରେ ବଳବନ୍ତ—ଜଗନ୍ନାଥ- ଭାଗବତ ।

बलवन्त ସେ ନାବରେ ବସି ନାହାନ୍ତି କଥା ଚଳା

बलवंत ବଇରୀ ପାଇଗଲେ ନାହିଁ ବଳବନ୍ତା—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ସମର୍ଥତାଶାଳୀ—2. Powerful.

ପୁଣି ସେଉଁମାନେ ଅଛନ୍ତି ବଳବନ୍ତ
ତାଙ୍କ ଭୁଜେ ବଳୁଛନ୍ତି କି ସଉଭୂତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।

ବଳ ବୟସ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବଳ+ବୟଃ)—୧ । ଦେହରେ ସମର୍ଥକ Bala bayasa ବଳ ଓ ଯୁବା ବୟସ—1. Strength and बलबएस youth, ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ बलवयेस ବଳ ଓ ବୟସ—2. Enough strength and age for accomplishing an act.

ବଳବର୍ଦ୍ଧକ—ସଂ. ବିଣ—(ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ)—ଯାହା ବଳ ବଢ଼ାଏ—Bala barddhaka Increasing strength; strengthening; invigorating.

ବଳବର୍ଦ୍ଧନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବଳର ବୃଦ୍ଧି—Increase Balabarddhana of strength, power or force.

ସଂ. ବିଣ—ଶକ୍ତି ବର୍ଦ୍ଧକ—Increasing strength or vigour; strengthening.

ବଲବଲ କରି ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ପଲକ)—ଓଲୁପରି ଅନିମେଷ Balabala kari chāhiñbā ନୟନରେ ଅନାଇବା—To बलबलकरे चाओया ताकना stare like an idiot.

ସେ ବଲ ବଲ କରି ଚାହିଁ ରହୁଥାଏ—
ଫକୀରମୋହନ: ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ବଲ ବଲଣା(ନା)—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—A wild shrub. Bala balaṇā(nā)

इसारमोल [ଦ୍ର—ଏଥିର ଚେର ହାଡ଼ୁଆ । ଏହା ପୁରୀ, ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଓ ଗଡ଼ଜାତ ଅଞ୍ଚଳର ଜଙ୍ଗଲମାନଙ୍କରେ ହୁଏ ।]

ବଲବଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଓଲୁ—Idiot,

Balabalā ଉଲୁ उल्लु [ବଲବଲୀ, ବଲବଲେଇ ସ୍ତ୍ରୀ]

ବଲବଲିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—(ପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାଳିବିଶେଷ)—(a Balabaliā term of abuse to males)—୧ । ବଲବଲା बलबले भदु (ଦେଖ)—1, Balabalā (See) ୨ । ଯେ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଅସୁନ୍ଦର ଭାବରେ କରେ—2. Doing acts clumsily. ୩ । ଯାହା ପେଟରେ କଥା ରହେ ନାହିଁ 3. Babbling.

ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଶାଗ—1. A kind of pot-herb. ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—2. A kind of small shrub.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଘାଆରେ ଲଗାଇଲେ ଘାଆ ଶୁଖିଯାଏ ।]

ବଳବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବଳ+ବତ୍; ବଳବତ୍ ଶବ୍ଦ, ୧ମା. ୧ବ)—Balabān ୧ । ବଳୁଆ—1. Strong; mighty, ୨ । ସମର୍ଥତା-[ବଳବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ଶାଳୀ—2. Powerful.

କ୍ରି. ବିଣ ଓ ବିଣର ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ—Very much.

ବଳ ବିକ୍ରମ—ସଂ. ବି—(ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—ଶକ୍ତି—Bala bikrama Power; strength.

(ବଳପରାକ୍ରମ—ଅନ୍ୟରୂପ; ବଳପ୍ରାକର୍ମ—ଦେଶଜରୂପ)

ବଳ ବିନ୍ୟାସ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଳ+ବିନ୍ୟାସ)—ସୈନ୍ୟସଜ୍ଜା; Balabinyāsa ବ୍ୟୂହ ରଚନା—Array of troops.

ବଳବୀଜ—ସଂ. ବି—ଅତିବଳା (ହି. ଶ) (ଦେଖ) Balabīja Atibalā (See).

ବଳ ବ୍ୟସନ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଳ=ସୈନ୍ୟ+ବ୍ୟସନ= Bala byasana ବିପଦ)—ସୈନ୍ୟ ଦଳର ପରାଜୟ ବା ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ—Defeat or rout of an army.

ବଳଭଦ୍ର ଭଞ୍ଜ—ଦେ. ବି—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ଘୁମୁସର ରାଜ୍ୟର ଜନୈକ Balabhadra bhañja ପୁରାତନ ସାହିତ୍ୟିକ ରାଜା—Name of a literary Raja of Ganjam district.

[ଦ୍ର—ସେ ୧୦୬୨-୧୦୭୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ସେ ଉତ୍କଳର ପ୍ରଥମ କବି ଏବଂ ଉତ୍କଳଭାଷାରେ 'ଭାଗବତ' ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥେ କାବ୍ୟ ରଚନା କରିଥିଲେ । ତାରଣୀଚରଣ-ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।]

ବଳଭଦ୍ର ଭୋଗ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସୁବାସିତ ଧାନ—A species Balabhadra bhoga of sweet scented paddy.

ବଳଭଦ୍ର ମିଶ୍ର—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଜନୈକ ଓଡ଼ିଆ ଜ୍ୟୋତିଷୀ—Balabhadra misra Name of an Oria astrologer.

[ଦ୍ର—୧୫୬୩ ଶକାବ୍ଦରେ ଏ ହାୟନରତ୍ନ ନାମକ ବର୍ଷଫଳ ଗଣନୋପଯୋଗୀ ତାଜକଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ ।]

ବଳଭଦ୍ରା—ସଂ. ବି (ବଳ+ଭଦ୍ର+ଆ)—୧ । କୁମାରୀ—1. A Balabhadrā maiden. ୩ । ବଳରାମଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—3. Wife of Balarāma. ୪ । ଜଙ୍ଗଲୀ ଗାଈ; ନୀଲଗାଈ (ହି)—4. The Nilghau. ୫ । ତ୍ରାୟମାଣା ଲତା (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—5. Trāyamāṇā (See).

ବଳ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜର ବଳ ଓ ଶକ୍ତି Bala bhāñgibā ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—To spend one's बलभाङ्गा energy (in doing a thing).

ଦେ. ବି—ବଳକ୍ଷୟ ହେବା—The ebbing of one's बल टुटना strength.

ବଳଭଦ୍ର—ସଂ. ବି (ବଳ=ଶକ୍ତି+ଭଦ୍ର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଅଥବା ବଳ= Balabhadra ବଳବାନ୍=ବଳବାନ୍ (ହୋଇ ମଧ୍ୟ)+ଭଦ୍ର=

ସୋମ୍ୟ)—୧ । ବଳରାମ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ—1. Balarāma. ୨ । ଅନନ୍ତ ନାଗ—2. The great serpent. ୩ । ଲୋଧ୍ର; ଲୋଦ୍ଧ୍ରଗଛ—3. Symplocus Racemosa.

୪ । ବଳୁଆ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A strong man. ୫ । ଗଲ ଗାଈ (ହ୍ର. ଶ)—5. The Nilghau; Boselaphus Tragocamelus. ୬ । ଭାରତବର୍ଷୀୟ ପର୍ବତବିଶେଷ (ହ୍ର. ଶ)—6. Name of a mountain. ୭ । ଗବୟ; ଗୟଲ—7. The Gayal; Bos Frontalis.

ବଳଭଦ୍ର ଗୋତ୍ରୀ—ଦେ. ବି (ସ.ବଳଭଦ୍ର+ଗୋତ୍ରୀୟ)—ଓଡ଼ିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ-
Balabhadra gotri ମାନଙ୍କର ଏକ ନିମ୍ନଶାଖା; ମାସ୍ତାନ—
मुईहार A low class of Oria Brāhmaṇas.
ବଳଭଦ୍ର ଗୋତ୍ରିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବଳରାମ ଗୋତ୍ରୀ
ବଳରାମ ଗୋତ୍ରିଆ
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଅଠ କର୍ମରେ ବ୍ରତ ହୁଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କର ସାବିତ୍ରୀ ପ୍ରଦାନ ବା ବ୍ରତ ସମୟରେ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ ପ୍ରଥା ନାହିଁ । ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ ହଳ କରନ୍ତି ଓ ପିକା ଖାଆନ୍ତି, ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେନାପତି, ସାହୁ, ସ୍ୱାଇଁ, ମହାନ୍ତି ଆଦି ଶୂଦ୍ର ଦ୍ୱାରା ବଂଶୋପାଧି ଅଛି ।]

ବଳଭଦ୍ର ଜନ୍ମ—ସ. ବି—ବଳଦେବଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନ; ବଳଦେବ ପୂଜା,
Balabhadra janma ଗହ୍ମାପୂର୍ଣ୍ଣିମୀ; ଶ୍ରାବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣିମୀ—The fullmoon of the month of Srābaṇa.
(ବଳଭଦ୍ର ପୂଜା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଳଭି(ଭୀ)—ସ. ବି. (ବଲ୍ ଧାତୁ=ଆବୃତ କରିବା+ଅଭ+ଇ;ଈ)—
Balabhi(bhi) ବଡ଼ଭି (ଦେଖ)—Bardabhi (See)

ବଳଭିଦ୍—ସ. ବି. (ବଳ ନାମକ ଅସୁରକୁ ଯେ ଭେଦ କରିଥିଲେ;
Balabhid ବଳ+ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ଇନ୍ଦ୍ର—Indra.
(ବଳଘ୍ନ, ବଳହା, ବଳସୂଦନ, ବଳନିସୂଦନ, ବଳହନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଳଭୂମି—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଳ=ସୈନ୍ୟ+ଭୂମି=ସ୍ଥାନ)—
Balabhūmi ଛାଉଣୀ; ସେନାନିବାସ—A camp of soldiers; cantonment.

ବଳମ୍(ମ)—ଦେ. ବି. (ସ. ଭଲ୍ଲ)—ବର୍ଚ୍ଛା—Spear.
Balam(ma) बर्षा **बल्लम**

ବଳମାନ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସ. ବଳବାନ୍‌ର ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ)—
Balamāna ବଳବାନ୍; ସବଳ—Strong.
ବାହରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ବଳମାନ ସଂକ୍ଷଣ କରତ—
ଭକ୍ତ. ବୈଦେଶ୍ବରବୋଧ ।

ବଳୟ—ସ. ବି (ବଲ୍ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅୟ)—
Balaya ୧ । କରଭୂଷଣ; କଙ୍କଣ; ଖଡ଼ୁ—
1. Wristlet; bracelet.
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆରେ ଗୋଡ଼ର ଭୂଷଣ 'ବଳା' ଓ ବଙ୍ଗଳାରେ ହାତର ଭୂଷଣ 'ବାଲା' ଏହି ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ ।]
୨ । ବାହୁ ଅଗରେ ବସାଯିବା ଧାତୁନିର୍ମିତ ମୁଦିଆ ବା ବଳା—2. A circular ring of metal. ୩ । ଗୋଲାକାର ବାଡ଼; ବେଷ୍ଟନ—3. A circular enclosure. ୪ । ମଣ୍ଡଳ—4. Circle. ୫ । (+ଭାବେ. ଅୟ) ବେଷ୍ଟନ—5. Circumscribing; encircling. ୬ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅୟ) ଗଳରୋଗବିଶେଷ—6. A kind of throat disease.
[ଦ୍ର—ଏହା ୧୮ ପ୍ରକାର ଗଳଗଣ୍ଡ ରୋଗରୁ ଏକ ଅଟେ; ଏଥିରେ କଫ ଯୋଗୁଁ ଗଳନାଳୀରେ ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଠି ହୋଇଯାଏ ଓ ଏହା ଅନ୍ନର ପଥ ରୋଧ କରେ; ଏହା ଅସାଧ୍ୟ—ହ୍ର. ଶ. ।]
୭ । ଶାଖା—7. A branch. ୮ । କଣ୍ଠମେଖଳା—8. The zone or girdle of a married woman. ୯ । ଗୋଡ଼ି; କଙ୍କର (ହ୍ର. ଶ)—9. Pebble.

ବଳୟା—ଗ୍ରା. ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବଳୁଆ କୁକୁର; ବନ୍ୟ
Balayā କୁକୁର—Wild dog.

ବଳୟାକାର—ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଳୟ+ଆକାର)—(ବଳୟ
Balayākāra ପରି) ଗୋଲ—Circular (like a bracelet).
(ବଳୟାକୃତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଳୟିତ—ସ. ବିଣ. (ବଳୟ+ଯୁକ୍ତ ବା ସଞ୍ଜାତାର୍ଥେ. ଇତ)—
Balayita ୧ । ବଳୟଯୁକ୍ତ; ବଳୟପରିହିତ—1. Wearing a bracelet. ୨ । ଗୋଲ; ବଳୟାକୃତି—2. Circular; round. ୩ । ବେଷ୍ଟିତ—3. Surrounded. ୪ । କୁଞ୍ଚୁକୁଞ୍ଚିଆ—4. Curly (Apte).

ବଳ ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବୟସର ଆଧିକ୍ୟ ହେତୁରୁ, ରୋଗାଦି
Bala rahibā ହେତୁରୁ ବା କାର୍ଯ୍ୟରେ କ୍ଳାନ୍ତି ହେତୁରୁ) ପୂର୍ବତନ
ଜୋର କମା,କାମଜୋର ହଓୟା ଶକ୍ତି ରହିତ ହେବା—The decay-
बल घटना ing of strength (owing either to old age, disease or fatigue).
ବଳ କମିବା, ବଳ କମିଯିବା, ବଳ ରହିଯିବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ବଳରାମ—ସ. ବି (ବଳ+ରମ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Balarāma ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବଡ଼ ସାବତ ଭାଇ; ବଳଦେବ; ବଳଭଦ୍ର, ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଅଷ୍ଟମ ଅବତାର—The elder step-brother of Srikrushna; the 8th incarnation of Bishnu.

ବଳରାମ ଦାସ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ କବି—
Balarāma dāsa An Oriya poet.
[ଦ୍ର—ସେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ରବାସୀ ଜଣେ କରଣ ଥିଲେ । ସେ ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ; ରାମାୟଣ, ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା, ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡଗୀତା, ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁରାଣ ପ୍ରଭୃତି ୨୪ ଖଣ୍ଡ ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜା ପ୍ରତାପରୁଦ୍ରଦେବଙ୍କ ସମୟରେ (୧୫୦୪—୧୫୩୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ) ସେ ଜୀବିତ ଥିଲେ—ଚାରଣୀ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।]

ବଳରିପୁ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଇନ୍ଦ୍ର—
Balaripu Indra.

ବଳଶାଳୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବଳ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଶାଳୀନ୍)—Balaśāli ବଳବାନ୍; ବଳୁଆ; ବଳଷ୍ଠ—Strong; mighty. (ବଳଶାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଳସ —ପ୍ରାଦେ. (ଅଠମଲ୍ଲିକ) ବ—ଅମାର; ଶସ୍ୟାଗାର—Balasa Granary.

ବଳ ସଞ୍ଚୟ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବଳାଧାନ—Conservation Bala sañchaya or accumulation of energy.

ବଳସୂଦନ—ସଂ. ବ (ବଳ+ସୂଦ ଧାତୁ=ବିନାଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. Balasūdana ଅନ)—ଇନ୍ଦ୍ର—Indra.

ବଳସେବୀ—ଦେ. ବ. ବଣ (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ଇଂ. ବଲ୍‌ଶେଭିକ୍ ଶବ୍ଦର Balasebi ଆଧୁନିକ ଭାବାର୍ଥକ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ)—ବଲ୍ସେଭିକ୍ (ଦେଖ)—Bals-bhik (See).

ବଳସ୍ଥିତି—ସଂ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ସେନାନିବାସ; ଛାଉଣୀ—Balasthiti 1. Cantonment; camp. ୨ । ସୈନ୍ୟ ସମାବେଶ—2. Array of troops. ୩ । ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥିତି—3. The position of an army.

ବଳହା—ସଂ. ବ. (ବଳ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ବଳହନ୍ ଶବ୍ଦ Balahā ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ର—1. Indra. ୨ । (ଯାହା (ବଳହନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶକ୍ତିକୁ ବିନାଶ କରେ) ଶ୍ଳେଷ୍ମା—2. Cough; catarrh; phlegm. ୩ । ବଳରାମ—Balarāma

ବଳହାନି—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଶକ୍ତିର ବିନାଶ—Balahāni 1. Loss of strength. ୨ । ସୈନ୍ୟନାଶ—(ବଳଲୋପ, ବଳକ୍ଷୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Loss of an army.

ବଳହୀନ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍)—୧ । ନିର୍ବଳ; ଦୁର୍ବଳ—Balahīna 1. Weak; infirm. ୨ । ସୈନ୍ୟଦଳହୀନ—(ବଳରହିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Devoid of an army. (ବଳହୀନା, ବଳରହିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଲା—ସ. ବ. (ବଳ+ଅ)—୧ । ବାଡ଼ି ଅଁଳା ଗୁଳ୍ମ—1. Sida Balā Cordifolia. ୨ । ବଳା ଚତୁଷ୍ଟୟ (ଦେଖ) ଝମର **पयल, पायल** 2. Balā chatushṭaya (See)

ବଳାଏଣ୍ଡି ଫଳଦନ୍ତି ପ୍ରସୂନ୍ତି ସେବତି
ବଡଗ ଲକ୍ଷଣା ଦେଖ ବହୁରେ ପାବନ୍ତି । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଯୁଦ୍ଧବିଦ୍ୟାବିଶେଷ—2. An art of war.
୩ । ଅସ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟାବିଶେଷ; (ତାଡ଼କାବଧ ସମୟରେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ)—2. A kind of incantation. ୪ । ସାନ ଭଉଣୀ (ହି. ଶ)—4. Younger sister.

ଦେ. ବ. (ସ. ବଳୟ)—୧ । ଗୋଡ଼ର ଗଣ୍ଠି ତଳେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଙ୍କାର—1. Anklet.

ଚରଣରେ ବଳା ପଟେ, ନାଦ ପ୍ରକଟଇ । ଉକ୍ତ. ସବର୍ଣ୍ଣବନ୍ତୀ ।

ଅଁଗୁଠୀ **मुदिया** ୨ । ମୁଦିସ୍ତା; ଧାତୁ ବଳୟ—1. A metal ବାଳା **चूडी** ring. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀକରଭୂଷଣ—3. Bracelet; bangle. ୪ । ଶଗଡ଼ଚକର ମଝିର ଗଣ୍ଡି ପାଖେ ଗୁଡ଼ିଥିବା ଲୌହ—4. An iron plate surrounding the knob of a cart wheel. ୫ । ବଳିବା କ୍ରିୟା—5. Act of rolling up a thing. ୬ । (ସ. ବାଳ) ବାଳକ; ସନ୍ତାନ; ପୁତ୍ର—6. Son.

ତୋ ମାଆର ତୁ ଏକୋଇ ବଳା
ସେଣୁ ତୁ ଅଟିତୁ ତେଣିକ ପଳା
ଜେଉନଅ ଦସ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଶିଶୁବଚନ ।

ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍କଳ) ବ—ଡାବଲର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ଦଣ୍ଡରର ବଳା ଯାଉଥିବା ମୁଠା—The two knobbed ends of the stick with which the game of Dābala puā is played.

ପ୍ରାଦେ. (ଫିଙ୍ଗୁମ୍) ବ—ହାତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସୁନା ରୁପାର ପଇଞ୍ଚ—An ornament of gold or silver for the wrist.

ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ବ. (ଭୁଲ. ବ. ବାଲା)—ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ହାତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସରୁଆ ଖଡ଼ୁ—Thin bracelet worn by women.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ବାଗି—Bubo.

ବଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବଳୟ; ହାତ ଖଡ଼ୁ—Balā Bangle.

ବଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ବଳ; ବଳାତ୍କାର)—୧ । କୌଣସି Balā(le)ibā କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବା; କୌଣସି ଜବରଦସ୍ତି करना କର୍ମ କରିବାକୁ ବଳାତ୍କାର କରିବା—**बरजोरी करना** 1. To force a person to do a thing.

୨ । ବଳାତ୍କାର କରିବା; ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା; ଜବରଦସ୍ତି କରିବା—2. To use force; to commit violence; to coerce.

(ଯଥା—ଦେଖିବା ଦେଖି ! ସେ ମୋତେ ବଳାଇ ଅନ୍ୟାୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବ ?)

୩ । ଆଗ୍ରହାତିଶଯ୍ୟ ପୂର୍ବକ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା; ବିଶେଷ ଭାବରେ **हठ करना** ଅନୁରୋଧ କରିବା—3. To importune; to press.

କାହିଁକି ସଖି ! ବଳାଉ ମୋତେ ଗୋ । ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ଅତିକ୍ରମ କରାଇବା—4. To cause a person to pass over a place.

ଏ ସମୟେ ଦିନାକୁ ବଳାଇ ଦେଉଛନ୍ତି ବ ।
ଉକ୍ତ. କୋଣ୍ଡ଼ଚୁକ୍କିଶସୁନ୍ଦରୀ ।

୫ । ପ୍ରସ୍ଥାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କିଛିଦୂର ବାଟକୁ ଯାଇଁ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଆସିବା; ବାଟ ବଳାଇବା—5. To see a departing person off by accompanying **अरिआतना** him to a certain distance.

(ଯଥା—ରଜା ସାହେବ ପୋଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟଙ୍କୁ ବଳାଇବାକୁ କୋଶେ ବାଟ ଯାଇଥିଲେ ।)

୬ । ବଢ଼ିବା; ବଳ ପଡ଼ିବା; କ୍ଷମତା ବା ଶକ୍ତିର ଅତିରିକ୍ତ ହେବା—6. To exceed one's power or capacity.
बढ़ना
(ଯଥା—ଏଣିକି ପେଟ ଦୁଃଖ ମତେ ବଳାଇଲାଣି ।)

୭ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ବଳିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା—7. To cause another to roll or twist up.
बाँटवाना
(ଯଥା—ସେ ଚାକରକୁ ଜେଲର ବାରୁ ଦଉଡ଼ି ବଳାଉଛନ୍ତି ।)

୮ । ଅବଶିଷ୍ଟ ବା ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ରଖିବା—8. To leave any remainder.
बाँकि रखना
(ଯଥା—ମୁଁ ବଣ ଭୋଜି ପାଇଁ ଯେତେକ ଚାଉଳ ଦେଲି ତାକୁ ବଳାଇ କରି ଘରକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବ ନାହିଁ ।)

୯ । ବଢ଼ାଇବା; ସୀମାରୁ ଅଧିକ କରିବା—9. To cause to exceed a limit.
बेशि करना
(ଯଥା—ଗଉଣୀ ଉପରେ ବଳାଇ କରି ଆଉ ପୋଏ ଚାଉଳ ମୋତେ ନ ଦେଲେ ମୋ ପେଟ ପୂରିବ ନାହିଁ ।)

୧୦ । ସୀମାରୁ ଅତିରିକ୍ତ ବା ଅଧିକ ହେବା—10. To exceed the limit.
बढ़ना
(ଯଥା—ନଈରେ ପଶି କରି ଯାଉଁ ଯାଉଁ କ୍ଷଣଦୂରରେ ପାଣି ମୋ ଛାତିରୁ ବଳାଇଲା ।)

୧୧ । ମହତ୍ତର କରିବା—11. To make greater; to enhance; to enlarge.
बढ़ाना

ବସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ କରି ରେ ପାଟଳ
ବନାଟରୁ ଏ କାନ୍ତି ବଳାଇଲେ ।—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧୨ । (ଆପଣାର ମନକୁ) କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ କରାଇବା; ଆସକ୍ତ କରିବା—12. To cause (one's mind) to be attracted or attached to a matter.
बढ़ाना

ବଳାହକ କେଶୀ ତତ୍ତ୍ୱ, ବଳାଗ୍ରା ମାନେ ବଢ଼ିଛ । ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୩ । ଆଗ ବଢ଼ିବା; ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଅଗ୍ରସର ହେବା—13. To go ahead; to overtop. ୧୪ । ତଡ଼ି ଦେବା—14. To drive out.
बढ़ना

ବଳାଇ ହାର ବାହୁଡ଼େ ଘନଚନ୍ଦ୍ର ବଳେ
ସୁବେଳରେ ସବେ ସେ (ଗାର) ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧୫ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ନିମିତ୍ତ ହସ୍ତ ପଦାଦି ବଢ଼ାଇବା—15. To extend one's hands or feet in order to touch a thing.
बढ़ाना

ବଢ଼ ର ପଥର ହେଉ ହେଉ ପଦ ବଳା । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଳାକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବଳ=ଶକ୍ତି+ଅଲ୍ ଧାତୁ=ବକ୍ରଗମନ କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ବଳପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବକ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ବକ୍ର-ଭାବରେ ଗମନ କରେ)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ବକପକ୍ଷୀ—1. The paddy bird; the egret. ୨ । (ନାମ) ଭାଗବତୋକ୍ତ ପୁରୁ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ଜହ୍ନୁଙ୍କ ପୌତ୍ର (ହି. ଶ.)—2. Name of a king of ancient India. ୩ । ରାକ୍ଷସବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—3. Name of a demon. ୪ । ଜାତୁକର୍ଣ୍ଣ ମୁନିଙ୍କର ଏକ ଶିଷ୍ୟ (ହି, ଶ.)—4. Name of a disciple of sage Jātukarṇṇa.
Ba**l**āka
(ବଳାକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଳାକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ବଳାକ+ଆ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ବକପକ୍ଷୀ—1. A female egert. ୨ । କାମୁକୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A passionate or lustful woman. ୩ । ପ୍ରେମିକା—3. A mistress; a loved woman (M. W.). ୪ । ବକଶ୍ରେଣୀ—4. A row of egrets. ୫ । କୁଳଟା ସ୍ତ୍ରୀ—5. An adulteress. ୬ । ଏକପ୍ରକାର ନୃତ୍ୟ—6. A kind of dance.
Ba**l**ākā

ବଳାଗଣ୍ଠି—ଦେ. ବି—[ଯାହାତଳେ ବଳା ପିନ୍ଧା ଯାଏ ।] ଗୋଡ଼ର ଗଣ୍ଠି—Ankle.
Ba**l**āganṭhi
पायेरगाँठ
घुटना; गट्टा

ସେହି ମାନଙ୍କର ଉତ୍ତର, ବଳାଗଣ୍ଠି
ପାଏ ହେଲ ସେମାନେ ଭଲେ ପଡ଼ି ଉଠି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।

ବଳାଗଣ୍ଠି ପାଣି—ଦେ. ବି—ବଳାଗଣ୍ଠି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିଯିବା ଭଳି ଗଭୀର ଜଳ; ପ୍ରାୟ ୩ ଅଙ୍ଗୁଳ ଗଭୀର ଜଳ—Water about 3 inches deep. water deep up to a man's ankle.
Ba**l**āganṭhi pāṇi
एकगाँठ जल
भरघुट्टो पानी
(ବଳାଗଣ୍ଠିଏ ପାଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଳାଗୁଣା—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡିଗୁଣା (ଦେଖ)
Ba**l**āguṇā Khaṇḍi guṇā (See)

ବଳାଗୁଣି—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ମଞ୍ଚ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଭିଆରି କରିବା ଲାଗି ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଓ ଲମ୍ବା ହାତୁଡ଼ି—A thin long hammer.
Ba**l**āguṇi

ବଳାଗ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଳ+ଅଗ୍ର)—୧ । ସେନାପତି—1. Commander in chief. ୨ । ସେନାର ଅଗ୍ରଭାଗ—2. The advance guard of an army.
Ba**l**āgra
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ବଳଶାଳୀ (ହି. ଶ.)—Strong; mighty.
(ବଳାଗ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଳାଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—ମୟୂରଭଞ୍ଜର ଶିମୁଳପାଳ ପର୍ବତରୁ ବାହାରି ଥିବା ଗୋଟିଏ ନଦୀ—The river Balāṅgi rising from Simulipal mountain of Mourbhanj.
Balāṅi
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବେଲଙ୍ଗି ବାଉଁଶ—A kind of slender bamboo; Arundinacea (Kirtikar); Oxylenanthera Nigrocilliatate (Haines) Bambusa Tulda.

ବଳା ଚତୁଷ୍ଟୟ—ସଂ. ବି—ବୈଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବଳା, ଅତିବଳା, ମହାବଳା ଓ ନାଗବଳା ନାମକ ଚାରି ଗୁଳ୍ମ—The four kinds of medicinal plants known as Ba**l**ā.
Ba**l**ā chatushṭaya
୧ । ବଳା:—(ସଂ. ବଳା, ବାଟ୍ୟା, ବାଟ୍ୟାଲକ, ବାଟ୍ୟାଳିକା, ବାଟ୍ୟାମଳା,
बेड़ेला
खिरौटी, बरियारा, बोजबन्द्
[ଦ୍ର—ବଳା ବା ବାଡ଼ିଅଁଳାର ଚାରି ପ୍ରକାର ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଛି । ଏ ଚାରି ପ୍ରକାର

ମ. ଲଘୁଚକଣା, ଖିରହଣ୍ଠୀ, ଖୋବଚକଣା ।
ଗୁ. ବଲଦାନା, ଖରେଣ୍ଟୀ
ତେ. ମୁର୍ଗଡ୍ରୀ

ଗୁଳ୍ମକୁ ବଲା ଚତୁଷ୍ଟୟ ବୋଲାଯାଏ; ଯଥା—ବଲା, ମହାବଲା, ଅତିବଲା ଓ ନାଗବଲା ।

୧ । ବାଡ଼ୁଅଁଲା ଗୁଳ୍ମ ବା ବଳମୂଳୀ । ଏହା ଜବାନ୍ଧ ବର୍ଗର କ୍ଷୁପ; ପତ୍ରର ମୂଳ ପାକ ପଙ୍କ ପର; ତହିଁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ରୋମଶ । ଫୁଲ ପୀତବର୍ଣ୍ଣ, ଫଳ ପାଚିଲେ ଫାଟି କର ଦଶ ଚଉଡ଼ା ହୁଏ—Sida Cordifolia; heart-leaved Sida.

୨ । ମହାବଲା-(ସଂ. ମହାବଲା, ପୀତପୁଷ୍ପା, ସହଦେବୀ) ପୀତପୁଷ୍ପ ବେଡ଼େଲା ସହଦେବୀ
ମ. ଭାଁଭୁର୍କୀ ଗୁ. ସହଦେବୀ

୨ । ବାଡ଼ୁ ଅଁଲା ଜାତୀୟ କ୍ଷୁପ; (ଫୁଲ ଅପୀତ, ଶୀତକାଳରେ ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ଫୁଟେ; ପତ୍ରର ଅଗ୍ର ଶିଗ୍ର ସ୍ପଷ୍ଟ)—Sida Rhomboida.

୩ । (ଅତିବଲା) ସଂ. ଅତିବଲା, ଋଷ୍ୟପ୍ରୋକ୍ତା, କଙ୍କତିକା
ଲାଲ ବେଡ଼େଲା
ମ. ଚିକଣ୍ଡୀ, ଅକଚଇ, କାଂସୁଲି
ଗୁ. ଖପାଟ୍ୟ

୩ । ବାଡ଼ୁ ଅଁଲା ବା ଜାତୀୟ ଅରଣ୍ୟ କ୍ଷୁପ; ପତ୍ରର ପିଠି ରୋମଶ; ଫଳ ପାଚିଲେ ଫାଟି କର ୫ ଚଉଡ଼ା ଫଳ ଅପୀତ—Abtylon Indicum; Sida Rhombifolia Indian mallow.

୪ । ନାଗବଲା (ସଂ. ନାଗବଲା, ଗାଙ୍ଗେରୁକୀ, ହ୍ରସ୍ୱଗବେଧୁକା) ଗଗେରନ, ଗୁଲସକରୀ ଗରଗଡ଼ ଗୁଳ୍ମ; ଗୋରଖ ଗୁଳ୍ମ—
ନାଗବେଡ଼ାଲା, ଗୋରଖଚାଉଲା, ପାନସାଡ଼ା Sida Spinosa.
ମ. ଗାଙ୍ଗେଟି, ଗାଣ୍ଡ୍ରେଧାମନ

ଏ ଚତୁର୍ବିଧ ବଲା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ; ମଧୁରରସ, ବଲ ଓ କାନ୍ତିବର୍ଦ୍ଧକ, ଧାରକ; ବାୟୁ, ରକ୍ତଦୋଷ ଓ କ୍ଷତନାଶକ । ବଲାମୂଲଚୂର୍ଣ୍ଣ ଦୁଧ ଓ ଚିନି ସଙ୍ଗେ ଖାଇଲେ ମୂତ୍ରାତିସାର, ମହାବଲାଚୂର୍ଣ୍ଣ ଦୁଧ ଓ ଚିନି ସଙ୍ଗେ ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର ଓ ଅତିବଲାଚୂର୍ଣ୍ଣ ଦୁଧ ଓ ଚିନି ସଙ୍ଗେ ପ୍ରମେହନାଶକ ।

ବଲାଜୋର(ରି)—ଦେ. ବି—ବଲାତ୍କାର (ଦେଖ)
Bal̤ājora(ri) Bal̤ātkāra (See).

ବଲାଟ—ସଂ. ବି (ବଲ+ଅଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ବଲପୂର୍ବକ ଗମନ କରେ)—୧ । ଗୋଯୋନି—1. The vagina of a
Bal̤āṭa cow. ୨ । ମୁଗ—2. A kind of pulse; mung.

ବଲାଢ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ବଲ+ଆଢ୍ୟ=ବଳିଷ୍ଠ)—ବଲବାନ୍; ବଲବନ୍ତ—
Bal̤āḍhya Strong.
(ବଲାଢ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି.—ମାଷ (ହ୍ର. ଶ)—A kind of pulse.

ବଲାଣ—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) • ବି—ଜମିକୁ ପାଣି ନେବାପାଇଁ ତିଆର
Bal̤āṇa ହୋଇଥିବା ଛୋଟ ନାଳ—A small canal for the purpose of irrigating fields.

ବଲାତ୍—ସଂ. ଅ (ବଲ+ଅତ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କରଣ. କ୍ୱିପ୍)—
Bal̤āt ୧ । ବଲପୂର୍ବକ; ଜବରଦସ୍ତି—1. Forcibly; violently. ୨ । ହଠାତ୍—2. Suddenly.

ବଲାତ୍କାର—ସଂ. ବି (ବଲାତ୍+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଅତ୍ୟାଚାର;
Bal̤ātkāra ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ; ଜୋରପ୍ରକାଶ; ଜବରଦସ୍ତି; ଜୋର
(ବଲାତ୍କୃତ—ବିଣ) ଜୁଲମ—1. Oppression; violence; outrage. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଇଚ୍ଛାବିରୋଧରେ ବଲପୂର୍ବକ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବା (ହ୍ର. ଶ)—2. Coercion. ୩ । ବଲପ୍ରୟୋଗ—3. Use of force. ଦେ. ବି—୧ । ବଲପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗମ କରିବା—1. Rape; outraging female modesty. ୨ । ଖାତକକୁ ଅଟକ ରଖିବାପୂର୍ବକ ଦଣ୍ଡ—2. Forcible detention of a debtor as punishment.

ବଲାତ୍କାର କରିବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । ବଲପୂର୍ବକ ସ୍ତ୍ରୀର ଇଚ୍ଛାବିରୋଧରେ
Bal̤ātkāra karibā ସଙ୍ଗମ କରିବା—1. To ravish a
ବଳାତ୍କାରକରା woman; to commit rape. ୨ । ବଲ-
बरजरीकरना ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ଜୁଲମ କରିବା—2. To commit outrage; to use violence.

ବଲାତ୍କାରାଭିଗମ—ସଂ. ବି—ବଲପୂର୍ବକ ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗମ—Rape; forcible
Bal̤ātkārābhigama cohabitation with a woman.
(ବଲାତ୍କାରାଭିଗମନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଲାତ୍କାରିତ—ସଂ. ବି—୧ । ଯାହାକୁ ବଲପ୍ରୟୋଗ ପୂର୍ବକ ତାହାଦ୍ୱାରା
Bal̤ātkārita କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇ ଥାଏ—2. Made to do a work by coercion.

ବଲାତ୍କାରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ବଲାତ୍କାର)—୧ । ବଳେ ବଳେ;
Bal̤ātkāre ବାଧ୍ୟ ହୋଇ—1. Perforce. ୨ । ଅଗତ୍ୟା—
ଜବରଦସ୍ତି जबरदस्ति 2. Necessarily.

ବଲାତ୍କାରେ ଜନ ଅସନ୍ତୁ ଉଠି
ଗହଁଲେ ସେ ନଳକ ଅଡ଼କର ପିଠି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୩ । ନିଶ୍ଚେ—3. Certainly. ୪ । ବଲପୂର୍ବକ; ଜୋର ଜୁଲମ କରି—4. Forcibly; violently.

ବଲାତ୍କାରେ ସ୍ତ୍ରୀସମାନଙ୍କ ଧରିଅଣି
ନ ରଖିବ ଘରେ ମୋ ବଚନକୁ ମାନି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

୫ । ଉପାୟାନ୍ତରବିହୀନ ହୋଇ—5. Having no other alternative left.
(ଯଥା—ମୁଁ ଅଗେ କେତେ ଅନୁସରଣ କରି କେତେ ନେହୁରା ହେଉଥିଲି, ତେବେ ତୋ ମନ ତରଳୁ ନ ଥିଲା, ଏବେ ତୋର ମୋଠେଇ କାମ ପଡ଼ିଲାଣି, ତୁ ବଲାତ୍କାରେ ଆସି ମୋ ଗୋଡ଼ ଧରିବୁ ଯେ ।)

ବଲାତ୍କୃତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଲାତ୍+କୃତ)—ଯାହା ଉପରେ
Bal̤ātkruta ବଲାତ୍କାର କରାଯାଇ ଅଛି—Oppressed;
(ବଲାତ୍କୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ) coerced.

ବଲାତୋଡ଼ପ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶଗଡ଼ ଚକ୍ରମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ଲୁହାର
Bal̤ātorḍapa ବଲା ଓ ଦୁଇ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବରେ ବଳଥିବା ଲୁହା—The broad iron ring round the nave of a cart-wheel.

ବଳାଦ୍ୟା—ସ. ବି—ବରଛାଞ୍ଜି—Duck weed.
Baḻādyā

ବଳାଧାନ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଳ+ଆଧାନ)—ଶକ୍ତିସଞ୍ଚାର; ଶକ୍ତି
Baḻādhāna ସଞ୍ଚୟ—The storing or accumulation or conservation of energy.

ବଳାଧିକ୍ୟ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଳ+ଆଧିକ୍ୟ)—ଶକ୍ତିର
Baḻādhikya ଅତିଶଯ୍ୟ ବା ପ୍ରଚୁରତା—Abundance or excess of strength.

ବଳାଧ୍ୟକ୍ଷ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଳ+ଅଧ୍ୟକ୍ଷ)—ସେନାପତି—
Baḻādhyaksha Commander or general of an army.

ବଳାନି ଦେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସ. ବଳି; ଭୁଲ ହି.
Balāni debā ବଲୀ ଦେନା)—ଗ୍ରାମରେ ବସନ୍ତ, ବାନ୍ତି ଆଦି ଲାଗିଥିଲେ ବା ଭୂତ ପ୍ରେତ ଆଦିଙ୍କୁ ଛଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଗ୍ରାମ ଶେଷ ଥିବା ମଣ୍ଡରେ ନୈବେଦ୍ୟ, ଛେନାପଣା ହାଣ୍ଡି ଓ ପିଠୁଳି ଆଦି ଥୋଇବା—To leave the offerings to the village-goddess at the extremity of the village during the prevalence of smallpox, cholera etc, with a hope that the evil spirits will be propitiated thereby.

ବଳାନୁଜ—ସ. ବି—ବଳରାମଙ୍କ କନିଷ୍ଠ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—Śrikṛushṇa,
Baḻānuja the younger brother of Baḻarāma.
(ବଳାବରଜ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଳାନ୍ୱିତ—ସ. ବିଣ. (ବଳ+ଅନ୍ୱିତ; ୩ୟା ତତ୍)—୧ । ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ—
Baḻānwita 2. Mighty; powerful. ୨ । ସୈନ୍ୟ ପରିବୃତ—
2. Accompanied or surrounded by an army.

ବଳପିଟା—ଦେ. ବିଣ-ଖିଲିତ (ଦ୍ୱାର)—Barred; bolted (door).
Balāpiṭā ଦାରବନ୍ଦ ବଳପିଟା ହୋଇଅଛି ମୁଗୀ ।
ପ୍ରାଚୀ—ବୃନ୍ଦାବନରୂପଣ ଗୀତା ।

ବଳାବଳ—ସ. ବି.—ବଳ ଓ ଅବଳ—
Baḻābaḻa Strength and weakness.
ଦେ. ବି.—୧ । ଶକ୍ତି ସାମର୍ଥ୍ୟର ଯଥାର୍ଥ ପରିମାଣ—
1. Actual measure or estimate of one's strength.
ବଳାବଳ ବୁଝଣ ସୁଖ ତ ଦଦବର । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ସଭା ।
୨ । ବଳ; ଶକ୍ତି—2. Strength; power. ୩ । ଅଧିକାର; ପ୍ରଭୁତ୍ୱ—3. Authority; mastery.
ଦେ. ବିଣ—ବଳପଡ଼ିବା; ସାମର୍ଥ୍ୟର ଅତିରିକ୍ତ; ଅସହ୍ୟ—
Unbearable; excessive; exceeding one's strength or capacity.
(ଯଥା—ତା କଥା ତାଙ୍କୁ ବଳାବଳ ହେଉଛି, ସେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କାହିଁ ସମ୍ଭାଳିବ ?)

ବଳାବଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଳାତ୍କାର କରିବା—1. To use
Baḻābaḻa karibā force. ୨ । ବାଧ୍ୟ କରିବା—2. To
बरजोर करना force a person to do a thing.

ବଳାବଳ ସମୟ—ଦେ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦରକାର ବା ଜରୁର ବେଳ—
Baḻābaḻa samaya Very urgent time.
দরকারের সময় बहुत जरूरत

ବଳାବଳି—ଦେ. ବି—୧ । ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କୁ ବଳପଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥା—
Baḻābaḻi 1. The state of one exceeding the
ଜୋର जोर जबरदस्ति other. ୨ । ବଳାତ୍କାର—2. Use of force or violence. ୩ । ଅନୁରୋଧାତିଶଯ୍ୟ—
3. Importunity.
ନହୁର ସେ ବଳ, ଘନ ସବଙ୍ଗୋଳା ବଳାବଳି—
ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ବଳାବଲିପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ—ବଳ ହେତୁ ଅହଙ୍କାରୀ—
Baḻābalipta Proud of one's strength.

ବଳାବଲେପ—ସଂ. ବି—ବଳଗର୍ବ; ମୁଁ ବଳୁଆ ବୋଲି ଗର୍ବ—
Baḻābalepa Pride of one's strength.

ବଳାମୋଟା—ସଂ. ବି—ନାଗଦମନୀ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Baḻāmoṭā Indian wormwood.

ବଳାୟ—ସ. ବି—ବରୁଣ ଗଛ (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)
Baḻāya Baruṇa tree (See)

ବଳାରାତି—ସ. ବି. (ବଳ ନାମକ ଅସୁରର ଅରାତି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Baḻārāti ଇନ୍ଦ୍ର—Indra.
ଦେ. ବି—ପେଚା—Owl.
(ସ ଓ ଚେ) ବଳାରାତି ନାବ ବହାରକୁ ମନ ସୁବୃଦ୍ଧିରେ ପଳାଯ—
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଳାଶ(ସ)—ସ. ବି. (ବଳ=ଶକ୍ତି+ଅଶ୍ ଧାତୁ=ଖାଇବା+ଅ;
Baḻāśa(sa) ସେ ବଳକୁ ଖାଇଯାଏ ବା ନାଶ କରେ)—
୧ । ଶ୍ଳେଷ୍ମାରୋଗ—1. Cold. ୨ । କ୍ଷୟ ରୋଗ—
2. Tuberculosis.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଧାନକୋଠି—Barn; granary.

ବଳାହକ—ସ. ବି. (ବଳ=ଶକ୍ତି+ଅନହ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+
Baḻāhaka କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ; ସେ ବଳ ପ୍ରକାଶ କରି ଗତି କରେ ଅଥବା ବାରି+ବାହକ=ନିପାତନ ସିଦ୍ଧ)—୧ । ମେଘ—
1. Cloud. ୨ । ପର୍ବତ—2. Mountain.
(୧+୨) ବଳାହକଂ ଓ ଛଡ଼ ପଡ଼ ବନେ
ବଳାହକ ୨ ଉପରେ ବଡ଼ା ଦେହେ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୩ । ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—3. Name of a demon. ୪ । ସର୍ପବିଶେଷ—4. A species of serpent ୫ । ମୁଥା—
5. Grass-root. ୬ । ଅଶ୍ୱବିଶେଷ—6. A species of horse.
ବରଷାକାଳ ତା ବଳେ ବଳାହକ ମେଘପୁଞ୍ଜେ
ଶୋଭ ଘୋର ଅଙ୍କେ ବାଜେ ମୁରଜ ଘୋଷେ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ
୭ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ରଥର ଗୋଟିଏ ଘୋଡ଼ାର ନାମ (ହି. ଶ.)—
7. Name of one of the pair of horses drawing Śrikṛushṇa's chariot. ୮ । ପୌରାଣିକ ପର୍ବତବିଶେଷ.
8. Name of a mythological mountain.
[ଦ୍ର—ଲିଙ୍ଗପୁରାଣ ମତରେ ଏହା ଶାଲ୍ମଳଦ୍ୱୀପରେ ଓ ମତ୍ସ୍ୟପୁରାଣ ମତରେ ଏହା କୁଶଦ୍ୱୀପରେ ଅବସ୍ଥିତ – ହି. ଶ. ।]

୯ । ଜୟଦ୍ରଥର ଏକ ଭାଇ (ହି. ଷ.) —
9. Name of a brother of Jayadratha.

ବଳାହକକେଶା—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର କେଶ ମେଘ
Balāhakakesā ପରି ଘନ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—(a woman) Having
(ବଳାହକକେଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) hair as black as cloud.
ବଳାହକ କେଶୀ ଚଇ,
ବଳାକା ମାନେ ବହୁତ । ପ୍ରାଚୀନ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ବଳାହକବଲ୍ଲୀ—ସ. ବି (ରୂପକ; ବଳାହକ = ମେଘ + ବଲ୍ଲୀ = ଲତା)—
Balāhakaballi ବିଜୁଳି—Lightning.
ବସ୍ତ୍ର ଚଉଃ ପୀତ ବସନ ବସ୍ୱକେ ବଳାହକ ବଲ୍ଲୀ ସମାନ ।
ଜାନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ବଳାହିତ—ସ. ବି. (ବଳ = ଅସୁରବିଶେଷ + ଅହିତ = ଶତ୍ରୁ)—
Balāhita ବଳାରି; ଇନ୍ଦ୍ର—Indra.

ବଳାହିତ ରତ୍ନ—ସ. ବି—ଇନ୍ଦ୍ର ନୀଳମଣି—
Balāhita ratna Sapphire; emerald.

ବଳି—ସ.ବି. (ବଲ୍ ଧାତୁ = ଦାନ କରିବା; ବଧ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.ଇ)—
Bali ୧ । ଦୈତ୍ୟରାଜ ବିରୋଚନ ପୁତ୍ର ଓ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ପୌତ୍ର—
1. Name of a demon king who was pressed down to the nether regions by Bishnu in his third incarnation.
[ଦ୍ର—ବିଷ୍ଣୁ ବାମନ ଅବତାରରେ ନିଜ ଦେହରୁ ତୃତୀୟ ପାଦ କାଢ଼ି ତଦ୍ୱାରା ଏ ରାଜାଙ୍କୁ ପାତାଳକୁ ଚାପିଥିଲେ ।]
୨ । (+କରଣ. ଇ) ନୈବେଦ୍ୟ; ଭୋଗ; ପୂଜାର ଉପକରଣ ବା ସାମଗ୍ରୀ—2. Offerings to a Deity; the ingredients or materials offered to a Deity.
ଭୋଗିଲେ ଅସି ପାଣ୍ଡୁ ସୁତେ ଯେଜ ବଳ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
୩ । ଛେଦନଯୋଗ୍ୟ ପୂଜାପଶୁ—3. An animal for sacrifice; victim.
[ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବଳିପଶୁ ୧୦ ପ୍ରକାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି; ଯଥା—ମୃଗ, ଛାଗ, ମେଷ, ମହିଷ, ଶୂକର, ଶଲ୍ଲକୀ, ଶଶକ, ଗୋଧା, କୂର୍ମ ଓ ଗଣ୍ଡାର ।]
୪ । କର; ରାଜକର; ରାଜସ୍ୱ—4. Revenue; tax.
[ଦ୍ର—ଭୂମିର ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁର ଯେଉଁ ଅଂଶ (ସାଧାରଣତଃ ଷଷ୍ଠାଂଶ) ପ୍ରଜା ରାଜାଙ୍କୁ ଦେଉଥିଲେ ତାହାକୁ ସ୍ମୃତି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବଳି ବୋଲି ଯାଇଅଛି—ହି. ଷ]
୫ । ଖାଦ୍ୟାଂଶ; ଅଇଁଠା—5. Leavings of the table.
୬ । ଭୂତ ଯଜ୍ଞ; ବୈଶ୍ୱଦେବ—6. A daily offering of boiled rice to various animals (e.g. gods, guests, ancestors, dogs, crows, sweepers).
୭ । ବୈଶ୍ୱଦେବରେ ଦିଆଯିବା ପିଣ୍ଡମାନ; ବୈଶ୍ୱଦେବ—
7. Oblations given to several beings in Baiswadeba.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥର ଦୈନିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପଞ୍ଚ ଯଜ୍ଞ ମଧ୍ୟରୁ ଏହା ୪ର୍ଥ ବା ଭୂତ ଯଜ୍ଞ; ଏଥିରେ ଗୃହସ୍ଥ ନିଜର ଭୋଜ୍ୟାନ୍ନରୁ କିଛି ଅଂଶ ପୃଥକ୍ କରି କାକ, ଶୃଗାଳ, କୁକ୍କୁର ଆଦିଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାହା ଘରର ବାହାରେ ରଖି ଦିଅନ୍ତି ।]
୮ । ଚଣ୍ଡ; ପୂଜା ପରେ ପୂଜା ସାମଗ୍ରୀରୁ କଢ଼ାଯିବା ଅଂଶ—
8. A fixed portion (generally a quarter) taken out of the offerings to a Deity and set apart for a secondary or dependant Deity.
[ଦ୍ର—ଚଣ୍ଡ ବଳ ତଳେ କୋଷ୍ଠ ଦେଖ ।]
୯ । ପଶୁ ଯଜ୍ଞ; ଯଜ୍ଞରେ ପଶୁ ବଧ—9. Animal sacrifice.
୧୦ । ଚାମର ଦଣ୍ଡ; ଚାମର ବେଣ୍ଟ—10. The handle of a chowrie fan. ୧୧ । ଜରା ଜନିତ ଶ୍ଲଥ ଚର୍ମ; କୋଳ ଚର୍ମ; ପଲିତ ଚର୍ମ—11. Wrinkle; skin shrivelled up through old age. ୧୨ । ଉଦରାଦି ଅଙ୍ଗରେ ଚଗଡିତ ମାଂସ; ଗ୍ରନ୍ଥି—12. Folds of skin covered flesh appearing on the belly.
ସେ ତଠର ବଳୀ ବଳୀ-ଶୋଭା ଦେଉ ବଳ
ବଳଭୂକେ ପୃଷ୍ଠ ବାରତା ଅଳୀ ଅଳୀ । ଭକ୍ତ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୧୩ । ଅର୍ଶୋରୋଗ ଜନିତ ମଳଦ୍ୱାରର ମୁହଁରେ ବା ଠିକ୍ ଉପରେ ବାହାରିବା ମାଂସ ଗୁଟିକା; ଗୁଦାଙ୍କୁର; ଗୁହ୍ୟ ଦ୍ୱାରାଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ମାଂସ ପିଣ୍ଡ—13. A ball-like formation just at the mouth of the rectum above the anus in piles.
[ଦ୍ର—ଅର୍ଶ ୨ ପ୍ରକାର; ଏକ ପ୍ରକାର ବହିର୍ବଳି (Blind piles), ଯହିଁରେ ମାଂସ ଗୁଟିକା ଗୁହ୍ୟ ଦ୍ୱାରର ବାହାରେ ଥାଏ ଓ ଅନ୍ତର୍ବଳି (Bleeding piles), ଯହିଁରେ ମାଂସ ଗୁଟିକା ଗୁହ୍ୟ ଦ୍ୱାରର ମୁହଁ ଭିତରେ ହୁଏ ଓ ଯହିଁରୁ ଖୁବ୍ ରକ୍ତସ୍ରାବ ହୁଏ । ବହିର୍ବଳି ଆକାରରେ ଛେଳିର ଚୀର (ଚକୁଳ) ପରି । ଏଥିରେ ରକ୍ତ ସ୍ରାବ ହୁଏ ନାହିଁ; ଜନ୍ତୁ ଏହା ଭାର ବଢେ ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦିଏ ।]
୧୪ । ଶରୀରର ରେଖା 14. Lines on the body. ୧୫ । ଗୃହଦାରୁ ବିଶେଷ; ଚୁଲିସ୍ତମ୍ଭ ଖୁଣ୍ଟ—14. The tallest pillar in a thatched house. ୧୬ । ଗାଧୁ;ଘରଚାଳର ତଳ--16. The lower edge of the thatch. ୧୭ । ରାଜକର;ରାଜସ୍ୱ (ହି.ଷ.)—17.Rent; revenue. ୧୮ । ରେଖା (ହି. ଷ.)—18. Line. ୧୯ । ଗନ୍ଧକ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—19 Sulphur. ୨୦ । ଶ୍ରେଣୀ; ପଂକ୍ତି (ହି. ଷ.)—20. Row. ୨୧ । ଏକପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟ (ହି. ଷ.)—21. A kind of musical instrument. ୨୨ । ଉପହାର; ଭେଟି (ହି. ଷ.)—22. Present. ୨୩ । ଭକ୍ଷ୍ୟ ବସ୍ତୁ; ଅନ୍ନ ଆହାର (ହି.ଷ.)—23. Food. ୨୪ । ବିଶିଷ୍ଟ ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପୃଥକ୍‌ଭୂତ ଯଜ୍ଞାଦିରେ ନୈବେଦ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଅଂଶ—
24. Parts of the offerings kept apart for particular Deities in a sacrifice.
ସେ ତଠର ବଳୀ ବଳୀ ଶୋଭ ଦେଉ ବଳୀ ବଳୀ ଭୂକେ ପୃଷ୍ଠ କର୍ଣ୍ଣ
ଅଳୀ ଅଳୀ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଦେ. ବ.—୧ । ଲାକ୍ଷା (ଧୂନମଞ୍ଜରୀ)—1. Lac. ୨ । (ଆଦରାର୍ଥକ) ବଳଭଦ୍ର, ବଳରାମ, ବଳଦେବ ଅର୍ଦ୍ଦଙ୍କ ଡାକ ନାମ—2. (a term of endearment) The name for calling persons whose names begin with the word (Ba̲la). ୩ । (ସଂ. ବଳି) (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମହତ୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜୀବନ ଆଦିର ସମର୍ପଣ (ଯଥା—ଅସ୍ତ୍ରବଳି, ସ୍ୱାର୍ଥବଳି)—3. (figurative) Offering of something (e. g. one's life, one's selfish aims) for some great object; sacrifice for some noble object.

ପ୍ରାଦେ. (ସୋନପୁର)—ବି.—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଠାକୁରାଣୀ ଅଧିଷ୍ଠିତା ହୁଅନ୍ତି ବା ଭର ହୁଅନ୍ତି—A person who is possessed by a Goddess.
[ଦ୍ର—ଅଣ୍ଡିନ ଦଣ୍ଡ ସମୟରେ ସମଲେଇ ଠାକୁରାଣୀ ଯେଉଁ ଡାଙ୍ଗୁଆ (ସେବକ) ଠାରେ ଭରା ହୁଅନ୍ତି, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ନିକଟରେ ବଳି ଦିଆ ଯାଇ ଥିବା ପଶୁର ଗଣ୍ଡିକୁ ହାତରେ ଧରି ତାହାର ବେକରୁ ଝରୁ ଥିବା ରକ୍ତକୁ ଶୋଷି କରି ଦିଇ ସେ ଗଣ୍ଡିକୁ ଫିଙ୍ଗି ପକାଇ ଦିଏ । ସୋନପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ଜୀବକୁ ବଳି ଦିଆ ଯାଏ ତାହାର ନାମ ପଶୁ ଓ ଯାହାଠାରେ ଠାକୁରାଣୀ ଭରା ହୁଅନ୍ତି ତାହାକୁ ବଳି କହନ୍ତି ।]

ବଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ଅ.—ବୋଲି—
Bali As; styled as; called as; known as.
(ଯଥା—ଏ ବହି ଉତ୍ତମ ବଲି ଆମ୍ଭର ବିଶ୍ୱାସ ।)

ବଳିଆ—ଦେ. ବି.—୧ । ଶ୍ୱାନ ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁ ବିଶେଷ—
Ba̲liā वलोलाकुत्ता 1. A wild ferocious dog.
(ବଳିଆ କୁକୁର—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର, ଯଥା—ପାଟ ବଳିଆ ଓ ଖଗ ବଳିଆ । ଏମାନେ ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ରହନ୍ତି ବାଘ ସେଠାରୁ ଭୟରେ ଛାଡ଼ି ପଳାଏ । ଏମାନେ ମୃଗ ଆଦିଙ୍କୁ ଗୋଡ଼ାଇ ପଛ ଆଡ଼ୁ କାମୁଡ଼ି କାମୁଡ଼ି ଘାଇଲା କରି ମାରି ପକାନ୍ତି ଓ ଖାଇଯାନ୍ତି । ପାଟବଳିଆମାନେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଯୋଡ଼ାଏ ଲେଖାଏ ବିଚରଣ କରନ୍ତି । ଖଗବଳିଆମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ବିଚରଣ କରନ୍ତି । ପାଟବଳିଆମାନେ ଖଗବଳିଆଙ୍କଠାରୁ ଆକାରରେ ବଡ଼ । ଏମାନଙ୍କ ଲୋମ ଇଟାଳିଆ ।]
୨ । (ଏହା ବଳାଯାଇ ଥିବାରୁ) ଶିଆଳି ଲଇରେ ବଳା ହୋଇଥିବା ମୋଟ ଦଉଡ଼ି—2. A twisted thick rope of Sia̲li creepers.
[ଦ୍ର—ଏ ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ବାଉଁଶ ପଟାଳି ଓ ଡଙ୍ଗା ଆଦିକୁ ଟଣା ଯାଏ । ଏହା ସର୍ବଦା ପାଣିରେ ଓଦା ହେଲେ ହେଁ ବା ଛୋଟ ଦଉଡ଼ି ପରି ପୋଟକରି ହୋଇ ଯାଏ ନାହିଁ ।]
୩ । (ଅନାଦରାର୍ଥକ) ବଳଭଦ୍ର, ବଳଦେବ, ବଳରାମ ଆଦିଙ୍କ ଡାକନାମ—3. A name for calling persons whose names begin with the word Ba̲la.

ବଳିଆ—ପ୍ରାଦେ. ୧ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ହି. ବୋଆଡ଼ୀ)—ପାଠୀନ; ବାଳିଆ
Baliā ମାଛ—1. The cat fish; Pike; Cyprinus Denticulatus. ୨ । (ଗଡ଼ଜାତ) ବଳିଆକୁକୁର—2. Wild dog.

ବଳିଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବଳ)—୧ । ବଳାଇବା (ଦେଖ); Ba̲liāibā ଅତିରିକ୍ତ ହେବା—1. To exceed; to excel,

ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ସୁତ ଅଭିମନ୍ୟୁ ରଥୀ
ପଶିଗଲେ ସମସ୍ତ ବୀରଙ୍କୁ ବଳିଆଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଆଦି ।

୨ । ଅତିରିକ୍ତ କଥା କହିବା; ବିଶେଷ ଅନୁରୋଧ କରି କହିବା—2. To speak repeatedly or much.

ଏତ ମୋର ମରଣରେ ପୁଣି କେତେ ବଳିଆଇ କହୁ ଥାଇ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ବଳି ପଡ଼ିବା; ଅଗ ବଳିଯିବା—3. To outdo; to surpass.

ବଳିଆଇଁ କହୁ ଅଗ ମୁହଁ ଦୁହି ମଉରୁ ପଡ଼ରେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୪ । ବିଶେଷ ଭାବରେ ଜିଗର କରିବା—4. To insist; to persist; to importune.

ଆଉ ବଳିଆଇ କହିବା ମୋତେ କୋଡ଼ୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

୫ । ଅନାଦର କରିବା—5. To show disrespect; to treat unlovingly.

ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବଳିଆଇ ଯାଉ ସ୍ୱର୍ଗ ମୁହିଁ
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେବ ଏଥି ସନ୍ଦେହ ତ ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

୬ । ଲଙ୍ଘିବା; ଏଡ଼ିବା—6. To overstep; to avoid.

ବର ପାଇଥିବାରୁ ମୋତେ ବଳିଆଇ
ଯିବାକୁ ତୁମ୍ଭର ଶକତ ହେବ ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ବଳିଆର—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବଳୀୟାନ୍)—୧ । ବଳୀୟାନ; ବଳବତ୍ତର—
Ba̲liāra 1. Stronger. ୨ । ବଳିଷ୍ଠ; ବଳବତ୍ତମ—
बरीयार 2. Strongest.

ସେ ମହାବଳୀ ବଳୀୟାର – ମଧୁସୂଦନ ଛନ୍ଦମାଳା ।

୩ । ବଳୁଆ—3. Strong; mighty.

ପାଣ୍ଡୁକର ସୁତେ ମହାବଳିଆର—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ଆଦି ।

୪ । ବଡ଼; ବୃହତ୍; ଅତି ବଡ଼—4. Great; very great.

ତାହାର ପେଟ ବଳିଆର.
କେ ଦେବ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆହାର—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୫ । ବେଳାୟୁ; ଅତ୍ୟଧିକ—5. Excessive; very much.

ସନ୍ତାପ ସେ ସମାର ବଳିଆର—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ—
Very much; too much; excessively.
(ଯଥା—ବହୁକାଳ ପରେ ପତେ ଦେଖି ସେ ବଳିଆର କାନ୍ଦିଲା ।)

ବଳିଆର ଭୁଜ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବଳୀୟାନ + ଭୁଜ)—ବଳିଷ୍ଠ ବାହୁ—
Ba̲liāra bhuja Strong arms.
बरीयारबाह ଦେ. ବିଣ—ବଳିଷ୍ଠ ବାହୁଶାଳୀ—
Having strong arms.
[ଦ୍ର—ଏ ପଦ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।]

ବଳିଆରସିଂହ—ଦେ. ବି—କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
Baliārasimha A family title of some Kshatriyas.

ବଳି(ଳୀ)କ—ସଂ. ବି (ବଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଚାଳର ଓଳ—
Bali(lī)ka The lowest edge of a thatch; the eaves.

ବଲିକରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ବୋଲିକରି; ଯୋଗୁଁ—
Balikari Owing to.

ବଳିଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—କଳିଙ୍ଗ ରାଜ୍ୟର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ରାଜ୍ୟ—
Balinga A small kingdom near Kalinga.
[ଦ୍ର—ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଏହି ନାମ ବହୁଥର ଲିଖିତ ଅଛି ।]

ବଳିଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—ଚିଲିକାରେ ମିଳୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—
Balingi A kind of fish (in the Chilka).

ବଳିଣ(ନ)—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବଳି ହୋଇଥିବା—1. Twisted.
Balina(na) ୨ । ଦୃଢ଼ ଓ ବର୍ତ୍ତୁଳ—2. Round and strong; muscular.
ବଳିଣ ଭୁଜେ (ସେ) ମର୍କଟେ ଧରେ
ଅଙ୍ଗଦ ବଳିଣ ବେନି କରେ ବସନ୍ତେ—ପ୍ରାଚୀ ରଘୁବଂଶମହାକାବ୍ୟ ।

ବଳିତ—ସଂ. ବିଣ (ବଳ=ଚଳିତ ହେବା+କର୍ମ+କ୍ତ ଅର୍ଥରେ ଇତ)—
Balita ୧ । କୁଞ୍ଚିତ; ବଳିଯୁକ୍ତ; ତ୍ରିବଳିଯୁକ୍ତ—1. Wrinkled folded. ୨ । ବଳିବଳିକିଆ—2. Curled; shrivelled; rolled. ୩ । ଶ୍ଲଥ; ଧଡ଼ୁଧଡ଼ିଆ; ଲୋଳ; ଲୁଳିତ; ଢ଼ିଲା ହୋଇ ଝୁଲୁଥିବା—3. Slackened; flabby; flaccid. ୪ । ପରିବୃତ; ଆବେଷ୍ଟିତ (ହି. ଶ)—4. Surrounded; encircled. ୫ । ଆଚ୍ଛାଦିତ (ହି. ଶ)—5. Covered; enveloped.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅଧିକତର; ସୁନ୍ଦରତର—
1. Finer; more beautiful.
ଅଭିନବ ରୂପ ବଳିତ କାମ—ଉଷା ଶିର୍ଷୋଷକର ।
୨ । ଜାତ—2. Produced; born; generated.
ହରି ପଦରେମ୍ଭ ସରସ ରସେଣ ବଳିତ ବହୁ ବକାର—ପ୍ରାଚୀ ରସବାରିଧି ।

ବଳିତା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବଳିତ; ବର୍ତ୍ତିକା)—୧ । ସଳିତା; ଦୀପବର୍ତ୍ତି; ବତି;
Balitā ଶଳିତା; ବଳା ଯାଇଥିବା କନା—
ସଲତେ; বাতী बत्ती; पलीता 1. Wick; rolled wick.
ଯେସନେ ପ୍ରଦୀପ ଜଳଇ
ଘୃତ ବଳିତା ଯୋଗ ପାଇ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।
୨ । ବଳା ଯାଇଥିବା କନା ବା ତୁଳା—2. A roll or skein (of rag or cotton). ୩ । କନ୍ଥା; କନାର ଛିଣ୍ଡ ଛିଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ—3. Rags; shrivelled up rags.
(ଯଥା—ଏ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡ ଚିରିଯାଇ ବଳିତା ହୋଇଗଲାଣି ।)
ଦେ. ବିଣ.—ବଳିତା ପରି ସରୁ ବା କ୍ଷୀଣ—
Slender like a wick.
(ଯଥା—ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇ ତା ଦେହ ବଳିତା ହୋଇଗଲାଣି ।)

ବଳିତା କନା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଚିରା କନାକୁ ବଳି ବଳିତା ତିଆରି
Balitā kanā କରାଯାଏ—The rags which are to be rolled up into wicks.

ବଳିତା ଖଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଲମ୍ବ କୋଠଲା ଖଡ଼ି—
Balitā khardi A kind of hard chalk cut into thin long slices.
[ଦ୍ର—ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ପାଉଁଶିଆ ଧଳା । ଏହା ଲମ୍ବ ଓ ଗୋଲ ହୋଇ ଚିଅରି ହୋଇଥାଏ; ଏହାର ବ୍ୟାସ ପ୍ରାୟ ୧ ଇଞ୍ଚ । ଗ୍ରାମ୍ୟ ପାଠଶାଳର ପିଲମାନେ ଏହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଭୂମିରେ ଲେଖନ୍ତି ।]

ବଳିତା ବଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—କନାକୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଗୁଡ଼ାଇ ବତି
Balitā baliba ତିଆରି କରିବା—To roll up rags in-
সলতে পাকান बत्ती बटना to a piece of wick.

ବଳିତା ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେବତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ବା
Balitā basā(se)ibā ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବା ତୁଳସୀଗଛ
পিদীমদেওয়া ମୂଳରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଘିଅ ବତି ଜାଳିବା—
बतीदना To set lighted wicks saturated with ghee or oil before Deities or the holy basil plant at eve.
[ଦ୍ର—ବଳିତା ବସାଇବା ସମୟରେ ଲୋକେ ଆପଣାର ଅଭୀଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ବା ଶତ୍ରୁର ଅମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ଦେବତାଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥାଆନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ 'ଅମୁକ ଅମୁକର ନାଆଁରେ ବତି ବଳିତା ବସାଉଛି, ବୋଲି କହିଲେ ଅମୁକ ଲୋକ ଅମୁକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅମଙ୍ଗଳ ହେବାପାଇଁ ଦେବତାଙ୍କଠାରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି ବୋଲି ବୁଝାଯାଏ ।]

ବଳିତା ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଘୃତ ବା ତେଲିଆକୁ ବର୍ତ୍ତିକାରେ
Balitā lagā(ge)ibā ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରି ତାହାକୁ ଜଳାଇବା-
সলেতে লাগান To light a wick saturated with
बत्ती लगाना (ବଳିତା ଜାଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ghee or oil.

ବଳିଦାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
Balidāna ପଶୁବଧ-1. Animal sacrifice or offering to
(ବଳିପ୍ରଦାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) a Deity; sacrifice of a victim.
୨ । ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ଉତ୍ସର୍ଗ—
2. Dedication of a thing to a Deity.
୩ । ଦେବତାଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ଦେବା; ପୂଜାର ଉପକରଣ ଦାନ—3. Making of an offering.

ବଳିଦାନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପଶୁବଧ
Balidāna kariba କରିବା—1. To sacrifice an
বলিদান করা बलिदान कर (ବଳିଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) animal.
ତୁମ୍ଭସ୍ମ ପଦରେ ବଳିଦେବି କେବେଁ ବଳି ମୁହିଁ ଦେଇ ନାହିଁ ।
ନନ୍ଦକିଶୋର, ଶମସ୍ତା ।
୨ । ବୈଶ୍ୱଦେବରେ ଭୂତ ଓ ପିତୃଗଣଙ୍କୁ ପିଣ୍ଡ ଦେବା—
2. To make food offerings to the created beings and to the manes.

ବଳିଦିଗ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବଳି+ଦିକ୍) ପାତାଳ—
Balidiga The nether region.

ବଳି ଦିଗେ ଇତର କରିବା ବହୁ ଜଗର ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଳିଧ୍ୱଂସୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ.—(ବଳି+ଧ୍ୱଂସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.
Balidhwamsi ୧ବ.)—ଯେ ବାମନାବତାରରେ ବଳିଙ୍କୁ ନାଶ କରିଥିଲେ)—ବିଷ୍ଣୁ—A name of Bishnu.

ବଳିନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ବଳି+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ୍)—୧ । ବଳିଯୁକ୍ତ—
Balina 1. Wrinkled; shrivelled.
(ବଳିଭ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତ୍ରିବଳିଯୁକ୍ତ—2. Having 3 folds
(ବଳିନା, ବଳିଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) of skin about the navel.
୩ । ଲୁଳିତ; ଶ୍ଳଥ—3. Flabby; flaccid.
ଦେ. ବିଣ.—ବର୍ତ୍ତୁଳ ଓ ଦୃଢ଼—Round and strong.
(ଯଥା—ବାହୁ ବଳିନ ଭୁଜ ହେମବ୍ରତତି ।)

ବଳି ନନ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବାଣାସୁର—
Bali nandana A demon; son of Bali.
[ଦ୍ର—ବଳି ରାଜାଙ୍କର ଶତାଧିକ ପୁତ୍ର ଥିଲେ, ତଥାପି 'ବଳିନନ୍ଦନ' କେବଳ ବାଣାସୁରକୁ ବୁଝାଏ ।]

ବଳିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବଳି+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ବାଡ଼ିଅଁଳା; ବାଟ୍ୟା-
Balini ମଳକ; ବଳା—A medicinal plant; Sida Cordifolia.

ବଳିନ୍ଦମ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବଳିଂ=ବଳିଙ୍କୁ+ଦମ୍ ଧାତୁ=ଶାସନ
Balindama କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିଷ୍ଣୁ; ବଳିଧ୍ୱଂସୀ—
Bishnu

ବଳି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଳି ଦେବା; ବୋଦା ହଣାଇବା;
Bali paka(ke)iba ଦେବତାଙ୍କ ଅଗରେ ପଶୁବଳି ଦେବା ବା
बलि देना पशु काटिबा—To slay an animal before
बलि देना a Deity for sacrifice; to victimise.
(ବଳି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଳି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ବଳି) (ପଶୁ) ଦେବତାଙ୍କ ଅଗରେ
Bali pardiba ବଳିରୂପେ ପ୍ରାଣ ହରାଇବା; ବୋଦା ପଡ଼ିବା—
बलि पड़ना 1. To be killed or slain before a Deity as
बलि होना a victim. ୨ । (ସଂ. ବହୁଳ) ବଳକ ପଡ଼ିବା; ଅଧିକା ହେବା; ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ରହିବା—2. To be in excess; to exceed; to outstand; to remain over.
୩ । ଟପିଯିବା; ଅତିକ୍ରମ କରିବା—3. To outrun; to pass over. ୪ । ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—4. To increase.

ଏହା ଶୁଣି ବଳି ପଡ଼ିଲା ମୋ ଇଚ୍ଛା—
କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୫ । ସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରିବା—5. To pass beyond bounds; to exceed the limit.

ଶୁଣନ୍ତେ ବୋଇଲା ମୁଁ ତୋତେ ପଶୁକରୁ ବଳିପଡ଼ିବାକୁ କଥା—
ବଳଦେବ ରଥ. କଣ୍ଟୋଇକର୍ମ୍ଭ ଚ. ଗୀତ ।

୬ । ଅସହ୍ୟ ହେବା—6 To be unbearable.

୭ । ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ହେବା—7. To preponderate.

ଏହିରୂପେ ତପରୁ ବଳିପଡ଼ି ଶୋକ
ଚିତ୍ତବେଗ ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କର ଏବେକ—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବଳି ପଶୁ—ସଂ. ବି—କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହତ ପଶୁ—
Bali pasu An animal killed as a victim to a particular Deity.

ବଳି ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ପଶୁ) ଦେବତାଙ୍କ ଅଗରେ ବଳି
Bali paiba ପଡ଼ିବା ବା ହଣା ହେବା—1. To be slain as
बलि पाओया बलि पाना a sacrifice before a Deity.
(ଯଥା—ଅଜ ଚାଳିଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଅଗରେ ୩ଟି ଛେଳି ବଳି ପାଇଲେ ।)
୨ । (ଦେବତା) କୌଣସି ପଶୁକୁ ବଳିରୂପେ ପ୍ରାପ୍ତହେବା—
2 To get a victim slain for self (said of a Deity).
(ଯଥା—ବମଳାଠାକୁରାଣୀ ଦୁର୍ଗାପୂଜା ସମୟରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ୭ଟି ଲେଖାଏଁ ମାଈ ବଳି ପାଆନ୍ତି ।)

ବଳିପୁଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍)—୧ । ବଳି ବା ଖାଦ୍ୟାଂଶଦ୍ୱାରା
Balipushta ପାଳିତ—1. Brought up with food
(ବଳିପୁଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) thrown after meals. ୨ । ଅଇଁଠାଖିଆ—
2. Living on the leavings of other people's tables.
ସଂ. ବି—କାକ; କୁଆ—Crow.

ବଳି ପୋଦକୀ—ସଂ. ବି—ବଡ଼ ପୋଇଶାଗ ଲତା (ହୃ. ଶ)
Bali podaki A large variety of Poi creeper.

ବଳି ପ୍ରିୟ—ସଂ ବି—୧ । ଲୋଧ୍ର (ହୃ. ଶ) (ଦେଖ)—1. Lodhra
Bali priya (See). ୨ । କୁଆ (ହୃ. ଶ)—2. Crow.

ବଳିବର୍ଦ୍ଦ—ସଂ. ବି—୧ । ଷଣ୍ଢ (ହୃ. ଶ)—1. Bull. ୨ । ବଳଦ
Balibardda (ହୃ. ଶ)—2. Ox; bullock.

ବଳି ବଳିକା—ଦେ. ବିଣ—ଯାହା ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ି ହୋଇଥାଏ—
Bali balika Crisp; wrinkled; shrivelled.
(ବଳିବଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବୃତ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଲତା ଆଦିକୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି
Baliba पाकना ଗୁଡ଼ାଇବା—1. To roll up (rag etc).
बटना ୨ । ଛୋଟ ବା ଲତାକୁ ହାତରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଦଉଡ଼ି କରିବା—
2. To weave or twist fibres into a rope.
୩ । (ମତି ବା ମନ) କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ହେବା ବା ଅନୁରକ୍ତ ହେବା—3. (the mind) To be bent upon
जाओया a matter or to be attached towards a thing.
आना

ଏ ବାଣୀ ଶ୍ରବଣେ ରାମ ଶ୍ରୀଦ ଦର୍ଶିକ
ବଳିବାକୁ ନ ଚଳର ଏ ଦାସର ମନ । ରଘୁବରଗୋଷ. ସୀତା ବନବାସ ।

୪ । (ମନ) ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହେବା—4. (the mind) To be anxious for.

ତାହାଙ୍କ ଦେଖିବାକୁ ବଳଇ ମାନସ ।
କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।

পাকান ୫ । ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଦ୍ୱାରା ମାଡ଼ି ଆବଦ୍ଧ ପେଣ୍ଡୁଲ କରିବା—
বটনা 5. To roll up into a ball with the help of the fingers.

ବଳ ବାନ୍ଧଇ ସୁନାଗ୍ର ରୂପେ ସେ ମନୋହର ।
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୬ । ବାରଣ ନ ମାନିବା—6. To disobey a restriction.

ବଳୀ ବଳସୂଷ୍ଟ ଥାଏ ଅହାର ଲୋଭରେ
ବଳବଳଶୋଭିନୀ ତାହାର ନବାଭରେ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

টপকা ୭ । ଡେଇଁ ଯିବା; ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବା—7. To pass over; to outrun.
বঢ়না

ବଳଗ ଅନଳ ଗତ କରୁ ଶାଳ ଦୁର୍ଗମ ଦୁର୍ଗ ସବୁର ।
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୮ । (ସ. ବର୍ତ୍ତୁଳ) ବଢ଼ତା ହେବା; ବଳିଯିବା—8. To exceed; to be in excess. ୯ । ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିବା; ବଢ଼ତା ରହିଯିବା; ବ୍ୟବହାର ପରେ ଉଦ୍ବୃତ୍ତ ରହିବା; ବଳ
বাচনা পଡ଼ିବା—9. To remain over after use.
বাঁচা (ଯଥା—ମୋ ପତ୍ରରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଭାତ ବଳବ ।)

୧୦ । ବଢ଼ିବା; ଅଧିକରୁ ହେବା; ଅଧିକତର ହେବା; ବଳିଯିବା—
বড়না 10. To exceed; to be more than.

ବାଜପେୟ ଯାଗରୁ ତା ଫଳ ବଳଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୧୧ । ବଢ଼ିବା; ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା; ବଳିଯିବା—11. To increase.
বাড়া (ଯଥା—ଧନକୁ ଧନ ତା ଶ୍ରେଗ ବଳଇଣି ।)

୧୨ । ଜିତିବା; ବଳିଯିବା—12. To win.
(ଯଥା—ତାଙ୍କୁ କେହି କଥାରେ ବଳବ ନାହିଁ ।)

୧୩ । (ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ) ଅତୀତ ବା ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା; ବଳିଯିବା—
গত হওয়া 13. To pass (said of a fixed time-limit).

ପ୍ରାଣ ନାଥ—ବଳେ ବେଳ ବଳଇରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୪ । (ମନରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଆଗ୍ରହ, ସ୍ନେହ ଆଦି) ଜାତ ହେବା; ଜନ୍ମିବା—14. To grow.

ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଳଇ ଯାର ମନେ, ସେ ପ୍ରାଣୀ ଧନ୍ୟ ହରିଭୁବନେ ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

লংঘন করা ୧୫ । ଲଙ୍ଘିଯିବା—15. To overflow; to overtop.
লাঘনা

ତଟିନୀ ଜଳ ହୋଇ ପ୍ରବଳ ବଳନ୍ତି ତଟ ।
ଗୋପକୃଷ୍ଣ. ଜଗମୋହନ ।

୧୬ । ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ଗତିରେ ବା ପଛାରେ ଡେଇଁଯିବା—16. To outstrip; to outwalk.
বঢ়জানা

[ଦ୍ର—ବଳବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯିବା, ପଡ଼ିବା, କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ବଳବା—ପ୍ରାଦେ (ଜାଜପୁର) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ବ. ବଲା)—ବୋଲିବା; କହିବା—To say; to speak.
Baliba

ବଳିଭୁକ୍—ସ. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବଳି+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ=ଖାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ବଳିଭୁଜ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ.)—
Balibhuk
୧ । କାକ—1. Crow. ୨ । ଘରଚଟିଆ—2. Sparrow.

ବଳିଭୁକ—ଓଦ. ବି—ବଳିଭୁକ୍ (ଦେଖ)
Balibhuka Balibhuk (See)

ସେ ବଚନ ବଳୀ ବଳୀଶୋଭୀ ଦେଇ ବଳ
ବଳଭୂବେ ସ୍ତବ୍ଧ ବାର୍ତ୍ତ ଅଳୀ ଅଳୀ । ଉକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ବଳିଭୁଜ—ସ. ବି. (ବଳି+ଭୁଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Balibhuja ବାୟସ; କୁଆ—Crow.

ବଳିଭୋଜ(ଜା)—ସ. ବି. (ବଳି+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+ଅ; ଆ)—
Balibhoja(jā) କୁଆ (ହି. ଶ)—Crow.

ବଳି ଭୋଜା—ଦେ. ବି—ନୈବେଦ୍ୟ—
Bali bhojā Offerings to a Deity.

ତୁ ମୋତେ ଯଜ୍ଞେ କର ପୂଜା
ଦେବଙ୍କ ଦେଇ ବଳିଭୋଜା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବଳିମାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଳି+ମତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Balimān ବଳିନ; ବଳିଯୁକ୍ତ—Having wrinkles or folds of skin; flabby-skinned.
(ବଳିମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଳି ମୁଖ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଳି=ଶ୍ଳଥ ଚର୍ମ ମୁଖରେ ଯାହାର)—
Bali mukha ୧ । ବାନର; ମାଙ୍କଡ଼—1. Monkey.

ବଳିମୁଖ ଧାଳେ ଯେଣୁ ତିନି ଅପ୍ରବର । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଶିବଙ୍କ ଅନୁଚର ବିଶେଷ—2. An attendant of Siba. (୧+୨) ବଶ୍ୟବକ ବଳିମ ଖଳୁ ତେଜା କରୁ ।
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଳିର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବଳି+ର)—ଟେରା—Squint-eyed.
Balira (ବଳିରା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବଳିରତା—ବିଶେଷ୍ୟ)

ବଳିଶ—ସଂ. ବି—ବନଶି (ହି. ଶ)—
Balisa Angling rod.

ବଳି ଶୋଭିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବଳି+ଶୋଭ୍+ଇନ୍+ଈ)—
Bali sobhinī ତ୍ରିବଳୀ ଶୋଭିନୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—(a female) Having wrinkled folds of skin about her navel. ବଳ ବଳଶୋଭିନୀ ତାହାର ନବାଭରେ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଳିଷ୍ଟ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ବଳିଷ୍ଠର ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ)—ବଳବାନ୍—
Balishta Strong; mighty.

ବଳିଷ୍ଠ—ସ. ବିଣ. (ବଳବତ୍+ଅତ୍ୟର୍ଥେ. ଇଷ୍ଠ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ
Balishtha ବଳବାନ୍—1. Very strong. ୨ । ବଳୁଆ—2. Strong. ୩ । ବଳବତ୍ତମ—3. Strongest. ୪ । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ—4. Fit for work; hale. ୫ । ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ—5. Well developed; stout; robust.

ବଳିଷ୍ଠକାୟ—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—ବଳବାନ୍ ଦେହ—Strong
Balishthakāya body; robust physique.
(ବଳିଷ୍ଠ ଦେହ, ବଳିଷ୍ଠ ଶରୀର—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଦୃଢ଼କାୟ—
Strong in physique; able-bodied.

ବଳିଷ୍ଣୁ—ସ. ବିଣ (ବଳ+ଇଷ୍ଣୁ)—ଅପମାନିତ (ହି. ଶ)—
Balishnu Insulted.

ବଳିସଦ୍ମ—ସ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପାତାଳ—The nether world;
Balisadma infernal regions.
(ବଳି ମନ୍ଦିର, ବଳି ସଦନ, ବଳିପୁର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଳିହା—ସ. ବି (ବଳି+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ବଳିଧ୍ୱଂସୀ;
Balihā ବିଷ୍ଣୁ—Bishnu (who killed Bali).

ବଳିହାରି କରିବା— ଦେ. କ୍ରି (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)—ଜୟଜୟକାର
Balihāri kariba କରିବା; ଜେଜେକାର କରିବା—To sing
बलिहारि करना praise; to extol; to raise exclamations
बलिहारि करना praising a man.

ବଳିହୃତ୍—ସ. ବଣ (ବଳ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । କରପ୍ରଦ;
Balihrut ଯେ କର ଦିଏ—1. Paying rent; tributary.
୨ । ଯେ ଭେଟି ଆଣେ—2. Carrying or bringing presents. ୩ । ଯେ କର ଗ୍ରହଣ କରେ; କରଗ୍ରାହୀ—3. Taking or accepting tribute or rent.
ସ. ବି—ରାଜା (ହ. ଣ)—A king.

ବଳୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବଳ+ଇନ୍; ବଳିନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—
Bali ୧ । ବଳବାନ୍; ବଳୁଆ—1. Strong. ୨ । ଅଂଶଳ;
(ବଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ଥୂଳକାୟ—2. Stout; robust; muscular.
ବି—୧ । ବଳରାମ; ବଳଭଦ୍ର—1 Balabhadra. ୨ । ଓଷ୍ଟ୍ର; ଓଟ—2. Camel. ୩ । ମହିଷ—3. Buffalo. ୪ । ବୃଷଭ; ଷଣ୍ଢ—4. Bull. ୫ । ଶୂକର—5. Hog. ୬ । କଫ—6. Phlegm. ୭ । କୁନ୍ଦ (ଫୁଲଗଛ)—7. A sort of jasmine. ୮ । ମାଷ; ବିରି—8. A sort of pulse; Phaseolus Radiatus. ୯ । ବଳି ୧୧ରୁ ୧୬ (ଦେଖ)—9. Bali 11 to 16 (See).

ବଳୀ ବଳ ଦେଖେ ସେ ମୂଳଗ ରଣ ଶୋଭା—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ

ବଳୀକ—ସ. ବି (ବଲ୍ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଈକ)—
Balika ୧ । ଛାତ; ଘରଚାଳର ତଳ—1. The lower end of a thatch; the eaves. ୨ । କାଣ୍ଡଶର (ହ. ଣ)—2. A kind of reed.

ବଳୀନ—ସଂ. ବି—୧ । ବିଛା; ଶତପଦୀ ବିଛା—1. A centepede.
Balina ୨ । ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ (ହ. ଣ.)—2. Name of a demon.

ବଳୀନ୍ଦ୍ର—ସ. ବଣ (୭ମୀ ତତ୍; ବଳୀ+ଇନ୍ଦ୍ର)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳଶାଳୀ—
Balindra Very strong.
ବି—ବୀର ପୁରୁଷ—A hero.

ବଳୀବର୍ଦ୍ଦ—ସ. ବି (ବଳ=ଶକ୍ତି+ବୃଧ୍ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+
Balibardda କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ନିପାତନ)—୧ । ବଳଦ—1. Ox; a castrated bull; bullock. ୨ । ଷଣ୍ଢ—2. Bull.

ବଳୀବର୍ଦ୍ଦ ପୂଜା—ସ. ବି—ବଳଦେବ ପୂଜା (ଦେଖ)
Balibardda pūjā Baladeba pūjā (See)

ବଳୀୟାନ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବଳବତ୍+ଅତ୍ୟର୍ଥେ. ଈୟସ; ବତ୍‌ଲୋପ;
Baliyān ବଳୀୟସ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ବଳୁଆ; ବଳୀୟାର—
(ବଳୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Strong; mighty. ୨ । ବଳବତ୍ତର—2. Stronger. ୩ । ଖୁବ୍ ବଳୁଆ—3. Very strong.
ବି—ଓଷ୍ଟ୍ର, ମହିଷ ପ୍ରଭୃତି ବଳଶାଳୀ ପଶୁ—Strong beasts (e. g. camel, buffalo etc).

ବଳୁଆ—ଦେ. ଗୁଣ (ସ. ବଳବାନ୍)—ବଳବାନ୍—Strong.
Baluā बलवन्त **बलिष्ठ**
ପ୍ରାଦେ. (ଅଠମଲ୍ଲିକ ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବଳଆ କୁକୁର—Wild ferocious dog.

ବଲୁରି—ଦେ. ବି—ବିରୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Baluri Birurdi (See)

ବଲୂଲ—ସ. ବି (ବଳ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଊଲ)—ବଳୁଆ; ବଳବାନ୍—
Balūla Strong; mighty.

ବଲେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ବଳପୂର୍ବକ; ଜବରଦସ୍ତି—
Bale जबरदस्ति **जबरदस्त** 1. Forcibly.

ଦ୍ୱାରକାରେ ଯାଇ ବଲେ ସୁଭଦ୍ରାକୁ
ବଳ ହୋଇ ଅର୍ଜୁନ ଆଣିଲେ ଘରକୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦ ।

आपनी ୨ । ଆପଣା ମନକୁ; ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ; ସ୍ୱଏଁ ସ୍ୱଏଁ—2. Out of
आपसेआप one's own accord; automatically; willingly.
निश्चय ୩ । ନିଶ୍ଚୟତଃ; ଅବଶ୍ୟ—
अलबत 3. Certainly; as a matter of course.

ଡକିବ ଥିଲେ ସେ ବଲେ, ଚାହିବି
କ୍ଷଣକୁଡ଼ ଭୂତଳରେ—ବଳଦୁର୍ଗ. କପୋଳ ଡମ୍ଫ. ୦ ଗୀତ

୪ । ବାଧ୍ୟ ହୋଇ—4. Under compulsion; compulsorily.

ଭିକ୍ଷା ଯେବେ ନ ଲୁଚଇ
ବଶ୍ୟା ସଂଯୋଗେ ବଲେ ଖାଇ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଅ—(ଅନ୍ୟ ବିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ)—ଯୋଗେ; ଯୋଗୁଁ—For.

ଚଥାର ଯୁ ବୋଲେ, ଜୟସ୍ୱଦିବେ
ଇଲୁ ହେଲେ ସୁରେଶ୍ୱର ବଳେ—ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବଲେ—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତରବାଲେଶ୍ୱର) ଅ—ସୁଦ୍ଧା; ହେଲେହେଁ—
Bale Even.

ବଲେଇ—ଦେ. ବଣ—କ୍ଷୁଦ୍ର; ଛୋଟ—
Bale-i Small; minute.
(ବଲେି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବି—୧ । ଛୋଟ ଖଣ୍ଡିଏ—1. Small strip or plot of fields. ୨ । ଛୋଟ ଛୋଟ ଆକାରରେ କଟା ହୋଇ ବଡ଼ା ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଜାଳ କାଠ—2. Fuel cut into bits and tied into small bundles.
ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଗ ବଳାଇ ଦେଇ—After accompanying a person to some distance.

बलाइ; बालाइ ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ବଲା=ବିପଦ; ଗୁରୁଦାୟିତ୍ୱ)—
बला; बलाय ୧ । ବଳା; ଦାୟିତ୍ୱ—1. Responsibility.

ମୁଁ ତାଙ୍କ ବାରବାର ଚେତକ ଦେଉଁ କହୁଛି
ପରସ୍ତୁ, ପୁଷ୍ଟାତୁଷ ସେ ବଲେଇରେ ପଶ ନାଁ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୨ । ବିପଦ—2. Danger. ୩ । ବିଘ୍ନ—3. Obstacle. ୪ । ଅଡ଼ୁଆ; ଗୋଳମାଳ—4. Trouble; confusion; difficulty.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଅନର୍ଥକ 'ଅଲେଇ' ଶବ୍ଦ ସହିତ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଏକାର୍ଥବୋଧକ ଯୁକ୍ତଶବ୍ଦ ଉତ୍ପାଦନ କରେ, ଅଲେଇ ବଲେଇ ।]

ବଲେ କଲେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—କଲେ ବଲେ
Bale kale କୌଶଳେ; ଶରୀରର ବଳଦ୍ୱାରା ହେଉ ବା କୌଶଳ-
(ବଲେ କଲେ କୌଶଳେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦ୍ୱାରା ହେଉ, ଯେ କୌଣସି କଳେବଳେ, ଛଳେବଳେ ଉପାୟରେ; ସତ୍ ହେଉ ବା ଅସତ୍ ହେଉ
छलबलसे ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ—Anyhow; by any means whatever; either by bodily strength or wiles; by means fair or foul.

ବଲେନ—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ପାଣି ନାଳ—
Balena A small water channel.

ବଲେପଶା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ବଲପଶା (ଦେଖ)
Balepasā (ବଲେପଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Balapasā (See)

ବଲେ ପଶି ମଙ୍ଗଳବାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରଘରେ ଜବରଦସ୍ତି ବା
Bale pasi mangalabāra karibā ଅନାହୂତ ହୋଇ
(ବଲେ ପଶି ଓଷା ଭୁକେଇଁବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୁରବି ପଣିଆ କରିବା-To thrust one's self as the guardian of another's affairs; to poke one's nose into another's affairs.

ବଲେ ବଲେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଆପଣା ମନକୁ; ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ—
Bale bale Of one's own accord; without any
আপনা আপনি आपसेआप one's request.

ବଲେୟା—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟଜନ୍ତୁବିଶେଷ; ବଳଆ କୁକୁର—
Baleyā Wild ferocious dog.

ମଇଁଷି ଘୋଡ଼ା ଫଳୋଷ ବଲେୟା । ପ୍ରଭାପ ଗରିଷେଣା ।

ବଲୋପବିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃତୀୟାତତ୍; ବଳ+ଉପବିଷ୍ଟ)—୧ । ଶକ୍ତି-
Balopabishṭa ବିଶିଷ୍ଟ—1. Powerful; endowed with
(ବଲୋପେତ—ଅନ୍ୟରୂପ) strength. ୨ । ଜବରଦସ୍ତି ପ୍ରବେଶ କରିଥିବା—2. Entering into a place by force.

ବଲ୍କ—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ)—ବକଳ;
Balka ବୃକ୍ଷତ୍ୱକ୍; ଗଛର ଛାଲ—Bark of tree.

ବଲ୍କତରୁ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଗୁଆଗଛ (ହି. ଶ.)—
Balkataru Arecanut-tree.

ବଲ୍କଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବି.(ମ. ପ. ଲୋ)—ଭୋଜପତ୍ରର ଗଛ (ହି. ଶ.)—
Balkadruma The birch tree.

ବଲ୍କଲ—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କଲ)—
Balkala ୧ । ଗଛର ଛାଲ; ବକଳ—1. Bark. ୨ । ମାଛର କାତି; ଶଲ୍କ—2. Scale of fish. ୩ । ଦାରୁଚିନି—3. Mace (spice). ୪ । ଲୁଗାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଗଛର ଛାଲ (ହି. ଶ.)—4. Bark of a tree used as a cloth.

ବଲ୍କଲ ଧାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Balkala dhārī ଗଛର ବକଳ ପିନ୍ଧିଥାଏ—Wearing
(ବଲ୍କଲ ଧାରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) bark.

ବଲ୍କଲୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଲ୍କଲ+ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍)—ବଲ୍କଲଧାରୀ—
Balkalī (ବଲ୍କଲିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Wearing bark.

ବଲ୍କଲୀ ସ୍ୱଜାଙ୍କ ଦେଖି ସର୍ବେ ରୁଷ୍ଟମତି
ସକ ହେଲେ ସେହିକ୍ଷଣି ଅରଣ୍ୟକ ବେଶେ । ସ୍ୱଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।.

ବଲ୍କା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଫା. ଉଲ୍ଲୁ)—ଓଲ୍ଲା; ଓଲ୍ଲୁ; ଓଲମା; ନିର୍ବୋଧ-
Balkā (ବଲ୍କୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Idiotic; foolish.

ବଲ୍କାନ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଇଉରୋପ ଅନ୍ତର୍ଗତ ତୁରସ୍କ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ
Balkān ଉପଦ୍ୱୀପମୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ରାଜ୍ୟପୁଞ୍ଜ—The Balkans (a group of states in Europe.)

ବଲ୍ଗ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବକ୍ର ଗମନ କରିବା—
Balg (root) 1. To move in a crooked line.
୨ । ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଚାଲିବା—2. To walk frisking; to move by leaps. ୩ । କହିବା—
3. To speak; to talk.

ବଲ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ଗ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅ)—ବଲ୍ଗା (ରାଜଶେଖର ବସୁ,
Balga ଚଳନ୍ତିକା); ଲଗାମ—Rein.

ବଲ୍ଗନ—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ଗ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବହୁ କଥନ; ବକା-
Balgana 1. Talking much; talkativeness.
୨ । ବକ୍ର ଗତି—2. Crooked motion. ୩ । ଭୂରି ଭୋଜନ—3. Eating to the fill. ୪ । ଘୋଡ଼ାର ଦୁଲ୍କି ଚାଲି (ହି. ଶ.)—4. Canter or trot of a horse.

ବଲ୍ଗମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଲ୍ଗ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—କୁଦି କରି
Balgamāna ଚାଲୁ ଥିବା—Walking in a frisking
(ବଲ୍ଗମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) manner; trotting; cantering.

ବଲ୍ଗା—ସଂ. ବି.—(ବଲ୍ଗ ଧାତୁ+କରଣ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ବାଗ;
Balgā ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମ—Rein of a horse.

ବଲ୍ଗାଧାରୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ.—(ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ)—ସାରଥି—
Balgādhārī (ବଲ୍ଗାଧାରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Charioteer.

ବଲ୍ଗା ହରିଣ—ଦେ. ବି.—(ସଂ ବଲ୍ଗା+ଓ. ହରିଣ; ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ;
Balgā hariṇa ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ଏକପ୍ରକାର ମୃଗ—
বলগাহরিণ बारहसिंह The reindeer

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଏସିଆ ଓ ଇଉରୋପର ଉତ୍ତର ମେରୁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଶୀତପ୍ରଧାନ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରନ୍ତି; ତଦେଶବାସୀମାନେ ଏହାଙ୍କ ମୁହଁରେ ଲଗାମ ଦେଇ ଘୋଷରା ଗାଡ଼ିରେ (sledge) ଏମାନଙ୍କୁ ଯୋଚି ବରଫ ଉପରେ ଚଳାନ୍ତି ।]

ବଲ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବଲ୍ଗଧାତୁ=କହିବା)—କହିବା—
Balgibā (ବଲଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To speak.

ବଲଗିଲେ ଗୁଣାକର, ଅଳ୍ପଗୁଳେ ଉତ୍ସାହକ
ଘୋଷ ଯେତେ ଦରକର, ଖ୍ୟାମ ନନ୍ଦକ ! ଅଭୂତନ, ଶେଷବନ୍ଧା ଭାରତ

ବଲ୍ଗିତ—ସଂ. ବି (ବଲ୍ଗ୍ ଧାତୁ ଘୋଡ଼ାର ଗତିବିଶେଷ;+ଭାବ. ତ)
Balgitā ଦୁଲ୍କି—Trotting or cantering of the horse.

[ଦ୍ର—ଘୋଡ଼ାର ପଞ୍ଚବିଧ ଗତି, ଯଥା—ଆସ୍କନ୍ଦିତ, ଧୌରିତକ, ରେଚିତ, ବଲ୍ଗିତ ଓ ପ୍ଳୁତ]

୨। କୁଦକୁଦିବା; ପ୍ଲୁତ ଗମନ—2. Frisking. ୩। ବହୁ କଥନ, ଜଳ୍ପନ; ଗପିବା—3. Talking babbling. ୪। ଗପିବାବେଳେ ହସ୍ତପଦାଦିର ଅସ୍ଫାଳନ-4. Making motions with the hands and legs (while talking).

ବଲ୍ଗୁ—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଗୁ)—ଛେଳି; ଛାଗଳ—
Balgu Goat.
ବିଣ—ସୁନ୍ଦର; ମନୋଜ୍ଞ—Decent; lovely; beautiful; handsome.

ବଲ୍ଗୁକ—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ଗୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଉକ)—ଶୃଗାଳ; ବିଲୁଆ (ହ୍ର.ଶ)-
Balguka Jackal.

ବଲ୍ଗୁଳିକା—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ଗୁ+ଉଳ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧। ଅସରପା; ଅସରପା—1. Cockroach.
Balgulikā
(ବଲ୍ଗୁଳିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ଚେମଣୀ (ହ୍ର. ଶ)—2. House-bat. ୩। ପେଟରା (ହ୍ର. ଶ)—Cane box.

ବଲ୍ଗ—ସଂ. ବି—ଅଁଳା (ହ୍ର. ଶ)
Balwaga Embelic myrobalan.

ବଲ୍ବଜ—ସଂ. ବି—ଉଦୁଖଳ (ହ୍ର. ଶ)
Balwaja Mortar.

ବଲ୍ବଜା—ସଂ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—
Balwajā A kind of grass.
(ଏହାର ଅନ୍ୟ ସଂନାମ ଦୃଢ଼ପତ୍ରୀ, ଦୃଢ଼କ୍ଷୁର ମୌଞ୍ଜୀପର୍ଣ୍ଣୀ, ତୃଣେକ୍ଷୁ) [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଶୀତଳ ଓ ମଧୁର; ଏହା ପିତ୍ତ, ତୃଷା ଓ ଦାହ ଦୂର କରେ—ହ୍ର. ଶ]

ବଲ୍ବଳ—ସଂ. ବି—ବଳରାମଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—Name of
Balwala a demon killed by Balarāma.

ବଲ୍ମ(ଲ୍ମୀ)କ(କୀ)—ସଂ. ବି (ବଲ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା; ବୃଦ୍ଧି
Balmi(lmī)ka(kī) ପାଇବା+ଈକ, ନିପାତନସିଦ୍ଧ)—
୧। ହୁଙ୍କା—1. Ant hill; mole hill. ୨। ଶୋଥ ରୋଗ—2. Dropsy; plethora. ୩। ଗଳଗଣ୍ଡ—3. The goitre. ୪। ଶ୍ଲୀପଦ ବା ଗୋଦର—The elephantiasis. ୫। ରାମାୟଣ ପ୍ରଣେତା ବାଲ୍ମୀକି ମୁନି—5. Sage Bālmiki, the author of the Rāmāyaṇa.
[ଦ୍ର—ରତ୍ନାକର ନାମକ ଦସ୍ୟୁ ଭଗବାନଙ୍କ ଦୟାରୁ ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରି ଦସ୍ୟୁବୃତ୍ତି ତ୍ୟାଗକରି ବହୁକାଳ ତପସ୍ୟାରେ ରତ ହୋଇ ହୁଙ୍କା ପାଲଟି ଗଲେ। ପରେ ସେହି ହୁଙ୍କାରୁ ବାହାରିବାରୁ ତାଙ୍କ ନାମ ବଲ୍ମୀକ ବା ବାଲ୍ମୀକି ହେଲା]
୬। ଉଈ—6. White ant.

ବଲ୍ମୀକୂଟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ହୁଙ୍କା—
Balmikūṭa Ant hill.

ବଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବଲ=ଶକ୍ତି+ହିତାର୍ଥେ. ଯ)—୧। ବଳ ବିଷୟରେ ହିତକାରକ—1. Conducing to one's
Balya
(ବଲ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) health or strength. ୨। ବଳକାରକ—2. Strength-bestowing; invigorating. ୩। ଶକ୍ତି ବିଷୟକ—3. Relating to strength.
ବି.—୧। ଶୁକ୍ର; ବୀର୍ଯ୍ୟ—1. Semen; virile. ୨। ଶବର ଚନ୍ଦନ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—2. A kind of sandal-wood.

ବଲ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବଲ୍ୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧। ଅତିବଳା ନାମକ ଔଷଧ
Balyā ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—1. Indian mallow. ୨। ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା-2. Phisalis Flexuosa. ୩। ପ୍ରସାରଣୀ ବା ପସାରୁଣୀ ଲତା—3. A creeper; Poedesia Foetida.

ବଲ୍ଲ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧। ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—1. To cover.
Ball (root) ୨। ସଞ୍ଚାଳନ କରିବା—2. To move to and fro. ୩। ସଂରକ୍ଷଣ କରିବା—3. To preserve. ୪। ଜଗିବା—4. To watch.

ବଲ୍ଲ—ସ. ବି (ବଲ୍ଲ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Balla ୧। ପରିମାଣବିଶେଷ; ତିନିଗୁଞ୍ଜା ବା ରତି ଓଜନ—1. A standard of weight.
[ଦ୍ର—ସୁନା ରୁପା ଆଦିର ଓଜନ କରିବାରେ ଏହା ୩ ଗୁଞ୍ଜାର ଓ ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ମତରେ ଏହା ୨ ଗୁଞ୍ଜାର ଓଜନ ଧରାଯାଏ। ସ୍ମୃତି-ଚନ୍ଦ୍ରିକାରେ ଏହା ୭୨ ଗୁଞ୍ଜାର ସମାନ ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ଅଛି—ହ୍ର. ଶ. ।]
୨। ଆହାର; ଭକ୍ଷ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—2. Victuals. ୩। ଶସ୍ୟାଦି ପାଛୁଡ଼ିବା—3. Winnowing of corn.
[ଦ୍ର—ଶସ୍ୟାଦି ଅମଳ ହେବା ପରେ ଭୁଷ ମିଶା ଶସ୍ୟରୁ ପବନଦ୍ୱାରା ଭୁଷକୁ ଅଲଗା କରିବା ପାଇଁ ଉଚ୍ଚରୁ ତଳକୁ ପକାଇ କରି ଶସ୍ୟାଦିକୁ ଝର ଝର କରି ଅକାଉଡ଼ିବାକୁ ବଲ୍ଲ ବୋଲାଯାଏ ।]
୪। ନିଷେଧ (ହ୍ର. ଶ.)—4. Prohibition. ୫। ଆବରଣ (ହ୍ର. ଶ.)—5. Covering. ୬। ଶଙ୍ଖାରୀ ବୃକ୍ଷ (ହ୍ର. ଶ.)—6. A kind of wild tree; Acacia.

ବଲ୍ଲକୀ—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ଲ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ+
Ballaki ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧। ବୀଣା—1. Harp. ୨। ଶଙ୍ଖାରୀ ଗଛ; ବବୁର ଗଛ—2. Acacia Arabica (tree). ୩। ଝିଙ୍କ (ଜନ୍ତୁ)—3. Percupine.

ବଲ୍ଲବ—ସଂ. ବି (ବଲ୍ଲ=ଭକ୍ଷ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ+ଅଛି ଯାହାର, ଅର୍ଥରେ ବ)—
Ballaba ୧। ଭୀମ—1. Bhima, the 2nd Pāṇḍaba.
[ଦ୍ର—ଏ ବିରାଟ ରାଜାଙ୍କ ଗୃହରେ ପାକଶାଳାଧ୍ୟକ୍ଷ ଥିଲେ ।]
୨। ଗୋପ; ଗୋପାଳ—2. Cowherd.
୩। ପାଚକ—3. Cook.

ବଲ୍ଲବ ଯୁବତି(ତୀ)—ସଂ. ବି—ଗୋପାଳୁଣୀ; ଗଉଡୁଣୀ—
Ballaba jubati(ti) A female cowherd (Apte).
ବଲ୍ଲବ ଯୁବତରେ ବନେ ଅବଦୁର୍ଗଧରପତ—
ଜଵଂର୍ଗ, ଜଶୋଜଟେଷ, ଟଂଗୀତ ।

ବଲ୍ଲଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବଲ୍ଲ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଭ)—
Ballabha ପ୍ରିୟତମ (ପୁରୁଷ)—Dearest beloved
(ବଲ୍ଲଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) (male).

ବି. ପୁଂ.—୧ । ଭର୍ତ୍ତା; ପତି—1. Husband. ୨ । ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତି—2. One's dearest person. ୩ । ନାୟକ; ଦୟିତ; ପ୍ରଣୟୀ—3. Lover; sweet heart. ୪ । ଉତ୍ତମ ଅଶ୍ୱ—4. Steed; excellent horse. ୫ । ଅଧ୍ୟକ୍ଷ; ମାଲିକ (ହି. ଶ.)—5. Owner.

ବଲ୍ଲଭ ପାଳକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ)—ଅଶ୍ୱପାଳକ; ସଇସ—
Ballabha pālaka A groom.

ବଲ୍ଲଭ ପାଳୁଅ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ପାଳୁଅ ନିର୍ମିତ ଏକପ୍ରକାର
Ballabha pālua ଘନ ଶୀରା ଯାହା ଧବଳେଶ୍ୱରଙ୍କ ନିକଟରେ ଭୋଗ ହୁଏ—A kind of sweetjelly offered to Dhabaleśwara Idol.

ବଲ୍ଲଭ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—ଦେ. ବି—ବଲ୍ଲଭାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବୈଷ୍ଣବସଂପ୍ରଦାୟ
Ballabha sampradāya ବିଶେଷ—A sect of Baishnabas
বল্লভ সংপ্ৰদায় started by Ballabhāchārjya.
बल्लभ सम्प्रदाय

ବଲ୍ଲଭାଚାର୍ଯ୍ୟ—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ବଲ୍ଲଭ+ଆଚାର୍ଯ୍ୟ)—ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମ
Ballabhāchārjya ସଂସ୍କାରକ ଓ ବଲ୍ଲଭ ସଂପ୍ରଦାୟର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ—
বল্লভস্বামী Name of a Baishnaba reformer of the
बल्लभाचार्य 16th century.
(ବଲ୍ଲଭସ୍ୱାମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଆଦ୍ୟଭାଗରେ ଉତ୍ତରଭାରତରେ ବୈଷ୍ଣବମତ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଧର୍ମମତ ଏହି ଯେ ପୃଥିବୀ ଉପଭୋଗର ସ୍ଥାନ ଓ ଧର୍ମାଚରଣରେ ଶାରୀରିକ ନିଗ୍ରହର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ।

ଚମ୍ପାରଣଗଡ଼ ପାଖେ ବାଟରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ଶିଶୁକୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ-ଭଟ୍ଟ ନାମକ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପାଇ ନିଜ ଘରକୁ ଆଣି ପାଳିଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମରିଯିବାରୁ ଉକ୍ତ ବାଳକ ବିଷ୍ଣୁସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମନ୍ଦିରକୁ ଯାଇ ଦୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କଲେ; ପରେ କାଶୀକୁ ଯାଇ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କଲେ; ପରେ ସନ୍ନ୍ୟାସ ତ୍ୟାଗ କରି ଗୃହସ୍ଥ ହେଲେ । ଏ ଆଡ଼ମ୍ବର ସହକାରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ଏ ଶୁଦ୍ଧାଦ୍ୱୈତବାଦ ମତର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ—ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ. ୧୪୭୨ ମୃତ୍ୟୁ ୧୫୩୨—ହି. ଶ. ।]

ବଲ୍ଲଭା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବଲ୍ଲଭ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପ୍ରିୟା—1. Beloved
Ballabhā (woman). ୨ । କାନ୍ତା; ଦୟିତା; ସ୍ତ୍ରୀ; ପତ୍ନୀ—2. Wife; spouse. ୩ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଜନନୀ—3. The mother of Brahmā.

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ପ୍ରିୟତମା (ସ୍ତ୍ରୀ)—Dearest; beloved (woman).

ଦେ. ବି—୧ । ବଲ୍ଲଭାଚାର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)—1. Ballabhā-chārjya (See). ୨ । ବଲ୍ଲଭ ସଂପ୍ରଦାୟ (ଦେଖ)—2. Ballabha sampradāya (See). ୩ । ଜଗନ୍ନାଥ, ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ ଆଦି ଦେବତାଙ୍କଠାରେ ସକାଳ ଠାରେ ଅର୍ପିତ ହେବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନାଦି ଭୋଗ—3. Name of an offering of refreshment made to a Deity in the morning. ୪ । ରୂପ ଗୋସ୍ୱାମୀ ଓ ସନାତନ ଗୋସ୍ୱାମୀଙ୍କ କନିଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା ଓ ଜୀବ ଗୋସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପିତା—4. Name of the younger brother of Rūpa and Sanātana Goswāmis.

ବଲ୍ଲଭୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ, (ସଂ. ବଲ୍ଲଭା)—୧. । ଦୟିତା—1. Beloved
Ballabhī woman. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ—2. Wife.

ବଲ୍ଲମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭଲ୍ଲ)—ବରଚ୍ଛା—Spear.
Ballama ବର୍ଷା **बल्लम**

ବଲ୍ଲର—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ଲ୍ ଧାତୁ+ଅର)—୧ । ମଞ୍ଜରୀ—1. A sprout.
Ballara ୨ । କୁଞ୍ଜ—2. Grove. ୩ । ବନ—3. Forest. ୪ । କୃଷ୍ଣାଗୁରୁ—4. A kind of black sandal wood.
ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷେତ୍ର—1. Field; a sacred place
୨ । ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନ—2. Solitude.
ବଲ୍ଲର ସ୍ଥାନେ ଫୁଟାଇ ଲବଣ ଗୁମର । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଲ୍ଲରି(ରୀ)—ସଂ. ବି (ବଲ୍ଲ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅରି;
Ballari(rī) ଈ)—୧ । ମଞ୍ଜରୀ—1. Sprout; shoot.
୨ । ଲତା; ବ୍ରତତୀ—2. A creeper. ୩ । ମେଥି (ହି.ଶ)—3. Fenugrick. ୪ । ବଚ (ହି. ଶ)—3. Acornus Calamus (root); sweet flag. ୫ । ଏକ ପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟ (ହି. ଶ)—5. A kind of musical instrument.

ବଲ୍ଲାଳ ବଂଶ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶର ନାଗପୁର
Ballāla bamśa ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରୁଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଂଶ—A distinguished Brahmin family now residing in Nagpur

ବଲ୍ଲାଳ ସେନ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା
Ballāla sena ସେନ ବଂଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—One
বল্লালসেন **बल्लालसेन** of the Sen kings of Bengal.
[ଦ୍ର—ଏ ରାଜା ବିଜୟ ସେନଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ସେନବଂଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ; ବଲ୍ଲାଳ ସେନ ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କାୟସ୍ଥ ଓ ବୈଦ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୁଳୀନ ପ୍ରଥାର ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । ସେ ଗୁଣ ଅନୁସାରେ କୁଳୀନମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ବାଛିଥିଲେ । ପରେ ଏହା ବଂଶାନୁଗତ ହେବାରୁ ନାନା ଦୋଷଯୁକ୍ତ ହେଲା । ଏ ସ୍ୱୀୟ ରାଜ୍ୟକୁ ୫ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରିଥିଲେ । ୧. ରାଢ଼ (ବର୍ତ୍ତମାନ ବର୍ଦ୍ଧମାନ ବିଭାଗ), ୨. ବରେନ୍ଦ୍ର (ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜସାହୀ ବିଭାଗ), ୩. ବାଗଡ଼ୀ (ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରେସିଡେନ୍ସୀ ବିଭାଗ) ୪. ବଙ୍ଗ (ପୂର୍ବ ବଙ୍ଗ), ୫. ମିଥିଳା (ଉତ୍ତର ବିହାର) । ଏହାଙ୍କର ନବଦ୍ୱୀପ, ଗୌଡ଼ ଓ ସୁବର୍ଣ୍ଣପାଳ ଏପରି ୩ ସ୍ଥାନରେ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଏ ୫୦ ବର୍ଷ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ ଓ ଦାନସାଗର ନାମକ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ସଂସ୍କୃତଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର]

ବଲ୍ଲି(ଲ୍ଲୀ)—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ; ଈ)—୧ । ବ୍ରତତୀ;
Balli(llī) ଲତା—1. Creeper. ୨ । ପୃଥିବୀ—2. Earth.

ବଲ୍ଲିକ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ବଣିକ ବିଶେଷ—
Ballika Name of a trader of ancient Utkal.
[ଦ୍ର—ସେ ପ୍ରଥମେ ଉତ୍କଳବାସୀ ବଣିକ ଥିଲେ । ପରେ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କଲେ । କୃପାସିନ୍ଧୁ ଇତିହାସ]

ବଲ୍ଲିକା—ସଂ. ବ୍ର. (ବଲ୍ଲି+କ+ଆ)—୧ । ଲତା—1. Creeper.
Ballikā ୨ । ପୋଇ ଲତା (ହ୍ର. ଶ)—2. The Basella creeper. ୩ । ମଲ୍ଲୀ (ହ୍ର. ଶ)—3. Jasmine.

ବଲ୍ଲି(ଲ୍ଲୀ)ଜ—ସଂ. ବ. (ବଲ୍ଲି+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Balli(llī)ja ମରଚ (ହ୍ର. ଶ)—Black pepper.

ବଲ୍ଲି(ଲ୍ଲୀ) ନିଳୟ—ସ. ବ.—ଲତାକୁଞ୍ଜ ଗୃହ—
Balli(llī) nilaya An arbour; shady grove.
ବଲ୍ଲୀ ନଳୟ ତଦାହ ଯେଳା । କଦର୍ଥ୍ୟ. କଶୋସଚମ୍ପୂ, ବ. ୬ାର ।

ବଲ୍ଲୁ(ଲ୍ଲୂ)ର—ସ. ବ. (ବଲ୍ଲ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଊର; ଉର)—୧ । ଅକର୍ଷିତ
Ballu(llū)ra ଭୂମି; ପତିତ ଭୂମି—1. Waste land. ୨ । ତୃଣକ୍ଷେତ୍ର—2. Grassy field. ୩ । ମରୁଭୂମି—3. A desert. ୪ । ଅରଣ୍ୟ—4. Forest. ୫ । ନିର୍ଜନ ଭୂମି—5. Solitary place. ୬ । ମୁକୁଳ—6. Bud. ୭ । ମଞ୍ଜରୀ—7. Sprout. ୮ । ଘୁଷୁରିର ମାଂସ—8. Pork. ୯ । କୁଞ୍ଜ (ହ୍ର. ଶ)—9. Grove. ୧୦ । ନିର୍ଜଳ ସ୍ଥାନ (ହ୍ର.ଶ)—10. Waterless place. ୧୧ । ଖରାରେ ଶୁଖାଯାଇଥିବା ମାଂସ (ହ୍ର. ଶ.)—11. Sun-dried meat.

ବଲ୍ଲୁ(ଲ୍ଲୂ)ରା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଊଷର ; ଲବଣାକ୍ତ ଭୂମି; ଲୁଣିମାଟି—
Ballu(llū)rā 1. Saline soil. ୨ । ଅରଣ୍ୟ—2. Forest.

ବଲ୍ୱଜ—ସ. ବ. (ବଲ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+ବଜ୍)—ଉଦୂଖଳ;
Balwaja ଖଲ—Mortar.

ବଲ୍ୟା—ସ. ବ. (ବଲ୍ଲ ଧାତୁ+ଯ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଧାତ୍ରୀ ବା ଅମଳକୀ
Balyā ବୃକ୍ଷ; ଅଁଳା ଗଛ—Embellic myrobalan (tree).

ବଲ୍‌ସ୍‌ଭିକ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ବଲ୍ସଭିକ୍)—୧ । ସାମ୍ୟବାଦୀ ରାଜ-
Bal-s-bhik ନୀତିକ ଦଳବିଶେଷ—The name of a
ବଲସଭୀକ; ବଲସେବୀ political party formed in Russia;
बलसवीक; बलसेवी Bolshevik.
[ଦ୍ର—ରୁଷିଆ ଦେଶରୁ ଏହି ମତବାଦର ଉତ୍ପତ୍ତି ।]
ବୈଦେ. ବଣ—ବଲ୍ସଭିକ୍ ବା ସାମ୍ୟବାଦ ନୀତିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
[ବଲ୍‌ସି(ସେ)ଭିକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ] Relating to Bolshevism.

ବଲ୍‌ସ୍‌ଭିଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବଣ. (ଇଂ)—ସାମ୍ୟବାଦ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bal-s-bhisht Relating to Bolshevism
ବଲସଭିଷ୍ଟ ବୈଦେ. ବ—ବଲ୍ସଭିକ୍ ବା ସାମ୍ୟବାଦଦଳର ସଭ୍ୟ—
बलसभिष्ट A Bolshevist.

ବଲ୍‌ସଭିଜ୍ମ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ସାମ୍ୟବାଦନୀତି—Bolshevism.
Balsbhism ବଲସଭିଜ୍ମ **बलसभिजम**
[ବଲ୍ସଭିଜ୍ମ, ବଲ୍‌ଭିଜମ୍, ବଲ୍‌ସି(ସେ)ଭିଜ୍ମ—ଅନ୍ୟରୂପ]
[ଦ୍ର—ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷଭାଗରେ ଓ ବିଶେଷତଃ ବିଗତ ଇଉରୋପୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ (ଖ୍ରୀ. ୧୯୧୪) ସମୟରେ ଇଉରୋପରେ ଓ ବିଶେଷତଃ ରୁଷିଆରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ସାମ୍ୟବାଦ socialism ର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ହେଲା ଓ ତହିଁଫଳରେ ରୁଷିଆରେ ଓ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଦେଶରେ ଏହି ନୀତି ପ୍ରବଳରୂପେ ବିସ୍ତାରିତ ହେଲା । ଏହି ନୀତିଫଳରେ କେତେକ ଦେଶରୁ ରାଜତନ୍ତ୍ର ଉଠିଗଲା ଓ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା । ଏ ସାମ୍ୟବାଦର ନୀତି ଫ୍ରେଞ୍ଚ ରିଭଲ୍ୟୁସନ୍ (ଫରାସୀ ରାଷ୍ଟ୍ରବିପ୍ଳବ) ଯୁଗରୁ ପୋଷା ହୋଇ ଗଢ଼ିଉଠିଥିଲେହେଁ ତାହା ବଲସ୍‌ଭିଜ୍ମରୂପ ଧାରଣ କରି ନ ଥିଲା । ଏହି ନୀତିବାସୀମାନଙ୍କର ମତ ଏହି କି ରାଜ୍ୟରେ ବଡ଼ ଲୋକ ଗରିବ ଲୋକ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରହିବ ନାହିଁ; ଦେଶରୁ ରାଜା, ଧନୀ, ମହାଜନ, ଶେଠ ଶ୍ରେଣୀମାନ ଲୁପ୍ତ ହେବ । ଆପାମର ସାଧାରଣଙ୍କର ଦେଶର ସମସ୍ତ ଭୂମି, ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି, ସମସ୍ତ ଅଧିକାର ଓ ପଦରେ ସମାନ ଅଧିକାର ରହିବ; ଏମନ୍ତ କି ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟ 'ବିବାହବନ୍ଧନ' ନାମରେ କୌଣସି ବନ୍ଧନ ସମାଜରେ ରହିବ ନାହିଁ ଓ ଦେଶରେ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନମାନ ଲୁପ୍ତ ହେବ ।]

ବଶ୍ (ଧାତୁ)—ସ. ବ—୧ । ଇଚ୍ଛା କରିବା—1. To desire.
Baś (root) ୨ । ଚକ୍ ଚକ୍ କରିବା—2. To shine; to glamour. ୩ । ଅଧିକାର କରିବା; ସ୍ୱାମୀତ୍ୱ କରିବା; ପ୍ରଭୁତ୍ୱ କରିବା—3. To exercise mastery. ୪ । ଅନୁଗ୍ରହ ଦେଖାଇବା—4 To show favour.

ବଶ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ବଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ବଶୀଭୂତ; ଆୟତ୍ତ;
Baśa ଅଧୀନ—1. Under control. ୨ । ବଶୀକୃତ—2.
(ବଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) Subjugated; subdued. ୩ । ଯେ କଥା ବା ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ ଚଳେ—3. Acting according to the wish or advice of.
ଅବଳ ଶରପତ୍ରକେହୀ ଯା ଅମ୍ବ ବଶ ନୋହିଲୁ ବେ ।
କଦର୍ଥ୍ୟ, କଶୋସଚମ୍ପୂ, ସ, ୬ାର ।
୪ । ମୁଗ୍ଧ; ମୋହିତ—4. Charmed; enchanted.
ବି—୧ । (+ଭାବ. ଅ) କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ—1. Mastery; authority. ୨ । ଅଧିକାର—2. Control. ୩ । ଅଧୀନତା—3. Subjugation. ୪ । କାମନା; ଅଭିଳାଷ; ଇଚ୍ଛା—4 Desire. ୫ । ଗଣିକାଳୟ—5. The house of a prostitute.

ବଶଂବଦ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ବଶ=ଅଧୀନତା+ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା
Baśambada +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ ବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ବଶୀଭୂତ
(ବଶଂବଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) କରେ—1. One who captivates by his words. ୨ । ଅନୁଗତ; ବଶବର୍ତ୍ତୀ—2. Subservient; dependent. ୩ । ଆଜ୍ଞାବହ; ଆଜ୍ଞା-
(ବଶମ୍ବଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) କାରୀ—3. Obedient.
[ଦ୍ର—ଅଧୁନା ଚିଠିଲେଖା ରୀତିରେ ଶେଷରେ "ଇତି । ଆପଣଙ୍କର ବଶଂବଦ (ବା) (ପତ୍ର ପ୍ରେରକ)" ଲେଖାଯାଏ । ଇଂରାଜୀରେ Yours obediently ବାକ୍ୟର ଅନୁକରଣରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ।]
୩ । ଆଜ୍ଞାକାରୀ—3. Obedient. ୪ । ପ୍ରିୟମ୍ବଦ; ମିଷ୍ଟଭାଷୀ—4. Sweet-speaking.

ବଶକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ବଶ+କ)—୧ । ବଶୀଭୂତ—
Baśaka 1. Subservient; come under control.
(ବଶକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଆଜ୍ଞାଧୀନ—2. Obedient.

ଦେ ବଣ—ବଶକାରୀ—Subduing; subjugating.
ବଶକ ଏ କଲା ଭୁବନ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଶ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଶୀଭୂତ କରିବା—1. To subjugate; to bring under control.
Basa kariba
(ବଶ୍ୟ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମୁଗ୍ଧ କରିବା—2. To
বশকরা enchant; to charm. ୩ । ପୋଷ ମନାଇବା—
वशकरना 3. To tame. ୪ । ମନ୍ତ୍ର ବା ବଶୀକରଣଦ୍ୱାରା କରଗତ କରିବା—4. To bring a person under control by magical means or charms.

ବଶ କ୍ରିୟା—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଶ=ଅଧୀନତା+କ୍ରିୟା)—
Basa kriya ବଶୀକରଣ (ଦେଖ)—
Basikarana (See)

ବଶଗ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବଶ+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବଶୀଭୂତ; ଅଧୀନ-
Basaga Subservient; obedient; brought under
(ବଶଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) control.

ବଶ(ଶୁ)ଣି—ଦେ. ବ—୧ । ନାସା ଲମ୍ବାମଝିର ଅଗ୍ରଭାଗ ବର୍ଣ୍ଣିଷ୍ଟ
Basa(su)ni ଅଳଙ୍କାର ଲମ୍ବିଥିବା ନାକର ବାଁଅଁ ପୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଅଳଙ୍କାର—1. A hooked pendant for the nose. ୨ । ପ୍ରଜା ଉପରେ ରାଜସ୍ୱ
বসান বା ଜମିର ପରିମାଣର ଅନୁପାତରେ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବା ଅଧିକା
लगान ଟ୍ୟାକ୍ସ ବା ଶୁଳ୍କ—2. Additional assessment; cess assessed on the money-rent or area of a holding.

ବଶଣି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରଜାଦେୟ ରାଜସ୍ୱର ଟଙ୍କା ବା ଜମିର
Basani kariba ପରିମାଣର କଷୋଟିରେ ପ୍ରଜାଠାରେ ଅଧିକା ଟିକସ
কর বসান ବସାଇବା—To make an additional assess-
लगान करना ment in proportion to the rent or area of a holding.

ବଶତଃ—ସ. ଅ (ବଶ+ପଞ୍ଚମୀ ବିଭକ୍ତିରେ ତସ୍)—୧ । ଅଧୀନତାପ୍ରଯୁକ୍ତ-
Basatah 1. Owing to. ୨ । ଯୋଗୁଁ; ହେତୁରୁ—2. For; on account of; by reason of. ୩ । ବଳବଳ; ବଳକ୍ରମେ—3. Under the influence of; under the control of.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହିତ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ଇଚ୍ଛାବଶତଃ; କାରଣବଶତଃ; କାର୍ଯ୍ୟବଶତଃ; ଭାଗ୍ୟବଶତଃ]

ବଶତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବ (ବଶ+ଭାବ. ତା)—ଅଧୀନତା—
Basata (twa) Subservience; subjugation.

ବଶତାପନ୍ନ—ସ. ବଣ-(୨ୟା ତତ୍; ବଶତା+ଆପନ୍ନ)—୧ । ବଶୀଭୂତ—
Basatapanna 1. Come under control; subjugated.
୨ । ଅନୁଗତ—Subservient.

ବଶବର୍ତ୍ତୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ବଶ+ବୃତ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ବଶବର୍ତ୍ତିନ୍;
Basabartti ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ବଶୀଭୂତ—1. Subject to;
(ବଶବର୍ତ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) subservient; obsequious.
[ବଶବର୍ତ୍ତିତା(ତ୍ୱ)—ବ] ୨ । ଆଜ୍ଞାଧୀନ—2. Obedient.
୩ । ଅଧୀନ—3. Under control.

ବଶମ୍ବଦ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ବଶଂବଦ (ଦେଖ)—Basambada
Basambada (ବଶମ୍ବଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) (See).

ବଶରେ(କୁ) ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଧୀନର ଅଧୀନ କରିବା—
Basare(ku) aniba To bring under control; or
বশেআনা वशमे लाना sway

ବଶରେ(କୁ) ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଶୀଭୂତ ହେବା—To come
Basare(ku) asiba under the control of.
বশেআসা वशमे आना

ବଶରେ ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ବଶୀଭୂତ ହୋଇ
Basare rahiba ରହିବା—To be under the control
বশে থাকা वशमे होना of (some person).

ବଶ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଶୀଭୂତ ହେବା; ଆଜ୍ଞାକାରୀ ହେବା—
Basa heba 1. To be subservient.
বশ হওয়া ଉକ୍ତ, ତ ଅଙ୍କ ବଚନଠାରେ ବଶ ହେଲେ—
वश होना କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ପୋଷ ମାନିବା—2. To be tamed; to be domesticated.

ବଶା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବଶ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ବାଂଝୀ; ବନ୍ଧ୍ୟାନାରୀ—
Basa 1. A barren woman. ୨ । ବନ୍ଧ୍ୟା ଗାଈ—2. A barren cow. ୩ । ହସ୍ତିନୀଜାତୀୟା ନାରୀ—3. One of the four divisions of women. ୪ । ସ୍ତ୍ରୀ;ପତ୍ନୀ 4. Wife. ୫ । କନ୍ୟା—5. Daughter; bride. ୬ । ଶ୍ୟାଳକା; ଶାଳୀ—6. One's wife's sister ୭ । ନଣନ୍ଦ—7. One's husband's sister. ୮ । ହସ୍ତିନୀ—8. A female elephant. ୯ । ନାରୀ-9. Woman. ୧୦ । ଗାଈ (ହ୍ର. ଶ)—10. Cow.

ବଶାନୁଗ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବଶ+ଅନୁ+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Basanuga ୧ । ଆଜ୍ଞାନୁବର୍ତ୍ତୀ—1. Obedient. ୨ । ଅଧୀନ—
(ବଶାନୁଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Subservient; subordinate.
ସ. ବ—ଦାସ—Slave; servant.

ବଶି—ଦେ. ବଣ (ସ. ବଶିକ=ଶୂନ୍ୟ)—ଶୂନ୍ୟ—
Basi Empty; vacant.
ବଶିଗୁର କେ ସିଂହାସନରେ ରହୁଁ—
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଶିକ—ସ. ବଣ—ଶୂନ୍ୟ (ହ୍ର. ଶ)—
Basika Empty; vacant.

ବଶିକା—ସ. ବ—ଅଗୁରୁ (ହ୍ର. ଶ)—
Basika Agallochum.

ବଶିତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବ (ବଶିନ୍+ତା; ତ୍ୱ)—୧ । ବଶ କରିବାର ଶକ୍ତି—
Basita(twa) 1. The power of bringing others under control. ୨ । ଶିବଙ୍କର ଓ ଯୋଗସିଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅଷ୍ଟୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—2. One of the 8 godly attributes of Siba and of a Jogasiddha person. (viz, control over desire).

[ଦ୍ର—ଅର୍ଥ୍ରେ ଷଷ୍ଠୀ ହେଲେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]
୩ । ବାଧ୍ୟତା—3. Obligation. ୪ । ଆତ୍ମସଂଯମ—4. Self control. ୫ । ଅଧୀନତା; ବଶବର୍ତ୍ତିତା—5. Subservience. ୬ । ମୋହକ—6. Enchanting; charming.

ବଶିନି—ସଂ. ବି—ଶମୀ ବୃକ୍ଷ (ହ୍ର. ଶ)—
Basini The Śami tree.

ବଶିମା—ସ. ବି—(ବଶ+ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ବଶିତା ୨ (ଦେଖ)—
Basimā Basitā 2 (See).

ବଶିର—ସ. ବି—୧ । ସମୁଦ୍ର ଲବଣ (ହ୍ର. ଶ)—1. Sea salt.
Basira ୨ । ଲଙ୍କାମରିଚ (ହ୍ର. ଶ)—2. Red pepper.

ବଶିଷ୍ଠ—ସ. ବି—(ଅବ+ଶାସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ; ଯେ ଅନ୍ୟ
Basishta ମୁନିମାନଙ୍କୁ ଶାସନ କରୁଥିଲେ)—ବଶିଷ୍ଠ (ଦେଖ)—
Basishṭha (See).

ବଶିଷ୍ଠ—ସ. ବି—(ବଶିନ୍=ଯେ ବଶ କରେ+ଅତିଶୟାର୍ଥେ. ଇଷ୍ଠ)—
Basishṭha ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମାନସ ପୁତ୍ର; ଋଗ୍‌ବେଦର କତିପୁ ସୂକ୍ତ (ବସିଷ୍ଠ—ଅନ୍ୟରୂପ) ରଚୟିତା ମୁନିବିଶେଷ; ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁ ବା ସୂର୍ଯ୍ୟ ବଂଶର କୁଳଗୁରୁ ବା ପୁରୋହିତ—Name of a sage, the family priest of Rāmachandra

[ଦ୍ର—ବେଦରେ ବଶିଷ୍ଠ ମିତ୍ରାବରୁଣଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିବାର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଥରେ ଯଜ୍ଞସ୍ଥଳରେ ଉର୍ବଶୀଙ୍କୁ ଦେଖି ମିତ୍ରାବରୁଣ ଉଭୟଙ୍କର ରେତଃପାତ ହେଲା । ଉକ୍ତ ରେତଃ ଯଜ୍ଞକୁମ୍ଭରେ ରଖା ଗଲା । ସେଥିରୁ ବଶିଷ୍ଠ ଓ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଜାତ ହେଲେ । ଋଗ୍‌ବେଦରେ ବଶିଷ୍ଠ ରାଜାସୁଦାସଙ୍କ ଦିବୋଦାସଙ୍କ ପୌତ୍ର ଥିବାର ଉକ୍ତ ହୋଇଅଛି । ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ବଶିଷ୍ଠ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମାନସପୁତ୍ର ଥିବାର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ବଶିଷ୍ଠ ଓ ରାଜା ନିମିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥରେ କଳି ହେବାରୁ, ଉଭୟେ ଉଭୟଙ୍କୁ ଶାପ ଦେଲେ । ସେହି ଶାପଫଳରେ ବଶିଷ୍ଠ ମିତ୍ରାବରୁଣଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ପୁଣି ଥରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲେ । ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ କାମଧେନୁ ଶବଳାଯୋଗୁଁ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ (ଯେ ପ୍ରଥମେ ଜଣେ ରାଜା ଥିଲେ ତାଙ୍କ)ର ଓ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କର କଳି ହେଲା । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ଶତ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ବଶିଷ୍ଠ ହୁଙ୍କାରଦ୍ୱାରା ଜଳାଇ ଦେଲେ । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ହାରିଯାଇ ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ୱ ପାଇବାପାଇଁ ତପସ୍ୟା କଲେ । ବଶିଷ୍ଠଙ୍କର ଅନେକ ପତ୍ନୀ ଥିଲେ । ତନ୍ମଧ୍ୟେ କର୍ଦ୍ଦମ ଋଷିଙ୍କ କନ୍ୟା ଅରୁନ୍ଧତୀ ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟତମା ଥିଲେ । ଅକ୍ଷମାଳା ନାମରେ ତାଙ୍କର ଆଉ ଏକ ସ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ଋଗ୍‌ବେଦରେ ସେ ଅନେକ ମନ୍ତ୍ରର ସ୍ରଷ୍ଟା ଅଟନ୍ତି । ବଶିଷ୍ଠଙ୍କର ଶତପୁତ୍ର ଥିଲେ । ସପ୍ତର୍ଷିମଣ୍ଡଳର ସାତ ତାରକାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବଶିଷ୍ଠ ଏକତମ (ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ) । ଗୋଟିଏ ସ୍ମୃତିଗ୍ରନ୍ଥ ବଶିଷ୍ଠସଂହିତା ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ଥିବାର କଥିତ । ଗୋଟିଏ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥ (ବଶିଷ୍ଠ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ) ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ରଚିତ ଥିବାର କଥିତ । ହ୍ର. ଶ.]

ଦେ. ବି—ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—Prominent person.

ବଶିଷ୍ଠେ ଯେବେ ଛନ୍ତି ସେ ହେଲେ ଜଗତନ୍ତ୍ରୀ
ତମ ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚ କୋଣ ସେ । ଉଷ୍ଟ. ବେଦେଶ୍ୱରବଳାସ ।

ବଶ—ଉପବିଷ୍ଟ—Seated.

ବଶିଷ୍ଠ କୁମ୍ଭଙ୍କହିଁ ବଶିଷ୍ଠ କୁମ୍ଭ ସହି
ଶାଚ କୁମ୍ଭରେ ଗଲେ ଜଳ ସେ । ଉଷ୍ଟ. ବେଦେଶ୍ୱରବଳାଷ ।

ବଶିଷ୍ଠାଶ୍ରମ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଆସାମର ଆଶ୍ରମବିଶେଷ (ସ୍ୱାମୀ
Basishthāsrama ସ୍ୱମାନନ୍ଦ)—A hermitage in Assam.

ବଶୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଶ=ସ୍ୱାଧୀନତା+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍. ବଶିନ୍
Basi ଶବ୍ଦ. ୧ମା. ୧ବ; ଯାହାର ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ ନିଜ ଅଧୀନ)—
(ବଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ—1. One who has subdued his passions. ୨ । ବଶକାରୀ—2. Capable of bringing under control. ୩ । ବଶବର୍ତ୍ତୀ—3. Obedient; subservient.

ବଶୀକରଣ—ସ. ବି. (ବଶ+ଅଭୂତତଦ୍‌ଭାବେ ଚ୍ୱି+କରଣ)—୧ ।
Basikaraṇa ଲୋକକୁ ବଶ କରିବା—1. Act of bringing a person under control ୨ । ତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଭିଚାରବିଶେଷ—2. A Tantric process of subduing another. ୩ । (+କରଣ ଅନ) ପରକୁ ବଶ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ତାନ୍ତ୍ରିକ ମନ୍ତ୍ରସଙ୍କାଦି—3. Esoteric magical applications to bring others under control; a magical charm.
(ଯଥା—ସ୍ତ୍ରୀ ବଶୀକରଣ, ସ୍ୱାମୀ ବଶୀକରଣ, ରାଜ ବଶୀକରଣ, ସର୍ପ ବଶୀକରଣ, ଶତ୍ରୁ ବଶୀକରଣ ଇତ୍ୟାଦି ।)

[ଦ୍ର—ଏହା ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଷଟ୍‌କ୍ରିୟାର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଷଟ୍‌କ୍ରିୟା ଯଥା—ସ୍ତମ୍ଭନ, ମୋହନ, ବଶୀକରଣ, ଉଚ୍ଚାଟନ ଓ ମାରଣ । ତନ୍ତ୍ର ତଳେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ; ଅଥର୍ବ ବେଦରେ ବଶୀକରଣ ବିଷୟର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।]

ବଶୀକୃତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଶ+ଅଭୂତ ତଦ୍‌ଭାବେ. ଚ୍ୱି+କୃତ)—
Basikruta ଅଧୀନୀକୃତ; ଯାହାକୁ ଅଧୀନ କରାଯାଇ ଅଛି—
(ବଶୀକୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Overcome; subdued; brought under control; rendered obedient; brought under one's power.

ବଶୀଭୂତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଶ+ଅଭୂତ ତଦ୍‌ଭାବେ ଚ୍ୱି+ଭୂତ)—
Basibhūta ବଶବର୍ତ୍ତୀ; ବଶତାପନ୍ନ; ଆଜ୍ଞାଧୀନ—Obedient;
(ବଶୀଭୂତା—ସ୍ତ୍ରୀ) come under control; fallen into
(ବଶୀଭାବ—ବି) subjection.

ବଶୁ(ଶୁଁ)—ଦେ. ଅ.—(ସ. ବଶତଃ)—ବଶତଃ; ହେତୁରୁ; ଯୋଗୁଁ—
Basu(sun) बशतः কারণে Owing to.

ସ୍ୱଦେଶେ ବାହୁନ୍ତ ସିବାକୁ ବାସନା
ବଶୁଁ କରନ୍ତୁ ତଜନେ ମନ୍ତ୍ରଣା । ପ୍ରଧାନାଥ୍ କନ୍ଦହେଶ୍ୱର ।

ବଶୁଦିଅ—ଗ୍ରା. ବି.—ବୈଶ୍ୱଦେବ (ଦେଖ)
Basudia Baiswadeba (See)
(ବଶୁଦେବ, ବଶ୍ୱଦେବ, ବଶୁଦ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଶେ—ଦେ. ଅ.—(ସ. ବଶତଃ)—ବଶୁ (ଦେଖ)
Base asu (See)

ବଶ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବଶ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ) — ୧ । ଯେ ସହଜରେ ବଶ
Baśya ହୁଏ—1. Easily controllable.
(ବଶ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପୋଷା—2. Tame. ୩ । ଆଜ୍ଞାଧୀନ—
3. Obedient; subservient. ୪ । ଛନ୍ଦନ୍ତ; ଅଧୀନ—
4. Subordinate. ୫ । ବିନୀତ—5. Humble.
ସଂ. ବି.—୧ । ଦାସ; ସେବକ (ହି. ଶ.)—1. Slave; servant. ୨ । ଅଧୀନ କର୍ମଚାରୀ—
2. A subordinate.
ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ବୈଶ୍ୟ)—ବୈଶ୍ୟ—B**ai**sya.

ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଶ୍ୟ ଶୂଦ୍ର ଜାତି,
ପାଟକ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଛତ୍ର । ଗ୍ରା.ଗୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣତମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ବଶ୍ୟକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବଶ୍ୟ + କ) — ଆଜ୍ଞାଧୀନ—
Baśyaka (ବଶ୍ୟକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Obedient.

ବଶ୍ୟ କରଣ—ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ବୈଶ୍ୟ + କରଣ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠୀ କରଣ;
Baśya karaṇa ବୈଶ୍ୟଜାତିବିଶେଷ—
(ବଶ୍ୟ ମାହାନ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) A caste of B**ai**syas.

ବଶ୍ୟତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି.—(ବଶ୍ୟ + ଭାବ. ତା, ତ୍ୱ)—୧ । ଅଧୀନତା—
Baśyatā(twa) 1. Dependence.
୨ । ବଶବର୍ତ୍ତିତା—2. Subservience.
୩ । ଆଜ୍ଞାଧୀନତା—3. Obedience.

ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପୋଷ ମାନିବା—
Baśyatā swikāra kāribā 1. To become tame.
বশ্যতাস্বীকার করা ୨ । ଅନ୍ୟର ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରିବା—
वशयता स्वीकार करना 2. To acknowledge another's sway or suzerainty. ୩ । ଆପଣାକୁ ପରର ପଦ ତଳେ ସମର୍ପଣ କରିବା—3. To surrender one's self to another.

ବଶ୍ୟ ବଣିଆ—ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ବୈଶ୍ୟବଣିକ୍)—ଏକ ଜାତୀୟ ବଣିଆ;
Baśya baṇiā ଗୋଟାଳିବଣିଆ—A caste of druggists;
বৈশ্যবেনে **वैश्यबणिक** B**ai**sya by caste.

ବଷଟ୍—ସଂ. ଅ.—(ବହ୍ ଧାତୁ = ବହନ କରିବା + କରଣ. ଅଷଟ୍;
Bashaṭ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ପୂଜା ଦ୍ରବ୍ୟ ବାହିତ ହୁଏ)—ତ୍ୟାଗାର୍ଥକ ମନ୍ତ୍ର; ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପୁଷ୍ପ ଓ ଆହୁତି ଆଦି ଦେବାର ମନ୍ତ୍ର—A mystic exclamation uttered while offering flowers and oblations to Deities.
[ଦ୍ର—ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ କରିବା ବେଳେ ଶିଖା ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଓ କର-ନ୍ୟାସ କରିବା ବେଳେ ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଳି ସଙ୍ଗେ ଏହି ଶବ୍ଦ 'ଶିଖାୟୈ ବଷଟ୍, ମଧ୍ୟମାଭ୍ୟାଂ ବଷଟ୍' ରୂପେ ବୋଲାଯାଏ ।]

ବଷଟ୍କାର—ସଂ. ବି. (ବଷଟ୍ = ତ୍ୟାଗାର୍ଥକ ମନ୍ତ୍ର + କୃ ଧାତୁ + ଅ)—
Bashaṭkāra ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତି
(ବଷଟ୍କୃତ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରଦାନ; ହୋମ —Act of offering oblations to the Gods in fire.

ବଷଟ୍କୃତ—ସଂ. ବଣ.—(ବଷଟ୍ + କୃତ)—ବଷଟ୍ ଏହି ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା
Bashaṭ-kṛuta ଅଗ୍ନିରେ ହୁତ—Offered unto the fire by pronouncing the mantra 'Bashaṭ'.

ବଷ୍କ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଗତି କରିବା—
Bashka (root) To move.

ବଷ୍କୟ—ସଂ. ବି (ବଷ୍କ ଧାତୁ + ଅୟ)— ଏକ ବରଷିଆ ବାଛୁରି—
Bashkaya A calf one year old (Apte).

ବଷ୍କୟି(ୟି)ଣୀ(ଣୀ) —ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବଷ୍କ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)
Bashkaya (yi)ṇi(ṇī) ୧ । ବହି ଯାଇଥିବା ଗାଈ; ବଉଡ଼ ଗାଈ (ହି. ଶ.) —1. A cow which has all but gone dry.
[ଦ୍ର—ଏ ଗାଈର ଦୁଧ ଅନ୍ୟ ଗାଈର ଦୁଧ ଅପେକ୍ଷା ଗାଢ଼ା ଓ ମିଠା ହୁଏ ।]
୨ । ଯେଉଁ ଗାଈର ବାଛୁରି ବଢ଼ି ଯାଇଅଛି—2. A cow having a full grown calf (Apte). ୩ । ବହୁ-ପ୍ରସବା ଗୌ—3. A prolific cow (Apte).

ବସ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବାସ କରିବା—1. To live. ୨ । ଘର
Bas (root) କରି ରହିବା—2. To settle. ୩ । ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା — 3. To cover. ୪ । ଅବସ୍ଥିତ ହେବା—
4. To be; to exist (Apte). ୫ । (ସମୟ) ଯାପନ କରିବା—5. To pass (time) (Apte).
୬ । ପରିଧାନ କରିବା—6. To wear; to put on (Apte).

ବସ୍— ବୈଦେ.—୧ । (ଇଂ) (ବି) ବହୁତ ଲୋକ ବସିଯିବାର ଉପଯୋଗୀ
Bas ବଡ଼ ମଟରଗାଡ଼ି—1. Bus ୨ । (ଅବ୍ୟୟ). ବାସ୍
বাস (ବାସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଦେଖ)—Bās (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ବସା)—ବସ; ଚର୍ବି—Fat

ବସ୍କେ(ଗେ)ତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ବାସ)—ବାସ;
Bas-ke(ge)t ଅଧିବାସ; ବାସ କରିବା—Habitation; residence.
(ଯଥା —ଇନେ ଆମର ବସ୍କେତ ୧୨ ବର୍ଷ ହେଲାଣି ।)

ବସ୍ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବସିବା—
Bas-bā To sit.

ବସ୍ଲା ଦହି—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ବସାଦହି —
Bas-lā dahi Curdled milk.

ବସ —ଦେ. ବି (ସଂ. ବସା)—୧ । ଅନ୍ତ; ପୁଟା—1. Entrails.
Basa [ଦ୍ର—ମାଛ ପେଟର ଅନ୍ତକୁ ବସ କୁହାଯାଏ ।]
আঁতী, বস ୨ । ବସା; ଚର୍ବି—2. Fat.
ବୈଦେ ଅ.—୧ । (ଅ. ବସ୍ = ଯଥେଷ୍ଟ) ଏତିକ—
1. This much. ୨ । ଯଥେଷ୍ଟ—2 Enough !
୩ । ବନ୍ଦକର; ତୁନି ହୁଅ—3. Stop !
বস **बस, बास** ୨ । ବି (ଇଂ Bus) ଯାତ୍ରୀ ବୁହା ମଟର—2. Bus.
ଦେ. କ୍ରି (ବସିବା କ୍ରିୟାର ଅନୁଜ୍ଞା ରୂପ)—(ତୁମେ) ଉପବେଶନ କର — Do sit.

ବସ ଉଠ(ଠା)—ଦେ. ବି—୧ । ଏକାବେଳକେ ବସିବା ଓ ଠିଆ ହେବା
Basa uṭha(ṭhā) କ୍ରିୟା—1. Sitting and standing in
ଓଠ ବସ **उठ(ठा) बैठा** succession. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟକୁ ବା ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ଆସିବା କରିବା; ଚଳପ୍ରଚଳ—2. Constant intercourse. ୩ । ପୁନଃ ପୁନଃ ବସାଇବା ଓ ଠିଆ କରାଇବାରୂପ ଦଣ୍ଡ—3. The punishment given to a person by making him sit down and stand up repeatedly.

ବସଣୀ—ଦେ. ବି—ନାକଚଣା; ବସୁଣୀ—1. An ornament for
Basaṇi the nose. ୨ । ବସତି; ବାସ—2. Residence.
ବସଣୀ(୧) ଦେଖ ହେବାର ବ ମନୋରମ
ବସଣୀ(୨) କରିବ ଯୁବା ଚରିରେ ପ୍ରେମ–ଉଣ୍ଡ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବସତ ବାଟି—ଦେ. ବି (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ; ସଂ. ବସତ୍=ବାସ
Basata bāṭi କରୁଥିବା ବା ବାସକାରୀ+ବାଟିକା=ଗୃହ)—
বাস, বসৎবাটী ୧ । ଯେଉଁ ଘରେ ମନୁଷ୍ୟ ସପରିବାର ବାସ କରେ;
वास ବସବାସ ଘର—1. Family residence. ୨ । ଯେଉଁ ଘରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଚିରସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ବାସ କରେ—2. Permanent habitation. ୩ । ବାସଗୃହ—3. Dwelling house.

ବସତି(ତୀ)—ସଂ. ବି (ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+ଅଧିକରଣ. ଅତି;
Basati(tī) বস্তী **बस्ती** +ଈ)—୧ । ଅବସ୍ଥାନ; ନିବାସ—
ଓ. ବସ୍ତି 1. Residence; abode. ୨ । (+ଭାବ. ଅତି) ବାସ କରିବା—2. Act of living or residing. ୩ । (+ଅଧି. ଅତି) ବସ୍ତି; ଜନପଦ—3. Village. ୪ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବହୁଲୋକ ବାସ କରନ୍ତି—4. A place resided by many people. ୫ । ଉପନିବେଶ—5. Settlement; colony. ୬ । ରାତ୍ରି—6. Night.

ବସତି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଘର କରି ରହିବା; ବାସ କରିବା—
Basati karibā 1. To take up one's abode or
বাস করা **बसना** residence. ୨ । ଚିରସ୍ଥାୟିଭାବରେ ରହିବା—2. To take up a place as one's permanent place of abode; to settle. ୩ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବହୁଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଘର କରି ରହିବା—3. To colonize at a place; to settle at a place with other people.

ବସତି ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ନୂତନ ଗ୍ରାମ
Basati basā(se)ibā ବା ଉପନିବେଶ ବା ବସ୍ତି ସ୍ଥାପନ
বস্তী বসান କରିବା—To open up a colony or settle-
बस्ती बसाना ment at a place; to establish a colony or a new village.

ବସନ—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କରଣ. ଅନ)—
Basana ୧ । ବସ୍ତ୍ର; ଲୁଗା—1. Cloth; clothing; raiment. ୨ । ପୋଷାକ—2. Dress. ୩ । (+ଭାବ. ଅନ) ଆଚ୍ଛାଦନ—3. Covering. ୪ । ବାସ—4 Residence. ୫ । (+କର୍ମ. ଅନ) ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର କଟିଭୂଷଣ—5. Belt; ornament for the waist. ୬ । ତେଜପତ୍ର (ଦ୍ର. ଶ.)—6. Cassia leaf. ୭ । ବାସସ୍ଥାନ—7. Place of residence.

ବସନ ଭୂଷଣ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ବସନ+ଭୂଷଣ)—ଲୁଗା ଓ
Basana bhūshaṇa ଅଳଙ୍କାର—Cloth and ornament.

ବସନ୍ତ—ସଂ. ବି (ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+ଅଧିକରଣ. ଅନ୍ତ)—
Basanta (ଯେଉଁ ଋତୁରେ ପ୍ରାଣୀଗଣ ସୁଖରେ ବାସ କରନ୍ତି)
୧ । ବର୍ଷର ଛଅ ଋତୁ ମଧ୍ୟରୁ ନାତିଶୀତୋଷ୍ଣ ଋତୁ—
1. The spring season.
[ଦ୍ର—ଫାଲ୍‌ଗୁନ, ଚୈତ୍ର ଓ ବୈଶାଖ ଏହି ତିନ ମାସ ଓ ମତାନ୍ତରରେ ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଓ ଚୈତ୍ରକୁ ସାଧାରଣତଃ ବସନ୍ତଋତୁ କହନ୍ତି ।]
୨ । ସ୍ୱନାମ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବିସ୍ଫୋଟକ ରୋଗ; ଶୀତଳା ରୋଗ—
বসন্ত **चेचक, माता, गोटी** 2. Smallpox.
[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ପ୍ରଥମେ ଜ୍ୱର ହୋଇ ଅଳ୍ପ ଦିନ ଦେହରେ ଘିମ୍ପିରି ଭଳି ବାହାରି ଯାଏ, ପରେ ଏହା ବଡ଼ ହୋଇ ପୂଜରେ ପୂର୍ଣ୍ଣହୋଇ ଯାଏ ଏବଂ ୧୦ଦିନ ପରେ ଶୁଖି ଯାଇ ଖୋଲପା ଛାଡ଼ିଯାଏ । ଏହା ନାନାଆକାରରେ ବାହାରେ; ଯଥା—ବରଗୁଡ଼ିଆ ବା ମସୁରିଆ (ବରଗୁଡ଼ି ବା ମସୁର ପରି), ଷୋଡ଼ଶିଆ (ଷୋଡ଼ଶ ପରି ଛୋଟ ଛୋଟ), ମୁଗେଇ (ମୁଗ ଆକାରର) ବରକୋଳିଆ (ବରକୋଳି ପରି), ଅଣାବସନ୍ତ (ଯେଉଁ ବିସ୍ଫୋଟକ ଦେହସାଙ୍ଗ ଲେଗି ହୋଇଯାଇଥାଏ ।)

ପୂର୍ବେ ବସନ୍ତରୋଗୀର ବିସ୍ଫୋଟକରୁ ପୂଜ (ବା ଖାଇ) ନେଇ ଲୋକଙ୍କୁ ଟୀକା (ଦେଶୀ ଟୀକା) ଦେବାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ ବସନ୍ତର ମାରାତ୍ମକ ଆକ୍ରମଣରୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଉଥିଲା; ମାତ୍ର ଏବେ ବସନ୍ତରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ଗୋରୁର ବିସ୍ଫୋଟକରୁ ଖାଇ ନେଇ ଟୀକା (ଇଂରାଜୀଟୀକା ବା ଗୋଖାଇଟୀକା) ଦେବାର ବିଧାନ ଚଳୁଅଛି ।

ଲୋକେ **'ଶୀତଳା'** ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ବସନ୍ତରୋଗର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ତାହାଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି ଏବଂ ବସନ୍ତରୋଗୀ ପ୍ରଳାପ କଲେ 'ଠାକୁରାଣୀ ଅବତରିଛନ୍ତି' ବୋଲି କହନ୍ତି ।

ଆୟୁର୍ବେଦରେ ଏହି ବସନ୍ତରୋଗର ନାମ ମସୂରିକା ବା ମସୂରିକା । ପ୍ରକୁପିତ ଶ୍ଳେଷ୍ମା ଓ ପିତ୍ତଯୋଗୁଁ ରକ୍ତ ଦୂଷିତ ହେଲେ ଏ ରୋଗ ହୁଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ରୋଗବୀଜ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ୧୦ । ୧୨ଦିନ ପରେ ଏହା ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଏହାର ଅବସ୍ଥାମାନ ଯଥା—୧. ଅପ୍ରକାଶ ଅବସ୍ଥା ।

୨ । ଆକ୍ରମଣାବସ୍ଥା—କମ୍ପ ବା ଶୀତ ହୋଇ ଜ୍ୱର ହୁଏ । ଶରୀରର ଉତ୍ତାପ ୧୦୪-୧୦୭ ଡିଗ୍ରୀ ଯାଏ ହୁଏ । ଏହି ଜ୍ୱରକୁ ମୁଖ୍ୟଜ୍ୱର କହନ୍ତି । ଜ୍ୱର ସଙ୍ଗେ ପେଟବ୍ୟଥା ହୁଏ, ବାନ୍ତି ମାଡ଼େ, ଦେହ, ଅଣ୍ଟା, ପିଠି ଯୋଡ଼ାବନ୍ଧ ହୁଏ, ମୁଣ୍ଡ ବଥାଏ ଏବଂ ମୁହଁ ଲାଲ ହୋଇଯାଏ । ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ପ୍ରଳାପ, ଆକ୍ଷେପ ଓ ମୂର୍ଚ୍ଛା ମଧ୍ୟ ହୁଏ ।

୩ । ସ୍ଫୋଟକ ଅବସ୍ଥା—ଜ୍ୱରର ୩ୟ ବା ୪ର୍ଥ ଦିବସରେ ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ଓ ଦେହରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଲାଲବର୍ଣ୍ଣ ଦାଗ ଦିଶେ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଦାଗସବୁ ଉଚ୍ଚ ହୋଇ ସୋରିଷ ଜମ୍ବା ବଳୁକର ଛରର୍ରା ପରି ଫୋଟକାରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଏହି ଫୋଟକାଗୁଡ଼ିକ ଜଳୀୟପଦାର୍ଥରେ ପୂରିଯାଏ ।

୫ମ ଦିନ ଫୋଟକାର ଜଳୀୟ ଅଂଶ ପୂଜେଇ ଯାଏ । ୮ମ ଦିନ ପରେ ଫୋଟକା ଫାଟି ସେଥିରୁ ପୂଜ ବୋହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ୧୧ଶ ବା ୧୪ଶ ଦିନ ଫୋଟକା ଶୁଖି ଗେଣ୍ଡା ଛାଡ଼େ; ମାତ୍ର ଫୋଟକାର ଦାଗ ୬ । ୮ ସପ୍ତାହଯାଏ ରହେ । ଫୋଟକା ମାରାତ୍ମକ ହୋଇଥିଲେ ଦେହର ଚମ ଏକାବେଳକେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇ ଗାତମାନ ହୋଇଯାଏ । ଆଖିରେ ବସନ୍ତ ବାହାରିଲେ ଆଖି ଫୁଟିଯାଏ ।

ବସନ୍ତରୋଗର ଆନୁସଙ୍ଗିକ ଉପସର୍ଗମାନ—ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍‌ରେ ଓ ହୃଦୟରେ ରୋଗ, ଉଦରାମୟ ଓ ମୁଖବାଟେ ରକ୍ତ ପଡ଼ିବା—

ହରଡ଼ାମଞ୍ଜି ଉପରେ ଲମ୍ବାଗରେ ଗୋଟିଏ ଛିଦ୍ର କରି ତାକୁ ସୂତାରେ ଗୁନ୍ଥି ବାହୁରେ ବାନ୍ଧିବା; କଣ୍ଟକାରୀ ଚେରର ଚୂର୍ଣ୍ଣ ¼ ତୋଳା, ମରିଚ ଓ ପାଣି ମିଶାଇ ସପ୍ତାହରେ ଦୁଇ ଥର ପିଇବା, ପୁରୁଣୀଶାଗର ଚେରକୁ ମରିଚଚୂନା ସଙ୍ଗେ ସପ୍ତାହରେ ୨ । ୩ ଥର ଖାଇବା ଓ ବାସଙ୍ଗରସ ବା ଯଷ୍ଟିମଧୁ ବା କଦଳୀଭଣ୍ଡାର ରସ ସେବନ କରିବା ବସନ୍ତରୋଗର ପ୍ରତିଷେଧକ ବୋଲି କେତେକ କବିରାଜଙ୍କର ମତ ।]

୩ । ରାଗବିଶେଷ—3 Name of a musical air, ୪। (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଅତିସାର ରୋଗ—4. Diarrhoea; dysentery. ୫ । ନାଟକରେ ବିଦୂଷକର ଉପାଧି-5. The nickname of a buffoon in a drama. ୬ । ତାଳବିଶେଷ—6, A kind of measure in dancing or music. ୭ । ଫୁଲର ଗୁଚ୍ଛ (ହି. ଶ.)—7. A bunch of flowers.

[ଦ୍ର—ସଙ୍ଗୀତ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଛଅଟି ରାଗ ମଧ୍ୟରୁ ବସନ୍ତ ଏକ । ଏହା ବସନ୍ତଋତୁରେ ଗେୟ; ରାଗ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

বাসন্তী রঙ্গ
वसन्ती रङ्ग ଦେ. ବି—୧ । ଚମ୍ପାଫୁଲପରି ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗ; ଫିକା ହଳଦିଆ—1, Light yellow colour.

বসন্ত বাতাস
वसन्तकि हवा ୨ । ମଳୟାନିଳ; ବସନ୍ତ ପବନ—2, Spring-breeze. ୩ । ଦେଉଳର ତଳପାଚିରେ ହୋଇଥିବା କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ବିଶେଷ—3. Work of art engraved on the plinth of a temple.

୪ । ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଭୋଗ କରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ପାତଳ ଆରିସା ପିଠା—4. A kind of flat, round and thin sweet cake fried in ghee, offered to the Lingarāja Deity at Bhubaneswar.

বাসন্তী রঙ্গের কাপড়
वसन्ती रङ्गका कपडा ୫ । ଫିକା ହଳଦିଆ ଲୁଗା—5, Light yellow cloth

ଲାଲ ବସନ ବେଣୀପାଣି,
ବସନ୍ତ ପଚ୍ଛଟ ଗୋଟିଆ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୬ । ରାମାୟଣବର୍ଣ୍ଣିତ ମର୍କଟ ଯୂଥପତିବିଶେଷ—6. Name of a leader of the monkey-army.

ବସନ୍ତ ପୂର୍ବରେ ପତ୍ନିଙ୍କ କ୍ଷୀଣକୁ ନାଶ ଅର୍ଥେ ପେଷି ବେଗେ ।
ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବସନ୍ତ ଆରିସା—ଦେ. ବି—ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କୁ ଭୋଗଲାଗିବା ଏକପ୍ରକାର ପତଳା ଆରିସା ପିଠା—
Basanta ārisā
A kind of flat; round and thin sweet cake offered to the Lingarāja Deity at Bhubaneswar.

[ଦ୍ର—ଅରୁଆ ଚୂନାକୁ ଗୁଡ଼ ପାଣିରେ ସିଝାଇ ପତଳା ଗୋଲ କରି ଗୋଲକୁ କଦଳୀପତ୍ରରେ ବିଛାଇ, ଘିଅରେ ଛାଣି ଏହି ପିଠା କରାଯାଏ ।]

ବସନ୍ତକ—ସଂ. ବି (ବସନ୍ତ+କ)—ଶୋନାକ; ଫଣଫଣା (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—Phaṇaphaṇā (See)
Basantaka

ବସନ୍ତ କୁସୁମ—ସଂ. ବି—ବସନ୍ତକାଳରେ ଫୁଟିବା ଫୁଲ—Vernal flower.
Basanta kusuma

ବସନ୍ତକୁସୁମାକର ରସ—ସଂ. ବି—କାସନିବାରକ ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ବଟିକା ବା ଔଷଧବିଶେଷ—
Basantakusumākara rasa
A medicinal preparation or pill prescribed in the Ayurveda for cough.

ବସନ୍ତଗୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—କମଳାଗୁଣ୍ଡି (ଦେଖ)
Basantaguṇḍi Kamaḷāguṇḍi (See).

ବସନ୍ତଗୁଣ୍ଡିଚା—ସଂ.ବି—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଦ୍ରିମହୋଦୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଚୈତ୍ର ମାସରେ ହେବା ଭୁବନେଶ୍ୱରର ରଥଯାତ୍ରା; ଅଶୋକାଷ୍ଟମୀ ରଥଯାତ୍ରା—The car festival held during the month of Chaitra at Bhubaneswar.
Basantaguṇḍichā

ବସନ୍ତ ଗୁଣ୍ଡିଚା କୋମ୍ପ ବଳେ କି ଯାହାଁ ଅନୁଗତ ପଣ ।
ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

[ଦ୍ର—ଭୁବନେଶ୍ୱର ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳାଷ୍ଟମୀରେ ଏହି ଯାତ୍ରା ହୁଏ । ଏ ଯାତ୍ରାରେ ଗୋଟିଏମାତ୍ର ରଥ ହୁଏ । ଏ ରଥର ନାମ ରୁକୁଣାରଥ ।]

ବସନ୍ତଘୋଷ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବସନ୍ତ+ଘୋଷ)—ବସନ୍ତଦୂତ; କୋକିଳ; କୋଇଲି—The Indian Cuckoo; (the herald of spring)
Basantaghosha
(ବସନ୍ତଘୋଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବସନ୍ତ ଚଢ଼େଇ—ଦେ. ବି—ହଳଦିବସନ୍ତ (ଦେଖ)
Basanta chaṛhei Haḷadibasanta (See).

ବସନ୍ତତିଳକ—ସଂ. ବି—୧ । ୧୪ ବର୍ଣ୍ଣିକ ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
Basantatiḷaka 1. A Sanskrit metre of 14 letters.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଉଦାହରଣ; ଅଙ୍କେ ସ୍ଥିତାପି ଯୁବତୀ ପରିଶଙ୍କନୀୟା; ଏଥିରେ ୧ମ, ୨ୟ, ୪ର୍ଥ, ୮ମ, ୧୧ଶ, ୧୩ଶ ଓ ୧୪ଶ ଅକ୍ଷରମାନ ଗୁରୁ, ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଲଘୁ । ଏଥିର ଲକ୍ଷଣ—ଜ୍ଞେୟଂ ବସନ୍ତତିଳକଂ ତଭଜାଜଗୌଗଃ ।]

୨ । ପୁଷ୍ପବିଶେଷ—2. A kind of flower. ୩ । ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ଯକ୍ଷ୍ମା ରୋଗର ଔଷଧବିଶେଷ—3. A medicinal preparation prescribed in the Ayurbeda for Pthisis

ବସନ୍ତଦୂତ—ସ. ବି—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସନ୍ତ+ଦୂତ)—କୋକିଳ—
Basanta dūta 1. The cuckoo. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)
(ବସନ୍ତ ସଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) କାମଦେବ; ମଦନ—2. Cupid personified. ୩ । ପଞ୍ଚମ ସ୍ୱର—3. The fifth of the seven musical notes in the gamot. ୪ । ଆମ୍ବ ଗଛ—4. Mango tree ୫ । ଚୈତ୍ରମାସ (ହି. ଶ)—5. The month of Chaitra.

ବସନ୍ତଦୂତିକା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସନ୍ତ+ଦୂତିକା)—
Basantadūtikā ୧ । କୋକିଳା—1. A female cuckoo.
(ବସନ୍ତଦୂତୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମାଧବୀଲତା—2. A flowering creeper. ୩ । ପାଟଳୀଗଛ—3. A flowering tree. ୪ । ଗଣିକାରି; ଅଗବଥ ଗଛ—4. Premna Integrifolia (tree).

ବସନ୍ତଦ୍ରୁ—ସ. ବି—ଆମ୍ବଗଛ—Mango tree.
Basantadru ବସନ୍ତ ବସନ୍ତ ପକ୍ଷୀ ବସନ୍ତଦ୍ରୁମରେ—ଉତ୍ତ. ବିଦେଗ୍ଧଶଙ୍କୋଷ ।
(ବସନ୍ତଦ୍ରୁମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବସନ୍ତପକ୍ଷୀ—ଦେ. ବି—ହଳଦିବସନ୍ତ (ଦେଖ)
Basantapakshī Haḷadibasanta (See)

ବସନ୍ତ ବସନ୍ତପକ୍ଷୀ ବସନ୍ତଦ୍ରୁମରେ—ଉତ୍ତ. ବିଦେଗ୍ଧଶଙ୍କୋଷ ।

ବସନ୍ତପଞ୍ଚମୀ—ସ. ବି—ମାଘ ଶୁକ୍ଲପଞ୍ଚମୀ; ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ—The 5th day
Basanta pañchamī of the bright fortnight of the month of Māgha.

[ଦ୍ର—ଏହିଦିନ ବାଣୀ ଆରାଧନା ଦିବସ ବୋଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଛାତ୍ରମାନେ ମହାସମାରୋହରେ ସରସ୍ୱତୀ ପୂଜା କରନ୍ତି । ଚାହାଲୀର ଛାତ୍ରମାନେ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କର ପ୍ରତିମା ବା ଚିତ୍ରିତ କାଉକେଲ ଧରି ଗୀତ ବୋଲି ପିତାମାତା ଓ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ଭିକ୍ଷା କରନ୍ତି ଏବଂ ଭିକ୍ଷାଲବ୍ଧ ଧନବସ୍ତ୍ର ଅବଧାନଙ୍କୁ ଆଣି ଦିଅନ୍ତି ।]

ବସନ୍ତ ପବନ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସନ୍ତ+ପବନ)—ବସନ୍ତ-
Basanta pabana କାଳରେ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରୁ ବହୁଥିବା ଆରାମପ୍ରଦ
बसन्ती हवा ସ୍ନିଗ୍ଧ ବାୟୁ; ସ୍ୱଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ଦକ୍ଷିଣା ପବନ; ମଳୟ ପବନ—
ବସନ୍ତ ବାୟୁ, ବସନ୍ତ ମରୁତ୍, ବସନ୍ତାନିଳ } ଅନ୍ୟରୂପ South wind blowing during the spring; south breeze.

[ଦ୍ର—ମଳୟଗିରିର ଚନ୍ଦନ ଗଛରେ ଏ ପବନ ବାଜି ଆସୁଥିବାରୁ ଏହା ଉକ୍ତ ଚନ୍ଦନର ସୁବାସଦ୍ୱାରା ସୁବାସିତ ହୋଇଥାଏ ବୋଲି କେବେ କଳ୍ପନା କରନ୍ତି ।]

ବସନ୍ତବନ୍ଧୁ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କାମଦେବ; ମଦନ (ହି. ଶ)—
Basantabandhu Cupid.
(ବସନ୍ତଯୋଧ, ବସନ୍ତସଖ[ଖା] —ଅନ୍ୟରୂପ)

ବସନ୍ତ ବସନ-ଦେ. ବି-୧ । (କର୍ମଧା) ହଳଦିଆ ଲୁଗା—1. Yellow
Basanta basana वसन्त वसन बसन्ती कपडा cloth.
(ବସନ୍ତବାସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ପୀତାମ୍ବର; ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu.

ବସନ୍ତ ବସନେ(୧) ଉର୍ଣ୍ଣିକ ଦେଇ କାଛେ ପକାଇ
ବସନ୍ତ ବସନ(୨) ମୋହିତ ଏହି ଗ୍ରାମକ ବହୁ—ଉତ୍ତ, ବୈଦେଗ୍ଧଶଙ୍କୋଷ

ବସନ୍ତ ବ(ବୋ)ହିବା—ଦେ. ବି—ବସନ୍ତ ପବନ ପ୍ରବାହିତ ହେବା—
Basanta ba(bo)hibā The blowing of the spring
बसन्त बहना बसन्ती हवा बहना -breeze.

ବସନ୍ତବ୍ରତ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବସନ୍ତ+ବ୍ରତ)—କୋକିଳ (ହି.
Basanta brata ଶ.)—The Indian cuckoo.

ବସନ୍ତମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ. ବସନ୍ତ ଓ ମୁଖ)—ଯାହା ମୁହଁରେ
Basantamuhā̃ ବସନ୍ତରୋଗଜାତ ବିସ୍ଫୋଟକମାନଙ୍କର ଦାଗ
खोदराहा ବା ଛିଦ୍ରମାନ ଥାଏ—Having pock-marked or
(ବସନ୍ତମୁହିଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) pock-pitted face.

ବସନ୍ତମୁହିଁକି ଲଗନା ଶତ୍ରୁ
କାମକାକର ଥିବା କାଲିକଟ—ଦୂମର ରହସ୍ୟ ।

ବସନ୍ତରା—ଗ୍ରା. ବି—୧ । (ସ. ବସୁଧାରା) ବସୁଧାରା ୨ (ଦେଖ)
Basantarā वसुधारा 1. Basudhārā 2 (See)
पनसाला ୨ । (ସ. ବସନ୍ତ ଓ ରାଜନ୍) ଶୁଦ୍ର ଓ ଭଣ୍ଡାରିମାନଙ୍କର
(ବସ[ନ୍ତ]ରା[ଜ]ଯ—ଅନ୍ୟରୂପ) ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—2. A title given to śūdras.
ପ୍ରାଦେ. (ପାରିକୁଦ) ବି—ପାରିକୁଦ ରାଜାଙ୍କ ପାଶଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେ ରାଜାଙ୍କ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିୟପାତ୍ର ହୁଏ ତାହାର ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧି—A title given to the most favourite servant of the Rājā of Pārikuda.

ବସନ୍ତରା ଘଡ଼ି—ଦେ. ବି—ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତିଠାରୁ ମାସକ ଯାଏ ତୁଳସୀ
Basantarā ghaṛi ଚଉରା ଉପରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ସଛିଦ୍ର
वसुधारा ଘଟ—A water pot with a hole at the
पनसाला bottom suspended over the top of the holy Basil plant.

ବସନ୍ତ ରାସ—ସ ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ବସନ୍ତକାଳୀନ ରାସଯାତ୍ରା ବା ଉତ୍ସବ-
Basanta rāsa ବିଶେଷ—The dancing festival of
(ବସନ୍ତ ରହାସ—ଦେ. ରୂପ Śrīkṛushṇa during the spring.

ବସନ୍ତା(ନ୍ତେ)ଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଗ୍ରାମଦେବତାବିଶେଷ—
Basantā(nte)ī 1. Name of a popular Goddess.
୨ । ଶୀତଳା ଦେବୀ—2. Goddess śītaḷā (presiding over small pox).

ବସନ୍ତାବତାର—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସନ୍ତ+ଅବତାର)—ପୃଥିବୀରେ
Basantābatāra ବସନ୍ତ ଋତୁର ଆରମ୍ଭ—The advent or
(ବସନ୍ତାଗମ—ଅନ୍ୟରୂପ) setting in of spring (Apte).

ବସନ୍ତାର୍ତ୍ତି—ସ. ବି (ବସନ୍ତଋତୁରେ ଏହାର ପତ୍ର ଝଡ଼ିବାରୁ; ବସନ୍ତ+
Basantārtta ଆର୍ତ୍ତି)—ବିଭୀତକ ବୃକ୍ଷ; ବାହାଡ଼ାଗଛ (ହି. ଶ)—Beleric myrobalan (tree).

ବସନ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସ ବାସନ୍ତିକ)—୧ । ଫିକା ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗ-
Basantiā ଯୁକ୍ତ—1. Light yellow. ୨ । ବସନ୍ତକାଳ
वसन्ता, वासन्ती ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to the spring;
वसन्तो vernal.

ବସନ୍ତୋତ୍ସବ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବସନ୍ତକାଳୀନ ଉତ୍ସବ)—
Basantotsaba ୧ । ପୂର୍ବେ ମାଘ ଶୁକ୍ଳପଞ୍ଚମୀର ପର ଦିନ କାମଦେବ
ବସନ୍ତ ମହୋତ୍ସବ } ଅନ୍ୟରୂପ ଓ ବସନ୍ତର ପୂଜା କରାଯାଉଥିବା
ବସନ୍ତଯାତ୍ରା } ଉତ୍ସବ; ମଦନୋତ୍ସବ (ହି. ଶ)—
1. A festival formerly observed in honour of God Cupid during the spring on the sixth day of the bright lunar fortnight of Māgha. ୨ । ହୋଲିକା ଉତ୍ସବ; ହୋଲି (ହି. ଶ.)—2. The Holi festival (abou tthe full moon of Phālguna).
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏ ଉତ୍ସବ ଚୈତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିଲା । ଅଧୁନା ଫାଲ୍ଗୁନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଅଛି—Apte].

ବସନ୍ତୀ—ସଂ. ବି. (ବସନ୍ତ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ. ବସନ୍ତକାଳର ସଙ୍ଗୀ
Basanti ହେତୁ)--କୋକିଳ; କୋଇଲି—Cuckoo.
ଦେ. ବିଣ—ବସନ୍ତିଆ (ଦେଖ)—Basantiā (See)

ବସ(ସୁ) ବାସ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବସତି ଓ ବାସ)—୧ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ-
Basa(su) bāsa ଭାବରେ ବାସ କରିବା—1. Taking up
बसवास permanent residence or domicile at a
बसोवास place. ୨ । ବସବାସ କରିବା ଘର, ସ୍ଥାୟୀ ଆବାସ ସ୍ଥଳ—2. One's permanent place of residence,

ବସ ବାସ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ବାସ
Basa bāsa karibā କରି ରହିବା—To take up one's
बसवास करा abode or residence at a place.
बसोवास करना, बसना

ବସ ବାସ ଘର—ଦେ. ବି—ସ୍ଥାୟୀ ଆବାସ ସ୍ଥଳ—One's perma-
Basa bāsa ghara nent place of residence.
बसत् बाटी **बसोवास, वास घर**

ବସା—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ମ. ଅ+ଆ;
Basā ଯାହାକୁ ଚର୍ମ ଆଚ୍ଛାଦନ କରିଥାଏ)—୧ । ମଜ୍ଜା; ଚର୍ବି
ମେଦ—1. Fat; adeps; suet. ୨ । କୌଣସି ତୈଳମୟ ରସ—2. Any fatty exudation (Apte). ୩ । ମଗଜ; ମସ୍ତିଷ୍କ—3. Brain (Apte).
ଦେ. ବି. (ସଂ. ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା; ସଂ. ବସ)—
बासा ୧ । ପକ୍ଷୀର ନୀଡ଼—1. Nest. ୨ । ବନ୍ୟ ପଶୁଙ୍କ ରହିବା
घोंषला, खोंता ସ୍ଥାନ—2. Lair of wild beasts.
गर्त माँद् ୩ । ଅସ୍ଥାୟୀ ବାସ ସ୍ଥାନ—3. Lodgings.
बासा ରହିଲେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଘରେ କରି ବସା—
वासा କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।
୪ । ଆବାସ—4. Residence.
କରି ଗୋଦାବରୀ ନିକଟେ ବସା
କାଳ ଦେବତା ଯେଡେ ହେବ ଭୃଷା—ବଳଦେବ ରଥ. ବଦେଇ ।
बसा **बठक** ୫ । ଉପବେଶନ—5. Sitting.
बसान **बठाना** ୬ । ବସାଇବା—6. Setting.

ଦେ. ବିଣ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ; ଯଥା—ହୀରାବସା
बसान **जडाहुआ** ମୁଦି; ମୟୂରବସା ଗୁଣା)—
୧ । ଖଚିତ—1. Set with (stones etc).
बसान **बसायाहुआ** ୨ । ବସାଯାଇଥିବା; ସ୍ଥାପିତ—2. Estab-
बसा lished. ୩ । ଘନୀଭୂତ—3. Set; solidified;
जमायाहुआ (ଯଥା—ବସାଦହି ।) coagulatel.
ଦେ. କ୍ରି—ବସାଇବା କ୍ରିୟାର ଅନୁଜ୍ଞା ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ ଏକ ବଚନ; (ତୁ) ବସାଇବା କର୍ମ କର—(imperative mood) (thou) Do let or cause to sit; do set.

ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଉପପୂର୍ବକ ବିଶ୍ ଧାତୁ=ଉପବେଶନ
Basā(se)ibā କରିବା; 'ବସିବା'ର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
बसान ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଉପବେଶନ
बसाना, बैठाना କରାଇବା—1. To cause one to sit.
(ଯଥା—ତାଙ୍କୁ ନେଇ ସଭାରେ ବସାଅ ।)
୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ନୂତନ ଗ୍ରାମ, ନଗର, ଦୋକାନ, ହାଟ ଆଦି ସ୍ଥାପିତ କରିବା; ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବା—1. To establish (a new village etc, at a place); to start; to set up; to found.
ଗ୍ରାମ ବସାଇ ନିଜ ନାମେ
ରହିଲା ଚମ୍ପାପୁରୀ ଗ୍ରାମେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୩ । କୌଣସିଠାରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ସ୍ଥିର ବା ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ରଖିବା—3. To set a thing firmly.
ଛଗଳ ଶିର ତାର କନ୍ଧେ
ବସାଅ ମନ୍ତ୍ର-ଅନୁବନ୍ଧେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୪ । ଅଳଙ୍କାରାଦିରେ ରତ୍ନ ଆଦି ଖଚିତ କରିବା—4. To set gems etc. on ornaments.
(ଯଥା—ଏ ମୁଦିରେ ଖଣ୍ଡେ ହୀରା ବସାଇବ ।)
୫ । ଘନୀଭୂତ କରାଇବା; ଜମାଇବା—5. To cause a
जमाना liquid to co-agulate; to solidify.
(ଯଥା—ଏ ଘିଅକୁ ପାଣିରେ ରଖି ବସାଅ ।)
୬ । ସନ୍ନିବେଶିତ କରିବା; ରଖିବା; ସ୍ଥାପନ କରିବା; ଥୋଇବା—6. To put; to place; to lay down.
(ଯଥା—ଚୁଲି ଉପରେ ହାଣ୍ଡି ବସାଅ ।)
୭ । ଢିଲା ଜିନିଷକୁ ଟାଣ କରି ପୋତିବା; ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କରିବା—
7. To strengthen a loose thing; to drive a
गाडना thing firmly to the ground.
(ଯଥା—ଏ ଖୁଣ୍ଟକୁ ନ ବସାଇଲେ ଏହା ଛତକୁ ସମ୍ଭାଳିବ ନାହିଁ ।)
୮ । କର ଆଦି ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—8. To assess.
लगाना (ଯଥା—ରାଜା ପ୍ରଜାଙ୍କ ଉପରେ ଘର ପିଛା ଛଅ ଅଣା ଟିକସ ବସାଇଲେ ।)
୯ । ନିକମା କରିବା; ନିଷ୍କର୍ମା ହୋଇ ବସି ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ
बठाना କରିବା—9. To cause one to sit idle.
(ଯଥା—ମତେ ଏପରି ୩ ଦିନ ହେଲା ବସାଇ ହଇରାଣ କରୁଛ କାହିଁକି ?)

୧୦ । ଗ୍ରଥନ କରିବା; ସଜ୍ଜିତ କରିବା; ସଜାଇବା—10. To arrange; to lay out (as a layer of brick).
(ଯଥା—ପୋଷଣ୍ଣୀ ପାହାଡରେ ଭାରଗର ପଥରଗୁଡ଼ିକ ଅତି ସୁନ୍ଦର କରି ବସାଇଛନ୍ତି ।)
୧୧ । ମୁଦ୍ରିତ କରିବା; ଛାପ ମାରିବା—11. To stamp; to put a mark.
(ଯଥା—ଏ ହୁକୁମନାମାରେ ସୁଣୀଙ୍କ ମୋହର ବସାଅ ।)
ଲଗାନା ୧୨ । (ବେତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା) ଚଢ଼ ରହିବା ଭଳି ଅଘାତ କରିବା; ପ୍ରହାର କରିବା; ମାରିବା; ଲଗାଇବା—12. To flog or beat; to give a blow with.
୧୩ । (ସଭା ବା ପଞ୍ଚାୟତ ଆଦି) ବସିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା 13. To bring about the sitting of a Panchā-
ବଠନା yet of one's caste people.
(ଯଥା—ସେ ଏ କଥାରେ ଜାତିଅଣ ସଭା ବସାଇବ ।)

ବସା ଉଠ(ଠା)—ଦେ. ବି.—ବସ ଉଠ (ଦେଖ)
Basā utha (thā) Basa utha (See)

ବସା ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ
Basā uthā(the)ibā ବସା କରିବା; ବସାକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରିବା
বাস তোলা To remove from one place of lodging
बासा तोडना (ବସା ଉଠିବା—ବି. ରୂପ) to another.

ବସା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ପକ୍ଷୀ) ଗାଡ଼ ନିର୍ମାଣ କରିବା—
Basā kariba 1. To build a nest (said of a
কুলায় নির্ম্মাণ করা घोंसला बनाना bird.)
(ଯଥା—ବାୟୁଚଢ଼େଇ ତାଳ ଗଛ ଅଗରେ ବସା କରନ୍ତି ।)
୨ । ଅସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ବାସ କରିବା—2. To take up
বাস করা बासा करना one's lodgings; to board at.
ସେନାଃ ଦ୍ୱ ପୁରରେ ଦେବ ଗୁଣ୍ଡେ ବସା
କରି ଅଛନ୍ତି ହରିଲେ ବହୁ ଦଶା । କୃଷ୍ଣସିଂହ: ମହାଭାରତ ସଭା ।
୩ । ବାସ କରିବା; ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ରହିବା—3. To live; to take up one's residence.
(ଯଥା—ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଉକୁଣି ବସା କଲେଣି ।)
লেখে থাকা ୪ । ସର୍ବଦା ଉପସ୍ଥିତ ରହିବା—
रहना 4. To be present always.
(ଯଥା—ତା ଜିଭ ଅଗରେ ଖରାପ କଥା ବସା କରିଛି ।)
বাসা করা ୫ । ବସା ଘର ସ୍ଥିର କରିବା—
बासा करना 5. To settle one's lodgings.
(ଯଥା—ରାଜା କଲିକତା ଯିବା ଆଗରୁ ମେନେଜର ଯାଇ ବସା କରିଲେ ।)

ବସା ଘର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାସ+ଗୃହ)—ବିଦେଶୀ ଲୋକ ଯେଉଁ
Basāghara ଘରେ ଅସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ବାସ କରେ—
বাসা ঘর Lodging house; boarding house.
डेरा, बासाघर

ବସାଡିଆ—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅସ୍ଥାୟୀ
Basātia ଭାବରେ ବସା କରି ଥାଏ; ଭଡ଼ାଟିଆ—Lodger;
বাসাড়িআ डेरादार occupier of a rented house.

ବସାଢ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବସା ଦେଖ)—ଚକଣା; ମଜ୍ଜାମୟ—
Basādhya Marrowy; oily.
(ବସାଢ୍ୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି.—ଶୁଶୁକ—
The gangetic porpoise (Apte).

ବସାଣ(ଣି)—ଦେ. ବି.—୧ । ବସିବା କ୍ରିୟା—
Basāṇa (ṇi) 1. Act of sitting.
বসা वैठना ୨ । ବସାଇବା କ୍ରିୟା—2. The act of setting.
বসা वैठाना ୩ । କର ଧାର୍ଯ୍ୟକରଣ; ଲଗାଣ—
বসান लगान 3. Assessment (of tax or rent).
ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି.—ଢାକସି, ଅମାଲୁ, ପିଠା ଆଦି ଉପର୍ଯ୍ୟୁ-
ପରି ସଜାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପଲମ; ଢାଙ୍କୁ ବା
ଢାଡ଼ୁଆ—A flat earthen pan for arranging flat pastry cakes one over the other.

ବସା ଦହି—ଦେ. ବି—ଅଉଟା ଦୁଧ ଥଣ୍ଡା ହେଲେ ଚହିଁରେ ମଞ୍ଜି ବା
Basā dahi ଖଟା ପକାଇ କିଛିକାଳ ରଖିଦେବା ପରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
দই ହେବା ସଂଯୋଜିତ ଦଧି—Curdled milk; coagulated
चक्कादहि, जमाहुआदही milk; curd.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସୋଲ ଦହି—Curd.

ବସା ପଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ହଠାତ୍ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅସି ଅନ୍ୟ
Basā parḍiba ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବସା କରି ରହିବା—To remove suddenly from one place of lodging to another.

ବସା ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ପକ୍ଷୀମାନେ) କାଠି କୁଟାଆଦି ସଂଗ୍ରହ କରି
Basā bāndhibā ଚହିଁରେ ବସା ନିର୍ମାଣ କରିବା—To
বাসা বান্ধা घोंसला बनाना build a nest (said of birds).

ବସା ବାସ—ଦେ. ବି—ବସାଘର—
Basābāsa বাসাঘর बासाघर Lodgings.
ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ତା ଶୁଣି ହୋଇଣ୍ଟେ କେତେ ଯୋଗ
ଗଲେ ରାଜାମାନେ ଯେ ଯାହା ବସାବାସ—କୃଷ୍ଣସିଂହ-ମହାଭାରତ ବର୍ଣ୍ଣ ।

ବସା ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ଥାନାନ୍ତରରେ ବାସ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି
Basā bhāṅgibā ସ୍ଥାନରୁ ବସା ଅନ୍ତରିତ କରିବା—To
বাসা তোলা बासा तोडना remove from a place.
আড়া ভেঁগেযাওয়া ଦେ. ବି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅସ୍ଥାୟୀ ସ୍ଥାନର
बासा टूट जाना ଚ୍ୟୁତି—Discontinuance of one's temporary habitation.

ବସା ସଞ୍ଚା—ଦେ. ବି—(ସହରର) ଅଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ରହିବା ନିମନ୍ତେ
Basā sañchā ବସାଘର ଓ ଖେଉଁରେ ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ—
বাসা সীধা Lodgings and victuals for a newly
बासा और उपाद(य)त् arrived guest.
ଏହି ସକାଶରୁ ବାଟରେ ବାସାସଞ୍ଚା
କରଇ ତାକପାଇଁ ନ କରି କିଛି ଡେରା—କୃଷ୍ଣସିଂହ-ମହାଭାରତ-ଉଦଯୋଗ ।
[ପୂର୍ବେ ରାଜାମାନଙ୍କ ଦରବାରରୁ କେହି ବଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ଗଲେ ପ୍ରଥମରେ ତାଙ୍କୁ ବସାସଞ୍ଚା ଦିଆଯାଉଥିଲା ।]

ବସି—ସଂ. ବି (ବସ୍ ଧାତୁ=ପିନ୍ଧିବା + କର୍ମ. ଇ)—୧ । ଲୁଗାପଟା— Basi 1. Clothes (Apte). ୨ । (ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା + ଅଧିକରଣ. ଇ) ଆବାସ; ଗୃହ—2. Dwelling; residence.

ଗ୍ରା. ଅ—(ପାଦ ବା ବାକ୍ୟ ପୂରଣାର୍ଥରେ ଅଥବା କଥିତ ବିଷୟରେ ଜୋର୍ ଦେବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ)—ବି; ମଧ୍ୟ; ସୁଦ୍ଧା— Even; too.
ବସେ **बैठकर**
(ଯଥା—ମୁଁ ବସି କାହାଁତକ୍ ଜଗିଥିବି ? ମୋର ଆଉ କିଛି କାମ ନାହିଁ, ମୁଁ ବସି ଏଇଠା କରୁଥିବି ?)

ବସି ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବସିବା ପରେ ସେଠାରୁ ଉଠିଆସିବା—To come out after sitting at a place.
Basi āsibā
ବସେଆସା **बैठकरआसा**
(ଯଥା—ମୁଁ ଥରେ ଯାଇ ସେ ସଭାରେ ବସିଆସେଁ, ତା ପରେ ତୁମକୁ ସବୁ କଥା କହିବି ।)

ବସି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବସିବା ମାତ୍ରକେ ଠିଆ ହେବା— 1. To stand up immediately after sitting down.
Basi uṭhibā
ବସେଇ ওঠা **बैठकर उठना**
(ଯଥା—ମୁଁ ଭୋଜପଙ୍କ୍ତିରେ ବସି ଉଠିଲି ମାତ୍ର)
୨ । (ଶୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି) ହଠାତ୍ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ବସିବା; ଉଠିବସିବା—2. To sit up from a sleeping position.
(ଯଥା—ସେ ଗୋଟେ ବିକଟ ଚିତ୍କାର ଶୁଣି ବସି ଉଠିଲା)
୩ । (ରୋଗୀ) ଶୋଇବା ଅବସ୍ଥାରୁ ଅନ୍ୟର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ବସିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା—3. To be able to sit up without another's aid (said of a patient recovering from illness).
(ଯଥା—ସନ୍ନିପାତ ମଲୁ ମୋ ଔଷଧରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଠି ବସିଲାଣି)

ବସି ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କିଛି ରୋଜଗାରର ପନ୍ଥା ନ ଧରି ସଞ୍ଚିତ ଧନରେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବା—To consume or spend money without earning anything.
Basi khāibā
ବସে বসে খাওআ **बैठके खाना**
ବସି ଖାଇଲେ ନଇବାଲି ସରେ—ଢଗ ।
୨ । ଉପବେଶନ କରି ଭୋଜନ କରିବା—2. To take one's meal sitting.

ବସି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (କ୍ଲାନ୍ତ ବା ଦୁଃଖବାଦାର୍ତ୍ତ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପ୍ରାଣୀ) ହଠାତ୍ ଉପବେଶନ କରିବା—1. To sit down suddenly.
Basi paṛibā
ବସেপড়া **बैठजाना**
ଉଠୁ ଉଠୁ ଥରେ ... ବସି ପଡ଼ୁ ଛନ୍ତି
କେବେ ସ୍ୱପ୍ନେ କେବେ ଜାଗ୍ରତେ । ରାଧାନାଥ ପାଟଦା ।
୨ । ହତାଶ ଓ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ହେବା; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହେବା—2. To be bewildered; to be struck with despair.

ବସିତ—ସଂ. ବିଣ. (ବସ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପରିହିତ— Basita 1. Worn; put on. ୨ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ବାସ କରୁଥିବା—2. Dwelling. ୩ । (+ କର୍ମ. ତ) ସଞ୍ଚିତ—3. Stored (Apte).
ସଂ. ବି (+ ଅଧି. ତ)—ବାସସ୍ଥାନ—Dwelling (Apte).

ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଉପପୂର୍ବକ ବିଶ୍ ଧାତୁ ବା ଆସ୍ ଧାତୁ)— Basibā ୧ । ଉପବେଶନ କରିବା—1. To sit; to take one's seat, ୨ । ଶରୀରର ନିମ୍ନାର୍ଦ୍ଧକୁ ଭୂମିରେ ସ୍ଥାପନ କରି ରହିବା—2. To squat. ୩ । ଅବସ୍ଥାନ କରିବା; ରହିବା—3. To stay.
বসা **बैठना**
[ବସା(ସେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ]
(ଉଠିବା—ବିପରୀତ)
ସେ ସାହାର ବସାରେ ସ୍ୱର୍ଗରେ ବସିଲେ
ଥାକা **ठहरना**
ଦମୟନ୍ତୀଠାରେ ମାନସ ନବେଶିଲେ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।
বসা ୪ । ବିଶ୍ରାମ କରିବା—4. To take rest.
बैठना (ଯଥା—ଦିନଯାକ ପରିଶ୍ରମ କରି କରି ବସିବାକୁ ମତେ ଫୁରୁସତ୍ ନାହିଁ ।)
বসেথাকা ୫ । ଅପେକ୍ଷା କରିବା—5. To wait.
बैठना ୬ । ନିଷ୍କର୍ମୀ ହୋଇ ରହିବା—6. To sit idle.
বসেথাকা (ଯଥା—ଦରମା ନେଇ କିଛି କାମ ନ କରି ତୁ କେତେ
बैठेरहना ଦିନ ଯାକେ ବସିବୁ ?)
বসা ୭ । ଘନୀଭୂତ ହେବା; ଜମାଟ ହେବା—7. To coagulate
जमना to be congealed; to curdle; to thicken.
(ଯଥା—ଥଣ୍ଡା ହେତୁ ଘିଅ ବସିଗଲା)
বসা ୮ । ଭୂମିରେ ଦୃଢ଼ରୂପେ ହୋଇ ସଂଲଗ୍ନ ହେବା—
बैठना 8. To be set firmly on the ground.
(ଯଥା—ଏ ଟେବୁଲ୍‌ଟି ଅସମତଳ ଭୂଇଁରେ ବସିବ କିପରି ?)
পড়া ୯ । (ପୋକ, ଅଂଶେଇ, ମାଛି) ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା; ଜାତ ହେବା;
पडना ଦେଖାଯିବା—9. To appear (said of maggots).
(ଯଥା—ତା ଘାଆରେ ଅଂଶେଇ ବା ମାଛି ବସିଲେଣି)
୧୦ । (ଶୁଭବାଚନ) (ଘୋଡ଼ା, ହାତୀ) ମୃତ ହେବା; ମରିବା—10. (euphemism) To die; to sink down (said of horses and elephants).
(ଯଥା—ଏ ବରଷ ରାଜାଙ୍କର ୩ ଘର ହାତୀ ବସିଗଲେ)
জমা ୧୧ । ଘନଭାବରେ ମାଡ଼ିଯିବା; ଅଧିକଭାବରେ ଜାତ ହେବା—
जमना, बैठना 11. To preponderate; to spread thickly.
(ଯଥା—ପୋଖରୀରେ ବଧ ବସିଗଲାଣି; ହିଦରେ ମଳ ବସିଗଲାଣି)
বসা ୧୨ । ଦବିଯିବା; ତଳକୁ ପଶିବା—12. To sink down;
ना to go down.
(ଯଥା—ଏ ମୂଳଦୁଆର ମାଟି ବର୍ଷା ପାଣି ଖାଇ ବସି ନ ଥିବାରୁ ଖୁଣ୍ଟସବୁ ଭାଙ୍ଗି ବସିଗଲା ।)
বসা ୧୩ । (କଣ୍ଠସ୍ୱର ବା ଗଳା) କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଶକ୍ତି ହରାଇବା—
बैठना 13. To lose the power of action.
(ଯଥା—ଶରଦରେ ମୋ ଗଳା ବସିଗଲା ।)
୧୪ । ସ୍ଥିରଭାବରେ ରହିବା—14. To remain still.

বসা ୧୫ । ଉନ୍ନତ ଅବସ୍ଥାରୁ ଅବନତ ଅବସ୍ଥାକୁ ଗତ କରିବା;
बैठना ଅଧୋଗତ କରିବା; ଅବନତର ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ ହେବା—
15. To come down from a higher position; to deteriorate.

(ଯଥା—ପୂର୍ବେ ସେ ଭାରି ଧନୀ ଥିଲେ; ମାତ୍ର ଏବକୁ ବସି-ଗଲେଣି ।)

বসা ୧୬ । କଷି ହେବା; ଦୃଢ଼ ହେବା—16. To become tight.

(ଯଥା—ଶିଶୁଟି ବଡ଼ ହୋଇଯିବାରୁ ତାର ପିଲାବେଳର ଖଡ଼ୁ ହାତରେ ବସି ଗଲାଣି ।)

বসা ୧୭ । ଖାପ ଖାଇବା; ଅଙ୍ଗର ମାପସହ ହେବା—
बैठना 17. To fit in; to suit.

(ଯଥା—ଏ କୁର୍ତ୍ତାଟା ମୋ ଦେହରେ ଠିକ୍ ହୋଇ ବସୁଛି ।).

বসা ୧୮ । କାଳଯାପନ କରିବା; ଚଳିବା; ବଢ଼ିବା—
बैठना 18. To spend time; to be brought up.

(ଯଥା—ସେ ତ ସଭ୍ୟସମାଜରେ ବସି ନାହିଁ; ଭଦ୍ରତା କାହୁଁ ଜାଣିବ ?)

বসেকাজকরা ୧୯ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବହୁକାଳ ନିଯୁକ୍ତହେବା—
रहकर कामकरना 19. To be engaged in any work for a protracted period.

ପୁରୁଷ ବସି ଯେତେ ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ୁଥାଏ
ଯେତେକ ଜାଣ ଜ୍ଞାନ ବୁଦ୍ଧି ତାର ହୁଏ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ, ଶାନ୍ତି ।

বসা ୨୦ । ଦଖଲ କରିବା; ଅଧିକାର କରିବା; ପ୍ରଜାରୂପେ
बसना ଜମିରେ ଦଖଲ ପାଇବା—20. To settle on land (said of tenants).

(ଯଥା—ସେ ଅନାବାଦ ଜମିରେ ଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଜା ବସିଲେଣି ।)

বসনা ୨୧ । ଚିହ୍ନିତ ହେବା; ଦାଗ ରହିବା—
बैठना 21. To be left as a mark.

(ଯଥା—ତା ଦେହରେ ବେତର ନୋଳା ବସିଗଲାଣି ।)

বসা ୨୨ । ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ବା ମହାପ୍ରସାଦକୁ ସାକ୍ଷୀ ରଖି ଅନ୍ୟର
बनना ସଙ୍ଗେ ମିତ୍ରତାସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ହେବା—
22. To establish god-relationship.

বসা ୨୩ । (ଉଠୁଥିବା ବ୍ରଣ ଆଦି) ନ ପାଚି ଦେହରେ ଲୀନହେବା—
बैठना 23. To be assimilated to the body; to sink again into the body (said of boils); to be absorbed.

(ଯଥା—ଥଣ୍ଡା ମଲମ ବୋଳିବାରୁ ବଥଟା ନ ପାଚି ବସିଗଲା ।)

বসা ୨୪ । (ଜଳରେ ଭାସମାନ ପଦାର୍ଥ ବା ଜନ୍ତୁ) ଜଳର
बैठन ନିମ୍ନଦେଶକୁ ଯାଇ ଅବସ୍ଥିତ ହେବା; ତଳକୁ ଲାଗିଯିବା; ତଳତଳେଇବା—24. To precipitate; to sink down to the bottom.

(ଯଥା—ଗୋଳିଆ ପାଣିରେ ଫିଟ୍‌କିରି ଗୋଟିଏ ମାଠିଆରେ ଭସିଦେଲେ ଅଳ୍ପ ତଳକୁ ବସିଯାଏ ।)

বসা ୨୫ । (ଅମୁକ ରୂପରେ) କର ଆଦି ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—
बैठाया जाना 25. To be assessed (said of tax etc.)

(ଯଥା—ସବୁ ଜମିରେ ଅଣାଏ ଲେଖାଏ ଟିକସ ବସିଗଲା ।)

বসা ୨୬ । ସ୍ଥାପିତ ହେବା; ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା—
खुलना 26. To be held or established.

(ଯଥା—ଅଳ୍ପ ଦିନ ହେଲା ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲ ବସିଛି ।)

বসা ୨୭ । କଚେରି ଆଦିର କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳିବା ବା ଆରମ୍ଭ
खुलना ହେବା—27. To go on; to be begun; to be opened; to be started.

(ଯଥା—ଖରାଦିନେ ସକାଳ ୬ଟାରେ କଚେରି ବସେ ।)

বসা ୨୮ । ଜୀବିତ ରହିବା; ଜୀଇଁବା; ବଞ୍ଚିବା—
बैठना 28. To live.

(ଯଥା—ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ୀ ବସିଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ପୁଅ ନାତି ଗଲେ ।)

বসা ୨୯ । ଉଦ୍ୟତ ହେବା; ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇବା—
तयारहोना 29. To be ready for; to be about to do a thing.

(ଯଥା—ସେ ତ କାଲି ବୁଡ଼ି ମରିବାକୁ ବସିଥିଲା ।)

বসা ୩୦ । ଆରମ୍ଭ କରିବା; ବ୍ୟାପୃତ ହେବା—
शुरु करना 30. To begin; to be engaged in.

ବନ୍ଧ ଯେବେ କରିବସିବ ସଙ୍ଗେ ଥିବ ଭାଇ
ଦୁଧ ଯେବେ ଖାଇବସିବ ଘରେ ଥିବ ଗାଈ
ଘର ଯେବେ କରିବସିବ ସଙ୍ଗେ ଥିବ ମାଇ—ଡାକ ।

বসানহওয়া ୩୧ । ଗ୍ରଥିତ ହେବା—
बैठायाजाना 31. To be laid or set.

(ଯଥା—ଏ ପିଣ୍ଡାରେ ଗୁଡ଼ିଏ ମାକଡ଼ାପଥର ବସିଛି ।)

বসা ୩୨ । ସାନ୍ଦ୍ର ହେବା; ଘନ ହେବା—
गफहोना 32. To thicken; to become closer.

(ଯଥା—ନୂଆ ଲୁଗା ଥରେ ଦୁଇ ଥର ଧୋବାଘରେ ପଡ଼ିଲେ ବସିଯାଏ ।)

বসা ୩୩ । ଉନ୍ନିଦ୍ର ହୋଇ ରହିବା; ଚେଇଁ ରହିବା—
बैठना 33. To watch; to keep waking.

(ଯଥା—ଆମର ରୋଗୀପାଖେ ବସି ବସି ରାତି ପାହିଲା ।)

বসা ୩୪ । ମନରେ (ଦୟାଦିଭାବ) ଉଦ୍ରେକ ହେବା—
होना 34. To arise in the mind.

ଦୟା ନ ବସିବ ତାହାଙ୍କର ନିଜ ଅଙ୍ଗ । ବଳରାମ, ରାମାୟଣ ।

বাসকরা बसना ୩୫ । ବାସ କରିବା—35. To live.

ମହିମା ଏହାର ଜାଣି ବସନ୍ତି ଏଦେଶେ ନାନା ସ୍ଥାନେ ରହିବିନ୍ଦ ।
ସ୍ୱାଧୀନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

বসা ୩୬ । କୌଣସିଠାରେ ରହିବାକୁ ସ୍ଥାନ ପାଇବା—
बसना 36. To get a place or footing in.

ବସୁଧାର ତୀର୍ଥରେ ଯେ କରଇ ସ୍ନାନ
ବସଇ ସେହି ନର ବୈକୁଣ୍ଠଭୁବନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

बसा स्थापितहोना ୩୨ । ଅବସ୍ଥାପିତ ହେବା—37. To be set up.

(ଯଥା—ଅଶ୍ୱିନ ସପ୍ତମୀ ଦିନ ଦୁର୍ଗାଠାକୁରାଣୀ ଘଟ ବସିବ ।)

୩୮ । (ନାକ) ଚେପ୍ଟା ହୋଇ ଯିବା—38. (the nose) To become flattened.

ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି.—ରଖାଯିବା; ଥୁଆହେବା—To be placed; to be kept.

[ଯଥା—ଘଡ଼ ବସିଛି । (ରଖା ଥୁଆ ହୋଇଛି) ।]

[ଦ୍ର—ବସିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା, ରହିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବସିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଘନୀଭୂତ ହେବା—
Basi jiba 1. To coagulate; to be congealed.
বসে যাওয়া ୨ । ବସିବା କର୍ମ ଶେଷ କରିବା—
बसजाना 2. To already do the act of sitting
(ଯଥା—ବନ୍ଧୁମାନେ ଭୋଜନ କରିବାକୁ ସେଠା ଆସନରେ ବସି ଗଲେ ।)

ବସି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ନିଷ୍କର୍ମୀ ହୋଇ ଅର୍ଥାତ୍ କୌଣସି କର୍ମ ନ
Basi rahiba କରି ଆଳସ୍ୟରେ ଦିନ ଯାପନ କରିବା—To spend time without doing any work; sit idle.

ବସୁ—ସ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ । ଗଣଦେବତାବିଶେଷ
Basu (ଏମାନେ ସଂଖ୍ୟାରେ ଆଠ)—1. A group of eight divine beings or Dieties.

[ଦ୍ର—ମହାଭାରତ ମତରେ ଏମାନଙ୍କ ନାମ—ଧର ବା ଭବ, ଧ୍ରୁବ, ସୋମ, ବିଷ୍ଣୁ, ଅନଳ,ଅନଳ, ପ୍ରତ୍ୟୂଷ ଓ ପ୍ରଭବ ବା ପ୍ରଭାସ। ଭାଗବତ ମତରେ ଦ୍ରୋଣ, ପ୍ରାଣ, ଧ୍ରୁବ, ଅର୍କ, ଅଗ୍ନି, ଦୋଷ, ବାସ୍ତୁ ଓ ବିଭାବସୁ; ଏମାନେ ବସୁଦେବତା ଓ ଏମାନେ ଦକ୍ଷ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କ କନ୍ୟା 'ବସୁ'ଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ଧର୍ମଙ୍କ ଔରସରେ ଜନ୍ମିଥିଲେ । ଥରେ ବସୁମାନେ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ନନ୍ଦିନୀ ଗାଈକୁ ଚୋରାଇ ନେବାରୁ ବଶିଷ୍ଠ ଶାପ ଦେଲେ ଓ ତହିଁ ଫଳରେ ସେମାନେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ପତ୍ନୀ 'ଗଙ୍ଗା'ଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଓ ଜନ୍ମ ହେବା କ୍ଷଣି ମାତା ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ ୭ ଜଣଙ୍କୁ ଗଙ୍ଗା ନଦୀର ଗର୍ଭକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲେ, କେବଳ ସପ୍ତମ ଶିଶୁ ଭୀଷ୍ମ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ବଞ୍ଚି ଗଲେ ।

ବେଦରେ ବସୁ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଅଗ୍ନି, ମରୁତ୍, ଇନ୍ଦ୍ର, ଉଷା, ଅଶ୍ୱୀ, ରୁଦ୍ର, ବାୟୁ ଓ ଆଦିତ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରତି ହୋଇଅଛି । ବୃହଦାରଣ୍ୟକରେ ପୃଥିବୀ, ବାୟୁ, ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ, ଆଦିତ୍ୟ, ଦ୍ୟୌ, ଅଗ୍ନି, ଚନ୍ଦ୍ରମା ଓ ନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୋଗ କରି ଯାଇଅଛି—ହି. ଶ]

୨ । (ବସୁଦେବଙ୍କ ସଂଖ୍ୟାରୁ). 'ଆଠ' ସଂଖ୍ୟା—9. The number '8' (eight). ୩ । ଏକ କଉଡ଼ା କଉଡ଼ିମୂଲ୍ୟର ଆଠ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—3. One eighth of the value of a cowrie or shell-money. ୪ । ବସୁଧାରା ୧ (ଦେଖ) 4. Basudhara 1 (See). ୫ । ଧନ—5. Riches; wealth. ୬ । ଧନପତି କୁବେର—6. The God of riches. ୭ । ଅଗ୍ନି—7, Fire. ୮ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—8. The sun. ୯ । ଧନିଷ୍ଠା ନକ୍ଷତ୍ର—9. The 23rd asterism. ୧୦ । କିରଣ; ରଶ୍ମି—10. A ray of light. ୧୧ । ବଲ୍ଗା; ଘୋଡ଼ାର ବାଗ ବା ଲଗାମ—11. Rein of a horse. ୧୨ । ରାଜା—12. King. ୧୩ । ଦେବବ୍ରତ—13. Name of an ancient king of India. ୧୪ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ । 14. Gold. ୧୫ । ଲବଣ—15. Salt. ୧୬ । ଜଳ—16. Water. ୧୭ । ବାଳ-ବସୁ ବା ବଳାବାଇଁଶି ମାଛ—17. A kind of fresh water fish. ୧୮ । ରତ୍ନ (ହି. ଶ)—19. Gem. ୧୯ । ଅଗସ୍ତି ଗଛ (ହି. ଶ)—19. Sesbania Grandiflora (tree). ୨୦ । ଯୋତ୍ତ୍ର; ଯୋତ ଦଉଡ଼ି (ହି. ଶ)—20. The rope with which the beasts are tied to the yoke; the tie of a yoke (Apte). ୨୧ । ପୀତମୁଗ (ହି. ଶ)—21. The yellowish variety of Phaseolus Munga. ୨୨ । ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶ)—22. Tree. ୨୩ । ଶିବ (ହି.ଶ)—23. Siba. ୨୪ । ସରୋବର (ହି. ଶ)—24. Tank. ୨୫ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ)—25. Bishnu. ୨୬ । ବକୁଳ (ବୃକ୍ଷ) (ହି. ଶ)—26, Bakula (tree). ୨୭ । ସାଧୁପୁରୁଷ; ସଜ୍ଜନ (ହି. ଶ)—27. A saintly person. ୨୮ । ଦୀପ୍ତି; ଆଭା (ହି. ଶ) —28. Lustre; light. ୨୯ । ବୃଦ୍ଧି ନାମକ ଔଷଧି (ହି. ଶ)—29. A rare herb. ୩୦ । ଦକ୍ଷପ୍ରଜାପତିଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ ଧର୍ମଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ (ଭାଗବତ) (ହି. ଶ)—30. Name of the wife of Dharma and daughter of Daksha.

[ଦ୍ର—ଭାଗବତ ମତରେ ଏ ଦ୍ରୋଣାଦି ଅଷ୍ଟବସୁଙ୍କ ମାତା—ହି. ଶ]

ସ. ବିଣ. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ) ଯେ ସର୍ବତ୍ରରେ ବାସ କରନ୍ତି (ହି. ଶ)—1. Living or existing in all things. ୨ । (+ଅଧିକରଣ ଉ) ଯହିଁରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ବାସ (ହି. ଶ.)—2. Holding all things. ୩ । ମଧୁର—3. Sweet (Apte). ୪ । ଶୁଷ୍କିଲ—4. Dry (Apte.)

ଦେ. ବି—୧ । ବଙ୍ଗୀୟ କାୟସ୍ଥଙ୍କର ଉପାଧିବିଶେଷ—1. A family title of the Kayasthas of Bengal. ୨ । ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ଶାସନୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ବଂଶୀୟତା ପରିଚାୟକ ସଂଜ୍ଞାବିଶେଷ—2. A distinctive surname of certain high class Brahmanas of Puri district.

(ଯଥା—ବେଶରଥରଥ ବସୁ ।)

ସ. ବିଣ —୧ । ଶୁଷ୍କ—1. Dry. ୨ । ମଧୁର—2. Sweet.

बसुक बैठे ଦେ. କ୍ରି—(ବସିବା କ୍ରିୟାର ଅନାଦରାର୍ଥକ ନାମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ [ସେ] କର୍ତ୍ତା ସହିତ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ରୂପ) (ସେ) ଉପବେଶନ କରୁ—Let him sit.

ବସୁକ—ସଂ. ବି—୧ । ବକପୁଷ୍ପ (ଦେଖ) (ବକଗଛ ବରେଣ୍ଡୁ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—1. Bakapushpa (See)
Basuka
୨ । ସମ୍ଭର ଲବଣ (ହି. ଶ.)—2. Salt from the Sambar Lake; fossil salt. ୩ । ପାଂଶୁ ଲବଣ (ହି. ଶ.)—3. Salt from vegetable ash. ୪ । ବଥୁଆ ଶାଗ (ହି. ଶ.)—4. Chenopodum pot-herb. ୫ । ଅର୍କଗଛ (ହି. ଶ)—5. Swallow-wort plant. ୬ । ବଡ଼ ବକୁଳଗଛ (ହି. ଶ.)—6. A big-flowering variety of Bakula tree. ୭ । (ନାମ) ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗୋତ୍ରଜ ଓ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ଗୋତ୍ରଜ ଦୁଇଜଣ ଋଷି (ହି. ଶ.)—7. Name of two ancient sages.

[ଦ୍ର—ଏହି ଋଷିଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ର ବେଦରେ ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୮ । ସମୁଦ୍ର ଲବଣ—8. Sea-salt (Apte).

ବସୁକୀଟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସୁ=ଧନ+କୀଟ)—୧ । ଧନଯାଚକ; ଧନଇଚ୍ଛୁକ—1. One who begs money; beggar. ୨ । କୃପଣ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A miser.
Basukīta
(ବସୁକୃମି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବସୁଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବସୁ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଧନଦାତା—Giving riches.
Basuda
(ବସୁପ୍ରଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି—୧ । କୁବେର—1. God of riches. ୨ । (ସହସ୍ର ନାମୋକ୍ତ) ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishnu.
(ବସୁଦା, ବସୁପ୍ରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବସୁଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବସୁ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପୃଥିବୀ—1. The earth. ୨ । ସ୍କନ୍ଦଙ୍କ ଛଅ ମାତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—2. Name of one of the 6 mothers of Kārttikeya. ୩ । ନର୍ମଦାନାମ୍ନୀ ଗନ୍ଧର୍ବୀର କନ୍ୟା ଓ ମାଲୀ ରାକ୍ଷସର ପତ୍ନୀ—3. Name of the wife of demon Mālī.
Basudā

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଚାରି ପୁତ୍ର ଅନଳ, ଅନିଳ, ହର ଓ ସମ୍ପାତି ବିଭୀଷଣଙ୍କ ଅମାତ୍ୟ ଥିଲେ—ହି. ଶ. ।]

ବସୁଦେବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବସୁ=ଧନ+ଦିବ୍ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଧନରେ କ୍ରୀଡ଼ା କରେ)—୧ । ଧନୀ—1. Rich. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ବସୁ=ରତ୍ନ+ଦେବ=କାନ୍ତି) ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କାନ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ—2. Lustrous.
Basudeba
ସଂ. ବି—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପିତା; ଦେବକୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ—1. Father of Śrīkrushna.

[ଦ୍ର—ବସୁଦେବ ଯଦୁବଂଶର ଶୂରକୁଳର ରାଜା ଦେବମୀଢ଼ ଓ ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀ ମାରିଷାଙ୍କଠାରୁ ଜନ୍ମି ଥିଲେ । ଏ ଜନ୍ମିବା ସମୟରେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଦୁନ୍ଦୁଭି ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଇଥିଲା । ଏଥିଯୋଗୁଁ ଏହାଙ୍କର ଏକ ନାମ ଆନକଦୁନ୍ଦୁଭି । ଏ ପିତାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ପୌରବୀ, ରୋହିଣୀ, ମଦିରା, ଧରା, ବୈଶାଖୀ, ଭଦ୍ରା, ସୁନାମ୍ନୀ ସହଦେବା, ଶାନ୍ତିଦେବା, ଶ୍ରୀଦେବା, ଦେବରକ୍ଷିତା ଓ ଦେବକୀ ନାମରେ ୧୨ ଜଣ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଛଡ଼ା ସୁତନୁ ଓ ବଡ଼ବା ନାମରେ ଦୁଇ ଦାସୀ ଥିଲେ । ରୋହିଣୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ବଳରାମ ଓ ଦେବକୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଜାତ ହୋଇଥିଲେ । ପାଣ୍ଡବ ମାତା କୁନ୍ତୀ ଏହାଙ୍କ ଭଉଣୀ ଥିଲେ—ହି. ଶ. ।]

୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସୁ=ଧନ+ଦେବ=ଦେବତା) କୁବେର—2. God of riches. ୩ । (ନାମ) ବସୁଭୂତି ରାଜାଙ୍କର ଅମାତ୍ୟ ଓ ପରେ ତାଙ୍କୁ ହତ କରି ସିଂହାସନରେ ବସିଥିବା ରାଜା (ହି. ଶ)—3. Name of a king of ancient India. ୪ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଧନିଷ୍ଠା ନକ୍ଷତ୍ର (ହି. ଶ.)—4. The 23rd asterism.

ବସୁଦେବତ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବସୁ=ଅଷ୍ଟାବସୁ ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା ଯାହାର)—ଧନିଷ୍ଠା ନକ୍ଷତ୍ର (ହି. ଶ.)—The 23rd asterism.
Basudebata
(ବସୁଦେବ୍ୟା, ବସୁଦୈବତ, ବସୁଭ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବସୁଦଅ—ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମ୍ୟନାମ) ଗ୍ରା. ବି—ବୈଶ୍ୱଦେବ (ଦେଖ) Baiśwadeba (See)

ବସୁଦେବତା—ସଂ. ବି—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସୁ+ଦେବତା) କୁବେର—1. God Kubera. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଧନିଷ୍ଠା ନକ୍ଷତ୍ର—2. The 23rd asterism.
Basudebatā

ବସୁଧା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବସୁ=ଧନ+ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ଧନଧାରିଣୀ—1. Holding or containing riches. ୨ । ଧନଦାତା (ହି. ଶ.)—2. Bestowing riches.
Basudhā
(ବସୁଧାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି—୧ । ପୃଥିବୀ—1. The earth. ୨ । ଭୂମି—2. The ground (Apte).

ବସୁଧାଧର—ସଂ. ବି. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ବସୁଧା=ପୃଥିବୀ+ଧୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଭୂଧର; ପର୍ବତ—1. Mountain. ୨ । ଅନନ୍ତ; ବାସୁକୀ—2. The great serpent.
Basudhādhara

ବସୁଧାଧିପ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ବସୁଧା+ଅଧିପ)—ପୃଥିବୀପତି; ରାଜା—A King.
Basudhādhipa

ବସୁଧାଭୃତ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବସୁଧା+ଭୃ ଧାତୁ=ପାଳନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ପର୍ବତ—1. Mountain. ୨ । ରାଜା—2. King.
Basudhābhrut

ବସୁଧାରା—ସଂ. ବି. (ବସୁ=ଧନ+ଧୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଅଭ୍ୟୁଦୟିକ ବା ନାନ୍ଦୀମୁଖ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ ଗୃହର କାନ୍ଥରେ ଘୃତର ସାତଗୋଟି ଧାରା ବହାଇ ତାହାର ମୁଣ୍ଡରେ ଚନ୍ଦନ ଓ ସିନ୍ଦୂର ଟୋପା ମାରିବାରୂପ କୃତ୍ୟବିଶେଷ—1. A ritual consisting of letting seven currents of ghee trickle down a wall and putting tips of sandal-paste and vermilion on the heads thereof.
Basudhārā

[ଦ୍ର—ଏ ଭୂତ୍ୟରେ ରାଜା ବସୁଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଘିଅର ୭ଟି ଧାର କାନ୍ଥରେ ଦିଆଯାଏ । ପ୍ରଥମେ କାନ୍ଥରେ ଚନ୍ଦନଦ୍ୱାରା ୭ଟି ବନ୍ଦୁ ଚିତ୍ରିତ କରାଯାଏ, ପରେ ବେଦମନ୍ତ୍ରପାଠପୂର୍ବକ ପାତ୍ରର ମୁଖକୁ କାନ୍ଥରେ ଲଗାଇ ତଳକୁ ଧାର ବୋହିଯିବା ଭଳି ୭ଟି ଧାର ପାଖେ ପାଖେ ଲଗାଇ ଢାଳିବାକୁ ହୁଏ ।]

୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସୁ=ଜଳ+ଧାରା) ବୈଶାଖ ମାସରେ ଘଣା-ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଠାରୁ ଏକ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁଳସୀ ଗଛ ବା ଦେବତାଙ୍କ ଉପରେ ସଛିଦ୍ର ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ କଳସ ଝୁଲାଇ ତାହାର ଛିଦ୍ର ବାଟେ ଜଳଧାର ବୋହିବାର ଯେଉଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଏ— A mode of maintaining a dropping flow of water from a jug (with a hole at the bottom) over the Basil plant or a Deity during the summer month of 'Baisākha.'

୩ । ଜୈନଙ୍କ ଦେବୀବିଶେଷ (ହି. ଶ)—3. Name of a Goddess worshipped by the Jainas.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ—ତାରା, ତାରିଣୀ, ଜାଲସରସ୍ୱତୀ, ମହାଶ୍ରୀ, ସ୍ୱାହା, ଶ୍ରୀ, ଜମ୍ଭା, ଅନନ୍ତା, ଶିବା, ଭଦ୍ରା, ସର୍ବଙ୍ଗା, ମହାତାରା, ହିରଣ୍ୟୋଚନା—ହି. ଶ.]

୪ । କୁବେରପୁରୀ; ଅଳକା (ହି. ଶ) – 4. Name of the capital of Kubera. ୫ । ତୀର୍ଥବିଶେଷ (ହି. ଶ)–5. Name of a sacred place of the Hindus.

୬ । ନଦୀବିଶେଷ (ହି. ଶ)—6. Name of a river.

ବସୁଧାରା ତୀର୍ଥ—ସ. ବି—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—A sacred Basudhārā tirtha place of the Hindus.

ବସୁଧାରା ତୀର୍ଥରେ ଯେ କରଇ ସ୍ନାନ
ବସଇ ସେହି ନର ବୈକୁଣ୍ଠ ଭୁବନ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ବସୁ ଧାର୍ମିକା—ସ. ବି. (ବସୁ+ଧର୍ମ+ଇକ+ଆ)—Basu dhārmikā ୧ । ସ୍ଫଟିକ (ହି. ଶ)—1. Quartz.

୨ । ଶ୍ୱେତମର୍ମର (ହି. ଶ)—2. Marble.

ବସୁଧ୍ୟା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ ବସୁଧା)—ବସୁଧା; ପୃଥିବୀ—Basudhyā The earth.

ବସୁନ୍ଧର—ସ ବି. ପୁଂ. (ବସୁଂ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—Basundhara କୁବେରଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ—An attendant of Kubera.

ବସୁନ୍ଧରା—ସ. ବଣ. (ବସୁ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—Basundharā ଧନଧାରିଣୀ; ବସୁଧା—Containg riches.

ସ. ବି—୧ । ବସୁଧା; ପୃଥିବୀ—1. The earth.

୨ । 'ବସୁନ୍ଧର'ର ସ୍ତ୍ରୀ—2. The wife of Kubera's attendant. ୩ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ କୃଷ୍ଣତନୟ ଶାମ୍ବଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟା (ହି. ଶ)—3. The wife of a Krushna's son Sāmba.

୪ଦେ. ବି—ବସୁଧାରା (ଦେଖ)—Basudhārā (See)

ବସୁନ୍ଧରୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ବସୁନ୍ଧରା)—ପୃଥିବୀ—Basundhari

ଅସୁର ଦେବେ ବସୁନ୍ଧରୀ, ଦ୍ୱିଜଙ୍କୁ ଦାନ ଯେ ପ୍ରକାର ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପ୍ରବାହ ।

ବସୁପତି—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସୁ+ପତି)—ରାଜା—Basupati King.

ବସୁପତି ସୁହସ୍ତ ବସୁଂ ସେହବେ ପ୍ରେମ ମତ—
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବସୁପ୍ରଦ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ବସୁ+ପ୍ର+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—Basuprada ବସୁଦ (ଦେଖ)—Basuda (See) (ବସୁପ୍ରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବି. ପୁଂ—୧ । ବସୁଦ (ଦେଖ) 1. Basuda (See). ୨ । ଶିବ (ହି. ଶ)—2. Siba.

୩ । ସ୍କନ୍ଦଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ (ହି. ଶ)—3. Name of an attendant of Kārttikeya.

ବସୁମତୀ—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବସୁ=ଧନ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ମତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—Basumati ଧନଶାଳିନୀ—Rich.

ସ. ବି—ପୃଥିବୀ—The earth.

ବସୁମତୀ ଧର—ଦେ. ବି. (ବସୁମତୀ+ଧର)—ଭୂଧର; ପର୍ବତ—Basumati dhara Mountain.

ବସୁମତୀଧରରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାର, ବୋଇଲେ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତଃପୁର ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବସୁ ମାତା—ଦେ. ବି. (ସ. ବସୁମତୀ)—ପୃଥିବୀ (ମାତୃ ଦେବତାରୂପେ କଳ୍ପିତା—The earth (goddess).

बसुमाँई बसुधामायी

ବସୁମାତା ଗାଧୁଆ—ଦେ. ବି—ରଜସଂକ୍ରାନ୍ତିର ପରବର୍ତ୍ତୀ ୩ୟ ଦିବସ Basumātā gādhuā ପ୍ରଭାତରେ ସମ୍ପାଦିତ ବସୁମତୀ ଦେବୀଙ୍କର ସ୍ନାନ ଉତ୍ସବବିଶେଷ; ଠାକୁରାଣୀଗାଧୁଆ—A ceremony performed on the 3rd day after Raja Samkrānti.

[ଦ୍ର—ଅଷାଢ଼ ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ପୃଥିବୀ ବା ବସୁମାତା ରଜସ୍ୱଳା ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ୩ ଦିନ ପରେ ସରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ନାନ ଲୀଳା ହୋଇ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ପୂଜା ଓ ବସୁମାତାଙ୍କୁ ସ୍ନାନ କରାଇବା ବିଧି ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ ।]

ବସୁମାନ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ବସୁ=ଧନ+ମତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—Basumān (ବସୁମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଧନବାନ୍—Rich.

ସ. ବି—୧ । ରାଜା—1. King. ୨ । ନୃପବିଶେଷ—2. Name of a King. ୩ । ଉତ୍ତର ଦେଶୀୟ ପୌରାଣିକ ପର୍ବତବିଶେଷ (ହି. ଶ)—3. Name of a mythological mountain.

ବସୁରେତା—ସ. ବି. (ବସୁ+ରେତସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—Basuretā ୧ । ଅଗ୍ନି (ହି. ଶ)—1. Fire.

୨ । ଶିବ (ହି. ଶ)—2. Siba.

ବସୁଳ—ସ. ବି. (ବସୁ+ଲା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—Basuḷa ଦେବ (ହି. ଶ)—Deity.

ବସୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—ସ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ବସୁ+ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—ରୌପ୍ୟ (ହି. ଶ)—Basu śreshtha Silver.

ବସୁସାରା—ସ. ବି. (ବସୁ+ସାର+ଆ)—କୁବେରପୁରୀ; ଅଳକାପୁରୀ—
Basusārā The capital of Kubera.

ବସୁସ୍ଥଳୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସୁ+ସ୍ଥଳୀ)—
Basusthalī ୧ । ଧନାଗାର—1. Treasury. ୨ । କୁବେର ଭବନ—2. The abode of Kubera. ୩ । କୁବେର ନଗରୀ; ଅଳକା—3. The capital of Kubera; Alakā.

ବସୂକ—ସ. ବି—ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଗଛ (ହି. ଘ)—
Basūka Sesbania Grandiflora.

ବସୂରା—ସ. ବି. (ବସୁ+ରା ଧାତୁ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ· ଆ)—ବେଶ୍ୟା—
Basūrā Harlot; prostitute (Apte).

ବସେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବସାଇବା (ଦେଖ)—
Baseibā Basāibā (See)

ବସାନ ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବାଳିକାର ପ୍ରଥମେ ରଜସ୍ୱଳା ହେବା
बैठाना ଉପଲକ୍ଷେ ସମ୍ପାଦିତ ଉତ୍ସବବିଶେଷ—A ceremony performed in connection with a girl being menstruated for the first time.

[ଦ୍ର—କୌଣସି ବାଳିକା ଋତୁମତୀ ହେଲେ ତା ଶାଶୁଘରୁ ଦୁଇ ଚାରି ଜଣ ଅଧବା ସ୍ତ୍ରୀ ନୂଆ ଶାଢ଼ୀ, ହଳଦୀ, ସିନ୍ଦୂର ପ୍ରଭୃତି ସାଙ୍ଗରେ ଆଣି ଥାଆନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଘରେ ନୂଆ ଧାନ, ବିରି ପ୍ରଭୃତିରେ କୋଠି କଟାଯାଇ ସେହି କୋଠି ମଧ୍ୟରେ ନବଯୁବତୀକୁ ବସାଇ ଦିଆଯାଏ ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପୁଅଣି ବା ଅଶୀର୍ବାଦ ଘର କେଉଁ ଦିନ ହେବ ସ୍ଥିର କରାଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଏହି 'ବସେଇବା'ର ସପ୍ତମଦିବସରେ ସାତପୁଅଣି ବା ଅଶୀର୍ବାଦ ଘର ହୁଏ । କୌଣସି ଅସୁବିଧା ଥିଲେ କନ୍ୟାର ପିତା ବା ଅଭିଭାବକ ଏହି ସମୟରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ପକାଇ କନ୍ୟାକୁ ଶାଶୁଘରକୁ ପଠାଇବା ପାଇଁ ଛଅମାସ ବା ବର୍ଷେ ସମୟ ନିଅନ୍ତି ।]

ବସ୍ତ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ହିଂସା କରିବା; ବଧ କରିବା—1. To
Bast (root) hurt; to kill (Apte). ୨ । ଯାଚ୍ଞା କରିବା—2. To beg; to ask; to solicit (Apte). ୩ । ଗତି କରିବା—3. To move (Apte). ୪ । ପୀଡ଼ିତ କରିବା—4. To torment (Apte).

ବସ୍ତ—ସ· ବି—୧ । (ବସ୍ତ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—ବୋକା; ଛେଳି (ହି. ଘ.)—1. Goat. ୨ । (ବସ୍ ଧାତୁ+ଅଧି. ତ)—ଆବାସ; ଗୃହ—2. An abode (Apte).
Basta

ବସ୍ତକ—ସ. ବି—କୃତ୍ରିମ ଲବଣ—
Bastaka Artificial salt (Apte).

ବସ୍ତବ୍ୟ—ସ. ବିଣ. (ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Bastabya ବାସୋପଯୋଗୀ—Fit for residence.

ବସ୍ତର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ବସ୍ତ୍ର; ତୁଳ. ହି. ବସ୍ତର)—
Bastar ବସ୍ତ୍ର; ଲୁଗା—Cloth.

ବସ୍ତର—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ବସ୍ତ୍ର)—ବସ୍ତ୍ର; ଲୁଗା—
Bastara Cloth.

ଦେ. ବି (ନାମ)—ଉତ୍କଳୀୟ ଗଡ଼ଜାତବିଶେଷ—
Name of an Oriya State.

[ଦ୍ର—ଏହା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମର ଶେଷ କୋଣରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାର ପୂର୍ବରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶ, ଉତ୍ତରରେ ଛତିଶଗଡ଼, ଦକ୍ଷିଣରେ ହାଇଦ୍ରାବାଦ ଓ ପଶ୍ଚିମରେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ମୋଗଲବନ୍ଦି, ଏହା କଳାହାଣ୍ଡି ଓ ଜୟପୁରକୁ ଲାଗିଛି । ଏହାର ରାଜବଂଶ ଓଡ଼ିଆ । ଦଳପତି ଦେବ ମହାରାଜ ୨୦୦ ବର୍ଷ ତଳେ ଏ ରାଜ୍ୟ ବସାଇଥିଲେ । ଏହାର ରାଜଧାନୀ ଜଗଦଲପୁର ବା ବସ୍ତର; ଏହା ଗୋଦାବରୀ ନଦୀର ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ ନାମକ ଗୋଟିଏ ଶାଖା ନଦୀର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏ ରାଜ୍ୟର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ୧୩୦୦୦ ବର୍ଗମାଇଲ, ଏଥିମଧ୍ୟରୁ ଜଙ୍ଗଲମି ୧୦୦୦ ବର୍ଗମାଇଲ ଓ ଲୋକସଂଖ୍ୟା ୪ ଲକ୍ଷ ।

ଏହି ବସ୍ତର ରାଜ୍ୟ ଓ ଜୟପୁରର ପାହାଡ଼ମାନ ରାମାୟଣବର୍ଣ୍ଣିତ ଦଣ୍ଡକାର ଅଂଶ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଏ । ବସ୍ତର ପ୍ରାଚୀନ ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟ ଏବଂ ତ୍ରେତାଯୁଗରେ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷି ଏଠାରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ।]

ବସ୍ତା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବସ୍ତା=ବସ୍ତାନି; ତୁଳ. ସ. ବସ୍ତ୍ର)—୧ ।
Bastā ବୋରା; ଅଖାର ବଡ଼ ମୁଣା—1. Gunny-bag; bale;
বোরা, বস্তা bag. ୨ । ଗଣ୍ଠିଲି ବାନ୍ଧିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ମୋଟାଲୁଗା—
बस्ता; बोरा 2. Gunny. ୩ । ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ଥାନା ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ନଗର—3. Name of a small town and a police station in Balasore.

ବସ୍ତାନି—ଦେ. ବି. (ଫା. ବସ୍ତା)—ଗୁଡ଼ାଏ ଲୁଗା ବା କାଗଜପତ୍ର
Bastāni ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଭଳାର ପୁଡ଼ା—A cloth-
বস্তানী **बस्ता; बस्तार** packet of cloths or papers.

ମୁନ୍ସି ଉଷ୍ଟର ଡାବ ଦେଖାଇ ବସ୍ତାନି ଫିଟାଇ ସେଠିଆ ମେଲି ଦେଲେ
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ବସ୍ତାପଚା—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ମାଲ ବସ୍ତାରୁ ନ ବାହାରୁଣୁ ପଚି ନଷ୍ଟ
Bastāpachā ହୋଇଥାଏ—(article) Damaged while
বোরাপচা **सड़ापचा** long kept in the bale.

ବସ୍ତାବନ୍ଦ(ନ୍ଦି)—ଦେ. ବି. (ଫା. ବସ୍ତା+ସ. ବନ୍ଧନ)—ଧାନ ଚାଉଳ
Bastāband(ndi) ଆଦି ବସ୍ତୁକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବସ୍ତାରେ ପୂରାଇ
বস্তাবন্দ(ন্দী) ବାନ୍ଧିବା—Act of making of articles
बोराबंदी into bags or bales.

ଦେ. ବିଣ—ଯାହା ବସ୍ତାରେ ବନ୍ଦ କରାଯାଇ ଅଛି—
Baled; made up into bales.

ବସ୍ତି(ସ୍ତୀ)—ସ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା, ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+
Basti(stī) ଅଧି+ତି+ଈ)—୧ । ନାଭିର ନିମ୍ନଦେଶ; ତଳପେଟ—1. Abdomen; pelvis. ୨ । (+କରଣ+ତି) ବସ୍ତ୍ରର ଦଶୀ—2. The ends of a cloth. ୩ । (+ଅଧିକରଣ+ତି) ବସତି; ବାସ—3. Residence. ୪ । ଗ୍ରାମର ଭିଟା—4. Village site. ୫ । ପଲ୍ଲୀ; ଗ୍ରାମ—5. Village; hamlet. ୬ । ନଗର—6 Town. ୭ । (+କର୍ମ. ତି) ମୂତ୍ରାଶୟ—7. Bladder; kidney. ୮ । (ଯୋଗରେ) ଏକପ୍ରକାର ସାଧନା; ବସ୍ତିଶୋଧନକ୍ରିୟାବିଶେଷ—

8. A sort of external or bodily purification (in Joga). ୯। ପିଚକାରୀ (ହି.ଶ.)—9. Syringe.

ଦେ. ବି—୧। ସାହି; ଏକଜାତୀୟ ଲୋକଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ—
बस्ती 1. A hamlet consisting of several houses
बस्ती of people of the same class. ୨। ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀର ଓ ଅତି ଗରିବ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଘନବିନ୍ୟସ୍ତ ବାସଗୃହସମୂହ—2. Slum.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗ୍ରାମର ଜମି; ଘରବାଡ଼ି ରହିବା ଜମି—Village land; homestead holding.

ବସ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ—କୌଣସି ବସ୍ତି ବା ପଲ୍ଲୀରେ ବାସ କରୁଥିବା—
Bastiā Resident of a particular hamlet.

बस्तीओयाला ଦେ. ବି—ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
बस्तीवाला Family title of certain Śūdras.

ବସ୍ତିକର୍ମ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଲିଙ୍ଗେନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ଗୁହ୍ୟେନ୍ଦ୍ରିୟ ଆଦିର ମାର୍ଗ
Bastikarma ପିଚକାରୀଦ୍ୱାରା ପରିଷ୍କାର କରିବା କର୍ମ—The act of cleansing the bowels.

ବସ୍ତିମଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସ୍ତି+ମଳ)—ମୂତ୍ର—
Bastimala Urine.

ବସ୍ତି ଶୋଧନ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବସ୍ତି+ଶୋଧନ)—୧। ଯେଉଁ
Basti śodhana ଔଷଧଦ୍ୱାରା ମୂତ୍ରାଶୟରୁ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ମୂତ୍ର ନିର୍ଗତ ହୁଏ—1. A diuretic (medicine). ୨। ମଦନଫଳ ଓ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)—2. Madana fruit and tree (See)

ବସ୍ତୁ—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ=ଥିବା, ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତୁ)—୧। ଦ୍ରବ୍ୟ;
Bastu ପଦାର୍ଥ—1. Thing; object; article; substance. ୨। ସତ୍ୟ—2. Truth; reality. ୩। ପ୍ରକୃତ ପଦାର୍ଥ; ଅସ୍ତିତ୍ୱବିଶିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ—3. Actual or existing thing; matter; a reality. ୪। ସାର—4. Essence; pith. ୫। ଉପକରଣ; ଉପାଦାନ—5. Materials; ingredients; stuff of which a thing is made. ୬। ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରାକୃତିକ ଗୁଣ—6. Natural property of a thing. ୭। ନାଟକବର୍ଣ୍ଣିତ ବିଷୟ ବା ଗଳ୍ପ—7. The plot of a drama. ୮। ବୃତ୍ତାନ୍ତ—8. Circumstance. ୯। ସତ୍ପାତ୍ର—9. Fit person. ୧୦। ଧନ; ସମ୍ପତ୍ତି—10. Wealth; possessions; property (Apte). ୧୧। କୌଣସି ବିଷୟର ପୂର୍ବରୁ କଳ୍ପିତ ଆକାର—11. Plan; design. ୧୨। ନାଟକାଦିର କଥାବସ୍ତୁ (ହି. ଶ.)—12. The plot of a drama or poem or novel.

[ଦ୍ର—ଏହା ୨ ପ୍ରକାର; ଆଧିକାରିକ, ଯହିଁରେ ନାୟକର ଚରିତ୍ର ଥାଏ ଓ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ, ଯହିଁରେ ନାୟକ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କାହାର ଚରିତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥାଏ—ହି. ଶ.]

ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ.ବସ୍ତି)—(ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ)(ଗୁହ୍ୟ ବା ଯୋନି)—(euphemism) Vagina; female organ.

[ଦ୍ର—କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ 'ଯୋନି' ଶବ୍ଦର ଅଶ୍ଳୀଳ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର ନ କରି ବସ୍ତୁ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରି ଥାଆନ୍ତି।]

ବସ୍ତୁକ—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ+ଉକ, ତ ଆଗମ)—ବଥୁଆ (ଦେଖ)
Bastuka Bathuā (See)

ବସ୍ତୁଗତ୍ୟା—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ବସ୍ତୁ=ପଦାର୍ଥ+ଗତ୍ୟା=ଗତିଦ୍ୱାରା)—
Bastugatyā ବସ୍ତୁତଃ; ଫଳତଃ; କାର୍ଯ୍ୟତଃ; ପ୍ରକୃତରେ—Naturally; virtually; as a matter of fact; in point of fact.

ବସ୍ତୁତଃ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ବସ୍ତୁ+ତସ୍)—୧। ଫଳତଃ; ପ୍ରକୃତରେ;
Bastutaḥ ଯଥାର୍ଥରେ—1. Actually; really; in fact; virtually. ୨। ନିଶ୍ଚେ—2. Of course.

ବସ୍ତୁତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବି—୧। ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନ—1. Physics; Natural
Bastutattwa science; physical Science. ୨। ଈଶ୍ୱର ଏହି ଜଗତରେ ଏକମାତ୍ର ସାର ବସ୍ତୁ ଏହି ଜ୍ଞାନ—2. The knowledge that God is the only essence in the creation.

ବସ୍ତୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କାବ୍ୟ ନାଟକରେ ମଙ୍ଗଳା-
Bastu nirddeśa ଚରଣର ଏକ ଭେଦ, ଯହିଁରେ କଥାବସ୍ତୁର ଆଭାସ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ—The invocation at the beginning of a drama or epic or lyric in which there is indication of the plot.

ବସ୍ତୁବାଦ—ସଂ. ବି—ଦାର୍ଶନିକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତବିଶେଷ; ଜଡ଼ବାଦ—
Bastubāda Materialism; materialistic theory.

ବ ବିଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି—ବସ୍ତୁ ତତ୍ତ୍ୱ (ଦେଖ)
Bastu bijnāna Bastu tattwa (See)
(ବସ୍ତୁ ବିଗ୍ରହ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବସ୍ତୁ ମାତ୍ର—ସଂ. ବି—କୌଣସି ବିଷୟର ସ୍ଥୂଳ ବର୍ଣ୍ଣନା (ଯହିଁର ସୂକ୍ଷ୍ମ
Bastu mātra ବର୍ଣ୍ଣନା ପରେ କରାଯିବ)—The mere outline or skeletion of any subject (to be afterwards developed) (Apte)

ବସ୍ତୂତ୍ଥାପନ(ନା)—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସ୍ତୁ+ଉତ୍ଥାପନ)—
Bastūtthāpana(nā) ନାଟକରେ ଯାଦୁକରୀ ବା ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବିଷୟର ଅବତାରଣା—The production of any incident in a drama by means of magic or conjuration (Apte).

ବସ୍ତୂପମା—ସଂ. ବି—ଉପମାଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
Bastūpamā A kind of simile.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁଠାରେ ଉପମାନ ଓ ଉପମେୟ ବସ୍ତୁଙ୍କର ସାଧାରଣ ଧର୍ମର ଉଲ୍ଲେଖ ବା ପ୍ରକାଶ ହୋଇ ନ ଥାଏ ତାକୁ ବସ୍ତୂପମା ବୋଲି-

ଯାଏ । ଯଥା—ଗୁଣାବ ସଭ ବଦନ, ନେତ୍ର ନୀଳୋତ୍ପଳ, ଉପମାନ ଓ ଉପମେୟରୂପେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଦୁଇଟି ବାକ୍ୟର ସାଧାରଣ ଧର୍ମ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପଦଦ୍ୱାରା କଥିତ ହେଲେ ତାକୁ ପ୍ରତିବସ୍ତୂପମା ବୋଲାଯାଏ ।]

ବସ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+ଅଧିକରଣରେ ତ୍ୟ; Bastya ଯହିଁରେ ବାସ କରାଯାଏ)—ବାସସ୍ଥାନ; ଆବାସ; ଗୃହ—Residence; abode; house.

ବସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କରଣ. ତ୍ର; ଯାହାଦ୍ୱାରା Bastra ଶରୀର ଆଚ୍ଛାଦନ କରାଯାଏ)—୧ । ବସନ; ଲୁଗା—1. Cloth. ୨ । ପୋଷାକ; ପରିଚ୍ଛଦ—2. Dress; apparel; garment.

ବସ୍ତ୍ର କୁଟ୍ଟିମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସ୍ତ୍ର+କୁଟ୍ଟିମ)—Bastra kuṭṭima ୧ । ପଟବାସ; ରାଉଟି; ତମ୍ବୁ—1. Tent. ୨ । ଅତପତ୍ର; ଛତା—2. Umbrella.

ବସ୍ତ୍ର ଗୃହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସ୍ତ୍ର+ଗୃହ)—Bastra gṛuha ତମ୍ବୁ; ରାଉଟି; ପଟବାସ—Tent. (ବସ୍ତ୍ରାଗାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବସ୍ତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସ୍ତ୍ର+ଗ୍ରନ୍ଥି)—Bastra granthi ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାର ଗଣ୍ଠି; ନୀବି; କଷଗଣ୍ଠି—Knot of the lower garment.

ବସ୍ତ୍ର ନିର୍ଣ୍ଣେଜକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଧୋବା—Bastra nirṇnejaka Washerman (Apte). (ବସ୍ତ୍ରନିର୍ଣ୍ଣେଜକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବସ୍ତ୍ର ପୁତ୍ରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବସ୍ତ୍ର+ପୁତ୍ରିକା)—କନାର ପିତୁଳା—Bastra putrikā A doll made up of rags.

ବସ୍ତ୍ର ପୂତ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ବସ୍ତ୍ର+ପୂତ)—Bastra pūta କପଡ଼ା ଛାଣ କରାଯାଇଥିବା; କନାରେ ଛଣା ଯାଇଥିବା—Filtered through a cloth.

ବସ୍ତ୍ର ବିଳାସ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍)—ପୋଷାକରେ ଆଡ଼ମ୍ବର—Bastra bilāsa Foppery in dress (Apte).

ବସ୍ତ୍ର ଭୂଷଣ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ବସ୍ତ୍ର+ଭୂଷଣ; ସମାହାର)—ଲୁଗା ଓ Bastra bhūshaṇa ଅଳଙ୍କାର—Dress and ornaments

ବସ୍ତ୍ର ଭେଦକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦରଜି—Bastra bhedaka Tailor (Apte) (ବସ୍ତ୍ର ଭେଦୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବସ୍ତ୍ର ଯୋନି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ବସ୍ତ୍ରର ଉପାଦାନ Bastra joni (ଯଥା—ତୁଳା, ପାଟ, ଛୋଟ)—The material of cloth.

ବସ୍ତ୍ର ରଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଯାହାଦ୍ୱାରା ବସ୍ତ୍ରର ରଞ୍ଜନ ହୁଏ)—Bastra rañjana କୁସୁମ ଫୁଲ—Safflower (Apte).

ବସ୍ତ୍ରାଗାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସ୍ତ୍ର+ଅଗାର)—ଯେଉଁ ଘରେ Bastrāgāra ଲୁଗାପଟା ରଖାଯାଏ—War-drobe; a room in which dress is kept.

ବସ୍ତ୍ରାଞ୍ଚଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସ୍ତ୍ର+ଅଞ୍ଚଳ)—ଲୁଗାର କାନି; ପଣତ Bastrāñchaḷa କାନି—The hem of a garment; (ବସ୍ତ୍ରାନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) the end of a cloth.

ବସ୍ତ୍ରାଭାବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସ୍ତ୍ର+ଅଭାବ)—ଲୁଗାର ଅଭାବ—Bastrābhāba Want of cloth.

ବସ୍ତ୍ରାଭାବେ ସୂତ୍ରଂ ଦଦ୍ୟାତ୍—ସଂ. ବାକ୍ୟ—ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଯେଉଁଠାରେ Bastrābhābe sūtraṁ dadyāt ଖଣ୍ଡିଏ ଲୁଗା ଦେବାର ବିଧି ଅଛି, ଲୁଗା ଖଣ୍ଡେ ଦେବାକୁ ଅକ୍ଷମ ବ୍ୟକ୍ତି ସେ ସ୍ଥଳରେ ଖଣ୍ଡିଏ ନୂଆ ସୂତା ଦେଇ ଶାସ୍ତ୍ର ବିଧାନକୁ ରକ୍ଷା କରେ ଏହି ଭଳି ନ୍ୟାୟରେ ଏ ବାକ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—A sanskrit sentence used in cases where the direction for giving a piece of cloth is observed by substituting a piece of thread in its place.

ବସ୍ଥା—ସଂ. ବି. (ଅବ୍+ସ୍ଥା ଧାତୁ+ଅ+ଆ) —ଅବସ୍ଥା; ଦଶା—Basthā Condition.

ବସ୍ନ—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ+ନ)—୧ । (+କର୍ମ. ନ) ଭଡ଼ା; ମଜୁରି—Basna 1. Hire; wages (Apte). ୨ । (+ଭାବ. ନ) ବାସ କରିବା—2. Dwelling; abiding (Apte). ୩ । (+କରଣ. ନ) ଧନ; ସମ୍ପତ୍ତି—3. Wealth. ubstance (Apte). ୪ । (+କର୍ମ. ନ) ଲୁଗା—4. Cloth. ୫ । ଚମଡ଼ା—5. A skin (Apte). ୬ । ମୂଲ୍ୟ—6. Price (Apte). ୭ । ମୃତ୍ୟୁ—7. Death (Apte)

ବସ୍ନନ—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ+ନନ)—କମରପଟ୍ଟି; କମରବନ୍ଧ—Basnana Girdle; zone (Apte)

ବସ୍ନସା—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ନସ୍+ଆ) —ସ୍ନାୟୁ; ପେଶୀ—Basnasā Tendon; nerve (Apte).

ବସ୍ନିକ—ସଂ. ବିଣ. (ବସ୍ନ+ଇକ)—ଭଡ଼ା ବା ମଜୁରିଦ୍ୱାରା ଗୃହୀତ Basnika (ବ୍ୟକ୍ତି)—Mercenary; hireling.

ବହ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବହନ କରିବା—1. To carry. Bah (root) ୨ । ପ୍ରବାହିତ ହେବା; ବହିବା—2. To flow; to blow.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୋଇ ବିଶେଷଣରେ ଉଢ଼ ଓ ତି ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୋଇ ବିଶେଷ୍ୟରେ ଉଢ଼ି ହୁଏ ।]

୩ । ଚଳାଇବା— 3. To drive; to propel (Apte) ୪ । ବାଟ କଢ଼ାଇ ନେବା —4. To lead on. ୫ । ବିସ୍ତାରିତ କରିବା—5. To spread; to diffuse. ୬ । ଧାରଣ କରିବା—6. To have; to possess. ୭ । ନେଇ ପଳେଇଯିବା; ହରଣ କରିବା; ଚୋରି କରି ନେବା—7. To take away; to rob; to carry off. ୮ । ପିନ୍ଧିବା—8. To wear. ୯ । ଗର୍ଭ ଧାରଣ କରିବା—9. To be with child. ୧୦ । ଟାଣିବା—10. To draw. ୧୧ । ଓଟର ଧରିବା—

11. To sustain; to support. ୧୨ । ବିବାହ କରିବା—12. To marry. ୧୩ । ସହ୍ୟ କରିବା; ଅନୁଭବ କରିବା—13. To bear; to suffer; to experience. ୧୪ । ଶ୍ୱାସ ମାରିବା—14. To breathe (Apte).

ବହ – ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ Baha ଯଥା—ଅକ୍ଷବହ)—ଯେ ବହନ କରେ—Carrying anything. (ବହା – ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଂ. ବି.—(ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯାନ; ବାହନ—1. Conveyance. ୨ । ବୃଷସ୍କନ୍ଧ—2. The shoulder of a bull. ୩ । ପଥ; ରାସ୍ତା—3. Road; path. ୪ । ଘୋଡ଼ା—4. Horse; (Apte). ୫ । ବାୟୁ—5. Air; wind (Apte) ୬ । ନଦ—6. River. ୭ । ବାହୁ—7. Arm. ୮ । (+କର୍ମ.ଅ) ପରିମାଣବିଶେଷ; ଚାରି ଦ୍ରୋଣ ପରିମାଣ—8. A measure equal to 4 Droṇas. ୯ । (+ଭାବ. ଅ)—ବହନ—9. Bearing; carrying; supporting.

ବହକ—ଦେ. ବି.—୧ । ଆଧିକ୍ୟ—1. Excess. Bahaka ୨ । ଅନ୍ୟାୟ—2. Wrong.

ବହକା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ ବହୁଳ)—୧ । ବଳକା; ଅତିରିକ୍ତ—Bahakā 1. Excessive; spare ବେଶୀ ୨ । ଅଧିକା—2. Outstanding. ବଢ଼ାହୁଆ ୩ । ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ—3. In excess.

ବହକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. ('ବହକିବା'ର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—Bahakā(ke)ibā ୧ ପ୍ରୟୋଜନରୁ ଅଧିକ କରି ବଢ଼ାଇବା; ବାଁଚାନ ବଳାଇବା—1. To cause anything to be in ବଢାକର ରଖନା excess. ୨ । ଲୋକକୁ ଭୁଲାଇବା; ଭଣ୍ଡାଇବା ଭୋଲାନ ଫୁସୁଲାଇବା—2. To inveigle. ୩ । ଲୋକକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ- ବହକାନା ଭ୍ରଷ୍ଟ କରିବା—3. To cause a person to miss his aim.

ବହକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଢିପିଯିବା; ବଳ ପଡ଼ିବା; ଅଧିକା ହେବା—Bahakibā 1. To be in excess. ୨ । ଅତିକ୍ରମ କରିବା—ଉପଛେ ପଡ଼ା 2. o exceed. ୩ । ଲକ୍ଷ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବା—3. To ବହନା miss one's aim. ୪ । ଭ୍ରମ ପ୍ରମାଦ କରିବା—ଭୁଲକରା ବହକନ 4. To err.

ବହକିଯିବା—ପ୍ରାଦେ.—(ଯାଜପୁର) କ୍ରି.—ଭୁଲିଯିବା—Bahaki jibā To forget.

ବହଙ୍ଗର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—୧ । ବଳବାନ୍—Bahaṅgar 1. Strong. ୨ । ଅଂସଳ; ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ—2. Stout; muscular.

ବହତ—ସଂ. ବି.—(ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ)—୧ । ବାୟୁ—Bahati 1. Air. ୨ । ବଳଦ—2. Ox. ୩ । ସଚିବ—3. Minister.

ସ୍ତ୍ରୀ. ବି.—(ସଂ. ବର୍ତ୍ତି)—ପ୍ରଦୀପର ବତି; ବଳିତା—The wick of a lamp.

ବହତୀ—ସଂ. ବି. (ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ+ଈ)—ନଦୀ—Bahatī River.

ବହତୁ—ସଂ. ବି. (ବହ୍ ଧାତୁ=ବହନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତୁ)—Bahatu ୧ । ଦୂତ—1. Messenger.

ହେତୁ ବହତ ଶତାଙ୍କ ହେଲେ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ପଥିକ—2. Traveller. ୩ । ବୃଷଭ; ବଳଦ—3. Bull; ox. ୪ । (ଭାବ. ଅତୁ) (ବୈଦିକ) ବିବାହ ପରେ ବିବାହିତା ପତ୍ନୀର ପିତୃଗୃହରୁ ସ୍ୱାମୀଗୃହକୁ ଗତ ହେବା—4. (vedic) The conveyance of a married wife from her father's house to her husband's after marriage.

[ଦ୍ର—ଏହି ବୈଦିକ ଶବ୍ଦରୁ ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳରେ ବିବାହ ଓ ଉଦ୍ୱାହ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ ।]

ବହନ—ସଂ. ବି. (ବହ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଭାର ବୋହିବା—Bahana 1. Carrying of weight. ୨ । ଅଙ୍ଗରେ ଧାରଣ; ପରିଧାନ—2. Wearing. ୩ । ସହିବା; ସହନ—3. Bearing. ୪ । ବୋହିବା—4. Flowing; blowing ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ଯାନ; ବାହନ—5. Conveyance. ୬ । ନୌକା—6. Boat; raft (Apte).

ଶୀଘ୍ର ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଶୀଘ୍ର; ସତ୍ୱର; ଚଞ୍ଚଳ—Soon; ଜଲଦୀ quickly.

ସଳିଳ ଚଳିବାଣ ବହିଲେ ବହନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ବହନି—ଗ୍ରା. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବହ୍ନି)—୧ । ବହ୍ନି; ଅଗ୍ନି—1. Fire. Bahani ଏ ମୋର କୋଧ ବହନି, ପତଙ୍ଗ ଜାଣି ଯେ । (ବହ୍ନି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉପେନ୍ଦ୍ର. ରସିକହରାବଳୀ । ବହନୀ ୨ । ବଇନି (ଦେଖ)—2. Baini (See)

ବହନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । ବହନ- Bahanīya ଯୋଗ୍ୟ—1. Fit to be carried.

ବହନେଣ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ବହନ)—ଶୀଘ୍ର; ସତ୍ୱର—Bahaneṇa Soon; quickly. ଶୀଘ୍ର ଏବେ ମୋର ବୋଲ କର, ବହନେଣ ଅନୁସର । ଜଲଦି ଗ୍ରାମ୍ୟ. ରସିକାର୍ଣ୍ଣବ ।

ବହନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ବହତ୍) (ପାଣି) ବହିଯାଉ ଥିବା; Bahantā ସ୍ରୋତୋଯୁକ୍ତ (ନଦୀ ବା ଜଳ)—1. Flowing (water). ୨ । (ପବନ) ବହୁଥିବା—2. Blowing (wind). ବୋହନ୍ତା, ବୁହନ୍ତା } ଅନ୍ୟରୂପ ବହତା ବହତାହୁଆ

ବହନ୍ତି—ଦେ. ବି—୧ । ପିଣ୍ଡାର ସୀମାରୁ ବଳି ବାହାରକୁ ଥିବା ଘରର Bahanti ଅଂଶବିଶେଷ—1. The portion of a thatch ଛାଁଚ which projects beyond the edges of the ବଢତୀ; ବଳତୀ veranda below; eave. ୨ । ବହନ୍ତି ଘରର ଛପରମାନ କରି ପିଣ୍ଡାର ଯେଉଁ ଅଂଶକୁ ବଢ଼ାଇ କରି ଥିଲି

ବଗ୍ରସାଏ—2. Extension of a veranda below projecting thatch. ୩ । କୌଣସି ଜନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମାର ବାହିର ବହିର୍ଭୂତ ଅଂଶ—3. Outskirt; suburban. (ଯଥା—ଗାଁ ବହନ୍ତ ।)
୪. । ଘୋର ଜଙ୍ଗଲର ଯେଉଁ ସୀମା ମେଲ୍ଲ ଜାଗା ଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ି ଆସିଥାଏ ଓ ଯାହାର ଗଛ ବୁଦା ଆଦ ଅସଲ ଜଙ୍ଗଲ ପରି ଗହଳଥ ହୋଇ ନ ଥାଏ—4 Outskirts of a forest; a strip up forest projecting with the open country.
ଦେ. ବଣ—ବହନ୍ତା (ଦେଖ)—Bahantā (See)

ବହପ(ପା)—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବପୁ)—୧ । ହେମତ; ସାହସ—Bahapa(pā) 1. Courage. ୨ । ଶକ୍ତି; ବଳ—2. Strength. बल बल, बफ, बोफ

ବହପ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସାହସ Bahapa karibā ବାନ୍ଧିବା—1. To muster courage बोफ करना to do thing. ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା—2. To try to do a thing.

ବହପ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସାହସୀ Bahapa pāibā ହେବା—1. Having courage to do बल पाओया a thing. ୨ । କୌଣସି କାମକୁ ବଳ ପାଇବା—2. बोफपाना बोफआना Having strength or power for doing a thing. (ବହପ ଆସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ଏ ବୟସରେ ପିଲାର ବୋଝ ବୋହିବାକୁ ବହପ ପାଇବା ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ କାହିଁ ?)
ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଉତ୍ସାହ ପାଇବା—To get encouragement from another to do something.

ବହପ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ Bahapa bāndhibā ମନରେ ସାହସ ବା ସଂକଳ୍ପ କରିବା—बुकबाँधा बोफबाँधना To resolve to do some difficult task.

ବହପିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ବଳୁଆ—1 Strong. ୨ । Bahapiā बलवान साହସୀ—2. Courageous. (ବହପୀ, ବହପେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) साहसी

ବହମାନ—ସଂ. ବଣ. (ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ପ୍ରବାହିତ Bahamāna ହେଉଥିବା (ଜଳ)—1. Flowing (water). ୨ । ବୋଝ ବୋହୁଥିବା—2. Carrying (a load). ୩ । ବହୁଥିବା (ବାୟୁ)—3. Blowing (air; wind).

ବହର—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ବହର୍=ଉପସାଗର; ସମୁଦ୍ର, ଜାହାଜ; Bahara ଭୁଲ. ସଂ. ବହଳ=ନୌକା)—୧ । ଜାହାଜ—बहर 1. Ship. ୨ । ଜଳଯାନ ସମୂହ—2. A fleet of ships. बेड़ा ଦେ. ବ—୧ । (ସଂ. ଗମ୍ଭୀର) ଜଳର ଗମ୍ଭୀରତା—बहर 1. Depth of water. ୨ । (ସଂ. ବିସ୍ତାର) ଲୁଗାର ପ୍ରସ୍ଥ चौड़ाई ବା ଓସାର—2. Breadth; width.
ଗ୍ରା. ବ—୧ । (ସଂ. ବୃତ୍ତାକାର) ଚକ୍ରାକାର ବା ବୁଲାଣିଆ ରାସ୍ତା—1. Winding path. ୨ । (ଭିତର ଲୋକଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୋଷ; ଳ ସ୍ଥାନରେ ର ଉଚ୍ଚାରଣ)—ବହଳ — 2. Thickness.

ବହରେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ହି. ବହରାନା)—Bahareibā 'ବାହାରିବା'ର ଣିଜନ୍ତରୂପ—Causative form of Bāhāribā.

ବହଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. (ସଂ. ବହୁଳ)—ବହଳ; ଘନ—Bahal Thick.

ବହଳ—ସଂ. ବଣ. (ବହ୍ ଧାତୁ=ବହନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଲ)—Bahaḷa ୧ । କଠିନ; ଦୃଢ଼; କଠୋର; ଶାଣ—1. Hard; सख्त; पुख्ता firm. ୨ । ବହୁଳ; ପ୍ରଚୁର—2. Great; plentiful; copious; abundant. ୩ । ଅନେକ—3. Many. ୪ । ମୋଟା—4. Thick; tough.
ନୂହେଁ ବହଳ ଉପାଦନ୍ତ ସୋଁଡ଼
ବିଶେଷେ କାଶ୍ମାର ନ କରେ ଅଡ଼ । ବହମୂର୍ଦ୍ଧ୍ୟ, ବହଡାକଛେ ଲଗା ।
୫ । ଘନ; ସାନ୍ଦ୍ର; ଘନ—5. Dense. ୬ । ବହୁ ଲୋମଯୁକ୍ତ; ଝାମ୍ପୁଡ଼ା—6. Shaggy (Apte). ୭ । କଠୋର (ଶବ୍ଦ) —7. Harsh (sound).
ସଂ. ବ. (ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଲ; ଭୁଲ. ଫା. ବହର୍=ଜାହାଜ)—୧ । ନୌକା; ଜଳଯାନ; ଜାହାଜ—1. Boat; vessel, ship. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଆଖୁ—2. A kind of sugarcane (Apte).
ଦେ. ବଣ—ନିର୍ଲଜ୍ଜ; ଦାମ୍ଭିକ—Shameless; thick-मुखेबल skinned.
ଗୋରର ମହି ବହଳ–ଚର ।
ଦେ. ବ—୧ । (ସଂ. ବହୁଳତା) ଆଧିକ୍ୟ; ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—1. Excess.
ବଳ ବହଳେ ବୁଦ୍ଧି ହ୍ରାସ, ନାଶ ହୁଅନ୍ତି ସହଜେ ।
ପ୍ରାଚୀ. ନର୍ମଦାମାହାତ୍ମ୍ୟ ।
୨ । ବାହୁଲ୍ୟ ବଚନ; ଅନାବଶ୍ୟକ ବାକ୍ୟ-ଅପଚୟ—2. Unnecessary waste of words.

ବହଳ ତ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହଳ+ତ୍ୱକ୍)—ଧଳା ଫୁଲ ଫୁଟିବା Bahaḷatwacha ଲୋଧ୍ରଗଛ—The white flowering Lodhra tree (Apte).

ବହଳା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଭେଳା—1. Bahaḷā 1. Rafter. ୨ । ବଡ଼ ଅଳେଇଚ—2. Large cardamums (Apte).
ଦେ. ବଣ—ବହଳ (ଦେଖ)—Bahaḷa (See)

ବହଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଲେପକୁ ବହଳ Bahaḷā(ḷe)ibā କରିବା; ମୋଟା କରିବା—1. To thicken. घनकरना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କଥାକୁ ବାରମ୍ବାର କହିବା—गाढ़ा करना बाड़ान 2. (fig) To repeat a thing.

ବହଲ(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବହ୍ୱଳ; ଫା. ବହାଲ୍=ଭୁଲାଇବା; Bahalā(le)ibā ହି. ଗ.)—୧ । ମିଠା କଥାରେ ଭୁଲାଇବା—ফুসলান 1. To seduce; to inveigle. ୨ । ଭଣ୍ଡାଇବା; बहलाना ଭୁଲାଇବା; ଧନ୍ଦାଇବା—2. To cheat; to deceive.

ବହଲିଆ——ଦେ. ଣ—ବହଲ (ଦେଖ)—
Bahaliā Bahala (See)

ବହସ—ବୈଦେ· ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଆ) (ବଚରଅ) (ହିନ୍ଦୀରୁ Bahas ଅନୁକୃତ)—୧ । ତର୍କବିତର୍କ; ବାଦାନୁବାଦ—1. Argument. ୨ । ଅଦାଲତରେ ଓକିଲଙ୍କ ବାଦାନୁବାଦ-2. Pleaders' argument. ୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପକ୍ଷରେ ଲଢ଼ି କହିବା—3. Pleading in favour of a person. ୪ । କଳି; ବିବାଦ—4. Dispute. ୫ । ବାଜି—5. Wager; stake in a hazard.

ବହସ କରିବା—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ଅ. Bahas karibā ବହସ୍‌ନା) କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ଓକିଲାତି କରିବା ବା ତାହାର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରିବା—1. To plead for a person. ୨ । ମକଦମାରେ ଓକିଲରୂପେ ବାଦାନୁବାଦ କରିବା—2. To argue for a party in a court.

ବହା—ସଂ. ବି. (ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ନଦୀ—
Bahā 1. River.
ଦେ. ବି. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ; ସଂ. ବହ)—ଯେ ବହନ କରେ—One who carries.
ବମାନବହା ସୁଭୃଷରେ, ନୃପ କହନ୍ତ କୋପଭରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବହା(ହେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. ('ବହିବା'ର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—ବୁହାଇବା Bahā(he)ibā (ଦେଖ); ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ବହିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା—বহান बहाना To cause to carry or flow.

ବହାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଲୁଣୀ ମାଛ—
Bahāla A species of sea-fish.

ବହାଳୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବହୁବାର)—ଗର୍ଭିଣା ଗଛ (ଦେଖ)
Bahālu Garbhaṇā gachha (See)

ବହି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ବହି=ଈଶ୍ୱର ବାଣୀ, କୋରାନ୍; ଭୁଲ. ଇଂ. Bahi ବୁକ୍; ସଂ. ବେଦ; ବଙ୍ଗ ପୁସ୍ତକ)—୧ । ଛାପ; ଗ୍ରନ୍ଥ; বই, বহি ପୁସ୍ତକ—1. Book. ୨ । ଲେଖା ଖାତା—2. A वही manuscript book. ୩ । ବନ୍ଧା ବହି—3. Bound book. ୪ । ହିସାବ ପୁସ୍ତକ—4. Account book. ୫ । ବ୍ୟବସାୟର ଆୟ ବ୍ୟୟର ହିସାବ ଛାପ—5. Business accounts.

ବହିଃ—ସ. ଅ. (ବହିସ୍ ଶବ୍ଦ)—ବାହାରେ—
Bahiḥ (ବିପରୀତ—ଅନ୍ତଃ) In the outside; the exterior.

ବହିଃ ପ୍ରାଣ—ସ. ବି—୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହର ବାହାରେ Bahiḥ prāṇa ଥିବା ଜୀବନ ସ୍ୱରୂପ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତି—1. One's beloved or dear person (as dear as one's life); any thing as dear as life (Apte). ୨ । ଟଙ୍କା; ମୁଦ୍ରା—2. Money (Apte).

ବହିଃ ଶତ୍ରୁ—ସ. ବି—ଆପଣା ଦେଶର, ଘରର ବା ଦଳର ବାହାରର Bahiḥ śatru ଶତ୍ରୁ—Outside enemy; external (ବିପରୀତ—ଅନ୍ତଃ ଶତ୍ରୁ) enemy.

ବହି(ଇ)ଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଭଗିନୀ; ପ୍ରା. ବହିଣୀ)—
Bahi(i)ṇī ଭଗିନୀ; ଭଉଣୀ—Sister.
বইন, বহিনী ବହିଣୀ ତୁ ମୋର ନ ଜାଣି ସଂସାର ମଧ୍ୟରେ କେ ଅଛ—
बहिन ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବହିତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବହ୍ ଧାତୁ=ବହନ କରିବା+କରଣ. ଇତ୍ର)—
Bahitra ୧ । ନୌକା; ଜଳଯାନ; ବୋଇତ; ଜାହାଜ—1. Boat; ship. ୨ । ରାମାୟଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ରାକ୍ଷସ ସେନାପତି-ବିଶେଷ—2. A commander of the demons described in the Rāmāyaṇa.
ବହିତ୍ର ନାମ ଭଲେ ଅପୂର୍ବ କଳ କାଳେ ଇନ୍ଦ୍ର କର ଛଡ଼ାଇ ଦେଲେ—
ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବହିଦାରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ବହିଦାର୍=ଖାତା Bahidār ଲେଖକ)—୧ । ଯେ ହିସାବ ପତ୍ର ଲେଖେ—1. Accountant. ୨ । ଯେ ବହି ତିଆରି କରେ—2. Book binder. ୩ । ସମ୍ବଲପୁର କରଣମାନଙ୍କ ଉପାଧି ବିଶେଷ—3. A family-title of the Karaṇas in Sambalpur.

ବହିନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବଡ଼ଗଣ ଭାଷା) ବି (ତୁଲ. ହିନ୍ଦୀ)—ଭଉଣୀ—
Bahin Sister.

ବହିନା—ଦେ. ବି—ବଇନା (ଦେଖ)
Bahinā Bainā (See)
ମାଗିଲେ ଛଡ଼ ଦେବା ବହିନା କରି ଯେ—
ବିଶ୍ୱନାଥ, ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।

ବହିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବହ୍ ଧାତୁ)—
Bahibā ୧ । ବହନ କରିବା—1. To carry.
বহা ଶମ୍ଭୁ ପରପଛୀ ଭୂଷେ ବେଢ଼େ ବାଣ ବହିଛ ।
बहना ଜବସୂର୍ଯ୍ୟ, ରତ୍ନାକର ଚମ୍ପୂ ।
୨ । (ସ୍ରୋତଃ) ପ୍ରବାହିତ ହେବା—2. To flow (said of a current).
ବହୁ ରଙ୍ଗ ତାମ୍ବୂଳ ଧବଳ ଅଧରେ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୩ । (ପବନ) ଚଳିତ ହେବା—3. To blow (said of the wind). ୪ । (ସମୟ) ଅତିବାହିତ ହେବା—4. To pass (said of time).
ଏ ମଧ୍ୟେ ବହିଗଲ କେତେ ଦିବସ । ମଧୁସୂଦନ, ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ ।
୫ । ଦେହରେ ଧାରଣ କରିବା; ପରିଧାନ କରିବା—5. To bear on the body; to wear; to put on.
ଦେବବଳେ ବାହୁବା ବନ୍ଧା ବନ୍ଧା ଛନ୍ତ
ଛତ୍ରକ ପଦ ବାହୁ ଜଟକୁ ବହନ୍ତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।
୬ । ମନରେ ଧାରଣ କରିବା—6. To entertain; to feel.
ତୁ କି ଏ ଅଭିଳାଷ ବହିଲୁ ରେ । ଜଦସୂର୍ଯ୍ୟ, କଶୋଗଜକର୍ଣ୍ଣ, ସ ଗୀତ ।

୭ । (ନାମ) ଧାରଣ କରିବା—7. To bear (a name).

ଉତ୍ତପତ ଗାଙ୍କର ଅବୁଦ ଦେଖିଣ
ତନ ଉଦ୍ଧ ଅଚଳ ନାମକୁ ବହିଲ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୮ । ପଶିବା; ପ୍ରବେଶ କରିବା—8. To enter.

କଣ୍ଠା ନ ବହେ ଯା ଚରଣ, ସେ କ ଜାଣଇ ସେ କଷଣ ।
କପଟ୍ଲାଥ—ଭଜନ ।

୯ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଅଗ୍ରସର ହେବା—9. To go out; to leave a place; to start from a place.

କାହିଁର ଲଛି ଏ ଲକ୍ଷ୍ମୀରେ ରହୁ
ବହିଲେ ପ୍ରସ୍ତରେ ହରଷ ହୋଇ—ଉତ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧୦ । (ଦେହରୁ ରକ୍ତ, ପୂଜ)—ଝରିତ ହେବା; ଝରିବା—13. (blood; pus) To come out (of the body).

ବହିର—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ବଧିର; ପ୍ରା. ବହିର)—୧ । ବଧିର—
Bahira 1. Deaf. ୨ । ବଧିର (କାନ)—2. Deafened;
काला stunned (said of the ears). ୩ । ବୋଧଶକ୍ତିହୀନ
बहरा; बहिरा (ଚମଡ଼ା)—3. Deadened to touch; made
(ବହିରା—ସ୍ତ୍ରୀ) insensitive to touch (said of skin).

ବହିରଙ୍ଗ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହିସ୍=ବାହାରେ+ଅଙ୍ଗ)—
Bahiranga ୧ । ବାହାରରେ ଥିବା—1. Belonging to or
(ଅନ୍ତରଙ୍ଗ—ବିପରୀତ) staying outside. ୨ । ଅନାତ୍ମୀୟ;
(ବହିରଙ୍ଗତା—ବି) ପର—2. Foreign; not closely related.

ବହିରଙ୍ଗେ ରହି ବୁଲୁଛନ୍ତି ଅଗଣାରେ—ଜସୋବନ୍ତ, ବ. ଗୀତ ।

୩ । ଦଳର ବହିର୍ଭୂତ—3. Not belonging to a party.

ସଂ. ବି—୧ । ଅନାତ୍ମୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Stranger. ୨ । ଦଳ ବା ପରିବାରର ବାହାରର ଲୋକ—2. Outsider. ୩ । ଶତ୍ରୁ—3. Enemy.

ବହିରା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ବଧିର, ପ୍ରା. ବହିର) ବଧିର ବ୍ୟକ୍ତି—1. A
Bahirā deaf person. ୨ । (ଅ॰ ବହିରି; ସଂ. ପକ୍ଷିବିଶେଷ) ମାଙ୍କଡ଼
काला ଚିଲ—2. A bird of prey allied to the kite;
बहरा the peregrine falcon; Falco Peregrinus.
বৈরী; বাজবৈরী [ଦ୍ର—ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର ମାଂସାଶୀ ପକ୍ଷୀ; ପ୍ରାୟ
बैरि; बहरी ୧ ହାତ ଲମ୍ବ ଏବଂ ବାଜଠାରୁ ବଡ଼ । ଏ ପାଖ ପ୍ରଭୃତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ଶିକାର କରି ଖାଏ; ଏହା ଶ୍ୟେନ ବା ବାଜ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ଓ ବଳୁଆ; ଚକ୍ଷୁ ସ୍ଥୂଳ ଓ ଚକ୍ଷୁର ଉପର ପାଖ ହଳଦିଆ । ପୁଚ୍ଛ ଗୋଲ ଓ ଅଗ୍ରଭାଗ ମାଟିଆ ।]

୩ । ବାଜ ବା ଶ୍ୟେନ—3. The hawk; the goshawk. ୪ । ଏକ ଜାତୀୟ ଶ୍ୟେନ—4. Goat-sucker. ୫ । କାଠ ଚିରି ଦୁଇଫାଳ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର କୋରମୁଣ୍ଡା ବା ହାତୁଡ଼ା—5. A very heavy wooden sledge-hammer used for splitting up logs of wood.

ଦେ. ବଣ—ବହିର (ଦେଖ)—Bahira (See)

ବହିରାଗମନ—ସଂ. ବି. (ବହିଃ+ଆଗମନ)—ବାହାରକୁ ଆସିବା—
Bahirāgamana Coming out; emerging.

ବହିରି—ଦେ. ବି—ବହିରା (ଦେଖ)
Bahiri Bahirā (See)

ବହିରିନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବି. (ବହିଃ+ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)—ଚକ୍ଷୁ, କର୍ଣ୍ଣ, ନାସିକା,
Bahirindriya ଜିହ୍ୱା ଓ ତ୍ୱକ୍ ଏହି ୫ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—The five external organs of sight, hearing, smell, taste and touch.

ବହିରିଭୂତ—ଗ୍ରା. ବଣ. (ସଂ. ବହିର୍ଭୂତ)—ବହିର୍ଭୂତ (ଦେଖ)
Bahiribhuta বাহির बाहिर Bahirbhūta (See)

ବହିର୍ଗତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହିଃ+ଗତ)—୧ । ବାହାରକୁ ଯାଇଥିବା
Bahirgata ବା ଆସିଥିବା—1. Come out; emerged;
(ବହିର୍ଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ) gone forth; gone out. ୨ । ବାହାରରେ
(ଅନ୍ତର୍ଗତ—ବିପରୀତ) ଥିବା—2. Staying or situated outside. ୩ । ପୃଥକ୍ (ହ୍ର. ଶ.)—2. Separate.

ବହିର୍ଗମନ—ସଂ. ବି. (ବହିଃ + ଗମନ)—ବାହାରକୁ ବା ପଦାକୁ ଯିବା—
Bahirgamana Going outside.

ବହିର୍ଦାସୀ—ସଂ. ବି. (ବହିଃ+ଦାସୀ)—ଗୃହଦାସୀ; ଚୋଇଲୀ—
Bahirdāsī Maid servant.

ଗୃହକରେ ଅନ୍ତାଧି କରନ୍ତି ବହିର୍ଦାସୀମାନଙ୍କ ଅଙ୍କରେ କଜ୍ଜଳରେ ।
ରଙ୍ଗପୂର୍ଣ୍ଣ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ବହିର୍ଦେ(ର୍ଦ୍ଦେ)ଶ—ସଂ. ବି. (ବହିଃ+ଦେଶ)—୧ । ବାହାର ପାଖ—
Bahirde(rdde)śa 1. External side.
୨ । ପଦାର୍ଥର ଉପରଭାଗ—2. Exterior; outside.
୩ । ଗ୍ରାମର ବାହାରର ଅଂଶ—3. Outskirts of a village (where people ease themselves).
୩ । ଗ୍ରାମ ବା ନଗରହୀନ ସ୍ଥାନ—3. A place without a town or village (Apte.)
বহির্দেশ ଦେ. ବି.—ପୋଖରୀପାଣି ଯିବା; ଝାଡ଼ାଫେରିବା—
मैदान जाना Going out to answer the calls of nature.

ବହିର୍ଦେ(ର୍ଦ୍ଦେ)ଶ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି॰—ଝାଡ଼ା ଫେରିବାକୁ ଯିବା—
Bahirde(rdde)śa jibā To go out to answer the
বহির্দেশ যাওয়া मैदान जाना calls of nature.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ପାଇଖାନାର ପ୍ରଚଳନ ନ ଥିଲା । ଲୋକେ ମଳତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ଗ୍ରାମର ବହିର୍ଦେଶକୁ ଯାଉଥିଲେ । ଏଣୁ 'ବହିର୍ଦେଶ' 'ପୋଖରୀପାଣି' 'ବାହାରକୁ' ବା 'ମଇଦାନ' ଯିବା ଆଦି ଶବ୍ଦ ମଳତ୍ୟାଗ କରିବା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ଓ ହିନ୍ଦିରେ ଗ୍ରାମ ବାହାରର ଝାଡ଼ ଜଙ୍ଗଲକୁ ଝାଡ଼ାଫିରନା, ଝାଡ଼େଜଙ୍ଗଲ ଜାନା ଓ ବଙ୍ଗଳାରେ ବାହ୍ୟେ ଯାଓୟା ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ହୋଇଅଛି । ମଳତ୍ୟାଗାନ୍ତେ ଲୋକେ ଶୌଚ କରିବାକୁ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଓ ନଦୀ ଆଦିକୁ ଯିବାରୁ ଓଡ଼ିଆରେ ପୋଖରୀ ଯିବା ଓ ହିନ୍ଦୀରେ ପୋଖରଜାନା, ନଦୀ ଜାନା ମଳତ୍ୟାଗ କରିବା ଅର୍ଥ ବୋଲାଯାଏ ।]

ବହିର୍ଦ୍ୱାର—ସଂ. ବି. (ବହିଃ + ଦ୍ୱାର)—ବାହାରର ଫାଟକ—
Bahirdwāra The outer gate.

ବହିବଳ—ସ. ବି.—(ବହିଃ+ବଳ)—('ଅର୍ଶ' ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ—
Bahirbali See notes under Arsa)
(ଅନ୍ତର୍ବଳ—ବିପରୀତ) ଏକପ୍ରକାର ଅର୍ଶ ରୋଗରେ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରର ବାହାର ପାଖ ଚାରିପଟେ ବାହାରିବା ଅଙ୍କୁରଗୁଡ଼ିକର ଚର୍ମଗୁଣ୍ଡିକା—
Blind piles.

ବହିର୍ବାଣିଜ୍ୟ—ସ. ବି. (ବହିଃ+ବାଣିଜ୍ୟ)—୧ । ରପ୍ତାନି; ଅପଣା
Bahirbāṇijya ଦେଶରୁ ବିଦେଶକୁ ପଣ୍ୟ ପ୍ରେରଣ—
(ଅନ୍ତର୍ବାଣିଜ୍ୟ—ବିପରୀତ) 1. Export trade.
୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶମାନଙ୍କ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଚଳୁଥିବା ବାଣିଜ୍ୟ—2. International trade. ୩ । ଦେଶାନ୍ତରରୁ ଅପଣା ଦେଶକୁ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ଆନୟନ—
3. Import trade.

ବହିର୍ବାସ—ଦେ. ବି. (ବହିଃ+ବାସ)—୧ । ବୈଷ୍ଣବମାନେ କୌପୀନମାଳ ଉପରେ ଯେଉଁ ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଥାନ୍ତି—
Bahirbāsa 1. A piece of cloth worn by ascetics round the lions over the strip of rag tucked about the privities. ୨ । ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ର; ଚଦର—2. Outer sheet put round the upper part of the body. ୩ । ବାହାରରେ ଅବସ୍ଥାନ—3. Residence abroad.

ବହିର୍ବାହ—ସ.ବି. (ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରିଭାଷା;ବହିଃ+ବାହ)—ଯେଉଁ ପ୍ରବାହ
Bahirbāha ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଅଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ଜଳ ବାହାରକୁ ବହି ଥାଏ—An outer current; exosmosis.
ସଂ ବିଣ.—ଯାହା (ଯେଉଁ ନଦୀ ଆଦି) ଦେଶର ବାହାର ଆଡ଼କୁ ବହି ଯାଇ ଥାଏ—Flowing or running outwards (said of a stream)

ବହିର୍ବାହୀ ସ୍ନାୟୁ—ଦେ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯେଉଁ
Bahirbāhi snāyu ନାଡ଼ୀମାନ ରକ୍ତକୁ ହୃତ୍ପିଣ୍ଡରୁ ଦେହର ଅନ୍ୟ ଅଂଶମାନଙ୍କୁ ବହି ନିଏ—Arteries.

ବହିର୍ବିକାର—ସ. ବି. (ବହିଃ+ବିକାର)—ଫିରଙ୍ଗ ରୋଗ; ଗରମୀ
Bahirbikāra ବେମାର—Syphilis (Apte).

ବହିର୍ବ୍ୟସନ—ସ. ବି.—ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବୃତ୍ତିର ଚରିତାର୍ଥତା—
Bahirbyasana Licentiousness; immorality;
(ବହିର୍ବ୍ୟସନୀ—ବିଣ. ପୁଂ) lewdness.

ବହିର୍ଭବ—ସ. ବିଣ. (ବହିଃ+ଭୂ ଧାତୁ+ଅ)—ବାହ୍ୟ; ବାହାରରେ
Bahirbhaba ଥିବା—External.

ବହିର୍ଭାଗ—ସ. ବି. (ବହିଃ+ଭାଗ)—ବାହାରର ଅଂଶ—
Bahirbhāga Outside; external part.
(ଅନ୍ତର୍ଭାଗ—ବିପରୀତ)

ବହିର୍ଭୂତ—ସ. ବିଣ. (ବହିସ୍+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ବହିର୍ଗତ—
Bahirbhūta 1. Gone forth. ୨ । ବର୍ଜିତ—
(ବହିର୍ଭୂତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Abandoned. ୩ । ବହିଷ୍କୃତ; ତାଡ଼ିତ—
(ଅନ୍ତର୍ଭୂତ—ବିପରୀତ) 3. Expelled; driven out.
(ବହିର୍ଭବ—ବି) ୪ । ଅତୀତ (ସମୟ)—4. Past; expired (time) ୫ । ବାହାରରେ ଥିବା—5. Situate outside; outside the scope of; beyond the boundaries of. ୬ । ଅମନୋଯୋଗୀ—6 Careless; inattentive.

ବାହିର ଦେ. ବିଣ—(ଅଦେଶ ବା ଇଚ୍ଛାର)—ଲଙ୍ଘନକାରୀ;
बाहर ଅବାଧ୍ୟ—1. Disregarding one's wish or order
୨ । ଅନ୍ୟଥାକୃତ—2. Performed or done otherwise

ବହିର୍ମୁଖ—ସଂ ବିଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବହିଃ+ମୁଖ)—୧ । ଯାହାର ମୁହଁ
Bahirmukha ବାହାର ଅଡ଼କୁ ବୁଲିଅଛି—1. Facing outwards; with the face turned outwards; turning one's face away from. ୨ । ବିମୁଖ; ପରାଙ୍ମୁଖ—2. Averse from; indifferent to. ୩ । ବାହ୍ୟବିଷୟାସକ୍ତ—3. Much addicted to worldly or outer matters. ୪ । ମୁଖରୁ ବହିର୍ଗତ—4. Coming out of the mouth (Apte).
ସ. ବି.—ଦେବତା—God; deity.

ବହିର୍ଯାତ୍ରା(ନ)—ସ.ବି. (ବହିଃ+ଯାତ୍ରା;ଯାନ)—ଦେଶର ବାହାରକୁ ବୁଲି
Bahirjātrā(na) ଯିବା—Expedition; excursion (Apte)

ବହିର୍ଲମ୍ବ—ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହିଃ+ଲମ୍ବ) (ଜ୍ୟାମିତି)—ସ୍ଥୂଳକୋଣୀ
Bahirlamba (ତ୍ରିଭୁଜ)—Obtuse-angled (triangle) (Apte).

ବହିର୍ଲିପି—ସ. ବି. (ବହିଃ=ବାହାରେ ପ୍ରକଟିତ+ଲିପି)—ଶବ୍ଦାଲଙ୍କାର
Bahirlipi ବା ଚିତ୍ରରଚନାବିଶେଷ—A rhetorical
(ଅନ୍ତର୍ଲିପି—ବିପରୀତ) composition in which the 1st,
(ବହିର୍ଲିପିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2nd or any other letters of the successive lines, when put one after the other, make out a meaning intended to be conveyed by the composer; a poetical composition in which the intention of the author becomes patent by putting a particular letter of each line, as opposed to Antarlipi in which the meaning is latent or lies hidden in the words which are got in answer to the questions put in the successive lines.

[ଦ୍ର—ବହିର୍ଲିପିରେ ପ୍ରତିପଦର ଆଦ୍ୟ, ମଧ୍ୟ, ଦ୍ୱିତୀୟ ବା ଶେଷ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଧାଡ଼ିଏ କରି ବସାଇଲେ ସେହି ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ବାକ୍ୟ ହେବ, ତହିଁରୁ ରଚକଙ୍କ ମନୋଗତ ବ୍ୟକ୍ତ ହୁଏ । ଅନ୍ତର୍ଲିପି ରଚନାରେ ପ୍ରତି ଧାଡ଼ିରେ ଥିବା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ବା ସମାଧାନରୁ ଯେଉଁ ପଦମାନ ବାହାରେ

ସେହି ପଦମାନଙ୍କ ଆଦ୍ୟ, ମଧ୍ୟ ବା ପ୍ରାନ୍ତ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କୁ ଧାଡ଼ିମୂଳକ କରି ବସାଇଲେ କବିଙ୍କ ମନୋଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ ହୁଏ। ଅନ୍ତର୍ଲିପିରେ କବିଙ୍କ ମନୋଭାବ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ (latent) ଥାଏ, ବହିର୍ଲିପିରେ ଏହା ବହିର୍ନିହିତ ବା ପ୍ରକାଶିତ (patent or apparent) ଥାଏ।

ବହିର୍ଲିପିର ଉଦାହରଣ ଃ—

କେହି ନାରୀ ସଙ୍ଗରେ ରଙ୍ଗରେ ରୂପସଭ,
ବସି ଭାଷି ରହେ କହେ ଏମନ୍ତ ଭାରତୀ—

୧. (କ)ର୍ଣ୍ଣ ସୁତା ଦାନ୍ତିନୀ ! କେ ଆଦିତ୍ୟ ନନ୍ଦନ ? (କର)
୨. (ର)ତି ମ୍ଳାନସି ! କେ ସୁଖ କରଇ ବର୍ଦ୍ଧନ ? (ରତି)
୩. (ହ)ରଣ ନୟନା ! କେହୁ ସଂସାର ସର୍ଜଇ ? (ହର)
୪. (ର)ହସ୍ୟ ବର୍ଦ୍ଧିନ ! କାହିଁ ରସ ପ୍ରବର୍ତ୍ତଇ ? (ରହଃ)
୫. (ସ)ଖି ! କେହୁ ଅଟଇ ନାରୀଙ୍କ ପ୍ରିୟତର ? (ସଖୀ)
୬. (ମା)ନିନୀର କିସ ଛଡ଼ାଏ ନାଗରେ ? (ମାନ)
୭. (ନ)ର ଇନ୍ଦ୍ରଜା ! ବିଷ୍ଣୁର କେହୁ ଅବତାର ? (ନର)
୮. (ଶ)ଶିହାସୀ ! କେ ଭୂଷଣ ମହାଦେବଙ୍କର ? (ଶଶୀ)

ଅନ୍ତର୍ଲିପି ଅଦ୍ୟେ ବହିର୍ଲିପି ପ୍ରାନ୍ତେ ଭାଷା
ଭୁହିଣ ସୁହାସ୍ୟା କର ସରସିଜ ଦୃଶା !
ବସୁକର୍ଣ୍ଣେ ଖ୍ୟାତ ବୋଲ ରମଣୀ ଭାଷିଲା
ନ୍ନେହେ ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସି ଅଲିଙ୍ଗନ କଲା
ପାଦାଦ୍ୟ ଦ୍ୱି ବର୍ଣ୍ଣ ବାମଭାଗରେ ପ୍ରକାଶ
ଏଥିଁ ବାହାରୁଛି 'କର ହରଷ ମାନସ'।

ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ଚନ୍ଦ୍ରାବଂଶବନୋଦୟ।

ଏହା ବହିର୍ଲିପିରେ 'କର ହରଷ ମାନସ' ପ୍ରକଟିତ କରୁଛି। ଏହା ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଲିପିରେ ସେହି ବାକ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ କରୁଛି। ୧ ଚିହ୍ନିତ ପଦରେ କହିତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର (କର); ଏହିପରି ପରବର୍ତ୍ତୀ ସାତ ପଦରେ ଥିବା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପଦମାନଙ୍କ ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ 'କର ହରଷ ମାନସ' ବାକ୍ୟ ହେବ।]

ବହିଶ୍ଚର—ସଂ. ବଣ. (ବହିଃ+ଚର ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧। ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗ୍ରାମର ବା ଘରର ବାହାରେ ବିଚରଣ କରେ—1. Roaming outside the village or home (Apte). ୨। ବାହ୍ୟ—2. External.
Bahischara (ବହିଶ୍ଚରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଂ. ବି— ପୁଲିଙ୍ଗ; କଙ୍କଡ଼ା—Crab.

ବହିଷ୍କ—ସଂ.. ବଣ. (ବହିଃ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ କ)—ବାହ୍ୟ—External; outer.
Bahishka (ବହିଷ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବହିଷ୍କରଣ—ସଂ. ବି. (ବହିଃ+କରଣ)—୧। ବାହାର କରିଦେବା; ତଡ଼ିଦେବା; ଦୂରୀକରଣ—1. Removal; expulsion; expelling; driving away. ୨। ବର୍ଜନ—2. Abandoning; rejection. ୩। ଆବିଷ୍କାର କରିବା—3. Making a discovery. ୪। ଜାତିଚ୍ୟୁତ—4. Excommunication. ୫। ବାହ୍ୟେନ୍ଦ୍ରିୟ—5. External organ.
Bahishkarana
ବହିଷ୍କାର, ବହିଷ୍କ୍ରିୟା } ଅନ୍ୟରୂପ

ବହିଷ୍କୃତ—ସଂ. ବଣ. (ବହିଃ+କୃତ)—୧। ଦୂରୀକୃତ; ଯାହାକୁ ତଡ଼ି ଦିଆଯାଇ ଥାଏ—1. Expelled; driven out; turned out. ୨। ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ—2. Removed. ୩। ବର୍ଜିତ—3 Rejected.
Babishkruta (ବହିଷ୍କୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବହିଷ୍କ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (ବହିଃ+କ୍ରାନ୍ତ)—ବାହାରକୁ ବାହାରି ଯାଇଥିବା—Emerged; gone out; come out.
Bahishkrānta
(ବହିର୍ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବହିଷ୍କ୍ରିୟା—ସଂ. ବି. (ବହିଃ+କ୍ରିୟା)—ବହିଷ୍କରଣ (ଦେଖ) Bahishkarana (See)
Bahishkriyā

ଦେ. ବି—ଝାଡ଼ାଫେରିବା କର୍ମ—Act of easing one's self.

ବହିଷ୍ଠାତ୍—ସଂ. ଅ· (ବହିଃ+ସ୍ଥାତ୍)—ବାହାରରେ—On the outside; abroad (Apte).
Bahisthat

ବହୁ—ସଂ. ବଣ. (ବହ୍ନ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ; ଯେ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ)—୧। ବିପୁଳ—1. Great; large. ୨। ବହୁତ; ଅନେକ—2. Many. ୩। ଅସଂଖ୍ୟ—3. Innumerable. ୪। ବେଶି ଅଧିକ—4. Excessive; ୫। ପ୍ରଚୁର; ବହୁଳ—5. Much. ୬। ଅତ୍ୟନ୍ତ—6. Very. ୭। ବାରଂବାର କୃତ—7. Repeated (Apte).
Bahu (ବହ୍ୱୀ, ବହ୍ୱୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଂ. କ୍ରି. ବଣ—୧। ଅତ୍ୟନ୍ତ—1. Much. ୨। ଅତ୍ୟଧିକରୂପେ—2. Exceedingly; greatly.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଧୂ)—ବହୂ (ଦେଖ)—Bahū (See)

ଦେ. କ୍ରି—(ବହିବା କ୍ରିୟାର ଅନୁଜ୍ଞା ଂୟ ପୁରୁଷ ୧ ବଚନ ଅନାଦରାର୍ଥକ କର୍ତ୍ତା (ସେ) ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)—ସେ ବହନ କରୁ—Let him carry.
वहन करूक
वहे

ବହୁକ—ସଂ. ବି. (ବହୁ+କ)—୧। କର୍କଟ; କଙ୍କଡ଼ା—1. Crab. ୨। ଅର୍କ ବା ଅକନ ଗଛ—2. A plant; Asclepias Gigantea. ୩। ଦାତ୍ୟୁହ; ଡାହୁକ ପକ୍ଷୀ—3. The white-breasted water-hen ୪। ଜଳଖାତକ; ଯେ ପୋଖରୀ ଖୋଳେ—4. Digger of a tank. ୫। ସୂର୍ଯ୍ୟ—5. The sun (Apte).
Bahuka

ସଂ. ବଣ—ମହର୍ଘରେ କ୍ରୀତ—Dear-brought (Apte).

ବହୁକଣ୍ଟକ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧। ଏକପ୍ରକାର କଣ୍ଟାଳି ଗୁଳ୍ମ—1. A prickly plant; Hedysarum Alhagi. ୨। ହିନ୍ତାଳ—2. Marshy date tree; Phoenix or Elate Paludosa. ୩। କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୋକ୍ଷୁର ଗୁଳ୍ମ—3. A small medicinal plant; Ruellia Longifolia.
Bahukantaka

ବହୁ କଣ୍ଟକା—ସଂ. ବି. (ବହୁକଣ୍ଟକ+ଆ)—ଅଗ୍ନିଦମନୀ ଗୁଳ୍ମ—A medicinal plant of narcotic properties; Solanum Jacquinai.
Bahu kantakā

ବହୁକଣ୍ଟା—ସ. ବି—କଣ୍ଟକାରୀ ଗଛ—
Bahukanṭā The prickly nightshade.

ବହୁକନ୍ଦ—ସ. ବି—ଶୂରଣ; ଓଲଅ—The wild arum; Arum
Bahukanda Campanelatum.

ବହୁକର ସ. ବି—୧ । ଓଷ୍ଟ୍ର—1. Camel. ୨ । ପରିଶ୍ରମୀ
Bahukara ବ୍ୟକ୍ତି—2. A laborious person. ୨ । ମାର୍ଜନକାରୀ; ଯେ ଘର ଓଳାଏ—3. A sweeper; a cleaner.
(ବହୁକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ପରିଶ୍ରମୀ—1. Industrious (Apte). ୨ । ଅନେକପ୍ରକାରରେ ଉପକାରୀ ବା ବ୍ୟବହାରଯୋଗ୍ୟ—2. Useful in many-ways (Apte).

ବହୁକରୀ—ସ. ବି—ସମ୍ମାର୍ଜନୀ; ଝାଡ଼ୁ—
Bahukarī A broom.

ବହୁକର୍ଣ୍ଣିକା—ସ. ବି—ଦୂଷାକାଣୀ ଗଛ—A medicinal plant;
Bahukarṇṇikā Salvinia Cucullata.

ବହୁକଳୀ—ସ. ବିଣ. (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯାହାର ଅନେକ କଳ୍ପ ଥିଏ—Multiphase
Bahukaḷī

ବହୁକାଳ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ବହୁ+କାଳ)—ଅନେକ ଦିନ; ବହୁ ସମୟ—A long time
Bahukāḷa

ବହୁକାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ବହୁକାଳୀନ)—ଅନେକ ଦିନର;
Bahukāḷiā ବହୁକାଳୀନ—1. Of long standing; an-
বহুকালের cient; old. ୨ । ବୃଦ୍ଧ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
बहुतदिनका (ବହୁଦିନିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2 Old (person).

ବହୁକାଳୀନ—ସ. ବିଣ. (ବହୁକାଳ+ଈନ)—୧ । ଅନେକ ଦିନରୁ
Bahukāḷīna ଥିବା—1. Of long standing; chronic. ୨ । ପୁରାତନ—2. Ancient; old.

ବହୁକୂର୍ଚ୍ଚ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+କୂର୍ଚ୍ଚ)—ମଧୁନାରିକେଳ;
Bahukūrchcha ଏକପ୍ରକାର ସୁସ୍ୱାଦୁ ନଡ଼ିଆ—A kind of excellent cocoanut with sweet kernel.

ବହୁକେନ୍ଦ୍ରକ—ସ. ବିଣ. (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯାହାର ବହୁ କେନ୍ଦ୍ର
Bahukendraka ଅଛି—Multinuclear.
(ବଙ୍ଗୀୟ ବିଜ୍ଞାନପରିଷଦ୍‌; ବୈଜ୍ଞାନିକପରିଭାଷା ।)

ବହୁକୋଷ—ସ. ବିଣ. (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯାହା ମଧ୍ୟରେ ବହୁ
Bahukosha କୋଷ ଅଛି—Multicellular.

ବହୁକ୍ଷମ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁ+କ୍ଷମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ
Bahukshama ବହୁକ୍ଲେଶ ସହିପାରେ—1. Capable of
(ବହୁକ୍ଷମା—ସ୍ତ୍ରୀ) much endurance. ୨ । ସହିଷ୍ଣୁ—
(ବହୁକ୍ଷମତା—ବି) 2. Patient ୩ । ବିଶେଷ କ୍ଷମାଶୀଳ—
3. Very forgiving.
ସ. ବି—ଜୀନବିଶେଷ—A deified Jaina saint (Apte)

ବହୁକ୍ଷୀର—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+କ୍ଷୀର—
Bahukshīra ବହୁଦୁଗ୍ଧ (ଦେଖ) Bahudugdha (See)

ବହୁଗନ୍ଧ—ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଗନ୍ଧ)—ତୀବ୍ରଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ,
Buhugandha କଡ଼ା ବାସନାଯୁକ୍ତ—Strong-scented.
ସ. ବି—୧ । କୁନ୍ଦୁରୁଖଣ୍ଡ; ସୁଗନ୍ଧ ଧୂପଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—
1. Olibanum. ୨ । ତେଜପତ୍ର—2. The cassia leaves. ୩ । ଡାଲଚିନି—3. Cinnamon.

ବହୁଗନ୍ଧଦା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁ+ଗନ୍ଧ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Bahugandhadā ଆ)—କସ୍ତୁରୀ—Musk (Apte).

ବହୁଗନ୍ଧା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଚମ୍ପାକଢ଼ି—1. The bud of
Bahugandhā Champaka flower. ୨ । ଯୂଥିକା;
ଯୁଈ—2. Arabian jasmine. ୩ । କଳାଜୀରା—
3. The black cumin seed; Aligela Indica.

ବହୁଗୁଣ—ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବହୁଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ—1. Having
Bahuguṇa many qualities. ୨ । ବହୁସୂତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—
2. Having many threads or strings.

ବହୁଗ୍ରନ୍ଥି—ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଗ୍ରନ୍ଥି)—ବହୁତ ଗଣ୍ଠିଯୁକ୍ତ;
Bahugrnthi ଗଣ୍ଠି ଗଣ୍ଠି ଆ—Knotty.
(ବହୁଗ୍ରନ୍ଥିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ. ବି—ଝାଉଁଗଛ—The tamarisk tree; the aspen (tree)

ବହୁଗ୍ରହ—ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଗ୍ରହ=ଗ୍ରହଣ)—ଯହିଁରେ
Bahugraha ବହୁତ ପଦାର୍ଥ ସମ୍ଭାଏ—Capacious; having the capacity to hold a large quantity

ବହୁଜଳବୃଷ୍ଟି—ସ. ବି—ଖୁବ୍ ବର୍ଷା; ପ୍ରଚୁର ବୃଷ୍ଟି—
Bahujaḷabrushṭi Copious outpour of rain.

ବହୁଜଳ୍ପ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଗପଡ଼ୀ—Talkative;
Bahujaḷpa (ବହୁଜଳ୍ପା—ସ୍ତ୍ରୀ) loquacious.

ବହୁଜ୍ଞ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ
Bahujña ଅନେକ ବିଷୟ ଜାଣେ—1 Knowing much.
(ବହୁଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅତି ବିଦ୍ୱାନ୍—2. Very learned.
୩ । ବହୁଦର୍ଶୀ—3. Experienced.

ବହୁଡ଼—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ତୃଣ—
Bahurda A kind of grass.

ବହୁଡ଼ୀ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର; ମାଠ ଭାଷା; ଭୂଲ. ବ. ବହୁଡ଼ୀ=
Bahurdi ବାଳକାବଧୂ) ବି—ବୋହୂ; ବଧୂ—
Daughter-in-law.
ଦେ. ବି—ବହୁଡ଼ (ଦେଖ)—Bahurda (See)

ବହୁତ—ଦେ. ବିଣ (ସ. ବହୁ; ଭୂଲ. ସ. ପ୍ରଭୂତ=ପ୍ରା. ବହୁଅ)—
Bahuta ୧ । ବହୁ; ଅନେକ—1. Many, multifarious
বহুত **बहुत** ୨ । ଅତ୍ୟଧିକ; ପ୍ରଭୂତ—2. Much. ୩ । ଅତ୍ୟଧିକ—
3. Excessive. ୪ । ଅଧିକ ପରିମିତ—4 Extensive. ୫ । ପ୍ରଚୁର; ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ—5. Abundant.

ଅଳପ ବଳକୁ ବହୁତ ବଳ।
ଝୁଦ୍ର ମରଦାକୁ ବଡ ଉଧାର।—ତଗ।

ବେ. କ୍ରି. ବଣ ଓ ବଣର ବଣ. (ସଂ. ବହୁତଃ)—୧ । ଅନେକ ପରିମାଣରେ—1. In large quantity ୨ । ଅନେକ ପ୍ରକାରେ 2. In many ways. ୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—3. Very much.

ଦେ. ବି (ଶୁଭବାଚକ)—'୧' ସଂଖ୍ୟା—(euphemism) Number '1'; one.
[ଦ୍ର—ଧାନ ମାପୁଣୀମାନେ ପ୍ରଥମ ପଚ୍ଛଣୀକ ଧାନ ମାପିବାବେଳେ 'ଏକ' ସଂଖ୍ୟା ମୁହଁରେ ନ କହି 'ବହୁତ','ବଢ଼ି', 'ରାମ', 'ଜଗନ୍ନାଥ' ଆଦି ଶବ୍ଦମାନ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

ବହୁତଃ—ସ. କ୍ରି. ବଣ. (ବହୁ+ତସ୍)—ବହୁଧା; ବହୁପ୍ରକାରରେ; Bahutaḥ ଅନେକରୂପେ—In many ways; in various ways.

ବହୁତନ୍ତ୍ରିକ—ସ. ବଣ. (ବହୁ+ତନ୍ତ୍ରି+କ)—ଅନେକ ତନ୍ତ୍ର ବା ତାର Bahutantrika ବିଶିଷ୍ଟ—Having many wires; fibrous; (ବହୁତନ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) many-fibred.

ବହୁତର—ସ. ବଣ. (ବହୁ+ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ଅର୍ଥରେ ତର)—Bahutara ୧ । ଅଧିକତର; ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବେଶି—1. More; more excessive; greater; larger. ୨ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ—2. More numerous. ୩ । ଅତି ଅଧିକ—3. Very great; very large.

ବହୁତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବି [ବହୁ+ଭାବାର୍ଥରେ ତା (ତ୍ୱ)]—Bahutā (twa) ୧ । ଅଧିକ୍ୟ—Excess; multifariousness. ୨ । ବାହୁଲ୍ୟ; ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—2. Plenty; abundance.

ବହୁତିଥ—ସ. ବି. (ବହୁ+ପୂରଣାର୍ଥରେ ତିଥ)—୧ । ଅନେକତମ, Bahutitha ଅନେକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ—1. One out of many. ୨ । ବହୁସଂଖ୍ୟକ—2. Multitudinous; numerous; many. ୩ । ଅତ୍ୟଧିକ—3. Excessive; much. ୪ । ପ୍ରଚୁର—4. Abundant.

ବହୁତୃଣ—ସ. ବଣ.—୧ । (ତୃଣ+ତୁଲ୍ୟାର୍ଥରେ ବହୁ; ପୂର୍ବନିପାତ)—Bahu truṇa ତୃଣତୁଲ୍ୟ; ତୃଣ ସଦୃଶ; ତୃଣବତ୍—1. Like grass. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ତୃଣ)—ଯେଉଁଠାରେ ବିଶେଷ ଘାସ ଜନ୍ମି ଥାଏ—2. Grassy. ୩ । ହେୟ; ତୁଚ୍ଛ—3. Insignificant (Apte).

ସ. ବି—୧ । ଚାରଣ—1. Meadow. ୨ । ଘାସଥିବା ଭୂମି—2. A grassy plot of land.

ବହୁତ୍ୱକ୍—ସଂ.ବି. (ବହୁ+ତ୍ୱଚ୍; ଯାହାର ତ୍ୱକ୍ ବା ଛାଲ; ବହୁସ୍ତରସ୍ତ୍ର) Bahutwak ଭୂର୍ଜ ବୃକ୍ଷ—The birch tree. (ବହୁତ୍ୱକ୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବହୁତ୍ର—ସଂ. କ୍ରି. ବଣ. (ବହୁ+ସ୍ଥାନାଧିକରଣାର୍ଥେ. ତ୍ର)—୧ । ବହୁ Bahutra ସ୍ଥାନରେ; ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ—1. In many places. ୨ । ଅନେକ ପ୍ରକାରେ—2. In many ways (Apte).

ବହୁଦ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବଦାନ୍ୟ; Bahuda ଦାନଶୀଳ—Munificent; liberal. (ବହୁଦା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବହୁଦଂଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଦଂଷ୍ଟ୍ରା)—ଯାହାର Bahudamshṭra ଅନେକ ଦାନ୍ତ ଥାଏ—Having many (ବହୁଦଂଷ୍ଟ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) teeth.

ବହୁଦକ୍ଷିଣ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁ+ଦକ୍ଷିଣ=ଉଦାର)—୧ । ବଦାନ୍ୟ Bahu dakshiṇa ଅତ୍ୟୁଦାର—1. Very liberal; munificent. (ବହୁ ଦକ୍ଷିଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଯେଉଁ ଯଜ୍ଞାଦିରେ ବହୁତ ଦକ୍ଷିଣା ଦିଆଯାଏ—2. (a vedic festival) Attended with various presents and offerings.

ବହୁଦର୍ଶୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁ+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା· ୧ବ) Bahudarsi ୧ । ବହୁଜ୍ଞ; ଯେ ବହୁତ ବିଷୟ ଦେଖି ଥାଏ, (ବହୁଦର୍ଶକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅନୁଭବୀ—1. Experienced. (ବହୁଦର୍ଶିକା, ବହୁଦର୍ଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ—(ବହୁଦର୍ଶିତା—ବି) 2. Observant. ୩ । ଜ୍ଞାନୀ—3. Wise. ୪ । କାର୍ଯ୍ୟାକାର୍ଯ୍ୟ ବିଚକ୍ଷଣ—4. Prudent.

ବହୁଦଳ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଦଳ)—ବହୁତ ପତ୍ର ବା Bahudaḷa ପାଖୁଡ଼ାବିଶିଷ୍ଟ—Polypetalous; having (ବହୁଦଳକ—ସ୍ତ୍ରୀ) many petals.

ବହୁଦୁଗ୍ଧ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଦୁଗ୍ଧ)—ଯାହାଠାରେ ବହୁତ Bahu dugdha ଦୁଗ୍ଧ ବା ଦୁଗ୍ଧ ପରି ରସ ଥାଏ—Having abundant milk or milky juice.
ସଂ. ବି—ଗୋଧୂମ—Wheat.

ବହୁଦୁଗ୍ଧା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁଦୁଗ୍ଧ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ବହୁକ୍ଷୀରା; ଯେଉଁ Bahu dugdhā ଗାଈ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ଦୁଧ ଦିଏ—(ବହୁକ୍ଷୀରା—ଅନ୍ୟରୂପ) (a cow) Giving much milk.

ବହୁଦୁଗ୍ଧିକା—ସଂ. ବି· ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁ+ଦୁଗ୍ଧ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ସୁହୁଙ୍ଗ ବା Bahudugdhikā ସିଜୁ ଗଛ—The Euphorbia (plant).

ବହୁ ଦୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଖୁବ ଅନୁଭବୀ—Bahudrushṭa Much experienced (Apte). (ବହୁଦୃଶ୍ୱା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବହୁଦୃଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବହୁଧନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ବହୁ+ଧନ)—ପ୍ରଚୁର ଧନ—Bahu dhana Too much riches.
ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଢେର୍ ଧନୀ—Very rich.

ବହୁଧା—ସଂ. ଅ. (ବହୁ+ପ୍ରକାରାର୍ଥରେ. ଧା)—୧ । ବହୁ ପ୍ରକାରରେ—Bahudhā 1. In many ways; manifold; in various ways. ୨ । ଅନେକ ଥର—2. Many a time. ୩ । ଅନେକ ଶାଖାରେ—3. Into many branches. ୪ । ପୁନଃପୁନଃ—4. Repeatedly; several times.

ବହୁଧାକୃତ—ସଂ. ବଣ.—୧ । ଗୁଣିତ—Bahudhākṛuta 1. Multiplied (Apte).

(ବହୁଧାବକଣ—ବ) ୨ । ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶିତ—
2. Published broadcast; divulged (Apte).

ବହୁଧାର—ସଂ. ବି. – (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଧାର=ତୀକ୍ଷ୍ଣ ପ୍ରାନ୍ତ ଭାଗ; Bahudhāra ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବଜ୍ର—The thunderbolt of Indra

ବହୁନାଦ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ନାଦ)—ଶଙ୍ଖ— Bahunāda Conch-shell (used as a trumpet).

ବହୁପତ୍ନୀକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ – (ବହୁ+ପତ୍ନୀ+କ)—ଯାହାର ଅନେକ Bahupatnika ଭାର୍ଯ୍ୟା ଥାଆନ୍ତି—Poligamous; polyandrous.
[ବହୁ ପତ୍ନୀକତା(ତ୍ୱ)—ବି]

ବହୁପତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ପତ୍ର)—୧ । ପଲାଣ୍ଡୁ; ପିଆଜ— Bahu patra 1. Onion. ୨ । ଅଭ୍ରକ ଧାତୁ—2 Mica
ସଂ. ବିଣ—ବହୁ ପତ୍ର ବା ପାଖୁଡ଼ାବିଶିଷ୍ଟ—Many-leaved polypetalous.

ବହୁପଦୀ—ସଂ. ବିଣ—(ବହୁ ପଦ+ଇନ୍) (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)— Bahupadī ୧ । ବହୁ ଚରଣଯୁକ୍ତ—1. Multiped-
୨ । (ଗଣିତ) ବହୁରାଶିପୁଞ୍ଜଯୁକ୍ତ—2. (mathematics) Multinomial.

ବହୁପର୍ଣ୍ଣ (ର୍ଣ୍ଣୀ)—ସଂ. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ପର୍ଣ୍ଣ)—ଅନେକ ପତ୍ର Bahuparṇṇa (rṇṇi) ବିଶିଷ୍ଟ; ବହୁପତ୍ର; ବହୁଦଳ—Having many leaves, polypetalous.
ସଂ. ବି—ସପ୍ତଚ୍ଛଦ ବୃକ୍ଷ; ଛତିଆନା ଗଛ—Chhatiānā (See)

ବହୁପାଦ୍(ଦ)—ସଂ. ବି—[ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ପାଦ୍ (ଦ)]—ବଟବୃକ୍ଷ— Bahupād(da) The Banyan tree.
(ବହୁପଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବହୁପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ନିମ୍ବଗଛ—1. Nimba Bahu pushpa tree. ୨ । ପାଲଧୂଆ ଗଛ—2. The coral tree.

ବହୁପ୍ରଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ପ୍ରଜା)—୧ । ଅନେକ Bahupraja ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି ବିଶିଷ୍ଟ—1 Having many (ବହୁ ପ୍ରଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) offsprings ୨ । ବହୁ ପ୍ରଜାବିଶିଷ୍ଟ—
2. Populous. ୩ । ଫଳବାନ୍; ବହୁଫଳ—
3. Prolific.
ସଂ. ବି—୧ । ଶୂକର—1. Hog. ୨ । ମୁଞ୍ଜତୃଣ—
The Munja grass.

ବହୁପ୍ରଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁ+ପ୍ରଦ)—ବିଶେଷ ଦାନଶୀଳ— Bahuprada (ବହୁପ୍ରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) Very munificent.

ବହୁପ୍ରସୂ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁ+ପ୍ରସୂ=ଯେ ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରେ)— Bahuprasū ବହୁ ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବକାରିଣୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—Very (ବହୁ ପ୍ରସୂତା—ଅନ୍ୟରୂପ) prolific (woman).

ବହୁଫଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଫଳ)—୧ । ଯାହାର Bahuphaḷa (ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର) ବହୁତ ଫଳ ଥାଏ—1. Bearing (ବହୁଫଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) many fruits; rich in fruits
୨ । ଉର୍ବର—2. Fertile; fruitful; fecund.
ସଂ. ବି—୧ । କଦମ୍ବ ଗଛ—1. Kadamba tree.
୨ । ବଇଁଚ; ଭଇଁଚୋଳ ଗୁଳ୍ମ—2. A thorny plant bearing berries.

ବହୁଫଳା(ଳୀ)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ [ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଫଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ Bahuphaḷā(ḷī) (ଈ)] -୧ । ଖୀରକୋଳି; ଖୀରକୋଳି ଗଛ—
1. A tree bearing edible berries; Flacourtia Ramontchi. ୨ । ମାଷପର୍ଣ୍ଣୀ (ଲତା) (ଦେଖ)—
2 Māsha parṇṇī (creeper) (See). ୩ । କାକାଦନୀ (ଗୁଳ୍ମ)—3. Caparis Separia (plant).
୪ । କାକୁଡ଼ି—4 Cucumber. ୫ । କ୍ଷୁଦ୍ର କାରବେଲ୍ଲ; କୁଣ୍ଡୀ କଲରା—5. A small round species of memordica. ୬ । ଭୂମ୍ୟାମଲକୀ; ଭୂଇଁଅଁଳା—6 A medicinal plant. ୭ । ଅଁଳା ଗଛ—
7. Embelic Myrobolan tree. ୮ । ଡିମିରିଗଛ—
9. Fig tree.

ବହୁବଚନ—ସଂ. ବି—(ବ୍ୟାକରଣ) ଦୁଇରୁ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା Bahubachana (grammar) The plural number.

ବହୁବଳ –ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ବଳ)—ବିଶେଷ ବଳଶାଳୀ; Bahubaḷa ଖୁବ୍ ବଳୁଆ—Very strong; mighty.
ସ. ବି—ସିଂହ—Lion.

ବହୁବାର—ସ. ବି—୧ । ଗର୍ଣ୍ଣାଗଛ—1. Cordia Mixa (tree) Bahubāra ୨ । ଓଉ (ଦେଖ)—2. Ou (See).
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ବହୁବାରଂ)—ଅନେକ ଥର—
বহুবার बहुतदफा Many times; often.

ବହୁବିଘ୍ନ—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ବହୁ+ବିଘ୍ନ)—ନାନାପ୍ରକାର ବାଧା— Bahubighna Many obstacles.
ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ନାନାବିଘ୍ନଯୁକ୍ତ—Attended with various obstacles.

ବହୁବିତ୍—ସଂ. ବିଣ (ବହୁ+ବିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)-୧ । ବହୁଜ୍ଞ— Bahubit 1. Wise; knowing many things
ବହୁବେତ୍ତା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଖୁବ୍ ପଣ୍ଡିତ—
ବହୁବିଦ୍ୟ } 2. Very learned.

ବହୁବିଧ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ବିଧା=ପ୍ରକାର)- ବିବିଧ; Bahubidha ନାନାପ୍ରକାରର—Manifold; of many (ବହୁବିଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) sorts; various; multifarious.

ବହୁ ବିବାହ—ସଂ. ବି—୧ । ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷର ଏକାଧିକ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ Bahu bibāha ବିବାହ କରିବା ବିଧି—1. Polygamy
୨ । ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀର ଅନେକ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବା ପ୍ରଥା-
2. Polyandry.

ବହୁବୀଜ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ବୀଜ)—ପ୍ରଚୁର ବୀଜବିଶିଷ୍ଟ— Bahubīja Having many seeds.
(ବହୁବୀଜୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି—୧ । ଡାଳିମ୍ବ—
1. Pomagranate. ୨ । ଅତ୍ରୁପ୍ୟ; ଆତଫଳ—
2. Custard apple.

ବହୁ ବ୍ୟୟ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ବହୁ+ବ୍ୟୟ)—୧ । ବିଶେଷ ଖରଚ— Bahu byaya 1. A great expense. ୨ । ଅଧିକରୁ ବ୍ୟୟ—2. Lavishness in expenditure.

ବହୁ ବ୍ୟୟସାଧ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (କର୍ମଧା; ବହୁ ବ୍ୟୟ + ସାଧ୍ୟ)—ଯେଉଁ Bahu byaya sādhya କାର୍ଯ୍ୟ ବହୁତ ଧନ ବ୍ୟୟ କରିବାଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ହୋଇପାରେ—Very costly or expensive.

ବହୁବ୍ୟୟୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ୟୟ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—ଯେ ବିଶେଷ Bahubyayī ଖରଚ କରେ—Spending too much; (ବହୁବ୍ୟୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) having to meet large expenses; prodigal; lavish; spendthrift.

ବହୁବ୍ରୀହି—ସ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ) (ବହୁ + ବ୍ରୀହି = ଶସ୍ୟ)—ସମାସ Bahubrihi ବିଶେଷ, ଯେଉଁ ସମାସରେ ଅନ୍ୟ ପଦର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ରହେ; (ଯେଉଁ ପଦମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ପଦଟି ଗଠିତ ହୁଏ ତାକୁ ସମସ୍ତ ପଦ ତଦନ୍ତର୍ଗତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପଦର ଅର୍ଥକୁ ନ ବୁଝାଇ ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କଲେ ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସ ହୁଏ)—A form of grammatical attributive compound.

[ଦ୍ର—ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସ ନାନାବିଧ; ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଏହି କେତୋଟି ପ୍ରଧାନ, ଯଥା—ଦ୍ୱିତୀୟାନ୍ୟପଦାର୍ଥ—ଆରୂଢ଼ବାନର—ଆରୂଢ଼ ହୋଇଅଛି ବାନର ଯାହାକୁ । ତୃତୀୟାନ୍ୟପଦାର୍ଥ;—ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ—ଜିତ ହୋଇଅଛି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଯାହାଦ୍ୱାରା । ଚତୁର୍ଥ୍ୟାନ୍ୟପଦାର୍ଥ;—ଦତ୍ତୋପଦେଶ—ଦତ୍ତ ହୋଇଅଛି ଉପଦେଶ ଯାହାକୁ । ପଞ୍ଚମ୍ୟନ୍ୟପଦାର୍ଥ;—ନିରବିଶେଷ—ନାହିଁ ଅବଶେଷ ଯାହାଠାରୁ । ଷଷ୍ଠ୍ୟନ୍ୟପଦାର୍ଥ;—ଲମ୍ବୋଦର—ଲମ୍ବ ଉଦର ଯାହାର । ସପ୍ତମ୍ୟନ୍ୟପଦାର୍ଥ;—ନିର୍ଜନ—ନାହିଁ ଜନ ଯେଉଁଠାରେ । ସାଧାରଣତଃ ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସନିଷ୍ପନ୍ନ ପଦ ବିଶେଷଣ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ସମୟ ସମୟରେ ଉକ୍ତ ପଦ ଉକ୍ତ ବିଶେଷଣ ଗୁଣଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ବୁଝାଏ, ଯଥା—ଚକ୍ରପାଣି, ଚତୁର୍ମୁଖ, ଷଡ଼ୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ।]

ସ. ବଣ—ଯାହାର ବହୁତ ଶସ୍ୟ ଥାଏ—Having an abundant supply of grain.

ବହୁଭାଗ୍ୟ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ବହୁ + ଭାଗ୍ୟ)—ଅତ୍ୟଧିକ ସୌଭାଗ୍ୟ—Bahubhāgya Good fortune.

ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୌଭାଗ୍ୟବାନ୍—Fortunate. (ବହୁଭାଗ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବହୁଭାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ଭାର୍ଯ୍ୟା)—ଯାହାର Bahubhārjya ଏକାଧିକ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଛନ୍ତି—Having many (ବହୁପତ୍ନୀକ—ଅନ୍ୟରୂପ) wives.

ବହୁଭାଷଣ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ବହୁ + ଭାଷଣ)—ବହୁତ କଥା କହିବା—Bahubhāshaṇa Talking too much.

ବହୁଭାଷାବିତ୍—ସଂ. ବଣ. (ବହୁଭାଷା + ବିଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; Bahubhāshābit ବହୁଭାଷାବିଦ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଯେ ଅନେକ-

ବହୁଭାଷାଭିଜ୍ଞ
ବହୁଭାଷଜ୍ଞ } ଅନ୍ୟରୂପ ପ୍ରକାର ଭାଷାରେ ପଣ୍ଡିତ—Learned in many languages.
ବହୁଭାଷାବିଶାରଦ

ବହୁଭାଷୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । (ବହୁ + ଭାଷ୍ ଧାତୁ = କହିବା + Bahubhāshi କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଗପଡ଼ି; ବାଚାଳ—(ବହୁଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Talkative; loquacious; garrulous. ୨ । (ବହୁ + ଭାଷା + ଇନ୍)—(ଅନ୍ୟଭାଷୀ—ବିପରୀତ) (ବହୁଭାଷିକା—ବ) ଅନେକ ଭାଷାଭିଜ୍ଞ—2. Polyglot; versed in many languages. ୩ । ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏକାଧିକ ଭାଷା ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ—3. Multilingual; (a book) witten in more than 2 languages.

ବହୁଭୁକ୍—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁ + ଭୁଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ବହୁଭୁଜ୍; Bahubhuk ୧ମା. ୧ବ.)—ଉଦରମ୍ଭରି; ପେଟୁ; ଯେ ଗୁଡ଼ାଏ ଖାଏ—Greedy; voracious.

ବହୁମଞ୍ଜରୀ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ମଞ୍ଜରୀ)—ଯେଉଁ ଗଛ Bahumañjarī ଅନେକ ମୁକୁଳ ଧରେ—Many-blossomed.

ସଂ. ବି—ତୁଳସୀ ଗଛ—The holy Basil plant.

ବହୁମତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁ + ମନ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । ଅତି Bahumata ସମାଦୃତ—1. Highly respected or (ବହୁମତା—ସ୍ତ୍ରୀ) esteemed or prized. ୨ । ପୂଜିତ—2. Honoured. ୩ । ବହୁଜ୍ଞାନଶାଳୀ—3. Very wise. ୪ । ଯାହାର ଅନେକ ମତ ଥାଏ—4. Having many opinions.

ବେ. ବଣ—ବହୁପ୍ରକାରର—Of various sorts.

ହିଁ ଗୁଣେ ଲୋକେ ସେ ପୂଜିତ
ବିଷୟ-ମଧ୍ୟ ବହୁମତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବହୁମଳ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ମଳ = ମଇଳା)—ବିଶେଷ Bahumaḷa ମଳଯୁକ୍ତ—Having too much dirt.

ସଂ. ବି—ସୀସକ; ସୀସା—Lead (metal).

ବହୁମାନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ବହୁ + ମାନ)—ସମ୍ମାନ; ସମାଦର—Bahumāna Great respect; high regard.

(ବହୁମତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅତି ସମ୍ମାନିତ—Much respected; honowred.

ବହୁମାର୍ଗ—ସଂ. ବି—୧ । (କର୍ମଧା; ବହୁ + ମାର୍ଗ = ବାଟ)—ଅନେକ Bahumārga ବାଟ—1. Many ways; various paths. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଅଙ୍ଗନ; ଅଗଣା—2. A courtyard. ୩ । ଛକ—3. A meeting place of many roads (Apte).

ବହୁମାର୍ଗଗା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁମାର୍ଗ + ଗମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—Bahumārgagā ୧ । ଗଙ୍ଗାନଦୀ—1. The river Ganges. ୨ । ଅସତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A wanton or unchaste woman (Apte).

ବହୁମାର୍ଗୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ବହୁ + ମାର୍ଗ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—Bahumārgī ନାନା ପଥାବଲମ୍ବୀ—Following various (ବହୁମାର୍ଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) paths.

ସ. ବି—ଛକ—A meeting place of many roads (Apte).

ବହୁମୁଖ—ସଂ. ବଣ ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—Bahumukha 1. Excessive (Apte). (ବହୁମୁଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବହୁମୂତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମେହରୋଗବିଶେଷ—
Bahumūtra Diabetes.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରୋଗୀ ପୁନଃ ପୁନଃ ବହୁପରିମାଣରେ ପ୍ରସ୍ରାବ କରେ ଏବଂ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ରୋଗୀର ଜୀବନୀଶକ୍ତି କମିଯାଏ । ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର—ମୂତ୍ର ସଙ୍ଗେ ଚିନି ଥିଲେ ମଧୁମେହ ଓ ଚିନି ନ ଥିଲେ ମୂତ୍ରମେହ ।]

ବହୁମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ମୂର୍ତ୍ତି)—ବହୁରୂପ; ଅନେକ-
Bahumūrtti ରୂପବିଶିଷ୍ଟ—Having various forms; multiform.

ସଂ. ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishnu ୨ । ଶିବ—2. Siba.
୩ । ବନକାର୍ପାସ—3. Wild cotton.

ବହୁମୂର୍ଦ୍ଧା—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Bahumūrddhā ଯାହାର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ମୁଣ୍ଡ ଥାଏ—
(ବହୁଶିରେ—ଅନ୍ୟରୂପ) Having many heads; hydra-headed.

ସଂ. ବି—ବିଷ୍ଣୁ (ସହସ୍ରଶୀର୍ଷ ଥିବାରୁ)—Bishnu.

ବହୁମୂଳ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ମୂଳ)—ବହୁ ଚେରବିଶିଷ୍ଟ—
Bahumūla Having many roots.
(ବହୁମୂଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି—୧ । ବଟବୃକ୍ଷ—1. The Banyan tree. ୨ । ନାଗବିଶେଷ—2. Name of a mythological serpent. ୩ । ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—3. A kind of grass.

ବହୁମୂଳୀ—ସଂ. ବି. (ବହୁମୂଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଶତାବରୀ; ଶତମୂଳୀ;
Bahumūli ଛତୋଇ—Asparagus Recemosus.

ବହୁମୂଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ମୂଲ୍ୟ)—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
Bahumūlya ମୂଲ୍ୟବାନ୍; ଦାମୀ—1. Valuable; costly;
୨ । ମହାର୍ଘ; ମହର୍ଗ—2. Dear (in price).

ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—୧ । ବହୁତ ଦାମ—1. High price. ୨ । ବହୁତ ଧନ—2. A large amount of money.

ବହୁରାଶିକ—ସଂ. ବି. (ଗଣିତ ପରିଭାଷା) (ବହୁ+ରାଶି+କ)—
Bahurāśika ପାଟୀଗଣିତରେ ଦୁଇ ବା ତତୋଧିକ ତ୍ରୈରାଶିକ-ସଙ୍କୁଳ ଅଙ୍କ—(arithmetic) The double Rule of Three.

ସଂ. ବିଣ. (ଗଣିତ) —ଯହିଁରେ ଅନେକ ରାଶି ଥାଏ—(mathematics) Consisting of many terms.

ବହୁରୁଚି—ଦେ. ବି—ରାଜସାହିରୁ ଆସୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ପତ୍ର—
Bahuruchi Ganja leaves brought from Raj-
(ବହୁରୁଚ, ବରୁଚି—ଅନ୍ୟରୂପ) Sahi district in Bengal.

ବହୁ ରୂପ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ରୂପ)—ବହୁମୂର୍ତ୍ତିଧାରୀ;
Bahu rūpa ବହୁବେଶଧାରୀ—Of various shapes; as-
ବହୁ ରୂପକ } ଅନ୍ୟରୂପ suming different shapes; assu-
ବହୁ ରୂପୀ } ming different masks in dis-
(ବହୁରୂପା—ସ୍ତ୍ରୀ) guise.

ସଂ. ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishnu. ୨ । କାମଦେବ—2. Cupid. ୩ । ଶିବ—4. Siba. ୪ । ଝୁଣା—4. Resin ୫ । ନାସାରୋଗବିଶେଷ; ପୀନସ ରୋଗ—5. Polypus of the nose. ୬ । କୃକଲାସ; ଏଣ୍ଡୁଅ—6. Chameleon. ୭ । ବ୍ରହ୍ମା—7. Brahmā. ୮ । କେଶ—8. Hair. ୯ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଲୋକ-ରଞ୍ଜନାର୍ଥ ନାନା ଛଦ୍ମ ବେଶ ଧାରଣ କରେ—9. A professional masker.

ବହୁ ରୂପା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁ+ରୂପ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Bahu rūpā ଦୁର୍ଗା—The Goddess Durgā.

ବହୁରୂପୀ(ପା)—ଦେ. ବି• (ସଂ. ବହୁରୂପ)—୧ । ସରଟ; ଏକ ପ୍ରକାର
Bahurūpi(pā) ଏଣ୍ଡୁଅ—1. Chameleon.

[ଦ୍ର—ଏହା ସରୀସୃପ; ଦେହ ୫।୧୦ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବା; ଲାଞ୍ଜ ୧୦।୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ; ଆଖି ବଡ଼ ବଡ଼; ଦେହ ଚେପଟା ଓ ଅନୁମସୃଣ; ପଦ ହ୍ରସ୍ୱ; ମୁଣ୍ଡ ପାଖରେ ଚୂଳ ଥାଏ; ଜିଭ ଗୋଲ ଏବଂ ଜିଭ ଅଗ ମୋଟା; ଏ ହଠାତ୍ ଜିଭ ବାହାର କରି ପକାଏ । ବହୁରୂପୀର ଦେହର ରଙ୍ଗ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଥର ବଦଳେ । ମାଛିଙ୍କ ପରି ଏମାନଙ୍କ ପିଠିର ବେଶ ଶିରା ଉପରେ ଦେଖା ଥାଏ ।]

बहुरूप ୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଫୁଲ—2. Quisakialis Indica.
बहुरूपीया ୩ । ବହୁରୂପ ୯ (ଦେଖ)—3. A masker.

ବହୁରେଖ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ରେଖା)—
Bahurekha ଅନେକ ରେଖାବିଶିଷ୍ଟ—Having various lines.

ବହୁରୋମା—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ରୋମନ୍)—
Bahuromā ଅତି ଲୋମଶ—Having shaggy furs.

ସଂ. ବି—ମେଣ୍ଢା—Ram; sheep.

ବହୁଳ—ସଂ. ବିଣ. (ବହନ୍ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉଳ)—
Bahula ୧ । ଅନେକ; ଅଧିକ—1. Many; much; ex-
(ବହୁଳତା(ତ୍ୱ)—ବି) cessive. ୨ । ଘନ—2. Thick; dense; compact.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ପଦ ସଙ୍ଗେ ସମାସଦ୍ୱାରା ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଯଥା—ତରଙ୍ଗବହୁଳ ସାଗର, ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁବହୁଳ ଅରଣ୍ୟ ।]

୩ । ଗପଡ଼ୀ—3. Garrulous. ୪ । (ବହୁ+ଲ ଧାତୁ=ବାଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—5. Black; dark. ୫ । କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—5. (a person) Born under the Pleidas (Apte).

ସଂ. ବି—୧ । କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷ—1. The dark fortnight of the month. ୨ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—2. Black colour. ୩ । ଧଳା ମରିଚ—3. White pepper. ୪ । ଆକାଶ—4. The sky. ୫ । ଅଗ୍ନି—5. Fire.

ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—1. Much. ୨ । ସର୍ବଦା—2. Frequently; often (Apte).

ବହୁଳଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁଳ+ଛଦ=ପତ୍ର; ସକ ଦ୍ୱାର ଛ ସ୍ଥାନରେ ଚ୍ଛ)—୧ । ବହୁ ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ; ପତ୍ରବହୁଳ—1. Having many leaves. ୨ । ଘନ ପତ୍ର ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ—2. Densely set with leaves.
Bahulachchhada

ବହୁଳତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି. [ବହୁଳ+ଭାବ. ତା(ତ୍ୱ)]—୧ । ବାହୁଲ୍ୟ; ଆଧିକ୍ୟ—1. Excess; multifariousness. ୨ । ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—2. Abundance; copiousness.
Bahulatā(twa)

ବହୁଳ ପକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ବହୁଳ=କୃଷ୍ଣ+ପକ୍ଷ)—କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷ—The dark fortnight.
Bohula paksha

ଅଥବା ବହୁଳ— ପକ୍ଷେ ଗ୍ଲାତି ମୂଳେ
ହିମାଂଶୁ କଳା ଭରମା । ସ୍ୱାଧୀନାଥ, ପାଦକ ।

ବହୁଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ—1. The dark lunar fortnight. ୨ । ତାମସୀ ରାତ୍ରି—2. Dark or moonless night. ୩ । କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ର—3. The 3rd asterism; the Pleidas. ୪ । ଗାଈ—4. Cow. ୫ । ନଦୀବିଶେଷ—5. Name of a river. ୬ । ଏଲା ଲତା—6. Cardamom plant. ୭ । ନୀଳ ଗୁଳ୍ମ—7. Indigo plant. ୮ । ଶୁକ୍ଳ ମରିଚ—8. White pepper (Apte). ୯ । ଆକାଶ—9. The sky (Apte).
Bahulā

ବହୁଳାଳାପ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁଳ+ଆଳାପ)—ବାଚାଳ—Talkative (Apte).
Bahulālāpa
(ବହୁଳାଳାପା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବହୁଳାଶ୍ୱ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁଳ+ଅଶ୍ୱ)—ଯାହାର ଅନେକ ଘୋଡ଼ା ଅଛନ୍ତି—Owning many horses.
Bahulāśwa
ସଂ. ବି.—ଜନକ ବଂଶୀୟ ଜନୈକ ରାଜା—Name of a king of Mithilā.

ବହୁଳୀକରଣ—ସଂ. ବି. (ବହୁଳ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ. ଚ୍ୱି+କରଣ)—୧ । ବିସ୍ତାରିତ-କରଣ—1. Expanding. ୨ । ବୃଦ୍ଧି କରଣ—2. Multiplying. ୩ । ଧାନ୍ୟାଦିର ନିସ୍ତୁଷୀକରଣ; ବେଙ୍ଗଲା ପକାଇ ବା ପଛି ଉପରେ ବାଡ଼େଇ ଧାନ ବେଣ୍ଟାରୁ ଶସ୍ୟକୁ ପୃଥକ୍ କରି ଏକତ୍ର କରିବା—3. The winnowing of grains; the threshing of grains. ୪ । ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକଟିତ କରିବା—4. Promulgation; publication.
Bahulīkarana
(ବହୁଳୀକୃତ—ବଣ)

ବହୁଳୀଭୂତ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁଳ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+ଭୂତ)—୧ । ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ—1. Increased. ୨ । ସୁଦୂର ବିସ୍ତୃତ—2. Wide spread. ୩ । ପ୍ରପ୍ରକଟିତ—3. Published broadcast. ୪ । ସୁପ୍ରଖ୍ୟାତ—4. Made notorious or famous (Apte).
Bahulībhūta
(ବହୁଳୀଭବ—ବି)

ବହୁଶଃ—ସଂ. କ୍ରି. ବଣ. (ବହୁ+ଶସ୍)—୧ । ଅନେକବାର; ବାରଂବାର—1. Many a time; frequently; repeatedly. ୨ । ବାହୁଲ୍ୟରୂପେ, ପ୍ରଚୁରରୂପେ—2. Abundantly; copiously. ୩ । ସାଧାରଣତଃ—3. Generally.
Bahuśah

ବହୁଶତ୍ରୁ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଶତ୍ରୁ)—ଯାହାର ଅନେକ ଶତ୍ରୁ ଅଛନ୍ତି—Having many enemies.
Bahu śatru
ସଂ. ବି.—ଚଟକ; ଘରଚଟିଆ ପକ୍ଷୀ—Sparrow.

ବହୁଶାଖ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଶାଖା)—ଅନେକ ଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ—Having many branches or ramifications.
Bahu śākha
(ବହୁଶାଖା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବହୁଶିଖ(ଖା)—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଶିଖ [ଖା])—ଅନେକ ଶିଖାଯୁକ୍ତ—Having several tufts or points.
Bahu śikha(khā)
ସଂ. ବି.—ଅଗ୍ନି—Fire.

ବହୁଶିରାଃ—ସଂ ବଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଶିରସ, ୧ମା. ୧ବ.)—ଯାହାର ଅନେକ ମୁଣ୍ଡ ଥାଏ—Having many heads.
Bahu śirāh
ସଂ. ବି.—ବିଷ୍ଣୁ—Bishnu.

ବହୁଶ୍ରୁତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁ+ଶ୍ରୁତ=ଶୁଣିଥିବା; ଅନେକବାର ବେଦାଦି ଶ୍ରବଣ କରିଥିବାରୁ)—୧ । ସୁପଣ୍ଡିତ—1. Very learned. ୨ । ସୁଶିକ୍ଷିତ—2. Well educated. ୩ । ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ—3. Well versed in the Bedas.
Bahu śruta
(ବହୁଶ୍ରୁତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବହୁଶ୍ରେୟାନ୍—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଶ୍ରେୟସ୍; ବହୁଶ୍ରେୟସ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ବହୁ ସଦ୍‌ଗୁଣଶାଳୀ—1. Having many good qualities. ୨ । ଅତି ଉତ୍ତମ—2. Excellent.
Bahu śreyān
(ବହୁଶ୍ରେୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବହୁସଂଖ୍ୟକ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁ+ସଂଖ୍ୟା+କ)—ସଂଖ୍ୟାରେ ଅନେକ—Multifarious; many.
Bahu samkhyaka

ବହୁ ସନ୍ତତି—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ସନ୍ତତି)—ଯାହାର ଅନେକ ପୁଅ ଝିଅ ଅଛନ୍ତି—Having numerous children.
Bahu santati
ସଂ. ବି.—କଣ୍ଟା ବାଉଁଶ—The thorny bamboo; Bambusa Arundinacea.

ବହୁସାର—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ସାର)—ଯାହା ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ସାରାଂଶ ଅଛି—Having much substance or pith inside.
Bahu sāra
ସଂ. ବି.—୧ । ଖଜୁରି ଗଛ—1. The date palm. ୨ । ଖଇର ବୃକ୍ଷ—2. The catechu tree.

ବହୁସୂ—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ସୂ=ପ୍ରସବ)—ଅନେକ ଥର ପ୍ରସବ କରିଥିବା (ସ୍ତ୍ରୀ ବା ଗାଈ); ବହୁପ୍ରସୂ—Bearing many children.
Bahusū
(ବହୁସୂତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସଂ. ବି.—୧ । ଶୂକରୀ—1. She-hog; sow.

୨ । ଅନେକ ପିଲାଙ୍କ ମାଆ—2. The mother of many children ୩ । ଅନେକ ବାଛୁରୀ ବେଇଁଥିବା ଗାଈ—3. A cow that often calves.

ବହୁସୂନୀ—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. ଓ ପୁଂ (ବହୁ+ସୂନ+ଈ); ପୁଂ. (ବହୁ ସୂନ
Bahusūni +ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ବହୁ ପୁଷ୍ପବତୀ (ଲତା) ବା ବହୁପୁଷ୍ପଧାରୀ (ବୃକ୍ଷ)—1. (a creeper or tree) Bearing many flowers.

୨ । ବହୁବାର ପୁଷ୍ପବତୀ ଲତା ବା ପୁଷ୍ପଧାରୀ ବୃକ୍ଷ—2. (a creeper or tree) Bearing flowers several times during the year.

୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ବହୁବାର ରଜସ୍ୱଲା ହୋଇଥିବା (ସ୍ତ୍ରୀ)—3. (a woman) Who has menstruated many times.

ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଭୁଆସୁଣୀ; ଯୁବତୀ କୁଳବଧୂ—A young housewife.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆ ଭୁଆଶୁଣୀ ଶବ୍ଦ ସଂ. 'ବହୁସୂନୀ' (=ବହୁବାର ପୁଷ୍ପବତୀ ହୋଇଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ) ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ ଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ; ପ୍ରୋଫେସର ଆର୍ତ୍ତବଲ୍ଲଭ ବହନ୍ତି ସୁବାସିନୀ (=ଅଦ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ) ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ ଭୁଆଶୁଣୀ ।

ବହୁସ୍ତ୍ରୀକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁ+ସ୍ତ୍ରୀ+କ)—ବହୁପତ୍ନୀକ; ଯାହାର
Bahu strika ବହୁତ ପତ୍ନୀ ଅଛନ୍ତି—Having many wives; polygamous.

ବହୁସ୍ୱାମିକ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁ+ସ୍ୱାମିନ୍+କ)—ଯାହାର ଅନେକ
Bahu swāmika ସ୍ୱାମୀ ବା ମାଲିକ ଅଛନ୍ତି—Having
(ବହୁସ୍ୱାମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) many owners or masters; owned by many persons.

ବହୁସ୍ରବା—ସଂ. ବଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ସ୍ରବ)—ଯହିଁରୁ ବହୁତ ରସ
Bahusrabā ଅଧ ସରୁତ ହୁଏ—Exuding too much juice.

ସଂ. ବ.—ଶଲ୍ଲକୀ ବୃକ୍ଷ; କୁନ୍ଦୁରୁକୁ ଗଛ—The Gum Olibanum tree; Boswellia Thurifera.

ବହୂ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବଧୂ)—ବୋହୂ—
Bahū Daughter-in-law.
ବଉ ବହୂ

ବହୂଦକ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଉଦକ)—ପ୍ରଚୁର ଜଳବିଶିଷ୍ଟ—
Bahūdaka Having abundant water.

ସଂ. ବ—ଚାରିପ୍ରକାର ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—One of the 4 classes of Sannyāsis.

[ଦ୍ର—ସୂତସଂହିତା ମତରେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ୪ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ;—କୁଟୀଚକ, ବହୂଦକ, ହଂସ ଓ ପରମହଂସ । ବହୂଦକଙ୍କର ଉପଯୁକ୍ତ ଏହି ଯେ ଏମାନେ ଏକ ଘରୁ ଅପଣାର ଭୋଜନାର୍ଥ ଯଥେଷ୍ଟ ଭକ୍ଷ୍ୟ ଗ୍ରହଣ ନ କରି ସାତ ଘରୁ ଭିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ସାଧୁର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦେହମାନରେ ବନ୍ଧା କିଳଣ୍ଡ, ଶିଖା, ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ର, କୌପୀନ, କମଣ୍ଡଳୁ, କନ୍ଥା, ପାଦୁକା, ଛତ୍ର, ରୁଦ୍ରାକ୍ଷମାଳା, ଯୋଗପଟ୍ଟ, ଖଡ଼ଗ ଓ କୃପାଣ ଏମାନେ ସଙ୍ଗରେ ନେବେ । ବହୂଦକଙ୍କର ଶବକୁ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଏ—ହି. ଶ.]

ବହୂପମା—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଉପମା)—ଉପମାଲଙ୍କାରବିଶେଷ;
Bahūpamā ଯେଉଁ ଅଲଙ୍କାରରେ ଗୋଟିଏ ଉପମେୟକୁ ଅନେକ ଉପମାନ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଏ (ହି. ଶ.)—A figure of speech in which one thing is compared to many other similar things.

ବହୂପରସ(ସି)ଣୀ—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର)ବ. (ସଂ.ବଧୂ+ପରିବେଷଣ)—
Bahūparasa(si)ṇi ବୋହୂର ପରିବେଷଣ ବା ପରସିବା; ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ଭୋଜନାର୍ଥ ବହୂଦ୍ୱାରା ଅନ୍ନାଦିର ପରିବେଷଣ—The daughter-in-law's serving food to her father-in-law.

ବହୂବହୂକା ଖେଳ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବଧୂ+ବଧୂ)—ବାଳିକାମାନଙ୍କର
Bahū bahūkā khela ଅପଣା ଅପଣା ମଧ୍ୟରେ ଶାଶୁ ବୋହୂ
বৌবৌকা খেল ଆଦି ଅଭିନୟ କରିବା ଖେଳ—A game of
बहुबहू खेल girls in which they act as mother-in-law, daughter-in-law etc; the game of girls playing at keeping house.

ବହୂଭୁଆଶୁଣୀ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବଧୂ+ବହୁସୂନୀ; ଏକାର୍ଥବୋଧକ
Bahūbhuāsuṇi ସହଚର)—କୁଳବଧୂ— Housewife;
বউ বউড়ী बहूबहूआसिनी the daughter-in-law of a family.

ବହେ—ଦେ. ବଣ ଓ କ୍ରି. ବଣ. (ସଂ. ବହୁ)—ବହେ; ବହାକ;
Bahe अनेक थोडा, बहुत ବହୁତ—Much; too much.
ବହକ } ଅନ୍ୟରୂପ (ଯଥା—ମୁଁ ବହେ ବାଟ ଚାଲିଲିଣି; ସେ ମଦ
ବହାକ } ବହେ ଖୋଇଲା ।)

ବହେର୍ଡ଼ା—ଗ୍ରା. ବ—ଭିଡ଼; ଲୋକମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ସଂହତି—
Baherḍa ভিড় भीड Pressure of people; crowd.

ବହେଣୀ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବ. (ସଂ. ଭଗିନୀ; ପ୍ରା. ବହିଣୀ)—
Baheṇi बहिनी बहीन ଭଗିନୀ; ଭଉଣୀ—Sister.

ପକ୍ଷସଙ୍କୁ ଜୟ କଲ, ବଳେ ବହେଣୀକ ନେଲ ।
ବୈଦ୍ୟନାଥ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶଗଣପୁର ।

ବହ୍ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବଢ଼ଣା; ଝାଡୁଣୀ—
Bahnā Broom stick.

ବହ୍ନାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ତୁଳ. ହି. ବୁହାରନା)—
Bahnāibā ବଢ଼ିଣାମୁଠା ବା ଝାଡୁଣୀରେ ଓଳାଇବା; ଝାଡ଼ିବା—To sweep.

ବହ୍ନି—ସଂ. ବ. (ବହ୍ ଧାତୁ=ବହନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ନି; ଯେ ହୋମ-
Bahni ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ଦେବତାମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ବହନ କରି ନିଏ)—
୧ । ହବ୍ୟବାହ; ଅଗ୍ନି—1. Fire.

[ଦ୍ର—ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟରେ 'ବହ୍ନି' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ 'ବାହକ' ବା 'ବହନକାରୀ' ।]

୨ । ଭଲ୍ଲାତକ; ଭଲିଆ—2. Marking nut. ୩ । ଚିତ୍ରକ ବା ଧଳାଚିତା—3. A poisonous plant

corrosive plant; plumbago plant. ୪ । (ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ର) ରେଫ୍ ବା 'ର' ବର୍ଣ୍ଣ—4. (Tantra) The letter Ra or its mark. ୫ । (ନାମ) ଚିତ୍ରରଥଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ପୁତ୍ର (ହ୍ନ, ଶ•)—5. Name of a son of Krushna. ୬ । (ନାମ) ତୁର୍ବସୁଙ୍କ ପୁତ୍ର—6. Name of the son of Turbasu. ୭ । (ନାମ) ଭୁଜ୍ଜୁ ବଂଶୀ ଏକ ଯାଦବ—7. Name of a scion of the Jādaba dynasty of kings of ancient India. ୮ । (ନାମ) ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ କପିସେନାର ଜଣେ ସେନାପତି (ହ୍ନ. ଶ.)—8. Name of a monkey-general of Rama's army. ୯ । ତିନି ସଂଖ୍ୟା (ହ୍ନ. ଶ.)—9. The number three.

ବହ୍ନିକର—ସଂ. ବି. (ବହ୍ନି + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବିଦ୍ୟୁତ୍;
Bahnikara ବିଜୁଳି (ହ୍ନ. ଶ.)—1. Lightning. ୨ । ଚକମକି ପଥର (ହ୍ନ. ଶ.)—2. Flint stone.

ବହ୍ନିକରୀ—ସଂ. ବି. (ବହ୍ନିକର + ଈ)—ଧଅ ଗଛ (ହ୍ନ. ଶ.)—
Bahnikari Angeissus Latifolia (tree).
(ବହ୍ନିଜ୍ୱାଳ, ବହ୍ନିପୁଷ୍ପ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବହ୍ନିକାଷ୍ଠ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବହ୍ନି ଉତ୍ପାଦକ କାଷ୍ଠ)—
Bahnikāshtha ୧ । ଜାଳକାଠ—1. Fuel. ୨ । ସଂଘର୍ଷଣଦ୍ୱାରା ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ପାଦକ କାଠ—2. A piece of wood which produces fire by friction. ୩ । ଅଗ୍ନିମନ୍ଥ; ଅଗଗଥୁ ଗଛର କାଠ—3. The wood of the Premna Integrifolia tree.

ବହ୍ନିଗର୍ଭ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହ୍ନି + ଗର୍ଭ)—୧ । ଯାହାର ଗର୍ଭ
Bahnigarbha ବା ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳରେ ଅଗ୍ନି ଥାଏ—1. Having
(ବହ୍ନିଗର୍ଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) fire inside. ୨ । ଯାହାକୁ ଘଷିଲେ ନିଆଁ ବାହାରେ—2. Producing fire when rubbed.
ସଂ. ବି—୧ । ବାଉଁଶ—1. Bamboo. ୨ । ସମୁଦ୍ର—2. The ocean.

ବହ୍ନିଗର୍ଭା—ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହ୍ନିଗର୍ଭ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ)—ଶମୀବୃକ୍ଷ; ଶାଇଁଗଛ—
Bahnigarbhā Prosopis Spicigera (tree).
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ଏହି ଗଛର କାଠ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ଘଷି ଲୋକେ ନିଆଁ ବାହାର କରୁଥିଲେ ।]

ବହ୍ନିନନ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବହ୍ନି + ନନ୍ଦନ)—୧ । ଅଗ୍ନିର
Bahninandana ପୁତ୍ର—1. Son of the Fire-god. ୨ । ନୀଳ ନାମକ ବାନରସେନାପତିବିଶେଷ—2. The monkey-commander Nila.
ବେଗେ ଯାଇଁ, ବହ୍ନିନନ୍ଦନ ଠଣା ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବହ୍ନିନାମ—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବହ୍ନି + ନାମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Bahni nāma ୧ । ଚିତ୍ରକ; ଧଳାଚିତା—1. Swallow wort. (plant). ୨ । ଭଲ୍ଲାତକ (ହ୍ନ. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Marking nut (plant).

ବହ୍ନିବିବିକ୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ. (ବହ୍ନି + ବିବିକ୍ଷୁ)—ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ
Bahni bibikshu ଅଭିଳାଷୀ—Wishing to enter into a fire.

ବହ୍ନିବୀଜ—ସଂ. ବି.—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—
Bahni bija 1. Gold.
[ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତପୁରାଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ଥରେ ଦେବତାମାନଙ୍କ ସଭାରେ ନୃତ୍ୟ କରୁଥିବା ରମ୍ଭା ଅପ୍ସରାକୁ ଦେଖି ଅଗ୍ନିଦେବ କାମପୀଡ଼ିତ ହେଲେ ଓ ସେହି ସଭାରେ ତାଙ୍କ ରେତଃପାତ ହେଲା । ରମ୍ଭା ଏହା ଦେଖି ଲଜ୍ଜିତା ହୋଇ ଉକ୍ତ ସ୍ଖଳିତ ବୀର୍ଯ୍ୟକୁ ଆପଣା ଲୁଗାରେ ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଲା । କିଛି ଦିନ ପରେ ତାହା ସୁନା ପାଲଟି ଯାଇ ରମ୍ଭାର ବସ୍ତ୍ରରୁ ତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିଲା—ହ୍ନ. ଶ•]
୨ । (ତନ୍ତ୍ର) ରଂ ବୀଜ—2. The particle Ram in tantrik ritual.

ବହ୍ନିଭୂତିକ—ସଂ. ବି.—ରୂପା; ଋପ୍ୟ (ହ୍ନ. ଶ•)—
Bahnibhūtika Silver.

ବହ୍ନିଭୋଗ—ସଂ. ବି.—ଘୃତ; ଘିଅ (ହ୍ନ. ଶ.)—
Bahnibhoga Ghee.

ବହ୍ନିମନ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. (ବହ୍ନି + ମନ୍ଥ ଧାତୁ + କରଣ. ଅ)—ମନ୍ଥନଦ୍ୱାରା
Bahnimantha ଅଗ୍ନି ଉତ୍ପାଦକ; ଯାହାକୁ ଘଷିଲେ ନିଆଁ ବାହାରେ—Producing fire when rubbed.
(ବହ୍ନିମନ୍ଥନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି—ଅଗ୍ନିମନ୍ଥ; ଅଗଗଥୁ ଗଛ—Premna Integrifolia (tree).

ବହ୍ନିମିତ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବହ୍ନି + ମିତ୍ର)—ବାୟୁ—
Bahnimitra Wind; air.

ବହ୍ନିମୁଖ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହ୍ନି + ମୁଖ; ଅଗ୍ନି ଯାହାଙ୍କର ମୁଖ ସ୍ୱରୂପ
Bahnimukha ଅର୍ଥାତ୍ ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତି ଦେଲେ ଯେ ପାଆନ୍ତି)-ଦେବତା—Deity; the gods.

ବହ୍ନିରେତାଃ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହ୍ନି + ରେତସ୍)—ଶିବ;
Bahniretāh ମହାଦେବ—Siba.

ବହ୍ନିଶିଖ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହ୍ନି + ଶିଖା = କେଶର)—
Bahnisikha ଅଗ୍ନିଶିଖାଯୁକ୍ତ—Having flames like fire.
ସଂ. ବି—କୁସୁମଫୁଲ—The safflower.

ବହ୍ନିଶିଖା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବହ୍ନି + ଶିଖା)—ନିଆଁର ଶିଖା—
Bahnisikhā Flames or tongues of fire.

ବହ୍ନିସଖ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବହ୍ନି + ସଖା)—ବାୟୁ—
Bahnisakha Air.
[ଦ୍ର—'ଅଗ୍ନି'ର ମଧ୍ୟ 'ବାୟୁସଖ' ଏକନାମ ।]

ବହ୍ୱପତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ଅପତ୍ୟ)—ଯାହାର
Bahwapatya ଅନେକ ସନ୍ତାନ; ବାଳବଚ୍ଛାବାଲା—Having
(ବହ୍ୱପତ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) a good many children.

ବହ୍ୱପତ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହ୍ୱପତ୍ୟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ)—ବହ୍ୱପତ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Bahwapatyā Feminine of Bahwapatya.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଶୂକରୀ—1. A sow. ୨ । ମୂଷା—2. Rat.

ବହ୍ୱର୍ଥ—ସଂ. ବିଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଅର୍ଥ)—ନାନାର୍ଥଯୁକ୍ତ; ଯାହାର Bahwartha ନାନା ପ୍ରକାର ଅର୍ଥ ହୋଇପାରେ—Having (ବହ୍ୱର୍ଥକ—ଅନ୍ୟରୂପ) more than one meaning.

ବହ୍ୱାଡ଼ମ୍ବର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ବହୁ+ଆଡ଼ମ୍ବର)—ମହା ଆଡ଼ମ୍ବର; Bahwārdamabara ବିଶେଷ ଜାକଜମକ; ଭାରି ଗୋଳମାଳ—Grand preparation; much ado.

ସଂ. ବିଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ମହା ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ—Full of great ado; grand.

ବହ୍ୱାୟାସ—ସଂ. ବି.—(କର୍ମଧା; ବହୁ+ଆୟାସ)—ଗୁରୁ ପରିଶ୍ରମ—Bahwāyāsa (ବହୁଳାୟାସ—ଅନ୍ୟରୂପ) Great labour.

ବହ୍ୱାରମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା, ବହୁ+ଆରମ୍ଭ)—ମହା ଆଡ଼ମ୍ବର—Bahwārambha Much ado.

(ଯଥା—ବହ୍ୱାରମ୍ଭେ ଲଘୁ କ୍ରିୟା—ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରବଚନ ।)

ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟର ଆରମ୍ଭ ବିଶେଷ ଘନଘଟା ସହିତ କରାଯାଏ—1. (work) Begun with a great ado. ୨ । ମହାଆଡ଼ମ୍ବରମୟ—2. Grand.

ବହ୍ୱାଶୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । (ବହୁ+ଅଶ୍ ଧାତୁ=ଖାଇବା କର୍ତ୍ତି. Bahwāsi ଇନ୍; ବହ୍ୱାଶିନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—ବହୁ ଭୋଜନଶୀଳ; (ବହ୍ୱାଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ଗୁଡ଼ାଏ ଖାଏ 1. Voracious; gluttonous. ୨ । (ବହୁ+ଆଶା+ଇନ୍) ବିଶେଷ ଆଶା ବା ଆକାଙ୍କ୍ଷାଯୁକ୍ତ—2. Having great aspirations; expecting too much.

ସଂ. ବି.—ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ରବିଶେଷ—Name of a son of Dhrutarāshtra.

ବହ୍ୱୃକ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁ+ଋକ୍=ବେଦ ମନ୍ତ୍ର; ବହ୍ୱୃଚ୍ ୧ମା Bahwruk ୧ବ.)—ଋଗ୍ବେଦ ବା ମନ୍ତ୍ର ଜାଣିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି); (ବହ୍ୱୃଚୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଋଗ୍ବେଦବେତ୍ତା—Versed in the Rugbeda or the Mantras. ୨ । ବହୁ ମନ୍ତ୍ରଯୁକ୍ତ—2. Full many mantras.

ବହ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ବହନୀୟ; ବହନଯୋଗ୍ୟ—Bahya Fit to be carried or endured.

ସଂ. ବି.—୧ । (+କରଣ. ଯ.)—ଯାହାଦ୍ୱାରା ବହନ କରାଯାଏ; ଯାନ; ବାହନ—1. Conveyance. ୨ । ଗାଡ଼ି; ଶଗଡ଼—2. Cart; carriage. ୩ । ରଥ—3. Car.

ବହ୍ଳା—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅଚିନ୍ତା ହୋଇ ଖାଇ ପିଇ Bahlā ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟାଙ୍ଗ ହୋଇଥାଏ—1. One who grows ବେଜାୟବାଢ଼ା corpulent having no anxiety. ୨ । **ବେଜା ବଢ଼ାହୁଆ** ବିଶେଷ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ହୋଇ ବଢ଼ୁଥିବା (ଲତା, ବୃକ୍ଷାଦି) 2. Growing up over luxuriantly; over-luxuriant; exuberent. (said of plants (ବହ୍ଳା—ଅନ୍ୟରୂପ) and creepers on a very rich soil).

[ଦ୍ର—ଜମିରେ ବିଶେଷ ସାର ଥିଲେ ଗଛଗୁଡ଼ିକ ବହ୍ଳା ହୋଇ ବଢ଼ି ଯାଏ, ମାତ୍ର ଉକ୍ତ ବହ୍ଳା ଗଛରୁ ଫୁଲଫଳ ସାଧାରଣ ଗଛର ଫଳ ଅପେକ୍ଷା କମ୍ ହୁଏ ।]

ବା (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଗମନ କରିବା—Bā (root) 1. To go.

୨ । ଗନ୍ଧ ବୋହି ନେବା—2. To carry scents or smells. ୩ । ସୂତ୍ର ବିସ୍ତାର କରିବା—3. To sprerd or extend a piece of thread.

ବା—ସଂ. ଅ. (ବା ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଭାବେ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ଅବା; Bā ଅଥବା; କିମ୍ବା—1. Or; either;

[ଦ୍ର—ଏହା ସନ୍ଦେହ, ସମ୍ଭାବନା, ଇଷ୍ଟପୂର୍ତ୍ତା, ସାଦୃଶ୍ୟ, ସମୁଚ୍ଚୟ, ପ୍ରଶ୍ନ, ଉପମା, ନାନାର୍ଥ ଓ ପାଦ ପୂରଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

୨ । ପରିବର୍ତ୍ତରେ—2. In lieu. ୩ । ପଶ୍ଚାନ୍ତରରେ—3. Else; otherwise. ୪ । ଅପି; ମଧ୍ୟ—4. Even.

ଦେ. ବି.—ବାଆ—(ଦେଖ)—Bā-ā (See)

ଦେ. ବିଣ. (କଟକୀଆ) (ସାଙ୍କେତିକ)—ବାବଦ; ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—As per; regarding; relating to.

[ଦ୍ର—ଏହା । ବା । ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଲେଖାଯାଏ ।]

ଗ୍ରା. (ଇତର) ଅ.—୧ । ହେ ! ରେ !—1. Oh, ! ୨ । (ବାକ୍ୟାନୁପ୍ରାସ) ମ; ମିଁ—2. Too.

ବାଆ—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ବାତ; ବାୟୁ)—ବାୟୁ; ପବନ—Bā-ā ବତାସ; ବା **ବତାସ, ହବା** 1. Wind.

ନୂଆ ଗଗନେ ସଜାଡ଼ି ଜବାସ, ଉଡ଼ି ହି ଗାଇ ବାଆରେ ।
ହୁବାସ. ଗୀତଲହରୀ ।

୨ । ପ୍ରବଳ ବାୟୁ; ବତାସ—2. Tempest; highwind. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର ସମ୍ପର୍କ ବା ସ୍ପର୍ଶ—3. Slight connection or touch.

(ଯଥା—ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ହୃଦରେ ଗରିବର ବାଆ ବାଜିଲେ ବଡ଼ଲୋକେ ଚମକି ପଡ଼ନ୍ତି ।)

ଗ୍ରାମ୍ୟ—(ଇତର ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ବାପ; ପିତା—ବିଯେ **ବସାହ** 1. Father; papa.

୨ । (ସଂ. ବିବାହ) ବାହା; ବିବାହ—2. Marriage.

ବାଆଁ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବାମ)—ବାମ ପାଖର; ବାମଦିଗସ୍ଥ—Bā-ān̐ ବାଁ **ବାୟାଁ** Left (side). (ବିପରୀତ—ଡାଆଁ; ଡାହାଣ) ଦେ. ବି.—ବାମଭାଗ; ବାମ ପାର୍ଶ୍ୱ—Left side.

ବାଆଁକୁ ମୋଡ଼—ଦେ. ଅ—(ସବାରି ବେହେରାମାନଙ୍କର ଭାଷା); Bā-āṅku morda ସବାରିର ବାହିଁଖକୁ ବାମ ଦିଗକୁ ଚାଳିତ (ବାଆଁକୁ ଧର—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅଗ ବେହେରାଙ୍କର ପଛ ବେହେରାଙ୍କ ପ୍ରତି ସଙ୍କେତ ବାକ୍ୟ—(A halloo of Palki bearers) Direct the motion of the Palki towards the left.

ବାଆଁଖାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବ—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତରୁ ନ ପଡ଼ିବାପାଇଁ
Bā-āñ khārdiā ଶଙ୍କାରେ ଇତସ୍ତତଃ ଗତି କରିବା—
ବାଆଁ ଖଡ଼ା / ବାଆଁ ଖେଳା / ବାଆଁ ଖେଳ(ଡ଼ି)ଆ } ଅନ୍ୟରୂପ Careful or stealthy Zigzag movement to evade a person.

ବାଆଁଖାଡ଼ିଆ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଏଡ଼ି କରି ଏଣେ ତେଣେ ବୁଲିବା
Bā-āñkhārdiā debā To evade a person by stealthily moving from one place to another.
এড়িয়ে চলা
কন্নিকাটনা, বাঁয়াদেনা

ବାଆଁ ଛାଡ଼—ଦେ. ଅ—(ସବାରି ବେହେରାଙ୍କ ଡାକ) ବାଟର ବାମ
Bā-āñ chhārda ପାଖରେ କୌଣସି ବାଧା ଥିଲେ ପଛ
ବାଆଁଣ ଛାଡ଼ / ବାୟାଁ ଛାଡ଼ } ଅନ୍ୟରୂପ ବେହେରାମାନଙ୍କୁ ଆଗ ବେହେରାମାନଙ୍କର ସତର୍କ କରଦେବାର ଡାକ—
বাঁয়াছাড (a halloo of Palki-bearers) Avoid the danger on the left side.

ବାଆଁ ଡାଆଁ—ଦେ. ବ—(ସ. ବାମ + ଦକ୍ଷିଣ)-ବାମ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗ—
Bā-āñ dā-āñ Right and left sides.
(ବାଆଁଣ ଡାଆଁଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ডাআন বাঁ **বাঁযা দাহিনা**

ବାଆଁ ଡାଆଁ ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଉ
Bā-āñ dā-āñ batā(te)ibā ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ଏଣୁ ତେଣୁ
(ବାଆଁଣ ଡାଆଁଣ ବ[ତେତା]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୁଝାଏ କହିବା—
এধার ওধার বাতলান To prevaricate.
বাযাঁ দাহিনা বতানা

ବାଆଁ ଡାଆଁ ବୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Bā-āñ dā-āñ bulā(le)ibā ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ଥାନକୁ ନ ନେଇ
এধার ওধার ঘোরান অନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଏଣେ ତେଣେ ବୃଥା
বাযাঁ দাহিনা ঘুমানা ବୁଲାଇବା—To lead a person astray without taking him at once to the desired point.

ବାଆଁ ଡାହାଣ—ଦେ. ଅ—(ସବାରି ବେହେରାଙ୍କ ଡାକ) ବାମ ଓ ଦକ୍ଷିଣ
Bā-āñ dāhāṇa ଦିଗରେ ବାଧା ଥିଲେ ଅଗ ବେହେରାମାନଙ୍କର
(ବାଆଁଣ ଡାହାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପଛ ବେହେରାମାନଙ୍କୁ ସତର୍କ
বাঁয়ে ডাইনে କରିବା ଡାକ—(a halloo of Palki-bearers).
বাযাঁ দাহিনা Beware of both sides.

ବାଆଁ ପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବ—ଶଗଡ଼ ଯାଉଥିବା ବାଟରେ ବାଆଁ ଚକ
Bā-āñ pardiā ଖାଲରେ ପଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥା—The state of
(ଡାହାଣ ପଡ଼ିଆ—ବିପରୀତ) the left wheel of a cart moving on a lower plane.

ବାଆଁ (ୟାଁ)ବିଲୁଆ—ଦେ. ବ—(ସ. ବାମ ଓ ବିଲବାସୀ)—କୌଣସି
Bā-āñ (yāñ)biluā ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ ନିମନ୍ତେ ଅନୁକୂଳ ଦିଗ
(ବାଏଁ ବିଲୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ସମୟରେ ଯାତ୍ରାକାରୀର
বাঁয়ে শেয়াল ବାମ ପାଖରେ ଦେଖାଯିବା ବିଲୁଆ—A jackal
বাযা শিযার seen on the left side of a person while starting on a journey (regarded as a good omen).
(ବାଆଁ ଶିଆଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ଅନୁସାରେ ଏହା ମଙ୍ଗଳସୂଚକ। ଡାହାଣ ପାଖରେ ଯାଉଥିବା ବିଲୁଆ ପଥିକ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ଫେରାଇ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇଲେ ତାହା ମଧ୍ୟ ଶୁଭସୂଚକ। ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଖନାବଚନ ଅଛି:—ବାୟାଁଠିଁ ଡାୟାଁ ଭଲ, ଯେବେ ଫେରି ଚାହେଁ।]

ବାଆଁରା—ଦେ. ବ—ବାଛୁରୀମାନେ ଗାଈଙ୍କଠାରୁ ଯେପରି ଦୁଧ ପିଇ ନ
Bā-āñrā ପାରନ୍ତି ସେଥି ନିମନ୍ତେ ବାଛୁରୀମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ବନ୍ଧା
মুখের জালি ହୋଇଥିବା ଏକାଧିକ ମୁନଯୁକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର
কটীলা ଆବରଣ—A pointed or forked muzzle put on the mouth of calves to prevent them from sucking milk from cows.

ବାଆଁରା ବାଆଁରି—ଦେ. ବ—୧ । ଛଳନା—1. Feigning;
Bā-āñrā bā-āñri excuse. ୨ । ଭୁଲାଇବା; ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା-
মুলাবা 2. Deluding, inveigling.

ବାଆଁରି—ପ୍ରାଦେ. (ଅନୁଗୁଳ) ବ—ତୋଡ଼ି ମାଛ—
Bā-āñri The bill fish.

ବାଆଁରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛଳନା କରିବା; ବାହାନା କରିବା—
Bā-āñreibā 1. To feign. ୨ । କଥାଦ୍ୱାରା ଭୁଲାଇବା;
ବାଆଁ(ଆ)ରା ବାଆଁ (ଆ)ରି କରିବା / ବାଆଁରେଇବା / ବାଆଁ(ଆ)ରେଇ ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଭଣ୍ଡିବା; ପ୍ରବଞ୍ଚନା କରିବା—To delude; to imveigle.
লতাকরা **মুলাবাদেনা; বহকানা**

[ଦ୍ର—ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ମୁଁ ଗୁପ୍ତ ଭାବରେ କୌଣସି ସମ୍ବାଦ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଏକ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇଅଛି, କିନ୍ତୁ ମୋ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରକାଶିତ ନ ହେବା ମୋ ଇଚ୍ଛା ଅଟେ; ସେ ସ୍ଥାନରେ ହଠାତ୍ ଜଣକ ସାଙ୍ଗେ ଦେଖା ହେବାରୁ ଓ ସେ ମୋର ସେଠାକୁ ଆସିବାର କାରଣ ପଚାରିବାରୁ, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ମୋ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନ କହି ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆସିଅଛି ବୋଲି କହି ତାଙ୍କୁ ବାଆଁରେଇ ଦେଲି ।]

ବାଆଁଶ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ—(ସ. ବଂଶ)—ବାଉଁଶ—
Bā-āñsa Bamboo.

ବାଆଁଶ ଗଜା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଏକଜାତୀୟ ଧାନ—
Bā-āñsa gajā A kind of paddy.

ବାଆଁଶ ପତରି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ. (ସ. ବଂଶପତ୍ରକ)—
Bā-āñsa patari ସାମୁଦ୍ରିକ ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—A sea fish.
(ବାଆଁଷ ପତରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଆଁ(ଆ)ଶେଣା—ଦେ. ବ—ବୋଇର୍ଦ୍ଧାଙ୍କି ଉପରେ ଜନ୍ମିବା ଘାସ ଘର
Bā-āñ(a) seṇā ଏକ ପ୍ରକାର ଦଳ—A kind of aquatic grass growing on water-lettuce.

ବାଆଁ ହାତ—ଦେ. ବ. (ସ. ବାମ ହସ୍ତ)—ବାମ ହସ୍ତ—
Bā-āñ hāta বাঁ হাত **বাযাঁ হাত** Left hand.

ବାଆଁ ହାତିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ବାମ ହସ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bā-āñ hātiā 1. Relating to the left hand.
(ବାଆଁ ହାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବାୟାଁ; ବାଉଁଆଁ—
বঁহত্থী বাঁয় দিগের 2. Left-handed

ନେଟା, ଲେଟା କ୍ରି. ବଣ—୧ । ବାମ ଦଗରେ—2. Towards
ਲੇਟਰਾਹਾ, ਲੇਟਰਾ the left. ୨ । ବାମ ହସ୍ତ ଦ୍ୱାରା—2. With the left hand.

ବାଅିଲୁ ବଟା(ଟେ)—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—ପବନକୁ ବଟା ଦେଇ ଅଟକାଇ
Bā-āku batā(te) ରଖିବା ପରି ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ଚେଷ୍ଟା—
वायुको हातसे रोकना Trying to do a ludicrous act like tying to tie the wind with a bamboo lath.

ବାଅ (ଏ)ଚ୍ଛେଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି. ବଣ—ସାମାନ୍ୟରେ—
Bā-ā-(e)chhaeñ Slightly.
(ଯଥା—ସେ ବେତଟା ବଲଉ ବଲଉ ମୋ ଦେହରେ ବାଅ ଛେଁ ବାଜିଗଲା ।)

ବାଅଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବାଦକୀ)—ରଜା ଓ ରାଣୀଙ୍କ ଆଗରେ
Bā-āṇi ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା ଦାସୀ—A maid servant play-
বাজীয়ে, বাইদী ing drums in the presence of Rajas
बजवया and Ranees.

ବାଅନ(ନେ)—ଦେ. ବି ଓ ବଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ଦ୍ୱିପଞ୍ଚାଶତ୍;
Bā-āna(ne) ପ୍ରା. ବବ୍ଣା; ପା. ଦ୍ୱିପଣ୍ଣାସା)—ପଚାଶରୁ ଦୁଇ
(ବାଅବନ, ବାଉନ, ବାବନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—
বাআন্ন, বায়ান্ন, বাহান্ন बावन Fifty two; 52.

ବାଅନ ବଜାର ତେପନ ଗଲି—ଦେ. ବି—ଅଗ କାଳର କଟକ
Bā-āna bajāra tepana gali ସହରରେ ୫୨ ଗୋଟି
ବଜାର ଓ ୫୩ଟି ଗଳି ଥିବାର ଲୌକିକ ଉକ୍ତି—
52 bazars (big roads) and 53 lanes said to comprise the ancient town of Cuttack.

ବାଅ(ହା)ନ(ନ୍ନ)ବା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ମିଥ୍ୟାବାଦୀ—
Bā-ā(hā)na(nna)bā 1. Lying. ୨ । ଛଳନାକାରୀ—
[ବାଅନ(ନ୍ନ)ବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] 2. Feigning. ୩ । ଯେ ବୃଥାରେ
বাফোর ଗୁଡ଼ାଏ ଗପେ—3. Talkative; braggart.
डींगिया

ବାଅନା ଶହେ(ଏ)—ଦେ. ବି ଓ ବଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ)—
Bā-ānā śahe(e) ଏକଶତ ବାଅନ; ୧୫୨—152.
(ଦ୍ର—ବାଅନା ଦୁଇଶ=୨୫୨)

ବାଅ ପବନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାତ+ପବନ) (ଏକାର୍ଥବୋଧକ
Bā-ā pabana ସହଚର)—୧ । ବାୟୁ—1. Wind. ୨ । ଝଡ଼
ବା ପବନ } ଅନ୍ୟରୂପ ତୋଫାନ—2. Tempest.
ବାଅ ବତାସ(ସି) বায়ু বাতাস वायु बतास
ବାଅ ବସ୍ୟାର

ବାଅ ପାଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାତ+ପାନୀୟ)—୧ । ତୋଫାନ ଓ
Bā-ā pāni ବର୍ଷା—1. Tempest and rain.
বাতাস বিষ্টী ଝଡ଼ ବାଅ ଝଡ଼, ବାଅ ପାଣି ଖାଇ ଫଳ—ଶିଶୁ ଗୀତ ।
मक्कड ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନର ଜଳବାୟୁ—2. Climatic
(ବାଅ ବରଷା—ଅନ୍ୟରୂପ) condition of a place.

ବାଅ ବଟା—ଦେ. ବି—ଘରର ଛୁଲ ପବନରେ ଉଡ଼ି ନ ଯିବ ବୋଲି
Bā-ā batā ଛୁଲର ଉପର ପାଖରେ ଓ ମୁଣ୍ଡ ଅଂଶରେ ବନ୍ଧାଯିବା
ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ବଟା—Pieces of split bamboo tied over the thatch of a house, so that it may not be blown away by the wind.

ବାଅଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା; ମୂଳ. ସଂ. ବହିଃ)—ଉପରେ—
Bā-āla Above.
ବି ଓ ବଣ—ବାହାଲ (ଦେଖ)—Bāhala (See)

ବାଅ(ହା)ଲିଆ—ଦେ. ବି ଓ ବଣ.(ସଂ. ବହିଃ)—କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ
Bā-ā(hā)liā ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ହଠାତ୍ କାର୍ଯ୍ୟ
বাহিলী କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହେଲେ ତାହାର ସ୍ଥାନ ପୂରଣ କରିବା
एवजी ସକାଶେ ରଖିତ ବ୍ୟକ୍ତି—A reserved person; an extra hand kept in reserve for emergency.

ବାଅ ଶୂଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାତ+ଶୂଳ)—ଘନ ଘନ ଶୂଳ ଅସି
Bā-ā śūla ପିଲା ଜନ୍ମ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରସୂତି ସେହିଁ ସାନ ସାନ
ଶୂଳ ଅନୁଭବ କରେ—Slight labour-pangs felt before the acute throes begin.

ବାଅଷଠା ଶହେ(ଏ)—ଦେ. ବି ଓ ବଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ)—
Bā-āshathā śahe(e) ଏକଶତ ବାଅଷଠି; ୧୬୨—162.
(ବଅଷଠା ଶହେ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବାଅଷଠା ଦୁଇଶ=୨୬୨)

ବାଅଷଠି—ଦେ. ବି ଓ ବଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ଦ୍ୱିଷଷ୍ଟି; ପ୍ରା.
Bā-āshaṭhi ବାସଟ୍ଠି)—ଷାଠିଏରୁ ଦୁଇ ଅଧିକ; ୬୨—62.
(ବାଷଠି—ଅନ୍ୟରୂପ) বাষট্‌ঠি बासठ

ବାଅସ୍ତ(ସ୍ତୁ, ସ୍ତୋ)ରି—ଦେ. ବି ଓ ବଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ.
Bā-āsta(stu, sto)ri ଦ୍ୱିସପ୍ତତି; ପ୍ରା. ବହତ୍ତର)—
ବାସ୍ତୁ(ସ୍ତୋ)ରି } ଅନ୍ୟରୂପ ସତୁରିରୁ ଦୁଇ ଅଧିକ; ୭୨—72.
ବାସ୍ତରି বাহাত্তর बहत्तर

ବାଅସ୍ତ(ସ୍ତୁ)ରା ଶହେ—ଦେ. ବି ଓ ବଣ—ଏକଶତ ବାଅସ୍ତରି; ୧୭୨—
Bā-āsta(stu)rā śahe 172.

ବାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାୟୁ)—୧ । ବାୟୁ କୁପିତ ହୋଇ ଉଦର
Bāi ମଧ୍ୟରେ ହେବା ବାୟୁ ରୋଗ; ବାତ ଶୂଳ—1. A disease
বাই वात, वात due to the derangement of wind in the stomach.
୨ । ପେଟ ଫମ୍ପା ରୋଗ—2. Flatulence. ୩ । ଅଧୋବାୟୁ;
ପାଦ୍ର—3. Wind passed through the anus.
୪ । ଶ୍ୱାସ ବାୟୁ; ପ୍ରାଣ ବାୟୁ—4. The vital air; breath.
ତ୍ରିବିଧ ରୋଗର ହାଇ ମିଛ ଯାଉ
ଖଦି ହୋଇଯିବ ସାଙ୍ଗରେ ବାଇ—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ପରଚେ ଗୀତ ।
୫ । (ସଂ. ବାତକ; ବାତ) ଖିଆଲ; କୌଣସି ବିଷୟରେ ମନୁଷ୍ୟ
বাতিক, বাই, ছিট ମନରେ ଜାତ ହେବା କ୍ଷଣିକ ବା ସ୍ଥାୟୀ ଯିବର;
सिडीपन ତୃଷ୍ଣା—5. Whim; caprice; a fit of desire which at times overpowers a person; craze; fad; hobby. ୬ । ବାତୁଳତା—6. Fit of madness. ୭ । (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) ବାତୁଳ ବ୍ୟକ୍ତି—
বাঈ बाई 7. Mad person; a mad sap.

୮ । ରାଜପୁତାନା, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଅଞ୍ଚଳ ଓ ବମ୍ବେରେ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ଓ ବୈଶ୍ୟ ଭଦ୍ର ମହିଳାମାନଙ୍କର ଉପାଧି ବିଶେଷ—8. A title attached to the name of ladies in Bombay corresponding to 'Lady' or 'Madam.' ୯ । ବେଶ୍ୟା ଓ ନର୍ତ୍ତକୀମାନଙ୍କର ଉପାଧି—9. A title of prostitutes and dancing girls. ୧୦ । ଭଉଣୀ—10. Sister. ୧୧ । ଅଳ୍ପବୟସ୍କା ବାଳିକାକୁ ଓ କନ୍ୟାସ୍ଥାନୀୟା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଗୁରୁଜନଙ୍କର ସ୍ନେହ ସମ୍ବୋଧନ—11. An address of endearment to girls or to women in the position of a daughter by elders. ୧୨ । ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—12. A name given to males and females. ୧୩ । ନର୍ତ୍ତକୀ—13. Dancing girl.

बाई बाई

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତ; ବାଉଳ; ବାୟା—1. Maddened; mad.

ଯୁବତୀଙ୍କ ସ୍ୱରେ ହେଲେ ଗଙ୍ଗେ ବାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ଅତି ଆସକ୍ତ—2. Much addicted to a thing; gone mad after a person or thing or after a hobby. ୩ । ବିବେଚନା ଶୂନ୍ୟ—3. Thoughtless; inconsiderate; devoid of judgment.

ରାଜା ହେଲ ବାଇ କି ? କନ୍ୟା ତାର ବୟସ ପଡ଼ିଲେ
କୁଳଙ୍କ ପଣ୍ଡିତ ପାଇବ ?—ଚଉ ।

ପ୍ରାଦେ—୧ । (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବଡ଼ ଭଉଣୀ—1. Elder sister. ୨ । (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଘରଚଟିଆ ଚଢ଼େଇ—2. Sparrow.

ବାଇଁଶିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଂଶ)—ବାଉଁଶିଆ (ଦେଖ)—Bainsia Baunsia (See)

ବାଇ ଅଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପେଟ ଭିତରେ ବାୟୁ କୁପିତ ହେବାରୁ ପେଟ ଫାମ୍ପିବା—Flatulence.
Bai ardiba पेटफाँपा वाइरूकना
(ବାଇଧରିବା, ବାଇବନ୍ଧ, ବାଇବନ୍ଧିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଇକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାଇସାଇକ୍ଲ୍; ବାଇକ୍)—ବାଇସାଇକଲ୍; ଦୁଇଚକିଆ ଯନ୍ତ୍ରଯାନ—Bicycle.
Baik बाईक बाइसिकिल

ବାଇକ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଅବ୍ୟଙ୍ଗା)—ବାଇଡଙ୍କ—1. Cowage; Mucuna Prurita.
Baika आलकुसी किवाच, कौंच
[ଦ୍ର—ଏହା ଓଡ଼ିଶାରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ପତ୍ର, ଡାଳ, ଶଣ୍ଢି ଓ ମଞ୍ଜି ଅଁଶୁଆଁଶିଆ । ଏହି ଗୁଳ୍ମ ସରୁ ଓ ଡେଙ୍ଗା ।]
୨ । ବାୟକ (ଦେଖ)—2. Bayaka (See)

ବାଇ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାଦିବା; ଅଧୋବାୟୁ କରିବା—1. To crack wind through the anus.
Bai kariba वातकर्म करा वाइ छोड़ना
୨ । (ଅମୁକ ଲୋକକୁ ଅମୁକ ବିଷୟ) ପାଗଳ କରିବା—2. To make or turn one mad.
पागल करा बावरा बनादेना

ବାଇ କୋଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାୟୁ କୋଷ)—ଅନ୍ତ୍ରକୋଷ ରୋଗ; ବାୟୁ ଜନିତ କୋଷବୃଦ୍ଧି—Hernia.
Bai kosha अन्तकोष अंडकोस

ବାଇ ଖେଞ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପେଟମରା ବା ବାତଶୂଳ ରୋଗ—Colic pain.
Bai khenchiba

ବାଇଗ(ଙ୍ଗ)ଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଙ୍ଗନ, ବାତିଙ୍ଗଣ)—ପ୍ରସିଦ୍ଧ କୃଷିଜାତ ଗୁଳ୍ମ ଓ ତାହାର ଫଳ—Brinjal; egg-fruit; Solanum Melongena.
Baiga(nga)na
ସଂ. ନାମ—ବାତିଙ୍ଗନ(ଣ), ବଙ୍ଗନ, ବାର୍ତ୍ତାକୀ, ବୃନ୍ତଫଳା, ନୃପପ୍ରିୟଫଳା, ମାଂସଫଳା, ବୃନ୍ତାକ(କୀ), ବାର୍ତ୍ତାକ(କୁ), ବାତିଗ, ବଙ୍ଗ, ବାତିଗମ, ଭଣ୍ଟାକୀ, ଭଣ୍ଡିକା
বেগুন बैंगन, बैगुनी
ତେ. ବଙ୍ଗ, ବଙ୍କାୟ
ତା. କୁଟିରେକଇ
ଫା. ବାଦଞ୍ଜାନ୍
ଅ. ବାଦ୍‌ଜାନ୍
ମ. ବୈଙ୍ଗନ, ବାଙ୍ଗେ, ଭଣ୍ଟା
[ଦ୍ର—ଏହା କୃଷି ଜାତ ବାର୍ଷିକ ଗୁଳ୍ମ; ପ୍ରଥମେ ମଞ୍ଜିରୁ ଗଛ କରି ଗଛଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାୟ ୮ ଅଙ୍ଗୁଳ ଉଚ୍ଚ ହୋଇଗଲେ କୋଡ଼ରେ ହଣା ହୋଇଥିବା ଧାଡ଼ିରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପୋତିବାକୁ ହୁଏ । ବାଇଗଣ ଗଛ ଶୀତ ଯାଗାରେ ହୁଏ ଏବଂ ୩ ଦିନରେ ଧାଡ଼ିରେ ଥରେ ଲେଖାଏଁ ପାଣି ଦେବାକୁ ହୁଏ । ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚ ପାର୍ବତ୍ୟ ଦେଶରେ ବାଇଗଣ ଗଛ ଉଠାଏ ନାହିଁ । ବାଇଗଣ ଧଳା, କଳା, ବାଇଗଣିଆ ଓ ସବୁଜ ଭେଦରେ ନାନାପ୍ରକାର । କେତେକ ବାଇଗଣର ଡାଳ ଓ ପତ୍ର ଓ ଡେମ୍ଫରେ କଣ୍ଟା ଥାଏ ଏବଂ କେତେକରେ ନ ଥାଏ । କେତେକ ବାଇଗଣ ଛୋଟ ଛୋଟ ଓ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଫଳେ । ସେମାନଙ୍କୁ ପେଣ୍ଡ୍ରୀ ବାଇଗଣ ବୋଲାଯାଏ । ବଡ଼ ବଡ଼ ବାଇଗଣକୁ ଭେଲୁଆ ଏବଂ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ବଡ଼ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ହନୁମନ୍ତିଆ ବାଇଗଣ ବୋଲାଯାଏ । ସରୁ ଓ ଲମ୍ବା ଏକପ୍ରକାର ବାଇଗଣକୁ ନାଇକର ବା ନାଡ଼ିକର ବା ନାରିକର ବାଇଗଣ ବୋଲାଯାଏ । ଯେଉଁ ବାଇଗଣ ନଦୀର ପାଲରେ ଫଳେ ଓ ପାଣିଚିଆ ଲାଗେ ତାକୁ ପାଲୁଆ ବା ଭୁଟୁଆ ବାଇଗଣ କୁହାଯାଏ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କଣ୍ଟାଯୁକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ଅତି ଛୋଟ ବାଇଗଣ ପଡ଼ିଆ ଜମିରେ ଫଳେ । ତାକୁ ଭେଜିବାଇଗଣ ବୋଲାଯାଏ । ବେଏଁକୋଳି ନାମକ କଣ୍ଟାଳତାରେ ବାଇଗଣ ପରି ଅତି ଛୋଟ ଛୋଟ ଫଳ ଫଳେ ଏବଂ ତାହା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଲୋକେ ବାଇଗଣକୁ ତରକାରି, ପୋଡ଼ା ଓ ଭଜା କରି ଖାଆନ୍ତି । ବାଇଗଣ ମଞ୍ଜି ଛୋଟ, ଚେପଟା ଓ ଗୋଲ ଥିବାରୁ ଯେଉଁ ଲେଖା ଅକ୍ଷର ଛୋଟ ଓ ଗୋଲ ହୋଇ ଥାଏ ତାକୁ ବାଇଗଣ ମଞ୍ଜି ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଏ; ଜଙ୍ଗଲରେ ଏହି ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ଗଛ ୮।୧୦ ହାତ ଉଚ୍ଚରେ ବଢ଼େ ଓ ତହିଁରେ ବାଇଗଣ ଆକୃତି-ବିଶିଷ୍ଟ ଗୋଟାଳ ପରି କ୍ଷୁଦ୍ର ଫଳ ଧରେ; ଏହାର ନାମ ଗୋଠ-ବାଇଗଣ (ବଂ. ଗୋଟବେଗୁନ) । କୃଷକ ଯତ୍ନ କଲେ ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ୩ ଥର ବାଇଗଣ ଫସଲ ଅମଦାନି କରି ପାରେ । ବୈଦ୍ୟକମତରେ ଏହା ମଧୁରରସ, ତୀକ୍ଷ୍ଣ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, କଟୁବିପାକ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ଶୁକ୍ରଜନକ, ଲଘୁ ଓ ବାୟୁ, ଜ୍ୱର ଏବଂ ଶ୍ଲେଷ୍ମନାଶକ, କଚି ବାଇଗଣ

କଫ ଓ ପିତ୍ତନାଶକ । ପାଚିଲା ବାଇଗଣ ପିତ୍ତକାରକ ଓ ଗୁରୁ; ପୋଡ଼ା ବାଇଗଣ ଈଷତ୍ ପିତ୍ତକର, ଲଘୁ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ ଓ କଫ, ମେଦ, ବାୟୁ ଓ ଆମଦୋଷର ଶାନ୍ତିକର । ଭୁକ୍ତି ଷ୍ଟାଣ୍ଡ ଗଛ ଏକ-ପ୍ରକାର ଧଳା ବାଇଗଣ ଅର୍ଶରୋଗରେ ବିଶେଷ ହିତକର ।]

ବାଇଗଣ କୋଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । ବାଇଗଣ କିଆରିରେ ଲାଗିଥିବା Bāigaṇa korḍā ବାଇଗଣର ଛୋଟ ଗଛମାନଙ୍କ ମୂଳରେ ମାଟି ମାଟିକୋଡ଼া ଦେବା ପାଇଁ କୋଡ଼ଦ୍ୱାରା କିଆରିର ମାଟି ହାଣିବା କୋଦାଲସେ କାଟনা କ୍ରିୟା—1. The operation of spading କୋদାলে কোদ্যালে মেষ; কোদালে কুড়ালে a plot of land कोद्‌रकेट्टा मेंह on which brinjal plants have been (ବାଇଗଣକୋଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) planted. ୨ । ମଳା ମଳା ହୋଇ ଦେଖା ଯାଉଥିବା ଏକପ୍ରକାର ମେଘ—2. A sort of cloud looking like clods of earth separated by a spade; the mackerel cloud..

[ଦ୍ର—ବାଇଗଣ କିଆରିରେ ମାଟି କୋଡ଼ିଲେ ମାଟି ଯାହା ଯେପରି ଢେଲା ଢେଲା ହୋଇ ଦେଖାଯାଏ ସେହିପରି ଢେଲା ଢେଲା ବା ମଳା ମଳା ଦେଖା ଯାଉଥିବା ମେଘକୁ ବାଇଗଣ କୋଡ଼ା ମେଘ କୁହାଯାଏ । ଏପରି ମେଘ ଦେଖା ଗଲେ ନିକଟ ଭବିଷ୍ୟତରେ ବର୍ଷା ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ନ ଥାଏ ଏବଂ ଏହା ଅଣୁ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ସୂଚନା କରେ । ଏଥି ପାଇଁ ଖନାବଚନ ଅଛି :—ବାଦଲକୁ ମଳା ମଳା, ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ କର୍ମଳା, ନାଥ ବୋଲେ ପୁତାରେ ! ରାଜ୍ୟ ଖଣ୍ଡ ଗଲା ।]

ବାଇଗଣ ଟୋପର—ଦେ. ବି.—ଖୁବ୍ ଛୋଟ ବାଇଗଣ; ମୁଣ୍ଡି ବାଇଗଣ—Bāigaṇa ṭopara Very stunted egg fruits. কুলী বেগুন [ଦ୍ର—ବାଇଗଣ ଗଛ ପୁରୁଣା ହୋଇ ଗଲେ ଫଳ ଖୁବ୍ ଛୋଟ ହୋଇଯାଏ । ଏହାକୁ ବାଇଗଣ ଟୋପର ବୋଲଯାଏ ।]

ବାଇଗଣ ପ(ପୋ)ଲେଇ—ଦେ. ବି—ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ବାଗ୍‌ନାନ୍ ପଲ୍ଲୀ Bāigaṇa pa(po)lei ନାମକ ଅଞ୍ଚଳର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅମ୍ର ଫଳ-ମାନ୍ଦ୍ରାଜୀ ବିଶେଷ—A kind of excellent mango बंगनापल्लि growing in Bagnanpalli in Madras Presidency.

ବାଇଗ(ଗି)ଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବଣ.—କଳା ବାଇଗଣ ବର୍ଣ୍ଣ ପରି ନାଲ. Bāiga(gi)ṇiā(āñ) ଭଳି ବର୍ଣ୍ଣ ମିଶ୍ରିତ—Violet; deep বেগুনে बैगनी purple.

[ବାଇଗ(ଗି)ଣିଆ(ଆଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବାଲେଶ୍ୱରର ପର୍ବତବିଶେଷ—Name of a mountain in Balasore.

ବଣ୍ଡ ପ୍ରାୟେ ଯାର ବଣେ ଗଣ୍ଡଶୈଳ ବାଇଗଣିଆ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାକାର, ଭଞ୍ଜ ।

ବାଇଗ(ଗି)ଣୀ—ଦେ. ବି.—୧ । ବାଇଗଣକୁ ଫଡ଼ା ଫଡ଼ା କରି ଚିରି Bāiga(gi)ṇi ବେସନ ବା ପିଠଉରେ ବୁଡ଼ାଇ ଘିଅ ବା ତେଲରେ বেগুনী छाणि ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଏକପ୍ରକାର ପିଠା—1. A cake बैग(ज)नी fried in ghee or oil, consisting of slices of brinjal immersed in gruel. ୨ । ବିଦେଶରୁ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସି ରକ୍ଷିତ ହୋଇଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଧୂଅଁପତ୍ର—2. Nicotina Alta (tobacco leaf).

[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଏହାର ଫୁଲ ଫୁଟେ ଏବଂ ସକାଳେ ବୁଜି ହୋଇ ଯାଏ । ରାତିରେ ଫୁଲର ଖୁବ୍ ସୁଗନ୍ଧ ଥାଏ । (Haines).]

ଦେ. ବଣ—ବାଇଗଣିଆ (ଦେଖ)—Bāigaṇiā (See)

ବାଇଗବ(ବା)—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ରପୁଚ୍ଛ ଏରଣ୍ଡ; ଭୁଲ. ସଂ. Bāigaba(bā) ବ୍ୟାଘ୍ର=ନାଲି ଗବଗଛ)—ଶୁକ୍ଳ ଏରଣ୍ଡ; ଏକ ବাঘ ভেরেণ্ডা, গাবভেরেণ্ডা ପ୍ରକାର ଗୀଷ୍ମ ବୃକ୍ଷ—1. A kind ସଂ. ନାମ—ପଞ୍ଚାଙ୍ଗୁଳ of hedge plant; physic nut; Jatropha Curcas.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ୮।୧୦ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଏହାର ପତ୍ର ହାତ ପାପୁଲି ପରି ୫ଟି ଅଙ୍ଗୁଠିଯୁକ୍ତ; ଫୁଲ ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ; ଫଳ ଗବ-ଫଳ ପରି ୩ ଚଉଡ଼ିଆ; ମଞ୍ଜି ଗବ ମଞ୍ଜି ପରି, ମାତ୍ର ଆକାରରେ ବଡ଼ । ଏ ଗଛକୁ ହାଣିଲେ କ୍ଷୀର ବାହାରେ । ଏହାର ଡାଳକୁ ଦାନ୍ତକାଠି କରାଯାଏ । ଏ ଗଛରେ ବାଡ଼ ବୁଜିଲେ ବାଡ଼ ବହୁକାଳ ରହେ ।]

୨ । ରକ୍ତ ଏରଣ୍ଡ; ବନ୍ଧଲ ବାଇଗବା; ବାଇଗବା ଜାତୀୟ ଛୋଟ ଓ ନାଲି ଗଛ—2. A small species of Bāigabā plant; Jatropha Gossypifolia লাল ফেরেণ্ডা, স্বয়ম্বর Jatrophā Glandulifera.

[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରଥମେ ଆମେରିକାର ବ୍ରାଜିଲ ଦେଶରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆନୀତ ହୋଇଥିଲା, ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ପ୍ରାୟ ୨ ଫୁଟ । ଡାଳ ଓ ପତ୍ର ନାଲି ଦିଶେ ।]

ବାଇଚ(ଛ)—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବାଚ୍ୟ=ନିନ୍ଦ୍ୟ)—ନିନ୍ଦା—Bāicha(chha) Blame. বাচ্য; বাইচ कुचेष्टा ବଣ.—ନିନ୍ଦିତ—Blamed; censured.

ବାଇଚ(ଛ)କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବାଚ୍ୟ=ନିନ୍ଦନୀୟ)—କୌଣସି Bāicha (chha) kariba ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୋଷ ଦେଖାଇ ତାକୁ ଗାଳି ଦେବା—To find fault with a person.

ବାଇଚଟିଆ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବାତ+ଚଟକ ବା ବାପକ+ଚଟକ)—Bāichaṭiā ବାୟା ଚଢ଼େଇ—The weaver bird; বাবুই बाया Ploceus Baya.

ବାଇଜ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ବର୍ଜିତ)—୧ । ସମାଜରୁ ଚ୍ୟୁତ—Bāija 1. Excommunicated বাহির बाहर ୨ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ—2. Abandoned.

ବାଇଜ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସମାଜଚ୍ୟୁତ କରିବା—Bāija karibā To excommunicate a person. বাহির করা बाहर्ना

ବାଇଜଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—ବାଇଗବ (ଦେଖ) Bāijarḍā Bāigaba (See)

ବାଇଜ(ଜି) ହାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଜିତ ଓ ହଣ୍ଡିକା) ଅଶୌଚାନ୍ତରେ Bāija(ji) hāṇḍi ଯେଉଁ ପାକପାତ୍ରମାନ ବର୍ଜିତ ହୋଇ ছুত হাঁড়ি ଫୋପଡ଼ା ଯାଏ—Earthen cooking pots which मरदुमरी हाडि are abandoned and thrown away on the occasion of a death or birth in a family.

× × × ପଡ଼ଥାରେ ବାଇଜ ବାଣ ପରି ଉବସ ସୁରଖ ଗଡ଼ୁ ଅଛ ।
ପଦ୍ମାରମୋହନ, ଛମାଣ ଅଠପଣ୍ଡ ।

ବାଇଜା(ଝା)ଲି—ଦେ. ବି.—ଦଣ୍ଡରରୁ ମାଛ ପରି ଏକ ପ୍ରକାର ଅତି
Bāijā (jhā)li ଛୋଟ ମାଛ—A kind of tiny fresh
[ବାଇଜା(ଝା)ଲିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ] water fry with stings on the neck.
[ଦ୍ର—ଏ ମାଛ ଅତି ପତଳା । ଏହାର ଗାଲ ପାଖେ କଣ୍ଟା ଥାଏ ବ ତାହା ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ଫୋଡ଼ି ହୋଇ ଗଲେ ଭାରି ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୁଏ ।]

ବାଇଜୀ—ବୈଦେ. ବି. (ହି.)—ନର୍ତ୍ତକୀ—
Bāiji ବାଇଜୀ बाईजी Dancing girl; nautch girl.

ବାଇଝାଲି ଗୀତ—ପ୍ରାଦେ.—(ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଗଡ଼ଜାତରେ ବାଳିକା
Bāijhāli gita ମାନେ ବୋଲିବା ଗୀତବିଶେଷ—
A kind of song sung by girls.

ବାଇଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାୟୁକ; ବାପଦ=ଯେ ବୁଣେ)—
Bāitā ୧ । ବାୟା ଚଢ଼େଇ—1. The weaver bird.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଲୋମ ନ ଥିବାରୁ ଏମାନେ ଟାଙ୍ଗରା ବିଶନ୍ତି ।]
୨ । ବାଇ ଟାଙ୍ଗରା (ଦେଖ)—2. Bāi ṭāngarā (See)

ବାଇଟା(ଟୁ)ଙ୍ଗ(ଙ୍ଗୁ)ରା(ରି)—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ମୁଣ୍ଡରେ ବାଳ ନ ଥିବା
Bāiṭā(ṭu)ṅga(ṅgu)rā(ri) ବାଳକ ବାଳକାମାନଙ୍କୁ ବାୟା
[ବାଇଟା(ଟୁ)ଙ୍ଗ(ଙ୍ଗୁ)ରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଚଢ଼େଇ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରି
[ବାଇଟା(ଟୁ)ଙ୍ଗ(ଙ୍ଗୁ)ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ଡାକିବା ସ୍ନେହ ସମ୍ବୋଧନ—
নেড়া, ন্যাড়া A term of endearment applied to
टुंगारिया bald headed children.
[ଦ୍ର—ବାୟା ଚଢ଼େଇଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଲୋମଶୂନ୍ୟ ବା ଟାଙ୍ଗରା ।]
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ବେଳେ ବେଳେ ବାଉଳା ପରି
ହୁଏ; ଅଡ଼ବାୟା; ଅମୂଳ ବାୟା—1. Crack-brained;
আড পাগলা crazy; a person subject to temporary
बाबला(रा) madness.
୨ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଚିତ୍ତ—2. Of unsettled or unfixed
আড় পাগলা mind; fickle-minded.
बावला ୩ । ଖିଆଲିବାଜ(ଲୋକ)—3. Whimsical(person).
୪ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ କର୍ମୀ; ଅସଜଣା (ଲୋକ)—
4. Unmethodical (person).
୫ । ବାଇଟୁଙ୍ଗୁରା ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଚରଣ ସଦୃଶ—5. Similar to the acts of or befitting a fickle-minded person.

ବାଇଡ(ଢ)ଙ୍କ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅବ୍ୟଙ୍ଗା; ବାନରୀ)—
Bāiḍa(ḍha)ṅka ଶିମ୍ବାଦି ବର୍ଗର ଅରଣ୍ୟ ଜାତ ଲତା ବିଶେଷ—
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କପିକଚ୍ଛୁ, ଆତ୍ମଗୁପ୍ତା, 1. A kind of wild nettle,
ବୃଷ୍ୟା, ବାନରୀ, ମର୍କଟୀ, the cowhage; cowitch;
ଅଜଡା, କଣ୍ଡୁରା, କଣ୍ଡୁଳୀ, Mucuna Pruriens.
ଶୁକଶିମ୍ବୀ, କଚ୍ଛୁରା, ପ୍ରାବୃଷାୟଣୀ,
ଲାଙ୍ଗଲୀ, ଶୂକଶିମ୍ବୀ, କେଶୀ,
ଜଡ଼ା, କଚ୍ଛୁରା ଓ ସ୍ୱୟଂଗୁପ୍ତା,
ଦୁଃସ୍ପର୍ଶା, ଋଷଭ
ଆଲକୁଶୀ, শুয়াঁশিম্বী,
দয়াধুনার শুঁড়ো
काचकुरि, कावआँच, कौंछ,
किंवाँच, कोँच, कौंच
ତେ. ପିଲିଅଡୁଗୁ, ଦୁଲଗୋଣ୍ଡି
ସୁ. ସୁନାଇକ୍, ଢାଲ
ମ. କବଚ, କୁହିଲି
[ଦ୍ର—ଶିମ୍ବ ଲତାର ପତ୍ର ପରି ଏହାର ପତ୍ରରେ ୩ଟି ଲେଖାଏଁ ପତ୍ର ଥାଏ; ଛୁଇଁ ଦିଆ; ଲତାର ଓ ଛୁଇଁର ଦେହସାରା ଲୋମ ପରି ଛୋଟ ଛୋଟ ବିଷାକ୍ତ କଣ୍ଟା ଥାଏ । ଶରୀରରେ ଏବଂ ସାଧାରଣରେ ଉକ୍ତ ଲୋମଗୁଡ଼ିକ ଉଡ଼ି ଆସି ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ବାଜିଲେ ଦେହ କୁଣ୍ଡାଇ ହୋଇ ଫୁଲି ଯାଏ ଏବଂ ବିଶେଷ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୁଏ । ଏହାର ମଞ୍ଜି ବଡ଼ ବଡ଼ ଓ ବାଇଗଣୀ ରଙ୍ଗ ଯୁକ୍ତ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଶୁକ୍ର ଓ ବଳଶକ୍ତିବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ବାତଘ୍ନ । ପାଚିଁଲିଆ, କଳା ଓ ଧଳା ଭେଦରେ ଏ ଗଛ ୩ ପ୍ରକାର । ଧଳା ଗଛର ଛୁଇଁରେ ଲୋମ ନ ଥାଏ ।]
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦୁଷ୍ଟ ବା ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପରର ଅନିଷ୍ଟ
আলগুসী କରେ—2. (fig) A wicked person.
୩ । ଅମରଲତା ଲତା ବିଶେଷ—3. Cuscuta Reflexa (Haines).
[ଦ୍ର—ଏହାର ଡାଙ୍କ ସୂତା ପରି; ଫୁଲ ଧଳା ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବାସେ ।]

ବାଇଡିମ୍ବିରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖରସଣ (ଦେଖ)
Bāi ḍimbiri Kharasaṇa (See)

ବାଇଣ୍ଟି ପୋଇଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଛୋଟ ଝିଅମାନଙ୍କୁ
Bāiṇṭi poili ମାଆମାନଙ୍କର ଦେବା ଗାଳିବିଶେଷ—
A term of mild abuse applied by mothers to young girls.
ବାହାର ବ ଚନ୍ତା, ବାଇଣ୍ଟି ପୋଇଲିର ସଇଗା ଚନ୍ତା—ଢଗ ।

ବାଇଦ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବାଦ୍ୟ)—ବାଜା; ଢୋଲ—
Bāida বাজা बाजा Drum.
ହୋଇ କାମରକ ଠିକେ ବ ବାଇଦ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ସଭା ।

ବାଇଦ(ଦି)କା(କି)ରିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଦ୍ୟକାର)—
Bāida(di)kā(ki)riā ବାଜାଦାର; ଯେ ବାଜା ବଜାଏ—
বাজাদার बजनिया Drummer.

ବାଇଦ ବଡ଼କାଠ—ଦେ. ବି. (ସଦତର)—ସାନ ଢୋଲ ଓ ବଡ଼
Bāida baṛdakāṭha ଢୋଲ—Small and big
ঢোল ডংকা ढोल डंका drums.

ବାଇଦା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ଫା. ବାଦା; ଅ. ବାଇଦା =
Bāidā ଋଣିତ ସମୟ)—୧ । (କଟକିଆ) ମକଦମା ଅଦାଲତ ଶୁଣାଣି
সাবকাস ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦିନ ବା ତାରିଖ—1. A date
वादा fixed for hearing of a case. ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥିତ ବା ସ୍ୱୀକୃତ ସମୟ; ମିଆଦ—
2. Time taken or settled for doing a certain thing; time limit; adjournment.

ବାଇଦା ଦେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ
Bāidā debā ପକ୍ଷଙ୍କୁ (ବିଶ୍ୱାସପତ୍ର) ସମୟ ବା ମହଲତ ଦେବା—
সাবকাস দেওয়া To grant time for some matter; to
वादा देना adjourn a case to some other date.

ବାଇଦା ପଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (କଚେରୀ)—
Bāidā pardibā ମକଦ୍ଦମା ଶୁଣାଯିବା ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତାରିଖ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେବା—(a case) Being fixed for hearing on a certain date.

ବାଇଦା ଲେଉଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି. (କଚେରୀ)—
Bāidā lordibā କୌଣସି ମକଦ୍ଦମାରେ ମୁଲତବି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—To pray for an adjournment of a case.

ବାଇ ଧନ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ନେହସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—
Bāi dhana A term of endearment.
(ବାଇଧନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବାଇଧନ ତ ! ବାଇଧନ ଗଲେ ବୃନ୍ଦାବନ ତ।
ବାপ ধন କେଳା ଗୀତ।

ବାଇ ଧନିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ବାଇ ଧନ (ଦେଖ)
Bāi dhaniā(ān) Bāi dhana (See)

ବାଇ ଧରିବା—ଦେ. ବି—ଶରୀରରେ ବାୟୁବୃଦ୍ଧିଜନିତ ପୀଡ଼ା; ପେଟଫମ୍ପା
Bāi dharibā —Disease due to excess of wind in body; flatulence.
পেট ফাঁপা बाइ पगडना
(ବାଇଧରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଇ ନାଚ(ଟ)—ଦେ. ବି—ବେଶ୍ୟା ନାଚ—
Bāināoha (ṭa) Dancing girls' dance.
বাঈ নাচ बाइ नाच

ବାଇ ଫଳ—ଦେ. ବି.—(ଏପରି ଫଳ ଖାଇଲେ ଲୋକ ବାଉଳା ହୋଇ ଯିବାର ଆଶଙ୍କା ସ୍ୱାଭାବିକ ଥିବାରୁ)—ଅଜ୍ଞାତନାମା ଓ ଅଜ୍ଞାତଗୁଣ ବନ୍ୟ ଫଳ—A wild fruit of unknown name and attribute.
Bāi phala
বাজে ফল
बेकार फल

ନରେନ୍ଦ୍ର ହେବା ସୁକୃତ କୃତକେ କ୍ଷିତରୁ ତଡ଼ ଫିଙ୍ଗି ଦେଲ ବାଇଫଳ
ଭୂର୍ଷିରେ । ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତସିଂହାର—ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି।

ବାଇବ—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବାୟବ୍ୟ)—ବାୟୁ କୋଣ—
Bāiba বায়ব্য वायव्य Northwest.

ସେ ଖଡ଼ଗରେ ବସିଲେ ବାଇବେ ଦିଗପାଳ ହେଲେ।
ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା।

ବାଇବ(ବେ)ଲ—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. ବାଇବ୍ଲ)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ଧର୍ମ ପୁସ୍ତକ—The Holy Bible.
Bāiba(be)la
বাইবেল बाइबिल

ବାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍. ବାଦ ଧାତୁ)—
Bāibā ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା—To play on a musical instrument.
বাজান बजाना

ଶଙ୍ଖ ଭେରୀ ମୃଦଙ୍ଗ ପଣବ ବାଇଲେ
ସେ ଶବଦେ ସୁରଭୂମି କମ୍ପାଇଲେ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି।

ବାଇ ବାଉ(ତୁ)ଳ(ଳା)—ଦେ. ବିଣ—(ସହଚର)—ପାଗଳ—
Bāi bāu(tu)la(lā) Mad.
(ବାଇବାଉଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବି—ପାଗଳାମି—
পাগল ছাগল आवरा Madness.

ବାଇବିଛ(ଛ)—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ବାୟୁବତ୍)-୧। ବାଉଳାପରି ଅସ୍ଥିର—
Bāibichha(chchha) 1. Restless like a mad man
[ବାଇବିଚ୍ଛା(ଚ୍ଛା)ଳ—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨। ପ୍ରବଳ ବାୟୁପରି ଅସ୍ଥିର ଓ ଅସ୍ଥିର ବେଗଶୀଳ—2. Hasty and restless like the tempest.
बायुकाला
(ଯଥା—ପାଇକସାକ ରଣଭୂଇଁକୁ ବାଇବିଛ ହୋଇ ପଳେଇ ଗଲେ।)
ଦେ. ବି—ବାଉଳତା—Insanity.
(ଯଥା—ତାକୁ ବାଇବିଛ ଲାଗିଛି।)

ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିଡ଼ଙ୍ଗ)-ଔଷଧ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ; ବିଡ଼ଙ୍ଗ—
Bāibirdanga Embelia Robusta; embelia Ribes.

ସଂ. ନାମ—ଚିତ୍ର ତଣ୍ଡୁଳ, କୃମିଘ୍ନ	[ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ ଗୋଲମରିଚ
ବୃଷାମ୍ଳ, ବାତାରି ଓ ରସାୟନ,	ପରି। ଏହା କୃମି ଓ ଉଦରବାୟୁ
କ୍ରିମିଘ୍ନ, ଜନ୍ତୁନାଶନ।	ନାଶକ; ଫଳ କମ୍ପୃଷ୍ଟ ଓ ରେମଶ
বিড়ঙ্গ; বাবরঙ্গ	ଏହି ଗଛକୁ ଲୁଣୀଲୁଣିଆ ଗଛ
बायबिडंग, बायबिडंग,	ମଧ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ। ଏ ଗଛ ବୁଦା
बायविरंग, विविरङ्ग	ଜାତି। ଏକ ଜାତି ବୃହତ୍ ଲତାଜାତି
ମ. ବାବଡ଼ୀଙ୍ଗ, କାରକୁଣୀ	ଗୁଳ୍ମ; ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ, ବୋମ୍ବେ, ସିଂହଳ,
ଗୁ. ବାବଟୀଂଗ	ଓ ବ୍ରହ୍ମଦେଶରେ ଜନ୍ମେ। ଅପର
ତେ. ବାୟୁବଡ଼ଙ୍ଗମୁ	ଜାତି ଛୋଟ ତରୁ, ବଙ୍ଗ ବିହାର
ତା. ବାୟୁବଲଂ	ଓଡ଼ିଶାରେ ଜନ୍ମେ। ଦୁଇ ଜାତିର
ଫା. ବରଙ୍ଗକାବଲୀ	ଫଳ କ୍ରିମିଘ୍ନ ଓ ଉଦରବାୟୁ
ଆ. ବରଣ୍ଡକାବଲୀ	ନାଶକ। ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା

କଟୁ, ତୀକ୍ଷ୍ଣ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ରୁକ୍ଷ, ଅଗ୍ନିକାରକ ଓ ଲଘୁ। ଏହା ଶୂଳ, ଉଦରାଧ୍ମାନ, ଉଦର ରୋଗ, ଶ୍ଳେଷ୍ମା, କୃମି, ବାତ ଓ ବିବନ୍ଧନାଶକ।]

ବାଇ ମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—(ଶିଶୁରଞ୍ଜନ)—୧। ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଖେଳାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମାଆମାନଙ୍କର ବୋଲିବା ପଦ ବିଶେଷ—1. A term of endearment used to children while nodding their heads.
Bāi munda

ବାଇମୁଣ୍ଡ, ବଢ଼ ଖାଇବାକୁ କଳମୁଣ୍ଡ—ଶିଶୁରଞ୍ଜନ. ଗୀତ।

[ଦ୍ର—ମାଆମାନେ ଏହା ବୋଲିବା ସମୟରେ ଶିଶୁମାନେ ବାଯ଼୍ୟମନୁଷ୍ୟ ଭଳି ମୁଣ୍ଡକୁ ଏ ପାଖ ସେ ପାଖ ହଲାଉ ଥାଆନ୍ତି।]
୨। ବାଉଳ ବ୍ୟକ୍ତିର ମସ୍ତିଷ୍କ—2. Mad man's brain.

କଟକ ଚନ୍ଦ୍ର ବାଇମୁଣ୍ଡକୁ ବର୍ଷ—ଚଗ।

ବାଇଲ—ଦେ. ବି—୧। ରାଜଭୃତ୍ୟବିଶେଷ—1. Tittle of a class of personal servants of a Raja. ୨। ଏକପ୍ରକାର ଶିମ୍ବ—2. A kind of flat and fleshy been.
Bāila

[ଦ୍ର—ଏହା ସାଧାରଣ ଶିମ୍ବପରି; ୪। ୫ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ଓ ଚେପଟା। ଏହାର ମଞ୍ଜି ଗୋଲ ଓ ଚେପଟା। ଶିମ୍ବର ମଞ୍ଜି ଓ ଚୋପାକୁ ତରକାରୀ କରାଯାଏ, ମାତ୍ର ବାଇଲର ଚୋପା ଖାଦ୍ୟ ନୁହେଁ। ଲୋକେ ଏହାର ମଞ୍ଜିକୁ କେବଳ ତରକାରୀ ଓ ବରା କରି ଖାଆନ୍ତି।]

ବାଇଲ ବାଇଲ ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଉପବିଧି—Byelaw.

ବାଇ ଲଗିବା—ଦେ. ବ—୧ । ବେଳେ ବେଳେ କୌଣସି ବଦ୍ଖିଆଲ Bāi lagibā ମନକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା—1. Fits of whims. (ବାଇ ଉଠିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସାମୟିକ ବାତୁଳ ହେବା—2. বাতিকলাগা The state of being attacked with a fit बाइलगना of madness.

ବାଇଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ଭାଷା) ବ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ; ମାଇକିନିଆ—Bāili 1. Woman. ୨ । ଭାର୍ଯ୍ୟା; ମାଇପ—2. Wife.

ବାଇଲେନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ.)—ଗଳିଘରରେ ଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଳି—Bāilen বাইলেন बाइलेन By-lane.

ବାଇଶ(ଶି)—ଦେ. ବ ଓ ବଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସ. ଦ୍ୱାବିଂଶତି; ପ୍ରା. Bāisa(si) ବାଇସା)—କୋଡ଼ିଏରୁ ଦୁଇ ଅଧିକ; ଦ୍ୱାବିଂଶତି; বাইস बाईस ୨୨—Twenty two; 22.

ଦେ. ବ—୧ । ନିୟମ—1. Rule; regularity; ୨ । ସ୍ଥିରତା; ନିଶ୍ଚିତତା—2. Certainty. ୩ । ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ—3. Coherency.

(ଯଥା—ତା କଥାରେ କିଛି ବାଇଶ ନାହିଁ ।)

ବାଇଶ କୁରଡ଼ି ବେଣ୍ଟ—ପ୍ରାଦେ. ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—(ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା Bāisa kurardhi benta ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାଳି ବିଶେଷ—A vulgar term of abuse applied to males.) ନଷ୍ଟଚରିତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି—A licentious person.

ବାଇଶ(ଶି) ପାହାଚ—ଦେ. ବ—ପୁରୀର ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସିଂହଦ୍ୱାରଠାରୁ Bāisa(si) pāhācha ଘଣ୍ଟଘରବେଢ଼ାକୁ ଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ୨୨ ଗୋଟି ପାବଚ୍ଛ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯିବାକୁ ହୁଏ—The 22 steps leading from the lion's gate to the main block of temples in the Temple of Jagannath at Puri.

ବାଇଶ ହରଡ଼ ଡାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—(ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷଙ୍କ Bāisa harardā dāli ପ୍ରତି ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାଳିବିଶେଷ—A vulgar term of abuse, applied to males and females), ନଷ୍ଟ ଚରିତ୍ର; ଲେଚେଡ଼ା—Licentious; wicked; wanton.

ବାଇଶା—ଦେ. ବଣ—୧ । ୨୨ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering 22. Bāisā ୨ । '୨୨' ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to 22. ୩ । বাইশা ୨୨ ଗୌଣୀ ପରିମିତ (ଶସ୍ୟ)—3. Measuring 22 Gaunies. ୪ । ଦ୍ୱାବିଂଶ; ୨୨ ସ୍ଥାନୀୟ—4. Twenty-second.

ଦେ. ବ—୧ । ବାଇଶିଟି ବସ୍ତୁର ସମାହାର—1. An aggregate of 20 things. ୨ । ଚଷାରୁ କଟାଳ କାଟୁଥିବି ମୂଲିଆ ନେବା ପୂର୍ବରୁ ଗଦା କରୁଥିବା ୨୨ ଟି ଲେଖାଏଁ ବିଡ଼ାର ଗଦା—2. A heap of 22 sheaves of paddy reaped by a reaper.

[ଦ୍ର—ଧାନକଟାଳ ୧୧ଟି ବିଡ଼ା କାଟିଲେ ତହିଁରୁ ଗୋଟିଏ ଅପଣା ମୂଲ ପାଇଁ ପାଏ । ସେଥିପାଇଁ ୨୨ଟି ଲେଖାଏଁ ବିଡ଼ା ପୃଥକ୍ କରି ରଖେ ଓ ମୂଲିଆ ହେଲା-ବେଳେ ପ୍ରତି ବାଇଶାରୁ ୨ଟି ଲେଖାଏଁ ବିଡ଼ା ମୂଲ ନିଏ ।]

ବାଇଶା କୁଟା—ଦେ. ବ—୨୨ ଗୌଣୀ ଧାନ କୁଟା ହେଲେ ତାହା Bāisā kutā ବଦଳରେ ୧୦ ଗୌଣୀ ଚାଉଳ ପାଇବା ରୀତି—The system of getting 10 Gaunies of rice in lieu of 22 Gaunies of paddy.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳେ ଚାଉଳ ବାଇଶା କୁଟା ପ୍ରମାଣେ ଓ ଅରୁଆ ଚାଉଳ ପଚଶାକୁଟାରେ ଧାନକୁଟାଳିଙ୍କଠାରୁ ଆଦାୟ କରାଯାଏ ।]

ବାଇଶି ଦିନିଆ(ଆଁ) ଜର—ଦେ· ବ—୨୨ ଦିନ ବ୍ୟାପୀ ଏକପ୍ରକାର Bāisi diniā(ān) jara ମାରାତ୍ମକ ଜ୍ୱର; ଟାଇଫଏଡ୍ ଜର—বাইশদিনে জর Typhoid fever

ବାଇଶି ପଳିଆ—ଦେ. ବଣ—ଯେଉଁ ବିଶାର ପରିମାଣ ୨୨ ପଳ—Bāisi paliā (a Bisā) of 22 Palas.

[ଦ୍ର—କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ୨୫ ଓ କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ୨୨ ପଳିଆ ବିଶା ଚଳେ ।]

ବାଇଶି ପଳିଆ ବିଧା—ଦେ. ବ—ଖୁବ୍ ଶକ୍ତ ବିଧା—A heavy fist-Bāisi paliā bidhā বীসমণ কীল blow.

ବାଇ ସାଇକା(କେ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଦୁଇଚକିଆ ପାଦଚାଳିତ Bāi sāika(ke)l বাইসাইকেল ଗାଡ଼ି; ଚୁନଗାଡ଼ି—Bicycle. बाइसिकिल [ବାଇସିକ(କେ)ଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାଇସୋଠା(ଡ଼ା)—ବୈଦେ· ବ. (ଇଂ. ବାଇକାର୍ବନେଟ୍ ଅଫ୍ ସୋଡ଼ା)—Bāisothā(rdā) ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଲବଣ ଜାତୀୟ ଔଷଧ ବିଶେଷ—বাইসোড়া सोडा Sodi Bicarb; Bicarbonate of soda.

[ଦ୍ର—ଏହା ଖାଇଲେ ପେଟର ବାୟୁରୋଗ କମେ ।]

ବାଇ(ଏ, ୟ, ୟୋ)ସ୍କୋପ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ· ବାୟୋସ୍କୋପ୍)—Bāi(e, ya, yo)skop ଆଲୋକ ଓ ଛାୟା ପ୍ରତିଫଳନ ପୂର୍ବକ বায়োস্কোপ ଜୀବନ୍ତବତ୍ ଚଳାଇଦିଆ ଓ ତହିଁର ଯନ୍ତ୍ର; ଚଳଚିତ୍ର—बायस्कोप Bioscope.

ବାଇହାଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବ—ପୁରୀ ବଡ଼ଦେଉଳରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ Bāihāndi ଯେଉଁ ବଡ଼ ଅନ୍ନହାଣ୍ଡିରେ ମହାପ୍ରସାଦ ଭୋଗ କରାଯାଏ—A big earthen pot for boiled rice offered to Lord Jagannath at Puri.

ଦେ. ବ—ବାଇଜ ହାଣ୍ଡି (ଦେଖ)—Bāija hāndi (See)

ବାଈ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବାଇ ୧୩ (ଦେଖ)—Bāi Bāi 13 (See)

ମତ ମତ୍ତ ଖାଇ ନଚୁଛନ୍ତି ବାଈ—ଉପାଳମ୍ଭ. ଦରବାର ।

ବାଉ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ବାୟା (ଦେଖ)—Bāu Bāyā (See)

ବାଉଁ—ଦେ. ବ—୧ । (ସ. ବ୍ୟାମ)—ବେଁ—1. Fathom. ୨ । Bāun বাঁও बायाँ ବାମପାର୍ଶ୍ୱ—2. Left side. বাঁয়া, বাঁ ଦେ. ବଣ. (ସ. ବାମ)—୧ । ବାମ—बायाँ 1. Left (side-

ବୈଦେ. ବ. (ଜାହାଜଅ ଶବ୍ଦ)—ଏ ହାତ ଜଳର ଗଭୀରତାର
বাম ମାପ; ବାମ୍—(nautical) A unit of measuring the depth of water; fathom.

ବାଉଁଅ(ଆଁ)—ଦେ.ବଣ.ପୁଂ—(ସ.ବାମ)—ବାମ୍ପି; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ବାମ-
Bāuñā(ññ) ହାତ ଡାହାଣ ହାତ ଅପେକ୍ଷା ବେଶୀ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—
লেটা, নেটা, ন্যাটা, নেঙা, নেঙ্গা Left-handed; one who
बैहतथा is deft in using the left hand.
(ବାଉଅଁ, ବାଓଅଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ବାଉଁଈ, ବାଓଁଈ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ବାଉଁକ୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ. (ବ. ବାଙ୍ଗୀ)-ବାହୁଙ୍ଗୀ; ଭାରଦଣ୍ଡ—
Bāuñk A pole with a sling attached to each end for holding loads and carried across the shoulder.

ବାଉଁ ଡାଉଁ ଇତ୍ୟାଦି—ଦେ. ବ—ବାଅଁ ଡାଅଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bāuñ ḍāuñ etc Bā-āñ ḍā-āñ etc (See).

ବାଉଁଶ—ଦେ. ବ—(ସ. ବଂଶ)—ଧାନ୍ୟାଦି ବର୍ଗର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦୀର୍ଘ ବୃକ୍ଷ
Bāuñśa ବିଶେଷ—Bamboo; Bambusa.
ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ବେଣୁ, ତ୍ୱକ୍ସାର, [ଦ୍ର—ଏହା ଧାନଜାତୀୟ ବଡ଼ଗଛ ।
ଶତପର୍ବା, ଯବଫଳ, ଧନୁର୍ଦ୍ରୁମ, ୪୦ । ୫୦ ବର୍ଷରେ ବାଉଁଶଗଛରେ
କର୍ମୀର, ଧାନୁଷ୍ୟ, ତୃଣସାର, ଧାନ କେଣ୍ଡାପରି ଫଳ ଧରେ ଏବଂ
ତ୍ୱଚିଧ୍ୱଜ, ଶତଫଳ, ମସ୍କର, ଏଥିରୁ ଧାନ ଭଳି ଶସ୍ୟ ବାହାରେ ।
ତେଜନ— ଏ ଧାନକୁ ବାଉଁଶ ଧାନ ବୋଲା-
বাঁশ ଯାଏ । ଏ ଧାନରୁ ଚାଉଳପରି
बाँस ଏକପ୍ରକାର ଚାଉଳ ବାହାରେ
ମ. ବେଲ ଏବଂ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସମୟରେ ଗରିବ
ଗୁ. ବାଂଶ ଲୋକେ ଏହାକୁ ସଂଗ୍ରହକରି
ତେ. ବେଦୁରୁ, ବେଦୁ ଖାଆନ୍ତି । ବାଉଁଶ ଗଛରେ ଫୁଲ
ତା. ମଙ୍ଗିଲ ଧରିଲେ ବାଉଁଶଗଛ ମରିଯାଏ ।
ଫା. କସବ ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରବାଦ ଅଛି—ବାଉଁଶ
ଫୁଲିଲେ ମରେ । ବାଉଁଶଗଜା ବା କରଡ଼ିକୁ ଛଅଣ, ମୁରବା ଓ
ଅଗୁର କରାଯାଏ । ଅନେକପ୍ରକାର ବାଉଁଶ ଅଛି ଯଥା—ବେଲଙ୍ଗି,
ବାରହାବଧ, ଦଣ୍ଡାବାଉଁଶ, ବାଳଅ, ଖାଳଅ, ଦଣ୍ଡାବାଳଅ ଓ
ସୁନାରକଣିଆ ବା ସୁନାରସାଇ ବା ସୁନାସାଇ । ବୈଦ୍ୟକମତରେ
ବାଉଁଶ କଫ, ପିତ୍ତ, କୁଷ୍ଠ, ରକ୍ତଦୋଷ, ବ୍ରଣ ଓ ଶୋଥନାଶକ,
ମୂତ୍ରାଶୟ ଶୋଧକ ।
ବଂଶାଙ୍କୁର—ଗୁରୁ, ସାରକ, ବିଦାହୀ, କଫ, ବାୟୁ ଓ ପିତ୍ତ-
ବର୍ଦ୍ଧକ ।
ବଂଶତଣ୍ଡୁଳ—ସାରକ, ବାୟୁ ଓ ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ, ମୂତ୍ରରୋଧକ
ଓ କଫନାଶକ ।]

ବାଉଁଶ ଅଗିର(ଲ)—ଦେ. ବ.—(ସ. ବଂଶ ଓ ଅଗ୍ର)—ବାଉଁଶର ଅଗ୍ର-
Bāuñśa agirā(lā) ଭାଗ—The top of a bamboo
বাঁশের ডগা **बासका छोप** stem.

ବାଉଁଶ କଣି—ଦେ. ବ.—ବାଉଁଶର କ୍ଷୁଦ୍ର ଶାଖା ଓ ଉପଶାଖା—
Bāñśa kaṇi The small branches from the
বাঁশের কচী **बासकी करची** main bamboo.
[ବାଉଁଶ ପକ୍ଷି(ଖି)ରି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାଉଁଶ କରଡ଼ି—ଦେ. ବ. (ସ. ବଂଶ ଓ କରୀର)—ବାଉଁଶର
Bāuñśa karardi କଅଁଳିଆ ଗଜା—Tender shoots of
বাঁশের কোড় **बाँसका कोपल** bamboo.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଅଗୁର ଓ ତରକାରୀ କରାଯାଏ ।]

ବାଉଁଶ କରିଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ବାଉଁଶ କରଡ଼ି—
Bāuñsa karirda Tender shoots of bamboo.

ବାଉଁଶ କୁଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା
Bāuñśa kuṇḍi ଟୋକେଇ—Basket of bamdoo laths.

ବାଉଁଶ କୁମ୍ଭ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)· ବାଉଁଶ ବୁଦା—
Bāuñśa kumbha A bamboo cluster; a clump of bamboo trees.

ବାଉଁଶ ଖେଳ—ଦେ. ବ. (ସ. ବଂଶ + କ୍ରୀଡ଼ା)—ଭୂମିରେ ଯୋଡ଼ା
Bāuñsa khela ହୋଇଥିବା ଖୁବ ଉଚ୍ଚ ବାଉଁଶ ଉପରେ
(ବାଉଁଶବାଜି—ଅନ୍ୟରୂପ) ନାନାପ୍ରକାର ବ୍ୟାୟାମ ପ୍ରଦର୍ଶନ—
বাঁশ বাজী Exhibition of various athletic exercises
बाँसकीबाजी on the top of a bamboo

ବାଉଁଶ ଚାଉଳ—ଦେ. ବ—ବାଉଁଶ ଧାନରୁ ବାହାରିବା ତଣ୍ଡୁଳବତ୍
Bāuñśa chāuḷa ଶସ୍ୟ—Rice-like substance got
বাঁশের চাল from the paddy-like grains of
बाँसका चावल the bamboo tree.

ବାଉଁଶ ଠୋଲ—ଦେ. ବ—କଞ୍ଚାର ବଲ୍କଲ; ବାଉଁଶ କରଡ଼ି ଉପରେ
Bāuñsa ṭholā ଥିବା ଖୋଳ ବା ଆବରଣ—The rind
(ବାଉଁଶ ଖୋଳପା—ଅନ୍ୟରୂପ) covering a young shoot
বাঁশের কাপড়(খোল) of bamboo.
बाँसकी सुपती

ବାଉଁଶ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫଳନ୍ତ ଧାନ ଗଛ ଏଣିକି ତେଣିକି ଅଭିଡ଼
Bāuñsa debā ପଡ଼ିଯିବା ଓ କାଟିବା ବେଳେ ଅସୁବିଧା ହେବା
মই দেওয়া ଭୟରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଧାନ ଗଛକୁ ବାଉଁଶ ଦ୍ୱାରା
ଏକ ଦିଗକୁ ଶୁଆଇ ଦେବା—To make the standing paddy plants incline towards one side by drawing a long bamboo over them.

ବାଉଁଶ ଧାନ—ଦେ. ବ. (ସ. ବଂଶ ଓ ଧାନ୍ୟ)—
Bāuñśa dhāna ବାଉଁଶ ଗଛର ଫୁଲରୁ ବାହାରିବା ଧାନ
বাঁশের ধন ବିଶେଷ—A paddy-like grain borne by
बाँस धान bamboo trees.

ବାଉଁଶ ପତୁରି—ଦେ. ବଣ. (ସ. ବଂଶ ଓ ପତ୍ର)—ବାଉଁଶ ପତ୍ର ପରି—
Bāuñśa paturi Like bamboo leaves.
(ବାଉଁଶ ପତୁରିଆ, ବାଉଁଶ ପତ୍ରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
বাঁশ পাতা ଦେ. ବ—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଧଳା ଛୋଟ ମାଛ—
बाँस पतिया 1. A kind of small fish. ୨ । ଏକ ପ୍ରକାର
ଘାସ—2. A kind of grass.

ବାଉଁଶ ପାତିଆ—ଦେ. ବ—ବାଉଁଶ ବଦରୁ ତଗ୍ ହୋଇଥିବା ପତଳା
Bāuṅsa pātiā ଖଣ୍ଡ (ବାଉଁଶିଆ ଆଦିର ନିର୍ମାଣରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
বাঁশের পাত Thin strips taken from bamboo
बाँसकी कमची and used in weaving baskets,

ବାଉଁଶ ଫାଳିଆ—ଦେ. ବ—ମଝିରୁ ଦୁଇଫାଳ ହୋଇ ତଗ୍ ହୋଇଥିବା
Bāuṅsa phāḷiā ବାଉଁଶ—Bamboo split into two.
বাঁখারি [ଦ୍ର—ଫାଳିଅରୁ ଅନ୍ଧୁର ଖୋଳ କରି ତିଆରିଲେ ତାହା
फट्टा ବତା ହୁଏ ।]

ବାଉଁଶ ଫୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଉଁଶ ଗଛରେ ଫୁଲ ଧରିବା—
Bāuṅsa phulibā The flowering of bamboo
বাঁশ ফোলা **बाँस फुलना** trees.

ବାଉଁଶ ବୁଦା - ଦେ. ବ—ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଉଠିଥିବା ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ
Bāuṅsa budā ବାଉଁଶ—A cluster of bamboos
बाँस कोठो, बाँसका बीट coming out of one place.

ବାଉଁଶ ମୂଳୀ—ଦେ. ବ—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ମୋଟା ଧାନ—
Bāuṅsa mūḷi 1. A species of coarse paddy.
বাঁশের মূল ୨ । ବାଉଁଶ ଗଛର ଖୋଳ ମୂଳ ଖଣ୍ଡ—2. The
small piece of the lower part of bamboo
with the roots attached to it.

ବାଉଁଶ ରାଣୀ – ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ପୋତା ହୋଇଥିବା
Bāuṅsa rāṇi ବାଉଁଶର ଅଗରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ-
বাঁশ বাজীবালী (ওয়ালী) ଜନକ ବ୍ୟାୟାମ ଦେଖାନ୍ତି—Women
बँसचढ़ी who perform athletic feats on the top
of high bamboos.

ବାଉଁଶ ହଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ହଳେ ବା ଦୁଇଟି ବଳଦ ଯେତେ
Bāuṅsa haḷa ବାଉଁଶ ଯୁଆଳିଦ୍ୱାରା ବଣରୁ ବୁହାଇ ଆଣି ପାରନ୍ତି—
As much of bamboo as can be carried by
a pair of oxen.

ବାଉଁଶା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଖୁଲ ସବଳ ରୁଅ—
Bāuṅsā Rafters of a thatched house.

ବାଉଁଶିଆ—ଦେ. ବ. (ସ. ବଂଶ; ସ. ବୋ ଧାତୁ=ବୁଣିବା)—
Bāuṅsiā ୧ । ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣାଯାଇ ପାଚିଆ; ବାଉଁଶିଆ—
বাঁশের চুপড়ী 1. A small basket made of thin strips
बोहया, पथिया of bamboo; a work basket.
୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଆଖୁ—2. A species of sugarcane.

ବାଉଁଶିଣିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ଛତୁ—
Bāuṅsiṇiā A kind of mushroom.

ବାଉ(ହୁ)ଟା—ବୈଦେ. ବ. (ତୈ ?)—(ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ) ପତାକା—
Bāu(hu)ṭā ପତାକା **झंडा** (nautical) Flag.
ଦୁଇ ଏଣ୍ଡେ ଗୋଲ୍ପ ବାଉଟା ତଳର ଅସ୍ମମାନଙ୍କ ଦଣ୍ଡବତ କଲେ ।
ଫଗୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
ଦେ. ବ—ବାଉଟିଆ (ଦେଖ)—
Bāuṭiā (See)

ବାଉ(ହୁ)ଟିଆ—ଦେ. ବ. (ସ. ବାତାୟୁ; ବାତାଟ; ବାତମୃଗ)—
Bāu(hu)ṭiā ମୃଗ ବିଶେଷ; କୃଷ୍ଣସାର; କଳା ବାଉଟିଆ—
বাউটা **काला हिरण, करसायल** The black buck.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଶିଙ୍ଗ ଶାଖାହୀନ ଓ ମୋଡ଼ା ମୋଡ଼ା ।]

ବାଉଡ଼ି—ଦେ. ବ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଜନ ପରେ ଯେଉଁ
Bāuḍi ବାୟୁଟି ବା ଉଦ୍ଗାର ବାହାରେ; ଏଉଡ଼ି—
ঢেকুর Belching or eructations coming out
डेकार after a full meal

ବାଉନ ପତି—ଗ୍ରା. ବ—ବାହାନ ପତି (ଦେଖ)
Bāuna pati Bāhāna pati (See)

ବାଉନା – ଦେ. ବ—ବାହୁନା (ଦେଖ)
Bāunā Bāhunā (See)

ବାଉନିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି – ନାପସନ୍ଦ କରିବା; ଅନୁମୋଦନ
Bāunibā ନ କରିବା —To disapprove.
ଦେ. କ୍ରି—ବାହୁନିବା (ଦେଖ)—Bāhunibā (See)

ବାଉରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. ପୁଂ. (ସ. ବାତୁଳ; ଭୁଲ. ହି.
Bāurā ବାଉରା)—ବାତୁଳ; ପାଗଳ; ବାଉଳା—
(ବାଉରୀ— ସ୍ତ୍ରୀ) Mad; insane.

ବାଉରି—ଦେ. ବ. ପୁଂ. (ସ. ବର୍ବର)—୧ । ହିନ୍ଦୁ ନୀଚ ଜାତିବିଶେଷ
Bāuri 1. A low depressed caste. ।
বাঅরি [ଦ୍ର—ବାଉରିମାନେ ବିବାହାଦି ଉପଲକ୍ଷେ ଶଙ୍ଖ ବଜାନ୍ତି
(ବାଉରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶଙ୍ଖାସୁର ବଦଳରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କଠାରୁ ଏମାନେ ଶଙ୍ଖ
ପାଇଥିବା କଥା ବଳରାମ ଦାସ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ।

ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱବିତ୍‌ମାନେ ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ବାଉରିମାନେ ବୌଦ୍ଧ
ଥିଲେ । ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ଦେବ ଏମାନଙ୍କ ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗୁଁ ଏମାନଙ୍କ
ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର ଆରମ୍ଭ କରିବାରୁ ଏମାନେ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ
ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ (ହିନ୍ଦୁ) ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଏବଂ ହିନ୍ଦୁ ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ
ମୁହଁରେ ମାନିଲେ; କିନ୍ତୁ ଭିତରେ ଭିତରେ 'ମହାଶୂନ୍ୟଙ୍କୁ' ପୂଜା
କଲେ । ଏହି ସମୟରୁ ଏମାନେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟରୂପେ ବିବେଚିତ ହେଲେ ।
ଏମାନେ ବିବାହ ବେଳେ ପଇତା ପିନ୍ଧନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଜାତିର
ସରଦାରଙ୍କୁ 'ମହାପାତ୍ର' ବୋଲାଯାଏ । 'ବାଉରି ବଇଷ୍ଣବ' ନାମକ
ଏକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଏମାନଙ୍କ ପୁରୋହିତ । ଏମାନେ ଆର୍ଯ୍ୟେତରଜାତ;
କଦାପି ଅନାର୍ଯ୍ୟ ନୁହନ୍ତି । ଏମାନେ ପାଣ ହାଡ଼ି ଆଦିଙ୍କ ଘର ଗୋ-
ମାଂସ ଭକ୍ଷଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ମୟୂରଭଞ୍ଜର ବାଥୁଡ଼ିମାନେ ପ୍ରକୃତରେ
ବାଉରି ନୁହନ୍ତି । ବଳରାମ ଦାସ ତାଙ୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଡମ୍ବରୁରେ ଲେଖିଅଛନ୍ତି
ଯେ ବାଉରିମାନେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଭାଇ ଅଟନ୍ତି ।]

(ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ଅଗ୍ରଜିଅଣୀ ପୁତ୍ର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଡକାଯିବା ନାମ-
2. A name given to children born after the
death of their elders.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ଓଲଟ ଭେଟି—A present
sent to a friend's or a relative's house in
return for the present sent by the latter.

ବାଉରି ବଇଷ୍ଣବ—ଦେ. ବ.—ବାଉରି ଜାତିର ପୁରୋହିତ—
Bāuri baishṇaba A sect of Bāuris who officiate
as priests amongst the Bāuris.

ବାଉରି ବତା—ଦେ. ବି.—ଚାଳଘରର ଗୋଟିଏ ପାଖ ଛପର କରି ସାରି
Bāuribatā ଅଗରୁ ସେ ପାଖର କାତରିଗଣ୍ଡିର ଅଗକୁ ଭୁଲର
টুইর বাতা ଉପର ବାଟେ ବୁଲାଇ ଅପରପାଖେ ବାନ୍ଧିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ବତା—The bamboo lath tied to the top-most zone of the thatched framework of a house connecting it with the already thatched other half.

ବାଉରି ବୁଣା—ଦେ. ବି.—ବାଉରି ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ତନ୍ତି—
Bāuri buṇā A caste of low class weavers.
ଦେ. ବିଣ.—ବାଉରିବୁଣା ତନ୍ତିଙ୍କଦ୍ୱାରା ବୁଣା ହୋଇଥିବା (ମୋଟ ଲୁଗା)—(coarse cloth) Woven by Bāuri weavers.

ବାଉଳଚି ବକିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର)—କ୍ରି.—ବାଉଳ ପରି ପ୍ରଳାପ
Bāuḻachi bakibā କରିବା—To rave like a mad man.

ବାଉଳା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସ. ବାତୁଳ)—୧ । ବାତୁଳ—
Bāuḻā বাউল **बाअला; बाउर** 1. Mad; insane.
(ବାଉଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଭ୍ରାନ୍ତ—2. Erring. ୩ । ବାତୁଳ ବ୍ୟକ୍ତି ପରି ବାହ୍ୟ ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—3, Maddened; behaving like a mad person.
ଦେ. ବି.—୧ । ଭ୍ରାନ୍ତି—1. Delusion; mistake; error. ୨ । ବାତୁଳତା—2. Madness.
ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—କଣ୍ଟିଆ ଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ମତ୍ସ୍ୟ—A very small fish belonging to 'kaṇṭiā' class.
[ଦ୍ର—ଏହାର କଣ୍ଟା ଦେହରେ ବାଜିଲେ ଭାରି ବିନ୍ଧା ହୁଏ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟ ବାତୁଳ ପରି ହୋଇ ଯାଏ । ଏଣୁ ଏହାର ଏହି ନାମ ହୋଇ ଅଛି ।]

ବାଉଳା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ବାତୁଳ ପରି ଅସ୍ଥିର କରିବା—
Bāuḻā karibā 1. To cause to be restless like a
पागल करा mad man. ୨ । ଭ୍ରାନ୍ତ ବା ଭ୍ରମଯୁକ୍ତ କରିବା;
बाउर करना 2, To cause to fall into error;to delude.

ବାଉଳ(ଲ)—ଦେ. ବି.—୧ । (ସ. ବାତୁଳ) ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ
Bāuḻi(la) বাউল ବିଶେଷ—1. A sect of anchorites.
(ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ବୈଷ୍ଣବମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ ଟୋପର ଓ ହାତରେ କନ୍ଥା ଦେଇ ଧୁଡୁକି ବଜାଇ ହରି ନାମ ଗାଇ ବୁଲନ୍ତି । ଏଥିର ମୌଳିକ ଅର୍ଥ ଯେ ହରି ନାମରେ ବାତୁଳ ।)
୨ । ବାଉଳି (ଦେଖ)—Bāuli (See). ୩ । ବାହାଳି (ଦେଖ)—3. Bāhāḻi (See). ୪ । ଘରର ଚାଳ ଛପରବନ୍ଧ କରିବା ସମୟରେ ହାତଅଙ୍କର କାନ୍ଥରେ ବର୍ଷା ପାଣି ନ ପଡ଼ିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଛପରର ଶେଷଭାଗରେ ବାନ୍ଧି ହଥାଯିବା ନଡ଼ା—4 Straw put on the extremity of a gabled thatch to prevent rain water from reaching the gabled wall.

ବାଉଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଳୟ)—କାନର ଉପରଭାଗରେ ପିନ୍ଧିବା
Bāuli ଝୁମ୍ପାଲଗା ନୋଳି—An ear-ring with pendants
উপরকানের মাকড়ী worn on the upper part of the
कनौसी ear.

ବାଉଳି ଚାଉଳି—ଦେ. ବିଣ—୧ । କଦ୍ରା ବା ବାତୁଳତା ଜନ୍ୟ ପ୍ରଳାପ
Bāuḻi chāuḻi କରୁଥିବା—1. Raving. ୨ । ବ୍ୟାକୁଳ—
পাগলের মত **बावलाका एसा** 2. Agitated.
(ବାଉଳା ଚାଉଳା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଉଳି ଫାସିଆ—ଦେ. ବି—ବାଉଳିରେ ଝୁମ୍ପା ଓହୋଳି ଥିବା କର୍ଣ୍ଣ-
Bāuḻi phāsiā ଭୂଷଣବିଶେଷ—A kind of ear-ring
উপরকানের মাকড়ী **कनौसी** with pendants.

ବାଉଳି ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ପ୍ରାଦେ· (ଯାଜପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବୁଦ୍ଧିହୀନା ସ୍ତ୍ରୀ—
Bāuḻi lakshmī A thought-less or foolish woman.

ବାଏ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସ. ବାତେନ)—ବାଆ ବା ପବନଦ୍ୱାରା—
Bāe By the wind.

ମଲାଠାରେ ମୋ ପୁଛେ ଦେଖ ମୋ ବନ୍ଧୁ
ଶାସ୍ତ୍ରଣାଙ୍କୁ ଉଡ଼ାଉଛନ୍ତି କରବାଏ—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ସ୍ୱ ।

ବାଏଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସ. ବାମେ)—ବାମପାର୍ଶ୍ୱରେ—On the left.
Bāeṅ बायें बाये

ବାଏଁ ବାଏଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ପବନ ଗତିରେ—1. With
Bāeṅ bāeṅ the velocity of the wind. ୨ । ପବନଦ୍ୱାରା
(ବାଏ ବାଏ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚାଳିତ ହୋଇ—2. Being carried
বাএঁ বাএঁ **बाय बाय** away or waved by the wind.
(ଯଥା—ଶରଟି ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥାନରେ ନ ବାଜି ବାଏଁ ବାଏଁ ଉଡ଼ିଗଲା ।)
୩ । କାହାର କର୍ଣ୍ଣରେ ପ୍ରବେଶ ନ କରି; କେହି ନ ଶୁଣି—
3 Without being heard or attended to by any one.
(ଯଥା—ମୁଁ ଯାଇ ହାକିମ ଆଗରେ ଗୁହାରିକଲି; ମାତ୍ର ମୋ ଗୁହାରିଟା ବାଏଁ ବାଏଁ ଉଡ଼ିଗଲା ।)
୪ । (ସ. ବହିଃ) ବାହାରେ ବାହାରେ; ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ ନ କରି—4. Without-entering inside.
୫ । (ସ. ବାମ) ବରାବର ବାମ ଦିଗରେ—5. All along to the left; keeping to the left.

ବାଏଁରା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ବମ୍ମିମାଛ—
Bāeṅrā A kind of fish.

ବାଏଗନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଇଗଣ—
Bāegān Brinjal.

ବାଏଙ୍କା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି - ବଣଭୁଆ—
Bāeṅkā Wild cat.

ବାଏଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)ବ. (ସ. ବାଲୁକା, ଭୁଲ. ଜଏଦ୍=ନସା; ସାଏଣ=ସାଇ)—ବାଲି—Sand.
Bāel

ବାଏଲ୍ ସେଁକ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ— ବାଲିସେକ; ବାଲିପୁଡ଼ାଇ ଗରମ କରି ଦେହରେ ସେକବା—Dry fomentation with heated sand.
Bāel senk

ବାଓ(ଉଁ)—ଦେ. ବ. (ସ. ବ୍ୟାମ)—ବେଁ—Fathom.
Bāo(oṅ)

ବାଂଶ—ସ. ବଣ. (ବଂଶ+ ଅ)— ବଂଶସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Pertaining to 'Baṁsa'.
Bāṁsa
ସ. ବ—ବଂଶଲୋଚନା——The manna of bamboo.

ବାଂଶରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ(ଭୁଲ. ବ. ବାଂଶୁରୀ)—ବଂଶୀ—Flute.
Bāṁsari

ବାଂଶିକ—ସ. ବ. ପୁଂ. (ବଂଶ+ଅର୍ଥରେ ଇକ)–ବଂଶୀବାଦକ—The blower of a flute.
Bāṁsika (ବାଂଶିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାଃ—ଦେ. ଅ. (ସ. ବା=ବିସ୍ମୟ ବା ବିତର୍କସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ)—୧ । (ପ୍ରଶଂସାର୍ଥକ) ସାବାସ୍; ଧନ୍ୟ—1. Bravo ! well done ! ୨ । ଅହୋ !—2. Oh !
Bāḥ
बाः वाहवाह; वाह
(ବାଃ ବା; ବାଃବାଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ବାଆଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bāṅ (etc) Bā-āṅ etc (See)

ବାଁଟ୍ ଧରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ—ଅଂଶୀଦାର—Shareholder; co-sharer.
Bāṅṭ dharu

ବାଁଟ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) କ୍ରି—ବାଣ୍ଟିବା—To divide; to distribute.
Bāṅṭ-bā

ବାଁଟାଦାର—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ—ଅଂଶୀଦାର—A shareholder.
Bāṅṭādār

ବାଁ ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ନବପ୍ରସୂତା ଗାଈ ବା ମଇଁଷିର ଧରିବା ବା ଫୁଙ୍କିବା—To blow wind into the belly of a milch cow.
Bāṅ māribā

ବାକ୍—ସ. ବ. (ବଚ୍ ଧାତୁ=କହିବା+କ୍ୱିପ୍; ବାଚ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ. ଯାହା କୁହାଯାଏ)—୧ । ବାକ୍ୟ; ଶବ୍ଦ; ଉକ୍ତି; କଥା; ଉଚ୍ଚାରିତ ବିଷୟ—1. Speech; utterance; word; sentence. ୨ । ବିଦ୍ୟା—2. Learning. ୩ । ସରସ୍ୱତୀ—3. The Goddess of learning. ୪ । (+ କରଣ କ୍ୱିପ୍) ବାଗିନ୍ଦ୍ରିୟ; ପାଟି—4. The organ of speech.
Bāk

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ସମାସରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ପ୍ରଗଲ୍ଭବାକ୍, ଅନୃତବାକ୍, ପ୍ରିୟବାକ୍ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ବାକ୍‌ଚାତୁରୀ—ସ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍)—୧ । କଥାରେ ଚାତୁରୀ ଦେଖାଇବା; ବାଗାଡ଼ମ୍ବର—1. Bravado; bragging. ୨ । କଥା କହିବାରେ ଚତୁରତା—2. Cleverness of speech
Bāk-chāturi
(ବାକ୍‌ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ବାକ୍‌ଚତୁର(ପୁଂ) } ବଣ
ବାକ୍‌ଚତୁରା(ସ୍ତ୍ରୀ) }

ଦେ. ବ—ବକ୍ରୋକ୍ତି; ଦୁଇ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା କଥା—An equivoque.

ବାକ୍‌ଚାତୁରୀ କେବଳ ଉକ୍ତିର
ବିଷୟରେ ସମର୍ପିବା ହୋଇଲା—ଉତ୍କ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାକ୍ ଚାପଲ୍ୟ—ସ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍)—୧ । କଥା କହିବା ବିଷୟରେ ଚଞ୍ଚଳତା ପ୍ରକାଶ—1. Hasty speech. ୨ । ବୃଥାଗପ—2. Chatter; gossip.
Bāk-chāpalya
ବାକ୍‌ଚପଳ(ପୁଂ) } ବଣ
ବାକ୍‌ଚପଳା(ସ୍ତ୍ରୀ) }

ବାକ୍‌ଛଳ—ସ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍)—କଥାଦ୍ୱାରା ପ୍ରତାରଣା—Dodge; evasive expression; quibble; equivocation.
Bāk-chhaḷa

ବାକ୍‌ପଟୁ—ସ. ବଣ. (୭ମୀ ତତ୍; ବାକ୍+ପଟୁ)—୧ । କଥା କହିବାରେ ପଟୁ ବା ଚତୁର—1. Skilled in language; clever in expression. ୨ । ବାଗ୍ମୀ—2 Eloquent.
Bāk-paṭu
[ବାକ୍‌ପଟୁତା (ଭା)—ବ]

ବାକ୍‌ପତି—ସ. ବଣ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ବାଗ୍ମୀ—Eloquent.
Bāk-pati
ସ. ବ.—୧ । ବୃହସ୍ପତି—1. Bṛuhaspati. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ.)—2. Bishṇu. ୩ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବାକ୍ୟ (ହି. ଶ.)—3. Faultless speech,

ବାକ୍ ପାରୁଷ୍ୟ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ପାରୁଷ୍ୟ)—୧ । କଥାରେ କର୍କଶତା; ରୂଢ଼ବଚନ ପ୍ରୟୋଗଶୀଳତା—1. Roughness in speech. ୨ । କଠୋର ବା ନିଷ୍ଠୁର ବଚନ—2. Scurrility. ୩ । ଅପବାଦ—3. Defamation.
Bāk-pārushya
[ବାକ୍‌ପରୁଷ(ଷା)—ବଣ]

ବାକ୍‌ବାକୁମ୍ କୁମ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ପାରା ସମୂହବାର ଶବ୍ଦ—The sound made by pigeons; cooing of pegeons.
Bāk-bākum kum
বাক বাকুম্ কুম্; বকবক টুকুম
गटरगू, घुटघु

ବାକ୍‌ବିତଣ୍ଡା—ଦେ. ବ. (ସ. ବାକ୍‌ବିତଣ୍ଡା)—୧ । ବାକ୍‌ଯୁଦ୍ଧ—1. Wordy fight. ୨ । ଅନୁପଯୁକ୍ତ ଯୁକ୍ତି—3. Improper argument.
Bāk-bitaṇḍā

ବାକ୍‌ଶକ୍ତି—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ଶକ୍ତି)—କଥା କହିବାର କ୍ଷମତା—Power of speech.
Bāk-śakti

ବାକ୍‌ସଂଯମ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍)—ବୃଥାରେ ନ ଗପିବା; ଅଳ୍ପବାକ୍ୟ କହିବା; ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ ବାକ୍ୟ ନ କହିବା—Moderation in speech
Bāk-saṁjama
[ବାକ୍‌ସଂଯତ(ତା)—ବଣ]

ବାକ୍‌ସିଦ୍ଧି—ସ ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କଥିତ ବାକ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଘଟିବା ରୂପ ଅଲୌକିକ ସାଧନରେ ସଫଳତା—Success in bringing about the fruition of one's words.
Bāk-siddhi
[ବାକ୍ ସିଦ୍ଧ(ଦ୍ଧା)—ବଣ]

ବାକ୍‌ସୂତ୍ର—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ସୂତ୍ର)—୧ । କଥାର ସୂତ୍ରପାତ; ବାକ୍ୟାରମ୍ଭ—1. Beginning of speech.
Bāk-sūtra

୨ । ସ୍ୱରୋତ୍ପାଦକ ଚର୍ମସୂତ୍ର ବା ତନ୍ତ୍ର—2. Gut-string capable of producing sound when struck.

ବାକ—ସଂ. ବି. (ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—ବାକ୍ୟ; କଥା; ଉକ୍ତି—
Bāka — Word; speech.

ବୋଲୁଁ କୋପି ଚକ୍ରବାକ, ବୋଇଲ ଏମନ୍ତ ବାକ ।
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାକ କଲ୍ୟାଣୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାକ୍+କଲ୍ୟାଣ; ଯେ ବାକ୍ୟରେ କଲ୍ୟାଣ କରନ୍ତି)—ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Bāka kalyāṇi — Brāhmaṇa.

ବାକକଲ୍ୟାଣୀବ ଶୁଣି ଦଶରଥେ କହୁ—ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାକ ଟ(ଟା)କୁଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଜାତିଭ୍ରଷ୍ଟ—
Bāka ta(tā)kuliā — Excommunicated.
ଅଜାତ

ଦେ. ବି—ଶୂଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ—A sect of śūdras.

ବାକସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ବକ୍ସ)—୧ । କାଠର ଢାଙ୍କୁଣି ବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଚତୁଷ୍କୋଣ ଆଧାର; ପେଟି ସିନ୍ଦୁକ—1. Box.
Bākasa
ବାକସ, ବାକ୍ସ
ବକ୍‌କସ

୨ । ଉଦ୍ୟାନରେ ରୋପିତ ବହୁରଙ୍ଗିତ ପତ୍ରଶାଳୀ ବଦେଶାଗତ ଗୁଳ୍ମ; କ୍ରୋଟନ୍—2. Croton plant.

୩ । ଏକ ଜାତୀୟ ଦୃଢ଼କାଷ୍ଠ ଉଦ୍‌ଭେଦୀୟ ବୃକ୍ଷ—
ପାତା ବାହାର — 3. Box wood.

୪ । ହାତ ବାକସ—4. Hand box.

ବାକସ ଗଛ—ଦେ. ବି—ଉଦ୍ୟାନରେ ରୋପିତ ବହୁରଙ୍ଗିତ ପତ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ଗୁଳ୍ମ—
Bākasa gachha — Croton plant.
ପାତା ବାହାର

ବାକି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ)—୧ । ଅବଶିଷ୍ଟ—1. Remaining.
Bāki
ବାকী ବାକୀ

୨ । ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ; ଯାହା ବଳି ପଡ଼ି ଥାଏ—2. In excess; in balance. ୩ । ବକେୟା—3. In arrears; outstanding.

(ଯଥା—ହାଲ ବାକି; ଜାସ୍ତି ବାକି ।)

୪ । ଅସୁଲ ବାଦ ଅବଶିଷ୍ଟ ପ୍ରଦେୟ—4. Payable after deducting previous payments.

(ଯଥା—ଓାସିଲ୍ ବାକି ।)

୫ । ଅବଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାପ୍ୟ—5. Due as remainder.

ବି—୧ । ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ; ଅବଶେଷ—1. Remainder; remnant. ୨ । ବକେୟା ଦେୟ ବା ପ୍ରାପ୍ୟ—2. Arrears; outstanding amount.

୩ । ଅବଶିଷ୍ଟ ଦେୟ ଧନ—3. Amount payable as remainder ୪ । ଅବଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନ—4. Amount due as remainder. ୫ । ବିୟୋଗ ଫଳ—5. Remainder after subtraction; residue. ୬ । ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ଧନ ବା ପଦାର୍ଥ; ଯାହା ବଳି ପଡ଼େ—6. Balance.

(ଯଥା—ତହବିଲ ବାକି ।)

ବୈଦେ. ଅ—୧ । କିନ୍ତୁ—1. But. ୨ । ଏବଂ—2. And. ୩ । ମଧ୍ୟ—3. Also. ୪ । ଅଧିକନ୍ତୁ—Moreover.

ବାକିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଅ. ବାକି)—୧ । ବକେୟା; ପୂର୍ବ ସନର ବାକି ଥିବା ଦେୟ—1. Arrears accruing in previous years. ୨ । ଅବଶିଷ୍ଟ; ବାକି—2. Remaining due.
Bākiā
ବାকী ବାକୀ

ଦେ. ବି—୧ । ବାକିଥିବା ଧନ; ଅବଶିଷ୍ଟ ଧନ—
1. Balance. ୨ । ବାକିଥିବା ଖଜଣା ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦେୟ—2. Arrears.

ବାକି କରିବା - ଦେ. କ୍ରି—ଦେୟ ଧନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ପରିଶୋଧ ନ କରିବା ଯୋଗୁଁ ଆପଣା ଉପରେ ବାକି ରହିବାକୁ ଦେବା—To allow arrears to accrue on one's self.
Bāki karibā
ବାকী ରାখা
ବାକୀ ରଖନା

ବାକି କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦେୟ ଧନର ପରିମାଣରୁ ଦତ୍ତ ଧନର ପରିମାଣ ବାଦ ଦେଇ ବାକି ଦେୟ ଧନର ହିସାବ ଲେଖିବା—1. To show arrears after deducting the amount paid. ୨ । ହିସାବ ନିକାଶ କରିବା—2. To finally strike the accounts of arrears. ୩ । ଦୁଇ ରାଶିର ବିୟୋଗଫଳ ସ୍ଥିର କରିବା—3. To cast off the balance. ୪ । ଆୟରୁ ବ୍ୟୟ ବାଦ୍ ଦେଇ ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ଧନର ହିସାବ ଲେଖିବା—4. To show the balance of income over expenditure.
Bāki kāṭibā
ବାକି ଗଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାକି ଦେଖା(ଖେ)ଇବା }
বাকি কাটা
ବାକି କାଟନା

ବାକି ଖ(ଖା)ଜ(ଞ୍ଜ)ଣା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ବାକି+ଫା. ଖଜାନା)—ପ୍ରଜାର ଦେୟ ଯେଉଁ କର ଚଳିତ ବର୍ଷରେ ଦିଆ ନ ଯାଇ ପ୍ରଜା ଉପରେ ଜମିଦାରଙ୍କର ପାଉଣା ଥାଏ—Arrear rent.
Bāki kha(khā)ja(ñja)ṇā
বাকী খাজনা
ବାକୀ ଖଜାନା

ବାକି ଖାତା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ବାକି+ଫା. ଖାତା)—ଯେଉଁ ଖାତା ବା ହିସାବ ବହିରେ ବାକିଦାରମାନଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନର ହିସାବ ଲେଖା ଥାଏ—Account books showing arrears.
Bāki khātā
বাকি খাতা
ବାକି ଖାତା

ବାକି ଗଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ହିସାବ ଖାତାରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମରେ ଥିବା ବାକି ଧନ ଧାରୁବାହକ ରୂପେ ଦେଖାଯିବା—The showing of arrears or balance in the account book.
Bāki gaṛibā
ବାକି ହୋନା
(ବାକି ପଡ଼ିବା,ବାକି ଉଠିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାକି(କୁ)ଟି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. ପୁଂ. (ଭୁଲ. ବ. ବାଗ୍ଦୀ)—ମାଛ ଧରିବା ନୀଚ ଜାତିବିଶେଷ; ବାଗ୍ଦୀ—A low caste of fishermen.
Bāki(ku)ṭi
(ବାକି [କୁ]ଟିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାକି(କୁ)ଟିଆଣୀ—ପ୍ରାଦେ.(ଗଞ୍ଜାମ) ବି.ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବାକିଟିଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—1. A female of the Bākiṭi caste.
Bāki(ku)ṭiāṇi

୨ । ବାକୁଟିଆଣୀ (ଦେଖ) —2. Bākuṭiāṇi (See)

ବାକି ତାଲିକା—ଦେ. ବି. (ଅ. ବାକି+ଫା. ତାଲିକା)—ବାକିଦାରମାନଙ୍କ ନାମ ଓ ଦେୟ ବାକିର ପରିମାଣ ଯେଉଁ ତାଲିକାରେ ଲେଖାଯାଏ—Arrears list.
Bāki tālikā
বাকী তালিকা
ବାକୀ ତାଲିକା

ବାକଦାର—ବୈଦେ.ବି. (ଅ. ବାକ୍ଷା+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର୍)—
Bākidār ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଅନ୍ୟର ପ୍ରାପ୍ୟ ବାକି ରହିଥାଏ—
ବାକୀଦାର ବାକୀदार Defaulter.
ବିଣ—ଅନ୍ୟର ପ୍ରାପ୍ୟ ଯାହାଠାରେ ପାଉଣା ଥାଏ —
In arrears; defaulting.

ବାକି ବୁକର—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ ଅନର୍ଥକ ସହଚର)—
Bāki bukara ବାକିଥିବା ପ୍ରାପ୍ୟ—Arrears.
বাকি বুকর, বাকী সাকী बाकी उकी
(ବାକ୍ସା ସାକ୍ସା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାକି ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଂଶର ଦେୟ ନ ଦେବା—
Bāki rakhibā 1. To make default; to be in
[ବାକି ପକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] arrears. ୨ । କୌଣସି
বাকি থাকা କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅକୃତ ବା ଅବଶିଷ୍ଟ ରଖିବା—2 To leave
बाकि रखना any part of a work undone. ୩ । ବ୍ୟୟ
ପରେ ଧନ ବଳାଇ କରି ରଖିବା—3. To leave any
balance unspent.
(ଯଥା—ମୁଁ ତତେ ଏହେ ଟଙ୍କା ଦେଲି; ତୁ ସେଥିରୁ
ଏଇସାକିଏ ହେଲେ ବାକି ରଖିଲୁ ନାହିଁ ।)

ବାକି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ରହିବା—
Bāki rahibā 1. To be in balance.
(ବାକି ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିବା—
রাকি থাকা बाकि रहना 2. To be left as remainder.
୩ । ଦେୟ ଧନ ଅଦାୟ ନ ହେବା—3. To be due as
arrears. ୪ । ବଳ ପଡ଼ିବା—4. To be in
excess.

ବାକୁ(ଗୁ)ଚି—ଦେ.ବି.—(ସଂ ବାଗୁଚୀ)—ବର୍ଷାୟୁଃ ଶାକବିଶେଷର ଗଛ—
Bāku(gu)chi Psorallea Corylifolia; Serratula
বাকুচি, হাকুচি बकची, बावची Anthelmintica.
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ସୁଗନ୍ଧ, କଣ୍ଟକ, [ଦ୍ର—ଏ ଗୁଳ୍ମ ପ୍ରାୟ ୨ ହାତ ଉଚ୍ଚ
ଅବଲ୍‌ଗୁଜ, ସୋମରାଜୀ, ହୁଏ । ଏହାର ପତ୍ରରେ ୧ ବା ୩
ଶଶିଲେଖା, ବାଗୁଚି, ପତ୍ର ଥାଏ; ଫୁଲ ଈଷତ୍ ରକ୍ତ ନୀଳ ।
ସୁପର୍ଣ୍ଣିକା, କୃଷ୍ଣ ଫଳା, ଏହା ଶୀତ କାଳରେ ଫୁଟେ । ଏହାର
ସୋମା, ପୂତିଫଳା(ଳୀ) ଛୁଇଁରେ ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଡାକାର ମଞ୍ଜି
କାଳମେଷୀ, କୁଷ୍ଠଘ୍ନୀ, ଥାଏ । ଏ ମଞ୍ଜି ସୁଗନ୍ଧ ଓ ତିକ୍ତ ।
ସୁବଲ୍ଲୀ, ସୋମବଲ୍ଲୀକା ଏହା ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ, କଟୁରସ ଏବଂ
କେଶର ଓ ଚର୍ମର ଉପକାରକ । ଏ ଗଛର ନାମ ସୋମରାଜୀ ଓ
ଏହା ଶ୍ଳେଷ୍ମା, ରକ୍ତପିତ୍ତ, ଶ୍ୱାସ, କୁଷ୍ଠ, ମେହ, ଜ୍ୱର, କୃମି ଓ ପାଣ୍ଡୁ
ରୋଗନାଶକ । ଏହି ଗଛ ଧବଳ ରୋଗର ମହୌଷଧ ।]

ବାକୁଟିଆଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ରାଜାଙ୍କର ପାଟରାଣୀ ବା ପ୍ରଧାନ
Bākuṭiāṇi ରାଣୀଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ବା ସାଧାରଣ ରାଣୀ—
(ବାକୁଟରାଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Ordinary or junior Ranee
of a Raja.

ଏତେ କହିଣ କଳସ୍ତ ରାଣୀ,
ପୁଣି କାନ୍ଦନ୍ତି ବାକୁଟିଆଣୀ । ଭକ୍ତଚରଣ- ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।

ବାକୁଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୁଗକୀଲକ)—୧ । ଶଗଡ଼ର ଯୁଆଳର ଦୁଇ
Bākuli ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା କଣାରେ ଗଳାଯିବା କାଠି (ଯହିଁରେ
सैल, सैलां, कनैल ଯୋଗ ହେବା ବଳଦଙ୍କ ପଘାକୁ ଅଟକାଇ
ରଖା ଯାଏ); ଯୁଗାନ୍ତକୀଲକ; ଯୁଗକୀଲକ—The pin or
peg fixed on each end of the yoke of
a cart to which the neck-rope of the
bullock yoked to the cart is tied.
খীল ୨ । ଗୋଡ଼ ହାତ ବନ୍ଧିବା ରୋଗବିଶେଷ—Cramp (of
मरोड़; बधा टटैनि hands and legs).
ପ୍ରାଦେ.—(ବାଲେଶ୍ୱର, ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବି. ବାକୁଲ)
ପ୍ରାଚୀର ବା ଗୃହବେଷ୍ଟିତ ଚତ୍ୱର; ଅଗଣା—
Courtyard.

ବାକୁଲି ଉଠିବା—ଦେ. ବି.—ଗୋଡ଼ ହାତ ବନ୍ଧିବା—
Bākuli uṭhibā Being seized with cramp.
পায়েখীলধরা मडोड

ବାକୁ(ଙ୍କୁ)ସ—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. ବକ୍‌ସ୍)—କାଠର ଢାଙ୍କୁଣିବିଶିଷ୍ଟ
Bāku(ṅku)sa ଆଧାର—Box.

ବାକେଶ୍ୱରୀ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବାକ=ବଚନ+ଈଶ୍ୱରୀ)—ଗ୍ରାମଦେବୀ
Bākeśwarī ବିଶେଷ—Name of a popular Goddess.

ବାକୋବାକ(କ୍ୟ)—ସଂ. ବି.—୧ । କଥୋପକଥନ (ହି. ଶ.)—
Bākobāka (kya) 2. Conversation.
୨ । ତର୍କବିତର୍କ (ହି. ଶ.)—2. Argument;
wrangling

ବାକ୍କିର—ସଂ. ବି. ପୁଂ —ଶଳା—
Bākkira Wife's brother (Apte)

ବାକ୍ୟ—ସଂ. ବି.—(ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ଉଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟମାଣ ପଦ;
Bākya ବଚନ; କଥା—1. Speech; expression.
୨ । ଅର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦସମଷ୍ଟି—2. A significant
sentence or group of words.
୩ । ଅର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ—3. A word. ୪ । ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ
ବଚନ—4. A sentence or quotation from
scriptures. ୫ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା—5. Promise.
[ଦ୍ର—ଅଳଂକାର ଶାସ୍ତ୍ରର ନିୟମାନୁସାରେ ଯୋଗ୍ୟତା ଆକାଂକ୍ଷା
ଓ ଆସତ୍ତିଯୁକ୍ତ ପଦ ସମୂହକୁ ବାକ୍ୟ ବୋଲଯାଏ । ଏହା ତ୍ରିବିଧ—
୧. କ୍ରିୟାନ୍ତ ପଦ ସମୂହ, ୨. କ୍ରିୟା ପଦ ସମୂହ ଓ ୩. କାରକଯୁକ୍ତ
କ୍ରିୟା ପଦ । କ୍ରମଶଃ ଉଦାହରଣ ଯଥା—୧—ଏହା ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କର
ଉପଲବ୍‌ଧିବି; ୨—ଖାଉଛି, ଦେଉଛି ଓ ନାଚୁଛି; ୩—ଦେବଦତ୍ତ
ଗ୍ରାମକୁ ଯାଉଅଛି । ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଯେଉଁ ପଦସମଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା
ଶ୍ରୋତା ବକ୍ତାର ଅଭିପ୍ରାୟ ବୁଝି ପାରେ ତାହା ବାକ୍ୟ ଅଟେ ।
ବାକ୍ୟରେ ୩ଟି ଉପାଦାନ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯଥା—ଆକାଂକ୍ଷା
(ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ), ଯୋଗ୍ୟତା (ଅର୍ଥର ସଙ୍ଗତି ବା ସମ୍ଭବତା) ଓ ଆସତ୍ତି
ପଦମାନଙ୍କର ଦେଶକାଳାନୁସାରେ ପରସ୍ପର ସମ୍ବନ୍ଧ—ହି. ଶ.]
ଦେ. ବି—ଧର୍ମକର୍ମାଦିର ସଙ୍କଳ୍ପ କରିବା ସମୟରେ ବୋଲାଯିବା

ସଙ୍କଳ୍ପବଚନ—Appropriate formula or resolution uttered at the beginning of vedic rituals.

ବାକ୍ୟକର—ସ. ବ. ପୁଂ (ବାକ୍ୟ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଦୂତ;
Bākya kara ଯେ ଜଣକଠାରୁ ଅନ୍ୟ ଜଣକଠାକୁ ମୁହଁରେ ଖବର ନଏ (ହି. ଷ.)—2. Verbal messenger. ୨ । ବାକ୍ୟ ରଚନା କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person who constructs a sentence.

ବାକ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି-୧ । ଦୃଢ଼ ଜବାବ ଦେବା; ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ହେବା—
Bākya karibā 1. To promise. ୨ । ଚୁକ୍ତି କରିବା—
कथादेओया 2. To enter into a contract. ୩ । ନୈତ୍ୟ-
बातकरदेना; बचनदेना ନୈମିତ୍ତିକ ବୈଦିକ କ୍ରିୟାରମ୍ଭ ପୂର୍ବରୁ
सङ्कल्पकरना ଶାସ୍ତ୍ରବିହିତ ପଦ୍ଧତି ଅନୁସାରେ ସଙ୍କଳ୍ପ-ବାକ୍ୟ ବୋଲିବା—
वाक्यकरना 3. To recite appropriate formula at a ritual.

ବାକ୍ୟଦାନ—ସ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ବାକ୍ୟ+ଦାନ)—ଅଙ୍ଗୀକାର;
Bākyadāna ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି—Promise; making a promise.

ବାକ୍ୟ ବାଗୀଶ—ଦେ. ବିଣ—ଯେ କେବଳ ଗୁଡ଼ାଏ କଥା କହିପାରେ
Bākya bāgisa (କାର୍ଯ୍ୟତଃ କିଛି କରେ ନାହିଁ)—
বাক্যবাগীশ बक्की Braggart.

ବାକ୍ୟବାଣ—ସ. ବ—(ରୂପକ) ବାଣପରି କଠୋର ବାକ୍ୟ—
Bākyabāṇa Cruel words (compared to shafts).

ବାକ୍ୟ ବିନିମୟ—ସ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍ୟ+ବିନିମୟ)—
Bākya binimaya କଥୋପକଥନ—Exchange of words; conversation.

ବାକ୍ୟବିନ୍ୟାସ—ସ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍ୟ+ବିନ୍ୟାସ)—
Bākyabinyāsa ୧ । ରଚନାରେ ଉପଯୁକ୍ତ ବାକ୍ୟମାନଙ୍କର ଯଥାସ୍ଥାନରେ ସନ୍ନିବେଶ—1. Arrangement of proper sentences or words in a composition. ୨ । ବାକ୍ୟମଧ୍ୟରେ ଯଥା ସ୍ଥାନରେ ଉପଯୁକ୍ତ ପଦମାନଙ୍କର ବିନ୍ୟାସ—2. Arrangement of proper words in a sentence.

ବାକ୍ୟ ବିଶାରଦ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(୭ମୀ ତତ୍; ବାକ୍ୟ+ବିଶାରଦ)—
Bākya bisārada ୧ । ବାକ୍‌ପଟୁ—1. Skilled n
(ବାକ୍ୟ ପଟୁ——ଅନ୍ୟରୂପ) speech. ୨ । ବାଗ୍ମୀ—
(ବାକ୍ୟ ବିଶାରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Eloquent.

ବାକ୍ୟବ୍ୟୟ—ସ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍ୟ+ବ୍ୟୟ)—କଥା କହିବା—
Bākya byaya Use of words in speaking.

ବାକ୍ୟବ୍ୟୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଥା କହିବା—
Bākya byaya karibā To speak; to talk.
বাক্যব্যয় করা वाक्यव्यय करना

ବାକ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର—ସ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍ୟ+ଆଡ଼ମ୍ବର)—
Bākyārdambara ବାଗ୍‌ଜାଲ; ବାଗାଡ଼ମ୍ବର—Bombastic expression; grandiloquent speech; pompous style.

ବାକ୍ୟାଳାପ—ସ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍ୟ+ଆଳାପ)—
Bākyālāpa ୧ । କଥାବାର୍ତ୍ତା; କଥୋପକଥନ—1. Conversation. ୨ । ସଦ୍ଭାବଜନିତ କଥାଭାଷା—2. Friendly talk. ୩ । କଥାକହିବାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁତା—3. Speaking terms. ୪ । କଥା କହିବା; ପାଟି ଫିଟାଇବା—4. Speaking; talking.

ବାକ୍ସ—ବୈଦେ. ବ—(ଇଂ. ବକ୍ସ)—କାଠପଟା ବା କାଗଜ ପଟାରେ
Bāksa ତିଆରି ଯୋଡ଼ଣୀ ବା ଢାଙ୍କଥିବା ସାନ ପେଡ଼ି; ପେଟି—
বাক্স बकस Box.

ବାକ୍ସ ଗଛ—ଦେ. ବ—୧ । (ଇଂ.ନାମ —କ୍ରୋଟନ୍; ବୋଧ ହୁଏ ପୂର୍ବେ
Bāksa gachha ଏ ଗଛମାନ କାଠର ବାକ୍ସରେ ମାଟି ଦେଇ
ক্রোটন ରହିଁରେ ଲଗାଯାଉ ଥିବାରୁ ଏ ନାମ)—ନାନାବର୍ଣ୍ଣ ରଞ୍ଜିତ-
करोटन ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ବିଦେଶୀ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—Croton.

[ଦ୍ର—ବଗିଚାର ଶୋଭାବର୍ଦ୍ଧନାର୍ଥ ଏହା ରୋପିତ ହୁଏ । ଏହାର ଡାଳ ପୋତିଲେ ଗଛ ହୁଏ । ଏହା ପତ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ଭେଦରେ ଓ ଆକାର ଭେଦରେ ନାନାଜାତୀୟ ଅଛି । ଏ ଦେଶରେ ଏ ଗଛମାନଙ୍କର କଡ଼ି ଭଲ ଫୁଲ ଧରେ; ଭଲ ଫଳ ହୁଏ ନାହିଁ । ଅଧିକାଂଶ ବୃକ୍ଷ ମାଲକ୍କାଦ୍ୱୀପରୁ ଆଗତ (ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର) ।]

୨ । (ଇଂ. ବକ୍ସ୍) ଏକପ୍ରକାର ଦୃଢ଼କାଷ୍ଠ ଇଉରୋପୀୟ ବୃକ୍ଷ—2. The box tree.

[ଦ୍ର—ଏଥିର କାଠ ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ ଓ ଭଲ ପାଲିସ୍ ହୋଇପାରେ; ଏଥିପାଇଁ ଇଉରୋପରେ ସୁନ୍ଦର ସଙ୍ଗୋପକରଣମାନ ଏ କାଠରେ ତିଆରି ହୁଏ ।]

ବାଖଇ ପାଇଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—(ଗାଳି)—ଦୁଷ୍ଟ ପୁରୁଷ—
Bākhai pāila Wicked person.

ବାଖର—ଦେ. ବ—(ସ. ବଲ୍କଳ; ଏହା ଗଛର ବଲ୍କଳ ସଙ୍ଗେ ଥାଏ
Bākhara ବୋଲି)—୧ । ଉଭିଜ୍ଜାତ ସଢ଼ା ପଦାର୍ଥ ବିଶେଷ;
বাখর କିଣ୍ୱ—1. A herb which is made to turn into
खमीर, बाखर fungus and added to boiled rice to ferment it for preparing spirituous liquor; a kind of yeast; ferment.

[ଦ୍ର—ଏହା ଏକଜାତୀୟ ବନ୍ୟଗୁଳ୍ମ; ଏହାକୁ କାଟି ଏହାର ବକଲ ଓ ଚେରକୁ ଛେଚି ତଦ୍ୱାରା ଗୋଲ ବାନ୍ଧି ବାଖରରୂପେ ବଜାରରେ ବିକ୍ରି କରାଯାଏ ।]

୨ । ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ପକାଇବା ଅସ୍ତରଣ ବା ପଲ୍ଲଣ—2. A convering or cloth-saddle put on the back of a horse.

ସଂପାଦଏ ତା ଦେଖି ଅଣାଇଣ ଘୋଡ଼ା
ତା ପୃଷ୍ଠେ ବାଖର ପକାଇ କଲେ ଛଡ଼ା—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।

ବାଖୁଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ)—ବି—କାହାଣୀ; ଗଳ୍ପ—
Bākhuṇi Story; folktale.

ବାଖୁଲି—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ବାକୁଳି (ଦେଖ)
Bākhuli Bākuli (See).

ବାଗ୍—ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଅ. ବାଗ୍ = ବଗିଚ୍ଚା; ଭୁଲ. ସ. ବାଟିକା)—
Bāg ବଗିଚ୍ଚା; ଉଦ୍ୟାନ—1. Garden. ୨ । ପୁଷ୍ପୋଦ୍ୟାନ—
বাগ बाग 2. Flower garden. ୩ । (ଇଂ) ଥଳି; ମୁଣି—
ব্যাগ; বেগ बेग 3. Bag.

ବାଗ୍‌ଜାଲ—ସ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ; ବାକ୍+ଜାଲ)—୧ ।
Bāgjāla ବାଗାଡ଼ମ୍ବର; ବାକ୍ୟର ଅଡ଼ମ୍ବର—1. Bragging;
(ବାଗ୍‌ଡ଼ମ୍ବର—ଅନ୍ୟରୂପ) grandiloquent expressions;
bombast. ୨ । ମନୋମୁଗ୍ଧକର ବାକ୍ୟସମୂହ—2. Charming expressions

ବାଗ୍‌ଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଘବଜାର (ଦେଖ)
Bāg-ṛḍi Bāghabajāri (See)

ବାଗ୍‌ଡୁଡୁ—ଦେ. ବି—ଡୁଡୁ (ଦେଖ)—Duḍu (See)
Bāg-duḍu (ବାଗ୍‌ଡୁ, ବାଗ୍‌ଡୁଗୁଡୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଗ୍‌ଦଣ୍ଡ—ସ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ଦଣ୍ଡ)—୧ । ଭର୍ତ୍ସନା—
Bāg-daṇḍa 1. Abuse ୨ । ବାକ୍‌ସଂଯମ—2. Control
over the tongue; restraint of speech (Apte).

ବାଗ୍‌ଦତ୍ତ—ସ. ବିଣ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ଦତ୍ତ)—ଯାହାକୁ ଦାନ
Bāg-datta କରିବା ନିମନ୍ତେ ବାଚା ପ୍ରଦତ୍ତ ଅଛି—
(ବାଗ୍‌ଦତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Promised to be given away.

ବାଗ୍‌ଦତ୍ତା—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ପିତା ଯେଉଁ କନ୍ୟାକୁ ବରପାତ୍ରକୁ ପ୍ରଦାନ
Bāgdattā କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି—
(a girl) Promised to be given away to a
bridegroom by the bride's father; affianced; betrothed.
ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ବାଳିକାର ମହାପ୍ରସାଦ ବନ୍ଧନ ହୋଇ
ଯାଇଅଛି—An affianced virgin (Apte).

ବାଗ୍ ଦରିଦ୍ର—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (୭ମୀ ତତ୍; ବାକ୍+ଦରିଦ୍ର)—
Bāg-daridra ଯେ ଅଳ୍ପ କଥା କହେ—Speaking little
(ବାଗ୍ ଦରିଦ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) (Apte).
(ବାଗ୍‌ଦରିଦ୍ରତା, ବାଗ୍‌ଦାରିଦ୍ର୍ୟ—ବି)

ବାଗ୍‌ଦଳ—ସଂ ବି. (ବାକ୍+ଦଳ)—ଓଠ—
Bāg-daḷa Lip (Apte).

ବାଗ୍‌ଦାନ—ସ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ଦାନ)—୧ । ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି—
Bāg-dāna 1 Promise. ୨ । କନ୍ୟାକୁ ବରପାତ୍ର
ସଙ୍ଗେ ବିବାହ ଦେବା ନିମନ୍ତେ କନ୍ୟାପିତାଙ୍କର ପ୍ରତିଜ୍ଞା;
ମହାପ୍ରସାଦ ବନ୍ଧନ—2. Ceremony of betrothal
done by the bride's father.

ବାଗ୍ ଦୁଷ୍ଟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ବାକ୍+ଦୁଷ୍ଟ)—୧ । ଯେ
Bāg-dushṭa ମୁହଁରେ ଭର୍ତ୍ସନାପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ କହେ—2.
(ବାଗ୍‌ଦୁଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Scurrilous. ୨ । ଯେ ଅବ୍ୟାକରଣିକ
ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରେ—2. Using ungrammatical language.
(ବାଗ୍‌ଦୁଷ୍ଟି, ବାଗ୍‌ଦୋଷ, ବାଗ୍‌ଦୁଷ୍ଟତା—ବି)
ସ. ବି—୧ । ଅପବାଦକାରୀ—1. Defamer (Apte).
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଉପଯୁକ୍ତ ବୟସରେ ଉପନୟନ ହୋଇ
ନାହିଁ—2. A Brāhmaṇa not invested with
the sacred thread at the proper time of
life (Apte).

ବାଗ୍ ଦେବତା—ସ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା; ବାକ୍+ଦେବତା)—
Bāg-debatā ସରସ୍ୱତୀ—The Goddess of learning.
(ବାଗ୍‌ଦାଦେବୀ, ବାଗ୍‌ଦେବୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଗ୍‌ଦୋଷ—ସ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ୭ମୀ ତତ୍; ବାକ୍+ଦୋଷ)—
Bāg-dosha ୧ । କର୍କଶ ବାକ୍ୟ ବା ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ—
(ବାଗ୍‌ଦୋଷୀ—ବିଣ) 1. Utterance of harsh sound or
words (Apte). ୨ । ଭର୍ତ୍ସନା—2. Abuse
(Apte). ୩ । ଅପବାଦ—4. Defamation
(Apte). ୪ । ଅବ୍ୟାକରଣିକ ବାକ୍ୟ—4. Ungrammatical speech (Apte).
୫ । ବାକ୍ୟରେ ଅପରାଧୀ—5. Guilty of improper
or impious speech

ବାଗ୍‌ଦୋଷୀ—ସ. ବିଣ—ବାଗ୍‌ଦୋଷକାରୀ—
Bāg-doshi Guilty of Bāgdosha (See)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ କହିବ ବଚନ ବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ରକ୍ଷା ନ
କରେ—1. Not true to one's promise. ୨ ।
ଭର୍ତ୍ସନାକାରୀ—2. Abusive.
୩ । ବାକ୍ୟରେ ଅପରାଧୀ—3. Guilty of impious
speech.

ବାଗ୍‌ବଜ୍ର—ସ. ବି (ରୂପକ; ବାକ୍+ବଜ୍ର)—୧ । କଠୋର ବାକ୍ୟ—
Bāg-bajra 1. Severe or harsh language. ୨ ।
(ବାଗ୍‌ଦଂଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଟଳ ବାକ୍ୟ—2. Adamantine
words (Apte).

ବାଗ୍‌ବିଭବ—ସ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ବିଭବ)—୧ । ବ୍ୟବହୃତ
Bāg-bibhaba ବାକ୍ୟମାନଙ୍କ ଭଣ୍ଡାର—1. Stock of
words (Apte). ୨ । ବାକ୍ୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାରେ
ପ୍ରଚୁର କ୍ଷମତା—Power of description; command over language (Apte)

ବାଗ୍‌ବିଳାସ—ସ. ବି.—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ବିଳାସ)—ମନୋହର
Bāg-bilāsa ବାକ୍ୟ—Graceful or elegant speech.

ବାଗ୍‌ବ୍ୟବହାର—ସ ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ବ୍ୟବହାର)—
Bāg-byabahāra—ବାଦାନୁବାଦ—Verbal discussion.

ବାଗ୍‌ବୈଦଗ୍ଧ୍ୟ—ସ. ବି—୧ । ବାକ୍‌ଚାତୁରୀ (ଦେଖ)—2. Bakchāturi (See). ୨ । ସୁନ୍ଦର ଅଳଙ୍କାର
Bāg-baidagdhya
ଓ ଉପମାଦିପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟପ୍ରୟୋଗରେ ନିପୁଣତା—
2. Skill in using figures of speech.

ବାଗ୍‌ବ୍ୟୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ବ୍ୟୟ)—ବାକ୍ୟ ବ୍ୟୟ; କଥା
Bāg-byaya କହିବା—Use of words in speaking.

ବାଗ୍‌ବ୍ୟାପାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ବ୍ୟାପାର)—୧ । କଥା
Bāg-byāpāra କହିବାର ଢଙ୍ଗ—1. The manner of speaking (Apte). ୨ । କଥା କହିବାର ପଦ୍ଧତି ବା ଅଭ୍ୟାସ—2. The style or habit of speaking. ୩ । ଅଭ୍ୟାସଗତ ବାକ୍ୟବିନ୍ୟାସ—3. Customary phraseology or mode of talking.

ବାଗ୍‌ଯତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୭ମୀ ତତ୍; ବାକ୍+ଯତ)—୧ । ଯେ
Bāg-jata ଗୁଡ଼ାଏ କଥା କହେ ନାହିଁ; ଯାହାର ବାକ୍‌ସଂଯମ ଅଛି; (ବାଗ୍‌ଯତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂଯତବାକ୍—1. Taciturn, reserved; having control over one's tongue. ୨ । ମୌନୀ —2. Silent; one who has curbed his speech.

ବାଗ୍‌ଯମ—ସଂ. (ବାକ୍+ଯମ) (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବାକ୍‌ସଂଯମ
Bāg-jama (ଦେଖ)—1. Bāk-samjama (See). ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ସଂଯତବାକ୍ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person who has control over his tongue. ୩ । ମୁନି; ଋଷି—3. Sage (Apte).

ବାଗ୍ ଯାମ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବାକ୍+ଯମ ଧାତୁ+ଅ)—ମୁକ୍ତା ଲୋକ—
Bāg-jāma A dumb man (Apte).

ବାଗ୍‌ଯୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବି. (୩ୟା ତତ୍; ବାକ୍+ଯୁଦ୍ଧ)—୧ । କଳହକଜିଆ;
Bāg-juddha ଗାଳିଦିଆଦେଇ—1. A war of words; exchange of abuses. ୨ । ବାଦାନୁବାଦ; ତର୍କବିତର୍କ —2. Wrangling; a verbal contest; controversy.

ବାଗ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ବର୍ତ୍ମ; ମାର୍ଗ)—ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଉପାୟ; ଧାରା;
Baga ଶୈଳୀ; ପ୍ରଣାଳୀ—1. Ascertained means; mode;
ବାଗ method. ୨ । ପନ୍ଥା; ପଥ; ବାଟ—2. Way; road;
मार्ग; रास्ता path. ୩ । କୌଶଳ; ଯୁକ୍ତି; କୌଶଳ—3. Stratagem; skill; cleverness. ୪ । ବ୍ୟବସ୍ଥା—4. Arrangement. ୫ । ନିୟମ—5. Rule. ୬ । ପାଖ; ଅଡ଼; ଦିଗ—5. Side; direction. ୬ । ସୁବିଧା—6. Convenience. ୭ । ସୁଯୋଗ—7. Opportunity. ୮ । (ଫ. ବଲ୍ଗା) ଘୋଡ଼ା
ବାଗ **बाग** ମୁହଁରେ ଲଗାଯିବା ରଜ୍ଜୁ; ଲଗାମ—8. Bridle; reins of a horse. ୯ । ଶାସନ—9. Rule. ୧୦ । ଆଯତ୍ତାଧୀନତା—10. Control.
ଦେ. ବିଣ.—ଅଧୀନ—Under control.

ବାଗ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅଧୀନ କରିବା—
Bāga kariba 1. To bring under control;
ବাগে আনা ୨ । କୌଶଳ କରିବା—2. To act tactfully.
ठीक करना ୩ । ସୁବିଧା କରିବା; ସଜାଡ଼ିବା; ସୁବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା—3. To arrange; to set right. ୪ । ଉପାୟ କରିବା—4. To devise means.

ବାଗକୁ ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ବଶୀଭୂତ କରିବା; ଆପଣାର ଅଧୀନ
Bāgaku āniba କରିବା—1. To bring under one's
বাগান, বাগেআনা **रास्तापरलाना** control. ୨ । ବିଗିଡ଼ି [ବାଗରେ ପକା(ହେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଥିବା ବସ୍ତୁକୁ ସଜାଡ଼ିବା—2. To reorganise; to set right. ୩ । ବାଟକୁ ଆଣିବା—3. To bring to the right path.

ବାଗଡ଼—ଦେ. ବି.—(ଫ. ବଗର; ବ୍ୟାଘାତ)—ଗୁରୁଜନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା
Bāgarda ଅସମ୍ମାନସୂଚକ ଉତ୍ତର—Disrespectful or in-
বাগড়া **फटकार** subordinate reply to one's superior.

ବାଗଡ଼ ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଗୁରୁଜନଙ୍କୁ ଅସମ୍ମାନସୂଚକ
Bāgarda bata(te)iba ଉତ୍ତର ଦେବା—To give
বেআড়া কথা বলা disrespectful reply to one's
फटकारना superior.

ମୁଁ କେମନ୍ତ ମାରିବି ଟି,
(ମ'ତ) ବାଗଡ଼ ବତେଇ ସା । ତ.।

ବାଗଡୋର—ଦେ. ବି.—(ଫ. ବଲ୍ଗା+ଡୋରକ)—ଘୋଡ଼ାର
Bāga dora ମୁଖ ରଜ୍ଜୁ—A long rope used to tie up
বাগডোর **बागडोर** a horse at the mouth.
[ଦ୍ର—ଘୋଡ଼ାର ମୁହଁରେ ଲଗା ଯାଇ ଥିବା କଳେଇର ଏକ ପାଖରେ ଏ ଡୋରକୁ ଲଗାଇ ଘୋଡ଼ାର ମୁଣ୍ଡ ବାଟେ ବୁଲାଇ ଆଣି କଳେଇ ଅର ପାଖରେ ସଲଗ୍ନ କରାଯାଏ ଓ ତହିଁର ଲମ୍ବ ଅଂଶକୁ ଘୋଡ଼ାକୁ ଚଳାଇବା ଲୋକକୁ ଧରେ ।]

ବାଗଣ—ଦେ. ବି.—ଏକ ପ୍ରକାର ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ବା କୁହୁକ ବିଦ୍ୟା—
Bāgana A kind of magic.
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—ବାଇଗଣ—Brinjal.

ବାଗ(ଗୁ)ଦି—ଦେ. ବି. (ଫ. ବକଦ୍ୱୀପ=ମେଦିନୀପୁରସ୍ଥ ପ୍ରଗନାବିଶେଷ;
Bāga(gu)di ଏମାନେ ସେଠାର ଅଧିବାସୀ ଥିବାରୁ)—ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ
বাগ্দী ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—A low caste people living
[ବାଗୁ(ଗ)ଡ଼ି, ବାଗୁଡ଼ି(ଦି)—ଅନ୍ୟରୂପ] on fishing.
[ଦ୍ର—ବକଦ୍ୱୀପ ବକାସୁରର ରାଜ୍ୟ ଓ ଏହା ବାଗଦୀ ଜାତିର ଅଧିବାସସ୍ଥାନ ଥିଲା ବୋଲି କିଂବଦନ୍ତୀ ଅଛି ।—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର]

ବାଗ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପକ୍ଷ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା—
Bāga dhariba 1. To take a side.
বাগধরা ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା—
बागधरा 2. To guide or control a person. ୩ । କୌଣସି କଥାରେ ଜିଦ୍ କରିବା—3. To persist in any act. ୪ । ସ୍ଥିର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବା—4. To accept as unchangeable. ୫ । ଘୋଡ଼ାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା ପାଇଁ ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମକୁ ଧରିବା—5. To hold the rein of a horse.

ବାଗ ପାଇବା—୧ । ସୁଯୋଗ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—
Bāga paiba 1. To get an opportunity.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ହୃଦୟର ଭାବ ଜାଣି ପାରିବା;

ମନକୁ ପାଇବା—2. To fathom the heart of a person. ୩ । କୌଣସି ବିଷୟର ମୂଳ ଜାଣି ପାରିବା—3. To know the secret of a matter.

ବାଗ ବଗିଚ୍ଛ—ବୈଦେ. ବି.—(ଫା. ବାଗ୍+ବାଗ୍ଚ୍ଛ; ଏକାର୍ଥବୋଧକ
Bāga bagichā ସହଚର)—ଫୁଲ ଓ ଫଳ ବଗିଚ୍ଛ; କଗାଚ—
Orchards and flower gardens.
বাগ বগিচা ରେ, ବାଗ ବଗିଚ୍ଛ, ଘର ଅସବାବମାନ ଛଡ଼ି ଜମିଦାର
बाग बगीचा ଚାଲିବା ଶଢ଼ ଯୋଡ଼ା । ଫଗାରଜୋଡ଼ଚ. ଛନାଣ ଅଠରଣ ।

ବାଗ ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି- ଗୋଟିଏ ସୁବିଧାଜନକ ଉପାୟ ଶିଖା
Bāga batā(te)ibā ଦେବା—To point out a convenient mode of doing a thing; to
উপায় বাৎলান point out an expedient.
उपाय बतलाना, राह बतलाना

ବାଗ ବରଗ—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ସଂ. ବର୍ଗ; ମାର୍ଗ)—
Bāga baraga ୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିୟମ—1. Settled rule or principle.
(ବାଗ ସାଗ, ବାଗ ବାଇଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তাগ বাগ ୨ । ଶାଳ; ଧାର; ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା—2 Method; methodical arrangement.
ठिकाना
୩ । ଗଞ୍ଜ; ଯନ୍ତ୍ରାଦିର ରହସ୍ୟ—3. Mechanism of any instrument.

ବାଗ ବିଳାସ—ଦେ. ବି—ପୁଷ୍ପ ଲତାବିଶେଷ—
Bāga bilāsa A kind of flowering creeper;
বাগান বিলাস बाग विलास Bougenvellia.
[ଦ୍ର—ଏ ବର୍ଣ୍ଣାଇଅ ଓ ବୃଦାଳଅ ଫୁଲ ଓ ବଙ୍କା ବର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ଗଛରେ ମାଡ଼େ । ଫୁଲ ସଙ୍ଗେ ୩ଟି ପତ୍ର ଥାଏ ଏହି ପତ୍ର ଗୋଲାପୀ ବା ପାଟଳ । ଏ ଗଛ ଅମେରିକାରୁ ଏ ଦେଶକୁ (ବାଗନାବିଳାସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆସିଅଛି ।]

ବାଗ ମଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସୂଚନା ଦ୍ୱାରା
Bāga mar̲d̲ā(r̲d̲e)ibā ବା କୌଶଳରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା—To induce a person to do a thing by hints or stratagem.

ବାଗ(ଘ)ମତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଙ୍ମତୀ)—ବାଙ୍ମତୀ (ଦେଖ)
Bāga(gha)mati Bāṅ-mati (See)

ବାଗ ମାନିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଧୀନ ହେବା—1. To be
Bāga mānibā brought under control.
বাগ মানা ୨ । ଆଦେଶ ପାଳନ କରିବା—2. To obey one's
बाग मानना directions. ୩ । ଆଦେଶ ମୁତାବକ ଚଳିବା—3. To be guided by.
୪ । (ଘୋଡ଼ା) ଆରୋହୀର ନିୟନ୍ତ୍ରଣାଧୀନ ହେବା—
4. (a horse) To obey the reins.

ବାଗ ମୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାଗ ଦ୍ୱାରା ଘୋଡ଼ାର ଗତିକୁ
Bāga mor̲d̲ibā କୌଣସି ଦିଗକୁ ଚାଳିତ କରିବା—
বাগ মোড়া 1, To direct the motion of a horse by
बाग मोडना handling the reins.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅପେ ଚଢ଼ା ନ ପଡ଼ି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଚାଳିତ କରିବା—2. (figurative) To guide a person from behind.

ବାଗର—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସୁପନ୍ଥାରେ ଚଳିବା (ବ୍ୟକ୍ତି); ସୁଧାର—
Bāgara 1. Methodical.
୨ । ଉତ୍ତମ—2. Good.
(ଯଥା—ସେ ପିଲାଟି ବାଗର ଦେଖା ନାହିଁ ।)
ସଂ. ବି—୧ । ଶାଣ (ହ୍ରି. ଶ)—1. Whetstone.
୨ । ନିର୍ଣ୍ଣୟ (ହ୍ରି. ଶ)—2. Ascertainment.
୩ । ମେଣ୍ଢା (ହ୍ରି. ଶ)—3. Sheep.
୪ । ପଣ୍ଡିତ (ହ୍ରି. ଶ)—4. A learned person.
ସଂ. ବିଣ—ନିର୍ଭୟ (ହ୍ରି. ଶ)—Fearless.

ବାଗରେ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. ବି—୧ । ଅଧୀନକୁ ଆଣିବା—
Bāgare pakā(ke)ibā 1. To bring under control.
বাগে ফেলা, কারে ফেলা ୨ । ସୁଧାରିବା—2. To set
रास्तापर लाना right.

ବାଗା—ସଂ. ବି—ବଲ୍ଗା; ଲଗାମ (ହ୍ରି. ଶ)—
Bāgā Reins.

ବାଗାଡ଼ମ୍ବର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ଆଡ଼ମ୍ବର)—
Bāgār̲d̲ambara ବାକ୍ୟର ଆଡ଼ମ୍ବର; ବାକ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର—
Pomposity; bragging; grandiloqent expression.

ବାଗାରୁ—ସଂ.ବିଣ—ଆଶା ଦେଇ ନିରାଶ କରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି); ବିଶ୍ୱାସଘାତକ-
Bāgāru Treacherous; tantalising.

ବାଗି(ଘି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧ=କୋଡ଼ ଗାତରେ ହେବା ବ୍ରଣ;
Bāgi(ghi) ବଂଶଣ=କୋଡ଼ ଗାତ)—୧ । ଉପଦଂଶ ଜନିତ
বাগী, বাঘী ବ୍ରଣବିଶେଷ; ବାଲଅ ଦାଢ଼—1. Bubo.
बाघी, बद [ଦ୍ର—ଏହା ଜଂଘ ଓ ତଳ ପେଟର ସନ୍ଧି କୋଡ଼ଗାତରେ ହୁଏ ଓ ବହୁ କଷ୍ଟଦାୟକ ହୁଏ । ଏହା ସହଜରେ ପାଚେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ବସେ ନାହିଁ ।]
୨ । ପିଚ୍ଛୁଳ; ଉକ୍ତ ସନ୍ଧିରେ ପଡ଼ିବା ଗିଲ୍ଟି—
2. Lymphatic gland.

ବାଗିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ବାଇଗବା (ଦେଖ)
Bāgiā 1. Bāigabā (See)
୨ । ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡି ପଥରକୁ ଜାକି ଧରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଦୁଇ ପାଖରେ ବଙ୍କା ହୋଇ ଅଙ୍କୁଶ ଥିବା (⌐¬) ଏକ ପ୍ରକାର ଲୁହା କଣ୍ଟା; ଜୋକଅ—2. An iron
जौंक nail hooked at both ends to keep two adjacent stones in position.

ବାଗିଅ ବାଗି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବକ୍ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା)—
Bāgiā bāgi karibā ୧ । ଅଧୀନ କରିବା—1. To bring
বাগান बागना under control.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନକୁ ଭଲ ଅଡ଼କୁ ଆଣିବା—2. To bring a person to a better state of mind.
୩ । ସୁଧାରିବା—3, To set right.

୪ । ମନାଇବା—4. To persuade.

ବାଗିନ୍(ନି)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ୱାଗନ୍)—ରେଲର ମାଲ ବୁହା
Bāgin(ni) ଗାଡ଼ି; ମାଲ ବୁହା ଡବା—Goods-waggon of
বাগেন वागन the Railway.
ବିଣ—ରେଲର ଏକ ୱାଗନ୍ ଭର୍ତ୍ତି ହେବା ପରିମିତ (ବସ୍ତୁ)—
Waggon load of (some article).

ବାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଗେଇବା (ଦେଖ)
Bāgibā Bāgeibā (See)
ଅକଯାଏ ମଧ୍ୟ ଭହୁଛ ତାହା ସଙ୍ଗି
ବହୁତ ଦର୍ପି କେତେ ବୃଥା କଥା ବାଗି—
କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।

ବାଗିର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ପରି; ସଦୃଶ—
Bāgir 1. Like; similar to.
୨ । ଅନୁସାରେ—2. According to; in accordance with.

ବାଗୀଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ଈଶ)—୧ । ପ୍ରଧାନ ବା
Bāgiśa ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବକ୍ତା—1. An eloquent speaker; an
(ବାଗୀଶ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ) excellent orator. ୨ । ବୃହସ୍ପତି—
ବାଗୀଶା } ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ 2, Bruhaspati. ୩ । ବ୍ରହ୍ମା—
ବାଗୀଶ୍ୱରୀ } 3. Brahmā.

ବାଗୀଶା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାଗୀଶ+ଆ)—ସରସ୍ୱତୀ (ହି. ଶ.)—
Bāgiśā The goddess of learning.
(ବାଗୀଶ୍ୱରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଗୁଚି(ଜି)—ସଂ. ବି—ବାକୁଚି (ହି. ଶ.)—
Bāguchi(ji) Bākuchi (See)

ବାଗୁଡ଼ି(ଡ଼ୁ)—ଦେ. ବି—ଡୁଡୁ (ଦେଖ)—
Bāgurdi(rdu) হাডুডুডু कबड्डी Dudu (See).
(ବାଗୁଡ଼ି ଗୁଡ଼ି, ବାଗୁଡ଼ୁ ଗୁଡ଼ୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଗୁଡ଼ି(ଡ଼ୁ) ଖେଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖୋଜୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Bāgurdi(rdu) khelibā ଧରି ନ ଦେଇ ଏଣେତେଣେ
[ବାଗୁଡ଼ିବଟା(ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ବୁଲିବା—(figurative)
লুকোচুরী খেলা To play at hide and seek with a person.
आंखमिचौनी खेलना
(ବାଗୁଡ଼ି ଗୁଡ଼ି ଖେଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଗୁଣ—ସଂ. ବି—୧ । ବାଇଗଣ (ହି. ଶ)—1. Brinjal.
Bāguṇa ୨ । କରମଙ୍ଗା (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—
2. Karamaṅgā (See).

ବାଗୁରା—ସଂ. ବି—(ବା ଧାତୁ=ସୂକ୍ଷ୍ମ ବିସ୍ତାର କରିବା+କରଣ. ଉର+
Bāgurā ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; 'ଗ' ଆଗମ)—୧ । ମୃଗ ଆଦି ଧରିବାର
ପାଶ; ଫାନ୍ଦ—1, Snare; a trap. ୨ । ଜାଲ—
2. Net. ୩ । ମାଛ ଧରିବା ନିମିତ୍ତ ବାଉଁଶ ଖଡ଼ିକାନିର୍ମିତ
ବଡ଼ ଖଇଞ୍ଚ—3. A fishing contrivance made
(ବାଗୁରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) of slender bamboo laths.

ବାଗୁରିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବାଗୁରା+ଆଚରିବା ଅର୍ଥରେ ଇକ)—ବ୍ୟାଧ;
Bāgurika ଯେ ପାଶ ବସାଇ ଜନ୍ତୁ ଧରେ—One who sets snares to catch animals.

ବାଗୁଲ —ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗଣ୍ଡିଆଳ (ଦେଖ)
Bāgula Gaṇḍiāḷa (See).

ବାଗୁଳି—ସଂ. ବି—ପାନବଟା; ପାନଡବା (ହି. ଶ)
Bāguḷi A metal case for keeping betel-packets.

ବାଗୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପଳାଶୀ ଘାସ; ସବେଇ—
Bāguli Sabei grass.
ଦେ. ବି—ବବୁରି (ଦେଖ)—Baburi (See).

ବାଗୁଳିକ—ସଂ. ବି—ରାଜାଙ୍କୁ ପାନଖିଲ ଯୋଗାଇବା ଚାକର (ହି. ଶ)—
Bāguḷika A servant who hands over betel-packets to a Raja.
(ବାଗୁଳି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଗୁଳୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ସଂ. ବାଗୁଳିକ)—ରାଜାଙ୍କର
Bāguḷī ତାମ୍ବୁଲବାହକ ଭୃତ୍ୟବିଶେଷ—The betel-bearer of a king.

ବାଗୁଲୁ ଚାଗୁଲୁ ବଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ନାନା ଛଳ ପ୍ରୟୋଗ
Bāgulu chāgulu batā(te)ibā ପୂର୍ବକ ଭଣ୍ଡାଇ କରି କହିବା—
এদিগ ওদিগ বলা इधरउधरबतलाना To prevaricate.

ବାଗେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ପ୍ରକାରେ; ରୂପେ—
Bāge 1. In the manner of.
(ବାଗେରେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅନୁସାରେ—2. According to.
বাগে तरहसे
ଶୁନ ତାହା ଶୁଣିଣ ପୃଥ୍ୱୀ ର ଆଗେ
ଉଣାଇଲେ ସମସ୍ତ କଥା ସେହି ବାଗେ—
କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୩ । ପରି—3. Like. ୪ । ସୁବିଧାକ୍ରମେ—
4. Conveniently.

ବାଗେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଆଡ଼କୁ ମୁହଁକରି ଗତିକରିବା—
Bāgeibā 1. To turn to go to one direction.
বাগান ୨ । ଏକ ଦିଗରୁ ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇବା—2. To
बागना turn round. ୩ । ଅଧୀନତାକୁ ଆଣିବା—3. To bring under control. ୪ । ସୁପଥକୁ ଆଣିବା—4. To bring to the right path. ୫ । ସୁଧାରିବା; ସଜାଡ଼ିବା—5. To set right; to change a thing for the better. ୬ । ଘୋଡ଼ାର ବାଗଧରି ତାହାର ଗତିକୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିଗକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା—6. To guide a horse by drawing the reins to one direction or other. ୭ । ଗୋଟିଏ ପାଖକୁ ବା ପକ୍ଷକୁ ଢଳିବା—7. To incline to one side.

ବାଗ୍ଭଟ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । 'ବାଗ୍ଭଟ ସଂହିତା'ର ରଚୟିତା—
Bāgbhaṭa 1. The author of 'Bāg-bhaṭa saṁhitā.
୨ । ଜୈନ ଅଲଙ୍କାରବିଶେଷ—2. Name of a Jaina grammarian.

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଏକାଧିକ ବାଗ୍ଭଟନାମଧାରୀଙ୍କ ପରିଚୟ ମିଳେ । ୧—ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ ହୃଦୟ ସଂହିତା ନାମକ ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା; ପିତାଙ୍କ ନାମ ସିଂହ ଗୁପ୍ତ । ୨—ପଦାର୍ଥଚନ୍ଦ୍ରିକା, ଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରକାଶ, ରସରତ୍ନସମୁଚ୍ଚୟ, ଶାସ୍ତ୍ର-ଦର୍ପଣ ଆଦି ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା । ୩—ବୈଦ୍ୟକ ନିର୍ଘଣ୍ଟର ରଚୟିତା ଓ ୪—ଅଳଙ୍କାର ତିଳକ, ବାଗ୍ଭଟାଳଙ୍କାର ଓ ଛନ୍ଦାନୁଶାସନ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣେତା ଜୈନ ପଣ୍ଡିତ । ପିତାଙ୍କ ନାମ ନେମିକୁମାର—ହି. ଶ. ।]

ବାଗ୍ଭଟ ସଂହିତା—ସଂ. ବି—ସଂସ୍କୃତ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗହୃଦୟ ସଂହିତା—A Sanskrit medical work on the Hindu system.
Bāgbhaṭa saṁhitā

[ଦ୍ର—ଏହା ଚରକ ଓ ସୁଶ୍ରୁତ ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥଦ୍ୱୟ ପରି ପ୍ରାମାଣିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ।]

ବାଗ୍ମୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ବାଚ୍+ଅସ୍ତି. ଅର୍ଥରେ ମିନ୍; ବାଗ୍ମିନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ସୁବକ୍ତା—1. Versed in oratory.
Bāgmī
(ବାଗ୍ମିତା(ତ୍ୱ)—ବି) ୨ । ବାକ୍‌ପଟୁ—2. Skilled in the use of expressions; skilful in speech
[ବାଗ୍ମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]
୩ । ବାଚାଳ—3. Talkative; garrulous.
୪ । ବିଦ୍ୱାନ୍—4. Learned.
ସଂ. ବି—୧ । ବୃହସ୍ପତି—1. Bruhaspati. ୨ । ଭଲବକ୍ତା—2. Orator.

ବାଗ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ପରିମିତଭାଷୀ (ହି. ଶ)
Bāgya Moderate in speech.
ସଂ. ବି—ନିର୍ବେଦ (ହି. ଶ) ବୈରାଗ୍ୟ—Renunciation of worldly concerns.

ବାଘ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଘ—
Bāgh Tiger.

ବାଘ୍‌ଧେରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. ପୁଂ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ପୁରୁଷକୁ ଦେବା ଗାଳିବିଶେଷ; ବାଘଖିଆ—A term of curse addressed to a male by a female.
Bāgh-dherā

ବାଘ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ର; ପ୍ରା. ବାଗ୍ଘ)—୧ । ହିଂସ୍ର ଶ୍ୱାପଦ ବିଶେଷ; ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ; ବ୍ୟାଘ୍ର—1. Tiger; Felis Tigris
Bāgha
ବାଘ ବାଘ (ବାଘୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ବିଡ଼ାଲ ଜାତୀୟ । ଏମାନଙ୍କ ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ ଧୂସର ହଳଦିଆ ବା ଲୁହା ପରି । ପଟାହାଡ଼ିଆ ବାଘଙ୍କ ଦେହରେ କଳା ଲମ୍ବା ଡୋରି ଓ କଲରାପତ୍ରିଆ ବାଘଙ୍କ ଦେହରେ କଲରାପତ୍ର ଭଳି ଗୋଲଗୋଲିଆ କଳାଦାଗ ଥାଏ । ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ ୨।୩ ହାତ ଉଚ୍ଚ ଏବଂ ଲାଞ୍ଜସହିତ ୬।୭ ହାତ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଶରୀରର ଗଠନ ଠିକ୍ ବିଡ଼ାଲ ଦେହ ପରି । ଏଥିପାଇଁ ବିଡ଼ାଲକୁ ବାଘର ମାଉସୀ ବୋଲାଯାଏ । ବାଘ ଅନେକ ଜାତୀୟ; ଯଥା— ନେପାଳୀ ବା ଚିତାବାଘ, ହେନୁଆ, ଫେଣ୍ଡା, କଲରାପତ୍ରିଆ ଓ ପଟାହାଡ଼ିଆ ବା ମହାବଳ ।]

୨ । କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
2. A family title of the Kshatriyas.

ବାଘ ଅଙ୍କୁ(ଞ୍ଚୁ)ଡ଼ା—ଦେ. ବି. [ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ର+ଅଙ୍କୋଟ(ଲ)]—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ; ଏକପ୍ରକାର ଧଳା ଅଙ୍କୁ ଗଛ; ଅଙ୍କୋଟ (ଦେଖ)—Alangium Decapetalum.
Bāgha āṅku(ñchu)rḍā
ବାଘ ଆଁଚଡ଼ା
ଢେଙ୍ଗ

ବାଘ ଗଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ବାଘ ପାହାଡ଼ରୁ ବା ଜଙ୍ଗଲରୁ ଆସି ବାହାରରେ ବୁଲିବା—A tiger's coming down from a hill or out of a forest.
Bāgha gaḍibā
ବାଘନାମା
ବାଘ ଆନା

ବାଘଛାଲ—ଦେ. ବି—ମଲା ବାଘର ଚମଡ଼ା—Tiger skin.
Bāghachhāla ବାଘଛାଲ(ଲା) ବାଘକାଖାଲ

ବାଘଛେଳି—ଦେ. ବି—୧ । ବାଘବଜାର (ଦେଖ)—1. Bāgha-bajāri (See). ୨ । ପିଲାମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାର ଦଉଡ଼ାଦଉଡ଼ି ଖେଳ—2. A kind of outdoor game amongst boys.
Bāgha chheḷi
[ବାଘବକ(ଲ୍ଲ)ର—ଅନ୍ୟରୂପ]
ବାଘ ବକରୀ
ବାଘ ବକରୀ

[ଦ୍ର—ଏ ଖେଳରେ ଗୋଟିଏ ପିଲା ବାଘ ହୁଏ; ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନେ ଅଣ୍ଟା ଧରାଧରି ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ିରେ ଛେଳି ସାଜନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପିଲା ବୁଢ଼ିଅଣୀ ହୋଇ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବସିରହେ ଏବଂ ତା ପାଖରେ ବାଘ ସାଜିଥିବା ପିଲା ଛିଡ଼ାହୋଇ ରହିଥାଏ । ଛେଳିମାନେ ବାଘକୁ ଏଡ଼ି ବୁଢ଼ିଅଣୀକୁ ଛୁଇଁବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ବୁଢ଼ିଅଣୀକୁ ଛୁଇଁବା ପୂର୍ବରୁ ବାଘ ଯେଉଁ ଛେଳିକୁ ଧରି ପକାଏ ସେ ପିଲା ହାରେ ବା ମରେ ।]

୩ । ବ୍ୟାଘ୍ର ଓ ଛାଗଳ—3. Tiger and sheep. ୪ । (ଲକ୍ଷ୍ୟାର୍ଥ)—ଖାଦକ ଜୀବ ଓ ଖାଦ୍ୟଜୀବ—4. (figurative) The eater and its victim.

ବାଘ ଛେଳି ଏକାଠୁ(ଠୋ)ଠରେ(ଘାଟରେ) ପାଣି ପିଇବା—ଦେ. ବାକ୍ୟ (ନ୍ୟାୟ ବଚନ)—ରାଜ୍ୟରେ ସୁଶାସନ ଯୋଗୁଁ ସବୁ ଶାନ୍ତ ରହିଥିବା—(An analogical sentence applied to) An administration where there is perfect peace amongst naturally antagonistic parties, due to good administration.
Bāgha chheḷi ekā ṭu(to)ṭhare (ghāṭare) pāṇi pi-ibā
बाघबकरी एक घाटपर पानीपीना

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟରେ ସୁଶାସନ ଯୋଗୁଁ ପରସ୍ପର ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ, ରାଜା ଓ ପ୍ରଜା ମଧ୍ୟରେ, ପ୍ରବଳ ଓ ଦୁର୍ବଳ ମଧ୍ୟରେ ଶାନ୍ତି ଥାଏ ଓ ପ୍ରବଳ ଦୁର୍ବଳ ପ୍ରତି କିଛି ଅନିଷ୍ଟ କରି ନ ପାରେ ସେଠାରେ ଏ ନ୍ୟାୟ ଖଟାଯାଏ; ଯଥା—'ଇଂରାଜ ସରକାରଙ୍କ ଅମଳରେ ବାଘ ଛେଳି ଏକାଠୁଠରେ ପାଣି ପିଉଛନ୍ତି']

ବାଘଜିଭ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖରଖରି (ଦେଖ)
Bāghajibha Kharakharī (See)

ବାଘ(ଘୋ)ଟା—ଦେ. ବି—ହେଟେବାଘ ବାଘ—
Bāgha(ghe)ṭā Hejena.

ବାଘ(ଘୁ)ଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାହୁ)—ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
Bāgha(ghu)ṭi A kind of ornament for the arm.
बाहुटी ବାହୁଟି ବାଘଟି ବାହୁଟିଅ ପରି ନାମ କହନ୍ତି ଜାତିରେ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ ବଧ୍ୟଥଳ୍ଲାମଣି ।

ବାଘତାଲ—ଦେ. ବି—ଜଇସଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Bāghatāḷa Jaisaṇḍā (See) (Haines)

ବାଘଦୁଧ—ଦେ. ବିଂ (ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ରଦୁଗ୍ଧ)—୧ । ବାଘଠାରୁ ଦୁହାଁହେବା
Bāghadudha ଦୁଧ ଆଣିବା ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଯେପରି ଅସମ୍ଭବ,
বাঘের দুধ ସେହିପରି ଅସମ୍ଭବ କଥା—1. Impossible thing.
शेरका दुध ୨ । ଅପ୍ରାପ୍ୟ ବସ୍ତୁ—2. Unprocurable thing.

ବାଘନଖ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ର ଓ ନଖ)—୧ । ବାଘର ନଖ—
Bāghanakha 1. Tiger's claws. ୨ । ବାଘନଖଯୁକ୍ତ
বাঘনখ କଣ୍ଠର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଲଙ୍କାରବିଶେଷ—2. An ornament for
बाघनख the neck set with tiger's claws.
[ଦ୍ର—ବାଘନଖର କେତେକ ଅଂଶକୁ ସୁନା ବା ରୁପା ଖଞ୍ଜାଣି କରି ବେକର ହାରରେ ହାତରେ, ବାଜୁବନ୍ଧରେ ବସାଯାଏ ଓ ଆଜି କାଲି ବ୍ରୁଚ୍ କରାଯାଉ ଅଛି ।]
୩ । ବାଘନଖୀ (ଦେଖ)—3. Bāghanakhī (See)

ବାଘନଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବାଘନଖ ପରି ଅଗବଙ୍କା ହୋଇଥିବା
Bāghanakhiā (କଣ୍ଟା)—(thorns) Shaped like tiger-
[ବାଘନଖା(ଖୀ)—ଅନ୍ୟରୂପ] claws. ୨ । ବାଘନଖୀ ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା
বাঘনখ ସଜ୍ଜିତ—2 Armed with the Bāghanakhī
बघघहाँ; बघनहियाँ weapon.
କଟାଣ ଥାଇ ଚପଣିଆ
କୃଷ୍ଣଙ୍କର ମୋ ବାଘନଖିଆ । ବାଳକୃଷ୍ଣ. ଭଗବନ୍ତୋଳ ।
ଦେ· ବି—ବାଘନଖୀ (ଦେଖ)—
Bāghanakhī (See)

ବାଘନଖୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ରନଖ)—୧ । ଶ୍ଳେଷ୍ମଶ ବର୍ଷାୟୁ ବନ୍ୟ
Bāghanakhī ଶାକ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—1, Devil's claw;
[ବାଘନଖ(ଖା),ବାଘନଖିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] Martynia Diandra.
বাঘনখী [ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ପ୍ରଥମେ ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆଣିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହା ବର୍ଷାଦିନେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ପତ୍ର କୋମଳ ଓ ଅଠାଳିଆ; ଫୁଲ ଛଳପୁଲ ପରି ଜନ୍ମୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଓ ଈଷତ୍ ଗୋଲାପୀ, ଏହାର ଫଳ ବାଇଗଣ ପରି ଅଂଶୁଯୁକ୍ତ ଏବଂ ଫଳ ଶେଷକୁ ବାଘନଖ ପରି ୨ଟା ବାହାରିଥାଏ । ଏହାର ଫଳ ଓ ଫୁଲ ଚେଳ୍ପା ଚେଳ୍ପା ହୋଇ ଧରେ । ଫଳ କଞ୍ଚା ହୋଇ ସେହି ଚେଳ ବାହାରେ ତାହା ଗାଈ ମଇଁଷିଙ୍କ ରୋଗରେ ଉପକାର କରେ । ଫଳ ଖୁବ୍ ପାଚିଗଲେ ବାଘ ନଖ ପରି ଦୁଇ ଉପରିଭାଗ ବଙ୍କା ଅଗ ବଙ୍କା ହୋଇ ଫାଟିଯାଇ ଶୋଷାରୁ ଖସି ପଡ଼େ ।]
୨ । ବ୍ୟାଘ୍ରନଖାକୃତି ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—2. A kind of weapon shaped like tiger's claws worn on the fingers and kept concealed in the fisted palm and used in attacking an enemy unawares.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ବାଘନଖ ପରି ଗୁଡ଼ିଏ ମୁନିଆଁ ବଙ୍କା କଣ୍ଟା ଥାଏ । କଣ୍ଟାମାନଙ୍କ ମୂଳରେ ମୁଦିଆ ଥାଏ ଓ ସେ ମୁଦିଆମାନ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପୁରାଇ ଏହାକୁ ମୁଠା ମଧ୍ୟରେ ଗୋପନରେ ରଖାଯାଇ ପାରେ ଏବଂ କପଟରେ ଅସତ ଶତ୍ରୁକୁ ଅତର୍କିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ଲାଗି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ହାତ ମୁଠାକୁ ମେଲା କରି ବାଘ ନଖ ସଦୃଶ କଣ୍ଟାମାନଙ୍କୁ ଶତ୍ରୁର ଦେହରେ ଗଳାଇ ଦିଆଯାଏ ।]
নখী ୩ । ନଖୀନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ—
नखी, बगनहा 3. A medicinal scent; shell.

ବାଘ ନଳ(ଳି)—ଦେ· ବି—ଅଣ୍ଡ ବା ଖଗଜାତୀୟ ଭୃଣବିଶେଷ;
Bāgha naḷa(ḷi) ଜାଣ୍ଡଗର—A kind of hol-
नरकट low reed; Lobelia Nicotianaefolia
[ଦ୍ର—ଏହାର ନଳ ଓ ପତ୍ର ବାଉଁଶ ପରି ପୋଲା ଓ ହାଲୁକା ।]

ବାଘ ନ(ଲ)ହଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ଲଟା ଘାସ—
Bāgha na(la)harḍā Commelina Salicifolia; a kind of grass which creeps or extends over the ground.
[ଦ୍ର—ଏହା କଲମ ଶାଗଜାତୀୟ ଲତା; ପାଣିକୂଳରେ ଜନ୍ମେ । ଏହା ଦେଖିବାକୁ ଘାସ ପରି । ଫୁଲ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ, ଶୀତକାଳରେ ଫୁଟେ । ଏ ଲତାର ରସ ନାକୁଆ—ଯୋଗେଶ୍ୱର ।]

ବାଘ ବକ(କୁ)ରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ର+ବର୍କର)—
Bāgha ba(ka)kuri ୧ । ବାଘ ଓ ଛେଳି—
बाघ बकरी 1. Tiger and sheep.
୨ । ବାଘ ବଜାର (ଦେଖ)—2. Bāga bajāri (See)
୩ । ବାଘ ଛେଳି ୨ (ଦେଖ)—3. Bāgha chheḷi 2 (See)

ବାଘ ବଜାର—ଦେ. ବି—ଭୂମିରେ ଗୋଟିଏ ଛକରେ ୨୫ଟି ଘର କାଟି
Bāgha bajāri ସେଥିରେ ଦୁଇ ଜଣ ଖେଳାଳିଙ୍କର ଖେଳିବା
ବାଘ ଛେଳି } ଏକ ପ୍ରକାର ଖେଳ—
ବାଘ ବକ(କୁ)ରି } ଅନ୍ୟରୂପ बाघ बन्दी An indoor game.
ବାଘ ବନ୍ଦେ(ଧେ)ଇ } **बाघ बकरी, बाघ गोटी**
[ଦ୍ର—ଏ ଖେଳରେ ଦୁଇ ଜଣ ଖେଳାଳି ଖେଳନ୍ତି । ଭୂମିରେ ଗୋଟିଏ ବର୍ଗ କ୍ଷେତ୍ର ଅଙ୍କିତ କରାଯାଇ ତାକୁ ରେଖାପାତଦ୍ୱାରା ୧୬ଟି କ୍ଷୁଦ୍ର ବର୍ଗକ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ । ଲମ୍ବ ବାଗରେ ଓ ଚଉଡ଼ା ବାଗରେ ସମଦୂରସ୍ଥ ୫ଟି ଲେଖାଏଁ ରେଖା ଅଙ୍କନ କରି ଏ ଖେଳର ପାଲି କରାଯାଏ ଓ ସେ କ୍ଷେତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ କର୍ଣ୍ଣରେଖାଦ୍ୱାରା ୩୨ଟି ସମକୋଣୀ ତ୍ରିଭୁଜରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ । କ୍ଷେତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ କର୍ଣ୍ଣରେଖା ଟଣାଯାଏ । ଛୋଟ ଛୋଟ ଉକ୍ତ ୧୬ଟି ବର୍ଗକ୍ଷେତ୍ର ଦ୍ୱାରା ୨୫ଟି ଛକ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଜଣେ ଖେଳାଳି ୪ଟି ବାଘସୂଚକ ବଡ଼ ଗୋଡ଼ି ବା କଉଡ଼ି ବା ମଞ୍ଜି ନିଏ । ଅନ୍ୟ ଜଣକ ୨୦ଟି ଛେଳିସୂଚକ ସାନ ଗୋଡ଼ି ବା ମଞ୍ଜି ନିଏ । ଖେଳାଳିମାନେ ନିଜ ନିଜର ସାରିମାନଙ୍କୁ ୨୪ଟି ଛକରେ ବସାନ୍ତି ଓ ବାଘକୁ ଚଳିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଛକ ଖାଲି

ଦିଆଯାଏ । ତାହାକୁ ବାଘ ପାଣି ଖାଇବା ଘର ବୋଲାଯାଏ । ବାଘ ଓ ଛେଳିମାନେ ରେଖାମାନଙ୍କ ବାଟେ ଏକ ସ୍ଥଳରୁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥଳକୁ ଚଳା ଯାଆନ୍ତି । ଯେବେ ଯେଉଁ ସ୍ଥଳରେ ବାଘ ସାର ଥାଏ ଓ ତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥଳରେ ଗୋଟିଏ ଛେଳି ସାର ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ତତ୍ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥଳ ଶୂନ୍ୟ ଥାଏ । ତେବେ ବାଘ ଡେଇଁ ପଡ଼ି ଛେଳିକୁ ଖାଇଦିଏ ଓ ଛେଳିଟି ମରିଯାଏ । ଏହିପରି ଅତ୍ୟଧିକ ଛେଳିସାର ମରି ଗଲେ ବାଘର ଅଧିକାଂଶ ଜିତେ । କିମ୍ବା ଯେବେ ଛେଳିସାରମାନଙ୍କୁ ଏପରି ଚଳାଯାଏ ଯେ ବାଘର ସ୍ଥଳଠାରୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦୁଇଟି ସ୍ଥଳ ଶୂନ୍ୟ ନ ରହେ ତେବେ ବାଘମାନେ ଅବରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଅଚଳ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ଓ ଛେଳିର ଅଧିକାଂଶ ଜିତେ ।]

ବାଘ ଭେଳ(ଳି)କି—ଦେ. ବି—୧ । ମନୁଷ୍ୟକୁ ଦେଖିଲେ ଭୟ ଉତ୍ପାଦନ
Bāgha bhela(li)ki — କରିବା ନିମନ୍ତେ ବାଘ ଯେଉଁ ଗାଲ
বাঘ ভেল্কী **बघ जड** — ଫୁଲାଇ କରେ; ସ୍ୱର ଓ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ଆଦି—
1. The demeanour and poses of a tiger to frighten a man on seeing the latter.
୨ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା—2. Bewilderment.

ବାଘ ମାଛି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବାଘରା ମାଛି (ଦେଖ)
Bāgha māchhi — Bāgharā māchhi (See)

ବାଘ ମାମୁଁ—ଦେ. ବି. (ଶିଶୁ ଭାଷା)—ଶିଶୁମାନଙ୍କର କଳ୍ପିତ ମାତୁଳ
Bāgha māmuñ — ସମ୍ପର୍କୀୟ ବାଘ (ଜହ୍ନ ଯେପରି ସବୁ ଶିଶୁଙ୍କର
বাঘ মামা — ମାମୁ ବାଘ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କଳ୍ପିତ ହୁଏ) —1. The
बाघ मामा — tiger adddressed as the maternal uncle of every child in nursery stories.
୨ । କୌଣସି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଆତ୍ମୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A ferocious relation.

ବାଘ ମୁରଗିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ—ଧୋଇରେ ଧାନକ୍ଷେତ
Bāgha muragiā — ନଷ୍ଟ ହେବା ପରେ ବିଲରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ଥିବା
ବାଘ ମିରଗିଆ }
ବାଘ ମୁ(ମି)ରଗା } ଅନ୍ୟରୂପ — (ଧାନ ଗଛ)—(paddy plants) Remaining in the field after the crops are destroyed by flood.

ବାଘ ମୁହାଁ—ଦେ· ବି—ଚୋରମାନଙ୍କୁ ଚୋରି କରିବାକୁ ଯିବା ସମୟରେ
Bāgha muhāñ — ଲୋକେ ଚିହ୍ନି ନ ପାରିବେ ବୋଲି କପାଳ,
कपर मुहाँ — କାନ ଓ ଓଠ ଆଦିକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ବାନ୍ଧିଥିବା ଠେକା—
A mode of tying a long strip of cloth round the face and the chin; resorted to by robbers as a mask against detection.
ଦେ. ବି—ବାଘମୁଖ ପରି ବିକଟ ମୁଖବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
सेरदहाँ — Ferocious looking (person).

ବାଘମୁ(ମୋ)ହିଁ—ଦେ. ବି—୧ । ବାଘମୁହାଁ (ଦେଖ)
Bāgha mu(mo)hiñ — 1. Bāgha muhāñ (See)
परदा — ୨ । ଘର ଭିତରକୁ ପଶିବା ଦୁଆରଆଗରେ ଘର ମଧ୍ୟରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଖଣ୍ଡ କାନ୍ଥ (ଯେଉଁ କାନ୍ଥ ଯୋଗୁଁ ଅଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତି ହଠାତ୍ ଗୃହମଧ୍ୟକୁ ପଶି ନ ପାରି ବାଉଳା ହୁଏ ଓ ଯେଉଁ କାନ୍ଥ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଥିବାରୁ ବାହାରରେ ଠିଆ ହେବା ଲୋକକୁ ସରଳ୍ଭ ଉତର ଦେଖା ଯାଏ ନାହିଁ)—2. A small wall raised inside the room adjoining the entrance, so that a new comer is puzzled when trying to enter the room.
୩ । ପୋଖରୀର ପଥର ପାହାଚମାନଙ୍କ ମଝିରେ ମଝିରେ ପାଣି ଉପରକୁ ବାହାରିଥିବା ପଥରଖଣ୍ଡ—3. Stones projecting over the flight of steps in a tank.
[ଦ୍ର—ଭୁବନେଶ୍ୱର କେଦାରଗୌରୀ କୁଣ୍ଡର ପାହାଚରେ ଏପରି ବାଘମୁହାଁ ପଥର ସବୁ ଅଛି । ଏ ପଥର ଉପରେ ଲୋକେ ବସି ଲୁଗା କାଚନ୍ତି ଓ ଗୋଡ଼ହାତ ଆଦି ଧୁଅନ୍ତି ।]

ବାଘର୍ ଚରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଗାଳି
Bāghar charā — ବିଶେଷ; ବାଘଛିଆ—A term of abuse applied to males. (in Sambalpur)

ବାଘର ଘରେ ମିରିଗର ନାଟ—ଦେ. ନ୍ୟାୟବାକ୍ୟ—(ସ. ବ୍ୟାଘ୍ରସ୍ୟ
Bāghara ghare mirigara nāṭa — ଗୃହେ ମୃଗସ୍ୟ ନୃତ୍ୟଂ)—
বাঘের ঘরে ঘোগের বাসা — ମାଲିକ ବା ଗୃହସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ
शेरके घरमे सिआर कुदना — ବା ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କ ଘରେ ନୀଚ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର କ୍ରୀଡ଼ା ବା ବ୍ୟବହାର—
An analogical sentence applied to a case where lesser people or mean persons reign supreme in the family in the absence or on the death of the master.

ବାଘର ମାଉସୀ—ଦେ. ବି.—(ସ. ବ୍ୟାଘ୍ର+ମାତୃସ୍ୱସା)—୧ । (ଏହାର
Bāghara māusi — ରୂପ ସଙ୍ଗେ ବାଘର ସାଦୃଶ୍ୟ ଥିବାରୁ)—
বাঘের মাসী — ୧ । ବିରାଡ଼ି—1. Cat. ୨ । ନିର୍ଭୀକ ବ୍ୟକ୍ତି—
बाघकि मार्उसि — 2. Fearless person.

ବାଘରା—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବାଘ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bāgharā — 1. Pertaining to the tiger.
বাঘটিয়া; বাঘাটে — (ଯଥା—ବାଘରା ଗନ୍ଧ ।)
बाघपेसा — ୨ । ବାଘ ପରି—2. Resembling the tiger.
ଦେ. ବି.—ବାଘରା ମାଛି (ଦେଖ)—
Bāgharā māchhi (See)

ବାଘରା ମାଛି—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ମହୁମାଛି—A species
Bāgharā māchhi — of big bees; Apis Dorsata.
বাঘা মৌমাছি — [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ନାହୁଡ଼ା ଅଛି । ଏମାନେ ବଡ଼
बडी मधुमक्खी — ବଡ଼ ଫେଣା ବାନ୍ଧି ମହୁ କରନ୍ତି । କେହି ଏମାନଙ୍କ
(ବାଘରା ମହୁମାଛି—ଅନ୍ୟରୂପ) — ଫେଣାକୁ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଏମାନେ ତାକୁ ବେଢ଼ି ଯାଇ ଅତି କଲବଲ କରି ମାରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦଂଶନରେ ଆହତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହ ଗଡ଼କାଠ ପରି ଫୁଲିଯାଏ ।]

ବାଘରା ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—କଥା କହିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ
Bāgharā muhāñ — ଲୋକଙ୍କର ପାଟିରୁ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ବାହାରେ—
(ବାଘରାମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) — (a person) Having an offensive
मुहँ गन्धक ; मुहँ महका — smell in the mouth.

ବାଘସିଂହ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଦୈହିକ ବଳଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି
Bāgha siṁha ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—A title conferred by kings on persons of strong physique.

ବାଘା—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବାଘପରି ବିକଟ ମୁଖବିଶିଷ୍ଟ—
Bāghā 1. Having a face as fierce as that of a tiger.
বাঘা **बाघा**
(ଯଥା—ବାଘା କୁକୁର ।)
୨ । ବୃହତ୍; ବଡ଼—2. Big.

ବାଘାମ୍ବର(ରି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ର+ଅମ୍ବର)—୧ । ସାଧୁମାନେ
Bāghāmbara(ri) ଯେଉଁ ବ୍ୟାଘ୍ରଛାଲ ଉପରେ ବସନ୍ତି—
বাঘাম্বর 1. Tiger hide on which anchorites sit.
बघंबर ୨ । ବାଘଛାଲ ପରି ଚିତ୍ରିତ କମ୍ବଳ—2. A blanket or rug appearing like a tiger skin.
୩ । ବସ୍ତ୍ରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ବାଘଚମ—3. Tiger skin used as cloth.
ବିଣ.—ବ୍ୟାଘ୍ରଚର୍ମ ପରିଧାନକାରୀ—Wearing a tiger skin.

ବାଘୁଆ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ.—ବାଘରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bāghuā (etc) Bāgharā etc. (See)

ବାଘୁଆ ଗନ୍ଧ—ଦେ. ବି.—ବାଘର ଦେହରୁ ବାହାରିବା ଗନ୍ଧ ପରି କଞ୍ଚା
Bāghuā gandha ବା ସଢ଼ା ମାଂସର ଗନ୍ଧ—An animal
বাঘাটে গন্ধ stench (like that of raw or rotten flesh
बाघ पैसा गंघ as is emitted from the body and mouth of a tiger.)

ବାଘୁଆ ଜାଡ଼—ଦେ. ବି—ଘୋର ଶୀତ (ଯଥା—ମାଘମାସର ଶୀତ)—
Bāghuā jāṛda Extreme cold (as is felt in the
(ବାଘୁଆଶୀତ—ଅନ୍ୟରୂପ) month of Māgha).
वडाजोर शीत

ବାଘୁଆ ଫାଶ—ଦେ. ବି. (ବ୍ୟାଘ୍ର+ପାଶ)—୧ । ଦଉଡ଼ିରେ ପକାଯିବା
Bāghuā phāśa ଏକପ୍ରକାର ଦୋହୋର ଗଣ୍ଠି—1. Reef-
वघबंध knot; clove hitch; a double knot made with a string. ୨ । ବାଘକୁ ଧରିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦଉଡ଼ିର ଜାଲ—2. A snare for catching a tiger.

ବାଘୁଆ ବି(ଭି)ରୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ର+ବରଳ)—ଏକପ୍ରକାର
Bāghuā bi(bhi)ruṛdi ବଡ଼ ବିରୁଡ଼ି—A species of big
বাঘা ভীমরুল **ममडा बिढनी** wasp.

ବାଘୁଆରି—ଦେ. ବି—ଜଇସଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Bāghuāri Jaisaṇḍā (See)

ବାଘୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ରୀ)—୧ । ମାଈବାଘ—1. A
Bāghuṇi tigress. ୨ । ବାଘପରି ଦୁଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—2. Vixen;
বাঘিনী; বাঘী **बाघीन** virago.

ବାଘୁତି—ଦେ. ବି—ବାଗୁତି (ଦେଖ)
Bāghuti Bāguti (See)

ବାଘେଟା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ହେଟା—
Bāghetā **बघेरा** A kind of small hyena.

ବାଙ୍କ୍—ବୈଦେ.ବି. (ଇଂ)—ଟଙ୍କା ଅଦ ଳାରବାର କରିବା କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ—
Bāṅk ব্যাঙ্ক; বেঙ্ক **बैंक** Bank.
ପ୍ରାଦେ· (ମେଦନୀପୁର) ବି. (ତୁଳ. ବଂ. ବାଙ୍ଗୀ)—ବାହୁଙ୍ଗି (ଦେଖ)—Bāhuṅgi (See)

ବାଙ୍କଶିଆଳି ଦେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ବାଆଁ ଖାଡ଼ୁଅ ଦେବା;
Bāṅkśiāḷi deba To evade a person.
[ଦ୍ର—ବିଲୁଆକୁ କୁକୁର ଗୋଡ଼ାଇଲେ ବିଲୁଆ ଯେଉଁ ପରି ବକ୍ରଗତି କରିବାରୁ କୁକୁର ତାକୁ ଧରି ପାରେ ନାହିଁ, ସେହିପରି ବକ୍ରଗତିକୁ ଏ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ସୂଚନା ।]

ବାଙ୍କ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବଙ୍କ, ବଙ୍କ)—ବକ୍ର; ବଙ୍କା—
Bāṅka বাঁক **बांक** Curved bent; crooked.
ଦେ. ବି—୧ । ନଈ ବା ରାସ୍ତା ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବଙ୍କା ହୋଇଥାଏ; ମୋଡ଼—1. Curvature; a bend in a river or road etc. ୨ । ଗୁଣି ଧରିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହାର ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—2. An iron vice. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧିବା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ବାଙ୍କି; ଏକପ୍ରକାର ବଳା—3. A curved anklet.
ସୁନା ବାଙ୍କ ଥିଲେ କଳଡ଼ି—ଚଗ ।

ବାଙ୍କଚାହାଣି—ଦେ. ବି—ବକ୍ରଦୃଷ୍ଟି; ଅପାଙ୍ଗଦୃଷ୍ଟି—Side-long
Bāṅkachāhāṇi বাঁকানয়ন; বাঁকাচাউনী glance.
तिरछी चितवन

ବାଙ୍କଚୂଳିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବକ୍ରଚୂଡ଼)—ଯାହାର ମୁଣ୍ଡର ଚୂଳ ବା
Bāṅkachūḷiā ଜଟ ବକ୍ରଭାବରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଥାଏ—
বাঁকাশিখী Having a slanting tuft on the head.
वंकचूलीया ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ବିଶେଷଣାତ୍ମକ ନାମବିଶେଷ—An epithet of Srikṛushna.

ବାଙ୍କଛୁରି—ଦେ. ବି—ବକ୍ରାଗ୍ର ଛୁରିକା; ଯେଉଁ ଛୁରିର ଅଗ ବଙ୍କା—
Bāṅkachhuri A curved knife.
বাংকাছুরী [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ମଲ୍ଲ ଓ ଶିକାରିମାନେ ଏହା
बांक ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ବାଙ୍କଟାଙ୍କ—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ; ନିରର୍ଥକ ସହଚର)—
Bāṅkaṭāṅka ବଙ୍କାଟଙ୍କା; ବକ୍ର—Crooked.
বাঁকাটাঁকা **बांकाढांका**

ବାଙ୍କଟେରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅଳ୍ପ ଟେରା—Slightly squint-
Bāṅkaṭerā স্বল্প টেরা **कुछटेरा** eyed.
(ବାଙ୍କଟେରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାଙ୍କଡ(ଡେ)ଉଁରିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବକ୍ର + ଡମରୁ)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର
Bāṅkaḍa(ḍe)uṅriā ବାହୁରେ ପିନ୍ଧିବା ଡେଉଁରିଅଯୁକ୍ତ ଏକ-
তাবিজ ପ୍ରକାର ବାହୁବନ୍ଧ—A kind of armlet worn
बांक by females.

ବାଙ୍କଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—ଈଷତ୍ ବକ୍ର—Slightiy curved or bent.
Bāṅkaṛdā বাঁকড়া, বাঁকুয়া **बांका**

ବାଙ୍କନଳ(ଳି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବକ୍ର + ନଳ)—ବଙ୍କିଆ ଯେଉଁ ବକ୍ରମୁଖ
Bāṅkanaḷa(ḷi) ସରୁ ଧାତବ ନଳଦ୍ୱାରା ସାପଶିଖାକୁ ଫୁଙ୍କି
বাঙ্কনল; ଦେଇ ସୁନା ଅଳଙ୍କାରର କୌଣସି ଅଂଶକୁ ତରଳାଏ
बंकनाल; बाँकनल ବା କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଳଙ୍କାରକୁ ଝାଳେ—
Blow pipe.

ବାଙ୍କନିଧି—ଦେ. ବି—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିଶେଷଣ—1. An epithet
Bāṅkanidhi of Śrīkṛushṇa. ୨ । ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦଅଯିବା
বাঁকারায় **बाँकाविहारी** ନାମ—2. Name given to males.

ବାଙ୍କମଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବକ୍ରବଲୟ)—ଗୋଡ଼ର ବଲାଗଣ୍ଠି ତଳେ
Bāṅkamala ପିନ୍ଧାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ବକ୍ର ବଳୟ; ବାଙ୍କି;
বাঁকমল; বাঁকী **बांक** ବାଙ୍କିଆ—A crooked anklet.

ବାଙ୍କମୁଣି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷୀ—
Bāṅkamuṇi . A small species of bird.

ବାଙ୍କଶାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—୧ । ବନ୍ଦର
Bāṅkaśāḷa ନଦୀତଟବର୍ତ୍ତୀ ବାଣିଜ୍ୟ ଗୋଦାମ—1.(nautical)
বাঁকসাল A godown in a port on the bank of a
बंकसाल river or sea.

[ଦ୍ର—କଲିକତାରେ ଗଙ୍ଗାନଦୀର କୂଳଠାରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଦୂରରେ ବାଙ୍କସାଲ ଷ୍ଟ୍ରିଟ (Bankshall Street) ନାମରେ ଗୋଟିଏ ପଥ ଅଛି ।]

୨ । ଜାହାଜର ଯେଉଁ କୋଠରୀରେ ଜାହାଜର ଦଉଡ଼ି, ଜଞ୍ଜିରଆଦି ରଖାଯାଏ—2. A cabin of a ship used for storing the ropes, chains etc.

ବାଙ୍କ ସଣ୍ଡୁଆଶି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଙ୍କ ଓ ସନ୍ଦଂଶ)—ଏକ ପ୍ରକାର
Bāṅka saṇḍuāśi ବକ୍ର ଓ ଲମ୍ବ ମୁଖ ଚିମୁଟା; ବକ୍ରମୁଖ—
বাঙ্ক সাঁড়াশী **बाँका सँडसी** Tongs.

ବାଙ୍କ ସୁନ୍ଥା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବକ୍ର+ସୀମନ୍ତ)—ମୁଣ୍ଡର ସାମନା ପାଖ
Bāṅka sunthā ବାଳକୁ କପାଳର ଏକ ପାଖରେ ବିଭାଗ କରି
বাঁকা সিঁথী କୁଣ୍ଡାଇ ସଜାଇବା କେଶବିନ୍ୟାସ—A mode of
टेढ़ि माँग dressing the hair by combing it and parting it on one side of brow.

ବାଙ୍କି—ଦେ. ବି.—୧ । (ନାମ) କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗୋଟିଏ
Bāṅki ଖାସମହାଲ ବା ସରକାରୀ ଜମିଦାରୀ—1. Name of a Government estate in the district of Cuttack.

[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ଏ ଗୋଟିଏ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ଏ ରାଜ୍ୟର ରାଜା କେତେକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରି କେତେକଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇଥିବାରୁ ୧୮୪୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ କମିଶନର ମିଲ୍‌ସ ଉକ୍ତ ରାଜାଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କଲେ ଏବଂ ବାଙ୍କିକୁ ଖାସ୍ କରି କଟକ ଜିଲ୍ଲା ସାମିଲ କଲେ । ବାଙ୍କି ଖାସମହାଲର ଖଜଣାଆଦାୟଭାର ପ୍ରଥମେ ଜଣେ ତହସିଲଦାରଙ୍କ ଉପରେ ଥିଲା । ଏବେ ସେଠାରେ ଜଣେ ଡେପୁଟି କଲେକ୍ଟର ରହନ୍ତି ଓ ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଖଜଣା ଆଦାୟ କରାଯାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ହାଇସ୍କୁଲ ହୋଇଅଛି ।]

୨ । ଏକପ୍ରକାର ବକ୍ରବଳୟ; ବାଙ୍କମଲ—
2. A crooked anklet.

ଦେ. ବିଣ—ବଙ୍କା—Curved bent.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମାଛ ଧରିବାର ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
A kind of implement for catching fish.

[ଦ୍ର—ଏହା ବାଉଁଶ କାଠିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏହାର ଶେଷ ଅଂଶ ବା ଅଗ୍ରଭାଗ ବଙ୍କା ହୋଇଥାଏ । ଅଳ୍ପ ପାଣି ବହି ଯାଉଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବାଙ୍କିଆ—ଦେ. ବିଣ—ବକ୍ର; ବଙ୍କା—
Bāṅkiā বাঁকা **बांका** Crooked.

ବଙ୍କକୁ ଗଲ, ବାଙ୍କିଆ କଂସ ଲଭ୍ଭ ଅଇଲ—ପ୍ରହେଳିକା ।

ଦେ. ବି—୧ । ବାଙ୍କି (୨) (ଦେଖ)
1. Bāṅki (2) (See)

ପାଦେ ବାଙ୍କିଆ ବଜ ସେ ସୁନାର, କେହ୍ହିତ ନାହିଁ ଗୋ ।
ଉପାସ. ସାଧୁଭ ବାବା ।

୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଶିବିକା (ଏହାର ବାଉଁଶ ବଙ୍କା)—
2. A kind of sedan chair or Palki with a crooked pole.

ବାଙ୍କି ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—
Bāṅki basibā ଅଡ଼ି ବସିବା; ଏକ ଅଣ୍ଟିଆ ଜିଦ୍ କରିବା—
বাঁকিয়া বসা, বেঁকে বসা To become obstinate.
हठ करना (ବାଙ୍କେଇ ବସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବକ୍ରୀଭବ)—୧ । ବକ୍ର ହେବା—
Bāṅkibā 1. To become bent.
বাঁকা ୨ । ବାଙ୍କି ବସିବା; ଏକଜିଦ ଧରିବା—2. To be
बांका होना insistent; to become obstinate.
(ବାଙ୍କି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଙ୍କି ମୁହା(ହାଁ)ଣ—ଦେ. ବି—ପୁରୀର ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ଅବସ୍ଥିତ ସମୁଦ୍ର—
Bāṅki muhā(hāñ)ṇa The sea to the east of the town of Puri.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ସମୁଦ୍ରର ଉପକୂଳ ବଙ୍କା ହୋଇ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ ବୁଲି ଯାଇଅଛି ।]

ବାଙ୍କୁଲି—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବଙ୍କା ରତ୍ନ ଅଳଙ୍କାର—A kind of
Bāṅkuli ornament of gems.

ବାଙ୍କେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବକ୍ରୀକରଣ)—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ
Bāṅkeibā ବକ୍ର କରିବା—To bend a thing.
বাঁকান **बाँकना**

ବାଙ୍କେଇ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଙ୍କିବା; ବକ୍ରହେବା—
Bāṅkei jibā To be curved.

ଦେ. ବିଣ—ହାତ ମୁଠା ପାଖରେ ବଙ୍କା (ବାଡ଼ି)—
Curved at the handle (stick).

ବାଙ୍କେଡ଼ି—ଦେ. ବି—ବକ୍ର ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ବାଙ୍କେଡ଼ି; ବାଙ୍କୋଡ଼ି—
Bāṅkeṛi A crooked weapon of offence.
बाँकहोपी

ବାଙ୍କେଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବଙ୍କେଇଯିବା; ବଙ୍କ ହୋଇଯିବା—
Bānkerḍibā To bend; to be bent.
বেঁকেযাওয়া **বাঁকাহোনা** (ବାଙ୍କେଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଙ୍କୋଇ—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ମୋଟ ଧାନ—
Bānkoi বাঁকুই A species of coarse paddy.

ବାଙ୍କୋଇ ମହୀପାଳ—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ମୋଟ ଧାନ—
Bānkoi mahipāla A species of coarse paddy.
বাঙ্কসাল, বাঙ্কচুর

ବାଙ୍ଗ(ଙ୍ଗୁ)ର(ରା)—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସ. ବନ୍ଧୁର; ବାମନ; ସ. ବଣ୍ଠ=
Bānga(ngu)ra(rā) ଖର୍ବକାୟ)—ଖର୍ବକାୟ—Dwarfish.
[ବାଙ୍ଗ(ଙ୍ଗୁ)ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] କୁହେ ଡେଙ୍ଗା ଅଥବା ବାଙ୍ଗର—ଚନ୍ଦ୍ରମଣି. ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ।
বেঁটে(ঠে),বাঙ্গুর **বোনা**

ବାଙ୍ଗର ମାଧେ(ଧୋ)ଇ—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଧାନ—
Bāngara mādhe(dho)i A species of fine paddy.

ବାଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବ.—ବାଇଗଣ—
Bāngā Brinjal.

ବାଙ୍ଗାଲ୍—ଦେ. ବଣ (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ପୂର୍ବବଙ୍ଗୀୟ—
Bāngāl Belonging to East Bengal.
বাঙ্গাল ଦେ. ବ—ପୂର୍ବବଙ୍ଗ ଅଧିବାସୀ—
Resident of East Bengal.

ବାଙ୍ଗିଣ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ବାଇଗଣ—
Bāngina Brinjal.

ବାଙ୍ମତୀ—ସ. ବ (ନାମ)—ନେପାଳର ନଦୀବିଶେଷ—
Bānmati Name of a river in Nepal.
[ଦ୍ର—ବରାହପୁରାଣରେ ଏ ନଦୀକୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ପବିତ୍ର ବୋଲି କୁହାଯାଇଅଛି । ଏଥିରେ ସ୍ନାନ କଲେ ଓ ଏହା କୂଳରେ ମଲେ ବିଷ୍ଣୁଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ—ହି. ଶ.]

ବାଙ୍ମନ—ଦେ. ବ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ବାକ୍+ମନଃ; ଦ୍ୱିବଚନ=ବାଙ୍ମନସୌ)—
Bānmana ମନୋବଚନ; ମନ ଓ ବଚନ; ବାକ୍ୟ ଓ ମନ—
Word and mind.
[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ ବାକ୍ ଓ ମନଃ ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱରେ ଦ୍ୱିବଚନାନ୍ତ ବାଙ୍ମନସୌ ଶବ୍ଦ ହୁଏ ଓ ସମସ୍ତ ପଦରେ ଏ ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଲାଗିଲେ ବାଙ୍ମନଃ ଆକାର ଧାରଣ କରେ, ଯଥା—ବାଙ୍ମନୋଯୋଗ, ବାଙ୍ମନଃସଂଯୋଗ ।]

ବାଙ୍ମୟ—ସ. ବଣ. (ବାକ୍+ଅପୃଥକ୍ ଭାବ ଅର୍ଥରେ ମୟ)—
Bānmaya ୧ । ବାକ୍ୟାତ୍ମକ—1. Composed or consis-
(ବାଙ୍ମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ting of words. ୨ । ବାଗ୍ମୀ—2. Eloquent.
୩ । ବାକ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ—3. Verbal.
ସ. ବ—୧ । ବକ୍ତୃତା (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—1. Speech; address. ୨ । ସାହିତ୍ୟ (ଶ. କ)—2. Literature.
୩ । ଅଳଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ର (ଶ. କ)—3. Rhetoric.
୪ । କାବ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର (ଶ. କ)—4. Epic.

ବାଙ୍ମୟ ତପଃ—ସ. ବ—ବାକ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ସାଧିତ ତପସ୍ୟା—
Bānmaya tapah Austerity through words.
(ଶାସ୍ତ୍ରର ତପଃ—ତପସ୍ୟା) [ଦ୍ର—ଭଗବଦ୍ଗୀତା ସପ୍ତଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ପଞ୍ଚଦଶ ଶ୍ଳୋକରେ ଅନୁଦ୍ବେଗକର ବାକ୍ୟ, ପ୍ରିୟ ଓ ହିତ ବାକ୍ୟ, ସତ୍ୟ, ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟାଭ୍ୟସନ (ବେଦାଭ୍ୟାସ)କୁ ବାଙ୍ମୟ ତପଃ ବୋଲି ଯାଇଅଛି ।]

ବାଙ୍ମୟୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାଙ୍ମୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସରସ୍ୱତୀ (କ୍ଷୀରୋଦ)—
Bānmayi The Goddess of learning.

ବାଙ୍ମୁଖ—ସ. ବ. (ବାକ୍+ମୁଖ=ଆରମ୍ଭ)—୧ । ବାକ୍ୟାରମ୍ଭ;
Bānmukha ଅବତରଣିକା; ମୁଖବନ୍ଧ—1. Introduction.
୨ । ଗଦ୍ୟ କାବ୍ୟ; ଉପନ୍ୟାସ (ହି. ଶ)—2. Novel.

ବାଙ୍ମୂଳ—ଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ. (କଚେରୀ) (ବାକ୍+ମୂଳ)—
Bānmūla କୋର୍ଟରେ ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ଜବାନବନ୍ଦି—
Deposition of witnesses in court.

ବାଙ୍ଯମ—ସ. ବ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବାକ୍+ଯମ)—
Bān-jama ୧ । ମୁନି (ହି. ଶ)—1. A sage.
୨ । ମୌନବ୍ରତୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ)—2. A person observing the vow of silence.

ବାଚ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତରିଆ) କ୍ରି—ବଳିବା; ବଳ ପଡ଼ିବା—
Bāch-bā To exceed.

ବାଚ—ଦେ. ବ—ବିବାହ ବେଦୀରେ ବର କନ୍ୟାଙ୍କର ଯେଉଁ ଦୁଇ
Bācha ଖଣ୍ଡର ମୁଣ୍ଡରେ ଗଣ୍ଠି ପଡ଼େ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ କନ୍ୟାର ଓଢ଼ଣୀ—The bridal scarf.
ସ. ବ—ବଚୁଆ ମାଛ (ଦେଶ)—Bachuā fish.

ବାଚଂଯମ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ବାଚଂ+ଯମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bāchamjama ୧ । ମୌନୀ—1. Silent; taciturn.
(ବାଚଂଯମା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମୌନବ୍ରତୀ—2. Practising taciturnity as a vow.
ସ. ବ. ପୁଂ—ମୌନବ୍ରତୀ ମୁନି—A sage who maintains the vow of rigid silence.

ବାଚକ—ସ. ବଣ. (ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Bāchaka ୧ । କଥକ—1. Speaking. ୨ । ରବକାରକ—
(ବାଚକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Uttering cries. ୩ । ପୁରାଣ ପାଠକ—
3. Reading or reciting the Purāṇas.
୪ । ବାକ୍‌ଯୁକ୍ତ; ବାକ୍ୟ ପ୍ରକାଶକାରୀ—4. Vocal.
୫ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଯଥା—ବସ୍ତୁବାଚକ; ସ୍ନେହ ବାଚକ; କ୍ରିୟାବାଚକ) ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶକ; ଦ୍ୟୋତକ; ବୋଧକ—5. Expressive of; indicating.
ସ. ବ—ନାମ; ସଂଜ୍ଞା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Name; definition.

ବାଚ କଡ଼ି—ଦେ. ବ—ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Bācha karḍi A weapon of offence.

ବାଚନ—ସ. ବ. (ବଚ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବାଚ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Bāchana ୧ । କହିବା—1. Speaking. ୨ । ବୋଲିବା; ଆବୃତ୍ତି କରିବା—2. Reciting; repeating.
୩ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ବୋଲାଇବା—3. Recital through

another. ୪ । ଜଣାଇବା—4. Informing.
୫ । ପ୍ରତିପାଦନ (ବ୍ର. ଷ)—5. Demonstration.
୬ । ଉଚ୍ଚାରଣ (ବ୍ର. ଷ)—6. Pronunciation; utterance.

ବାଚନକ—ସଂ. ବି. (ବାଚନ + କ)—ପ୍ରହେଳିକା—
Bāchanaka Riddle.

ବାଚନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଚନ)—୧ । ଉକ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟୁକ୍ତି—
Bāchani 1. Dialogue. ୨ । ମୌଖିକ ଉତ୍ତର—
बात चत 2. Verbal reply, ୩ । ଉତ୍ତର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର—
বাচনিক জবাব 3. Exchange of replies. ୪ । ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର-
4. Reply. ୫ । ମୌଖିକ ସମ୍ବାଦ—5. Verbal message.
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବାଚନିକ)—ମୌଖିକ—
Verbal; oral.

ବାଚନିକ—ସଂ. ବିଣ. (ବଚନ + ତତ୍ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—ମୌଖିକ—
Bāchanika Verbal; oral.

ବାଚନି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କଥା କହିବା—
Bāchani karibā 1. To talk.
বাচনিক জবাব দেওয়া ୨ । ମୌଖିକ ଉତ୍ତର ଦେବା—
मुहँ जबानी करना 2. To give a verbal reply.

ବାଚ(ଛ) ବିଚାର—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ନିର୍ବାଚନ + ବିଚାର)—୧ । ବିଚାର
Bācha(chha) bichāra ପୂର୍ବକ ନିର୍ବାଚନ—1. Choice
বাচ(ছ) বিচার after consideration; well considered
बाछ बिचार choice. ୨ । ନ୍ୟାୟାନ୍ୟାୟ ବିବେଚନା—
2. Discrimination between right and wrong. ୩ । ସମାଲୋଚନା—3. Criticism.

ବାଚୟିତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବଚ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ବାଚ ଧାତୁ + ତୃ)—
Bāchayitā ଯେ କୁହାଏ—Causing to speak.
(ବାଚୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାଚସି—ପ୍ରାଦେ. (ଭକ୍ତି ଭାଷା) ବି.—ଅଧିକ୍ୟ—
Bāchasi Excess.

ବାଚସ୍ପତି—ସଂ. ବିଣ. (ବାଚଃ = ବାକ୍ୟର + ପତି = ପ୍ରଭୁ)—ବାକ୍ପଟୁ—
Bāchaspati Skilled in speech.
ବାଚଃପତି }
ବା(ବ)ଚସାଂପତି } —ଅନ୍ୟରୂପ ସଂ. ବି.—୧ । ବାକ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ବିଶାରଦ ପଣ୍ଡିତ—1. A master in the art of speech; a linguist.
୨ । ବୃହସ୍ପତି—2. Bṛuhaspati. ୩ । ବିଦ୍ୱାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. Learned person. ୪ । ପୁଷ୍ୟା ନକ୍ଷତ୍ର—4. The 8th asterism of the Indian system of astronomy.
ଦେ. ବି.—ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ପଣ୍ଡିତସଭା ବା ସରକାର ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧି (ଯଥା ତାରାନାଥ ତର୍କ ବାଚସ୍ପତି)—A title of distinction bestowed on very learned Pandits.

ବାଚସ୍ପତ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ବାଚସ୍ପତି + ଭାବେ. ଯ)—ବାଗ୍ମିତା; ବାକ୍ପଟୁତା—
Bāchaspatya Oratory; eloquence.
বাচস্পত্য ଦେ. ବି.—ବଙ୍ଗୀୟ ପଣ୍ଡିତ ତାରାନାଥ ତର୍କ ବାଚସ୍ପତି
बाचस्पतत्र ପ୍ରଣୀତ ସଂସ୍କୃତ ଅଭିଧାନବିଶେଷ—A Sanskrit dictionary edited by Pandit Taranath of Bengal.

ବାଚ୍ଛା—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—(ସଂ. ବତ୍ସ)—ବଚ୍ଚା; ଶିଶୁ—
Bāchā বাচ্চা बच्चा 1. Child; infant.
ସଂ. ବି.—କଥା; ବାକ୍ୟ—1. Word; speech.
ବାଚ୍ ସ୍ଥଳ୍ପ ସଙ୍ଗେ ମିଶାଇ—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଧବଧ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।
୨ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା; ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି—2. Promise. ୩ । ବଚୁଆ ମାଛ (ଦେଖ)—3. Bachuā fish (See)

ବାଚ୍ଛା(ଟା)ଖାଣି—ଦେ. ବି.—କଥାର ବାହାଦୁରି; ବାଗାଡ଼ମ୍ବର—
Bāchā(tā)khāni Bragging; bombastic language
বড় বড় কথা डींग

ବାଚ୍ଛାଖାଣି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କଥାରେ ବାହାଦୁରି କରିବା—
Bāchākhāṇi karibā To brag.
বড়বড় কথা বালা डींग हाँकना

ବାଚାଟ(ଳ)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ [ବାଚ + ଅଟ (ଅଳ)]—ବହୁଭାଷୀ, ପ୍ରଗଳ୍ଭ—
Bāchāṭa(ḷa) Talkative; loquacious; garrulous;
[ବାଚାଟା(ଳା)—ସ୍ତ୍ରୀ] (ବାଚାଟ [ଳ]ତା—ବି) braggart.

ବାଚା ପତ୍ର—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ)—ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପତ୍ର (ବ୍ର. ଷ)—A deed
Bāchā patra of promise; affidavit.

ବାଚାବଦ୍ଧ—ସଂ. ବି.—(କସ୍ମା ତତ୍; ବାଚ୍ + ଅବଦ୍ଧ) ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ
Bāchā baddha (ବ୍ର. ଷ.)—Promise-bound.
(ବାଚ୍ଛବଦ୍ଧତା—ବି.)

ବାଚିକ—ସଂ. ବିଣ—(ବାଚ୍ + କୃତାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ବାଚନିକ;
Bāchika ମୌଖିକ—1. Verbal; oral. ୨ । ସଙ୍କେତରେ କଥିତ—3. Spoken by signs; spoken in cypher language.
ସଂ. ବି—ମୌଖିକ ସମ୍ବାଦ—Verbal message.

ବାଚୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅନ୍ୟଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ)—ବାଚକ (ଦେଖ)
Bāchī (ବାଚନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Bāchaka (See).

ବାଚୁ—ଦେ.ବି—ବଚ; ଅତିରିକ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ବା କଥାବାର୍ତ୍ତା ବା ରୋଗଜନିତ
Bāchu କ୍ଳାନ୍ତି ଯୋଗୁଁ ମୁହଁରୁ ବାହାରିବା ଫେନଯୁକ୍ତ ଲାଳ—
ফেনা Froth issuing from the mouth.
गाजद् ଦେଖ ପାଟ ଦେଇ କାହାରୁଅଛି ବାଚୁ—
ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ବାଚ୍ଛଲ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବାତ୍ସଲ୍ୟର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ବାତ୍ସଲ୍ୟ
Bāchchhalya (ଦେଖ)—Bātsalya (See).

ବାଚ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବଚ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—୧ । ବକ୍ତବ୍ୟ—
Bāchya 1. Fit to be spoken. ୨ । କଥନୀୟ; କହିବା-ଯୋଗ୍ୟ—2. Utterable. ୩ । ତିରସ୍କରଣୀୟ—
3. Reproachable; deserving abuse.
୪ । କୁତ୍ସିତ-4. Nasty; wretched. ୫ । ଘୃଣିତ—

5. Detested. ୬ । ଜାତିଭ୍ରଷ୍ଟ—6. Excommunicated. ୭ । ଦୁଷ୍ଟ—7. Wicked. ୮ । ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ—8, Demonstrable. ୯ । ନିନ୍ଦ୍ୟ—9. Blameworthy.

ସଂ. ବି—୧ । କଥା—1. Speech. ୨ । ନିନ୍ଦା—2. Reproch. ୩ । (ବ୍ୟାକରଣ) ବାକ୍ୟର ଯେଉଁ ପ୍ରକୃତିଦ୍ୱାରା ଅଭିଧା ବା ବକ୍ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଜଣାଯାଏ ଓ ବାକ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ କ୍ରିୟାର ପ୍ରକୃତି ଜଣାଯାଏ—3. (grammar) The voice of a verb (e. g. active voice and passive voice).

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣରେ ବାଚ୍ୟ ୮ ପ୍ରକାର; ଯଥା—କର୍ତ୍ତୃ, କର୍ମ, କରଣ, ସମ୍ପ୍ରଦାନ, ଅପାଦାନ, ଅଧିକରଣ, ଭାବ ଓ କର୍ମକର୍ତ୍ତୃ । ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣରେ ବାକ୍ୟର ବାଚ୍ୟ ଚାରି ପ୍ରକାର—କର୍ତ୍ତୃ, କର୍ମ, ଭାବ ଓ କର୍ମକର୍ତ୍ତୃ ବାଚ୍ୟ ।]

୪ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଧାତୁର ଉତ୍ତର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ଯୁକ୍ତ ହେବା ପ୍ରତ୍ୟୟ—4. (grammar) Suffix of a verb. ୫ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ବସ୍ତୁର ବା ଅର୍ଥର ବୋଧ ହୁଏ; ଅଭିଧେୟ ବସ୍ତୁ ବା ଅର୍ଥ (ହି.ଶ)—5. A thing or meaning indicated by a word. ୬ । ଅଭିଧେୟ (ଦେଖ)—6. Abhidheya (See).

ବାଚ୍ୟମାନ—ସଂ. ବିଣ.—(ବଚ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ. ଆନ)—
Bāchyamāna ୧ । କଥ୍ୟମାଣ; କଥ୍ୟମାନ—1. Being spoken. ୩ । ପ୍ରକାଶ୍ୟମାନ—3. That which is being expressed. ୪ । ନିନ୍ଦନୀୟ—3. Blameable.

ବାଚ୍ୟାର୍ଥ—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା; ବାଚ୍ୟ+ଅର୍ଥ)—(ବ୍ୟାକରଣ) ଶବ୍ଦର
Bāchyārtha ନିଯୁକ୍ତ ଅର୍ଥଦ୍ୱାରା ପ୍ରକଟିତ ଅଭିପ୍ରାୟ; ସଙ୍କେତରୂପେ ସ୍ଥିରୀକୃତ ଶବ୍ଦର ମୌଳିକ ଅର୍ଥ—(grammer) The original or settled or fundamental meaning of a word.

[ଦ୍ର—ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ୩ଟି ଶକ୍ତି—ଅଭିଧା, ଲକ୍ଷଣା ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନା । ଲକ୍ଷଣା ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନାର ଆଧାର ଅଭିଧା ଅଟେ, ଯାହା ଶବ୍ଦ-ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦର ନିଯୁକ୍ତ ଅର୍ଥର ବୋଧ କରାଏ । ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ଶବ୍ଦର ମୌଳିକ ଅର୍ଥ ଅଟେ ତାହା ହିଁ ଶବ୍ଦର ବାଚ୍ୟାର୍ଥ—(ହି. ଶ.) ।]

ବାଚ୍ୟାବାଚ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବାଚ୍ୟ+ଅବାଚ୍ୟ)—କଥ୍ୟ ଓ ଅକଥ୍ୟ—
Bāchyābāchya Speakable or unspeakable.
ସଂ. ବି—କଥ୍ୟ ଓ ଅକଥ୍ୟ ବିଷୟ—Speakable and unspeakable matters.

ବାଚ୍ୟୋତ୍ପ୍ରେକ୍ଷା—ସଂ. ବି—ଅର୍ଥାଲଙ୍କାରବିଶେଷ (ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷାଲଙ୍କାର ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)—
Bāchyot-prekshyā Simile (see notes under 'Utprekshālankāra).

ବାଛ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବାଚ୍ୟ)—୧ । ନିନ୍ଦା; ଅପବାଦ; ବାଇଚ—
Bāchha 1. Defamation; blame. ୨ । ସମାଲୋଚନା—
বাইচ निन्दा 2. Criticism.
বাছা चुनना ୩ । (ସଂ. ନିର୍ବାଚନ) ବାଛିବା; ନିର୍ବାଚନ କରିବା—3. Selecting (good from bad).
বাছবিচার ୪ । ଭଲ ମନ୍ଦର ବିଚାର—4. Discrimination.
वातवचार

ବାଛନ୍ଦ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ବାସନ୍ଦ (ଦେଖ)
Bāchhanda Bāsanda (See).

ବାଛବୁଛ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଛିବାଛି କରିବା; ଉତ୍ତମରୂପେ ବାଛିବା—
Bāchhabuchha karibā To carefully separate
(ବାଛିବୁଛି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) the good things from
বাছাবাছি করা चुनाचुनी करना the bad.

ବାଛର—ଦେ. ବି (ସଂ. ବତ୍ସତର)—୧ । ଘୋଡ଼ାଛୁଆ—1. Colt.
Bāchharā ୨ । (ସଂ. ବତ୍ସ+ଅତିସାର) ଶିଶୁରୋଗବିଶେଷ; ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଝାଡ଼ା ରୋଗ—2. Infantile diarrhoea.
বাছা बछरा
ଦେ. ବିଣ—ଅଳ୍ପବୟସ୍କ (ପଶୁ)—Young (animal).

ବାଚ୍ଛା—ଦେ. ବି (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ) (ସଂ. ବତ୍ସ)—ଶିଶୁ; ବାଳକ—
Bāchhā Child; boy.
বাছা बच्चा ପ୍ରାଦେ (ବତ୍ସର) ବି (ଭୁଲ. ହି. ବାଛା)—ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରୀ ବା ଦାମୁଡ଼ି—Young bullock.

ବାଛିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ନିର୍ବାଚନ)—୧ । ନିର୍ବାଚନ କରିବା—
Bāchhibā 1. To select; to choose.
বাছা चुनना ୨ । ଭଲ ଓ ମନ୍ଦକୁ ପୃଥକ୍ କରିବା—
[ବଛା(ଛେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] 2. To separate the good from the bad.
নিড়ান कमाना; निकोना ୩ । ଧାନ ବିଲରୁ ଘାସ ଆଦି ଓପାଡ଼ିବା—3. To root out weeds from paddy fields.
বাছা अमनिया करना ୪ । ଚାଉଳ ବା ଶସ୍ୟ ଆଦିରୁ ଅସାର ଅଂଶଯାକ କାଢ଼ିପକାଇବା—4. To pick out bad from good things.
বাছা बनाना ୫ । ମାଛ ଓ ଶାଗ ଆଦିରୁ ପାକର ଅଯୋଗ୍ୟ ବା ଅଖାଦ୍ୟ ଅଂଶମାନ ବାହାର କରିଦେବା—5. To prepare pot herb or fish for cooking after clearing them of refuse matters.
दूषना ୬ । (ସଂ. ବାଚ୍ୟ) ଦୋଷ ଦେବା; ନିନ୍ଦା କରିବା—6. To blame; to show any defect.
ବାଛିବାକୁ ଚାହିଁରେ କଥା ନାହିଁ କିଛି—ଦ୍ୱିଜ ଦ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୭ । ସମାଲୋଚନା କରିବା—7. To criticise.
रफू करना, जाली बीनना ୮ । ଚିରା ଲୁଗାର ଛିଦ୍ରରେ ଛୁଞ୍ଚ
রফুকরা ସାହାଯ୍ୟରେ ସୂତା ବୁଣିବା; ରଫ କରିବା—

8. To knit with thread and needle any hole opened in a cloth; to, darn.

দোষধের করা ৯। (ଦୋଷ, ଦୁର୍ଗୁଣାଦି) ଖୋଜି ବାହାର କରିବା—
দোষ নীকালনা To find fault with.

ତୁ କହିଁ ମୋତେ ଏବେ ନିନ୍ଦା କରୁଅଛୁ
କଠକରି କଥା କହୁ ମୋ ଦୋଷ ବାଛୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି।

ବାଛୀ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ହି. ବାଛୀ)—୧। ଛଡ଼ାଗାଈ—
Bāchhi 1. Young cow.
୨। ମାଈ ବାଛୁରି—2. Female calf.

ବାଛୁରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ବତ୍ସତରୀ)—ଗୋବତ୍ସ—
Bāchhuri Calf.
বাছুর বাছা, বছড়া ଦୁଧ ପିଇ ବାଛୁରି ଯେବେ ପଲ୍ଲା ଘଟେ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ,ମହାଭାରତ ଅଦି।

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରିକୁ 'ବତ୍ସତର' ଓ ମାଈ ବାଛୁରିକୁ ବତ୍ସତରୀ ବୋଲାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ 'ବାଛୁରି' ଶବ୍ଦ ଉଭୟ ଲିଙ୍ଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ।]

ବାଛୁରି ବ୍ରତ—ପ୍ରାଦେ. (ଅଳ) ବି—ବତ୍ସତରର ମୁଷ୍କଚ୍ଛେଦନ—
Bāchhuri brata Castration of a calf.
ଦେ. ବି—ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରିକୁ ଶିବ ମନ୍ଦିରରେ ବ୍ରତ କରିବା, (ବାଛୁରବରତ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) ଅର୍ଥାତ୍ ତାହାର ଲୁହାରେ ତା ଦେହରେ ତ୍ରିଶୂଳ ଚହ୍ନିତ କରି ଷଣ୍ଢରୂପେ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ କରି ଛାଡ଼ି ଦେବା ବିଧି—Consecration of a bull calf in the temple of Siba.

ବାଜ୍—ବୈଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ (ଫା)—୧। ପଟୁ—1. Proficient in.
Bāj (ଯଥା—ମକଦ୍ଦମା ବାଜ୍; ଦଗାବାଜ୍।)
বাজ বাজ ୨। ଅଭ୍ୟାସକ୍ତ—2. Addicted to.
(ଯଥା—ନିଶାବାଜ୍; ରଣ୍ଡୀବାଜ୍।)

ବାଜ୍‌ଖଟ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧। ମୃତଦେହ ବୁହା ଖଟିଆ; Bāj-khat ଙ୍କୋକେଇ—1. A bamboo bedstead or stretcher for carrying a corpse. ୨। ସପ୍ତର୍ଷି-ମଣ୍ଡଳ (ତାରାପୁଞ୍ଜ)—2. The Great Bear (group of stars).

ବାଜ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବାଜିବା—
Bāj-bā To slightly strike.

ବାଜ—ବୈଦେ. ବି—୧। (ଆ. ବାଜ୍; ସଂ. ଶ୍ୟେନ)—ଶ୍ୟେନବର୍ଗର Bāja ବହୁବିଧ ଶିକାରୀ ପକ୍ଷିବିଶେଷ; ଛଞ୍ଚାଣ—1, Hawk.
বাজ [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ବଡ଼ ନାନା ଶ୍ରେଣୀର ଅଛନ୍ତି। বাজ ଏମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ମାରି ଖାଆନ୍ତି।]
୨। (ଆ. ବାଜ୍=ଡେଣା)—ପକ୍ଷୀର ଡେଣା—
2. Wings of a bird.
ବାଜ ପକ୍ଷବନ୍ତ ତାର, ଦକ୍ଷେରେ ଭୁଞ୍ଜିଁ ସେ ଖର।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ।
বাজু ୩। (ଫା. ବାଜୁ=ବାହୁ)—ବାଜୁବନ୍ଧ—
বাজু 3. An ornament for the arm.

ସଂ. ବି. (ବଜ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+ଘଞ୍. ଅ)—୧। ଗମନ; ଗତି—1. Movement; motion. ୨। ଘୃତ; ଘିଅ—2. Ghee.
ଗ୍ରା. ବି—ସତ୍ୟବାଦୀ, ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଦରାର୍ଥକ (ବାଜୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଡାକନାମ—A name for calling a (ବାଜିଆ—ଅନାଦରାର୍ଥକରୂପ) person named Satyabādi or Brajabandhu in fondness.

ବାଜଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଦନ)—୧। ବାଦ୍ୟଧ୍ୱନି—1. Sound Bājanā of music. ୨। ବାଦନ; ବାଜାବଜାଇବା—
বাজনা বাজন 2. Playing on music.
ଅଲକ୍ଷ୍ କେଣ ମିଳିବାକୁ ହୋଇଛନ୍ତି ଯଶସ୍ତମ୍ଭ ବାଜଣା।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋକକ୍ଲୋଳ।
୩। ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର; ବାଜା—3. Musical instrument
ନାନାଜାତି ଗୀତ, ବାଜଣା ବଜାଇଲେ। କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା।

ବାଜଣାଦାର—ଦେ. ବି—ବାଜାଦାର; ବାଦ୍ୟକାର—Musician.
Bājanādāra বাজনাদার; বাজনদার বজনীয়া
(ବାଜଣାବାଲା, ବାଜଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଜ(ଜି, ଜେ)ଣୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଦ୍ୟ; ପାଦମଞ୍ଜୀର)—୧। ନୂପୁର; Bāja(ji, je)ṇi ଘୁଙ୍ଗୁର; ଘୁଙ୍ଗୁରଲଗା ବଳା—1. Tinkling নেপুর anklet. ୨। ବଜାଇବାର ଶବ୍ଦ—3. Tinkling পৈজনী sound.
(ଯଥା—ଏ ଝଙ୍କାର ବାଜଣୀ କମ୍ ଅଛି।)
ଦେ. ବିଣ—ଶବ୍ଦକାରୀ—Making a sound;tinkling.
ବାଜଣୀ ନୂପୁର ବାଜେ ଚରଣ ତଳେ। ବିଶ୍ୱନାଥ, ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ।

ବାଜଣିଆ—ଦେ. ବି—ବାଦ୍ୟକାର—Musician.
Bājaniā ବାଜଣିଆ ବଳ ଲକ୍ଷାକୁ ବାହାର ଏବାଳେ ବାଦ୍ୟ ବଜାଇ ସେ।
বাজনদার বজনীয়া ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।

ବାଜ ପାରା—ଦେ. ବି. (ବାଜ ପାରାକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ଖାଉଥିବାରୁ; Bāja pārā ଭୁଲ. ଅହିନକୁଳ)—୧। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖାଦକ বাজপায়রা ଓ ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁ—1, (implied meaning) The বাজপরবা eater and the eaten. ୨। ପରସ୍ପରର ଚିର-ଶତ୍ରୁ—2. Confirmed enemy of each other.
ରଜା ପ୍ରଜା ଏବେ ହେଲେ ବାଜପାରା—ପ୍ରଥାନାଥ, ଦରବାର।

ବାଜପେୟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ବାଜ=ଘୃତ+ପେୟ=ଯହିଁରେ Bājapeya ଦେବତାଙ୍କୁ ଘୃତ ଦ୍ୱାରା ପାନ କରାଯାଏ)-ଯଜ୍ଞବିଶେଷ—
A vedic sacrifice

ବାଜପେୟୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବାଜପେୟ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧। Bājapeyi ବାଜପେୟ ଯଜ୍ଞକର୍ତ୍ତା—1. Performer of 'Bāja pega'. ୨। ଯାଜ୍ଞିକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—2. Title given to a class of performs of vedic sacrifices.

ବାଜପୋଇ—ଦେ. ବି—ବାଜ ଜାତୀୟ ପକ୍ଷି ବିଶେଷ—
Bājapoi A species of hawk.
ଗ୍ରା. ବି—ବାଜପେୟୀ (ଦେଖ)—Bājapeyi (See)

ବାଜ ବଇ(ହି)ରା(ରି)—ଦେ. ବି—ବହିରା ୨ (ଦେଖ)
Bāja bai(hi)rā(ri) বাজ বৈরী Bahirā 2 (See)
[ବାଜ ବହି(ହା)ର, ବାଜ ବଇର—ଅନ୍ୟରୂପ] বাজ

ଗୁଡ କଳୀରୁ ଖଡ ବାହାର ଖଣ୍ଡ ଦେବାର ବାଜ ବଇରି
ମାଡ ବସିଲେ ପକ୍ଷୀକ ଧର କ ମନୋହର ଯେ—ଉପେ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ବାଜରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଜ୍ରା; ବର୍ଜରୀ)—
Bājarā ୧ । ମକ୍କା ଜାତୀୟ କୃଷିଜାତ ଶସ୍ୟବିଶେଷ—
বাজরা 1. Bulrush millet; Pennisetum
বাজ্রি, বাজরা Typhoidium.
[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ୫।୬ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ; ଏ ଗଛ ବାଲିଆ ଓ ଚିପ ଜମିରେ ହୁଏ । ଏହା ଦେଖିବାକୁ ଆଖୁଗଛ ପରି । ଏ ଗଛରେ ଗୁଚ୍ଛ ଗୁଚ୍ଛ ହୋଇ ଶସ୍ୟ ଫଳେ । ପଶ୍ଚିମରେ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଏ ଶସ୍ୟକୁ ମଇଦା କରି ଖାଆନ୍ତି । ଏହାକୁ ଭାଜିଲେ ଖୁବ ବଡ଼ ବଡ଼ ଲିଆ ହୁଏ । ଏଥିର କ୍ଷେତରେ ଖତ ଦେବା ବା ପାଣି ମଡ଼ାଇବା ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ବାଜସନି—ସଂ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହ. ଶ)—
Bājasani The sun.

ବାଜା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଦ୍ୟ)—ବାଦ୍ୟ—
Bājā বাজা বাজা Musical instrument.

ବାଜଇ ପାହାନ୍ତ ବାଜା—କବିକଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଢୋଲ; ନିଶାଣି—
A kind of drum.

ବାଜା(ଦା) ଆମ୍ବ(ମ୍ବା)—ବିଦେ. ବି. (ପ୍ରେଞ୍ଚ-ଅକାଜ; ମାଲୟ-ଅକାଯୁ;
Bājā(dā) āmba(mbā) କାଯୁ=ଗଛ)—ଲଙ୍କା ଆମ୍—
[ବାଜା(ଦା)ମ୍ବ(ମ୍ବା)—ଅନ୍ୟରୂପ] The cashew nut;
বাদাম, হিজলি বাদাম Anacardium Occidentale.
কাজু [ଦ୍ର—ଏହା ଅମ୍ରାଦ ବର୍ଗର ବୃକ୍ଷ;
ତେ. ଜିଡ଼ିମାମେଡି, ଏହାର ଆଦି ନିବାସ ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକା;
ମୁନ୍ତ୍ରାମାମଦଚେଟ୍ଟୁ ଏହାର ଫଳର ଭେଣ୍ଟ ଖୁବ ମୋଟ ଓ
ଗୁ. କାଜୁ ଫଳ ପରି ଦେଖାଯାଏ; ଏ ଭେଣ୍ଟ ପାଚିଲେ ନାଲି ବା ହଳଦିଆ ହୁଏ ଏବଂ ଏହାର ରସ ମିଠା ଓ କଷା । ଲୋକେ ଏହି ଫଳର ବେଣ୍ଟକୁ ଫଳ ବୋଲି ଓ ବେଣ୍ଟ ଅଗରେ ଲାଗିଥିବା ଫଳକୁ ମଞ୍ଜି ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ଏହି ମଞ୍ଜି ଅମ୍ ଅବୃତର, ମାଂସ ଅଲ୍ପ ଘୃତ ଓ ମାଲାବ; ଏହା କଠିନତ୍ୱକ୍ ଦ୍ୱାରା ଆବୃତ । ଏହି ତ୍ୱକ୍‌ରେ ବଟାଲ୍ପ ତେଲ ଥାଏ ଏବଂ ମଞ୍ଜି ଉତରେ ସୁଗନ୍ଧ୍ୟ ରସ ଥାଏ । ଏ ଗଛ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ବାଲିଆ ଜମିରେ ହୁଏ । ଏ ଫଳକୁ ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ିଲେ ଖୋପାରୁ ତେଲ ବାହାରେ ଓ ପୋଡ଼ାଫଳ ଉତରୁ ଶସ ବାହାରେ । କାଠ ଛଡ଼ାଇ ଅବରେ ଏହି ତେଲ ବୋଳ ଦେହିଁରେ ଲୁଗ ଧରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ବାଜାଦାର—ଦେ. ବି—ବାଦ୍ୟକର—
Bājādār Musician.
(ବାଜାବାଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) বাজাদার বাজাদার

ବାଜି—ବିଦେ. ବି. (ଫା. ବାଜୀ; ତୁଳ. ସଂ. ବାଜ)—
Bāji ୧ । କୁହୁକ; ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ—1. Magic. ୨ । କ୍ରୀଡ଼ା;
বাজি কୌତୁକ—2. Amusements; sports. ୩ । ଖେଳର
বাজী ଥର—3. Turn or heat of a game. ୪ । ଖେଳରେ ରଖାଯିବା ପଣ; ହୁଡ଼—4. Wager. ୫ । ବାଣ ପୋଡ଼ା—5. Firework; display of fireworks. ୬ । ଗଞ୍ଜପା ଖେଳରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ରଙ୍ଗର ରଜା—6. The King in one set of cards in 'Gañjapā' game. ୭ । ଖେଳରେ ଖେଳୁଥିବା ଏକାଧିକ ଖେଳାଳିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଖେଳିବାର ଥର; ପାଳି—7. The turn of a player in a game.
ବିଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ (ଫା)—ଫା. 'ବାଜ୍' ପ୍ରତ୍ୟୟାନ୍ତ ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ସୂଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଅବସ୍ଥା (ଯଥା—ରଣ୍ଡିବାଜି, ଦଗାବାଜି, ଗୁଲିବାଜି)—Th state or act of doing a thing
বাজী denoted by a word formed with the
বাজী Persian suffix 'Baj.'
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । ମାଲଡ଼ିଆ—1. Somersault. ୨ । ପଟ୍ଟତନ ଡଙ୍ଗା—2. A plank-decked boat ୩ । ଖେଳର ଦାନ—3. The throw in a game. ୪ । ତାସ୍ ଖେଳରେ ତାସ୍ ବଣ୍ଟା ହେବା ପରେ ହାତକୁ ଆସିଥିବା ତାସ୍—4. The portion of the pack of cards coming to a player's hands after their distribution. ୫ । ତାସ୍ ଖେଳରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖେଳାଳି ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ତାସ୍ ଖେଳିବା ପରେ ଯେଉଁ ତାସ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଜିଣିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଉଠାଇ ନେଇ ଆପଣା ପାଖେ ରଖିଦିଏ—5. The cards collected by the winner after every throw. ୬ । ଥର—6. Time. ୭ । କ୍ରିୟା—7. Action.
ଗ୍ରା. ବି—ସତ୍ୟବାଦି, ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ଆଦି ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଦରାର୍ଥକ ଡାକନାମ—A name for calling Satyabādi, Brajabandhu etc in fondness.

ବାଜିଆ—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ) ସତ୍ୟବାଦିର ଡାକନାମ—
Bājiā A name for calling Satyabādi.

ବାଜି ଅଟିକା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ବର୍ଜିତ)—
Bāji āṭikā ଅଶୌଚ ଅବରେ ସବୁ ବାହାର କରି ଫିଙ୍ଗି ଦିଆଯାଇ
(ବାଜ ହାଣ୍ଡି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଥିବା ହାଣ୍ଡି ଆଦି; ବାଉଜ ହାଣ୍ଡି—
Earthen cooking pots which are abandoned and thrown away as impure on the occasion of deaths or births in a family.

ବାଜିଆ ପ(ଫ)ତ୍(ତି)—ବିଦେ. ବିଣ ଓ ବି. (ଫା. ବାଜ୍ୟାପ୍ତ)—
Bājiā pa(pha)t(ti) ବାଜ୍ୟାପ୍ତ (ଦେଖ)—
Bājyāpt (See)

ବାଜିକ(ଗ)ର—ବିଦେ. ବି. (ଫା. ବାଜୀଗର)—
Bājika(ga)ra ୧ । ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ; କୁହୁକିଆ; ଜାଦୁକର—
বাজীকর বাজীগর 1. Magician.

ବଣିକ ବାଜିକ ପୁଷ୍ପ ଉଡବକ ବର ପ୍ରେମ-ବାଜିକର ।
ଯଦୁନାଥ. ପଦାର ।

୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନାନା ପ୍ରକାର ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ ଓ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟମୟ କ୍ରୀଡ଼ା ଓ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାଏ—2, A person who exhibits magical and other wonderful performances.

ବାଜିକ(ଗ,ଗି)ରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.) ବାଜିକରର କାର୍ଯ୍ୟ ବା ପେଶା—
Bājika(ga,gi)ri The act or profession or performances of a magician.
ବାଜିଗିରୀ **बाजिगरी**

ଦେ. ବିଣ—ଭୁକୁକ ଦେଖାଇବା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Pertaining to the exhibition of magical feats.
(ଯଥା—ବାଜିଗରି ତାମସା)

ବାଜିଗନ୍ଧା—ସ. ବି.—ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା (ବୃ. ଷ.) (ଦେଖ)—
Bājigandhā Aśwagandhā (See).

ବାଜିନ୍ଦାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଯେ ବାଜି ବା ଭୁକୁକ ଦେଖାଏ-
Bājindār Magician.

ବାଜିନ୍ଦ୍ର(ନ୍ଦ୍ରା)—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—1. Eminent. ୨ । ସାହସପୂର୍ଣ୍ଣ—2, Heroic. ୩ । ବାହାଦୂର—3. Creditable. ୪ । ଖର ଦୁଷ୍ଟ (ବାଳକ)-4. Naughty.
Bājindra(ndrā)
ବାଜି(ଜେ)ନ୍ଦ୍(ନ୍ଦ୍ରା)ପଣ—ବି }
ବାଜି(ଜେ)ନ୍ଦ୍(ନ୍ଦ୍ରା)ପଣିଆ(ଆଁ) }

ବାଜିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବାଦ ଧାତୁ=ଭୁଆଇବା; ଶବ୍ଦ କରାଇବା; ସ. ବାଦିତ=ଶବ୍ଦାୟିତ; ସ. ବଜ୍ଜଧାତୁ ଗତି କରିବା, ଣିଚ୍ ବାଜଧାତୁ=ଗତି କରାଇବା) ୧ । ବାଦିତ ହେବା; ଧ୍ୱନିତ ହେବା; ଶବ୍ଦାୟମାନ ହେବା—1. To be sounded.
Bājibā
ବାଜା **बजना**
[ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ]

ବଡ଼ ଦେଉଳରେ ବାଜିଲା ଘଣ୍ଟା ।
ଶାର୍ଣ୍ଣ ଶିଖରର ଉପରେ ଅଣ୍ଟା—ଭଜ

୨ । ଆଘାତ କରିବା—2. To strike; to collide with.

ପଡ଼ୁଁ କଳସ ଦଣ୍ଡ ଉପରେ, ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ବାଜିଲା ଚର୍ଚ୍ଚରେ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

[ଦ୍ର—ଦୁଇ ବସ୍ତୁ ପରସ୍ପରକୁ ଆଘାତ କଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ 'ବାଜିଲା' ବୋଲି ବୋଲାଯାଏ ଓ ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ଗତି କରୁ କରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥିର ବସ୍ତୁକୁ ଆଘାତ କରେ ଓ ଯେଉଁ ସ୍ଥିର ବସ୍ତୁରେ ଅନ୍ୟ ଗତିବିଶିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁର ଆଘାତ ହୁଏ, ଏ ଦୁଇ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ 'ବାଜିବା' କ୍ରିୟା ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ହୁଏ; ଯଥା—ଖୁଣ୍ଟରେ ମୁଣ୍ଡ ବାଜିବ ଓ ଏଣ ମୁଣ୍ଡରେ ବାଜିବ ।]

୩ । (ଶବ୍ଦ) ପ୍ରବେଶ କରିବା; ପହଞ୍ଚିବା—3. (a sound) To enter; to reach.

ସ୍ୱରୂପ ଆଳାପ—ଧ୍ୱନି ବାଜିଲା ଶ୍ରବଣେ—ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

୪ । ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ପ୍ରକଟିତ ହେବା; ଉଦ୍‌ଘୋଷିତ ହେବା—4. To be loudly proclaimed.

ଦୁନ୍ଦୁଭି ବାଜାପଣେ ଯାକ ବାଜିଲା, ଶୁଣି ସେମିତେ ମାଟ୍ସେ
ପ୍ରାଚୀ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶମଣ୍ଡଳ ।

୫ । ଘଡ଼ିରେ ସମୟସୂଚକ ଘଣ୍ଟାର ସଂଖ୍ୟା ଜଣାଯିବା—5. To strike the time of the day (said of a clock).

(ଯଥା—ଏବେ ଅଠି ଅଠଟା ବାଜିଲାଣି, ବାରୁଙ୍କର ଏକ ଘଣ୍ଟା ଯାହିଁ; ପୂର୍ବେ ଘଣ୍ଟା ବଜା ଯାଇ ସମୟ ଜ୍ଞାପିତ ହେବାରୁ ବାଜିବାର ଏହି ଅର୍ଥ ଆସିଅଛି । ବାଜିବା କଳଘଣ୍ଟାରେ ମଧ୍ୟ ଘଣ୍ଟାର ସଂଖ୍ୟା ଯନ୍ତ୍ର ଯୋଗେ ବାଦିତ ହୁଏ । ଏହି ଅର୍ଥରୁ ଘଣ୍ଟାର ସଂଖ୍ୟାପ୍ରତି ମଧ୍ୟ 'ବାଜିବା' କ୍ରିୟା ଲାଗୁଅଛି ।)

୫ । (ପ୍ରହାର) ବସିବା—5. To be administered (as a stroke).
(ଯଥା—ବେତ, ତୋ ଉପରେ ଏବେ ଗୋଟାକେତେ ବାଜିବ)

୬ । ହାରୁଡ଼ିବା; ଭେଟିବା—6. To be met with; to be encountered with.
(ଯଥା—ଏତେବଡ଼ ଯାତ୍ରାରେ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟକୁ ଜଣେ ହେଲେ ବଡ଼ ଯାତ୍ରୀ ବାଜିଲା ନାହିଁ ।)

୭ । (ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର) ଶବ୍ଦିତ ହେବା—7. (a musical instrument) To be played upon.
(ଯଥା—ହାରମୋନିୟମ ବାଜୁଛି; ବେହେଲା ବାଜୁଛି, ବଂଶୀ ବାଜୁଛି କଦମ୍ବ ମୂଳରେ—ମଧୁସୂଦନ ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ)

୮ । ବାଡ଼ିବା; ବାଧିବା; କ୍ଳେଶର ଅନୁଭୂତି ଉତ୍ପନ୍ନ କରାଇବା—8. To affect; to cause a painful sensation.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ମନ୍ତବ୍ୟ ମୋତେ ବଡ଼ ବାଜିଲା)

୯ । ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବା—9. To have to be paid or given.
ଲାଗୀ **लगना**
[ଯଥା—ଏ ମକଦମାରେ ତାଙ୍କୁ (ବା ତାଙ୍କ ହାତରୁ) ଟଙ୍କା ଶହେ ବାଜିଯିବ ।]

୧୦ । ସ୍ପର୍ଶ କରିବା; ଲାଗିବା—10. To touch.
(ଯଥା—ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଲୁଗାକାନ୍ଥ ମୋ ଦେହରେ ବାଜିଲା ।)

ବାଜିଭ—ସ. ବି—ଅଶ୍ୱିନୀ ନକ୍ଷତ୍ର (ବୃ. ଷ.)
Bājibha The first asterism.

ବାଜି ଭୋର୍—ଦେ. ବି (ଫା. ବାଜୀ+ସ. ଭୋର)—ଏକଥର ଖେଳର ସମାପ୍ତି—The end of a game; the end of one heat of a game.
Bāji bhor
ବାଜୀଭୋର **बाजीभोर**

ବାଜି ମାତ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ଖେଳରେ ଜୟଲାଭ—
Bāji māt Victory in a game
ବାଜୀମାତ୍ **बाजीमात**

ବାଜି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ପଣ ରଖିବା—
Bāji māribā 1. To lay a wager; to bet.
ବାଜୀମାରା **बाजीमारना** ୨ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ଜୟଲାଭ କରି ପଣକୁ ପାଇବା—2. To win a bet. ୩ । କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—3. To be successful in a competition.

ବାଜି ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଜି ମାରିବା (୧) (ଦେଖ)
Bāji rakhibā Bāji māribā (1)(See).
[ବାଜିଧରା(ଦୋ)ଇବା, ବାଜିଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
ବାଜିରାଖା **बाजीलगाना**
[ବାଜି ଲଗାଯି(ହେ)ବା, ବାଜି ଲଗିବା, ବାଜି ପଡ଼ିବା—ବିଶେଷ୍ୟରୂପ]

ବାଜିରି—ପ୍ରାଦେ (ଅଳ ଓ କଟକ) ବି—ବାଦୁଡ଼ି—
Bājiri Flying fox; large bat.

ବାଜିରାଜ—ସଂ. ବି (ବାଜିନ୍+ରାଜନ୍)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu.
Bājirāja ୨ । ଉଚ୍ଚୈଃଶ୍ରବା ଅଶ୍ୱ—2. Indra's horse.

ବାଜିଶତ୍ରୁ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାଜିନ୍+ଶତ୍ରୁ)—ଅଶ୍ୱମାର; କଣିଅର ଗଛ (ହି. ଶ.)—The Bastard Oleander (tree).
Bājiśatru

ବାଜୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବଜ୍ ଧାତୁ=ଗତିକରିବା+ଅ=ବାଜ=ଗମନ; ବାଜ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍=ବାଜିନ୍, ୧ମା ୧ବ)—
Bājī
(ବାଜିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଅଶ୍ୱ; ଘୋଡ଼ା—1. Horse.
୨ । ଶର; ବାଣ—2. Arrow. ୩ । ଗ୍ରହ—3. Planet.
୪ । ପକ୍ଷୀ—4. Bird. ୫ । ବାସକ (ଗଛ) (ହି. ଶ.)—5. Bāsaka (tree) (See). ୬ । ଛିଣ୍ଡି ଯାଇଥିବା ଦୁଧର ପାଣି; ଛେନାପାଣି (ହି. ଶ)—6. Whey. (ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ରୁଚିକର ଓ ତୃଷ୍ଣା, ଦାହ, ରକ୍ତପିତ୍ତ ଓ ଜ୍ୱରର ନାଶକ—ହି. ଶ.)—୭ । ହବିଃ (ହି. ଶ.); ଘୃତ—7. Ghee.

ବାଜୀକରଣ—ସଂ. ବି (ବାଜିନ୍=ଘୋଡ଼ା+ଅଭୂତତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+କରଣ; ଏ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବା ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଦୁର୍ବଳ ବ୍ୟକ୍ତି ଘୋଡ଼ା ପରି ବଳୁଆ ହେବାରୁ)—ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଶକ୍ତି-ବର୍ଦ୍ଧକ ଔଷଧ ଓ ପ୍ରକ୍ରିୟା—The process and medicines by which a man's vitality and virility are strengthened;aphrodisiac drugs and appliances.
Bājīkaraṇa
ଦେ. ବି—ବାଜିଗର; ବାଜିକରର କାର୍ଯ୍ୟ—
The act or profession of a magician.

ଧନ୍ୟରେ ତୁଟେ ଧନ୍ୟ ତୋ କରଣି
ଧନ୍ୟ ତୋ ବାଜୀକରଣ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଗର୍ଜ୍ଜ ।

ବାଜୀଦଇବତ—ଦେ. ବି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବାଜିନ୍+ଦୈବତ)—ଅଶ୍ୱିନୀ-କୁମାରଦ୍ୱୟ—The twin heavenly physicians.
Bājīdaibata

ବାଜୀ ଦଇବତ ଶିଷ ଅଟ ତୁମ କରତ ଅବଧି—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାଜୁ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ବାଜୁ=ବାହୁ; ପାର୍ଶ୍ୱ)—୧ । ପାର୍ଶ୍ୱଦେଶ—1. Side. ୨ । ଚଉକାଠର ଦୁଇପାଖର ଦଣ୍ଡ—
Bāju
বাজু বাজু
2. The long side-pieces of wood of a door frame.
୩ । ବାଜୁବନ୍ଧ; ବାହୁଟି—
3. An ornament for the arm.
ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମି) ବି—ଖଟର ଦଣ୍ଡା; ଖଟର ଚଉକାଠର ଲମ୍ବ କାଠଦ୍ୱୟ—The long side-pieces of a bedstead-frame.

ବାଜୁବନ୍ଦ(ନ୍ଧ)—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ବାଜୁ=ବାହୁ; ତୁଳ. ସଂ. ବନ୍ଧ; ପା. ବାଜୁବନ୍ଦ୍)—୧ । ବାହୁର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ; ଭୁଜବଳୟ—1. An arm plate; a broad ornament for the arm.
Bājubanda(ndha)
[ବାଜ(ଜୁ), ବାଜବନ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ]
বাজু, বাজুবন্দ
बाजू; बाजूबन्द

କରେ ଚୁଡ଼ି, ବାହୁ ମୂଳେ ବାଜବନ୍ଧ—ପ୍ରଧାନାଥ. ଯଯାତି ।

୨ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ବାହୁରେ ବାଜୁବନ୍ଧ ଆକାରରେ ଝୁଟା ହୋଇଥିବା ଚିତା ବା ଚିତ୍ର—2. A painting resembling an armplate, tattooed on the arms of females.

ବାଜେ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ. ବାଜ୍; ବଅଜ୍; ତୁଳ. ସଂ. ବାହ୍ୟ)—
Bāje ୧ । ଅନାବଶ୍ୟକ—1. Unnecessary; useless.
বাজে ୨ । ଇତର—2. Vulgar; common. ୩ । ଅନିୟମିତ;
बाज, बाजे ନିୟମର ବହିର୍ଭୂତ; ନିୟମବାହ୍ୟ—3. Irregular; not covered or governed by the rules; beyond the rules. ୪ । ବାହ୍ୟ; ବହିଃସ୍ଥ—4. External; outside; outer.
(ଯଥା—ବାଜେ ଘର ।)
୫ । ବିବିଧ; ନାନାସ୍ଥାନରୁ ସଂଗୃହୀତ—5. Miscellaneous ୬ । ଗୌଣ; ଅପ୍ରଧାନ—6. Secondary; of secondary importance. ୭ । ରଦ୍ଦି (କାଗଜ)—7 Waste (paper). ୮ । ନିକୃଷ୍ଟ (ଜମି)—8. Inferior (land).

ବାଜେ ଆଦାୟ—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ବାଜ୍+ଅଦା)—ଜମିଦାରଆଦତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆୟ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଅସ୍ଥାୟୀ ଆୟ—
Bāje ādāya
বাজে আদায় बाज आदा Miscellaneous receipts.
(ବାଜେ ଆୟ, ବାଜେ ଜମା; ବାଜେ ଆମଦାନି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଜେ କଥା—ଦେ. ବି. (ପା. ବାଜ୍+ସଂ. କଥା)—୧ । ଅନାବଶ୍ୟକ ବିଷୟ—1. Useless or unnecessary thing or matter. ୨ । ବୃଥା ଗଳ୍ପ—2. Idle talk.
Bāje kathā
বাজেকথা
बाजबात

ବାଜେ କାଗଜ—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ବାଜ୍+କାଗଜ୍)—୧ । ବେଦରକାରୀ ବା ରଦ୍ଦି କାଗଜ—1. Useless or waste paper. ୨ । ବିବିଧ ବିଷୟକ କାଗଜ—2. Miscellaneous papers.
Bāje kāgaja
বাজে কাগজ
बाज कागज
(ବାଜେ କାଗଜାତ୍—ବହୁବଚନ)

ବାଜେ କାମ—ଦେ. ବି. (ପା. ବାଜ୍+ସଂ. କର୍ମ)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ଛଡ଼ା ଅଧିକା କାର୍ଯ୍ୟ—1. Extra work. ୨ । ହୀନ ବା ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ—2. Mean or insignificant work.
Bāje kāma
বাজে কাজ
बाजकाम

ବାଜେ ଖରଚ—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ବାଜ୍+ଖର୍ଚ୍ଚ)—ଅନାବଶ୍ୟକ ବା ସାମାନ୍ୟ ସମାନ୍ୟ ବ୍ୟୟ; ଖୁଚୁରା ଖରଚ—Miscellaneous expenses; unnecessary or petty expenses
Bāje kharacha
বাজে খরচ
बाजखर्च

ବାଜେ ଘର—ଦେ. ବି. (ପା. ବାଜ୍+ସଂ. ଘର)—୧ । ଗୃହସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବ୍ୟବହାରରେ ଲାଗିବା ଘର ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଘର, ଅସଲ ଘରର ବାହାରେ (କିନ୍ତୁ ଏକ ବାଡ଼ା ମଧ୍ୟରେ) ଥିବା ଘର)—1. Out-houses. ୨ । ଅନ୍ତଃପୁରର ବହିଃସ୍ଥ ଗୃହ—2. The outer apartments of a house.
Bāje ghara
বাজে ঘর
बाज घर

ବାଜେ ଜମା—ବୈଦେ. ବି. (ଜମିଦାର ଓ ମହାଜନ ସିରସ୍ତା) (ଫା. ବାଜ୍+ଜମା)—୧ । ଜମିଦାରଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ୟ ଖଜଣା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଜମା; ଦଫାଏର୍ ଜମା—1. Receipts other than rent. ୨ । ଅନନ୍ଦିଷ୍ଟ ବା ଅନନୁମିତ ଜମା—2. Miscellaneous or irregular realisations. ୩ । ସାମାନ୍ୟ ବା ଛୋଟ ଛୋଟ ଆୟ—3. Petty realisations or receipts.
Bāje jamā
बाजेजमा
बाज जमा

ବାଜେ ଜମି—ବୈଦେ. ବି. (ଜମିଦାର ସିରସ୍ତା) (ଫା. ବାଜ୍+ଜମୀନ୍) ନିକୃଷ୍ଟ ଭୂମି—Inferior land.
Bāje jami
बाजे जमि **बाज जिमिन**

ବାଜେ ଜିନିଷ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବାଜ୍+ଜିଂସ୍)—ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—Useless articles; miscellaneous articles.
Bāje jinisa
बाजेजिनिस **बाजजीन्स, बाजचीज**

ବାଜେନ୍ଦ୍ର(ନ୍ଦ୍ରା)—ଦେ. ବି—ବାଜେ ଲୋକ, ଅଥଚ ଆପଣାର ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ପ୍ରଦର୍ଶକ ବ୍ୟକ୍ତି—A self-styled important personage, but actually a man of straw.
Bājendra(ndrā)
ଦେ. ବି—ବାଜିନ୍ଦ୍ର (ଦେଖ)—Bājindra (See)

ବାଜେ ମାର୍କା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବାଜ୍+ଇଂ. ମାର୍କ୍)—ନକଲି ବା ଖାରସା ପଦାର୍ଥ—Inferior sort of article (which has not been stamped with a wellknown or 1st class trademark of any celebrated maker).
Bāje mārkā
बाजेमर्का
बाजारी
ଦେ. ବିଣ—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଇତର; ନଗଣ୍ୟ—Counted as nothing; mean; insignificant

ବାଜେୟାପ୍ତ (ପ୍ତ, ପ୍ତି, ଫ୍ତି)—ବୈଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ବାଜ୍ୟାପ୍ତ (ଦେଖ)
Bajeyāpt(pht; pti; phti) Bājyāpta (See)

ବାଜେ ଲୋକ—ଦେ·ବି.(ଫା.ବାଜ୍+ସ. ଲୋକ)—୧ । ଇତର ଲୋକ—1. Common or vulgar people. ୨ । ସାଧାରଣ ଲୋକ—2. The mass; the mob. ୩ । ଅଧିକା ବା ଅତିରିକ୍ତ ଲୋକ—3. Extra hand. ୪ । ନିକମା ବ୍ୟକ୍ତି—4. A person who sits idle; an unemployed person. ୫ । ଅପଣାର ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଦଳ ବହିର୍ଭୂତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯେ ଆପଣାର ସ୍ୱଜନ ନୁହେ—5. An outsider. ୬ । ଦେଖଣାହାରି—6. Sightseer; spectator. ୭ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—7. Persons other than the retained or regular staff.
Bāje loka
ବାଜେ ମନୁଷ୍ୟ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାଜେ ମଣ (ଣି, ଷି)ଷ }
बाजे लोक
बाज आदमी

ବାଜ୍ୟାପ୍ତ (ପ୍ତ, ପ୍ତି, ଫ୍ତି)—ବୈଦେ. ବିଣ. (କଚେରୀ; ଫା. ବାଜେୟାପ୍ତ= ଫା. ବାଜ୍=ପୁନର୍ବାର+ଇୟାପ୍ତ୍=ପ୍ରାପ୍ତ, ମିଳିତ)--ରାଜାଙ୍କରସ୍ୱାଧିକାରକୁ ଆଣିତ; ପୁନଃପ୍ରାପ୍ତି; ଅଧିକାରକୁ ଆଣିତ (ଭୂମି ଆଦି)—Resumed; brought to the direct control of the Government.
Bājyāpt (pht;pti;phti)
(ବଙ୍ଗଳା—ବାଜେୟାପ୍ତ)
बाजेयाप्त **बाजेयाप्त**

ବି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପୁରୁଷକୁ ଖଜଣା ନ ଦେଇ ଭୋଗ କରୁଥିବା ଜମି, ଯାହା ବା ପୁନର୍ବାର ରାଜାଙ୍କ ଅଧିକାରକୁ ଆସେ ବା ଯହିଁରେ ରାଜା ପୁଣି କର ବସାନ୍ତି—1. Resumed revenue-free holding. ୨ । ପ୍ରଜାର ଧନ ରାଜାଙ୍କ ହାତକୁ ଆସିବା—2. Forfeiture of any property. ୩ । ମାନେଜର ବା କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଓ ହିସାବରେ ଲେଖା ଯାଇଥିବା ଖରଚର ନାମଞ୍ଜୁରୀ—3. Rejection of an item of expenditure undergone and entered in the accounts by a manager or other responsible servant.
(ଯଥା—ସତ୍ୟବାଦ ମଠର କମିଟିର ମାନେଜରଙ୍କ ଦାଖଲ ଜମା ଖରଚ ମଧ୍ୟରୁ ମେମ୍ବରମାନେ କେତେକ ବହିର୍ଭୂତ ଖରଚମାନ ବାଜ୍ୟାପ୍ତ କଲେ)

ବାଜ୍ୟାପ୍ତ(ପ୍ତି,ପ୍ତ,ଫ୍ତି) କରିବା—ଦେ.କ୍ରି (କଚେରୀ)—୧ । ନିଷ୍କର ଜମିରେ କର ବସାଇବା—1. To resume a rent free holding. ୨ । ପ୍ରଜାର ଜାଗିରଜମିକୁ ଖାସ କରିବା—2. To resume or take khas possession of a service tenure. ୩ । ନିମ୍ନସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀ ବା ଗୁମାସ୍ତାଙ୍କ ହିସାବରେ ଚଢ଼ିଥିବା ଅଦେୟବହିର୍ଭୂତ ଖରଚକୁ ନାମଞ୍ଜୁର କରିବା—3. To reject an unauthorised item of expenditure entered in the account by a subordinate or agent.
Bājyāpt(pti,pht,phti)karlba
बाजेयाप्त करना
बाजेयाप्त करना

ବାଝିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ ବାଧ ଧାତୁ)—ବାଧିବା—To affect painfully; to pain.
Bājhibā **दुःखदेना**
(ଯଥା—ତା ଅପ୍ରିୟ କଥନ ମୋତେ ବଡ଼ ବାଝିଲା)
(ବାଝିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବି—କ୍ଲାନ୍ତିର ଅନୁଭୂତି
दुःखहोना (ଯଥା—ପାଞ୍ଚକୋଶ ବାଟ ଚାଲିଆସିବାରୁ ମୋତେ ଭାରି ବାଝିଲାଣି)

ବାଞ୍ଛ୍ ଧାତୁ—ସଂ.—ଇଚ୍ଛାକରିବା—
Bānchh (root) To wish.

ବାଞ୍ଛନ—ସଂ. ବି (ବାଞ୍ଛ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ବାସନା; ଇଚ୍ଛା—
Bānchhana Wish; desire.
ସଂ. ବିଣ (+କର୍ମ ଅନ)—ଇପ୍ସିତ (କ୍ଲାଚେନ୍ଦ୍) Wished for; desired.

ବାଞ୍ଛନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ବାଞ୍ଛ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—୧ । ପ୍ରାର୍ଥନୀୟ—
Bānchhaniya 1. Prayed for; desirable. ୨ । ଅଭିଲଷିତ—
(ବାଞ୍ଛ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Wished for; desired.

ବାଞ୍ଛା—ସଂ. ବି—(ବାଞ୍ଛ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅଭିଲାଷ; ଇଚ୍ଛା—Desire.
Bānchhā

M. Patnaik, Pleader.
Sutahat, Cuttack-1.

ଦେ. ବି—(ଅନାଦରାର୍ଥକ) ବାଞ୍ଛାନିଧି ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ (ବାଞ୍ଛି, ବାଞ୍ଛୁ—ଅଦରାର୍ଥକରୂପ) ନାମ—Name by which Bāñchhānidhi is called.

ବାଞ୍ଛାକଳ୍ପତରୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ବାଞ୍ଛା+କଳ୍ପତରୁ)—୧ । ଲୋକର Bāñchhākalpataru ବାସନା ପୂରଣକାରୀ ପୌରାଣିକ [ବାଞ୍ଛାଦ୍ରୁମ, ବାଞ୍ଛାବଟ—ଅନ୍ୟରୂପ] କଳ୍ପବୃକ୍ଷ—1. The mythological banyan tree which fulfils people's desires; the wish—yielding tree. ୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମ—2. A name of Bishṇu.

ବାଞ୍ଛାନିଧି—ସଂ. ବି—୧ । ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ—1. Name of Bāñchhānidhi Bishṇu. ୨ । ବାଞ୍ଛିତ ରତ୍ନ—2. One's wished for gem or jewel.

ଦେ. ବି. ପୁଂ-ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.

ବାଞ୍ଛିତ—ସଂ ବିଣ. (ବାଞ୍ଛ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଈପ୍ସିତ; ଅଭିଳଷିତ—Bāñchhita Desired; wished for.

ସଂ. ବି. (+ଭାବ. ତ)—ଇଚ୍ଛା—Desire.

ବାଞ୍ଛିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ) (ସ. ବାଞ୍ଛଧାତୁ)—୧ । ବାଞ୍ଛା କରିବା; Bāñchhiba ଅଭିଳାଷ କରିବା—1. To wish; to desire. বাঞ্ছা । बांछना ୨ । ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରିବା; ମନାସିବା—2. To desire to get, to wish for.

ଏବଂ ହୋଇ ସୁରତରୁ ବୃନ୍ଦ ବାଞ୍ଛିଲୁରେ—କନ୍ଦର୍ପ୍ୟ. କଶୋପରନ୍ତ । ଷ ଗୀତ

ବାଞ୍ଝ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ବନ୍ଧ୍ୟ; ପ୍ରା. ବଂଝ; ବାଂଝ)—୧ । ଅନୁର୍ବର—Bāñjha ଅଫଳପ୍ରସୂ—1. Unproductive; sterile. বাঁঝা बांझ

ମଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ଝାଙ୍କା କି ବାଞ୍ଝ ? ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

(ବାଞ୍ଝପଣ—ବି) ୨ । ଅଫଳନ୍ତୀ (ଗଛ)—2. Unfruitful (tree). ୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ବନ୍ଧ୍ୟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—3. Barren (woman).

ବାଞ୍ଝ ମାଇପର କି ସମ୍ପତ୍ତି, ସିନ୍ଦୂର ଫରୁଆ କଜଳପାତି—ଡଗ ।

(ବାଂଝ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୪ । (ପୁଂ) ଯେଉଁ ପୁରୁଷର ସନ୍ତାନୋତ୍ପାଦନ ଶକ୍ତି ନାହିଁ; ସନ୍ତାନୋତ୍ପାଦନାକ୍ଷମ (ପୁରୁଷ)—4. (a male) Having no power of procreation. বাঞ্জ বাঞ্ঝ বাঞ্জ [ଦ୍ର—ଞ+ଝ କୁ ଗଞ୍ଜାମ ଅଞ୍ଚଳରେ ଝ ଲେଖନ୍ତି; ଓଡ଼ିଶାରେ କେହି କେହି ଞ୍ଜ, ଞ୍ଝ ଲେଖନ୍ତି ।]

ବାଞ୍ଝ କାକରା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କାକରାପିଠା ମଧ୍ୟରେ ପୂର ନ ଥାଏ—Bāñjha kākarā A cake without sandwiches inside it. (ପୂର କାକରା—ବିପରୀତ) पुरी

ବାଞ୍ଝ କାଙ୍କଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବି—ବନ୍ଧ୍ୟାକର୍କୋଟକୀ (ଦେଖ) Bāñjha kāṅkarda(rdā) Bandhyākarkoṭakī (See) তীতকাংকরোল बांझककोली

ବାଞ୍ଝପୁଅ(ଆ)—ଦେ. ବି. (ସ. ବନ୍ଧ୍ୟାପୁତ୍ର)—ବନ୍ଧ୍ୟାର ପୁତ୍ରବତ୍ ଅସାର Bāñjhapua(ā) ବା ଅଲୀକ କଥା—An unreal thing. [ବାଞ୍ଝପୁଅ(ଅ)—ଅନ୍ୟରୂପ] বাঁঝের ছেলে बांझका लडका

ବାଞ୍ଝ ପୁଆତି—ଦେ. ବି. (ସ. ବନ୍ଧ୍ୟା+ପୁତ୍ରବତୀ)—୧ । ବନ୍ଧ୍ୟାନାରୀର Bāñjha puāti ବହୁଦିନ ପରେ ପୁତ୍ରଲାଭ—1. The birth of a son to a hitherto sterile woman.

୨ । ବହୁକାଳପରେ ସନ୍ତାନ ଲାଭ କରିଥିବା ନାରୀ—2. A woman who has been blessed with a son after a long period of sterility.

ବାଞ୍ଝ ବରଡ଼ୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସମାହାର)—୧ । ବନ୍ଧ୍ୟା—Bāñjha barardi 1. Barren. বাংঝা

ବାଞ୍ଝ ବରଡ଼ୀ ହେବା କି ଭଲ ପାପ ? ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ବାଞ୍ଝୀ ବରଡ଼ୀ, ବାଞ୍ଝୀ ବରଡ଼ିଆ, ବାଞ୍ଝ ବରଡ଼ିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଥରେ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ କରିବା ପରେ ବହୁକାଳ ହେଲା ବନ୍ଧ୍ୟା; କାକବନ୍ଧ୍ୟା—2. (a woman) Who has become sterile after giving birth to one child.

୩ । (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ) ବନ୍ଧ୍ୟା ଓ ବସ୍କୟିଣୀ (ଗାଈ ଗଣ)—3. Sterile cow and cow which calved long ago. बांझबकेन

(ଯଥା—ରାମ ବେହେରାର ଗୋଠରେ ଆଗେ ଶହ ଶହ ଦୁଧିଆଳି ଗାଈ ଥିଲେ; ଏବେ ତାର ବାଞ୍ଝ ବରଡ଼ୀ ହୋଇ ୮।୧୦ଟି ଗାଈ ଅଛନ୍ତି ।)

ବାଞ୍ଝୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ସ ବନ୍ଧ୍ୟା)—ବନ୍ଧ୍ୟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—Bāñjhī Barren (woman). বাঝী बांझ; बाञ्झा

ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ବନ୍ଧ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀ ବା ପଶୁ—A sterile woman or beast.

ବାଟ—ସ. ବି. (ବଟ୍ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+କର୍ମ. ଅ; ଭୂଲ. ପ୍ରା. Bāṭa ବଟ୍ଟ)—୧ । ବେଷ୍ଟିତ ସ୍ଥାନ—1. A fenced place; enclosure. ୨ । ମାର୍ଗ; ରାସ୍ତା; ପଥ—2. Road; way; path.

ଜଗିଲେ ଯାକ ଯିବା ବାଟକୁ ଦ୍ୱାର ହୋଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୩ । ମଣ୍ଡପ (ହ୍ର. ଷ.)—3. An open shade. ୪ । ବାସ୍ତୁ (ହ୍ର. ଷ.)—4. Homestead. ୫ । କୋଳ୍ପଗାତ—5. Groin (Apte). ୬ । ଶସ୍ୟବିଶେଷ—6. A sort of grain (Apte).

ରାସ୍ତା ଦେ. ବି.—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉପାୟ; ପନ୍ଥା—1. (figurative.) Way; means. रास्ता, बाट

ଶୋଣିତ ବୋଇଲେ ସେ ବାଟ କହ ଭଲେ
କହିବ ମୁଁ ତାହା ଅବହିତ ହେଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ପ୍ରବେଶର ବା ବହିର୍ଗମନର ଦ୍ୱାର—2. Entrance or exit. ୩ । ଦୂରତ୍ୱ—3. Distance. ୪ । ଯାତ୍ରୀ ସଂଗ୍ରହ ନିମନ୍ତେ ପୁରୀ ପଣ୍ଡାଙ୍କର ଯିବା ଦୂରଦେଶ—4. Distant countries visited by pilgrim-hunters of Puri. ୫ । ସ୍ଥାନ—5. Place.

ବାଟ ମିଳିଲେ ଯଜ୍ଞ ବାଟେ
କରି ନୃପତେ ଜନଟେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ବାଟ ଓଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଓଲାଇ କରି ବାଟ ସଫା
Bāṭa olā(le)ibā କରିବା—1. To sweep a path
রাস্তা সাফ করা clean. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ
रास्ता साफ करना, बाटबुहारना ଉପାୟ ସ୍ଥିର କରିବା—2. To settle means to achieve an object.

ବାଟ ଓଷା—ଦେ. ବି.—ପୌଷମାସ କୃଷ୍ଣ ୨ୟା, ୬ଷ୍ଠୀ ଓ ୮ମୀ ରାତ୍ରିରେ
Bāṭa oshā ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର ଗ୍ରାମ ଦାଣ୍ଡରେ ବା ଛକରେ ଗାତ ଖୋଳି ବସିରେ ଯମ ଦେବତାଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦେବା ରୂପ ପର୍ବ; ଯମ ଓଷା; ଦାଣ୍ଡପହଁରା ଓଷା—A festival observed on the 2nd, 6th. and 8th. days of the dark fortnight of the month of Paushа when the God of death is worshipped in a hole dug on the crossing of the village roads.
[ଦ୍ର—ମୃତବତ୍ସା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଏ ଓଷା କଲେ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନେ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହୁଅନ୍ତି ।]

ବାଟ କଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପଥ
Bāṭa kaṛhā(ṛhe)ibā ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା—1. To
রাস্তা দেখান बाट दिखाना lead the way.
[ବାଟ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ଗନ୍ତବ୍ୟ ପଥ ଦେଖାଇବା 2. To show the way. ୩ । ଆଗେ ଆଗେ ଯିବା—3. To go ahead.

ବାଟକା ବାଟେ(ଟୋ)ଇ—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଲୋକ ବାଟେ ବାଟେ
Bāṭakā bāṭe(to)i ଚାଲି ଯାଉ ଥାଏ ଏବଂ ଗଲା ବେଳେ
রাহাগির দৈବାତ୍ ଯାହା ଆଖି ଆଗରେ ପଡ଼େ ତାହା ଦେଖି ଦିଏ—
राहागिरि; बटाउ, बटोहि A simple wayfarer who witnesses an occurrence by mere chance.

ବାଟ ଖରଚ—ଦେ. ବି. (ସ. ବାଟ+ଫା. ଖର୍ଚ)—ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ
Bāṭa kharacha ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଯାତାୟାତ କରିବାପାଇଁ
राह खरच ଓ ଭୋଜନ ଆଦି ପାଇଁ ଯେଉଁ ବ୍ୟୟ କରନ୍ତି—
(ବାଟଖର୍ଚ—ଅନ୍ୟରୂପ) Travelling expenses.

ବାଟ ଗୁର୍ଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ନରସିଂହ କର୍ଡ଼ା (ଦେଖ)
Bāṭa gurḍi Narasimha karḍā (See)

ବାଟ ଘ(ଘା)ଟ—ଦେ. ବି.—୧ । (ସହରର)—ପଥ ଓ ନଦୀ ପାର
Bāṭa gha(ghā)ṭa ହେବା ସ୍ଥାନମାନ—1. Roads and
রাস্তা ঘাট crossingo. ୨ । ପଥରେ ପଥିକ ଓ ପଣ୍ୟବାହୀ-
रास्ता घाट ମାନଙ୍କଠାରୁ ଆଦାୟ ହେବା ଶୁଳ୍କ—2. Cess
রাহদারী leved from wayfarers and merchandise.
राहदारी

ବାଟ ଘର—ଦେ. ବି.—୧ । ଯେଉଁ ଘର ଭିତର ଦେଇ ଅଗଣାକୁ
Bāṭa ghara ପଦାକୁ ଯିବାର ରାସ୍ତା ଥାଏ ଏବଂ ଯେଉଁ ବାଟେ
बाटघर ଲୋକେ ଅଗଣା । ମଧ୍ୟକୁ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି—1. A house which is used by people for going out of and coming into a courtyard. ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାର ଅଧବାଟରେ ଥିବା ଘର—2. A house situate midway.
୩ । ରାସ୍ତାକୁ ଲାଗି ଥିବା ଗୃହ; ରାସ୍ତା କଡ଼ଟରେ ଥିବା ଘର—3. A house adjoining the road; wayside house.

ବାଟଘର ଶ୍ରେଣୀ ଅଛୁଅଁ କରି
ଦେବେ ଉତ୍ତା ରାଜକରେ କରିବୁ ଘର—ଡ଼ଗ ।

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସର୍ବଦା ଯିବା ଆସିବା ସ୍ଥାନ—
4. (fig) A place of constant resort.

ବାଟ ଘ(ହ)ଷ—ଦେ. ବି. (ଏ ଦିନ ଉତ୍ସବକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଗୃହରେ ବଟା ଘଷା
Bāṭa gha(ha)sha ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିବାରୁ)—ବିବାହ ବା ବ୍ରତର
दनही ଦୁଇ ଦିନର ପୂର୍ବ ଦିବସ—Last but one day before a marriage or Upanayana ceremony.

କାଲି ସେ ବାଟଘଷ ପିଠୋଉ ଗୋଳ
ପଅର ଭଲ ହେବ ମଙ୍ଗଳ ଘର । ପୀତାମ୍ବର. ରାଜ ଭଜନବତୀ ।

ବାଟ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ.କ୍ରି.—୧ । ପ୍ରକୃତ ପଥ ତ୍ୟାଗ କରି ଅବାଟରେ ଯିବା-
Bāṭa chhāṛibā 1 To take a wrong path.
রাস্তা ছাড়া ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବାଟରେ ଯିବା ସକାଶେ ତାକୁ
रास्ता छोडना ବାଟର କେତେକ ଅଂଶ ଛାଡ଼ି ଦେବା—2. To
(ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) give a person road enough to pass; to make a way for another.

ସେ ହୁଏ ନାହିଁ ବ ବାଟ ଛଡ଼ ନାହିଁ—ଡ଼ଗ ।

ବାଟ ଛାପୁଲି—ଦେ. ବି—କପୋତ ଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ
Bāṭa chhāpuli ଚଢ଼େଇ—A kind of dove-like bird.
(ବାଟ ଛାପ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏମାନେ ପାରାଠାରୁ ଛୋଟ; ଯୋଡ଼ି ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ଚରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ମାଟିଆ ବର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଖୁବ୍ ଛୋଟ । ଏମାନେ ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ମନୁଷ୍ୟ ଯିବା ବାଟରେ ବସି ଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ଏମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ ମାଟି ସଙ୍ଗେ ମିଶିଯିବାରୁ ଏମାନେ ଦୂରିରୁ ବାରି ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ; ମନୁଷ୍ୟ ଏମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା ମାତ୍ରକେ ଫରଫର ଉଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି । ପଥିକ ହଠାତ୍ ଏହା ଦେଖି ଛନକା ହୋଇଯାଏ ।]

ବାଟଣ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ବାଟନା)—
Bāṭana ବଟା ବେସର—Rye paste

ବାଟ(ଟେ)ଣା—ଦେ. ବି. (ସ. ବର୍ତ୍ତନ—ବାଟିବା)—
Bāṭa(ṭe)ṇā ତରକାରୀରେ ଦିଆଯିବା ପାଇଁ ବଟା ହେବା ମସଲା--
বাটনা Spices ground for being mixed with
उबटन, बटना curry.

ଲୁଗା ପଟା ଧୋଇଁ କାଟଣା ବାଟି
ଲଘା ଯୋଗ କରି ପରିବା କାଟି—ଉପେନ୍ଦ୍ର. ରହମାଳୀ ।

ବାଟ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପଥ ଛାଡ଼ି ଦେବା—1. To give
Bāṭa debā give a person road enough to pass
রাস্তা দেওয়া ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉପାୟ ବତାଇ ଦେବା—
रास्ता देना 2. (fig) To suggest means.

ବାଟ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରକୃତ ରାସ୍ତାରେ ଚାଲିବା—
Bāṭa dharibā 1. To take to the true road.

ରାସ୍ତା ଧରା ୨ । ଅବାଟରେ ନ ଯିବା—2. Not to take
राह पकडना the wrong track.

ବାଟ ପଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଟ+ପତନ)—
Bāṭa parḍā (rḍi) ବାଟ ମାରଣା (ଦେଖ)
বাট পাড় बाट पाड़ु(ब) Bāṭa māraṇā (See)

ବାଟ ପାରି(ଡ଼ି, ଡ଼ୁ)—ଦେ. ବି. (ବାଟ+ପତନ)—
Bāṭa pāri(rḍi, rḍu) ୧ । ଡକାଇତି; ସଡ଼କ ଦାଣ୍ଡରେ ଦସ୍ୟୁ
(ବାଟ ପଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୃତ୍ତି—Highway robbery.
বাট পাড়ী, রাহাজানী ଏ କାଳରେ ସେ ଘୋର କର୍ମ
बटपारी ବାଟପାରି ବୋଲି ଡାକ ତ ବଡ଼ନ୍ତ—
ଉଦ୍ଧବ-କବିଚନ୍ଦ୍ର ।

বাট পাড়া ୨ । ଡକାଇତ; ଯେ ସଡ଼କଦାଣ୍ଡରେ ପଥିକମାନଙ୍କୁ
बट पार ଆକ୍ରମଣ କରେ—2. Highwayman.

ବାଟ ପାହି—ଦେ. ବି. (ପାନ ବରଜ)—
Bāṭa pāhi ପାନ ବରଜରେ ଦୁଇ 'ଗଛ' ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଫାଙ୍କ—
The space between two rows of betel plants in a betel plantation.

ବାଟ ବରଣ—ଦେ. ବି—ବରପାତ୍ର ବିବାହ କରିବାକୁ କନ୍ୟାଘରକୁ ଆସିବା
Bāṭa baraṇa ସମୟରେ କନ୍ୟା କର୍ତ୍ତାଙ୍କର ତାହାଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡଦୂରରୁ
ବରଣ କରି ଆଣିବା କର୍ମ—The ceremony of the bride's father formally meeting the coming bridegroom and welcoming him to the marriage alter,

ଅସ ପାତ୍ରେ ! ବରକୁ ବାଟବରଣ କରି ନଅ ।
ଫକୀରମୋହନ-ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବାଟ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାଟରୁ ଏକ ପାଖିଆ ହୋଇଯିବା—
Bāṭa bhāṅgibā 1. To go by moving to a side.
রাস্তা ভাঙ্গা ୨ । ବାଟରେ କୌଣସି ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଥିବାର ଦେଖି
बाट काटना ଖଣ୍ଡଦୂର ଆଗରୁ ସେ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ବାଟେ ଯିବା—
2. To alter one's course to evade an obstruction.
(ବାଟ କାଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଟ ଭୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗନ୍ତବ୍ୟ ପଥରୁ ଚିହ୍ନି ନ ପାରିବା—
Bāṭa bhulibā 1. To forget the true road.
(ବାଟ ବୁଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରକୃତ ପଥରେ ନ ଯାଇ ଭ୍ରମରେ
রাস্তা ভুলা ଅନ୍ୟ ବାଟରେ ଯିବା; ଭୁଅଁ ଭୁଲିବା—2. To take
बाट भूलना a wrong path by mistake.

ବାଟ ମଙ୍ଗଳା—ଦେ. ବି—୧ । ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରେ
Bāṭa maṅgaḷā ଉତ୍ତର ଦୁଆର ପାଖେ ଥିବା ଦେବୀ—
1. An idol of a Goddess near the north gate inside the compound of the Jagannath temple at Puri
୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ଚୈତ୍ର ମାସର ମଙ୍ଗଳବାରମାନଙ୍କରେ ଗ୍ରାମ ଦାଣ୍ଡରେ ଗାତ ଖୋଳି ତହିଁରେ ପଣା, ଉଖୁଡ଼ା ଆଦି ରଖି ଯେଉଁ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି—2. A popular Goddess worshipped by females in a hole dug on the village road on the Tuesdays of the month of Chaitra.

ବାଟ ମଡ଼ା ଶାଢ଼ୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—
Bāṭa marḍā śārḍhi ନଣନ୍ଦ ପୋଟଳି (ଦେଖ)
Nananda potali (See)

ବାଟ ମାରଣା—ଦେ. ବି—୧ । ପଥ ଦସ୍ୟୁ; ଯେ ରାସ୍ତା ଘାଟରେ
Bāṭa māraṇā ପଥିକମାନଙ୍କଠାରୁ ଲୁଟ ଘାଟ କରି ଧନ ଆଦି
বাট পাড় ଛଡ଼ାଇ ନିଅନ୍ତି ବା ସେମାନଙ୍କୁ ମାରି ପକାନ୍ତି—
बटपरा, बटपार, बटमार 1. Highwayman; robber.
(ବାଟମାରୁ, ବାଟମାରୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଡକାଏତ—2 Dacoit.

ବାଟମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—୧ । ରାସ୍ତାର ଶେଷ ଭାଗ ବା ଛକ ଜାଗା—
Bāṭamuṇḍa 1. The extremity of a road.
রাস্তার মোড় ୨ । ଦୁଆରମୁହଁ—2. Entrance at the door;
चौक doorway.

ବାଟଲି—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଇଂ. ବଣ୍ଟ୍ଲାଇନ୍)—
Bāṭali (ଜାହାଜୀଆ) ଜାହାଜର ପାଲର ମୁଣ୍ଡରୁ ଲାଗିଥିବା ଦଉଡ଼ି,
বাটলীন ଯାହା ମାସ୍ତୁଲ ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇ ସେଠାରୁ ସଗଡ଼ ବାଟେଦେଇ
बाटली ତଳକୁ ଲମ୍ବିଥାଏ ଓ ଯାହାଦ୍ୱାରା ପାଲକୁ ଟାଣିବାକୁ ହୁଏ—
(Nautical) Buntline; a rope passing from the top of a sail, led up to the masthead and thence on deck to help in hauling up the sail.

ବାଟା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଭୁଲ. ବି. ବାଟା)—ପୋହୋଳା
Bāṭā ମାଛ—Cirrhina Reba (fish).
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଶକଲୀ ଓ ପ୍ରାୟ ୧୫।୧୬ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ମଧୁର ପାଣିରେ ରହନ୍ତି ।]

ବାଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର କଉଡ଼ି ଖେଳ—1. A kind of
Bāṭi indoor game with cowries. ୨ । ଭୂମି ପରିମାଣ
ବିଶେଷ; ୨୦ ଏକର ବା ମାଣ—2. A unit of 20
বাটী acres of land. ୩ । (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ଗିନା;
बाटी କଂସା; ତାଟିଆ—3. Saucer; cup. ୪ । ମାରବାଡ଼ୀ-
বাটি ମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ପିଣ୍ଡାକାର ରୁଟି—4. A kind of
बाटी bread resembling a ball.
[ଦ୍ର—ଅଟାକୁ ବଳ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଚେପଟା ପିଣ୍ଡାକାର କରି ତାକୁ ଗରମ ପାଉଁଶରେ ପୋଡିବାକୁ ହୁଏ । ଉପରେ ତାହାକୁ କାଢ଼ି ଘିଅରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖିବାକୁ ହୁଏ । ଏହାକୁ ବାଟ ବୋଲଯାଏ । ଏହା ଗୁରୁପାକ ।]
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ସଂ. ବଟୀ)—୧ । ଗୁଲି (ଦେଖ)—
1. Guli (See). ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଗୁଲି ବା ମାର୍ବଲ ଖେଳ—2. A kind of game with balls of marble or glass.
[ଦ୍ର—ଏହା ୨ ପ୍ରକାର ଯଥା—ଗାତଖେଳ ଓ ବନ୍ଧଖେଳ । ୧ମ ପ୍ରକାର ଖେଳରେ ଭୂଇଁରେ ଗୋଟିଏ ଗାତ ଖୋଳିବାକୁ ହୁଏ । ଗାତଟି ସାଧାରଣତଃ ½ ଇଞ୍ଚ ଗଭୀର ହୁଏ । ଖେଳାଳମାନେ

ସମସଂଖ୍ୟକ ୨ ଦଳ ହୁଅନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ଦଳ ଅଗ ଖେଳ ଛଡ଼ର ବାଟକୁ ଡ଼ିପି (ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ଫିଙ୍ଗି) ଅନ୍ୟ ଦଳର ବାଟରେ ବଜାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ଶେଷରେ ଯେଉଁ ଖେଳାଳିର ବାଟ ବିପକ୍ଷର ବାଟରେ ବାଜି ଗାତରେ ପଡ଼େ ସେ ଜିତେ ।

୬ଯ ପ୍ରକାର ଖେଳ ବା ବନ୍ଧଖେଳରେ ଭୂଇଁରେ ଗୋଟିଏ ଚତୁଷ୍କୋଣ କ୍ଷେତ୍ର କାଟିବାକୁ ହୁଏ । ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଦଳ ଖେଳାଳିଙ୍କର କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ବାଟକୁ ଧାଡ଼ି କରି ରଖିବାକୁ ହୁଏ । ଅନ୍ୟ ଦଳ ଜଣଜଣ ହୋଇ କ୍ଷେତ୍ରମଧ୍ୟସ୍ଥ ବାଟମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ନିଜ ନିଜର ବାଟକୁ ଫୋପାଡ଼ନ୍ତି । ଯେଉଁ ଖେଳାଳିର ବାଟ କ୍ଷେତ୍ର-ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବାଟରେ ବାଜେ ସେ ଜିଣେ । ବାଟ ନ ବାଜିଲେ ତାହା ପଡ଼ିବା ଥାନରୁ ପୁଣି ଉକ୍ତ ବାଟକୁ ଡ଼ିପି ବିପକ୍ଷର ବାଟକୁ ମାରିବାକୁ ହୁଏ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବି—୧ । ପଇଲା (ଦେଖ)—1. Pailā (See). ୨ । ୮୪ ଠାରୁ ୧୦୦ ତୋଳା ଓଜନ—2. A standard of weight varying from 84 to 100 Tolas.

ବାଟିଅ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଟ)—୧ । ବାଟୋଇ; ପଥିକ—1. **Bāṭiā** Way farer. ୨ । ଅଡ଼ୁଆ—2. Complication. ରାହୀ **बटाउ** ୩ । ଦୁର୍ନାମ; କଳଙ୍କ; ବଦ୍‌ନାମ—3. Stain; **गोलमाल** bad name. ୪ । ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ୱ—4. Grave **घब्बा** responsibility. (ଯଥା—କାଳହାତରେ ତହବିଲ ରଖିଲେ ବନେ ବେଳେ ବାଟିଅ ଲାଗିବ ।)

୫ । ବିଲରେ ହଳ ବୁଲାଇବା ବେଳେ ଲଙ୍ଗଳ ମୁଣ୍ଡାର ଦୁଇପଟିରେ ଯେଉଁ କାଦୁଅ ମାଟି ପୁଳାମାନ ଲାଗିଯାଏ (ଏ ସବୁକୁ ହଳଅ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଲଙ୍ଗଳଦେହରୁ ଛଡ଼ାଇ ଦେଉଥାଏ ଏବଂ ଆଉ ଜଣେ ଲୋକ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଲଙ୍ଗଳତଳରୁ ଉଠାଇ ଛୋଟ ଛୋଟ ପୁଳା କରି କିଆରିର ସୁରଅଡ଼େ ଖେଳାଇ କରି ଫିଙ୍ଗୁଥାଏ)—5. Clods of clay clinging to the wings of a plough during the puddling operation.

ବାଟିଆଇବା— ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବାଟ)—ବାଟେଇବା ୧ (ଦେଖ) **Bāṭiāibā** Bāṭeibā 1 (See)

ବାଟିଅ ଖେଳା—ଦେ. ବି—ବେଉସଣ ପରେ କିଆରିର ଘନ ସନ୍ନିବଷ୍ଟ **Bāṭiā khelā** ଧାନବୁଦାମାନଙ୍କୁ ଓପାଡ଼ି ପରସ୍ପରଠାରୁ ସମାନ [ବାଟିଅଖେଳ(ଳ)ଅ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଦୂରଭାବରେ ଖେଳାଇ ପୋତିବା—**थान बाछना** The act of evenly distributing and (ବାଟିଅ ଖେଳା[ଳେ]ଇବା—କ୍ରି ସ୍ୱରୂପ) transplanting dense paddy plants in a field.

ବାଟିଅ ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଳଙ୍କ ଅପନୟନ କରିବା—**Bāṭiā chhaṛā(ṛe)ibā** 1. To remove one's bad name. ୨ । ଦାୟିତ୍ୱରୁ କଷ୍ଟ ପାଇବା ଉପାୟ କରିବା—2. To take means to be relieved of a responsibility.

ବାଟିଅ ବୋଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁର୍ନାମ କରିବା; (ପରକୁ) ଦୋଷ **Bāṭiā bolibā** ଦେବା—To lay the blame on another.

ବାଟିଅ ପକା(କେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ଘନସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ଧାନ **Bāṭiā pakā(ke)ibā** ଗଛମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପରଠାରୁ ସମାନ ଦୂରତାରେ ପୋତିବା—To evenly distribute paddy plants in a field.

ବାଟିଅ ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହଳଅ ହଳର ଦୁଇ ପକ୍ଷରୁ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା **Bāṭiā māṛibā** ଛଡ଼ାଇଥିବା କାଦୁଅପୁଳାମାନ (ହଳଅର ସଙ୍ଗୀ) ବିଲରେ ଖେଳାଇ କରି ସୁରଅଡ଼େ ପକାଇବା—To scatter over the paddy field the clods of clay clinging to the wings of a plough during puddling.

ବାଟିଅ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ **Bāṭiā lagā(ge)ibā** କଳଙ୍କାରୋପ ବା ଦୋଷାରୋପ କରିବା—दोष लागान 1. To accuse a person; to lay the blame **दोष लागान** on a person. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଡ଼ୁଆରେ ପକାଇବା—2. To put a man to inconvenience or complications.

ବାଟିକା—ସଂ. ବି-(ବଟ୍ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+ଇକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—**Bāṭikā** ୧ । ଛୋଟ ଘର—1. A small house. ୨ । ବାଡ଼; ଛୋଟ ଫଳବଗିଚ୍ଚ—2. Small orchard ୩ । ବାସ୍ତୁ—3 The site of a house (Apte).

ବାଟି ଖେଳ—ଦେ. ବି—ବଟ ଖେଳ—**Bāṭi khelā** A kind of game.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମାରବଲ ଖେଳ—A kind of game with balls of marble or glass.

ବାଟିଛତୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଛତୁ—**Bāṭichhatu** A kind of mushroom.

ବାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଉତ୍ ଉପସର୍ଗ ବୃତ୍ ଧାତୁ ବା ବଟ୍ ଧାତୁ=ସ୍ପୃଦ୍ **Bāṭibā** ବିଭାଗ କରିବା)—ଘନପଦାର୍ଥକୁ ଶିଳରେ ଜଳଯୋଗରେ ବାଟା ପେଷଣ କରି ପିଠଉ ପରି କରିବା; ପେଷିବା—To **उबटना** grind a hard substance to pulp; to bruise.

[ଦ୍ର—ଶିଳ ଓ ଶିଳପୁଅ ସାହାଯ୍ୟରେ ବାଟିବାକୁ ହୁଏ; ମାତ୍ର ଲୁଣୀବାଡ଼ି ବା ଖଲପୁଅଦ୍ୱାରା ଘୋଟିବାକୁ ହୁଏ ।]

ବାଟୀ—ସଂ. ବି. (ବାଟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ) —୧ । ଘର—1. House ୨ । **Bāṭī** ଆବୃତ ସ୍ଥାନ; ବାଡ଼—2 An enclosed space or garden. ୩ । ବାସ୍ତୁ; ଘରବାଡ଼—3. The site of a house (Apte). ୪ । ରାସ୍ତା; ପଥ—4. A road (Apte). ୫ । ବୋଡ଼ଗାଡ—5. Groin (Apte).

ବାଟୁଆ – ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଟ)—ବାଟୋଇ; ପଥିକ- - **Bāṭuā** ରାହୀ **बाटवाहा** Wayfarer.

ପ୍ରାଦେ॰ (ପୁରୀ) ବି—ଯେଉଁ ପଣ୍ଡାମାନେ ଯାତ୍ରୀ ସଂଗ୍ରହ କରିବା-ପାଇଁ ଦୂରଦେଶକୁ ଯାଆନ୍ତି—The pilgrim-hunters of Puri who visit distant countries.

ବାଟୁଳ—ଦେ. ବଣ· (ସଂ. ବର୍ତ୍ତୁଳ)—ବର୍ତ୍ତୁଳ—
Bāṭuḷa Globular; spherical.

ବାଟୁଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ତ୍ତୁଳ)—୧ । ଗୋଲକ—1. A globe.
Bāṭuḷā ୨ । ପେଣ୍ଡୁ—2. Ball. ୩ । ଅନ୍ନାଦିର ଗୋଲାକାର
ଗୋଲା ପିଣ୍ଡ—3. Boiled rice etc made into a
গোলা ball ୪ । କଠଉର ଚୂଳ ଉପରେ ଥିବା ଗୋଲକ—
4. The ball-like top of the pin of a wooden sandal.

ବାଟୁଳା ଚଣା—ପ୍ରାଦେ· (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ସଂ. ବର୍ତ୍ତୁଳ+ଚଣକ; ତୁଳ. ବଂ. ବାଟଲ ମଟର)—ମଟର—Pea.
Bāṭuḷā chaṇā

ବାଟୁଳା ଭୋଗ—ଦେ. ବି.—ସକାଳେ ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଅନ୍ନରୁ
Bāṭuḷā bhoga ଗୋଟିଏ ବାଟୁଳା କରି ରଖି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ
ତାହାକୁ ଠାକୁରଙ୍କ ନିକଟରେ ନୈବେଦ୍ୟରୂପେ ଅର୍ପଣ
କରିବା—Offering of a ball of rice to an Idol in the evening, having kept it apart out of the rice cooked in the morning and offered to the Idol.

ବାଟୁଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ.ବର୍ତ୍ତୁଳ; ତୁଳ. ଫା. ଗିଲୁଲ୍=ବାଟୁଳି ଖଡ଼ା)—
Bāṭuḷi ଧନୁକାଦି ସାହାଯ୍ୟରେ ଦୂରକୁ ନିକ୍ଷିପ୍ତ ହେବା ଲୁହାର ବା
বাটুল, ভাঁটা ମାଟିର ଗୋଟାଳି—Small iron or earthen
गुलति balls or pellets shot from a sling or bow.

ହସ୍ତେ ଶାର୍ଙ୍ଗଧନୁ ପୃଷ୍ଠେ ନିଷଙ୍ଗେ ପୂରିତ
ଅରିତ-ମାରଣ-ପଟୁ ଅଦ୍ଭୁତ ବାଟୁଳି—ଜଗନ୍ନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ବାଟୁଳି ଖଡ଼ା—ଦେ. ବି—ବାଟୁଳି ନିକ୍ଷେପ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ବାଉଁଶ
Bāṭuḷi khaṛḍā ନିର୍ମିତ ଓ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ଧନୁକାକୃତି ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
বাঁটুলখাড়া A bow used in shooting iron or
गुलेल, गुलेला earthen pellets.

ସେ ଧନ କହି ଗୋଟାଏ ସାମାନ୍ୟ ବାଟୁଳିଖଡ଼ା ନୁହେଁ—
ଗୋପବନ୍ଧୁ, ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

ବାଟୋ(ଟୋ)ଇ—ଦେ. ବି—ପଥିକ—Wayfarer; traveller.
Bāṭe(ṭo)i রাহী बटवाहा

ବାଟେ(ଟୋ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବାଟ)—୧ । ବାଟଅଇବା; ଯାଉ-
Bāṭe(ṭo)ibā ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଖଣ୍ଡେଦୂର ବାଟ ଯାଇ ତାକୁ
আবগাড়ান ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଆସିବା; ବାଟ ବଳେଇବା; ଅନୁବ୍ରଜନ
अरियातना କରିବା—1. To accompany a person some way to see him off ୨ । ବାଟ ଦେଖାଇବା—2. To lead or show the way.

ବାଟେ ବାଟେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଗୋଟିଏ ବାଟରୁ ଧରି (ଚାଲି
Bāṭe bāṭe ଚାଲି ଯିବା); ରାସ୍ତାକୁ ନ ଛାଡ଼ି (ଚାଲିବା)—
बाटे बाटे 1. (to go) One's way. ୨ । ସିଧା ସିଧା ବାଟରେ—2. Straightway.

ବାଟ୍ୟ—ସଂ. ବି—(ବାଟ+ଯ)—ଉଦ୍ୟାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bāṭya Belonging to a garden.

ବାଟ୍ୟାଳ(ଳୀ)—ସଂ. ବି—ଅତିବଳା (ଦେଖ)
Bāṭyāḷa(ḷi) Atibaḷā (Apte) (See).
(ବାଟ୍ୟା, ବାଟ୍ୟୀ, ବାଟ୍ୟାଳକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଡ଼୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଗାଧୋଇବା—1. To bathe (Apte).
Bārḍ (root) ୨ । ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିବା—2 To dive (Apte).
୩ । ବାହାରକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିବା—3. To emerge (Apte).

ବାଡ୍‌କିନ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. ବଡ୍‌କିନ୍)—୧ । ଛାପାଖାନାରେ
Bāḍ-kin କମ୍ପୋଜିଟରମାନେ ଫର୍ମରେ ବସାଯାଇଥିବା ଟାଇପ୍-
বাড়কীন ମାନଙ୍କୁ ଉଠାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରିବା କାଠବେଣ୍ଟ-
बाडकीन ବାଲା ମୁନ ନ ଥିବା ଫୋଡ଼ଣୀ—1. Compositors' bodkin; a wooden-handled blunt needle.
୨ । ଦପ୍ତରୀମାନେ ବହି ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ପୃଷ୍ଠାମାନଙ୍କ ଫୋଡ଼ିବାରେ ଯେଉଁ କାଠବେଣ୍ଟବାଲା ଫୋଡ଼ଣୀ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି—2. Bookbinder's bodkin.

ବାଡ଼୍(ଢ଼)ଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ.ବର୍ଦ୍ଧନୀ)—ଝାଡ଼ୁ;ପଦ୍ମଶିମୁଠା ବଢ଼ିଣୀ—Broomstick.
Bārḍ(rḍh)-ni
[ବାଡ଼ୁ(ଢୁ)ନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାଡ଼—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବାଟ=ବେଷ୍ଟନ; ଅବୃତ ସ୍ଥାନ)—୧ । ବାଉଁଶ
Bārḍa କଣ୍ଟା ବା କଣ୍ଠା ଆଦିରେ ତିଆରି ହୋଇ କୌଣସି ସ୍ଥାନର
বাড়, বেড়া ଚାରିପାଖେ ଘେରା ହେବା ବେଢ଼; ଘେର ବନ୍ଧ—
बेडा, बाडा 1 Fencing; hedge, enclosure.

ଦୁଃଖ ଦେଇ ଦୁଃଖ—ପଥେ କଣ୍ଟାବାଡ଼ ଦେଇ ଦୂର ଦେଇ ସହା—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଯଶୋଦା ।

୨ । ଗୃହର କାନ୍ଥ—2. Wall.

ହେଲେ କ ସେ ଘର ଘୁଙ୍ଗା ଗମ୍ଭ ବାଡ଼—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ—

कनहेडी ୩ । ନୌକାର ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ବେଷ୍ଟନ—3. The walls of a boat. ୪ । (ଖଟ ଓ ବିମାନ ଆଦିର) ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ କାନ୍ଥ—
बाडा 4. Side railings (of a car or bedstead).
टाट ୫ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶରେ ବିଭକ୍ତ କରିବା ସକାଶେ ମଝିରେ ଦିଆଯିବା କାନ୍ଥ—5. Partition wall. ୬ । ଏକଗ୍ରାମବାସୀ ବା ଏକସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ହେବା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦଳ ବା ଫାଙ୍କ—6. Factions
पाटी created amongst a body of villagers or caste people.

(ଯଥା—ସେହି ଗ୍ରାମଲୋକେ ୩ବାଡ଼ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।)

୭ । କର ଅଦାୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମହଲାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶ
वटि ବା ବିଭାଗ—7. Separate fiscal portions of a village.

(ଯଥା—ଏ ମହଲାଟି ୩ ବାଡ଼ରେ ବିଭକ୍ତ ଯଥା—ଦେଓ୍ୱାନ ବାଡ଼, ବକସି ବାଡ଼ ଓ ଜାଗିର ବାଡ଼ ।)

बाडा ୭ । କାନ୍ଥ—7. Wall.
(ଯଥା—କନ୍ଥାର ବାଡ଼)

୮ । ପରଦା—8. Partition; screen. ୯ । ଜଳାଶୟରେ ବା ନଦୀରେ ସୀମାନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ମାଛ ଅତି ପଳାଇ ନ ଯିବା ପାଇଁ ସେଠାରେ ବଅଯିବା ଜାଲର ଘେର—9. A partition consisting of a net-wall put upright in a river or tank to prevent fishes from escaping.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ଭୂଲ. ହି. ବାଡ଼ା=ଘରଅଗ୍ରେ ବାଡ଼ ଦ୍ୱାରା ଘେରା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ)—ରାତ୍ର ହେଲେ ଗୋରୁ ଓ ମଇଁଷି ଗୋଠକୁ ଗଉଡ଼ମାନେ କ୍ଷେତରେ ବଳରେ ସେହିଁଠାରେ ପକାନ୍ତି; ଅଡ଼ା—A place in a field where herds of cattle are kept confined at night; pen.

(ଯଥା—ଗାଈ ବାଡ଼; ମଇଁଷି ବାଡ଼ ।)

ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଅଡ଼; ତରଫ—Direction; quarter.

ବାଡ଼ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଡ଼ ଦେଇ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଘର ଘର Bārda kariba ଅଂଶରେ ଭାଗକୁ କରିବା—To divide
ବେଡ଼ା ଦେଓୟା a plot into smaller plots by erecting
पाटी करना partition hedges.

ବାଡ଼ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ତରାୟ ହେବା—
Bārda deba 1. To be an obstacle.
बाड देना ୨ । ବାଧା ଦେବା—2. To present an obstacle.
ବେଡ଼ା ଦେଓୟା ୬ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ରୁନ୍ଧିବା ପାଇଁ ବାଡ଼ ପୋତିବା—3. To set up a fencing at a place.

ବାଡ଼ ପାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—
Bārda pāni ଉତ୍ତର ଅତି ପାଟକ ଜାତିରେ ବିବାହଯୋଗ୍ୟା କନ୍ୟା
ବାଡ଼ ପାଣି ପିଠା / ବାଡ଼ଅପାଣି / ବାଡ଼ଅପାଣିପିଠା } ଅନ୍ୟରୂପ] ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ବରପାତ୍ର ନ ମିଳିଲେ ପ୍ରଥମେ ଝୁଲ୍ଲୁ କନ୍ୟାକୁ ତାହାର ଭଉଣୀପତି ବା ଅଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନାମମାତ୍ର ବିବାହ ଦେବାର ପ୍ରଥା—The usage prevalent amongst some Sudras of giving a grown-up girl in nominal marriage to a relative pending her regular marriage with a suitable bridegroom when available.

ବାଡ଼ ପୋତିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଡ଼ ଦେବା ୩ (ଦେଖ)
Bārda potiba Bārda deba 3 (See)

ବାଡ଼ବ—ସଂ. ବି· (ବଡ଼ବା =ଘୋଟକୀ+ଉଦ୍ଭବାର୍ଥେ. ଅ)—
Bārdaba ୧ । ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରୁ ଉପରକୁ ଉଠିବା ଅଗ୍ନି—1. Submarine fire.
ବାଡ଼ବା / ବାଡ଼ବାନଳ / ବାଡ଼ବାଗ୍ନି } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଘୋଟକ (ସିନ୍ଧୁଘୋଟକ ଛଡ଼ା)—2. Horse (excepting walrus).
୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—3. A Brāhmana. ୪ । ପାତାଳ—4. The nether regions. ୫ । ଘୋଟକ ସମୂହ; ଘୋଡ଼ା ପଲ—5. A herd or stud of horses or mares.
୬ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷରେ କରଣବିଶେଷ; ବାଳବ କରଣ—6. A kind astrological conjunction.

ସଂ. ବିଣ—ବଡ଼ବା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Bardabā.

ବାଡ଼ବ ଜାତ—ଦେ. ବି—ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟ—
Bārdaba jāta The twin heavenly physicians.

ବାଡ଼ ବତା—ଦେ. ବି. (ସଦର)—ବାଧା; ପ୍ରତିବନ୍ଧକ—
Bārda batā Obstruction; restriction.
(ଯଥା—ତା ମୁହଁରେ ବାଡ଼ବତା ନାହିଁ ।)

ବାଡ଼ବାଗ୍ନି—ସଂ. ବି. (ବାଡ଼ବ+ଅଗ୍ନି)—
Bārdabagni ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରୁ ଉପରକୁ ଉଠିବା ଅଗ୍ନି—
(ବାଡ଼ବାନଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) Submarine fire.

ବାଡ଼ ବାଙ୍କୁ—ଦେ. ବି—ଡଙ୍ଗାବାଡ଼ର ପଟାରେ ସମକୋଣ ଭାବରେ Bārda bānku ଲଗ୍ନ କାଠ—The right-angled props or brackets supporting the side-walls of a boat.

ବାଡ଼ ବୁଜା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବାଡ଼ ଦେବା କର୍ମ—
Bārda bujā The act of setting up a fence at
ବେଡ଼ା ଦେଓୟା बाडा देना a place.

ବାଡ଼ ବୁଜିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ବାଟ+ମୁଦ ଧାତୁ)—
Bārda bujiba ୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନର ଘରଅଗ୍ରେ ବାଡ଼ାବନ୍ଧ
ବେଡ଼ା ଦେଓୟା କରିବା—1. To set up a fencing round
बाडा बन्दी करना a spot. ୨ । ଖୋଲା ସ୍ଥାନକୁ ବାଡ଼ାବନ୍ଧ କରିବା—2. To enclose an open space. a hedge with.

[ବାଡ଼ ଦେବା; ବାଡ଼ ପକା(କେ)ଇବା, ବାଡ଼ ବସା(ସେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

[ବାଡ଼ ବୁଜା(ଯେ)ଇବା; ବାଡ଼ଦିଅଇବା—ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ]

ବାଡ଼ବେୟ—ସଂ. ବି. (ବଡ଼ବା+ଏୟ)—
Bārdabeya ୧ । ବାଡ଼ବାଗ୍ନି—1. Submarine fire.
୨ । ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଦ୍ୱୟ—2. The twin sons of Aswini; the twin heavenly physicians.
୩ । ଷଣ୍ଢ—3. A bull (Apte).

ସଂ· ବିଣ—ବଡ଼ବା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to submarine fire.

ବାଡ଼ବେୟ ସୁତ—ଦେ ବି—୧ । ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟ—
Bārdabeya suta 1. The twin sons of Aswini.
୨ । ନଳ ନାମକ ବାନର—2. A monkey called 'Nala.'

ବାଡବେୟ ସୁତ ଲକ୍ଷେ ସଙ୍ଗ ଏ ଡରକ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଅଷ୍ଟ ବାନର ସେନାପତି ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ।]

ବାଡ଼ବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବଡ଼ବା+ଯ)—୧ । ବଡ଼ବା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bārdabya 1. Relating to submarine fire.
୨ । (ବାଡ଼ବ=ବ୍ରାହ୍ମଣ+ସମୂହାର୍ଥେ. ଯ) ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମୂହ—2. A collection or group of Brāhmanas.

ବାଡ଼ ମୋହିନୀ—ଦେ. ବି—ବନଦେବୀ—
Bārda mohini A class of demigoddesses.

ବାଡ଼ ମୋହିନୀ ସ୍ୱଭାବେ ବିରୁଧ ଉକ୍ତି । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବାଟ)—୧ । ବାଡ଼—1. Fence.
Bāṛā ୨ । ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ କାନ୍ଥ—2. Side wall.
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଯଷ୍ଟି; ବାଡ଼ି—Stick.

ବାଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଡ଼େଇବା (ଦେଖ)
Bāṛāibā Bāṛeibā (See)

ବାଡ଼ା ବନ୍ଦି—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ବାଡ଼ ଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟନ
Bāṛā bandi କରିବା—1. The act of enclosing a
বেড়া বন্দি बाडा बन्दी place with a hedge.
୨ । ବାଡ଼ା; ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ କାନ୍ଥ—2. Side wall.

ବାଡି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବଡ଼ିସ୍)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ବକ୍ଷଃସ୍ଥଳ ଓ ପେଟ
Bāḍi ଆବରଣ କରିବା ଓ ଅଣ୍ଟାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ କୁର୍ତ୍ତି; ଜାକେଟ୍—
বাড়ী बाडीस (ବାଡ଼ିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Bodice.

ବାଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ବାଟିକା)—ବାଟିକା; ଛୋଟ ବଗିଚା—
Bāṛi 1. Small garden. ୨ । କ୍ଷେତ; ବିଅର—2. Field;
বাগান cultivated plot of land for growing
बारी vegetables. ୩ । ଗୃହସଂଲଗ୍ନ ଭୂମି—3. Home-
ক্ষেত stead; land adjoining a house. ୪ । ଗୃହର
खेत ପଛପଟରେ ଥିବା ଗୃହସଂଲଗ୍ନ ଭୂମି—4. Backside of
বাড়ি; ছড়ি a homestead. ୫ । (ସଂ. ଯଷ୍ଟି; ଲମ୍ବା ବାଟ=ବାଡ଼ି;
छड़ी ଯାହା ବାଡ଼ରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରେ)—5. Stick; staff.

ଏ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଦେହେ ବାଜିବ ଯେବେ ବାଡ଼ି
ସାଙ୍କୁଡ଼ାଇ ପିଠି ପଡ଼ିବେ ଅଣ୍ଟମାଡ଼ି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ঘা; বাড়ি ୬ । ଯଷ୍ଟି ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ—6. Stroke with a
चोट stick.
(ଯଥା—ମାଷ୍ଟରେ ପିଲାକୁ ବେତରେ ୩ ବାଡ଼ି ପକାଇଲେ ।)
লাঠি ୭ । ଜମି ମାପିବା ପଦିକା—7. A rod for measuring
बल्ला land. ୮ । ହଇଜା; ଓଲାଉଠା—8. Cholera.
हैजा ভেদবমি
ବାଡ଼ିସହାରଣୀ ଦେବୀ ନାରସୁଣି କମ୍ପୁଛେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।
୯ । ଲୁଣ ତିଆରି କରିବା ନିମନ୍ତେ ଲୁଣୀମାଟି ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ରଖାଯିବା ସ୍ଥାନ—9. A place where saline earth is collected for the manufacture of salt.
ମାଟି ସଂଗ୍ରହ ସ୍ଥାନର ନାମ ବାଡ଼ି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
୧୦ । ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—10. A family-title of certain Śūdras. ୧୧ । ଚାଟଶାଳୀରେ ଅବଧାନମାନେ ପିଲାଙ୍କୁ 'ଆ'କାର ଶିଖାଇବା ବେଳେ ରୂପକ ଆକାରରେ 'ଆ'ର ଯେଉଁ ନାମ ଦିଅନ୍ତି—11. The perpendicular line which is subjoined to a consonant in order to join 'ā', to it, is, by way of a familiar simile, is called a stick by the teacher while teaching the use of the compound alphabates to beginners.
(ଯଥା—'କ' ରେ ବାଡ଼ି ଦେଲେ 'କା', ଖ ରେ ବାଡ଼ି ଖା ।)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ; ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ଭୁଲ. ବି. ଓ ହିନ୍ଦୀ. ବାଢ଼ି =ଋଣ ଦିଆଯିବାର ସୁଧ)—ବିନା ସୁଧରେ ଟଙ୍କା ଧାର ଦେବା; ଉଧାର—Loan without interest.
ଅଣେ ଋଣ, ଦଶ ବାଡ଼ି, ତା ମାଇପକୁ ନେବହାତ—ଡଗ ।

ବାଡ଼ିଅଁଳା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ବାଟ୍ୟାଳକା)—ଜବାକୁସୁମ ବର୍ଗର କ୍ଷୁପ
Bāṛiaṅlā ବିଶେଷ; ବଳମୂଳୀ—1. Sida Cordifolia.
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ବଳା, ବାଟ୍ୟାମଲକ] [ଏହା ପତ୍ରର ମୂଳ ପାନ
বেড়েলা; ভুঁইআমলা ପରି ଏବଂ ସୂକ୍ଷ୍ମଲୋମଶ; ଫୁଲ ହଳଦିଆ;
खिरैहिटा; बारिआरि; ଫଳ ପାଚିଲେ ଫାଟି କରି ୧୦ ଚଉଡ଼ା
ककइआ; गुलशफरी ହୁଏ । ଲୋକେ ଭୁଲରେ ଭୁଇଁଅଁଳାକୁ
[ବାଡ଼ିଅଅଁ(ଏଁ)ଳା—ଅନ୍ୟରୂପ] ବାଡ଼ିଅଁଳା କହନ୍ତି ।]
লাল বেড়েলা ୨ । (ସଂ. ଅତିବଳା)—ଏକପ୍ରକାର ନାଲି ବାଡ଼ିଅଁଳା—2. Sida Rhombifolia.
[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଈଷତ୍ ନାଲି । ଏହାର ପତ୍ର ଲୋମଶ ଓ ତଳପାଖ ପାଣ୍ଡୁଶିଆ । ଏ ପତ୍ରର ମୂଳ ପାନପତ୍ର ପରି ହୃଦ୍‌ବତ୍; ଫୁଲ ଫିକା ହଳଦିଆ; ଏହା ବର୍ଷାଦିନେ ଫୁଟେ । ଏ ଗଛର ପାଚିଲା ଫଳ ଫାଟିଯାଇ ୫ ଚଉଡ଼ା ହୁଏ ।]
শ্বেত বেড়েলা ୩ । (ସଂ. ମହାବଳା) ଏକପ୍ରକାର ଶ୍ୱେତ ବାଡ଼ିଅଁଳା—3. Sida Rhomboidia.
[ଦ୍ର— ଏହାର ଫୁଲ ଫିକାହଳଦିଆ । ଏହା ଶୀତଦିନେ ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ଫୁଟେ; ପତ୍ରରେ ୩ଟା ଶିରା ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଏ ।]
নাগ বেড়েলা; গোরখ চাউলা ୪ । (ସଂ. ଗୋରକ୍ଷ ତଣ୍ଡୁଳା)—ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ନାଗବଳା] ଏକପ୍ରକାର ଗୋରକ୍ଷ ତଣ୍ଡୁଳ ବା ଗଉରଗଡ଼—Sida Spinosa.
[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ରର ୩ଟା ଶିରା; ଡେମ୍ଫପାଖେ ୩ଟା ଅରୁ ଥାଏ; ପତ୍ରର ତଳପାଖ ରୋମଶ ଓ ପାଣ୍ଡୁଶିଆ । ଏହାର ଫୁଲ ଛୋଟ ଓ ଧଳା ଏବଂ ଫଳ ପଞ୍ଚକୋଷ ।]
୫ । ବର୍ଷାୟୁ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—5. A kind of bush.
[ଏହା ଉଚ୍ଚରେ ପ୍ରାୟ ୨ ଫୁଟ୍ ହୁଏ । ଏହାର ପତ୍ର ଭଳ୍ଳୁକପତ୍ର ପରି । ଏହାକୁ କଞ୍ଚାଦୁଧରେ ବାଟି ପିଇଲେ ଶୀଘ୍ର ପ୍ରସବ ହୁଏ । ଏ ଗଛର ଫଳ କେଣ୍ଡାରେ ଫଳେ ଏବଂ ମାଣ୍ଡିଆ ପରି ଗୋଲ ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛ ।]

ବାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବଦ ଧାତୁ ଣିଚ ବାଦ ଧାତୁ; ବାଦନ)—
Bāṛiā ୧ । ଯଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର ବା ମାଡ଼—1. Stroke with
বাডান a stick. ୨ । ଯଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା କର୍ମ—2.
लाठीकामार Beating; cudgelling.
(ଯଥା—ଗୋଟିଏ ବାଡ଼ିଆ ।)
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୈଥୁନ—3. Cohabitation; coition. ୪ । ଭୂମିରେ (ମୁଣ୍ଡ) ପିଟିବା—4. Striking (of the head) on the ground. ୫ । (ସଂ.ବାଟିକା) ବଗିଚା ଜଗିବାବାଲା; ମାଳୀ—5. Gardener; a person in charge of a garden.

ଦେ. ବଣ—୧ । ପ୍ରହାରିତ—1. Struck. ୨ । ଯେଉଁ (ବାଡ଼େଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବ୍ୟକ୍ତି ଖୁବ୍ ପ୍ରହାର ଖାଏ ବା ସହେ—2. Habituated to constant beatings. ୩ । ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ଖୁବ୍ ପ୍ରହାର ଦେବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ; ପ୍ରହାରକାରୀ—3. Habituated to beating others.
(ଯଥା—କୁକୁର ବାଡ଼ିଆ ମେହେନ୍ତର ।)

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବାଡ଼ୁଅ (ଦେଖ)—
Bārdua (See)

ବାଡ଼ଅଡ଼—ଦେ. ବି—ଘରର ପଛ ଦିଗ—The backside of a house.
Bārdiārda
খিড়কি **बाडीतरफ**
(ବାଡ଼ପଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବାଣ୍ଡଅଡ଼—ବିପରୀତ)
ହେଉ କରଣର ଟପର ଟପର ମୋ ବାଡ଼ଅଡ଼େ
ବଂ ରେ ?—ଶିଶୁଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଗୃହସଂଲଗ୍ନ ଭୂମି ସାଧାରଣତଃ ଘରର ପଛଅଡ଼େ ଥିବାରୁ 'ବାଡ଼ଅଡ଼'ର ଏପରି ଅର୍ଥ ହୋଇଅଛି ।]

ବାଡ଼ିଆ ବାଡ଼ି—ଦେ. ବି.—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦୟ ପ୍ରହାର—
Bārdiā bārdi — 1. Much beating.
(ବାଡ଼ିଆବାଡ଼େଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଯଷ୍ଟ୍ୟାଘାତ—
লাঠালাঠী **पिटा पीटी** — 2. Striking each other with sticks.

ଦେ. ବଣ.—ପରସ୍ପର ପ୍ରହୃତ—Severely struck by one another; mutually beaten.
ବାଡ଼ିଆବାଡ଼େଇ ହୋଇ ମରନ୍ତି ସାମରେ—ସ୍ୱାଧୀନ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ବାଡ଼ି କବ(ବା)ଟ—ଦେ. ବି. (ସ. ବାଟିକା+କପାଟ)—ବାଡ଼ିଘର
Bārdi kaba(bāṭa) ଅର୍ଥାତ୍ ଗୃହର ପଛ ଦିଗରେ ଅବସ୍ଥିତ
খিড়কী দুয়ার ଘରର ଯେଉଁ କବାଟ ଘରପଛଅଡ଼ର ବାଡ଼ିକୁ ଫିଟି
बाडी दरवाजा ଥାଏ—Postern of a house.
[ସଦର ଦରଜା,ଦାଣ୍ଡକବ(ବା)ଟ—ବିପରୀତ]

ବାଡ଼ିକ—ଦେ. ବି.—୧ । ଝାଡ଼ା; ବିଷ୍ଠା—
Bārdiki — 1. Dung; ordure.
বাহ্যি **झाडा, दस्त** ୨ । ଝାଡ଼ା ଫେରିବା—2. Easing one's self; passing stools.

[ଦ୍ର—ଝାଡ଼ାଫେରିବା ନିମନ୍ତେ ଲୋକେ ଗୃହସଂଲଗ୍ନ ବାଡ଼ିକୁ ଯାଉଥିବାରୁ 'ବାଡ଼ିକ' ଶବ୍ଦର ଏପରି ଅର୍ଥ ହୋଇଅଛି ।]

ବାଡ଼ିକ ଛୁଆଁ—ଦେ. ବଣ.—ଯେଉଁ ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଝାଡ଼ା ଫେରି ଯାଏ
Bārdiki chhuāṅ ସେ ଲୁଗାକୁ ନ ଧୋଇବା ବା ନ ବଦଳିବା ଯୋଗୁଁ ଅଶୁଚି (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person who is) Untouchable owing to not having washed or changed his clothes after easing himself.

ବାଡ଼ିକ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାହାରକୁ ବସିବା; ଝାଡ଼ା ଫେରିବା; ମଳ
Bārdiki basibā ତ୍ୟାଗ କରିବା—To ease one's self;
বাহ্য বসা **झाडा फीरना** — to pass stools.
ଅଳପ ଖାଇ ଲୋକେ କହନ୍ତି ବାଡ଼ିକ
ବସୁଛନ୍ତି ଅର୍ଜ୍ଜିକି ହୋଇ ସାବଧୁକ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।

ବାଡ଼ିକ ମାଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.—ଝାଡ଼ା ତଲବ ଦେବା; ଯୋଗସ୍ଥାଣି
Bārdiki mārdibā ମାଡ଼ିବା—Feeling of a tendency to ease one's self.
বাহ্যি তলব দেওয়া **झाडा तलब देना**
[ବାଡ଼ିକ ତଲବ ଦେବା, ବାଡ଼ିକ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାଡ଼ିକ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଝାଡ଼ା ଫେରିବାକୁ ଯିବା; ବାହାରକୁ ଯିବା
Bārdiki jibā — To go to ease one's self.
বাহ্যি যাওয়া **झाडाफीरने जाना**

ବାଡ଼ିକ ହେବା—ଦେ. ବି.—୧ । ମଳୋତ୍ସର୍ଗ—1. The passing of stools. ୨ । ପେଟ ଚାଲିବା
Bārdiki hebā
বাহ্যি হওয়া ଝାଡ଼ା ହେବା—2. Passing of loose stools.
दस्त होना

ବାଡ଼ି ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଯଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା ମାଡ଼ ଖାଇବା—
Bārdi khāibā — To be struck with a stick.

ଦେ. ବି.—ହଇଜା ରୋଗରେ ମରିବା—
Dying of cholera.

ବାଡ଼ିଖିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—(ଗାଳି)—ହଇଜା ରୋଗରେ ମରିବା
Bārdikhiā ଯୋଗ୍ୟ(ବ୍ୟକ୍ତି)—Sure to die of cholera.
(ବାଡ଼ିପଡ଼ା, ବାଡ଼ି ପଶା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଡ଼ି ଗବ(ବା)—ଦେ. ବି.—ବାଇଗବ (ଦେଖ)
Bārdi gaba (bā) — Bāigaba (See)
ବାଡ଼ିଅଡ଼େ ବାଡ଼ି ଗବ, କଥା ନ କହିଲେ କସ ହୋଇବ,
କାଳପୁରେ ମନେ ଥିବ । ଚଉ ।

ବାଡ଼ି ଗ(ଗା)ଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ବାଟିକା+ଗହ୍ୱର)—ଭଦ୍ର ଘରର
Bārdi ga(gā)rdiā ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାରାର୍ଥ ଘରର ପଛ ପଟେ
খিড়কি পুকুর (ବାଡ଼ି ଅଡ଼େ) ଥିବା ଛୋଟ ଜଳାଶୟ—
A small tank on the back side of the house of well-to-do people for the exclusive use of the females.

ବାଡ଼ି ଘର—ଦେ. ବି.—୧ । ଗୃହ ସନ୍ନିକଟସ୍ଥ ଜମି ଓ ଘର; ଘରବାଡ଼ି—
Bārdi ghara — 1. Homestead and home.
ঘর বাড়ী **घरबाडि बाहारको घर** ୨ । ଘରର ପଶ୍ଚାତ୍ ଭାଗର କୋଠରି—2. A room on the back side of a house.

ବାଡ଼ିଙ୍ଗନ(ଣ)—ସ. ବି.—ବାର୍ତ୍ତାକୁ; ବାଇଗଣ—
Bārdingana(ṇa) — Egg plant; brinjal.

ବାଡ଼ି ଟୀକା—ଦେ. ବି. (ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ଲୋକଙ୍କୁ ହଇଜା
Bārdi ṭikā ରୋଗର ଅଶୁ ଆକ୍ରମଣରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ
ওলাউঠার টিকা **ଦିଆଯିବା ଟୀକା**—Cholera injection.
(ବାଡ଼ିଫୋଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଡ଼ିତଅ(ହା)ଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ଘରର ଚାରିପାଖରେ କାଠ ବା ବାଉଁଶର
Bārdi tiā(hā)rdi ବାଡ଼ ଦେଇ ତହିଁ ଉପରେ ମାଟି ଲିପି
বেড়ার দেওয়াল **ଟାଟ** କାନ୍ଥ ତିଆରି କରି ଦିଆଯିବା ରୀତି—Mode of raising the walls of a house by setting up a hedge of bamboo or wood and plastering it with mud; mud and wattle wall.

[ଦ୍ର—ଗ୍ରାମ ଘରର କାନ୍ଥ ସାଧାରଣତଃ ୩ ପ୍ରକାର ହୋଇଥାଏ; ୧ ଦଳମାଟି ବା କାଦୁଅରୁ; ଯେଉଁ କାନ୍ଥ କେବଳ କାଦୁଅ ଦୁଅ ଦୁଅ ଦେଇ ଯାଇ ହୋଇଥାଏ । ୨ ବାଡ଼ିଅଢ଼ି ଝାଟି ବାଉଁଶ ବାଡ଼ି (ଯଷ୍ଟି)ମାନ ପୋତା ଯାଇ ତହିଁ ଉପରେ କାଦୁଅ ଲିପି ଯେଉଁ କାନ୍ଥ ତିଆରି ହୁଏ ଓ ୩ ଝାଟି ମାଟି—ସରୁ ସରୁ କାଠି ଓ ବୃକ୍ଷାଦିର ଝାଟି (ସରୁ ଶୁଖିଲା ପତ୍ରସ୍ଥାନ ଅଗ ଶାଖା) ଗୋଟିଏ ତା ଉପରେ କାଦୁଅ ଦେଇ ଯେଉଁ କାନ୍ଥ କରାଯାଏ ।]

ବାଡ଼ି ଅଢ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ବାଡ଼ିଅଢ଼ି ପ୍ରଣାଳୀରେ କାନ୍ଥ ଦିଆ ଯାଇ ଥିବା (ଘର)—(a house) Having walls made of bamboo plasted over with mud.
Bārdi tiārdā
टटौकाघर

ବାଡ଼ି ଦୁଆର—ଦେ. ବି.—୧ । ଗୃହର ପଛ ଅଡ଼ର କବାଟ—1. Back door of a house.
Bārdi duāra
খিড়কিদরোজা ୨ । ଗୃହର ପଶ୍ଚାଦ୍‌ଦିଗସ୍ଥ ଅଞ୍ଚଳ; ବାଡ଼ିପଟ; ବାଡ଼ିଅଢ଼—
बाड़िका दरवाजा 2. The back side vicinity of a house.

ବାଡ଼ି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳ ବା ଗ୍ରାମ ବା ଗୃହରେ ଓଳାଉଠା ରୋଗ ପ୍ରବଳ ହେବା—The raging of cholera in a village or family.
Bārdi pardibā
ବାଡ଼ି ପଶିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାଡ଼ି ହେବା }
हैजा होना

ବାଡ଼ି ପୋକ ଶୁଂଘା—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ପୋକଶୁଂଘା ଗଛ—A kind of 'Pokasumghā' plant; Vernonia Cinerera.
Bārdi poka sumghā
ছোট কুকশিমা
[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଏକ ଜାତିର ପୋକଶୁଂଘାକୁ ବଳ ପୋକଶୁଂଘା ବୋଲାଯାଏ । ପୋକଶୁଂଘା ଶବ୍ଦ ଦେଖ ।]

ବାଡ଼ି ପୋଖରୀ—ଦେ. ବି—୧ । ଭଦ୍ର ପରିବାରର ଘରର ବାଡ଼ି ଅଡ଼େ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ପୁଷ୍କରିଣୀ—1. A tank on the back side of a house of a well-to-do person for the use of females. ୨ । ତରଳ ରୋଗ ଯୋଗୁଁ ହେବା ଝାଡ଼ା—2. Motions due to cholera. ୩ । ତରଳା; ବିସୂଚିକା—3. Cholera.
Bārdi pokhari
খিড়কি পুকুর
बावली
[ବାଡ଼ି ଗ(ଗା)ଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]
ওলাওঠা, ভেদবমী
हैजाका दस्त

ବାଡ଼ି ବଗିଚ୍ଚା—ଦେ. ବି. (ସହରର)—୧ । ଉଦ୍ୟାନ ସମୂହ—1. Gardens.
Bārdi bagichā
(ବାଡ଼ି ବଗାଚ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବଡ଼ ଓ ସାନ ବଗିଚ୍ଚା—2. Gardens large and small.
বাগান
बाग बगीचा ୩ । ଘର ପଛ ଅଡ଼ ବଗିଚ୍ଚା—3. Back-side garden.

ବାଡ଼ି ବଜା(ଜେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ବାଡ଼ି ଅଦ ନମ୍ନଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ୨ ଖଣ୍ଡ ଛୋଟ ବାଡ଼ି ଧରି ଗୀତ ବୋଲି ଥିବା ବାଡ଼ି ଦୁଇ ଖଣ୍ଡକୁ ପରସ୍ପର ଆଘାତ କରିବା—To strike two small sticks with each other while singing songs.
Bārdi bajā(je)ibā

[ଦ୍ର—ବାଡ଼ି ବଜାଇବା ବେଳେ ବୋଲିବା ଗୀତ—
ଗଞ୍ଜାର ବାଡ଼ି ବୁଲନ୍ତି ବାଡ଼ି
ଚରନ୍ତି ଗଧ ପିଅନ୍ତି ମଦ
ବୁଲନ୍ତି ଭୁଲ, ପଚାରିଲେ କହନ୍ତି, ଅମେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିଲ ।]
ଦେ. କ୍ରି—ଯଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ଅଳ୍ପ ପ୍ରହାର କରିବା—To give a light beating with a stick.

ବାଡ଼ି ବସା ଲୁଗା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଶାଢ଼ୀ—A kind of 'Sārdhi'
Bārdi basā lugā

ବାଡ଼ି ବାଇଗଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ବାଇଗଣ ଗୃହ ନିକଟସ୍ଥ ବାଡ଼ିରେ ଫଳେ—1. Brinjals growing on the garden attached to a house.
Bārdi bāigana
बगीचेका बैंगन
[ଦ୍ର—ନାନା ରକମର ବାଇଗଣ ଅଛି । 'ବାଇଗଣ' ଶବ୍ଦ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]
୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ-ପୋଥି ବାଇଗଣ) ଯେଉଁ ବାଇଗଣ ଅପଣା ବାଡ଼ିରେ ଫଳେ; ଅପଣା ବାଡ଼ିରେ ହେବା ବାଇଗଣ ଫଳ—2. Brinjals grown on one's own garden.

ବାଡ଼ି ବାଇଗଣ ପୋଥି ବାଇଗଣ—ନ୍ୟାୟ—ଶାସ୍ତ୍ରବିଧି ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନ ଥିବା ସ୍ଥଳରେ ଏ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ; ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ ଗଳ୍ପ ଅଛି—ପୋଥି ବା ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ଅଗ୍ନିବ୍ରତ, ଶ୍ୱେତବାର୍ତ୍ତାକୀ । ଧଳା ବାଇଗଣ ଇତ୍ୟାଦି ଖାଇବା ନିଷିଦ୍ଧ । ଦିନେ ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ ଅପଣା ବାଡ଼ିରେ ଫଳିଥିବା ଧଳା ବାଇଗଣକୁ ତୋଳି ତରକାରୀ କରିବାକୁ ଘରକୁ ନେବା ବେଳେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ଛାତ୍ରଙ୍କ ପୁଅ ପଚାରିଲେ, 'ବାପା ! ଶ୍ୱେତବାର୍ତ୍ତାକୀ ଖାଇବା ପରି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିଷିଦ୍ଧ ?' ପଣ୍ଡିତେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ପୋଥି ବାଇଗଣ ସିନା ଖାଇବା ନିଷିଦ୍ଧ । କିନ୍ତୁ ନିଷେଧ ବଚନ ବାଡ଼ି ବାଇଗଣ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ନୁହେଁ"—Making a distinction between theory and practice.
Bārdi bāigana pothi bāigana
बगीचा बैंगन और पोथी बैंगन

ବାଡ଼ି ବାଁଉଶ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଲମ୍ବା, ମୋଟା ଓ ଦଣ୍ଡା ନ ଥିବା ବାଉଁଶ; ସୁନ୍ଦରାଇ ବାଉଁଶ—A kind of stout bomboo.
Bārdi bāānsa

ବାଡ଼ି ବାଟ—ଦେ. ବି—ଘରର ପଛ ଅଡ଼େ ଥିବା ବାଟ—A path running on the back side of a house.
Bārdi bāta
খিড়কি রাস্তা

ବାଡ଼ି ବାଡ଼ିକ—ଦେ. ବି—ବାଡ଼ି ପୋଖରୀ ୨,୩ (ଦେଖ)
Bārdi bārdiki Bārdi pokhari 2,3 (See)
(ବାଡ଼ି ବାହାରକୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଡ଼ି ବାନ୍ତି—ଦେ. ବି—ଝାଡ଼ା ବାନ୍ତି; ତରଳା—Cholera.
Bārdi bānti
ভেদবমি
झाड़ाकै

ବାଡ଼ି ବୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବ୍ୟାୟାମ ବା ମଲ୍ଲକ୍ରୀଡ଼ାରୂପେ ଯଷ୍ଟି ସଞ୍ଚାଳନ କରିବା—To brandish a stick.
Bārdi bulā(le)ibā
লাঠি ঘুরান
लाठी भाँजना; लाठी घुमाना

ବାଡ଼ି ମଲୁ—ଦେ. ବ—ହଇଜା ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ରୋଗୀ—
Bārḍi malu — Cholera patient.

ବାଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ଧାର ରାସ୍ତାରେ ବାଟ ନ ଦିଶିଲେ କିମ୍ବା
Bārḍi māribā ପାଣିର ଗଭୀରତା ଜଣା ନ ଥିଲେ ଅଗ୍ରସର
লাঠিমারা ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଆଗର ସ୍ଥାନ ଖାଲ ବା ଛିପ ଏହା
लाठीसे थाहना ଜାଣିବା ପାଇଁ ଆପଣା ହାତରେ ଥିବା ଯଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା
ସେ ସ୍ଥାନକୁ ବାଡ଼ିବା—To feel a place by means of a stick held by the hand before stepping further (in water or in a dark place or road).

ବାଡ଼ିରେ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହଇଜା ରୋଗରେ ମୃତ ହେବା—
Bārḍire jibā — To succumb to cholera.
हैजामें खतम होना

ବାଡ଼ି ସାହାଳ—ଦେ. ବ—ଗୃହର ପଛଆଡ଼େ ଥିବା ଗୃହଶ୍ରେଣୀ—
Bārḍi sāhālā Row of houses on the back
बाडीका वर्ग part of a house.

ବାଡ଼ୀର—ସ. ବ—୧ । ଭୃତ୍ୟ; ଚାକର—1. Servant (Apte).
Bārḍira ୨ । ଦାସ—2. A slave. ୩ । ମୂଲିଆ—
3. A day-labourer; a hireling (Apte).

ବାଡ଼ୁଅ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ଅବ୍ୟୂଢ଼ା)—ଅବିବାହିତା—
Bārḍua — Unmarried.
আইবুড়ো(ডা)
कारी; विनब्याही

ମୁଁ ବୋଲଇ ମାତ କ ରୂପେ ଅଛ ଘର
ବୋଇଲେ ବାଡ଼ୁଅ କାଳେ ମୁଁ ଥିଲ ଘର
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ବାଡ଼ୁଅ ଝିଅ—ଦେ. ବ. (ସ. ଅବ୍ୟୂଢ଼ା+ଦୁହିତା)—ଅବିବାହିତା
Bārḍua jhia କନ୍ୟା; କୁମାରୀ; ଅଭିଆଡ଼ୀ ଝିଅ—A maid;
আই বুড়ামেয়ে कारी लडकी unmarried girl.

ବାଡ଼ୁଅ ପାଣି—ଦେ. ବ. (ସ. ବିବାହ+ପାନୀୟ)—ବୋଇଲ ଜୁଡ଼;
Bārḍua pāṇi ବିବାହ ଦିନ ଭୋରରୁ କନ୍ୟା ଯେଉଁ ସ୍ନାନ
বিয়ার জল କରେ—Bath taken early in the morning
चतुर्थीका पानी of the day of marriage by a bride.

ବାଡ଼ୁଅ ପାଣି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବ—କନ୍ୟାର ଦେହରେ ବାଡ଼ୁଅପାଣି
Bārḍua pāṇi parḍibā ପଡ଼ିବା ଅର୍ଥାତ୍ କନ୍ୟା ବିବାହିତା
বিয়ার জল লাগা ହେବା—Being married (said of a
चतुर्थीका पानी पडना girl).

ବାଡ଼ୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଗ୍ରାମର ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ପ୍ରଧାନ—
Bārḍuā — Headman of a village.

ବାଡ଼େଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଓ. ବାଡ଼ି ଶବ୍ଦରୁ ନାମଧାତୁ)—୧ । ଯଷ୍ଟି-
Bārḍeibā ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା—1. To beat with a
বাডান Stick. ୨ । ମାଡ଼ ଦେବା; ପ୍ରହାର କରିବା—2. To
पीटना; लठीयना beat; to belabonr. ୩ । ଆଘାତ କରିବା—
ବାଡ଼େଇ ଦେବା
ବାଡ଼େଇ ପକେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
3. To strike. ୪ । ଭୂମିରେ ପିଟିବା—4. To strike on
ঠোকা पटकना the ground.
(ଯଥା—ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇବା ।)
୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସ୍ତ୍ରୀକୁ ରମଣ କରିବା—5. (figurative)
Copulate with a woman. ୬ । (ବର୍ଷା, ତୋଫାନ)
बढजाना ବହୁପରିମାଣରେ ହେବା—6. (rain or wind) To be in a great or large quantity.

ବାଡ଼େଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାୟୁଆଦିଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ
Bārḍei hebā ଆଘାତ କରିବା; ବାଜି ଯିବା—1. To strike
भीडना against another thing; to come
(ବାଡ଼େଇ ହୋଇଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) in collision with.
(ଯଥା—ତୋଫାନରେ ଘରର ଡାଳପାନ କୋଠାକାନ୍ଥରେ ବାଡ଼େଇ ହେଉଛି ।)
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବହୁତ ସମୟ ଜୋରରେ ଗପିବା—
2. (figurative) To talk loudly for a long
time. ୩ । ହାତ ଗୋଡ଼ ପିଟି ହେବା—3. To strike one's limbs on the ground.

ବାଡ଼ୋରି—ଦେ. ବ—ମଲ୍ଲ ଯୁଦ୍ଧବିଶେଷ—
Bārḍori — A kind of athletic exercise.

ବାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ବୃଧ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଖାଇବା ଲୋକର ଭୋଜନ
Bārḍhibā ପାଇଁ ଅନ୍ନ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ଭୋଜନପାତ୍ରରେ ଆଣି ରଖିବା;
বাঢা; বাডা ପରିବେଷଣ କରିବା—1. To serve food on.
परोसना plates; to deal out food to eaters.
[ବଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ]

ଅନ୍ନ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ହେଉଥାଏ, ଅନନ୍ତେ ବାଢ଼ିଲେ ବସେଷେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

बढाना, सजना ୨ । ଦ୍ରବ୍ୟସମୂହକୁ ବିସ୍ତୃତ କରି ଥୋଇବା; ବିସ୍ତାର
କରିବା; ମେଲେଇ ରଖିବା—2. To spread things for show.

ଯଦୁକୁଳ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ବାଢ଼ିଲେ ସମରେ—ଗୀତ ଉତ୍ସବରେ ।

বাড়াবাড়িকরা ୩ । ବିସ୍ତାରିତ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
बढाचढाकर कहना 3. To speak out in extense.

ଭୂଷା ହେବାଠାରେ ସେ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ହୋଇ
ଏବେ ବିଜ ଗୋଷ୍ଠକ ଅଗେ ଛନ୍ଦି ବାଢ଼ି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୪ । ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଦି ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା; ପ୍ରସ୍ତାବ କରିବା—
4. To propose. ୫ । ଭାବିବା; ବିଚାର କରିବା—
5. To think.

ମୋହର ବଳ ଦୋଷମାନ ଭାବେ ବାଢ଼ି
ନରକୁ ଲେ ମୁଁ ଯିବି ମେ ଅନ୍ତ ବାଢ଼ି—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ—

ବାଢ଼ୁଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସିଂହଭୂମ) ବ. (ସ. ବର୍ଦ୍ଧନୀ) ପ୍ରା.
Bārḍhuṇi ବଢ୍ଢଣୀ)—ଝାଡ଼ୁଣୀ; ଝାଡ଼ୁ—
বাড়ুন बढनी Broomstick.

ବାଢ଼ୋଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ (ସ. ବର୍ଦ୍ଧକି ପ୍ରା.ବଡ୍ଢଇ)-ବଢ଼େଇ
Bārḍhoi বাড়ই, বার্ডই बढई Carpenter.

ବାଣ—ସ. ବ. (ବଣ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଧନୁ-
Bāṇa ଦ୍ୱାରା ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗାଯିବା ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଲୌହାଗ୍ର ଲମ୍ବ ଅସ୍ତ୍ର; ଶର;
ତୀର—1. Arrow; a dart.

[ଦ୍ର—ବାଣର ଅନ୍ୟ ସଂ ନାମ—ପୃଷଲ୍, ବଶିଖ, ଖଗ, ଆଶୁଗ, କଲମ୍, ମାର୍ଗଣ, ପତ୍ର, କ୍ଷେପ, ଶରଭର, କାଣ୍ଡ, ବପର୍ଷକ, ଶର, ବାଜୀ, ପତ୍ରବାହ, ଅଷ୍ଟକଣ୍ଟକ ।

ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ଦେଶରେ ଓ ଅଦ୍ୟାପି ଅସଭ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଧନୁ ଓ ବାଣର ବ୍ୟବହାର ଥିଲା ଓ ଅଛି । ଏଥିରେ ଯୁଦ୍ଧ ଓ ମୃଗୟା କରାଯାଉଥିଲା । ବୃତ୍ତଖଣ୍ଡାକାର ବାଉଁଶର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ଡୋରଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧା ହୋଇ ଧନୁ କରା ଯାଉଥିଲା ଓ ସରୁ ବାଉଁଶ ବା କାଣ୍ଡଗର କାଠିର ଅଗ ଲୁହା ଫଳକଯୁକ୍ତ ହୋଇ କାଣ୍ଡ ତିଆର ହେଉଥିଲା । ବାଣର ମୂଳ ପାଖେ ପକ୍ଷି ଲଗା ଯାଉଥିଲା । ପୂର୍ବେ ଧନୁର୍ବେଦ ଯୁଦ୍ଧବିଦ୍ୟାର ପ୍ରଧାନ ଅଙ୍ଗ ଥିଲା ।]

୨ । ୫ ଅଙ୍କ ବା ସଂଖ୍ୟା—2. The figure 5.

[ଦ୍ର—କାମଦେବଙ୍କ ବାଣସଂଖ୍ୟା ୫ଥିବାରୁ ବୋଧ ହୁଏ ବାଣର ଏହି ଅର୍ଥ ହୋଇଛି ।]

୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire. ୪ । ଶବ୍ଦ—4. Sound. ୫ । ଗୋସ୍ତାନ; ଗାଈର ପଣ୍ଡା—5. The udder of the cow. ୬ । ଅସୁରବିଶେଷ; ବଳିରାଜାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର; ବାଣାସୁର ଅନିରୁଦ୍ଧଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଊଷାର ପିତା—6. Name of a demon.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ପାତାଳର ଶୋଣିତପୁରରେ ଥିଲା । ଏ ମହାଦେବଙ୍କୁ ତପସ୍ୟାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ବର ପାଇଥିଲେ ଓ ତଦନୁସାରେ ଦେବତାମାନେ ଏହାଙ୍କ ଅନୁଚର ହୋଇଥିଲେ । ହି. ଶ]

୭ । ନୀଳଝିଣ୍ଟି ବାସକେଶ୍ୱେତା ଗୁଳୁ (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) 7. The blue flowered variety of Barlaria. ୮ । ବାଣଭଟ୍ଟ କାଦମ୍ବରୀ ପ୍ରଣେତା ପ୍ରସିଦ୍ଧ କବି—8 A poet author of Kādambarī. ୯ । ଶରର ଅଗ୍ରଭାଗ (ହି. ଶ.)-9. The sharp edge or point of an arrow. ୧୦ । ଭଦ୍ରମୁଞ୍ଜ (ହି. ଶ.) (ଦେଖ) 10 Bhadramuñja (See). ୧୧ । ନିଶାଣ; ଲକ୍ଷ (ହି.ଶ.) 11. Aim; target. ୧୨ । (ନାମ) ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁ ବଂଶୀୟ ବିକୃତି ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ.) 12 Name of a son of Raja Bikṛuti.

আতসবাজী ଦେ. ବି—୧ । ଅଗ୍ନି ଲଗାଇବା କ୍ରମରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
आतसबाजी,बान ବାରୁଦକାମ; ଆତସବାଜି; ଅଗ୍ନିବାଣ—1 Fire works.

[ଦ୍ର—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ବହୁକାଳରୁ ଶୀତଳ ଷଷ୍ଠୀ, ଚମ୍ପକ ଦ୍ୱାଦଶୀ, ନୃସିଂହ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀଆଦିରେ ଗ୍ରାମର ଲୋକେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ନାନାପ୍ରକାରର ବାଣ ନିଜେ ତିଆର କରି ମାରନ୍ତି । କେତେକ ଲୋକଙ୍କ ଘରେ ବାରୁଦ ଓ ବାଣ ତିଆରି କରିବାରେ 'ଭାଗ' ସବୁ ପୋଥିରେ ଲେଖାଅଛି । ବାରୁଦରେ ବାଣ ତିଆରି ହୁଏ ଓ ତହିଁରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଲେ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ଚକର, ଶବ୍ଦର ଓ ଗନ୍ଧର ଅଗ୍ନିକ୍ରୀଡ଼ା ଦେଖାଯାଏ; ଯଥା—ବାଣର ନାମ—ତମ୍ବା, ଭୁମ୍ବୀ, ଭୁମ୍, ହାଉଇ, ଚକ୍ର, ଆକାଶମଣ୍ଡଳୀ, ଅସମାନଗୋଲା, ଚେଙ୍ଗ, କାଠଚମ୍ପା, ଚନ୍ଦ୍ରଉଦୟ ବା ମହତାପ, ପାଣିଭୁଆ, ବମ୍ବାଜୀ, ତୋପବାଜୀ, କଦମ୍ବଗଛ, ରଶ୍ମିକଦମ୍ବ ।]

বাণ ୨ । ତାନ୍ତ୍ରିକ ମାରଣ କ୍ରିୟାର ପ୍ରୟୋଗ; ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ—
पुरश्चरण, यन्त्रमन्त्र 2. A Tantric rite to kill a person.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବାଣ ମରାଯାଏ ସେ ବାନ୍ତି କରେ ଓ ତାର ରକ୍ତଝାଡ଼ା ହୋଇ ପ୍ରାଣ ଯାଏ ।]

বান ୩ । (ସଂ. ବାନ; ବନ୍ୟା; ସଂ. ବନ=ସଲିଳ) ବନ୍ୟା;
बाढ ନଈ ବଢ଼ି—3. Flood. ୪ । ଜୁଆର—4. Flow tide. ୫ । ଏକ ପ୍ରକାର ଫୁଲ; ଗୋଡ଼ି ବାଣ—5 A kind of flower.

[ଦ୍ର—ଏହା ହଳଦିଆ ଓ ନାଲି ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ଗୋଡ଼ିବାଣ ଓ ଅଗ୍ନିବାଣ ।]

बानी ୬ । (ସଂ· ବୟନ ବେତନ) ତନ୍ତୀମାନଙ୍କୁ ଲୁଗା ବୁଣିବାପାଇଁ
मजदुरी ସୂତା ଦେଲେ ସେମାନେ ଯେଉଁ ଲୁଗା ବୁଣିବା ମଜୁରି ନିଅନ୍ତି; କରମୂଲ—7. Weaver's wages.

୭ । ମୂଲ୍ୟ—7. Price.

ବାଣ ସ୍ଥାଣ, ମାଣ ସାନ—ତଗ ।

ବାଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମାରି ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
Bāṇa karibā ମାରଣକ ଯନ୍ତ୍ରମନ୍ତ୍ରାଦି ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—
[ବାଣ ବସା(ସେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] To employ fatal
বাণ মারা **अभिचार प्रयोग करना** spells against.

ବାଣ ଗଙ୍ଗା—ସଂ. ବି—ହିମାଳୟରୁ ବାହାରିଥିବା ନଦୀବିଶେଷ—
Bāṇa gaṅgā Name of a river flowing from the Himalayas.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ରାବଣ ବାଣ ଦ୍ୱାରା ହିମାଳୟର ସୋମେଶ୍ୱର ପର୍ବତକୁ ଫୁଟାଇ ତହିଁରୁ ଏହି ଜଳଧାରା ବାହାର କରାଇଥିଲେ ।]

ବାଣ ଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ସଂ. ବୟନ ଦଣ୍ଡ)—ବସ୍ତ୍ର ବୟନ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Bāṇa daṇḍa A working meterial of a loom consisting of a roller.

ବାଣଧି—ସଂ. ବି. (ବାଣ+ଧା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—
Bāṇadhi ତୂଣୀର; ଶରତୂଣୀ—A quiver.

ବାଣ ନଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାମନ ଓ ନାରିକେଳ)—
Bāṇa naṛiā ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ ସୁସ୍ୱାଦୁ ନଡ଼ିଆ—
বামন নারিকেল A small species of cocoanut.
बौंका नारियल

ବାଣପୁର—ସଂ. ବି—ବାଣାସୁରର ରାଜଧାନୀ—The capital of the
Bāṇapura demon 'Bāṇāsura'.

[ଦ୍ର—ଏହା ପାତାଳସ୍ଥ ଶୋଣିତପୁର ଥିଲା ।]

ଦେ. ବି—ଖୋରଧା ଅଞ୍ଚଳର ଗୋଟିଏ ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗ ଓ ଗ୍ରାମ—Name of a big village and a fiscal division in Khurda Subdivision of Puri District.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଭଗବତୀ ଠାକୁରାଣୀ ଅଛନ୍ତି ।]

ବାଣ ଫୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଣ ମାରିବା—
Bāṇa phuṭā(ṭe)ibā To exhibit fire work.
ଫୁଟାଇଛ ବାଣ ଚକ୍ଷୁ ଚମକାଇ—ସଖୀକାଞ୍ଚ, ଦରବାର ।

ବାଣ ବାର—ସଂ. ବି. (ବାଣ + ବୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ବାର ଧାତୁ = ଅବରଣ
Bāṇa bāra କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବର୍ମ; କଞ୍ଚୁକ; ସାଞ୍ଜୁ—
Mail armour; coat of mail.

ବାଣ ବିଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (କର୍ମା ତତ୍; ବାଣ + ବିଦ୍ଧ)—
Bāṇa biddha ଶରଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ଧ—Pierced by an arrow.

ବାଣ ବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି—ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟା—
Bāṇa bidyā Archery.

ବାଣ ଭଟ୍ଟ—ସଂ. ବି—ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସଂସ୍କୃତ ଗଦ୍ୟ କାବ୍ୟ ପ୍ରଣେତା କବି—
Bāṇa bhaṭṭa Name of the auther of Sanskrit novels.
[ଦ୍ର—ସେ କାଦମ୍ବରୀର ପୂର୍ବାର୍ଦ୍ଧ ଓ ହର୍ଷଚରିତ ଆଦି ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ । ସେ ହର୍ଷବର୍ଦ୍ଧନଙ୍କ ସଭାପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ ।]

ବାଣ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଗ୍ନି କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା—
Bāṇa māribā 1. To exhibit fire works.
বাণ মারা ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ତାନ୍ତ୍ରିକ ମାରଣ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ
बान मारना କରିବା; ଯନ୍ତ୍ର କରିବା—2. To employ Tantric rites to kill a person.

ବାଣମୁଦ୍ରା—ସଂ. ବି—ରିପୁନାଶିନୀ ତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଙ୍ଗୁଳିମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—
Bāṇamudrā A Tantric pose of the hands used against one's enemies.

ବାଣଯୁଆର—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି (ସଂ. ବନ୍ୟଶୂକର)—ବରାହ—
Bāṇajuāra Boar.

ବାଣଲିଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧା; ବାଣ = ବାଣାସୁର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ
Bāṇaliṅga ଲିଙ୍ଗ)—୧ । ନର୍ମଦାତୀରସ୍ଥ ଶିବଲିଙ୍ଗବିଶେଷ—
1. Name of a Śiba Liṅga on the bank of the Narmada. ୨ । ନର୍ମଦା ନଦୀ ଗର୍ଭରୁ ପ୍ରାପ୍ତ କ୍ଷୁଦ୍ର ସ୍ୱଚ୍ଛ ସ୍ଫଟିକ ଶିବଲିଙ୍ଗବିଶେଷ—2. Small Śiba Liṅga found on the bed of the Narmada river.

ବାଣହତା—ଦେ. ବି—ବାଣରେ ନିଆଁ ଧରାଇବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଜନ୍ତ-
Bāṇahatā ରହିଥିବା ଅତି ସେହି ଲମ୍ବା ବାଉଁଶଖଣ୍ଡର
(ବାଣଲଗା ହାତୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଗ୍ରଭାଗରେ ସଂଲଗ୍ନ ହୁଏ—
The long bamboo pole to which the fuse rope is tied running to a fire work.

ବାଣା—ସଂ. ବି (ବାଣ + ଅ)—ନୀଳଝିଣ୍ଟି ଗଛ; ଦାରୁହରିଦ୍ରା—
Bāṇā The blue flowered Barberia.

ବାଣାଧାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାଣ + ଆଧାର)—ତୂଣୀର—
Bāṇādhāra Quiver.
(ବାଣାଶ୍ରୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଣାବତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବାଣାସୁରର ପତ୍ନୀ (ହ୍ର. ଶ)—
Bāṇābatī The name of the wife of Bāṇāsura.

ବାଣାବାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଲମ୍ବା ମୋଟା ବାଡ଼ି; ଲାଠି—
Bāṇābāṛi A big stick; cudgel.

ବାଣାସନ—ସଂ. ବି. (ବାଣ + ଅସ୍ ଧାତୁ = ନିକ୍ଷେପ କରିବା + କରଣ
Bāṇāsana ଅନ)—ଧନୁ; ଶରାସନ—Bow.

ବାଣାସୁର—ସଂ. ବି—ବଳିରାଜାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର; ଅସୁରବିଶେଷ—
Bāṇāsura Name of a demon.
(ବାଣରାଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ଶିବଙ୍କ ବରରେ ୧୦୦୦ ହାତ ହୃଦ ଓ ସହସ୍ର ବାହୁ ହୋଇଥିଲେ । ପାତାଳର ଶୋଣିତପୁର ଏହାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଏ ହଜାରେ ବର୍ଷ ତପସ୍ୟା କରି ଶିବଙ୍କଠାରୁ ବର ପାଇଥିଲେ ଯେ ଶିବ ଏହାଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ସ୍ୱୟଂ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ, ଏହାଙ୍କ କନ୍ୟା ଉଷା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପୁତ୍ର ଅନିରୁଦ୍ଧ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଣୟାସକ୍ତା ହୋଇ ସ୍ୱସଖୀ ଚିତ୍ରଲେଖାକୁ ପଠାଇ ଆକାଶମାର୍ଗରେ ଅନିରୁଦ୍ଧଙ୍କୁ ଆଣି ଅନ୍ତଃପୁରରେ ରଖିଥିବା ସମୟରେ ବାଣାସୁର ଅନିରୁଦ୍ଧଙ୍କ କାରାବଦ୍ଧ କଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏହା ଶୁଣି ବାଣାସୁରକୁ ଆକ୍ରମଣ କଲେ । ମହାଦେବଙ୍କ କହିବା ଅନୁସାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବାଣାସୁରଙ୍କର ଚାରିଟି ହାତ ଛାଡ଼ିଦେଲେ, ବାକି ହାତଯାକ କାଟିପକାଇଲେ । ପରେ ବାଣ ପରାଜିତ ଓ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଉଷାକୁ ଅନିରୁଦ୍ଧଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସମର୍ପଣ କଲେ—(ହ୍ର. ଶ)]

ବାଣି—ସଂ. ବି (ବଣ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଇ)—୧ । ବୟନ; ଲୁଗାବୁଣିବା—
Bāṇi 1. Weaving. ୨ । (+ କରଣ. ଇ) ବାକ୍ୟ; ସ୍ୱର—Voice, speech. ୩ । (+ କରଣ. ଇ)—ତାନପଣ୍ଡ; ତନ୍ତ—3. Loom.

ବାଣିଆଁ—ଦେ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଔଷଧବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Bāṇiāṅ A medicinal plant.
[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ରରେ ଅଳ୍ପ ଘିଅ ତେଲ ଲଗାଇ ଅଗ୍ନିରେ ସେକି ମୁଣ୍ଡରେ ଥୋଇ ପାଗ ବାନ୍ଧିଲେ ଶିରଃପୀଡ଼ା ଦୂର ହୁଏ । ଏହାର ମୂଳକୁ ମରିଚ ସହିତ ବାଟି ଖାଇଲେ ଗୋଡ଼ ଫୋଲା ନିବାରିତ ହୁଏ । ଏହାର ଅଧିକ ମାତ୍ରା ବାନ୍ତିକାରକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବାଣିଜ—ସଂ. ବି. (ବଣିଜ୍ + ଅ)—ବଣିକ; ବାଣିଜ୍ୟକାରୀ—
Bāṇija Merchant; trader.
ଦେ. ବି—ବାଣିଜ୍ୟକାରୀ—Trade.
କୃଷି ବାଣିଜ କଲେ ଧନେ—ପ୍ରାଚୀ ଧର୍ମମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ବାଣିଜକ—ସଂ. ବିଣ. (ବଣିଜ୍ + ଇକ)—ବାଣିଜ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bāṇijika Relating to trade.

ବାଣିଜ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ବଣିଜ୍ + ଭାବ. ଯ)—୧ । ବଣିଗବୃତ୍ତି; କ୍ରୟବିକ୍ରୟ—1. Trade. ୨ । (କର୍ମ. ଯ) ବ୍ୟବସାୟ—2. Commerce.

ବାଣିଜ୍ୟ ପବନ—ଦେ. ବି. (ଅଧୁନାତନ ପ୍ରୟୋଗ)—ବିଷୁବରେଖା ଅଞ୍ଚଳକୁ ବହି ଆସୁଥିବା ପବନ—Trade wind.
Bāṇijya pabana
বাণিজ্য বায়ু ब्यापार वायु
(ବାଣିଜ୍ୟ ବାୟୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଣିଜ୍ୟ ପ୍ରତିନିଧି—ସ. ବ. (ଅଧୁନାତନ ପ୍ରୟୋଗ)—ଏକ ଦେଶରୁ
Bāṇijya pratinidhi ଯାଇ ବାଣିଜ୍ୟର ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ଅନ୍ୟ ଦେଶରେ ରହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—Trade agent of one country living in another.

ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ—ସ. ବ. (ସଦୃଶାର୍ଥ)—ବାଣିଜ୍ୟ—
Bāṇijya byabasāya Commerce; trade.

ବାଣିଜ୍ୟାଗାର—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାଣିଜ୍ୟ+ଆଗାର)—୧ ।
Bāṇijyāgāra ଯେଉଁ ଘରେ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟମାନ ରହେ—1. Warehouse. ୨ । ଯେଉଁ କୋଠିରେ ସଉଦା କରାଯାଏ—2. Mart; merchant office.

ବାଣିନୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାଣ ବା ବାଣି+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Bāṇinī ୧ । ନର୍ତ୍ତକୀ—1. An actress. ୨ । ନର୍ତ୍ତକୀ—2. A dancing girl. ୩ । ମତ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀ—3. A furious woman; a shrew. ୪ । ବିଦଗ୍ଧା; ଚତୁରା—4. A clever woman; an intriguing woman. ୫ । ଦୂତୀ—5. A female go-between.

ବାଣୀ—ସ. ବ. (ବଣ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ମ. ଇ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Bāṇī ୧ । କଥା; ବାକ୍ୟ—1. Word; speech. ୨ । ବାଗ୍‌ଦେବୀ; ସରସ୍ୱତୀ—2. The Goddess of learning. ୩ । (+ଭାବ. ଇ)—ଲୁଗା ବୁଣିବା—3. Weaving.

ଦେ. ବ. (ସ. ବା ଧାତୁ=ବୁଣିବା)—୧ । ବେନ୍ତ ବା
सुतरी ମୁନ୍ଦୁରା ବୁଣିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ସରୁ ଝୋଟ ଦଉଡ଼ା—1. Strings for weaving mats. ୨ । ଝୋଟର ସରୁ ସୂତୁଲି—2. Jute strings. ୩ । ଗୋରୁଙ୍କ
दाग ଦେହରେ ଦିଆଯିବା ତାତିଲା ଲୁହାର ଚିହ୍ନ ବା ରେଖା—3. Lines drawn on the body of cattle
तान with red-hot iron. ୪ । (ସ. ବାଣୀ) ଗୀତ
बानी ବୋଲିବାର ବୃତ୍ତ ବା ସ୍ୱର—4. Air of a song.
मजुरी ୫ । ବଣିଆଙ୍କର ଅଳଙ୍କାରଗଢ଼ା ମଜୁରି—5. Goldsmith's wages for preparing ornaments. ୬ । ଲୁଗା ବୁଣିବା ମଜୁରି—6. Weaver's wages.

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଚେକା ପରି ବଡ଼ ବଡ଼ ବାଲିଗୋଡ଼ା— Big pebbles.

[ଦ୍ର—ଲୋକେ ଏଥିରେ ମୁନ୍ଦୁରବୁଣା ଦଉଡ଼ି ବାନ୍ଧି ସେହି ଦଉଡ଼ିକୁ ଝୁଲାଇ ରଖି ମୁନ୍ଦୁର ବୁଣନ୍ତି ।]

ବାଣୀ କାଟିବା—ଦେ. କି—୧ । ଝୋଟ ବା ଛଣପଟର ସରୁ ଦଉଡ଼ି
Bāṇī kāṭibā ବୁଣିବା—1. To weave strings.
सुतरीबाँटना ୨ । ଗୋରୁଙ୍କ ଦେହରେ ତାତିଲା ଲୁହାର
दागदेना ଦାଗଦେବା—2. To mark the bodies of cattle with hot iron.

ବାଣୀଜା—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ବାଣିଜ୍ୟ)—ସଖୀ—
Bāṇījā A female companion.
ବାଣୀବାଣୀଜା ଭଣିର ମୁଁ ହେଉଛୁ—ଭକ୍ତ. କୋଡ଼ିଭାଷାମଙ୍ଗଳ ।

ବାଣୀ ଦଉଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବ—ଝୋଟ ବା ଛଣପଟରେ ବୁଣାଯିବା
Bāṇī daurḍā(ṛdi) ସରୁ ଦଉଡ଼ା—Slender strings
सुतरी made of hemp or flax.

ବାଣୀ ପଥର—ଦେ. ବ- ୧ । ସାନ ଗୋଲାକାର ପଥର; ବାଲିଗୋଡ଼ା—
Bāṇī pathara 1. Small round pebbles.
सुतरीका मुट्ठा ୨ । ବେନ୍ତ ବୁଣିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଣୀ ବା ଦଉଡ଼ା ଗୁଡ଼ିକ ଯେଉଁ ପଥରରେ ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥାଏ—2. Round bits of stone on which are wound the strings for weaving a reed mat.

ବାଣୁଆ—ଦେ. ବ. (ସ. ବାଣ)—୧ । ଯେ ବାଣ ମାରେ—
Bāṇuā 1. One who exhibits fire works; a
बानइत, बानैत, बनैत pyrotechnic.
୨ । ଯେ ଅତସବାଜି ତିଆରି କରେ—2. Manufacturer of fire works. ୩ । ବ୍ୟାଧ; ଶିକାରୀ—3. A hunter. ୪ । ବନ୍ଧୁକ ମାରିବାରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ—4. A marksman.

ବାଣୁଆ ରାଇ(ୟ)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—
Bāṇuā rāi(ya) A title conferred by Rajas.

ବାଣୁଆ ସିଂହ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—
Bāṇuā simha A title conferred by Rajas.

ବାଣ୍ଟ—ଦେ. ବ. (ସ. ବଣ୍ଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବିଭାଗ କରଣ—
Bāṇṭa 1. Division. ୨ । ବଣ୍ଟନ; ବାଣ୍ଟରା—2. Partition. ୩ । ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ବିତରଣ—3. Distribution of a thing amongst many. ୪ । ବିଭାଗ କରି ଯାଇଥିବା ଅଂଶ—4. Allotment. ୫ । ତାସ୍ ବାଣ୍ଟିବା ପାଳି—5. Turn for distributing playing cards amongst the players.

ବାଣ୍ଟ କୁଣ୍ଟ—ଦେ. ବ. (ସଦୃଶାର୍ଥ)—ବାଣ୍ଟ; ବଣ୍ଟନ—
Bāṇṭa kuṇṭa Division; distribution.
बाँटा कूँटा बाँटचूँट (ବାଣ୍ଟବଣ୍ଟରା, ବାଣ୍ଟରାଭାଗରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଣ୍ଟରା—ଦେ. ବ. (ସ. ବଣ୍ଟନ)—୧ । ବାଣ୍ଟ; ବଣ୍ଟରା; ବଣ୍ଟନ—
Bāṇṭarā 1. Partition. ୨ । ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ବିତରଣ—
बाँटरा बटबारा 2. Distribution.

ବାଣ୍ଟିବା—ଦେ. କି. (ସ. ବଣ୍ଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବିଭାଗ କରିବା; ଅଂଶ
Bāṇṭibā ପୃଥକ୍ କରିବା—1. To divide; to partition.
बाँटा बाँटना ୨ । (ଧନାଦି) ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିତରଣ କରିବା—2. To distribute.
କ୍ଷେତ୍ରରୁ ନବଚନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କ ବାଣ୍ଟିଲୁ କି ତହିଁ କହୁଛେ ।
ବିଦଗ୍ଧ. ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ
୩ । ମନରେ ଭଲ ମନ ବିଚାର କରିବା—3. To distinguish mentally the good from the bad; to think over the pros and cons of a matter.

କଥା ବାଣ୍ଟିଲେ ନ ଅସର ହଇ
ବୁଦ୍ଧି ହଜଇ ଏବେ ବଇ ଅଇ । ପ୍ରାଚୀ. ଉଡ଼ସଂଗ୍ରହ ।

ବାଣ୍ଟି ହେବା—ଦେ· କ୍ରି.—୧ । ଅପଣା ଭିତରେ ପୃଥକ୍ ଭାଗରେ
Bāṇṭi hebā ଭାଗକୁ ହେବା—1. To divide amongst
बँटहोना one another. ୨ । ବାଣ୍ଟିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ - 2. The passive voice of Bāṇṭibā.

ବାଣ୍ଠିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର)—ବିଣ. (ଭୁଲ. ବ. ବେଁଟେ)—
Bāṇṭhiā ଖର୍ବାକାର—Dwarfish
(ବାଣ୍ଠୁଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଣ୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. ବାଣ୍ଡ୍)—ବିଶେଷ ଯୁଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
Bāṇḍ ବାଦକକାରୀ ଦଳ—Band; a band of musicians
ব্যাণ্ড attached to a particular regiment.
(ବ୍ୟାଣ୍ଡ, ବେଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ଦଳରେ ଢୋଲ, ଝାଞ୍ଜ ଓ ଓ ବାଁଶୀ ବଜାଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଏହା ଯୁଦ୍ଧବାଦ୍ୟ ଅଟେ । ଆଜିକାଲି ବଡ଼ଲୋକମାନେ ସଉକରେ ଏ ଦଳକୁ ପୋଷନ୍ତି ।]

ବାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଣ=ଶର; ଭୁଲ ସଂ. ବଣ୍ଡ=ଛିନ୍ନଚର୍ମ ଲିଙ୍ଗ)
Bāṇḍa लड़ुवा (ଅଶ୍ଳୀଳ) ଶିଶ୍ନ; ଲିଙ୍ଗ—Penis

ବାଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ତେ. ବାଣ୍ଡୀ)—ବି.—
Bāṇḍi ୧ । ଏକପ୍ରକାର ବଳଦ ଗାଡ଼ି; କେରେଞ୍ଚ ଗାଡ଼ି— 1. Bandy cart.
[ଦ୍ର—ଏହା ବଡ଼ ଆରାମପ୍ରଦ; ଏଥିରେ ସବାରି ପରି କାଠର ଖୋଳ କୋଠରି ଥାଏ ଏବଂ ଅଖ ଉପରେ କମାଣୀ ଲାଗିଥାଏ ।]
୨ । ଶଗଡ଼ ଗାଡ଼ି—2. Bullock cart.

ବାଣ୍ଡେଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ.)—ଘା ଆଦିର ଉପରେ ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ
Bāṇḍej ଅଳ୍ପ ଓସାରର ଲମ୍ବ କନାପଟି—Bandage.
ব্যাণ্ডেজ बंडेज [ବ୍ୟା(ବେ)ଣ୍ଡେଜ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାଣ୍ଡୋରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାଉଣ୍ଡାରୀ)—ସେଟଲମେଣ୍ଟ ମାପରେ
Bāṇḍori ଜର୍ମିଷ୍ଟ ଭୂମିର ସୀମା—Boundary line in a survey.

ବାଣ୍ଡୋରିଆ—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାଉଣ୍ଡାରୀ)—ଯେଉଁମାନେ ମାପ କରି
Bāṇḍoriā ଭୂମିର ସୀମା ନିରୂପଣ କରନ୍ତି; ଭୂମି ମାପ କରିବା ଅମିନ—Surveyors who lay the boundaries of villages.

ବାତ୍—ଦେ. ବି.—(ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ; ସଂ. ବାର୍ତ୍ତା)—ବାକ୍ୟ; କଥା;
Bāt বাত बात ଉକ୍ତି; ବଚନ—Word; speech.

ବାତ୍‌ଚିତ୍—ଦେ. ବି.—(ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ; ସଂ. ବାର୍ତ୍ତା ସଙ୍ଗେ ଅନର୍ଥକ
Bāt-chit ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । କଥୋପକଥନ;
কথাবার্ত্তা ବାକ୍ୟାଳାପ—1. Conversation.
बातचित ୨ । ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର—2. Question and answer.

ବାତ୍‌ଫ(ଫୁ)ରୁସ୍(ସି)—ଦେ. ବି. (ହି. ବାତ୍+ସଂ. ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି)—
Bāt-pha(phu)rus(si) ବାଲଙ୍ଗି; ସତ ମିଛ ଭୁଆଁ କଥା
বকুয়া ଗଢ଼ିବା; ବାଗାଡ଼ମ୍ବର—Braggadacio; boasting;
बात फेरस bombast.

ବାତ୍ ଫୁ ର(ରୁ)ସିଆ—ପୁଂ } ବିଣ ଦେ. ବିଣ—ବାଗାଡ଼ମ୍ବର ପ୍ରିୟ—
ବାତ୍ ଫୁର(ରୁ)ସେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ } Boastful; bragging; bombastic.

ବାତ୍ସକ—ସଂ· ବି. (ବତ୍ସ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ+କ)—ବାଛୁରୀ ପଲ—
Bāt-saka A herd of calves (Apte).

ବାତ୍ସଲ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ବତ୍ସଳ+ଭାବ. ଯ)—ବତ୍ସଳତା; ସ୍ନେହ; ପୁତ୍ରାଦିଙ୍କ
Bāt-salya ପ୍ରତି ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପ୍ରେମ—Affection towards one's youngers; tenderness or fondness for children.

ବାତ୍ସାୟନ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । ସଂସ୍କୃତ 'କାମସୂତ୍ର' ନାମକ ରତି-
Bāt-sāyana ଶାସ୍ତ୍ର ବିଷୟକ ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା—1. Name of the author of a Sanskrit work on erotic subjects.
୨ । ନ୍ୟାୟ ଶାସ୍ତ୍ରର ଟୀକାକାର—2. Name of a commentator on the Nyāya Śāstra (Apte).

ବାତ୍ସି(ସୀ)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବ୍ରାହ୍ମଣ ଔରସରେ ଶୂଦ୍ରା ଗର୍ଭଜାତା କନ୍ୟା-
Bāt-si(sī) The daughter of a Brāhmaṇa father and Śūdrā mother (Apte).

ବାତ—ସଂ. ବି. (ବା ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Bāta ୧ । ପବନ; ବାୟୁ—1. Wind; air.
୨ । ଆୟୁର୍ବେଦ ମତେ ଶରୀରସ୍ଥ ବାୟୁ—2. One of the humours of the body; wind in the body; nerve energy; rheum.
[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଶରୀରସ୍ଥ ବାୟୁର ସ୍ଥାନ ପକ୍ୱାଶୟ । ଶରୀରସ୍ଥ ସମସ୍ତ ଧାତୁର ଓ ମଳ ମୂତ୍ର ଆଦିର ପରିଚାଳନ ଏହା ଦ୍ୱାରା ହୁଏ ଓ ଶ୍ୱାସ, ପ୍ରଶ୍ୱାସ, ଚେଷ୍ଟା, ବେଗ ଆଦି ଇନ୍ଦ୍ରିୟର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏହାହିଁ ମୂଳ ଅଟେ । ଶ୍ରୁ. ଶ]
୩ । ମୂର୍ଚ୍ଛାରୋଗ; ମୃଗୀ ରୋଗ—3. Fit; epilepsy
୪ । ଯେଉଁ ରୋଗରେ ଅଣ୍ଟ ଗଣ୍ଠି ଦରଜ ହୁଏ; ଆମବାତ— 4. Rheumatism; gout ୫ । ଜାର ପୁରୁଷ— 5. A paramour. ୬ । ଧୂର୍ତ୍ତ ନାୟକ—6. A fickle paramour.
ସଂ. ବିଣ—ଗତ—Gone.
ଦେ. ବି—ବାୟୁ ଦେବତା—The God of wind.
ବଧ ବାତ ମେଘ ଯଶ ବାହକାରୁ ରହି—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାତ କଫ—ସଂ. ବି—୧ । ବାୟୁ ଓ କଫଜନିତ ରୋଗବିଶେଷ—
Bāta kapha 1. Cough due to wind in the body.
୨ । ଟାଇଫଏଡ୍ ଜ୍ୱର—2. Typhoid.

ବାତ କର୍ମ—ସଂ. ବି—ପର୍ଦ୍ଦନ; ପାଦିବା; ଅଧୋବାୟୁ ତ୍ୟାଗ—
Bāta karma The act of cracking air through the anus; fart.

ବାତକୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବାତ+ଇନ୍; କ ଆଗମ; ୧ମା. ୧ବ)—
Bātakī ବାତ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ—Suffering from rheumatism.
(ବାତକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାତ କୁମ୍ଭ—ସ. ବ—ଗଜ କୁମ୍ଭର ନମ୍ନ ଦେଶ—
Bāta kumbha The lower part of the temples of an elephant.

ବାତ କୁଷ୍ଠ—ସ. ବ—ରୋଗବିଶେଷ—
Bāta kushtha A disease.

ବାତ କୃମି—ଦେ. ବ—ଶିଶୁମାନଙ୍କ କୃମି ରୋଗବିଶେଷ—
Bāta krumi A disease of worms in children.
(ବାତକୃମି, ବାତକୁରୁମି—ଗ୍ରାମ୍ୟ ରୂପ)

ବାତ କେତୁ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାତ+କେତୁ)—
Bāta ketu ପାଂଶୁ; ଧୂଳି—Dust.

ବାତ କେଳି—ସ. ବ—୧ । ସୁନ୍ଦର ଆଳାପ (ହି. ଶ)—
Bāta keḷi 1. Charming talk.
୨ । ଉପପତିଙ୍କ ଦନ୍ତକ୍ଷତ (ହି. ଶ)—2. The tooth mark left on the body (cheeks or lips) of a lady by her paramour.

ବାତ ଗୁଲ୍ମ—ସ. ବ—୧ । ବାତ ଯୋଗୁଁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଗୁଲ୍ମ ରୋଗ—
Bāta gulma 1. A disease due to vitiated wind.
(ବାତ ଗୁଳୁମ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) ୨ । ଆମବାତ—2. Rheumatism (Apte). ୩ । ପ୍ରବଳ ବାୟୁ; ତୋଫାନ—3. A high wind (Apte).

ବାତଘ୍ନ—ସ. ବଣ. (ବାତ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯାହା
Bātaghna ବାତରୋଗ ନାଶ କରେ—1. Curing rheuma-
(ବାତଘ୍ନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) tism. ୨ । ଯାହା ଶରୀରର ବାତଧାତୁ ଉପଶମ କରେ—2. Removing disorders of the wind in the system.

ବାତଘ୍ନୀ—ସ. ବ—୧ । ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା (ଦେଖ)—1. Aśwagandhā
Bātaghnī (See) ୨ । ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)—2. Śālaparṇṇī (See)

ବାତ ଚକ୍ର—ସ. ବ. (ମ. ପ. ଲୋ; ବାତଚାଳିତ ଚକ୍ର)—୧ । ବାୟୁ-
Bāta chakra ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ଚକ୍ର ବା ଯନ୍ତ୍ର—1 A wheel propelled by wind; windmill. ୨ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷର ଯୋଗବିଶେଷ—2. Name of an astrological conjunction.
[କୃ—ଆଷାଢ଼ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ବେଳେ ଏ ଯୋଗ ହୁଏ । ସେ ସମୟରେ ବାୟୁ ବହିବାର ଦିଗରୁ ବର୍ଷଫଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଏ—ହି. ଶ.]

ବାତ ଚଟକ—ସ. ବ—୧ । ତିତ୍ତିରି ପକ୍ଷୀ (ହି. ଶ.)—1. Partridge.
Bāta chaṭaka ୨ । ବାୟା ଚଢ଼େଇ (ଦେଖ)—2. Bāyā chaṛhei (See)
ଦେ. ବ—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନକୁ ଅସ୍ଥିର କରିବା କୌଣସି
बातचक्कर ବିଶେଷ ଚିନ୍ତା—1. Grave anxiety or uneasiness. ୨ । ବାତ୍ ଫରୁସ୍ (ଦେଖ)—2. Bāt-pharus (See) ୩ । କଥାରେ ଭଣ୍ଡିବା—3. Prevarication.

ବାତଜ—ସ. ବ. (ବାତ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବାୟୁପୁତ୍ର;
Bātaja ହନୁମାନ୍—Hanumān.
ସ. ବଣ—ଶରୀରସ୍ଥ ବାୟୁ ପ୍ରକୋପରୁ ଜାତ—Resulting from derangement of the wind or rheum in the body.
ଦେ. ବ—ବତାସ—Storm.
ବାତଜ ପ୍ରତର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧଇର୍ଯ୍ୟ-କୋଦଣ୍ଡ ଉଦତ ଗହୁଁ—
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାତଜ୍ୱର—ସ. ବ—ବାତ ଧାତୁ-ପ୍ରକୋପରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଜ୍ୱର—Fever
Bātajwara due to excess of wind in the system; rheumatic fever.
[ଦ୍ର—ଏ ଜ୍ୱରରେ ଗଳା, ଓଠ ଓ ମୁହଁ ଶୁଖିଯାଏ, ନିଦ ହୁଏ ନାହିଁ, ହାଙ୍କୁଡ଼ା ଉଠେ, ଶରୀର ରୁକ୍ଷ ହୁଏ, ମୁଣ୍ଡ ଓ ଦେହ ବିନ୍ଧେ, ମୁହଁ ଫିକ୍କା ପଡ଼ିଯାଏ, ମଳ ରୁଦ୍ଧ ହୁଏ । କେବେ କେବେ ଦେହରେ ତାତି ବଢ଼ିଯାଏ ଓ କେବେ କେବେ କମିଯାଏ—ହି. ଶ.]
ଦେ. ବ—ଶ୍ଳୀପଦ ରୋଗ; ଏକପ୍ରକାର ଜ୍ୱର—Moon
বাতের ব্যামো fever; fever accompanied with
फीलपाव swelling of the lymphatic glands and elephantiasis and scrotal tumour; filarial fever.
[ଦ୍ର—ଏ ଜ୍ୱରରେ ପ୍ରଥମେ କାଖସନ୍ଧି ଓ ଉରୁସନ୍ଧି (କୋଢ଼-ଗାଡ଼)ର ଗିଲଟି ଫୁଲିଯାଇ ଦରଜ ହୁଏ ଓ ଶରୀରରେ ତାପ ବଢ଼େ; ଏବଂ ଶରୀରର ପ୍ରାନ୍ତଭାଗ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗମାନ ତଳକୁ ଝୁଲେ (ଯଥା—ହାତ, ଗୋଡ଼, କୋଷ, ସ୍ତନ ବା ଲିଙ୍ଗ) ସେହିଁରୁ ରକ୍ତ ସଞ୍ଚ ତାହା ମୋଟା ହୋଇଯାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଫୁଲିଯାଏ; ଏବଂ ଏହି ଗୋଦର ଉପରେ ଅବୁମାନ ମଧ୍ୟ ବାହାରେ । କୌଣସି କୌଣସି ରୋଗୀର ଏକ ପାଖର ଅଙ୍ଗ, କାହାର କାହାର ଦୁଇ ପାଖର ଅଙ୍ଗ ଗୋଦର ହୁଏ । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ଜ୍ୱରର କୌଣସି ଔଷଧ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇ ନାହିଁ । ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତଠାରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଭୋଜନ ନ କରିବାହିଁ ଏହାର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରତିକାର । ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ସଂକ୍ରାନ୍ତି, ଅଷ୍ଟମୀ, ଏକାଦଶୀ ଓ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ଏ ଜ୍ୱର ଆକ୍ରମଣ କରିବା ଦେଖା ଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଏହା ୨।୩ ଦିନ ପରେ ଛାଡ଼ିଯାଏ; ମାତ୍ର କେତେବେଳେ ଏହା ନ ଛାଡ଼ି ଲାଗି ରହେ ଏବଂ ରୋଗୀକୁ ବିଶେଷ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେଇ ଶେଷରେ ମାରି ପକାଏ । ବାତଜ୍ୱରର ଏହି ଅବସ୍ଥାକୁ 'ବାତଜ୍ୱର ବିଚଟକା' ବୋଲାଯାଏ, ବାତଜ୍ୱରର ପ୍ରଧାନ ଚିହ୍ନ ଗିଲ୍ଟି ଦରଜ ହେବା । ଗିଲଟି ଦରଜ ନ ହୋଇ ଅଙ୍ଗ ବିଶେଷ ଫୁଲିଲେ ତାହା ବାତଜ୍ୱର ନୁହେ ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ହେବ; ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଡାକ୍ତରମାନେ ସ୍ଥିର କରି ଅଛନ୍ତି ଯେ, କୌଣସି କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳରେ ଜଳବାୟୁ ଦୋଷରୁ ଦେହରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଜୀବାଣୁ (filaria) ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଏ ରୋଗ ହୁଏ । ପୁରୀଜିଲ୍ଲାରେ ଏ ରୋଗ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାର ଦେଖାଯାଏ । ପୁରୀରେ ଏ ବିଷୟରେ ସରକାର ଗବେଷଣା କରାଇ ଥିଲେ ଓ ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ୍‌ଦ୍ୱାରା ଏ ରୋଗର ଆକ୍ରମଣରୁ ଲୋକଙ୍କୁ ରକ୍ଷା

କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଇଥିଲେ, ତେଣୁ ତାହା ଫଳପ୍ରଦ ହେଉନାହିଁ ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ—ଏମନ୍ତ କି, ଯେଉଁ ସିଉଲ୍ ସର୍ଜନ ଏ ଗବେଷଣାର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇଥିଲେ (ଡାକ୍ତର ଦାସ) ତାଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଗୋଦର ହୋଇଥିବାର ଦେଖାଗଲା । ଏ ରୋଗଜନିତ ପାଦଶୋଥ (ଗୋଦରଗୋଡ଼)କୁ ପାରସୀରେ ଓ ହିନ୍ଦିରେ ଫୀଲ୍‌ପା (= ହାତୀଗୋଡ଼) ଓ ଇଂରାଜୀରେ ଏଲିଫାଣ୍ଟିଅସିସ୍ (ହାତୀ ପାଦ ହେବା ରୋଗ) ବୋଲାଯାଏ ।]

ବାତ ତୁଳ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧା; ବାତକ୍ଷିପ୍ତ ତାଡ଼ିତ ତୁଳ—
Bāta tuḷa ତୁଳା)—୧ । ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗରେ ବାୟୁ ତାଡ଼ିତ ଲୂତିଅଣୀ
[ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ବୃଦ୍ଧସୂତ୍ରକ, ସୂତା—1. Spider's web
ଇନ୍ଦ୍ରତୂଳ, ଗ୍ରାବାହାସ, floating in the air. ୨ ।
ବର୍ଷକଫ, ମରୁଦ୍‌ଧ୍ୱଜ] ପବନରେ ଉଡ଼ୁଥିବା ତୂଳା ପର
ମଞ୍ଜି—2. Cottony seeds floating in the air (Apte).

ବାତଦେହୀ - ଦେ. ବଣ—ଯାହା ଦେହରେ ବାତ ଧାତୁ ପ୍ରବଳ—
Bātadehī One in whose system the Bāta humour predominates.

ବାତ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆମବାତ ରୋଗର ଆକ୍ରମଣ—Attack of
Bāta dharibā वातधरा बातपकड़ना rheumatism.

ବାତ ଧାତୁ—ଦେ. ବି—ଶରୀରସ୍ଥ ବାତ ନାମକ ଧାତୁ—The humour
Bāta dhātu of wind or rheum the system.

ବାତ ଧ୍ୱଜ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବାତ+ଧ୍ୱଜା)—୧ । ମେଘ—
Bāta dhwaja 1. Cloud. ୨ । ଧୂଳି—2. Dust (Apte).

ବାତ ପଟ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବାତସୂଚକ ପଟ)—ପତାକା (ହି. ଶ.)
Bāta paṭa Flag.

ବାତପତ୍ନୀ—ସ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାତ+ପତ୍ନୀ)—ଦିଗ (ହି. ଶ.)—
Bātapatnī Quarter of the globe.

ବାତ ପିତ୍ତ—ସ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ବାତ+ପିତ୍ତ)—୧ । ବାତ ଓ ପିତ୍ତ—
Bāta pitta 1. Rheum and bile in the system.
୨ । ବାତ ଓ ପିତ୍ତ ବୃଦ୍ଧିଜନିତ ରୋଗ—2, Disease due to excess of bile and rheum in the system.

ବାତ ପିତ୍ତ କଫ—ସ. ବି—ଆୟୁର୍ବେଦ ମତେ ଶରୀରସ୍ଥ ତିନିଧାତୁ (ଯଥା—
Bāta pitta kapha ବାତ, ପିତ୍ତ ଓ କଫ—The three humours of the body (according to the Hindu system of medicine; rheum; bile and phlegm).

ବାତ ପୁତ୍ର—ସ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାତ+ପୁତ୍ର)—
Bāta putra ୧ । ହନୁମାନ୍ (ହି. ଶ)—1. Hanumān.
ବାତ ତନୟ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଭୀମ—2. Bhīma (Apte).
ବାତାତ୍ମଜ } ୩ । ଠକ—3. A cheat (Apte).

ବାତ ପ୍ରକୃତି—ସ. ବଣ—ଯେଉଁ ଲୋକର ଦେହରେ ବାତ ଧାତୁର
Bāta prakṛuti ଆଧିକ୍ୟ ବା ପ୍ରକୋପ ଦେଖାଯାଏ—
(ବାତ ପ୍ରକୃତିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Of a rheumatic constitution.

ବାତ ପ୍ରମୀ—ସ. ବି. (ବାତ+ପ୍ର+ମା ଧାତୁ=ପରିମାଣ କରିବା+
Bāta pramī କର୍ତ୍ତୃ. ଈ)—୧ । ବାତ ମୃଗ (ଦେଖ)
1. Bāta mṛuga (See)
୨ । ଘୋଡ଼ା (ହି. ଶ)—2. Horse.
୩ । ନକୁଳ; ନେଉଳ (ହି. ଶ)—3. Ichneumon; mongoose.

ବାତ ପ୍ରଶମକ—ସଂ. ବଣ. (ବାତ+ପ୍ରଶମକ)—
Bāta praśamaka ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଦେହରେ ବାତ ଧାତୁର ପ୍ରକୋପ
(ବାତ ପ୍ରଶମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉପଶମିତ ହୁଏ—Preventing the
(ବାତ ପ୍ରଶମିକା, ବାତ ପ୍ରଶମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) morbidity of the
(ବାତ ପ୍ରଶମନ—ବିଶେଷ୍ୟ) humour of rheum in the system.

ବାତ ଫୁଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାତ+ସ୍ଫୋଟକ)—
Bāta phuṭa କୁଷ୍ଠ ରୋଗବିଶେଷ; ବାତରକ୍ତ—
ବାତ ଫୁଟ(ଟୁ)କା } ଅନ୍ୟରୂପ A sort of leprosy.
ବାତ ଫୋଟକା } [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦେହସାର ସନ୍ଧିଏ ଦୁରାରୋଗ୍ୟ ବ୍ରଣ ହୋଇଯାଏ ।]

ବାତ ଫୁଲ୍ଲାବ—ସଂ. ବି—ବାୟୁଜନିତ ପେଟ ଫୁଲା—
Bāta phullāba Flatulence in the bowels caused by indigestion (Apte).

ବାତ ବୈରୀ—ସଂ. ବି—୧ । ବାଦାମ (ଦେଖ)
Bātabairī 1. Badāma (See).
୨ । ଏରଣ୍ଡଗଛ—2. The Casto oil plant (Apte).

ବାତବସ୍ତି—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରରୋଧ—Suppression of urine
Bātabasti (Apte).

ବାତବୃଦ୍ଧି—ସ. ବି—୧ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଶରୀରରେ ବାତଧାତୁର ପ୍ରାବଲ୍ୟ-
Bātabṛuddhi 1. Predominance of rheum or wind, in the system. ୨ । କୋଷବୃଦ୍ଧି—2. Swollen testicle (Apte).

ବାତବ୍ୟାଧି—ସ. ବି—ଦେହର ସନ୍ଧିସ୍ଥାନ ଫୁଲିବା ଓ ବିନ୍ଧିବା
Bātabyādhi ରୋଗବିଶେଷ—Acute rheumatism.
(ବାତରୋଗ ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାତମଣ୍ଡଳୀ—ସ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାତ+ମଣ୍ଡଳୀ)—ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ;
Bātamaṇḍaḷī ବାତାବର୍ତ୍ତ; ଗଣ୍ଡଅଣୁଡ—Whirlwind.

ବାତ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପସ୍ମାରାଦି ରୋଗଜନିତ ମୂର୍ଚ୍ଛା—
Bāta māribā Fit or attack of epilepsy.
फीट बातमारना

ବାତ ମୃଗ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧା; ବାତ+ମୃଗ; ଯେଉଁଆଡ଼େ
Bāta mṛuga ପବନ ବହୁଥାଏ ଏମାନେ ସେହି ଦିଗକୁ ମୁହଁକରି
(ବାତମଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦଉଡ଼ନ୍ତି)—ଦ୍ରୁତଗାମୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ମୃଗବିଶେଷ; ଚିତ୍ରହରିଣ—A spotted deer.

ବାତ ଯାନ—ସଂ ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବାତ+ଯାନ; ଯେ ବାୟୁ ସଙ୍ଗେ
Bāta jāna ଗତି କରି ପାରେ)—ମୃଗ—Deer.
(ବାତରଥ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାତର—ସଂ.; ବ (ବାତ+ର)—୧ । ବାୟୁମୟ—1. Stormy;
Bātara windy (Apte). ୨ । ଶୀଘ୍ରଗ; ଦ୍ରୁତଗତ— 2. Swift (Apte),

ବାତରକ୍ତ—ସଂ ବ—୧ । କୁପିତ ବାୟୁଦ୍ୱାରା ଦୂଷିତ ହେବା ରକ୍ତଜନିତ
Bātarakta ରୋଗବିଶେଷ—1. A kind of leprosy.
(ବାତ ଶୋଣିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦେହରେ ଓ ବିଶେଷତଃ ଗୋଡ଼ରେ ମଳା ମଳା ବ୍ରଣ ଓ ଦାଗ ବାହାରେ । ଏହା ଏକପ୍ରକାର କୁଷ୍ଠରୋଗ ।]
୨ । ଅମବାତ—2. Acute gout (Apte).

ବାତରକ୍ତଘ୍ନ—ସ. ବ—୧ । ବାତରକ୍ତ ରୋଗନାଶକ ଔଷଧ—
Bātaraktaghna 1. Antidote for 'Bātarakta'. disease. ୨ । କୁକୁରଦ୍ରୁ; ଗୋକସୁଂଘା—2. A herbal plant; Blumea Lacera.

ବାତ ରଥ—ସ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାତ+ରଥ)—ମେଘ (ହ. ଶ.)—
Bāta ratha Cloud.

ବାତରା—ଦେ. ବ—(ସ. ମାତ୍ରା)—ଦେଶୀଅଳୁଲତାର ପ୍ରତ୍ୟେକ
Bātarā ଗଣ୍ଠିରୁ ବାହାରିବା ଛୋଟ ଗୋଲାକାର ଫଳ—
(ବାତୁରା—ଅନ୍ୟରୂପ) Small round bulbs coming out
गाँठि आल of the joints of the creeper of yam.
अल्आकी गुटली ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଶରୀରସ୍ଥ ବାତ ଧାତୁର
(ବାତୁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରାବଲ୍ୟ ବଶତଃ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—
(ବାତ[ଳୁ]ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Suffering from the excess of
बाती बातुआ 'Bāta' humour in the system.

ବାତରାୟଣ—ସ. ବଣ—୧ । ଅପ୍ରୟୋଜକ ପୁରୁଷ (ହ. ଶ)—
Bātarāyaṇa 1. An useless person. ୨ । ବାଣ; ଶର
(ବାତରାୟଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ହ. ଶ)—2. Arrow (Apte). ୩ । ଜଳ ପାତ୍ର; ଲୋଟା (ହ. ଶ)—3. A small water pot, ୪ । କୂଟ; ପର୍ବତାଦିର ଚୂଡ଼ା—4. Peak or summit (Apte). ୫ । ସିଧା ଗଛ (ହ. ଶ)—5 A straight tree. ୬ । ଉନ୍ମତ୍ତ ପୁରୁଷ (ହ. ଶ)—6. A mad or intoxicated person (Apte). ୭ । ସରଳଦ୍ରୁମ—7. The pine tree (Apte). ୮ । କରତ—8. Saw (Apte). ୯ । ଅଳସୁଆ ବ୍ୟକ୍ତି—9. An idler (Apte). ୧୦ । ବାଣର ଗତି—10. Bowshot; an arrow's flight (Apte).

ବାତରୂପ—ସ. ବ—(ବାତ+ରୂପ)—୧ । ତୋଫାନ—1. Storm;
Bātarūpa violent wind (Apte). ୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ—2. The rainbow (Apte) ୩ । ଲାଞ୍ଚ; ଘୁସ—9. A bribe (Apte).

ବାତରୋଗୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ବାତରୋଗଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Bātarogi Suffering from epilepsy or rheumatism.
(ବାତରୋଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାତଳ—ସ.ବଣ—(ବାତ+ଲା.ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ; ଯାହା
Bātaḷa ବାୟୁକୁ ଦିଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ଖାଇଲେ ଶରୀରରେ ବାୟୁ
(ବାତବର୍ଦ୍ଧକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ)—୧ । ବାୟୁବର୍ଦ୍ଧକ—
(ବାତଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Increasing wind in the system. ୨ । ପବନମୟ; ଝଡ଼ାଳିଆ—2. Windy; stromy (Apte). ୩ । ଯାହା ପେଟ ଫୁଲାଏ; ଖାଇ ଉତ୍ପାଦକ—3. Flatulent (Apte).
ସ. ବ—୧ । ଚଣକ; ଚଣା—1. Chick pea; gram. ୨ । ଯବ—2. Oat. ୩ । ପବନ; ବତାସ—3. Wind (Apte).

ବାତଳା ରୋଗ—ସ. ବ—ଯୋନିରେ ସୂଚୀବେଧନବତ୍ ପୀଡ଼ା ହେବା
Bātaḷā roga ରୋଗବିଶେଷ (ହ. ଶ)—A disease consisting of sharp pricking sensation in the female organ.

ବାତଶୀର୍ଷ—ସ. ବ—ତଳପେଟ—
Bātaśirsha The lower belly (Apte).

ବାତଶୂଳ—ସ. ବ—(ମ. ପ ଲୋ. କର୍ମଧା; ବାତଜନିତ ଶୂଳ)—
Bātaśūḷa ବାୟୁ ରୋଗଜନିତ ପେଟମରା ରୋଗ; ପେଟମରା ସହିତ ପେଟ ଫମ୍ପା—Colic due to wind in the system; colic with flatulence (Apte).

ବାତଶ୍ଳେଷ୍ମା—ସ. ବ ବାତ ଓ କଫଜନିତ ରୋଗ; ବାତ କଫ—
Bātaśleshmā Disease due to wind and catarrh.

ବାତ ସହ—ସ. ବଣ. (ବାତ+ସହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bāta saha ୧ । ଯେ ବା ଯାହା ବାୟୁର ବେଗ ସମ୍ଭାଳି ପାରେ—1. Capable of withstanding the force of wind. ୨ । ବାତ ରୋଗୀ—2. Suffering from 'Bāta' disease; gouty.

ବାତ(ତା)ସା—ଦେ. ବ. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ) (ସ. ବାତ; ଏଥି-
Bāta(tā)sā ମଧ୍ୟରେ ପବନର ବହୁ ବୁଦ୍ବୁଦ ଥିବାରୁ)—ଫେଣୀ—
बातासा A kind of cake made of bloated
बतासा sugar.

ବାତ ସାରଥି—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାତ ସାରଥି)—
Bāta sārathi ଅଗ୍ନି (ହ. ଶ)—Fire.
(ବାତସଖ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାତାଜୀର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବ. (ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧା; ବାତଜନିତ ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ)—
Bātājirṇṇa ବାତ ଜନିତ ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ରୋଗ—Dyspepsia.
[ଦ୍ର—ଏହା ଦୁରାରୋଗ୍ୟ ।]

ବାତାଟ—ସ. ବ. (ବାତ+ଅଟ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—
Bātāṭa ବାତ ମୃଗ; ବାଘୁଟିଆ—A spotted deer.

ବାତାଣ୍ଡ—ସ. ବ—ଅଣ୍ଡକୋଷ ରୋଗ (ହ. ଶ)—
Bātāṇḍa Hernia.

ବାତାଦ(ମ,ମ୍ର)—ସ. ବ—ବାଦାମ (ଦେଖ)
Bātāda(ma,mra) Bādāma (See)

ବାତାଧିକ୍ୟ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାତ+ଅଧିକ୍ୟ)—
Bātādhikya ଶରୀରରେ କୁପିତ ବାୟୁର ଆଧିକ୍ୟ ବା ପ୍ରକୋପ—Increase or morbidity of wind or rheum in the system.

ବାତା(ତି, ତେ)ନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଚନ)—
Bātā(ti, te)ni ୧ । କଥା; ଉକ୍ତି—1. Word; speech.
୨ । କୌଣସି କଥାର ମୌଖିକ ଉତ୍ତର—2. Verbal reply.
୩ । ମୌଖିକ ସମ୍ବାଦ ବା ଖବର—
3. Verbal message or information.
୪ । ବାଗାଡ଼ମ୍ବର—4. Bombastic speech; bombast.
ଦେ. ବିଣ—ବାଗାଡ଼ମ୍ବର ପ୍ରିୟ—Bombastic; boastful.

ବାତାପି—ସଂ. ବି. (ବାତ=ବାୟୁ+ଅପ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା+ଇ)—
Bātāpi ବାୟୁ ରୂପଧାରୀ ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—A demon said to have been devoured by sage Agastya.

[ଦ୍ର—ଅତାପି ଓ ବାତାପି ନାମରେ ଦୁଇ ଭାଇ ଅସୁର ଥିଲେ ଓ ଏମାନେ ଋଷିମାନଙ୍କ ଉପରେ ନାନା ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଥିଲେ । ବାତାପି ମେଣ୍ଢା ରୂପ ଧରୁଥିଲା ଓ ଅତାପି ଉକ୍ତ ମେଣ୍ଢାକୁ ମାରି ଉକ୍ତ ମାଂସ ଋଷିମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେଉଥିଲା । ଋଷିମାନେ ଉକ୍ତ ମାଂସ ଖାଇ ସାରନ୍ତେ ପରେ ଅତାପି ଋଷିମାନଙ୍କ ଅଗକୁ ଆସି ଆପଣା ଭାଇର ନାମ ଧରି ଡାକ ପକାଉଥିଲା । ଡାକ ପକାଇବାରୁ ବାତାପି ଉକ୍ତ ମୁନିମାନଙ୍କ ପେଟକୁ ଚିରି ପେଟରୁ ବାହାରୁଥିଲା— ଏହିପରି ଏହି ଦୁଇ ଭାଇ ଅନେକ ମୁନିଙ୍କ ପ୍ରାଣ ନେଲେ । ଥରେ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷି ଅତାପି ଘରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବାରୁ ଅତାପି ବାତାପିର ମାଂସକୁ ଅଗସ୍ତ୍ୟଙ୍କୁ ଖୁଆଇଲା । ଅଗସ୍ତ୍ୟ ସମୁଦ୍ର ପାଣି ପିଇ ତାକୁ ଜାର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଲେ ଓ ଅତାପି ଭାଇକୁ ଯେତେ ଡାକିଲା, ବାତାପି ଆଉ ଅଗସ୍ତ୍ୟଙ୍କ ପେଟରୁ ବାହାରିଲା ନାହିଁ—ହି. ଶ]

ସଂ. ନାମ. ବୀଜପୂର, ମାତୁଲଙ୍ଗ, ରୁଚକ, ଫଳପୂରକ, ଅମ୍ଳକେଶର, ବୀଜପୂର୍ଣ୍ଣ, ପୂର୍ଣ୍ଣବୀଜ, ସୁକେଶ, ବୀଜକ, ସୁପୂର, ବୀଜ ଫଳକ, ଜଂଭୀରଘ୍ନ, ପୂରକ, ରେଚନ ଫଳ
बाताপি(बि)
चकोतरा, महानाबी,
बिजौरा, गागङ,
ତା. ବୋମ୍ମାଲେନସ୍
ତେ. ଏଦାପାଣ୍ଡୁ
ଗୁ. ଓବାକୋତ୍ରୁ
ମ. ପାପନାଶା

ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୀଜପୂର)—
୧ । ମୋଟା ଚୋପା ଥିବା ଓ ଲାଲ ରଙ୍ଗର ବୀଜଯୁକ୍ତ ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଲେମ୍ବୁ; ଟଭା—A kind of thick-rinded orange; Citrus Decumana.
[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ଏହା ଯବଦ୍ୱୀପର ବଟେଭିଆ ନଗରରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଥିବାରୁ ଏହାର ଏପରି ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ବୋଲି କାହାର କାହାର ଅନୁମାନ । ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଏକ ପ୍ରକାରର ଫୁଲ ଓ ଫଳ ଭିତରେ ଲୁଅ ଥିଲା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଫୁଲ ଓ ଫଳର ଲୁଅ ନାହିଁ । ଏ ଫଳ ଶରତ୍‌କାଳରେ ପକ୍ୱ ହୁଏ । ଏ ଗଛ ଲେମ୍ବୁ ଗଛଠାରୁ ବଡ଼ । ଏକ ପ୍ରକାରର ରସ ମିଠା ଓ ଅନ୍ୟର ରସ ଖଟା; ଏ ଫଳର ଚୋପା ଭାରି ବହଳ ।

ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଖଟା, କଣ୍ଠଶୋଧକ, ପାଚକ, ରୁଚିକାରକ, ସ୍ୱାଦିଷ୍ଟ ଓ ତ୍ରିଦୋଷ, ତୃଷା, କାସ, ହିକ୍କା ଦୂର କରେ ।]
୨ । ବାତାପି ଛୁରି; [illegible] ଲମ୍ବ ଓ ଏକ ଇଞ୍ଚ ଓସାରର ପତଳା ଫଳଯୁକ୍ତ ଛୁରି—2. Table knife.

ବାତାପି ଛୁରି—ଦେ. ବି—ବାତାପି ୨ (ଦେଖ)
Bātāpi chhuri Bātāpi 2 (See)

ବାତାପ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଜଳ (ହି. ଶ)—
Bātāpya Water.

ବାତାମୋଦ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବାତ+ଆମୋଦ)—
Bātāmoda କସ୍ତୁରୀ (ହି. ଶ)—Musk.

ବାତାୟନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାତ+ଅୟନ=ମାର୍ଗ)—୧ । ଗବାକ୍ଷ;
Bātāyana ଝରକା—Window; shutter; loophole.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ବାତ ପରି ଅୟନ ଅର୍ଥାତ୍ ଗତି ଯାହାର) ଘୋଡ଼ା; ଅଶ୍ୱ—Horse.

ବାତାୟୁ—ସଂ. ବି. (ବାତ+ଅୟ୍ ଧାତୁ=ଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ମୃଗ—
Bātāyu Deer.

ବାତାରି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାତ+ଅରି)—୧ । ବାତଘ୍ନ ଔଷଧ—
Bātāri 1. Medicine or antidote against wind disease ୨ । କଦଳୀ ଗଛ—2 Plantain tree.
୩ । ଏରଣ୍ଡ ବା ଗବଗଛ—3. Castor seed plant.
୪ । ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ—4. Embelia. ୫ । ଶତମୂଳି; ଛତଉଶ୍ରୀ—5. Asparagns Racemosus. ୬ । ଶେଫାଳିକା; ଗଙ୍ଗଶିଉଳି—6. The night flower; Nictanthes Arbor Tristes; night jasmine.
୭ । ଯବାନୀ; ଜୁଆଣି—7. Ajwan; Liquisticum Ajwan. ୮ । ଭାର୍ଗୀ; ବ୍ରାହ୍ମଣଯଷ୍ଟିକା—8. Celodendron Syphonanthus. ୯ । ସୁହୀ; ସିଜୁ—9. Euphorbia Nivulia; Euphorbia Hirta.
୧୦ । ଶୂରଣ; ଓଲୁଅ—1. An esculant bulbous root. ୧୧ । ଭଲ୍ଲାତକ; ଭାଲିଆ—11. The marking nut (plant and fruit). ୧୨ । ନିର୍ଗୁଣ୍ଡୀ (ହି.ଶ.) (ଦେଖ); ବେଗୁନିଆ—12. Nirgundi (See)
୧୩ । ଜତୁକା; ବାଦୁଡ଼ି (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—13. Bat (bird) — ୧୪ । ଚେମଣି ଚଢ଼େଇ—14. House-bat.

ବାତାଳୀ—ସଂ. ବି. (ବାତ+ଆଳୀ=ଶ୍ରେଣୀ)—୧ । ବାତ୍ୟା—
Bātāḷi 1. Tempest.
୨ । ବାତାବର୍ତ୍ତ; ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ—2. Whirlwind.

ବାତାଶ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧା; ବାତ ବା ବାୟୁର ଗତିବିଶିଷ୍ଟ
Bātāśwa ଅଶ୍ୱ)—ଦ୍ରୁତଗାମୀ ଅଶ୍ୱ—A fleet horse; a steed.

ବାତାସନ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ବାତ+ଅସନ)—ମେଘ—
Bātāsana Cloud.
ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବାତଯାନ) ମୃଗ—Deer.
କାଁଧ ଜଗି ସେମନ୍ତ ଜଳ ସାଟ
ବାତାସନ ଅଙ୍ଗମନେ ଲମ୍ଫଟ । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାତାହତ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ବାତ+ଆହତ)—ପବନ ବା ବାୟୁ
Bātāhata ଦ୍ୱାରା ଆଘାତପ୍ରାପ୍ତ—Struck down or shaken by the wind.

ବାତି—ସଂ. ବି. (ବା ଧାତୁ—ବହୁବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତି)—୧ । ବାୟୁ—
Bāti 1. Wind. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun. ୩ । ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର ଓ ଅଳ) ବି.—(ଭୁଲ. ବଂ. ବାତୀ)—ବଳିତା—Wick.

[ଦ୍ର—ଅଳରେ ଧୋବାମାନେ ଚପଲୁଗାରେ ବଳା ୬/୭ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ ଓ ୧ ଇଞ୍ଚ ଚଉଡ଼ାର ବଳଚାକୁ ଲୁଗାର ଚେଣ୍ଡା ଅବୃତ ବର୍ତ୍ତିଷ୍ଣୁ ଭାଗରେ ଯୋଖି ଯାଉଥିବାରେ ଜାଲନ୍ତି; ତାହାକୁ ବାତି ବୋଲାଯାଏ ।]

ବାତିକ—ସଂ. ବିଣ. (ବାତ+କୋପନାର୍ଥେ ବା ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—
Bātika ୧ । ବାତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the vitiated state of wind in the system.
୨ । ବତାସିଆ—2. Windy; stormy; (Apte)
୩ । ବାତରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—3. Gouty; rheumatic. (Apte). ୪ । ବାୟା; ବାତୁଳ—4. Mad (Apte).
বাতিক ଦେ. ବି.—(ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ବାତଜନିତ
बातिक ରୋଗ—1. Disease due to wind; nervous-desease. ୨ । ବାତୁଳତା—2. Madness. ୩ । କ୍ଷଣିକ ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା; ଝୁଙ୍କ—3. Whim; caprice, a passing humour. ୪ । ବାଇ; କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରକୃତି ବା ଅଭ୍ୟାସଗତ ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା—Hobby; mania.

ବାତି(ତଂ)ଗଣ(ମ)—ସଂ. ବି.—ବାଇଗଣ—
Bāti(tim)gaṇa(ma) The egg plant (Apte)

ବାତିଲ୍(ଲି)—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଜଚରଥ) (ଅ. ବାଥିଲ୍)—୧ । ଗ୍ରହଣର
Bātil(li) ଅଯୋଗ୍ୟ; ଅଗ୍ରାହ୍ୟ—1. Unfit to be accepted;
বাতীল बातील unacceptable.
୨ । ଅସାର—2. Unsubstantial. ୩ । ମିଥ୍ୟା—3. False. ୪ । ଅସିଦ୍ଧ; ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଓ ନିଷ୍ଫଳ—4. Null and void; useless; fruitless. ୫ । ନାମଞ୍ଜୁର କରାଯିବା—5. Rejected.

ବାତିଲ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଜଚରଥ)—ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରିବା; ନାମଞ୍ଜୁର
Bātil karibā କରିବା—1. To reject.
বাতিল করা ୨ । ରଦ୍ କରିବା—2. To set aside; to
बातील करना annual; to nullify.
(ଯଥା—ଉପରସ୍ଥ ହାକିମ ତଳ ହାକିମଙ୍କ ହୁକୁମକୁ ବାତିଲ୍ କରି ଦେଲେ ।)

ବାତୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । ବାତରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—
Bātuā ବେଟୋ, ବେତୋ 1. Suffering from rheuma-
बातड (ବାତେ[ତୋ]ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) tism or gout.
୨ । ଯାହାକୁ ବାତ ମାରେ—2. Epileptic.

ବାତୁ(ତୂ)ଳ—ସଂ. ବି.—(ବାତ+ଉ[ଊ]ଳ)—୧ । ବାତ୍ୟା—
Bātu(tū)la 1. Tempest. ୨ । (ପୁଂ) ପାଗଳ ଲୋକ—
(ବାତୁଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Mad man; a lunatic.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତ; ବାୟା—1. Mad, crazy; insane; crack headed. ୨ । ବାତରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—
(ବାତୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Suffering from wind desease.

ବାତୁଳା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ବାତୁଳ) ପାଗଲ; ବାୟା—
Bātulā Mad; lunatic.
পাগল बावला (ବାତୁଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାତୁଳି—ସଂ. ବି (ବାତ+ଉଳି)—ବାଦୁଡ଼ି—
Bātuli Bat.

ବାତ୍ୟା—ସଂ. ବି (ବାତ+ସମୂହାର୍ଥରେ. ଯ+ଆ; ଭୁଲନା କର;
Bātyā ବନ+ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ ଯ+ଆ=ବନ୍ୟା)—୧ । ପ୍ରବଳ ବାୟୁ; ଝଡ଼ାଝ; ଝଡ଼—1. Tempest; gale; storm.
୨ । ଘୂର୍ଣ୍ଣି ବାୟୁ—2. Whirlwind.

ବାତ୍ୟା ବିଚଳିତ—ସଂ. ବିଣ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାତ୍ୟା+ବିଚଳିତ)—
Bātyā bichaḷita ପ୍ରବଳ ବାୟୁଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ—
ବାତ୍ୟାବିସ୍ଥାଳିତ } ଅନ୍ୟରୂପ Displaced by the
ବାତ୍ୟାବିତାଡିତ force of wind or tempest.
ବାତ୍ୟାହତ

ବାତ୍ସଲ୍ୟ—ସଂ. ବି—ବାତ୍ସଲ୍ୟ (ଦେଖ)
Bātsalya Bāt-salya (See).

ବାତ୍ସଲ୍ୟ ଭକ୍ତି—ଦେ. ବି—କୃଷ୍ଣଙ୍କପ୍ରତି ନନ୍ଦ ଓ ଯଶୋଦାଙ୍କର ପୁତ୍ରସ୍ନେହ-
Bātsalya bhakti ମିଶ୍ରିତ ଭକ୍ତି—The affection verging on devotion shown by Nanda and Jasodā to Krushṇa; affectionate regard.

ବାତ୍ସଲ୍ୟ ରସ—ସଂ. ବି—ଅଳଙ୍କାରଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ନବରସାତିରିକ୍ତ ରସବିଶେଷ
Bātsalya rasa A kind of sentiment of affection in poetry and romance.

[ଦ୍ର—ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ଓ ଶିଷ୍ୟାଦିଙ୍କପ୍ରତି ପିତା ମାତା ଓ ଗୁରୁଜନ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ସ୍ୱାଭାବିକ ସ୍ନେହପ୍ରବଣତା ବାତ୍ସଲ୍ୟରସ ନାମରେ ଅଭିହିତ ହୁଏ । ବାତ୍ସଲ୍ୟରସର ଉଦାହରଣ—
ଯଶୋଦାଙ୍କର କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରତି—

ଉତ୍ତରୀୟ ଅଞ୍ଚଳରୁ, ରଖିଶାର ଯୋଗୁ
ନୟନ ନଳଜ ସୁତ ବାହୁଁ ପାରି ଚାରୁ,
କଳାମାଣିକ ରେ—ଅନ୍ନମନ୍ୟ, ଦଚରଥରୋମଣି ।]

ବାଥୁଡ଼ୀ—ପ୍ରାଦେ (ମୟୂରଭଞ୍ଜ) ବି—ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଓ କେନ୍ଦୁଝରବାସୀ
Bāthurḍi ଅନ୍ତ୍ୟଜଜାତିବିଶେଷ—Name of a low caste in Mayurbhanj & Keonjhar States.

[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ଏମାନେ ଅନାର୍ଯ୍ୟ । ଏମାନେ ଗଡ଼ଜାତର ଆଦିମନିବାସୀ ଭୂୟାଁ ଜାତିର ସମକକ୍ଷ ଜାତି । କେତେକ ବର୍ଗୀୟ ପ୍ରାଚ୍ୟତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ ଏମାନଙ୍କୁ ବାଉରି ବୋଲି ଯାହା କହୁଅଛନ୍ତି ତାହା ଠିକ୍ ନୁହେ । ସ୍ଥାନୀୟ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଏମାନଙ୍କ ସ୍ପୃଷ୍ଟ ଜଳ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଡୋଲି ବହନ୍ତି, ଭଙ୍ଗ ବୁହାନ୍ତି ।]

ବାଥୁଡ଼ି ବାହକ ଡୋଳା ପରେ ଭର
ହୋଇ ବଇ ମାର ଦେଖି ନବ ଶୋଭ
ଉତ୍ତରେଇଥାଏ ସ୍କନ୍ଧରେ ସଙ୍ଗୀତ;
ଅଙ୍କରେଖା ଗାଉ ହୋଇ ଅବକଳ—କେଶବ. ବୈତରଣୀ ।

ବାଦ୍—ବୈଦେ, ଅ (ଅ)—୧ । ଉତ୍ତାରୁ; ପରେ; ଅନନ୍ତର—
Bād 1. After.
ବାଦ ବାদ ୨ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ—2. Afterwards.
୩ । ସୀମାରୁ ବାହାରେ—3. Beyond the limit.
୪ । ବାକି; ଅବଶିଷ୍ଟ—4 Remaining.
୫ । ବହିର୍ଭୂତ—5. Excluded from; out side the scope of. ୬ । ବିୟୋଗ—Deduction.

ବାଦ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅ. ବାଦ୍)—୧ । ଫେଡ଼ିବା—
Bād debā 1. To deduct; to subtract.
[ବାଦ୍ ପକା(କେ)ଇବା; ବାଦ୍‌କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ନ
বাদ দেওয়া बाद्‍देना ଗଣିବା—2. Not to count.

ବାଦ୍‌ନୁମା—ବୈଦେ. ବି—ପବନ ବହୁଥିବା ଦିଗ ଜଣାଇବା
Bād-numā ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଘୂର୍ଣ୍ଣୀ ଯନ୍ତ୍ର—
বাদ নুমা बादनुमा Windgauge; a contrivance for indicating the direction of the wind.

ବାଦ୍ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅ. ବାଦ୍)—୧ । କୌଣସି ବିଷୟରୁ
Bād pardibā ବହିର୍ଭୂତ ହେବା—1. To be excluded
(ବାଦ୍‌ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) from. ୨ । ଫେଡ଼ାଯିବା—2. To be
বাদপড়া; বাদযাওয়া बादपडना subtracted from.

ବାଦ୍‌ବାକି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ବାଦ୍+ଫା. ବାକି)—୧ । ବିୟୋଗ
Bād bāki ଫଳ—1. Remainder after subtraction.
বাদবাকী बादबाकी ୨ । ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ—2. Residue.

ବାଦ୍‌ଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ବାତୁଳ)—୧ । ବାଦୁଡ଼ି—
Bād-li 1. Bat. ୨ । ଚେମେଣି—2. Housebat.

ବାଦ୍‌ସା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବାଦ୍‌ଶାହ୍; ମୂଳ. ସଂ. ପଟ୍ଟଶାସକ)—
Bād-sā ପାଦ୍‌ଶାହା; ସମ୍ରାଟ; ରାଜା—Emperor; king;
বাদশা; বাদশাহ बादशाह sovereign.
(ବାଦ୍‌ସାହା, ବାଦସା—ଅନ୍ୟରୂପ) ତଥେଲ ବାଦସା ନୃପବୃନ୍ଦରେ । ବହୁରୂପି. ବନୋବନ୍ଧୋଇ ।

ବାଦ୍‌ସାଇ(ହି)—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—୧ । ବାଦ୍‌ସା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bād-sāi(hi) 1. Regal; kingly; imperial. ୨ ।
বাদসাহী ବାଦ୍‌ସାଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟ—2. Becoming or befitting
बादशाही an emperor. ୩ । ରାଜଭୋଗ୍ୟ—3. Fit for an emperor.
ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ସମ୍ରାଟଙ୍କ ପଦ—Kingly position.

ବାଦ୍‌ସା ଜାଦା—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ. (ଫା. ବାଦ୍‌ଶାହ୍‌ଜାଦା)—
Bād-sā jādā বাদশাহজাদা ସମ୍ରାଟ ପୁତ୍ର—Prince.
बादशाहजादा (ବାଦ୍‌ସାହାଜାଦା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବାଦ୍‌ସାଜାଦୀ, ବାଦ୍‌ସାହାଜାଦୀ—ବିପରୀତଲିଙ୍ଗ)

ବାଦ୍‌ସାଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ସଙ୍କର; ଫା. ବାଦ୍+ଉଭୟାର୍ଥକ ଦ୍ୱିରୁକ୍ତି ଶବ୍ଦ)—
Bād-sād ୧ । ବିୟୋଗ—1. Deduction; subtraction.
বাদসাহ ୨ । ବହୁଲୋକ ବା ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରୁ ପୃଥକ୍‌କରଣ—
बादसाह 2. Separation from many. ୩ । ଅବଶେଷ—
3. Remainder; remnant.
ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ବିଯୁକ୍ତ; ଫେଡ଼ା ଯାଇଥିବା—
1. Deducted; subtracted. ୨ । ପୃଥକ୍‌କୃତ—
2. Separated from many. ୩ । ଅବଶିଷ୍ଟ—
3. Remaining. ୪ । ବଳି ପଡ଼ିଥିବା—4. Left over. ୫ । ଯାହାକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଇ ଥାଏ—5. Left out; omitted.

ବାଦ୍‌ସା ଭୋଗ—ଦେ. ବି. (ଫା. ବାଦ୍‌ଶାହ୍+ସଂ. ଭୋଗ୍ୟ; ଅର୍ଥ=
Bād-sā bhoga ରାଜଭୋଗ୍ୟ)—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
(ବାଦ୍‌ସାହା ଭୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆମ୍ବ—1. A species of
বাদসাহ ভোগ excellent mango. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ସରୁ
बादशाह भोग ଧାନ—2 A species of fine rice. ୩ ।
ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—3. A kind of excellent sweetmeat. ୪ । ରାଜଭୋଗ—
4. Royal enjoyment.
ଦେ· ବିଣ—ସମ୍ରାଟ୍ ଭୋଗ୍ୟ—Fit for being enjoyed by an emperor.

ବାଦ—ସଂ. ବି. (୰ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଉକ୍ତି;
Bāda କଥନ; କହିବା—1. Speech; talk. ୨ । ତର୍କ;
ଯୁକ୍ତିତର୍କ—2. Argument; discussion. ୩ ।
ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ବିଚାର—3. Reasoning.
[ଦ୍ର·—ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ରରେ କଥିତ ୧୬ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରୁ ବାଦ ଦଶମ ବସ୍ତୁ । ଯେବେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ ଉକ୍ତି ବା ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଉତ୍ଥାପିତ କରେ ଓ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଉକ୍ତ ଉକ୍ତିର ବିରୁଦ୍ଧ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କହେ ଓ ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କ ଉକ୍ତିର ସମର୍ଥକ ତର୍କ ବା ଯୁକ୍ତି କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରନ୍ତି, ଉକ୍ତ କଥୋପକଥନ ବା ଯୁକ୍ତି ତର୍କକୁ ବାଦ ବୋଲାଯାଏ । ବାଦରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପକ୍ଷ ଆପଣା ଉକ୍ତିର ପୋଷକ ଓ ଅପରପକ୍ଷର ଉକ୍ତିର ଖଣ୍ଡନକାରକ ଯୁକ୍ତି ଓ ପ୍ରମାଣ ଉପସ୍ଥାପିତ କରେ । ଯେବେ ଉକ୍ତ ଯୁକ୍ତି ତର୍କ 'ନିଗ୍ରହସ୍ଥାନରେ' ପହଞ୍ଚେ ତେବେ ଯାହାର ଉକ୍ତି ଖଣ୍ଡିତ ହୁଏ ସେ ହାରଗଲା ବୋଲି ବୋଲାଯାଏ—ହ. ଶ.]
୪ । ପ୍ରବାଦ—4. Proverb. ୫ । (କର୍ମ. ଘ) ବାଦ୍ୟ—
5. Music. ୬ । କୌଣସି ବଶିଷ୍ଟ ବିଷୟରେ ଯୁକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ନିରୂପିତ ବା ପ୍ରମାଣିତ ପ୍ରତିଜ୍ଞା—6. Theory; doctrine; a demonstrated conclusion.
(ଯଥା—ନାସ୍ତିକ ବାଦ; ବିବର୍ତ୍ତନ ବାଦ)
୭ । ବର୍ଣ୍ଣନା—7. Narration; account (Apte).
୮ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟରେ ବାଦାନୁବାଦ—
8. Controversy (Apte). ୯ । ଉତ୍ତର; ଜବାବ—

9. Reply (Apte). ୧୦ । ବ୍ୟାଖ୍ୟା—10. Exposition; explanation (Apte), ୧୧ । ଶବ୍ଦ; ଧ୍ୱନି—11. Sound; sounding (Apte).
୧୨ । ଜନଶ୍ରୁତି—12. Report; rumour.
ଦେ. ବି—୧ । ବିବାଦ—1. Dispute; dissension.
୨ । କଳି; ଝଗଡ଼ା—2. Quarrel.
ଗୋପ ଜନଙ୍କେ ବାଦ କରନେ ଏକ ଅଉବେ ବନ୍ଧ ।
ଭକ୍ତ• ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।
୩ । ଅହନ୍ତା; ଆକ୍ରୋଶ—3. Malice; grudge.
୪ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା—4. Emulation; rivalry.
୫ । ଶତ୍ରୁତା—5. Enmity.
୬ । ଶତ୍ରୁ—6. Enemy.
ବାଦ ସବୁର ଲଙ୍ଘନକୁ ଉଷଭ ନଶବାର ଅବକୁ ଯଥା ବାସ ।
ଭଞ୍ଜ• ବୈଦେହୀଶବିଳାସ
୭ । ପଣ; ବାଜି—7. Wager
(ଯଥା—ସେ ମୋ ସଙ୍ଗରେ ଅମୁକ କଥାରେ ବାଦ ପକାଇଛି ।)

ବାଦ ଅହନ୍ତା—ଦେ. ବି. (ସବଚର)—ବିବାଦ ଓ ଆକ୍ରୋଶ—
Bāda ahantā **बाद् आहनेव** Grudge and dispute.

ବାଦ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ବିଷୟରେ ବିବାଦ ବା
Bāda uṭhā(ṭhe)ibā କଳିର ସୂତ୍ରପାତ କରିବା—To raise
বিবাদ লাগান up a quarrel; to set up a dispute.
बाद् उठाना

ବାଦକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍. ବାଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Bādaka ଯେ ବଜାଏ; ବାଦ୍ୟକର—Musician.
(ବାଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି•—ବକ୍ତା—Speaker.

ବାଦ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି•—୧ । କଳି କରିବା—
Bāda karibā 1. To quarrel.
(ବାଦ ଲଗା[ଗେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତର୍କ କରିବା; ଯୁକ୍ତି
बाद् करना କରିବା—2. To argue. ୩ । ଆକ୍ରୋଶ କରିବା-
বিবাদকরা 3. To envy. ୪ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରିବା—
4. To emulate.

ବାଦଚଞ୍ଚୁ—ସ. ବିଣ. (ବାଦ+ଚଞ୍ଚୁ)—କୌଣସି ବିଷୟର ସରସ ଉତ୍ତର
Bāda chañchu ଦେବାରେ ପଟୁ—Clever in reparties or witty replies (Apte).

ବାଦନ(ନା)—ସ. ବି. (ବଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+ଭାବ. ଅନ+ଅ)—୧ ।
Bādana(nā) ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା—1. Playing music.
୨ । (+କର୍ମ ଅନ) ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର—2. Musical instrument.

ବାଦନ ଯନ୍ତ୍ର—ସ. ବି.—ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର; ବାଜା—
Bādana jantra Musical instrument.
(ବାଦନକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଦନା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—ବି.—(ବଚରଅ)—କଚେରିରେ ପକ୍ଷ-
Bādanā ମାନଙ୍କ ଜବାବସୁଆଲ—Argument in court.

ବାଦ ଦଣ୍ଡ—ସଂ ବି•—ସାରଙ୍ଗୀ, ବେହେଲା ଆଦି ବଜାଇବାର ଛଡ଼ି
Bāda daṇḍa (ହି. ଶ.)—The bow of a stringed instrument.

ବାଦ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.— ୧ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରିବା—
Bāda pakā(ke)ibā 1. To emulate; to rival.
बाजी रखना ୨ । ବାଜି ମାରିବା; ପଣ କରିବା—
বাজীরাখা 2. To lay a wager.

ବାଦ ବିବାଦ—ସଂ ବି. (ସବଚର)—୧ । ବାଦାନୁବାଦ; ଯୁକ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟୁକ୍ତି—
Bāda bibāda 1. Wrangling; discussion.
ବାଦଯୁଦ୍ଧ, ବାଦ ପ୍ରତିବାଦ, ବାଦବିସମ୍ବାଦ, ବାଦବିତଣ୍ଡା } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । କଳିକଜିଆ; ଝଗଡ଼ା—2. Quarrelling.
୩ । ବାଗ୍‌ଯୁଦ୍ଧ—3. Wordy fighting; controversy (Apte)

ବାଦବୁଦିଆ—ଦେ ବିଣ—୧। (ଦୁଇଜଣ) ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ କରୁ-
Bādabudiā ଥିବା—1. Antagonistic; disputing
बाद् विवादी with each other. ୨ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ—
2. Rival; emulating one another; competing with each other.
ଦେ. ବି.—ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା—Rivalry; competition; antagonism.

ବାଦ ମେଣ୍ଟା(ଣ୍ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବିବାଦ ମୀମାଂସା କରିବା—
Bāda menṭā(nṭe)ibā To settle a dispute.
বিবাদ মেটানা **बाद् मिटाना**
[ବାଦ ତୁଟା(ଟେ)ଇବା; ବାଦ ମିଟା(ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାଦମି(ମେ)ଣ୍ଟି(ଣ୍ଟି)ବା—ଦେ. ବି.—ବିବାଦର ମୀମାଂସା—
Bāda mi(me)ṭi(nṭi)bā The settlement of a
বিবাদ মিটা **बाद् मिटना** dispute.
(ବାଦ ତୁଟିବା, ବାଦ ମେଣ୍ଟିଯିବା, ବାଦ ତୁଟିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଦର—ସଂ. ବି. (ବଦର+ଅ)—୧ । ବରକୋଳି—
Bādara 1. Jujube plum.
୨ । ବରକୋଳି ଗଛ—2. The jujube plant.
୩ । କପା ଗଛ—3. Cotton plant. ୪ । କପାସୂତା-
4. Cotton thread. ୫ । ସୂତା ଲୁଗା (ହ୍ମ. ଶ.)—
5. Cotton-cloth; cotton garment (Apte).
୬ । ବଦରିକାଶ୍ରମ (ଦେଶ)—6. Badarikāsrama.
୭ । ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତ ଶଙ୍ଖ—7. A conch shell winding from left to right. (Apte)
୮ । ରେଶମ—8. Silk (Apte). ୯ । ଜଳ—
9. Water (Apte).
ସଂ. ବିଣ.—କାର୍ପାସ ନିର୍ମିତ—Made of cotton.

ବାଦରା—ସ. ବି. (ବାଦର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । କପାଗଛ—
Bādarā 1. Cotton plant.
୨ । କପା (ହ୍ମ. ଶ.)—2. Cotton.

ବାଦରାୟଣ—ସଂ. ବି. (ବଦରୀ ଦ୍ବୀପ, ବାଦର=ବଦ୍ରୀ+ଅୟନ=ଆଶ୍ରୟ
Bādarāyaṇa ଜନ୍ମ। ବାଦର=ଋଷିବିଶେଷ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ.
ଅୟନ)—ବ୍ୟାସଦେବ; ବେଦବ୍ୟାସ—The sage Byāsa.

ବାଦରାୟଣି — ସଂ. ବି. (ବାଦରାୟଣ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ. ଇ) —
Bādarāyaṇi ୧ । ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ ପୁତ୍ର ଶୁକମୁନି—1. The sage Śuka. ୨ । (ବଦରାୟଣ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇ)—ବ୍ୟାସଦେବ । (ପ୍ରବୃଦ୍ଧବାଦ)—2. The sage Byāsa.

ବାଦରିକ — ସଂ. ବିଣ. (ବଦର=ବରକୋଳ+ଇକ.) — ବରକୋଳ
Bādarika ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the jujube berry.
(ବାଦରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବି. ପୁଂ — ୧ । ବରକୋଳ ବିକ୍ରେତା—
1. Sellor of jujube berries.
୨ । ବରକୋଳ ସଂଗ୍ରହକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. One who gathers jujube berries (Apte).

ବାଦଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ବାଦଦ; ବାର୍ଦ୍ଦଲ=ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ;
Bādal ତୁଳ. ହି. ବାଦଲ)—ମେଘ—Cloud.
ବାଦ୍‌ଲା ଦେ. ବି—ଲୁଗା, ଚୌପି ଆଦିରେ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ କରିବା
বাদলা ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସୁନା ରୁପା ଆଦିର ଖୁବ ସରୁ ତାର;
ଜରି—Lace.

ବାଦଲ୍ କାମ—ଦେ. ବି — ୧ । ପ୍ରତିମାଙ୍କର ମେଢ଼ ଉପରେ କରାଯିବା
Bādal kāma ପତ୍ର କାମ—1 Tin foil embroidery
बादल काम work on the frame of an image.
୨ । ଲୁଗା ଓ ଚୌପି ଆଦି ଉପରେ ସୁକ୍ଷ୍ମ ତାର କରାଯିବା ଜରି କାମ—2. Fret-work; lace work; embroidery.

ବାଦଲ(ଳ)—ଦେ. ବି. (ସ. ବାର୍ଦ୍ଦଲ=ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ; ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ଦିବସ;
Bādaḷa(la) ବାର୍ଦ୍ଦଲ=ଜଳ; ତୁଳ. ଅ. ବାଦଲ୍=ମେଘ)—
[ବାଦଲା(ଳା)—ଅନ୍ୟରୂପ] ୧ । ମେଘ—1. Cloud.
বাদল ୨ । ଯେଉଁ ପାଗରେ ମେଘ ଓ ବୃଷ୍ଟି ହୁଏ—
बादल 2. Rainy and stormy weather.
୩ । ମେଘୁଆ ପାଗ; ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ; ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ଦିନ—
3. Cloudy weather.
୪ । ଅବିରାମ ବୃଷ୍ଟି—4. Incessant raining.
୫ । ବର୍ଷା—5. Rain.
୬ । ଝଡ଼; ତୋଫାନ — 6. Tempest.
ସ. ବି—ଯଷ୍ଟିମଧୁ (ହ୍ରଂ ଷ)—Liquorice root.

ବାଦଲ(ଳ) ଉଠା(ଠେ)ଇବା— ଦେ. ବି—ଆକାଶରେ ମେଘୋଦୟ
Bādaḷa(la) uṭhā(ṭhe)ibā ହେବା; ମେଘ ଘୋଟିବା—
বাদলধরা Overclouding; rising of clouds in the
बादल उठना sky.

ବାଦଲ ଫାଟିବା—ଦେ. ବି—ଉଠିଥିବା ମେଘ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ
Bādala phāṭibā ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହୋଇଯିବା; ମେଘ ଫାଟ-
बादल फटना ଫାଟିବା—The scattering of a rising cloud; the sky becoming clear by the diffusion of rising clouds.

ବାଦଲା—ଦେ. ବି—ଲୁଗା ଓ ଚୌପି ଆଦିରେ ସୂଚି କର୍ମରେ ବ୍ୟବହୃତ
Bādalā ସୂକ୍ଷ୍ମ ବା ରୁପାର ଖୁବ ସରୁ ତାର; ଜରି—
বাদলা Very fine gold or silver wire used in
बादला embroidery; lace.

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର, ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ବାଦଲ୍)—ଅତି ବୃଷ୍ଟି—Excessive rainfall.
ବିଣ—ମେଘୁଆ (ପାଗ)—Cloudy (weather).

ବାଦଲା ପାଗ—ଦେ. ବି—ମେଘୁଆ ପାଗ—
Bādaḷā pāga Cloudy weather.
(ବାଦଳଥା ପାଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଦଲା ପୋକ——ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର, ସମ୍ବଲପୁର; ତୁଳ ଏହି
Bādalā poka ଅର୍ଥରେ ବ. ବାଦଲା ପୋକା)—
ଝଡ଼ି ପୋକ—Winged ants

ବାଦଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ମେଘୁଆ (ପାଗ)—
Bādaliā Cloudy (weather).

ବାଦ ସାଧନ—ସ. ବି—୧ । ଅପକାର କରିବା—1. Doing a
Bāda sādhana mischief; mischief-making.
୨ । ତର୍କ କରିବା—2. Wrangling.

ବାଦ ସାଧିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ବାଦ ସାଧନ)—
Bāda sādhibā ୧ । ବାଦ ସାଧିବା; ପୂର୍ବର ଅଦଉତି ସୁଝିବା;
बाद साधा ଅବଲ୍ଲା ନେବା—1. To feed fat one's old
बाद साधना grudge; to satisfy one's grudge.
୨ । ଅକ୍ରୋଶ କରିବା; ଅବଲ୍ଲା ରଖିବା—2. To envy; to act maliciously; to have a grudge.

ବାଦାନୁବାଦ—ସ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ବାଦ+ଅନୁବାଦ; ସ. ବାଦାନୁବାଦୌ—
Bādānubāda ଦ୍ୱିବଚନ)—୧ । ବାଦ ପ୍ରତିବାଦ; ତର୍କବିତର୍କ; ବାଗ୍‌ଯୁଦ୍ଧ—1. Hot discussion; wrangling; controversy.
୨ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ଉକ୍ତି ଓ ଉକ୍ତିର ପ୍ରତ୍ୟୁକ୍ତି—
2. Assertion and reply.
୩ । ମୁଦେଇର ଅଭିଯୋଗ ଓ ଉତ୍ତରରେ ମୁଦାଲାର ସଫେଇ-3. Accusation and defence in court.
୪ । ବାଦୀର ଅର୍ଜି ଓ ଉତ୍ତରରେ ପ୍ରତିବାଦୀର ବର୍ଣ୍ଣନା—
4. Plaint and the statement in reply.

ବାଦାମ—ବୈଦେ. ବି—(ପା. ବାଦାମ୍ ; ତୁଳ. ସ. ବାତାଦ; ବାତାମ)—
Bādāma ୧ । ତୈଳପ୍ରଦ ଫଳ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ; କାବୁଲୀ ବାଦାମ—
ସ. ବାତାଦ, ବାତାମ୍ର, ବାତବୈରୀ 1. Almond; Prunus
ନେତ୍ରୋପମ ଫଳ, ବାତାମ । Amygdalus; sweet
बादाम almond.
बादाम [ଦ୍ର—ଏହା ଭାରତର ଉତ୍ତର
ତେ. ବେଦମ ପଶ୍ଚିମ ପ୍ରାନ୍ତ ଓ ଅଫଗାନି
ତା. କଟ ବଡୁମ ସ୍ଥାନର ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷର ଫଳ
ମ. ବାଦାମ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ତୈଳମୟ ବୀଜ । ଏହି
ଅ. ଲୋଜଲହଲୁ ଫଳ ଉପରେ କଠିଣ ଖୋଳ
ପା. ଥାଏ ଏବଂ ଭିତରେ ସୁସ୍ୱାଦ୍ୟ
ମଞ୍ଜା (ଶସ୍ୟ) ଥାଏ । ଏହା ଲୋକମାନେ ଭକ୍ଷଣ କରନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟକ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ବାୟୁନାଶକ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ

ଓ ଗୁରୁ; ବାଦାମ ମଞ୍ଜିର ମଜ୍ଜା ବା ଶସ ମଧୁର ରସ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ପିତ୍ତଘ୍ନ, ବାୟୁନାଶକ ଓ କଫକାରକ । ବାଦାମ ମଞ୍ଜିର ଶସକୁ ସାମାନ୍ୟ ମରଚ ସଙ୍ଗେ ବାଟି ମିଶ୍ରିପଣା ସଙ୍ଗେ ପିଇଲେ ବହୁକାଳର କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ରୋଗ ଦୂର ହୁଏ ।]

୨ । ହରୀତକ୍ୟାଦି ବର୍ଗର ବୃକ୍ଷବିଶେଷ; ଦେଶୀ ବାଦାମ— 2. Indian almond; Terminalia Catapha.

[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରଥମେ ଆଣ୍ଡାମାନ ଦ୍ୱୀପରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆଣୀତ ହୋଇଥିଲା । ଏହାର ପତ୍ର ଝଡ଼ିପଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ଟୋପା ନାଲରଙ୍ଗ ହୁଏ । ଏ ଗଛର ଶାଖା ଗଛର ଗଣ୍ଡି ଚାରିପାଖେ ଥାକ ଥାକ ହୋଇ ବାଢ଼ନ୍ତି । ଏ ଫଳ ଆମ୍ବଡ଼ାପରି ବଳୁ ଅଖାଦ୍ୟ । ଏହାର ମଞ୍ଜି ଭିତରର ପତଳା ଶସ ତୈଳପ୍ରଦ । ସେବେ ଶସକୁ ଅଧସେରେ ତେଲ ବାହାରେ । ଏହାକୁ ବଙ୍ଗଳା ବା ଦେଶୀବାଦାମ ବୋଲି ସାଧାରଣ ଲୋକେ କହନ୍ତି । ଲୋକେ ଏହି ବାଦାମ ତେଲକୁ ଘିଅ ଓ ତେଲ ସଙ୍ଗେ ମିଶାଇ ବଜାରରେ ବିକନ୍ତି ।]

୩ । ବାଜାଆମ୍ବ (ଦେଖ)—3. Bāja-āmba (See).

ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବି—ପିଜୁଳି—Guava.

ବାଦାମୀ—ଦେ. ବି—୧ । କାବୁଲି ବାଦାମଫଳ ପରି ଫିକା ହଳଦିଆ
Badāmi ମିଶା ନାଲିରଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—1. Almond coloured.
बादामी ୨ । କାବୁଲିବାଦାମର ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—
बादामी 2. Almond-shaped; elliptical.

ବାଦାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବି—ବାଡ଼—
Bādāla Hedge.

ବାଦାଲି—ସ. ବି.—ବାଲଆ ମାଛ (ହି. ଶ)
Bādāla The Boal fish.

ବାଦି—ସ. ବି. (ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ଇ)—୧ । ପଣ୍ଡିତ—
Bādi 1. A Pandit; a learned man. ୨ । ମୃଦଙ୍ଗର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡର ଛଉଣି ଚମକୁ ବାନ୍ଧି ଟାଣି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଚମଦଉଡ଼ି—2. Thongs of leather which tie the round strips of leather on both ends of a Mrudanga drum.

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ସମତଳ ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର—
A levelled field.

ବାଦିକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବାଦ+ଇକ)—ତାର୍କିକ—
Bādika Argumentative.

ବାଦିତ—ସ. ବି—(ବଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ବାଦ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ;—
Bādita ୧ । ବଜାଯାଇଥିବା; ଶବ୍ଦିତ; ନିନାଦିତ—1. Sounded (sound of musical instrument) ୨ । ଅଭ୍ୟାହୃତ ଉଚ୍ଚାରିତ—2. Caused to be uttered.

ବାଦିତ୍ର—ସ. ବି—(ବଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ. ଇତ୍ର)—ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର;
Bāditra ବାଜା—Musical instrument.

ବାଦିତ୍ରକ—ଦେ. ବିଣ—ବାଦ୍ୟକର—
Bāditraka Musician.

ବାଦିତ୍ରକ, କବିର ଧ୍ୱାନ୍ତ ବାର ପାଇଁ, ବାଦିତ୍ରକ ବେଢ଼ପାଶେ ବାଦ୍ୟ କୋର ।
ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାଦୀ—ସ. ବିଣ—(ବଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Bādi ୧ । ବକ୍ତା; ଯେ କହେ—
(ବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Speaking.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ; ଯଥା—ସତ୍ୟବାଦୀ; ମିଥ୍ୟାବାଦୀ; ସ୍ପଷ୍ଟବାଦୀ ।]

୨ । ବିବାଦକାରୀ—2. Disputing. ୩ । ପ୍ରତିକୂଳ—3. Antagonistic. ୪ । ଅନିଷ୍ଟକାରୀ—4. Causing injury; injurious.

ସ. ବି—୧ । (ସଙ୍ଗୀତ)—ସଙ୍ଗୀତର ପ୍ରଧାନ ସ୍ୱର—1. Homophonia. ୨ । ମକଦ୍ଦମାରେ ପ୍ରଥମପକ୍ଷ ବା ଫେରସ୍ତାଦୀ; ମୁଦେଇ—2. Plaintiff; complainant.

[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମ ପକ୍ଷକୁ ଫଉଜଦାରୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ମୁଦେଇ ଏବଂ ଦେଓ୍ୱାନୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ବାଦୀ ବୋଲାଯାଏ ।]

୩ । ବିପକ୍ଷ; ଅପରପକ୍ଷ; ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ—3. Antagonist.
୪ । ଶତ୍ରୁ—4. Enemy.

କୃଷ୍ଣ ଜନ୍ମରେ ସେହେ ବାଦୀ
ଜନ୍ମିଯେ ଶିଶୁପାଳ ଆଦି—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୫ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ପ୍ରଥମ ପ୍ରସ୍ତାବକାରୀ—5. Proposer.
विवाद **विवाद** ଦେ. ବି—କଳି; ବିବାଦ—Dispute; quarrel.

ଦେ. ବିଣ—ସ୍ୱନଯୁକ୍ତ—Making a sound; sonorous.

ବାଦୀ ବାଡ ବେଣୁଥାଇ ଥାଇ ପ୍ରେମଶୀଳା—ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାଦୀ ଜମି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବି—ସମତଳସ୍ଥ ଧାନଜମି—
Bādi jami Paddy field in the plain.

[ଦ୍ର—ଏ ଜମିରେ ଲଘୁଧାନ ହୁଏ ।]

ବାଦୀ ପାଲି—ଦେ. ବି—ଯାତ୍ରିକପାଲି; ଯେଉଁ ପାଲାରେ ଏକାଧିକ ପାଲି-
Bādi pālā ବାଲା ଦଳ ଆପଣା ଆପଣାର ଯୋଗ୍ୟତା ଦେଖାନ୍ତି;
कीर्तनसम्मीलन ଲଢ଼େଇ ପାଲା—The performance by 2 or more rival parties of Pālā dancers.

ବାଦୀ ପ୍ରତିବାଦୀ—ସ. ବି—(ସ.ବାଦନ୍+ପ୍ରତିବାଦନ୍)—୧ । ମକଦ୍ଦମାରେ
Bādi pratibādi ୧ମ ଓ ୨ୟ ପକ୍ଷ—1. Plaintiff and
(ବାଦୀ ବିବାଦୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) defendant; complaint and accused. ୨ । ବିବାଦରେ ୧ମ ଓ ୨ୟ ପକ୍ଷ—2. The two opponents in a dispute

विवाद **विवाद** ଦେ. ବି—ବିବାଦ—Dispute.

ବାଦୀ ଭଗାରି—ଦେ. ବି—(ଉଭୟାର୍ଥକ ସହଚର)—ଶତ୍ରୁ—
Bādi bhagāri Enemy

ଦେ. ବିଣ—ଶତ୍ରୁଭାବାପନ୍ନ—Inimical; antagonistic.

(ଯଥା—ବର୍ଷେ ହେଲା ଗାଁଅ ବାଲା ବାଦୀ ଭଗାରି ହୋଇ ମୋ ସଙ୍ଗେ ଲାଗିଛନ୍ତି ।)

ବାଦୀସ୍ୱର—ସ. ବି—(ସଙ୍ଗୀତ) ସଙ୍ଗୀତର ପ୍ରଧାନ ସ୍ୱର—
Bādiswara (music) Homophonia.

ବାଦୁଅ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । କଳିପ୍ରିୟ—1. Quarrelsome.
Bādua ୨ । ବିବାଦ ପ୍ରିୟ—2. Fond of dispute.

[ବାଦେ(ଦୋ)ଇ—ଶୀ] ୩ । ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିସହ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦିତା କରେ; ଈର୍ଷୀ—Emulative; malicious.

ବାଦୁଡ଼—ଦେ. ବି (ସ. ବାଦୁଲ)—ଚମଚଟା ବା ଚେମେଣିଠାରୁ ବଡ଼
Bādurdi ଡେଣାଥିବା—ଡେଣାଯୁକ୍ତ ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଜୀବବିଶେଷ—
Flying fox; large bat; Pteropus Medius.

ବାଦୁରୀ, ବାଦୁର; ବାଦୁଡ଼ି, ବାଦୁଡ଼ୁ, } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାଦେଡ଼ା, ବାଦେଡ଼, ବାଦଗ୍ |
ବାଦୁଡ଼

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସାଧାରଣ ଛୋଟ ଫଳ ଖାଆନ୍ତି ବାଦୁଡ; ଚମଗାଦଡ ଓ ବଣଗାଛ ଗଛ ଡାଳରୁ ଗୋଡ଼ର ନଖରେ ଧରି ତଳକୁ ମୁହଁକରି ଝୁଲୁଥାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଲୋମ ଅଛି । ବର୍ଣ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ । ମୁହଁ କୁକୁର ମୁହଁ ପରି । ଏହାର ନାକ କାନ ଅଛି । ଏମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡଠାରୁ ଶେଷପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବରେ ୧ ଫୁଟ ଓ ଡେଣାର ୨ ମୁଣ୍ଡର ମାପ ପ୍ରାୟ ଏକ ହାତ ହେବ । ଏମାନଙ୍କ ଡେଣା ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଡେଣାପରି ପରଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ, ତାହା ପତଳା ଚର୍ମ ଅଟେ । ଏମାନେ ଛୁଆ ଜନ୍ମ କରନ୍ତି ଓ ଛୁଆମାନେ ମାତାର ସ୍ତନ୍ୟ ପାନ କରି ବଢ଼ନ୍ତି ।

ବାଦୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବାମଡ଼ା) ବି.—ବାଦୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Bāduli Bādurdi (See)

ବାଦ୍ୟ—ସ. ବି. (ବାଦ୍. ଧାତୁ. ଣିଚ ବାଦ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Bādya ୧ । ବାଇଦ; ବାଜା—1. Musical instrument.
୨ । ବାଜଣା—2. Instrumental music.
ବଣ.—ବାଦନୀୟ; ବାଦନଯୋଗ୍ୟ—Fit to be struck or tuned to music.

ବାଦ୍ୟକ—ସ. ବି. ପୁଂ (ବାଦ୍ୟ+କ)—ବାଜା ବଜାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି;
Bādyaka ବାଜାବାଲା—Musician.

ବାଦ୍ୟକର—ସ. ବି (ବାଦ୍ୟ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bādyakara ୧ । ବାଜାବାଲା; ଯେ ବାଜା ବଜାଏ; ବାଦକ;
(ବାଦ୍ୟକାର—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାଇଦକାରଅ—1. Musician.
୨ । ଯେ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ନିର୍ମାଣ କରେ—2 Manufacturer of musical instruments.

ବାଦ୍ୟ ଭାଣ୍ଡ—ସ. ବି—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାଦ୍ୟ=ବାଦ୍ୟ+ଭାଣ୍ଡ=ପାତ୍ର)-
Bādya bhānda ୧ । ମୃଦଙ୍ଗାଦି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର—1. Musical instruments such as tabour. ୨ । ନାନାପ୍ରକାର-ସମନ୍ୱିତ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ସମୂହ—2. Musical band; concert.

ବାଧ୍ (ଧାତୁ) —ସଂ.—୧ । ବାଧା ଜନ୍ମାଇବା; ବାଧାଦେବା—
Bādh (root) 1. To obstruct; to resist; to oppose.
୨ । ପୀଡ଼ା ଦେବା. —2. To give pain. ୩ ।
ମନରେ ପୀଡ଼ା ଦେବା —3. To vex. ୪ । ଆଘାତ କରିବା—4. To hurt; (Apte). ୫ । କ୍ଷତଗ୍ରସ୍ତ କରିବା; ଅପକାର କରିବା—5. To injure (Apte.)
୬ । ତଡ଼ି ଦେବା—6. To drive away; to expel. (Apte).

ବାଧ—ସଂ. ବି (ବାଧ୍. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ବାଧା; ପ୍ରତିବନ୍ଧକ;
Bādha ବ୍ୟାଘାତ—1. Obstacle; obstruction; impediment; clog. ୨ । ବାଧ; ରୋଧ—2. Resistance. ୩ । ଉପଦ୍ରବ—3. Ravage. ୪ । ପୀଡ଼ା 4. Pain.

ଦେ. ବି—୧ । ବିନାଶ—1. Destruction.
୨ । ଶୋଷଣ—2. Sucking.

(୧ + ୨) ବାଧ ନ କରୁ ରାକ୍ଷସ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ତପନ;
ବଇଦେହୀ ନାମ ରମ୍ୟ ସରକୁ ଜୀବନ—
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଦେ. ବଣ—ନିଷିଦ୍ଧ—Prohibited.

ବାଧ ବୋଲି ବୁଝିସହଚରୀ ବେଧ ନ କରନ୍ତୁ ଗୃହାଭିମ ବଚନଚାତୀ
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାଧକ—ସ. ବଣ—(ବାଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ବାଧାଜନକ;
Bādhaka ଯେ ବାଧା ଦିଏ—1. Obstructing; impend-
(ବାଧକତା—ବି) ing; obstructive. ୨ । ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନ୍ୟକୁ ବାଧ୍ୟ କରେ—
2. Compelling; obliging.

ବି—୧ । ପ୍ରତିବନ୍ଧକ—1. Obstacle; hindrance.
୨ । ଗର୍ଭଧାରଣରେ ବାଧା ପ୍ରଦାୟକ ସ୍ତ୍ରୀ ରୋଗବିଶେଷ; ବନ୍ଧ୍ୟାତ୍ୱ ରୋଗ; ନାରୀର ରଜଃସ୍ରାବ ଦୋଷ—
2. Barrenness; a female disease which prevents conception.

[ଦ୍ର—ଆୟୁର୍ବେଦ ମତରେ ବାଧକ ରୋଗ ୪ ପ୍ରକାର; ଯଥା—୧ । ରକ୍ତମାଦ୍ରୀ—ଏଥିରେ କଟି, ନାଭି, ଗୋଡ଼ଭଣ୍ଡାରେ ବେଦନା ହୁଏ, ଋତୁ ନିଯୁମିତ ସମୟରେ (୧୬ । ୨୮ ଦିନରେ ଥରେ) ହୁଏ ନାହିଁ । ୨ । ଷଷ୍ଠୀ—ଏଥିରେ ଋତୁକାଳରେ ଆଖି, ଲେଞ୍ଜ ଓ ଯୋନିରେ ପୋଡ଼ାଜଳା ହୁଏ, ରକ୍ତସ୍ରାବ ନୀଳାଭଯୁ ହୁଏ, ମାସକେ ଦୁଇ ଥର ଋତୁ ହୁଏ । ୩ । ଅଙ୍କୁର—ଏଥିରେ ଋତୁ ସମୟରେ ମାନସିକ ଉଦ୍ବେଗ; ଶରୀରରେ ଭାର ବୋଧ ଓ ବହୁତ ରକ୍ତ ସ୍ରାବ ହୁଏ; ନାଭି ତଳେ ବେଦନା ହୁଏ ଓ ୩ । ୪ ମାସରେ ଥରେ ଋତୁ ହୁଏ; ହାତ ଗୋଡ଼ ଜଳେ । ୪ । ଜଳକୁମାର—ଏଥିରେ ଦେହ ଫୁଲିଯାଏ; ବହୁତ ଦିନ ଅନ୍ତରରେ ଋତୁ ହୁଏ, ମୃତଗର୍ଭ ହୁଏ । ବାଧକରୋଗ ଗର୍ଭଧାରଣର ବାଧା ପ୍ରଦାୟକ—ହି. ଷ. ।]

୩ । ଋତୁସ୍ରାବ ସମୟରେ ବେଦନା—3. Painful menstrual discharge; dysmenorrhoea.
ଦେ. ବି—ବାଧକା (ଦେଖ)—Bādhakā (See).

ବାଧକତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବି—୧ । ବାଧ୍ୟ କରିବାର ଶକ୍ତି—
Bādhakatā(twa) 1. Power of compelling.
୨ । ବାଧା ଦେବାର ଶକ୍ତି—
2. Power of obstructing.

ବାଧ(ଧି)କା—ଦେ. ବ—(ସ. ବାଧା)—୧ । କ୍ଳାନ୍ତି; ଅବସାଦ; ବାଧା—
Bādha(dhi)kā 1 Fatigue; weariness; exhaustion.
বাধা বাধা ୨ । ବେଦନା; ପୀଡ଼ା; ବ୍ୟଥା—2. Pang; pain; anguish. ୩ । ମନୋଦୁଃଖ—3. Mental pain.
୪ । ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥା—4. Dying condition.
ବଣ—୧ । ଅବସନ୍ନ; କ୍ଳାନ୍ତ—1. Fatigued. ୨ । ବ୍ୟଥିତ-2. Pained. ୩ । ଦୁଃଖିତ—2. Sorry. ୪ । ବ୍ୟଥା-ପ୍ରଦ—4. Painful. ୫ । ମୁମୂର୍ଷୁ—5. Dying.

ବାଧ(ଧି)କିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରାଣାନ୍ତକ ପୀଡ଼ିତ ହେବା; ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ
Bādha(dhi)kibā ହୋଇ ମୁମୂର୍ଷୁ ହେବା; ଜନ୍ତ୍ରଣାଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
ବାଧକ କରି ପଡ଼ିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାଧକ ପଡ଼ିବା
1. To be in a dying condition on account of protracted illness;
सेजमे सटना to lie very seriously ill. ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତ ହେବା—2. To be over-fatigued.

ବାଧନ—ସ. ବ—(ବାଧ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଉପଦ୍ରବ; ପୀଡ଼ା—
Bādhana 1. Oppression; annoyance. ୨ । କ୍ଳାନ୍ତି—
(ବାଧିତ, ବାଧ, ବାଧକାସ୍ତ—ବଣ) 2. Fatigue. ୩ । କ୍ଳେଶ—3. Pain. ୪ । ପ୍ରତିବନ୍ଧକ—4. Obstruction.
୫ । ବାଧା—5. Opposition; hindrance.
୬ । ବାଧା ଦେବା—6. Hindering; restraining. ୭ । କଷ୍ଟ ଦେବା—7. Giving pain.

ବାଧା—ସ. ବ—(ବାଧ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ପ୍ରତିବନ୍ଧକ;
Bādhā ବିଘ୍ନ—1. Obstacle; obstruction; hindrance. ୨ । ଉପଦ୍ରବ; ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—2. Oppression.
୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ) କାଷ୍ଠ ପାଦୁକା;ଖଡ଼ମ—3. Wooden sandal; a clog. ୪ । ଶାରୀରିକ ପୀଡ଼ା; ବ୍ୟଥା; ବେଦନା; କ୍ଳେଶ; ଦୁଃଖ—4. Pang; pain; agony.
୫ । ମନୋଦୁଃଖ—5. Mental pain. ୬ । ଭୟ; ଆଶଙ୍କା; (ହି. ଷ) — 6. Fear; apprehension.

ବାଧାଜନକ—ସ. ବଣ—ଯାହା ବାଧା ଦିଏ—
Bādhājanaka Obstructive; preventive; hindering.
(ବାଧାପ୍ରଦ, ବାଧାକାରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଧା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିଘ୍ନକାତ
Bādhādebā କରିବା—1. To obstruct; to resist;
(ବାଧା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) to hinder; to impede.
বাধাদেওয়া ୨ । ବନ୍ଦ କରିବା—2. To stop.
बाधादेना, बाधाडालना ୩ । ମନା କରିବା—3. To forbid.

ବାଧା ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହେବା;
Bādhā paibā ସ୍ଥଗିତ ହେବା—To be hindered or
বাধা পাওয়া बाधा पाना resisted; to be checked.

ବାଧା ବିଘ୍ନ—ସ. ବ—(ଏକାର୍ଥବୋଧକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ବାଧା—
Bādhā bighna Obstacle.

ବାଧିକା ପଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. ବଣ. (ବାଲେଶ୍ୱର)—ବାଧକିବା (ଦେଖ)—
Bādhikā pardibā Bādhakibā (See).

ବାଧିକା ପଡ଼ିଛ, କଥା କୋଲ ପାରିବ କାହିଁ—
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବାଧିତ—ସ. ବଣ—(ବାଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଦୁଃଖିତ; ବ୍ୟଥିତ-
Bādhita (ବାଧିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Pained.

ଶୋକରେ ହୁଅଇ ବାଧିତ
କୋଧରେ ହୁଏ ସେ ଦୁଃଖିତ – ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

୨ । ପୀଡ଼ିତ—2. Oppressed. ୩ । ନିବାରିତ—3. Stopped; prevented. ୪ । ଅନୁଗତ; ବଶୀଭୂତ-4. Obedient; subservient. ୫ । ବାଧ୍ୟ; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ଉପକାରପାଶରେ ଅବଦ୍ଧ—5, Obliged; ୬ । ଉପକୃତ—6. Benefited. ୭ । ପ୍ରତିବନ୍ଧ; ବ୍ୟାହତ—7. Thwarted; obstructed.

ବାଧିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ. ବାଧ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବାଜିବା; କଷ୍ଟପ୍ରଦ
Bādhibā ହେବା—1. To affect painfully; to cut
মনে লাগা to the quick; to hurt one's feeling
चोट लागना ୨ । କ୍ଳାନ୍ତିପ୍ରଦ ହେବା—2. To tire; to cause fatigue.

ବାଧେ କୁହିଁ । ଚରଣରୁ ବଣ ସମସ୍ତଙ୍କ ।
ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । ବ୍ୟଥା ଦେବା; ପୀଡ଼ା ଦେବା—3. To be painful; to agonise.

ଦୁଃଖର ପଦକର ବନ୍ଧୁତା କା ଅଛ,
କୋହୁଲେ କଟା ଭୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସେ ନ ବାଧୁଛି । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୪ । ବାଧା ଦେବା—4. To obstruct; to check.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅଜଳ ଦୃଷ୍ଟି କ ତଥା କଟାକ୍ଷ
ବକ୍ଷରେ ସେ କଧ ବାଧବରେ—ଉପ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ବାଧିର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବ. (ବଧିର+ଭାବ. ଯ)—ବଧିରତା—
Bādhirjya Deafness.

ବାଧ୍ୟ—ସ. ବଣ. (ବାଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ବାଧାଯୋଗ୍ୟ;
Bādhya ନିବାରଣଯୋଗ୍ୟ—1. Preventible. ୨ । ବଶୀଭୂତ; ଅନୁଗତ—2. Obedient; subservient.
୩ । ଉପକୃତ; ଉପକାରଦ୍ୱାରା ଅବଦ୍ଧ—3. Obliged.
বাধ্য ଦେ. ବଣ(ସ. ବାଧିତ)—୧। କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ
बाधित ଅବଦ୍ଧ—1. Obliged to do a thing; compelled to do a thing.—୨ । ଚୁକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଅବଦ୍ଧ—2. Bound by contract or promise.

ବାଧ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଯବରଦସ୍ତି କରିବା—
Bādhya karibā To oblige a person to do something; to compel a person to do a thing.
বাধ্য করা
बाध्य करना

ବାଧ୍ୟତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବ.—(ବାଧ୍ୟ+ଭାବ. ତା)—୧ । ବଶ୍ୟତା—
Bādhyatā(twa) 1. Subservience.

୨ । ଅଦେଶାନୁଗତ୍ୟ—2. Obedience. ୩ । ଯବରଦସ୍ତି—3. Compulsion. ୪ । ନିବାରଣଯୋଗ୍ୟତା—4. Preventibleness. ୫ । ନିଷିଦ୍ଧତା—5. The state of being forbidden.

ବାଧ୍ୟତା ମୂଳକ—ସ. ବିଣ.—ଯାହା ଯବରଦସ୍ତି ବା ଅବଶ୍ୟ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କରିବାକୁ ହେବ—
Bādhyatā mūḷaka
(ବିପରୀତ—ଇଚ୍ଛାମୂଳକ) Compulsory.

ବାଧ୍ୟ ବାଧକ—ଦେ. ବିଣ.—(ସ. ବାଧ୍ୟ ଓ ବାଧକ)—ଅନୁଗତ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଉପକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—The obliged and the obliger.
Bādhya bādhaka
বাধ্য বাধক बाध्य बाधक

ବାଧ୍ୟ ବାଧକତା—ଦେ. ବି.—୧ । ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜଣକ ଠାରେ ବାଧ୍ୟ ହେବା ସମ୍ବନ୍ଧ—1.The relationship of the obligor and the obliged between two persons.
Bādhya bādhakatā
বাধ্য বাধকতা बाध्य बाधकता
(ବାଧ୍ୟ ବାଧକ ସମ୍ବନ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ଅନୁଗତ୍ୟ ରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧ—2. Mutual obligation.

ବାଧ୍ରୀଣ(ଣ)ସ—ସ. ବି.—ଗଣ୍ଡା; ଗଣ୍ଡା ପଶୁ—Rhinoceros.
Bādhrīna(ṇa)sa

ବାନ୍—ସଂ (ପ୍ରତ୍ୟୟ) ପୁଂ (ବତ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ବତ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟାନ୍ତ ଶବ୍ଦର ୧ମା ବହୁତ୍ବ ଏକ ବଚନାନ୍ତ—An affix denoting having.
Bān
(ବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)

ବାନ—ସ. ବି.—୧ । (ବନ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଶୁଷ୍କ ଫଳ—1. Dry fruit. ୨ । (ବା ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—ଗମନ; ଗତି—2. Motion. ୩ । ଭିତ୍ତିଗର୍ତ୍ତ; ଗର୍ତ୍ତ—3. Foundation pit. ୪ । (ବନ+ସମୂହାର୍ଥେ. ଅ)—ବନ ସମୂହ—4 A number of forests. ୫ । ଜଳପ୍ରବାହ; ତରଙ୍ଗ—5. Tide; wave. ୬ । ବନ୍ୟା; ଜଳବୃଦ୍ଧି—6. Flood. ୭ । ଚଟେଇ (ହି. ଶ.)—7. Mat. ୮ । ସୁଡ଼ଙ୍ଗ (ହି. ଶ.)—8. Culvert. ୯ । ବାୟୁ ଓ ଜଳ ଅବିରତ ବହନ—9. Blowing of wind; flowing of water (Apte.) ୧୦ । କୁଟାର ମଦୁରୀ—10. A mat of straw (Apte.) ୧୧ । ବୁଣା ବୁଣା; ବୟନ—11. Weaving (Apte). ୧୨ । ଘର କାନ୍ଥରେ କଣା—12. A hole in the wall (Apte.)
Bāna

ସଂ. ବିଣ.—୧ । ଶୁଷ୍କ—1. Dry. ୨ । ଜୀବିତ—2. Living; alive. ୩ । ଜଙ୍ଗମ—3. Moving. ୪ । ବନ୍ୟ—4. Wild.

ଦେ. ବି.—୧ । ତେଜ; କାନ୍ତି—1. Lustre.
ବାନ ବଢ଼ାଇ ଅର୍କ୍କରେ ବହି ଶିରେ କଷାଇ ହେଲ ।
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ବାଅନ ସଂଖ୍ୟା—2. Fifty two.

ବନେ ଚଞ୍ଚଳକୁଃର-ବାନ ପରେ ବଢ଼େ ଗାଉବର ।
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ

ଗ୍ରା. ବି.—(ଶିଶୁ ଭାଷା) ଶିଶୁ ଶିଶ୍ନ—A term of endearment used for the penis of infants.

ବାନପ୍ରସ୍ଥ—ସଂ. ବି.—(ବାନ=ବନର ଏକଦେଶ+ପ୍ର+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ବନକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରେ)—
Bānaprastha
୧ । ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ଚାରି ଆଶ୍ରମରୁ ତୃତୀୟ ଆଶ୍ରମ—1. The 3rd of the 4 stages of a Hindu's life (in which he goes out to the forest to pass that period of his life.) ୨ । ପଳାଶ ବୃକ୍ଷ—2. Butea Frondosa (tree).

ବିଣ—ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଆଶ୍ରମାବଲମ୍ବୀ—Retiring to the wilderness in the 3rd stage of life.

ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମ—ସ. ବି—ହିନ୍ଦୁର ତୃତୀୟ ଆଶ୍ରମ ରୂପ ବନବାସ—The 3rd stage of a Hindu's life; sojourn in the woods.
Bānaprasthāśrama

[ଦ୍ର—ଦ୍ୱିଜାତି ବାଳକର ଉପନୟନଠାରୁ ୨୫ ବର୍ଷ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମ, ତତ୍ପରେ ୫୦ ବର୍ଷ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟାଶ୍ରମ, ତତ୍ପରେ ୨୫ ବର୍ଷ ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମ, ତତ୍ପରେ ଜୀବନର ଶେଷକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭିକ୍ଷୁ ଆଶ୍ରମ; ଏହି ଚାରି ଆଶ୍ରମ, ମଧ୍ୟରୁ ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମ ତୃତୀୟ ଆଶ୍ରମ । ଏ ଆଶ୍ରମବାସୀ ନଗର ଓ ଗ୍ରାମରୁ ଦୂରରେ ଅରଣ୍ୟରେ ରହିବେ; ବନ ଫଳ ମୂଳ ଖାଇବେ; ଶଯ୍ୟା, ପଲଙ୍କ, ବାହନ, ବସ୍ତ୍ରାଦିର ବ୍ୟବହାର ତ୍ୟାଗ କରିବେ ଓ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପୁତ୍ର ପାଖେ ଛାଡ଼ି ଯିବେ କିମ୍ବା ସଙ୍ଗରେ ବନକୁ ନେବେ । ଏହି ଆଶ୍ରମରେ ରହି ଯଦି ମନୁଷ୍ୟର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୈରାଗ୍ୟ ଜାତ ହୁଏ ତେବେ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଅବଲମ୍ବନୀୟ—ହି. ଶ]

ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଆଶ୍ରମ ଗ୍ରହଣ କରେ—Retiring to the woods in the 3rd stage of life.
Bānaprasthāśramī
(ବାନପ୍ରସ୍ଥାବଲମ୍ବୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାନର—ସ. ବି. ପୁଂ (ବନ=ଅରଣ୍ୟ+ରମ୍ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ କିମ୍ବା ବା=ତୁଲ୍ୟ+ନର=ମନୁଷ୍ୟ)—କପି; ମର୍କଟ; ମାଙ୍କଡ଼; ହନୁମାନ୍—Monkey.
Bānara
(ବାନରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାନର ରାଜ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାନର+ରାଜନ୍)—
Bānara rāja
୧ । କପି ଶ୍ରେଷ୍ଠ—1. Chief amongst the monkeys.
(ବାନରେନ୍ଦ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । କପିରାଜ ବାଳି—2. Bāḷi, the monkey king of Kishkindhyā.
୩ । କପିରାଜ ସୁଗ୍ରୀବ—3. Sugrība, the brother of Bāḷi, the monkey king.
୪ । ହନୁମାନ୍—4. Hanumān.

ବାନରୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମାଈ ମାଙ୍କଡ଼—1. A female monkey.
Bānarī
୨ । କପିକଚ୍ଛୁ; ବାଇଡଙ୍କ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Cowhage.

ବାନସ୍ଥ—ଦେ. ବି. (ସ. ବାନପ୍ରସ୍ଥ)—ବାନପ୍ରସ୍ଥ (ଦେଖ)
Bānastha Bānaprastha (See)

ଶୁଣ ହେ ଧର୍ମର ନନ୍ଦନ
ବାନସ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଧର୍ମ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ବାନସ୍ପତ୍ୟ—ସ. ବି. (ବନସ୍ପତି + ଉପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଯ)—
Bānaspatya ୧ । ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କରେ ଫୁଲ ହୋଇ ଫଳ ହୁଏ (ଯଥା—ଆମ୍ବ) (ଆପ୍ଟେ ଓ ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
1. Trees the fruits of which are produced from flowers (Apte).
[ଦ୍ର—ବନସ୍ପତି ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ, ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର ଫୁଲ ଦେଖା ନ ଯାଇ ଫଳ ଦେଖାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ବାନସ୍ପତ୍ୟର ଅର୍ଥ ଏହାର ବିପରୀତ, ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର ଫୁଲ ହୋଇ ଫଳ ହୁଏ ।]
୨ । (ବନସ୍ପତି+ସମୂହାର୍ଥେ. ଯ) ବନସ୍ପତି ସମୂହ (ହି.ଶ)—
2. A number of trees bearing fruits without flowering.

ବାନା—ଦେ. ବି. (ସ. ବର୍ଣ୍ଣ୍ ଧାତୁ; ଅଥବା ସ. ବାନ=ବସ୍ତ୍ର)—
Bānā ବାନା झंडा, बाना ୧ । ପତାକା—1. Flag.
୨ । ଆତ୍ମରକ୍ଷା ଓ ଶତ୍ରୁକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ପାଇଁ ମଲ୍ଲ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଲାଠି—1. A thick stick used by athletes for defence and attack.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗୁଣ—
2. (figurative) Known attribute.

ପତିତପାବନ ବାନା ମୋର
ଅମୃତ କହୁଁବହିଁ ସାର । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ଅମୁକ ନିମନ୍ତେ) ପ୍ରସିଦ୍ଧି—
2. (figurative) Celebrity for some thing.

ଦୀନ ବତ୍ସଳ ତୋର ବାନା
ଭକତରେ ତୋହର କରୁଣା । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ—
5. (figurative) Supreme thing or person.

ସୁନ୍ଦର ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତିଙ୍କ ବାନା ସଂସାରରେ ସୁନ୍ଦର ଏତେ ସିଦ୍ଧା ।
ବଇଦେହୀଶ. ବିଳାସ ।

୬ । ବାନାମ୍ବର ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ—
6. Name by which Bānāmbara is called.
ସ. ବି—ବର୍ତ୍ତିକ ପକ୍ଷୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
The grey quail.

ବାନା ଉଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜୟ ଲାଭ ସୂଚକ ଯାତ୍ରା
Bānā urdā(rde)ibā କରିବା—1. To advance with
झंडा फहराना flag flying as a sign of victory.
୨ । ପତାକାକୁ ପବନ ଦ୍ୱାରା ସଞ୍ଚାଳିତ କରାଇବା—
2. To flow a flag.

ବାନା ଉଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପତାକା ପବନରେ ଫରଫର ହେବା—
Bānā urdibā 1. The flying of a flag.
झंडा फहरना

ବଡ଼ ଦେଉଳରେ ଉଡ଼ୁଛି ବାନା — ଗୀତ ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯଶସ୍ୱୀ ହେବା—
2. (figurative) Being famous.

ଧନ୍ୟ ତା ଜନ୍ମର ବାସନା, ଭକ୍ତି ଜଗତରେ ଉଡ଼େ ବାନା—
ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ବାନା ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉଡ଼ୁଥିବା ପତାକାର ଦଣ୍ଡକୁ ହାତରେ
Bānā dharibā ଧରିବା—1. To hold up a flag.
(ବାନା ଟେକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ମହତ୍
झंडा पकड़ना ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଦେବତାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ନେବା—
2. To take shelter of a Deity or great man.

ବାନା ପଟା—ଦେ. (ସ. ବାଣ)—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ମଲ୍ଲ କ୍ରୀଡ଼ା; ଯଷ୍ଟି
Bānā paṭā କ୍ରୀଡ଼ା; ଖଣ୍ଡିଏ ଲାଠି ଦ୍ୱାରା ଆତ୍ମରକ୍ଷା ଓ ଆକ୍ରମଣ
बाना ରୂପ କ୍ରୀଡ଼ା—1. Stick play; an athletic exercise with a stick.
୨ । ବନୌଟି (ଦେଖ)—2. Banauṭi (See)

ବାନା ବନ୍ଧା—ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦୁଝର) ବି (ନାମ)—କେନ୍ଦୁଝର ରାଜ୍ୟର
Bānā bandhā ଇନ୍ଦ୍ରଛତୁ ପର୍ବତର ଅନ୍ୟ ନାମ—The other name of Indrachhatu mountain in the State of Keonjhar.

ବାନା ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମନସ୍କାମନାର ସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ଦେବତାଙ୍କ
Bānā bāndhibā ମନ୍ଦିର ଉପରେ ପତାକା ବନ୍ଧାଇବା; ମାନସିକ
मन्नतमानना କରିବା—1. To have a flag set on the top of a temple.

ବାନା ବୈରଖ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ପତାକା—
Bānā bairakha झंडापताका Flag.

ଆଗରେ ବାନା ବୈରଖ ଉଡ଼ୁଛି, ହରି ବୋଲ ପଡ଼ୁଛି ।
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବାନୀର—ସ. ବି. (ବନ=ଜଳ+ଈର)—ଜଳବେତସ; ବେତଗଛ—
Bānira The cane plant or creeper growing near water.

ବାନୀରକ—ସ. ବି. (ବାନୀର+କ)—୧ । ଶରତୃଣ—1. Reed.
Bāniraka ୨ । ମୁଞ୍ଜତୃଣ—2. A sort of long grass with fibres.

ବାନ୍ତ—ସ. ବିଣ. (ବମ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଉଦ୍ଗୀର୍ଣ୍ଣ—
Bānta Vomitted; ejected.

ବାନ୍ତାଦ—ସ. ବି. (ବାନ୍ତ+ଅଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ବାନ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ
Bāntāda ଖାଏ)—କୁକୁର—Dog.

ବାନ୍ତି—ସ. ବି. (ବମ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ବମନ; ଉଦ୍ଗିରଣ—
Bānti 1. Vomitting. ୨ । ବମନ କରାଯିବା ବସ୍ତୁ—
2. Vomitted matter.
ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ) (ସ. ବଦ ଧାତୁ ଣିଚ ବାଦ ଧାତୁ; ବାଇବା କ୍ରିୟାର ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ; ସେ, ସେମାନେ)—ବଜାନ୍ତି—
(he) Does or (they) do play on musical instruments.

ଉତେ କାହିଁକି ଶଙ୍ଖ ବାନ୍ତି । ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବନ୍ଧୁଗୀତ ।

ବାନ୍ତି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବମନ କରିବା—
Bānti karibā **वांतिकरना** To vomit.
बमिकरा
ମ ଜମାନଙ୍କରେ ହ୍ୱାଲା କରୁଣ ବାନ୍ତି
ଘନ ଦେଖି ଉତ୍ତଳେ ବଲୁଅଂ ଅତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ବାନ୍ତିକୃତ୍—ସଂ. ବଣ. (ବାନ୍ତି+କୃ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍)—ଯାହା ବାନ୍ତି କରାଏ-
Bāntikṛut (ବାନ୍ତିଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) Emetic (Apte).

ବାନ୍ତି ପୋଖରି—ଦେ. ବ—ଏକ ସମୟରେ ବମନ ଓ ମଳ ତ୍ୟାଗରଣ
Bānti pokharī ଝାଡ଼ା ବାନ୍ତି; ହଇଜା—Cholera.
झाड़ावमी **कैदस्त**

ବାନ୍ତି ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଇ ଉଠିବା; ବମନୋଦ୍ବେଗ ହେବା—
Bānti mārdibā 1 A tendency to vomit.
ବାନ୍ତି ଉଠା(ଠେ)ଇବା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବାନ୍ତି ଦେଖା(ଖେ)ଇବା }
ଏହି ସକାଶୁଁ ମୋତେ ମାଡ଼ୁଅଛ ବାନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
बमिदेखान (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଘୃଣା ବୋଧ ହେବା—2. (figurative)
उलटीहोने चाहना A feeling of revulsion.
ଅଟୁକ ବାନ୍ତି, ଉଠେ ଦେଖି କରୁ ମାରୁଛ ବାନ୍ତି—ଉତ

ବାନ୍ତିଦା—ସଂ. ବ ଓ ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯାହା ବାନ୍ତି କରାଏ; ବମନକାରକ—
Bāntidā Causing vomitting; emetic.
ବ—କଟୁକୀ ଗୁଳ୍ମ—Picrorrhiza Kurroa (plant).

ବାନ୍ଦ(ଧ)ନ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ସ୍ୟନ୍ଦନ)—ବନ୍ଧନ (ଦେଖ)
Bānda(ndha)na Bandhana (See)

ବାନ୍ଦର—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବାନର)—୧ । କପି; ମାକଡ଼—
Bāndara (ବାନ୍ଦରୀ, ବାନ୍ଦେରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Monkey.
बाँदर
ବୁଢ଼ାକୁ ଭେଟି ହୋଇ ବାନ୍ଦର
बांद्र; वंदर ହେ ରାମମାନେ । ଘର ଅନ୍ତରଣ ଚିହ୍ନ । ରୂପାସ୍ ଗାଡ ଉଡ଼ସ ।
୨ । ପାନ ମାକଡ଼—2. Ape.
ବଣ—ମାକଡ଼ ମୁହଁପରି ଅସୁନ୍ଦର—
Ugly, like the face of a monkey.
ସବୁ ସୁନ୍ଦର, ବୁଢ଼ାମାକଡ଼ କହୁ ଯାଉଛ ମୁହଁ ବାନ୍ଦର । ଦିଶୁଗୀତ ।

ବାନ୍ଦ(ନ୍ଦେ)ରା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଅସୁନ୍ଦର (ପୁରୁଷ)—
Bānda(ndae)rā 1. Ugly-looking (male). ୨ ।
बाँदरमुख ଅସୁନ୍ଦରରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା (ଯଥା—ଲେଖିବା)
बांद्रा (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Untidy (person). ୩ । ଅସୁନ୍ଦରରୂପେ
ବାନ୍ଦରୀ } ସ୍ତ୍ରୀ (ଯଥା—ମୋଟ ଅକ୍ଷର, ଲେଖିବା, ଲେଖାରେ କଳୁ-
ବାନ୍ଦେରୀ } ସ୍ଥାନରେ କାଳି ପକାଇବା) ଲେଖା ହୋଇଥିବା—
3. Clumsy (writing).
୪ । ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—4. Slovenly.

ବାନ୍ଦରା ପଣ—ଦେ. ବ—ଦେହ ବା ଲୁଗା ପଟା ବା କାଗଜ ପତ୍ରରେ
Bāndarā paṇa କଳା ବା ମଇଳା ବା ସବାହୁ ଲଗାଇ ଅପରିଷ୍କୃତ
(ବାନ୍ଦରା ପଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା ପ୍ରକୃତି—Untidiness;
बाँदरामि **बांद्रापन** slovenliness.

ବାନ୍ଦରା ମୁହାଁ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ମୁହଁ ଅସୁନ୍ଦର—
Bāndarā muhān̐ Having an ugly face.
(ବାନ୍ଦରା ମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) बाँदरमुख **बंदरमुहाँ**

ବାନ୍ଦା—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବନ୍ଦା)—୧ । କ୍ରୀତଦାସ; ଗୋଲାମ—
Bāndā 1. Slave. ୨ । ଭୃତ୍ୟ; ଚାକର—2. Servant.
(ବାନ୍ଦୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) बाँदा **बाँदा** .

ବାନ୍ଧ—ଦେ. ବ—୧ । (ସଂ. ବନ୍ଧ୍ୟା)—ବନ୍ଧ୍ୟା; ବାଞ୍ଝ—1. Barren.
Bāndha ୨ । (ସଂ. ବନ୍ଧନ) ବନ୍ଧନ—2. Binding. ୩ ।
ଗଣ୍ଠି—3. Knot; tie. ୪ । ଲୁଗାବୁଣିବା ଲମ୍ବଟ୍ଟେ
କଣ୍ଡାରେ ଗୁଡ଼ିଅ ହୋଇଥିବା ସୁତା—4. Thread
wound round a small roller of wood for
weaving.

ବାନ୍ଧକିନେୟ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ବନ୍ଧକୀ=ଅସତୀ ସ୍ତ୍ରୀ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଏୟ
Bāndhakineya =ନ. ଆଗମ)—୧ । ଅସତୀପୁତ୍ର—
(ବାନ୍ଧକିନେୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Whoreson.

ବାନ୍ଧଣା—ଦେ. ବ—ବାନ୍ଧଣି ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)
Bāndhaṇā Bāndhaṇi 1 and 2 (See).
କଟିକି ହାତରେ ବାନ୍ଧଣା ପାଇଲୁଁ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବାନ୍ଧଣି—ଦେ. ବ—(ସ. ବନ୍ଧନ)—୧ । ବନ୍ଧନ—1. Bond; tie.
Bāndhaṇi ୨ । (ସ. ବନ୍ଧନୀ) ବାନ୍ଧିବା ଦଉଡ଼ି—2. A rope
ବାନ୍ଧଣି } ଅନ୍ୟରୂପ for tying. ୩ । ଡଙ୍ଗାର ଅଡ଼କାଠ
ବାନ୍ଧେଣି } ବା ପରନ୍ଦ ଉଳେ ଦଅ ଯାଇଥିବା ମଝି
बाँधन(नी) ଖୁଣ୍ଟିକୁ ସିଧା ଓ ଲମ୍ବ ଭାବରେ ଠିଆ କରି ରଖିବା
बंधनी ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ, ଘର ଖଣ୍ଡରେ ଲାଗିଥିବା କନ୍ଧଣିଆଁ ପରି
ତର୍ଯ୍ୟକ୍ ବା ତେରଛା କାଠ—A slanting or oblique piece of wood supporting the middle
post of a country-boat.

ବାନ୍ଧ ପୁଅ(ଆ)—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ବନ୍ଧ୍ୟାପୁତ୍ର)—ବନ୍ଧ୍ୟାର ପୁତ୍ର ପରି
Bāndha pua(ā) ଅସାର ବା ଅଳୀକ କଥା—
An unreal thing.

ବାନ୍ଧବ—ସଂ. ବ.—(ବନ୍ଧୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ସୁହୃଦ୍; ମିତ୍ର; ବନ୍ଧୁ—
Bāndhaba 1. Friend.
୨ । ସ୍ୱଜନ; ଆତ୍ମୀୟ—2. Relative. ୩ । ଅସଗୋତ୍ର
ସ୍ୱଜନ; ବିବାହାଦିଦ୍ୱାରା ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆତ୍ମୀୟତା
ଜାତ ହୋଇଥାଏ—2 Relations by marriage;
a cognate.
[ଦ୍ର—ଭୋଇ, ଭଣଜା, ମାମୁ, ମଉସା, ପିଉସା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ
ବାନ୍ଧବ ବୁଝାଯାଏ ।]

ବାନ୍ଧବ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—ସଂ. ବ—ବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ସମ୍ମାନ—
Bāndhaba marjyādā Respect due to a relative.
ଦେ. ବ—ବିବାହାଦି ସମୟରେ ବାନ୍ଧବମାନଙ୍କୁ ଦଅଯିବା ବସ୍ତ୍ରାଦି
ଉପହାର—Presents of cloth etc given to
one's relatives on occasions of family-
ceremonies.

ବାନ୍ଧବୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବାନ୍ଧବର ଔଭୟ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)-ସ୍ତ୍ରୀ; ପ୍ରାଣସଙ୍ଗିନୀ—
Bāndhabī बंधुआ Wife; beloved woman.

ଜୀବ ବାନ୍ଧବୀ ରେ ! ପ୍ରାଣ ବାନ୍ଧବୀ ରେ ! ତୋ ବିନା ମୋତେ ଅନ୍ଧ ।
—ବଳଦେବ ଗ୍ରନ୍ଥ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବାନ୍ଧ ମାର—ଦେ. ବି—(ସବୁଚର ଶବ୍ଦ) (ସଂ. ବନ୍ଧନ+ମାରଣ)—
Bāndha māra କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବାନ୍ଧିବା ଓ ମାରିବା—
बाँधमार Binding and beating a person.

ବାନ୍ଧି—ଦେ. ବି—(ପାନବରଜୀ ଭାଷା)—ପ୍ରଥମେ ପାନ ଲଗା ହେବା
Bāndhi ଦୂଙ୍କୁ ପାନ ଲତା ଯୋଡାଯିବା ପାଇଁ ବରଜ ମଧ୍ୟରେ ଦିଆ ଯିବା ହୁଡ଼ା—The low ridges raised inside a betel plantation on which bitel creepers are first planted.

ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ)—୧ । ରଜ୍ଜୁଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧନ
Bāndibā କରିବା—1. To tie; to bind with a rope.
बाँधा ୨ । ଶୃଙ୍ଖଳିତ କରିବା—2. To enchain. ୩ । ନୌକାଦିକୁ
बाँधना କୂଳ ନିକଟସ୍ଥ ବୃକ୍ଷ ବା ଖୁଣ୍ଟା ସହିତ ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ସଂଯୋଗ
[ବନ୍ଧାଯି(ହେ)ବା—କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ] କରିବା; ଖଞ୍ଜାଇବା—
(ବନ୍ଧା[କେ]ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ) 3. To tie up a boat to a peg or a tree. ୪ । ଗଣ୍ଠିର କରିବା; ବୋଚକା କରିବା; ଲୁଗାପଟା ବା କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଗଣ୍ଠିରେ ଏକତ୍ର କରିବା—4. To tie up a thing into a packet; to pack up.

ବାନ୍ଧ୍ ଥା, ଯାହା ପାଇଥିବୁ ବାନ୍ଧ୍ ଥା—ଢଗ ।

୫ । ଜୁଡ଼ା ପାଡ଼ିବା; କେଶ ରଚନା କରିବା; ମଥାର କେଶଗୁଚ୍ଛକୁ ଫିତା ଆଦିଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧନ କରି ସଜ୍ଜିତ କରିବା—5. To tie the hair of the head into a knot or chignon or plait.

ବହୁ ଜାଣିଲେ କଥା ସୁନ୍ଦର
ବାନ୍ଧ ଜାଣିଲେ ମଥା ସୁନ୍ଦର—ଢଗ ।

୬ । ଗୋରୁ ଆଦି ପଶୁଙ୍କୁ ବା କୌଣସି ଜୀବକୁ ନେଇ ଖୁଣ୍ଟରେ ଖଞ୍ଜାଇବା—6. To tie up cows etc to a peg or post.

ବାଛୁରି ବନ୍ଧା ଘୁଅନ୍ତ ବରଡ଼—ଢଗ ।

୭ । ପଦ ବା ଗୀତ ଆଦି ରଚନା କରିବା—7. To compose a song. ୮ । ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ଦେହକୁ ଶସ୍ତ୍ର, ଢାଲ ଆଦିଦ୍ୱାରା ସଜ୍ଜିତ କରିବା—8. To arm one's self with (weapons).

ଢାଲ ଲଢ଼ାଇବାକୁ ବାନ୍ଧିଲେ ଢାଲ—
—ବଳଦେବ ଗ୍ରନ୍ଥ. କବିତା ।

୯ । ବନ୍ଧ ପକାଇବା; ବନ୍ଧ ପକାଇ ଜଳରୋଧ କରିବା; ସେତୁ ନିର୍ମାଣ କରିବା—9. To stop the flow of water by raising a dam; to build a dam.

ଦେଖ ସଖି ! ତୋ ପାଇଁ ସମୁଦ୍ର ବାନ୍ଧନ୍ତି—
—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୧୦ । ବେହେଲା ସୀତାରଆଦି ଯନ୍ତ୍ରର ତାରକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ୱର ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ସୁନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା—10. To bring an instrument to order for producing a proper tune; to tune a musical instrument. ୧୧ । ଅଟକାଇବା; ବାଧା ଦେବା—11. To restrain.

(ଯଥା—ସେ ଭୁଲରୁ ବାହାରିବାକୁ ବସିବ ତାକୁ ଏବେ ବାନ୍ଧି ରଖିବ ।)

୧୨ । ଧନ ଆଦି ଲୁଗାର କାନିରେ ସଂଗୃହୀତ କରିବା—12. To collect money or grains in a cloth or bag.

(ଯଥା—ମୁଁ ଟ୨୫୧ ବାନ୍ଧି ନିଲାମ ଡାକିବାକୁ ଆସିଛି ।)

୧୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ରଜ୍ଜୁରେ ବାନ୍ଧିବାପରି ବଶୀଭୂତ କରିବା; ମୋହିବା—13. To bring a person under one's complete control.

ମାୟା ମୋହନ କଥା କହି
ଲକ୍ଷ୍ମୀର ମନ ସେ ବାନ୍ଧଇ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୧୪ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ବା ଜବରଦସ୍ତି କରିବା—14. To force or coerce a person to do a thing.

(ଯଥା—ଜମିଦାର ଧରିବାନ୍ଧି ମୋଠାରୁ ଗୋଟାଏ ଅଲେଖା କାଗଜରେ ସନ୍ତକ କରାଇ ନେଲେ ।)

୧୫ । ଅବରୋଧ କରିବା; ବନ୍ଦ କରିବା—15. To stop.

(ଯଥା—ମନ୍ତ୍ର ଔଷଧ କରି ତା ମୁହଁ ଏବେ ବାନ୍ଧି ଦେଲଣି ।)

୧୬ । ଚାଲୁଥିବା ନୌକା ବା କଳ ଗାଡ଼ିର ଗତିରୋଧ କରିବା—16. To stop the motion of a moving boat, steamer, train or motor.

୧୭ । (ଅକର୍ମକ କ୍ରିୟା) ତରଳ ବସ୍ତୁ ଘନରେ ପରିଣତ ହେବା; ଗୋଟା ବାନ୍ଧିବା—17. To turn into clots; to become stiff; to coagulate.

(ଯଥା—ଏବେ ଜର ଗ୍ଲର ଜନ ହେଲା ରୋଗୀର ମଳ ବାନ୍ଧିଲାଣି ।)

୧୮ । ହାତୀ ଘୋଡ଼ା ଆଦି ପଶୁଙ୍କୁ ପୋଷିବା ବା ପାଳିବା—18. To domesticate or maintain beasts.

ଖାଟିଏ ଝୋର ବଳଦ ବାନ୍ଧି ନାଥେ ହେଲେ ହରବର—ଢଗ ।

୧୯ । ପୁସ୍ତକର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପୃଷ୍ଠାକୁ ସୂତା ଦ୍ୱାରା ଅଟକାଇବା ବା ଗୁନ୍ଥିବା—19. To bind the pages of a book.
[ବାନ୍ଧି ଦେବା, ବାନ୍ଧି ପକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

୨୦ । (ଗେଣ୍ଠ, ଦମ୍, ଅଣ୍ଟ, ମସୁଧା) ମନରେ ସ୍ଥିର କରିବା—20. To settle; to resolve; to form in one's mind.

ବାନ୍ଧିଅଛି ମେଚ୍ଛ ମନେ ବଡ଼ ଅଣ୍ଟ
ଘଟିଛି ଅକାଳେ କନକ ଗଡ଼ । ରାଧାନାଥ, ଚିଲିକା ।

୨୧ । ଦ୍ରବ୍ୟ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରି ଗୋଲା ବାନ୍ଧିବା—
21. To roll many small things into a ball.
(ଯଥା—ଲଡ଼ୁ ଦାନା ବାନ୍ଧିବା ।)
୨୨ । ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ମୁଦ୍ରାମାନଙ୍କ ବଦଳରେ ଉଚ୍ଚତର ମୂଲ୍ୟର ମୁଦ୍ରା ପାଇବା—
22. To get coins of higher value in exchange for those of lower value.
[ଦ୍ର—ଭାଙ୍ଗିବା—ଏହାର ବିପରୀତ ।]
୨୩ । (ଦେହକୁ) ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଦୃଢ଼ ରଖିବା—
23. To keep (one's body) strong by observing continence.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଟଙ୍କା ଦାଖଲ କରିବା—
To pay or deposit money.
(ଯଥା—ତାଙ୍କେ ଅଢ଼ ଟ୍ରେଜେରିରେ ଦଶ ଟଙ୍କା ବାନ୍ଧିଲେ ।)

ବାନ୍ଧ ବୁନ୍ଧ—ସ. କ୍ରି. ବଣ (ବାନ୍ଧିବା ଓ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣରେ ଗଠିତ ତହିଁର
Bāndhi bundhi ସହଚର ବୁନ୍ଧିବା କ୍ରିୟା ଦ୍ୱୟର ସମାପିକା
বেঁধে বুঁধে ରୂପ କ୍ରି. ବଣ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—
बाँधबुँधकर ୧ । ବହୁ ବସ୍ତୁ ଏକତ୍ର ବନ୍ଧାବନ୍ଧ କରି—
1. Tying up many things.
(ଯଥା—ମୁଁ ଏଠାରୁ ଲୁଗାପଟା ବାନ୍ଧିବୁନ୍ଧି ବାହାରିଲିଣି ।)
୨ । ଉତ୍ତମ ରୂପେ ବନ୍ଧାବନ୍ଧ କରି—
2. Tightly or nicely tying up.
(ଯଥା—ପୁରୋହିତ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ନୈବେଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀସବୁ ବାନ୍ଧି ବୁନ୍ଧି ଗୋଟିଏ ସାନ୍ତିଳ ତିଆର କଲେଣି ।)
୩ । ବନ୍ଧନ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପ୍ତ କରି—
3. Finishing the act of binding.
(ଯଥା—ମୁକୁଳା ବାଳତକ ବାନ୍ଧିବୁନ୍ଧି ଗୋଟିଏ ଜଟ ପାରି ଦେଲେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଦିଶନ୍ତା ।)
[ଦ୍ର—ତୁଳନା କର :—ଖାଇଖିଇ, ଦେଖିଦାଖି, ଘୂଷଚୁଷ, ମାରମୁର ଇତ୍ୟାଦି; କ୍ରି ଭିନ୍ନ କ୍ରିୟାର ଏହି ଆକାର ଓ ପ୍ରୟୋଗ ଛଡ଼ା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ ।]

ବାନ୍ଧ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପ୍ରଥମେ ବାନ୍ଧିବା ପରେ ମାରିବା)—
Bāndhi māribā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ଜୀବକୁ ବନ୍ଧନ ପୂର୍ବକ
বেঁধে মারা ପ୍ରହାର କରିବା—To beat a person or beast
बांध मारना after binding him down.
ବାନ୍ଧ ମାରିଲେ ସେ, ଧରି ମାରିଲେ ସେ—ତଉ ।

ବାନ୍ଧ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାନ୍ଧ ହେବା ୩ ଓ ୪ (ଦେଖ)
Bāndhi jibā Bāndhi hebā 3 & 4 (See)
বেঁধে যাওয়া बंधजाना

ବାନ୍ଧ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ ଅବଦ୍ଧ
Bāndhi rakhibā କରିବା ବା ବନ୍ଦ କରି ରଖିବା—
বেঁধে রাখা 1. To shut up a thing or person.
बांधकरके रखना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆପଣାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧୀନରେ ରଖିବା—2. (figurative) To keep a thing or person under one's complete control.

ବାନ୍ଧ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶୃଙ୍ଖଳାବଦ୍ଧ ହେବା; ବନ୍ଧା ହେବା—
Bāndhi hebā 1. To be bound up.
বাঁধা হওয়া ୨ । ଛନ୍ଦଣି ମନ୍ଦଣି ହେବା—
बँधा होना 2. To be entangled.
୩ । (ତରଳ ବସ୍ତୁ) କଠିନୀଭୂତ ହେବା—3. To crystallise; to coagulate; to become solid.
୪ । ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅବଶ ହେବା; ଅଶକ୍ତ ହେବା; ଅତ୍ୟନ୍ତ ରୂପେ ତୃପ୍ତ ହୋଇ ବିରକ୍ତି ବୋଧ କରିବା—
4. To become incapable of further action; to be surfeited.
(ଯଥା—ଗୁଡ଼ାଏ ମିଠାଇ ଖାଇ ମୋ ମୁହଁ ବାନ୍ଧ ହୋଇ ଗଲାଣି ।)
୫ । ଅନ୍ୟର ବଶୀଭୂତ ହେବା—5. To be under the full control of.
(ଯଥା—ଯାହାର ଦାନା ଖାଇବ ତା ପାଖରେ ବାନ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିବ ।)

ବାନ୍ଧୁ(ନ୍ଧେ)ଣୀ—ଦେ. ବି. (ସ. ବନ୍ଧନୀ)—୧ । ବନ୍ଧନ—
Bāndhu(ndhe)ṇi 1. Binding.
ଚୋର କବୁଣୀ ଅଞ୍ଚ ଶୁଣି
ଦେଲେ ସେ ସେଉଁରୁ ବାନ୍ଧେଣୀ ।
বাঁধন बंधनी —ଭୂପତିଂ ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୨ । ବନ୍ଧା ହେବା ଅବସ୍ଥା—2. State of being bound. ୩ । ଗ୍ରନ୍ଥି—3. Knot. ୪ । କାରାବନ୍ଧନ—
4. Confinement; imprisonment.
୫ । ବନ୍ଧନ ରଜ୍ଜୁ; ଛୋଟ ଦଉଡ଼ି—5. Small string.
୬ । ଛନ୍ଦଣୀ; ଛନ୍ଦ ଦଉଡ଼ି; ମେଣ୍ଢା ଓ ବାଛୁରୀ ଆଦିଙ୍କୁ ବାନ୍ଧିବାର ଛୋଟ ଦଉଡ଼ି—6. Tying string.

ବାନ୍ନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ବୌଦ୍ଧ) ବି.—(ତୁଳ. ହି. ବଢ଼ନୀ)—
Bānni ଖଣ୍ଡୁଣୀ ବା ଖଡ଼ିକା ମୂଠା—Broomstick.

ବାପ୍‌ତା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବାଫ୍‌ତା)—ଏକପ୍ରକାର ରେଶମ ମିଶା
Bāp-tā କାର୍ପାସ ବସ୍ତ୍ର—A kind of mixed stuff of
বাপ্‌তা बाफता cotton and silk.
(ବାପ୍ତା; ବାଫତା, ବାପ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପାଟର ଟାଣି ଓ ସୂତାର ଭରଣୀ ଥାଏ ।]

ବାପ୍‌ରେ—ଦେ. ଅ.—(ସ. ବପ୍ତା+ସ. ଅରେ)—ବିସ୍ମୟ, ଭୟ, ମନସ୍ତାପ, ଯନ୍ତ୍ରଣା ପ୍ରଭୃତି ସୂଚକ ଚିତ୍କାର—An
Bāp-re
বাপরে बापरे exclamation of surprize, fear, agony
(ବାପ୍, ବାପ୍‌ରେ ବାପ୍; ବାପ୍‌ଲୋ—ଅନ୍ୟରୂପ) etc.

ବାପ—ସ. ବି.—(ବପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ମଞ୍ଜି ବୁଣିବା—
Bāpa 1. Sowing seed.
୨ । ଲୁଗା ବୁଣିବା—2. Weaving. ୩ । କେଶେକ; ଗର୍ଭାଧାନ—3. The ceremony of putting

semen into the womb of the wife; impregnating. ୪ । ମୁଣ୍ଡନ; କ୍ଷୌର (ବୃ. ଷ.)—4. Shaving. ୫ । (+ ଅଧିକରଣ. ଅ) କ୍ଷେତ୍ର (ବୃ. ଷ.)—5 Agricultural field; plot of cultivated land. ୬ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ବୀଜ ବୁଣିବା ବ୍ୟକ୍ତି—6. A sower of seeds.

ବାপ **বাপ; বাবা** ଦେ. ବି.—(ସ. ବପ୍ତ୍ର; ବପ୍ତ୍ରା=ଜନକ; ପିତା)-୧ । ପିତା; ବାପା; ବାବା—1. Father.
୨ । ପିତୃ ସ୍ଥାନୀୟ ଗୁରୁଜନ—2. One's elder who is like one's father.

[ଦ୍ର—ଆପଣାଠାରୁ ଯୋଗ୍ୟତର ବା ପୂଜନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଅଧିକ କ୍ଷମତାଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଏ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
(ଯଥା—ଆପଣଙ୍କ ହୁକୁମ ନ ମାନିବାକୁ ମୋ ବାପର ସାଧ୍ୟ ନାହିଁ—ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ କଥା ଦୂରେ ଥାଉ, ମୋ ଅପେକ୍ଷା କ୍ଷମତାଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ମଧ୍ୟ ସାଧ୍ୟ ନାହିଁ ।]
୩ । ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା ବୀର୍ଯ୍ୟରୁ ମାତୃଗର୍ଭରେ ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମେ—3. The real progenitor of a person, as opposed to the putative father.
ପର ଜାଣେ ପାପ, ମା ଜାଣେ ବାପ—ଢଗ ।

বাবা **বাবা** ଦେ. ଅ.—ହେ ବତ୍ସ ! (ସ୍ନେହସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ସମ୍ବୋଧନ)—An exclamation of fondness to one's younger.

বাবা **বাবা** ବିଣ.—ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଗରିଷ୍ଠ—Superior to; best of all.
ଅଛ ଯେତେ ବାପ । ଅନଙ୍ଗ ଦେବଙ୍କ ସବୁର ବାପ ।
ଦୀନକୃଷ୍ଣ, ରସକଲ୍ଲୋଳ

ବାପ ଅଜା—ଦେ. ବି.—(ସ. ବପ୍ତ୍ର + ଆର୍ଯ୍ୟ)—୧ । ପିତୃପିତାମହ—
Bāpa ajā 1. Father and grandfather.
ବାପ ଗୋସେଇଁ ବାପ
ବାପ ଦଦା, ବାପଦାଦା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବାପ ବଡ଼ବାପ
୨ । ପୂର୍ବପୁରୁଷଗଣ—2. One's ancestors.
বাপ দাদা **बाप दादा**

ବାପ ଅଜାଙ୍କ ନାଆଁ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପିତା ବା
Bāpa ajānka nā-ān dharibā ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ ଧରି
বাপতোলা ଗାଳି ଦେବା—To abuse one by casting slur
बापदादाका नामलेना on one's father or ancestors.
(ବାପ ନାଆଁ ଧରିବା, ବାପକୁ ଉଣ୍ଡାଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାପ ଅଜାଙ୍କ ନାଆଁ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ମନ୍ଦ ବା ନୀଚ
Bāpa ajānka nā-ān pakā(ke)ibā କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ପିତୃ-
बाप दादाका नाम डुवाना ପିତାମହଙ୍କ ସୁନାମରେ କଳଙ୍କ ଲଗାଇବା—To cast a slur on one's own family reputation; to spoil the good name of one's ancestors by one's evil actions.

ବାପ ଅଜାଙ୍କ ନାଆଁ ବୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଆପଣାର
Bāpa ajānka nā-ān burdā(rde)ibā ଅଯୋଗ୍ୟତାଦ୍ୱାରା
[ବାପ ଅଜାଙ୍କ ନାଆଁ ଡୁବା(ବେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ବଂଶଗୌରବ ଲୋପ କରିବା—To cause the disappearance of one's family reputation by one's unfitness.
বাপদাদার নাম ডুবান

ବାପ ଅଜାଙ୍କ ନାଆଁ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଆପଣାର ଯୋଗ୍ୟତା ବା
Bāpa ajānka nā-ān rakhibā ଭଲ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ବଂଶ ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିବା—To maintain one's family reputation by one's good conduct.

ବାପଅଜା ଚଉଦ ପୁରୁଷ—ଦେ. ବି.—ଆପଣାର ପିତୃ ପିତାମହ ପ୍ରପିତା-
Bāpa ajā chauda purusha ମହ ଆଦି ସମସ୍ତ ପୂର୍ବପୁରୁଷ—One's ancestors beginning from one's father.

ବାପ ଅମଳ—ଦେ. ବି.—ଆପଣା ପିତାଙ୍କ ଜୀବନ କାଳ—
Bāpa amala Life-time of one's father.
বাবার অমল **बावाका अमल** (ବାପ କାଳେ, ଘୋଡ଼ା ଶାଳେ ଢଗ)
(ବାପଙ୍କ ଅମଳ, ବାପ କାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାପକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବପ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ. ବାପି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.
Bāpaka ଅକ)—୧ । ବୈପନ କାରୟିତା; ଯେ ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ମଞ୍ଜି
(ବାପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବୁଣାଏ—1. Getting seeds sown by another. ୨ । ଯେ ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଲୁଗା ବୁଣାଏ—2. Getting a cloth woven by another.

ବାପ କାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ପିତାଙ୍କ ଅମଳର —1. Which
Bāpa kālia had happened during the lifetime
বাপকালী, বাপকেলে of one's father. ୨ । ପୁରାତନ—
बावाका अमलका 2. Old. ୩ । ମରହଟ୍ଟି—3. Archaic.

ବାପ ଘର—ଦେ. ବି—ବଧୂର ପିତୃଗୃହ—The house of a
Bāpa ghara bride's or woman's father.
বাপের বাড়ি ପଥ ସରୁର ବାପଘର ପିରୁ
पीहर; नैहर ଅଭ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ମନ ନ କରିବୁ—ଢଗ ।

ବାପ ଜନମ କଥା କହିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ) (ଅସମ୍ଭବ କଥା କହିବା
Bāpa janama kathā kahibā ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ)—
(ବାପର ଜନ୍ମ କଥା କହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅସମ୍ଭବ କଥା କହିବା—
বাপের জনম কথা বলা To speak a thing which is
बापका जनमका बात बोलना impossible.

ବାପ ଦଣ୍ଡ—ସ. ବି. (ବାପ=ବୟନ + ଦଣ୍ଡ=ଯଷ୍ଟି)—ବୟନ ଦଣ୍ଡ;
Bāpa danda ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଲୁଗା ବୁଣାଯାଏ; ନସଜ୍; ତନ୍ତୁକାଠ—The weaver's yard or beam.

ବାପଧନ—ଦେ. ବି—ପିତୃଧନ; ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି; ଯାହା ସ୍ୱୋପାର୍ଜିତ
Bāpadhana ଧନ ନୁହେଁ—Father's acquisition;
बपौती; बपोटा ancestral property; not one's acquired property.
ଅ—(ବାତ୍ସଲ୍ୟ ସମ୍ବୋଧନ) ହେ ବତ୍ସ—An address of
बाबा বাবা fondness to one's youngers.

ବାପନ—ସଂ. ବି· (ବପ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍—ବାପି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Bāpana ୧ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଞ୍ଜି ବୁଣାଇବା—1. Causing to be sown. ୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା କ୍ଷୌର କରାଇବା—2. Causing to be shaven. ୩ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଲୁଗା ବୁଣାଇବା—3. Causing cloth to be woven.

ବାପ ନାଆଁ ପଚାରିଲେ ଆସିବ ନାହିଁ—ଦେ. (ବାକ୍ୟ)—(ଜାରଜ ବ୍ୟକ୍ତି
Bāpa nāā̃ pachārile āsiba nāhiñ ପ୍ରତି ଭର୍ତ୍ସନା
ବାପ ନାଆଁ ଆସିବ ନାହିଁ
ବାପ ନାଆଁ ପଇଟିବ ନାହିଁ
ବାପ ନାଆଁ ବତେଇ ପାରିବ ନାହିଁ
ବାପ ନାଆଁ ଜଣା ନାହିଁ } ଅନ୍ୟରୂପ
ସୂଚନାର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ବାକ୍ୟ—(ଅର୍ଥାତ୍ ଅମୁକ ଜାରଜ ଅଟେ)—A sentence used in rebuking a person, telling him thereby that he is a bastard.
बाबाका नामभी नहो बताना

ବାପ ପୁଅ—ଦେ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ) (ସଂ.ବପ୍ତୃ+ପୁତ୍ର)—ପିତା ଓ ପୁତ୍ର—
Bāpa pua বাপবেটা **बाबाबेटा** Father and son.

ବାପ ବୟସୀ—ଦେ. ବିଣ—ବୟସରେ ପିତାଙ୍କର ସମକକ୍ଷ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Bāpa bayasi (a person) Fit to be one's father in
(ବାପ ବୟସିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) age; of the age of one's
बापके उमरका father (and so deserving of one's respect).

ବାପ ମା—ଦେ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ) (ସଂ. ବପ୍ତା+ମାତା)—ପିତା ଓ
Bāpa mā ମାତା—One's father and mother.
(ବାପ ମାଆ; ବାପ ମାଏ—ଅନ୍ୟରୂପ) କୋଡ଼ରେ ଧାଇ ଧରି ଗୋଡ଼ାଇବା ପରିବ
মা বাপ **मा बाप** ଭୂମିକି ପଡ଼ିଲେ ଅମ୍ଭ ବାପ ମାଏ ।
କୃଷ୍ଣଦି. ମହାଭାରତ ସଭା ।

ବାପ ମୋର—ଦେ. ଅ—ବାପଧନ (ଦେଖ)
Bāpa mora বাবা আমার **बाबा मेरा** Bāpadhana (See)

ବାପର ପୁଅ—ଦେ. ବି—୧ । ପିତାର ସୁସନ୍ତାନ—1. A good son
Bāpara pua of a father. ୨ । ଯୋଗ୍ୟ ପିତାଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟ
বাপের বেটা ସନ୍ତାନ—2. A fit son of a fit father.
बापका लडका ୩ । ଯେ ଜାରଜ ସନ୍ତାନ ନୁହେଁ; ପିତାର ଔରସ ସନ୍ତାନ—2. The begotten son of a father (not a bastard).

(ଯଥା—ତୁ ଯେବେ ବାପର ପୁଅ ହୋଇଥିବୁ ତେବେ ବଂଶ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଠିକ ରଖିବୁ ।)

ବାପର ବିଭାଘର ଦେଖା(ଖୋ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି· (ଗାଳି)—ଜନନୀର
Bāpara bibhāghara dekhā(khe)ibā ମୃତ୍ୟୁ କାମନା ସୂଚକ
বাপের বিএ দেখান ଗାଳି—To wish a person to see his
[ବାପର ହୋମ ଘର ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) father's marriage (after the death of the person's mother).

ବାପ ଶ୍ରାଦ୍ଧ—ଦେ· ବି—୧ । ପିତୃ ଶ୍ରାଦ୍ଧ—1. Annual offering of
Bāpa śrāddha oblations to one's deceased father.
পিতৃশ্রাদ্ধ **पितृश्राध** ୨ । କୌଣସି ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—2. Any unavoidable duty.

ବାପର ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର
Bāpara śrāddha karibā ପିତୃ ପିତାମହଙ୍କ ନାମ ଧରି ଗାଳି
ବାପ ଅଜାଙ୍କ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବା
ବାପ ଦାଦାଙ୍କ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଦେବା—1. (figurative) To call
বাপের শ্রাদ্ধ করা names to a person's ancestors.
बापका श्राध करना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ବା ଅବଶ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ କରିବା—2. (figurative) To perform some unavoidable act.

ବାପର ସାଧ୍ୟ—ଦେ. (ବାକ୍ୟ)—ନିଜ କ୍ଷମତାର ବହିର୍ଭୂତ କର୍ମ (ଏପରି କି,
Bāpara sādhya ପିତାଙ୍କ କ୍ଷମତାର ବହିର୍ଭୂତ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ
বাপের সাধ্য କରି ବ୍ୟବହୃତ)—An expression used to
बापका साध्य denote that a thing is beyond one's power (literally beyond even one's father's power).
(ଯଥା—ମୁଁ ତାହା ନ କରିବାକୁ ମୋ ବାପର ସାଧ୍ୟ ଅଛି ?)

ବାପ ସୁଆ(ହା)ଗିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅତ୍ୟଧିକ ପିତୃ ସ୍ନେହୀ—
Bāpa suā(hā)giā Excessively fond of ones father
[ବାପସୁଆ(ହା)ଗୀ(ଗେଇ)—ସ୍ତ୍ରୀ] (ବାପସୁଆ(ହା ଗି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାପ ସୋରିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବପ୍ତା+ସ୍ନେହ)—
Bāpa soriā ପିତୃସ୍ନେହୀ—Loving like a son.
[ଦ୍ର—ଏପରି ବାପ ସୋରିଆ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ପୋଲିସ ଖୁବ ଅଳ୍ପ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ଦୈନିକ ସମାଜ ।]

ବାପା—ଦେ. ବି. ଓ ଅ.—(ସଂ. ବପ୍ତା)—ବାପ (ଦେଖ)
Bāpā Bāpa (See)
ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି. (ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ)—
ପିତାମହ—Paternal grand-father.
[ଦ୍ର—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ଓ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କେତେକାଂଶର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ପିତାଙ୍କୁ ନନା ଓ ପିତାମହଙ୍କୁ ବାପା, ମାତାଙ୍କୁ ବୋଉ ଓ ପିତାମହୀଙ୍କୁ ମାଆ ବୋଲି ଡାକନ୍ତି । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ଓ ବାଲେଶ୍ୱର ପ୍ରଭୃତିରେ ପିତାଙ୍କୁ ବାପା ଓ ମାତାଙ୍କୁ ମା ବୋଲି ଡାକନ୍ତି ।]

ବାପା ବଡ଼ବାପା—ଦେ· ବି—୧ । ପିତୃପିତାମହ—1. Father and
Bāpā bardabāpā grandfather, ୨ । ପିତା ଓ
(ବାପା ବଡ଼ାପା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) ଜ୍ୟେଷ୍ଠତାତ—2. Father and his elder brother.

ବାପା(ପ୍ପା) ରାଓ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ମେବାରର ରାଜପୁତ ରାଣାମାନଙ୍କ
Bāpā(ppā) rāo ଆଦି ପୁରୁଷ—Name of a Rajput king, the founder of the Rana dynasty of a Mewar.
[ଦ୍ର—ରାଜପୁତାନାରେ ପ୍ରଚଳିତ ପୁରାଣ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ଜନଶ୍ରୁତିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ବଲ୍ଲଭୀ ବଂଶର ମହାରାଜ ଶୁଳାଦିତ୍ୟଙ୍କର ଏ ଅଷ୍ଟମ ବଂଶଧର ନାଗାଦିତ୍ୟଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିଲେ । ଏ ଶିଶୁ ଥିବା

ଅବସ୍ଥାରେ ଏହାଙ୍କ ପିତାଙ୍କୁ ଶତ୍ରୁମାନେ ହତ୍ୟା କରିଥିଲେ ଓ ଏହାଙ୍କ ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣର ଭାର ଏହାଙ୍କ ମାତା ଓ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁରୋହିତ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏ ପିଲାଦିନେ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଗାଈ ଚରାଉଥିଲେ; ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ଏ ହାରୀତ ନାମକ ଋଷିଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ ଓ ତାଙ୍କଠାରୁ ଶିବଦୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରି 'ଏକଲିଙ୍ଗ' ନାମ କଣିବଗ୍ରହଙ୍କୁ ପୂଜା କଲେ । ଏ ଚିତୋରକୁ ଆସି ସେଠାରେ ରାଜ୍ୟସ୍ଥାପନ କଲେ । ଏ ମେବାର ରାଜବଂଶର ଆଦି ପୁରୁଷ ଥିଲେ । ଟଡ୍ ସାହେବ ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମକାଳ ୭୨୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଥିବାର କଳ୍ପନା କରନ୍ତି—ହି. ଶ.]

ବାପି(ପୀ)—ସଂ. ବି. (ବପ୍ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+ଅଧିକରଣ. ଇ; ଈ; ଯହିଁରେ **Bāpi(pī)** ପଦ୍ମାଦି ବପନ କରାଯାଏ)—୧ । ପୋଖରୀ; ପୋଖରୀ; (ବାପିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘାଟୀ; ଚାରିକୋଣିଆ ଲମ୍ବ ପୋଖରୀ. ଜଳାଶୟ—1. Tank; pool; an oblong pond; ୨ । ବାମ୍ଫୀ; ଚତୁଷ୍କୋଣ ପ୍ରସ୍ତର ନିର୍ମିତ ବୃହତ୍ କୂପ—2. A big square well with masonry walls.

ବାପିତ—ସଂ. ବିଣ. (ବାପ+ଇତ ବା ବପ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ବାପି ଧାତୁ+ **Bāpita** କର୍ମ. ତ)—୧ । (ମଞ୍ଜି) ବୁଣାଯାଇ ଥିବା—1. Sown ୨ । (ଲୁଗା) ବୁଣା ଯାଇଥିବା—2. Woven. ୩ । ମୁଣ୍ଡିତ—3. Shaven.

ବାପୁ—ଦେ. ଅ. (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ପିତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ- **Bāpu** 1. A form of address to father. ୨ । ବାତ୍ସଲ୍ୟାର୍ଥ ବাপু ସମ୍ବୋଧନ; ହେ ବତ୍ସ ! ବାବୁ !—2, A form of address बापु to youngers.

[ଦ୍ର—ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ଅନୁଚର ଓ ଭକ୍ତ ଏହି ନାମରେ ସମ୍ବୋଧନ କରନ୍ତି ।]

ବାପୁ(ପ, ପେ)ଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସହାନୁଭୂତିସୂଚକ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ **Bāpu(pa, pe)rdā(rdi)** ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଅନନ୍ୟୋପାୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ବପୁରା; ବେଚାରା; ମୂର୍ଖ; ନିର୍ବୋଧ— 1. (used in pity) The poor being.

ୱ ସବାଶୁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋ ବସ୍ତ୍ରରୁ ଟେଣେ କାଢ଼
ଚିହ୍ନି କରି ରହିଛ ଦୁଃଖେ ସେ ବାପୁଡ଼ାଙ୍କ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

(ବାପୁ[ପ, ପେ]ଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
বেচারা बापुरा

୨ । ଉତ୍ତମ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A good soul.

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ରଜା ତ ଧାର୍ମିକ ବାପୁଡ଼ା
ଲେଉଟିଲେ ବାସେ ଫେଲିଇ ନାସୀ ପୁଡ଼ା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୩ । (ତୁଚ୍ଛାର୍ଥକ) ନଗଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A man of straw.

ଦନ୍ତ ମୂଢ଼ିରେ ରହି ବଳୁଅ ବାପୁଡ଼
ଦେହର ପାଣିପାଙ୍କ ଦେଖାଇଲ ଛାଡ଼ି—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ବାପୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—(ଭୁଲ. ହି. ବାପୁରା)—ବାପୁଡ଼ା **Bāpurā** (ଦେଖ)—Bāpurdā (See).

ବାପୁଦେବ ଶାସ୍ତ୍ରୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ **Bāpūdeba śāstri** ପଣ୍ଡିତ—Name of a Marhatta Brāhmaṇa Paṇdit.

[ଦ୍ର—ଏ ୧୮୨୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏ ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିପୁଣ ଥିବାରୁ କାଶୀର ସଂସ୍କୃତ କଲେଜରେ ରେଖା ଗଣିତର ଅଧ୍ୟାପକ ଓ ପରେ ଗଣିତ ଅଧ୍ୟାପକ ହୋଇଥିଲେ । ଏ ସଂସ୍କୃତ ଓ ହିନ୍ଦିଭାଷାରେ ରେଖାଗଣିତ, ତ୍ରିକୋଣମିତି ଆଦି ଅନେକ ଶାସ୍ତ୍ର ରଚନା କରିଥିଲେ । ଇଂରେଜୀ ନାବିକ ପଞ୍ଜିକା ଅବଲମ୍ବନ କରି ଏ ସଂସ୍କୃତ ପଞ୍ଚାଙ୍ଗ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦର୍ଶନରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଏହାଙ୍କୁ ସି. ଆଇ. ଇ (C. I. E.) ଓ ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ ଉପାଧି ଦେଇଥିଲେ । ଏ ଇଂଲଣ୍ଡର ଓ କଲିକତାର ଏସିଆଟିକ୍ ସୋସାଇଟିର ଏବଂ ଆଲ୍ଲାହାବାଦ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସଭ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ନାମ ନୃସିଂହ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ।]

ବାପ୍ତା(ଫ୍ତା)—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ବାଫ୍ତା)—୧ । ରେସମର ଟାଣୀ ଓ **Bāptā(phtā)** ସୂତାର ଭରଣୀରେ ବୁଣା ଏକପ୍ରକାର ଲୁଗା— বাফ্তা 1. A cloth woven with silken warp and बाफता cotton woof. ୨ । ବୁଟାଦାର ବା ସୂଚିକର୍ମଯୁକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ରେସମ ଲୁଗା—2. A kind of embroidered silken cloth.

ବାପ୍ୟ—ସଂ. ବି—୧ । (ବାପୀ+ଯ)—ବାମ୍ଫିର ଜଳ (ହି. ଶ) **Bāpya** 1. Water from a wide masonry well. ୨ । (ବପ୍ ଧାତୁ ଣିଚ, ବାପି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)— ବୁଆ ଧାନ; ଯେଉଁ ଧାନ ବିହନ ବୁଣାଯାଇ ଉଠିଥାଏ (ହି. ଶ)—2. Paddy grown by sowing.

ବାଫୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାପୀ)—ବାମ୍ଫୀ—A big square well **Bāphī** बाउली, बावली with masonry walls.

ରତନ ଯୁତ ଦିବ୍ୟ ଘରଟି ମିଳାଇ
ଘର ତଟରେ ବାଫୀ କୂପ ଶୋଭା ଥାଇ ।
— କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

ବାବ—ଦେ. ବି—ବବୁର (ଦେଖ) **Bāba** Babura (See)

ବାବତ୍(ତ)—ବୈଦେ. ବିଣ. (କଚିତ୍ଅ) (ଆ. ବାବତ୍=ସମ୍ବନ୍ଧ)— **Bābat(ta)** ୧ । ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Pertaining to.

ବାବଦ୍, ବାବତ୍, ବାବୁଦ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଯଥାକ୍ରମ; କ୍ରମିକ— 2. Successive; respective.
বাবত্ बाबत

ବି—୧ । ସମ୍ପର୍କ; ସମ୍ବନ୍ଧ—1. Connection.

বাবৎ ୨ । କୌଣସି ବିଷୟ—2. Head; item; बाबत् any matter.

୩ । ହିସାବ—3. Account

[ଦ୍ର—ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ । ବା । ଲମ୍ବା । ବା, ।]

ଅ—୧ । ଅମୁକ ବିଷୟରେ—1. In respect of.

୨ । ଅମୁକ ସମ୍ପର୍କରେ—2. In connection with.

ବାବତ ବାବତ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (କଚିତ୍ଅ)— **Bābata bābata kari** ୧ । ଯଥାକ୍ରମରେ; ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କରି; বাবত্ বাবত্ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇ—Respectively; separately; in separate blocks; item बाबत् बाबत् करके by item.

୪ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହିସାବରେ—4. Under different headings or groups.

ବାବତ ବାବତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (କତରଥ)—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବା ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ କରିବା—To separate into different groups, heads or items
Bābata bābata karibā
बाबत् बाबत् करना
বাবৎ বাবৎ করা

ବାବଦୂକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବଦ୍ ଧାତୁ ଯଙ୍ ଲୁଗନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ଅତିଶୟାର୍ଥେ ଦ୍ୱିତ୍ୱ—ବାବଦ୍ ଧାତୁ=ଅତିଶୟ କହିବା ବା ବକିବା +ଊକ; ଅଧିକ ବକିବା ଯାହାର ସ୍ୱଭାବ)—୧ । ବାଚାଳ; ଗପଡ଼ି—1. Talkative; babbling; garrulous. ୨ । ବକ୍ତୃତ୍ୱ ସମ୍ପନ୍ନ—2. Eloquent (Apte). ୩ । ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବାରୁ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଆଲୋଚନାକାରୀ (ବଂକ୍ତି)—(ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3. Learned in the scriptures and reasoning matters elaborately.
Bābadūka

ବାବନ—ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ବାମନ)—ବାମନ (ଦେଖ)
Bābana Bāmana (See)
ଦେ. ବି. ଓ ବଣ.—ବାଅନ (ଦେଖ)—Bā-āna (See)

ବାବନା ଭୂତ—ଦେ. ବି.—୧ । ଭୂତ—
Bābanā bhūta 1. A ghost.
୨ । ଭୂତ ପରି ବୁଲୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. A wanderer; a wandering person; a person stalking like a ghost. ୩ । ଅମୋଘ ପ୍ରେତ ପରି ଅଥୟ ଲୋକ—3. A restless person (like a spirit). ୪ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ରଥଯାତ୍ରା ବେଳେ ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର ଓ ସୁଭଦ୍ରା ଗୁଣ୍ଡିଚା ଘରକୁ ଗଲେ ସେହି ଦେଉଳକୁ ଜଗି ରହିବା କଳ୍ପିତ ଭୂତ—4. The imaginary spirit which guards the Gundichā house during Rath Jatra festival when Jagannāth, Balabhadra and Subhadrā resort to and occupy that place.

ବାବର୍—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ)—ଭାରତର ପ୍ରଥମ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ—
Bābar The first Moghal Emperor of India.
বাবর
बाबर
[ଦ୍ର—ଏ ତୈମୁରଙ୍କର ଷଷ୍ଠ ବଂଶଧର ଥିଲେ । ୧୫୨୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପଠାଣ ସମ୍ରାଟ ଇବ୍ରାହିମ ଲୋଦିଙ୍କୁ ଏ ପ୍ରଥମ ପାନିପଥ ଯୁଦ୍ଧରେ ପରାସ୍ତ କରି ଦିଲ୍ଲୀ ସିଂହାସନ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ । ପରେ ରାଣା ସଂଗ୍ରାମ ସିଂହ ଏହାଙ୍କୁ ଭାରତରୁ ବହିଷ୍କୃତ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ସିକ୍ରିଠାରେ ୧୫୨୭ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବାବର ଓ ରାଜପୁତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ହେଲା; ତହିଁରେ ସଂଗ୍ରାମ ସିଂହ ପରାସ୍ତ ହେଲେ ଓ ବାବର ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ହେଲେ । ସେ ୧୫୩୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ।]

ବାବର୍ ନେ(ଲେ)ଟ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. ବବିନେଟ୍)—ମଶାରି ଆଦି ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସରୁ ସରୁ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ଜାଲି କନା—Bobbinet; a stuff of net cloth used for making mosquito curtains.
Bābar-ne(le)ṭ
বাবিনেট
बबिनेट

ବାବରା—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଯାଯାବର)—୧ । ବାୟୁଗ୍ରସ୍ତ; ଯାଯାବର—1. Wandering. ୨ । ସ୍ଥିରଚିତ୍ତବିହୀନ—2. Unsettled; out of joint.
Bābarā
बाउरा
ବାଇ ହେଲ ବାବରା—ବାଘକୁ ଭାଇ ଗୃହଳ,
ଦ୍ରୁହୁଣକୁ ନାବଡ଼ା—ଭଗ ।
୩ । (ସଂ. ବାତୁଲ) ବାତୁଳ—3. Mad.

ବାବ(ବେ)ଲ୍ ମାଣ୍ଡ(ଣ୍ଡେ)ବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ନାମ)—ଆରବ ଉପସାଗର ଓ ଲୋହିତ ସାଗର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପ୍ରଣାଳୀ—The straits of Bab-el-mandeb between the Arabian Sea and the Red Sea.
Bāba(be)l māṇḍa(ṇḍe)b
বাবল মাণ্ডেব
बाबेल मैंडेब

ବାବଲ—ଦେ. ବି—ଶରବିଶେଷ—
Bābala Name of an arrow.
ବାବଲ ଦ୍ୟାଣୋତ୍ତମ ପ୍ରୟୋଗେ କେତୁରମ
ତାରତମ କଲେ ଉତ୍ତର । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।

ବାବା—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ. (ତୁରସ୍କ ଦେଶୀୟ ଭାଷା)—୧ । ବାପ (ଦେଖ)
Bābā 1, Bāpa (See) ୨ । (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭାଷା) ସାହେବମାନଙ୍କ ଶିଶୁ ସନ୍ତାନ—2. A generic name for European children.
(ଯଥା—ମିସି ବାବା, ଜନ୍ ବାବା ।)
୩ । ସାଧୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ନାମ ପରେ ସ୍ନେହସୂଚକ ଉପାଧି—3. An affectionate title added to the name of a recluse.
(ଯଥା—ସତ୍ୟ ମହିମାଧର୍ମୀ ବ୍ରହ୍ମ ଅବଧୂତ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବା ।)
বাবা **बाबा** ଅ—୧ । ପିତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—1. Papa. ୨ । ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—2. (Used in addressing elders) Father ! ୩ । ବାବାଜୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—3. Used in addressing ascetics and religious people—(similar to the Reverend). ୪ । ଆପଣାଠାରୁ ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଓ ପୁତ୍ରସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବାତ୍ସଲ୍ୟସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—4. An address of affection applied to one's youngers.

ବାବା ଆଦ(ଦି)ମୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବପ୍ତା+ଫା. ଆଦମୀ) (ସାଧୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବାବା ପଦ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହେବାରୁ)—ସେହିଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସଂସାରର ସବୁ ମାୟାରୁ ଛାଡ଼ କଟି ହୋଇ ଅଛି; ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ବୈରାଗୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A person who has cut off all his worldly connections and is care-free.
Bābā āda(di)mī
बाबाअदमी

ବାବାଜାନ୍—ବୈଦେ. ଅ. (ଆ. ଅବ୍ବାଜାନ୍)—ଆଦରାର୍ଥ ବାତ୍ସଲ୍ୟସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—(Interjection) A term of fond address to youngers.
Bābājān

ବାବାଜୀ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ସାଧୁ; ସନ୍ନ୍ୟାସୀ; ବୈରାଗୀ; ବୈଷ୍ଣବ—
Bābājī 1. An anchorite. ୨ । ଲୋକଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—2. Name given to males. ୩ । (ନାମ)
(ମାତାଜୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

বাবাজী ମରହଟ୍ଟା ଅମଲରେ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ସୁବାଦାରଙ୍କ ନାମ—
বাবাজী 3. Name of a Marhatta Governor of Orissa.

[ଦ୍ର—ଏ ୧୭୭୨ ରୁ ୧୭୭୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାର ସୁବାଦାର ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ଖ୍ରୀ. ୧୭୭୭ ରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ ଭୟଙ୍କର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପଡ଼ିଥିଲା । ଭୋଁସ୍‌ଲା ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରେରିତ ମାଧୋଜୀ ହର ନାମକ ଜଣେ ସୁବାଦାର ଏହାଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟଚ୍ୟୁତ କରି ଓଡ଼ିଶାର ସୁବାଦାର ହେଲେ ।]

ଅ—ପୁତ୍ର ଓ ପୁତ୍ର ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ଆଦରାର୍ଥକ ସମ୍ବୋଧନ— An interjection addressed to youngers in fondness.

ବାବାଜୀ ବଇଷ୍ଣବ—ଦେ. ବ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ବୈରାଗୀମାନେ—
Bābāji baishṉaba Anchorites.
(ବାବାଜୀ ବୈଷ୍ଣବ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବାବାଜୀ ବୈଷମ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ବାବାଜୀ ମ(ମା)ହାରାଜ—ଦେ. ବ—ମହନ୍ତ; ମଠାଧୀଶ—
Bābāji ma(mā)hārāja A mahant.
বাবাজী মহারাজ ଅ—ବାବାଜୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—An
बाबाजी महाराज address made to anchorites.

ବାବା ବାଚ୍ଛା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରୀତିଯୁକ୍ତ ସମ୍ବୋଧନ—
Bābā bāchhā An endearing term of address.

ବାବା ମୋର—ଦେ. ଅ—ବାପ ଧନ (ଦେଖ)—
Bābā mora বাবাআমার **बाबामेरा** Bāpa dhana (See)

ବାବା ରାମ୍—ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ଉଦାସୀ ଓ ଦୟାଳୁ ବ୍ୟକ୍ତି—
Bābā rām A kind man; indifferent to worldly
बाबा राम বাবারাম concerns

ବାବାରେ—ଦେ. ଅ—୧ । ବାତ୍ସଲ୍ୟାର୍ଥ ସମ୍ବୋଧନ—1. Interjection
Bābāre used in addressing one's youngers.
ବାବା ଗୋ, ବାବା ଲୋ, ବାପରେ } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଆର୍ତ୍ତନାଦ—2. (Interjection) A call of distress.
বাপরে **बापरे**

ବାବାଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ବଉଳ (ଦେଖ)
Bābāl Babura (See)

ବାବାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବାତୁଳୀ—
Bābāli (ବାବଲା—ପୁଂ) Mad (woman).

ବାବିବା—ପ୍ରା. କ୍ରି. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ବାଇବା; ବଜାଇବା—
Bābibā To play on a musical instrument.

ଗାବନ୍ତି ବାବନ୍ତି ନୃତ୍ୟନ୍ତି ବାଳା
ଉନ୍ମଦ ମଦନ ଶରେ ବଦଳା । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

[ଦ୍ର—ବାଇବା କ୍ରିୟାର ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷ ମାନ୍ୟାର୍ଥକ ଏକବଚନ ଓ ବହୁବଚନରେ କେବଳ 'ବାବନ୍ତି' ରୂପ ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଦେଖାଯାଏ, ଭୂଳନାକର କରନ୍ତି ସ୍ଥାନରେ କରବନ୍ତି; ଗାଆନ୍ତି ସ୍ଥାନରେ ଗାବନ୍ତି ।]

ବାବିଲନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ନାମ)—ଏସିଆଖଣ୍ଡ ଭୂରଷର ଅଧୁନାଙ୍କ
Bābilan ମେସୋପୋଟାମିଆରେ ଅବସ୍ଥିତ ପ୍ରାଚୀନ ସମୃଦ୍ଧିମନ୍ତ
বেবিলন ରାଜଧାନୀ—Babylon; a very ancient
बाबिल capital of an ancient kingdom.

[ଦ୍ର—ପୁରାତତ୍ତ୍ୱବିତ୍‌ମାନେ ସ୍ଥିର କରି ଅଛନ୍ତି ଯେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୩୮୦୦ ପୂର୍ବେ ଏଠାରେ ତଦାନୀନ୍ତନ ସମୃଦ୍ଧ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସମ୍ରାଟଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ସେହି ରାଜଧାନୀର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ସ୍ତୂପମାନ ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛି । ଏହି ନଗର ଇଉଫ୍ରେଟିସ୍ ଓ ଟାଇଗ୍ରୀସ୍ ନଦୀଦ୍ୱୟର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା । ଏଠାରେ ବିଖ୍ୟାତ ପ୍ରାଚୀନ ସମ୍ରାଟ ନେବୁଚାଡ୍‌ରେଜର (Nebuchad Rezzar) ତାଙ୍କ ରାଣୀ ଆମିଟିସ୍‌ଙ୍କ ବିଳାସାର୍ଥେ ଗୋଟିଏ ଦୋଳାୟମାନ ଉଦ୍ୟାନ ତିଆରି କରିଥିଲେ । ପୃଥିବୀର ୭ ଗୋଟି ଅତ୍ୟାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଏ ଉଦ୍ୟାନଟି ଏକତମ ରୂପେ ପରିଗଣିତ ହେଉଥିଲା । ଏହି ବଗିଚାରେ ପାଣି ଦେବା ପାଇଁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଟେଣ୍ଡା କଳ (Hydraulic pumps) ଲଗା ହୋଇଥିଲା । ଖ୍ରୀ. ୧୯୦୩ ସାଲରେ ମାଟି ଖୋଳା ହୋଇ ଭୂଗର୍ଭରେ ପୋତି ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଅନେକ କୋଠା, ରାଜପ୍ରାସାଦ, ଦେଉଳ, ପୋଲ ଓ ଉଦ୍ୟାନର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ଦେଖାଯାଇ ଅଛି—ଷ୍ଟେଟ୍‌ସ୍‌ମାନ୍. ପତ୍ରିକା ।]

ବାବୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା; ହିନ୍ଦୀ ବାପୁ ; ତୁଳ. ସଂ. ବପ୍ତା)—
Bābu ୧ । ବଙ୍ଗ ଓ ଉତ୍କଳରେ ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ନାମ
(ବାବୁଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୂର୍ବରେ ଲାଗିବା ସମ୍ମାନସୂଚକ ଉପାଧି—
বাবু 1. A respectful address prefixed to the
बाबु names of gentlemen, corresponding to English Mr or Esq.

[ଦ୍ର—ବାବୁ ଶବ୍ଦର ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର ବଙ୍ଗ ଦେଶରୁ ଆମ ଦେଶକୁ ଆସିଅଛି । ଫାରସୀରେ ପିତା, ବୃଦ୍ଧ, ମାନ୍ୟ ଓ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ 'ବାବୁ' ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ । ମୁସଲମାନ ଯୁଗ ପୂର୍ବେ ବଙ୍ଗଳାରେ ବାପୁ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର ଥିଲା । ମୁସଲମାନ ଯୁଗରେ ଉର୍ଦ୍ଦୁରେ 'ବାବା' ବ୍ୟବହାରରୁ 'ବାବୁ' ବ୍ୟବହାର ଚଳିଲା । 'ବାବା' ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ 'ବିବି' । ଉତ୍କଳରେ ପୂର୍ବେ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ସମ୍ବୋଧନରେ 'ବାବୁ' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା ଓ ରାଜାଙ୍କ ବିରାଦରମାନଙ୍କୁ 'ବାବୁ' ବୋଲାଯାଏ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କୁ ବାବୁ ଓ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କୁ ମିଆଁ ବୋଲାଯାଏ ।

ଗୁଜରାଟ ଓ ମାରୱାଡ଼ ଅଞ୍ଚଳରେ ପିତାଙ୍କୁ 'ବାପୁ' ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ ।]

୨ । ପ୍ରଭୁ; କର୍ତ୍ତା; ଖାମିନ୍ଦ; ସାଆନ୍ତ—2. Lord; master

୩ । ଗୃହକର୍ତ୍ତା—3. Master of the house; lord of the house.

୪ । ରାଜାଙ୍କ ବିରାଦର—4. Kinsman of a Raja.

୫ । ଇଂରାଜଶିକ୍ଷିତ ନବ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସଭ୍ୟ ଭବ୍ୟ ହିନ୍ଦୁ ଯୁବକ—5. An English educated Hindu youngman.

୬ । ରସିକ ପୁରୁଷ; ନାଗର ବ୍ୟକ୍ତି; ଲମ୍ପଟାଡ଼ମ୍ବରପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ସଜବଜଆ ଲୋକ—6. A fop; a beau.

୭ । ଅଳସୁଆ ଓ ସୁଖଭୋଗୀ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ସୁଖଭୋଗରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—7. A lazy and comfortable man of means.

୮ । ଅଫିସ୍ ଅଦର ପ୍ରଧାନ ହିନ୍ଦୁ କର୍ମଚାରୀ—1. The head Hindu ministerial officer of an office.

୯ । ପିତା; ବାପ—9. Father.

ବାବୁ ଭଲ ପୁଅ ଯେ ହୁଅନ୍ତେ ନଥକ
ଦ୍ରୌପଦୀ ଦେବୀଙ୍କର ହେଲ ଶୋକ ମନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ।

୧୦ । ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ ପରେ ଲଗିବା ଉପାଧି—10 A title added to the name of a rich man.

ବି—୧ । ବାତ୍ସଲ୍ୟାର୍ଥ ସମ୍ବୋଧନ—1. A fond address.

ଛାଟକୁରେ ବାବୁ ଭୟ ନ କର । କହନ୍ତି ମାଏ ଗୋ —ଚନ୍ଦ୍ରଭଗା ।

୨ । ସାଧାରଣ ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ—2. A term addressed to a gentleman by another.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଓ ପତ୍ରାଦିରେ ପୁରା ନାମ ପୂର୍ବରେ ବାବୁ ଲଗେ, ଯଥା—ବାବୁ ବନ୍ଧନ ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଜମ୍ପା କେବଳ ମୂଳ ନାମ ପରେ ବାବୁ ଶବ୍ଦ ଲଗେ, ଯଥା—ବନ୍ଧନ ବାବୁ । ମୂଳ ନାମ ପୂର୍ବରେ ବାବୁ ଶବ୍ଦ ଲଗିଲେ ତାହା ବାତ୍ସଲ୍ୟାର୍ଥକ ସମ୍ବୋଧନ ବୁଝାଏ । ତାଙ୍କର ଗୁରୁ ସ୍ଥାନୀୟ ବା ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ ଉପରୋକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଡାକବେ 'ବାବୁ ବନ୍ଧନ ।']

୩ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—3. A word used in addressing a master.

[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗୀୟମାନେ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଆ ଚାକରମାନେ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ସାଆନ୍ତ ଓ ପ୍ରଭୁପତ୍ନୀଙ୍କୁ ସାଆନ୍ତାଣୀ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ବାବୁ ଓ ପ୍ରଭୁପତ୍ନୀଙ୍କୁ ଠାକୁରାଣୀ, ବାବୁଆଣୀ ବା ମାଆ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରନ୍ତି ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ହିନ୍ଦଭୂମି) ବି—ଛୋଟ ପୁରୁଷ ପିଲା—A male child.

[ଦ୍ର—ବାପ ମାଆ ପୁଅକୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ସମ୍ବୋଧନରେ ଡାକନ୍ତି ।]

ବାବୁଆଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବାବୁର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Bābuāṇī — Feminine of Bābu.
बबुआनी — ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀ; ମାଲିକାଣୀ—The mistress of the house.

ବାବୁଆଣୀ—ଦେ. ବି—୧ । ବିଳାସିତା; ସଉକୀ—
Bābuāṇī — 1. Luxury; foppery.
ବାବୁଆନା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାବୁଗିରି }
२ । ସୁଖାସକ୍ତି-ଆଳସ୍ୟ; ଅଳସୁଆ ପଣ; ଭୋଗବିଳାସିତା—
बाबुगिरि, बाबुयाना, बाबुयानी — 2. Comfortable idleness; luxurious ease.
बाबुआना

୨ । ଧନୀଙ୍କ ଚାଲିଚଳନ; ବଡ଼ଲୋକି—1. Acts or conduct becoming a rich man.

ବାବୁଇ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି—ତୃଣ ଘାସ—
Bābui — A kind of rush or long grass.

ବାବୁଇଆ—ଦେ. ବି—ପନାସି (ଦେଖ)
Bābuiā — Panāsi (See) (Hainee).

ବାବୁଘର—ଦେ. ବି—୧ । ବୋହୂର ବାପଘର; ପିତୃଗୃହ—
Bābughara — The house of the father of a daughter-in-law.
नैहर; पीहर

ଭୁ ଗର୍ଭେ ଶିଶୁ ତୋର ମାତା ବାବୁଘର
ଯାଇଥିଲେ ସେଠାରେ ଜନ୍ମ ହେଲ ତୋର—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୨ । ବଡ଼ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଘର—2. The house or home of a rich man.

ବାବୁଜୀ—ବୈଦେ. ଅ. (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ବାବୁମାନଙ୍କୁ କରାଯିବା ସମ୍ବୋଧନ—1. A term of address to a 'Bābu'. ୨ । ବାତ୍ସଲ୍ୟାର୍ଥକ ସମ୍ବୋଧନ—2. A term of fond address.
Bābujī
बाबूजी, बाबाजी
बाबूजी

ବାବୁନା—ଦେ. ଅ—ପ୍ରେୟସୀର ଆପଣାର ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତିପ୍ରତି ବା ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରତି ସ୍ନେହସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—A fond address by a woman to her beloved.
Bābunā
(ବାବୁନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

बाबुना ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ସୋମରାଜ୍ୟାଦି ବର୍ଗର ଶାକବିଶେଷ—Chamomile.
बाबुना

[ଦ୍ର—ଏହା ଇଉରୋପ ଓ ପାରସ୍ୟର ଗଛ; ପଞ୍ଜାବରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ଶୁଖିଲା ଧଳା ଫୁଲ ଔଷଧରେ ଲଗେ; ଏହି ଫୁଲକୁ ତେଲରେ ପକାଇଲେ ସେ ତୈଳଦ୍ୱାରା ଶୂଳରୋଗ, ଦୁର୍ବଳତା ନଷ୍ଟ ହୁଏ । ଏ ଫୁଲକୁ ପାଣିରେ ସିଝାଇ ପିଇଲେ ବମନ ହୁଏ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଋତୁ ବନ୍ଦ ହୋଇଥିଲେ ତହିଁରେ ଉପକାର ଦର୍ଶେ ।]

ବାବୁ ଭ(ଭା)ୟା—ଦେ. ବି—(ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ଭଦ୍ର ଓ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ—1. The rich and the noble. ୨ । ରାଜ ଦରବାର ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—2. The noblemen of a state.
Bābu bha(bhā)yā
ବାବୁ ଦରବାର } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାବୁଭୈୟା }
बाबुभैया

ବାବୁର୍ ବୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷ ପିଲାର ବାପ; ପୁଅର ବାପ—The father of a male child.
Bābur buā

[ଦ୍ର—ଏହା ସନ୍ତାନବାନ୍ ପୁରୁଷପ୍ରତି ଅଭିବାଦନସୂଚକ ବାକ୍ୟରୂପେ ଓ ପୁତ୍ରବତୀସ୍ତ୍ରୀର ଆପଣା ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ ବାକ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବାବୁର୍ ମା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପୁଅର ମା; ଆପଣାର ସନ୍ତାନବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—Oh ! mother of my son (addressed to one's wife who has got children).
Bābur mā

ବାବୁରି(ଲି)—ଦେ. ବି—ବବୁର ବାଳ (ଦେଖ)
Bāburi(li) বাবুরী बाबरी Babura bāḷa (See)
ସରଗିର ମୁହୁବାଟେ ମଦେ ଡୋଲ ସେବାଟ୍ର ଭଲେ ବାବୁର
ଭନ୍ତଳର ଲମ୍ବ ଗୁହ୍ମ ଭଅଇବ ଅସନ୍ତ୍ର-ଜାଡ ମାଧୁର—
ରାଧାନାଥ, ସଗୀତ ।

ବାବୁ ସାହେ(ହା)ବ—ଦେ. ଅ—୧ । ବାତ୍ସଲ୍ୟାର୍ଥ ସମ୍ବୋଧନ—
Bābu sāhe(hā) ba 1. A term of fond address.
बाबुसाहेब ୨ । ଦରିଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଧନୀର ସମ୍ବୋଧନ—
2. A term of address to the rich by the poor.

ବାବେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପନାସି (ଦେଖ)
Bābe (ବାବେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) Panāsi (See).

ବାଭା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପୁଅ; ବତ୍ସ—
Bābhā Son; child.

ବାଭିଏ—ଗ୍ରା. ଅ—ଶୂଦ୍ର ଜାମାତାମାନଙ୍କର ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ପ୍ରତି ଓ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କର
Bābhie ଜାମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୋଗ କରିବା ସମ୍ମାନସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ
ବାବଏ(ବେ) } ଅନ୍ୟରୂପ (ଏ ଶବ୍ଦ ପ୍ରାୟଶଃ ଏକ ବଚନରେ
ବାବେ(ଭେ) } ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ)—Expression add-
ବାଭେଇ } ressed by a Sudra to his
बापु father-in-law or the father-in-law to his son-in-law, used in the singular number.

ବାଭ୍ମ(ମ୍ଭ,ମ୍ଭୁ)ଣ—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବ୍ରାହ୍ମଣ)—ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Bābhu(mu, mbhu)ṇa A Brāhmaṇa
বামুন, বামণ बामन

ବାଭ୍ରବୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବଭ୍ରୁ—ଶିବ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଦୁର୍ଗା—
Bābhrabi Goddess Durgā.

ବାମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଏକପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧ ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଳ୍ମ—
Bām বাম बाम Melissa (plant); Balm of Gilead.

बाम ଦେ. ବି—(ସଂ. ବ୍ୟାମ)—୧ । ଜାହାଜରେ ବ୍ୟବହୃତ ଜଳର ଗଭୀରତାର ମାପବିଶେଷ; ପ୍ରାୟ ୬ଫୁଟ ଦୈର୍ଘ୍ୟ; ବେଁ—
1. A nautical measure of 6 feet; fathom.
[ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ଦୁଇ ବାହୁକୁ ପରସ୍ପର ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ଦୁଇ ସ୍କନ୍ଧ ସହିତ ଏକ ସରଳରେଖାରେ ପ୍ରସାରିତ କଲେ ଏକ ହାତର ମଝି ଆଙ୍ଗୁଠିର ଅଗରୁ ଅନ୍ୟ ହାତର ମଝି ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୈର୍ଘ୍ୟକୁ ବାମ୍ ବୋଲାଯାଏ । ଏହା ପ୍ରାୟ ୬ଫୁଟ୍ ଅଟେ ।]
୨ । ଜାହାଜ ଅଦରେ ବ୍ୟବହୃତ, ଅଗରେ ସୀସାଖଣ୍ଡ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ମାପ ଦଉଡ଼ି—2. Fathom-line of a ship; line and lead.
[ଦ୍ର—ଜାହାଜ ଚାଲୁଥିବା ବେଳେ ଜାହାଜ ପଛରେ ଜଣେ ଲୋକ ଠିଆହୋଇ ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ଝୁଙ୍କିପଡ଼ି ଜାହାଜର କଡ଼ର ପାଣିକୁ ଏ ଦଉଡ଼ାକୁ ଫିଙ୍ଗୁଥାଏ ଓ ଉଠାଉଥାଏ, ଏବଂ ଉକ୍ତ ଦଉଡ଼ାରେ ଯେତେହାତ ଉଚ୍ଚତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଣିର ଚିହ୍ନ ରହେ ତଦନୁସାରେ ପାଣିର ଗଭୀରତା ଅନୁମିତ ହୁଏ]।
୩ । ବେଁ (ଦେଖ)—3. Beṅ (See).

ବାମ୍ଣୀ(ଣି)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ନିର୍ବିଷ ସର୍ପବିଶେଷ—
Bām-ṇi(ṇi) A kind of venomless snake.
[ଦ୍ର—ଏହାର ବେକଠାରୁ ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହଳଦିଆ ଓ ଦେହ ଚକ ଚକ ଅଟେ ।]

ବାମ୍ ଦେଖ୍—ଦେ. ଅ—(ଯୁବକ ସ୍ୱାଧୀନସ୍ଥାମଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଡ୍ରିଲ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
Bām dekh ଆଦେଶ ବଚନ)—ବାମ ଦିଗକୁ ଗୁଡ଼ି—
(a term of school drill) Left dress !

ବାମ୍ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ତୁଳ. ହିଂ ବାହନ୍)—ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Bām-nā (ବାମ୍ହନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) A Brāhmaṇa.
ଖେଡ଼ ନଗାଏ ଗରବନା
ଗାଁ ନଗାଏ ବାମନା – ଢଗ ।

ବାମ୍ ବାଙ୍କ୍—ଦେ. ଅ.—(ଯୁବକ ସ୍ୱାଧୀନସ୍ଥାମଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଡ୍ରିଲ୍
Bām bāṅk ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଆଦେଶ ବଚନ)—(a term of school drill) Left Wheel !

ବାମ୍ ବୁଲ୍—ଦେ. ଅ.—(ଯୁବକ ସ୍ୱାଧୀନସ୍ଥାମଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଡ୍ରିଲ୍
Bām bul ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଆଦେଶ ବଚନ)—(a term of school drill) Left Turn !

ବାମ—ସଂ. ବିଣ.—(ବା ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ମ)—୧ । ବାଁଆ
Bāma (ପାଖ); ଅପସବ୍ୟ; ଦକ୍ଷିଣେତର—1. Left (side).
(ବାମା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିପରୀତ—2. Opposite; reverse. ୩ । ବିମୁଖ; ପ୍ରତିକୂଳ; ବିପକ୍ଷ—3. Reverse; antagonistic. ୪ । ବକ୍ର; କୁଟିଳ—4. Bent; curved. ୫ । ବାମଦିଗରେ ସ୍ଥିତ—5. Situate on the left side. ୬ । ସୁନ୍ଦର; ମନୋହର; ସୁନ୍ଦର—6. Beautiful; dainty; pleasing. ୭ । ଅଧମ—7. Worthless; mean. ୮ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—8. Excellent. ୯ । ମନ୍ଦ; ଦୁଷ୍ଟ (ହି. ଶ.)—9. Bad; wicked.
ବି.—୧ । ବାଆଁ ପାଖ—1. Left side. ୨ । ମହାଦେବ—2. Śiba. ୩ । କାମଦେବ—3. Cupid personified. ୪ । ବକ୍ଷ—4. Breast; chest. ୫ । ଜୀବ—5. Animal ୬ । ଧନ—6. Treasure; wealth. ୭ । କୁଚ; ସ୍ତନ—(ହି. ଶ.)—7. Female's breast. ୮ । ଏକ ରୁଦ୍ରଙ୍କ ନାମ (ହି.ଶ) 8. Name of a Rudra Deity. ୯ । ବରୁଣ—(ହି. ଶ.)—9. The sea-god. ୧୦ । (ନାମ) କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର (ହି.ଶ.)—10. Name of a son of Krushṇa. ୧୧ । ୨୪ ଅକ୍ଷରର ଏକ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ, ଯହିଁର ପ୍ରତି ଚରଣରେ ସାତ ଜଗଣ ଓ ଏକ ଯଗଣ ଥାଏ (ଏ ବୃତ୍ତର ଅନ୍ୟ ନାମ, ମଞ୍ଜରୀ, ମକରନ୍ଦ, ମାଧବୀ)—(ହି. ଶ.)—11. Name of a Sanscirt metre of 24 syllables.
ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରତିକୂଳତା—1. Unfavourableness.
ଯେଉଁମାନେ ଯୁଦ୍ଧରେ ମାରିବେ ଦେବଙ୍କ
ସେମାନେ ମଲେ ଅଛି ଅଦୃଷ୍ଟ ବାମକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଶଲ୍ୟ

୨ । ବକ୍ରତା—2. Crookedness.

୩ । ବାମଦେବ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ—
3. A name for calling 'Bāmadeba'.

ବାମ କରବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବାମ ପାଖରେ ରଖି ବସିବା
Bāma kariba To sit at the right side of another
बाँया करना leaving the left side to him.

ବାମ କରିବ କ କର ଯେ ମୋ ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର—
ଉକ୍ତ. କୋଟବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦର ।

ବାମକେଲି—ଦେ. ବ—ମୌଲମିନ (ଦେଖ)
Bāmakeḻi Maulamin (See).

ବାମଦେବ—ସଂ. ବି—(ବାମ=ସୁନ୍ଦର ବା ବକ୍ରରୂପ+ଦେବ)—
Bāmadeba ୧ । ମହାଦେବ—1. Śiba. ୨ । ଋଷିବିଶେଷ—
2. Name of a sage.
[ଦ୍ର—ଏ ଦଶରଥଙ୍କ ପୁରୋହିତ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ଋଗ୍‌ବେଦର ୪ର୍ଥ ମଣ୍ଡଳର ଅଧିକାଂଶ ସୂକ୍ତର ଦ୍ରଷ୍ଟା ବାମଦେବ ନାମକ ଜଣେ ଋଷି ଥିଲେ ।]
ଦେ. ବି—ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.

ବାମଦେବୀ—ସଂ. ବି—(ବାମ+ଦେବୀ)—୧ । ଦୁର୍ଗା (ହି. ଶ)—
Bāmadebī 1. Durgā. ୨ । ସାବିତ୍ରୀ (ହି. ଶ)—
2. Sābitrī (See).

ବାମନ(ନା)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ସଂ. ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଭୁଲ. ହି
Bāman(nā) ବାମ୍ହନ)—ବ୍ରାହ୍ମଣ—Brāhmaṇa.

କୁଲ୍ହିଆ କୁଲତା ନଷ୍ଟ ର ଭେଲ
ବାମନ୍ ସାଙ୍ଗେ କାଠ କ ଗୁଲି—ଉଗ ।

ବାମନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବମ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ବାମି ଧାତୁ=ବକ୍ରବ
Bāmana ଭାଷିବା+କର୍ମ. ଅନ; ଯେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଣିଙ୍କଠାରୁ
(ବାମନକ-ଅନ୍ୟରୂପ) ବକ୍ରବ ବା ଖର୍ବ ଅବୃତ୍ତବିଶିଷ୍ଟ)—୧ । ଖର୍ବ;
ବାମନା } ସ୍ତ୍ରୀ ଖର୍ବକାୟ; ଗେଡ଼ା; ହ୍ରସ୍ୱ—1. Dwarfish;
ବାମନିକା } stunted. ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର—2. Small ୩ । ନୀଚ—
3. Low.
ବି—୧ । ଖର୍ବକାୟ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A dwarf. ୨ । (ବାମ=ବିପତ୍ତି+ନ=ଛେଦନ)—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ୪ର୍ଥ ଅବତାର—
2. The fourth incarnation of Bishṇu.
[ଦ୍ର—ଏ ଅବତାରରେ ବିଷ୍ଣୁ ଗୋଟିଏ ଖର୍ବକାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ରୂପ ଧରି ବଳିରାଜାକୁ ଦାନ ମାଗି ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଶରୀରରୁ ନର୍ଗତ ତୃତୀୟ ପାଦରେ ପାତାଳପୁରକୁ ଚାପିଥିଲେ ।]
୩ । ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗର ହସ୍ତୀ—3 The mythological elephant guarding the south. ୪ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ)—Bishṇu. ୫ । ଶିବ (ହି. ଶ)—5. Śiba. ୬ । ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ (ଟାଙ୍ଗୁ) ଘୋଡ଼ା (ହି. ଶ.)—6. A species of nag. ୭ । (ନାମ) ହନୁମାନର ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—7. Name of a son of Hanumān. ୮ । (ନାମ) ଏକ ନାଗର ନାମ (ହି. ଶ)—8. Name of a mythological serpent. ୯ । (ନାମ) ଗରୁଡ଼ବଂଶୀ ଏକ ପକ୍ଷୀ (ହି.ଶ)—
9. Name of a mythological bird.
୧୦ । (ନାମ) କ୍ରୌଞ୍ଚ ଦ୍ୱୀପର ଏକ ପର୍ବତ (ହି. ଶ)—
10. Name of a mythological mountain.
୧୧ । ଅଠର ପୁରାଣ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହି. ଶ.)—
11. The title of one of the 18 Hindu mythological treatises.
ଦେ. ବି—ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.

ବାମନ ଜନ୍ମ—ସଂ. ବି—ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳଦ୍ୱାଦଶୀରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ପର୍ବ—
Bāmana janma The religious ceremoney observed
(ବାମନ ଦ୍ୱାଦଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) on the 12th day of the bright fortnight of Bhādra.
[ଦ୍ର—ବାମନ ଅବତାରରେ ବିଷ୍ଣୁ ଏହିଦିନ ଅଦିତିଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇଥିଲେ ।]

ବାମନ(ନା)ଭୁତ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାବନାଭୂତ (ଦେଖ)
Bāmana(nā)bhut Bābanābhūta (See).

ବାମନୟନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବାମ=ସୁନ୍ଦର+ନୟନ)—
Bāmanayanā ସୁନ୍ଦର ନେତ୍ରବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ); ସୁଲୋଚନା—
(ବାମଲୋଚନା—ଅନ୍ୟରୂପ) Fine-eyed (damsel).

ବାମଣୀ(ଣୀ) ରାଜ୍ୟ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବ୍ରାହ୍ମଣୀୟ+ରାଜ୍ୟ)—ବାହାମନୀ
Bāmaṇi(ṇi) rājya ରାଜ୍ୟ; ପଠାଣ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପତନ ସମୟରେ
(ବାହାମଣୀ(ନୀ)ରାଜ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦକ୍ଷିଣଭାରତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ
बाहामनीराज्य ହୋଇଥିବା ମୁସଲମାନ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—The
बाहामनी राज Bohamony kingdom; a Mahomedan kingdom established in the Deccan (modern Hyderabad) on the fall of the Pathān Empire.
[ଦ୍ର—ପଠାଣ ସମ୍ରାଟ ଗିୟାସୁଦ୍ଦିନ୍ ଟୋଗଲକଙ୍କ ପୁତ୍ର ମହମ୍ମଦ୍ ଟୋଗଲକ୍ ବିଦ୍ୱାନ୍ ଥିଲେହେଁ ଅତି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଓ ବାତୁଳ-ପ୍ରାୟ ହେବାରୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ବିଦ୍ରୋହର ସୂତ୍ରପାତ ହେଲା ଓ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶାସନକର୍ତ୍ତାମାନେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଘୋଷଣା କଲେ । ଖ୍ରୀ ୧୩୪୭ ସାଲରେ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ କୁଲବର୍ଗର ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଜାଫର ଖାଁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଘୋଷଣା କରି ବାମଣୀ ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ଏ ରାଜ୍ୟର ସ୍ଥାପୟିତାଙ୍କୁ ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଗଙ୍ଗୁ ନାମକ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁତ୍ରବତ୍ ପ୍ରତିପାଳ ଥିବାରୁ ଉକ୍ତ ପାଳକଙ୍କୁ ଚିରସ୍ମରଣୀୟ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସ୍ଥାପୟିତା ଏ ରାଜ୍ୟର ନାମ 'ବ୍ରାହ୍ମଣୀ' ବା 'ବାମଣୀ' ବା 'ବାହାମନୀ' ରଖିଲେ ଓ ନିଜର ନାମ ଆଲ୍ଲାଉଦ୍ଦିନ ହସନ ଗଙ୍ଗୁ ବାହାମନୀ ରଖିଲେ । ଏହା ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଅଧୁନାଦ ହାଇଦ୍ରାବାଦ ରାଜ୍ୟ । ଏ ରାଜ୍ୟ ଉତ୍ତରରେ ତାପ୍ତୀ ନଦୀଠାରୁ ଦକ୍ଷିଣରେ ତୁଙ୍ଗଭଦ୍ରା ଓ କୃଷ୍ଣାନଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ଏଥିର ରାଜଧାନୀ କୁଲବର୍ଗ; ପରେ ବିଦରରେ ହୋଇଥିଲା । ଏ

ରାଜବଂଶ ପ୍ରାୟ ୧୫୦ ବର୍ଷ ରାଜତ୍ୱ କରିବା ପରେ ଏହାର ପତନ ହେଲା ଓ ଏ ରାଜ୍ୟରୁ ପାଞ୍ଚ ଗୋଟି ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜ୍ୟ ଓ ରାଜବଂଶ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା :—

୧ । ଅବଦୁଲ୍‌ସାହାଙ୍କ ସ୍ଥାପିତ ଆଦିଲ୍‌ସାହି ରାଜ୍ୟ—(ସ୍ଥାପିତ ଖ୍ରୀ ୧୪୮୯, ରାଜଧାନୀ ବିଜାପୁର)—୨ । ନିଜାମ୍‌ସାହାଙ୍କ ସ୍ଥାପିତ ନିଜାମ୍‌ସାହି ରାଜ୍ୟ—(ସ୍ଥାପିତ ଖ୍ରୀ ୧୪୯୦, ରାଜଧାନୀ ଅହାମଦନଗର—୩ । କୁତବ୍‌ସାହାଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କୁତବ୍‌ସାହି ରାଜ୍ୟ—(ସ୍ଥାପିତ ଖ୍ରୀ ୧୫୧୨, ରାଜଧାନୀ ଗୋଲକୁଣ୍ଡା)—୪ । ବରିଦ୍‌ସାହାଙ୍କ ବରିଦ୍‌ସାହି ରାଜ୍ୟ—(ସ୍ଥାପିତ ଖ୍ରୀ ୧୫୦୪, ରାଜଧାନୀ ବିଦର)—୫ । ଇମାଦ୍‌ସାହାଙ୍କ ଇମାଦ୍‌ସାହି ରାଜ୍ୟ—(ସ୍ଥାପିତ ଖ୍ରୀ ୧୪୮୪, ରାଜଧାନୀ ବେରାର)—ପରେ ଏ ରାଜ୍ୟମାନ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମୋଗଲ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ ହେଲା—ପ୍ରୋଥେରୋ ସାହେବଙ୍କ ଇଂରାଜ ସ୍କୁଲ—ଇତିହାସ ।]

ବାମମାର୍ଗ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା, ବାମ=ପ୍ରତିକୂଳ, ଅର୍ଥାତ୍ ବେଦବିରୁଦ୍ଧ+ମାର୍ଗ)—ବେଦବିହିତ (ଦକ୍ଷିଣ) ମାର୍ଗର ପ୍ରତିକୂଳ ତାନ୍ତ୍ରିକ ବିଧି, ଯହିଁରେ ବେଦବିରୁଦ୍ଧ ପଞ୍ଚମକାରଆଦିର ବିଧାନ ଅଛି—The Tantrik rituals (as opposed of the Bedic rituals).
Bāmamārga
(ବାମମାର୍ଗୀ—ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେଷଣ)

ବାମଲୂର—ସଂ. ବି. (ବାମ=ବିପରୀତ+ଲୂ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+ର)—ବଲ୍ମୀକ; ଉଈହୁଙ୍କା—Ant hill.
Bāmalūra

ବାମହସ୍ତ—ଦେ. ବି.—(ପୁରୁଷ ପକ୍ଷରେ) ଆପଣାର ହସ୍ତଦ୍ୱାରା ଅସ୍ୱାଭାବିକ ରୀତିରେ କାମପ୍ରବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରିବା; ହସ୍ତମୈଥୁନ—Masturbation; onanism.
Bāmahasta
(ବାମହସ୍ତକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
सरका कुटना हस्तमैथुन

ବାମା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାମ+ଆ; ବାମର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—୧ । ପ୍ରତିକୂଳା—1. Antagonistic (female). ୨ । ପ୍ରତିକୂଳାଚାରିଣୀ—2. (a woman) Acting contrarily. ୩ । ସୁନ୍ଦରୀ—3. Beautiful; graceful
Bāmā

ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ନାରୀ; ସ୍ତ୍ରୀ—1. Woman. ୨ । ଦୁର୍ଗା—2. Durgā. ୩ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—3. Lakshmi. ୪ । ଦଶ ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତବିଶେଷ—4. Name of a Sanscrit metre.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ଏକ ତଗଣ, ଏକ ୟଗଣ ଏକ ଯୁଗଣ ଥାଏ ଓ ଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣ ଗୁରୁ—ହି. ଶ.]

୫ । ସରସ୍ୱତୀ—5. Saraswati (Apte).

ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବାମୀ)—୧ । ଘୋଟକୀ—1. Mare.

ବାମାକାଳେ ଭନୁବାମା—ପ୍ରସବ ସୂନୁ ସୁଷମା
ଲକ୍ଷିତ ହୁଅନ୍ତା ଅଜ ଅନଳ ପ୍ରଭ । ଉତ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ବାମା ସୁନ୍ଦରୀ ବା ବାମା ପ୍ରେୟସୀ ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—2. Name by which Bāmāsundari or Bāmāpreyasi is called.

ବାମା କଣ୍ଠ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାମା+କଣ୍ଠ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀକଣ୍ଠ—1. Woman's throat. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀର କଣ୍ଠସ୍ୱର—2. Female tone; female voice.
Bāmā kantha

ବାମାକ୍ଷି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କର୍ମଧା; ବାମ+ଅକ୍ଷି)—ବାଆଁ ଅକ୍ଷି—Left eye.
Bāmākshi

ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସୁନ୍ଦର ନେତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—1. Having fine eyes. ୨ । ଯାହାର ବାଆଁ ଅକ୍ଷିଟି ଅଛି; ବାଆଁ ଆଖିଆ—2. Left eyed.

ବାମାକ୍ଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାମ+ଅକ୍ଷ+ଈ)—ବାମନୟନା; ସୁନୟନା—Fine-eyed (woman).
Bāmākshi

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. A graceful lady.
୨ । ଦୀର୍ଘଈକାର (ହି. ଶ.)—2. The letter long 'ī'.

ବାମାଚାର—ସଂ. ବି. (ବାମ=ଶ୍ରେଷ୍ଠ+ଆଚାର=ଧର୍ମାଚରଣ; ତନ୍ତ୍ରମତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠାଚାର)—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ପଞ୍ଚମକାର ସାଧନ ରୀତି; ବାମମାର୍ଗ—A method of worship or rites recommended in the Tantras.
Bāmāchāra

[ଦ୍ର—ମତ୍ସ୍ୟ, ମାଂସ, ମଦ୍ୟ, ମୈଥୁନ ଓ ମୁଦ୍ରାଦ୍ୱାରା ଏ ଉପାସନା କରାଯିବାରୁ ଏ ଉପାସନାର ନାମ ପଞ୍ଚମକାର ସାଧନ । ଏହି ମତାବଲମ୍ବୀ ସାଧକମାନେ ଆପଣାକୁ ସାଧକ, ବୀର ନାମରେ ଓ ବିରୋଧୀ ମତବାଦୀ ସାଧକଙ୍କୁ 'କଣ୍ଟକ' ନାମରେ ଅଭିହିତ କରନ୍ତି—ହି. ଶ.]

ବାମାଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବାମାଚାର ପ୍ରକ୍ରିୟାର ସାଧକ—(a devotee) Worshipping according to 'Bāmāchāra' rites.
Bāmāchāri
(ବାମ ମାର୍ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାମାବର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବାମ=ବାଆଁ ଦିଗକୁ ଆବର୍ତ୍ତ=ଭଉଁରି ଯାହାର)—୧ । ଯେଉଁ ଶଙ୍ଖର ଭଉଁରି ଡାହାଣଦିଗରୁ ବାଆଁ ଦିଗକୁ ବୁଲିଥାଏ—1. (a conch) Whose whorl winds spirally from right to left.
Bāmābartta
(ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତ—ବିପରୀତ)
(ବାମାବର୍ତ୍ତୀ—ଦେଶଜରୂପ)

ସଂ. ବି—ବାମାବର୍ତ୍ତ ଶଙ୍ଖ—A conch shell whose spiral runs from right to left (Apte).

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଶଙ୍ଖମାନ ବାମାବର୍ତ୍ତ ଅଟନ୍ତି, ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତ ଶଙ୍ଖ କ୍ୱଚିତ୍ ମିଳେ ।]

୨ । ଯେଉଁ ପରିକ୍ରମା ଡାହାଣପାଖରୁ ବାମଆଡ଼କୁ କରାଯାଏ-(a circumambulation) Which begins from the right and is directed towards the left.

ବାମା ସ୍ୱର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାମା+ସ୍ୱର)—ସ୍ତ୍ରୀର କଣ୍ଠଧ୍ୱନି-Female's voice or tone.
Bāmā swara

ବାମିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାମ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)—ଚଣ୍ଡିକା (ହି. ଶ)—The Goddess Chandi.
Bāmikā

ବାମୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାମ+ଈ)—୧ । ମାଈ ବିଲୁଆ (ହି. ଶ)—1. A she-jackal.
Bāmi

୨ । ଘୋଡ଼ୀ (ହି. ଶ)—2. Mare.
୩ । ମାଈ ଗଧ (ହି. ଶ)—3. She-ass.

୪ । ମାଈ ହାତୀ: ହାତୁଣୀ—4. A female elephant (Apte).

ବାମୁ(ମ୍ହୁ, ହ୍ମୁ)ଣ (ଇତ୍ୟାଦ)—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ—ବ୍ରାହ୍ମଣ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Bāmu(mhu, hmu) ṇa (etc) Brāhmaṇa etc. (See)
बामुन, बाम्हन বামুন

ବାମୁଣିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bāmuṇiā Brāhmanic.

ବାମୁ(ମ୍ହୁ, ହ୍ମୁ)ଣୀ (ଇତ୍ୟାଦ)—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବ୍ରାହ୍ମଣୀ)—
Bāmu(mhu, hmu)ṇī (etc) ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
(ବାମୁଣିଅଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Brāhmaṇī etc. (See)

ବାମୁନ୍ ହଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯଷ୍ଟିକା; ବ୍ରାହ୍ମଣ
Bāmun haṭā ଯଷ୍ଟିଆ ଗୁଳ୍ମ—Clerodendron Sephonanthus (plant).

ବାମେତର—ସଂ. ବିଣ. (୫ମୀ ତତ୍; ବାମଠାରୁ ଇତର=ଅନ୍ୟ)—
Bāmetara ଦକ୍ଷିଣ; ଡାହାଣ—Right (side).

ବାମୋରୁ(ରୂ)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାମ=ସୁନ୍ଦର+ଊରୁ=ଜଙ୍ଘ+ଉ)—
Bāmoru(rū) ୧ । ସୁନ୍ଦର ଜଙ୍ଘଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ—1. A woman with charming thighs.
୨ । ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ (ହି. ଶ)—2. A graceful lady.

ଅହୋ, ହେ ବାମୋରୁ ! କାନ୍ତ-ବୈଦେହୀ-ଲୋଚନ-କଜ୍ଜଳ-ସ୍ତମ୍ଭ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ରାମ ।

ବାମ୍ଫ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଷ୍ପ; ତୁଳ· ଇଂ. ଭେପର୍)—
Bāmpha ୧ । ବାଷ୍ପ—1, Vapour.
भाप, भापरा ୨ । ଉଷ୍ଣ ଜଳୀୟ ବାଷ୍ପ—2. Hot steam.
भाप, भपरा ମ. ବାଫ, ବାଫାର

ବାମ୍ଫୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାପୀ)—୧ । ବଡ଼ କୂଅ—
Bāmphī 1. Big well.
ইন্দারা, কুয়া ୨ । ଟେକ୍ ବଡ଼ ଅପ୍ରଶସ୍ତ ବନ୍ଧିକ୍ଷ ପଥର ବା ଇଟାର
बबली, बावली କୂଅ—1. A stone or masonry well.

ସେହି କୂପେ ପୁଣି ଦେଖିଲ ବାମ୍ଫୀଟିଏ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ବାମ୍ଫୁଆଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଷ୍ପ; ବାଷ୍ପାୟ ନାମ ଧାତୁଜ ବା ବାଷ୍ପଯୁକ୍ତ)—
Bāmphuāṇi ଫୁଟିବା ଜଳରୁ ବା ଔଷଧ ମିଶ୍ରିତ ଜଳରୁ ଉତ୍ଥିତ
ভাপরা ବାଷ୍ପ ଦ୍ୱାରା ଶରୀରର ସେକ କ୍ରିୟା—
भाप लेना Vapour bath; steam bath,

ବାମ୍ଫୁଆଣି ଘି(ଘେ)ନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଳ ବା ଔଷଧ ସିଝା ପାଣିରୁ
Bāmphuāṇi ghi(ghe)nibā ଉଠୁଥିବା ବାଷ୍ପକୁ ଦେହରେ
ভাপরা নওয়া ଲଗାଇବା—To have a steam bath or
भाप लेना vapour bath.
(ବାମ୍ଫୁଆଣି ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ବେଳେବେଳେ ରୋଗରେ ଔଷଧ ମିଶ୍ରିତ ଜଳକୁ ନିଆଁରେ ଗରମ କରି ପାତ୍ରରୁ ବାମ୍ଫ ଉଠୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ପାତ୍ରକୁ ଗୋଟିଏ ଚଉକି ତଳେ ରଖାଯାଏ ଓ ଚଉକି ଉପରେ ରୋଗୀ ବସି ରୋଗୀର ରୁଗ୍ଣ ଅଙ୍ଗରେ ବା ସମସ୍ତ ଶରୀରରେ ଉକ୍ତ ପାତ୍ରରୁ ଉଠୁଥିବା ବାମ୍ଫକୁ ଲଗାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଏ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ବାମ୍ଫୁଆଣୀ ଘେନିବା ବୋଲାଯାଏ ।]

ବାୟ—ସଂ. ବି. (ବେ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+ଭାବେ. ଅ)—
Bāya ବୟନ; ଲୁଗା ବୁଣିବା—Weaving.
बाय় বায় ଗ୍ରା· ବି—ବାୟୁ; ପବନ—Wind.

କାଳକୀ ବଣ ଜଳ ଭୟେ
ପଶିଏ ନ ଉଡ଼ନ୍ତି ବାୟେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବାୟକ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ବାଦକ)—
Bāyaka ୧ । ବାଦ୍ୟକର; ବାଦକ—1. Musician.
(ବାୟେକ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) ୨ । ଠିଆପାଲିଆଙ୍କ ଦଳରେ ଯେଉଁ
बायक ନର୍ତ୍ତକ ମୃଦଙ୍ଗ ବଜାଏ—2. The person who
বায়ক plays on the drum in a Ṭhiāpālā performance.
[ଦ୍ର—ପାଲା ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବେ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
(ବାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ବୟନକାରୀ—1. Weaving.
୨ । ବୀଜ ବପନକାରୀ—2. Sowing.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ତନ୍ତୀ—1. Weaver.
୨ । ସମୂହ—2. Multitude; collection (Apte).

ବାୟଣ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ବଙ୍ଗନ)—ବାଇଗଣ—
Bāyaṇa Brinjal.

ବାୟ ଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ବାୟ= ବୟନ+ଦଣ୍ଡ)—
Bāya daṇḍa ବୟନ ଦଣ୍ଡ; ତନ୍ତ କାଠ—Weaver's yard.

ବାୟନ—ସଂ. ବି—୧ । ଦେବ ପୂଜା ବା ଉତ୍ସବାଦ ଉପଲକ୍ଷେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Bāyana ମିଷ୍ଟାନ୍ନ (ହି. ଶ)—1. Sweetmeats prepar-
(ବାୟନକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ed on occasions of religious worship or social festivals.
୨ । ଭେଟି; ଉପହାର (ହି. ଶ)—2. Present.
୩ । ଉତ୍ସବାଦ ଉପଲକ୍ଷେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରେରିତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ (ହି. ଶ)—3. Present of sweets sent to friends and relations on ceremonial, or festive occassions.

ବାୟବ—ସଂ. ବିଣ. (ବାୟୁ+ଅ)—୧ । ବାୟୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bāyaba 1. Relating to wind; windy; ærial.
ବାୟବୀୟ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ବାୟୁ କୋଣ ବା ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ
ବାୟବ୍ୟ } ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to the north-western quarter of the globe.
୩ । ବାୟୁ ଚାଳିତ—3. Turned or moved by air;
୪ । ବାୟୁ ଦୈବତ; ଯାହାର ଦେବତା ବାୟୁ (ହି. ଶ)—4. Having the wind-god as its presiding Deity.

ସଂ. ବି—୧ । ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ (ହି. ଶ)—
1. The north western quarter.
[ଦ୍ର—ଏହି ଦିଗର ଅଧିପତି ବାୟୁ ଅଟନ୍ତି ।]

୨ । ପୁରାଣବିଶେଷ; ବାୟୁ ପୁରାଣ (ହି. ଶ.)— 2 Name of a Hindu mythological treatise. ୩ । ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—3. Name of an ancient weapon of offence.

ଦେ. ବି—ଶରବିଶେଷ; ବାବଲି ଶର—Name of an arrow said to have been used in ancient times.

ବାୟୁ(ଇ)ବତା—ଦେ.ବି—ପବନରୁ ଘରର ଛାଳକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଛାଳ ଉପରେ ବନ୍ଧାଯିବା ବତା—The split bamboos which are tied on the straw of a thatch to prevent the straw from being blown away by the wind.
Bāya(i)batā

ଅତଃଣୀ ଓଲିଃଣୀ ଗଣ୍ଠି ବାୟୁବତା
ମନର ଦୃଢ଼ତା କଲେ ଯେସନେକ ଛତା । ପ୍ରାଚୀ. କୃଷ୍ଣଜନ୍ମପର୍ବଗୀତା ।

ବାୟବି—ସଂ ବି. (ବାୟୁ+ଅ+ଈ)—ବାୟୁକୋଣ; ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ କୋଣ—The north-west quarter.
Bāyabi

ଦେ. ବିଣ. (ସ. ବାୟୁବାୟୁ; ବାୟୁବ; ବାୟୁବ୍ୟ=ବାୟୁକୋଣ (ବାଏବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ)—୧ । ବିଦେଶାଗତ ଅଜ୍ଞାତନାମା (ବ୍ୟକ୍ତି); ଅଜ୍ଞାତକୁଳଶୀଳ—1. (a person) Who is an utter stranger; ୨ । ନବାଗତ (ବ୍ୟକ୍ତି)— 2. Newly arrived (person.)
वायबी

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ବୈଦିକ ଯୁଗଠାରୁ ଐତିହାସିକ ମୋଗଲ ଯୁଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତକୁ ଯେତେ ବିଦେଶୀ ଆସିଥିଲେ ସେମାନେ ବାୟୁ ବା ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ କୋଣରୁ ଭାରତକୁ ଆସିଥିଲେ; ଅତଏବ ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଭାଷାରେ ଚଳିଅଛି ।]

ବାୟବ୍ୟ କୋଣ—ସ. ବି—ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ କୋଣ— The north-west quarter.
Bāyabya koṇa

ବାୟବ୍ୟ ବାୟୁ—ସ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଯେଉଁ ବାୟୁ ଭାରତ ମହାସାଗରରେ ୬ ମାସ ନୈର୍ଋତରୁ ଓ ୬ ମାସ ଈଶାନକୋଣରୁ ବହେ; ମୌସୁମୀବାୟୁ—The Monsoon; the trade wind.
Bāyabya bāyu

ବାୟବ୍ୟାସ୍ତ୍ର—ସଂ ବି—୧, । ବାୟୁ ଚାଳିତ ବନ୍ଧୁକ—1. Air gun. ୨ । ବାୟୁଚାଳିତ ଅସ୍ତ୍ର—2. A weapon propelled or worked by the air.
Bāyabyāstra

ବାୟଲି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ବାଳା)—ମାଇପି ଲୋକ; ସ୍ତ୍ରୀ- Female; woman.
Bāyali

(ଯଥା—ବାୟଲୀକେ ଡାହାଣୀ ଧରନ୍ତେ=ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ଡାହାଣୀ ଲାଗିଛି ।)

ବାୟସ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ବୟ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ)— ୧ । କାକ; କୁଆ—1. The crow. ୨ । ଅଗୁରୁ— 2. Agallochum; aloe-wood. ୩ । ତାର୍ପିନ୍ (ହି. ଶ.)—3. Turpentine.
Bāyasa
(ବାୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାୟସାରାତି—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାୟସ+ଅରାତି=ଶତ୍ରୁ)— ପେଚକ; ପେଚା—The owl.
Bāyasārāti
(ବାୟସାରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାୟସୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାୟସ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । କାଉ— 1. A female crow. ୨ । କାକଭୁଣ୍ଡୀ; କୁଆମରିଚା ଲତା—2. Cephalandra Indica. ୩ । କାକମାଚୀ ଗୁଳ୍ମ—3. Solanum Nigrum (shrub). ୪ । ମହାଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ଲତା—4. A kind of phosphorescent creeper.
Bāyasi

ବାୟସେକ୍ଷୁ—ସଂ. ବି—କାଶ ତୃଣ (ହି. ଶ.)—A kind of long reed grass (Apte).
Bāyasekshu

ବାୟ(ଇ, ଏ, ୟୋ)ସ୍କୋପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାୟୋସ୍କୋପ)— ଆଧୁନିକ ଛାୟାଚିତ୍ର ପ୍ରଦର୍ଶନୀ; ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର; ପରଦା ଉପରେ ଆଲୋକ ସାହାଯ୍ୟରେ ନାନାପ୍ରକାର ଚଳନ୍ତି ଜୀବ ଓ ବସ୍ତୁ ଆଦିର ଛାୟା ପ୍ରତିଫଳିତ କରିବାର ଆଧୁନିକ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—Bioscope.
Bāya(i, e, yo)skop
बायोस्कोप
बायसकोप

ବାୟା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ବାତୁଳ)—ବାତୁଳ; ପାଗଳ— Mad.
Bāyā (ବାୟାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବି—୧ । ପାଗଳ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Mad man. ୨ । ସ୍ନେହସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—2. A term of endearment. ୩ । ବାହୁଆ (ଦେଖ)— 3. Bāhiā (See) ୪ । (ସଂ. ତନ୍ତୁବାୟ ବା ବାୟକ =ବୟନକାରୀ; ବାୟ=ବୟନ; ତନ୍ତୀ ଲୁଗା ବୁଣିଲାପରି ଏମାନେ ଆପଣା ବସାକୁ ନଡ଼ିଆ ଓ ତାଳଆଦି ପତ୍ରର ସରୁ ତନ୍ତୁରେ ବୁଣୁ ଥିବାରୁ)—ବାୟା ଚଢ଼େଇ; ଶାଖାଶ୍ରୟୀ ବର୍ଗର ୬।୭ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ, ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ପକ୍ଷୀ— 4. The weaver bird; Ploceus Baya.
पागल
बौडाहा, बावला
बापू बापु
बाँवई
बाया

ବାୟା ବାୟାବଧୂ ବସନ୍ତି ନିର୍ଭୟେ । ରାଧାନାଥ ରଚନା ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ତାଳ, ନଡ଼ିଆ ଓ ଅନ୍ୟ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛର ଅଗ ଡାଳରେ ପତ୍ରମାନଙ୍କ ସରୁ ତନ୍ତୁଦ୍ୱାରା ବୋତଲ ପରି ସରୁମୁହାଁ ବସା ବୁଣି ଝୁଲାଇ ଥାଆନ୍ତି ଓ ବସାର ତଳ ପାଖେ ବାଟ ରଖି ଥାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଦଳ ଦଳ ଆସି ପାଚିଲା ଧାନ କ୍ଷେତରୁ ବହୁତ ଧାନ ଖାଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ହଳଦିଆ ବା ଲୋମଶୂନ୍ୟ ।

ଆଉ ଏକ ଜାତୀୟ ବାୟା ଚଢ଼େଇକୁ 'ତାଳବାୟା' (ବ. ତାଳଚଟି ବା ତାଳଚଟ୍ଟା) ବୋଲାଯାଏ । ଏମାନେ ତାଳ ଗଛ ଅଗରେ ବାୟା ଚଢ଼େଇଙ୍କ ପରି ବସା ବାନ୍ଧନ୍ତି । (The palm swift; Tachornis Batasseinsis) । ଏମାନଙ୍କ ଥଣ୍ଟ ବାୟାଙ୍କଠାରୁ ଛୋଟ; ଥଣ୍ଟର ଅଗ ବଙ୍କା ଓ ଚଉଡ଼ା । ଏମାନେ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ପୋକ ଧରି ଖାଆନ୍ତି ।

ଆମଦେଶରେ ବାୟା ଚଢ଼େଇଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଅନେକ ଶିଶୁଗୀତ ରଚିତ ହୋଇଅଛି । ଯଥା—

୧ । ଧୋଓରେ ବାୟା ଧୋ !
ଯେଉଁ କିଆରେ ଗହଳ ମାଣ୍ଡିଆ ସେହି କିଆରେ ଶୋ ।
୨ । ବାୟାର କି ଯାଏ, କାଆ କଲେ ବସା ଦୋହଲୁ ଥାଏ ।
୩ । ବାୟା ମାଆ ଯେ ସରୁ କାଟେଣୀ, ଝିଅକୁ ପିନ୍ଧାଏ ପାଟ ପଣତ,
ପୁଅକୁ ପିନ୍ଧାଏ କେତ, ଆପେ ପିନ୍ଧିଥାଏ କଳା ବୋଇତ ଲୋ,
ଛାଡ଼େଇ ନଉଛି ଭୂତ ।

୪ । ବାୟା ଚଢ଼େଇରେ ! ବାୟା ଚଢ଼େଇ !
ତୁ ଯାଅ ଯାଅ ବଣକୁ ।
କୁତୁକ କାକର ମାଡ଼ ଅଯୁକ୍ତ ତୋ ଶାଙ୍ଗସ୍ ମୁଣ୍ଡକୁ ।]

ବୈଦେ. ବ (କଚରଥ) (ଅ. ବାୟେ)—ବିକ୍ରେତା—
বায়া बेचनेवाला, बानियाँ Seller; vendor.
(ମୁସ୍ତରୀ—ବ୍ୟପସ୍ତାତ)

ବାୟାଁ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ବାଉଁଅଁ (ଦେଖ)
Bāyāñ 1. Bāuñāñ (See)
বায়াঁ ୨ । ବାମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Pertaining to the left.
बायँ
(ବାଉଁଅଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବ—ବାୟାଁ ତବଲା (ଦେଖ)
Bāyāñ tabalā (See)
କ୍ରି. ବଣ—ବାମ ଦିଗକୁ—To the left.

ବାୟାଁ ତ(ତା)ବଲ—ଦେ. ବ. (ସ. ବାମ+ଅ. ତବଲ୍; ତବଲା)—
Bāyāñ ta(tā)balā ୧ । ଯେଉଁ ତବଲା ବା ଚର୍ମ ବାଦ୍ୟକୁ
বায়াঁ बायाँ ବାଆଁ ହାତରେ ବଜା ଯାଏ; ଡୁଗୀ—
বায়াঁ তবলা 1. A kettle drum which can be manipulated with the left hand.
बायाँ तबला
୨ । ଡୁଗୀ ଓ ତବଲା; ବାୟାଁ ଓ ତବଲା ନାମକ ଦୁଇଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଚୌକତାନକ ବାଦ୍ୟ—2. A musical instrument consisting of 2 pieces of drums; one struck by the left and the other by the right hand.

ବାୟା ଚଟେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ବାୟା ୪ (ଦେଖ)
Bāyā chatei Bāyā 4 (See)

ବାୟା ଚଢ଼େଇ—ଦେ. ବ—ବାୟା ୪ (ଦେଖ)
Bāyā chardhei Bāyā 4 (See)

ବାୟା ମୁସ୍ତରୀ—ବୈଦେ. ବ. (କଚରଥ; ଉପସ୍ଥିତାର୍ଥକ ସହଚର)—
Bāyā mustarī ବିକ୍ରେତା ଓ କ୍ରେତା—Vendor and
বায়া মুস্তরী vendee; seller and purchaser.
बेचनेवाला खरिदनेवाला, बानिया और गहकी

ବାୟୁ—ସ. ବ. (ବା ଧାତୁ=ବହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Bāyu ୧ । ପବନ—1. Air.
[ଦ୍ର—ବିଜ୍ଞାନ ମତରେ ନାଇଟ୍ରୋଜେନ୍ ଅକ୍ସିଜେନ୍ ନାମକ ଦୁଇଟି ବାଷ୍ପର ସମ୍ମିଶ୍ରଣରେ ବାୟୁ ଜାତ ହୁଏ ।
ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମତରେ ବାୟୁ ପଞ୍ଚ ମହାଭୂତ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ; ବୈଶେଷିକ ଦର୍ଶନ ମତରେ ବାୟୁ ରୂପରହିତ, ସ୍ପର୍ଶବାନ୍ ଓ ନିତ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଟେ । ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନ ମତରେ ବାୟୁ ପଞ୍ଚଭୂତ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ଓ ଏଥିର ଗୁଣ ସ୍ପର୍ଶ ଓ ଏଥିରୁ ସ୍ପର୍ଶେନ୍ଦ୍ରିୟର ଉତ୍ପତ୍ତି ବୋଲି କୋହା ଯାଇଅଛି । ବୈଶେଷିକ ଦର୍ଶନରେ ସ୍ପର୍ଶ ଗୁଣ ଛଡ଼ା ବାୟୁର ସଂଖ୍ୟା, ପରମାଣ, ପୃଥକ୍ତ୍ୱ, ସଂଯୋଗ, ବିଭାଗ, ପରତ୍ୱ, ଅପରତ୍ୱ ଓ ବେଗ ଗୁଣମାନ ଅଛି । ସାଂଖ୍ୟ ଦର୍ଶନରେ ବାୟୁର ଉତ୍ପତ୍ତି ସ୍ପର୍ଶ ତନ୍ମାତ୍ରାରୁ ହୋଇଥିବାର କଥିତ । ଉପନିଷଦମାନଙ୍କରେ ଆକାଶରୁ ବାୟୁର ଉତ୍ପତ୍ତି ବୋଲି କୋହା ଯାଇଅଛି ।
ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ପୃଥିବୀକୁ ବାୟୁର ୭ଟି ସ୍ତର ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ବେଢ଼ିଅଛି, ଯଥା—ଆବହ, ପ୍ରବହ, ସଂବହ, ଉଦ୍‌ବହ, ବିବହ, ପରିବହ ଓ ପରାବହ ।]
୨ । ନିଃଶ୍ୱାସ ପବନ; ପ୍ରାଣ ବାୟୁ—2. The vital air; the breath of life.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ପ୍ରାଣ ବାୟୁ ୫ଟି ଯଥା—ପ୍ରାଣ, ଅପାନ, ବ୍ୟାନ, ଉଦାନ ଓ ସମାନ । ତନ୍ତ୍ର ମତରେ ଶରୀରରେ ଥିବା ବାୟୁର ସଂଖ୍ୟା ୭ ଓ ଏହି ୭ଟି ଯଥାକ୍ରମେ ୭ ଭାଗ ଲେଖାଏଁ ହୋଇ ୪୯ଟିରେ ବଢ଼ିଛି ।]
୩ । ଶରୀରସ୍ଥ କୁପିତ ବାୟୁ; ବାତ—2.Morbid affectation of the windy humour; the deranged humour of wind in the system.
[ଦ୍ର—ଆୟୁର୍ବେଦ ମତରେ ଶରୀରର କ୍ରିୟାଭୂତ ବାତ, ପିତ୍ତ ଓ କଫ ମଧ୍ୟରେ ବାୟୁ ଏକତମ । ଏହା କୁପିତ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ବାତୁଳ ହୁଏ ଓ ପେଟ ଫମ୍ପା ମଧ୍ୟ କୁପିତ ବାୟୁର ଫଳ । ଶ୍ଲୀପଦ, ଫୁସ୍‌ଫୁସର ରୋଗ (ନିଉମୋନିଆ) ଓ ବାତ ସନ୍ନିପାତ (ଟାଇଫଏଡ୍) କୁପିତ ବାୟୁର ଫଳ ଥିବାର କଥିତ । ଆୟୁର୍ବେଦରେ କଥିତ ବାୟୁକୁ ଆଧୁନିକ ଚିକିତ୍ସା ବିଜ୍ଞାନ ଅନୁସାରେ ଦେହର ସ୍ନାୟବିକ ଯନ୍ତ୍ରମଣ୍ଡଳ (nervous system) ବୋଲାଯାଇ ପାରେ । ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର]
୪ । ଅଧୋବାୟୁ—4. Wind passed through the anus.
୫ । ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ କୋଣ—5. The north-west quarter.
୬ । ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ କୋଣର ରକ୍ଷକ ଦେବ; ପବନ ଦେବ—6. The wind-God according to the Hindus; the presiding Deity of the north west quarter of the earth.
বাতিক ଦେ. ବ—୧ । ବାତିକ; ଖିଆଲ—
लहर 1. Whim; humour.
୨ । ବାତୁଳତା—2. Madness; mania.
୩ । ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କର କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ବିଷୟ ପ୍ରତି ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ସ୍ଥାୟୀ ଝୁଙ୍କ—3. Hobby; fixed idea; monomania.

ବାୟୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିଞ୍ଚ କରିବା; ପଙ୍ଖା କରିବା—
Bāyu karibā বাতাস করা हवा करना 1. To fan.
बाइ छोडना ୨ । ଅଧୋବାୟୁ ଛାଡ଼ିବା; ପାଦିବା—2. To pass
বাতকর্ম্ম করা wind through the anus.

ବାୟୁ କେତୁ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଧୂଳି—
Bāyu ketu Dust.

ବାୟୁ କୋଣ—ସ. ବ—ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ କୋଣ—The north-west quarter of the globe.
Bāyu koṇa

ବାୟୁ କୋଷ—ସ. ବ—୧ । ଅନ୍ତ୍ର କୋଷ; ବାୟୁ ଜନିତ କୋଷବୃଦ୍ଧି—
Bāyu kosha 1. Hernia.

୨ । ଶରୀରସ୍ଥ ବାୟୁ ରହିବାର ମୁଣି; ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍—
2. Air-bladder; lungs.

ବାୟୁ ଗଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବାୟୁ ଜନିତ ଗଣ୍ଡ=ସ୍ଫୀତି)—
Bāyu gaṇḍa — ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଜନିତ ପେଟଫମ୍ପା—Flatulence due to indigestion (Apte).

ବାୟୁ ଗତି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବାୟୁ ପରି ଗତି ଯାହାର)—
Bāyu gati — ବାୟୁର ଗତି ପରି ଶୀଘ୍ର ଗତିବିଶିଷ୍ଟ; ବେଗଗାମୀ—Swift as wind; very fleet (Apte).

ବାୟୁ ଗୁଲ୍ମ—ସଂ ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଝଡ଼; ତୋଫାନ—
Bāyu gulma — 1. Hurricane; storm (Apte).
୨ । ଜଳଭ୍ରମୀ; ମଲମଲ—2. Whirlpool (Apte).
୩ । ପେଟର ଏକ ରୋଗ—3. A kind of disease in the belly.

[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ପେଟ ମଧ୍ୟରେ ବାୟୁ ଗୋଟିଏ ଗୁଳା ପରି ଜଣାଯାଏ ଓ ତାହା କମିଯାଏ ଓ ବଢ଼େ । ଏଥିରେ ମଳ ମୂତ୍ରର ଅବରୋଧ ହୁଏ, ଗଳା ଶୁଖି ଯାଏ, ହୃଦୟ, ପାର୍ଶ୍ୱ ଓ ପଞ୍ଜରା ଦରଜ ହୁଏ । ପେଟ ଖାଲି ଥିବା ବେଳେ ଏ ରୋଗର ପ୍ରକୋପ ବେଶି ହୁଏ—ହ୍ନ. ଶ.]

ବାୟୁଗ୍ରସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ତୃତୀୟା ତତ୍)—୧ । ବାତ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ;
Bāyu grasta — ବାଉଳ—1. Hypochondriac; insane.
(ବାୟୁଗ୍ରସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବାୟୁ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ—2. Suffering from disease of wind (e. g. gout.) ୩ । କୁପିତ ବାୟୁ ଯୋଗୁଁ ଫୁଲି ଥିବା—3. Flatulent (Apte).

ବାୟୁ ଚକ୍ର—ଦେ. ବି.—ବାୟୁଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ଯନ୍ତ୍ର—Wind mill;
Bāyu chakra — machine prapelled by wind.
(ବାୟୁ ଘରଟ୍ଟ, ବାୟୁ ଯନ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାୟୁନା—ଦେ. ବି.—ବାଦକ; ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା ଲୋକ—
Bāyunā — बाइये, बायन **बजनीया** — Musician.

ବାୟୁ ନିଷ୍କାସନ(କ) ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ର
Bāyu niskāsana(ka) jantra — ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ବାୟୁଶୂନ୍ୟ କରାଯାଏ—Air pump.

ବାୟୁ ପୁତ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାୟୁ+ପୁତ୍ର)—୧ । ହନୁମାନ୍—
Bāyu putra — 1. A name of Hanumān.
ବାୟୁ ତନୟ, ବାୟୁ ଜାତ, ବାୟୁ ନନ୍ଦନ, ବାୟୁସୁତ, ବାୟୁସୂନୁ — ଅନ୍ୟରୂପ — ୨ । ଭୀମ—2. A name of Bhīma.

ବାୟୁ ପୁରାଣ—ସଂ. ବି.—ବାୟୁ ଦେବତାଙ୍କ ଜନ୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଚରିତ; ପୁରାଣ
Bāyu purāṇa — ବିଶେଷ—Name of a Hindu mythological treatise.

ବାୟୁ ଫଳ—ସଂ. ବି.—୧ । କୁଆ ପଥର—
Bāyuphala — 1. Hail (Apte).
୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ—2. Rainbow (Apte).

ବାୟୁ ବର୍ତ୍ମ—ସଂ. ବି.—(ବିକୁତ୍ତ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବାୟୁ+ବର୍ତ୍ମନ; ୧ମା
Bāyu bartma — ୧ବ.)—ଶୂନ୍ୟ—1. The sky. ୨ । (ବାୟୁପଥ, ବାୟୁ ମାର୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଆକାଶ ମାର୍ଗ; ପଥରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଆକାଶ—2. Airway; passage through the sky. ୩ । ପବନ ଯିବା ଆସିବାର ବାଟ—4. Passage for circulation of wind or ventilation.

ବାୟୁ ବାହ—ସଂ. ବି.—(ବାୟୁ+ବାହ=ବାହକ; ବହୁବ୍ରୀହି, ଯାହାକୁ
Bāyu bāha — ବାୟୁ ବହନ କରେ)—୧ । ମେଘ —1. Cloud.
୨ । ଧୂମ—2. Smoke. ୩ । ବାଷ୍ପ—3. Vapour; steam.

ବାୟୁ ବାହନ—ଦେ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୃଗ—
Bāyu bāhana — Deer.
ବାୟୁ ବାହନ ଭମର । ବହେ ଗର୍ଭିଣ ସୁନ୍ଦର ।
ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାୟୁ ବାହିକା—ସ. ବିଣ.—ଯେଉଁ ଶିରା ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ବାୟୁକୁ
Bāyu bāhikā — ଖେଳାଏ—(vein) Circulating the
(ବାୟୁବାହିନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) wind through the system.

ବାୟୁ ବେଗ—ସଂ. ବି.—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)-ବାୟୁ ଚଳବାର ସମୟାନୁସାରେ
Bāyu bega — ଦୂରତ୍ୱ—1. Velocity of wind. ୨ । ବାୟୁ ପରି ଚଞ୍ଚଳ ଗତି—The swiftness of wind.
(ବାୟୁବେଗା—ସ୍ତ୍ରୀ)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶୀଘ୍ରଗତି ବିଶିଷ୍ଟ—Fleet; swift.

ବାୟୁ ଭୁକ୍—ସଂ.ବିଣ—(ବାୟୁ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ଯେ ପବନ
Bāyu bhuk — ଭକ୍ଷଣ କରି ବଞ୍ଚେ—Subsisting on air only.
ବାୟୁ ଭକ୍ଷ, ବାୟୁ ଭକ୍ଷଣ, ବାୟୁ ଭକ୍ଷ୍ୟ — ଅନ୍ୟରୂପ ବି.—ସର୍ପ; ସାପ; ପନ୍ନଗାଶନ—Serpent.

ବାୟୁ ମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାୟୁ+ମଣ୍ଡଳ) —ଆକାଶମଣ୍ଡଳ-
Bāyu maṇḍala — The sky.

ବାୟୁମାନ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି.—(ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ବାୟୁଗୁରୁତ୍ୱର
Bāyumāna jantra — ପରିମାଣଜ୍ଞାପକ ଯନ୍ତ୍ର—Barometer,

ବାୟୁ ରୋଗ—ସଂ. ବି.—୧ । ବାଉଳତା—
Bāyu roga — 1. Insanity.
୨ । ବାତ ରୋଗ—2. Rheumatism; gout.
୩ । ପେଟ ଫମ୍ପା ରୋଗ—3. Tympanites; flatulence. ୪ । ବାୟୁ ଶୂଳ—4. Colic due to wind.
ବାୟୁରୋଗୀ, ବାୟୁ ରୁଗ୍‌ଣ — ବିଣ
୫ । ଅପସ୍ମାରବ ବାତ—5. Epileptic fit.

ବାୟୁ ଶୂଳ—ସଂ. ବି.—ବାୟୁ ଜନିତ ପେଟମରା ରୋଗ—
Bāyu sūla — Colic due to wind.

ବାୟୁ ସଖ (ଖି)—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବାୟୁ+ସଖା)—ଅଗ୍ନି—
Bāyu sakha (khi) — Fire.

ବାୟୁ(ୟୂ)ଷ—ସଂ. ବି.—କଳାବାଇଁଶି ମାଛ—
Bāyu(yū)sha — A kind of darkish fresh-water-fish; कालबोस, काल्‌बसी **नैनी** — Lubeo Calbasu.

(ଦ୍ର—ବେଦାନ୍ତ ମତରେ ଏହା ମଧୁର, ରୂକ୍ଷ, ପୁଷ୍ଟିକର ଓ ଧାତୁବର୍ଦ୍ଧକ ଅଟେ ।)

ବାୟୁ ସଞ୍ଚାଳନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାୟୁ+ସଞ୍ଚାଳନ)—ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରୂପେ
Bāyu sañchā lana ପବନ ଯିବା ଆସିବା କରିବା—
Ventilation.

ବାୟେ—ଗ୍ରା. ବି.—ବାୟୁ; ପବନ—
Bāye बाई बाइ Wind.
କେତକୀ-ଗନ୍ଧ ବହି ମଧୁ ବାୟେ
ପ୍ରାଣ ଦହଇ କାମ ବାଣ ସାୟେ । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ବାୟେଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ସଂ. ବାମେ)—ବାମ ପାଖରେ—
Bāyeñ বায়েঁ बायें On the left side.
ବାୟେଁ ଝୁଲ ମଲ ମୟୂର ପୁଚ୍ଛ
ମଉ ମଧୁକର ଭୂଲେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ବାର୍—ସଂ. ବି.—(ବୃ ଧାତୁ ଣିଚ=ବାରି ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+
Bār କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ଜଳ—Water.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର)—ବି.—ଗୁଡ଼ି ଉଡ଼ାଇବାରେ ସୂତାର ଝିଙ୍କା ବା ଝାଙ୍କର ପରିମାଣ ବା ବଳ—The force exerted on the string by a flying kite.
(ମେଦିନୀପୁର)—ବି.—(ମୂଳ. ବଂ. ବାର୍)—ବାହାର; ବହିଃ—
Outside, exterior.
বার ବୈଦେ.ବି. (ଇଂ)—୧ । ଆଇନ୍ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ଦଳ—A body
बार of legal practitioners; the bar.
୨ । ଧାତୁ ବା କାଷ୍ଠ ନିର୍ମିତ ଦଣ୍ଡ—
2. Wooden or iron bar.
(ଯଥା—ପାରାଲେଲ୍ ବାର୍; ହୋରିଜଣ୍ଟାଲ ବାର ।)

ବାର୍-ଆଟ୍-ଲ(ଲ)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ବାରିଷ୍ଟର୍—
Bār-āt la(lā बारएटला বার-আট ল A barrister.

ବାର୍ କଶ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ଘୋଡ଼ାର ଜିନ୍‌କୁ ଘୋଡ଼ା
Bār-kash ପିଠିରେ ଦୃଢ଼ ସଲଗ୍ନ କରି ରଖିବାପାଇଁ ଯେଉଁ ପେଟି
(ବାହାର କଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବା ଫିତା କଷି କରି ବାନ୍ଧିବାକୁ ହୁଏ—
बारकस 1. The tape used to (fasten firmly) the
বারকস saddle to the back of a horse. ୨ । କାଠର
ଉଚ୍ଚ ପନ୍ଦ ଥିବା ଡାଲା—2. A wooden tray with high walls. ୩ । ବାର୍‌କାସ୍ (ଦେଖ)—3. Bār-kās (See).

ବାର୍ କାସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାର୍‌ରାକ୍ସ—ବ୍ରହ୍ମଦେଶବାସୀ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ
Bār-kās ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । କୁଲିମାନଙ୍କର ରହିବାପାଇଁ କଳ
বারকস କାରଖାନାର ମାଲିକମାନେ ତୋଳାଇଥିବା ସାହାଣ ଘର—
बार; बारीक 1. Barracks; the lines of houses built by capitalists for accomodating the workmen of a factory or mill.
୨ । ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ରହିବାପାଇଁ ନିର୍ମିତ ଗୃହଶ୍ରେଣୀ—
2. Barracks.

ବାର୍‌କେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ମୂଳ. ବଂ. ବେର୍‌କରା)—ବାହାର କରି
Bār-keibā ଦେବା; ତଡ଼ିଦେବା; ବିଦାୟ ଦେବା—To drive away; to oust.

ବାର୍ଣ୍ଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧନୀ)—ଝାଡ଼ୁ—
Bār-ni (ବାର୍ଣ୍ଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Broomstick.

ବାର୍ ନିସ୍—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍ (ଦେଖ)
Bār-nis (ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Bārnis (See).

ବାର୍ ବର୍ ଦାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବାର୍=ଭାର; ବର୍‌ଦାର୍=ଯେ
Bār-bar-dār ବହନ କରେ; ମୂଳ. ସଂ. ଭାରବାହୀ)—ଭାର
(ବାର୍‌ବର୍ଦ୍ଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାହକ; ବୋହିଆ—A carrier of
বারবর্দার बारबरदार loads; porter.

ବାର୍‌ବର୍‌ଦାରି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ବାର୍ ବର୍‌ଦାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bār-bar-dāri Relating to porters; payable to
(ବାର ବର୍ଦ୍ଦାରି—ଅନ୍ୟରୂପ) porters. ବି.—୧ । ବୋହିଆ ବୃତ୍ତି—
বারবর্দারী 1. The state or profession of a porter,
बारबरदारी ୨ । ବୋହିଅଙ୍କ ବୋଝ ବୋହିବା ମଜୁରି—
2. Porter's wages.

ବାର୍ ଲାଇବ୍ରେରି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ. ବାର୍ ଲାଇବ୍ରେରି)—ଅଦାଲତ
Bār-lāibreri ସଂଲଗ୍ନ ଓକିଲମାନଙ୍କ ବଇଠକ୍‌ଖାନା;
বারলাইব্রেরী बारलाइब्रेरी ଓକିଲଖାନା—Bar library.
[ବାରଲାଇବ(ବେ)ରି—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ]
[ଦ୍ର—ଏ ସ୍ଥାନରେ ଓକିଲମାନଙ୍କର କଚେରିରୁ ଫୁର୍ସତ ମିଳିବା ସମୟରେ ସେମାନେ ବସନ୍ତି ଓ ଏଠାରେ ଆବଶ୍ୟକ ଆଇନ ପୁସ୍ତକାଦି ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ରହିଥାଏ; ଏଥିଯୋଗୁଁ ଏଥିର ନାମ ଲାଇବ୍ରେରି ବା ପୁସ୍ତକାଗାର ।]

ବାର—ସଂ. ବି—(ବୃ. ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—
Bāra ୧ । ବାସର; ସପ୍ତାହର ଦିବସ—1. Day of the week.
[ଦ୍ର—ସପ୍ତାହର ସାତ ବାରର ନାମ, ଯଥା—୧ । ରବିବାର (ସଂ. ଓଡ଼ିଆ, ବଂ.) ଇଂ. ସନ୍‌ଡେ (Sunday) (ମୁସଲମାନ) ଏତ୍‌ବାର ବା ଏକ୍‌ଶୁମ୍ବା; ୨ । ସୋମବାର (ସଂ. ଓଡ଼ିଆ, ବଂ.) ଇଂ. ମନ୍‌ଡେ (Monday) (ମୁ.) ପୀର୍ ବା ଦୋଶୁମ୍ବା; ୩ । ମଙ୍ଗଳବାର (ସଂ. ଓଡ଼ିଆ ବଂ.) ଇଂ. ଟ୍ୟୁସ୍‌ଡେ (Tuesday) (ମୁ) ମଙ୍ଗଲ ବା ସେ-ଶୁମ୍ବା; ୪ । ସୌମ୍ୟ ବା ବୁଧବାର (ସଂ. ଓଡ଼ିଆ ବଂ.) ଇଂ. ୱେଡ୍-ନେସ୍‌ଡେ) (Wedensday) (ମୁ) ବୁଧ ବା ଚହାର୍ ଶୁମ୍ବା; ୫ । ଗୁରୁବାର ବା ବୃହସ୍ପତି ବାର (ସଂ. ଓଡ଼ିଆ ବଂ.) ଇଂ. ଥର୍ସ-ଡେ (Thursday) (ମୁ.) ଜୁମାରାତ୍ ବା ଜୁମେରାତ୍; ୬ । ଶୁକ୍ର ବାର (ସଂ. ଓଡ଼ିଆ. ବଂ.) ଇଂ. ଫ୍ରାଇଡେ (Friday) (ମୁ) ଜୁମ୍ମା; ୭ । ଶନିବାର (ସଂ. ଓଡ଼ିଆ ବଂ.) ଇଂ. ସାଟର୍‌ଡେ (Saturday) (ମୁ) ଶନିଚର୍ ବା ଶୁମ୍ବାହଫ୍ତା ।]
୨ । ଥର; ଦଫା—2. Time. ୩ । ପାଳି—3. Turn
୪ । ଅବସର—4. Leisure. ୫ । ବହୁସଂଖ୍ୟା; ନିବହ; ସମୂହ—5. Collection; many. ୬ । ବହୁଲୋକ—6. Many people; multitude. ୭ । ଜଳ—7. Water. ୮ । ଦ୍ୱାର—8. Door. ୯ । (+ଣିଚ. ଅ) ବାରଣ; ନିବାରଣ—9. Prevention.

୧୦ । (ବିଶେ. ଅ) ଅବରଣ; ଯୋଡ଼ଣୀ— 10. Cover. ୧୧ । (+କର୍ମ. ଅ) ମଦର ପାତ୍ର; ମଦ ପିଅ ପାତ୍ର—11. Wine cup; drinking cup; peg. ୧୨ । (+ଭାବ. ଅ) ଅବରୋଧ; ଅଟକ— 12. Obstruction; restraint. ୧୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) କ୍ଷଣ (ହି. ଶ)—13. Moment. ୧୪ । ବାଣ; ଶର (ହି. ଶ)—14. Arrow. ୧୫ । ଶିବ— 15. Śiba. ୧୬ । ନଦୀ ବା ସମୁଦ୍ରର କିନାର (ହି. ଶ)- 16. Shore of river or sea.

ବିଶେ—୧ । ନିବାର୍ଯ୍ୟ—1. Preventible; which should be prevented. ୨ । ଅମଙ୍ଗଳଜନକ— 2. Inauspicious. ୩ । ନିବାରଣୀୟ; ନିଷିଦ୍ଧ— 3. Forbidden; prohibited.

ଦେ. ବି—ମୃତାହର ଦ୍ୱାଦଶ ଦିବସର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଭୋଜି—The rituals and feast given to relatives of the deceased on the 12th day of his death.

बारहों

ବି ଓ ବିଶେ—(ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ଦ୍ୱାଦଶ; ପ୍ରା. ବାର)— ୧ । ୧୨—1. Twelve. ୨ । (ସଂ. ବାର=ବହୁ) ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ—2. Many.

बार
बारह

(ଯଥା—ତା ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ବାରଭୂତ ଖାଇଗଲେ) ।

[ଦ୍ର—ବହୁ ଅର୍ଥରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—ତିନି, ପାଞ୍ଚ, ଦଶ, ଚଉଦ, ଶହେ, ହଜାରେ, ଲକ୍ଷେ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ବିଶେ—ଦ୍ୱାଦଶ ସଂଖ୍ୟକ—Twelve.

ବାର ବାରିବିଧିକୁ ପେଷିଦେଇ –
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବ୍ୟାକରଣ ଓ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ—୧ । ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ବୁଝାଏ— 1. A suffix added to an infinite verb to make it a noun.

(ଯଥା—ମୋର କାମ କରିବାର ନୋହିଲା)

୨ । କ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ବିଶେଷଣ ପଦ ହୋଇ ଉକ୍ତ କ୍ରିୟାସାଧକ (ବ୍ୟକ୍ତି) କୁ ବୁଝାଏ— 2. A suffix added to a verb to denote the person doing the act or thing denoted by the verb.

ଖାଇବାର ପୁଣି ଗଲା ମଥର ପୁରକୁ ଯେ କୋଇଲି ।
ମାର୍କଣ୍ଡ ଦାସ. କୋଇଲି ।

୩ । ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ପ୍ରତ୍ୟୟ (ବ୍ୟାକରଣ) ଭୂତ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ୍ କାଳର କ୍ରିୟାରେ ଲାଗେ— 3. A verbal suffix to denote the past and future tense of a verb.

[ଦ୍ର—ଯିବାର=ଯିବୁଁ; ଯାଇଥିବାର=ଯାଇଥିବୁଁ ।]

ସ୍ତ୍ରୀ. (ଉତ୍ତରଭାଷା) ବି—୧ । ବାଡ଼—1. Fence.

(ଯଥା—ଭୂଇଁକା ବର, ବାଡ଼ ସ୍ଥାନରେ ବାର ।)

୨ । ବାଳ; କେଶ—2. Hair. (ଭୂଇଁ. ଗୁରୁର, ନେତୁର)

ବାରଂବାର—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ବାରଂବାରଂ)—
Bārambāra ୧ । ବହୁଥର; ଥରକୁ ଥର—1. Again and again; many times.
बारंबार
बारंबार ୨ । ପୁନଃପୁନଃ—2. Repeatedly.
(ବାରୁଂବାର, ବାରହିଁବାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାର ଅଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ନିଶୁଣି; ଅଧିରୋହଣୀ—
Bāra arḍā Ladder.

ବାର ଅନା—ଗ୍ରା. ଅ—ଅନେକ ପ୍ରକାରେ; ବହୁତ ରୂପେ—
Bāra anā Very much; in various ways.

ଗେଲ୍ହା ମଧ ତାକୁ ବାର ଅନା କରି ଗାଳି ଦେଲା ।
ବୃନ୍ଦାବନମାଳୀ ନଅ ଭୁଣ୍ଡୀ ।
(ବାରଅନା କରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାର ଅଡ଼ର ଛୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜାରଜ ସନ୍ତାନ; ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର—A mongrel; a child of mixed blood.
Bāra ārḍara chhuā
(ବାରଅଡ଼ିଆ ପିଲା—ଦେ. ରୂପ)

ବାର ଅଡ଼େ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶେ—୧ । ବହୁ ଦିଗରେ—
Bāra ārḍe 1. On many sides.
बार दिगे ୨ । ବହୁ ସ୍ଥାନରେ—2. At many places.
बारह बाट

ବାରକ—ସଂ. ବିଶେ. ପୁଂ. (ବୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ବାର ଧାତୁ=ବାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Bāraka
(ବାରକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ନିବାରକ; ନିଷେଧକ—Preventing; prohibiting.

ବି—୧ । ଅଶ୍ୱବିଶେଷ—1. A kind of pony.
୨ । ଘୋଡ଼ାର କଦମ୍ ଚାଲି (ହି. ଶ)—
2, Canter of a horse (Apte).
୩ । କଷ୍ଟର ବା ବ୍ୟଥାର ସ୍ଥାନ—
3. The seat of pain (Apte).
୪ । ସୁଗନ୍ଧବିଶେଷ; ବାଳ—
4. A kind of perfume (Apte).

ବାର କଥା—ଦେ. ବି. (୧୨ ସଂଖ୍ୟାର ବହୁବଚନସୂଚକ ପ୍ରୟୋଗ)—
Bāra kathā ନାନା କଥା ବା ବିଷୟ; ବହୁ ବିଷୟ—
बारहोबात Many matters.
(ଯଥା—ବାଇ ମିଶିପରେ ବାର କଥା; ବାର ମାଇପରେ ବାର କଥା ।)

ବାର କନା—ଦେ. ବି—ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ମୁନ ଥିବା ଶସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ —
Bāra kanā A lance with several points or forks.
बारह कन्ना

ବାର କନ୍ୟା—ସଂ. ବି—ବେଶ୍ୟା (ହି. ଶ)—
Bāra kanyā Prostitute.

ବାର କାଉଚିଆ—ଦେ. ବିଶେ—ନାନା ବସ୍ତୁ ମିଶ୍ରିତ —
Bāra kāuchiā Mingled; mixed up.
बरहबटी (ବାରକାଉଁଚ୍ଚ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାର କାନ୍ତା—ଦେ. ବି. (ତୁଳ. ବାର ବନିତା)—ବେଶ୍ୟା—
Bāra kāntā Public woman; prostitute.
ମନ୍ତ୍ରୀ ବୋଲେ ବାର କାନ୍ତାଙ୍କ ଡ଼ାକରେ
ଏକାନ୍ତରେ ତାଙ୍କର କାନରେ କହିଲେ । ବ୍ରଜସିଂ. ମହାଭାରତ ସଭ ।

ବାରକୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବାରକ=ଗ୍ରନ୍ଥ ବନ୍ଧକ+ଅନ୍ତ ଅର୍ଥରେ ଇନ୍)—
Bārakī ୧ । ସମୁଦ୍ର—1. Ocean.
(ବାରକିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବାରୁଜୀବୀ; ବରଜୀ—1. A betel planter.
୩ । ତାମ୍ବୂଳ ବିକ୍ରୟୀ—3. A seller of betel leaves.
୪ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଘୋଟକ—4. An excellent steed.
୫ । ଶତ୍ରୁ—5. Enemy; adversary.
୬ । ପର୍ଣ୍ଣାଶୀ ଯତି (ହ. ଶ)—6. A sage subsisting on leaves only (Apte).
ଦେ. ବି—ପାପବୁଦ୍ଧି ବାଳକ—Guilty-minded boy.
ବାରକୀର ବୁଦ୍ଧି ସେ ତାକୁ ଗ୍ରହି । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରକୀର—ସଂ. ବି. (ବାର+କୃ ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—
Bārakīra ୧ । ଦ୍ୱାର ରକ୍ଷକ—1. A porter; a gateman.
(ବାରକୀସ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ବାଡ଼ବାଗ୍ନି—2. Submarine fire.
୩ । ଯୋକ—3 Leech. ୪ । ଉକୁଣୀ—4. Louse.
୫ । ନୀରାଜିତ ବା ପୂଜିତ ଅଶ୍ୱ—5. A worshipped horse. ୬ । ଶ୍ୟାଳକ; ଶଳା—6. Wife's brother.
୭ । ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଟକ—7. War-horse; courser.
୮ । ଭାରବାହୀ; ବୋହିଆ—8. Carrier; porter.
୯ । ପାନିଆଁ—9. Comb (Apte).

ବାର କୋଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାର କୋଲ)—ଖୁବ୍ ବଡ଼ କଇଁଛ—
Bāra kola বার কোল Big tortoise.

ବାର କୋଶ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବାର୍ ବର୍ଷ; ତୁଳ. ସଂ. ଭାର+କୋଷ=ପାତ୍ର)—କାଠର ଉଚ୍ଚ ଧାରଥିବା ଥାଳି—
Bāra kośa বার কোষ बारकश A wooden tray with high sides.

ବାର ଖଡ଼ି—ସଂ. ବି. (ସଂ. ଦ୍ୱାଦଶ; ପ୍ରା. ବାର+ସଂ. ଖଟ୍ଟୀ; ପ୍ରା. ଖଡ଼ୀ; ହିନ୍ଦୀ+ସଂ. ଅକ୍ଷର)—
Bāra khaṛi बारह खडी ବର୍ଣ୍ଣ ଶିକ୍ଷା କରୁଥିବା ପିଲାଙ୍କର ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଯୁକ୍ତ ହେବା ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣର ମାତ୍ରାମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷା—The stage when children learn to add the signs of vowels to consonants.
[ଦ୍ର—ପିଲାମାନେ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅନୁସ୍ୱାର, ବିସର୍ଗର ଚିହ୍ନ ଯୋଗ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବା ସ୍ତରକୁ ବାର ଖଡ଼ି ବୋଲାଯାଏ ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ଯୁକ୍ତ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବା ସ୍ତରକୁ ସତର ଫଳା ବୋଲାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ବାର ଖଡ଼ିର ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରକୃତରେ ୧୬ ହୁଏ ବା ସତର ଫଳାର ସଂଖ୍ୟା ୧୭ ହୁଏ ।]

ବାର ଖିଆ—ଦେ. ବି—ଚିଲିକା ହ୍ରଦରେ ମିଳୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଲୁଣି
Bāra khiā ମାଛ—A species of salt water fish found in the Chilka lake.

ବାର ଗଣ୍ଡା ଦି କଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ
Bāra gaṇḍā di kaṛā ବା ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ ଅବସ୍ଥା—Straits; distressed condition; miserable state.
ବାର ଅଣ୍ଡା ଦକଡ଼ା
ବାରଣ୍ଡା ଦକଡ଼ା } ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ
ବାରେଣ୍ଡା ଦକଡ଼ା
[ଦ୍ର—ବାରଗଣ୍ଡା ଦକଡ଼ା=୫୦ କଡ଼ା (କଉଡ଼ି), କିନ୍ତୁ ଏହା ମନୁଷ୍ୟର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ ଅବସ୍ଥା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—କାଲିଠାରୁ ଯୋଗୁଁ ମୋ ଅବସ୍ଥା 'ବାରଗଣ୍ଡା ଦକଡ଼ା' ହୋଇଛି ।]
ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଅତ୍ୟଧିକ—1. Excessive. ୨ । ଅତି ଦୁଃଖମୟ—2. Very miserable.

ବାର ଗାଣ୍ଡିଆ ଚଢ଼େଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଘରଚଟିଆ ଠାରୁ
Bāra gāṇḍiā chaṛhei ଛୋଟ ଏକପ୍ରକାର ଚଢ଼େଇ—Wren; babbler.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ନାଲି ମିଶା କଳା ଓ ପିଠି ଘଟେ ଚେଟେ ହୋଇ ଥାଏ । ଏମାନେ ମଧୁର ସ୍ୱର କରନ୍ତି; ବସିବା ବେଳେ ଲାଞ୍ଜ ହଲାଉଥାଆନ୍ତି ।]

ବାର ଗାଣ୍ଡିଆ ମହୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ପୋଲକ ପରି ଛୋଟ
Bāra gāṇḍiā mahu ଆକାରର କୀଟ ମହୁମାଛିମାନେ ଯେଉଁ ମହୁ ତିଆର କରନ୍ତି—The honey preparad by a tiny species of bees.
[ଦ୍ର—ଏହି ମହୁମାଛିମାନେ ଗଛର କୋରଡ଼ରେ ବସା ନିର୍ମାଣ କରନ୍ତି ।]

ବାର ଗୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଯେଉଁ ନାହାରେ ବାର ଗୋଟି ଖଣ୍ଡ ବା
Bāra goṛiā ବଖରା ଥାଏ—A country-boat having बारह खानाके 12 compartments.
ଭାର ନଜର ବୋଡ଼ାଏ ସହିତ ବାରଗୋଡ଼ିଆ ପନ୍ଦରଗୋଡ଼ିଆ ଲୁଣଲୀ ଉତରଥିବା ନାଆ ଅଛି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ପାଞ୍ଚ ଗୋଡ଼ିଆ, ସାତଗୋଡ଼ିଆ, ଦଶଗୋଡ଼ିଆ, ପନ୍ଦର ଗୋଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ନାହା ସମ୍ବନ୍ଧେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବାର ଗୋପାଳ—ଦେ. ବି.—ବାରସୁତ (ଦେଖ)
Bāra gopāla Bārasuta (See)

ବାରଗୋଳର ତେର ବୁଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବାର ଜାତି
Bāragolāra tera bulā ତେର ଗୋଳ (ଦେଖ)—Bārajāti tera golā (See)

ବାର ଘର—ଦେ. ବି.—ବହୁଲୋକଙ୍କ ଗୃହ—
Bāra ghara बारहघर Houses of many people.

ବାରଘର ବୁଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ବାରଦୁଆର (ଦେଖ)
Bara ghara bulā बड घरिआ Bāra duāri (See)
(ବାରଘର ବୁଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାର ଘରିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବାରଗୋଟି ଗୃହସମନ୍ବିତ—
Bāra ghariā बारह घरिआ 1. Consisting of 12 houses or families.
୨ । ବାରଦୁଆରି (ଦେଖ)—2. Bāra duāri (See)

ବାରଙ୍କ—ସ. ବି.—ପକ୍ଷୀ—
Bāranka A bird (Apte).

ବାରଙ୍ଗ—ସ. ବି.—(ବୃ ଧାତୁ—ଆବରଣ କରିବା+ଅଙ୍ଗ; ଅଙ୍ଗ;
Bāranga ଯାହାକୁ ବେଣ୍ଟ ଆବୃତ କରି ଥାଏ)—ଲୌହ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରର ମୂଳର ଯେଉଁ ଅଂଶ କାଠ ବେଣ୍ଟ ମଧ୍ୟରେ ପଶିଥାଏ· 1. The part or end of an iron weapon which is thrust into the wooden handle. (Apte). ୨ । କଟୁରୀ, ଛୁରୀ ବା ଖଣ୍ଡାର ବେଣ୍ଟ—2. The handle of a sword or knife (Apte).
ଦେ. ବି.—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଗ୍ରାମବିଶେଷ—The name of a village and railway station in the district of Cuttack.

[ଦ୍ର—ଏହା କଟକରୁ ଦକ୍ଷିଣରେ ଛ ମାଇଲ ଦୂର । ଏଠାରେ ବେଙ୍ଗଲ ନାଗପୁର ରେଲୱେର ଗୋଟିଏ ଷ୍ଟେଟ ଷ୍ଟେସନ୍ ଅଛି । ଏଠାରେ ଅନେକ ମୋଚି ବାସ କରନ୍ତି ଓ ସେମାନେ ଖୁବ୍ ମଜଭୁତ୍ ଚଟି ଯୋତା ତିଆରି କରି ଶସ୍ତା ଦରରେ ବିକ୍ରୟ କରନ୍ତି । ୧୯୩୩ ମସିହାରେ ଏଠାରେ କେତେକ ମାରୁଆ ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ କାଚ କାରଖାନା ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା ଓ ଏହି କାଚ ଶସ୍ତା ଦରରେ ବିକ୍ରୟ ହେଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ତାହା ଏବେ ଉଠିଯାଇ ଅଛି । ଏହି ନିକଟରେ ବହୁକାଳର ପ୍ରାଚୀନ ଚୁଡ଼ଙ୍ଗ ଗଡ଼ର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ଓ ଚୁଡ଼ଙ୍ଗ ଦହ ହ୍ରଦ ଅଛି ।]

ବାରଙ୍ଗନା—ଗ୍ରା. ବି.—ବାରାଙ୍ଗନା (ଦେଖ)
Bārangana Bārāngana (See)

ବାର ଚଉଳିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ
Bāra chāuliā ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପନ୍ଥା ନ ଧରି ନାନା ପନ୍ଥା ଧରେ— 1. Pursuing various ways for attaining one's object. ୨ । ଅସ୍ଥିର; ଅନିଶ୍ଚିତ—2. Uncertain; not fixed. ୩ । ଅସଙ୍ଗତ—3. Incoherent; incongruous. ୪ । ବହୁ ପ୍ରକାରର—4. Multifarious. ୫ । ଅସ୍ଥିର ପ୍ରକୃତିର; ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ—5. Fickle-minded.

ବାରଜ—ଦେ. ବିଣ—(ସ. ବର୍ଜ୍ୟ, ବର୍ଜିତ ବା ବାର୍ଯ୍ୟ)—୧ । ବର୍ଜିତ;
Bāraja ତ୍ୟକ୍ତ—1. Abandoned.
(ବାରଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପୃଥକରୂପେ ଚିହ୍ନିତ—2. Distinguished.
अलग ୩ । ପୃଥକ୍ କୃତ—3. Separated.
୪ । ଏକଘରିଆ କରାଯାଇ ଥିବା; ସମାଜଚ୍ୟୁତ—4. Excommunicated; out-casted.
ବି.—(ସ. ବାର) ୧ । ବାରଣ—1. Prevention.
୨ । ବାଧା—2. Obstruction; obstacle.
୩ । ପ୍ରଭେଦ—3. Distinction.
୪ । ଦୁଇ ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବଧାନ ବାଡ଼—
4. A partitioning force between two places.

ବାରଜ ବାରଜ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—୧ । ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ହୋଇ; ଭିନ୍ନ
Bāraja bāraja ଭିନ୍ନ ରୂପେ—1. Separately. ୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାଗରେ—2. In separate or distinct lots.

ବାରଜ ହେବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି.—୧ । (ସ. ବାରଣ)—ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରୂପରେ ଚିହ୍ନିତ
Bāraja hebā ହେବା; ବାରି ହେବା—1. To be distinguished. ୨ । (ସ. ବର୍ଜିତ)—ଜାତିଚ୍ୟୁତ ହେବା— 2. To be excommunicated.

ବାର ଜାତି—ଦେ. ବି.—୧ । ବହୁ ଜାତି—
Bārajāti बारह बरन 1. Many castes.
୨ । ଅନେକ ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. People of various castes

ବାର ଜାତି ତେର ଗୋଲ
ବଇଷମ ହେଲେ ସବୁ ଗଲ । ଢଗ ।

ବିଣ.—ବାରଜାତିଆ (ଦେଖ)—Bārajātiā (See)

ବାର ଜାତିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅନେକ ପ୍ରକାରର—1. Of
Bāra jātiā several kinds and species. ୨ । ବହୁ
बारहबरनका ଜାତୀୟ—2. Of various castes.

ବାର ଜାତି ତେର ଗୋଲ—ଦେ. ବି—(ନିରର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଭିନ୍ନ
Bāra jāti tera golā ଭିନ୍ନ ଜାତି ଓ ଉପଜାତି—Various sects or castes and subcastes.

ବାରଜାତିରେ ମିଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତିଭେଦ ନ ରଖିବା—
Bāra jātire misibā To do away with caste-
जातपात नही रखना distinction.

ବାରଜାତ୍ରା—ଗ୍ରା. ବି—(ସ. ଦ୍ୱାଦଶ+ଯାତ୍ରା)—ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମର ଦ୍ୱାଦଶ
Bārajātrā ଦିନ ଓ ସେ ଦିନର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ—The
[ବାରଯାତ୍(ତ୍ରି)—ଅନ୍ୟରୂପ) twelveth day of a child-birth and the acts done that day
[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ପ୍ରସୂତା ନଖ କଟାନ୍ତି ଓ ସ୍ନାନ କରି ଅଶୌଚରୁ ମୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।]

ବାରଟିଆ—ଦେ. ବି.-ଧାନ କଟାଳମାନେ ୧୨ ଗୋଟି ଧାନବିଡ଼ା କାଟିଲେ
Bāraṭiā ପାରଶ୍ରମିକ ସ୍ୱରୂପ ଗୋଟିଏ ବିଡ଼ା ନିଅନ୍ତି;—ଏହିଭଳି
(ବାରେଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚୁକ୍ତିମୂଳକ ପରିଶ୍ରମ—The labour
बरटीया based on contract system of taking one sheaf in every twelve sheaves cut by a reaper.
ବିଣ—୧ । ଦ୍ୱାଦଶ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering twelve.
୨ । ଦ୍ୱାଦଶ ସଂଖ୍ୟାର ସମାହାରବିଶିଷ୍ଟ—
2 Consisting of units of twelve.

ବାରଣ୍(ନ୍)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)ବି—ସମାଜଚ୍ୟୁତି; ଏକଘରିଆ ହେବା—
Bāraṇ(n) Excommunication; ostracism.

ବାରଣ—ସ. ବି—(ବୃ. ଧାତୁ. ଣିଚ; ବାର. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Bāraṇa ୧ । ନିଷେଧ; ନିବାରଣ—1. Prevention; prohibition. ୨ । ନିବୃତ୍ତି—2. Cessation. ୩ । ରୋଧ—3. Obstruction. ୪ । (+କରଣ· ଅ) ସେତୁ; ବନ୍ଧ—4. A dam. ୫ । ପ୍ରଭେଦ—5. Distinction; differentiation. ୬ । ସାଞ୍ଜୁ—6. Coat of mail; armour. ୭ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ହସ୍ତୀ—7. Elephant. ୮ । ଅଙ୍କୁଶ—8. A

hook, ୯ । (✝ବାରଣ. ଅର) ହାତୀର ଅଙ୍କୁଶ—9. A hook or goad used to control elephants.

ଦେ. ବି—୧ । ବାଡ଼—1. Partition wall; fence. ୨ । ଭେଦ ଜ୍ଞାନ—2. Idea of distinction.

ଯେତେବେଳେ ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟ ବାରଣ ନ ଥିବେ—
ପ୍ରାଚୀ. ବୃନ୍ଦାବନଭୂଷଣ ଗୀତା ।

୩ । ବାଧା; ବିଘ୍ନ—3. Obstacle; impediment. ୪ । ଅମଙ୍ଗଳ—4. Evil.

ବାରଣ ଗିରେ ପଦ ଦେଇ ଅଛୁ—
ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବାରଣ)—୧ । ମନା କରିବା; Bārana karibā ନିଷେଧ କରିବା; ବାରିବା—1. To forbid; বারণকরা to prohibit. ୨ । ବାଧା ଦେବା—2. To prevent; to obstruct. ୩ । ଦୁଇ ସ୍ଥାନ ମଝିରେ वारण करना ବାଡ଼ ଦେବା—3. To set up a fence or partition wall. ୪ । ଭେଦାଭେଦ କରିବା—4. To distinguish; to observe any distinction; to differentiate.

ବାରଣ କେଶର—ଦେ. ବି—ନାଗ କେଶର (ଦେଖ)
Bārana kesara Nāgakesara (See).

ବାରଣ କେଶର ପୁଷ୍ପ ତୋଳି ସଜ୍ଜ ଉଜ—
ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରଣ ବୁ(ବୂ)ଷା(ସା)—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କଦଳୀ (ଗଛ ଓ ଫଳ)—
Bārana bu(bū)shā(sā Plantain (tree and fruit).
(ବାରଣବଲ୍ଲଭା, ବାରବୁ(ବୂ)ଷା, ବାରବୃଷା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାରଣ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାର ଭେଦ ରଖିବା—
Bārana rakhibā To differentiate; to observe any distinction.

ବାରଣ ଶିର—ଦେ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବାରଣ+ଶିରସ୍)—ଗଣେଶ—
Bāranasira God Ganesa.

ବାରଣସୀ—ସଂ. ବି—ବାରାଣସୀ; କାଶୀ—
Bāranasi Benares (Apte).

ବାରଣ ହାର ମୋତି—ଦେ. ବି—ଗଜମୁକ୍ତା (ଦେଖ)
Bāranahāra moti Gajamuktā (See).

ବାଳକା ହସ୍ତ ମଣ୍ଡଣେ ଅବୁଡ ହର ବାରଣ
ହାର ମୋତ ଦରଣ ସ୍ତନ ପେଟରୁ—ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରଣ ହେବା(ଯିବା)—ଦେ. କ୍ରି—ବାର ହେବା; ପ୍ରଭେଦ ଜଣା ପଡ଼ିବା—
Bāran hebā(jibā) वारणहोना To be distinguished.

ବାରଣା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ସଂ. ବନ୍ୟା)—ଦୁଇ କୂଳକୁ ଲାଗି
Bāranā ନଈ ବଢ଼ି—High flood.

ଗ୍ରା. ବି—ବାର ଅଣା—Twelve annas.

ବାରଣାବତ—ସଂ. ବି—୧ । ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ରାଜଧାନୀ; ହସ୍ତିନା; ହସ୍ତିନା-
Bāranābata ପୁର (ଅଧୁନିକ ଦିଲ୍ଲୀ ନିକଟସ୍ଥ)—1. The ancient capital of India (near modern Delhi).

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ଦଗ୍ଧ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଇଙ୍ଗିତରେ ପୁରୋଚନ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତି ଜତୁଗୃହ ନିର୍ମାଣ କରି ରାତିରେ ଅଗ୍ନି ଲଗାଇ ଦେଇଥିଲା]

୨ । ଗଙ୍ଗା ଯମୁନା ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ଥାପିତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନଗରୀ; ପ୍ରୟାଗ; ଅଲ୍ଲାହାବାଦ (ଇଂରେଜୀ)—2. The ancient town of Prayāga (now Allahabad).
(ବାରଣାବ୍ରତ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ବାର(ରି,ରେ)ଣୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବାରଣ)—୧ । ବ୍ୟାଘ୍ର, ଭୂତ, ପ୍ରେତାଦି
Bāra(ri,re)ṇi ଓ ଶତ୍ରୁଙ୍କ ଆକ୍ରମଣରୁ ପ୍ରତିହତ କରିବାପାଇଁ
बारणी ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାନକୁ ବା ଦେହକୁ ବାନ୍ଧିବା; ବାରଣ କରିବା ମନ୍ତ୍ର—1. Charms used as proof against attacks of tiger, serpent, mosquito ghosts, enemy etc.

ବାରଣୀ ଜାଣଇ ଯେତେ କୋଇ ପୁଣି ହୋଇଲେ ତାହାର ତରେ
ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । (ସଂ. ବାରଣ)—ବାରଣ କରିବାର ଉପାୟ—2. Means of preventing or counteracting. ୩ । ବାରୁଣୀ; ସମୁଦ୍ର ବା ଗଙ୍ଗା ଆଦି ତୀର୍ଥ ଜଳରେ ସ୍ନାନ କରିବାର ଶୁଭ ଯୋଗ—3. Auspicious time for bathing in sacred rivers or ocean. ୪ । (ସଂ. ବାରଣ) ପ୍ରତିବିଧାନ ବା ପ୍ରତିକାର ଉପାୟ—4. Remedy. ୫ । ବାଡ଼—5. Hedge; partition wall. ୬ । ବାଧା; ରୋଧ—6. Obstruction; obstacle.

ବାର(ରି, ରେ)ଣୀ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଜନ୍ତୁ ବା ଦୁଷ୍ଟ ଜୀବକୁ
Bāra(ri, re)ṇi karibā ବାରଣ କରିବା ପାଇ ମନ୍ତ୍ର, ଯନ୍ତ୍ର,
बारणी करना ଔଷଧାଦି ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—To employ charms for restraining the attack of an enemy.

ବାର(ରି, ରେ)ଣୀ ସ୍ନାନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବାରୁଣୀସ୍ନାନ)—ବାରୁଣୀ
Bāra(ri, re)ṇi snāna ସ୍ନାନ (ଦେଖ)—Bāruṇi snāna
बारिणी स्नान বারিণী স্নান (See).
[ବାର(ରି, ରୁ, ରେ)ଣୀ ବୁଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାର(ରି, ରେ)ଣୀ ଯୋଗ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବାରୁଣୀ ଯୋଗ)—
Bāra(ri,re) joga ୧ । ବାରୁଣୀ ସ୍ନାନ (ଦେଖ)—1. Bāruṇi
बारिणी योग snāna (See) ୨ । ବହୁକାଳପରେ ଘଟିବା ସୁଯୋଗ—2. An opportunity presenting itself after a long interval. ୩ । ସୁଯୋଗ—
বারিণীযোগ 3. Opportunity.

ବାରଣୀୟ—ସଂ. ବଣ (ବାର ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । ଯାହା
Bāraṇiya ବନ୍ଦ କରାଯାଇ ପାରେ; ନିବାର୍ଯ୍ୟ—1. Preventible. ୨ । ବାରଣ କରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ—2. Deserving to be prevented or prohibited. ୩ । ନିଷିଦ୍ଧ—3. Forbidden.

ବାରଣ୍ଟ—ସଂ. କ୍ଲ—୧ । କ୍ଷେତ୍ର—1. A field (Apte). ୨ ।
Bāraṇṭa କ୍ଷେତ୍ରସମୂହ—2. A number of fields (Apte).

ଓୟାରଣ୍ଟ ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ୱାରଣ୍ଟ)—ଉଆରଣ୍ଟ (ଦେଖ)
वारंट Uāraṇṭa (See)

ବାରଣ୍ଟା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ହଂସୀ—
Bāraṇṭā Goose (Apte).

ବାର(ରେ)ଣ୍ଡା—ଦେ. ବ—ବରଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Bāra(re)ṇḍā Baraṇḍā (See)

ଗ୍ରା. ବ ଓ ବଣ—୧୨ ଗଣ୍ଡା ବା ୪୮ଟା—
12 gaṇḍās, i.e. 48; forty eight.

ବାରତ—ଗ୍ରା (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବ (ସ. ବାର୍ତ୍ତା)—ବାରତା (ଦେଖ)
Bārata Bāratā (See)

ବୋଇଲ କସ ବାରତ କାହିଁ ମୋ ସୁତ ସ୍ନେ—
ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରତାପ ଗଣେଶ ।

ବାରତା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବ (ସ. ବାର୍ତ୍ତା)—୧ । ବାର୍ତ୍ତା; ସମ୍ବାଦ—
Bāratā বারতা **बारता** News.

ଗୁରମାନେ ବୁଝି ଶତ୍ରୁଙ୍କ ବାରତାକୁ—କୃଷ୍ଣଙ୍କ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

ବାରତ୍ର—ସ. ବ—ଚମ ଦଉଡ଼ି—
Bāratra A leather thong (Apte).

ବାରଦାଣ୍ଡି—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ବ୍ୟାୟାମ କ୍ରୀଡ଼ା—
Bāradāṇḍi A kind of athletic game.

ବାରଦାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ବାରବୁଲା (ଦେଖ)—Bārabulā
Bāradāṇḍiā (ବାରଦାଣ୍ଡେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) (See)

ବାରଦ(ଦା)ରୀ—ଦେ. ବ (ଗ୍ରା. ବାରଦ+ସ. ଦ୍ୱାର)—ଯେଉଁ
Bārada(dā)rī ଛାଉଣୀ ବା ତମ୍ବୁର ଚାରିଆଡ଼ ଖୋଲାଥାଏ—
बारहदरी বারদারী A tent open on all sides.

ବାର ଦୁଆର—ଦେ. ବ—ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ଘରର ପ୍ରବେଶ ଦ୍ୱାରମାନ—
Bāra duāra Doors of many people.
বারদুয়ার **बरदुआर**

ବାର ଦୁଆର ବୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଏ ଦୁଆର ସେ ଦୁଆର ବୁଲିବା—
Bāra duāra bulibā 1. To go from door to door (abegging).

ବାର ଦୁଆର ଶୁଣ୍ଢିପିଣ୍ଡା ହେବା
ବାର ଦୁଆର ହେବା
ବାର ଓଳ ସୁଣ୍ଢିପିଣ୍ଡା ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଗ୍ରାସାର୍ଥ ବା ଆଶ୍ରୟାର୍ଥ ବା ସାହାଯ୍ୟ ଲାଗି

बरदुआर घुमना ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହେବା—2. To approach or visit the doors of many people for shelter or alms; to knock at the doors of various people.
বারদুয়ার ঘুরা

ବାର ଦୁଆର ଶୁଣ୍ଢି ପିଣ୍ଡା—ଦେ. ବ—ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଆଶ୍ରୟଲାଭାର୍ଥ
Bāra duāra śuṇḍhi piṇḍā ବହୁଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରେ, ଏମନ୍ତ କି
बरदुआर ଶୁଣ୍ଢି ପର ନୀଚ ବ୍ୟକ୍ତିର ପିଣ୍ଡାରେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟର ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—Calling at the doors of many people in a helpless condition.

ବାରଦୁଆରୁ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ବାରଘର ବୁଲା; ଯେ ଆଶ୍ରୟ ବା
Bāraduārī ଗ୍ରାସାଲାଭାର୍ଥ ବହୁଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ—

ବାର ଦୁଆର ବୁଲା
ବାର ଦୁଆରିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Knocking at the doors of various persons for shelter or alms.

ବାର ଦୁଆର ବୁଲୀ
ବାର ଦୁଆରୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । (କୁକୁର-ମାନେ ଅଇଁଠା ପତ୍ର ଚାଟିବା ପାଇଁ ବହୁ
बरदुआरी ଲୋକଙ୍କ ଦୁଆରକୁ ଯିବା ପରି) ଯେଉଁ ଲୋକ
বারদুয়ারী ବହୁଲୋକଙ୍କ ଦୁଆରେ ବୁଲୁଥାଏ—2. (a person) Visiting various houses (like a dog going to eat the leavings of dinners at the doors of many persons); loafing.

ବାରଦୁଆରୀ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବାର ଘର ବୁଲୀ; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ
Bāra duārī ଆଶ୍ରୟଲାଭାର୍ଥ ବହୁଲୋକଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଏ—
बरदुआर घूमनेवाली 1. (woman) Visiting many houses for shelter or alms. ୨ । କୁଳଟା; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଇନ୍ଦ୍ରିୟବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ପାଇଁ ବହୁଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରସ୍ଥା ହୁଏ—2. (a woman) Visiting various houses for adultery.

[ଦ୍ର—ମନ୍ଦ ଅର୍ଥରେ ଏ ଶବ୍ଦ ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବାର ଘର ବୁଲା କୁତା—ପୁଂ, ବାର ଘର ବୁଲୀ କୁତ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ । ବାର ଦୁଆର ବୁଲା କୁତା—ପୁଂ, ବାର ଦୁଆର ବୁଲୀ କୁତ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ । ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବାରନାରୀ—ସଂ. ବ (ସ୍ତ୍ରୀ)—(ବାର=ବହୁବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର+ନାରୀ=ସ୍ତ୍ରୀ)—
Bāranārī ବେଶ୍ୟା —Prostitute.

ବାରବଧୂ, ବାରବଧୂଟୀ, ବାରବନିତା, ବାରବିଳାସିନୀ,
ବାରଯୋଷା, ବାରଯୋଷିତ୍, ବାରରମଣୀ, ବାରସ୍ତ୍ରୀ,
ବାରାଙ୍ଗନା, ବାରବାଣୀ, ବାରମୁଖ୍ୟା } ଅନ୍ୟରୂପ

ବାରନ୍ଦ(ନ୍ଦା)—ଦେ. ବ. (ସ. ବରଣ୍ଡ)—ଘର ଚାଳର କାଠ କାମ—
Bāranda(ndā) Wood work of the thatched frame of a house.
বারন্দা **बारामदा**

ବାର ପଣ—ଦେ. ବ—କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଷୋଳ ପଣ ମଧ୍ୟରୁ ବାର ପଣ;
Bāra paṇa ଚାରି ଭାଗରୁ ତିନି ଭାଗ; ତିନି ଚତୁର୍ଥାଂଶ; ¾—
(ବାର ଅଣା—ଅନ୍ୟରୂପ) $\frac{3}{4}$; three fourths of a thing.

ବାର ପଣି—ଦେ. ବ—ବାର୍ଷିକ ଖଜଣାର ଚାରି ଭାଗରୁ ତିନି ଭାଗ—
Bāra paṇi Three fourths of the annual rent.
(ବାର ଅଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଣ—ବାର ପଣିଆ (ଦେଖ)
Bāra paṇiā (See)

ବାର ପଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବଣ—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ¾ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bāra paṇiā(ā̃) 1. Relating to $\frac{3}{4}$ of a thing.
୨ । ଯେଉଁ ସମୟରେ ବା ଲାଟବନ୍ଦି କିସ୍ତିରେ ପ୍ରଜାର ବାର୍ଷିକ ଦେୟ ଖଜଣାର ¾ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା କଥା ଥାଏ—
2. (the time or revenue payment day) By which $\frac{3}{4}$ of the annual rent is to be paid by the tenants.

ବାର ପତି—ସ. ବ. (ବାର=ଜଳ+ପତି)—
Bāra pati ୧ । ସମୁଦ୍ର—1. Ocean.
୨ । ବରୁଣ—2. Baruṇa.

M. Patnaik Pleader

ବାର (୧୨)ରେ ସୁଧା ପତ୍ର ହେବାର ସୂଚକ କାହିଁ ବଙ୍ଗୋଜ ରହିବ ଚିତ |
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି |

ବାର ପତ୍ର—ଦେ. ବି—ମୃତାହର ଦ୍ୱାଦଶ ଦିବସରେ ଦିଆଯିବା ଭୋଜି
Bāra patra ଓ କର୍ମ—The feast given to relatives of the deceased and the rites performed on the 12th day of one's death amongst the
(ବାରପତର—ଅନ୍ୟରୂପ) twice-born Hindus.

ବାର ପେଁଚଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛଳୀ; ଫିସାଦିଆ—
Bāra peñchaliā Crafty.

ବାର ବକଲିଆ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଗଛ—
Bāra bakaliā A species of tree.
(ବାରବକଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଏଥିର କାଠରୁ ବହୁ ପରସ୍ତ ବକଲା ବାହାରେ, ଏବଂ ଏହା ଜାଳ କାଠ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ |]

ବାର ବଜାରିଆ ପଣ—ଦେ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଜାରି ଢଙ୍ଗ; ବହୁଷଣ୍ଢ ଓ
Bāra bajāriā paṇa ଅଭଦ୍ର ସ୍ୱଭାବ—
Low vulgarity.

ବାର ବଫାତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ବାରହ୍ ୱଫାତ୍)—
Bāra bafāt ହଜରତ୍ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ମାସପୁଞ୍ଜ ପୀଡ଼ାର ୧୨ଦିବସ—
ବার বফাত The twelve days of Mahommad's
बारह बफात् mortal illness
(ବାରେ ବଫାତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ପର୍ବ ରୂପେ ପ୍ରତି ବର୍ଷ ପାଳନ୍ତି | ଏ ମୁସଲମାନୀ ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସ ରବିଉଲ୍ ଅଉଅଲ୍‌ରେ ପଡ଼େ | ଏହି ପୀଡ଼ାର ଫଳରେ ମହମ୍ମଦ ଦେହତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ !]

ବାର ବୟ(ୟା,ୟୀ)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଦ୍ୱାଦଶ ବୟସ୍କ—
Bāra baya(yā,yī) Aged 12 years.
ବାରବୟା ତା ପାଇଣ ଡାକପରେ |
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି |

ବାର ବରତ—ଗ୍ରା. ବି. (ସହରର ଶବ୍ଦ)—ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ହେଉଥିବା
Bāra barata ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଉପବାସ ବା ବ୍ରତ—
(ବାର ବ୍ରତ—ଦେଶଜ ରୂପ) The several religious fasts and feasts of the year.
ବାର ବରତରେ ଶାହିଅର ଅଳକାର ଭର ମନ |
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠ ଗୁଣ୍ଠ |
[ଦ୍ର—ବ୍ରତ ତଳେ କୋଡ଼୍ ଦେଖ |]

ବାର ବରଷିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଷୀୟ)—
Bāra barashiā ୧ | ବାର ବର୍ଷ ବୟସ୍କ—1. Aged 12.
(ବାର ବରଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ | ଯାହା ୧୨ ବର୍ଷରେ ଥରେ ଘଟେ—2. Happening or taking place once in 12 years.
୩ | ବାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଘଟିଥିବା—3 Which took place 12 years ago.
ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ସପୁଷ୍ପ ଜାତୀୟ ଗଛ; ମୁଦ୍ଧା—
The century plant; the American Aloe; the agave; Agave Amaryllidaceæ.
বিলাতি আনারস,
বিলাতি.পাতা,
কোয়ান, মুগা
बाँश केवडा,
रकशपाता, कटला,
बडा कुँवार
[ଦ୍ର—ଏହାର ଗଣ୍ଡ ଖୁବ୍ ମୋଟ ଓ ଖଣ୍ଡିଆ ପର ଲମ୍ବ ଓ ପତ୍ରର ଅଗରେ ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ ମୁନିଆ କଣ୍ଟା ଥାଏ | ଏଥିର ପତ୍ରକୁ ପାଣିରେ ସଢ଼ାଇ ଦେଲେ ବା ଛେଚିଲେ ଉହିଁରୁ କୋମଳ ଅଂଶ ବାହାରି ଯାଇ କୋଷ ପରି ତନ୍ତୁ ବାହାରେ ଓ ଉହିଁରେ ଖୁବ୍ ଶକ୍ତ ଧନୁର୍ଗୁଣ ହୁଏ | ୧୨ ବର୍ଷରେ ଏ ଗଛରୁ ଗୋଟିଏ ୧୦|୧୫ ହାତ ଲମ୍ବ କାଣ୍ଡ ବାହାରେ ଓ ଉକ୍ତ କାଣ୍ଡ ଅଗରେ ଫୁଲ ଓ ଫଳ ଧରେ | ଫଳ ଧରିବା ପରେ ଏ ଗଛ ମରିଯାଏ | ଏ ଗଛକୁ ଲୋକେ ବାଡ଼ ବା ହୁଡ଼ାରେ ପୋତନ୍ତି | ଏହା ପ୍ରଥମେ ଅମେରିକାରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆଣିତ ହୋଇଥିଲା; ଏଥିର ତନ୍ତୁରେ ଆସନ, ମୋଟ ଲୁଗା, ଗାଲିଚ୍ଚ ଆଦି ବେଙ୍ଗୁଳର ଜେଲରେ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ବୁଣା ଯାଉଅଛି | ସମ୍ବଲପୁର ସହର ନିକଟରେ କେଶୀ ନାମକ ଜଣେ ସାହେବ ଏହି ଗଛର ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର କରି, କଳରେ ଉହିଁର କୋଷ ବାହାର କରି ଦଉଡ଼ା ବଳାଯିବା ପାଇଁ ଉକ୍ତ କୋଷକୁ ବିଦେଶକୁ ପଠାଉ ଅଛନ୍ତି | ଏ ଦଉଡ଼ା ଖୁବ୍ ଟାଣୁଆ ହୁଏ | ଏ ଗଛକୁ ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ 'ମୁରୁଗା' (ସଂ. ମୂର୍ବା) କହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ମୂର୍ବା ଗଛ ଶାକ ଜାତୀୟ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର; ଏବଂ ବାରବରଷିଆ ଗଛ ବଡ଼ ଓ ବିଦେଶରୁ ଆଣିତ |]

ବାର ବାଟ—ଦେ. ବି—ବହୁତ ଉପାୟ; ନାନା ପନ୍ଥା—Many ways;
Bāra bāṭa **बारह बाट** various means.

ବାର ବାଟୀ—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର କଟକ ନଗରରେ ଥିବା ପ୍ରାଚୀନ
Bāra bāṭi ଉତ୍କଳର ସ୍ୱାଧୀନ ନରପତିଙ୍କ ଦୁର୍ଗ—
The name of an old fort (now in ruins) in the town of Cuttack
ବାରବାଟି ଅଛ ସାକ୍ଷେ ସର୍ବୋତ୍ତମ | ରଥାନାଥ. ଚଉବାର |
[ଦ୍ର—ଏହା କଟକ ସହରର ଉତ୍ତରାଂଶରେ ମହାନଦୀର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ଗ | ଉକ୍ତ ଦୁର୍ଗର ହତାର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ବାରବାଟୀ ବା ଦୁଇଶତ ଚାଳିଶ ମାଣ ଥିବାରୁ ଏହାର ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି | ଉତ୍କଳର ସ୍ୱାଧୀନ ନରପତି ଅନଙ୍ଗଭୀମଦେବ ଏହି ଦୁର୍ଗ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ | ଏହାର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱେ ବେଢ଼ି ଥିବା ଗଭୀର ପରିଖା-ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଅଛି, କିନ୍ତୁ ପୋତି ହୋଇ ଗଲାଣି | ପରିଖା ଉପରେ ଥିବା ଏକମାତ୍ର ପୋଲରେ ଏଥିର ଫାଟକ ଥିଲା | ଏଠାରେ ରାଜା ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କ ନିର୍ମିତ ପାଷାଣର ନବତଲ ପ୍ରାସାଦ ଥିଲା | ଅବୁଲ୍‌ଫାଜଲ୍ ନାମକ ମୁସଲମାନ୍ ଐତିହାସିକ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ଯେ, ଏ ପ୍ରାସାଦର ସର୍ବ ତଳ ମହଲରେ ହାତୀଘୋଡ଼ା,ଦୋମହଲାରେ ଯୁଦ୍ଧୋପକରଣ ଓ ଉହିଁର ରକ୍ଷକବର୍ଗ, ତୃତୀୟମହଲାରେ ରାଜାନୁଚର ଓ ପ୍ରହରୀବର୍ଗ, ଚତୁର୍ଥମହଲାରେ ଶିଳ୍ପିଗଣ, ପଞ୍ଚମତଲରେ ରନ୍ଧନଶାଳା, ଷଷ୍ଠତଲରେ ରାଜସଭା, ସପ୍ତମରେ ଗୋପନୀୟ ରାଜକର୍ମୀଲୟ ଓ ମନ୍ତ୍ରଣାସଭା, ଅଷ୍ଟମରେ ରାଜାନ୍ତଃପୁର ଓ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ନବମ ତଳରେ ରାଜା ସ୍ୱୟଂ ରହୁଥିଲେ | ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ନବତଳ ପ୍ରାସାଦ ଥିବାର ଅନୁମିତ ହେଉ

ନାହିଁ । ଦୁର୍ଗରେ ବହୁଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ଟୋକାଶୋଭନ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରସ୍ତର ସ୍ତମ୍ଭ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ, ଏ ପ୍ରାସାଦର ଭଗ୍ନାବଶେଷରୂପେ ଗୋଟିଏ ମାଟିସ୍ତୂପ ମାତ୍ର ଅଛି । କଳାପାହାଡ଼ ଓଡ଼ିଶା ଆକ୍ରମଣ କଲାବେଳେ ଏଠାରେ ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କ ରାଣୀ ରହୁଥିଲେ । ଆଜିକାଲି ଏହି ହତା ମଧ୍ୟରେ ଲାଟ୍‌ଭବନ, ଇଉରୋପୀୟମାନଙ୍କ କ୍ଲବ୍ ଅବସ୍ଥିତ । ଦୁର୍ଗରେ ପୁରୁଣା ମହାନଦୀ ସଙ୍ଗେ ଗୋଟିଏ ଗୁପ୍ତ ନାଳଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ ଥିଲା ।]

ବାର ବାଣ—ସଂ. ବି-(ବାର=ବାରଣ କରୁଏ+ବାଣ=ଶର ଯାହା Bāra bāṇa ଦ୍ୱାରା)—୧ । ବାଣବାରକ; ସାଞ୍ଜୁ; ବର୍ମ—1. Mail coat; coat of mail. ୨ । (ବାଣ+ବାର; ପୂର୍ବନିପାତ) ବାଣ; ସମୂହ—2. A number of arrows. ୩ । ବେଶ୍ୟା ସମୂହ—3. A number of harlots (Apte).

ବାର ବାଣ ହେବ ଯୁଦ୍ଧସଙ୍କଟେ-ବାର ବାଣକୁ ଚଷ ବଣିଶର —
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରବାଣି—ସଂ. ବି—୧ । ବଂଶୀ ବଜାଇବା ଲୋକ—1. A piper; Bārabāṇi a player on a flute (Apte). ୨ । ବାଜାଦାର—2. Musician (Apte). ୩ । ବର୍ଷ—3. Year (Apte). ୪ । ବିଚାରପତି—4. A Judge (Apte).

ବାର ବାଣୀ(ଣି)—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ବାରବର୍ଣ୍ଣି; କମ୍ପା ସଂ. ଦ୍ୱାଦଶ ପ୍ରା. Bāra bāṇi(ṇi) ବାରହ=ଦ୍ୱାଦଶାଦିତ୍ୟଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣପରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ)—ସୁନ୍ଦର ବା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—**बारहवानी** Shining; having bright colour.

ବାରବାଣୀ ସୁନା—ଦେ. ବି—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସୁନା; ଖାଣ୍ଟି ସୁନା—Excellent Bārabāṇi sunā **बारहवान** gold; pure gold.

ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ କଷି କରୁଥାଇ ବାରବାଣୀ ସୁନା ଦର୍ପ ଚୂନା ।
ରାଧାନାଥ. ସଯାତି ।

ବାରବାନ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବାରବର୍ଣ୍ଣି)-ବାରବାଣୀ ସୁନା (ଦେଖ)—Bāra bāna **बारहवान** Bārabāṇi sunā (See)

ବାରବାନରୁ ବେ ଘାଇ—ବୃଦ୍ଧ ରଚନାର ମନ ଅନୁରୂପେ ପାଇ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାର ବାୟୁ—ସଂ. ବି—ପ୍ରଚଣ୍ଡ ପବନ; ବତାସ—Bāra bāyu Stormy wind; gale.

ବାର ବାୟୁରେ ଧୈର୍ଯ୍ୟମୂଳ ଉପୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ପ୍ରକାର ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାର ବାର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ସଂ. ବାରମ୍ବାର)—୧ । ଥରକୁଥର; Bāra bāra वार वार **बारबार** ଅନେକ ବାର—1. Several times.

ହରିଣାକ୍ଷିରେ ନାନା, ହର ନେଲ୍ ଯାନ୍ତା ବୋଲି ଯେ କହୁଥାନ୍ତି ବାରବାର ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି—2. Repeatedly.

ବାର ବାର ନବବାରଣବରଗାମୀ
ରତ ରସ ବଦ୍ୟା ତରଙ୍ଗିଣୀ ପତି—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନାକରୋତ୍କଣ୍ଠା, ୧, ଗୀତ ।

ବାରବିଜା—ଦେ. ବିଣ—ଯାହାର ଜନ୍ମଦାତା କିଏ ନ ଥାଏ; ଅଜ୍ଞାତ Bārabijā ବ୍ୟକ୍ତିର ଔରସରେ ଜନ୍ମିତ ସନ୍ତାନ—Bastard; of unknown parentage.

ବାରବୁଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ବାୟୁବତ୍ ଯେ ବାରଆଡ଼େ ବୁଲେ; Bāra bulā ଯେ ଘରେ ନ ରହି ଏଣେ ତେଣେ ବୁଲୁଥାଏ—(ବାରବୁଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Of wandering or erratic habits. बार फटका vagabondish. ୨ । ବାର ଦୁଆରି (ଦେଖ)—**उड्डी** Bāra duāri (See).

ବାର ବେନି—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ଚଉଦ; ୧୪—Bāra beni Fourteen; 14.

ବାର ବେନି ପୁରୁଷାର ମୋହନ ପୁଂସ—
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାର ବେଳା—ସଂ. ବି—(ବାର=ଅଶୁଭ ବା ନିଷିଦ୍ଧ+ବେଳା=Bāra beḻā ସମୟ)—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ସପ୍ତାହର ବିଭିନ୍ନ ବାରରେ ସବୁ କର୍ମ କରିବାର ନିଷିଦ୍ଧ କାଳ—Fixed periods in different week-days which is pronounced as inauspicious(in astrology) for any undertaking.

[ଦ୍ର—ଦିନର ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରହରକୁ ୮ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଗକୁ ଯାମାର୍ଦ୍ଧ ବୋଲାଯାଏ । ସପ୍ତାହର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାରର ୨ ଗୋଟି ଓ ଶନିବାରର ଆଉ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଯାମାର୍ଦ୍ଧ ସମୟକୁ ବାରବେଳା ଓ କାଳବେଳା ବୋଲାଯାଏ । ବାରବେଳାରେ ଯାତ୍ରା କଲେ ମୃତ୍ୟୁ, ବିବାହ କଲେ କନ୍ୟା ବିଧବା ଓ ଉପନୟନ କଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଧ ପାପ ହୁଏ ।

ରବିବାର—୪ର୍ଥ ଓ ୫ମ ଯାମାର୍ଦ୍ଧ (୫ମଟି ବାରବେଳା)
ସୋମବାର—୭ମ ଓ ୨ୟ ,, (୨ୟଟି ,,)
ମଙ୍ଗଳବାର—୬ଷ୍ଠ ଓ ୨ୟ ,, (୬ଷ୍ଠଟି ,,)
ବୁଧବାର—୫ମ ଓ ୩ୟ ,, (୩ୟଟି ,,)
ଗୁରୁବାର—୭ମ ଓ ୮ମ ,, (୭ମଟି ,,)
ଶୁକ୍ରବାର—୩ୟ ଓ ୪ର୍ଥ ,, (୪ର୍ଥଟି ,,)
ଶନିବାର—୧ମ, ୬ଷ୍ଠ ଓ ୮ମ ,, (୧ମ ଓ ୮ମ ,,)

ଏ ସମସ୍ତ ବାରବେଳା ଓ କାଳବେଳା ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଛି । ଏଥିରୁ ଗୋଟିଏ ବାରବେଳା ଓ ଗୋଟିଏ କାଳବେଳା । ଓଡ଼ିଆରେ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ ଡାକବୃଷି ବଚନ ଅଛି, ଯଥା—ରବି ଦଶ ଘଡ଼ି, ସୋମ ଚଉଠା, ବାର ମଙ୍ଗଳ, ପଣ୍ଡିତ ଷଠା, ଗୁରୁ ଚଉଦ, ଶୁକ୍ର ଆଠ, ଉଦୟ ଅସ୍ତ ଶନିର ଯାଉ ।

ଦିନର ୧୬ ଘଡ଼ିକୁ ଆଠ ଭାଗ କଲେ ୧ ଯାମାର୍ଦ୍ଧ=୨ ଘଡ଼ି । ଏହିପରି ରାତ୍ରିର କେତେକ ଯାମାର୍ଦ୍ଧକୁ କାଳରାତ୍ରି ବୋଲାଯାଏ । ଏ ସମୟରେ ସବୁକର୍ମ ନିଷିଦ୍ଧ ।]

ବାରବେଳା କାଳବେଳା—ସଂ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଦିବସର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ Bārabeḻā kāḻabeḻā ଅଶୁଭ ସମୟ— Certain inauspicious periods of different week-days.

[ଦ୍ର—ବାରବେଳା ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ]

ବାର ଭାଇଅ—ଦେ. ବଣ.—୧ । ଭଲ ଫେଣ୍ଟିଆ; ବାରଜଣ ଭାଇ ବା ମାଲିକଙ୍କ ଅଧିକୃତ; ବହୁସ୍ୱାମିକ (ସମ୍ପତ୍ତି)—
Bāra bhāiā
(ବାରଜଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. (Property) Belonging to many coshares.
বারভা(ভে)য়ে
୨ । ବହୁ ଭ୍ରାତୃ ସମନ୍ୱିତ (ପରିବାର)—2. (a family) Consisting of many brothers. ୩ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବା ବିଷୟରେ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ଥିବାରୁ ତାହା ଉପରେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଦାୟିତ୍ୱ ନ ଥାଏ—3. (a work) Concerning many people and in which no particular person is responsible or particularly interested.

ବାର ଭାଇଅ ଅଖଡ଼ା—ଦେ.ବ—୧ । ଯେଉଁ ଅଖଡ଼ାରେ ବା ସ୍ଥାନରେ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ଥାଏ—
Bāra bhāiā ākhardā
(ବାରଭାଇ ଅଖଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A place owned by many people. ୨ । ବହୁସ୍ୱାମିକ କାର୍ଯ୍ୟ—2. A work done or to be done by many people in which none is particularly responsible or interested. ୩ । ଯେଉଁଠାରେ ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତି ରୁଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତି—3. A rendezvous of many persons) ୪ । ଗୋଳମାଳିଆ ସ୍ଥାନ—4. A place full of confusion.

ବାରଭାଇଅ କାମ—ଦେ. ବ—ବହୁସ୍ୱାମିକ ବିଷୟ; ଭଲଫେଣ୍ଟିଆ ବିଷୟ—
Bāra bhāiā kāma A matter in which many people are involved.
ବାରଜଣିଆ କାମ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାରଭାଇଅ କଥା }
বারভেয়ে কাজ

ବାରଭାଇଅ ଗେଧ—ଦେ. ବ—କେବଳ ପୁରୁଷ ଅଣ୍ଡିରା ଗେଧ ମାଙ୍କଡ଼ ଥିବା ମାଙ୍କଡ଼ପଲ—A flock of monkeys consisting of males only.
Bārabhāiā gedha
বারভেয়ে গোদা

[ଦ୍ର—ମାଙ୍କଡ଼ଙ୍କ ଦଳରେ ଗୋଟିଏ ଦଳପତି ଥାଏ । ତାକୁ ଗେଧ (ବ. ପାଲେର ଗୋଦା) ବୋଲାଯାଏ । ଦଳର ସମସ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଉପରେ ଗେଧର ଏକାଧିପତ୍ୟ ଥାଏ । ଦଳରେ ପୁରୁଷ ମାଙ୍କଡ଼ ଜନ୍ମ ହେଲେ ତାକୁ ସେହି ଦଳପତି ଗେଧ ଶିଶୁକାଳରେ ମାରିପକାଇ ଈର୍ଷାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ଭୋଗକରେ । ଯେଉଁ ଅଣ୍ଡିରା ମାଙ୍କଡ଼ ଯାକ ଦଳପତିର ଦଣ୍ଡିତରୁ ତ୍ରାହି ପାଇବାପାଇଁ ପିଲାବେଳୁ ଦଳ ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତି ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦଳ ଗଠନ କରନ୍ତି ଓ ସେମାନେ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରୁଥିବାରୁ ସାଧାରଣତଃ ଭାରି ବଳୁଆ, ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ଓ ଦୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି ଓ ଗ୍ରାମରେ ବିଶେଷ ଉତ୍ପାତ କରନ୍ତି ।]

ବାର ଭାତ—ଦେ. ବ—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁର ଦ୍ୱାଦଶ ଦିନ ଜ୍ଞାତି କୁଟୁମ୍ବମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଅନ୍ନ ଭୋଜନ—The social feast given to the agnates of a deceased on the 12th day of his death.
Bāra bhāta
(ବାର ଭୋଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାର ଭୂୟାଁ—ଦେ. ବ—ପଞ୍ଚଦଶ ଓ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ବଙ୍ଗଦେଶର ରାଜୋପାଧି ବିଶିଷ୍ଟ ୧୨ଜଣ ଭୂମ୍ୟଧିକାରୀ—12 Zamindars ruling in Bengal in the 15th and 16th centuries.
Bāra bhuyāñ
ବାରଭୂଇଁଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାରଭୂଞା }
বারভূঞা

ବାର ଭୂତ—ଦେ. ବ—ବହୁ ଅସମ୍ପର୍କୀୟ ଲୋକ—A great many outsiders.
Bāra bhūta

ଦୁଇପକ୍ଷ ମଧ୍ୟରୁ ମାରେ ଠକୀ ବାର୍ଡ଼ ବଳାଇ,
ସେହି ଠକୀ ବାରଭୂତ ଗୋଟାଇ ଖାଇ ଅଛନ୍ତି ।
ଫକୀର ମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ

ବାର ମାଢ଼ି—ଦେ. ବଣ (ବ. ବାରବାଣୀ)—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ (ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ)—Excellent (gold).
Bāra mārdhi

ବାର ମାସ—ଦେ. ବ—ବର୍ଷର ଦ୍ୱାଦଶ ମାସ—The 12 months of the year.
Bāra māsa বারমাস बारहमास

[ଦ୍ର— ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ଓ ସୌରମାନ ମାସମାନଙ୍କର କାଳ ପୃଥକ୍ । ଇଂରେଜୀୟ ଓ ମୁସଲମାନୀ ମାସମାନଙ୍କ କାଳ ମଧ୍ୟ ପୃଥକ୍ । ସାଧାରଣତଃ ମାସକୁ ୩୦ ଦିନ ଓ ବର୍ଷକୁ ୩୬୦ ଦିନ ଗଣନା କରାଯାଏ । ସୌରମାନ ବର୍ଷର ମାସମାନ, କେଏ ୨୮, କେଏ ୩୦ ଓ କେଏ ୩୧ ଦିନ ଗଣନ କରାଯାଏ ।

ଇଂରେଜୀୟ ମାସ ସୌରମାନ ଓ ମୁସଲମାନୀ ମାସ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ଅଟେ ।

ଆମ ଦେଶରେ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ଓ ସୌରମାନ ମାସ ଗଣନାରେ ସୌରମାନ ମାସର ଗଣନାରୁ ବର୍ଷକେ ଯେଉଁ ୩୨ ଦିନ ବଳପଡ଼େ ତାହାର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିବା କ୍ରମରେ ପ୍ରାୟ ତିନି ବର୍ଷ ଅନ୍ତରରେ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ଗଣନାକ୍ରମେ ଗୋଟିଏ 'ମଳମାସ' କଳ୍ପିତ ହୁଏ । ମାର୍ଗଶିରଠାରୁ ମାସ ଗଣନା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ବୋଲି ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ 'ଅଗ୍ରହାୟଣ' । ଜମିଦାରମାନଙ୍କର ପୁଣ୍ୟାହ (ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀ) ପରଦିନଠାରୁ ବର୍ଷ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ।

ଇଂରେଜୀୟମାନଙ୍କର ଜାନୁଆରୀରୁ ପ୍ରଥମ ମାସର ଗଣନା ହୁଏ (ବହୁ ପୂର୍ବେ ମାର୍ଚ୍ଚରୁ ପ୍ରଥମ ମାସ ଗଣନା ହେଉଥିଲା) ଦେବତାମାନଙ୍କ ପୂଜା ଆଦି ସମ୍ପର୍କରେ ଜନ୍ୟ ମାସ ପ୍ରଥମ ମାସ । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ମହରମ ପ୍ରଥମ ମାସ । କୃଷିବର୍ଷ ଚୈତ୍ରମାସଠାରୁ, ଓ ପାଞ୍ଜି ବୈଶାଖ ମାସରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଏହିପରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଓ ଦେଶରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସମୟରୁ ମାସ ଗଣନାର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ ଅମାବାସ୍ୟା ସକାଳରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ସମାପ୍ତ ହୁଏ । ମୁସଲମାନଙ୍କ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଥମେ ଦେଖାଯିବା (ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱିତୀୟା ବା ତୃତୀୟା)ର ସନ୍ଧ୍ୟାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ସୌରମାନ ମାସ ଗଣନା ସଂକ୍ରାନ୍ତିରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ।

ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସମାନ :—ମାର୍ଗଶିର (ଅଗ୍ରହାୟଣ ବା ମଗୁଶିର), ପୌଷ (ପୁଷ), ମାଘ, ଫାଲ୍ଗୁନ (ଫଗୁଣ), ଚୈତ୍ର (ଚଇତ), ବୈଶାଖ (ବଇଶାଖ), ଜ୍ୟେଷ୍ଠ (ଜେଷ୍ଠ), ଆଷାଢ଼ (ଅସାଢ଼), ଭାଦ୍ର (ଭାଦ୍ରବ, ଭାଦୁଅ), ଆଶ୍ୱିନ (ଆଶିଣ), କାର୍ତ୍ତିକ ।

ସୌରମାନ ମାସ :—ମେଷ (ବୈଶାଖ) ୩୧ ଦିନ । ବୃଷ (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ) ୩୧ ଦିନ । ମିଥୁନ (ଆଷାଢ଼) ୩୨ ଦିନ । କର୍କଟ (ଶ୍ରାବଣ) ୩୧ ଦିନ । ସିଂହ (ଭାଦ୍ର) ୩୧ ଦିନ । କନ୍ୟା (ଆଶ୍ୱିନ) ୩୧ ଦିନ । ତୁଲା (କାର୍ତ୍ତିକ) ୩୦ ଦିନ । ବୃଷ୍ଚିକ (ମାର୍ଗଶିର) ୨୯ ଦିନ । ଧନୁ (ପୌଷ) ୩୦ ଦିନ । ମକର (ମାଘ) ୨୯ ଦିନ । କୁମ୍ଭ (ଫାଲ୍ଗୁନ) ୩୦ ଦିନ । ମୀନ (ଚୈତ୍ର) ୩୦ ଦିନ ।

ଇଉରୋପୀୟ ମାସ :—ଜାନୁଆରୀ (ଜନୋରୀ) ୩୧ ଦିନ (January), ଫେବୃଆରୀ (ଫିବ୍ରେରୀ) ୨୮ ଦିନ ଓ ୪ ବର୍ଷରେ ଥରେ ୨୯ ଦିନ (February), ମାର୍ଚ୍ଚ (ମାରଚ) ୩୧ ଦିନ (March), ଏପ୍ରେଲ୍ (ଅପ୍ରେଲ) ୩୦ ଦିନ (April), ମେଁ (ମଇ) ୩୧ ଦିନ (May), ଜୁନ୍ ୩୦ ଦିନ (June), ଜୁଲାଇ ୩୧ ଦିନ (July), ଅଗଷ୍ଟ (ଅଗସ୍ତ) ୩୧ ଦିନ (August), ସେପ୍ଟେମ୍ବର (ସିତମ୍ବର) ୩୦ ଦିନ (September), ଅକ୍ଟୋବର୍ (ଅକ୍ତୁବର) ୩୧ ଦିନ (October), ନଭେମ୍ବର୍ (ନବମ୍ବର) ୩୦ ଦିନ (November), ଡିସେମ୍ବର୍ (ଦସମ୍ବର) ୩୧ ଦିନ (December) ।

ମୁସଲମାନ୍ ମାସମାନ ଚନ୍ଦ୍ରମାନ ଗଣନାକ୍ରମେ ହେଉଥିବାରୁ ତିଥିମାନଙ୍କ କ୍ଷୟବୃଦ୍ଧି ଅନୁସାରେ ମାସମାନଙ୍କ ଦିନ ସଂଖ୍ୟାର କମି ବେଶି ହୁଏ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଯେଉଁ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ପ୍ରଥମେ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ସେହି ଦିନଠାରୁ ସେମାନଙ୍କ ମାସ ଗଣନା ହେଉଥିବାରୁ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଦ୍ୱିତୀୟା ବା ତୃତୀୟାଠାରୁ ସେମାନଙ୍କର ମାସ ଗଣନା ହୁଏ । ଏପରି ସ୍ଥଳରେ ମୁସଲମାନଙ୍କ ମାସ ୨୯ ଦିନ ବା ୩୦ ଦିନ ହୁଏ ଓ ପ୍ରତି ୪ ବର୍ଷ ମାସମାନଙ୍କ ଦିନ ସଂଖ୍ୟା ସମାନ ରହେ ନାହିଁ । ମୁସଲମାନଙ୍କ ମାସର ପ୍ରଥମ ଦିନ ପ୍ରଥମ ଚନ୍ଦ୍ର ଦର୍ଶନ ଠାରୁ ସନ୍ଧ୍ୟାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ।

ମହରମ (ପ୍ରଥମ ଦଶଦିନ ପର୍ବ), ସଫର୍, ରବୀଉଲ୍ ଅଉଅଲ୍ (ବାରହ ବଫାତ୍ ପର୍ବ), ରବୀଉସ୍ସାନୀ, ଜମାଦିଉଲ୍ ଅଉଅଲ୍, ଜମାଦି ଉସ୍ସାନୀ, ରଜବ୍, ସାବାନ୍, ରମ୍ଜାନ୍ (ଉପବାସ ବା ରୋଜା କରିବା ମାସ), ସଉଆଲ୍ (ଇଦ୍ପର୍ବ), ଜିଲ୍କାଦ୍, ଜିଲ୍ହଜ୍ (ବକରଇଦ୍ ପର୍ବ) ।]

ବାରମାସିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବାରମାସୀ (ଦେଖ)—
Bāramāsiā ବାରମେସେ **बारहमासी** 1. Bāramāsi (See) ୨ । ଯାହା ଜନ୍ମିବାକୁ ୧୨ ମାସ ଲାଗେ—2. Taking 12 months for its birth. ୩ । (ଯେଉଁ ସନ୍ତାନ) ମାତୃଗର୍ଭରେ ୧୨ ମାସ ରହି ଜନ୍ମ ହୁଏ—3. (child) Born after 12 months of conception. ୪ । ବର୍ଷତମାମ ଚାଷରେ ଲାଗି ରହିଥିବା (କୃଷକ)—4. Whole year (agriculturist). ୫ । ବର୍ଷଯାକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା (ଚାକର)—5. (servant) Employed throughout the year.

ବାରମାସୀ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବର୍ଷର ୧୨ ମାସ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bāramāsi ବାରମେସେ, বারমাসী **बारहमासी** 1. Pertaining to the 12 months of the year. ୨ । ବର୍ଷର ୧୨ ମାସଯାକ ଫଳୁଥିବା—2. Bearing fruits throughout the 12 months of the year.
ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ସଜନା (ଗଛ)—1. A species of horse radish. ୨ । ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଚଢ଼େଇ—2. A species of small bird.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଦେହର ରଙ୍ଗ ବର୍ଷର ୧୨ ମାସରେ ଅନେକ ଥର ବଦଳେ ।]
୩ । ବାରବରଷିଆ (ଦେଖ)—
3. Bārabarashiā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବର୍ଷକ ପାଇଁ ମୂଲ ଲାଗିଥିବା ଚାକର—A servant employed throughout the year.

ବାରମାସୀ ଗୀତ—ଦେ. ବି—୧ । ବାରମାସରେ ବା ବର୍ଷକର ପ୍ରତ୍ୟେକ
Bāramāsi gita ମାସରେ ବିରହିଣୀର ବିରହାନୁଭୂତିଜ୍ଞାପକ
बारहमासा କବିତା ବା ଗୀତ—1. A class of songs mentioning the loving thoughts occuring to the mind of a separated lover (woman) during every month of the year. ୨ । ବର୍ଷର ପ୍ରତିମାସର ବର୍ଣ୍ଣନା ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ରଚିତ ଗୀତ—2. A class of songs composed in honour of a Deity mentioning every month of the year. ୩ । ବର୍ଷର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସର ପ୍ରକୃତି ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ପଦ୍ୟ—3. Song describing the natural sceneries during all the months of the year.

ବାରମାସୀ ଫଳ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଫଳ ବରଷକଯାକ ଗଛରେ ଫଳୁ
Bāramāsi phala ଥାଏ—A fruit which is borne (ବାରମାସିଆ ଫଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) on the tree throughout
ବারমেসে ফল **बारहमहिनोंका फल** the year.

ବାରମସୀ ଯାତ୍ରା—ଦେ. ବି—ବର୍ଷକର ୧୨ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର
Bāramāsi jātrā ୧୨ ଗୋଟି ଓ ଶିବଙ୍କର ୧୪ ଗୋଟି ଉତ୍ସବ—The twelve religious festivals of Bishṇu and fourteen of Siba, observed during the year.
[ଦ୍ର—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର (ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର) ୧୨ ଉତ୍ସବ ଯଥା— ୧ । ଦମନକ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ବା ଦଅଣାଭୋଗ ଯାତ । ୨ । ଅକ୍ଷୟ ତୃତୀୟା—ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟା । ୩ । ଦେବସ୍ନାନପୂର୍ଣ୍ଣିମା ବା ସ୍ନାନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା । ୪ । ଶ୍ରୀଗୁଣ୍ଡିଚା ବା ରଥଯାତ୍ରା—ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱିତୀୟା । ୫ । ହରି ଶୟନ—ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ । ୬ । ଦକ୍ଷିଣାୟନ—ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ । ୭ । ପାର୍ଶ୍ୱ ପରିବର୍ତ୍ତନ—ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ । ୮ ।

ଦେବୋତ୍ଥାପନ—କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ । ୯ । ପ୍ରାବରଣ ଷଷ୍ଠୀ ବା ଓଢ଼ଣଷଷ୍ଠୀ ମାର୍ଗଶିର ଶୁକ୍ଳଷଷ୍ଠୀ । ୧୦ । ପୁଷ୍ୟାଭିଷେକ—ପୌଷ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା । ୧୧ । ମକରସଂକ୍ରାନ୍ତି—ସୌରମାନ ମାଘ ମାସର ପ୍ରଥମ ଦିନ । ୧୨ । ଦୋଳଯାତ୍ରା—ଫାଲ୍‌ଗୁନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ।

ଶିବଙ୍କର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଯାତ୍ରା (ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ଯାତ୍ରା)—୧ । ଦମନକ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ । ୨ । ଅକ୍ଷୟ ତୃତୀୟା—ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟା । ୩ । ପରଶୁରାମାଷ୍ଟମୀ—ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଅଷ୍ଟମୀ । ୪ । ଶୟନଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ । ୫ । ପବିତ୍ରାରୋପଣ—ଶ୍ରାବଣ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ । ୬ । ଯମଦ୍ୱିତୀୟା—କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱିତୀୟା । ୭ । ଶିବୋତ୍ଥାପନ—କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ । ୮ । ପ୍ରଥମାଷ୍ଟମୀ—ମାର୍ଗଶିର କୃଷ୍ଣାଷ୍ଟମୀ । ୯ । ପ୍ରାବରଣ ଷଷ୍ଠୀ—ମାର୍ଗଶିର ଶୁକ୍ଳ ଷଷ୍ଠୀ । ୧୦ । ପୁଷ୍ୟାଭିଷେକ—ପୌଷ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା । ୧୧ । ମକରସଂକ୍ରାନ୍ତି—ସୌରମାନ ମାଘ ମାସର ପ୍ରଥମ ଦିନ । ୧୨ । ମାଘସପ୍ତମୀ—ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀ । ୧୩ । ଶିବରାତ୍ରି—ଫାଲ୍‌ଗୁନ କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ । ୧୪ । ଅଶୋକାଷ୍ଟମୀ—ଚୈତ୍ରଶୁକ୍ଳ ଅଷ୍ଟମୀ ।]

ବାର(ା, ରୋ)ମି(ମେ)ଟ(ଟା)ର—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ. ବାରୋମେଟର)—Bāra(rā, ro)mi(me)ṭa(ṭā)r ବାୟୁର ଚାପମାନ ଯନ୍ତ୍ର—Barometer. ବାରମେଟার **बारामीटर**

ବାରମିଶା—ଦେ. ବିଣ (ପ୍ରା. ବାରହ+ସଂ. ମିଶ୍ରିତ)—ଯହିଁରେ ବହୁ Bāramiśā ବସ୍ତୁ ବା ପ୍ରକାର ପଦାର୍ଥ ମିଶିଥାଏ—Consisting (ବାରମିଶାଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) of a mixture of many-(ବାରମିଶାଣି—ଅନ୍ୟରୂପ) things or kinds.

(ଯଥା—ବାରମିଶା ଧାନ, ବାରମିଶାଣି ଶାଗ ।)

ବାରମିଶାଳି(ଣି) ଶାଗ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ପାଞ୍ଚମିଶାଳି ଶାଗ Bāramiśāḷi(ṇi) śāga (ଦେଖ)—Pānchamiśāḷi śāga (See)

ବାରମୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ॰ ବି—୧ । କ୍ଷେତ୍ରର ସୀମା; ସରହଦ—1. Bāramuṇḍiā The boundary of a plot of land. **बारहपत्थर** ୨ । କ୍ଷେତ୍ରର ବା ଗ୍ରାମର ସୀମାଜ୍ଞାପକ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡ—2. Boundary-stone.

ବାରମୁରିଆ—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି (ଗୀତ ଗାଇବାର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଲ ସ୍ଥାନରେ Bāramuriā ର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୋଷ)—ବାଳମୁଳିଆ (ଦେଖ)—Bāḷamūḷiā (See)

ବାରମ୍ବାର—ଦେ. ଅ (ସଂ. ବାରଂ ବାରଂ)—ବାରଂବାର (ଦେଖ) Bārambāra Bārambāra (See)

ବାରୟିତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ବାର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; Bārayitā ବାରୟିତୃ, ୧ମା. ୧ବ.)—ବାରଣକାରୀ; ନିଷେଧକାରୀ; (ବାରୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ନିବାରକ—Forbidding.

ସଂ. ବି. ପୁଂ—ପତି—Husband.

ବାରରାତ୍ର(ତ୍ରି)—ଦେ. ବି. (ପ୍ରା. ବାରହ+ସଂ. ରାତ୍ରି)—ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ Bārarātra(tri) ହେବାର ଦ୍ୱାଦଶ ଦିବସରେ ପ୍ରସୂତିର ସ୍ନାନାଦି କ୍ରିୟା ଓ ତଦୁପଲକ୍ଷେ କରାଯିବା ଉତ୍ସବ—The ceremony done and bath taken by the mother on the 12th day of a child's birth. **बारही; बारहो**

ବାରରାତ୍ର ଗାଧୁଆ—ଦେ. ବି—ପ୍ରସବର ଦ୍ୱାଦଶ ଦିନ ପ୍ରସୂତିର ଶୁଦ୍ଧି ସ୍ନାନ—Bārarātra gādhuā Purificatory bath taken by the mother on the 12th day of the child's birth.

ବାରଳା—ସଂ. ବି. (ବାର୍=ଜଳ+ଅଲ୍ ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା+ Bāraḷā ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ରାଜହଂସୀ—1. A goose. ୨ । ବିରୁଡ଼ି—2. Wasp. ୩ । କଦଳୀ (ହ. ଶ.)—3. Plantain

ବାରଶିଂଗା(ଘା)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦ୍ୱାଦଶ; ପ୍ରା. ବାରହ+ଶୃଙ୍ଗ)—Bārasiṁgā(ghā) ୧ । ଏକପ୍ରକାର ହରିଣ; ଯେଉଁ ହରିଣର **बारहसिंगा** ଶିଙ୍ଗରୁ ୧୨ ଗୋଟି ବା ବହୁଶାଖା ବାହାରି ଥାଏ—1. An antler. ୨ । ବାରସିଙ୍ଗା (ଦେଖ)—2. Bārasiṅgā (See)

ବାରସି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାସି, ବାସୀ; ବସ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ Bārasi କରିବା)—ବଢ଼େଇର କୁରାଢ଼ୀ—(ବାରେସୀ, ବାର୍ସୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Carpenter's axe; adze. বাইস; বাসী **बसुला**

ପ୍ରକୃତ ବାରସୀ ମୁଖର ଧର କରେ
ହାଣିବ କାଠମାନ ରୋଷେ କରନ୍ତରେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

[ଦ୍ର—ବାରସୀର ଦାଢ଼ ବେଣ୍ଟ ସହିତ ସମକୋଣରେ ଥାଏ; କୁରାଢ଼ିର ଦାଢ଼ ବେଣ୍ଟର ସମାନ୍ତର ଅଟେ ।]

ବାରସୁତ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସହିତର ୧୨ ଜଣ ଗୋପାଳ ବାଳକ—Bārasuta The twelve cowherd boys, companions of Śrikṛushṇa.

ମଧୁମଙ୍ଗଳ ଅଭୟ ବସୁ ସବଳ ସୁଦାମ,
ସାତବ ବାତକ ମଧୁ ମଧୁର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ।
ଗୋକୁଳ ଯେ ବଳରାମ ବାରସୁତ ପୁଣ;
ଉତ୍ତମ ଗୋପାଳ ଭୂମେ ମୂରତେ ଏହି ପୁଣ ।
ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ବାରସୁତୀ—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବାର=ବହୁ+ସତୀ; Bārasuti ବହୁ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଥିବାରୁ)—ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ, ଶଚୀ—Sachi; the wife of Indra for the time being. ବାରସ୍ୱତୀ } ବାରସତୀ } ଅନ୍ୟରୂପ

ବାର ସେବା—ସଂ. ବି. (ବାର+ସେବା)—Bāra sebā ୧ । ବେଶ୍ୟା ବୃତ୍ତି—1. Prostitution (Apte) ୨ । ବେଶ୍ୟା ସମୂହ—1. A number of harlots (Apte).

ବାର ସ୍ତିରୀ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି॰ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବାର ସ୍ତ୍ରୀ)—ବେଶ୍ୟା; ଭୁଲଟା—Bāra stiri Prostitute; adulteress.

ତ୍ରିସ ହୋଇ ଯେବେ କରଇ ବହୁ ପତି
ତାହାକୁ ବାର ତ୍ରିସ ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

ବାର ସ୍ପ(ସ୍ୱା)ତି—ଦେ.ବି. (ସଂ.ବାର ସ୍ପତ=ବୃହସ୍ପତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ;ବାର୍ହସ୍ପତ୍ୟ= Bāra spa(swa)ti ବୃହସ୍ପତି ଶିଷ୍ୟ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁର—1. The city of Brahmā.

ବାର ମଧ୍ୟେ ସୁର ଗୁରୁ ଶିଳ୍ପୀ ଯେ
ବାରୁଣ୍ଡ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବଳ୍ପି ଯେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ

୨ । ସ୍ୱର୍ଗ—2. Heaven.

ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ସୁରପତି
ବେଗେ ତୁ ଛାଡ଼ ବାରସ୍ୱତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୩ । ଇନ୍ଦ୍ରପୁରୀ; ଅମରାବତୀ—3. The capital of Indra.

ବାରସ୍ୱତ—ଗ୍ରା. ବି. ୧ । (ସଂ. ବାର୍ହସ୍ପତ୍ୟ=ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ; ଇନ୍ଦ୍ର
Bāra swati ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ଥିବାରୁ)—ଇନ୍ଦ୍ର—
1. Indra the King of Gods.

ବାରସ୍ୱତ ଭବନ ପ୍ରାପ୍ତକ ପଢ଼ଟାନ୍ତି । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

୨ । (ସଂ. ବାର=ବହୁ+ସତୀ)—ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ; ଶଚୀ—
2. The wife of Indra.

ବାର ହାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ନ ରହି,
Bāra hāṇḍiā ବାର ଯାଗାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ହାଣ୍ଡି କରି ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ପାକ କରେ—Constantly moving one's lodgings; having no settled place of residence.

ବି—ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ସମ୍ପର୍କରେ ବାଉଣ୍ଡରି ମାପ କରିବା ଅମୀନ—Boundary Surveyors in connection with the Revenue Settlement operation.

ବାର ହାତ—ଦେ. ବି—୧ । ବାର ହାତ ଦୈର୍ଘ୍ୟ—1. A length
Bāra hāta of 12 cubits (more than 6 yards).

୨ । ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ହସ୍ତ—2. Hands of many persons.

ବିଣ—ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିବା—
Handled by many persons.

(ଯଥା—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ମୁକ୍ତା ଗୁଡ଼ିକ ବାରହାତ ହେବାରୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣିଗଲା ।)

ବାର ହାତ କାକୁଡ଼ିକୁ(ର) ତେର ହାତ ମଞ୍ଜି—ଦେ. ଉଗ—
Bāra hāta kākuṛḍiku(ra) tera hāta mañji
(ବାର ହାତ ଖୋଳକୁ ତେର ହାତ ଖଣ୍ଡା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଅସମ୍ଭବ କଥା—A physically impossible thing (literally a seed measuring thirteen cubits contained in a fruit twelve cubits long).

ବାର ହାତ କାକୁଡ଼ିକୁ ତେର ହାତ ମଞ୍ଜି, କହୁ ଜାଣିଲେ ଫଳେ—ଉଗ ।

ବାର ହାତି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବାର ହାତିଆ (ଦେଖ)
Bāra hāti 1. Bāra hātiā (See)

୨ । ବାର ହାତ (ଦେଖ)—2. Bāra hāta (See)

ବାର ହାତିଆ—ଦେ. ବିଣ—ବାର ହାତ ଦୀର୍ଘ—
Bāra hātiā Having a length of 12 cubits.

ବାରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବରାହ; ବାରାହ୍)—୧ । ବାହ୍ରା (ଦେଖ)
Bārā 1. Bārhā (See)

୨ । (ଜାହାଜିଆ ଭାଷା) ପୋତାଶ୍ରୟ—2. Harbour.

ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାର୍) ନଦୀମୁହାଣରେ ଥିବା ବାଲିଚର—
Bar; a bank of sand at the mouth of a navigable river.

ସେହି ଶେଷ ରାତ ସବୁ ବାଲେଶ୍ୱର ବାରରେ ପହଞ୍ଚ ଥାନ୍ତା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବାରାଂନିଧି—ସଂ. ବି. [ବାରାଂ(=ଜଳମାନଙ୍କର)+ନିଧି(=ସ୍ଥାନ)]—
Bārāṁ nidhi ସମୁଦ୍ର—Ocean.

ବାରାଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ବାର+ଅଙ୍ଗ)—ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରଭୃତିର ଯେଉଁ ଅଂଶକୁ କାଠ
Bārāṅga ବେଣ୍ଟ ମଧ୍ୟରେ ଭରତି କରି ଯାଇ ଥାଏ; ବାରଙ୍ଗ—
That end of a weapon thrust inside the wooden handle.

ବାରାଙ୍ଗନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାର=ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତି+ଅଙ୍ଗନା=
Bārāṅganā ସ୍ତ୍ରୀ)—ବାରନାରୀ; ବେଶ୍ୟା—Prostitute.

ବାରାଣସୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ନାମ) (ବାର=ଯେ ବାରଣ କରେ+ଅନସ୍
Bārāṇasi =ଜନ୍ମ; ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁଠାରେ ମୃତ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟର ପୁନର୍ଜନ୍ମ ନିବାରିତ ହୁଏ; କିମ୍ବା ବରଣା ଓ ଅସୀ ନାମ୍ନୀ ୨ଟି ନଦୀର ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିବାରୁ; କିମ୍ବା ବର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ+ଅନସ୍=ଜଳ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜଳଭାଗ ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିବାରୁ) ବନାରସ; କାଶୀ—The holy city of Benares (town).

ବାରାଣସେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବାରାଣସୀ+ଭବାର୍ଥେ. ଏୟ)—
Bārāṇaseya ୧ । ବାରାଣସୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Relating to Benares.

୨ । ବନାରସୀ; ବାରାଣସୀଜାତ; କାଶୀରେ ନିର୍ମିତ—
2. Produced in Benares; belonging to Benares.

ବାରାନିଧି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାରାଂନିଧି)—ବାରିଧି; ସମୁଦ୍ର—
Bārānidhi Ocean.
(ବାରିଧି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶ୍ରୀ ବାରାନିଧି ତୈଦ୍ୟନାଥ, ଗମିଲେ ସେ ଦୁର୍ଗମ ପଥ ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ବାରାନ୍ତର—ସଂ. ବି. (ନିତ୍ୟ ବା କର୍ମଧାରୟ; ଅନ୍ୟବାର=ବାରାନ୍ତର)—
Bārāntara ସମୟାନ୍ତର; ଅନ୍ୟ ଥର—Another time.

ବାରାନ୍ତରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ପୁନର୍ବାର; ଆଉ ଥରେ—
Bārāntare 1. Again; once again.
बारान्तरे ୨ । ସମୟାନ୍ତରରେ—2. Another time.
दुसरा दफा ୩ । ପରେ; ଭବିଷ୍ୟତରେ—3. Once again in future; again on a future occasion.

ବିଣ—ବାରାନ୍ତରେ ପ୍ରକାଶ୍ୟ (ଦେଖ)—4 Bārāntare prakāśya (See).

ବାରାନ୍ତରେ ପ୍ରକାଶ୍ୟ—ଦେ. ବିଣ. (ଆଧୁନିକ ପତ୍ରିକାରେ ବ୍ୟବହୃତ
Bārāntare prakāśya ବାକ୍ୟ)—ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏ ପତ୍ରିକାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶଯୋଗ୍ୟ; ଯାହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ—(a turm used in newspapers and periodicals) To be continued; which will again appear in a future issue of the paper.

ବାରବସ୍କନ୍ଦୀ—ସଂ. ବି—(ବାର=ବନ୍ଧୁ+ଅବସ୍କନ୍ଦ+ଇନ୍; ଯାହା ବନ୍ଧୁତ
Bārābaskandī ବର୍ଗଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ)—ଅଗ୍ନି (ହ. ଶ)—
Fire.

ବାରାଳିକା—ସଂ. ବି—(ବାର=ବନ୍ଧୁ+ଅଳୀ+କ+ଆ)—ଦୁର୍ଗା
Bārālikā (ହ. ଶ)—Goddess Durgā.

ବାରାଶିଙ୍ଗା(ଘା)—ଦେ. ବି—(ଏହାର ଭ୍ରମଣୀ ବାରଶିଂଗା ହରିଣର
Bārāsingā(ngha) ଶିଂଘପରି ଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ ଥିବାରୁ)—
बारसिंगा ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ିର ଦମ୍ ଗାଡ଼ିର ଅଗ ସଙ୍ଗରେ ସଲଗ୍ନ
बारहसिंगा ହେବାର ଏକାଧିକ ଖାଲକ ଯୁକ୍ତ ଲୁହାର ଦଣ୍ଡ
ବା ଭ୍ରମଣୀ—A hinge or contrivance for
fiting the beam of a carriage into the
body.

ବାରାସନ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବି) ୧ । (ବାର=ଜଳ+ଆସନ=ରହିବା
Bārāsana ସ୍ଥାନ)—ଜଳପାତ୍ର—1. Water pot. ୨ । ଦ୍ୱାର-
ପାଳ—2. Gate-keeper.

ବାରାସନ ଜଳ ପ୍ରାପ୍ୟ ଜଲେଷ ଅଥଚ—
ଇତି ବୈଜୟନ୍ତୀକୋଷ ।

ବାରାହ—ସଂ. ବିଣ—(ବରାହ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ବରାହ
Bārāha ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to a boar. ୨ । ବରାହ
(ବାରାହୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ—1. Got from a boar.
(ଯଥା—ବାରାହୀ ମୁଦ୍ରା)
ବି—୧ । ବରାହ ପୁରାଣ; ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
1. Name of a Purāna; one of the eighteen
chief Hindu mythological treatises.
୨ । ବାରାହୀ କନ୍ଦ (ହ. ଶ)—2. Bārāhi
kanda (See). ୩ । ଜଳ ବେତସ (ହ. ଶ)—
3. A kind of ratan cane growing near
water. ୪ । ବରାହ; ବନ୍ୟ ଶୂକର—4. Boar
(Apte).

ବାରାହୀ—ସଂ. ବି— ୧ । ବରାହରୂପିଣୀ ଶକ୍ତି ବା ଦେବୀ; ମାତୃକାବିଶେଷ-
Bārāhi 1. A Goddess having the shape of a
boar.

[ଦ୍ର—ସପ୍ତମାତୃକା ଯଥା—ବ୍ରାହ୍ମୀ ମାହେଶ୍ୱରୀ ଚୈବ
କୌମାରୀ ବୈଷ୍ଣବୀ ତଥା; ବାରାହୀ ଚ ତଥେନ୍ଦ୍ରାଣୀ ଚାମୁଣ୍ଡା ସପ୍ତ-
ମାତୃକାଃ ।

ଯାଜପୁରରେ ଏହି ସପ୍ତମାତୃକାଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତି ଅଛି । ଚଣ୍ଡୀ-
ପୁରାଣ (ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ) ରେ ଏ ସପ୍ତମାତୃକାଙ୍କ ଅବତାର ବିଷୟ
ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏହି ମାତୃକା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଅଂଶ ସମ୍ଭୂତ—

ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର କମାପଡ଼ା ଥାନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ରାଚୀ ନଦୀର
ତୀରବର୍ତ୍ତୀ ତୁଳସୀପୁର (ପ୍ରାଚୀନ ଚୌରାସୀ) ଗ୍ରାମରେ ବାରାହୀ
ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ଉକ୍ତ ମନ୍ଦିର କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର ପରି
ସୂକ୍ଷ୍ମ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଛି ଯେ କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର
ନିର୍ମାତା ବାରଶହ ବଢ଼େଇ (କାରିଗର) ଏହି ଗ୍ରାମରେ ବସା କରି
ରହୁଥିଲେ ଓ ସେହିମାନେ ଅବସର ସମୟରେ ଏ ମନ୍ଦିରକୁ ନିର୍ମାଣ
କରିଥିଲେ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏ ବାରାହୀମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ନାଭି ସ୍ଥଳରେ
ଖଣ୍ଡିଏ ବହୁମୂଲ୍ୟ ହୀରା ଥିଲା ଓ ତାକୁ କୌଣସି ବୈଦେଶିକ
ଅପହରଣ କରି ନେଇ ଯାଇଥିଲେ ଓ କାଳକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ହୀରା
ରୁଷିଆର ରାଜା (ଜାର୍)ଙ୍କ ହସ୍ତଗତ ହେଲା । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଉକ୍ତ
ଦେବୀମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ନାଭିସ୍ଥଳରେ ଗୋଟିଏ ଗର୍ତ୍ତ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ—
ଭାରତୀ ସ୍ୱାଧୀନତରଣ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧ ।]

୨ । ପରିମାଣବିଶେଷ—2. A kind of measure.
୩ । ଶୂକରୀ—3. A sow; she-boar. ୪ । ପୃଥିବୀ—
4. The earth.

ବାରାହୀ କନ୍ଦ—ସଂ. ବି—୧ । ହାତୀଖୋଜିଆ ଆଳୁ; ହାଣ୍ଡିଆ ଆଳୁ—
Bārāhi kanda 1. A kind of yam resembling the
foot of an elephant.
Dioscorea Alata.

୧ । ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଚର୍ମକାରାଳୁକ,
ବଦାରୀ, ସ୍ୱାଦୁକନ୍ଦା, ସୀତା, କ୍ରୋଷ୍ଟ୍ରୀ,
ଇକ୍ଷୁଗନ୍ଧା, କ୍ଷୀରବଲ୍ଲୀ, କ୍ଷୀରଶୁକ୍ଳା,
ପୟସ୍ୱିନୀ, ବାରାହବଦନା, ଗୃଷ୍ଟି,
ବଦରା, ବକ୍ରଶୃଙ୍ଗପ୍ରିୟା, ଗୃଷ୍ଟି,
କଣ୍ଠା, ବନମାଳିନୀ, ବଲ୍ଲମୂଳା,
ଶୂକରୀ, କ୍ରୋଡ଼କନ୍ୟା, କୌମାରୀ,
ତ୍ରିନେତ୍ରା, ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ରୀ, କ୍ରୋଡ଼ୀ,
କନ୍ୟା, ମାଧବେଷ୍ଟା, ଶୂକର କନ୍ଦ,
ବନବାସୀ, କୁଷ୍ଠନାଶନ, ଚର୍ମ;
ଅମୃତ, ମହାବୀର୍ଯ୍ୟ, ଶବର କନ୍ଦ,
ବରାହକନ୍ଦ, ବୀର, ବ୍ରାହ୍ମୀକନ୍ଦ,
ମହୌଷଧ, ସୁକନ୍ଦକ, ବୃଦ୍ଧିଦ,
ବ୍ୟାଧିହନ୍ତ୍ରୀ, ମାଗଧୀ—(ହ. ଶ)
ଓ. ହାତୀଖୋଜିଆ ବା ହାଣ୍ଡିଆଆଳୁ
চুবড়ীআলু
गैंठी, गिठोनीकन्द
ମ. ବାରାହୀକନ୍ଦ, ଡୁକରକନ୍ଦ,
ତେ. ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡିଚେଟ୍ଟୁ, ଗୁ. ଯୁଅରଥ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ଲତାର ମୂଳ ଅଟେ
ଓ ଭକ୍ଷଣ, ରଜା ଓ ଭଜାରେ
ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ
ଘୁଷୁରିର ଦେହପରି ଫିକା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ
ଥିବାରୁ ଓ ଘୁଷୁରିର ଲୋମପରି ମୋଟା
ଶିଅମାନ ଏ ଆଳୁର ଦେହରେ
ଥିବାରୁ ଏହାର ଏହି ନାମ ହୋଇ-
ଅଛି । ଏଥିର ପତ୍ର ଓ ବୈଦ୍ୟକ
ମତରେ ଏହା ମଧୁରରସ, ସ୍ନିଗ୍ଧ,
ପୁଷ୍ଟିକର, ସ୍ତନ୍ୟଜନକ, ଶୁକ୍ର-
ବର୍ଦ୍ଧକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ସ୍ୱର-
ବର୍ଦ୍ଧକ, ମୂତ୍ରକାରକ, ବଳକାରକ
ଓଜୋବର୍ଦ୍ଧକ, ବର୍ଣ୍ଣପ୍ରସାଦକ, ଗୁରୁ,
ରସାୟନ । ଏହା ପିତ୍ତ, ରକ୍ତ-
ଦୋଷ, ବାୟୁ ଓ ଦାହନାଶକ—
ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

୨ । ସଂ. ନାମ—ବଦାରୀ, ସ୍ୱାଦୁକନ୍ଦା
କ୍ରୋଷ୍ଟ୍ରୀ, ସୀତା, ଇକ୍ଷୁଗନ୍ଧା,
କ୍ଷୀରବଲ୍ଲୀ, କ୍ଷୀରଶୁକ୍ଳା, ପୟସ୍ୱିନୀ ।
ଓ. ଭୂଇଁକଖାରୁ
ভুইকুমড়া
बिलाइकन्द; बिदारीकन्द
ମ. ଭୂଇଁ କୋହଲା, ବେଲ୍ଲୀ
ଗୁବେଲ ।
ଗୁ. ଫଗବେଲ୍ଲାନୋ କନ୍ଦ;
ଖ୍ରେକୋଲ୍ ।
ତେ. ମଣ୍ଡୁମଲଭଗ,
ନେଲଗୁମ୍ମଡ଼ି ।

୨ । ବଦାରୀ; ଭୂଇଁ କଖାରୁ; ଲତା-
କନ୍ଦବିଶେଷ; କରବା ଆଳୁ; ବନ୍ୟ
ଆଳୁ—2. Ipomoea Digi-
tata.

[ଦ୍ର—ଏହା ଦେଖିବାରୁ ଠିକ୍
ହାଣ୍ଡିଆ ଆଳୁପରି; କିନ୍ତୁ ଆକାରରେ
ତା ଅପେକ୍ଷା ସରୁ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର
ମତରେ ଏହାର ଗୁଣ ହାଣ୍ଡିଆ
ଆଳୁପରି; ସ୍ୱର, ମୂତ୍ର, ବଳ, ବୀର୍ଯ୍ୟ,
ସ୍ତନ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ, ଗୁରୁପାକ । ଏହା
ରକ୍ତଦୋଷ, ବାୟୁଦୋଷ ଓ ଦାହ-
ନାଶକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

ବାରି—ସଂ. ବି. (ବୃ ଧାତୁ ଣିଚ=ବାର ଧାତୁ; ଆବରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ
Bāri ଇ, ଯାହା ପୃଥିବୀକୁ ଆବରଣ କରିଅଛି)—୧ । ଜଳ; ସଲିଳ—1. Water. ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ) ଜଳପାତ୍ର; ଘଟ—2 Water vessel; water jar. ୩ । (+କର୍ମ. ଈ) ସରସ୍ୱତୀ—3. Goddess Saraswatī. ୪ । (+ବୃ. ଧାତୁ ଣିଚ୍ ବାର ଧାତୁ ବନ୍ଧନ କରିବା+କରଣ. ଇ) ହସ୍ତୀର ବନ୍ଧନ ରଜ୍ଜୁ—4. A rope for tying an elephant. ୫ । (+ଅଧିକରଣ. ଇ) ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ହସ୍ତୀକୁ ବନ୍ଧନ କରାଯାଏ—5. A place where an elephant is tied. ୬ । (+କର୍ମ. ଇ) ବନ୍ଦୀ; କଏଦୀ-6. Prisoner. ୭ । ହାତୀ ଧରିବାପାଇଁ ଫାଶ ବା ଗର୍ତ୍ତ-7. A trap or hole for catching wild elephants (Apte). ୮ । ସ୍ତ୍ରୀ,ବୈଦ (ହି. ଶ) କରୁବେଲୀ—8. Pavonia Odorata (plant). ୯ । ତରଳପଦାର୍ଥ; ଜଳୀୟବସ୍ତୁ (ହି. ଶ)—9. Liquid; fluid (Apte). ୧୦ । ବାକ୍ୟ—10. Speech (Apte).

ଦେ. ବି—୧ । ଲୋତକ—1. Tears.

ବହଇ, ବାରି ଯା ନୟନି ରତ୍ନ ସେ—ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରି ବାରୀ ୨ । (ସଂ. ବାର) ସପ୍ତାହ ମଧ୍ୟରେ ବୋଟ ବା ଡାକଜାହାଜ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଛାଡ଼ିବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିବସ—2. The weekday on which a weekly service boat leaves a place. ୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ପାଳି—3. A turn of service. ୪ । ଯେଉଁ ବୋଟ ବା ଡଙ୍ଗା ସପ୍ତାହର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନରେ ବା ଦିନମାନଙ୍କରେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନକୁ ଯାତ୍ରୀ ବା ମାଲମାନ ନେଇ ଅଣା କରେ; ବାର ବୋଟ—4. A service boat for carrying passengers and goods. ୫ । ହାଟ ବସିବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବାସର—5. A week day fixed for a weekly market. ୬ । ଯେଉଁ ଗ୍ରାମରେ ଡାକଘର ନ ଥାଏ ସେ ଗ୍ରାମକୁ ସପ୍ତାହର ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିବସରେ ଡାକବାଲା ଅସେ—6. A weekday or days when the postal peon visits a village distant from a post office.

ବାରୀ ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି—୧ । (ସଂ. ବାଟିକା) ବାଡ଼ି; ବଗିଚ୍ଛ—1. Garden. ୨ । (ସଂ. ବହିଃ) ଘରର ପଛଅଡ଼ ଭୂମି; ଘରପଛାଡ଼ ପଟ—2. Land lying to the back of a house; the backside of a house.

ବାରିଆ—ଦେ. ବି—ବଗିଆ (ଦେଖ)
Bāriā Bāgiā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବାରହା, ବାହ୍ରା—
Wild hog; boar.

ବାରିଆ ବାଣ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଢାଲ ସୁପାରି କୁହୁକରେ
Bāriā bāṇa ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ—An incantation used in the Ḍhālasupāri charm.

[ବି—ମୁଠାଏ ଚାଉଳକୁ ମନ୍ତ୍ରର ବିପକ୍ଷର ନାମ ଧରି ତା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଫିଙ୍ଗି ଦିଆଯାଏ ଏବଂ ଏଥିର ଫଳରେ ଉକ୍ତିଷ୍ଟ ବିପକ୍ଷର ଉପରେ ବାଣବୃଷ୍ଟି ହେଲା ପରି ଶୂନ୍ୟରୁ ଆଘାତ ହୁଏ ।]

ବାରିକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—୧ । ସୂକ୍ଷ୍ମ; ଖୁବ୍ ପତଳା (ଲୁଗା)—
Bārik 1. Very fine (cloth) ୨ । ଚାରୁ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
बारिक (କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ)—2. Excellent (workmanship). ୩ । ଅତି ଷୁଦ୍ର ଓ ସୁନ୍ଦର (ହସ୍ତାକ୍ଷର)—
बारीक 3. Very small and fine (handwriting).
୪ । (ଇଂ. ବାରକ୍ସ) କାରଖାନାରେ କାମ କରୁଥିବା ମୂଲିଆ-ମାନଙ୍କ ରହିବା ପାଇଁ ସେଠମାନଙ୍କ ନିର୍ମିତ ଗୃହପଂକ୍ତି—4. Rows of houses built for labourers by the owner of a factory or mill.

ବାରିକ୍ ମିସ୍ତ୍ରୀ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବାରକ୍=ସେନାନିବାସ+ମାଷ୍ଟର;
Bārik mistrī ଏମାନେ ପ୍ରଥମେ ସରକାରୀ ସେନାନିବାସ ପ୍ରସ୍ତୁତକରୁ-
बारिकमाष्टार(मिस्त्री) ଥିବାରୁ)—୧ । ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶିଳ୍ପରେ ନିପୁଣ ବ୍ୟକ୍ତି—
बारीक माष्टर 1. An expert in fine arts; artist. (ବାରିକ ମିସ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଇଞ୍ଜିନିୟର—2. Engineer.
୩ । ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କର ପୂର୍ତ୍ତବିଭାଗ—3. The Public Works Department of Government; Engineering Department.

[ବି—ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ପରିଚାଳିତ ସାଧାରଣ ହିତକର ନାଳ, ସଡ଼କ, ବନ୍ଧ, କୋଠା ଆଦିର ନିର୍ମାଣ ଓ ରକ୍ଷଣାଦିର ଭାର ଏହି ଦିଭାଗ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ । ଏହି ପବ୍ଲିକ୍ ଓ୍ୱାର୍କସ୍ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ୍ (Public Works Department)ର ସାଙ୍କେତିକ ଡି. ପି. ଡବଲଇଉ (D. P. W,) ବା ପି. ଡବଲ୍ଇଉ ଡି (P. W. D,) । ଏଥିର ବଡ଼ ବଡ଼ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଇଞ୍ଜିନିୟର ବୋଲାଯାଏ ।]

ବାରିକ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଭଣ୍ଡାରୀ—1. Barber. ୨ । ଶୂଦ୍ର-
Bārika ମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—2. A family-title
नापित नाइ, of Śūdras.

ବାରିକାଣୀ }
ବାରିକଥଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗ୍ରାମ ଚଉକିଦାର—
Village watchman

ବାରିକଫ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସମୁଦ୍ର (ହି. ଶ.)—
Bāri kapha The sea.

ବାରିକର୍ପୂର—ସଂ. ବି—ଇଲିଶିମାଛ—
Bārikarpūra The hilsa fish (Apte).

ବାରିକା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବାରିକ୍)—ଚିତ୍ରକାରମାନଙ୍କର ରେଖା
Bārikā ଟାଣିବାର ସରୁ ତୁଳୀ—A very fine painter's
बारीका सरुतुली brush.

ବାରି କୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ଷୁଦ୍ର ସରୋବର; ଷୁଦ୍ର ପୋଖରୀ—
Bāri kuṇḍa A small tank.

ବାରି ପୁଣି ସେ ବାରି କରି ପାରୁ ହି ଶତ୍ରୁ ପାଳେକ ପରୁ ଇତ୍ୟାଣ ସେ.
ବାରିକୁଣ୍ଡ—ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରିକୁବ୍ଜ—ସଂ. ବି—ଶୃଙ୍ଗାଟକ; ସିଂଘଡ଼ା (ହ୍ର. ଷ.)—
Bārikubja Water-chestnut (Apte).
(ବାରିକୁବ୍ଜକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାରିକୋଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାରି+କୋଳ)—ବୃହତ୍ କଇଁଚ;
Bārikola বারকোল बारकोल କଇଁଛ—Tortoise.
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣ କଇଁଛର ଖୋଳ ଉପରେ ଦାଗ ଥାଏ; ବାରିକୋଳର ଖୋଳ ଉପରେ ଦାଗ ନ ଥାଏ ।]

ବାରିଚର—ସଂ. ବିଣ. (ବାରି=ଜଳ+ଚର୍ ଧାତୁ; କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ
Bārichara ଜଳରେ ବିଚରଣ କରେ; ଜଳଚର—Frequenting the water.
ବି—୧ । ଜଳଚର ଜୀବ—1. Aquatic animal.
୨ । ମତ୍ସ୍ୟ; ମାଛ—2. Fish.
୩ । ଶଙ୍ଖ (ହ୍ର. ଷ.)—3. Conch shell.

ବାରିଜ—ସଂ. ବିଣ. (ବାରି+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଜଳଜାତ—
Bārija Born of water.
ବି—୧ । ପଦ୍ମ—1. Lotus. ୨ । ଶଙ୍ଖ—2. Conch.
୩ । ଶମ୍ବୁକ; ଶାମୁକା—3. Oyster.
୪ । ଲବଙ୍ଗ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—4. Cloves (Apte).
୫ । ଗେଣ୍ଡା (ହ୍ର. ଷ.)—5. Snail. ୬ । କଉଡ଼ି (ହ୍ର. ଷ.)—6. Small sea-shells formerly used as currency. ୭ । ଖାଣ୍ଟି ସୁନା (ହ୍ର. ଷ.)—7. Pure gold.

ବାରିଜବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) – ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.
Bārijabandhu ବାରିଜବନ୍ଧୁ ଉଦେ ଏଥେ ସାରଥେ—ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ
(ବାରିଜବାନ୍ଧବ; ବାରିଜମିତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାରିଜାକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ଚକ୍ଷୁ ପଦ୍ମ ପରି ବିଶାଳ ଓ ସୁନ୍ଦର—
Bārijāksha (ବାରିଜାକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Lotus-eyed.

ବାରିଜୌକଃ(କା)—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି ବାରିଜ+ଓକସ)—ଜଳୌକା;
Bārijaukaḥ(kā) ଜୋକ—Leech (Apte).
(ବାରିକିଟି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାରିଝରି – ଦେ. ବି (ସଂ. ବାରି+ଝରି)—୧ । ନିର୍ଝର; ଝରଣା—
Bārijhari 1. Spring. ୨ । ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ କଳସୀ—2. A jar full of water.
ବନ୍ତାଲ ବାରିଝରି ଭାରେଭର ଗର୍ଭେ – ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ବୃ. ଧାତୁ ଣିଚ୍ ବାରି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Bārita ୧ । ନିବାରିତ—1. Prohibited; prevented.
୨ । ଯାହାକୁ ଅଟକ କରାଯାଇଅଛି—
2. Restrained; checked.

ବାରିତର—ସଂ. ବି – ଉଶୀର; ବେଣାମୂଳ (ହ୍ର. ଷ.)—
Bāritara The fragrant root of Benā grrss.

ବାରିତସ୍କର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାରି+ତସ୍କର)—୧ । ମେଘ—
Bāritaskara 1. Cloud (Apte).
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun (Apte).

ବାରିତ୍ରା—ସଂ. ବି. (ବାରି+ତ୍ରୈ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ; ଯାହା ଜଳରୁ
Bāritrā ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରେ; ଲୁଇ. ଅତପତ୍ର; ଜଳନିବାରକ;
ଇଂ. ୱାଟର୍ ପ୍ରୁଫ୍—water proof)—ଛତା; ଅତପତ୍ର—
Umbrella (Apte).

ବାରିଦ—ସଂ. ବି. (ବାରି=ଜଳ+ଦା. ଧାତୁ; କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bārida (ବାରିଧର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜଳଦ; ମେଘ—Cloud.

ବାରିଧି—ସଂ. ବି. (ବାରି+ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+ଅଧିକରଣ.
Bāridhi ଇ)—ସମୁଦ୍ର—Ocean; sea.
(ବାରିନାଥ, ବାରିନିଧି, ବାରିଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାରିଧି ଚଳୁକ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷି—
Bāridhi chaḷuka Sage Agastya.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ପିତା କୁମ୍ଭ ଋଷି କୁମ୍ଭରେ ଥିବା ଅଳ୍ପ ଜଳରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିବାରୁ ଏ ଋଷି ସପ୍ତସମୁଦ୍ରକୁ ଚଳୁ କରି ପିଇଦେଇଥିଲେ ।]

ବାରିଧିଜ—ସଂ. ବି. (ବାରିଧି+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଚନ୍ଦ୍ର—Moon.
Bāridhija ବାରିଧିଜ ଉଦେ ଅନ୍ଧକାରକ ଉଦ –
ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରିପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାରି+ପର୍ଣ୍ଣ+ଈ)—ଦଳ; ବୋଇଝାଙ୍ଗି;
Bāriparṇṇī କୁମ୍ଭିକା—The duck weed.
(ବାରିପୃଶ୍ନୀ, ବାରିମୂଳୀ, ପୃଶ୍ନିପର୍ଣ୍ଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାରି ପେଞ୍ଚ – ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିବସରେ ଖେଳା
Bāri peñcha ଯାଉଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—Games played on some fixed days.
[ଦ୍ର—ଏହି ଖେଳ ଖେଳିବା ଲାଗି ଲୋକେ ପ୍ରଚୁର ଖାଦ୍ୟୋପକରଣ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଗୋଟିଏ ମେଳା ପଡ଼ିଆରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତି । ତଦନନ୍ତର ସେମାନେ ଦଳ ବାନ୍ଧି ଯୁଦ୍ଧ ଉଦ୍ଭାନ୍ତ ଓ ପେଞ୍ଚ (ଯୁକ୍ତି) ଖେଳନ୍ତି । ଏହା ଦେଖିବା ପାଇଁ ଅନେକ ଦେଖଣାହାରି ମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନରେ ଏହି ପେଞ୍ଚ ଖେଳା ଯାଉଥିବାରୁ ଏହାକୁ 'ବାରି ପେଞ୍ଚ' କହନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ପ୍ରଥା କ୍ରମେ ଲୋପ ପାଇବାକୁ ବସିଲାଣି ।]

ବାରି ପ୍ରବାହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାରି+ପ୍ରବାହ)—୧ । ଜଳ-
Bāri prabāha ପ୍ରବାହ; ଜଳସ୍ରୋତଃ—1. Water current.
୨ । ଜଳପ୍ରପାତ—2. Waterfall.
୩ । ନିର୍ଝର; ଝରଣା—3. Spring.

ବାରିବା —ଦେ. କ୍ରି. (ସକ.) (ସଂ. ବୃ. ଧାତୁ)—୧ । ଅଟକାଇବା;
Bāribā ବାଧା ଦେବା; ରୋଧ କରିବା—
বারা बारना 1. To obstruct; to restrain.
ଜେଉଁ ସମ୍ଭାଷଣ ବାରିଲେ ବାରଣ ନାହିଁ ବ ପ୍ରେମିକ ମନ –
ରାଧାନାଥ, କେଦାରଗୌରୀ ।
୨ । ବାରଣ କରିବା—2. To prevent.
ତ ସୁଖ ନ ହବ ବାରିଲ ଲଜ । ଉଦ୍ଧ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୩ । ନିଷେଧ କରିବା—3. To forbid. ୪ । ନିବାରଣ କରିବା; ଦୂର କରିବା—4. To cause to disappear; to remove.
କହି ଏ ସୁଖାବଳୀ ବାର ତା କ୍ଳେଶ । ରାଧାନାଥ, ମେଘଦୂତ ।

୫ । ପ୍ରଭେଦ ରଖିବା; ପ୍ରଭେଦ ଜାଣିବା—5. To distinguish; to discriminate; to make distinction between; to differentiate.

ବହୁଙ୍କେ ଭକ୍ତିବେ ଭକ୍ତ ଗୁଣକେ ବାରିଲେ ପାଇବ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୬ । ଜାଣିବା; ଅଗରୁ ସାବଧାନ ହେବା—6. To be forewarned; to become vigilant. ୭ । ଜାଣିବା; ଚିହ୍ନିପାରିବା—7. To know; to recognise.

ବାରି ତାରି ନାହିଁରେ ସ୍ୱଭେଣି
ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ତୁ ଶିଳୁ ବଳଶି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୮ । ବାଡ଼ଦ୍ୱାରା ପୃଥକ୍ କରିବା—8. To separate by a fence. ୯ । ମାନିବା—9. To regard; to respect. ୧୦ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଘଟିଥିବା ଦୋଷକୁ ଦେଖାଇବା—10. To point out one's fault or defect. ୧୧ । ବିଚାରିବା—11. To think over.

କ ପ୍ରଭେଦ ଅବା ଗର୍ବ ବାରବାମାନଙ୍କେ
ନ ପାରିଲ ବାରି, ହାୟ ଦୁର୍ବଳ ବୁଦ୍ଧିରେ—ଚନ୍ତାମଣି. ଚକ୍ରମାବଳୀ ।

୧୨ । ବିଚାରପୂର୍ବକ ସ୍ଥିର କରିବା—12. To ascertain after thinking.

ବାଡ଼ବେଷ୍ଟ ସ୍ୱତ ଜାଣେ ସତ ଏ ଭରତ
ବାର ଏବେ କନ୍ୟା ଯେଉଁ ନାମ ଉଚ୍ଚାରିବ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧୩ । ଶାନ୍ତ କରିବା; ଲାଘବ କରିବା; ଉପଶମ କରିବା-13. To appease; to lighten.

ଜାମିଙ୍କ ଏ ରୂପେ ବିରହ କ୍ଲେଶ
ବାରନ୍ତି, ବାରିଦ, ତୁ ଜାଣ ବିଶେଷ ।
ରାଧାନାଥ, ମେଘଦୂତ ।

ବାରିବାସ—ସଂ. ବି—(ବାରି+ବସ ଧାତୁ. ଣିଚ; ବାସି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ Bāribāsa ଅ)—ମଦ ତିଆରି କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଶୁଣ୍ଡୀ (ହ. ଶ)—A distiller of wine; manufacturer of wine.

ବାରି ବାହ—ସଂ. ବି—(ବାରି+ବହ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମେଘ—Bāri bāhe Cloud.

(ବାରମୁଚ, ବାରି ବାହନ— ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାରି ବୋଟ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବାରି+ଇଂ. ବୋଟ୍)—ଯେଉଁ ବୋଟ Bāri boṭa ବା ଡଙ୍ଗା ସପ୍ତାହର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଓ ବିଜ୍ଞାପିତ ଦିନରେ ବାରିବୋଟ ବା ଦିନମାନଙ୍କରେ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ वारीबोट କେନାଲରେ ବା ଜଳପଥରେ ଯାତ୍ରୀ ଓ ମାଲମାନ ଭଡ଼ାରେ ନିଆଅଣା କରେ—A service boat carrying passengers and goods from one place to another on fixed week days.

ବାରି ବ୍ୟାଳ—ଦେ. ବି—ପାଣିଥିବା ସାପ—A snake living in Bāri byāḷa water; water-snake, Hoemalapsidae.

ବାରି ବ୍ୟାଳ ଜାଳ କଚ୍ଛପ ମକ୍ର ସାବେଶୀ ଅଛନ୍ତି ବହୁ—
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରିଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । ଜଳଯନ୍ତ୍ର—1. Water-mill. ୨ । ଜଳର Bāri jantra ଉତ୍ସ ବା ଫୁଆରା—2. Artificial fountain.

ବାରିଯନ୍ତ୍ର ପରି ଯହିଁ, ଉସୁଭ ଜଙ୍ଗାହିଁ ବହୁ—
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରିରାଶି—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାରି+ରାଶି)—୧ । ଜଳ ସମଷ୍ଟି—Bārirāśi 1. An expanse of water. ୨ । ସମୁଦ୍ର—2. The sea.

ବାରିରୁହ—ସଂ. ବି—(ବାରି+ରୁହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)-ପଦ୍ମ; ଜଳରୁହ—Bāriruha Lotus.

ସଂ. ବିଣ—ଜଳଜାତ (ଉଦ୍ଭିଦ)—Aquatic (plant).

ବାରିଶ—ସଂ. ବି—(ବାରି+ଶୀ ଧାତୁ=ଶୋଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—Bāriśa (ପ୍ରଳୟ ଜଳଶାୟୀ) ବିଷ୍ଣୁ (ହ. ଶ)—A name of Bishṇu.

ବାରି ଶାସ୍ତ୍ର—କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ କେଉଁ ସମୟରେ ଓ କେତେ ପରିମାଣରେ Bāri śāstra ବର୍ଷା ହେବ, ଏହା ଯେଉଁ ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଗଣନା କରି ଯାଇପାରେ (ହ. ଶ)—An astrological treatise with the help of which predictions about rainfall can be deduced.

[ଦ୍ର—ଏହା ଗର୍ଗ ମୁନିଙ୍କ ରଚିତ ।]

ବାରି(ରେ)ଷ୍ଟର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାରିଷ୍ଟର)—ବିଲାତରୁ ଆଇନ୍ Bāri(re)shṭar ପାଠ ହାସଲ କରି ଏ ଦେଶକୁ ଆସି ଆଇନ୍ ବାରିଷ୍ଟାର ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିବା ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ୟବହାରାଜୀବ—बारिस्टर Barrister.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣ ଲୋକେ ବଡ଼ ଓ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓକିଲଙ୍କୁ ବାରିଷ୍ଟର ଆଖ୍ୟା ଦିଅନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମିଷ୍ଟର୍ ଦାସଙ୍କର ମଧ୍ୟ ବାରିଷ୍ଟର ଆଖ୍ୟା ଏଥିର ଉଦାହରଣ ।]

ବାରିଷ୍ଟରି—ଦେ. ବି—୧ । ବାରିଷ୍ଟରଙ୍କ ବୃତ୍ତି ବା କାର୍ଯ୍ୟ—1 The Bārishṭari profession of a barrister. ୨ । ବାରିଷ୍ଟର ବାରିଷ୍ଟାରୀ ଯୋଗ୍ୟ ବୁଦ୍ଧି—2. The intelligence of a बारिस्टरी barrister.

ବିଣ—୧ । ବାରିଷ୍ଟର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to a barrister. ୨ । ବାରିଷ୍ଟର ଯୋଗ୍ୟ—2. Befitting a barrister.

ବାରିହା—ପ୍ରାଦେ, (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବରାହ—Bārihā Boar.

[ଦ୍ର—ଗଡ଼ଜାତର ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ବରାହ ପଲର ନେତା ଦନ୍ତା ବରାହର ଦେହରେ ଦଣ୍ଡୀ ଅବସ୍ଥା ହୋଇ ତାକୁ ଗୁଳିର କରନ୍ତି ।]

ବାରିହା ବଧ ବାଉଁଶ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବି—ଏକଜାତୀୟ Bārihā badha bāuṅśa ସରୁ ବାଉଁଶ—A species of slender bamboo.

[ଦ୍ର—ଏହା ବେଲଙ୍କ ବାଉଁଶ ପରି ବୃହାଳଅ, ସରୁ ଓ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କୋମଳ ।]

ବାରି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାଣି ହେବା; ବାରଣ ପଡ଼ିବା; ପ୍ରଭେଦ
Bāri hebā ଜଣାପଡ଼ିବା—To be discriminated; to be distinguished from.

ବାରକୋହେ ଭୂଇଁ ବାରି ଯଥା ବଡଭର ବାରି
ପୁନଃ ପୁନଃ ଉଡବାରମାନ ପ୍ରହାରେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରି—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାର ଧାତୁ+ଇ)—୧ । ବାରି; ଜଳ—
Bāri 1. Water. ୨ । କୁମ୍ଭ; ମାଠିଆ—2. Waterpot water jar. ୩ । ଗଜବନ୍ଧନ ରଜ୍ଜୁ (ହ୍ରୁ. ଶ.)—3. A rope for fastening an elephant. ୪ । ଗଜଶାଳା—4. A house where elephants are kept.

ବାରୀନ୍ଦ୍ର—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାରି+ଇନ୍ଦ୍ର)—ସମୁଦ୍ର—
Bārindra (ବାରୀଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) The sea.

ବାରୁ—ଦେ. ବି. (ସ. ବାର)—୧ । ଘୋଟକ—1. Horse. ୨ ।
Bāru ଦ୍ରୁତଗାମୀ ଘୋଟକ—2. A steed; a swift-footed horse.

ସ. ବି—୧ । ଯୁଦ୍ଧ ହସ୍ତୀ—1. War-eleplant. ୨ । ବିଜୟକୁଞ୍ଜର—2. Elephant-carrying the standard of a victor.

ବାରୁଆରି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସ. ବାର=ସମୂହ)—
Bāruāri ୧ । ଗ୍ରାମରେ ସାଧାରଣଙ୍କ ଚାନ୍ଦାଦ୍ୱାରା ହେବା ଯାତ୍ରା—
ବାରୋୟାରୀ 1. Dancing and festivities set up by public subscription in the village. ୨ । ଯାତ୍ରା—2. Amusements and music.

ବାରୁଆଳି—ଦେ. ବି—୧ । କଳହ; କଳି—1. Quarrel. ୨ । ତର୍କ
Bāruāli ବିତର୍କ; ବାଦାନୁବାଦ—2. Wrangling.

ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବିରୋଧୀ—1. Antagonistic. ୨ । ଶତ୍ରୁଭାପନ୍ନ—2. Inimical. ୩ । କଳହପ୍ରିୟ—3. Quarerlsome.

ପ୍ରାଦେ· (ଯାଜପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ବି· (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ବାରୁଆରି (ଦେଖ)—Bāruāri (See)

ବାରୁଠ—ସ. ବି. (ବୃ ଧାତୁ ଣିଚ ବାର ଧାତୁ+କର୍ମ. ଉଠ)—୧ ।
Bāruṭha ଅନ୍ତଶଯ୍ୟା; ମୃତ୍ୟୁଶଯ୍ୟା (ହ୍ରୁ. ଶ.)—1. Death-bed. ୨ । କୋକେଇ; ଯେଉଁ ଯାନରେ ଶବକୁ ସମାଧି ଶ୍ମଶାନକୁ ନିଆଯାଏ (ହ୍ରୁ. ଶ.)—2. A stretcher or framework in which the dead body is carried to the cremation or burial ground.

ବାରୁଣ—ସ. ବିଣ. (ବରୁଣ+ଅ)—ବରୁଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating
Bāruṇa to the sea-God.

(ବାରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି—୧ । ବରୁଣ ଅଧିକୃତ ଦିଗ; ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ—1. The west. ୨ । ଜଳ—2. Water. ୩ । ଜଳଦ୍ୱାରା ସ୍ନାନ—3. Water-bath. ୪ । ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ର—4. The 24th asterism. ୫ । ହରିତାଳ (ହ୍ରୁ. ଶ)—5. Yellow arsenic. ୬ । ବରୁଣ ଗଛ (ହ୍ରୁ. ଶ.) (ଦେଖ)—6. Baruṇa tree (See)

ବାରୁଣକର୍ମ—ସ· ବି—ଖାତ ଖନନ; ଜଳାଶୟ ଓ କୂପାଦି ଖନନ—
Bāruṇa karma Sinking of a tank or well; waterworks

ବାରୁଣି—ସ. ବି. ପୁଂ. (ବରୁଣ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଇ)—୧ । ଅଗସ୍ତ୍ୟ
Bāruṇi ମୁନି—1 Sage Agastya. ୨ । ବଶିଷ୍ଠ (ହ୍ରୁ· ଶ.) —2. Sage Baśishṭa ୩ । ଦନ୍ତୀ ହାତୀ (ହ୍ରୁ. ଶ.)—3. A tusker. ୪ । ବରୁଣ ଗଛ (ହ୍ରୁ. ଶ.) (ଦେଖ)—4. Baruṇa tree (See)

ବାରୁଣୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବରୁଣ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—୧ ।
Bāruṇī ବରୁଣ କନ୍ୟା—1. The daughter of the sea God.

[ଦ୍ର—ସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନ ସମୟରେ କ୍ଷୀରୋଦ ସାଗରରୁ ଚନ୍ଦ୍ର, ସୁଧା, ସ୍ୱଧା, ଧନ୍ୱନ୍ତରି, ଅପ୍ସରା, ଉଚ୍ଚୈଃଶ୍ରବା, କୌସ୍ତୁଭ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ସହିତ ବରୁଣ କନ୍ୟା ବାରୁଣୀ ମଧ୍ୟ ଉଠିଥିଲେ । ଏହି ବରୁଣ କନ୍ୟା ସୁରାର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ । କିନ୍ତୁ ବଙ୍ଗୀୟ କବି ମାଇକେଲ ମଧୁସୂଦନ ତାଙ୍କ ମେଘନାଦ ବଧ କାବ୍ୟରେ ବରୁଣ ପତ୍ନୀ 'ବରୁଣାନୀ' ସ୍ଥଳରେ 'ବାରୁଣୀ' ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରିଅଛନ୍ତି ଓ ଏ ପ୍ରୟୋଗର ଔଚିତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ କହିଛନ୍ତି ଯେ 'ବାରୁଣୀ' ଶବ୍ଦ ତାଙ୍କୁ ଶ୍ରୁତିମଧୁର ହେବାରୁ ସେ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣର ନିୟମକୁ ଲଙ୍ଘନ କଲେ; କିନ୍ତୁ ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦସାଗରରେ ଏ ଶବ୍ଦର ଏକ ଅର୍ଥ ବରୁଣ ପତ୍ନୀ ଦିଆଯାଇ ଅଛି ।]

୨ । ସୁରା; ମଦିରା—2. Wine.

[ଦ୍ର—ପୁନର୍ନବା ବା ପୁରଣୀଶାଗରୁ, ତାଳ ବା ଖଜୁର ରସରୁ, ଷାଠିକା ଧାନର ଚାଉଳରୁ ଓ କଦମ୍ବ ଫଳରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦକୁ ବାରୁଣୀ ବୋଲାଯାଏ—ହ୍ରୁ. ଶ·]

୩ । ଦୂର୍ବା—3. The Dūrbā grass. ୪ । ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ—4, The west. ୫ । ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ର—5. The 24th asterism. ୬ । ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ର ଯୁକ୍ତ ଚୈତ୍ର କୃଷ୍ଣ ତ୍ରୟୋଦଶୀ—The 13th day of the dark fortnight of Chaitra when it tallies with the 24th asterism. ୭ । ବାରୁଣୀ ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନ ଯୋଗ—7. The auspicious time for having a bath in the Ganges on the 13th day of the dark fortnight of Chaitra. ୮ । ଗଣ୍ଡଦୂର୍ବା (ହ୍ରୁ. ଶ.)—8. A kind of bulbous-rooted grass. ୯ । ଭୂଇଁ ଅଁଳା (ହ୍ରୁ. ଶ·) (ଦେଖ)—9. Bhūiñ a-añlā (See) ୧୦ । ଘୋଟକର ଗତିବିଶେଷ (ହ୍ରୁ. ଶ.)—10 A kind of horse's motion. ୧୧ । ଇନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ ଲତା (ହ୍ରୁ· ଶ.)—11. The colocassia creeper. ୧୨ । ମାଈହାତୀ; ହାତୁଣୀ (ହ୍ରୁ. ଶ.)—12. A female elephant. ୧୩ । ବରୁଣାନୀ; ବରୁଣପତ୍ନୀ (ହ୍ରୁ. ଶ.)—13. The wife of the sea-god

ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବରୁଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟା—(feminine) Relating to Baruṇa.

ବଧି ବଧି ଭଗ । ବାରୁଣୀ ଶୋଭ ଘଟ ଗାକ୍ ଦେଲ ।
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରୁଣୀ ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନ—ସଂ. ବ—ଗଙ୍ଗାନଦୀରେ ଚୈତ୍ର କୃଷ୍ଣ ତ୍ରୟୋଦଶୀ
Bāruṇī gaṅgāsnāna ଦିନ ଘଟିବା ପ୍ରଶସ୍ତ ସ୍ନାନଯୋଗ—The auspicious time to perform ablutions in the Ganges on the 13th day of the dark fortnight of Chaitra.

ବାରୁଣୀ ବଲ୍ଲଭ—ସଂ. ବ (ବାରୁଣୀ=ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ର+ବଲ୍ଲଭ=
Bāruṇī ballabha ପ୍ରିୟ)—ବରୁଣ—The God of the sea.

ବାରୁଣୀ ସନ୍ଧ୍ୟା—ଦେ ବ—ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳୀନ ପଶ୍ଚିମାକାଶ—
Bāruṇī sandhyā The evening sky.

ବାରୁଣୀ ସନ୍ଧ୍ୟା ଅରୁଣୀ ପ୍ରାପ୍ତେ କେଉଁ ମାର୍ଗ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରୁଣୀ ସ୍ନାନ—ସଂ. ବ—ଚୈତ୍ର କୃଷ୍ଣ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଦିନ ଗଙ୍ଗାରେ ଓ
Bāruṇī snāna ସମୁଦ୍ରରେ ଘଟିବା ସ୍ନାନଯୋଗ; ସମୁଦ୍ରରେ ସ୍ନାନ
(ବାରୁଣୀ ଯୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବାର ପ୍ରଶସ୍ତ ଯୋଗ—An auspicious time to perform ablutions in the sea and other sacred waters.

[ଦ୍ର—ଚୈତ୍ର କୃଷ୍ଣ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଦିନ ଯଦି ଶନିବାର ବା ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ର ଓ ଜ୍ୟୋତିଷମତରେ ଶୁଭଯୋଗ ପଡ଼େ ତେବେ ଏହାକୁ ବାରୁଣୀଯୋଗ ବୋଲାଯାଏ । ଯେବେ ଶନିବାର ଓ ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ର ଉଭୟେ ସେ ଦିନ ପଡ଼ନ୍ତି ତେବେ ଏହାକୁ ମହାବାରୁଣୀ ଯୋଗ ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ବାରୁଣୀ ଓ ମହାବାରୁଣୀ ଯୋଗରେ ଗଙ୍ଗାରେ ସ୍ନାନ କଲେ ଶତସଂଖ୍ୟକ ସୂର୍ଯ୍ୟୋପରାଗରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟର ପୁଣ୍ୟ ଫଳ ମିଳେ । ତୀର୍ଥରାଜ ସମୁଦ୍ରରେ ଗଙ୍ଗାଜଳ ପଡ଼ିଥିବାରୁ ସମୁଦ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ଏହି ଯୋଗରେ ସ୍ନାନ କରନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମୁଦ୍ରଗାମିନୀ ନଦୀମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନୀୟଲୋକେ ବାରୁଣୀ ବୁଡ଼ ପାରନ୍ତି ।
ପୁରୀ ସଦର ସବ୍‌ଡିଭିଜନର ବରାଳ ବାଲୁକେଶ୍ୱର ମହାଦେବଙ୍କ ମନ୍ଦିରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଭାର୍ଗବୀ ନଦୀରେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଏହି ଦିନ ବୁଡ଼ ପଡ଼େ ।
ଋଷିକୁଲ୍ୟା ନଦୀ ଉତ୍ତରବାହିନୀ ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ ଗଞ୍ଜାମର ସୋରଡ଼ା ନିକଟସ୍ଥ ପଞ୍ଚାନନ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନିକଟରେ, ଧରାକୋଟର ନେନ୍ଦୁକଳେଶ୍ୱରଙ୍କ ନିକଟରେ, ଅସିକା ସୁବର୍ଣ୍ଣେଶ୍ୱରଙ୍କ ନିକଟରେ, ପ୍ରତାପପୁର ଭୁମ୍ବେଶ୍ୱର ଓ ଗଞ୍ଜାମ ନଗରୀର ପଶ୍ଚିମରେ ଲୋକନାଥ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନିକଟରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକେ ବାରୁଣୀ ସ୍ନାନ କରନ୍ତି ।
ଦୈନିକ ଆଶା ।]

ବାରୁଦ—ଦେ. ବ. (ତୁର୍କୀ. ବାରୁତ୍, ଫା. ବାରୁଦ୍)—ବିସ୍ଫୋଟକ ଚୂର୍ଣ୍ଣ;
Bāruda କୋଇଲା, ସୋରା ଓ ଗନ୍ଧକ ମିଶ୍ରିତ ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଦାରୁ,
বারুদ बारूद ଅଗ୍ନିଚୂର୍ଣ୍ଣ—Gun powder.
(ବାରୁଦ୍, ବାର୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱ ଗବେଷଣାଦ୍ୱାରା ଜଣା ଯାଇଅଛି ଯେ ବହୁକାଳ ପୂର୍ବେ ଚୀନ ଦେଶରେ ଓ ଭାରତରେ ବାରୁଦର ବ୍ୟବହାର ଥିଲା ଓ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅଗ୍ନ୍ୟସ୍ତ୍ର (ବନ୍ଧୁକ, ତୋପ) ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ଅଶୋକଙ୍କ ଶିଳାଲିପିରେ ଅଗ୍ନିଖଂଧ (ସଂ. ଅଗ୍ନିସ୍କନ୍ଧ) ଆତସବାଜି ବା ବାଣ ପୋଡ଼ା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି । ବାରୁଦ ଓ ବନ୍ଧୁକର ପ୍ରଚୁର ଇଉରୋପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦିରେ ଆରବ୍ ଦେଶବାସୀ ମୁରମାନେ ପ୍ରଥମେ କରିଥିଲେ ଓ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ବନ୍ଧୁକ ପାଇଁ ବାରୁଦର ବ୍ୟବହାର ଇଉରୋପରେ ହେଉଥିଲା । ସାଧାରଣ ବାରୁଦରେ ଶତକଡ଼ା ୭୫ ଅଂଶ ସୋରା, ୧୦ ଅଂଶ ଗନ୍ଧକ ଓ ୧୫ ଅଂଶ କୋଇଲା ଚୂନା ପଡ଼େ । ଏହି ଉପକରଣମାନଙ୍କ ଭାଗମାପକୁ କମ୍ ବେଶି କରି, ଲୁହା ଚୂନା, ତମ୍ବା ଚୂନା ଆଦି ମିଶାଇ ନାନାପ୍ରକାର ଆଲୋକ ଓ ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ଉତ୍ପାଦକ ବାଣ ତିଆରି କରାଯାଏ । ହି. ଶ,]

ବାରୁଦ କାମ—ଦେ. ବ.—(ଫା. ବାରୁଦ୍+ସଂ. କର୍ମ)—୧ । ବାରୁଦ
Bāruda kāma ଓ ବାଣ ତିଆରି କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା—
বারুদ কাম 1. The art of making gunpowder
बारूद काम and fireworks; pyrotechnics.
୨ । ବାଣ; ଆତସବାଜି—2. Fireworks,

ବାରୁଦଖାନା—ବୈଦେ. ବ.—(ଫା.—ବାରୁଦ୍+ଖାନାହ୍)—
Bāruda khāna ୧ । ଯେଉଁ ଘରେ ବାରୁଦ ଓ ବାଣ ତିଆରି
বারুদখানা ହୁଏ—1. Gunpowder factory, ୨ । ବାରୁଦ
बारूदखाना ସଞ୍ଚୟ କରି ରଖିବା ଘର—2. Gunpowder
(ବାରୁଦ ଘର—ଅନ୍ୟରୂପ) store; gunpowder magazine.

ବାରୁ ଲଗି—ଦେ. ବ.—ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ିବା—
Bāru lāgi Horse riding.
ବଣ.—ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ିଥିବା—Riding on a horse.

ବାରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ.—ଥରେ; ଏକବାର—
Bāre বারেক एकदफा (ବାରେକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Once.

ଶ୍ରୀପଦ ଦର୍ଶନ ଏହି ବନେ ପୁଣି
ବାରେ ସେ ପାଇବ କି ନା । ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

ବାରେ ଅ(ବ)ଫାତ୍—ବୈଦେ. ବ.—ବାରବଫାତ୍ (ଦେଖ)
Bāre a(ba)phāt Barabaphat (See)

ବାରେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ.—ବଢ଼େଇ (ଦେଖ)
Bārei Barhei (See)

ବାରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ପରକଲମ ଓ ପେନ୍‌ସିଲକୁ) କାଟିବା—
Bāreibā To mend (a pen or pencil).
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର)—କ୍ରି.—ଧାନ ବିଲ ବାଛିବା; ବାଳୁଙ୍ଗା ଉପାଡ଼ିବା—To root out the weeds from a paddy field.

ବାରେଣୀ—ଗ୍ରା. ବ.—ବାରୁଣୀ (ଦେଖ)
Bāreṇī Bāruṇī (See)
ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା)—ବ.—ଝାଡ଼ୁ—
Broomstick.

ବାରେନ୍ଦ୍ର—ସ. ବି.—(ବରେନ୍ଦ୍ର+ଅ)—୧ । ଅଧୁନାତନ ରାଜସାହୀ Bārendra ବିଭାଗ; ଗୌଡ଼ ଦେଶର ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ଜନପଦ— (ବାରେନ୍ଦ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) 1. The Division of Rajsahi.
୨ । ବରେନ୍ଦ୍ର ଦେଶର ଅଧିବାସୀ—2. Inhabitant of the country of Barendra.
୩ । ବରେନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ—3. Brahmins of the Barendra class.

ବାରେନ୍ଦ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀ—ଦେ॰ ବି.—ରାଜସାହୀ ବିଭାଗରେ ଉପନିବେଶ Bārendra goshṭhi ସ୍ଥାପନ କରିଥିବା ବଙ୍ଗାଳୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ (ବାରେନ୍ଦ୍ରଶ୍ରେଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ଦଳ—A class of Bengalee Brāhmaṇas or Kshatriyas settled in the Rajsahi Division.

ବାରେ ବାରେ—ଦେ.ଅ.—(ସ.ବାରଂ ବାରଂ)—୧ । ବାର ବାର (ଦେଖ) Bāre bāre বারবার बारबार 1. Bāra bāra (See)
ବାରେ ବାରେ ଶିବ ଶିବ ସେ ଘୋଷେ—ଉକ୍ତ ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।
୨ । କେବେ କେବେ—2. Occasionally.

ବାରେହା ଦାଢ଼—ଦେ. ବି॰—ବରାହ ଦନ୍ତ ତୁଲ୍ୟ ପୁଷ୍ପ ବିଶେଷ— Bāreha dāṛdha A flower resembling the tusk of a boar.
ବାରେହା ଦାଢ଼ କରୁଣା କୋକନଦ,କୁରୁବକ ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ।
ପ୍ରାଚୀ, ଉଦୟ ଷଷ୍ଠ ସର୍ଗ ।

ବାରୋମି(ମେ)ଟ(ଟା)ର—ବୈଦେ ବି.—(ଇଂ.ବାରୋମେଟର)—ବାୟୁର Bāro mi(me)ṭa(ṭā)r ଚାପମାନ ଯନ୍ତ୍ର—Barometer. বারোমিটার बारोमिटर

ବାର୍କ୍ଷ—ସ. ବିଣ॰—(ବୃକ୍ଷ+ଅ)—ବୃକ୍ଷ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Bārkshya Relating to a tree.
ସ. ବି.—ଗଛର ଛାଲରେ ନିର୍ମିତ ବସ୍ତ୍ର (ହ॰ ଚ.)—Cloth made from the bark of a tree.

ବାର୍କ୍ଷୀ—ସ.ବି.(ନାମ)—(ବାର୍କ୍ଷ+ଈ)—ପ୍ରମ୍ଲୋଚା ନାମ୍ନୀ ଅପ୍ସରାର କନ୍ୟା, Bārkshi ପ୍ରଚେତାଗଣଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଓ ଦକ୍ଷ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କ ମାତା; ମାରିଷା—Name of the mother of Daksha Prjāpati.
[ଦ୍ର—ପ୍ରମ୍ଲୋଚା ଅପ୍ସରାର ଦେହରୁ ବାହାରି ଥିବା ସ୍ୱେଦ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷରେ ପଡ଼ିବାରୁ ତହିଁରୁ ଏକନ୍ୟାର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିଲା । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ବାର୍ଣ୍ଣକ—ସ॰ ବି॰ ପୁଂ—(ବର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ+ଅକ)—ଲେଖକ— Bārṇnaka (ବାର୍ଣ୍ଣିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) A writer; scribe.

ବାର୍ଣ୍ଣିକ—ସଂ.ବି. ପୁ—(ବର୍ଣ୍ଣ+ଇକ; ଶିଳ୍ପୀ ଅର୍ଥରେ)—୧ । ଲେଖକ— Bārnnika 1. Writer.
୨ । ଚିତ୍ରକର—2. Painter.
ବିଣ—ବର୍ଣ୍ଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to letters or colour.

ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କାଷ୍ଠାଦି ଚକଚକ କରାଯିବା ପ୍ରଲେପ- Bārṇnis ବିଶେଷ—Varnish.
[ବାର୍ଣିଚ୍—ଅନ୍ୟରୂପ] বার্নিস बारनिश

ବିଣ—ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍ ବୋଲାଯାଇଥିବା—Varnished.

ବାର୍ତ୍ତ—ସ. ବି—(ବୃତ୍ତ+ଅ)—୧ । ଆରୋଗ୍ୟ—1. Recovery Bārtta or freedom from disease. ୨ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—2. Health. ୩ । କୁଶଳ; ମଙ୍ଗଳ—3. Bliss.
୪ । ପଟୁତା—4. Dexterity; skill.
ସ. ବିଣ—୧ । ନିରାମୟ; ନୀରୋଗ; ସୁସ୍ଥ—1. Hale; healthy. ୨ । ମନୋହର—2 Beautiful; charming. ୩ । ପଟୁ—3. Dexterous. ୪ । ବୃତ୍ତିଶାଳୀ—4. Having means of livlihood; pursuing a profession. ୫ । ବୃତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—5. Professional; relating to a profession.

ବାର୍ତ୍ତକ—ସ. ବି—ବଟର ପକ୍ଷୀ— Bārttaka The grey quail.

ବାର୍ତ୍ତା—ସ. ବି—(ବୃତ୍ତ=ବୃତ୍ତାନ୍ତ, ଅର୍ଥାତ୍ ଲୋକ ଚରିତ+ଅସ୍ତ୍ୟ Bārttā ଅର୍ଥରେ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ବିବରଣ; ବୃତ୍ତାନ୍ତ— 1. Description. ୨ । କଥା; ବାକ୍ୟ—2. Word. ୩ । ବୃତ୍ତି; ଜୀବିକା—3. Livelihood. ୪ । କୃଷି ଓ ବାଣିଜ୍ୟାଦି ବିଷୟକ ଶାସ୍ତ୍ର—4. Science of agriculture and trade. ୫ । ସମ୍ବାଦ; ଖବର—5. News; tidings; message; information.
ବାର୍ତ୍ତା ଶିଖି ଶୁଣୁ ମନରେ ଚିନ୍ତ
କେତେ ଦିନେ କୁହନ୍ତି ରାମ ବଞ୍ଚ—
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୬ । ଜନଶ୍ରୁତି—6. Rumour; report. ୭ । ଦୁର୍ଗା—7. Goddess Durgā. ୮ । ବିଷୟ; ପ୍ରସଙ୍ଗ—8. Matter; subject. ୯ । କଥୋପକଥନ (ହ॰ ଶ)—9. Conversation.

ବାର୍ତ୍ତାକ(କୀ,କୁ)—ସ. ବି—(ବୃତ୍ ଧାତୁ+ଅକ;+ସ୍ତ୍ରୀ; ଈ;+ଅକୁ)— Bārttāka(kī,ku) ବାଇଗଣ; ବାଇଗଣ—Eggplant and fruit; brinjal plant and fruit.

ବାର୍ତ୍ତାବହ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବାର୍ତ୍ତା+ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— Bārttābaha ସମ୍ବାଦବାହକ—Carrying message.
(ବାର୍ତ୍ତାବହା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି—୧ । ଦୂତ—1. Messenger.
୨ । ଚର—2. Spy. ୩ । ଅର୍ଥବ୍ୟୟ ବିଷୟ ପ୍ରଦର୍ଶକ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର—3. Political economy. ୪ । (ଅଧୁନାତନ ବ୍ୟବହାର) ସମ୍ବାଦବାହକ ଯନ୍ତ୍ର—4. Telegraph; telephone.
(ବୈଦ୍ୟୁତିକ ବା ତାଡ଼ିତ ବାର୍ତ୍ତାବହ=ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ୍ ଟେଲିଗ୍ରାଫ)

ବାର୍ତ୍ତାୟନ—ସ. ବି. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବାର୍ତ୍ତା+ଅୟନ)—୧ । ସମ୍ବାଦ Bārttāyana ବାହକ; ଦୂତ—1. Messenger. ୨ । ଚର; (ବାର୍ତ୍ତାୟନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଗୁପ୍ତ ପୁରୁଷ—2. Spy. ୩ । ସମ୍ବାଦଦାତା—3. Correspondent.

ବାର୍ତ୍ତିକ—ସ. ବିଣ—(ବାର୍ତ୍ତା+ଇକ)—ବାର୍ତ୍ତାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Bārttika Relating to message. ୨ । (ବୃତ୍ତ+ଇକ)

ବୃତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to livelihood.
ବ—୧ । ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଗ୍ରନ୍ଥ; ଟୀକା—1. Commentary.
୩ । ବର୍ତ୍ତିକ ପକ୍ଷୀ; ବତର ଚଢ଼େଇ—3. The grey quail.

ବାର୍ଦ୍ଦ—ସ. ବ—(ସ. ବାର୍=ଜଳ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ନିପାତନ)· Bārdda ବାଦଲ; ମେଘ (ହ. ଶ)—Cloud.

ବାର୍ଦ୍ଦର—ସ. ବ—(ସ. ବାର୍=ଜଳ+ଦର)—୧ । ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତ ଶଙ୍ଖ Bārddara (ହ. ଶ)—1. Conch having the spiral winding to the right. ୨ । ଆମ୍ବ ଟାକୁଅ (ହ. ଶ)—2. The stone inside the mango fruit. ୩ । ରେଶମ (ହ. ଶ)—3. Silk. ୪ । ଜଳ (ହ. ଶ)—4. Water. ୫ । କାକଚିଞ୍ଚା (ହ. ଶ) (ଦେଖ)—5. Kākachinchā (See).

ବାର୍ଦ୍ଦଲ—ସ. ବ—[ବାର୍=ଜଳ+ଦ (=ଦା ଧାତୁ+ଅ)+ଲା ଧାତୁ Bārddala +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ]—୧ । ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ; ବାଦଲ—1 A rainy day. ୨ । ମସୀଧାର; ଦୁଆତ—2. Inkpot.

ବାର୍ଦ୍ଧକ—ସ. ବ—(ବୃଦ୍ଧ+କ)—୧ । ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା—1. Old age. Bārddhaka ୨ । ବୃଦ୍ଧ ସମୂହ—2. A number of old men. ୩ । ବୃଦ୍ଧର କର୍ମ—3. The act of an old man.

ବାର୍ଦ୍ଧକୀ—ଦେ. ବ—(ସ. ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ)—ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା—Bārddhakī Infirmity due to old age.

ବୟସ୍ଥା ସହିଁ ଅମରବନୀ କହୁ ବାର୍ଦ୍ଧକୀ ସ୍ୱଭାବ ହନି ହେ—
ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ—ସ. ବ—(ବାର୍ଦ୍ଧକ+ଭାବେ. ଯ)—୧ । ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା—Bārddhakya 1. Old age. ୨ । ଜରା—2. Infirmity due to old age.

[ଦ୍ର—ଏହା ୭୦ ବର୍ଷ ପରେ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ।]

ବାର୍ଦ୍ଧି—ସ. ବ—(ବାର୍=ଜଳ+ଧା. ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ. ଇ)—ବାରିଧି Bārddhi ସମୁଦ୍ର—The sea; the ocean.

ବାର୍ଦ୍ଧିଜା—ସ. ବ(ବାର୍ଦ୍ଧି+ଜନଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—ଲକ୍ଷ୍ମୀ—Bārddhijā Lakshmi.

ବୋଲନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ଏବାର ଭେଦିବ ମସ୍ତକ ଅପଣ
ବାର୍ଦ୍ଧିଜା ଦୂତୀ ଲେଖେ ଯାହା ହୋଇଲେ ତାହା ନ ଜାଣ—
ଭଞ୍ଜ—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାର୍ଦ୍ଧୁଷି(ଷୀ)—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ବୃଦ୍ଧି=ସୁଧ+ଉପଜୀବୀ ଅର୍ଥରେ. ଇ; Bārddhushi(shī) ଈ; ନିପାତନ)—ବୃଦ୍ଧିଜୀବୀ—Living on usury.

(ବାର୍ଦ୍ଧୁଷିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ—ସୁଧଖୋର; ମହାଜନ—
(ବାର୍ଦ୍ଧୁଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) A usurer.

ଏ ଦଳ କରନ୍ତୁ ବୃଦ୍ଧି ହବ ବାର୍ଦ୍ଧୁଷିକେ
ରାଧାନାଥ —ମହାଯାତ୍ରା ।

ବାର୍ଦ୍ଧୁଷ୍ୟ—ସ. ବ—(ବାର୍ଦ୍ଧୁଷି+ଯ; ନିପାତନ)—୧ । ଟଙ୍କାକୁ ସୁଧରେ Bārddhushya ଲଗାଇବା; ସୁଧପାଇଁ ଟଙ୍କା କରଜ ଦେବା; ମହାଜନୀ—1. Usury; advancing money on interest; money-lending. ୨ । ଧାନ ଆଦିକୁ ବଢ଼ତି ସୁଧରେ କରଜ ଦେବା (ହ. ଶ)—ଗ୍ରୀ 2. Usury in grains.

ବାର୍ଦ୍ଧ୍ର(ର୍ଦ୍ଧ୍ରୀ)—ସ. ବ. (ବୃଧ୍ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+ର;+ଈ)—Bārddhra(rddhrī) ଚମ ଦଉଡ଼ି—Thong of hide; rope made of hide.

ବାର୍ଦ୍ଧ୍ରୀଣ(ଣ)ସ—ସ. ବ. (ବାର୍ଦ୍ଧ୍ରୀ=ଚର୍ମ ରଜ୍ଜୁ+ନସ=ନାସିକା)—Bārddhriṇa(ṇa)sa ୧ । ଗଣ୍ଡା (ଘଣ୍ଡ)—1. Rhinoceros. (ବାଧ୍ରୀଣସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଲମ୍ବ କର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ ଶ୍ୱେତ ବର୍ଣ୍ଣ ବୃଦ୍ଧ ଛାଗ—2. Long-eared and white old goat.

[ଦ୍ର—ପାଣିରେ ମୁହଁ ଲଗାଇ ପାଣି ପିଇବା ବେଳେ ଏ ଜାତୀୟ ଛେଳିର କାନର ଅଗ ପାଣିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରେ ।]

୩ । ଏକ ପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—3. A kind of bird.

[ଦ୍ର—ଏହାର ମୁଣ୍ଡ କାଳି ଗଳା ନାଲ ଓ ଶରୀରର ଅନ୍ୟ ଅଂଶ ଧଳା । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏ ପକ୍ଷୀକୁ ବଳି ଦିଆ ଯାଉଥିଲା—ହ. ଶ]

୪ । ଯେଉଁ ପଶୁର ନାକ ଫୋଡ଼ା ହୋଇ ଫୋଡ଼ରେ ଦଉଡ଼ି ଗଳାଯାଇଥାଏ—An animal through whose nose is bored and a rope is passed.

ବାର୍ନୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. ବର୍ଦ୍ଧନୀ)—ବଢ଼ଣୀ; ଝାଡୁ—Bārnī Broomstick.

ବାର୍ବଟ—ସ.ବ. (ବାର=ଜଳ+ବଟ୍ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+କର୍ମ.ଅ)-Bārbaṭa ୧ । ଅରିତ୍ର—1 Rudder; oar. ୨ । ଜଳଯାନ; ନୌକା—2. Boat; vessel.

ବାର୍ବଟୀର—ସ. ବ. (ବର୍ବଟୀ+ର)—Bārbaṭīra ୧ । ଅସତୀ ପୁତ୍ର; ଜାରଜ—1. Bastard. ୨ । ଆମ୍ର ପଲ୍ଲବ—2. Mango leaf.

ବାର୍ବଣା—ସ. ବ—ଏକ ଜାତୀୟ ନେଳ ମାଛି; ଭଣଭଣା ମାଛି—Bārbaṇā A kind of blue fly (Apte).

ବାର୍ଭଟ—ସ. ବ. (ବାର୍=ଜଳ+ଭଟ୍ ଧାତୁ ପୋଷଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. Bārbhaṭa ଅ)—କୁମ୍ଭୀର—Crocodile; alligator.

ବାର୍ଭଟଙ୍କ ଗଜ ଯୂଥ ଭେଳା ହୃଦ୍ର । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାର୍ମୁକ୍—ସ. ବ. (ବାର୍=ଜଳ+ମୁଚ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+ Bārmuk କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ମେଘ—Cloud.

ବାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବଣ. (ବାର ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—Bārjya ୧ । ବାରଣୀୟ—1. Preventible. ୨ । ନିଷେଧ ଯୋଗ୍ୟ—2. Which should be forbidden. ୩ । (ବାର+ଯ) ବାର ବା ଜଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Relating to water.

ସ. ବ—୧ । ବର; ଦେବତାଦିଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଅନୁଗ୍ରହ ବ ଆଶୀର୍ବାଦ—1. Boon; blessing (Apte). ୨ । (ବହୁବଚନ) ସମ୍ପତ୍ତି—2. (plural) Possessions; riches (Apte).

ବାର୍ଯ୍ୟମାଣ—ସଂ. ବଣ. (ବାର୍ ଧାତୁ + କର୍ମ ମାନ)—
Bārjyamāṇa ଯାହା ନିବାରଣ କରା ଯାଉଅଛି—
Which is being prevented.

ବାର୍ଲି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ଯବ ଚୂର୍ଣ୍ଣ—
Bārli 1. Powdered barley.
ବାର୍ଲੀ बारली ୨ । ଯବ—2. Barely.

ବାର୍ଷିକ—ସଂ. ବଣ. (ବର୍ଷ+ଇକ, ଦେୟ ବା ନିବୃତ୍ତ୍ୟର୍ଥେ, ଇକ)—
Bārshika ୧ । ସାମ୍ବତ୍ସରିକ; ପ୍ରତି ବର୍ଷ ଘଟିବା ବା କରାଯିବା—
(ବାର୍ଷିକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Annual; yearly; taking place or done every year.
୨ । ପ୍ରତି ବର୍ଷ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—2. Fixed for the year.
୩ । ବତ୍ସର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Relating to the year.
୪ । ପ୍ରତି ବର୍ଷ ଦେୟ—4. Payable annually.
୫ । ପ୍ରତି ବର୍ଷ ପ୍ରାପ୍ୟ—5. Falling due annually.
୬ । ଯାହା ପ୍ରତି ବର୍ଷ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ କରାଯାଏ—
6. Performed at a fixed time, once every year.
(ଯଥା—ବାର୍ଷିକ ଜନ୍ମୋତ୍ସବ ।)
୭ । ଯାହା ପ୍ରତି ବର୍ଷ ଜନ୍ମେ ଓ ମରେ; ବର୍ଷଜୀବୀ (ଗୁଳ୍ମ)—
7. (a plant or creeper) Which grows and dies in a year; annual; seasonal.
୮ । (ବର୍ଷା+ଇକ) ବର୍ଷାକାଳୀନ; ବର୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
8. Relating to rain; rainy.
୯ । ବର୍ଷା ଋତୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—9. Relating to the rainy season.
ବି—୧ । ବାତ୍ସରିକ ବେତନ—1. Annual pay.
୨ । ବାତ୍ସରିକ କର—2. Annual rent.
୩ । ପ୍ରତି ବର୍ଷ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପୂଜାଦି—
3. Annual religious ceremonies.
୪ । ବର୍ଷରେ ଥରେ ଦେୟ ବା ପ୍ରାପ୍ୟ ବସ୍ତୁ—3. Any thing payable once every year
ଦେ. ବି—ଚୌପଣି (ଦେଖ)—Champani (See)

ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାର୍ଷିକ+ପରୀକ୍ଷା)—
Bārshika parikshā ବର୍ଷ ଶେଷରେ ଏକ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଅପର
सालाना इम्तिहान् ଶ୍ରେଣୀକୁ ଉଠିବାପାଇଁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟତା
বার্ষিক পরীক্ষা ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ କରାଯିବା ପରୀକ୍ଷା—Annual examination held in a school.

ବାର୍ଷିକୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାର୍ଷିକୀ)—ବାର୍ଷିକ ପ୍ରାପ୍ୟ ବା ଦେୟ; ସାଲିଆନା—
Bārshiki A due or gift payable every year.
বার্ষিকী सालाना

ବାର୍ଷିକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବର୍ଷା+ଇକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ମୁଗୁର ମଲ୍ଲୀ—
Bārshiki A kind of Jasmine; Jasminum
बेल, चम्पा, मुगरा Sembac.
ମ. ମୋଗରା ସଂ. ବଣ—ବର୍ଷ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ (ପୂଜାଦି);
ତା. ମଲ୍ଲିସ୍ ଯାହା ବର୍ଷରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଥରେ
ତେ. ଭୁଲ ବଜାଗ୍ରୁଚେଟ୍ଟୁ କରାଯାଏ (ଯଥା—ଦେବତାଙ୍କର ବାର୍ଷିକୀ ଶ୍ରାଦ୍ଧାଦି ପୂଜା)—Done at a fixed time once in the year.

ବାର୍ଷିଳ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷା+ଇଲ+ଅ)—କରକା; ଶିଳାପଥର (ହି.ଶ)—
Bārshilā Hailstone.

ବାର୍ଷୁକ—ସଂ. ବଣ. (ବୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉକ)—ବର୍ଷଣଶୀଳ—
Bārshuka Showering; raining.

ବାର୍ଷ୍ଣ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବୃଷ୍ଣି+ଅ)—ବାର୍ଷ୍ଣେୟ (ଦେଖ)
Bārshṇa Bārshṇeya (See)
(ବାର୍ଷ୍ଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—Srikrushṇa.

ବାର୍ଷ୍ଣେୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବୃଷ୍ଣି+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—ବୃଷ୍ଣିବଂଶ-
Bārshṇeya ସମ୍ଭୂତ; ଯଦୁବଂଶୀୟ—Descended from the
(ବାର୍ଷ୍ଣେୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Jadu dynasty.
ବି—୧ । (ନାମ) ନଳରାଜାଙ୍କ ସାରଥି—1. The name of the car-driver of king Naḷa. ୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ-Srikrushṇa.

ବାର୍ହଦ୍ରଥ(ଥି)—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବୃହଦ୍ରଥ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ;+ଇ)—
Bārhadratha(thi) ଜରାସନ୍ଧ—A name of King Jarāsandha.

ବାର୍ହସ୍ପତ—ସଂ. ବଣ (ବୃହସ୍ପତି+ଅ)—ବୃହସ୍ପତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bārhaspata Relating to Bṛuhaspati.
ସଂ. ବି.—କୈବିକ ବତ୍ସର; ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଚାରିପାଖେ ଥରେ ପରିକ୍ରମା କରିବାକୁ ବୃହସ୍ପତି ଗ୍ରହକୁ ଯେତେ ସମୟ ଲାଗେ; ସୌର ୧୨ ବର୍ଷ (ପ୍ରାୟ)—A period of 12 years which it takes the planet Jupiter to go round the sun.

ବାର୍ହସ୍ପତ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. (ବୃହସ୍ପତି+ଯ)—ବୃହସ୍ପତିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bārhaspatya Relating to Bṛuhaspati.
ବି—୧ । ବୃହସ୍ପତି ପ୍ରଣୀତ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର—1. Moral philosophy compiled by sage Bṛuhaspati. ୨ । ଚାର୍ବାକ ମୁନି—2. Sage Chārbāka. ୩ । ବୌଦ୍ଧ-ଦର୍ଶନ ବା ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର—3. The Buddist philosophy or ethics.

ବାର୍ହା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବରାହ)—ବନ୍ୟଶୂକର; ବରାହ—
Bār-hā Wild hog; boar.
(ବାର୍ହା—ଅପଭ୍ରଂଶ) [ଦ୍ର—ବାହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର—୧ । ଘୋଡ଼ା-
बरा ଖୁରିଆ—ଏମାନଙ୍କ ଖୁରା ବା ଖୁରା ଘୋଡ଼ା ଖୁରା ପରି
बनैला सुअर ଗୋଟିଏ । ଏମାନେ ନିବିଡ଼ ବଣରେ ରହନ୍ତି । ୨ । ଶାଳବଣିଆ ବା ପତ୍ରିଆ—ଏମାନଙ୍କ ଖୁରା ଘୁସୁରି ଖୁରାପରି ଦୁଇଫାଳିଆ; କେତେକ ବାହାଙ୍କ ଶରୀର ପାଣ୍ଡୁଳିଆ ଓ କେତେକଙ୍କର ଶରୀର କଳା ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ।]

ବାଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । (ସଂ. ବୋଦାଲ; ବାଳ)
Bāl ବାଲିଆ ମାଛ—1. The cat fish. ୨ । (ସଂ ବାଳ)—କେଶ—2. Hair.

ବାଳ—ସଂ· ବ (ବଲ୍ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bāla ୧ । କେଶ—1. Hair.
[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଭାଷାରେ ଏହା ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟର ଓ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରର ସାନ୍ନିଦେଶସ୍ଥ କେଶ ବା ଅଲ୍ପଲୋମକୁ ବୁଝାଏ । ମସ୍ତକର ବାଳକୁ 'ଚୁଲ୍' ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । ଅସ୍ଥାନର କେଶ—2. The hairs on the private parts of a man or woman. ୩ । (ପୁଂ) (ବଲ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବାଳକ; ୧୬ ବର୍ଷ ଅପେକ୍ଷା ନ୍ୟୂନ ବୟସ୍କ ଅଣ୍ଡିର ପୁଅ—3. Boy; lad (under the age of 16) ୪ । ଅଣ୍ଡିରଶିଶୁ—4. Male infant; male child ୫ । ବାଳଅ ମାଛ—5. The cat fish. ୬ । ବାଳଧି; ଚାମର—6. Chowrie; a fly flap or fan made of the bushy tail of the yak. ୭ । ଘୋଡ଼ାଛୁଆ —7. Colt. ୮ । ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ବୟସ୍କ ହାତୀ—8. A young ve elephant of fi years of age. ୯ । ନାଡ଼ିକେଳ ବୃକ୍ଷ—9. Cocoanut tree. ୧୦ । ବାଳା; ହ୍ରୀବେର; ଭୃଙ୍ଗବେଲ—10. Pavonia Odorata. ୧୧ । ନିର୍ବୋଧ ବା ଅବୁଝ ଲୋକ (ହ୍ର. ଶ.)—11. A fool.
ବଣ—୧ । ନୂତନ—1. New. (ଯଥା—ବାଳରବି ।)
୨ । ନବଜାତ—2. Newly born. ୩ । ଅତ୍ୟଳ୍ପ—(ଯଥା—ବାଳ ମୂଷିକ)—3. Very small. ୪ । ଅଜ୍ଞାନ, ମୂର୍ଖ—4. Igeorant; illiteratn; block-headed.
୫ । ନିର୍ବୋଧ—5. Foolish.
ଗ୍ରା. ବଣ—୧ । ନଗଣ୍ୟ—1. Insignificant. ୨ । ହେୟ—2. Despicable. ୩ । ଅଳ୍ପବୟସ୍କ—3. Of tender or young age.

ବାଳ ଉପଡ଼ା—ଦେ. ବ. (ସ. ବାଳ ଓ ଉତ୍ପାଟନ)—କେଶ ମକଳୁ
Bāla upardā ଉପୁଡ଼ି ପଡ଼ିବା; କେଶର ପତନ—
बालउखड़ना चूल উঠা The falling of hair.
(ବାଳ ଉପୁଡ଼ା, ବାଳ ଉପୁଡ଼ିବା, ବାଳ ଉପୁଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଳ ଉପାଡ଼ିବା—ଦେ. କି—୧ । କେଶକୁ ଉତ୍ପାଟନ କରବା—
Bāla upārdibā 1. To root out the hair.
(ବାଳ ଓପାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
बाल उखाडना ଅନିଷ୍ଟ କରବା—2. To injure a person.
चूल তোলা ୩ । କଷ୍ଟ ଦେବା—3. To give pain.

ବାଳ ଓପଡ଼ା—ଦେ. ବ--କେଶ ଉତ୍ପାଟନ—
Bāla opardā The rooting out of hairs.
(ବାଳ ଓପୁଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) बाल उखाडना চুলতোলা

ବାଳକ ଦାସ୍—ବୈଦେ. ବ (ହିନ୍ଦୀ)—ବାବାଜୀଙ୍କର ଟୋକା ଚେଲା—
Bālak dās A boy disciple of a Bairagee.
(ବାଲ୍ଲ ଦାସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) बालकदास বালকদাস

ବାଳକ—ସ. ବ. ·ପୁଂ (ବାଳ+କ)—୧ । ଅପ୍ରାପ୍ତ ବୟସ୍କ ପୁରୁଷ
Bālaka ଶିଶୁ—1. A young boy. ୨ । ଶିଶୁ ପୁତ୍ର—
(ବାଳିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. A male child. ୩ । ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A fool; a block-head. ୪ । ମୂର୍ଖ ବ୍ୟକ୍ତି—4. An ignorant person. ୫ । ଅଙ୍ଗୁରୀୟକ—5. Finger ring. ୬ । କେଶ—6. Hair. ୭ । ଲାଙ୍ଗୁଡ଼—7. Tail. ୮ । ବଳୟ—8. Bracelet. ୯ । ହ୍ରୀବେର; ଭୃଙ୍ଗବେଲ—9. Pavonia Odorata. ୧୦ । ହାତୀଛୁଆ (ହ୍ର· ଶ.)—10. The young of an elephant. ୧୧ । ଘୋଡ଼ାଛୁଆ (ହ୍ର. ଶ.)—11. Colt. ୧୨ । ଜଟାମାଂସୀ (ହ୍ର· ଶ)—12. Indian spikenard.
ବଣ—ବାଳକ ପରି ନିର୍ବୋଧ ବା ଅଜ୍ଞାନ—Foolish or ignorant as a child.
ଦେ. ବ—ଦ୍ୱାଦଶ ଗୋପାଳ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଗୋପାଳ—One of the twelve cowherd companions of Srikrushna.
[ଦ୍ର—ବାରସ୍ତର ଭଲେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]
বালক बालिग बैदे. ବ ଓ ବଣ (ଫା. ବାଲ୍ଲିଗ୍) ସାବାଳକ—
(ନାବାଳକ—ବିପରୀତ) Major; one who has attained majority.

ବାଳକତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବ.—୧ । ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା—
Bālakatā (twa) 1. Boyhood.
୨ । ଶିଶୁ ବୃତ୍ତି; ଅବାଚୀନତା—2. Childishness.

ବାଳ କଥା—ଦେ. ବ—ବାଲ୍ୟକାଳର ଅଦ୍ଭୁତ କଥା—
Bāla kathā 1. Childish language; prattle.
खराप बात ଗ୍ରା. (ଇତର; ଅଶିଷ୍ଟ)—ବ—୧ । ଘୃଣ୍ୟ ବିଷୟ—
1. Despicable matter. ୨ । ମୂଲ୍ୟହୀନ ବିଷୟ—
বালের কথা 2. Worthless matter.

ବାଳ କଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କି.—ଭଣ୍ଡାରୀଦ୍ୱାରା ଆପଣାର କେଶକୁ
Bāla katā(te)ibā କତୁରି କରାଇବା—To have one's
बाल छँटाना चूल छाँटन hairs corpped up by a barber.
(ବାଳ କତୁରା(ରେ)ଇବା, ବାଳ ଛଟା(ଟେ)ଇବା }
ବାଳଛଣ୍ଟା(ଣ୍ଟେ)ଇବା }—ଅନ୍ୟରୂପ

ବାଳକପ୍ରିୟା—ସ. ବ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାଳକପ୍ରିୟ+ଆ)—୧ । କଦଳୀ
Bālaka priyā (ହ୍ର. ଶ)—1. Plantain.
୨ । ଇନ୍ଦ୍ର ବାରୁଣୀ (ହ୍ର. ଶ); ମହାକାଳ—2. Colocynth.

ବାଳକାଟି—ଦେ. ବ. (ଗ୍ରାମ)—ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ଭୁବନେଶ୍ୱର ନିକଟସ୍ଥ ଗ୍ରାମ--
Bāla kāti A village near Bhubaneswar in the District of Puri.
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କଂସା ବାସନ ତିଆରି ହୁଏ ।]

ବାଳ କାଟିବା—ଦେ. କି.—ଅନ୍ୟ ବଣ୍ଡିର କେଶକୁ କତୁରି ଦ୍ୱାରା
Bāla kātibā କାଟବା—To crop up another's hair.
(ବାଳ କତୁରିବା, ବାଳ ଛଟିବା, ବାଳ ଛଣ୍ଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ;
बाल छाँटना चूल छाँटा

ବାଳ କାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି.—ରାମାୟଣର ଆଦ କାଣ୍ଡ—The first of the
Bāl̲a kāṇḍa seven books of the Rāmāyaṇa (describing the doings of Rāma in his boyhood.)
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାର ଚରିତ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

ବାଳ କାମୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବାଳ+କାମ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Bāl̲a kāmī ସନ୍ତାନକାମୀ; ପୁତ୍ରକାମୀ—Wishing to have a child.
(ବାଳକାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାଳ କାଳ—ସଂ. ବି—ଶୈଶବ ସମୟ; ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା—
Bāl̲a kāl̲a Childhood; boyhood.

ବାଳକି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବାଳକ) ଲାଞ୍ଜ—
Bāl̲aki Tail.
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପିଙ୍ଗଳା ଦାନ୍ତ କେଶ
ବାଳକି ପ୍ରାୟ ବେନି ନାଶ—ତୁଳସୀ, କ୍ଷେତ୍ର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ବାଳ କିରଣ—ଦେ. ବି.—୧ । ନବୋଦିତ ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ—
Bāl̲a kiraṇa 1. Early rays of the sun.
ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ଶୋଭେ ଠାବେ ଠାବେ ବାଳ-କିରଣ ନିରୁ ।
ଗ୍ରାମାଗାଥ, ଉଷା ।
୨ । ଗଡ଼ାଣିଆ ଖରା—2. Slanting rays of the evening sun.

ବାଳକୀ—ଦେ. ବି—(ପଦ୍ୟ ଓ ପ୍ରାଚୀନ) (ସଂ. ବାଳିକା)—ବାଳକର
Bāl̲akī ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—1. The feminine of Bāl̲aka.
बालकी ବାଳିକା—Girl.
ବାଳକ ବାଳକୀ ହୋଇଲେ ।
ଯଶୋବନ୍ତ, ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।
ବିଣ.—ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Relating to childhood

ବାଳ କୁଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇବା—ଦେ. ବି—ପାନିଅରେ ବାଳ ଗୁଡ଼ିକୁ ଚିରି
Bāl̲a kuṇḍā(ṇḍe)ibā ସୁସଜ୍ଜିତ କରିବା—To comb hair.
बालकंघीकरना चुलआँचड़ा

ବାଳ କୃମି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କେଶ କୃମି; ଉକୁଣୀ
Bāl̲a kṛumi Louse.

ବାଳ କୃଷ୍ଣ—ସଂ. ବି.—ଶିଶୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—
Bāl̲a kṛushṇa Child Śrīkṛushṇa.
(ବାଳକୁଷ୍ଟି—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବି—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
Name given to males.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ବାଳ ଗୋବିନ୍ଦ, ବାଳ ମୁକୁନ୍ଦ ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ ଗଠିତ ହୁଏ ।]

ବାଳ କ୍ରୀଡ଼ା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପିଲା ଖେଳ—
Bāl̲a krīḍā Child's play.
(ବାଳ କ୍ରୀଡ଼ନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଳ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅଶିଷ୍ଟ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ
Bāl̲a khāibā ହେବା—(slanj) To fail in an undertaking.
(ବାଳ ଖାଇ ଯିବା, ବାଳଟା ବାଳ ଖାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
मजा चखना मजा देखा

ବାଳଖିଲ୍ୟ—ସଂ. ବି—(ବାଳ+ଖିଲ+ଯ)—ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଶରୀରରୁ ଜାତ
Bāl̲a khilya ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଷ୍ଠପରିମିତ ୬୦ ହଜାର ମୁନି—The generic name of 60 thousand sages of the height of the thumb, born of the body of Brahmā.

ବାଳଗଡ଼ା—ଦେ. ବି—(ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଦାନାଗଡ଼ା (ଦେଖ)
Bāla garḍā Dānā garḍā (See)

ବାଳ ଗର୍ଭିଣୀ—ସଂ. ବି—ପ୍ରଥମ ଗର୍ଭବତୀ—A female who has
Bāl̲a garbhiṇī conceived for the first time.

ବାଳ ଗୋପାଳ—ଦେ. ବି—ବାଳକୃଷ୍ଣ (ଦେଖ)
Bāl̲a gopāl̲a 1. Bāl̲a Kṛushṇa (See)
बाल गोपाल ୨ । ଶିଶୁ—2. Child.
বাল গোপাল ୩ । ବାଳକ ଶିଶୁଗଣ—3. Male children.

ବାଳଗୋବିନ୍ଦ—ସଂ. ବି—ବାଳକୃଷ୍ଣ (ଦେଖ)
Bāl̲a gobinda Bāl̲a Kṛushṇa (See)
ଅବାଉ ହନ ବାଳଗୋବିନ୍ଦ
ବାଉ କେଉ କେଉ ପକାଏ ଛନ୍ଦ । ଉଗ ।

ବାଳଗ୍ରହ—ସଂ. ବି—(ବାଳ+ଗ୍ରହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ବାଳକମାନଙ୍କୁ
Bāl̲a graha ଆକ୍ରମଣ କରେ ବା ଅକାଳରେ ଇହଲୋକରୁ ଗ୍ରହଣ କରେ)—୧ । ଅକାଳରେ ଶିଶୁ ପ୍ରାଣନାଶକ ରୋଗ ବିଶେଷ—1. A fatal infantile disease.
୨ । ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣନାଶକ ୯ଟି ଉପଦେବତା—
2. A generic name of demigods said to attack infants with fatal results.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ନାମ ସ୍କନ୍ଦ, ସ୍କନ୍ଦାପସ୍ମାର, ଶକୁନୀ, ରେବତୀ ପୂତନା, ଗନ୍ଧପୂତନା, ଶୀତପୂତନା, ମୁଖମଣ୍ଡିକା ଓ ନୈଗମେୟ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଯେଉଁ ପରିବାରରେ ଦେବ ପୂଜା, ଅତିଥି ପୂଜା, ସଦାଚାର ପାଳିତ ନ ହୁଏ ସେ ପରିବାରର ପିଲାଙ୍କୁ ଏ ଗ୍ରହମାନେ ଆକ୍ରମଣ କରନ୍ତି । ଏ ଗ୍ରହଜନିତ ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ଶିଶୁ ବାରମ୍ବାର, କାନ୍ଦେ, ନଖରେ ଆପଣା ଦେହ ବା ପରର ଦେହକୁ ସାମ୍ପୁଡ଼େ, ଦାନ୍ତ ରଗଡ଼େ, ଓଠ ଚପେ, ଖାଏ ନାହିଁ, ହାତ ଗୋଡ଼ ମୁଠା ମୁଠା କରେ ଓ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୁଏ—ସୁ. ଶ. ।]

ବାଳଚର—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ବଏ ସ୍କାଉଟ୍ (ଦେଖ)
Bāl̲a chara Bae skāuṭ (See)

ବାଳ ଚର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବାଳ+ଚର୍ଯ୍ୟ=ଆଚରଣ)—
Bāl̲a charjya ୧ । କୁମାର; କାର୍ତ୍ତିକେୟ—1. Kārttikeya
ବାଳଚର୍ଯ୍ୟ ଯେ ଅଛନ୍ତି ସମ ହେଲେ ସେହି ମତ ହୁଅ ନୃପେ
କହିବେ ବୋଇଲେ ଯେ । କୃଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ
୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ବାଳକର ଚରିତ୍ର—
2. Boyish conduct.

ବାଳ ଚର୍ଯ୍ୟ(ର୍ଯ୍ୟା)—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ; ବାଳ+ଚର୍ଯ୍ୟ; ଚର୍ଯ୍ୟା)—
Bāl̲a charjya(rjyā) ଶିଶୁ ପାଳନ—The bringing up of children; the care of children; midwifery.
ବାଳ ଚିକିତ୍ସା
ବାଳ ତନ୍ତ୍ର } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାଳ କୃତ୍ୟ(ତ୍ୟା)

ବାଳ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. ଟି—୧ । କ୍ଷୌର ଅବ ନ ହୋଇ ଅପଣାର
Bā<u>l</u>a chhā<u>rd</u>ibā କେଶକୁ ବଢ଼ାଇବା—1. To let one's
চুল বাড়ান hairs grow long.
बाल छोड़ना ୨ । କେଶକୁ ଖୋଲୁକୁ କରି ଲମ୍ବିତ କରାଇବା—
চুল এলোকরা 2. To let loose the hair.
ବାଳ ଛାଡ଼ି ବସ ଅଙ୍ଗାରେ ପଡ଼ି
ଲଙ୍କେ ତମ୍ପା ଫୁଲ ଝଡ଼ି—ଚଗ ।

ବାଳ ଜ୍ଞାନ ନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର ସମ୍ମାନ ବା ଖାତର
Bā<u>l</u>a jnāna na karibā ନ ଦେଖାଇବା—Not to show
खातीर नहीँ करना or have the slightest regard
খাতির না করা for a person.

ବାଳଞ୍ଚ—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଅଲଙ୍କାର ସଫା କରିବା ପାଇଁ ବାଘୁ
Bā<u>l</u>añcha ବାଳରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ମୁଠା—
A small bundle of hair of the boar to brush or cleanse ornaments.

ବାଲଟି(ଟି)—ବୈଦେ. ବି. (ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍ ବାଲେଡ୍; ଇଂ. ବକେଟ୍)—
Bālaṭi(ṭi) ଲୌହାଦି ନିର୍ମିତ ବିସ୍ତୃତ ମୁଖ ଏକ ପ୍ରକାର ପାତ୍ର—
বালতী **बालटी** A bucket.

ବାଳ ଡିମ୍ବିରି—ଦେ. ବି—ଡୁମ୍ବୁରି ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—
Bā<u>l</u>a ḍimbiri Ficus Hispida (Hains).
[ଦ୍ର—ଏହି ବୃକ୍ଷ ନଦୀ ଓ ନାଳ କୂଳରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ଫଳ ଖିଆଯାଏ ।]

ବାଳ ତନୟ—ସଂ. ବି—ଖଇର ଗଛ—
Bā<u>l</u>a tanaya Acacia Catechu (tree).
(ବାଳ ଦଳକ, ବାଳ ପତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଳ ତାଳ—ଦେ. ବି—ତାଳସଜ; ତାଳଗିଞ୍ଜିମଞ୍ଜା (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Bā<u>l</u>a tā<u>l</u>a The soft substance inside the hard seed of the palm fruit.

ବାଳ ତୃଣ—ସଂ. ବି—କଅଁଳିଆ ଘାସ; ନୂଆ ଘାସ—
Bā<u>l</u>a truṇa Tender new grass.

ବାଳ ଧନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାଳ=ନାବାଳକ+ଧନ)—
Bā<u>l</u>a dhana ନାବାଳକର ଧନ—Minor's property.

ବାଳ ଧରାଧରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ପରସ୍ପର ଚୁଟି ଧରାଧରି ହେବା—
Bā<u>l</u>a dharādhari 1. Mutual catching by
চুল টানাটানী **बाल खीँचाखीँची** the hair.
୨ । ଉଗ୍ରାଳିକ କଳି କଜିଆ—2. Fierce quarrel.
ହାତଧରା, ଦନ୍ତ ଦନ୍ତା ଖାଇ ବଳିଭରା
ବଉଡା ସାଙ୍ଗରେ ବାଳ ଧରାଧରି,
ବଅଉ ସାଙ୍ଗରେ ବଳିଭରା—ହେଲା ଗୀତ ।

ବାଳଧି(ଧୀ)—ସଂ. ବି. (ବାଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ; ଈ)—
Bā<u>l</u>adhi(dhī) ୧ । ଚାମର—1. A fan made of the tail of the yak.
୨ । କେଶଯୁକ୍ତ ପୁଚ୍ଛ—2. Hairy tail; bushy tail.

ବାଳ ଧୂପ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଳ=ବାଳକ ଓ ଧୂପ)—
Bā<u>l</u>a dhūpa ୧ । ଠାକୁରଙ୍କ ସକାଳେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ବଢ଼ାଯିବା
(ବାଳ ଭୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅନ୍ନାଦି ନୈବେଦ୍ୟ—1. The day's
सुबहकी आरती first offering of food to the
বাল্যভোগ Deity.
୨ । ଦେବତାଙ୍କୁ ଭୋରରୁ ଭୋଗ କରାଯିବା ଜଳଖିଆ—
2. The Deity's tiffin or breakfast.

ବାଳ ପକା(କେ)ଇବା—ସଂ. କ୍ରି—ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମାନସିକ
Bā<u>l</u>a paka(ke)ibā କରି ରଖିଥିବା ବା ବଢ଼ାଇବା ଦୀର୍ଘକେଶକୁ
চুল ফেলা, চুল দেওয়া କ୍ଷୌରାଦି ଦ୍ୱାରା ମୁଣ୍ଡିତ ହେବା—
बाल देना To have one's long hairs shaven.

ବାଳ ପାଚିବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଳ+ପଚ ଧାତୁ)—
Bā<u>l</u>a pāchibā ୧ । କେଶର ପକ୍ୱତା—1. Greyness of
চুল পাকা **बाल पकना** hairs.
୨ । ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା—2. Old age.

ବାଳ ପାଶ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ବାଳ=କେଶ+ପାଶ+ଯ+ଆ)—
Bā<u>l</u>a pāsyā ୧ । ଲଲାଟ ଭୂଷଣ; ଅଲକାପାନ୍ତି—
1. An ornament for the brow.
୨ । ସୀମନ୍ତ—2. The ringlets of small hair hanging down the brow.

ବାଳ ପୁଅ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ବାଳପୁତ୍ର)—ଶିଶୁପୁତ୍ର; ପିଲା ପୁଅ—
Bā<u>l</u>a pua Small child or boy.
(ବାଳ ପୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପିଠା ବଢ଼ରେ ବାଳ ପୁଅ
[ବାଳ ପୁ(ପୋ)ଏ—ବହୁବଚନ] ବୋଇଲେ ଶୁଣ ପିତାମହ
छोटा लड़का ছোটছেলে ଆଗୀ. କର୍ତ୍ତୁ୍ୟମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ବାଳ ପୁଷ୍ପୀ—ସଂ. ବି. (ବାଳ=କେଶ+ପୁଷ୍ପ+ଇନ୍)—
Bā<u>l</u>a pushpi ଯୂଥିକା; ଯୂଈ—A sort of tiny Jasmine;
(ବାଳ ପୁଷ୍ପିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) Jasmine Quriculatus.

ବାଳ ପ୍ରମାଣ(ଣେ)- ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । କେଶ ପରି ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ
Bā<u>l</u>a pramāṇa(ne) ଭାବରେ; ସରୁ ଭାବରେ—
(ବାଳ ପରି—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Delicately like the thickness of a hair.
চুল প্রমাণ
बाल बराबर ୨ । କେଶର ବ୍ୟବଧାନ ମାତ୍ର ରହିବା—1. Leaving a hair-breadth (distance).

ବାଳବ—ସଂ. ବି—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର ସମ୍ମତ ଏକାଦଶ କରଣରୁ
Bā<u>l</u>aba ଦ୍ୱିତୀୟ କରଣ—One of the 11 astrological conjunctions.
[ଦ୍ର—ଏ କରଣରେ ଶୁଭ କର୍ମ କରିବ; ଏ କରଣରେ ଜନ୍ମିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟକୁଶଳ ସ୍ୱପରିବାରପାଳକ, କୁଳଶୀଳ-ସମ୍ପନ୍ନ, ଉଦାର ଓ ବଳବାନ୍ ହୁଏ—ଜ୍ୟୋ. ଶ]

ବାଳ ବଙ୍କା ହେବା—ଦେ. ବି. (ଇତର ବ୍ୟବହୃତ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର
Bā<u>l</u>a baṅkā hebā ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର ଅନିଷ୍ଟ ହେବା—
बाल बाँकना The happening of the slightest
(ବାଳ ବଙ୍କା କରିବା—କ୍ରିୟା) injury to a person (e. g.
চুলছিঁড়া touching the hair of a person's head and
[ବାଳବଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—କ୍ରିୟା] making it bend a little).

ବାଳ ବଚ୍ଚ(ଛା)—ଦେ. ବ (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସ. ବାଳ ଓ ବତ୍ସ; ହିନ୍ଦିରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ପିଲାପିଲି—1. Children. ୨ । ଆପଣାର ସନ୍ତାନସନ୍ତତି—2. One's own children.
Bā̤la bachā(chchā)
बालबाच्चा बालबाच्चे

ସନ୍ଧ୍ୟା ନ ହେଉଣୁ ଚାଲ
ବାଳବଚ୍ଛା ସବୁ ତାର ଖେଦ ହେବ ଗଲା – ଭକାସ. କଂବଦନ୍ତ ।

୩ । ପରିବାର—3. family.

ବାଳବଚ୍ଚ(ଛା)ବାଲା—ଦେ. ବଣ—ବହୁ ସନ୍ତାନସନ୍ତତିବିଶିଷ୍ଟ—Having a family of many children.
Bā̤labacha(chchā)bālā
बालबच्चावाला छापोषा

ବାଳ ବଢ଼(ଢୁ)ଣୀ—ଦେ. ବ (ସ. ବାଳ ଓ ବର୍ଦ୍ଧନ)—୧ । ଶତାବରୀ ଗଛ—1. The asparagus.
Bā̤la barḏha(rḏhu)ṇi
[ଦ୍ର—ଏହାର ଡାଳ ମୁଣ୍ଡରେ ଖୋସିଲେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର କେଶ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ ବୋଲି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ।]
୨ । କେଶ ବୃଦ୍ଧିକାରକ ଔଷଧ—2. A preparation which causes the hair to grow.

ବାଳ ବଢ଼ା(ଢେ଼)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ବାଳ+ବର୍ଦ୍ଧନ)—ବାଳକୁ ନ କାଟି ଲମ୍ବ ହେବାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେବା—1. To let one's hair grow long (without cutting it). ୨ । ଔଷଧ ବା ତୈଳାଦି ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା କେଶ ବୃଦ୍ଧି ହେବା ଉପାୟ କରିବା—2. To make one's hair grow long by application of medicated oil etc.
Bā̤la barḏhā(rḏhe)iba
चुलबाढ़ान बालबढाना

ବାଳ ବତ୍ସ(ସ୍ୟ)—ସ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବାଳ+ବତ୍ସ=ପ୍ରିୟ)—କପୋତ; ପାରା—Pigeon.
Bā̤labatsa(tsya)

ବାଳ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ· କ୍ରି—ଚୁଟିକୁ କେଶକୁ ଏକତ୍ର କରି ଖୋସା ପକାଇବା; ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧିବା—To tie up the hair of the head into a knot or chignon.
Bā̤la bāndhibā
চুলবাঁধা चोटीबाँधना

ବାଳ ବାହ୍ୟ—ସ. ବଣ (ବାଳ+ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ· ଯ)—ଶିଶୁଦ୍ୱାରା ବହନୀୟ—Capable of being carried by a child.
Bā̤la bāhya
ବି—ବନ୍ୟ ଛାଗଳ—Wild goat.

ବାଳ ବିଧବା—ସ. ବି—ବାଳୁତ ବିଧବା (ଦେଖ)
Bā̤la bidbabā Bā̤luta bidhabā (See)
(ବାଳବୈଧବ୍ୟ—ଅବସ୍ଥାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ)

ବାଳବିଧୁ—ସ. ବ (କର୍ମଧା; ବାଳ+ବିଧୁ)—ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଦ୍ୱିତୀୟାର ଚନ୍ଦ୍ର; ନବଚନ୍ଦ୍ରମା—The new moon.
Bā̤labidhu

ବାଳ ବିବାହ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାଳ+ବିବାହ)—ବରର ବା କନ୍ୟାର ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରେ କରଯିବା ବିବାହ—Child-marriage.
Bā̤la bibāha

ବାଳ ବୀର—ସ. ବ (ଅଧୁନାତନ ପ୍ରୟୋଗ)—ବଏ ସ୍କାଉଟ୍ (ଦେଖ)
Bā̤la bira Bae skāut (See)

ବାଳ ବୁଦ୍ଧି—ସ. ବ—ବାଳକର ବୁଦ୍ଧି ପରି ସାମାନ୍ୟ ବୁଦ୍ଧି—Slight intelligence or discretion.
Bā̤labuddhi
ସ. ବଣ—ମନ୍ଦ ବୁଦ୍ଧି (ବ୍ୟକ୍ତି)—Having slight intelligence.

ବାଳବୋଧ—ସ. ବ—ଦେବନାଗର ଲିପି (ହ. ଶ)—The Debanāgara script.
Bā̤labodha
ସ. ବଣ—ବାଳକର ବୋଧଗମ୍ୟ; ଅତି ସହଜ—Very easy
(ଯଥା—ପଣ୍ଡିତ କୁଳମଣି ଦାଶଙ୍କ ବାଳବୋଧ ବ୍ୟାକରଣ ।)

ବାଳ ବ୍ୟଜନ—ସ. ବ (ମ· ପ· ଲୋ· କର୍ମ୍ମ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାଳ=କେଶ +ବ୍ୟଜନ=ପଙ୍ଖା)—ଚାମର; ଚଅଁର—Chowrie; a fan made of the bushy tail of beasts.
Bā̤la byajana

ବାଳ ବ୍ରତ—ସ ବ—ମଞ୍ଜୁଘୋଷ ନାମକ ଜନୈକ ଜୈନ ଧର୍ମ୍ମପ୍ରଚାରକ—Mame of a Jaina missionary.
Bā̤la brata
ବଣ—ବାଳକ ଅଚରଣବିଶିଷ୍ଟ—Conducting one's self like a child.

ବାଳ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ—ସ· ବ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରୁ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିଅଛି; କୁମାରବ୍ରହ୍ମଚାରୀ—A person who has observed continence since his very boyhood, a lifelong celebate.
Bā̤la brahmachāri
(ବାଳବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ—କର୍ମ ବା ଅବସ୍ଥା ବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ)

ବାଳ ଭାନୁ—ସ. ବ (ବାଳ+ଭାନୁ)—୧ । (କର୍ମଧା) ଅଳ୍ପକାଳ ହେଲା ଉଦିତ ହୋଇଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. Newly risen sun.
Bā̤la bhānu
(ବାଳସୂର୍ଯ୍ୟ, ବାଳାର୍କ, ବାଳରବି—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ ମଣି (ହ· ଶ·)—2. Lapis lazuli.

ବାଳ ଭାବ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାଳ+ଭାବ)—୧ । ବାଳକତ୍ୱ—1. Childhood.
Bā̤la bhāba
୨ । ବାଲ୍ୟଚପଳତା—2. Childishness.

ବାଳ ଭାଷଣ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ବାଳ+ଭାଷଣ)—୧ । ଶିଶୁର କହିବା କଥା—1. A child's utterance. ୨ । ଶିଶୁର ଅସ୍ପଷ୍ଟ କଥା—2. The lispings of an infant, ୩ । ଶିଶୁର ଭାଷା—3, Childish language.
Bā̤la bhāshaṇa
(ବାଳ ଭାଷିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଳଭୋଗ—ସ. ବ—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିଗ୍ରହଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ ନୈବେଦ୍ୟ (ହ. ଶ.)—1. Offering made to an idol of Śrikṛushṇa.
Bā̤labhoga
୨ । ଜଳଖିଆ (ହ· ଶ·)—2. Light refreshment.
বাল্যভোগ बालभोग
ଦେ. ବ—ଦେବତାଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ ହେବା ପରେ ସମବେତ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ବଣ୍ଟାଯିବା ନୈବେଦ୍ୟ—Offerings distributed amongst the assembled children.

ବାଳ ଭୋଜ୍ୟ—ସ. ବଣ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାଳ+ଭୋଜ୍ୟ)—ଶିଶୁର ପଥ୍ୟ—Fit to be taken by infants; (food) beneficial for infants.
Bā̤la bhojya

ବାଲ(ଲି)ମ(ମି)—ଦେ. ବି—ବରିଶାଲ ଅଞ୍ଚଳରୁ କଲିକତାକୁ ଆମଦାନି
Bāla(lā)m(mi) ଏକ ପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଶାଳି ଚାଉଳ—
बालाम A kind of excellent rice imported to
बालम; बिलाइती चावल Calcutta from Barisal side.
[ଦ୍ର—କୁଅଖାଲି ଓ ବାଖରଗଞ୍ଜ ପ୍ରଭୃତି ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ନୌକା ବିଶେଷର ନାମ 'ବାଲମ୍'। ଏହି ନୌକାର ପଟାମାନଙ୍କୁ ବେତ ଲଇ ଦ୍ୱାରା ପରସ୍ପର ସହିତ ଘଷି କରି ବାନ୍ଧିବାକୁ ହୁଏ। ବରିଶାଲ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଏ ଚାଉଳ 'ବାଲମ୍' ନୌକାରେ କଲିକତା ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆସୁଥିବାରୁ ଏ ଚାଉଳର ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି। ଏ ଚାଉଳ ସାଧାରଣ ଚାଉଳ ଅପେକ୍ଷା ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ, ଓ ଏଥିରେ ଅଳ୍ପ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୁଏ। ଏ ଚାଉଳରେ କ୍ଷୀରୀ, ପଲଉ ଆଦି ରନ୍ଧାଯାଏ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର]

ବାଲ ମାଧବ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ବାଲ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ (ଦେଖ)
Bāla mādhaba Bāla śrikrushṇa (See)

ବାଲ ମାଧୋଇ } ଦେଶଜରୂପ ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷଙ୍କ ଦିଆଯିବା
ବାଲ ମାଧେଇ } ନାମ—A name given to
बालमघवा males

ବାଲ ମଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଦେହରେ ଚକା ଚକା ହୋଇ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ
Bāla maṇḍā ଉଠିବା ବଡ଼ ଲୋମରାଶି—Hairy growth;
लहसन polytrichia; hirsute patches on the body.

ବାଲମିକ(କି)—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବାଲ୍ମିକି)—ବାଲ୍ମିକି (ଦେଖ)
Bālamika(ki) Bālmika (See)

ବାଲମିକ କୌଶିକ ଗୌତମ ମିଶି। ଉତ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।

ବାଲମିକ(କି) ରାମାୟଣ—ଗ୍ରା. ବି—ବାଲ୍ମିକି ମୁନିଙ୍କ ରଚିତ ସଂସ୍କୃତ
Bālamika(ki) rāmāyaṇa ରାମାୟଣ—The Rāmāyaṇa composed by sage Bālmika.

ବାଲ ମୁକୁନ୍ଦ—ସଂ. ବି—ବାଲମାଧବ (ଦେଖ)
Bāla mukunda Bālamādhabā (See)
(ବାଲମକୁନ୍ଦ—ଦେଶଜରୂପ)

ବାଲ ମୁକୁଳା(ଳେ)ଇବା—ଗ୍ରଥିତ କେଶକୁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରିବା—
Bāla mukulā(le)ibā To unloosen the knotted
बाल खोलना চুল এলান hair.
[ବାଲମୁକୁଳା କରିବା, ବାଲ ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାଲମୂଳକ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ବାଲ+ମୂଳକ)—କୋମଳ ଓ କଅଁଳିଆ
Bālamūlaka ମୂଳା—Tender and young radish.
[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା କଟୁ, ଉଷ୍ଣ, ପାଚକ, ବଳବର୍ଦ୍ଧକ; ଏହା ଶ୍ୱାସ, ଅର୍ଶ, କ୍ଷୟ ଓ ନେତ୍ର ରୋଗରେ ଉପକାରୀ—ହି. ଶ)—

ବାଲମୂଳିକା ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବାଲ+ମୂଳିକା)—ଅମ୍ବଡ଼ାଗଛ
Bālamūlikā (ହି. ଶ)—Hog plum (tree).

ବାଲ ମୂଳିଆ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବାଲ+ମୂଳୀୟ)—ଲୋମ ମୂଳରେ
Bāla mūliā ଉତ୍ପନ୍ନ ବ୍ରଣ—Boils growing at the
बालघाव pores of the skin; multiple tumours; molluscum.

ବାଲ ମୂଷିକ—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା; ବାଲ+ମୂଷିକ)—ଛୋଟଆ ମୂଷା—A
Bāla mūshika very small species of mouse.

ବାଲ ରାଜ—ସଂ. ବି—(ବାଲ+ରାଜନ୍, କର୍ମଧା)—ଶିଶୁ ରଜା—
Bāla rāja 1. A young or boy king.
୨। (୭ମୀ ତତ୍) ବାଳକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. An excellent boy. ୩। (ବାଲ+ରାଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—2. A ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ ମଣି—3. Saphire; Lapis lazuli.

ବାଲ ରୋଗ—ସଂ. ବି.—ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ରୋଗ ମାନ—
Bāla roga Diseases ordinarily attacking infants; infantile diseases.

ବାଲ ଲୀଳା—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ବାଳକମାନଙ୍କର କ୍ରୀଡ଼ା—
Bāla līlā 1. Boys' game
୨। ଶିଶୁକାଳରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କ୍ରୀଡ଼ା କୌତୁକ ବି—
2. Sports of a person during childhood.
बाल्यलीला ଦେ. ବି—ଦେବତାଙ୍କ ଭୋଗକୁ ସମବେତ ବାଳକମାନଙ୍କ
बाललीला ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟନ—Distribution of sweets amongst the assembled boys after they are offered to a Deity.

ବାଲ ଶିଷ (ଷି)—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବାଲ+ଶିଷ୍ୟ ବା ଶିଶୁ)—୧। ଛୋଟ
Bāla śisha (shi) ବାଳକ; ଶିଶୁ ବାଳକ—1. Young boy; malechild. ୨। ବାଳକ ସଙ୍ଗୀ—
Boy-companion.

ବୃନ୍ଦାବନରେ କରନ୍ତି ବିଳାସ,
ସଙ୍ଗେ ଘେନ ଅନେକ ବାଲଶିଷ। ଉଦ୍ଧବଚରଣ ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ।

୩। ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢୁଥିବା ସାନ ପିଲା—3. A young boy or infant reading in school.

ବାଲ ହସ୍ତ—ସଂ. ବି—(ଉପମିତ କର୍ମଧାରୟ; ବାଲ ହସ୍ତ ପରି)—୧।
Bāla hasta କେଶଗୁଚ୍ଛ—2. A tuft of hair. ୨।
ଲାଙ୍ଗୁଳ—2. Tail.

ବାଲା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବାଲ+ଆ)—୧। ବାଳିକା; ଅଳ୍ପବୟସ୍କା କନ୍ୟା;
Bālā ଟୋକୀ—1. Girl; lass.
୨। ଯୁବତୀ; ଷୋଳବର୍ଷୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A young woman aged 16 years. ୩। ନାରୀ; ରମଣୀ; ଲଳନା—3. Woman. ୪। ତରୁଣୀ; ନବଯୁବତୀ; ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁବତୀ—3. A youthful girl; a girl who had recently attained puberty. ୫। କନ୍ୟା; ଝିଅ—5. Daughter.
[ଦ୍ର—ଦୁଇ ବର୍ଷ ବୟସରୁ ଅନଧିକ ବୟସ୍କା କନ୍ୟା—
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର।]
୬। ସ୍ତ୍ରୀ; ଭାର୍ଯ୍ୟା—6. Wife. ୭। ଭୁରୁବେଲ; ହ୍ରୀବେର (ଗୁଳ୍ମ)—7. Pavionia Odorata (plant). ୮। ନାରିକେଳ (ବୃକ୍ଷ ଓ ଫଳ)—8 Cocoanut (tree and fruit) (M. W.). ୯। ହଳଦୀ—9. Turmeric. ୧୦। ଏକବର୍ଷବୟସ୍କା ମାଈ ବାଛୁରୀ—10. A female calf one year old; heifer. ୧୧। ମାଈ ଘୋଡ଼ାଛୁଆ—11. Filly. ୧୨। ପଞ୍ଚ-

ବର୍ଷୀୟ ମାଈ ହାତୀଛୁଆ—12. A female elephant aged 5 years. ୧୩ । ବାଳଧି; ପୁଚ୍ଛ—13. A tail. ୧୪ । ରୋହିତ ମତ୍ସ୍ୟ; ରୋହୀମାଛ—14. A scaly fish; Cyprinus Rohita. ୧୫ । ହାତଖଡ଼ୁ; ବଳୟ-ଭୂଷଣ—15. Wristlet; bracelet. ୧୬ । ଛୋଟ ଅଳାଇଚ—16 Small cardamom. ୧୭ । ନୀଳ-ଝିଣ୍ଟି; ଦାସକେରେଣ୍ଟା ଗୁଳ୍ମ—17. Blue Barleria. ୧୮ । ଘୃତକୁମାରୀ, ଘିକୁଆଁରୀ—18. Aloe; Aloe Perfoliata. ୧୯ । ମଲ୍ଲି ଫୁଲ ବିଶେଷ—19. A kind of jasmine. ୨୦ । ଖଇର ଗଛ (ଦ୍ର· ଶ.)—20. Acacia Catechu (plant) ୨୧ । ଦଶ ମହା-ବିଦ୍ୟା ମଧ୍ୟରୁ ଏକଦେବୀ (ଦ୍ର. ଶ.)—21. One of the ten Mahābidyās ୨୨ ଛଅ ଉଗଣ ଓ ୧ ଗୁରୁବର୍ଣ୍ଣ ଥିବା ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ ବିଶେଷ (ଦ୍ର. ଶ.)—22. A Sanscrit metre of 10 syllables.

ଦେ. ବି—ବାଲ ଶବ୍ଦ ଆଗରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି (ଯଥା, ବାଲମୁକୁନ୍ଦ) ମାନଙ୍କ ଡାକ ନାମ—Name for calling persons whose names begin with the word 'Bā̤la'

ବାଲା—ପ୍ରା. ଦେ. ବି (ବାଲେଶ୍ୱର; ମେଦିନୀପୁର; ସଂ. ବଳୟ)—ବଳୟ—
Bā̤lā Wristlet.

[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗାଳୀମାନଙ୍କ ବଳୟ ଅଳଙ୍କାର 'ବାଲ'ର ଓ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ବଳୟ (ହାତଖଡ଼ୁ)ର ଗଢ଼ଣ ପୃଥକ୍ ଅଟେ । ସେଥିରୁ ଓଡ଼ିଆ ରମଣୀମାନେ ବଙ୍ଗାଳୀଙ୍କ 'ବାଲା' ଅଳଙ୍କାର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ସେମାନେ ଏହାକୁ 'ହାତଖଡ଼ୁ' ନ କହି 'ବାଲା' କହନ୍ତି । ସଂ. ବାଲା ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ପ୍ରକୃତିବାଦରେ 'ବଳୟ ଭୂଷଣ' ବୋଲି ଲେଖା ଅଛି । ଏହାର ଅନ୍ୟ ଆକାର 'ବାଲି' ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଲେଖାଅଛି ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଡ଼ କାନ ଫାଶିଆ—
A ring for the ear; big ear-ring.

ବୈଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ (ବାଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ହୁଏ)—୧ । (ଅମୁକର) ଅଧିକାରୀ; ମାଲିକ; ସ୍ୱାମୀ—ଓ୍ୱାଲା **वाला** 1. Owning (a certain thing). (ଭୁଆଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଘରବାଲା ।)

୨ । (ଅମୁକ ଦ୍ରବ୍ୟର) ବିକ୍ରୟକାରୀ—2. Selling (a certain thing).

(ଯଥା – ବରଫ ବାଲା, ମାଛ ବାଲା ।)

୩ । (ଅମୁକ ବିଷୟ ବା ପଦାର୍ଥ) ଯାହାର ଅଛି—
3. Having (a certain thing).

(ଯଥା—ପଇସା ବାଲା ।)

୪ । ଯେ (ଅମୁକ କର୍ମ) କରେ—4, Doing (a certain work).

(ଯଥା—ଯିବା ବାଲା; ଖାଇବା ବାଲା ।)

୫ । ଯେ (ଅମୁକ) କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ—5. Engaged in (a certain work); enlisted in.

(ଯଥା—କଂଗ୍ରେସ ବାଲା ।)

ଦେ. ବି. (ଅବାଦବର୍ଥକ)—ବାଲକୃଷ୍ଣର ଡାକ ନାମ—
A name for calling Bā̤lakr̤ushn̤a.

ବାଲାଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବାଲା=ଉପରର+ଖାନା=ଗୃହ)—
Bā̤lā̤khānā ଉପର ମହାଲା; ଏକ ମହଲା କୋଠା ଉପରେ ବାଲାଖାନା ଥିବା ଘର; ଦୋତାଲା—Second storey; upper **बालाखाना** storey.

ବାଲାଞ୍ଚ ବାଲା—ଦେ. ବଣ—ବାସ୍ତୁରା (ଦେଖ)
Bā̤lā̤(la)n̤chbā̤lā Bāsturā (See)

ବାଲାତପ—ସଂ. ବି. (ବାଲ+ଆତପ)—ଉଦୟମାନ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ କିରଣ;
Bā̤lātapa ନଅଁଳିଆ ଖରା—The rays of the rising sun.

ବାଲାଦସ୍ତି—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—୧ । ଜବରଦସ୍ତି; ବଳପ୍ରୟୋଗ—
Bā̤lādasti 1. Use of force. ୨ । ବଳପୂର୍ବକ ଅଧିକାର—
बालादस्ति 2. Forcible siezure or possession.

ଦେ. ବି—ବାଲାଦାସ୍ (ଦେଖ)—Bā̤lādās (See)

ବାଲାଦାସ୍—ଦେ. ବି (ହି· ବାଲକ୍‌ଦାସ୍)—ବାବାଜୀଙ୍କର ବାଳକ ଶିଷ୍ୟ—
Bā̤lādās A boy disciple of a Bai̤rāgi.

ବାଲାପୋଷ୍—ବୈଦେ. ବି, (ଫା. ବାଲା=ଉପରର+ପୋଷ=ପୋଷାକ
Bā̤lāposh =ବହିଃଆବରଣ)—ତୁଳାଦିଆ ଢାଲୁକା ଗାତ୍ର ବସ୍ତ୍ର—
बालापोष A wrapper stuffed with cotton or
वालापोष wool.

ବାଲାବର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଏକପ୍ରକାର ଚପ୍‌କନ୍ (ଲୁଗା)—
Bā̤lābar **बालावर** A kind of Chapkan.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୪ଟି କଳି ଓ ୨ଟି ବୋତାମ ବା ବାନ୍ଧିବା ଡୋରୀ ଥାଏ ।]

ବାଲାବାଲା—ପାଦେ. (ଅଠମଲ୍ଲିକ) ଅ (ତୁଳନା କର. ଏହି ଅର୍ଥରେ
Bā̤lābā̤lā ହିନ୍ଦୀ ଏହି ଶବ୍ଦ)—ସିଧାସିଧରେ; ସିଧାଏ ସିଧାଏ—
Straight; directly.

(ଯଥା—ତୁମେ ତୁମ ଦରଖାସ୍ତ ହାକିମଙ୍କ ନିକଟରେ ନ ପଠାଇ ବାଲା ବାଲା ରାଜାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇ ଦିଅ ।)

ବାଲାମଣି—ସଂ. ବି(୭ମୀ ତତ୍)—ଶ୍ରେଷ୍ଠା ସ୍ତ୍ରୀ—Excellent woman.
Bā̤lāman̤i ବାଲାରତ୍ନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଲାରୁଣ—ସଂ. ବି—୧ । (କର୍ମଧା; ବାଲ+ଅରୁଣ)—ଉଦୟମାନ
Bā̤lāruṇa ସୂର୍ଯ୍ୟ; ନବୋଦିତ ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. Newly risen
(ବାଲାର୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ) sun; rising sun. ୨ । (ମ. ଘ. ଜ୍ୟୋ)
କନ୍ୟାରାଶିରେ ଅବସ୍ଥିତ ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun while in the sign of Virgo.

ବାଲାସ୍ତ୍(ସ୍)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାଲାସ୍ଟ୍)—
Bā̤lāsht(s) ୧ । ଖାଲି ଜାହାଜର ଭାରକେନ୍ଦ୍ର ଠିକ୍ ରଖିବା
बालास्ट ପାଇଁ ସେଥିରେ ଲଦାଯିବା ପଥର, ଇଟା, ବାଲି ଆଦି—
बालिस 1. Ballast; loads of stone etc. put in an empty ship to keep it steady.

୨ । ରେଲପଥ ଉପରେ ବସ୍ତାଯିବା ଗୋଡ ଓ ଟିକ ଟିକ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡମାନ; ଗୋଣ୍ଡି—2. Gravel and bits of stone spread on railway lines.

ବାଲ୍ସ(ଲି)ଷ୍ଟ(ସ୍) ଟ୍ରେନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାଲାଷ୍ଟ୍ +ଟ୍ରେନ୍)—
Bāla(li)sht(s) tren ଯେଉଁ ରେଲ ଗାଡ଼ିମାନଙ୍କରେ ରେଲ
ବାଲାସ୍ତ ଟ୍ରେନ ଲାଇନରେ ବସ୍ତାଯିବା ଗୋଣ୍ଡିମାନ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ
ବାଲିସ ଟ୍ରେନ ନିଆଯାଏ—Ballast-train.
[ବାଲ୍ସ(ଲି)ଷ୍ଟ(ସ୍) ଗାଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାଲଶତ(ତ୍ତ)ର—ବୈଦେ. ବି. (କଚହରୀ) (ଫା. ବାଲାଇ=ଉପରସ୍ଥ;
Bālā sata(tta)ra ଅଥବା+ସତ୍ତର=ଧାଡ଼ି)—ଦଲିଲ ଆଦି
ବାଲାଏ ସତ(ତ୍ତ)ର } ଅନ୍ୟରୂପ ଲେଖାଯିବା ସମୟରେ ଭୁଲ କ୍ରମେ ଛାଡ଼ି
ବାଲାଇ ସତ(ତ୍ତ)ର } ଯାଇଥିବା ଶବ୍ଦକୁ ବା ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ
ବାଲା ସତ୍ତର ଚିହ୍ନ ଦେଇ ଉକ୍ତ ଚିହ୍ନ ସ୍ଥାନର ଧାଡ଼ି ଉପରେ ଲେଖାଯିବା ଅଂଶ—
ବାଲାଇ ସତ୍ତର A line or passage interpolated above a written line from which the line or passage had been omitted by mistake.

ବାଲାସ୍ଥି ବିକୃତି-ରୋଗ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ଚିକିତ୍ସା ଶାସ୍ତ୍ର ପରିଭାଷା)—
Bālāsthi bikruti roga ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଅସ୍ଥିର ଦୁର୍ବଳତା ଜନିତ ରୋଗ ବିଶେଷ—Rickets.
[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ଶିଶୁର ଗୋଡ଼ ଧନୁ ପରି ବଙ୍କେଇ ଯାଏ, ପିଠି କୁଜା ହୋଇଯାଏ ଓ ଶିଶୁ ଚାଲି ପାରେ ନାହିଁ ।]

ବାଲି(ଳୀ)—ସଂ. ବି. (ବାଲ+ଇ; ଜନନୀଙ୍କ କେଶରୁ ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ
Bāli(lī) ହୋଇ ଥିବାରୁ)—କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାର ମର୍କଟ ରାଜା; ଇନ୍ଦ୍ରପୁତ୍ର; ଋକ୍ଷରାଜଙ୍କ ପୁତ୍ର, ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା—Name of a monkey king, brother of Sugriba.
[ଦ୍ର—ପୁରାଣରେ କଥିତ ଅଛି ଯେ ବ୍ରହ୍ମା ମେରୁ ପର୍ବତରେ ତପସ୍ୟା କରୁ କରୁ ତାଙ୍କ ଆଖିରୁ ଗଡ଼ିବା ଲୁହରୁ ଋକ୍ଷରାଜ ନାମକ ବାନର ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲା । ଋକ୍ଷରାଜ ଏକଦା ଆପଣା ଛାୟାକୁ ପାଣିରେ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହେବାର ଦେଖି ସେ ରୂପରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ପାଣିକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା ଏବଂ ପାଣିରୁ ଉଠିଲା ବେଳକୁ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପ ଧାରଣ କଲା । ଇନ୍ଦ୍ର ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପ ଦେଖି ମୋହିତ ହେଲେ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ରେତଃ ଉକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀର ମସ୍ତକର କେଶ (ବାଲ)ରେ ପଡ଼ିଲା ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ରେତଃ ତା ଗଳା (ଗ୍ରୀବା)ରେ ପଡ଼ିଲା । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବୀର୍ଯ୍ୟରୁ ବାଳି ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ବୀର୍ଯ୍ୟରୁ ସୁଗ୍ରୀବ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲେ । କିଛି ଦିନ ପରେ ଉକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁଣି ପୂର୍ବଭଳି ପୁରୁଷ ରୂପରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଗଲା । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ଉକ୍ତ ପୁରୁଷ (ଋକ୍ଷରାଜ) କିଷ୍କିନ୍ଧାରେ ରାଜତ୍ୱ କଲା । ଥରେ ବାଳି ଗୋଟିଏ ଦୈତ୍ୟ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇ ପାତାଳରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ଓ ଏହି ଅବସରରେ ସୁଗ୍ରୀବ ତା ରାଜ୍ୟ ମାଡ଼ି ବସିଲା । ପାତାଳରୁ ଫେରି ଆସି ବାଳି ସୁଗ୍ରୀବକୁ ତଡ଼ି ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ତାରା ଓ ସୁଗ୍ରୀବର ସ୍ତ୍ରୀ ରୁମା ସଙ୍ଗେ ଘର କରି ରହିଲା । ସୁଗ୍ରୀବ ପଳାଇ ଯାଇ ମତଙ୍ଗ ମୁନିଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲା । ଥରେ ରାବଣ କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟା ଆକ୍ରମଣ କଲା । ସେ ସମୟରେ ବାଳି ଦକ୍ଷିଣ ସାଗରରେ ସନ୍ଧ୍ୟା କରୁଥିଲା । ରାବଣକୁ ଦେଖି ବାଳି ତାକୁ କାଖରେ ଜାକି ଦେଲା । ରାବଣ ହାରି ମାନିବାରୁ ବାଳି ତାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଲା । ରାବଣ ସୀତାଙ୍କୁ ହରଣ କରି ନେବାରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ସୁଗ୍ରୀବ ସଙ୍ଗେ ମିତ୍ରତା ହେଲା ଓ ସୁଗ୍ରୀବର ଅନୁରୋଧରେ ରାବଣ ବାଳିକୁ ବଧ କଲେ ଓ ସୁଗ୍ରୀବକୁ କିଷ୍କିନ୍ଧାର ରାଜା ଓ ବାଳିପୁତ୍ର ଅଙ୍ଗଦକୁ ଯୁବରାଜ କଲେ—ହ୍ରି. ଶ.]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାର ବିଶେଷ; ବାଉଳି—1. A kind of ear ring,
୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ସାନ କଉଡ଼ି—
1. A small cowrie for playing.
[ଦ୍ର—ଏହା ଖେଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବାଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଲୁକା; ବାଳୁକା)—
Bāli ୧ । ନଦୀ ଗର୍ଭସ୍ଥ ବା ସମୁଦ୍ର କୂଳସ୍ଥ କ୍ଷୁଦ୍ର
ସଂ. ବାଲୁ, ବାଲୁକା, ସିକତା, ପ୍ରସ୍ତର ଓ ମୃତ୍ତିକା ଚୂର୍ଣ୍ଣ—
ବାଳୁକା, ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶର୍କରା, ଶୀତଳା 1. Sand; silica.
ବାଲି ୨ । (ନାମ) ଭାରତ ମହାସାଗରରେ
ବାଲୂ, रेत ଭାରତବର୍ଷର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ
ମ. ବାଳୁ ଦ୍ୱୀପ ବିଶେଷ; ଯବଦ୍ୱୀପ; ଯାଭାଦ୍ୱୀପ—
ଗୁ. ରେତୀ 2. The island of Java in
ତେ. ଇସିକା the Indian ocean.
ଫା. ରେଗ୍ [ଉତ୍କଳୀୟମାନେ ପୂର୍ବେ ଜାହାଜ
ଅ. ରମ୍ଲ ଦ୍ୱାରା ଏହି ଦ୍ୱୀପ ସହିତ ବାଣିଜ୍ୟ
ବାଲୀ କରୁଥିବାର ଓ ସେଠାରେ ଉପନିବେଶ
ବାଲୀ ସ୍ଥାପନ କରିଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ।]

୩ । (ସଂ. ବାଳିକା) ମୁସଲମାନ୍ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ କାନର ମଝିରେ ଯେଉଁ ଫାସିଆ ପିନ୍ଧନ୍ତି—3. A kind of ear-ring worn by the Mohemmedan women.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)ବି—ବେଣ୍ଟାଲି—
A kind of ear ornament.
ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାର୍ଲି)—ବାର୍ଲି (ଦେଖ)
Bārli (See)
ଦେ. ବି. (ଆଦରାର୍ଥକ)—ବାଲକୃଷ୍ଣ, ବାଲୁକେଶ୍ୱର ଆଦିଙ୍କର ଡାକ ନାମ—A name for calling
Bālakrushna, Bālukeśwara etc.

ବାଲିଅନ୍ତା—ଦେ. ବି—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଭୁବନେଶ୍ୱର ନିକଟସ୍ଥ ଗ୍ରାମ ବିଶେଷ
Bāliantā Name of a village in the district of Puri near Bhubaneswar.
[ଦ୍ର—ଏହିଠାରେ କୁଆଖାଇ ଓ ଭାର୍ଗବୀ ନଦୀ ଦୁଇଟି ନଦୀଗର୍ଭର ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ବାଲୁକାମୟ ସ୍ଥାନ ଥିବାରୁ ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

ବାଲିଆ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ବାଲମତ୍ସ୍ୟ)—ଏକପ୍ରକାର ଦାନ୍ତ ନ
Bālia ଥିବା ବଡ଼ ମାଛ—1. The cat fish; Wallago
ସଂ. ନାମ—ସହସ୍ରଦଂଷ୍ଟ୍ରୀ, Attu; Cyprinus Denticulatus.
ପାଠୀନ, ବାଲମତ୍ସ୍ୟ [ଦ୍ର—ଏହାର ମୁହଁର ଦୁଇ ପାଖରେ
ବୋୟାଲ ଦୁଇଟି ଲେଖାଏଁ ବଡ଼ ବାଳ ପରି

ଗୁଆରୀ, ଖାଁଆଡୀ, ଘାହିଲା, ପଢୀନା ଜଣ ଥିବାରୁ ଏପରି ନାମ ହୋଇ ଅଛି । ଏ ମାଛ ଲମ୍ବରେ ୫ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏମାନେ ପୋଖରୀର ଅନ୍ୟ ମାଛମାନଙ୍କୁ ଖାଇ ଯାଆନ୍ତି ଓ ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି । ଅତି ବୃହତ୍ ବାଳଅ ମାଛକୁ ସୁଅବ ବୋଲଯାଏ । ବୈଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ଶ୍ଳେଷ୍ମକର, ବଳ ବର୍ଦ୍ଧକ । ଏହାଦ୍ୱାରା ରକ୍ତ ପିତ୍ତ ଦୂଷିତ ଓ କୁଷ୍ଠ ରୋଗ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାଳଅମାଛକୁ ବାଳଅ ପଟଳା ବୋଲଯାଏ ।]

୨ । ବାଲିଆ ବାଉଁଶ (ଦେଖ)

2. Bālia bāunsa (See)

ବାଲିଆ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ବାଲୁକାମୟ)—୧ । ବାଲୁକା ମିଶ୍ରିତ—
Bālia 1. Mixed with sand; sandy. ୨ । ବାଲୁକା-(ବାଲିଅଣ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବହୁଳ—2. Abounding in sand.
বালিয়া, বেল্যে ଦେ. ବ (ଅନାଦରାର୍ଥକ) ବାଲକୃଷ୍ଣର ଡାକନାମ—
बलुआही A name for calling Bālakrushna.

ବାଲିଆକନ୍ଦା—ଦେ. ବ—ବାଲି ମିଶ୍ରିତ ଧଳା ପଥର—Sand-stone.
Bālia kandā বেল্যেপথর बलुआ पत्थर

ବାଲିଆ ଖଡ଼ି—ଦେ. ବ—ବାଲିମିଶା ଖଡ଼ିପଥର—
Bālia khardi Sandy chalk.

ବାଲିଆ ଗୁଡ଼—ଦେ. ବ—୧ । ଯେଉଁ ଗୁଡ଼ରେ ବାଲି ମିଶିଥାଏ—
Bālia gurda 1. Molasses mixed with sand.
বালিয়াগুড় ୨ । ଯେଉଁ ଗୁଡ଼ ବାଲିପରି ଗୁଣ୍ଡ ଧରିଥାଏ—
बलुआगुड 2. Molasses consisting of fine crystals like sand.

ବାଲିଅର୍ଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର) ବ. (ସଂ. ବାଲିଅ+ ଅଲୀ)—ବାଲିକୁଦ (ଦେଖ)—Bālikuda (See).
Balsārdi

ବାଲିଆ ବାଉଁଶ—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ମୋଟ ଓ ଲମ୍ବା ବାଉଁଶ; ଡଙ୍କା ବାଉଁଶ—A species of Bamboo.
Bālia bāunsa
ঢেমনাভালুকাবাংশ बोरोबाँस

[ଦ୍ର—ଏହା ଲମ୍ବରେ ୪୦ ହାତ ଓ ବ୍ୟାସରେ ୫ । ୬ ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏହାର ଗଣ୍ଠି ୧ହାତ ହୁଏ ।]

ବାଲିଆ ମଟାଳ—ଦେ. ବ—ବାଲୁକା ମିଶ୍ରିତ କଠିଣ ମୃତ୍ତିକା—
Bāli matāla Hard soil mixed with sand.
(ବାଲିଅଣ୍ଟ ମଟାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) বালিয়ামাটি बलुआही मिट्टी

ବାଲିଆ ମାଟି—ଦେ. ବ—ବାଲୁକା ମିଶ୍ରିତ ମୃତ୍ତିକା—
Bālia māti বেল্যেমাটি बलुआहीमिट्टी Sandy soil.
(ବାଲିଅଣ୍ଟ ମାଟି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଲିକଖାରୁ—ଦେ. ବ—ନଦୀବାଲି ଉପରେ ବଢ଼ିବାରୁ ପଡ଼ୁଯାଉଥିବା ସାମାନ୍ୟ ପଟୁମାଟିରେ ଯେଉଁ କଖାରୁ ଫସଲ କରାଯାଏ—Sweet pumpkins grown on the silt deposits on river beds.
Bālia kakhāru
बालूकदुआ

ବାଲି କଙ୍କଡ଼ା—ଦେ. ବ—୧ । ବାଲିରେ ଗାତ କରି ରହୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କଙ୍କଡ଼ା—
Bāli kankardā
बालु केकडा 1, A kind of very small crabs boring in sand; sand-crab.

୨ । ସ୍ଥଳଚର କଙ୍କଡ଼ା—2. Land crab.

ବାଲି କଣା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବାଲୁକା କଣ)—
Bāli kanā ବାଲିର ଗୋଟିଏ ରେଣୁ—
बालु कणा A particle of sand.

ବାଳିକା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାଳକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Bālikā ୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ଶିଶୁ—1. Female child.
୨ । କନ୍ୟା—2. Daughter.
୩ । ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କା ସ୍ତ୍ରୀ—3. Girl.
୪ । ସିକତା; ବାଲୁକା—4. Sand.
୫ । କର୍ଣ୍ଣଭୂଷା—5. An ornament for the ear.
୬ । ବାଳା—6. Woman.

ବାଟରେ କନକ ବାଳି କନକ କଳଶ
ବାଟରେ କନକ ବାଳୁ କନକ କଳଶ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।

ଦେ. ବ—ବାଳି-ପତ୍ନୀ; ତାରା—Tārā, the wife of Bāli.

ବାଟରେ ଜାନକୀ ଗୁଣ ପୋଷି ବଣାରଣ
ବଢାଣ ରଣୁଳ ଥିବ ଚଉ ଗଜ ଘଟ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାଲି କାଗଜ—ଦେ. ବ. (ବଙ୍ଗ ଦେଶର ଶ୍ରୀରାମପୁର ଅଞ୍ଚଳର ବାଲି ନାମକ ସ୍ଥାନର କଳରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବାରୁ)—
Bāli kāgaja
पीला कागज ଏକ ପ୍ରକାର ମାଟିଆ କାଗଜ—Bally paper; a kind of brown paper.

ବାଳିକା ବଧୂ—ସଂ. ବ—କୁଆଁ ବୋହୂ; ଅପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କା ବିବାହିତା କନ୍ୟା —A girl-wife.
Bālikā badhū

ବାଲି କିର୍ଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ବାଲି ଗରଡ଼ା ମାଛ—
Bāli kirdā A kind of fresh-water fish.

ବାଲି କୁଦ(ଦା)—ଦେ. ବ. (ବାଲୁକା ଓ କୂଟ)—୧ । ବାଲି ଏକତ୍ର ଜମା ହୋଇ ଉଚ୍ଚ ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ—
Bāli kuda(dā)
বালিয়াড়ি, বালিআড়ি 1. Sand drift; mound of sand.
बालुका टीला
୨ । ବାଲିର ପାହାଡ଼—2. Sand dune; sand hill.

[ଦ୍ର—ପବନ ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୋଇ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବାଲି ପାହାଡ଼ ବା ବନ୍ଧ ପରି ଗଦା ହୋଇ ଯାଏ—ମେଦିନୀପୁରରେ ଏପରି ବାଲି କୁଦ ବହୁତ ଦେଖାଯାଏ ।]

ବାଲି(ଲୁ) ଖଣ୍ଡ(ଣ୍ଡି) —ପ୍ରାଦେ.(ପୁରୀ) ବ—୧ । ପୁରୀ ସହରର ଉତ୍ତରାଂଶ; ଗୁଣ୍ଡିଚା ମନ୍ଦିର ନିକଟସ୍ଥ ଅଞ୍ଚଳ—
Bāli(lu) khanda(ndi)
1. A sandly tract to the north of Puri town and adjoining the Gundichā house.
୨ । ପୁରୀର ସମୁଦ୍ର କୂଳବର୍ତ୍ତୀ ବାଲୁକାମୟ ଅଞ୍ଚଳ—
2. The sea-beeach of Puri town.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏ ଅଞ୍ଚଳ ବିଶେଷ ବାଲୁକାମୟ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁରୀର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ସମୁଦ୍ର କୂଳସ୍ଥ ଭୂମିକୁ (ଯାହାକ ପୂର୍ବେ ବାଲୁକାମୟ ପ୍ରାନ୍ତର ଥିଲା ଓ ଯହିଁରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୌଧମାଳା ଓ ହୋଟେଲ ଆଦି ନିର୍ମିତ ହୋଇଅଛି ଓ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କର ଖାସ୍ ଜମିଦାରୀ ହୋଇ ଅଛି ତାକୁ) ବାଲି ଖଣ୍ଡ ବୋଲଯାଏ ।]

ବାଲି ଖିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ—ବାଲିକଦା ରୋଗ—
Bāli khiā Chilblain.
(ବାଲି ଘା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଲି ଗଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ—ବଡ଼ କଇଁଛ—
Bāli garda Big tortoise.

ବାଲି ଗରଡ଼ା—ଦେ· ବ. (ସଂ. ଘର୍ଷଣାଳ; ସଂ. କର୍କର)—
Bāli garardā ୧ । ବାଲିରେ ମିଳୁଥିବା ସାନ ସାନ ମସୃଣ ଗୋଲାକାର ପଥର ଗୋଟାଳ—1. Sandy pebble.
ସଂ. ନାମ ଭୂଲଶ ମତ୍ସ୍ୟ
କାঁকর
কঙ্কড, बालु कर्कड
୨ । (ସଂ. ବାଲୁକା+ଗର୍ଗର) ଏକ ପ୍ରକାର କାଣ୍ଟିଯୁକ୍ତ ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ ମାଛ—2. A kind of small scaly yellowish fresh water fish; sand fish; Trichodon.
ବାଲି ଗରଡ଼, ବାଲି ଗରଡ଼ା, ବାଲି ଗେରେଡ଼ା } ଅନ୍ୟରୂପ
বেল্যে, ভোলা, বালিকড়া, বেলে গুড়গুড়ে
बालू ସଂ. ନାମ—ଭୂଲଶ ମତ୍ସ୍ୟ [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ଏକ ଫୁଟରୁ ବେଶି ବଢ଼ିବାର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଏମାନେ ନଦୀର ବାଲି ଶଯ୍ୟାରେ ଥାଆନ୍ତି ଓ ଅଳ୍ପ ଆୟାସରେ ଧରା ପଡ଼ନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ପେଟରେ ବାଲିର କଣାମାନ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।
ବୈଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କଷାୟ ମଧୁର ରସ, ହୃଦ୍ୟ, ଅଗ୍ନି-ଦୀପକ, ବଳବର୍ଦ୍ଧକ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଲଘୁ ଓ ମଳସଂଗ୍ରାହକ ।]

ବାଲି ଗଡ଼ି—ଦେ. ବ—ନଦୀର ଯେଉଁ ବାଲୁକାମୟ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରୁ ସ୍ରୋତ
Bāli gardi ଗଭୀରକୁ (ହଠାତ୍ ଗଭୀରତର ସ୍ଥାନକୁ) ବହି
बालीगड ଯାଉଥାଏ—A high sandbank from which water flows into a deeper part.
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ସ୍ରୋତଗତି ଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନର ପ୍ରାନ୍ତରେ ସେସବୁ ବାଲି ବା ଛୁଆ ବାଲି ଜମା ହୋଇଯାଏ ।]

ବାଲି ଗୁରୁଡ଼(ଡ଼ୁ)—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବ—ବାଲି ଗରଡ଼ା ୨ (ଦେଖ)
Bāli gururda(rdu) Bāli garardā 2 (See)

ବାଲି ଗୋଡ଼ି—ଦେ. ବ· (ସଂ. ବାଲୁକା+କଙ୍କର)—
Bāli gordi ବାଲୁକା ଓ କଙ୍କର—Sand and gravel.
বালি কাঁকর (ଯଥା—ଏ ରାସ୍ତାରେ ବହୁତ ବାଲି ଗୋଡ଼ି
बालु कंकड ଅଛି ।)

ବାଲି ଗୋଡ଼ି ଗଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଚାଉଳ, ଧାନ ଆଦି ଶସ୍ୟରେ ମିଶିଥିବା
Bāli gordi gardā(rde)ibā ବାଲି ଓ କଙ୍କରମାନଙ୍କୁ କୁଲା ଦ୍ୱାରା ବା କୌଣସି ପାତ୍ରରେ ପାଣିରେ ଧୋଇବାର କୌଶଳ ଦ୍ୱାରା ଚାଉଳରୁ ବା ଧାନରୁ ଅଲଗା କରି ଦେବା—To separate particles of sand and gravel mixed with a quantity of grain by winnowing or washing skilfully.

ବାଲି ଘଡ଼(ଣ୍ଟା)—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବାଲୁକା+ଘଟୀ)—ଡମ୍ବରୁ
Bāli ghardi(ṇṭā) ଆକାରର ଦ୍ୱି ଫାଳ ଯୁକ୍ତ ଶୀଶକଟ ଯନ୍ତ୍ର,
বালি ঘড়ী ଯାହିର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଛିଦ୍ର ବାଟେ ବାଲି ଏ ପାଖରୁ ସେ
बालू घडी ପାଖକୁ ଖସି ପଡ଼ି ଘଣ୍ଟା ସମୟ ଜଣାଯାଏ—Sand-glass.

ବାଲି ଘାଇ—ଦେ. ବ—ବାଲି ବନ୍ଧରେ ଜଳ ସ୍ରୋତ ଦ୍ୱାରା ଭାଙ୍ଗି ବା
Bāli ghāi ଫୁଟି ଯାଇଥିବା ବାଟ—A breach or leak made in a bank of sand by the rush of flowing water.

ବାଲି ଘାସ—ସଂ. ବ. (ସଂ. ବାଲୁକା+ଘାସ)—
Bāli ghāsa ନଦୀର ଓ ସମୁଦ୍ରର ବାଲିରେ ଉଠିବା ମୋଟ ରସାଳ
বালু ঘাস ଚେରଯୁକ୍ତ ଘାସ—Sand grass; thick and
बालू घास luscious rooted grass growing on sand.

ବାଲି ଘମୁରା—ଦେ. ବ—୧ । ଲୁଗାରେ ବାଲି ପୁଡ଼ା କରି ମାଛ ଧରିବାର
Bāli ghumurā କୌଶଳ ବିଶେଷ—1. A mode of catching fish by means of a bag of sand.
୨ । ବାଲିଗରଡ଼ା ୨ (ଦେଖ)—2. Bāligarardā 2 (See)

ବାଲି ଘୁରୁଣି—ଦେ. ବ· (ସଂ. ବାଲୁକା+ଘୁର୍ଘୁର)—ବାଲିରେ
Bāli ghuruṇi ବଢ଼େଇଙ୍କ ଭଅଁର ପରି କଣା କରି ପଶିଯିବା
ঘুর্ঘুরে পোকা ଏକପ୍ରକାର କୀଟ; ଘୁଣୁରି ୨ (ଦେଖ)—
गुडत्त A kind of insect boring into sand; sand cricket; sand borer.
(ବାଲି ଗୁଣୁରି, ବାଲି ଗୁରୁଣି, ବାଲି ଘୁଘୁରା, ବାଲି ଘୁଂଘୁରା, ବାଲି ଭଅଁର, ବାଲି ଭଉଁରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଲିଙ୍ଗ(ଙ୍ଗୀ)—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବାନ୍‌ଗୀ=କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ନମୁନା
Bāling(ngi) ବା ମଣ୍ଡ)—୧ । ବାନ୍‌ଗି; ଗର୍ବ—
[ବାଳଙ୍ଗି(ଙ୍ଗୀ)—ଅନ୍ୟରୂପ] 1. Pride; arrogance. ୨ ।
डींग, सेकी, बडबील ବାଗାଡ଼ମ୍ବର; ପ୍ରୌଢ଼ି—2. Bombast;

ବାଲିଙ୍ଗ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରୌଢ଼ି କଥା କହିବା; ଅସ୍ୱାଭାବିକ
Bālinga kārdhibā ଭାବ ଦେଖାଇ ହେବା—To brag.
[ବାଲିଙ୍ଗ ବତା(ତେ)ଇବା, ବାଲିଙ୍ଗ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
डींगहकना

ବାଲି ଚଡ଼ା(ଢ଼ା,ରା)—ଦେ ବ—ନଦୀଗର୍ଭସ୍ଥ ଦ୍ୱୀପ ବାଲୁକାମୟ ଭୂଖଣ୍ଡ—
Bāli chardā(rdhā, rā) A sand-bank; a sandy
বালিচড়া shoal; a hidden sand-hill in the bed of
बालुकाठेक a river.

× × × ଗୋଟାଏ ବାଲି ଚଡ଼ାରେ ଡଙ୍ଗା ଲାଗିଗଲା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଅନେକ ସମୟରେ ନୌକାଆଦି ଲାଗିଯାଏ ।]
ଦେ. ବଣ—ଯେଉଁ ଜମି ଉପରେ ବାଲିର ସ୍ତର ପଡ଼ିଥାଏ;
ବାଲୁକା ସ୍ତରଦ୍ୱାରା ଆବୃତ (ଭୂମି)—(land) Over-spread with a layer of sand.
୨ । ଯେଉଁ ଜମିରେ ନଦୀବଢ଼ିଦ୍ୱାରା ଆଣିତ ବାଲୁକାର ଘନସ୍ତର ପଡ଼ିଯାଏ—2. Land over which there is a thick deposit of sand brought by the flood of rivers.
[ଦ୍ର—ଏପରି ଜମିରେ ଫସଲ ଜନ୍ମିପାଇ ପାରେ ନାହିଁ ।]

ବାଲି ଚର—ଦେ. ବ. (ସଂ.ବାଲୁକା+ଚର ଧାତୁ)—୧ । ବାଲୁକାମୟ

Bāli chara ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଭୂମି—1 A wide sandy expanse.
बालिचड़ा ୨ । ବାଲିଚଡ଼ା (ଦେଖ)—Bālicharḍā (See)
बालुचरा, बालुचुर्द

ବାଲି ଚୂନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଲୁକା + ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ପକ୍କା ଗାନ୍ଥନୀ ପାଇଁ
Bāli chūna ବ୍ୟବହୃତ ବାଲିମିଶ୍ରିତ ଚୂନ—Sand and
बालिचून **बालुचूना** lime used in masonry work.

ବାଲି ଛଣା—ପ୍ରାଦେ· (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି—ଚାଉଳ ଧୋଇ
Bāli chhaṇā ବାଲି ଗୋଡ଼ି ଆଦି ବାହାର କରିଦେବା କ୍ରିୟା—
The act of clearing away the particles of sand from rice.

ବାଲି ଛତୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଲୁକା + ଛତ୍ରାକ)—ବାଲିଆ ମାଟି
Bāli chhatu ଉପରେ ଉଠିବା ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ଛତୁ—
बालुछत्ता A species of small mushroom growing on sandy places.

ବାଲି ଜନ୍ଦା—ଦେ· ବି—୧ । ବର୍ଷାଦିନରେ ପାଣି ଓ କାଦୁଅ ଲାଗି
Bālijandā ପାଦର ଆଙ୍ଗୁଠି ସନ୍ଧିମାନଙ୍କରେ ହେବା ଘାଆ—
पाँकई; पाँकुई; हाजा 1. Chilblain ୨ । ବାଲିଆ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କ
पानोलगना ଉପରେ ବିଚରଣ କରୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଜନ୍ଦା—
A kind of big black ant generally found inhabiting sandy places.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ଗାଢ଼ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ । ଏମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ବାସ କରନ୍ତି । କୀଟ, ଅସରପା, କଙ୍କଡ଼ା ପ୍ରଭୃତି ଜୀବମାନଙ୍କୁ ପାଇଲେ ହଠାତ୍ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ମାରି ଖାଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନେ କାମୁଡ଼ିଲେ ବିଶେଷ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୁଏ ।]

ବାଲି ଟେଣ୍ଟେଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ· ବାଲୁକା + ଟିଟ୍ଟିଭ)—ଏକପ୍ରକାର
Bāli tenṭei କୂଳଚର କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷୀ; ଟେଁଟେୟା ଚଢ଼େଇ—
Sand piper, sandsnipe.

ବାଲି ତୃତୀୟା—ଦେ. ବି—ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟା—The 3rd day of
Bāli trutiyā the bright fortnight of the month of Bhādraba.

[ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏ ଦିନ ଗୌରୀ (ପାର୍ବତୀ) ମହାଦେବଙ୍କୁ ସ୍ୱାମୀରୂପେ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ବାଲିରେ ଶିବଲିଙ୍ଗ ନିର୍ମାଣ କରି ପୂଜା କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ଏ ଦିନ ସଧବା ଓ କୁମାରୀମାନେ ନଦୀର ବା ପୋଖରୀର କୂଳରେ ଓଦା ବାଲିରେ ଶିବଲିଙ୍ଗ ରଚନା କରି ପୂଜା କରନ୍ତି । ସେ ଦିନଯାକ ଅହୋରାତ୍ର ସେମାନେ ନିର୍ଜଳ ଉପବାସ କରନ୍ତି ଓ ଗୌରୀପୂଜା କରନ୍ତି । ଏ ବ୍ରତ କଲେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବୈଧବ୍ୟ ଓ ନିଃସନ୍ତାନ ଅବସ୍ଥା ଭୋଗ କରନ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି ପୁରାଣରେ ଅଛି ।]

ବାଲିଦାନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଲୁକା + ପା. ଦାନୀ)—ଏ ଦେଶରେ
Bālidāni ବ୍ଲଟିଂର ପ୍ରଚଳନ ପୂର୍ବରୁ କାଗଜରେ ସଦ୍ୟ ଲେଖା-
बालिदानी ହେବା କାଳୀକୁ ଶୋଷିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଲି ଓ
बालुदानी ଧୂଳି ଯେଉଁ ଜାଲିଦାର ଦାନୀରେ ରଖାଯାଉ ଥିଲା—
Sandbox; a perforated pot containing sand, which was formerly used for sprinkling dust on fresh writing with ink before blotting paper came into use.

ବାଲିପୁଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ· ବି. (ସଂ. ବାଲୁକା + ପୁଟକ)—୧ । ଏ
Bālipurḍā(rḍi) ଦେଶରେ ବ୍ଲଟିଂର ପ୍ରଚଳନ ପୂର୍ବରୁ
(ବାଲିପୁଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) କାଗଜରେ ସଦ୍ୟ ଲେଖା ହେବା
बालिपुरिया କାଳୀକୁ ଶୋଷିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଲୁକା ପୂର୍ଣ୍ଣ
बालिपुरिया କନାର ପୁଡ଼ା—1. Some sand put in a rag and tied up, used for soaking ink from fresh writing ୨ । ଦେହ ସେକିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଲୁକାପୂର୍ଣ୍ଣ କନାର ପୁଡ଼ା—2 A rag tied up into a ball containing sand inside it, used in dry-fomenting.

ବାଲି ବନ୍ଧ—ଦେ. ବି—ବାଲିରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ବନ୍ଧ—
Bāli bandha An embankment of sand.
बालिबांध [ଦ୍ର—ବାଲୁକାନିର୍ମିତ ବନ୍ଧ ପରି ଅସ୍ଥାୟୀ ଓ ଅଶକ୍ତ
बालुकाबाँध କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଏ ଉପମା ଦିଆଯାଏ ।]

ବାଲି ବସ୍ତା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବାଲୁକା + ପା. ବସ୍ତା)—ହଠାତ୍ ବନ୍ଧ
Bāli bastā ବା କାନ୍ଥ ନିର୍ମାଣ କରିବା ପାଇଁ ଉପର୍ଯ୍ୟପରି ରଖାଯିବା ବାଲିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଖାମାନ—Sand bags used for raising emergent or impromptu bank.

ବାଲି ଭଇଞ୍ଚି—ଦେ. ବି—କଣ୍ଟେଇ କୋଳି—Gymnosporea
Bāli bhaiñchi Emarginata (Haines).

ବାଲି ଭଜା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବାଲୁକା + ଭର୍ଜନ)—ହାଣ୍ଡି ମଧ୍ୟରେ
Bāli bhajā ବାଲି ପୂରାଇ ସେ ବାଲି ଚୁଲି ଉପରେ ଗରମ
बालिभाजा ହେବା ପରେ ତହିଁରେ ଚାଉଳ, ମୁଗ, ଧାନ ଆଦି
भूजा ଭାଜିବା—Frying corns etc in heated sand inside a frying pot.

[ଦ୍ର—ଏପରି ଭାଜିବାଦ୍ୱାରା ଭଜା ହେବା ବସ୍ତୁ ବାଲିରେ ବୁଡ଼ି ରହିବାରୁ ସେ ବସ୍ତୁ ଚାରିଆଡ଼ରେ ସମଭାବରେ ଉତ୍ତାପ ପାଏ ଏଣୁ ଭଲ ରୂପେ ସର୍ବାଙ୍ଗ ଭାଜି ହୁଏ ।]

ଦେ. ବିଣ—ଉତ୍ତପ୍ତ ବାଲୁକା ସାହାଯ୍ୟରେ ଭର୍ଜିତ (ଚାଉଳ ମୁଗ ଆଦି)—(corn) Fried in hot sand.

[ଦ୍ର—ଚାଉଳ, ମୁଗ ଆଦି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଭୁଜା ହାଣ୍ଡିରେ ଭାଜିଲେ ତହିଁର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଉତ୍ତପ୍ତ ହାଣ୍ଡିର ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସେ ସେ ଅଂଶ ପୋଡ଼ି ଯାଏ ଓ ଅନ୍ୟ ଅଂଶ କଞ୍ଚା ରହେ । କିନ୍ତୁ ସେ ହାଣ୍ଡିରେ ଗୁଡ଼ିଏ ବାଲି ପୂରାଇ ବାଲିଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ ତାତିଗଲା ପରେ ସେଥିରେ ଚାଉଳ ଆଦି ଭାଜିଲେ ଚାଉଳ ଆଦିକୁ ଉତ୍ତପ୍ତ ବାଲି ଘେରି ରହିବାରୁ ଭଜା ହେବା ଦ୍ରବ୍ୟର ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ସମ ପରିମାଣ ତାପ ଲାଗେ ।]

ବାଳିମା—ସଂ. ବି (ବାଳ + ଇମନ୍; ୧ମା· ୧ବ)—ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା—
Bāḷimā Childhood (Apte)

ବାଲି ମାଟି—ଦେ. ବି (ସଂ. ବାଲୁକା + ମୃତ୍ତିକା)—୧ । ବାଲିମିଶ୍ରିତ
Bāli māṭi ମୃତ୍ତିକା ବା ମୃତ୍ତିକାମିଶ୍ରିତ ବାଲି—1. Sandy

बालिमाटि soil. ୨ । କଚା ଗାନ୍ଥଣୀ ଓ ପଲସ୍ତରା ପାଇଁ
बालुमिटी ବ୍ୟବହୃତ ବାଲି ମିଶା କାଦୁଅ—Sand and clay
(used in mud masonry and plaster.

ବାଲି ମେଣ୍ଢି—ଦେ. ବି—ବାଲି ଘୁରୁଣି (ଦେଖ)
Bāli meṇḍhi Bāli ghuruṇi (See)

ବାଲି ଲୋକନାଥ—ଦେ. ବି - ପୁରୀ ସହରର ପଶ୍ଚିମାଂଶରେ ବାଲୁକାମୟ
Bāli lokanātha ପ୍ରଦେଶରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଶିବଲିଙ୍ଗ—
A image of Śiba in the western extremity of Purī Town.
[ଦ୍ର—ଏ ପୁରୀର ରକ୍ଷକ ଦେବ ଓ ପୁରୀକ୍ଷେତ୍ର ଏହାଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଶିବକ୍ଷେତ୍ର ବୋଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

ବାଲିଶ—ବୈଦେ. ବି (ଫା) (ତୁଲ. ସଂ. ବାଲିଶ=ତକିଆ. Apte)—
Bāliś ଆଉଜିବା ନିମନ୍ତେ ବସ୍ତ୍ରାବୃତ ତୁଳାଗଦି; ଉପାଧାନ; ତକିଆ;
बालिस बालिश ମାଣ୍ଡି—Pillow.

ବାଳିଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବଳ=ପୂଜା ଦ୍ରବ୍ୟ+ଶୋ ଧାତୁ=ନାଶ
Bāliśa କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ=ବଳଶ=ଯେ ପୂଜା ପାଇଁ ରଖା
(ବାଳିଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯାଇଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବା ଅମୁଣିଆକୁ ନାଶ କରେ; ବଳଶ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ଅଜ୍ଞାନ—1. Ignorant; inexperienced. ୨ । ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କ—2. Very young. ୩ । ମୂର୍ଖ—3. Illiterate. ୪ । ଅସାବଧାନ—4. Careless. ୫ । ଶିଶୁପ୍ରକୃତିକ—5. Puerile; childish.
ସଂ. ବି (ବଳନ୍=ମସ୍ତକ+ଶୀ ଧାତୁ=ଶୋଇବା+ଅଧିକରଣ. ଅ.)—୧ । ଉପାଧାନ; ତକିଆ—1. Pillow (Apte). ୨ । (ବାଲ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇଶ) ଶିଶୁ; ବାଳକ—2. Child (Apte). ୩ । (ବାଲ+ତୁଲ୍ୟାର୍ଥେ. ଇଶ)—ଅବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A fool; a blockhead (Apte).

ବାଲିଶଯ୍ୟା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବାଲୁକା ଶଯ୍ୟା)—ମୃତ୍ୟୁ ଆସନ୍ନ ହେଲେ
Bāliśajyā ମୁମୂର୍ଷୁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପବିତ୍ର ଗଙ୍ଗା ବାଲି ମିଶା ଯେଉଁ
बालुशय्या ସିକତାମୟ ଶଯ୍ୟାରେ ଶୁଆନ୍ତି—A bed of sand mixed with the sacred sand of the Ganges on which a dying person is laid down when every hope of his or her life is given up.

ବାଲିଶଯ୍ୟାରେ ଶୋଇ ଦେଇ
ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ବେଢ଼ି ରହି—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ, ।

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଗଙ୍ଗାନଦୀର ବାଲୁକାରେ ଶୟନ କରିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଲେ ସ୍ୱର୍ଗପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ, ଏହି ବିଶ୍ୱାସରେ ଯେଉଁମାନେ ଗଙ୍ଗାନଦୀର ଗର୍ଭକୁ ନୀତ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ଆସନ୍ନମୃତ୍ୟୁ ଅବସ୍ଥାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଥିବା ଭାଇ ବନ୍ଧୁ କୁଟୁମ୍ବ ଘରଭିତରୁ ଅଗଣାକୁ ଟେକି ନେଇ ସେଠାରେ ଗଙ୍ଗାବାଲି ଥିଲେ ତାହା ମଗାଇ ବା କଳ୍ପିତ-ଗଙ୍ଗାବାଲୁକାରଚିତ ଶଯ୍ୟାରେ ଶୁଆଇ ଦିଅନ୍ତି ।]

ବାଳିଶା—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମୂର୍ଖା; ମୂଢ଼ା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Bāḷiśā Ignorant (female).
ବାଳିଶା ସେ ମହାସ ବେଳେ ଶ୍ରାବଣସଯ୍ୟରେ ବଢ଼—
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ବାତୁଳା (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. Mad; idiot (woman).
୩ । ବାଳକାବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
3. Childish; foolish.
(୨+୩) ବାଳିଶା ସ୍ତ୍ରୀ ତୁ କୃଷ୍ଣ କହି କ୍ଷମି ବାଳ ସେ—
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାଲିଶୁଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଗାଳି)—ଯେ ମୃତ ହୋଇ ନଦୀ ବାଲିରେ
Bāliśuā ଯାଇ ଶୋଇବ; ଯାହାର ମୁର୍ଦାର ନଦୀବାଲିରେ ଫିଙ୍ଗା ଯିବ—(a term of abuse or curse) One who will be laid down in the river-bed to die.
ବି. (ସଂ. ବାଲୁକା+ଶୁକ)—ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ଶୁକପକ୍ଷୀ—
A species of small parrot.
ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରାୟେ ଶ୍ରେଣି ଉଡ଼ା ଦେଇ ବୁଲେ ବାଲିଶୁଆ—
ରାଧାନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।

ବାଲିସରା—ଦେ. ବି—ପୋଖରୀ; ପୟଃପ୍ରଣାଳୀ ବା କାଦୁଅ ନଦୀ ଭିତରେ
Bālisarā ସ୍ନାନ ଘାଟପାଖର ବାଲୁକାମୟ ସ୍ଥାନ—A beaten
बालुआहीघाट sandy place in a stream or muddy river where people take their bath and which is sandy and not muddy.
[ଦ୍ର—ଏ ସ୍ଥାନରେ ଲୋକେ ଗାଧୁଆ ଧୁଆ କରି ସର୍ବଦା ପାଦରେ ମାଡ଼ିବା ଯୋଗୁଁ କାଦୁଅ ନ ଜମି ବାଲି ପଡ଼ି ଯାଇ ଥାଏ ।]

ବାଲି ସାହି—ଦେ. ବି—ବାଲୁକାମୟ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଲୋକବସତି—
Bāli sāhi A village on a sandy place or site.
[ଦ୍ର—ପୁରୀ ସହରର ଗୋଟିଏ ସାହିକୁ ଓ ହୁଗ୍ଲି ଜିଲ୍ଲାର ମାହାଙ୍ଗ ପ୍ରଗଣାର ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମକୁ ବାଲିସାହି ନାମ ଦିଆ ଯାଇ ଅଛି ।]

ବାଲିସିରା ଛତୁ—ପ୍ରାଦେ (ଜୟପୁର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଛତୁ—
Bālisirā chhatu A species of mushroom.

ବାଲି ସେକ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବାଲୁକା ସ୍ୱେଦ)—ତପ୍ତ ବାଲୁକାମୟ
Bāliseka ପୁଡ଼ାଦ୍ୱାରା ଶରୀରର ବ୍ୟଥାଯୁକ୍ତ ଅଙ୍ଗର ତାପନ—
बालिसेँक Hot sand bath; fomentation with hot
बालूसेंक sand.

ବାଲିହଂସ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ହଂସ—
Bālihaṁsa A species of gander living in
बालिहंस बालूहंस sandy places.

ବାଳିହନ୍ତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବାଳି+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ)—
Bāḷihantā (ବାଳି ରାଜାକୁ ବଧ କରିଥିବା) ଶ୍ରୀରାମ—
Rāmachandra (who killed Bāḷi.)

ବାଲି ହରିଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଏକଜାତୀୟ ଛୋଟ ହରିଣ; ବାଲୁଟିଆ—
Bāli hariṇa बालिहरिन बालूहीरन 1. The black buck.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳସ୍ଥ ବାଲିରେ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ବୁଲୁଥାଆନ୍ତି ।]

୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ତୃଣସ୍ଥାନ ବାଲରେ ହରିଣମାନଙ୍କ ଖାଦ୍ୟୋପଯୋଗୀ ତୃଣ ଉତ୍ପାଦ ନ ଥିବାରୁ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଖାଦ୍ୟୋପଯୋଗୀ ସୁଖାଦ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ଈଶ୍ୱର ଯୋଗାଉ ଥିବାରୁ) ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଉପାସ୍ଥାନ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଈଶ୍ୱର ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାନ୍ତି । ଅବାଶ ପାଣିଅଁ ଲୋକ—
2. (figurative) A person who depends on the Providence for his maintenance.

ବାଳୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବାଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ବାଳା; ସ୍ତ୍ରୀ—
Bāḷī 1. Woman. ୨ । ଯୁବତୀ—2. A young woman.
୩ । (ବାଳ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ. ଇନ୍) ବାଳ (ଦେଖ)—
3. Bāḷi (See). ୪ । କର୍ଣ୍ଣାଭରଣ ବିଶେଷ; ବାଉଳୀ—
3. A kind of ear ring (M.W & Apte).
କଚଚଡ଼ ହେମବାଳୀ ଦାମ ଶ୍ରବଣରେ—
ଉକ୍ତ. ଯଦୁବଂଶେ ।
୫ । ବଳୟଭୂଷଣ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—5. Wristlet; bracelet. (ଭୁଲ. ବ. ବାଳା) ।

ବାଳୀ—ବିଦେ. ବି (ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ବାଲାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Bāli The feminine of the Persian suffix Bālā.
ଓ୍ୱାଳୀ ବାଳୀ (ଭୁଆଲୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଘରବାଲା, ପୁଂଲିଙ୍ଗ—ଘରବାଲୀ, ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ।]

ବାଳୀଶ—ସ. ବି—ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର ରୋଗ—
Bāḷiśa Scanty urination due to gravel.
ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । (ବାଳୀ+ଈଶ) ବାଳାମଣି; ଶ୍ରେଷ୍ଠା ସ୍ତ୍ରୀ—
1. An excellent lady ୨ । (ବାଳ+ଈଶ)
ବାଳୀ ନାମକ ମର୍କଟ ସ୍ୱାମୀ—2. The name of the nonkey king of Kiskindhyā.
ବାଳୀଶର ତଥା କୋପେ ଗମିତ—
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
ବିଣ. (ସ. ବାଳିଶ)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର—1. Small.
ବାଳଶତ କର୍ଦ୍ଦେ ସେକ ସୁତରୁ
ବାଳୀ କର୍କଟ ଦ୍ୱୟେ ଦୋହଦ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ମୂର୍ଖ—2. Ignorant.
ବାଳୀଶ ତ କୁ ହୁ ସେକ ସୁତରୁ—
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାଲୁ—ସ. ବି—(ବଲ୍. ଧାତୁ—ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ବାଲି;
Bālu ସିକତା—Sand.
ଦେ. ବି—(ବାଲୁକେଶ୍ୱର ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ)—
A name for calling Bālukeśwara.
ପ୍ରାଦେ (ଅଳ) ବି—ବାଲୁଅ (ଦେଖ)—Bālua (See).

ବାଲୁଅ—ଦେ. ବି—ଯନ୍ତ୍ର ବା ଟେଣ୍ଡାର ବାହାଲ ମୁଣ୍ଡକୁ ଭାର
Bālua କରିବାଲାଗି ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ମାଟି ପିଣ୍ଡୁଳା—The ball of mud or ballast put to the further end of a water-lifting crane to lessen the exertion of the person in lifting water at the other end.

ବାଳୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯାହା ଦେହରେ ବହୁତ କେଶ
Bāḷuā ଉଠିଥାଏ; ଲୋମଶ—Hairy; having much hair on the body; shaggy.
ବାଲେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ
ବାଲୋଇ }
ବଳକାଳା

ବାଲୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ. ବାଳିଶ)—୧ । ଓଳ୍ଳୁ—1. Foolish;
Bāluā idiotc. ୨ । ଭାତାଖିଆ; ଯେ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି
ବାଲେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲୋଭାସକ୍ତ; ପେଟୁ—
ବାଲେଇ } 2. Gluttonous.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବାଲୁଅ (ଦେଖ)—Bālua (See).

ବାଲୁକ—ସ. ବି—୧ । ଏଲବାଲୁକ ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ—
Bāluka 1. Name of a perfume.
୨ । ପାନୀୟାମଳକ; ପାଣିଅଁଳା (ହି. ଶ)—
2. Flacourtie Cataphracta.

ବାଲୁକା—ସ ବି—(ବଲ୍ ଧାତୁ+ଉ+କ)—୧ । ବାଲି—
Bālukā 1. Sand. ୨ । ଶାଖା—2. Branch. ୩ । ହସ୍ତ-ପଦାଦି—3. Limbs. ୪ । କାକୁଡ଼ି—4 Cucumber. ୫ । କର୍ପୂର—5. Camphor. ୬ । ବାଲୁକା ସ୍ୱେଦ; ବାଲିସେକ—6. Sand bath. ୭ । ବାଲୁକା-ଯନ୍ତ୍ର—7. Bālukā jantra (See).

ବାଲୁକା ଖେଳ—ଦେ. ବି—ଧୂଳି ଖେଳ—
Bālukā kheḷa Playing with sand.
ବାଳ ବାଲୁକା ଖେଳ, ବଧରେ ତ ଅଳ ତୁମ୍ଭ ବୋଲ
ଉକ୍ତ: ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାଲୁକାମୟ—ସ. ବିଣ—(ବାଲୁକା+ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ. ମୟ)—
Bālukāmaya ବାଲୁକା ପୂର୍ଣ୍ଣ—Sandy; full of sand.

ବାଲୁକା ଯନ୍ତ୍ର—ସ. ବି—୧ । ସମୟନିରୂପଣାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ
Bālukā jantra ବାଲୁକାପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷୀଣକଟୀ ପାତ୍ର—1. Sand glass; sand hour-glass. ୨ । ନିଆଁ ଉପରେ ବସାଯିବା ହାଣ୍ଡି ମଧ୍ୟରେ ବାଲି ପୂରାଇ ସେହି ବାଲି ମଧ୍ୟରେ ଔଷଧାଦି ପୋତି ପାକ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ବାଲୁକାପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ର—2. A pot full of sand within which any article is kept for being fried over fire.

ବାଲୁକୀ—ସ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର କାକୁଡ଼ି (ହି. ଶ)—
Bālukī A kind of cucumber.

ବାଲୁକା ଶଙ୍କର—ସ. ବି—ପୂଜାର୍ଥ ନିର୍ମିତ ବାଲୁକାର ଶିବ ଲିଙ୍ଗ—
Bālukā śaṅkara Śiba linga or a phallic image prepared with sand.
[ଦ୍ର—କୁମାରୀମାନେ ବାଲି ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ବନ ଜଳାଶୟ କୂଳରେ ବାଲୁକା ଶଙ୍କର ତିଆରି କରି ପୂଜା କରନ୍ତି ।]

ବାଲୁକା ସ୍ୱେଦ—ସ. ବି—(ଅସ୍ୱା ତତ୍)—ବାଲି ସେକ (ଦେଖ)
Bālukā sweda Bāli seka (See)

ବାଲୁକେଶ—ସ. ବି—ବାଲୁକା ଶଙ୍କର (ଦେଖ)
Bālukeśa Bālukā śaṅkara (See)
(ବାଲୁକେଶ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବି—ବାଲୁଙ୍କେଶ (ଦେଖ)
Bāluṅkeśa (See)

ବାଲୁକେ(ଙ୍କେ)ଶ ଜଗଦ୍ଦେ (ଦେ) ବ—ଦେ.—(ନାମ)—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର
Bāluke(ṅke)śa jagadd e(de)ba ଅଠଗଡ଼ର ବଦେୟାସ୍ଥାୟୀ ଜନୈକ ରାଜା—

ବାଲୁକେ(ଙ୍କେ)ଶ ଦେବ
ବାଲୁକେ(ଙ୍କେ)ଶ ହରଚନ୍ଦନ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବାଲୁକେ(ଙ୍କେ)ଶ୍ୱର ଜଗଦ୍ଦେବ

[ଦ୍ର—ଏ ସମ୍ଭବତଃ ଓ ସଙ୍ଗୀତାନୁରାଗୀ ଥିଲେ। କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ କେତେକ ଦିନ ଏହାଙ୍କ ସଭାପଣ୍ଡିତ ଥାଇ ଏହାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ଚମ୍ପୂ ଓ ଅନେକ ସଙ୍ଗୀତ ରଚନା କରି ଏହାଙ୍କ ନାମରେ ଭଣିତା କରିଥିଲେ। ଏ ରାଜାଙ୍କ ଜୀବନକାଳରେ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ପରଲୋକ ଗମନ କଲେ। ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଜଗଦ୍ଦେବଙ୍କ ରାଜତ୍ୱର ୩୩ ବର୍ଷରେ ବାକି ରାଜସ୍ୱ ପାଇଁ ଅଠଗଡ଼ ରାଜ୍ୟ ନିଲାମ ହେବାରୁ ତାହାଙ୍କୁ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ରାଜା ଖରିଦ କଲେ।]

ବାଲୁଙ୍କା—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବାଲୁକା)—୧। ବାଲି—1. Sand.
Bāluṅkā ୨। ବାଲୁକା ଶଙ୍କର—
2. Phallic image of Mahādeba.

ସେ କନ୍ୟା ବୃନ୍ଦାର ଭୁବନେ
ବାଲୁଙ୍କା ପୂଜେ ବ୍ରତ ଦିନେ। ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା।

୩। (ଅନାଦରାର୍ଥ) ବାଲୁକେଶ୍ୱରର ଡାକ ନାମ—
3. A name for calling Bālukeswara.

ବାଲୁଙ୍କା ଦାସ—ଦେ. ବି—(ନାମ)—ଓଡ଼ିଆ କବିବିଶେଷ—
Bāluṅkā dāsa Name of an Oriya poet.
[ଦ୍ର—ଏ ଜାତିରେ ବାଉରି ଥିଲେ, ଏ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ କେତେକ ପୁରାଣ ଓ ଭଜନ ଆଦି ରଚନା କରି ଯାଇ ଅଛନ୍ତି।]

ବାଲୁଙ୍କା ପୂଜା—ଦେ. ବି—ବାଲିତୃତୀୟା ଦିନ କୁମାରୀମାନେ ଜଳାଶୟ
Bāluṅkā pūjā କୂଳରେ ଓଦା ବାଲିଦ୍ୱାରା ଶିବ ଲିଙ୍ଗ ନିର୍ମାଣ କରି ଯେଉଁ ପୂଜା କରନ୍ତି—Worship of Śiba-Liṅga made of sand on the day of Bālitṛutiyā by maidens.

ବାଲୁଙ୍କୀ—ସ. ବି—ବାଲୁକା ୪ (ଦେଖ)
Bāluṅki Bālukā 4 (See)

ବାଲୁଙ୍କିକା
ବାଲୁଙ୍ଗୀ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବାଲୁଙ୍ଗିକା

ଦେ. ବି—ବାଲୁଙ୍କେଶ୍ୱରର ଡାକ ନାମ-
A name for calling Bāluṅkeswara.

ବାଲୁଙ୍କେଶ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବାଲୁକେଶ)—୧। ବାଲିତୃତୀୟା ଦିନ
Bāluṅkeśa କୁମାରୀମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପୁଷ୍କରିଣୀ କୂଳରେ ରଚିତ ଓ
(ବାଲୁଙ୍କେଶ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୂଜିତ ବାଲୁକା ଲିଙ୍ଗ—2. Śiba-liṅga of sand set up and worshipped by the maidens on the day of Bālitṛutiyā.
୨। ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ବରାଳ ଗ୍ରାମରେ ବିରାଜିତ ଶିବ ଲିଙ୍ଗ—
2. Name of the Śiba liṅga in the village of Barāḷa in the district of Puri. ୩। ଲୋକଙ୍କ ଦିଆ ଯିବା ନାମ—3. Name given to males. ୪। ବାଲୁକେଶ ଜଗଦ୍ଦେବ (ଦେଖ)
4. Bālukeśa Jagadeba (See)

ବାଳୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ନିବାର; ଝଡ଼ା ଧାନ୍ୟ; କୃଷି ଧାନ; କୃଷି କରି ନ
Bāḷuṅgā ଯାଇ ଉଠିବା ଧାନ; ଅଯତ୍ନସମ୍ଭୂତ ଧାନ୍ୟ; ରାହାଡ଼ୀ—
ସ. ତୃଣଧାନ୍ୟ, ଅରଣ୍ୟଶାଳି Paddy growing without cultivation.
ঝড়া ধান, ওরিধান,উড়ি ধান तिन्नी, ऋड़

କୃଷକେ ଉପାଡ଼ନ୍ତି ବାଳୁଙ୍ଗା କ୍ଷେତ୍ରୁ
ଧାଧି ଯେସନେ ଅସ୍ମବନ୍ଧ ତରୁ—ସ୍ୱଧାନାଥ ଭୂଳଶୀସ୍ତବକ।

[ଦ୍ର—ଏହି ଧାନ କୃଷି ଦ୍ରୂପନ୍ନ ଧାନ ଗଛରୁ ଝଡ଼ି ପଡ଼ି କ୍ଷେତରେ ପଡ଼ି ରହି ଥାଏ ଏବଂ ଗଛ ଉଠେ ଓ ଫଳେ। ଏହାର ଶସ୍ୟର ଅଗରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଙ୍ଘ ଥାଏ। ଏହି ଧାନ କର୍ଷିତ ଧାନ ଗଛ ସଙ୍ଗେ କିଆରିରେ ଉଠିଲେ କୃଷି ଧାନ ଅପେକ୍ଷା ଆଗରୁ ପାଚି ଯାଏ ଓ କିଆରିରେ ଝଡ଼ି ପଡ଼େ। ପୁଣି ପରବର୍ତ୍ତୀ ବର୍ଷକୁ ଉଠେ ଓ ଅଗେ ପାଚେ। ଏହିପରି ହେବାଦ୍ୱାରା କିଆରୀକୁ ନଷ୍ଟ କରି ପକାଏ। ଏଥି ପାଇଁ କୃଷକମାନେ ଧାନ କିଆରିରୁ ବାଳୁଙ୍ଗା ଗଛମାନ ଆଗରୁ ଓପାଡ଼ି ପକାନ୍ତି। ଧାନ ଗଛ ଛୋଟ ଥିବା ବେଳେ ଗଛର ମୂଳ ଦେଖି ଧାନ ଗଛ ଓ ବାଳୁଙ୍ଗା ଗଛକୁ କୃଷକମାନେ ଚିହ୍ନି ପାରନ୍ତି। ଧାନ କ୍ଷେତରୁ ବାଳୁଙ୍ଗା ନ ଓପାଡ଼ିଲେ ୩ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ କିଆରିଯାକ ବାଳୁଙ୍ଗାମୟ ହୋଇ ଯାଏ ଓ ମାଟିରୁ ସାର ଟାଣି ନେଇ କୃଷିଧାନ ଗଛକୁ ଦୁର୍ବଳ କରି ପକାଏ।
ପୂର୍ବକାଳରେ ଋଷିମାନେ ଏହାର ଚାଉଳକୁ ଖାଉଥିଲେ; ଏ ଧାନର ଚାଉଳ ନୀରସ ଓ ରୁକ୍ଷ।]
୨। (ଗ୍ରାଂ) ଅଯୋଗ୍ୟ ଓ ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A wicked and unworthy person. ୩। ଅଧମ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A mean person.

ତନ ବରଷରେ ଧାନ ବାଳୁଙ୍ଗା
ତନ ପୁରୁଷରେ କୁଳ ବାଳୁଙ୍ଗା। ଢଗ।

୪। ମୂର୍ଖ ବ୍ୟକ୍ତି—4. An ignorant person; a dunce.

ବାଳୁଙ୍ଗା କିଆରି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ର ବାଳୁଙ୍ଗା ଧାନର ଗଛରେ
Bāḷuṅgā kiāri ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଥାଏ—A field full of
झड़वाला खेत Bāḷuṅgā paddy plants.
(ବାଳୁଙ୍ଗା କ୍ଷେତ, ବାଳୁଙ୍ଗା ବାଡ଼ି, ବାଳୁଙ୍ଗା ବିଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଳୁଙ୍ଗା ବାଛିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧାନ କିଆରିରୁ ବାଳୁଙ୍ଗା ଧାନର ଗଛ
Bāḷuṅgā bāchhibā ଯାକ ଓପାଡ଼ି ପକାଇବା—To weed
झड़कमाना; झड़निराना out Bāḷuṅgā plants from a paddy field.
[ଦ୍ର—ଧାନ ବାଛିବା ଅର୍ଥ ଧାନ କିଆରିରୁ ଧାନ ଗଛ ଯାକ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଘାସ, ବାଳୁଙ୍ଗା ଆଦିକୁ ଉପାଡ଼ି ପକାଇବା।]

ବାଳୁତ—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ—(ସଂ. ବାଲ)—୧। ବାଳକ—1. Boy.
Bāḷuta बाल (ବାଳୁତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାଣି ବାଳୁତ ବାଳୁ ଲବଣୀ ହାଣ୍ଡି ତଳୁ
ଧରି ଫଳରେ ବୃଢ଼େ ଉଠୁ। କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ।

୨। ପୁଂ ସନ୍ତାନ—2. Male child. ୩। ଶିଶୁ—
3. Child.

ଯେସନେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ
ଚଢ଼ିଁବୁ ଉଦୁଜେ ବାଳୁତ। ପ୍ରାଚୀ. ବର୍ଣ୍ଣନ ମାହାତ୍ମ୍ୟ।

ବଣ.—୧ । ଅଳ୍ପବୟସ୍କ; ବାଲ୍ୟ—1. Of tender age.
୨ । ଶିଶୁ ପରି ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—2. Ignorant as a child.
୩ । ଶିଶୁଜନୋଚିତ—3. Childish; childlike.

ବାଳୁତ କନ୍ୟା—ଗ୍ରା. ବି—୧ । ଶିଶୁ ବାଳିକା—
Bā̤luta kanyā 1. A girl who is a mere child.
बाल कन्या ୨ । ଯେଉଁ ବାଳିକା ରଜସ୍ୱଳା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ବିବାହିତା
বাল কন্যা ହୁଏ—2. A girl given in marriage before attaining puberty.

ବାଳୁତ କାଳ—ଗ୍ରା. ବି—ବାଲ୍ୟକାଳ (ଦେଖ)
Bā̤luta kā̤la बाल्य पन Bālya kā̤la (See)
(ବାଳୁତ ବୟସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ছেলেবেলা
ବାଳୁତ କାଳରୁ ତୁହେଁ ତୁହିଁ କର ହୃଦୟ ମନ୍ଦିରରେ ବଣା ।
ପଥାକାଥ, ବେତାଇଗୀତ ।

ବାଳୁତ କୁମର—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବାଳ+କୁମାର)—୧ । ସନ୍ତାନ—
Bā̤luta kumara କଚିଛେଲେ 1. Male child.
बच्चा ୨ । ଅତି ଶିଶୁ—2. A mere child; an infant.
(ବାଳୁତ କୁମାର, ବାଳୁତ ପୁଅ, ବାଳୁତ ପିଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଳୁତ ପଣ—ଦେ. ବି.—୧ । ଶିଶୁ ସ୍ୱଭାବ—1. Childishness
Bā̤luta paṇa the nature of a child. ୨ । ବାଲ୍ୟ-
(ବାଳୁତ ପଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) କାଳ—2. Childhood.

ବାଳୁତ ବିଧବା—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ବାଳ ବିଧବା)—ଯେଉଁ ବାଳିକା
Bā̤luta bidhabā ରଜସ୍ୱଳା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ବା ସ୍ୱାମୀ ସହବାସ
କରେ ରାଣ୍ଡ बाल विधवा ପୂର୍ବରୁ ସ୍ୱାମୀକୁ ହରାଇ ଥାଏ; ଅସତ-
(ବାଲ୍ୟ ବିଧବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯୋନି ବିଧବା—Child widow.

ବାଳୁତ ବିବାହ—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବାଲ୍ୟ ବିବାହ)—ଅପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ
Bā̤luta bibāha ବାଳକ ଓ ବାଳିକାଙ୍କର ବିବାହ; ବାଲ୍ୟ
(ବାଲ୍ୟବିବାହ—ସଂ; ବାଳୁତ ବିଭା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିବାହ—
Child marriage.

ବାଳୁ ବାଳୁ—ଦେ. ବଣ-(ସଂ. ବାଳମୟ)—୧ । ଯାହାର ଶରୀରରେ
Bā̤lu bā̤lu ଅଧିକ ପରିମାଣରେ କେଶ ଜନ୍ମି ଥାଏ—
ବାଳ ବାଳୁଆ } —ଅନ୍ୟରୂପ 1. Having a hairy body.
ବାଳୁ ବାଳୁଆ } ୨ । ବାଳୁଆ; କେଶମୟ—
2. Hairy ୩ । ବହୁକେଶମିଶ୍ରିତ—3. Mixed with a quantity of hair. ୪ । ବାଳ ପରି ଅଝଟ—
4. Tangled like hair.
ବି.—୧ । ସମ୍ପାଳୁଆ ପୋକ—The wooly bear; wooly caterpillar. ୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଝାଲୁଆ ଶାଗ—2. A kind slimy of potherb.
[ଦ୍ର—ଏ ଶାଗର କାଣ୍ଡ ନାଲି, ପତ୍ର ବର ଫାଳ ପରି ଶେଷ ଓ ମୋଟ; ଏ ଶାଗ ମାଟିରେ ମନା ମନା ହୋଇ ବଢ଼େ ।]

ବାଲୁ ବାଲୁ—ଦେ. ଅ.—ପାଣିଆ ଓ ଅଠାଳିଆ ବସ୍ତୁ ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ
Bālu bālu ବୋଳା ଯାଇଥିବା ଅବସ୍ଥା—1. Sticking; with some sticky liquid or gum sticking at many undesirable places. ୨ । କଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅପରିଷ୍କାର ରୂପେ କାଳି ବୋଳି କରି ଲେଖିବା ପ୍ରକାରେ—
2. Clumsily; (writing) in an ugly or slovenly manner. ୩ । ବଲ ବଲ କରି ଚାହିଁବା ପ୍ରକାରେ—3. (gazing) In a vacant or staring manner.
ଦେ. ବଣ.—ବାଲୁ ବାଲୁଆ (ଦେଖ)
Bālu bāluā (See)

ବାଲୁବାଲୁଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ କଦର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ
Bālu bāluā ବୋଳା ହୋଇଥିବା; ଚଟଚଟିଆ; ଅଠାଳିଆ—
बालबालुआ 2. Sticky. ୨ । କଦର୍ଯ୍ୟରୂପେ ଲିଖିତ—
2. Clumsily written; slovenly written.
ବି.—ବାଳୁବାଳୁଆ ଶାଗ—A kind of potherb.
[ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳ ବାଟି ବଥ ଉପରେ ଦେଲେ ବଥ ଫାଟି ଯାଏ । ଏହା ବାଟିଲେ ଲାଳୁଆ ହୁଏ ।]

ବାଲୁସାଇ(ହି)—ଦେ. ବି—ଗୋଲାକାର ମିଠା ଗଜାବିଶେଷ—
Bālu sāi(hi) A kind of sweetmeat.
বালুশাই बालुसाही [ଦ୍ର—ଅଟା ବା ମଇଦାକୁ ପାଣିରେ ଚକଟି ଗୋଲ ଟିକିଆ କରି ବଳ ଘିଅରେ ଭାଜି ସିରାରେ ବୁଡ଼ାଇ ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।]

ବାଲେଇବା—ଦେ. କ୍ରି.-କୌଣସି ଖାଦ୍ୟକୁ ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ଖାଇ
Bāleibā ସାରିବା—To finish eating a food swiftly.
टप टप करके खाना (ବଲେଇ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଲେଇ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଓଲୁ—
Bālei भरतुलाही 1. Idiotic; foolish.
୨ । ଯେ କଦର୍ଯ୍ୟରୂପରେ ଓ ଅପରିଷ୍କୃତ ଭାବରେ ଖାଏ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ--2. (a woman) Eating and acting in a clumsy manner.
୩ । ପେଟୁ (ସ୍ତ୍ରୀ)—3. Gluttonous (woman).
[ଦ୍ର—ଏ ପଦର ପୁଂଲିଙ୍ଗ ଆକାରର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ ।]

ବାଳେ କାଳେ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବାଳ+କାଳେ)—ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରେ—
Bā̤le kā̤le In childhood.
ଯେ ନୁହେଁ ବାଳେ ବାଳେ, ସେ ନୁହେଁ କାଳେ କାଳେ । ଢଗ ।

ବାଳେନ୍ଦୁ—ସଂ. ବି.—(ବାଳ+ଇନ୍ଦୁ; କର୍ମଧା)—ଦ୍ୱିତୀୟାର ବା ତୃତୀୟାର
Bā̤lendu କ୍ଷୀଣ ଚନ୍ଦ୍ର—The new moon; the crescent moon.
ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛ—A species of fish.

ବାଲେୟ—ସଂ. ବଣ.—(ବାଳ+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଏୟ)—୧ । ବାଳକ ପରି
Bā̤leya ମୃଦୁ ବା କୋମଳ— 1. Soft or delicate. like a child. ୨ । ବାଳକ ପକ୍ଷରେ ହିତକର—
2. Beneficial to children. ୩ । (ବଳ+ଏୟ) ପୂଜାର ଉପଯୁକ୍ତ—3. Fit to be given as an offering.
ବି.—୧ । ଗର୍ଦ୍ଦଭ; ଗଧ—1. Ass ୨ । ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—
2. Name of a demon. ୩ । ଅଙ୍ଗାରବଲ୍ଲୀ; ବ୍ରାହ୍ମଣଯଷ୍ଟିକା—3. Siphonanthus Indica (plant).

୪ । ପୁତ୍ର (ହ୍ରି. ଗ.)—4. Son. ୫ । ଗ୍ରଉଳ (ହ୍ରି. ଗ)—5. Rice.

ବାଲେଶ୍ୱର—ଦେ ବି.—(ନାମ)—ଉତ୍କଳ ମୋଗଲବନ୍ଦର ଗୋଟିଏ
Bāleśwara ଜିଲ୍ଲା ଓ ସହର—Name of a district and town of Orissa; Balasore.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଦର ଥିଲା । ଏହି ବନ୍ଦର ଜାହାଜ ନିର୍ମାଣର ପ୍ରଧାନ କେନ୍ଦ୍ର ଥିଲା । ଜଳଦସ୍ୟୁମାନଙ୍କୁ ଦମନ ଓ ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ ଜୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବଙ୍ଗର ସୁବାଦାର ସାଏସ୍ତା ଖାଁ ଏଠାରେ ବହୁତ ଯୁଦ୍ଧ ଜାହାଜ ତିଆର କରାଇଥିଲେ (କୃପାସିନ୍ଧୁ. ଇତିହାସ) । ଏଠାରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କଂସା ବାସନ ତିଆର ହୁଏ ।

କଥିତ ଅଛି ଏହା ବାଣାସୁରର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ବାଲେଶ୍ୱର ସହରରେ ଉଷାମେଡ଼ (ବାଣ କନ୍ୟା ଉଷାର ଅନ୍ତଃପୁର) ନାମରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ଅଛି । ବାଣାସୁରର ରାଜ୍ୟ ମେଦିନୀପୁର (ତମଲୁକ) ଠାରୁ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ବାଣପୁର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଥିଲା । ଏ କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ ଠାରୁ ମୟୂର ଧ୍ୱଜ ଓ ମୟୂର ବାହନ ପାଇ ଥିଲା । ବାଣାସୁରର ବଂଶଧର ମୟୂର ଧ୍ୱଜୀ ରାଜାମାନେ ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ ଗଡ଼ଜାତର ରାଜା ଥିଲେ । ମୟୂରଭଞ୍ଜର ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜାଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷ ଏହି ମୟୂର ଧ୍ୱଜୀ ରାଜାଙ୍କୁ ଭଞ୍ଜନ କରି ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କଲେ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ମୋଗଲମାନଙ୍କ ଅମଳରେ ଏହା ସମୁଦ୍ରକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ବନ୍ଦର ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ହୋଇ ଅଛି । ଫା॰ ବାଲାଏ=ଉପରେ+ଶୋର=ସମୁଦ୍ର ।]

ବାଲେଶ୍ୱରୀ—ଦେ. ବି—ମେଦିନୀପୁର ଅଞ୍ଚଳରୁ ଆସୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର
Bāleśwarī ଧୂଆଁ ପତ୍ର—A kind of tobacco; Nictotina Tabacum (Haines).
ବାଲେସରୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାଲେଶିରୀ }
[ଦ୍ର—ଏହା ପୂର୍ବେ ବାଲେଶ୍ୱର ବନ୍ଦର ବାଟେ ଏ ଦେଶକୁ ଆସୁଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି ।]
बालेश्वरी ବିଣ—୧ । ବାଲେଶ୍ୱରବାସୀ—1. Resident of
(ବାଲେଶ୍ୱରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) Balasore, ୨ । ବାଲେଶ୍ୱରରେ
(ବାଲେଶ୍ୱରିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ନିର୍ମିତ—2. Made in Balasore.

ବାଲେଶ୍ୱରୀ ସେର—ଦେ. ବି—୮୦ ଟଙ୍କା ଓଜନର ସେର—
Bāleśwarī sera A standard seer of 80 rupees weight.
সের पक्कीसेर
[ଦ୍ର—ଏହାହିଁ ଭାରତର ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରଚଳିତ ସେର; କେବଳ ଓଡ଼ିଶାର କଟକଜିଲ୍ଲାରେ ଓ ପୁରୀଜିଲ୍ଲାରେ କଟକୀ ସେର ଚଳେ, ଯହିଁର ଓଜନ ୧୦୮ ଟଙ୍କା ।]

ବାଲେଷ୍ଟ—ସଂ. ବି. (ବାଲ+ଇଷ୍ଟ)—ବରକୋଳି (ହ୍ରି. ଗ.)—
Bāleshṭa Jujube.

ବାଲ୍କ—ସଂ ବିଣ. [ବଲ୍କ(ଲ)+ଅ]—୧ । ବଲ୍କଳନିର୍ମିତ—1. Made
Bālka of bark.
(ବାଲ୍କଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—Name of a demon.
ସଂ. ବି—ବସ୍ତ୍ରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ବଲ୍କଳ—Bark used as cloth.

ବାଲ୍କଲୀ—ସଂ. ବି—୧ । ମଦ୍ୟବିଶେଷ—1. A kind of spirit.
Bālkalī ୨ । ତାଡ଼ି; ଖଜୁରିମଦ—2. Toddy. ୩ । ଗୌଡ଼ୀ ମଦ୍ୟ—3. Wine made from molasses.

ବାଲ୍ଟି(ଲ୍ଟି)—ବୈଦେ. ବି—ବାଲଟି (ଦେଖ)
Bālṭi(lti) Bālaṭi (See)

ବାଲ୍ମି(ଲ୍ମୀ)କ—ସଂ. ବି—ବଲ୍ମୀକ (ଦେଖ)
Bālmi(lmī)ka Balmika (See)

ବାଲ୍ମି(ଲ୍ମୀ)କି—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ମୀକ=ଉଇହୁଙ୍କା+ଇ; ହୁଙ୍କାରୁ ବାହାରି
Bālmi(lmī)ki ଥିବାରୁ)—ଆଦିକବି; ରାମାୟଣ ରଚୟିତା ମୁନି-
A sage; the author of the Sanscrit Rāmāyaṇa in verse.
[ଦ୍ର—ରତ୍ନାକର ଦସ୍ୟୁ ବହୁକାଳ ଏକାସନରେ ତପସ୍ୟା କରୁ କରୁ ତା ଉପରେ ଉଇହୁଙ୍କା ହୋଇଗଲା, ପରେ ସେ ଉଇହୁଙ୍କାରୁ ବାହାରି ବାଲ୍ମୀକି ଋଷି ହେଲେ ।]

ବାଲ୍ମି(ଲ୍ମୀ)କୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବାଲ୍ମୀକି+ଈୟ)—ବାଲ୍ମୀକି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bālmi(lmī)kīya Relating to Bālmiki.

ବାଲ୍ୟ—ସଂ ବି. (ବାଲ+ଭାବେ. ଯ)—ବାଲକାବସ୍ଥା; ଶୈଶବ—
Bālya Childhood; boyhood; infancy.
[ଦ୍ର—"ଆ ଷୋଡ଼ଶାତ୍ ଭବେଦ୍ ବାଲ୍ୟଂ" ଏହା ୧୬ ବର୍ଷ ବୟସର ଆରମ୍ଭ ହେବାର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟ ଅଟେ ।]
ସଂ. ବିଣ. (ବାଲ+ଯ)—୧ । ବାଲ ବା କେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Relating to hair, ୨ । ବାଳକ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Relating to child. ୩ । ବାଳକାଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
3. Childish, ୪ । ବାଳକସୁଲଭ—4. Childlike.

ବାଲ୍ୟକାଳ—ସଂ. ବି—ଶୈଶବ; ପିଲାଦିନ—Childhood.
Bālyakāla (ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଲ୍ୟ ଚପଳତା—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାଲ୍ୟ+ଚପଳତା)—
Bālya chapalatā ବାଲ୍ୟକାଳର ବା ବାଳକର ସ୍ୱଭାବସୁଲଭ
ବାଲ୍ୟ ସୁଲଭ } ଅନ୍ୟରୂପ ଚଞ୍ଚଳତା—Childishness;
ବାଲ୍ୟ ସ୍ୱଭାବ } puerility.

ବାଲ୍ୟବିଧବା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବାଲବିଧବା (ଦେଖ)—
Bālybidhabā Bālabidhabā (See)
(ବାଲ୍ୟବୈଧବ୍ୟ—ଭାବାର୍ଥକ ବିଶେଷ୍ୟ)

ବାଲ୍ୟବିବାହ—ସଂ. ବି—ବାଲବିବାହ (ଦେଖ)—
Bālyabibāha Bālabibāha (See)
(ବାଲବିବାହିତ—ପୁଂ) (ବାଲବିବାହିତା—ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଣ)

ବାଲ୍ୟଲୀଳା—ସଂ. ବି. (ମହିମାଧର୍ମିବାଲମ୍ମୀମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ; ଏହା ପ୍ରଥମେ
Bālyalīlā ଉପସ୍ଥିତ ବାଳକ ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ବିତରଣ କରାଯାଉ ଥିବାରୁ)—ମହିମାଧର୍ମୀମାନଙ୍କର ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀଦିନ ବା ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ବ୍ରହ୍ମାର୍ପିତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ନୈବେଦ୍ୟ, ଯାହା ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଆବାଲବୃଦ୍ଧବନିତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିତରଣ କରାଯାଏ—Sweets offered to the Deity by persons professing the Mahimā faith and distributed among the persons present.

[ଦ୍ର—ପ୍ରାତଃ ବ୍ରାହ୍ମମୁହୂର୍ତ୍ତ ସମୟରେ ଏକ ସୁନିର୍ମଳ ଗୋମୟ-ଲିପ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ଧୌତ ନୂତନ ମୃତ୍ତିକା ଭାଣ୍ଡରେ ଚତିଃଖାଦ୍ୟ (ଚୂଡ଼ା, ନାନାପ୍ରକାର ସୁମିଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ, ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁଗ୍ଧ, ଦଧି, ଘୃତ, ମଧୁ, ଓ ଶର୍କରା, ନାରିକେଳ, ସୁପକ୍ୱ ରମ୍ଭାଫଳ) ଚନ୍ଦନ କର୍ପୂର ସହଯୋଗେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ପୂର୍ବାଭିମୁଖ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମଧ୍ୟାନପୂର୍ବକ ଭାଣ୍ଡକୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉତ୍ତୋଳନ କରି ପରଂବ୍ରହ୍ମଙ୍କଠାରେ ଅର୍ପଣ କରିବେ, ତତ୍ପରେ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ 'ମହିମାଅଲେଖ' ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଅଲେଖ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ଏହି ବ୍ରହ୍ମପ୍ରସାଦ ଆବାଳବୃଦ୍ଧ ସକଳ ମାନବଙ୍କୁ ବିତରଣ କରିବେ । ଏହାଙ୍କର ଗୃହସ୍ଥମାନଙ୍କୁ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ପାଳନ କରିବା କହିତ, ଆଉ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଯେ କୌଣସି ସମୟରେ ଏହା କରାଯାଇ ପାରେ—ଏହାକୁ ବାଲ୍ୟଲୀଳା 'ବୋଲାଯାଏ—ବିଶ୍ୱନାଥବାବାଙ୍କ ମହିମାଧର୍ମ ପ୍ରତିପାଦକ ଗ୍ରନ୍ଥ—ଚତୁର୍ଥୋଲ୍ଲାସ ୪୪୫ ପୃଷ୍ଠା ।]

ବାଲ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ପ୍ଲୀହା—1. Spleen. ୨ । ପ୍ଲୀହା
Bāllā ବୃଦ୍ଧି ରୋଗ—2. Enlargement of the spleen.

ବାଶ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. ଶବ୍ଦ କରିବା—
Bāś (root) To make a sound.

ବାଶ—ସଂ. ବି—(ବାଶ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବାସଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Bāśa Bāsaṅga (See).
(ବାଶା, ବାଶିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଶନ—ସଂ. ବି—(ବାଶ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ) —୧ । ପକ୍ଷୀଙ୍କ ବୋବାଳି; ପକ୍ଷିରବ—2. The cooing of birds. ୨ । ମାଛିଙ୍କ
Bāśana ଭଣଭଣ ହେବା (ହି. ଶ)—2, Buzzing or humming of fleas.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ବୋବାଉଥିବା (ପକ୍ଷୀ) (ହି·ଶ)—1. Warbling (bird). ୨ । ଭଣଭଣ ହେଉଥିବା (ମାଛି) (ହି. ଶ)—2. Buzzing (fleas).

ବାଶିତ—ସଂ. ବି—(ବାଶ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ତ)—ପକ୍ଷୀଙ୍କ କୂଜନ (ହି. ଶ)-
Bāśita Warbling of birds.

ବାଶିତା—ସଂ. ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ (ହି. ଶ)—1. Woman.
Bāśitā ୨ । ହାତୁଣୀ (ହି . ଶ)—2. A female elephant.

ବାଶି—ସଂ. ବି—(ବାଶ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ଅଗ୍ନି (ହି. ଶ)
Bāśi Fire.

ବାଶି(ଶୁ,ଶେ)ଳୀ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବଶାକାରିଣୀର ଅପଭ୍ରଂଶ, ଚମ୍ପା ବନ୍ୟ
Bāśi(śu, śe)ḷi ବାସିନୀର ଅପଭ୍ରଂଶ)—ଦେବୀବିଶେଷ;
बाशुली देवी ଚଣ୍ଡୀଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତିଭେଦ—A popular Goddes.

[ଦ୍ର—ଏ ମନୁଷ୍ୟଠାରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଖୁବ୍ କୁଦେ ଓ ନାଚେ । ପୁରୀରେ ସାଇ ଯାତ ସମୟରେ ବାଶିଳୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ବାହାରନ୍ତି ଓ ଚଇତଘୋଡ଼ାଙ୍କୁ ସମୟ ସମୟରେ ବାଶେଳୀ ଲାଗନ୍ତି ।]

ବାଶି(ଶେ)ଳୀ ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—ମନୁଷ୍ୟଠାରେ ବାଶେଳୀ ଠାକୁରାଣୀ
Bāśi(śe)ḷi lāgibā ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—The possession
देवीलगना of a person by the spirit of Goddess.

[ଦ୍ର—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପାଗଳପରି ବକିଲେ ବା ଅଜସ୍ର ଗାଳି-ମନ୍ଦ କଲେ ତାଙ୍କୁ ବାଶେଳୀ ଲାଗିଛି ବୋଲି ବ୍ୟଙ୍ଗରେ କହନ୍ତି ।]

ବାଶିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ—(ବଶିଷ୍ଠ + ଅ)—ବଶିଷ୍ଠସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bāśishṭha Relating to sage Baśishṭha.
(ବାଶିଷ୍ଠୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—୧ । ଏକ ଉପପୁରାଣର ନାମ (ହି. ଶ)—
1. Name of a minor mythlogical treatise.
୨ । ଏକ ପ୍ରାଚୀନତୀର୍ଥ (ହି. ଶ)—2. Name of a place of Hindu pilgrimage.

ବାଶେଳୀ ସାହି—ଦେ. ବି (ନାମ)—ପୁରୀ ସହରର ଗୋଟିଏ ସାହି ବା
Bāśeḷi sāhi ପଲ୍ଲୀ—A part of the town of Puri.

ବାଶ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । ମନ୍ଦିର; ଗୃହ (ହି. ଶ)—1. House.
Bāśra ୨ । ଚୌରାସ୍ତା (ହି. ଶ)—2. A meeting place of cross roads.

ବାଷଠା(ଟ୍ଠା)ଶଏ(ହେ)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ଦ୍ୱିଷଷ୍ଟି
Bāshaṭhā(ṭṭhā)śae(he) ଉତ୍ତର ଶତ)—ଏକଶତ ବାଷଠି—
एकसौबाहाठ One hundred and sixty-two.
(ଏହିପରି ବାଷଠା ଦୁଇଶ = ୨୬୨)

ବାଷଠି(ଟ୍ଠି)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ଦ୍ୱିଷଷ୍ଟି; ପ୍ରା.
Bāshaṭhi(ṭṭhi) ବାସଟ୍ଠି, ବାସଟ୍ଟି)—ଷାଠିଏ ଅପେକ୍ଷା ଦୁଇ
बाआसठी बासठ ଅଧିକ—Sixty-two.

ବାଷ୍କଳ—ସଂ· ବି· (ବାଷ = ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ + ଲା. ଧାତୁ = ଗ୍ରହଣ କରିବା +
Bāshkaḷa କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯୋଦ୍ଧା—1. Warrior.
୨ । ଦାନବବିଶେଷ—2. Name of a Titan.
୩ । ଋଷିବିଶେଷ (ହି. ଶ)—3. Name of a sage.
ସଂ. ବିଣ—ବୃହତ୍; ବଡ଼—Large.

ବାଷ୍ପ(ସ୍ପ)—ସଂ. ବି. (ବା ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ· ପ; ନିପାତନ)—
Bāshpa(spa) ୧ । ଉଷ୍ମା; ଜଳର ବାୟବୀୟ ଅବସ୍ଥା; ବାମ୍ଫ; ଉତ୍ତାପ ଦ୍ୱାରା ଜଳର ପରବର୍ତ୍ତିତ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଆକାର—
1. Steam; vapour.
୨ । ଘନ ବା ତରଳ ପଦାର୍ଥର ବାୟବୀୟ ଆକାର—
2. Gas.
(ଯଥା—ଜଳୀୟ ବାଷ୍ପ, ଅଙ୍ଗାରକାମ୍ଳ ବାଷ୍ପ, ଯବକ୍ଷାରଯାନ ବାଷ୍ପ, ଜଳଯାନ ବାଷ୍ପ, ଅମ୍ଳଜାନ ବାଷ୍ପ ଇତ୍ୟାଦି ।)
୩ । ଶୋକ ବା ରାଗ ଯୋଗୁଁ ଉଠିବା କଣ୍ଠ ଶ୍ଳେଷ୍ମ; କଣ୍ଠ-ବାରୁ—3 Choking sensation in sudden outburt ofanger or sorrow.
୪ । ଅଶ୍ରୁ; କେତବାରୁ—4. Tear.
୫ । ଲୁହା (ହି· ଶବ୍ଦସାଗର)—5 Iron.
୬ । କଣ୍ଟକାରି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
6. Solanum Nigrum.

ବାଷ୍ପକ—ସଂ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଖଡ଼ା ଶାଗ (ହି· ଶ)—
Bāshpaka A kind of Amaranth (pot-herb).

ବାଷ୍ପ ଗଦ୍ଗଦ—ସଂ. ବିଣ—ରାଗ ବା ଶୋକପୂର୍ଣ୍ଣ (କଣ୍ଠ)—
Bāshpa gadgada (throat) Choked with anger or sorrow

ବାଷ୍ପ ଚାଳିତ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍)—ବାଷ୍ପର ବେଗ ଦ୍ୱାରା ଗତି-
Bāshpa chālita ବିଶିଷ୍ଟ—Propelled or moved by steam.

ବାଷ୍ପ ପୂରିତ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ବାଷ୍ପ+ପୂରିତ)—
Bāshpa pūrita ଲୋତକପୂର୍ଣ୍ଣ (ଚକ୍ଷୁ)—Tearful (eyes).

ବାଷ୍ପମାନ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଅଧୁନାତନ ପ୍ରୟୋଗ)—ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା
Bāshpamāna jantra ବାୟୁରେ ବା ଅନ୍ୟ ଜାଗାରେ ଥିବା ବାଷ୍ପର ଗୁପତ ପରିମାଣ ମାପ କରାଯାଏ—Hygrometer.

ବାଷ୍ପ ସ୍ୱେଦ—ଦେ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଏକପ୍ରକାର ସେକ; ବାମ୍ଫଅଗ୍ନି-
Bāshpa sweda A kind of hot bath or fomenting; vapour-bath

[ଦ୍ର—ସ୍ୱେଦ ଶବ୍ଦ ଦେଖ ।]

ବାଷ୍ପାକୁଳିତ—ସଂ. ବିଣ—ଲୋତକ ଦ୍ୱାରା ଅସ୍ଥିର (ଚକ୍ଷୁ)—
Bāshpā kulita Perturbed with tears; (eyes) dimmed with tears.

ବାଷ୍ପାୟନ—ଦେ. ବି—ତରଳ ପଦାର୍ଥର ବାୟବୀୟ ଅବସ୍ଥାରେ ପରିଣତି-
Bāshpāyana Evaporation; reduction of a liquid into vapour

ବାଷ୍ପାୟମାନ—ସଂ. ବି. (ବାଷ୍ପାୟ ନାମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Bāshpāyamāna ବାମ୍ଫ ବାହାରୁଥିବା—Steaming.

ବାଷ୍ପୀଭୂତ—ସଂ. ବି. (ବାଷ୍ପ+ଅଭୂତଭାବେ ଚ୍ୱି+ଭୂତ)—
Bāshpibhūta (ଜଳଆଦି) ବାଷ୍ପରେ ପରିଣତ—
(ବାଷ୍ପୀ ଭବ—ବି) Evaporated; (water) changed into vapour.

ବାଷ୍ପୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବାଷ୍ପ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଈୟ)—ବାଷ୍ପ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bāshpiya Relating to steam.

ବାଷ୍ପୀୟ ପୋତ—ସଂ. ବି. (ଅଧୁନାତନ ପ୍ରୟୋଗ) (କର୍ମଧା; ବାଷ୍ପୀୟ+
Bāshpiya pota ପୋତ)—ବାଷ୍ପର ବେଗ ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ଜାହାଜ-
Steamer; steam-ship

ବାଷ୍ପୀୟ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଅଧୁନାତନ ପ୍ରୟୋଗ)—ବାଷ୍ପ ଚାଳିତ ଯନ୍ତ୍ର—
Bāshpiya jantra A steam engine.

ବାଷ୍ପୀୟ ଯାନ—ସଂ. ବି. (ଅଧୁନାତନ ପ୍ରୟୋଗ)—
Bāshpiya jāna ବାଷ୍ପର ଗତି ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ଗାଡ଼ି—
ବାଷ୍ପୀୟ ରଥ / ବାଷ୍ପୀୟ ଶକଟ }—ଅନ୍ୟରୂପ Conveyance or train propelled by steam.

ବାଷ୍ପୋଦ୍ଗତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାଷ୍ପ+ଉଦ୍ଗତି)—
Bāshpodgati ୧ । ବାମ୍ଫ ଉପରକୁ ଉଠିବା—1. The ascension or rising of steam.
(ବାଷ୍ପୋଦ୍ଗମ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଆଖିରୁ ଲୁହ ବୋହିବା—2. The emission of tears from the eyes.

ବାଷ୍ପୋଦ୍ଗିରଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାଷ୍ପ+ଉଦ୍ଗିରଣ)—
Bāshpodgirana ମୁହଁ ବାଟେ ବାମ୍ଫ ବାହାର କରିବା—
Emission of steam through the mouth.

ବାସ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ବାସିତ ବା ସୁଗନ୍ଧିତ କରିବା—
Bās (root) To perfume.

ବାସ୍—ଦେ. ଅ—ବସ୍ (ଦେଖ)
Bās Bas (See)

ବାସ—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+ଅଧିକରଣ. ଅ)—
Bāsa ୧ । ବସତି ସ୍ଥାନ; ଆବାସ—2. Residence.
୨ । ଘର; ଗୃହ—2. House.
୩ । (+ଭାବ. ଅ) ଅବସ୍ଥାନ; ସ୍ଥିତି—
3. Staying, situation; position.
୪ । (+ଅଧିକରଣ.ଅ) ଆଧାର—4. Receptacle.
୫ । (ବସ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
ବସ୍ତ୍ର; ଲୁଗା—5. Cloth.
୬ । (ବାସ୍ ଧାତୁ=ବାସିତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
ଖୁସ୍‌ବୋ; ସୁଗନ୍ଧ—6 Sweet smell.
୭ । ଗନ୍ଧ—7. Smell; scent.
୮ । ବାସଙ୍ଗ (ଦେଖ)—8. Bāsanga (See)

ଦେ. ବିଣ—୧ । ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ; ସୁବାସିତ—1. Scented; sweet-smelling, perfumed.

[ଦ—ଓଡ଼ିଆରେ 'ବାସ' ଶବ୍ଦର ତିନି ଗୋଟି ଅର୍ଥ (ଗନ୍ଧ, ବସ୍ତ୍ର ଓ ଗୃହ)ର ପ୍ରଭେଦ ଗୋଟିଏ ବଚନ ଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନିତ ହୋଇଅଛି ।
ଯଥା—'ଯେଉଁ ଦନ୍ତୁ ହେଲା ସୁବାସ ନାସ
ସେହି ଦନ୍ତୁ ହେଲା ସୁବାସ ନାଶ, ସୁବାସ ନାଶ, ସୁବାସ ନାଶ' ।
ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ଯେଉଁ ଦିନରୁ ସୁବାସ ନସ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଅଭ୍ୟାସ କଲି ସେହି ଦିନୁ
୧ । ସୁବାସ ଅର୍ଥାତ୍ ନାକଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ସୁବାସ (ସୁଗନ୍ଧ) ଗ୍ରହଣ କରିବାର କ୍ଷମତା ଲୋପ ହେଲା ।
୨ । ଲୁଗାରେ ନାକ ପୋଛିବାରୁ ସୁବାସ (ଉତ୍ତମ ବସ୍ତ୍ର) ମଇଳା ହେଲା ।
୩ । ନାକପୁଡ଼ାକୁ ଅଙ୍ଗୁଳିଦ୍ୱାରା ଚିପି ପୋଛି ଘର କାନ୍ଥରେ ବୋଳିବାରୁ ସୁବାସ (ସୁପରିଷ୍କୃତ ଗୃହ ଓ କାନ୍ଥ) ମଇଳା ହେଲା ।]

୨ । ଦୁର୍ଗନ୍ଧ—2. Bad smell.

ଏ ମଡ଼ା ମାଂସ କରୁଅଛି ବଡ଼ ବାସ
କ ରୂପରେ ବଳୁଆ କରୁଛୁ ତୁ ଗ୍ରାସ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଶାନ୍ତି ।

ଦେ. ବି. (ଆଦରାର୍ଥକ) ବାସୁଦେବ, କୃତ୍ତିବାସ, ଶ୍ରୀନିବାସଆଦି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଡାକ ନାମ—Names for calling persons whose name begin with Bāsa or ends with Bāsa

ବାସଃ—ସଂ. ବି. (ବାସ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ବାସି ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+
Bāsah କରଣ ଅସ୍, ବାସସ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)—ବସ୍ତ୍ର; ଲୁଗା—Cloth.

ବାସଅଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ବାସ+ଅଙ୍ଗ)—୧ । ସୌରଭାଙ୍ଗୀ-
Bāsa-angi 1. Having limbs emitting sweet scent.

ବାସ ବାସ ଅଙ୍ଗୀର ଗର୍ଭେ ଜାତ ସୁତ । ଉପେନ୍ଦ୍ର, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ବସ୍ତ୍ରପରିଧାରୀ—2. Wearing clothes.

ବସ ଅଙ୍ଗୀରେ ଅଇଗନ
ଦହନ ବଚାବଗ ସେକ । ଉପେ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାସକ—ସଂ. ବିଣ. (ବାସଧାତୁ=ବାସିତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Bāsaka ୧ । ସୁଗନ୍ଧପ୍ରଦ—1. Sweet-smelling. ୨ । ବାସ
(ବାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) କରୁଥିବା—2. Residing; dwelling. ୩ ।
ସୁଗନ୍ଧକାରକ—3. Perfuming.
ବି—୧ । ବସତି ସ୍ଥାନ; ଆବାସ; ଗୃହ—1. Residence.
୨ । ବାସଙ୍ଗ (ଦେଖ)—2. Bāsanga (See)
୩ । ଗାନର ଅଙ୍ଗ ବିଶେଷ—3 Name of a part of a song.
[ଦ୍ର—ଶଙ୍କରଙ୍କ ମତରେ ମନୋହର, କନ୍ଦର୍ପ, ସ୍ମୃତି ଓ ନନ୍ଦନ; ମତାନ୍ତରରେ ବିନୋଦ, ବରଦ, ନନ୍ଦ ଓ କୁମୁଦ, ଗାନର ଏହି ଚାରି ଅଙ୍ଗ ଅଟେ—ହ. ଶ.]
୪ । ବାସର; ଦିନ (ହ. ଶ)—4 Day.
ଦେ. ବି—ସୁବାସ; ବାସନା; ସୁଗନ୍ଧ—Sweet scent.

ବାସ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ବସଧାତୁ) ଘର କରି ରହିବା—
Bāsa karibā 1. To reside; to live in. (ସଂ.ବାସଧାତୁ)
बास करना ୨ । ବାସନା କରିବା; ବାସିବା; ସୁବାସ ବିସ୍ତାର କରିବା—
बसना,बू करना 2. To smell; to emit smell.

ବାସକର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. (ବାସ=ଗୃହ+କର୍ଣ୍ଣ+ଈ)—ଯଜ୍ଞଶାଳା; ଯଜ୍ଞ-
Bāsakarṇṇī ଗୃହ—A room for the perfomance of Vedic sacrifice.

ବାସକ ସଜ୍ଜା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବାସକ=ବାସସ୍ଥାନ; ଗୃହ+
Bāsaka sajjā ସଜ୍ଜା)—କାବ୍ୟୋକ୍ତ ନାୟିକାବିଶେଷ; ନିଜେ
(ବାସସଜ୍ଜା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବେଶଭୂଷାରେ ସଜ୍ଜିତା ହୋଇ ଓ ଆପଣାର କେଳି ମନ୍ଦିରକୁ ନାନା ମନୋହର ଦ୍ରବ୍ୟରେ ସଜ୍ଜିତ କରି ଯେଉଁ ନାୟିକା ନାୟକର ଆଗମନକୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥାଏ—
A class of heroines in love-stories; a lady dressed in all her finery and after decorating her room, eagerly expecting the advent of her lover or paramour.

ବାସକ ଶଯ୍ୟା—ଦେ. ବି—ବାସକ ସଜ୍ଜା (ଦେଖ)
Basaka śajyā Bāsaka sajjā (See)
କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ବାସକା—ସଂ. ବି—ବାସଙ୍ଗ (ଦେଖ)—Bāsanga (See)
Bāsakā (ବାସା, ବାସିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାସକାରୀ—ଦେ. ବିଣ—ଅଧିବାସୀ—Living in.
Bāsakāri ସେହିଠାରେ ଯୋଗୀଙ୍କର ଥିଲା ବାସକାରୀ ।
କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ବାସଗୃହ—ସଂ. ବି. (୪ର୍ଥୀ ତତ୍; ବା ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାସ+ଗୃହ)—
Bāsagṛuha ୧ । ବାସ କରି ରହିବା ଘର—1. Residential house. ୨ । ସୁବାସପୂର୍ଣ୍ଣ ଘର—2. A room sweet full of scents.

ବାସଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାସକ)—ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—
Bāsanga Adhatoda Vasica; Bergera Koenigi.
ସଂ. ଅଟରୂଷକ, ବାସ(ଶା),
ବାଶ୍ୟା(ଶା), ବାସକା, ବାଶିକା,
ସିଂହମୁଖୀ, ସିଂହାସ୍ୟ, ସିଂହପର୍ଣ୍ଣୀ,
ସିଂହକଣ୍ଠ, ଭୂଷ, ଅଟରୂଷକ,
ବୃଷ, ବୈଦ୍ୟମାତା
বাসক, বাকস
अडुसा, बासा
ମ. ଅଡୁଲସା
ତେ. ଅଡ଼ସର, ଅଡ଼ୁସରମୁ
ତା. ଅଧତୋଡ଼େ
[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ପିଢ଼ା, ଶାଖାଗ୍ରରେ ବହୁ ପୁଷ୍ପ ଫୁଟେ । ପୁଷ୍ପ ସଙ୍ଗେ ଅନେକ ଉପପତ୍ର ଥାଏ । ଫୁଲ ଧଳା ଓ ଫୁଲର କଣ୍ଠ ହଳଦିଆ । ଏହା ଶୀତକାଳରେ ଫୁଟେ । ଏହାର ଫୁଲ କାଶ ଓ କ୍ଷୟରୋଗରେ ହିତକର । ଏହା ପୁଷ୍ପବର୍ଣ୍ଣଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଶୁକ୍ଲପୁଷ୍ପୀ ବାସଙ୍ଗର ସଂସ୍କୃତ ନାମ ସିଂହମୁଖୀ; ତାମ୍ରପୁଷ୍ପୀ ବାସଙ୍ଗର ସଂସ୍କୃତ ନାମ ଅସିତପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ) ।]

ବାସ ଚନ୍ଦନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାସ+ଚନ୍ଦନ)—
Bāsa chandana ସୁବାସ ଯୁକ୍ତ ଚନ୍ଦନ; ଅସଲ ଚନ୍ଦନ କାଠ—
सुबास चन्दन (sweet scented) sandal wood;
সুবাসচন্দন genuine sandal wood

ବାସ ଚହଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି)ବସ୍ତୁ ନିଜର ସୁବାସ ଚାରି
Bāsa chahaṭā(ṭe)ibā ଆଡ଼େ ବିସ୍ତାରିବା—To diffuse a
महक फैलाना বাস ছড়ান strong smell.
[ବାସ ମହକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାସ ଚହଟିବା—ଦେ. ବି—ସୁବାସର ପ୍ରସାରଣ—Diffusion of a
Bāsa chahaṭibā strong scent.
(ବାସ ମହକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) **महक फैलना** বাস ছড়াছড়ি

ବାସ ଜଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସୁବାସିତ ଜଳ)—
Bāsa jaḷa ସୁବାସିତ ଜଳ; ସୁଗନ୍ଧୀକୃତ ପାଣୀୟ—
बासित जल Perfumed or scented water.
সুবাস জল (ବାସ ପାଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାସତ—ସଂ. ବି—ଗର୍ଦ୍ଦଭ; ଗଧ—
Bāsata An ass.

ବାସତେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବସତି+ଏୟ)—
Bāsateya ୧ । ବସତିର ଉପଯୋଗୀ—1. Habitable; fit for residence.
୨ । ରାତ୍ରିବାସୋପଯୋଗୀ—2. Fit for passing a night in.

ବାସତେୟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ· (ବାସତେୟ+ଈ)—
Bāsateya ରାତ୍ରି; ଯାମିନୀ—Night.

ବାସ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାସିବା; ସୁଗନ୍ଧ ଦେବା—
Bāsa debā 1. To emit smell.
बास देना ୨ । ରହିବାକୁ ସ୍ଥାନ ଦେବା—2. To allow a
বাসদেওয়া person to live in a place.
(ଯଥା—ସେଠି ମସ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରଣା ମତେ ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ପାତାଳରେ ବାସ ଦେଉ ନାହିଁ ।)

ବାସନ—ସଂ. ବି. (ବାସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Bāsana ୧ । ସୁଗନ୍ଧୀକରଣ—1. Perfuming.
୨ । ଧୂପନ—2 Fumigating.

୩ । (+ ଅଧି. ଅନ) ବାସ ସ୍ଥାନ—3. Residence, dwelling.
୪ । (ବାସି ଧାତୁ—ପରିଧାନ କରିବା+କର୍ମ. ଅନ)—
ବସ୍ତ୍ର—4. Cloth.
୫ । ବାକ୍ସ; ଆଧାର—4. Box; receptacle.
୬ । ତୈଜସ ପାତ୍ର; ପାତ୍ର—6. Utensil.
୭ । ଜଳ ପାତ୍ର—7. Water pot.
୮ । ପୋଟଳା; ପୁଡ଼ା—8. A packet.
୯ । ଭୋଜନ ପାତ୍ର—9. A plate for eating.

ବାସନ କୁସନ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଛୋଟ ବଡ଼ ସମସ୍ତ ବାସନ—
Bāsyna kusana Utensils, large and small.
(ବାସନ ପତ୍ର, ବାସନ ବରତନ, ବାସନ ବର୍ତ୍ତନ—ଅନ୍ୟରୂପ)
बासन उसन ସେଠାରେ ବାସନ କୁଶନ ସବୁ ସୁନା, ନଣି, ମାଣିକରେ ତଥିର ।
বাসনকোসন ଜଳକଣ୍ଠଦାସ, ଚିତ୍ରଙ୍କ ପ୍ରମାଦୃଶ ।

ବାସନ ବଦଲ(ଲା, ଲି)—ଦେ. ବି—ପୁରୁଣା ଓ ଭଙ୍ଗା ବାସନ ଦେଇ
Bāsana badala(lā, li) ତହିଁ ନାମସ୍ତରେ ନୂଆ ବାସନ
बासन बदली ଆଣିବା—Exchange of old utensils
বাসনবদল for new.

ବାସନ ବଦଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କାରଗରଙ୍କୁ ଆପଣାର ପୁରୁଣା
Bāsana badalā(le)ibā ଭଙ୍ଗା ବାସନ ଦେଇ ତହିଁ ପରବର୍ତ୍ତିରେ
বাসন বদলান ନୂଆ ବାସନ ଆଣିବା—To exchange old
बासन बदलाना utensils for new ones.
[ଦ୍ର—ସମ ପରମାଣରେ ପୁରୁଣା ଓ ଭଙ୍ଗା ବାସନ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ସମ ପରିମିତ ନୂତନ ବାସନ ବଦଳାଇଲେ ନୂଆ ବାସନର ଓଜନ ଉପରେ କାରଗରର ମଜୁରି ଯାହା ଦେବାକୁ ପଡ଼େ ତାକୁ କରମୂଲ (ବ. ବାନୀ) ବୋଲାଯାଏ ।]

ବାସନ ମଜା—ଦେ. ବି—ଜଳ ଓ ପାଉଁଶ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଘଷି ବାସନକୁ
Bāsana kusana ପରିଷ୍କାର କରିବା—Act of scouring
বাসন মাজা **बासन मलना** the utensils.

ବାସନା—ସଂ. ବି. (ବାସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—
Bāsanā ୧ । ପ୍ରତ୍ୟାଶା—1. Hope or desire in return.
୨ । ଲାଳସା—2. Hankering; passion for anything.
୩ । କାମନା; ଅଭିଳାଷ; ବାଞ୍ଛା—
3. Desire; inclination; wish.
୪ । ପୂର୍ବ ଜନ୍ମର ସଂସ୍କାର; ମନୁଷ୍ୟ ପୂର୍ବ ଜନ୍ମରେ ମନରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଭୋଗ କରିବାକୁ ଆଶା କରିଥାଏ—
4. Desires or hankerings entertained by a person in a previous existence.
୫ । ଜ୍ଞାନ—5. Knowledge.
୬ । ଯୁକ୍ତି—6. Argument.
୭ । ଦୁର୍ଗା—7. Goddess Durgā.
୮ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଗ୍ରହସ୍ଥିତିନିର୍ଣ୍ଣୟୋପଯୋଗୀ ସଂସ୍କାରବିଶେଷ—8. (astrology) A process or retual for ascertaining the position of planets

ଦେ. ବି—୧ । ବାସ; ଗନ୍ଧ—1. Smell; scent.
୨ । ସୁବାସ; ସୁଗନ୍ଧ—2. Sweet smell.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବିଷୟର ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର ଗନ୍ଧ;
सुबास, खुसबू ଗନ୍ଧ ସମ୍ବନ୍ଧୀ ଅନୁଭୂତ—3. (allegorical)
गंध Scent of a matter.
(ଯଥା—ସାଆନ୍ତ ୫୦୦ ଲୋକଙ୍କ ଖିର ପିଠା ବାଣ୍ଟିଲେ, ମୁଁ ତାର ବାସନା ସୁଦ୍ଧା ପାଇଲି ନାହିଁ ।)
ବିଣ—୧ । ସୁବାସିତ—1. Sweet-scented.
সুবাসিত ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସର୍ବୋତ୍ତମ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
सुबासित, खुसबूदार 1. Best.
ସୁନା ଗୋଷ୍ଠ ରୁ ଏବା ସିକା
ସୁନାଗଜ ଶିର ଫୁଲ ବାସନା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବାସନା ଅର୍କ(ଅରକ)—ଦେ. ବି. (ସଂ, ସୁବାସିତ+ଫା. ଅରକ୍)—
Bāsanā arka(araka) ସୁବାସିତ ଜଳୀୟ ସାର—
सुबासित अर्क সুবাসিত আরখ Perfumed essence.

ବାସନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବାସନା)—୧ । କାମନା କରିବା—
Bāsanā kariba 1. To wish for or desire to
बासना करना, बू देना গন্ধকরা have a thing.
୨ । (ସଂ. ବାସ)—ବାସିବା—2. To smell sweet.
୩ । ଗନ୍ଧାଇବା—3. To emit a bad smell.

ବାସନା କଦଳୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଚମ୍ପା କଦଳୀ (ଦେଖ)
Bāsanā kadalī Champā kadalī (See)

ବାସନା ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାସନା କରିବା ୨।୩ (ଦେଖ)
Bāsanā chhārdibā Bāsanā kariba 2. 3 (See)
(ବାସନା ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାସନା ତେଲ—ଦେ. ବି—ସୁବାସିତ ତୈଳ—
Bāsanā tela **खुसबूदार तेल** Sweet-scented oil.

ବାସନା ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ସୁବାସ ଗ୍ରହଣ
Bāsanā paibā କରିବା—1. To smell the odour of
खुसबू लेना, खुसबू पाना a thing.
(ଯଥା—ଠାକୁର ଭୋଗରୁ କେବଳ ମାତ୍ର ବାସନା ପାଆନ୍ତି ।)
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବିଷୟର ଗନ୍ଧ ମାତ୍ର ଜାଣିବା—
2. (figurative) To get the scent of a matter; to get an inkling of a matter.

ବାସନା ବାଜିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଗନ୍ଧ ନାକରେ ବାଜିବା
Bāsanā bājibā One's sense of smell being
बू लगना সুবাস লাগা affected; (a smells') reaching one's nose.

ବାସନା ବାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନାକଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁର ବାସ୍ନା
Bāsanā bāribā ଗନ୍ଧ ଗ୍ରହଣ କରିବା—1. To scent a thing.
बू लेना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବିଷୟରେ ଟେର ପାଇବା—
বাসঠাওরান 2. (figurative) to get the hint of something. ୩ । ନାକଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଗନ୍ଧକୁ ସ୍ଥିରକରି ସେ ବସ୍ତୁର ଅବସ୍ଥାନ ଆଦି ସ୍ଥିର କରିବା—

3. To locate a thing with the help of
[ବାସନା ଠଉସ୍(ରେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] the scent it emits.

ବାସଣ—ଦେ. ବି—ଭୋଜନ ପାତ୍ର ତୈଜସପାତ୍ର—
Bāsani বাসন বাসন A plate for eating; utensils.

ଉତ୍ତମ ବାସଣରେ ହୋଇଛୁ ପରପୂର୍ଣ୍ଣ
ଅଛ ସେପରି କାହିଁ ଶୁଣି କାହିଁ କର୍ଣ୍ଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ: ଅବ ।

ବାସନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ବସନ୍ତ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ବସନ୍ତ ଋତୁ-
Bāsanta ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Vernal; relating to the
(ବାସନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) spring season. ୨ । ବସନ୍ତ ଋତୁରେ
କରାଯିବା—2. Performed during the spring.
ବି.—୧ । କୋକିଳ—1. The cuckoo. ୨ । ମଳୟ
ପବନ—2. The spring-breezee; south breeze;
breeze. ୩ । ମଦନ ବୃକ୍ଷ; ମଦଣ ଗଛ—3.
Randia Longispina; Vangoria Spinosa.
୪ । ଉଷ୍ଟ୍ର—4. Camel. ୫ । ମୁଗ—5. Mung
pulse.

ବାସନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ମନୋନୀତ—
Bāsanti 1. Selected; choice
୨ । ଭଲ ପାଉଥିବା; ସ୍ନେହ କରୁଥିବା—2. Loving.

ବାସନ୍ତ ଅଳ ବାସନ୍ତ ଅଳପର ଗୁଞ୍ଜିବ ତୋଳ
ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବାସନାଯୁକ୍ତ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ
ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—A kind of shrub used in
scenting medicines.

ବାସନ୍ତିକ—ସଂ. ବିଣ—(ବସନ୍ତ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ବସନ୍ତ-
Bāsantika କାଳୀନ—1. Vernal ୨ । ବସନ୍ତ ସମୟୋତ୍ପନ୍ନ
2. Produced during the spring.
ବି.—୧ । ବିଦୂଷକ—1. A jester. ୨ । ନଟ—2. An
actor; a dancer.

ବାସନ୍ତିକ ଦୁର୍ଗୋତ୍ସବ—ସଂ. ବି—ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳ ପ୍ରତିପଦ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ
Bāsantika durgotsaba କରି ନବମୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରାଯିବା
ଦୁର୍ଗାପୂଜା ଉତ୍ସବ—Worship of Goddess Durgā
performed during the spring season and
beginning from the first to the 9th day
of the bright fortnight of the month of
Chaitra.

ବାସନ୍ତୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବାସନ୍ତ+ଈ)—ବସନ୍ତକାଳୀନ—
Bāsanti Aernal
ବି.—୧ । ନବ ମାଳିକା; ନଅଲି ଫୁଲ—1. Jasminum.
Zambac. ୨ । ମାଧବୀ ଲତା—2. A flowering
creeper; Hyptaga Madablata.
[ବ୍ରୁ—ଏହା ବସନ୍ତ କାଳରେ ଫୁଟେ ।]
୩ । ମଦନୋତ୍ସବ—3. A festival in honour of
God Cupid held during the spring. ୪ ।
ଦୁର୍ଗା—4. Goddess Durgā. ୫ । କୃଷ୍ଣମୁଦ୍ଗ; କଳା-
ମୁଗ—5. A kind of pulse; Phasiolus Mung.
୬ । ନାଲି ଓ ହଳଦିଆ ମିଶା ରଙ୍ଗ; ନାରଙ୍ଗୀ ରଙ୍ଗ—
6. Reddish yellow colour. ୭ । ଚତୁ-
ର୍ଦ୍ଦଶାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—7. A metre of 14
syllables.

ଦେ. ବି—ବସନ୍ତକାଳୀନ ଫୁଲ—
Flowers of the spring season.

ବାସନ୍ତୀର ପ୍ରକଟିତ ବାସ
ବାସ ମଧ୍ୟେ ନ ହୁରଇ ବାସ । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ବାସନ୍ତୀ ପଞ୍ଚମୀ—ସଂ. ବି—ବସନ୍ତ ପଞ୍ଚମୀ (ଦେଖ)
Bāsanti pañchami Basanta pañchami (See).

ବାସନ୍ତୀ ପୂଜା—ସଂ. ବି—ବସନ୍ତକାଳୀନ (ଚୈତ୍ରମାସରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ)
Bāsanti pūjā ଦୁର୍ଗାପୂଜା—The worship of Durgā
during the spring.

ବାସନ୍ଦ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବିଚ୍ ଧାତୁ=ପୃଥକ୍ କରିବା)—୧ । ମନା;
Bāsanda ନିଷେଧ—1. Prevention; forbidding.

ତାକୁ ନାହିଁ ପାଣି ଧୋବା ଭଣ୍ଡାରି ସବୁ ବାସନ୍ଦ—
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

অলগ ୨ । ଜାତିରୁ କିଛିକାଳ ପାଇଁ ଅଟକ କରିବା; ସମାଜ
আটক ଚ୍ୟୁତି—2. Temporary excommunication.
୩ । ପ୍ରଭେଦ; ବାରଣ—3. Distinction.
ବିଣ—ଜାତିଚ୍ୟୁତ—Excommunicated.

ବାସନ୍ଦ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜାତିରୁ ଅଟକ କରିବା—1. To
Bāsanda karibā excommunicate. ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ
ବାସନ୍ଦିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଆସିବାକୁ ମନା କରିବା—2. To
ବାସେନ୍ଦିବା } forbid a person from going
অলগ করনা একঘরে করা somewhere.

ବାସ ପଖାଳ—ଦେ. ବି—ଲେମ୍ବୁ ବା ଟେଭି ପତ୍ର ଆଦି ଦିଆଯାଇ ସୁବାସିତ
Bāsa pakhāla ହୋଇଥିବା ପଖାଳ—Watered stale
rice which is perfumed by adding scented
leaves.

ବାସପୁଷ୍ପା—ସଂ. ବି—ହାଲିମ (ଦେଖ)
Bāsapushpā Hālima (See).

ବାସ ଫୁଲ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଦେବୀଙ୍କ ନିକଟରେ ତାନ୍ତ୍ରିକ
Bāsa phula ପୂଜାବେଳେ ନୈବେଦ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ମଦ୍ୟ—
Wine used as an offering before a Goddess
during of tantric worship.
ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ସରୁ ସୁବାସଯୁକ୍ତ ଧାନ୍ୟ—
A species of paddy emiting sweet smell.

ବାସବ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବସୁ=ଧନ+ଅ; ଯେ ଧନ ବଳିଷ୍ଠ; ଅମ୍ବା ବସ୍
Bāsaba ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+ଅ; ଯେ ସ୍ୱର୍ଗରେ ବାସ କରନ୍ତି)-
(ବାସବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଇନ୍ଦ୍ର; ସୁରରାଜ; ଦେବରାଜ—
1. Indra; the president of the assembly
of the gods in heaven. ୨ । ଧନିଷ୍ଠା ନକ୍ଷତ୍ର-
2. The 23rd asterism.

ବାସବ ଅୟୁଧ—ଦେ. ବି—(ସ. ବାସବାୟୁଧ)—ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ର; ବଜ୍ର—
Bāsaba āyudha Thunder.

ବାସବ ଅୟୁଧ ମୋଶିରେ ନ ପଡେ
ଯୋଡ଼ ନ ଯାଇ କଥା ପ୍ରବାହ । ଉକ୍ତ: ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ବାସବ ଦତ୍ତା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ —୧ । କବି ସୁବନ୍ଧୁ ରଚିତ ସଂସ୍କୃତ ଗଦ୍ୟ
Bāsaba dattā କାବ୍ୟର ନାୟିକା—1. The name of the heroine of a Sanscrit novel composed by Subandhu. ୨ । କବି ସୁବନ୍ଧୁ ରଚିତ ସଂସ୍କୃତ ଗଦ୍ୟ କାବ୍ୟ—2. The title of a Sanscrit novel by poet Subandhu.

ବାସ ବାସ—ଦେ. ବି—୧ । ତମ୍ବୁ—
Bāsa bāsa Tent.

ନବ ପ୍ରକାଶ ବାଣ ଲୁଚଜ ବାସ ବାସ ପରକାଶ ସବୁଜ ପୃଷ୍ଠ ।
ଉକ୍ତ. ରସିକହାରାବଳୀ ।

୨ । ସୁବାସ ସ୍ଥାନ—2. Sweet-smelling place.

ବାସବାସ କ ରଙ୍ଗରୁ ରଙ୍ଗ ଉଠେ ଅଳ ଯେ—
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାସବୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବାସବ+ଈ)—ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ; ଶଚୀ—1. The
Bāsabi queen of Indra. ୨ । ସତ୍ୟବତୀ; ବ୍ୟାସଜନନୀ—2. The mother of sage Byāsa.

ବାସ ଯୋଗ—ସ. ବି—(ବାସ=ସୁଗନ୍ଧ+ଯୋଗ=ମିଶ୍ରଣ)—
Bāsa joga ୧ । ସୁଗନ୍ଧଚୂର୍ଣ୍ଣ—1. Scented powder. ୨ । ଫଗୁ; ଅବିର—2. Coloured red powder used in sprinkling in sport during the Holi festival. ୩ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ) ବାସ କରିବାର ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ସଂଯୋଗ—3. A concatenation of circumstances leading to one living in 'Bana' or kārā etc.
(ଯଥା—ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବନବାସ ଯୋଗ ଅଛି ।)

ବାସ ଯୋଗ୍ୟ—ସ. ବିଣ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାସ+ଯୋଗ୍ୟ)—
Bāsa jogya ବାସୋପଯୋଗୀ; ବାସ କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ (ସ୍ଥାନ)—Habitable; fit for living; fit for occupation.

ବାସର—ସ. ବି—(ବସ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବାସ କରାଇବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—
Bāsara ୧ । ଦିବସ; ସପ୍ତାହର ଦିନ—1. Day; week-day. ୨ । (ବସ୍ ଧାତୁ+ଅଧି. ଅର) ଗୃହ—2. House. ୩ । ମଧୁ ଶଯ୍ୟା—3. The bed on which the newly married couple sleep during the first few nights; the bed of the honey-moon. ୪ । ନାଗବିଶେଷ—4. Name of a serpent.

ବାସରୁଘର—ଦେ. ବି—(ସ. ବଙ୍ଗୀୟ ବାସର)—୧ । ବାସର ୩
Bāsara ghara (ଦେଖ)—1. Bāsara 3 (See)
कोहबरघर ୨ । ମଧୁଶଯ୍ୟାର ଗୃହ—2. The room in which
বাসরঘর the newly married couple pass the honey moon.

[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗୀୟ ସମାଜରେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ବାସର ସଙ୍ଗରେ ମିଳନ ଉପଲକ୍ଷରେ କନ୍ୟାର ସହଚରୀମାନେ ବରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନାନା ଆମୋଦ ଓ ଥଟ୍ଟା ପରିହାସ କରିବାର ପ୍ରଥା ଚଳେ ।]

ବାସର ମୁଖ—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସକାଳ—
Bāsara mukha Morning.

ବାସର ମୁଖେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଭ୍ରମି ଦୁଃଖେ ଦେଖିଲୁ ସେ ଲୁଚ ।
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାସ ରହିତ—ସ. ବିଣ—(୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ଗୃହହୀନ—1. Home-
Bāsa rahita less. ୨ । ଗନ୍ଧହୀନ—2. Smell-less. ୩ ।
(ବାସହୀନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବସ୍ତ୍ରହୀନ—3. Clothless. ୪ । ନଗ୍ନ—3. Naked.

ବାସରାନ୍ତ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସନ୍ଧ୍ୟା—
Bāsarānta Evening.
ବିଣ—ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳୀନ—Happening in the evening.

ବାସରାନ୍ତ କର ଭୁକ୍ତିଲ ସମାନ ଭିଲ୍ୟନ ସେ ରଣସ୍ଥଳ—
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାସ ସମ୍ବିଧାନ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବସ୍ତ୍ର ନିର୍ମାଣ; ଲୁଗା
Bāsa sambidhāna ବୁଣିବା—1. Manufacture of cloth. ୨ । ଆବାସ ନିର୍ମାଣ—2. Building of a house. ୩ । ଗୃହପ୍ରତିଷ୍ଠା—3. Consecration or formal opening of a house.

ବାସାଗାର—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବାସଗୃହ—
Bāsāgāra 1. Dwelling house.
୨ । ଶୟନାଗାର—2. Bed room.

ବାସାଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ବାସ; ସୌରଭ—
Bāsānga Scent; smell.

ବାସାଙ୍ଗେ ଭଣେ ପାଉନ୍ଦ ଚକ୍ରକୁ
ବୋଇବ ଯୋଜନଗନ୍ଧା ହୋଇ—ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାସାଞ୍ଚଳ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପିନ୍ଧା ବସ୍ତ୍ରର କାନି—
Bāsānchala 1. The ends of a cloth.

ବାସାଞ୍ଚଳେ ଅଶ୍ରୁ ପୋଛି ଶ୍ରୀରାମ—ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । କରପୃଷ୍ଠ; ପାପୁଲି—9. The back of the palm.

ବାସାରିଷ୍ଟ—ସ. ବି—ବାସଙ୍ଗପତ୍ର ଓ ଛେଲି ଅଦିରୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା
Bāsārishta ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଅର୍କ—Essence extracted from Bāsanga leaves and bark.
[ଦ୍ର—ଏହା କାଶ ଓ ଶ୍ୱାସର ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବାସାର୍ହ—ସ. ବିଣ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାସ+ଅର୍ହ=ଉପଯୁକ୍ତ)—ବାସ
Bāsārha କରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ; ବାସୋପଯୋଗୀ —Habitable.

ବାସି—ସ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+ଇ)—ଭୂଠାରବିଶେଷ;
Bāsi ବାଉସି—Carpenter's adze.
(ସଜ—ଉପସ୍ଥିତ) ଦେ. ବିଣ. (ସ ପର୍ଯ୍ୟୁଷିତ, ଅବଶିଷ୍ଟ, ବାସିତ)—
बासी ୧ । ପର୍ଯ୍ୟୁଷିତ; ଯାହା ଅଚିର ନୁହେଁ; ଯାହା ଟାଟକା
বাসী ନୁହେଁ—1. Stale.

ଯା କେଶୁଁ ସୁହାସୀ ବହୁଲଃ ବାସି କୁସୁମମାଳା ପ୍ରକାରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ମ୍ଳାନ୍ତ; ମଉଳିଥିବା—2. Withered.
ଜଳମ୍ବର ଦେବେ ନ ଦେ ଅଳ
ଫଳରେ ମଉଳ ପୁଷ୍ପ ବାସି ହେବାଯାଏ—ସ୍ୱଭାବାଖ. ମହାଯାତ୍ରା ।
୩ । ପୁରାତନ—3. Old. ୪ । ଗତ କାଲିରୁ ଅବଶିଷ୍ଟ—
4. Remaining from the previous day.
ଯେ ବାସି ହେଲା ନ ଖାଇବାଣି
ତାହିଁ ତାଇଲ ସେବେ ଅନ୍ନ—ଲୁପ୍ତଃ ପ୍ରେମତତ୍ତ୍ୱାମୃତ ।
୫ । ପରବର୍ତ୍ତୀ (ଦିବସ)—5. Next (day).
୬ । (ସ. ବାସିତ) ଧୋବାଦ୍ୱାରା ପରିଷ୍କୃତ (ଲୁଗା)—
6. Well cleansed and washed (cloth).
दूसरेदिन ବ—ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦିବସ—Next eay.
বাসি [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ କେତେକ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ, ଯଥା—
ବିବାହ ବାସି, ଯାତ୍ରା ବାସି; ପ୍ରଭୃତି ବାସି ଇତ୍ୟାଦି ।]

ବାସି ଅଇଁଠା—ଦେ. ବ—କାଲି ଖିଆ ଯାଇଥିବା ଭୋଜନ ସ୍ଥାନରେ
Bāsi aiṅṭhā ପଡ଼ିଥିବା ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ବାସନ ଅଦ—
(ବାସି ଶବ୍ଦ ଦ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) Leavings of yesterday's
बासीजूठ food and plates uncleansed since
বাসিএঁঠো yesterday.

ବାସି ଅର୍ଦ୍ଦତି—ଦେ. ବ—ଭୋର୍‌ରୁ ଉଠି ଯେଉଁସବୁ ଗୃହକର୍ମ କରାଯାଏ—
Bāsi ārdati Menial works of the household, such
ବାସି ପାଇଟି } ଅନ୍ୟରୂପ as cleansing, sweeping, scouring etc, which are done first
ବାସି କାମ }
सवेरका काम early in the morning.
বাসীপাট ସାର ବାସିକାମ ସାର ପାଞ୍ଚ ନିତ ବଧୂମାନେ ଧ୍ୟାନେ—
ଜଜବଗୋଇ, ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରଣୀ ।

ବାସିକ—ସ. ବ. (ବସ+ଇକ)—ଚର୍ବି—
Bāsika Fat.

ବାସି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ସଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ବା ଖାଦ୍ୟକୁ
Bāsi karibā ବା ଶବକୁ ରହିଅବଧନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରଖିବା—
बासी करना 1. To allow any fresh thing or food or
বাসীকরা human corpse to become stale.
୨ । (ରଜକ) ଲୁଗାକୁ ବାସି ଧୋଇ କରି ଦେବା—
2. To cleanse or wash the cloth well.

ବାସି ଖିରିପିଠା—ଦେ. ବ—୧ । ବିବାହ ଆଦ ଉତ୍ସବର ବାସି ବା
Bāsi khiripiṭhā ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦିବସରେ ଗୃହସ୍ୱାମୀଙ୍କର ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ-
बासी खीरपूरी ମାନଙ୍କୁ ଦେବା ଭୋଜି—1. Feast
given to friends on the next day of a family festival. ୨ । ଉତ୍ସବାଦରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନାଦ
ମଧ୍ୟରୁ ପରଦିନକୁ ବଳ ପଡ଼ିଥିବା ପଦାର୍ଥ—2. Food
which remains over to the next day of a festival. ୩ । ପର୍ଯ୍ୟୁଷିତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନାଦ—3. Stale sweetmeat.

ବାସି ଘର—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ, ଘର ସକାଳୁ ଓଳିଆ ବା ଲିପା ପୋଛା
Bāsi ghara ହୋଇ ନ ଥାଏ—A house wich has not
बासीघर been cleansed or swept in the morning.

ବାସି ଚନ୍ଦନ—ଦେ. ବ—୧ । ପୂର୍ବ ଦିବସରୁ ଘୋରା ଯାଇଥିବା ଚନ୍ଦନ—
Bāsi chandana 1. Sandal paste prepared on the
बासी चन्दन সুবাসচন্দন previous day.
୨ । (ସ· ବାସଚନ୍ଦନ) ଅଗୁରୁ ବା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଚନ୍ଦନ—
2. Excellent or genuine sandal wood.

ବାସିତ—ସ. ବଣ. (ବାସ୍ ଧାତୁ ଣିଚ ବାସି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Bāsita ୧ । ସୁରଭିକୃତ; ସୁଗନ୍ଧୀକୃତ—1. Perfumed.
(ବାସିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିଖ୍ୟାତ—2. Famous; renowned.
୩ । ଧୂପିତ—3. Fumed. ୪ । (ବସ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ
କରିବା+କର୍ମ· ତ)—ବସ୍ତ୍ରାଚ୍ଛାଦିତ—4. Clothed;
dressed. ୫ । ଆର୍ଦ୍ରୀକୃତ—5. Moistened.
୬ । ପର୍ଯ୍ୟୁଷିତ—6. Stale.
୭ । ଅଧ୍ୟୁଷିତ; ବସବାସ କରୁଯାଉଥିବା—7. Inhabited
୮ । ପୁରୁଣା; ପୁରାତନ—8. Old.
ବ. (ବାସ୍ ଧାତୁ. ଶବ୍ଦ କରିବା+ଭାବ. ତ)—ପକ୍ଷୀର ଶବ୍ଦ—
Note of a bird.

ବାସିତା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାସିତ+ଆ)—୧ । କରିଣୀ—1. A
Bāsitā female elephant. ୨ । ନାରୀ; ସ୍ତ୍ରୀ—
2. Woman.
ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସୌରଭାନ୍ୱିତା—1. Sweet smelling.
୨ । ବସ୍ତ୍ରାଚ୍ଛାଦିତା—2. Covered with clothes.
ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗୃହିଣୀ—3. Mistress of a house.
ବାସିତା, ଶାଖାଙ୍କ କେଳ ହିଁ କାଳ କଳ
କଉରତ ବକ୍ତ୍ରରେ କଳକଣ୍ଠ ସ୍ୱନ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାସି ଥକା—ଦେ. ବ—୧ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ଏକ
Bāsi thakā ଦିନରୁ ଅଧିକ ରହିଯିବା—1 Staying at a
रातगमाना place for more than a day.
ଦିନେ ମଧ୍ୟ ନ ରହେ ବାସି ଥକା । ଦାଶରଥି ତୁଳଦାର ।
୨ । ବାସି ଅର୍ଦ୍ଦତି—2 Menial household
duties performable early in the morning.
୩ । କାଲି କରି ଯିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଅଳକୁ ବାକି ରଖିଥିବା—
3. Leaving yesterday's domestic menial duties unperformed.

ବାସିଥକା ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି·—ଆଜର ଗୃହକାର୍ଯ୍ୟ ଅଜ୍ଞ ଶେଷ ନ
Bāsithakā rakhibā କରି କାଲକୁ ପକାଇ ରଖିବା—To
काज बाकीराखा allow the daily menial household duties
to remain unperformed till the next day.

ବାସିଥକା ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଯାଇ ସେଠାରୁ ସେହି ଦିନ
Bāsithakā rahibā ଘରକୁ ଫେରି ନ ଆସି ରହିବ ବାସି ଦିନ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିବା—To stay abroad for more
रातगमाना than a day.
ଘରେ ମୁଁ ରହିବି ଏକା
ବନ୍ଧ ଚୋବଣି କଥ ମୋହିଁ ବ ନ ରହିବ ବାସି ଥକା· ଚନ୍ଦ୍ରଭୋଗା ଗୀତ.

ବାସି ଦୁଧ—ଦେ. ବି—ଗତକାଲି ବା ପୂର୍ବାହ୍ଣରେ ଦୋହନ କରାଯାଇଥିବା
Bāsi dudha ଦୁଧ—Milk drawn from the cow
(ସଜଦୁଧ—ବିପରୀତ) yesterday or in the forenoon.

ବାସିଧୋବ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଧୋବାମାନଙ୍କର ଏକଦିନରୁ ବେଶି
Bāsidhoba ସମୟରେ ଲୁଗା ପରିଷ୍କାର କରିବା ବିଧି—1. The
ବାସିଧୋପ process of washing cloth which takes
बासीधोब more than one day.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ରଜକ ବସ୍ତ୍ରକୁ ପରିଷ୍କାର କରୁଥିବାରୁ ଧୌତ କରି ତାହାକୁ ସୁବାସିତ କରିବାର ବିଧି ଥିଲା । ଏଥିଯୋଗୁଁ 'ସୁବାସିତ'କୁ 'ବାସି କରିବା' ଓ 'ବାସିଧୋବ' ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଭାଷାରେ ରହିଅଛି । ପୂର୍ବେ ଲୁଗାକୁ କାଚି ସଫା କରି ତାହାକୁ ନୀଳଆଦି ରଙ୍ଗ ଦ୍ୱାରା ରଞ୍ଜିତ କରାଯାଉଥିବା ବିଧିରୁ 'ରଜକ' ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ରହିଅଛି ।
ଧୋବାମାନେ ଯେଉଁ ମଇଳା ଲୁଗା ନେଇ କାଚକରି ଏକାଦିନକେ ଫେରାଇ ଦିଅନ୍ତି ତାହାକୁ 'ସଜଧୋବ' ବୋଲାଯାଏ ଓ ଯାହା ଏକରୁ ଅଧିକ ଦିନରେ ଦିଅନ୍ତି ତାକୁ 'ବାସିଧୋବ' ବୋଲାଯାଏ; ଫଳତଃ 'ସଜଧୋବ' ଲୁଗା ଅପେକ୍ଷା 'ବାସିଧୋବ' ଲୁଗା ବେଶି ଶୁଭ୍ର ଓ ସୁପରିଷ୍କୃତ ହୁଏ ।]
୨ । ଏକଦିନରୁ ଅଧିକ କାଳ ପରିଶ୍ରମ କରାଯାଇ ସୁପରିଷ୍କୃତ (ଲୁଗା)—2. Well cleansed (cloth).

ବାସିଧୋବ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବାସିଧୋବ କରିବା ନିମନ୍ତେ
Bāsidhoba pakā(ke)ibā ଧୋବାକୁ ଲୁଗା ଦେବା—
(ବାସି ପକାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To give cloth to the
बासीधोबकेलियेदेना washerman for being well cleansed and returned after a day.

ବାସିଧୋବ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବସ୍ତ୍ର) ବାସିଧୋବ କରିବା ନିମନ୍ତେ
Bāsidhoba pardibā ଧୋବାଘରେ ଦିଆଯିବା—(cloth) To
(ବାସିପଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) be given to the washerman
बासीधोबकेलियेदियाजाहोना to be well cleansed and returned after a day or more.

ବାସି ନିଶା—ଦେ. ବି—ପୂର୍ବଦିନ ଖାଇଥିବା ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟର ପରଦିନ
Bāsi nisā ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଭୂତ ହେଉଥିବା ନିଶା ବା ମାଦକତା—
ବାସି ନେଶା बासीनिशा The remaining or after effect of yesterday's intoxicating thing.

ବାସିନି—ଦେ. ବିଣ—ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ—
Bāsini Scented; sweet-smelling.
ମେଳ ଚରନ କେହ କେହ ସୁବାସିନି
ବାସିନୀ ସୁକାନ୍ତ କାନ୍ତ ସ୍ତବକ ସବନୀ । ଉକ୍ତ- ବୈଦେହୀଶବିଳାସ,

ବାସିନ୍ଦା—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—୧ । ଅଧିବାସୀ—1. Inhabitant.
Bāsindā ୨ । ନିବାସୀ—2. Resident. ୩ । କୌଣସି ସ୍ଥାନର
ବାସିନ୍ଦା बासिन्दा ସ୍ଥାୟୀ ଅଧିବାସୀ—3. Permanent resident.

ବାସି ପଖାଳ—ଦେ. ବି—ଏକ ବା ଏକାଧିକ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ରଖାହୋଇ
Bāsi pakhāla ପଖାଳ ଯାଇଥିବା ଭାତ—Boiled rice
ପାନ୍ତାଭାତ which has been kept moistened since
बासीभात yesterday or previously.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଦିନ ଭାତ ରନ୍ଧାହୋଇ ଥାଏ ସେହି ଦିନ ତାହା ପଖାଳ କରି ଯାଇଥିଲେ ତାକୁ ସଜ ପଖାଳ ବୋଲାଯାଏ ଓ ସଜ ପଖାଳ ଏକଦିନରୁ ଅଧିକ ରହିଗଲେ ତାକୁ ବାସି ପଖାଳ ବୋଲାଯାଏ ।]

ବାସି ପାଣି—ଦେ. ବି—୧ । ଗତ ଦିବସରୁ ରଖାଯାଇଥିବା ଜଳ—
Bāsi pāṇi Water kept since yesterday. ୨ ।
(ବାସିଜଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମଦ—2. Wine; toddy (from its
बासिजल बासी पानी getting fermented only when kept to the next day).

ବାସି ଫୁଲ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଫୁଲ ପୂର୍ବଦିନରୁ ଫୁଟି ପରଦିନକୁ ରହି
Bāsi phula ଶୁଖି ଯାଇଥାଏ—1. Withered flower.
बासीफूल ୨ । କାଲି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥିବା ଫୁଲ—
বাসীফুল 2. Flower which was used yesterday.

ବାସିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବାସ୍ ଧାତୁ)—୧ । ସୁବାସିତ ହେବା—
Bāsibā बूदार होना 1. To get scented.
ନୋହିଲେ କର୍ପୂର ଶ୍ୱାସ ଦେଳନ୍ତି ବାସେ. କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ
୨ । (ଶୁଦ୍ଧବାଚକ) ଗନ୍ଧାଇବା—2. To emit a bad smell.

ବାସି ବିଛଣା—ଦେ. ବି—ରାତିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଯେଉଁ ଶଯ୍ୟା ସକାଳୁ
Bāsi bichhaṇā ଉଠା ଯାଇ ନ ଥାଏ—Bed used over
বাসি বিছানা night but not wound up in the
बासी बिछौना (ବାସି ଶେଯ—ଅନ୍ୟରୂପ) morning.

ବାସି ବିବାହ—ଦେ. ବି—୧ । ବିବାହର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦିବସ—1. The
Bāsi bibāha next day after marriage.
বাসি বিআ ब्याहका दुसरा रोज ୨ । ବିବାହ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
ବାହିବାହା } —ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ
ବାସି ଉଆ }
ଦିବସରେ ଓ ଲଗ୍ନରେ ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇ ନ ପାରି ତହିଁ ପରଦିନ ସକାଳେ ସମ୍ପାଦିତ ହେବା ବିବାହ—2. Marriage rites performed on the next day after the day fixed for marriage (owing to inability of going through all the ceremonies on the fixed day).
[ଦ୍ର—କରଣ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟ ସମାଜରେ ବର ଯାଇ କନ୍ୟାର ଘରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ଅନୁପୂର୍ବିକ ବିଧି ଓ ଚର୍ବ୍ବଚର୍ବ୍ୟାଦି ସରୁ ସରୁ ରାତି ପାହିଯାଏ; ଫଳତଃ ତହିଁ ଆର ଦିନ ହାତଗଣ୍ଠି ଆଦି କେତେକ ବିଧି ସାଧିତ ହୁଏ ।]

ବାସି ଭାତ—ଦେ.ବି.—ପୂର୍ବଦିନ ରନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଭାତ; ପର୍ଯ୍ୟୁଷିତାନ୍ନ—
Bāsi bhāta बासि भात বাসী ভাত Yesterday's boiled rice.

ବାସି ମଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ମୃତ ଦେହ ମରିବା ଦିନ ଗୃହରୁ
Bāsi mardā ଶ୍ମଶାନକୁ ନୀତ ହୋଇ ନ ଥାଏ—A corpse
(ବାସି ମୁର୍ଦ୍ଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ) not removed to the crema-
বাসী মড়া tion or burial ground on the very day of death.

ବାସିମଡ଼ା କରବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୃତଦେହକୁ ବା ଶବକୁ ମୃତ୍ୟୁ ଦିବସରେ ଶ୍ମଶାନକୁ ନ ନେଇ ଘରେ ରଖାଇ ରଖିବା—To allow a corpse to remain in the house till a day after death.
Bāsimarḍā karibā
(ବାସିମଡ଼ା ରଖାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
বাসিমড়া করা; বাসিমড়া রাখা
बासीमुर्दा करना

ବାସି ମଦୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ପୂର୍ବଦିନ ମଦ ଖାଇଥିବା ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ନିଶା ପରଦିନକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଛାଡ଼ି ନ ଥାଏ—A drunkard still suffering from the effects of yesterday's drink.
Bāsi maduā
बासीमता
बासी माताल

ବାସି ମୁହଁ—ଦେ. ବି—ସକାଳୁ ଉଠି ଧୋଇ ନ ଥିବା ମୁହଁ; ଅଧୁଆ ମୁହଁ—Face not washed early in the morning.
Bāsi muhaṅ
বাসিমুখ बासीमुँह

ବାସିମୁହଁରେ ପାଣିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସକାଳୁ ଉଠି ମୁହ ଧୋଇବା—1. To wash the face, the first act in the morning. ୨ । ସକାଳେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିବା ପରେ ମୁହଁ ହାତ ଧୋଇ ଜଳଯୋଗ କରିବା—2. To break one's fast in the morning after washing the face.
Bāsimuhaṅre pāṇidebā
বাসিমুখে জল দেওয়া
बासीमुँहमे जलदेना

ବାସିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାସି ହୋଇଯିବା; ମଳିନ ହେବା—1. To become stale; to wither,
Bāsijibā बासीहोना
ଛେଣେ ଯଉନେ କଲେହେଁ ଅପଃ
ନ ବାସିଯାଏ ବ ଚମ୍ପକ ପୁଃ । ବଦସୁର୍ଦ୍ଦିଂ, ବଦରା ।
୨ । ବାସି ହେବାରୁ ଗନ୍ଧାଇବା—2. To emit a bad smell on becoming stale or on account of being kept long unused.

ବାସି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (କୌଣସି ସଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ବା ଖାଦ୍ୟ)—ପରଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଳି ପଡ଼ିବା—1. (any fresh food) To remain over for the next day
Bāsi rahibā
(ବାସି ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
बासीरहना
বাকি থাকা
ବାସି ରହିବାକୁ କାହିଁ, କ ରଖା ଖାଇବାକୁ କାହିଁ —ଲଗ
୨ । (ସଦ୍ୟପଦାର୍ଥ) ପର୍ଯୁଷିତ ହେବା; ମଉଳିଯିବା—2. To become stale; to wither.
ସକଳ ଲ ବାସି ହେଲେ କାହିଁ ମଳାରେ – ଗୀତ ।

ବାସିଷ୍ଟ—ସଂ. ବି—ରୁଧିର; ରକ୍ତ—Blood.
Bāsishṭa

ବାସି[ଶି]ଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ—(ବଶିଷ୍ଠ+ ସମ୍ବନ୍ଧ ବା କୃତ ଅର୍ଥରେ+ଅ)—୧ । ବଶିଷ୍ଠ ଋଷି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to sage Basishṭha. ୨ । ବଶିଷ୍ଠ ଗୋତ୍ରୀୟ—2. Born in the family of Basishṭha.
Bāsi(si)shṭha
୩ । ବଶିଷ୍ଠପ୍ରଣୀତ—3. Made by Basishṭh.
ବି—୧ । ବଶିଷ୍ଠ ପ୍ରଣୀତ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର—1. A book on Joga by Basishṭha. ୨ । ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ପୁତ୍ର—2. Son of Bashishṭha. ୩ । ରୁଧିର; ରକ୍ତ (ହ୍ରି. ଶ)—3. Blood.

ବାସିଷ୍ଠ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ବରାହମିହିରଙ୍କଦ୍ୱାରା ସଙ୍କଳିତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ର—An astrological book compiled by Barahamihira.
Bāsishṭha siddhānta

ବାସି(ଶି)ଷ୍ଠୀ—ସଂ. ବି—ଗୋମତୀ ନଦୀ—The river Gomatī.
Bāsi(si)shṭhī
ବାସିଷ୍ଠୀ ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରବାସୀ ସତେ
ଦର୍ଶୀତ ବଦସ ବାଦେସ ଇଙ୍ଗେ—
ଇନ୍ଦୁ· ବୈଦେଶ୍ୱରଲାସ ।

ବାସୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+ଇନ୍, ବାସିନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ ବାସ କରେ; ନିବାସୀ—Residing in; resident of; inhabiting.
Bāsī
[ବାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ନାହିଁ । ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—କାଶୀବାସୀ, ନଗରବାସୀ, ଶ୍ମଶାନବାସୀ, ଗ୍ରାମବାସୀ, ସ୍ୱର୍ଗବାସୀ, ଇତ୍ୟାଦି ।]
ବି—ବାସି (ଦେଖ)—Bāsi (See).

ବାସୁ—ସଂ. ବି—(ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ । (ସର୍ବବ୍ୟାପକ) ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu. ୨ । ପୁନର୍ବସୁ ନକ୍ଷତ୍ର—2. The 7th asterism in Hindu astronomy. ୩ । ପରମାତ୍ମା—3. The Holy spirit; the Spirit pervading the whole universe.
Bāsu

(ବାସୁଅ—ଅନାଦରାର୍ଥକ) ଦେ. ବି. (ଆଦରାର୍ଥକ) ବାସୁଦେବର ଡାକ ନାମ—Name for calling Bāsudeba.

ବାସୁଆ ବଳଦ—ଦେ. ବି—ମହାଦେବଙ୍କ ବାହନ ବୃଷଭ—Popular name of the bull which is said to carry Siba on its back.
Bāsuā baḷada

ବାସୁଆ ଭୋଗ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ସୁଗନ୍ଧ ଯୁକ୍ତ ଧାନ—Name of a sweet-scented specifics of paddy.
Bāsuā bhoga
(ବାସୁ ଭୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାସୁକି—ସଂ. ବି. (ବସୁ=ରତ୍ନ+କ=ମସ୍ତକ+ଇ; ଯାହାର ମୁଣ୍ଡରେ ରତ୍ନ ଅଛି; ନାଗ ଅଧିକ ମୁଣ୍ଡରୁ ମଣି ବାହାରିବାର ଦେଖାଯାଏ)—ସର୍ପରାଜ—The king of serpents.
Bāsuki
(ବାସୁକେୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ପୁରାଣୋକ୍ତ ଅଷ୍ଟ ନାଗ ମଧ୍ୟରେ ଏ ଦ୍ୱିତୀୟ; କଦ୍ରୁଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ କଶ୍ୟପ ଋଷିଙ୍କ ଔରସରେ ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ । ଏ ଫଣା ଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀକୁ ଟେକି ଧରି ଅଛନ୍ତି । ଏହାଙ୍କର ସହସ୍ର ଫଣା ଥିବାର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

ବାସୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାସନ=ଆବରଣ)—କଦଳୀ ଗଛର ଶୁଖିଲା ବହିସ୍ଥବରଣ ବା ବକଳା—Dry rind and branches of plantain tree
Bāsuṅgā
বাসনা
डमखोड
ଗିଲରୁ କଦଳୀ ବାସୁଙ୍ଗା ସହିତେ ସୁମାର ନଅଣ ଥାଇ ।
ଦ୍ୱିବାର· ସାର୍ଣ୍ଣିରୁଥ ବାହା ।

ବାସୁଦେବ —ସଂ. ବି. (ବସୁଦେବ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ; ବା ବାସୁ=ସର୍ବବ୍ୟାପୀ
Bāsudeba +ଦେବ; ଯେ ସର୍ବତ୍ର ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛନ୍ତି)—
ଦେବକୀଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ବସୁଦେବଙ୍କ ଔରସରେ ଜାତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—
Śrikrushṇa.
ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
Name given to males.

ବାସୁଦେବ କବିଚନ୍ଦ୍ର ବଡ଼ ପଣ୍ଡା—ସଂ. ବି—କେନ୍ଦୁଝର ଅନନ୍ତପୁରର
Bāsudeba kabichandra barḍa paṇḍā ବଳଭଦ୍ରପୁର
ଶାସନବାସୀ ଜଣେକ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପଣ୍ଡିତ; [ଏ ସରସ ସଙ୍ଗୀତ
ରଚନାରେ ଓ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଗୀତମାନଙ୍କର ଅର୍ଥ
କରିବାରେ ପଟୁଥିଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କେଶବ ମିଶ୍ର ତାଙ୍କ
ବୈତରଣୀ ପଦ୍ୟର ତୃତୀୟ ସର୍ଗରେ ଏହାଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି
ଅଛନ୍ତି]—Name of a late Oriya Pandit of
the Keonjhar State.

ବାସୁଦେବ ରଥ—ଦେ. ବି. (ନାମ) —ଜଣେକ ଉତ୍କଳୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Bāsudeba ratha Name of a Brāhmaṇa.
[ଦ୍ର—ଏ ଉତ୍କଳର କେଶରୀବଂଶର ଶେଷ ରାଜା ସୁବର୍ଣ୍ଣ
କେଶରୀଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ପରେ ତାହାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିବାଦ
ହେବାରୁ ସେ ଦକ୍ଷିଣ ରାଜ୍ୟକୁ ଯାଇ ଚୋଡ଼ଗଙ୍ଗଙ୍କୁ ଉତ୍କଳ
ସିଂହାସନରେ ବସାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ।
ଏ 'ଗଙ୍ଗାବଂଶାନୁଚରିତ' ନାମରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଚମ୍ପୂ କାବ୍ୟ
ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଲେଖିଥିଲେ—ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ବାସେଚ୍ଛା—ସଂ. ବି—(କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ) ବାସ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା—
Bāsechchhā Desire to live (at a place).

ବାସୋପଯୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁରୁଷ)—ବାସ କରିବା ନିମନ୍ତେ
Bāsopajukta ଉପଯୁକ୍ତ; ବାସଯୋଗ୍ୟ—Habitable.
(ବାସୋପଯୋଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାସ୍ତ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବାସ୍ତୁ)—ନିବାସ—
Bāsta Residence,

ବାସ୍ତବ—ସଂ. ବିଣ (ବସ୍ତୁ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ଯଥାର୍ଥ; ପ୍ରକୃତ;
Bāstaba ଯାହା କାଳ୍ପନିକ ନୁହେଁ—1. Actual; real.
(ଅବାସ୍ତବ—ବିପରୀତ) ୨ । ସାରବାନ୍—2. Substantial.

ବାସ୍ତବନ୍ଧ—ଦେ· ବି—ବାସ୍ତୁବନ୍ଧ (ଦେଖ)
Bāstabandha Bāstubandha (See)

ବାସ୍ତବରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ବାସ୍ତବ)—୧ । ପ୍ରକୃତରେ—
Bāstabare 1. Actually. ୨ । ଯଥାର୍ଥରେ—2. Really.
वास्तविक **वास्तवमे** ୩ । ସତେ—3. Truly.

ବାସ୍ତବିକ—ସଂ· ବି (ବସ୍ତୁ + ଇକ)—୧ । ନିଶ୍ଚିତ—1. Certain.
Bāstabika ୨ । ଯଥାର୍ଥ—2. Actual ୩ । ପ୍ରକୃତ—
3. Real. ୪ । ସତ୍ୟଭୂତ—4. True
वास्तविक ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଯଥାର୍ଥରେ—1. Actually,
वास्तविक ୨ । ସତେ; ସତରେ; ପ୍ରକୃତରେ—
2. Truly; really.

ବାସ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ବସ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବାସି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Bāstabya ୧ । ବାସଯୋଗ୍ୟ—1. Habitable.
୨ । ପ୍ରତିବାସୀ—2. Neighbouring. ୩ । ଅଧିବାସୀ
3. Resident; residing.
ବି.—ଗୃହ—House; residence.
ଦେ. ଅ.—ବସ୍ତୁତଃ; ବାସ୍ତବରେ, ବାସ୍ତବିକ—
Eventually.
ବାସ୍ତବ୍ୟ ଅପଣ ପଣ କେ ଅଛ
ବାଗିଲେ ପଦାର୍ଥ କ କୃତଃ ବିଛ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାସ୍ତା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତିର) ବି—ବାଉଁଶ କରଡ଼ି—
Bāstā The young shoot of bamboo.

ବାସ୍ତୁ—ସଂ. ବି. (ବସ ଧାତୁ + ଅଧିକରଣ; ତୁ)—
Bāstu ୧ । ବାସ; ଗୃହ—1. Residence; house.
୨ । ବାସ ସ୍ଥାନ—2. Place of residence.
୩ । ପୂର୍ବପୁରୁଷକ୍ରମରେ ଯେଉଁଠାରେ ବାସ କରୁଥାଏ;
ଭିଟା—3. One's ancestral residence.
୪ । ଘର ତଳ; ଗୃହର ସ୍ଥଳୀ; ଯେଉଁ ଜମି ଉପରେ ଘର
ତୋଳାଯାଏ; ଘର ଡିହ—4. The site of a house.
୫ । ଘରବାଡ଼ି; ଗୃହ ଓ ତତ୍ ସଂଲଗ୍ନ ଭୂମି—
5. Homestead.
୬ । ଗ୍ରାମର ଗୃହସମଷ୍ଟି ଓ ତତ୍ ସଂଲଗ୍ନ ଭୂମି—
6. The site of a residential village.
୭ । ବଥୁଆ ଶାଗ (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
7. Chenopodium Album (potherb).

ବାସ୍ତୁକ—ସଂ. ବି. (ବାସ୍ତୁ + କ)—୧ । ବଥୁଆ ଶାଗ—
Bāstuka 1. Chenopodium (pot-herb).
୨ । ପୁନର୍ନବା; ପୁରୁଣୀ ଶାଗ (ହ୍ରି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Hogweed.

ବାସ୍ତୁଦେବ—ସଂ. ବି—ଗୃହସ୍ଥଳୀର ରକ୍ଷକ ଦେବତା—
Bāstudeba The presiding or tetular Deity of
a homestead.
ବାସ୍ତୁ ଦେବତା }
ବାସ୍ତୁପ, ବାସ୍ତୁ ପତି } ଅନ୍ୟରୂପ

ବାସ୍ତୁ ପୂଜା—ସଂ. ବି—ନୂତନ ଗୃହ ପ୍ରବେଶ ଉପଲକ୍ଷରେ କରାଯିବା ବାସ୍ତୁ
Bāstu pūjā ଦେବତାଙ୍କ ପୂଜା—Worship of the pre-
(ବାସ୍ତୁଯାଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) siding Deity of a homestead
on the occasion of coming to live in a
newly built house.

ବାସ୍ତୁ ବନ୍ଧ—ସଂ. ବି—ଗୃହର ବା ଗ୍ରାମର ସୀମା ନିରୂପକ ବନ୍ଧ ବା ଦଣ୍ଡା—
Bāstu bandha A ridge raised as the boundary-
बास्तिबंध mark of the cite of a village or house.

ବାସ୍ତୁ ବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି—ବାସ୍ତୁର ଶୁଭାଶୁଭ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Bāstu bidyā A book dealing with the art of
constructing a house, especially the aus-
picious or inauspicious nature of sites
and the remedies for counteracting evil.

ବାସ୍ତୁ ଭିଟା—ଦେ. ବି. (ସଙ୍କର ଶବ୍ଦ; ସ. ବାସ୍ତୁ+ଭିଟା)—
Bāstu bhiṭā ୧ । ଘର ତଳ ଜମି—1. Homestead.
ঘরঘরাড়ী ୨ । ପୂର୍ବ ପୁରୁଷାଧିକୃତ ଘର ବାଡ଼ି ଜମି—
বাস্তভীটা 2. Ancestral homestead.

ବାସ୍ତୁରା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ଗାଳି)—ଯେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ ଭାବରେ
Bāsturā হাভাতে এখানে সেখানে বୁଲୁଥାଏ—
(ବାସ୍ତୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) Roving; wandering; errant.
କୁକୁର ଚିତା ଦେ. ବି—ଔଷଧ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ; କୁକୁର ଚଟା (ଦେଖ)
কুকুরচেন্দী Litsæpolyanthus; Litsæa Pebifera (See)
[ଦ୍ର—ଏହା ଝରଣା କିନାରରେ ବଢ଼େ । ଗଛର ବକଲା ଔଷଧରେ ଲାଗେ; ଫୁଲ ଛୋଟ ଛୋଟ, ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଫୁଲ, ଫୁଟେ ଅଣ୍ଡିରା ଓ ମାଈ ଗଛ ପୃଥକ୍; ଏହା ବନ୍ୟ ତରୁ ଶ୍ୟାମଳ ତରୁ ।]

ବାସ୍ତୁ(ସ୍ତୂ)କ—ସ. ବି. (ବାସ୍ତୁ=ବାସ୍ତୁ ଭୂମି, ଘର ବାଡ଼ି+ଭବାର୍ଥେ କ;
Bāstu(stū)ka ଯେ ବାସ୍ତୁ ଭୂମିରେ ଜନ୍ମେ)—ବଥୁଆ ଶାଗ—
Chenopodium Album.

ବାସ୍ତୋଷ୍ପ(ଷ୍ପ)ତି—ସ. ବି. (ବାସ୍ତୋଃ=ଗୃହବାସ୍ତୁର+ପତି=ଦେବତା)-
Bāstoshpa(spa)ti ଦେବରାଜ; ଇନ୍ଦ୍ର—Indra.

ବାସ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. (ବସ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବାସି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Bāsya ବାସର ଉପଯୋଗୀ—Habitable.

ବାହ—ସ. ବଣ. (ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bāha ୧ । ଯେ ବହନ କରେ; ବାହକ—1. Bearing; carrying.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବାହକ ଅର୍ଥ ବୁଝାଏ । ଯଥା—ଭାରବାହ, ଭାରବାହ ।]
ବି—୧ । ବୋହିଆ—1. Carrier of loads; porter.
୨ । (+କରଣ. ଅ) ବାହୁ—3. Arm ୩ । ସ୍କନ୍ଧ—
3. Shoulder ୪ । ବାୟୁ—4. Wind; air.
୫ । ବୃଷ—5. Bull. ୬ । ବଳଦ—6. Bullock.
୭ । ମହିଷ—7. Buffalo. ୮ । ଅଶ୍ୱ—8, Horse.
୯ । ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ—9. An army consisting of the 4 divisions.
ଦେ. ବି—ବହିବା କର୍ମ—The act of carrying load.
ମନସ୍ଥ ପବନ ଗ୍ରହି ବୋଲଇ ବଚନ
ବହନେ ବହିବା ଯାଇଁ ତୋର ବାହମାନ । ପ୍ରାଚୀ, ରସବାରିଧି ।

ବାହକ—ସ. ବଣ ପୁଂ. (ବହ୍ ଧାତୁ ବା ବାହି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Bāhaka ୧ । ଭାର ବହନକାରୀ—1. Carrying.
(ବାହକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ବହନ କରେ—2 Bearing load.
ବି—୧ । ରଥ ଚାଳକ; ସାରଥି—1. Charioteer; driver of a carriage. ୨ । ବୋହିଆ—2. Carrier of a load.

ବାହନ—ସଂ ବି. (ବହ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବାହି ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ)—
Bāhana ୧ । ଯାନ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯାତ ବା ବାହିତ ହେବାକୁ ହୁଏ—1. A vehicle; conveyance.
୨ । ବୋଝକୁ ବା ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଜୀବମାନଙ୍କୁ ବହନ କରି ନଥାନ୍ତି; ଭାରବାହୀ ଜୀବ—2. An animal which carries persons or loads.
୩ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେବତାଙ୍କୁ ପିଠିରେ ନେବା ଆଣିବା କରିବା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜୀବ—3. Animals carrying respective Deities on the back.
[ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେବତାଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବାହନ ବା ଯାନ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି; ଯଥା—୧ । ଶିବଙ୍କ ବାହନ—ବୃଷ, ୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ବାହନ—ଗରୁଡ଼; ୩ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର—ହଂସ; ୪ । ଦୁର୍ଗାଙ୍କର—ସିଂହ; ୫ । କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ—ମୟୂର; ୬ । ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ—ପେଚକ; ୭ । ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ—ହଂସ, ମକର; ୮ । ଅଗ୍ନିଙ୍କ—ଛାଗ, ମେଷ; ୯ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କ—ମକର; ୧୦ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ—ଐରାବତ ହସ୍ତୀ, ଉଚ୍ଚୈଃଶ୍ରବା ଅଶ୍ୱ; ୧୧ । ଯମଙ୍କ—ମହିଷ ।]
୪ । (ବାହ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନ) ରତ୍ନ—4. Gems.
୫ । (ବହ ଧାତୁ+ଣିଚ୍+ଭାବ. ଅନ) ଭାର ବହିବା—5. Carrying; carriage. ୬ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ବହିବା କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବା—6. Causing another to bear or carry.

ବାହର—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତରଖଣ୍ଡୀ) ବି—ବାହାର; ବହିର୍ଦେଶ—
Bāhara Outside; exterior.

ବାହା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ବିଭା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bāhā (etc) Bibhā etc (See).
বিয়া(য়ে) ଦେ. ବି—(ସ. ବାହୁ) ୧ । ବାହୁ —Arm.
বাহু ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଳ—2. Strength; power.
ଦର୍ପ କରି ମୁଁ ବାହୁବ ପାଇ ଭୁଜ ବାହା
ଦୁହିଙ୍କର ସାହା ହେ ଜାଣ ସାର ନାହା,
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନପ ।

ବାହାକ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ବାଦ୍ୟକାର; ବାଦକ—
Bāhāk 1. Musician. ୨ । ବାଦ୍ୟରେ ପ୍ରବୀଣ ବ୍ୟକ୍ତି—2. An expert player on music.

ବାହା କଳା(ଳେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ହାତ ଯୋଳହେବା—
Bāhā kiḻā(ḻe)ibā The aching of the hand.
(ଯଥା—ପିଲା ଟାକୁ କାଖେଇ ମୋ ବାହା କଳେଇଲାଣି ।)

ବାହାଘର—ଗ୍ରା. ବି—ବିବାହ ଉତ୍ସବ—
Bāhāghara বিবেষর বিয়াহ Marriage festival.

ବାହାଜୋର୍(ରୀ)—ଦେ. ବି—(ସ. ବାହୁ+ଫା. ଜୋର୍)—
Bāhājor(ri) ୧ । ବାହୁର ବଳ—2. The power of
বাহাজোরী one's arms. ୨ । ଶାରୀରିକ ଶକ୍ତି—2. Physical strength. ୩ । ବଳାତ୍କାର; ଜବରଦସ୍ତି—
গায়ের জোর 3. Coercion.

ବାହାଞ୍ଚୋତ୍(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବଣ—(ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାଳି)—(ଫା. ବହିନ
Bahānchot(d) ଚୋଦ୍)—ଭଗିନୀର ସତୀତ୍ୱ ନଷ୍ଟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
বাহিঞ্চোৎ; ভাঞ্চোৎ (a slang term of abuse) An
বাহিনচোদ incestuous person.
(ବାହାଞ୍ଚୋ, ବାହୁଞ୍ଚୋ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାହାଡ଼ା—ଦେ. ବ—(ସଂ. ବସ୍ତୁସ୍ଥା, ବକ୍ତ୍ରଚକ, ବହେଡ଼୍ଡ଼କ; ପ୍ରା. Bāhārdā ବହେଡ଼ଅ)—୧ । ତ୍ରିଫଳା ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ଫଳ—1. Beleric Myrobalan; Terminalia Beleric.

ସଂ—ବକ୍ତ୍ରଚକ, ବହେଡ଼ୁକ, ଭଳଦ୍ରୁମ, କଲ୍ପବୃକ୍ଷ, ସବର୍ତ୍ତ, ଭୁସ, ଭୂତବାସ, ଭୂଷିକ, କାସନ୍ନ, ବହୁବୀର୍ଯ୍ୟ, ଅକ୍ଷ, ତୈଳଫଳ, ବିଷଘ୍ନ, କଳଦ, କାସଘ୍ନ, ତୋଲଫଳ, ବୀର୍ଯ୍ୟ, କର୍ଷ ଫଲ, ଭୂତାବାସ, ଉଲପୁଷ୍ପକ—

ବୟଡ଼ା

बहेडा, बेहरा

ମ. ବହେଡ଼ା, ବେହେଡ଼ା

ତେ. ତାଣ୍ଡକାୟ଼ନ, ତାଣ୍ଡ୍ରେଚେଟ୍ଟୁ,

ତା. ତନ୍ନିତଣ୍ଡି

[ଦ୍ର—ଏହା ଅର୍ଜୁନାଦ ବର୍ଗର ବୃକ୍ଷ ଓ ଏହାର ଫଳ ଲୋମଶ । ଗଛର ବର୍କଳରୁ ବର୍ଷ ପନ୍ଥ ଝଡ଼େ; କାଠ ପାଣ୍ଡୁର । ଶାଖାର ପ୍ରାନ୍ତରେ ପତ୍ର ଧରେ । ଏହାର ଫଳ କଷାୟ ଓ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା କଫ, କାଶ ଓ କୃମିନାଶକ । ଏହା ଚମଡ଼ା ସିଝାଇବା ଓ ରଙ୍ଗିବା କାମରେ ଲାଗେ । ଏହାର କାଠ ଦୃଢ଼ ନୁହେଁ ।]

କାଠଶିମ, କାଳଶିମ ୨ । ଏକପ୍ରକାର ବିଷାକ୍ତ ବୀଜବିଶିଷ୍ଟ ଶିମ୍ବ;

बन्नूआशीम ମହରଡ଼ା—2. Canavalia Virosa; Dolichos Virasus; a kind of sword-bean with poisonous seeds (Haines).

[ଦ୍ର—ଏହା ଲତା ଓ ଏହାର ଛୁଇଁ ଶିମ୍ବଜାତୀୟ ।]

कुकुरदाँत; कुक्कुरदंत ବଣ. (ସଂ. ବ୍ୟାହତ ବା ଅସାଧାରଣପ୍ରାପ୍ତ ଜନ୍ମ, ବର୍ଦ୍ଧିତ)—୧ । ଧାଡ଼ିରୁ ପୃଥକ ହୋଇ ବାହାରିଥିବା (ଦାନ୍ତ)—1. Redundant (tooth); (tooth) coming out of the proper line of the jaw.

ବଣାର ରମଣୀର ବୁଭିଗୋଟି ବାହାଡ଼ା ହୋଇ ଗୋଟାକ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ଚଢ଼ିଯାଇ ପକ୍ୱ ଦନ୍ତ ପର ଟେକ ରହିଥିବାରୁ, ସେ ଶିରଭୂଷଣା—ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

[ଦ୍ର—ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରେ କୌଣସି କୌଣସି ଦୁଧ ଦାନ୍ତ ଝଡ଼ି ନ ପଡ଼ିଣ୍ଡ ସେ ସ୍ଥାନରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦାନ୍ତ ଗଜୁରଲେ ପଡ଼ି ନ ଥିବା ଦାନ୍ତ ତାକୁ ବାଧା ଦିଏ । ସେଥିପାଇଁ ନୂଆ ଦାନ୍ତ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଦାନ୍ତର ପ୍ରକୃତ ଧାଡ଼ିରେ ନ ଉଠି ଧାଡ଼ିରୁ ଛଡ଼ିଯାଇ ଉଠେ, ତାହାକୁ ବାହାଡ଼ା ଦାନ୍ତ ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ଏକାଧିକ ବସନ୍ତ ବ୍ରଣ ଏକତ୍ର ଏକ ସମୟରେ ଉଠି ମ୍ଳାନ ନ ପାଇ ଏକତ୍ର ଲେଶିଲ୍ଲ ପର ହୋଇଯିବା—

2. (Compound small pox sores) Which become painful and linger for a long period.

[ଦ୍ର—ବସନ୍ତ ରୋଗୀର ଦେହରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ବସନ୍ତ ବ୍ରଣ ଉଠିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବା ଅଧିକ ବସନ୍ତ ବ୍ରଣ ଉଠିଲେ ପୂର୍ବରୁ ଉଠିଥିବା ବ୍ରଣ ନୂଆ ବ୍ରଣକୁ ବ୍ୟାଘାତ ଦେବାରୁ ସେ ନୂଆ ବ୍ରଣ ବାହୁଡ଼ି ନ ଯାଇ ପ୍ରକୁପିତ ହୋଇ ଭୟାନକ ରୂପ ଧାରଣ କରେ । ଅତଏବ 'ବାହୁଡ଼ିବା ଶବ୍ଦରୁ' ବାହାଡ଼ା ଶବ୍ଦ ଆସିଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ ।]

ବାହାଡ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠି(ଳି)—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧିତ+ଅଙ୍ଗୁଳ)—ଗୋଡ଼ର Bāhārdā ānguṭhi(li) ବା ହାତର ପାଖ ଅଙ୍ଗୁଠି ପାଖରେ

बढ़ीअंगुली ବାହାରିଥିବା ଅଧିକା ଅଙ୍ଗୁଠି—The unnecessary additional finger in a hand or leg.

ବାହାଡ଼ା ଘିଅ—ପ୍ରାଦେ. (ଗାଙ୍ଗପୁର ଓ. ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବାହାଡ଼ା Bāhārdā ghia ମଞ୍ଜିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତୈଳ—The oil produced from Bāhārdā seeds.

[ଦ୍ର—ବାହାଡ଼ା ମଞ୍ଜି ଭିତରର ଶସକୁ କୁଟି ତାକୁ କଡ଼ା ତେଲ ଗନ୍ଧିବା ପରି ଚୁଲିରେ ବସାଇଲେ ତହିଁରୁ ଘିଅ ପରି ବସ୍ତୁ ବାହାରେ । ତହିଁରେ ପିଠା ଇତ୍ୟାଦି ଛଣାଯାଏ, ତରକାରୀ ଆଦି ବଘର ଯାଏ ଓ ସେ ଘିଅ ମଧ୍ୟ ଘିଅରେ ମିଶିଥାଏ ।]

ବାହାଡ଼ା ଦନ୍ତା—ଦେ. ବଣ—ଯାହାର ଦାନ୍ତ ବାହାଡ଼ା ହୋଇଥାଏ—Bāhārdā dantā A person having some teeth

कुकुरदंता appearing beyond the proper line (ବାହାଡ଼ା ଦାନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) **गजदन्त** of the teeth.

ବାହାଡ଼ା ଦାନ୍ତ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ନାମ ଗଜଦନ୍ତ)—ଯେଉଁ ଦାନ୍ତ Bāhārdā dānta ଦାନ୍ତପାଟିର ଧାଡ଼ିରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଉଠି

गजदाँत ଥାଏ—Teeth coming out beyond the

कुकुरद(दाँ)त proper row of the jaw; redundant teeth.

ବାହାଡ଼ା ବସନ୍ତ—ଦେ. ବ—ବାହାଡ଼ା ହୋଇ ଯାଇଥିବା ବସନ୍ତ ବ୍ରଣ—Bāhārdā basanta Painful compound sores of

दोहरीचेचक small pox lingering after the ordinary period without being healed.

ବାହାଣ—ଦେ. ବ (ସଂ. ବହନ; ବାହନ)—୧ । ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ Bāhāṇa ମନୁଷ୍ୟ ଡଙ୍ଗାଉପରେ ଥାଇ ଡଙ୍ଗା କ୍ରମଶଃ ଅଗ୍ରସର ହେଉ

वाहना ହେଉ ଜାଲକୁ କ୍ରମଶଃ ପାଣିରେ ମେଲିବା

पातान ପ୍ରକ୍ରିୟା—1. The spreading of nets by fishermen in deep water from boats taken along the track on which the net is to be laid.

୨ । ବୁହାଇବା; ବହନ କରିବା—2. Carrying.

୩ । ବାହାଣିଆ (ଦେଖ)—3. Bāhāṇiā (See)

चलान ୪ । ଡଙ୍ଗାକୁ କାତ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଚଳାଇବା—5. The plying of a boat. ୫ । ଭର୍ତ୍ସନା; ଗାଳି—5. Abuse.

बायँ ବଣ. (ସଂ. ନାମ)—୧ । ବାଆଁ ପାଖରେ ଯୋଚା ଯାଇଥିବା

बायाँ (ବଳଦ); ବାଆଁଣ—1. (a bullock) Yoked to the left side of the plough or cart.

୨ । ବାମପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ—2. Pertaining of the left side.

ବାହାଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବାହନ)—୧ । ଜାଲକୁ ପାଣିରେ Bāhāṇa karibā ମେଲିବା—1. To cast or spread a

वाहना net in the water for fishing. ୨ । ଡଙ୍ଗାକୁ

(ବାହାଣ ବାହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପାଣିରେ ଚଳାଇବା—2. To

पातान, चलान move a boat forward by rowing.

୩ । (ଲକ୍ଷାଣାର୍ଥ) ଗାଳିଦେବା—

3. (figurative) To chastise; to abuse.

ବାହାଣକାରୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବହନକାରୀ)—୧ । ନୌକା ବାହକ
Bāhāṇakārī ଲୋକ—1. A boat driver; the person who plies a boat. ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଜାଲକୁ ପାଣିରେ ମେଲାଏ—2. A person who spreads or lays out the net for fishing.

ବାହାଣି—ଦେ. ବି—ବାହାଣ (ଦେଖ)—
Bāhāṇi Bāhāṇa (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ବଡ଼ ନହଥା—
A big earthen tub.

ବାହାଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବି—ବାହାଣକାରୀ (ଦେଖ)
Bāhāṇiā(āṅ) वाहनिया Bāhāṇakārī (See)
ଦାଁଡ଼ୀ
ନାଅ ଉପରୁ ମଙ୍ଗଧରୁ, ବାହାଣିଆ ବାଃ କହା ବନ୍ଧୁଗୁଡ଼ାକ ଝୁପ୍ଝାପ ନଇରେ ପଡ଼ିଗଲେ—ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବିଣ ସିଆଣିଆ; ଚଲାଖ; ଫାଲ୍ଲିକ୍—
Clever; sly. (ଭୁଲ. ସଂ. ଗ୍ରାହ ଓ ଓଡ଼ିଆ ବାହାଳା ।)

ବାହାଦଣ୍ଡା—ଦେ. ବି (ସ. ବାହୁଦଣ୍ଡ)—୧ । ବାହୁଦଣ୍ଡ—
Bāhādaṇḍā 1. The arm. ୨ । ପ୍ରସାରିତ ବାହୁ—
बाँहदँड 2. The extended arm. ୩ । ବାହୁଦ୍ୱାରା ଆଘାତ;
পাঁজাকোলা ବାହାପଟ—3. A stroke with the blade of the arm. ୪ । ଭାରୀ ବସ୍ତୁ ଟେକିବା ପାଇଁ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ବାହୁର ପରସ୍ପର ଖିଳନ—4. Intertwining of the arms of two persons for lifting a heavy thing.

ବାହା ଦଣ୍ଡା କରି ଟେକି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର
Bāhā daṇḍā kari ṭekinebā ଦୁଇ ବାହାକୁ ଧରି ଉଠାଇ
वाहादण्डी (बन्दि) करके उठाना ନେବା—1. To carry a
পাঁজা কোলে person by lifting him up by the arms.
করে লওয়া ୨ । ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ପରସ୍ପରର ବାହୁ ଦୁଇଟିକୁ ସିଧାଭାବରେ ଛନ୍ଦି କରି କୌଣସି ଭାରୀ ବସ୍ତୁକୁ ଉଠାଇବା—
2. (two persons) To lift up a very heavy thing with the help of their extended arms twined with each other.

ବାହାଦୁର—ବୈଦେ. ବିଣ—(ଫା ବାହାଦୁର=ସାହସୀ; ପରାକ୍ରମୀ)—
Bāhādur ୧ । ବୀର—1. Heroic; valiant. ୩ । ସାହସୀ
বাহাদুর **बाहादुर** 2. Chivalrous. ୩ । ସାହସୀ—
3. Courageous. ୪ । ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ—4. Noble; gentle; respectablle
ବାହାଦର, ବାହାଦଲ୍, ବାହାଦୁଲ, ବାହାଦର—ଅନ୍ୟରୂପ
୫ । ନିର୍ଭୀକ—5. Fearless.
୬ । ବିଖ୍ୟାତ—6. Famous.
୭ । ସୁଦକ୍ଷ; ପଟୁ; କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ—7. Clever. ୮ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—8. Excellent. ୯ । ମାନ୍ୟବର—9. Honourable. ୧୦ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—10. Excellent.
ବି.—୧ । ବୀର ପୁରୁଷ—1. A hero. ୨ । ବୀର ପୁରୁଷଙ୍କର ବା ସମ୍ମାନିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଉପାଧି—2. Title of heroes or high personages. (ଯଥା—ଜଙ୍ଗ୍ ବାହାଦୁର, ସରକାର ବାହାଦୁର, କୋମ୍ପାନୀ ବାହାଦୁର, ଜଜସାହେବ ବାହାଦୁର ଇତ୍ୟାଦି ।) ୩ । ସାଧାରଣ ହିତକର କର୍ମ ଓ ଅନ୍ୟ ଉପାୟଦ୍ୱାରା ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟାପିତ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ରାଜ ପ୍ରଦତ୍ତ ସମ୍ମାନସୂଚକ କେତେକ ଉପାଧିର ଶେଷ ପଦ—3. Bahadoor, the last word of some titles bestowed on persons as a mark of approbation by the Government for public and other services rendered.
[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗ ବିହାର ପ୍ରଦେଶରେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କୁ ଦିଆ ଯିବା ଉପାଧି ଯଥା—୧ । ରାୟ (ରା) ବାହାଦୁର, ୨ । ରାଜା ବାହାଦୁର, ୩ । ମହାରାଜା ବାହାଦୁର । ମାନ୍ଦ୍ରାଜରେ ରାଓ ବାହାଦୁର, ଦେବାନ୍ ବାହାଦୁର । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଉପାଧି ଯଥା—ଖାଁ ବାହାଦୁର, ନବାବ୍ ବାହାଦୁର ।]

ବାହାଦୁର(ରି) କାଠ—ଦେ. ବି—ଶାଳ, ସାଗୁଆନ ପ୍ରଭୃତି କାଠର ବଡ଼
Bāhādur(ri) kāṭha ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡି—Logs of timber.
বাহাদুরি কাঠ **बडा काठ**

ବାହାଦୁର(ରି)ପଣ—ଦେ. ବି.—୧ । ବୀରତ୍ୱ—
Bāhādur(ri) paṇa 1. Heroism.
(ବାହାଦୁର [ରି] ପଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସାହସିକତା—
বাহাদুরী **बाहादुरि** 2. Valour; bravery.
୩ । ପୌରୁଷ; ପୁରୁଷତା—3. Chivalry. ୪ । ନୈପୁଣ୍ୟ; ଦକ୍ଷତା—4. Cleverness. ୫ । ଶ୍ରେଷ୍ଠତା; ଉତ୍କର୍ଷ; ଭାରିଫ୍—5. Excellence. ୬ । ଗୌରବ ପ୍ରଶଂସା—6. Praise. ୭ । ପ୍ରଶଂସାଗାନ—7. Eulogy. ୮ । ବିଶେଷତ୍ୱ—8. Peculiarity.

ବାହାଦୁରି—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ବାହାଦୁରୀ)—ବାହାଦୁର ପଣ (ଦେଖ)
Bāhāduri 1. Bāhādura paṇa (See)
ବାହାଦୁରି ନେବା ଆଶାରେ ହୋଇ ଅଛ ବାହାର—ସ୍ୱାମୀନାଥ. ବଙ୍ଗ ଖବର ।
বাহাদুরী ୨ । ବାହାଦୁର ଉପାଧି—2. Title of Bahadoor.
बाहादुरी ବିଣ.—୧ । ବୀରତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ; ପୌରୁଷପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Full of valour, chivalrous. ୨ । ବୀରଯୋଗ୍ୟ—
2. Befitting a hero.
ପ୍ରାଦେ—(ଯାଜପୁର) ବି.—ପ୍ରତିମାଙ୍କର ମେଢ଼ ଉପରେ ଲଗାଯିବା ଜରି କାମ—Lace work on the framework of images.

ବାହାଦୁରି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଆପଣାର ନୈପୁଣ୍ୟ ବା ବୀରତ୍ୱ
Bāhāduri karibā ପ୍ରକାଶ କରିବା—1. To exhibit
বাহাদুরী করা one's cleverness or heroism.
बाहादुरी करना ୨ । ପ୍ରଶଂସା କରିବା—2. To praise.
(ବାହାଦୁର ଦେଖା[ଖେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାହାଦୁରି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରଶଂସା କରିବା—To praise; to
Bāhāduri debā বাহাদুরী দেনা **वाहावा करना** extol.

ବାହାଦୁର ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରଶଂସା ପାଇବା; ପ୍ରଶଂସିତ ହେବା—Bahaduri pāibā To be praised or extolled.
বাহাদুরি পাওয়া बाहादुरी पाना

ବାହାନ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବାହନ)—୧ । ଯାନ—Bāhāna 1. Conveyance.
ସେ ଯାହାର ବାହାନମାନଙ୍କ ଚଢ଼ିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ଆଦ ।
୨ । ଭାରବାହୀ ପଶୁ—2. An animal which carries loads or persons. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବାହାନ ପରି ସବୁବେଳେ ସଙ୍ଗରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—3. (figurative) A dependent or constant follower of a person.

ବାହାନ ପତି—ସଂ. ବି. (ସଂ. ବାହନୀ ପତି=ସେନାପତି)—Bāhāna pati ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ସ୍ୱଜନତ୍ୱ ଉପାଧିବିଶେଷ—An honorific title given to Brāhmaṇas.
ବାହୁନ ପତି, ବାହାନ ପତି, ବାହୁନ୍ ପତି, ବାହିନ ପତି, ବାହିନ ପତି—ଅନ୍ୟରୂପ [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ରାଜପ୍ରଦତ୍ତ ବାହିନୀ ପତି ଉପାଧି କ୍ରମଶଃ ବଂଶାନୁଗତ ଉପାଧିରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି ।]

ବାହାନ(ନ୍ନ)ବା—ଦେ· ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଛଳନାକାରୀ—1. Feigning. Bāhāna(nna)bā ୨ । ମିଥ୍ୟାବାଦୀ—2. Lying. ୩ । ଭୂଥାଗର୍ବସୂଚକ ଗଳ୍ପକାରୀ—2. Bragging.
[ବାହାନ(ନ୍ନ)ବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ବାହାନା—ଦେ ଓ ବୈଦେ. ବି. (ସଂ. ଭାଣ; ପା. ବହାନହ୍=ଅଳ; ଓଜର)—୧ । ଛଳନା; ଓର—1. Pretext. Bāhānā
(ବାଅନା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସେ ବାହାନା କରି ଶୋଇ ପଡ଼େ । ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
ভাণ ;বাহানা बहाना
୨ । ଛଟା ଗାଲବା—2. Feigning; pretence. ୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଓଜର ଆପତ୍ତି—3. Objection against doing a thing; excuse for not doing an act.

ବାହାନା କରିବା—ଦେ· କ୍ରି—୧ । ଛଳନା କରିବା; ଓର କରିବା—Bāhānā karibā 1. To pretend; to make or advance excuses; to find out an excuse
ବାହାନା କାଢ଼ିବା, ବାହାନା ଖେଳିବା, ବାହାନା ଯୋଡିବା—ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଛଟା ଗାଲବା—2. To feign.
ভাণকরা बाहाना करना

ବାହାନା ଖୋଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରୁ କ୍ଷାନ୍ତ ପାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଛଳନାର ଅବକାଶ ଲୋଡ଼ିବା—Bāhānā khojibā To seek an excuse.
बहाना खोजना

ବାହାନା(ଲ୍, ଦ—ଦେ· ବି—ବାହୁସ୍ଫୋଟ—Stroke of the palm on the arm producing a hollow sound
Bāhānā(lā)da
তালঠোঁকা; बगलबाजा
তালঠোঁকা
କେ ବଳେ ଏକ୍ସଥରେ ଧର
ଭାବନ୍ତି ବାହା ନାଦ କରୁ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଉପରେ ।

ବାହାନା ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଓର ବା ଛଳନା ପାଇବା—To get an excuse.
Bāhānā pāibā
बहाना पाना

ବାହାନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବସ୍ତର)—ବି—ମୁଣ୍ଡଲା; ତକିଆ—Bāhāni Pillow,

ବାହାପଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାହୁପଟ୍ଟ)—୧ । ବାହୁଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କରିବା ଆଘାତ ବା ଧକ୍କା—1. A blow or push with the arm.
Bāhāpaṭa
बाँहसेधक्का
ମଦମତ୍ତ କୁଅନ୍ତେ ଭୂଦେ ବାହାପଟ
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ନାଦ ହେଉ ଶବଦ ଚଟ ଚଟ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । (ସଂ· ବାହୁସ୍ଫୋଟ)—ମଲ୍ଲବ୍ୟକ୍ତିର ମଲ୍ଲକ୍ରୀଡ଼ା ବା ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ ଏକ ବାହୁ ଉପରେ ଅନ୍ୟ କରତଳଦ୍ୱାରା ମାରିବା ଶବ୍ଦ—2 A pat on one arm by the hollowed palm of the other hand made by an athlete before any exhibition.
তালঠোকা
তালঠোকা
ଏହା ପାଖରେ ଦେବ ବଳଗର୍ବିତ ଥାଇ ବାହାପଟମାନ ମାରୁଛି ।
ବିଶ୍ୱନାଥ, ବଢ଼ଦାଣ୍ଡିମାଣ୍ଡ ।
୩ । ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ପରସ୍ପର ବାହୁ ଛନ୍ଦି ତା ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ସ୍ନେହ ବା ଆଦରରେ ବସାଇ କିମ୍ବା ଭାରି ବସ୍ତୁକୁ ବହି ନେବା ପ୍ରକାର—3. The state of carrying a person or a heavy thing on the arms of two persons entwined with each other.
ବହ ଯାହାକୁ ଲଭ ବାହାପଟ
ବହୁ କ ତୋଷି ବାହୁ ତାହା ପଟ ।
ବଚନପୁର୍ଣ୍ଣ-ବଢ଼ତା ।
୪ । ମଲ୍ଲର ଭୂମିରେ ଶୋଇ ଆପଣା ବାହୁଦ୍ୱାରା ଭୂମିକୁ ଆଘାତ କରିବା—5 A stroke on the ground given by the arm by an athlete.

ବାହାପଟ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବାହୁଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା—1. To strike another person with the blade of the arm. ୨ । ମଲ୍ଲକ୍ରୀଡ଼ା ବା ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ ମଲ୍ଲର ଏକ ବାହୁରେ ଅନ୍ୟ କରତଳଦ୍ୱାରା ଚାପଡ଼ ମାରିବା—2. To pat on one arm with the hollowed palm of the other hand (said of an athlete while stepping out to the arena). ୩ । (ମଲ୍ଲ) ଭୂମିରେ ଆପଣା ବାହୁକୁ ପିଟିବା—3. To strike the ground with the blade of one's arm (said of an athlete).
Bāhāpaṭa māribā
মালসাটমারা
तालठोकना, बगलबजाना
ମାରନ୍ତି ଉଠେ ଶେଷ ଭୂମିରେ ବାହାପଟ
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରୁ ଶୁଭେ ମହା ଧ୍ୱନି ଚଟ ଚଟ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ· ମହାଭାରତ-ସଭା ।

ବାହାପିଅ—ଦେ· ବଣ. ପୁଂ—୧ । ମିଛୁଆ—1. Lying. ୨ । ଘୋର ମିଥ୍ୟାବାଦୀ—2. Mendacious, inveterate liar; having the hardihood or audacity to tell lies.
Bāhāpiā
लालबुझक्कड
(ବାହାପେଈ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ବାହାପିଅ—ଜଳଭୂଷଣ, ଦୁଷ୍ଟ ପଦେ ଭୂହାର । ମଧୁସୂଦନ ।

୩ । ବାହାନ୍ସବା; ଛଳନାକାସ୍ତ୍ର—3. Feigning.
୪ । ଯେ କୌଣସି କଥା ନ ଜାଣି ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଖୁବ ଜାଣିବା ଲୋକପର ଗପେ—4. Bragging.

ବାହାପିଅ ପଣ—ଦେ. ବ—ଘୋର ମିଥ୍ୟାବାଦିତା—
Bāhāpiā pana Mendacity; the habitual telling of lies.
जालबूभ्फकडी
(ବାହାପିଅ ପଣିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସବଙ୍କ ପସନ୍ଦେ ଲୋକ; ନ ଦେଖି ନ ଶୁଣି
କହେ କେତେ ରଙ୍ଗେ କଥା ବାହାପିଅ ପଣେ ।
ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ବାହା ପିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ବାହୁ+ପିଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବାହୁ
Bāhā pitibā ଝୋଟ ମାରବା; ବାହୁ ସ୍ପର୍ଧାଦ୍ଯୋତନା—1. To pat on one arm with the palm of the other hand. ୨ । (ମଲ୍ଲ) ହାତର ବାହୁର ବହିର୍ଭାଗକୁ ଭୂମିରେ ପିଟିବା—2. (as athlete) To strike the ground with the backside of one's arm.
ताल ठोंकना
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିଜ ଉପରେ ନିର୍ଭର କର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—2. (figurative) To stand on one's legs.
मालसाटमारा

ବାହା ପେଷିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଅତ୍ୟଧିକ କାୟିକ
Bāhā peshibā ପରିଶ୍ରମ କରିବା—To toil very hard.

ବାହା ବନ୍ଧକ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ମୂଲଅଳୁ ଟଙ୍କା ବା ଧାନ
Bāhā bandhaka କରଜ ଦେଇ ତାହା ସୁଝାଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହାକୁ ଦାସ ବା ଚାକରରୂପେ ରଖିବା ପ୍ରଥା—The obsolete custom or practice of keeping one as a servant so long as he does not liquidate the money or paddy taken by him from his master as loan in advance.

ବାହା ବଳେନ୍ଦ୍ର—ଦେ. ବ—କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ (ଜଗବନ୍ଧୁ-
Bāhā balendra ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)—A family title of the Kshatriyas.
ବାହା ବଳୀନ୍ଦ୍ର } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାହୁ ବଳୀ(ଳେ)ନ୍ଦ୍ର }

ବାହାବା—ଦେ. ଅ. (ସ. ବାଃ; ଭୁଲ. ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍ ଓ ଇଂ. ବ୍ରାଭୋ)—
Bāhābā ପ୍ରଶଂସା, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଓ ଆନନ୍ଦ ସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ; ବାଃ—(interjection indicating praise, wonder or joy) Bravo ! well done ! Oh !
ବାହବା }
ବାହାୱା }
ବାହାରେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାହାରେବାଃ }
ଜନତା ଭୁହାରେ 'ବାହାବା ବାହାବା'
ରାଧାନାଥ, ଦରବାର ।
বাহাবা वाह
वाहवाहि
ବ—ପ୍ରଶଂସା; ଧନ୍ୟବାଦ; ବାହାଦୁରୀ—Praise; eulogy; extolling; thanks.

ବାହାବା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧନ୍ୟବାଦ କରିବା; ପ୍ରଶଂସା କରିବା;
Bāhābā karibā ସାଧୁବାଦ କରିବା—To extol; to give thanks; to raise one to the skies.
(ବାହାବା ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
বাহাবা করা वाहवाही करना

ବାହା ବାହବି—ସ. ଅ—(ବାହୁ+ବାହୁ+ଇ)—
Bāhā bāhabi ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ବାହୁ ଯୁଦ୍ଧ; ହାତାହାତି—Wrestling; hand to hand fight.
(ବାହ ବାହବି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାହାମଣି(ଣୀ) ରାଜ୍ୟ—ଦେ. ବ—ବାମଣୀ ରାଜ୍ୟ (ଦେଖ)
Bāhāmani(ni) rājya Bāmani rājya (See)
[ବାହାମୃଣୀ(ଣୀ) ରାଜ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାହାର୍—ବୈଦେ· ବଣ. (ଫା. ବହାର୍=ଫୁଲଦିଆ ଋତୁ; ବସନ୍ତକାଳ)—
Bāhār ୧ । ସୁଦୃଶ୍ୟ; ସୁନ୍ଦର—1. Beautiful; graceful; elegant
বাহার बहार
୨ । ଯାକଯମକ; ଆଡ଼ମ୍ବରମୟ—2. Splendid; grand.
୩ । ଚକଚକିଆ—3. Glittering.
୪ । ବସନ୍ତ କାଳରେ ଗେୟ ରାଗବିଶେଷ—4. A tune which suits the spring season.
ବ—୧ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—1. Beauty; grace; elegance.
୨ । ବର୍ଣ୍ଣୋଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ—2. Splendour; brigt colours.
୩ । ଚାକଚକ୍ୟ—3. Glitter.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଝାଡ଼ା—Stools; ordure.

ବାହାର୍ ବସିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଝାଡ଼ା ଫେରିବା—
Bāhār basibā To ease one's self; to pass stools.

ବାହାର୍ ବାନ୍ତି—ପ୍ରାଦେ· (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଝାଡ଼ା; ବାନ୍ତି; ଓଲାଉଠା—
Bāhār bānti Cholera; liquid motions with vomitting.

ବାହାର—ଦେ. ବ. (ସ. ବହିଃ, ବହିସ୍, ବହିର; ପ୍ରା. ବାହିର)—
Bāhāra ୧ । ପଦାର୍ଥର ବହିର୍ଦେଶ—1. The outside of a thing.
(ଉତର—ଅନ୍ୟରୂପ) বাহির, বাহির बाहर
ବାହାର ଅତି କଠିନ ଭିତର ସରସ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୨ । ବହିର୍ଭାଗ—2. Exterior.
୩ । ମନୁଷ୍ୟର ଦେହ; ଶରୀର—3. Body.
ଗୋଲ ଦେଲ ମୋର ବାହାର ଭିତର ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ବଳଶୋପଙ୍କେ ଗୀତ ।
୪ । ଗୃହର ବହିର୍ଦେଶ—4. The outer side of a house. ୫ । ଗୃହର ଅନ୍ତଃପୁରର ବହିର୍ଭାଗସ୍ଥ ଅଂଶ—5. The portion of a house outside the inner appartments.
୬ । ଗ୍ରାମର ବହିର୍ଭାଗସ୍ଥ ପଡ଼ିଆ—6. Meadow outside the village. ୭ । ଖଣ୍ଡା; ପରସ୍ତ; ଗୃହର ଅଗଣା—7. Courtyard. ୮ । ଗ୍ରାମ ପ୍ରାନ୍ତ—8. Outskirts ୯ । ବହିର୍ଗମନ—9. Coming out; going beyond.
୧୦ । ସ୍ଥାନ, ପଦ, ଅବସ୍ଥା, ସମୟ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧ ଆଦି ବିଷୟର କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବା କଳ୍ପିତ ସୀମା (ବା ମର୍ଯ୍ୟାଦା)କୁ ଡେଇଁ ଥିବା ବସ୍ତୁ, ବିଷୟ, ସ୍ଥାନ, ପଦ, ଅବସ୍ଥା ବା ସମୟ—10. Any thing, matter, place, time or position beyond a certain or fixed limit.

ବିଣ.—୧ । ବହିର୍ଗତ; ପଦାକୁ ବାହାରି ଥିବା—
1. Come out; bulging

ଭକ୍ଷଣ ପରେ ପଦାକୁ ସେ ସବୁ ହୋଇବ ଅଙ୍ଗ ବାହାର ।
ରାଧାନାଥ- ଶାନ୍ତନୁ ।

୨ । ନିର୍ଗତ; ବହିର୍ଗତ—2. Gone out; come out; gone forth; issued forth. ୩ । ବାହ୍ୟ; ବହିର୍ଦେଶସ୍ଥ—3. Exterior; external; outer. ୪ । ବହିଃସ୍ଥ; ବହିର୍ଭୂତ—4. Situate beyond or outside.

୫ । ସୀମା ଅତିକ୍ରମିଥିବା—5. Stepping out of bounds.

ଆପଣାର ଧର୍ମରୁ ଯେ ହେବ ବାହାର
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ- ବନ ।

୬ । ସୀମା ବହିର୍ଭୂତ—6. Outside the limit of.

୭ । ନିଃସମ୍ପର୍କୀୟ; ନିର୍ଲିପ୍ତ—7. Unconnected; unconcerned.

ଈଶ୍ୱର ହେତୁ ଏ ସଂସାର
ସଂସାରୁ ଈଶ୍ୱର ବାହାର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୮ । ପୃଥକ୍‌ଭୂତ—8. Separated.

ସାଧୁଙ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସେହି ନର
ସୁଖ ଦୁଃଖରୁ ସେ ବାହାର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୯ । ଜାତ; ଭୂମିଷ୍ଠ—10. Born.

ବାଳକ ହୋଇଲା ବାହାର
ଶୁଣେ ପାଣ୍ଡବ ବଂଶଧର । ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

୧୦ । ଗ୍ରାମାନ୍ତର ବା ନଗରାନ୍ତରରେ ସ୍ଥିତ—10. Situate in another village or town. ୧୧ । ନିୟମବହିର୍ଭୂତ—11. Exceptional. ୧୨ । ଅସାଧାରଣ—12. Uncommon; extraordinary. ୧୩ । ଆଦେଶାଦିର ଅବଶୀଭୂତ—13. Disobedient or unsubservient ୧୪ । କୌଣସି ଅଧିକାରରୁ ବା ସମ୍ପର୍କରୁ ବଞ୍ଚିତ—14. Excluded from a privilage or connection.

ଏଲା ମଙ୍ଗଳା ବନ୍ଧୁରେ ସାର
ମଲେ ହାଣ୍ଡି କୁଣ୍ଡେଇରୁ ବାହାର । ଢଗ ।

ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ବହାର୍)—୧ । ସୁନ୍ଦର—
1. Beautiful. ୨ । ଆଡ଼ମ୍ବରମୟ—2. Grand.

ସୁରେନ୍ଦ୍ର, ଗୃହ ଲତା ଦଣ୍ଡେ ବାହାର
ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।

୧୫ । ପୃଥକ୍; ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର; ଭିନ୍ନ—
15. Separate; distinct; different.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଝାଡ଼ା—Ordure; night-soil.

ବାହାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବହିଃ+କରଣ)—୧ । ଭିତରରୁ
Bāhāra karibā ପଦାକୁ ଆଣିବା—1. To bring out.
(ଯଥା—ସାପ ଗାତରୁ ମୁହଁ ବାହାର କରୁଛି ।)
୨ । ପୁସ୍ତକାଦି ପ୍ରକାଶିତ କରିବା; ପ୍ରକଟିତ କରାଇବା—
बाहिरकरा निकालना 2. To publish.
(ଯଥା—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁ 'ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ' ବାହାର କରିଥିଲେ ।)
୩ । ପଦାକୁ ଦେଖାଇବା; କାଢ଼ିବା; ପ୍ରକାଶ କରିବା—
3. To exhibit; to show forth.
(ଯଥା—କେଲା କୁହୁକ ବାହାର କରୁଛି ।)
୪ । ଉଦ୍ଗିରଣ କରିବା—
4. To vomit forth; to eject.
(ଯଥା—ରେଲଗାଡ଼ି ଧୂଆଁ ବାହାର କରି ଚାଲିଛି ।)
୫ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ତଡ଼ି ଦେବା; ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବା—
5. To drive away; to expel.
(ଯଥା—ଶିକ୍ଷକ ଦୁଷ୍ଟ ପିଲାକୁ ସ୍କୁଲରୁ ବାହାର କରିଦେଲେ ।)
୬ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥରୁ ସାର ବା ନିର୍ଯ୍ୟାସ ବା ତୈଳ ବା ରସ ନିଷ୍କାଶିତ କରିବା—6. To extract.
(ଯଥା—ବସାଦିହିରୁ ଲହୁଣୀ ବାହାର କରାଯାଏ ।)
୭ । ଦୋଷ, ଭ୍ରମ, ପ୍ରମାଦାଦି ଧରିବା—
7. To detect (any fault or mistake).
(ଯଥା—ଶିକ୍ଷକ ଛାତ୍ରର ଲେଖାରୁ ଅନେକ ଭୁଲ ବାହାର କଲେ ।)
୮ । ଆବିଷ୍କାର କରିବା—8. To discover; to invent.
(ଯଥା—ଯେ ସାପ ବିଷର ଔଷଧ ବାହାର କରିବ ତାକୁ ସରକାର ପୁରସ୍କାର ଦେବେ ।)
୯ । ଦେହରୁ ଅନ୍ତର କରିବା; ଦୂର କରିବା—
9. To part with; to put off.

କେ ସ୍ୱେଦ ଭୟରେ କରତଳୁଁ ତାଳବୃନ୍ତ ନକରିଲ ବାହାର—
ରାଜକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ବାହାରକୁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ବହିର)—୧ । ପଦାକୁ; ବହିର୍ଦେଶକୁ—
Bāhāraku बाहिरे बाहार 1. To the outside; out.
(ଯଥା—ବାବୁ ଆଜ ବାହାରକୁ ଯାଇଅଛନ୍ତି ।)
୨ । ବାହାର ବା ବହିର୍ଭାଗରୁ ଦେଖିବା ପ୍ରକାରେ—
2. To an outsider; from an outside point of view.
(ଯଥା—ମହାକାଳଫଳ ବାହାରକୁ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଏ)
୩ । ଗୃହର ବାହାରେ; ସାଧାରଣରେ—
3. Outside the house; to the public.
(ଯଥା—ଘର ଭିତରର କଳଙ୍କ ବାହାରକୁ ବାହାରିଲେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଚାଲିବା ଦୁର୍ଘଟ ହୋଇ ଉଠେ ।)
बाह्ये; बाह्य ବି—୧ । ଝାଡ଼ା; ମଳ—1. Stools; fæcus.
झाडा; बाहार ୨ । ଝାଡ଼ା ଫେରିବା; ମଳତ୍ୟାଗ କରଣ—
2. Easing one's self.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ପାଇଖାନା ପ୍ରଥା ନ ଥିଲା । ଲୋକେ ମଳତ୍ୟାଗ କରିବା ପାଇଁ ଗୃହର ବା ଗ୍ରାମର ବାହାରକୁ ଯାଉଥିବାରୁ ଝାଡ଼ା ଫେରିବା ଅର୍ଥରେ ବାହାରକୁ ଯିବା ବାକ୍ୟ ଚଳିଅଛି ।]

ବାହାରକୁ ଆସିବା—୧ । ଗୃହରୁ ବାହାରକୁ ଆସିବା—
Bāhāraku āsibā 1. To come out of the house.

ବাহিরে আসা বাহর আনা ୨ । ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକଟିତ ହେବା—
2. To be published ୩ । ମଳତ୍ୟାଗ କରିବା ପାଇଁ ଗୃହର ବହିର୍ଦେଶସ୍ଥ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଅସିବା—
3. To come to a place to pass stools.

ବାହାରକୁ ଛୁଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ମନୁଷ୍ୟ ଝାଡ଼ା
Bāhāraku chhuāñ ଫେରିଥାଏ ସେ ଲୁଗାକୁ ପାଲଟି କମ୍ବା
(ବାହାର ଛୁଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଧୋଇ ନ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ଅଶୁଚି
ছুআঁ (ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତ୍ର); ପୋଷଗ୍ରିଛୁଆଁ—
(a person who or the cloth which is) Impure or untouchable for the cloth not having been changed or washed after a person's passing stools.

ବାହାରକୁ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଡ଼ା ଫେରିବା;ମଳ ତ୍ୟାଗ କରିବା—
Bāhāraku basibā To pass stools; to ease one's
বাহ্যেবসা; झाडाफीरना self.

ବାହାରକୁ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଡ଼ା ଫେରିବାକୁ ଯିବା— To go
Bāhāraku jibā out to ease one's self.
বাহ্যে যাওয়া; दिसाजाना, बाहारजाना

ବାହାରକୁ ହେବା—ଦେ. ବି—ଝାଡ଼ା ରୋଗ ଯୋଗୁଁ ବିଶେଷ
Bāhāraku hebā ପରିମାଣରେ ପାଣିଆ ମଳତ୍ୟାଗ—
বাহ্যে হওয়া Passing of liquid stools; e. g. in cholera
झाडाहोना, टट्टीहोना or diarrhœa.

ବାହାର ଖଞ୍ଜା—ଦେ. ବି—ଗୃହର ଅନ୍ତଃପୁରର ବହିର୍ଭାଗରେ ଥିବା
Bāhāra khañjā ଅଗଣା—Outer courtyard of a
ବାହାର ଅଗଣା } ଅନ୍ୟରୂପ house; the courtyard beyond
ବାହାର ପରସ୍ତ } the harem of a house.
বাহিরেরপরস্ত बाहरका आँगन

ବାହାର ଗାଁ—ଦେ. ବି—(ସ.ବହିର୍+ଗ୍ରାମ)—ଗ୍ରାମାନ୍ତର; ଅନ୍ୟଗ୍ରାମ—
Bāhāra gāñ Another village
(ବାହାର ଗାଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) বাহিরগ্রাম; बाहरगाँव

ବାହାର ଗାଉଁଆଁ—ଦେ. ବି—ଅନ୍ୟଗ୍ରାମବାସୀ; ଗ୍ରାମାନ୍ତର ବାସୀ—
Bāhāra gāuñāñ Inhabitant of another village.
(ବାହାର ଗାଉଁଲି; ବାହାର ଗାଉଁଆଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ
বাহিরগাএঁর; बाहरगाँवका

ବାହାର ଘର—ଦେ. ବି—(ସ. ବହିର୍ଗୃହ) ବାଙ୍କେ ଘର; ଗୃହସ୍ଥଳରେ
Bāhāra ghara ଥିବା ପ୍ରଧାନ ଗୃହର ବହିର୍ଦେଶରେ ନିର୍ମିତ
বাহিরের ঘর बाहारीघर ଗୃହ—Out-house.

ବାହାର ଚିଲି(ଲି)କା—ପ୍ରାଦେ. (ଚିଲିକା ଅଞ୍ଚଳ) ବି.—ଗଭୀର ଚିଲିକା;
Bāhāra chili(la)kā ହ୍ରଦର କୂଳରୁ ଛାଡ଼ ଦୂରଦେଶସ୍ଥ ଅଂଶ
The outer Chilka lake; the portion of the Chilka lake lying far away from the shore.

[ଦ୍ର—ଚିଲିକା ହ୍ରଦର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଖରାଦିନେ ନାବ୍ୟ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁଠାରେ ଖରାଦିନେ ଏକପୁରୁଷରୁ ବେଶି ପାଣି ରହେ ତାକୁ ବାହାର ଚିଲିକା ବୋଲାଯାଏ ।]

ବାହାର ଛାତ୍ର—ଦେ. ବି—(ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ) ସ୍କୁଲରେ ନ ପଢ଼ି ଯେଉଁ
Bāhāra chhātra ଛାତ୍ର ପରୀକ୍ଷା ଦିଅନ୍ତି—
বাহিরেরছাত্র बाहरका छात्र Out student.

ବାହାର ଦରିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ବହିର୍+ଫା. ଦରିଆ)—ମହି ଦରିଆ;
Bāhāra dariā ସମୁଦ୍ରର ଯେଉଁ ଅଂଶ କୂଳଠାରୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ;
(ବାହାର ସମୁଦ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) କଳାପାଣି—The outer sea;
বাহার দরিয়া बाहार दरीया the deep sea; the open sea.

[ଦ୍ର—ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ଆଇନ୍ (International law) ଅନୁସାରେ ସମୁଦ୍ର କୂପକୂଳଠାରୁ ତିନି ମାଇଲରୁ ଅଧିକ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଶ ବାହାର ଦରିଆ ଅଟେ ଓ ଉକ୍ତ ଅଂଶରେ ସବୁ ଜାତିଙ୍କର ଜାହାଜ ଯିବା ଅସିବା କରିବାରେ କେହି ବାଧା ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।]

ବାହାର ଦୋଳି—ଦେ. ବି—ଦୋଳଯାତ୍ରାର ଯେଉଁ ସମୟରେ ଠାକୁରଙ୍କୁ
Bāhāra doḷa ଘରୁ ବା ଦେଉଳରୁ ବାହାରକୁ ଅଣାଯାଇ ଯାଏ।
(ବାହାର ଫଗୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) କଟାଯାଏ—The period of the
(ଭିତର ଦୋଳ—ବିପରୀତ) Doḷajātrā festival during which the Idol is brought out of the temple and passes the time of the festival outside the temple.
বাহির দোল

ବାହାର ପୋଷାକ—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ବହାର୍) ସୁନ୍ଦର ଓ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
Bāhāra poshaka ପୋଷାକ—Grand dress.

ଦେ. ବି. (ସ. ବାହ୍ୟ) ଯେଉଁ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଲୋକ
बाहारी पोषाक ବାହାରକୁ (ବିଦେଶ ଆଦିକୁ) ଯାଏ—
1. A dress for use outside one's home.
বাহিরের পোষাক ୨ । ବହିର୍ବସ୍ତ୍ର—2. Outer garment.

ବାହାର ଭିତର—ଦେ. ବି (ବିପରୀତାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସ. ବହିଃ;
Bāhāra bhitara +ଅଭ୍ୟନ୍ତର)—୧ । ବହିର୍ଦେଶ ଓ
বাহির ভিতর बाहर भीतर ଅନ୍ତର୍ଦେଶ—1. Exterior and interior. ୨ । ଦେହ ଓ ମନ—2. Body and mind.

ଶୋଚଦେଲ ମୋର ବାହାର ଭିତର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଣୋଳ ଚମ୍ପୂ, ଗୀତ ।

ବିଣ—ବହିଃସ୍ଥ ଓ ଅନ୍ତରସ୍ଥ—Internal and external.

କ୍ରି. ବିଣ—ବାହାରେ ଓ ଭିତରେ—In and out; externally and internally; in external appearance and in internal thoughts.

ବାହାର ମେକାପ—ଦେ. ବି—ଯାତ୍ରାକାଳରେ ଦେବବିଗ୍ରହଙ୍କୁ ମନ୍ଦିରର
Bāhāra mekāpa ବାହାରକୁଅଣିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କର ବସ୍ତ୍ରାଳଙ୍କାରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେଉଁ ସେବକ ଦାୟୀ ରହନ୍ତି—
The sebaka who is responsible for the clothes and ornaments of an Idol during the time it is taken out of the temple on festive occasions.

ବାହାର ଲୋକ—ଦେ. ବି—ପରିବାରର ବହିର୍ଭୂତ ବ୍ୟକ୍ତି; ବାହେ ଲୋକ; ଅସମ୍ପର୍କୀୟ ଲୋକ; ବେଉଲ୍ଲକାଦାର-ବ୍ୟକ୍ତି—An outsider.
Bāhāra loka
বাহিরের লোক
बाहार आदमी, बहरियालोक [ବାହାର ମଣ (ଣି,ଷ)ଣ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାହାର ସେବା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବହିଃ+ସେବା)—ଦେବଦେବୀ ବିଗ୍ରହର ସମ୍ମୁଖ ନ ଯାଇ ଯେଉଁ ସେବା କରାଯାଏ (ଯଥା—ମନ୍ଦିର ବେଢ଼ା ଓଳାଇବା, ଘଣ୍ଟ, କାହାଳୀ ଆଦି ବଜାଇବା, ବାସନ ମାଜିବା, ଚନ୍ଦନ ଘୋରିବା,)—The services which are performed outside the inner sanctuary of an Idol.
Bāhāra sebā

ବାହାର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାହାରିବା; ବହିର୍ଗତ ହେବା—1. To come out.
Bāhāra hebā
বাহিরহওয়া ବାହାର ହେଲେ ପଦ୍ମାବତୀ ପାଟ ରାଣୀ—ଯାତ୍ରା ଗୀତ
बाहरहोना, निकलना ୨ । ତାଡ଼ିତ ହେବା—2. To be expelled from.
(ଯଥା—ମାସେ ହେଲା ମୁଁ ଜାତିରୁ ବାହାର ହୋଇଛି ।)
୩ । କଥା ବା ଆଦେଶ ବା ନିୟମରୁ ବହିର୍ଭୂତ ହେବା; ନିୟମାଦି ନ ମାନିବା—3. To disobey.
(ଯଥା—ମୁଁ ସେଥିଲୁଙ୍କ ହୁକୁମରୁ ବାହାର ହେବ ନାହିଁ ।)
୫ । ସର୍ବସାଧାରଣରେ ଦେଖା ଦେବା—5 To appear in pub lic.
୬ । କୌଣସି ଅଧିକାରରୁ ଚ୍ୟୁତ ହେବା—6. To be excluded from a previlage.
(ଯଥା—ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମାସକେ ଥରେ ହାଣ୍ଡିରୁ ବାହାର ହୁଅନ୍ତି ।)

ବାହାରି—ପ୍ରାଦେ. (ଲରିଆ) ବି. (ତୁଳ.ହି. ବୁହାରି)—ଖଡ଼ିକାମୁଠା; ଝାଡ଼ୁ—Broomstick.
Bāhāri
ଦେ. ଅ—୧ । ପୃଥକ୍—1. Separate; distinct from.
୨ । ଭିନ୍ନ—2. Different from.

କେ ବୋଇଲେ ପୁରୁଷ କେ ବୋଇଲେ ସ୍ତ୍ରୀ
କେହି ବୋଇଲେ ଦୁଇ କଥାରୁ ବାହାରି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

ବାହାରିଆ—ବିଦେ. ବିଣ—(ଫା. ବହାର)—୧ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟମୟ; ମନୋମୋହକର—1. Beautiful; charming.
Bāhāriā
बाहार ୨ । ଜାକଜମକଥିଆ—2. Splendid; grand.
बाहरी ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବହିସ୍) ବାହ୍ୟ—Outer; exterior.

ବାହାରିଆ ପିଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଯେଉଁ ବାଳକ ଭୃତ୍ୟମାନେ ରାଜାଙ୍କ ଅନ୍ତଃପୁରରୁ ବାହାରକୁ ସମ୍ବାଦ ନେବା ଆଣିବା କରନ୍ତି—Servant boys employed in carrying messages to and from a Raja's harem.
Bāhāriā pilā

ବାହାରି ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲି ଆସିବା—To come away.
Bāhāri āsibā
বেরিয়ে আসা **बाहरआना**

ବାହାରି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଯାତ୍ରାର୍ଥେ ଅନୁକୂଳ କରିବା—1. To start on a journey.
Bāhāri pardibā
বেরিয়ে পড়া ୨ । ମନକୁ ବା ଆପେ ଆପେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ପଡ଼ିବା—
बाहर निकलना 2. To be expressed suddenly or of its own accord. ୩ । ସର୍ବସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—3. To be published or divulged.
[ଦ୍ର—ପଇସା ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣା କଂଗ୍ରେସ କମେଟିବାଲେ ଟୁଙ୍ଗ୍ ଟୁଙ୍ଗ୍ ହେଉଥିଲେ; ଭାଗ ଯେଉଁଠୁଁ ସରିଲା ତହୁଁ ଅବସ୍ଥା ହେଲା କାପ୍ କାପ୍, ଆଉ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା ସତକଥା—ଉତ୍କଳ ସେବକ ।]

ବାହାରି ବଳଦ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶଗଡ଼ ବା ହଳର ଡାହାଣ ବଳଦ—The right side bullock of a cart or plough.
Bāhāri balad
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଅଡ଼ାଇବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଡାକ :—'ଅହିରେ ଅହି' ।]

ବାହାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବହିସ୍)—୧ । ବହିର୍ଗତ ହେବା—1. To come out.
Bāhāribā বাহিরান, বেরন
बाहरहोना, निकलना ୨ । ବାହାରକୁ ବା ପଦାକୁ ଯିବା—2. To go out.
(ଯଥା—ସ୍କୁଲଟାବେଳେ ସ୍କୁଲରୁ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ର ସମସ୍ତେ ବାହାରିଲେ ଘରେ ଗୃହ ପଡ଼ିବ ।)
୩ । ସ୍ଥାୟୀ ନ ହେବା—3. Not to stay.
(ଯଥା—ତୋ କଥାଗୁଡ଼ାକ ମୋର ଏ କାନରେ ପଶି ସେ କାନରେ ବାହାରୁଛି ।)
୪ । ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେବା; ଦେଖା ଯିବା; ଆବିର୍ଭୂତ ହେବା—4. To appear; to be seen,
ଅଳ୍ପ ଥୋକ୍ରୁ ଥୋକ୍ରୁ ମହାଦେବ ବାହାରିଲେ—ଉକ୍ତ ।
୫ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଗମନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା; ଯାତ୍ରା-ପାଇଁ ଅନୁକୂଳ କରିବା—5. To start on a journey.
(ଯଥା—ମୁଁ ଆଜ କଟକରୁ କଲିକତା ବାହାରିଲି)
୬ । ପ୍ରକଟିତ ହେବା; ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—6. To be published
(ଯଥା—ଭାଷାକୋଷର ୫ ଗୋଟି ଖଣ୍ଡ ବାହାରିଲାଣି ।)
୭ । ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବା—7. To be uttered.
(ଯଥା—ମୋ ମୁହଁରୁ ପୁରୁଣ ବାହାରିବ ଯେ ।)
୮ । ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା; ଉଦ୍ୟତ ହେବା—8. To be ready for; to prepare for.
(ଯଥା—ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖାଇବାକୁ ବାହାରିଛି ।)
୯ । ଭୂମିରୁ ଉଠିବା—9. To shoot out of the ground.
(ଯଥା—ଧାନରୁ ଗଜା ବାହାରିଲାଣି ।)
୧୦ । (ନଦୀ ପର୍ବତାଦିରୁ) ନିର୍ଗତ ହେବା—10. To issue forth; to rise from (said of a river from a mountain or lake)

(ଯଥା—ଗଙ୍ଗା ହିମାଳୟରୁ ବାହାରିଛି ।)

୧୧ । ଗୃହ ବା ପାତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରକୁ ଅଣାଗ ହେବା—11. To be brought out of a receptacle.

(ଯଥା—ଅଳ ଖଣ୍ଡ ବଧ ଯିବା ନିମନ୍ତେ ବହି ପତ୍ର ସାକ ଅଲମାରିରୁ ବାହାରିଛି ।)

୧୨ । ଅଗ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ହେବା; ଅଗ୍ରଗାମୀ ହେବା—12 To go ahead; to lead; to come forward.

ସାକ୍ଷାତ ହେଲ ପରେ ସାକ୍ଷୀ ହେବାକୁ ବାହାର

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉଦ୍ଧବ, ଚମ୍ପୂ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୩ । (ଜଳ ଅନ୍ଦର) ସମତଳରୁ ଉପରକୁ ଉଠିବା—13. To shoot out to rise above a level.

(ଯଥା—ପୋଖରୀରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ବାହୁଁଙ୍ଗ ଖେଣ୍ଟା ବାହାରିଛି ।)

୧୪ । ଅନେକ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରୁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟତମ ହୋଇ ଜଣା ପଡ଼ିବା—14. To rise prominently from amongst a mass.

(ଯଥା—ଆମ ବଂଶରୁ ଜଣେ କେହି ହେଲେ ପାଠପଢ଼ୁଆ ହୋଇ ବାହାରିଲେ ନାହିଁ ।)

୧୫ । ଉଦ୍ଗତିବା; ଉଦିତ ହେବା—15. To rise.

(ଯଥା—ପଶ୍ଚିମ କୋଣରୁ ଖଣ୍ଡେ ମେଘ ବାହାରିଲାଣି ।

୧୬ । ଜଣା ପଡ଼ିବା—16. To become known.

ବହାର ହେବା ବଚନ ଧୀରମ ଭଲଷା ।

ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।

୧୭ । ପୃଥକ୍ ହେବା—18. To be separated from.

୧୮ । ଭିନ୍ନ ହେବା—18. To be different from.

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆସିବା, ପଡ଼ିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ମଧ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ବାହାରି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଢିଲ ଯିବା—
Bāhāri jibā 1. To be loosened.
ବେରିୟେ ଯାଓୟା ୨ । ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯିବା—
निकलजना; बाहार जाना 2. To go away.

ମନ୍ତ୍ର ବାନ ଅରିସି ସେ ଯାହା ସରକୁ

ବାହାରି ଗଲେ କଥା ନ କହି କାହାକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବାହାରେ—ଦେ. ଅ.—୧ । ଛଡ଼ା; ବ୍ୟତୀତ—
Bāhāre ବାଇରେ **बाहर** 1. Besides; over and above.

ଏ ବାହାରେ କରନ୍ତ ହରଣଙ୍କ ମାଂସ

ଅନ୍ନ ଭୁଲରେ ପାକ କରନ୍ତ ବଶେଷ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ସଭା ।

୨ । ଅଧିକନ୍ତୁ—2. Moreover; in addition.

୩ । ବହିର୍ଜଗତର ଦୃଷ୍ଟିରେ—3. To the eyes of the outside public.

ଭିତରେ ଭିତରେ ସବୁ ଲୁଚଉ ବାହାରେ ସଜିଛି ଭଲ । ଭଗ ।

୪ । ଅନ୍ତର୍ଗତ ବିଷୟକୁ ପ୍ରଣିଧାନ ନ କରି—4. Without diving deep into a matter.

ଯାହାରେ ମାର ବାହାରେ ଠିଅ—ଭଗ ।

୫ । (ଦେଖ)—5. Bāhābā 1 (See)

ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ବାହାରେ ବାହାରେ (ଦେଖ)
Bāhāre bāhāre (See)

ବାହାରେ ବାହାରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଭିତରକୁ ନ ଯାଇ; Bāhāre bāhāre ଅନ୍ତର୍ଦେଶକୁ ସ୍ପର୍ଶ ନ କରି—1. Without
ବାଇରେ ବାଇରେ **बाहर बाहार** affecting or touching the interior.

ବାଟ ମଲ୍ଲ, ଜାଁ, ସେଗ ବାହାରେ ବାହାରେ ଗଲ—ଭଗ ।

୨ । ବାହ୍ୟ ଭାବରେ—2. Externally.

(ଯଥା—ବାହାରେ ମାଳ ଚଢା ପଇଡାରେ ସୀମା ନାହିଁ, ଭିତରେ ଘର ଗଲା କାଟିବାକୁ ଚନ୍ଦ୍ରାର ବସ୍ତ୍ର ନାହିଁ)

୩ । ପରାର ଲୋକେ ଜାଣିବାକୁ—3. As seen by an outsider. ୪ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ସ୍ପର୍ଶ ନ କରି—4. Without touching a particular place.

୫ । ସିଧାଏ ସିଧାଏ—5. Straight; direct.

(ଯଥା—ମୁଁ କଟକରୁ ସମ୍ବଲପୁର ନ ଯାଇ ବାହାରେ ବାହାରେ ପୁରୀକୁ ଆସିଲି ।)

୬ । ଅନ୍ତର୍ଗତ ବିଷୟକୁ ପ୍ରଣିଧାନ ନ କରି—6. Without diving deep into a matter.

(ଯଥା—ହାକିମ ଭିତରକୁ ନ ପଶି ବାହାରେ ବାହାରେ ଏ କଥାଟା ଫଇସଲ କରି ଦେଲେ ।)

ବାହାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । (ଶାରଦ ଧାନ ହେବା) ଖାଲ
Bāhāl ଜମି—1. Low land fit for winter paddy.
(ବେରନା—ବିପରୀତ) ୨ । ବାହାଲ (ଦେଖ)—2. Bāhāla (See)

ବାହାଲ୍—ବୈଦେ. ବଣ—(କଚେରିଆ)—(ଫା. ବହାଲ୍=ପୂର୍ବବତ୍
Bāhāl ସ୍ଥିତ; ଯେଉଁପରି ଥିଲା ସେହିପରି)—୧ । ସ୍ଥିର; ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—
ବାହାଲ **बहाल** 1. Established; settled. ୨ । ସ୍ଥାୟୀ—(ବାଯ୍ୟାପ୍ତ—ବିପରୀତ) 2. Permanent. ୩ । କାଏମ; ବଜାୟ 3. Confirmed; upheld. ୪ । ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ—4. Constant; unchanged, unmodified.

୫ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ବା ଉପରସ୍ଥ ହାକିମଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପୁନଃ ସିଦ୍ଧ କରା ଯାଇ ଥିବା (ଆଦେଶ)—5. Subsequently ratified (order).

୬ । ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିଷ୍କରରୂପେ ମଞ୍ଜୁର କରା ଯାଇଥିବା (ମରହଟ୍ଟା ଓ ଓଡ଼ିଆ ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ନିଷ୍କର ଜମି) 6. Confirmed (rent-free tenure). ୭ । କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଚାକିରିରେ ନିଯୁକ୍ତ—7 Employed or engaged in a post. ୮ । କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଚାକିରିରେ ପୁନଃ ନିଯୁକ୍ତ—8. Reinstated in service. ୯ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ—9. Confirmed in a post.

ବି (ଫା. ବହାଲୀ)—୧ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଆଦେଶଦ୍ୱାରା ପୂର୍ବ ଆଦେଶର ସ୍ୱୀକାରକରଣ; ବଜାୟ ରଖିବା—
ବାହାଲୀ 1. Confirmation of a previous order;
बहाली upholding of an order.

ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ବୋଲି ଦରବାରରୁ ବାହାଲ ହୋଇ ଅସିଲା—ଫକୀରମୋହନ ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ

୬ । ଅସ୍ଥାୟୀ ନିଯୁକ୍ତି ବା ମନୋନୟନକୁ ସ୍ଥାୟୀ କରିବାର ଆଦେଶ କରଣ—2. Confirmation of a temporary employment or nomination.

ସେଷମଧ୍ୟରୁ ରହନ୍ତର ରହାକୁ ବାହାଲ ରଖି ଅଛି ଏହ ସେବକମାନଙ୍କୁ ସେବକୋକ କଲେ ଫକାରମୋହନ ଛ ମାଣ ଅଠ ଗୁଣ୍ଠ

୩ । ସ୍ଥାୟୀକରଣ—3. Making permanent.

୪ । ପୂର୍ବ ରାଜାଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିଷ୍କରରୂପେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଭୂମି, ଯାହା କି ପରବର୍ତ୍ତୀ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କଦ୍ୱାରା ପୂର୍ବ ପରି ନିଷ୍କର ରୂପେ ମଞ୍ଜୁର କରାଗଲା; ଲାଖରାଜ ବାହେଲ ସ୍ୱତ୍ୱ—4. Confirmed revenue free holding.

(ଯଥା—ଲାଖରାଜ ବାହାଲ୍, ଦେବୋତ୍ତର ବାହାଲ୍, ପୀରୋତ୍ତର ବାହାଲ୍, ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତର ବାହାଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି ।)

୫ । କାମ ବା ଚାକିରିରେ ନିଯୁକ୍ତିକରଣ—5. Employing or engaging a person in service; appointing to a post. ୬ । ବରଖାସ୍ତ ହୋଇଥିବା ଚାକରକୁ ପୁନର୍ବାର ଚାକିରିରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବା; ପୁନର୍ନିଯୁକ୍ତି—6. Reinstatement in service; restoration.

ବାହାଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବାହୁ)—୧ । ଯନ୍ତ୍ରଶାଳରେ (ପାଣିଚୁହାରେ) କପକଳା ଉପରେ ଯେଉଁ ବଡ଼ ବାଉଁଶ ଲଗା ଯାଇଥାଏ
Bāhāla 1. The long bamboo pole used as crane in a water lifting contrivance.
पन्छी

[ଦ୍ର—ଟେଣ୍ଡା ଓ ଯନ୍ତ୍ରଶାଳର ଦୁଇ ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ଆଡ଼ବାଗରେ ପଡ଼ିଥିବା ବାଉଁଶ ବା ଶାଖାଯୁକ୍ତ କାଠଖଣ୍ଡ(କପକଳା)ଉପରେ ଯେଉଁ ଲମ୍ବ ଦଣ୍ଡା ଥାଏ ତାହାକୁ ବାହାଲ ବୋଲାଯାଏ;ସେ ଦଣ୍ଡାର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଝାଟିମାଟି ବା ପଥର ଲଦା ହୋଇଥାଏ, ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଲଗି ବନ୍ଧାଯାଇ ଲଗିର ନିମ୍ନରେ ଗୋଟିଏ ହାଣ୍ଡି ବା ଯନ୍ତ୍ରର ମୂଳ ଲାଗିଥାଏ । ଏହି ଟେଖୋଲ୍ତ ଲଗିକୁ ହାତ ବାଉଁଶ କୁହାଯାଏ ।]

୨ । (ପାନ ବରଜ ଭାଷା) ପାନ ବରଜରେ ପାନ ଗଛ (ଲତାର ଏକଧାଡ଼ିବସ୍ଥିତ, ୨ଟି ଶ୍ରେଣୀ)ର ଦୁଇ ପାର୍ଶ୍ୱ—2. The two sides of a row of betel creepers planted together.

[ଦ୍ର—ପାନ ଲତାର ଏକଧାଡ଼ିବସ୍ଥିତ ୨ଟି ଧାଡ଼ିର ମଝିରେ ପୋତା ଯାଇଥିବା ଯଷ୍ଟି ଉପରେ ଲତାମାନ ମଡ଼ାଯାଏ; ଏହି ୨ଧାଡ଼ିକୁ 'ଗଛ' ବୋଲାଯାଏ । 'ଗଛର' ପାର୍ଶ୍ୱଦ୍ୱୟକୁ ବାହାଲ ଓ ମୁଣ୍ଡକୁ 'ମୁଣ୍ଡ' ବୋଲାଯାଏ ।]

୩ । (ବୈଦ୍ୟକ)—ଏକପ୍ରକାର ଗଛ—3. A kind of medicinal plant.

[ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳର ଛାଲର ପ୍ରଲେପ ବ୍ରଣ, ଶୋଥ ଓ ବାତ-ବେଦନା ନିବାରଣାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବିଣ—ବାହାଲିଆ (ଦେଖ)—Bāhāliā (See)

ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଡୋଡ଼ ମାଛ—The bill fish

(ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ସାମୁଦ୍ରିକ ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—A kind of salt water fish.

[ଦ୍ର—ଏହା ଫେରକଜାତୀୟ ବଡ଼ ମାଛ; ଦେଖିବାକୁ ଈଷତ୍ କଳା ଏବଂ ଓଜନରେ ଦୁଇ ସେର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ ।]

(ଫ ବହୂମ) ବିଣ (ଭୁଲ. ହିନ୍ଦୀରେ ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ)—ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ; ପ୍ରସନ୍ନ—Delightful; joyous.

(ଯଥା—ମନ ବାହାଲ ହେବା=ମନ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ହେବା ।)

ବାହାଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଫା. ବହାଲ୍) ୧ । ପୂର୍ବ ଆଦେଶକୁ
Bāhāla kariba ମଞ୍ଜୁର୍ ବା ଦୃଢ଼ କରିବା—1. To confirm
বাহালকরা a previous order; to uphold a previous
बहालकरना order. ୨ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ) କାମରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବା—2. To appoint a person to a post. ୩ । କୌଣସି ଅସ୍ଥାୟୀ କର୍ମଚାରୀକୁ ସ୍ଥାୟୀ କରିବା—3 To confirm a person in a service. ୪ । ବରଖାସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କାମରେ ପୁନର୍ନିଯୁକ୍ତ କରିବା—4. To reinstate a person in service. ୫ । ପୂର୍ବର ସନନ୍ଦକୁ ମଞ୍ଜୁର କରିବା—5. To confirm or ratify a previous grant.

ବାହାଲ ଖୁଣ୍ଟ(ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଦୁଇଖୁଣ୍ଟରେ ପଡ଼ିଥିବା ଅଡ଼ି
Bāhāla khunṭa(nṭi) ଧାରଣା ଉପରେ ବାହାଲ ସଲଗ୍ନ ହୋଇଥାଏ—The pillars supporting the
ढिंकी; गोरी crane in a water-lifting contrivance.

ବାହାଲ ଫଇସଲା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ବହାଲୀ+ଫୈସଲା)—ଯେଉଁ
Bāhāla phaisalā ଆଦେଶ ବା ଡିଗ୍ରୀ ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ବ ରାଜାମାନଙ୍କ
বাহাল ফয়সালা ପ୍ରଦତ୍ତ ନିଷ୍କର ଭୂମିମାନ ଇଂରେଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ
बहाली फैसला କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତଦନ୍ତ କରାଯାଇ ଆଇନ୍ କାନୁନ୍ ମୁତାବକ 'ବାହାଲ ଲାଖରାଜ' ରୂପେ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରକୃତ ଲାଖିରାଜ ବୋଲି ବାହାଲ ବା ମଞ୍ଜୁର କରାଗଲା—Decree of a court confirming a revenue-free tenure.

ବାହାଲ(ଲି) ବରଖାସ୍ତ(ସ୍ତ)—ବୈଦେ ବି (ଫା ବହାଲୀ+ବରଖାସ୍ତୀ)
Bāhāla(li) barakhās(st) (ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର ଶବ୍ଦ)କାର୍ଯ୍ୟରେ ବା ଚାକିରିରେ ନିଯୁକ୍ତି ଓ ମାଫୁକ କରିବା—Appointing and dismissing; appointment and dismissal from service.
বাহাল বরখাস্ত बहाल बरख़ास्त

ବାହାଲ ବାଉଁଶ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବାହୁ+ବଂଶ)—ବାହାଲ ୧ (ଦେଖ)·
Bāhāla bāunsa Bāhāla 1 (See)

ବାହାଲ ବାଯ୍ୟାପ୍ତ(ପ୍ତି)—ବୈଦେ.ବି(ଫା.ବହାଲ୍+ବାଜ୍ୟାପ୍ତ;ବିପରୀତାର୍ଥକ
Bāhāla bājyāpta(pti) ସହଚର)—୧ । ମଞ୍ଜୁର ଓ ନାମଞ୍ଜୁର—1. Granting and rejecting (a petition).
बहाल बाज्याप्त ୨ । କେତେକ ନିଷ୍କର ଜମିକୁ ନିଷ୍କର ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବା ଓ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଭୂମିରେ କର ବସାଇବା—2. Confirmation and resumption of revenue-free tenures.
বাহাল বাজেয়াপ্ত

ବାହାଲ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ପୂର୍ବ ମୀମାଂସା) ରକ୍ଷିତ ବା ଦୃଢ଼ୀକୃତ ହେବା;
Bāhāla hebā ସ୍ଥିରୀକୃତ ହେବା—To be restored;
বাহাল হওয়া बहाल होना to be retained or confirmed.

(ଯଥା—ଜମ୍ମ ଅବାଲତଙ୍କ ସ୍ୱଏ ବାହାଲ ଦେଲ)
[ଦ୍ର—ରଜା, ବଡ଼ଲୋକ, ରାଣୀମାନେ ଚାଲିଲାବେଳେ ଅପଣା ଦୁଇ ବାହୁକୁ ପାଖରେ ଚାଲୁଥିବା ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ହାତରେ ରଖି ରଖି ଚାଲିବାର ପ୍ରଥା ପୂର୍ବେ ଖୁବ୍ ଚଳୁଥିଲା ।]

ବାହାଲଦ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—୧ । ବାହୁ ଆଶ୍ରୟ Bāhālada debā ଦେବା—1. To support the arm of a walking person.
୨ । (ବଡ଼ଲୋକ ବା ରଜା) ଚାଲିଲାବେଳେ **बाँहादेना** ଅପଣାର ଦୁଇବାହୁକୁ ଦୁଇପାଖରେ ଥିବା ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ ରଖିବା—To put one's arms on the hands of 2 persons walking on both sides (of a grand or great person).
୩ । ଚାଲୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ବାହୁକୁ ଅପଣା ହାତରେ ସମ୍ଭାଳିବା—3. To support the arm of a walker on one's hand.
ବେନି ପାଖରେ ସଖୀ ବାହାଲଦ ଦେଇ
ବୃନ୍ଦାବନ ମନ୍ଦିରକୁ ଅଣନ୍ତ ଚଳାଇ । ପ୍ରାଚୀ—ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ବାହାଲି—ଦେ. ବି—୧ । ଖେଳିବା କାମରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଭଲ କଉଡ଼ି—Bāhāli 1. Excellent cowries for the purpose of (ବାହୁଳ, ବାଳି—ଅନ୍ୟରୂପ) playing games with.
୨ । ଏକପ୍ରକାର କଉଡ଼ି ଖେଳ—2. A kind of game at cowries.
ବିଣ—୧ । (ସଂ. ବହ୍ ଧାତୁ ଣିଚ) ଯେ କଉଡ଼ି ଖେଳରେ କଉଡ଼ିକୁ ଚାଳେ—1. A player who moves the cowries on the play-board. ୨ । ଯେ ନାବ-ଅଦକୁ ବାହେ ଅର୍ଥାତ୍ ଚାଳନ କରଏ—2. Boatman.

ବାହାଲୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବହୁବାର)—ଶ୍ଳେଷ୍ମାତକ; ଗର୍ଭଣା (ଗଛ) Bāhālu (ହରେକୃଷ୍ଣ, ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—Cordia Myxa.

ବାହା(ଅ)ସାଅ(ହା)—ଦେ. ବି—୧ । (ନିରର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ; କମ୍ପା ସଂ. Bāhā(ā) sā-ā(hā) ବିବାହ ଓ ଆ ସାଙ୍ଗ) ବିବାହ—1. Marriage.
ବିଏଥା (ଯଥା—ସେ ଅନାଥ ହୋଇ ବୁଲୁଥିଲା, ତାକୁ ମୁଁ ଆଶ୍ରୟ **बयाहसादी** ଦେଇ ବାହା ସାହା କରାଇ ଦେଲି ।)
(ବାହାଭୁ[ଚୋ]ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ସଂ. ବାହୁ + ସହାୟ) ବାହୁର ସାହାଯ୍ୟ; ଆଶ୍ରୟ; ଅବଲମ୍ବନ—
2. Shelter; protection.
ଯାହା ବାହା ସାହା ଲାଗ କଷ୍ଟଶଙ୍କ—ଭକ୍ତଚରଣ. ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।

ବାହାସୂତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାହୁରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଧାତୁମୟ Bāhāsutā **बाँहसूता** ସୂତ୍ରଯୁକ୍ତ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A kind of armlet.

ବାହି—ଦେ. ବି (ସଂ. ବାହୁ)—୧ । ଏକହାତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଶଙ୍ଖା ବା Bāhi କାଚମୁଠା—1. An armful of bangles; a **बाँही** set of bangles put on from the wrist to the elbow of one hand.
୨ । ହାତର କଚଟିଠାରୁ କହୁଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିନ୍ଧାଯିବା କାଚ ବା ଶଙ୍ଖା—2. A double set of bangles worn from the wrist to the elbow.
ବାହି ଖଡୁ, ଝଞ୍ଜ ମନ ମାଳକୁ ନେଇ
· ବାହୁ ଲତ କୁବେଣୀରେ ଥୋଇ ଘେଡ଼ନ—ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୩ । ପାର୍ଶ୍ୱ—3. Side.

ବାହିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବହ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଧାନ ହଳାକୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି Bāhiā ଏକକଗଛୁ ଅଗ କରି ରଖିବା ଗଦା—1. A heap of **बलग** paddy sheaves, one sheaf deep.
(ବାଇଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ସଂ. ବାହୁ) ବୃକ୍ଷର ବଡ଼ ଶାଖା—2. Big branch of a tree.

ବାହିଆ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଜଣେ କଟାଳୀ) ଅପଣାର କାଟିଥିବା ସମସ୍ତ Bāhiā karibā ଧାନ ହଳାମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗଦାରେ ସଜ୍ଜିତ **बलग करना** କରିବା—To arrange the sheaves (cut by one reaper) in a heap.

ବାହିଆ ମୁକୁଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଣେ କଟାଳର କାଟିଥିବା ଓ Bāhiā mukulā(le)ibā ବାହିଆ କରାଯାଇଥିବା ସମସ୍ତ ହଳା-**बोनदेना** ମାନଙ୍କୁ ଗଣିଚ କରି ଉକ୍ତ କଟାଳର ପାରଶ୍ରମିକ ହଳା ତାକୁ ଦେବା—To open up a heap of sheaves reaped by a reaper and give the reaper a portion out of them as his or her wages, at a fixed customary rate.

ବାହି ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି (ମାଦଳା ପାଞ୍ଜି)—ସୈନ୍ୟ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧକୁ Bāhi āsibā ଅଗ୍ରସର ହେବା; ସୈନ୍ୟ ସହ ଆକ୍ରମଣ କରିବା—To march into a country with one's army.

ବାହିକ—ସଂ. ବି (ବହ ଧାତୁ ଣିଚ+କର୍ତ୍ତୃ.କ)—୧ । ଶଗଡ଼; ବଳଦଗାଡ଼ି Bāhika (ହ୍ଳ. ଶ)—1. Bullock cart.
୨ । ଢକ୍କା (ହ୍ଳ. ଶ)—2. Drum.

ବାହିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବାହକ+ସ୍ତ୍ରୀ ଅ)—ସ୍ତ୍ରୀ ବାହକ; ବୋହିଅଣି—Bāhikā A female porter.
ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବାହକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Bāhaka.

ବାହି କାଚ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କାଚମୁଠା ହାତରେ କଚଟିଠାରୁ କହୁଣୀ Bāhi kācha ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିନ୍ଧାଯାଏ—Glass bangles worn **काचका चुडी** from the wrist upto the elbow.

ବାହି ଖଡ଼ୁ—ଦେ. ବି—ଇତରଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ କଚଟିଠାରୁ କହୁଣୀ Bāhi khardu ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ କଂସାର ବା ପିତଳର ଚଉଡ଼ା ପିନ୍ଧନ୍ତି—**चूडी** Broad metal wristlets worn by low caste women from the wrist upto the elbow.

ବାହିତ—ସଂ. ବି (ବହ ଧାତୁ ଣିଚ; ବାହି ଧାତୁ + କର୍ମ ତ)—Bāhita ୧ । ବୁହା ଯାଇଥିବା; ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ବୁହାଯାଇଥିବା—1 Caused to be carried from one place to another. ୨ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରୁ ପ୍ରାପିତ—2. Moved from one place to another.
୩ । (ନୌକାଦି) ଚାଳିତ—3. Driven; plied.
୪ । ନୀତ—4. Taken; conveyed.
୫ । ପ୍ରବାହିତ—5. Flowing; flowed from.
୬ । ପ୍ରତାରିତ; ବଞ୍ଚିତ—6. Deceived; cheated.

। (ବାହୁ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ) ସଯତ୍ନୀକୃତ—
7. Much cared after.

ବାହିନୀ—ସ. ବି. (ସଂ ବାହ—ସନ୍ନିଳିତ ସେନ୍ୟ + ଇନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Bāhinī ୧ । ୮୧ ହସ୍ତୀ, ୮୧ ରଥ, ୨୪୩ ଅଶ୍ୱ ଓ ୪୦୫ ପଦାତି ସମ୍ବଳିତ ସେନା—1. A body of troops consisting of 81 elephants, 81 cars, 243 cavalry, and 405 infantry.
[ଦ୍ର—୩ ଗଣରେ ଏକ ବାହିନୀ ହୁଏ ।]
୨ । ମୂଳ ସୈନ୍ୟର ଏକ ଦଳ—
2. A batallion of troops.
୩ । ମୂଳ ସୈନ୍ୟର ସମ୍ମୁଖ—
4. The front or face of an army.
୪ । (ବହ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ + ଈ) ନଦୀ—3. River.
ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)—ଯାହା ବହି ଯାଉଥାଏ—Flowing.
(ଯଥା—ପୂର୍ବବାହିନୀ, ବେଗବାହିନୀ, ସ୍ୱର୍ଗବାହିନୀ ।)

ବାହିନୀ ପତି—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ବାହିନୀ + ପତି)—୧ । ସେନାପତି—
Bāhinī pati 1. General; commander
୨ । ସରିତ୍ପତି; ସମୁଦ୍ର—2. The ocean (metaphorically, the husband of all the rivers).
ଦେ. ବି—ସ୍ୱଜାତିଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—
An honorary title.
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଯାଜପୁରର କୁଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଂଶବିଶେଷ—A highly respectable family of Brāhmaṇas in the Jajpur subdivision of the Cuttack district.

ବାହି ବଳା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସ. ବାହୁ + ବଳୟ)—
Bāhi balā ବାହୁଖଡ଼ୁ (ଦେଖ)—Bāhikhaḏu (See)

ଢମଲୀ ପାଣି ପାଖରେ ବସି ଅପଣା ହାତରେ ବାଇଶ ପାଳଥ
ପିନ୍ଧିଲ ବାହୁବଳା × × × ନର୍ତ୍ତନ କରୁ କରୁ × × ×
ବଳୁଡା ଅରମ୍ଭ କରିଅଛି — ଫଙ୍କିରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ବାହିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ବହ୍ ଧାତୁ, ଣିଚ୍ ବାହି ଧାତୁ)—୧ । କାତ
Bāhibā ବା ଅହୁଲଦ୍ୱାରା ନୌକା ଚଳାଇବା—1. To move or ply a boat by rowing or by a pole.
বহান,চালান ତଟକରେ ନାବ ସମୁଦେ, ଭସୁଥାଏ
ਬਾਹਨਾ ବାଳକ ବାହିଲେ କ ତହିଁ କନ ଢଏଁ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।
୨ । ରଥାଦି ଯାନକୁ ଚଳାଇବା—
2. To drive a car or other conveyance.
କହୁ ଏସନ କସି ସ ଯାନ ବାହାଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ।
(ବାହାଇବା — ଅନ୍ୟରୂପ) ଭକ୍ତ ଚରଣ, ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।
୩ । ଜାଲକୁ ପାଣିରେ ମେଲାଇବା—3. To spread a net in water. ୪ । ଖେଳର ସାରକୁ ଘରରେ ଚଳାଇବା—4. To move the pawns on the board. ୫ । ରାଜ୍ୟ ଆକ୍ରମଣ କରିବା—5. To invade a country. ୬ । ସୈନ୍ୟ ସହ ପ୍ରୟାଣ କରିବା—6. To lead an army. ୭ । କୁହାଇବା; ପୁଷ୍କରିଣୀରୁ ଜଳକୁ ଟେକି ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ ମଡ଼ାଇବା—7. To lift water from a pond to a higher level for irrigatio . ୮ । (ସ. ବାଦ୍. ଧାତୁ ବାଇବା; ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା—8 To set to music; to strike a musical instrument. ୯ । ଚାଲିବା; ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରିବା—9. To walk,

ମାତାଙ୍କ ଠାରୁ ମେଲାଣି ହୋଇ ବେନି ଭାଇ
ମୁନି ସଙ୍ଗେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଗଲେ ପଥ ବାହି,
ବିଶ୍ୱନାଥ, ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।

ବାହିଯ(ଯ୍ୟ)—ଗ୍ରା. ବିଣ—(ସଂ ବାହ୍ୟ)—୧ । ବାହ୍ୟ—
Bāhija(jya) 1. External.

ବାହିଯେ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଅନ୍ତର୍ଗତେ ଅତି କଂଥା ।
ପାଚୀ, ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

বাহ্য ਬਾਹਿਜ ୨ । ଇତର—2. Vulgar.

ବାହିଯ୍ୟ ଲୋକ ସାହାଯ୍ୟ କେତେବେଳେ ରହି ।
ଭକ୍ତ, କୋହ୍ଲକୁହ୍ଲାଣ ବୃନ୍ଦସା ।

ବି—ବହିର୍ଦ୍ଦେଶ; ବାହାର—Outside; exterior.

ପାଣି ପବନ ଅଗ୍ନି ସୃଜେ
କହିରେ ଅନ୍ତର ବାହିଯ୍ୟେ—
ପ୍ରାଚୀ, ନିର୍ଗୁଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ବାହିରି—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ବାହାରକୁ—
Bāhiri Out.

ବାହିର୍ନାମ—ସ. ବି—(ବହିଃ + ନାମ + ଅ)—ଚିଠି ଉପରେ ଲେଖାଥିବା ଠିକଣା—The address written on the cover of a letter.
Bāhirnāma

ବାହିଲ୍(ଲି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ବାହାଲ୍(ଲି) ଇତ୍ୟାଦି
Bāhil(li) etc (ଦେଖ)—Bāhāl(li) etc (See).

ବାହି ଶଙ୍ଖା—ଦେ. ବି—କଚଟିରୁ କହୁଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିନ୍ଧାଯିବା ଶଙ୍ଖା—
Bāhi śaṅkhā Conch shell bangles put on in the
ਜਹਠੀ space between the wrist and the elbow.

ଶଙ୍ଖା ଦୁଇ ବାହି ସେ ଦୁଇ ହାତେ ଲଇ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ; ମହାଭାରତ. ବନ ।

ବାହୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହ୍. ଧାତୁ + ଇନ୍—ବାହିନ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧
Bāhī ବ)—୧ । ବହନକାରୀ; ବାହକ—1. Carrying.
(ବାହିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହା ବହିଯାଏ; ପ୍ରବାହିତ—
2. Flowing; running towards.

ବାହୀକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବାହ—ବହନ + ଈକ)—
Bāhīka ୧ । ବାହକ; ବାହୀ; ବହନକାରୀ—1. Carrying.
(ବାହୀକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଭାରୀ—2. Heavy. ୩ । (ବହିସ୍ + ଈକ)—ବହିଃସ୍ଥିତ—3. Lying outside.
ବି—୧ । ଗାଡ଼ି; ଶଗଡ଼; ଯାନ—1. Cart; conveyance.
୨ । ପଞ୍ଜାବର ସ୍ଥାନବିଶେଷ—4. Name of a place in the Punjab ୩ । ବାହ୍ଲୀକ; ଜାତିବିଶେଷ—
3. Name of an ancient tribe.

ବାହୁ—ସ. ବି—(ବହ୍‌. ଧାତୁ=ବହନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Bāhu ୧ । ହସ୍ତ; ଭୁଜ—1. Hand; arm
[ଦ୍ର—କାନ୍ଧଠାରୁ ଅଙ୍ଗୁଠିଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଂଶକୁ ବାହୁ ବୁଝାଯାଏ ।]
୨ । ବାହା—2. The upper arm.
[ଦ୍ର—କାନ୍ଧ ଠାରୁ କହୁଣି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହାତର ଅଂଶକୁ ମଧ୍ୟ ବାହୁ କୁହାଯାଏ ।]
୩ । ଜ୍ୟାମିତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସୀମା ରେଖା—3. The side of a geometrical figure. ୪ । ତ୍ରିଭୁଜର ପାର୍ଶ୍ୱ ରେଖା - 4. The arms of a triangle.
[ଦ୍ର—ତ୍ରିଭୁଜର ନିମ୍ନ ରେଖାକୁ ଭୂମି ବୋଲି ଯାଏ । ବାହୁଶବ୍ଦ ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗି ବିଶେଷଣ ପଦ ସୃଷ୍ଟି କରେ, ଯଥା—ସମବାହୁ, ସମଦ୍ୱିବାହୁ, ମହାବାହୁ, ଛିନ୍ନବାହୁ, ବିଷମବାହୁ, ପରାକ୍ରମବାହୁ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ବାହୁକ—ସ. ବି. (ବାହୁ+କ)—୧ । ନୈଷଧ; ଋତୁପର୍ଣ୍ଣ ରାଜାଙ୍କର
Bāhuka ସାରଥି ବେଶଧାରୀ ନଳ ରାଜାଙ୍କର ଛଦ୍ମ ନାମ—
1. The name assumed by king Nala in the guise of a charioteer to the king of Ajodhyā.
ନଳଙ୍କ ସ ରଥ ବାହୁକ ଅଟେ ମୁହିଁ
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ-ବନ ।
୨ । କପି—2. Monkey. ୩ । ଭୃତ୍ୟ; ଦାସ—
3 Slave; servant.
ଦେ. ବି—୧ । ବାହକ; ସାରଥି—
1. Cart driver; coachman.
ବାହୁଲେ ସଜିଲ ରଥ କୈବର୍ତ୍ତ ସେକାଳେ
ବାହୁକ ସ୍ୱାମ୍ୟେ ସେ ଦଣ୍ଡ ଧାରଣେ ବସିଲେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ନାଉରୀ—2. Boatman.
ନାବ ବାହୁକ ଦଧି ଦାନ
ବ୍ରଜ ବାଳକ ଚୂଡ଼ାମଣି । ଭୂପତି ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ବାହୁ କୁଣ୍ଠ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବାହୁ+କୁଣ୍ଠ)—୧ । ଚେଙ୍ଗା—
Bāhu kuṇṭha 1. Maimed in the hand.
(ବାହୁକୁଣ୍ଟ - ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବକ୍ରବାହୁ—2. Of crooked hands.

ବାହୁ(ହା,ଉ,ଆ)ଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. (ସ. ବାହୁ)—ତାଳ, ନଡ଼ିଆ ଓ କଦଳୀ
Bāhu(hā,u,ā)ṅgā ଗଛର ବାହୁ ବା ଶାଖା—The bough
वाखड़ा छड़ा of cocoanut, palm and plantain trees.

ବାହୁ(ହା,ଆ,ଉ)ଙ୍ଗି—ଦେ. ବି.—(ସ. ବିହଙ୍ଗିକା)—ବାଙ୍ଗି; ଭାର ଦଣ୍ଡ,
Bāhu(hā,ā,u)ṅgi ଦୁଇ ଅଗରେ ଭାର ଝୁଲାଇ କାନ୍ଧରେ ବହନ
बाँगी बहंगी କରାଯିବାର ବଉଁଶ ଦଣ୍ଡ—An elastic piece
(ବାଙ୍ଗି—ଅନ୍ୟରୂପ) of split bamboo to carry athwart the shoulder weights suspended at both ends.

ବାହୁଙ୍ଗି ବାଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ବାହୁଙ୍ଗି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର—
Bāhuṅgi bāṛdi Blow with the bāhuṅgi.

ବାହୁଜ—ସ. ବିଣ.—(ବାହୁ+ଜନ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେହିଁ ଜାତ
Bāhuja ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ବାହୁରୁ ଜନ୍ମି ଥିଲେ)—ବାହୁରୁ ଜାତ—Born of the arm.
ବି.—୧ । କ୍ଷତ୍ରିୟ—1. The Kshatriyas.
ବୋଇଲେ ରଘୁନନ୍ଦନ ଅହେ ଦ୍ୱିଜବର
ବାହୁଜ ବୃତ୍ତିରେ କର୍ମ ଅଇଲ ଏଠାର । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ଶୁକ ପକ୍ଷୀ—2. Parrot.
୩ । ସ୍ୱୟଂଜାତ ତିଳ—3. Sesamum plant growing wild.

ବାହୁ ଟାଣ—ଦେ. ବି.—ବାହୁ ପରାକ୍ରମ—
Bāhu ṭāṇa The power of one's arms.
ଅଣିଲ ହର ଯୁଦ୍ଧେ ଦେଖାଇ ବାହୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।
ବିଣ—ପରାକ୍ରମୀ—Strong.

ବାହୁଟୀ—ଦେ. ବି.—(ସ ବାହୁସ୍ଥ; ପ୍ରା. ବାହୁଟ)—୧ ବାହୁବନ୍ଧ—
Bāhuṭi बाहुबन्ध, बाउँटि 1. A kind of armlet.
ବାହେ ବାହୁଟି ବିବିଧ ଭୂଷଣ କଟୀରେ ମାଳପଟ ।
बहुँटा, बहुटनि ଭକ୍ତଚରଣ-ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।
୨ । ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ଅଧିଷ୍ଠ କରାଯିବା ଭୂତ ବା ଚଣ୍ଡୀ—2. A malignant ghost or spirit which is made to possess a human
देवी देवी being by magical charms.

ବାହୁଟୀ ପେଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାନ୍ତ୍ରିକ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି
Bāhuṭi pesibā ସ୍ଥାନରେ ବା କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟର ଦେହରେ ଦୁଷ୍ଟ
[ବାହୁଟୀ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରେତର ବା ଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ଅବେଶ
जादूकरा भूतभेजना କରାଇବା—To cause a malignant spirit to possess a human being or a place by employing black magic.
[ଦ୍ର—ବାହୁଟୀମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅତ୍ୟାଚାର କରନ୍ତି ।]

ବାହୁଡ଼—ଦେ. ବି (ସ. ବ୍ୟାବୃତ୍ତ; ପ୍ରା. ବାହୁଡ୍ଡ)—୧ । ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ—
Bāhurḍa 1. Returning. ୨ । ଲେଉଟି ଅସିବା—
(ବାହୁଡ଼ାଣି—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Coming back.
बाहुड़ा; फिरा बहुरना, लौटना ବିଣ.—ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତିତ—
Returned; come back.

ବାହୁଡ଼ା—ଦେ. ବି.—୧ । ବାହୁଡ଼ା ବିଜେ (ଦେଖ)
Bāhurḍā 1. Bāhurḍā bije (See)
ବଟେଭଳ ପବନ ଯେଥା ଚେରୁଁ ପଡ଼ିନ
ବାହୁଡ଼ାରୁ ଅଦର ସେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ.
୨ । ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ; ଲେଉଟି ଆସିବା—2. Coming back,
୩ । ଲେଉଟାଇବା—3. Returning; giving back.
୪ । (ପୁଂ) ଲୋକଙ୍କ ନାମ—4. A name given to males.
[ଦ୍ର—ଏହିଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପରେ ଓ ପୂର୍ବରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଯଥା—ଠାଆ ବାହୁଡ଼ା, ଅଣ ବାହୁଡ଼ା, ବର ବାହୁଡ଼ା, ବରକନ୍ୟା ବାହୁଡ଼ା, ବାହୁଡ଼ା ବିଜୟ, ବାହୁଡ଼ା ଦଶମୀ ଇତ୍ୟାଦି ।]
ଦେ. ବିଣ—ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ; ଫେରି ଆସିଥିବା—Returned; come back.

ବାହୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବାହୁଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Bāhurdā(rde)ibā The causative form of Bāhurdibā)— ୧ । ଫେରାଇବା; ଫେରାଇ ଆଣିବା—1. To cause to come back; to bring back.
ବାহড়ান, **बहुराना, लौटाना**

ମୁଁ ଯେବେ ନେଇ ବାହୁଡ଼ାଇ
ପୁଣି ମାରବ କଂସ ଯାଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ଯାଇଥିବା ଲୋକକୁ ବାଟରୁ ଫେରାଇ ଆଣିବା—2. To bring back a person who has gone.

ବାହୁଡ଼ା ଏକାଦଶୀ—ଦେ. ବି—ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ; ହରିଶୟନ ଏକାଦଶୀ; ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଶୟନ ଯାତ୍ରା—
Bāhurdā ekādasī The 11th day of the bright fortnight of 'Āshārdha' in which Lord Bishnu is suppooed to sleep for four months.

ବାହୁଡ଼ା କଟକାଇ—ଦେ. ବି—ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ—(ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ସନନ୍ଦ)—A king's return march from the battlefield.
Bāhurdā katakāi

ବାହୁଡ଼ା କରିବା—(ପ୍ରାଚୀନ, ମାଦଳାପାଞ୍ଜି), କ୍ରି—ଫେରିଯିବା—
Bāhurdā karibā To come or go back.

ବାହୁଡ଼ା ଦଶମୀ—ଦେ. ବି—ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀ—The 10th day of the bright fortnight of Āshārdha.
Bāhurdā dasamī

ବାହୁଡ଼ା ବର—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବର ବିବାହ ପରଦିନ କନ୍ୟା ସହିତ କନ୍ୟା ଗୃହରୁ ନିଜ ଗୃହକୁ ଫେରି ଆସେ—(ବାହୁଡ଼ା ବରକନ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) The bridegroom who returns to his house accompanied with his newly married bride on the next day of marriage.
Bāhurdā bara

ବାହୁଡ଼ା ବିଜେ—ଦେ. ବି—୧ । ଗୁଣ୍ଡିଚା ଯାତ୍ରା ଶେଷରେ ଗୁଣ୍ଡିଚା ମନ୍ଦିରରୁ ବଡ଼ ଦେଉଳକୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଫେରି ଆସିବା ଉତ୍ସବ—1. The ceremony of the return journey of Lord Jagannath in the car from the garden-house back to the temple. ୨ । (ରାଜାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ବ୍ୟବହୃତ) କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଫେରି ଆସିବା—2. Return journey; coming back from a place (said of a Raja).
Bāhurdā bije (ବାହୁଡ଼ା ବିଜୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)
উল্টারথ **उलटारथ**

ବାହୁଡ଼ା ବିଜୟ ଯାହା କଲେ ଅନନ୍ତରେ ।
ମଧୁସୂଦନ, ବାଳ ରାମାୟଣ

ବାହୁଡ଼ି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଲେଉଟି; ପୁଣି; ପୁନର୍ବାର—
Bāhurdi **बहुरि** Again.

ବାହୁଡ଼ି ବିଜେ କରିଗଲେ
ଷୋଳ ସହସ୍ର ଏକ ବେଳେ—ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ

ବି.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ହାକୁଟି—Eructation.

ବାହୁଡ଼ି ଦେବା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) କ୍ରି—ମଲା ଗାଈ ଗୋରୁକୁ ନେଇ ଗୋରୁଙ୍କ ମଶାଣୀ ପଡ଼ିଆରେ ପକାଇବା—To throw away the carcass of dead cattle in a field at the extremity of the village.
Bāhurdi debā

ବାହୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବ୍ୟାବୃତ୍ତ, ପ୍ରା. ବାହୁଟ୍ଟ)—୧ । ଫେରି ଆସିବା; ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ ହେବା—1. To return; to come back.
Bāhurdibā
বাহড়া; ফিরা **बहुरना, लौटना**

ଦଣ୍ଡିଲୁ ଯୁଦ୍ଧେ ମଣି ଅସ୍ତ ହେବା ଜାଣି ଜନ୍ତୁ ବାହୁଡ଼ିବା ବେଳେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ.

୨ । ନିଜର ଗତି ଫେରାଇବା—2. To turn back.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରେ ମୃତ ହେବା—3. (figurative) To die in childhood. (ଯଥା: ମୋର ୫ଟି ପିଲା ମଧ୍ୟରୁ ୨ଟି ବାହୁଡ଼ିଲେ; ସବୁ ସାନ ପିଲାଟି ଅଛି ।)

ବାହୁଡ଼ୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ବାହୁଶାଳନୀ)—ଦେବୀବିଶେଷ—
Bāhurdī [ବାହୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ-ଅନ୍ୟରୂପ] Name of a Goddess.

ବାହୁତି—ଦେ. ବି.—ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ ବାହୁମତୀ)—୧ । ଦେବୀବିଶେଷ—
Bāhuti Name of a Goddess. ୨ । ବାହୁଡ଼ୀ ୨ (ଦେଖ) 2. Bāhuti 2 (See).

ବାହୁତ୍ରାଣ—ସଂ. ବି (ବାହୁ+ତ୍ରୈ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ)—୧ । ଅସ୍ତ୍ରାଘାତ ନିବାରଣାର୍ଥ ବାହୁର ଲୌହମୟ ବା ଚର୍ମମୟ ଆବରଣ—1. An armour for the arm.
Bāhutrāṇa
୨ । କବଚ—2. Armour.

ବାହୁଦନ୍ତକ—ସଂ. ବି (ବାହୁ+ଦନ୍ତ+କ; ଯାହାର ଦନ୍ତ ବାହୁ ପରି ବିଶାଳ)—ଐରାବତ—Indra's elephant.
Bāhudantaka

ବାହୁଦନ୍ତୀ—ସଂ. ବି—୧ । ଇନ୍ଦ୍ର—1. Indra.
Bāhudanti ୨ । ବାହୁଦନ୍ତକ (ଦେଖ) 2 Bāhudantaka (See).

ବାହୁଦା—ସଂ. ବି—୧ । ନଦୀବିଶେଷ—
Bāhudā 1. Name of a river.
୨ । ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତଙ୍କ ପତ୍ନୀ (ହ. ଶ.)—
2. Name of the wife of King Parikshita.
ବିଣ (ସ୍ତ୍ରୀ) (ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟରେ ପ୍ରୟୋଗ)—ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ନିଜର ବାହୁ ଧରିବାକୁ ବଢ଼ାଇ ଦିଏ—(a woman) Extending her arm to another to support it.

ବହୁତ ନର୍ମଦା ଯେଣେ ନର୍ମଦା—ବାହୁଦା ପ୍ରବଳେ ବାହୁ ବାହୁଦା—
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାହୁନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣନା)—୧ । ବାହୁନିବା; ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ପଦାର୍ଥକୁ ସ୍ମରଣ କରି ଗୀତ କରି କାନ୍ଦିବା; ବିଳାପ କରିବା—1. To bewail a dear departed thing.
Bāhunā
याना
[ଦ୍ର—କୌଣସି କୌଣସି ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ଝିଅମାନେ ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବା ପୂର୍ବେ ବାହୁନା ଶିଖନ୍ତି; ବାହୁନିବା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ପୌରାଣିକ ଆଖ୍ୟାନମାନ ମଧ୍ୟ ବୋଲନ୍ତି । ବର୍ଷୀୟସୀମାନେ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ବାହୁନା ଶିଖାନ୍ତି ।]

୨ । ଦୋଷ ଦେଖାଇବା; ଖୁଣିବା; ଛିଅରିବା—2. Pointing out one's faults; cavilling at a person.

ବାହୁନା ବାହୁନ—ଦେ. ବି—୧ । ଦୁଇଜଣ ପରସ୍ପର ଧସ୍ତାଧସ୍ତି ହୋଇ Bāhunā bāhuni ବାହୁନି କରି କାନ୍ଦିବା—1. Mutual बानाबानी bewailing. ୨ । ଦୁଇଜଣ ପରସ୍ପରକୁ ଛିଅରିବା—2. Mutual cavilling.

ବାହୁନିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣି ଧାତୁ)—୧ । ଗୁଣ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି Bāhuniba କାନ୍ଦିବା; ଗୁଣ ସ୍ମରଣ କରୁ କରୁ କାନ୍ଦିବା—बाना करके राना 1. To bewail. ୨ । ଭୁଏଁଇବା; ପରର ଦୋଷ ଦେଖାଇ କହିବା; ଖୁଣିବା—2 To cavil at.

ବାହୁ ପାଶ—ସଂ. ବି (ରୂପକ; ବାହୁ+ପାଶ)—ବାହୁପାଶି (ଦେଖ) Bāhu pāsa Bāhupāsi (See).

ବାହୁପାଶି—ଦେ. ବି (ସଂ. ବାହୁପାଶ)-ପାଶରୂପେ କଳ୍ପିତ ଆଲିଙ୍ଗନକାରୀର Bāhupāsi ବାହୁ—The arms of an embracer (ବାହୁପାଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) compared to a noose. बांहपाश ବୃତେ ଶାନ୍ତରେ ଯାଉଥାଇ ବଣ୍ଟୀକ ଗଳେ ଛନ୍ଦ ବାହୁପାଶି । बाहुपाश — ଉଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ବାହୁପ୍ରଲ(ଲ)ମ୍ବ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବାହୁ+ପ୍ରଲମ୍ବ)—ଆଜାନୁ- Bāhupra̤la(la)mba ଲମ୍ବିତବାହୁ—Having long [ବାହୁପ୍ରଲ(ଲ)ମ୍ବା—ସ୍ତ୍ରୀ] hands.

ବାହୁପ୍ଳବନ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ହସ୍ତଦ୍ୱାରା ସନ୍ତରଣ କରିବା କ୍ରିୟା— Bāhupla̤bana The act of swimming with the help of the hands only. ବାହୁପ୍ଳବନରେ କେତେଦୂର ଯିବା ଅନ୍ତର ନାହିଁ ଅର୍ଣ୍ଣବେ ସେ । — ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାହୁବନ୍ଦ(ନ୍ଦି)—ଦେ. ବି (ବନ୍ଧିଅ ଶବ୍ଦ)—ତେଣାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସୁନା Bāhubanda(ndi) ବା ରୁପାର ବାହୁଜାତୀୟ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A kind of silver or gold ornament worn on the arm.

ବାହୁବଳ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାହୁ+ବଳ)—୧ । ମନୁଷ୍ୟର ବାହୁର Bāhuba̤la ସାମର୍ଥ୍ୟ; ଭୁଜବଳ—1. The force of one's arm; prowess. ୨ । ଶାରୀରିକ ଶକ୍ତି—2. Bodily strength. ୩ । ରାଜବଳ—3. The might of a powerful king or warrior. ୪ । ସୈନ୍ୟବଳ—4. Armed power.

ବାହୁବାହବି—ସଂ. କ୍ରି. ବଣ (ବାହୁ+ବାହୁ+ଇ)—୧ । ବାହୁ ଯୁଦ୍ଧ— Bāhubāhabi 1. Hand to hand fight. ୨ । କୁସ୍ତାକୁସ୍ତି—2. Wrestling.

ବାହୁଭୂଷଣ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍, ବାହୁ+ଭୂଷଣ)—ବାହୁର ଅଳଙ୍କାର- Bāhubhūshana An ornament for the arm. (ବାହୁଭୂଷା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାହୁମୂଳ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାହୁ+ମୂଳ)—୧ । ବଗଲ; କାଖ- Bāhumṳ̄la ସନ୍ଧି—1. Armpit. ୨ । ତେଣା—2. The root of the arm.

ବାହୁଯୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାହୁ+ଯୁଦ୍ଧ)—ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ମଲ୍ଲ- Bāhujuddha ଯୁଦ୍ଧ; କୁସ୍ତାକୁସ୍ତି—Hand to hand fight; wrestling.

ବାହୁଳ—ସଂ. ବି (ବହୁଳ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ବହୁଳତା—Excess, Bāhṳla ୨ । (ବହୁଳା=କୃତ୍ତିକାନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା+ଅ)—କାର୍ତ୍ତିକ ମାସ—2. The month of 'Kārttika. ୩ । (ବହୁଳ=ଅଗ୍ନି+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ) ଅଗ୍ନି—3. Fire. ବାହୁଳ ପ୍ରାପ୍ୟେ ଉପଶ୍ୱୀ ଜଳଲେ – ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ । ୪ । ବାହୁତ୍ରାଣ—4. A mail to protect the arms.

ବାହୁଳଗ୍ରୀବ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୟୂର (ହି. ଷ.)— Bāhṳlagriba Peacock.

ବାହୁଲତା—ସଂ. ବି (ରୂପକ, ବାହୁ+ଲତା)—୧ । କୋମଳ ଲତାରୂପ Bāhulatā ବାହୁ—1. Arms tender as a creeper; entwining arms. ୨ । ବାହୁପାଶି (ଦେଖ) Bāhupāsi (See).

ବାହୁଳେୟ—ସଂ. ବି (ବହୁଳ=କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ର+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—ଷଡ଼ାନନ; କାର୍ତ୍ତିକେୟ— Bāhṳleya Kārttikeya.

ବାହୁଲ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବହୁଳ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ବହୁଳତା; Bāhulya ଅଧିକ୍ୟ; ଅତିଶଯ୍ୟ—1. Excess; multiplicity; abundance. ୨ । ଅତିଶୟୋକ୍ତି—2. Exaggeration.

ବାହୁଲ୍ୟ ଭୟ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅତିଶୟୋକ୍ତିର Bahulya bhaya ଆଶଙ୍କା—Fear of exaggeration.

ବାହୁଶୂର—ସଂ. ବି.—ପ୍ରକୃତରେ ବା କାର୍ଯ୍ୟତଃ ଶୂର; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି Bāhusūra ବାହୁଦ୍ୱାରା ନିଜର ଶୌର୍ଯ୍ୟ ଦେଖାଏ—A person (ବଚନଶୂର—ବିପରୀତ) who shows his bravery by his arms (and not by words.)

ବାହୁ ସହସ୍ର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ସହସ୍ରାର୍ଜୁନ; ବାଣାସୁର— Bāhu sahasra बाहु हजार Bānāsura.

ବାହୁସ୍ଫୋଟ—ସଂ ବି.—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାହୁ+ସ୍ଫୋଟ)—ମଲ୍ଲ ବା Bāhu sphota ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କର ବାହୁରେ କରତଳାଘାତ ଜନିତ ଶବ୍ଦ; ବାହୁଦ୍ୱୟକୁ ଗୁମ୍ଫତେଇବା—Striking of one arm with the other hollowed palm producing a loud sound.

ବାହୁବସ୍ଫୋଟ, ବାହାସ୍ଫୋଟ, ବାହୁସ୍ଫୋଟକ } ଅନ୍ୟରୂପ

ବାହେଲ(ଲି) (ଇତ୍ୟାଦ)—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବଣ—ବାହାଲ୍ ଇତ୍ୟାଦ Bāhel(li) (etc) (ଦେଖ)—Bāhāl (etc) (See). [ବାହାଲ୍ (ଲି)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାହ୍ନି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝାଡୁଣିମୁଠା; ଖଡ଼ିକା ମୁଠା— Bāhni Broomstick.

ବାହ୍ମଣ(ଇତ୍ୟାଦ)—ଗ୍ରା. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ) Bāhmuna (etc) Brāhmana etc (See). बामन बाम्हन (ବାହ୍ମଣୀ, ବାହ୍ମଣିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାହ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—୧ । (ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ବହନଯୋଗ୍ୟ;
Bāhya ବହନୀୟ—1 To be carried; bearable.
୨ । (ବହିଃ+ଯ) ବହିସ୍ଥ—2. External.
୩ । ବହିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ସ୍ଥିତ—3 Situated outside.
ବି—୧ । ଯାନ; ବାହନ—1. Conveyance.
୨ । ଭାରବାହୀ ପଶୁ—2. A beast of burden.
ଦେ. ବି—ବହିର୍ଦ୍ଦେଶ—Outskirts; exterior
[ଦ୍ର—ଏହି ବାହ୍ୟ ଶବ୍ଦର ବିଶେଷ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ପ୍ରାଚୀନ ସଂସ୍କୃତରେ ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜତରଙ୍ଗିଣୀ ଆଦି ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖାଯାଏ ।]

ବାହ୍ୟ ଜ୍ଞାନ—ସ. ବି—ବାହାର ବସ୍ତୁର ଅନୁଭୂତି—The know-
Bāhya jnāna ledge or perception of external objects.

ବାହ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ଶୂନ୍ୟ—ସ. ବିଣ.—ଆପଣାର ଚାରିପାଖେ ଥିବା ବସ୍ତୁ
Bāhya jnāna śūnya ସମ୍ବନ୍ଧେ ଜ୍ଞାନରହିତ; ବେହୋସ୍—
Unconcious of outside matters; completely insensible to what occurs. ୨ ।
ଅନ୍ତରର ଧ୍ୟାନଯୋଗୁଁ ବାହାରରେ ଚେତା ବୁଡ଼ିଥିବା—
2. Quite absorbed in an introspective contemplation.

ବାହ୍ୟପଟ(ଟୀ)—ସ. ବି.—ରଙ୍ଗମଞ୍ଚର ବହିରାବରଣ ପରଦା (ହି. ଶ)—
Bāhyapaṭa(ṭi) Dropscene.

ବାହ୍ୟବସ୍ତୁ—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା; ବାହ୍ୟ+ବସ୍ତୁ)—ମନୁଷ୍ୟର ବାହାରେ
Bāhya bastu ବା ଚାରିଆଡ଼େ ଥିବା ପଦାର୍ଥସମୂହ—
External things; environments; surroundings.

ବାହ୍ୟବିଦ୍ରଧି—ସ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବ୍ରଣ ରୋଗ, ଯହିଁରେ ଶରୀରର
Bāhyabidradhi ସ୍ଥାନ ବିଶେଷରେ ଫୁଲା ଓ ପୀଡ଼ା ହୁଏ ଓ
ରୋଗୀର ମୁହଁ ବାଟେ ବା ଗୁହ୍ୟ ଦ୍ୱାର ବାଟେ ପୂଜ ବାହାରେ—
A kind of dangerous internal boil.

ବାହ୍ୟଭ୍ୟନ୍ତର—ସ. ବି—ପ୍ରାଣାୟାମ ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—
Bāhyabhyantara A kind of breath control.
ଦେ. ବି—ଦେହର ବହିର୍ଭାଗ ଓ ଅନ୍ତର୍ଭାଗ—
The outside and inside of the body.

ବାହ୍ୟମାନ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ—(ବହ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍. ବାହି ଧାତୁ+କର୍ମ.
Bāhyamāna ଅନ)—ନୀୟମାନ; ଯାହାକୁ ବହନ କରାଯାଉ
(ବାହ୍ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଛି—Being carried or borne.

ବାହ୍ୟ ରତି—ଦେ. ବି—ଆଲିଙ୍ଗନ; କୋଳ କରିବା—
Bāhya rati Embrace.

ବାହ୍ୟ ରତି ଏହିକ୍ଷଣି କରିବେ କୋଳ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାହ୍ୟାଚରଣ—ସ. ବି—(କର୍ମଧା; ବାହ୍ୟ+ଆଚରଣ)—ଲୋକଙ୍କୁ
Bāhyācharaṇa ଦେଖାଇବାପାଇଁ କରାଯିବା ଆଚରଣ (ହି.ଶ).
Conduct intended for outward show.

ବାହ୍ୟାନ୍ତେ—ଦେ. ଅ (ସ. ବହିଃ+ଅନ୍ତର୍)—ବାହାରେ ଓ ଭିତରେ—
Bāhyānte Externally and internally.
ବାହ୍ୟାନ୍ତରେ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାହ୍ୟାଭ୍ୟନ୍ତରେ }

ସପତ ଛନ୍ଦ ଧାତୁ ସେତେ
ଦେହରେ ବସେ ସା ବାହ୍ୟାନ୍ତେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବାହ୍ୟାୟାମ—ସ. ବି—ବାୟୁରୋଗ ବିଶେଷ, ଯହିଁରେ ପିଠିର ଶିରା
Bāhyāyāma ଖେଞ୍ଚି ହୁଏ ଓ ଦେହ ପିଠି ଆଡ଼କୁ ଝୁଙ୍କେ; ଧନୁ-
ସ୍ତମ୍ଭ ରୋଗ—A kind of tetanus.

ବାହ୍ୟିକ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ବାହ୍ୟ; ବହିସ୍ଥ—
Bāhyika External.
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଅର୍ବାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଓ ନବ୍ୟ ଲେଖକମାନଙ୍କ ଲେଖାରେ ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ଏହା ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ ଅଟେ । ଏହାର ଶୁଦ୍ଧ ଆକାର ବାହ୍ୟ; 'ବାହ୍ୟ' ବିଶେଷଣ ଶବ୍ଦରେ ପୁଣି 'ଇକ' ବିଶେଷଣ ପ୍ରତ୍ୟୟ ବ୍ୟାକରଣବିରୁଦ୍ଧ ।]

ବାହ୍ୟେନ୍ଦ୍ରିୟ—ସ. ବି—(କର୍ମଧା; ବାହ୍ୟ+ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)—ବାହାରର ପଞ୍ଚ
Bāhyendriya ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ—The external organs of sense.
[ଦ୍ର—ଚକ୍ଷୁ, କର୍ଣ୍ଣ, ନାସିକା, ଜିହ୍ୱା ଓ ତ୍ୱକ୍ ଏହି ପାଞ୍ଚଗୋଟିକୁ ବାହ୍ୟେନ୍ଦ୍ରିୟ କୁହାଯାଏ ।]

ବାହ୍ଲି(ହ୍ଲୀ)କ—ସ. ବି—(ବଲ୍ହ ଧାତୁ=ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଇକ)—
Bālhi(lhī)ka ୧ । ତାତାର ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଦେଶବିଶେଷ; ବଲ୍ଖ
ପ୍ରଦେଶ; ବକ୍ଟ୍ରିଆ ଦେଶ—1 Balk; a country in Tartar. ୨ । ଗନ୍ଧର୍ବବିଶେଷ—2. Name of a heavenly chorister. ୩ । ବଲ୍କ ଦେଶୀୟ ଅଶ୍ୱ—
3. A horse of the Balk country. ୪ । କୁଙ୍କୁମ—
4. Saffron. ୫ । ହେଙ୍ଗୁ—5 Asafœtida.

ବି—ସ. ବି—(ବେ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—
Bi ୧ । ଆକାଶ—1. The sky. ୨ । ସ୍ୱର୍ଗ—2. Heaven.
୩ । ପକ୍ଷୀ—Bird. ୪ । (+କର୍ମ. ଇ) ଚକ୍ଷୁ—
4. Eye.
(ଉପସର୍ଗ)—(ଅନ୍ୟ ଧାତୁ ଓ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ)—
ଅବ୍ୟୟ—୧ । ସମ୍ୟକ୍ ବା ବିଶିଷ୍ଟ—1. Special, much, excellent.
(ଯଥା—ବିଜ୍ଞାନ; ବିଶୁଦ୍ଧ ।)
୨ । ବିପରୀତ; ବିରୁଦ୍ଧ—2. Adverse; opposed; opposite.
(ଯଥା—ବିପକ୍ଷ; ବିବାଦ; ବିଜାତି; ବିକ୍ରୟ ।)
୩ । ବିହୀନ; ରହିତ; ଶୂନ୍ୟ—3. Devoid of.
(ଯଥା—ବିବସ୍ତ୍ର; ବିକର୍ଣ୍ଣ ।)
୪ । ବିକୃତ—4. Faded (in colour); transformed.
(ଯଥା—ବିବର୍ଣ୍ଣ ।)
୫ । ଅଭାବ—5. Want; absence.
(ଯଥା—ବିକଚ; ବିଷମ ।)

୬ । ବହୁ; ନାନା—6. Many; various.
(ଯଥା—ବିବିଧ, ବିଗ୍ରହ ।)
୭ । ପରସ୍ପର—7. Mutual.
(ଯଥା—ବିବାଦ ।)
୮ । ନିଶ୍ଚିତ—8. Certain.
(ଯଥା—ବିନ୍ଦ୍ଵେଷ; ବିବୃତି ।)
୯ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—9. Completely.
(ଯଥା—ବିଗ୍ଳଜ; ବିଶ୍ୟାତ; ବିକ୍ଷିପ୍ତ ।)
୧୦ । ବିଗତ—10. Parted with; past.
(ଯଥା—ବିତୃଷ୍ଣ ।)
୧୧ । ବିଭିନ୍ନ—11. Separated; different.
(ଯଥା—ବିଦେଶ ।)
୧୨ । ନିଷିଦ୍ଧ—12. Forbidden.
(ଯଥା ବିକର୍ମ ।)

ବି ୩ **ବୀ** ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଅପି)—୧ । ଅପି; ସୁଦ୍ଧା; ମଧ୍ୟ—1. Even.
(ଯଥା—କର୍ମିଙ୍କୁ ଏହା ବି ଘଟିଲା ।)
୨ । ଅପିଚ; ଅଧିକନ୍ତୁ ମଧ୍ୟ—2. Also.
ତୁମେ ବି ମୋ ସଙ୍ଗରେ ଯିବ—ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍ତରରାମଚରିତ ।
୩ । ଏବଂ—3. And.
(ଯଥା—ସେଠାକୁ ମୁଁ ଯିବି, ତୁମେ ବି ଯିବ ।)
(କ୍ରିୟାର ଭବିଷ୍ୟଦର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ) (ସଂ. ଷ୍ୟାମି)—ଭବିଷ୍ୟତ୍‌କାଳ ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନରେ କ୍ରିୟାରେ ଲାଗିବା ଅଙ୍ଗ—An inflection added to a verb in future tense, first person, singular number.
(ଯଥା—କରିବି, ଯିବି ଇତ୍ୟାଦି ।)
(ସାଙ୍କେତିକ)—ବିଶେଷ୍ୟର ସାଙ୍କେତିକ—An abbreviation for the word Biseshya or noun.
[ଦ୍ର—ଭାଷାକୋଷରେ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନାଇବା ପାଇଁ ଏହି ସାଙ୍କେତିକ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।]

ବି ବୀ ବୈଦେ. (ଇଂ.) (ସାଙ୍କେତିକ)—ଏହି 'ବି' ଅକ୍ଷର ଇଂରାଜି ବାଚେଲର୍ ବା ଅବିବାହିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ସାଙ୍କେତିକ—B; an abbreviation for Bachelor in the English language.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରବେଶିକା (ମାଟ୍ରିକ୍ୟୁଲେସନ୍) ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଥମ (ଫାର୍ଷ୍ଟ) ପରୀକ୍ଷା ପାଶ୍ କରିବା ପରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାଶ କରନ୍ତି ବା ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍ ହୁଅନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଇଂରାଜିରେ ବ୍ୟାଚେଲର୍ ବା ସଂକ୍ଷେପରେ 'ବି' (B) ଉପାଧି ଦିଆଯାଏ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଯେଉଁ ବିଭାଗରେ ଛାତ୍ର ପଢ଼ି ପାଶ କରେ, ବି. (B) ଅକ୍ଷର ସଙ୍ଗେ ସେହି ବିଭାଗର ସାଙ୍କେତିକ ଅକ୍ଷର ଯୋଗ କରାଯାଏ । ଯଥା—ବି.ଇ. (B. E.) ବାଚେଲର୍ ଇନ୍ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଙ୍ଗ୍ (ବାସ୍ତୁକମିସ୍ତ୍ରୀ ବିଭାଗ) । ବି. ଏ. (B. A.) ବାଚେଲର୍ ଇନ୍ ଆର୍ଟସ୍ (ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷା) । ବି. ଇଡ. (B. Ed.) ବାଚେଲର୍ ଇନ୍ ଏଡୁକେସନ୍ (ଶିକ୍ଷା) । ବି. ଏସ୍‌ସି. (B. Sc.) ବାଚେଲର୍ ଇନ୍ ସାଏନ୍ସ (ବିଜ୍ଞାନ) । ବି. ଏଲ. (B. L.) ବାଚେଲର୍ ଇନ୍ ଲ (ଆଇନ୍) । ବି. ଏମ୍. (B. M.) ବାଚେଲର୍ ଇନ୍ ମେଡ଼ିସିନ୍ ବା ବାଚେଲର୍ ଇନ ମିଉଜିକ (ଚିକିତ୍ସା ବା ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟା); (ସାଧାରଣତଃ ଏହା M. B. ଲେଖାଯାଏ) । ବି. ଡି. (B. D.) ବାଚେଲର୍ ଇନ୍ ଡିଭିନିଟୀ (ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର) । ବି. ଏସ. (B. S.) ବାଚେଲର୍ ଇନ୍ ସର୍ଜରି (ଅସ୍ତ୍ର ଚିକିତ୍ସା) ।]

ବି (ଧାତୁ)—ସଂ—ଗମନ କରିବା; ଗତି କରିବା—Bi (root) To go; to move.

ବିଅଁ—ଦେ. ବି—୧ । ମନୁଷ୍ୟ ବା ଦେଁଶ ବୁଣିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଣି-Biañ ଦଉଡ଼ିକୁ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ପରସ୍ପରଯୁକ୍ତ ଦଣ୍ଡ—1. The long pole graduated to regulate the strings while weaving a mat.
बमशिरा ୨ । ବେକଠାରୁ ବେକମୁଣ୍ଡା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥିବା ଅସ୍ଥି; ବେଶ
रीडकी हड्डी ଶିରା ହାଡ଼—2. Backbone.
ବିଅଁ ମାଡ଼ିସକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯେବେ ଗାଏ
କରବେ ତେ ଜଳ ଯାଏ ପଡ଼ିଥାଏ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ବିଅନ୍ତ(ନ୍ତି)କ ମଣିଷ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପୋଖଗାଁ ସ୍ତ୍ରୀ;ପ୍ରସୂତୀ; ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା Bianta(nti)ka manisha ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ-. विप्रस्त प्रसूती A woman who has recently given birth to a child.
[ବିଅ(ଅଁ)ତ(ନ୍ତି)କ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବିଅର୍—ବୈଦେ (ଇଂ.)—ଏକପ୍ରକାର ହାଲ୍‌କା ମଦ; ଯବଧାନରୁ Biar ବିୟାର बीर ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ୍ୟ—Beer.
(ବିଅର ସବ୍ଧ, ଷାର ସବ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଅର୍ଥ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବ୍ୟର୍ଥ)—ବ୍ୟର୍ଥ; ବୃଥା; ପଣ୍ଡ—Fruitless; Biartha वीर्थ व्यर्थ vain; unnecessary.
ସେ ଶ୍ରମେ ଯେତେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ
ବିଅର୍ଥ ସବୁ ଜାଣ ଅଲେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
କ୍ରି. ବିଣ— ବିଅର୍ଥେ (ଦେଖ)—Biarthe (See)

ବିଅର୍ଥେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ବ୍ୟର୍ଥ)—ବୃଥା—Biarthe ବୃଥାୟ नाहक In vain.
ବିଅର୍ଥେ ହେଉ ବଞ୍ଚାଇଅଛି ମୋ ଧନ—ବଳରାମ ଦାସ୍ୟ, ଉତ୍କଳରାଜ୍ୟ, ବ ଗୀତ ।

ବିଆ(ୟା)—ଗ୍ରା. ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ) (ସଂ. ପାୟୁ=ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର; ସଂ. ବୀ Bia(ya) ଧାତୁ=ଗର୍ଭ ଗ୍ରହଣ କରିବା, ଉତ୍ତେଜନା କରିବା; କମ୍ପ, गुद बुर ସଂ. ଯୋନ୍ୟାଧାର; ଯୋନିକନ=ବିଆଣ)—ସ୍ତ୍ରୀ ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ—Female generative organ, vagina.

ବିଆଁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବୀ ଧାତୁ=ଗର୍ଭ ଗ୍ରହଣ କରିବା; ବି+ଜନ୍ ଧାତୁ)—Biañ ବିୟାନ बिआना ବେଇବା; ପ୍ରସବ କରିବା; ବିୟାଣ—Act of giving birth; confinement; being delivered of a child.

ବିଅଁଟକ—୧ । ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୌଣସି ସନ୍ତାନର ଜନ୍ମଦାତ୍ରୀ Biañtaka ବିପ୍ରସ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ; ଜନୟିତ୍ରୀ—1. A woman who has विआइ हुई given birth to a particular child.
୨ । ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଜାନ୍ତଃପୁରର ଯେଉଁ ଦାସୀ ରାଜାଙ୍କ ଔରସରେ ଗର୍ଭବତୀ ବା ସନ୍ତାନବତୀ

ହୁଏ—2. The maid servant in the harem of a Rājā who is his mistress and becomes a mother.
୩ । ଅଳ୍ପ ଦିନ ହେଲା ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ; ପୋଷାତି ସ୍ତ୍ରୀ—3. A woman who has been recently delivered of a child.

ବିଅଇବା—ଗ୍ରା. (ଇତର) କ୍ରି. (ସଂ. ବି ଧାତୁ=ଗର୍ଭଧାରଣ କରିବା; ଜନ୍ମ ପ୍ରଥମ ଦୁଇ ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ଶବ୍ଦରୁ ଗଠିତ ନାମ ଧାତୁ)—ବେଇବା (ଦେଖ)—Beibā (See)
Biaibā
বিয়ান **बिआना**
[ବିଏଇବା, ବିଆଇବା, ବିଆଇ ପକା(ଡେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବିଆଜ—ଦେ. ବି. (ଫ. ବ୍ୟାଜ)—
Biāja ୧ । ବ୍ୟାଜ; ଛଳ; କପଟ—1. Excuse.
বেয়াজ ୨ । ଋଣ ଲଗିବା ଟଙ୍କାର ସୁଧ—2. Interest on
बिआज money invested on loan.
ହୁଡ଼ ନ ଖାଆନ୍ତି ପିଆଜ, ପଠାଣ ନ ଖାଆନ୍ତି ବିଆଜ—ଢଗ ।
[ଦ୍ର—ମୁସଲମାନଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଟଙ୍କା ସୁଦରେ ଲଗାଇବା ନିଷିଦ୍ଧ ।]

ବିଆଜ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମହାଜନ ଟଙ୍କାର ସୁଧକୁ ଭୋଗ କରିବା ବା ଗ୍ରହଣ କରିବା—To take or enjoy the interest on money lent.
Biāja khāibā
বেয়াজ খাওয়া
बिआज खाना

ବିଆଜ ଖୋର୍—ଦେ. ବି—ଯେ ବେଶି ସୁଧ ନିଏ—
Biāja khor সুদ খোর **सुद् खोर** Usurer.
(ବିଆଜ ଖୋରି—କର୍ମବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟରୂପ)

ବିଆଣ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ସଂ ବି ଧାତୁ=ଗର୍ଭ ଗ୍ରହଣ କରିବା; ଜନ୍ମ ସଂ. ଜନନ)—
Biāṇa
বিয়ান ୧ । ଜନନ କ୍ରିୟା; ବେଇବା; ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରିବା—
बिआना 1. Giving birth; act of delivery of a child.

ବିଆଣ ଦଶ ଦିନ ନ ସିବାରୁ ଗାଈ
ନାରୀ, ମେଣ୍ଢୀ, ଗର୍ଦ୍ଦଭୀ, ମୃଗୀ, ଛଗୀ ଏହି
ଦୁଗ୍ଧମାନ ଅପେୟ ଅଟେ ବ୍ରାହ୍ମଣର
ପିଇଲେ ଦୋଷ ନଷ୍ଟେ ହୁଏ ନରବର । କୃଷ୍ଣସିଂ ମହାଭାରତ, ଶାନ୍ତି ।

୨ । ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି—2 Offspring.
(ଯଥା—ତାର ଘୁଷୁରି ବିଆଣ ଘର ଫଉଦ ମାରି ଯାଉଛନ୍ତି ।)

ବିଆଣ ଦୁଆର—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଜନନ ଦ୍ୱାର) —
Biāṇa duāra ପ୍ରସବ ଦ୍ୱାର; ଯୋନି ମୁଖ—The vaginal orifice.
পিসাব দ্বার **पेशाब मार्ग** (ବିଆଣ ମୁହଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଆଣୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ଜନନୟିତ୍ରୀ)—ପ୍ରସବକାରିଣୀ—
Biāṇi Bringing forth children.
(ବିଆଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ବରଷ ବିଆଣୀ, ଏକ ବିଆଣୀ ଇତ୍ୟାଦି ।]
বিয়ানী
बियानी

ବିଆଲି—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ୱଳ୍ପ ଧାନ୍ୟ=ଆଶୁ ଧାନ୍ୟ)—
Biāli ଆଶୁ ଧାନ୍ୟ; ଶୀଘ୍ର ଫଳିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଧାନ—
আউস ধান The Aus paddy; the early paddy;
साठी, आउस autumn paddy.
[ଦ୍ର—ଏହା ରୁଣା ହେବାର ଛଅ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ପାଚେ । ଏ ଧାନ ବର୍ଷା ଦିନରେ ରୁଣା ହୋଇ ଶରତ୍‌କାଳ ପୂର୍ବରୁ ପାଚେ । ଏ ଧାନ ନିକୃଷ୍ଟ ଓ ଛିପ ଜମିରେ ହୁଏ, ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଯଥା—
୧. (ଲଘୁ) ଷାଠିଆ, ଦୁଧସରା, କଳାସୁରି, ନଥାଳ, ଡାଲୁଆ ।
୨. ବଡ଼ୁ) ବକି, ଇଙ୍କି, ମାଧିଆ, ନାରଦା, ପାହାଡ଼ିଆ, ଗୋବରା, ବାଲବକଚ, କବା, କଣାରୁଆ, ଚମ୍ପା, ଗୁରୁଳି, କାବେରି, ଖିଆଳ ।]

ବି. ଇ—ବୈଦେ. (ଇଂ) (ସାଙ୍କେତିକ)—ବି ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ—
Bi. i See notes under 'Bi'.
বি ই **बी इ** ଇଞ୍ଜିନିଅରିଙ୍ଗ ପାଶ କରିଥିବା ଉପାଧି—B. E.

ବିଇଞ୍ଚି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିଚର୍ଚ୍ଚିକା)—ଦେହରେ ଫଳିଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର କୁଣ୍ଡିଆ—Running scab; exima; eczema.
Bi-iñchi
পামা **बेंआंचि, खर्रा**

ବି-ଇନ—ଦେ. ବି. (ବି—ପକ୍ଷୀ+ଇନ=ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ସ.ଖଗ)—
Bi-ina ପକ୍ଷିରାଜ; ଗରୁଡ଼—Garurda; the King of birds.
ବିନସ୍ୱ ଲସ୍ୱ ତହିଁ ନସ୍ୱନ ବୃନ ଦେଇ ଭ୍ରମ କାଳି ବିଇନ ସେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବିଉଗ(ଗୁ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବ୍ୟୁଗ୍ଲ୍)—
Biuga(gu)l ୧ । ତୂରୀ ବାଦ୍ୟ—1. Bugle.
বিউগল **बिगुल** ୨ । ରଣଭେରୀ—2. War trumpet.
(ବିଉଗ୍ଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଉଗ୍ଲା(ଗ୍ଲା)ର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ତୂରୀ ବାଦକ—Bugler.
Biugla(glā)r বিউগ্লার **बिगुलार**

ବିଉଚି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ବେଂଓଚ)—
Biuchi ବିଇଞ୍ଚି (ଦେଖ)—Bi-iñchi (See)
(ବେଉଚି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିରୁତ—ଦେ. ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ; ଗମ୍ଭୀର (ଶବ୍ଦ)—
Biruta Very loud (sound).
ଦେ. ବି—ଅତି ଉଚ୍ଚସ୍ୱର—Very loud sound.

ବି. ଏ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସମ୍ମାନ ଉପାଧି ବିଶେଷ—1. Bachelor in Arts; B. A; a title conferred on graduates by the university.
Bi. e
बि. ए.
বি. এ. ୨ । ବି. ଏ. ପାଶ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. A graduate.

ବିଏଁ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ସଂ. ବ୍ୟାମ)—
Bieñ ଦୈର୍ଘ୍ୟରେ ଏକ ବେଁ ମାତ୍ର; ଦୁଇ ହାତକୁ ବିସ୍ତୃତ କଲେ
বেওঁ, বেঁঅ ଏକ ହାତର ଅଗଠାରୁ ଅନ୍ୟ ହାତର ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
बाम ଦୈର୍ଘ୍ୟ—A length of one Beñ or about 6 feet; fathom.

ବି. ଏନ୍. ଆର୍.—ବୈଦେ. ବି. (ଇ· ସାଙ୍କେତିକ; ଏ ବାକ୍ୟରେ ଥିବା
Bi. en. ār. ଶବ୍ଦର ଆଦ୍ୟ ଇଂରାଜି ଅକ୍ଷର ତ୍ରୟ)—ବେଙ୍ଗଲ
বি. এন. আর নାଗପୁର ରେଲ ୱେ—B. N. R; abbreviation for Bengal Nagpur Railway.
बि ऐन आर

ବିଁଝାଲ—ପ୍ରାଦେ. ବି.—(ସମ୍ବଲପୁର)—ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—
Bimjhāl (ବିଁଝାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) An aboriginal tribe.

ବିଂଶ—ସଂ. ବିଣ.—କୋଡ଼ିଏ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରକ; ଗଣନାରେ କୋଡ଼ିଏ
Bimśa ସ୍ଥାନୀୟ—Twentieth.
(ବିଂଶତିତମ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବିଂଶୀ; ବିଂଶତିତମା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ସଂ· ବି.—କୋଡ଼ିଏ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—
One twentieth part (Apte).

ବିଂଶକ—ସଂ· ବି ଓ ବିଣ.—(ବିଂଶତି+ଅବୟବାର୍ଥେ. କ)—ବିଂଶତି
Bimśaka (ବିଂଶକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂଖ୍ୟା; ୨୦—Twenty.

ବିଂଶତି—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ (ସଂଖ୍ୟା ବାଚକ)—୨୦ ସଂଖ୍ୟା; କୋଡ଼ିଏ—
Bimśati Twenty.

ବିଂଶତିକରଜ—ସଂ. ବି.—(ବିଂଶତିକର=ରାବଣ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ
Bimśatikaraja ଅ)—ବିଂଶଭୁଜର ବା ରାବଣର ପୁତ୍ର; ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ୍
Indrajit; the son of Rāvaṇa (who had twenty hands.)

ବୋଇଲା ଶ୍ରବଣେ ସତୀ କନ୍ୟାଏତ ଯେ ବିଂଶତି
କରଜ ହେବ ଲକ୍ଷଣ କରେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବିଂଶତି ତମ—ସଂ. ବିଣ—(ବିଂଶତି+ପୂରଣାର୍ଥେ ତମ)—ବିଂଶତି
Bimśati tama ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—Twentieth.

ବିଂଶତିପ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବିଂଶତି+ପା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କୋଡ଼ିଏଟି
Bimśatipa ଗ୍ରାମର ଅଧିପତି ବା ଜମିଦାର—The lord of
(ବିଶଗ୍ରାମ; ବିଂଶଗ୍ରାମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) twenty villages.

ବିଂଶତି ପାଣି—ଦେ. ବି· (ସଂ. ବିଂଶପାଣି)—(୨୦ ହସ୍ତ ବିଶିଷ୍ଟ) ରାବଣ
Bimśati pāṇi Rāvaṇa.

ବିଂଶପାଣି
ବିଂଶବାହୁ
ବିଂଶକର } ସଂସ୍କୃତରୂପ
ବିଂଶ ବାହୁ
ବିଂଶ ଭୁଜ

ଛଳଅ ହୋଇ ଗଲା ସେ ବିଂଶତି ପାଣି
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

(ବିଂଶତିବାହୁ, ବିଶତି ଭୁଜ, ବିଂଶତି କର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ—ସଂ. ବି.—୧୯୦୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଠାରୁ ୨୦୦୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ
Bimśa śatābdi ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୧୦୦ ବର୍ଷ କାଳର ସମାହାର—
The twentieth century

ବିଂଶାକ୍ଷ—ସଂ. ବି.—ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଂଶତି+ଅକ୍ଷି; ସମାସରେ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ
Bimśāksha ଶବ୍ଦର ତି ଲୋପ) କୋଡ଼ିଏ ଚକ୍ଷୁବିଶିଷ୍ଟ;
(ବିଂଶ ନୟନ; ବିଂଶ ନେତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) ରାବଣ—Rāvaṇa.

ବୋଲେ କେହି ବିଂଶାକ୍ଷ ଅଶ୍ରୁ ଧର ଗୋ
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।

ବିଂଶୋତ୍ତର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି) ଯେଉଁ ସଂଖ୍ୟାର ଶେଷରେ ୨୦
Bimśottara ଥାଏ—(a number) Ending with 20.

ବିଂଶୋତ୍ତର ଶତ—ସଂ· ବି. ଓ ବିଣ—(ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ବହୁବ୍ରୀହି—
Bimśottara sata ବିଂଶ+ଉତ୍ତର; କର୍ମଧା—ବିଂଶୋତ୍ତର+ଶତ)
ଏକଶତ କୋଡ଼ିଏ; ଛଅ ଶହେ—One hundred and twenty.

ବିଂଶୋତ୍ତରୀ—ସଂ. ବି.—(ବିଂଶୋତ୍ତର+ଈ)—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ
Bimśottarī ଗଣନାକ୍ରମେ ମନୁଷ୍ୟର ଆୟୁ ୧୨୦ ବର୍ଷ ଗଣନା
କରି ଯିବା ରୀତି—An astrological scale in which a man's life is calculated to consist of 120 years.
[ଦ୍ର—ଏହି ୧୨୦ ବର୍ଷରେ ନବଗ୍ରହମାନଙ୍କ ଦଶା ନିମ୍ନଲିଖିତ ରୂପେ ଯଥାକ୍ରମେ ଗଣା ଯାଏ—ରବି ଦଶା—୬ ବର୍ଷ, ଚନ୍ଦ୍ର ୧୦, ମଙ୍ଗଳ—୭, ରାହୁ—୧୮; ବୃହସ୍ପତି—୧୬; ଶନି—୧୯, ବୁଧ—୧୭; କେତୁ—୭; ଶୁକ୍ର—୨୦ ବର୍ଷ ।]

ବିକଙ୍କଟ(ତ)—ସଂ. ବି.—(ବି+କନ୍କ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Bikaṅkaṭa(ta) ଅଟ; ଅତ)—ବଇଞ୍ଚ (ଦେଖ)—
(ବିକଣ୍ଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Baiñcha (See)

ବିକଚ—ସଂ. ବିଣ.—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ବିଗତ+କଚ=ବନ୍ଧନ
Bikacha ଯାହାର) ବିକଶିତ; ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ (ଫୁଲ)—1. Full blown;
(ବିକଚା—ସ୍ତ୍ରୀ) opened (flower). ୨ । (ବି=ବିଗତ+
କଚ=କେଶ ଯାହାର)—ଟାଙ୍ଗରା;—2. Bald-headed.
୩ । କେଶହୀନ—3. Destitute of hair.
୪ । ପ୍ରକାଶିତ; ପ୍ରକଟିତ— 4. Manifested; distinctly apparent (Apte). ୫ । ବିସ୍ତାରିତ; ଇତସ୍ତତଃ କ୍ଷିପ୍ତ; ବିକ୍ଷିପ୍ତ— 5. Scattered over; spreadabout (Apte)

ବି—୧ । କେଶ ଗ୍ରହଣ; ଅନ୍ୟର ଚୁଟି ବଳପୂର୍ବକ ଧରିବା—
1. Holding a person by the hair. ୨ । କେତୁଗ୍ରହ—2. Ketu (planet); the descending node. ୩ । ଧ୍ୱଜ; ପତାକା—3. Banner. ୪ । କ୍ଷପଣକ; ବୌଦ୍ଧ ଯତି—4. A Buddhist mendicant. ୫ । ଦାନବବିଶେଷ—5. The name of a demon.

ବିକଚ୍ଛ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ(ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ନାହିଁ+କଚ୍ଛ=କଛା ଯାହାର)—
Bikachchha ୧ । ଯେ କଛା ମାରି ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ନଥାଏ; କଚ୍ଛ
(ବିକଚ୍ଛା—ସ୍ତ୍ରୀ) ହୀନ—1. Wearing the loin-cloth without tucking down one end thereof along the privities.
୨ । ଯେଉଁ ନଦୀର ଦୁଇ କୂଳରେ କାଦୁଅ ଜମି ନ ଥାଏ
(ନ୍ଦୀ. ଶ)—2. (a river) Having no mud bank on both the shores.

ବିକଟ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ବିପୁଳ, ବିକୃତ+କଟ=ଅବୟବ,
Bikaṭa ଅବସ୍ଥା ଯାହାର)—୧ । ଅତି ବୃହତ୍—1. Gigantic.
(ବିକଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅତି ଭୟଙ୍କର—2. Frightful; very fierce; horrible. ୩ । ଅତି କଦର୍ଯ୍ୟ; କୁତ୍ସିତ—

3. Hideous; ugly. ୪ । ପ୍ରଶସ୍ତ; ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ—4. Wide; spacious; broad (Apte) ୫ । ଗର୍ବିତ; ଦୃପ୍ତ—5. Proud; haughty (Apte). ୬ । ଦନ୍ତୁର; ଦାନ୍ତୁଆ--6. Having large or prominent teeth (Apte). ୭ । ସୁନ୍ଦର—7. Beautiful (Apte). ୮ । ଭ୍ରୂକୁଟୀଯୁକ୍ତ (ମୁଖ)—8. Frowning (face) (Apte). ୯ । ବିକୃତ—9. Changed in appearance (Apte).

ସଂ. ବି—୧ । ବ୍ରଣ; ଵଥ—1. Boil; tumour (Apte). ୨ । ବିସ୍ଫୋଟକ (ଫୁଟୁଛିବାଦ)—2. Blister; eruption.

ବିକଟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବଜ୍ରବାରାହୀ; ଦେବୀବିଶେଷ—
Bikaṭā Name of a Goddess.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିକଟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bikaṭa.
ଦେ· ବିଣ. (ସଂ. ବିକଟ)—ବିକଟ—Fierce.

ବିକଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବିକଟାୟିତ)—
Bikaṭā(ṭe)ibā ୧ । (ମୁହଁକୁ) ବ୍ୟାଦାନ କରି ଭୟଙ୍କର କରିବା-[ବିକଟା(ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] 1. To yawn hideously; to gape horribly.
বিকটান **विकलाना** ୨ । ଭ୍ରୂକୁଟୀ କରିବା—2. To frown.

ବିକଟାକାର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ବିକଟ+ଆକାର)—କରାଳ ଆକୃତି—
Bikaṭākāra Horrid appearance.
(ବିକଟାକୃତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଭୟଙ୍କର ଆକୃତି-ବିଶିଷ୍ଟ—Of frightful appearance; hideous.

ବିକଟାନନ—ସଂ. ବି—୧ । (କର୍ମଧା, ବିକଟ+ଆନନ) କୁତ୍ସିତ ବା
Bikaṭānana ଭୟଙ୍କର ମୁଖ—Horrible or hideous face. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—Name of a son of Dhṛutarāshṭra.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ମୁହଁ ଦେଖିବାକୁ ଭୟଙ୍କର—Having (ବିକଟାନନା—ସ୍ତ୍ରୀ) a horrid face.

ବିକଟାୟିତ—ସଂ. ବିଣ· (ବିକଟାୟ ନାମ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ବିକଟ
Bikaṭāyita ବା ଭୟଙ୍କର କରାଯାଇଥିବା—Made horrible.

ବିକଟାଳ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବିକଟ; ବିକରାଳ)—୧ । ବିକରାଳ
Bikaṭāḷa (ଦେଖ)—1. Bikarāḷa (See) ୨ । (ଗ୍ରା. [ବିକ(ବି)ଟାଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] ବେକରାର)—ବ୍ୟାକୁଳ—
বিটকেল **विकरार** Agitated; troubled.

ବିକତ୍ଥନ(ନା)—ସଂ. ବି. (ବି=ବିପରୀତ+କତ୍ଥ ଧାତୁ=ପ୍ରଶଂସା
Bikatthana(nā) କରିବା+ଭାବ. ଅନ; +ଆ)—୧ । ଆତ୍ମପ୍ରଶଂସା; ଆତ୍ମଶ୍ଲାଘା—1. Self praise; bragging. ୨ । ବୃଥା ସ୍ତୁତି—2, Vain glory; flattery.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ତ୍ରୀ)—(+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ଆତ୍ମଶ୍ଲାଘାକାରୀ—3. Arrogant; vain glorious.

ବିକନ୍ଧ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦ୍ଵିସନ୍ଧି)-ଦୁଇ ଘରର ବା କାନ୍ଥର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ
Bikandi ସ୍ଥାନ; ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନ—Narrow space or covert
বিসন্ধি **विसन्धि** lane between two houses or walls; secret hiding place.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ କନ୍ଧ ସଙ୍ଗେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଯଥା—କନ୍ଧ ବିକନ୍ଧ; ତୁଳ. ସନ୍ଧି ବିସନ୍ଧି ।]

ବିକମ୍ପ—ସଂ· ବି. (ବି=ଅତ୍ୟନ୍ତ+କମ୍ପ)—ବେପଥୁ; ଅତିଶୟ କମ୍ପନ;
Bikampa ଥରଥରାପଣ ଥରି ଥରିବା—Violent trembling. (ବିକମ୍ପନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିକମ୍ପିତ—ସଂ. ବିଣ. (ବି+କମ୍ପିତ)—୧ । ଅତିଶୟ କମ୍ପୁଥିବା—
Bikampita 1. Trembling or shaking violently. ୨ । ଅତିଶୟ ବିଚଳିତ--2 Rudely shaken; perturbed.

ବିକରାଳ—ସଂ. ବିଣ. (ବି=ଅତ୍ୟନ୍ତ+କରାଳ=ଭୟଙ୍କର)—ଅତି
Bikarāḷa (ବିକରାଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭୟାନକ—Hideous; horrid.

ବିକରୁଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବି=ନାହିଁ+କରୁଣା ଯାହାର)—
Bikaruṇa ନିଷ୍କରୁଣ; ନିଷ୍ଠୁର; ନିର୍ଦ୍ଦୟ—
(ବିକରୁଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) Cruel; pitiless; unkind.

ବିକର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ବି=ବିରହିତ+କର୍ଣ୍ଣ· ଯାହାର)—
Bikarṇṇa ୧ । କର୍ଣ୍ଣବିରହିତ—1. Earless; destitute of the ears. ୨ । ଶ୍ରବଣଶକ୍ତିରହିତ; କାଲ—2. Deaf.
ବି—୧ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ଏକ ଭାଇ—1. Name of one of the brothers of Durjyodhana. ୨ । ରାଜା କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ.)—2. Name of a son of King Karṇṇa. ୩ । ଏକପ୍ରକାର ବାଣ (ହି. ଶ.)—3. A kind of arrow.

ବିକର୍ଣ୍ଣ(ର୍ଣ୍ଣି)କ—ସଂ. ବିଣ. (ବି=ନାହିଁ+କର୍ଣ୍ଣିକା=କେଶର+କ)—
Bikarṇṇa(rṇṇi)ka କେଶର ନଥିବା (ପୁଷ୍ପ)—(a flower) Having no filaments.
ସଂ· ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଗ୍ରନ୍ଥିପର୍ଣ୍ଣୀ (ହି. ଶ.)—1. A kind of herb ୨ । ଶିବଙ୍କ ଗଣବିଶେଷ—2. A class of Śiba's attendants.

ବିକର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ବିବିଧା+କୃତ୍ ଧାତୁ=କାଟିବା
Bikarttana +କର୍ମ. ଅନ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ; ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡ; ବିବସ୍ୱାନ୍—
A name of the sun.

ପାଉଲେଣି ଏବେ ଦେବ ବିକର୍ତ୍ତନ
ଭଲେର ଶିରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସିଂହାସନ—ଉପାନ୍ନାଥ ଲେଙ୍କା ।

[ଦ୍ର-ଏ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ କଟା ହୋଇଥିଲେ । ପୁରାଣରେ ଅଛି ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଶ୍ୱଶୁର ବିଶ୍ୱକର୍ମା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ତେଜକୁ ହ୍ରାସ କରିବା ପାଇଁ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟିବା ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟପତ୍ନୀ ସଂଜ୍ଞା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ତେଜ ସମ୍ଭାଳିବାକୁ ସମର୍ଥା ହୋଇଥିଲେ ।]

୨ । ଅର୍କବୃକ୍ଷ—2. The plant Swallowort; Calotropis Gigantea. ୩ । (ବି+କୃତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)-ଯେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟେ; ଛେଦକ—

Cutter; chopper; one who chops up a thing.

ଦେ. ବି—ଛିନ୍ନ; ଅପସାରିତ —Separated; cut asunder; removed.

ବିକର୍ତ୍ତନଜ—ସଂ. ବି. (ବିକର୍ତ୍ତନ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ସୂର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ର)—
Bikarttanaja ସୁଗ୍ରୀବ—Sugriba, the king of monkeys (said to be a son of the Sun-god).

ବିକର୍ତ୍ତନଜା—ସଂ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟକନ୍ୟା; ଯମୁନା—The Jamunā river,
Bikarttanajā the daughter of he Sun-god.

ବିକର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି. (ବି=ସମ୍ୟକ୍, ବଶିଷ୍ଟ+କର୍ତ୍ତା=ପ୍ରଭୁ)—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର
Bikarttā (ସହସ୍ରନାମୋକ୍ତ) ଏକ ନାମ—A name of Bishnu.

ବିକର୍ମ—ସଂ. ବି.—(ବି=ମନ୍ଦ, ନିଷିଦ୍ଧ+କର୍ମନ୍)—ନିଷିଦ୍ଧ କର୍ମ—
Bikarma Forbidden act.

ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଦୁରାଚାର—Of bad conduct.

ଦେ. ବି.—କର୍ମ ଦୋଷ; ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—Ill luck.

ବିକର୍ମରୁ ମୋର ହେଲା ବିଧବେହ୍ଵା ଏମନ୍ତ ଲବକ୍ଷ ଅଟୁ ଭଜ।
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।

ବିକର୍ମ କୃତ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବିକର୍ମ+କୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Bikarma krut ନିଷିଦ୍ଧ କର୍ମକାରୀ—Doing forbidden acts.
(ବିକର୍ମସ୍ଥ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିକର୍ଷ—ସଂ ବି—(ବି+କୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—ବାଣ; ଶର (ହ.ଷ.)-
Bikarsha Arrow.

ବିକର୍ଷଣ—ସଂ. ବି.—(ବି=ବିପରୀତ+କର୍ଷଣ=ଟାଣିବା)—୧।
Bikarshana ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ଟାଣିବା—1. Pulling asunder.
(ଆକର୍ଷଣ—ବିପରୀତ) ଆକର୍ଷଣର ବିପରୀତ—
2. Counter-attraction ୩। (ବି=ଅତ୍ୟନ୍ତ+କର୍ଷଣ)—ଆକର୍ଷଣ—
3. Attraction; pulling.

ବିକଳ—ସଂ. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ବିଗତ+କଳ=କଳା ଯାହାର)—
Bikala ୧। କଳାହୀନ—1. Out of order; deranged; devoid of component parts.
(ବିକଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)
[ବିକଳତା(ତ୍ୱ)—ବି]

୨। ଅଲକ୍ଷଣ; ଶ୍ରୀହୀନ—2. Shorn of beauty or grace. ୩। ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Incomplete. ୪। ହ୍ରାସପ୍ରାପ୍ତ; ଖଣ୍ଡିତ—4. Diminished; mutilated; maimed. ୫। ଅପ୍ରତିଭ; ଅବଶ—5. Worn out; benumbed; paralysed; impotent.

୬। ଅସମର୍ଥ—6. Incapable; unfit.

୭। ଅସ୍ୱାଭାବିକ—7. Unnatural; irregular.

୮। ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଗ୍ରସ୍ତ; ଆର୍ତ୍ତ; ପ୍ରପୀଡ଼ିତ—
8. Oppressed; tortured.

୯। ବ୍ୟାକୁଳ; ଅସ୍ଥିର—9. Agitated; troubled, perturbed.

୧୦। ବିହ୍ୱଳ; ଦୈନ୍ୟଦଶାଗ୍ରସ୍ତ; କାତର—
10. Reduced to a pitiful condition; confounded; overwhelmed.

୧୧। କରୁଣ; କରୁଣାର ଉଦ୍ରେକକାରୀ—
11. Pitiable; exciting pity.

ଦେ. ବିଣ. (ଫା. ବେକରାର୍; ସଂ. ବ୍ୟାକୁଳ)—
বিকুলি ୧। ଚଞ୍ଚଳ; ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ—1. Agonised; miserable.
विकल ୨। ପରର ଦୁଃଖରେ କାତର—2. Full of pity.

ବି —୧। ପରର ଦୁଃଖରେ କାତରତା—
1. Pity; compassion; commiseration.

୨। ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା; କାତର ଅବସ୍ଥା—2. Pitiable condition; misery; sad plight.

୩। କାତର କ୍ରନ୍ଦନ; ଶୋକ—3. Bewailing; piteous lamentation.

ସବୁଙ୍କୁ ଏବାବେଳେ ଶାଇ
ଦେଖିବା ବିକଳ ନ ଥାଇ। ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ।

୪। ଜ୍ୱାଳା—4. Agony.

୫। ବ୍ୟାକୁଳତା—5. Restlessness.

ବସ୍ତ୍ର ବାଉଳ ବସ ଜଳେ
ପଶିଲେ ତୃଷାର ବିକଳେ। ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ।

୬। ଲୋକଙ୍କୁ ଡ଼ାକିବା ନାମ—6. A name given to males.

ବିକଳ ଧ୍ୱନି—ସଂ. ବି—୧। ବ୍ୟାକୁଳ ଶବ୍ଦ—1. Pitiable sound;
Bikala dhwani piteous wail.
(ବିକଳ ନାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। (ବି+କଳ ଧ୍ୱନି)—
ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଅବ୍ୟକ୍ତ ମଧୁର ଧ୍ୱନି—2. Sweet carol or cooing of birds.

(୧+୨) ବିକଳ ଧ୍ୱନିରେ ଶୋଳ ସୁନ୍ଦର ଭ୍ରମରେ ମେଳ ବଣରଥ ଏମନ୍ତ କହିଣ।
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।

ବିକଳପ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—(ସଂ. ବିକଳ୍ପ)—କଳ୍ପନା—
Bikalapa Imagination.

ବିକଳପ ଫଳ ଅଙ୍କୁର ଭଜେ ବୃକ୍ଷ କ୍ରମରେ—
ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।

ବିକଳ ମନ—ସଂ ବି —(କର୍ମଧା)—ଚିନ୍ତାରେ ଅସ୍ଥିର ମନ—
Bikala mana Mind restless through anxiety.

ଅଳସ ଥିବ ବିକଳ ମନ—ଭଗ।

ବିକଳ ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—ପରର ଅର୍ତ୍ତନାଦ ବା ଦୈନ୍ୟଦଶା ଦେଖି
Bikala lāgibā ତାହା ପ୍ରତି କରୁଣାଗ୍ରସ୍ତ ହେବା; ହୃଦୟ
ଦୁଃଖହେଓ୍ୱା ତରଳିବା—Feeling of pity for another in
विकलता होना misery; commiseration with another.

ବିକଳ ସହି ନ ପାରିବା—ଦେ, କ୍ରି—ପରର ଅର୍ତ୍ତାବସ୍ଥା ଦେଖି ହୃଦୟ
Bikala sahi nāpāribā ତରଳିବା—Not to be able
विकल सहिते नापारा to bear the sight of another's
विकलता नही सहना misery.

ବିକଳ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି —୧। ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ ହେବା—
Bikala hebā 1. To be in a pitiable condition.

আকুলি বিকুলি হওয়া ୨ । ଦୁଃଖରେ ଛଟପଟ ହେବା; ଦୁଃଖରେ
विकल होना ଅସ୍ଥିର ହେବା—2. To be restless in agony. ୩ । ଅତି କାତର ହୋଇ କାନ୍ଦିବା—3. To bewail; to lament pitiably;

ବିକଳା—ସ. ବଣ—(ବିକଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଋତୁବନ୍ଧ ହୋଇଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ; ଋତୁହୀନା
Bikaḷā ସ୍ତ୍ରୀ—A woman whose menses have ceased.

ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଆର୍ତ୍ତ; ଆତୁର—1. Afflicted; agonised. ୨ । ଦୈନ୍ୟଦଶାଗ୍ରସ୍ତ—2. Arrived at a pitiable condition; reduced to a miserable plight. ୩ । ବିକଳ ହୋଇ କାନ୍ଦୁଥିବା—3. Bewailing. ୪ । କ୍ଷୁଧା
হাহুতাস, হাভাতে ଜ୍ୱାଳାରେ ବା ଖାଦ୍ୟାଭାବରେ ଅସ୍ଥିର—
हाहुती 4. Oppressed with hunger; restless on account of the pangs of hunger or for want of food. ୫ । (ଘୃଣାର୍ଥକ) କ୍ଷୁଧା ଜ୍ୱାଳାରେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ଯେ ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରେ—5. Making pitiable wails on account of hunger ୬ । ଅଭାବ ଯୋଗୁଁ ଅତି ଅସ୍ଥିର ଓ ବାବଦୁକ—6. Restless and loud for want.

ସ. ବି—ଏକ କଳାର ଷାଠିଏ ଅଂଶରୁ ଏକ—
One sixtieth part of a Kaḷā

ବିକଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ବିକଳାୟିତ)—ଦୁଃଖାର୍ତ୍ତ ହୋଇ
Bikaḷā(ḷe)ibā ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରିବା—To bewail; to
ব্যাকুল হওয়া विकल होना lament in agony.

ବିକଳାଙ୍ଗ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିକଳ=ହ୍ରାସପ୍ରାପ୍ତ ବା ଅବଶ
Bikaḷāṅga ହୋଇଅଛି ଅଙ୍ଗ ଯାହାର)—୧ । ଯାହାର କୌଣସି
(ବିକଳାଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଙ୍ଗ ନାହିଁ; ହୀନାଙ୍ଗ; କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗହୀନ—1. Maimed; mutilated; deformed; crippled. ୨ । ଯାହାର କୌଣସି ଅଙ୍ଗ ଅବଶ ହୋଇଅଛି—2. With any limb out of order or paralysed.

[ଦ୍ର—କୋଢ଼ିଆ, ଖେଣ୍ଡା, କେମ୍ପା, ଛୁଟା, କଣା ଓ ଅନ୍ଧ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।]

ବିକଳିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ବିକଳା (ଦେଖ)
Bikaḷiā Bikaḷā (See).
ବିକଳୀ } ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ
ବିକଳେଇ }
হাহুতাস, হাভাতে
हाहुती

ଘେନି ବିକଳିଆ ମାରିଖାଏ
ଚିଠି ବିକଳିଆ ଲେଖେ ଶୁଏ ।
ଭଗ ।

ବିକଳିତ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ (ସ. ବିକଳ; ବ୍ୟାକୁଳ)—ବିକଳ ହୋଇ—
Bikaḷita Afflictedly; being too much embarassed
(ବିକଳେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିକଳେ ପୁଅଙ୍କୁ ଘେନେ—ଉଦ୍ଧ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବି୧—୧ । କଳ୍ପନାତୀତ—1. Beyond imagination.

୨ । ବିକଳ; ବ୍ୟାକୁଳ—2. Afflicted; distressed.
(୧+୨) ବିକଳ ଉକ୍ତ, ବିକଳ ହେଲେ ଜନ—
ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବିକଳେନ୍ଦ୍ରିୟ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିକଳ ହୋଇଅଛି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ
Bikaḷendriya ଯାହାର)—ଯାହାର କୌଣସି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅବଶ
(ବିକଳେନ୍ଦ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ହୋଇଅଛି—1. With any organ paralysed or out of order.
(ଯଥା—କଣା, କାଲ, ଛନା ।)
୨ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଶକ୍ତିରହିତ—2. Impotent; paralysed. ୩ । ବିକଳାଙ୍ଗ—3. Destitute of any particular limb; maimed. ୪ । ଅବସନ୍ନ; କ୍ଷୁଧା ବା ଶୋକ ଆଦି ଯୋଗୁଁ ଯାହାର ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଶକ୍ତି ଅବଶ ହୋଇଅଛି; ହାତ ଗୋଡ଼ ଚଳୁ ନ ଥିବା—4. Paralysed through hunger or grief.

ବିକଳ୍ପ—ସଂ. ବି॰ (ବି=ବିପରୀତ; ବିପର୍ଯ୍ୟୟ+କଳ୍ପ=କଳ୍ପନା, ବଧ)—
Bikaḷpa ୧ । ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କଳ୍ପନା ବା ଅନୁମାନ—1. Guess; fancy; imagination. ୨ । ବିପରୀତ କଳ୍ପନା—2. Contrary conception or idea. ୩ । ଇଚ୍ଛାନୁଯାୟୀ କଳ୍ପନା—3. Optional conception. ୪ । ନାନାପ୍ରକାର କଳ୍ପନା—4. Various conceptions. ୫ । ସନ୍ଦେହ—5. Doubt. ୬ । ଭ୍ରମ, ଭ୍ରାନ୍ତି—6. Mistake; delusion. ୭ । (ବ୍ୟାକରଣ) କୌଣସି ପଦର ଦ୍ୱୈଧରୂପ ବା ଅନ୍ୟବିଧରୂପ; ବିଭାଷା—7. (grammar) Optional or alternative form; option ୮ । ଅର୍ଥାଲଙ୍କାରବିଶେଷ—8. A figure in Rhetoric in which words having two senses are used, out of which the person addressed to will understand one sense or the other if he is so inclined.

[ଦ୍ର—ବାସ୍ତବିକ ବିରୁଦ୍ଧ ପଦାର୍ଥ ଦ୍ୱୟର ତୁଲ୍ୟବଳ କଳ୍ପନା-ଦ୍ୱାରା ଏକ କ୍ରିୟାର ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରଦର୍ଶନର ନାମ ବିକଳ୍ପାଲଙ୍କାର, ଯଥା—

ବାରୁ କାକର୍ଣ ବଦାନ ଯୋଗ୍ୟ ଯୋଷାରୁ
ବଢ଼ର ଜାନ ନବର ଅଲଙ୍କନରୁ—ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିକଳ୍ପତା—ଦେ. ବି—(ସ. ବିକଳ୍ପ) ସନ୍ଦେହ—Doubt.
Bikaḷpatā ବିକଳ୍ପତା ଉପୁଜିଲା ସୁଗ୍ରୀବେ
ବଡ଼ ଗରୁଏ ହୋଇବସ ପୂର୍ବେ । ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।

ବିକଳ୍ପରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—(ବ୍ୟାକରଣ)—ଅନ୍ୟରୂପରେ; ଦ୍ୱୈଧ
Bikaḷpare ଭାବରେ; ଅପରନ୍ତୁ—In the alternative;
(ବିକଳ୍ପେ-ଅନ୍ୟରୂପ) optionally.

ବିକଳ୍ପିତ—ସ.ବ (ବିକଳ୍ପ+ଇତ) ୧ । ବିକଳ୍ପବିଶିଷ୍ଟ—1. Fanciful;
Bikaḷpita optional; alternative. ୨ । ବିପରୀତଭାବରେ କଳ୍ପିତ—2. Conceived adversely. ୩ । ରଚିତ—3. Conceived; invented. ୪ । ସନ୍ଦିଗ୍ଧ—4. Doubtful.

ବିକଶ(ଷ,ସ)ନ—ସଂ. ବି (ବି=ଅତ୍ୟନ୍ତ+କଶ୍. ଧାତୁ=ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇବା+ଭାବ. ଅନ)—ବିକାଶ—
Bikaśa(sha,sa)na
Expansion; evolution

ବିକଶା(ଶେ)ଇବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—(ସଂ. ବି+କଶ ଧାତୁ) ୧। ବିକଶିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—1. The causative form of Bikaśibā). ୧। ଦେଖା-ଇବା; ବିକଶିତ କରାଇବା; ବିକାଶିତ କରିବା—1. To cause to expand or become manifest; to exhibit.
Bikaśā(śe)ibā
বিকশান
विकसाना
୨। (ଫୁଲ) ଫୁଟାଇବା—To cause to bloom.

ବିକଶି(ଷି,ସି)ତ—ସଂ.ବିଣ (ବି+କଶ୍. ଧାତୁ=ପ୍ରକାଶିତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ ତ)—୧। ବିକାଶପ୍ରାପ୍ତ—1. Expanded.
Bikaśi(shi,si)ta
୨। ଖୋଲିଥିବା—2. Unfolded. ୩। ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ—3. Full blown; bloomed. ୪। ବ୍ୟକ୍ତ—4. Manifest; exhibited.

ବିକଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବି+କଶ ଧାତୁ)—୧। ବିକଶିତ ହେବା—I. To be manifest.
Bikaśibā বিকসা विकसना
୨। (ଫୁଲ) ଫୁଟିବା—2. (flower) To bloom.
ଶତପତ୍ର ବିକଶଇ ବସ୍ତ୍ରପ୍ରାଣ ରମେ। ମଧୁବ୍ରତ,ବସନ୍ତ ଗାଥା।
୩। ବିସ୍ତୃତ ହେବା—3. To be expanded.

ବିକସା(ଶା)—ସଂ. ବି—୧। ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—1. The Indian madder plant. ୨। ମାଂସ ରୋହିଣୀ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)-2. Redwood tree.
Bikasā(śā)

ବିକସ୍ୱ(ଶ୍ୱ,ଷ୍ୱ)ର—ସଂ. ବିଣ [ବି+କଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ବର (ଶୀଳାର୍ଥେ)]—ବିକାଶଶୀଳ; ପ୍ରକାଶଶୀଳ;
Bikaswa(śwa, shwa)ra
(ବିକସ୍ୱରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Having a tendency to expand.

ବିକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିକ୍ରୟ; ପ୍ରା. ବିକ୍କଅ)—
Bikā ୧। ବିକ୍ରୟ; ବିକିବା—1. Sale; selling.
বেচা, বিকা
बेचना, बिक्री
୨। ଚାଉଳ ବିକିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ମାଣ ବା ପାତ୍ର—2. A measure for selling rice.
ବି ଓ ବିଣ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)—
বিকান
बेचनेवाला
୧। (ସଂ. ବିକ୍ରେତା) ବିକ୍ରେତା -1. Selling; seller; vender.
ଗାଇ ବିକା ଘୃଣୀ ନାସ୍ତିକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ
ସେ ଦେବ ଗାଇ ଯିବ ସେ ବଡ଼ ନର୍କକୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ସଭା।
বিকা ୨। ବିକ୍ରୀତ—2. Sold.
୩। ଶରଣାଗତ; ଆଶ୍ରିତ; ଚିରକୃତଜ୍ଞ—
3. Over-bound or obliged to a person.
ତୁମ୍ଭ ବିନୁ ଗତି ନାହିଁ ଏ ଜଗତେ
ବିକା ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ପଦରେ—ରାଧାନାଥ, ଯଯାତି।
বিকা
बिकाऊँ
୪। (ସଂ. ବିକ୍ରେୟ) (ବଳଦକୁ ଗାଳି) ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଅତଏବ ଅନ୍ୟକୁ ବିକ୍ରି କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ (ବଳଦ)—
ବିକେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ
ବିକି }
4. (a bullock) Unfit for work and thus deserving to be sold away.

ବିକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବି+କ୍ରି ଧାତୁ ଣିଚ; ବିକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—The causative form of Bikibā.)—
Bikā(ke)ibā
বিকান বিকবানা
୧। ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ବିକ୍ରୟ କରାଇବା—
1. To cause a person to sell.
୨। ବିକ୍ରୟ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବା—
2. To oblige or force a person to sell.
(ଯଥା—ଶନିସପ୍ତା ଦଶା ମତେ ଘର ବିକାଇ ଦାଣ୍ଡରେ ଭିକ ମଗାଇଲା।)
୩। ମୂଲ୍ୟ ବିନିମୟରେ ବିକ୍ରି ହେବା—3. To be sold (at a price); to go off at a price.
ବିକୁ ଜାଣିଲେ କଦଳୀ ମୁଣ୍ଡା ବିକାଏ
ବିକୁ ନ ଜାଣିଲେ ମାଣ୍ଡର ମାଛ ସଢ଼ିଥାଏ—ଢଗ।
୪। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଲାଭଜନକ ହେବା; ପୋଷାଇବା—
4. (figurative) To be profitable; to be a paying concern; to pay; (e. g. this will not pay).
(ଯଥା—ଅମର ପୁରୁଣା ଢାଳଅ ପାଠ ଅଜି କାଲି ବଜାରରେ ବିକେଇବ ନାହିଁ।)
୫। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଲୋକଙ୍କଦ୍ୱାରା ଆଦୃତ ହେବା; ଲୋକ-ସମାଜରେ ସମ୍ମାନିତ ବା ଆଗ୍ରହ ସହକାରେ ଗୃହୀତ ହେବା—
5. (figurative) To be sought after; to be respected.
ନ ବିକାଏ ଦେହ ସଂସାରେ, ବିକାଏ ଅବସ୍ଥା ସିନା କେବଳ—
ରାଧାନାଥ, ଯଯାତି।

ବିକା କିଣା—ଦେ. ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧। ବିକା ଓ କିଣା; କ୍ରୟବିକ୍ରୟ—1. Sale and purchase.
Bikā kiṇā
বিকিকিনি, বেচাকেনা
बिक्री खरीद
୨। ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର କ୍ରୟବିକ୍ରୟ—
2. Transactions of sale and purchase of commodities; selling and buying of merchandise.
କାହିଁ ଲୋକ ଗହଳ ବିକା କିଣା ଚହଳ—ମଧୁସୂଦନ, ନବାବୃତ।

ବିକାନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବିକାନ୍ତ)—ଯାହାର କାନ୍ତ ନାହିଁ—One who has no husband or has lost her husband.
Bikānta
ଛତ୍ରରୁ ଅଇଲ ଶୀତ ବିକାନ୍ତ କୁମାର
କାନ୍ତ ଅଙ୍ଗ କାମିନାଙ୍କି ତୁଲ୍ୟ ଅତେଟର—ପ୍ରାଚୀ· ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ।

ବିକା ବିକି—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧। ବିକ୍ରୟାଦି କର୍ମମାନ—
Bikā biki 1. The acts of sale etc.
বেচাবেচি ୨। ଅନେକ ବସ୍ତୁର ବିକ୍ରୟ—
बेचाबेचि 2. Sale of many things.

ବିକା ଭଙ୍ଗା—ଦେ· ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ବିକିବା କର୍ମ—
Bikā bhangā The act of selling things.
(ବିକା ଭଙ୍ଗା କରିବା—କ୍ରିୟାରୂପ)
× × × ପାଞ୍ଚଶ ମାଣ ମଧ୍ୟରୁ ଦଶବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଗୃହସ୍ଥ ମାଣ
ବିକା ଭଙ୍ଗା ସରିଲାଣି—ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ।

ବିକାଯିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବିକିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ)—୧ । ବିକ୍ରୀତ
Bikājibā বেচা হওয়া बिकना ହେବା—1. To be sold.
(ବିକା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଲୋକଙ୍କଦ୍ୱାରା ଆଦୃତ ହେବା—
2. To be sought after by people.

ବିକାର—ସଂ. ବିଣ. (ବି+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ.)—୧ । ବିକୃତି;
Bikāra ପ୍ରକୃତିର ବା ସ୍ୱଭାବର ବୈଲକ୍ଷଣ୍ୟ—1. Change
(ବିକୃତ—ବିଣ) of nature; deviation from the natural
state, ୨ । ଆକାରର ପରିବର୍ତ୍ତନ ବା ଅନ୍ୟଥାଭାବ;
ଅବସ୍ଥାନ୍ତର—2. Change of form; modification; transformation.
୩ । ମସ୍ତିଷ୍କ ବିଗିଡ଼ିବା—3. Derangement of brain.
୪ । ବ୍ୟାଧି; ରୋଗ; ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—4. Disease.
୫ । ସ୍ଖଳନ; ଉପସ୍ଥିତ ବସ୍ତୁର ନାଶ ବା ଅବନତି—
5. Destruction or deterioration of an existing thing. ୬ । ବ୍ୟାଧିର ଉତ୍କଟ ପରିଣାମ—
6. Fatal condition of a disease; crisis of an illness. ୭ । ଜ୍ୱରର ପ୍ରାବଲ୍ୟ ହେତୁ ମସ୍ତିଷ୍କର
ବିକୃତି ଓ ପ୍ରଳାପ ଅବସ୍ଥା; ଜ୍ୱର ବିକାର; ସନ୍ନିପାତ—
7. Fit of delirium attending high fever.
୮ । ମନର ବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ—8. Change of mind or purpose (Apte). ୯ । ମନୋଭାବର ପ୍ରାବଲ୍ୟ—9. Emotion; feeling (Apte).
୧୦ । ବ୍ୟାକୁଳତା—10. Agitation; excitement (Apte). ୧୧ । ମୁଖର ବ୍ୟାଦାନ ବା ସଙ୍କୋଚନଜନିତ
ବିକଟତା—11. Contortion of the features or face (Apte). ୧୨ । କ୍ଷତ—12. Wound
(Apte). ୧୩ । ଦୋଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
13. Defect.

বিকার ଦେ. ବି—୧ । ଉପଦଂଶ ରୋଗ—1. Syphilis.
୨ । ମନରେ ଘୃଣାଭାବ—2. Sense of hate; feeling of revulsion or aversion.
୩ । ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଅରୁଚି—3. Aversion to food. ୪ । ବମନେଚ୍ଛା—4. Tendency to vomit.

ବିକାର ଗ୍ରସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍ପୁ ତତ)—ବିକାର ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ—
Bikāra grasta Affected with or suffering from
(ବିକାରଗ୍ରସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 'Bikāra.

ବିକାରିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବିକାରୀ)—୧ । ବିକାର ଗ୍ରସ୍ତ—
Bikāria 1. Overtaken with Bikāra.
(ବିକାରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଯେ ଘୃଣା କରେ—2. Hating
বিকারী ୩ । ଘୃଣାଜନକ; ଯାହା ଘୃଣାର ଉଦ୍ରେକ କରାଏ—
विकारी 3. Hateful; repulsive.
୪ । ଅରୁଚିକର—4. Distasteful; causing aversion.

ବିକାରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ବିକାର+ଇତ)—ବିକାର ପ୍ରାପ୍ତ—
Bikārita Transformed; changed.

ସେ ପୁଣି କାଳେ ବିକାରିତ
ତେବେ ତାହାର ଚର୍ଚ୍ଚା ଜାତ । ଜଗନ୍ନାଥ- ଭାଗବତ ।

ବିକାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିକାର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Bikāri ୧ । ବିକାର ଯୁକ୍ତ—1. Having undergone
(ବିକାରିଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) change. ୨ । ମନୋବିକାରଯୁକ୍ତ—
2. Having revulsion of feeling.

ବିକାରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଭୟଙ୍କର ଭାବରେ—
Bikāre 1. Fiercely; terribly.
বিকারে ୨ । ବିକୃତ ରୂପ ଧାରଣ କରି—2. Assuming a terrible form. (ଉଦାହରଣ—ବିକାରେ ଚିତ୍କାରେ
କରି ସ୍ରବଣ ଉଚ୍ଛେକ ମାରି ଚଳେ ଭୂମ ଦେବ ଲଙ୍ଘ ଫୁଟାଇ
ଦେଇ । ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ)

ବିକାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବି+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ବିକୃତିର ଯୋଗ୍ୟ
Bikārjya Capable of being transformed.

ବିକାଳ—ସଂ. ବି. (ବି=ବିପରୀତ ବା ଭିନ୍ନ+କାଳ)—୧ । ଅପର
Bikāla ଓଳ; ଅପରାହ୍ଣ (ଭୁଲ. ବ. ବିକାଲ)—1. Afternoon; the latter half of the
(ବିକାଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ) day. ୨ । ଅସମୟ; ବେକାଳ—2. Unfavourable
time. ୩ । ଭିନ୍ନବିକାଳ; ଦୈବ ପିତ୍ରାଦି କର୍ମର ଅନୁପଯୁକ୍ତ
କାଳ 3. Inauspicious time. ୪ । ସାୟଂକାଳ
(ହି. ଶ)—4. Evening. ୫ । ଅତିକାଳ; ବିଳମ୍ବ (ହି.
ଶ)—5. Delay. ୬ । ମହାଦେବଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ—
5. Name of an attendant of Siba. [ଦ୍ର—
କାଳ ଓ ବିକାଳ ଏହି ଦୁଇ ଜଣ ଶିବଙ୍କର ଦୂତ ବୋଲି
ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।] ୭ । ଯମଦୂତବିଶେଷ—
6. Name of an attendant of the God of death.

ବିକାଳି—ଦେ. ବି—୧ । ବିକେତା—1. Seller; dealer; vendor. ୨ । (ସଂ. ବିକାଳ=ଅକାଳ) ଅସମୟ; ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ
Bikāli
বিক্রেতা ସମୟ; ଅନୁପଯୁକ୍ତ ସମୟ—2. Improper time.
बेचने वाला (ଯଥା—ସେ ଆମ ଘରେ ଆସି ଖୁବ ବିକାଳି ପହଞ୍ଚି
অসময় (ବିକାଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗଲେ ।)

ବିକାଳିକା—ସଂ. ବି. (ବିକାଳ+କ+ଆ)—୧ । ଜଳ ଘଡ଼ି (ହି.ଶ)—
Bikālikā 1. Water clock; water-glass. ୨ । ଘଡ଼ିଆଲ
କୁମ୍ଭୀରର ଥୋମଣି ଉପରେ ଥିବା କଟୋରି (ହି. ଶ)—
2. A cup-like formation on the snout of a gavial.

ବିକାଶ(ସ)—ସଂ. ବି. (ବି+କାଶ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରକାଶ ପାଇବା+ଭାବ.ଅ) —
Bikāsa(sa) ୧ । ପ୍ରକାଶ—1. Manifestation. ୨ ।
[ବିକାଶ(ସ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ବିସ୍ତାର—2. Expansion. ୩ । କ୍ରମ-
ପ୍ରକାଶ; କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଫୁଟିବା—3. Evolution. ୪ ।
ପ୍ରକଟନ—4. Promulgation. ୫ । ଉଲ୍ଲାସ—5.
Joy; publication. ୬ । ଆକାଶ—6. Sky. ୭ ।
ବକ୍ରଗତି—7. Circuitous motion; uneven

steps; tottering motion. ୮ । ଗୋପନ—8. Concealment. ୯ । ବିଜନ—9. Solitude.

ବିକାଶି(ଷି)ବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବି+କାଶ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବିକଶିବା; **Bikāśi(ṣi)bā** ପ୍ରକାଶିତ ହେବା; ପ୍ରକାଶ୍ୟମାନ ହେବା— **विकशना** 1. To be manifested to view. ୨ । ପ୍ରକଟିତ **विकसना** ହେବା; ବିଖ୍ୟାତ ହେବା—2. To be published. **विकाशी** ୩ । ବିକଶାଇବା; ପ୍ରକାଶିତ କରିବା; ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା— **विकासना** 3 To exhibit; to show, (ଉଦାହରଣ— ତାହାଙ୍କୁ ନାଶ କଲେ ବିକାଶିବ ଯଶ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ) ୪ । ବିସ୍ତାରିତ କରିବା—4. To spread. ୫ । ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହେବା—5. To bloom; (said of a flower). ୬ । ପ୍ରକାଶ କରିବା; କହିବା— 6, To disclose; to speak out. (ଉଦାହରଣ— ବିକାଶ ଭୁମ୍ଭେ କେ ତୁମ୍ଭ ଏ ବନ ଦେଶରେ—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ)

ବିକାଶୀ(ଷୀ)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିକାଶ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । **Bikāśī(ṣī)** ବିକାଶଶୀଳ—1. Expanding. ୨ । ପ୍ରକାଶ- [ବିକାଶି(ଷି)ନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ମାନ—2. Manifest. ୩ । ପ୍ରକାଶକାରୀ— 3. Manifesting. ୪ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ; ହର୍ଷଯୁକ୍ତ—4. Delighted ୫ । ବିସ୍ତାରକାରୀ—5. Spreading.

ବିକି କିଣି—ଦେ. ଅ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ) (ବିକିବା ଓ କିଣିବା କ୍ରିୟାର **Biki kiṇi** ଅସମାପିକା ଆକାର ଦ୍ୱୟ)—ବିକା କିଣା କରି; ବେଚ କେନେ ବିକ୍ରୟ କରି ଓ କ୍ରୟ କରି—By selling and **बिक्री खरिद् करके** purchasing.

ବିକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବି+କ୍ରୀ ଧାତୁ)—ମୂଲ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି ଅନ୍ୟକୁ **Bikibā** କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଦେବା; ବିକ୍ରୟ କରିବା—To sell; to ବିକା, ବେଚା vend. (ଉଦାହରଣ—ଯେ ଧନ ଅର୍ଥେ ବିକେ ପ୍ରାଣ **बेचना** ତାହାର କାହିଁ ପରିତ୍ରାଣ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ) (ଯଥା— [ବିକା(କେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] ନାମ ବିକିବା, ଜାତି ବିକିବା, ହୃଦୟ (କିଣିବା—ବିପରୀତ) ବିକିବା, ପ୍ରାଣ ବିକିବା, କନ୍ୟା ବିକିବା— ଇତ୍ୟାଦି ।)

ବିକିବା କିଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବିପରୀତାର୍ଥକ କ୍ରିୟାଦ୍ୱୟ)—୧ । ବିକ୍ରୟ **Bikibā kiṇibā** କରିବା ଓ କ୍ରୟ କରିବା—1. To sell and ବେଚା କେନା to purchase. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଧୀନରେ **बेचना खरिद्ना** ରଖିବା—2. (figurative) To make a person one's own.

(ଉ.—ବିକେ କିଣେ ଯେ ଯାହାକୁ ସ୍ନେହେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବରଥ ବ ଗୀତ ।)

ବିକିବା ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଅନେକ ପଦା **Bikibā bhāṅgibā** ବିକ୍ରୟ କରିବା—To sell away many things.

[ଦ୍ରି.—ପୂର୍ବପୁରୁଷର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବିଶାଳ
ବିକି ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଥିବ କେତେ କାଳ । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।]
[ଦ୍ର—ସୁନା ରୁପାର ଅଳଙ୍କାର ଅଦଳ ଭାଙ୍ଗି ଅଲ୍ପ ହାର ବିକି ବିକିବା ଭାବକୁ ବ୍ୟକ୍ତି ସହଚର ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ।]

ବିକିର—ସଂ. ବି.— (ବି+କୃ ଧାତୁ—ବିକ୍ଷେପ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— **Bikira** ୧ । ପକ୍ଷୀ—1. Bird. ୨ । (+କର୍ମ. ଅ)—କୁଶ— 2. A sacred grass; Poa Synosuroides. ୩ । ଦ୍ୱାରା ବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ କାଳରେ ଭୂତ ନିବାରଣାର୍ଥେ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ତଣ୍ଡୁଳାଦି—3. Grains of rice scattered about at the place of a śrāddha. ୪ । (+ଭାବ. ଅ) ବିକିରଣ—4. Scattering about; diffusion. ୫ । ଅଗ୍ନିଦଗ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପିଣ୍ଡଦାନ— 5. Funeral cakes offered to the soul of a burnt person. ୬ । କୂଅ (ହେ. ଶ)—6. Well.

ବିକିର ଜଳ—ସଂ. ବି—ନଦୀତୀରସ୍ଥ ବାଲୁକାମୟ ଭୂମିରେ କୂପ ବା ଗର୍ତ୍ତ **Bikira jala** ଖନନ କଲେ ସେ କୂପରୁ ଯେଉଁ ଜଳ ମିଳେ— Water got from a well or hole dug in the sandy shore of a river. [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର- ମତରେ ଏହା ଶୀତଳ, ସ୍ୱଚ୍ଛ, ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ, ଲଘୁ, କଷାୟ- ମଧୁର ରସ, ଓ ପିତ୍ତ ନାଶକ । ଏହି ଜଳ ଆରକ୍ତିମ ହେଲେ କଫ ପିତ୍ତକର ହୁଏ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

ବିକିରଣ—ସଂ. ବି. (ବି+କୃ ଧାତୁ—ବିକ୍ଷେପ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)- **Bikiraṇa** ୧ । ବିକ୍ଷେପକରଣ; ଏଣେ ତେଣେ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଆ ହେବା; ବିଞ୍ଚି ଦେବା—1. Scattering about; dispersion. ୨ । ବିସ୍ତାରକରଣ—2. Spreading. ୩ । (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—କୌଣସି ଉତ୍ତପ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟରୁ ତାପ ଚାରି ଆଡ଼େ ବିଞ୍ଚି ହୋଇଯିବା—3. (physics) Diffusion of heat from any heated body. ବିଣ,—(ବି.=ବିଗତ, ନାହିଁ + କିରଣ ଯାହାର)—କିରଣହୀନ—Rayless.

ବିକିରି—ଦେ. ବି.—(ସଂ· ବିକ୍ରୟ)—ବିକ୍ରୟ—Sale. **Bikiri** **बिक्री बिक्रि** ଦେ. ବିଣ—ବିକ୍ରୀତ—Sold.

ବିକି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. କ୍ରୀତ)—୧ । ଅପଣାର ଶରୀରକୁ **Biki hebā** ପରଠାରେ ବିକି କରିବା; ପରଠାରେ ଅପଣା ଜୀବନ ବିକାନ, **बिक्रि हुआ** ସମର୍ପଣ କରିବା—1. To sell one's self **बिकजाना** to another; to dedicate one's life to another. (ଉଦାହରଣ—ସତ୍ୟେ ହରିଚନ୍ଦନ ପୃଥ୍ୱୀପାଳ ବିକି, ଶ୍ମଶାନ ଘରେ ଯାଇଁ ବିକି ସେ ହୋଇଲା । ପ୍ରତାପ. ଶଶିଷେଣା)। ୨ । ପର ଘରେ ଚାକର ବା ଦାସବୃତ୍ତି କରିବା—2. To take service under another. ୩ । ପରଠାରେ ଅପଣାର ମନକୁ ବନ୍ଦୀ କରିବା; ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ନେହ କରିବା—3. To be very much attached to another. (ଉଦାହରଣ— ହେବି ଶୀତଳଙ୍କେ ବିକି । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।)

ବିକୀରଣ—ସଂ. ବି.—ଅର୍କ ଗୁଳ୍ମ— **Bikīraṇa** Calotropis Gigantea (M. W.)

ବିକୀ(କି)ରିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—(ସଂ. ବିକିରଣ)—ବିକିରଣ କରିବା-
Biki(ki)riba ବିକୀରା To spread. (ଉଦାହରଣ—ସେ ଉଦ୍ଧ
ସୁବାସ ବିକୀରଇ ବାତ, ଭ୍ରମି ଭ୍ରମି ଦଶେ ଦଶେ ।
ଜଦୁନାଥ. ଉର୍ଦ୍ଧରଣୀ ।

ବିକୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+କୃ. ଧାତୁ+ତ)—୧ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ—
Bikirnna 1. Scattered about; diffused. ୨ ।
(ବିକୀର୍ଣ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିସ୍ତୃତ—2. Spread; expanded. ୪ ।
ପ୍ରସିଦ୍ଧ (ବ୍ର. ପ)—4. Celebrated.

ବିକୀର୍ଯ(ର୍ଯ୍ୟ)ମାଣ—ସଂ. ବି—(ବି+କୃ. ଧାତୁ+ଅନ)—୧ । ଯାହା ବିଛା
Bikirja(rjya) mana ଯାଉଅଛି; ବିକ୍ଷିପ୍ୟମାଣ—1. Being
spread or strewn

ବିକୁକ୍ଷି—ସଂ. ବି.—(ବି=ବିଶୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଅଛି କୁକ୍ଷି=ଉଦର ଯାହାର)-
Bikukshi ୧ । କୃଶୋଦର; ଯାହାର ପେଟ ଶୁଖି ଯାଇଅଛି ବା
ଖାଲ ହୋଇଅଛି—1. With the belly receding inwards (through want of food) ୨ । (ନାମ) ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶର ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷ ଜଣେକ ରାଜା—2 Name of a king of the solar dynasty, ancester of Rāmachandra. [ଉ.—ବିକୁକ୍ଷି ବଂଶେ ଜାତ ରାମ ଅଣ, ବୈବସ୍ୱତ ଏ ଗଣେ ତା ମାର୍ଗଣେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିକୁଣ୍ଠ—ସଂ. ବି—ବୈକୁଣ୍ଠ ଧାମ; ବିଷ୍ଣୁପୁରୀ—Paradise; the
Bikuntha residence of Bishnu.

ବିକୁଣ୍ଠିତ–ସଂ. ବିଣ (ବି+କୁଣ୍ଠ ତ)—୧ । ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ—1. Obstracted.
Bikunthita ୨ । ବିକଳୀକୃତ—2. Maimed; paralysed.
୩ । କୁଣ୍ଠୀକୃତ; ବନ୍ଦୁର ହୋଇଥିବା—3. Blunted.

ବିକୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ବି+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ସ୍ୱଭାବର
Bikruta ଅନ୍ୟଥା ପ୍ରାପ୍ତ; ଅସ୍ୱାଭାବିକ—1. Deviated from the natural state; unnatural. ୨ । ବିକାର ପ୍ରାପ୍ତ—2. Deteriorated; depraved. ୩ । ଅନ୍ୟାକୃତ; ପରିବର୍ତ୍ତିତ—3. Changed. ୪ । ଅବସ୍ଥାନ୍ତରପ୍ରାପ୍ତ—4. Transformed. ୫ । ବିଗିଡ଼ି ଯାଇଥିବା; ନଷ୍ଟ—5. Spoiled; deranged; disordered. ୬ । ବିକଟୀକୃତ—6. Made horrid; distorted. ୭ । ଭୟଙ୍କର; ବିକଟ—7. Horrible; ugly. ୮ । ବିକଳତାପ୍ରାପ୍ତ—8 Maimed; deformed. ୯ । ପୀଡ଼ିତ; ବ୍ୟାଧିଗ୍ରସ୍ତ; ରୁଗ୍ଣ—9. Diseased; deranged. ୧୦ । ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ; ବିଦ୍ରୋହୀ (ବ୍ର. ଷ.)—10. Revolted; rebellious. ବି—ବିକାର (ଦେଖ)—Bikāra (See) ଦେ. ବି—ରୋଗ—Disease. ବିଣ—ଅମନା—Dissatisfied. (ଉଦାହରଣ—ବିକୃତ ହୃଦ ମୁଁ ସୁକୃତ କରୁଛି, ତୋହ-କୁଳ ରସେ ମୋର ପ୍ରୀତି । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବିକୃତ ଅବସ୍ଥା—ସଂ. ବିଣ (କର୍ମଧା; ବିକୃତ+ଅବସ୍ଥା)—ବିଗିଡ଼ି
Bikruta abasthā ଥିବା ଅବସ୍ଥା—Deranged state.
(ବିକୃତାବସ୍ଥା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିକୃତ ନେତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିକୃତ+ନେତ୍ର)—
Bikruta netra ଯାହାର ଆଖି ବିକଟ ହୋଇଥାଏ—
(ବିକୃତନେତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Having distorted eyes.
(ବିକୃତଦୃଷ୍ଟି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିକୃତ ବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିକୃତ+ବୁଦ୍ଧି)—ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧି—
Bikruta buddhi Of deranged intellect; of perverse mind.

ବିକୃତ ଭ୍ରୂଣ—ସଂ. ବି (ଡାକ୍ତରୀ)—ଗର୍ଭରେ ଥିବା ଭ୍ରୂଣ ମରିଯିବା
Bikruta bhrūna ଯୋଗୁଁ ପେଟରୁ ଖସି ପଡ଼ିବା ମାଂସ ବା ରକ୍ତ
ପିଣ୍ଡୁଳା—(Medical term) Mole.

ବିକୃତ ମୁଖ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିକୃତ+ମୁଖ ଯାହାର)—
Bikruta mukha କୁତ୍ସିତ ମୁଖଯୁକ୍ତ; ବିକଟୀକୃତମୁଖ,
(ବିକୃତବଦନ, ବିକୃତାନନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିକଟାଳମୁହାଁ—Of
(ବିକୃତମୁଖୀ, ବିକୃତବଦନା, ବିକୃତାନନା—ସ୍ତ୍ରୀ) distorted face.

ବିକୃତ ଶରୀର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିକୃତ+ଶରୀର)—
Bikruta śarīra କଦର୍ଯ୍ୟ ଦେହବିଶିଷ୍ଟ; କୁତ୍ସିତାଙ୍ଗ—
(ବିକୃତଦେହ, ବିକୃତାଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) Deformed.
(ବିକୃତ ଶରୀରା, ବିକୃତ ଦେହା, ବିକୃତାଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିକୃତ ସ୍ୱର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯାହାର କଣ୍ଠସ୍ୱର ବିଗିଡ଼ି
Bikruta swara ଯାଇଅଛି—1.One whose tone or
(ବିକୃତସ୍ୱରା—ସ୍ତ୍ରୀ) voice has become deranged ୨ । ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ରର ସ୍ୱର ବିଗିଡ଼ି ଯାଇଅଛି—2.Out of tune. ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—୧ । ବିଗିଡ଼ି ଯାଇଥିବା ସ୍ୱର—1. Deranged tone. ୨ । (ସଙ୍ଗୀତ) ଯେଉଁ ସ୍ୱର ଆପଣାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟସ୍ଥାନରୁ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଶ୍ରୁତିର ଆଶ୍ରୟ କରେ—(music) A tune which has deviated from its proper place. [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ସଙ୍ଗୀତ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବିକୃତସ୍ୱରର ସଂଖ୍ୟା ୧୨ ଟି ଯଥା—୧ । ଚ୍ୟୁତଷଡ଼ଜ, ୨ । ଅଚ୍ୟୁତଷଡ଼ଜ, ୩ । ବିକୃତଷଡ଼ଜ, ୪ । ସାଧାରଣଗାନ୍ଧାର, ୫ । ଅନ୍ତରଗାନ୍ଧାର, ୬ । ଚ୍ୟୁତମଧ୍ୟମ, ୭ । ଅଚ୍ୟୁତମଧ୍ୟମ, ୮ । ତ୍ରିଶ୍ରୁତିମଧ୍ୟମ, ୯ । କୈଶିକପଞ୍ଚମ, ୧୦ । ବିକୃତଧୈବତ, ୧୧ । କୈଶିକ ନିଷାଦ ଓ ୧୨ । କାକଳୀ ନିଷାଦ—ହି ଷ]

ବିକୃତି—ସଂ. ବି (ବି+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ବିକାର (ଦେଖ)
Bikruti —1. Bikāra (See) ୨ । ବିକାରପ୍ରାପ୍ତ ରୂପ
(ବ୍ର. ଷ)—2. Deformed shape. ୩ । ମନର
ଶୋକ (ବ୍ର. ଷ)—3. Grief; sorrow.

ବିକୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (ବି+କୃଷ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଆକୃଷ୍ଟ—
Bikrushta Drawn; attracted.

ବିକେଶ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ [ବି+କେଶ]—୧ । ଯାହା ବାଳ ମୁକୁଳା ହୋଇଅଛି [ହ୍ର ଶ]—1 With dishevelled hair. ୨ । ଟାଙ୍ଗରା [ହ୍ର ଶ]—2. Bald.
Bikesa
(ବିକେଶା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିକୋଟି କୋଟିବା—ଦେ. କ୍ରି [ସଂ. ବିକର୍ତ୍ତନ+କର୍ତ୍ତନ]—୧ । ପୁନଃ ପୁନଃ ବିକୋଟିବା ବା କାଟିବା—1. To cut repeatedly; to chop. ୨ । ଅତି କଷ୍ଟ ଦେବା—2. To afflict greatly, [ଉଦାହରଣ—ବୋଲେ ଯେ ମୁକତି କରି ଏ କେଉଁ ଗାରରି ରଚିପରି ଯେ ଏବେ ବିକୋଟି କୋଟି । ଭଞ୍ଜ ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]
Bikoti kotiba

ବିକୋଟିବା—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. ବି+କୁଟ ଧାତୁ— କାଟିବା; ବିକୃନ୍ତନ; ବିକର୍ତ୍ତନ)—୧ । କରତରେ (ବିକୋଟି ହେବା—କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ) ଚ୍ଛେଦିବା—1. To saw• କାଟାି କାଟନା ୨ । କାଟିବା—2. To cut. ୩ । (ସଂ. ବି+କୁ ଧାତୁ) ବିକୃତ କରିବା—3. To cause distortion. ୪ । ବିକଳାଙ୍ଗ କରିବା—4. To maim. ୫ । କ୍ଷତ ବିକ୍ଷତ କରିବା—5. To lacerate. ୬ । ଛିଣ୍ଡାଇବା—6. To cut asunder. ୭ । କାମୁଡ଼ି କରି ଛିଣ୍ଡାଇବା—7. To bite off. ୮ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିଦାରୁଣ କଷ୍ଟ ଦେବା—8. (figurative) To afflict greatly. (ଉଦାହରଣ—ବିକୋଟି ନାସା ଭୁଜେ ଶ୍ରୁତି ଛିନାଇ ପଚ୍ଛେ ଅନ୍ତଃପୁରରେ ଉତପିଷ୍ଟେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
Bikotiba

ବିକୋଷ—ସଂ. ବିଣ• (ବି+କୋଷ)—୧ । ଖୋଳରୁ ବା ଖାପରୁ ବାହାର କରି ଯାଇଥିବା; ନିଷ୍କାସିତ (ଖଡ୍ଗ)—(ବିକୋଷିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Drawn forth from the scabbard; unsheathed (sword). ୨ । ଆବରଣ-ହୀନ—2. Coverless. ୩ । ଆବରଣମୁକ୍ତ—3. Uncovered; bared.
Bikosha

ବିକୋଷିବା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ବିକୋଷ)—ଖଡ୍ଗକୁ ଖାପରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା—To draw out a sword from the scabbard; unsheathed (sword). (ଉଦାହରଣ—ବିକୋଷିଲ କୃପାଣ ସତ କୃପାହୀନ ମାରିତ ଜନକକୁମାରୀ ସେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
Bikoshiba
বিকোষা विकोसना

ବିକ୍କ—ସଂ. ବି—(ବିକ୍=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+କୈ. ଧାତୁ=ରବକରିବା+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ହସ୍ତିଶାବକ—The young of an elephant.
Bikka

ବିକ୍ରମ—ସଂ. ବି (ବି+କ୍ରମ୍ ଧାତୁ=ଯିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ସାମର୍ଥ୍ୟ, ବଳ; ପରାକ୍ରମ—1. Might; strength; prowess. ୨ । ଶକ୍ତି—2. Power; energy. ୩ । ସାହସ—3. Heroism; bravery. ୪ । ସାହସ—4. Courage; valour ୫ । ପାଦକ୍ଷେପଣ; ଚଳନ; ଗତି—5. Motion; movement; stride. ୬ । ବେଗ—6. Velocity. ୭ । ଆକ୍ରମଣ—7. Attacking; invading. ୮ । ପକ୍ଷୀର ଗତି—8. Flight of a bird. ୯ । ପାଦ; ଚରଣ; ଗୋଡ଼—9. Leg; foot. ୧୦ । ପଦ୍ୟର ଚରଣ; ଶ୍ଳୋକର ପାଦ—10. A foot of a verse. ୧୧ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ (ଦେଖ)—11. Bikramaditya (See) ୧୨ । (ସହସ୍ର ନାମୋକ୍ତ) ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଏକନାମ—12. A name of Bishnu ୧୩ । କ୍ରମ ବହିର୍ଭୂତ ବେଦପାଠ (ହ୍ର. ଶ)-. 13. Recital of the Beda without proper sequence. ଦେ. ବି, ପୁଂ. ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males. [ଦ୍ର—ଏହି ନାମ-ବିଶିଷ୍ଟ ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟର କବି ପଣ୍ଡିତ ରାଜା ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମାଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି, ବିଦ୍ୟା, ବଦାନ୍ୟତା ଓ ଉଦାରତା ଭୂତଳ ଓ ଅନ୍ୟ ଖଣ୍ଡରେ ସୁବିଖ୍ୟାତ ।]
Bikrama

ବିକ୍ରମ କେଶରୀ—ଦେ. ବି—୧ । ବଳୁଆ ସିଂହ—1. A very strong lion. (ଉଦାହରଣ—ଚଳନେ ବିକ୍ରମ କେଶରୀ ମତ । ଶିଶୁଶଙ୍କର ଉଷାଅଭିଳାଷ ।) ୨ । ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—2. A name given to males.
Bikrama kesari

ବିକ୍ରମଗତି—ଦେ. ବି—ସାହସ ସହିତ ଗମନ—Bold advance or movement. (ଉଦାହରଣ—ବିକ୍ରମ ଗତିରେ ଚଳି—ଶରଧା ଗୁପଚ୍ଛ ଗୁହିଁ—କେଶରୀ ଗିରି ମଧ୍ୟରୁ—ସେହି ସ୍ୱଭାବେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
Bikramagati

ବିକ୍ରମ ପ୍ରକାଶ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିକ୍ରମ+ପ୍ରକାଶ)—ଆପଣାର ପରାକ୍ରମ ଦେଖାଇବା—Show of one's prowess
Bikrama prakasa

ବିକ୍ରମ ରହିତ—ସଂ. ବିଣ—ପରାକ୍ରମହୀନ—Destitute of strength,
Bikrama rahita
(ବିକ୍ରମ ହୀନ, ବିକ୍ରମ ଶୂନ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିକ୍ରମ ଶାଳୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିକ୍ରମ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଶାଳିନ୍)—ମହା ବଳବାନ୍—Very strong; very valiant.
Bikrama sali
(ବିକ୍ରମଶାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ—ସଂ. ବି—(ବିକ୍ରମରେ ଆଦିତ୍ୟ ତୁଲ୍ୟ)—ଉଜ୍ଜୟିନୀର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହିନ୍ଦୁ ରାଜା—A celebrated king of Ujjaini [ଦ୍ର—ଏ ଶକମାନଙ୍କୁ ୪୦୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପଶ୍ଚିମ ଭାରତରୁ ତଡ଼ିଦେଇ ଭାରତରେ ସମୁଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହିନ୍ଦୁରାଜ୍ୟକୁ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କରିଥିଲେ ଓ ଏହାଙ୍କର ରାଜଧାନୀ ଉଜ୍ଜୟିନୀ ଥିଲା । ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟନାମ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ଓ ଏହାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ କାଳ. (ଖ୍ରୀ ୩୭୫—୪୧୩) ।
Bikramaditya
(ବିକ୍ରମାର୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ବୋଲି ଅନ୍ୟ ଜଣେ ମୌର୍ଯ୍ୟବଂଶର ରାଜା ଏହାଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ମଗଧରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ, ଏଥିପାଇଁ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କୁ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ବୋଲଯାଏ । ଧନ୍ୱନ୍ତରି, କ୍ଷପଣକ, ଅମରସିଂହ, ଶଙ୍କୁ, ବେତାଳଭଟ୍ଟ, ଘଟକର୍ପର, କାଳିଦାସ, ବରାହ ମିହିର ଓ ବରରୁଚି ଏହି ନଅଜଣ ଏହାଙ୍କର ସଭା ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ, ଏମାନଙ୍କୁ ନବରତ୍ନ କୁହାଯାଏ । ଏହାଙ୍କର

ଅନ୍ୟନାମ ଭୋଜରାଜ । ଐତିହାସିକମାନେ ଏହାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ କାଳ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଜନ୍ମର ଚତୁର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀ ବୋଲି ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଏହାଙ୍କ ନାମର ପ୍ରଚଳିତ ଅବ୍ଦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୫୭ ବର୍ଷ ଠାରୁ ଚଳୁଅଛି । ସ୍କନ୍ଦ ପୁରାଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ କଳିଯୁଗାରମ୍ଭର ୩ ହଜାର ବର୍ଷ ପରେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ନାମରେ ଜଣେ ପ୍ରତାପୀ ରାଜା ଥିଲେ । ଗଣନାକ୍ରମେ ଏହା ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ପ୍ରଥମ ଶତାବ୍ଦୀ ହେଉଅଛି । କିନ୍ତୁ ଇତିହାସ ଏ ବିଷୟରେ ନୀରବ । ଗୁପ୍ତ ବଂଶୀୟ ସମୁଦ୍ର ଗୁପ୍ତଙ୍କ ପୁତ୍ର ଦ୍ୱିତୀୟ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ଉପାଧି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ସପ୍ତମ ଶତାବ୍ଦୀରେ କାଶ୍ମୀରରେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ନାମରେ ଜଣେ ରାଜା ହୋଇଥିଲେ । ଚାଲୁକ୍ୟ ବଂଶରେ ଏହି ନାମଧାରୀ କେତେଜଣ ରାଜା ହୋଇଥିଲେ (ହ୍ରି. ଶ) । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଅନେକ ରାଜା କାଳକ୍ରମେ ଏହି ଶୌର୍ଯ୍ୟ ସୂଚକ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ଉପାଧି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।]

ବିକ୍ରମାବ୍ଦ—ସଂ. ବି—ସମ୍ବତ୍‌ବିଶେଷ, ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ରାଜାଙ୍କ ନାମରେ Bikramābda ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବର୍ଷ ଗଣନା କ୍ରମ—Name of an (ବିକ୍ରମ ସମ୍ବତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ] era running in the name Bikramāditya. [ଦ୍ର—କେହି କେହି ଐତିହାସିକ କହନ୍ତି ଯେ ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟରେ ସୁବିଖ୍ୟାତ 'ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ' ମାଳବଦେଶର ରାଜା 'ଯଶୋଧର୍ମ ଦେବ' ଥିଲେ । ମୁଲତାନ ଓ ଲୁନୀର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ କୋରୁର ନାମକ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ୫୩୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ହୂନ୍ ବା ଶକମାନଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରିଥିବା ବିଷୟ ମାଳବଦେଶସ୍ଥ ମନ୍ଦେଶ୍ୱର ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ଥିବା ଜୟସ୍ତମ୍ଭରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଜନ୍ମର ୫୭ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ସନ, ଯାହାକି ସେହି ସମୟରେ ମାଳବଦେଶରେ ଚଳୁଥିଲା ତାକୁ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି ଆପଣାର ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ 'ସଂବତ୍' ନାମ ଦେଇ ଚଳାଇଲେ ଓ ଉକ୍ତ ସଂବତ୍ ବର୍ଷ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିକ୍ରମାବ୍ଦରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଅଛି । ସଂଭବତଃ ଏହି ଅବ୍ଦ ମାଳବଦେଶକୁ ପୂର୍ବେ ଜୟ କରିଥିବା ଯବନ ମାନଙ୍କର ରାଜା 'ଋଷ୍ଟାନ'ଙ୍କର ଜୟଲାଭକୁ ଚିରସ୍ମରଣୀୟ କରିବା ସକାଶେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ମାଳବଦେଶରେ ଚଳି ଆସୁଥିଲା । ଏବଂ ଏହା ଏଥିପୂର୍ବେ 'ମାଳବାବ୍ଦ' ବୋଲି ବିଖ୍ୟାତ ଥିଲା ଓ ପରେ ମଧ୍ୟ 'ମାଳବାବ୍ଦ' ଓ 'ମାଳବେଶ୍ୱରାବ୍ଦ' ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ ହୋଇଥିଲା ।

ଇତିହାସ ଗଣନାରୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ରାଜସଭାର ନବରତ୍ନ (ଯାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କବି କାଳିଦାସ, ଜ୍ୟୋତିଷିକ ବରାହମିହିର, ଅମରକୋଷକାର ଅମରସିଂହ ଜଣେ ଜଣେ ଥିଲେ) ମାନେ ସମକାଳୀନ ନ ଥିଲେ । କାରଣ କାଳିଦାସ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୫ମ ଶତାବ୍ଦୀର ଲୋକ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ 'ନବରତ୍ନ'ଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟମାନେ ତତ୍‌ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଟନ୍ତି । ବରାହମିହିରଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ୫୮୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ହୋଇଥିବାର କେହି କେହି ଅନୁମାନ କରନ୍ତି ।

[ପି. ପ୍ରଥେରୋ ସାହେବ (Mr. P. Prothero) ଏବଂ ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ ସତୀଶଚନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାଭୂଷଣଙ୍କର ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ଭାରତବର୍ଷର ଇତିହାସ (A short primer of Indian History) ରୁ ସଂଗୃହୀତ ।]

ବିକ୍ରମି ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବି+କ୍ରମ ଧାତୁ)—ଦଉଡ଼ି ଆସିବା—Bikrami āsibā To run forward; to come (ବିକ୍ରମିଯିବା—ବିପରୀତ) running (ଉଦାହରଣ—ବିକ୍ରମି ବିକ୍ରମେ আসা ଆସିଲା ମନରୁ ବେଗେ । ଉ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) विमक्कर आना

ବିକ୍ରମିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ବି+କ୍ରମ ଧାତୁ)—୧ । ଜୋର୍ Bikramibā ବା ବଳପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବକ ଗମନ କରିବା— विक्रमा 1. To go with great force. (ଉ.— विक्रमना ବିକ୍ରମି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମିଳେ ଶକ୍ତିବ୍ୟା କାନନ, ବସନ୍ତ ମଳୟାଦ୍ରିରୁ କି ସେ ଆଗମନ । ଉ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ) । ୨ । ବଳପ୍ରକାଶ କରିବା—2. To show strength. (ଉ.—ନାରଦେ ଅପ୍ରମତ୍ତ ହୋଇ. ସିଂହର ପ୍ରାୟେ ବିକ୍ରମଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ) ।

ବିକ୍ରମୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିକ୍ରମ+ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ବିକ୍ରମିନ୍ ୧ମା. Bikramī ୧ବ.)—୧ । ପରାକ୍ରମୀ; ମହାବଳ—1. Mighty. (ବିକ୍ରମିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଶୌର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ—2. Valiant. ୩ । ବୀର—3 Heroic. ବି—୧ । ସିଂହ—1. The lion. ୨ । ବୀର—2. A hero.

ବିକ୍ରୟ—ସଂ. ବି (ବି+କ୍ରୀ ଧାତୁ=ଦ୍ରବ୍ୟବିନିମୟ କରିବା+ଭାବ. ଅ) Bikraya —ଅର୍ଥ ବିନିମୟରେ ବସ୍ତୁ ଅର୍ପଣ; ବିକିରି—Sale (କ୍ରୟ—ବିପରୀତ) ଦେ. ବିଣ [କଟିରଥ]—୧ । ବିକ୍ରୀତ— विक्री बिक्री 1. Sold. ୨ । ବିକ୍ରେୟ—2. About to be sold,

ବିକ୍ରୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିକିବା—To sell. Bikraya karibā विक्रय करा बेचना

ବିକ୍ରୟକାରୀ—ସଂ. ବି· ପୁଂ—ଯେ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିକ୍ରୟ କରେ; ବିକ୍ରେତା—Bikrayakārī (ବିକ୍ରୟକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Vendor.

ବିକ୍ରୟ ଲବ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ବିକ୍ରୟ+ଲବ୍ଧ)—ବିକ୍ରୟ ଦ୍ୱାରା Bikraya labdha ପ୍ରାପ୍ତ; ବିକ୍ରୀତ ପଦାର୍ଥର ବିନିମୟରେ ପ୍ରାପ୍ତ (ଧନ)—(money) Got by the sale of a property.

ବିକ୍ରୟ ସଭା—ସଂ. ବି. (କଟିରଥ)—ଯେଉଁ ସଭାରେ ବିକ୍ରୀତ ବସ୍ତୁର Bikraya sabhā ଦର ଆଦି ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୁଏ—A meeting place where sales are settled.

ବିକ୍ରୟ ସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ବିକ୍ରୟ+ସ୍ଥାନ)—ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ Bikraya sthāna ପଦାର୍ଥ ବିକି ହୁଏ—Place of sale.

ବିକ୍ରୟାର୍ଥୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ବିକିବା ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛୁକ—Bikrayārthī Desirous of selling a thing. (ବିକ୍ରେତୁକ, ବିକ୍ରେତୃକ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବିକ୍ରୟାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବିକ୍ରୟାର୍ଥିନୀ, ବିକ୍ରେତୃକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିକ୍ରୟିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+କ୍ରୀ ଧାତୁ+ଇକ)—ବିକ୍ରୟୀ; ବିକ୍ରେତା। Bikrayika Vendor; seller. (ବିକ୍ରୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିକ୍ରୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିକ୍ରୟ+ଇନ୍=ବିକ୍ରୟିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—Bikrayī ବିକ୍ରେତା; ବାପ୍ୟା—Vendor; seller. [ଦ୍ର—ଏହା (ବିକ୍ରୟିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅନ୍ୟ ପଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଯଥା—ତାମ୍ବୂଳ ବିକ୍ରୟୀ, ବସ୍ତ୍ର ବିକ୍ରୟୀ ଇତ୍ୟାଦି।]

ବିକ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି=ବିଶିଷ୍ଟ ରୂପେ+କ୍ରମ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରକାଶ Bikrānta କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ତ)—୧। ବିକ୍ରମୀ; ପରାକ୍ରମୀ; (ବିକ୍ରାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମହାବଳ—1. Mighty, strong. ୨। ଶୂର—2. Heroic; valiant. ୩। ପ୍ରଭାଯୁକ୍ତ—3. Splendid. ବି. (+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ତ)—୧। ସିଂହ—1. The lion. ୨। ବୈକ୍ରାନ୍ତ ମଣି—2. A sort of gem. ୩। (+କର୍ମ. କ୍ତ) ବଳ; ବିକ୍ରମ—3. Prowess; might. ୪। (+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ତ) ଶୂର; ଯୋଦ୍ଧା—4. Warrior; hero. ୫। (+ଭାବ. କ୍ତ) ଗୋଳମାଳ; କୋଳାହଳ, ଗୋଳ(ହ୍ର. ଶ)—5. Noise; uproar. ୬। (ନାମ) ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷ ଅସୁରର ଏକ ପୁତ୍ର (ହ୍ର. ଶ)—6. Name of a son of demon Hiraṇāksha. ୭। (ବ୍ୟାକରଣ) ଏକ ପ୍ରକାର ସନ୍ଧି ଯହିଁରେ ବିସର୍ଗ ଅବିକୃତ ରହେ (ହ୍ର. ଶ)—7. (grammar) A process of grammatical blending of letters in which Bisarga is not eliminated. ୮। ମଦାଳସା ଗର୍ଭଜାତ କୁବଳୟାଶ୍ୱଙ୍କ ପୁତ୍ର (ହ୍ର. ଶ)—8. Name of a son of Kubaḷayāśwa. ୯। ସାହସ (ହ୍ର. ଶ)—9. Valour; bravery. ୧୦। ଗମନର ଢଙ୍ଗ (ହ୍ର. ଶ)—10. Manner of walking; gait ୧୧। ଏକ ପ୍ରକାର ପେୟ ମାଦକ (ହ୍ର. ଶ)—11. A kind of intoxicating drink.

ବିକ୍ରାନ୍ତା—ସଂ. ବି. (ବିକ୍ରାନ୍ତ+ଆ)—୧। ଅଗ୍ନିମନ୍ଥ ବୃକ୍ଷ; ଅଗଗଥୁ—Bikrāntā 1. Premna Integrifolia (tree). ୨। ଜୟନ୍ତୀ (ହ୍ର. ଶ) (ଦେଖ)—2. Jayanti (See) ୩। ମୂଷାକାଣି (ହ୍ର. ଶ) (ଦେଖ)—3. Mūshākāṇi (See) ୪। ମନ୍ଦାର (ହ୍ର. ଶ)—4. China rose. ୫। ଅପରାଜିତା (ହ୍ର. ଶ) (ଦେଖ)—5. Aparājitā (See) ୬। ନାଲି ଲାଜକୋଳି ଲତା (ହ୍ର. ଶ)—6. The red variety of Lājakoḷi creeper. ୭। ହଂସପଦୀ ଲତା (ଦେଖ)—7. Hamsapadī (See)

ବିକ୍ରାନ୍ତି—ସଂ. ବି. (ବି+କ୍ରମ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କ୍ତି)—୧। ପରାକ୍ରମ; Bikrānti ବିକ୍ରମ—1 Might; prowess. ୨। ପ୍ରଭା—2 Splendour; glory. ୩। ଅଶ୍ୱର ଗତିବିଶେଷ; ଘୋଡ଼ାର ଛଉଡ଼ିକ ଦଉଡ଼—3. A motion of the horse; gallop. ୪। ଶୂରତା; ଶୂରତା—4. Valour; heroism. ୫। ଗତି (ହ୍ର. ଶ)—5. Motion.

ବିକ୍ରି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ବିକ୍ରୀ (ଦେଖ)—Bikrī (See) Bikri (ଶବ୍ଦ—ଉପଗ୍ରାହ)

ବିକ୍ରି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବିକ୍ରୟ)—ବିକ୍ରୟ କରିବା; ବେଚିବା—Bikri kariba বিক্রি করা बिक्री करना To sell

ବିକ୍ରି ଖରିଦ—ଦେ. ବି—(ବିପରୀତାର୍ଥକ ଶବ୍ଦର ଯୋଗ; ସଂ. ବିକ୍ରୟ; ପା. Bikri kharadi ଖରିଦ୍)—ବିକା କିଣା—Sale and purবিক্রী খরিদ बिक्री खरीद [ବିକ୍ରି ଖରଦ(ଦ)—ଅନ୍ୟରୂପ] chase.

ବିକ୍ରି ଜମି—ଦେ. ବି—(ତତ୍ପୁରୁଷ) (ସଂ. ବିକ୍ରୀତ; ବିକ୍ରେୟ+ପା. ଜମୀନ୍) Bikri jami ୧। ବିକ୍ରୀତ ଭୂମି—1. Land sold. (ବିକ୍ରୀ ଭୂଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ଯେଉଁ ଜମି ବିକ୍ରୀତ ହେବାକୁ ଅଛି—বিক্রি জমি बिकाउ जमीन 2. The land which is going to be sold.

ବିକ୍ରି ଜରସମନ—ଦେ. ବି—(ତତ୍ପୁରୁଷ) (ସଂ. ବିକ୍ରୟ+ପା. ଜରସମନ Bikri jarasamana ଯେଉଁ ମୂଲ୍ୟରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ବିକ୍ରି (ବିକ୍ରି ଦାମ, ବିକ୍ରି ମୂଲ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) କରାଯାଏ—Sale-price; দাম जरसमन consideration money.

ବିକ୍ରି ଦର—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବିକ୍ରୟ+ପା.ଦର)—୧। ଯେଉଁ ଦର ବା Bikri dara ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରେଟ୍‌ରେ କୌଣସି ଜିନିଷ ବିକ୍ରି ହୁଏ—বিক্রীদর बिक्री भाव 1. The settled rate in which a (ବିକ୍ରି ଦାମ୍; ବିକ୍ରି ଭାଉ, ବିକ୍ରି ରେଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) thing is sold. ୨। ପ୍ରଚଳିତ ବଜାର ଭାଉ—2. Market rate of an article.

ବିକ୍ରିୟା—ସଂ ବି—(ବି+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଶ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧। ବିକାର Bikriyā (ଦେଖ)—1. Bikāra (See) ୨। ବିପରୀତ କ୍ରିୟା—1. Opposite or contrary action. ୩। ପ୍ରତିକ୍ରିୟା—3. Reaction.

ବିକ୍ରି ସମ୍ପତ୍ତି—ଦେ. ବି—(ତତ୍ପୁରୁଷ)—୧। ବିକ୍ରୀତ ସମ୍ପତ୍ତି—Bikri sampatti বিক্রী সম্পত্তি 1. Property sold. बिकाउ सम्पत्ति ୨। ବିକ୍ରେୟ ସମ୍ପତ୍ତି—2. Property which বিক্রী সম্পত্তি is going to be sold.

ବିକ୍ରୀ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବି+କ୍ରୀ ଧାତୁ)—ବିକ୍ରୟ—Sale. ଦେ. Bikrī ବିଣ—(ସଂ. ବିକ୍ରେୟ)—୧। ବିକ୍ରେୟ; ଯାହା ବିକ୍ରି କରାବিক্রী बिक्री ଯିବ—1. Going to be sold. ୨। ବିକ୍ରୀତ—2. Sold.

ବିକ୍ରୀଡ଼ିତ—ସଂ. ବି—(ବି=ବିବିଧ ପ୍ରକାରେ+କ୍ରୀଡ଼ ଧାତୁ=ଖେଳିବା Bikrīḍita +ଭାବ. କ୍ତ)—୧। ବିବିଧ କ୍ରୀଡ଼ା—1. Various sports. ୨। ନାନା ପ୍ରକାର ଲୀଳାଗତି—2. Contortious; tortuous movements; artistic movements. [ଯଥା—ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ବିକ୍ରୀଡ଼ିତ—ବ୍ୟାଘ୍ର ଗତି]

ବିକ୍ରୀତ—ସଂ. ବିଣ.—(ବି+କ୍ରୀ ଧାତୁ+କର୍ମ. କ୍ତ)—ଯାହା ବିକା ହୋଇ Bikrīta ଅଛି—Sold.

ବିକ୍ରୁଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+କ୍ରୁଶ୍ ଧାତୁ=ଆକ୍ରୋଶ, କ୍ରନ୍ଦନ, ଆହ୍ୱାନ Bikrushṭa କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ତ)—୧। ଆକ୍ରୋଶକାରୀ—

[ବିକ୍ରୁଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ] 1. Reproaching; imprecating. ୨ । ରୋଦନକାରୀ—2. Bewailing. ୩ । ଆହ୍ୱାନକାରୀ—3 Summoning. ୪ । (+କର୍ମ. ତ)—ଆହୂତ—4, Called; summoned. ୫ । ନିମନ୍ତ୍ରିତ-5. Invited. ୬ । ନିଷ୍ଠୁର; ନିର୍ଦ୍ଦୟ—6. Cruel; merciless.

ବିକ୍ରେତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+କ୍ରୀ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ବିକ୍ରେୟ Bikretabya (ଦେଖ)—Bikreya (See)

ବିକ୍ରେତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+କ୍ରୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ବିକ୍ରେତୃ; ୧ମା Bikretā [ବିକ୍ରେତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ୧ବ)—ବିକ୍ରୟିତା—Vendor.

ବିକ୍ରେୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+କ୍ରୀ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ବିକ୍ରୟ-Bikreya ଯୋଗ୍ୟ—1 Saleable. ୨ । ଯାହା ବିକ୍ରି କରାଯିବ—2 About to be sold. ବି—୧ । ପଣ୍ୟ-1 Merchandise. ୨ । ବିକାଇବା ସଉଦାପତ୍ର—2. Commodities for sale.

ବିକ୍ଳବ—ସଂ. ବି (ବି+କ୍ଳବ୍ ଧାତୁ=ବିହ୍ୱଳ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—Biklaba ୧ । ଭୟବିହ୍ୱଳତା—1 Mental confusion; alarm. ୨ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା—2. Bewilderment. ୩ । ବ୍ୟାକୁଳତା—3. Consternation; agitation. ୪ । ଜଡ଼ତା—4. Numbness. ୫ । ଔଦାସୀନ୍ୟ-5. Indifference. ୬ । ଭ୍ରାନ୍ତି--6, Delusion. ୭ । ଭୀତି—7. Alarm. ବିଣ—୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ବିହ୍ୱଳ; ବ୍ୟାକୁଳ—1. Confused; agitated; perturbed. ୨ । ଭୀତ—2. Alarmed. ୩ । ଉଦାସୀନ— 3, Indifferent. ୪ । ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ—4. Afflicted, ୫ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼; କର୍ତ୍ତବ୍ୟାବଧାରଣରେ ଅକ୍ଷମ-5. Bewildered. ୬ । ବିପନ୍ନ—6. Involved in danger.

ବିକ୍ଳିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ବି+କ୍ଳିଦ୍ ଧାତୁ=ଆର୍ଦ୍ର ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—Biklinna ୧ । ଆର୍ଦ୍ର; ଓଦା—1. Wet. ୨ । ସିକ୍ତ—2. Moistened. ୩ । ଦ୍ରବୀଭୂତ—3. Melted; liquefied. ୪ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ—4. Worn out; wasted; grown old; debilitated. ୫ । ପଚା; ସଢ଼ା—5. Rotten; putrefied.

ବିକ୍ଳେଶରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବିନା କଷ୍ଟରେ; ଅନାୟାସରେ—Biklesare Without any trouble; easily.

ଅକ୍ଳେଶେ (ଉଦା:—ବିକ୍ଳେଶରେ କେ ମୋ ବିନା କରିବା, ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ସେ ଏକା ମୋତେ ଜିଣିବା—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିକ୍ଷତ—ସଂ. ବିଣ (ବି=ବିଶେଷରୂପେ+କ୍ଷତ)—୧ । ଆହତ; Bikshata ଘାଇଲା—1. Wounded; smitten, ୨ । ବିଶେଷରୂପେ ଆଘାତପ୍ରାପ୍ତ—2. Injured; much hurt. ୩ । ବିଦାରିତ—3. Torn; rent. ୪ । ଖଣ୍ଡିତ; ବିଛିନ୍ନ—4. Cut or torn into pieces. ୫ । କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ—5. Wasted; decayed.

ବିକ୍ଷୟ—ସଂ. ବି (ବି+କ୍ଷୟ) (ବୈଦ୍ୟକ)—ଅଧିକ ମଦ୍ୟପାନ Bikshaya ଯୋଗୁଁ ଜାତ ରୋଗବିଶେଷ—A disease resulting from excessive drinking.

ବିକ୍ଷିପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+କ୍ଷିପ୍ ଧାତୁ=ଫୋପାଡ଼ିବା+କର୍ମ. ତ)—Bikshipta ୧ । ଇତସ୍ତତଃ ଫୋପଡ଼ା ହୋଇଥିବା—

ବିକ୍ଷିପ୍ତକ, ବିକ୍ଷିପ୍ତି, ବିକ୍ଷେପ } ଅନ୍ୟରୂପ

1. Scattered about. ୨ । ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳିତ—2. Propelled hither and thither. ୩ । କ୍ଷିପ୍ତ; ବିକୃତ (ମନ)—3. Insane; distracted (said of the mind). ୪ । ତ୍ୟକ୍ତ—4. Abandoned; cast off. ୫ । ଫୋପଡ଼ା ଯାଇଥିବା—5. Thrown. ୬ । ବ୍ୟାକୁଳ 6, Perturbed, ୭ । ପାଗଳ—7, Mad, ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଚିତ୍ତର ଚଞ୍ଚଳ ଅବସ୍ଥାବିଶେଷ—A sort of mental abstraction described in the joga,

ବିକ୍ଷିପ୍ତକ—ସଂ. ବି (ବିକ୍ଷିପ୍ତ+କ)—ଯେଉଁ ମୁର୍ଦ୍ଦାକୁ ଦଗ୍ଧ କରା ନ ଯାଇ Bikshiptaka ବା ପୋତା ନ ଯାଇ ଫିଙ୍ଗି ଦିଆଯାଇଥାଏ (ହି. ଶା)—A dead body which is neither cremated nor buried, but thrown away,

ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଗତି—ସଂ. ବି (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଫୋପଡ଼ା ଯିବା ଦ୍ରବ୍ୟର Bikshipta gati ଗତି—Force or motion generated (ବିକ୍ଷେପ ଗତି—ଅନ୍ୟରୂପ) in a body while it is thrown or propelled; momentum of a body which is thrown or pushed,

ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଚିନ୍ତା—ସଂ. ବି—କୌଣସି ବିଷୟର ଧାରାବାହିକ ଆଲୋଚନା Bikshipta chintā କରା ନ ଯାଇ ନାନା ବିଷୟର ଅସଂବଦ୍ଧ ଚିନ୍ତା—Stray thoughts; random thoughts, [ଦ୍ର—ଶ୍ରୀ ଶଶିଭୂଷଣ ରାୟ ଏହି ନାମରେ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାରେ ଅନେକ ବର୍ଷ ହେଲା ନାନାବିଷୟକ ସନ୍ଦର୍ଭମାନ ଲେଖି ଆସୁଅଛନ୍ତି ।]

ବିକ୍ଷିପ୍ତି—ସଂ. ବି. (ବି+କ୍ଷିପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ବିକିରଣ, Bikshipti ଇତସ୍ତତଃ ଫୋପାଡ଼ିବା—1, Scattering about; (ବିକ୍ଷେପ—ଅନ୍ୟରୂପ) dispersion, ୨ । ବିସ୍ତାର—2. Expansion; diffusion, ୩ । ସଞ୍ଚାଳନ—3, Moving to and fro, ୪ । ତ୍ୟାଗ—4, Abandonment. ୫ । (+କର୍ମ. ତି) ରାଜସ୍ୱ—5, Revenue, ୬ । (+ଭାବ. ତି) ପ୍ରେରଣ—6, Sending out, ୭ । ନିକ୍ଷେପ—7, Throwing. ୮ । ଚିତ୍ତର ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—8, Distraction, ୯ । ବେହେଲା ସୀତାର ଆଦି ଯନ୍ତ୍ରରେ କୌଣସି ସ୍ୱର ବଜାଇବା ପରେ ସେହି ସ୍ୱର ଠାରୁ ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ସ୍ୱର ବ୍ୟବଧାନରେ ବାମହସ୍ତର ଅଙ୍ଗୁଳି ସ୍ପର୍ଶ ଦ୍ୱାରା ଅବଚ୍ଛେଦରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗତି କରଣ—9, A sort of melody produced by the dexterous movement of the fingers of the

left hand on a stringed instrument, while playing a tune with the right hand. ୧୦ । ପାଗଳପଣ; ବାତୁଳତା—10. Madness.

ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ବି+କ୍ଷୁବ୍ଧ)—୧ । ସଂକ୍ଷୁବ୍ଧ; ଘଣ୍ଟାଯିବା—1. Agitated; churned. ୨ । ଦୁଃଖପ୍ରାପ୍ତ—2. Afflicted. ୩ । ଭୀତ; ତ୍ରସ୍ତ—3. Alarmed. ୪ । ଯାହାର ମନରେ କ୍ଷୋଭ ଜାତ ହୋଇଅଛି—4. Grieved.
Bikhshubdha [ବିକ୍ଷୁବ୍ଧତା, ବିକ୍ଷୁବ୍ଧି, ବିକ୍ଷୋଭ—ବିଶେଷ୍ୟ]

ବିକ୍ଷେପ—ସଂ. ବି (ବି+କ୍ଷିପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ, ଅ)—୧ । ବିକିରଣ—1. Scattering about; dispersion. ୨ । (ବିକ୍ଷେପଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟାପ୍ତି; ବିସ୍ତାର—2. Diffusion, spreading. ୩ । ତ୍ୟାଗ—3. Abandonment. ୪ । ପ୍ରେରଣ—4. Sending; despatching (Apte); transmission. ୫ । କ୍ଷେପଣ—5. Throwing away. ୬ । (ଜ୍ୟୋତିଷ ପରିଭାଷା) ତାରା ବା ଗ୍ରହାଦିର ଅବସ୍ଥିତିସୂଚକ ଅକ୍ଷାଂଶ—6. (Astronomy) Celestial or polar latitude (Apte). ୭ । (ଅଙ୍ଗାଦିର) ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳନ—7. Spreading out (of the limbs). ୮ । ଧନୁରେ ଗୁଣ ଚଢ଼ାଇବା (ହି. ଶ)—8. Stringing of a bow. ୯ । ମନକୁ ସଂଯତ ନ କରି ଏଣେତେଣେ ଚଳାଇବା (ହି. ଶ)—9. Letting the mind wander or go astray. ୧୦ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ଆପଣା ବଶ ନ ରଖିବା (ହି. ଶ)—10. Absence of control on one's senses. ୧୧ । (+କର୍ମ. ଅ) ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଡ଼ିକୁ ଫିଙ୍ଗାଯିବା ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ହି. ଶ)—11. A kind of ancient weapon which was used to be flung; boomerang. ୧୨ । (ଅଧିକରଣ. ଅ) ସେନାଙ୍କ ଛାଉଣୀ; ଛାଉଣୀ (ହି. ଶ)—12. Camp of an army. ୧୩ । ବାଧା; ବିଘ୍ନ (ହି. ଶ)—13. Obstruction; impedement. ୧୪ । ଏଣେତେଣେ ହଲାଇବା (ହି. ଶ)—14. Moving to and fro; waving (Apte). ୧୫ । ବ୍ୟାକୁଳତା—15. Perplexity (Apte). ୧୬ । (+କରଣ. ଅ) ଭୟ—16. Alarm; fear (Apte). ୧୭ । ଯୁକ୍ତିର ଖଣ୍ଡନ—17. Refutation of an argument (Apte). ୧୮ । ଇତସ୍ତତଃ ଅନୁଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୂପେ ଚାହିଁବା—18. Looking about vaguely or wildly (Apte); staring vacantly.
Bikshepa

ବିକ୍ଷେପକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+କ୍ଷିପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ବିକ୍ଷେପକାରୀ; ବିକିରଣକାରୀ—Sprinkling.
Bikshepaka

ବିକ୍ଷୋଭ—ସଂ. ବି (ବି+କ୍ଷୁଭ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ; ସଂକ୍ଷୋଭ—1 Agitation; perturbation; disturbance. ୨ । ବ୍ୟଥା; ଦୁଃଖ—2. Misery; agony. ୩ । ଗୁରୁତର ଭୟ—3. Alarm. ୪ । ଉତ୍କଣ୍ଠା—4 Anxiety; ୫ । ଔଦାସ୍ୟ—5. Indifference. ୬ । ଚିତ୍ତ ବିଭ୍ରମ—6. Distraction; mental disturbance. ୭ । କମ୍ପ—7. Shaking; tremor.
Bikshobha

ବିଖ (ଖୁ, ଖ୍ୟ, ଖ୍ର, ଖ୍ରୁ, ଗ୍ର)—ସଂ. ବିଣ: ପୁଂ (ବି=ବିଗତ+ନାସିକା; ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ: ନାସିକା ସ୍ଥାନରେ ଖ ଆଦେଶ; ଖ୍ୟ, ଖୁ, ଖ୍ର, ଖ୍ରୁ, ଗ୍ର ରୂପାନ୍ତର)—(ବିଖା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ବିଗତନାସିକ; ଯାହାର ନାକ ନାହିଁ—1. Noseless (Apte). ୨ । ଯାହାର ନାକ କଟା ହୋଇଅଛି—Having the nose cut or lopped off.
Bikha(khu, khya, khra, khru, gra)

ବିଖଡ଼—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ. ବିଘ୍ନ)—୧ । କଳି—1. Quarrel. ୨ । ଗୋଳମାଳ—2. Confusion. ୩ । ଦୁର୍ଘଟଣା—3. Mishap. ୪ । ବ୍ୟାଘାତ—4. Obstacle. [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ଝଗଡ଼ା ବିଖଡ଼ା]
Bikharda
বাখড়া; बखेड़ा

ବିଖଡ଼ିଆ—ବୈଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ବଖଡ଼ିଆ (ଦେଖ)—Bakhardia (See)
Bikhardia (ବିଖଡ଼ୀ, ବିଖଡ଼େଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଖଣ୍ଡ—ଦେ. ବି ୧ । କୁବଚନ—1. Evil names. ୨ । କୁବାକ୍ୟ—Evil language. [ଭ୍ର.—ତଣ୍ଡ ହୋଇ ଦେଖ ବିଖଣ୍ଡ କହୁଛି ମଧୁର ନାହିଁ ତୁଣ୍ଡରେ । ଅଭିମନ୍ୟୁ ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।
Bikhanda

ବିଖଣ୍ଡିତ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । କ୍ଷତ ବିକ୍ଷତ—1. Wounded and scratched. [ବଳଯାକ, ବିଖଣ୍ଡିତ ଚରମ ଯେ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ଦ୍ୱିଖଣ୍ଡିତ—2. Cleft in two (Apte). ୩ । ଖଣ୍ଡିତାଙ୍ଗ—3. Mutilated (Apte). ୪ । ଖଣ୍ଡିତ (ଯୁକ୍ତି)—4. Refuted (Apte).
Bikhandita

ବିଖଣ୍ଡିବା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—୧ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରିବା—1. To make into pieces. [ଭ୍ର.—ବିଖଣ୍ଡି ପଦ ପଦ୍ମ ବିଖଣ୍ଡି ଯେ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ଜିଣିବା; ପରାସ୍ତ କରିବା—2. To defeat; to overcome. [ଭ୍ର.—ନୀଳ ନଳିନ ସୁନ୍ଦର ନୟନ ଗଞ୍ଜଇ ଚୋର ନାସାଭିଳ—ପ୍ରସୂନ ବିଖଣ୍ଡେ । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।]
Bikhandibā
विखण्डाना

ବିଖନ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବିଖନସ୍)—୧ । ବ୍ରହ୍ମା—1. Brahmā. [ଭ୍ର.—ସୁସମେ ସମେ ବାଲ୍ୟକାଳେ ଶ୍ରୀବଳେ କେହି ନିର୍ମାଣ ଏ ବିଖନେ । ଉଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ] ୨ । ବ୍ରହ୍ମ—2. The Divine Quintessence (Apte).
Bikhana

ବିଖାସା—ସଂ. ବି—ଜିହ୍ୱା—The tongue (Apte).
Bikhāsā

ବିଖ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ବିଗତ+ନାସିକା ଯାହାର; ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ: ନାସିକା ସ୍ଥାନରେ ଖ୍ୟ ଆଦେଶ)—ବିଖ (ଦେଖ)—Bikha (See).
Bikhya (ବିଖ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଖ୍ୟାତ—ସ. ବିଣ—(ବି+ଖ୍ୟାତ)—ପ୍ରସିଦ୍ଧ; ସୁବିଦିତ—
Bikhyāta Celebrated; famous. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ (ବିଖ୍ୟାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ମଧ୍ୟ ଯୋଗ ହୁଏ ଯଥା—ସୁବିଖ୍ୟାତ; ଭୁବନବିଖ୍ୟାତ, ଜଗଦ୍‌ବିଖ୍ୟାତ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ବିଖ୍ୟାତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସୁନାମ ବିସ୍ତାର କରିବା—To make
Bikhyāta karibā বখ্যাত করা विख्यात करना famous.

ବିଖ୍ୟାତ ହେବା—ଦେ କ୍ରି—(ସୁନାମ) ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—
Bikhyāta hebā To be renowned; to be famous.
বিখ্যাত হওয়া विख्यात होना

ବିଖ୍ୟାତି—ସ. ବି—(ବି+ଖ୍ୟାତି)—୧ । ପ୍ରସିଦ୍ଧି—1. Celebrity.
Bikhyāti ୬ । କୀର୍ତ୍ତି; ଯଶଃ—2. Fame. ଦେ. ବିଣ—ବିଖ୍ୟାତ; ପ୍ରସିଦ୍ଧ—Celebrated.

ବିଖ୍ୟାତିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସକ)—୧ । ପ୍ରକାଶ କରିବା—To
Bikhyātibā express; to publish. ୨ । ବିସ୍ତାର କରିବା;
বিখ্যাত বିସ୍ତାରିବା—2. To spread; to extend. [ଉ.—
विख्यात करना ବିଶ୍ୱଧାତ୍ରୀରୁ ହତ ହେଲେ କୀର୍ତ୍ତି, ବିଖ୍ୟାତିବେ ଅସୁର ନାଶେ କୀର୍ତ୍ତି । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଖ୍ୟାପନ—ସ. ବି—(ବି+ଖ୍ୟା ଧାତୁ ଣିଚ୍ ଖ୍ୟାପି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)
Bikhyāpana —୧ । ପ୍ରକାଶ କରଣ—1. Publication; proclaiming; making famous (Apte). ୨ । ସ୍ୱୀକାର କରିବା—2. Confessing; acknowledging (Apte).

ବିଖ୍ର(ଖ୍ରୁ)—ସ. ବିଣ ପୁଂ.—(ନିପାତନ)—ବିଖ (ଦେଖ)
Bikhra(khru) Bikha (See).

ବିଗ(ଗି)ଡ଼(ଡ଼ା)—ବୈଦେ. ବିଣ—(ସ. ବିକୃତ; ଭୁଲ; ସ· ବି+
Biga(gi)rda(rdā) ଘଟ୍‌. ଧାତୁ)—୧ । ଦୁଷ୍ଟ—1. Wicked
(ସଜଡ଼ା—ବିପରୀତ) ୨ । ଅନିଷ୍ଟକାରୀ—2. Mischievous;
বিগড়া harmful. ୩ । ନଷ୍ଟ—3. Spoiled. ୪ । ବେଆଡ଼ା—
बिगडा हुआ 4. Irregular. ୫ । ବିକୃତ—5. Deranged. ୬ । ଅଧଃପତିତ—6. Fallen down. ୭ । ଅପ୍ରସନ୍ନ; ବିରକ୍ତ—7. Irritated; displeased. ୮ । ବିଗାଡ଼ୁ (ଦେଖ)—8. Bigārdu (See). ବି—୧ । ବିକୃତି
বিগড়া যাবা; নষ্ট হেবা; ଅଧଃପତନ—1. Derangement.
बिगडाना, बिगाड ୨ । ବିକୃତ; ଖରାପ ହେବା—2. Being spoiled. [ଉ.—ଯେ ଅନ୍ନଳରୁ ବିଗଡ଼ା, ସେ କେବେ ହୁଅନ୍ତି ସଜଡ଼ା । ଲୋ ।] ୩ । ଗୋଳମାଳ; ବ୍ୟାଘାତ—3. Disorder. (ଯଥା—ପେଟ ବିଗଡ଼ା)

ବିଗ(ଗି)ଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ· କ୍ରି—(ସଂ. ବିକୃତ; ସଂ. ବିକାର)
Biga(gi)rdā(rde)ibā (ବିଗିଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
(ବିଗାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) The causative form of Bigi-
(ସଜାଡ଼ିବା—ବିପରୀତ) rdibā) ୧ । ନଷ୍ଟ କରିବା—1. To
বিগড়ান, বিগড়া spoil. ୨ । ବିକୃତ କରିବା—2. To der-
बिगडाना ange. ୩ । ଗୋଳମାଳ ଘଟାଇବା—3. To confuse; to create confusion. ୪ । ଭଲକୁ ମନ୍ଦ କରିବା—4. To change a good thing to bad; to vitiate. ୫ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଚଡ଼ାଇବା ବା ବିରକ୍ତ କରିବା—5. To irritate a person.

ବିଗ(ଗି)ଡ଼ିବା—ଦେ· କ୍ରି (ସ. ବିକୃତ)—୧ । ଖରାପ ହେବା; ନଷ୍ଟ
Biga(gi)rdibā ହେବା—1. To be spoiled; to be
বিগড়া vitiated. ୨ । ବିକୃତ ହେବା—2. To deteriorate.
बिगडना ୩ । ମନ୍ଦ ବାଟ ଧରିବା—3. To go to the dogs. ୪ । ଅଧଃପତିତ ହେବା; ଚରିତ୍ରଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବା—4. To be depraved. ୫ । ବିରକ୍ତ ବା ଅପ୍ରସନ୍ନ ହେବା—5. To be displeased or irritated. ୬ । ସାଧାରଣ ଅବସ୍ଥାରୁ ମନ୍ଦ ଅବସ୍ଥାଯୁକ୍ତ ହେବା—6. To be deranged; to be out of order. ୭ । କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବା—7. To be enraged. ୮ । ତ୍ରୁଟିଯୁକ୍ତ ହେବା—8. To be defective.

ବିଗଣ—ସ. ବି (ବି+ଗଣ)—ବିପକ୍ଷ—
Bigana Antagonist.

ବିଗଣନ(ନା)—ସ. ବି (ବି+ଗଣନ)—୧ । ସଙ୍ଖ୍ୟାକରଣ—1.
Biganana(nā) Reckoning; enumeration. ୨ । ଋଣମୋଚନ—2. Discharge of debt. ୩ । ଅବଜ୍ଞା—3. Disregard.

ବିଗଣିତ—ସ. ବିଣ (ବି+ଗଣିତ)—ସଙ୍ଖ୍ୟାତ; ସଙ୍ଖ୍ୟା କରାଯାଇ ଥିବା—
Biganita Reckoned; counted.

ବିଗତ—ସ. ବିଣ (ବି+ଗତ)—୧ । ଯେ ଗତ ହୋଇଅଛି ବା
Bigata ଯାଇଅଛି—1. Gone. ୨ । ପ୍ରସ୍ଥିତ—2. Departed; gone away; parted. ୩ । ନଷ୍ଟ—3. Perished; lost; exhausted. ୪ । (ସମାସରେ) ବିହୀନ—4. Destitute or devoid of. ୫ । ଅତୀତ—5. Past; previous. ୬ । ସମ୍ପାଦିତ—6. Accomplished. ୭ । ମୃତ—7. Dead; deceased. ଦେ. ବିଣ—ଅତୀତର ପୂର୍ବେ ଘଟିଥିବା (ହିଂ. ଶ.)—Previous to the last ସ. ବି—ପକ୍ଷୀର ଗତି—The flight of birds (Apte).

ବିଗତ କଲ୍ମଷ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଗତ+କଲ୍ମଷ)—୧ ।
Bigata kalmasha ପାପଶୂନ୍ୟ—1. Sinless. ୨ । ଯାହାର
(ବିଗତ କଲ୍ମଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପାପ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତଦ୍ୱାରା ଖଣ୍ଡିତ ହୋଇଅଛି—
ବିଗତ କଲ୍ମଷ } ଅନ୍ୟରୂପ 2. One whose sin has been
ବିଗତ ପାପ removed by expiation.

ବିଗତଜ୍ୱର—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଗତ+ଜ୍ୱର; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ ।
Bigatajwara ଭୟଶୂନ୍ୟ—1. Fearless. ୨ । କମ୍ପଶୂନ୍ୟ—
(ବିଗତଜ୍ୱରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Free from trembling.

ବିଗତ ବର୍ଷ—ଦେ. ବି—ଗତବର୍ଷର ପୂର୍ବ ବର୍ଷ; ଉପବର୍ଷ—Year
Bigata barsha before last; last but one year.
বিগতবৎসর

ବିଗତ ଭୟ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଗତ+ଭୟ)—୧ ।
Bigata bhaya ଯାହାଠାରୁ ଭୟ ଦୂର ହୋଇଥାଏ—1.
(ବିଗତଭୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Having shaken out one's fears.
(ବିଗତଭୟେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ନିର୍ଭୟ—2. Fearless.

ବିଗତ ଯୌବନ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଗତ+ଯୌବନ)—
Bigata jaubana ଯେ ଯୌବନକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଅଛି—
(ବିଗତ ଯୌବନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Having passed the youth.

ବିଗତ ରୟ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଗତ+ରୟ)—ଯାହାର ତେଜ
Bigata raya କମିଅଛି; କ୍ଳାନ୍ତ—Fed up; fatigued;
(ବିଗତରୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) whose energy is exhausted.

ବିଗତଶଯ୍ୟା—ଦେ. ବଣ—ଶଯ୍ୟା ତ୍ୟାଗ କରିଥିବା—Having left
Bigata śajyā the bed. [ଉ—ବିଗତଶଯ୍ୟା ପ୍ରାତରେ, ବୃଦ୍ଧ କରେ ସାଧୁ ମାରେ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଗତସ୍ପୃହ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଗତ+ସ୍ପୃହା)—ଯାହା
Bigataspṛuha ମନରୁ ସ୍ପୃହା ଦୂର ହୋଇଅଛି—Indifferent;
(ବିଗତସ୍ପୃହା—ସ୍ତ୍ରୀ) void of desise.

ବିଗତାର୍ତ୍ତବା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଗତ+ଆର୍ତ୍ତବ=ସ୍ତ୍ରୀରଜଃ+ଆ, ବହୁବ୍ରୀହି)—
Bigatārttabā ନିବୃତ୍ତରଜସ୍କା ନାରୀ—A woman past her menses; a women past childbearing (in whom the menstrual discharge has ceased).

ବିଗତି—ଦେ. ବି—ବିଶେଷ ଗତି; ଚଞ୍ଚଳ ଗତି—Quick motion.
Bigati [ଉ—ବିଗତି ଦେବାନ୍ତକ ହିଁଶିର ନରାନ୍ତକ ମହୋଦର ଅତି କାୟକ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]
ସ. ବି.—ପକ୍ଷୀର ଗତି—The flight of birds.

ବିଗନ୍ଧ—ସ. ବଣ—(ବି+ଗନ୍ଧ)—୧ । ଗନ୍ଧହୀନ—1. Having
Bigandha no smell. ୨ । ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ—2. Foul-smelling; foetid.

ବିଗମ—ସ. ବି—(ବି+ଗମ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ପ୍ରସ୍ଥାନ—
Bigama 1. Departure. ୨ । ବିନାଶ—2. Destruc-
(ବିଗମନ—ଅନ୍ୟରୂପ) tion. ୩ । ଶେଷ—3. Finish; completion; end.

ବିଗମ୍ୟ—ଦେ. ବଣ—ଅଗମ୍ୟ—Impassable. [ଉ.—ବିଗମ୍ୟ
Bigamya ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ବିହର । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଗର୍—ବୈଦେ. ଅ—(ଅ. ବେଗଏର୍)—୧ । ବେଗରୁ; ବ୍ୟତୀତ;
Bigar ବିନା—1. Without. ୨ । ବାହାରେ ଥିବା—2
বেগর **बिगर** 2. Outside. [ଯଥା—ବିଗର୍ ଛଡ଼ା ।]

ବିଗର୍ହଣ(ଣା)—ସ. ବି—(ବି+ଗର୍ହଣ)—୧ । ନିନ୍ଦା; ଅପବାଦ—
Bigarhaṇa(ṇā) 1. Vilification; defamation. ୨ । ଭର୍ତ୍ସନା—2. Censure; rebuke.

ବିଗର୍ହିତ—ସ. ବଣ—(ବି+ଗର୍ହିତ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିନ୍ଦିତ—1. Very
Bigarhita blameworthy. ୨ । ନିନ୍ଦ୍ୟ—2. Censurable; reproachable. ୩ । ନିଷିଦ୍ଧ—3. Forbidden. ୪ । ଦୂଷିତ—4. Contaminated. ୫ । ଘୃଣ୍ୟ—5. Detestible. ବି.—ନିନ୍ଦା—Reproach; blame.

ବିଗଳ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବଣ—(ସ. ବିଗଳିତ)—ଝର ଝର
Bigala ହୋଇ—Profusely; in torrent. [ଉ—ମୁଦ୍ରିତ ନୟନେ ଜଳ ବହଇ ବିଗଳ । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି]

ବିଗଳ କରିବା—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—(ସ. ବିଗଳିତ)—ଖସାଇ
Bigala kariba ଦେବା; ମୁକ୍ତ କରିବା—To set free; to loosen. [ଉ.—ବିଗଳ କର ବସନ ହରଷ ଗୃହ ବଚନ, ଜଘନେ ଜଘନ ଗୁରୁ ଘଟଣ କର । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।]

ବିଗଳିତ—ସ. ବଣ—(ବି+ଗଳିତ)—୧ । ଖରନ୍ତ; ଝରୁ ଥିବା—
Bigalita 1. Trickling; oozing; dropping.
(ବିଗଳନ—ବି) ୨ । ପତିତ—2. Fallen. ୩ । ସ୍ଖଳିତ—3 3. Slipped away. ୪ । ତରଳିତ—4. Melted away. ୫ । ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ; ଭ୍ରଷ୍ଟ—5. Displaced; detached. ୬ । ଶିଥିଳୀକୃତ—6. Loosened. ୭ । ମୁକୁଳା ହୋଇଥିବା; ମୁକ୍ତ; ଅଲୁଲାୟିତ—7. Dishevelled.

ବିଗଳିତ କେଶ—ସଂ. ବଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଗଳିତ+କେଶ ଯାହାର)—
Bigalita keśa ଯାହାର ବାଳ ମୁକୁଳା ହୋଇଥାଏ—With
(ବିଗଳିତ କେ —ସ୍ତ୍ରୀ) dishevelled hair.

ବିଗଳିତାଙ୍କ—ସଂ. ବଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଗଳିତ+ଅଙ୍କ)—କଳଙ୍କହୀନ—
Bigalitāṅka Spotless; stainless; [ଉ—ବିଗଳିତାଙ୍କ ଅର୍ଦ୍ଧ ଶଶାଙ୍କ ଯୋଷିବା ନ ଯୋଷିବା । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଗଲିବା—ପ୍ରାଦେ.—(ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—(ସଂ ବିଗଳିତ=ତରଳିତ)
Bigalibā ଏଣେ ତେଣେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହେବା—To spread all round; to be diffused.

ବିଗାଡ଼ି—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ବେଗାର୍)—୧ । ବେଠିଆ; ଯେଉଁମାନେ
Bigārdi କେବଳ ଖୋରାକ ଖାଇ ସରକାରର ବେଠି କରନ୍ତି—
বেগারিয়া 1. Labourers who work without wages
बेगार, बिगार but on subsistence allowance only,
বেগার, বেগারী ୨ । ବେଗାର; ବେଠି—2. Work without
बेगारी, बिगारी wages but with subsistence allowance only; free labour; forced labour.

ବିଗାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ବିଗାଡ଼ି (ଦେଖ)—Bigārdi (See) ବଣ-
Bigārdiā ବିଗାଡ଼ୁ (ଦେଖ)—Bigārdu (See)

ବିଗାଡ଼ୁ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଯେ ବିଗାଡ଼େ ବା ନଷ୍ଟ କରେ—1. One
Bigārdu who spoils. [ଯଥା—ଫଉଜ ବିଗାଡ଼ୁ ।]
বিগড়া **बिगडैल** ୨ । ଯେ ଗୋଳମାଳ ଉପସ୍ଥିତ କରେ—2, Creating confusion. ୩ । ଯେ କଥା କଥାକେ କଳି କରେ; ଚଗୁଲ—3. Quarrelsome; surly. ୪ । ହଠଶୋର—4, Obstinate; insistent.

ବଗାଢ଼—ସଂ. ବଣ—(ବ+ଗାହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ସ୍ନାତ—
Bigārdha 1. Bathed. ୨ । ମଗ୍ନ—2. Immersed. ୩ । ବଲୋଡ଼ିତ—3. Churned; agitated. ୪ । (ବ+ଗାଢ଼) ବଶେଷ ଗାଢ଼—4. Very thick.

ବଗାନ—ସଂ. ବ.—(ବ=ବପରୀତ+ଗାନ)—୧ । ନନ୍ଦା—
Bigāna Censure. ୨ । ଅପବାଦ—2. Defamation.

ବଗାହ—ସ. ବ (ବ+ଗାହ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ସ୍ନାନ; ଅବଗାହନ—
Bigāha 1. Bath; ablution. ୨ । ଅଲୋଡ଼ନ; ମନ୍ଥନ—2. Churning.

ବଗାହମାନ—ସ. ବଣ ପୁଂ.(ବ+ଗାହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ ।
Bigāhamāna ଯେ ଗାଧୋଉଛ—1 Bathing. ୨ । ଯେ (ବଗାହ୍ୟମାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଲୋଡ଼ନ କରୁଅଛ—
2. Churning; agitating.

ବଗୀତ—ସ. ବଣ (ବ=ବପରୀତ+ଗୈ ଧାତୁ=ଗାନ କରବା+
Bigīta ତ)—୧ । ନନ୍ଦତ—1. Blamed; condemned. ୨ । ଗର୍ହିତ—2. Censured. ୨ । ବଗର୍ହିତ—
2. Very bad; deplorable.

ବଗୁଣ—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବ=ବଗତ, ନାହିଁ+ଗୁଣ ଯାହାର)—
Biguṇa ୧ । ଗୁଣହୀନ—1. Destitute of good qualities ୨ । ବକୃତ; ନଷ୍ଟ—2. Spoiled. ୩ । ବପରୀତ; ପ୍ରତକୂଳ—3. Opposite. ଦେ. ବ—୧ । ଅବଗୁଣ; ଅନଷ୍ଟ—1. Injury. ୨ । ମନ୍ଦଗୁଣ; ଦୁର୍ଗୁଣ—
2. Bad quality. ୩ । ଅଭମାନ 3. Taking offence. (ଉ :—ବଗୁଣ ନ ଘେନବ ଦେବ ଲେଖି—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।) ୪ । ଦୁଃଖ—
4. Sorrow. (ଉ :—ସନ୍ତୋଷ କର ଅହେ ନୃପକୁଳ ଗୁଣ । ନ ରଖ ଛାଡ ନାଶେ ଚତ୍ତରେ ବଗୁଣ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅନୁଶାସନ ।)—୫ । ଈର୍ଷ୍ୟା—5. Envy; jealousy. (ଉ :—ଲକ୍ଷ୍ମୀକୁ ନ ଲଭ ଅସୁରେ । ବଗୁଣ ବହଲେ ଅନ୍ତରେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ବଗୁଣିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ.—ଯେ ସାମାନ୍ୟ ବଷୟରେ ବରକ୍ତ ହୁଏ,
Biguṇiā ଅତରକ୍ତରୂପେ ଅଭମାନୀ—Irascible; prone to
বিগুণ take offence at petty things; thin-skinned.
बिगड़ैल (ବଗୁଣେଈ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଗୁଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ବ୍ୟୁଗ୍ଲ୍)—ରଣତୂରୀ; ଭେରୀ—Bugle.
Bigul বিগুল **बिगुल**

ବଗୁଲ(ଲ୍ଲା)ର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ବ୍ୟୁଗ୍ଲର୍)—ରଣତୂରୀବାଦକ—
Bigula(lā)r বিগুলার **बिगुलार** Bugler.

ବଗୂଢ଼—ସ. ବଣ (ବ+ଗୂଢ଼)—୧ । ଗୁପ୍ତ—1. Concealed.
Bigūrdha (ବଗୂହନ—ବ) ୨ । ବଗର୍ହିତ—2. Bad.

ବଗୁ(ଘୁ)ତ—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ବଭୂତ)—ଯଜ୍ଞର ବା ହୋମର ପାଉଁଶ—
Bigu(ghu)ti বিভূতি **भभूती** The ashes of a sacrificeal fire.

ବଗୋନୟା—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ; ଲାଟୀନ୍ ବେଗୋନଆ)—ସର୍ପାସୁଃ
Bigoniyā ଶାକଗୁଳ୍ମବଶେଷ—Begonia; a foreign shrub;
বিগোনিয়া Elephant's eye. [ଦ୍ର—ଏ ବଦେଶାଗତ ଗୁଳ୍ମ
बेगोनिया ନାନାଜାତୀୟ ଅଟେ ଓ ଶୋଭାର୍ଥ ଅଧିକାଂଶ ଉଦ୍ୟାନ ମାନଙ୍କରେ ରୋପିତ ହୁଏ । ଅସାମ ଓ ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହା ବନ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇଅଛ । ଏହା ଘରରେ ଜନ୍ମେ । ଏଥିର ପତ୍ର ହାତୀ କାନ ବା ଢୁଲାପରି ।]

ବଗ୍ନ—ସ. ବଣ (ବଗ୍ ଧାତୁ=ଭୀତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ସନ୍ତ୍ରସ୍ତ;
Bigna ଭୀତ—1. Alarmed; terrified. ୨ । ଉଦ୍ବିଗ୍ନ—
2. Anxious; agitated. ୩ । ଦୁଃଖିତ—
3. Dejected.

ବଗ୍ର—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବ=ବଗତ+ନାସିକା ଯାହାର;
Bigra ଛପାଡନସିକ)—ଛନ୍ନନାସିକ—Deprived of nose;
(ବଗ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) having the nose clipped up.

ବଗ୍ରହ—ସ. ବ (ବ+ଗ୍ରହ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ବପୁ; ଦେହ;
Bigraha ଶରୀର—1. Body. ୨ । ମୂର୍ତ୍ତି; ଆକୃତ—
2. Image; form; shape. ୩ । ଦେବମୂର୍ତ୍ତି—
3. Idol; image of a Deity. ୪ । (+ଭାବ. ଅ; ବ୍ୟାକରଣ) ସମାସର ବାକ୍ୟ ବଶ୍ଳେଷଣ (ଯାହାଦ୍ୱାରା ସମାସବଦ୍ଧ ପଦର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ଗୃହୀତ ହୁଏ)—
4 (Grammar) The separating or analysis of a compound word into its component parts. ୫ । (+କରଣ. ଅ) ସଂଗ୍ରାମ; ଯୁଦ୍ଧ—
5. Fight; war. ୬ । ବବାଦ—6. Dispute; quarrel; dissension. ୭ । (+ଭାବ. ଅ) ବସ୍ତାର—7. Extension; expansion. ୮ । (+କର୍ମ. ଅ) ଅଂଶ; ବଭାଗ—8. Portion; share. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ; ଯଥା—ପାଷାଣ ବଗ୍ରହ, ମଣି ବଗ୍ରହ, ଦାରୁ ବଗ୍ରହ, ଧାତୁ ବଗ୍ରହ ଓ ସନ୍ଧ ବଗ୍ରହ ଇତ୍ୟାଦ ।] ୯ । (+ଭାବ. ଅ) ପୃଥକ୍ କରଣ (ହ. ଶ)—9, Separating, ୧୦ । ନୀତଶାସ୍ତ୍ର କଥିତ କର୍ମବଶେଷ; ଶତ୍ରୁପକ୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ବବାଦ ବା କଳହ ଉତ୍ପାଦନ (ହ. ଶ)—10, Creating dissension in the enmy's camp. ୧୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଶିବ (ହ. ଶ)—11, Śiba. ୧୨ । ସ୍କନ୍ଦଙ୍କ ଅନୁଚରବଶେଷ (ହ. ଶ)—12, Name of an attendant of Kārttikeya.

ବଗ୍ରହଣ—ସ. ବ (ବ+ଗ୍ରହ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ରୂପ ଗ୍ରହଣ—
Bigrahaṇa Assumption of form; materialisation

ବଗ୍ରହୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବଗ୍ରହ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଯୁଦ୍ଧକାରୀ—
Bigrahī 1. Fighting. ୨ । କଳହକାରୀ—2. Quarrelling.
(ବଗ୍ରହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବ—ଯୁଦ୍ଧବଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ—
War minister

ବିଗ୍ରାହ୍ୟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଗ୍ରହ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଯାହା ସଙ୍ଗେ Bigrāhya ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ଉପଯୁକ୍ତ (ହୁ. ଶ)—Fit to be fought with. (ବିଗ୍ରାହ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଘଂସିତ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସ. ବିକଶିତ)—ବିକଶିତ; Bighaṁsita ଫୁଲ ଉଠିବା—Fullblown; expanded.
(ଉ :—ମଳୟ ସମୀର ମନ୍ଦର ନାସା ଅଛଇ ଭାବ । ବସନ୍ତ ଅଶେ ବିଘଂସିତ ଓଷ୍ଠ ବିଂଶୁକାଧର—ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।)

ବିଘଂସିବା—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—ବିକଶିତ ହେବା—Bighaṁsibā To be fullblown; to expand.
(ଉ—କମଳନୀ ବିଘଂସିଲେ ଅବନୀ ଉଲ୍ଲସି—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।)

ବିଘଞ୍ଚ—ଦେ. ବିଣ (ସ. ବି+ଘନ) —ସାନ୍ଦ୍ର; ନିବିଡ଼—Dense. Bighañcha ଘନ ଘନା (ଉ :—ବିହଙ୍ଗସ୍ୱନ ଚଉ ଝଳ, ବିଘଞ୍ଚ ସଞ୍ଚ ପଲ୍ଲବାବଳୀ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଘଟଣ—ଦେ. —(ସଂ. ବିଘଟନ)—୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଘଟଣା; ଅଘଟଣ—Bighaṭaṇa 1. Wonderful thing. ୨ । ବିଡ଼ମ୍ବଣ—ବିଷଟନ 2. An awkward thing. ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ—1. Wonderful. ୨ । ଅଭୂତପୂର୍ବ—2. Extraordinary. ୩ । ଲୁଚ୍ଚିତ—3. Awkward; nasty.

ବିଘଟନ(ନା)—ସଂ. ବି, (ବି=ବିପରୀତ, ବିରକ୍ତ+ଘଟନ)—୧ । Bighaṭana(nā) ୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଘଟନା—1. Wonderful event. ୨ । ଅଘଟନ—2 The happening of an unexpected matter. ୩ । ଅମଙ୍ଗଳ; ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—3. Misfortune. ୪ । ବିଶ୍ଳେଷଣ—4. Dissolution; analysis; disjunction. ୫ । ଅନିଷ୍ଟ—5. Injury. ୬ । ବିରୋଧ—6. Antagonism. ୭ । ବ୍ୟାଘାତ—7. Obstruction. ୮ । ବିନାଶ—8. Destruction. ୯ । ଭଞ୍ଜନ; ଭାଙ୍ଗି ଦେବା—9. Breaking.

ବିଘଟିତ—ସ. ବିଣ. (ବି+ଘଟ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ଘଟ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ) Bighaṭita ୧ । ବିଶ୍ଳେଷିତ—1. Dissolved; broken up. ୨ । ବିନଷ୍ଟ—2. Destroyed. ୩ । ବିକଶିତ—3. Spread; expanded. ଦେ. ବିଣ—ବୃଥା; ମିଥ୍ୟା—False. [ଉ.—ସ୍ୱପ୍ନେରସ୍ତୁ ବାକ୍ୟ ଏହୁ କୃତେ ବିଘଟିତ । ପ୍ରାଚୀ. ଶିବ ସ୍ୱପ୍ନେରସ୍ତୁ ।]

ବିଘଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଶେଷରେ ଘଟିବା—To happen particularly or excellently. Bighaṭibā [ଉ—ବିକାଶ ହାସ ବଦନେ, ବିଘଟେ କଣ ପ୍ରସଙ୍ଗେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।]

ବିଘଟ୍ଟନ—(ବି+ଘଟ୍ଟ ଧାତୁ=ଚଳିବା+ଅନ)-୧ । ସଂଘଟ୍ଟ; ଅଘାତ—Bighaṭṭana 1. Stroke. ୨ । ଆଲୋଡ଼ନ; ଘାଣ୍ଟିବା—2. Agitating; churning; shaking. ୩ । ଦୃଢ଼ ସଂଯୋଗ; ସଂଘଟନ—3. Firm contact; close connection. ୪ । ବିଶ୍ଳେଷଣ—4. Analysis; dissolution; disjunction. ୫ । ସଞ୍ଚାଳନ; ଚଳାଚଳ ହେବା—5. Movement. ୬ । ଲାଗିଯିବା—6. Firm attachment. ୭ । ଉଗଡ଼ିବା—7. Grinding. ୮ । ବାଟିବା—8. Bruising. ୯ । ଖୋଲିବା (ହୁ. ଶ)—9. Opening. ୧୦ । ବିଚ୍ଛୁରିବା (ହୁ. ଶ)—10. Dashing. ୧୧ । ବିନାଶକରଣ (ହୁ. ଶ)—11. Destroying.

ବିଘଟ୍ଟିତ—ସ. ବିଣ—(ବି+ଘଟ୍ଟ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଘଣ୍ଟା Bighaṭṭita ହୋଇଥିବା, ଆଲୋଡ଼ିତ; ମଥିତ—1. Churned; shaken; thoroughly agitated. ୨ । ବିଶ୍ଳେଷିତ; ବିଭକ୍ତ—2. Analysed; broken up. ୩ । ସଞ୍ଚାଳିତ—3. Moved. ୪ । କୃତ—4 Caused; done ୫ । ଉଗଡ଼ା ହୋଇଥିବା—5. Ground. ୬ । ବଟା ହୋଇଥିବା—6. Bruised. ୭ । ବିନାଶିତ (ହୁ. ଶ)—7. Destroyed.

ବିଘତ—ଦେ. ବି—(ସ. ବିତସ୍ତି; ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ) — ଅର୍ଦ୍ଧହସ୍ତ; Bighat ଚୁଖଣ୍ଡ; ୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ—A unit of lineal measure from the tip of the little finger to the tip of the thumb of the extended palm; the span of the palm. ବିଷଽ ବାଲିସ୍ତ

ବିଘନ—ସ. ବି—(ବି+ହନ. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଆଘାତ କରିବା-Bighana 1. Striking. ୨ । (+କରଣ ଅ) ଏକପ୍ରକାର ଖୁବ୍ ବଡ଼ ହାତୁଡ଼ୀ—2. Sledge hammer. ୩ ।(+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଇନ୍ଦ୍ର—3. Indra.

ବିଘସ—ସ. ବି—(ବି+ଅଦ୍. ଧାତୁ=ଭୋଜନ କରିବା+ଭାବ. ଅ; Bighasa ଅଦ ସ୍ଥାନରେ ଘସ ଆଦେଶ)—୧ । ଭୋଜନ—1. Eating; taking meal. ୨ । ଭୋଜନାବଶିଷ୍ଟ; ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ; ଅଇଁଠା—2. Leavings of a dinner; remnant of food; orts. ୩ । (ମହୁମାଛିର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ) ମହଣ—3. Wax. ୪ । ଦେବତା, ପିତୃ ଓ ଅତିଥିମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ପରେ ବଳିପଡ଼ିବା ଖାଦ୍ୟ—4. Food left after it is offered to guests, Deities and deceased ancestors.

ବିଘସାଶୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବିଘସ+ଅଶ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା+ Bighasāsi କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଭାତରେ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପିତୃଲୋକ, ଅତିଥି ଓ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ନ ପ୍ରଦାନ କରି ସ୍ୱୟଂ ଅବଶିଷ୍ଟ ଅନ୍ନ ଭୋଜନ କରନ୍ତି—Partaking of the food after feeding the guests and offering to Deities and to the deceased ancestors.

[ଉ.—ସାୟଂ ପ୍ରାତଃକାଳେ ଅନ୍ନର ବିଭାଗ, କରି ଯେ ଲୋକମାନେ କରୁଛନ୍ତି ଭୋଗ, ସେହିମାନଙ୍କୁ ବିଘସାଶୀ ବୋଲି କହି, ଅଟେ ଦ୍ୱିଜମାନେ ଏଥି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ— କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତିପର୍ବ ।]

ବିଘସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସଞ୍ଚରଣ କରିବା; ଭ୍ରମଣ କରିବା—To walk; Bighasibā to travel. [ଉ—ବ୍ୟାକୁଳ ରାବଣ ମନ ଛନ୍ନକାରୀ, ପୁଷ୍ପକପୃଷ୍ଠରେ ବିଘସି । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ]

ବିଘା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ସଂ. ବର୍ଗ; ବିଗ୍ରହ)—୧ । ଭୂମିର Bighā ପରିମାଣବିଶେଷ, ୮୦ ହାତ ଲମ୍ବ ଓ ୮୦ ହାତ ଓସାରିଆ ବିଷା ପରିମିତ ଭୂମି—6400 square cubits of land. **वीघा** [ଦ୍ର—ଏକ ଏକର=ପ୍ରାୟ ୩ ବିଘା । ୧ ବିଘା=୨୦ କାଠା ।] ୨ । (ସିଂହଭୂମ) ବି—୧୦୦ ହାତ ଲମ୍ବ ଓ ୧୦୦ ହାତ ଓସାରିଆ ପରିମିତ ଭୂମି—2. 10000 square cubits of land. [ଦ୍ର—ଏହି ବିଘାର ପରିମାଣ=$\frac{1}{9}$ ଏକର; ଏକ ଏକର=୧ ବିଘା ୧୯ କାଠା ।]

ବିଘାତ—ସଂ. ବି (ବି+ହନ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ବିନାଶ— Bighāta 1. Destruction; ruin. ୨ । ଆଘାତ—2. Stroke. ୩ । କ୍ଷତି—3. Injury. ୪ । ବ୍ୟାଘାତ; ବିଘ୍ନ; ପ୍ରତିବନ୍ଧକ—4. Obstacle; obstruction; hindrance. ୫ । ବାରଣ—5. Prohibition. ୬ । ସଙ୍ଗୀତ ଶାସ୍ତ୍ରର ସ୍ୱରବିଶେଷ—6. Name of a musical tune. ୭ । ଟିକି ଟିକି କରିବା (ହି. ଶ)—7. Breaking into pieces. ୮ । ବିଫଳତା (ହି.ଶ) —8. Non fulfilment; fruitlessness.

ବିଘାତକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । Bighātaka ବାଧାପ୍ରଦ; ବିଘ୍ନଘାତକାରୀ—1. Hindering; (ବିଘାତୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) obstructing; marring. ୨ । ବିନାଶକ—2. Destructive. ୩ । ଆଘାତକାରୀ—3. Striking. ୪ । ଘାତକ—4. Killing.
ବିଘାତିକା, ବିଘାତିନୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
[ଉ—ବିଘାତୀ ଦୈତ୍ୟ ବୃତ୍ତିରେ ହୋଇଥିଲେ ଶତ୍ରୁର ପ୍ରମୁଖ ଗ୍ରହେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଘାତନ—ସଂ. ବି (ବି+ହନ୍ ଧାତୁ+ଅନ)—୧ । ହତ୍ୟାକରଣ— Bighātana 1. Murdering; slaughtering. ୨ । ଆଘାତ କରଣ—2. Striking. ୩ । ହତ୍ୟା—3. Slaughter. [ଉ—ବହି ଅଛି । ବିଘାତନ ସ୍ଥାନରେ ଗାଲିଲ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଘାତିକ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବିଘାତକ; ବିଘାତୀ)—ଆଘାତକ; ଆଘାତ- Bighātika କାରୀ—Striking. [ଉ—ବିକ୍ରିବହିଁ କହୁଛନ୍ତି ତାହି, ବିଘାତିକ ପଦ ହେଲା ନାହିଁ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଘାତିବା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ବିଘାତ)—ଆଘାତ କରିବା; Bighātibā ବିଗୁଡ଼ିବା—To strike; to dash down.

बिघाता **बिघातना** [ଉ—ବଳବାନ, ବିଘାତ ବେନି ଆକ୍ରମଣ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଘୋଡ଼(ର)—ଦେ. ବିଣ ଓ କ୍ରି ବିଣ (ସଂ. ବି+ଘୋର)—୧ । Bighorda(ra) ଅତ୍ୟନ୍ତ—1. Very much; excessive. (ଯଥା—ସେ ବିଘୋର କାନ୍ଦରେ କାନ୍ଦୁଛି ।)

ବିଘିନ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବିଘ୍ନ)—୧ । ବିଘ୍ନ—1. Hindrance; Bighina obstacle; ୨ । ବିଘ୍ନେଶ୍ୱରର ଡାକ ନାମ—2. A name for calling Bighneśwara. बिघिनि **बिघन**

ବିଘୂର୍ଣ୍ଣନ—ସ. ବି (ବି+ଘୂର୍ଣ୍ଣନ)—ଚାରିଆଡ଼େ ଘୂରିବା— Bighūrṇṇana Whirling. (ବିଘୂର୍ଣ୍ଣିତ—ବିଣ; ବିଘୂର୍ଣ୍ଣକ—ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେଷଣ)

ବିଘୂର୍ଣ୍ଣିକା—ସ, ବି—ନାସିକା; ନାକ (ହି, ଶ)—Nose Bighūrṇṇikā

ବିଘୋଷ—ସଂ, ବି (ବି+ଘୋଷ)—ଅତି ଉଚ୍ଚ ନାଦ—Roar; Bighosha loud sound.

ବିଘୋଷକାଶ୍ରୟା—ଦେ, ବିଣ—ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ ନାଦକାରୀ; ଗର୍ଜନକାରୀ— Bighoshakāśrayā Thundering; roaring. [ଉ.—ବିଘୋଷକାଶ୍ରୟା ପ୍ରଳୟ ସ୍ତନିତ, କେବ ଶସି ପ୍ରଭା ନଭେଁ । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଘ୍ନ—ସଂ. ବି (ବି=ବିବିଧ ପ୍ରକାରେ+ହନ୍. ଧାତୁ+କରଣ. ଅ; ଯାହା Bighna ଦ୍ୱାରା କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧିର ନାଶହୁଏ)—୧ । ବାଧା; ପ୍ରତିବନ୍ଧକ— 1. Obstacle; obstruction; hindrance. ୨ । ବ୍ୟାଘାତ—2. Interruption impediment. ୩ । ପାଣିଫଳ (ହି. ଶ) କରଦା କୋଳି (ଦେଶ)— 3. A kind of acid berry.

ବିଘ୍ନକର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହା ବାଧା ଦିଏ—Obstructing; im- Bighnakara peding; causing obstruction.
ବିଘ୍ନକ, ବିଘ୍ନକାରକ, ବିଘ୍ନ ଜନକ, ବିଘ୍ନଦାୟକ, ବିଘ୍ନପ୍ରଦ, ବିଘ୍ନପ୍ରଦାୟକ, ବିଘ୍ନକାରୀ, ବିଘ୍ନଦାତା, ବିଘ୍ନକର୍ତ୍ତା } ଅନ୍ୟରୂପ
(ବିଘ୍ନକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଘ୍ନ ଧ୍ୱଂସ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଘ୍ନ+ଧ୍ୱଂସ)—ବାଧାର ଲୋପ— Bighna dhwaṁśa The removal of obstacles. (ବିଘ୍ନ ନାଶ; ବିଘ୍ନ ବିନାଶ, ବିଘ୍ନବିଧ୍ୱଂସ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଘ୍ନ ଧ୍ୱଂସକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁ—ଯେ ବିଘ୍ନକୁ ଲୋପ କରେ— Bighna dhwaṁśaka 1. Removing obstacles.
ବିଘ୍ନଧ୍ୱଂସୀ, ବିଘ୍ନ ନାଶକ, ବିଘ୍ନ ନାଶନ, ବିଘ୍ନନାଶୀ, ବିଘ୍ନ ବିଧ୍ୱଂସୀ, ବିଘ୍ନ ବିନାଶନ, ବିଘ୍ନବିନାଶୀ, ବିଘ୍ନ ହର, ବିଘ୍ନହନ୍ତା, ବିଘ୍ନହାରୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
(ବିଘ୍ନଧ୍ୱଂସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି—ଗଣେଶ—God Ganeśa.

ବିଘ୍ନ ବିନାୟକ—ସଂ. ବି—ଗଣପତି; ଗଣେଶ—God Gaṇeśa. Bighna bināyaka [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନେ ବିଘ୍ନ ବିନାଶାର୍ଥ ପୂଜା (ବିଘ୍ନ ନାୟକ, ବିଘ୍ନରାଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆଦିର ପ୍ରଥମେ ଗଣେଶଙ୍କର ପୂଜା କରନ୍ତି]

ବିଘ୍ନ ରହିତ—ସଂ. ବିଣ—(ଅସ୍ୱା ତତ୍)—ବିଘ୍ନ ଶୂନ୍ୟ; ନିର୍ବିଘ୍ନ—
Bighna rahita Having no obstacles to cope with.

ବିଘ୍ନିତ—ସଂ. ବିଣ—(ବିଘ୍ନ+ଜାତାର୍ଥେ ଇତ)—୧ । ପ୍ରତିହତ—
Bighnita 1. Opposed; obstructed; impeded.
୨ । ବାଧା ପ୍ରାପ୍ତ—2. Hindered.

ବିଘ୍ନେଶ—ସଂ. ବି—(ବିଘ୍ନ+ଈଶ=ଶାସ୍ତା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଗଣନାଥ;
Bighnesa ଗଣେଶ—Ganesa. ଦେ. ବି—ପୁରୁଷଙ୍କୁ (ବିଘ୍ନେଶ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males

ବିଙ୍ଗିଟଣ—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି (ସଂ. ବିଘଟନ)—ବିଭ୍ରମଣ;
Bingitana ଅଘଟଣ କଥା — An awkward thing.
(ଯଥା—ମଲ ! ଏକ ବିଙ୍ଗିଟଣ ମଁ ! ଛୁଆଟା ମାଠିଆ ଉପରେ ବିଲେଇଟାକୁ ଧରି ବସିଛି ?)

ବିଚ—ଦେ. ଅ (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ; ବିଚରୁଅ; ସଂ. ବିଚ୍ଧାତୁ=ପୃଥକ୍ କରିବା)—୧ । କୌଣସି ସୀମା, ସ୍ଥାନ ଅଥବା ମଧ୍ୟରେ—
Bich
মাঝে, মধ্যে, बीच 1. Within (the bounds of).
୨ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ବା ଦୁଇ ସ୍ଥାନର ମଧ୍ୟରେ—2. Between (two persons or places).

ବିଚ୍ ଅଦାଲତରେ—ଦେ. ଅ (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ; ବିଚରୁଅ)—ପ୍ରକାଶ୍ୟ
Bich adalatare ଅଦାଲତରେ—In open court.
আদালতের মাঝে, बीच अदालतमे

ବିଚ(ଚି, ଜ, ଜି)କିଟା(ଟା)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବିକୃତ; ବିକଟ; ବିଚକ୍ଷଣ)—୧ । ବିକଟୀକୃତ—
Bich(chi, j, ji)kita(ta)
বিতিকিচ্ছি; বিজকুটে; বিজকুটিআ 1. Horrible, contorted.
बिचकाहुआ ୨ । ବିକୃତ—2. Spoiled. ୩ । ବିକୃତସ୍ୱାଦବିଶିଷ୍ଟ; କୁସ୍ୱାଦ—3. Having a bad taste. ୪ । ବିରକ୍ତିକର—4. Annoying; teasing; producing annoyance. ୫ । ବିରକ୍ତିସୂଚକ—5. Indicating displeasure. ୬ । ଅଶ୍ରାବ୍ୟ; ଅଶ୍ଳୀଳ—6. Profane; indecent (language). ୭ । କଦର୍ଯ୍ୟ; କୁତ୍ସିତ—7 Nasty; ugly; filthy; distorted. ୮ । ବିକୃତସ୍ୱାଦବିଶିଷ୍ଟ—8. Of very bad taste.

ବିଚ(ଚି, ଜ, ଜି)କିଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବିକଟୀକରଣ)—
Bich(chi, j, ji)kita(te)iba ୧ । (ମୁହଁକୁ) ବିକଟ କରିବା—
বিজকুটে করা 1. To contort (one's face); to distort;
बिचकाना to make wry (face). ୨ । (ମୁଖକୁ) ବିରକ୍ତିସୂଚକ ଭଙ୍ଗୀଯୁକ୍ତ କରିବା—2. To show signs of annoyance (in the face).

ବିଚକିଟି(ଟି)ଆ କଥା—ଦେ. ବି—୧ । ଦୁର୍ବୋଧ୍ୟ ବାକ୍ୟ—1. Words
Bich-kiti(ti)a katha which are difficult to understand.
বিজকুটে কথা ୨ । କର୍କଶ ବାକ୍ୟ—2. Harsh words. ୩ । ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାଷା—3. Filthy language
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ବିଚକିଟିଆ ଦାମ ଶବ୍ଦ ହୁଏ ।]

ବିଚକିଟି(ଟି)ଆ ଗାଳି—ଦେ. ବି—୧ । କର୍କଶ ଗାଳି—1. Cruel or
Bich-kiti(ti)a gali harsh abuse. ୨ । ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାଳି;
বিতিকিছি গালাগালী କୁତ୍ସିତ ଭାଷା—2. Filthy abuse.

ବିଚକିଟିଆ ମୁହଁ—ଦେ. ବି—୧ । ବିକରାଳ ମୁଖ; ବିକଟ ବଦନ—
Bich-kitia muhan 1. Horrible face; contorted
বিজকুটে মুখ face. ୨ । ବିରକ୍ତିସୂଚକ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ—2. Facial
बिचका हुआ मुँह appearance; indicating annoyance.

ବିଚକିଟିଆ ଲୋକ—ଦେ. ବି—୧ । କୁତ୍ସିତ ଲୋକ—1. Filthy
Bich-kitia loka or nasty person. ୨ । କପଟୀ ବ୍ୟକ୍ତି
বিজকুটে লোক बुरा आदमि 2. Hypocrete.

ବିଚ୍ ଦାଣ୍ଡରେ—ଦେ. ଅ—୧ । ଦାଣ୍ଡ ମଝିରେ—1. In the middle
Bich dandare of the road. ୨ । ପ୍ରକାଶ୍ୟତଃ—
রাস্তার মাঝে 2. Openly; publicly; in broad day-
बिच रास्तामे (ବିଚ୍ ରାସ୍ତାରେ—ଅନ୍ୟରୂପ) light.

ବିଚ୍‌ନା—ଗ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର)—ବି—ବିଞ୍ଚଣା—
Bich-na Fan

ବିଚ୍ ବଜାରରେ—ଦେ. ଅ—୧ । ବଜାର ମଝିରେ—1. In the
Bich bajarare open market. ୨ । ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ—
বাজারের মাঝে 2. Openly; publicly. ୩ । ବହୁଲୋକଙ୍କ
बीच बाजारमे ସମ୍ମୁଖରେ—3. In the presence of many people.

ବିଚକ—ବୈଦେ. ବି (ହିନ୍ଦୀ)—ବିଜକ୍ (ଦେଖ)
Bichak Bijak (See)

ବିଚକିଲ—ସଂ. ବି—(ବି+ଚକ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରତିଘାତ କରିବା+କିଲ୍ଚ୍ ଇଲ)—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ମଲ୍ଲିଫୁଲ—1. A
Bichakila species of jasmine. [ଦ୍ର—ବିଚକିଲ-ବସନ୍ତେ । ବିଦଗ୍ଧମା. ସଙ୍ଗୀତ ।]
୨ । ମଦନ ବୃକ୍ଷ—2. The Madana tree.

ବିଚକ୍ର—ଦେ. ବି—ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ; ଘଣ୍ଟିଅଳୁଅ—Whirlwind.
Bichakra ঘূর্ণি বায়ু [ଦ୍ର. ବନୋଦରେ ଉଠିବାରା ବିଚକ୍ର
बवण्डर, विंडरो ବାବ ସେ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେଶ୍ଚାନ୍ଦଳାସ ।]

ବିଚକ୍ଷଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି=ବିଶିଷ୍ଟ ରୂପେ+ଚକ୍ଷ୍ ଧାତୁ=ସ୍ପଷ୍ଟ କହିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅନ; ଯେ ବିବେଚନା ପୂର୍ବକ
Bichakshana ସ୍ପଷ୍ଟ କହି ପାରେ)—୧ । ବିଦ୍ୱାନ୍; ପଣ୍ଡିତ—
(ବିଚକ୍ଷଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)
[ବିଚକ୍ଷଣତା(ତ୍ୱ)—ବିଶେଷ୍ୟ] 1. Learned. ୨ । ଜ୍ଞାନୀ—2. Wise. ୩ । ସୁବକ୍ତା—3. Excellent in discoursing. ୪ । ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—4. Intelligent. ୫ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବୁଦ୍ଧିବିଶିଷ୍ଟ—5. Sharp-witted. ୬ । ଦକ୍ଷ; କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷ; କର୍ମକୁଶଳ—6. Clever; able; skilful. ୭ । ଅଭିଜ୍ଞ—7. Experienced. ୮ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ (ବୁଦ୍ଧି)—8. Sharp (intellect).

ବିଚକ୍ଷୁଃ—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ବିଗତ, ନାହିଁ+ଚକ୍ଷୁସ୍=ନେତ୍ର
Bichakshuh ଯାହାର)—୧ । ଚକ୍ଷୁର୍ହୀନ—1. Blind. ୨ ।
ଉଚାଟନମନା; ଦୁମନା; ବିଷଣ୍ଣ—2. Dejected. ୩ ।
ଉଦ୍‌ବେଗ ଯୁକ୍ତ—3. Anxious; concerned. ୪ ।
ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ—4. Upturned; inverted.

ବିଚଞ୍ଚଳ—ସ. ବଣ. ପୁଂ –ଅତି ବ୍ୟାକୁଳ—Very much agitated.
Bichañchala (ବିଚଞ୍ଚଳା—ସ୍ତ୍ରୀ; ବିଚଞ୍ଚଳତା—ବିଶେଷ୍ୟ)

ବିଚ(ଞ୍ଚ)ଣା(ଣି)—ଦେ. ବି—(ସ. ବ୍ୟଜନ)—୧ । ବ୍ୟଜନ; ପଙ୍ଖା—
Bicha(ñcha)ṇā(ṇi) 1. Fan. (ଉ. ବିଞ୍ଚଣାରେ ବହୁତ ଯତ୍ନରେ
ପାଖା **पंखा; বিঅনী** ବିଞ୍ଚିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ସଭା ।)
୨ । ବ୍ୟଜନଚାଳନ—2. Fanning.

ବିଚୟ—ସ. ବି (ବି+ଚୟ)—୧ । ସଂଗ୍ରହକରଣ; ଏକତ୍ରୀକରଣ—
Bichaya 1. Gathering; collecting. ୨ । ଅନ୍ୱେଷଣ;
(ବିଚୟନ, ବିଚିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଖୋଜିବା—2. Searching;
seeking. ୩ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—3. Investigating.

ବିଚରଣ—ସଂ. ବି (ବି+ଚର୍‌. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଭ୍ରମଣ—
Bicharaṇa 1. Walking. ୨ । ଏଣେତେଣେ ବୁଲିବା—
2. Roaming; wandering.

ବିଚରଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବିଚରଣ)—ବୁଲିବା—To walk;
Bicharaṇa karibā (ବିଚରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) to roam.
বিচরণকরা; বিচরা (ଉ.— ବିଚରିଥିଲେ ଉଦ୍ଧବ ସଙ୍ଗେ ଧର ।
विचरणकरना, विचरना କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।)

ବିଚ(ଚା)ରା—ଦେବିଦେ. ପୁଂ (ଅ. ବେଚାରହ=ଅକ୍ଲିଷ୍ଟନ୍ୟ; ଭୁଲ.ସ. ବିଚାର
Bicha(chā)rā ଅନୁକଳ୍ପାର୍ଥକ ପ୍ରୟୋଗ)—୧ । ଗରିବ ବା ଦୁଃଖୀ
(ବିଚାରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଲୋକଟି; ବାପୁଡ଼ା—1 The poor man.
(ବିଚାରି, ବିଚାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଉ :— ଜଣିଥ ବିଚାରି ବଡ଼ ସାଦାସିଧା,
বেচারা **बेचारा, बिचारा** ଲେଖ— ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ)
୨ । ଉପଯୁକ୍ତ ଜୀବ ବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. That poor being.
୩ । ଅନାଥ, ଅସହାୟ ବ୍ୟକ୍ତିଟି; ଅକ୍ଷମ ବ୍ୟକ୍ତି—3. The
helpless being. [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଏହା ଅନ୍ୟ
ଶବ୍ଦର ପରେ ଲାଗେ । ଯଥା—ଲୁଅ ହଟିବେଳ ଚମ୍ପିଟି,
ବଗ ବିଚାରା ମଲା ।] ଦେ. ବଣ — ନିରୁପାୟ;ନିରାଶ୍ରୟ;
ନିଃସହାୟ—Resourceless; helpless.

ବିଚାରବିଚାରି—ଦେ. ବି (ସ ବିଚାର)—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ବିଚାର ବା
Bicharābichari ପରାମର୍ଶ—Consultation with each
পরামর্শ করে **विचारविचारि** other. ଦେ. ବଣ—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ
ପରାମର୍ଶ କରୁଥିବା—Consulting with one
another.

ବିଚର୍ଚ୍ଚିକା—ସ. ବି.[ସ୍ତ୍ରୀ (ବି+ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ=କହିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ+
Bicharchchikā ଆ)—ବିଉଣ୍ଡ ରୋଗ; ଦେହର ଏକ
ସ୍ଥାନରେ (ବିଶେଷତଃ ନଳୀ ଗୋଡ଼ରେ) ବାହାରିବା
ଅନେକ ଶୁଷ୍କ ଶୁଖିଲା ଖାଉ—Eczema; scabies;
herpes.

ବିଚଳ—ସ ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଚଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ସ୍ଖଳିତ;
Bichala ଚ୍ୟୁତ; ଭ୍ରଷ୍ଟ—1. Slipped; dislocated;
(ବିଚଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) moved. ୨ । ସନ୍ମାର୍ଗଚ୍ୟୁତ—2. Fallen
from the path of virtue. ୩ । ଅସ୍ଥିର; ଚଞ୍ଚଳ—
3. Restless; fickle. ୪ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ—4. Unstable;
capricious. ୫ । ଥରୁଥିବା; ବିକମ୍ପିତ;
ଟଳୁଥିବା—5. Shaking; quivering; tottering
୬ । ଗର୍ବୀ—6 Concieted; proud;
arrogant. (Apte)

ବିଚଳନ—ସ. ବି (ବି+ଚଳନ)—୧ । ଭ୍ରମ 1. Mistake.
Bichalana ୨ । ସ୍ଖଳନ 2. A slip; diviation; a false
step. ୩ । ଗର୍ବ—3. Conceit; pride (Apte).

ବିଚଳିତ—ସ. ବଣ—(ବି+ଚଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ସ୍ଖଳିତ;
Bichalita ଚ୍ୟୁତ; ଭ୍ରଷ୍ଟ—1. Slipped; dislocated. ୨ ।
(ଅବିଚଳିତ—ବିପରୀତ) ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ—2. Removed. ୩ ।
ସନ୍ମାର୍ଗଚ୍ୟୁତ; ପତିତ—3. Fallen from the
path of virtue; depraved. ୪ । ଅସ୍ଥିର;
ଚଞ୍ଚଳ—4. Unstable; restless; fickle; unsteady.
୫ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଚିତ୍ତ—5. Capricious.
୬ । ବିକମ୍ପିତ—6. Shaken; trembling.
୭ । ଚିନ୍ତାହେତୁ ଅସ୍ଥିର—7 Uneasy through
anxiety.

ବିଚଳିତ ହେବା - ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅସ୍ଥିର ହେବା;(ମନ) ଚଞ୍ଚଳ ହେବା—
Bichalitahebā 1. To be moved; to be agitated.
(ବିଚଳିବା— ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ମନ) ଟଳିବା—2. (The mind)
বিচলিতহওয়া; **विचलना** To be shaken ୩ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହେବା—
3. To be uneasy or anxious.

ବିଚଳିତ ମତି—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି, ବିଚଳିତ+ମତି ଯାହାର)—
Bichalita mati ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଚିତ୍ତ;ଅସ୍ଥିର ମତି; ଚଞ୍ଚଳମନା—
(ବିଚଳିତାନ୍ତଃକରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) Fickle-minded;
unsteady.

ବିଚା—ଗ୍ରାଦେ. ୧ । (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—(ସଂ. ବୀଜ)—ବୃଷଣ; ଅଣ୍ଡକୋଷ—1.
Bichā Testicle. ୨ । (ମେଣ୍ଢା ମାଛ) ମାଛଅଣ୍ଡି—2. Fish roe.

ବିଚାର—ସ. ବି (ବି+ଚର ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା, ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା+
Bichāra ଭାବ. ଅ)—୧ । ତତ୍ତ୍ୱ ନିର୍ଣ୍ଣୟ; ଯାଥାର୍ଥ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ—
1 Ascertainment of the actual state of
things. ୨ । ତର୍କବିତର୍କ—2 Discussion. ୩ ।
ବ୍ୟବସ୍ଥା—3 Prescription. ୪ । ବିବେଚନା;
ଚିନ୍ତା;—4 Consideration; thought; reflection;
deliberation. ୪ । ପ୍ରଭେଦ ଜ୍ଞାନ—
4. Discrimination; discernment. ୫ ।
মীমাংসা; ନିଷ୍ପତ୍ତି; ନିର୍ଣ୍ଣୟ—5. Dicision; settlement.
୬ । ଭଲ ଓ ମନ୍ଦର ପରୀକ୍ଷା—6. Examination;
discrimination between right an..

wrong. ୭ । ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର ବିବାଦର ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ନିରୂପଣ—7. Finding out of the truth between the opposite parties, ୮ । ଅଦାଲତରେ ବିଚାର; ନ୍ୟାୟ ନିଷ୍ପତ୍ତି—8. A judicial trial. ୯ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—9. Investigation (Apte). ୧୦ । ନିର୍ବାଚନ; ମନୋନୟନ—10. Selection (Apte). ୧୧ । ସନ୍ଦେହ—11. Doubt; hesitation (Apte). ୧୨ । ବ୍ୟାପାର ବିବେଚନା—12. Prudence; circumspection. ଦେ. ନ—୧ । ପରାମର୍ଶ—1. Advice; consultation. [ଉ—ଏହି ବିଷୟରେ ସେ ଗମନର ଅଗ୍ରର, ପୁରଜନଙ୍କର ସଙ୍ଗରେ ଯା ବିଚାର । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ଅନୁଶାସନ ।] ୨ । ଉପାୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଚିନ୍ତା—2. Thought about some plan or means.

ବିଚାର ଅଦାଲତ—ଦେ. ବି—(ଚଳିତ) (ସଂ. ବିଚାର+ଫା. ଅଦାଲତ) Bichāra adālata ୧ । ଯେଉଁ କୋର୍ଟରେ ମକଦ୍ଦମା ପ୍ରଥମେ ବିଚାର ହୁଏ—1. Original court of trial; trial court. ୨ । ବିଚାରାଳୟ—2. Court of justice.
বিচার আদালত
विचार अदालत

ବିଚାର ଉଚାର—ଦେ. ବି—(ନିରର୍ଥକ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ ସହିତର ଶବ୍ଦ)—Bichāra uchāra ବିବେଚନା—Deliberation.
বিচার টিচার **विचारउचार**

ବିଚାରକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ଚର ଧାତୁ ଣିଚ=ଚାର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ) ଯେ ବିଚାର କରେ—Deciding; deliberating; considering. ବି.—୧ । ବିଚାରପତି; ଜଜ; ବିଚାରକର୍ତ୍ତା; ବିବାଦ ମୀମାଂସକ—1. A judge; adjudicator; the decider of a dispute. ୨ । ସମାଲୋଚକ—2. A critic. ୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ୟକ୍ ଭାବରେ ବୁଝି ସୁଝି ନିଷ୍ପତ୍ତି କରେ—3. A good and intelligent thinker. ୪ । ପରୀକ୍ଷକ—4. Examiner.
(ବିଚାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଚାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିବେଚନା କରିବା—1. To deliberate. ୨ । ଚିନ୍ତା କରିବା—2. To think. ୩ । ବିପକ୍ଷଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ ବୁଝିବା—3. To adjudicate between two antagonists. ୪ । ମକଦ୍ଦମା ବୁଝିବା—4. To judge; to try a case.
Bichāra karibā
বিচারকরা
विचार करना

ବିଚାରକର୍ତ୍ତା—ଦେ. ବି—(ଚଳିତ) ମକଦ୍ଦମା ବିଚାର କରୁଥିବା ହାକିମ; ଜଜ—A judge. [ଦ୍ର—ଜନ୍ମ (ବିଚାରପତି—ଅନ୍ୟରୂପ) କର୍ମଚାରୀ ବା ଓକିଲମାନେ ହାକିମଙ୍କ ନିକଟକୁ କୌଣସି ରିପୋର୍ଟ ଲେଖିବା ବେଳେ ତାହାର ଶିରୋନାମାରେ 'ବିଚାରପତି' ବା 'ଧର୍ମାବତାର' ଶବ୍ଦ ଲେଖି ପରେ ବକ୍ତବ୍ୟ ଲେଖନ୍ତି ।
Bichārakarttā
বিচারকর্তা (পতি) **विचारपति**

ଏଥିର ଅର୍ଥ 'ହେ ନ୍ୟାୟ ବିଚାରକ' । ମୋର ନିବେଦନ ହଜୁରଙ୍କ ଦୟା ଅବଧାନକୁ ଅର୍ପ' ।]

ବିଚାରକ୍ଷମ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(୭ମୀ ତତ୍)—କୌଣସି ବିଷୟ ବିଚାର କରିବାକୁ ସମର୍ଥ—Able to judge or decide a matter.
Bichārakshama
(ବିଚାରକ୍ଷମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଚାରକ୍ଷମତା—ସଂ. ବି—୧ । (୭ମୀ ତତ୍) ବିଚାର କରିବାର ଅଧିକାର—1. Power of decision; power to try cases. ୨ । (ବିଚାରକ୍ଷମ+ତା) ବିବେଚନା କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ—2. Ability for judging.
Bichārakshamatā

ବିଚାରଣ(ଣା)—ସଂ. ବି—(ବି+ଚର ଧାତୁ ଣିଚ, ଚାର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବିଚାର; ବିବେଚନା—1. Consideration. (ଉ.—ଏଥିକି ଉପାୟ କେଉଁ ହେଉ ବିଚାରଣା । ପ୍ରଧାନାଥ. ବାଣହରଣ ।) ୨ । ଅଦାଲତରେ ବିଚାର ବା ମୀମାଂସା—2. Judicial trial; adjudication. ୩ । ଯାଥାର୍ଥ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ—3. Ascertainment of the truth or actual facts. ୪ । ସମାଲୋଚନା—4. Criticism. ୫ । ଯୁକ୍ତି; ତର୍କ—5. Argument; discussion. ୬ । ମୀମାଂସା ଶାସ୍ତ୍ର—6. One of the systems of Hindu philosophy. ୭ । ନ୍ୟାୟ ବିଚାର; ବୁଝାମଣା; ସୁବିଚାର—7. Just dicision. ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—୧ । ମକଦ୍ଦମାରେ ପ୍ରମାଣାଦି ଉପସ୍ଥାପିତ ହେବା ପରେ ପକ୍ଷମାନଙ୍କର ବାଦାନୁବାଦ—1. Argument in a case. ୨ । ମକଦ୍ଦମାର ଶୁଣାଣି—2. The hearing of a case.
Bichāraṇa(ṇā)

ବିଚାରଣା ମାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାକିମଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ସୁବିଚାର ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—To sue for justice; to pray for just consideration; to pray for judgment.
Bichāraṇā māgibā
সুবিচার প্রার্থনা করা

ବିଚାରଣୀ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି—ବିଚାର—Consideration. (ଉ—ବ ଭଲ ମନ ଲାଭ ହାନି, ବ ଅଘ ପଞ୍ଚ ବିଚାରଣୀ—ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।)
Bichāraṇi

ବିଚାରଣୀୟ—ସ. ବିଣ—(ବି+ଚର. ଧାତୁ ଣିଚ=ଚାର ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ବିବେଚ୍ୟ; ବିଚାରଯୋଗ୍ୟ—Deserving consideration; requiring to be examined.
Bichāraṇiya
ବିଚାରୟିତବ୍ୟ, ବିଚାର୍ଯ୍ୟ } ଅନ୍ୟରୂପ

ବିଚାର ପ୍ରଚାରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବିବେଚନାପୂର୍ବକ—Deliberately. (ଉ.—ବିଚାର ପ୍ରଚାରେ ପଚାରେ ଯାହାକୁ, ଯେତକ ଉଚ୍ଚନ୍ତ ସେ ଗୁଣାପର । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
Bichāra prachāre

ବିଚାର ପ୍ରାର୍ଥକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ବିବାଦର ବିଚାରପାଇଁ ହାକିମଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ—Suitor; praying for justice; suing.
Bichāra prārthaka
(ବିଚାର ପ୍ରାର୍ଥୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବିଚାର ପ୍ରାର୍ଥିକା, ବିଚାର ପ୍ରାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଚାର ପ୍ରାର୍ଥନ(ନା)—ସ. ବି—ବିଚାର ନିମନ୍ତେ ଅନୁରୋଧ—Prayer
Bichāra prārthana(nā) for getting justice.

ବିଚାର ବିଭାଗ—ଦେ. ବି—ସରକାରଙ୍କର ଅଧୀନ ମକଦ୍ଦମା ବିଚାର
Bichāra bibhāga କରିବା ପାଇଁ ବିଭାଗ—The judicial
বিচার বিভাগ department under a Government.
बिचारमहकुमा (ଶାସନ ବିଭାଗ—ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ)

ବିଚାର ବିଭ୍ରାଟ—ସ. ବି—(ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—୧ । ନ୍ୟାୟ ବିଚାର
Bichāra bibhrāta ସମ୍ବନ୍ଧେ ଗୋଳମାଳ—1. Abuse of
justice. ୨ । ଅବିଚାର—2. Failure or mil-
carriage justice.

ବିଚାର ବିରୁଦ୍ଧ—ସ. ବଣ—ସୁବିବେଚନାର ପ୍ରତିକୂଳ—
Bichāra biruddha Contrary to judgment.

ବିଚାର ମାଗିବା—ଦେ. କି—(ଅନ୍ୟ ଲୋକର) ପରାମର୍ଶ ଲୋଡ଼ିବା—
Bichāra māgibā To seek advice of another. [ଭୁ—
সুবিচার চাওয়া ସୁମ ଶୁଣି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଚାର ମାଗିଲେ । ମାଳଦଣ୍ଡ.
बिचार मंगना ପିଲାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ।]

ବିଚାର ମୂଢ଼—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(୭ମୀ ତତ୍, ବିଚାର ବିଷୟରେ ମୂଢ଼)—
Bichāra mūrdha ଭଲ ମନ୍ଦ ବିଚାର କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ;
(ବିଚାର ମୂଢ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅବିବେଚକ—Incapable of forming
[ବିଚାର ମୂଢ଼ତା(ତ୍ୱ)—ବି] a sound judgment.

ବିଚାର ମୂଳକ—ସ. ବଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି) ସୁବିଚାର ଦ୍ୱାରା ନିଷ୍ପନ୍ନ—
Bichāra mūlaka Arrived at after due and
(ବିଚାରସିଦ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) mature consideration.

ବିଚାର ଯୋଗ୍ୟ—ସ. ବଣ—ବିଚାର୍ଯ୍ୟ; ବିଚାରଣୀୟ; ବିଚାର କରିବାର
Bichāra jogya ଉପଯୁକ୍ତ (ବିଷୟ)--Fit to be consi-
dered.

ବିଚାର ସଙ୍ଗତ—ସ. ବଣ—ନ୍ୟାୟ ସଙ୍ଗତ—Just; equitable.
Bichāra sangata (ବିଚାର ସମ୍ମତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଚାର ସ୍ଥାନ—ସ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ କୌଣସି ବିଷୟ ବିଚାର
Bichāra sthāna କରାଯାଉ ଥାଏ—1. Place of trial.
(ବିଚାରସ୍ଥଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବିଚାର କରିବାର ବିଷୟ—
2. Matter for consideration. ୩ । ବିଚାର
କରିବାର ସୁଯୋଗ ବା ଅବସର—3. Occasion or
opportunity for considering a matter.
୪ । ଅଦାଲତ—4. Tribunal (Apte).

ବିଚାରା—ବୈଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ବିଚରା (ଦେଖ)
Bichārā (ବିଚାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Bicharā (See)

ବିଚାରାକ୍ଷମ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(୭ମୀ ତତ୍; ବିଚାର+ଅକ୍ଷମ)—ବିଚାର
Bichārākshama କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅକ୍ଷମ—Unable to
(ବିଚାରାକ୍ଷମା—ସ୍ତ୍ରୀ) consider or judge; unfit to
[ବିଚାର କ୍ଷମତା(ତ୍ୱ)—ବି] judge.

ବିଚାରାଧୀନ—ଦେ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବିଚାର କରା ଯାଉଥିବା;
Bichārādhina ଯେଉଁ ବିଷୟର ବିଚାର ଚାଲୁଥାଏ ଓ ଶେଷ ହୋଇ
ନ ଥାଏ—1. (a matter) Pending trial;
under consideration. ୨ । ବିଚାର୍ଯ୍ୟ—2. Being
considered.

ବିଚାରାନ୍ତର—ସ. ବ (ଅନ୍ୟ+ବିଚାର)—୧ । ଅନ୍ୟ ବିଚାର—1. An-
Bichārāntara other consideration. ୨ । ପୁନର୍ବିଚାର—
2. Reconsideration.

ବିଚାରାଳୟ—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଦାଲତ; ଧର୍ମାଧିକରଣ—
Bichārālaya A court of justice; the bench;
(ବିଚାରଭୂ—ଅନ୍ୟରୂପ) seat of justice.

ବିଚାରାସନ—ସ. ବି --(ମ. ପ. ଲୋ; ବିଚାରପତିଙ୍କ ଆସନ; ଇଜଲାସ—
Bichārāsana The seat of a judge; judge's seat;
the bench.

ବିଚାରିତ—ସ. ବଣ —(ବି+ଚର୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ଚାରି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Bichārita ୧ । ଯାହା ବିଚାର କରାଯାଇଥାଏ—1. Judged;
tried. ୨ । ମୀମାଂସିତ—2. Decided upon.
୩ । ଯାହା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଯୁକ୍ତି ବା ତର୍କ କରାଯାଇ ଥାଏ—
3. Discussed. ୪ । ଅବଧାରିତ; ସଙ୍କଳ୍ପିତ—
4. Contemplated. ସ. ବ (+ଭାବ.ତ) ବିବେଚନା—
Consideration; deliberation (Apte).

ବିଚାରିବା—ଦେ. କି (ପଦ୍ୟ) (ସ ବିଚାର)—୧ । ମନରେ ଭାବିବା—
Bichāribā 1. To think. ୨ । ବିବେଚନା କରିବା—2.
বিচার করা, বিচারা To consider. (ଉଦାହରଣ—ବିଚାର
बिचारना ଦରଖା ବଢ଼ାଅ ଅପରମିତ । ଭବିଷ୍ୟତ କଣୋଭାବିଷ୍ଣ
ସ ଗୀତ ।) ୪ । ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା—2 To inves-
tigate. ୪ । ପରାମର୍ଶ କରିବା—4. To consult.
୫ । ଉତ୍ତମ ରୂପେ ବୁଝିବା ବା ବିବେଚନା କରିବା—
5. To consider well. (ଉ.—ବିଚାର କାର୍ଯ୍ୟ
କରୁଥିଲେ, ପ୍ରମାଦ ନ ପଡ଼ଇ ବଳେ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।)

ବିଚାରୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବିଚାର+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Bichāri ୧ । ବିଚାରକ; ମୀମାଂସକ—1. Deciding; trying;
বেচারী judging. ୨ । ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣକାରୀ—
बेचारी 2. Discriminating. ୩ । (ବି+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ
(ବିଚାରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ) ବିଚରଣକାରୀ—3. Roam-
ing. ୪ । ଦୁଷ୍ଟ; ଦୁଶ୍ଚରିତ୍ର—4. Wanton; dis-
solute (Apte). ବୈଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଚାରର ସ୍ତ୍ରୀ
ଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bichārā.

ବିଚାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବଣ (ବି+ଚର ଧାତୁ ଣିଚ୍=ଚାରି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Bichārjya ୧ । ମୀମାଂସାର ବିଷୟୀଭୂତ—1. Forming the
subject of trial or consideration. ୨ । ସମ୍ୟକ
ବିଚାର କରିବା ଉଚିତ—2. Deserving consi-

deration. ୩ । ଯାହା ବିଚାର କରାଯିବ—3. About to be considered or tried.

ବିଚଳ—ସଂ. ବିଣ (ବି + ଚଲ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅ)—
Bichāla ଅଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ; ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ—Inmost; internal.

ବିଚାଲ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ବେଚାଲ (ଦେଖ)
Bichāla Bechāla (See)

ବିଚା(ଛା)ଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିଚାଲ=ନଡ଼ା; ଶୁଷ୍କ ତୃଣ)—
Bichā(chhā)li ୧ । ବିଛାଲି; ନଡ଼ା; ଭୁଷା—1. Straw. ୨ । বিচালি, বিচিলি, বিচুলি ଶୁଖିଲା ଘାସ—2. Hay. ୩ । ଯେଉଁ ଉତ୍କଳା, বিচালী ଶୁଖିଲା ଭୁଷା ବା ଘାସକୁ ଘୋଡ଼ା ଆଦି ପଶୁଙ୍କ ଶୋଇବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଇଁରେ ବିଛା ଯାଏ—2. Litter for domestic animals; straw or hay spread on the ground for horses and animals to lie on. ବି ଓ ବିଣ—ବେଚାଲ (ଦେଖ) Bechāla (See)

ବିଚି—ସଂ. ବି—ବୀଚୀ; ତରଙ୍ଗ; ଲହରୀ (ହି. ଶ)—Wave. ପ୍ରାଦେ.
Bichi (ମେଦିନୀପୁର) (ଭୁଲ ବି. ବୀଜ)—୧ । ବୀଜ—1. Seed. ୨ । ଆମ୍ବ ଆଦି ଫଳର ଟାକୁଅ—2. The stone inside some fruits. (e. g, mango).

ବିଚିକିତ୍ସା—ସଂ. ବି (ବି=ବିବିଧ ପ୍ରକାର + କିତ୍ ଧାତୁ=ସଂଶୟ କରିବା
Bichikitsā + ସ (ଦ୍ୱିତ୍ୱ) + ଭାବ. ଅ + ଆ)—୧ । ସନ୍ଦେହ—1. Doubt; suspicion; vacillation. ୨ । ଭ୍ରମ—2. Error; mistake.

ବିଚିକିତ୍ସ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବି + ଚିକିତ୍ସା + କର୍ମ ଯ)—୧ । କୁତ୍ସିତ—
Bichikitsya 1. Ugly; nasty. ୨ । ସନ୍ଦେହଜନକ—2. Suspicious; doubtful.

ବିଚିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବିକଟୀଭୂତ ବା ବିସ୍ଫୁଟ)—୧ । ବାତଜ୍ୱରର
Bichiṭibā ଆକ୍ରମଣ ବା ବାତଜ୍ୱରର ଫୁଲା କୌଣସି ଉପ୍ଲାନିକ ରୂପ
ବିଚିଟି ଯିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଧାରଣ କରି ମାରାତ୍ମକ ଅବସ୍ଥାରେ
ବିଚିଟି ହେବା } ପରିଣତ ହେବା; (ରୋଗ) ବିକୃତାକାର
বিষিয়ে যাওয়া ଧାରଣ କରିବା—1. (Said of an attack of
বিগড়ানো moon fever or any other disease) To take a fatal turn. [ଦ୍ର—ବାତଜ୍ୱରରୁ ରୋଗୀଙ୍କୁ ସାଧାରଣତଃ ବାତଜ୍ୱର ଆକ୍ରମଣ କରୁଥାଏ ଓ ୨।୩ ଦିନ ପରେ ଛାଡ଼ିଯାଉ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି କୌଣସି ସମୟରେ ରୋଗୀକୁ ଥରେ ତାହା ଆକ୍ରମଣ କରି ଆଉ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ ଓ ମାରାତ୍ମକ ହୋଇ ଉଠେ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ରୋଗୀଠାରେ ବାତଜ୍ୱର ବିଚିଟିଲା ବୋଲି କହନ୍ତି ।] ୨ । (ଔଷଧ) ରୋଗୀର ଦେହ ତମାମ ଉପ୍ଲାନିକ ବିଷମୟ ଫଳ ସହିତ ବ୍ୟାପିବା—2. (said of any drug) To be diffused throughout the system ending in blood poisoning; to spread throughout the system with a fatal effect.

ବିଚିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି + ଚି ଧାତୁ + କର୍ମ ତ)—ଯାହାର ଅନ୍ୱେଷଣ
Bichita କରାଯାଇ ଥାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Searched; sought after.

ବିଚିତି—ସଂ. ବି (ବି + ଚି ଧାତୁ + ଭାବ ତି)—୧ । ଅନ୍ୱେଷଣ—
Bichiti 1. Search. ୨ । ବିଚାର—2. Consideration.

ବିଚିତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି + ଚିତ୍ତ)—୧ । ବେହୋସ; ଅଚେତ (ହି.
Bichitta ଶ)—1. Unconscious. ୨ । ଅସ୍ଥିରଚିତ୍ତ—2.
(ବିଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Inattentive; fickle-minded.

ବିଚିତ୍ତି—ସଂ. ବି—୧ । ବେହୋସ ଅବସ୍ଥା—1. Unconsciousness.
Bichitti ୨ । ମନର ଅସ୍ଥିରତା—2. Restlessness of mind.

ବିଚିତ୍ର—ସଂ. ବି (ବି=ବିବିଧ ପ୍ରକାରେ + ଚିତ୍ର ଧାତୁ=ଚିତ୍ରିତ କରିବା
Bichitra + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ନାନା ବର୍ଣ୍ଣ—1. Various colours placed together. ୨ । ଅଭାବନୀୟ ଘଟଣା; ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ବିଷୟ ବା ଘଟଣା—2. A wonder; miracle; wonderful thing; a surprise. ୩ । ଅଦ୍ଭୁତ ବସ୍ତୁର ବା ଉପମାର ବର୍ଣ୍ଣନ; କାବ୍ୟରେ ଅର୍ଥାଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—3. A figure of speech; a depiction of wonderful thing. ବିଣ—୧ । ନାନାବର୍ଣ୍ଣ ରଞ୍ଜିତ-
(ବିଚିତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Variegated; mottled; multicoloured.
[ବିଚିତ୍ରତା(ତ୍ୱ)—ବି] ୨ । ବିସ୍ମୟକର; ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ—2. Wonderful; astonishing; surprising; strange. ୩ । ଅଭାବନୀୟ—3. Miraculous. ୪ । ରମଣୀୟ; ମନୋଜ୍ଞ; ସୁନ୍ଦର—4. Charming; beautiful.

ବିଚିତ୍ରକ—ସଂ. ବି (ବିଚିତ୍ର + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଭୂର୍ଜ୍ଜବୃକ୍ଷ—The birch
Bichitraka tree.

ବିଚିତ୍ର କଥା—ଦେ. ବି—ବିସ୍ମୟକର ଘଟଣା—A strange thing.
Bichitra kathā a wonderful thing; a miracle.
[ବିଚିତ୍ର ଘଟଣା (ଶା)—ଅନ୍ୟରୂପ] বিচিত্র ঘটনা; विचित्रबात

ବିଚିତ୍ର କର୍ମା—ସଂ. ବିଣ—(ବିଚିତ୍ର + କର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)-ବିଚିତ୍ର ବା
Bichitra karmā ଅବୋଧ କର୍ମକଳାପ ଯାହାଙ୍କର—Capable of performing miracles. ବି—୧ । ଭଗବାନ୍; ବିଷ୍ଣୁ—1. God; Bishṇu; ୨ । ଈଶ୍ୱର; ଶିବ—2. Siba. ୩ । ବ୍ରହ୍ମା—3. Brahmā.

ବିଚିତ୍ର ଦେହ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଚିତ୍ର + ଦେହ)—୧ । ନାନାବର୍ଣ୍ଣ-
Bichitra deha ରଞ୍ଜିତ ଦେହବିଶିଷ୍ଟ—1. Having a multicoloured body. ୨ । ଛାପଛାପିଆ—2. Mottled; spotted. ବି — ମେଘ —The cloud.

ବିଚିତ୍ରପୁରୀ ପାନ—ପ୍ରାଦେ(ଯାଜପୁର)ବି—ବିଚିତ୍ରପୁର ଗ୍ରାମର ପ୍ରସିଦ୍ଧପାନ—
Bichitrapuri pāna The famous betel produced in Bichitrapura in Jajpur.

ବିଚିତ୍ର ବୀର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଚିତ୍ର=ବିସ୍ମୟକର + ବୀର୍ଯ୍ୟ=
Bichitra birjya ବୀରତ୍ୱ ଯାହାର)—ଅଦ୍ଭୁତପରାକ୍ରମଶାଳୀ—Of wonderful prowess. ବି—(ନାମ) ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ରାଜା ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଔରସରେ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ଏକ ପୁତ୍ର—

A son of Raja Sāntanu by Satyabatī of the Lunar dynasty of ancient India. [ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ରାଜା ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଔରସରେ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ଓ ବିଚିତ୍ର ବୀର୍ଯ୍ୟ ଜାତ ହୋଇଥିଲେ । ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ କୁମାର ଅବସ୍ଥାରେ ଏକ ଗନ୍ଧର୍ବ ଦ୍ୱାରା ହତ ହୋଇଥିଲେ । ବିଚିତ୍ର ବୀର୍ଯ୍ୟ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ପରେ ରାଜା ହେଲେ । ସେ କାଶୀରାଜଙ୍କ ଦୁଇ କନ୍ୟା ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଲିକାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ନିଃସନ୍ତାନ ଅବସ୍ଥାରେ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେବାରୁ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କର ଆଦେଶ କ୍ରମେ ତାଙ୍କ କାନୀନ ପୁତ୍ର ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ ଔରସରେ ବିଚିତ୍ର-ବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀଦ୍ୱୟଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ପାଣ୍ଡୁ ଜାତ ହେଲେ ଓ ବିଧବା ଦାସୀ ଗର୍ଭରୁ ବିଦୁର ଜାତ ହେଲେ ।]

ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ—ଦେ. ବି—କବି ବିଶ୍ୱନାଥ ଖୁଣ୍ଟିଆଙ୍କ କୃତ ଓଡ଼ିଆ ଛନ୍ଦ Bichitra rāmāyaṇa ରାମାୟଣବିଶେଷ—The title of an Oriya metrical Rāmāyaṇa composed by poet Biśwanātha Khuṇṭiā.

ବିଚିତ୍ର ଲକ୍ଷଣା—ଦେ. ବି—କାବ୍ୟାଲଙ୍କାରବିଶେଷ—A figure of Bichitra lakshaṇā speech. [ଦ୍ର—ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତ ସିଂହାରଙ୍କ ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣିର ନିମ୍ନଲିଖିତ ପଦ ଗୁଡ଼ିକ ବିଚିତ୍ର ଲକ୍ଷଣାଯୁକ୍ତ ଅଟେ—ଯଥା—ଅସ୍ୟ କଞ୍ଜେ ବସାଇଛନ୍ତି ଖଞ୍ଜରୀଟ ଯୁଗ, ଦେଖି ଭ୍ରମିଲେ ଅଙ୍ଗଦେଶ ହେବ ତ ମୋ ଭୋଗ । ଶଙ୍ଖ ଉପରେ ବସନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରେ ତ ଭାବ, ଗଉରୀ ପ୍ରସଙ୍ଗେ ଶିରଭୋଗୀକି ଲୋଡ଼ୁଛ ।]

ବିଚିତ୍ର ଶାଳା—ସଂ. ବି.—ଯେଉଁ ଘରେ ବିଚିତ୍ର ବସ୍ତୁମାନ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ Bichitra śālā ଥାଏ; ଯାଦୁଘର (ହି. ଘ)-Museum.

ବିଚିତ୍ରାଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଚିତ୍ର+ଅଙ୍ଗ. ଯାହାର)—୧ । ଚିତ୍ରିତ Bichitrāṅga ଅଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ; ଚିତ୍ରିତାଙ୍ଗ—1. Having one's body painted in various paints. ୨ । ନାନା-ବର୍ଣ୍ଣ ରଞ୍ଜିତ ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ; ଛିଟିଛିଟିକିଆ—3. Having a mottled body. ବି—୧ । ମୟୂର—1. The peacock. ୨ । ଚିତାବାଘ; କଲରାପତ୍ରିଆ ବାଘ—2. The leopard; the spotted tiger.

ବିଚିତ୍ରାନନ୍ଦ ଦାସ—(ନାମ) ଉତ୍କଳର କରଣ ବଂଶୀୟ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଦେଶ Bichitrānanda dāsa ହିତୈଷୀ—Name of a late Oriya patriot. [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ ଇଂରାଜମାନଙ୍କ ଅଧିକାର ପରେ ଯେଉଁ କେତେ ଜଣ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଥମେ ସରକାରୀ ଚାକିରି ପାଇଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏ ଜଣେ । ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଓ ଭାଷାର ଉନ୍ନତି ଓ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଜାଗିରୀ ରକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଏ ବହୁତ ଯତ୍ନ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ପ୍ରଚଳନ ବିରୋଧରେ ଯେଉଁମାନେ ଚେଷ୍ଟା କରି ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ରୂପେ ସ୍ୱୀକୃତ କରାଇ ଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏ ଜଣେ । ଏହାଙ୍କ ଘର ଯାଜପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିଲା ।]

ବିଚିତ୍ରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ବି+ଚିତ୍ରିତ)—୧ । ନାନା ବର୍ଣ୍ଣରେ ଚିତ୍ରିତ; Bichitrita ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଥିବା—1. Painted in motley colours. ୨ । ନାନାବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—2. Mottled; particoloured; multicoloured.

ବିଚିନ୍ତିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବି+ଚିନ୍ତିତ)—୧ । ବିଶେଷ ଭାବରେ Bichintita ଚିନ୍ତା କରା ଯାଇଥିବା (ବିଷୟ)—1. Contemplated; well-considered. ୨ । ବିଶେଷରୂପେ ଚିନ୍ତାଗ୍ରସ୍ତ—Very anxious or uneasy.

ବିଚିନ୍ତ୍ୟମାନ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ଚିନ୍ତ୍ ଧାତୁ ଣିଚ ଚିନ୍ତି—ଭାବନା+ Bichintyamāna କର୍ମ. ଅନ)—୧ । ଯାହା ଭାବନା କରାଯାଉ ଥାଏ; ଚିନ୍ତାର ବିଷୟୀଭୂତ—1. Which is being thought over. ୨ । ବିବେଚନାଧୀନ—2. Subject to consideration.

ବିଚିବା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) କ୍ରି.—(ମୂଳ. ବ. ବେଚ୍; ବିକ୍)— Bichibā ବିକିବା—To sell.

ବିଚିଲି—ପ୍ରାଦେ.—(ଯାଜପୁର) ବି· (ସଂ.ଖାଗଲ=ଶୁଷ୍କ ତୃଣ)— Bichili ଗୋରୁଙ୍କୁ ଖଆଇବା କଟା ନଡ଼ା—Chopped hay or straw used as fodder.

ବିଚିହ୍ନ—ଦେ· ବିଣ—ଚିହ୍ନରହିତ; ଦାଗଶୂନ୍ୟ—Spotless; having Bichihna no marks. (ଉ.—ବିଚିହ୍ନ କିଦଶନରେ, ବିରୋଧୀ ମୋ ଅଶନରେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଚୀ—ସଂ. ବି—ବୀଚି; ତରଙ୍ଗ (ହି. ଷ) Bichī Wave.

ବିଚୂନ(ନ୍ନ)—ଗ୍ରା. ବିଣ—(ସଂ. ବିଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ବିଚୂର୍ଣ୍ଣିତ— Bichūn(nna) Powdered to dust.

ବିଚୂର୍ଣ୍ଣ—ସଂ· ବି—(ବି+ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ଖୁବ୍ ସରୁ ଚୂନା—Fine powder. Bichūrṇṇa ବିଣ.—ବିଚୂର୍ଣ୍ଣିତ—Powdered to fine minute dust. (ଦ୍ର—ଏହା ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ସହିତ ସହଚରରୂପେ ବିଶେଷଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଯଥା—ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣ ।)

ବିଚୂର୍ଣ୍ଣନ—ସଂ. ବି.—ଚୂର କରି ଚୂନା କରିବା କର୍ମ—Powdering Bichūrṇṇana of a thing to dust; disintegration

ବିଚୂର୍ଣ୍ଣିତ—ସଂ. ବିଣ.—(ବି+ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ)—ବିଶେଷରୂପେ ଚୂନା କରାଯାଇ Bichūrṇṇita ଥିବା—Finely powdered; powdered into dust; disintegrated; pulverised.

ବିଚେତନ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ବିଗତ,ନାହିଁ+ଚେତନା)— Bichetana ୧ । ଚୈତନ୍ୟହୀନ; ସଂଜ୍ଞାଶୂନ୍ୟ; ବେହୋସ୍— (ବିଚେତନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Unconscious. ୨ । ଅଚେତନ— 2. Inanimate. ୩ । (ବି=ବିଶିଷ୍ଟ+ଚେତନା ଯାହାର)—ସଚେତନ; ସଜାଗ—3. Animate; fully conscious. ବି—(କର୍ମଧା; ବି=ବିଶିଷ୍ଟ+ଚେତନ)-ବିଶିଷ୍ଟ ଜ୍ଞାନ—Special or intimate or thorough knowledge.

ବିଚେତନା—ଦେ. ବି.—(ବି+ଚେତନା)— ସଂଜ୍ଞା; ଚେତନା— Bichetanā Consciousness. (ଲୁଟି ଯାଉ ବିଚେତନା ଛଟ ପଟ ହେବ କିଳା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ,ବିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଚ ଗୀତ) ।

ବିଚେତା (ତ)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବିଚେତନ)—ଜ୍ଞାନହୀନ; ଅଚେତ—
Bichetā (ta) অচেতন; बेहोश, अचेत Unconscious.

ବିଚେତାଃ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଚେତସ୍; ବିଚେତସ୍ ୧ମା ୧ବ; ବି=
Bichetāḥ ବିପରୀତ; ବିମୁଖ ହୋଇଅଛି ଚେତସ୍=ମନ ଯାହାର)—
୧ । ଉଦ୍ବିଗ୍ନ—1. Uneasy; agitated; bewildered; distracted. ୨ । ବିମନା; ଅସୁଖୀ—
2. Unhappy; miserable. ୩ । ଅଜ୍ଞ—
3. Ignorant. ୪ । ଦୁଷ୍ଟ (ହ୍ରୁ.ଶ)—4. Wicked.

ବିଚେୟ—ସଂ. ବି—(ବି+ଚି. ଧାତୁ=ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା+କର୍ମ. ଯ)—
Bicheya ୧ । ଅନ୍ୱେଷଣୀୟ—1. To be searched after.
୨ । ସଂଗ୍ରହାର୍ହ—2. Fit to be collected together. ୩ । ଅଳ୍ପ; ସାମାନ୍ୟ—3. A little; a few.

ବିଚେଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ଚେଷ୍ଟା, ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବେହୋସ;
Bicheshṭa ଚୈତନ୍ୟ ରହିତ—1. Unconscious. ୨ । ହସ୍ତ
(ବିଚେଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପଦାଦି ଚାଳନରେ ଅକ୍ଷମ—2. Unable to
(ବିଚେଷ୍ଟତା—ବି) move one's limbs. ୩ । ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ—
3. Devoid of exertion.

ବିଚେଷ୍ଟା—ଦେ. ବିଣ—ବିଚେଷ୍ଟ (ଦେଖ)—Bicheshṭa (See).
Bicheshṭā ବି—୧ । ସ୍ପୃହାହୀନତା—1. Want of attachment; disinclination. [ଉ—ବିଚେଷ୍ଟାକୁ ଦେଖି ରଘୁ ନନ୍ଦନ, ବଳ ଦେଲେ କରିଣ ଆଲିଙ୍ଗନ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ଚେତନାହୀନତା—2. Unconsciousness. [ଉ—ବିଚେଷ୍ଟା ନ ଭାଜଇ ଶୁଦ୍ଧ ପାର୍ଶ୍ୱେ ଉହାଇ, ବିବିଧ ବାଦ୍ୟକୁ ବଜାଇ ସେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୩ । ବିଶେଷ ଚେଷ୍ଟା; ଅତ୍ୟଧିକ ଯତ୍ନ—3. Great care; particular care. [ଉ—ଶୋଭା ବିଚେଷ୍ଟା ବାହାର ଉତରେ, ସାପ୍ରମନ୍ତ୍ର ହେଲେ ସ୍ଥାନ ସ୍ଥିତିରେ । ଅଭିମନ୍ୟୁ ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।] ସଂ. ବି—
୧ । ମନ୍ଦ ଚେଷ୍ଟା (ହ୍ରୁ. ଶ)—1. Evil endeavour.
୨ । ପୀଡ଼ା ବା ଶୋକ ହେତୁ ମୁଖର ଓ ଅଙ୍ଗାଦିର ବିକ୍ଷେପ (ହ୍ରୁ. ଶ)—2. Contortions of the face and striking of the limbs on account of grief or disease. (ବିଚେରେଷ୍ଟା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ବିଚେଷ୍ଟିତ—ସଂ. ବି—(ବି+ଚେଷ୍ଟ ଧାତୁ+ଭାବ. ତ)—୧ । ବ୍ୟାପାର;
Bicheshṭita କ୍ରିୟା—1. Action; affair; act; deed.
୨ । ବିଶେଷ ଚେଷ୍ଟା—2. Special effort. ୩ । ଭୂଇଁରେ ବାଡ଼େଇ କଷ୍ଟ ହେବା—3. Act of striking the limbs on the ground. ବିଣ—
୧ । ଚେଷ୍ଟାବିହୀନ-1. Effortless. ୨ । ଅନ୍ୱେଷିତ—
2. Sought after. ଦେ· ବି—ଆଚରଣ-Conduct; dealing. [ଉ—ହେ ନାଥ ତୋର ବିଚେଷ୍ଟିତ, ବିଶ୍ୱ ସଂସାରେ ବିପରୀତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ବିଚ୍ଛନ୍ଦ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—A name given
Bichchhanda to males. ବିଣ—ଧୂର୍ତ୍ତ—Fraudulent;
(ବିଚ୍ଛନ୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) deceitful. (ଉ—ବିଚ୍ଛନ୍ଦ ମାରଣରେ ବଣା ହେଲେ ରଣରେ, ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ତହିଁ ଯେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଚ୍ଛନ୍ଦ(ର୍ଦ୍ଦ)କ—ସଂ. ବି (ବି+ଛନ୍ଦ ଧାତୁ=ଇଚ୍ଛା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Bichchhanda(rdda)ka ଅକ)—୧ । ରୂପଯୁକ୍ତପର ନିର୍ମିତ ଦେବାଳୟବିଶେଷ—1. A sort of temple; pagoda. ୨ । ପ୍ରାସାଦ (ହ୍ରୁ. ଶ.)—2. Mansion.

ବିଚ୍ଛନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଜନୈକ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଓଡ଼ିଆ
Bichchhanda paṭṭanāyaka ଦେଶହିତୈଷୀ—Name of a late Oriya patriot. [ଦ୍ର—ଏ ୧୮୪୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୨ ତାରିଖରେ ଜନ୍ମିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ପିତା ଖୁର୍ଦ୍ଧାର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି ରାଜାଙ୍କର ଖାମୁକରଣ ଥିଲେ । ପରେ ଇଂରାଜମାନେ ତାଙ୍କୁ ଅଣାଇ ଟ୍ରେଜେରୀ ଅଫିସର ଓ ଫୌଜ ଡେପୁଟୀକଲେକ୍ଟର ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିଲେ । ବିଚ୍ଛନ୍ଦ ୧୮୬୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଏଣ୍ଟ୍ରାନ୍ସ ପରୀକ୍ଷାରେ ୨ୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଢାକା କଲେଜକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଫେରି ଆସି ପ୍ରଥମେ ସମ୍ବଲପୁରରେ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ହୋଇଥିଲେ । ପରେ ଅନୁଗୁଳର ତହସିଲଦାର ହେଲେ । ତାହାଙ୍କର ଚାକିରି କାଳରେ ସେ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାସ୍କୁଲକୁ ଛାଡ଼ି ୩୬୫ ଦିନରେ ୩୬୫ଟି ସ୍କୁଲ ବସାଇଥିଲେ । ଏ ସମ୍ବଲପୁରରେ ଥିବା ସମୟରେ ଗୌରୀଶଙ୍କର ରାୟ ଓ ଭଗବାନନ୍ଦ ଦାସଙ୍କ ସହିତ ମିଳି ଓଡ଼ିଶାରେ ବଙ୍ଗଳା ରାଜଭାଷା ଭାଷାରୂପେ ସ୍ୱୀକୃତ ହେବାପାଇଁ କେତେକ ବଙ୍ଗାଳୀଙ୍କ ଉଦ୍ୟମକୁ ପଣ୍ଡ କରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷାରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆରେ ଉପଯୁକ୍ତ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ନ ଥିବାରୁ ବର୍ଣ୍ଣପରିଚୟଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଚାରୁପାଠ, ବୋଧୋଦୟ, କାଦମ୍ବରୀ ଓ ରଘୁବଂଶ ପ୍ରଭୃତି ପୁସ୍ତକ ବଙ୍ଗଳାଭାଷାରୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରି ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଏହି ସବୁ ପୁସ୍ତକ ଏଣ୍ଟ୍ରାନ୍ସ ଓ ଭର୍ଣ୍ଣାକୁଲର ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରୂପେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା । ଅନୁଗୁଳରେ ଥିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଖରାପ ହେବାରୁ ସେ କଟକ ଆସିଲେ ଓ ୧୮।୧୦।୮୨ ରେ କଟକଠାରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ।]

ବିଚ୍ଛନ୍ଦ ସୁତ—ଦେ. ବି—ନଳ ନାମଧେୟ ବାନର—A monkey
Bichchhanda suta named Naḷa.
(ଉ—ବ୍ୟାପିକପି ଶିଖରୀ ଉତ୍ପାଟିଲେ ଅଭୁତେ, ବିଚ୍ଛନ୍ଦସୁତ ସ୍ଥିରସେ ଉଦକେ ପକାନ୍ତେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଚ୍ଛତ୍ରକ—ସଂ. ବି—ସୁନୁସୁନିଆ ଶାଗ (ହ୍ରୁ. ଶ.)—
Bichchhatraka An aquatic pot-herb.

ବିଚ୍ଛନ୍ନ—ଦେ. ବିଣ—ଛିନ୍ନ; ଅତିଚିନ୍ତାଯୁକ୍ତ—Very anxious. (ଉ.—
Bichchhanna ବିଚ୍ଛନ୍ନ ମନ ଉଚିତ ବଚନ ଛଡେ ରଚନ—
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଚ୍ଛର୍ଦ୍ଦକ—ସଂ. ବି. (ବି+ଛର୍ଦ୍ଦ+କ)—ବମନ (ହ୍ର. ଷ.)—
Bichchharddaka (ବିଚ୍ଛର୍ଦ୍ଦିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) Vomiting.

ବିଚ୍ଛର୍ଦ୍ଦିତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଯାହାକୁ ବାନ୍ତି କରାଯାଇଅଛି; ଉଦ୍ଗୀର୍ଣ୍ଣ—
Bichchharddita 1. Vomited forth ୨ । ଉପେକ୍ଷିତ (ହ୍ର. ଷ)—2. Disregarded; slighted.

ବିଚ୍ଛାୟ—ସଂ. ବି. (ବି=ପକ୍ଷୀ + ଛାୟା)—୧ । ପକ୍ଷିଚ୍ଛାୟା; ପକ୍ଷୀ
Bichchhāya ଉଡ଼ିଗଲାବେଳେ ଭୂମିରେ ଯେଉଁ ଛାଇ ପଡ଼େ—1. The shade of a flying bird appearing on the ground. ୨ । (ବି=ଅଭାବ+ଛାୟା) ଛାୟାର ଅଭାବ—2. Want of shade. ୩ । { ବି=ବିଶିଷ୍ଟ +ଛାୟା=କାନ୍ତି) ମଣି—3. A gem. ବିଣ—(ବି= ଅଭାବ+ଛାୟା)—୧ । ଛାୟାରହିତ—1. Shadeless; destitute of shadow. ୨ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁର ବା ପ୍ରାଣୀର ଛାୟା ପଡ଼େ ନାହିଁ; (ଯଥା—ଦେବତା, ଦାନବ, ଭୂତ, ପ୍ରେତ)—2. Casting no shadow.

ବିଚ୍ଛିତ୍ତି—ସଂ ବି (ବି+ଛିଦ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+ଭାବ. ତି)—
Bichchhitti ୧ । ବିଚ୍ଛେଦ—1. Separation; ୨ । ବିନାଶ—2. Destruction. ୩ । ବୈଚିତ୍ର୍ୟ—3. Wonderfulness. ୪ । କାଟିକରି ଅଲଗା କରିବା—4. Severance. ୫ । କ୍ଷମଭି; କ୍ଷତି (ହ୍ର. ଷ.)—5. Loss. ୬ । (+କର୍ମ.ତି)କଣ୍ଠହାର—6. Necklace. ୭ । ସ୍ତ୍ରୀଜନଙ୍କ ଶୋଭନ କେଶରଚନା ଓ ଅଙ୍ଗାଲଙ୍କାର କାର୍ଯ୍ୟ—7. Toilette of a lady ୮ । କବିତାର ଯତି (ହ୍ର. ଷ)—8. Harmonic pause in metre. ୯ । ଏକପ୍ରକାର ହାବ, ଯହିଁରେ ସ୍ତ୍ରୀ ସାମାନ୍ୟ ଶୃଙ୍ଗାରରେ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ମୋହିତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ (ହ୍ର. ଷ)—9. A kind of amorous dalliance on the part of a woman who by a little equipment tries to charm a male.

ବିଚ୍ଛିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ) —୧ । ବିଯୁକ୍ତ-
Bichchhinna 1. Separated. ୨ । ବିଭକ୍ତ; ପୃଥକ୍‌କୃତ—
(ବିଚ୍ଛିନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Separated; severed ୩ । ବିନଷ୍ଟ—3. Destroyed. ୪ । ଛିଣ୍ଡା ହୋଇଥିବା—4. Torn. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଛିନ୍ନ ଶବ୍ଦ ସହିତ ସବ୍ତରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ୫ । ଯାହାର ଅନ୍ତ ହୋଇଅଛି (ହ୍ର. ଷ)—5. Finished. ୬ । କୁଟିଳ (ହ୍ର. ଷ)—6. Tortuous.

ବିଚ୍ଛୁରିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଛୁର ଧାତୁ=ଛେଦନ ବା ଲେପନ+କର୍ମ
Bichchhurita ତ)—୧ । ଅନୁଲିପ୍ତ—1. Annointed. ୨ । ଅନୁରଞ୍ଜିତ—2. Painted. ୩ । ବିକୀର୍ଣ୍ଣ; ଖେଳେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିବା—3. Scattered about; suffused; diffused.

ବିଚ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି (ବି+ଛିଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ବିରହ;
Bichchheda ଛଡ଼ାଛଡ଼ି—1. Separation. ୨ । ପାର୍ଥକ୍ୟ;
ବିଚ୍ଛେଦିତ } ବିଣ
ବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ }
ପ୍ରଭେଦ—2. Difference. ୩ । ବିଯୋଗ—3. Disjunction; disunion. ୪ । ବିଭାଗ—4. Division. ୫ । ପୁସ୍ତକର ବିଭାଗ ବା ପରିଚ୍ଛେଦ—5. Division or chapter of a book. ୬ । ଖଣ୍ଡ—6. A piece. ୭ । ପ୍ରଣୟୀ ପ୍ରଣୟିନୀ ବା ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ବା ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇ ରହିବା; ବିରହ—7. Separation between friends or a couple. ୮ । ବିରାମ—8. Intermission. ୯ । କାଟି କରି ଅଲଗା କରିବା—9. Severance. ୧୦ । ନାଶ—10. Loss. ୧୧ । ଦୁଇବସ୍ତୁ ମଝିରେ ଥିବା ଖାଲି ସ୍ଥାନ; ବ୍ୟବଧାନ (ହ୍ର. ଷ)—11. Interval; space between two things. ୧୨ । କବିତାରେ ଯତି (ହ୍ର.ଷ)—12. Harmonic pause in metre. ୧୩ । କ୍ରମଭଙ୍ଗ (ହ୍ର. ଷ)—13. Break of continuity.

ବିଚ୍ଛେଦକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Bichchhedaka ପୃଥକ୍‌କାରୀ—Separating [ଉ—
(ବିଚ୍ଛେଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମୁଁ ସୃଜାଯାଏ ଲେଖି ଦେବ ଦେବ ଯେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଚ୍ଛେଦ ଦୁଃଖ—ସଂ. ବି—ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିରହ ଜନିତ ଦୁଃଖ—
Bichchheda duḥkha Pangs of separation.

ବିଚ୍ଛେଦନ—ସଂ. ବି (ବି+ଛେଦନ)—୧ । ଭଞ୍ଜନ; ଦୂରୀକରଣ—
Bichchhedana 1. Removal; breaking. [ଉ—ବିଚ୍ଛେଦନ କଲ୍ପ ମୋ ଚନ୍ଦ୍ର ଏସମ୍ପ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ନଷ୍ଟକରଣ—2. Destruction ୩ । ପୃଥକ୍‌କରଣ—3. Severing; separating

ବିଚ୍ଛେଦନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ବି +ଛେଦନୀୟ)—୧ । ପୃଥକ୍ କରଣୀୟ—
Bichchhedaniya 1. Separable; divisible. ୨ । ଭଙ୍ଗୁର
(ବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) —2. Fragile.

ବିଚ୍ଛେଦାଇବା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—(ବିଚ୍ଛେଦିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ-
Bichchhedāibā ରୂପ— The causative form of Bichchhedibā.)—ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ବିଚ୍ଛେଦ କ୍ରିୟା କରାଇବା— To cause separation by another. [ଉ—ବିଚ୍ଛେଦାଇଲେ ତମ ବିଷ ଉତ୍ତମ ଏ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଚ୍ଛେଦାଗ୍ନି—ସଂ. ବି (ରୂପକ; ବିଚ୍ଛେଦ+ଅଗ୍ନି)—ଅଗ୍ନିପରି ସନ୍ତାପକ
Bichchhedāgni ବିଚ୍ଛେଦଜନିତ ଦୁଃଖ—Burning pangs
(ବିଚ୍ଛେଦାନଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) of separation (compared to fire).

ବିଚ୍ଛେଦିତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ବଞ୍ଚିତ; ପୃଥକ୍‌କୃତ—1, Separated
Bichchhedita from; deprived of. ୨ । କର୍ତ୍ତିତ; ଅହତ 2. Cut; wounded. [ଉ—ବିଚ୍ଛେଦିତ ହୋଇ ପ୍ରିୟବର୍ଗରେ, ବିଚ୍ଛେଦିତ କରିବରେ ଦୂର ଶରେ— ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୩ । ବିଖଣ୍ଡିତ—2. Cut asunder, severed.

ବିଚ୍ଛେଦିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—କାଟିବା; ଛେଦନ କରିବା—To cut; to fell down. [ଉ—ବିଶାଳ ଭୁଜଂ ଶାଳ ମସ୍ତାରୂଢ଼, ବିଚ୍ଛେଦିଲା ପ୍ରାୟେ ପଡ଼ିଲା ଦେହ ।
Bichchhedibā
বিচ্ছেদা
बिच्छेदना ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଚ୍ଛେଦୀ—ଦେ. ବିଣ.ପୁଂ—୧ । ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ଖଣ୍ଡରେ ହଣା ହୋଇ ଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ)—1. (a person or thing) Cut down into two or more pieces. (ବିଚ୍ଛେଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିୟୋଗୀ; ବିରହୀ—2. Who is undergoing the pangs of separation.
Bichchhedi
बिछोई
[ଉ-ବିପ୍ରସୁତଙ୍କୁ ଭକ୍ଷିବା ଇଚ୍ଛା କଲେ, ବିଚ୍ଛେଦୀ ହୋଇଥିଲା ଜନେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ---ଯେ ବିଚ୍ଛେଦ ଘଟାଏ [ହି. ଶ]—Causing separation or severance.

ବିଚ୍ୟୁତ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ଚ୍ୟୁତ)—୧ । ଆପଣା ସ୍ଥାନରୁ ସ୍ଖଳିତ; ଭ୍ରଷ୍ଟ—1 Dislocated; disjoined. ୨ । ପତିତ—2. Fallen down. ୩ । ପୃଥକ୍‌କୃତ—3. Separated. ୪ । କ୍ଷରିତ—4. Oozed out. ୫ । ବିରହିତ—5. Deprived of; stripped of. ୬ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଜୀବିତ ଅଙ୍ଗରୁ କଟା ଯାଇ ଥିବା (ଅଙ୍ଗ) (ହି. ଶ)—6. (surgery) Amputated (limb).
Bichyuta

ବିଚ୍ୟୁତି—ସଂ. ବି—(ବି+ଚ୍ୟୁତି)—୧ । ପତନ—1. Fall. ୨ । କ୍ଷରଣ—2. Oozing. ୩ । ପୃଥକ୍‌କରଣ—3. Separation. ୪ । ସ୍ଖଳନ—4 Dislocation. ୫ । ଗର୍ଭପାତ (ହି. ଶ)—5. Abortion. ୬ । ୭ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଜୀବିତ ଅଙ୍ଗରୁ କୌଣସି ଅଂଶ କାଟିବା 7. Amputation.
Bichyuti

ବିଚ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବିଚରା (ଦେଖ)
Bichrā (ବିଚ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Bicharā (See)

ବିଛ—ଦେ. ବି—ବାଇବିଛ (ଦେଖ)
Bichha Bāibichha (See)

ବିଛ(ଛା)ଉଣି—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିସ୍ତରଣ)—୧ । ବିଛଣି; ବିଛାଇବା ବା ବିସ୍ତାରିତ କରିବା କର୍ମ—1. Act of spreading out or apportioning. ୨ । ବିଣ୍ଟନ—2. Distribution. ୩ । ଜାହାଜର ବା ଡଙ୍ଗାର ତଳ ମହଲରେ ରଖା ଯିବା ଜିନିଷମାନ ତଳ ବାଟେ ପଶିବା ପାଣିରେ ଓଦା ନ ହେବା ପାଇଁ ଜାହାଜର ବା ଡଙ୍ଗାର ତଳରେ ଯେଉଁ ବତା ବା ଡାଳେଇ ଆଦି ବିଛା ଯାଏ—3. Logs or sticks spread on the bottom of a boat or ship to prevent the articles kept there from being affected by the water accumulating in the hold. ୪ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ (ଯଥା —କୁଟା, କଡ଼ା) ଭୂମିରେ ବା ଘରର ତଳରେ ବିସ୍ତୃତ କରି ଯାଏ—4. Any thing spread on the ground or floor.
Bichha(chhā)uṇi
বিছান; বিছানী
बिछौनी, बिछाउनी

ବିଛଣା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବିସ୍ତାରଣ)—୧ । ଶୋଇବାର ଆସ୍ତରଣ; ଶଯ୍ୟା—1. Bed; bedding. ୨ । ବହୁଲୋକ ବସିବାର ବଡ଼ ଆସନ—2. A big seat or mat for many people. ପ୍ରାଦେ.—(ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ବିଛଣୀ ମହୁ ଫେଣା; ଛୋଟ ମହୁ ଫେଣା—Small fan-shaped honeycomb.
Bichhaṇā
বিছানা
बिछौना

ବିଛଣା ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମିରେ ବିସ୍ତୃତ ବା ରଚିତ ଶଯ୍ୟାକୁ ଗୋଟେଇବା—To tuck up the bed. [ବିଛଣା ଗୋଟେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
Bichhaṇā uṭhā(ṭhe)ibā
বিছানা তোলা; বিছানা উঠান
बिछौना उठाना

ବିଛଣା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଶଯ୍ୟା ରଚନା କରିବା—1. To make up a bed. ୨ । ଭୂମିରେ ଶଯ୍ୟା ବିସ୍ତାର କରିବା—2. To lay the bed.
Bichhaṇā karibā
বিছানা করা (পাতা)
बिछौना करना
ବିଛଣା ପକା(କେ)ଇବା, ବିଛଣା ପାଡ଼ିବା } --ଅନ୍ୟରୂପ
ବିଛଣା ପାରିବା, ବିଛଣା ବିଛା(ଛେ)ଇବା }

ବିଛଣା ଚା(ଚ)ଦର—ଦେ. ବି.—ଶଯ୍ୟା ଉପରେ ପକାଯିବା ବସ୍ତ୍ର—Bedsheet; bedspread.
Bichhaṇā chā(cha)dara বিছানা চাদর
बिछौना चादर

ବିଛଣା ଜମା(ମେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବିଛଣା ବା ଆସନ ପକାଇ ସ୍ଥିର ଭାବରେ ବସିବା-1. To settle on a seat or mat at a place. ୨ । ବିଛଣା କରିବା (ଦେଖ) 2. Bichhaṇā karibā (See)
Bichhaṇā jamā(me)ibā
বিছানা জমান
बिछौना जमाना

ବିଛଣା ଦେବା—ଦେ· କ୍ରି—ସମାଗତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବସିବା ପାଇଁ ଆସନ ଦେବା—To give a person a seat.
Bichhaṇā debā
বিছানা দেওয়া **बिछौना देना**

ବିଛଣା ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶୋଇବା ନିମନ୍ତେ ଶଯ୍ୟାକୁ ଆଶ୍ରୟ କରିବା—1. To take to bed. ୨ । ଶୋଇବା—2. To sleep. ୩ । (ରୋଗୀ) ପୀଡ଼ାଇଶଯ୍ୟ ଯୋଗୁ ଶଯ୍ୟାଶାୟୀ ହେବା—3. To be bedridden; to be confined to one's bed.
Bichhaṇā dharibā
বিছানা ধরা
बिछौना धरना

ବିଛଣାପତ୍ର—ଦେ. ବି (ସମ୍ପର୍କ ଶବ୍ଦ)—ବିଛଣା ଆଦି—Beddings.
Bichhaṇāpatra বিছানা টিছানা **बिछौना पत्तर**
(ବିଛଣା ପତର, ବିଛଣା ବିଛଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଛଣା ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଳ୍ପକାଳ ପାଇଁ ବିଶ୍ରାମାର୍ଥ ଶଯ୍ୟାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—To touch the bed. [ଦୃ—ବିବାହ ଦିନ ରାତିରେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ମଧୁଶଯ୍ୟାରେ ଏକତ୍ର ଶୟନ କରିବାର ବିଧି ଅଛି । କିନ୍ତୁ ବିବାହ ବେଦିର କର୍ମବିଧି ସମାପ୍ତ ହେଉଁ ହେଉଁ ଯେବେ ସକାଳ ହୋଇଯାଏ ତେବେ ବିଧିରକ୍ଷାର୍ଥ ବରକନ୍ୟା ମଧୁଶଯ୍ୟାକୁ ନାମମାତ୍ର ଯାଇ ବିଛଣା ମାଡ଼ି ଆସନ୍ତି ।]
Bichhaṇā mārḍibā
বিছনায় পা দেওয়া
बिछौना छूना
(ବିଛଣା ଛୁଇଁବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଛଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିକ୍ଷୁରଣ)—ଇତସ୍ତତଃ ଖେଳେଇ ହେବା; Bichhaṇi ବିସ୍ତାର—Scattering about; being spread

ବିଛଣା ଘର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମହୁଫେଣା— Bichhaṇā gharā The bee-hive.

ବିଛନ୍ଦ—ଦେ. ବିଣ—ବିଷମ—Irregular. (ଉ—ବିଛନ୍ଦଛନ୍ଦେ Bichhanda ଏହି ବଚ କବତେ ସ୍ୱନାମେ ଅଂଶଣା ଦେଖା—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଛା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୃଶ୍ଚିକ; ପ୍ରା. ବିଚ୍ଛୁଅ)—୧ । କଙ୍କଡ଼ାବିଛା— Bichhā 1. Scorpion. [ଦ୍ର—ଏହା ଅଷ୍ଟପଦୀ, ସ୍ୱଳ୍ପିତର ବିଛା ହିଂସ୍ରପ୍ରାଣୀ । ଏହାର ସମ୍ମୁଖରେ କଙ୍କଡ଼ା ପରି ୨ଟି ହାତ ବିଚ୍ଛା; ବିଚ୍ଛୂ; **गोजर** ଥାଏ; ପୁଚ୍ଛ ଦୀର୍ଘ । ଏହା ଗତି କଲାବେଳେ ପୁଚ୍ଛ ପିଠି ଉପରକୁ ଟେକିଥାଏ । ଏହାର ପୁଚ୍ଛ ଅଗରେ ତୀବ୍ର ବିଷଯୁକ୍ତ ନାହୁଡ଼ ଅଛି ।] ୨ । ଝିଲ୍ଲିକଅ ବିଛା— 2. Centepede. [ଦ୍ର—ଏହା ଶତପଦୀ ଓ ଏହାର ନାହୁଡ଼ରେ ବିଷ ଅଛି; ମୁହଁର ଦୁଇ ପାଖରେ ଦୁଇଟି ଦାନ୍ତ; ସ୍ୱଳ୍ପିତର ।] ୩ । ଚାନ ବିଛା; ଚାନକନ୍ଦୁଳ ବିଛା—3. Chilognath. [ଦ୍ର—ଏ ଅତି ସରୁ ଓ ୩।୪ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ । ଏହାକୁ ଦଳିଲେ ଏହା ଦେହରୁ ଗାପକ ଜୋଂଗ୍ର ବାହାରେ ।] ୪ । ଅଗ୍ରହାୟଣ; ମାର୍ଗଶିର; ବୃଶ୍ଚିକ ମାସ—4. The month of Mārgaśira. ୫ । ବୃଶ୍ଚିକରାଶି—5. The sign of Scorpion; the eighth of the 12 signs of the zodiac. ୬ । ଝେଲୁକଅ ବିଛାର ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ଏକସରଅ ଅଣ୍ଟାସୂତା ବା ଅଣ୍ଟାର ଶିକୁଳୀ ବା ବେକର ହାର—6. A one-stringed waist-chain or neck-chain in the shape of a centepede, consisting of interwoven rings.

ବିଛା(ଛେ)ଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିସ୍ତରଣ)—୧ । ବିଛଣି; ଭୂମିରେ Bichhā(chhe)i ଇଟା ବା ଗୋଡ଼ି ବା ଚୂନ ଆଦି ସ୍ତର ସ୍ତର କରି ବିଛାନ, ବିଛାଇ ବିସ୍ତୃତ କରିବା କ୍ରିୟା—1. The laying out **बिछाइ** of bricks, mortar and metal on the surface of the ground. ୨ । ଗୋଡ଼ି ଆଦି ଭୂମିରେ ବିଛାଇବା ନିମନ୍ତେ କାରିଗର ଆଦିକୁ ଦିଆଯିବା ମୂଲ ବା ଖରଚ—2. Cost or wages paid for the laying of bricks or metal on the ground.

ବିଛା(ଛେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ ବି+ସ୍ତୃ ଧାତୁ)—୧ । ପାରିବା; Bichhā(chhe)ibā ଭୂମିରେ ଶଯ୍ୟାକୁ ବିସ୍ତୃତ କରିବା—1. To ବିଛାନ **बिछाना** spread out the bed on the ground; to lay the bed. ୨ । ମାଟି, ଗୋଡ଼ି, ଇଟା ଆଦିର ସ୍ତର ଭୂମିରେ ବିସ୍ତୃତ କରିବା—2. To lay layers of brick, earth etc on the ground. ୩ । ସ୍ତର ସ୍ତର କରି ପକାଇବା—3. To set in layers. ୪ । ଘର ଛପର ବେଳେ ନଡ଼ା ବିଡ଼ାକୁ ଖୋଲି ପତଳାସ୍ୱରରେ ଘର ଉପରେ ମେଲାଇ ଦେବା— 4. To spread straw evenly on the thatch ଭାଗକରା after untying the sheaves. ୫ । ଦେୟ ଧନକୁ **बाँटना** ବହୁଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାଣ୍ଟି-ବା ବିଭାଗ କରି ହିସାବ କରିବା; ବିଛଣି କରିବା—5. To apportion a big sum amongst various persons. (ଯଥା— ଛଅ ଟଙ୍କାକୁ ୧୨ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଛାଇଲେ ଜଣେ ଲୋକ କେତେ ପାଇବ ?) ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି— ତୋଳିବା - To pick; to pluck. (ଯଥା—ବୁଢ଼ା ଗଛରେ ଚଢ଼ି କେତେ ଆମ୍ବ ବିଛାଇ ଦେଇଥିଲା ଯେ ୪ଟା ଝଙ୍କା ଓ ୧୦ଟା ପାଚିଲା—ନାରାୟଣପ୍ରସାଦ· ନବବିଧାନ ମାନ· ସାଙ୍କସାର ।)

ବିଛା କାମୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—ବୃଶ୍ଚିକ ଦଂଶନ—The stinging of Bichhā kāmuṛdā a scorpion. [ଦ୍ର—ବିଛାମାନେ ବିଛା କାମଡ଼ାନ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ର ନାହୁଡ଼ଦ୍ୱାରା ଲୋକଙ୍କୁ ଆଘାତ **बिच्छुका डँक मारना** କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଲୋକେ 'ବିଛା କାମୁଡ଼ିଲା' ବୋଲି କହନ୍ତି । ବିଛା କାମୁଡ଼ାରେ ବିଶେଷ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଲକ୍ଷଣାର୍ଥରେ ଗୁରୁତର ମାନସିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହେଲେ ଲୋକେ କହନ୍ତି 'ତା ତାଳୁରେ ଝିଲ୍ଲିକଅବିଛା କାମୁଡ଼ିଛି ।'"]

ବିଛଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିସ୍ତାରଣ)—୧ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଅଦାୟ Bichhaṇi କରାଯିବା ଧନକୁ ଜଣଜଣଙ୍କଠାରୁ ଅଦାୟ କଲେ ବାଁଟା, ବାଁଟ ଜଣଜଣକେ କେତେ ଦେୟ ହେବ ଏହା ସ୍ଥିର କରିବା— **बंटाइ** 1. Apportionment of a big sum amongst individual payers. ୨ । ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ବାଣ୍ଟି ଦେବା; ବଣ୍ଟନ—2. Distribution amongst many persons. (ଉ—ଏହି ଲବଣର ମୂଲ୍ୟ ଅଡ଼ଙ୍ଗର ସମସ୍ତ ଚାଷି ଅଙ୍କୁ ବିଛଣି କରିଦିଆଯାଏ—ଫକୀର· ମୋହନ· ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।) ୩ । ବିସ୍ତୃତ କରିବା କ୍ରିୟା— 3. The act of spreading out or laying in layers.

ବିଛା ବାଉଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣବିଶେଷ; ବିଛା ପରି Bichhā bāuli ଛଅର କାନର ଏକ ପ୍ରକାର ଅଳଙ୍କାର— A species of ear-ring used in Ganjam.

ବିଛା ବା(ମା)ଲିଆ ଚି(ଚୁ)ଙ୍ଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଝିଲ୍ଲିକଅ ବିଛା ପରି ଗାତ Bichhā bā(mā)liā chi(chu)ṅgurḍi ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ଖୋଳ ବାଦାର ଚିଙ୍ଗଡ଼ୀ ଓ ଗୋଡ଼ବିଶିଷ୍ଟ ସାମୁଦ୍ରିକ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି; କାଳଅ **बड़ा झिंगा, समुद्री झिंगा** ଗଡ଼ା ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି—Prawn; large sea-shrimp. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଛୋଟ ଓ ଦୁଇଟି ବଡ଼ ଦାନ୍ତ ଥାଏ ।]

ବିଛା ମନ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି—ବିଛା କାମୁଡ଼ାର ବିଷକୁ ଝାଡ଼ିବା ନିମନ୍ତେ Bichhā mantra ବ୍ୟବହୃତ ମନ୍ତ୍ର—Incantations used ବିଛାର ମନ୍ତ୍ର to cure scorpion-sting. [ଦ୍ର—ବିଛା ମନ୍ତ୍ର **बिच्छुका मन्तर** ନ ଜାଣି ସାପ ଗାତରେ ହାତ ପୂରେଇବା-ନ୍ୟାୟ । ଏହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଯେ, ସହଜ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ବିଦ୍ୟା ବା ଶକ୍ତି ନ ଥାଇ କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅଗ୍ରସର ହେବା ରୂପ ଦୁଃସାହସିକତା ।]

ବିଛା ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଛାଇବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—
Bichhā ji(he)bā Passive voice of Bichhāibā.
বিছান হওয়া **बिछा जाना** ବିସ୍ତୃତ ହେବା—To be spread.

ବିଛା ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି—ଦୁଷ୍ଟ ହେବା—To be
Bichhā hebā naughty or wicked; to be notorious.

ବିଛିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବିଛାଇବା; ଶଯ୍ୟା ଆଦିକୁ
Bichhibā ତଳେ ପାରିବା—To lay the (bed) on the ground.

ବିଛୁ(ଚ୍ଛୁ)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ବୃଶ୍ଚିକ; ତୁଳ ହି. ବିଚ୍ଛୂ)—
Bichhu(chchhu) ବିଛା କୀଟ—Scorpion.
ଦେ. ବିଣ—ବିରକ୍ତ—Vexed. (ଯଥା—ମୋ ମନ ବିଛୁ ହୋଇ ଗଲାଣି ।)

ବିଛୁଆଁ(ଆ)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବିଛୁଆ)-
Bichhuāṅ(ā) ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଗୋଡ଼ର ମଝି ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଝୁଣ୍ଟିଆ (ଏଥିର ଉପର ପାଖରେ ବିଛା ଆକୃତିର ଫୁଲ ବସାଯାଇ ଥାଏ)—A kind of ring worn on the middle finger of the leg

ବିଛୁଆତି—ଦେ. ବି (ସଂ. ବୃଶ୍ଚିକାଳୀ)—ଜ୍ୱାଳାପ୍ରଦ, ଲୋମଶ ଗୁଳ୍ମ
Bichhuāti ବିଶେଷ—Stinging nettle; Fleurya
ସଂ. ବୃଶ୍ଚିକାଳୀ, ନାଗଦନ୍ତିକା Interrupta; Laportea
ନେତ୍ରରୋଗହା, ସର୍ପଦଂଷ୍ଟ୍ରା, Cremulata(Haines); Tragia
କାଳ Involucarata. (ଉ—ତୁଳସୀ
বিছুটী, বিছাটী, বিছাতী ସମୂଳେ ଉପାଡ଼ି ରୋପି ବିଛୁଆତି କି ?
बिछाति, बर्हण्टा, वडहण्टा ମଧୁସୂଦନ କବିତା ।) [ଦ୍ର—ଏହାର
ମ. ବୃଶ୍ଚିକାଳୀ ପତ୍ରରେ, ବୃନ୍ତରେ ଓ ଫୁଲରେ କଣ୍ଟ
ତେ. ତୁଲଦୌଣ୍ଡି, ଉତ୍ପାଦକ ଓ ଜ୍ୱାଳାପ୍ରଦ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଲୋମ
ଦୋଲଗୁଣ୍ଡ୍ରେ ଥାଏ । ଏ ଲୋମ ଦେହରେ ଲାଗିଲେ
ତା. କଞ୍ଚୁରି ଅତିଶୟ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୁଏ ଓ ଦେହ ଫୁଲି
ଯାଏ । ଏଥିପାଇଁ ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିଛୁଆତି ଡାଳରେ ପ୍ରହାର କରାଯାଏ ।

ଏହା ସାଧାରଣତଃ ଦୁଇ ପ୍ରକାର—

୧ । ନାଲି ବିଛୁଆତି ବା ଘୋଡ଼ା ବିଛୁଆତି । ଏହା ବର୍ଷାୟୁଃ ଶାକବିଶେଷ; ପତ୍ର ଏକୋତ୍ତର ଦନ୍ତୁରିତ ଓ ତ୍ରିଶିର; ତେଣ୍ଡା ଈଷତ୍ ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ; ପତ୍ର ଲୋମଶ ଓ ତଶାକ୍ତ—Fleurya Interrupta.

୨ । ଧଳା ବିଛୁଆତି—ଏହା ଲତା ଓ ଘର୍ଷାୟୁ । ବାଡ଼ରେ ମାଡ଼େ; ପତ୍ର ଏକୋତ୍ତର ତ୍ରିକର୍ଣ୍ଣି; ପତ୍ରର ମୂଳ ପାନ ପରି; ତେଣ୍ଡା ଧଳା; ପତ୍ର ଓ ତେଣ୍ଡା ଅତି ଲୋମଶ ଓ ବିଶେଷ ଜ୍ୱାଳାପ୍ରଦ । ଏହା ସାଧାରଣତଃ ବିଛୁଆତି ନାମରେ କଥିତ । Fragia Involucrata.

ଦୁଷ୍ଟ ଓ ପରର ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବିଛୁଆତି ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଏ ।] ବିଣ—ଅତି ଦୁଷ୍ଟ; ଖଳ—Very wicked; wanton.

ବିଛୁଆତି ଗାଈ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଓଲେଇ ଗାଈ (ଦେଖ)
Bichhuāti gāī Oleī gāī (See)

ବିଛୁଆତି ଗୁଳି—ଦେ. ବି—ବିଛୁଆତି ଗଛର ଗୋଲାକାର କଢ଼—
Bichhuāti guḻi The leaf-buds of stinging nettle.
বিছুটীরকুঁড়ী [ଦ୍ର—ରକ୍ତ ଗଡ଼ୁଥିବା ଅଙ୍ଗରେ ଜଡ଼ା ତେଲ
बिछुटीकी कोंढी ଲଗାଇ ଏହାକୁ ମଡ଼ାଇ ଦେଲେ ରକ୍ତ ଶୁଖି ଯାଏ ଓ ଫୁଲା କମିଯାଏ ।]

ବିଛୁଆତି ବାଇଧଙ୍କ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ଦୁଇଟି କଣ୍ଡୁ
Bichhuāti bāidhaṅka ଉତ୍ପାଦକ ବସ୍ତୁ—1. Two it-
(ବାଇଡଙ୍କ ବିଛୁଆତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ching things. ୨ । (ଲକ୍ଷ-
বিছুটী আলকুশী ଣାର୍ଥ) ଦୁଇ ଜଣ ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମିଳନ—
बिछाता और कोंच 2. Combination of two equally wicked persons.

ବିଛୁଆତି ଲାଗିଲା ପରି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅସ୍ଥିର ହେବା—To be
Bichhuāti lāgilā pari hebā restless like a per-
বিছুটী লাগবার মত হওয়া son stung with the
बिछाता लगनेका ऐसा होना stinging nettle.
(ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ମାଛି ଲାଗିଲା ପରି ହେବା)

ବିଛୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବିଚ୍ଛୁରିତ)—ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହେବା—To be
Bichhuribā strewn or scattered. (ଉ—ପୁଷ୍ପ ପଡ଼ୁଛି
বিছুরা କେଶୁ ବିଛୁରି, ତାର ଗୁଣ କି କହିବ ପାରି । ପ୍ରାଚୀ. ରସ
बिछुरना କାରିଥି ।)

ବିଛେ(ଚ୍ଛେ)ଦିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. ବିଚ୍ଛେଦନ)—୧ । ଛେଦନ
Bichhe(chchhe)dibā କରିବା; କାଟି ପକାଇବା—1. To
বিছেদা cut; cut down. (ଉ—ବିଚ୍ଛେଦି ପକାଇଲେ ଶିଶୁପାଳ
बिछुडवाना ଶିର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।) ୨ । ବିଚ୍ଛେଦ ଘଟାଇବା—2. To bring about separation.

ବିଜ୍(ଜି)କା(କି)ଟା(ଟା)—ଦେ. ବିଣ—ବିଚ୍‌କିଟା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bij(ji)kā(ki)ṭā(tā) Bich-kiṭā etc, (See)
[ବିଜ୍(ଜି)କା(କି)ଟି(ଟି)ଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବିଜ୍(ଜି)ତାଡ଼(ର)କ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୃଦ୍ଧଦାରକ)—ବୃଦ୍ଧଦାରକ
Bij(ji)tāṛa(ra)ka (ଦେଖ)—Bṛuddhadāraka (See)
বিজতাড়ক **विधारा**

ବିଜ୍‌ଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ବିଦ୍ୟୁତ୍; ତୁଳ ହି. ବିଜ୍‌ଲୀ)—
Bij-li ବିଦ୍ୟୁତ—Lightning.

ବିଜଏ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ବିଜୟ)—୧ । ଅବସ୍ଥିତ—1. Situated;
Bijae placed; appearing. ୨ । ଉପସ୍ଥିତ—2. Present.
বিজয় (ଉ—ପଥର ଶାଳଗ୍ରାମ ମୂର୍ତ୍ତି, ତହିଁ ବିଜଏ ଶିରୀପତି । ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।) ୩ । ଉପବିଷ୍ଟ—3. Seated.
ଦେ. ବି—ରଜା ଓ ଦେବତାଙ୍କର ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ—Starting in a journey of a Raja or Idol.

ବିଜ(ଜୁ)କ୍—ଦେ. ବି [ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ; ସଂ. ବୀଜକ—ସୂଚି (ହି. ଶ)]—
Bija(ju)k ୧ । ଚାଲାଣ; ରେଲ ବା ଜାହାଜରେ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ
विलटी ଦୂରସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାକୁ ପ୍ରେରଣ କରିବା ଲୋକକୁ ଯେଉଁ
बिजक ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ବା ଟିକଟ୍ ମିଳେ ଓ ଯେଉଁ ଟିକଟକୁ ଦେଖାଇ ଗ୍ରାହକ ଉକ୍ତ ମାଲକୁ ରେଲର ବା ଜାହାଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କଠାରୁ ନିଏ—1. A bill of lading, ୨ । ଟିକଟ୍—2. Ticket; label, ୩ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟମାନ ଦୂରସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟକୁ ଡାକରେ, ରେଲରେ ବା ଜାହାଜରେ ପ୍ରେରଣ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାକୁ ଉକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ପ୍ରେରକ ଯେଉଁ ତାଲିକା ପଠାନ୍ତି—Invoice.

ବିଜନ—ସଂ. ବିଣ—(ବି=ଅଭାବ, ନାହିଁ+ଜନ; ଯହିଁରେ)—୧ ।
Bijana ନିର୍ଜନ—1. Lonely. ୨ । ଜନଶୂନ୍ୟ—2. Solitary.
[ବିଜନତା(ତ୍ୱ)—ବିଶେଷ୍ୟ]

ବିଜନନ—ସଂ. ବି—(ବି+ଜନ୍ ଧାତୁ+ଭାବେ ଅନ)—୧ । ଜନ୍ମ—
Bijanana 1. Birth. ୨ । ଉତ୍ପତ୍ତି—2. Production. ୩ । ଉଦ୍ଭବ—3 Coming into being. ୪ । ପ୍ରସବ କରିବା—4. Act of bringing forth.

ବିଜନିତ—ଦେ. ବିଣ—ଜାତ—Born; produced. (ଉ—
Bijanita ବିଜନିତ କଲି ସ୍ଥାନ ଅବସରେ ଚମକ ଉଠନ୍ତି ଶରୀରେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଜନ୍ମା—ସଂ. ବି (ବି+ଜନ୍ମନ୍ ୧ମା, ୧ବ)—୧ । ଜାରଜ—
Bijanmā 1. Bastard; illegitimate. ୨ । ନୀଚକୁଳୋଦ୍ଭବ—2. Base-born. ୩ । ଜାତିଚ୍ୟୁତ (ହି. ଶ)—3. Excommunicated. ସଂ. ବି-(ମନୁ) ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ (ହି. ଶ)—Name of a mixed caste.

ବିଜନ୍ୟ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବିଜନିତ)—ଜାତ—Brought forth.
Bijanya (ଉ—ବାସବ ଦିଗେ ଅମ୍ବୁ ଜରଣୀ ବିଜନ୍ୟ କଲି ରକ୍ତ ପିଣ୍ଡ ଅଣି । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଜୟ—ସଂ. ବି (ବି+ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ ।
Bijaya ୧ । ଜିଣା; ବିପକ୍ଷର ପରାଭବ; ଜୟ—1. Truimph; victory; conquest. ୨ । ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ନାମାନ୍ତର—2, A name of Arjuna. ୩ । ଯମ—3. The God of death. ୪ । ରଥ; ବିମାନ—4. Car. ଦେ ବି—୧ । (ସ ବିଜୟ ଯାତ୍ରା) ବିଜେ; (ଦେବତା ଓ
(ବିଜେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ରାଜାଙ୍କର) ଗମନ ବା ଯାତ୍ରା—1. The
विजय act of going or coming of a Deity or
विराजमान Raja. (ଉ—ଏତେ କହି ଚନ୍ଦ୍ର ବିଜେ କଲେ ଲଙ୍କାରେ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।). ୨ । ଜୟଲାଭସୂଚକ ଶୋଭାଯାତ୍ରା—2. A triumphal procession. ୩ । ରାଜାଙ୍କ ସିଂହାସନାରୋହଣ—3. The installation of a king on a throne. ୪ । ଉପସ୍ଥିତି—4. Presence; arrival, ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯାତ୍ରାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ; ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା; ଯାଉଥିବା; ଗମନ କରୁଥିବା—1. Going; starting. (ଉ—ଏକା ବିଜେ ନାରୀମଣି, ଗୋଡ଼ାଇ ମିଶନ୍ତି ସଇନ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।) ୨ । ଅଜେୟ—2. Invincible. ୩ । ବିଜୟୀ—3. Victorious, (ଉ—ବିଜୟ ଭୁଜ ଥିଅ ଅର୍ଦ୍ଧ ଜଗତ । ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)—୪ । ଉପବିଷ୍ଟ—4. Sitting, (ଉ—ବିଚିତ୍ର ମୃଗଛାଲ ଉପରେ ବିଜୟ, ସୁଗ୍ରୀବ ଡାକେ ଅଛନ୍ତି । ବିଶ୍ୱନାଥ, ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ) । ୫ । ବର୍ଦ୍ଧିତ—5. Grown; increased. (ଉ— ବିଜୟ ହୋଇଲା କମ୍ବୁକ ତାଳ ସରଜ । ବିଜୟ ହୃଦରେ ସ୍ୱୟମ୍ଭୂ ରୂପେ କଲେ ଶମ୍ଭୁ କ । ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ) । ୬ । ଆଗତ; ଆଗମନ କରିଥିବା; ଫେରି ଆସିଥିବା; ଫେରନ୍ତା—6. Coming; returned. (ଉ—ସଂଗ୍ରାମେ କରି ଶତ୍ରୁଜୟ, ସତୁରି ପଛରେ ବିଜୟ । ଭୂପତି ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ) । ୭ । ଅବସ୍ଥିତ; ବିରାଜିତ—7. Present. (ଉ—ସକଳେ ବସିରନ୍ତି ବସି । ମଧ୍ୟେ ବିଜୟ କୃଷ୍ଣଋଷି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ) । ୮ । ଉପସ୍ଥିତ; ପହଞ୍ଚିଥିବା—Arrived,

ବିଜୟ ଅମାବାସ୍ୟା—ସଂ. ବି—ଆଷାଢ଼ ଅମାବାସ୍ୟା; ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର
Bijaya amābāsyā ନେତ୍ରୋତ୍ସବ—The new moon day of the month of Āshārdha,

ବିଜୟକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ଜି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—ବିଜୟୀ; ଯେ
Bijayaka ଜିତେ—Victorious; conquering.
(ବିଜୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଜୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ରାଜା ଓ ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ)—
Bijaya karibā ୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଉପବେଶନ କରିବା;
विजय करा To sit at a place. ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଯିବା—
विराजमान होना 2. To go away from a place. ୩ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଆସିବା—3. To come to or
विजयकरा arrive at a place. ୪ । ଜିତିବା; ଜିଣିବା—
विजय करना 4. To conquer; to win.

ବିଜୟ କୁଞ୍ଜର—ସଂ. ବି—୧ । ରାଜାଙ୍କ ଚଢ଼ିବା ହାତୀ; ପାଟହାତୀ—
Bijaya kuñjara 1. The royal elephant. ୨ । ଯୁଦ୍ଧହସ୍ତୀ (ହି. ଶ)—2. An elephant employed in the battle-field.

ବିଜୟ କେତୁ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ)—୧ । ଜୟଲାଭ କରିବା ପରେ
Bijaya ketu ଉଡ଼ାଯିବା ଜୟଲାଭ ସୂଚକ ପତାକା—1. A flag flown by the victor as an indication of victory.
ବିଜୟ ପତାକା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବିଜୟ ଧ୍ୱଜା }
୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଜୟଲାଭ ସୂଚକ ଚିହ୍ନ—2. Any indication of victory

ବିଜୟ ଘୋଷ—ସଂ. ବି—୧ । ଜୟ ଢକ୍କା—1. A war drum; a
Bijaya ghosha kind of drum beaten to announce the conquest of a king. ୨ । ବିଜୟ ସୂଚକ ହର୍ଷଧ୍ୱନି—2. Exclamation of joy by the victorious party.
ବିଜୟ ମର୍ଦ୍ଦଳ }
ବିଜୟ ଡିଣ୍ଡିମ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବିଜୟ ଢକ୍କା }
ବିଜୟ ବାଦ୍ୟ }

ବିଜୟ ଦଶମୀ—ସ. ବି— ବିଜୟା ଦଶମୀ (ଦେଖ)
Bijaya daśamī Bijayā daśamī (See).

ବିଜୟ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—ସ. ବି—ଆଶ୍ୱିନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା (ହି. ଶ)—The full
Bijaya pūrṇṇimā moon of the month of Āświna.

ବିଜୟ ପ୍ରତିମା—ସ. ବି—ଠାକୁରଙ୍କର ଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମା—The move-
Bijaya pratimā able image of a Deity, whose
(ଚଳେ ପ୍ରତିମା—ଦେଖନ୍ତରୂପ) idol is immoveable on account of the massiveness of the latter. [ଉ—ଏହିରୂପେ ସଜ-ଶ୍ୱେତ କୁରୁଶ୍ୱର ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗେ, ହିତ ହେଲେ ଦେବୀ କରାଳୀ ବିଜୟ-ପ୍ରତିମା ଅଙ୍ଗେ । ରାଧାନାଥ. ଭ୍ରମ ।]

ବିଜୟ ମଙ୍ଗଳ—ଦେ. ବି—ବିଜୟ ଘୋଷ ୨ (ଦେଖ)
Bijaya maṅgaḷa Bijaya ghosha 2 (See).

ବିଜୟ ଯାତ୍ରା—ସ. ବି—୧ । ବିଜୟଲାଭପରେ ବିଜୟୀଙ୍କର ଶୋଭା
Bijaya jātrā ଯାତ୍ରା—1. Triumphal procession. ୨ । ଶତ୍ରୁ ଜୟ କରିବାପାଇଁ ଯାତ୍ରା—2. Starting for conquest. ୩ । ଶୋଭାଯାତ୍ରା—3. Procession.

ବିଜୟରାମ—ଦେ. ବି (ନାମ)—୧ । ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
Bijayarāma 1. Name given to males. ୨ । ଏକ
विजयराम ପ୍ରକାର ଲୁଣିମାଛ—2. A kind of salt-water
बजयराम fish.

ବିଜୟ ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ସ. ବି (ରୂପକ)—୧ । ଦେହୀରୂପେ କଳ୍ପିତ ଜୟଲାଭ—
Bijaya lakshmī 1. Victory personified. ୨ । ଜୟ-
(ବିଜୟ ଶ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଲାଭ ଜନିତ ଶୋଭା—2. Splendour or glory resulting form victory.

ବିଜୟସାର(ଳ)—ସ. ବି.—୧ । ଶାଳ ଜାତୀୟ ଜଙ୍ଗଲୀ ଗଛ—
Bijayasāra(ḷa) 1. A kind of wild timber tree.
विजयसाल बिजैसार विजयशार [ଉ—ଏହା ବଡ଼ଗଛ ଏହାର ଖୁବ ବଢ଼େ, ପତ୍ର ଓସ୍ତ ପତ୍ର ଅପେକ୍ଷା ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଫଳ ଅଁଳା ଭଳି ପତ୍ର ଓ ବଳବଥ; ଫୁଲ ପାଚଳ; କାଠ ବଲା ମିଶା ନାଲି ଓ ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ । କାଠକୁ ପାଣିରେ ସିଝାଇ କାଳି ତିଆର କରା ଯାଏ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏ କାଠ କୁଷ୍ଠ, ବିସର୍ପ, ପ୍ରମେହ, ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରର ରୋଗ, କୃମି, କଫ, ରକ୍ତଦୋଷ ଓ ପିତ୍ତ ଦୋଷ ନାଶକ [ହି. ଶ] ୨ । ପିଆସାଳ (ଦେଖ)—2. Piyāsāḷa (See).

ବିଜୟ ସିଂହ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଖ୍ରୀ (ଗୁଜରାଟ) ଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ
Bijaya simha ରାଜାଙ୍କ ପୁଅ—The son of an ancient king of Gujerat [ଉ—ଏ ସିଂହଳ ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ।]

ବିଜୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବିଜୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ—୧ । ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ନାମ—
Bijayā 1. A name of Durgā. ୨ । ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ସହଚରୀ ବିଶେଷ—2. Name of a companion of Durgā.—[ଉ—ଏ ଗୌତମଙ୍କ କନ୍ୟା ଥିଲେ ।]
୩ । ଶ୍ରବଣା ନକ୍ଷତ୍ର ଯୁକ୍ତ ଶୁକ୍ଳା ଦ୍ୱାଦଶୀ—3. The 12th day of a bright fortnight in conjunction with the constellation of śrābaṇa. ୪ । ବିଜୟାଦଶମୀ; ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀ; ଦଶହରା—4. The 10th day of the bright fortnight of the month of Āświna. [ଉ—ଏ ଦିନ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଲଙ୍କା ଅଭିମୁଖରେ ବିଜୟ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ ।] ୫ । ଯମର ସ୍ତ୍ରୀ—5. The wife of Jama. ୬ । ହରିଡ଼ା; ହରଡ଼ା—6. Myrobalan; Terminalia Chebula. ୭ । ବଚ—7. A medicinal root; Acorus Calamus. ୮ । ଶେଫାଳିକା; ଗଙ୍ଗ ଶିଉଳି ଫୁଲ—8. A flower; Nyctanthus Arbortristes ୯ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା— Indian madder; Rubia Munjistha. ୧୦ । ସିଦ୍ଧି; ଭାଙ୍ଗ; ଗଞ୍ଜାଇ—10. Indian hemp; bruised or pasted Gunja-leaves. ୧୧ । ଅଗ୍ନିମନ୍ଥ; ଅଗବଥୁ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—11. Agabathu (See) ୧୨ । ଦକ୍ଷଙ୍କର ଏକ କନ୍ୟା (ହି. ଶ)—12. Name of a daughter of Daksha. ୧୩ । ଜୟନ୍ତୀ (ହି. ଶ)—13. Indian Mallow. ୧୪ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳର ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ତମ୍ବୁ (ହି. ଶ)—14. A kind of big tent used in ancient India. ୧୫ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବନମାଳା (ହି. ଶ)—15. The garland of wild flowers put on by Śrīkṛushṇa.

ବିଜୟା ଦଶମୀ—ସ. ବି—ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀ—The 10th day
Bijayā daśamī of the bright fortnight of Āświna. [ଉ—ଏ ଦିନ ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ମୃଣ୍ମୟୀ ପ୍ରତିମା ଜଳରେ ବିସର୍ଜନ କରାଯାଏ ଓ ଏହାକୁ ଉତ୍କଳରେ ଦଶହରା କହନ୍ତି । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏ ଦିନ ଦେବୀ ପୂଜାନନ୍ତର ଲଙ୍କାକୁ ଯୁଦ୍ଧ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ । କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କର ଓ ରାଜାମାନଙ୍କର ଏହା ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଉତ୍ସବ ।]

ବିଜୟା ସପ୍ତମୀ—ସ. ବି—ରବିବାରରେ ପଡ଼ିବା କୌଣସି ମାସର ଶୁକ୍ଳ-
Bijayā saptamī ପକ୍ଷର ସପ୍ତମୀ—A sunday falling on the 7th day of the bright fortnight of any lunar month. [ଉ—ଏ ଦିନ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପୂଜା କରାଯାଏ ।]

ବିଜୟିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି- ବିଜୟ କରିବା (ଦେଖ)—Bijaya
Bijayibā karibā (See) (ଉ—ବିଜୟୀ ଜନ୍ମଘୋଷରେ,
विजया ବିଜୟି ଧନୁଘୋଷରେ, କଇଲାସ ବଳାଏ ଉଡ଼ାଇ ଅଣାଇ—
विजय करना ଭଞ୍ଜ- ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଜୟୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ବିଜୟ+ଇନ୍; ବିଜୟିନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା- ୧ବ)—
Bijayī ଜୟଯୁକ୍ତ; ଜୟପ୍ରାପ୍ତ; ଜେତା—Victorious;
(ବିଜୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) triumphant.

ବିଜୟୋଲ୍ଲାସ—ସଂ. ବି. (ଷ. ତ. ସେ.)—ଜୟ କରିବା ଯୋଗୁ ବିଜୟୀର ମନରେ ଜନ୍ମିବା ଆନନ୍ଦ—The joy felt by the victor.
Bijayollāsa

ବିଜୟୋତ୍ସବ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍;)—୧ । ବିଜୟା ଦଶମୀର ଉତ୍ସବ—1. The festival observed on the Bijayā daśamī day. ୨ । ବିଜୟଲାଭ ଉପଲକ୍ଷରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବ—2. Rejoiceings on the occasion of a victory.
Bijayotsaba

ବିଜର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବି+ଜର୍+ଅ)—୧ । ଜରାରହିତ—1. Free from old age. ୨ । ନୂଆ (ହି. ଶ)—2. New.
Bijara
(ବିଜରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଜଳ—ସଂ. ବି. (ବି+ଜଳ)—୧ । ଜଳର ଅଭାବ (ହି. ଶ)—1. Want of water. ୨ । ବର୍ଷାର ଅଭାବ (ହି. ଶ)—2. Want of rain.
Bijaḷa

ବିଜଳ୍ପ—ସଂ. ବି (ବି+ଜଳ୍ପ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ବ୍ୟର୍ଥ ବାକ୍ୟ କଥନ—1. Vain talk. ୨ । ସଜ୍ଜନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମରେ ଦ୍ୱେଷପୂର୍ଣ୍ଣ ମିଥ୍ୟାପବାଦ ଦେବା (ହି. ଶ)—2. Vilification.
Bijaḷpa
(ବିଜଳ୍ପନ[ନା]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଜା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ସଂ. ବିଜୟସାର)—ପିଅଶାଳ ଗଛ—The Indian kino tree.
Bijā

ବିଜାତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବି+ଜାତ)—୧ । ବିଜନ୍ମା; ଜାରଜ—1. Bastard. ୨ । ନୀଚକୁଳୋଦ୍ଭବ—2. Baseborn. ୩ । ବର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍କର—3. Of mixed descent.
Bijāta
(ବିଜାତକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବିଜାତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଜାତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବି+ଜାତ+ଆ)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହୋଇ ଅଛି—(a woman) Who has been a mother.
Bijātā

ବିଜାତି—ସଂ. ବି.—(ବି+ଜାତି)—୧ । ଭିନ୍ନ ଜାତି—1. A different caste. ୨ । ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀ—2. Different class, kind or species. ୩ । ନୀଚ ଜାତି—3. Low caste. ୪ । ସ୍ୱାଭାବିକହୀନ ଜାତି; ଶୂଦ୍ର ଜାତି—4. The Śūdra caste. ୫ । ପକ୍ଷୀ ଜାତି—5. Bird species. [ଦ୍ର:—ବିଜାତି କେତେ ମାତ୍ରକ ବେଳେ ବିଦର୍ଭ ଯେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ] । ସଂ. ବିଣ—ଭିନ୍ନ ଜାତୀୟ (ହି. ଶ)—Of a different caste. ଦେ. ବିଣ—ଧୃଷ୍ଟ; ପ୍ରଗଲ୍ଭ—Audacious; rude; impolite; impudent.
Bijāti

ବିଜାତିଆ—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ବିଜାତୀୟ)—ବିଜାତୀୟ (ଦେଖ)
Bijātiā — Bijātīya (See)

ବିଜାତୀୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବିଜାତି+ଈୟ)—୧ । ଭିନ୍ନଜାତିର—1. Belonging to a different caste, class or nationality. ୨ । ଭିନ୍ନ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ—2. Professing different religion. ୩ । ଯାହା ସମଜାତୀୟ ନୁହେଁ—3. Which does not belong to the same caste or class. ୪ । ଅସମ; ଭିନ୍ନ—4. Dissimilar.
Bijātīya

ବିଜାତୀୟ ଘୃଣା—ଦେ. ବି—୧ । ବେତାସ୍ ଘୃଣା—1. Extreme hatred. ୨ । ବିଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଘୃଣା—2. Hatred for a person not belonging to one's caste or nationality.
Bijātīya ghṛuṇā

ବିଜାନ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ମୃତ୍ୟୁ—Death. ବିଣ. ମୃତ-Dead.
Bijāna [ଦ୍ର—କେବେ ଅଙ୍ଗଦ ଅଗ ତିର, ବିଜାନ ସାଦ ଗଣ କର । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଜାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମୁଷ୍କ ଛିନ୍ନ ହୋଇ ନ ଥିବା ପୋଢ଼ୁଅ ବା ଅଣ୍ଡିରା ମଇଁଷି—An uncastrated buffalo bull.
Bijāra

ବିଜାସାର—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—(ସଂ. ବିଜୟସାର)—ବିଜା (ଦେଖ)
Bijāsāra — Bijā (See)

ବିଜିଗୀଷା—ସଂ. ବି.—(ବି+ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍+ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ଜୟ କରିବାର ଇଚ୍ଛା—1. Desire to conquer.
Bijigishā

ବିଜିଗୀଷୁ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ଜି ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ଜୟ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—Desirous of conquering; desiring victory.
Bijigishu

ବିଜିଗ୍ରାହୟିଷୁ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ଗ୍ରହ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ଗ୍ରାହି ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ଲଗାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—Desirous of fomenting or bringing about a battle.
Bijigrāhayishu
(ବିଜିଗ୍ରାହୟିଷା—ବି)

ବିଜିଘୃକ୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ଗ୍ରହ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—Desiring to fight; desirous of war.
Bijighṛukshu
(ବିଜିଘୃକ୍ଷା—ବି)

ବିଜିଘୋଷ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବିଜୟଘୋଷ)—ଜୟଢକ୍କା—A war-drum. [ଦ୍ର—ବିଜିଘୋଷ ଆଦି ବାଦ୍ୟ ବାଜେ ଏ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]
Bijighosha
বিজয় ডংকা **विजय डंका** ବାଜେ

ବିଜିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ଜିତ)—୧ । ପରାଭୂତ; ପରାଜିତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Vanquished; defeated (person). ୨ । ବିଜେତାଦ୍ୱାରା ଅଧିକୃତ (ପ୍ରଦେଶ)—2. Conquered (country)
Bijita
(ବିଜିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଜିତ ଶତ୍ରୁ—ସଂ. ବିଣ (ବି—ବହୁବ୍ରୀହି, ହୋଇଅଛି+ଶତ୍ରୁ ଯାହାଦ୍ୱାରା)—ଯେ ଶତ୍ରୁକୁ ପରାଜିତ କରିଅଛି—Victorious over one's enemies.
Bijita śatru
(ବିଜିତାରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଜିତାତ୍ମା—ସଂ. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଜିତ+ଆତ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ ଆପଣାର ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ଜୟ କରିଅଛି—One who has controlled his passions; self-subdued. ସଂ. ବି—ଶିବ (ହି. ଶ)—Siba.
Bijitātmā

ବିଜବା—ଦେ· କ୍ରି (ପଦ୍ୟ)—ବିଞ୍ଚିବା; ବାୟୁକୁ ପଙ୍ଖା ପ୍ରଭୃତିଦ୍ୱାରା
Bijiba ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିବା—To fan [ଉ—ପଙ୍ଖବାତେ ଯହିଁ
ବିଜନ୍ତି ବିଜନେ ପଙ୍ଖଘାତେ ତମତଣ୍ଟ । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ]

ବିଜି ବିଜିମା—ପ୍ରାଦେ (ସାକ୍ଷିଗୋପାଳ) ବି—(ଭୁଲ. ବଦେ କୁଜୁ)—କୋକ
Biji bijimā ବାୟା (ଦେଖ)—Kokabāyā (See).

ବିଜୁ—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବିଦ୍ୟୁତ୍; ବିଦ୍ୟୁଲ୍ଲତା)—ବିଜୁଳି (ଦେଖ)—
Biju Bijuḷi (See) [ଉ—ବିଜୁଳିତାଙ୍କ ଆକାରେ ଚଞ୍ଚଳ ।
(ବିଜୁଲତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗ୍ରାମୀ. ରସବାରିଧି ।]

ବିଜୁଖୁରି—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଉଦ୍ଧତ (ପିଲା)—Obstinate;
Bijukhuri (ବିଜୁଖୁରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) refractory (boy or girl).

ବିଜୁଳି—ଦେ· ବି (ସଂ. ବିଦ୍ୟୁତ; ଭୁଲ ପ୍ରା. ବିଜ୍ଜୁ; ବିଜ୍ଜୁଲୀ)—
Bijuḷi ୧ । ବିଦ୍ୟୁତ୍; ସୌଦାମିନୀ; ତଡ଼ିତ୍—1. Lightning.
बिजली; बिजुली ୨ । ତଡ଼ିତ୍‌ପ୍ରଭାବ; ତଡ଼ିତ୍‌ଶକ୍ତି—2; Electricity.
बिजली ୩ । (ସଂ. ପାରେବତ ଫଳ) ପିଜୁଳି; ପିଜୁଳି—
ମ. ବିଜଲୀ ପେଆରା अमरूत 3. Guava.

ବିଜୁଳି ଚମକ—ଦେ. ବି—୧ । ବିଜୁଳି ମାରିବାର କ୍ଷଣିକ ଆଲୋକ—
Bijuḷi chamaka 1. Flash of lightning. ୨ । ବିଜୁଳିର
(ବିଜୁଳି ଝଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବେଗକ୍ଷଣିତ ଆଘାତ—
বিজলি চমক बिजलिचमकना 2. Electric shock.

ବିଜୁଳି ପଡ଼ି ଗୁଣା—ଦେ ବି (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)-ବାଦାମୀ ବା ଲମ୍ବ ଆକାରର
Bijuḷi paḍi guṇā ନାକରେ ପିନ୍ଧିବା ସୁନାର ଅଳଙ୍କାର—
A kind of golden ornament for the nose

ବିଜୁଳି ପୋକି—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଜୁଳୁଜୁଳୁ
Bijuḷi poka ପୋକ; ଖଦ୍ୟୋତ—Firefly.

ବିଜୁଳି ପୋକା—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ବିଜୁଳି ପୋକ (ଦେଖ)
Bijuḷi pokā Bijuḷi poka (See)

ବିଜୁଳି ବତି—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଦ୍ୟୁତ୍+ବର୍ତ୍ତୀ)—୧ । କୃତ୍ରିମ ଉପାୟରେ
Bijuḷi bati ଉତ୍ପାଦିତ ତଡ଼ିତ୍ ଶକ୍ତିରେ ପ୍ରଜ୍ୱାଳିତ ଆଲୋକମୟ
(ବିଜୁଳି ଅଲୁଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରଦୀପ; ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଆଲୋକ—
বিজলী বাতী 1. Electric light. ୨ । ଟର୍ଚ୍ଚ୍‌ଲାଇଟ—
बिजली बत्ती 2. Electric torchlight.

ବିଜୁଳି ମାରିବା—ଦେ. ବି—ବିଦ୍ୟୁତର ପ୍ରକାଶ; ବିଦ୍ୟୁତର ସ୍ଫୁରଣ—
Bijuḷi māribā The flashing of lightning.
বিদ্যুৎ চমকান बिजली बारना

ବିଜୃମ୍ଭଣ—ସଂ. ବି—(ବି+ଜୃମ୍ଭ ଧାତୁ=ହାଇମାରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Bijṛumbhaṇa ୧ । ହାଇମାରିବା—1. Yawning ୨ ।
ପ୍ରକାଶ—2. Exhibition; manifestation. ୩ ।
ବିସ୍ତାର—3. Expansion. ୪ । ଇଚ୍ଛା—4. Desire; hankering. ୫ । ଅଙ୍ଗ ମାର୍ଜନ—5. Cleansing of the limbs. ୬ । କ୍ରୀଡ଼ା—6. Pastime; short. ୭ । ମୁଖ ବ୍ୟାଦାନ—7. Opening of the mouth; gaping.

ବିଜୃମ୍ଭମାଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଜୃମ୍ଭ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ ।
Bijṛumbha māṇa ଯେ ହାଇ ମାରୁଅଛି—1. Yawning.
(ବିଜୃମ୍ଭମାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରକାଶମାନ—2. Manifest.

ବିଜୃମ୍ଭା—ସଂ. ବି (ବି+ଜୃମ୍ଭ ଧାତୁ+ଅ+ଆ)—ହାଇ—
Bijṛumbhā Yawn.

ବିଜୃମ୍ଭିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଜୃମ୍ଭ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—୧ । ବିସ୍ତାରିତ—
Bijṛumbhita 1. Expanded; opened; extended. ୨ । ବ୍ୟାପ୍ତ—2. Permeated; diffused. ୩ ।
ପ୍ରକଟିତ—3. Manifested. [ଉ—ବାମାଙ୍କେ ବିଜୃମ୍ଭିତ ହୋଇ ବସେ । ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୪ ।
ବିଳସିତ—4. Displayed; sportive. ସଂ. ବି (+ ଭାବ ତ)—ବିଜୃମ୍ଭଣ; ହାଇ ମାରିବା—Yawning.

ବିଜେ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ବିଜୟ (ଦେଖ)—Bijaya (See)
Bije [ଉ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟ ଛଳେ, ନିଜ ଭୁବନେ ବିଜେ ଯେବେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ବିଜେ କରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ରାଜା ବା ଦେବମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କୁ ଏକ-
Bije karā(re)ibā ସ୍ଥାନରୁ ଆଣି ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଉପସ୍ଥିତ
বিজয় করান କରାଇବା—1. To cause Raja or a Deity
विजय कराना to come to a place or move from a place. ୨ । ବସାଇବା—2. To cause to sit
[ଉ—ରତ୍ନ ମଣ୍ଡପେ ଥୋଇଲେ, ମୁନିଙ୍କି ବିଜେ କରାଇଲେ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।] [ଦୃ—ଜୀବ ଦେବ ମୂର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ସେବକମାନେ ବିଜେ କରାଇବା ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ । ସଜୀବ ରାଜାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ସେବକ ଆଗରେ ଗୁଳି ବାଡ଼ିକରାଇ (ପଦଣ୍ଡ ମଣାଇ) ନ ନେଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଜେ ନ କରାଇଲେ ସେମାନେ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ବିଜେ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ରାଜା ଓ ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ)—
Bije karibā ୧ । ଗମନ କରିବା—1 To go. (ଉ—
(ବିଜେ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ମିଳି ସଖୀ ବ୍ରଜେ ମୋଦେ ଚଳିଲେ ବିଜେ
বিজয় করা ଲୁଣ୍ଠିଲୁ କୁସୁମ ତୋଳିବାକୁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।)
विजय करना विराजमान होना ୨ । ଯାତ୍ରା କରିବା—2. To start. (ଉ—ବିଜେ ହେଉ ବନ୍ଧୀ ମନ୍ଦିରକୁ ବୋଲି, ଅଳି କଲେ ଅଣି ଠାବରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ୩ ।
ବିରାଜିତ ହେବା; ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—3. To attend; to arrive at. (ଉ—କରନ୍ତୁ ବିଜେ ଶ୍ରୀପୁରୁଷୋତ୍ତମ ତୀର୍ଥ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଉଦ୍ଯୋଗ ।) ୪ । ଆସିବା—4. To come. ୫ । ଅବସ୍ଥିତ ହେବା; ଉପବିଷ୍ଟ ହେବା-
5. To sit. (ଉ—ତର୍ପଣ ଦେବାର୍ଚ୍ଚନ ସାରି, ଦେବ ମନ୍ଦିରେ ଦଣ୍ଡଧାରୀ, ଅଛନ୍ତି କରିଛନ୍ତି ବିଜେ, ସଖାଙ୍କେ ପୂରିଛନ୍ତି ଦ୍ୱିଜେ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।) ୬ । (ଦେବତା) ମନୁଷ୍ୟଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ ହେବା—6. To possess the mind of a person (said of a Deity).

ବିଜେ କର୍ଣ୍ଣକଟାର(ରି) —ଦେ. ବି—ହାଣିବାର ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ— Bije karnnakatara (ri) A cutting weapon.

ବିଜେତା—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଜି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ର ତୃ; ବିଜେତୃ ଶବ୍ଦ Bijetā ୧ମା. ୧ବ.)—ବିଜୟୀ; ଜୟୀ—Victorious; triumphant. (ବିଜେତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଜେୟ—ସ. ବିଣ (ବି+ଜି ଧାତୁ+କର୍ମ ଯ)—ଜୟ କରିବାର Bijeya ଯୋଗ୍ୟ; ଯାହାକୁ ଜୟ କରାଯିବ—Fit to be conquered. (ବିଜେତବ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଜୋଡ଼—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବି+ଯୁଗ୍ମ)—୧ । ଯୋଡ଼ା ବା ଦ୍ୱନ୍ଦ Bijorda ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଶୂନ୍ୟ ବା ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଥିବା— বিজোড় 1. Shorn of one of a pair. ୨ । ଅଯୁଗ୍ମ बेजोड़ (ସଂଖ୍ୟା); ବିଷମ—2. Odd (number). ୩ । ପରସ୍ପର ସହିତ ମିଳୁ ନ ଥିବା—3. Not tallying with each other.

ବିଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ର ଅ)—୧ । ପଣ୍ଡିତ— Bijna 1. Learned. ୨ । ଜ୍ଞାନୀ—2. Wise. ୩ । ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—3. Intelligent. (ବିଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) [ବିଜ୍ଞତା(ତ୍ୱ)—ସ୍ତ୍ରୀ]

ବିଜ୍ଞ(ଜ୍ଞା)ପ୍ତି—ସଂ. ବି. (ବି+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+ଣିଚ ଜ୍ଞପି ବା ଜ୍ଞାପି ଧାତୁ+ତି) Bijna(jna)pti ୧ । ନିବେଦନ—1. Report; announcement. ୨ । ଜ୍ଞାପନ—2. Informing. ୩ । ବିଶେଷ ବିବରଣ—3. Detailed information.

ବିଜ୍ଞାତ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପରିଜ୍ଞାତ; Bijnata ବିଦିତ—1. Well known. ୨ । ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ— 2. Celebrated; famous.

ବିଜ୍ଞାତବ୍ୟ—ସ. ବିଣ. (ବି+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ଜ୍ଞାତବ୍ୟ— Bijnatabya Comprehensible; knowable.

ବିଜ୍ଞାତ ଯୌବନା—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ବିଜ୍ଞାତ+ଯୌବନ+ Bijnata jaubana ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ)—ଯୌବନପ୍ରାପ୍ତା; ଯୁବତୀ— (a girl) Having attained puberty.

ବିଜ୍ଞାତା—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ର ତୃ; ବିଜ୍ଞାତୃ ଶବ୍ଦ Bijnata ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଜାଣିଥାଏ— Knowing well. (ବିଜ୍ଞାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଜ୍ଞାତି—ସ. ବି (ବି+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+ଭାବ ତି)—୧ । ଜ୍ଞାନ—1 Know- Bijnati ledge. ୨ । ଦେବ ଯୋନିବିଶେଷ (ହି. ଶ)— 2. A class of divine beings.

ବିଜ୍ଞାନ—ସ. ବି (ବି=ବିଶେଷ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବିଶିଷ୍ଟ Bijnana ଜ୍ଞାନ; କୌଣସି ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱ— 1. Science; special knowledge. ୨ । ଜଗତର ଭାବଗୀୟ ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ତତ୍ତ୍ୱ ନିରୂପକ ଜ୍ଞାନ—2. Special branch of knowledge. [ଦ୍ର—ଅଧୁନା ଅନେକ ବିଜ୍ଞାନ ଆଲୋଚିତ ହେଉଅଛି । ଯଥା—ଜଡ଼ ବିଜ୍ଞାନ ବା ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ, ମନୋବିଜ୍ଞାନ, ଭୌତିକ ବିଜ୍ଞାନ, ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଜ୍ଞାନ (ଗଣିତ, ଫଳିତ), ଜନ୍ତୁ ବା ଜୀବ ବିଜ୍ଞାନ, ପ୍ରାଣୀ ବିଜ୍ଞାନ, ଭୂ ବିଜ୍ଞାନ, ଦେହ ବିଜ୍ଞାନ, ଦର୍ଶନ ବିଜ୍ଞାନ, ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନ, ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱ, ଧାତୁ ବିଜ୍ଞାନ, ଖାଦ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନ ।] ୩ । ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ—3. Knowledge of fundamental truths about any matter. ୪ । ତତ୍ତ୍ୱବୁଦ୍ଧି—4. Intelligence ୫ । (ହିନ୍ଦୁ ମତେ) ଜ୍ୟୋତିଷ ଆଦି ବ୍ୟାକରଣାଦି ସପ୍ତ ବିଜ୍ଞାନ (ଯଥା—ଜ୍ୟୋତିଷ-ବ୍ୟାକରଣ, ଅଳଙ୍କାର, ନ୍ୟାୟ, ଗଣିତ, ସଙ୍ଗୀତ, ଶିଳ୍ପ ତତ୍ତ୍ୱ)—5. The seven sciences (according to the Hindus). ୬ । ଅଧ୍ୟାତ୍ମଜ୍ଞାନ—6. Spiritual knowledge. ୭ । ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର—7. Philosophy. ୮ । ଆତ୍ମା (ହି. ଶ)—8. Soul. ୯ । ବ୍ରହ୍ମ (ହି. ଶ)—9. The Divine Spirit. ୧୦ । ଆକାଶ (ହି. ଶ)—10. The sky. ୧୧ । ନିଶ୍ଚୟାତ୍ମିକା ବୁଦ୍ଧି (ହି. ଶ)—11. Firm conviction. ୧୨ । ମୋକ୍ଷ (ହି. ଶ)—12. Salvation. ୧୩ । ଅନୁଭବଜନିତ ଜ୍ଞାନ—13. Perception; direct knowledge. ଦେ. ବିଣ—ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—Devoid of knowledge. (ଉ—ବାମା ବଚନ ଶୁଣି, ବିଜ୍ଞାନ ସେ ଜ୍ଞାନେ କହେ ବାଣୀ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଜ୍ଞାନ କଲେଜ୍—ଦେ. ବି (ସ. ବିଜ୍ଞାନ+ଇଂ. କଲେଜ୍)—ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚ Bijnana kalej ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବିଜ୍ଞାନ ଶାସ୍ତ୍ରର ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ— বিজ্ঞান কালেজ Science college; the college of विज्ञान कलेज Science.

ବିଜ୍ଞାନ ବିଦ୍—ସ. ବିଣ. ଓ ବି (ବିଜ୍ଞାନ+ବିଦ୍ ଧାତୁ ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତ୍ର. Bijnana bid କ୍ୱିପ୍)—ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧେ ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶୀ—A scientist. (ବିଜ୍ଞାନ ବିଶାରଦ, ବିଜ୍ଞାନ ବେତ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଜ୍ଞାନମୟ କୋଷ—ସ. ବି—୧ । (ବେଦାନ୍ତ) ପଞ୍ଚ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ ରୂପ Bijnanamaya kosha କୋଷ ଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦିତ ମନୋବୃତ୍ତି— 1. (Bedanta) The sheath of intelligence. ୨ । ମନୁଷ୍ୟର ପଞ୍ଚ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ବୁଦ୍ଧି—2. The five organs of perception and intelligence in man.

ବିଜ୍ଞାନାଗାର—ସ. ବି. (ବିଜ୍ଞାନ+ଅଗାର=ଗୃହ)—ବୈଜ୍ଞାନିକ Bijnanagara ପରୀକ୍ଷା ମନ୍ଦିର—Scieoce laboratory. (ବିଜ୍ଞାନ ମନ୍ଦିର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଜ୍ଞାନାଚାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି (ବିଜ୍ଞାନ+ଆଚାର୍ଯ୍ୟ)—ବିଜ୍ଞାନ ଶାସ୍ତ୍ର ବିଷୟକ Bijnanacharjya ଶିକ୍ଷା ଦାତା—Professor of science. (ବିଜ୍ଞାନାଧ୍ୟାପକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଜ୍ଞାନିକ—ସ ବିଣ (ବିଜ୍ଞାନ+ଇକ)—୧ । ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; Bijnanika ବୈଜ୍ଞାନିକ—1. Scientific. ୨ । ବିଜ୍ଞ— Wise. ୩ । ବିଚକ୍ଷଣ—3. Clever; of sharp intellect.

ବିଜ୍ଞାନୀ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—୧ । ଜ୍ଞାନବାନ୍—1. Wise. ୨ । ବିଜ୍ଞାନ
Bijnāni ସମ୍ବନ୍ଧେ ବିଶିଷ୍ଟ ଜ୍ଞାନୀ—2. Expert in any science. ୩ । ପଣ୍ଡିତ—3. Learned. ଦେ. ବିଣ—ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ; ମୂର୍ଖ—Devoid of knowledge; ignorant. (ଉ—ବିଜ୍ଞାନୀ କୈବର୍ତ୍ତ ଧୋଇଲା, ବିଶେ ପତିତ ପାବନ ନାମ ବହିଲା । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଜ୍ଞାନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ବିଜ୍ଞାନ+ଈୟ)—ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bijnāniya Scientific.

ବିଜ୍ଞାପକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଜ୍ଞା ଧାତୁ ଣିଚ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Bijnāpaka ଯେ ଜଣାଏ—Notifying; informing. (ବିଜ୍ଞାପୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି—ବିଜ୍ଞାପନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—(ବିଜ୍ଞାପିକା, ବିଜ୍ଞାପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Notifier; informant.

ବିଜ୍ଞାପନ(ନା)—ସଂ. ବି. (ବି+ଜ୍ଞା ଧାତୁ ଣିଚ୍ ଜ୍ଞାପି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)-
Bijnāpana(nā) ୧ । ଜଣାଣ—1. Prayer. ୨ । ଜଣାଇବା—2. Informing; announcement. ୩ । ନୋଟିସ୍; ସମ୍ବାଦ—3. Notification; advertisement. ୪ । ପ୍ରଚାର—4. Publication. ୫ । (+କରଣ.ଅନ) ବିଜ୍ଞାପନ ଲେଖାଥିବା ପତ୍ର; ଇସ୍ତାହାର—A notice; a notification.

ବିଜ୍ଞାପନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜଣାଇବା—1. To inform.
Bijnāpana kariba ୨ । ପ୍ରଚାର କରିବା—2. To publish; to notify; to advertise.
বিজ্ঞাপন করা **विज्ञापन करना**

ବିଜ୍ଞାପନ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସମ୍ବାଦପତ୍ରାଦିରେ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ
Bijnāpana deba ଅବଗତି ନିମନ୍ତେ ନୋଟିସ୍ ଦେବା—
বিজ্ঞাপন দেওয়া To advertise in a newspaper; to
विज्ञापन देना notify; to give public notice.

ବିଜ୍ଞାପନ ପତ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । ଯେଉଁ କାଗଜରେ ବିଜ୍ଞାପନ ଲେଖାଥାଏ—
Bijnāpana patra 1. Notice paper. ୨ । ଯେଉଁ ଲେଖାରେ ବିଜ୍ଞାପନ ବାହାରୁ ଥାଏ; ଇସ୍ତାହାର—2. Notice; notification; proclamation.
(ବିଜ୍ଞାପନ ପତ୍ରିକା, ବିଜ୍ଞାପନ ପତ୍ରୀ, ବିଜ୍ଞାପନ ଲିପିକା, ବିଜ୍ଞାପନ ଲିପି, ବିଜ୍ଞାପନ ଲେଖ — ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଜ୍ଞାପନ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପ୍ରକାଶ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ବିଜ୍ଞାପନ
Bijnāpana māribā ପତ୍ର କାନ୍ଥ ଆଦିରେ ଲଗାଇ ଦେବା—
বিজ্ঞাপন মারা To stick a notice to a wall in a pub-
विज्ञापन मारना lic road or other public place.
[ବିଜ୍ଞାପନ ଲଗା(ଗେ ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବିଜ୍ଞାପନୀ—ସଂ. ବି—(ବି+ଜ୍ଞାପି ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Bijnāpani ବିଜ୍ଞାପନ ପତ୍ର—Notice paper.

ବିଜ୍ଞାପନୀୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ଜ୍ଞାପି ଧାତୁ+କର୍ମ.ଅନୀୟ)—ସାଧାରଣରେ
Bijnāpaniya ବିଜ୍ଞାପିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be published by notice.
(ବିଜ୍ଞାପ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଜ୍ଞାପିତ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ଜ୍ଞାପି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ନିବେଦିତ; ଯାହା
Bijnāpita ଜଣାଇ ଦିଆ ହୋଇ ଅଛି—Notified; announced.

ବିଜ୍ଞେୟ—ସଂ. ବି—(ବି+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ବିଶେଷଭାବରେ
Bijneya ଜ୍ଞାତବ୍ୟ; ଜାଣିବାର ଉପଯୁକ୍ତ—Knowable; fit to be known.

ବିଜ୍ୱର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଜ୍ୱର ଶୂନ୍ୟ—1. Free from fever.
Bijwara ୨ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ—2. Free from anxiety. ୩ । (ବିଜ୍ୱରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭୟ ଶୂନ୍ୟ—3. Fearless. ୩ । ଯାହାର ଜ୍ୱର ଛାଡ଼ି ଯାଇ ଅଛି; ବିଗତଜ୍ୱର—3. One whose fever has gone down.

ବିଜ୍ୱଳ—ଦେ. ବିଣ—ଅତିଶୟ ଦୀପ୍ତିମନ୍ତ—Very shining; res-
Bijwala plendent.
(ବିଜ୍ୱଳିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଉ.—ବିଳାସ ବସରେ ସନଯାଉ ପ୍ରଭାତ, ବିଜ୍ୱଳ ଛାୟା ମଣ୍ଡପ କନ୍ୟାସ୍ତମ୍ଭ ଭୂତ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ.)

ବିଝା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । (ସ. ବିନ୍ଧ୍ୟବାସିନୀ)—ଦେବୀବିଶେଷ—
Bijhā 1. Name of a popular Goddess. ୨ । ଖଣିରୁ ବାହାରିବା ମିଶ୍ରିତ ଲୌହ ଧାତୁ—2. Iron ore.

ବିଞ୍ଚଣା—ଦେ. ବି (ସ. ବ୍ୟଜନ)—୧ । ବ୍ୟଜନ; ପଙ୍ଖା; ତାଳବୃନ୍ତ—
Binchanā হাতপাখা; পাখা 1. A fan. ୨ । ହାତ-
विजन, बेना, मोरछल ପଙ୍ଖା—2. A hand fan [ଉ—ବିଞ୍ଚଣାରେ ବିଞ୍ଚି ଇଛିଲେ ଘୃତ ନେଇ, ନ ଜଳିଲେ ଅଗ୍ନି-ଦେବତା ଦୁଃଖୀ ହୋଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି]

ବିଞ୍ଚ(ଞ୍ଚି)ଣି—ଦେ. ବି—ବିଞ୍ଚଣା (ଦେଖ)—Binchanā (See)
Bincha(nchi)ni **विजनी, बेनी** [ଉ—ବିଞ୍ଚନ୍ତି ଚାଳନ୍ତି କର, ବିଞ୍ଚଣି ପୁଚ୍ଛ ଚାମର—ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।]
ଦେ. ବିଣ—ବିଞ୍ଚଣା ପରି ପ୍ରସାରିତ—Spread or shaped like a fan. [ଯଥା—ବିଞ୍ଚଣି ପଣନ୍ତ; ବିଞ୍ଚଣି ମଞ୍ଜୁ ଫେଣା ।]

ବିଞ୍ଚ(ଞ୍ଚି)ଣି ପଣନ୍ତ(ତ)—ଦେ. ବି—(ସ. ବ୍ୟଜନ+ବସ୍ତ୍ରପ୍ରାନ୍ତ)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେ
Bincha(nchi)ni pananta(ta) ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବା ପରେ ଲୁଗାର ଯେଉଁ ଶେଷ ମୁଣ୍ଡ ବା କାନ୍ଥ ଜଙ୍ଘ (ଉରୁ) ଠାରୁ କାନ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଞ୍ଚଣା ପରି ମେଲାଇ କରି ସଜାଇ ଥାଆନ୍ତି—The outer end of a woman's scarf (saree) arranged in the shape of a fan and spreading from the thighs to the shoulders in the front. [ଉ—ବ୍ୟକ୍ତ ବିଞ୍ଚଣି ପଣନ୍ତ । ଉରୁ ଉପରେ ଲମ୍ବିତ । ଉପେ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ]

ବିଞ୍ଚା—ଦେ. ବି—୧ । (ସ. ବୀଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବ୍ୟଜନଦ୍ୱାରା ବାୟୁ
Binchā ସୃଜନ କ୍ରିୟା—1. Act of fanning. ୨ । (ସ.
বাতাস করা ছড়ান ବିସ୍ତରଣ)—ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ କରଣ—
विजन डुलाना, बीजना 2. Strewing, scattering.

ବିଞ୍ଚା(ଞ୍ଚେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ('ବିଞ୍ଚିବା' କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ) Biñchā(ñche)ibā ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ବ୍ୟଜନଚାଳନ କରାଇବା—पाखा करान To cause another to fan. ୨ । ('ବିଞ୍ଚିବା' बिजन करान क्रିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ) ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପଦାର୍ଥ छड़ान ଭୂମିଅଦରେ ବୁଣାଇବା—2. To cause to be बिखरवाना strewn. [ଉ—ସେବକେ ପାଖୁଡ଼ା ବିଞ୍ଚାଇ ପଲଙ୍କରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।]

ବିଞ୍ଚା ଘଷା—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିଞ୍ଚିବା ଓ Biñchā ghashā ଅଙ୍ଗ ଘଷିବା—The act of fanning and बजना घसना shampooing of a person.

ବିଞ୍ଚାବିଞ୍ଚି—ଦେ. ବି—୧ । ବିଞ୍ଚିବା କାର୍ଯ୍ୟ—1. Act of fanning. Biñchābiñchi ୨ । ପରସ୍ପରକୁ ବିଞ୍ଚିବା—2 Fanning each other. ୩ । ବିଞ୍ଚାବିଞ୍ଚି; ଇତସ୍ତତଃ ବୁଣିଦେବା—3. Scattering about.

ବିଞ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବୀଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବ୍ୟଜନ ଚାଳନ କରିବା—Biñchibā 1. To fan. [ଉ—ବିଞ୍ଚଣାରେ ବିଞ୍ଚି ଉଚ୍ଚରେ पाखाकरा ଘର୍ମ ନେଇ, ନ ଜଳଲେ ଅଗ୍ନି ଦେବତା ଦୁଃଖୀ ହୋଇ । हवादेना, बेना चलाना କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।] ୨ । छड़ान ବିଞ୍ଚିବା; ଭୂମିରେ ବୁଣିବା;ଇତସ୍ତତଃ ବୁଣିଦେବା—तीतरबीतर करना; 2. To scatter on the ground बखराना, बड़ारना [ଉ—ଜଗତ୍ତ ଅତୁଳ ଅବେଶ୍ଚ, ପୁଷ୍ପ ବିଞ୍ଚନ୍ତି ବୃଷ୍ଟି छींटना ଶୁଦ୍ଧି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୩ । ବପନ କରିବା—3. To बुना sow. [ଉ—ଖେଦ ବୀଜ ନିଜ ହୃଦକେଦାରେ ବିଞ୍ଚିଲୁରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳୋପାଖ୍ୟା, ଶ ଗୀତ ।] ୪ । ବିଛାଇବା; तिछोना ପ୍ରସାରିତ କରିବା—4. To spread. [ଉ—ବିଞ୍ଚି ପଦ୍ମବ बिछान ନାବରେ ପଦ୍ମବକ୍ଷି ମନରେ, ପ୍ରତିହାସ୍ୟ ପରରେ ମଣୀଇ ବସାଇ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ୧]

ବିଞ୍ଚଣି—ଦେ. ବି—୧ । ବିଞ୍ଚଣା (ଦେଖ)—1. Biñchaṇā (See) Biñchiṇi [ଉ—ବିଞ୍ଚଣି ବିଞ୍ଚଇ ସଖୀଏ । ସଖୋ.ଲ୍ଗ. ପ୍ରେମଲକ୍ଷ୍ମ पाखा ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।] ୨ । କଳରେ ଚାଳିତ ବିଞ୍ଚଣା ସଦୃଶ ଆକାରଯୁକ୍ତ बिजनी ବା ବଳୁଡ ବସ୍ତୁବିଶେଷ—2. The fan of a machine; fly-wheel of a machine. [ଦ୍ର—ଏହି ବିଞ୍ଚଣି ଅତି ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ବୁଲୁଥିବାରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ କ୍ଷିପ୍ରତାକୁ ବିଞ୍ଚଣିର ଗତି ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଏ; ଯଥା—କହ୍ନଦେଇ ମାତ୍ରକେ ସେ ବିଞ୍ଚଣି ପରି କାମ କରୁଛି ।] ୩ । କଳ ଚାଳିତ ପଂଖା—3. Fan worked by machine; machine-driven fan. ୪ । ବିଞ୍ଚଣି ମହୁମାଛି (ଦେ)—4. Biñchiṇi mahumāchhi (See)

ବିଞ୍ଚଣି ମହୁ—ଦେ. ବି—ବିଞ୍ଚଣି ମହୁମାଛିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସଂଗୃହୀତ ମଧୁ—Biñchiṇi mahu Honey gathered by Biñchiṇi bees. [ଦ୍ର—ଏ ମହୁ ବାସର ମହୁମାଛିଙ୍କ ସଂଗୃହୀତ ମହୁ ଅପେକ୍ଷା ପତଳା ଓ ଅଧିକ ବର୍ଣ୍ଣ ।]

ବିଞ୍ଚଣି ମହୁଫେଣା—ଦେ. ବି—ବିଞ୍ଚଣି ମହୁମାଛିଙ୍କ ରଚିତ କ୍ଷୁଦ୍ର Biñchiṇi mahuphenā ବ୍ୟଜନାକାର ମଧୁଚକ୍ର—A small fan-shaped hive built by Apis Floris.

ବିଞ୍ଚଣି ମହୁମାଛି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମହୁମାଛି—Apis Floris. Biñchiṇi mahumāchhi [ଦ୍ର—ଏମାନେ ବାସର ମହୁମାଛିଙ୍କ ଠାରୁ ଛୋଟ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମହୁମାଛିଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ । ଏମାନେ ଛୋଟ ଗଛରେ ଫେଣା ବାନ୍ଧନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ନାହୁଡ଼ ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କ ମହୁ ବାସର ମହୁମାଛିଙ୍କ ମହୁ ଅପେକ୍ଷା ଅଳ୍ପ ଓ ତରଳ; ଏମାନଙ୍କ ଫେଣା ଛୋଟ ବିଞ୍ଚଣା ଆକାରର ହେବାରୁ ଏମାନଙ୍କୁ ବିଞ୍ଚଣି ମହୁମାଛି ବୋଲାଯାଏ ।]

ବିଞ୍ଚି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିଜର ଦେହକୁ ପଙ୍ଖାଦ୍ୱାରା ପବନ Biñchi hebā ଲଗାଇବା—1. To fan one's self by a खुद देना चलाना hand fan. ୨ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହେବା—बिखराहोना 2. To be scattered.

ବିଞ୍ଛଣା—ଦେ. ବି—୧ । ବିଛଣା (ଦେଖ)—1. Bichhaṇā Biñchhaṇā (See). ୨ । (ପାଳବିରଣା) ମୁଠାସର (ଦେଖ) 2. Muthāsāri (See)

ବିଞ୍ଛା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିକୀରଣ)—ଏଣେ ତେଣେ ବୁଣିବା—Biñchhā छड़ान बखराना Scattering about.

ବିଞ୍ଛିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବିକୀରଣ)—ଏଣେ ତେଣେ ବୁଣିବା—Biñchhibā To scatter about; to strew. छड़ान बिखारना

ବିଞ୍ଜା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । ଓଲୁଅ ଦେହରେ ବାହାରୁ Binjā ଥିବା ଛୋଟ ଛୋଟ ଅଙ୍କୁର ମାଜା ଭଳି ପଦାର୍ଥ—1. Esculent bulbs growing on the wild arum. ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଛୋଟ ଛୋଟ ଓଲ—2. Small arum.

ବିଞ୍ଜୋଲି—ସଂ. ବି—ଶ୍ରେଣୀ; ପଂକ୍ତି—Line; row. Binjoli

ବିଞ୍ଜ୍ୱାରି—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଛତିଶଗଡ଼ ଭାଷାର ଏକ ଉପଭାଷା Binjwari ବିଶେଷ—A sub-dialect of the Chhatis- बिंझ्वारी gardi language.

ବିଞ୍ଝା(ଞ୍ଝା)ଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଉଚ୍ଚ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—Binjā(njhā)l A high class of non-Aryans in (ବିଞ୍ଝାଲ୍, ବିଞ୍ଝଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) Sambalpur.

ବିଟ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଅକ୍ରୋଶ କରିବା—1. To envy. ୨ । Biṭ (root) ଗାଳିଦେବା—2. To chide. ୩ । ଅଭିଶାପ ଦେବା—3. To curse. ୪ । ଶବ୍ଦ କରିବା—4. To make a sound. ୫ । ବଞ୍ଚନା କରିବା—5. To cheat.

ବିଟ୍—ସଂ. ବି (ବିଶ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟାପିବା+ କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ବିଟ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. Biṭ ୧ବ)—୧ । ବିଷ୍ଠା; ଗୁହ—1. Night soil. ୨ । ବୈଶ୍ୟ—बीट 2. Baisya. ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଇଂ. ବୀଟ୍) ଏକ ପ୍ରକାର बीट ବିଲାତି ଜାତି ମୂଳା—1. The Beet root [ଦ୍ର—ଏହାର

ମୂଳ ମୂଳାପତ୍ର; କଳୁ କାଳ ଓ ସିଠା । ଏଥିରୁ ଅଧିକ ବଞ୍ଜନ ପ୍ରକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ଚକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଅଛି ।] ୨ । (ଇଂ. ବୀଟ୍)—ଚଉକିଦାରର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗସ୍ତ—2. A watchman's beat or round. ୩ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚଉକିଦାରର ଜଗିବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମା—3. The respective jurisdiction of a watchman.

ବିଟ୍ କଳା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ନିପଟ କଳା—
Bit-kalā (ବିଟ୍ କଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) Deep black.

ବିଟ୍(ଟି) କାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବିକଟ+କାଳ)—ଗାଢ଼ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—
Bit-(ti) kālia 1. Deep black. ୨ । (ସଂ. ବିକଟ ବিট্‌কেল, বিটকাল ବିକଟାଳ) ବିକଟ; ଭୀଷଣ—2. Horrid.
विकट काला, बिकरार

ବିଟ୍ଖଦିର—ସଂ. ବି—ପାକଡ଼ା ଖଇର—
Bit-khadira Brown catechu.

ବିଟ୍ ଘର—ଦେ. ବି (ଇଂ. ବୀଟ୍+ସଂ. ଗୃହ)—ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ
Bit-ghara বীটঘর **बिटघर** ଆଶ୍ରୟ ଗୃହ—Beat house.

ବିଟ୍ଚର—ସଂ. ବି (ବିଟ୍=ବିଷ୍ଠା+ଚର୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଗ୍ରାମ୍ୟ
Bit-chara ଶୂକର—1. Domestic pig. ୨ । ଗୋବର ପୋକ—2. Beetle; insect boring in cowdung. ୩ । ବିଷ୍ଠାକୃମି—3. Insect boring in human dung.

ବିଟ୍ ପତି—ସଂ. ବି—ଜାମାତା (କ୍ଲୀବେନ୍ଦ୍ର)—
Bit-pati Son-in-law.

ବିଟ୍ ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବି—ଶିଶୁମାର (କ୍ଲୀବେନ୍ଦ୍ର)—
Bit-priya Gangetic porpoise.

ବିଟ ବିଟ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ ଓ ଅବ୍ୟ—ନିପଟ (କଳା); ଅତ୍ୟନ୍ତ—
Bit-bit Very (dark); deep (black).

ବିଟ୍‌ବିଟ୍ କ(କା)ଳିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ନିପଟ କଳା—
Bit-bit ka(kā)lia Deep black.

ବିଟ୍ ଲିହା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । ବିଟାଳିଆ; ଅଛୁଆଁ—
Bit-lihā 1. Outcasted. ୨ । ଯେ ଯାହାଇଚ୍ଛାତାହା ଘରେ ଅନ୍ନ ଭୋଜନ କରେ—2. Taking food cooked by others, irrespective of caste.

ବିଟ୍ସଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—ମଳରୋଧ (କ୍ଲୀବେନ୍ଦ୍ର)—
Bit-sanga Constipation.

ବିଟ୍(ଟ) ସାରିକା—ସଂ. ବି (ବିଟ୍=ବିଷ୍ଠା+ସାରିକା=ଶାଳୀ)—ଗୁଣ୍ଡ
Bit-(ta) sārikā କାଳିକା ପକ୍ଷୀ—A kind of myna;
(ବିଟସାରିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) Tordus Salica.

ବିଟ—ସଂ. ବି (ବିଟ୍ ଧାତୁ=ଗାଳି ଦେବା; ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bita ୧ । ଲମ୍ପଟ; କାମୁକ—1. A lecher; an adulterer; a fornicator. ୨ । ଉପପତି; ଜାର—2. A paramour. ୩ । କପଟ—3. Hypocricy; deceit. ୪ । ଧୂର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A rogue. ୫ । କାମଶାସ୍ତ୍ରବେତ୍ତା—5. A person well versed in the amatory science. ୬ । ପର୍ବତବିଶେଷ—6. Name of a mountain. ୭ । ପକ୍ଷୀ—7. Bird. ୮ । ଏକପ୍ରକାର ଖଣିଜ ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ ଲବଣ; କଳା ଲବଣ; ଖଣ୍ଡ ଲବଣ—8. A kind of salt; black salt; foetid salt. ୯ । କମଳା ଗଛ—9. Orange tree. ୧୦ । ମୂଷିକ—10. Rat. ୧୧ । ବିସ୍ତାର—11. Divergence; expansion. ୧୨ । ପାକଡ଼ା ବା ପାଖରୁ ଖଇର; ପାଚିଁଖିଆ ଖଇର—12. Brown catechu. ୧୩ । କାବ୍ୟାଦିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ନାୟକବିଶେଷ—1, A class of heroes in fiction or romance; a dissolute and spendthrift person. [ଦ୍ର—ସାହିତ୍ୟ ଦର୍ପଣ ମତରେ ଯେଉଁ ନାୟକ ବିଷୟ ଭୋଗ ଯୋଗୁଁ ଆପଣାର ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ନଷ୍ଟ କରେ, ଭାରି ଧୂର୍ତ୍ତ, ବେଶଭୂଷାରେ ଆଡ଼ମ୍ବର କରେ ଓ କଥାରେ ଭାରି ଚତୁର ତାହାକୁ ବିଟ ବୋଲଯାଏ - ହି. ଶ. ।]
ଦେ. ବି—ପୁଲଙ୍ଗଗଡ଼ି ବା ମାର୍ବଲ୍ ଖେଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ମାରବଲ୍ ଆଦି ଗୋଲାକାର ବସ୍ତୁ—Marbles or nuts used in the game of marbles. ବୈଦେ.
कोर; बेनी ବି. (ଇଂ. ବୀଡ୼=ମାଳା)—୧ । କାଠର ବା ଧାତୁର
बीट ଲମ୍ବ, ବର୍ତ୍ତୁଳ ଓ ସରୁଆ ପଟି (ଯାହା ପଟ୍ଟାର ଧାଡ଼ିରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ମରାଯାଏ)—1. A convex strip of metal or wood put on the frieze of a plate. ୨ । (ଇଂ. ବୀଡ୼=ମାଳା) କାନ୍ଥ ଆଦିର କାନ୍ଥସଠାରୁ ଖଣ୍ଡିଦୂର ଛାଡ଼ି ଚଳେ ଚୂନର ଯେଉଁ ସରୁ ପଟି ରଚିତ ହୁଏ—2. An astragal.

ବିଟକ—ସଂ. ବି—ବିଟିକା (ଦେଖ)
Bitaka Bitikā (See)

ବିଟ ଖଇର—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଟ୍ଖଦିର; ବିଟ୍=ବିଷ୍ଠା+ଖଦିର; ଏହାର
Bita khaira ବୃକ୍ଷ ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ ଥିବାରୁ)—ବବୁଲଜାତୀୟ ଏକ-
दुर्गन्धवाला ପ୍ରକାର ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ ବୃକ୍ଷ—A kind of foul-smel-
गन्धबबुल; दुर्गन्धखैर ling tree of the Acacia species; Mimosa; sponge tree.

ବିଟ ଖେଳ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ ('ପୁଲଙ୍ଗଗଡ଼ି ଖେଳ'
Bita khela ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)—A kind of game (see notes under Pulāngagardi khela).

ବିଟଙ୍କ—ସଂ. ବି (ବି=ପକ୍ଷୀ+ଟଙ୍କ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+ଅଧିକରଣ.
Bitanka ଅ)—୧ । ପାରାଖୋପ; କପୋତପାଳିକା—1. A pigeon hole. ୨ । ଗୃହପାଳିତ ପକ୍ଷୀର ଉପବେଶନ ଯୋଗ୍ୟ T, ଏହି ଚିହ୍ନ ଆକୃତିର ଆସନ; ଅଡ଼ା—2. A perch for a bird to sit upon. ୩ । (+କରଣ ଅ) ପକ୍ଷୀ ଧରିବା ଫାଶ (କ୍ଲୀବେନ୍ଦ୍ର)—3. Bird-net; snare.

ବିଟପ—ସଂ. ବି (ବିଟ=ଲମ୍ପଟ; ପଶୀ ଅବ+ପା ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା; Biṭapa ଆଶ୍ରୟ ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଅଥବା ବିଟ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅପ)—୧ । ବୃକ୍ଷଶାଖା; ଡାଳ—1. Branch of a tree. ୨ । ପଲ୍ଲବ—2. Tender leaves of trees. ୩ । (ପୁଂ) ସିଦ୍ଧ;ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ପଟ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A very lecherous person; an adulterer.

ବିଟପତି—ସଂ. ବି (ବିଟ୍=କନ୍ୟା, ବୈଶ୍ୟ+ପତି)—୧ । ଜାମାତା; Biṭapati ଜୋଇଁ—1. Son-in-law. ୨ । ପ୍ରଧାନ ବଣିକ; ବଡ଼ ମହାଜନ—2. A big merchant.

ବିଟପ ଯୁବତୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ବିଟପ+ଯୁବତୀ)—ବିଟପୀ; କୁଳଟା Biṭapa jubati ସ୍ତ୍ରୀ—An adulteress. (ଉ—ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ପଥ ଅବୋରନ୍ତି, ଯେସନ ବିଟପ ଯୁବତୀ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ବିଟପାଚାର—ସଂ. ବି (ବିଟପ+ଆଚାର)—୧ । ଅସଚ୍ଚରିତ୍ର—1. Bad Biṭapāchāra character. ୨ । କଦାଚାର—2. Evil ways.

ବିଟପାଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—କଦାଚାରୀ; ଯେ ମନ୍ଦ ଆଚରଣ କରେ—Biṭapāchārī Immoral; of evil ways. (ବିଟପାଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଟପୀ—ସଂ. ବି (ବିଟପ=ଶାଖା+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—Biṭapi ୧ । ବୃକ୍ଷ—1. Tree. ୨ । ବଟବୃକ୍ଷ—2. Banian tree. ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁଳଟା ସ୍ତ୍ରୀ; ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ—Adulteress.

ବିଟପୋଦର—ଦେ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୁଞ୍ଜ—Grove. (ଉ—Biṭapodara ଯେସନେ ଚକୋର୍ମା ପଛ, କାରୁଣ କରଇ କଣି ତେସନ ମୋ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ବିଟପୋଦରେ—ପ୍ରାଚୀ. ରସକାରଥ ।)

ବିଟପ୍ରିୟ—ସଂ. ବି—ମୁଗ—A kind of pulse; Phaseolus Biṭapriya Mungo.

ବିଟଲବଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଡ଼ଲବଣ)—କଳା ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ ଲବଣ-Biṭalabaṇa ବିଶେଷ—Black salt.
ବିଟନୁନ साँचर नमक

ବି ଟାଇମ୍ ପୀସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଟେବଲ ଉପରେ ରଖାଯିବା Bi ṭāim pis କ୍ଷୁଦ୍ର ଘଣ୍ଟା—The Bee time-piece. [ଦ୍ର—बी टाइम पीस ଏହା ଆମେରିକାରେ ନିର्ମିତ । ଏଥିର ଟ୍ରେଡ୍ ମାର୍କ बी टाइम पीस (Trade mark bee) ମହୁମାଛି) ।]

ବିଟାକାଁଡ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ଏକପ୍ରକାର ଶର—Biṭākāṅrḍ A kind of broad-edged arrow. ପ୍ରାଦେ. (ବିଟାକାଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର କାଣ୍ଡ—A kind of ball-topped arrow. [ଦ୍ର—ଏହାର ଅଗ ଗୋଟାଳିଆ ବା ମୋଟା । ଏହା ଯାହା ଦେହରେ ବାଜେ ତାକୁ ଭଙ୍ଗ କରେ ।]

ବିଟାପରା—ପ୍ରାଦେ· (କଳାହାଣ୍ଡି) ବିଣ—ଅଳ୍ପ—Biṭāparā A little.

ବିଟା(ଟ)ଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଟ୍ ଧାତୁ=ବଞ୍ଚନା କରିବା+ଅଳ; Biṭā(ṭa)la ଅଳ)—୧ । ପ୍ରତାରକ; ଧୂର୍ତ୍ତ—1. Cheating. (ବିଟାଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କାମୁକ—2. Lascivious libertine. ୩ । ଦୁଷ୍ଟ—3. Wicked. ଦେ. ବିଣ—ବିଟାଳିଆ (ଦେଖ)—Biṭāḷiā (See)

ବିଟାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ବିଟାଳ)—୧ । ଉଦରଜ୍ୱାଳା Biṭāḷiā ନିବାରଣାର୍ଥ ଯେ ନୀଚଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଘରେ ଅନ୍ନ ଭୋଜନ बिटाल କରି ଜାତି ହରାଏ; ଚକଳା—1. (a person) पेटजाला; Who loses his caste on account of
ବିଟାଳୀ } ସ୍ତ୍ରୀ dining in the house of persons
ବିଟାଳେଣି } of lower caste to satisfy the pangs of hunger. ୨ । ଉଦରଜ୍ୱାଳାରେ ହିତାହିତ ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—2. Devoid of all sense of proportion on account of hunger. ୩ । ଅଜାତିଆ; ଜାତିଚ୍ୟୁତ—3. Outcasted; excommunicated. ୪ । ଅପବିତ୍ର; ଅନାଚାର ଯୋଗୁଁ ଅପବିତ୍ର—4. Made impure on account of doing forbidden acts. ୫ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ; ଅଭାବ ଦରିଦ୍ରତା ଯୋଗୁଁ ନିର୍ଲଜ୍ଜ - 5. Shameless through poverty. ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇଲେ ଜାତି ନଷ୍ଟ ହୁଏ—The food which makes a man lose his caste if taken.

ବିଟାଳିବା—ଦେ· କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜାତିଚ୍ୟୁତ କରିବା—Biṭāḷibā 1. To excommunicate a person. ୨ । ଅପବିତ୍ର କରିବା—2. To make impure. ୩ । ଅପଣା ପରିବାରରୁ ବାହାର କରିଦେବା—3. To drive out from one's family.

ବିଟିକା—ସଂ, ବି—ପାନ ଖିଲ—A roll of betel filled with Biṭikā nut, spices etc. (ଉ—ବାମା ବାମ ପାଦ ଲାଗି ଗମନେ, ବିଟିକା ଶେଷ ପାନର ପତନେ—ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଟୁ(ଟୋ)ଳ(ଳା) ଦେ· ବିଣ·—(ସଂ. ବିଟାଳ)—୧ । ଦୁଷ୍ଟ—Biṭu(ṭo)ḷa(ḷā)
बिटुल बिटोल 1. Wicked; villanous ୨ । ଅନିଷ୍ଟକାରୀ-अजात 2. Injurious. (ଉ—ପିଠାଯାକରେ ମଣ୍ଡା ବିଟୋଳ, ମଣିଷ ଯାକରେ ଲଣ୍ଡା ବିଟୋଳ । ଢଗ ।) ୩ । ବ୍ୟଭିଚାର ଦୁଷିତ—3. Scandalised, ୪ । ଜାତିଚ୍ୟୁତ—4. Outcasted. ୫ । ନୀଚକୁଳୋଦ୍ଭବ—5 Base-born. ୬ । ଅଜ୍ଞାତ ପିତୃକ—6. Bastard.

ବିଡ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଆକ୍ରୋଶ କରିବା—1. To envy. ୨ । Birḍ (root) ଭେଦ କରିବା—2. To pierce through.

ବିଡ୍‌ ଘାତ—ସଂ. ବି—ମଳମୂତ୍ର ରୋଧ—
Bird-ghāta Stoppage of urine and stool.

ବିଡ୍‌ଜ—ସଂ. ବିଣ (ବିଟ୍‌=ବିଷ୍ଠା+ଜନ୍‌ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିଷ୍ଠାଜାତ—
Bird-ja Produced from excrements.

ବିଡ୍‌ ବନ୍ଧ—(ଏଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ. ବିଟ୍‌+ ବନ୍ଧ)—ମଳାବରୋଧ—
Bird-bandha Constipation.

ବିଡ୍‌ ବରାହ—ସଂ. ବି (ବିଟ୍‌=ବିଷ୍ଠା+ବରାହ) -ଗ୍ରାମ୍ୟଶୂକର—
Bird-barāha Domestic pig.

ବିଡ୍‌ ଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—ବହୁତ ଝାଡ଼ା ହେବା—Profuse evacuation.
Bird-bhanga (ବିଡ୍‌ଭେଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଡ୍‌ ଭେଦୀ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—ଜୁଲାପ; ଝାଡ଼ା କରାଇବା ଔଷଧ—
Bird-bhedi Cathartic; purgative.

ବିଡ୍‌ ଲବଣ—ସଂ. ବି (ବିଟ୍‌+ଲବଣ)—ବିଟଲୁଣ—Black salt.
Bird-labana (ବିଡ଼୍‌ଗନ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଡ୍‌—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଟ୍‌)—ମଳ; ଗୁହ—Ordure. ଦେ. ବିଣ—
Birda ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ—Of offensive smell; fœtid

ବିଡ଼ଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ବିଡ୍‌ ଧାତୁ=ଭେଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅଙ୍ଗ)-
Birdanga ୧ । ନାଭି ବୃହତ୍‌ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—1. Embellia Ribes. [ଦ୍ର—ଏହା ଲଟେଇ ଲଟେଇ ମାଡ଼େ । ଏହାର ପତ୍ର ରୋମଶୂନ୍ୟ । ଏହା ବୋମ୍ବାଇ, ଆସାମ ଓ ବ୍ରହ୍ମ ଦେଶରେ ଜନ୍ମେ ।] ୨ । ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ—2. Embellia Robusta. ସଂ. ବିଣ—ଅଭିଜ୍ଞ; ବିଜ୍ଞ—Learned; experienced.

ବିଡ଼ମ୍ବ—ସଂ. ବି (ବି=ବିଶେଷଣରୂପେ+ଡମ୍ବ ଧାତୁ=କ୍ଲେଶ
Birdamba ଦେବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । କ୍ଲେଶ; ଯନ୍ତ୍ରଣା—
1. Anguish; pain. ୨ । ପ୍ରତାରଣା; ବଞ୍ଚନା—
2. Cheating; deception. ୩ । କ୍ଲେଶ ଦେବା—
3. Afflicting; distressing. ୪ । ଅନୁକରଣ—
4. Imitation (Apte) ଦେ. ବି—ବିଳମ୍ବ—
Delay. ଉ—ବିଡ଼ମ୍ବ କୋହିଲି ଅଭିଶୟରେ, ବାଳ ରବିଦ୍ୟୋତ ଜବା କି ଧରେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ଦେ. ବିଣ—ବିଲମ୍ବିତ; ଯାହା ତଳକୁ ଲମ୍ବିଅଛି—Hanging; pendant. [ଉ—ବିଡ଼ମ୍ବ ନୂତନ ମଞ୍ଜରୀ ତଳତଳ ଗଗନେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] । ଦେ (ପ୍ରାଚୀନପଦ୍ୟ) ଅ—(ସଂ. ବିଡ଼ମ୍ବ=ଅନୁକରଣ) ପରି; ସଦୃଶ—Like [ଉ—ବିଡ଼ମ୍ବ ଓଷ୍ଠକେଦାନ୍ତ, ବଦନଚରଣ ହସ୍ତ, ବିଦ୍ରୁମ ମାଣିକ୍ୟ ଅମୂଲ୍ୟ ଛବିରେ ତଦ୍ଭୁ ହୁଏ ଅନୁରକ୍ତ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଡ଼ମ୍ବକ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଡମ୍ବ ଧାତୁ+ଅକ)—ମିଥ୍ୟାଆଶା ପ୍ରଦାନ
Birdambaka (ବିଡ଼ମ୍ବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) କାରୀ—Tantalising.

ବିଡ଼ମ୍ବଣ(ଣା)—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଡ଼ମ୍ବନ)—୧ । ଯନ୍ତ୍ରଣା; କ୍ଲେଶ—
Birdambana(nā) 1. Trouble. ୨ । ଦୁଃଖ-2. Distress.
ବିଡ଼ମ୍ବନ ୩ । ବଞ୍ଚନା; ପ୍ରତାରଣା—2. Deceit; knavery. [ଉ—ଅଜ୍ଞାନ ବିଡ଼ମ୍ବଣ ଏହି, ଏଣେ ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କୁ ନ ପାଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୪ । ବିଟବିଟା ବା ଅକଡ଼ିଆ ଅବସ୍ଥା-4. Awkward predicament; ୫ । ଅମଙ୍ଗଳଜନକ ଘଟଣା—5. Portentous event; an event foreboding evil. ୬ । ଅଶ୍ରୁତପୂର୍ବ ବା ଅଦୃଷ୍ଟପୂର୍ବ ଅମଙ୍ଗଳଜନକ ଘଟଣା—6. An unheard of bad event. ୭ । ପ୍ରାକୃତିକ ଘଟଣାର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ—7. Happening of unnatural events; preter-natural event. [ଉ—ସବୁହିଁ ବିଡ଼ମ୍ବଣ ଗ୍ରାହ, ଯୋଗୀନ୍ଦ୍ର ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗେ ଯୁବତୀ । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।] ୮ । ନିନ୍ଦିତ କର୍ମ; କୁକର୍ମ—8. An evil deed. [ଉ—ଦେଖଟଲେ ମାତା ପୁତ୍ରଗଣ, ଯେ କୁନ୍ତୀ ସଙ୍ଗେ ବିଡ଼ମ୍ବଣ । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।] ଦେ. ବିଣ—୧ । ମନ୍ଦ ପ୍ରକୃତିକ;
(ବିଡ଼ମ୍ବଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) କୁତ୍ସିତ; ଘୃଣାସ୍ପଦ—1. Vile. ୨ ।
(ବିଡ଼ମ୍ବଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଖାଡ଼ୁଆ—2. Awkward ୩ । ଅସାଧାରଣ ଭାବରେ ମନ୍ଦ (ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Uncommonly bad (person). ୪ । ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ—4. Painful; afflicting. ୫ । ମିଥ୍ୟା ଆଶା ଦେଇ ଭଣ୍ଡାଉଥିବା—5. Tantalising. ୬ । ବିଟବିଟା ହେବା—6. Placed in a queer or awkward predicament ୭ । ଦୁର୍ଗତି ହେଉଥିବା—7. Suffering. ୮ । ଅମଙ୍ଗଳସୂଚକ—8. Portentous. ୯ । (ମନ୍ଦ ଅର୍ଥରେ) ଅପ୍ରାକୃତିକ; ପ୍ରକୃତିର ନିୟମବିରୋଧୀ—9. Unnatural; uncommon; preter-natural. ୧୦ । ବୃଥା—10. Useless [ଉ—ବିଡ଼ମ୍ବଣ ଅନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି ଯେ ଟଳ ଟଳ ଗଗନେ ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଡ଼ମ୍ବନ(ନା)—ସଂ. ବିଣ [ବି+ଡମ୍ବ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ; +(ସ୍ତ୍ରୀ.
Birdambana(nā) ଆ)]—୧ । ଦୁଃଖ; ଯନ୍ତ୍ରଣା; କ୍ଲେଶ—
1. Trouble; pain; distress. ୨ । ବଞ୍ଚନା; ପ୍ରତାରଣା—2. Deceit; cheating. ୩ । କ୍ଲେଶପ୍ରଦାନ—
3. Distressing; paining. ୪ । ଅନୁକରଣ—
4. Copying; imitation. ୫ । ସଦୃଶୀକରଣ—
5. Equalising. ୬ । ଦୂରୀକରଣ—6. Driving away; expulsion. ୭ । ମିଥ୍ୟାଆଶା ଦେଖାଇବା—
7. Tantalisation. ଦେ. ବି—ବିଡ଼ମ୍ବଣ କଥା; ଅପ୍ରାକୃତିକ ବିଷୟ—Uncommon thing. [ଉ—ତାହା ଶୁଣି କହିଲେ ଉଠି ବଳୀଷଣ, ବହୁତ କପାଇ ପକ୍ଷୀ ଏ ବିଡ଼ମ୍ବନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।] ଦେ. ବିଣ—
ବିଡ଼ମ୍ବନା ୧ । ଅସାଧାରଣ—1. Extraordinary; uncommon. ଉ—ମସ୍ତକରେ ମଣ୍ଡନ୍ତେ ଫୁଲମାଳମାନ, ଶୋଭା ଦିଶି ଦିଶିଲା ସେ କଥା ବିଡ଼ମ୍ବନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା]
୨ । ଅସୁନ୍ଦର—2. Ungraceful. ୩ । ଅଡୁଆ; ଅଣ—

ଚ୍ଛିଅ—3. Awkward. ୪ । ସନ୍ତ୍ରସ୍ତ ପ୍ରାପ୍ତ; କ୍ଲେଶିତ—4. Troubled; distressed. [ଉ—କସ୍ତୁରୀ ହୋଇଣ ବିଡ଼ମ୍ବନା ସେହୁ ନର । ପ୍ରାଚୀ. କବିସୂର୍ଯ୍ୟବଳଦେବ ଗୀତା ।]

ବିଡ଼ମ୍ବନୀୟ—ସ. ବି (ବି+ଡମ୍ବ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—ବଞ୍ଚନୀୟ—
Birdambaniya Fit to be deceived.

ବିଡ଼ମ୍ବିତ—ସ. ବିଣ (ବି+ଡମ୍ବ ଧାତୁ+କର୍ମ, ତ)—୧ । କ୍ଲେଶିତ—
Birdambita 1. Distressed; troubled; affected. ୨ । ପ୍ରତାରିତ—2. Deceived; cheated. ୩ । ମିଥ୍ୟାଆଶାଦ୍ୱାରା ଅତୃପ୍ତ ହୋଇ ଶେଷରେ ନିରସ୍ତ—3. Tantalised. ୪ । ଅନୁକୃତ—4. Copied; imitated. ୫ । ସଦୃଶୀକୃତ—5. Equalised.

ବିଡ଼ମ୍ବିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ)କ୍ରି (ସ· ବିଡ଼ମ୍ବନ)—ଅନୁକରଣ କରିବା—
Birdambiba To imitate. (ଉ—ପ୍ରଭୁ ଶୃଙ୍ଗ ବିଡ଼ମ୍ବିଲ୍ଲ ବିଡ଼ମ୍ବନା ମାଳେଶ୍ୱରୀ ଅର୍ଦ୍ଧ ନାଗେଶ୍ୱର ଛବି । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।)

ବିଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସ ବନ୍ଧ; ବାନ୍ଧିବା—ବନ୍ଧ ଗ୍ରନ୍ଥି)—୧ । ଗୋଛା—
Birda 1. A bundle; a roll. ୨ । ଧାନ ଆଦି ଶସ୍ୟ ଗଛର ଆଁଟି, ବୀଡ଼ା ଗୁଚ୍ଛ; ବିଡ଼ା; କଳେଇ—2. Sheaf of corn. ଅଁଟିଯା ୩ । (ବିଡ଼ ଧାତୁ—ଭେଦ କରିବା) ବିଡ଼ିବା; ପରୀକ୍ଷା ପରୀକ୍ଷା କରିବା—3. Testing; examining; gauging. ଜାଁଚନା ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବସ୍ତର) ବି ତୁଳ ହି. ବୀଡ଼ା)—ପାନ ଖିଲି—A roll made up of spices and nut put inside a betel-leaf. ଦେ. ବିଣ—୧ । ଗୁଚ୍ଛୀକୃତ—1. Tied into a roll or bundle. ୨ । ଅଲୁଳାୟିତ; ଜଟିଳୀକୃତ—2. Tangled; matted. ୩ । ପରୀକ୍ଷିତ—3. Tested; gauged.

ବିଡ଼ା ଓ(ଔ)ଷଧ—ଦେ. ବି—ପରୀକ୍ଷିତ ଔଷଧ—Well tested
Birda o(au)shadha ଜାଁଚୀ ହୁଈ ଦ୍ୱା medicine.

ବିଡ଼ା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲମ୍ବ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କୁ ଗୋଛା କରି ବାନ୍ଧିବା—
Birda kariba To tie long articles into a sheaf ବୀଡ଼ା ବାଁଧା ବୀଡା ବାଁଧନା or bundle.
(ବିଡ଼ା ବାନ୍ଧିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଡ଼ାନାସି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—କଟକର ପଶ୍ଚିମରେ ଏକ ମାଇଲ
Birdanasi ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରାମବିଶେଷ—A old village situated one mile to the west to the town of Cuttack proper. (ଉ—ବିଡ଼ାନାସି ଗଡ଼େ ପୂର୍ବେ କେଶରୀ ଭୂପ, ଭୂପ ଯଥା ଶିଙ୍ଗରେ କେଶରୀ—ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦିକେଶରୀ ।) [ଦ୍ର—କେଶରୀ ବଂଶର ରାଜା ନୃପକେଶରୀ ବାରଣସୀ କଟକ ବା ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଡ଼ାନାସି ନାମକ ନଗର ବସାଇ ସେଠାରେ ଦୁର୍ଗ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗ୍ରାମ କାଠଯୋଡ଼ି ନଦୀର ଗର୍ଭ ଓ ବନ୍ଧ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

ବିଡ଼ା ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଡ଼ା କରିବା (ଦେଖ)
Birda bandhiba Birda kariba (See)

ବିଡ଼ା ବାନ୍ଧିଯିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଦେ. କ୍ରି(ମୁଣ୍ଡର କେଶ) ସଜାଡ଼ାନଯିବାରୁ ଜଟା ବାନ୍ଧିଯିବା—To become
ବିଡ଼ା ବିଡ଼ା ହେବା
ଜଟା ବେଧେଁ ଯାଓଯ୍ରା matted or tangled (said of hair) ଜଟା ହୋଜାନା owing to neglect and want of combing.

ବିଡ଼ା ବାଳ—ଦେ. ବି—୧ । (ମୁଣ୍ଡରେ) ଘନ ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ଓ ଲମ୍ବ କେଶ—
Birda bala 1. Thick and long hair (of the ଘନକେଶ head). ୨ । ଜଟିଳ କେଶ—2. Tangled hair.

ବିଡ଼ା ବିଡ଼ା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଗୋଛା ପରେ ଗୋଛା (ଅଣିବା ବା
Birda birda ରଖିବା)—1. Sheaf after sheaf. ୨ । (ବିଡ଼ାକୁ ବିଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗୋଛା ଗୋଛା ହୋଇ; ଗୁଚ୍ଛୀକୃତ ବୀଡ଼ା ବୀଡ଼ା ଭାବରେ—2. In sheaves. ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ; ଅଡ଼ୁଆଅଡ଼ୁଆ (ବାଳ)—Dishevelled and matted (hair).

ବିଡ଼ାଳ—ସ. ବି. ପୁଂ (ବିଡ଼ ଧାତୁ—ଶବ୍ଦ କରିବା; ଭେଦ କରିବା+
Birdala କର୍ତ୍ତୃ. ଅଲ)—୧ । ମାର୍ଜାର; ବିରାଡ଼ି—1. Cat.
ବିଡ଼ାଳକ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ନେତ୍ର ପିଣ୍ଡ; ଆଖି ପିତୁଳା—2. The pupil of the eye; eye ball.
ବିଲ୍ଲ
ବିଲ୍ଲାଲ
(ବିଡ଼ାଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଡ଼ାଳକ—ସ. ବି. (ବିଡ଼ାଳ—ନେତ୍ର ପିଣ୍ଡ+କ)—ନେତ୍ରୌଷଧ
Birdalaka ବିଶେଷ—A medicine for the eye.

ବିଡ଼ାଳ ଚକ୍ଷୁଃ—ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଡ଼ାଳ+ଚକ୍ଷୁଃ)—ଯାହାର
Birdala chakshuh ଆଖି ବିରାଡ଼ିର ଆଖି ପରି ପାଣ୍ଡୁର; (ବିଡ଼ାଳାକ୍ଷି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚନ୍ଦା ଆଖିଆ—Brown-eyed; pale-eyed.

ବିଡ଼ାଳ ତପସ୍ୱୀ—ସ. ବି—ବିରାଡ଼ି ତପସ୍ୱୀ—A hypocrite; a
Birdala tapaswi person who shows himself to (ବିଡ଼ାଳ ବ୍ରତୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) the world as a pious man. [ଦ୍ର—ହିତୋପଦେଶରେ ବିଡ଼ାଳତପସ୍ୱୀ ସମ୍ବନ୍ଧେ ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ଗଳ୍ପ ଅଛି—ଗୋଟିଏ ବିରାଡ଼ି ଏକ ଗ୍ରାମରେ ଆହାର ନ ପାଇ ବୃକ୍ଷ କୋଟରସ୍ଥ ପକ୍ଷିଶାବକମାଂସାର୍ଥୀ ହୋଇ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ କହିଲା;—ମୁଁ ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣୀ ତପସ୍ୱୀ, ମୁଁ ଧର୍ମୋପଦେଶ ଶୁଣିବାକୁ ଆସିଅଛି । ବିରାଡ଼ିର କପଟତପସ୍ୱିତା ପକ୍ଷୀମାନେ ବୁଝି ନ ପାରି ତାଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ବିରାଡ଼ିକୁ ସେଠାରେ ରହିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଲେ ଓ ବିରାଡ଼ି ସୁବିଧା ଓ ସୁଯୋଗ ଦେଖି ପକ୍ଷିଶାବକମାନଙ୍କୁ ଖାଇଲା । କ୍ରମଶଃ ଶାବକମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା କମିବାର ଦେଖି କେତେ ଦିନ ପରେ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ବିରାଡ଼ି ଉପରେ ସନ୍ଦେହ ହେବାରୁ ବିରାଡ଼ି ସେଠାରୁ ପଳାଇ ଆସିଲା ।]

ବିଡ଼ାଳ ପଦ—ସ. ବି—୧ । ବିରାଡ଼ିର ପାଦ—1. Cat's foot.
Birdala pada ୨ । ଦୁଇ ତୋଳା ପରିମାଣ ବା ଓଜନ—2. A standard weight of 2 Tolas.

ବିଡ଼ାଳ ବୈରାଗ୍ୟ—ସ. ବି—କାପଟ୍ୟ ବୈରାଗ୍ୟ—Hypocritical
Birdala bairagya indifference to worldly (ବିଡ଼ାଳ ବ୍ରତ—ଅନ୍ୟରୂପ) affairs.

ବଡ଼ାଲ ଶାବକ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଡ଼ାଲ+ଶାବକ)—
Birdāla śābaka ବିରାଡ଼ି ଛୁଆ—Kitten. (ବଡ଼ାଲ ଶିଶୁ — ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖୁଟିକା)—୧ । ଛୋଟ ବିଡ଼ା—1. A small
Birḍi sheaf. (ଉ—ଦକ୍ଷିଣ କରେ କୁଶବିଡ଼ି, ମସ୍ତକ କଲେ
ବିଡ଼ୀ ବେଦ ପଢ଼ି—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୨ । ସାନ କଲସି;
बिंडा ଘଡ଼ି—2. A small earthen water jug. ୩ ।
(ସଂ. ବିଟିକ) ବିଡ଼ିଆ; ପାନ ଖିଲି—3. Betel leaf made up into a packet or conical roll containing slices of nut, spices etc.
(ଉ.—ବିଡ଼ିଆ ବିଡ଼ି ବଢ଼ାଇଲି ସଜାଡ଼ି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଋହାକର ଚମ୍ପୂ) । ୪ । ଛୋଟ ପିକା; ଦୋକତାର ଚୂର୍ଣ୍ଣକୁ ବା ଛୁଦ୍ର
ବିଡ଼ୀ **बीडी** ଛୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡକୁ କାଠ ପତ୍ରରେ ଗୁଡ଼ାଇ କରି ଯାଇଥିବା ଛୋଟ ଛୋଟ ପିକା—4. Cigarette; biree.

ବିଡ଼ିଆ—ଦେ. ବ—(ସଂ. ଖୁଟିକା; ବିଟିକ)—ପାନଖିଲି—Betel leaf
Birḍiā made into a roll containing spices, nuts etc. [ଉ—ଖିଲି ଖିଲି କରି ଖୁଆଇବ ଶିଶୁ ମୁଖେ କର୍ପୂର ବିଡ଼ିଆ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଋହାକର ଚମ୍ପୂ ।]

ବିଡ଼ିଆ ଲାଗି—ଦେ. ବ. (ରଜା ଓ ଦେବତାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ)—
Birḍiā lāgi ୧ । (ରଜାଙ୍କର) ଭୋଜନ ପରେ ମୁଖବାସାର୍ଥ (ବିଡ଼ିଆ ଯୋଗଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପାନଖିଲି ଖାଇବା—1. Chewing of betel after meal. (ଉ—ପାଣ ଗ୍ରାସ ମଣୋହି ସାର ବିଡ଼ିଆ ଲାଗି । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ) । ୨ । ଦେବତାଙ୍କ ଭୋଗ ହୋଇ ସିବା ପରେ ପାନଖିଲି ଅର୍ପଣ କରାଯିବା ବିଧି—2. The rite of offering rolled betel to a Deity after the offering of food. ଦେ. ବଣ—୧ । ପାନଖିଲି ଖାଇଥିବା (ରଜା)—1. (a Rajā) Chewing betel. ୨ । ଯେଉଁ ଦେବତାଙ୍କୁ ପାନଖିଲି ଅର୍ପଣବିଧି କରା ଯାଇ ଥାଏ—(an idol) Having undergone the ceremony of being presented with a roll of betel.

ବିଡ଼ିଆଲି—ଦେ. ବଣ—ରଜା ଓ ରାଣୀଙ୍କୁ ପାନ ଖିଲି ଯୋଗାଇବା
Birḍiāli (ଦାସ ଦାସୀ)—(Servant) Whose duty it is to supply dressed betel to a Rājā or Rāṇi. (ଉ—କର୍ପୂର ବିଡ଼ିଆ ବିଡ଼ିଆଲି ସେବ ବାଜର ହୁଏ ପଛେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।)

ବିଡ଼ିକ—ସଂ. ବ.—ପାନ ଖିଲି (ଦ୍ର. ଶ)—A rolled packet of
Birḍika betel.

ବିଡ଼ି କାଠ—ଦେ. ବ—ଛୋଟ ଛୋଟ ବିଡ଼ାରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ବଜାରରେ
Birḍi kātha ବିକ୍ରି କରା ଯାଉଥିବା ଜାଳେଣି କାଠ—Faggots tied into small bundles and offered for sale.

ବିଡ଼ି ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଡ଼ି ବା ଛୋଟ ପିକାରେ ନିଆଁ ଧରାଇ
Birḍi khāibā ଧୂମପାନ କରିବା—To smoke cigarette. (ବିଡ଼ି ପିଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) বিড়ী খাওয়া **बीडी पीना**

ବିଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—[ସଂ. ବିଡ୍ ଧାତୁ—ଭେଦ କରିବା (କାହାର ମନକୁ)]
Birḍibā ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା—
পরীক্ষা করা 1. To gauge the mind of a person.
जांचना (ଉ—କହେ ତବ ଅର୍ଯ୍ୟମା, ମୁଁ ଦୋଷ କଲେ କ୍ଷମା, ଦେବ ନାହିଁ ତ ଏହା ବିଡ଼ିଲରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ୨ । ପରୀକ୍ଷା କରିବା—2. To test. (ଉ—ନଳେ ବିଡ଼ ଅମ୍ଭେ ତାହା ଜାଣି ଅଛୁଁ ବୋଲେ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ) । ୩ । ବନ୍ଧିବା; ବନ୍ଧନ କରିବା; ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନକୁ ବାନ୍ଧି ଦେବା ବା ଅବଶ କରିବା । 3. To enchant a person; to silence a person by means of charms.

ବିଡ଼ିବିଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବଣ—ଜଟିଳୀଭୂତ (ଦେଖ)—
Birḍibirḍā Matted; tangled (hair).

ବିଡ଼ିବିଡ଼ି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଛୋଟ ଛୋଟ ବିଡ଼ାରେ—In small
Birḍibirḍi sheaves or bundles; by sheaves. (ବିଡ଼ିକବିଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ) আঁটিআঁটি

ବିଡ଼ୀନ—ସଂ. ବ (ବି+ଡ଼ୀ ଧାତୁ—ଉଡ଼ିବା+ଭାବ ତ)—ପକ୍ଷୀର
Birḍina ଗତିବିଶେଷ—A kind of bird's motion.

ବିଡ଼ୁଦୁଲା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ (ତେଲୁଗୁ)—ଡାକଲଖାରଜ (ଦେଖ)
Birḍudulā Dākhalakhāraj (See)

ବିଡ଼ୋ(ଡ଼ୌ)ଜା—ସଂ. ବ [ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଡ଼—ବଳ+ଓଜସ୍=ବଳ;
Birḍo(rḍau)jā ବିଡ଼ୋ(ଡ଼ୌ)ଜସ୍ ୧ମା. ୧ବ]—ଇନ୍ଦ୍ରଧର; ଦେବରାଜ; ଇନ୍ଦ୍ର—Indra.

ବିଣ୍ଡ—ଦେ. ବ (ସଂ. ପିଣ୍ଡ)—୧ । ରୁଟିଆଦି ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଇଦା-
Binḍa ଆଦିର ଚକଟା ପିଣ୍ଡ—1. Ball of flour prepared
গোলা; তাল for being made into bread etc. ୨ । ବଣ୍ଡା
डपों (ଦେଖ)—2. Binḍā (See)

ବିଣ୍ଡା—ଦେ. ବ (ସଂ. ପିଣ୍ଡ)—୧ । ପିଣ୍ଡୁଳି; ପିଣ୍ଡାକାର ବସ୍ତୁ; ଗୁଟିକା;
Binḍā ଗୋଲାକ—1. Something rolled into a ball.
গুটলী; নেচী ୨ । ଅଟା, ମଇଦାଆଦି ଗୋଟା ବାନ୍ଧି ଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ
पोंडी, पिंडा ହୋଇଥିବା ପିଣ୍ଡୁଳି ବା ଗୋଟାଳି—2 Flour
বিড়ী etc rolled into a ball. ୩ । ଘାତର ବା ଛିଦ୍ରର ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ମରାଯିବା କନାଆଦିର ପିଣ୍ଡୁଳା—3. Plugs made by rolling rags ୪ । କନ୍ଦୁକ;
ଝୁଡ଼ୀ ଛୋଟ ପେଣ୍ଡୁ—4. Small ball. ୫ । ଲୁଣ୍ଡା; ଶୁଖିଲା ଘାସ
नुडी ବା କୁଟାଆଦି ଗୁଡ଼ାଇ କରାଯାଇ ଥିବା ପିଣ୍ଡାକୃତି ଆଧାର ବିଶେଷ (ଯହିଁରେ ନିଆଁ ରଖି ଜୁଳୁଳା ପକାଇବାକୁ ହୁଏ)—5. Hay or straw etc rolled into a ball for igniting fire. (ଉ—ଅଗ୍ନି ଶସ୍ତ୍ରେ ତୃଣବିଣ୍ଡାରେ ସେ ଲଗିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।) ପ୍ରାଦେ

(ସିଂହଭୂମ) ବି (ଭୁଲ ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଖଣ୍ଡା)—ବୋହିଅମାନଙ୍କର ବୋଝ ମୁଣ୍ଡାଇବା ପାଇଁ ମୁଣ୍ଡଉପରେ ରଖିବା ପତ୍ରଆଦିର ମୁଣ୍ଡଳୀ—A circlet or cushion of leaves etc used by porters on the head to carry loads on. ବି—୧ । ଶକ୍ତ କରି ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଗୋଛ—1. A bundle tied up tightly. ୨ । ବୋତଲ ଇତ୍ୟାଦିର ଠିପି—2 Cork
ଛିପି or stopper for a bottle etc. ୩ । ମୁହଁରେ ମଗ୍ନଯିବା ଠିପି—3. A gag or plug or wisp to stop the mouth.

ବଣ୍ଡା ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢେଲା ବାନ୍ଧିବା; ଗୋଟା ବାନ୍ଧିବା; ପଣ୍ଡାକାର
Bindā dharibā ଧାରଣ କରିବା—To form into clods.
[ବଣ୍ଡ ଧରିବା, ବଣ୍ଡ(ଣ୍ଡା) ବାନ୍ଧିବା —ଅନ୍ୟରୂପ]
गुटलीबाँधा गुटली बंधजाना

ବଣ୍ଡା ମାରିବା—ଦେ· କ୍ରି—ବଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଛିଦ୍ର ବନ୍ଦ କରିବା—
Bindā māribā To stop a hole with a plug or
नूडी मारना छिपिमारा a ball of rags or straw.

ବିଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—୧ । ବଣ୍ଡା (ଦେଖ)—1. Bindā (See)
Bindi ୨ । କୁମ୍ଭାରମାନେ ବାଆଁ ହାତରେ ଯେଉଁ ଗୋଟାଳିଆ
पिंड ପଥରଖଣ୍ଡ ଧାରିଲ ତଳପାଖରେ ଧରି ହାଣ୍ଡି ଉପରପାଖକୁ ଡାହାଣ ହାତରେ ପିଟଣାରେ ପିଟନ୍ତି—2. A round piece of stone held by a potter in the left hand inside a pot while hammering it on
जामड़ा; जामुड़ा; कड़ा the outside with the right hand.
ठेला ୩ । ଚର୍ମିତ୍ୱାଦର ମାଂସଗୁଡ଼ିକା; ଦେହର ଚମଉପରେ ହେବା ଘର୍ଷଣଜନିତ ପିଣ୍ଡାକୃତି କର୍କଶ ମାଂସବୃଦ୍ଧି—3 Hard skin formed on parts of the body due to constant friction of those parts; corn; calluse; clavus; bunion. (ଉ—ବିଣ୍ଡି ହେଲା ମୁଣ୍ଡ ପିନ୍ଧି ଗୋଡ଼ ଚଲେ, ଗଣ୍ଠିଛିଡ଼ ନ ହେଲେ ଅଙ୍ଗ । ଉକାସ୍ୱ-ସାଥିନ୍ତଥି ବାଡ଼ା ।) [ଦ୍ର—କେତେ ଚିକିତ୍ସାଦ୍ୱାରା ଗୋଡ଼ର ଅଗ ଠି ଅଦି ଉପରେ, ସବାରି ଓ ଭାର ବୋହିବାଦ୍ୱାରା କାନ୍ଧରେ ଏବଂ ବୋଝବେ ହୁବା ଯୋଗୁଁ ବୋହିଅଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ବିଣ୍ଡି ବସିଯାଏ । ଏହା ଦୁଇପ୍ରକାର । ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ବିଣ୍ଡି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦିଏ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଚିଣ୍ଡରେ କୌଣସି କଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ ।] ୪ । ଧାନ ବିଲ ବାଛିବା ବେଳେ
ଅଁଟି ଯେଉଁ ଘାସଆଦି ବିଲରୁ ଓପାଡ଼ି ହାତରେ ବଣ୍ଡା ମଳ
नूडी କୁଣ୍ଡଳେ ମାଡ଼ିଦେବାକୁ ହୁଏ (ଯାହା ସଢ଼ିଯାଇ ଭୂମିକୁ ଉର୍ବର କରେ)—୪. Weeds uprooted from a paddy field and rolled into a ball and thrust into the ground. (ଉ—ଫସ୍କେଷ୍ଣ ଗ୍ରେଦୁଅବିଣ୍ଡି । କୃଷିବଚନ ।)

ବିଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ବିଶୂଳ ପର ବନାଥିବା ମଶାଲର ଶୂଳରେ
Bindiā ମାରି, ତେଲରେ ବୁଡ଼ାଇ ଜଳାଇବା ଉମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କନାବଣ୍ଡା; ବଳିଅ—1. Balls of rags prepared to be attached to the prongs of a forked torch after being moistened with oil.
बीड़ा, चिमना ୨ । ବୋହିଅମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବୋଝ ରଖିବା
बीठा ନିମନ୍ତେ ସ୍ଥାପିତ କନାର ବା ପାଳର ମଳା; ମୁଢ଼ୁଳା; ଚମୁଳା—2. Rags or straw rolled into circular cushions put by porters over the head to carry loads on. ୩ । ହାଣ୍ଡି, ମାଠିଆ ଆଦିକୁ ଭୂମିରେ ଅଟଳ କରି ବସାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କନାର ବା ପାଳର ମଳା—3 Circular cushions used for setting firmly round-buttomed pots on the ground.

ବିଣ୍ଡି ବସିବା—ଦେ. ବି—ବାରମ୍ବାର ଘର୍ଷଣ ଯୋଗୁଁ ଅଙ୍ଗ ବିଶେଷରେ
Bindi basibā ଚଣ ବା କର୍କଶ ମାଂସ ଗୁଟିକା ଛାଡ଼ ହେବା—
कड़ा पड़ा Formation of corns or callosities on a
ठेला होगा (ବିଣ୍ଡି ବସିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) part of the body.

ବିଣ୍ଡି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧାନ କ୍ଷେତରେ ଫାଙ୍କ ଥିବା ସ୍ଥଳରେ
Bindi māribā ଧାନ ଗଛ ରୋଇ ଦେବା—1. To transplant paddy plants in blank
नूडी मारना छिपिमारा spaces of a field.
୨ । ବୋତଲ ଆଦିର ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରିବା—2. To stop the mouth by a plug or gag or stopper.

ବିତ୍(ଦ୍)—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ବିଦ୍ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍)—ଯେ ଜାଣେ; ଜ୍ଞ; ଜ୍ଞାତା-
Bit(d) Knowing; versed in. [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ବେଦବିତ୍, ଶାସ୍ତ୍ରବିତ୍ ।]

ବିତ୍ପାତ—ଦେ ବି (ସଂ. ବ୍ୟତୀପାତ)—ବ୍ୟତୀପାତ (ଦେଖ)
Bit-pāta उतपात बितपात Byatipāta (See)

ବିତ୍‌ବିତା—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବିରକ୍ତି—Vexation;
Bit-bitā indignation. ବିଣ—ବିରକ୍ତ—Vexed.

ବିତ୍‌ସନ—ସଂ. ବି—ବୃଷଭ —Bull.
Bit-sana (ବିତ୍ସନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିତ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବିତ୍ତ)—ବିତ୍ତ; ଧନ—Riches; wealth.
Bita (ଉ—ଅଧର୍ମ ବିତ ଫଳେ ବଢ଼ିତ, ଗଲାବେଳେ ଯାଏ ମୂଳ ସହିତ । ଇଗ ।)

ବିତଂସ—ସଂ. ବି (ବି+ତନ୍ସ ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା; ବନ୍ଧନ କରିବା
Bitamsa +କରଣ ଅ)—୧ । ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—1. A kind of ornament. ୨ । ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ଭୁଲାଇବା ପାଇଁ ଶିକାରୀଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରାବରଣ ବା ପକ୍ଷିଆ—2 A cloak used by a hunter to mislead animals. ୩ । ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ଧରିବା ଫାଶ—3. A bird-snare; a bird-net. ୪ । ପଞ୍ଜୁରି—4. Cage. ୫ । ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ବାନ୍ଧିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ପଘା ବା ଡୋରି—5. A string or rope used for tying animals.

ବିତଣ୍ଡା—ସଂ. ବି (ବି+ତନ୍ଡ୍ ଧାତୁ=ଅଘାତ କରିବା+ଭାବ ଅ+ Bitandā ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ତର୍କ; ଯୁକ୍ତି; ବାଦାନୁବାଦ—1. Refutation; debate; controversy. ୨ । ପରର ମତ ଖଣ୍ଡନ କରିବା ପାଇଁ ବୃଥା ବାଦାନୁବାଦ—2. Perverse argument. ୩ । ନିଷ୍ଫଳ ତର୍କ—3. Fruitless discussion. ୪ । ଅଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଯୁକ୍ତି—4. Hair-splitting argument. ଦେ. ବି—୧ । ବାଗ୍‌ଯୁଦ୍ଧ—1. Wordy duel. ୨ । ବୃଥା ବାକ୍ୟବ୍ୟୟ—2. Bragging; boasting. ଦେ. ବିଣ—୧ । ବିତଣ୍ଡା ବେତଣ୍ଡା; ବେଅଡ଼ା, ଅନୁଚିତ—1. Improper. ୨ । ବିତଣ୍ଡା ବୈତଣ୍ଡିକ; ଯେ ବୃଥା ତର୍କ କରେ—2 Argumentative. ୩ । ଅଶାସ୍ତ୍ରୀୟ—3. Perverse; bumptious. ୪ । ଅବାଧ୍ୟ—4. Insubordinate.

ବିତଣ୍ଡା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବୃଥା ବାକ୍ୟଯୁଦ୍ଧ କରିବା—1. To Bitandā kariba make perverse argument. [ବିତଣ୍ଡାଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ବୃଥାରେ କଳି ବିତଣ୍ଡା କରା ଲଗାଇବା—2. To quarrel unnecessarily. ବିତଣ୍ଡା ଜଗାନା

ବିତତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କର୍ମ ତ)—Bitata ୧ । ବିସ୍ତୃତ; ବ୍ୟାପ୍ତ—1. Spread. ୨ । ପ୍ରସାରିତ—2. Extended. ସଂ. ବି—ବୀଣା ପ୍ରଭୃତି ତାର ଯୁକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ର—Harp and other stringed musical instruments

ବିତତି—ସଂ. ବି (ବି+ତନ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ତି)—୧ । ବିସ୍ତୃତି—Bitati 1. Expansion; expanse; extension ୨ । ଶ୍ରେଣୀ; ଧାଡ଼ି—2. Row. ୩ । ସମୂହ—3. Collection; gathering; multitude.

ବିତଥ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ବିଗତ+ତଥ୍ୟ=ସତ୍ୟ; 'ଯ' Bitatha ଲୋପ)—୧ । ଅସତ୍ୟ; ମିଥ୍ୟା—1. False; untrue. ୨ । ଅଲୀକ; ଅମୂଳକ—2. Groundless unsubstantial. ୩ । ବୃଥା; ଅନର୍ଥକ—3. Fruitless. ସଂ. ବି—ପ୍ରବଞ୍ଚନା; ଛଳ—Deceit; deception. ଦେ. ବି—ଦୁଃଖ; ବ୍ୟଥା—Trouble. (ଉ—ଧ୍ୟାନେ ଦେଖୁଛୁ ତା ପୁର ଗଡ଼ାଗଡ଼େ ବିରହେ ବିତଥ ପାଇ । ପ୍ରାଚୀ, ଉପବାସଧ୍ୟ ।)

ବିତଥ୍ୟ—ସଂ, ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ନାହିଁ+ତଥ୍ୟ)—ଅସତ୍ୟ; Bitathya ଅଲୀକ; ମିଥ୍ୟା—Untrue; false.

ବିତନୁ—ସଂ, ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ବିଶୀର୍ଣ୍ଣ+ତନୁ)—୧ । କ୍ଷୀଣ—Bitanu 1. Tender; weak. ୨ । ରୁଗ୍ଣ; ରୋଗୀ—2 Sickly; of delicate health. ୩ । କମନୀୟ; ସୁନ୍ଦର—3. Graceful.

ବିତନ୍ତ୍ରୀ—ସଂ, ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି+ତନ୍ତ୍ରୀ)—ଯେଉଁ ବୀଣାଆଦିର Bitantri ତାର ଉଚିତ ସ୍ୱର ଅନୁରୂପ ସଜଡ଼ା ହୋଇ ନାହିଁ—Musical instruments, the strings of which have not been properly tuned and so have become discordant, (ସୁତନ୍ତ୍ରୀ—ବିପରୀତ)

ବିତପନ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ସୀପ୍ତ; ଶୋଭାଯୁକ୍ତ—Dazzling; Bitapana bright. (ଉ—ନାନା ରତ୍ନମାନଙ୍କରେ ବିଶୋଭନ, ହେମ ତନ୍ତ୍ରମାନ ବିତପନ । ବିଷ୍ଣୁନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।) ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—(ସଂ· ବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ)—ବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ; ବିଶାରଦ—2. Well versed in. [ଉ—ସଙ୍ଗୀତବିଦ୍ୟା ବିତପନ, ଅପୂର୍ବ ପୁରୁଷରତନ । ଭୂପତି ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ବିତର—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି—ବିସ୍ତୃତି—Expansion. [ଉ—Bitara ବିତରରୁ ଗ୍ରାମ କହେ ଅଛୁରେ, ବୋଲଇ ତୁ ବୁଝୁ ବ୍ୟାଧି ଶୁଭୁରେ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିତରଣ—ସଂ. ବି—(ବି+ତୃ ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—Bitarana ୧ । ଉତ୍ସର୍ଗ—1 Free gift; donation. ୨ । ଦାନ—2. Gift. ୩ । ବଣ୍ଟନ; ବାଣ୍ଟିବା—3 Distribution. ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି.—ନଦୀ ଆଦି ପାର ହେବା; ଉତ୍ତରଣ—Crossing over; passing over. (ଉ—ବିତରଣେ ସାଗର ବ ପାନ୍ଥ ପଶୁରନ୍ତି, ବହେ ଗ୍ରାମ ଭୁଷ ଶଯ୍ୟା ପ୍ରଶସ୍ତ ଦେଲି । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିତରଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ.—(ବି+ତୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ବିତରଣ Bitaraniya ଯୋଗ୍ୟ; ଯାହା ଦାନ ବା ବଣ୍ଟନ କରାଯିବା ଉପଯୁକ୍ତ—Fit to be distributed or donated.

ବିତରତି—ସଂ. କ୍ରି—(ବି+ତୃ ଧାତୁ ବର୍ତ୍ତମାନକାଳ ୧ମ. ୧ବ. କ୍ରିୟା)—Bitarati ବିତରଣ କରେ ବା କରୁଅଛି—Is distributing. (ଉ—ବିତରତି ବ ଭ୍ରମ ଶୀତଳ । ପ୍ରାଚୀ. ଉପବାସଧ୍ୟ ।)

ବିତରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ବି+ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ. ତ)—ବଣ୍ଟା ହୋଇ-Bitarita ଥିବା—Distributed; given away.

ବିତରିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ବି+ତୃ ଧାତୁ)—ବିତରଣ କରିବା; Bitariba ବାଣ୍ଟିବା—To distribute; to give away. ବିତରା ବିତରଣକରନା

ବିତର୍କ—ସଂ ବି. (ବି+ତର୍କ ଧାତୁ=ଯୁକ୍ତି କରିବା+ଭାବ· ଅ)—Bitarka ୧ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଆଲୋଚନା—1 Discussion. ୨ । ବାଦାନୁବାଦ; ଯୁକ୍ତି—2. Argument. ୩ । ବାଗ୍‌ଯୁଦ୍ଧ—3. Wordy duel. ୪ । ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧାନ 4. Ivestigation. ୫ । ସଂଶୟ; ସନ୍ଦେହ—Doubt. ୬ । ଅନୁମାନ—6 Inference; guess. ୭ । ଯୁକ୍ତିର ଉତ୍ତରରେ ଦିଆଯିବା ଯୁକ୍ତି—7. Counter-argument. ଦେ· ବିଣ—ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ—Desirous to investigate. (ଉ—ବାଳ ସ୍ୱଭାବ ପୁଣ ବିହୁ, ସଙ୍ଗ ଅସଙ୍ଗ ନ ଜାଣେ । ବିତର୍କ କ୍ଷମା ସେହି ମତେ, କ୍ରୀଡ଼ା କରଇ ଏ ଜଗତେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ବିତର୍କକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ବିତର୍କ+କୃ ଧାତୁ+ଅ)—୧। ବାଦାନୁବାଦକାରୀ—1 Discussing. ୨। ଅନୁସନ୍ଧାନ କାରୀ—2. Investigating. ୩। ବିଚାରକ—3. Adjudicating; judging
Bitarkaka
(ବିତର୍କିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିତର୍କଣ(ଣା)—ସ. ବି—(ବି+ତର୍କ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ;+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Bitarkana(nā) ୧। ବାଦାନୁବାଦକରଣ—1. Act of discussing. ୩। ଅନୁମାନ କରିବା—3. Inferring. ୪। ସନ୍ଦେହ କରିବା—4. Doubting.
(ବିତର୍କିତ—ବିଣ)

ବିତର୍ଦ୍ଦି(ର୍ଦ୍ଦୀ)—ସ. ବି—(ବି+ତର୍ଦ୍ଦ ଧାତୁ=ଉପବେଶନ କରିବା+କର୍ମ• ଇ+(ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧। ବେଦୀ; ମଞ୍ଚ—A raised platform; an altar; a pulpit. ୨। ଚୌକି—2. A chair.
Bitarddi (rddī)

ବିତର୍ଦ୍ଦିକା—ସ. ବି. (ବିତର୍ଦ୍ଦି+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ବେଦିକା; କ୍ଷୁଦ୍ର ବେଦୀ-A small pulpit.
Bitarddikā

ବିତଳ—ସ. ବି. (ବି+ତଳ)—୧। ସପ୍ତ ପାତାଳ ମଧ୍ୟରୁ ୨ୟ ପାତାଳ—1. The 2nd of the 7 divisions of the nether world. (ପାତାଳ ଶବ୍ଦ ଦେଖ) ୨। ଗଭୀର ଭୂମଧ୍ୟ—2. A great depth under ground. [ଉ—ବିତଳକୁ ଅଲଙ୍ଘନ, କର ଜାହ୍ନବୀ ଶୋଭନ। ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।]
Bitala

ବିତସ୍ତା—ସ. ବି. (ବି+ତସ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍କ୍ଷେପ କରିବା+କର୍ମ ତ+ଆ)-ସିନ୍ଧୁ ନଦର ଶାଖାବିଶେଷ; ପଞ୍ଜାବ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଝେଲମ ନଦୀ—The Jhelum river in the Panjab; a tributary of the Indus. [ବ୍ର—ହ୍ରଦ, ଶାସ୍ତ୍ର ମତେ ଏହି ନଦୀର ଜଳ ତୀର୍ଥ ବାରି ରୂପେ ବିବେଚିତ]
Bitastā

ବିତସ୍ତି—ସ. ବି. (ବି+ତସ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍କ୍ଷେପଣ କରିବା+କର୍ମ. ତି)—ବିଗଣ୍ଡ; ୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ପରିମାଣ; ପ୍ରସାରିତ କରତଳର ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଷ୍ଠର ଅଗରୁ କନିଷ୍ଠାଙ୍ଗୁଳ ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୈର୍ଘ୍ୟ—A span measured from the tip of the thumb to that of the little finger of the fully extended palm.
Bitasti

ବିତା—ଦେ. ବି. (ସ ବ୍ୟତ୍ୟସ୍ତ)—(କାଳ) କ୍ଷେପଣ—Passing (of time). ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. [ସ. ବିତସ୍ତି; ତୁଳ କାଟାନ ବିତନା ହି ବିତ୍ତ] ଗୁଣ୍ଡ—A span (linear measure)].
Bitā
ବିତାନ

ବିତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ ବ୍ୟତ୍ୟସ୍ତ; 'ବିତିବା' କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—୧। (ସମୟ) କ୍ଷେପଣ ବା ଯାପନ କରିବା-1. To pass or spend (time). ୨। ଅଧିକାଳ କରିବା; (ରୋଗ ଆଦି) ବହୁକାଳ ଭୋଗ କରିବା—2. To suffer from a disease for some time. ୩। ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବା—3. To waste time. ୪। ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳକୁ କଟାଇବା—4. To let the due time pass. ୫। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ବୃଥା ଦୋଷାରୋପ କରିବା—5. To accuse a person for nothing. (ଯଥା—ଗାଁ ମହାଜନେ କିଛି ନ ବୁଝି କାହିଁକି ତା ଉପରେ ଦୋଷ ବିତାଇ ଦେଲେ।)
Bitā(te)ibā
କାଟାନ
बिताना

ବିତାଡ଼ନ—ସ. ବି (ବି+ତଡ଼ ଧାତୁ=ଅଘାତ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ତଡ଼ିଦେବା—Driving away; expulsion.
Bitārdana

ବିତାଡ଼ିତ—ସଂ. ବଣ (ବି+ତାଡ଼ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧। ତାଡ଼ିତ—1. Expelled. ୨। ଉତ୍ପାଟିତ—2. Uprooted. ୩। ବିଶେଷ ରୂପେ ଚାଳିତ—3. Violently moved or shaken.
Bitārdita

ବିତାନ—ସ. ବି (ବି+ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତୃତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ• ଅ)—୧। ମଣ୍ଡପ—1. An arbour; an open shed. ୨। ପଟ ମଣ୍ଡପ; ତମ୍ବୁ—2. Tent. ୩। ଭୂମଣ୍ଡିଆ—3. A temporary shed ୪। ଚାନ୍ଦୁଆ; ଉଲ୍ଲୋଚ—4. Awning; canopy ୫। ଯଜ୍ଞ—5. Vedic sacrifice. ୬। ସମୂହ—6. Collection ୭। (+ଭାବ. ଅ) ବିସ୍ତାର—7. Expansion. ୮। ଅବସର; ଅବକାଶ 8. Leisure ୯। ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ-9. Name of a Sanskrit metre- ଦେ. ବଣ-୧। ସାମାନ୍ୟ—1. Simple; ordinary. ୨। ତୁଚ୍ଛ; ହେୟ—2. Insignifcant. ୩। ମନ୍ଦ—3. Bad. ୪। ଶୂନ୍ୟ 4. Vacant. ୫। ଜଡ଼—5. Solid; inert.
Bitāna

ବିତାନକ—ସଂ. ବି (ବିତାନ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ପଟମଣ୍ଡପ; ବସ୍ତ୍ରଗୃହ—Tent.
Bitānaka

ବିତାନ ମୂଳକ—ସଂ. ବି [ବହୁବ୍ରୀହି; ବିତାନ=ବିସ୍ତାର(ସୂକ୍ଷ୍ମ)+ମୂଳ +କ]—ବେଣା; ସୁଗନ୍ଧି ଚେର ଯୁକ୍ତ ତୃଣ ବିଶେଷ; ଉଶୀର—The Benā grass; a kind of reed-grass with sweet-scented fibrous roots.
Bitāna mūlaka

ବିତି—ଦେ. ବି—୧। ପଶାଖେଳରେ ୩ ଗୋଟି କାଠି ମଧ୍ୟରୁ ୨ ଗୋଟି କାଠିରେ ୩ ସଙ୍ଖ୍ୟକ ଦାନ ପଡ଼ିବା ଘଟନା—1. The state of 2 (out of the 3) dice turning up 3 points. (ଉ—ବିଧାତାକ ଯୋଗ ଯୁକ, ଦଶ ପ୍ରମୁଖରେ ଦାନ, କାଠି ପଡ଼ନ୍ତିହିଁ ଅନୁକ୍ଷଣ ଯେ। ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।) ୨। (ସଂ ବୃତ୍ତି) ଦେବକାର୍ଯ୍ୟ ବା ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଲୋକ ସାଧାରଣଙ୍କଠାରୁ ଆଦାୟ କରାଯିବା ଧନ ବା ଚାନ୍ଦା; ଧର୍ମଚାନ୍ଦା; ଭେଟା—2. Subscription realised from people in general for the service of certain idols or for some religious purpose. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଡୁଡୁ (ଦେଖ)—Dudu (See).
Biti
बित्ति
बित्ति

ବିତ(ତୁ)କି(କୁ)ଚ୍ଛି(ଟି)ଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ—୧ । (ସଂ ବିକୃତାଙ୍ଗ) ବିକଟଦିଅ;
Biti(tu)ki(ku)chhi(ṭi)ā ବିଶ୍ରୀ; କୁତ୍ସିତ—1. Ugly. ୨ ।
বিতিকিচ্ছি বিকটাকার (ସଂ ବିଚିକିତ୍ସ୍ୟ) ଅସାଧ୍ୟ (ରୋଗ)—
2. Incurable (disease).

ବିତିପାତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ୍ୟତୀପାତ)—ବ୍ୟତୀପାତ (ଦେଖ)—
Bitipāta Byatipāta (See) [ଉ—ଜାଣ୍ଟି ବିଷ୍ଟି ବିତିପାତ
ব্যতীপাত বিতিপাত ବିରୋଧରେ ଯାତ୍ରା—ପ୍ରାଚୀ. ଶିବସ୍ୱରୋଦୟ ।]

ବିତିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବ୍ୟତ୍ୟୟ; ବ୍ୟତୀତ)—୧ । (କାଳ)
Bitibā ଯାପିତ ହେବା; (କାଳ) କଟିବା—1 To pass
কাটা বীতনা (said of time). [ଉ—ଯୁଗ ଯାଉଅଛି
ବିତି—ମଧୁସୂଦନ. କୁସୁମାଞ୍ଜଳି ।] ୨ । (ରୋଗ)
ଶରୀରରେ କିଛିକାଳ ପାଇଁ ଅନୁଭୂତ ହେବା—2 To
attack a person for some period (said
of a disease). ୩ । (ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ) ଅତିକ୍ରାନ୍ତ
ହେବା—3. To be allowed to pass (said of
a fixed time or date).

ବିତୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ତୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଅର୍ପିତ—
Bitirṇṇa 1. Entrusted. ୨ । ପ୍ରଦତ୍ତ—2. Given.
୩ । ବିତରିତ—3. Distributed ୪ । ବ୍ୟାପ୍ତ—
4. Spread. ୫ । ଆଚ୍ଛାଦିତ—5. Covered.
୬ । ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ; ଅତିକ୍ରାନ୍ତ—6. Passed over; got
over a difficulty.

ବିତୁନ୍ନ—ସଂ. ବି (ବି+ତୁଦ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟଥା ଉପଶମ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)-
Bitunna ୧ । ସୁନିଷଣ୍ଣକ ଶାକ; (ସୁନୁସୁନିଆ ଶାଗ)—1 A
kind of pot herb growing near water;
Marsilia Quadrifolia. [ଦ୍ର—ଏହା ପାଣି-
କୂଳରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାକୁ ଖାଇଲେ କ୍ଳାନ୍ତି ଦୂର ହୋଇ
ସୁନିଦ୍ରା ହୁଏ ।] ୨ । ଶୈବାଳ; ଶିଉଳି—2. Moss.

ବିତୁନ୍ନକ—ସଂ. ବି (ବିତୁନ୍ନ+କ)—୧ । ଧନିଆ—1. Coriander.
Bitunnaka ୨ । ତୁତିଆ—2. Blue vitriol.

ବିତୁଲ—ଦେ. ବିଣ—ଅତୁଳ, ଅତୁଳନୀୟ—Incomparable. (ଉ—
Bitula ବିତୁଲ ମଧ୍ୟମଣି ମାଣିକ୍ୟ—ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିତୁଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ତୁଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ—
Bitushṭa Dissatisfied; discontented; displeased,
(ବିତୁଷ୍ଟି—ବି)

ବିତୁଷ୍ଟିକର—ସଂ. ବିଣ. (ବିତୁଷ୍ଟି+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅସ-
Bitushṭikara ନ୍ତୋଷଜନକ—Causing dissatisfaction.
(ବିତୁଷ୍ଟିକାରକ, ବିତୁଷ୍ଟିଜନକ, ବିତୁଷ୍ଟିପ୍ରଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିତୃଷ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି+ତୃଷ୍ଣା)—୧ । ତୃଷ୍ଣାବିରହିତ—
Bitṛushṇa 1 Devoid of intense desire. ୨ । ନିସ୍ପୃହ,
(ବିତୃଷ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) କାମନାରହିତ—2. Disinterested; free
(ବିତୃଷ୍ଣତା—ବି) from hankering. ୨ । ବିରାଗୀ; ଉଦା-
ସୀନ—3. Indifferent; averse

ବିତୃଷ୍ଣା—ସଂ. ବି (ବି+ତୃଷ୍ଣା)—୧ । ଅନିଚ୍ଛା—1. Disinclina-
Bitṛushṇā tion. ୨ । ଅରୁଚି—2. Aversion; disgust
୩ । ପିପାସାର ଶାନ୍ତି—3. Satiety of one's thirst
୪ । ଅନାସକ୍ତି—4. Indifference; want of
attachment.

ବିତ୍ତ—ସଂ. ବି (ବିଦ ଧାତୁ=ଲାଭ କରିବା+କରଣ. ତ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ଧର୍ମ,
Bitta ଅର୍ଥ, କାମ, ମୋକ୍ଷାଦି ଲାଭ କରାଯାଏ)—ବିଭବ; ଧନ;
ସମ୍ପତ୍ତି—Wealth; riches. ସଂ. ବିଣ (ବିଦ ଧାତୁ=
ଜାଣିବା+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଜ୍ଞାତ; ବିଦିତ—1. Known.
୨ । ବିଚାରିତ—2. Judged. ୩ । ବିଖ୍ୟାତ—
3. Renowned. ୪ । ଲବ୍ଧ—4. Gained.

ବିତ୍ତବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବିତ୍ତ+ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଧନବାନ୍—
Bittabān (ବିତ୍ତବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Wealthy.

ବିତ୍ତରହିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍; ବିତ୍ତ+ରହିତ)—ନିର୍ଦ୍ଧନ;
Bittarahita ଧନଶୂନ୍ୟ—Poor; destitute of property,
(ବିତ୍ତଶୂନ୍ୟ, ବିତ୍ତହୀନ—ଅନ୍ୟରୂପ) indigent.

ବିତ୍ତଶାଠ୍ୟ—ସଂ. ବି—(୭ମୀ ତତ୍; ବିତ୍ତ+ଶାଠ୍ୟ)—କୃପଣତା—
Bitta śāṭhya Niggardlinees.

ବିତ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥ ସହଚର)—୧ । ଧନ—1, Riches,
Bitta sampatti ୨ । ଚଳନ୍ତି ଓ ଅଚଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି—2.
Moveable and immoveable property,

ବିତ୍ତାର୍ଜନ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିତ୍ତ+ଅର୍ଜନ)—ଧନ ଉପାର୍ଜନ; ଧନ
Bittārjana ଅର୍ଜନ କରିବା—Earning of riches.
(ବିତ୍ତୋପାର୍ଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବିତ୍ତାର୍ଜକ—ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଣ)

ବିତ୍ତି—ସଂ. ବି (ବିଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ବିଚାର—1. Consi-
Bitti deration; judgment ୨ । (+କର୍ମ. ତି)—ଲାଭ—
2. Profit; gain; benefit. ୩ । ଜ୍ଞାନ—3. Wis-
dom; knowledge ୪ । ସମ୍ଭାବନା—4 Proba-
bility. ୫ । ଖ୍ୟାତି—5. Fame; reputation.
୬ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—6, Investigation,
বিতি ଦେ. ବି—ଦେବପୂଜାଦି ପାଇଁ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କଠାରୁ ବା
বিত্তি ସାଧାରଣଙ୍କଠାରୁ ଆଦାୟ ହେବା ଧନ; ଚେଦା—
Subscriptions raised from villagers or
from the public for some religious object.
[ଦ୍ର—ବଡ଼ ବଡ଼ ମହାଜନ ଓ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ-
କ୍ରେତାମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଶତକଡ଼ା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରେଟ୍‌ରେ ଯେଉଁ
ବିତ୍ତି ଆଦାୟ କରନ୍ତି, ତାହା ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଫଣ୍ଡରେ
ରଖନ୍ତି ଓ ପରେ ପ୍ରାପ୍ତ ବିତ୍ତିକି ଧର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦିଅନ୍ତି ।]

ବିତ୍ତେଶ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିତ୍ତ+ଈଶ=ପ୍ରଭୁ) ୧ । ଧନୀବ୍ୟକ୍ତି—
Bittesa 1. A rich man. ୨ । କୁବେର—2. The God
of riches. ୩ । ଯକ୍ଷ—3. A class of fabulous
demigods who are said to be the guards
of the treasury of Kubera. ୪ । ପ୍ରଭୁ—
4. Master; lord.

ବିତ୍ର(ତ୍ରି,ତ୍ରେ)କେ—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ଅ. (ସଂ. ବ୍ୟତିରେକ)—
Bitra(tri, tre)ke Except; without. [ଉ—ତୁମ୍ଭ ବିତ୍ରିକେ , ব্যতিরেকে ଏ ବିଷୟ, ଅନ୍ୟ କେ ଜାଣିବ ବିଷୟ । ଯଶୋବନ୍ତ. वेतिरिके ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।]

ବିତ୍ରପ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି+ତ୍ରପା=ଲଜ୍ଜା)—ନିର୍ଲଜ୍ଜ;
Bitrapa (ବିତ୍ରପା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଲଜ୍ଜକ—Shameless

ବିତ୍ରସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତ)—ଅତି ଭୀତ; ସନ୍ତ୍ରସ୍ତ—
Bitrasta Frightened; alarmed.

ବିତ୍ରାସ—ସଂ. ବି (ବି+ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ବିଶେଷ ଭୟ—
Bitrāsa Fright; terror; alarm.

ବିଥ୍ (ଧାତୁ)—ସ୍ମ—ଯାଚଞ୍ଚା କରିବା—
Bith (root) To ask for; to beg.

ବିଥୟ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ବିଥିର (ଦେଖ)
Bithaya Bithira (See).

ବିଥିର୍ଡ୍ରା—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ, କଟକଅଞ୍ଚଳ ଭାଷା) ବି (ଇଂ. ୱିଥ୍‌ଡ୍ର)—
Bithirdrā ବାଦୀର ମକଦ୍ଦମା ଉଠାଇ ନେବା କାର୍ଯ୍ୟ—
Withdrawal of a case by the plaintiff.

ବିଥିର—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ବି+ସ୍ଥିର)—ଅସ୍ଥିର;
Bithira ଚଞ୍ଚଳ—Restless. [ଉ—ବିଥିର ଚିତ୍ତ ଭୃଙ୍ଗାକ୍ଷୀ अस्थिर बेचैन ଯେତେ ସାରଙ୍ଗ । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]
(ବିଥଏ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଥୀ ବିଥୀ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ବୀଥି; ବୀଥୀ)—୧ । ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ—
Bithi bithi 1. In rows. ୨ । ଯୂଥ ଯୂଥ ହୋଇ; ଦଳ ଦଳ ହୋଇ—2. In crowds or gangs. [ଉ—ବିଥୀ ବିଥୀ ଶୋଭି ବସି ଭୃମ୍ବର ଭୃମ୍ବର । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଥୁର—ସଂ. ବି—(ବ୍ୟଥ୍ ଧାତୁ=ଭୀତ ହେବା+ ଅପାଦାନ ଉର)—୧ ।
Bithura ଚୋର—1. Thief. ୨ । ରାକ୍ଷସ—2. Goblin; demon.

ବିଥେଇ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ବିଚଳିତ; ଅସ୍ଥିର;)—୧ । ବ୍ୟାକୁଳ; କାତର;
Bithei ବ୍ୟସ୍ତ—1. Distracted; agitated; perturbed. विथय बेचैन ୨ । ଚଞ୍ଚଳ; ଅଥୟ; ଅସ୍ଥିର—2. Restless.

ବିଦ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଦ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କ୍ୱିପ୍)—୧ । ବେତ୍ତା; ଯେ
Bid ଜାଣେ—1. Knowing; versed in. ୨ । ପଣ୍ଡିତ—
(ବିଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Learned in. [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ବେଦବିଦ୍; ଶାସ୍ତ୍ରବିଦ୍ ।

ବିଦ—ସଂ. ବି (ବିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ପଣ୍ଡିତ—1. Learned
Bida man; philosopher. ୨ । ବୁଧଗ୍ରହ—2. The planet Mercury. ଦେ. ବି—୧ । ଅନେକ ଷୁଡ଼ିଏ जगम ଢେଉଁରିଆ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇ ମାଳାପରି ହୋଇଥିବା ବାହୁର उत्तरकीर्तौ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—1. An ornament for the arm like a collar made up of several drum-like pieces. (ଭୁଜ ଦାମ ପରି ବିଦ, ବାହୁଟି ଉପରେ ବାଜ । ପ୍ରାଚୀ, ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।) ୨ । ଗୁପସରି; ଚକ୍ ପରି ବେଢ଼ର ଉଚ୍ଚା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—2, A collar ornament for the neck.

ବିଦଂଶ—ସଂ. ବି (ବି+ଦନ୍ଶ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ସ୍ୱାଦୁ ବସ୍ତୁ—
Bidamśa 1. A sweet or palatable thing. ୨ । ଦଂଶନ; କାମୁଡ଼ା—2. A bite.

ବିଦଗଧ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସଂ. ବିଦଗ୍ଧ)—୧ । ଦହଗଞ୍ଜ; ବିଶେଷ
Bidagadha କ୍ଲେଶପ୍ରାପ୍ତ—1. Troubled; afflicted. विजगध (ଉ—ବିଦଗଧ ଯଞ୍ଜ କର୍ମିଂର ସମ୍ବାଦରେ ସେ ଅତି, त्रिदगध ବିଦଗଧ ଚିତ୍ତ ପ୍ରାପତ କୋହିବାରେ ଦୁହିତା । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ବିଦଗ୍ଧ (ଦେଖ)—2. Bidagdha (See)

ବିଦଗ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଦହ୍ ଧାତୁ=ଦାହ କରିବା+କର୍ମ ତ;
Bidagdha କାମଦ୍ୱାରା ଦଗ୍ଧ)—୧ । ରସିକ—1. Witty;
(ବିଦଗ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) jovial; humorous. ୨ । ନାଗର—2. Lustful; gallant; amorous. ୩ । ଚତୁର—3. Clever; shrewd. ୪ । ପଟୁ; ନିପୁଣ—4, Able; skilful. ସଂ. ବି—୧ । ପଣ୍ଡିତ—1. A learned man. ୨ । ରସିକ ବ୍ୟକ୍ତି—2 A beau; a wit. ୩ । ନାଗର—3. A gallant.

ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି—ଦେ. ବି—ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତସିଂହାରଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ପ୍ରାଚୀନ
Bidagdha chintāmaṇi ଉତ୍କଳୀୟ କାବ୍ୟବିଶେଷ—
An Oriya epic composed by Abhimanyu Sāmantasiṁhāra.

ବିଦଗ୍ଧତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି [ବିଦଗ୍ଧ+ଭାବ. ତା(ତ୍ୱ)]—୧ । ରସିକତା—
Bidagdhatā(twa) 1. Wittiness. ୨ । ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ—2. Learning; wisdom. ୩ । ଚତୁରତା—3. Cleverness. ୪ । ନାଗରତା—4. Gallantry.

ବିଦଗ୍ଧ ମାଧବ—ସଂ. ବି—୧ । ରସିକ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—1. The beau or
Bidagdha mādhaba gallant Śrikṛushṇa. ୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ରାଧିକାଙ୍କ ସହ ପ୍ରଣୟାଦି ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ସଂସ୍କୃତ ନାଟକବିଶେଷ—2. Name of Sanskrit drama depicting the love stories of Śrikṛushṇa.

ବିଦଗ୍ଧା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ରସିକା ନାୟିକା—1, A witty
Bidagdhā woman; a jovial lady. ୨ । କଥାରେ ଓ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ରସିକତାପୂର୍ଣ୍ଣା; ନାଗରୀ—2. Lustful lady; an amorous woman. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଦଗ୍ଧର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bidagdha.

ବିଦଗ୍ଧାଜୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି (ବିଦଗ୍ଧ+ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ)—ଅମ୍ଳରୋଗ ବିଶେଷ;ଯେଉଁ
Bidagdhājirṇṇa ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ରୋଗରେ ରୋଗୀର ଶରୀର ଦାଉଟି ହୁଏ—Acid dyspepsia,

ବିଦନ୍ତମୁଦ୍ରା—ଦେ. ବିଣ (ବି+ଦନ୍ତମୁଦ୍ରା)—ଦନ୍ତଚିହ୍ନ ବସି ନ ଥିବା;
Bidantamudrā ଯହିଁରେ ଦନ୍ତର କ୍ଷତ ଚିହ୍ନ ନାହିଁ—
Having no mark of biting left on it.

(ଉ— ବିଦଗ୍ଧମୁଗ୍ଧା ରସାଳ, ବିଯୋଗ ବଳେ ବଶାଳ, ବିନଜାସ ଚତପର, ବସୁଧାପର ଯେ । ଉପେନ୍ଦ୍ର, ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ ।)

ବିଦପର—ଦେ, ବଣ (ସଂ, ବିଦ =ପଣ୍ଡିତ+ପର=ପରମ; ଅତ୍ୟନ୍ତ)—Bidapara ପରମପଣ୍ଡିତ; ବିଶେଷଜ୍ଞ—Highly learned; very wise. (ଉ—ବିଦପର ତାପସ-ଦଳ୍ଭ ହବ, ବହୁତ ଦଶରୂପ ଭଣ ଭୂବ । ଉପେନ୍ଦ୍ର, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଦମାଳ(ଳି)—ଦେ ବ—ବିଦ (ଦେଖ)—Bida (See) (ଉ Bidamāla(li) —ବିଦ ପସୁର ଶିକାଡାଳ, ଗଣ୍ଠି ମୁକୁତା ବିଦମାଳ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଗୁଣ୍ଡିଚା ।)

ବିଦର—ସଂ ବ (ବି+ଦୃ ଧାତୁ=ବିଦାରଣ କରିବା+ଭାବ ଅ)—Bidara ୧ । ବିଦାରଣ—1. Splitting. ୨ । (ବି= ଅତ୍ୟନ୍ତ+ଦର=ଭୟ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟ—2. Terror; fright. ୩ । ବିକଶନ; ପ୍ରସ୍ଫୁଟନ—3. Opening or blooming (of flowers). ୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ନାଗଫେଣିଆ ଗଛ—4. Cactus.

ଦେ. ବ—ନାମ (ସଂ. ବିଦର୍ଭ) ପ୍ରାଚୀନ ବିଦର୍ଭର ଆଧୁନିକ ନାମ—The modern name of Bidarbha.

ବିଦରବ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବଣ (ସଂ. ବିଦ୍ରୁତ)—ଦ୍ରବୀଭୂତ—1. Melted: Bidaraba molten. [ଉ—ବିରହ ବିରସାନଳ ଯାର ହୃଦରବ ବଧମାନ କରତ ତରଳିନ ମାଧବ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।]

ବିଦର୍ପକର—ଦେ. ବଣ—ଗର୍ବ ବିନାଶକ—Crushing one's Bidarpakara arrogance. [ଉ—ବିଦର୍ପକର ଦର୍ପକର ରୂପ ଯେ ଗ୍ରାଜଗ ବିତ ସେ ବିତନ୍ତେ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।]

ବିଦର୍ଭ—ସଂ. ବ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ନାହିଁ+ଦର୍ଭ=କୁଶ)—ଆଧୁନିକ Bidarbha ବେରାର ପ୍ରଦେଶ—The morden Berar. [ପୁ—ପୁରାଣରେ ଅଛି ଯେ ଏହି ଦେଶରେ କୁଶର ଅଘାତରେ ଗୋଟିଏ ଋଷିକୁମାରଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେବାରୁ ଏ ଦେଶରେ କୁଶ ଜନ୍ମ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ଉକ୍ତ ଋଷି-କୁମାରଙ୍କର ପିତା ଉକ୍ତ ଦେଶକୁ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ । ସେ ଅଭିଶାପ ଫଳରେ ଏ ଦେଶରେ କୁଶ ଜନ୍ମେ ନାହିଁ ।]

ଦେ. ବ—(ବି+ଦର୍ଭ) କାଶ ଫୁଲ; କାଇଁଶ ଫୁଲ—The flower of kāsa grass.

ବିଦର୍ଭଜା—ସଂ. ବ—(ବିଦର୍ଭ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—Bidarbhajā ୧ । ବିଦର୍ଭ ରାଜା ଭୀମସେନଙ୍କ କନ୍ୟା ଦମୟନ୍ତୀ; ନଳ ରାଜାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—

ବିଦର୍ଭ କନ୍ୟକା, ବିଦର୍ଭ ତନୟା, ବିଦର୍ଭ ନନ୍ଦିନୀ, ବିଦର୍ଭ ପୁତ୍ରୀ, ବିଦର୍ଭ ରାଜ ତନୟା, ବିଦର୍ଭସୁତା —ଅନ୍ୟରୂପ.

1. Damayanti; the wife of King Nala. ୨ । ବିଦର୍ଭର ରାଜା ଭୀଷ୍ମକଙ୍କ କନ୍ୟା ରୁକ୍ମିଣୀ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—2. Rukmiṇi, the wife of Srikrushṇa. ୩ । ଅଗସ୍ତ୍ୟଋଷିଙ୍କ ପତ୍ନୀ, ଲୋପା ମୁଦ୍ରା—3. Wife of sage Agastya.

ବିଦର୍ଭହାସୀ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ବିଦର୍ଭହାସା) ହାସହାସୀ; ଶୁଭ୍ର-Bidarbha hāsī ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତା—Laughing brightly; laughing by exhibiting a white set of teeth. (ଉ—ବିଦର୍ଭ ବିଦର୍ଭହାସୀ କର୍ଷିତ ଦେଖି । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଦଳ—ସଂ. ବ (ବି+ଦଳ ଧାତୁ=ବିଦାରଣ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—Bidaḷa ୧ । ଦୁଇଫାଳିଆ ହର ମୁଗ ଅଡ଼ର ଡାଲି —1. Split peas; pulse etc ୨ । ଡାଳିମ୍ବର ଛେଲି—2. The bark of pomegranate. ୩ । ବାଉଁଶ ପାତିଆ-ଅଦରେ ନିର୍ମିତ ପାତ୍ରବିଶେଷ—3. A basket of wicker work. ୪ । ରୁଟି—4. A cake; bread

ସଂ. ବଣ—(ବି+ଦଳ)—୧ । ଦଳଶୂନ୍ୟ—1. Having no petals ୨ । ବିକଶିତ—2 Opened. ୩ । ବିପକ୍ଷ; ପ୍ରତିପକ୍ଷ; ଶତ୍ରୁ ପକ୍ଷୀୟ—3. Antagonistic.

ବିଦଳନ—ସଂ. ବ—(ବି+ଦଲ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଉତ୍ତମରୂପେ Bidaḷana ଦଳିବା; ବିମର୍ଦ୍ଦନ; ପେଷଣ—Thorough grinding or crushing.

ବିଦଳିତ—ସଂ. ବଣ—(ବି+ଦଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ବିମର୍ଦ୍ଦିତ—Bidaḷita 1. Crushed; well ground. ୨ । ବିଦାରିତ—2. Cleft; lacerated. ୩ । ବିକଶିତ 3. Expanded; blossomed.

ବିଦଳିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. ବିଦଳନ)—ବିଶେଷଭାବରେ ଦଳିବା Bidaḷibā To thoroughly crush or grind.

विदला बिदलना ଉ—ବିଦଳେ ମାଣ୍ଡଣ ଲୋକ ଭକ୍ତିଯୋଗ ବଇକୁଣ୍ଠ ଆସ ହେ ସନ ଗର୍ଜନେ ଜାଇ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।)

ବିଦା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଦ୍ (ଦେଖ)—Bid (See) ସଂ. ବ—Bidā (ବିଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ବୋଧଶକ୍ତି; ବୁଦ୍ଧି—Intelligence; understanding.

ଦେ. ବ.—विदा; विधाशाल (ସଂ. ବିଦାରକ; କର୍ଷକ)—୧ । କ୍ଷେତରେ ଧାନ हेंगा; पहटा ଗଛ ସଙ୍ଗେ ଉଠିଥିବା ତୃଣମାନଙ୍କୁ ପାଣିଅଧରେ କୁଣ୍ଡାଇବା ସହ ଓପାଡ଼ି ଆଣିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲୌହ କଣ୍ଟକ ବା ଶଲ୍ୟଯୁକ୍ତ କାଷ୍ଠ ଫଳକବିଶେଷ—1. A harrow; ୨ । ପ୍ରହାର—2. Striking; beating. (ଉ—ବିଦା ସଦା ମେଦା ସଦା ସରଧର ବର ଭାର ଚାହୁ ବହୁ—ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ଗ୍ରା. ବ. ପୁଂ—ବିଦ୍ୟାଧରର ଡାକ ନାମ—A name or calling Bidyādhara.

ବୈଦେ. ବ. (ଅ· ବିଦାଅ=ଘିବାକୁ ଅନୁମତି)—୧ । विदाइ ବିଦାୟ; ମେଲାଣି—1. Farewell; permission to विदा go. ୨ । ଅନୁମତି ସହ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ—2. Starting for a place with permission. ୩। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ପଠାଇବା—3. Act of send-

ing out a man. ବିଣ—ବିଦାୟ ପ୍ରାପ୍ତ; ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଯିବାକୁ ଅନୁମତି ପ୍ରାପ୍ତ—Permitted to leave a place.

ବିଦାଏ—ବୈଦେ. ବି—ବିଦାୟ (ଦେଖ)
Bidāe Bidāya (See)

ବିଦାଂବର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବ୍ରହ୍ମ, ଶାସ୍ତ୍ର, ବେଦ ଆଦି ଶବ୍ଦ ପରେ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ
Bidāmbara ଯଥା—ବେଦ ବିଦାଂବର)—(ବ୍ରହ୍ମ, ବେଦ, ଶାସ୍ତ୍ର ଆଦିରେ) ବିଜ୍ଞ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—Chief amongst persons versed in (the Bedas etc). (ଉ—ଜ୍ୟୋତି ଛଅ ଶବାସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦାଂବର, କାମକ୍ରୋଧ ବିଜୟି ଅଜୟ ଓଁକାର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି।)

ବିଦା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିଦାୟ ଦେବା—
Bidā karibā 1. To bid adieu to a person. (ଉ—
বিদায় করা ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଦା କରି ବସ ଏକୁଷଣି। ରାଧାନାଥ.
বিদায় করনা ଚାଣବରଣ।) ୨। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ପଠାଇବା—2. To send out a person. ୩। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରି ଯିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେବା—3. To permit a person to go.

ବିଦାକି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ବିଦାଅ)—୧। ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ବିଦାୟ
Bidāki ଦେବା—1. Act of bidding adieu to
বিদায়ী friends. ୨। ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷେ ସମାଗତ ବନ୍ଧୁ ଓ
विदायगी, बिदाई ଭୃତ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ବିଦାୟକାଳୀନ ଦେୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଧନ ବସ୍ତ୍ରାଦି; ମେଲାଣି; ଦକ୍ଷିଣା—2. Money or clothes presented to relatives and servants who attend social and other festivites.

ବିଦାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ବି+ଦୃ ଧାତୁ)—ବିଦାରଣ କରିବା—
Bidāṛibā বিদারা बिदारना To lacerate.

ବିଦାଢ଼(ଢ଼ି)—ଦେ. ବି—ଏକ କଉଡ଼ିର ୨୪୦ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—
Bidāṛha(ṛhi) $\frac{1}{240}$ of a cowrie or shell-money.

ବିଦା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ମେଲାଣି ଦେବା; ଯିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି
Bidā debā ଦେବା—1. To bid farewell to a de-
বিদায় দেওয়া parting person; to give permission to
बिदा करना go. ୨। ଧାନ ବିଲରେ ବିଦା ଚଳାଇବା—2. To
বিদা দেওয়া drive the harrow in the paddy field.
पहटा (हेंगा) चलाना

ବିଦାବିଦି—ଦେ. ବି—୧। ବିଦାୟ—1. Farewell. ୨। ଅନ୍ୟୋ-
Bidābidi ନ୍ୟରେ ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ—2. Mutual farewell.
বিদায় টিদায় बिदाबिदी

ବିଦାୟ—ସଂ. ବି. (ବି+ଦା ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Bidāya ୧। ଦାନ—1. Giving away. ୨। ବିସର୍ଜନ—
বিদায় 2. Relinquishing; abandonment. ବୈଦେ. ବି.
विदा, बिदाई (ଅ. ବିଦାଅ=ଯିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି)—୧। ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଦିଆଯିବା ଅନୁମତି—
ଅ. ବିଦାୟଗ୍ନ 1. Farewell; permission to depart. ୨। କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବରଖାସ୍ତ ହେବା; କର୍ମଚ୍ୟୁତି—2. Dismissal from service. ୩। ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ—3. Departure from a place. ୪। କାର୍ଯ୍ୟରୁ ସ୍ଥାୟୀ ଅବସର ଗ୍ରହଣ—4. Leave from service; retirement from service. [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ବୈଦେଶିକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସାଧୁଭାଷା ବ୍ୟବହାର ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏଥି ସଙ୍ଗେ କାଳୀନ, ଗ୍ରହଣ, ସଙ୍ଗୀତ, ଭାଷଣ ଆଦି ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦମାନ ଯୋଗ କରନ୍ତି।]

ବିଦାୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅ. ବିଦାଅ)—୧। ବିବାହାଦି ଉପଲକ୍ଷେ
Bidāya karibā ସମାଗତ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ, ଭୃତ୍ୟ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆଦିଙ୍କର
বিদায় করা ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଉପହାର ଦାନ ବା
बिदा करना ଦକ୍ଷିଣା ଦେବା—1. To give presents to friends, relatives, servants and Brāhmaṇas while preparing to depart after attending social or other festivities. ୨। ଯିବାକୁ ଛାଡ଼ିଦେବା—2. To let one go. ୩। ଜାହାରକୁ ଯିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେବା—3. To give a person permission to go. ୪। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କର୍ମଚ୍ୟୁତ କରିବା—4. To dismiss a person. ୫। ଦୂର କରିବା; ତଡ଼ି ଦେବା—5. To drive away (a person). ୬। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ପଠାଇବା—6. To send out a person.

ବିଦାୟ କାଳୀନ—ଦେ. ବିଣ (ଅ. ବିଦାଅ+ସଂ. କାଳୀନ)—କୌଣସି
Bidāya kālīna ବ୍ୟକ୍ତିର ବିଦାୟକାଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to or composed on the occasion of a person's departure. (ଯଥା—ଲଳସାହେବଙ୍କ ବିଦାୟକାଳୀନ ଭୋଜି।)

ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ—ଦେ. ବି (ଅ. ବିଦାଅ+ସଂ. ଗ୍ରହଣ)—୧। କାର୍ଯ୍ୟରୁ
Bidāya grahaṇa ଛୁଟି ନେବା—1. Taking leave.
বিদা গ্রহণ ୨। କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଚିରକାଳ ପାଇଁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ—2. Retiring from service. ୩। କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବା—3. Resigning a service. ୪। ଯିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ନେବା—4. Taking leave to go.

ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଯିବା ପାଇଁ ଛୁଟି ନେବା—
Bidāya grahaṇa karibā 1. To take leave. ୨।
বিদায় গ্রহণকরা; বিদায় লওয়া କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଚିରକାଳ ପାଇଁ ଅବସର
विदाय लेना ନେବା—2. To retire from service.
(ବିଦାୟ ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩। ଯିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ନେବା—3. To take permission to go.

ବିଦାୟ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅନ୍ତର କରିବା; ଡିସ୍ମିସ୍ କରିବା—1. To dismiss or discharge from service. ୨ । ଯିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେବା; ଛୁଟି ମଞ୍ଜୁର କରିବା—2. To grant leave to go
Bidāya debā
বিদায় দেওয়া
बिदा देना

ବିଦାୟ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛୁଟି ପାଇବା—1. To get leave. ୨ । ଯିବାକୁ ଅନୁମତି ପାଇବା—2. To get permission to depart.
Bidāya pāibā
বিদায় পাওয়া बिदा पाना

ବିଦାୟ ଭୋଜ(ଜି)—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ତାଙ୍କୁ ଦେବା ଭୋଜି—Farewell dinner.
Bidāya bhoja(ji)
বিদায় ভোজ बिदाभोगी
(ବିଦାୟ ଭୋଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଦାୟ ମାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛୁଟି ମାଗିବା—1. To ask for leave. ୨ । ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା; ମେଲାଣି ମାଗିବା—2. To ask for permission to go.
Bidāya māgibā
বিদায় চাওয়া; বিদায় প্রার্থনা করা
बिदा चाहना
(ବିଦାୟ ଗୁହାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଦାୟ ସଙ୍ଗୀତ—ଦେ. ବି (ଅ. ବିଦାଅ+ସଂ. ସଙ୍ଗୀତ)—କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କୌଣସି ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲି ଯିବାର ହେଲେ ତାହାଙ୍କ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ତାହାଙ୍କୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ଗୀତ ବୋଲାଯାଏ—Parting song; farewell song; a valedictory song.
Bidāya saṅgita
বিদায় সংগীত
बिदासंगीत
ବିଦାୟ ଗାଥା, ବିଦାୟ ଗାନ, ବିଦାୟ ଗୀତ, ବିଦାୟ ଗୀତିକା—ଅନ୍ୟରୂପ

ବିଦାର—ସଂ. ବି (ବି+ଦୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ବିଦାରଣ; ଚିରି ଦେବା—1. Laceration; tearing. ୨ । (ଅଧି-କରଣ. ଅ) ଯୁଦ୍ଧ; ରଣ—2. Fight; battle ୩ । ଜଳୋଚ୍ଛ୍ବାସ; ଢେଉ—3. The swelling of water; wave.
Bidāra

ବିଦାରକ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଦୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ବିଦାରଣକାରୀ—Piercing; lacerating; tearing; rending. ସଂ. ବି—୧ । (+କର୍ମ. ଅ +କ) ଶୁଷ୍କ ନଦୀ ବା ପୁଷ୍କରିଣୀ ଗର୍ଭସ୍ଥ କୂପ—1. A well in the dry bed of a river or tank. ୨ । ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭସ୍ଥ ବୃକ୍ଷ ବା ପର୍ବତ—2. A tree or hill rising from the bed of a sea; submarine rock or tree. ୩ । ଟଙ୍କଣକ୍ଷାର—3. Unrefined alkali.
Bidāraka
(ବିଦାରିକା ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଦାରଣ—ସଂ. ବି (ବି+ଦୃ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ଦାରି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବିଦ୍ଧକରଣ—1. Piercing. ୨ । ଚିରି ଦେବା; ଛିଣ୍ଡାଇ ପକାଇବା—2. Lacerating; tearing. ୩ । (+ଅଧିକରଣ. ଅନ) ଯୁଦ୍ଧ—3. Fight; battle. ୪ । (+କରଣ. ଅନ) ବାଣ, ଶର—4. Arrow. ୫ । (+ଭାବ ଅନ) ହନନ, ପ୍ରାଣରେ ମାରିବା—5. Killing. ଦେ. ବି—ଭେଦ; ପ୍ରଭେଦ—Distinction; difference.
Bidāraṇa
[ଉ—ନିବାରଣ ବେନି ସମାନ ଭାବ ନାହିଁ, ବିଦାରଣ ବୁଦ୍ଧି କେବଳ ଅଛି ରହି—ଉଦ୍ଧ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଦାରଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଦୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—Lacerable; capable of being rent.
Bidāraniya
(ବିଦାର୍ଯ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଦାରିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଦୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ଦାରି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଭେଦିତ; ଚିରି ହୋଇଥିବା—1. Pierced, rent. ୨ । ଛିନ୍ନ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ—2. Lacerated; torn.
Bidārita
(ବିଦାରଣ—ବି)

ବିଦାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବିଦାରଣ)—୧ । ବିଦାରଣ କରିବା; ଭେଦ କରିବା—1. To pierce through; to penetrate. [ଉ—ବଳି ଅଙ୍ଗ ବିଦାରି ଉଠିଲି ଅଗ୍ନିଶି-କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅଦି ।] ୨ । ଦୂର କରିବା—2. To drive away. [ଉ—ନଳଙ୍କ ଏ ବଚନରେ ପ୍ରକାଶିଲି, ପୁଷ୍କରଙ୍କ ଉତ୍ସାହମକୁ ବିଦାରିଲି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।] ୩ । ଫାଡ଼ିଦେବା; ଚିରିଦେବା—3. To lacerate; to split up. ୪ । ନଖ ବା ଅସ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ଗଭୀରରୂପେ ଭେଦ କରିବା—4. To scratch deeply.
Bidāribā
বিদারা
विदारना

ବିଦାରି ହେବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—1 To be rent or lacerated. ୨ । କ୍ରୋଧରେ ବା ଈର୍ଷାରେ ଅସ୍ଥିର ହେବା—2. To be restless with anger or malice; to become furious with rage.
Bidāri hebā
ফেটো যাওয়া
फटना

ବିଦାରୀ—ସଂ. ବି—୧ । (ବି+ଦୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ ବୈଦ୍ୟକ)—ଗଳନାଳୀର ଶ୍ଳୈଷ୍ମିକ ପ୍ରଦାହ (ରୋଗ); ଯହିଁ ଯୋଗୁଁ ଗଳାରେ କଫ ଜମି ଗଳା ଚିରି ହେବାପରି ଜଣାଯିବା ରୋଗ—1. Phlegmonous pharyngites. [ଦ୍ର—ଏହା ୧୮ ପ୍ରକାର କଣ୍ଠ ରୋଗମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—ଚୂ. ଶ ।] ୨ । (ବିଦାର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ) ଭୂମି କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ; ଭୂଇଁ କଖାରୁ—2. Ipomœa Paniculata. ୩ । ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ; ଶାଳପର୍ଣ୍ଣି—3 Desmodium Gangeticum (medicinal plant). ୪ । କ୍ଷୀରକାକୋଲୀ (ଚୂ.ଶ)(ଦେଖ)—5. Kshirakākoḷi (See) ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—ବିଦାରଣକାରୀ—Lacerating; piercing.
Bidāri
(ବିଦାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଉ—ଜନ୍ମ ଦୁଃଖ ହରଣକାରୀ-ବିଦାରୀ; କୃଷ୍ଣ-ସିଂହ. ମହାଭାରତ ବିରାଟ ।] [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବିଦାରୀ କନ୍ଦ—ସଂ. ବି—ଭୂମିକୁଷ୍ମାଣ୍ଡ—Ipomœa Paniculata.
Bidāri kanda

ବିଦାରୀ ଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି—୧ । ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ (ଚୂ. ଶ) 1: Desmodium Gangeticum.
Bidāri gandhā

୨ । (ସୁଶ୍ରୁତ) ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ, ବୃହତୀ, ବିଦାରୀ, ଗୋକ୍ଷୁର, ସହାଦେବୀ, ଅନନ୍ତ ମୂଳ, ମୁଦ୍ଗପର୍ଣ୍ଣୀ, ପୁନର୍ନବା ଆଦି ଔଷଧର ଗଣ—2. A class of herbs having some common curative properties.
[ଦ୍ର—ଏ ଗଣର ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ବାୟୁନାଶକ, ପିତ୍ତନାଶକ ଏବ ଶ୍ୱାସ, ଗୁଲ୍ମ, ଶୋଥ, ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଶ୍ୱାସ ଓ କାଶ ରୋଗରେ ହିତକର—ହି. ଶ.]

ବିଦାରୁ—ସ. ବି (ବି+ଦୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ. ଉ)—କୃକଳାସ; ଏଣ୍ଡୁଅ—
Bidāru A kind of lizard; Lace Scutata.

ବିଦାହ—ସ. ବି (ବି+ଦାହ)—୧ । ପିତ୍ତାଧିକ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଅନୁଭୂତ
Bidāha ଜଳାପୋଡ଼ା—1. Burning sensation. ୨ । ହାତ ଓ ଗୋଡ଼ରେ ଜଳାପୋଡ଼ା (ହି. ଶ)—2. Burning sensation in the hands and legs.

ବିଦାହୀ—ସ. ବିଣ (ବିଦାହ-।-ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ
Bidāhi ଖାଇଲେ ଅମ୍ଳ ଜାତ ହୁଏ—(foods) Producing (ବିଦାହକ—ଅନ୍ୟରୂପ) acidity or indigestion.

ବିଦିଆ—ଗ୍ରା. ବି—୧ । (ସ. ବିଦ୍ୟା) ବିଦ୍ୟା (ଦେଖ)—Bidyā
Bidiā (See). ୨ । (ପୁଂ) ବିଦ୍ୟାଧରର ଅନାଦରାର୍ଥକ ଡାକନାମ—2, A name for calling Bidyādhara.

ବିଦିକ୍—ସ. ବି (ବିଦିଶ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଦିଗର ମଧ୍ୟସ୍ଥାନ; ବିକୋଣ
Bidik (ଈଶାନ, ବାୟୁ, ନୈର୍ଋତ ଓ ଅଗ୍ନିକୋଣ)—The corners between the four cardinal points of the compass; the intermediate points of the compass.

ବିଦିଗ—ଦେ. ବି – ବିଦିକ୍ (ଦେଖ)
Bidiga Bidik (See).

ବିଦିତ—ସ. ବିଣ (ବିଦ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପରଜ୍ଞାତ, ଅବଗତ—1. Known; understood. ୨ । (କର୍ତ୍ତ.
Bidita ତ) ଯେ ଜାଣେ; ଜ୍ଞାତା—2. Knowing; one who knows. ୩ । ପ୍ରାର୍ଥିତ-3. Prayed for. ୪ । ଲବ୍ଧ—4. Obtained. ୫ । ବିଖ୍ୟାତ; ଖ୍ୟାତ—5. Celebrated. ସ. ବି –(+ଭାବ. ତ) ୧ । ଜ୍ଞାନ—1. Knowledge. ୨ । ଖ୍ୟାତି—2. Reputation; fame. ୩ । ଲାଭ—3. Gain; profit. ୪ । (+କର୍ତ୍ତ. ତ)—କବି (ହି, ଶ)—4. Poet.

ବିଦିଥ—ସ. ବି. ପୁଂ (ବିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ. ଇଥ)—୧ । ପଣ୍ଡିତ, ବିଦ୍ୱାନ୍
Biditha ବ୍ୟକ୍ତି (ହି, ଶ)—1. A learned person. ୨ । ଋଷି; ଯୋଗୀ (ହି, ଶ)—2. An ascetic.

ବିଦିଶ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ବିଦିଶ୍)—ବିଦିକ୍ (ଦେଖ)
Bidiśa Bidik (See).

ବିଦିଶା—ସ. ବି (ବିଦିଶ+ଆ)—୧ । ମାଳବ ଦେଶାନ୍ତର୍ଗତ ବେତ୍ରବତୀ
Bidiśā ନଦୀ ତୀରସ୍ଥ ନଗରୀ—1. Name of an ancient town of India standing on the river Betrabati. [ଦ୍ର—ଏହାର ଆଧୁନିକ ନାମ ଭେଲସା—(ହି. ଶ)]—୨ । ପୌରାଣିକ ପାରିପାତ୍ର ପର୍ବତରୁ ବାହାରି ଥିବା ନଦୀବିଶେଷ (ହି. ଶ)—2. Name of river mentioned in the Hindu mythologies.

ବିଦୀପ୍ତ—ସ. ବିଣ (ବି+ଦୀପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ. ତ)—ସନ୍ତପ୍ତ; ତାପିତ—
Bidīpta Burnt. [ଦ୍ର—ବିଦୀପ୍ତ ହେବାରୁ କର ତାପ ସକଳାଇ —ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ—ସ.ବିଣ (ବି+ଦୃ ଧାତୁ+କର୍ମ.ତ) —୧ । ଚିରି ଯାଇ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ
Bidīrṇṇa ହୋଇଥିବା; ବିଦାରିତ—1. Rent; cleft; lacerated. ୨ । ଫାଟି ଯାଇଥିବା; ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିବା—3. Broken. ୩ । ହତ—3. Killed. ୪ । ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ—4. Spread; expanded.

ବିଦୀର୍ଯ୍ୟମାଣ—ସ. ବିଣ (ସନ୍ତନ୍ତ ବି+ଦୃ ଧାତୁ=ବିଦାର୍ଯ୍ୟ ଧାତୁ+
Bidīrjyamāṇa କର୍ମ. ଆନ)—ଯାହା ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ହେଉଅଛି—Being rent or lacerated.

ବିଦୁ—ଦେ. ବି—୧ । (ସ ବ୍ରି) ପଶାଖେଳରେ ୨ଟି ପଶାକାଠିରେ ଦୁଇ
Bidu ଦୁଇ ପଡ଼ିବା ଦାନ—1. A throw resulting in 2 points turning out in each of 2 dice.
ବିଜୁରି(ଳି) ୨ । (ସଂ. ବିଦ୍ୟୁତ୍—2. Lightning. [ଦ୍ର—
ବିଜୁ ଦେଖିଲି ଗୋଷ୍ଠେ, ଗୋପାଳ ମେଳେ, ଗାବ ଦୁଅନ୍ତି ଦୁର; ଘାଲ ଶ୍ୟାମଳ, ବସନ ପୀତ, ବସନ ବିଦୁ ପର । ଭକ୍ତଚରଣ. ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।] ଗ୍ରା. ବି—୧ । (ପୁଂ) ବିଦ୍ୟାଧରର ଆଦରାର୍ଥକ ଡାକ ନାମ—1 A name for calling males named Bidyādhara. ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଦ୍ୟୁଲତା ଆଦି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ଡାକ ନାମ—2. A name (ବିଦେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) for calling females.

ବିଦୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ପିଜୁଳି (ଫଳ ଓ ବୃକ୍ଷ)—
Bidurḍi Guava.

ବିଦୁଡ଼ୁ—ପ୍ରାଦେ (କଟକ) ବି—ପିଜୁଳି (ଫଳ ଓ ବୃକ୍ଷ)—Guava.
Bidurḍu

ବିଦୁର—ସ.ବି (ବିଦ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+ଶୀଳାର୍ଥରେ ଉର)—ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ
Bidura ପିତୃବ୍ୟ, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ବୈମାତ୍ରେୟ ଭ୍ରାତା—Uncle of Judhisthira and step brother of Dhrutarāshtra. [ଦ୍ର—ଏ ମୃତ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଦାସୀ ଗର୍ଭଜାତ ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ ଔରସ ସନ୍ତାନ । ଏ ଖୁବ୍ ଜ୍ଞାନୀ, ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଓ ଦୂରଦର୍ଶୀ ଥିଲେ; ରାଜନୀତି, ଧର୍ମନୀତି ଓ ଅର୍ଥନୀତିରେ ଖୁବ ପ୍ରବୀଣ ଥିଲେ । ଏ ପ୍ରଥମେ କୌରବଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେହେଁ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏହାଙ୍କର ଗଭୀର ସ୍ନେହ ଥିଲା । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ଏ ଯୁଦ୍ଧରୁ ବହୁତ ନିବର୍ତ୍ତାଇ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ବିଫଳ ହୋଇ ପାଣ୍ଡବ ପକ୍ଷରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲେ ଓ ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ, ପରେ ଅରଣ୍ୟକୁ ଯାଇ ତପଃସାଧନ କରି ଶେଷରେ ଯୋଗମାର୍ଗରେ ଦେହ ତ୍ୟାଗ କଲେ । 'ବିଦୁରନୀତି' ନାମକ

ମାଇଣାଷ୍ଟ ଏହାଙ୍କ ଉଚିତ (ହ୍ରୁ. ଶ) ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏହାଙ୍କ ଗୃହରେ ଅତିଥ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ ।] ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ଜ୍ଞାନୀ; ପଣ୍ଡିତ—Wise; learned. ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପିଜୁଳି—Guava.

ବିଦୁର ଘର ଖୁଦ—ଦେ. ପ୍ରଚଳନ—ବନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ହସ୍ତିନାପୁରକୁ Bidura ghara khuda ଅସିଥିଲେ । ସେ ଅଧର୍ମିପରାୟଣ
ବିଦୁର ଘର ଖୁଦଯାଉ } ଅନ୍ୟରୂପ — କୁରୁରାଜ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କର ପ୍ରଦତ୍ତ ରାଜଭୋଗ ଓ ପଲାନ୍ନ ଗ୍ରହଣ ନ କରି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଭକ୍ତି
ବିଦୁର ଘର ଶାଗ
ବିଦୁର ଘର ଶାଗଭାଜ
বিদুরের খুদ ସମନ୍ୱିତ, ଧାର୍ମିକପ୍ରବର ଅଥଚ ଦରିଦ୍ର ବିଦୁରଙ୍କ ଘରେ
बिदुर घरका शाग ପହଞ୍ଚି ତାହାଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଖୁଦଯାଉ ଓ ଶାକାନ୍ନ ଖାଇଥିବା କଥିତ ଅଛି । ଅତଏବ ଅଶ୍ରଦ୍ଧାପ୍ରଦତ୍ତ ପଲାନ୍ନ ଅପେକ୍ଷା ଶ୍ରଦ୍ଧାପ୍ରଦତ୍ତ ଶାକାନ୍ନ ଉପାଦେୟ ଏହି ଉପଦେଶ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏତଦ୍ୱାରା ଜଗତକୁ ଦେଇଅଛନ୍ତି । କେହି ଧନୀବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ନେହବନ୍ଧନ ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ଗରିବ ବନ୍ଧୁ ଘରେ ଆତିଥ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଗରିବ ବନ୍ଧୁ ଏ ଉପମାସୂଚକ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି—A proverb meaning,—preferring a poor dinner at a poor man's house, which is accompanied with affection, to a delicious dish in a rich man's house when unattended with attachment.

ବିଦୁଲ—ସଂ. ବି (ବିଦ୍ ଧାତୁ+ଉଲ)—୧ । ଜଳବେତସ—Bidula 1. A kind of ratan growing near water; Calamus Rotang. ୨ । ବେତ—2 Ratan cane. ୩ । ବୋଲ; ଗନ୍ଧରସ (ହ୍ରୁ. ଶ)—3 A kind of incense. ୪ । ଅମ୍ଳବେତସ (ହ୍ରୁ. ଶ)—4. A kind of acid pot-herb.

ବିଦୁଷ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଦ୍ୱସ୍ ଶବ୍ଦ)—ପଣ୍ଡିତ—Learned man. Bidusha (ଉ—ବିଦୁଷ ! ଦୂଷଣ ବିବର୍ଜିତ ଗୀତେ ରସ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଦୁଷୀ—ସଂ.ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଦ୍ୱସ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ବିଦ୍ୟାବତୀ; ପଣ୍ଡିତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—Bidushi Learned (woman).

ବିଦୁଷ୍ମତୀ—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଦ୍ୱସ୍+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ମତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—Bidushmati ବିଦୁଷୀ—Learned (woman).

ବିଦୂର—ସଂ. ବଣ (ବି+ଦୂର)—ଅତି ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ—Very far; Bidūra very distant; remote. (ଉ—ଜଣ୍ଟୟ ହୋଇ [ବିଦୂରତା(ତ୍ୱ)—ବି] ବିଦୂର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଯଶୋଗୋବିନ୍ଦ ।) ସଂ.ବି—୧ । ବହୁଦୂରତା—1. A great distance. ୨ । ପର୍ବତବିଶେଷ—2. Name of a mountain. [ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟମଣି ମିଳୁଥିବା କଥିତ—ହ୍ରୁ. ଶ] ୩ । ଦେଶବିଶେଷ—3. Name of a country. ୪ । ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟମଣି—4. A gem; Lapis Lazuli. ୫ । ବହୁଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶ (ହ୍ରୁ. ଶ)—5. A very distant country. ଦେ. ବଣ—ବିଗତ; ବିତାଡ଼ିତ—Removed; disappeared; gone.

ବିଦୂରଗ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ବିଦୂର+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । Bidūraga ସୁଦୂରଗାମୀ—1. Going to a great dis- (ବିଦୂରଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) tance. ୨ । ବହୁଦୂର ବିସ୍ତୃତ—3. Spreading far and wide (Apte).

ବିଦୂରଜ—ସଂ. ବି—(ବିଦୂର=ପର୍ବତବିଶେଷ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) Bidūraja ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ ମଣି—Lapis Lazuli. ସଂ. ବଣ—ବହୁଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶରେ ଜାତ—Produced in a far off country.

ବିଦୂରତଃ—ସଂ. ଅ—(ବିଦୂର+ତସ୍)—୧ । ବହୁଦୂରରୁ—Bidūratah 1. From a great distance. ୨ । ବହୁଦୂରରେ—2. At a great distance; far off (Apte).

ବିଦୂର ବିଗତ—ସଂ. ବଣ. ଓ ବି—(ସଂ. ବିଦୂର+ବିଗତ)—ଅନ୍ତ୍ୟଜ—Bidūra bigata A person of depressed caste.

ବିଦୂରିତ—ଗ୍ରା. ବଣ—(ସଂ. ବିଦୂର; ଅଶୁଦ୍ଧ ବ୍ୟବହାର)—ବିତାଡ଼ିତ; Bidūrita ଦୂରୀକୃତ—Driven away; expelled; removed. [ଦ୍ର—ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଲେଖାରେ ଏ ଅଶୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ବେଳେ ବେଳେ ଦେଖାଯାଏ; ଏପରି ବ୍ୟବହାର ପରିହାର୍ଯ୍ୟ ।]

ବିଦୂଷକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ବି+ଦୂଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । Bidūshaka ନିନ୍ଦକ—1. Reproaching. ୨ । ଅପବାଦ (ବିଦୂଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Defaming (person.) ୩ । କାମୁକ—3. Lascivious. ୪ । ଲମ୍ପଟ—4. Adulterous; dissolute. ୫ । ଜନାପବାଦ; ଜୁଗୁପ୍ସାତ୍ମକ—5. Defamatory. ୬ । ଖଳ—6. Wicked; wanton. ସଂ. ବି.—୧ । ଭଣ୍ଡ—1. A fool; buffoon; clown. ୨ । ନାଟକରେ ନାୟକର ମନୋରଞ୍ଜନକାରୀ ନଟବିଶେଷ — 2. A jester in a drama. [ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ପ୍ରାୟ ସବୁ ଦେଶର ରାଜା ଓ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ସଭାରେ ଏବ ନାଟକରେ ରାଜା ଆଦିଙ୍କର ଓ ଶ୍ରୋତୃବର୍ଗଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନାର୍ଥ ବିଦୂଷକ ଦୃଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି । ଏ ଅନେକ ପ୍ରକାର ହାସ୍ୟରସ, କୌତୁକ ଓ ପରିହାସରେ ପଟୁ । ସାହିତ୍ୟ ଦର୍ପଣ ମତରେ ବିଦୂଷକ କୌଶଳକ୍ରମେ ଲୋକଙ୍କୁ ହସାଏ, ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳି ଲଗାଇ ଦିଏ, ଆପଣା ଉଦରପୂର୍ତ୍ତି ଓ ସ୍ୱାର୍ଥ ସାଧନ ପାଇଁ ସର୍ବଦା ଲାଳାୟିତ ହୁଏ ଓ ମାନିନୀ ନାୟିକାର ମାନଭଞ୍ଜନରେ ନାୟକର ସହାୟ ହୁଏ—ହ୍ରୁ. ଶ ।] ୩ । ରାଜା ମହାରାଜାଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନକାରୀ ସହଚର; ବୟସ୍ୟ—3 A jester in the court of a king. ୪ । କାବ୍ୟୋକ୍ତ ୪ ପ୍ରକାର ନାୟକ ମଧ୍ୟରୁ ହାସ୍ୟରସିକ ନାୟକ—4. A class of

heroes in romance; a witty hero of romance. [ଦ୍ର—ଏ ଅପଣା କୌତୁକ ଓ ପରିହାସ ଯୋଗୁଁ କାମକେଳି ଉଦ୍ଦୀପକ ହୁଏ । ହି. ଶ]

ବିଦୂଷଣ—ସଂ ବି—(ବି+ଦୂଷ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଭର୍ତ୍ସନା; Bidūshaṇa ଗାଳି 1. Reproach; censure. ୨ । ନିନ୍ଦା—2. Blame. ୩ । ଅପବାଦ—3. Defamation. ୪ । ଦୂଷିତକରଣ—4. Pollution; corruption (Apte). ଦେ.—(ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ଦୋଷରହିତ; ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—Faultless; free from blemish. (ଉ—ବିଦୂଷଣ ଗୀତ ସୁଜନେ ଶୁଣ—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଦୂଷିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି.—(ସଂ, ବି+ଦୂଷ ଧାତୁ)—୧ । ଭର୍ତ୍ସନା Bidūshibā କରିବା; ଅପବାଦ କରିବା—1. To defame. ବିଦୂଷା ୨ । ଦୂଷିତ କରିବା; ନଷ୍ଟ କରିବା—2. To spoil; to **विदूषना** pollute; to contaminate.

ବିଦୃଶ—ଦେ. ବିଣ—ଅଦୃଶ୍ୟ—Invisible. (ଉ—ବିଦୃଶ ପାଷାଣକ Bidṛuśa ତମ ରଞ୍ଜନ ଉଜ୍ଜଳର ଜାତ ଜ୍ୟୋତି । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ସଂ. ବିଣ—ଅନ୍ଧ; ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିହୀନ (ହି. ଶ)—Blind.

ବିଦୃଶ୍ୟ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ବିଦୃଶ (ଦେଖ)—Bidṛuśya Bidṛuśa (See) (ଉ—ବାଦେ ଜଣେ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ସହିଁ ବୃକ୍ଷ ପନ୍ତି; ବିଦୃଶ୍ୟ ଫଳ ସେ ଦୃଶ୍ୟ ଫଳେ ଏ ରାଜନ୍ତି । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ଦେ. ବି—ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିହୀନତା; ଅନ୍ଧତା—Blindness.

ବିଦୃଷ୍ଟ—ଦେ. ବିଣ—ଯାହା ଦେଖା ଯାଏ ନାହିଁ; ଅଦୃଶ୍ୟ—Invisible. Bidṛushṭa (ଉ—ବିଦୃଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ନ ସ୍ପୃଷ୍ଟ ତନ୍ତୁ—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଦେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବି—ବିଦାୟ—Farewell. ଗ୍ରା. ବି. Bidei ପୁଂ—ବିଦ୍ୟାଧରର ଅଦରାର୍ଥକ ଡାକ ନାମ—A name for calling Bidyādhara.

ବିଦେଶ—ସଂ ବି—(ବି=ଭିନ୍ନ+ଦେଶ)-ଦେଶାନ୍ତର—1. A foreign Bideśa country. ୨ । ବହୁଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶ—2. A far (ସ୍ୱଦେଶ—ବିପରୀତ) off country. ୩ । ପ୍ରବାସ—3. Sojourn.

ବିଦେଶ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରବାସକୁ ଯିବା—1. To travel Bideśa karibā abroad. ୨ । ପ୍ରବାସ ଜନିତ କଷ୍ଟ ସହିବା—विदेश करना 2. To bear the privations of sojourn. **परदेश करना** (ବିଦେଶ ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଦେଶ ଗତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୨ୟା ତତ୍; ବିଦେଶ+ଗତ)—ପ୍ରବାସକୁ Bideśa gata ଯାଇଥିବା—Sojourning; gone abroad

ବିଦେଶଜ—ସଂ. ବିଣ (ବିଦେଶ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଦେଶାBideśaja ନ୍ତରରେ ଉତ୍ପନ୍ନ—Produced in a foreign (ବିଦେଶ ଜାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) country; exotic.

ବିଦେଶ ନିବାସ—ସଂ. ବି—ପ୍ରବାସ ବାସ—Sojourn; residence Bideśa nibāsa abroad; residence in a foreign (ବିଦେଶ ବାସ—ଅନ୍ୟରୂପ) country.

ବିଦେଶ ନିବାସୀ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ—ଅନ୍ୟ ଦେଶରେ ବାସ କରୁଥିବା—Bideśa nibāsī Residing in a foreign country. (ବିଦେଶବାସୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ବିଦେଶ ନିବାସିନୀ(ବାସିନୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ]

ବିଦେଶ ପ୍ରତ୍ୟାଗତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୫ମୀ ତତ୍; ବିଦେଶ+ପ୍ରତ୍ୟାଗତ)-Bideśa pratyāgata ବିଦେଶରୁ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଥିବା—(ବିଦେଶ ପ୍ରତ୍ୟାଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Returned home from abroad. (ବିଦେଶ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ—ବି)

ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ବିଦେଶ ପ୍ରତି ଯାତ୍ରା)—ପ୍ରବାସକୁ Bideśa jātrā ଯିବା; ଦେଶାନ୍ତର ଗମନ—Going abroad. [ବିଦେଶ ଗମନ (ପ୍ରସ୍ଥାନ)—ଅନ୍ୟରୂପ] (ବିଦେଶ ଯାତ୍ରୀ—ବିଣ. ପୁଂ)

ବିଦେଶସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ (ବିଦେଶ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଭିନ୍ନ Bideśastha ଦେଶୀୟ—1. Living in a foreign country, ୨ । ପ୍ରବାସରେ ଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Living abroad.

ବିଦେଶାଗତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୫ମୀ ତତ୍; ବିଦେଶ+ଆଗତ)—Bideśāgata ବିଦେଶରୁ ଆସିଥିବା—Come from abroad; (ବିଦେଶାଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ) come from a foreign country. (ବିଦେଶାଗମନ—ବି)

ବିଦେଶୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଦେଶ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ ଇନ୍)—୧ । ଭିନ୍ନ Bideśī ଦେଶବାସୀ—1. Living in a different coun-(ବିଦେଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) try. ୨ । ବିଦେଶ ଜାତ—2. Foreign; विदेशी **परदेशी** exotic. ଦେ. ବିଣ—ପରବାସିଆ; ପ୍ରବାସୀ—Sojourning. ଦେ. ବି—୧ । ବିଦେଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—ପରଦେଶୀ ଲୋକ—2, Foreigner. ୨ । ପ୍ରବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A sojourner.

ବିଦେଶୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଦେଶ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଈୟ)—୧ । ବିଦେଶ Bideśīya ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to a foreign count-(ବିଦେଶୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) try. ୨ । ବିଦେଶରେ ଜାତ—2. Produced or manufactured in a foreign country; exotic.

ବିଦେହ—ସଂ. ବି. (ବି=ବିଶିଷ୍ଟ ରୂପେ+ଦିହ୍ ଧାତୁ=ଉପଚୟ ବା Bideha ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+ଅଧିକରଣ ଅ; ଯେଉଁଠାରେ ଧନାଦିର ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ)—ଅଧୁନାତନ ବିହାର ପ୍ରଦେଶ; ମିଥିଳା—The modern country of Bihar. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ନାହିଁ+ଦେହ; ଶାପହେତୁ ଦେହହୀନ ହୋଇ ଥିବାରୁ) ରାଜା ନିମି; ଜନକବଂଶର ଆଦି ପୁରୁଷ—2. The progenitor of the family of King Janaka. ୩ । ରାଜା ଜନକ—3. A name of a King Janaka. ସଂ.ବିଣ—୧ । ଦେହହୀନ; ନିରବୟବ—1. Formless;

bodiless; ୬ । ଯାହାର ଗଣ୍ଠି ନାହିଁ—2. Trunkless (Apte). ଦେ. ବି—କନ୍ଦର୍ପ; କାମ—Cupid.

ବିଦେହ ପ୍ରେତ—ସ. ବି—କାମ ଭୂତ; ଭୂତ ସଙ୍ଗେ ତୁଳିତ ମଦନ—Bideha preta Excitement of the feeling of love (ବିଦେହ ଭୂତ—ଅନ୍ୟରୂପ) compared to a ghost which is said to possess persons. (ଉ—ବିଦେହ ପ୍ରେତ ଝାଡ଼ିବାକୁ ଅନ୍ତର ଗଭୁ ତୋ ବାଣୀ ମନ୍ତ୍ର-ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଦ୍ଦଣ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଶକ ୧୭ଶ ଶତାବ୍ଦୀର 'ବାର୍ଷିକ Biddaṇa ତନ୍ତ୍ର'ର ରଚୟିତା ଜଣେକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜ୍ୟୋତିଷ—An astronomer of this name who lived in the seventeenth century of the Śaka era and composed Bārshika Tantra.

ବିଦ୍ଧ—ସ. ବିଣ (ବ୍ୟଧ୍ ଧାତୁ=ଫୋପାଡ଼ିବା, ଭେଦିବା, ବଧ କରିବା+ Biddha କର୍ମ. ତ)—୧ । ଫୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା; ଛିଦ୍ରିତ; ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ-1. Pierced; perforated; penetrated. ୨ । ଅହତ—2. Smitten; stricken. ୩ । ତାଡ଼ିତ—3. Driven out. ୪ । କ୍ଷିପ୍ତ—4. Thrown out. ୫ । ପ୍ରେରିତ—5. Sent. ୬ । ବକ୍ର—6. Crooked ୭ । ସଦୃଶ—7. Similar; like. ୮ । ବାଧା ପ୍ରାପ୍ତ—8. Obstructed; hindered. ୯ । ଅବଦ୍ଧ—9. Confined. ଦେ· ବି. (ସ ବେଧ)—୧ । ବାଧା—1. Obstacle; impediment. ୨ । ଗ୍ରହଜନିତ ଦୋଷ—2. Evil effect of malignant planets. ବାଧା ବାଘା

ବିଦ୍ଧକ—ସ· ବି. (ବ୍ୟଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ Biddhaka ବ୍ୟବହୃତ ମାଟି ଖୋଳିବା ଯନ୍ତ୍ର (ହ୍ରୁ. ଶ)—An instrument for digging earth.

ବିଦ୍ଧ କର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଦ୍ଧ+କର୍ଣ୍ଣ)—ଯାହାର କାନ Biddha karṇṇa ଫୋଡ଼ା ହୋଇଅଛି—Having the ears bored. ସ. ବି—ଲତାବିଶେଷ; ଅକାନବିନ୍ଧ—A creeper; Cissampelos Hexandra.

ବିଦ୍ଧ କର୍ଣ୍ଣୀ—ସ. ବି—ଦ୍ରୁତ ବାରକ (ଦେଖ) Biddha karṇṇi Dṛuti bāraka (See)

ବିଦ୍ଧ ବ୍ରଣ—ସ. ବି. (ଚିକିତ୍ସା ଶାସ୍ତ୍ର)—ଅସ୍ତ୍ର କ୍ଷତ—Biddha braṇa Punctured wound.

ବିଦ୍ଧା—ସ. ବି—ଦେହ ସମସ୍ତ ଛୁଞ୍ଚିଅ ବାହାର ଯିବା, ଏକ ପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର Biddhā ରୋଗ (ହ୍ରୁ. ଶ)—A kind of disease in which eruptions come out over the whole body. ଦେ. ବି—ବିଧା (ଦେଖ)—Bidhā (See)

ବିଦ୍ଧି—ସ. ବି. (ବ୍ୟଧ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—ଅଘାତ କରିବା—Biddhi Striking.

ବିଦ୍ୱଜ୍ଜନ—ସ· ବି. ପୁଂ. ତ ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଦ୍ୱସ୍=ବିଦ୍ୱତ୍+ଜନ)—ପଣ୍ଡିତ Bidwajjana ବ୍ୟକ୍ତି—Learned person.

ବିଦ୍ୱଜ୍ଜନ ମଣ୍ଡଳୀ(ଳ)—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୱଜ୍ଜନ+ମଣ୍ଡଳୀ)—Bidwajjana maṇḍaḷī(ḷa) ପଣ୍ଡିତସମୂହ—The society (ବିଦ୍ୱତ୍‌କୁଳ,ବିଦ୍ୱତ୍ସମାଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) of learned persons.

ବିଦ୍ୱତ୍‌କଳ୍ପ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବିଦ୍ୱସ୍+ଈଷଦସମାପ୍ତ୍ୟର୍ଥେ କଳ୍ପ)—Bidwat-kaḷpa ପଣ୍ଡିତ ସଦୃଶ; ପଣ୍ଡିତ ତୁଲ୍ୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—(ବିଦ୍ୱତ୍‌କଳ୍ପା—ସ୍ତ୍ରୀ) Approaching a learned man in wisdom.

ବିଦ୍ୱତ୍ତମ—ସ. ବିଣ (ବିଦ୍ୱସ୍=ବିଦ୍ୱତ୍+ତମ)—୧ । ବହୁଲୋକଙ୍କ Bidwattama ମଧ୍ୟରେ ବଡ଼ ବିଦ୍ୱାନ୍; ଅଦ୍ୱିତୀୟ ପଣ୍ଡିତ—1. Most learned. ୨ । ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Best.

ବିଦ୍ୱତ୍ତର—ସ· ବିଣ (ବିଦ୍ୱସ୍=ବିଦ୍ୱତ୍+ତର)—ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ Bidwattara ଅଧିକତର ବିଦ୍ୱାନ୍—More learned.

ବିଦ୍ୱତ୍ତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବି (ବିଦ୍ୱସ୍=ବିଦ୍ୱତ୍+ତା, ତ୍ୱ)—ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ—Bidwattā(ttwa) Learning.

ବିଦ୍ୱାନ୍—ସ. ବିଣ (ବିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ· ବସ୍; ଶତୃ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସ୍ଥାନରେ Bidwān ବସ୍=ବିଦ୍ୱସ୍, ୧ମା. ୧ବ)—ପଣ୍ଡିତ; ଶାସ୍ତ୍ରାଦିବେତ୍ତା—(ବିଦୁଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Learned; learned in religious lore.

ବିଦ୍ୱିଷ୍—ସ. ବି (ବି+ଦ୍ୱିଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ବୈରୀ; Bidwish ଶତ୍ରୁ—Enemy. ୨ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ—2 Antago-(ବିଦ୍ୱିଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) nistic; rival. ୩ । (+ଭାବ. କ୍ୱିପ୍) ଚେଷ୍ଟା—3. Attempt. (ପ୍ରକୃତିବାଦ)

ବିଦ୍ୱିଷ୍ଟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଦ୍ୱିଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଯାହାକୁ Bidwishṭa ବିଦ୍ୱେଷ କରାଯାଏ; ବିଦ୍ୱେଷଭାଜନ—1. Object (ବିଦ୍ୱିଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) of hatred or enmity. ୨ । ଘୃଣିତ—1. Hated; disliked.

ବିଦ୍ୱେଷ—ସ. ବି (ବି+ଦ୍ୱିଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଈର୍ଷା—Bidwesha 1. Grudge; malice. ୨ । ଶତ୍ରୁତା—(ବିଦ୍ୱିଷ୍ଟି—ବି) 2. Enmity.

ବିଦ୍ୱେଷକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଦ୍ୱିଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଈର୍ଷୀ; Bidweshaka ଯେ ଈର୍ଷା କରେ—Malicious. ସ. ବି—(ବିଦ୍ୱେଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶତ୍ରୁ—Antagonist; enemy.

ବିଦ୍ୱେଷଜନକ—ସ. ବିଣ (ବିଦ୍ୱେଷ+ଜନ୍ ଧାତୁ+ଅକ)—୧ । Bidweshajanaka ଈର୍ଷାଯୁକ୍ତ—1. Malicious; malevolent ୨ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ଈର୍ଷା ଜାତ ହୁଏ ବା ବଢ଼େ—2. Producing malice.

ବିଦ୍ୱେଷଣ—ସ. ବି (ବି+ଦ୍ୱିଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବିଦ୍ୱେଷ Bidweshaṇa (ଦେଖ)—1. Bidwesha (See). ୨ । ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳି ଲଗାଇବା ପାଇଁ କରାଯିବା ତାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରୟୋଗ—2. Tantric appliances to bring about quarrel between two persons. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ.ଅନ)ଶତ୍ରୁ; ବୈରୀ (ହ୍ରୁ.ଶ)—3 Enemy. ୪ । ଦୁଷ୍ଟତା (ହ୍ରୁ. ଶ)—4. Wickedness

ବିଦ୍ୱେଷଣୀୟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଦ୍ୱିଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Bidweshaniya ୧ । ଘୃଣାର୍ହ—1. Deserving to be hated; abominable. ୨ । ଯାହା ସହିତ ବିଦ୍ୱେଷ କରାଯିବା ଉଚିତ; ବିଦ୍ୱେଷଭାଜନ—2. Deserving to be treated with malice.

ବିଦ୍ୱେଷାର୍ହ, ବିଦ୍ୱେଷ୍ୟ } ଅନ୍ୟରୂପ

ବିଦ୍ୱେଷଣୀୟା, ବିଦ୍ୱେଷାର୍ହା, ବିଦ୍ୱେଷ୍ୟା } ସ୍ତ୍ରୀ

ବିଦ୍ୱେଷ ବୁଦ୍ଧି—ସ. ବି(ମ. ପ. ଲୋ)—ବିଦ୍ୱେଷଯୁକ୍ତ ବୁଦ୍ଧି; ଈର୍ଷାବୁଦ୍ଧି—
Bihwesha buddhi Malicious propensity.

ବିଦ୍ୱେଷଭାବ—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ମନରେ ଜାତ ହେବା
Bidweshabhāba ଈର୍ଷାଭାବ—Malice entertained against any person.

ବିଦ୍ୱେଷୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଦ୍ୱେଷ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ବିଦ୍ୱେଷ-
Bidweshi କାରୀ—Malicious; spiteful. ସ. ବି. ପୁଂ—ଶତ୍ରୁ—Enemy.
(ବିଦ୍ୱେଷ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବିଦ୍ୱେଷିଣୀ, ବିଦ୍ୱେଷ୍ଟ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଦ୍ୟ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସ. ବିଦିତ)—ବିଦିତ;
Bidya ବିଖ୍ୟାତ—Wellknown; famous. (ଉ—ବିଦ୍ୟ ହୈମବତୀ ପଦରେ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଦ୍ୟକ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସ ବିଦିତ)—ବିଖ୍ୟାତ—
Bidyaka Famous. (ଉ—ବିରଳେ ଅଦ୍ୟ ସମକେ ବିଦ୍ୟକ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଦ୍ୟମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଦ୍ ଧାତୁ=ରହିବା; ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Bidyamāna ଶାନଚ୍)—ବର୍ତ୍ତମାନ; ଉପସ୍ଥିତ—Present; existing. ଦେ. ବିଣ—ଜୀବିତ—Living. କ୍ରି. (କଡରଥ) ବି (ସ. ବିଦ୍ୟମାନତା)—୧ । ଜୀବନକାଳ—1. Lifetime. ୨ । ନୈକଟ୍ୟ; ସାମୀପ୍ୟ—2. Vicinity. ୩ । ଉପସ୍ଥିତି—3. Presence. ୪ । ଅସ୍ତିତ୍ୱ—4. Existence. (ଯଥା—ପିତାଙ୍କ ବିଦ୍ୟମାନରେ ପୁତ୍ର ଘରେ ମୁରବୀ ହୋଇ ନ ପାରେ ।) ଦେ. ଅ—ସମ୍ମୁଖରେ; ଉପସ୍ଥିତରେ—Before; in front of. (ଉ—ଭମସ ଶୁଣି ତା ବଚନ । କହିଲୁ ସଭା ବିଦ୍ୟମାନ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)
(ବିଦ୍ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ)
विद्यमान
विद्यमान

ବିଦ୍ୟମାନତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି (ବିଦ୍ୟମାନ+ଭାବ. ତା)—୧ । ଉପସ୍ଥିତି—
Bidyamānatā(twa) 1. Presence; existence. ୨ । ସାମୀପ୍ୟ, ସାନ୍ନିଧ୍ୟ—2. Proximity; vicinity. ୩ । ଜୀବଦଶା—3. Living state. ୪ । ଜୀବନକାଳ—4. Lifetime.

ବିଦ୍ୟମାନରେ—ଗ୍ରା. (କଟରଥ) କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଉପସ୍ଥିତି ସମୟରେ—
Bidyamānare 1. During the presence of; in the presence of. ୨ । ଜୀବନକାଳ ମଧ୍ୟରେ, ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଉଁ ଥାଉଁ; ବଞ୍ଚି ଥାଉଁ ଥାଉଁ—2. While living or alive; during the life-time of. (ଯଥା—ସ୍ୱାମୀର ବିଦ୍ୟମାନରେ ସ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ପତ୍ତିର ଉତ୍ତରାଧିକାରଣୀ ହୋଇ ନ ପାରେ ।)
(ଅବିଦ୍ୟମାନରେ—ବିପରୀତ)

ବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଦ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କରଣ ଯ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Bidyā ୧ । ଜ୍ଞାନ (ଯାହାଦ୍ୱାରା ବ୍ରହ୍ମଠାରୁ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାବତୀୟ ବିଷୟର ସତ୍ୟଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରାଯାଏ)—1. Knowledge. [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ବିଦ୍ୟାର ସଂଖ୍ୟା ୧୮ । ଯଥା—ଚାରି ବେଦ, ଛଅ ବେଦାଙ୍ଗ (ଶିକ୍ଷା, କଳ୍ପ, ବ୍ୟାକରଣ, ନିରୁକ୍ତ, ଛନ୍ଦଃ ଓ ଜ୍ୟୋତିଷ); ମୀମାଂସା, ନ୍ୟାୟ, ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ବା ସ୍ମୃତି, ପୁରାଣ, ଆୟୁର୍ବେଦ, ଧନୁର୍ବେଦ, ଗାନ୍ଧର୍ବବେଦ ଓ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର—ହି. ଶ. । ଅମରକୋଷ ମତରେ ବିଦ୍ୟା ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ, ଯଥା—ଚାରି ବେଦ, ଛଅ ବେଦାଙ୍ଗ, ମୀମାଂସା, ନ୍ୟାୟ, ପୁରାଣ ଓ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ।] ୨ । ଅଧ୍ୟୟନାଦି ଜନିତ ବୋଧ—2. Understanding derived from reading; learning. ୩ । ପାଠ—3. Reading; study. ୪ । ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ—4. Learning. ୫ । ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର—5 Philosophy. ୬ । ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ—6. Knowledge of fundamental principles or realities. [ଦ୍ର—ବିଦ୍ୟା ଦୁଇ ପ୍ରକାର:—ପରା ଓ ଅପରା; ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ହୁଏ ତାହା ପରା ଓ ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଲୌକିକ ବା ପଦାର୍ଥ ବିଷୟକ ଜ୍ଞାନ ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ହୁଏ ତାକୁ ଅପରା ବୋଲାଯାଏ—(ହି. ଶ) ।] ୭ । ଦେହାତ୍ମବୋଧ—7. Knowledge regarding the body and soul. ୮ । ବିଜ୍ଞାନ; ବିଶେଷ ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଜ୍ଞାନ ସମ୍ବଳିତ ବୋଧଶାସ୍ତ୍ର—8. Science. [ଦ୍ର—ବିଜ୍ଞାନର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶାଖା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିଦ୍ୟା ନାମରେ ପରିଚିତ; ଯଥା—ପଦାର୍ଥବିଦ୍ୟା ବା ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନ, ଉଦ୍ଭିଦବିଦ୍ୟା, ପ୍ରାଣିବିଦ୍ୟା, ଗଣିତବିଦ୍ୟା; ସୁପ୍ରଜନନବିଦ୍ୟା, ଭୂଗୋଳବିଦ୍ୟା, ଭୂତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍ୟା, ଗାନ୍ଧର୍ବବିଦ୍ୟା, ଜୀବବିଦ୍ୟା, ଭୈଷଜ୍ୟ ବିଦ୍ୟା, ଗ୍ରହବିଦ୍ୟା, ସମାଜନୀତିବିଦ୍ୟା ଇତ୍ୟାଦି ।] ୯ । କଳାବିଦ୍ୟା—9. An art; fine art. ୧୦ । ଦୁର୍ଗା—10; Durgā. ୧୧ । ସରସ୍ୱତୀ—11. Goddess of learning. ୧୨ । ଧର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ର—12. Scripture. ୧୩ । ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ—13. Magic. ୧୪ । ମନ୍ତ୍ର—14. A vedic text. ୧୫ । ଅଗଥୁ (ହି. ଶ)—15. Premna Integrifolia tree. ୧୬ । ସୀତାଙ୍କର ଏକ ସଖୀ (ହି. ଶ)—16. Name of a female companion of Sitā. ୧୭ । ଆର୍ଯ୍ୟା ଛନ୍ଦର ଏକ ଭେଦ—18. One of the Sanscrit vedic metres. (ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୨୬ ଗୁରୁ ଓ ୧୧ ଲଘୁ ମାତ୍ରା ରହେ । ହି. ଶ) ଦେ. ବି—୧ । (ପୁଂ)—ବିଦ୍ୟାକର, ବିଦ୍ୟାସୁନ୍ଦର, ବିଦ୍ୟାଧର ଭାକ ନାମ—A name for calling males named Bidyākara etc. ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ)—

ବିଦ୍ୟାଧରୀ, ବିଦ୍ୟାସୁନ୍ଦରୀ ଆଦିଙ୍କ ଡାକ ନାମ—2. A name for calling females named Bidyādharī etc.

ବିଦ୍ୟାକର—ସଂ. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୟା+ଆକର)—Bidyākara ବିଦ୍ୟାର ଖଣି; ପଣ୍ଡିତ—Learned person; a mine of learning. ସ. ବି. ପୁଂ—(ବିଦ୍ୟା+କୃ ଧାତୁ +କର୍ତ୍ତ୍ରି. ଅ)—ଜ୍ଞାନପ୍ରଦ—Imparting knowledge. ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to (ବିଦ୍ୟାକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) males.

ବିଦ୍ୟାକର ରାଜଗୁରୁ—ଦେ. ବି—(ନାମ)—ଉତ୍କଳର ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ Bidyākara rājaguru ସ୍ମୃତିକାର—An Oriya social lawgiver in Sanscrit. (ଦ୍ରୁ—ଏ ୧୪ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପଣ୍ଡିତ; 'ବାଜପେୟୀ' ଉପାଧି ଲାଭ କରିଥିଲେ। 'ବିଦ୍ୟାଗୁରୁ ପ୍ରଦୀପ' ନାମକ ସ୍ମୃତି ପୁସ୍ତକ ଏହାଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୀତ। ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ। 'ଧର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଦୀପ' ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥ ମଧ୍ୟ ଏହାଙ୍କ କୃତ। ଏହାଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ସାରଙ୍ଗଗଡ଼ ହରିପୁରରେ ଅଛନ୍ତି।)

ବିଦ୍ୟାଗମ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୟା+ଆଗମ)—୧। ଜ୍ଞାନୋନ୍ମେଷ Bidyāgama 1. The dawning of knowledge. ୨। ବିଦ୍ୟାର ପ୍ରାପ୍ତି—2. Attainment of learning.

ବିଦ୍ୟାଗାର—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୟା+ଆଗାର)—ବିଦ୍ୟାଳୟ; Bidyāgāra (ବିଦ୍ୟାଗୃହ—ଅନୁରୂପ) ପାଠଶାଳା—School.

ବିଦ୍ୟାଗୁରୁ—ସ. ବି.—ଯେ ପାଠ ପଢ଼ାନ୍ତି; ଶିକ୍ଷକ—Bidyāguru Teacher. [ଦ୍ରୁ—ଯେ ମନ୍ତ୍ର ଦିଅନ୍ତି ସେ ମନ୍ତ୍ର ଗୁରୁ; ଯେ ଧର୍ମୋପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି ସେ ଧର୍ମ ଗୁରୁ।]

ବିଦ୍ୟାଚଣ—ସଂ. ବି (ବିଦ୍ୟା+ପ୍ରସିଦ୍ଧାର୍ଥରେ ଚଣ)—ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବିଦ୍ୱାନ୍—Bidyāchaṇa A celebrated learned man. ସ. ବିଣ—(ବିଦ୍ୟାଚୁଞ୍ଚୁ—ଅନୁରୂପ) ବିଦ୍ୟାଯୋଗୁଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ—Famous for deep learning.

ବିଦ୍ୟାଚର୍ଚ୍ଚା—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୟା+ଚର୍ଚ୍ଚା)—ବିଦ୍ୟାର୍ଜନ ପ୍ରତି Bidyācharchchā ମନୋଯୋଗ ବା ନିଷ୍ଠାପରତା; ବିଦ୍ୟାର୍ଜନ ପାଇଁ ସାଧନା—Devotion to study; cultivation of learning

ବିଦ୍ୟାଦଳ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି, ଏ ଗଛର ଦଳ ବା ପତ୍ରରେ ବିଦ୍ୟା Bidyādaḷa ଲେଖାଯାଉଥିବାରୁ)—ଭୁର୍ଜ ଗଛ (ହି. ଶ)—Birch tree.

ବିଦ୍ୟାଦାତା—ସ. ବି. ପୁଂ (ଉପପଦ; ବିଦ୍ୟା+ଦାତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—Bidyādātā ଶିକ୍ଷକ—Teacher; tutor. (ବିଦ୍ୟାଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଦ୍ୟାଦାନ—ସ, ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୟା+ଦାନ)—୧। ଜ୍ଞାନଦାନ—Bidyādāna 1. The imparting of knowledge. ୨। ଶିକ୍ଷାଦାନ; ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇବା—2. The imparting of education; teaching.

ବିଦ୍ୟାଦେବୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧। ସରସ୍ୱତୀ; ବାଗ୍‌ଦେବୀ—1. Bidyādebī 1. The Goddess of learning. ୨। ଜୈନ ଦେବୀବିଶେଷ— 2. A Goddess worshipped by the Jainas. [ଦ୍ରୁ—ଏ ଜୈନପୂଜ୍ୟା ୧୬ ଦେବୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମା।]

ବିଦ୍ୟାଧନ—ସଂ. ବି—୧। (ରୂପକ କର୍ମଧା; ବିଦ୍ୟା+ଧନ)—Bidyādhana ବିଦ୍ୟାରୂପ ଧନ; ବିଦ୍ୟାହିଁ ଧନସ୍ୱରୂପ—1. Learning compared to riches; learning constituting one's riches. ୨। (ମ. ପ. ଲୋ) ବିଦ୍ୟାଦ୍ୱାରା ଉପାର୍ଜିତ ଧନ—2, Wealth earned by learning.

ବିଦ୍ୟାଧର—ସଂ, ବି, ପୁଂ (ବିଦ୍ୟା=ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ରି ଅ)—Bidyādhara ୧। ଦେବଯୋନିବିଶେଷ; ସ୍ୱର୍ଗଗାୟକ—1. An (ବିଦ୍ୟାଧରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) order of Hindu demigods; a class of (ବିଦ୍ୟାଧ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) heavenly choristers. [ଦ୍ରୁ—ଖେଚର, ଗନ୍ଧର୍ବ ଓ କିନ୍ନରମାନେ ଏହି ଦେବଯୋନି ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ—ହି.ଶ] ୨। ୧୬ ପ୍ରକାର ରତିବନ୍ଧର ଏକତମ—2. One of the 16 postures during coition. ୩। ପାରଦଶୋଧନ କରିବାର ଆୟୁର୍ବେଦୀୟ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—2. An ayurbedic contrivance for purifying mercury. [ଦ୍ରୁ—ଗୋଟିଏ ଥାଳ ବା ହାଣ୍ଡିରେ ପାରଦ ଧାତୁ ରଖି ତା ଉପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଥାଳରେ ପାଣି ଭରତି କରି ରଖାଯାଏ ଓ ଏ ଦୁଇ ସମ୍ମିଳିତ ପାତ୍ରକୁ ୫ ପ୍ରହରକାଳ ନିଆଁ ଉପରେ ବସାଇ ରଖାଯାଏ। ତପ୍ପରେ ପାଣି ଥଣ୍ଡା ହେଲେ ପାରଦକୁ କାଢ଼ି ନେବାକୁ ହୁଏ—ହି. ଶ] ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧। ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—1. Name given to males. ୨। କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—2. A family title of the Kshatriyas.

ବିଦ୍ୟାଧର ପାଲା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପାଲାରେ ବିଦ୍ୟାଧର ନାମକ Bidyādhara pālā ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷୀଭୂତ ସତ୍ୟ-विद्याधर पाला ନାରାୟଣ ବା ସତ୍ୟପୀରଙ୍କର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଗଳ୍ପାକାରରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି—A religious ballad describing the life of one 'Bidyādhara'. [ଦ୍ରୁ—ପାଲା ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ।]

ବିଦ୍ୟା ନଗର(ରୀ)—ଦେ. ବି (ନାମ)—ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ବିଶାଖା-Bidyānagara(rī) ପଟ୍ଟଣା ଜିଲ୍ଲାର ଅଧୁନାତନ ବିଜୟନଗର—The विद्यानगरी modern Vizanagram in Madras विद्यानगर Presidency. ଦ୍ରୁ—ରାଜା ପ୍ରତାପରୁଦ୍ରଙ୍କ ସମୟରେ ଏହା ଉତ୍କଳ ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ ଥିଲା। ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ କାଳିଦାସ ନିଜ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ବଳରେ ଭାରତର ସବୁ ଦେଶର ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ ଜୟ କରିଥିଲେ, ମାତ୍ର ବିଦ୍ୟାନଗରୀକୁ ଜିଣି ପାରି ନ ଥିଲେ।]

ବିଦ୍ୟାନିଧି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୟାର ନିଧି, ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ଥାନ, ଆଧାର)—
Bidyānidhi ମହାପଣ୍ଡିତ—A very larned person.

ବିଦ୍ୟାବାରିଧି, ବିଦ୍ୟାରତ୍ନ, ବିଦ୍ୟାର୍ଣ୍ଣବ, ବିଦ୍ୟାଧିରାଜ } ଅନ୍ୟରୂପ — ଦେ. ବି—ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଉପାଧି ବିଶେଷ—Title given to very larned Pandits.
বিদ্যানিধি विद्यानिधि
ବିଦ୍ୟାସାଗର, ବିଦ୍ୟାବାଗୀଶ, ବିଦ୍ୟାବିନୋଦ, ବିଦ୍ୟାବିଶାରଦ,
ବିଦ୍ୟା ବାଚସ୍ପତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଦ୍ୟାନୁରାଗ—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୟା+ଅନୁରାଗ)—ବିଦ୍ୟା ପ୍ରତି
Bidyānurāga ସ୍ନେହ ବା ଆସକ୍ତି—Attachment to learning; love of learning.

ବିଦ୍ୟାନୁରାଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍)—ଯାହାର ବିଦ୍ୟା ପ୍ରତି
Bidyānurāgi ପ୍ରଗାଢ଼ ଆସକ୍ତି ଥାଏ—Having a great
(ବିଦ୍ୟାନୁରାଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) attachment towards learning.

ବିଦ୍ୟାବତ୍ତା—ସଂ. ବି. (ବିଦ୍ୟା+ବତ୍+ଭାବ ତା)—ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ—
Bidyābattā Learning.

ବିଦ୍ୟାବ(ମ)ନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବିଦ୍ୟାବତ୍)—ବିଦ୍ୱାନ୍—Learned
Bidyāba(ma)nta (ଉ—ବିଦ୍ୟାବନ୍ତ ଜନେ ଯେ କମଳା ସାର
বিদ্যাবন্ত विद्यावन्त ଭଣି । ଉପେନ୍ଦ୍ର, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଦ୍ୟାବାନ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ (ବିଦ୍ୟା+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ ବତ୍; ୧ମା ୧ବ)—
Bidyābān ବିଦ୍ୱାନ୍; ପଣ୍ଡିତ—Learned.
(ବିଦ୍ୟାବତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବିଦ୍ୟାବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଦ୍ୟା ବିନୋଦ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୟା+ବିନୋଦ)—ବିଦ୍ୟା
Bidyā binoda ଚର୍ଚ୍ଚା ଦ୍ୱାରା ଅନୁଭୂତ ଆନନ୍ଦ—Pleasure derived from learned discussion. ସଂ. ବି ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି) ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଉପାଧି—A title given to Sanscrit scholars. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି) ବିଦ୍ୟା ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା ଯାହାର ସୁଖପ୍ରଦ ଅଟେ—Deriving pleasure from learned discussions or study.

ବିଦ୍ୟା ବିବାଦ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୟା+ବିବାଦ)—ଏକାଧିକ
Bidyā bibāda ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟା ବିଷୟକ ବାଦାନୁବାଦ—Hot discussion or
(ବିଦ୍ୟା ବିରୋଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) dispute between two or more learned persons; wrangling.

ବିଦ୍ୟା ବିରୁଦ୍ଧତା—ସଂ. ବି — ଅର୍ଥଦୋଷବିଶେଷ—A fault in
Bidyā biruddhatā rhetoric. [ଦ୍ର—କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ରବିରୁଦ୍ଧ କଥାର ବର୍ଣ୍ଣନା ହେଲେ ବିଦ୍ୟାବିରୁଦ୍ଧତା ଦୋଷ ହୁଏ, ଯଥା—କାମିନୀମାନେ ହୋଇ ଯୂଥ ଯୂଥ, କରନ୍ତେ ଗମନ ନ ପାନ୍ତି ପଥ—ଯାନକୃଷ୍ଣ, ରସକଲ୍ଲୋଳ ।]
(ଏଠାରେ 'ଯୂଥ' ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଦୋଷାବହ)

ବିଦ୍ୟା ବିଶାରଦ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୟା+ବିଶାରଦ)—
Bidyā bisārada ସୁପଣ୍ଡିତ—Very learned.
(ବିଦ୍ୟା ବିଶାରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଦ୍ୟା ବିସ୍ତାର—ଦେ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୟା+ବିସ୍ତାର)—ଶିକ୍ଷାର
Bidyā bistāra ପ୍ରଚାର—Diffusion of knowledge; spread of education.

ବିଦ୍ୟା ବିହୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍; ବିଦ୍ୟା+ବିହୀନ)—
Bidyā bihina ମୂର୍ଖ; ଅଶିକ୍ଷିତ—Illiterate.
(ବିଦ୍ୟାହୀନ, ବିଦ୍ୟା ଶୂନ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ; ବିଦ୍ୟା ବିହୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଦ୍ୟା ବ୍ୟବସାୟୀ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ପଣ୍ଡିତ ଆପଣାର ବିଦ୍ୟାକୁ
Bidyā byabasāyi ଗୁଣୀମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶ କରି ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ କରନ୍ତି—1. Earning money through exhibition of learning. ୨ । ବିଦ୍ୟାଦାନ ବା ପାଠ ପଢ଼ାଇବାକୁ ଯେ ଆପଣାର ପେଶା କରି ଅଛନ୍ତି—2. Following teaching as one's profession. ସଂ. ବି. ବେତନ ଭୋଗୀ ଅଧ୍ୟାପକ—A paid teacher.

ବିଦ୍ୟା ବ୍ରତ—ସଂ. ବି (ରୂପକ —ଗୁରୁଙ୍କ ଘରେ ବାସ କରି ବିଦ୍ୟାଧ୍ୟୟନ
Bidyā brata କରିବା ବ୍ରତ—The vow of studying by residing in the house of the preceptor.
(ବିଦ୍ୟାବ୍ରତୀ—ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେଷଣ)

ବିଦ୍ୟାଭ୍ୟାସ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୟା+ଅଭ୍ୟାସ)—୧ । ପାଠକୁ
Bidyābhyāsa ଅନୁଶୀଳନ କରିବା; ବିଦ୍ୟା ଚର୍ଚ୍ଚା—1. Devotion to study. ୨ । ପାଠ ଘୋଷାଇବା; ପାଠ ଘୋଷିବା—2. Practice of studying or getting lessons by heart.

ବିଦ୍ୟା ମନ୍ଦିର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବିଦ୍ୟାଳୟ; ପାଠଶାଳା—
Bidyā mandira School.

ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୟା+ଆରମ୍ଭ)—୧ । ଶିକ୍ଷାରମ୍ଭ—
Bidyārambha 1. Beginning of education. ୨ । ଖଡ଼ିଛୁଆଁ; ଶିଶୁର ପ୍ରଥମେ ପାଠ ଆରମ୍ଭ କରିବା ଉତ୍ସବ—2. The ceremony of a child being first taught to learn. [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ବାଳକର କର୍ଣ୍ଣବେଧ ସଙ୍ଗେ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କରାଯାଏ ।]

ବିଦ୍ୟାର୍ଜନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୟା+ଅର୍ଜନ)—୧ । ବିଦ୍ୟାଲାଭ—
Bidyārjana 1. Acquisition of learning. ୨ । ପାଠ ପଢ଼ିବା—2. Studying.

ବିଦ୍ୟାର୍ଣ୍ଣବ—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ; ବିଦ୍ୟା+ଅର୍ଣ୍ଣବ)—୧ । ବିଦ୍ୟାରୂପ ମହାସମୁଦ୍ର—1. Learning compared to an ocean in its vastness. ୨ । ବିଦ୍ୟାନିଧି (ଦେଖ)—2. Bidyānidhi (See)
Bidyārnnaba

ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ବିଦ୍ୟା+ଅର୍ଥ+କର୍ତ୍ତୃ.
Bidyārthi ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ବିଦ୍ୟା ପଢ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ଗୁରୁଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ—1. Appearing before a teacher to study with him.
(ବିଦ୍ୟାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—2 Desirous

of education. ସ. ବି—ଶିଷ୍ୟ; ଛାତ୍ର—Student; pupil.

ବିଦ୍ୟାଳୟ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୟା + ଆଳୟ)—ବିଦ୍ୟାମନ୍ଦିର; Bidyālaya ପାଠଶାଳା; ଇସ୍କୁଲ; ଶିକ୍ଷାଗାର—School.

ବିଦ୍ୟାଲାଭ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୟା + ଲାଭ)—ବିଦ୍ୟା ଉପାର୍ଜନ— Bidyālābha Acquisition of learning or knowledge.

ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୟା + ଶିକ୍ଷା)—ପାଠ ପଢ଼ିବା— Bidyāsikshā Education; study.

ବିଦ୍ୟାସାଗର—ସ. ବି—ବିଦ୍ୟାର୍ଣ୍ଣବ (ଦେଖ)—Bidyārnnaba Bidyāsāgara (See) ଦେ. ବି (ନାମ)—ବଙ୍ଗର ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟ ମହାପଣ୍ଡିତ ଈଶ୍ୱରଚନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାସାଗର— The late Iswarachandra Bidyāsāgara, the renowned Pandit of Bengal.

ବିଦ୍ୟୁ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ବିଦ୍ୟୁତ୍)—ବିଦ୍ୟୁତ୍; ବିଜୁଳି— Bidyu Lightning. (ଉ—ସେ କରୁଁ ଉପୁଜଇ ତଡ଼ିତ ବିଦ୍ୟୁଚ୍ଛଟା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ବିଦ୍ୟୁଚ୍ଚାଳକ—ସଂ.ବି ଓ ବଣ(ଅଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା) — ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟର Bidyuchchālaka ମଧ୍ୟ ଦେଇ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଅବ୍ୟାହତରୂପେ ଗତି (ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପରିଚାଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ) କରି ପାରେ—Conductor of electricty.

ବିଦ୍ୟୁଚ୍ଚିକିତ୍ସା—ସଂ. ବି (୩ୟା ତତ୍; ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ତଡ଼ିତ୍ Bidyuchchikitsā ଶକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ନାନାରୋଗର ଚିକିତ୍ସା— Electrotherapy; electropathy.

ବିଦ୍ୟୁଜ୍ଜାଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୟୁତ୍+ଜାଳ)—ବିଦ୍ୟୁତ୍ସମୂହ— Bidyujjāla A succession or spontaneous manifestation of lightning or electric flashes,

ବିଦ୍ୟୁଜ୍ଜିହ୍ୱ—ସଂ. ବି—ରାମାୟଣୋକ୍ତ ମାୟାବୀ ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—Name Bidyujjihwa of a demon described in the Rāmāyana. (ଉ—ବିଦ୍ୟୁଜ୍ଜିହ୍ୱ ତ୍ରିବେଣୀକ, ଯାଇ ଏକ ସୁବେଣୀକ, ଲୁଡ଼ାଇ ମାୟା ଜାନକୀ, ବଳୁ ସଦ୍ଭର—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) [ଦ୍ର—ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ଏହାଙ୍କୁ ମାୟାସୀତା କରାଇଥିଲେ । ଏ ସୂର୍ପଣଖାର ସ୍ୱାମୀ ଥିଲେ—ହ୍ର. ଶ ।]

ବିଦ୍ୟୁତ୍—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି, ବି=ଅଳ୍ପକାଳସ୍ଥାୟୀ+ଦ୍ୟୁତ=ଦୀପ୍ତି ; Bidyut ଅଥବା ବି+ଦ୍ୟୁତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ସୌଦାମିନୀ; ବିଜୁଳି—1. Lightning. ୨ । ତଡ଼ିତ୍ଶକ୍ତି— 2. Electricity. [ଦ୍ର—ତଡ଼ିତ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ] ୩ । ସନ୍ଧ୍ୟା—2. Evening. ୪ । (+ଭାବ. କ୍ୱିପ୍)କାନ୍ତି —4. Beauty; lustre. ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି+ଦ୍ୟୁତ୍)—୧ । ନିଷ୍ପ୍ରଭ; ଅନୁଜ୍ଜ୍ୱଳ—1. Lustreless. ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୀପ୍ତିମାନ୍ (ହ୍ର. ଶ)—2.Very shining; brilliant.

ବିଦ୍ୟୁତ୍କମ୍ପନ—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ତଡ଼ିତପ୍ରବାହଜନିତ Bidyut-kampana ବସ୍ତୁର କମ୍ପନ—Electric oscillation.

ବିଦ୍ୟୁତ୍କେଶ—ସଂ. ବି—ରାମାୟଣୋକ୍ତ ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—Name of Bidyut-kesa a demon. [ଦ୍ର—ଏ ହେତି ନାମକ ରାକ୍ଷସର ଔରସରେ କାଳ ରାକ୍ଷସର କନ୍ୟା ଭୟା ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମିଥିଲା । ଏହା ଔରସରେ ପୌଲୋମୀ ଗର୍ଭରୁ ରାକ୍ଷସବଂଶର ବୃଦ୍ଧି ହୋଇଥିଲା—ହ୍ର. ଶ ।]

ବିଦ୍ୟୁତ୍କୋଷମାଳା—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ)—ଯେଉଁ Bidyut-koshamālā ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯନ୍ତ୍ରରେ ତଡ଼ିତ୍ ଉତ୍ପାଦକ ବସ୍ତୁମାନ ରକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ; ବାଟେରୀ—Electric battery.

ବିଦ୍ୟୁତ୍ଘଣ୍ଟ(ଣ୍ଟା, ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବି—ତଡ଼ିତ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ବାଦିତ ଘଣ୍ଟା— Bidyut-ghanta(ntā, nti) Electric bell; electric বিদ্যুৎঘণ্টা बिजलीघंटा alarm.

ବିଦ୍ୟୁତ୍ପାତ—ସଂ.ବି (୭ମୀ ତତ୍;ବିଦ୍ୟୁତ୍+ପାତ)—୧ ବିଜୁଳି ମାରିବା— Bidyut-pāta 1. A flash of lightning ୨ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟୁତର ପ୍ରଖର ସ୍ପର୍ଶ— 2. A stroke of lightning.

ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରବାହ—ସ. ବି (ଅଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ)—ତଡ଼ିତ୍ ଶକ୍ତିର ସ୍ରୋତ Bidyut-prabāha ବା ତରଙ୍ଗ—Electric current or wave.

ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରଦୀପ—ସ. ବି—(ଅଧୁନିକ)—ବିଜୁଳିବତି; ତଡ଼ିତ୍ଶକ୍ତି Bidyut-pradipa ସାହାଯ୍ୟରେ ଜଳୁଥିବା ଦୀପ— Electric lamp; electric light.

ବିଦ୍ୟୁଦ୍ଦୀପ
ବିଦ୍ୟୁଦ୍ବର୍ତ୍ତି(ର୍ତ୍ତୀ)
ବିଦ୍ୟୁଦ୍ବର୍ତ୍ତିକା
ବିଦ୍ୟୁଦାଲୋକ
} ଅନ୍ୟରୂପ

ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରଭ—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଦ୍ୟୁତ୍+ପ୍ରଭା)—ବିଜୁଳିପରି Bidyut-prabha ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—Shining or bright like lightning. (ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବିଦ୍ୟୁଜ୍ଜ୍ୱାଳ, ବିଦ୍ୟୁଦାଭ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରିୟ—ସ. ବି—କଂସା ଧାତୁ ବା ତନ୍ନିର୍ମିତ ବାସନ (ହ୍ର. ଶ)— Bidyut-priya Bellmetal or any utensil of that metal. [ଦ୍ର—ଏ ଖୁବ୍ ବିଦ୍ୟୁଚ୍ଚାଳକ ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]

ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରଭା—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବିଦ୍ୟୁତର ତେଜ— Bidyut-prabhā The glamour of lightning. ୨ । ତଡ଼ିତ୍ ଶକ୍ତି— 2. Electricity.

ବିଦ୍ୟୁଜ୍ଜାଳା,
ବିଦ୍ୟୁତ୍ତେଜ
ବିଦ୍ୟୁଦାଭା
} —ଅନ୍ୟରୂପ

ବିଦ୍ୟୁତ୍(ଦ୍) ବାର୍ତ୍ତା—ଦେ. ବି—(ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ତାର ଖବର— Bidyut(d) bārttā Telegraphic news; telegram; (ବିଦ୍ୟୁଦ୍ବାର୍ତ୍ତା—ଶୁଦ୍ଧରୂପ) telephonic message.

ବିଦ୍ୟୁତ୍ସ୍ପନ୍ଦନ—ସ. ବି—୧ । ବିଜୁଳି ମାରିବା— Bidyut-spandana 1. A flash of lightning. ୨ । (ବିଜ୍ଞାନ) ତଡ଼ିତ୍ ପ୍ରବାହର କ୍ଷଣିକ ପ୍ରକାଶ—2. Electric flash.

ବିଦ୍ୟୁଦ୍ବିକାଶ
ବିଦ୍ୟୁଦ୍ବିଲାସ
ବିଦ୍ୟୁତ୍ସ୍ଫୁରଣ
} ଅନ୍ୟରୂପ

ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତିବିଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି.—(ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି + ବିଜ୍ଞାନ)—ତଡ଼ିତର ଶକ୍ତି Bidyut-śaktidbijñāna ବିଷୟରେ ତଥ୍ୟମାନ ଯେଉଁ ବିଜ୍ଞାନରେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଥାଏ—The science dealing with the energy of electricity; electrodynamics.

ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ତଡ଼ିତ୍‌ର ଅଗ୍ନିକଣା।— Bidyut-sphulinga Electric spark.

ବିଦ୍ୟୁତ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବିଦ୍ୟୁତ୍)—୧ । ବିଜୁଳି—1. Lightning. Bidyuta ୨ । ତଡ଼ିତ୍‌ତେଜ; ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି—2. Electricity.

ବିଦ୍ୟୁତା—ସଂ. ବି—(ବି + ଦ୍ୟୁତ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ, ଅ + ଆ)—ବିଜୁଳି; Bidyutā ସୌଦାମିନୀ (ହି. ଶ)—Lightning.

ବିଦ୍ୟୁତ୍ତରଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—(ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ) ତଡ଼ିତ୍‌ପ୍ରବାହର ପ୍ରବଳ Bidyuttaranga ଢେଉ—Electric wave.

ବିଦ୍ୟୁତ୍ବାନ୍—ସଂ. ବି—(ବିଦ୍ୟୁତ୍ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)— Bidyutwān ମେଘ—Cloud. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି- (ବିଦ୍ୟୁତ୍ବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଶିଷ୍ଟ—Full of electricity.

ବିଦ୍ୟୁତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ବିଦ୍ୟୁତ୍ + ଯ)—ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ (ହି. ଶ)— Bidyutya Produced by electricity or lightning

ବିଦ୍ୟୁଦ୍‌ଗର୍ଭ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଦ୍ୟୁତ୍ + ଗର୍ଭ)—ଯାହାର ଗର୍ଭ ବା Bidyudgarbha ଅନ୍ତରରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଅଛି—Full of (ବିଦ୍ୟୁଦ୍‌ଗର୍ଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) electricity.

ବିଦ୍ୟୁଦାବେଶ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ)—କୌଣସି Bidyudābeśa ବସ୍ତୁରେ ତଡ଼ିତ୍ ଶକ୍ତିର ପ୍ରବେଶ—Electric charge.

ବିଦ୍ୟୁଦାବେଶନ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ)—କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟରେ Bidyudābeśana ତଡ଼ିତ୍ ଶକ୍ତି ପୁରାଇବା—Electrification.

ବିଦ୍ୟୁଦ୍ଦାମ—ସଂ. ବି (ବିଦ୍ୟୁତ୍ + ଦାମ)—୧ । ଖୁବ୍ ଦୀପ୍ତିମୟ ମାଳା— Bidyuddāma 1. Very shining or bright garland. ୨ । ମାଳାପରି ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ବିଦ୍ୟୁତ୍—2. Lightning flashes like a garland of light.

ବିଦ୍ୟୁଦ୍ଦ୍ୱାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ)—ଯେଉଁ ଦ୍ୱାର Bidyuddwāra ବାଟେ ତଡ଼ିତ୍ ପ୍ରବାହ ବସ୍ତ୍ୱନ୍ତରକୁ ଯାଏ— Electrode.

ବିଦ୍ୟୁଦୁତ୍କୀର୍ଣ୍ଣନ—ସଂ. ବି—(୩ୟା ତତ୍; ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ)—ତଡ଼ିତ୍ ଶକ୍ତି Bidyudutkirnnana ଦ୍ୱାରା ଧାତୁ ଆଦି ଉପରେ ଅକ୍ଷର (ବିଦ୍ୟୁଦୁତ୍କୀର୍ଣ୍ଣ—ବିଣ) ଆଦି ଖୋଳିବା କର୍ମ—Electro-engraving.

ବିଦ୍ୟୁଦ୍ଦୀପ୍ତ—ସଂ. ବି (୩ୟା ତତ୍; ବିଦ୍ୟୁତ୍ + ଦୀପ୍ତ)—୧ । ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଦ୍ୱାରା Bidyuddipta ଆଲୋକିତ—1. Lighted by lightning. ୨ । ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପରି ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଶିଷ୍ଟ—2. Flashing like (ବିଦ୍ୟୁଦ୍ଦୀପ୍ତି—ବି) lightning.

ବିଦ୍ୟୁଦ୍(ତ୍)ବାର୍ତ୍ତାବହ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ)—ତଡ଼ିତ୍ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଏକସ୍ଥାନରୁ Bidyud(t)bārttābaha ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣକାରୀ ଯନ୍ତ୍ର—Electric telegraph or telephone.

ବିଦ୍ୟୁଦ୍ବିଚ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ)—ତଡ଼ିତ୍ ଶକ୍ତି Bidyudbichchheda ଦ୍ୱାରା ବସ୍ତୁର ଉପାଦାନମାନଙ୍କର ରସାୟନିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ—Electrolysis

ବିଦ୍ୟୁଦ୍‌ବିଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି—(ଆଧୁନିକ) (ମ. ପ. କୋ)—ତଡ଼ିତ୍ ଶକ୍ତି Bidyud-bijñāna ସମ୍ବନ୍ଧେ ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନସମ୍ବଳିତ ଶାସ୍ତ୍ର – The science dealing with electricity.

ବିଦ୍ୟୁଦ୍‌ବିଦ୍—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ)—ତଡ଼ିତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧେ Bidyud-bid ବିଶେଷଜ୍ଞ—Electrician; versed in the electrical science.

ବିଦ୍ୟୁଦ୍‌ବୀକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ)—ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବା ତଡ଼ିତ୍ ଶକ୍ତି Bidyud-bikshana ବା ପ୍ରବାହର ଅବସ୍ଥିତି ଗତି ଓ ବେଗ ଆଦି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—Electroscope. [ଦ୍ର— ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର; ୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପତ୍ର ବିଦ୍ୟୁଦ୍ବୀକ୍ଷଣ—Gold leaf electroscope ଏବଂ ୨ । ସଞ୍ଚାୟୀ ବିଦ୍ୟୁଦ୍ବୀକ୍ଷଣ]— Condensing electroscope.

ବିଦ୍ୟୁଦ୍ବେଗ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ବିଦ୍ୟୁତ୍ + ବେଗ)—ତଡ଼ିତର ଗତି Bidyudbega ଅତି ଦ୍ରୁତଗତି—Velocity of lightning. ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପରି ଗତିବିଶିଷ୍ଟ— Having the velocity of lightning.

ବିଦ୍ୟୁଦ୍ବ୍ୟଜନ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବିଦ୍ୟୁତ୍ + ବ୍ୟଜନ)—ବିଦ୍ୟୁତ ଶକ୍ତି- Bidyudbyajana ପରିଚାଳିତ ପଙ୍ଖା; ବୈଦ୍ୟୁତିକ ପଙ୍ଖା— Electric fan; fan propelled by electricity.

ବିଦ୍ୟୁନ୍ମାପକ—ସଂ. ବିଣ—ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ)—ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ତଡ଼ିତ୍ ପ୍ରବାହର Bidyunmāpaka ପରିମାଣ ସ୍ଥିର କରି ଯାଏ—Measuring the electric current.

ବିଦ୍ୟୁନ୍ମାନ } ଅନ୍ୟରୂପ— ସଂ. ବି—ଜଯୋଜିତ
ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପରିମାପକ }

ତଡ଼ିତ୍‌ଶକ୍ତିର ଓ ପ୍ରବାହର ପରିମାଣ ସ୍ଥିର କରିବା ଯନ୍ତ୍ର— A scientific instrument for measuring electric force or current; electrometer; electro-dynamometer.

ବିଦ୍ୟୁନ୍ମାଳା—ସଂ. ବି(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ବିଦ୍ୟୁତ୍ + ମାଳା)-୧ । ଏକକାଳେ ମାରୁଥିବା Bidyunmālā ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସମୂହ—Sheets of ligtning; (ବିଦ୍ୟୁଦ୍ଦାମ—ଅନ୍ୟରୂପ) simultaneous sparks of lightning. ୨ । ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. A Sanskrit metre.

ବିଦ୍ୟୁନ୍ମାଳୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବିଦ୍ୟୁନ୍ମାଳିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । Bidyunmāli ପୌରାଣିକ ଅସୁରବିଶେଷ—1. The name of mythological demon. [ଦ୍ର—ଏ ଶିବଙ୍କୁ ଉପାସନା କରି ତାଙ୍କ ବରରେ ଗୋଟିଏ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ବିମାନ ପାଇ ଥିଲା; ସେ ବିମାନ ଦିବାନିଶି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପଛରେ ରହୁଥାଏ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାସିତ ହେଉଥାଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ନିଜ ତେଜରେ ସେ ବିମାନକୁ ତରଳାଇ ଦେବାରୁ ବିମାନ ଭୂମିରେ ଖସି ପଡ଼ିଲା । ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧ ସୁଷେଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏହାର ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା । ରାମାୟଣରେ ଓ ମହାଭାରତରେ ଏହି ନାମଧାରୀ ୨ଟି ଅସୁରଙ୍କର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି—ହି. ଶ ।] ୨ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. Name of

a Sanscrit metre. [ବି—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ଏକ ଭଗଣ, ଏକ ମଗଣ ଓ ଅନ୍ତରେ ୨ଟି ଗୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ—ହି. ଶ ।]

ବିଦ୍ୟୁଲ୍ଲତା—ସଂ. ବି (ବିଦ୍ୟୁତ୍+ଲତା)—୧ । ଲତା ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ
Bidyullatā ବିଦ୍ୟୁତ୍ର ବକ୍ରଗତି ରେଖା—1. A streak of (ବିଦ୍ୟୁଲ୍ଲେଖା—ଅନ୍ୟରୂପ) lightning ୨ । ମେଘଜ୍ୟୋତିଃ; ବିଜୁଳି—2. Lightning. ୩ । ତଡ଼ିତ୍ ଶକ୍ତି—3. Electricity.

ବିଦ୍ୟୁଲ୍ଲେଖ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ଶବ୍ଦ; ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ)—ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା
Bidyullekha ତଡ଼ିତ୍ପ୍ରବାହଦ୍ୱାରେ ପରମାଣ ସବୁ ସବୁ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଯାଏ—Electrograph.

ବିଦ୍ୟୁଲ୍ଲେପ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ଶବ୍ଦ; ବିଦ୍ୟୁତ୍ + ଲେପ; ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ)—
Bidyullepa ତଡ଼ିତ୍ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଉପରେ ସୁନା ରୁପା
ବିଦ୍ୟୁଲ୍ଲିପ୍ତ } ବିଣ. ରୂପ ଆଦିର ଲେପ ବା ସ୍ତର ପକାଇବା
ବିଦ୍ୟୁଲ୍ଲେପିତ } କ୍ରିୟା—Electroplating; electrogilding.

ବିଦ୍ୟୋତ—ସଂ. ବି (ବି+ଦ୍ୟୁତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ବିଦ୍ୟୁତ୍
Bidyot (ହି. ଶ)—1. Lightning. ୨ । ଦୀପ୍ତି; ପ୍ରଭା; କାନ୍ତି; ଦ୍ୟୁତି—2. Lustre; splendour. ୩ । ଅପ୍ସରା ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—3. Name of a heavenly nymph.

ବିଦ୍ୟୋତ—ସଂ. ବି (ବି+ଦ୍ୟୁତ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ପ୍ରଭା; ଦୀପ୍ତି—
Bidyota Lustre; gleam.

ବିଦ୍ୟୋତମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଦ୍ୟୁତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Bidyotamāna ଦ୍ୟୁତିମାନ୍; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—Shining; lustrous
(ବିଦ୍ୟୋତମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଦ୍ୟୋତ୍ସାହୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୟା+ଉତ୍ସାହିନ୍, ୧ମା
Bidyotsāhi ୧ବ.) ବିଦ୍ୟାର ଉନ୍ନତି ବିଷୟରେ ଉତ୍ସାହଦାତା—
(ବିଦ୍ୟୋତ୍ସାହିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) uraging the spread of education; patronising learning.

ବିଦ୍ୟୋପାର୍ଜ୍ଜନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଦ୍ୟା+ଉପାର୍ଜ୍ଜନ)—ବିଦ୍ୟାର୍ଜ୍ଜନ;
Bidyopārjjana ଶିକ୍ଷାଲାଭ—Acquisition of knowledge.

ବିଦ୍ର—ସଂ. ବି (ବିଧ୍ ଧାତୁ=ବିଦ୍ଧ କରିବା+ର)—ଛିଦ୍ର; ବିବର—
Bidra Hole; perforation.

ବିଦ୍ରଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ରଧ)—୧ । ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ
Bidradha (ହି. ଶ)—1. Stout and strong. ୨ । ଦୃଢ଼ (ହି. ଶ—2. Strong; firm. ୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମରୂପେ ପ୍ରସ୍ତୁତ (ହି. ଶ)—3. Ready to do a certain work.

ବିଦ୍ରଧି—ସଂ. ଭ (ବିଦ୍ର+ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ପେଟ
Bidradhi ମଧ୍ୟରେ ହେଉଥିବା କଷ୍ଟଦାୟକ ଓ ମାରାତ୍ମକ ବ୍ରଣରୋଗ ବିଶେଷ—A kind of painful boil or abscess inside the stomach.

ବିଦ୍ରଧିକା—ସଂ, ବି (ବିଦ୍ରଧି+କ+ଆ)—ପ୍ରମେହରୋଗ ବହୁଦିନ
Bidradhikā ରହିଲେ ଦେହରେ ଜାତ ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ବ୍ରଣ; ପ୍ରମେହପିଡ଼କା (ହି. ଶ)—A kind of small boil coming out in the body of patients suffering from chronic gonerrhoea.

ବିଦ୍ର(ଦ୍ରା)ବ—ସଂ. ବି (ବି+ଦ୍ରୁ ଧାତୁ=ପଳାଇବା+ଭାବ. ଅ)—
Bidra(drā)ba ୧ । ପଳାୟନ—1. Flight; retreat. ୨ । ଭୟ—2. Fear; terror ୩ । କ୍ଷରଣ; ତରଳ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗଳିପଡ଼ିବା—3. Oozing of liquid. ୪ । ଦ୍ରବୀଭାବ—4. Melting ୫ । ଥଟ୍ଟା; ପରିହାସ—5. Jesting ୬ । ନିନ୍ଦା—6. Rebuke; censure. ୭ । ଯୁଦ୍ଧ—7. Battle. ୮ । ବୁଦ୍ଧି—Intellect; understanding. ଦେ ଭଣ ଗଳି ପଡ଼ୁଥିବା—Oozing out. [ଉ—ବିଦ୍ରାବ କି ଧାର ରକ୍ତ ବସନ ବୁଢ଼ି, ବାଟେ ସ୍ପର୍ଶିତ ମଦାର ବୃକ୍ଷ କି ଉଢ଼ି । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଦ୍ରାବକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଦ୍ରୁ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଯେ
Bidrābaka ଥଟ୍ଟା କରେ—1. Jesting. ୨ । ଦ୍ରବକାରୀ;
(ବିଦ୍ରାବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯାହା ତରଳାଏ—2. Melting.

ବିଦ୍ରାବଣ—ସଂ, ବି (ବି+ଦ୍ରୁ ଧାତୁ ଣିଚ୍+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ତରଳା ।
Bidrābaṇa ଇବା—1. Melting. ୨ । ଫାଡ଼ି ଦେବା (ହି. ଶ)—2. Splitting up; tearing. ୩ । ତାଡ଼ନ; ଘଉଡ଼ି ଦେବା—3. Driving away. ୪ । ଉଡ଼ିଯିବା (ହି. ଶ)—4. Flying. ୫ । ପ୍ରହାର ଦେବା—5. Beating. ସଂ. ବିଣ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ପଳାଇ ଯାଉଥିବା—1. Running away; retreating. [ଉ—ବିଦ୍ରାବଣ କରୁଣପଣ ହେଲେ ତରତ୍ମେ ଜନକସୁତା । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ନଷ୍ଟକାରୀ (ହି. ଶ)—2. Spoiling; ruining.

ବିଦ୍ରାବିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଦ୍ରୁ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ଦ୍ରାବି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Bidrābita ୧ । ଦ୍ରବୀଭୂତ—1. Molten; liquefied. ୨ । ବିତାଡ଼ିତ; ତାଡ଼ନାର୍ଥ ପଶ୍ଚାଦ୍ଧାବିତ—2. Driven from behind; chased.

ବିଦ୍ରାବୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ଦ୍ରୁ ଧାତୁ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—୧ ।
Bidrābi ପଳାୟନକାରୀ (ହି. ଶ)—1. Fleeing away; re-
(ବିଦ୍ରାବିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) treating. ୨ । ତରଳୁଥିବା (ହି. ଶ)—2. Melting (thing). ୩ । (ବି+ଦ୍ରୁ ଧାତୁ ଣିଚ୍+ଇନ୍) ତରଳାଉଥିବା; ଦ୍ରବକାରୀ—3. Liquefying (person). ୪ । ଯେ ଫାଡ଼ିଦିଏ—4. Splitting up.

ବିଦ୍ରୁତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଦ୍ରୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ପଳାୟିତ—
Bidruta 1. Fled away. ୨ । ଦ୍ରବୀଭୂତ; ଗଳିତ—2. Mol-
(ବିଦ୍ରୁତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ten; liquefied. ୩ । ସନ୍ତ୍ରସ୍ତ—3 Terrified; alarmed.

ବିଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବି (ବି+ଦ୍ରୁମ=ବୃକ୍ଷ)—୧ । ରକ୍ତ ପ୍ରବାଳ—1. Red
Bidruma coral. [ବି—ପ୍ରବାଳ ଏକ ପ୍ରକାର ସାମୁଦ୍ରିକ କୀଟ

ସମଷ୍ଟି । ଏ କୀଟମାନେ ପରସ୍ପର ସଲଗ୍ନ ହୋଇ ଶାଖାଯୁକ୍ତ ବୃକ୍ଷ ପରି ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରେ ବଢ଼ନ୍ତି ।] ୨ । ବୃକ୍ଷର ନବ-ପଲ୍ଲବ—2. Young shoots of plants. ୩ । ପଦ୍ମରାଗ ମଣି—3. Ruby; spinal ruby. ୪ । ମୁକ୍ତା-ଫଳ ବୃକ୍ଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ ଓ ହ୍ରୁ. ଷ)—4. A kind of tree. ୫ । ପ୍ରବାଳ ବୃକ୍ଷ—5. The coral tree, bearing reddish precious gems called corals (Apte).

ବିଦ୍ରୂପ—ଦେ. ବି. (ସ. ବିଦ୍ରବ, ବିରୂପ; ବଙ୍ଗୀୟ ଲେଖକଙ୍କ ଲେଖାରୁ ଅନୁକୃତ ଓଡ଼ିଆରେ ଗୃହୀତ)—୧ । ପରିହାସ—1. Jesting; redicule; mockery. ୨ । ବ୍ୟଙ୍ଗ—2. Irony; satire [ଦ୍ରୁ—ଏହା ବ୍ୟଙ୍ଗ ଶବ୍ଦ ପରେ ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
Bidrūpa
বিদ্রূপ
ঠাট্টা
ঠাট্টা ঠাট্টা, তামা

ବିଦ୍ରୂପ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥଟ୍ଟା । କରିବା—To jeer at; to cut capers; to play pranks.
Bidrūpa karibā

ବିଦ୍ରୂପ ପ୍ରିୟ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଥଟ୍ଟାଳିଆ—Fond of mockery.
Bidrūpa priya বিদ্রূপ প্রিয় **ঠাট্টাবাজ** (ବିଦ୍ରୂପ ପ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଦ୍ରୂପାତ୍ମକ—ଦେ. ବିଣ—ବ୍ୟଙ୍ଗ ପୂର୍ଣ୍ଣ—Ironical; satirical
Bidrūpātmaka (ବିଦ୍ରୂପ ସୂଚକ—ଅନ୍ୟରୂପ) বিদ্রূপাত্মক

ବିଦ୍ରୂପୋକ୍ତି—ଦେ. ବି (ବିଦ୍ରୂପ+ଉକ୍ତି)—ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି; ଥଟ୍ଟାଳିକଥା—Ironical or satirical expression.
Bidrūpokti
বিদ্রূপোক্তি **বোলীঠোলী**

ବିଦ୍ରୋହ—ସ. ବି. (ବି+ଦ୍ରୁହ୍ ଧାତୁ=ହିଂସା କରିବା+ଭାବ.ଅ)—୧ । ପ୍ରଭୁଙ୍କର ବା ରାଜାଙ୍କର ବିରୋଧାଚରଣ—1. Treason. ୨ । ମେଳ—2. Revolt; rebellion; mutiny. ୩ । ବିଦ୍ୱେଷ—3. Malice.
Bidroha

ବିଦ୍ରୋହାଚରଣ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଦ୍ରୋହ+ଆଚରଣ)—୧ । ବିରୋଧାଚରଣ; ଅନିଷ୍ଟାଚରଣ—1. Rising or acting against an authority. ୨ । ରାଜଶାସନ ପ୍ରତି ଅସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ—2. Raising of a revolt; disregard of lawful authority or established government.
Bidrohācharana

ବିଦ୍ରୋହାନଳ—ସ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା; ବିଦ୍ରୋହ+ଅନଳ)—ଅଗ୍ନି ପରି ଶୀଘ୍ର ଅନ୍ତେ ଯୋଇଯିବା ମେଳ—Mutiny spreading like wild fire.
Bidrohānala
(ବିଦ୍ରୋହାଗ୍ନି, ବିଦ୍ରୋହବହ୍ନି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଦ୍ରୋହୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ(ବି+ଦ୍ରୁହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—୧ । ମେଳଆ—1. Mutinous. ୨ । ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶକ—1. Rebellious. ୩ । ଅନିଷ୍ଟାଚରଣକାରୀ—3. Injurious. ୪ । ଦ୍ୱେଷୀ—4. Malcious.
Bidrohi
(ବିଦ୍ରୋହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଧ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବିଦ୍ଧ କରିବା; ଫୋଡ଼ିବା—1. To pierce (Apte). ୨ । ପୂଜା କରିବା; ସମ୍ମାନ କରିବା—2. To honour; to worship. (Apte). ୩ । ଶାସନ କରିବା—4. To rule; to administer (Apte). ୪ । ଯାଚଣା କରିବା; ମାଗିବା—4. To beg; to ask (Apte).
Bidh (root)

ବିଧ—ସ. ବି (ବି+ଧା ଧାତୁ+କର୍ମ ଅ)—୧ । ପ୍ରକାର—1. Kind; sort. ୨ । ଧାରା—2. Style; mode; manner. ୩ । ବିଧାନ; ନିୟମ; ବିଧି—3. Rule; formula. ୪ । ରୀତି—4. Custom; practice. ୫ । ଗଜଗ୍ରାସ; ଗଜଭକ୍ଷ୍ୟ ଅନ୍ନ—5. An elephant's food. ୬ । ସମୃଦ୍ଧି—6. Wealth; prosperity. ୭ । ବିଦ୍ଧକରଣ; ଫୋଡ଼ିବା—7. Perforating; penetrating. ୮ । ବେତନ—8. Salary; remuneration. ୯ । ମୂଲ—9. Wages. ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ, ଯଥା ବହୁବିଧ; ନାନାବିଧ)—୧ । ପ୍ରକାରର; ଭଳିଆ—1. (a prefix meaning) Of kinds; of sorts; like or similar to. ୨ । ଆକାରର—2. Of the form of. ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋଇଠା—Kick. ଦେ. ବି. (ସ. ବେଧ) ୧ । ବିବାଦ—1. Dispute. ୨ । କଳି—2. Quarrel. ୩ । ପ୍ରତିବନ୍ଧକ, ବାଧା—3 Obstacle.
Bidha
(ବିଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)
বাধা

ବିଧଂ(ଧ୍ୱଂ)ସିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—ବିଧ୍ୱଂସ କରିବା—
Bidham(dhwam)sibā বিধ্বংসা **বিধ্বংসনা** To destroy.

ବିଧ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧା ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—
Bidha pardibā The appearance of an obstacle in the way in the course of a certain work.
ବିଧ ପକୁ(ଡ଼)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବିଧ ହାରୁ(ବୋ)ଇବା }
বাধা পড়া **বাধা পড়না**

ବିଧବନ—ସ. ବି. (ବି+ଧୂ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—୧ । କମ୍ପନ; ଥରା—1. Trembling; tremour. ୨ । (ବି+ଧୂ ଧାତୁ ଣିଚ ଧବ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ) କମ୍ପାଇବା—2. Agitating; shaking.
Bidhabana

ବିଧବ ଯୋଗ—ସ. ବି. (ବିଧବ+ଯୋଗ)—୧ । ବୈଧବ୍ୟ ଯୋଗ, ସ୍ତ୍ରୀର ବିଧବା ହେବାର ଦୈବ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଘଟନା—1. The preordination of a woman becoming a widow. ୨ । ବୈଧବ୍ୟ—2. Widowhood.
Bidhaba joga

ବିଧବା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ବି=ବିଗତ+ଧବ=ସ୍ୱାମୀ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ମୃତଭର୍ତ୍ତୃକା ସ୍ତ୍ରୀ; ରାଣ୍ଡ—A widow. ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ନାହିଁ+ଧବ=ବସ୍ତ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ବିବସ୍ତ୍ରା (ସ୍ତ୍ରୀ)—1. Clothless or naked (woman). ୨ । ମୃତ ଭର୍ତ୍ତୃକା (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. (woman) Who has lost her husband.
Bidhabā

ବିଧବାଗାମୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଧବା+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ; ୧ମା ୧ବ)—ବିଧବା ସଙ୍ଗମକାରୀ (ପୁରୁଷ)—(a male) Having sexual intercourse with a widow.
Bidhabāgāmi
(ବିଧବାଗମନ—ବି)

ବିଧବା ବିବାହ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ ବିଧବା + ବିବାହ)— ମୃତଭର୍ତ୍ତୃକା
Bidhabā bibāha ନାରୀର **ପୁନର୍ବିବାହ**—Widow-marriage.
(ବିଧବା ବେଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଧର୍ମ— ସ. ବି—ଆପଣାର ଧର୍ମ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ; ଧର୍ମାନ୍ତର; ଉଲ୍ଟଧର୍ମ—
Bidharma A religion other than one's own.

ବିଧର୍ମା—ସ. ବିଣ. (ବି+ଧର୍ମ=ବିଧର୍ମନ୍, ୧ମା. ୧ବ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Bidharmā ଭିନ୍ନ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ—Professing a different religion.

ବିଧର୍ମୀ—ଦେ. ବିଣ (ସ. ବିଧର୍ମା)—୧ । ଆପଣା ଧର୍ମ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ
Bidharmi ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି); ଅନ୍ୟ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ—
विधर्मी 1. (a person) Professing another religion.
୨ । ଯେ ଆପଣା ଧର୍ମ ତ୍ୟାଗ କରି ଧର୍ମାନ୍ତର ଗ୍ରହଣ କରେ—
2. Apostate. ['ଦ୍ର—ଧର୍ମାଦନ୍ କେବଲଂ' ଏହି ସୂତ୍ର ଅନୁସାରେ 'ବିଧର୍ମା' ଶବ୍ଦ ସ୍ୱୟଂସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ, ତେଣୁ ବିଧର୍ମୀ ଶବ୍ଦ ଦେଶଜଶବ୍ଦରୂପେ ଗୃହୀତ ହେଲା ।]

ବିଧା—ସ. ବି (ବି+ଧା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ବିଧ
Bidhā (ଦେଖ)—1. Bidha (See) ୨ । ଭଡ଼ା—
घूसी, कील 2. Hire (Apte). ୩ । ମୂଲ—3. Wages
मुक्का (Apte). ୪ । କର୍ମ; କାର୍ଯ୍ୟ—4. Act; action
(Apte). ଦେ. ବି. (ସ. ବଦ୍ଧ ମୁଷ୍ଟ୍ୟାଘାତ) ମୁଷ୍ଟ୍ୟାଘାତ; ମୁଷ୍ଟି ପ୍ରହାର; ହାତକୁ ମୁଠା କରି ମୁଷ୍ଟିବଦ୍ଧ କରତଳର କନିଷ୍ଠାଙ୍ଗୁଳ ପାର୍ଶ୍ୱଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କରିବା ଆଘାତ—Fisticuff; a blow with the fist
[ଉ—ପାଶକୁ ବଳାଅନ୍ତେ ଦେଖାଇଣ ବିଧା । ହେଲା ତାର ପ୍ରାଣପବନଯାକ ବୃଥା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]
[ଦ୍ର—କରତଳକୁ ମୁଠା କରି କନିଷ୍ଠାଙ୍ଗୁଳ ଆଡ଼ର ପାଶଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଆଘାତକୁ ବିଧା ଓ ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଳ ଆଡ଼ର ପାଶଦ୍ୱାରା ଆଘାତକୁ ମୁଥ ବା ମୁଣ୍ଡୀ ବୋଲାଯାଏ । ମୁଥ ବା ମୁଣ୍ଡୀ ଆକ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଣରେ ବା ଗାଲରେ ବଜାଯାଏ । ମୁଠା କରାଯାଇଥିବା କରତଳଦ୍ୱାରା ଆଗକୁ ଭୁଷିବା ଆଘାତକୁ ଭୁସା ବା ଠଣା ବୋଲାଯାଏ ।]

ବିଧା ଉଞ୍ଚା(ଞ୍ଚେ, ଚ୍ଚେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ବଦ୍ଧମୁଷ୍ଟି+ଉତ୍ତୋଳନ)—
Bidhā uñcha (ñche, chche)ibā ବିଧା ମାରିବା ପାଇଁ ବନ୍ଧା-
कीलतोला; कील पाकान ମୁଷ୍ଟିକୁ ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା—To lift
मुक्का उठाना up or raise the closed fist for dealing fisticuffs.

ବିଧା ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି - କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ମୁଷ୍ଟ୍ୟାଘାତରେ
Bidhā khāibā ପ୍ରହାରିତ ହେବା—To be struck with
कील खाओया मुक्का खाना fisticuffs
(ବିଧା ପାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଧା ଗୋଇଠା—ଦେ. ବି (ସହଚର)— ମୁଷ୍ଟ୍ୟାଘାତ ଓ ପଦାଘାତ—
Bidhā goithā Fisticuffs and kicks
लाथी कील मुक्का लात

ବିଧା ଚପ(ପୁ, ପେ, ପୋ)ଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସହଚର)—ମୁଷ୍ଟ୍ୟାଘାତ ଓ
Bidhā chapa(pu, pe, po)rḍā ହସ୍ତାଗ୍ରତ କରତଳଦ୍ୱାରା
चड़कील मुक्काथपड आଘାତ—Fisticuffs and slaps.
[ବିଧା ଢାବ(ବୁ)ଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବିଧାତଃ—ସ. ଅ (ବିଧାତୃ ଶବ୍ଦର ସମ୍ବୋଧନ)—ହେ ବିଧାତା !—
Bidhātaḥ Oh God !; Oh Creator !.

ବିଧାତବ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ବି+ଧା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—୧ । ବିଧାନ
Bidhātabya କରାଯିବା ଯୋଗ୍ୟ—1. Fit to be regulated or provided for. ୨ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—2. Fit to be done.

ବିଧାତା—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ;
Bidhātā ବିଧାତୃ, ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ନିର୍ମାତା—1. Building; making; creating.
(ବିଧାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ବିଧାନ କରେ; ନିୟାମକ; ବିଧାନକାରୀ—2. Regulating; making provision for. ୩ । ଦାତା—3. Giving; bestowing. [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ଭାଗ୍ୟବିଧାତା ।]
ସ. ବି. ପୁଂ—୧ । ବ୍ରହ୍ମ; ବ୍ରହ୍ମା; ପୃଥିବୀର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା—1. Brahmā, the Creator. ୨ । ଭଗବାନ୍; ଈଶ୍ୱର; ଯେ ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ବିଷୟ ପରିଚାଳନ କରନ୍ତି—2. God; Providence. ୩ । ପ୍ରଜାପତି (ଯେ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବିବାହଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧନ୍ତି)—3. The God who brings about marriages. ୪ । ଭାଗ୍ୟ; କର୍ମ; କପାଳ—4. Luck; fortune. ୫ । ନିର୍ମାଣକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—5 Maker; builder; creator. ୬ । ଦାତା ବ୍ୟକ୍ତି—6. Giver; bestower (Apte). ୭ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା—7 The divine architect (Apte). ୭ । କାମଦେବ—7. Kāmadeba; the God of love (Apte). ୯ । ସୁରା—9. Spirituous liquor (Apte).

ବିଧାତାକୁ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ପଡ଼ିଲେ ଭଗବାନଙ୍କ
Bidhātāku kahibā ଆଗେ ଫେରିଆଦ୍ ହେବା ବା ଭଗବାନଙ୍କୁ
विधाताके जानान ଉକ୍ତ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର କର୍ତ୍ତା ବୋଲି ପ୍ରକାଶ କରିବା—To attribute a thing to one's fate.

ବିଧାତା କୂଟ—ଦେ. ବି—ମନୁଷ୍ୟର ଅବୋଧ୍ୟ ଦୈବୀ ଘଟନା—
Bidhātā kūṭa A providential event which is an enigma to man

ବିଧାତା ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଘୋଟିବା; ବିଧି
Bidhātā chhāṛdibā ବାମ ହେବା; କର୍ମ ବାମ ହେବା;
बिधि बाम हओया ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଘଟିବା—The state of God
विधाता बाम होना being cruel to a person; the happening of misfortune to a person.
ବିଧାତା ଅବଳ ହେବା, ବିଧାତା ବାମ ହେବା, ବିଧାତା ପ୍ରତିକୂଳ ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ବିଧାତାଦ୍ରି—ଦେ. ବି—ଗନ୍ଧମାଦନ ପର୍ବତ—The Gandhamādana
Bidhātādri mountain. [ଉ—ବିଧାତାଦ୍ରି ଶୃଙ୍ଗ ସ୍ଥାନେ, ଥୋଇ ସାଙ୍ଗି ବନ୍ଦୁମାନେ, ସୈନ୍ୟ ପେଷି ଲଙ୍କୁଲେ ସେ ଧ୍ୱଂସୀ ସେ—ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଧାତା ପୁରୁଷ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଧାତୃ ପୁରୁଷ)—ସୃଷ୍ଟିର ନିୟାମକ
Bidhātā purusha ଈଶ୍ୱରସ୍ୱରୂପ ଭଗବାନ୍—God; the sole
বিধাতাপুরুষ **विधातापुरुष** regulator of the affairs of the world.

ବିଧାତା ଲି(ଲେ)ଖନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଧାତୃ-ଲିଖନ)—ମନୁଷ୍ୟର
Bidhātā li(le)khana ଜୀବନରେ ଯାହା ଯାହା ଘଟିବ ବୋଲି
বিধাতা লিখন ମନୁଷ୍ୟର ଜନ୍ମ ପୂର୍ବରୁ ବିଧାତା କପାଳରେ ଲେଖି
विधाताका लेखा ଥାଆନ୍ତି—An event which has been preordained by God and noted on the brow of a person before he is born.

ବିଧାନ—ସଂ. ବି (ବି+ଧା ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଶାସ୍ତ୍ରବିହିତ
Bidhāna ନିୟମ—1. A rule laid down in the scriptures. ୨ । ବିଧି; ବ୍ୟବସ୍ଥା—2. Prescription; ordinance; precept. ୩ । ରୀତି—3. Custom. ୪ । ନିୟମ—4. Rule. ୫ । ବିଧିବଦ୍ଧ ନିୟମ—5. Codified rules. ୬ । (+କରଣ. ଅନ) ଉପାୟ—6. Means; expedient; contrivance. ୭ । ନିର୍ମାଣ; ସର୍ଜନ—7. Building; making; creating. ୮ । ପ୍ରେରଣ—8. Sending out. ୯ । କରଣ; ସମ୍ପାଦନ—9. Accomplishment; doing; performing. ୧୦ । ପଦ୍ଧତି—10 Method; procedure; mode. ୧୧ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ; ସଂସ୍ଥାନ—11. Arrangement; disposition.
୧୨ । (+କର୍ମ. ଅନ) ଗଜଗ୍ରାସ—12. An elephant's food. ୧୩ । ପୂଜା; ଅର୍ଚ୍ଚନା—13. Worship; adoration. ୧୪ । ଶତ୍ରୁଆଚରଣ—14. Enmity; inimical conduct. ୧୫ । ଗ୍ରହଣ—15. Acceptance. ୧୬ । ଧନ; ସମ୍ପତ୍ତି—16 Wealth; riches. ୧୭ । ଅନୁଭବ—17. Experience. ୧୮ । ଉପାର୍ଜନ—18. Earning; acquisition; gaining. ୧୯ । ଜନନ—20. Giving birth to; procreation. ୨୦ । ଆଜ୍ଞାକରଣ—20. Ordering. ୨୧ । ବ୍ୟବସ୍ଥା—21. Management. ୨୨ । ପ୍ରୟୋଗ—22. Application; employment ୨୩ । ଶାସ୍ତ୍ର ବିହିତ କର୍ମକରଣ—23. Performance of prescribed acts or rites (Apte) ୨୪ । ଶାସ୍ତ୍ର ବିହିତ କର୍ମ ବା ଅନୁଷ୍ଠାନ—24. Rite; ceremony; ritual. ୨୫ । ପ୍ରାପ୍ତି—25. Obtaining. ୨୬ । ଧାତୁ ବା ଶବ୍ଦାଦିରେ ପ୍ରତ୍ୟୟାଦିର ଯୋଗକରଣ—26. Affixing; or prefixing (Apte.) ୨୭ । ହସ୍ତୀଙ୍କୁ ମତ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଦିଆ ଯିବା ଖାଦ୍ୟ—27. The food given to elephants to make them intoxicated (Apte.) ୨୮ । ଦୁଃଖ; ବ୍ୟଥା—28. Pain; agony; (Apte). ୨୯ । ଶତ୍ରୁ ଆଚରଣ—29. An act of hostility (Apte). ୩୦ । କର୍ମ ପଦ୍ଧତି—3. Procedure.
ଦେ. ଅ—ପରି; ସଦୃଶ—Like. [ଉ—କ୍ରୋଧେ ନ ସ୍ଫୁରଇ ବଚନ, ନ ଜାଣି ଜାଣିଲି ବିଧାନ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମ ପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ବିଧାନକ—ଦେ. ବିଣ—(ବିଧାନ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିଧାନକାରୀ;
Bidhānaka ଘଟଣକାରୀ; ବିଧାୟକ—Bringing about; dispensing; causing; producing. [ଉ—ବିଧାନକ, ବଳ ଯେତେ ତାଙ୍କ କାଣ୍ଡେ କାଣ୍ଡେ । ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ । ସଂ. ବି—(ବିଧାନ+କ)—ଦୁଃଖ Pain; agony; distress (Apte).

ବିଧାନଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବିଧାନ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିଧିଜ୍ଞ;
Bidhānajña ନିୟମାଭିଜ୍ଞ—Well versed in the rules
(ବିଧାନଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) or procedure; acquainted with law.
(ବିଧାନବିଦ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଧାନ ଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—(ଅଧୁନିକ)—୧ । ଆଇନ୍; ବ୍ୟବସ୍ଥା ଶାସ୍ତ୍ର—
Bidhāna śāstra 1. Law. ୨ । ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର—2. Ethics; the science of morals.

ବିଧାନୀ—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ବିଧାୟକ)—ଯେ ବିଧାନ କରେ; ବିଧାୟକ-
Bidhānī Doing; practising. [ଉ—ବେଢ଼ି ଗଲେ ସଜନୀ ଗୁରୁ ପାଶେ, ବିଧାନୀ ସେ ନୋହିଲେ ପରିହାସେ । ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଧା ବସିବା—ଦେ. ବି—ବିଧା ମାଡ଼ ହେବା; ବିଧା ବାଜିବା—
Bidhā basibā The dealing of some
কীলবসা **मुक्का जमना** fisticuffs on a person.
(ବିଧା ବାଜିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବିଧା ବସା[ସେ]ଇବା—କ୍ରିୟାରୂପ)

ବିଧାବିଧି ହେବା—ଦେ. ବି—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ମୁଷ୍ଟ୍ୟାଘାତ କରିବା—
Bidhā bidhi hebā The dealing of fisticuffs to
কীল মারামারি হওয়া **मुक्कामुक्की होना** each other.
(ବିଧା ମରା ମରି ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଧା ମାଡ଼—ଦେ. ବି—ମୁଷ୍ଟ୍ୟାଘାତ—Blows with the fisti-
Bidhā mārda ঘুসীর মার **मुक्काकी मार** fisticuffs.

ବିଧା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଷ୍ଟ୍ୟାଘାତ କରିବା—To deal fisti-
Bidhā māribā ঘুসী মারা **मुक्का मारना** cuffs

ବିଧା ଦେବା, ବିଧାବଜା (ଜେ)ଇବା,
ବିଧା ପକା(କେ)ଇବା, ବିଧା ଲଗା(ଗେ)ଇବା । }—ଅନ୍ୟରୂପ
ବିଧା ବସା(ସେ)ଇବା

ବିଧାୟକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ଧା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । Bidhāyaka ନିୟାମକ—1. Controlling. ୨ । ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ; (ବିଧାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବ୍ୟବସ୍ଥାକାରୀ—2. Laying down; prescribing; legislative; arranging. ୩ । ସଂଘଟନକାରୀ—3. Bringing about; dispensing. ୪ । ଉତ୍ପାଦକ—4. Causing; producing. ୨ । ଅର୍ପଣକାରୀ—5. Consigning; delivering to the care of; entrusting.

ବିଧାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ଧା ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—Bidhāyī ବିଧାୟକ (ଦେଖ)—Bidhāyaka (See) (ବିଧାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଧାର—ଦେ. ବି—୧ । ଅନିୟମ—1. Irregularity. ୨ । ଅସତ୍ Bidhāra ଆଚରଣ—2. Bad or improper conduct. বেধারা ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅନିୟମିତ—1. Irregular; un-**बेधारा** methodical. ୨ । ବେଆଡ଼ା—2. Improper. ୩ । ଦୁର୍ନୀତିକ—3. Immoral.

ବିଧି—ସଂ. ବି. (ବି+ଧା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇ)—୧ । ପ୍ରଜାପତି; ବ୍ରହ୍ମା; Bidhi ବିଧାତା—1. Brahmā, the Creator. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2 Bishṇu. ୩ । ଭଗବାନ୍; ଈଶ୍ୱର—3. God; Providence. ୪ । ଦୈବ; ଭାଗ୍ୟ—4. Fortune; luck; fate. ୫ । (+ଭାବ. ଇ) ପଦ୍ଧତି; କ୍ରମ—5. Step; procedure; style. ୬ । ନିୟମ—6. Rule; regulation. ୭ । ନିୟୋଗ—7. Precept; command; appointment. ୮ । ଅନୁଷ୍ଠାନ-8. Institution; act; deed. ୯ । ପ୍ରଥା; ରୀତି—9. Custom; practice. ୧୦ । ଅଭ୍ୟାସ—10. Usage. ୧୧ । (+କରଣ ଇ) ଶାସ୍ତ୍ରବିଧାନ—11. Religious precept. ୧୨ । ପ୍ରକାର—12 Sort; kind; mode; manner. ୧୩ । ବିଧାନ—13. Statute; formula. ୧୪ । ଆଇନ—14. Law; legistation. ୧୫ । ଆଚରଣ—15. Conduct. ୧୬ । ଉପାୟ; ପ୍ରଣାଳୀ—16. Means; method; ways. ୧୭ । ଯଜ୍ଞ—17. Vedic sacrifice. ୧୮ । ଲକ୍ଷଣ—18. Mark; sign; badge. ୧୯ । ସୂତ୍ର—19. A clue. ୨୦ । ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ବଚନ—20. Axiom. [ଦ୍ର—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶକୁ ବା ନିୟମକୁ 'ବିଧି' ଏବଂ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ମନା କରୁଥିବା ନିୟମକୁ 'ନିଷେଧ' ବୋଲି ଯାଏ ।] ୨୧ । (+କର୍ମ. ଇ) ଅବସ୍ଥା—21. Condition. ୨୨ । ବ୍ୟାପାର—22, Incident, ୨୩ । ଗଜଖାଦ୍ୟ—23, The food of elephants (Apte) ୨୪ । ସମୟ—24, Time (Apte), ୨୫ । ବୈଦ୍ୟ—25, Physician (Apte), ଦେ. ବି—୧ । ଶପଥ—1. Oath. (ଉ—ବିଧି କରୁଛି ନଖାଏ ସ୍ୱାମ କନ୍ୟା ବନ୍ୟାସିବ ନାହିଁ ତବ ଅନେ ଗୋ । ଉକ୍ତ, ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।) ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପଦ୍ଧତି ବା କ୍ରମ ଅନୁସାରେ କରାଯିବା ବ୍ରତ ଆଦି—2, Any vow observed according to a fixed practice or procedure. ୩ । ରାଜା ଓ ଦେବତାଙ୍କର ସଦର ଦେଖାକ ନୀତି ବା କ୍ରିୟାକଳାପ—3, The different ceremonial rites observed in the case of kings and Deities

ବିଧି କର୍ମ—ପ୍ରାଦେ· (ଗଡ଼ଜାତ) ବି (କଟକଥ)—ବିଧିମତ କାର୍ଯ୍ୟ Bidhi karma ଆଇନ୍ ସଙ୍ଗତ କାର୍ଯ୍ୟ—Legal steps or (ବିଧି କାର୍ଯ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) actions, (ଯଥା—ଏ କଥି ବିଧିକର୍ମ ସବାଶେ ସୁପରଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଗଲା ।)

ବିଧିଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ· ପୁଂ, (ବିଧି+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ ବିଧାନ Bidhijna ମାନ ଜାଣେ—1, Versed in rules or pro- (ବିଧିଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) cedure or rituals. ୨ । ବିଧାନ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ; ଯେ ଆଇନ ଜାଣେ; ବ୍ୟବହାର ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ—2, Versed in law.

ବିଧିତ୍ସା—ସଂ. ବି. (ବି+ଧା ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+ଭାବ ଅ+ଆ) Bidhit-sā —ବିଧାନ କରିବାର ଇଚ୍ଛା; କରଣେଚ୍ଛା; ଚକୀର୍ଷା—A wish to do something; a desire to (ବିଧିତ୍ସା—ଅନ୍ୟରୂପ) provide for.

ବିଧିତ୍ସିତ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ଧା ଧାତୁ, ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+କର୍ମ. ତ)-Bidhit-sita ଯାହା କରିବାକୁ କେହି ଇଚ୍ଛା କରୁ ଥାଏ—Intended to be done. ସଂ· ବି—ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—(ବିଧିତ୍ସିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) Design; intention (Apte).

ବିଧିତ୍ସୁ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ଧା ଧାତୁ, ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ. ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)-Bidhit-su ବିଧାନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—Desirous of doing (ବିଧିତ୍ସୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) a thing; intending to provide for

ବିଧିଦର୍ଶୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବିଧି+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ବିଧିଜ୍ଞ—Versed in rules or law. Bidhidarsi (ବିଧିଦର୍ଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଧିଦ୍ୱୈଧ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଧି+ଦ୍ୱୈଧ)—ନିୟମ ବା ବିଧାନ Bidhi dwaidha ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିରୁଦ୍ଧତା—Diversity of (ବିଧିବିରୋଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) rules; variance of precept.

ବିଧିଦ୍ରଷ୍ଟା—ସଂ.ବି ଓ ବିଣ.ପୁଂ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଧି+ଦ୍ରଷ୍ଟୃ)—୧ । ଯେଉଁ Bidhidrashtā ବ୍ୟକ୍ତି ନିୟମ ଦେଖାଏ—1. One who points out the law or the rules. ବିଧିଦର୍ଶକ } ବିଧିଦେଶକ } —ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ପୁରୋହିତ—1. A priest who directs the performance of ceremonials. ୩ । ଗୁରୁ—(ବିଧିଦ୍ରଷ୍ଟ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 3. Preceptor; teacher (Apte).

ବିଧି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ—(୩ୟା ତତ୍; ବିଧି+ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ)—ବିଧିବିହିତ
Bidhi nirddishṭa (ଦେଖ)—Bidhibihita (See)
(ବିଧି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ—ବି)

ବିଧିନିର୍ଦ୍ଦେଶକ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି. ପୁଂ—୧ । ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ—1. Legislating.
Bidhi nirddeśaka ୨ । ବିଧାନୋପଦେଶକ—2.
(ବିଧିନିର୍ଦ୍ଦେଶିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Advising about the procedure.

ବିଧି ନିଷେଧ—ସଂ. ବି—(ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ
Bidhi nishedha କରିବା ପାଇଁ ନିୟମ ଓ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରିବା ପାଇଁ ନିୟମ—Positive precepts and prohibitive rules. [ପ୍ର—ସର୍ବଦା ସତ୍ୟ କହିବ—ବିଧି; ମିଥ୍ୟା କହିବ ନାହିଁ—ନିଷେଧ ।]

ବିଧିପୂର୍ବ—ସ. କ୍ରି. ବିଣ—(ବିଧି+ପୂର୍ବ; ବହୁବ୍ରୀହି) ଯଥାବିଧି; ନିୟମ
Bidhi pūrba ଅନୁସାରେ—According to law or established practice. [ଉ—ବିଧିପୂର୍ବ କରି ଋଷି ସମସ୍ତ ରଚିତ, ଲକ୍ଷ୍ମି, ତତ୍ପର ଭୁବନ ଯାଇ ଲାଗେ କୂଳରେ ।—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଧିପୂର୍ବକ—ସଂ. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଧି+ପୂର୍ବ; କ· ଆଗମ)—
Bidhi pūrbaka ନିୟମାନୁଯାୟୀ—Customary; conforming to rules or procedure laid down.
କ୍ରି. ବିଣ—ନିୟମ ଅନୁସାରେ—According to law or rule.

ବିଧି ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ଉପପଦ ତତ୍; ବିଧି+ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ)—
Bidhi prabarttaka ଯେ କୌଣସି ବିଧିକୁ ପ୍ରଥମେ ଚଳାଏ—
(ବିଧିପ୍ରବର୍ତ୍ତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Promulgating a law or rule.
(ବିଧିପ୍ରବର୍ତ୍ତନ—ବି)

ବିଧି ପ୍ରୟୋଗ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଧି+ପ୍ରୟୋଗ)—ନିୟମକୁ
Bdhi prayoga କାର୍ଯ୍ୟରେ ଖଟାଇବା—Application of a rule.

ବିଧି ବଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ୍ତ୍ରାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ)—
Bidhi bar͟dha(r͟dhe)ibā କୌଣସି ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟ
(ବିଧି ସାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସମାଧା କରିବା—To finish one's
দৌনিক কাজ শেষ করা नितकरमसेनिबटना daily act.

ବିଧି ବଢ଼ିବା—ଦେ. ବି.—ରାଜାଙ୍କର କୌଣସି 'ବିଧିର' ସମାପନ—
Bidhi bar͟dhibā The completion of a daily act
দৌনিক কাজ শেষ করা नितकरम निबटना of a Raja.

ବିଧିବତ୍—ସଂ. ଅ.—(ବିଧି+ବତ୍)—ଯଥାବିଧି; ବିଧିପୂର୍ବକ; ଶାସ୍ତ୍ରବିଧି
Bidhibat ବା ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ—According to rules.

ବିଧିବଦ୍ଧ—ସ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ବିଧି+ବଦ୍ଧ)—୧ । ବ୍ୟବସ୍ଥାପିତ—
Bidhibaddha 1. Legalised; codified; enacted.
(ବିଧିନିବଦ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ନିୟମବଦ୍ଧ—2. Regulated. ୩ । ଶାସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ନିୟମିତ—3. Regulated by scriptural rules.

ବିଧିବନ୍ଧନ—ସ. ବି—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବିଧାନମାନଙ୍କ ରଚନ—
Bidhi bandhana Legislation; laying down rules.
୨ । (୩ୟା ତତ୍) ନିୟମମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ—
2. Regulation; controlling by rules.

ବିଧି ବନିବା—ଦେ. ବି—ଦୁଇ ବା ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମତର
Bidhi banibā ବା ମନର ମେଳ ହେବା—Agreement
মনেরমীল হওয়া between two or more persons.
दीलका मेल होना [ଯଥା—ତାଙ୍କର ମୋର ବିଧି ବନୁ ନାହିଁ ।]

ବିଧି ବାମ ହେବା—ଦେ. ବି—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ଭାଗ୍ୟ ମନ୍ଦହେବା;
Bidhi bāma hebā ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଘଟିବା—The happening
(ବିଧି ପ୍ରତିକୂଳ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) of misfortune; the
বিধিবাম হওয়া Fates being averse to a person.
विधिवाम होना

ବିଧି ବିଡ଼ମ୍ବନା—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଧି+ବିଡ଼ମ୍ବନା)—୧ । ଅଦୃଷ୍ଟର
Bidhi bir͟dambanā ବଞ୍ଚନା ବା ପ୍ରତାରଣା; ବିଧାତାର ଛଳନା
ବିଧିବିପାକ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Tantalisation by Fate,
ବିଧିବିପର୍ଯ୍ୟୟ irony of fate. ୨ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—
ବିଧିନିଗ୍ରହ
2. A bad turn of one's fate; misfortune

ବିଧି ବିଡ଼ମ୍ବିତ—ସ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍, ବିଧି+ବିଡ଼ମ୍ବିତ)—୧ ।
Bidhi bir͟dambita ଅଦୃଷ୍ଟଦ୍ୱାରା ପ୍ରତାରିତ—1. Tantalised by Fate. ୨ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ—2. Overpowered
(ବିଧିନିଗୃହୀତ—ଅନ୍ୟରୂପ) with misfortune.

ବିଧିବିଦ୍—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଧି+ବିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍)—ବିଧିଜ୍ଞ
Bidhibid (ଦେଖ)—Bidhijna (See)
(ବିଧିବେତ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଧି ବିଧାନ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବିଧିର ଲିଖନ; ଈଶ୍ୱରାଦେଶ—
Bidhi bidhāna 1. Providence; the decree of Fate.
(ଉ—ବିଧିବିଧାନ ସୁଖମୟ, ଗାଅ ହେ ସେହି ବିଧି ଜୟ । ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା ।) ୨ । (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର) ବିଧି ବା ନିୟମ—2. Rules and regulations. ୩ । ନିୟତି, ଭାଗ୍ୟ—Fate. ୪ । ବିଧିବନ୍ଧନ (ଦେଖ)—
4. Bidhibandhana (See).

ବିଧିବିରୁଦ୍ଧ—ସ. ବିଣ—ନିୟମର ବିରୁଦ୍ଧ ବା ପ୍ରତିକୂଳ—
Bidhibiruddha Contrary to law of rules.
(ବିଧି ବିରୋଧ; ବିଧି ବିରୁଦ୍ଧତା—ବି)

ବିଧିବିହିତ—ସ· ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—୧ । ଯଥାଶାସ୍ତ୍ର, ଯଥାନିୟମ—
Bidhibihita 1. According to precepts or rules
(ବିଧିମତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ନିୟମାନୁସାରୀ—2. Prescribed by rules. ୩ । ଅଦୃଷ୍ଟଲିଖିତ—3. Preordained by fate; providential.

ବିଧିବୋଧିତ—ସ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍, ବିଧି+ବୋଧିତ)—୧ । ଶାସ୍ତ୍ରସମ୍ମତ
Bidhibodhita —1. Prescribed by rules. ୨ ।
ବିଧିସଙ୍ଗତ
ବିଧିସମ୍ମତ } ଅନ୍ୟରୂପ ଆଇନସଙ୍ଗତ; ବିଧାନାନୁଯାୟୀ—2. Legal; conforming to law.
ବିଧିମତ

ବିଧିମତ(ତେ)—ଦେ. କି. ବଣ—୧। ଧାରାମତେ; ନିୟମିତରୂପେ—
Bidhimata(te) 1. Regularly; as usual. ୨। ଆଇନ ଅନୁସାରେ—2. According to law; legally.

ବିଧିମନ୍ତ(ନ୍ତେ)—ଦେ. କି. ବିଣ—ବିଧିମତ (ଦେଖ)—Bidhimata
Bidhimanta(nte) (See) [ଉ—ବିଧିମନ୍ତ କର ଶକୁନ୍ତଳାର ବିଧିମନ୍ତ ଭର୍ତ୍ତା, ଶାକଟ ବିବାହରେ ଧଇଲେ ନୃପବର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦ ।] ଦେ. ବିଣ—ବିଧିଜ୍ଞ (ଦେଖ) Bidhijña (See).

ବିଧିରେ—ଦେ. ଅ—ଫଳତଃ; କାର୍ଯ୍ୟତଃ—Virtually; in the
Bidhire end; actually. [ଉ—ବିଧିରେ ଅସୁର ବିଧିରେ କାଙ୍କେଇ ସୁର କଲେ ପୁରନ୍ଦର । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଧି ଲି(ଲେ)ଖନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଧି+ଲିଖନ)—କର୍ମଲିଖନ,
Bidhi li(le)khana ଅଦୃଷ୍ଟ; ଭାଗ୍ୟ; ଯାହା ଘଟିବ ବୋଲି [ବିଧିଲିପି—ଅନ୍ୟରୂପ] କପାଳରେ ଲେଖାଥାଏ—The decree of Fate; Providence; events preordained by God.

ବିଧିଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ର; ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର—1. Ethical
Bidhiśāstra codes. ୨ । ବ୍ୟବହାର ଶାସ୍ତ୍ର; ଆଇନ—2. The science of law.

ବିଧି ସଙ୍କଳନ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶୃଙ୍ଖଳ ନିୟମର ସଂଗ୍ରହକରଣ—
Bidhi samkaḷana Compilation of rules.

ବିଧିହୀନ—ସଂ. ବଣ (୫ମୀ ତତ୍; ବିଧି+ହୀନ)—୧ । ଶୃଙ୍ଖଳାବିହୀନ;
Bidhihina ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ—1. Unregulated; unmethodical. ୨ । ଅନିୟମିତ—2. Irregular. ୩ । ଅଶାସ୍ତ୍ରୀୟ—3. Against the rules of the Scriptures.

ବିଧୀର—ଦେ. ବି—ମୂର୍ଖଲୋକ; ଅବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—An ignorant
Bidhira person. [ଉ—ବଇଦେହୀ ଦାସୀ ଏ କ ସେବକ ହୋଇବ; ବିଧୀରେ ଇନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଶଂସା ଭୂମେ ପାଇବ—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଧୀରେ—ଦେ. କି. ବଣ—ମୂର୍ଖତାବଶତଃ—Out of ignorance.
Bidhire [ଉ—ବିଧିରେ ଅସୁର, ବିଧୀରେ ସୁର କଲେ ପୁରନ୍ଦର । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଧୁ—ସଂ. ବି (ବି+ଧେ ଧାତୁ=ପାନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର
Bidhu —1. The moon. ୨ । କର୍ପୂର—2. Camphor. ୩ । ବିଧାତା; ବ୍ରହ୍ମା—3. Brahmā; the creator. ୪ । ବିଷ୍ଣୁ—4. Bishṇu. ୫ । ବାୟୁ—5. Air. ୬ । ଜଳ—6. Water. ୭ । (ବ୍ୟଧ ଧାତୁ=ତାଡ଼ନା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ) ରାହୁ—7. The ascending node; the dragon's head. ୮ । କେତୁ—8. The dragon's tail; the descending node. ୯ । ରାକ୍ଷସ—9. Demon. ୧୦ । ବାଣ—10. A shaft; an arrow. ୧୧ । (+କରଣ. ଉ) ଯୁଦ୍ଧ—11. War. ୧୨ । ଆୟୁଧ—12. Weapon. ୧୩ । ଜଳସ୍ନାନ—13. A bath by immersion.

ବିଧୁକ୍ଷୟ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଧୁ+କ୍ଷୟ)—୧ । (କୃଷ୍ଣପକ୍ଷରେ)
Bidhukshaya ଚନ୍ଦ୍ରର ହ୍ରାସ—1. The moon's wane; the waning of the moon. ୨ । (ଦିବସରେ ବା ଗ୍ରହଣ ସମୟରେ ବା ଅମାବାସ୍ୟାରେ) ଚନ୍ଦ୍ରର ଅଦର୍ଶନ ବା ଲୋପ—2. The disappearance of the moon (during daytime or an eclipse or on the new moon).

ବିଧୁଚୂଡ଼—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି, ବିଧୁ+ଚୂଡ଼ା)—ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର; ମହାଦେବ;
Bidhuchūrda ଶିବ—Siba. [ଉ—ବିଧୁଚୂଡ଼ ଗଉରୀ, ବିଭାଇବ ସମସୀତା ଧର । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଧୁ(ଧୂ)ତ—ସଂ. ବଣ (ବି+ଧୂ ଧାତୁ=କମ୍ପିବା+କର୍ମ. ତ)—
Bidhu(dhū)ta ୧ । କମ୍ପିତ—1. Shaking; trembling. ୨ । ବିସର୍ଜିତ; ତ୍ୟକ୍ତ—2. Abandoned; relinquished. ୩ । କ୍ଷାଳିତ—3. Washed. ୪ । ଅପସାରିତ—4. Removed. ୫ । ନିଷ୍କାସିତ—5. Taken out; tossed; extracted. ୬ । ଅସ୍ଥିର—6. Unsteady (Apte).

ବିଧୁ(ଧୂ)ତ କଲ୍ମଷ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଧୁତ+କଲ୍ମଷ)—
Bidhu(dhū)ta kaḷmasha ପାପରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା—Free (ବିଧୁ(ଧୂ)ତ ପାପ—ଅନ୍ୟରୂପ) from sin (Apte). (ବିଧୁ(ଧୂ)ତ କଲ୍ମଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) [ବିଧୁ(ଧୂ)ତ କଳ୍ପିଷ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବିଧୁ(ଧୂ)ନନ—ସଂ. ବି (ବି+ଧୂ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ; ନିପାତନ)—
Bidhu(dhū)naka ୧ । କମ୍ପନ—1. Trembling; shaking. ୨ । ବିସର୍ଜନ; ପରିତ୍ୟାଗ—1. Abandonment; relinquishment. ୩ । ନିଷ୍କାସନ—3. Bringing out; extraction. ୪ । ଝାଡ଼ିବା; କମ୍ପନଦ୍ୱାରା ଫିଙ୍ଗି ଦେବା—4. Shaking off.

ବିଧୁ(ଧୂ)ନିତ—ସଂ. ବଣ (ବି+ଧୂ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ; ନିପାତନ)—
Bidhu(dhū)nita ୧ । ପ୍ରକମ୍ପିତ—1. Shaken. ୨ । ବିହ୍ୱଳ—2. Agitated; overwhelmed. ୩ । ତ୍ୟକ୍ତ—3. Abandoned. ୪ । ଭୀତ—4. Terrified. ୫ । ଅଭିଭୂତ—5. Afflicted; overwhelmed; overtaken. ୬ । ଦୂରୀକୃତ—6. Removed; ୭ । ଅପସାରିତ—7. Held back; kept aloof. ୮ । ନିଃସାରିତ; ନିଷ୍କାସିତ—8. Extracted. ୯ । ଝଡ଼ା ହୋଇ ଫିଙ୍ଗା ଯାଇ ଥିବା—9. Shaken off.

ବିଧୁନ୍ତୁଦ—ସଂ. ବି (ବିଧୁଂ=ଚନ୍ଦ୍ରକୁ+ତୁଦ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟଥା ଦେବା+
Bidhuntuda କର୍ତ୍ତୃ, ଅ; ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ବ୍ୟଥା ଦିଏ)—ରାହୁ—The ascending node; the dragon's head.

ବିଧୁପଞ୍ଜର—ସଂ. ବି—ଖଡ୍ଗ; ଖଣ୍ଡା—
Bidhupañjara Sword; scimitar.

ବିଧୁବଦନ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଧୁ+ବଦନ)—ଚନ୍ଦ୍ରାନନ;
Bidhubadana ଯାହାର ମୁଖ ଚନ୍ଦ୍ର ପରି କାନ୍ତିଯୁକ୍ତ ବା ସୁନ୍ଦର—

ବିଧୁବଦନା } ସ୍ତ୍ରୀ Having a face as amiable as the moon.
ବିଧୁମୁଖୀ
(ବିଧୁମୁଖ— ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଧୁବଦନୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ବିଧୁବଦନା)—ବିଧୁ ବଦନର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ; ବିଧୁମୁଖୀ—(a woman) Having a face as fair as the moon.
Bidhubadanī

ବିଧୁର—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ବିଶେଷ+ଧୁର=ଭାର ବା ଦୁଃଖ)—୧ । କାତର—1. Distressed; troubled; overcome. ୨ । ଦୁଃଖିତ—2. Agitated; afflicted with grief. ୩ । ଭୀତ; ତ୍ରସ୍ତ—3. Terrified; alarmed. ୪ । ଅସମର୍ଥ—4. Incapable; incapacitated. ୫ । ବିମୂଢ଼—5. Bewildered; overwhelmed. ୬ । ବିକଳ—6. Confused; defective; imperfect. ୭ । ପୀଡ଼ାଦାୟକ—7. Distressing; painful. ୮ । ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିୟୋଗରେ ବା ବିଚ୍ଛେଦରେ ଅତି ଦୁଃଖ ପ୍ରାପ୍ତ—8. Lovelorn; bereaved; suffering on account of separation from one's wife or beloved (Apte). ୯ । (ସମାସରେ; ଯଥା—କଳଙ୍କବିଧୁର) (ଅମୁକରୁ) ମୁକ୍ତ—9 Freed from (Apte). ୧୦ । ଶତ୍ରୁଭାପନ୍ନ; ପ୍ରତିକୂଳ—10. Adverse; hostile; unfriendly (Apte). ସଂ. ବି—୧ । ବିୟୋଗ; ବିଚ୍ଛେଦ—1. Separation; disunion. ୨ । ବୈକଲ୍ୟ—2. Defect; imperfection. ୩ । ପୀଡ଼ା; କ୍ଳେଶ—3. Distress; trouble; suffering. ୪ । ଶତ୍ରୁ—4. An enemy; adversary. ୫ । ଉତ୍ପୀଡ଼କ ବ୍ୟକ୍ତି—5. An oppressor. ୬ । ମୃତଦାର ବ୍ୟକ୍ତି—6. A widower (Apte). ୭ । ତ୍ରାସ—7. Alarm (Apte). ୮ । ଉତ୍କଣ୍ଠା—8. Anxiety (Apte), ୯ । କୈବଲ୍ୟ; ମୋକ୍ଷ—(ହ୍ରି. ଷ) 9. Beatitude. ଦେ. ବିଣ—୧ । ତ୍ୟକ୍ତ—1. Shunned, (ଉ—ବିଧୁର ଯେ, ବିରସତନ ସବୁକର । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । (ସଂ. ବିଦୂର) ବିଦୂରିତ, ଦୂରକୁ ଗତ—2, Removed to a distance. (ଉ—ଏ ବିରମ ହେଲ ପୁଣ ପାଶୋରରୁ ପର ହୋଇଲେ ବିଦୂର—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
Bidhura
[ବିଧୁରତା(ତ୍ୱ)—ବି]
(ବିଧୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଧୁରା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଧୁର+ଆ)—ବିଧୁରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bidhura. ସଂ. ବି—ଚିନି ଓ ମସଲା ମିଶ୍ରିତ ଦହି—Curd mixed with sugar and spices (Apte).
Bidhurā

ବିଧୁଶିଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିଧୁଶିଳା)—ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ମଣି—A fabulous gem; having the peculiarity of melting under moon's rays; jasper. (ବିଧୁଶିଳା—ସଂସ୍କୃତ ରୂପ) (ଉ—ବିଧୁଶିଳ ପ୍ରାୟେ କି ହୋଇଲା ମୋର ଦେହ । ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।)
Bidhusila

ବିଧୂନନ ରତି—ଦେ. ବି—ବିପରୀତ ରତି—Sexual embrace in a reverse order. (ଉ—ବିଧୂନନ ରତି କରି ମନ ତୋଷନ୍ତି—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
Bidhūnana rati

ବିଧୂ(ଧୁ)ବନ—ସଂ. ବି (ବି+ଧୂ ଧାତୁ=କମ୍ପିବା+ଭାବ. ଅନ)—କମ୍ପନ—Shaking; tremor.
Bidhū(dhu)bana

ବିଧୂମିତ—ଦେ. ବିଣ (ବିଧୂମ+ଇତ)—ଧୂମଯୁକ୍ତ; ଧୂମପୂର୍ଣ୍ଣ—Full of smoke. (ଉ—ଅହାଶକୁ ବିଶାମିଲେ ବିଧୂମିତ ହୋଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।)
Bidhūmita

ବିଧୂୟମାନ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଧୂ ଧାତୁ=କମ୍ପିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—କମ୍ପମାନ—Trembling; shaking.
Bidhūyamāna

ବିଧୃତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଧୃ ଧାତୁ=ଧରିବା+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଧୃତ—1. Cought; seized; grasped. ୨ । ଗୃହୀତ; ଅବଲମ୍ବିତ—2. Depended upon; taken. ୩ । ଆକ୍ରାନ୍ତ—3, Invaded; overcome; subdued. ୪ । ଅଧିକୃତ—4. Possessed (Apte). ୫ । ପୃଥକ୍କୃତ—5. Separated; kept asunder (Apte), ୬ । ନିୟନ୍ତ୍ରିତ; ନିବାରିତ—6. Checked; restrained (Apte). ୭ । ବାହିତ; ଯାହାକୁ ଟେକି ରଖାଯାଇଥାଏ—7. Supported; borne up (Apte). ୮ । ରକ୍ଷିତ—8. Protected (Apte). ସଂ. ବି. (+ଭାବ. ତ)—୧ । ଆଦେଶର ଅବମାନନ—1. Disregard of a command (Apte). ୨ । ଅସନ୍ତୋଷ—2. Dissatisfaction (Apte).
Bidhṛuta

ବିଧୃତି—ସଂ. ବି (ବି+ଧୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ବୈଧୃତି ଯୋଗ; ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ୨୭ ଗୋଟି ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ଅଶୁଭଯୋଗ—One of the 27 special conjunctions in astrology. [ଦ୍ର—ଏ ଯୋଗରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଅଶୁଭ ଘଟେ ।] ୨ । ବ୍ୟବସ୍ଥା—2. Arrangement; regulation (Apte). ଗ୍ରା. ବି—୧ । ବିବାଦ; କଳି—1. Dispute; quarrel. ୨ । ପରସ୍ପର ମନୋମାଳିନ୍ୟ—2. Mutual misunderstanding; bad terms.
Bidhṛuti

ବିଧେ—ସଂ. ବି (ବିଧି ଶବ୍ଦର ସମ୍ବୋଧନ)—ବିଧାତଃ !; ହେ ବିଧାତା—Oh God ! Oh Lord !
Bidhe

ବିଧେୟ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଧା ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । କରିବା ଉଚିତ; କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—1. Proper to be done or accomplished. ୨ । ନ୍ୟାୟାନୁଯାୟୀ; ବିଧିସମ୍ମତ—2. Legal; lawful; just. ୩ । (ବ୍ୟାକରଣ) କ୍ରିୟାବାଚକ—3. Predicable; verbal. ୪ । ବଶ୍ୟ; ବାଧ୍ୟ—4. Obliged; ୫ । ଅଧୀନ—5. Subservient; subordinate. ୬ । ବିଧାନଯୋଗ୍ୟ—
Bidheya
[ବିଧେୟତା(ତ୍ୱ)—ବି]

6. Fit to be provided for. ୭ । ସୁବିଧାଜନକ—7. Convenient. ୮ । ବିନମ୍ର—8. Humble; modest. ୯ । ଅଷ୍କାଧୀନ—9. Obedient.ସ.ବି—୧ । (ବାକ୍ୟାଳଙ୍କାର) ଅପରିଜ୍ଞାତ ବିଷୟ ବା ବସ୍ତୁ—1. (rhetoric) An unknown matter. ୨ । (ବ୍ୟାକରଣ) କୌଣସି ବାକ୍ୟର କ୍ରିୟାଂଶ—2. The predicate of a proposition. [ଦ୍ର—ନ୍ୟାୟ ଓ ବ୍ୟାକରଣରେ ବାକ୍ୟର ୨ଟି ମୁଖ୍ୟଭାଗ କରାଯାଇଅଛି—ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓ ବିଧେୟ । ଯାହା ସମ୍ବନ୍ଧେ କିଛି ବୋଲାଯାଏ ତାହା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓ ଯାହା କିଛି ବୋଲାଯାଏ ତାହା ବିଧେୟ —ହି. ଶ. ।]

ବିଧେୟ ପଦ—ସ.ବି—୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) କ୍ରିୟାପଦ; କୌଣସି ବାକ୍ୟ-
Bidheya pada ଦ୍ୱାରା କୁହା ଯାଉଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଯେଉଁ ପଦ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ—1. The predicate; the word in a proposition which expresses what is affirmed of a subject. ୨ । ସମ୍ପାଦ୍ୟ ପଦ—2. A word which affirms a thing.

ବିଧେୟ ବିଶେଷ୍ୟ—ସ. ବି (ବ୍ୟାକରଣ)—ଯେଉଁ ବିଶେଷ୍ୟବାଚକ ପଦ
Bidheya biseshya ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପଦର ଗୁଣ ବା ଅବସ୍ଥା ପ୍ରକାଶ କରେ—(grammar) Predicative noun. (ଯଥା—'ରାମ ରାଜା ହେଲେ' ଏ ବାକ୍ୟରେ 'ରାଜା' ପଦଟି ବିଧେୟ ବିଶେଷ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।)

ବିଧେୟ ମାର୍ଗ—ସ. ବି—୧ । ଉଚିତ ମାର୍ଗ—1. Right path; the
Bidheya mārga path of rectitude. ୨ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟପଥ—2. The way of duty. ୩ । ବିଧିସିଦ୍ଧ ପଥ—3. Customary way.

ବିଧେୟାବିମର୍ଷ—ସ. ବି—ବାକ୍ୟଦୋଷବିଶେଷ—A rhetorical
Bidheyābimarsha defect. [ଦ୍ର—ବାକ୍ୟର ବିଧେୟ ଅଂଶ ଯେଉଁଠାରେ ସମାସଦ୍ୱାରା ଗୁଣୀଭୂତ ହୋଇଥାଏ କିମ୍ବା ଅସ୍ଥାନରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ ସେଠାରେ ବିଧେୟ ବିମର୍ଷ ଦୋଷ ହୁଏ, ଯଥା—ବ୍ୟର୍ଥେ ଅନ୍ତରେ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବାଖିଲେ ସିଞ୍ଚିଲେ ଜଳ । ଏଠାରେ ବ୍ୟର୍ଥେ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଦୋଷାବହ ।]

ବିଧ୍ୱଂସ—ସ. ବି (ବି+ ଧ୍ୱଂନ୍‌ସ ଧାତୁ=ନଷ୍ଟ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—
Bidhwamsa ୧ । ବିନାଶ; ବିଲୋପ—1. Utter destruction; extinction. ୨ । ଧ୍ୱଂସ;—2. Ruin; overthrow. ୩ । ଅପକାର—3. Mischief; injury. ୪ । ବୈର(ହି. ଶ)—4. Enmity. ୫ । ଅନାଦର—5. Disregard. ୬ । ବୈମନସ୍ୟ (ହି. ଶ.)—6. Dejection.

ବିଧ୍ୱଂସକ—ପୁଂ }
ବିଧ୍ୱଂସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ } ବିଧେୟବିଶେଷ୍ୟ

ବିଧ୍ୱଂସନ—ସ. ବି (ବି+ଧ୍ୱନ୍‌ସ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ବିନାଶକରଣ—
Bidhwamsana Act of destroyng; ruination.

ବିଧ୍ୱଂସିତ—ସ. ବିଣ (ବି+ଧ୍ୱନ୍‌ସ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ଧ୍ୱଂସି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Bidhwamsita ୧ । ବିନାଶିତ—1. Utterly ruined; destroyed. ୨ । ଅପକାରିତ—2. Injured.

ବିଧ୍ୱଂସିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସ. ବିଧ୍ୱଂସ)—ବିନାଶ କରିବା—
Bidhwamsibā विध्वंसना विध्वंसना To destroy. (ଉ—ବିଧ୍ୱଂସି ଦୈତ୍ୟ ରକ୍ଷିବେ ମୋ ଯାଗ—ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଧ୍ୱଂସୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଧ୍ୱନ୍‌ସ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Bidhwamsi ୧ । ପତନୋନ୍ମୁଖ—1. About to fall. (ବିଧ୍ୱଂସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିନାଶଶୀଳ—2. Subject to decay. ୩ । ବିନାଶକାରକ—3. Destructive. ୪ । ଅତ. ତାଯୀ; ଶତ୍ରୁତାପନ୍ନ—4. Inimical.

ବିଧ୍ୱସ୍ତ—ସ. ବିଣ (ବି+ଧ୍ୱନସ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ବିନଷ୍ଟ—
Bidhwasta 1. Utterly ruined. ୨ । ବିଲୁପ୍ତ—2. Extinguished. ୩ । ଅପକୃତ—3. Injured.

ବିଧ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ବିଧ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଯାହାକୁ ଭେଦ କରିବା
Bidhya ଉଚିତ—Fit to be pierced.

ବିଧ୍ୟମାନ—ସ. ବି (ବ୍ୟଧ୍ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା ଦେବା; ବିଦ୍ଧ କରିବା+
Bidhyamāna କର୍ମ. ଅନ)—୧ । ପୀଡ୍ୟମାନ—1. Being oppressed. ୨ । ବିଦ୍ଧ କରାଯାଉଥିବା—2. Being (ବିଧ୍ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) pierced.

ବିଧ୍ୟାତ୍ମକ—ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଧି+ଆତ୍ମା)-ବିଧିବୋଧକ; ବିଧି-
Bidhyātmaka ସଙ୍ଗତ—Conforming to rules.

ବିଧ୍ୟାଭାସ—ସ. ବି—ଅର୍ଥାଲଙ୍କାରବିଶେଷ—A figure of speech
Bidhyābhāsa in rhetoric. [ଦ୍ର—ଘୋର ଅନିଷ୍ଟ ବା ଅମଙ୍ଗଳର ସମ୍ଭାବନାସୂଚକ ବାକ୍ୟ କଥନର ଅନିଚ୍ଛାସତ୍ତ୍ୱେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲେ ଏ ଅଳଙ୍କାର ହୁଏ—ହି. ଶ ।]

ବିନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ. (ମୂଳ. ହି. ବିନ୍, ସ. ବିନା)—ବିନା—
Bin Without.

ବିନ୍‌ତି—ବୈଦେ, ବି (ସ୍ପେନ୍‌ଦେଶୀୟ ଭାଷା ବିନ୍ତେ=କୋଡ଼ି; ମୂଳ. ସ.
Bin-ti ବିଂଶତି)—୧ । ଏକପ୍ରକାର ତାସ୍ ଖେଳ (ଯହିଁରେ ୨ଜଣ (ବନତି, ବିନ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଖେଳାଳି ଖେଳନ୍ତି)—1. Vinte; a विन्ती kind of game at cards played by 2 players. बिन्ति ୨ । ତାରୁ ଖେଳରେ କ୍ରମନମ୍ବର ୩ ଖଣ୍ଡି ତାସ୍ ଜଣେ ଖେଳାଳିର ହାତରେ ପଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥା—A state in the game of cards in which one player gets 3 successive cards. [ଦ୍ର—ଏକ ପକ୍ଷର ହାତରେ ଏକ ରଙ୍ଗର କ୍ରମିକ ୩ଖଣ୍ଡ ତାସ ପଡ଼ିଗଲେ ଉକ୍ତ ପକ୍ଷର ବିନ୍ତି ହୁଏ । ଏକ ପକ୍ଷର ବିନ୍ତି ହେଲେ ଅପର ପକ୍ଷକୁ ୨୦ ପୋଁଟା ଅଧିକ (୬୭ ପୋଁଟା) ଦେଖାଇବାକୁ ହୁଏ । ତାସ୍ ଖେଳ ନୋହ୍ ଦେଖ ।]

ବିନ୍‌ପାଣି(ଣି)ଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବି—ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—A kind
Bin-pāṇi(ni)ā of sweetmeat. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଅଦୌ ପାଣି ଦିଆ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ବିନ୍‌ବାପିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । ଅଜ୍ଞାତପିତୃକ; ଅଣ-
Bin-bāpiā ବାପୁଅ—1. One whose father can not be traced; of unknown parentage. ୨ । ମୃତପିତୃକ—2. One who has lost his father.

ବିନ୍‌ବାପିଆ ଛୁଆ—ପ୍ରାଦେ· (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜାରଜ ପିଲା; ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର
Bin-bāpiā chhuā ଛୁଆ; ଅଜ୍ଞାତପିତୃକ ସନ୍ତାନ—Mongrel; illegitimate child.

ବିନ୍‌ବେରି—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବିଣ—ଶତ୍ରୁରହିତ—
Bin-bairi Without enemy.

ବିନ୍‌ମାଗେ(ଙ୍ଗେ)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି· ବିଣ (ଭୁଲ, ହି. ବିନ୍-
Bin-māge(ṅge) ମାଁଗେ)—ଅଯାଚିତ ଭାବରେ—Without asking.

ବିନ୍(ନା,ନି,ନୁ)—ଦେ. ବି—ବିନୋଦବିହାରୀର ଡାକ ନାମ—
Bin(nā,ni,nu) Name for calling Binodabihāri·

ବିନତ—ସ. ବିଣ, ପୁଂ (ବି+ନମ୍ ଧାତୁ=ନଇଁବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Binata ୧ । ଅବନତ; ପ୍ରଣତ; ତଳକୁ ନଇଁଥିବା—1· Inclined; bent down; bowed; prostrate.
(ବିନତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନମ୍ର; ବିନୟୀ; ବିନୀତ; ଶିଷ୍ଟ—2. Modest; humble. ୩ । ଶିକ୍ଷିତ—3. Educated, ୪ । ନିୟମ ଦ୍ୱାରା ସୁସଜ୍ଜିତ—4. Well disciplined. ୫ । ସଙ୍କୁଚିତ (ହି. ଶ.)—5. Contracted. ୬ । କୁଜା—6. Humpbacked. ସ. ବି—୧ । (ନାମ) ସୁଗ୍ରୀବ ସେନାର ମର୍କଟବିଶେଷ (ହି. ଶ)—1. Name of a monkey soldier in the army of Sugriba. ୨ । ଶିବ (ହି, ଶ)—2. Siba·

ବିନତା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିନତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । କଶ୍ୟପମୁନିଙ୍କ ପତ୍ନୀ;
Binatā ଅରୁଣ ଓ ଗରୁଡ଼ଙ୍କର ମାତା—1· The wife of sage Kaśyapa. ୨ । ପ୍ରମେହ ବା ବହୁମୂତ୍ର ରୋଗୀଙ୍କ ଦେହରେ ବାହାରିବା ଭୟଙ୍କର ବ୍ରଣ (ହି. ଶ)—1. A kind of boil appearing on the body of diabetic and gonerrhoic patient. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଏ ବ୍ରଣ ହୁଏ ସେ ସ୍ଥାନର ମାଂସ ମରଯାଏ ଓ ନେଳ ପଡ଼ିଯାଏ ଓ ଏଥିଯୋଗୁଁ ରୋଗୀର ଶରୀର କ୍ରମଶଃ ସଢ଼େ; ପ୍ରଥମରୁ ସେ ବ୍ରଣ ଓ ତନ୍ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଦେହାଂଶକୁ କାଟି ଫିଙ୍ଗିଦେଲେ ରୋଗୀ ବଞ୍ଚିପାରେ-ହି· ଶ ।] ୩ । ଅଶୋକ ବନରେ ସୀତାଙ୍କ ନିକଟରେ ରକ୍ଷଣ କର୍ତ୍ତ୍ରୀକ ରକ୍ଷିତା ଜଣେ ରାକ୍ଷସୀ (ହି. ଶ)—3. Name of a demoness kept to guard Sita in her captivity.
ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—'ବିନତ'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine form of 'Binata'.

ବିନତା ନନ୍ଦନ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିନତା+ନନ୍ଦନ)—ଅରୁଣ ଓ
Binatā nandana ଗରୁଡ଼—Aruṇa (Aurora or twilight) and Garurḍa (the King of birds).
ବିନତାସୁନୁ / ବିନତାସୁତ / ବିନତା ତନୟ } ଅନ୍ୟରୂପ

ବିନତି—ସ. ବି (ବି+ନମ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ତି)—୧ । ନମ୍ରତା—
Binati 1. Submission, ୨ । ବିନୟ; ଶିଷ୍ଟତା—2. Politeness; humility; modesty. ୩ । ଅନୁନୟ—3. Entreaty; request. ୪ । ସୁଶୀଳତା—4. Goodness of disposition ୫ । ନିବାରଣ—5. Prevention. ୬ । ଶାସନ; ଦମନ—6. Exercise of restraint, discipline. ୭ । ଦଣ୍ଡ—7. Punishment, ୮ । ଶିକ୍ଷା—8. Instruction. ୯ । ପରିଶୋଧ—9. Repayment; recompense. ୧୦ । ନିଯୋଗ—10. Appointment to offiec. ୧୧ । ନଇଁ ପଡ଼ିବା—11. Bending. ବେଦେ ବି—ବିନ୍‌ତି (ଦେଖ)—Bin-ti (See).

ବିନମନ—ସ. ବି (ବି+ନମ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—୧ । ନମ୍ରତା—
Binamana 1. Politeness. ୨ । ନୁଆଇଁବା—2. Bending.

ବିନମିତ—ସ. ବିଣ.(ବି+ନମ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ ତ)—ଅତିଶୟ ନମିତ;
Binamita ବହୁତ ତଳକୁ ନଇଁଥିବା—Bent low.

ବିନମ୍ର—ସ. ବିଣ ପୁଂ(ବି+ନମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ର)—୧ । ଅତି ନମ୍ର—
Binamra 1. Very humble. ୨ । ବିନୟୀ—2. Modest;
(ବିନମ୍ରତା—ବି) polite; affable. ୩ । ପ୍ରଣତ—3. Incli-
(ବିନମ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ned; bent, ୪ । ମୃଦୁ; କୋମଳ—4. Tender. ୫ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ନଇଁ ପଡ଼ିଥିବା—5. Bent low. ସ. ବି—ତଗର ଫୁଲ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Tagara (See)

ବିନୟ—ସ. ବି (ବି+ନୀ ଧାତୁ=ନେବା, ନଇଁବା+ଭାବ ଅ)—
Binaya ୧ । ବିନତି (ଦେଖ)—1. Binati (See) ୨ । କୋମଳତା (କ୍ଲାନେନ୍ଦ୍ର)—2. Tenderness.

ବିନୟ କରିବା—ଦେ· କ୍ରି (ସ. ବିନୟ)—୧ । ବିନୟ ପୂର୍ବକ କହିବା-
Binaya kariba 1. To speak with modesty.
(ବିନୟ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବିନୀତ ଭାବରେ ପ୍ରାର୍ଥନା
ବିନୟ କରା ବିନୟ କରନା କରିବା—2. To entreat.

ବିନୟଗ୍ରାହୀ—ସ. ବିଣ ପୁଂ—୧ । ବଚନରେ ସ୍ଥିତ; କଥାର ବାଧ୍ୟ—
Binayagrāhi 1. Submissive; obedient; obliging.
(ବିନୟସ୍ଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବିନୀତ—2. Humble; modest.
(ବିନୟଗ୍ରାହିଣୀ, ବିନୟସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିନୟ ଧର—ସ. ବି—ପୁରୋହିତ (ହି. ଶ)—
Binaya dhara Priest.

ବିନୟନ—ସ. ବି (ବି=ନୀ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଶିକ୍ଷା—
Binayana 1. Instruction. ୨ । ନମ୍ରତା—2. Humility; modesty. ୩ । ଅପନୟନ; ଅପନୋଦନ; ନିରାକରଣ—3. Wiping out; clearing of a thing; refutation.

ବିନୟ ନମ୍ର—ସ. ବିଣ ପୁଂ (୩ମୀ ତତ୍; ବିନୟ+ନମ୍ର)—ବିନୟ
Binaya namra ଯୋଗୁଁ ନତ—Bowed down through
(ବିନୟ ନମ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) modesty; very submissive.

ବିନୟ ପତ୍ର--ସଂ. ବି. (ବିନୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପତ୍ର; ମ. ପ ଲୋ)—୧ । ପ୍ରାର୍ଥନା-
Binaya patra ପତ୍ର—1. An humble petition. ୨ ।
ବିନୟ ପତ୍ରିକା } ସବିନୟ ଲିପି 2. A modest letter; a letter
ବିନୟ ଲିପି } ଅନ୍ୟରୂପ containing entreaties.
ବିନୟ ଲେଖ

ବିନୟ ପିଟକ—ସଂ. ବି—ଅଦ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Binaya piṭaka Name of a Buddhist scripture.
[ଦ୍ର—ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ବା ତ୍ରିପିଟକ ପାଲୀ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ । ଏହା ୩ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ; ବିନୟ ପିଟକ, ସୂତ୍ର ପିଟକ ଓ ଅଭିଧର୍ମ ପିଟକ । ବିନୟ ପିଟକରେ ବୁଦ୍ଧ ଦେବଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ମଣ୍ଡଳଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଭିକ୍ଷୁ ଧର୍ମର ଉପଦେଶମାନ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି । କଥିତ ଅଛି ଯେ ବୁଦ୍ଧଦେବ ଓ ତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ବୌଦ୍ଧ ଶାସ୍ତ୍ରର ଲୋପ ହେବା ଦେଖି ଅଜାତଶତ୍ରୁଙ୍କ ରାଜତ୍ୱକାଳରେ ମହାକଶ୍ୟପ ରାଜଗୃହ ନିକଟସ୍ଥ ବୈଭାର ପର୍ବତର ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣୀ ଗୁମ୍ଫାରେ ୫୦୦ ସ୍ଥବିରଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଗୋଟିଏ ସଭା କଲେ । ସେହି ସଭାରେ ଉପାଳି ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଉପଦିଷ୍ଟ 'ବିନୟ'କୁ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ତତ୍ପରେ କେତେ ଦିନ ଅନ୍ତେ ବୈଶାଳୀରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସଭା ହୋଇ ବିନୟପିଟକର ପୁନଃ ସଂଗ୍ରହ ହୋଇଥିଲା । ସର୍ବଶେଷରେ ଅଶୋକଙ୍କ ରାଜତ୍ୱକାଳରେ ବିନୟପିଟକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ସଙ୍କଳିତ ହେଲା । ତ୍ରିପିଟକ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ । ହି. ଶ]

ବିନୟ ପୂର୍ବକ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସବିନୟ—Humble.
Binaya pūrbaka ଦେ. କ୍ରି ବିଣ—ବିନୀତ ଭାବରେ—
বিনয় পূর্বক **विनयसे** Humbly; modestly.

ବିନୟ ବଚନ—ଦେ. ବି—୧ । କୋମଳ କଥା; ବିନୟ ବାକ୍ୟ—
Binaya bachana 1. Polite or modest words.
ବିନୟ ବାକ୍ୟ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ନମ୍ର ବାକ୍ୟ—2. Submissive
ବିନୟ ଭାଷା } speech. (ଉ—ବାହୁଡ଼ିବା ଲାଗି ସ୍ୱବାସେ ମାଗିଲା ବିନୟ ଭାଷେ ମେନକାଣୀ । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।)

ବିନୟାକାଙ୍କ୍ଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଉପପଦ; ବିନୟ+ଆକାଙ୍କ୍ଷ)—ବିନୀତ
Binayākānkshmī ହେବା ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛୁକ—Willing to
ବିନୟାକାଙ୍କ୍ଷିଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ. submit; submissive.
ବିନୟାଭିଲାଷିଣୀ }

ବିନୟାବନତ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ (ତୃତୀୟା ବା ୫ମୀ ତତ୍; ବିନୟ+ଅବନତ)—
Binayābanata ବିନୟ ନମ୍ର—Bowed down through
(ବିନୟାବନତା—ସ୍ତ୍ରୀ) modesty.

ବିନୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିନୟ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ବିନୀତ;
Binayī ନମ୍ର—1. Humble; modest; condescending.
(ବିନୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଶିଷ୍ଟ—2. Polite. ୩ । ଶାନ୍ତ—
3. Gentle. (ଉ—ତରଣୀ ବନ୍ଧନ ଫେଡ଼ାଇ, କହିଲା ବଚନ ବିନୟୀ—ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।)

ବିନ(ନି)ର୍ବଇ—ଦେ. ବିଣ—ଅପବ୍ୟୟୀ—Squandering.
Bina(ni)rba अपव्ययी **उजड्ड**

ବିନ(ନି)ର୍ବଏ(ୟ)—ଦେ. ବି—(ବି+ନି+ବ୍ୟୟ) ଅପବ୍ୟୟ—Waste.
Bina(ni)rbae(ya) अपव्यय **उजाड** ଦେ. ବିଣ—ଅପ-
[ବିନଇବଏ(ୟ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ବ୍ୟୟିତ—Wasted.

ବିନଶନ—ସଂ. ବି (ବି+ନଶ୍ ଧାତୁ=ନଷ୍ଟ ହେବା+ଭାବ. ଅନ)—
Binaśana ୧ । ବିନାଶ; ଧ୍ୱଂସ; କ୍ଷୟ—1. Destruction; ruin. ୨ । (+ଅଧି ଅନ; ଏଠାରେ ପାପର ବିନାଶ ହୁଏ ବୋଲି) କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରସ୍ଥ ତୀର୍ଥବିଶେଷ—2. Name of a sacred place in N. W. India. [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରଭାସତୀର୍ଥ ଓ କଶାଦପୁଷ୍କର ନିକଟରେ ।] ୩ । ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀ ଯେଉଁଠାରେ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଅଛି—3. The site where the river Saraswatī is said to have disappeared.

ବିନଶ୍ୱର—ସଂ. ବି (ବି+ନଶ୍ ଧାତୁ+ଶୀଳାର୍ଥରେ ବର)—୧ ।
Binaśwara ଅନିତ୍ୟ; ଅଚିରସ୍ଥାୟୀ—1. Temporary. ୨ ।
[ବିନଶ୍ୱରତା(ତ୍ୱ)—ବି] ଧ୍ୱଂସଶୀଳ—2. Perishable; destruc-
(ଅବିନଶ୍ୱର—ବିପରୀତ) tible; subject to decay.

ବିନଶ୍ୟ(ଶ୍ୱ)ତି—ଗ୍ରା. ବି (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ; ସଂ. କ୍ରିୟା ବିନଶ୍ୟତି=
Binaśya(śwa)ti ତାହା ବିନାଶପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା)—ବିନାଶ—
বিনাশ; বিনশ্যতি Ruin; destruction. [ଉ—ବିନଦ୍ରରେ
विनाश ଉଭୟ ବିନଶ୍ୟତି ଅବଶ୍ୟ କରିବ ବଇରୀ ସାହସେ
বিনষ্ট; বিনশ্যতি ସେ, ବଂଶଧ୍ୱଂସ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]
विनष्ट ବିଣ—ବିନଷ୍ଟ—Ruined. [ଉ—ବିନଶ୍ୟତି ହେବ ଏବେ କହି, ବିବେକାରେ କି କହିବି ମୁହିଁ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିନଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ନଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତ)—୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ
Binashṭa ନଷ୍ଟ ବା ନାଶପ୍ରାପ୍ତ; ଧ୍ୱଂସପ୍ରାପ୍ତ—1. Ruined;
(ବିନଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) completely destroyed; perished. ୨ ।
(ବିନଷ୍ଟି—ବି) ପତିତ—2. Fallen; corrupted. ୩ । ମୃତ—3. Dead; deceased. ୪ । (ସମୟ) ଅତୀତ—4. Gone; past; elapsed. ୫ । ଅପବ୍ୟୟିତ—5. Squandered; wasted. ୬ । କ୍ଷୟିତ—6. Decayed; spoiled. ୭ । ଯାହାର ଆଚରଣ ମନ୍ଦ ହୋଇଅଛି (ହି. ଶ)—7. Of spoiled character.

ବିନସ(ସ)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ନାହିଁ+ନାସିକା;
Binas(sa) ନାସିକାସ୍ଥାନରେ 'ନସ୍')—ବିଗତନାସିକ; ନାସିକା-
[ବିନସା(ସୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ] ହୀନ—Bereft of the nose.

ବିନା—ସଂ. ଅ—୧ । ଅଭାବରେ—1. In the absence of;
Binā for want of. ୨ । ବ୍ୟତୀତ; ବ୍ୟତିରେକେ—2. Without. ୩ । ଭିନ୍ନ; ଛଡ଼ା—3. Except; besides. [ଦ୍ର—ସଂ. ରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ 'ବିନା' ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ ତାହାର ଦ୍ୱିତୀୟା ବିଭକ୍ତି ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆରେ

୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ହୁଏ । ଯଥା—ତାଙ୍କ ବିନା ମୋର ଅନ୍ୟ ଗତି ନାହିଁ । ବିଶେଷ୍ୟ ସଙ୍ଗେ 'ବିନା' ଶବ୍ଦ ଲାଗିଲେ ବିଭକ୍ତି ଦିଆ ନ ଗଲେ ମଧ୍ୟ ଚଳେ; ଯଥା—ପଇସାବିନା ମୁଁ ଭାରି ଦହଗଞ୍ଜ ହେଲିଣି । ଆହୁ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆରେ ବାକ୍ୟ ପୂରଣାର୍ଥ ନଞର୍ଥ କ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ଏହି 'ବିନା' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ସେ ବିନା ନ ଖାଇଲେ ଏଠାରୁ ଉଠିବ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ 'ବିନା' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ତାହା 'ବିନା' ଶବ୍ଦର ପରବର୍ତ୍ତୀ ହେଲେ ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦର ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ହୁଏ; ଯଥା—ମୁଁ ବିନାପଇସାରେ ଶାଗ୍ୟସାଗ କିଣି ଆଣିଲି ।]
ଦେ. ବି—୧ । ଗଞ୍ଜପାସାବରେ ୧ ଠାରୁ ୧୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫୁଟଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ ଅପ୍ରଧାନ ସାର; ତାସ୍‌ଖେଳର ଅପ୍ରଧାନ ସାର—1. The cards containing 1 to 10 points in the Gañjapā game of cards; the inferior cards in a card game. ୨ । ବିନୋଦ ବିହାରୀର ଅନାଦରାର୍ଥକ ଡାକ ନାମ—2. A name for calling Binod bihāri

ବନାକୃତ—ସ. ବିଣ (ବିନା+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ କ୍ତ)—୧ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ—Binākṛuta 1. Abandoned; deserted. ୨ । ବିଯୋଜିତ—2. Separated; bereft. ୩ । ବିଶ୍ଳିଷ୍ଟ (କ୍ୱଚିତ୍)—3. Analysed.

ବନାଚଳିତ—ଦେ. ବିଣ—ଅଚଳ—Motionless. [ଉ—ଖର Binācha̤lita ବାୟୁ, ବିନାଚଳିତ କୁମୁଦ ହାସ । ଭଞ୍ଜ; ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବନାଡ଼ୀ—ସ. ବି—ଏକ ଘଡ଼ିର ୬୦ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ; ଏକପଳ ସମୟ Binādi (ହ୍ରୁ. ଶ)—A small unit of time; about (ବିନାଡ଼ିକା—ଅପଭ୍ରଂଶ) 24 seconds (Apte).

ବନା ପଇସାରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ମାଗଣାରେ—Gratis. Binā paisāre বিনিপয়সায় बिनापैसासे

ବନାପୂଜା—ଦେ. ବିଣ (ସ. ବିନା+ପୂଜା)—ଅପୂଜିତ; ଯାହାଙ୍କର Binapūjā ପୂଜା କରାଯାଇ ନାହିଁ—Unworshipped. [ଉ—ବିନାପୂଜା ଦେବତା, ଭଙ୍ଗିଲେ ହୋଇବା ପୂଜିତା । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବନାମ—ସ. ବି (ବି+ନମ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—୧ । ନଇଁବା (ହ୍ରୁ. Bināma ଶ)—1. Bending. ୨ । ରୋଗ ଯୋଗୁ ଶରୀର ନଇଁ ପଡ଼ିବା, [ହ୍ରୁ. ଶ ଭାବପ୍ରକାଶ]—2. The bending of the body due to disease. ୩ । [ବ୍ୟାକରଣ] ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣର ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣରୂ ପରିବର୍ତ୍ତନ; ଷତ୍ୱବିଧାନ ଓ ଣତ୍ୱବିଧାନ—3.(grammar) Change of a dental letter into a cerebra (Apte); the substitution of sha for sa and ṇa for na.

ବନାମା—ଦେ. ବି [ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ]—୧ । ଚଟିଯୋତା—Bināmā 1. Slippers. ୨ । ପାହିଁପୋଛ—2. Door-mattress. ସ. ବିଣ [ବି+ନାମନ]—ନାମହୀନ—Nameless.

ବନା ମାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାସ୍ ବା ଗଞ୍ଜପା ଖେଳ ଆରମ୍ଭରେ ସାଙ୍ଗ Binā māgibā ଖେଳାଳିଙ୍କୁ ସାର ବଦଳ ମାଗିବା—To ask for exchange of cards in a game of cards.

ବନା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାସ୍ ବା ଗଞ୍ଜପା ଖେଳରେ ହାତରେ ସାର ନ Binā māribā ଥିଲେ ଅନ୍ୟଙ୍କର ତାସ୍ ପକାଇବା—To give a pass card in a game of cards.

ବନାୟକ—ସ. ବି. ପୁଂ [ବି+ନୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ]—୧ । ଗଣନାଥ Bināyaka ଗଣେଶ—1. Gaṇesa. ୨ । ଶିକ୍ଷାଗୁରୁ—2. Teacher; tutor. ୩ । ଦୀକ୍ଷାଗୁରୁ; ମନ୍ତ୍ରଗୁରୁ—3. Spiritual guide. ୪ । ପକ୍ଷିରାଜ ଗରୁଡ଼—4. Garurda, the king of birds. ୫ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—5 TheBuddha ୬ । ବିଘ୍ନ—6. Obstacle. ୭ । ବୌଦ୍ଧଃମୀବଲମ୍ବୀ ଅମରସିଂହ [ଦ୍ର—ଏ ଜଣେ ବୌଦ୍ଧଗୁରୁ ଥିଲେ ।]—7. Amarasimha, the Buddhist saint. [ଉ—ଏଣୁଛ ସୁଧାକର କଳାନିଧି, ପର୍ଯ୍ୟାୟେ ଚଳେ ବିନାୟକେ ସିଦ୍ଧି । ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।]

ବନାୟକ ପୂଜନ—ଦେ. ବି—(ଗରୁଡ଼ଦ୍ୱାରା ପୂଜିତ)—ନାରାୟଣ; ବିଷ୍ଣୁ—Bināyaka pūjana Bishṇu. [ଉ—ବିନାୟକପୂଜନ ହେଲେ ଏ ବେଳ ଜନ ନୁହ ଅଛିବ ଖରେ ଯେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବନାୟକ ବ୍ରତ—ସ. ବି—ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ; ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଥୀ—Bināyaka brata The 4th. day of the bright fortnight of Bhādra.

ବନାୟକ (ରାଓ ବାହାଦୁର)—ସ: ବି—(ନାମ)—ଜଣେକ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀ Bināyaka (rāo bāhādur) ଜ୍ୟୋତିଷୀ--An astronomer belonging to the Marhatta country. [ଦ୍ର—ଏ ଇଂରାଜୀ ଓ ଫରାସୀ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅବଲମ୍ବନରେ ମରହଟ୍ଟୀଭାଷାରେ କୋଷାଷ୍ଟକ ନାମରେ ଏକ ସାରଣୀ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏ ଶକ ୧୭୪୭—୧୮୦୭ ମଧ୍ୟରେ ଜୀବିତ ଥିଲେ ।]

ବନାୟିକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବିନାୟକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଗରୁଡ଼ ପତ୍ନୀ—Bināyikā The wife of Garurda.

ବନାଶ (ଶ) କାରଣେ—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ—(ସ. ବିନା+କାରଣ)—ବିନା Binās(sa) kāraṇe କାରଣରେ; ବୃଥା; ଅକାରଣ—বিনা কারণে बिना कारण In vain; without any cause. (ଯଥା—ସାଆନ୍ତ ବିନାଶ କାରଣେ ମୋ ଉପରେ ରାଗିଛନ୍ତି ।)

ବନାଶ—ସ. ବି—(ବି+ନଶ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଧ୍ୱଂସ; ଉଚ୍ଛେଦ; Bināsa ସର୍ବନାଶ—1. Ruin ୨ । ଲୋପ; ଅଦର୍ଶନ—2 Extinction; disappearance. ୩ । ମୃତ୍ୟୁ—3. Death. ୪ । କ୍ଷୟ; କ୍ଷତି—4. Decay; loss.

[ଉ—ବିନାଶ ନାସା ଶ୍ରବଣ ସୂର୍ପଣଖା ପ୍ରବେଶ ଲଙ୍କାର । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୫ । ଅପଚୟ—5. Waste; depredation. ୬ । ଅଭାବ—6. Want; nonexistence. ୭ । ସଙ୍ଗୀତର ଶେଷ ସ୍ୱରବିଶେଷ—7. The closing note of a strain.

ବିନାଶକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ନଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ, ଅକ)—୧ । Bināśaka ଧ୍ୱଂସକାରକ—1. Ruinous; destructive. (ବିନାଶିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଘାତକ—2. Killing; destroying. ୩ । ଅପକାରକ—3. Injurious. ସଂ. ବି—୧ । ଘାତକ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A murderer. ୨ । ବିନାଶକାରୀ ବସ୍ତୁ—2. A thing that destroys.

ବିନାଶନ—ସଂ. ବି—(ବି+ନଶ୍ ଧାତୁ; ଣିଚ+ଭାବ. ଅନ)—ବିନାଶକରଣ—Act of destroying. ସଂ. ବିଣ—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ; ଯଥା—ପାପ ବିନାଶନ) ବିନାଶକ; ବିଲୋପକାରୀ—Destroying. ଦେ. ବି—(ସଂ. ବିନା+ଅଶନ) ଅନାହାର; ଅନଶନ—Fasting. ବିଶ୍ୱୀୟାଡ ଅନନ୍ତ କୀରଜମାନ; ବିନାଶନରେ ଅତୁଳ ସମାନ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ । ଦେ. ବିଣ.—୧ । ମୃତ—1. Dead (ଉ—ବିନାଶନ ମୋ ବିକ୍ଷର, ଭୂଷେ ଚପଳ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ନଷ୍ଟ-2 Spoiled. (ଉ—ବଳାହକ ବିନା ବିନାଶନ ପ୍ରଭା ଭୂନୁ ଭୂନୁ କାହିଁ ପାଇଁ ସେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିନାଶନ ବ୍ରତ—ଦେ. ବି—ପ୍ରାୟୋପବେଶନ; ଅନାହାରରେ ମରିବା ପାଇଁ Bināśana brata ବସିରହିବା—Fasting unto death. (ଉ—ବିନାଶନ ବ୍ରତେ ମରିବା ଇଚ୍ଛନ୍ତି ଖଣ୍ଡିଛି ଅଧରପାନ. ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମ ସୁଧାନିଧି ।)

ବିନାଶନୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ବିନାଶିନୀ)—ନାଶକାରିଣୀ—Bināśani Destroying. (ଉ—ସେ ରୂପ ପୁଣ୍ୟ ବିନାଶନୀ, ନିର୍ମିତ କଲେ ପଦ୍ମଯୋନି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ବିନାଶନୀୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ନଶ ଧାତୁ; ଣିଚ+କର୍ମ. ଅନୀୟ) Bināśaniya ଧ୍ୱଂସନୀୟ; ଧ୍ୱଂସର ଯୋଗ୍ୟ—Perishable; (ବିନାଶୟିତବ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) destructible.

ବିନାଶପ୍ରାପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ—(୨ୟା ତତ୍; ବିନାଶ+ପ୍ରାପ୍ତ)—ବିନଷ୍ଟ—Bināśa prāpta Ruined; spoiled.

ବିନାଶ ରହିତ—ସଂ. ବିଣ—(୩ୟା ତତ୍)—ଅବିନାଶୀ—Binaśa rahita (ବିନାଶହୀନ—ଅନ୍ୟରୂପ) Indestructible.

ବିନାଶଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଧ୍ୱଂସଶୀଳ—Binaśaśila Subject to decay.

ବିନାଶିତ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ନଶ୍ ଧାତୁ ଣିଚ+କର୍ମ. ତ)—୧ । Binaśita ନିହତ—1. Killed; destroyed. ୨ । ବିନାଶପ୍ରାପ୍ତ—2. Ruined; spoiled.

ବିନାଶିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ବିନାଶ)—୧ । ବିନାଶ କରିବା—Binaśiba বিনাশা বিনাশনা 1. To ruin; to destroy. ୨ । ବିନଷ୍ଟ ହେବା—2. To be destroyed. (ଉ—ଏ କୁଳେ ଯେବା ଅଧିପତି, ଶୁଣନ୍ତେ ପାପ ବିନାଶନ୍ତି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ବିନାଶୀ—ସଂ. ବିଣ (ବିନାଶ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ବିନାଶଶୀଳ; Binaśi ନଶ୍ୱର—1. Perishable; liable to decay. (ବିନାଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ବି+ନଶ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—2. Destroying. ଦେ. ବିଣ—ବିନା ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ଖାଇବାକୁ ଉପସ୍ଥିତ—Come to a feast without invitation. [ଦ୍ର—ଏହା ଅନାଶୀ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ (ଅନାଶୀ—ଜିହ୍ୱାଗତ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବିନାଶୋନ୍ମୁଖ—ସଂ. ବିଣ (୭ମୀ ତତ୍ ବା ୪ର୍ଥୀ ତତ୍; ବିନାଶ+Binaśonmukha ଉନ୍ମୁଖ)—୧ । ମରଣୋଦ୍ୟତ—1. About to die. ୨ । ପତନୋନ୍ମୁଖ—2. Going; to fall. ୩ । ପକ୍ୱ—3. Ripe. ୪ । ବିନଷ୍ଟପ୍ରାୟ—4. Almost destroyed. ୫ । ମୃତପ୍ରାୟ—5. Almost dead. ୬ । ମ୍ରିୟମାଣ—6. Dying; moribund.

ବିନାଶ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ନଶ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ. ଯ)—ଧ୍ୱଂସନୀୟ; Binaśya ବିନାଶଯୋଗ୍ୟ—Perishable.

ବିନାସ(ସି)କ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ବିଗତନାସିକ; ନାସିକାହୀନ—Binasa(si)ka (ବିନାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Noseless (Apte).

ବିନାହ—ସଂ. ବି (ବି+ନହ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କରଣ. ଅ)—Binaha କୂପର ମୁଖାଚ୍ଛାଦନ—A lid for the mouth of a well.

ବିନାହକ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ (ଭୁଲ. ହି. ନାହକ୍)—Binahak ଅକାରଣରେ; ବୃଥା—In vain; fruitlessly.

ବିନିଃସରଣ—ସଂ. ବି (ବି+ନିର୍+ସୃ ଧାତୁ=ବାହାରିବା+ଭାବ. Binihsarana ଅନ)—ବହିର୍ଗମନ—Coming out; emerging; issuing out.

ବିନିଃସୃତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ନିର୍+ସୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ବହିର୍ଗତ—1. Issued out. ୨ । ବହିଷ୍କୃତ—Binihsruta 2. Come out.

ବିନିକ୍ଷିପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ନି+କ୍ଷିପ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଯାହା Binikshipta ଏଣେ ତେଣେ ଫୋପଡ଼ା ଯାଇଥାଏ—1. Propelled; tossed. (ବିନିକ୍ଷେପ—ବି) ୨ । ବହିଷ୍କୃତ—2. Thrown away.

ବିନିଗଡ଼—ସଂ. ବିଣ (ବି=ବିଗତ+ନିଗଡ଼)—୧ । ଶୃଙ୍ଖଳହୀନ—Binigarda 1. Unfettered. ୨ । ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ—2. Unrestrained. ୩ । ସ୍ୱାଧୀନ—3. Free (Apte)

ବିନିଗମକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବି+ନି+ଗମ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—Binigamaka ୧ । ପ୍ରତିପାଦକ—1. Accomplishing; (ବିନିଗମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) demonstrating. ୨ । ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ—

2. Ascertaining. ୩ । ସନ୍ଦେହନିବାରଣ—3. Removing doubt. ୪ । ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦନ—4. Dissecting. ୫ । ଦୁଇ ପକ୍ଷ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ପକ୍ଷର ସିଦ୍ଧି ଘଟାଇବା ଭାବ (ହି. ଶ)—5. Bringing success to one of the two parties.

ବିନିଗମନ(ନା)—ସଂ. ବି (ବି+ନି+ଗମ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+ଭାବ. ଅନ; ସ୍ତ୍ରୀ. Binigamana(nā) ଆ)—୧ । ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦନ—1. The cutting of a thing into parts. ୨ । (+ କରଣ ଅନ) ନିଶ୍ଚୟୋପାୟ—2. Sure way; sure means. ୩ । ମୀମାଂସା—3. Decision. ୪ । କୌଣସି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାର କାରଣ—4. Reasons leading to a decision.

ବିନିଗ୍ରହ—ସଂ. ବି (ବି+ନିଗ୍ରହ)—୧ । ନିୟମନ; ସଂଯମନ— Binigraha 1. Restraining; curbing (Apte); ୨ । ପରସ୍ପର ବିରୋଧ—2. Antithesis; mutual opposition (Apte).

ବିନିଘ୍ନ—ସଂ. ବି (ବି+ନି+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ନଷ୍ଟ (ହି. Binighna ଶ)—1. Spoilt. ୨ । ଗୁଣିତ (ହି. ଶ)— 2. Multiplied.

ବିନିଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ବିଗତ+ନିଦ୍ରା)—୧ । ନିଦ୍ରା- Binidra ରହିତ—1. Sleepless. ୨ । ଜାଗରିତ— (ବିନିଦ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Awake. ୩ । ଉନ୍ମିଳିତ—3. Opened (not closed). ୪ । ବିକାଶିତ—4. Expanded; bloomed(as a flower). ୫ । ପ୍ରକାଶିତ—5. Manifested; disclosed; revealed. ୬ । ସାବଧାନ— 6. Cautious. ସଂ. ବି—ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗରେ ନିଦ୍ରିତ ବା ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ବା ମୂର୍ଚ୍ଛାଭଙ୍ଗ କରାଇବା ଅସ୍ତ୍ର ସଂହାରବିଶେଷ (ହି. ଶ)—A withdrawal of the effect of a weapon which has caused sleep or coma.

ବିନିନ୍ଦିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ନିନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଲଜ୍ଜିତ— Binindita Censured; much blamed. (ବିନିନ୍ଦିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) [ବିନିନ୍ଦା—ବି]

ବିନିନ୍ଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ନିନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଅନିନ୍ଦ୍ୟ; ପ୍ରଶଂସ- Binindya ନୀୟ—Praiseworthy. [ଉ—ବିନିନ୍ଦ୍ୟ ଦୁଇ କୋଡ଼ାନ୍ତିଦ, ବିକାଶେ ସୁମନ ପ୍ରମୋଦ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ- ବିଳାସ ।] ୨ । ନିନ୍ଦନୀୟ—2. Deserving censure.

ବିନିପାତ—ସଂ, ବି (ବି+ନି+ପତ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଅଧଃ- Binipāta ପତନ—1. Fall; fall from a high posi- (ବିନିପାତକ—ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେଷଣ) tion; fall from virtue; downfall. ୨ । ଅପମାନ; ଅବମାନନା— 2. Dishonour; disrespect. ୩ । ବଂଶକ୍ଷୟ— 3. Extinction of a family. ୪ । କ୍ଳେଶ; ଦୁଃଖ— 4. Misery; distress; pain (Apte). ୫ । ମୃତ୍ୟୁ— 5. Death. ୬ । ଦୈବିକ ଦୁଃଖ—6. Mishap; misfortune; accident. ୭ । ବିନାଶ; ଧ୍ୱଂସ— 7. Ruin; destruction (Apte). ୮ । ଘଟଣା— 8. Occurrence; happening (Apte).

ବିନିପାତିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ନି+ପତ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ. ତ)— Binipātita ୧ । ଅଧଃପାତିତ—1. Overthrown. ୨ । ବିନାଶିତ—2. Destroyed; ruined. ୩ । ଅପମାନିତ—3. Disgraced; dishonoured.

ବିନିବର୍ତ୍ତିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ନି+ବୃତ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ. ତ)— Binibarttita ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତିତ—Brought back; returned; (ବିନିବର୍ତ୍ତନ—ବି) caused to return.

ବିନିବୃତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ନି+ବୃତ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ— Binibrutta Returned; come back.

ବିନିବେଶ—ସଂ. ବି (ବି+ନି+ବିଶ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ପ୍ରବେଶ; Binibesa (ବିନିବିଷ୍ଟ, ବିନିବେଶିତ—ବିଣ) ପଶିବା—Entering. [ବିନିବେଶକ, ବିନିବେଶୀ—ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଣ]

ବିନିମୟ—ସଂ. ବି (ବି+ନି+ମୀ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ପରିବର୍ତ୍ତନ; Binimaya ବଦଳ; ଏକ ବସ୍ତୁକୁ ଦେଇ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଗ୍ରହଣ—1. Exchange; barter. ୨ । ପ୍ରତିଦାନ—2. Requital; return-gift; a return; retaliation. ୩ । ବନ୍ଧକ—3. Pledge. ୪ । ଗଚ୍ଛିତ ଧନ— 4. Deposit. ୫ । ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କର ପରସ୍ପର ପରିବର୍ତ୍ତନ— 5. Transmutation of letters.

ବିନିମିଷ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବି+ନିମେଷ)—ନିର୍ନିମେଷ; ପକ୍ଷ୍ମପାତଶୂନ୍ୟ— Binimisha Winkless. [ଉ—ବିନିମିଷେ ସେ, ମୀନ ସମାନେ, ଖଞ୍ଜନ ନିମ୍ନେ ଭୟେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିନିମିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ନି+ମୀ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । କୃତ- Binimita ବିନିମୟ; ବଦଳା ଯାଇଥିବା—2. Exchanged; bartered. ୨ । ବନ୍ଧକ ରଖା ଯାଇଥିବା-2. Pledged. ୩ । ପ୍ରତିଦତ୍ତ—3. Given in return.

ବିନିମେଷ—ସଂ. ବି—ଆଖି ମିଟିକା— Binimesha Twinkling of the eyes (Apte).

ବିନିଯତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ନି+ଯମ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ସଂଯତ— Biniyata 1 Restrained; curbed. ୨ । ବନ୍ଦୀକୃତ— 2. Confined. ୩ । ଶାସିତ—3. Ruled; controlled; kept under discipline. ୪ । ନିବାରିତ— 4. Prevented.

ବିନିୟମ—ସଂ. ବି (ବି+ନି+ଯମ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ବିଶିଷ୍ଟ Biniyama ନିୟମ—1. Special rule. ୨ । ନିବାରଣ- 2. Warning; preventing. ୩ । ନିରୋଧ— 3. Stopping. ୪ । ନିଷେଧ—4. Forbidding.

ବିନିଯୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ନି+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ନିୟୋଜିତ- Binijukta 1. Employed; commissioned; engaged. ୨ । ପ୍ରେରିତ—2. Sent. ୩ । ପ୍ରଦତ୍ତ—3. Given.

ବିନିଯୋଗ—ସଂ. ବି॰ (ବି+ନି+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧। Binijoga ପ୍ରେରଣ—1. Sending. ୨। ପ୍ରତିଦାନର ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଆଶାରେ ପ୍ରଦାନ ବା ଅର୍ପଣ—2. Giving or parting with a thing in expectation of a suitable return; investment. ୩। ପ୍ରୟୋଗ—3. Employment; engagement. ୪। ନିଯୋଜନ—4. Appointing. ୫। ଆଦେଶ; ଅନୁମତି—5. Permission; order. ୬। ବୈଦିକ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ କୌଣସି ମନ୍ତ୍ରର ପ୍ରୟୋଗ (ହି, ଶ)—6. Applying of a vedic formula in connection with a particular ritual.

ବିନିଯୋଜିତ—ସଂ ବିଣ—(ବି+ନି+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ, ଣିଚ୍+କର୍ମ. ତ)—Binijojita ୧। ଭବିଷ୍ୟତ ଆଶାରେ ଅର୍ପିତ—1. Given in (ବିନିଯୋଜକ—ବାଚ୍ୟବାଚକ) anticipation of suitable return; invested. ୨। ସ୍ଥାପିତ—2. Established. ୩। ନିଯୁକ୍ତ—3. Appointed. ୪। ପ୍ରେରିତ—4. Sent; commissioned. ୫। ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ—5. Promulgated.

ବିନିର୍ଗତ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ନିର୍+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧। Binirgata ନିଃସୃତ; ବହିର୍ଗତ—1. Gone forth; issued. (ବିନିର୍ଗମ—ବି) ୨। ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତ—2. Gone out; departed. ୩। ଅପସୃତ—3. Expelled: displaced. ୪। ପ୍ରସ୍ଥିତ—4. Started; gone. ୫। ଅତୀତ—5. Past; elapsed.

ବିନିର୍ଗମ—ସଂ. ବି—(ବି+ନିର୍+ଗମ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧। ବହିର୍ଗମନ—Binirgama 1. Going forth; issuing out. (ବିନିର୍ଗମନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ପ୍ରସ୍ଥାନ—2. Departure.

ବିନିର୍ଜ୍ଜି(ର୍ଜି)ତ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ନିର୍+ଜି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ପରାଭୂତ; Binirjji(rji)ta ପରାଜିତ—Vanquished; defeated. (ବିନିର୍ଜ୍ଜୟ—ବି)

ବିନିର୍ଣ୍ଣୀତ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ନିର୍+ନୀ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଅବଧାରିତ Binirnnita (ବିନିର୍ଣ୍ଣୟ—ବି) Ascertained [ଦ୍ର—ଏହିପରି 'ବି' ଉପସର୍ଗ ଯୋଗରେ ବହୁ ପଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ; ଯଥା—ବିନିର୍ଧୂତ, ବିନିର୍ବନ୍ଧ, ବିନିର୍ଭୟ, ବିନିର୍ମୁକ୍ତ, ବିନିଷ୍କ୍ରମ, ବିନିଶ୍ଚିତ, ବିନିଷ୍ପଳ, ବିନିଃଶେଷ, ବିନିହତ ଇତ୍ୟାଦି।]

ବିନି(ର୍ଦ୍ଧୂ)ର୍ଧୂତ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ନିର୍ଦ୍ଧୂତ)—୧। ବିତାଡ଼ିତ—1. Binir(ddhu)rdhuta Expelled. ୨। ବିକମ୍ପିତ ହୋଇ ପାତିତ; ଝାଡ଼ିହୋଇ ଖସିପଡ଼ିଥିବା—2. Shaken off; dispelled. ୩। ଅବମାନିତ—3. Insulted.

ବିନିର୍ମୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ନିର୍ମୁକ୍ତ)—୧। ବହିର୍ଗତ—1 Come Binirmukta out. ୨। ଅନାବୃତ—2. Open. ୩। (ବିନିର୍ମୁକ୍ତି—ବି) ବନ୍ଧନ ରହିତ—3. Free from a bond.

ବିନିର୍ମୋକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ନିର୍ମୋକ)—୧। ପରିଧାନ ଶୂନ୍ୟ—Binirmoka 1. Devoid of clothing. ୨। ଖୋଳ ଛାଡ଼ି-(ବିନିର୍ମୋକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଥିବା (ସର୍ପ)—2. (a snake) Which has cast off its slough

ବିନିହତ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ନିହତ)—୧। ବିଶେଷରୂପେ ଆହତ—Binihata 1. Wounded. ୨। ମାରିତ; ହତ—2. Killed ୩। ଧ୍ୱସ୍ତ; ବିନଷ୍ଟ—3. Destroyed. ୪। ଲୁପ୍ତ; ମୂଳୋତ୍ପାଟିତ—4. Extinct; eradicated.

ବିନୀତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ନୀ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧। ବିନମ୍ର—Binita Humble. ୨। ବିନୟୀ—2. Modest. ୩। (ବିନୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ) [ବିନୀତତା(ତ୍ୱ)—ବି] ଶିଷ୍ଟ, ଅନୁଦ୍ଧତ—3. Gentle; decent. ୪। ଶାନ୍ତ—4. Meek. ୫। ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ—5. Of subdued passions self-controlled. ୬। ଧାର୍ମିକ—6. Pious religious; god-fearing. ୭। ଶିକ୍ଷିତ—7. Educated; trained. ୮। ଶାସିତ—8. Punished; ruled. ୯। ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ନୀତ—9 Taken out; carried from one place to another. ୧୦। ନିକ୍ଷିପ୍ତ—10. Dispersed-thrown about. ୧୧। ନିଭୃତ—11. Concealed; secret. ୧୨। ଗୃହୀତ—12. Taken. ୧୩। ଉପଭୁକ୍ତ—13. Enjoyed. ୧୪। ସୁନ୍ଦର—14. Beautiful. ସଂ. ବି—୧। ବଣିକ—1. Merchant; trader. ୨। ଶିକ୍ଷିତ ଅଶ୍ୱ—2. Trained horse. ୩। ଯୁଦ୍ଧାଶ୍ୱ—3. War-steed. ୪। ଶିକ୍ଷିତ ଜୀବ—4. Trained animal. ୫। ଦମନକ ଗୁଳ୍ମ (ହି. ଶ)—5. Damanaka (See) ୬। (ନାମ) ପୁଲସ୍ତ୍ୟଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହି.ଶ.)—6, Name of a son of sage Pulastya,

ବିନୀତକ—ସଂ. ବି—(ବି+ନୀ ଧାତୁ+କରଣ. ତକ)—୧। ଯାନ—Binitaka 1. Conveyance (Apte). ୨। (+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—ବାହକ—2. A carrier; a bearer (Apte).

ବିନୀତ ବେଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିନୀତ+ବେଶ)—ଭଦ୍ରବେଶଧାରୀ—Decently clad. Binita besa (ବିନୀତବେଶା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିନୀତାତ୍ମା—ସଂ. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିନୀତ+ଆତ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—Binitatma ୧। ନମ୍ର ପ୍ରକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—1. Humble-minded. ୨। ଧର୍ମାତ୍ମା—2. God-fearing. ୩। ଜିତାତ୍ମା—3. Self-controlled.

ବିନୀୟ—ସଂ. ବି—(ବି+ନୀ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ; ଛାନ୍ଦସ)—୧। କାପଟ୍ୟ; Biniya ଛଳ—1. Deceit; trick. ୨। ପାପ—2. Sin. ୩। କଳ୍କ; ପିଣ୍ଡିଆ—3, Oil cake. ୪। କାଞ୍ଜି—4. Sediment; dregs (Apte). ୫। ଅପରାଧ—5. Crime (Apte).

ବିନୀୟମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ନୀ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନ)—
Biniyamāna ଶିକ୍ଷ୍ୟମାଣ; ଯାହାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଅଛି—
(ବିନୀୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Being trained or educated; undergoing training.

ବିନୁ(ନେ)—ଦେ. ଅ—ବିନା (ଦେଖ)
Binu(ne) Binā (See)
(ବିନୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଉ—ତୋ ରୂପ ନ ଦେଖି ନୟନେ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ
ବିନ୍ନ **बिन** ଯେସନେ ଅସ୍ଥା ବନେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ)

ବିନୁକ୍ତି—ସ. ବି (ବି+ନୁ ଧାତୁ+ଭାବ ତି, କପାଠନ)—ପ୍ରଶଂସା
Binukti (ହ. ଶ)—Praise.

ବିନେତବ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ବି+ନୀ ଧାତୁ+କର୍ମ ତବ୍ୟ)—ଶାସନୀୟ—
Binetabya Governable.

ବିନେତା—ସଂ ବି ପୁଂ (ବି+ନୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା ୧ବ)—
Binetā ୧ । ଶିକ୍ଷକ—1, Instructor. ୨ । ଶାସନକର୍ତ୍ତା;
(ବିନେତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦଣ୍ଡକର୍ତ୍ତା—2. Ruler. ୩ । ରାଜା—
3. King. ୪ । ଦଳର ନେତା—4. Leader.

ବିନେୟ—ସ. ବିଣ (ବି+ନୀ ଧାତୁ+କର୍ମ ଯ)—୧ । ଶିକ୍ଷଣୀୟ—
Bineya 1, Fit to be trained. ୨ । ଦଣ୍ଡନୀୟ—2. Punishable. ୩ । ଗ୍ରାହ୍ୟ—3. Acceptable.

ବିନୋଇ(ୟୀ)—ଗ୍ରା. କ୍ରି ବିଣ (ସ ବିନୟୀ)—ବିନୀତ ହୋଇ; ନମ୍ର
Binoi(yi) ଭାବରେ—Modestly; humbly. (ଉ—କର
बिनय करे ଦୁଇ ଯୋଡ଼ି ଅନୁମାନିକ ବିନୋଇ ବୋଲଇ ଶୁଣିମା
बिनती करके ଶଶିସେଣା ନେମାଦେଇ । ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।)

ବିନୋଇ(ୟି)ବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ ବିନୟ)—୧ । ବିନୀତ ହୋଇ କହିବା-
Binoi(yi) 1. To speak humbly. ୨ । ବିନୀତ ହେବା—
मिनति करा 2. To be submissive. ୩ । ନିବେଦନ
बिनती करना କରିବା—3. To submit respectfully,
(ଉ—କର ଅଞ୍ଜଳି ଶିରେ ଦେଇ, ମୁନିଙ୍କ ଚରଣେ
ବିନୋଇ । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।)

ବିନୋକ୍ତି—ସ. ବି (ବିନା+ଉକ୍ତି)—ବିନା ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇଥିବା
Binokti ଅର୍ଥାଲଙ୍କାରବିଶେଷ—A figure of speech.
(ଏହାର ଉଦାହରଣ—ଗୁଣ ବିନା ଲୋକର ଶୋଭନ ନୁହେଁ ।)

ବିନୋଦ—ସ. ବି (ବି+ନୁଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ମନସ୍ତୁଷ୍ଟି;
Binoda ଆନନ୍ଦ—1. Gratification of mind; pleas-
(ବିନୋଦିତ—ବିଣ) ure; happines , ୨ । ଔତ୍ସୁକ୍ୟ—
2. Eagerness; vehemence. ୩ । ବିହାର; ଲୀଳା-
3, Pastime, ୪ । ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ; କ୍ରୀଡ଼ାକୌତୁକ-
4. Pleasures; amusements; merriment; sports; play. ୫ । ଅପନୟନ; ଅପନୋଦନ—
4. Relieving of distress; alleviating; palliating. ୬ । ପ୍ରବୋଧନ; ସାନ୍ତ୍ୱନାଦାନ—6. Consolation. ୭ । (+କରଣ ଅ) ସମୟ ଯାପନୋପାୟ—
7. Diversion; relaxation. ୮ । ରସିକତା
ପ୍ରକାଶ—8. Witticism; humour. ୯ । (+ଅଧି-
କରଣ ଅ) ରାଜ ଗୃହ ବିଶେଷ; ପ୍ରମୋଦ ଗୃହ (ହ. ଶ)—
8. A King's pleasure house. ୯ । (+କରଣ
ଅ) ଆଲିଙ୍ଗନବିଶେଷ—9. A sort sexual enjoyment (Apte) or of embrance. ସ. ବିଣ—
ମନୋହର; ସୁନ୍ଦର—Beautiful. ଦେ. ବି—ବିନୋଦ-
ବିହାରୀର ଡାକ ନାମ—A popular name for Binodabihāri.

ବିନୋଦ ଗୃହ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିନୋଦ+ଗୃହ)—ବିଳାସଭବନ;
Binoda gruha ବଇଠକଖାନା—Drawing room; par-
(ବିନୋଦ ଭବନ, ବିନୋଦଶାଳା, ବିନୋଦବାସ—ଅନ୍ୟରୂପ) lour.

ବିନୋଦନ—ସ. ବି (ବି+ନୁଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—୧ । ବିନୋଦ
Binodana (ଦେଖ)—1. Binoda (See) ୨ । ମନସ୍ତୋଷଣ-
2. Gratifying of the mind. ୩ । କ୍ରୀଡ଼ାକରଣ-
3. Playing.

ବିନୋଦିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସ ବିନୋଦୀ)—୧ । ଆମୋଦ ପ୍ରିୟ—
Binodiā 1, Fond of sports or amusements. ୨ ।
(ଅମୁକରେ) କ୍ରୀଡ଼ା କରିବାକୁ ଯେ ସୁଖପାଏ—2. Fond
बिनोदिया of sporting with· (ଉ—ଫୁଲେ ଫୁଲେ ସରୁ
बिनोदिया ରଥଣ ଯେଣୁ ସେ ପ୍ରଭୁ ଫୁଲ ବିନୋଦିଆ । ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ,
ଜଗମୋହନ ।) ୩ । କ୍ରିଡ଼ାପ୍ରିୟ—3. Sportive.
୪ । ସୁନ୍ଦର—4. Charming; graceful. ୫ ।
ଆନନ୍ଦପ୍ରଦ—5. Gratifying. ୬ । ରସିକ—6.
Witty; humorous. ଦେ. ବି—An epithet of Śrikrushna.

ବିନୋଦ ବିହାରୀ—ସ. ବିଣ; ପୁଂ—କ୍ରୀଡ଼ାକାରୀ—Spoxting.
Binoda bihāri ସ, ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—Śrikrushna, ଦେ. ବି
ପୁଂ—୧ । ଲୋକଙ୍କ ନାମ—1. A name given to males. ୨ । ଦେବ ବିଗ୍ରହଙ୍କ ନାମ—2. A name of an image of Śrikrushna.

ବିନୋଦୀ—ସ. ବିଣ ପୁଂ (ବିନୋଦ+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—
Binodi ୧ । ପ୍ରମୋଦଯୁକ୍ତ; କ୍ରୀଡ଼ାପ୍ରିୟ; କ୍ରୀଡ଼ାଶୀଳ—
(ବିନୋଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Sportive. ୨ । ଆମୋଦପ୍ରଦ—
2. Gratifying. ୩ । ପରିହାସପ୍ରିୟ—4. Fond of jests; jestive; jocular. ୪ । ରସିକ—4. Witty; humorous.

ବିନ୍ତି—ବୈଦେ. ବି—ବିନ୍‌ତି (ଦେଖ)
Binti Bin-ti (See)

ବିନ୍ଦ (ଧାତୁ)—ସ—ଅବୟବାବୃତ ହେବା—
Bind (root) To be embodied in.

ବିନ୍ଦ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. ବିନ୍ଦୁ)—ବିନ୍ଦୁ; ବୁନ୍ଦ, ଚିହ୍ନ; ଚୋଟି-
Binda Small mark; sign; dot. (ଉ—ଭାଳ ଲଲାଟେ ବିନ
टीप **बुँद** ବିନ୍ଦ, ଲୁହ ଦେଖି ପାଇବୁ ବିଚ୍ଛେଦ । ପ୍ରାଚୀ. ଉପ-
ବାରଣ ।)

ବିନ୍ଧି—ଦେ. ବି (ହି. ବିନ୍ଦୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର ଅଳକା ବା କେତକୀ-
Bindi A crescent-shaped ornament put on
মাথার চাঁদ **बिंदी** the hair over the brow of a woman.

ବିନ୍ଧିଆ—ଦେ. ବି—ତ୍ରିଶୂଳାକୃତି ମଶାଲରେ ଜଳିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Bindiā ତୈଳାକ୍ତ କନାର ବଣ୍ଡା—Circular rolls of rags
মসালের বিড়ী moistened with oil and fixed to the forks of trident-shaped torches.

ବିନ୍ଦୁ—ସଂ. ବି (ବିନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+ସଞ୍ଜ୍ଞାର୍ଥେ କର୍ମ ଉ)—୧ । କଣିକା ମାତ୍ର;
Bindu କଣା—1. A very minute portion. ୨ । ତରଳ ଦ୍ରବ୍ୟର ଟୋପା—2 Drop. ୩ । ଚିହ୍ନ; କ୍ଷୁଦ୍ର ଚିହ୍ନ—3. A very small mark; spot; a dot ୪ । ଅନୁସ୍ୱାର—4. The nasal alphabet representing 'm' and represented by a dot. ୫ । ବୀର୍ଯ୍ୟ; ଶୁକ୍ର—5. Semen. ୬ । (ଜ୍ୟାମିତି) ଦୈର୍ଘ୍ୟ, ବିସ୍ତାର ଓ ବେଧରହିତ ଅବସ୍ଥିତିଜ୍ଞାପକ ଚିହ୍ନ—(Geometry) A point that has no magnitude but has only position. ୭ । ଭ୍ରୂମଧ୍ୟ—7. The middlemost point of the forehead between the eyebrows. ୮ । ହସ୍ତୀଶୁଣ୍ଡରେ ଚିତ୍ରିତ ରଙ୍ଗର ଟୋପା-8. Spots painted on the trunk of an elephant. ୯ । କପାଳରେ ଦିଆଯିବା ଚନ୍ଦନାଦିର ଟୋପା—9. Small circular mark of sandalpaste, vermillion etc put on the middle of the brow. ୧୦ । (ନାଟକରେ) ଗୁଣୀଭୂତ ପରସ୍ପର ଘଟନା—10. Inter-related incidents in a drama. ୧୧ । ପାଣ୍ଡୁଲିପିଆଦିରେ କଟା ହୋଇଥିବା ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ଉପରେ ଦିଆଯିବା ବିନ୍ଦୁଚିହ୍ନ, (ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦମାନ କଟା ନ ହେବାର ସୂଚିତ ହୁଏ—11. (In manuscripts) Marks of points put over an erased word indicating that the word should not be erased (Apte.) ସଂ. ବିଣ (ବିଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଉ) – ୧ । ବେତ୍ତା; ଜ୍ଞାତା; ଜ୍ଞାନୀ—1. Knowing; wise (Apte.) ୪ । ଦାତା; ଦାନଶୀଳ—2. Bestowing; munificent; liberal (Apte.)

ବିନ୍ଦୁକ—ସଂ. ବି (ବିନ୍ଦୁ+କ)—ଛୋଟବିନ୍ଦୁ—A driblet; small
Binduka drop or point,

ବିନ୍ଦୁଚୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସାମାନ୍ୟ ବିନ୍ଦୁପାତପୂର୍ବକ ବୃଷ୍ଟିହେବା—
Binduchāliba 1. To rain in small drops, [ବିନ୍ଦୁପକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] to dribble. ୪ । ବିନ୍ଦୁ-
বিন্দু বিন্দু জল ফেলা ଟାଳିବା; (ପୁରୁଷ ପକ୍ଷରେ) ରେତଃପାତ
बूंदगीराना କରିବା—2. To discharge one's semen

ବିନ୍ଦୁ ଚିତ୍ରକ—ସଂ. ବି (ବିନ୍ଦୁ+ଚିତ୍ରକ)—୧ । ଚିତ୍ରକର—1. A
Bindu chitraka painter. ୨ । ଚିତ୍ର ମୃଗ—2. Spotted deer.

ବିନ୍ଦୁ ଜାଲ—ସଂ. ବି. (ବିନ୍ଦୁ=କ୍ଷୁଦ୍ର ଚିହ୍ନ+ଜାଲ=ସମୂହ)—୧ ।
Bindu jāla ବିନ୍ଦୁ ସମୂହ—1. A number of drops.
(ବିନ୍ଦୁ ଜାଲକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ହସ୍ତୀର ଗଣ୍ଡ ସ୍ଥଳରେ ଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଚିହ୍ନ; ପଦ୍ମକ—2. The white or reddish spots on the temples of an elephant. ୩ । ହାତୀର ମୁହଁ ଓ ଶୁଣ୍ଢରେ ଚିତ୍ରିତ ବିନ୍ଦୁସମୂହ—3. Marks of coloured paint on the trunk and face of an elephant (Apte).

ବିନ୍ଦୁ ଟଳିବା—ଦେ. ବି—ରେତଃ ପାତ ହେବା—The discharge
Bindu ṭaḷibā বিন্দু টলা; বিন্দু পাত of one's semen
बिंदु टलना

ବିନ୍ଦୁ ଟାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ରେତଃପାତ କରିବା—To discharge
Bindu ṭāḷibā বিন্দু ঢালা **बिंदुटालना** one's semen.

ବିନ୍ଦୁ ଧାରଣ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ବିନ୍ଦୁ+ଧାରଣ)—ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ
Bindu dhāraṇa ବ୍ରତ ଅବଲମ୍ବନପୂର୍ବକ ବୀର୍ଯ୍ୟକୁ ଶରୀରରେ ରକ୍ଷଣ-
The act of restraining the discharge of semen by observing continence.

ବିନ୍ଦୁ ପତନ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିନ୍ଦୁ+ପତନ)—୧ । ଜଳୀୟ
Bindu patana ବସ୍ତୁର ଟୋପାମାନ ପଡ଼ିବା—1. The fall-
(ବିନ୍ଦୁପାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ing of a liquid by drops. ୨ । ଛୋଟ ଛୋଟ ଟୋପାରେ ବର୍ଷା ହେବା—2, Raining in drops; dribble. ୩ । ଶୁକ୍ରକ୍ଷରଣ—3. The discharge of semen.

ବିନ୍ଦୁ ପତ୍ର—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିନ୍ଦୁ ଅଛି ପତ୍ରରେ ଯାହାର)—
Bindu patra ଭୂର୍ଜ ବୃକ୍ଷ—The birch tree.

ବିନ୍ଦୁ ପାତନ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିନ୍ଦୁ+ପାତନ)—ବୀର୍ଯ୍ୟପାତନ-
Bindu pātana The letting of one's semen to be discharged; the discharge of one's semen.

ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ—1. By
Bindu bindu বিন্দু বিন্দু drops, ୨ । ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ—2. In driblets. ୩ । ଗୋଲ ଟୋପି ମାନଙ୍କରେ—3. In circular spots.

ବିନ୍ଦୁ ବିସର୍ଗ—ଦେ. ବି—କୌଣସି ଘଟଣାର କଣ୍ଠସ୍ଥାନ ସମ୍ବାଦ—
Bindu bisarga Any slightest information about
বিন্দু বিসর্গ any matter. (ଯଥା—ମୁଁ ଏ କଥାର ବିନ୍ଦୁ ବିସର୍ଗ ଜାଣେ ନାହିଁ ।) ସଂ. ବି—୧ । କୌଣସି ଲେଖାରେ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କରେ ଥିବା ବିନ୍ଦୁ (ଅନୁସ୍ୱାର) ଓ ବିସର୍ଗ ଚିହ୍ନମାନ -1. The dots and dashes in a writing. ୨ । ଅନୁସ୍ୱାର ଓ ବିସର୍ଗର ଚିହ୍ନମାନ—2. The signs of Anuswāra and bisarga.

ବିନ୍ଦୁସର(ରଃ)—ସଂ. ବି--(ନାମ)- ତିବ୍ବତ ଦେଶାନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜଳାଶୟ-
Bindu sara(raḥ) An inland lake in Tibet,
(ବିନ୍ଦୁ ସରୋବର; ବିନ୍ଦୁ ହ୍ରଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା କୈଳାସ ପର୍ବତ ସମୀପରେ ଥିବା ମହାସାଗରରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ

ଅଛି, ଯଥା—ମଇଳାକ ସବଳେ ହୋଇଲେ ପ୍ରବେଶ । ×××ତାହା ସମୀପେ ଯେଉଁ ବିନ୍ଦୁ ସର ଅଛି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା । ଭଗୀରଥ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ପୃଥିବୀରେ ଅବତରଣ କରାଇବା ପାଇଁ ଏହିଠାରେ ତପସ୍ୟା କରିଥିଲେ ।]

ବିନ୍ଦୁ ସରୋବର—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଥିବା ସୁନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ Bindu sarobara ଜଳାଶୟ—A tank in Bhubaneśwra.
ବିନ୍ଦୁସାଗର } ଅନ୍ୟରୂପ
ବିନ୍ଦୁ ହ୍ରଦ }
[ଦ୍ର—ଏକାମ୍ର ପୁରାଣ ମତରେ ସବୁ ତୀର୍ଥର ଜଳବିନ୍ଦୁ ମାନ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ଏ ଜଳାଶୟରେ ଅଛି । ଫଳତଃ ଏ ଜଳରେ ନେଳ ଉଦ୍ଭିଦ କଣାମାନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଅଛି ଏବଂ ଦେଖାଯାଇଅଛି ଯେ ଏ ଜଳକୁ ଦଶ ବାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲାରେ ଛାଣିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏ ନେଳ ବିନ୍ଦୁ ଟେଲାବିନ୍ଦୁରେ ପରିଣତ ହୁଏ, ବିନ୍ଦୁ ପାଣି ବିନ୍ଦୁମୟ ଦେଖାଯାଉଥାଏ । ଏଠାରେ ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରା ଉତ୍ସବ କରାଯାଏ । ଏ ହ୍ରଦର ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ବେଦୀ ଓ ଚନ୍ଦନ ମଣ୍ଡପ ଅଛି । ଏ ହ୍ରଦ କ୍ରମଶଃ ସବୁଳେ ପୋତି ହୋଇ ଯାଉଛି ।]

ବିନ୍ଦୁସାର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ମଗଧର ନରପତି ଅଶୋକଙ୍କର ପିତା—Bindusāra The father of King Asoka.
बिन्दुसार बिन्दुसार

ବିନ୍ଧନି—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ବେଧନୀ)—ଲିହଣ; ନିହାଣ—Bindh-ni Iron chisel.

ବିନ୍ଧ—ଦେ. ବି (ବ୍ୟଧ୍ ଧାତୁ=ବିନ୍ଧ କରିବା)—ଛିଦ୍ର; କଣା; ଫୋଡ଼—Bindha Bore; chink; hole; perforation.
বিঁধ, ছেঁদা छेद

ବିନ୍ଧ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫୋଡ଼ିବା; ଛିଦ୍ର କରିବା—To bore Bindha kariba through a thing.
বিঁধা, ছেঁদা করা छेदना

ବିନ୍ଧନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବେଧନ)—ରତି ସମୟରେ ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ Bindhana ପରସ୍ପର ଆକର୍ଷଣ—Mutual drawing or attracting of each other during coition.

ବିନ୍ଧଣା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବ୍ୟଧ ଧାତୁ)—୧ । ମାରଣା (ଗାଈ, ବଳଦ Bindhaṇā ଆଦି); ଯେଉଁ ଶୃଙ୍ଗଯୁକ୍ତ ପଶୁ ଶୃଙ୍ଗ ଦ୍ୱାରା যে শিংগ দিয়ে ফোড়ে ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଭୁସେ—1. Given to goring people with horns (said of मरखन्ना, मरकहा a horned animal). [ବିନ୍ଧ(ନ୍ଧୁ)(ନ୍ଧେ)ଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯେଉଁ ଲୋକ କଷ୍ଟକର ବାକ୍ୟ କହେ; କଟୁଭାଷୀ—2. Of foul speech ଗ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି (ସଂ. ବେଧନାସ୍ତ୍ର) ବଟାଲି—Chisel.

ବିନ୍ଧ(ନ୍ଧୁ; ନ୍ଧେ)ଣୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବେଧନୀ)—ଡାଲିଆ ଲୁହାରେ ଛିଦ୍ର Bindha(ndhu; ndhe)ṇi କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସୂଚୀବିଶେଷ—বিঁধনী बरमा An iron drill. ଦେ. ବିଣ—'ବିନ୍ଧଣା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Feminine of 'Bindhaṇā'.

ବିନ୍ଧ ବୁଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛିଦ୍ର ବନ୍ଦ କରିବା—Bindha bujibā To stop a hole.
ছেঁদা বন্দ করা, ছেঁদা বুজান छेद बन्द करना

(ବିନ୍ଧ ବୁଜି ହେବା, ବିନ୍ଧ ମରିବା—ବିଶେଷ୍ୟ ରୂପ)
(ବିନ୍ଧ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିନ୍ଧସ—ସଂ. ବି (ବ୍ୟଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅସ)—ଚନ୍ଦ୍ର—Bindhasa The moon.

ବିନ୍ଧା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ୍ୟଧ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବିନ୍ଧିବା; ଶୃଙ୍ଗଦ୍ୱାରା ଭେଦ Bindhā କରଣ—1. Goring with the horns. ୨ । ବିନ୍ଧ୍ୟ ବ୍ରଣାଦିର ବ୍ୟଥା—2. Aching pain of boils. ୩ । शींगमारना ଫୋଡ଼ିବା; ଛିଦ୍ରକରଣ—3. Act of drilling or ব্যথা; বিঁধা piercing. ୪ । ଶରନିକ୍ଷେପ କରିବା—4. टीस Throwing of a dart. ଦେ.ବିଣ—ବିନ୍ଧ ହୋଇଥିବା টনটনানী छेदना বিঁধা वेधना Gored.

ବିନ୍ଧା ଛିଟ୍(ଟି)କା—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଦେହ ବଥାଇବା ବା Bindhā chhit-(ti)kā ବିନ୍ଧିବା ଓ ଜ୍ୱାଳାମୟ ହେବା—Aching and burning sensation in the body.
ବିନ୍ଧାଜଳା }
ବିନ୍ଧାପୋଡ଼ା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବିନ୍ଧାଛିଟା }
বেদনা; টনটনানি टीसदाह

ବିନ୍ଧାଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବେଧନ)—ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ—Wrestling. [ଉ—Bindhāna ସେ ଭ ଶିଷ୍ୟଗଣ କରନ୍ତି ବିନ୍ଧାଣ ବଳବାନ କସାକସି । ଉଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।]
कुश्ती कुस्ती

ବିନ୍ଧାଣି—ଦେ. ବି—୧ । କାରିଗର—1. A mechanic; an Bindhāṇi artist. ୨ । ବିନ୍ଧକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A borer.
কারিগর विंधीया

ବିନ୍ଧାଣି ରତ୍ନ—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କାରିଗରଙ୍କୁ ପ୍ରଦ-Bindhāṇi ratna ତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—A title given to an excellent artist.

ବିନ୍ଧାଣି ରାଇ(ଏ, ୟ)—ଗ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବଢ଼େଇମାନଙ୍କ Bindhāṇi rāi(e, ya) ଭିତରେ ମୁଖିଆ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପାଧିବିଶେଷ—A title of a headman amongst carpenters.

ବିନ୍ଧାବିନ୍ଧି—ଦେ. ବି—୧ । ପରସ୍ପରକୁ ବିନ୍ଧିବା—1. Mutual Bindhābindhi goring. ୨ । (ସହଚର) ଶରୀରର বিঁধাবিঁধি ଅନେକ ସ୍ଥାନ ବଥାଇବା—2. Aching sensation टीसदाह in many parts of the body.

ବିନ୍ଧିଣି—ଦେ. ବି (ଦେଶୀୟ ଶବ୍ଦ)—ଅଳଙ୍କାର ଉପରେ ପଥର Bindhiṇi ବସାଇବା କାମ—Fixing of gems on পাথর বসান ornaments. ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଲିହଣ—Iron chisel.

ବିନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ.ବ୍ୟଧ ଧାତୁ)—୧ । (ଅକର୍ମକ) (ବ୍ରଣାଦି) ବ୍ୟଥା Bindhibā କରିବା—1. To ache. ୨ । (ସକର୍ମକ) କାଠ-বেদনাকরা ଆଦିରେ ଛିଦ୍ର କରିବା—2. To bore through वेधना wood etc. ୩ । ଫୁଟାଇବା; ଫୋଡ଼ିବା—3. To pierce. বিঁধা ୪ । ଶୃଙ୍ଗଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା—4. To gore. ୫ । শিংগেফোড়া; গুঁতান ଶର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—5. To shoot an বিঁধা arrow; to use the bow. [ଉ—ଟାଣେ ବକେ मारना ଶମ୍ବ, ସଦୃଶ ଜଳମ୍, ଭୁମ୍ଭକୁ ଏକା ଅଛନ୍ତି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଙ୍କାଳିଚିନ୍ତା, ୫ ଗୀତ ।]

ବିନ୍ଧ୍ୟ—ସ. ବି—୧ । (ବି=ବିରୁଦ୍ଧ+ଧୈ ଧାତୁ=ଚିନ୍ତା କରିବା+ Bindhya ଅ; କର୍ତ୍ତାରେ । ପୁରାଣମତେ ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଗତିରୋଧ କରି ତାହାଙ୍କଠାରୁ ଉନ୍ନତ ହେବା ପାଇଁ ଚିନ୍ତା କରିଥିଲେ)— ଭାରତବର୍ଷର ମଧ୍ୟଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗିରିମାଳା—1. The Bindhya range of mountains in the middle of India. [ଦ୍ର—ଏହା ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟକୁ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତରୁ ପୃଥକ୍ କରିଅଛି । ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ବିନ୍ଧ୍ୟାଚଳର ଉତ୍ତରରେ ରହୁଥିଲେ ଏବଂ ଅନାର୍ଯ୍ୟମାନେ ଦକ୍ଷିଣରେ ରହୁଥିଲେ । ଏହା ପୌରାଣିକ ସପ୍ତକୁଳାଚଳ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ । ପୁରାଣରେ କଥିତ ଅଛି ଯେ, ବିନ୍ଧ୍ୟଗିରି ମେରୁପର୍ବତ ପ୍ରତି ଈର୍ଷାନ୍ୱିତ ହୋଇ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତିଦିନ ମେରୁକୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରିବା ପରି ଏ ପର୍ବତକୁ ପ୍ରତିଦିନ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରିବେ ବୋଲି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ; କିନ୍ତୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସେଥିରେ ସ୍ୱୀକୃତ ନ ହେବାରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପଥରୋଧ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବିନ୍ଧ୍ୟଗିରି ଆକାଶକୁ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏଥିରେ ଦେବତାମାନେ ଭୀତ ହୋଇ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷିଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ଅଗସ୍ତ୍ୟ ବିନ୍ଧ୍ୟପର୍ବତଙ୍କ ଗୁରୁ ଥିବାରୁ ସେ ବିନ୍ଧ୍ୟ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ବିନ୍ଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ମସ୍ତକ ନୁଆଁଇଲେ । ଅଗସ୍ତ୍ୟ ବିନ୍ଧ୍ୟଙ୍କୁ କହିଲେ ଆମ୍ଭେ ଦକ୍ଷିଣଦିଗକୁ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା କରୁଅଛୁଁ, ତେଣୁ ଆମ୍ଭେ ଫେରି ଅସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମ୍ଭେ ଏହିପରି ନତମସ୍ତକ ହୋଇ ରହି ଥାଅ । ଗୁରୁଆଦେଶ ପାଳନ କରି ବିନ୍ଧ୍ୟଗିରି ମସ୍ତକ ଅବନତ କଲେ । ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଆଉ ଦକ୍ଷିଣରୁ ଫେରି ଆସିଲେ ନାହିଁ ଓ ବିନ୍ଧ୍ୟ ସେହିଦିନଠାରୁ ନତମସ୍ତକ ହୋଇ ରହିଲେ, ଆଉ ବଢ଼ିଲେ ନାହିଁ (Apte)] ୨ । (ବ୍ୟଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ; କର୍ତ୍ତାରେ)—ବ୍ୟାଧ—3, A hunter (Apte).

ବିନ୍ଧ୍ୟଗିରି, ବିନ୍ଧ୍ୟଗିରିମାଳା, ବିନ୍ଧ୍ୟପର୍ବତ, ବିନ୍ଧ୍ୟାଚଳ, ବିନ୍ଧ୍ୟାବଳି — ଅନ୍ୟରୂପ

ବିନ୍ଧ୍ୟକୂଟ—ସ. ବି (ବିନ୍ଧ୍ୟ+କୁଟ୍ ଧାତୁ=ଅପ୍ରସନ୍ନ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ Bindhyakūṭa ଅ)—ଅଗସ୍ତ୍ୟ ମୁନି—Sage Agastya (ବିନ୍ଧ୍ୟକୂଟନ—ଅନ୍ୟରୂପ) who was the spiritual preceptor of the Bindhya hills.

ବିନ୍ଧ୍ୟବାସିନୀ—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିନ୍ଧ୍ୟବାସୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine Bindhyabāsinī form of Bindhyabāsī. ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦୁର୍ଗା—1. Durgā. ୨ । ବିନ୍ଧ୍ୟାଚଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ଦୁର୍ଗାଦେବୀ—2. The name of an idol of Durgā worshipped in the Bindhya hills.

ବିନ୍ଧ୍ୟବାସୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ବିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତରେ ବାସ କରୁଥିବା— Bindhyabāsī Living in the Bindhya hills. (ବିନ୍ଧ୍ୟବାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବି—ମୁନିବିଶେଷ; ବ୍ୟାଡ଼ିମୁନି—Name of a sage. [ଦ୍ର—ଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସଂସ୍କୃତ ବୈୟାକରଣିକ ଥିଲେ ।]

ବିନ୍ଧ୍ୟବିରୋଧୀ—ଦେ. ବି—ଅଗସ୍ତ୍ୟ ମୁନି—Sage Agastya. (ଉ— Bindhyabirodhī ବିପତ୍ତିକ ଦୁଃଖରେ ହୋଇଥିଲା, ବିନ୍ଧ୍ୟ-ବିରୋଧୀ ସମୁଦ୍ର ପିଇଲା—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) [ଦ୍ର—ଅଗସ୍ତି ତଳେ ଦେଖ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ବିନ୍ଧ୍ୟ ଭୂଲୋକ—ଦେ. ବି—ଅଗସ୍ତ୍ୟ—Sage Agastya. (ଉ— Bindhya bhūloka ବିନ୍ଧ୍ୟଭୂଲୋକ ଗମେ ତହିଁ, ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱରୂପ ଭୂଷ ଦେଇ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିନ୍ଧ୍ୟା—ସ. ବି—୧ । ଲବଲୀ; ନଅରକୋଳି ଗଛ (ହ. ଶ)— Bindhyā 1. The Labalī tree. ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଳାଇଚ—2. Small cardamom (Apte).

ବିନ୍ଧ୍ୟାଟବୀ—ସ. ବି (ବିନ୍ଧ୍ୟ+ଅଟବୀ)—ବିନ୍ଧ୍ୟପର୍ବତସ୍ଥ ଅରଣ୍ୟ— Bindhyāṭabī The forest in the Bindhya hills. (ବିନ୍ଧ୍ୟାରଣ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିନ୍ଧ୍ୟାବଳୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଅସୁର ବାଣରାଜାଙ୍କ ମାତା—1. The Bindhyābaḷī mother of demon King Bāṇa. ୨ । ବିନ୍ଧ୍ୟଗିରିମାଳା—2. The Bindhya hills.

ବିନ୍ନ—ସ. ବିଣ (ବିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପ୍ରାପ୍ତ—1. Got; Binna obtained. ୨ । ବିଚାରିତ—2. Considered; (ବିନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) judged. ୩ । ବିବାହିତ—3. Married. ୪ । ଅବସ୍ଥିତ—4. Situated. ୫ । ଜ୍ଞାତ—5. Known. ୬ । ପରିଚିତ—6. Acquainted with. ୭ । ଆଲୋଚିତ—7. Discussed (Apte).

ବିନ୍ୟସ୍ତ—ସ. ବିଣ (ବି+ନି+ଅସ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ସଜ୍ଜିତ; ଯଥା— Binyasta କ୍ରମରେ ରଚିତ; ଖଚିତ—1. Arranged in order; methodically arranged; paved; inlaid. ୨ । ସ୍ଥାପିତ—2. Set; placed; put down; fixed. ୩ । ବିକ୍ଷିପ୍ତ—3. Scattered; thrown. ୪ । ଅର୍ପିତ—4. Deposited; presented. ୫ । ହସ୍ତରେ ଦତ୍ତ; ନ୍ୟସ୍ତ—5. Delivered (Apte).

ବିନ୍ୟାସ—ସ. ବି (ବି+ନି+ଅସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ସଜ୍ଜା; Binyāsa ରଚନା—1. Orderly arrangement. ୨ । ମନ୍ତ୍ରୋଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ହୃଦୟାଦିରେ ଅଙ୍ଗୁଳି ଅର୍ପଣ— 2 The touching of the heart, head etc while uttering a Mantra. ୩ । ରକ୍ଷଣ; ସ୍ଥାପନ— 3. Depositing. ୪ । ଗ୍ରନ୍ଥନ—4. Laying down; masonry. ୫ । ଅର୍ପଣ—5. Entrusting; making over. ୬ । (+କର୍ମ. ଅ) ନ୍ୟସ୍ତବସ୍ତୁ—7. A deposit (Apte). ୮ । ସମୂହ—8. Collection; assemblage (Apte). ୯ । (+ଅଧିକରଣ. ଅ) ଯେଉଁ ପାତ୍ରରେ ବା ସ୍ଥାନରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବିନ୍ୟସ୍ତ ହୁଏ, ଅଧାର—9, A site; receptacle.

ବିନ୍ୟାସିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କି (ସଂ. ବିନ୍ୟାସ)—୧ । ସ୍ଥାପନ କରିବା; ଥୋଇବା—1. To place; to lay.
Binyāsibā
বিন্যাসা
बिनसना

[ଉ—ଲକ୍ଷ-ପଦ୍ମେ ଗଣ୍ଡମଣ୍ଡଳ ବିନ୍ୟାସି କରୁଥାଇ ବାଳା ଧ୍ୟାନ । ରାଧାନାଥ· ଯଯାତି ।] ୨ । (ମନ) ବଳାଇବା—2. To hanker after; to be bent upon. [ଉ—ବଧ କରନ୍ତ ନମାନ୍ତା ରାମ ବିନା ବିନ୍ୟାସିବ ନାହିଁ ଚିତ୍ତ ଆନେ ଗୋ ବୈଦେହି । ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିପକ୍ତ୍ରିମ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ପଚ୍ ଧାତୁ+ଜାତାର୍ଥେ, ତ୍ରିମ)—୧ । ପାକ ଦ୍ୱାରା ଜାତ; ଯାହା ପାକ କରାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ—
Bipaktrima
1. Obtained by cooking; cooked. ୨ । ସୁପରିପକ୍ୱ—2. Well ripened. ୩ । ସୁଜୀର୍ଣ୍ଣ—3. Well digested.

ବିପକ୍ୱ—ସଂ. ବିଣ (ବି=ବିଶେଷ+ପଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ସୁପକ୍ୱ; ପରିପକ୍ୱ—1. Well ripened; well matured. ୨ । ବଳାଯାଇଥିବା—2. Twisted. ୩ । ବକ୍ର—3. Oblique. ୪ । ପୂର୍ଣ୍ଣାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ—4. Well developed. ୫ । ଅପରିପକ୍ୱ; କଞ୍ଚା (ବ୍ରୁ. ଗ)—5. Unripe.
Bipakwa
(ବିପକ୍ୱତା—ବି)

ବିପକ୍ଷ—ସଂ. ବି (ବି=ବିରୁଦ୍ଧ+ପକ୍ଷ=ପାର୍ଶ୍ୱ, ସହାୟ)—୧ । ଶତ୍ରୁ—1. Enemy. ୨ । ବିରୁଦ୍ଧପକ୍ଷୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Adversary; antagonist. ୩ । ବିବାଦରେ ଅପର ପକ୍ଷ; ପ୍ରତିବାଦୀ-3. The opposite party in a dispute. ୪ । ନ୍ୟାୟ ଅଦ୍ଦରେ ଏକ ଯୁକ୍ତିର ବିରୁଦ୍ଧ ଯୁକ୍ତି—4. The opposite side of an argument. ୫ । ଶତ୍ରୁର ଦଳ-5. The party of one's enemy. ୬ । କୌଣସି ଉକ୍ତିର ବା ଅଭିଯୋଗର ଖଣ୍ଡନ (ବ୍ରୁ. ଗ)—6. Refutation or reply to a saying or charge. ୭ । (ବ୍ୟାକରଣ) ବାଧକ ନିୟମ; କୌଣସି ନିୟମର ବିରୁଦ୍ଧ ବ୍ୟବସ୍ଥା (ବ୍ରୁ. ଗ)—7. Opposition to a grammatical rule. ୮ । (ବହୁବ୍ରୀ ଭତ୍; ବି+ପକ୍ଷ)—ପକ୍ଷୀର ଡେଣା--8. Bird's wing.
Bipaksha

[ବିପକ୍ଷତା(ତ୍ୱ)—ବି] ସଂ. ବିଣ—୧ । ପକ୍ଷରହିତ—1. Wingless. ୨ । ଶତ୍ରୁ ପକ୍ଷୀୟ—2. Adverse; belonging to the enemy's camp. ୩ । ଶତ୍ରୁତାପନ୍ନ—3. Hostile; inimical. ୪ । ଅପର ପକ୍ଷୀୟ—4. Belonging to the opposite party; antagonistic. ୫ । ଯାହାର କେହି ସହାୟକ ନାହିଁ; ଅସହାୟ (ବ୍ରୁ. ଗ)—5. Helpless. ୬ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ—6. Rival.

ବିପକ୍ଷତାଚରଣ—ସଂ. ବି—୧ । ଶତ୍ରୁତା କରିବା—1. Committing acts of hostility; acting in opposition. ୨ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରିବା—2. Emulating; rivalling.
Bipakshatācharaṇa

ବିପକ୍ଷତାଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ଶତ୍ରୁତାଚରଣ କରେ—Acting in opposition to; committing hostilities.
Bipakshatāchāri
(ବିପକ୍ଷତାଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିପକ୍ଷ ଦଳ—ଦେ. ବି—ଅପରପକ୍ଷୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ସମୂହ; ବିରୁଦ୍ଧପକ୍ଷ—Opposite party.
Bipaksha daḷa

ବିପକ୍ଷପାତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ପକ୍ଷପାତ)—ଅପକ୍ଷପାତ; ଯେ କୌଣସି ପକ୍ଷ ଧରେ ନାହିଁ—Impartial.
Bipakshapāta

ବିପକ୍ଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅପରପକ୍ଷୀୟ—1. Belonging to the adverse party. ୨ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ—2. Rival.
Bipakshī
(ବିପକ୍ଷୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବିପକ୍ଷିଣୀ, ବିପକ୍ଷୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିପଚ୍ଛୂନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିପଦ୍+ଶୂନ୍ୟ)—ବିପଦଶୂନ୍ୟ—Free from danger or disaster.
Bipachchhūnya

ବିପଜ୍ଜନକ—ସଂ. ବିଣ (ଉପପଦ ତତ୍; ବିପଦ୍+ଜନକ)—ଯାହା ବିପଦ ଘଟାଏ—Dangerous; disastrous; producing calamity.
Bipajjanaka

ବିପଜ୍ଜନିତ—ସଂ. ବିଣ (ବିପଦ୍+ଜନିତ)—ଅପଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ; ବିପଦର ଫଳରୂପେ ଘଟିବା—Arising from misfortune or disaster.
Bipajjanita

ବିପଜ୍ଜନ୍ୟ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବିପଜ୍ଜାତ }

ବିପଞ୍ଚୀ—ସଂ. ବି (ବି+ପଚଚ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ପଞ୍ଚ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ବୀଣା—1. Harp; lute. ୨ । ବଂଶୀ-2. Flute. ୩ । (+ଭାବ. ଅ) ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ; କ୍ରୀଡ଼ାକୌତୁକ; କେଳି (ବ୍ରୁ. ଗ)—3. Play; sports; pastime.
Bipañchī
(ବିପଞ୍ଚିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିପଣ—ସଂ· ବି (ବି+ପଣ୍ ଧାତୁ=କିଣିବା; ବିକିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ବିକିବା; ବିକ୍ରୟ; ବିକା—1. Sale. ୨ । ବିକ୍ରୟର ଚୁକ୍ତି—2. Contract of sale.
Bipaṇa

ବିପଣନ—ସଂ. ବି (ବି+ପଣ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ବିକ୍ରୟ; ବିକିବା; ବିକା—Selling.
Bipaṇana

ବିପଣି—ସଂ. ବି (ବି+ପଣ୍ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ ଇ)—୧ । ଦୋକାନ—1. Shop; a stall. ୨ । ହାଟ; ପଣ୍ୟସ୍ଥାନ—2. Fair. ୩ । ବଜାର—3. Bazar; row of shops.
Bipaṇi

ବିପଣୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବିପଣ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ବଣିକ୍; ବ୍ୟବସାୟୀ—1. Trader. ୨ । ଦୋକାନୀ—2. Shopkeeper. ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ -'ବିପଣି' (ଦେଖ)—Bipaṇi (See).
Bipaṇi

ବିପଦ୍‌କାରକ—ସଂ. ବିଣ (ବିପଦ୍+କାରକ)—ବିପଜ୍ଜନକ; ଯାହା ବିପଦ ଘଟାଏ—Bringing about calamity.
Bipat-kāraka

ବିପଦ୍‌କାଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିପଦର କାଳ; ସନ୍ଧିରେ 'ଦ'ଠାରେ 'ତ'—୧ । ଅପତ୍‌କାଳ; ଅପଦ ଘଟିବା ସମୟ—1. Time of calamity. ୨ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଘଟିବା ଦିନ—2. A day of danger.
Bipat-kāla

ବିପତ୍ପାତ—ସଂ. ବି (ବିପଦ୍+ପାତ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ସନ୍ଧିରେ ଦ=ତ)—
Bipat-pāta ଆପଦ୍ ଘଟିବା—The happening of a calamity or mishap.

ବିପତ୍ପ୍ରତୀକାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିପଦ୍+ପ୍ରତୀକାର)—ବିପଦରୁ
Bipat-pratikāra ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାର ଉପାୟ—Remedy against any calamity.

ବିପତି—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବିପତ୍ତି)—ବିପତ୍ତି (ଦେଖ)—Bipatti (See).
Bipati [ଉ—ଘୋଡ଼ାଚଢ଼ା ଠାରୁଁ ସମ୍ପତ୍ତି ନାହିଁ; ଘରପୋଡ଼ ଠାରୁଁ
বিপতি **विपति** ବିପତ୍ତି ନାହିଁ । ଢଗ ।]

ବିପତି ଘଟିବା—ଦେ. ବି—ବିପତ୍ତି ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—The state of
Bipati ghaṭibā being overtaken by calamity.
ବିପତିଘେରିବା, ବିପତି ପଡ଼ିବା, ବିପତି ପହଞ୍ଚିବା, ବିପତି ମିଳିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
বিপত্তিপড়া **विपति पडना**

ବିପତିତ—ଦେ. ବିଣ—ଶୂନ୍ୟରୁ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ—Befallen; come
Bipatita all on a sudden; fallen from nowhere.
[ଉ—ବିପତିତ ଯେ ପଡ଼ିତ ତାହା ଦୂର ସୁବେଳେ ସୁବେଳ
ଗିର ଯେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିପତ୍ତରଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିପଦ୍+ତରଣ)—ବିପଦକୁ ଅତିକ୍ରମ
Bipattaraṇa କରିବା; ବିପଦରୁ ଉତ୍ତୁରିବା—Surmounting a danger or calamity.

ବିପତ୍ତାରକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିପଦ୍+ତୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Bipattāraka ଯେ ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର କରେ—One who
(ବିପତ୍ତାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) delivers a person from calamity; delivering a person from danger.
ବିପତ୍ତାରିକା, ବିପତ୍ତାରିଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ

ବିପତ୍ତାରଣ—ସଂ. ବି (ବିପଦ୍+ତାରଣ)—୧ । ଅନ୍ୟକୁ ବିପଦରୁ
Bipattāraṇa ଉଦ୍ଧାର କରିବା—1. Delivering a person from danger. ୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ବିପଦରୁ ଉତ୍ତୁରିବା—2. Deliverance from danger. ସଂ. ବିଣ—ବିପତ୍ତାରକ—Delivering a person from danger.

ବିପତ୍ତି—ସଂ. ବି (ବି+ପଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ତି)—୧ । ମହା ବିପଦ୍—
Bipatti 1. Great danger; calamity. ୨ । ଆପଦ୍;
(ସମ୍ପତ୍ତି—ବିପରୀତ) ବିପଦ—2. Danger. ୩ । ନାଶ; କ୍ଷୟ—3. Ruin; decay. ୪ । ବିନାଶ—4. Destruction. ୫ । ଦୁରବସ୍ଥା; ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା; ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—5. Misfortune. ୬ । ସମ୍ପତ୍ତି ନାଶ—6. Adversity.

ବିପତ୍ତିକର—ସଂ. ବିଣ (ବିପତ୍ତି+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—ଯାହା ବିପତ୍ତି
Bipattikara ଘଟାଏ—Bringing about calamity
(ବିପତ୍ତିକାରକ, ବିପତ୍ତିଜନକ—ଅନ୍ୟରୂପ) or adversity.

ବିପତ୍ତିକାଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିପତ୍ତି+କାଳ)—ଆପଦ୍ ଘଟିବା କାଳ—
Bipattikāḷa Time of adversity.

ବିପତ୍ତିଖଣ୍ଡନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିପତ୍ତି+ଖଣ୍ଡନ)—ବିପତ୍ତିର
Bipattikhaṇḍana ବିନାଶନ ବା ଦୂରୀକରଣ—The removal of calamity.

ବିପତ୍ତି ଖଣ୍ଡିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟର ବିପତ୍ତି ଦୂର କରିବା—To
Bipatti khaṇḍibā alleviate another's calamity.
বিপত্তিখণ্ডা **विपत्तीका खन्डन करना**

ବିପତ୍ତି ଗ୍ରାସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉପର୍ଯ୍ୟପରି ବିପଦ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—
Bipatti grāsibā The happening of great
(ବିପତ୍ତି ଘୋଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) calamity to a person,
বিপত্তিগ্রাস করা **विपत्ति ढहना**

ବିପତ୍ତିଗ୍ରସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ବିପତ୍ତି+ଗ୍ରସ୍ତ)—ବିପତ୍ତି ଦ୍ୱାରା
Bipattigrasta ଜର୍ଜ୍ଜରିତ—Overtaken by or over-
(ବିପତ୍ତି ଜଡ଼ିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) whelmed with misfortune, calamity or adversity; beset with danger.

ବିପତ୍ତି ଧ୍ୱଂସ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିପତ୍ତି+ଧ୍ୱଂସ)—ବିପତ୍ତି ଖଣ୍ଡନ,
Bipatti dhwaṁsa ବିପତ୍ତିର ଦୂରୀକରଣ—The dis-
(ବିପତ୍ତି ନାଶ, ବିପତ୍ତିବିଧ୍ୱଂସ—ଅନ୍ୟରୂପ) appearance of calamity.

ବିପତ୍ତି ଧ୍ୱଂସକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ବିପତ୍ତିକୁ ଖଣ୍ଡନ ବା ନାଶ କରେ
Bipatti dhwaṁsaka —One who frees a person from danger;
ବିପତ୍ତିଧ୍ୱଂସୀ, ବିପତ୍ତିନାଶକ, ବିପତ୍ତିନାଶୀ, ବିପତ୍ତିଭଞ୍ଜକ, ବିପତ୍ତିଭଞ୍ଜୀ } ଅନ୍ୟରୂପ alleviating one's misery or misfortune.
(ବିପତ୍ତିଧ୍ୱଂସିକା, ବିପତ୍ତିଧ୍ୱଂସିନୀ, ବିପତ୍ତିନାଶିକା, ବିପତ୍ତିନାଶିନୀ, ବିପତ୍ତିଭଞ୍ଜିକା, ବିପତ୍ତିଭଞ୍ଜିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିପତ୍ତି ନାଶନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିପତ୍ତି+ନାଶନ)—ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିର
Bipatti nāśana ବିପତ୍ତିକୁ ଖଣ୍ଡନ କରିବା—Alleviation of another's misfortune.
ବିପତ୍ତିଧ୍ୱଂସନ, ବିପତ୍ତିଭଞ୍ଜନ, ବିପତ୍ତିସଂହାରଣ, ବିପତ୍ତିଖଣ୍ଡନ } ଅନ୍ୟରୂପ
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ବିପତ୍ତିଧ୍ୱଂସକ—Removing or alleviating another's misery or misfortune.
(ବିପତ୍ତିନାଶିନୀ, ବିପତ୍ତିଧ୍ୱଂସିନୀ, ବିପତ୍ତିଭଞ୍ଜିନୀ, ବିପତ୍ତିସଂହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିପତ୍ତି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘୋର ବିପଦ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—
Bipatti paṛibā The happening of a calamity.
(ବିପତ୍ତି ଘଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) বিপত্তিপড়া **विपत्तिपडना**

ବିପତ୍ତି ବାରଣ—ସଂ. ବିଣ—ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ପଡ଼ିବା ବିପତ୍ତିକୁ
Bipatti bāraṇa ପୂର୍ବରୁ ବନ୍ଦ କରାଏ—Preventing the happening of a calamity. ବି—ବିପତ୍ତି ପଡ଼ିବାକୁ ନ ଦେବା—Prevention of a
(ବିପଦ୍‌ବାରଣ, ବିପନ୍ନିବାରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) calamity.

ବିପତ୍ତି ବେଳ(ଳା)—ଦେ. ବି—ବିପତ୍ତିକାଳ; ବିପଦ୍‌ସମୟ—Time of
Bipatti beḷa(ḷā) calamity or misfortune. (ଉ—ସମ୍ପତ୍ତିବେଳେ ଗର୍ବ ନ କରିବ, ବିପତ୍ତିବେଳେ କାତର ନ ହେବ । ଢଗ ।
বিপত্তির সময় **विपत्तिकावख्त**

ବିପତ୍ତି ମୋଚନ—ସଂ. ବି—୧ । ବିପତ୍ତିରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା—
Bipatti mochana Deliverance from calamity.
୨ । ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା—2. Delivering one from danger. ସ. ବିଣ—ଯେ ବିପତ୍ତିରୁ ଉଦ୍ଧାର କରନ୍ତି—Delivering from danger or calamity.

ବିପତ୍ତି ହେତୁକ—ସ. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିପତ୍ତି+ହେତୁ; କ. ଆଗମ)-
Bipatti hetuka ବିପତ୍ତିରୁ ଜାତ—Caused by or arising from calamity.
(ବିପତ୍ତିଜନିତ, ବିପତ୍ତିଜନ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିପତ୍ନୀକ—ସ. ବିଣ. ଓ ବି. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ବିଗତ+ପତ୍ନୀ;
Bipatnika କ. ଆଗମ)—୧ । ବିଗତପତ୍ନୀକ; ଯାହାର ପତ୍ନୀ-ବିୟୋଗ ଘଟିଅଛି; ମୃତଦାର—1. Widower.
୨ । ଯାହାର ଭାର୍ଯ୍ୟା ନାହିଁ; ପତ୍ନୀ-ବିହୀନ—2. Having no wife; unmarried; single.

ବିପଥ—ସଂ. ବି—(ବି=ବିରୁଦ୍ଧ, କୁତ୍ସିତ+ପଥ)—୧ । ଅବାଟ; ଅପଥ,
Bipatha ଯାହା ରାସ୍ତା ନୁହେଁ—1. A wrong road
୨ । ବେରାସ୍ତା; ଅସତ୍‌ପଥ; କୁମାର୍ଗ; ମନ୍ଦ ପଥ—2. A bad road. ୩ । ଅମଡ଼ା—3. Unused or unbeaten track. ୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିନ୍ଦିତ କର୍ମମାନ 3. (figurative) Blameworthy acts. ୫ । ନିନ୍ଦିତ ଆଚରଣ—5. Evil conduct. ୬ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବି+ପନ୍ଥା; ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ମାର୍ଗ) ଆକାଶ—6. The sky. [ବିପଥ ଦୃଶ୍ୟ ତମ ଜନତାବଧି । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିପଥଗ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବିପଥ+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ
Bipathaga ଠିକ୍ ରାସ୍ତା ଛାଡ଼ି ଅବାଟରେ ଯାଏ—1. Taking a wrong road. ୨ । କୁ-ମାର୍ଗାବଲମ୍ବୀ—2. Following evil ways.
(ବିପଥଗାମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବିପଥଗା, ବିପଥଗାମିନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିପଦ୍(ଦା)—ସ. ବି· [ବି=ବିପରୀତରୂପେ+ପଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କ୍ୱିପ୍;
Bipad (dā) +ଅ]—୧ । ଆପଦ; ସଙ୍କଟ—1. Danger.
୨ । ଦୁର୍ଘଟଣା—2.Mishap. ୩ । ବିନାଶ—3. Destruction. ୪ । ବିପତ୍ତି; ଅମଙ୍ଗଳ—4.Calamity; adversity; disaster. ୫ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା—Misfortune. ୬ । ମରଣ—6. Death. ୭ । ମହାକ୍ଳେଶ; ଘୋର ଦୁଃଖ—7. Misery; great difficulty.

ବିପଦ୍ ଗର୍ଭ—ସ. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିପଦ୍+ଗର୍ଭ)—ବିପଦାତ୍ମକ;
Bipad-garbha ବିପତ୍ତିଜନକ—Dangerous; disastrous.
(ବିପଦ ଗର୍ଭକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିପଦ୍‌ଗ୍ରସ୍ତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(୩ୟା ତତ୍; ବିପଦ୍+ଗ୍ରସ୍ତ)—ବିପନ୍ନ; ଯେ
Bipad-grasta ବିପଦରେ ପଡ଼ି ଥାଏ—Beset with calamities.
(ବିପଦ୍‌ଗ୍ରସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବିପତ୍ତିଜର୍ଜରିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିପଦ୍ ବିନାଶକ—ସ. ବିଣ· ପୁଂ—(ଉପପଦ ତତ୍; ବିପଦ୍+ବି+
Bipad bināśaka ନାଶି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଯେ ବିପଦକୁ ନାଶ କରନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ବିପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି—Saving a person from calamity.
(ବିପଦ୍ ବିନାଶନ, ବିପଦ୍ ବିନାଶୀ, ବିପଦ୍‌ଭଞ୍ଜକ, ବିପଦଭଞ୍ଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବିପଦ୍ ବିନାଶିକା, ବିପଦ୍ ବିନାଶିନୀ, ବିପଦ୍ ଭଞ୍ଜିକା, ବିପଦ୍ ଭଞ୍ଜିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିପଦ୍‌ବିଶିଷ୍ଟ—ସ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—ବିପଦ୍ ସଙ୍କୁଳ—
Bipad-bisishta Dangerous.

ବିପଦ୍ ବିହୀନ—ସ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—ବିପଦ୍‌ଶୂନ୍ୟ—Free from
Bipad-bihina danger; not beset with danger.
(ବିପଦ ବିରହିତ; ବିପଦ୍‌ହୀନ, ବିପଚ୍ଛୂନ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିପଦ୍ ବେଷ୍ଟିତ—ସ. ବିଣ—(୩ୟା ତତ୍; ବିପଦ୍+ବେଷ୍ଟିତ)—ଯାହାକୁ
Bipad beshtita ଘୂରି ଅଟ୍ଟେ ବିପଦ ଘେରି ଅଛି—Beset with or surrounded by difficulties.

ବିପଦ୍‌ସଙ୍କୁଳ—ସ. ବିଣ—(୩ୟା ତତ୍)—ଯାହାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବିପଦ
Bipad-sankula ବେଢ଼ି ରହି ଥାଏ—1. Full of danger; beset with danger; surrounded by danger; risky.
(ବିପଦ୍‌ପୂର୍ଣ୍ଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିପଦ୍‌ସମୁଦ୍ର—ସଂ· ବି—(ରୂପକ)—ସମୁଦ୍ର ପରି ମହା ବିପଦ—A sea
Bipad-samudra of calamity; a great calamity (compared to the wide ocean.
(ବିପଦ୍‌ସରିତ୍, ବିପଦ୍‌ସାଗର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିପଦ୍ ସରିତ୍—ସଂ. ବି—(ରୂପକ)—ନଦୀ ପରି ମହା ବିପଦ—
Bipad-sarit A great danger (compared to a river).

ବିପଦ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବିପଦ୍)—ବିପଦ୍ (ଦେଖ)
Bipada विपद बिपद Bipad (See)

ବିପଦ ଆପଦ—ଦେ. ବି—(ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ବିପଦ+ଆପଦ)—
Bipada āpada 1. A great many calamities.
୨ । କୌଣସି ନା କୌଣସି ବିପଦ—2. Any calamity (great or small).
(ବିପଦାପଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିପଦକୁ ଡାକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପଣା ଉପରେ ବିପଦ ପଡ଼ିବାର ଉପାୟ
Bipadaku ḍākibā ଅପେ କଲେ କରିବା—To bring down disaster upon oneself; to invite danger
বিপদকে বরণ করা
विपत्ति मोल लेना
(ବିପଦକୁ ଡାକି ଆଣିବା, ବିପଦକୁ ବରଣ କରିବା, ବିପଦକୁ ମୁଣ୍ଡେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିପଦାକୁଳ—ସ· ବିଣ· ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍; ବିପଦ୍+ଆକୁଳ)—ବିପଦ-
Bipadākula ଦ୍ୱାରା ଜର୍ଜରିତ—Overwhelmed with danger or calamity.
(ବିପଦାକୁଳିତ—ଦେ. ରୂପ)
(ବିପଦାକୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିପଦାକ୍ରାନ୍ତ—ସ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ବିପଦ୍+ଆକ୍ରାନ୍ତ)—ବିପଦ୍‌ଗ୍ରସ୍ତ—
Bipadāgrasta Beset with calamities.
(ବିପଦାପନ୍ନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିପଦାର୍ଣ୍ଣବ—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧା; ବିପଦ୍+ଅର୍ଣ୍ଣବ)—ସମୁଦ୍ର ପରି ଦୁର୍ଲଙ୍ଘ୍ୟ ବିପଦ—Insurmountable difficulty.
Bipadārṇṇaba

ବିପଦାର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍; ବିପଦ୍+ଆର୍ତ୍ତ)—ବିପଦଦ୍ୱାରା ବ୍ୟାକୁଳ ବା ଜର୍ଜ୍ଜରିତ—Overwhelmed with calamities.
Bipadārtta
(ବିପଦାର୍ତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ; ବିପଦାର୍ତ୍ତି—ବି)

ବିପଦୁତ୍ତରଣ—ସଂ. ବି (୫ମୀ ତତ୍; ବିପଦ୍+ଉତ୍ତରଣ)—ବିପଦରୁ ନିସ୍ତାର ପାଇବା—Safely getting over or surmounting a calamity.
Bipaduttaraṇa

ବିପଦୁତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (୫ମୀ ତତ୍; ବିପଦ୍+ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ)—ବିପଦରୁ ନିସ୍ତାର ପାଇଥିବା—Having got safely over a calamity.
Bipaduttīrṇṇa

ବିପଦୁତ୍ପନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (୫ମୀ ତତ୍; ବିପଦ୍+ଉତ୍ପନ୍ନ)—ବିପଦରୁ ଜାତ—Due to misfortune; arising from calamity.
Bipadutpanna

ବିପଦୁତ୍ପାଦକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଉପପଦ ତତ୍; ବିପଦ୍+ଉତ୍ପାଦକ)—ବିପଜ୍ଜନକ—Dangerous; causing calamity.
Bipadutpādaka
(ବିପଦୁତ୍ପାଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିପଦୁଦ୍ଧରଣ—ସଂ. ବି (୫ମୀ ତତ୍; ବିପଦ୍+ଉଦ୍ଧରଣ)—ଆପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା—Rescuing a person from danger.
Bipaduddharaṇa

ବିପଦୁଦ୍ଧରଣକ୍ଷମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୫ମୀ, ୭ମୀ ତତ୍ପୁରୁଷ; ବିପଦ୍+ଉଦ୍ଧରଣ+କ୍ଷମ)—ଯେ ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିପାରେ—Capable of saving a person from calamity.
Bipaduddharaṇakshama
(ବିପଦୁଦ୍ଧରଣକ୍ଷମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିପଦୁଦ୍ଧାର—ସଂ. ବି (୫ମୀ ତତ୍; ବିପଦ୍+ଉଦ୍ଧାର)—ବିପଦରୁ ନିଷ୍କୃତି ଲାଭ—Deliverance from a calamity.
Bipaduddhāra

ବିପଦୁଦ୍ଧାରକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଉପପଦ ତତ୍; ବିପଦ୍+ଉଦ୍ଧାରକ)—ଯେ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା କରେ—Saving a person from danger.
Bipaduddhāraka
(ବିପଦୁଦ୍ଧାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିପଦ୍ଧୀନ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ବିପଦ୍+ହୀନ)—ବିପଦ୍‌ଶୂନ୍ୟ—Free from calamity or risk.
Bipaddhīna

ବିପଦ୍ଧେତୁକ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିପଦ୍+ହେତୁକ)—ବିପଦ୍ ଜନିତ—Caused by calamity.
Bipaddhetuka

ବିପଦ୍ରହିତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ବିପଦ୍+ରହିତ)—ବିପଦ୍‌ହୀନ—Free from calamity.
Bipadrahita

ବିପନ—ଗ୍ରା. ବି—୧ । (ସଂ. ବପନ) କ୍ଷୌରକର୍ମ—1. Shaving.
Bipana ୨ । (ସଂ. ବିପିନ) ବିପିନବିହାରୀଙ୍କର ଡାକ ନାମ—2. Name for calling Bipinabihārī.

ବିପନ୍ଥ(ନ୍ଥା)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବିପଥ)—ବିପଥ (ଦେଖ)—Bipatha
Bipantha(nthā) ବିପଥ **ବିପଥ** (See)

ବିପନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ପଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ବିପଦଗ୍ରସ୍ତ—In distress; beset with calamity.
Bipanna
ସଂ. ବି (ବି=ବିକୃତସ୍ୱରରେ+ପଦ୍ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ସର୍ପ—Snake; serpent.

ବିପନ୍ନତାରକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିପନ୍ନ+ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ବିପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉଦ୍ଧାରକର୍ତ୍ତା—Saving a man from distress.
Bipannatāraka
(ବିପନ୍ନରକ୍ଷକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିପନ୍ନତାରଣ—ସଂ. ବି(ବିପନ୍ନ+ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍+ଭାବ ଅନ)—ବିପଦ୍‌ଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା କରିବା—Saving a man in distress.
Bipannatāraṇa
(ବିପନ୍ନରକ୍ଷଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସଂ. ବିଣ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ବିପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିର ରକ୍ଷାକାରୀ—Delivering a man from calamities.

ବିପନ୍ନବତ୍ସଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯେ ବିପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସ୍ନେହ କରେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା କରେ—Having attachment towards persons in distress.
Bipannabatsaḷa
(ବିପନ୍ନବତ୍ସଳା—ସ୍ତ୍ରୀ; ବିପନ୍ନବତ୍ସଳତା—ବି)

ବିପନ୍ନଶରଣ—ସଂ. ବି—ବିପଦ୍‌ଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ—The final refuge of a person in distress.
Bipannaśaraṇa

ବିପନ୍ନାର୍ତ୍ତିହର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିପନ୍ନ+ଆର୍ତ୍ତି+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ବିପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୁଃଖ ଦୂର କରେ—Relieving the misery of a person in distress.
Bipannārttihara
(ବିପନ୍ନାର୍ତ୍ତିହରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିପନ୍ନାଶ୍ରୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିପନ୍ନ+ଆଶ୍ରୟ)—ବିପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏକମାତ୍ର ସହାୟ—The refuge or patron of a person in distress.
Bipannāśraya

ବିପନ୍ନିବର୍ତ୍ତକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିପଦ୍+ନିବର୍ତ୍ତକ)—୧ । ବିପଦ୍‌ଭଞ୍ଜନ—1. Saving people from disaster.
Bipannibarttaka
୨ । ବିପନ୍ନିବାରକ (ଦେଖ)—2. Bipannibāraka (See).
(ବିପନ୍ନାଶକ, ବିପନ୍ନାଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବିପନ୍ନିବର୍ତ୍ତିକା, ବିପନ୍ନାଶିକା, ବିପନ୍ନାଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିପନ୍ନିବାରକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଉପପଦ ତତ୍; ବିପଦ୍+ନିବାରକ)—ଯେ ବିପଦକୁ ନିବାରଣ କରେ—Warding off other peoples' dissaster; preventing calamities.
Bipannibāraka
(ବିପନ୍ନିବାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିପନ୍ନିବାରଣ—ସଂ. ବି (ବିପଦ୍+ନିବାରଣ)—ବିପଦ୍ ଘଟିବାକୁ ନ ଦେବା—The warding off of disaster; prevention of calamities.
Bipannibāraṇa
(ବିପନ୍ନାଶନ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ବିପନ୍ନିବାରକ (ଦେଖ)—Bipannibāraka (See).

ବିପନ୍ନିବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି (ବିପଦ୍+ନିବୃତ୍ତି)—ବିପଦର ଶାନ୍ତି—The cessation of calamities.
Bipannibṛutti

ବିପନ୍ନିଷ୍କୃତି—ସଂ. ବି (ବିପଦ୍+ନିଷ୍କୃତି)—ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର ଲାଭ—Relief from danger; deliverance from disaster.
Bipannishkṛuti

ବିପରିଣତ—ସଂ. ବିଣ. (ବି+ପରି+ନମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ; ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ—1. Confused; overwhelmed; upturned ୨ । ପରିବର୍ତ୍ତିତ—2. Changed; transfigured; transformed. ୩ । ବିନଷ୍ଟ—3. Ruined. ୪ । ମୃତ—4. Dead. ୫ । ବିପରୀତ—5. Contrary. ୬ । ବିକୃତ—6. Deteriorated.
Biparinata
ବିପରିଣତି } —ବି
ବିପରିଣାମ }

ବିପରିଣତି—ସଂ. ବି—(ବି+ପରି+ନମ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । Biparinati ବିପର୍ଯ୍ୟାସ; ବୈପରୀତ୍ୟ—1 Contrariety; con- (ବିପରିଣାମ—ଅନ୍ୟରୂପ) fusion. ୨ । ପରିବର୍ତ୍ତନ—2. change; transformation. ୩ । ମୃତ୍ୟୁ—3 Death. ୪ । ବିନାଶ—4 Ruin; destruction ୫ । ବିକୃତି—5. Deterioration; change for the worse.

ବିପରିଣାମୀ—ସଂ. ବିଣ (ବିପରିଣାମ+ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—୧ । ପରି- Biparināmi ବର୍ତ୍ତନଶୀଳ—1. Changeable; liable to (ବିପରିଣାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) change. ୨ । ବୈପରୀତ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ—2. Full of contrarieties.

ବିପରିବର୍ତ୍ତନ—ସଂ ବି (ବି+ପରି+ବୃତ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)— Biparibarttana ୧ । ବିପର୍ଯ୍ୟାସ; ଓଲଟାଇବା—1. Uptur- (ବିପରିବର୍ତ୍ତିତ—ବିଣ) ning; inverting. ୨ ବଦଳାଇବା—2. Changing. ୩ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ—3. Transformation.

ବିପରୀତ—ସଂ.ବିଣ(ବି+ପରି=ପ୍ରତିକୂଳ+ଇ ଧାତୁ=ଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)- Biparita ୧ । ବିରୁଦ୍ଧ—1. Adverse; contrary. ୨ । (ବିପରୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଓଲଟା—2. Reverse; inverted; in re- [ବିପରୀତତା(ତ୍ୱ)—ବି] verse order. ୩ । ପ୍ରତିକୂଳ—3, Opposite; untoward. ୪ । ଅସ୍ୱାଭାବିକ—4. Unnatural. ୫ । ଅନିଷ୍ଟାଚରଣରେ ତତ୍ପର (ହ୍ର.ଶ)—5.Injurious. ସ. ବି—ରତିବନ୍ଧବିଶେଷ; ଓଲଟ ରତି; ପୁରୁଷାୟିତ— An inverted pose in sexual embrace. [ଦ୍ର—ଏହା ରତିଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ୧୬ ପ୍ରକାର ରତିବନ୍ଧ ମଧ୍ୟରୁ ଦଶମ । ହ୍ର. ଶ] ଦେ. ବି—୧ । ଓଲଟା ପାଶ — 1. The reverse. ୨ । ଆଶାତିରିକ୍ତ ଘଟଣା—2. An unexpected thing; the reverse of what was expected. [ଦ୍ର—ଏ କଥା ଅତି ବିପରୀତ, ଗର୍ଭ ତା ବହିଲ୍ଲ ଏମନ୍ତ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ]

ବିପରୀତ ଗତି—ସ. ବି (କର୍ମଧାରୟ)—ବିରୁଦ୍ଧ ଦିଗରେ ଗମନ— Biparita gati Retrograde motion. ସଂ ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେ ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଗତି କରୁଥାଏ—Retrograde.

ବିପରୀତ ବନ୍ଧ—ସଂ. ବି—ପୁରୁଷାୟିତ ରତିବନ୍ଧ ବିଶେଷ; ଓଲଟ ରତି— Biparita bandha A sexual embrace in reverse (ବିପରୀତ ରତି—ଅନ୍ୟରୂପ) order.

ବିପରୀତା—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିପରୀତ+ଆ)—ବିପରୀତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ— Biparitā Feminine of Biparita. ସ. ବି. ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ— ଦୁଷ୍ଚରିତ୍ରା ସ୍ତ୍ରୀ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—A dissolute woman.

ବିପରୀତାର୍ଥ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଓଲଟା ଅର୍ଥ ବା ମର୍ମ--Opposite Biparitārtha meaning; a contrary sense. ସ. ବିଣ- ବିପରୀତାର୍ଥକ (ଦେଖ)—Biparitārthaka (See)

ବିପରୀତାର୍ଥକ—ସ. ବିଣ. (ବିପରୀତାର୍ଥ+କ)—୧ । ଯେ କୌଣସି Biparitārthaka କଥାର ବିପରୀତ ଅର୍ଥ କରେ—1. Interpreting a thing in an opposite sense. ୨ । ଯହିଁରୁ ବିପରୀତାର୍ଥ ବୁଝାଯାଏ—2. Conveying an opposite meaning.

ବିପର୍ଣ୍ଣକ—ସ. ବି. (ବି+ପର୍ଣ୍ଣ+କ)—ପଳାଶ ଗଛ— Biparnnaka A tree; Butea Frondosa.

ବିପର୍ଯ୍ୟ(ର୍ଯ୍ୟା)ୟ—ସ. ବି. (ବି+ପରି+ଇ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)— Biparjya(rjyā)ya ୧ । ବୈପରୀତ୍ୟ—1 Contrariety. ୨ । ବ୍ୟତିକ୍ରମ; ଓଲଟା; ଓଲଟ ପାଲଟ—2. Inversion; reversion. ୩ । ବିନାଶ—4. Destruction. ୪ । ଦୁଇ ବସ୍ତୁର ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନ— 4. Mutual change of places between two things.

ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ପରି+ଅସ୍ ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା+ Biparjyasta କର୍ମ. ତ)—୧ । ବ୍ୟତିକ୍ରାନ୍ତ; ବ୍ୟତିକ୍ରମପ୍ରାପ୍ତ— (ବିପର୍ଯ୍ୟାସ—ବି) 1. Reversed. ୨ । ଲେଉଟା ହୋଇଥିବା; ଓଲଟା—2. Inverted; retrograde; tupsy-turvy; turned upside down. ୩ । ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ପରାଭୂତ ହୋଇ ଏଣେତେଣେ ପଳାଇଥିବା-- 3. Routed; confused. ୪ । ପରସ୍ପର ଓଲଟପାଲଟ- ହୋଇଥିବା—4. Mutually changing places.

ବିପର୍ଯ୍ୟାସ—ସଂ. ବି. (ବି+ପରି+ଅସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)— Biparjyāsa ୧ । ବ୍ୟତିକ୍ରମ—1. Inversion, ୨ । ବୈପରୀତ୍ୟ—2. Contrariety; opposition. ୩ । ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ—3. Rout of an army. ୪ । କାଳ୍ପନିକ ବସ୍ତୁର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର—4. False assumption; assuming the existence of an unreal substance. ୫ । ପରସ୍ପର ସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନ— 5. Mutual change of places.

ବିପଳ—ସଂ. ବି (ବି+ପଳ)—୧ । ଏକ ପଳ (କାଳ)ର ୬୦ ଭାଗରୁ Bipala ୧ ଭାଗ—1. One sixtieth part of a 'Pala' or moment of time; one sixtieth of 12 seconds or ⅕ of a second. [ଦ୍ର—ଦିନ ରାତ୍ରି= ୨୪ ଘଣ୍ଟା=୬୦ ଦଣ୍ଡ; ୧ ଦଣ୍ଡ=୨୪ ମିନିଟ, ୧ ପଳ= ୨୪ ସେକେଣ୍ଡ; ୧ ବିପଳ=⅖ ସେକେଣ୍ଡ ।] ୨ । ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ କାଳ—2. A very minute part of time.

ବିପଶ୍ଚିତ୍—ସଂ. ବି. (ବି+ପ୍ର+ଚି ଧାତୁ=ସଂଗ୍ରହ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; Bipaschit ନିପାତନ; ଯେ ଅତି କଠିନ ବିଦ୍ୟାକୁ ସଂଗ୍ରହ କରେ)—ପଣ୍ଡିତ; ବିଜ୍ଞ; ବିଦ୍ୱାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି—A learned person; philosopher.

ବିପାକ—ସଂ. ବି. (ବି+ପଚ୍ ଧାତୁ=ପାକ କରିବା+ଭାବ. ଅ)— Bipāka ୧ । ଉତ୍ତମ ରୂପେ ରନ୍ଧନ—1, Good cooking.

୨ । ପରିପକ୍ୱତା; ପୂର୍ଣ୍ଣଦଶାପ୍ରାପ୍ତି—2. Ripeness; maturity. ୩ । ପରିଣାମ; ଫଳ—3. Result; consequence. ୪ । କର୍ମର ବିପରୀତ ଫଳ; ବିପରିଣାମ—4. Contrary or untoward effect of an act ୫ । ପୂର୍ବଜନ୍ମର କର୍ମର ଫଳ; କର୍ମ ଫଳ—5. The result of the actions of one's previous existence. ୬ । ବିଡ଼ମ୍ବନା; ବିପଦ୍; ଦୁର୍ଗତି; ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—6. Distress; calamity; evil luck; misfortune. ୭ । ସ୍ୱାଦ—7. Taste; flavour. ୮ । ପରିପାକ; ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—8. Digestion of food. ୯ । ଭୋଗ—9. Enjoyment. ୧୦ । ଅବସ୍ଥାର ପରିବର୍ତ୍ତନ—10. Change of state (Apte). ୧୧ । ଦୁର୍ଘଟଣା—11. Mishap. ଦେ. ବି—ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ; ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ନ ହେବା ଅବସ୍ଥା—Indigestion.

ବିପାକ କର୍ମ—ଦେ. ବି—ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ; କର୍ମଦଶା; ମନ୍ଦ ଭାଗ୍ୟ—Evil; Bipāka karma misfortune. (ଉ—ବିପାକ କର୍ମ ପାକ ହେଲା ମିତ ! ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିପାକିଆ—ଦେ. ବି—ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ—Indigestion. ଦେ. ବିଣ—୧ । Bipākiā ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଜନିତ; ଅପାକିଆ (ଝାଡ଼ା)—1. (Motion) अजीर्ण Due to indigestion. ୨ । ଅଜୀର୍ଣ୍ଣକର (ଖାଦ୍ୟ); अपाक, अपच ଗୁରୁପାକ—2. Producing indigestion; indigestible (food).

ବିପାକିଆ ଝାଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଝାଡ଼ା; ତାଳରିଆ—Diarrhoea. Bipākiā jhāṛā अजीर्ण वाही अपाक झाडा, अपच दिसा (ବିପାକିଆ ପୋକଣ୍ଡି, ବିପାକିଆ ବାହାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିପାଟ—ସଂ. ବି (ବି+ପଟ୍ ଧାତୁ=ଚିରିବା, ଭେଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—Bipāṭa ବାଣ; ଶର—Arrow; dart.

ବିପାଟନ—ସଂ. ବି. (ବି+ପଟ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଭେଦନ—Bipāṭana 1. Piercing. ୨ । ଖୋଳିବା (ହ୍ର. ଶ)—2. Digging. ୩ । ଉତ୍ପାଟନ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Uprooting.

ବିପାଟିତ—ସଂ. ବି. (ବି+ପଟ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ. ତ)—୧ । ବିଦାରିତ—Bipāṭita 1. Pierced. ୨ । ଉତ୍ପାଟିତ—2. Uprooted.

ବିପାଠ—ସଂ. ବି. (ବି+ପଠ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ବା କର୍ମ Bipāṭha ଅ)—ଶର; ବାଣ—Arrow.

ବିପାଣ୍ଡୁକ(କା)—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଅପାଣ୍ଡୁକା; ବୁଦ୍ଧିହୀନ; ଅବୋଧ—Bipāṇḍuka(kā) 1. Foolish. ୨ । ଅସଭ୍ୟ—2. Uncivi- असभ्य lized. ୩ । ଅଯୋଗ୍ୟ—3. Worthless. ୪ । ମୂର୍ଖ—अपठित 4. Illiterate.

ବିପାଣ୍ଡୁର—ସଂ. ବିଣ (ବି+ପାଣ୍ଡୁର)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ପାଣ୍ଡୁ ବର୍ଣ୍ଣ; ଅତ୍ୟୁ Bipāṇḍura ଶ୍ୱେତ—Very tawny; very pale-white. (ବିପାଣ୍ଡୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବିପାଣ୍ଡୁରତା, ବିପାଣ୍ଡୁତା—ବି)

ବିପାଦକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ପଦ ଧାତୁ ଣିଚ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ) ଘାତକ—Bipādaka Murderous. ସଂ. ବି. ପୁଂ—ହତ୍ୟାକାରୀ (ବିପାଦୟିତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟକ୍ତି—Murderer. (ବିପାଦିକା, ବିପାଦୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିପାଦନ—ସଂ. ବି. (ବି+ପଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+ଭାବ. ଅନ)—ହତ୍ୟା; Bipādana ବଧ—Murder; slaughter.

ବିପାଦିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବି+ପଦ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—Bipādikā ୧ । ପ୍ରହେଳିକା—1. Riddle; enigma. ୨ । ପାଦସ୍ଫୋଟ; ଗୋଡ଼ଫାଟ ରୋଗ—2. Chilblain; kibes in the feet; chipped soles (a disease). ୩ । କୁଷ୍ଠରୋଗବିଶେଷ (ହ୍ର. ଶ)—3. A kind of leprosy.
ସଂ. ତ. ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିପାଦକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bipādaka.

ବିପାଦିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ପଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ପାଦ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ) Bipādita —୧ । ବିନାଶିତ—1. Destroyed; ruined (ବିପାଦିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ହତ—2. Murdered; killed.

ବିପାଳ—ସଂ. ବିଣ—ଯେଉଁ ପଶୁର କେହି ପାଳକ ବା ମାଲିକ ନ ଥାଏ Bipāla (ହ୍ର. ଶ)—(a beast) Having no owner or keeper.

ବିପାଶ—ସଂ. ବି—ବିପାଶା (ଦେଖ)—Bipāśā (See). ସଂ. ବିଣ. Bipāśa ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ବିଗତ+ପାଶ)—ପାଶବିମୁକ୍ତ—(ବିପାଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) Released from chains; unfettered.

ବିପାଶା—ସଂ. ବି (ବି=ବିଗତ+ପାଶ=ବନ୍ଧ+ଆ—ପଞ୍ଜାବର ପଞ୍ଚନଦ Bipāśā ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ; ବେଉଆ ନଦୀ—The Bipasa or Bewa; one of the 5 tributaries of the Indus [ଦ୍ର—ବଶିଷ୍ଠ ମୁନି ପୁତ୍ରଶୋକରେ ଅଧୀର ହୋଇ ନିଜ ଦେହକୁ ପାଶବଦ୍ଧ କରି ଏ ନଦୀରେ ନିମଗ୍ନ ହେଲେ । ଏ ନଦୀ ତାଙ୍କୁ ବିପାଶ କରିଥିବାରୁ ଏହାର ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି । ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ବ୍ୟାସ ବା ସିନ୍ଧୁ ନଦ; ଏହା ପଞ୍ଚନଦ ମଧ୍ୟରୁ ସର୍ବପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବିପାଶ+ଆ)—ବିପାଶର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bipāśa.

ବିପିନ - ସଂ. ବି (ବେପ୍ ଧାତୁ=କମ୍ପିବା+ଅଧିକରଣ ଇନ; ନିପାତନ; Bipina ଯହିଁରେ ବୃକ୍ଷ ଲତାର ପତ୍ରାଦି ସର୍ବଦା କମ୍ପିତ ହୁଏ)—ବନ; ଅରଣ୍ୟ; ଅଟବୀ—Forest; the woods.
ଦେ. ବି—ବିପିନବିହାରୀ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକନାମ—Name for calling Bipinabihāri.

ବିପିନବିହାରୀ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ବିପିନ+ବିହାର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—Bipinabihāri କାନନବିହାରୀ; ଯେ ଅରଣ୍ୟରେ ବିହାର କରେ—Sporting in the woods. ସଂ. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନାମ—A name of Śrikrushṇa. ଦେ. ବି. ପୁଂ—

(ତପିନ ବହାରଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଲୋକଙ୍କର ନାମ—A name given to males.

ବିପୁଂସକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବି+ପୁମସ୍+ଅକ)—ପୁରୁଷତ୍ୱହୀନ (ହି. ଶ); Bipumsaka ଅଣପୁରୁଷ—Impotent.

ବିପୁଂସୀ—ସଂ. ବି—ପୁରୁଷର ସ୍ୱଭାବ, ଅଭ୍ୟାସ ଓ ଚେଷ୍ଟା ବିଶିଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ (ହି. ଶ); ଅଣ୍ଡିରାଚଣ୍ଡୀ—Amazon; a masculine woman.
Bipumsi

ବିପୁତ୍ର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବି+ପୁତ୍ର)—ପୁତ୍ରହୀନ (ହି. ଶ)—
Biputra (ବିପୁତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Sonless.

ବିପୁଳ—ସଂ, ବଣ, ପୁଂ (ବି+ପୁଲ୍ ଧାତୁ=ବଡ଼ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)
Bipula —୧ । ବୃହତ୍; ବଡ଼—1. Great; big; large. (ବିପୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମହତ୍—2. Noble. ୩ । ପ୍ରଶସ୍ତ—3, [ବିପୁଳତା(ତ୍ୱ)—ବି] Expansive; extensive; broad. ୪ । ଅଗାଧ ଗମ୍ଭୀର—4 Very deep; unfathomable. ୫ । ବିଶାଳ—5. Vast. ୬ । ବହୁ; ଅନେକ—6. Many; much ୭ । ଶାନ୍ତ; ପ୍ରଶାନ୍ତ—7. Calm. ୮ । ଯାହାର ରୋମାଞ୍ଚ ହୋଇଅଛି—8. With the hairs standing on end (Apte) ସଂ. ବି—୧ । ସୁମେରୁ ପର୍ବତ—1. A fabulous mountain. ୨ । ଉତ୍ତରମେରୁ—2. The north pole. ୩ । ହିମାଳୟ ପର୍ବତ—3. The Himalayan mountain. ୪ । ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଭଦ୍ରଲୋକ—4. A noble man; gentleman. ୫ । ମହାମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—5. A very respectable man; ୬ । (ନାମ) ରୋହିଣୀ ଗର୍ଭଜାତ ବସୁଦେବଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର—6. Name of a son of Basudeba.

ବିପୁଳକାୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିପୁଳ+କାୟ=ଦେହ)—
Bipulakāya ବିଶାଳ ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Big-bodied; (ବିପୁଳକାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) gigantic; giant.

ବିପୁଳଘର ଦାନ—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଜମି, ଘର, ଲୁଗା,
Bipulaghara dāna ଅଳଙ୍କାର, ଧନ, ଧାନ୍ୟ, ଭୋଜ୍ୟବସ୍ତୁ,
विपुल दान ଶଯ୍ୟାଦି ଓ ତାହାଙ୍କ ପରିବାରର ଯାବତୀୟ ଆବଶ୍ୟକ (ବିପୁଳ ଦାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦ୍ରବ୍ୟର ଦାନ—A gift made to a Brāhmaṇa consisting of cash ornaments, land, cloth, victuals and every other thing wanted by a householder. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଲୋକ ବିପୁଳଘର ଦାନ ଗ୍ରହଣ କରେ ସେ ଅନ୍ତତଃ ବର୍ଷେ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଅନ୍ୟ କାହା ଠାରୁ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇବାକୁ ଲୋଡ଼େ ନାହିଁ । ଦାନ ସାମଗ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ସବୁ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ବସ୍ତୁ ଥାଏ ।]

ବିପୁଳ ଜଘନା—ସଂ. ବଣ ସ୍ତ୍ରୀ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିପୁଳ+ଜଘନ+ଆ)—
Bipula jaghanā ସ୍ଥୂଳନିତମ୍ବଯୁକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—(a woman) (ବିପୁଳ ଜଘନା—ଅନ୍ୟରୂପ) Having large or stout hips.

ବିପୁଳ ଧନ—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା; ବିପୁଳ+ଧନ)—ବହୁ ଧନ; ବିଭବ—
Bipula dhana Much wealth; opulence.
ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ଗୁରୁ ଧନୀ—Very rich; opulent. (ବିପୁଳଧନା—ସ୍ତ୍ରୀ; ବିପୁଳଧନତା—ବି)

ବିପୁଳ ଭୋଗ—ଦେ. ବି—୧ । ଅସୁମ ଭୋଗ; ମଉଜ—1. Enjoy-
Bipula bhoga ment of luxury. ୨ । ଅସୁଖରେ ରହିବା
বিপুলভোগ ନିମନ୍ତେ ମନୁଷ୍ୟର ଦରକାରୀ ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ—2,
विपुल भोग Everything required for a man's luxurious living.

ବିପୁଳ ଭୋଗ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅସୁମ କରିବା—To lead a life
Bipula bhoga karibā of luxury; to live
বিপুল ভোগকরা **विपुल भोग करा** luxuriously.

ବିପୁଳ ମତି—ସଂ. ବଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିପୁଳ+ମତି)—ଅତି ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—
Bipula mati Very intelligent.

ବିପୁଳ ରସ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିପୁଳ+ରସ)—ଇକ୍ଷୁ; ଆଖୁ—
Bipula rasa Sugarcane.

ବିପୁଳ(ଳା)ସ୍ରବା—ସଂ. ବି—ଘୃତକୁମାରୀ; ଘିଅକୁଆଁରୀ ଗୁଳ୍ମ—
Bipula(lā)srabā The Indian Aloe.

ବିପୁଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବିପୁଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପୃଥିବୀ—1. The
Bipulā earth. ୨ । ଆର୍ଯ୍ୟା-ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. Name of a Sanskrit metre. ୩ । ଦେବୀବିଶେଷ—3. Name of a Goddess. ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିପୁଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bipula.

ବିପୁଳୋରସ୍କ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିପୁଳ+ଉରସ୍=ବକ୍ଷ
Bipuloraska +କ)—ବିଶାଳ ବକ୍ଷୋବିଶିଷ୍ଟ; ଯାହାର ଛାତି (ବିପୁଳୋରସ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଡ଼ ବା ଚଉଡ଼ା—Having a broad breast; broad-chested.

ବିପୂୟ—ସଂ. ବି—ମୁଞ୍ଜ ତୃଣ (ହି. ଶ)—
Bipūya The Muñja grass (Apte),

ବିପ୍ର—ସଂ. ବି.—(ବି+ପ୍ରା. ଧାତୁ=ପୂରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ
Bipra ଯଜନ-ଯାଜନାଦି ଷଟ୍ କର୍ମ ବିଶେଷରୂପେ ପୂରଣ କରେ)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଦ୍ୱିଜ—1. A Brāhmaṇa. ୨ । ଦ୍ୱିଜୋତ୍ତମ; ବେଦଜ୍ଞ ବ୍ରାହ୍ମଣ—2. A Brāhmaṇa versed in vedic lore; a learned and pious Brāhmaṇa. ୩ । ମୁନି; ଋଷି—3. Sage (Apte). ୪ । ପୁରୋହିତ (ହି. ଶ)—4. Priest. ୫ । ଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟକ୍ତି—5 A wise man (Apte). ୬ । ସ୍ତୁତିଗାୟକ—6. A singer of hymns (Apte); panegyrist. ୭ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥଗଛ—7. The Aswattha tree (Apte). ୮ । ଶିରୀଷ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶ)—8. The Sirisha tree; ୯ । ରେଣୁକ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶ)—9. Renuka tree. ସଂ. ବଣ—ମେଧାବୀ; ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ (ହି. ଶ)—Intelligent;

sharp-witted. ଦେ, ବି—ବିପ୍ରଚରଣର ଡାକ ନାମ—Name for calling Bipracharaṇa.

ବିପ୍ର କଣ୍ଠ ଦାସ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଜଣେ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ କବି (ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)—An ancient Oria poet. [ଦ୍ର—କପୋଇ, ଉପୋଇ ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ପୁସ୍ତକ ।]
Bipra kaṇṭha dāsa

ବିପ୍ରକର୍ଷ—ସଂ. ବି (ବି+ପ୍ରକର୍ଷ)—୧ । ଦୂରତ୍ୱ—1. Distance; remoteness. ୨ । ବନ୍ଧୁଭାବ ବା ସମ୍ପର୍କର ଦୂରତ୍ୱ—2 Distance of relationship.
Biprakarsha

ବିପ୍ରକର୍ଷଣ—ସଂ. ବି (ବି=ବିପରୀତ ଦିଗକୁ+ପ୍ର+କୃଷ୍ ଧାତୁ=ଆକର୍ଷଣ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବିକର୍ଷଣ; ଆକର୍ଷଣର (ବିପ୍ରକୃଷ୍ଟ—ବିଣ) ବିପରୀତ; ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ଆକର୍ଷଣ; ଠେଲି କରି ହଟାଇଦେବା—1. Repulsion; pushing away. ୨ । କୌଣସି କର୍ମର ଅନ୍ତ (ହ୍ରି. ଶ)—2. The end of a work.
Biprakarshaṇa

ବିପ୍ରକର୍ଷଣ ଶକ୍ତି—ଦେ. ବି (ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନ)—ଯେଉଁ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ପଦାର୍ଥର ପରମାଣୁସକଳ ପରସ୍ପରକୁ ପରସ୍ପର-ଠାରୁ ପୃଥକ୍ କରି ରଖନ୍ତି—The force which repels atoms of a thing from one another
Biprakarshaṇa śakti

ବିପ୍ରକାର—ସଂ. ବି (ବି+ପ୍ର+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଅନିଷ୍ଟ; ଅପକାର—1. Injury; harm; mischief. [ବିପ୍ରକୃତ—ବିଣ] ୨ । ତିରସ୍କାର—2. Censure; rebuke. ୩ । ଉପଦ୍ରବ—3. Tyranny; oppression; ravage. ୪ । ଅନାଦର (ହ୍ରି, ଶ)—4. Slight; disregard; ୫ । ଅପମାନ—5. Insult.
Biprakāra

ବିପ୍ରକୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ପ୍ର+କୃ ଧାତୁ=ବିକ୍ଷେପ କରିବା+କର୍ମ ତ)—୧ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ—1. Strewn; scattered about. ୨ । ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ—2. Overwhelmed; upturned; overturned. ୩ । ଅଲୁଲାୟିତ; ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ—3. Disordered; confused; dishevelled.
Biprakīrṇṇa

ବିପ୍ରକୃତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ପ୍ର+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)-୧ । ତିରସ୍କୃତ—1. Abused. ୨ । ଅପକୃତ—2. Injured. ୩ । ଅପମାନିତ—3. Disregarded; insulted; slighted. ୪ । ଉପଦ୍ରୁତ; ଯାହା ଉପରେ ଉପଦ୍ରବ କରା ଯାଇଅଛି—6. Oppressed; ravaged.
Biprakṛuta

ବିପ୍ରକୃତି—ସଂ. ବି (ବି+ପ୍ର+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ଅପମାନ—1. Insult. ୨ । ଗାଳି; ଭର୍ତ୍ସନା—2. Censure
Biprakṛuti

ବିପ୍ରକୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ପ୍ର+କୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ; ଦୂରସ୍ଥ—1. Distant; remote. ୨ । ଅନ୍ତରିତ-2. Separated. ୪ । ଠେଲିକରି ଦୂରୀକୃତ—3. Pushed away. ୪ । ବର୍ଦ୍ଧିତ—4. Lengthened; extended; protracted (Apte).
Biprakṛushṭa

ବିପ୍ରଚରଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିପ୍ର+ଚରଣ)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଗୋଡ଼—1, The leg of a Brāhmaṇa. ୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଅଙ୍କିତ ଭୃଗୁମୁନିଙ୍କ ଗୋଇଠାର ଚିହ୍ନ (ହ୍ରି. ଶ)—2. The mark of the kick left on the breast of Bishṇu by Sage Bhṛugu. ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to males.
Bipracharaṇa

ବିପ୍ରଚିତ୍ତ(ତ୍ତି, ତ୍ତି)—ସଂ. ବି—ଦାନବବିଶେଷ—Name of a demon. [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ନୀ ସିଂହିକାର ଗର୍ଭରୁ ରାହୁର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା—ହ୍ରି. ଶ ।]
Biprachit(tta, tti)

ବିପ୍ରତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି(ବିପ୍ର+ଭାବ. ତା, ତ୍ୱ)—ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ୱ—The state of being a Brāhmaṇa; Brahminism.
Bipratā(twa)

ବିପ୍ରତାରକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ପ୍ରତାରକ)—ଅତି ପ୍ରତାରକ—Very fraudulent. (ବିପ୍ରତାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
Bipratāraka

ବିପ୍ରତି(ତୀ)କାର—ସଂ. ବି (ବି+ପ୍ରତିକାର)—୧ । ବିରୋଧ—1. Opposition; contradiction (Apte). ୨ । ପ୍ରତିଶୋଧ—2. Retaliation (Apte).
Biprati(tī)kāra (ବିପ୍ରତିକୃତ—ବିଣ)

ବିପ୍ରତିପତ୍ତି—ସଂ. ବି (ବି+ପ୍ରତିପତ୍ତି)—୧ । ସଂଶୟ; ସନ୍ଦେହ—1. Doubt. ୨ । ବିବାଦ; ବିରୋଧ—2. Opposition; dispute; contest (Apte). ୩ । ବୈସାଦୃଶ୍ୟ—3. Dissimilarity. ୪ । ପାର୍ଥକ୍ୟ; ଭେଦ—4. Difference. ୫ । ଅସ୍ୱୀକାର—5. Refusal; denial. ୬ । (ନ୍ୟାୟ) ପରସ୍ପର ବିରୁଦ୍ଧ ଭାବଦ୍ୟୋତକ ବାକ୍ୟ (ହ୍ରି. ଶ)—6. A speech conveying two dissimilar meaning. ୭ । ପରସ୍ପର ବିରୋଧ—7. Mutual discrepancy (Apte).
Bipratipatti

ବିପ୍ରତିପନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ପ୍ରତିପନ୍ନ)—୧ । ବିରୁଦ୍ଧ—1. Opposed to. ୨ । ବିରୋଧୀ—2. Hostile. ୩ । ଅସ୍ୱୀକୃତ-3. Denied; unacknowledged; refused. ୪ । ସନ୍ଦିଗ୍ଧ—4, Suspecting; doubting. ୫ । ପରସ୍ପର ବିରୁଦ୍ଧ—5. Mutually opposed; dissentient (Apte). ୬ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—6. Bewildered (Apte).
Bipratipanna

ବିପ୍ରତିଷିଦ୍ଧ—ସଂ. ବି (ବି+ପ୍ରତିଷିଦ୍ଧ=ନିଷିଦ୍ଧ)—୧ । ନିଷିଦ୍ଧ—1. Prohibited; forbidden. ୨ । ବିରୁଦ୍ଧ—2. Contrary; hostile.
Bipratishiddha

ବିପ୍ରତିଷେଧ—ସଂ. ବି (ବି+ପ୍ରତିଷେଧ)—୧ । ତୁଲ୍ୟବଳ ବଳିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି-ଦ୍ୱୟ ବା ସ୍ୱାର୍ଥଦ୍ୱୟ ମଧ୍ୟରେ ବିରୋଧ—1. Opposition between 2 equally strong persons; conflict between two even matched interests (Apte). ୨ । ନିଷେଧ—2. Prohibition. ୩ । (ନ୍ୟାୟ) ତୁଲ୍ୟବଳ ବିରୋଧ—3. (Logic)
Bipratishedha

Conflict between two equally important propositions. ୪ । ନିୟନ୍ତ୍ରଣ —4. Controlling; keeping under control (Apte). ୫ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଦୁଇଟି ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ ନିୟମ ବା ବିଧି ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ବିରୋଧ । 5. (grammar) The conflict of two different grammatical operations, become possible according to 2 different rules (Apte). [ଦ୍ର—ବ୍ୟାକରଣରେ ୨ଟି ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ ସୂତ୍ର ଦେଖାଗଲେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସୂତ୍ର ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ, ଏହାହିଁ ବ୍ୟାକରଣର ଉପଦେଶ; ବିପ୍ରତିଷେଧେ ପରଂ କାର୍ଯ୍ୟଂ—ପାଣିନି ୧-୪-୨ ।]

ବିପ୍ରତି(ତୀ)ସାର—ସଂ. ବି (ବି+ପ୍ରତି+ସୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Biprati(tī)sāra ୧ । କ୍ରୋଧ; କୋପ—1. Anger; wrath; fury. ୨ । ଅନୁତାପ; ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ—2. Repentance; regret. ୩ । ଖଳତା—3. Wickedness; ୪ । ଅମଙ୍ଗଳ—4. Evil (Apte).

ବିପ୍ରତୀପ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ପ୍ରତୀପ)—୧ । ପ୍ରତିକୂଳ—1. Opposed.
Bipratīpa ୨ । ବିପରୀତ—2. Contrary.

ବିପ୍ରଦାସ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଦାସ ବା ସେବକ—
Bipradāsa A servant of Brāhmaṇas.
ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.

ବିପ୍ରଦୁଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ପ୍ରଦୁଷ୍ଟ)—୧ । ପାପିଷ୍ଠ—1. Sinful.
Bipradushṭa ୨ । ଅଧାର୍ମିକ—2. Irreligious. ୩ । ବିନଷ୍ଟ—3. Vitiated; spoiled (Apte).

ବିପ୍ରବର—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ବିପ୍ର+ବର)—ଦ୍ୱିଜୋତ୍ତମ; ବ୍ରାହ୍ମଣ-
Biprabara ଶ୍ରେଷ୍ଠ—A very pious Brāhmaṇa

ବିପ୍ରବାସ—ସଂ. ବି (ବି+ପ୍ରବାସ)—୧ । ବିଦେଶବାସ; ଦେଶାନ୍ତର
Biprabāsa ବାସ—1. Living abroad; exile ୨ । ସନ୍ନ୍ୟାସ ଆଶ୍ରମରେ ଥାଇ ଅପଣା ଲୁଗାକୁ ଅନ୍ୟକୁ ପିନ୍ଧିବାକୁ ଦେବାରୂପ ଅପରାଧ (ହ୍ରୁ. ଶ)—2. The guilt due to an anchorite giving his cloth to another to put on.

ବିପ୍ରବାସନ—ସଂ. ବି (ବି+ପ୍ରବାସନ)—ନିର୍ବାସନ—Sending to
Biprabāsana (ବିପ୍ରୋଷିତ—ବିଣ) exile; transportation.

ବିପ୍ରବୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ପ୍ରବୁଦ୍ଧ=ଜାଗରିତ)—୧ । ବିନିଦ୍ର; ନିଦ୍ରାହୀନ-
Biprabudhha 1. Sleepless. ୨ । ଜାଗରିତ—2. Awaken.

ବିପ୍ରବ୍ରଜନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦୁଇ ପୁରୁଷଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖୁଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ
Biprabrajanī (ହ୍ରୁ. ଶ)—A woman having connection with 2 males.

ବିପ୍ରମୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ପ୍ରମୁକ୍ତ)—୧ । ବନ୍ଧନମୁକ୍ତ; ଛାଡ଼ି ଦିଆ—
Bipramukta 1. Set free; liberated (Apte) ୨ । ବିପ୍ରମୁକ୍ତ } ବିପ୍ରମୋଚନ } ବି (ବାଣ ଆଦି) କ୍ଷିପ୍ତ—2. Shot; discharged (arrow) (Apte).

ବିପ୍ରୟାଣ—ସଂ. ବି (ବି+ପ୍ର+ଯା ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)-
Biprayāṇa ୧ । ପଳାୟନ—1. Flying away; flight. ୨ । ପ୍ରସ୍ଥାନ—2. Going away; starting.

ବିପ୍ରଯୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ପ୍ର+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ+ତ)—୧ । ବିଶ୍ଳିଷ୍ଟ—
Biprajukta 1. Separated. ୨ । ବିଯୁକ୍ତ; ପୃଥକ୍‌କୃତ—(ବିପ୍ରଯୁକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Severed. ୩ । ବିରହିତ—3. Bereft; destitute. ୪ । ପ୍ରିୟବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ବିଚ୍ଛେଦପ୍ରାପ୍ତ—4. Separated, absent or away from one's beloved (Apte).

ବିପ୍ରୟୋଗ—ସଂ. ବି (ବି+ପ୍ର+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ପାର୍ଥକ୍ୟ—
Biprayoga 1. Separation; difference. ୨ । ବିଚ୍ଛେଦ; ବିରହ—2. Bereavement; dissociation ୩ । ବିବାଦ—3. Dispute. ୪ । ବିରୋଧ—4. Opposition. ୫ । ପୃଥକ୍‌କରଣ; ପୃଥକ୍‌ଭାବ—5. Severance.

ବିପ୍ରରାମ—ସଂ. ବି (ବିପ୍ର+ରାମ; ରାମନାମଧାରୀ ବିପ୍ର)—ପରଶୁରାମ—
Biprarāma Paraśurāma.

ବିପ୍ରଲବ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ, ପୁଂ (ବି+ପ୍ର+ଲଭ୍ ଧାତୁ=ଲାଭ କରିବା; ବଞ୍ଚନା
Bipralabdha କରିବା+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପ୍ରତାରିତ—(ବିପ୍ରଲବ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Deceived. ୨ । ଇପ୍ସିତ ବସ୍ତୁରୁ ବଞ୍ଚିତ—2. Disappointed. ୩ । ପ୍ରିୟ ସମାଗମ ବିରହିତ—3. Deprived of the society of one's beloved.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ନାୟକଭେଦ; ଯେଉଁ ନାୟକ ଗୋପନରେ ଓ ଛଦ୍ମବେଶରେ ନାୟିକା ସହିତ ମିଳିତ ହେବା ଆଶାରେ ସଙ୍କେତ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ବ୍ୟର୍ଥମନୋରଥ ହୋଇ ଫେରଆସେ--A disappointed lover who does not meet his sweet heart at the appointed rendezvous, having gone there in secret and wearing a mask.

ବିପ୍ରଲବ୍ଧା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିପ୍ରଲବ୍ଧ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ନାୟିକାଭେଦ; ଯେଉଁ
Bipralabdhā ନାୟିକା ସଙ୍କେତ ସ୍ଥାନରେ ନାୟକକୁ ନ ଦେଖି ହତାଶ ହୁଏ—A lady who is disappointed at not finding her paramour in the promised meeting place.

ବିପ୍ରଲ(ଲ)ମ୍ଭ—ସଂ. ବି (ବି+ପ୍ର+ଲଭ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । କଳହ;
Bipra la(la)mbha ବିବାଦ—1. Dispute; wrangling. ୨ । ପ୍ରତାରଣା; ଛଳନା—2. Deceit; fraud. ୩ । ବିରହ—3. Separation. ୪ । ବିୟୋଗ—3. Bereavement. ୫ । ଶୃଙ୍ଗାରବିଶେଷ--5. A love-sentiment (out of nine) appearing between

lovers. [ଦ୍ର— ଆଳଙ୍କାରିକରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ରସ କଥିତ;— ସମ୍ଭୋଗ ବା ସଂଯୋଗ ଶୃଙ୍ଗାର ଓ ବିପ୍ରଲମ୍ଭ ବା ବିୟୋଗ ଶୃଙ୍ଗାର । ବିପ୍ରଲମ୍ଭ ଶୃଙ୍ଗାରରେ ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କ ବିରହ-ଜନିତ ସନ୍ତାପ ଅଧିକ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି—ହି. ଶ ।] ୬ । ବିରୁଦ୍ଧ କର୍ମ—6. Contrary act.

ବିପ୍ରଲମ୍ଭକ—ସଂ. ବିଣ—ପ୍ରତାରକ—Fraudulent.
Bipralambhaka (ବିପ୍ରଲମ୍ଭିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିପ୍ରଲମ୍ଭ ଶୃଙ୍ଗାର—ସଂ. ବି—ନାୟକ ନାୟିକାର ପରସ୍ପର ବିଚ୍ଛେଦକାଳୀନ
Bipralambha śrungāra ଚତୁପ୍ରସାଦବିଶେଷ—Loving embrace and other acts of leave-taking done at the time of the parting of the lovers.

ବିପ୍ରଲାପ—ସଂ. ବି (ବି+ପ୍ର+ଲପ୍ ଧାତୁ=କହିବା=ଭାବ. ଅ)—
Bipralāpa ୧ । ନିରର୍ଥକ କଥନ—1. Gibberish talk. ୨ । କଳହ—2. Quarrel; wrangling. ୩ । ବୃଥା କଳହ; ଅନର୍ଥକ ବିବାଦ—3. Unnecessary dispute. ୪ । ବିରୋଧବଚନ; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟୋକ୍ତି; ବିରୋଧ-ଭାଷ--4. Words not expressing the intended meaning.

ବିପ୍ରଲିପ୍ସା—ସଂ. ବି (ବି+ପ୍ରଲିପ୍ସା)—ବିରୋଧୋକ୍ତି; ଯେଉଁ କଥାରୁ
Bipralipsā ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅର୍ଥ ସୂଚିତ ହୁଏ ନାହିଁ—Words not expressing the intended meaning.

ବିପ୍ରଲୀନ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ପ୍ର+ଲୀନ)—ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ (ହି. ଶ)—
Bipralina Scatterd; strewn.

ବିପ୍ରଲୁମ୍ପକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ପ୍ର+ଲୁମ୍ପ ଧାତୁ+ଅକ)—
Bipralumpaka ୧ । ଅତି ଲୋଭୀ (ହି. ଶ)—1. Very (ବିପ୍ରଲୁମ୍ପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) avaricious. ୨ । ଆପଣାର ଲାଭ ପାଇଁ ପରର ଉତ୍ପୀଡ଼କ (ହି. ଶ)—2. Oppressing others for one's own gain. ୩ । ଅଧିକ ନେବା ବାଲା (ହି. ଶ)—3. Taking too much.

ବିପ୍ରଲୋକ—ସଂ. ତ—ବ୍ୟାଧ; ଚଢ଼େଇ ଧରିବା ବାଲା (ହି. ଶ)—
Bipraloka Bird-catcher.

ବିପ୍ରଶ୍ନ—ସଂ. ବି—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ସାହାଯ୍ୟରେ ସମାହିତ ପ୍ରଶ୍ନ
Bipraśna (ହି. ଶ)—A question which is solved with the help of astrology.

ବିପ୍ରଶ୍ନିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବିପ୍ରଶ୍ନ+ଇକ)—ଦୈବଜ୍ଞ; ଜ୍ୟୋତିଷୀ—
Bipraśnaka Astrologer; fortune-teller.

ବିପ୍ରଶ୍ନିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବି+ପ୍ରଶ୍ନ+କ+ଆ)—୧ । ଗଣକପତ୍ନୀ;
Bipraśnikā ଦୈବଜ୍ଞା—1. A female astrologer. ୨ । ଜିଜ୍ଞାସା—2. Query; interrogatory.

ବିପ୍ରସାତ୍—ସଂ. ବିଣ (ବିପ୍ର+ଦେୟ ଅର୍ଥରେ ସାତ୍)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ
Biprasāt ଦେୟ—1. Fit to be given away to a Brāhmana. ୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ପ୍ରଦତ୍ତ—2. Given to a Brāhmana. ୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣାଧୀନ—3. Under the control of a Brāhmana.

ବିପ୍ରସାରଣ—ସଂ. ବି (ବି+ପ୍ରସାରଣ)—ବିସ୍ତାର କରିବା—
Biprasārana (ବିପ୍ରସାରିତ—ବିଣ) Spreading.

ବିପ୍ରସିଂହ(ହା)—ଦେ· ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଚଉତିଶାର ବାଣୀ
Biprasimha(hā) ବା ରାଗ—1. The metre of an Oria Chautisā. ୨ । ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଚଉତିଶାର କବିଙ୍କ ନାମ—2. The name of the author of an Oriyā Chautisā.

ବିପ୍ରହରଣ—ସଂ. ବି (ବି+ପ୍ରହରଣ)—୧ । ତ୍ୟାଗ (ହି. ଶ)—
Bipraharana 1. Abandonment. ୨ । ମୁକ୍ତି (ହି· ଶ)—2. Deliverance.

ବିପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ (ବି=ଦୁର୍ବୋ+ପ୍ରିୟ)—୧ । ଅପ୍ରିୟ; ବିରକ୍ତିକର—
Bipriya 1. Unpleasant; disgusting. ୨ । ଘୃଣିତ—2. Hated. ୩ । ବିରକ୍ତିପାତ୍ର—3. Fit to be disliked. ୪ । ଅବହେଳିତ; ଅବଜ୍ଞାତ—4. Insulted; disregarded. ୫ । ଅପକାରକ—5. Injurious. ୬ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିୟ (ହି. ଶ)—6. Very dear; fondly cherished. ୭ । କଡ଼ା ସ୍ୱାଦବିଶିଷ୍ଟ; ରାଗ । 7. Pungent. (ହି· ଶ)—ସଂ. ବି—୧ । ଅନିଷ୍ଟ; ଅପକାର—1. Injury. ୨ । ବିୟୋଗ (ହି. ଶ)—2. Separation; disappearanuce.

ବିପ୍ରୁ(ପ୍ଳୁ)ଟ୍—ସଂ. ବି (ବି+ପ୍ରୁ [ପ୍ଳୁ]ଷ୍ ଧାତୁ=ଦଗ୍ଧ କରିବା+
Bipru(plu)t କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଦ୍ରବ ବସ୍ତୁର (ବିପ୍ରୁ[ପ୍ଳୁ]ଷ୍[ଷ]-ଅନ୍ୟରୂପ) ବିନ୍ଦୁ ବା ଟୋପା—1. Drop of a liquid. ୨ । ଜଳକଣା—2. Minute particle of water. ୩ । ବେଦପାଠକାଳୀନ ମୁଖନିଃସୃତ ଲାଳ-କଣା (ଯାହା ପୁସ୍ତକ ଗାତ୍ରରେ ପଡ଼େ)—3. Particles of saliva coming out of the mouth while reading the Bedas aloud. [ଦ୍ର—ମନୁସ୍ମୃତି ଅନୁସାରେ ଏହା ଅପବିତ୍ର ନୁହେଁ—ହି. ଶ ।]

ବିପ୍ରୋଷିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ପ୍ର+ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା
Biproshita +କର୍ତ୍ତୃ. ତ; ବସ୍ ସ୍ଥାନରେ ଉଷ୍)—୧ । ବିଦେଶସ୍ଥ; ପ୍ରବାସବାସୀ—1. Sojourning; living abroad. ୨ । ଅନୁପସ୍ଥିତ (ହି. ଶ)—2. Absent.

ବିପ୍ଳବ—ସଂ. ବି (ବି+ପ୍ଳୁ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Biplaba ୧ । ବିବାଦ; ଝଗଡ଼ା—1. Dispute. ୨ । ବିନାଶ—2. Ruin; destruction. ୩ । ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ—3. Terrifying; frightening. ୪ । ଲୁଟପାଟ; ଲୁଣ୍ଠନ—4. Looting. ୫ । ବିଦ୍ରୋହ—5. Mutiny. ୬ । ଅରାଜକତା—6. Anarchy. ୭ । ଉପଦ୍ରବ—7. Tyranny; oppression. ୮ । ଦେଶ ଲୁଣ୍ଠନ—8. Plundering a country;

depredation; devastation; predatory; incursion. ୯ । ଭୟପ୍ରାପ୍ତି—9. Affright. ୧୦ । ଗୋଳମାଳ—10. Confusion; tumult; disorder. ୧୧ । ପ୍ରଜାଙ୍କମେଳ; ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଜନିତ ଅଶାନ୍ତି—11. Rebellion; a rising; general breach of peace in the kingdom; revolution. ୧୨ । କଷ୍ଟ; କ୍ଲେଶ—12. Trouble; distress. ୧୩ । ବିପଦ; ଆପଦ—13. Adversity; calamity; misfortune. ୧୪ । ପାପ—14. Sin. ୧୫ । ଅପରାଧ—15. Crime. ୧୬ । ଦୁଷ୍ଟତା—16. Wickedness. ୧୭ । ଛଳ-ଯୁଦ୍ଧ—17 Mock fight; contest. ୧୮ । ଭଙ୍ଗୀ ବା ଉନ୍ନଦ୍ଧାସ ଶତ୍ରୁଙ୍କ ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ—18. Act of terrifying an enemy by show or sound. ୧୯ । ପରଚକ୍ରଭୟ; ପରରାଷ୍ଟ୍ରଦ୍ୱାରା ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରରେ ଘଟିବା ଅଶାନ୍ତି—19. Rebellion brought about by the machination of another country. ୨୦ । ନୌକା ବୁଡ଼ା (ହ୍ର. ଶ)—20. The sinking of a ship or boat; shipwreck. ୨୧ । ବଢ଼ି; ବନ୍ୟା (ହ୍ର. ଶ)—21. Flood; inundation; deluge. ୨୨ । ଘୋଡ଼ାର ଖୁବ୍ ବେଗରେ ଦଉଡ଼ (ହ୍ର. ଶ)—22. Swift gallop of a horse. ୨୩ । ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ; ଫଉଜଦାରୀ; ଦଙ୍ଗା ହେଙ୍ଗାମା—23. Affray; breach of the peace.

ବିପ୍ଲବବାଦ—ସଂ. ବି—(ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାରରେ)—ସମାଜ ବା ଶାସନତନ୍ତ୍ରର Biplababāda ସଂସ୍କାର ପାଇଁ ବିପ୍ଳବର ପ୍ରୟୋଜନ, ଏରୂପ ମତ- (ବିପ୍ଳବବାଦୀ— ବିଣ ପୁଂ. ବିପ୍ଳବବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Revolutionism.

ବିପ୍ଲାବ— ସଂ. ବି—(ବି+ପ୍ଳୁ ଧାତୁ+ଘଞ.ଅ)—୧ । ଜଳପ୍ଳାବନ; ବନ୍ୟା; Biplāba ବଢ଼ି—1. Deluge; flood; inundation. ୨ । ଉଚ୍ଛେଦ—2. Destruction; overthrow. ୩ । ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ—3. Breach of peace; disturbance of the peace of a country. ୪ । ଦେଶ-ଧ୍ୱଂସ—4. Laying waste or devastation of a country. ୫ । ଅଶ୍ୱର ଗତିବିଶେଷ; ଛୁଟିବା—5. Gallop of a horse.

ବିପ୍ଲାବକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ପ୍ଳୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—୧ । ବିପ୍ଳବକାରୀ- Biplābaka 1. Rebellious; revolutionary. ୩ । (ବିପ୍ଳାବୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମେଳିଆ—3. Combining. ୪ । ବନ୍ୟା [ବିପ୍ଲାବିକା, ବିପ୍ଲାବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉତ୍ପାଦକ; ପ୍ରଳୟଙ୍କର—3. Producing or bringing about flood or deluge

ବିପ୍ଲାବନ—ସଂ. ବି [ବି+ପ୍ଳୁ (ପ୍ଲୁଙ୍) ଧାତୁ ଣିଚ୍ ପ୍ଲାବ ଧାତୁ+ଭାବ. Biplābana ଅନ)—୧ । ବିଘ୍ନ; ବ୍ୟାଘାତ—1. Obstacle; hinderance. ୨ । ଧ୍ୱଂସ—2. Ruin; destruction. ୩ । ହାନି; କ୍ଷତି—3. Detriment; injury; mischief. ୪ । ଜଳ ପ୍ଲାବନ—4. Flood; deluge. ୫ । ବିପର୍ଯ୍ୟାସ; ଓଲଟ ପାଲଟ—5. Upturning; utter confusion.

ବିପ୍ଲାବିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ପ୍ଳୁ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ପ୍ଲାବ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—Biplābita ୧ । ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ—1. Utterly confused; upturned. ୨ । ପ୍ଲାବିତ,ବନ୍ୟାକ୍ରାନ୍ତ—2. Overflooded. ୩ । ବିପନ୍ନ—3. Beset with calamity. ୪ । ବିନଷ୍ଟ—4. Devastated; ruined. ୫ । ଉପଦ୍ରୁତ—5. Overrun; oppressed. ୬ । ବ୍ୟାହତ—6. Defeated; baffled.

ବିପ୍ଲୁତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ପ୍ଳୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । Bipluta ବ୍ୟସନାର୍ତ୍ତ—1. Lascivious. ୨ । ଗତ— (ବିପ୍ଲୁତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Gone; departed. ୩ । (+କର୍ମ. ତ) ଦୂଷିତ—3. Contaminated ୪ । ଉପଦ୍ରୁତ—4. Oppressed; overrun. ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ଭ୍ରାନ୍ତ—5. Mistaken. ୬ । ଅପରାଧୀ—6. Guilty. ୭ । ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ—7. Confused; upturned; inverted. ୮ । ପ୍ରତିକୂଳ—8. Adverse. ୯ । ବିପରୀତ—9. Contrary. ୧୦ । (+କର୍ମ. ତ) ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ (ହ୍ର. ଶ)—10. Scattered. ୧୧ । କ୍ଷୁବ୍ଧ (ହ୍ର. ଶ)—11. Agitated; perturbed. ୧୨ । ନଷ୍ଟ (ହ୍ର. ଶ)—12. Spoilt. ସଂ. ବି (+ଭାବ ତ)—୧ । ବ୍ୟାଘାତ—1. Impediment. ୨ । ଜଳ ପ୍ଲାବନ—2. Deluge; flood. ୩ । ଧ୍ୱଂସ—3. Destruction; overthrow. ୪ । ହାନି—4. Detriment; injury.

ବିପ୍ଲୁତା—ସଂ. ବି—ଯୋନିରେ ସର୍ବଦା ପୀଡ଼ା ଅନୁଭୂତ ହେବା ଯୋନି-Biplutā ରୋଗବିଶେଷ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—A disease of the female organ causing extreme local pain.

ସଂ. ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ—ବିପ୍ଲୁତର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bipluta.

ବିଫଳ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଫଳ)—୧ । ନିଷ୍ଫଳ—1. Fruitless; Biphala abortive. ୨ । ବୃଥା; ବ୍ୟର୍ଥ—2. Vain; use- (ବିଫଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) less. ୩ । ନିରର୍ଥକ—3. Meaningless; (ବିପରୀତ—ସଫଳ) futile. ୪ । ଫଳଶୂନ୍ୟ (ବୃକ୍ଷ) (ହ୍ର. ଶ)—[ବିଫଳତା(ଭା)—ବି] 4. (tree) Bearing no fruit. ୫ । ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ - 5. Unsuccessful.

ବିଫଳ ମନୋରଥ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଫଳ+ମନୋରଥ)—Biphala manoratha ଯାହାର ମନୋରଥ ସିଦ୍ଧ ହୋଇ (ବିଫଳ ମନୋରଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ନାହିଁ—Unsuccessful.

[ଦ୍ର—ଏହିପରି ବିଫଳ ପ୍ରଯତ୍ନ, ବିଫଳ ପ୍ରୟାସ, ବିଫଳ ଯତ୍ନ, ବିଫଳ ପରିଶ୍ରମ, ବିଫଳ ଶ୍ରମ ଆଦି ପଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବିଫଳା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଫଳ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—କେତକୀ ଗଛ—The Biphalā screwpine; Pandanus Odorotissimus. ସ. ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଫଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Biphala.

ବିଫଳିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସ. ବିଫଳ)—ବିଫଳ ହେବା; Biphalibā ବୃଥା ହେବା—To be futile. (ଦ୍ର—ଣିଜନ୍ତ (ବିଫଳାଇବା—ଣିଜନ୍ତ ରୂପ) ଅଶେ ଭ୍ରମରଙ୍କ ବିଫଳେ । ଗୀଧାନାଥ. विफला विफल होना ମେଘଦୂତ ।)

ବିଫଳୀକୃତ—ସ. ବିଣ (ବିଫଳ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+କୃତ)—Biphalīkṛuta ବିଫଳ କରି ଯାଇଥିବା—Nullified. (ବିଫଳୀକରଣ—ବି)

ବିଫଳୀଭୂତ—ସ. ବିଣ. (ବିଫଳ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+ଭୂତ)—Biphalībhūta ବୃଥା ହୋଇଥିବା—Become unsuccess- (ବିଫଳୀ ଭାବ—ବି) ful; ending in failure.

ବିବକ୍ଷା—ସ. ବି (ବଚ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+ଭାବ ଅ+ Bibakshā ଆ)—୧ । କହିବାର ଇଚ୍ଛା—1. Desire to speak. ୨ । ଅଭିଳାଷ; ବାସନା—2. Desire; intention. ୩ । ଅର୍ଥ; ମାନେ—3. Meaning; sense (Apte). ୪ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—4. Intention; purpose (Apte).

ବିବକ୍ଷିତ—ସ. ବିଣ (ବଚ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+କର୍ମ. ତ)—Bibakshita ୧ । କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ଯାଇଥିବା—2. Intended to be spoken. ୨ । ଇପ୍ସିତ—2. Desired; wished for. ୩ । ପ୍ରିୟ—3. Favorite (Apte) ସ. ବି· (+ଭାବ. ତ)—୧ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—1, Purpose; intention (Apte). ୨ । ଅର୍ଥ—2, Meaning; sense (Apte).

ବିବକ୍ଷୁ—ସ· ବିଣ. ପୁଂ (ବଚ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—Bibakshu କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—Desiring to speak.

ବିବଞ୍ଚିଷା—ସ. ବି. (ବଂଚ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+ଅ+ଆ)—Bibañchishā ଠକିବାର ଇଚ୍ଛା—Desire to defraud. (ବିବଞ୍ଚିଷୁ—ବିଣ)

ବିବତ୍ସା—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+ଭାବ. ଅ+ଆ)—Bibat-sā ବାସ କରିବାର ଇଚ୍ଛା—Intention to reside. ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବି—ନଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି+ବତ୍ସ=ବାଛୁରି ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ଗାଈର ବାଛୁରି ମରିଅଛି—A cow which has lost her calf.

ବିବତ୍ସୁ—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—Bibat-su ବାସ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—Desirous of residing.

ବିବଦମାନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବି+ବଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ୍)—Bibadamāna ୧ । ବିବାଦକାରୀ; କଳହକାରୀ—1, Quarrelling; wrangling. ୨ । ମକଦ୍ଦମାରେ (ବିବଦମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଲଢ଼ୁଥିବା—2, Contending or contesting in a court of law.

ବିବଦ୍ଧ—ସ. ବିଣ (ବି+ବନ୍ଧ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—୧ । ଆବଦ୍ଧ—Bibaddha 1. Fastened; tied. ୨ । ବ୍ୟାହତ—Obstructed; stopped (Apte),

ବିବଧ—ସ. ବି (ବି+ବଧ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—Bibadha ୧ । ଧାନ୍ୟାଦି ପ୍ରାପ୍ତି—1. Acquisition of grains. ୨ । (+କରଣ ଅ) କ୍ଷୀର ବା ଦୁଗ୍ଧର ଭାର; ଦୁଧଭାର—2. A yoke for carrying milk pails suspended at both ends. ୩ । (+ଅଧିକରଣ ଅ; କମ୍ପା କର୍ମ ଅ) ପଥ—3. Road. ୪ । ବାର୍ତ୍ତା—4. News; tidings. ୫ । (+କର୍ମ ଅ) ବୋଝ—5. Load; burden (Apte). ୬ । (+ଭାବ ଅ) ଶସ୍ୟାଦିର ସଞ୍ଚୟ—6. Storage of grains (Apte). ୭ । (+କର୍ମ ଅ) କୁମ୍ଭ—7. Pitcher (Apte).

ବିବଧିକ—ସ. ବି (ବିବଧ+ଇକ)—୧ । ଭାରିଆ; ଭାରୁଆ—1. Bibadhika A person carrying loads suspended at both the ends of a yoke. ୨ । ବୋହିଆ—2. Porter (Apte). ୩ । ଫେରିବାଲା—3. Pedlar; hawker (Apte).

ବିବନ୍ଦିଷୁ—ସ. ବିଣ (ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ ଉ)—Bibandishu ଅଭିବାଦନେଚ୍ଛୁ—Wishing to make (ବିବନ୍ଦିଷା—ବି) obeisance.

ବିବନ୍ଧ—ସ. ବି (ବି+ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅ)—୧ । ବ୍ୟାଧି; ରୋଗ Bibandha —1. Disease; illness. ୨ । କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ରୋଗ—2. Constipation; costiveness. ୩ । ମଳମୂତ୍ରରୋଧ ରୋଗ—3. Stoppage of urine and stools. ୪ । ବାଧା—4. Obstruction (Apte). ଦେ. ବି—ବନ୍ଧନ—Tying. (ଉ—ବୋଲୁ ଏମନ୍ତ ଶୁଭିଲା, ବିବନ୍ଧ କୁଚେ ଲୋଡ଼ିଲା । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ଦେ. ବିଣ—ମୁକୁଳା (କେଶ)—Untied; let loose. (ଉ—ବର୍ଣ୍ଣିବୁ ଥାଇଟି ଗୁରୁ-ଚିକୁର, ବିବନ୍ଧ ଯା ସମ ଶ୍ୟାମଶ୍ରମର । ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।)

ବିବନ୍ଧୁ—ସ. ବିଣ (ବି+ବନ୍ଧୁ)—ବନ୍ଧୁହୀନ—Bibandhu Friendless.

ବିବମିଷା—ସ. ବି (ବମ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+ଭାବ ଅ+ଆ)—Bibamishā ବମନ କରିବାର ଇଚ୍ଛା; ଅଇ ଦେଖେଇବା; ବାନ୍ତି ମାଡ଼ିବା—Tendency to vomit.

ବିବମିଷୁ—ସ. ବି (ବମ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ ଉ)—Bibamishu ଯାହାକୁ ବାନ୍ତି ମାଡ଼ୁଥାଏ—Feeling a tendency to vomit.

ବିବର—ସଂ. ବି (ବି+ବୃ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Bibara ୧ । ରନ୍ଧ୍ର; କଣା; ଗର୍ତ୍ତ; ଛିଦ୍ର—1. Hole; fissure ୨ । ଗହ୍ୱର; ପର୍ବତଗୁହା—2. Mountain-cave. ୩ । ବିଲ—3. Den. ୪ । ବିଚ୍ଛେଦ—4. Separation. ୫ । ବ୍ୟବଧାନ—5. Interval; intervening space (Apte). ୬ । ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନ—6. Solitary place (Apte). ୭ । ଦୋଷ—7. Fault; flaw. (Apte) ୮ । ନଅ (ସଂଖ୍ୟା)—8. The number nine (Apte). ୯ । ବିସ୍ତାର—9. Expansion (Apte). ୧୦ । ପକ୍ଷିରାଜ ଗରୁଡ଼—10. Garurda, the king of birds. [ଉ—ବିବର ଗତ ସୁଗ୍ରୀବ ଦେଖି ସେ ଉଭୟ, ବିବର ଶ୍ଲୋକକେ ଯଥା ପନ୍ନଗ ସଭୟ । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ଦେ. ବି
विवर —୧ । ମାଛମାନଙ୍କର ବସା କରିବା ପାଇଁ ପାଣିତଳେ ମାଟିରେ ଖୋଳିବା ଗାତ; ବମ୍ବର — 1. Holes made by big fishes in tanks in breeding season. ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବୀଭର୍)—ଏକପ୍ରକାର
बीवर ଉଭୟଚର ପଶୁ—The beaver. [ଦ୍ର—ବିବର—
बीवर ମୂଷା ଜାତୀୟ କିନ୍ତୁ ମୂଷାଠାରୁ ବଡ଼ ଉଭୟଚର ଜୀବ; ଏହା ଦେହର ଲୋମ ଖୁବ୍ କୋମଳ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପୋଷାକ-ସଉକୀମାନେ ଏ ଲୋମ ପୋଷାକ ଉପରେ ମଡ଼ାନ୍ତି । ଏହାର ପଛଗୋଡ଼ ଲିପ୍ତ । ବିବରମାନେ ଦଳ ବାନ୍ଧି ନଈ ବା ଜଳାଶୟ କୂଳରେ ବସା କରି ରହନ୍ତି । ଏମାନେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛମାନ ତୀକ୍ଷ୍ଣଦାନ୍ତରେ କାଟି ନଈସୁଅରେ ଭସାଇ ଆଣି ନିଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ସେମାନ ଅଟକାଇ ପାଣିର ଅତଡ଼ରେ ଉକ୍ତ ଗଛର ଗଣ୍ଡିମାନଙ୍କରେ କାଦୁଅ ଲିପି ନିଜର ବସା ବାନ୍ଧନ୍ତି ଓ ପାଣିକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ଦୃଢ଼ ବନ୍ଧ ପକାନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ କୋଡ଼ଗାତରୁ କସ୍ତୂରୀ ପରି ଏକପ୍ରକାର ବହୁ-ମୂଲ୍ୟ ସୁଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ (castor) ମିଳେ, ଏହା ସୁବାସିତ ଏସେନ୍ସଆଦି ପାଇଁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟଦେଶରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବିବରଣ—ସଂ. ବି (ବି+ବୃ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—୧ । ବିସ୍ତାର—
Bibarana 1. Expansion. ୨ । ବର୍ଣ୍ଣନ—2. Description; statement. ୩ । ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ ବା ବିସ୍ତାରିତ ବର୍ଣ୍ଣନା—3. Detailed description; specification. ୪ । କୌଣସି ଘଟଣାର ସମସ୍ତ ଅବସ୍ଥା—4. Circumstances regarding a particular event. ୫ । ବ୍ୟାଖ୍ୟା; ଟୀକା; ବିଶଦାର୍ଥ ପ୍ରକାଶ — 5. Annotation; gloss. ୬ । ପ୍ରକାଶ—6. Unfolding; manifestation. ୭ । ଖୋଲି କରି ଦେଖାଇବା—7. Displaying; laying bare or open (Apte). ୮ । ବାକ୍ୟ—1, Sentence (Apte),

ବିବରଣୀ—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ବିବରଣ+ଈ)—ବିବରଣ
Bibarani (ଦେଖ)—Bibarana (See)

ବିବରଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ବୃ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—୧ ।
Bibaraniya ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ—1, Describeable, ୨ । ପ୍ରକଟନୀୟ —2, Expressible,

ବିବର ନାଳିକା—ସଂ. ବି [ବିବର=ଛିଦ୍ର+ନାଳ+କ+ଆ]—
Bibara nalika ବଂଶୀ—A flute.

ବିବରା—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ [ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ବିଗତ
Bibara ବର=ସ୍ୱାମୀ]—ଅକ୍ଷତଯୋନି ବିଧବା; ସ୍ୱାମି ସହବାସ ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ କନ୍ୟା ବିଧବା ହୋଇ ଥାଏ—A virgin widow who has lost her husband before consummation of marriage. [ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ 'ବିଧବା' ଶବ୍ଦ ମୃତଭର୍ତ୍ତୃକା ଅର୍ଥରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ; ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗର ଓଡ଼ିଶାର ସମାଜ ସଂସ୍କାରକାମିଗଣ ମୃତଭର୍ତ୍ତୃକାମାନଙ୍କୁ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରିଅଛନ୍ତି, ସ୍ୱାମିସହବାସ ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁମାନେ ଧବହୀନା ସେମାନେ 'ବିବରା' ଓ ପରେ ଧବହୀନା ହେଲେ 'ବିଧବା' ।]

ବିବରା ବିବାହ—ସଂ. ବି [ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର]—ଅକ୍ଷତଯୋନି ବିଧବାର
Bibara bibaha ଦ୍ୱିତୀୟବାର ସ୍ୱାମିପରିଗ୍ରହ—The second marriage of a virgin widow.

ବିବରିବା—ଦେ. କ୍ରି [ପଦ୍ୟ, ସଂ. ବିବରଣ]—ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—
Bibariba To describe. [ଉ—ଜୟନ୍ତକୁ ଦେଖି
विवरना ନୃପଙ୍କର ହେଲା ହର୍ଷେ ବିଷାଦ, ବିବରି କହିଲେ ପଶ୍ଚାତର
विवरना ଯେତେ ପୂର୍ବ ସମ୍ବାଦ । ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।]

ବିବର୍ଜନ—ସଂ. ବି—(ବି+ବୃଜ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)
Bibarjana ପରିତ୍ୟାଗକରଣ; ବିସର୍ଜନ— Abandonment; (ବିବର୍ଜକ—ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ, ପୁଂ) relinquishment.

ବିବର୍ଜନୀୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ବୃଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ପରିତ୍ୟାଜ୍ୟ-
Bibarjaniya Relinquishable; fit to be shunned. (ବିବର୍ଜନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିବର୍ଜିତ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ବୃଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ—
Bibarjita 1. Abandoned; relinquished. ୨ । (ସମାସରେ) ଶୂନ୍ୟ; ରହିତ—2. Debarred from; deprived of. ୩ । ପ୍ରଦତ୍ତ—3. Given; distributed. ୪ । (ସମାସରେ) ହୀନ—4. Devoid of; destitute of.

ବିବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ବିଗତ+ବର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ବର୍ଣ୍ଣହୀନ-
Bibarnna 1. Colourless. ୨ । ମ୍ଳାନ—2. Pale; (ବିବର୍ଣ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) wan. ୩ । ବିକୃତବର୍ଣ୍ଣ—3, Discoloured. ୪ । ଫିକା ପଡ଼ି ଯାଇଥିବା—4. Turned pale.
ସଂ. ବି—ନୀଚ ଜାତି—Low caste.

ବିବର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି—(ବି+ବୃତ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ପରିବର୍ତ୍ତନ—
Bibartta 1. Evolution; change; alteration. ୨ ।

ପରିଣାମ—2. Result. ୩ । ବିଶେଷରୂପେ ସ୍ଥିତି—3. Peculiar position. ୪ । ନୃତ୍ୟ—4. Dancing. ୫ । ସମୂହ; ରାଶି—5. Multitude; heap; collection. ୬ । ଘୂର୍ଣ୍ଣନ—6. Revolving; turning round; whirling round. ୭ । ଭ୍ରମଣ—7. Roaming; wandering. ୮ । ଭ୍ରମ—8. Mistake. (ଯଥା—ରଜ୍ଜୁରେ ସର୍ପ ଭ୍ରମ)—୯ । (ବେଦାନ୍ତ) ଅବିଦ୍ୟା ବା ମାୟା ଜନିତ ଭ୍ରାନ୍ତରୂପ ବା ଦୃଶ୍ୟ 9. (Bedanta philosophy) An illusory form or an unreal appearance caused by human error.

ବିବର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବି(ବି+ବୃତ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧। କ୍ରମିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ Bibarttana 1, Change; evolution. ୨ । ଘୂର୍ଣ୍ଣନ—2, Whirling; revolving. ୩ । ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ—3. Returning, coming back. ୪ । ଭ୍ରମଣ—2, Travelling. ୫ । କଡ଼ ଲେଉଟାଇବା—5. Rolling about; turning on one's sides. ୬ । ନୃତ୍ୟ—6. Dancing, ୭ । ପ୍ରଦକ୍ଷିଣୀକରଣ—7. Going round; walking round an image or revered person or thing with one's right hand towards the latter; circumambulation. ୮ । ନାନା ଅବସ୍ଥାର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଗମନ—8. Passing through various states or existence. ୯ । ନମସ୍କାର 9. Reverential salutation (Apte). ୧୦ । ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଅବସ୍ଥା—10. An altered condition (Apte). ୧୧ । ଅପନୟନ—11. Obliteration. ୧୨ । ଅପସାରଣ—12. Displacement.

ବିବର୍ତ୍ତବାଦ—ସଂ. ବି—(ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—୧ । ଜୀବ ଜଗତର କ୍ରମବିକାଶ ବା ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିରୂପକ ମତବାଦ—Bibarttabāda (ବିବର୍ତ୍ତନବାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. The theory of evolution [ଦ୍ର—ଡାରୱିନ୍ ନାମକ ଜଣେ ଇଂରେଜ ପଣ୍ଡିତ ଏହି ମତ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । ଏହି ମତ ଅନୁସାରେ ସୃଷ୍ଟିର ଆଦ୍ୟରେ ନିକୃଷ୍ଟ ଜୀବ ସୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନେ କ୍ରମଶଃ ଉନ୍ନତି ଲାଭ କରି ଓ ବିକାଶପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଶେଷରୁ ମନୁଷ୍ୟରୂପ ଧାରଣ କରି ଅଛନ୍ତି । ସର୍ପଠାରୁ ପକ୍ଷୀ, ପକ୍ଷୀରୁ ପଶୁ, ପଶୁରୁ ବାନର ଓ ବାନରରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଏହିପରି କ୍ରମବିକାଶ ଘଟିବା ଏହି ମତରେ ପ୍ରକାଶିତ ।] ୨ । (ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନ) ମାୟାବାଦ—2. The theory of illusion or illusory appearance in Bedānta. [ଦ୍ର—ଏକ ମାତ୍ର ବ୍ରହ୍ମରୁ ପ୍ରକୃତି, ପ୍ରକୃତିରୁ ସତ୍ତ୍ୱାଦି ଗୁଣତ୍ରୟ ଓ ଗୁଣତ୍ରୟକୁ ଅର୍ପିତ କରି ପ୍ରକୃତି ମାୟା ଓ ଅବିଦ୍ୟାରୂପରେ ଦ୍ୱିଧା ବିଭକ୍ତ ହେବାରୁ ମାୟାଶ୍ରିତ ଚୈତନ୍ୟ ଈଶ୍ୱରରୂପରେ ଓ ଅବିଦ୍ୟାଶ୍ରିତ ଚୈତନ୍ୟ ଜୀବ ରୂପରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲେ । ଏହି ମତ ଅନୁସାରେ ବ୍ରହ୍ମ ସତ୍ୟ ଏବଂ ଏ ଦୃଶ୍ୟମାନ ଜଗତ୍ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ବିବେଚିତ ।]

ବିବର୍ତ୍ତିତ—ସଂ ବିଣ—(ବି+ବୃତ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ—Bibarttita 1. Revolved; whirled round. ୨ । ଅପସାରିତ—2. Displaced; dislocated; removed. ୩ । ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତିତ—3. Returned. ୪ । ଅପଗତ—4. Obliterated. ୫ । ଭ୍ରାନ୍ତ—5. Mistaken. ୬ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ କଟା ହୋଇଥିବା—6, Mangled; hacked; cut into pieces (Apte). ୭ । ନମିତ—7. Bent down (Apte). ୮ । ବିକୃତ—8. Distorted (Apte); detririorated.

ବିବର୍ତ୍ତିତ ସନ୍ଧିଭଗ୍ନ(ଙ୍ଗ)—ସଂ. ବି (ଆୟୁର୍ବେଦ ପରିଭାଷା)—ଶଲ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରର Bibarttita sandhibhagna(ṅga) ସନ୍ଧିଭଗ୍ନ ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତି; ଅସ୍ଥିସନ୍ଧିଚ୍ୟୁତି; ଜଡ଼ଜାରୁ ହାଡ଼ ଖସିଯିବା—Complete dislocation of bone from the joint.

ବିବର୍ଦ୍ଧକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ବୃଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—ଯେ Bibarddhaka ବଢ଼ାଏ—Lengthening; increasing; (ବିବର୍ଦ୍ଧୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବିବର୍ଦ୍ଧିକା, ବିବର୍ଦ୍ଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) enhancing.

ବିବର୍ଦ୍ଧନ—ସଂ. ବି (ବି+ବୃଧ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—୧ । ସମ୍ୟକ୍ Bibarddhana ବୃଦ୍ଧିକରଣ—1. Lengthening, elonga- (ବିବର୍ଦ୍ଧିତ—ବିଣ) ting. ୨ । ଛେଦନ—2. Cutting. ୩ । ସମ୍ୟକ୍ ବୃଦ୍ଧି—2. Increase; enlargement (Apte).

ବିବଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ବଶ୍ ଧାତୁ=ଇଚ୍ଛା କରିବା+ଭାବ ଅ, Bibaśa ଅଥବା ବି=ବିଗତ+ବଶ=ଅଧୀନତା; ବହୁବ୍ରୀହି)—(ବିବଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଅବଶ—1. Out of control. ୨ । [ବିବଶତା(ତ୍ୱ)—ବି] ଅବାଧ୍ୟ—2.Disobedient; insubordinate. ୩ । ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ—3. Stupefied; disabled. ୪ । ଗ୍ଳାନ ଶକ୍ତିରହିତ—4, Paralysed. ୫ । ବିହ୍ୱଳ, ଅଭିଭୂତ; ବ୍ୟାକୁଳ—5 Overwhelmed. ୬ । ଅସହାୟ—6. Helpless. ୭ । ସ୍ୱାଧୀନ—7. Independent. ୮ । ମୃତ୍ୟୁପ୍ରାର୍ଥୀ—8. Wishing death. ୯ । ମୃତ୍ୟୁକାଳରେ ନିର୍ଭୀକ—9. Not afraid of death. ୧୦ । ପ୍ରଶାନ୍ତ ଚେତାଃ—10, Tranquil in mind; calm in disposition.

ବିବସନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ନାହିଁ+ବସନ]—୧ । Bibasana ନଗ୍ନ; ଲଙ୍ଗଳା—1 Naked. ୨ । ବସ୍ତ୍ରହୀନ—[ବିବସ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. Clothless; undressed. (ବିବସନା, ବିବସ୍ତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିବସନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲଙ୍ଗଳା କରିବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର Bibasana karibā ଦେହରୁ ପରିହିତ ବସ୍ତ୍ର କାଢ଼ି ନେବା—To make a person naked.

ବିବସ୍ୱତୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିବସ୍ୱତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସୂର୍ଯ୍ୟନଗରୀ—
Bibaswati The imaginary city of the Sun-god.

ବିବସ୍ୱାନ୍—ସ. ବି. ପୁଂ [ବିବସ୍ (ବି=ବିବିଧ ପ୍ରକାର+ ବସ୍ ଧାତୁ=
Bibaswān ବାସ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍=ବିବସ୍=ତେଜୋମୟ ଆବରଣ)+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ ବତ୍; ବିବସ୍ୱତ୍; ପ୍ରଥମା. ୧ବ]—
୧ । ଦେବତା-1. Deity. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun. ୩ । ବୈବସ୍ୱତ ମନୁ ରାଜା—3. A king, the son of the Sun-god. ୪ । ଅରୁଣ—4. Twilight personified. ୫ । ଅରଖ ଗଛ; ଅର୍କବୃକ୍ଷ—5, Calotropis Gigantea; swallowwort.

ବିବାକ୍—ବୈଦେ. ଅ (ଫା. ବେବାକ୍)—୧ । ତମାମ୍; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ-
Bibāk ରୂପେ—1. Totally; wholly; completely. ୨ । ବେବাক্; বিবাক্ ବାକି ନ ରଖି—2. Without leaving
बेबाक any remainder. ୩ । ସମସ୍ତେ—3, One and all. ୪ । ସମସ୍ତ—4. All; entire; whole.

ବିବାକ—ସ. ବିଣ (ବି+ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିବେଚକ—
Bibāka Considerate. ବୈଦେ. ଅ (ଫା)-ବିବାକ୍ (ଦେଖ)-Bibāk (See).

ବିବାଦ—ସଂ. ବି (ବି+ବଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । କଳି; କଳହ;
Bibāda ଝଗଡ଼ା—1. Quarrel; wrangling. ୨ । ବିସମ୍ବାଦ; ବିରୋଧ—2. Dispute; opposition; controversy. ୩ । ମତଭେଦ—3. Difference of opinion. ୪ । ମକଦ୍ଦମା; ମାମଲା—4. Litigation.

ବିବାଦକ—ସ. ବିଣ (ବିବାଦ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)— ଯେ ବିବାଦ
Bibādaka କରେ—Disputing; wrangling.
(ବିବାଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିବାଦ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଳି କରିବା—1. To quarrel.
Bibāda kariba ୨ । ମକଦ୍ଦମା କରିବା—2, To sue; to
বিবাদ করা **विवाद करना** file case against a person; to litigate.

ବିବାଦ ପଦ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) (ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି)—୧ । ମକଦ୍ଦମାର
Bibāda pada ବିଷୟ—1. (Hindu Law) Subject
(ବିବାଦ ସ୍ଥଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) matter of a suit. ୨ । ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର କରିବାର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ—2. Cause of action.

ବିବାଦ ପ୍ରିୟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିବାଦ ପ୍ରିୟ ଅଟେ ଯାହାର)—
Bibāda priya ୧ । କଳହପ୍ରିୟ—1. Quarrelsome. ୨ ।
(ବିବାଦ ପ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମକଦ୍ଦମାବାଜ୍—2. Given to or fond
(ବିବାଦ ପ୍ରିୟତା—ବି) of litigation; litigous.

ବିବାଦ ବଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦିନକୁ ଦିନ ବିବାଦ ଗୁରୁତର ହେବା—
Bibāda bardhiba A dispute taking a graver
বিবাদ বাড়া turn from day to day; the aggravation
विवादबढना of a dispute.
[ବିବାଦ ବଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ ରୂପ]

ବିବାଦ ବିଷୟ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିବାଦ+ବିଷୟ; ତତ୍ପୁରୁଷ)—
Bibāda bishaya ଯେଉଁ ବିଷୟ ପାଇଁ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର କଳି ଲାଗିଥାଏ; କଳହର ବସ୍ତୁ—Bone of contention; subject matter of dispute; matter in dispute.

ବିବାଦ ବିସମ୍ବାଦ—ସ, ବି (ସହଚର) (ବହୁବଚନାର୍ଥ ସୂଚକ)—
Bibāda bisambāda ୧ । କଳିକଜିଆ—1. Quarrel. ୨ । ମାମଲା; ମକଦ୍ଦମା—2. Litigation. ୩ । ବିରୋଧ—3. Dispute.

ବିବାଦ ବିହୀନ—ସ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ବିବାଦ+ବିହୀନ)—କଳହ
Bibāda bihina ଶୂନ୍ୟ—Free from dispute.
(ବିବାଦ ଶୂନ୍ୟ, ବିବାଦହୀନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିବାଦ ବୃଦ୍ଧି—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ବିବାଦ+ବୃଦ୍ଧି)—କଳି ବଢ଼ିବା—
Bibāda bruddhi The aggravation of a dispute,

ବିବାଦ ଭଞ୍ଜକ—ସ. ବିଣ ପୁଂ—ଯେ ବିବାଦ ମୀମାଂସା କରେ—
Bibāda banjaka Settling a dispute.
(ବିବାଦଭଞ୍ଜୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବିବାଦଭଞ୍ଜିକା, ବିବାଦଭଞ୍ଜିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିବାଦ ଭଞ୍ଜନ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିବାଦ+ଭଞ୍ଜନ)—ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ
Bibāda bhañjana ମଧ୍ୟରେ ଜାତ ବିବାଦର ମୀମାଂସା—Settlement of a dispute.

ବିବାଦ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା
Bibāda bhāngibā ବିବାଦକୁ ଅପୋସିରେ ରଫା କରିବା—
বিবাদ মেটান To settle a dispute amicably.
विवाद तोडना (ବିବାଦ ତୁଟାଇବା, ବିବାଦ ମିଣ୍ଟାଇବା, ବିବାଦ ମେଣ୍ଟାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିବାଦ ମତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳହର
Bibāda matā(te)ibā ସୂତ୍ରପାତ ଘଟାଇବା—To bring
বিবাদ মাতান about dispute between 2 persons;
बिबाद् लगाना to fan up a quarrel between two persons.

ବିବାଦ ମୀମାଂସା—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିବାଦ+ମୀମାଂସା)—
Bibāda mimāmsā ବିବାଦର ନିଷ୍ପତ୍ତି—Settlement of a dispute.

ବିବାଦ ମେଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପୋସିରେ ବିବାଦର ମୀମାଂସା—
Bibāda mentibā Amicable settlement of a
বিবাদ মেটা, বিবাদ মিটা **बिबाद् मिटजाना** dispute.
(ବିବାଦ ତୁଟିବା, ବିବାଦ ମେଣ୍ଟିଗଲା, ବିବାଦ ମିଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ବିବାଦ ମେଣ୍ଟା(ଣ୍ଟେ)ଇବା, ବିବାଦ ତୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ]

ବିବାଦ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ
Bibāda lagā(ge)ibā ବିବାଦ କରିବା—1. To pick up
বিবাদ লাগান a quarrel with another. ୨ । ଦୁଇ
बिबाद् लगाना ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳହର ସୂତ୍ରପାତ କରିବା—2. To bring about a quarrel between 2 persons; to set two persons to quarrel.

ବିବାଦ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର କଳି ଲାଗିବା—
Bibāda lāgibā Happening of a dispute
বিবাদ লাগা **বিবাদ লগনা** between 2 persons.
(ବିବାଦ ଘୂଳିବା; ବିବାଦ ଉପୁଜିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିବାଦାର୍ଥୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଉପପଦ ତତ୍; ବିବାଦ+ଅର୍ଥ୍+ଇନ୍)—
Bibādarthi ୧ । କଳହପ୍ରିୟ—1. Quarrelsome.
(ବିବାଦାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କଳି କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ—
2. Ready to quarrel.

ବିବାଦୀ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ବି+ବଦ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Bibādi କଳହକାରୀ—Quarrelling; contesting.
(ବିବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବି—ମକଦ୍ଦମାରେ ପ୍ରତିବାଦୀ—The defendant in a suit.

ବିବାଦୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ବିବାଦ+ଈୟ)—୧ । ବିବାଦ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bibādiya 1. Pertaining to a dispute. ୨ । ମକଦ୍ଦମା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to a suit. ୩ । ବିବାଦର ବିଷୟୀଭୂତ (ବିଷୟ)—2. Being the subject matter of a dispute or bone of contention.

ବିବାଦୀୟ ସମ୍ପତ୍ତି—ସଂ. ବି (କତରଥ)—ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ମକଦ୍ଦମା
Bibādiya sampatti ଲାଗିଥାଏ—Disputed property;
(ବିବାଦୀୟ ବୃତ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) the property in suit.

ବିବାନ(ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବିମାନ)—ବିମାନ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bibāna(etc) Bimāna etc. (See)

ବିବାନ ପିଠିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ାର ପିଠି ବିମାନର ବସିବା
Bibāna pithiā ସ୍ଥାନ ବା ପୀଠ ପରି ଚଉଡ଼ା ବା ପରିସରବିଶିଷ୍ଟ;
ପଲଙ୍କ ପିଠିଆ—(a horse) Having a broad back.

ବିବାସ—ସଂ. ବି (ବି+ବସ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ବାସି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ);
Bibāsa ନ)—ନିର୍ବାସନ—Transportation; sending
(ବିବାସନ—ଅନ୍ୟରୂପ) into exile; banishment.

ବିବାସିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ବସ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ବାସି ଧାତୁ+କର୍ମ.
Bibāsita ତ)—ନିର୍ବାସିତ—Exiled; banished; trans-
(ବିବାସିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ported.

ବିବାହ—ସଂ. ବି. (ବି+ବହ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—
Bibāha ବଂଶ ରକ୍ଷା ଓ ସମାଜ ରକ୍ଷା ସକାଶେ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀର ମିଳନ; ପରିଣୟ—Marriage; wedding. [ଦ୍ର—ବିବାହ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଦଶବିଧ ସଂସ୍କାର ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ । ପ୍ରାଚୀନ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଷ୍ଟବିଧ ବିବାହ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା—୧. ବ୍ରାହ୍ମ—କନ୍ୟାପିତା କନ୍ୟାକୁ ବସ୍ତ୍ରାଲଙ୍କାର ଦ୍ୱାରା ଭୂଷିତ କରି ବିଦ୍ୱାନ୍ ଓ ସଦାଚାରସମ୍ପନ୍ନ ବରକୁ ସ୍ୱୟଂ ଆମନ୍ତ୍ରଣ ପୂର୍ବକ ବେଦୋକ୍ତ ବିଧିରେ କନ୍ୟାଦାନ କରିବା; ୨. ଦୈବ—ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟୋମାଦି ଯଜ୍ଞରେ ଯଜ୍ଞକର୍ତ୍ତା ପୁରୋହିତଙ୍କୁ ଦୈବ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି କାମନାରେ ଅଳଙ୍କୃତ କନ୍ୟାକୁ ସମ୍ପ୍ରଦାନ କରିବା । ୩. ଆର୍ଷ—ଯାଗାଦି ଅବଶ୍ୟକର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମର ସାହାଯ୍ୟାର୍ଥେ ବରଠାରୁ ଗୋଟିଏ ବା ହଳେ ବଳୀବର୍ଦ୍ଦ ନେଇ ତାହାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ବିଧି ଅନୁରୂପ କନ୍ୟା ଦାନ କରିବା । ୪. ପ୍ରାଜାପତ୍ୟ—'ତୁମ୍ଭେମାନେ ଉଭୟେ ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ ଧର୍ମ ଆଚରଣ କର' କନ୍ୟାପିତା ଏହା କହି ଯଥାବିଧି ବରକୁ କନ୍ୟା ଦାନ କରିବା । ୫. ଆସୁର ବିବାହ—କନ୍ୟାକୁ କିଣି କରି ଗ୍ରହଣ ପୂର୍ବକ ବିବାହ କରିବା । ୬. ଗାନ୍ଧର୍ବ ବିବାହ—କନ୍ୟାର ଓ ବରର ପରସ୍ପର ଅନୁରାଗ ବଶତଃ ମିଳନ । (ଏ ମିଳନ ପରେ ହୋମାଦି ବିଧି ସମ୍ପାଦନ ପୂର୍ବକ ବିବାହ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ) । ୭. ରାକ୍ଷସ ବିବାହ—କନ୍ୟାପକ୍ଷୀୟ ଲୋକମାନ ହାଣି ମାରି ରୋରୁଦ୍ୟମାନା କନ୍ୟାକୁ ବଳପୂର୍ବକ ହରଣ କରି ବିବାହ କରିବା । ୮. ପୈଶାଚ—ନିର୍ଜନରେ ନିଦ୍ରା ବା ମଦ୍ୟପାନ ଦ୍ୱାରା ଅଚେତନା ବା ଉନ୍ମତ୍ତା କନ୍ୟାର ସହବାସ ପୂର୍ବକ ତାହାକୁ ପତ୍ନୀ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ । ଆଧୁନିକ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ କେବଳ ୪ର୍ଥ ଓ ୫ମ ପ୍ରକାରର ବିବାହ ଚଳୁଅଛି । ଇଉରୋପୀୟ ସମାଜରେ ଗାନ୍ଧର୍ବ ବିବାହ ପ୍ରଚଳିତ । ହିନ୍ଦୁ ମାନଙ୍କର ବିବାହବନ୍ଧନ ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱାମୀର ଧର୍ମପତ୍ନୀ ବା ସହଧର୍ମିଣୀ । ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ଗୋଟିଏ ସାମାଜିକ ଚୁକ୍ତି ମାତ୍ର ଏବଂ ଏହି ଚୁକ୍ତି ଆଇନ ଅନୁସାରେ (ଅର୍ଥାତ୍ ଦେଶ୍ ମେସ ଘାଜ ତମାୟିରେ) ସମ୍ପାଦିତ ଓ ଭଗ୍ନ କରାଯାଏ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍‌ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ନାମତଃ ଧର୍ମବନ୍ଧନ ରୂପେ ପାଦ୍ରୀମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ସମ୍ପାଦିତ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟ ନୁହେଁ । ଅନାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆସୁର, ପୈଶାଚ ଓ ରାକ୍ଷସ ବିବାହ ପ୍ରଥା ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ।]

ବିବାହ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପତି ବା ପତ୍ନୀ ଗ୍ରହଣ କରିବା—To
Bibāha karibā বিবাহ করা **বিবাহ করনা** marry.
(ବିବାହ ହେବା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ବିବାହ ଯୋଗ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ବିବାହ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ
Bibāha jogya ବୟସ୍କ—Marriageable; of marriageable age.
(ବିବାହ ଯୋଗ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିବାହ ଯୋଗ୍ୟ ବୟସ—ସଂ. ବି—ବାଳକର ବା ବାଳିକାର ବିବାହ
Bibāha jogya bayasa କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ ବୟସ—Marriageable age.

ବିବାହାଙ୍ଗ—ସଂ.ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିବାହ+ଅଙ୍ଗ)—ବିବାହ କର୍ମରେ ବର-
Bibāhānga କନ୍ୟାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଉଭୟଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠାନ Ceremonies and functions in which the husband and the wife together have to take part in connection with the sacrament of marriage according to the Hindu scriptures. [ଦ୍ର—ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରମାନଙ୍କରେ ବିବାହର ୧୩ ଗୋଟି ଅଙ୍ଗ ଉଲ୍ଲିଖିତ ଅଛି; ଯଥା—ପାଣିଗ୍ରହଣ, ବିବାହ ହୋମ, ଲାଜା ହୋମ, ଅଶ୍ମାରୋହଣ, ସପ୍ତପଦୀ, ଧ୍ରୁବଦର୍ଶନ, ଯାନାରୋହଣ, ବିବାହାଗ୍ନିକୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଗମନ, ଗୃହପ୍ରବେଶ, ଚତୁର୍ଥୀ କର୍ମ, ଗୃହାଗ୍ନି ପରିଚରଣ, ପଶ୍ଚାତ୍ତରେ ସ୍ଥାଲୀପାକ ଓ ଗର୍ଭାଧାନ ।]

ବିବାହାର୍ଥୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଉପପଦ ତତ୍; ବିବାହ+ଅର୍ଥ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍)—ବିବାହିତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛୁକ Desirous of marrying.
Bibāhārthī
(ବିବାହାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିବାହିତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବି+ବହ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ବାହି ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—୧ । ପରିଣୀତ; କୃତବିବାହ; ଯେ ବିବାହ କରିଅଛି—Married; wedded.
Bibāhita
(ଅବିବାହିତ—ବିପରୀତ)
(ବିବାହିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିବାହ୍ୟ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବି+ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ବିବାହ ଯୋଗ୍ୟ—1. Marriageable; fit to be married or to be given in marriage. ୨ । ବହନୀୟ—2. Portable. ୩ । ପ୍ରବାହିତ—3. Flowing. ସ. ବି—୧ । ଜାମାତା—1. Son-in law. ୨ । ବର—2. Bridegroom.
Bibāhya
(ବିବାହ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିବି(ବୁ)—ବୈଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଫା. ବିବୀ; ଫା. 'ବାବା'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—୧ । ମୁସଲ୍‌ମାନ୍ ଭଦ୍ରନାରୀ—1. Mahomedan lady. ୨ । ମହିଳା; ସ୍ତ୍ରୀ—2. Woman. ୩ । ପତ୍ନୀ—3. Wife. ୪ । ଇଉରୋପୀୟ ରମଣୀ; ସାହାବାଣୀ; ମେମ୍—4. An European lady. ୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସାଜସଜ୍ଜାପ୍ରିୟା ବିଳାସିନୀ ନାରୀ—5 (figurative) A belle. ୬ । ତାସ୍ ଖେଳରେ ରାଣୀଚିତ୍ର ଚିହ୍ନିତ ତାସ—6. The card representing the queen in a pack of cards.
Bibi(bu)
বিবী **बिबी**

ବିବିଆନା(ନି)—ବୈଦେ. ବି—ବିବି ବା ମେମ୍‌ମାନଙ୍କ ଚାଲିଚଳନ ବା ସାଜସଜ୍ଜା ପଦ୍ଧତି—The conduct or mode of dress of an European lady. ବୈଦେ. ବଣ—ମେମ୍‌ମାନଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟ—Befitting an European lady.
Bibiānā(ni)
বিবিয়ানা
बिबियाना

ବିବିଆନା ଚାଲ୍(ଲି)—ଦେ. ବି—ମେମ୍‌ମାନଙ୍କ ଚାଲିଚଳନ -The style or fashion of European ladies.
Bibiānā chāl(li)
(ବିବିଆନା ଢଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) বিবিয়ানা চাল **बिबियाना चाल**

ବିବିଆନା ପହରଣ—ଦେ. ବି—ମେମ୍‌ଯୋଗ୍ୟ ପରିଚ୍ଛଦ—Dress befitting an European lady.
Bibiānā paharaṇa
বিবিয়ানা পোষাক **बिबियाना पहनावा**
(ବିବିଆନା ପୋଷାକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିବିକ୍ତ—ସ. ବଣ (ବି+ବିଚ୍ ଧାତୁ=ପୃଥକ୍ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ବିଜନ; ନିର୍ଜନ—1. Lonely. ୨ । ପବିତ୍ର—2. Pure; holy; sacred. ୩ । ଶୁଭ—3. Auspicious; favourable. ୪ । ପୃଥକ୍ ଭୂତ—5. Separated. ୫ । ଏକାଗ୍ର—5. Devoted to one pursuit. ୬ । ବିବେଚକ—6. Considerate. ୭ । ବିବେକୀ—7. Discriminating; conscientious.
Bibikta

ବିବିକ୍ତା—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିବିକ୍ତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଭାଗ୍ୟହୀନା; ଦୁର୍ଭଗା; ସ୍ୱାମୀସୁଖବଞ୍ଚିତା (ସ୍ୱାମୀପରିତ୍ୟକ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀ)—Unfortunate; (a woman) deprived of the affection of her husband.
Bibiktā

ବିବିକ୍ଷା—ସ. ବି (ବିଶ୍ ଧାତୁ ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍ ବିବିକ୍ଷ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—ପ୍ରବେଶ କରିବା ଇଚ୍ଛା—Desire to enter.
Bibikshā

ବିବିକ୍ଷୁ—ସ. ବଣ (ବିଶ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍, ଦ୍ୱିତ୍ୱ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—Intending or wishing to enter.
Bibikshu

ବିବିଗ୍ନ—ସ. ବଣ (ବି+ବିଜ୍ ଧାତୁ=ଭୀତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଶଙ୍କିତ; ଭୀତ—1. Alarmed; afraid. ୨ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—2. Anxious; perplexed; agitated.
Bibigna

ବିବିଜାନ—ବୈଦେ. ଅ (ଫା. ବିବିଜାନ୍=ଜୀବନ ପରି ପ୍ରିୟତମା ବିବି)—ମୁସଲମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ସ୍ନେହସମ୍ଭାଷଣ—A term of endearment addressed by a Mahomedan to his beloved lady.
Bibijān
বিবিজান
बिबीजान

ବିବିଜୀ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ବିବି+ସମ୍ମାନସୂଚକ ଜୀ)—ମୁସଲମାନ ଭଦ୍ରମହିଳାଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗ—A term used in respect to Mahomedan ladies.
Bibijī

ବିବିଧ—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ବହୁତ+ବିଧା=ପ୍ରକାର)—୧ । ନାନାବିଧ; ବହୁବିଧ; ନାନାପ୍ରକାରର—2. Various; diverse; of different kinds or sorts. ୨ । ଅନେକ—2. Many; sundry; miscellaneous. ଦେ. ବି (ନାମ)—ରାମାୟଣୋକ୍ତ କପିବିଶେଷ—Name of a monkey described in the Rāmāyaṇa (ଯୁ—ବିବିଧ ବିବିଧ ମାଡ଼ ମାରି ମାରି ପକାଇ ସ୍ୱର୍ଗିକ ପକ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
Bibidha

ବିବି ଧରା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ତାସ୍ ଖେଳ—A kind of play in cards. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ କଳାପାନ ରଙ୍ଗର ବିବି ତାସ୍ ଯାହା ହାତରେ ପଡ଼େ ତା ଉପରେ ବୋଝ ହୁଏ ।]
Bibi dharā

ବିବି ସାଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମେମ୍‌ମାନଙ୍କ ଅନୁକରଣରେ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବା—To imitate the dress of an European lady.
Bibi sājibā
বিবি সাজা **बिबी सजना**

ବିବି ସାହେ(ହା)ବ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ବିବି+ସାହେବ)—ମେମ୍ ଓ ସାହେବ—An European lady and gentleman. ଦେ. ଅ—ମେମ୍‌ମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନସୂଚକ ପ୍ରୟୋଗ—1. An expression used in addressing European ladies. ୨ । ବିବି-ସାହେବା (ଦେଖ) 2. Bibisāhebā (See)
Bibi sāhe(hā)ba
বিবি সাহেব
बिबी साहिब

ବିବି ସାହେ(ହି)ବା—ବୈଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଫା)—ମୁସଲମାନ୍ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମାନ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗ—A respectable Mahomedan lady
Bibisāhe(hi)bā
বিবিসাহেব **बिबिसाहिबा**

ବିବୀତ—ସ. ବି (ବି=ନୁହେଁ+ବୀତ=ଗତ)—୧ । ପ୍ରଚୁର ତୃଣାଦି-ବିଶିଷ୍ଟ ପରିରକ୍ଷିତ ଗୋଚରଭୂମି—1. A grazing
Bibīta

land abounding in grass and reserved exclusively for cattle grazing. ୨ । ଗୋଚରଣ ଭୂମି—2. Pasture. ସ. ବିଣ—୧ । ସଂରକ୍ଷିତ—2. Reserved. ୨ । ବାଡ଼ ଦିଆ ହୋଇଥିବା—2. Fenced; enclosed.

ବିବୁଧ—ସ. ବି (ବି=ବିଶେଷରୂପେ+ବୁଧ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଦେବତା—1. Deity. ୨ । ପଣ୍ଡିତ—2. Learned man; philosopher. ୩ । ଚନ୍ଦ୍ର—3. The moon.
Bibudha

ବିବୁଧ ବନିତା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିବୁଧ+ବନିତା)—ଦେବ ରମଣୀ; ଅପ୍ସରା—The heavenly virgins or nymphs (of Hindu mythology).
Bibudha banitā

ବିବୁଧାଦ୍ରି—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିବୁଧ+ଅଦ୍ରି)—ସୁମେରୁ ପର୍ବତ—The mythological mountain to the north of India. [ଉ-ବିବୁଧାଦ୍ରିରେ ଯେସନେକ ହୋଇ, ବାରଣେନ୍ଦ୍ର ଦଶନ ଭେଦ ଲହ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ]
Bibudhādri

ବିବୁଧାନ—ସ. ବି (ବି+ବୁଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ପଣ୍ଡିତ—1. Learned man. ୨ । ଆଚାର୍ଯ୍ୟ—2. Teacher; preceptor. ୩ । ଦେବ—3. A Deity; a god. ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ପଣ୍ଡିତ—Learned.
Bibudhāna (ବିବୁଧାନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିବୃତ—ସ. ବିଣ (ବି+ବୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ବିସ୍ତୃତ; ପ୍ରସାରିତ—1. Extended; expanded. ୨ । ବର୍ଣ୍ଣିତ—2. Described; narrated. ୩ । ସ୍ପଷ୍ଟ—3 Clear. ୪ । ପ୍ରକଟିତ—4. Expressed; published. ୫ । ବ୍ୟାଖ୍ୟାତ—5. Explained; amplified. ୬ । ପ୍ରକାଶିତ—6. Manifested; disclosed; displayed ୭ । ମହତ୍—7. Great. ୮ । ଉନ୍ମୁକ୍ତ; ଅନାବୃତ—8. Open; uncovered; opened. ସ. ବି—୧ । ବାତରୋଗବିଶେଷ—1. A sort of gout ୨ । ବିବରଣ—2. Description. ୩ । ବ୍ୟାଖ୍ୟା; ଟୀକା—3. Explanation; a key. ୪ । ପ୍ରକଟନ—4 Publication; manifestation; specification. ୫ । ବିସ୍ତାର—5. Expansion. ୬ । ଜୃମ୍ଭଣ; ହାଇ ମାରିବା—6 Yawning. ଦେ. ବିଣ—୧ । ବେଷ୍ଟିତ—1. Surrounded. ୨ । ବ୍ୟାପ୍ତ—2. Diffused. [ଉ—ବିବୃତ ଚନ୍ଦନଗନ୍ଧ ଶବବତ ବାହୁ ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]
Bibṛuta (ବିବୃତା—ବି)

ବିବୃତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେ. କ୍ରି—ବିସ୍ତାରିତରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—To describe in detail; to explain.
Bibṛuta karibā
বিবৃতকরা বিবৃতকরণ

ବିବୃତ ଦ୍ୱାର—ସ ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିବୃତ+ଦ୍ୱାର)—ଯେଉଁ ଗୃହର ଦ୍ୱାର ଖୋଲା ଯାଇଥାଏ—With the doors opened wide.
Bibṛuta dwāra

ବିବୃତାକ୍ଷ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିବୃତ=ବିସ୍ତାରିତ+ଅକ୍ଷି)—ବିସ୍ତାରିତ ଲୋଚନବିଶିଷ୍ଟ—Having eyes wide open. ସ. ବି—କୁକ୍କୁଟ—Cock.
Bibṛutāksha (ବିବୃତାକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିବୃତାସ୍ୟ—ସ ବିଣ ପୁଂ(ବହୁବ୍ରୀହି, ବିବୃତ=ବିସ୍ତାରିତ+ଆସ୍ୟ=ମୁଖ)—ଯେ ମୁଖବ୍ୟାଦାନ କରିଥାଏ—Having the mouth agape; with a gaping mouth
Bibṛutāsya (ବିବୃତ ମୁଖ, ବିବୃତ ବଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବିବୃତାସ୍ୟା, ବିବୃତ ମୁଖା, ବିବୃତ ବଦନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିବୃତି—ସ. ବି (ବି+ବୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ପୁନଃସଂସ୍କୃତ—1. Revision. ୨ । ବର୍ଣ୍ଣନା—2. Description. ୩ । ବ୍ୟାଖ୍ୟା—3. Explanation; exposition; interpretation. ୪ । ଟୀକା—4. Annotation, gloss.
Bibṛuti

ବିବୃତ୍ତ—ସ. ବିଣ (ବି+ବୃତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଘୂରୁଥିବା, ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ—1. Revolving; whirling. ୨ । ଲୁଣ୍ଠିତ—2. Rolling on the ground; grovelling. ୩ । ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ଚଳିତ—3. Moving in a distorted manner.
Bibṛutta

ବିବୃତ୍ତି—ସ. ବି (ବି+ବୃତ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)-ଚକ୍ରବତ୍ ଭ୍ରମଣ; ଘୂର୍ଣ୍ଣନ—Whirling round; turning round.
Bibṛutti

ବିବୃଦ୍ଧ—ସ. ବିଣ (ବି+ବୃଧ୍ ଧାତୁ=ବଢ଼ିବା+କର୍ତ୍ତୃ, ତ)—୧ । ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ—1. Increased; augmented. ୨ । ଅତି ବୃଦ୍ଧ—2. Very old.
Bibṛuddha

ବିବୃଦ୍ଧି—ସ. ବି (ବି+ବୃଧ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—ସମ୍ୟକ୍ ବୃଦ୍ଧି—Increase; augmentation.
Bibṛuddhi

ବିବେକ—ସ.ବି (ବି+ବିଚ୍ ଧାତୁ=ବିଚାର କରିବା,ପୃଥକ୍ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଭଲମନ୍ଦ ବିଚାର—1. Discrimination. ୨ । ବିବେଚନା—2. Consideration ୩ । ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ—3. Knowledge of fundamental truths. ୪ । ଧର୍ମାଧର୍ମର ବୋଧ—4. Knowledge of what is right and what is wrong. ୫ । ହିତାହିତ ବିବେଚନା—5. Conscience. ୬ । ଔଦାସ୍ୟ—6. Indifference to worldly affairs ୭ । ବୈରାଗ୍ୟ—7. Freedom from passions. ୮ । ସ୍ନାନାଗାର—8. Bath room. ୯ । ଚୌବାଚ୍ଚା—9. A cistern. ୧୦ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟାକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଚାର; ଭବିଷ୍ୟତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିବେଚନା—10. Consideration about one's future actions. ୧୧ । ଦେହରୁ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ପୃଥକ୍ ଜ୍ଞାନ କରିବାର କ୍ଷମତା; ପ୍ରକୃତି ଓ ପୁରୁଷର ଭେଦଜ୍ଞାନ—11 The discrimination between the Creator and the created. ସଂ. ବିଣ—ବିବେକୀ; ହିତାହିତ ଜ୍ଞାନଯୁକ୍ତ—Conscientious. [ଉ—ଲେଖିବା ପଢ଼ିବାର ଲୋକ, ସେ ଯେବେ ହୋଇବ ବିବେକ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ]
Bibeka

ବିବେକ ଖ୍ୟାତି—ସ, ବି—ଯେଉଁ ବିଚାରଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ଆତ୍ମା ଓ
Bibeka khyāti ପ୍ରକୃତିର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ବୁଝିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ—Discriminative knowledge; the perfet cognizance of the distinction between the Supreme Soul and the qualities of the universe.

ବିବେକ ବିରୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ—ଯାହା ଆପଣାର ବିବେକ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା
Bibeka biruddha ଅନୁମୋଦିତ ନୁହେଁ—Against one's conscience; unconscientious.

ବିବେକ ବିହୀନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ଅସ୍ତ୍ରୀ ତତ୍)—ହିତାହିତ ବିବେଚନା
Bibeka bihīna ଶୂନ୍ୟ—Unconscientious; destitute of the power of discriminatian.
(ବିବେକବିହୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ବିବେକ ରହିତ, ବିବେକଶୂନ୍ୟ, ବିବେକହୀନ—ଅନ୍ୟରୂପ

ବିବେକ ବୁଦ୍ଧି—ସ. ବି—ହିତାହିତ ଜ୍ଞାନ ଶକ୍ତି—The faculty of
Bibeka buddhi conscience; discriminating faculty.
(ବିବେକ ଶକ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିବେକ ଶାସ୍ତ୍ର—ସ. ବି—ବିଚାରଶାସ୍ତ୍ର; ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର—
Bibeka śāstra The science of Logic.

ବିବେକ ସମ୍ମତ—ସ. ବି—(ଅସ୍ତ୍ରୀ ତତ୍; ବିବେକ+ସମ୍ମତ)—ଯେଉଁ
Bibeka sammata କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଆପଣାର ବିବେକ ବୁଦ୍ଧି ସମର୍ଥନ କରୁଅଛି—Approved by one's conscience; conscientious.
ବିବେକାନୁମତ, ବିବେକାନୁକୂଳ, ବିବେକାନୁମୋଦିତ—ଅନ୍ୟରୂପ

ବିବେକାନନ୍ଦ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—(ନାମ)—୧ । ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ
Bibekānanda 1. A name given to males. ୨ । ରାମକୃଷ୍ଣ ପରମହଂସଙ୍କର ଭୁବନପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶିଷ୍ୟ—2. The world-celebrated disciple of Śrī Ramakrushna Paramahamsa.

ବିବେକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପ୍ରଦ୍ୟ) (ସ. ବିବେକ)—ବିଚାର କରିବା—
Bibekibā বিচার করা বিচারনা To consider.
(ଉ—ଉପାୟ ଅଛଇ ଯେ ଏକ । ଶ୍ରେ ନୃପ ମନେ ଭୁ ବିବେକ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ବିବେକୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବିବେକ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ ।
Bibekī ବିବେକଯୁକ୍ତ—1. Discriminating. ୨ । ହିତାହିତ ଜ୍ଞାନଯୁକ୍ତ—2. Conscientious. ୩ । ବୈରାଗ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ—3. Indifferent to worldly concerns. ସ. ବି. ପୁଂ—ଦେବସେନ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର—Name of the son of king Debasena.
(ବିବେକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବିବେକିତା—ବି)

ବିବେଚକ—ସ. ବିଣ—(ବି+ବିଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଯେ
Bibechaka ଭଲ ମନ୍ଦ ବିବେଚନା କରେ—1. Distinguishing between good and bad. ୨ । ବିଚାରକ—2. Reasoning; thoughtful; considerate. ୩ । ଜ୍ଞାନୀ—3. Wise. ୪ । ଭଲ ମନ୍ଦର ପରୀକ୍ଷାକାରକ—4. Able to test good and bad.
(ଅବିବେଚକ—ବିପରୀତ) (ବିବେଚିକା - ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିବେଚନ(ନା)—ସ. ବି (ବି+ବିଚ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ;+ଆ)—
Bibechana(nā) ୧ । ସଦସଦ୍‌ବିଚାରକରଣ—1. Discriminating between good and bad. ୨ । ବିଚାର—2. Consideration. judgment. ୩ । ଅନୁସନ୍ଧାନକରଣ—3. Inves; tigation. ୪ । ବିଶେଷରୂପେ ଆଲୋଚନା ବା ବିଚାର ପୂର୍ବକ ନିର୍ଣ୍ଣୟ—4. Ascertainment after consideration; considered judgment.
(ଅବିବେଚନା—ବିପରୀତ)

ବିବେଚନା ରହିତ—ସ. ବିଣ—ବିଚାରଶୂନ୍ୟ—Destitute of dis-
Bibechanā rahita crimination or consideration
(ବିବେଚନା ଶୂନ୍ୟ, ବିବେଚନା ହୀନ; ବିବେଚନା ବିହୀନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିବେଚନୀୟ—ସ. ବିଣ—(ବି+ବିଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ବିବେଚିତ
Bibechanīya ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ; ବିଚାର୍ଯ୍ୟ—Deserving consideration; to be considered.
(ଚିନ୍ତନୀୟ, ବିବେଚ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିବେଚୟିତା—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ବିଚ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ;
Bibechayitā ୧ମା. ୧ବ.) ବିବେଚନ କାରୀ; ବିବେଚକ—Considerate; thoughtful.
(ବିବେଚୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିବେଚିତ—ସ· ବିଣ—(ବି+ବିଚ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବେଚି ଧାତୁ+ତ)—
Bibechita ୧ । ବିଚାରିତ—Considered; judged; discriminated. ୨ । ନିରୂପିତ—2 Ascertained. ୩ । ତର୍କିତ—3. Reasoned. ୪ । ସିଦ୍ଧ—4. Finally settled.

ବିବୋଢ଼ା—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା, ୧ବ)-
Bibordhā ୧ । ବର -1. Bridegroom. ୨ । ପତି; ସ୍ୱାମୀ—2. Husband.

ବିବୋଧ—ସ. ବି—(ବି+ବୁଧ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଜାଗରଣ—
Bibodha 1. Waking up. ୨ । ସମ୍ୟକ୍ ବୋଧ—2. Understanding. ୩ । ବିକାଶ—3. Expansion. ୪ । ଜ୍ଞାନ—4, Knowledge. ଦେ. ବିଣ—ଅଧୀର; ଧୈର୍ଯ୍ୟହୀନ—Impatient· [ଉ—ବିବୋଧ ନୁହ ହେ ଜନକ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିବୋଧନ—ସ. ବି—(ବି+ବୁଧ୍ ଧାତୁ ଣିଚ=ବୋଧି ଧାତୁ ଭାବ.
Bibodhana ଅନ)—୧ । ଜାଗରଣ—1. Awaking. ୨ । ଉଦ୍‌ବୋଧନ; ନିଦରୁ ଉଠାଇବା—2, Awakening; rousing up. ୩ । ବୁଝାଇବା—3. Demonstrating; explaining; dilating upon a matter. ୪ । ଜ୍ଞାପନ—4. Informing; intimating; communicating. ୫ । ବିକାଶକରଣ—5. Act of causing to expand; showing; exhibiting. ୬ । ଦେଖାଇବା; ସ୍ମରଣ କରାଇବା—6. Reminding.

ବିବୋଧିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ବୋଧ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଜାଗରିତ
Bibodhita —1. Awakened; wakeful. ୨ । ଜ୍ଞାପିତ—2. Informed. ୩ । ଯାହାକୁ ଚେତାଇ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ—3. Reminded. ୪ । ବିକଶିତ—4. Expanded; dilated; exhibited.

ବିବ୍ବୋକ—ସଂ. ବି—୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଅଭିମତବସ୍ତୁପ୍ରାପ୍ତିରେ ଗର୍ବ
Bibboka ହେତୁକ ଅନାଦର; (ଏହିପରି କରିବାଦ୍ୱାରା ନାୟକର ପ୍ରଣୟ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ)—1. Affectation of indifference towards a beloved object (Apte). ୨ । ଗର୍ବଯୁକ୍ତ ଅନାଦର—2. Haughty indifference (Apte). ୩ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଶୃଙ୍ଗାର ଭାବଜ ଚେଷ୍ଟା—3. Amorous gestures (Apte).

ବିବ୍ରତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ବ୍ରତ)—୧ । (ବୈଦିକ) ଅନିଚ୍ଛୁକ—
Bibrata 1. Reluctant (M. W.). ୨ । (ବୈଦିକ) (ବିବ୍ରତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମଗସ୍ୱ; ଅବାଧ୍ୟ; ଅବେଶ ଲଙ୍ଘନକାରୀ—2. Refractory (M. W.). ୩ । ବହୁ କର୍ମ ବା ବ୍ରତ ଅନୁଷ୍ଠାନକାରୀ—3. Performing various actions or ceremonies (M. W.). ଦେ. ବିଣ—୧ । ଉଦ୍ବେଗରୁ ବା ଶୃଙ୍ଖଳାରୁ ବିଚ୍ୟୁତ—1. Disorganised. ୨ । ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ—2. Perplexed; overwhelmed; confounded; troubled. ୩ । ବିପନ୍ନ—3. Beset with danger or difficulties. ୪ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—4. Dumbfounded; confounded. [ଦ୍ର—ବିବ୍ରତ ଶବ୍ଦର ଉକ୍ତ ଦେଶଜ ଅର୍ଥମାନ ସଂସ୍କୃତ କୋଷ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ମିଳେ ନାହିଁ ।]

ବିଭକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଭଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—୧ । ପୃଥକ୍କୃତ;
Bibhakta ବିଭିନ୍ନ—1. Divided; separated ୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶରେ ପୃଥକ୍ କୃତ—2. Partitioned; shared out. ୩ । ସଂକ୍ରମିତ—3. Conveyed by contagion. ଦେ. ବିଣ (ଗଣିତ)—ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂଖ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ହରଣ କରା ଯାଇଥିବା (ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ସଂଖ୍ୟା)—(mathematics; a number) Divided by another. [ଦ୍ର—ଗଣିତରେ ଗୋଟିଏ ରାଶିକୁ ଅନ୍ୟ ରାଶି ଦ୍ୱାରା ବିଭକ୍ତ କରା ଗଲେ 'ପ୍ରଥମ ରାଶି ବିଭକ୍ତ ଦ୍ୱିତୀୟ ରାଶି' ବୋଲି ମୁହଁରେ ବୋଲିବାକୁ ହୁଏ; ଯଥା—୫ ÷ ୬ ରୁ ୩ ବିଭକ୍ତ ୫ ବୋଲାଯାଏ । ଏହାର ଅର୍ଥ ୩ ସଂଖ୍ୟାକୁ ୫ ଦ୍ୱାରା ବିଭକ୍ତ କରାଗଲା ।]

ବିଭକ୍ତି—ସଂ. ବି (ବି+ଭଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ତି)—୧ । ଭାଗକରଣ;
Bibhakti ବର୍ଣ୍ଟନ—1. Partitioning; division. ୨ । ରଚନା—2. Orderly arrangement; composition. ୩ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଶବ୍ଦରେ ଓ ଧାତୁରେ କାରକ, ବଚନ ଓ ପୁରୁଷ ବିଜ୍ଞାପକ ପ୍ରତ୍ୟୟ—3. (grammar) An affix or termination denoting the case, person and number of a verb or word.

ବିଭକ୍ଷଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବୁଭୁକ୍ଷା)—ଖାଇବା ଇଚ୍ଛା—Desire to
Bibhakshana eat. (ଦ୍ର—ଖାଦ୍ୟ ଏ ସମସ୍ତକୁ ଦେଲେ, ବିଭକ୍ଷଣେ ମନ ବଳାଇଲେ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ବି+ଭଞ୍ଜ ଧାତୁ=ଭାଙ୍ଗିଯିବା+ଭାବ ଅ)—୧ ।
Bibhanga ଭାଙ୍ଗିଯିବା—1. Fracture. ୨ । ବିନ୍ୟାସ; ରଚନା—2. Arrangement; setting in order; composition. ୩ । ସଙ୍କୋଚ—3. Contraction. ୪ । (+କର୍ମ ଅ) ଖଣ୍ଡ; ଛେଦ—4. A piece; section; part. ୫ । ବଳୀପଳିତ ଚର୍ମ—5. Wrinkle. ଦେ. ବି (ସଂ. ବିରଙ୍ଗ)—୧ । ରୋଗାଦି ହେତୁ ମୁଖର ମଳିନତା ବା ବର୍ଣ୍ଣହୀନତା—1. Paleness brought about by disease. ୨ । ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ୱାଭାବିକ ରଙ୍ଗର ବୈଲକ୍ଷଣ୍ୟ—2. Change of one's countenance. ୩ । ଚେହେରାର ବିରୂପତା 3. Change of appearance for the worse. ଦେ. ବିଣ—୧ । ରୋଗାଦି ହେତୁ ବର୍ଣ୍ଣହୀନ ବା ବିବର୍ଣ୍ଣ—1. Pale or discoloured owing to disease. ୨ । ଆପଣାର ସ୍ୱାଭାବିକ ରଙ୍ଗହୀନ—2. Crestfallen. ୩ । ବିରୂପ; ବେଢଙ୍ଗ—3. Of changed appearance (for the worse). ୪ । 'ରଙ୍ଗ' ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖ ପରି ବିବର୍ଣ୍ଣ—4. Having one's face discoloured. ୫ । ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ; ଅଭୁଆଲୁଆ—5. Confused; disordered. (ଦ୍ର—ଶଙ୍ଖ ଖୋସିବା ବସନ, ବିଭଙ୍ଗ କେଶ ବସନ, କେତେ ପ୍ରସନ୍ନ । ଉପ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।) ୬ । ନିରୁତ୍ସାହ; ଉତ୍ସାହ ଶୂନ୍ୟ—6. Devoid of zeal. ୭ । ମଳିନ ମୁଖ; ବିରସ—7. Pale in countenance. (ଦ୍ର—ଏତେ ବୋଲି ଘର ଦୃଷ୍ଟି କଲେ ତାର ଅଙ୍ଗ. ଦିଶଇ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତର ତୁହଇ ବିଭଙ୍ଗ—ଦିନନାଥ.ବଡ଼ଜଗନ୍ନାଥ ।)

ବିଭଙ୍ଗ ରସ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଭଙ୍ଗ ଓ ରସ)—୧ । ରସଭଙ୍ଗ—
Bibhanga rasa 1. Break of a sentiment. ୨ । (କାବ୍ୟରେ) କରୁଣ ରସ—2. Tragical sentiment (in fiction). (ଦ୍ର—ବିଭଙ୍ଗ ରସ ବୋଲଣ ନ ବର୍ଣ୍ଣିଲି ଏବେ, ବୁଧେ ବୋଲିଛନ୍ତି ଏହା ଦୋଷ ଶୁଣ ଗୀତେ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଭଙ୍ଗି—ସଂ. ବି (ବି+ଭଞ୍ଜ ଧାତୁ+ଇ)—ଭଙ୍ଗି; ହାବଭାବ—
Bibhangi Countenance.

ବିଭଜନ—ସଂ. ବି (ବି+ଭଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—ବିଭାଗକରଣ;
Bibhajana ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରିବା—Dividing a thing into parts.

ବିଭଜନୀୟ—ସଂ. ବି (ବି+ଭଜ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—ବିଭାଜ୍ୟ;
Bibhajaniya ବିଭକ୍ତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—Divisible into parts.

ବିଭଜ୍ୟମାନ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଭଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନ)—ଯାହା
Bibhajyamāna ବିଭକ୍ତ ହେଉଅଛି—Being divided into parts.

ବିଭଞ୍ଜନ—ଦେ. ବିଣ—ଭଗ୍ନ—Broken. (ଉ—ବିଭଞ୍ଜନ ରଥକୁ
Bibhañjana ଦେଖିଲେ ନୃପ ପାଶ୍ୱି । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଭଞ୍ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବିଭଙ୍ଗ)—୧ । ଭାଙ୍ଗିବା—
Bibhañjibā 1. To break. (ଉ—ବିଭଞ୍ଜେ ଇକ୍ଷୁ ଦଣ୍ଡ ପରି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଜନକୁ ଗନ୍ଧମାଦନ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ଜୋରରେ ବା ବଳପୂର୍ବକ ଅଣିବା - 2. To bring forcibly. (ଉ—ମନ୍ଥ ପ୍ରଳୟ ଜଳରେ ଥିଲ ବଜ, ବନ୍ଧୁ ଅଗ୍ରେ ତୋଳ ଧଇଲ ବିଭଞ୍ଜି । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।) ୩ । ଗୋଟି ଗୋଟି କରିବା—3. To separate; to deal separately one by one. (ଉ—ଶୁଣ ବିଭଞ୍ଜି କହିବା ବିବେକ । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।)

ବିଭବ—ସଂ. ବି (ବି=ପ୍ରଧାନ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ+ଭୂ ଧାତୁ=ହେବା+ଭାବ.
Bibhaba ଅ)—୧ । ବିଭୁତ୍ୱ; ପ୍ରଭୁତ୍ୱ—1. Mastery; supreme power. ୨ । (+କରଣ ଅ) ଧନ; ସମ୍ପତ୍ତି—2. Property; wealth. ୩ । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ; ଅର୍ଥ; ସମ୍ପଦ୍—3. Prosperity; riches. ୪ । ମୋକ୍ଷ; ମୁକ୍ତି—4. Emancipation; beatitude. ୫ । ଔଦାର୍ଯ୍ୟ—5. Liberality of mind; magnanimity. ୬ । ମହତ୍ତ୍ୱ—6. Greatness; grandeur. ୭ । ପଦମର୍ଯ୍ୟାଦା; ଗୌରବ—7. Rank; dignity; glory. ୮ । (ଅଧିକରଣ,ଅ) ବର୍ଷର ବିଶେଷ—8. Name of a certain year. ୯ । ଶକ୍ତି; କ୍ଷମତା—9. Power; potency. ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—୧ । ଅପମାନ—1. Indignity. ୨ । ଦୁଃଖ; କଷ୍ଟ—2. Misery. ୩ । ଗାଳିମନ୍ଦ—3. Abuse.

ବିଭବ ବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଭବ+ବୃଦ୍ଧି)—ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି—
Bibhaba bṛuddhi Increase of wealth or prosperity.

ବିଭବ ରହିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍)—ଧନହୀନ; ନିର୍ଧନ—
Bibhaba rahita Poor; destitute.
(ବିଭବ ଶୂନ୍ୟ; ବିଭବ ହୀନ—ଅନ୍ୟରୂପ; ବିଭବରହିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଭବଶାଳୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଭବ+ଶାଳିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Bibhabaśāli ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟବାନ୍; ଧନୀ—Wealthy; very rich; prosperous.
(ବିଭବଶାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଭବ ହାନି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଭବ+ହାନି)-ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟର ବିନାଶ—
Bibhaba hāni Loss of wealth, adversity.
(ବିଭବନାଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଭରଣ—ଦେ. ବିଣ—ପରିହିତ; ପିନ୍ଧା ହୋଇଥିବା—Worn; clothed; clad. ଦେ. ବି—ପରିଧାନ—Wearing; dress. [ଉ—ବିଭରଣ ଭୂଷଣ ସ୍ତ୍ରୀରମାନ ଯହିଁ ।
Bibharaṇa ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଭର୍ତ୍ତି—ସଂ. କ୍ରି (ଭୃ ଧାତୁ ବର୍ତ୍ତମାନକାଳ ୩ୟ ପୁରୁଷ; ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରଥମ
Bibhartti ପୁରୁଷ; ଏକବଚନର ଅବିକୃତ)—୧ । ଧାରଣ କରୁଅଛି; ପୋଷଣ କରୁଅଛି—1. Is holding; is bearing. ୨ । ଚକଚକ କରୁଅଛି; ଶୋଭା ପାଉଅଛି—2. Is glittering; is shining; is looking nice. { ଉ—ବିଭର୍ତ୍ତି ମୋହପନ୍ତ ବନ୍ଧୁ ଓଷ୍ଠ ମାଣିକ୍ୟ ପାନ୍ତେ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଭ(ଭୋ)ଳିତ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ବିହ୍ୱଳ; ପ୍ରା. ବିବ୍ଭଲ)—୧ । ବିହ୍ୱଳ—
Bibha(bho)ḻita 1. Perplexed; confounded. ୨ । ଯେ ସବୁ କଥା ଭୁଲିଯାଏ—2. Forgetful.
ବିଭଳ / ବିଭୋର(ଳ) } ଅନ୍ୟରୂପ ୩ । ଉନ୍ମତ୍ତ—3. Intoxicated. ୪ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—4. Bewildered.
বিভল, বিভোল, বিভোর **घबडाया हुआ**

ବିଭ(ଭୋ)ଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବିହ୍ୱଳ)—ବିହ୍ୱଳ ହେବା; ଶୋକାଦି
Bibha(bho)ḻibā ଦ୍ୱାରା ଅଧୀର ହେବା—To be perplexed; to be bewildered. [ଉ—ବୋଲୁ ବାଞ୍ଛି
घबडाना ସହିଲେ, ଶ୍ରମଶର, ବିହ୍ୱଲେ, ଯେତେ ତା ଶିର ନ ଛେଦିଲେ . ସେ; ବିଭଳଲେ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଭା—ସଂ, ବି, ସ୍ତ୍ରୀ (ବି=ବିଶେଷ ଭାବରେ+ଭା ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+
Bibhā ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ପ୍ରଭା; ଦୀପ୍ତି—1 Splendour; brilliancy. ୨ । କିରଣ—2. Ray; beam of light. ୩ । ପ୍ରକାଶ—3. Exhibition; manifestation. ୪ । ଆଲୋକ—4. Light; illumination. ୫ । ଶୋଭା; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—5. grace; beauty. ଦେ. ବି-
বিবাহ; বিভা **ब्याह** (ସଂ. ବିବାହ) ବିବାହ—Marriage.

ବିଭାଇ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିବାହିତା; ଯାହାକୁ ବିବାହ କରାଯାଇଥାଏ;
Bibhāi ବେଦୀ—Married (wife). ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ନିଜର
বিবাহিতা ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ—One's married wife. [ଉ—
ब्याही ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଡ଼ ପାଟ ମୁହିଁ, ମୋହର ପଛେ ଅଛି ଯେ
বিবাহিতা স্ত্রী ବିଭାଇ । ପ୍ରାଚୀ. ଇନ୍ଦୁସ୍ୱମଞ୍ଜରୀ ।]

ବିଭାକର—ସଂ. ବିଣ (ବିଭା+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଦୀପ୍ତି ଜନକ—
Bibhākara Illuminating. ସଂ. ବି—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun. ୨ । ଅଗ୍ନି—2. Fire. ୩ । ଅର୍କ ବୃକ୍ଷ—3. Calotropis Gigantea (plant).

ବିଭା କର(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବରକୁ ବା କନ୍ୟାକୁ
Bibhā karā(re)ibā କନ୍ୟା ବା ବର ସଙ୍ଗେ ବିବାହିତ କରାଇବା-
বিবাহ(বিয়ে) দেওয়া 1. To bring about a marriage;
ब्याह करना to give a girl or a boy in marriage.
(ବିଭା ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଭା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ବରକୁ ବା କନ୍ୟାକୁ ନେଇ) ବିବାହିତ
Bibhā karibā ହେବା—1. To marry. ୨ । ବିଭା
বিয়ে করা **ब्याह करना** କରାଇବା—2. To give a boy or a girl in marriage.

ବିଭାଗ—ସଂ. ବି (ବି + ଭଜ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—୧ । ଭାଗ; ଅଂଶ—
Bibhāga 1. A share. ୨ । ବଣ୍ଟନ—2. Division. ୩ । ବଣ୍ଟା—3. Partition. ୪ । (+କର୍ମ. ଅ) ଦାୟ ବା ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିର ଦାୟାଦମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟନ—4. Partition of paternal estate. ୫ । ଖଣ୍ଡ—5. Piece; lot. ୬ । (ଗଣିତ) ଭଗ୍ନାଂଶର ଭାଜ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା—6. (mathematics) The numerator of a fraction. ୭ । (ଗଣିତ) ଭଗ୍ନାଂଶ—7. (mathematics) Fraction. ଦେ. ବି—୧ । ସରକାରୀ ବା ସାଧାରଣ
বিভাগ କର୍ମର ଓ କର୍ମଚାରୀଙ୍କର ବିଭାଗ; ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ; ଇଲାକା—
इलाका 1. A department of Government; public department, an establishment. ୨ । ରାଜ୍ୟ ଶାସନାର୍ଥ କୃତ ପ୍ରଦେଶର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଂଶ—2. A division of a province. (ଯଥା—ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗ) [ଦ୍ର—ଇଂରାଜ ଶାସିତ ଭାରତବର୍ଷ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଦେଶରେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଦେଶ କେତେକ ବିଭାଗରେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଭାଗ ଗୁଡ଼ିଏ ଜିଲ୍ଲାରେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିଲ୍ଲା କେତେକ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍ ବା ମହକୁମାରେ ପ୍ରତି ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍ କେତେକ ଥାନାରେ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥାନା କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗ୍ରାମପୁଞ୍ଜ ବା ପ୍ରଗନାରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଅଛି ।]

ବିଭାଗ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସମ୍ପତ୍ତି **ଅଂଶକୁ** ବାଣ୍ଟିବା—To parti-
Bibhāga karibā tion a joint property.
বিভাগ করা **विभाग करना**

ବିଭାଗ ପତ୍ର—ସଂ. ବି (କଚେରୀ)—୧ । ବଣ୍ଟନ ପତ୍ର—1. Deed of
Bibhāga patra partition. ୨ । ଗୋସ୍ୱାରା—2. Do-
(ବିଭାଗ ପତ୍ରିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) cument of allotment different shares.

ବିଭାଗ ଯୋଗ୍ୟ—ସଂ. ବି—ବଣ୍ଟନ କରାଯିବାର ଉପଯୁକ୍ତ—Divisible;
Bibhāga jogya capable of being partitioned into
(ବିଭାଗାର୍ହ—ଅନ୍ୟରୂପ) shares.

ବିଭାଗୀ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ବିଭାଗ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ବଣ୍ଟନ-
Bibhāgi କାରୀ—Partitioning. ଦେ. ବି ଅଂଶୀଦାର—
(ବିଭାଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Cosharer; partner.

ବିଭାଗୀୟ—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ସାଧାରଣ ବା ସରକାରୀ କର୍ମବିଭାଗ
Bibhāgiya ସମ୍ପର୍କୀୟ—1. Departmental. ୨ । (ସଂ.
বিভাগীয় ବିଭାଜ୍ୟ) (କଚେରୀ) ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତି ବଣ୍ଟନ କରାଯିବ—2. (property) To be partitioned.

ବିଭା ଘର—ଦେ. ବି—ବିବାହ ଉତ୍ସବ—Marriage festival.
Bibhā ghara বিএবাড়ী **विवाह**

ବିଭା ଘରି(ରୁ)ଆ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁମାନେ ବିବାହ ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗ
Bibhā ghari(ru)ā ଦେବାକୁ ଯାଇ ଥାଆନ୍ତି—Persons
বিয়ে বাড়ির লোক joining a marriage festival.
बरात् सरात् ଦେ. ବିଣ—ବିବାହ ଉତ୍ସବ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to a marriage festival.

ବିଭା ଚୁଡ଼ା—ଗ୍ରା. ବି (ନିରର୍ଥକ ସହଚର)—୧ । ବିବାହ—1. Mar-
Bibhā churdā riage. ୨ । ବିବାହ ଓ ତତ୍ ସମ୍ପର୍କୀୟ ସମସ୍ତ
বিএ টিএ କର୍ମମାନ—2. Marriage and its concurrent
ब्याह सादी acts and rites.

ବିଭାଜକ—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ(ବି + ଭଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.ଅକ)—ବଣ୍ଟନକାରୀ—
Bibhājaka Dividing; distributing. ସଂ.ବି—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବଣ୍ଟନ କରେ—1. A person who divides a thing into different shares. ୨ । (ଗଣିତ) ଭଗ୍ନାଂଶର ନିମ୍ନ ସଂଖ୍ୟା—2. (mathematics) The denominator of a fraction. ୩ । ଯେଉଁ ସଂଖ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସଂଖ୍ୟା ହରଣ କରାଯାଏ—A number by which another is divided.

ବିଭାଜ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ବି + ଭଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—୧ । ବିଭାଗ
Bibhājya ଯୋଗ୍ୟ—1. Divisible. ୨ । ଯାହା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
[ବିଭାଜ୍ୟତା(ତ୍ୱ))—ବି] ଅଂଶରେ ପୃଥକ୍ କରାଯିବା ଉପଯୁକ୍ତ—2. Fit to be partitioned into different shares ୩ । ଖଣ୍ଡନୀୟ—3. Partible. ସଂ.ବି (ଗଣିତ) ଭଗ୍ନାଂଶର ଲବ—(mathematics) The numerator of a fraction.

ବିଭାଜ୍ୟତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି (ବିଭାଜ୍ୟ + ଭାବ. ତା, ତ୍ୱ)—୧ ବିଭକ୍ତ କରା-
Bibhājyatā(twa) ଯିବାର ଯୋଗ୍ୟତା—1. Divisibility. ୨ । (ଜଡ଼ ବିଜ୍ଞାନ) ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରତି କୌଣସି ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ଯେଉଁ ଗୁଣ ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ପଦାର୍ଥ ନାନା ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ ହୁଏ—Divisibility of a thing; the quality of a thing owing to which it is split up into parts when force is applied to it.

ବିଭାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି (ନାମ) (ସଂ. ବିଭାଣ୍ଡକ)—ଋଷିବିଶେଷ—Name
Bibhāṇḍa of a sage. (ଉ—ଛଳେ ମିତ ଭାବେ ବିଭାଣ୍ଡ ବି ହେଲେ ବାରନାରୀ ବଶ ହୋଇ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।)

ବିଭାଣ୍ଡକ—ସଂ. ବି—ଋଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗ ମୁନିଙ୍କର ପିତା—Name of the
Bibhāṇḍaka father of Ṛushyaśṛuṅga.

ବିଭାତ—ସଂ. ବି (ବି + ଭା ଧାତୁ = ଦୀପ୍ତ ହେବା + ଅଧିକରଣ ତ)—
Bibhāta ପ୍ରଭାତ; ସକାଳ—Morning; early morning.

ବିଭାତି—ସଂ. ବି—୧ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—1. Beauty. (ଉ—ବାମଦେବ
Bibhāti ବାମା କେତେ, ବିଭାତି ସମାଜଗତେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।) ୨ । କିରଣ; ତେଜ—2. Rays (of the sun). (ଉ—ବିଭା ବସୁର ବିଭାତି, ଖଦ୍ୟୋତ ଜାପଇ ଜଗତି,

ସେ ସେମନ୍ତେ ସ୍ୱର୍ଗ କୁ ଅନ୍ଧାର ସେ । ଉଃ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।)

ବିଭା ତିଥି—ଦେ. ବି (ସ. ବିବାହ+ତିଥି)—୧ । ବିବାହ ପାଇଁ
Bibhā tithi ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦିବସ—1. The day fixed for a
বিবাহের তিথি marriage. ୨ । ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ବିବାହ ପାଇଁ
ब्याह तिथि ପ୍ରଶସ୍ତ ଦିବସମାନ—2. Days which are considered auspicious according to astrology for the celebration of marriage ceremony.

ବିଭାତିବା—ଦେ.(ପଦ୍ୟ)କ୍ରି.(ସ.ବିଭାତ)—୧ । ଶୋଭା ପାଇବା—1. To
Bibhātibā look beautiful. ୨ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ପ୍ରକାଶିତ
বিভাতা बिभाना ହେବା—2. To shine. (ଉ—ବିଧୁତୁଣ୍ଡ ଗଉସ୍ତ, ବିଭାତିବ ସ୍ତନ ସୀତା ଧର । ଉଃ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଭା ତୋଏ(ଇ)ନା—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ବିବାହ କର—Marriage
Bibhā toe(i)nā tax; cess or customary present
বিবাহের বাব payable to the Raja by the mar-
ब्याह सलामी riage party.
(ବିଭା ଚଇନା, ବାହାଚଇନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଭାନ—ଗ୍ରା. ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି (ସ. ବିମାନ)—ଖଟୁଲି (ଦେଖ)
Bibhāna Khaṭuḷi (See).

ବିଭାପାଞ୍ଚି—ଦେ. ବି—ବର ଓ କନ୍ୟା ବିବାହ ବେଦିରେ ଯେଉଁ ଲୁଗା,
Bibhā pānchi ପିନ୍ଧନ୍ତି—Pieces of cloth worn by the
বিবাহের কাপড় bride and the bridegroom at the
केहबर पट, सोहाग कपडा, marriage altar. [ଦ୍ର—
बिहौति कपडा କନ୍ୟାର ବିବାହ କାଳୀନ ପରିଧେୟ ବସ୍ତ୍ରକୁ ବଉଳ ବା(ପା)ଟ ବୋଲଯାଏ ଓ ବରର ବସ୍ତ୍ରକୁ ପାଞ୍ଚି ବୋଲଯାଏ ।]

ବିଭାବ—ସଂ. ବି. (ବି=ବିଶେଷ+ଭୂ ଧାତୁ+ଣିଚ୍‌. ଅ)—୧ । ନିଜର
Bibhāba ପରିଚୟ ଦାନ—1. Introducing one's self to another's acquaintance or notice. ୨ । (+କରଣ ଅ) କାବ୍ୟ ନାଟକାଦିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ରସ (ଯଥା—ଶୋକ, କ୍ରୋଧ, ପ୍ରେମ, ଉତ୍ସାହ ଇତ୍ୟାଦି) ଆଦି ସ୍ଥାୟୀ ଭାବର କାରଣ—2. The mental condition which gives rise to or develops an emotion or sentiment (in works of fiction). [ଦ୍ର—ବିଭାବ ୨ ପ୍ରକାର, ଯଥା—ଉଦ୍ଦୀପନ ଓ ଆଲମ୍ବନ]
ଦେ. ବି—ବିଶେଷ ଭାବନା; ଚିନ୍ତା—Anxiety.
(ଉ—ବିଭାବ ସ୍ୱଭାବରୁ ନିଦ୍ରା ନ ଆସେ । ଉଃ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।)

ବିଭାବନ(ନା)—ସ. ବି (ବି+ଭୂ ଧାତୁ ଣିଚ୍—ଭାବ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ;
Bibhābana(nā) +ଆ)—୧ । ବିବେଚନା—1. Discrimination; consideration. ୨ । ଅନୁଭବ କରଣ—2. Perception. ୩ । ଚିନ୍ତନ—3. Reflection; thought; act of pondering over a thing. ୪ । ଅବଧାରଣ—4. Determination, settling of a thing in one's mind. ୫ । ପ୍ରକାଶନ; ଆବିଷ୍କରଣ—5. Discovering. ୬ । ଭୂୟୋ ଦର୍ଶନ—6. Observation. ୭ । ମିଳନ; ଭେଟ—7. Interview. ୮ । କାବ୍ୟାଲଙ୍କାରବିଶେଷ—8. A figure of speech depicting an effect or event without any apparent or approximate cause. [ଦ୍ର—କାରଣ ବ୍ୟତିରେକେ କାର୍ଯ୍ୟର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲେ ବିଭାବନା ଅଲଙ୍କାର ହୁଏ;ଯଥା—
"ନୁହେ ଚନ୍ଦ୍ରକର କରେ ଆହ୍ଲାଦ, ଅମୃତ ନୁହେ ସେ ଚକ୍ଷୁ ସୁସ୍ୱାଦ, ଚନ୍ଦ୍ରା ନୁହେ ଜାତ କରେ ବିଷାଦ, ବଢ଼ାଏ ଗରବ ନୁହେ ସମ୍ପଦ ।" ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. କବିତା ।]

ବିଭାବନୀୟ—ସ. ବିଣ (ବି+ଭୂ ଧାତୁ ଣିଚ୍‌+କର୍ମ ଅନୀୟ)—୧ ।
Bibhābaniya ୧ । ବିବେଚନୀୟ; ଚିନ୍ତନୀୟ—1. Fit to be
ବିଭାବୟିତବ୍ୟ } ଅନ୍ୟରୂପ considered; deserving consi-
ବିଭାବ୍ୟ deration or reflection. ୨ ।
ଦର୍ଶନୀୟ—3. Visible. ୪ । ସୁନ୍ଦର—4. Beautiful; charming to the eye, graceful,

ବିଭାବରୀ—ସ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଭା=ଦୀପ୍ତି+ଆ+ବୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ
Bibhābari ଈ; ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦୀପ୍ତିକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଏ)—୧ ।
ରଜନୀ; ରାତ୍ରି—1. Night. ୨ । କୁଟ୍ଟିନୀ; କୁଟ୍ଟଣୀ; ଦୂତୀ—2. A procuress. ୩ । ଦୁଇଜଣଙ୍କ ବିବାଦ ବା ଧରାଧରି ସମୟରେ ଚିରିଯାଇଥିବା ବସ୍ତ୍ରର ଖଣ୍ଡ ବା ଟୁକୁରା; ବିବାଦବସ୍ତ୍ରମୁଣ୍ଡୀ—3. Shreds of a garment or cloth torn during a scuffle. ୪ । ହଳଦୀ—4. Turmeric. ୫ । ମୌଖର୍ଯ୍ୟ; ମୁଖରତା—5. Scurrility; abusiveness. ୬ । ମେଦା ଲତା—6. Name of a creeper ୭ । ବକ୍ରଯୋଷିତ୍; କଳହପ୍ରିୟା ସ୍ତ୍ରୀ—7. A churlish woman; a shrew. ୮ । ବେଶ୍ୟା—8. Harlot.

ବିଭାବରୀ ନାହା—ଦେ. ବି (ସ. ବିଭାବରୀ+ନାଥ ବା ନାୟକ)—
Bibhābari nāhā ରଜନୀପତି; ଚନ୍ଦ୍ର—The moon. (ଉ—ଜ୍ୱଳନକୁ ଚିତ୍ତ ସେହିଦିନୁ ଦେଲ, କରେ ବିଭାବରୀନାହାକର । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ. ୬ ଗୀତ ।)

ବିଭାବସୁ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଭା=ପ୍ରଭା+ବସୁ=ଧନ)—୧ ।
Bibhābasu ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun. ୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon. ୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire. ୪ । ଚିତ୍ରକ ଗୁଳ୍ମ—4. A plant; Plumbago Zeylanica. ୫ । ହାରବିଶେଷ—5. A sort of necklace.

ବିଭାବସୁଜା—ସ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟକନ୍ୟା; ଯମୁନାନଦୀ—The river
Bibhābasujā Jamuna. (ଉ—ବିଭାବସୁଜା କଲ୍ଲୋଳରେ ଭ୍ରମେ । ଉଃ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଭା ବାସି—ଦେ. ବି—ବିବାହଦିବସର ପରଦିନ—The morrow
Bibhā bāsi of a marriage. (ଉ—ବିଭାବାସି
বাসীবিয়ে ବେଦୀମୁହିଁ ଘୋଡ଼ା । ଝଗ ।)
विवाहका दुसरा दिन; मरदादी

ବିଭାବି(ବୁ)କ—ଦେ. ବି (ବି+ଭାବୁକ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି—
Bibhābi(bu)ka A great thinker. (ଉ—ବିଭାବିକରେ
ଶେଦ ଭେଦ ପଦ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଭାବିତ—ସ. ବିଣ (ବି+ଭୂ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ ତ)—୧ । ଅନୁଭୂତ
Bibhābita —1. Experienced. ୨ । ବିବେଚିତ—
2. Considered; judged. ୩ । ବିଚିନ୍ତିତ—
3. Pondered over; thought over. ୪ ।
ଦୃଷ୍ଟ—4. Seen. ୫ । ଅବଧାରିତ—5. Ascertained; observed. ୬ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ—6. Famous;
celebrated. ୭ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—7. Established.

ବିଭାବିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ; ସ. ବିଭାବନା)—ଭାବିବା; ଚିନ୍ତା
Bibhābibā କରିବା—To think; to ponder over.
বিভাবা (ଉ—ଖାଣ ପ୍ରଭୁ ସବୁବେଳ ବିଭାବି । ଉଞ୍ଜ.
विभावना ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଭା ବେଦୀ—ଦେ. ବି (ସ. ବିବାହବେଦୀ)—ଯେଉଁ ବେଦିକା ବା
Bibhā bedī ମୃତ୍ତିକାସ୍ତୂପ ଉପରେ ବିବାହକର୍ମ ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ—
বিয়েরবেদী विवाहवेदी The marriage altar.

ବିଭାବ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ବି+ଭୂ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ଭାବି ଧାତୁ+କର୍ମ ଯ)—
Bibhābya ୧ । ବିବେଚ୍ୟ; ଚିନ୍ତନୀୟ—1. Fit to be
considered. ୨ । ଦର୍ଶନୀୟ—2. Observable.
୩ । କଳ୍ପନୀୟ—3. Conceivable.

ବିଭା ବ୍ରତ—ଦେ. ବି (ସଦତର)—ବିବାହ ଓ ଉପନୟନ—The ceremonies of marriage and upanayana.
Bibhā brata
উপনয়ন বিবাহ विवाहआउरजनेउ (ବାହାବରତ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ବିଭାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି+ଭାର୍ଯ୍ୟା)—ଯାହାର ଭାର୍ଯ୍ୟା
Bibhārjya ମରି ଯାଇଅଛି; ବିପତ୍ନୀକ—Widower.

ବିଭାଷା—ସ. ବି (ବି+ଭାଷା)—୧ । ଏକପ୍ରକାର ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା—
Bibhāshā 1. A class of prākṛuta or vernacular
language. ୨ । ବିକଳ୍ପ; ଦ୍ୱୈଧଭାବ; ଇଚ୍ଛାନୁରୂପ
କଳ୍ପନା—2. Optional form; an alternative.
୩ । ସଙ୍ଗୀତର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—3. A musical note.
୪ । ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷା; ଦେଶାଂଶ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା—
4. Dialect. ୫ । ଅପଭ୍ରଷ୍ଟ ଭାଷା, ଯାହା କୌଣସି
ବ୍ୟାକରଣଗତ ନିୟମାନୁବର୍ତ୍ତୀ ନୁହେଁ; ଇତର ବ୍ୟବହୃତ
ଭାଷା—5. Colloqual language that defies
the rules of grammar. ଦେ. ବି—୧ । ଗାଳିମନ୍ଦ—1. Abuse. ୨ । ଅଶ୍ଳୀଳବାକ୍ୟ—2. Indecent
language.

ବିଭାସ—ସ. ବି.ସ୍ତ୍ରୀ (ବି=ପକ୍ଷୀ+ଭାସ୍ ଧାତୁ=କହିବା+କର୍ମ, ଅ)—
Bibhāsa (ପକ୍ଷୀ ତାହାର ସ୍ୱରକୁ ବାରମ୍ବାର ବୋଲିବା ପ୍ରକାରେ
(ବିଭାଷା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୋଲାଯିବା)·ସଙ୍ଗୀତର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
A tune in Hindu music (in which the
note is repeated like that of a bird
repeating its note). [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରଭାତରେ
ଗାଇବାର ଉପଯୁକ୍ତ ଓ ଖାଉରସାଶ୍ରିତ ।]

ବିଭାସ କେଦାର—ଦେ. ବି—ରାଗବିଶେଷ (ରାଗ ତଳେ ନୋଟ
Bibhāsa kedāra ଦେଖ)—A note of music (See
notes under Rāga).

ବିଭାସ ଗୁଜ୍ଜ(ର୍ଜ)ରୀ—ସ. ବି—ବିଭାସ ଓ ଗୁର୍ଜ୍ଜରୀ ନାମକ ରାଗଦ୍ୱୟର
Bibhāsa gujja(rja)rī ମିଶ୍ରଣରେ ଗୀତ ହେବା ରାଗିଣୀ-
ବିଶେଷ—Name of a tune in Hindu music.

ବିଭାସା—ସ. ବି (ବି+ଭାସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ପ୍ରକାଶ—
Bibhāsā 1. Manifestation exhibition. ୨ । ଦୀପ୍ତି—
2. Lustre.

ବିଭାସିତ—ସ ବିଣ (ବି+ଭାସ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ଭାସି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Bibhāsita ୧ । ପ୍ରକାଶିତ—1. Revealed; manifested;
disclosed. ୨ । ଆଲୋକିତ—2. Lighted;
illuminated. ୩ । ପରିଶୋଭିତ—3. Adorned;
beautified. ୪ । ଫୁଟିଥିବା; ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ—4. Blown;
blooming (said of a flower).

ବିଭାସିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସ. ବିଭାସିତ)—ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—
Bibhāsibā To be manifested. [ଉ—ଦରହାସ-ଛଟା
ବିଭାସିଲା ଶ୍ମଶ୍ରୁ-ଅସ୍ୟ-ବିମ୍ବେ, କମଳାର—ରାଧାନାଥ.
বিভাসা विभासना ଯଯାତି ।]

ବିଭିନ୍ନ—ସ. ବିଣ (ବି+ଭିଦ୍ ଧାତୁ=ଭେଦ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Bibhinna ୧ । ଅଲଗା ଅଲଗା; ପୃଥକ୍‌ଭୂତ—1. Separated
distinct; separate. ୨ । ଖଣ୍ଡିତ; ବିଭକ୍ତ—
2. Divided; partitioned. ୩ । ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ; ଘଷା
ହୋଇଥିବା—3. Agitated. ୪ । ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ;
ବିଦାରିତ—4. Lacerated; torn. ୫ । ବିଦଳିତ—
5. Bruised. ୬ । ମିଶ୍ରିତ—6. Mixed. ୭ ।
(+କର୍ତ୍ତୃ.ତ)ପୃଥକ୍‌ବିଧ-7. Of distinct or separate
kinds. ୮ । ନାନାବିଧ—8. Of various kinds
୯ । ବିକଶିତ—9. Expanded; opened. ୧୦ ।
ନିଃଶେଷିତ—10. Exhausted; emptied. ୧୧ ।
ହତବୁଦ୍ଧି—11. Confounded. ୧୨ । ହତାଶ—
12. Hopeless; desperate; bereft of hope.
ଦେ. ବି—ପ୍ରଭେଦ—Distinction; difference.
ଦେ. ବିଣ—ପୃଥକ୍ ଅନ୍ନ ଓ ପୃଥକ୍ ବାସ ହୋଇଥିବା,
ଭିନ୍ନହୋଇଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—Separated in mess
and property.

ବିଭିନ୍ନତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି (ବିଭିନ୍ନ+ଭାବ. ତା; ତ୍ୱ)—୧ । ପୃଥକ୍‌ଭାବ—
Bibhinnatā(twa) 1. Separtion; distinctness. ୨ । ପ୍ରଭେଦ—2. Difference.

ବିଭିନ୍ନ ଦେଶୀୟ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ବିଦେଶୀୟ—1. Belonging to
Bibhinna deśiya a foreign country. ୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶୀୟ—2. Belonging to different countries. ୩ । ଅନ୍ୟ ଦେଶୀୟ—3. Of another country.

ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅନ୍ୟ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ—1.
Bibhinna dharmābalambi Professing a different religion. ୨ । ନାନା ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ—2. Professing (ଭିନ୍ନଧର୍ମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) various or different religions.

ବିଭୀତ—ସଂ. ବିଣ (ବି=ବିଗତ+ଭୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ନିର୍ଭୟ—
Bibhita Fearless; undaunted. ଦେ. ବି—ବିଶେଷ ଭୟ—Great fear; terror. [ଉ—ବିଭୀତରେ ଦୈତ୍ୟମାନେ ବିଭୂରଲେ—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଭୀତକ—ସଂ. ବି (ବି+ଭୀତ=ଭୟ+କ; ଯାହା ସେବନ କଲେ
Bibhitaka ରୋଗଭୟ ରହେ ନାହିଁ, ଅଥବା ଯେଉଁ ଗଛରେ (ବିଭୀତକା-ସ୍ତ୍ରୀ) ଭୂତମାନେ ଆଶ୍ରୟ ନେଉଥିବାରୁ ଲୋକେ ବିଶେଷ ଭୟ କରନ୍ତି)—ବାହାଡ଼ା (ଗଛ ଓ ଫଳ)—Terminalia Bellerica; the Belleric myrobalan. ଦେ. ବିଣ—ନିର୍ଭୀକ; ନିର୍ଭୟ—Fearless. [ଉ—ବିଭୀତକ କେହି କର ଭୂମି ମଧ୍ୟେ ଏକ—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଭୀଷଣ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଭୀ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ଅତି
Bibhishaṇa ଭୟଙ୍କର—1. Terrible; alarming; frightful. ୨ । ଦୃଢ଼—2. Firm; strong. ୩ । ଘନ—3. Thick; hard. ସଂ. ବି—ରାବଣର ସାନ ଭାଇ—1. The younger brother of Rābaṇa. ୨ । ନଳତୃଣ; କାଣ୍ଡଶର ଗଛ—2. The reed grass; Arundo Tibialis. ୩ । ଭୃତ୍ୟ—3. Servant. ୪ । ଆତ୍ମା—4. Soul; spirit. ୫ । କାଳ—5. Time. ୬ । ମୃତ୍ୟୁ; କାଳ—6. Death (personified).

ବିଭୀଷଣ ପୁଷ୍ପ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବିଭୀଷଣ)—୧ । କାଣ୍ଡଶର ଗଛର
Bibhishaṇa pushpa ଫୁଲ—1. The flower of Kāṇda (ବିଭୂଷଣ ପୁଷ୍ପ, ବିଭୂଷଣ ପୁଷ୍ପ—ଅନ୍ୟରୂପ) sara grass. ୨ । (ସଂ. ଶଣ) ଛଣପଟ ଫୁଲ—2. The flower of the wild flax plant; Crotalaria. [ଦ୍ର—ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ତୋଫା ହଳଦିଆ ଥିବାରୁ କବି ବୈଦେହୀଶବିଳାସରେ ସୀତାଙ୍କ କାନ୍ତିକୁ ଏହି ପୁଷ୍ପ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରିଅଛନ୍ତି ;—(ଯଥା—"ବିଭୀଷଣ ପୁଷ୍ପେ ଯା କାନ୍ତି ଜାଣ, ବିଭୂଷଣ ବର କନ୍ୟାକୁ ଅଣ" । ବୈଦେହୀଶବିଳାସରେ ଏହି ପଦର ପ୍ରୟୋଗ ସମ୍ବନ୍ଧେ ନାନା ପ୍ରକାର ପାଠ ଓ ଅର୍ଥ ଦେଖାଯାଏ ;—(ଯଥା—୧ । ବିଭୀଷଣ ପୁଷ୍ପ—କାଣ୍ଡଶର ଗଛର ଫୁଲ ପରି ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ । ୨ । ବିଭୂଷଣ ପୁଷ୍ପ—ହେ ବିଭୁ ! ଅର୍ଥାତ୍ ହେ ସ୍ୱାମୀନ୍ ! ଶଣପୁଷ୍ପ ବା ଛଣପଟ ଫୁଲ ପରି ଯାହା ଦେହ ହଳଦିଆ, ୩ । ବିଭୂଷଣ ପୁଷ୍ପ—ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ୱାମୀ ଯେପରି ଭୂଷଣ ଫୁଲର ଭ୍ରମର ସେହିପରି ଭୂଷଣ । ତେଣୁ ସେହି ଫୁଲ ନିକଟକୁ ଭ୍ରମର ନ ଯାଏ ତାହା ବିଭୂଷଣ ପୁଷ୍ପ, (ଯଥା—କେତକୀ, ଚମ୍ପା ଆଦି) ସେହି ଫୁଲ ପରି ଯାହାର ବର୍ଣ୍ଣ ହଳଦିଆ । ୪ । କେହି କେହି କହନ୍ତି,—ଯାହାର (ସୀତାଙ୍କର) କାନ୍ତି ଶଣପୁଷ୍ପର ବିଭୁ ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅର୍ଥାତ୍ ଶଣପୁଷ୍ପ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ମନୋହର । ଏହା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ କରାଯାଇ ପାରେ ।]

ବିଭୀଷିକା—ସଂ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବି+ଭୀ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ଭୀଷି ଧାତୁ+ଭାବ.ଅକ+
Bibhishikā ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ; ଭୟ ଦେଖାଇବା—1. Frightening; terrifying. ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟ—2. Terror. ୩ । ଭୟ ଦେଖାଇବାର ଉପାୟ—3. Means used to terrify or scare away others.

ବିଭୁ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବି+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ । ପ୍ରଭୁ—
Bibhu 1. Master; lord. ୨ । ଦେବତା—2. Deity. ୩ । ପରମେଶ୍ୱର—3. The Supreme God; God. ୪ । ବ୍ରହ୍ମା—4. The Creator of the universe. ୬ । ଭୃତ୍ୟ—6. Servant. ସଂ. ବିଣ—୧ । ସର୍ବବ୍ୟାପୀ—1. All pervading. ୨ । ସର୍ବତ୍ରରେ ବିଦ୍ୟମାନ—2. Omnipresent. ୩ । ନିତ୍ୟ; ଶାଶ୍ୱତ—3. Constant; eternal.

ବିଭୁକ୍ତ—ଦେ. ବିଣ—ସନ୍ତୋଷରେ ଭୋଜନ କରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Bibhukta Having had a satisfying meal. ଦେ. ବି—ପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ସସନ୍ତୋଷ ଭୋଜନ—Full meal. [ଉ—ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଗ୍ରାମ କରିବେ, ବିଭୁକ୍ତେ ମୋତେ ତାରିବେ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଭୂତି—ସଂ. ବି—(ବି+ଭୂ ଧାତୁ+କରଣ. ତି)—୧ । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ;
Bibhūti ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଅମାନୁଷିକ ଗୁଣମାନ—1. Divinity; superhuman qualities of the Godhead. ୨ । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ; ଅତୁଳନୀୟ ସମ୍ପତ୍ତି—2. Affluence; riches; wealth. ୩ । ଋଦ୍ଧି; ସମୃଦ୍ଧି—3 Glory; prosperity. ୪ । ମହତ୍ତ୍ୱ—Greatness. ୫ । ଭସ୍ମ; ପାଉଁଶ—5. Ashes. ୬ । ମହାଦେବଙ୍କର ଅଷ୍ଟବିଧ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—6. The eight special divine qualities of Siba. [ଦ୍ର—ଅଷ୍ଟବିଧ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ; ଯଥା—ଅଣିମା, ଲଘିମା, ବ୍ୟାପ୍ତି, ପ୍ରାକାମ୍ୟ, ମହିମା, ଈଶିତ୍ୱ, ବଶିତ୍ୱ ଓ କାମାବସାୟିତ୍ୱ ।] ୭ । (ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟ) ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ; ପ୍ରଭୂତତା—7. Plenty (in vedic use). ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାର ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ, ଯହିଁରେ

ଭଗବାନଙ୍କର ବିଭୂତି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି—The 11th chapter of Bhagabadgitā. [ଉ—ବିଜୟସ୍ତମ୍ଭେ ବିଭୂତିରେ କହିବେ ଅର୍ଜୁନ ଯେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଭୂତି ବୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଜର ଦେହରେ ଭସ୍ମ ବୋଳିବା—To
Bibhūti bo̱libā besmear the body with ashes.
বিভূতি মাখা विभूति लगाना
[ବିଭୂତି ଲଗା(ଗେ)ଇବା, ବିଭୂତି ମାଖିବା (ମାଖିହେବା)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବିଭୂତିଭୂଷଣ—ସ. ବିଣ—) ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଭୂତି+ଭୂଷଣ)—ଯାହା
Bibhūtibhūshaṇa ଦେହରେ ପାଉଁଶ ବୋଳା ହୋଇଥାଏ—
Besmeared with ashes all over the body.
ସ. ବି—ମହାଦେବ; ଶିବ—Siba.

ବିଭୂତି ଲେପନ—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ବିଭୂତି+ଲେପନ)—ପାଉଁଶ
Bibhūti lepana ବୋଳିବା—The besmearing of the
(ବିଭୂତି ବିଲେପନ—ଅନ୍ୟରୂପ)—body with a coating of
(ବିଭୂତିଲିପ୍ତ, ବିଭୂତି ବିଲେପିତ, ବିଭୂତି ଲେପିତ—ବିଣ) ashes.

ବିଭୂଷଣ—ସ. ବି—(ବି+ଭୂଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଅଳ-
Bibhūshaṇa କରଣ—1. Decorating. ୨ । (+କରଣ
(ବିଭୂଷା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅନ)—ଆଭରଣ; ଅଳଙ୍କାର—2. Ornament; jewellery; decorations. ୩ । ଶୋଭା-
Beauty; splendour. ଦେ. ବିଣ—ମନୋହର;
ସୁନ୍ଦର—Beautiful. [ଉ—ବିଭୂଷା ଗନ୍ଧ ଜବ-
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] (ଦ୍ର—ବିଭୂଷଣ ପୃଷ୍ଠ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।)

ବିଭୂଷଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଳଙ୍କାରଦ୍ୱାରା ଭୂଷିତ ବା ସଜ୍ଜିତ କରିବା-
Bibhūshaṇa karibā To adorn a person with
বিভূষণ করা ornaments; to decorate. [ଉ—ବିଭୂଷଣ
विभूषणा ପୁଟେ ଯା କାନ୍ତ ଜାଣ, ବିଭୂଷଣ କର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଆଣ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।]
(ଦ୍ର—ବିଭୂଷଣ ପୃଷ୍ଠ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।)

ବିଭୂଷିତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଭୂଷ୍ ଧାତୁ+ କର୍ମ. ତ)—୧ । ବିଶିଷ୍ଟ-
Bibhūshita ରୂପେ ସଜ୍ଜିତ ବା ଅଳଙ୍କୃତ—1. Well adorned;
(ବିଭୂଷିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) decorated. ୨ । (ସମାସରେ) ଶୋଭିତ—2.
Refulgent with; shining with.

ବିଭୂଷିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସ. ବିଭୂଷଣ)—୧ । ବିଶିଷ୍ଟରୂପେ
Bibhūshibā ମଣ୍ଡନ କରିବା—1. To well adorn. [ଉ—
বিভূষা ବିଭୂଷି କଥାପତ୍ନୀ ମୋହିଜାଲି । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ
विभूषना ବିଳାସ ।] ୨ । ବଳପୂର୍ବକ ପ୍ରବିଷ୍ଟ କରାଇବା—2. To
thrust; to ram; to push in.

ବିଭୃତ—ସ. ବି (ବି+ଭୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା; ପାଳନ କରିବା+
Bibhṛuta କର୍ମ. ତ)—୧ । ଧୃତ—1. Held; upheld;
sustained. ୨ । ପ୍ରତିପାଳିତ; ପୁଷ୍ଟ—2. Maintained; cherished; supported.

ବିଭେଦ—ସ. ବି (ବି+ଭିଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ପ୍ରଭେଦ;
Bibheda ପାର୍ଥକ୍ୟ—1. Difference; distinction. ୨ ।
ବିଭିନ୍ନତା—2. Dissimilarity. ୩ । ବିଦାରଣ—
3. Piercing; splitting up. ୪ । ଦ୍ୱିଧାକରଣ—
4 Dividing. ୫ । ମିଶ୍ରଣ—5. Mixing up.
ଦେ. ବିଣ—ମିଶ୍ରିତ—Mixed up with. [ଉ—ଇତି
ଶ୍ରୀ ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ, ଭକ୍ତିବିଭେଦ ଭାଗବତ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମ
ପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ବିଭେଦକ—ସ. ବିଣ ପୁଂ (ବି+ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Bibhedaka ୧ । ପୃଥକ୍‌କାରୀ—1. Dividing; separating. ୨ । ବିଦାରକ—2. Piercing; rending.
(ବିଭେଦୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବିଭେଦିକା, ବିଭେଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଭେଦନ—ସ. ବି (ବି+ଭିଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)-୧ । ବିଦାରଣ—
Bibhedana 1. Piercing. ୨ । ପୃଥକ୍‌କରଣ—2. Dividing; separating.

ବିଭୋ—ସ. (ସମ୍ବୋଧନ)—(ବିଭୁ ଶବ୍ଦର ସମ୍ବୋଧନ)—ହେ ପ୍ରଭୁ !
Bibhho ପ୍ରଭୋ !—Oh Lord ! Oh master !

ବିଭୋଗ—ଦେ. ବି—୧ । ସମ୍ଭୋଗ—1. Sexual enjoyment.
Bibhoga [ଉ—ବିଭୋଗକାଳ ବିଗ୍ରହ, ବିନ୍ଦୁ କଲି ବିନିଗ୍ରହ—
বিভোগ ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାଶ ।] ୨ । ସୁଖ ଭୋଗ—2. Enjoyment. [ଉ—ବିଭୋଗରେ ରତି ସାର, ହୃଦ୍ୟ ସଞ୍ଚାର
ଏ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୩ । ବିଷୟଭୋଗ—
3. Worldly enjoyment. [ଉ—ବଢ଼ଇ ଫଳ ପୁଷ୍ପ
ଯେବେ, ବିଭୋଗ ଅପବର୍ଗ ଦେବ । ଜଗନ୍ନାଥ.
ଭାଗବତ ।]

ବିଭୋଗୀ—ଦେ. ବିଣ—ଉପଭୋଗୀ—Enjoying. [ଉ—ବିଭୋଗୀ
Bibhogī ଏହାର ଯେଉଁ ହବ୍ୟପୁରୁଷ, ବିହ୍ୱଳବ ନାହିଁ ପରି
ମୋହେ ମାନସ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଭୋଜନ—ଦେ. ବି—ଅନାହାର; ଉପବାସ—Fasting. [ଉ—
Bibhojana ବୋଲି ଏତେ ମହନ; ବିଭୋଜନେ ହରିଲେ ସେ
ଦିନ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଭୋର—ଦେ. ବିଣ(ସ.ବିହ୍ୱଳ)—୧ । ଅତି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—1. Dazzling;
Bibhor brilliant. ୨ । ଆନନ୍ଦରେ ଉନ୍ମତ୍ତ—2. Maddened
বিভোর विभोर with joy. ୩ । ବିଭୋଳ (ଦେଖ)—3.
Bibho̱la (See).

ବିଭୋଳ(ଳା)—ଦେ. ବିଣ (ସ. ବିହ୍ୱଳ)—୧ । ବିହ୍ୱଳ; ବ୍ୟାକୁଳ—
Bibho̱la(ḻā) 1. Perplexed; bewildered. ୨ । ବାତୁଳ;
বিভোর; বিভোল ଉନ୍ମତ୍ତ—2. Intoxicated; maddened.
घबरायाहुआ ୩ । ଯେ ଗତକଥା ପାସୋର ହଏ—3. Forgetful. (ଉ—ଏବେ ସେ ବିଭୋଳ ବାଳକେ, ତୁମେ
ସେ ମରୁଥିଲେ ଭୋକେ । ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।)

ବିଭୋଳିବା-ଦେ. କ୍ରି (ସ. ବିହ୍ୱଳ)-୧ । ବିହ୍ୱଳ ହେବା; ବ୍ୟାକୁଳ ହେବା-
Bibho̱libā 1.To be bewildered. ୨ । ଉନ୍ମତ୍ତ ହେବା—
বিভোল হওয়া 2. To be maddened. (ଉ—ଶୁଣି ଏହା
घबराना ଭୂମୀଶ ଆନନ୍ଦେ ବିଭୋଳ ଭାଳିଲି । ଚନ୍ଦ୍ରମଣି.
ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ।)

ବିଭକ୍ଷା—ସଂ. ବି (ଭ୍ରସ୍ଜ୍ ଧାତୁ=ପୋଡ଼ିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+ଭାବ
Bibhrakshā ଅ; ଆ)—ପୋଡ଼ିଦେବାର ଇଚ୍ଛା—A desire to set fire to or burn.

ବିଭକ୍ଷୁ—ସଂ. ବଣ (ବି+ଭ୍ରସ୍ଜ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Bibhrakshu ୧ । ପୋଡ଼ିଦେବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକ; ଦହନେଚ୍ଛୁ—1. Wishing to set fire to; wishing to scorch. ୨ । ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—2. Desiring to destroy ସଂ. ବି—ଅଗ୍ନି—Fire.

ବିଭର୍ଜ୍ଜି—ସଂ. ବଣ (ଭ୍ରସ୍ଜ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+ଇ)—ପୋଡ଼ି-
Bibhrajji ଦେବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକ—Wishing to burn or scorch.

ବିଭର୍ଜ୍ଜିଷୁ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବି+ଭ୍ରସ୍ଜ୍ ଧାତୁ=ପୋଡ଼ି ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Bibhrajjishu ଇଷ୍ଣୁ)—ଅଗ୍ନି; ନିଆଁ—Fire.

ବିଭ୍ରତ୍—ସଂ. ବଣ, ପୁଂ (ବି+ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅତ୍ [ଶତୃ])—୧ ।
Bibhrat ଧାରଣକାରୀ–1. Holding. ୨ । ପୋଷଣକାରୀ—2. Supporting; maintaining. ୩ । ଯେ ପିନ୍ଧି-
(ବିଭ୍ରାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଥାଏ; ପରିଧାନକାରୀ—3. Wearing.
(ବିଭ୍ରତୀ, ବିଭ୍ରାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଭ୍ରମ—ସଂ. ବି (ବି+ଭ୍ରମ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର
Bibhrama ଶୃଙ୍ଗାରଭାବଜାତ କ୍ରିୟାବିଶେଷ (ଯଥା—ବିନା-କାରଣରେ ବସିବା ଥାନରୁ ଉଠି ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯିବା, ନାୟକ ବିଷୟକ କଥାସକ୍ତ ସଖୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଳାପ, ଉଚ୍ଚ-ହାସ୍ୟ, କୃତ୍ରିମ କ୍ରୋଧପ୍ରକାଶ,ପୁଷ୍ପାଦି ପ୍ରାର୍ଥନା, ସହସା ବସ୍ତ୍ରାଦି ଚିରିଦେବା)—1. Covert acts of coquetry displayed by an amorous lady, connoting attachment, though not openly indicating it; indirect amorous displays by a lady in love. ୨ । ଲୀଳା—2. Sport; play; lasciviousness. ୩ । ପ୍ରମାଦ; ଭ୍ରମ—3. Blunder; error. ୪ । ବିଳାସ—4. Pastime; enjoyment. ୫ । ଖିଆଲ—5. Whim; caprice. ୬ । ସଂଶୟ—6. Doubt. ୭ । ଘୂର୍ଣ୍ଣନ—7. Whirling about; rotation. ୮ । ପରିଭ୍ରମଣ—8. Wandering about; roving. ୯ । ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା; ଗୋଳମାଳ—9. Derangement; confusion. ୧୦ । ବିଜୃମ୍ଭଣ; ହାଇମାରିବା—10. Yawning. ୧୧ । ସାଦୃଶ୍ୟ—11. Likeness; similitude. ୧୨ । ଶୋଭା—12. Beauty; grace. ୧୩ । ସ୍ମୃତି ଶକ୍ତିର ହ୍ରାସ—13. Loss of memory; forgetfulness. ୧୪ । ପ୍ରେମଚିନ୍ତାଜନିତ ଅନ୍ୟମନସ୍କତା ବା ତ୍ୱରା-ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଭୂଷଣାଦିର ଅସ୍ଥାନ ବିନ୍ୟାସ (ଯଥା—ଓଷ୍ଠରେ ହାର ପିନ୍ଧି ପକାଇବା, ଗୋଡ଼ରେ ବାଜୁବନ୍ଧ ପିନ୍ଧିବା, କାନରେ କଜ୍ଜଳ ଲେପିବା ଇତ୍ୟାଦି)—14. Hasty misplacement of ornaments or putting on ornaments in wrong places on account of absent-mindedness due to the thoughts about one's sweet-heart, or being in haste to see him or her. ୧୫ । ମାୟାଜନିତ ଚିତ୍ତର ଭ୍ରାନ୍ତ ଅବସ୍ଥା—15. Illusion; delusion. ୧୬ । ବିଷୟାନ୍ତରରେ ମନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—16. Absent-mindedness. ୧୭ । ବୁଦ୍ଧି ଭ୍ରମ; ମସ୍ତିଷ୍କ ବିକୃତି—17. Derangement of the brain. ୧୮ । ମୁଣ୍ଡ ଘୂରିବା—18 Dizziness. ୧୯ । ବିପଦ—19. Danger; calamity.

ବିଭ୍ରମା—ସଂ. ବି, ସ୍ତ୍ରୀ—(ବିଭ୍ରମ+ଆ)—ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ—Old age.
Bibhramā ଦେ. ବଣ—ଉନ୍ମାଦିନୀ—Maddened (woman) (ଉ—ହେଲା ଗଦ୍‌ଗଦ ବାଣୀ ଜନମା, ପୁଣି ହୋଇଲା ଚିତ୍ତବିଭ୍ରମା । ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।)

ବିଭ୍ରମିବା—ଦେ.କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବିଭ୍ରମ)—୧ । ଭ୍ରମଯୁକ୍ତ ହେବା—
Bibhramibā 1. To be bewildered.
ବିଭ୍ରମା [ଉ—ବିଭ୍ରମିଲା ଚିତ୍ତ ଛାୟା ମଣ୍ଡପକୁ ଗୃହି । ଭଞ୍ଜ. **विभ्रमना** ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ଇତସ୍ତତଃ ଭ୍ରମଣ କରିବା—2. To wander about. [ଉ—ବିଭ୍ରମେ ଶାଖୀ ଶାଖୀ ଅଳି ବଇଠ ଗଛ ଶାଖାରେ ପରକଟ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଭ୍ରମୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବିଭ୍ରମ+ଇନ୍)—ବିଳାସୀ—Sportive.
Bibhramī (ବିଭ୍ରମିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
[ଉ—ବନେ ଭ୍ରମେ ବିଭ୍ରମୀ ଭ୍ରମର—ମଧୁସୂଦନ. ଛବିତାବଳୀ ।]

ବିଭ୍ରଷ୍ଟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ବି+ଭ୍ରଂଶ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ ।
Bibhrashta ଇତସ୍ତତଃ କ୍ଷିପ୍ତ 1. Scattered. ୨ । ସ୍ଥାନ-
(ବିଭ୍ରଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପରିଭ୍ରଷ୍ଟ—2. Displaced. ୩ । ବିନଷ୍ଟ—3. Spoiled.

ବିଭ୍ରାଜ—ସଂ. ବଣ—(ବି+ଭ୍ରାଜ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bibhrāja ୧ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; ଦୀପ୍ତିମାନ୍—1. Dazzling; lustrous; brilliant. ୨ । ଶୋଭାଯୁକ୍ତ—2. Beautiful. ସଂ. ବି ଆପଦ୍; ବିପଦ; ସଙ୍କଟ—
(ବିଭ୍ରାଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବିଭ୍ରାଜିଷ୍ଣୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) Danger; calamity.

ବିଭ୍ରାଜମାନ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ବି+ଭ୍ରାଜ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+
Bibhrājamāna କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ)—ଶୋଭମାନ—Shining.
[ଉ—ବିଭ୍ରାଜମାନ ସାମ୍ବୁକରେ ଅଛି ।
(ବିଭ୍ରାଜମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଭ୍ରାଜିତ—ସଂ. ବଣ--(ବି+ଭ୍ରାଜ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ଭ୍ରାଜି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)-
Bibhrājita ୧ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳୀକୃତ—1. Made splendid or bright; brightened.
[ଉ—ବିଭ୍ରାଜିତ ହୋଇ ଭୁଜ ଦଣ୍ଡରେ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]
୨ । ଶୋଭିତ—2. Shining; beautiful.
୩ । ଦୀପ୍ତ; ଆଲୋକିତ—3. Illuminated.

ବିଭ୍ରାଜିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବିଭ୍ରାଜ)—ଶୋଭା ପାଇବା—
Bibhrājibā বিভাজা **विभ्राजना** To look grand; to shine forth. [ଉ—ବିଭ୍ରାଜନ୍ତି ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ପର ସୂର୍ଯ୍ୟଧୀଶ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଭ୍ରାଟ୍—ସଂ. ବି—(ବି+ଭ୍ରାଜ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍;
Bibhrāṭ ବିଭ୍ରାଜ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ସଙ୍କଟ; ଆପଦ; ବିପଦ—Calamity; danger; adversity. ସଂ. ବିଣ.—୧ । ଦୀପ୍ତିଶୀଳ—1. Dazzling. ୨ । ସୁନ୍ଦର—2 Elegant. ଦେ. ବି—୧ । ବିପ୍ଳବ; ଗୋଳମାଳ 1. Confusion; muddle; perplexity. ୨ । ଅପବାଦ—2. Scandal. ୩ । ଶତ୍ରୁ ମର୍ଦ୍ଦନ—3. The act of crushing one's foes. [ଉ—ଦୁହାର ହେବାର ହେଲେ ବଇରି-ବିଭ୍ରାଟେ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଭ୍ରଷ୍ଟ)—୧ । ବିନଷ୍ଟ—1. Spoiled. ୨ । ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ତ—2. Scattered about. ୩ । ଗୋଳମାଳିଆ—3. Confused; muddled. ୪ । ଦୁର୍ନୀତିକ—4. Immoral. ୫ । ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକଟିତ; ପ୍ରଘଟ—5. Published; made public. ୬ । କୁମାର୍ଗଗତ; କୁକ୍ରିୟାରତ—6. Gone astray; taking to evil ways. ୭ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ—7. Mismanaged.

ବିଭ୍ରାଟ—ଦେ. ବି—(ସଂ, ବିଭ୍ରାଟ୍=ଆପଦ) ୧ । ଗୋଳମାଳ—1.
Bibhrāṭa Ado; confusion. ୨ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥା; ବେବନ୍ଦୋବସ୍ତ
বিভ্রাট 2, Mismanagement; ୩ । କୌଣସି ଗୁପ୍ତ ବିଷୟର
विभ्राट ଖବର ପ୍ରଚାର—3. Wide publication of a secret. ୪ । ଦୁର୍ନୀତି—4. Immorality.

ବିଭ୍ରାଟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ରାଷ୍ଟ୍ର କରିବା; କୌଣସି ଗୁପ୍ତ ବିଷୟକୁ
Bibhrāṭa karibā ସାଧାରଣରେ ପ୍ରଘଟ ବା ପ୍ରଚାର କରିବା—
বিভ্রাট বাধান 1. To make a secret thing public; to
विभ्राट करना broadcast a matter. ୨ । ବିଭ୍ରାଟ ଘଟାଇବା (ଦେଖ)—2, Bibhrāṭa ghaṭāibā (See)

ବିଭ୍ରାଟ ଘଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୋଳମାଳ ଘଟାଇବା—
Bibhrāṭa ghaṭā(ṭe)ibā 1. To cause confusion; to
বিভ্রাট বাধান **बखेडा मचाना** muddle up. ୨ । ବିନଷ୍ଟ କରିବା—2. To spoil.

ବିଭ୍ରାଟିଆ—ଦେ, ବିଣ (ସଂ. ବିଭ୍ରାଟ)—୧ । ଗୋଳମାଳିଆ—
Bibhrāṭiā 1. Confused; muddled. ୨ । କଳଙ୍କଯୁକ୍ତ—
গোলগালে **बखेडिया** 2. Scandalous. ୩ । ଦୁର୍ନୀତିକ—3. Immoral.

ବିଭ୍ରାଡିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ବିଭ୍ରାଜ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ବ.
Bibhrāṛibā ବିଭ୍ରାଟ୍)—ବିନାଶ କରିବା—To kill.
বিনাশা **विनाशना** ବାହୁଲେୟ ପ୍ରାୟେ ହେଲ ପ୍ରୀତ ଉପୁଜି, ବିଭ୍ରାଡ଼ି ତାରକାସୁର ପ୍ରମୋଦ ଅଛି । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଭ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ଭ୍ରମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ବିଶେଷ
Bibhrānta ରୂପେ ଭ୍ରମଯୁକ୍ତ—1. Greatly mistaken.
(ବିଭ୍ରାନ୍ତା—ବି) ୨ । ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ—2. Hurried. ୩ । ଚିନ୍ତାନ୍ୱିତ; ଚିନ୍ତାକୁଳ—3. Agitated. ୪ । ଭୀତ; ତ୍ରସ୍ତ—4. Alarmed. ୫ । ବିହ୍ୱଳ—5. Bewilderesd.

ବିଭ୍ରାନ୍ତି—ସଂ. ବି—(ବି+ଭ୍ରମ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭ୍ରମ
Bibhrānti 1. Grave error; mistake. ୨ । ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ଅବସ୍ଥା—2. Precipitation; hurry; flurry.

ବିମ୍—ବୈଦେ, ବି (ଇଂ. ବୀମ୍)—୧ । କୋଠାର ବା ଜାହାଜର କଡ଼ି—
Bim Beam of a building or ship. ୨ । ଗାଡ଼ିର ବିମ୍—
বিম **विम** 2. The pole of a carriage.

ବିମତ୍ସର—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି+ମତ୍ସର)—୧ । ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟରହିତ;
Bimatsara ଈର୍ଷାଶୂନ୍ୟ—1 Free from jealousy or envy. ୨ । ପ୍ରତିହିଂସାଭାବ ରହିତ-2, Unrevengeful.
(ବିମତ୍ସରା—ସ୍ତ୍ରୀ, ବିମତ୍ସରତା—ବି)

ବିମତ—ସଂ. ବିଣ (ବି=ବିରୁଦ୍ଧ, ବିପରୀତ+ମନ୍ ଧାତୁ=ବୋଧ
Bimata କରିବା+କର୍ମ, ତ)—୧ । ଅସମ୍ମତ; ଅମତ—1. Averse; reluctant; disagreeing; disinclined. ୨ । (+କର୍ମ. ତ) ଅନନୁମତ—2. Unapproved. ୩ । ବିରୁଦ୍ଧମତ ଯୁକ୍ତ—3. Opposed to. ୪ । ଅଗ୍ରାହ୍ୟ—4 Unacceptable. ୫ । ଅପ୍ରିୟ-5. Disagreeable.
(ବିମତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୬ । ଅଶୁଭସୂଚକ—6. Ominous.

ବିମତି—ସଂ. ବି (ବି+ମନ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ଅନିଚ୍ଛା—
Bimati 1. Reluctance; disinclination. ୨ । ଅସମ୍ମତି—2. Refusal. ସଂ. ବିଣ—ପାଗଳ—Mad.

ବିମଥିତ—ସଂ. ବି (ବି+ମଥ୍ ଧାତୁ=ମନ୍ଥନ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Bimathita ୧ । ବିନାଶିତ—1. Destroyed. ୨ । ବିଧ୍ୱସ୍ତ; ଧ୍ୱଂସପ୍ରାପ୍ତ—2. Ruined. ୩ । ବିଦଳିତ—3. Downtrodden; ଉତ୍ତମରୂପେ ମନ୍ଥାଯାଇଥିବା—Thoroughly churned.

ବିମନ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବିମନାଃ)—୧ । ବିମନସ୍କ (ଦେଖ)—
Bimana 1. Bimanaska (See) ୨ । କ୍ରୁଦ୍ଧ; ବିରକ୍ତ—2. Angry; displeased. ୩ । ଅପ୍ରସନ୍ନ—3. Unfavoarable. ୪ । ଦୁଃଖିତ—4. Sad. ଦେ. ବି—୧ । କ୍ରୋଧ; ବିରକ୍ତି—1. Anger; displeasare. ୨ । ମନୋଦୁଃଖ—2. Sorrow; sadness. ୩ । ବେମେଳ—3. Disasrement.

ବିମନସ୍କ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ବିଚଳିତ+ମନଃ; ଯାହାର+କ)-
Bimanaska ବି+ମନସ୍+କ)—୧ । ବିହ୍ୱଳ—1. Per-
(ବିମନାଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) plexed; bewildered. ୨ । ଅପ୍ରସନ୍ନ; ବିଶେଷ ଚିନ୍ତାନ୍ୱିତ—2. Very anxious. ୩ । ବିଷଣ୍ଣ; ଦୁଃଖିତ—3. Sad; distressed. ୪ । ବ୍ୟାକୁଳ—4. Mentally agitated. ୫ । ଅନ୍ୟମନସ୍କ—
(ବିମନସ୍କା-ସ୍ତ୍ରୀ; ବିମନସ୍କତା—ବି)5. Inattentive; absent-mineed.

ବିମନାୟମାନ—ସ. ବଣ, ପୁଂ (ବି+ମନଃ+ନାମ ଧାତୁ ଅର୍ଥରେ ଯ +ବର୍ତ୍ତି. ଅନ)—୧ । ଦୁର୍ମନାୟମାନ; Bimanāyamāna (ବିମନାୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉଦ୍ବିଗ୍ନମନାଃ—1. Bewildered, ୨ । ବିଶେଷ ଚଲିତ; ଚିନ୍ତାଗ୍ରସ୍ତ—2, Perplexed; distressed. ୩ । ଅନୁତପ୍ତ—3, Having drooping spirits.

ବିମନୀକୃତ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବିମନସ୍+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ଵି+କୃତ)—Bimanīkṛuta ଯାହାର ମନ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଦ୍ବିଗ୍ନ ହୋଇଅଛି—(ବିମନୀକୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Bewildered by recent events.

ବିମୟ—ସ. ବି (ବି+ମି ଧାତୁ=ଶେପଣ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । Bimaya ବିନିମୟ—1. Exchange. ୨ । ପ୍ରତିଶୋଧ—2. Requital.

ବିମର୍ଦ୍ଦ—ସ. ବି (ବି+ମୃଦ୍ ଧାତୁ=ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—Bimardda ୧ । ପେଷଣ; ଚିପିବା—1. Crushing or pounding into dust. ୨ । ମନ୍ଥନ—2. Churning. ୩ । ପରିମଳ—3, Sweet smell. ୪ । ସୁଗନ୍ଧ ମଲମ—4. Scented unguent. ୫ । ସମ୍ପର୍କ—5. Relationship; connection. ୬ । ବିନାଶ—6. Destruction; ruin. ୭ । ପ୍ରମାଦ; ସଙ୍କଟ—7. Danger. ୮ । ଘାତନ—8. Murder. ୯ । କାସମର୍ଦ୍ଦ; କାସୁନ୍ଦି ଗଛ-9. A small plant; Cassia Sop hora. ୧୦ । ଚାପିବା—10. Bruising.

ବିମର୍ଦ୍ଦକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବି+ମୃଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଯେ ପେଷଣ Bimarddaka କରେ—1, Grinding. ୨ । ବିନାଶକ—2. Destroying. ସ. ବି—ଚକମର୍ଦ୍ଦ ବା ଗୁଞ୍ଜୁଣ୍ଡାଗଛ—(ବିମର୍ଦ୍ଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Cassia Tora (plant).

ବିମର୍ଦ୍ଦନ—ସ. ବଣ (ବି+ମୃଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ବିନାଶକ—Bimarddana Destroying; crushing. ସ. ବି—ବିମର୍ଦ୍ଦ (ଦେଖ)— imardda (See).

ବିମର୍ଦ୍ଦିତ—ସଂ. ବଣ (ବି+ମୃଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପିଷ୍ଟ; ପିଷ୍ଟ; Bimarddita ଦଳିତ—1. Pressed; crushed; trodden; ground. ୨ । ବିଲୋଡ଼ିତ; ମନ୍ଥିତ—2. Churned. ୩ । ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ—3. Pounded; pulverised.

ବିମର୍ଦ୍ଦିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବିମର୍ଦ୍ଦନ)—ଦଳନ କରିବା; Bimarddibā ଦଳିବା—To crush. [ଉ—ରୂପ ଚଢ଼ି ବିମର୍ଦା ବିମୁରଦ୍ନା ବିମର୍ଦ୍ଦ ହୋଇ ଚହଁର ପଡ଼ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।]

ବିମର୍ଦ୍ଦୋତ୍ଥ—ସ. ବି. (ବିମର୍ଦ୍ଦ+ଉତ୍+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—Bimarddottha ବିମର୍ଦ୍ଦ ବା ସଙ୍ଘର୍ଷଣ ଦ୍ଵାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ମନୋହର ଗନ୍ଧ—A sweet scent produced by crushing a thing. ସ. ବଣ—ବିମର୍ଦ୍ଦନ ବା ସଙ୍ଘର୍ଷଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—Produced by crushing.

ବିମର୍ଶ—ସ. ବି (ବି+ମୃଶ୍ ଧାତୁ=ବିବେଚନା କରିବା+ଭାବ. ଅ)—Bimarśa ୧ । ବିଶେଷ ବିବେଚନା—1, Careful consideration. ୨ । ବିତର୍କ—2, Reasoning; discussion. ୩ । ତଥ୍ୟାନୁସନ୍ଧାନ—3. Investigation. ୪ । ବିଚାର—4. Judgment. ୫ । ଯୁକ୍ତି ଦ୍ଵାରା ପରୀକ୍ଷାକରଣ—5. Examinatin by discussion. ୬ । ଅସନ୍ତୋଷ—6. Displeasure; dissatisfaction. ୭ । ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ—7. Impatience. ୮ । ମନୋଦୁଃଖ—8. Mental misery; sadness; mental agony. ଦେ. ବଣ (ସ. ବିମର୍ଷୀ)—ଦୁଃଖିତ; ବିଷଣ୍ଣ—Sorry; drooped down in spirits; agonised; sad.

ବିମର୍ଶନ—ସ. ବି (ବି+ମୃଶ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବିମର୍ଶ (ଦେଖ) Bimarśana 1, Bimarśa (See) ୨ । ଅସନ୍ତୋଷ ବା ମନୋଦୁଃଖର ଉତ୍ପାଦନ—2. Causing or creating of grief or discontent

ବିମର୍ଶୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବିମର୍ଶ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—Bimarśī ବିଷଣ୍ଣ; ଅତି ଦୁଃଖିତ—Dejected; sad. (ବିମର୍ଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିମର୍ଷ—ସ. ବି (ବି+ମୃଷ୍ ଧାତୁ=ସହିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଅସହନ; Bimarsha ଅକ୍ଷମା—1. Want of forgiveness or forbearance. ୨ । ଅସନ୍ତୋଷ—2. Dissatisfaction. ୩ । ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ—3. Impatience. ୪ । ନାଟ୍ୟାଙ୍ଗ—4. A part of a drama. ଦେ. ବଣ (ସ. ବିମର୍ଷୀ)—ଦୁଃଖିତ; ବିଷଣ୍ଣ Sorry; sad; dejected.

ବିମର୍ଷଣ—ସ. ବି. (ବି+ମୃଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବିମର୍ଷ (ଦେଖ) Bimarshaṇa 1. Bimarsha (See) ୨ । ଅସନ୍ତୋଷର ଉତ୍ପାଦନ—2 Causing of discontent.

ବିମର୍ଷକର—ସ. ବଣ. (ବିମର୍ଷ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅସନ୍ତୋଷ-Bimashakara ଜନକ—Causing dissatisfaction. (ବିମର୍ଷକାରକ, ବିମର୍ଷଜନକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିମର୍ଷୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବିମର୍ଷ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—Bimarshī ଅତି ଦୁଃଖିତ—Dejected; very sad. (ବିମର୍ଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିମଳ—ସ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି+ମଳ)—୧ । ନିର୍ମଳ—1. Clean; Bimaḷa clear. ୨ । ସ୍ଵଚ୍ଛ—2, Transparent. ୩ । ପବିତ୍ର-(ବିମଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) 3. Pure. ୪ । ମନୋହର; ସୁନ୍ଦର—4. Beautiful; graceful; pleasant. ୫ । ଶୁଭ୍ର—5. Bright; white. ୬ । ନିଷ୍କଳଙ୍କ—6. Uncontaminated; stainless; immaculate; spotless. ୭ । ନିଷ୍ପାପ—7. Sinless. ସ. ବି—୧ । ପର୍ବତ ବିଶେଷ—1. Name of a mountain. ୨ । ଜୈନ ମୁନି—2. Jaina sage or anchorite. ୩ । ରୂପା (ବୃ. ଧ)—3. Silver. ୪ । ସୈନ୍ଧବ ଲବଣ (ବୃ. ଧ)—4. Rock salt. ୫ । ଅଭ୍ରଧାତୁ (ବୃ. ଧ)

(ଦେଖ)—5, Padmakāshṭha (See) ୬ । ଜୈନ ତୀର୍ଥଙ୍କର ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—6. Name of a Jaina saint. [ଦ୍ର—ଏ ଗତ ଉତ୍ସର୍ପିଣୀର ୫ମ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉତ୍ସର୍ପିଣୀର ୧୩ଶ ଅର୍ହତ୍ ବା ତୀର୍ଥଙ୍କର । ହି. ଶ.] ୭ । ଉପେନ୍ଦ୍ର ସାରସ୍ୱତ ଉପଧାତୁ ବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Name of a mixed or composite metal.

ବିମଳ ଚନ୍ଦ୍ର—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ବିମଳ+ଚନ୍ଦ୍ର)—ନିର୍ମଳ ଚନ୍ଦ୍ର—Bimaḷa chandra Bright moon; clear moon. (ବିମଳ ଚନ୍ଦ୍ରମା; ବିମଳଚନ୍ଦ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିମଳ ଚିତ୍ତ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ବିମଳ+ଚିତ୍ତ)—ପବିତ୍ର ମନ—Bimaḷa chitta Pure mind. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—(ବିମଳଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପବିତ୍ର ହୃଦୟ ବିଶିଷ୍ଟ—Of pure mind.

ବିମଳ ଚେତାଃ—ସଂ. ବିଣ(ବିମଳ+ଚେତସ୍)—ପବିତ୍ର ହୃଦୟ ଯୁକ୍ତ—Bimaḷa chetāḥ Of pure mind.

ବିମଳତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବି. [ବିମଳ+ଭାବ. ତା(ତ୍ୱ)]—୧ । ବିମଳ ଭାବ; ପବିତ୍ରତା—1. Purity. ୨ । ସ୍ୱଚ୍ଛତା—2. Clearness; transparency.

ବିମଳ ତୀର୍ଥ—ସ. ବି—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ—A sacred Bimaḷa tīrtha tank of the Hindus. (ଦ୍ର—ବିମଳ ତୀର୍ଥରେ ରୂପା ସୁନା ବର୍ଣ୍ଣ ମାଛ, ଅଛି ଦେଖିଲେ ତାହା ଦୁଃଖ ଦୂର ହୁଏ । ବୃହନ୍ନନ୍ଦି. ମହାଭାରତ ବନ ।)

ବିମଳ ଦାନ—ସ. ବି—ନିତ୍ୟ, ନୈମିତ୍ତିକ ଓ କାମ୍ୟ ଦାନର ଅତିରିକ୍ତ Bimaḷa dāna ଯେଉଁ ଦାନ କେବଳ ଭଗବତ୍ପ୍ରୀତ୍ୟର୍ଥ ଦିଆଯାଏ (ଗରୁଡ଼ ପୁରାଣ; ହି. ଶ)—A gift bestowed solely for pleasing God.

ବିମଳ ମଣି—ସଂ. ବି—ସ୍ଫଟିକ ମଣି—Bimaḷa maṇi Crystal gem.

ବିମଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ପୁରୀରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିରର ବେଢ଼ା Bimaḷā ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ଦୁର୍ଗା ଦେବୀ—1. The image of Durgā inside the compound of the Jagannath temple at Puri. [ଦ୍ର—ଏ ବିଷ୍ଣୁ ମନ୍ଦିରର ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶାରଦୀୟ ଦୁର୍ଗାପୂଜା ସମୟରେ ଏହାଙ୍କ ନିକଟରେ ମତ୍ସ୍ୟ ବଳି ଦିଆଯାଏ । ମାଛ କରେନ୍ଦ୍ର ପୁଷ୍କରିଣୀରୁ ଧରି ହୋଇ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦେଉଳର ସିଂହଦ୍ୱାର ବାଟେ ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟକୁ ଆଣା ନ ଯାଇ ପାଚିରିର ଉପର ବାଟେ ଉଠାଇଁ କରି ଆଣାଯାଏ ।] ୨ । ଚମରକେଶା; ଚମରୀ ଗାଈର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼—2. The tail of the Yak. ୩ । ରୂପାର ଗିଲ୍ଟି—3. Guilding with silver. ୪ । ସପ୍ତଲା; ନଅଳି (ହି. ଶ)—4. A sort of Jasmine. ୫ । କାଳିକା ପୁରାଣୋକ୍ତ ବାସୁଦେବ-ନାୟିକା ଦେବୀ ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—5. Name of a mythological Goddess. ୬ । ସରସ୍ୱତୀ (ହି. ଶ)—6. The Goddess of learning. ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିମଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bimaḷa. ଦେ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to females.

ବିମଳା(ଳେ)ଈ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିମଳାଠାକୁରାଣୀ ଓ ବିମଳା ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ Bimaḷā(ḷe)i ଡାକିବା ନାମ—Name by which the Deity Bimaḷā and females named Bimaḷā are called.
ବିମଳା
ବିମଳା

ବିମଳାତ୍ମକ—ସ.ବିଣ.ପୁଂ—(ବିମଳ+ଆତ୍ମନ୍+କ, ବହୁବ୍ରୀହି)—ନିର୍ମଳ—Bimaḷātmaka Transparent; pure; clean. (ବିମଳାତ୍ମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିମଳାତ୍ମା—ସ. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିମଳ+ଆତ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—Bimaḷātmā ଶୁଦ୍ଧ ହୃଦୟ—(a man) Of pure heart. ସ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରମା (ହି.ଶ.)—The moon.

ବିମଳାନନ୍ଦ—ସ. ବି—(କର୍ମଧା; ବିମଳ+ଆନନ୍ଦ)—ପବିତ୍ର ଆନନ୍ଦ; Bimaḷānanda ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦରେ ଲେଶ ମାତ୍ର ଦୁଃଖ ମିଶି ନ ଥାଏ—Pure joy; unalloyed happiness; unmixed pleasure.

ବିମଳିନ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ଶ୍ୱେତ; ଧଳା—White. Bimaḷina [ଉ—ବିମଳିନ ଛତ୍ର ଶୁମର ପୁଞ୍ଜ, ବିରାଜିତ ଭ୍ରମଣରେ ସହିତ । ଉଜ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିମା—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ବିମାହ୍; ଫା. ବିମ୍=ଭୟ)—୧ । ଭବି-Bimā ଷ୍ୟତରେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଘଟିବା କ୍ଷତି ବା ଆପଦପାଇଁ ବିମା बीमा କ୍ଷତିପୂରଣ ପାଇବା ଲାଗି ଭାବୀ ସହାୟକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆଗରୁ କରାଯିବା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—1. Insurance. [ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନକୁ ବିମା କରିବା ପାଇଁ ଆଜିକାଲି ବହୁତ କମ୍ପାନୀ ଦେଶବିଦେଶରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ଅଛି । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ଜୀବନକୁ ବିମା କରନ୍ତି ସେ ଉକ୍ତ କମ୍ପାନୀକୁ ବନ୍ଧିଥିବା ଯାକେ ବାର୍ଷିକ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଧନ (ପ୍ରିମିୟମ୍) ଦେଉଥାନ୍ତି; ଓ ସେ ମରିଗଲେ ତାହାଙ୍କ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀମାନଙ୍କୁ ଉକ୍ତ କମ୍ପାନୀ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କ୍ଷତିପୂରଣ ଦିଅନ୍ତି; ଏହିପରି ସ୍ଥଳରେ ଜାହାଜ ବୁଡ଼ି ଯିବା ବିଷୟରେ, ଘର ପୋଡ଼ିଯିବା ବିଷୟରେ, ରେଳରେ ବା ଜାହାଜରେ ଅପେକ୍ଷିତ ପ୍ରତି ଦୁର୍ଘଟନା ଘଟିବା ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ବିମା କରା ଯାଉଅଛି ।] ୨ । ଡାକରେ ପଠା ଯିବା ଚିଠି ଆଦି ହଜିଲେ ଡାକଘରୁ ପ୍ରେରକଙ୍କୁ କ୍ଷତିପୂରଣ ମିଳିବା ଚୁକ୍ତିରେ ଚିଠି ଆଦି ଉପରେ ଅଧିକା ମାସୁଲ ଦିଆ ଯିବାରୀତି—2. Postal insurance.

ବିମାଂସ—ସଂ. ବି—ଅପବିତ୍ର ବା ଅଖାଦ୍ୟ ବା ନିଷିଦ୍ଧ ମାଂସ (ହି. ଶ)—Bimaṁsa Impure or prohibited or uneatable meat.

ବିମା କ(କୁ, କୋ)ମ୍ପାନୀ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ବିମାହ୍+ଇଂ. କମ୍ପାନୀ)—Bimā ka(ku, ko)mpani ଯେଉଁ କମ୍ପାନୀ ବା ସଙ୍ଘ ଲୋକଙ୍କର ବିମା कुम्पनी ଜୀବନ ଆଦିର ନାଶ ନିମନ୍ତେ କ୍ଷତି ପୂରଣ କରିବାକୁ बीमा कुम्पानी ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି—Insurance Company.

ବୀମା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜୀବନ ଆଦିକୁ 'ବୀମା' ଦ୍ୱାରା ଚୁକ୍ତି-
Bimā karibā ବଦ୍ଧ କରିବା—1. To effect an insurance on one's life etc.
বিমা করনা **बीमा करना**
(ବୀମା ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । 'ବୀମା' ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ଅଧିକା ମାସୁଲ ଦେଇ ଚିଠି ପତ୍ର ଆଦି ଡାକରେ ପଠାଇବା—2 To have any postal article insured.

ବୀମା ଚିଠି—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ବୀମାହ୍+ଚିଠି)—ଯେଉଁ ଚିଠି ପାଇଁ
Bimā chithi ଅଧିକା ଡାକମାସୁଲ ଦିଆଯାଇ ତାହାକୁ ବୀମାପଦ
বিমা চিঠি **विमाचिट्ठी** କରାଯାଇ ଥାଏ—An insured letter.

ବୀମା ଡାକ—ଦେ. ବି—'ବୀମା' ପ୍ରଥାଦ୍ୱାରା ଚିଠି ଆଦି ଡାକରେ ପଠା-
Bimā ḍāka ଯିବା—Insured post; post office insurance.
বীমা ডাক **विमाडाँक**

ବିମାତା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବିମାତୃ ୧ମା. ୧ବ; ବି=ଭିନ୍ନ+ମାତୃ=ମାତା)
Bimātā ଆପଣାର ମାତାଙ୍କ ସପତ୍ନୀ; ଚଉଠି ମା; ସାବତ ମା—Step-mother.

ବିମାତୃକ—ଦେ. ବଣ—(ସ. ବିମାତୃକ)—ବୈମାତ୍ରେୟ; ବିମାତାଙ୍କ
Bimātṛuka ଗର୍ଭଜାତ—Born of one's stepmother.

ବିମାତୃଜ—ସ. ବି. ପୁଂ—(ବିମାତୃ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bimātṛuja ବୈମାତ୍ରେୟ ଭାଇ; ସାବତ ଭାଇ—Step-brother.
(ବିମାତୃଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ, ପୁଂ—ବିମାତାଙ୍କଠାରୁ ଜାତ—Born of one's stepmother.

ବୀମାଦାର—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ବୀମାହ୍+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର୍)—୧ ।
Bamādār ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣା ଜୀବନକୁ ବୀମା କରିଥାଏ—
বিমাদার **बीमादार** 1. A person who has insured his or her life.
(ବୀମାକାରୀ—ଦେ. ରୂପ)

ବିମାନ—ସ. ବି—(ବି+ମନ୍ ଧାତୁ=ବୋଧ କରିବା+କରଣ. ଅ; ବିମା
Bimāna ବି+ମା ଧାତୁ=ପରିମାଣ କରିବା+କରଣ. ଅନ, ଯହିଁରେ ବସିଲେ ଆକାଶକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ବୋଧ କରି ଯାଇ ପାରେ ବା ଆକାଶର ପରିମାଣ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମେ)—୧ । ଦେବ ରଥ; ଦେବତାମାନଙ୍କର ପୁଷ୍ପକାଦି ଆକାଶଗାମୀ ରଥ—1. A celestial car, a chariot of the gods, said to move in the sky. ୨ । ବ୍ୟୋମଯାନ; ବେଲୁନ୍—2. Balloon; aeroplane. ୩ । ଯାନ; ରଥ—3. Car; carriage, ୪ । ସିଂହାସନ—4. Throne ୫ । ମଣ୍ଡପ—5. A roofed temple open on all sides; a canopied shade; pavilion. ୬ । ସାତମହଲା କୋଠା—6. Seven-storied building. ୭ । ଅଶ୍ୱ; ଘୋଡ଼ା—7. Horse. ୮ । ରାଜପ୍ରାସାଦ—8. Royal palace. ୯ । (ବି+ମାନ) ଅସମ୍ମାନ—9. Disrespect. ୧୦ । ପରିମାଣ—10. Measure. ୧୧ । ଦେଉଳର ଗାତ୍ର ଉପରେ ଥିବା କୋଣ ବା ଉପର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଛାତ—11. The tapering upper part or the roof of a temple. ୧୨ । ଶବବାହୀ-ଯାନ—13. Coffin; a conveyance for conveying the dead body to the cremation or burial ground.
ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ମଣ୍ଡପାକୃତି କାଷ୍ଠଯାନରେ ଦେବମୂର୍ତ୍ତି-ମାନଙ୍କୁ ବସାଇ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ନିଆଯାଏ ବା କରାଯାଏ—A canopied sedan in which idols are placed and carried from place to place.
ଦେ. ବଣ—ଅତୁଳନୀୟ—Incomparable. (ଉ—ବେଶକୁ ଶିକ୍ଷଣ ବିମାନ, ଚନ୍ଦନ କୁସୁମ ବସନ । ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।)

ବିମାନ କାନ୍ଧି(ନ୍ଧୁ)ଆ—ଦେ. ବି ଓ ବଣ—ଯେଉଁମାନେ କାନ୍ଧରେ ବିମାନକୁ
Bimāna kāndhi(ndhu)ā ବହନ କରି ଦେବପ୍ରତିମାଙ୍କୁ ନେବା ଆଣିବା କରନ୍ତି—Carriers of sedans containing images of Deities.
ବିମାନବଡୁ, ବିମାନବୁହାଳୀ, ବିମାନଅପତ୍ତ } ଅନ୍ୟରୂପ
বিমান বাহক **विमानबाही**

ବିମାନଚାରୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବିମାନ+ଚର୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.
Bimānachāri ୧ବ)—ଯେ ବିମାନଦ୍ୱାରା ଆକାଶମାର୍ଗରେ ଯିବା ଆସିବା କରେ—Flying in the sky in balloons or aeroplanes.
(ବିମାନଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିମାନନ(ନା)—ସ. ବି (ବି+ମାନ ଧାତୁ=ପୂଜା କରିବା+ଭାବ ଅନ;
Bimānana(nā) ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—୧ । ଅପମାନ—1. Insult; disrespect. ୨ । ତିରସ୍କାର—2. Abuse.

ବିମାନ ବାହକ—ସ. ବି. ପୁଂ—ବିମାନକୁ ଯେ କାନ୍ଧରେ ବା ମସ୍ତକରେ
Bimāna bāhaka ବହନ କରି ନିଅନ୍ତି—Carriers of sedans.
(ବିମାନବାହୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବିମାନବାହିକା, ବିମାନବାହିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବୀମାନାମା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବୀମାହ୍+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ନାମେହ୍)—
Bimānāmā ଯେଉଁ ଦଲିଲରେ ବୀମାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଚୁକ୍ତି ଲେଖାଯାଇ ହୋଇଥାଏ—A policy or agreement of insurance; a receipt acknowledging the contract of insurance.
ବୀମାପତ୍ର, ବୀମାରସିଦ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
বিমানামা **बीमानामा**

ବିମାନିତ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବି+ମାନ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—ଅବମାନିତ
Bimānita (ବିମାନିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Insulted.

ବୀମା ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭବିଷ୍ୟତ ସଙ୍କଟ ପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ
Bimā nebā ଅଗ୍ରପୂରଣ ଦେବାର ଚୁକ୍ତି କରି ଅର୍ଥାଦି ଗ୍ରହଣ କରିବା
বিমা নেওয়া —To accept a contract of insurance from an insured person
बिमालेना

ବୀମା ମାସୁଲ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ବୀମାହ୍+ମହସୁଲ୍)—୧ । ବୀମା କରିବା-
Bima māsul ପାଇଁ ବୀମାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ବୀମା ନେବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
বিমামাসুল ଯେଉଁ ଧନ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ—1. Life insurance premium.
बीमा मासुल, बीमा कराई ୨ ।
(ବୀମା ମାହାସୁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚିଠିଆଦି ବୀମା କରିବାପାଇଁ ଡାକ-ମାସୁଲ—2. Fees for postal insurance

ବିମାର୍ଗ—ସ. ବି (ବି=ଅସତ୍+ମାର୍ଗ=ପଥ)—୧ । ଅସଦା-
Bimārga ଚରଣ; ଅସତ୍ପଥ—1. Bad conduct; evil ways. ୨ । ଦୁରାଗ୍ରହ—2. Wickedness. ୩ । କୁପଥ—3. Bad road. ୪ । ନିଷିଦ୍ଧ କର୍ମ—4. Forbidden acts. ୫ । ଅବାଟ—5. A path not used as a road; a wrong way. ୬ । (ବି+ମୃଜ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅ)—ସମ୍ମାର୍ଜନୀ—6. A broom; a sweeping brush.

ବିମାର୍ଗଗାମୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିମାର୍ଗଗାମିନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—କୁପଥଗାମୀ
Bimārgagāmi —Treading on evil ways.
(ବିମାର୍ଗଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିମିତ—ସ. ବି (ବି+ମା ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—୧ । ଚାରିଖୁମ୍ବ ଉପରେ
Bimita ନିର୍ମିତ ଗୃହ—1. A house supported by 4 pillars. ୨ । ବଡ଼ କୋଠରୀ—Big room; hall. ସ. ବିଣ—ପରିମିତ—Measurad.

ବିମିଶ୍ର—ସ. ବିଣ (ବି+ମିଶ୍ର ଧାତୁ=ମିଶ୍ରିତ କରିବା+କର୍ମ ଅ)—
Bimiśra ୧ । ମିଶ୍ରିତ—1 Mixed. ୨ । ଗୋଳା
(ବିମିଶ୍ରିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ହୋଇଥିବା—2. Adulterated.

ବିମୁକ୍ତ—ସ. ବିଣ (ବି+ମୁଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—୧ । ପରିତ୍ରାଣ ପ୍ରାପ୍ତ
Bimukta 1. Redeemed; delivered. ୨ । ପୁନର୍ଜନ୍ମ
(ବିମୁକ୍ତି—ବି) ରହିତ—2. Freed from future birth.
(ବିମୁକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । କାରାମୁକ୍ତ; ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ—3. Released from confinement, liberated. ୪ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ —4. Abandoned. ୫ । ମୁକୁଳା କରାଯାଇଥିବା—5. Untied; dishevelled; loosened. ୬ । ଫିଙ୍ଗା ଯାଇଥିବା—6. Discharged; ejected.

ବିମୁକ୍ତସଙ୍ଗ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିମୁକ୍ତ+ସଙ୍ଗ)—ସାଂସାରିକ
Bimukta saṅga ବିଷୟ ବାସନାରୁ ମୁକ୍ତିପ୍ରାପ୍ତ; ନିଃସଙ୍ଗ; ନିର୍ଲିପ୍ତ
(ବିମୁକ୍ତସଙ୍ଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) —Free from worldly ties.

ବିମୁକ୍ତି—ସ. ବି (ବି+ମୁଚ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ତି)—୧ । କାରାମୋଚନ;
Bimukti ବନ୍ଧନମୋଚନ—1. Release from confinement. ୨ । ମୋକ୍ଷ—2. Salvation; beatitude; redemption. ୩ । ଦୁଃଖ ନିବୃତ୍ତି—3. Release from misery; deliverance from misery.

ବିମୁଖ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ବିପରୀତ ଦିଗକୁ+ମୁଖ)—
Bimukha ୧ । ପରାଙ୍ମୁଖ—1. Disinclined; with
(ବିମୁଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) the face averted or turned back.
[ବିମୁଖତା(ତ୍ୱ)—ବି] ୨ । ନିବୃତ୍ତ; ନିରସ୍ତ—2. Prevented; obstructed. ୩ । ବିରୂପ—3. Averse. ୪ । ଅପ୍ରସନ୍ନ—4. Unpropitious; untoward. ୫ । ମୁଖ ହୀନ—5. Faceless. ୬ । ଉଦାସୀନ—6. Indifferent. ୭ । ବିରୁଦ୍ଧ; ପ୍ରତିକୂଳ—7. Unfavourable; opposed. ୮ । ଅପ୍ରାପ୍ତ-ମନୋରଥ—8. One whose wish has not been fulfilled. ଦେ.ବି—ଅପ୍ରସନ୍ନତା—Unfavourableness. (ଉ—କାଳ ସହାୟରୁ ହେଉଛ ଦୁଃଖ ସୁଖ,କାଳ ଯେଣୁ ହେଉଛ ସମୁଖ ବିମୁଖ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।) ଦେ. ବିଣ—୧ ।ଦୁଃଖିତ—1. Sorry sad dejected; desponding. (ଉ—ଅନେକ ଦୂର ଜଳେ ଯାଇ, ବିମୁଖ ହୋଇ ଲେଉଟିଲେ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।) ୨ । ନିରାଶାଜର୍ଜରିତ—2. Desperate.

ବିମୁଖ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିରାଶ କରିବା—
Bimukha karibā To turn out a person without
বিমুখ করা विमुख करना fulfilling his hopes.

ବିମୁଖାଇ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସ. ବିମୁଖ)—ବିମୁଖ;
Bimukhāi ଦୁଃଖିତ—Sad; dejected. [ଉ—ଚୂଡ଼ାମଣି
विमुखाइ ରାଜା ତା ଶୁଣି ବିମୁଖାଇ, ହେଲା ପର ବୋଇଲେ ଗଣ ଏବେ ଯାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।]

ବିମୁଗ୍ଧ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ମୁହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ମୋହ-
Bimugdha ପ୍ରାପ୍ତ—1. Stupefied. ୨ । ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ-
(ବିମୁଗ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶୂନ୍ୟ—2. Confused; bereft of one's natural senses. ୩ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ମୁଗ୍ଧ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୋହିତ—3. Fascinated; enamoured. ୪ । ଭ୍ରାନ୍ତ—4. Mistaken; erring.

ବିମୁଗ୍ଧଚେତାଃ—ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି, ବିମୁଗ୍ଧ+ଚେତସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Bimugdhachetāh ଯାହା ହୃଦୟ ମୋହଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଯାଇଥାଏ—Enamoured; fascinated.
(ବିମୁଗ୍ଧଚିତ୍ତ, ବିମୁଗ୍ଧହୃଦୟ, ବିମୁଗ୍ଧାନ୍ତଃକରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିମୁଚ୍ୟମାନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ମୁଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନ)—
Bimuchyamāna ଯାହାକୁ ମୁକ୍ତ କରାଯାଉଅଛି—Being
(ବିମୁଚ୍ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) released.

ବିମୁଦ୍ର—ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ନାହିଁ+ମୁଦ୍ରା=ମୋହର)—
Bimudra ୧ । ବିକଶିତ—1. Expanded; opened. ୨ । ପ୍ରହୃଷ୍ଟ—2. Smiling. ୩ । ଯହିଁରେ ମୁଦ୍ରା ବା ମୋହର ବା ଚିହ୍ନ ନ ଥାଏ—3. Not sealed; unmarked.

ବିମୂଢ଼—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ମୁହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଇତି-
Bimūṛha କର୍ତ୍ତବ୍ୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—1. Insensible; bewil-
(ବିମୂଢ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ) dered. ୨ । ହିତାହିତବୋଧରହିତ—
(ବିମୂଢ଼ତା[ତ୍ୱ]—ବି) 2. Incapable of knowing the good from the bad; stupid. ୩ । ମୂର୍ଖ—3. Illiterate; ignorant. ୪ । ଅଚେତ; ମୋହ-ପ୍ରାପ୍ତ—4. Fainted; senseless.

ବିମୂଢ଼ଗର୍ଭ—ସ. ବି—ଯେଉଁ ଗର୍ଭରେ ଶିଶୁ ମୃତ ବା ସଂଜ୍ଞାଶୂନ୍ୟ ହୋଇଥାଏ
Bimūṛhagarbha ଓ ଯହିଁର ପ୍ରସବରେ ବହୁତ କଷ୍ଟ ହୁଏ
(ବୃ. ଶ)—Pregnancy in which there is a dead or senseless child in the womb.

ବିମୂଢ଼ମତ—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିମୂଢ଼+ମତ)—୧ । ଜଡ଼ବୁଦ୍ଧି—
Bimūrdhamati 1. Dunce. ୨ । ଅଜ୍ଞ—2. Ignorant.

ବିମୂଢ଼ସଂଜ୍ଞ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିମୂଢ଼+ସଂଜ୍ଞା)—୧ ।
Bimūrdhasamjña ଅଜ୍ଞ—1. Ignorant. ୨ । ମୋହଗ୍ରସ୍ତ—2. Confused; infatuated. ୩ । ଅଚେତ—
(ବିମୂଢ଼ସଂଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) 3. Senseless.

ବିମୂଳ—ସ. ବଣ (ବି+ମୂଳ)—୧ । ମୂଳରହିତ—1. Rootless.
Bimūla ୨ । ନିର୍ମୂଳ; ଉନ୍ମୂଳିତ—3. Uprooted; eradicated. ୩ । ବିନଷ୍ଟ—3. Destroyed,

ବିମୂଳନ—ସ. ବ—୧ । ଉନ୍ମୂଳନ—1. Uprooting. ୨ । ବିନାଶ—
Bimūlana 2. Destruction.

ବିମୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବଣ (ବି+ମୃଷ୍ ଧାତୁ=ଶୋଧନ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Bimrushta ୧ । ବିବେଚିତ—1. Considered. ୨ । ବିଚାରିତ—2. Judged; discriminated; examined. ୩ । ଆଲୋଚିତ—3. Discussed.

ବିମୃଷ୍ୟ(ଶ୍ୟ)କାରୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବିମୃଷ୍ୟ=ବିବେଚନା+କୃ
Bimrushya(śya)kārī ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
(ବିମୃଷ୍ୟକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିବେଚନାପୂର୍ବକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—Acting
(ବିମୃଷ୍ୟକାରିତା—ବ) after due deliberation; discriminating; considerate.

ବିମୃଷ୍ୟ(ଶ୍ୟ)ବାଦୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବିମୃଷ୍ୟ+ବଦ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍;
Bimrushya(śya)bādī ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ ସୁବିବେଚନା କରି
(ବିମୃଷ୍ୟବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କଥା କହେ—Speaking after
(ବିମୃଷ୍ୟବାଦିତା—ବ) mature consideration.

ବିମୋକ୍ଷ—ସଂ. ବ (ବି+ମୋକ୍ଷ୍ ଧାତୁ=ମୁକ୍ତ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—
Bimoksha ୧ । ପରିତ୍ରାଣ; ମୁକ୍ତି—1. Redemption; deliverance; salvation. ୨ । ବନ୍ଧନମୋଚନ—2. Release from confinement. ୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟର ବା ଚନ୍ଦ୍ରର ଗ୍ରହଣରୁ ମୋକ୍ଷ—3. The sun's or moon's release from eclipse. ୪ । ହାତରୁ ଫିଙ୍ଗିବା—4. Throwing.
ବିମୋକ୍ଷଣ, ବିମୋଚନ } ଅନ୍ୟରୂପ

ବିମୋଚନ—ସଂ. ବ (ବି+ମୋଚନ)—୧ । ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା—
Bimocana 1. Releasing from confinement. ୨ । ଗ୍ରନ୍ଥିମୋଚନ; ଗଣ୍ଠି ଫିଟାଇବା—2. Untying. ୩ । [ଅଶ୍ରୁ] ତ୍ୟାଗ କରିବା—3. Shedding (of tears). ୪ । (ବାଣ) ଫିଙ୍ଗିବା—4. Discharging (of an arrow).
ବିମୁକ୍ତ, ବିମୋଚିତ, ବିମୋଚନୀୟ, ବିମୋଚ୍ୟ } ବିଣ

ବିମୋଦିତ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସୁବାସିତ—1. Sweet-scented.
Bimodita ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦିତ—2. Very glad. [ଉ—[୧-୨] ବିମୋଦିତ ଏକପକ୍ଷ ବାସ ସୁମନରେ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିମୋହ—ସଂ. ବି [ବି+ମୁହ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ]—୧ । ଜଡ଼ତା—
Bimoha 1. Idiocy. ୨ । ମୋହ—2. Stupefaction; fascination; infatuation. ୩ । ଭ୍ରମ; ଭ୍ରାନ୍ତି—3. Mistake; error. ୪ । ଅଚେତ ହେବା; ମୂର୍ଚ୍ଛା—4. Swoon; fainting.

ବିମୋହନ—ସ. ବ.—(ବି+ମୁହ ଧାତୁ ଣିଚ୍+ଭାବ. ଅନ)—୧ ।
Bimohana ମୁଗ୍ଧ କରିବା; ମୋହ ଜନ୍ମାଇବା; ଭୁଲାଇବା—
(ବିମୋହକ—ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ. ପୁଂ) 1. Fascinating; infatuating. ୨ । ଜଡ଼ତା ଉତ୍ପାଦନ—2. Stupefying. ସ. ବଣ. ପୁଂ—(+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ୧ । ମୋହଜନକ—Fascinating. [ଉ—ବିମୋହନ କାମିନୀ ବିଳାସ, ଟାଣେ ମନ ମାୟା ଯନ୍ତ୍ରେ, ଭୁଲାଏ କପଟ ମନ୍ତ୍ରେ । ମଧୁସୂଦନ. ଜୀବନଚିନ୍ତା ।] ୨ । ଜଡ଼ତା ଉତ୍ପାଦକ—2. Stupefying.
(ବିମୋହନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିମୋହିତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ବି+ମୁହ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ମୋହି ଧାତୁ
Bimohita +କର୍ମ. ତ)—୧ । ମୋହପ୍ରାପ୍ତ; ମୁଗ୍ଧ—
(ବିମୋହିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Fascinated; charmed; stupefied. ୨ । ମୂର୍ଚ୍ଛିତ—2. Swooned; fainted. ୩ । ହିତାହିତ ଜ୍ଞାନ ରହିତ—3. Bereft of discrimination. ୪ । ଅଚେତ—4. Senseless.

ବିମୋହିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—(ସ. ବିମୋହନ)—୧ । ବିମୋହିତ
Bimohibā ହେବା—1. To be fascinated. ୨ । विमोहा विमोहना ବିମୋହିତ କରିବା—2. To fascinate.

ବିମୋହୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ବିମୋହ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ ।
Bimohī ବିମୁଗ୍ଧକାରୀ—1. Charming; enchanting.
(ବିମୋହିନୀ, ବିମୋହକାରୀ, ବିମୋହକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଭ୍ରମରେ ପକାଇବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Causing a person to commit errors. ୩ । ଯେ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ କରାଏ—3. Causing senselessness. ୪ । କଠୋରହୃଦୟ; ନିଷ୍ଠୁର (ହି. ଶ)—4. Cruel.

ବିମ୍ବ—ସ. ବ—(ୱା ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା, ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇବା+ବ; ନିପାତନ)
Bimba ୧ । ବୁଦ୍‌ବୁଦ—1. Bubble. ୨ । ଚନ୍ଦ୍ର ବା ସୂର୍ଯ୍ୟର ମଣ୍ଡଳ—2. The disc of the sun or the moon. ୩ । ପ୍ରତିବିମ୍ବ; କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଜଳାଦିରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ଛାୟା—3. Reflected image. ୪ । ମଣ୍ଡଳାକାର; ଗୋଲକୃତି (ଯଥା—ବିମ୍ବ, ଡମ୍ବ)—4. Roundness; rotundity. ୫ । ମୂର୍ତ୍ତି—ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି—5. Image; likeness. ୬ । କୃକଳାସ; ଏଣ୍ଡୁଅ—6. Chameleon. ୭ । କଇଁଚ କାକୁଡ଼ି ଫଳ—7. The fruit of Memordica Menodelpha creeper. ୮ । ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହି. ଶ)—8. The sun. ୯ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା; ପ୍ରାପ୍ତି (ହି. ଶ)—9. Lustre. ୧୦ । କମଣ୍ଡଳୁ (ହି. ଶ)—10. A wooden water-pot carried by anchorites.
ଦେ. ବି—୧ । ଦର୍ପଣ—1. Looking glass.

[ଉ—ବାଳାର, ବିମ୍ବଗଣ୍ଡତଳୁ ଅନାଇ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ବୃତ୍ତ—2, A circle. [ଉ—ବିମ୍ବ ବେଷ୍ଟନ ନୋହିଲା ବର୍ଣ୍ଣି ଶ୍ରୀବେଷ୍ଟ କାଟଦେଇ। ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିମ୍ବକ—ସଂ. ବି—(ବିମ୍ବ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର ବା ସୂର୍ଯ୍ୟର ମଣ୍ଡଳ—
Bimbaka 1. The disc of the sun or of the moon. ୨ । କଇଁଚକାକୁଡ଼—2. The memordica fruit. ୩ । ପ୍ରାଚୀନକାଳର ପ୍ରାଚୀନ ବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—3. A kind of ancient drum. ୪ । ଛାଞ୍ଚ (ହି. ଶ)—4. A mould.

ବିମ୍ବଜା—ସଂ. ବି—(ବିମ୍ବ+ଜନ ଧାତୁ+ଅ+ଆ)—କଇଁଚକାକୁଡ଼—
Bimbjā The memordica fruit.

ବିମ୍ବଟ—ସଂ. ବି—(ବିମ୍ବ+ଅଟ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସର୍ଷପ; ସୋରିଷ—Mustard seed and plant.
Bimbaṭa

ବିମ୍ବ ଫଳ—ସଂ. ବି—କଇଁଚ କାକୁଡ଼—
Bimba phaḻa The memordica fruit.

ବିମ୍ବ(ମ୍ଭ)ର—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବିବର)—୧ । ଗହ୍ୱର; ବିବର—1. Hole.
Bimba (mbha)ra [ଉ—ସୁତରକାଳ ଥାଇ ଜଳେ, ନାସାବିମ୍ଭର ବାୟୁ ବଳେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୨ । ବଡ଼ ବଡ଼ ମାଛ ଡିମ୍ବ ପାରିବା ପାଇଁ ଜଳାଶୟ ଗର୍ଭରେ କରିଥିବା ଗାତ—2. Holes made by big fishes in the bottom of tanks for laying eggs or roe. ୩ । କୂଅର ତଳରେ ଫୁଟିଯିବା ଜଳୋଦ୍ଗାରକ ଗର୍ତ୍ତ—3. A hole in the bottom of a well through which the subterranean water rushes up.

ବିମ୍ବଳା(ଳୀ)—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବିମଳାର ଡାକନାମ—1, A name
Bimbaḻā(ḻi) for calling Bimaḻā. ୨ । ପୁରୀର ବିମଳା
(ବିମ୍ବଳେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଠାକୁରାଣୀ—The Goddess
बिमला **विमला** Bimaḻā of Puri.

ବିମ୍ବା—ସଂ. ବି (ବିମ୍ବ+ଅ)—୧ । କଇଁଚକାକୁଡ଼ ଲତା ଓ ଫଳ—
Bimbā 1. A creeper and its fruit; Memordica
ବିମ୍ବିକା } ଅନ୍ୟରୂପ Menodelpha. ୨ । ଜଳବୁଦ୍‌ବୁଦ—2. Water bubble.
ବିମ୍ବୀ }
୩ । ଚନ୍ଦ୍ର ବା ସୂର୍ଯ୍ୟର ମଣ୍ଡଳ—3. The disc of the sun or of the moon. ଦେ. ବି (ଅନାଦରାର୍ଥକ) ବିମ୍ବାଧରର ଡାକ ନାମ—A name for calling Bimbādhara.

ବିମ୍ବାକାର—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିମ୍ବ+ଆକାର)—ଗୋଲାକାର;
Bimbākāra ବର୍ତ୍ତୁଳ—Circular.

ବିମ୍ବାଗତ—ସଂ. ବିଣ (ବିମ୍ବ+ଅଗତ)—ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ; ପ୍ରତିଫଳିତ—
Bimbāgata Reflected.

ବିମ୍ବାଧର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିମ୍ବ=ପାଚିଲା କଇଁଚକାକୁଡ଼
Bimbādhara +ଅଧର)—ପକ୍ୱବିମ୍ବ ପରି ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଓଷ୍ଠବିଶିଷ୍ଟ
(ବିମ୍ବାଧରା—ସ୍ତ୍ରୀ) —Having bright red lips. ଦେ. ବି.
(ବିମ୍ବାଧରୀ—ଦେ. ସ୍ତ୍ରୀ) ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name
बिम्बाधर given to males.
[ଉ—ରଖିଲା ମନ ବିମ୍ବାଧରୀ ଧର ରେ—ସଙ୍ଗୀତ ।]

ବିମ୍ବାଫଳ—ସଂ. ବି—ବିମ୍ବ; କଇଁଚକାକୁଡ଼ ଫଳ—
Bimbāphaḻa The fruit of memordica.

ବିମ୍ବିତ—ସଂ. ବିଣ (ବିମ୍ବ+ଇତ)—ପ୍ରତିଫଳିତ—
Bimbita Reflected.

ବିମ୍ବି(ମ୍ବ)ସାର—ଦେ. ବି (ନାମ)—ବୌଦ୍ଧନରପତି ବିଶେଷ—Name
Bimbi(mba)sāra of a Buddhist king. [ଦ୍ର—ଏ
बिम्बिसार ଅଜାତଶତ୍ରୁଙ୍କ ପିତା ଓ ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ସମକାଳୀନ ମଗଧରାଜା ଥିଲେ । ଏ ପ୍ରଥମେ ଶାକ୍ତ ଥିଲେ, ପରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମରେ
बिम्बिसार ଦୀକ୍ଷିତ ହେଲେ—ହି. ଶ ।]

ବିମ୍ବୁ—ସଂ. ବି (ବୀ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା; ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ ଉ)
Bimbu —ଗୁଆ; ଗୁଅ; ସୁପାରୁ—Betelnut.

ବିମ୍ବୋ(ମ୍ବୌ)ଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିମ୍ବ+ଓଷ୍ଠ)—
Bimbo(mba͟u)shṭha ବିମ୍ବାଧର (ଦେଖ)—Bimbādhara
[ବିମ୍ବୋ(ମ୍ବୌ)ଷ୍ଠା(ଷ୍ଠୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ] (See)

ବିମ୍ଳାନ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ମ୍ଳୈ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ନିର୍ମଳ—
Bimḻāna 1. Bright. ୨ । ଅମଳିନ—2. Unsoiled;
(ବିମ୍ଳାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) unfaded. ୩ । ତାଜା—3. Fresh.

ବିମ୍‌ସ—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—ସର ଜନ୍ ବିମ୍ସ; ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଭାଷା ତତ୍ତ୍ୱ-
Bim-s ବିଦ୍ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଇଂରାଜ ପଣ୍ଡିତ—Sir John Beams, the
बिम्‌स great philologist of Indian languages.
बिमस [ଦ୍ର—ଏ ଭାରତରେ ସିଭିଲ୍ ସର୍ଭିସ୍‌ରେ ଉଚ୍ଚ ଚାକିରି
(ବିମ୍ସ—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିଥିଲେ । ଏ କଟକର ଓ ବାଲେଶ୍ୱରର କଲେକ୍ଟର ଓ ପରେ ଓଡ଼ିଶାର କମିସନର୍ ହୋଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ହିନ୍ଦୀ, ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା ଓ ଗୁଜରାଟୀ ଭାଷାର ତୁଳନାମୂଳକ ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରାମାଣିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଟେ ।]

ବିୟଚ୍ଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିୟଚ୍ଚାରିନ୍ ୧ମା. ୧ବ; ବିୟତ୍+ଚରିନ୍)
Biyachchārī —୧ । ଆକାଶଗାମୀ—1. Roaming in
(ବିୟଚ୍ଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) the sky. ୨ । ଉଡ଼ୁଥିବା—2. Flying.
ସଂ. ବି—ଚିଲପକ୍ଷୀ—The kite; Falco Ater.

ବିୟତ୍—ସଂ. ବି (ବି=ଦୂରେ+ଯମ୍ ଧାତୁ=ବିରତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ
Biyat କ୍ୱିପ୍)—ଆକାଶ—The sky.

ବିୟତ୍‌ପତାକା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବିଦ୍ୟୁତ୍ (ହି. ଶ)—
Biyat-patākā Lightuing.

ବିୟତ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିୟତ୍)—ଆକାଶ—The sky. (ଉ—
Biyata ବିୟତୁଁ ଖସାଇ ରଥପୁରେ ଯାଇ ଅଶୋକ ବସିନେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିୟତେ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିୟତ୍ ଶବ୍ଦର ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ଏକବଚନରେ
Biyate ଆକାର)—ଆକାଶ—The sky. (ଉ—ବିୟତରେ ଜଳଧାର ପ୍ରାୟେ ବସିଲେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିୟଦ୍‌ଗଙ୍ଗା — ସଂ. ବିଂ ସ୍ତ୍ରୀ (ବିୟତ୍+ଗଙ୍ଗା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) — ସ୍ୱର୍ଗଗଙ୍ଗା; Biyadgaṅā ମନ୍ଦାକିନୀ — The celestial Ganges (a mythological river).

ବିୟନ୍ମଣି — ସଂ. ବି (ବିୟତ୍ = ଆକାଶ + ମଣି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୂର୍ଯ୍ୟ— Biyanmaṇi The sun.

ବିଯମ—ସଂ. ବି (ବି+ଯମ୍ ଧାତୁ=ନିବୃତ୍ତି କରିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । Bijama ସଂଯମ; ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦମନ—1. Self restraint; self-control; controlling one's passions. ୨ । ନିବୃତ୍ତି-2. Cessation; stoppage. ୩ । (+କର୍ମ.ଅ) ଯାତନା—3. Pain; agony.

ବିଯାତ-ସଂ. ବିଣ, ପୁଂ(ବି=ବିଶେଷ+ଯାତ=ଉତ୍ପନ୍ନ; ଯେ ନିଜର ବିଷୟ ଚଳି ଇଚ୍ଛା କରେ) — ୧ । ଧୃଷ୍ଟ; ପ୍ରଗଲ୍ଭ—1. Audacious; impudent. ୨ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ—2. Shameless. (ବିଯାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଅଶିଷ୍ଟ; ଅଭଦ୍ର—3. Impolite; rude.

ବିଯୁକ୍ତ(ତ)—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । Bijukta(ta) ବିରହିତ--1. Bereft of; destitute of. ୨ । ବିଚ୍ଛିନ୍ନ—2. Separated. ୩ । ତ୍ୟକ୍ତ—3. Left; abandoned. ୪ । ବ୍ୟବକଳିତ; ବିଶ୍ଳିଷ୍ଟ—4. Subtracted; minus

ବିଯୁକ୍ତ ଚିହ୍ନ — ଦେ. ବି (ଗଣିତ)—'—' ଏହି ଚିହ୍ନ; ଗୋଟିଏ ରାଶିରୁ Bijukta chihna ଅନ୍ୟ ରାଶିକୁ ବିୟୋଗ କରିବାକୁ ହେଲେ বিয়োগ চিন্‌হ ବଡ଼ ରାଶି ପରେ ବିଅଯିବା ଚିହ୍ନ—The **वियोग चिन्‍ह** (ବିଯୋଗ ଚିହ୍ନ — ଅନ୍ୟରୂପ) minus sign.

ବିଯୁକ୍ତ ତଡ଼ିତ୍(ବିଦ୍ୟୁତ୍)—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ବିଦ୍ୟୁତ୍ Bijukta taṛdit (bidyut) ଶକ୍ତିର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ବିପରୀତ [ଯୁକ୍ତ ତଡ଼ିତ୍(ବିଦ୍ୟୁତ୍)—ବିପରୀତ] 'ଯୁକ୍ତ' ଅଂଶ ଆସି ସଂଯୁକ୍ତ ହୁଏ—Negative electricity

ବିଯୋ(ୟୋ)ଗ—ସଂ. ବି (ବି+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ବିଚ୍ଛେଦ; Bijo(yo)ga ବିରହ—1. Bereavement; separation; (ବିପରୀତ—ସଂଯୋଗ) disunion. ୨ । ଅଭାବ—2. Want. ୩ । (ଗଣିତ) ଏକ ରାଶିରୁ ଅନ୍ୟ ରାଶିକୁ ବାଦ୍ ଦେବା; ଫେଡ଼ାଣ—3. (mathematics) Subtraction. ଦେ. ବି—୧ । ମୃତ୍ୟୁ—1. Death. ୨ । ବିନାଶ—2. বিয়োগ Destruction. [ଉ--ରମଣୀମଣିଙ୍କ ଯୋଗେ ଗୃହିଲେ; **वियोग** ଯୋଗ ବିଯୋଗ ହୋଇବ ଯାଇଲେ । ଉକ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ-ସୁନ୍ଦରୀ] ଦେ. ବିଣ—ବିରହିତ-Destitute of. [ଉ— ଚେତନା ଧର୍ମ କାମ ଭୋଗ, ସକଳ ସୁଖେ ମୁଁ ବିଯୋଗ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ବିଯୋ(ୟୋ)ଗ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଗଣିତ) ଏକ ରାଶିରୁ ଅନ୍ୟ Bijo(yo)ga kariba ରାଶିକୁ ଫେଡ଼ିବା—1. (math) To বিয়োগ করনা subtract. ୨ । (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ଫୋପାଡ଼ି **वियोग करना** ଦେବା—2. To throw away; to fling away.

[ଉ—ବିଦଳିତମୁଦ୍ରା ରସାଳ, ବିଯୋଗ ତଳେ ବିଯୋଗ— ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଯୋ(ୟୋ)ଗ ଫଳ—ସଂ. ବି—(ଗଣିତ) ଗୋଟିଏ ରାଶିରୁ ଅନ୍ୟରାଶିକୁ Bijo(yo)ga phala ଫେଡ଼ିଲେ ଯାହା ବାକି ରହେ— (math) Remainder of a subtraction.

ବିୟୋଗ ବିଧୁର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍; ବିୟୋଗ+ବିଧୁର)— Biyoga bidhura ପ୍ରିୟଜନଙ୍କ ବିଚ୍ଛେଦ ଯୋଗୁଁ କାତର— [ବିୟୋଗ ବିଧୁରତା—ବି] Much troubled on account of (ବିୟୋଗବିଧୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) bereavement or separation.

ବିୟୋଗ ଶୃଙ୍ଗାର — ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ବିୟୋଗାତ୍ମକ ଶୃଙ୍ଗାର)— Biyoga sṛungāra ଯେଉଁ ଶୃଙ୍ଗାରରସ ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କର (ବିପ୍ରଲମ୍ଭ ଶୃଙ୍ଗାର—ଅନ୍ୟନାମ) ବିଚ୍ଛେଦକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରେ— ସଂଯୋଗ ଶୃଙ୍ଗାର } ସଂଭୋଗ ଶୃଙ୍ଗାର } ବିପରୀତ A sentiment in romance depicting the separation between 2 lovers. [ଦ୍ର—ସାହିତ୍ୟରେ ଶୃଙ୍ଗାର ବା ଆଦିରସକୁ ୨ ପ୍ରକାରରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି । ସଂଯୋଗ ବା ସଂଭୋଗ ଶୃଙ୍ଗାର; ବିଯୋଗ ବା ବିପ୍ରଲମ୍ଭ ଶୃଙ୍ଗାର; ବିପ୍ରଲମ୍ଭ ଶୃଙ୍ଗାରର ୩ଟି ଦଶା; ଯଥା—ପୂର୍ବରାଗ, ମାନ ଓ ପ୍ରବାସ—ଦ୍ର. ଣ ।]

ବିୟୋଗାତ୍ମକ — ସଂ. ବିଣ (ବିୟୋଗ+ଆତ୍ମନ୍+କ)—ଯାହାର ଆତ୍ମା ବା Biyogātmaka ପ୍ରକୃତି ବିୟୋଗ ଅଟେ—Negative. (ବିୟୋଗାତ୍ମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)(ବିୟୋଗ ପ୍ରକୃତିକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିୟୋଗାନ୍ତ — ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)--ଯାହାର ଶେଷରେ ମୃତ୍ୟୁ ବା ବିଚ୍ଛେଦ Biyogānta ଘଟେ ବା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୁଏ—Terminating in (ବିୟୋଗାନ୍ତକ — ଅନ୍ୟରୂପ) death or by the description (ବିପରୀତ—ମିଳନାନ୍ତକ) of death or separation.

ବିୟୋଗାନ୍ତ ନାଟକ—ସଂ, ବି (ଅଧୁନିକ)—ଯେଉଁ ନାଟକର ଶେଷରେ Biyogāntaka nāṭaka ମୃତ୍ୟୁ ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥାଏ— Tragedy.

ବିଯୋ(ୟୋ)ଗିନୀ— ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ [ବିଯୋ(ୟୋ)ଗିନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । Bijo(yo)gini ବିରହିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. A woman separated from her lover; a forsaken woman. ୨ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. Name of a Sanscrit metre. ସଂ. ବିଣ, ସ୍ତ୍ରୀ—ବିୟୋଗୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Biyogi.

ବିଯୋ(ୟୋ)ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି — ୧ । ନିଯୁକ୍ତ କରିବା-1. To engage. Bijo(yo)gibā [ଉ—ବିଯୋଗିଲେ ଚନ୍ଦ୍ର ପାପମାନ କୁମୁଦିନୀ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ବିଯୁକ୍ତ କରିବା—2. To subtract; to separate.

ବିଯୋ(ଯ୍ୟୋ)ଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ [ବିଯୋଗିନ୍; ୧ମା. ୧ବ; ବିଯୋ-
Bijo(yo)gi (ଯ୍ୟୋ)ଗ+ଇନ୍]—୧ । ପୃଥକ୍‌ଭୂତ—1. Desti-
[ବିଯୋ(ଯ୍ୟୋ)ଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] tute; bereft. ୨ । ବିରହୀ; ବିଚ୍ଛେଦ
ଯୁକ୍ତ—2. Separated from one's beloved. ୩ ।
ଯାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ମରଯାଇଅଛି—3. Surviving one's wife.
ସଂ. ବି-ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ—The ruddy drake; Anas Casarca.

ବିଯୋ(ଯ୍ୟୋ)ଜିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ ଣିଚ+କର୍ମ. ତ)—୧ ।
Bijo(yo)jita ବିଚ୍ଛେଦ ପ୍ରାପିତ—1. Caused to be sepa.
ted. ୨ । ବିଶ୍ଳିଷ୍ଟ—2. Disunited. ୩ । ଶୂନ୍ୟୀ-
କୃତ—3. Deserted; vacated. ୪ । ବିରହିତ—
4. Destitute;

ବିର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବିଅର୍)—ଯବଧାନରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକପ୍ରକାର
Bir ৱিয়র **वियर, बीर** ବିଲାତି ଅନୁଗ୍ର ସୁରା ବା ମଦ—Beer.

ବିର୍‌ଜା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଚିଡ଼ିଲ; ଯେ ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ
Bir-jā ଚିଡ଼େ—Irascible; irritable.

ବିର୍‌ଜି(ଝି)ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସ. ବିରକ୍ତ)—୧ । ବିରକ୍ତ
Bir-ji(jhi)bā ହେବା—1. To be displeased. ୨ ।
বিরক্ত হওয়া **रूठना** ଚିଡ଼ିବା—2. To fret; to be irritated.

ବିର୍‌ଝାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଖଚେଇହେବା—
Bir-jhāibā 1. To make faces. ୨ । ଖେଙ୍କିବା—To
বিরক্ত করা **रूठाना** snarl. ୩ । ଚିଡ଼ାଇବା—3. To irritate a person.

ବିର୍‌ନି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଆଖିର ଉପର ପତାର ବାଳ—
Bir-ni 1. The hair of the upper eyelid. ୨ । (ସ ବାରଣ) ବେଣା—2. Benā grass.

ବିର୍‌ରୁ କୋଳି—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି (ସ. ବଦ୍ରୀ; ଭୁଲ, ହି. ବୈର୍)—
Bir-ru koli ବରକୋଳି—Jujube; Zezyphus Jujuba.

ବିର(ରି)କତ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସ. ବିରକ୍ତ)—୧ । ବିରକ୍ତ—1. vexed,
Bira(ri)kata bothered. (ଉ—ଅଛଇ ତୋର ମାୟା
[ବିର(ରି)କତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] ମୋତେ, କେବେହେଁ ବିରକତ
বিরক্ত ନୋହେଁ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୨ । ବିରକ୍ତିକର—
2. Troublesome.

ବିର(ରି)କତି—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ବିରକ୍ତି)—ବିରକ୍ତି—
Bira(ri)kati বিরক্তি Vexation; botheration.

ବିରକ୍ତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ରଞ୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଅନନୁ-
Birakta ରକ୍ତ—1. Unattached. ୨ । ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ—
(ଅନୁରକ୍ତ—ବିପରୀତ) 2. Dissatisfied; vexed. ୩ ।
କ୍ଳିଷ୍ଟ—3. Troubled. ୪ । ବୈରାଗ୍ୟଯୁକ୍ତ; ଉଦା-
ସୀନ—4. Averse to worldly ties; having
renounced worldly connections ୫ । ବିରତ
5. Desisted. ୬ । (+କର୍ମ ତ) ପରିତ୍ୟକ୍ତ—
6. Forsaken. ୭ । ପ୍ରସକ୍ତ—7. Experienced.
[ବିରକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ] ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚିଡ଼ିଲ, ଚିଡ଼ଚିଡ଼ା—1.
[ବିରକ୍ତତା—ବି] Irritable; surly. ୨ । ଦିକଗଞ୍ଜ—
2. Bothered; annoyed; teased.

ବିରକ୍ତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚିଡ଼ାଇବା—1. To tease. ୨ ।
Birakta kariba ମନରେ କଷ୍ଟ ଦେବା—2. To trouble;
বিরক্ত করা **विरक्त करना** to annoy.

ବିରକ୍ତ(କ୍ତି)ଭାବ—ସ. ବି—୧ । ସଂସାରଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ମନରେ ଦ୍ରୋହଭାବ
Birakta(kti)bhāba 1. Misanthropy. ୨ । ସଂସାର
ବିରାଗ; ବୈରାଗ୍ୟ—2. Freedom from worldly
attachment. ୩ । ଅନନୁରାଗ—3. Want of
attachment. ୪ । ଔଦାସ୍ୟ—4. Indifference.
୫ । ଅରୁଚି; ଅନିଚ୍ଛା—5. Disrelish; distaste.
୬ । ପ୍ରତିକୂଳତା—6. Opposition; untoward-
ness. ୭ । ବୈମୁଖ୍ୟ; ବିମୁଖତା—7. Dislike;
aversion; disinclination. ୮ । ଅସନ୍ତୋଷ—
8. Disgust; annoyance; discontent. ୯ ।
ଚିଡ଼ିଲ ଅବସ୍ଥା—9. Surliness; irritation.

ବିରକ୍ତ(କ୍ତି) ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—ବିରକ୍ତି ବୋଧ ହେବା—Feeling
Birakta(kti) lāgibā of annoyance or disgust;
বিরক্ত লাগা **विरक्त मालुमहोना** ennui. [ଯଥା—ଖାଲି
ବସିରହିବାଯୋଗୁଁ ମୋତେ ଭାରି ବିରକ୍ତ ଲାଗିଲାଣି ।]
ଦେ. କ୍ରି—ବିରକ୍ତି ଜାତକରିବା—To cause
annoyance or tedium. (ଯଥା—ଖାଲି ବସିରହିବା
ମୋତେ ଭାରି ବିରକ୍ତ ଲାଗେ ।)

ବିରକ୍ତା—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିରକ୍ତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଦୁର୍ଭାଗା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Biraktā 1. Unfortunate or forsaken (wife).
୨ । (ଜୀବତ୍‌ସ୍ୱାମିକା ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ) ସ୍ୱାମୀପ୍ରତି
ଅନନୁକୂଳ (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. Displeased with the
husband; disgusted (wife).

ବିରକ୍ତି—ସଂ. ବି (ବି+ରଞ୍ଜ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ବୈରାଗ୍ୟ—
Birakti 1. Aversion to worldly affairs. ୨ । ଉଦା-
ସୀନତା—2. Indifference. ୩ । ଅସନ୍ତୋଷ—
3. Dissatisfaction; discontent. ୪ ।
ମନୋବେଦନା—4. Mental anguish. ୫ ।
ବିରତି—5. Cessation. ଦେ. ବି—ଘୃଣା—
Disgust; hatred.

ବିରକ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବିରକ୍ତିଜନକ—1. Producing
Biraktiā annoyance or disgust; disgusting.
বিরক্তিকর ୨ । ଯେ ବିରକ୍ତ କରେ—2. Annoying; teasing.
विरक्ति करनेवाला ୩ । ମନର କଷ୍ଟଦାୟକ—3. Troublesome
୪ । ଚିଡ଼ଚିଡ଼ିଆ; ଚିଡ଼ିଲ—4. Surly; chafing. ୫ ।
ମନୋବେଦନା ଯୁକ୍ତ—5. Anguished; troubled.

ବିରକ୍ତିକର—ସ. ବିଣ (ବିରକ୍ତି+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବୈରାଗ୍ୟ
Biraktikara ଜନକ—Producing aversion or indif-
(ବିରକ୍ତିଜନକ, ବିରକ୍ତିପ୍ରଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) ference to the
বিরক্তিকর world. ଦେ. ବିଣ—ଯାହା ମାନସିକ କଷ୍ଟ ଦିଏ;
[ବିରକ୍ତିକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ମନୋବେଦନା ଦାୟକ—Annoying;
troublesome; grievous.

ବିରଙ୍ଗ—ସଂ. ବଣ. [ବି+ରଙ୍ଗ]—୧ । ବିବର୍ଣ୍ଣ—1. Pale.
Biranga ୨ । ବହୁବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ; ଚିତ୍ରିତ—2. Multicoloured. ୩ । ମନ୍ଦବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—3, Bad-coloured.
ବେରଂଗ
बिरंग ସଂ. ବି—କୁକ୍କୁଟ; କୁକୁଡ଼ା—A cock.

ବିରଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବି—କନ୍ଧମାନେ ଜଙ୍ଗଲ ପୋଡ଼ି ଯେଉଁ
Birangā ଜମିରେ ମକା ଆଦି ଫସଲ କରନ୍ତି; ତାଦୃଶ ଜମି—Land reclaimed by the Khonds for growing maize etc.

ବିରଚକ—ସଂ, ବି ଓ ବଣ, ପୁଂ (ବି+ରଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—
Birachaka ବିରଚୟିତା (ଦେଖ)—Birachayitā (See)
(ବିରଚିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିରଚନ(ନା)—ସଂ.ବି (ବି+ରଚ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ;+ଆ)—୧ । ଗଢ଼ା;
Birachana(nā) ନିର୍ମାଣ—1. Building; construction. ୨ । (ପ୍ରବନ୍ଧ, କବିତା ଆଦିର) ରଚନ; ପ୍ରଣୟନ—2. Composing (of books, poems etc.) ୩ । ଗ୍ରଥନ; ସୁସଂସ୍ଥାପନ—3. Composition; orderly arrangement. ୪ । ଚିତ୍ରଣ—4. Delineation,

ବିରଚନୀୟ—ସଂ, ବଣ (ବି+ରଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । ବିରଚିତ
Birachaniya ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be composed or constructed. ୨ । ଯାହା ରଚିତ ହେବ—2. About to be composed.

ବିରଚୟିତା—ସଂ, ବି ଓ ବଣ ପୁଂ (ବି+ରଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ, ତୃ; ୧ମା,
Birachayitā ୧ବ)—୧ । ନିର୍ମାତା—1. Builder. ୨ ।
(ବିରଚୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପ୍ରଣେତା—2. Composer; author. ୩ । ଚିତ୍ରକର—3. Painter. ୪ । ବର୍ଣ୍ଣନାକାରୀ—4, Describer.

ବିରଚିତ—ସଂ, ବଣ (ବି+ରଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ, ତ)—୧ ।
Birachita ନିର୍ମିତ—1. Built; constructed. ୨ । ରଚିତ; ପ୍ରଣୀତ—2. Composed. ୩ । ଚିତ୍ରିତ—3. Delineated; pictured. ୪ । ଗ୍ରଥିତ—4. Arranged or laid in order. ୫ । ବର୍ଣ୍ଣିତ—5. Described. ସଂ, ବି (+ଭାବ. ତ)—ରଚନା—Composition. (ଉ—ଦିବସ୍ତୁ ଏ କଷ୍ଟ, ଯାକ ହେବ ଅଷ୍ଟ, ଭୁର୍ଗ ନାଥର ଏ ବିରଚିତ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳୋଗୋବିନ୍ଦ, ଦ. ଗୀତ ।)

ବିରଚିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ବିରଚନ)—୧ । ନିର୍ମାଣ କରିବା—
Birachibā 1. To build; to construct. ୨ । କହିବା—
विरचा 2. To speak; to utter. (ଉ—ଏପରି ନବସନ
ेरचना ଶ୍ୟାମ ଗୃହ୍ନୁ ବିରଚି ଲଭୁଁ ବିରାମ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ୩ । (ପ୍ରବନ୍ଧାଦି) ରଚନା କରିବା—3. To compose. (ଉ—ବାଣ ପଦେ ଏ ଛନ୍ଦ ମନୋହର, ବିରଚେ ଉପଇନ୍ଦ୍ର ବୀରବର । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୪ । ଗ୍ରଥନ କରିବା—4. To arrange in order. ୫ । ବର୍ଣ୍ଣନ କରିବା—5. To describe. ୬ । ଚିତ୍ରଣ କରିବା—6. To draw up; to delineate. ୭ । ସମ୍ପାଦନ କରିବା—7. To do. (ଉ—ବନ୍ଧନ ବଧିବ ବିରଚିବାର ମୁଖ ଧନ ! ମୁଁ ପଚାରୁଁଛି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।)

ବିରଜ—ସଂ. ବଣ (ବି+ରଜଃ)—୧ । ନିର୍ମଳ; ସଫା—
Biraja 1. Neat and clean. (ଉ—ବିରଜ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ, ସ୍ନିଗ୍ଧ ମୁଖ ଶୋଭିବନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୨ । ଧୂଳି ଶୂନ୍ୟ—2. Free from dust (Apte), ୩ । କ୍ରୋଧାଦି ରିପୁର ଅବଶୀଭୂତ—3. Not swayed by passions (Apte). ୪ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—4. Faultless. ୫ । ରଜୋଗୁଣରହିତ—5. Free from Rajoguna. ସଂ, ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishnu. ୨ । ଶିବ—2. Siba.
(ବିରଜା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିରଜମଣ୍ଡଳ—ସଂ, ବି—ଓଡ଼ିଶାର ଯାଜପୁର ଅଞ୍ଚଳ—A name of
Birajamandala Jājapura in Orissa. [ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ମହାଜୟା ନାମକ ମୂର୍ତ୍ତି ଅଛନ୍ତି—ପ୍ରଭାସଖଣ୍ଡ; ବ୍ରହ୍ମ, ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ବିରଜସ୍କ—ସଂ. ବଣ ପୁଂ (ବି+ରଜସ୍+ଅକ)—୧ । ଧୂଳି ଶୂନ୍ୟ—
Birajaska 1. Free from dust. ୨ । କାମ କ୍ରୋଧାଦିହୀନ—
(ବିରଜାଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Free from passions.
(ବିରଜସ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିରଜସ୍କା—ସଂ, ବଣ, ସ୍ତ୍ରୀ (ବିରଜସ୍କ+ଆ)—୧ । ବିରଜସ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Birajaskā 1. Feminine of Birajaska. ୨ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଋତୁସ୍ରାବ ବନ୍ଦ ହୋଇଅଛି—2. (a woman) Whose menstrual discharge has ceased. ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ବର୍ଷୀୟସୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଋତୁ ସ୍ରାବ ବାହୁଡ଼ ହୋଇଅଛି—A woman of advanced age in whom the menstrual secretion has ceased.

ବିରଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବି+ରଞ୍ଜ ଧାତୁ=ରଞ୍ଜିତ କରିବା+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Birajā ଆ)—୧ । ଦୁବ୍‌—1. A species of creeping grass useful as fodder. ୨ । ଯଯାତି ରାଜାଙ୍କ ମାତା ଓ ନହୁଷଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—2. The mother of King Jajāti. ୩ । ରାଧିକାଙ୍କ ସଖୀବିଶେଷ—3. One of the companions of Rādhikā. ୪ । ଉତ୍କଳର ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରରେ ବିରାଜିତା ବିମଳାଠାକୁରାଣୀ—4. Name of the Goddess Bimalā at Puri. ୫ । ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର; ଜଗନ୍ନାଥ କ୍ଷେତ୍ର; ପୁରୁଷୋତ୍ତମ; ପୁରୀ (ମତାନ୍ତରରେ ଯାଜପୁର)—5. The holy place of Puri (in Orissa) or Jajpur. ୬ । ଯାଜପୁରରେ ପୂଜିତ ଦୁର୍ଗାଦେବୀ—6. Name of the image of Durga worshipped at Jajpur. ୭ । ନଦୀବିଶେଷ—7. Name of a river. ୮ । କପିତ୍ଥ ବୃକ୍ଷ—8. The wood apple tree.

ବିରଜାଃ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ବିଗତ+ରଜସ୍)—ନିବୃତ୍ତ-
Birajāḥ ରଜସ୍କା ସ୍ତ୍ରୀ—A woman who has passed her age of menstruation; a woman of advanced age (above 50). ସଂ. ବିଣ (ବି =ବିଗତ+ରଜଃ=ରଜୋଗୁଣ; ଧୂଳି)—୧ । ରଜୋ-ଗୁଣ ରହିତ—1. Free from carnal desires or worldly passions. ୨ । ଧୂଳିଶୂନ୍ୟ—2. Free from dust.

ବିରଜା କ୍ଷେତ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ କ୍ଷେତ୍ର—1. The sacred
Birajā kshetra town of Puri and its precincts. (ବିରଜାପୀଠ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ମତାନ୍ତରରେ) ଯାଜପୁର (ଏଠାରେ ବିରଜାନାମ୍ନୀ ଠାକୁରାଣୀ ଥିବାରୁ)—2. Jajpur (in Orissa).

ବିରଜା ଦେଶ—ଦେ. ବି—ବିରଜାପୀଠ; ଯାଜପୁର—Jajpur (in
Birajā desa Orissa). (ଉ—କେଶବ ନାମ ବହିବ ବିରଜା ଦେଶେତ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।)

ବିରଜା ମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି—୧ । ପୁରାଣମତେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମଠାରୁ ଯାଜପୁର
Birajā maṇḍala ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଞ୍ଚଳ—1. (according to the Purāṇas) The tract of country extending from Puri to Jajpur in Orissa. ୨ । ଯାଜପୁର ଅଞ୍ଚଳ—2. The country round Jajpur. (ଉ—ବିରଜାମଣ୍ଡଳେ ଯେତେ ଶାସନୀ । ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ ।) [ଦ୍ର—ପୁରାଣମତେ ଦକ୍ଷଙ୍କର ଯଜ୍ଞ ଭଙ୍ଗ ପରେ ସତୀଙ୍କର ମୃତଦେହର ଅଂଶ ଭାରତର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ିବାରୁ ୫୧ ପୀଠ ଓ ୨୨ ଉପପୀଠର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ସତୀଙ୍କର ନାଭି ଉତ୍କଳରେ (ପୁରୀ ବା ଯାଜପୁରରେ) ପଡ଼ିଥିଲା । ପୀଠରେ ନୋଟ୍ ଦେଖ]

ବିରଜୀକୃତ—ସଂ. ବିଣ (ବିରଜ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+କୃତ)—
Birajīkṛuta ୧ । ରଜୋଗୁଣ ରହିତ—1. Freed from (ବିରଜୀକରଣ—ବି) worldly passions and hankerings ୨ । ନିର୍ଧୂଳୀକୃତ—2. Freed from dust; cleansed of dust.

ବିରଞ୍ଚ—ସଂ. ବି (ବି=ବିବିଧ+ରଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ; ମ ଆଗମ)—
Birañcha ବ୍ରହ୍ମା—Brahmā; the Creator.

ବିରଞ୍ଚନ(ନା)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବିରଚନ)—ବିରଚନ (ଦେଖ)
Birañchana(nā) Birachana (See)

ବିରଞ୍ଚି—ସଂ. ବି (ବି=ବିବିଧ ଅର୍ଥାତ୍ ବିବିଧ ପ୍ରାଣୀ+ରଚ୍ ଧାତୁ ସୃଷ୍ଟି
Birañchi କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ; ଯେ ପୃଥିବୀର ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛନ୍ତି)—ବ୍ରହ୍ମା—Brahmā. ଦେ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟ —The sun. (ଉ—ପ୍ରାଚୀଦିଗରେ ବିରଞ୍ଚି ଉଦୟେ, ହୃଦିହୃ କାମୀ ସୁଖେ ନିଦ୍ରାଯାଏ । ପ୍ରଭାତ. ଶଶିସେଣା ।)

ବିରଞ୍ଚି ନାରାୟଣ—ସଂ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମା ଓ ବିଷ୍ଣୁ—
Birañchi nārāyaṇa 1. Brahmā and Bishṇu. ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲା ପାଳିଆ ଗ୍ରାମରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦେବତା—(ଉ—ମାଗଧ ଅନୁପେ ସୀମାସ୍ତମ୍ଭରୂପେ ଚୈତନ୍ୟ ଶିବ, ଯେ ଦେଶେ ବିରଞ୍ଚିନାରାୟଣଙ୍କର ଭୁଙ୍ଗ ମନ୍ଦିର । ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।) ଦେ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ—The Sun-god. ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବିଷ୍ଣୁରୂପୀ ସୂର୍ଯ୍ୟ-ମୂର୍ତ୍ତି—Name of an idol reprsenting the Sun-god. [ଦ୍ର—ଗଞ୍ଜାମର ବୁଗୁଡ଼ା ଗ୍ରାମର ଗୋଟିଏ ମଠରେ ଏ ଦେବତାଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତି ପୂଜିତ ହେଉଅଛନ୍ତି । ଲୋକଙ୍କର ବସନ୍ତ ରୋଗ ହେଲେ ଲୋକେ ଏହାଙ୍କଠାରେ ଭୋଗ ମନାସି କରନ୍ତି । ଚୈତ୍ରର ଦଶମୀଦିନ ଏହାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ପର୍ବ ଓ ମେଳା ହୁଏ ।]

ବିରଞ୍ଚିବା—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ବିରଚନ)—ବିରଚିବା; ରଚିବା;
Birañchiba ରଚନା କରିବା—To compose; to
विरचना बरचना construct; to compile.

ବିରତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ରମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତ)—୧ । ଶାନ୍ତ; ନିବୃତ୍ତ
Birata 1. Stopped; ceased from; desisted. ୨ । ପରାଙ୍ମୁଖ; ବିମୁଖ—2. Averse. ୩ । ଭ୍ରାନ୍ତ—3. Erring; mistaken.

ବିରତି—ସଂ. ବି (ବି+ରମ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ତି)—୧ । ନିବୃତ୍ତି; ବିଶ୍ରାମ
Birati —1. Cessation; stoppage. ୨ । ଶାନ୍ତି—2. Peace; satiety. ୩ । ବିଶ୍ରାମ—3. Rest; relaxation. ୪ । ଅଭାବ—4. Want. (ଉ—ସଂବେଶ ଅଶନ ବିରତିରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଜଗୋଗ୍ରାତିକ୍ତି କ, ଗୀତ ।) ୫ । ବିରାଗ—5. Aversion; dislike; disgust.

ବିରତି ବ୍ୟଞ୍ଜକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା—ସଂ. ବି (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯେଉଁ
Birati byañjaka pratikriyā ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ନିବୃତ୍ତିମୂଳକ ଅଟେ—Negative response or reaction.

ବିରଥ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ(ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ବିଗତ+ରଥ)—ରଥଚ୍ୟୁତ—
Biratha Deprived of a war-chariot; unseated. (ବିରଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଉ—ବିରଥ ହୋଇ ସେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ରଣାଙ୍ଗନେ । ମଧୁସୂଦନ. କର୍ଣ୍ଣବଧ ।)

ବିରଥୀ—ଦେ. ବିଣ(ସଂ, ବିରଥ)—୧ । ରଥଚ୍ୟୁତ—1. Deprived
Birathī of a war-chariot; unseated. [ଉ—ପାଣ୍ଡବ ସୁତମାନେ ସମସ୍ତେ ମହାରଥୀ, ଦେ ତାହାଙ୍କୁ କରିବ ମୋହର ବିରଥୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।] ୨ । ସାରଥି ହୀନ—2. Deprived of a charioteer. [ଉ—ମୋହ ଯାଉଣ ସବଶ ହୋଇଲେ ବିରଥୀ, ଦେଖି ମନେ ମନେ ବିସ୍ମରନ୍ତି ଦାଶରଥୀ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।]

ବିରବ—ଦେ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି—ଗର୍ଜନ—Roaring sound.
Biraba [ଉ—ବେତାଳ ଭଇରବ ସମସ୍ତେ ଭଇରବ ବିରବ ଶକ୍ତପ୍ରସୀ ବହୁ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିରମିବା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି(ସଂ.ବି+ରମ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବିରତ ହେବା—
Birmibā 1. To stop; to cease; to desist. ୨ । ବିଶ୍ରାମ
विरमा विरमना କରିବା—2. To rest.

ବିରଳ—ସଂ. ବିଣ (ବି=ପୃଥକ୍+ରା ଧାତୁ=ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଲ)—
Birala ୧ । ଅଳଗଅଳଗ; ଛଡ଼ାଛଡ଼ା; ଫାଙ୍କଫାଙ୍କିଆ—1. Thin; loose; sparse. ୨ । ଶିଥିଳ; ଢିଲା—2. Slack; relaxed. ୩ । ବ୍ୟବହିତ—3. Interposed. ୪ । ଅଳ୍ପ—4. Few; small; little. ୫ । ନିର୍ଜନ—5. Lonely; secluded. ସଂ. ବି—୧ । ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନ—1. A secluded place. ୨ । ଦଧି—2. Curd. ଦେ. ବିଣ—୧ । ସୁନ୍ଦର—1. Beautiful. [ଉ—ବିରଳ ଅଙ୍ଗୁଳି ନଖେ ଚମ୍ପାକଳୀ ଶିରୀଷ କୋମଳ ଦେହ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ସ୍ପଷ୍ଟ—2. Distinct. [ଉ—ବିରଳ ଗନ୍ଧର୍ବଗାନେ ଶ୍ୟାମ ସାର ସ୍ୱର । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।]

ବିରଳଜାନୁକ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିରଳ+ଜାନୁ, କ ଆଗମ)—
Biralajānuka ୧ । ଲମ୍ବାଜାନୁବିଶିଷ୍ଟ—1. Having long knees.
(ବିରଳଜାନୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବକ୍ରଜାନୁବିଶିଷ୍ଟ (ପ୍ରକୃତି ବାଦ)—2. Having crooked knees.

ବିରସ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ନାହିଁ+ରସ)—୧ । ରସହୀନ; ନୀରସ—1. Sapless; juiceless.
Birasa
(ବିପରୀତ—ସରସ) ୨ । ଶୁଷ୍କ—2. Dry. ୩ । ରସିକତାଶୂନ୍ୟ; ଅରସିକ—3. Devoid of wit or humour. ୪ । ବିରକ୍ତିଜନକ—4. Disgusting. ୫ । ଅପ୍ରୀତିକର—5. Unpleasant. ୬ । ବିସ୍ୱାଦୁ—6. Tasteless; vapid; insipid; ill-flavoured. ୭ । ବିଷଣ୍ଣ—7. Dejected. ସଂ. ବି—୧ । ଅଶ୍ରଦ୍ଧା—1. Distrust; disregard; dislike. ୨ । ଅଭକ୍ତି—2. Disaffection. ୩ । ବିଷାଦ—3. Dejection; sadness.
(ବିରସତା—ବି) ଦେ. ବିଣ—୧ । ହର୍ଷଶୂନ୍ୟ—1. Devoid of joy. ୨ । ହାସ୍ୟଶୂନ୍ୟ—2. Devoid of laugh or smile.
বিরস
उदास, विरस

ବିରସ କଥା—ଦେ. ବି—୧ । ବିଷାଦସୂଚକ ବାକ୍ୟ—1. Sad words. ୨ । ହର୍ଷ ବା ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତାଶୂନ୍ୟ ବଚନ—2. Words uttered without gladness.
Birasa kathā
(ବିରସ ବଚନ—ଅନ୍ୟରୂପ)
বিরস কথা **विरस बात**

ବିରସ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମୁହଁକୁ) ଶୁଖାଇବା ବା ହର୍ଷଶୂନ୍ୟ କରିବା—To have a sad face.
Birasa kariba
বিরসকরা **विरस करना**

ବିରସ ମୁଖ—ସଂ. ବିଣ, ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିରସ+ମୁଖ)—ଯାହାର ମୁହଁ ବିଷଣ୍ଣ ବା ଶୁଖିଲା ଦେଖାଯାଏ—Having a dejected countenance.
Birasa mukha
(ବିରସବଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ବିରସମୁଖୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ବିରସବଦନା }
(ବିରସବଦନୀ—ଦେ. ସ୍ତ୍ରୀ)
ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ବିଷଣ୍ଣ ବଦନ; ଶୁଖିଲା ମୁହଁ—Sad face; dejected countenance

ବିରସ ମୁହାଁ(ହାଁ)—ଦେ. ବିଣ—ବିରସ ମୁଖ—(ଦେଖ)
Birasa mukhā(hā̃) Birasa mukha (See)
(ବିରସମୁହିଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ବିରସମୁହିଁ—ସ୍ତ୍ରୀ]
বিরস মুখো **विरसमुहाँ; कननमुहाँ**

ବିରସିତ(ତା)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ବିରସ)—ବିଷାଦିତ; ଦୁଃଖିତ—
Birasita(tā) Sad (ଉ—ଖାଟରେ ଅତୁଳ ଭେଟ, ମତି ବିରସ ବିରସିତା—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିରହ—ସଂ. ବି (ବି+ରହ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Biraha ୧ । ବିଚ୍ଛେଦ—1. Separation. ୨ । ବିୟୋଗ—2. Bereavement. ୩ । ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅନ୍ତରରେ ରହିବା ବା ଅନୁପସ୍ଥିତି—3. Separation between lovers. ୪ । ତ୍ୟାଗ—4. Relinquishment; abandonment. ୫ । ଅଭାବ—5. Want. ୬ । ଶୃଙ୍ଗାର ରସରେ ବିରହୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବସ୍ଥା ବିଶେଷ—6. The state of mind and body of a separated lover during the progress of love. ୭ । ନ ଘଟିବା ଅବସ୍ଥା—7. Case of a thing not happening or coming to pass. [ଉ—ଘଟନା ବିରହରେ, ଅବଶ୍ୟ ତ ଜହରେ, ତୋ ପେଲ ଅମ୍ବସାଗ ହୋଇଲୁରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଗରଜ୍ଜ୍ଣ ଗୀତ ।]

ବିରହ କାତର—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ—(୭ମୀ, ୫ମୀ ବା ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପ୍ରିୟଜନ ବିଚ୍ଛେଦରେ ଅତି ଦୁଃଖିତ—Grieved on account of living saparated from one's sweet heart.
Biraha kātara
(ବିରହବିଧୁର—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବିରହ କାତରା,ବିରହବିଧୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିରହ ଜ୍ୱାଳା—ସଂ. ବି—ପ୍ରିୟଜନ ବିଚ୍ଛେଦ ଜନିତ କଷ୍ଟ—Pangs or torment due to separation from a lover; pangs of separation.
Biraha jwālā
ବିରହଦୁଃଖ, ବିରହବେଦନା, ବିରହବ୍ୟଥା, ବିରହ ଯନ୍ତ୍ରଣା, ବିରହ ଯାତନା } (ବିରହଜାଳା—ଦେ. ରୂପ) —ଅନ୍ୟରୂପ

ବିରହ ଦଶା—ସଂ. ବି—ବିଚ୍ଛେଦ ଘଟିବା ଯୋଗୁଁ ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କଠାରେ ଲକ୍ଷିତ କ୍ରମିକ ବିଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥା—The different stages which separated lovers pass successively through. [ଦ୍ର—ଏହା ଦଶବିଧ—ଅଭିଳାଷ, ଚିନ୍ତା; ସ୍ମୃତି, ଗୁଣ କଥନ, ଉଦ୍‌ବେଗ, ସମ୍ପ୍ରଳାପ, ଉନ୍ମାଦ, ବ୍ୟାଧି, ଜଡ଼ତା ଓ ଶେଷକୁ ମୃତ୍ୟୁ ।]
Biraha daśā

ବିରହାଗ୍ନି—ସଂ. ବି—(ରୂପକ କର୍ମଧା, ବିରହ+ଅଗ୍ନି)—ବିଚ୍ଛେଦରୂପ ଅଗ୍ନି; ଅଗ୍ନିବତ୍ ଶରୀରକୁ ପୀଡ଼ା ଦେଉଥିବା ବିରହଦୁଃଖ—Torment due to separation from one's beloved (compared to the pangs of burning).
Birahāgni
(ବିରହାନଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିରହିତ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ରହ୍+ଇତ)—୧ । ବଞ୍ଚିତ; ରହିତ—1. Bereft. ୨ । ବିଚ୍ଛେଦପ୍ରାପ୍ତ—2. Separated; left alone. ୩ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ—3. Forsaken; deserted; relinquished.
Birahita

ବିରହୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବିରହ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ପ୍ରିୟଜନଠାରୁ ବିଚ୍ଛେଦଯୁକ୍ତ—Separated from one's beloved.
Birahī
(ବିରହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିରହୋତ୍କଣ୍ଠା—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିରହ+ଉତ୍କଣ୍ଠା)—ପ୍ରିୟଜନ ବିରହଜନିତ ବ୍ୟାକୁଳତା—Anxiety or agony of a separated lover.
Birahotkaṇṭhā
(ବିରହୋତ୍କଣ୍ଠିତ—ବିଣ. ପୁଂ)

ବିରହୋତ୍କଣ୍ଠିତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କାବ୍ୟାଦିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ନାୟିକାବିଶେଷ; ସ୍ୱାମୀ ବିରହଦ୍ୱାରା କାତର ସ୍ତ୍ରୀ—A lady suffering from agony due to separation from her lover.
Birahotkuanṭhitā
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ପ୍ରିୟବିରହ ଯୋଗୁଁ ଉତ୍କଣ୍ଠା ଜର୍ଜରିତା—(a woman) Suffering agony on account of teparation from her lover or husband.

ବିରା—ପ୍ରାଦେ.—(ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ବ୍ରଣ—A boil.
Birā ଦେ. ବି—(ରାଜପୁତାନା) (ସଂ. ସ୍ଥଗିକା)—ରାଜପୁତାନାରେ ଦୁଇଜଣ ବନ୍ଧୁ ବା ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା ପରସ୍ପରଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଲା ବେଳେ ଯେଉଁ ତାମ୍ବୁଲ ବା ପାନଖିଲି ଖିଅଖୋଇ ଦିଅନ୍ତି—Betel packets exchanged between two parting friends or lovers in Rajputana. ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ ବିଅର୍) ଯବ ଧାନରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକପ୍ରକାର ଅନୁଗ୍ର ମଦ—Beer.
বিয়ার बीरसराप
(ବିରସରାପ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିରାଗ—ସଂ. ବି (ବି+ରନ୍ଜ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଔଦାସ୍ୟ; ନିସ୍ପୃହତା—1. Apathy; indifference. ୨ । ଅସନ୍ତୋଷ; ବିରକ୍ତି—2. Dissatisfaction; displeasure; annoynce. ୩ । ଅନନୁରାଗ—3. Dislike. ୪ । ବୈରାଗ୍ୟ—3. Indifference to worldly concerns; relinquishment of worldly cares. ୫ । ବର୍ଣ୍ଣର ପରିବର୍ତ୍ତନ—5. Change of colour. ଦେ. ବି—କ୍ରୋଧ—Rage; anger.
Birāga
ସଂ. ବିଣ—ରାଗଶୂନ୍ୟ—Free from anger or passions. ଗ୍ରା. ବିଣ କ୍ରୁଦ୍ଧ—Angry.

ବିରାଗ ଭାଜନ—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅସନ୍ତୋଷର ପାତ୍ର—Subject of dislike; having incurred the displeasure of.
Birāga bhājana

ବିରାଗୀ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ (ବିରାଗ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଉଦାସୀନ—1. Indifferent. ୨ । ବିରାଗଯୁକ୍ତ—2. Entertaining an aversion or dislike.
Birāgī
(ବିରାଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିରାଜ୍(ଜ)—ସଂ. ବି (ବି+ରାଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କ୍ୱିପ୍; ଅ)—୧ । ପ୍ରକାଶ—1. Manifestation. ୨ । ଶୋଭା; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—2. Beauty (Apte). ୩ । ଦୀପ୍ତି—3. Lustre. ୪ । ଦର୍ଶନ ଯୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ—4. An object worth seeing ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ଅ) କ୍ଷତ୍ରିୟ—5. A member of the Kshatriya caste (Apte). ୬ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ର—6. The first progeny of Brahmā (Apte). ୭ । ଶରୀର; ଦେହ—7. The body (Apte). ୮ । (ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନ) ଦେହ ଉପରେ ଅଧିକାରୀ ବୁଦ୍ଧି—8. (Nyāya philosophy) Intellect which rules over the aggregate of bodies (Apte). ସଂ. ବିଣ—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—1. Shining; brilliant. ଦେ. ବିଣ—୧ । ପ୍ରକାଣ୍ଡ; ବିରାଟ—1. Gigantic; huge. (ଉ—ବିରାଜ ରୂପ ଯାହାର ପୁଣି, ଦ୍ୱିଜ ଚକ୍ର ଯା ଦର୍ଶନ ଗୁଣି, **ଅଙ୍ଗ** ଉପର ସଂସାରେ ଭଣି, ବି ଶୁଭ୍ର କାନ୍ତି ଯେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ବିରାଜିତ; ଶୋଭିତ—2 Shining. ୩ । ବିରାଜମାନ (ଦେଖ)—3. Birajamāna (See) (ଉ—ଫଣାର ଉପରେ ମଣି ହୋଇଛି ବିରାଜ । ପ୍ରାଚୀ ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।)
Birāj(ja)

ବିରାଜ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିରାଜିତ ହେବା; ବିଜେ କରିବା—1. To be present; to appear. ୨ । (କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ) ଶୋଭା ପାଇବା—2 To shine or look grand.
Birāja karibā
বিরাজ করা
विराजना

ବିରାଜମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ରାଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ)—୧ । ଶୋଭମାନ; ଦୀପ୍ତି ବିଶିଷ୍ଟ—1. Shining; splendid. ୨ । ବିରାଜିତ; ଉପସ୍ଥିତ; ବିଦ୍ୟମାନ—2. Present.
Birājamāna
(ବିରାଜମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିରାଜମାନ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ଦେବତା, ରାଜା ଓ ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ)—୧ । ବିଜେ କରିବା; ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—1. To be present. ୨ । ଉପବେଶନ କରିବା—2. To sit. ୩ । ଯିବା—3. To go. ୪ । ଆସିବା—4. To come. [ଦ୍ର—ବିରାଜମାନ ଶବ୍ଦ ବିଶେଷଣ ପଦ ଅଟେ ଓ 'ବିରାଜମାନ ହେବା' ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ ଅଟେ; କିନ୍ତୁ ଲୋକେ ବିରାଜମାନ କରିବା ଭୁଲରେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।)
Birājamāna hebā
বিরাজমান হওয়া
विराजमान होना
(ବିରାଜମାନ କରିବା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ବିରାଜି—ସଂ. ବି (ବି—ପକ୍ଷୀ+ରାଜି=ସମୂହ)—ପକ୍ଷୀମାନେ; ପକ୍ଷୀ ସମୂହ—Birds; a flock or brood of birds. (ଉ—ବିରାଜି ବିରାଜି ଅଛନ୍ତି ମୀନ ଭକ୍ଷଣ ପାଇଁ, ରାଜୀବ ରାଜୀବନୟନା ତହିଁ ଖେଳା କରଇ । ଉପେ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।) ଦେ.ବି—୧ । ବିରାଦର (ଦେଖ)—1. Birādara (See). ୨ । ସମୂହ—2. Multitude. (ଉ—ବିତ ବିରାଜିକୁ ଖିଆଏ ସରତ, ଧୂଳିବାଲୁ ବନ୍ଦୀସମାଧି-ସଙ୍ଗୀତ । ଅଜସ୍ରଚନ୍ଦ୍ର, ଶେଷ ବନ୍ଦୀ ଭାରତୀ ।)
Birāji

ବିରାଜିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି=ରାଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପ୍ରକାଶିତ—1. Manifested; displayed. ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ଉପସ୍ଥିତ—2. Present; attending. ୩ । ଶୋଭମାନ; ଶୋଭିତ—3. Splendid; shining; beautiful. ୪ । ଯାହାର ଶୋଭମାନ ମୂର୍ତ୍ତି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ—4. Exhibited to view view.
Birājita

ବିରାଜିବା—ଦେ. କି (ସଂ. ବି+ରାଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଆସିବା; ବିଜେ
Birājibā କରିବା—1. To come. (ଉ—ବିଜନ ସ୍ଥଳେ ସେ
ବିରାଜା ବଳେ ବିରାଜିବ କ୍ଷଣରୁତ ରୂତଡ ରେ । ଦିନମୂର୍ଯ୍ୟ
विराजना କଗୋଗ୍ରଚନ୍ଦ୍ର ଠ ଗୀତ ।) ୨ । ବିରାଜିତ ହେବା;
ଶୋଭିତ ହେବା; ଶୋଭା ପାଇବା—2. To shine; to look grand. ୩ । ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—3. To appear; to be present. (ଉ—ବିରାଜ ବିରାଜ ଅଛନ୍ତି ମୀନ ଲକ୍ଷଣ ପାଇ । ଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।)—୪ । ବିଜେ କରିବା; ବସିବା—4. To be seated.
[ଉ—ମୋ ଅଙ୍କେ ବିରାଜ ଖେଳିବାକୁ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।]
୫ । ବିଦ୍ୟମାନ ବା ଅବସ୍ଥିତ ହେବା—5. To exist.
[ଉ—ସୁର୍ପାରକେ ଜମଦଗ୍ନିଙ୍କ ଦେଶ ଅଛି, ଅଶୋକଗାର୍ଥ ମଧ୍ୟ ତହିଁ ବିରାଜନ୍ତି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ବିରାଟ୍—ସଂ. ବି (ବି+ରାଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Birāt ୧ । କ୍ଷତ୍ରିୟ—1. A person of the warrior caste. ୨ । (+ଭାବ କ୍ୱିପ୍) କାନ୍ତି—2. Splendour; lustre. ୩ । ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ପୁରୁଷ; ପରମେଶ୍ୱର—3. The all-pervading God.

ବିରାଟ—ଦେ. ବିଣ (ବି+ରାଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ସୁବୃହତ୍; ବିଶାଳ—
Birāṭa বিরাট विराट 1. Gigantic; enormous; huge. ୨ । ମହତ୍—2. Splendid; great; grand.
ସଂ. ବି (ବି+ରଟ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ବଙ୍ଗଦେଶର ଉତ୍ତରାଂଶରେ ଅବସ୍ଥିତ ଆଧୁନିକ ବଗୁଡ଼ାଜିଲ୍ଲାର ସନ୍ନିହିତ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜ୍ୟ ଓ ନଗର (ମତାନ୍ତରେ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତର ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟ)—1. An ancient country in the north of Bengal, adjoining the district of Bogra. [ଦ୍ର—ଏହି ଦେଶର ରାଜାଙ୍କ ନିକଟରେ ପାଣ୍ଡବମାନେ ଅଜ୍ଞାତ ବନବାସର ତ୍ରୟୋଦଶ ବର୍ଷରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନଭାବରେ ଛଦ୍ମବେଶରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ଏହି ରାଜାଙ୍କର ଶ୍ୟାଳକ ଓ ସେନାପତି କୀଚକଦ୍ୱାରା ଦ୍ରୌପଦୀ ଅବମାନିତା ହୋଇଥିବାରୁ କୀଚକ ଭୀମଙ୍କଦ୍ୱାରା ହତ ହୋଇଥିଲା । ଏ ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟା ଉତ୍ତରାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅର୍ଜୁନପୁତ୍ର ଅଭିମନ୍ୟୁଙ୍କର ବିବାହ ହୋଇଥିଲା ।] ୨ । ବିରାଟଦେଶର ରାଜା—2. The king of Birāṭa country.
୩ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ ପଞ୍ଚପାଣ୍ଡବଙ୍କର ଆଶ୍ରୟଦାତା ବିରାଟର ବା ମତ୍ସ୍ୟଦେଶର ରାଜା—3. (specially applied to) The king of Birāṭa country in whose court the exiled Pāṇḍaba brothers had taken shelter. ୪ । (ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର) ସମସ୍ତ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ସମଷ୍ଟିଭାବରେ ବିରାଜିତ ଚୈତନ୍ୟ ବା ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ଭଗବାନଙ୍କ ସତ୍ତା—4. (Hindu philosophy) The Supreme consciousness or Soul pervading the universe. ୫ । ପରମେଶ୍ୱର—5. The omnipresent God. ୬ । କ୍ଷତ୍ରିୟ—6. A Kshatriya; a man of the military caste amongst the Hindus. ୭ । ସ୍ୱାୟମ୍ଭୁବ ମନୁ—7. The 1st progeny of Brāhmā; the first ancestor of mankind. ୮ । କାନ୍ତି; ଦୀପ୍ତି—8. Lustre; splendour; beauty, ୯ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—9. Name of a Sanskrit metre. ୧୦ । ଏକପ୍ରକାର ନାଗସାପ—10. A species of cobra. ଦେ. ବି(ସଂ, ବିରାଜ)—ଗରୁଡ଼—Garuṛda, the king of birds. [ଉ—ବିରାଟ ମୁକୁଟ ସେହି, ବିରାଟ ଧ୍ୱଜରେ ରହି, ବିରାଟମୂର୍ତ୍ତିରେ ନେତ୍ରା, ହୋଇଲେ ତହିଁ ଯେ ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିରାଟକାୟ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଶାଳକାୟ; ଯାହାର ଶରୀର
Birāṭakāya ଅତି ବୃହତ୍—Gigantic.
ଦେ. ବି—ବିଶାଳ ଦେହ—Big body.

ବିରାଟଜ(କ)—ସଂ. ବି (ବିରାଟ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିରାଟ
Birāṭaja(ka) ଦେଶଜାତ ଏକପ୍ରକାର ନିକୃଷ୍ଟ ହୀରକ—A kind of inferior diamond got in the Birāṭa country.

ବିରାଟ ତନୟ—ସଂ ବି. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମହାଭାରତୋକ୍ତ ବିରାଟ
Birāṭa tanaya ରାଜାଙ୍କର ପୁତ୍ର, ଉତ୍ତର—The son of the king of Birāṭa.

ବିରାଟ ତନୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମହାଭାରତୋକ୍ତ ବିରାଟରାଜାଙ୍କ
Birāṭa tanayā କନ୍ୟା, ଉତ୍ତରା—The daughter of the king of Birāṭa. [ଦ୍ର—ବୃହନ୍ନଳା ନାମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ନପୁଂସକ ବେଶଧାରୀ ଅର୍ଜୁନ ଏହାଙ୍କୁ ସଙ୍ଗୀତ ଓ ନୃତ୍ୟବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ଶେଷରେ ଏ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ପୁତ୍ର ଅଭିମନ୍ୟୁଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କଠାରୁ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ପରୀକ୍ଷିତ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।]

ବିରାଟ ଦେଶ—ସଂ. ବି—ମହାଭାରତୋକ୍ତ ମତ୍ସ୍ୟଦେଶ (ଯେଉଁଠାରେ
Birāṭadeśa ପାଣ୍ଡବମାନେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନଭାବରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲେ);
(ବିରାଟରାଜ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆଧୁନିକ ଉତ୍ତରବଙ୍ଗର ବଗୁଡ଼ା ସନ୍ନିହିତ ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ—Name of an ancient kingdom in the north of Bengal.

ବିରାଟନଗର—ସଂ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ ବିରାଟଦେଶର ରାଜଧାନୀ—The
Birāṭanagara capital of the ancient kingdom of Birāṭa.
ବିରାଟପୁର(ରୀ)
ବିରାଟନଗରୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବିରାଟ ରାଜଧାନୀ
[ଦ୍ର—ନେପାଳ ରାଜ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣ ସୀମା ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିଆଜିଲ୍ଲାର ସୀମାନ୍ତ ପ୍ରଦେଶରେ ନେପାଳର ଯୋଗବାଣୀ ସହର ନିକଟରେ ବିରାଟନଗର ବୋଲି ଗୋଟିଏ ସହର ଅଛି । ଏହା ଗୋଟିଏ ବାଣିଜ୍ୟସ୍ଥଳୀ । ସ୍ଥାନୀୟ ଜନଶ୍ରୁତି ଓ କେତେକ ଭଗ୍ନାବଶେଷରୁ ଲୋକେ ଏହାକୁ ପ୍ରାଚୀନ ବିରାଟ ରାଜଧାନୀ ବୋଲି କହନ୍ତି ।]

ବିରାଟ ପର୍ବ—ସଂ. ବି—ମହାଭାରତର ୧୮ ପର୍ବ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—One
irāṭaparba the 18 books of the Mahābhārata.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପାଣ୍ଡବମାନେ ବିରାଟ ରାଜାଙ୍କ ଗୃହରେ ଅଜ୍ଞାତ ବାସ କରିବା ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।] ଦେ. ବି—୧ । ଭୟାନକ କାଣ୍ଡ—1. A hubbub; a serious state of affairs ୨ । ମହା ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟ—2. A grand display.

ବିରାଟ ମୂର୍ତ୍ତି—ଦେ. ବି—ଭୟଙ୍କର ରୂପ—1. Dreadful appear-
Birāṭa mūrtti ance. ୨ । ବିଶାଳ ଶରୀର—2. Gigantic body. [ଦ୍ର—(୧+୨) ବାର୍ଦ୍ଧିଗର୍ଭସ୍ଥିତ ଏବେ କମଳାଅବସ୍ଥ, ବିରାଟ ମୂର୍ତ୍ତିମାନେ ଭୂଧର ବଡ଼ ସିଦ୍ଧି—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀବିଳାସ ।]

ବିରାଟ ରାଜା—ଦେ. ବି (ସଂ ବିରାଟରାଜ)—ବିରାଟ ଦେଶର ନୃପତି—
Birāṭa rājā The king of Birāṭa country.
ବିରାଟ ରାଜ—ସଂ. ରୂପ) (ବିରାଟ ରାଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିରାଟ ରୂପ—ଦେ. ବି—ବିଶାଳ ଶରୀର—Gigantic body ଦେ.
Birāṭarūpa ବି—ବିରାଟକାୟ; ବିଶାଳମୂର୍ତ୍ତି—Gigantic.
বিরাটরূপ; বিশ্বরূপ [ଦ୍ର—ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ରଥ ଚାଳକ ସାରଥି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା ଉପଦେଶ ଦେଉଥିବା ସମୟରେ ଆପଣାର ଯେଉଁ ସର୍ବବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡବ୍ୟାପୀ ବିଶାଳରୂପ ବା ବିଶ୍ୱରୂପ ଦେଖାଇଥିଲେ, ଗୀତାର ୧୧ଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ତାହା ବିସ୍ତାରିତରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]
(ବିରାଟକାୟ, ବିରାଟମୂର୍ତ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିରାଟି—ଦେ. ବି (ସଂ. ବୈରାଟି=ବିରାଟତନୟ)—ବିରାଟରାଜପୁତ୍ର
Birāṭi ଉତ୍ତର—The son of the king of Birāṭa.

ବିରାଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଡ଼ାଳ)—ଗୃହପାଳିତ ଚତୁଷ୍ପଦ ଜନ୍ତୁବିଶେଷ;
Birāṛi ମାର୍ଜାର; ବିଡ଼ାଳ—The domestic cat; Felis Catus.
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ. ବିରାଳ, ବିଡ଼ାଳ, ବିଲାଲ, ମାର୍ଜାର, ଆଖୁଭୁକ୍
বিড়াল, বিরাল, বেরাল
बिल्ली, बिलार
ମ. ମାଞ୍ଜର
[ଦ୍ର—ନାନାବର୍ଣ୍ଣର ବିରାଡ଼ି ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ମତ୍ସ୍ୟ, ମାଂସ, ଦୁଗ୍ଧ, ଅନ୍ନ ଆଦି ଖାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଖୁବ୍ ପୋଷମାନନ୍ତି । ପୋଷା ବିରାଡ଼ିକୁ ସ୍ନେହରେ ପୁଷି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ । ଏମାନଙ୍କ ପାଦର ପଞ୍ଝାରେ ନଖ ଥାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଏ ନଖମାନ ପାଦ ତଳର ମାଂସଳ ଅଂଶ ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚି ରହିଥାଏ । ବିରାଡ଼ି ରାଗିଗଲେ ସେ ନଖମାନ ଖୋଳ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରି ପଡ଼େ । ଏମାନେ ନଖକୁ ଶସ୍ତ୍ରରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ଓ ଘରର ଚାଳ, କାନ୍ଥ ଓ ଗଛ ଉପରେ ଚଢ଼ି ମୂଷା ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷୀ ଆଦିଙ୍କୁ ଧରି ଖାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ଭଲ ଦେଖାଯାଏ । ଏମାନଙ୍କ ଋତୁକାଳ ଆଶ୍ୱିନ ଓ କାର୍ତ୍ତିକ, ଏବଂ ପୁଷ ମାସରେ ଏମାନଙ୍କର ପିଲା ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି । ଜନ୍ମ ବେଳେ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଆଖି ଫିଟି ନ ଥାଏ । ଏକଜାତୀୟ ବିରାଡ଼ି ବଣରେ ଥାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କୁ ବଣଭୁଆ ବା କଟାଶ ବୋଲାଯାଏ । ଅଣିର୍ବା ବିରାଡ଼ିକୁ 'ଭୁଆ' ବୋଲାଯାଏ । ଭୁଆମାନେ ବିରାଡ଼ିଛୁଆଙ୍କୁ ଖାଇଯାଆନ୍ତି ବୋଲି ମାଈ ବିରାଡ଼ି ଆପଣାର ଛୁଆଙ୍କୁ ଲୁଚାଇ ରଖିଥାଏ ଏବଂ ଛୁଆଙ୍କୁ ବେକକଣ୍ଠାରୁ କାମୁଡ଼ି ଧରି ବହିବାର ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏଥିପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ବାରମ୍ବାର ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କଲେ 'ସେ ଅମୁକ ଜିନିଷକୁ ବିରାଡ଼ିଛୁଆ ଭଳି କରୁଛି' ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ବିରାଡ଼ିମାନେ କୋମଳଶଯ୍ୟା ଓ ନିରୋଳ ଚୁଲିମୁଣ୍ଡ ଆଦି ଉଷୁମ ସ୍ଥାନରେ ଶୋଇବାକୁ ସୁଖ ପାଆନ୍ତି । ପୋଷା ବିରାଡ଼ିକୁ ଅନୁଲୋମ କରି ଆଉଁସିଲେ ସେ ଆନନ୍ଦରେ ଘୁରୁଘୁରୁ ଶବ୍ଦ କରେ । ଏମାନେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଦେହରେ ଘଷି ହେବାକୁ ସୁଖ ପାଆନ୍ତି । କୁକୁରମାନେ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଏବଂ ପ୍ରଭୁ ସାଥିରେ ରହିବାକୁ ସୁଖ ପାଆନ୍ତି, ମାତ୍ର ବିରାଡ଼ିମାନଙ୍କର ପ୍ରଭୁ ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରଭୁର ଗୃହ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ରହିବା ସ୍ଥାନ ପ୍ରତି ବେଶୀ ମାୟାବନ୍ଧନ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏମାନେ ଜିଭଦ୍ୱାରା ଦୁଧ, ଜଳ ଆଦି ପିଇବା ବେଳେ ଚୁଭୁ ଚୁଭୁ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି । ବିରାଡ଼ି ବାଘଠାରୁ ଅତି ଛୋଟ, ମାତ୍ର ତାର ସବୁଅଙ୍ଗର ଗଢ଼ଣ ବାଘ ପରି ।]

ବିରାଡ଼ି ଅଇଁଠା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟରେ ବିରାଡ଼ି ମୁହଁ ଲଗାଇ
Birāṛi aiṇṭhā ଥାଏ—Food already touched by
বেরালের এঠোঁ बिलिकाजुठा the mouth of a cat.

ବିରାଡ଼ି ଅନ୍ତଖାଇ ନାତି—ପ୍ରାଦେ. (ସାଜପୁର) ବି.ସଂ—ଏକପ୍ରକାର ଗାଳି
Birāṛi antakhāi nāti A term of abuse. to males

ବିରାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—ବିରାଡ଼ିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the cat;
Birāṛiā feline. ଦେ. ବି—୧ । ବିରାଡ଼ି ପରି ମାଟିଆ ରଙ୍ଗର ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ନିର୍ବିଷ ସାପ; ମାଟିବିରାଡ଼ିଆ ସାପ—1. A species of earth-coloured small snake having no poison. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ନିର୍ବିଷ ଓ ଫଣାହୀନ; ଲମ୍ବରେ ହାତେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି ।] ୨ । ଗୋରୁମାନଙ୍କୁ ଧରିବା ଏକପ୍ରକାର ଶର୍ଦ୍ଦି ରୋଗ—2. A cattle disease; catarrh. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗୋରୁଙ୍କ ଗଳାରୁ ଘୁଡ଼ୁ ଘୁଡ଼ୁ ଶବ୍ଦ ବାହାରେ ।] ୩ । ବାଛୁରିମାନଙ୍କୁ ଧରିବା ଏକପ୍ରକାର କଣ୍ଡୁ ରୋଗ—3. A wasting disease attacking calves; eczema on the tail of calves.

ବିରାଡ଼ି ଆଖି—ଦେ. ବି—ବିରାଡ଼ିର ଦୃଷ୍ଟିପରି ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି—Sharp-
Birāṛi ākhi ness of eyesight (like that of the
বেরালচোখ cat which can see in the dark). ଦେ. ବିଣ —ବିରାଡ଼ି ଆଖିଆ (ଦେଖ)—Birāṛi ākhiā (See).

ବିରାଡ଼ିଆଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ବିରାଡ଼ିର ଚକ୍ଷୁପରି ଚକ୍ଷୁବିଶିଷ୍ଟ;
Birāṛi ākhiā ଚଇଆଖିଆ—1. Cat-eyed; grey-eyed.
ବିରାଡ଼ିଆକ୍ଷୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । ବିରାଡ଼ିର ଦୃଷ୍ଟିପରି ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ—
ବିରାଡ଼ିଆକ୍ଷେଣ } 2. Sharp-eyed like the cat.
বিড়াল চোখো कुइयां

ବିରାଡ଼ି ଅଞ୍ଚ(ମ୍ପୁ)ଡ଼ା—ଦେ. ବି—ବିରାଡ଼ିର ନଖଦ୍ୱାରା ଖଣ୍ଡିଆ ବା ଚାନ୍ଦ Birārdi ānchu(mpu)rdā ଅବା ରମ୍ପୁଡ଼ିବା—Scratching of a cat with the nails of its paw.
ବିରାଡ଼ି ଅଞ୍ଚୁଡ଼ା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବିରାଡ଼ି ରମ୍ପୁଡ଼ା }
বিরালেরআঁচোড় बिल्लीका नोचाड

ବିରାଡ଼ି ଖୁଆଖୋଇ—ଦେ. ବି—ମାର୍ଜାରଯୁଦ୍ଧ; ବିରାଡ଼ିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ Birrdi khuā khoi ନଖ ଓ ଦନ୍ତଦ୍ୱାରା ହେବା ଯୁଦ୍ଧ— বিরালের ঝগড়া बिल्लीकी लड़ाई A fight between cats.

ବିରାଡ଼ିଖୋଜିଆ—ଦେ. ବି—ଭୂତଅଇରି (ଦେଖ)—Bhuta airi Birārdikhojiā (See); Premmā Integrifolia. (ବିରାଡ଼ିଖୋଜା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିରାଡ଼ି ଛୁଆ—ଦେ. ବି—ମାର୍ଜାରଶାବକ; ବିରାଡ଼ିର ପିଲା—Kitten. Birārdi chhuā বিড়ালছানা बिलौटा

ବିରାଡ଼ି ଝାମ୍ପ—ଦେ. ବି—ବିରାଡ଼ିର କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ଶିକାରକୁ Birārdi jhāmpa ଅଗ ଗୋଡ଼ର ପଞ୍ଝାଦ୍ୱାରା ଟାଣି ନେବା— বিবালেরঠো(থা)নামারা The swoop of a cat with its paw. बिल्लीकी झपट

ବିରାଡ଼ିପରି ଗାଉଁ ଗାଉଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବିରାଡ଼ି କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ Birārdipari gāun gāun hebā ଦ୍ରବ୍ୟ ଖାଉବାବେଳେ, বিরালের মতন গোঁ গোঁ করা ଚାଲେ ଅନ୍ୟ ବିରାଡ଼ି ତାହା ନେଇ बिल्लीसागुँगुँ करना ଯିବ, ଏଥିପାଇଁ ଗାଉଁ ଗାଉଁ ଶବ୍ଦ କରେ) ବିରାଡ଼ି ପରି ଅବ୍ୟକ୍ତ ଅସନ୍ତୋଷସୂଚକ ଧ୍ୱନି ପ୍ରକାଶ କରିବା—To grumble (like the cat while eating).

ବିରଣୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବି+ରଣ=ଯୁଦ୍ଧ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)— Birāṇi (ବିରଣିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧। ହସ୍ତୀ—Elephant.

ବିରାଦର—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ବିରାଦର୍,ତୁଳ. ଇଂ. ବ୍ରଦର୍; ଲାଟିନ୍. ଫ୍ରାଟର୍ Birādara ଗ୍ରୀକ୍. ଫ୍ରାତର୍)—୧। ଭାଇଅ; କୁଟୁମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତି— বেরাদর 1. An agnatic relation. ୨। ଦୂର ସମ୍ପର୍କୀୟ बिरादर କୁଟୁମ୍ବୀ—2. Distant agnate. ୩। କୌଣସି ଅଫିସ୍ ବା କାରଖାନାରେ ସର୍ଦ୍ଦାରଙ୍କ ଅଧୀନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—3. Subordinates working under the headman in an office or workshop. ୪। ରାଜବଂଶୀୟ ଓ ରାଜାଙ୍କର କୁଟୁମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତି—4. An agnate of a Raja's family. ୫। ଏକଜାତି ବା ଏକ ସମାଜର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ—5. Members of the same caste or social group.

ବିରାଦରାନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ବିରାଦରାନ୍; ବହୁବଚନ)—ବିରାଦର- Birādarān ମାନେ—(plural); Kinsmen; brethren. বেরাদরান बिरादरान्

ବିରାଦରି—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—କୁଟୁମ୍ବିତା—Kinship. Birādari বেরাদরী बिरादरी

ବିରାଦରିଆ—ବୈଦେ. ବି—କୁଟୁମ୍ବୀ—Kinsman. ବୈଦେ. ବିଣ— Birādariā ୧। ବିରାଦର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ-1. Relating to kinsmen. বেরাদরী बिरादरी ୨। କୁଟୁମ୍ବୀ—2. Kindred.

ବିରାଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ରାଧ୍ ଧାତୁ=ଅପକାର କରିବା; ପୀଡ଼ା- Birāddha ଦେବା+କର୍ମ. ତ)—୧। ଅପକୃତ—1. Injured. (ବିରାଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨। ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ; ଅତ୍ୟାଚାରିତ—2. Oppressed. ୩। ଅବମାନିତ—3. Insulted. ୪। କୋପାନ୍ୱିତ; କ୍ରୁଦ୍ଧ—4. Enraged.

ବିରାଦ୍ଧା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ରାଧ୍ ଧାତୁ=ଅପକାର କରିବା ଇତ୍ୟାଦି Birāddhā +କର୍ତ୍ତୃ ତୃ; ବିରାଦ୍ଧୃ ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ବ)—୧। (ବିରାଦ୍ଧ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅପମାନ କାରକ—1. Insulting. ୨। ଉତ୍ପୀଡ଼କ—2. Oppressive. ୩। ଅପକାରକ—3. Injurious
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିରାଦ୍ଧର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of. Birāddha.

ବିରାଧ—ସଂ. ବି (ବି+ରାଧ୍ ଧାତୁ=ଅପକାର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— Birādha ୧। ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟବାସୀ ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—1. Name of a demon met and slain byRāmachandra in the forest of Daṇḍakā. (ଉ—ବିରାଧ ବଧ-ପଣ୍ଡିତ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଗତ। ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ।) [ଦ୍ର—ଏ ପୂର୍ବଜନ୍ମରେ ତୁମ୍ବୁରୁ ଗନ୍ଧର୍ବ ଥିଲା ଓ ବୈଶ୍ରବଣ ବା କୁବେରଙ୍କ ଶାପରେ ଅସୁର ଯୋନିରେ ପିତା ସୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ୟ ଓ ମାତା ଶତହ୍ରଦଙ୍କଠାରୁ ଜନ୍ମ ହେଲା। ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟରେ ସୀତାଙ୍କୁ ହରଣ କରି ପଳାଉଥିବା ସମୟରେ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ତା ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ଓ ଯୁଦ୍ଧ ବେଳେ ସେ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ କାନ୍ଧରେ ବସାଇ ନେଇ ଯାଉଥିଲା। ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶେଷକୁ ତାର ଦୁଇ ବାହୁକୁ କାଟି ଗୋଟିଏ ଗାତ ଖୋଳି ସେ ଗାତରେ ବିରାଧକୁ ପୋତିବାରୁ ସେ ଶାପମୁକ୍ତ ହୋଇ ପୂର୍ବଜନ୍ମର ରୂପ ଧାରଣ କରି ଅସୁର ଦେହ ତ୍ୟାଗ କଲା।] ୨। (ବି+ରାଧ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—ଅତ୍ୟାଚାର—2. Oppression. ୩। ଅପକାର—3. Injury. ୪। ପୀଡ଼ା; ବ୍ୟଥା—4. Pain. ୫। ଅପରାଧ—5. Guilt. ୬। ଦୋଷ—6. Fault. ୭। ବିରକ୍ତି—7. Displeasure; disgust. ୮। ବୋଧ—8. Perception.

ବିରାଧନ—ସଂ. ବି (ବି+ରାଧ୍ ଧାତୁ=ଅପକାର କରିବା ଇତ୍ୟାଦି+ Birādhana ଭାବ ଅନ)—୧। ଅପକାର କରଣ—1. Injuring. ୨। ଅତ୍ୟାଚାର କରଣ—2. Oppressing. ୩। ପୀଡ଼ନ; ପୀଡ଼ା ଦେବା—3. Giving pain.

ବିରାବ—ସଂ. ବି (ବି+ରୁ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+ଭାବ ଅ)— Birāba କୋଳାହଳ—Noise. ସଂ. ବିଣ (ବି+ରାବ) —ରବଶୂନ୍ୟ— Noiseless.

ବିରାବୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିରାବ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ଇନ୍; ବିରାବିନ୍; ୧ମା. Birābi ୧ବ)—୧। କୋଳାହଳକାରୀ—1. Noisy; bois- (ବିରାବିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) terous; ୨। ବଡ଼ ପାଟିଆ—2. Loud-voiced. ୩। କୋଳାହଳ ମୟ—3. Full of noise.

ବିରାମ—ସଂ. ବି (ବି+ରମ୍ ଧାତୁ=ଅନୁରକ୍ତ ହେବା+ଭାବ ଅ)—
Birāma ୧ । ବନ୍ଦ; ନିବୃତ୍ତି; ବିରତି—1. Cessation; stoppage; desisting. ୨ । ବିଶ୍ରାମ—2. Rest; remission. ୩ । ଶେଷ; ଅବସାନ—3. End; finish. ୪ । ବିନାଶ—4. Destruction; ruin. ୫ । ପତନ; ଅବନତି—5. Decline. ୬ । ବୈରାଗ୍ୟ 6. Aversion to worldly concerns. ୭ । (ବ୍ୟାକରଣ) ପରବର୍ତ୍ତୀର ଅଭାବ—7. (grammar) The want of the next letter.

ବିରାମ କାଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିରାମ+କାଳ)—୧ । ବିଶ୍ରାମକାଳ
Birāma kāla —1, Time of rest. ୨ । ଅବସର-କାଳ—2. Leisure. ୩ । ଛୁଟି—3. Vacation; a recess.

ବିରାଳ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବିଡ଼୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅଲ)—ବିଡ଼ାଳ; ମାର୍ଜ୍ଜାର;
Birāla (ବିରାଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିରାଡ଼ି—Cat.

ବିରା(ଡ଼ା)ଳାକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିରାଳ+ଅକ୍ଷି)—ବିରାଡ଼ି
Birā(rdā)lāksha ପରି ପିଙ୍ଗଳ ଚକ୍ଷୁର୍ବିଶିଷ୍ଟ; ପିଙ୍ଗ ଆଖିଆ—
(ବିରାଳାକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Cat-eyed. ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣୋକ୍ତ ରାକ୍ଷସ ବିଶେଷ—Name of a demon.

ବିରାସୀ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ଦେ. ବିରାଶି=୮୨=ଅର୍ଥାତ୍
Birāsi ବିୟାଅଶି ସେର)—ଭୂଇଁମହଣିଆ ଧାନ ବସ୍ତା (୮୦ ସେର)ରେ ଗଡ଼ଦାର୍ ମହାଜନ ଓ ଦଣ୍ଡିଦାରମାନେ ଚଳନ୍ତିଆ ଓ ସଗଡ଼ିଆ ବିକେତାଙ୍କଠାରୁ ଶୁକତି, ଭୁଟିଆଦି ପାଇଁ ଅଧିକା ଯେଉଁ ଦୁଇ ସେର ନିଅନ୍ତି; ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତି ମହଣରେ ଯେଉଁ ଅଧିକା ଏକ ସେର ନିଆଯାଏ (ଦୈନିକ ଆଶା ୧୦।୩।୩୪)—An extra one seer in a maund of paddy sold to a trader or commission agent by cartmen and pack-bullock owners who come to sell paddy.

ବିରି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଗ୍ରୀହି)—ମାଷ; ମୁଗ ଜାତୀୟ ଶସ୍ୟ ବିଶେଷ—
Biri Phaseolus Mungo,

ସଂ. ନାମ—ମାଷ, ପିତୃଭୋଜନ, [ଦ୍ର—ଏହା ଶିମ୍ବାଦି ବର୍ଗର
ବଳାଢ୍ୟ, ମାଂସଲ ଲତା ଓ ଏହିର ଛୁଇଁ ଉପରେ ଥିବା
କଲାଇ, ମାଷକଲାଇ, ବିରି ଦାନା; ଲତା ଝାମ୍ପୁଡ଼ା,ଛୁଇଁ ୪ଅଙ୍ଗୁଳ
ଉଡଦ, ଉରିଦ୍ ଲମ୍ବ, ଛୁଇଁ ପାଚିଲେ କଳା ହୁଏ ।
ତେ. ମିନୁ ମୁଲୁ ବିରି ଦୁଇ ପ୍ରକାର—ଲଦି ବିରି,
ମ. ଉଡ଼ିଦ ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ପାଟ୍ଳା; ଆଉ ଏକ
ଗୁ. ଅଡ଼ଦ ପ୍ରକାର ଖୁବ୍ କଳା । ବିରିରୁ ବଗଡ଼ି
ପା. ମାଷ କରି ଡାଲି କରନ୍ତି । ଏହାକୁ ବାଟି
ଆ. ମାଷା ବଡ଼ା, ପୋଡ଼ ପିଠା ଓ ଏଣ୍ଡୁରି ଆଦି

ପିଠା କରି ଯାଏ । ବଟା ବିରିକୁ ଶୁଖାଇ ବଡ଼ି କରନ୍ତି । ବିରିଚୁନାରେ ପାମ୍ପଡ଼ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ବିରି ବଗଡ଼ି କରି ଗୋରୁଙ୍କୁ ଖୁଆନ୍ତି ଓ ସିଝାଇ କରି ଘୋଡ଼ାଙ୍କୁ ଖୁଆନ୍ତି । ଏହା ସଙ୍ଗେ ତେଲ ମିଶାଇ ଆୟୁର୍ବେଦ ମତେ ମାଷ ତେଲ ଓ ମହାମାଷ ତେଲ ଆମବାତ ପାଇଁ ତିଆରି କରାଯାଏ । ବିରିବଟାରେ ପିଆଜ, ବାଇଗଣ ଓ ଲଙ୍କାମରିଚ ଗୁଡ଼ାଇ ପିଠିରେ ବା ତେଲରେ ଛାଣିଲେ ବରା, ବାଇଗଣି, ପିଆଜ ଗୁଲୁଗୁଲାଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।] ଦେ.ଅ—(ହାତୀକୁ ମାହୁନ୍ତର ନିଷେଧାତ୍ମକ ଡାକ)—(A call of the elephant-driver to an elephant directing him to desist) Desist ! Do not do so ! [ଦ୍ର—ହାତୀ ଯାଉ ଯାଉ ବାଟରେ କୌଣସି ଡାଳ ବା ଲୋଭନୀୟ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ଶୁଣ୍ଢ ବଢ଼ାଇବାର ଦେଖିଲେ ମାହୁନ୍ତ ଏ ଡାକ ଡାକେ, ଓ ହାତୀ ଉକ୍ତ ନଶିଦ୍ଧ କର୍ମରୁ ବିରତ ହୁଏ ।]

ବିରି ଉ(ଓ)ପଡ଼ା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଗ୍ରୀହି+ଉତ୍ପାଟନ)—ବିରି ଛୁଇଁମାନ
Biri u(o)pardā ଗଛରେ ସୁପକ୍ୱ ହୋଇ ଶୁଖି ଗଲେ ବିରି ଅମଳ କରିବା ପାଇଁ ସେହି ଗଛମାନଙ୍କୁ ଓପାଡ଼ିବା—The uprooting of the Biri plants for harvesting. [ଦ୍ର—ବିରିଗଛଙ୍କୁ ଓପାଡ଼ି ଆଣି ଖଳାରେ ଶୁଖାଇ ତାକୁ ବେଙ୍ଗଳା ପକାନ୍ତି, କିମ୍ବା ବିରି ଛୁଇଁମାନଙ୍କୁ ବାଉଁଶ ଠେଙ୍ଗାରେ ବାଡ଼ଅନ୍ତି; ତାହା ହେଲେ ବିରି ଶସ୍ୟ-ମାନ ଛୁଇଁରୁ ବାହାରି ପୃଥକ୍ ହୋଇ ଯାଏ; ବିରି ଛୁଇଁର ଶସ୍ୟ ବିହୀନ ଖୋସାମାନଙ୍କୁ ବିରି ବୋଉ ବୋଲି ଯାଏ ।]

ବିରି ଓଲିଆ—ଦେ. ବି—ବିରିକୁ ବାନ୍ଧି କରି ରଖିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Biri oliā ଭୁଟାର ପୁଡ଼ା—Packet made of straw for storing Biri grain. [ଉ—ଏତେ ଖାଇ ନ ପୂରିଲା ପେଟ, ବିରି ଓଲିଅରେ ମାରୁଛୁ ହାତ । ଡଗ ।]

ବିରିକ୍—ବୈଦେ.—(ଇଂ=ବ୍ରେକ୍; ବ୍ରେକ୍‌ଭ୍ୟାନ୍) ବି. (ଗ୍ରାମ୍ୟ)—
Birik বিরিক विरिक ବ୍ରେକ୍, ବ୍ରେକ୍‌ଭ୍ୟାନ୍ (ଦେଖ)—
[ବିରିକ୍‌ଭା(ଭେ)ନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ] Brake; brakevan.

ବିରିକ୍ ମା(ମେ, ମ୍ୟା) ନ୍—ବୈଦେ.—(ଇଂ—ବ୍ରେକ୍‌ମ୍ୟାନ୍)—ବି—
Birik-mā(me,myā)n (ଗ୍ରାମ୍ୟ)—ବ୍ରେକ୍‌ମ୍ୟାନ୍ (ଦେଖ)
বিরিকমেন विरिकमेन Brakesman.

ବିରିକଟ—ଗ୍ରା. ବିଣ—(ସଂ. ବିରକ୍ତ)—ବିରକ୍ତ—
Birikata दिक, বিরক্ত Vexed; displeased.
(ବିରିକଟ—ବି) ବି—୧ । ବିରକ୍ତି—1. Vexation; displeasure. ୨ । କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରିବା ଜନିତ ଅବସାଦ—2. Ennui; tedium.

ବିରିକଟିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ—(ସଂ. ବିରକ୍ତି ଜାତ)—୧ । ବିରକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ—
Birikatiā 1. Full of displeasure. ୨ । ବିରକ୍ତିଜନକ—
मूसकील, दुखदाई 2. Causing displeasure; vexatious. (ଯଥା, ଏ କାମ ଖୁବ୍ ବିରିକଟିଆ ଲାଗୁଛି ।) ୩ । ଲମ୍ବା ବସି ରହିବା ଯୋଗୁଁ ଅବସାଦଜନକ—3. Tedious.

ବିରିକା(କି)ଟିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ବିରକ୍ତ); ବିରକ୍ତିକର—
Birikā(ki)tiā 1.Vexatious. ୨ । (ସଂ. ବିକଟ)—ବିକଟା-କାର; ବିକଟ—2. Fierce; ugly.

ବିରି କୋଳଥ—ଦେ. ବି—(ସହଚର ଶବ୍ଦ)—(ସଂ. ବ୍ରୀହି+କୁଳତ୍ଥ)—
Biri kolatha ବିରି ଆଦି ଶସ୍ୟ—Biri and other
(ବିରି ମୁଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) cereals.

ବିରିକ୍ତ—ସ. ବିଣ. (ବି+ରିଚ୍ ଧାତୁ=ମଳ ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Birikta ଜ୍ଞ)—ବିରେଚନ ବିଶିଷ୍ଟ; ଯାହାର ଅନେକ ଝାଡ଼ା
ହୋଇଅଛି—One who has passed copious
stools; with the bowels completely
evacuated.

ବିରିଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ—(ଗଡ଼ଜାତ) —ବି—୧ । କୃଷି ପାଇଁ ବଣ ପୋଡ଼ିବା
Biringā 1 Reclamation of a forest for raising
crops. ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ବଣ ବୁଦା—2. Small bushes.

ବିରିଙ୍ଗା ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(କୋଦାଳ ଆଦି
Biringā māribā ଜାତି) ବଣ କାଟିବା ପରେ ଫସଲ କରିବା
ପାଇଁ ଜମିକୁ ପୋଡ଼ିବା—To burn a newly reclaimed land after the trees thereon are
cut, for the purpose of cultivation.

ବିରିଙ୍ଗି କୁ(କୋ)ଟରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଅତି ସାନ ମୃଗ—
Biringi ku(ko)tarā A very tiny species of deer.

ବିରି ଚାଉଳ ଚୋବା(ବେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କ୍ରୋଧରେ
Biri chāula chobā(be)ibā ଦାନ୍ତ ରଗଡ଼ିବା—
दाँत पीसना (figurative) To grind one's teeth
দাঁত কড়মড় করা in rage.

ବିରିଜ—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ବୀର୍ଯ୍ୟ)—ଶୁକ୍ର—
Birija बीर्ज बीज Semen.

ବିରିଜା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—ଚଗ୍ଲ—Surly; peevish, ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ-
Birijā (ନାମ) (ସ. ବିରଜା)—ଯାଜପୁରରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ବିରଜା
[ବିରଜା(ଜେ)ଇ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଠାକୁରାଣୀ—Name of the
Goddess Birajā at Jajpur (in Orissa).

ବିରିଜାଇ—ଦେ. ବି—ବ୍ରୀହି ରଗଡ଼ା ହୋଇ ଚୋପା ଛଡ଼ା ଯାଇଥିବା
Birijāi ଡାଲମାନ—Biri pulse ground and freed
from chaff.
ଦେ, ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିରଜା (ଦେଖ)—Birijā (See)

ବିରିଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ବି+ରଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଚଗିବା;
Birijā(je)ibā ଚଗଚଗ ହେବା—1. To warm up. ୨ ।
(ବିରଜିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଅଣ୍ଡିରା ଘୋଡ଼ା) ନିଜର ଋତୁ କ୍ଷୁଧା ଲାଗିଲେ
बिरझना, बिगडना ନାକ ପାଖେ ବାଡ଼େଇ ବୀର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷରଣ
গরমহওয়া করা—2. (said of a horse) To be in heat.
୩ । ଉନ୍ମତ୍ତତା ପ୍ରକାଶ କରିବା—3. To show signs
of madness. ୪ । ରାଗରେ ଅସ୍ଥିର ହେବା—4. To
fly into a rage. ୫ । କାମାତୁର ହେବାର ଚିହ୍ନ
ପ୍ରକାଶ କରିବା—5. To show signs of amorousness. ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—(ବାଘ ଆଦି ହିଂସ୍ର
ଜାବକୁ ଦେଖି ଗାଇ, ମଇଁଷି ଆଦି) ଚମକିବା ଓ ରାବ
କରିବା—To be startled and to low (said
भुकरना of cows and buffaloes when they see a
ভয়েহামলান tiger or smell its presence in the
vicinity). ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବିରକ୍ତ ହେବା—
To be vexed.

ବିରିଜା(ଜେ)ଇ—ଗ୍ରା. ବି (ନାମ)—୧ । ବାଣପୁରର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜଧାନୀ
Birijā(je)i ବଙ୍କାଡ଼ରେ ଥିବା ଦେବୀ ମୂର୍ତ୍ତି—1. Name of
an image of Goddess in Bāṇapur in Puri
District, [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ବାହନ—ବାଘ, ଏ
ସ୍ଥାନରେ ମଧ୍ୟ ବହୁତ ବାଘ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ।] ୨ । ବିରଜା
(ଦେଖ)—2. Birajā (See)

ବିରିଝିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବିରିଜାଇବା (ଦେଖ)
Birijhibā Birijāibā (See)

ବିରି ଡାଲି—ଦେ. ବି—୧ । ବିରିକୁ ରଗଡ଼ି ଚୋପା ଛଡ଼ାଇ ତିଆରି
Biri ḍāli କରାଯିବା ଡାଲି—1. Dal or curry made of
বিরি ডাল split Biri after it is freed from chaff.
उड़दकी दाल ୨ । ରଗଡ଼ା ହୋଇ ଚୋପା ଛଡ଼ା ଯାଇଥିବା ବିରି—
2. Split Biri pulse.

ବିରିଞ୍ଚ(ଞ୍ଚି)—ସ.ବି [ବି=ବିବିଧ (ପ୍ରାଣୀ)+ରଚ୍ ଧାତୁ=ସୃଷ୍ଟି କରିବା+
Birin̄cha(n̄chi) କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ନପାତନ]—୧ । ବ୍ରହ୍ମା—
1. Brahmā. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu, ୩ । ଶିବ—
3. Śiba.

ବିରିଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ, (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବିରୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Birirḍi Birurḍi (See)

ବିରିଣା—ଦେ. ବିଣ.—[ଫା. ବେରୁନ=ବାହାରର; ଫା. ବେଗାନା]—
Biriṇā ୧ । ପର; ଅନାତ୍ମୀୟ [ବ୍ୟକ୍ତି]—1. Not related to
বিরানা बिराना, बिरान one's self. ୨ । ନିଃସମ୍ପର୍କୀୟ
[ଲୋକ]—2. Having no connection;
unconnected. ୩ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର—3. Belonging to another person. ଦେ. ବି—୧ ।
ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Another person. ୨ । ନିଃସମ୍ପର୍କୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. An outsider; stranger.

ବିରି ପିଠା—ଦେ. ବି. (ସ. ବ୍ରୀହି ପିଷ୍ଟକ)—ବିରିକୁ ରଗଡ଼ି ପାଣିରେ
Biri piṭhā ବତୁରାଇ ଚୋପା ଛଡ଼ାଇ ବାଟି ତହିଁରେ କରାଯିବା
মাসকালাইর পীঠে ପିଷ୍ଟକ—Cake made Biri-paste.
उडदका पिठा [ଦ୍ର—ବିରି ବଟାରେ ନାନାପ୍ରକାର ପିଠା ତିଆରି
ହୁଏ । ଯଥା—ବିରି ଲଡୁ, ବିରିବଡ଼ା ବା ବିରି ବରା, ଝିଲି,
ଜଲବୀ, ଇଣ୍ଡୁରି ବା ଏଣ୍ଡୁରି । ବିରି ବଟାରେ ଚାଉଳ ବଟା
ମିଶାଇ କିମ୍ବା କେବଳ ବିରି ବଟାରେ ମଧ୍ୟ ପିଠା ତିଆରି
ହୁଏ । ବିରି ବଟାକୁ କିଛି ସମୟ ରଖି ଦେଲେ ତାହା ଫୁଲିଯାଏ
ଓ ତାହାକୁ ବହୁବାର ହାତରେ ଘାଣ୍ଟିଲେ (ଫେଣାଇଲେ)
ତାହା ଫେନିଲ ଓ ହାଲୁକା ହୁଏ; ଫେଣିଆ ହୋଇଥିବା
ବିରି ବଟାର ପିଠା ଛିଦ୍ରମୟ ହୁଏ ।]

ବିରି ଫୁଲା—ଦେ. ବି—ଗୋଟା ବିରିକୁ ପାଣିରେ ସିଝାଇ, ତହିଁରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Biri phulā କରାଯିବା ତରକାରି—Curry made of whole
সিদ্ধমাষকালাই Biris moistened with water and
उड़दका उसना (ବିରି ସିଝା—ଅନ୍ୟରୂପ) boiled.

ବିରି ଫେଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ· କ୍ରି (ସ. ବ୍ରୀହି+ଫେନାୟ ଧାତୁ)—
Biri pheṇā(ṇe)ibā ବଟା ବିରିକୁ ହାତ ଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ
বাটা মাসকলাই ফেনান ପରିମାଣରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଘାଣ୍ଟି ତାକୁ
उद्ड फेनना ଫେନଯୁକ୍ତ ଓ ଫୁଲୁକା କରିବା—To agitate
(ବିରି ଫେଣିଆଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) pasted Biri for a long
ବିରି ଫେଣା } ବିଶେଷ୍ୟ time and make it bloated.
ବିରି ଫେଣିଆ(ଆଁ) }

ବିରି ବଟା—ଦେ. ବି—୧ । ଭିଗଡ଼ା ବିରିକୁ ବଳୁଆଇ ପିଠା ବା ବଡ଼ି
Biri baṭā କରିବା ପାଇଁ ବାଟିବା—1. Pestling of Biri.
মাষকালাই বাটা ୨ । ବଟା ହୋଇଥିବା ବିରି—
उड़द पीसना 2, Paste made of Biri.

ବିରି ବଡ଼ା(ରା)—ଦେ. ବି. (ସ. ବ୍ରୀହି+ବଟକ)—ବିରି ବଟାରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Biri barḍā(rā) ଘିଅ ବା ତେଲପକ୍ୱ ବର୍ତ୍ତୁଳ ମୋଟ ପିଠା—
মাষকলাইয়ের বড়া Thick flat cakes of Biri-paste
उड़दका बड़ा fried in ghee or oil.
বাটা মাষকলাই पीसाहुआ उड़द

ବିରି ବଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଖରାରେ ଅଳ୍ପ ଶୁଖିଲା ବଟା ବିରିର ଆତପଶୁଷ୍କ
Biri barḍi ବର୍ତ୍ତୁଳ ପିଣ୍ଡ (ଏହା ବ୍ୟଞ୍ଜନ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)
মাষকলাইর বড়ী Sun-dried balls of Biri paste used
उड़दकी बड़ी for curry. [ଦ୍ର—ବିରି ବଟା ସଙ୍ଗେ ପାଣିକଖାରୁ
ବାଟି ବଡ଼ି ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ ତାକୁ କଖାରୁ ବଡ଼ି, ବୋଇତ
କଖାରୁ ଆଦିର ମଞ୍ଜି ଦେଲେ ତାକୁ ମଞ୍ଜି ବଡ଼ି; ରାଶି ଦେଲେ
ରାଶି ବଡ଼ି, ମୂଳା ଦେଲେ ମୂଳା ବଡ଼ି ବୋଲାଯାଏ ।]

ବିରି ବାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ବିରି ଛୁଇଁରୁ ବିରିକୁ ପୃଥକ୍ କରିବା
Biri bārḍiā ନିମନ୍ତେ ବଡ଼ ଠେଙ୍ଗାରେ ଛୁଇଁଗଛଥିବା ଗଛମାନଙ୍କୁ
उड़दडेंगाना ଏକତ୍ର ବାଡ଼େଇବା—1, To strike the
(ବିରି ମାଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ) harvested Biri plants to make
the grains separated from the pods.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ବିରିକୁ ଠେଙ୍ଗାରେ ନିର୍ମମ ପ୍ରହାର
କରିବା ପରି). ନିର୍ମମ ମାଡ଼; ଗୋଟାଏ ବାଡ଼ିଆ—
2. Copious beating; sound thrashing.

ବିରି ବାଡ଼ିଆ ଦେଖି କୋଳଥ ଚମକିବା ନ୍ୟାୟ—(ଢଗ)—
Biri bārḍiā dekhi kolatha chamakibā nyāya
बेटीको मार पुतोहुको त्रास (କୋଳଥ ଛୁଇଁକୁ ଖରାରେ ଶୁଖାଇଲେ
ତାହା ବିରି ଛୁଇଁ ଅପେକ୍ଷା ଶୀଘ୍ର ଫାଟି ଯାଇ ତହିଁରୁ
କୋଳଥ ଶସ୍ୟଯାକ ବାହାରି ପଡ଼େ । ବିରି ଆଗେ ବଳରୁ
ଅମଦାନୀ ହୁଏ, ପରେ କୋଳଥ ଅମଦାନୀ ହୁଏ । କୋଳଥ
ଛୁଇଁ ବିରିଛୁଇଁ ଅପେକ୍ଷା ସହଜରେ ଫାଟି ଯିବାରୁ ଲୋକେ
ମନେ କରନ୍ତି ଯେ ବିରି ବାଡ଼ିଆ ଦେଖି କୋଳଥ ଶସ୍ୟଯାକ
ବିରି ଛୁଇଁ ପରି ପ୍ରହାର ଖାଇବା ଭୟରେ ଆଗରୁ ମନକୁ
ଫାଟି ଯାଏ ।)
ଜଣେ ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମାଡ଼ ଦେଲେ ତାହାର ସଙ୍ଗୀ-
ମାନଙ୍କ ମନରେ ଆଶୁ ପ୍ରହାରର ଆଶଙ୍କା ଉପସ୍ଥିତ ହେବା
ସ୍ଥଳରେ ଏ ଢଗ ବୋଲାଯାଏ ।
(ଅର୍ଥାତ୍ ଜଣକ ଉପରେ ମାଡ଼ ହେବାର ଦେଖି ତାହାର
ସଙ୍ଗୀମାନେ ମାଡ଼ ନ ଖାଉଣୁ ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର କରି ପ୍ରହାର
ଜର୍ଜରିତ ସଙ୍ଗୀର ଦଶାରୁ ରକ୍ଷା ପାଆନ୍ତି)—An analogy
applied to cases where birds of the same
feather (e.g. co-accused) become enervat-
ed and do confess their guilt on seeing
their companions being beaten.

ବିରି ବିରି—ଦେ. ଅ—ଛୋଟ ଛୋଟ ବିରି ଦାନା ପରି ଦେହରେ
Biri biri ବାହାରିବା ଘିମିରି ଆଦି ବ୍ରଣ—The copious
उड़द केतरह coming out of pimples or eruptions
on the body.

ବିରି ବିରି କାଣ୍ଡେ(ଣ୍ଡୋ)ଇ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ଓ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅତି କଳିହୁଡ଼ୀ;
Biri biri kāṇḍe(ṇḍo)ī ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ୟର ଉପରେ ପଡ଼ି
କଳି କରେ—Shrewish (woman); vixen.

ବିରିବିରି ଫଳି ଯିବା—ଦେ. ବି—ଦେହରେ ଘିମିରି ପରି ଛୋଟ ଛୋଟ
Biri biri phaḷi jibā ବ୍ରଣ ବାହାରି ଯିବା; ରିବି ରିବି ଫଳି-
सघनपुसी बरवराकर निकलना ଯିବା—The copious
(ବିରି ବିରି ହୋଇ ଫଳି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) appearance of
pimples or eruptions on the body.

ବିରି ବୋଡି—ଦେ. ବି—ଖାଲି ଶୂନ୍ୟ ଶୁଷ୍କ ବିରି ଛୁଇଁର ଚୋପା—
Biri boti The chaffs of Biri-pods after the
उड़दकि भूसी grains are separated there-
কালায়ের ভূষী form.

(ମୁହଁ) ବିରିଭାଡ଼ି ପରି (କରିବା)—ଦେ. ବିଣ—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବିରସ—
(muhañ) Biri bhārḍi pari (karibā) (to have a
dejected face.

ବିରି ମୁଠିଆ ଘୋଷା—ଦେ. ବି.—ପାଠ ମନେ ରହିବା ପାଇଁ ପାଠକୁ
Biri muthiā ghoshā ବାରମ୍ବାର ଘୋଷିବାର ପ୍ରଣାଳୀବିଶେଷ-
A mode of persistent and repeated
learning a thing by heart for as many
times as there are grains in the hand.
[ଦ୍ର—ହାତରେ ମୁଠାଏ ବିରି ଧରି ଥରେ ଘୋଷିବା ପରେ
ମୁଠାରୁ ଗୋଟିଏ ବିରି କଢ଼ା ଯାଏ; ଏହିପରି ଗୋଟି
ଗୋଟି ହୋଇ ମୁଠାକ ଯାକ ବିରି ହାତରୁ ନିଃଶେଷ ହେବା
ଯାଏ ପାଠ ଘୋଷିବାକୁ ବିରିମୁଠିଆ ଘୋଷା ବୋଲାଯାଏ।]

ବିରିଲଡ଼ୁ—ଦେ. ବି—(ସଂ ବ୍ରୀହି+ଲଡ୍ଡୁକ)—ବଟା ବିରିକୁ ଲଡ଼ୁ
Birilarḍu ଆକାରରେ ଘିଅ ବା ତେଲରେ ଭାଜି ପ୍ରସ୍ତୁତ
মাসকলাই লাড়ু କରାଯିବା ପିଠା—Ball-cakes of Biri
उड़दकालड्डू paste fried in oil or ghee.

ବିରସ—ଦେ. ବି—ରାଜସ୍ଥାନର ନଦୀ ବିଶେଷ—Name of a river
Birisa in Rajputana. (ଉ—ଯହିଁ ନଦୀମାନେ ବିରସ ପୂଜନେ, ବସି କିଂପୁରୁଷ କାମିନୀଗଣ । ନନ୍ଦକିଶୋର ବୃକ୍ଷକୁମାରୀ ।)

ବିରସା(ସେ)ଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି (ସ. ବିରସ)—୧ । ବିରକ୍ତ ହେବା; ଅନୁରାଗ-
Birisā(se)ibā ରହିତ ହେବା—1. To be displeased or vexed with a person. (ଉ—ତା ମନ ସ୍ତ୍ରୀ ଠେଇଁ ବିରସେଇଗଲା । ଲୁନ୍ଦଲାଭୁମାସ. ନଅଭୁଣୀ ।) ୨ । ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଅପ୍ରସନ୍ନ କରାଇବା—2. To cause a person to be estranged from another.

ବିରୁଆ(ଆଁ)—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଫରାସୀ; ବ୍ୟୁରୋ)—
Biruā(ān) ଆଲମାରୀ—Almirah; bureau.

ବିରୁଚି—ଦେ. ବିଣ (ସ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ+ରୁଚି)—ଅତି ମନୋହର—
Biruchi Very beautiful. ଦେ. ବି—ଅରୁଚି—
অরুচি **अरुचि** Aversion.

ବିରୁଡ଼ି(ଲି)—ଦେ. ବି (ସ. ଭୃଙ୍ଗରୋଳ; ବରଟ; ବରଲା)—ଘରୁଡ଼ି;
Birurdi(li) ଭଅଁର; ହଳଦିଆ ଓ ନାଲିରଙ୍ଗ ବିଶିଷ୍ଟ ଭୃଙ୍ଗ; ପୀତ
ভীমরুল ଭ୍ରମର—The yellow wasp; Vespa; hornet.
बरैया, बिढनी [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଦେହରେ ହଳଦିଆ ଓ ନାଲି ଡୋରା ଥାଏ । ଏମାନେ ମହୁମାଛିମାନଙ୍କପରି ଫେଣା ବାନ୍ଧନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କୁ ମଧୁସଞ୍ଚୟ କରିବାର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କର ନାହୁଡ଼ ଅଛି ଓ ଏମାନଙ୍କ ଦଂଶନ ବିଶେଷ ଯନ୍ତ୍ରଣାପ୍ରଦ । ଏମାନେ ମହୁମାଛିମାନଙ୍କଠାରୁ ଲମ୍ବ ଓ ଏମାନଙ୍କ କଟି ଅତି କ୍ଷୀଣ । ଏମାନଙ୍କର ଦୁଇଟି ଡେଣାଏଁ ନିଷ ଅଛି । ନିଷଦ୍ୱୟ ଦୁଇଟି ରେଫ୍ (ʼ) ପରି ଦେଖାଯାଏ; ଏଥିପାଇଁ ଏମାନଙ୍କୁ ଦ୍ୱିରେଫ ବୋଲାଯାଏ । ଏମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ବାସକରନ୍ତି; ଡୋଫା ହଳଦିଆ, ଡୋଫା-କଳା, ନେଳ, ନାଲି ଓ ହଳଦିଆ ଡୋରାଯୁକ୍ତ ନାନା ଜାତିର ବିରୁଡ଼ି ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ।]

ବିରୁଡ଼ି ବସା-ଦେ. ବି (ସ. ବରଲା + ବାସ)—ଘରୁଡ଼ିମାନେ କରିଥିବା ମହୁ
Birurdi basā ଫେଣାପରି ବସା—Hive made by
ভীমরুলের চাক **बिढनीका खता** yellow wasps.
(ବିରୁଡ଼ି ଘର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିରୁଡ଼ି ମାଇଲା ଭଳି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିରୁଡ଼ି ମନୁଷ୍ୟକୁ ନାହୁଡ଼
Birurdi māilā bhali hebā ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କଲେ ମନୁଷ୍ୟ (ବିରୁଡ଼ି ମାରିବା[ଲା]ଭଳି ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯେଉଁ ପରି ଅସ୍ଥିର ହୁଏ
ভীমরুলমারা মতন হওয়া ସେହିପରି ଅସ୍ଥିରତା ପ୍ରକାଶ କରିବା—
बिढनी काटनेके ऐसा होना 1. To be restless like a person stung by wasps. ୨ । ଚିଡ଼ଚିଡ଼ ହେବା—2. To be peevish; to be in sulks; o be irritated; to warm up.

ବିରୁଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. ବି—ବିରୁଡ଼ିର ନାହୁଡ଼ ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ—
Birurdi māribā The stinging of a wasp.
ভীমরুল কাটা **बिढनीकाटना** -

ବିରୁଡ଼ି(ଲି)ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ମୁହଁରେ ସବୁବେଳେ
Birurdi(li)muhān କ୍ରୋଧର ଲକ୍ଷଣ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥାଏ-
बिढ़नीमुहाँ କ୍ରୁଦ୍ଧମୁଖ—Having a wrathful counte-
[ବିରୁଡ଼(ଲି)ମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ] nance.

ବିରୁତ—ସ. ବି—(ବି+ରୁ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+ଭାବ. ତ)—
Biruta ୧ । ସ୍ୱର; ରବ—1. Sound; voice. ୨ । ପକ୍ଷୀର କୂଜନ—2 The note or cooing of a bird. ୩ । ଅବ୍ୟକ୍ତ ଧ୍ୱନି—3. Inaudible or muffled sound; whisperings. ୪ । କଳରବ—4. Murmuring sound. ସ. ବିଣ—କୂଜିତ—Uttered. (said of a tone).

ବିରୁଦ—ସ. ବି—(ବି+ରୁଦ୍ ଧାତୁ=ରୋଦନ କରିବା+ ଭାବ, ଅ)—
Biruda ଗଦ୍ୟପଦ୍ୟମୟୀ ରାଜସ୍ତୁତି ବା ଦେବସ୍ତୁତି—A panegyric in prose and poetry.

ବିରୁଦ୍ଧ—ସ. ବିଣ—(ବି+ରୁଧ୍ ଧାତୁ=ରୋଧ କରିବା +କର୍ମ. ତ)—
Biruddha ୧ । ପ୍ରତିକୂଳ; ବିପରୀତ—1. Opposite; op-
[ବିରୋଧ, ବିରୁଦ୍ଧତା, ବିରୁଦ୍ଧତା—ବି] posed to; hostile to. ୨ । ପ୍ରତିବଦ୍ଧ—2. Confined; shut up. ୩ । ବିଦ୍ୱେଷ୍ଟା; ବିରୋଧୀ—3. Antagonistic.

ବିରୁଦ୍ଧ ମତିକାରିତା—ସ. ବି—ଶବ୍ଦ ଦୋଷବିଶେଷ—A defect in
Birnddha matikāritā in literary compositlon. [ଉ—"ଏଣେ କରେ ବୋଲ ଅମର ସରଣୀ, ବିରାଜନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼ ଚୂଡ଼ାମଣି" । ଉଦ୍ଧୃତ ପଦ୍ୟାଂଶରେ ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼ଙ୍କର ଚୂଡ଼ାମଣି କହିବାଦ୍ୱାରା ବୋଧ ହେଉଅଛି ଯେତେ ଯେପରି ଚନ୍ଦ୍ର ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ମହାଦେବଙ୍କର ଶିରୋଭୂଷଣ । କିନ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ର ଏଠାରେ ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ ବୋଲି ବିରୁଦ୍ଧ ମତିକାରିତା ଦୋଷ ହୋଇଅଛି ।]

ବିରୁଦ୍ଧ ରସାଙ୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣନା—ସ. ବି—ରସଦୋଷ ବିଶେଷ—A defect
Biruddha rasānga barṇnanā in literary sentiment. [ଦ୍ର—କୌଣସି ରସରେ ଯେବେ ତଦ୍‌ବିରୋଧୀ ରସର ବିଭାବାଦି ପରିଗୃହୀତ ହୁଏ, ତାହାହେଲେ ବିରୁଦ୍ଧ ରସାଙ୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣନା ନାମକ ଦୋଷ ହୁଏ ।]

ବିରୁଦ୍ଧରେ—ସ. କ୍ରି. ବିଣ—ବିପକ୍ଷରେ—Againist; in opposi-
Biruddhare tion to. (ଯଥା--ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୋର ଗୋଟିଏ
বিরুদ্ধে **विरोधमें** ଗୁହାରି ଅଛି ।) [ଦ୍ର—ବିରୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ ସାଧାରଣତଃ
(ବିରୁଦ୍ଧେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଶେଷଣ ପଦ ଥିବାରୁ 'ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ' ବ୍ୟବହାର ଦୋଷଯୁକ୍ତ ଅଟେ; କିନ୍ତୁ ବିରୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦର 'ବିରୋଧ' ଅର୍ଥ କେତେକ ସଂସ୍କୃତ କୋଷ (ଯଥା—ଆପ୍ଟେ)ରେ ଦେଖାଯିବାରୁ ଏ ବ୍ୟବହାର ଦୋଷାବହ ନୁହେ ।]

ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ବିରୁଦ୍ଧ + ଆଚରଣ)—୧ । ବିପରୀତ
Biruddhācharaṇa ବ୍ୟବହାର; ପ୍ରତିକୂଳାଚରଣ—1. Acting (ବିରୁଦ୍ଧାଚରିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) in opposition. ୨ । ଶତ୍ରୁତାଚରଣ—2. Acting inimically; inimical or hostile conduct.

ବିରୁଦ୍ଧାଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିରୁଦ୍ଧାଚାରିନ୍; ବିରୁଦ୍ଧାଚାର+ଇନ୍)—
Biruddhāchārī ୧ । ଶତ୍ରୁତା ଆଚରଣକାରୀ—1. Acting (ବିରୁଦ୍ଧାଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) inimically or in a hostile manner.
୨ । ବିପରୀତାଚରଣକାରୀ—
2. Acting in opposition.

ବିରୁଲ—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Biurla Name of a wild tree.

ବିରୂଢ଼—ସଂ. ବିଣ (ବି + ରୁହ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Birūṛha ୧ । ଅଙ୍କୁରିତ—1. Sprouted. ୨ । ଉତ୍ପନ୍ନ; ଜାତ 2. Born; produced. ୩ । ବଦ୍ଧମୂଳ—3. Fixed at the root; rooted. ୪ । ଆରୋହଣ କରିଥିବା—4. Ascending; riding. ୫ । ଗଭୀରରୂପେ ନିମଗ୍ନ—5. Sunk deep.

ବିରୂପ—ସଂ. ବିଣ (ବି=ନିନ୍ଦିତ + ରୂପ=ଆକୃତି)—କୁରୂପ; କୁତ୍ସିତ—
Birūpa 1. Ugly-looking. (ଉ —ବୃଷାଳ ବଶିକ, (ବିରୂପତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିରୂପ, ବ ଠିକ୍, ବଡ଼ାଇ ସମ୍ବାଦ— (ବିରୂପା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ପ୍ରତିକୂଳ—2. Adverse; opposite. ସଂ. ବି—ପିପଳୀମୂଳ—1. The root of long pepper. ୨ । ସୁଗନ୍ଧ-ଯୁକ୍ତ ଗୁଳ୍ମ—2. Name of a flower plant.

ବିରୁପା—ଦେ. ବି—ମହାନଦୀର ଶାଖା ନଦୀବିଶେଷ—A branch of
Birūpā the river Mahanadi in Orissa. (ଉ—ଚନ୍ଦନ କୁଙ୍କୁମ-ମଣ୍ଡିଳ ଅଳକା, ସୁରୂପା ବିରୂପା ଯହିଁ କରେ ଗଣ୍ଡ— ରାଧାନାଥ• ନନ୍ଦିକେଶରୀ ।) [ଦ୍ର—ମହାନଦୀର ଏ ଶାଖା କଟକର ୩୦ ମାଇଲ ପଶ୍ଚିମରେ ନରାଜଠାରେ ମହାନଦୀରୁ ବାହାରିଅଛି । ଏହି ନଦୀରେ ଅନନ୍ତ ଷାଣ ବୋଇ ତଳ୍କ ଜଳଭଣ୍ଡାରରୁ ହାଇଲେଭଲ କେନାଲ ବାହାରି ଅଛି ।] ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିରୂପର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Birūpā.
ସଂ. ବି—୧ । ଦୁରାଲଭା (ଦେଖ)—1. Durālabhā (See) ୨ । ଅତିବିଷା (ଦେଖ)—2. Atibishā
विरूप(पा) (See). ଦେ. ବିଣ (ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ସଂ. ବିରୂପ)—କୁତ୍ସିତରୂପବିଶିଷ୍ଟ—Of ugly appearance. [ଉ—ବିରୂପା ବିରୂପାକ୍ଷରୁ କଲ୍ପ ଗାଳ ପ୍ରକଟ କଟକ ଭାଙ୍ଗେ—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବିରୂପାକ୍ଷ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିରୂପ=କୁତ୍ସିତ+ଅକ୍ଷି; ଯାହାଙ୍କର
Birūpāksha ତୃତୀୟଗୋଟି ଅକ୍ଷି ଥିବାରୁ ଯେ କୁତ୍ସିତ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି)—୧ । ମହାଦେବ; ତ୍ରିଲୋଚନ—1. Śiba. ୨ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମସ୍ତକରୁ ଜାତ ରୁଦ୍ରବିଶେଷ—2. Name of a class of Rudra Deities. ୩ । ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—3. Name of a demon. (ଉ—ବିରୂପାକ୍ଷ ସ୍ଥାନେ ଦରଶବଦ ଯେ ଦ୍ୱିବିଧ ଅର୍ଥରେ ଯୋଗ—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ ।) ସଂ• ବିଣ—କୁତ୍ସିତ ବା ବିକୃତ ଚକ୍ଷୁର୍ବିଶିଷ୍ଟ—Having an ugly eye or eyes. ଦେ• ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ--A name given to males.

ବିରୂପିକା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିରୂପ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । କୁରୂପା—
Birūpikā 1. Ill-shaped; deformed (woman). (ବିରୂପକ—ପୁଂ) ୨ । କୁତ୍ସିତା—2. Ugly (woman).

ବିରେକ—ସଂ. ବି (ବି+ରିଚ୍ ଧାତୁ=ପୁନଃ ପୁନଃ ମଳ ଷରଣ ହେବା
Bireka +ଭାବ. ଅ)—ପୁନଃ ପୁନଃ ମଳ ନିଃସରଣ; ଅନେକ ଥର ଝାଡ଼ା ହେବା—Repeated evacuations; dirrohea; purging. ସଂ. ବିଣ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯାହା ଖୁବ୍ ଝାଡ଼ା କରାଏ; ବିରେଚକ—Cathartic; purgative.

ବିରେଚକ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ରିଚ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ, ରେଚ ଧାତୁ=
Birechaka ନିଃସାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଭେଦକାରକ; ଯାହା ସେବନ କଲେ ଝାଡ଼ା ହୁଏ; ଜୁଲାପ—Purgative.

ବିରେଚନ—ସଂ. ବି (ବି+ରିଚ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ମଳ ନିଃସରଣ;
Birechana ଝାଡ଼ା ହେବା—Purging; passing of stools. ସଂ. ବିଣ (ବି+ରିଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ବିରେଚକ—Purgative.

ବିରେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ବୀରଣ)—ବେଣା—
Biren The Beṇā grass.

ବିରୋକ୍—ଦେ. ବିଣ—ଅବାଧ—Unobstructed. ବି—ବାଧାର
Birok ଅଭାବ—Absence of any restraint or
अवाध **बेरोक** hindrance.

ବିରୋକ—ସଂ. ବି (ବି+ରୁଚ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Biroka ୧ । ଛିଦ୍ର; ଗର୍ତ୍ତ; ବିବର—1. Hole. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ-କିରଣ—2. The rays of the sun.

ବିରୋଚନ—ସଂ. ବି (ବି+ରୁଚ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)
Birochana —୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun. ୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2 The moon. ୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire. ୪ । ପ୍ରହ୍ଲାଦଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ବଳି ରାଜାଙ୍କ ପିତା—4. Father of king Baḷi. ୫ । ଅର୍କ ଗଛ—5. Calotropis Gigantea (plant). ୬ । ଫଣଫଣା; ଶ୍ୟୋନାକ ବୃକ୍ଷ—6. Bignonia Indica (tree). ୭ । ପୂତି କରଞ୍ଜ—7. A plant. ୮ । ରୋହିତକ ବୃକ୍ଷ—8. A tree; Andersonia Rohitaka. ୯ । ବଡ଼ବାଗ୍ନି—9. Submarine fire. ଦେ. ବିଣ—
अरुचक ଅରୁଚିକର—Disgusting to the taste; distasteful. (ଉ—ବିରୋଚନ ଏ.ବଶିଷ୍ଠ ମନକୁ ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ଦେ. ବି—ହସନ୍ତିକାଗ୍ନି; ଅଙ୍ଗେଠିର ନିଆଁ—The fire of a brazier. (ଉ—ବାହନାସାକଳୀ ଯୋଗେ ତହିଁ, ବିରୋଚନ ଅତି ଜ୍ୟୋତି ଏଣୁ ବହି । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିରୋଚନ ନାରୀ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିରୋଚନ+ନାରୀ)—
Birochana nāri ବିରୋଚନର ସ୍ତ୍ରୀ; ମାଳତୀ କନ୍ୟା—The wife of Birochana. [ଉ—ବିରୋଚନନାରୀ ଛଦ୍ମେ ହୋଇ ହରି ତା ଜୀବ ଯେମନ୍ତ ହରି । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] [ଦ୍ର—ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ବିରୋଚନ ରାକ୍ଷସକୁ ବଧ କରିବାପାଇଁ ଭଗବାନ୍ ମାୟାରେ ମାଳତୀ କନ୍ୟାରୂପ ଧାରଣ କରି ତାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ ।]

ବିରୋଧ—ସଂ. ବି (ବି+ରୁଧ୍ ଧାତୁ=ରୁଦ୍ଧ କରିବା+ଭାବ ଅ)—
Birodha ୧ । ଶତ୍ରୁତା—1. Enmity; hostility ୨ । ବୈପରୀତ୍ୟ; ପ୍ରତିକୂଳତା—2. Opposition; contradiction. ୩ । ଅବରୋଧ—3. Obstruction. ୪ । ଅମେଳ; ଅନୈକ୍ୟ—4. Disagreement. ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ ଅ ବା ଅଧିକରଣ ଅ) ଯୁଦ୍ଧ—5. Battle. (ଉ—ବୟସ ଗଲାକ ସରି, ଯୁଝି ଯୁଝିଲାର ପରି, ଏ ସଙ୍ଗେ ବିରୋଧ କରିବାର ଉତ୍ସବ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୬ । ବିପଦ—6, Calamity. ୭ । ଅଟକ; ବାଧା—7. Obstruction; obstacle. ୮ । ଅର୍ଥାଲଙ୍କାର ବିଶେଷ; ବିରୋଧାଭାସ (ଦେଖ)—8. A figure of speech in which there is apparent contradiction. ୯ । କଳି—6. Quarrel. ୧୦ । ବିବାଦ—10. Dispute; dessension. ଦେ. ବି—ନିଷେଧ—Prohibition. [ଯଥା—ପିକା ଖାଇବାକୁ ଓଡ଼ିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାଜରେ ବିରୋଧ ଅଛି ।] ଦେ. ବିଣ—ନିଷିଦ୍ଧ — Forbidden; prohibited. (ଉ—ବିରୋଧ ବିଟାଳମାନ ଖାଅନ୍ତି ଯେ ଲୋକେ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।)

ବିରୋଧକ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ (ବି+ରୁଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—୧ । ବିବାଦ-
Birodhaka କାରୀ—1. Disputing. ୨ । କଳହୀ—
(ବିରୋଧିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Quarrelsome. ୩ । ମାମଲାବାଜ—3. Litigious.

ବିରୋଧ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିବାଦ କରିବା—1. To dis-
Birodha kariba pute. ୨ । ନିଷେଧ କରିବା—2. To
বিরোধ করা forbid; to prohibit. ୩ । ଅଟକ କରିବା;
विरोध करना ବାଧା ଦେବା—3 To obstruct; to hinder. ୪ । କଳି ଲଗାଇବା—4. To quarrel.

ବିରୋଧନ—ସଂ. ବି (ବି+ ରୁଧ୍ ଧାତୁ= ରୁଦ୍ଧ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Birodhana ବିରୋଧ (ଦେଖ)—Birodha (See). ସଂ. ବିଣ—(ବି+ରୁଧ୍+କର୍ତ୍ତୃ ଅନ)—୧ । ବିରୋଧକାରକ—1. Obstructing. ୨ । ବିବାଦକାରୀ—2. Disputing. ୩ । କଳହକାରୀ—3. Quarrelling.

ବିରୋଧ ପରିହାର—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିରୋଧ+ପରିହାର)—
Birodha parihāra ୧ । ବିବାଦ ତ୍ୟାଗକରଣ—1. Giving up a dispute or quarrel. ୨ । ବୈପରୀତ୍ୟର ପରିତ୍ୟାଗ—2. Removal of a contradiction or opposition.

ବିରୋଧ ଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିରୋଧ+ଭଙ୍ଗ)—ବିବାଦ
Birodha bhanga ମେଣ୍ଟିଯିବା—The settlement of a dispute.

ବିରୋଧ ଭଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିରୋଧ+ଭଞ୍ଜନ)—୧ । ବିବାଦ
Birodha bhañjana ମେଣ୍ଟିଯିବା—1. The settlement of a dispute. ୨ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବିରୋଧକୁ ମେଣ୍ଟାଇ ଦେବା—2. Settling a dispute between others.

ବିରୋଧାଗ୍ନି—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧା; ବିରୋଧ+ଅଗ୍ନି)—ଅଗ୍ନିପରି
Birodhāgni ଭୟାନକ ବିରୋଧ ବା ବିବାଦ—A hot or
(ବିରୋଧାନଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) fiery dissension.

ବିରୋଧାଭାସ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିରୋଧ+ଆଭାସ)—A figure
Birodhābhāsa of speech in which there is apparent contradiction. [ଦ୍ର—ଯେଉଁଠାରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରକୃତରେ ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ ନଥାଇ **ଆପାତତଃ** ବିରୋଧୀ ବୋଲି ଜଣାଯାଏ ସେଠାରେ ଏହି ଅଳଙ୍କାର ହୁଏ; ଯଥା—ଶ୍ରବୁଛି ହେବାକୁ ଯେତ ଏ ରୂପ ବଧିର, ନ ଶ୍ରବୁଛି ସେ ହେବାକୁ ଏ ରୂପ ବଧିର; ଭାବୀ ନ ଭାବ ସେ ଧୀର; ଶୋକ ପାଶୋରି ହେଲଣି ଅଶୋକ ପାଶୋରି—ଗୋଲକ—ଇନ୍ଦୁରେଖା ।]

ବିରୋଧି—ଦେ. ବିଣ (କଚରଆ) (ସଂ. ବିରୋଧୀୟ)—୧ । ବିରୋଧୀୟ;
Birodhi ବିବାଦୀୟ; ବିବାଦର ବିଷୟୀଭୂତ—1. Disputed;
(ବିରୋଧିଅ[ୟ]—ଅନ୍ୟରୂପ] subject of controversy; controversial. ୨ । ମକଦ୍ଦମାରେ ପକ୍ଷମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ବିଷୟ ଲାଗି ବିବାଦ ହୋଇଥାଏ—2. (a matter) In dispute in a case.

ବିରୋଧିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବି+ରୁଧ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବିରୋଧ
Birodhibā କରିବା—1. To obstruct. ୨ । ନିଷେଧ
বিরোধা କରିବା; ମନା କରିବା—2. To forbid. [ଉ—
विरोधना ବିରୋଧିଲେ ଶୁଣି ସେ ବାଣୀ ଲକ୍ଷ୍ମଣ, କି ବିକ୍ର ନ ଜାଣି ଜନକ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିରୋଧୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିରୋଧିନ୍; ବିରୋଧ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ୍, ୧ମା.
Birodhī ୧ବ)—୧ । ବିରୋଧକାରୀ—1. Disputing;
(ବିରୋଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) opposing. ୨ । ପ୍ରତିକୂଳ; ବିରୁଦ୍ଧ—1. Opposed to. ୩ । ବିପକ୍ଷ; ଶତ୍ରୁତାପନ୍ନ—3. Inimical. ୪ । ବିନାଶକ—4. Destroying; destructive. [ଉ—ବନରୁହରୁ ଜନମ ହୋଇ ଭୂଷାର, ବିରୋଧୀ ଜାହିଁ ଅଧିକେ ହରି ରୁଚିର । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ସଂ. ବି—ବତ୍ସର ବିଶେଷ—

Name of a particular year. ଦେ.ବି—୧ । ଅପର ପକ୍ଷୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A person belonging to the other party. ୨ । ଶତ୍ରୁ—2. Enemy ଦେ. ବିଣ—(ବିରୋଧ)—ବିରୋଧି (ଦେଖ)— Birodhi (See).

ବିରୋଧୀୟ—ସ. ବିଣ (ବିରୋଧ+ଈୟ)—ବିବାଦୀୟ; ବିବାଦସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
Birodhiya —Relating to the disdute; controversial.

ବିରୋଧୋକ୍ତି—ସ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ; ବିରୋଧଜନକ ଉକ୍ତି; ବିରୋଧ+
Birodhokti ଉକ୍ତି—୧ । ବିରୋଧାଭାସ (ଦେଖ)—
1. Birodhābhāsa (See) ୨ । କଟୁ କଥା—
2. Harsh speech. [ଯ-ବିରୋଧୋକ୍ତି ନ ଭାଷିବେ ଅନୁରୋଧରୁ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୩ । ବିପ୍ରଳାପ (ଦେଖ)—3, Bipralāpa (See). ୪ । ଅନର୍ଥକ ବିବାଦ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—4. Vain dispute.

ବିରୋବାଏ—ପ୍ରାଦେ· (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଭୂଲ· ହି. ବିରୋବାନ୍)—
Birobāe ଭୂତ; ତାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୃହକୁ ପ୍ରେରିତ ଅତ୍ୟାଗ୍ରହକ ଭୂତ—An evil spirit sent to a person's house by means of magical charms.

ବିରୋଳ—ଦେ· ବି—(ସ. ବିରଳ)—୧ । ସୁବ୍ୟକ୍ତ; ସୁସ୍ପଷ୍ଟ—
Birola 1. Clear. ୨ । ପରସ୍ପରଠାରୁ ପୃଥକ୍—2. Separate from each other.

ବିର୍ଜ—ଗ୍ରା. ବି—(ସ. ବୀର୍ଯ୍ୟ)—ଶୁକ୍ର; ବୀର୍ଯ୍ୟ—
Birja बीज विर्ज Semen virile.

ବିର୍ଜା(ର୍ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିରିଜାଇବା (ଦେଖ)
Birja(rje)ibā (ବିର୍ଜିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) Birijāibā (See)

ବିର୍ଝିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) - କ୍ରି. (ଭୂଲ. ହି. ବିରଝନା)—
Birjhibā ବିରଝିବା (ଦେଖ)—Birijhibā (See)

ବିର୍ଣ୍ଣି(ର୍ଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ସ . ବର୍ଦ୍ଧନୀ; ଭୂଲ. ହି. ବଢ଼ନୀ);
Birṇṇi(rni) ବିରନି (ଦେଖ)—Bir-ni (See)

ବିର୍ହୁତ—ଦେ. ବି—୧ । ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କରେ ବାସ କରୁଥିବା
Birhut ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତି ବିଶେଷ—1. A non-aryan caste
बिरहुत बीरहूत residing in the Oriya states.
୨ । ବିର୍ହୁତ ଜାତିର କଥିତ ଭାଷା—
2. The language spoken by the Birhuts.

ବିର୍ହି—ଦେ. ବି—(ସ. ଗ୍ରାହ୍ୟ)—ବିରି (ଦେଖ)—Biri (See)
Birhi [ଯ—ଏ ଅନ୍ତରେ ଘୋଡ଼ାଙ୍କୁ ସ୍ନାନ କରାଇଲେ । ବିର୍ହି (ବିର୍ହ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘାସ ଖୁଆଇ ମଦ ପିଆଇଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।]

ବିଲ୍(ଧାତୁ)—ସ.—ଭେଦ କରିବା—
Bil (root) To pierce.

ବିଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବିଲ୍)—୧ । ପ୍ରାପ୍ୟ ଟଙ୍କାର ଦାବୀ-ତାଲିକା;
Bil ପ୍ରାପ୍ୟ ଟଙ୍କା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ପତ୍ର ଦାବୀଦାର ଦାଖଲ
बील बील କରେ—1. A bill drawn up for payment of one's dues. ୨ । ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭାରେ ପ୍ରସ୍ତାବ କରାଯିବା ଆଇନର ପାଣ୍ଡୁଲିପି—2. A bill put up before a legislative council for being passed into law.

ବିଲ୍ କିରାନି—ବୈଦେ· ବି—(ଇଂ ବିଲ୍+ଫା. କିରାନି)—ଯେଉଁ
Bil kirani କ୍ଲର୍କ କୌଣସି ଅଫିସର ବିଲ୍‌ମାନ ତିଆରି କରେ-
बीलक्लार्क बील किरानी Bill clerk.
(ବିଲ୍ କ୍ଲର୍କ; ବିଲ୍ କ୍ଲାର୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଲ୍‌କୁଲ୍—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣଓ ବିଣର ବିଣ—(ଫା. ବିଲ୍=ଏମନ୍ତ;
Bil-kul କୁଲ୍=ସମୁଦାୟ)—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ; ବିଲ୍‌କୁଲ୍; ସମସ୍ତ—
बिलकुल बिलकुल Wholly; all; entirely. [ଯ—ଶେଷ [ବିଲ(ଲ୍)କୁଲ(ଲ୍)—ଅନ୍ୟରୂପ] ମିଶି ପଚିଶ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପାରସ୍ୟ ଭାଷାର ବିଲ୍‌କୁଲ ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ଓ ବନାନ ଶିଖି ପକାଇଥିଲେ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।] ବୈଦେ. ବିଣ—ସମୁଦାୟ—Whole; all of. [ଯଥା—ତା ବିଲ୍‌କୁଲ୍ ଦେହ ଘାଆ ହୋଇଛି ।] ପ୍ରାଦେ.—(ସମ୍ବଲପୁର) ଅ. ନିଶ୍ଚୟ—Certainly; surely. [ଯଥା—ଆଜ ବିଲ୍‌କୁଲ ମେଘ ବର୍ଷିବ ।]

ବିଲ୍‌ଟି—ବୈଦେ. ବି· (ଇଂ. ବିଲେଟ୍; ବିଲ୍ ଅଫ୍ ଲେଡିଙ୍ଗ୍)—
Bil-ṭi ଜାହାଜରେ ଓ ରେଲଗାଡ଼ିରେ ମାଲ ଲଦାଇ ପଠାଇବା
(ବିଲ୍ଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମିଳିବା ନିଦର୍ଶନ ପତ୍ର; ମାଲ ଚାଲାଣି
बिल्टी ପର୍ଦ୍ଦ—A bill of lading; a ralway-receipt.
बिल्टी [ଦ୍ର—ଏହି ବିଲ୍‌ଟିକୁ ପ୍ରେରକ ଗ୍ରାହକଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାନ୍ତି । ଗ୍ରାହକ ଠିକଣାମୁଣ୍ଡରେ କମ୍ପାନିକୁ ଏହି ବିଲ୍‌ଟି ଦେଖାଇ ପ୍ରେରିତ ମାଲ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ।]

ବିଲ୍‌ଟି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଜାହାଜର ବା ରେଲର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ
Bil-ṭi karibā କର୍ମଚାରୀ) ପ୍ରେରକଠାରୁ ପ୍ରେରିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗ୍ରହଣ
बिल्टी काटना କରି ତାକୁ ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ୱୀକାର ପତ୍ର ଦେବା—1.To grant
बिल्टी काटना a bill of lading or railway reciept for goods entrusted to a steamer or railway for carriage.
ବିଲ୍‌ଟି କାଟିବା }
ବିଲ୍ଟି କରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବିଲ୍ଟି କାଟିବା }
୨ । (ପ୍ରେରିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରେରକ) ପ୍ରେରିତ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଜାହାଜରେ ବା ରେଲରେ ବୋଝାଇ କରାଇବା ପରେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କଠାରୁ ରସିଦ ନେବା—2 To get a bill of lading or rceipt for goods consigned to a carrier of goods.

ବିଲ୍ ନାମଞ୍ଜୁର(ରି)—ବୈଦେ. ବି—୧ । ବିଲ୍‌ରେ ଦାବୀ କରାଯାଇଥିବା
Bil nāmanjur(ri) ଟଙ୍କାକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରିବା—1. Rejection of a bill for payment.
बिल नामञ्जुर(रि) बील नामंजूर(रि) ୨ । ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭାରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ଆଇନର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଆଇନରୂପେ ଗୃହୀତ ନ ହେବା—2. Rejection of a legislative bill by the Council.

ବିଲ୍ ପାସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବିଲ୍+ପାସ୍)—୧ । ବିଲ୍‌ରେ ଯେଉଁ ଟଙ୍କା ଦାବି କରାଯାଇଥାଏ, ତାହା ଦାବିଦାରଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନିମନ୍ତେ ମଞ୍ଜୁର—1. Passing or sanctioning of a bill for payment. ୨ । ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭାରେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଆଇନର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଆଇନରୂପେ ଗୃହୀତ ହେବା—2. The passage of a legislative bill into law.
Bil pās
বিলপাশ
बीलपाश
[ବିଲ୍ ମଞ୍ଜୁର(ରି)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବିଲ୍‌ଫଇ(ଏ)ଲ୍—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ଫା)—୧ । ବର୍ତ୍ତମାନ—1. Now. ୨ । କ୍ଷଣକାଳ ବିଳମ୍ବ ନ କରି; ସାଙ୍ଗେସାଙ୍ଗେ—2. Immediately; at once. (ବିଲ୍‌ଫେଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
Bil-phai(e)l
বীলফেল
बिलफेल

ବିଲ୍‌ଫ(ଫା)ର୍ମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବିଲ୍+ଫର୍ମ୍)—ବିଲ୍ ଲେଖାଯିବା ପାଇଁ ଛପା ହୋଇଥିବା ପତ୍ର—Bill-form. [ଦ୍ର—ଏ ଫର୍ମରେ ବିଲ୍‌ରେ ଲେଖା ହେବା ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହେଡିଙ୍ଗ୍ ବା ଶିରୋନାମା ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଥାଏ । ବିଲ୍ ପୂରଣକାରୀ ଉକ୍ତ ହେଡିଙ୍ଗମାନଙ୍କ ତଳେ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ବିଷୟ ବା ସଂଖ୍ୟାମାନ ପୂରଣ କରନ୍ତି ।]
Bil-pha(phā)rm
বীলফর্ম
बीलफारम
[ବିଲ୍‌ଫ(ଫା)ରମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବିଲ୍ ଭଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇ—ଦେ. ବି (ଇଂ. ବିଲ୍+ସଂ. ଭଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ପାସ୍ ହୋଇଥିବା ବିଲ୍ ଦାଖଲ ପୂର୍ବକ ଟଙ୍କା ଦେବାବାଲାଙ୍କଠାରୁ ଉକ୍ତ ବିଲ୍‌ବାବଦ୍ ଟଙ୍କା ଆଣିବା—1. Encashment of a bill passed for payment. ୨ । ବିଲ୍ ବାବଦ୍ ଟଙ୍କା ପାଇବା-ପାଇଁ ଗ୍ରାହକଙ୍କୁ ଯେଉଁ କମିସନ୍ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ—2. Commission charged by the payer of a bill for cashing a bill.
Bil-bhaṅgā(ṅge)i
বিলভাঙ্গান
बीलभजाई

ବିଲ ଭଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଞ୍ଜୁର ହୋଇଥିବା ବିଲ୍ ଅର୍ଥ-ଦାତାଙ୍କଠାରେ ଦାଖଲ କରି ତାଙ୍କଠାରୁ ଟଙ୍କା ଆଣିବା—To get payment for a passed bill.
Bil'bhaṅgā(ṅge)ibā
বিলভাংগান
बीलभजाना

ବିଲ୍ ସରକାର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବିଲ୍+ଫା. ସର୍କାର୍)—ଯେଉଁ ଲୋକ ଦାବିଦାରଙ୍କଠାରୁ ପାଉଣାଦାର-ମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ବିଲ୍‌ମାନ ନେଇ ଟଙ୍କା ଆଦାୟ କରନ୍ତି—Bill agent; a bill sarkar. (ବିଲ୍‌ସର୍କାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
Bil-sar-kār
বিল সর্কার
बील सरकार

ବିଲ—ସଂ. ବି. (ବିଲ୍ ଧାତୁ=ଭେଦ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଗର୍ତ୍ତ; ଗାତ; ବିବର—1. A hole. (ଉ—ଧରଣୀରେ ବିଲ ହୋଇଣ ଥିଲା ଭଲେ, ତହିଁ ମଧ୍ୟେ ତକ୍ଷକ ଯାଇଣ ପଶିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।) ୨ । ଗୁହା; ଗହ୍ୱର—2. Cave; cavern. ୩ । ଉଚ୍ଚୈଃଶ୍ରବା ଅଶ୍ୱ—3. The horse of Indra. ୪ । ବେତ ଲତା—4. The ratan creeper. ୫ । ନଦୀର ଗତି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଯୋଗୁଁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଜଳାଶୟ—5. A deep pool formed as a result of change in the course of a river.
Bila

ବିଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିଲ; ଭା. ବଲି)—ଶସ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର—A field for raising any crop. (ଉ—ଦକ୍ଷିଣାସ୍ୟକ ହୋଇ ମଣ୍ଡପ ଅଛିଲେ, ବିଲ କରଥିବଙ୍କ ସଙ୍ଗତରେ ମିଶିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରେ ବିସ୍ତୃତ ଜଳାଭୂମିକୁ ମଧ୍ୟ ବିଲ ବୋଲା-ଯାଏ; ହିନ୍ଦୀରେ ନିମ୍ନ ଓ ଜଳମଗ୍ନ ଭୂମିକୁ ବିଲ ବୋଲାଯାଏ ।] ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଶସ୍ୟାଦିର ମାପ ବିଶେଷ—A particular measure of corn. [ଦ୍ର—ଏକ ବିଲ=୪ ଭରଣ ୧୬ ନଉତି ।]
Bila
বিল
खेत, बील

ବିଲଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଭଞ୍ଜଭୂମି) ବି—ବିଲେଇ; ବିଡ଼ାଳ—Cat.
Bilai

ବିଲ(ଲା)କ୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବ୍ଲକ୍)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶ—1. A block of work. ୨ । ଗୃହ ଶ୍ରେଣୀର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶ—2 A particular block of a row of houses.
Bila(lā)k

ବିଲ କଙ୍କଡ଼ା—ଦେ. ବି—ବିଲୁଆ କଙ୍କଡ଼ା; ବର୍ଷା ଋତୁରେ ଧାନ ବିଲରେ ଯେଉଁ ସବୁ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର କଙ୍କଡ଼ା ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି—Crabs found in paddy and other fields during the rains.
Bila kaṅkarḍā
বিল কাঁকড়া
केँकडा

ବିଲ କ(କେ)ରାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ବିଲରେ ମିଳୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ କେରାଣ୍ଡି ମାଛ—A kind of very small Kerāṇḍi fish found in water-logged corn-fields during the rains. [ଦ୍ର—ଏହା ଖାଇବାକୁ ଖୁବ ପିଠା ଲାଗେ ।]
Bila ka(ke)rāṇḍi
পুঁটি

ବିଲ କାମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିଲ+କର୍ମ)—ବିଲ ଧନ୍ଦା (ଦେଖ) Bila dhandā (See) (ଉ—ବିଲ କାମ ସାରି କୃଷକ ଫେରି ଯାଉଛି ଘରେ । ନନ୍ଦକିଶୋର କର୍ଣ୍ଣଘରଣୀ ।)
Bila kāma
খেতের(মাঠের)কাজ
खेती, खेतका काम

ବିଲକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. (ବି+ଲକ୍ଷ ଧାତୁ=ଦେଖିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବିସ୍ମୟାପନ୍ନ; ଚମତ୍କୃତ—1. Astonished. ୨ । ଅଚିହ୍ନିତ—2. Not marked. ୩ । ଅନୁଦ୍ଦିଷ୍ଟ—3. Untraced. ୪ । ଅନିଶ୍ଚିତ—4. Uncertain. ୫ । ନିର୍ଗୁଣ—5. Worthless; devoid of any quality. ୬ । ଲଜ୍ଜିତ—6. Ashamed. ୭ । ପ୍ରକୃତି-ବିରୁଦ୍ଧ—7. Opposed to one's nature. ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବିଲକ୍ଷଣ)—୧ । ଅନୁପମ—1. Incomparable. (ଉ—ବିଲକ୍ଷ ଏବେ ହେଉ ବନେ ପାଦେ. । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ଅସାଧାରଣ—2. Uncommon; extraordinary. ୩ । ଅସଂଖ୍ୟ—3. Innumerable. (ଉ—ବିଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବୃକ୍ଷ ଜ୍ୟୋତି ପ୍ରସ୍ତର, ନିଶାଚର ଖଗକୁଳ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
Bilaksha
বিলক্ষণ

ବିଲକ୍ଷଣ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ନାହିଁ+ଲକ୍ଷଣ=ଚିହ୍ନ; ସ୍ୱରୂପ)— Bilakshaṇa ୧ । ଅସାଧାରଣ; ଅସାମାନ୍ୟ—1. Uncommon; extraordinary. ୨ । ବିଶିଷ୍ଟ—2. Particular. (ଉ—ବିଲକ୍ଷଣ ବନ ବିହାର ଉତ୍ସବ ବେଳେ, ଯା ଦେଲୁ ଯାଗୋଗରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବିଶୋକ୍ତଣ୍ଚିନ୍ତା ବି ଗୀତ ।) ୩ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର; ଭିନ୍ନ; ପୃଥକ୍—3. Separate. ୪ । ପରୀକ୍ଷକ; ଦର୍ଶକ— 4. Examining; visiting ୫ । ସ୍ପଷ୍ଟ—5. Clear. ୬ । ଅତି ସୁନ୍ଦର—6. Very fine. ୭ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—7. Excellent. ୮ । ବିପରୀତ—8 Opposite.

বিলক্ষণ ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ—1. Very well. **आच्छा** [ଯଥା—ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ବିଲକ୍ଷଣ ଜାଣେ ।] ୨ । ସୁନ୍ଦରରୂପେ—2. Nicely. ୩ । ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ—3. Clearly.

ବିଲକ୍ଷବତୀ—ଦେ. ବିଣ—ଅନୁପମା ସୁନ୍ଦରୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—Incomparably Bilakshabatī fine (woman). [ଉ—ବିଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଯେତେକ ବିଲକ୍ଷବତୀକ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଲକ୍ଷିତ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଉପମାର ଅଯୋଗ୍ୟ—1. Not deserBilakshita ving to be compared. [ଉ—ବିମାନେ ଯେ, ବିଲକ୍ଷିତ ହୋଇବେ ତାଙ୍କୁ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ] ୨ । ସମାନ; ଯୋଗ୍ୟ—2. Equal; befitting. ୩ । ତୁଳନୀୟ—3. Comparable. [ଉ—ବିଲକ୍ଷିତ କେଉଁ ରମ୍ଭା ଏହାରେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଲକ୍ଷିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବି+ଲକ୍ଷ ଧାତୁ)—୧ । ତୁଳନାରେ ହେୟ ଜ୍ଞାନ କରିବା—1. To judge a Bilakshibā thing as undeserving of comparision. ୨ । ଦେଖିବା—2. To see. [ଉ—বিলক্ষা **विलक्षना** ବିଲକ୍ଷିଲେ ଲଙ୍କାଗଡ଼ ପାତାଳର ପର—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୩ । ପରୀକ୍ଷା କରିବା—3. To examine. ୪ । ନିରେଖି ଦେଖିବା—4. To observe, to mark.

ବିଲଗ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବିଲଗ୍ନ)—୧ । ବିଲଗ୍ନ; ଅଲଗା— Bilaga 1. Separate. [ଉ—ବିଯୋଗ ଯେ ନନ୍ଦୁ, ବିବ আলগা ଅଲଗଙ୍କେ ବିଲଗ ହୁଦୁ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] **विलग** ୨ । ଅସଂଲଗ୍ନ—2. Unconnected. ୩ । ବିତାଡ଼ିତ— 3. Driven away; expelled. [ଉ—ବିଲଗ କରି, ରଖି ନ ଦେଲ୍ସ କଟକରେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ଦେ. ବି—ସଂଯୋଗର ଅଭାବ—Want of connection.

ବିଲଗନ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସଂ. ବିଲଗ୍ନ)—୧ । ବିଶେଷରୂପେ ସଂଯୁକ୍ତ; Bilagana ଦୃଢ଼ଲଗ୍ନ—1. Well-connected; intimately বিলগন attached. [ଉ—ବିଲଗନ ତଳରେ ଉପରେ **विलगन** ରମ୍ଭା ସ୍ଥିତ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ଅସଂଯୁକ୍ତ—2. Unconnected.

ବିଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ବିଲଗ୍ନ)—୧ । ପୃଥକ୍ Bilagā(ge)ibā କରିବା; ଅଲଗା କରିବା—1. To separate. আলগাকরা **विलगाना** ୨ । ଢିଲା କରିବା—2. To slaken; to loosen.

ବିଲଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପୃଥକ ହେବା; ଅଲଗା ହେବା—1. To Bilagibā be separated. ୨ । ଢିଲା ହେବା—2. To অলগা হওয়া **विलगा होना** become loose.

ବିଲଗ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଲଗ୍ ଧାତୁ=ଲାଗିଯିବା+କର୍ମ. ତ)— Bilagna ୧ । ସଂଯୁକ୍ତ—1. Connected. ୨ । ବୃଦ୍ଧ—2. Old. ୩ । କୃଶ—3. Emaciated; thin. ୪ । ବିଯୁକ୍ତ—4. Subtracted; separated. ୫ । ଢିଲା; ଶ୍ଲଥ—5. Slack; loosened. ସଂ. ବି—୧ । କଟିଦେଶ—1. Waist; loins. ୨ । ଜନ୍ମଲଗ୍ନ—2. The natal astrological mark or sign of a person. ୩ । ମେଷାଦି ଦ୍ୱାଦଶ ରାଶି—3. The 12 signs of the zodiac.

ବିଲ ଘଷି—ଦେ. ବି—୧ । ପଡ଼ିଆରେ ବା ବିଲରେ ଚରୁଥିବା ଗୋରୁ Bila ghashi ଗାଈଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃକ ତ୍ୟକ୍ତ ଶୁଷ୍କ ଗୋମୟ—1. The বিলঘুঁটে **बनगोंठ** dried cowdung left in the pastur- (ବିଲଘଷି—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) age or fields by the grazing. বিল বাতাসা cattle. ୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ ପ୍ରୟୋଗ) ଗୁହପଡ଼ିଆରେ ପଡ଼ିଥିବା **ଶୁଖିଲା** ଗୁହ—2. (ironical) Dry flakes of excrements left in the village common easing ground.

ବିଲଙ୍କା—ଦେ. ବି—ଉତ୍କଳୀୟ କବି ସାରଳା ଦାସଙ୍କର କଳ୍ପନାସମ୍ଭୂତ Bilaṅkā ଓ ପୌରାଣିକ 'ସହସ୍ର ରାବଣ'ର ଆଖ୍ୟାୟିକା ଅବ- ବିଲଙ୍କାନଗର(ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଲଙ୍କାପୁର(ସ୍ତ୍ରୀ) } ଅନ୍ୟରୂପ ଲମ୍ବନରେ କଳ୍ପିତ ବିଲଙ୍କା ରାବଣର ରାଜଧାନୀ—The capital of a demon with 1000 heads described in an Oriya Purāṇa by poet Sāraḷā Dāsa.

ବିଲଙ୍କା ରାବଣ—ଦେ. ବି—ସହସ୍ର ରାବଣ; ଉତ୍କଳୀୟ କବିଙ୍କ କଳ୍ପିତ Bilaṅkā rābaṇa ସହସ୍ର ଶିରସ୍କ ଅସୁରବିଶେଷ—A demon with 1000 heads described in the Bilaṅkā Rāmāyaṇa of the Oriya poet Sāraḷā Dāsa.

ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣ—ଦେ. ବି—ସାରଳା ଦାସ କବିଙ୍କ ରଚିତ 'ବିଲଙ୍କା Bilaṅkā rāmāyaṇa ରାବଣ'ର ବଧ ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ପଦ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ (ବିଲଙ୍କା ରବାୟଣ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) ବିଶେଷ—Name of an Oriya mythological work describing the slaying of a thousand-headed demon by Rāma.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ବର୍ଣ୍ଣିତ ବିଷୟ—ରାମାୟଣରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରାବଣକୁ ମାରି ସୀତାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ପରେ ଧୂନିବାର ସୀତା ଓ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ

ସାମର୍ଥ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ତର୍କବିତର୍କ ହେବାରୁ ସୀତା ତର୍କବଳରେ ରାକ୍ଷସବଧରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କୃତିତ୍ୱ ଥିବା ବିଷୟରେ ସନ୍ଦେହ ହେବାର ଦେଖି ସୀତାଙ୍କ ମନରୁ ସନ୍ଦେହ ଦୂର କରିବା ଲାଗି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପାତାଳକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ସେଠାରେ ଥିବା ବିଲଙ୍କା ରାବଣର ରାଜଧାନୀ ବିଲଙ୍କାପୁରୀକୁ 'ବିଲଙ୍କି' ଅର୍ଥାତ୍ ଧ୍ୱଂସ କରି ଉକ୍ତ ରାବଣକୁ ବଧ କରିଥିଲେ । ଏହା ଓଡ଼ିଆ କବି ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ରଚିତ । ଏଥିର ମୂଳ ବିଷୟ କୌଣସି ସଂସ୍କୃତ ପୁରାଣରେ ମିଳୁ ନାହିଁ ।]

ବିଲଙ୍ଘକ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ (ବି+ଲଙ୍ଘ୍ ଧାତୁ=ଲଙ୍ଘିଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅକ)— Bilanghaka ୧ । ଆଜ୍ଞା ଆଦର ଲଙ୍ଘନକାରୀ—1. Disobeying (ବିଲଙ୍ଘିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) the orders of one's superior. ୨ । ଅବାଧ୍ୟ—2. Insubordinate.

ବିଲଙ୍ଘନ—ସଂ. ବି (ବି+ଲଙ୍ଘ୍ ଧାତୁ=ଲଙ୍ଘିଯିବା+ଭାବ. ଅନ)— Bilanghana ୧ । ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ; ଅତିକ୍ରମଣ—1. Overtopping; passing over. ୨ । ଆଜ୍ଞା ଆଦିକୁ ଅବଜ୍ଞା କରିବା— 2. Disobeying an order.

ବିଲଙ୍ଘନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଲଙ୍ଘ୍ ଧାତୁ=ଲଙ୍ଘିଯିବା+କର୍ମ. ଅନୀୟ)— Bilanganiya ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନୀୟ; ଅତିକ୍ରମଣୀୟ—To be disobeyed.

ବିଲଙ୍ଘିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଲଙ୍ଘ୍ ଧାତୁ=ଲଙ୍ଘିଯିବା+କର୍ମ. ତ)— Bilanghita ୧ । ଅତିକ୍ରାନ୍ତ; ଉଲ୍ଲଙ୍ଘିତ—1. Overtopped; passed over. ୨ । ଅବଜ୍ଞାତ—2. Disobeyed; disregarded.

ବିଲଙ୍ଘିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବିଲଙ୍ଘନ)—ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବା; Bilanghiba ଉପରେ ଡେଇଁବା—To jump over. বিলঙ্ঘনা [ଉ—ବେଗରେ ବିଲଙ୍ଘନ କରି ସିନ୍ଧୁ ଯେ— विलंघना ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ]

ବିଲଜ୍ଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି+ଲଜ୍ଜା)—ନିର୍ଲଜ୍ଜ; ଲଜ୍ଜାହୀନ— Bilajja Shameless. [ଉଦରଗରିଷ୍ଠ ଉଲୋକ; ବିଲଜ୍ଜ ଲୋକ ଭୁ (ବିଲଜ୍ଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ]

ବିଲ ଡାକିବା—ଦେ. ବି—ଖରା ଯୋଗୁଁ କ୍ଷେତରୁ ଜଳ ଶୁଖିଯାଇ ଫାଟି Bila dakiba ଯିବା—Dryness of a corn field खेत फटाना due to sun's rays. (ବିଲ ଡାକିଯିବା, ବିଲଫାଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଲ(ଲି)ଣା—ବୈଦେ. ବିଣ—ବିରିଣା (ଦେଖ) Bila(li)na Birina (See)

ବିଲ ଧନ୍ଦା—ଦେ. ବି—କ୍ଷେତକର୍ମ; କୃଷିକର୍ମ; କୃଷିସମ୍ପର୍କୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ- Bila dhanda ক্ষেতের কাজ खेती ବାଣୀ—Agriculture.

ବିଲ ନାଶ(ଛ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ଛିକ୍କଣୀ)—ସୋମରାଜ୍ୟାଦି ବର୍ଗର Bila nasa(chha) ବର୍ଷାୟୁ ଲୋମଶ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶାକବିଶେଷ— (ବିଲନାଶ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) Centipeda Orbicularis. নাকছিকনী, মেচেতা, হেঁচৈতো नक छिकनी [ଦ୍ର—ଏହା ଶୀତକାଳରେ ଧାନବିଲରେ ଉଠେ । ଗଛ ଦଳୁଆ । ଫୁଲ ହଳଦିଆ ରେଣୁବିଶିଷ୍ଟ ଓ ଗୋଲିଆ । ଏହାର ଫୁଲକୁ ମଳି କରି ଶୁଙ୍ଘିଲେ ଖୁବ୍ ଛିଙ୍କ ହୁଏ ।]

ବିଲପ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଲାପ)—ବିଲାପ—Wail. [ଉ— Bilapa ବିଲପ ଯଣେ ସ୍ୱେଦଇ ବାସକସଜ୍ଜା ସ୍ୱେ— বিলাপ विलाप ପ୍ରାଚୀ. ଉଷାବିଳାସ]

ବିଲପନ—ସଂ ବି (ବି+ଲପ୍ ଧାତୁ=କହିବା; 'ଶୋକ କରିବା+ଭାବ. Bilapana ଅନ)—୧ । ବିଲାପ; ପରିତାପ; ଶୋକବାକ୍ୟ— 1. Lamentation; wail, ୨ । ମଇଳା; ମଳ— 2. Filth.

ବିଲପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଲପିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—Causative of Bilapaiba বিলাপান विलपाना Bilapiba.

ବିଲପମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଲପ୍ ଧାତୁ=ଶୋକ କରିବା+ Bilapamana କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ)—ବିଲାପକାରୀ; ଯେ ବିଲାପ କରୁ (ବିଲପମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଛି—Lamenting; bewailing.

ବିଲପିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଲପ୍ ଧାତୁ=ଶୋକ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)— Bilapita ୧ । କାନ୍ଦୁଥିବା—1. Lamenting. ୨ । (+କର୍ମ. ତ) ଯାହା ନିମନ୍ତେ ବିଲାପ କରାଯାଉଥାଏ—2. Lamented. ସଂ. ବି (ବି+ଲପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତ)— ବିଲପନ, ବିଲାପକରଣ—Lamentation.

ବିଲପିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବି+ଲପ୍ ଧାତୁ)—ବିଲାପ କରିବା; Bilapiba କାନ୍ଦିବା; ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଶୋକ କରିବା—To বিলাপা; বিলপা bewail; to lament. [ଉ—ଜଳପୁଷ୍ପ विलपना; विलपाना ବିଳପୁଷ୍ପ ଏବେ ଭୂରେ କରି ତାଢ଼ି ରେ— କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ]

ବିଲ ପୋକଶୁଂଘା—ଦେ. ବି—ପୋକଶୁଂଘା (ଦେଖ) Bila pokasumgha Pokasumgha (See)

ବିଲ ବଛା—ଦେ. ବି—ଧାନବିଲରୁ ଘାସ ଓ ବାଲୁଙ୍ଗା ଆଦି ବାଛିବା Bila bachha କ୍ରିୟା—Weeding out the tares from বিলবাছা निकौनी cornfields.

ବିଲ ବାଛିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧାନ ବିଲରୁ ଘାସ ଆଦି ଓପାଡ଼ିବା— Bila bachhiba To uproot weeds from cornfields. বিলবাছা निकौनी करना

ବିଲବାଡ଼ି(ରି)—ଦେ. ବି (ସମାହାର)—୧ । ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—1. Immo- Bilabardi(ri) veable property. ୨ । କୃଷି ଜମି— জমিবাড়ী खेतीबाडी[री] 2. Agricultural land. (ଉ—କେହି ବିଲବାଡ଼ିକୁ ଯିବାକୁ ନାହିଁ—ଫକୀର. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ; ଉ—ବିଲବାଡ଼ି କାମ ନ ଥିବାରୁ × × × ସ୍ନାନଯାତ୍ରା ଦେଖିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି—ଫକୀର. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।) ୩ । କୃଷିଜମି ଓ ଘରବାଡ଼ି ଜମି— 3. Agricultural and homestead lands.

ବିଲ ବାଲୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ବାଲୁଙ୍ଗା; ଧାନବିଲରେ ଧାନ ଗଛରୁ ଝଡ଼ି Bilabalunga ପଡ଼ିଥିବା ଧାନରୁ ପର ବର୍ଷ ଯେଉଁ ଗଛ ହୁଏ উড়ী ধান, ঝড় ଚହିଁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଧାନ; ସ୍ୱତଃଭୂ—Paddy growing in fields without regular sowing.

ବିଲମ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବିଳମ୍ବ— Bilam Delay.

ବିଲମ—ଗ୍ରା. ବିଣ ଓ ବି—ବିଲୋମ (ଦେଖ)
Bilama Biloma (See)

ବିଲମାଛ—ଦେ. ବି (ସ. ବିଲ+ମତ୍ସ୍ୟ)—ବର୍ଷାଦିନେ ଧାନ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ଓ
Bilamāchha ପୁଷ୍କରିଣୀ ଆଦି ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ସମୟରେ ଯେଉଁ
বিলের মাছ କ୍ଷୁଦ୍ର ମାଛମାନେ ପୋଖରୀରୁ ଉଠିଆସି ଧାନବିଲ ଆଦିରେ
खेतकी मछली ବିଚରଣ କରନ୍ତି ଓ ବିଲରୁ ପାଣି ଶୁଖିଗଲେ ଲୋକେ
ଯେଉଁସବୁକୁ ଧରନ୍ତି—Small fishes caught from paddy fields when the rain water is dried up. (ଉ—ନନା ବାପ୍ପା ହୋ ! ମୋର ବୋଲ ଶୁଣ, ବିଲ ମାଛ ଚିଲ ଖାଇଗଲେ ଧରିଲ ଖଣ୍ଡିଏ ଭୂଣ—ଶିଶୁଗୀତ ।) [ଦ୍ର—ପାଣି ଶୁଖିଗଲେ ଯେଉଁ ମାଛଗୁଡ଼ିକ ବିଲର ଏକ ଅଂଶରେ ରହିଯାଆନ୍ତି, ସେସବୁକୁ 'କଣ ମାଛ' ବା 'କଣ ମଚ୍ଛ' ବୋଲାଯାଏ ।]

ବିଲମୁଗ—ଦେ. ବି (ସ. ବନମୁଦ୍ଗ; ଭୂଲୀନକ; ମୁଦ୍ଗପର୍ଣ୍ଣୀ)—ଭୂଲୀନକ;
Bilamuga ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟମୁଦ୍ଗ—A kind of wild
মুগানী, খেঁড়ী কলাই pulse; Phaseolus Aconitifolius.
मुंगानी

ବିଲମ୍ବ—ସ. ଚ (ବି+ଲମ୍ବ୍ ଧାତୁ=ଲମ୍ବିବା+ଭାବ. ଅ)—
Bilamba ୧ । ଡେରି—1. Delay. ୨ । ଅଶୀଘ୍ରତା—2. Slowness. ୩ । ମଧ୍ୟମ ନୃତ୍ୟ—3. A kind of slow dance.

ବିଲମ୍ବ—ସ. ବି (ବି+ଲମ୍ବ୍ ଧାତୁ=ଲମ୍ବିବା+ଭାବ. ଅ)—
Bilamba ୧ । ତଳକୁ ଲମ୍ବିବା; ଝୁଲିବା; ଓହଳିବା—1. Hanging down. ୨ । (---+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଦୃଢ଼ବା; ଝୁଲ—2. Pendant, ଦେ. ବିଣ—ବିଲମ୍ବିତ—Hanging down.

ବିଲମ୍ବ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡେରି କରିବା—To delay.
Bilamba karibā বিলম্ব করা विलम्ब करना

ବିଲମ୍ବ ଘଟିବା—ଦେ. ବି—ଡେରି ହେବା—Delay.
বিলম্ব হওয়া विलम्ब होना (ବିଲମ୍ବ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଲମ୍ବନ—ସ. ବି (ବି+ଲମ୍ବ୍ ଧାତୁ=ଲମ୍ବିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Bilambana ବିଲମ୍ବକରଣ—Delaying.

ବିଲମ୍ବନ—ସ. ବି (ବି+ଲମ୍ବ୍ ଧାତୁ=ଲମ୍ବିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Bilambana ବିଲମ୍ବ (ଦେଖ)—Bilamba (See)

ବିଲମ୍ବା(ମ୍ବେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବିଲମ୍ବରୁ ଗଠିତ ଓଡ଼ିଆ ଧାତୁ)—
Bilambā(mbe)ibā ବିଲମ୍ବ କରିବା; ଡେରି କରିବା—
বিলম্বান बिलमाना To delay.

ବିଲମ୍ବା(ମ୍ବେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବିଲମ୍ବିବାର ଣିଜନ୍ତ)—୧ । ବିଶେଷ
Bilambā(mbe)ibā ରୂପେ ଲମ୍ବାଇବା—1. To suspend.
বিলম্বান ୨ । ଧାରଣ କରିବା—2. To hold. [ଉ—ବାର୍ଣ୍ଣି
बिलमाना ଯେ ! ବିଲମ୍ବାଇ ଦେବ ପ୍ରସାଦ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ] ୩ । ମାଳାଦ୍ୱାରା ଭୂଷିତ କରିଦେବା—3. To bedeck with a garland; to put on a garland. [ଉ—ବକମଣ୍ଡିମାଳା କର ରଚନ, ବିଲମ୍ବାଇ କଣ୍ଠରେ କଲେ ଚନ୍ଦ୍ର । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ]

ବିଲ(ଲି)ମ୍ବି—ବୈଦେ. ବି—(ମାଲଦ୍ୱୀପର ଭାଷା-ବିଲମ୍ବା; ଭୂଲଜାତକ
Bila(li)mbi ସ. ବିଲମ୍ବିତ; ଏଥିର ଫଳମାନ ଡେମ୍ଫରୁ
বিলম্বি ଲମ୍ବିଥାଏ)—କରମଙ୍ଗାଜାତୀୟ ଗୋଟି ତରୁ—Averrhoa
बिलिंबि Bilimbi(tree). [ଦ୍ର—ଏଥିର ଫଳ କରମଙ୍ଗା ଆକାରର; ବିନ୍ତୁ ଫଳର କୋଣମାନ କରମଙ୍ଗା ପରି ଦାଢ଼ୁଆ ବା ଉଚ୍ଚ ନୁହେଁ । ଫଳ କରମଙ୍ଗା ପରି ସ୍ୱାଦୁ । ଗଛର ଗଣ୍ଡିରୁ ସରୁ ଡେମ୍ଫମାନ ବାହାରେ ଓ ପ୍ରତି ଡେମ୍ଫରେ ୮ । ୧୦ଟି ଫଳ ଲମ୍ବିଥାଏ । ଏ ଗଛର ଆଦିବାସ ମାଲଦ୍ୱୀପରେ । ଏହାକୁ ଭାରତର ଗଛସଉକମାନେ ଆଣି ବଗିଚାରେ ଲଗାଇଅଛନ୍ତି—ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର]

ବିଲମ୍ବିତ—ସ. ବିଣ—(ବିଲମ୍ବ+ଯୁକ୍ତ ଅର୍ଥରେ. ଇତ)—ବିଲମ୍ବଯୁକ୍ତ—
Bilambita Delayed. ୧ । ମଧ୍ୟମ ନୃତ୍ୟ—1. A slow dance. ୨ । ବିଲମ୍ବ; ଡେରି—2. Delay. [ଉ—ଅଳ ପ୍ରସ୍ଥାନଷ୍ଟ ଲଗ୍ନସୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତ, ହୋଇଛି ଜାଣ ହେ ନ କର ବିଲମ୍ବିତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ]

ବିଲମ୍ବିତ-ସ. ବିଣ—(ବି+ଲମ୍ବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇତ)—୧ । ଲମ୍ବିତ;
Bilambita ଲମ୍ବମାନ—1. Hanging. ୨ । ଝୁଲୁଥିବା—2. Dangling.

ବିଲମ୍ବିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସ. ବିଲମ୍ବ)—ବିଲମ୍ବ କରିବା; ଡେରି
Bilambibā କରିବା—To delay. [ଉ—ବିଲମ୍ବଇ କେବେ
বিলম্বা କ ସେ ଅଳ, ଶସ୍ତ୍ରରେ ମଉଳ ପୁଷ୍ପ ବାସି ହେବାଯାଏ ।
बिलमना ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା]

ବିଲମ୍ବିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ବି+ଲମ୍ବ) ତଳକୁ ଲମ୍ବିବା—
Bilambibā To hang down.
[ବିଲମ୍ବା (ମ୍ବେ) ଇବା—ଣିଜନ୍ତ]

ବିଲମ୍ବୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବିଲମ୍ବିନ୍; ବିଲମ୍ବ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ୍)—
Bilambi ୧ । ବିଲମ୍ବକାରୀ—1. Delaying; dilatory.
(ବିଲମ୍ବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଶୀଘ୍ର; ଅଳସୁଆ—2. Idle; slow.

ବିଲମ୍ବୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ଲମ୍ବ୍ ଧାତୁ=ଲମ୍ବିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—
Bilāmbi ଝୁଲୁଥିବା; ଲମ୍ବମାନ—Pendant; hanging
(ବିଲମ୍ବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) down.

ବିଲମ୍ଭ—ସ. ବି—(ବି+ଲଭ୍ ଧାତୁ=ଲାଭ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Bilambha ୧ । ଅତି ଦାନ— . Excessive gift. ୨ । ଦାନ—2. Donation; gift. ୩ । ଅତିସର୍ଜନ—3. Giving away. ୪ । ବିତରଣ—4. Distribution.

ବିଳ(ଲ)ୟ—ସ. ବି—(ବି+ଲୀ ଧାତୁ=ଲୀନ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—
Bila(la)ya ୧ । ପ୍ରଳୟ—1. Dissolution. ୨ । ଧ୍ୱଂସ; ବିନାଶ—2 Ruin. ୩ । ବିଲୋପ; ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ—3. Disappearance; extinction. ସ. ବିଣ—

(ବି+ଲୟ)—ଲୟବହିର୍ଭୂତ; ଲୟ ବା ତାଳଶୂନ୍ୟ—Devoid of cadence. ଦେ. ବି—ବିସ୍ମୃତ—Forgetfulness.

ବିଲୟନ—ସଂ. ବି—(ବି+ଲୀ ଧାତୁ=ଲୋପ ପାଇବା+ଭାବ ଅନ)—୧ । ବିନାଶନ—1. Destroying. ୨ । ବିଲୟକରଣ—2. Causing disappearance or extinction.
Bilayana

ବିଲଶୟ—ସଂ. ବି—(ବିଲ=ଗର୍ତ୍ତ+ଶୀ ଧାତୁ=ଶୋଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ବିଲ ବା ଗର୍ତ୍ତରେ ଯେ ଶୟନ କରେ)—୧ । ସର୍ପ; ଭୁଜଙ୍ଗ—1. Serpent; snake. ୨ । ଗାତ କରି ରହୁବା ଜନ୍ତୁ—2. Reptile; an animal which lives in dens or holes.
Bilaśaya

ବିଲଶଯ୍ୟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିଲ+ଶଯ୍ୟା)—ସର୍ପ; ବିଲଶୟ—Snake. (ଉ—ବିଲଶଯ୍ୟା ଶବସାର ଗତକରେ ବସତ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ)
Bila śajyā

ବିଲସନ—ସଂ. ବି. (ବି+ଲସ୍ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା; ବିଳାସ କରିବା +ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବିଳାସ—1. Enjoyment; pleasure; felicity. ୨ । କ୍ରୀଡ଼ା; ଲୀଳା—1. Play; sport; diversion. ୩ । ଦୀପ୍ତି; ଆଭା—3. Lustre; splendour. ୪ । ଶୋଭା—4. Beauty. ୫ । ପ୍ରକାଶ—5. Manifestation; appearance; exhibition. ୬ । ସ୍ଫୁରଣ—6. Flashing. ୭ । ବାକ୍ୟସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି—7. Utterance; verbal expression.
Bilasana

ବିଲସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ବିଲସିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ; ବି+ଲସ୍ ଧାତୁ)—୧ । କ୍ରୀଡ଼ା କରାଇବା—1. To cause to play. (ଉ—ବିଲସାଇଲେ ବୃଷ୍ଣି ନରେ ଚଞ୍ଚଳ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ) ୨ । ନଚାଇବା—2. To cause to dance; to dangle. ୩ । ବିହାର କରାଇବା—3. To cause to frequent. (ଉ—ବିଲସାଇ ଯଥା ଅଳକା ତେଜାଇ ଈଶଙ୍କୁ ଶମଶାନେ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ)
Bilasā(se)ibā
विलसान
विलसाना

ବିଲସିତ—ସଂ. ବି. (ବି+ଲସ୍ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+ଭାବ. ତ)—ବିଲସନ (ଦେଖ)—Bilasana (See) ସଂ. ବିଣ. (ବି+ଲସ୍ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । କ୍ରୀଡ଼ିତ—1. Playing; sporting ୨ । ଶୋଭିତ—2. Glittering; splendid.
Bilasita

ବିଲସିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ) (ବି+ଲସ୍ ଧାତୁ)-୧ । କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା—1. To play; to sport. (ଉ—ବାର ପାର ନାହିଁ ରେ ସୁକେଶୀ, ବାର ମଧ୍ୟେ ତୁ ଥିଲୁ ବିଲସି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ) ୨ । ବିରାଜିବା; ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—2. To shine forth. (ଉ—ଭୂମୁଦ୍ଧ ବି ଉପକାର କରି ରୂପବତୀ ହୋଇ ବିଲସିଲା ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ ! କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ) ୩ । ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—3. To appear. (ଉ—ଭଲ ସୁନା ବୋଲି ଭବେ ଯେ ବିଲସେ, କେଲ ସିନା ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତର କନକେ । ଗ୍ରନ୍ଥନାଥ. ଦରବାର) ୪ । ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି ହେବା—4. To flash. ୫ । ବ୍ୟାପ୍ତ ହେବା; ଘୋଟିଯିବା—5. To spread; to be diffused. (ଉ—ତେଜକ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ତୃଷା ଉଗିର ବିଲସିଲା ରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଯଶୋଧରଚମ୍ପୂ. ତ. ଗୀତ) ୬ । ବିହାର କରିବା; ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ଚଳିବା—6. To roam at ease. (ଉ—ସାରଙ୍ଗି ଅରଣ୍ୟେ ବିଲସ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ) ୭ । ବିଚରଣ କରିବା; ବୁଲିବା; ବୁଲିବା—7. To walk; to move about. (ଉ—ଅନ୍ଧାର ଘରେ କଣ ବିଲସେ, ଯାହା ପାଉଥାଏ ଅନ୍ଧାରେ ଶୋଷେ । —ଢଗ)
Bilasibā
विलसा
विलसना

ବିଲହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଲୋହିବା (ଦେଖ)—Bilohibā (See) (ଉ—ନନ୍ଦନାଗଙ୍କର ପ୍ରାପ୍ତେ ମୋତେ ଭୁ ବିଲହୁ । ବିଲଗ୍ରାମ. ଗ୍ରାମାୟଣ)
Bilahibā

ବିଲା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ବିଲ)—୧ । ବିଲ; ଗଣା—1. Hole. ୨ । ବୁଦ୍ଧା—2. Ant-hill. (ଉ—ତାଙ୍କର ଦେହସାକ ଉଇବିଲା ହେଲା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ) ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବାଟି—Bubo.
Bilā

ବିଲା(ଲେ)ଇ—ଗ୍ରା. (ଇତର ବ୍ୟବହୃତ) ବି. (ସଂ. ବିଡ଼ାଳ, ବଡ଼ାଳ; ଭୁଲ. ଡା. ପିଲ୍ଲୀ)—ବିରାଡ଼ି—Cat (ଉ—ମେଷ ମୃଗ ବିଲ୍ଲର ଯେମନ୍ତ ବାଛୁ ବାଛୁ, ଶୃଦର ଅଣିଥିଲେ ତା ନୋହେ ମୁକୁଛୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା)
Bilā(le)i
बिलाई, बिड़ाल
बिलाव, बिलार
(ବିଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବିଲୟ)—୧ । ବହୁଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାଣ୍ଟି ଦେବା—1. To distribute amongst many. ୨ । ଦାନ କରିବା; ବିତରଣ କରିବା—2. To give away. ୩ । ଅପବ୍ୟୟିତ କରିବା—3. To spend lavishly; to waste.
Bilā(le)ibā
बिलान
बाँटना

ବିଲାଙ୍କି(ଙ୍ଖି)—ଦେ. ବିଣ—ଯେ ସୁସଜ୍ଜିତ ପଦାର୍ଥକୁ ଅଲଗା କରି ପକାଏ—Disorganising a well-arranged thing; causing disorder
Bilāṅki(ṅkhi)

ବିଲାଙ୍କି(ଙ୍ଖି)ବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବିଲଙ୍କା; ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଯେପରି ବିଲଙ୍କାନଗରକୁ ଧ୍ୱଂସ କରିଥିଲେ, ସେହିପରି କରିବା)—୧ । ସୁସଜ୍ଜିତ ପଦାର୍ଥକୁ ଘାଣ୍ଟିବା; ଅଲଗା ବା ଅଲଥ କରିବା; ଲେଞ୍ଜେଗମେଞ୍ଜେଗ କରିବା—1. To disorganise or spoil a good arrangement. ୨ । ନଷ୍ଟ କରିବା; ଛନଛତର କରିବା—2. To depradate; to lay waste.
Bilāṅki(ṅkhi)bā
उधेड़बुन करना; बिलोरना

ବିଲାତ—ବୈଦେ. ତ (ଅ. ବିଲାୟତ୍, ବିଲାୟତ୍=ସହର)—୧ । ଇଂଲଣ୍ଡ ଦେଶ—1. England. ୨ । ଲଣ୍ଡନ ସହର—
Bilāt

ବିলাত 2. London. ୩ । ଇଉରୋପ—3. Europe. ୪ ।
विलायत ଭାରତବର୍ଷର ବହିର୍ଭୂତ ଦେଶ—4. A country outside India. ୫ । ମୁସଲମାନ ରାଜ୍ୟର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରଦେଶ—5. Different provinces of a Muslim kingdom. [ଦ୍ର—ମୁସଲମାନମାନେ ଆପଣା ଦେଶ ଛଡ଼ା, ଅନ୍ୟ-ଦେଶକୁ ବିଲାତ୍ କହନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପାରସ୍ୟରେ ବିଲାତର ଅର୍ଥ ସ୍ୱଦେଶ ।]

ବିଲାଇତ୍, ବିଲାଏତ୍, ବିଲାୟତ୍, ବିଲାୟେତ୍ — ଅନ୍ୟରୂପ

ବିଲାତ୍ ପାର୍ଲି(ର୍ଲେ)ମେଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ବିଲାତ+ଇଂ. ପାର୍ଲିଆ-ମେଣ୍ଟ୍)—୧ । ଇଂଲଣ୍ଡରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟପରିଚାଳକ ସଭା—1. British Parliament. ୨ । ଇଂଲଣ୍ଡରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ବିଚାରାଳୟ; ପ୍ରିଭିକାଉନ୍ସିଲ୍—2. The Privy Council of England.
Bilāt pārli(rle)meṇṭ
(ବିଲାତ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)
বিলাত পার্লিআমেন্ট
विलायत पार्लियामेन्ट

ବିଲାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟାଗତ—ଦେ. ବିଣ—ବିଲାତ୍ ଫେରନ୍ତ; ବିଲାତକୁ ଯାଇ କିଛି ଦିନ ପରେ ସେଠାରୁ ଫେରି ଆସିଥିବା (ଭାରତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି)—Returned from England (applied to an Indian).
Bilāt pratyāgata
বিলাত ফেরত
विलयत फिरता

ବିଲାତ୍ ଫି(ଫେ)ରନ୍ତ(ତା)—ବୈଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଭାରତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଲାତ୍ ବା ଇଂଲଣ୍ଡରେ କିଛି କାଳ ରହିବା ପରେ ଦେଶକୁ ଫେରି ଆସିଛି—England-returned Indian. ବୈଦେ. [ବିଲାଇ(ଏ)ତ୍ ଫି(ଫେ)ରନ୍ତ(ତା, ନ୍ତା)—ଅନ୍ୟରୂପ] ବିଣ—ବିଲାତକୁ ଯାଇ ସେ ଦେଶରୁ ଫେରି ଆସିଥିବା—Returned from England.
Bilāt phi(phe)rat(tā)
বিলাত ফেরত(তা)
विलायत फीरता

ବିଲାତ୍ ମଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ (ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି)—ଯେ ଥରେ ବିଲାତ ଯାଇ-ଥିଲା; ବିଲାତ୍ ଫେରନ୍ତା—One who has once set foot in or touched the shores of England; England-returned.
Bilāt maṛḍā
বিলাত্ ছুআঁ
विलायतको लातमारके आनेवाला; विलायत छुआ
(ବିଲାତଛୁଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଲାତି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ)—୧ । ବିଲାତବାସୀ; ଇଂଲଣ୍ଡୀୟ; ଇଂଲଣ୍ଡବାସୀ—1. English. ୨ । ଇଉରୋପୀୟ; ସାହାବାନା—2. European. ୩ । ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଉତ୍ପନ୍ନ—3. Produced in England. ୪ । ଇଂଲଣ୍ଡରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ—4. Of English make. ୫ । ପ୍ରଥମେ ବିଲାତରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦେଶରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆନୀତ—5. Originally brought from a foreign country. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଫଳ, ଫୁଲ ଓ ଗଛ ଆଦି ପୂର୍ବେ ଏ ଦେଶରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉ ନ ଥିଲା ଓ ଯାହା ବିଦେଶରୁ ଆସି ଏ ଦେଶରେ ଚଳିଅଛି, ତାହାକୁ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ବିଲାତି ବୋଲି କହନ୍ତି ଯଥା—ବିଲାତି ଆଳୁ, ବିଲାତି ବାଇଗଣ, ବିଲାତି ବାଇଗବା, ବିଲାତି ଦଳ ଇତ୍ୟାଦି ।]
Bilāti
বিলাতি
विलायति
[ବିଲାଇ(ଏ)ତି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବିଲାତି ଆମ(ମ୍ବ)ଡ଼ା—ଦେ. ବି—ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—Hog-plum; Otaheite apple. [ଦ୍ର—ଦେଶୀ ଆମ୍ବଡ଼ା ଫଳ ଅପେକ୍ଷା ବିଲାତି ଆମ୍ବଡ଼ା ଫଳ ମାଂସଳ ଓ ସୁମିଷ୍ଟ ।]
Bilāti āma(mba)ṛḍā
বিলাতি আমড়া
बीलायति अमरा

ବିଲାତି ଆଳୁ—ଦେ. ବି—ବିଙ୍ଗନାଦି ବର୍ଗର ଗୁଳ୍ମ ଓ ତାହାର ଚେରରେ ଜାତ ଫଳ; ଗୋଲ ଆଳୁ—Potato. [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରଥମେ ଆମେରିକାରୁ ଇଂଲଣ୍ଡକୁ ଆସିଥିଲା ଓ ପରେ ଇଂଲଣ୍ଡରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଥିଲା । ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର—(୧) ବିଲାତି ଆଳୁ । (୨) ବମ୍ବେ ବା ନାଇନିତାଲ ଆଳୁ ।]
Bilāti āḷu
ବିଲାଇତି ଆଳୁ, ବିଲାଏତି ଆଳୁ, ବିଲେଇତି ଆଳୁ —ଅନ୍ୟରୂପ
বিলাতি আলু ; গোল আলু
विलायति आलु, आलु

ବିଲାତି କପଡ଼ା—ଦେ. ବି—ବିଲାତରେ ବୁଣା ହୋଇ ଏ ଦେଶକୁ ବିକ୍ରି ହେବା ସକାଶେ ଆସୁଥିବା ଲୁଗା—English mill-made cloth.
Bilāti kapaṛḍā
বিলা(লি)তি কাপড়
विलायति कपडा
ବିଲାଇ(ଏ)ତି କପଡ଼ା, ବିଲାଇ(ଏ)ତି ଧୋତି, ବିଲାଇ(ଏ)ତି ଲୁଗା, ବିଲାତି ଧୋତି, ବିଲାତି ଲୁଗା, ବିଲେଇତି କପଡ଼ା, ବିଲେଇତି ଧୋତି, ବିଲେଇତି ଲୁଗା —ଅନ୍ୟରୂପ

ବିଲାତି କୟାଁ—ଦେ. ବି—ବିଦେଶାଗତ କଣ୍ଟକ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—Inga Dulcis; A kind of thorny tree. [ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଉଚ୍ଚରେ ୧୫ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ; ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ କଣ୍ଟକମୟ ବାଡ଼ ପାଇଁ ଏ ଗଛ ଲଗାଯାଏ । ଏଥିର ଫଳ ଚିକ୍କଣ ପର, କିନ୍ତୁ କୁଣ୍ଡଳାକାର । ଫଳର ଶ୍ୱେପା ତଳେ ଈଷତ୍ ମିଷ୍ଟ ଧଳା ଶସ ଥାଏ । ଏଥିର ମଞ୍ଜି ଚେପଟା ଓ କଳା ।]
Bilāti kayān
জিলেবি গাছ
जिलेबी पेड

ବିଲାତି କସ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—A kind of tree. [ଦ୍ର—ଏହା ଉଚ୍ଚରେ ୧୦ ଫୁଟ ହୁଏ; ଫଳ କଣ୍ଟାଳିଆ; ମଞ୍ଜି ଖୁବ୍ ନାଲି; ଏହାକୁ ପାଣିରେ ଗୋଳି ଲୁଗା ରଙ୍ଗାନ୍ତି ।]
Bilāti kasa

ବିଲାତି କାମ—ଦେ. ବି—ବିଲାତରେ ଇଂରେଜ ବା ସାହେବ ବା ଗୋରା ମିସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ହାତର ଉତ୍ତର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ—Excellent work which is the workmanship of English artisans.
Bilāti kāma
বিলাতি কায
विलायति काम
(ବିଲାତି କାରିଗରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଲାତି କୁକୁର—ଦେ ବି—୧ । ବହୁ ପ୍ରକାରର ବିଦେଶୀୟ କୁକୁର—1. British or European dogs. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କୁ ସଉକରେ ବା ଶିକାର କରିବାକୁ ବଡ଼ଲୋକେ ପାଳନ୍ତି । ଏମାନେ ନାନା ଶ୍ରେଣୀର, ନାନା ଆକାରର ଓ ନାନା ରଙ୍ଗର ଅଛନ୍ତି । ଯଥା—ଡାଲ୍‌ହାଲ, ଟେରିଅର, ସ୍ପାନିଏଲ୍, ମୃଗୀ—ଇତ୍ୟାଦି ।] ୨ । ବିଦେଶୀ କୁକୁରଙ୍କ ଠାରୁ ଏ ଦେଶରେ ଜାତ କୁକୁର—2. Dog of foreign or English breed.
Bilāti kukura
বিলা(লি)তি কুকুর
विलायति कुत्ता

ବିଲାତି ଖାଅଣା(ନା)—ଦେ. ବି—୧ । ସାହାବାନ ଢଙ୍ଗରେ ଭୋଜନ—
Bilāti khā-āṇā(nā) 1. European dinner.
[ବିଲାତି ଖାଅଣ ପିଅ(ଅ)ଣ—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ବିଦେଶରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ଖାନା—2. Dinner or prepared food imported from foreign countries.
বিলাতি খানা
विलायति खाना

ବିଲାତି ଚାକୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଚାକୁଣ୍ଡା ଗଛର ପତ୍ର ପରି ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ବୃହତ୍ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ —Dalbergia Lanceolaria. [ଦ୍ର—ଏହା ବିଦେଶରୁ ଅଣା ଯାଇ ଏ ଦେଶରେ ସଡ଼କ କନାରେ ଲଗା ହୋଇ ଅଛି । ଏଥିର କାଠ ଧଳା ଓ ମଞ୍ଜ କଳା, ଡାଳ ମସିଣ, ଏ କାଠ ଭଲ ଜଳେ ।]
Bilāti chākuṇḍā

ବିଲାତି ଝାପରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁଙ୍କୁମ ଗଛ ଓ ତାହାର ଫଳ (ଦେଖ)—A Kuṅkuma (See).
Bilāti jhāparā

ବିଲାତି ଦଳ—ଦେ. ବି—ବିଦେଶରୁ ଆଗତ ଦଳବିଶେଷ—Water Hyacinth; Eichhornia; Pickerel weed; Pontederia Cordata. [ଦ୍ର—ଏହା ଆଜିକାଲି ଆମ ଦେଶର ନଦୀ, ପୋଖରୀରେ ଏପରି ମାଡ଼ି ଯାଉଅଛି ଯେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ସମଗ୍ର ଦେଶର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହେଉଅଛି । ତେଣୁ ତାହାର ଲୋପ ସାଧନ କରିବା ପାଇଁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଓ ସର୍ବସାଧାରଣ ବିଶେଷ ଚିନ୍ତିତ । ଏହାର ଫୁଲ ଫେଣ୍ଡା ଫେଣ୍ଡା ଓ ବିଗଣି । ବିଦେଶରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଏହା ଆସିଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଲୋକେ ବିଲାତି ଦଳ କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହା ବିଲାତି ନୁହେଁ । ଏହା ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର ବ୍ରାଜିଲରେ ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ଦଳ ଉକ୍ତ ଦେଶଠାରୁ ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ନଦୀରେ ଭାସି ଆସି ବଙ୍ଗଦେଶର ନଦୀ ଓ ପୋଖରୀରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନଦୀପଥମାନ ବନ୍ଦ କରିଅଛି । ଏହାକୁ ବଙ୍ଗଦେଶରୁ ପ୍ରବାସୀ ଓଡ଼ିଆମାନେ ସଉକରେ ଏ ଦେଶକୁ ଆଣିଥିଲେ । ୧୯୨୮ ସାଲଠାରୁ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ-ବୋର୍ଡ଼ମାନଙ୍କ ଓ ବିଶେଷତଃ ଓଡ଼ିଶାର ପୂର୍ବତନ କମିଶନର ଓ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏନ୍.ଏଫ୍.ପେକ୍ ସାହେବଙ୍କ ଅମଳରେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଓ ବିଶେଷତଃ କଟକରୁ ଏହା ନିର୍ମୂଳ କରିବାକୁ ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଥିଲା ଓ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଏହାକୁ ଲୋପ କରିବା ପାଇଁ ଆଇନ ଜାରି କରିଅଛନ୍ତି ।]
Bilāti daḷa
কচুরী কুম্ভী
कचुरी पाना

ବିଲାତି ପାଣି—ଦେ. ବି (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ନାଲି ପାଣି; ବିଲାତି ମଦ; ବ୍ରାଣ୍ଡି—Foreign wine or spirit. (ଯଥା—ବ୍ରାଣ୍ଡି, ହୁଇସ୍କି, ପୋର୍ଟ, ସେରି, ବିଅର, ଏଲ୍ ।)
Bilāti pāṇi
(ବିଲାତିସୁଧା—ଅନ୍ୟରୂପ)
বিলাতী পানী **विलाती पानी**

ବିଲାତି ଫୁଲଗଛ—ଦେ. ବି—ପେଣ୍ଡି କନିଅର—Tecoma.
Bilāti phulagachha (ବିଲାତି କନିଅ[ଅ]ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଲାତି ବବୁର—ଦେ. ବି (ସଂ. ବବୁଲ; ବର୍ବୁର)—ବବୁରଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—Farnesiana; Acacia (Kirtikar)
Bilāti babura
গুয়া বাবলা **गुकिकार; विलयति किकार**

ବିଲାତି ବାଇଗଣ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବିଦେଶାଗତ ବୃକ୍ଷ ଓ ତହିଁର ଫଳ; ଟମାଟୋ—Tomato; Lycopersicum Esculentum (ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ ପାଚିଲେ ଲାଲବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଏ ଓ ଅଳ୍ପ ଖଟା ହୁଏ । ଏହାକୁ ତରକାରି କରାଯାଏ । ଫଳଗୁଡ଼ାକ ଦହିଖୁଆ ପରି ଚକୁଡ଼ାଯୁକ୍ତ । ଏହା ଶୀତଦିନରେ ଫଳେ । ଏହି ଗଛ ଉଚ୍ଚରେ ୨ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ । ଏହି ଗଛର କାଣ୍ଡ କୋମଳ । ଏଥିରେ କଣ୍ଟା ନାହିଁ । ଏହା ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର ଗଛ ।)
Bilāti bāigaṇa
চাটনী বেগুন; বিলিতী বেগুন
बिलायती बैंगन
ବିଲାଇ(ଏ)ତି ବାଇଗଣ, ବିଲାଇତି ବାଇଗଣ } ଅନ୍ୟରୂପ

ବିଲାତି ବାଇଗ(ଗେ)ବା—ଦେ. ବି—ଗୋଟି ଓ ନାଲି ବାଇଗବା ଗୁଳ୍ମ—Jatropha Gossifolia; Jatropha Multifia (Kirtikar). (ଦ୍ର—ଏହା ଦକ୍ଷିଣଆମେରିକାସ୍ଥ ବ୍ରାଜିଲ ଦେଶର ଗଛ । ଏ ଦେଶରେ ଏହା ବନ୍ୟ ହୋଇଯାଇଅଛି । ଏହା ପଡ଼ିଆରେ ମନକୁ ଉଠେ । ଏହା ଉଚ୍ଚରେ ଦୁଇ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ । ଦାନ୍ତକାଠିରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହାର ଫୁଲ ଲାଲବର୍ଣ୍ଣ । ଫଳ ବାଇଗବା ଫଳ ପରି । ଯାଜପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହାକୁ ଲଙ୍କା ଆମ୍ବ କହନ୍ତି ।)
Bilāti bāiga(ge)bā
লাল্ ভেরেণ্ডা **लाल भेरंडा**

ବିଲାତି ବାଦାମ—ଦେ. ବି—ବାଦାମ ୨. (ଦେଖ)—Bādāma 2. (See)
Bilāti bādāma বিলাতী বাদাম **बिलाती बादाम**

ବିଲାତି ମଦ—ଦେ. ବି—ବ୍ରାଣ୍ଡି; ବିଲାତି ବା ବିଦେଶରୁ ଆମ ଦେଶକୁ ଆମଦାନି କରାଯାଉଥିବା ମଦ—Brandy; foreign liquors (ଦ୍ର—ଏ ଦେଶରେ ଗୁଡ଼ିଲ ସିଝା ଅଦରୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ବାହାର କରାଯାଉଥିବା ମଦକୁ ଅରଖି ବୋଲାଯାଏ ।)
Bilāti mada
বিলাতী মদ **बिलाती सराब**
(ବିଲାତି ସରାପ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଲାତି ମଦରଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ବିଦେଶାଗତ ଶାକବିଶେଷ—A kind of potherb planted in gardens for ornamental borders. (ଦ୍ର—ବଗିଚାର ହିଡ଼ମାନଙ୍କ ପାଖରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ଏ ଶାକ ଲଗାଯାଏ । ଏଥିର ପତ୍ରମାନ ନାଲି ଓ ସବୁଜବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଚିକ୍କଣ ।)
Bilāti madaraṅgā
লাল শাগ

ବିଲାତି ମାଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଚିନା ମାଟି; ଚିନ ମାଟି—1. Kiolin; China clay. [ଦ୍ର—ଏକପ୍ରକାର ଧଳା ମାଟି; ଏଥିରୁ କାଚ ପରି ବାସନ ତିଆରି ହୁଏ ।] ୨ । ବିଲାତରୁ ଆମଦାନି ପଥର ଚୂନବିଶେଷ—2. Cement. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପାଣି ମିଶାଇ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବୋଳି ଦେଲେ ୨ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ଏହା ପଥର ପରି ଟାଣ ହୋଇଯାଏ ।] ୩ । ସର୍ଜିମାଟି, ଶାଗୁ ମାଟି-Alkaline earth; fuller's earth
Bilāti māṭi বলাতী মাটী **बिलायती मिट्टी**

ବିଲାତି ମେହେନ୍ଦି—ଦେ. ବି—ମେହେନ୍ଦି ପତ୍ର ପରି ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଓ କଣ୍ଟକଯୁକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ଗୁଳ୍ମ; ଲଣ୍ଡି କଣ୍ଟା ଗଛ—A kind of thorny Lawsonia. [ଦ୍ର—ଏହା ବାଡ଼ରେ ଲଗାଯାଏ ।]
Bilāti mehendi
বিলাতী মেঁদী **बिलायती मेहुदि; ममुराद्**

ବିଲାତି ଶାକସବଜି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଶାକଜାତୀୟ ଫସଲମାନ
Bilāti śākasabajī ବିଦେଶରୁ ପ୍ରଥମେ ଏ ଦେଶକୁ ଆମଦାନି
বিলাতী শাকসবজী ହୋଇ ଅଳ୍ପ କାଳ କୃଷି କରାଯାଉଅଛି—
विलयती तरकारी
ବିଲାତି ଫସଲ } —ଅନ୍ୟରୂପ Vegetables and
ବିଲାଇ(ଏ)ତି ଶାକସବଜି } kitchen herbs
introduced into India from foreign countries. [ଦ୍ର—ଯଥା—କୋବି, ସାଲଗମ, ବୀଟ, ଅଟିଚୋକ ।]

ବିଲାତି ଶିଶୁ—ଦେ. ବି—ଶିଶୁ ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—A kind
Bilāti śiśu of timber tree; Sapium Sebiferum; the Chinese Tallow tree [ଦ୍ର—ଏହା ଶିଶୁ ଗଛ ପରି । Hainesଙ୍କ ମତରେ ଏହା ଆମେରିକାର ବୃକ୍ଷ ।]

ବିଲାତି ସନ—ଦେ. ବି—ଫସଲି ସନ; ବଳୀଶ୍ୱରାବ୍ଦ—The agri-
Bilāti sana বিলায়তী সন; ফসলী সন cultural year
बिलायती सन; फसली सन of Orissa.
ବିଲାଇ(ଏ)ତି ସନ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବିଲାୟତି ସନ }
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହା ସୁନିଆଁ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ (ସୁନିଆ ଦ୍ୱାଦଶୀ) ଦିନ ନୂଆ ସନ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଏଥିରେ ବିଚିତ୍ରତା ଏହି ଯେ—ଏହା ଚାନ୍ଦ୍ର-ମାନ ଭାଦ୍ର ମାସର ଦ୍ୱାଦଶୀ ଦିନ ଆରମ୍ଭ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସୌରମାନ ହିଁ ମାସ ଓ ଦିନ ଅନୁସାରେ ଏହାର ଗଣନା କରାଯାଏ । ଭାଦ୍ର ମାସ ଦ୍ୱାଦଶୀ ଯେବେ ୧୩୩୧ ସାଲ ସିଂହ ଦି ୨୬ ନ ପଡ଼େ, ତେବେ ୧୩୩୦ ସିଂହ ୨୫ ଦିନର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦିବସ ୧୩୩୧ ସିଂହ ୨୬ ଅଟେ । ଏହି ଗଣନା ଅନୁସାରେ ମଧ୍ୟ ଉତ୍କଳପ୍ରଚଳିତ ପୁରୀ ରାଜାଙ୍କ ଅଙ୍କ (ବର୍ଷ) ଚଳେ ।

ଆକବର ବାଦ୍‌ସାହ ୧୪୭୮ ଶକରେ ଏ ସନ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ କରିଥିଲେ । ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ସୌରମାନ ବୈଶାଖ ଦି ୧ ନ (ପଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି) ଠାରୁ ଓ ଉତ୍ତର ଭାରତରେ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ଆଶ୍ୱିନ ୧ ଦିନ ଠାରୁ ଫସଲୀ ସନ ଗଣାଯାଏ ।

ଶାଳିବାହାନାବ୍ଦ ସୌରମାନ ବୈଶାଖ ୧ ଦିନ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଓ ଏ ଦେଶର ନୂତନ ପଞ୍ଜିକାମାନ ବୈଶାଖ ୧ ଦିନ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବର୍ଷ, ମାସ ଓ ଦିନର ଗଣନାରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଗୋଳମାଳ ଅଟେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଦେଖାଯାଉ—ଶାଳିବାହାନାବ୍ଦ ୧୮୪୭ (ସୌରମାନ ବୈଶାଖ ୧ ଦିନ ଆରମ୍ଭ ।)=ବଳୀଶ୍ୱରାବ୍ଦ—୧୩୩୨—୩୩ (ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ଭାଦ୍ରବର ଆରମ୍ଭ ।)=ଇଂରେଜ୍ୟାବ୍ଦ—୧୯୨୫—୨୬ (ଇଂରାଜ ଗଣନାରେ ଜାନୁଆରି ପହିଲାରୁ) =ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ଅଙ୍କ—୫୪—୫୫ (ସୁନିଆଁ ଭାଦ୍ରବ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀ ଠାରୁ, =ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମାବ୍ଦ—୧୯୮୨ (ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ଚୈତ୍ର ୧ ଦିନ ଠାରୁ ।]

ବିଲାତି ସାହା(ହି,ହେ)ବ—ଦେ. ବି—ଅସଲ ଗୋରା ଲୋକ—A
Bilāti sahā(hi;he)ba true Englishman or
বিলাতী সাহেব **विलायती साहेब** European; a white
(ଦେଶୀ ସାହେବ; ମାଟିଆପୁରୁଷ; ଫିରିଙ୍ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) man.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ସାହେବଙ୍କର ଜନ୍ମ ବିଲାତରେ ଓ ଯାହାଙ୍କର ପିତାମାତା ମଧ୍ୟ ସାହେବ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଲାତି ସାହେବ ବୋଲାଯାଏ ।]

ବିଲାତି ହଳଦୀ—ଦେ. ବି—ଗୁଲୁବାସ (ଦେଖ)
Bilāti haḻadī Gulubāsa (See)

ବିଲାତି—ପ୍ରାଦେ (ବୌଦ) ବି—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—A kind of
Bilāti wild tree. [ଦ୍ର—ଏହାର ମଞ୍ଜିକୁ ଛେଚି ସିଝାଇଲେ ସୁନ୍ଦର ରଙ୍ଗ ବାହାରେ । ଏହା ଲୁଗା ଗାମୁଛା ପକାଇବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବିଳାପ—ସ. ବି—(ବି+ଲପ୍ ଧାତୁ=ଖେଦ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Biḻāpa ୧ । ଖେଦୋକ୍ତିପୂର୍ବକ କ୍ରନ୍ଦନ; ବାହୁନା କାନ୍ଦ—1. Bewailing. ୨ । ପରିବେଦନ; ଖେଦୋକ୍ତି—2. Lamentation.

ବିଳାପକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ଲପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Biḻāpaka ୧ । ଯେ ବିଳାପ କରେ—1. Lamenting;
(ବିଳାପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) sorrowing. ୨ । ଖେଦଜନକ; ବିଳାପ-ଜନକ—5. Plaintive; doleful.

ବିଳାପ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖେଦୋକ୍ତିପୂର୍ବକ କାନ୍ଦିବା; ବାହୁନିବା—
Biḻāpa karibā To lament; to bewail.
বিলাপকরা **विलाप करना; विलक(ख)ना**

ବିଳାପିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ପଦ୍ୟ)—ବାହୁନିବା; କ୍ରନ୍ଦନ କରିବା—
Biḻāpibā To bewail. (ଉ—ଏସନ ଆକ୍ଷେପି ସୀତା ବିଳାପି
বিলাপা **विलखना** ଦିକଲେ । ନନ୍ଦକିଶୋର. ସୀତାବନବାସ ।)

ବିଳାପୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ଲପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ବିଳାପିନ୍;
Biḻāpī ୧ମା. ୧ବ)—ଖେଦକାରୀ—Sorrowing.
(ବିଳାପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଲାବଳି—ଦେ. ବି (ସ. ବେଲାବଳୀ)—ରାଗିଣୀବିଶେଷ—Name
Bilābaḻi of a musical air. [ଦ୍ର—ଏହା ମଲ୍ଲାର ରାଗର
বিলাঅল, বেলাওল ରାଗିଣୀବିଶେଷ । ଏହା କେଦାର ଓ କଲ୍ୟାଣ
बिलावल ରାଗର ମିଶ୍ରଣ ଅଟେ; ଏହା ଦୀପକ ରାଗର ପୁତ୍ର ଓ ଏହା ଗାଇବା ସମୟ ବିଭୋର; ହି. ଶ—ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର ।]

ବିଲାୟତି କାନୁନଗୋ—ବୈଦେ. ବି-ଭାରତରେ ମୁସଲମାନ ରାଜାମାନଙ୍କ
Bilāyati kānungo ଅମଳରେ ସବଡିଭିଜନର ରାଜସ୍ୱ ହିସାବ
বিলায়তী কানুনগো ରଖୁଥିବା କର୍ମଚାରୀ—Subdivisional
विलायती कानुनगो accountant during the Mahomedan reign.

ବିଲାଳ—ସ. ବି—(ବି+ଲଲ୍ ଧାତୁ=ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବା+
Bilāḻa କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯନ୍ତ୍ର; କଳ—1. Machine.
୨ । ବିରାଡ଼ି; ମାର୍ଜ୍ଜାର—2. Cat.

ବିଲଶ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—ବଣ ଓ ଅ—୧ । ଆଦୌ; ବିଲକୁଲ୍; ମୋଟେ—1. At all; completely. ୨ । ଅଲବତ; ନିଶ୍ଚୟ—2. Certainly; perforce.
Bilās

ବିଲାଶ—ଦେ. ବି—(ସ. ବିଲାସ=ଶୋଭା)—୧ । କାନ୍ଥ ଦେହରୁ ମାତ୍ର ବା ଚୂନବ୍ଲାସ୍ତ ବାହାରକୁ ବାହାର କରି ନ ଯାଇ ରଚିତ ହୋଇଥିବା ଠଣା ବା କାନ୍ଥକୁଲ୍ଲି—1. A projecting wall niche; a protruding wall-shelf or cornice. ୨ । କାନ୍ଥରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରିଥିବା ଲମ୍ବ କାନ୍ଥସ—2. Cornice; wallplate; corbel. ୩ । ବଟାଲୀର ଗଡ଼ାଣିଆ ଧାର—3. The sloping side of the edge of a chisel.
Bilāsa
कार्णिस
ताक; कार्नी

ବିଳାସ—ସ. ବି—(ବି+ଲସ୍ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଲୀଳା—1. Sport. ୨ । କ୍ରୀଡ଼ା—2. Play. ୩ । ଆମୋଦ ଉପଭୋଗ—3. Enjoyment of pleasure. (ଉ—କେତେବେଳେ ଜଗତ ବିଳାସ; କେତେବେଳେ ତରୁତଳେ ବାସ—ଇତ ।) ୪ । କୌତୁକ—4. Amusements. ୫ । ଆମୋଦ—5. Pleasure. ୬ । ଆନନ୍ଦ—6. Playfulness; joy; merriment. ୭ । ମଉଜ—7. Sport. ୮ । ଥଟ୍ଟା—8. Jest; joking. ୯ । ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କର ଶୃଙ୍ଗାର-ଚେଷ୍ଟାବିଶେଷ—9 Dalliance; amorous exhibitions exchanged between lovers. ୧୦ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର ଶୃଙ୍ଗାରରସ ଉଦ୍ଦୀପକ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ବା ହାବଭାବ; ମୁଖ ନେତ୍ରାଦି ଓ ଅଙ୍ଗାଦିର କାମୋଦ୍ଦୀପକ ଭାବ-ଭଙ୍ଗୀ; ଛଇ—10. Coquetry. ୧୧ । ପୁରୁଷର ରସିକତା—11. Gallantry. ୧୨ । ସୁଖ ବା ଆରାମ ଭୋଗ—12. Diversion; enjoyment of ease. ୧୩ । ସଉକିନ—13. Foppishness. ୧୪ । ଛବି—14. Picture. (ଉ—ବିଜୟୀ ବନ୍ଦିଘୋଷରେ ବିଜୟି ଧନୁଘୋଷରେ କଇଳାସ ବିଳାସ ଛଡ଼ାଇ ଅଣାଇ । ବଜ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୧୫ । ଶୋଭା—15. Beauty; splendour. ୧୬ । ବ୍ୟସନ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରଣ—16. Sensual enjoyment. ୧୭ । ବିକାଶ; ପ୍ରକାଶ; ସ୍ଫୁରଣ—17. Manifestation; flash. ୧୮ । ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ—18. Appearance.
Bilāsa
विलास

ବିଳାସକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ଲସ୍ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଆମୋଦପରାୟଣ—Sport-ful.
Bilāsaka
(ବିଳାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଳାସ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା—1. To amuse one's self. ୨ । ସୁଖ ଉପଭୋଗ କରିବା—2. To enjoy. ୩ । ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ କରିବା; ମଉଜ କରିବା—3. To make merry. ୪ । ଛଇ ଦେଖାଇବା—4. To show off.
Bilāsa karibā
विलास करना
विलास करना

ବିଳାସ କାନନ—ସ. ବି—(ବିଳାସ+କାନନ)—ପ୍ରମୋଦ ବନ; ପ୍ରମୋଦ ଉଦ୍ୟାନ—A pleasure garden.
Bilāsa kānana

ବିଳାସ ତୃଷ୍ଣା—ସ. ବି—(ବିଳାସ+ତୃଷ୍ଣା)—ମଉଜ କରିବାର ଇଚ୍ଛା—Desire of enjoyment or sport.
Bilāsa trushnā
(ବିଳାସ ବାସନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଳାସ ପରାୟଣ—ସ. ବିଣ ପୁଂ—(୭ମୀ ତତ୍; ବିଳାସ+ପରାୟଣ=ଆସକ୍ତ)—୧ । କ୍ରୀଡ଼ାରତ—1. Sportive. ୨ । ସଉକୀ; ମଉଜୀ—2. Given to luxury, amusements or dalliance.
Bilāsa parāyana
ବିଳାସଶୀଳ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବିଳାସରତ }
(ବିଳାସପରାୟଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଳାସପୁର—ଦେ. ବି—ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶାନ୍ତର୍ଗତ ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଓ ନଗର—Bilaspura in Central Provinces. [ଦ—ଏହା ବେଙ୍ଗଲ ନାଗପୁର ରେଲବାଇର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ସଂଯୋଗକ ଷ୍ଟେଶନ ବା ଜଙ୍କ୍‌ସନ । ଏଠାରେ ଭଲ ପଥରଚୂନ ଆମଦାନୀ ହୁଏ ।]
Bilāsapura
बिलासपुर
बिलासपुर

ବିଳାସପ୍ରିୟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଳାସ+ପ୍ରିୟ)—ଯେ ବିଳାସ କରିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ; ମଉଜିଆ—Fond of pleasure, luxury or sport
Bilāsapriya
(ବିଳାସପ୍ରିୟା - ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଳାସ ଭବନ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଳାସ+ଭବନ)—୧ । କ୍ରୀଡ଼ାଗୃହ—1. Play house; pleasure house. ୨ । କେଳିଗୃହ—2. The house of amorous enjoyments. ୩ । ବୈଠକଖାନା—3. Drawing room; parlour. ୪ । ନୃତ୍ୟଶାଳା; ନାଚଶାଳା—4. Dancing hall; ball room.
Bilāsa bhabana
(ବିଳାସ ମନ୍ଦିର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଳାସିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ. ବିଳାସୀ)—୧ । ବିଳାସପରାୟଣ; ରସିକ—1. Sportful; gallant. ୨ । ସୁଖୀ—2. Ease-loving.
Bilāsiā
बाबूलोक विलासिआ

ବିଳାସିନୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବି+ଲସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ; ନାରୀ—1. Woman. ୨ । ବେଶ୍ୟା—2. Prostitute. ୩ । ଛଇଲୀ; ରସିକା; ସଉକୀନୀ ସ୍ତ୍ରୀ—3. Coquette. ୪ । ମନୋହର ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ଓ ହାବଭାବରେ ପ୍ରବୀଣା ସ୍ତ୍ରୀ; ଛଇଲୀ—4. A woman who is expert in amorous expressions. ୫ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—5. An excellent lady.
Bilāsini
चटकदार
पटाका

ବିଳାସୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଳାସିନ୍; ବି+ଲସ୍ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—୧ । ବିଳାସପରାୟଣ; ବ୍ୟସନ ଓ ବିଳାସରତ—1, Addicted to pleasures. ୨ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରିବାରେ ରତ—2. Sensuous. ୨ । ଥଟ୍ଟାଳି—2. Jestful; jocular. ୪ । ରସିକ; ମଉଜ—4. Gallant. ୫ । ଭୋଗବାନ୍—5. Enjoying. ୬ । ଛଇଳ—
Bilāsi
(ବିଳାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

6. Coquettish; foppish. ସଂ. ବି (ବିଲ+ଅସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—୧ । ସର୍ପ—1. Snake. ୨ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—2. Name of a tree. ୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire. ୪ । ଚନ୍ଦ୍ର—4. Moon. ୫ । ଶିବ—5. Siba. ୬ । କନ୍ଦର୍ପ—6. Cupid. ୭ । କୃଷ୍ଣ—7. Krushna. ଦେ. ବିଣ—ଅଗ୍ରସ୍ତ—Eager. [ଉ—ବଡ଼ଦେଉଳ ଅଗ୍ରତରେ ଗୁଣ୍ଡିଚ୍ଛରଥ ଯେ ଦେଖିଛୁ ତରକ, ବିଲୋକନେ ବିଳାସୀ ସର୍ବଲୋକ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଳାସୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ବିଳାସିନୀ)—୧ । ଛଇଳୀ—
Bilāsuṇi 1. Coquette. ୨ । ବେଶ୍ୟା—2. Whore. **पटाका** ୩ । ଶ୍ରେଷ୍ଠା ସ୍ତ୍ରୀ; ରସିକା—3. An excellent lady. ୫ । କେଳିକଳାରେ ପଟୁ ସ୍ତ୍ରୀ—5. A woman well versed in dalliance, ୪ । ଗ୍ରାମଦେବୀବିଶେଷ—4. Name of a popular village goddess.

ବିଲି—ଦେ. ବି—୧ । ବଣ୍ଟନ—1. Distribution. ୨ । ବନ୍ଦୋ-
Bili বিলী **बन्दोबस्त** ବସ୍ତ—2. Settlement. ୩ । ବ୍ୟବ-
বেরাল ସ୍ଥାପନ—3. Arrangement. ୪ । (ସଂ. ବିଡ଼ାଳ)
बिल्ली ବିରାଡ଼ି—2. Cat. ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବିଲ୍)—ବିଲ୍ (ଦେଖ)—Bil (See)

ବିଲିଅର୍ଡ(ର୍ଡ)—ବୈଦେ. ବି—ଛୋଟ ବଲ ଓ ଲମ୍ବ ସରୁ ବାଡ଼ିଦ୍ୱାରା
Biliārḍ(rḍ) ଟେବୁଲ ଉପରେ ଖେଳାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ବିଲାତି (ବିଲିଅର୍ଡ[ର୍ଡ] ଗେମ୍[ପ୍ଲେ]—ଅନ୍ୟରୂପ) ଖେଳ—The game
বিলিয়ার্ড **बिलियर्ड** of billards. [ଦ୍ର—ସ୍ଲେଟ ବା ଶ୍ୱେତ-ମର୍ମର ପଥରର ଟେବୁଲ ଉପରେ ବନାତ କନା ମଡ଼ା ଯାଇଥାଏ; ଟେବୁଲର ଚାରିପାଖେ ରବର କୁଥଣି ବାଡ଼ ଥାଏ । ଟେବୁଲର କୋଣରେ ଓ ଲମ୍ବ ପାଖର ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ କଣା ଥାଏ ଓ ସେ କଣାରେ ଜାଲି ମୁଣି ଥାଏ । କେନ୍ଦୁ ଫଳ ପରି ୨ ଇଞ୍ଚ ବ୍ୟାସବିଶିଷ୍ଟ ପେଣ୍ଡୁ (ବଲ୍)କୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ଟେବୁଲ ଉପରେ ରଖି ଖେଳାଳି ଧରିଥିବା ସରୁ ଲମ୍ବ ଡାଙ୍ଗ (ଷ୍ଟିକ୍)ର ଅଗରେ ବଲ୍‌କୁ ଠେଲି ଗଡ଼ାଇବାକୁ ହୁଏ; ଯେପରି କି ଏକ ଖେଳାଳୀର ବଲ୍ ବିପକ୍ଷର ବଲ୍‌କୁ ଆଘାତ କରି ଗୋଟିଏ ଗାତର ମୁଣିରେ ପଡ଼ିବ । ଏହି ରୀତିରେ ଏ ଖେଳ ହୁଏ ।

ଏହି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଇଂରାଜି ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅନ୍ୟ ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦସମନ୍ୱିତ ବାକ୍ୟମାନ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆରେ ଚଳନ୍ତିଣି, ଯଥା—ବିଲିଅର୍ଡ଼ ଟେବୁଲ—ବିଲିଅର୍ଡ଼ ଖେଳ ଯେଉଁ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଖେଳାଯାଏ—Billiard table. ବିଲିଅର୍ଡ଼ ବଲ—ବିଲିଅର୍ଡ଼ ଖେଳିବା ପେଣ୍ଡୁ—Billiard ball. ବିଲିଅର୍ଡ଼ ରୁମ—ବିଲିଅର୍ଡ଼ ଖେଳ ଯେଉଁ କୋଠରିରେ ହୁଏ—Billiard room. ବିଲିଅର୍ଡ଼ ଷ୍ଟିକ—ଯେଉଁ ସରୁ ଲମ୍ବ ବାଡ଼ିର ଅଗଦ୍ୱାରା ବିଲିଅର୍ଡ଼ ବଲକୁ ଠେଲାଯାଏ—Billiard stick.

ବିଲି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବିଲସ୍)—୧ । ବାଣ୍ଟିବା; ବଣ୍ଟନ
Bili karibā କରିବା—1, To distribute. ୨ । (ଜମିକୁ)
বিলীকরা, বিলান **बाँटना** ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ପଟା ଦେବା—2. To lease
बन्दोबस्त करना out land to a raiyat, ୩ । କାର୍ଯ୍ୟଚାଳନର ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା—3. To make suitable arrangements for the conduct of a work.

ବିଲିଖନ—ସଂ. ବି (ବି+ଲିଖ୍ ଧାତୁ=ଲେଖିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Bilikhana ୧ । ଲେଖିବା; ଲେଖା—1. Writing. ୨ । ଚିରିବା; ବିଦାରଣ—2. Tearing; splitting. ୩ । ନଖ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଚିମୁଡ଼ା—3. Scratching. ୪ । ଖନନ—4. Digging; delving. ୫ । ବିଭାଗ-କରଣ—5. Dividing. ୬ । କର୍ଷଣ—6. Ploughing. ୭ । ମୂଳୋତ୍ପାଟନ—7. Uprooting.

ବିଲିତା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଲିପ୍ତା)—ଏକ ଲିତାର ୬୦ ଭାଗରୁ ଏକ
Bilitā বিলিতা **बिलिता** ଭାଗ—$\frac{1}{60}$ of a litā of time. (ବିଲିତ୍ୟା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ବିଲିପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଲିପ୍ ଧାତୁ=ଲେପିବା+କର୍ମ. ତ)—
Bilipta ୧ । ଲିପା ହୋଇଥିବା—1. Besmeared. ୨ । ବୋଳା ହୋଇଥିବା—2. Anointed.

ବିଲିପ୍ତା—ଦେ. ବି—୧ ଲିପ୍ତାର ସମୟ—One sixtieth of one
Biliptā litā of time. [ଉ—ବସୁମତୀଜା-ସୁମୂର୍ତ୍ତି ବହ୍ନିରେ ଯନ୍ତ୍ରେ ଘଟିକ ଘଟିକେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରାୟ ଦେହି;—ବିଲିପ୍ତା କେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଳିବିଳା—ଦେ. ବି—୧ । ଅନର୍ଥକ ବାକ୍ୟ ଗପିବା—1. Inco-
Biḷibiḷā herent talk. ୨ । ବାତୁଳ ପ୍ରଳାପ—
বিড়বিড় 2. Ravings of a mad man. ୩ । ନିଦ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତିର
बिलबिलि ନିଦ୍ରାବସ୍ଥାରେ ଗପିବା—3. Talking during sleep. ୪ । ଏକପ୍ରକାର ମସ୍ତିଷ୍କବିକୃତି—4. Raving madness.

ବିଲିବିଲ୍ଲ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବି+ଲାବଣ୍ୟ)—୧ । କୁତ୍ସିତ; ଅସୁନ୍ଦର—
Bilibilā 1. Nasty; disfigured; slovenly. ୨ । বিছিরী ଅସୁନ୍ଦରରୂପେ ଚିତ୍ରିତ ବା ଲିଖିତ—2. Painted or
बिलोन written in a clumsy or slovenly fashion.

ବିଳିବିଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାତୁଳ ପରି ପ୍ରଳାପ କରିବା—
Biḷibiḷā(ḷe)ibā 1. To rave like a mad man.
বিড়বিড় করা ୨ । ଶୋଇବା ଅବସ୍ଥାରେ ଗପିବା, ନିଦ ବାଉଳାରେ
बिलबिलाना ବକିବା—2. To rave while asleep. (ଉ—ବେଣୁ କରନ୍ତି ଶୋକ ଉଚ୍ଚବାଣୀ, ବିଳିବିଳାଇ ସକଳ କରୁଣୀ । ପ୍ରଭାପ—ଶଶିସେଣା—) ୩ । ଅନର୍ଥକ ବାକ୍ୟ କହିବା—3. To speak incoherently. (ଉ—ବ୍ରହ୍ମା ବିଳିବିଳେଇଲେ ବେଦ—ଭଗ ।)

ବିଲିବିଲି(ଲି) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟିକିଟିକି କରି ଚିରିଦେବା—
Bilibilā(li) karibā 1. To tear into splinters or
चिथरा चिथरा करना rags. ୨ । ବିସ୍ତିକୁଟିଅଙ୍କୁ ମାଅ
(ଚିଲ୍ଲି ବିଲ୍ଲି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବା
ପରି କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରିବା—
2. To remove a thing repeatedly from one place to another.

ବିଲିଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) କ୍ରି (ସ. ବିଲୟ; ତୁଳ. ହି. ବିଲ୍ଲନା)
Bilijibā ମିଳେଇଯିବା—To be dissolved.

ବିଲି(ଲ୍ଲି)—ଦେ. ବି—ବିରାଡ଼ି—Cat.
Bili(llī)

ବିଲୀନ—ସ. ବିଣ (ବି + ଲୀ ଧାତୁ=ଲୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Bilīna ୧ । ଲୟପ୍ରାପ୍ତ—1. Absorbed; dissolved. ୨ ।
(ବିଲୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିନଷ୍ଟ—2. Destroyed; perished. ୩ ।
ଅନ୍ତର୍ହିତ; ଲୁଚିଯାଇଥିବା, ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯିବା—
3. Vanished; disappeared. ୪ । ନିବିଷ୍ଟ—
4. Engaged in; devoted to. ୫ । ଦ୍ରବୀଭୂତ;
ଗଳିତ; ତରଳି ଯାଇଥିବା—5. Melted; molten.
୬ । (କୌଣସି ପଦାର୍ଥ) ରାସାୟନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ
ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ମିଶିଯିବା—6. To be
dissolved or absorbed by chemical
process. ୭ । କ୍ଷରିତ—7. Oozed out. ୮ ।
ମଗ୍ନ, ନିମଗ୍ନ—8. Immersed. ୯ । ମିଶ୍ରିତ—9.
Mixed with; blended with. ଦେ. ବି—
ବିନାଶ—Destruction. (ଉ—ବିଲୀନ କୃତେ
କ୍ଷମ ରାମ ଅନୁଜ ଭୀମ ଅସିଣ ଅଟେ ତା ବିଶ୍ରାମ । ଉଞ୍ଜ.
ବୈଦେହୀଶବିଳାସ)

ବିଲୁଆଁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. ବିଲ)—ଉଇହୁଙ୍କା—
Biluān̐ Ant-hill.

ବିଲୁଆ—ଦେ. ବି (ସ. ବିଲ=ଗର୍ତ୍ତ; ଏମାନେ ଭୂମିରେ ଗାତ କରି
Biluā ରହୁବାରୁ; ତୁଳ. ସ. ବିଲଶୟ; ବିଲେଶୟ)—କୁକୁର
ସ. ନାମ—ଶୃଗାଳ, ବର୍ଗର ଗ୍ରାମ ନିକଟସ୍ଥ ବନବାସୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜନ୍ତୁ
ଗୋମାୟୁ, ଫେରୁ ବିଶେଷ; ଶୃଗାଳ—Jackal; Canis
शियाल Aureus. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ପ୍ରାୟ ୧½ ହାତ
गिदड़; सियार ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚରେ ବଢ଼ନ୍ତି । 'ହୁକେ ହୁକେ' ଡାକ
ଛାଡ଼ନ୍ତି । ରାତିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରହର ଆରମ୍ଭରେ ଓ ଶେଷରେ
ଅର୍ଥାତ୍ ସନ୍ଧ୍ୟା ଓ ସକାଳକୁ ମିଶାଇ ୫ ଥର ବୋବାନ୍ତି;
ନେହ ପାଉଁଶିଆ ବର୍ଣ୍ଣ, ଥରକେ ଏକାଧିକ ଛୁଆ ଜନ୍ମ
କରନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ବିଲୁଆ ଡାକ ଛାଡ଼ିଲେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ
ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନର ବିଲୁଆମାନେ ଡାକ ଛାଡ଼ନ୍ତି । ଅଣ୍ଡିରା
ବିଲୁଆମାନେ ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ସମୟେ ସମୟେ ବୋବାନ୍ତି ।
ଏମାନଙ୍କ ବୋବାଳି ଭୟଙ୍କର । ଏମାନଙ୍କ ବୋବାଳି
ଶୁଣିଲେ ଗ୍ରାମରେ କୌଣସି ଲୋକର ଅଶୁ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବ
ବୋଲି ଲୋକେ ଆଶଙ୍କା କରନ୍ତି । ଗ୍ରାମ ନିକଟକୁ ବାଘ
ବା ହେଟା ଆସିଲେ ଅଣ୍ଡିରା ବିଲୁଅ ବୋବାଳି ଛାଡ଼ି ତାହାର
ଅନୁସରଣ କରେ । ବିଲୁଅ ବାଉଳା ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟ, ପଶୁଙ୍କୁ
କାମୁଡ଼ିଲେ ଦଷ୍ଟଜୀବ ଜଳାତଙ୍କ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ମରିଯାଏ ।
ବିଲୁଅ ଭାରି ଧୂର୍ତ୍ତ ଓ ଅହଲ୍ୟା ରଖି ଅନିଷ୍ଟକାରୀକୁ ଦଣ୍ଡ
ଦିଏ । ସମୟେ ସମୟେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ବିଲୁଅମାନେ
ଘରେ ପଶି ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଯାଆନ୍ତି । ବିଲୁଅମାନେ
ପକ୍ଷୀ, ମେଣ୍ଢା ଓ ଛେଳି ଆଦି ଶିକାର କରନ୍ତି, ପାଚିଲା
ଜାମୁକୋଳି, ଖଜୁରିକୋଳି ଓ ବରଫଳ ଖାଆନ୍ତି; ବିଲରେ
କଙ୍କଡ଼ାଗାତରେ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ପୂରାଇ ସେ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼କୁ ଧରିଥିବା
କଙ୍କଡ଼ାକୁ ଓଟାରିଆଣି ଖାଆନ୍ତି; ଏମାନେ କଙ୍କଡ଼ା, ଗେଣ୍ଡା,
ମାଛ ଓ ଶ୍ମଶାନର ପଚା ଶବମାଂସ ମଧ୍ୟ ଖାଆନ୍ତି ।
ଏମାନଙ୍କର ଅଧୋବାୟୁ ବିଶେଷ ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ । କୁକୁରମାନେ
ଏହାଙ୍କୁ ଶିକାର କରିବାକୁ ଗୋଡ଼ାଇଲେ ଓ କୁକୁର
ଏମାନଙ୍କର ଅତି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଲେ ଏମାନେ ଅଧୋବାୟୁ
ତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି (ଭୁରୁଡୁକା ଦିଅନ୍ତି) । ସେହି ଦୁର୍ଗନ୍ଧରେ
ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିବା କୁକୁର ପଶ୍ଚାତ୍ପଦ ହୋଇ ଶିକାରରୁ
ବିରତ ହୁଏ । ଲୋକେ ଶିକାରୀ କୁକୁରଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ
ବିଲୁଅ ଶିକାର କରନ୍ତି । ଗ୍ରାମ ପ୍ରାନ୍ତ ଶ୍ମଶାନ ଓ ବଣ-
ବୁଦାରେ ଏମାନେ ରହନ୍ତି । ଶିଶୁଗୀତରେ ଏମାନଙ୍କୁ
ଶିଶୁମାନେ 'ବିଲୁଅ ଜନା' ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରନ୍ତି ।
ଲୋକ ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ—ଦିନ ବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଜଳିଥିବା
ଅବସ୍ଥାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ମେଘ ନ ଘୋଡ଼ାଇ ବର୍ଷା
ହେଲେ—ସେହି ସମୟରେ ବିଲୁଅଙ୍କ ବିଭାଘର ଉତ୍ସବ
ସମାହିତ ହେଉଥାଏ । ବିଲୁଅଙ୍କ ମାଂସକୁ ଦହିରେ ସଢ଼ାଇ
ଉକ୍ତ ଦହିକୁ ଆମବାତ ରୋଗର ଔଷଧରୂପେ ସେବନ
କରାଯାଏ । ଏହାକୁ ବିଲୁଅ ଦହି ବୋଲାଯାଏ । ଏହା ଛଡ଼ା
କବିରାଜ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ 'ଶିବାଘୃତ' କଠିଣ ବାତାଦି
ରୋଗର ଗୋଟିଏ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଔଷଧ ।

କୌଣସି ଶୁଭକାମନା କରି ଅନୁକୂଳ କରିବା ସମୟରେ
ଆପଣାର ବାମପାର୍ଶ୍ୱରେ ବିଲୁଅଟିଏ ଦେଖିଲେ ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ
ସିଦ୍ଧ ହେବ ବୋଲି ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ । ବାମପାଖରେ
ଦେଖାଯିବା ବିଲୁଅକୁ ବାଆଁ ବିଲୁଅ ବା ବାଆଁଶିଅଳ(ଳି)
ବୋଲାଯାଏ । ବିଲୁଅ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଓ ଧୂର୍ତ୍ତ ବୋଲି ଧୂର୍ତ୍ତବ୍ୟକ୍ତି
ପ୍ରତି "ବୁଦ୍ଧିଆ ବିଲୁଅ, ଗାତକୁ କୋଡ଼" ଉକ୍ତ ବୋଲା-
ଯାଏ ।

ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ଯେ—ଶ୍ମଶାନାଦିରେ ରାତିରେ ଦେଖାଯିବା
"ଚିରଗୁଣି ଅଲୁଅ" ଏକ ଜାତୀୟ ବିଲୁଅ (ଉଲ୍କାମୁଖୀ)ର
ମୁଖଗହ୍ୱରରୁ ବାହାରିବା ଆଲୋକ । ସେ ପାଟି ବନ୍ଦ
କରି ଦେଲେ ନିଆଁ ଲିଭିଯାଏ । ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ଯେ, ବିଲୁଅ
ବାଘର ଭଣଜା; ଏଥିପାଇଁ ବିଲୁଅ ବାଘକୁ ଦେଖିଲେ
ତା ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇ ମାମୁଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ବୋବାଳି
ଛାଡ଼େ । ବିଲୁଅମାନେ ଝାଡ଼ା ଫେରି ସାରି ବିଲର ହାଡ଼ ଆଦି
ଉଚ୍ଚ ଜାଗାରେ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରକୁ ଘୋଷାରି ଦେଇ ନିର୍ମଳ
କରନ୍ତି । ଏହାକୁ 'ଗାଣ୍ଡିଘଷରା ପାହିବା' ବୋଲାଯାଏ ।]

खेतका ଦେ. ବିଣ—ବିଲ ବା ଶସ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to an agricultural field. (ଯଥା—ବିଲୁଆ ମୂଷା, ক্ষেতের মালিক ବିଲୁଆ କଙ୍କଡ଼ା ।) ଦେ. ବି—କୌଣସି ବିଲର जमिनवाला ମାଲିକ; କ୍ଷେତ୍ରସ୍ୱାମୀ—The owner of an agricultural field.

ବିଲୁଆ କଙ୍କଡ଼ା—ଦେ. ବି—ବର୍ଷାକାଳରେ ଯେଉଁ କଙ୍କଡ଼ାମାନେ ଧାନ Biluā kankardā ବିଲରେ ଗାତ କରି ରହନ୍ତି—Crabs ক্ষেতের কাঁকড়া frequenting paddy fields during केँकड़ा the rains. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ ପୋଖରୀରେ ଥିବା ମାଣ୍ଡିଆ କଙ୍କଡ଼ାଙ୍କଠାରୁ ଛୋଟ ଓ ଫିକା ଧଳା । ଧାନ କଟା ହେବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଶୁଖିଲା ବିଲରେ ଗାତ ଖୋଳିଲେ ଏ କଙ୍କଡ଼ାମାନେ ମୃତ୍ତିକା ନିମ୍ନଦେଶରେ ଥିବାର ଦେଖାଯାନ୍ତି ।]

ବିଲୁଆ କାମୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—କ୍ଷିପ୍ତ ଶୃଗାଳର ଦଂଶନ—Biluā kāmurdā A bite by a rabid jackal. শিয়াল কামড়ান ଦେ. ବିଣ—କ୍ଷିପ୍ତ ଶୃଗାଳ ଦ୍ୱାରା ଦଷ୍ଟ—शियारका काटना Bitten by rabid jackal.

ବିଲୁଆ ଗାଡ଼(ତ)—ଦେ ବି—ବିଲୁଆମାନେ ବସା କରି ରହୁଥିବା ଗର୍ତ୍ତ—Biluā gardā(ta) The den of a jackal. শিয়ালের গাত शियारका माँद् (ବିଲୁଆ ବିଲ - ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଲୁଆ ଡାକ—ଦେ. ବି—ବିଲୁଆମାନଙ୍କର 'ହୁଆହୁଆ, ହୁକେହୁକେ' Biluā dākā ରବ—The braying of jackal. শেয়ালের ডাক शिआरका भूँकना (ବିଲୁଆ ଡାକ, ବିଲୁଆ ରଡ଼ି, ବିଲୁଆ ବୋବାଳି, ବିଲୁଆ ବୋବ, ବିଲୁଆ ଭୁକା—ଅନ୍ୟ ରୂପ)

ବିଲୁଆଣୀ—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବି· ସ୍ତ୍ରୀ—ମାଈ ବିଲୁଆ—A she-jackal. Biluāni (ଉ—ବିଲୁଆ ବିଲୁଆଣୀ ତାଙ୍କୁ ଖାଇ ସାରି, ବରଷା শেয়ালনী ଶେଷ ଦେଖି ଦୂରରୁ ବାହାରି । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ शिआरिन ଶାନ୍ତି)

ବିଲୁଆ ଦହି—ଦେ. ବି—ଦହିରେ ପକାଇ ସଢ଼ା ଯାଇଥିବା ବିଲୁଆର Biluā dahi ମାଂସ; ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର ବାତ ରୋଗର ଔଷଧ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—Curd seasoned with the flesh of jackal and used as an antidote against acute rheumatism.

ବିଲୁଆ ନନା—ଦେ. ବି. ପୁଂ—(ଶିଶୁ ଗୀତ) ବିଲୁଆ ପ୍ରତି ଶିଶୁମାନଙ୍କର Biluā nanā ଆଦର ସମ୍ବୋଧନ—(Nursery rhyme) A শিয়াল ভাই term of endearment addressed to the (ବିଲୁଆ ନାନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) jackal by children. (ଉ—ବିଲୁଆ ନନା ! ଘର ପୋଡ଼ି ଗଲା ପଛକୁ ଅନା—ଶିଶୁଗୀତ)

ବିଲୁଆ ବାହା—ଦେ. ବି. (ଶିଶୁ ଭାଷା)—ବିଲୁଆ ନନା ଓ ବିଲୁଆ Biluā bāhā ନାନୀଙ୍କର କାଳ୍ପନିକ ବିବାହ ଉତ୍ସବ—The imশিয়ালের বিয়ে aginary marriage festival of jackals गिदड़का बयाह which is assumed to be performed when there is a shower of rain while the sun is shining.

ବିଲୁଆ ବଭା
ବିଲୁଆ ବାହା
ବିଲୁଆ ବେହା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବିଲୁଆ ଘର

[ଦ୍ର—ଖରା ପଡ଼ୁଥିବା ସମୟରେ ବୃଷ୍ଟି ହେଲେ ବିଲୁଆ ନନା ବାହା ହେଉଅଛି ବୋଲି ଶିଶୁମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ । ଏହା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯେଉଁଆଡ଼େ ଉଦିତ ଥାଆନ୍ତି, ତାହାର ବିପରୀତ ଦିଗରୁ ମେଘ ଘୋଟି ବର୍ଷା ହେବା ଅବସ୍ଥା ।]

ବିଲୁଆ ବିଚାର—ଦେ. ବି—ବହୁ ଲୋକ ଏକତ୍ର ହୋଇ ପରାମର୍ଶ କରି Biluā bichāra ଶେଷରେ କାର୍ଯ୍ୟରେ କିଛି ନ କରିବା; ନିଷ୍ଫଳ শিয়ালের বিচার ବିଚାର—Fruitless consultation. बुढ़िआ पूसी

ବିଲୁଆ ବୁଦ୍ଧି—ଦେ. ବି—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବୁଦ୍ଧି—1. Sharp intellect. Biluā buddhi শিয়াল বুদ্ধি ୨ । ଧୂର୍ତ୍ତତା—2. Slyness.

ବିଲୁଆ ମୂଷା—ଦେ. ବି—ମୂଷାବିଶେଷ—Mouse frequenting Biluā mūshā paddy fields. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ବିଲରେ খেতের ইঁদুর ପାଚିଥିବା ଧାନ ଗଛରୁ ଧାନ ଅପହରଣ କରି ବିଲ खेतका चूहा ନିକଟରେ ଗାତ କରି ସେଠାରେ ରଖନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବିଲୁଆ ମୂଷାଙ୍କ ଗାତ ଖୋଳିଲେ ଗାତ ମଧ୍ୟରୁ ୫ ଗୌଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପହୃତ ଧାନ ବାହାରିବାର ଦେଖା ଯାଇଅଛି ।]

ବିଲୁଗା—ଦେ. ବି—ଭେରୁ (ଦେଖ) Bilugā Bheru (See)

ବିଲୁଣ୍ଠନ—ସଂ. ବି· (ବି+ଲୁଠ୍ ଧାତୁ+ଭାବ.ଅନ)—ଭୂମିରେ ଗଡ଼ିବା—Bilunthana Wallowing; rolling on the ground. (ବିଲୁଣ୍ଠିତ—ବିଣ)

ବିଲୁପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଲୁପ୍ ଧାତୁ=ଲୋପ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—Bilupta ୧ । ଲୋପ ପ୍ରାପ୍ତ—1. Annihilated. ୨ । ବିନଷ୍ଟ—2. Spoilt; destroyed. ୩ । ଅନ୍ତର୍ହିତ; ତିରୋଭୂତ; ତିରୋହିତ—3. Vanished; disappeared. ୪ । ଲୁଣ୍ଠିତ—4. Plundered; sacked. ୫ । ଛିନ୍ନ—5. Cut off. ୬ । ଆକ୍ରାନ୍ତ—6. Invaded. ୭ । ଗୃହୀତ—7. Seized; taken away.

ବିଲୁଭିତ—ସଂ. ବିଣ—ଚଞ୍ଚଳ; ଅସ୍ଥିର; ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ—Bilubhita Fickle; restless; unsettled.

ବିଲୁରି—ଦେ. ବି—ବିଲୋରି (ଦେଖ) Biluri Bilori (See)

ବିଲୁଳିତ—ସଂ. ବିଣ. (ବି+ଲୁଲ୍ ଧାତୁ=ଚଞ୍ଚଳ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—Bilulita ୧ । କମ୍ପିତ—1. Quivering; trembling. ୨ । ଦୋଦୁଲ୍ୟମାନ; ଝୁଲୁଥିବା—2. Swinging; oscillating. ୩ । ଚଞ୍ଚଳ; ଚାଳିତ—3. Caused to move; moving. ୪ । ବିଦୂରିତ—4. Removed; driven away.

ବିଲେଖନ—ସଂ. ବି. (ବି+ଲିଖ୍ ଧାତୁ=ବିଦାର୍ଣ୍ଣ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—Bilekhana ବିଲିଖନ (ଦେଖ)—Bilikhana (See)

ବିଲେଇ ଖୋଜା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବିସ୍ତୃତ ଖୋଜଅ; ଭୁଟେଇର-
Bilei khojā A kind of flowering shrub.
(ବିଲେଇ ଖୋଜଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଲେପ—ସଂ. ବି—(ବି+ଲିପ୍ ଧାତୁ=ଲେପନ କରିବା+କରଣ. ଅ)—
Bilepa ୧ । ଲେପିବା ଦ୍ରବ୍ୟ; ପ୍ରଲେପ ଦ୍ରବ୍ୟ—1. A plaster. ୨ । ମଲମ—2. Ointment. ୩ । (···+ଭାବ. ଅ) ବୋଳିବା—2. Besmearing; anointing. ୪ । ଘୃଷ୍ଟ ଚନ୍ଦନ—4. Sandal paste. ୫ । (···+କର୍ମ. ଅ) ଭାତର ପେଜ—5. The skimmings of boiled rice.

ବିଲେପନ—ସଂ. ବି—(ବି+ଲିପ୍ ଧାତୁ=ଲେପିବା+ଭାବ. ଅନ)—୧ ।
Bilepana ଲେପିବା—1. Plastering. ୨ । (···+କରଣ. ଅନ) ଲେପନ ଦ୍ରବ୍ୟ—2. A plaster; ointment paste. ୩ । ଲେପନଯୋଗ୍ୟ ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ—3. Perfumery used for rubbing on the body. ୪ । (ବି+ଲିପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ) ଦେହରେ ଚନ୍ଦନ କୁଙ୍କୁମାଦି ଲେପନ—4. The act of besmearing the body with perfumes.

ବିଲେପନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଲେପନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ସୁବେଶା ସ୍ତ୍ରୀ—
Bilepanī 1. A nicely dressed lady. ୨ । ଭାତର ପେଜ—2. The skimmings of boiled rice.

ବିଲେପୀ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ତଣ୍ଡୁଳର ଚାରି ଗୁଣ ଜଳରେ
Bilepī ତଣ୍ଡୁଳ ସିଦ୍ଧ କରି ଯେଉଁ ଯବାଗୂ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ (ଦ୍ରବ୍ୟ—ଗୁଣ. କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—1. A gruel prepared by boiling rice with 4 times its quantity of water. ୨ । ଜ୍ୱରବିଶେଷ—2. Hectic fever. ୩ । ଭାତର ପେଜ—3. The skimmings of boiled rice.

ବିଲେବାସୀ—ସଂ. ବି—(ବିଲେବାସିନ୍; ୧ମା, ୧ବ. ସ, ବିଲେ=
Bilebāsi ଗର୍ତ୍ତରେ+ବାସୀ=ଯେ ଗାତରେ ରହେ ବା ଯେ ବାସ କରେ) ସରୀସୃପ—Reptile. (ଯଥା—ସାପ, ମୂଷା, ଗୋଧି ଆଦି)

ବିଲେଶୟ—ସଂ. ବି—(ବିଲେ=ଗର୍ତ୍ତରେ+ଶୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ
Bilesaya ଗାତରେ ବାସ କରେ); ବିଲେବାସୀ (ଦେଖ) Bilebāsi (See)

ବିଲୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବିନୟ)—୧ । ସମ୍ମାନ କରିବା; ସ୍ୱାଗତ
Biloibā କରିବା—1. To show respect. [ଉ- ବିଧିଆରିଯାତନା ଦେଖାକି ମନୋଦଶା ତହିଁ; ବିଲୋଇ ରହିଲେ ଶ୍ରୀରାମ ସବଳେ ବସନ୍ତେ ଗମନେ ଯାଇ ସେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ] ୨ । ସମ୍ମାନନୀୟ ପ୍ରସ୍ଥାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କିଛି ଦୂର ଯିବା, ବାଟ ବିଲେଇବା—7. To accompany a respectable person to a distance and take leave of him.

ବିଲୋକ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ଲୋକ)—୧ । ବାସ କରିବାର ଅଯୋଗ୍ୟ—
Biloka 1. Uninhabitable. ୨ । ନିର୍ଜନ—2. Lonely. ୩ । (ବି+ଲୋକ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ) ଗୁପ୍ତ—3. Private. ସ. ବି—ବିଲୋକନ; ଦର୍ଶନ—Seeing. (ଉ—ବିଲୋକ କରି ଅଳକ ଫେରି ଏଥିକି ସମ ନୋହି । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ) ଦେ. ବିଣ—ପ୍ରକାଶିତ; ଦୃଷ୍ଟ—Seen; manifested. (ଉ—ବିଲୋକ ହେଲା ହେଲା ହାସ ତାର । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ)

ବିଲୋକନ—ସଂ. ବି—୧ । (ବି+ଲୋକ୍ ଧାତୁ=ଦେଖିବା+ଭାବ.
Bilokana ଅନ)—ଅବଲୋକନ; ଦର୍ଶନ—1. Seeing; viewing. ୨ । (ବି+ଲୋକ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ)—ନେତ୍ର; ନୟନ; ଚକ୍ଷୁ—2. Eye.

ବିଲୋକନ କରିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି.—ଦେଖିବା—To see; to
Bilokana karibā বিলোকন করা बिलोकन करना perceive

ବିଲୋକନୀୟ—ସ. ବିଣ—(ବି+ଲୋକ୍+ଦେଖିବା+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Bilokaniya ୧ । ଦର୍ଶନୀୟ—1. Visible; perceptible. (ବିଲୋକ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସୁଦୃଶ୍ୟ—2. Graceful; beautiful.

ବିଲୋକିତ—ସ. ବିଣ—(ବି+ଲୋକ୍ ଧାତୁ=ଦେଖିବା+କର୍ମ. ତ)—
Bilokita ଅବଲୋକିତ; ଦୃଷ୍ଟ—Seen. ସ. ବି—(ବି+ଲୋକ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତ)—ଦୃଷ୍ଟି; ଦର୍ଶନ—Seeing; viewing.

ବିଲୋକିତା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସ. ବିଲୋକିତ)—ଅବଲୋକିତ—
Bilokitā Viewed; seen. (ଉ—ବିରାଧ ବଧ ପରଶୁରାମ ଗର୍ବ ଖର୍ବ ତବ ବିଲୋକିତା । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ)

ବିଲୋକିବା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସ. ବି+ଲୋକ୍ ଧାତୁ)—ଦେଖିବା
Bilokibā —To see. (ଉ—ବିଲୋକ ଯା ମତେ বিলোকা बिलोकना ଭୁଚି ଲଜ୍ଜିତ ଭେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।)

ବିଲୋଚନ—ସ. ବି—୧ । (ବି+ଲୋଚ୍ ଧାତୁ=ଦେଖିବା+କରଣ.
Bilochana ଅନ)—ଚକ୍ଷୁ; ନେତ୍ର—1. The eye. ୨ । (ବି+ଲୋଚ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଦର୍ଶନ—Seeing. ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଲୋଚନ; ବହୁବ୍ରୀହି) (ବିଲୋଚନା—ସ୍ତ୍ରୀ) —୧ । କୁତ୍ସିତ ଚକ୍ଷୁବିଶିଷ୍ଟ—1. Having ugly eyes. ୨ । ଚକ୍ଷୁବିରହିତ—2. Deprived of the eyes.

ବିଲୋଠ(ଠ)କ—ସ. ବି [ବି+ଲୁଠ୍(ଠ) ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ]—
Bilota(tha)ka ଜଳମୀନ; ବାଲିଗରଡ଼ା ମାଛ—A kind of fresh water fish.

ବିଲୋଠନ—ସ. ବି (ବି+ଲୁଠ୍ ଧାତୁ=ଲୋଟିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Bilothana ଭୂମିରେ ଲୁଣ୍ଠିତ ହେବା; ଲୋଟିବା—Rolling on the ground.

ବିଲୋଡ଼କ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଲୁଡ୍ ଧାତୁ=ମନ୍ଥିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)
Bilordaka —୧ । ମନ୍ଥନକାରୀ, ଯେ ଘାଣ୍ଟେ—1. (ବିଲୋଡ଼କା—ସ୍ତ୍ରୀ) Churning. ୨ । ଯେ ବାଣ୍ଟେ—2.

Bruising; pounding. ୩ । ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀ—3. Agitating.

ବିଲୋଡ଼ନ—ସଂ. ବି (ବି+ଲୁଡ଼୍ ଧାତୁ=ମନ୍ଥିବା+ଭାବ. ଅନ)—Bilordana ୧ । ମନ୍ଥନ, ଅବଲୋଡ଼ନ, ଘୋଣ୍ଟିବା, ଗୋଳାଇବା, ମୋହ୍ଟିବା; ଦଳିବା—1. Bruising; thoroughly agitating; pounding; churning; crushing.

ବିଲୋଡ଼ିତ—ସଂ. ବିଣ [ବି+ଲୁଡ଼୍ ଧାତୁ (ଣିଚ)+କର୍ମି. ତ]—୧ । Bilordita ମଥିତ, ଅବଲୋଡ଼ିତ, ଘୋଣ୍ଟା ଯାଇଥିବା—1 Churned; agitated; pounded ୨ । ତକ୍ର, ଘୋଳଦହି—2. Churned milk; buttermilk.

ବିଲୋଡ଼ିବା-ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ବିଲୋଡ଼ନ)—୧ । ମନ୍ଥିବା—Bilordibā 1. To churn. ୨ । ଦଳିବା—2. To crush. বিলোড়া विलोडना

ବିଲୋପ—ସଂ. ବି (ବି+ଲୋପି ଧାତୁ=ଲୋପ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—Bilopa ୧ । ଲୋପ—1. Obliteration. ୨ । ଧ୍ୱଂସ; ବିନାଶ; ଉଚ୍ଛେଦ—2. Ruin; destruction; overthrow. ୩ । ଅଦର୍ଶନ--3. Disappearance. ୪ । ମୃତ୍ୟୁ—4. Death. ଦେ. ବିଣ—ଲୁକ୍କାୟିତ—Concealed; hidden. (ଉ—ବିଲୋପ ନୋହିବୁ ରସବନ୍ତ ସୁବନ୍ତମେ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ)

ବିଲୋପକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଲୁପ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍, ଲୋପି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. Bilopaka ଅକ)—୧ । ବିନାଶକ—1. Destructive; (ବିଲୋପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ruinous. ୨ । ନେଇକରି ଯେ ପଳାଏ—2. Fleeing away after taking a thing.

ବିଲୋପନ—ସଂ. ବି (ବି+ଲୋପି ଧାତୁ+ ଭାବ. ଅନ)—ବିନାଶକରଣ; Bilopana ଉଚ୍ଛେଦସାଧନ=Destroying; ruining; obliterating; expunging.

ବିଲୋପ ସାଧନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଲୋପ+ସାଧନ)—ବିନାଶ-Bilopa sādhana ସାଧନ; ଉଚ୍ଛେଦ ସାଧନ—Bringing about of ruin or overthrow.

ବିଲୋପିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—ବିଲୋପ ସାଧନ କରିବା—Bilopibā বিলোপা विलोपना To destroy.

ବିଲୋଭନ—ସଂ. ବି (ବି+ଲୁଭ୍ ଧାତୁ (ଣିଚ), ଲୋଭ ଧାତୁ=ଲୋଭ-Bilobhana କାଙ୍କ୍ଷୀ ହେବା+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଲୋଭ ଦେଖାଇବା—1. Tempting. ୨ । ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇବା—2. Alluring. ୩ । ମନ ଭୁଲାଇବା—3. Charming; fascinating; enchanting. ୪ । (ବି+ଲୋଭ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ)—ଲୋଭନୀୟ ବସ୍ତୁ—4. A tempting thing.

ବିଲୋମ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ଉଲ୍ଟା, ବିପରୀତ+ଲୋମନ୍= Biloma ଶସ୍ୟର ଲୋମ)—୧ । ପ୍ରତିକୂଳ; ବିପରୀତ—1. Adverse; contrary. ୨ । ଓଲଟା; ବ୍ୟତିକ୍ରାନ୍ତ—2. Inverted; reversed; reverse. (ଉ—କପଟରେ ଶକୁନି ଯେ କଥା ବିଲୋମ, କରଣ ପୂରାଇଲ ସୁଯୋଧନ କାମ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ) ୩ । ଲୋମଶୂନ୍ୟ—3. Furless; hairless. ୪ । ଲୋମର ସ୍ରୋତବିରୁଦ୍ଧ—4. Against the grain. ୫ । ଭିନ୍ନ—5. Different.

ସଂ. ବି—୧ । ବ୍ୟତିକ୍ରମ; ବ୍ୟୁତ୍କ୍ରମ; ସ୍ୱାଭାବିକ ଧାରାର ବ୍ୟତିକ୍ରମ—1. Inversion of natural order. ୨ । ସର୍ପ—2. Snake. ୩ । ବରୁଣ ଦେବତା—3. The Hindu God of ocean. ୪ । ବରୁଣ ଗଛ—4. Capparia Trifolia; Cratæva Religiosa (tree) ୫ । କୁକୁର—5 Dog. ୬ । (ଗଣିତ) ତ୍ରୈରାଶିକ ଫଳ ସ୍ଥାପକ କ୍ରିୟାବିଶେଷ—6. (mathematics) The process of the simple rule of three. ୭ । ପାଣି କାଢ଼ିବାର ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—7. A kind of wheel for lifting water. ୮ । ସଙ୍ଗୀତରେ ୭ ଗୋଟି ସ୍ୱରର କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ ନିମ୍ନ ଗତି--8. The gradually diminishing course of the tunes in music. ୯ । ସ୍ୱାଭାବିକ ଧାରାର ବିପରୀତ କ୍ରମ—9. Reverse of the natural order. ଦେ. ବି—୧ । କଥାର ବୋଠିକଣା—1. Want of consistency in one's words or promise. ୨ । କଥା କହିବାର ଅସମ୍ବଦ୍ଧ ଅବସ୍ଥା—2. Want of sequence in one's expressions or speech. (ଯଥା—ବୃଦ୍ଧ ବୟସରେ ତାଙ୍କ କଥାର ବିଲୋମ ଘଟୁଅଛି ।) ୩ । ମାତୃକୁଳଠାରୁ ପିତୃକୁଳ ନୀଚ ହେବା ଅବସ୍ଥା—3. The state of the caste of one's father being lower than that of one's mother. (ଉ—ବିଲୋମେ ଜନ୍ମ ମୋର ଦେହୁ, ଏଣୁ ଦୂଷିତ କୁଳ ପାଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ) ଦେ. ବିଣ—ଅସମ୍ବଦ୍ଧ—Disjointed; incoherent.

ବିଲୋମ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କଥା କହିବା ସମୟରେ Biloma karibā ବକ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟ ଛାଡ଼ିଯିବା—To leave কথা রাখা out parts of a narration unsaid.

ବିଲୋମକ୍ରିୟା—ସଂ. ବି (ବିଲୋମ+କ୍ରିୟା)—ବୈପରୀତ୍ୟ; ପ୍ରପଞ୍ଚ—Bilomakriyā Inversion; inverse operation.

ବିଲୋମଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଲୋମ=ବ୍ୟୁତ୍କ୍ରମ+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜାତ Bilomaja ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଜାତୀୟ ନିୟମର ବ୍ୟତିକ୍ରମରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା (ସନ୍ତାନ), ଉଚ୍ଚଜାତୀୟ ମାତା ଓ ନୀଚଜାତୀୟ ପିତାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ (ସନ୍ତାନ)—Born of a mother of superior caste by a father of inferior caste.

ବିଲୋମଜାତ, ବିଲୋମପ୍ରସୂତ } ଅନ୍ୟରୂପ

ବିଲୋମଜା, ବିଲୋମଜାତା, ବିଲୋମପ୍ରସୂତା } ସ୍ତ୍ରୀ

[ଉ—ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଗର୍ଭରେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଔରସରୁ, କ୍ଷତ୍ରିୟା ଗର୍ଭରେ ବୈଶ୍ୟ ଔରସରୁ ଓ ବୈଶ୍ୟା ଗର୍ଭରେ ଶୂଦ୍ର ଔରସରୁ ଜାତ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ବିଲୋମଜ ବୋଲାଯାଏ ।]

ବିଲୋମଇଭ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଲୋମ+ଇଭ)—ହସ୍ତୀ—
Biloma ibha Elephant.

ବିଲୋମବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି (ବିଲୋମ= ବିପରୀତ କ୍ରମବିପର୍ଯ୍ୟୟ+ବର୍ଣ୍ଣ
Bilomabarnna =ଜାତି)—ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର—A mixed caste consisting of persons born of lower caste father and higher caste mother.

ବିଲୋମ ବିଧି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ବିଲୋମ+ବିଧି)—ବିପରୀତ ନିୟମ;
Biloma bidhi ଓଲଟା ନିୟମ—Inverse rule.

ବିଲୋମ ବିବାହ—ସଂ. ବି (ବିଲୋମ+ବିବାହ)—ଉଚ୍ଚବର୍ଣ୍ଣା ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ
Biloma bibāha ନୀଚବର୍ଣ୍ଣ ପୁରୁଷର ବିବାହ—Marriage between a woman of a higher caste and a man of lower caste.

ବିଲୋମଲୋମ—ଦେ. ବି—୧ । ଓଲଟାପାଲଟା—1. Topsy-turvy.
Bilomaloma (ଉ—ବିଲୋମ ଲୋମ ବର୍ଣ୍ଣସ୍ତୋମ ଏ କାମବିରକ୍ତ ଓଲଟାପାଲଟା କରିଛା ତାରକ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ; ଲୋମବିଲୋମ (ଦେଖ)—2. Lomabiloma (See) ୩ । ଘୋଷରାଘୋଷରି—3. Mutual dragging. (ଉ—ବିଲୋମଲୋମ ଗଡାଗଡି ବଂଶେ, ବିରୋଧ ବଧ ଶ୍ୟାଳ ଶାଳ କୋଶେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଲୋମୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଆମଳକୀ; ଅଁଳା—
Bilomi Embelic Myrobalan.

ବିଲୋରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବିଲ୍ଲୁର; ବିଲ୍ଲୌର=ସ୍ଫଟିକ; ମୂଳ. ସଂ.
Bilori ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ)—୧ । କାଚ—1. Glass. ୨ । ସ୍ୱଚ୍ଛ ଧଳା ବେଲୋୟାରି ପଥର; ସ୍ଫଟିକ—2. Quartz ୩ । ବହୁ କୋଣ
ବିଲୁର; ବିଲ୍ଲୌର ବିଶିଷ୍ଟ କାଚ—3. Prism glass; cut glass. ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । କାଚରେ ନିର୍ମିତ—1. Made of glass. ୨ । ସ୍ଫଟିକମୟ—2. Made of quartz.

ବିଲୋରି ଚୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—କାଚର ବଳୟ—Glass bangles.
Bilori churdi ବେଲোয়ারি চুড়ী बिल्लौरी चूड़िआ
(ବିଲୋରି କାଚ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଲୋରି ଝାଡ଼—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—କାଚର ବହୁଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରଦୀପ—
Bilori jhārda Glass lamp; glass chandellier.
বেলোয়ারী ঝাড় बिल्लौरी झाड

ବିଲୋରି ବର୍ତ୍ତନ—ବୈଦେ. ବି—କାଚ ବାସନ—Glassware;
Bilori barttan বোলোয়ারী বাসন glass utensil.
बिलौरी बरतन (ବିଲୋରି ବରତନ, ବିଲୋରି ବାସନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଲୋଲ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଲୁଲ୍ ଧାତୁ=ଚଞ୍ଚଳ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Bilola ଅ)—୧ । ଚଞ୍ଚଳ; ଚପଳ—1. Quick; fickle;
(ବିଲୋଲା—ସ୍ତ୍ରୀ) rest-less. ୨ । କମ୍ପମାନ—2. Quivering; shivering.

ବିଲୋଳନ—ସଂ. ବି (ବି+ଲୁଲ୍ ଧାତୁ+ଣିଚ୍+ଭାବ. ଅନ)—
Bilolana ହଲାଇବା—Shaking.

ବିଲୋଳିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଲୁଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଲମ୍ବିତ—
Bilolita 1. Hanging. ୨ । ଅଲୁଲାୟିତ—2. Waving; dishevelled.

ବିଲୋ(ଲୋ)ହିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ବିଲୋଭନ)—୧ । ମନକୁ
Bilo(lo)hibā মুগ্ধ করাইবা; মন ভুলাইবা—1. To charm;
বিলোভন করা to enchant. ୨ । ଲୋଭ ଦେଖାଇବା—2. To allure; to tempt. ୩ । ପୁରସ୍କାର ବା ଉପଢୌକନ ଦେବା—3. To make a present. (ଉ—ବଧୂ ଜନଙ୍କି ସ୍ତ୍ରୀସ୍ୱରଚନ ଯେବ; ବିଲୋହିଲେ ଅମୂଲ୍ୟ ରତନ ଜନ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୪ । (ବନ୍ଧୁ ଅତିଥିଙ୍କୁ) ସମ୍ମାନ କରିବା; ସତ୍କାର କରିବା; ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା—4. To entertain or welcome friends and guests. ୫ । ଅନ୍ନ ଆଦି ପରଶିବା; ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ବାଣ୍ଟିବା—5. To distribute; to serve food. (ଉ—ବିଲୋହିବା ପାଇଁ ଅଗ୍ରଜ ଭବନେ, ଅସିଥିଲେ ଜେମା ମହୃଶୀଗଣେ । ଅଜସୂତଜନ୍ମ ଶେଷବନୀ ଗାଉଥି ।) ୬ । ଆଦର କରିବା—6. To show respect. ୭ । ଅଦରିବା; ଗ୍ରହଣ କରିବା—7. To admit or accept a person or thing as one's own. ୮ । ବରଣ କରିବା—8. To choose. ୯ । ଦେବା; ବିତରଣ କରିବା—9. To give; to distribute. (ଉ—ବିଲୋହିଲେ ନାହିଁ ଅନେ, ବିବେକ ପ୍ରଭୁ ସମାନେ, ନାହିଁ ବସ୍ତ୍ର ହିଂସାସନେ ଅଭିଷେକରେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୧୦ । (ସଂ. ବିଲୋଡ଼ନ)
গোলান মନ୍ଥିବା; ଘୋଳାଇବା—10. To agigate; to mix
बलोना, विलोडना up; to churn ୧୧ । (ସଂ. ବିଲୋଳନ
গুলিয়ে দেওয়া ଛନ୍ନଛତ୍ର ବା ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ କରିବା—11. To ruin
बिलोरना to depredate.

ବିଲ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ବିଲ୍ ଧାତୁ=ଭେଦ କରିବା+ସଜ୍ଞାର୍ଥେ. ବ)—
Bilwa ୧ । ଶ୍ରୀଫଳ; ବେଲ (ଗଛ ଓ ଫଳ)—1. The Bael fruit; Aegle Marmelos (tree and fruit ୨ । ଏକ ପଲ ପରିମାଣ—2. The measure of one pala; $\frac{1}{20}$ of a seer.

ବିଲ୍ୱ ପେଶିକା—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ କଞ୍ଚା ବେଲ ଖଣ୍ଡମାନ ଖରାରେ
Bilwa pesikā ଶୁଖାଇ ହୋଇଥାଏ ଥାଏ; ବେଲ ଶୁଣ୍ଠା—
(ବିଲ୍ୱ ପଞ୍ଚକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Raw Bael fruit cut into slices and dried.

ବିଲ୍ୱାନ୍ତର—ସଂ. ବି—ନର୍ମଦା ନଦୀ ତୀରବର୍ତ୍ତୀ ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ
Bilwāntara ବିଶେଷ—A tree growing wild on the
ହି. ବେଣୁଭୁରୁଚେଟ୍ଟୁ banks of the Nerbudda river.
[ଦ୍ରୁ—ଏହାର ପତ୍ର ଶମୀ ବୃକ୍ଷର ପତ୍ର ପରି ଏବଂ ଫୁଲ ଜାଗା ଫୁଲ ପରି, ବୃକ୍ଷର ଗାତ୍ର କଣ୍ଟକଯୁକ୍ତ ।]

ବିଲ୍ଲ—ସଂ. ବି. (ବିଲ+ଲ)—୧ । ଜଳମୟ ଭୂମି—1. Marshy
Billa place. ୨ । ଜଳାଶୟ—2. Tank. ୩ । ଆଲବାଲ; ଗଛ ମୂଳେ ପାଣି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ କରାଯାଇଥିବା ମଣ୍ଡା—3. A basin raised round the root of a

tree for watering it. ୪ । ହେଙ୍ଗୁ—4. Assafœtida. ୫ । ଭେରୁ ଗଛ (ଦେଖ) 5. Bheru tree (See)

ବିଲ୍ଲସୂ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଦଶ ଗୋଟି ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ କରି ସାରି
Billasū ଅଛି—A mother of ten children.

ବିଶ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ପ୍ରବେଶ କରିବା—
Bis (root) To enter.

ବିଶ୍—ସଂ. ବି. (ବିଶ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରବେଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Biś ପୁଂ—୧ । ବୈଶ୍ୟ; ବଣିକ୍ ଜାତି—1. The trading caste amongst the Hindus. ୨ । ମନୁଷ୍ୟ—2. Man. ସ୍ତ୍ରୀ—୩ । କନ୍ୟା—3. Daughter. ୪ । କୁମାରୀ—4. A virgin; a maid. ସଂ. ବିଶ—ବ୍ୟାପକ—Pervading; spreading. ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବିଷୟ)—୧ । ସମ୍ପର୍କ; ସମ୍ବନ୍ଧ—1. Connection. ୨ । ବିଷୟ—2. Matter. (ଯଥା—ମୋ ଭଲଆ ଅବା ବେପାରୀର ତାହାଙ୍କ ଖବରରେ କି ବିଶ୍ ଅଛି ?) ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂ. ବିଂଶତି; ପ୍ରା· ବୀସଇ, ବୀସା)—କୋଡ଼ିଏ—
(ବିଶି—ଅନ୍ୟରୂପ) Twenty. (ଦ୍ର—ଠାରୁ ଦୂର ଉତ୍ତରେ ବିଶ୍—
বিশ ଛଗ ।) [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ କୋଡ଼ିଏ ସ୍ଥାନରେ ବିଶ୍
बीस କ୍ୱଚିତ୍ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ପୂର୍ବେ ଓଡ଼ିଆରେ କୋଡ଼ିଏ ଅର୍ଥରେ ବିଶ ବ୍ୟବହାର ହେଉଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ,ଯଥା-ବିଶି ଦସ୍ତି ପଦକା=ଯେଉଁ ପଦକାର ଲମ୍ବ ୨୦ ଦସ୍ତି; ବିଶା ଶହେ=୧୨୦; ବିଶା ଦୁଇଶ=୨୨୦]

ବିଶ୍‌କୁଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବିସ୍‌କୁଟ୍)—ଦୁଇଥର ଭଜା ହୋଇଥିବା
Biś-kuṭ ଓ ବହୁଦିନସ୍ଥାୟୀ ମଇଦାର ବା ଯବ ଅଟାର ପିଷ୍ଟକ-
বিস্কুট **बिस कूट** ବିଶେଷ—Biscuit.
(ବିଶ୍‌କୁଟ, ବିଶିକୁଟ୍, ବିଶିକୁଟୁ, ବିଶୁକୁଟ୍, ବିସ୍କୁଟୁ, ବିସ୍କୁଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଶ୍‌ରାମ୍—ଦେ. ବି—(ଯୁବକ ସ୍ୱାଧୀନଶ୍ୟାମଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦଭାବରେ
Biś-rām ଠିଆ ହେବା ବିଷୟକ ଡ୍ରିଲ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଆଦେଶ ବଚନ-ବିଶେଷ)—ଦୁଇ ହାତ ଲମ୍ବାଇ ସ୍ଥିର ଭାବରେ ଠିଆ ହୁଅ—(a term of drill) Stand-easy.

ବିଶ—ସଂ. ବି (ବିଶ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରବେଶ କର+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । (କ୍ଲୀ)
Biśa ମୃଣାଳ; ପଦ୍ମନାଡ଼—1, The stalk or stem of lotus. ୨ । (ପୁଂ) ବୈଶ୍ୟ ଜାତି—2. The Baiśya caste. ୩ । ମନୁଷ୍ୟ—3. Man. (ଉ-ବିଶ ପ୍ରଭୁ ପ୍ରେମ ବାଣିଜ୍ୟେ ବିଶ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୪ । (ସ୍ତ୍ରୀ) କନ୍ୟା—4. Daughter; girl. ୫ । କୁମାରୀ—5. Virgin; maid. ସଂ. ବିଶ—ବ୍ୟାପକ—Pervading. ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି (ବୋଧ ହୁଏ ବଂଶ ଗ୍ରାମ ସମଷ୍ଟିରୁ) ପ୍ରଗନା; ରାଜ୍ୟର ବିଭାଗ; ଗ୍ରାମପୁଞ୍ଜ—Pergannah; a group of villages.

ବିଶ ଅଙ୍ଗୁଳି—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମି) ବି—ତର୍ଜନୀ; ବଣିଅଙ୍ଗୁଠି—
Biśa anguli The index finger.

ବିଶଙ୍କ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ନାହିଁ+ଶଙ୍କା=ଭୟ)—
Biśanka ୧ । ନିର୍ଭୟ; ଶଙ୍କାରହିତ—1. Fearless; free
(ବିଶଙ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ) from apprehension or misgivings. ୨ । ନିରାପଦ—2. Safe; secure.

ବିଶ(ସ)ଙ୍କଟ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ସନ୍+କଟ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+
Biśa(sa)nkaṭa କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିଶାଳ; ଅତି ବୃହତ—Huge; gigantic.

ବିଶଙ୍କମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଶଙ୍କ୍ ଧାତୁ=ଆଶଙ୍କା କରିବା+
Biśankamāna କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ)—ଆଶଙ୍କା କରୁଥିବା; ଅନିଷ୍ଟ
(ବିଶଙ୍କମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅବର ଆଶଙ୍କାକାରୀ—Fearing; apprehensive.

ବିଶଙ୍କିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଶଙ୍କ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ବିଶେଷ
Biśankita ଶଙ୍କାପ୍ରାପ୍ତ; ଡରୁ—1. Apprehensive; fright-
(ବିଶଙ୍କିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ened. ୨ । ଶଙ୍କାମୁକ୍ତ—2. Free from misgivings or apprehension.

ବିଶଦ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଶଦ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା; ନିର୍ମଳ ହେବା+
Biśada କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଶୁଭ୍ର; ଧଳା—1. White. ୨ । ନିର୍ମଳ; ପରିଷ୍କୃତ—2. Clean; purified. ୩ । ସ୍ୱଚ୍ଛ—3. Transparent; pellucid. ୪ । ସ୍ପଷ୍ଟ—4. Clear. ୫ । ସୁସ୍ପଷ୍ଟ; ଫୁଟ—5. Manifest-apparent. ୬ । ପ୍ରସନ୍ନ; ଅନୁକୂଳ—6. Favourable; gracious. ୭ । ସୁନ୍ଦର; ମନୋହର—7. Graceful; beautiful. ୮ । ବିମଳକାୟଯୁକ୍ତ; ଶୁଦ୍ଧଶରୀର-ଯୁକ୍ତ—8. Pure-bodied. ସଂ. ବି—ଶୁଭ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ—White colour.

ବିଶଦକର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି, ବିଶଦ+କର=କିରଣ)—ଚନ୍ଦ୍ର—
Biśadakara The moon. [ଉ—ବିଶଦକର ଗୋଟିଏ ଅନୁସର, ବିଶଦ ମାର୍ଗରେ ଗମନ କରି । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଶଦଭାନୁ—ସଂ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon. [ଉ—ବିଶଦଭାନୁ
Biśada bhānu ଭାନୁ ଏ କଳଙ୍କ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ]

ବିଶପ୍—ବୈଦେ. ବି(ଇଂ. ବିଶପ୍)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍‌ମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମଯାଜକ—
Biśap **বিশপ** **बिसप** Bishop.

ବିଶପ୍ରିକ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବିଶପ୍ରିକ୍)—ବିଶପଙ୍କ ଇଲାକାଭୁକ୍ତ
Biśaprik ଦେଶାଂଶ—Bishopric.

ବିଶୟ—ସଂ. ବି (ବି+ଶୀ ଧାତୁ=ସନ୍ଦେହ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Biśaya ସଂଶୟ; ସନ୍ଦେହ—Doubt.

ବିଶର—ସଂ. ବି (ବି+ଶୃ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Biśara ହତ୍ୟା; ବଧ—Murder; slaughter.

ବିଶର୍ବ(ର୍ବା)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବିଶ୍ରବସ୍; ବହୁବାଃ)—ବିଶ୍ରବାଃ; ରାବଣର
Biśarba(rbā) ପିତା; ଋଷିବିଶେଷ—Name of a sage; the father of Rābaṇa.

ବିଶର୍ମା(ର୍ମୀ)—ବୈଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ଫା. ବେସରମ୍)—
Bisarmā(rmī) ବେଶରମା; ନିର୍ଲଜ୍ଜ—Shameless.
[ବିଶରମା(ମୀ)—ଅନ୍ୟରୂପ] বেসরম **बेसरमा**

ବିଶ(ଶା)ଳ ପାତି—ଦେ. ବିଣ. (ମନ୍ଦାର୍ଥ) (ସଂ ବିସର୍ପୀ=ଇତସ୍ତତଃ
Bisa(sā)la pāti ଗମନଶୀଳ; କିମ୍ବା ବିସଲ—ଛିଦ୍ର ଡାଳ;
विषाह ପଲ୍ଲବ ଓ ପତ୍ର)—୧ । ଅତି ଦୁଷ୍ଟ—1. Very
[ବିଷ(ଶା)ଳ ପାଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] wicked, ୨ । ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଦେହ—2. Very thin-bodied;emaciated, ୩ । ଅସ୍ଥିର; ଅଶାନ୍ତ; ଚଞ୍ଚଳ—3. Restless. ଦେ. ବି—ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଦେହବିଶିଷ୍ଟ ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—A thin-bodied wicked person.

ବିଶଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ନାହିଁ+ଶଲ୍ୟ=ଶେଳ)—
Bisalya ୧ । ଶଲ୍ୟରହିତ; ଶଙ୍କୁରହିତ; ଯାହା ଦେହରୁ ବିଦ୍ଧ
(ବିଶଲ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶର କଢ଼ା ଯାଇଅଛି—1. Having an arrow extracted from the body. ୨ । ଯାତନାଶୂନ୍ୟ—2. Free from agony or pain. ୩ । ଚିନ୍ତାମୁକ୍ତ—3. Relieved from anxiety. ଦେ. ବି—ବିଷହର ଔଷଧ—An antidote against poison. (ଉ—ବିଶଲ୍ୟଙ୍କୁ କରିବା ସମ ଭକ୍ତି, ବଇକୁଣ୍ଠକୁ ମୋତେ ବାଟ ଦିଶି । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ଦେ. ବିଣ—ବିଷହାରୀ—Freeing from the effects of poisoning; preventive of poisoning. (ଉ—ବିଶଲ୍ୟ ସମା ପ୍ରାପତେ ହରିଷ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଶଲ୍ୟ କରଣ—ସଂ. ବି—ଦେହରେ ବିଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା ବାଣ ଆଦିକୁ
Bisalya karaṇa କାଢ଼ି ଦେବା ପ୍ରକ୍ରିୟା— Extraction of an arrow which has entered the body.

ବିଶଲ୍ୟ କରଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବିଶଲ୍ୟ+କୃ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Bisalya karaṇī ଈ)—ବିଦ୍ଧ ବାଣର ବହିଷ୍କାରକ ଓ ମୃତସଞ୍ଜୀବନୀ ଲତାବିଶେଷ; ଅମର ମହୌଷଧ ଲତା—A plant said to possess the property of restoring a dead man to life and extracting a dart. [ଦ୍ର—ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କଠାରେ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ୍ ଶକ୍ତିଭେଦ କରିବାରୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହେଲେ ଓ ହନୁମାନ୍ ଗନ୍ଧମାଦନ ପର୍ବତକୁ ଲଙ୍କାକୁ ଉଠାଇ ଆଣିବାରୁ ସେହି ପର୍ବତରେ ଥିବା ଏହି ଲତାକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଲକ୍ଷ୍ମଣ 'ବିଶଲ୍ୟ' ହୋଇ ଉଠି ବସିଲେ ।] ୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଔଷଧ-ଗୁଳ୍ମ—2. A kind of herbarious plant. [ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ବଳକାରକ, ବ୍ରଣସନ୍ଧାନକ, ରକ୍ତସ୍ରାବ ନିବାରକ ଓ ରକ୍ତାତିସାରନାଶକ । ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।] ଦେ. ବି—
संजीवनी बुटी, ୧ । ଅବ୍ୟର୍ଥ ମହୌଷଧ—1. A never-failing
लछमन जड़ी medicine. ୨ । ମୃତସଞ୍ଜୀବନୀ ଔଷଧ—2. A life-restoring medicine. (ଉ—ଏବେ ଔଷଧ ମୃତ୍ୟୁ ସଞ୍ଜୀବନୀ, ବିଶଲ୍ୟ କରଣୀକି ଘେନି ବେନି, ସନ୍ଧାନକରଣୀ ଔଷଧ ତିନି, ଚତୁର୍ଥେ ସବର୍ଣ୍ଣ କରଣୀ ଘେନି । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।) ୨ । ସୋମରାଜଆଦି ବର୍ଗର
আয়াপানা ବିଦେଶୀ ଶାକଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ; ବଣ ସେବତୀ—2. A herbarious plant; Eupatorium Ayapana. [ଦ—ଏହାର ପତ୍ର ଅଗ୍ରମୁଖୀ ଓ ମାଛ ପରି ଲମ୍ବା ଓ କ୍ରମଶଃ ସରୁ ହୋଇ ଡେମ୍ଫରେ ମିଶିଥାଏ । କୌଣସି ଅଙ୍ଗ ଛେଚା ବା କଟା ହୋଇଗଲେ ଏ ଗଛର ପତ୍ର ଛେଚି କରି ସେହି ସ୍ଥାନରେ ବାନ୍ଧି ଦେଲେ ବ୍ୟଥା କମିଯାଏ ଓ କ୍ଷତ ମଧ୍ୟ ଭଲ ହୋଇଯାଏ । ଏଥିର ଫଳ ପକ୍ଷଯୁକ୍ତ ଓ ବହୁଲୋମଯୁକ୍ତ ।] ୩ । ଡଗରାଦି ବର୍ଗର ଲଟାଳିଆ
হাপরমালী କ୍ଷୁପ—Vallaris Heyani. [ଦ୍ର—ଏଥିର ପତ୍ର ଅଗ୍ର-
रामसर ମୁଖୀ ଓ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଚକ୍ରବିଶିଷ୍ଟ, ଫୁଲ ଧଳା ଓ ସୁଗନ୍ଧ ଏବଂ ଥୋପା ଥୋପା ଫୁଟେ । ଫଳ ଲମ୍ବା; ଶୀତ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମରେ ଫଳ ଧରେ । ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର । ଏଥିର ସଂ. ନାମ ଭଦ୍ରବଲ୍ଲୀ, ଶୀତଭୀରୁ, ଭୂମିମଣ୍ଡ, ଅଷ୍ଟପାଦିକା, ଭଦ୍ରମଲ୍ଲୀ, ଭଦ୍ରମୁଞ୍ଜ; ଏହା ବ୍ରଣ, ଭଗ୍ନ କ୍ଷତ ଓ ନାଡ଼ୀବ୍ରଣବିନାଶକ । ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ]

ବିଶଲ୍ୟ କରଣୀ କାଠି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କାଠି ବିଶେଷ—
Bisalya karaṇī kāṭhi A twig selected from the twigs of the nest of a Kumbhāṭuā bird; said to possess the miraculous property of opening a locked door. [ଦ୍ର—କୁମ୍ଭାଟୁଆ ଯେଉଁ ବସାରେ ପିଲା କରେ, ପିଲା ବଢ଼ିଲା ପରେ ବସା ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଇଥାଏ, ସେହି ବସା ଯେଉଁ କାଠିମାନଙ୍କରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥାଏ, ସେହି କାଠିମାନଙ୍କୁ ନେଇ ସୁଅ ଚାଲୁଥିବା ନଈରେ ପକାଇ ଦେଲେ କାଠିମାନ ଭାସିଯାଏ; ମାତ୍ର ଯେଉଁ ଖଣ୍ଡିକ ଉଜାଣି ଉଠେ, ସେହି କାଠିକୁ ବିଶଲ୍ୟ-କରଣୀ କାଠି ବୋଲାଯାଏ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ, ଏ କାଠିକୁ ଯେ କୌଣସି କବାଟର କୋଳପରେ ଲଗାଇ ଦେଲେ କୋଳପ ମନକୁ ଫିଟିଯାଏ । ଚୋରମାନେ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ବିଶଲ୍ୟକୃତ୍—ସଂ. ବିଣ.—(ବିଶଲ୍ୟ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—୧ ।
Bisalya kṛut ଯାତନାମୁକ୍ତ—1. Freed from pain. ୨ । ଯାତନାନାଶକ—2. Alleviating pain. ୩ । ଯାହା ଦେହରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ଶରକୁ କାଢ଼ି ପାରେ—3. Having the powers of extracting an arrow which has penetrated into the body. ସଂ. ବି—ବିଶଲ୍ୟକରଣୀ (୩) (ଦେଖ) କ୍ଷତ ଓ ବେଦନା-ନାଶକ ଲତାବିଶେଷ—Echites Dichotoma;
হাপরমালি; রামশর Vallarius Heynei (Kirtikar); a
रामसर; चमरिका बेल kind of herbarious creeper.

ବିଶଲ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବିଶଲ୍ୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଗର୍ଭବେଦନାରୁ ମୁକ୍ତା
Bisalyā (ସ୍ତ୍ରୀ)—(a woman) Delivered from travail. ସଂ. ବି—୧ । ଗୁଳୁଚି ଲତା (ଦେଖ)—

1. Gulancha creeper (See) ୨ । ଅଗ୍ନିଶିଖା ବୃକ୍ଷ—2. Gloriosa Superba (tree). ୩ । ଦନ୍ତୀ (ବୃକ୍ଷ) (ଦେଶଜ)—3. Danti (tree) (See). ୪ । ଅଜ-ମୋଦା—4. Carum Roxburghillm.

ବିଶସ—ସଂ. ବି.—(ବି+ଶସ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । Bisasa ବଧ; ହତ୍ୟା—1. Slaughter. ୨ । (···+କରଣ. ଅ)—ଖଡ୍ଗ—2. Sword.

ବିଶସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ.—(ବି+ଶସ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—Bisasta ୧ । ହତ—1. Killed. ୨ । ଛିନ୍ନ—2. Cut off. ୩ । ସୁସଭ୍ୟ—3. Civilized. ୪ । ଅତୀତ—4. Past.

ବିଶା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବିଶ୍ୱା=ପରିମାଣ ବିଶେଷ=୨୦ ପଲ; ପ୍ରା. ବିଶା; Bisa ହିନ୍ଦୀ ସଂ. ବିଂଶ=କୋଡ଼ିଏ; ସାଧାରଣତଃ ବିଶାକୁ ୨୦ ପଲ ବିଶା ଥିବାରୁ; ହିନ୍ଦୀ ସଂ. ବିଂଶତି)—୧ । ଅଠର, କୋଡ଼ିଏ, बीसि ବାଇଶି ବା ପଚିଶି ପଲ ଓଜନ କରିବାର ଯନ୍ତ୍ର; ତୁଲା ଯନ୍ତ୍ର—1. A weighing instrument having one pan suspended from one end of a rod, the other end acting as a fulcrum; the Roman balance; steel yard. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗୋଟିଏ କାଠିର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଖଣ୍ଡେ ପଲ୍ଲିଡ଼ ଝୁଲୁଥାଏ ଓ ସେ କାଠିର ଅନ୍ୟ ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶରେ ଖଣ୍ଡିଏ ସୂତା ଲାଗିଥାଏ; ସେହି ସୂତାକୁ କାଠିର ଚିହ୍ନିତ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘୁଞ୍ଚାଇବା ଦ୍ୱାରା ପଲ୍ଲିଡ଼ରେ ରଖାଯିବା ଜିନିଷର ଓଜନ ଜଣା ପଡ଼େ ।] ୨ । ଏକ ବିଶା ଓଜନ ପଦାର୍ଥ—2. An article weighing a Bisa. ଦେ. ବିଣ—ଏକ ବିଶା ପରିମିତ—Weighing one Bisa. [ଦ୍ର—ଏକ ବିଶା=ପ୍ରାୟ କଟକୀ ୧ ସେର; ସାଧାରଣ ବିଶା=୨୦ ପଲ; ବିଶା ଯନ୍ତ୍ରର ଏକ ପାଖରେ ଯେଉଁ ପାତ୍ରଖଣ୍ଡି ଝୁଲୁଥାଏ ଓ ଯହିଁରେ ଓଜନ କରାଯିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ରଖାଯାଇ ଓଜନ କରାଯାଏ, ତାକୁ ପଲ୍ଲିଡ଼ କହନ୍ତି; ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡର ଏକ ମୁଣ୍ଡରେ ପଲ୍ଲିଡ଼ ଝୁଲୁଥାଏ ତାକୁ ବିଶାକାଠି ବୋଲାଯାଏ । ତିନି ପ୍ରକାର ବିଶା ଚଳିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା— ନବ୍ରଙ୍ଗୀ ବିଶା=୧୮ ପଲ (ଏଥିରେ ବାସନକୁସନ ଚଳୁଥିଲା ହୁଏ ।) କାଟୁଆ ବିଶା=୨୫ପଲ (ଏଥିରେ ତେଲ ଆଦି ଚଳୁଥିଲା ହୁଏ । ଏହା ଗଡ଼ଜାତରେ ଚଳେ ।) ଦେଶୀ ବିଶା=୨୦ ପଲ (ଏଥିରେ ମାଛ ଆଦି ଚଳୁଥିଲା ହୁଏ ।)]

ବିଶାଂପତି—ସଂ. ବି. (ସଂ. ବିଶାଂ=ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର+ପତି) Bisampati ରାଜା—A king.

ବିଶାକାଠି—ଦେ. ବି—ବିଶାଯନ୍ତ୍ରର ଦଣ୍ଡ (ଯହିଁର ଏକ ମୁଣ୍ଡରେ ପଲ୍ଲିଡ଼ ଝୁଲୁଥାଏ)—The yard or beam of a Bisakathi Bisa contrivance. বিশার দাঁড় तराजूका डंडा

ବିଶାଖ—ସଂ. ବି (ବିଶାଖା=ନକ୍ଷତ୍ର ବିଶେଷ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ; ଏହାଙ୍କୁ Bisakha ବିଶାଖା ନକ୍ଷତ୍ର ଶିଶୁକାଳରେ ପାଳିଥିଲେ)—୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—1. Karttikeya. ୨ । ଯାଚକ; ଭିକ୍ଷୁକ; ଭିକାରି—2. A beggar. ୩ । ପୁନର୍ନବା; ପୁରୁଣିଶାଗ —3. Hogweed. ସଂ. ବିଣ (ବି+ଶାଖା)—(ବିଶାଖା—ସ୍ତ୍ରୀ) Branchless.

ବିଶାଖ ଯୂପ—ଦେ. ବି—ପୌରାଣିକ ବନବିଶେଷ—Name of a Bisakha jupa mythological forest. [ଉ—ବିଶାଖ ଯୂପ ବନ ସେ ପର୍ବତ ସ୍ଥାନେ, ଅଳ୍ପ ଦିନ ରହିଲେ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ନନ୍ଦନେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ବିଶାଖା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବି+ଶାଖ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟାପ୍ତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ Bisakha ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଷୋଡ଼ଶ ନକ୍ଷତ୍ର—1. The 16th asterism. [ଦ୍ର—ଏହାର ରୂପ ତୋରଣାକାର ଓ ଏହା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦ୍ୱିତାରକାଯୁକ୍ତ ।] ୨ । ରାଧିକାଙ୍କର ଅଷ୍ଟସଖୀ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ସଖୀ—2. Name of one of the eight female companions of Radha. ଦେ. ବିଣ—୧ । ଶାଖାବର୍ଜିତ—1. Branchless. [ଉ—ବିଶାଖା ସ୍ୱଭାବେ-ବିଶାଖାପତି ମୁଖ ଛବି ଭାବ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରିୟା-ବିହୀନ—2. (figurative) Bereft of or separated from one's beloved one. ଦେ. ବି—ଉଚ୍ଚ ଡାଳ—A high branch. [ଉ—ବିଶାଖା ଅଶିଲା, ବରସୁମନା କରଗତ କଲା । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ-ଚିନ୍ତାମଣି ।]

ବିଶାଖାପତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍;ବିଶାଖା+ପତି)—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon. Bisakhapati [ଉ—ବିଶାଖାପତି ମୁଖଛବି ଭାବେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଶାଖା ପ(ପା)ଟଣ(ନ,ଣା,ନା)——ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଶାଖ+ପତ୍ତନ)—Bisakha pa(pa)tana(na,na,na) ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଦକ୍ଷିଣରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଓ ନଗର—Name of a district and town of the Madras Presidency to the south of the Ganjam district. ବିଶାଖାପତ୍ତନ, ବିଶାଖପତ୍ତନ } ଅନ୍ୟରୂପ বিশাখা পাটনা विशाखा पटना [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଇଂରେଜମାନେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ କରି 'ଭାଇଜାଗ୍' ନାମ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ଏହା ଗୋଟିଏ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ସମୁଦ୍ରୋପକୂଳସ୍ଥ ସ୍ଥାନ ବୋଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

ବିଶା ଦୁଇଶ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ବିଂଶ ଅଧିକ Bisa duisa ଦ୍ୱିଶତ)—ଦୁଇଶତ ବିଂଶ; ୨୨୦—220; two hundred and twenty. দুশবিশ दोसौबीस [ବିଶା ଦୁଇଶଅ(ହ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବିଶା ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଶାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଓଜନ କରିବା—Bisa dhariba To weigh a thing by the Bisa. ওজনদণ্ড ধরা

ବିଶାବଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଷ+ବଳି)—୧ । ଦେବୀଙ୍କ ନିକଟରେ ବଧଯିବା ବଳି ବା ବୋଦା—1. A victim slaughtered in front of a Goddess. ୨ । ବହୁତ ପ୍ରହାର—2. Excessive beating. ୩ । ହତ୍ୟା; ମାରଣ; ବଧ—3. Slaughter.
Bisābaḷi
बली बली

ବିଶାବଳି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଳିଦେବା—1. To slaughter an animal as a victim to a Goddess. ୨ । ହତ୍ୟା କରିବା—2. To kill. ୩ । ଖୁବ୍ ପ୍ରହାର କରିବା—2. To beat soundly.
Bisābaḷi debā
(ବିଶାବଳି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
बली देओया
बली देना, बलीदान करना

ବିଶାବଳି ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦେବୀଙ୍କ ନିକଟରେ ବଳିରୂପେ ହତ ହେବା—1. To be slaughtered as a victim to a Goddess. ୨ । ହତ ହେବା—2. To be killed. ୩ । ଖୁବ୍ ମାଡ଼ ଖାଇବା—3. To be beaten excessively.
Bisābaḷi pāibā
(ବିଶାବଳି ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
बली पाओया
बलीदन होना

ବିଶାର—ସଂ. ବି—୧ । ମତ୍ସ୍ୟ; ମାଛ—1. Fish. (ଉ—ବକପାଖରେ ଜଳ ଘାଟେ, ବିଶାର ଭୁଲିହିଁ ଚହଟେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।) ୨ । ମତ୍ସ୍ୟ ବିଶେଷ; (ଶେଉଳ ମାଛ ?)—2. A kind of fish. (ଉ—ବିଶାରଃ ଶକୁଲୀ ପୃଥ ଗଡ଼କଃ ଶକୁଲାର୍ଭକଃ । ଅମରକୋଷ ।)
Bisāra

ବିଶାରଣ—ସଂ. ବି (ବି+ଶୃ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ, ଶାରି ଧାତୁ=ବଧ କରିବା +ଭାବ ଅନ)—ମାରଣ; ବଧ; ହତ୍ୟା—Slaughter; murder.
Bisāraṇa

ବିଶାରଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଶାଳ=ବୃହତ୍+ଦା ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ ଅ; ଲ ସ୍ଥାନରେ ର)—୧ । ଦକ୍ଷ; ନିପୁଣ; ଚତୁର—1. Clever; expert; skilful; capable. ୨ । ପାରଙ୍ଗମ; କୌଣସି ବିଦ୍ୟାରେ ପ୍ରବୀଣ ବା ପଣ୍ଡିତ—2. Versed in any branch of learning ୩ । ପଣ୍ଡିତ; ବିଦ୍ୱାନ୍—3. Learned; wise. ୪ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ; ବିଖ୍ୟାତ—4. Famous; celebrated. ୫ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—5. Chief; superior. ୬ । ବିସ୍ତୃତ—6. Extended. ୭ । ଗର୍ବିତ—7. Proud; vainglorious. ୮ । ନିଜର କ୍ଷମତା ବା ବଳ ଉପରେ ଆସ୍ଥାବାନ୍—8. Confident of one's power or strength. ସଂ. ତ—ବକୁଳ ବୃକ୍ଷ—Mimusops Elengi (tree). ଦେ. ବିଣ—ବିଶାଳକାୟ, ପ୍ରକାଣ୍ଡ—Gigantic. (ଉ—ବିଶାରଦ ମହାଦ୍ରୁମ, ଅଗ୍ରତେ ଯେମନ୍ତ ଦ୍ରୁମ, ତଥା ଅପୂର୍ବ ସଗ୍ରାମ, ଖଗ୍ରାମ ରଚେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
Bisārada
(ବିଶାରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଶାରଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କ୍ଷୁଦ୍ର ଦୁରାଳଭା (କଣ୍ଟକି ଗୁଳ୍ମ)—Alhagi Mourorum (thorny plant). ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଶାରଦ+ଆ)—ବିଶାରଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bisārada.
Bisāradā

ବିଶାଳ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଶାଳଚ୍, କମ୍ଭା ଶଲ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରବେଶ କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ ଅଳ)—୧ । ଅତି ବୃହତ୍; ଖୁବ୍ ବଡ଼—1. Gigantic; huge; vast. ୨ । ବିସ୍ତୃତ; ଚଉଡ଼ା; ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ—2. Wide; broad; extensive. ୩ । ସୁବିଖ୍ୟାତ—3. Renowned; celebrated. ୪ । ଅତି ଉଦାର—4. Very liberal-minded. ସଂ. ବି—୧ । ମୃଗ ବିଶେଷ—1. A kind of deer. ୨ । ପକ୍ଷିବିଶେଷ—2. A kind of bird. ୩ । ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—3. A kind of tree. ୪ । ନୃପବିଶେଷ—4. Name of a king. ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ବିଶାଳତା) ବିସ୍ତାର—1. Extent. (ଉ—ବିଭୂଷଣ ଭଙ୍ଗୁର ଶ୍ରୀକଗର, ବିଶାଳରେ ବିରଅଛ ସେ ଅଦର । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ବିଶ୍ୱାଳ (ଦେଖ) 2. Biswāḷa (See).
Bisāḷa

ବିଶାଳକାୟ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଶାଳ+କାୟ)—ବୃହତ୍ ଶରୀର-ବିଶିଷ୍ଟ—Huge-bodied; gigantic in stature.
Bisāḷa kāya
(ବିଶାଳଶରୀର, ବିଶାଳଦେହ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବିଶାଳକାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଶାଳତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି [ବିଶାଳ+ଭାବାର୍ଥେ ତା(ତ୍ୱ)]—୧ । ପ୍ରକାଣ୍ଡତା; ବୃହତ୍ତ୍ୱ—1. Vastness; greatness. ୨ । ଓସାର—2. Width. ୩ । ବିସ୍ତାର—3. Extent.
Bisāḷatā(twa)

ବିଶାଳ ହୃଦୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଶାଳ+ହୃଦୟ)—ଉଚ୍ଚମନାଃ; ଉଦାରହୃଦୟ—Magnanimous; liberal-minded.
Bisāḷa hṛudaya
(ବିଶାଳହୃଦୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଶାଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଶାଳ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—୧ । ଗଙ୍ଗା ଓ ଗଣ୍ଡକୀ ନଦୀର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ ନଗରବିଶେଷ—1. Name of a town at the junction of the Ganges and the Gaṇḍaki. ୨ । ଉଜ୍ଜୟିନୀ ନଗରୀ—2. The ancient city of Ujjain. ୩ । ମହେନ୍ଦ୍ର-ବାରୁଣୀ (ଦେଖ)—3. Mahendra bāruṇi (See) ୪ । ତୀର୍ଥବିଶେଷ—4. Name of a sacred place of Hindu pilgrimage. ୫ । ଦକ୍ଷକନ୍ୟା ସତୀ—5. A name of Sati, the daughter of Daksha. ୬ । ନଦୀବିଶେଷ; ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀ—6. Name of a river; the Saraswati. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଶାଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bisāḷa.
Bisāḷā

ବିଶାଳାକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଶାଳ=ବଡ଼+ଅକ୍ଷି=ଚକ୍ଷୁ)—୧ । ବିଶାଳ ଚକ୍ଷୁର୍ବିଶିଷ୍ଟ; ଆକର୍ଣ୍ଣବିସ୍ତୃତଲୋଚନ—1. Having large eyes. ୨ । ସୁଲୋଚନ—2. Having graceful eyes. ସଂ. ବି—୧ । ଶିବ—1. Siba. ୨ । ଗରୁଡ଼—2. Garuḍa. ୩ । ବିଷ୍ଣୁ—3. Bishṇu.
Bisāḷāksha
(ବିଶାଳାକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଶାଳାକ୍ଷୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦୁର୍ଗା—1. Durgā. ୨ । ଉତ୍ତମ ସ୍ତ୍ରୀ-
Bisālakshi 2 A graceful or excellent woman.
୩ । ଯୋଗିନୀବିଶେଷ—3. Name of a female companion of Durgā. ୪ । ନାଗଦନ୍ତୀ—4. A medicinal plant. ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଶାଳାକ୍ଷର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bisālaksha.

ବିଶାଳ—ଦେ. ବି—(ସ. ବହୁଃଶଳାକା)—ବିଭା ଓ ବ୍ରତ ବେଦୀ
Bisālā ନିକଟରେ ଯେଉଁ ବଂଶ ଯଷ୍ଟି ପୋତା ଯାଏ—A bamboo stake or stick driven into the ground near the alter erected for marriage or Upanayana.

ବିଶାଳି—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବିଶାଳ+ଈ)—ସୁଗନ୍ଧ ଲତାବିଶେଷ—The
Bisāli caraway creeper.

ବିଶାଶଏ(ହେ)—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସ. ବିଂଶ ଅଧିକଶତ)—
Bisāsae(he) ଏକ ଶହ କୋଡ଼ିଏ—120. (ଉ—ବିଶାଶହେ
বিশাশত(তে) विशाहे ପାଖୁଡ଼ା ହୋଇଲା ଯେଣୁ ପୁର । ପ୍ରାଚୀ.
[ବିଶାଶତ(ତେ), ବିଶାଶେ—ଅନ୍ୟରୂପ] ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।]

ବିଶାସର—ଗ୍ରା. ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବି—ବିଶ୍ୱାସର (ଦେଖ)—
Bisāsara Biswāsarā (See)
[ବିଶାସରାଏ(ୟୁ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବିଶି—ଦେ. ବି—୧ । (ଆଦରାର୍ଥକ) ବିଶ୍ୱନାଥ ବା ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ନାମକ
Bisi বিশু ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଡାକିବା ନାମ—1. Name for calling Biswanātha or Biswambhara
ବିଶିନ, ବିଶିନା, ବିଶେଇ, ବିଶିନାଥ, ବିଶୁ, ବିଶୋଇ }—ଅନ୍ୟରୂପ
(ବିଶିଆ, ବିଶୁଆ—ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ) ୨ । ଜନୈକ ଉତ୍କଳୀୟ କବି; ବିଶ୍ୱନାଥ ଖୁଣ୍ଟିଆ—2. Name of an Oriya poet, the author of Bichitra Rāmāyana.
[ଦ୍ର—ଏ ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ରଚନା କରିଥିଲେ ।]
୩ । ବିଶ; ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ଅଧୁନିକ ପ୍ରଗନା ବା ତାଲୁକା—3. A name by which a fiscal division of ancient Orissa was called. [ଦ୍ର—ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ଅମଳରେ 'ବିଶି'ର ନାମ 'ପ୍ରଗନା' ହେଲା । ଜଗବନ୍ଧୁ—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ । ଏହା କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ତାଲୁକାର ସମଷ୍ଟି । ଏଥିରୁ 'ବିଷୟୀ' ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଅଛି ।] ୪ । ଗ୍ରାମପୁଞ୍ଜ, କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମହଜାର ସମଷ୍ଟି—4. A unit of many villages.

ବିଶିକେଶନ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବିଶ୍ୱକସେନ)—ଦାତାକର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ଏକ-
Bisikesana ମାତ୍ର ପୁତ୍ର—Name of the son of king
বিশিকেশন विशिकेशन Karnna. (ଏକୋଇର ବଳା ବିଶି-କେଶନ—ଭଗ ।) [ଦ୍ର—ଦାତାକର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ସତ୍ୟ ପାଳନ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭଗବାନ୍ ମାୟାରେ କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବେଶ ଧରି ଏହାଙ୍କୁ ସତ୍ୟ କରାଇ ରାଜା ଆପଣା ହାତରେ ପୁତ୍ର 'ବିଶିକେଶନ'ର ଗଳାକୁ କାଟି ଉକ୍ତ ମାଂସ ଖାଇବାକୁ ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ରାଜା କର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୟ ପାଳନ କରି ସ୍ୱହସ୍ତରେ ପୁତ୍ରର ଶିରଚ୍ଛେଦନ କଲେ । ତାହାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ପଦ୍ମାବତୀ ପୁତ୍ରର ମାଂସକୁ ରନ୍ଧନ କରି କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପାଇଁ ପତ୍ରରେ ବାଢ଼ି ସତ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ପରେ ବିଶି-କେଶନ ବଞ୍ଚି ଉଠିଲା । ପିତା ମାତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ସ୍ନେହର ପାତ୍ର ପୁତ୍ରକୁ 'ବିଶିକେଶନ' ବୋଲାଯାଏ ।]

ବିଶିଖ—ସ. ବି—(ବି=ବିଶିଷ୍ଟ+ଶିଖା=ଅଗ୍ର; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବାଣ;
Bisikha ଶର; ଇଷୁ—1. Arrow. ୨ । ଶରନାମକ ତୃଣ; କାଣ୍ଡଶର ଗୁଳ୍ମ—2. A reed; Saccharum Sara. ୩ । ତୋମରାସ୍ତ୍ର; (ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ)—3. Name of an ancient weapon of offence. ୪ । ଚରଖାର ବା ଅରଟର ତାକୁଡ଼ି—4. The spindle of a spinning wheel. ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ଶିଖାରହିତ—Having no tuft.

ବିଶିଖା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଶିଖ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ରଥ—1. Car. ୨ ।
Bisikhā ଖନିତ୍ର; ଖଣିତ୍ର—2. A spud; a kind of digging instrument. ୩ । ଚରଖାର ତାକୁଡ଼ି—3. The spindle of a spinning wheel. ୪ । ନାପିତର ସ୍ତ୍ରୀ; ଭଣ୍ଡାରୁଣୀ-4. A barber woman. ୫ । ଆତୁରାଗାର; ଯେଉଁ ଘରେ ରୋଗୀକୁ ଶୁଶ୍ରୂଷାର୍ଥ ରଖାଯାଏ; ଡାକ୍ତରଖାନା—5. A sick room; hospital. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଶିଖର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bisikha.

ବିଶିଦସ୍ତି ପଦିକା—ଦେ. ବି—ଭୂମି ମାପିବାର ଦଣ୍ଡବିଶେଷ—A rod
Bisidasti padikā for measuring land and $4\frac{1}{3}$
বিশদস্তি লগী cubits long. [ଦ୍ର—ଏହାର ପରିମାଣ ୨୦ଦସ୍ତି
सवाचार हातकी लग्गी; बोसा नालियाँ =୧୦୫ ଅଙ୍ଗୁଳ=
$୪\frac{୨}{୩}$ ହାତ]

ବିଶିଦସ୍ତି ମାଣ—ଦେ. ବି—ବିଶିଦସ୍ତି ପଦିକାରେ ଏକ ମାଣ—A
Bisidasti māna māna of land measured with
बोसी the bisidasti rod. (ଯଥା—ଏହା ଚବିଶି ଦସ୍ତି ମାଣ ବା ଏକ ଏକରରୁ କମ୍ ।)

ବିଶିରାମ—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ବିଶ୍ରାମ)—ବିଶ୍ରାମ (ଦେଖ)—
Bisirāma Bisrāma (See).

ବିଶି ରାମାୟଣ—ଦେ. ବି—କବି ବିଶ୍ୱନାଥ ଖୁଣ୍ଟିଆଙ୍କ ରଚିତ ଓଡ଼ିଆ
Bisi rāmāyana ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ—The popular name of the Bichitra Rāmāyana by Biswanātha Khuntiā.

ବିଶିରି—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସ. ବିଶ୍ରୀ)—ବିଶ୍ରୀ; ଅସୁନ୍ଦର—Ugly.
Bisiri বিচ্ছিরি

ବିଶିରି କାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଜୟକାଣ୍ଡ; ତର୍ଜନୀଅଗ୍ରରେ
Bisiri kānda ଉଠିଥିବା ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ବ୍ରଣ ବିଶେଷ—A painful boil on the index finger.

ବିଶିଷ୍ଟ—ସ. ବିଣ (ବି+ଶିଷ୍ ଧାତୁ=ବିଶେଷ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Bisishta ୧ । ଯୁକ୍ତ; ମିଳିତ—1. Connected; joined.

ବିଶିଷ୍ଟତା, ବିଶିଷ୍ଟତ୍ୱ, ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ } ବିଶେଷ୍ୟ ୨ । ଉତ୍ତମ; ଭଲଗୁଣ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent. ୩ । ଅସାଧାରଣ; ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ—3. Extraordinary; uncommon. ୪ । ଭିନ୍ନ—4. Separate; distinct. ୫ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ; ଖ୍ୟାତ—5. Celebrated; renowned. ୬ । ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ—6. Worth mention. ୭ । ସିଦ୍ଧ—7. Effected; accomplished. ୮ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—8. Eminent. ୯ । ଅସାଧାରଣ ଗୁଣଯୁକ୍ତ—9. Special; peculiar. ୧୦ । ଯଥେଷ୍ଟ—10. Sufficient. ୧୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶିଷ୍ଟ—11. Very gentle. ୧୨ । ସ୍ମରଣୀୟ—12. Memorable. ୧୩ । ଜ୍ଞାନୀ; ପଣ୍ଡିତ—13. Wise; learned. ସଂ. ବି—ବିଷ୍ଣୁ—A name of Bishnu.

ବିଶିଷ୍ଟଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ବିଶେଷରୂପେ Bisishṭajña ପାରଦର୍ଶୀ—1. Skilled in a particular (ବିଶିଷ୍ଟଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) branch of knowledge; expert. [ବିଶିଷ୍ଟଜ୍ଞାନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ବିଜ୍ଞ—2. Wise.

ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ବିଶିଷ୍ଟ+ପ୍ରମାଣ)—ସିଦ୍ଧ ପ୍ରମାଣ—Bisishṭa pramāṇa Sufficient or particular proof.

ବିଶିଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା. ବିଶିଷ୍ଟ+ବନ୍ଧୁ)—ଅତି ଘନିଷ୍ଠ ବା Bisishṭa bandhu ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ—One's particular or very intimate friend

ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—ସଂ. ବି. (ବିଶିଷ୍ଟ+ବ୍ୟକ୍ତି)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବା ପ୍ରସିଦ୍ଧ Bisishṭa byakti ବ୍ୟକ୍ତି—A distinguished personage.

ବିଶିଷ୍ଟାଦ୍ୱୈତବାଦ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ବିଶିଷ୍ଟ+ଅଦ୍ୱୈତବାଦ)—ବେଦାନ୍ତ Bisishṭādwaitabāda ଦର୍ଶନର ମତବିଶେଷ; ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ରମତ ଅନୁସାରେ ଏକମାତ୍ର ବ୍ରହ୍ମ-ପ୍ରକୃତି ଓ ପୁରୁଷ ଏହି ଦ୍ୱୈତଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ ବୋଲି ସ୍ୱୀକୃତ ହୁଅନ୍ତି—The theory of theology of the Rāmānuja sect to the effect that God consists of the spirit and matter in one (like the monism propounded in Europe by Dr Bain). [ଦ୍ର—ଦ୍ୱୈତ, ଅଦ୍ୱୈତ ଓ ବିଶିଷ୍ଟାଦ୍ୱୈତ ଭେଦରେ ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନରେ ସାଧାରଣତଃ ତିନିଗୋଟି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମତ ଅଛି । ରାମାନୁଜ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ବୈଷ୍ଣବମାନେ ବିଶିଷ୍ଟାଦ୍ୱୈତ ମତବାଦୀ ।]

ବିଶିଷ୍ଟାଦ୍ୱୈତବାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଶିଷ୍ଟ+ଅଦ୍ୱୈତବାଦୀ)—ବିଶିଷ୍ଟାଦ୍ୱୈତ Bisishṭādwaitabādi ମତର ଗ୍ରହଣକାରୀ—Holding the theory of Indian monism.

ବିଶିଷ୍ଟାଦ୍ୱୈତ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା. ବିଶିଷ୍ଟ+ଅଦ୍ୱୈତ+ସମ୍ପ୍ରଦାୟ)—ରାମାନୁଜ ବୈଷ୍ଣବ Bisishṭādwaita sampradāya ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—The sect of Baishṇabas following Rāmānuja.

ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ବିଶିଷ୍ଟ+ଅର୍ଥ)—ବାକ୍ୟର ବା ଶବ୍ଦପୁଞ୍ଜର Bisishṭārtha ଅକ୍ଷରକ ସାଧାରଣ ଅର୍ଥ ଛଡ଼ା ବାହାରୁ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ଶବ୍ଦସହିତ ବା ଶବ୍ଦଯୋଜନାଜନିତ ଅସାଧାରଣ ଅର୍ଥ—Special meaning of a word or expression, as distinct from its literal or ordinary sense.

ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥକ—ସଂ. ବିଣ (ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ କ)—ଯେଉଁ ବାକ୍ୟର Bisishṭārthaka ବା ଶବ୍ଦପୁଞ୍ଜର ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥ ଥାଏ ବା ଅଛି—Idiomatic (word or sentence).

ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥକ ବାକ୍ୟ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା. ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥକ+ବାକ୍ୟ)—Bisishṭārthaka bākya ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥବୋଧକ ବାକ୍ୟ—Idiomatic sentence; Idiom. [ଦ୍ର—ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥକ ବାକ୍ୟ ଓ ଶବ୍ଦପୁଞ୍ଜ

ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥବୋଧକ ବାକ୍ୟ, ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥଦ୍ୟୋତକ ବାକ୍ୟ, ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥସୂଚକ ବାକ୍ୟ } ଅନ୍ୟରୂପ

(phrase) ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ବିଶେଷତ୍ୱ । ବାକ୍ୟମାନ ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥକରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ନ ହେଲେ ଭାଷାର ମାଧୁରୀ ରହେ ନାହିଁ ଓ ତାହା ଶ୍ରୁତିକଟୁ ହୁଏ । ସାଧାରଣତଃ ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥକ ବାକ୍ୟକୁ ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ ଅକ୍ଷରକ ବା ଶାବ୍ଦିକ ଅନୁବାଦ କଲେ ଓ ଉକ୍ତ ବାକ୍ୟ ଅନୁବାଦିତ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ତଦ୍ରୂପ ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥକ (idiomatic) ହୋଇ ନ ଥିଲେ ଅନୁବାଦିତ ଭାଷାରେ ତାହାର ମୌଳିକ ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ—"ଅମୁକ ଅମୁକକୁ ସୁଖ ପାଏ ବା ଦେଖି ପାରେ" ଏହି ବାକ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥକ ବାକ୍ୟ । ଏହାକୁ ଇଂରାଜୀରେ ଶବ୍ଦମୂଳକ ଅନୁବାଦ କଲେ ବାକ୍ୟ ହେବ 'So and so gets happiness to so and so କିମ୍ବା Can see him' ଅନୁବାଦିତ ଇଂରାଜୀ ବାକ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆର ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ନାହିଁ । ବଙ୍ଗଳାରେ ଅନୂଦିତ ହେଲେ—'ସୁଖ ପାୟ ଓ ଦେଖ୍‌ତେ ପାରେ' ହେବ ଏବଂ ଏତଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆର ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥ ଫୁଟିଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବଙ୍ଗଳାରେ ଅମୁକ ଅମୁକକେ 'ଭାଲ ପାୟ ବା ଭାଲ ବାସେ' କହିଲେ ଏହା ଓଡ଼ିଆର 'ସୁଖ ପାଇବା ଓ ଦେଖି ପାରିବା'ର ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରେ । ଅଧୁନିକ କେତେକ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକ ବଙ୍ଗଳାର ଏହି ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥକ ବାକ୍ୟକୁ ଓଡ଼ିଆରେ 'ଭଲ ପାଇବା ଓ ଭଲ ବାସିବା'ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ବିଶୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଶୃ ଧାତୁ=ହିଂସା କରିବା+କର୍ମ. କ୍ତ)—Bisirṇṇa ୧ । ଶୁଷ୍କ—1. Dry; sapless. ୨ । ଅତି କୃଶ—(ବିଶୀର୍ଣ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Emaciated. ୩ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ—3. Worn out. ୪ । ବିଶ୍ଳିଷ୍ଟ—4. Disjoined. ୫ । ପତିତ—5. Fallen. ୬ । ମଉଳି ଯାଇଥିବା—6. Withered.

ବିଶୀର୍ଯ୍ୟମାଣ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଶୃ ଧାତୁ=ହିଂସା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. Bisirjyamāṇa ଆନ)—ଯାହା ବିଶୀର୍ଣ୍ଣ ହେଉଅଛି; ମଉଳି ଯାଉଥିବା—Drying up; withering.

ବିଶୁଆ—ଗ୍ରା. ବି—୧ । (ସଂ. ବିଶ୍ୱା)—ବିଶ୍ୱା (ଦେଖ)—1. Biswā
Bisuā (See) ୨ । ବିଶ୍ୱନାଥର ଅନାଦରସୂଚକ ଡାକ ନାମ—2. A name for calling Biswanātha.

ବିଶୁଆଳ(ଳି)—ଗ୍ରା. ବି—ବିଶ୍ୱାଳ(ଳି) (ଦେଖ)
Bisuāḷa(ḷi) Biswāḷa(ḷi) (See)

ବିଶୁଆସ(ସି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ—ବିଶ୍ୱାସ(ସୀ) ଇତ୍ୟାଦି
Bisuāsa(si) (etc) (ଦେଖ)—Biswāsa(si) etc (See).
বিশাস বিস্তুআস, বিসবাস

ବିଶୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଶୁଦ୍ଧ)—୧ । ପବିତ୍ର—1. Holy; sacred.
Bisuddha ୨ । ନିର୍ମଳ—2. Pure; clean. ୩ । ଅମିଶ୍ରିତ—3. Unmixed; unadulterated. ୪ । ପାପରହିତ—4. Sinless.
ବିଶୁଦ୍ଧତା } ବିଶେଷ୍ୟ
ବିଶୁଦ୍ଧି }
୫ । ଅସଲ; ଖାଣ୍ଟି—5. Genuine. ୬ । ଭ୍ରମପ୍ରମାଦଶୂନ୍ୟ—6. Correct; free from error.

ବିଶୁଦ୍ଧ କବି—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଶୁଦ୍ଧ+କବି)—ଶୁଦ୍ଧାଶୁଦ୍ଧଜ୍ଞ କବି—
Bisuddha kabi A poet who knows what is correct and what is incorrect. [ଉ—ବିଶୁଦ୍ଧ କବି ହୋଇ ସେ କବି କାବ୍ୟରୁ, ଚିଶୋଧିଲେ ଦୂଷଣରୁ ଗୁଣ ପ୍ରସୁରୁ—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ]

ବିଶୁଦ୍ଧ ଗଣିତ—ସଂ. ବି (ବିଶୁଦ୍ଧ+ଗଣିତ) (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—
Bisuddha gaṇita ଅମିଶ୍ର ଗଣିତ; ଗଣନାମାତ୍ରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ର—Pure or higher mathematics. [ବି—ବିଶୁଦ୍ଧ ଗଣିତରେ ପଦାର୍ଥ ସଙ୍ଗେ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ନ ରଖି କେବଳ ସଂଖ୍ୟା ମାତ୍ର ନିରୂପଣ କରାଯାଏ ।]

ବିଶୁଦ୍ଧ ସୁବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି (ବିଶୁଦ୍ଧ+ସୁବର୍ଣ୍ଣ)—ଖାଣ୍ଟି ସୁନା—
Bisuddha subarṇṇa Pure gold.

ବିଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରେମ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ବିଶୁଦ୍ଧ+ପ୍ରେମ)—୧ । ଯେଉଁ
Bisuddha prema ପ୍ରେମରେ ପାଶବିକତାର ସତ୍ତ୍ୱା ନାହିଁ—(ବିଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରଣୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Pure love; love which has no carnality in it ୨ । ନିଷ୍କାମ ବା ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ ପ୍ରେମ—2. Unselfish love. ଦେ. ବି (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଯେଉଁ ପ୍ରେମ ସମାଜବନ୍ଧନ ବା ସାମାଜିକ ନିୟମକୁ ମାନେ ନାହିଁ—(ironical) Love untramelled by the rules and restraints of society.

ବିଶୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (ବି+ଶୁଦ୍ଧି)—୧ । ନିର୍ମଳତା—1. Cleanliness.
Bisuddhi ୨ । ପବିତ୍ରତା—2. Purity; holiness. ୩ । ପବିତ୍ରୀକରଣ—3. Purification. ୪ । ଶୋଧନ; ସଂଶୋଧନ—4. Correction. ୫ । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତଦ୍ୱାରା ଶୁଦ୍ଧି—5. Expiation. ୬ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ମିଳି ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—6. The state of a thing being unadulterated or unmixed.

ବିଶୁଳ(ଳି)ପାତି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବିଶଳପାତି (ଦେଖ)—1. Bisaḷa
Bisuḷa(ḷi)pāti pāti (See) ୨ । ଆଦେଶ ଲଙ୍ଘନକାରୀ—2. Disregarding or disobeying orders. ୩ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକ—3. Perfidious ୪ । ବିଷପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ହତ୍ୟାକାରୀ—4. Killing people by poisoning. ଦେ. ବି—୧ । ବିଷ ଆଦି ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ହତ୍ୟାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A poisoner. ୨ । ବିଷ ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ହତ୍ୟା—2. Killing people or animals by administering poison. (ଉ—ଗୋହତ୍ୟା, ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟାମାନ, ବିଶୁଳପାତି ସୁରାପାନ—ପ୍ରାଚୀ. ଯଶୋବନ୍ତ, ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା)

ବିଶୁଷ୍କ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଶୁଷ୍ ଧାତୁ=ଶୁଷ୍କ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Bisushka ୧ । ନୀରସ—1. Sapless. ୨ । ଶୁଷ୍କ—2. Dry. (ବିଶୁଷ୍କତା—ବିଶେଷ୍ୟ) ୩ । ମ୍ଳାନ—3. Faded; pale. ୪ । ମଉଳି ଯାଇଥିବା—4. Withered.

ବିଶୃଙ୍ଖଳ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି= ନାହିଁ+ଶୃଙ୍ଖଳା=ଶିକ୍ରିଳି)—
Bisṛuṅkhaḷa ୧ । ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ—1. Indomitable. ୨ । (ବିଶୃଙ୍ଖଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯାହାର ଶୃଙ୍ଖଳ ବା ବନ୍ଧନ ଛିଣ୍ଡି ଯାଇଅଛି—(ବିଶୃଙ୍ଖଳତା—ବି) 2. Unfettered. ୩ । ଅବାଧ୍ୟ—3. Insubordinate; recalcitrant. ୪ । ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ—4. Disorderly. ୫ । ଅନିୟମିତ—5. Irregular. ୬ । ଗୋଳମାଳିଆ; ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ—6. Confused; disorganised.

ବିଶୃଙ୍ଖଳା—ସଂ. ବି.(ବି+ଶୃଙ୍ଖଳା)—୧ । ଅନିୟମ—1. Irregular-
Bisṛuṅkhaḷā ity. ୨ । ନିୟମାଭାବ—2. Want of discipline; anomaly. ୩ । ଗଣ୍ଡଗୋଳ—2. Confusion. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଶୃଙ୍ଖଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bisṛuṅkhaḷa.

ବିଶେଇ—ଦେ. ବି—ବିଶୋଇ (ଦେଖ)
Bisei Bisoi (See)

ବିଶେଇ ଟେଣ୍ଡ୍‌କି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଝିଟିପିଟି—
Bisei ṭeṇḍ-ki House lizard.

ବିଶେଷ—ସଂ. ବି. (ବି+ଶିଷ୍ ଧାତୁ=ଭିନ୍ନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Bisesha ୧ । ପ୍ରଭେଦ—1. Difference; distinction. (ଉ—ତାଙ୍କ ଆମ୍ଭ ମଧ୍ୟେ ବିଶେଷ ନ ରହିଲା । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଆଦି) ୨ । ପ୍ରକାର; ରକମ—2. Kind; sort; species. ୩ । ନିୟମ—3. Rule; regulation. ୪ । ପ୍ରାକୃତିକ ନିୟମ—4. Law of nature. ୫ । ବୈଚିତ୍ର୍ୟ—5. Variety. ୬ । ବ୍ୟକ୍ତି—6. Person. ୭ । ସାର—7. Essence; pith; substance. ୮ । ତାରତମ୍ୟ; ବୈଲକ୍ଷଣ୍ୟ—8. The state of being more or less; dissimilarity. ୯ । ଆଧିକ୍ୟ—9. Abundance; excess. ୧୦ । ଅବୟବ—10. Limb. ୧୧ । ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ବସ୍ତୁ—11. A thing worth seeing. ୧୨ । କପାଳର ତିଳକ—12. Marks painted on the forehead indicating a

person's sect. ୧୩ । ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ ବା ବିଷୟ—13. A thing or matter worth mentioning. ୧୪ । ସ୍ମରଣୀୟ ବିଷୟ—14. Memorable matter. ୧୫ । ବିଶିଷ୍ଟତା;ଅସାଧାରଣତା—15. Peculiarity. ୧୬ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିଶିଷ୍ଟତା—16. Individuality. ୧୭ । କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀର ବା ଜାତିର ଏକତମ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ—17. One of a class or species. (ଯଥା; ବ୍ୟାଘ୍ର—ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁବିଶେଷ; ଇଂଲଣ୍ଡ—ଦେଶବିଶେଷ; ଆମ୍ବ—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ; କେତକୀ—ପୁଷ୍ପବିଶେଷ) ୧୮ । କାବ୍ୟର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—18. A figure of speech. [ଦ୍ର—ଯଦି ଅଧେୟ ବସ୍ତୁ ଆଧାରଶୂନ୍ୟ ହୁଏ, କିମ୍ବା ଏକ ବସ୍ତୁ ଅନେକଙ୍କର ଗୋଚର ହୁଏ ଓ ଯଦି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଦେବାର କରାଯାଏ, ତେବେ ଏହି ଅଳଙ୍କାର ହୁଏ ।] ୧୯ । କଣାଦଙ୍କର ବୈଶେଷିକ ଦର୍ଶନରେ ସ୍ୱୀକୃତ ପଦାର୍ଥ—19. Name of a form of matter according to the Baiseshika philosophy. ୨୦ । ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ବିଷୟ—20. A matter worth knowing. (ଉ—କାହିଁ ଅଇଲ କେଉଁ ଦେଶ, କ ଜାଣି ଅଛାର ବିଶେଷ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ) ବେ. ବିଣ—୧ । ବିଶିଷ୍ଟ—1. Peculiar. ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent. ୩ । ଭିନ୍ନ—3. Separate. ୪ । ଅତ୍ୟନ୍ତ; ଅଧିକ; ବହୁତ—4. Excessive; too much. (ଉ—ତେବେଟି ଗ୍ରାମ ଧନ ଦେବି ମୁଁ ବିଶେଷ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ] ୫ । ବିଶେଷଜ୍ଞ; ପାରଙ୍ଗମ—5. Expert or versed in a particular branch of learning. (ଉ—ଅଷ୍ଟାବକ୍ର ବୋଇଲେ ବେଦେ ମୁଁ ବିଶେଷ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ)

ବିଶେଷକ—ସଂ. ବିଣ. [ବି+ଶିଷ୍ ଧାତୁ, ଣିଜନ୍ତ ଶେଷି ଧାତୁ+ Biseshaka କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ପ୍ରଭେଦକାରକ—1. Differentiating; distinctive. ୨ । ବିଶେଷକାରକ—2. Particularising; characteristic. ସଂ. ବି—୧ । ତିଳକ ବୃକ୍ଷ ବା ତମାଳ ବୃକ୍ଷ; ଏକପ୍ରକାର କେନ୍ଦୁଗଛ—1. A kind of Diospyrus Tomentosa (tree). ୨ । କପାଳର ତିଳକ—2. Sectarian marks painted on the forehead. ୩ । ଏକକ୍ରିୟାନ୍ୱିତ ଶ୍ଳୋକତ୍ରୟ—3. Three stanzas or slokas governed by a single verb.

ବିଶେଷକଚ୍ଛେଦ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଚତୁଃଷଷ୍ଟି କଳାନ୍ତର୍ଗତ ଷଷ୍ଠ କଳା—Biseshaka chhhedya One of 64 fine arts specified in the Hindu works on art.

ବିଶେଷ କାମ—ଦେ. ବି—୧ । ବିଶିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ—1. A particular Bisesha kāma work. ୨ । ଜରୁରି କାମ—2. Urgent (ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) work. ୩ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଫୁରସତ୍ ମିଳେ ନାହିଁ—2. A work admitting of no leisure. ୪ । ବହୁତ ବା ଅଦ୍ଭୁତ କାର୍ଯ୍ୟ—বিশেষ কাজ विशेष काम Extra or excessive work.

ବିଶେଷ ଗୁଣ—ଦେ. ବି—ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ ଗୁଣ—Peculiar or Bisesha guna বিশেষ গুণ special quality.

ବିଶେଷଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ (ବିଶେଷ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—Biseshajña ୧ । ଅଭିଜ୍ଞ—1. Experienced. ୨ । ସୁପଣ୍ଡିତ—(ବିଶେଷଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Very learned. ୩ । କୌଣସି ବିଷୟରେ [ବିଶେଷଜ୍ଞତା—ବି] ବିଶିଷ୍ଟ ଜ୍ଞାନ ଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—3. (a person) Having expert knowledge. ଦେ. ବି—କୌଣସି ବିଦ୍ୟାରେ ବା କଳାରେ ବିଶିଷ୍ଟ ଜ୍ଞାନବାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି An expert.

ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନ—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବିଦ୍ୟା ବା କଳା ସମ୍ବନ୍ଧେ ବିଶିଷ୍ଟ Bisesha jñāna ବା ଗଭୀର ଜ୍ଞାନ—Expert knowledge.

ବିଶେଷଣ—ସଂ. ବି—(ବି=ସମ୍ୟକ୍+ଶିଷ୍ ଧାତୁ=ବୋଧ କରିବା+ Biseshana କରଣ. ଅନ)—୧ । ପ୍ରଭେଦକାରକ ଗୁଣ ବା କ୍ରିୟା—1. A distinguishing quality or act; attribute; predicate. ୨ । ବିଶିଷ୍ଟ ଚିହ୍ନ—2. A characteristic sign or mark. [ଉ—ସେ ହର ଅଷ୍ଟଜ୍ଞାନ ଯେକ, ଚହିଁଛ ନାହିଁ ବିଶେଷଣ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।] ୩ । ଉପାଧି—3. Title. ୪ । (ବ୍ୟାକରଣ) ବିଶେଷ୍ୟର ଗୁଣ ବା ଅବସ୍ଥା ପ୍ରକାଶକ ପଦ—4. (grammar) An adjective. [ଦ୍ର-ବିଶେଷଣ ୩ପ୍ରକାର ଯଥା-(୧) ବିଶେଷ୍ୟର ବିଶେଷଣ ଯଥା—ମିଷ୍ଟ ଫଳ, (୨) ବିଶେଷଣର ବିଶେଷଣ ଯଥା—ପରମ ଧାର୍ମିକ, (୩) କ୍ରିୟାର ବିଶେଷଣ ଯଥା—ଶୀଘ୍ର ଯାଉଅଛି ।]

ବିଶେଷତଃ—ସଂ. ଅ (ବିଶେଷ+ତସ୍)—ବିଶିଷ୍ଟ ରୂପେ—Specially. Biseshatah [ଉ—ବିଶେଷତ ସୁବର୍ତ୍ତ ଶ୍ରୀସୂମ କଣ୍ଠାଗ୍ରପାତେ ହେ (ବିଶେଷତ—ଦେଶଜରୂପ) ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଶେଷତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି [ବିଶେଷ+ଭାବାର୍ଥେ. ତା (ତ୍ୱ)]—୧ । Biseshatā (twa) ବିଶିଷ୍ଟତା—1. Peculiarity. ୨ । ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ—2. Individuality.

ବିଶେଷ ବିଧି—ସଂ. ବି (ବିଶେଷ+ବିଧି)—ସାଧାରଣ ବିଧାନର Bisesha bidhi ଅପବାଦକ ବିଧାନ; କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟ (ବିପରୀତ—ସାମାନ୍ୟ ବିଧି) ନିମନ୍ତେ ରଚିତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଧି—Special rule; a rule which qualifies or does not follow a general rule.

ବିଶେଷ ବୁଦ୍ଧି—ଦେ. ବି (ବିଶେଷ+ବୁଦ୍ଧି)—ପ୍ରଭେଦ ବୁଦ୍ଧି; ଏକାଧିକଙ୍କ Bisesha buddhi ମଧ୍ୟରେ ଜଣକୁ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଉଚ୍ଚରୂପେ ଦୃଷ୍ଟି କରିବାର ବିଚାର—Discrimination; differentiation. [ଉ—ମୋର ପୁତ୍ର ପାଣ୍ଡୁ ପୁତ୍ରଙ୍କର ଠାରେ, ବିଶେଷ ବୁଦ୍ଧି ମୋର ନ ଥିଲା କଦାଚରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।]

ବିଶେଷ ଭାବରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭାବରେ; ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି—
Bisesha bhābare 1. Minutely. ୨ । ବଶିଷ୍ଟ ରୂପରେ—
বিশেষ ভাবে 2. Particularly. ୩ । ବେଶି ପରିମାଣରେ—
विशेषभावसे 3. Greatly; largely. ୪ । ଅତିରିକ୍ତ
ବିଶେଷରୂପେ } ପରିମାଣରେ—4. Exces-
ବିଶେଷ ପ୍ରକାରେ } ଅନ୍ୟରୂପ sively.
ବିଶେଷ ଭାବେ }

ବିଶେଷା ବିଶେଷି—ଦେ· କ୍ରି· ବଣ—ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ-Extensively.
Bisesha biseshi [ଉ—ଶ୍ଲୋକମାନ ବୋଇଲେ ତା ବିଶେଷା
ବିଶେଷି, ଶୁଣିଲେ ସିନା ନୃପ ହେବ ତୁମ୍ଭେ ତୋଷୀ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।]

ବିଶେଷି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ (ପଦ୍ୟ) (ବିଶେଷିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ;
Biseshi କ୍ରି. ବଣ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—ବିଶିଷ୍ଟ ଭାବରେ;
বিশেষ ভাবে ବିଶଦ ଭାବରେ—In detail; clearly. [ଉ—
ଯାହା ଦେଖି ତୁମ୍ଭେ ଯାଉଛ ମହର୍ଷି, କହିବ ନିଷ୍ଟେ
ଏହା ତାହାକୁ ବିଶେଷି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।]

ବିଶେଷିତ—ସଂ. ବଣ (ବିଶେଷ=ପ୍ରଭେଦ+ଜାତାର୍ଥେ. ଇତ, ବା ବି+
Biseshita ଶିଷ୍ ଧାତୁ, ଣିଜନ୍ତ, ଶେଷି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
୧ । ଭେଦ କୃତ-1. Distinguished. ୨ । ଚହ୍ନିତ—
2. Marked. ଦେ· ବଣ—ବିଶେଷ; ଅତିଶୟ—
Very much. [ଉ—ବଲ୍କଳ ଚୀରର ଯଥା ଭୂଷାସେ
ରହିଲା, ବିଶେଷିତ ଅଭୁତ ଏ ସେ ସମାନେ ଦେଖିଲେ—
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଶେଷିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବିଶେଷ)—୧ । ବିଶଦ ଭାବରେ
Biseshibā ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—1. To describe clearly
বিশেষা or in detail. [ଉ—ମହାଭାରତ ପୁରାଣେ ବ୍ୟାସଋଷି,
विशेषना କରିଛନ୍ତି ଜାଣ ବର୍ଣ୍ଣନା ବିଶେଷି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ
ଆଦି ।] ୨ । (ସଂ. ବିଶିଷ୍ୟତେ) ବଳିବା; ଅନ୍ୟଠାରୁ
ଅଧିକତର ହେବା—2 To exceed. [ଉ—କୃଷ୍ଣ
ମହିମା ପରଶଂସି, ଏକକୁ ଆରେକ ବିଶେଷି । ଭୂପତି—
ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।] ୩ । ପ୍ରଭେଦ କରିବା; ପୃଥକ୍ କରିବା —
3. To separate; to discriminate.

ବିଶେଷେ—ଦେ. ଅ—ବିଶେଷତଃ—Specially. [ଉ—ବିଶେଷେ
Biseshe ବାଟ ଅତି ବାଳି, ଉକାଉ କଲି ଏ ସୁଆଳୀ । ଭୂପତି—
বিশেষতঃ ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ବିଶେଷୋକ୍ତି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ବିଶେଷ+ଉକ୍ତି)—କାବ୍ୟର ଅଳଙ୍କାର
Biseshokti ବିଶେଷ; (କାରଣ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ-
ଠାରେ ଉପଯୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଫଳ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ସେଠ ରେ
ବିଶେଷୋକ୍ତି ଅଳଙ୍କାର ହୁଏ)—A figure of speech
where the effect is absent though the
cause is present. [ଉ—ଉଦାହରଣ ଯଥା—ଶାସ୍ତ୍ର-
ଜ୍ଞାନ ସତ୍ତ୍ୱେ ଜଡ଼, ଅନ୍ଧ ଚକ୍ଷୁ ଥାଇ, ହେଲେହେଁ ଜାଗ୍ରତ
ଗାଢ଼ନିଦ୍ରାଅଭିଭୂତ, ଦିଶନ୍ତି ବୁଝନ୍ତି ଅହୋ ! ମହାଘୋର
ତମେ, ସୁଖ ସତ୍ତ୍ୱେ, ମମତାର ଦୁଶ୍ଛେଦ୍ୟ ବନ୍ଧନେ । ଗ୍ରଧାନାଥ
(ମହାଯାତ୍ରା) ଭୁବନମଣି—ଅଳଙ୍କାର ତରଙ୍ଗିଣୀ ।]

ବିଶେଷ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବି+ଶିଷ୍ ଧାତୁ=ସମ୍ୟକ୍ରୂପେ ବୋଧ କରିବା+
Biseshya କର୍ମ. ଯ)—୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଧର୍ମୀ; ଯେଉଁ ପଦଦ୍ୱାରା
କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବା ବସ୍ତୁର-ବା ସ୍ଥାନର ବୋଧ ହୁଏ—
1. (Grammar) Noun; a substantive; name
of any person, place or thing. [ଦ୍ର—ବସ୍ତୁ,
ବ୍ୟକ୍ତି, ଜାତି, ଗୁଣ ଓ କ୍ରିୟାଭେଦରେ ବିଶେଷ୍ୟ ପାଞ୍ଚ
ପ୍ରକାର ।] ୨ । ଆଦି କାରଣ—2. The primary
cause. ସଂ. ବଣ—୧ । ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଣାଦିଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭେଦନୀୟ—
1. Distinguishable by particular
qualities. ୨ । ଅବଚ୍ଛେଦ୍ୟ—2. Limited. ୩ ।
ପ୍ରଧାନ—3. Chief; principal. ୪ । ଆଦ୍ୟ; ଆଦି—
4. Prior; primary. ୫ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—
5. Excellent; superior.

ବିଶେହରୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଷହରୀ)—୧ । ଦୁର୍ଗା ଠାକୁରାଣୀ—
Beshari 1. A name of Durgā. ୨ । (ସଂ. ବିଷହାରିଣୀ)
বিশহরী ମନସା ଦେବୀ—2. Goddess Manasā (ଉ—ଅଛି
विखहरी ମାଣିକ୍ୟ ବିଶେହରୀ ସୁତ, ମାତା ଅଙ୍କାରୁ ଯେ; ମନ୍ତ୍ରେ
ମନ୍ତ୍ରରେ ହୋଇଲେ ଜାତ ସ୍ୱେ । ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରତାପ ଶଶିରେଖା)

ବିଶୋଇ—ଦେ. ବି ୧ । (ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ) (ସଂ. ବିଷୟୀ; ବିଷୟପତି)—
Bisoi ମୁସଲମାନଙ୍କ ଅମଳରେ ବିଶିକୁ ବା ବିଶେରୁ ଖଜଣା ଆଦାୟକାରୀ
ଓ ଶାସନକାର୍ଯ୍ୟରେ ଶାନ୍ତିରକ୍ଷକ କର୍ମଚାରୀ; ତାଲୁକା-
ଚଉଧୁରୀ—1. Title of a collector of revenue
of a Pergunna during the Mahomedan
rule. [ଦ୍ର—ମୁସଲମାନଙ୍କ ଅମଳରେ ବିଶୋଇ ଓ
ଖଣ୍ଡାୟିତମାନଙ୍କୁ ତାଲୁକା-ଚଉଧୁରୀ ବୋଲାଯାଉଥିଲା ଓ
ପାଇକ ସର୍ଦ୍ଦାରଙ୍କୁ ଫଉଜଦାର ଭୁହାଯାଉଥିଲା ।]
୨ । ଦଳର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—2. The headman of
a class. (ଯଥା—ଶୁଣ୍ଡିଆବିଶୋଇ; କୁମ୍ଭାରବିଶୋଇ ।)
୩ । ଖଣ୍ଡାଏତମାନଙ୍କ ଉପାଧି—3. A family-title
of the Khandāetas.

ବିଶୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ବିଶ୍ରାମ)—ବିଶ୍ରାମ କରିବା—1. To
Bisoibā take rest. ୨ । (ବି+ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ)—ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—
जिरान छुस्ताना छोँआ छूना 2. To touch.
[ଉ—ବାଟେ ସେ ବନରେ ପଡ଼ିଥିଲା ଦିବ୍ୟ ଶିଳା, ବିଶୋଇଁ
ରାମ ଚରଣ ଲାଗି ସେ ଅବଳା । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ)
मारा लगना ୩ । (ବିଶ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରବେଶ କରିବା)—ଆଘାତ
କରିବା—3. To strike. [ଉ—ବିଶୋଇଲା ସେ
ଲକ୍ଷଣ ଅଙ୍ଗେ; ବଜ୍ରାନ ସେ ଯଥା କୁହୁଁ ନାଗେ । ଭଞ୍ଜ.
ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ] । ୪ । ପ୍ରବେଶ କରିବା—4. To
enter. ୫ । ପହଞ୍ଚିବା—5. To reach; to
arriveat. ୬ । (ବି+ସମ୍+ଚି ଧାତୁ)—ସଞ୍ଚିତ କରି
ରଖିବା—6. To keep; to store up. ୭ ।
ପାଦତଳେ ପଡ଼ିବା; ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ିବା—7. To
fall at another's feet in supplication.

[ଦ୍ର—ବିଶୋରି ଅନନ୍ତର, ଯହିଁ କୋଦଣ୍ଡଧାରୀ; ପ୍ରଶଂସି କୋଳକୁ ଆଦରି । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ । ୭ । (ସ. ବିସ୍ମୃ **विसारना** ବି+ସ୍ମୃ(ଣ) ପାଶୋରିବା—7. To forget.

ବିଶୋକ—ସ. ବିଣ. ପୁ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ନାହିଁ+ଶୋକ)—ଶୋକ-ରହିତ—Free from sorrow or grief.
Bisoka
(ବିଶୋକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବି—୨ । ଅଶୋକ ଗଛ—1. The Asoka tree.

ବିଶୋକା—ସ. ବି—(ବିଶୋକ+ଅ)—(ଯୋଗ ଶାସ୍ତ୍ର) ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ବିଶେଷ—A state of mind in which one becomes free from grief.
Bisokā
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ମନୁଷ୍ୟ ଶୋକ ଯୋଗୁଁ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ବିଶୋଧକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ [ବି+ଶୁଧ୍ ଧାତୁ (ଣିଚ)+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ]—ବିଶୁଦ୍ଧିକାରକ—Puriffying.
Bisodhaka (ବିଶୋଧିକା-ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଶୋଧ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ବିଶୋଧନ)—ଋଣ ବାକି ଶୁଝି ଦେବା; ପରିଶୋଧ କରିବା—To liquidate a debt.
Bisodha kariba
शोधकरना **विशोधकरना**

ବିଶୋଧନ—ସ. ବି—(ବି+ଶୋଧନ)—୧ । ବିଶୁଦ୍ଧୀକରଣ; ପବିତ୍ରୀ-କରଣ—1. Purification; sanctification.
Bisodhana
୨ । ସଂଶୋଧନ—2. Correction; rectification.
रोकसोद ଦେ. ବି.—୧ । କୌଣସି ହିସାବର ଅନ୍ତିମ ନିଷ୍ପତ୍ତି—
फारकती 1. Final settlement of accounts. ୨ ।
रोकसोद पाउती ଋଣର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିଶୋଧ—2. Liquidation
फारकती रसिद् of a debt. ୩ । ଋଣ ପରିଶୋଧ ହେବାର
ବିଶୋଧନ ପତ୍ର
ବିଶୋଧନ ପାଉତି } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବିଶୋଧନ
ଫର୍ଦ୍ଦଖତ ବା ସମାପ୍ତି ରସିଦ—3. A receipt of full satisfaction granted by a creditor to a debtor. ୪ । ଜମିଦାର ପ୍ରଜାଠାରୁ ନେଇଥିବା ବର୍ଷକ ଖଜଣାର ବର୍ଷର ହିସାବନିକାଶି ରସିଦ—4. A final rent-receipt granted by a landlord to a royat when the balance of a year's rent is paid in full.

ବିଶୋଧନୀୟ—ସ. ବିଣ—(ବି+ଶୁଧ୍ ଧାତୁ=ଶୋଧନ କରିବା+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । ପବିତ୍ରୀକରଣୀୟ – 1. Sanctifiable. ୨ । ସଂଶୋଧନୀୟ—2. Corrigible.
Bisodhaniya
(ବିଶୋଧ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଶୋଧିତ—ସ. ବିଣ—(ବି+ଶୋଧିତ)—୧ । ପବିତ୍ରୀକୃତ—
Bisodhita 1. Sanctified. ୨ । ସଂଶୋଧିତ—
(ବିଶୋଧିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Corrected, rectified.

ବିଶୋଧିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. ବିଶୋଧନ)—୧ । ବିନାଶ କରିବା
Bisodhiba विशोधा **विशोधना** 1. To destroy,
୨ । ବିଶୁଦ୍ଧ କରିବା—2. To purify. [ଦ୍ର—ବିଶୁଦ୍ଧ କବି ହୋଇ ସେ ବନ କାବ୍ୟରୁ ବିଶୋଧିଲେ ଦୂଷଣକୁ ପ୍ରଶ୍ନରୁ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଶୋଧୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ - [ବି+ଶୁଧ୍ ଧାତୁ (ଣିଚ) =ଶୋଧ ଧାତୁ=
Bisodhi ନିର୍ମଳ ହେବା ବା କରିବା—କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ବିଶୋଧିନ୍;
(ବିଶୋଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ମା. ୧ବ]—ଶୋଧନକାରକ—
Purifying.

ବିଶୋଭିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସ. ବି+ଶୋଭା)—ବିଶିଷ୍ଟ
Bisobhibā ରୂପେ ଶୋଭା ପାଇବା—To shine; to be
विशोभा brilliant; to appear in glory. (ଦ୍ର—
शोभापाना ବିଶୋଭିଲା ଉତ୍କଣ୍ଠିକା ରମଣୀୟ ବେଶେ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀ—
ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ।)

ବିଶୋଷଣ—ସ. ବି (ବି+ଶୁଷ୍ ଧାତୁ=ଶୁଷ୍କ ହେବା +ଭାବ ଅନ)—
Bisoshana ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଶୋଷିନେବା; ଶୋଷଣ; ଶୁଷ୍କକରଣ
—Sucking up
(ବିଶୋଷଣୀୟ, ବିଶୋଷ୍ୟ. ବିଶୋଷିତ, ବିଶୋଷକ—ବିଣ)

ବିଶ୍ବେଦେବ—ସ. ବି—ବିଶ୍ୱଦେବ (ଦେଖ)
Biswedeba Biswadeba (See)

ବିଶ୍ବେଶ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଶ୍ୱ+ଈଶ)—୧ । ଶିବ—
Biswesa 1. Siba. ୨ । କାଶୀରେ ବିଶ୍ୱନାଥ ନାମକ ଶିବ -
(ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. The name of the image of Siba at Benares.

ବିଶ୍ବୌଷଧ—ସ. ବି—ଶୁଣ୍ଠି—Dry ginger.
Biswaushadha (ବିଶ୍ୱାହ୍ୱା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଶ୍ରଣନ—ସ. ବି (ବି+ଶ୍ରଣ୍ ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Bisranana ୧ । ବିତରଣ; ଦାନ—1. Donation; bestowal. ୨ । ଭିକ୍ଷାଦାନ—2. Almsgiving. ୩ । ଦତ୍ତଭିକ୍ଷା—3. Alms. ୪ । ପାତ୍ରସାତ୍ କରଣ—4. Consignment of a thing to the hands of a proper person.

ବିଶ୍ରବଣ—ଦେ. ବି (ସ. ବୈଶ୍ରବଣ)—ବୈଶ୍ରବଣ; ଋଷି ବିଶେଷ—
Bisrabana Name of a sage.

ବିଶ୍ରବା—ଦେ. ବି (ସ. ବିଶ୍ରବସ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ବ=ବିଶ୍ରବାଃ)—
Bisrabā ରାବଣର ପିତା—Name of the father of Rābana. (ଦ୍ର—ବିଶ୍ରବାଋଷିରୁ ବୈଶ୍ରବଣ ହେଲେ ଜାତ, ସୁଲକ୍ଷଣ ବୋଲି କୋଳେ ଘେନ ଜଗନ୍ନାଥ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।)

ବିଶ୍ରବାଃ—ସ. ବି (ବିଶ୍ରବସ୍; ବି=ନାହିଁ+ଶ୍ରବସ୍=କାନ ଯାହାର)—
Bisrabāḥ ଋଷିବିଶେଷ; ରାବଣର ପିତା—Name of a sage; father of Rābana.

ବିଶ୍ରବ୍ଧ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଶ୍ରମ୍ଭ୍ ଧାତୁ=ବିଶ୍ୱାସ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ସାଧାରଣରେ ଅପ୍ରକାଶିତ—1. Confidential; private. ୨ ।
Bisrabdha
(ବିଶ୍ରବ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ବିଶ୍ୱସ୍ତ—2. Trusted. ୩ । ନିଃଶଙ୍କ—3. Fearless; free from dread or suspicion. ୪ । ବିଶ୍ରାନ୍ତ; ବିଗତଶ୍ରମ—4. Refreshed; rested. ୫ । ପ୍ରଶାନ୍ତ—5. Calm, tranquil. ୬ । ଦୃଢ଼—

6. Firm; strong. ୭ । ଗାଢ଼—7 Tight; ୮ । ଧୀର—8. Patient. ୯ । ନୀଚମନାଃ—9. Mean-minded. ୧୦ । ଅଧିକ; ଅତିରିକ୍ତ—10. Excessive.

ବିଶ୍ରବ୍ଧ ବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ବିଶ୍ରବ୍ଧ+ବନ୍ଧୁ)—ବିଶ୍ୱସ୍ତ ମିତ୍ର—
Bisrabdha bandhu A trusted friend.

ବିଶ୍ରବ୍ଧାଳାପ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ବିଶ୍ରବ୍ଧ+ଆଳାପ)—ବିଶ୍ୱାସପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା;
Bisrabdhālāpa ବନ୍ଧୁଜନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋପନୀୟ କଥାବାର୍ତ୍ତା—Confidential talk.

ବିଶ୍ରମ—ସଂ. ବି (ବି+ଶ୍ରମ୍ ଧାତୁ=କ୍ଳାନ୍ତ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—୧ ।
Bisrama ବିରାମ—1. Stoppage; discontinuance. ୨ । ବିଶ୍ରାମ—2. Rest. ଦେ. ବିଣ—ବେଶରମ୍; ଲଜ୍ଜାହୀନ—Shame-less. (ଉ—କଷ୍ଟଚଣମ ପାଇ ବିଶ୍ରମ ହେବାରୁ କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ । ମାନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।)

ବିଶ୍ରମିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବିଶ୍ରାମ)—ବିଶ୍ରାମିବା; ବିଶ୍ରାମ ନେବା—
Bisramibā বিশ্রামা **विश्रमना** To take rest.

ବିଶ୍ର(ସ୍ର)ମ୍ଭ—ସଂ. ବି (ବି+ଶ୍ରମ୍ଭ୍ ଧାତୁ=ବିଶ୍ୱାସ କରିବା+ଭାବ.
Bisra(sra)mbha ଅ)—୧ । ବିଶ୍ୱାସ; ପ୍ରତ୍ୟୟ—1. Confidence; trust. ୨ । ପ୍ରଣୟ—2. Love; attachment. ୩ । ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ବିହାର—3. Hilarity. (ଉ—ମଧ୍ୟାହ୍ନେ ଅବାଇ ଲଭଇ ଅଳକୁ, ବିକସୀମନ୍ତ୍ରୀ ବିଶ୍ରମ୍ଭର ବନ୍ଧୁ । ରାଧାନାଥ ଚଳିକା ।) ୪ । କେଳି କଳହ—4. Amatory quarrel. (ଉ—ବିଶ୍ରମ୍ଭ ପଦର ଅଦର କର ବେ ସୁମନେ ଭାଳର । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଶ୍ର(ସ୍ର)ମ୍ଭାଳାପ—ସଂ. ବି (ବିଶ୍ରମ୍ଭ+ଆଳାପ)—୧ । ଦୁଇ ବନ୍ଧୁଙ୍କ
Bisra(sra)mbhālāpa ମଧ୍ୟରେ ଗୁପ୍ତ ବା ଏକାନ୍ତରେ କଥାଭାଷା—1. Confidential talk between 2 friends; a tete-a-tete. ୨ । ପ୍ରଣୟାଳାପ—2. Love-talk; a talk between lovers.

ବିଶ୍ର(ସ୍ର)ମ୍ଭୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଶ୍ରମ୍ଭ+ଇନ୍ ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ; ବିଶ୍ରମ୍ଭିନ୍; ୧ମା.
Bisra(sra)mbhi ୧ବ)—୧ । ଯାହାଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ ବା ପ୍ରତ୍ୟୟ (ବିଶ୍ରମ୍ଭିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କରାଯାଇ ପାରେ; ବିଶ୍ୱସ୍ତ—1. Trustworthy; trusted. ୨ । ପ୍ରଣୟୀ—2. Loving; affectionate. ୩ । ପ୍ରିୟ—3. Dear; beloved. ୪ । ସୁପରିଚିତ—4. Familiar.

ବିଶ୍ରାଣନ—ସଂ. ବି (ବି+ଶ୍ରଣ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍, ଶ୍ରାଣି ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା
Bisrāṇana +ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବିଶଣନ (ଦେଖ)—1. Bisraṇana (See) ୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଦିଆଇବା, 2. Causing another to give.

ବିଶ୍ରାଣିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଶ୍ରଣ୍ ଧାତୁ (ଣିଚ)+କର୍ମ ତ)—୧ ।
Bisrāṇita ପ୍ରଦତ୍ତ—1. Given away. ୨ । ବିତରିତ—2. Distributed.

ବିଶ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ଶ୍ରମ୍ ଧାତୁ=କ୍ଳାନ୍ତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Bisrānta ୧ । ବିଶ୍ରାମଯୁକ୍ତ—1. Rested. ୨ । ନିବୃତ୍ତ; ଶାନ୍ତ (ବିପରୀତ—ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ) ବିରତ—2. Stopped; ceased.

ବିଶ୍ରାନ୍ତି—ସଂ. ବି—(ବି+ଶ୍ରମ୍ ଧାତୁ=କ୍ଳାନ୍ତ ହେବା+ଭାବ. ତି)—
Bisrānti ୧ । ବିରାମ; ନିବୃତ୍ତି; ଶାନ୍ତି—1. Cessation; stoppage. ୨ । ଖେଦାପନୟନ; ଶ୍ରମାପନୟନ; ବିଶ୍ରାମ; ଆଲସ୍ୟ ମେଣ୍ଟାଇବା—2. Refreshment; recreation. ୩ । ପରିଶ୍ରମରୁ ଅବସର ନେବା—3. Cessation from toil. ୪ । (+ଅଧି. ତି) ବିଶ୍ରାମ ଘାଟ; ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ—4. Name of a sacred place of Hindu pilgrimage.

ବିଶ୍ରାବ—ସଂ. ବି—(ବି+ଶ୍ରୁ ଧାତୁ=ଶୁଣିବା+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଖ୍ୟାତି;
Bisrāb ପ୍ରସିଦ୍ଧି—1. Fame; renown; notoriety. ୨ । ଧ୍ୱନି—2. Sound; noise. ୩ । ଦ୍ରବବସ୍ତୁର କ୍ଷରଣ—3. Oozing; leaking of a liquid.

ବିଶ୍ରାମ—ସଂ. ବି—(ବି+ଶ୍ରମ୍ ଧାତୁ=କ୍ଳାନ୍ତ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—
Bisrāma ୧ । ବିରାମ; ନିବୃତ୍ତି—1. Cessation. ୨ । ଆରାମ; ଶ୍ରମାପନୋଦନ-2. Rest; recreation. ୩ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଛୁଟି—3. Leave; vacation; recess. ୪ । ପରିଶ୍ରମ ପରେ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ନିବୃତ୍ତି; ଶ୍ରମରୁ ବିରତି—4. Retiring from work; respite from toil. ୫ । ଅବସର—5. Leisure. ୬ । କ୍ଷଣକାଳ ପାଇଁ ଶ୍ରମାପନୋଦନ 6. Taking temporary or brief rest. ୭ । ଶାରଦୀୟ ଦୁର୍ଗାପୂଜା ସମୟରେ ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀଠାରୁ ନବମୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ତିଥି ଯେବେ ଦୁଇ ଦିନରେ ପଡ଼େ, ତେବେ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ନବମୀର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସେହି ଦିନରେ ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ପୂଜାଦି ସ୍ଥଗିତ ରଖାଯାଏ—7 A day of rest or cessation of worship of Goddess Durga in the course of the 7th, 8th and 9th days of the bright lunar fortnight of the month of Āswina, if these 3 tithis cover a period of 2 days. ଦେ. ବି—ଭୂତ ପ୍ରେତ-ଆଦିଙ୍କର ଓ ଦେବଦେବୀଙ୍କର ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ବା ଗୃହାଦିରେ ଅବେଶ—Possession of a house or person by an evil spirit Deity.

ବିଶ୍ରାମ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବିଶ୍ରାମ)—୧ । ପରିଶ୍ରମ ପରେ ଆରାମ
Bisrāma karibā କରିବା—1. To take rest or rereation to take repose. ୨ । ଶ୍ରମାପନୋଦନ କରିବା—2. To refresh one's self. ୩ । (ଭୂତପ୍ରେତାଦି) ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା—3. To possess the body of a person. (said of ghosts and evil spirits. ୪ । (ଭୂତପ୍ରେତାଦି) କୌଣସି ବୃକ୍ଷ ବା ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥ

ଡେରା—4. To possess a tree, place or house (said of ghosts and evil spirits). ୫ । ଶୋଇବା—5. To sleep. ୬ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଆଶ୍ରୟ ନେବା—6. To take shelter at a place.

ବିଶ୍ରାମ କାରକ—ସଂ. ବିଣ. (ବିଶ୍ରାମ+କାରକ)—ଯେ ବିଶ୍ରାମ କରୁଥାଏ । Biśrāma kāraka Taking rest; taking repose. (ବିଶ୍ରାମକାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଶ୍ରାମ କାଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଶ୍ରାମ+କାଳ)—୧ । ବିଶ୍ରାମ କରିବାର ସମୟ—1. The time of rest or recreation. ୨ । ଛୁଟି ସମୟ—2. Time of leave; vacation. Biśrāma kāḷa

ବିଶ୍ରାମ କୁଟୀର—ସଂ. ବି. (ବିଶ୍ରାମ+କୁଟୀର)—ଯେଉଁ ଗୃହରେ ଶ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଆରାମ ପାଆନ୍ତି—Refreshment room; rest house; rest shed. Biśrāma kuṭira (ବିଶ୍ରାମଗୃହ, ବିଶ୍ରାମଭବନ, ବିଶ୍ରାମାଗାର, ବିଶ୍ରାମାଳୟ)—ଅନ୍ୟରୂପ ।

ବିଶ୍ରାମ ଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ସାମୟିକ ଛୁଟି ନେବା—1. Taking of leave from work. ୨ । ଚିରକାଳ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ନେବା—2. Retirement from service. Biśrāma grahaṇa

ବିଶ୍ରାମ ଘାଟ—ସଂ. ବି. (ବିଶ୍ରାମ+ଘାଟ)—କାଶୀ ନିକଟସ୍ଥ ଗଙ୍ଗା କୂଳରେ ଥିବା ତୀର୍ଥବିଶେଷ—Name of a bathing place on the bank of the Ganges in Benares. Biśrāma ghāṭa

ବିଶ୍ରାମ ଢାଳିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—(ଠାକୁର ଠାକୁରାଣୀଙ୍କର) କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ସାମୟିକ ଭାବରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—To possess the soul of a person (said of a Deity). Biśrāma ḍhāḷibā

ବିଶ୍ରାମ ଦିନ—ସଂ. ବି. (ବିଶ୍ରାମ+ଦିନ)—୧ । ଯେଉଁ ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବିଶ୍ରାମ ନେବାକୁ ହୁଏ—1. Day of rest. ୨ । ଛୁଟି ଦିନ—2. Holiday. ୩ । (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ) ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନମାନଙ୍କର ରବିବାର—3. Sabbath or Sunday of the Christians. [ଦ୍ର—ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଭଗବାନ୍ ୬ ଦିନ କାଳ ପୃଥିବୀକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ପରିଶ୍ରମ କରି ରବିବାର ଦିନ ବିଶ୍ରାମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।]
Biśrāma dina
ବିଶ୍ରାମ ଦିବସ, ବିଶ୍ରାମ ବାର, ବିଶ୍ରାମ ବାସର—ଅନ୍ୟରୂପ

ବିଶ୍ରାମ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଛୁଟି ଦେବା—1. To grant leave; to give rest. ୨ । ଆଶ୍ରୟ ଦେବା—2. To give shelter. Biśrāma debā
বিশ্রাম দেওয়া बिश्राम देना
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ବିଶ୍ରାମ ଢାଳିବା (ଦେଖ) Biśrāma ḍhāḷibā (See)

ବିଶ୍ରାମ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଳସ ମେଣ୍ଟାଣ କରିବା; ଅଳସ ମେଣ୍ଟାଇବା—1. To take rest. ୨ । ବିଶ୍ରାମ କରିବା—2. To rest. ୩ । ଛୁଟି ଗ୍ରହଣ କରିବା—3. To take leave. ୪ । ଆଶ୍ରୟ ନେବା—4. To take shelter. Biśrāma nebā
বিশ্রাম নওয়া विश्राम लेना

ବିଶ୍ରାମ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଫୁରସତ୍ ପାଇବା—1. To have leisure from work. ୨ । ଛୁଟି ପାଇବା—2. To get leave; to be relieved from work. ୩ । ବିଶ୍ରାମ କରିବା—3. To take rest. ୪ । ଆଶ୍ରୟ ପାଇବା—2. To get shelter. Biśrāma pāibā
ବିଶ୍ରାମ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା, ବିଶ୍ରାମ ଲଭିବା, ବିଶ୍ରାମ ଲାଭ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ
বিশ্রাম পাওয়া, বিশ্রাম লাভ করা बिश्राम पाना

ବିଶ୍ରାମ ମିଳିବା—ଦେ. ବି—କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବା ପରିଶ୍ରମରୁ ଅବସର ପ୍ରାପ୍ତି; ଅବସରଲାଭ—Getting rest; having rest after work. Bisrāma miḷibā
বিশ্রাম মিলা बिश्राम मिलना

ବିଶ୍ରାମ ପ୍ରାପ୍ତି—ସଂ.ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଶ୍ରାମ+ପ୍ରାପ୍ତି)—୧ । ବିଶ୍ରାମ ନେବା—1. Taking rest. ୨ । ବିଶ୍ରାମ ଭୋଗ କରିବା—2. Enjoyment of rest. ୩ । ଆଶ୍ରୟପ୍ରାପ୍ତି—3. Getting of shelter. ୪ । ଛୁଟି ମିଳିବା—4. Getting of leave. ୫ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବିଦାୟ ମିଳିବା—5. Retirement from service. Biśrāma prāpti (ବିଶ୍ରାମ ଲାଭ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଶ୍ରାମ ପ୍ରାର୍ଥନ(ନା)—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ, ବିଶ୍ରାମ+ପ୍ରାର୍ଥନା)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଛୁଟି ପାଇବା ପାଇଁ ଅନୁନୟ—1. Application for getting leave; leave-application. ୨ । ପରିଶ୍ରମରୁ ବିଶ୍ରାମ ପ୍ରାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଅନୁନୟ—2. Prayer for being allowed rest. ୩ । ଆଶ୍ରୟ ପ୍ରାର୍ଥନା—3. Prayer for being granted shelter. Biśrāma prārthana(nā)

ବିଶ୍ରାମ ପ୍ରାର୍ଥୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବିଶ୍ରାମ+ପ୍ରାର୍ଥିନ୍; ୧ମା, ୧ବ)—ଯେ ବିଶ୍ରାମ ପ୍ରାର୍ଥନା କରେ—Praying for leave or rest. Biśrāma prārthi (ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଶ୍ରାମ ପ୍ରାର୍ଥିନୀ)

ବିଶ୍ରାମାର୍ଥୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବିଶ୍ରାମ+ଅର୍ଥ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—୧ । ବିଶ୍ରାମ ଲାଭ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛୁକ—1. Wishing to take rest. ୨ । ବିଶ୍ରାମପ୍ରାର୍ଥୀ—2. Praying for shelter or leave. Biśrāmārthi (ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଶ୍ରାମପ୍ରାର୍ଥିନୀ)

ବିଶ୍ରାମିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବିଶ୍ରାମ)—୧ । ବିଶ୍ରାମ କରିବା; ଆଳସ୍ୟ ମେଣ୍ଟାଇବା—1. To take rest. Biśrāmibā
বিশ্রামা बिश्रामना
[ଉ—ବିଶ୍ରାମନ୍ତେ ବଟଛାଇରେ କହେ ନରେ ବନରେ ଉଠିବା ପୁର । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ]
୨ । (ଭୂତ ପ୍ରେତ ଓ ଦେବତା ଆଦି) ମନୁଷ୍ୟ

ଅଧିକାର ଅଣ୍ଡାଯ୍ କରିବା—2. To possess (said of ghosts and evil spirits and Deities). [ଯ—ବୋଲନ୍ତି ଭୂତ ଭୂମାଇଲ; କେଉଁ ଦେବତା ବିଶ୍ରାମିଲା । ଭୂଷଣ—ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ] । ୩ । କିଛିକାଳ ପାଇଁ ଆଶ୍ରୟ ନେବା—3. To take shelter for a time.

ବିଶି—ସଂ. ବି.—ମୃତ୍ୟୁ (ହି. ଶ)—
Bisri   Death.

ବିଶ୍ରିଗନ୍ଧ—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ବିସ୍ର=ଚରାଧୂମରୁ ଉଠିବା ଗନ୍ଧ)—ଅତି
Bisri gandha   ଦୁର୍ଗନ୍ଧ—very offensive smell.
বিশ্রী গন্ধ   बिश्री गन्ध

ବିଶ୍ରୀ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି=ନାହିଁ+ଶ୍ରୀ=ଶୋଭା)—୧ । ଶ୍ରୀହୀନ,
Bisri   ଶ୍ରୀଭ୍ରଷ୍ଟ; ଦରିଦ୍ର—1. Shorn of beauty. ୨ । କୁତ୍ସିତ—2. Depraved; ugly. ୩ । କଦାକାର; ଅସୁନ୍ଦର; ଅପରୂପ; କୁରୂପ—3. Deformed. ୪ । ଅତି-ନୀଚ—4. Very low; mean. ୫ । ହତଭାଗ୍ୟ—5. Unfortunate; ill fated; luckless.

ବିଶ୍ରୁତ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ଶ୍ରୁ ଧାତୁ=ଶୁଣିବା+କର୍ମ. ତ)—୧ ।
Bisruta   ୧ । ବିଖ୍ୟାତ; ପ୍ରସିଦ୍ଧ—1. Famous; famed; celebrated. ୨ । ଧ୍ୱନିତ—2. Sounded; resounded. ୩ । ଜ୍ଞାତ—3. Known. ୪ । ହୃଷ୍ଟ—4. Gladdened; merry.

ବିଶ୍ରୁତ କୀର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଶ୍ରୁତ+କୀର୍ତ୍ତି)—ଯାହାର କୀର୍ତ୍ତି
Bisruta kirtti   (ସତ୍କର୍ମ) ଶୁଣାଯାଏ—Well known or
(ବିଶ୍ରୁତଯଶାଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)— celebrated for his actions.

ବିଶ୍ରୁତି—ସଂ. ବି—(ବି+ଶ୍ରୁ ଧାତୁ=ଶୁଣିବା+ଭାବ. ତି)—୧ । ଖ୍ୟାତି,
Bisruti   ପ୍ରସିଦ୍ଧି—1. Fame; renown; celebrity. ୨ । ଦ୍ରବ ପଦାର୍ଥର କ୍ଷରଣ—2. Oozing of any liquid. ୩ । ସ୍ରୋତଃ—3. Current.

ବିଶ୍ଳଥ—ସଂ. ବି—(ବି+ଶ୍ଳଥ୍ ଧାତୁ=ଶିଥିଳ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bislatha   ୧ । ଢିଲା; ଢିଲ—1. Loose; slack. ୨ । ଶିଥିଳୀକୃତ—2. Slackened [ଯ—ବିଶ୍ଳଥ ହୋଇଛନ୍ତି, ବାସ ପିନ୍ଧି ଥାଇ ପଶ୍ଚ କାଛୁ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ଗୋପୀ ଚନ୍ଦ୍ର ଗୀତ] ୩ । କୁଞ୍ଚିତ (ଚର୍ମ)—3. Wrinkled (skin).

ବିଶ୍ଳିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ଶ୍ଳିଷ୍ ଧାତୁ=ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ.ତ)—
Bislishta   ୧ । ବିଯୁକ୍ତ; ବିଚ୍ଛିନ୍ନ—1. Separated. ୨ । ଅଲଗା—2. Distinct; disconnected; separate. ୩ । ବିମୁକ୍ତ—3. Released; liberated. ୪ । ଅସଂଯୁକ୍ତ—4. Unconnected. ୫ । ବିକସିତ; ପ୍ରକାଶିତ; ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ—5. Expanded; blown; revealed; manifested. ୬ । ଯହିଁରୁ ଅଲଗା ଉପାଦାନମାନ ପୃଥକ୍ କରସାର ଥାଏ—6. Analysed. ୭ । ଶିଥିଳୀକୃତ—7. Slackened; loosened; relaxed.

ବିଶ୍ଳେଷ—ସଂ. ବି.—(ବି+ଶ୍ଳିଷ୍ ଧାତୁ=ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—
Bislesha   ୧ । ବିଚ୍ଛେଦ; ବିଯୋଗ—1. Separation; disjunction. ୨ । ପ୍ରକାଶ; ବିକାଶ—2. Expansion; manifestation ୩ । ଶୈଥିଲ୍ୟ—3. Slackness; relaxation; dilatoriness. ୪ । ବିଭାଗ; ବସ୍ତୁର ଅଲଗା ଉପାଦାନମାନଙ୍କର ପୃଥଗ୍‌ଭାବ—4. Analysis. ୫ । ବିରାଗ—5. Disgust; disrelish; apathy; unconcern.

ବିଶ୍ଳେଷଣ—ସଂ. ବି—(ବି+ଶ୍ଳିଷ୍ ଧାତୁ=ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା+ଭାବ. ଅନ)
Bisleshana   କୌଣସି ଯୌଗିକ ପଦାର୍ଥର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଉପାଦାନର ପୃଥକ୍‌କରଣ—Analysis of the different components of a compound.

ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପଦାର୍ଥର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଉପାଦାନକୁ ପୃଥକ୍
Bisleshana kariba   କରିବା—To analyse.
বিশ্লেষণ করা   विश्लेषण करना

ବିଶ୍ଳେଷଣ କ୍ରିୟା—ସଂ. ବି—(ବିଶ୍ଳେଷଣ+କ୍ରିୟା)—ଯୌଗିକ ପଦାର୍ଥର
Bisleshana kriya   ଭିନ୍ନ ଉପାଦାନମାନଙ୍କର ପୃଥକ୍‌କରଣ
(ବିଶ୍ଳେଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରଣାଳୀ—The operation of chemical analysis.

ବିଶ୍ୱ—ସଂ. ବି.—(ବିଶ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରବେଶ କରିବା+ଅଶ୍ୱ (ସଙ୍ଜ୍ଞାର୍ଥେ) ବ—
Biswa   ୧ । ସୃଷ୍ଟି; ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ; ଜଗତ୍—1. The creation; the universe. ୨ । ଗଣଦେବତାବିଶେଷ—2. Ten groups of Deities. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ସଂଖ୍ୟାରେ ୧୦; ବସୁ, ସତ୍ୟ, କ୍ରତୁ, ଦକ୍ଷ, କାଳ, କାମ ଧୃତି, କୁରୁ, ପୁରୁରବାଃ ଓ ମାଦ୍ରବ ।] ୩ । (ବେଦାନ୍ତ) ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ସମସ୍ତ ଜଡ଼ ଶରୀରରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ଚୈତନ୍ୟ—3. The consciousness pervading all the material beings of the universe ୪ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା—4. The Divine architect of the creation. ୫ । ପରିମାଣବିଶେଷ; ଏକ ଛଟାଙ୍କି; ଏକ ବିଶ୍ୱା—5. A unit of measure or weight ୬ । ଆତ୍ମା—6. The soul (Apte). ୭ । ନାଗର-7. A citizen (Apte). ସଂ. ବିଣ—୧ । ସମୁଦାୟ; ସମସ୍ତ—1. All; whole. ୨ । ସମଗ୍ର ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ-ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Univeasal.

ବିଶ୍ୱକ୍‌-ସେନ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଶ୍ୱକ୍=ସର୍ବବ୍ୟାପୀ+ସେନା)—
Biswak-sena   ୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishnu. ୨ । (ନାମ)
(ବିଷ୍ୱକ୍‌ସେନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତ୍ରୟୋଦଶ ମନୁ; ମନୁଙ୍କର ତ୍ରୟୋଦଶ ପୁରୁଷର ଜନ୍ମ ବଂଶଧର—2. The name of the descendant of Manu in the 13th generation. ୩ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନିର୍ମାଲ୍ୟଭକ୍ଷଣକାରୀ ଦେବ—3. A Deity who gets a portion of the food after it is offered to Bishnu.

ବିଶ୍ୱକ୍ସେନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବିଶ୍ୱକ୍ସେନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ ଲତା, **Biśwak-senā** Aglaia Roxburghiana (creeper).

ବିଶ୍ୱକଦ୍ରୁ—ସଂ. ବିଣ—(ବିଶ୍ୱ+କ+ଦ୍ରୁ ଧାତୁ=ପଛରେ ଦଉଡ଼ିବା +କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—କ୍ରୁର; ଖଳ; ଦୁଷ୍ଟ— **Biśwakadru** Wicked; vile. (Apte). ସଂ. ବି.—୧ । ଶିକାରୀ କୁକୁର—1. A dog trained for the chase. (Apte) ୨ । ଶବ୍ଦ; ଧ୍ୱନି—2. Sound. (Apte.)

ବିଶ୍ୱକର୍ମଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଶ୍ୱକର୍ମନ୍=ଦେବଶିଳ୍ପୀ+ଜନ୍ ଧାତୁ= ଜାତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)— **Biśwakarmajā** (ବିଶ୍ୱକର୍ମସୁତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କର କନ୍ୟା ସୂର୍ଯ୍ୟପତ୍ନୀ ଛାୟା ଓ ସଂଜ୍ଞା ଦେବୀ—The two daughters of Biśwakarmā and wives of the Sun-god.

ବିଶ୍ୱକର୍ମା—ସଂ. ବି (ବିଶ୍ୱକର୍ମନ୍; ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଶ୍ୱ=ସର୍ବବ୍ୟାପୀ+ କର୍ମନ୍=କାର୍ଯ୍ୟ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର **Biśwakarmā** ପୁତ୍ର; ଦେବଶିଳ୍ପୀ—1. Name of the Divine architect in Hindu mythology. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବ—2. The Sun-god. ୩ । ମୁନିବିଶେଷ—3. Name of a sage. ୪ । ସର୍ବସ୍ରଷ୍ଟା ପରମେଶ୍ୱର—4. God, the Creator of the universe. [ଦ୍ର—ପୁରାଣମତରେ ଅଷ୍ଟମ ବସୁଦେବତା ପ୍ରଭାସଙ୍କ ଔରସରେ ଯୋଗସିଦ୍ଧାଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ବେଦରେ ବିଶ୍ୱକର୍ମା 'ତ୍ୱଷ୍ଟ୍ରା' (ତ୍ୱଷ୍ଟୃ) ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା ସ୍ଥାପତ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶୟିତା ।] ଦେ. ବି—ବଢ଼େଇ—A carpenter.

ବିଶ୍ୱକର୍ମାସୁତ—ଦେ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ସଂ. ବିଶ୍ୱକର୍ମସୁତ)—ନଳ ନାମକ **Biśwakarmā suta** ବାନର—A name of the monkey Naḷa. [ଉ—ବାନ୍ଧ ସେତୁ ହେତୁ ଅଟ୍ଟ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ସୁତ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଶ୍ୱକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଶ୍ୱ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଗଙ୍ଗାଚିଲ୍ଲୀ; ଚିଲ ପକ୍ଷିବିଶେଷ **Biśwakā** —A kind of kite. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ନଦୀକୂଳରେ ବସା କରି ରହନ୍ତି ।]

ବିଶ୍ୱକୃତ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବିଶ୍ୱ+କୃ ଧାତୁ=କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)— **Biśwakṛut** ୧ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା—1. The Divine architect. ୨ । ପରମେଶ୍ୱର—2. God. ୩ । ବିଷ୍ଣୁ—3. Bishṇu. ୪ । ଜଗତ୍ସ୍ରଷ୍ଟା—4. The Creator of the universe.

ବିଶ୍ୱକେତୁ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଶ୍ୱ=ଜଗଦ୍ବ୍ୟାପୀ+କେତୁ= **Biśwaketu** ଧ୍ୱଜ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନାତି; ଅନିରୁଦ୍ଧ; ଊଷାପତି— The name of Aniruddha; the grand son of Kṛusbṇa.

ବିଶ୍ୱକୋଷ—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—୧ । ବଙ୍ଗୀୟ ପଣ୍ଡିତ **Biśwakosha** ନଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ ବସୁ ପ୍ରାଚ୍ୟବିଦ୍ୟାମହାର୍ଣ୍ଣବଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ବଙ୍ଗ ଭାଷାର ଜ୍ଞାନଗବେଷଣାପୂର୍ଣ୍ଣ କୋଷଗ୍ରନ୍ଥ— 1. Title of an encyclopedia in Beŋglee compiled by Babu Nagendranath Basu. ୨ । ଭାଷା ପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ବିଷୟ ଲେଖାଥିବା ଜ୍ଞାନଗବେଷଣାପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିଧାନ ଗ୍ରନ୍ଥ— 2. Encyclopedia.

ବିଶ୍ୱଖଣ୍ଡକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଶ୍ୱ+ଖଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)— **Biśwakhaṇḍaka** ୧ । ଯେ ସକଳ ବିଷୟରେ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ— (ବିଶ୍ୱଖଣ୍ଡିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Discontented in every matter. ୨ । ଯାହାକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିହୁଏ ନାହିଁ— 2. Hard to please.

ବିଶ୍ୱଗ୍ବାୟୁ—ସଂ. ବି—ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ୍ରୁ ଏକ ସମୟରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିବା **Biśwag-bāyu** ବାୟୁ—Wind simultaneously blowing from all sides.

ବିଶ୍ୱଗନ୍ଧ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଶ୍ୱ=ସମନ୍ତାତ୍+ଗନ୍ଧ)—ପଳାଣ୍ଡୁ, **Biśwagandha** ପିଆଜ—Onion.

ବିଶ୍ୱଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଶ୍ୱଗନ୍ଧ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପୃଥିବୀ— **Biśwagandhā** The earth.

ବିଶ୍ୱଚରାଚର—ସଂ. ବି (ବିଶ୍ୱ+ଚରାଚର)—ଜଗତର ସ୍ଥାବର ଓ ଜଙ୍ଗମ **Biśwa charāchara** ସମୁଦାୟ; ଜଡ଼ ଓ ଜୀବଜଗତ୍— The whole creation; the universe.
(ବିଶ୍ୱ ଜଗତ୍, ବିଶ୍ୱ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ, ବିଶ୍ୱ ସୃଷ୍ଟି — ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଶ୍ୱଜନ—ସଂ. ବି (ବିଶ୍ୱ+ଜନ)—ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ଲୋକ; ସର୍ବଜନ— **Biśwajana** The people of the whole world; the mankind.

ବିଶ୍ୱଜନୀନ—ସଂ. ବିଣ (ବିଶ୍ୱଜନ+ହିତାର୍ଥେ. ଈନ)—ପୃଥିବୀର ସର୍ବ **Biśwajanīna** ଲୋକଙ୍କର ହିତଜନକ; ସର୍ବଜନହିତକର— (ବିଶ୍ୱଜନୀନତା—ବି) Universal; beneficial to the universe. [ବିଶ୍ୱଜନୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ବିଶ୍ୱଜନୀନ ଭ୍ରାତୃଭାବ—ସଂ. ବି (ବିଶ୍ୱଜନୀନ+ଭ୍ରାତୃଭାବ)—ଜାତି ଧର୍ମ **Biśwajanīna bhrātṛubhāba** ନିର୍ବିଶେଷରେ ପୃଥିବୀର (ବିଶ୍ୱଜନୀନ ଭ୍ରାତୃତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆତ୍ମୀୟତା—Universal brotherhood.

ବିଶ୍ୱଜନୀନ ମୈତ୍ରୀବ୍ରତ—ସଂ. ବି (ବିଶ୍ୱଜନୀନ+ମୈତ୍ରୀବ୍ରତ)—ସର୍ବ **Biśwajanīna maitribrata** ଲୋକର ମଙ୍ଗଳସାଧନ-ରୂପବ୍ରତ—The feeling of friendship for the whole universe

ବିଶ୍ୱଜନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ବିଶ୍ୱଜନ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଈୟ)—ବିଶ୍ୱଜନ **Biśwajanīya** ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ସାର୍ବଜନୀନ—Universal. (ବିଶ୍ୱଜନ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଶ୍ୱଜୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଶ୍ୱ+ଜୟ)—୧ । ତ୍ରିଲୋକ ଜୟ— **Biśwajaya** 1. Winning the universe. (ବିଶ୍ୱବିଜୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀକୁ ପରାଭୂତ କରିବା— 2. Defeating the whole world.

ବିଶ୍ୱଜୟୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବିଶ୍ୱ+ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; Biśwajayī ୧ମା.୧ବ)—୧ । ଯେ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀକୁ ଜୟକରିଅଛି— (ବିଶ୍ୱଜୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Conquering the whole world.

ବିଶ୍ୱବିଜୟୀ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟବିଜୟୀ; ଯେ ବିଶ୍ୱଜେତା ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳକୁ ଜୟ ବିଶ୍ୱବିଜେତା କରି ଅଛନ୍ତି—2. Victorious over the three worlds.

ବିଶ୍ୱଜିତ୍—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବିଶ୍ୱ+ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. Biśwajit କ୍ୱିପ୍)—ବିଶ୍ୱଜୟୀ (ଦେଖ)—Biśwajayī (See). ସଂ. ବି—୧ । ସର୍ବସ୍ୱଦକ୍ଷିଣ ଯଜ୍ଞବିଶେଷ; ଯେଉଁ ଯଜ୍ଞରେ ସର୍ବସ୍ୱ ଦକ୍ଷିଣା ଦିଆଯାଏ—1. Name of a vedic sacrifice in which the performer's all worldly belongings are given as present to the priests. ୨ । ବରୁଣ ଦେବତାଙ୍କର ପାଶ ନାମକ ଅସ୍ତ୍ର—2. Name of the noose of the Baruṇa God. ୩ । ନ୍ୟାୟବିଶେଷ—3. Name of a system of logic.

ବିଶ୍ୱତଃ—ସଂ. ଅ (ବିଶ୍ୱ=ସମସ୍ତ+ସପ୍ତମୀରେ. ତସ୍)—୧ । ସର୍ବତ୍ର— Biśwataḥ 1. Everywhere. ୨ । ସବୁ ଦିଗରେ—2. On all sides. ୩ । ସବୁ ପ୍ରକାରେ—3. In every way. ୪ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—4. Entirely; wholly.

ବିଶ୍ୱତୁଳସୀ—ସଂ. ବି—ବନ୍ୟ ତୁଳସୀ ବିଶେଷ; ଲଣ୍ଡାବତୁଳସୀ— Biśwa tulasī The common sweet Basil; Ocymum Basilicum.

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—

ବର୍ବରୀ, ତୁବରୀ, ତୁଙ୍ଗୀ, ଖରପୁଷ୍ପା, ଅଜଗନ୍ଧିକା, ଓ ପର୍ଣ୍ଣାସ

ଦେ. ରୁଦ୍ର ଜେଡ଼ ତୁଳସୀ
ହି. ବବୁଇ ତୁଳସୀ
ମ. ବାସିଲ ତୁଳସୀ

[ଦ୍ର—ଏହାର କ୍ୱାଥ ମେହ, ଉଦରାମୟ ଓ ଅତିସାର ରୋଗରେ ଉପକାରୀ । ଏହାର ପତ୍ରର ରସ କୃମି ଓ ସର୍ପବିଷନାଶକ । ଏ ଥିର ବୀଜ ଗରମ ପାଣିରେ ପଡ଼ିଲେ ଫୁଲି ଉଠେ । କୃଷ୍ଣ ଓ ଶ୍ୱେତଭେଦରେ ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର ।]

ବାବুইতুলসী; তোকমারি **সবজাতুলসী**

ବିଶ୍ୱତ୍ରାସୀ—ସଂ. ବଣ—(ବିଶ୍ୱ+ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.) Biśwatrāsī ଯାହା ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱବାସୀଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଆତଙ୍କ (ବିଶ୍ୱତ୍ରାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉପସ୍ଥିତ କରାଏ—Creating terror throughout the universe.

ବିଶ୍ୱଦକ୍ଷିଣ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଶ୍ୱ=ସମସ୍ତ+ଦକ୍ଷିଣା; ଯହିଁରେ Biśwadakshiṇa ଯଜ୍ଞକାରୀଙ୍କର ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି ଦକ୍ଷିଣା ଦିଆ ଯାଏ)—ବିଶ୍ୱଜିତ୍ ନାମକ ଯଜ୍ଞବିଶେଷ—Name of a vedic sacrifice in which the performer's all worldly belongings are given as present to the priests.

ବିଶ୍ୱଦୂତ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ବିଶ୍ୱ+ଦୂତ)—ଯେ ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱର ଦୂତ ବା Biśwadūta କାର୍ଯ୍ୟବାହକରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—The (ବିଶ୍ୱଦୂତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) messenger of the universe.

ବିଶ୍ୱଦେବ—ସଂ. ବି (ବିଶ୍ୱ=ସକଳ+ଦିବ୍ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+ Biśwadeba କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଅଗ୍ନି ଦେବତା—1. The Fire god. ୨ । ଗଣଦେବତା ବିଶେଷ—2. Name of ten groups of Deities. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ୧୦; ଯଥା—ବସୁ. ସତ୍ୟ, କ୍ରତୁ, ଦକ୍ଷ, କାମ, କାଳ, ଧୃତି, କୁରୁ, ପୁରୁରବାଃ, ମାଦ୍ରବ ।]

ବିଶ୍ୱଦେବା—ସଂ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ଗବେଧୁକା; ଗୋରକ୍ଷ ତଣ୍ଡୁଳ, ନାଗବଳା, Biśwadebā ଗଙ୍ଗେରୁ; ବଳା (ଦେଖ)—Name of a medicinal plant.

ବିଶ୍ୱଧାତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବିଶ୍ୱ+ଧାତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । Biśwadhātā ପରମେଶ୍ୱର—1. God. ୨ । ବ୍ରହ୍ମା— 2. Brahmā.

ବିଶ୍ୱଧାତ୍ରୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଷଷ୍ଠୀତତ୍; ବିଶ୍ୱ+ଧାତ୍ରୀ)—୧ । ଧରିତ୍ରୀ; Biśwadhātrī ପୃଥିବୀ—1. The earth. ୧ । ଜଗନ୍ମାତା (ବିଶ୍ୱଧାତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) —2. The mother of the universe. ୩ । ଜଗଦ୍ଧାତ୍ରୀ—3. A name of Durgā.

ବିଶ୍ୱଧାରିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଶ୍ୱ+ଧୃ ଧାତୁ=ଧରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ Biśwadhāriṇī +ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଧରଣୀ—The earth.

ବିଶ୍ୱନାଥ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀତତ୍; ବିଶ୍ୱ+ନାଥ)—୧ । ମହାଦେବ, Biśwanātha ଶିବ—1, Śiba. ୨ । କାଶୀସ୍ଥିତ ଶିବମୂର୍ତ୍ତି ବିଶେଶ୍ୱର—2. Name of the image of Śiba worshipped at Benares. ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ନାମ)—୧ । ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—1. A name given to males. ୨ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ଦେଲାଙ୍ଗ ଷ୍ଟେସନ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ପର୍ବତର ନାମ—2. Name of a hill in the district of Puri near Delang station. B. N. Ry. [ଦ୍ର—ଅସି ଅଛୁ ରଣ୍ଡି ଗୁଳୁ ଜଟାଧର ବିଶ୍ୱନାଥ ପର୍ବତରେ । ସୁଧାନାଥ. ପାବନୀ ।] ୩ । ବିଶ୍ୱନାଥ ଖୁଣ୍ଟିଆ (ଦେଖ)— 3. Biśwanatha khuṇṭiā (See)

ବିଶ୍ୱନାଥ କର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଉତ୍କଳର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ Biśwanātha kara ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକ— The late Viswanatha Kar; one of the distinguished men of letters and the editor of the Utkal Sahitya.

[ଦ୍ର—ନବଯୁଗରେ ଯେଉଁ କେତେ ଜଣ ଉତ୍କଳୀୟ ମନୀଷୀ ଓଡ଼ିଶାର ଅଜ୍ଞାନ ଅନ୍ଧକାର ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ବସ୍ତ୍ରରେ କ୍ଷୀଣବର୍ତ୍ତୀ ଧରି ମହାପ୍ରେମରେ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଶ୍ୱନାଥ ଅନ୍ୟତମ । ୧୮୬୪ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ କଟକ ଜିଲ୍ଲା ଚୂଳବସନ୍ତ ଗ୍ରାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କରବଂଶରେ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ । ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ନାରାୟଣ କର । ଗ୍ରାମ୍ୟ ପାଠଶାଳାରେ ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତ କରି ସେ ଚଉପାଠୀରେ ସଂସ୍କୃତ କାବ୍ୟ

ନାହାନ୍ତି । ପାଠ କରି ଇଂରେଜୀ ଶିକ୍ଷା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କଟକ ଆସିଥିଲେ । ପ୍ୟାରୀମୋହନ ଏକାଡ଼େମି ଓ ମିସନ୍ ସ୍କୁଲରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ପ୍ରଥମେ ସେ ଶିକ୍ଷକତା ବ୍ୟବସାୟ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ଭୂୟିଷ୍ଠ ଆଲୋଚନା କରି ପୌତ୍ତଳିକତାପ୍ରଧାନ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମରେ ତାଙ୍କର ଆଉ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଅନୁଜ ଭୋଳାନାଥ ଓ ଲୋକନାଥଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସେ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ତ୍ୟାଗ କରି ଏକେଶ୍ୱରବାଦମୂଳକ ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେଲେ । ଉତ୍କଳର ବରେଣ୍ୟ କବି ମଧୁସୂଦନ ଓ ରାଧାନାଥ ବିଶ୍ୱନାଥଙ୍କ ଠାରେ ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରତିଭାର ପରିଚୟ ପାଇ ତାଙ୍କୁ 'ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ' ନାମକ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କଲେ । ବହୁ ବାଧା-ବିଘ୍ନ ଅତିକ୍ରମ କରି ବିଶ୍ୱନାଥ ତାଙ୍କ ଜୀବଦ୍ଦଶାରେ ପ୍ରାୟ ୩୮ ବର୍ଷ ସେହି ପତ୍ରିକାକୁ ପରିଚାଳନ କରିଥିଲେ । ବିଶ୍ୱନାଥହିଁ ନବଯୁଗରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ମାର୍ଜିତ ଭାଷା ଓ ଭାବର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ । ଏହି ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକା ସାହାଯ୍ୟରେ ବିଶ୍ୱନାଥ ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁ ଲେଖକ ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ସୃଷ୍ଟି କରି ଜାତିର ପ୍ରଭୂତ କଲ୍ୟାଣ ସାଧନ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ରଚିତ 'ବିବିଧ ପ୍ରବନ୍ଧ' ଗ୍ରନ୍ଥ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଖଣ୍ଡିଏ ଆଦର୍ଶ ଗଦ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଟେ । ସମାଲୋଚକରୂପେ ବିଶ୍ୱନାଥଙ୍କ ସ୍ଥାନ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ-କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ଥିଲା । କଟକର ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ-ସମାଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠାକାଳରୁ ସେ ତହିଁର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ କର୍ମୀ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ ପ୍ରେସ୍ ଉତ୍କଳରେ ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ ମୁଦ୍ରଣଶାଳାରୂପେ ପରିଗଣିତ ହେଉଅଛି । ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନର ଅପକାରିତା ପ୍ରଚାରାର୍ଥ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବା 'ସତ୍ୟସମାଚାର' ସମ୍ବାଦପତ୍ରର ସେ ଓ ଏ ଭାଷାକୋଷର ସଙ୍କଳୟିତା ଯୁଗ୍ମ ସମ୍ପାଦକ ଥିଲେ ।

ବିଶ୍ୱନାଥ ନବଯୁଗରେ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ବକ୍ତା ଥିଲେ । ବକ୍ତୃତା ମଣ୍ଡପରେ ତାଙ୍କର ଭାବମୟୀ ଅନର୍ଗଳ ବକ୍ତୃତା ଯେ ଶୁଣିଅଛନ୍ତି, ସେ ମୁଗ୍ଧ ନ ହୋଇ ରହି ପାରି ନାହାନ୍ତି । ଏକାନ୍ତ ଈଶ୍ୱରନିଷ୍ଠା, ସାହିତ୍ୟସାଧନା, ସ୍ୱାଧୀନ ମତବାଦ ପାଇଁ ବିଶ୍ୱନାଥ ସମସାମୟିକ ଭଦ୍ରମଣ୍ଡଳୀରେ ନାନା ଭାବରେ ସମ୍ମାନିତ ହେଉଥିଲେ । ବ୍ରିଟିଶ୍ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ମଧ୍ୟ ବିହାର ଓଡ଼ିଶା କାଉନ୍‌ସିଲରେ ତାଙ୍କୁ ସଦସ୍ୟରୂପେ ମନୋନୀତ କରିଥିଲେ । ସାଧାରଣ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଶ୍ୱନାଥଙ୍କ ଉତ୍ସାହ ଓ ସାହାଯ୍ୟ ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ ଥିଲା । ସେ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍କଳ ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲେ । ଏହି ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରକାଶରେ ବିଶ୍ୱନାଥହିଁ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଉତ୍ସାହଦାତା ଓ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଠାରୁ ଆନ୍ତରିକ ସହାନୁଭୂତି ପାଇ ନ ଥିଲେ ଭାଷାକୋଷର ମୁଦ୍ରଣ ଏପରି ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରି ନ ଥାନ୍ତା । ଏହାର ସଙ୍କଳକ ନାନାଭାବରେ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଋଣୀ । ଗତ ୧୯୩୪ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ମାସ ୧୯ ତାରିଖ ଦିନ ସେ ପ୍ରାୟ ୭୦ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଇହଧାମ ତ୍ୟାଗ କରି ଗଲେ ।]

ବିଶ୍ୱନାଥ ଖୁଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଆ ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ପଦ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥର
Biśwanātha khunṭiā ରଚୟିତା କବି—Name of an Oriya poet. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ ପୁରୀ ସହର; ଏ ରାଜା ଦିବ୍ୟସିଂହ ଦେବ (ଖ୍ରୀ.୧୬୯୨—୧୭୨୦)ଙ୍କ ସମକାଳୀନ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ଓଡ଼ିଆ ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣର ଭାଷା ସରଳ ଓ ମଧୁର; ଛନ୍ଦମାନ ସୁଲଳିତ । ଏ ଭଞ୍ଜୀୟ ଯୁଗର କବି ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଏହାଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଆଦିରସକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଉତ୍କଳରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଯେଉଁ "ରାମନବମୀ" ଯାତ୍ରା ଅଭିନୀତ ହୁଏ, ସେଥିରେ ଏହି ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣର ଛନ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ରାଗରାଗିଣୀ ସହିତ ବୋଲାଯାଏ ।]

ବିଶ୍ୱନାଥ ପାଟଯୋଶୀ—ଦେ. ବି.—(ନାମ)—ଊଷା ପରିଣୟ ନାଟକର
Biśwanātha pāṭajoshi ରଚୟିତା ଓଡ଼ିଆ କବି (ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)—Name of the author of the Oria drama Ushā Pariṇaya.

ବିଶ୍ୱନାଥ ମହାପାତ୍ର—ଦେ. ବି.—(ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ରାଜା
Biśwanātha mahāpātra ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ (ଖ୍ରୀ—
(ବିଶ୍ୱନାଥ କବିରାଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧୪୭୦—୧୪୯୭) ଙ୍କ ରାଜସଭାର ପଣ୍ଡିତ—Name of the Oriya author of Sāhitya Darpaṇa, an authoritative Sanscrit work on Rhetoric. [ଦ୍ର—ଏ ଭାରତ-ବର୍ଷରେ ପ୍ରାମାଣ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ଅଲଙ୍କାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥରୂପେ ଆଦୃତ ସାହିତ୍ୟଦର୍ପଣର ରଚୟିତା ।]

ବିଶ୍ୱନିନ୍ଦକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—(ବିଶ୍ୱ+ନିନ୍ଦ୍ ଧାତୁ.
Biśwanindaka =ନିନ୍ଦା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଯେ (ବିଶ୍ୱନିନ୍ଦକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ବିଷୟକୁ ନିନ୍ଦା କରେ—(ବିଶ୍ୱନିନ୍ଦୁକ—ଅଶୁଦ୍ଧ ଦେଶଜ ରୂପ) Finding fault with everything; misanthropic. ସଂ. ବି.—ବିଶ୍ୱଜନନିନ୍ଦାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A misanthrope.

ବିଶ୍ୱନିନ୍ଦକତା—ସଂ. ବି.—(ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—(ବିଶ୍ୱନିନ୍ଦକ+ଭାବାର୍ଥ.
Biśwanindakatā ତା)—ସମଗ୍ର ଜଗତକୁ ନିନ୍ଦା କରିବା (ବିଶ୍ୱନିନ୍ଦା, ବିଶ୍ୱନିନ୍ଦା ବ୍ରତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ୍ୱଭାବ—Misanthropy.

ବିଶ୍ୱନିୟନ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ଓ ବି. ପୁଂ—(ବିଶ୍ୱ+ନିୟନ୍ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—
Biśwaniyantā ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ନିୟାମକ—Regulator of the (ବିଶ୍ୱନିୟନ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) universe.

ବିଶ୍ୱପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଭୂମ୍ୟାମଲକୀ; ଭୁଇଁଅଁଳା—
Biśwaparṇṇi A kind of herbarious plant.

ବିଶ୍ୱପା—ସଂ.ବି. ପୁଂ (ବିଶ୍ୱ+ପା ଧାତୁ=ପାଳନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ+ଆ)
Biśwapā ୧ । ଜଗତ୍ପାଳନକର୍ତ୍ତା; ପରମେଶ୍ୱର—1. The sustainer or nourisher of the

universe; God. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun. ୩ । ଚନ୍ଦ୍ର—3. The moon. ୪ । ଅଗ୍ନି—4. Fire.

ବିଶ୍ୱପାତା—ସଂ. ବି.ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଶ୍ୱ+ପା+ତୃ; ୧ମା· ୧ବ)—Biśwapātā ସୃଷ୍ଟିପାଳନକର୍ତ୍ତା; ଈଶ୍ୱର—God, the sustainer of the universe. (ବିଶ୍ୱପାଳକ, ବିଶ୍ୱପିତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଶ୍ୱପୂଜ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍; ବିଶ୍ୱ+ପୂଜ୍ୟ)—ଜଗତରେ Biśwapūjya ସର୍ବତ୍ର ପୂଜ୍ୟ—Adored throughout the world. (ବିଶ୍ୱବନ୍ଦ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବିଶ୍ୱପୂଜ୍ୟା, ବିଶ୍ୱବନ୍ଦ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଶ୍ୱପ୍ରପଞ୍ଚ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଶ୍ୱ+ପ୍ରପଞ୍ଚ=ପରିସର)—Biśwaprapañcha ସମଗ୍ର ସଂସାର—The whole universe or creation. (ଦ୍ର—ବିଶ୍ୱପ୍ରପଞ୍ଚରେ ଏପରି ସୁଷମରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅନ ବ । ଉଣ୍ଡ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଶ୍ୱ ପ୍ରଯତ୍ନ—ସଂ.ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ମହତୀ ଚେଷ୍ଟା; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯତ୍ନ—Biśwa prajatna Great attempt.

ବିଶ୍ୱପ୍ରୀତି—ସଂ. ବି (ବିଶ୍ୱ+ପ୍ରୀତି)—୧ । ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ଜୀବ ଓ Biśwapriti ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ—1. Love of the whole creation. ୨ । ବିଶ୍ୱଜନୀନ ମୈତ୍ରୀ—2. Universal friendship. (ବିଶ୍ୱପ୍ରେମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଶ୍ୱପ୍ରେମିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଶ୍ୱ+ପ୍ରେମିକ)—ଯେ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱକୁ Biśwapremika ସ୍ନେହ କରେ—Loving the whole universe. (ବିଶ୍ୱପ୍ରେମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବିଶ୍ୱପ୍ରେମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଶ୍ୱପ୍ସା—ସଂ. ବି (ବିଶ୍ୱ+ପ୍ସା ଧାତୁ=ଖାଇବା+ଅନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—Biśwapsā ୧ । (ସର୍ବଭକ୍ଷକ) ଅଗ୍ନି—1. Fire (personified). ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun ୩ । ଚନ୍ଦ୍ର—3. The moon. ୪ । ଦେବ—4. A deity; a god. ୫ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା—5. The divine architect.

ବିଶ୍ୱବଞ୍ଚକ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି (ବିଶ୍ୱ+ବଞ୍ଚକ)—ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରତାରଣା · Biśwabañchaka କରେ; ଭଣ୍ଡଶିରୋମଣି—One who cheats the whole world. (ବିଶ୍ୱଭଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଶ୍ୱବାସୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଶ୍ୱ+ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ· Biśwabāsi ଇନ୍)—ଜଗଦ୍‌ବାସୀ—Living in the world. (ବିଶ୍ୱବାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଜଗତର ସମସ୍ତ ଜୀବ; ଜୀବଜଗତ୍—The animal world.

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ—ସଂ· ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର କେନ୍ଦ୍ର-Biśwabidyālaya ସ୍ଥଳ; ଜଗତର ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷିବାର ସ୍ଥାନ—University.

[ଦ୍ର—ଏଣ୍ଟ୍ରାନସ୍ ବା ମାଟ୍ରିକୁଲେସନ୍ ବା ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରବେଶ ଲାଭ କରେ; କ୍ରମଶଃ ଏଫ୍. ଏ. ବା ଆଇ. ଏ., ବି. ଏ., ଏମ୍. ଏ· ଓ ତାହାର ଅଧିକ ଉପାଧି ଲାଭ କରେ ଏବଂ ଜ୍ଞାନର ଯେଉଁ ଶାଖା ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଛାତ୍ର ଇଚ୍ଛା କରେ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସେହି ଶାଖାରେ ସେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିପାରେ । ଭାରତର ବଡ଼ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଇଲାକା—

୧ । କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ—ବଙ୍ଗ ପ୍ରଦେଶ, ଆସାମ ଓ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟସମୂହ । ୨ । ବମ୍ବେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ—ବମ୍ବେ ପ୍ରଦେଶ ଓ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟମାନ । ୩ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ—ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶ, ଅନ୍ଧ୍ରଦେଶ ଓ କୁର୍ଗ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟମାନ । ୪ । ପଞ୍ଜାବ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ—(ରାଜଧାନୀ ଲାହୋର) ପଞ୍ଜାବ, ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମ ସୀମାନ୍ତ ପ୍ରଦେଶ ଓ ବେଲୁଚସ୍ଥାନ । ୫ । ଅଲ୍ଲାହାବାଦ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ—ଯୁକ୍ତ ପ୍ରଦେଶ, ଅଜମୀର, ମେରୱାଡ଼ । ୬ । ବନାରସ ହିନ୍ଦୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ—ବନାରସ ଜିଲ୍ଲା ଓ ସମଗ୍ର ଭାରତ । ୭ । ମହୀଶୂର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ—ମହୀଶୂର ରାଜ୍ୟ । ୮ । ପାଟନା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ—ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ଓ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ରାଜ୍ୟ । ୯ । ଓସ୍‌ମାନିଆ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ—(ସିକନ୍ଦ୍ରାବାଦ) ହାଇଦ୍ରାବାଦ ନିଜାମ ରାଜ୍ୟ । ୧୦ । ଢାକା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ—ଢାକାଠାରୁ ୫ ମାଇଲ ବ୍ୟାସାର୍ଦ୍ଧରେ ଘେରଅଞ୍ଚଳ ଅଞ୍ଚଳ । ୧୧ । ଆଲିଗଡ଼ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ—ଆଲିଗଡ଼ଠାରୁ ୧୦ ମାଇଲ ବ୍ୟାସାର୍ଦ୍ଧରେ ଘେରଅଞ୍ଚଳ । ୧୨ । ରେଙ୍ଗୁନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ—ବ୍ରହ୍ମଦେଶ । ୧୩ । ଲକ୍ଷ୍ନୌ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ—ଲକ୍ଷ୍ନୌ । ୧୪ । ଦିଲ୍ଲୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ—ଦିଲ୍ଲୀ । ୧୫ । ନାଗପୁର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ—ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ, ବେରାର । ୧୬ । ଅନ୍ଧ୍ର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ—ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ଅନ୍ଧ୍ର ବା ତେଲୁଗୁଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳ ।]

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଉପାଧି—ଦେ. ବି—ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ Biśwabidyālaya upādhi ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ମିଳିବା ଉପାଧି—বিশ্ববিদ্যালয়ের উপাধি (ଯଥା—ବି. ଏ., ଏମ୍. ଏ., ବି. ଏଲ୍) **विश्वविद्यालयका उपाधि** University titles or degrees.

[ଦ୍ର—ଅଧୁନିକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସଙ୍ଗେ ଆମ ଦେଶରେ ଓ ଭାଷାରେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ପ୍ରବେଶ କରିଅଛି । ଯଥା—ପ୍ରଫେସର୍, ଲେକଚରର୍, ଚାନ୍‌ସେଲର୍, ଭାଇସ୍ ଚାନ୍‌ସେଲର୍, ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାର୍, କନଭୋ-କେସନ୍, ସିଣ୍ଡିକେଟ୍, ସିନେଟ୍, କଲେଜ୍, ସାଏନ୍‌ସ୍, ବୋଟାନି, ବି. ଏ.; ଏମ୍· ଏ.; ବି. ଏଲ୍.; ବି. ଏସ୍‌ସି., ପ୍ରିନ୍‌ସିପାଲ, ଆର୍ଟ୍‌ସ୍ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ବିଶ୍ୱବିଧାତା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ବିଶ୍ୱ+ବିଧାତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—Biśwabidhātā ୧ । ବ୍ରହ୍ମା—1. Brahmā ୨ । ବିଭୁ; ପରମେଶ୍ୱର—2. God. (ବିଶ୍ୱବିଧି, ବିଶ୍ୱବିଧାୟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଶ୍ୱବିମୋହନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଶ୍ୱ+ବିମୋହନ)—ଭୁବନମୋହନ-Biśwabimohana କାମ—Charming the universe. (ବିଶ୍ୱବିମୋହୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବିଶ୍ୱବିମୋହିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଶ୍ୱବିଶ୍ରୁତ—ସଂ. ବିଣ (୭ମୀ ତତ୍; ବିଶ୍ୱ+ବିଶ୍ରୁତ)—ଭୁବନବିଖ୍ୟାତ
Biśwabiśruta Celebrated throughout the world.
(ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ, ବିଶ୍ୱପ୍ରସିଦ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଶ୍ୱବିଶ୍ରୁତ କୀର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଶ୍ୱବିଶ୍ରୁତ+କୀର୍ତ୍ତି)—
Biśwabiśruta kīrtti ଯାହାର କୀର୍ତ୍ତି ଜଗତ ବିଦିତ—
(ବିଶ୍ୱବିଶ୍ରୁତଯଶାଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) Of world-wide celebrity.

ବିଶ୍ୱବେଦାଃ—ସଂ. ବିଣ (ବିଶ୍ୱ+ବିଦ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍
Biśwabedāḥ ୧ମା. ୧ବ)—ସର୍ବଜ୍ଞ—Omniscient.
ସଂ. ବି—୧ । ଋଷି—1. Sage. ୨ । ଦେବତା—
2. Deity.

ବିଶ୍ୱବୋଧ—ସ. ବି—ବୁଦ୍ଧଦେବ—The Buddha.
Biśwabodha

ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଶ୍ୱ+ବ୍ୟାପକ)—ସର୍ବବ୍ୟାପୀ; ସମସ୍ତ
Biśwabyāpaka ପୃଥିବୀକୁ ଘୋଟିଥିବା; ସର୍ବତ୍ର ବ୍ୟାପିଥିବା—
(ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) All-pervading.
(ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପିକା, ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଶ୍ୱଭାବନ—ସ. ବିଣ—ସଂସାର ବିଷୟ ଯେ ଭାବେ—
Biśwabhābana Thoughtful about the world.
(ଉ—ତୁ ଯେ ଅନନ୍ତ ବପୁଧାରୀ, ହେ ବିଶ୍ୱଭାବନ ମୁରାରି ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ବିଶ୍ୱମ୍ଭର—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଶ୍ୱମ୍=ବିଶ୍ୱକୁ+ଭୃ ଧାତୁ=ଭରଣ ଓ
Biśwambhara ପାଳନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବିଶ୍ୱ-
(ବିଶ୍ୱମ୍ଭରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପାଳକ—1. Sustaining the universe.
୨ । ବିଶ୍ୱର ଧାରଣକର୍ତ୍ତା—2. Holding the universe. ସ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ନାରାୟଣ; ବିଷ୍ଣୁ—
1. Bishṇu. ୨ । ଇନ୍ଦ୍ର—2. Indra. ଦେ. ବି. ପୁଂ—
ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given
to males.

ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ଦାସ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଜଣେକ ଉତ୍କଳୀୟ କବି—
Biśwambhara dāsa Name of an Oriya poet.
[ଦ୍ର—'ବିଚିତ୍ର ମହାଭାରତ' ଏହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ । ତାରିଣୀ.
ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ।]

ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ମିଶ୍ର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଜଣେକ ଉତ୍କଳୀୟ କବି—
Biśwambhara miśra Name of an Oriya poet.
[ଦ୍ର—'ବିଚିତ୍ର ଭାରତ' ଏହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ । ତାରିଣୀ.
ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ।]

ବିଶ୍ୱମ୍ଭରା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଶ୍ୱମ୍ଭର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପୃଥିବୀ—
Biśwambharā The earth.

ବିଶ୍ୱଯୁ(ୟୁ)—ସ. ବି—ବାୟୁ—
Biśwaju(yu) The wind (Apte).

ବିଶ୍ୱରୂପ—ସ. ବି—୧ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାରୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ
Biśwarūpa ବୁଝାଇ ଉପଦେଶ ଦେଉଥିବା ସମୟରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ
(ବିଶ୍ୱମୂର୍ତ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡବ୍ୟାପୀ ଯେଉଁ
ବିରାଟ ରୂପ ଦେଖାଇଥିଲେ—1. The all-pervading
form which Srikṛushṇa showed to Arjuna in the Kurukshetra war-field.
୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu. ୩ । ଅନନ୍ତ; ବାସୁକି;
ସର୍ପରାଜ—3. A name of Bāsuki. ସ. ବିଣ.
(ବହୁବ୍ରୀହି)—ସର୍ବତ୍ର ବିଦ୍ୟମାନ—Omnipresent;
existing everywhere. ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ
বিশ্বরূপ ଦେବଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା—Name of the elder
बिश्वरूप brother of Sri Chaitanya.

ବିଶ୍ୱରେତାଃ—ସ. ବି. (ବିଶ୍ୱ=ସମସ୍ତ+ରେତସ୍=ବୀଜ; ୧ମା.୧ବ)—
Biśwaretāḥ ୧ । ବ୍ରହ୍ମା—1. Brahmā. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—
2. Bishṇu.

ବିଶ୍ୱଶ୍ରବାଃ—ସ. ବି. (ବିଶ୍ୱ+ଶ୍ରବସ୍=କର୍ଣ୍ଣ; ୧ମା. ୧ବ)—ମୁନିବିଶେଷ—
Biśwaśrabāḥ Name of a sage.

ବିଶ୍ୱସନ—ସ. ବି. (ବି+ଶ୍ୱସ୍ ଧାତୁ=ବିଶ୍ୱାସ କରିବା+ଭାବ.
Biśwasana ଅନ)—ବିଶ୍ୱାସ; ପ୍ରତ୍ୟୟ—
Confidence; trust.

ବିଶ୍ୱସନୀୟ—ସ. ବିଣ. (ବି+ଶ୍ୱସ୍ ଧାତୁ=ବିଶ୍ୱାସ କରିବା+କର୍ମ.
Biśwasanīya ଅନୀୟ)—୧ । ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି-
(ବିଶ୍ୱସନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇ ପାରେ—
1. Reliable. ୨ । ଯେ ବା ଯାହା ଅନ୍ୟର ମନରେ
ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମାଇ ପାରେ—2. Capable of inspiring
confidence (Apte).

ବିଶ୍ୱସହା—ସ. ବି. (ବିଶ୍ୱ+ସହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—୧ । ପୃଥିବୀ-
Biśwasahā 1. The earth. ୨ । ଅଗ୍ନିର ଏକ ଜିହ୍ୱା—
2. One of the tongues of fire (Apte).

ବିଶ୍ୱସାର—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଶ୍ୱ+ସାର=ସାରାଂଶ)—୧ । ସଂସାରର
Biśwasāra ସାର ବସ୍ତୁ—1. The essential thing in
the world. ୨ । ତନ୍ତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—2. The title
of a Tantric treatise.

ବିଶ୍ୱସିତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଶ୍ୱସ୍ ଧାତୁ=ବିଶ୍ୱାସ କରିବା+କର୍ମ.
Biśwasita ତ)—୧ । ବିଶ୍ୱାସପାତ୍ର; ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ—
(ବିଶ୍ୱସିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Trustworthy; reliable. ୨ । ଯାହା-
ଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇ ଥାଏ—
2. Trusted.

ବିଶ୍ୱସୃକ୍—ସ. ବି. (ବିଶ୍ୱ+ସୃଜ୍ ଧାତୁ=ସୃଷ୍ଟି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍;
Biśwasṛuk ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ବିଧି; ବିଧାତା; ପରମେଶ୍ୱର—
(ବିଶ୍ୱସୃଜ—ଦେଶଜରୂପ) 1.The Creator; God. ୨ । ବ୍ରହ୍ମା—
2. Brahmā. (ଉ—ବିଶ୍ୱସୃଜ ବିଶ୍ୱଯାକ ଏ କପଟ କର
କି କଲ୍ପ ଉଚିତ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଶ୍ୱସ୍ତ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ବି+ଶ୍ୱସ୍ ଧାତୁ=ବିଶ୍ୱାସ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Biśwasta ୧ । ବିଶ୍ୱାସପାତ୍ର; ଯାହା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇ
(ବିଶ୍ୱସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପାରେ—1. Reliable; trustworthy (Apte)
୨ । ଯାହାଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଇ ଥାଏ—2. Trusted
(Apte). ୩ । (ବି+ଶ୍ୱସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ଯେ ଅନ୍ୟ
ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ) ବିଶ୍ୱାସୀ—3. Confiding; re-

lying (Apte). ୪ । ନିର୍ଭୟ; ନିଶ୍ଚିନ୍ତ—4. Fearless; confident (Apte).

ବିଶ୍ୱସ୍ତ ସୂତ୍ରରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ ଭାବରେ—
Biśwasta sūtrare 1. Confidentially. (ଯଥା—ମୁଁ ଏ ବିଷୟ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ସୂତ୍ରରେ ଅବଗତ ହେଲି) । ୨ । ଗୁପ୍ତ ଭାବରେ—2. Secretly.
বিশ্বস্ত সূত্রে **विश्वस्त सूत्रसे**
(ବିଶ୍ୱସ୍ତ ସୂତ୍ରେ — ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଶ୍ୱସ୍ତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବି=ବିଫଳରେ+ଶ୍ୱସ୍ ଧାତୁ=ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇବା +ଭାବ. ତ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ; ଯେ ବିଫଳରେ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଉଥାଏ)—ବିଧବା—A widow (Apte).
Biśwastā

ବିଶ୍ୱସ୍ରଷ୍ଟା—ସଂ.ବି--(୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ବିଶ୍ୱ+ସ୍ରଷ୍ଟୃ)--ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା; ପରମେଶ୍ୱର—God; the Creator.
Biśwasrashṭā

ବିଶ୍ୱା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବିଶ୍ୱ=ପରିମାଣବିଶେଷ)—୧ । (ଭୂମି ପରିମାଣ) ଗୁଣ୍ଠର ୧୬ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ; ମାଣକର ୪୦୦ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ—1. $\frac{1}{16}$ of a gunṭha; $\frac{1}{400}$ of an acre.
Biśwā
বিশ্বা **विस्वह; विस्वा**
୨ । (ଦ୍ରବ୍ୟର ଓଜନ) ସେରର ୧୬ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ ବା ମହଣର ୬୪୦ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ; ଛଟାଙ୍କି—2. $\frac{1}{16}$ of a seer. ୩ । (ଶସ୍ୟ ପରିମାଣ) ଗଉଣୀର ୧୬ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ ବା ଭରଣର ୧୨୮୦ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—3. $\frac{1}{16}$ of a gauṇi. ୪ । (ମୁଦ୍ରା ପରିମାଣ) ପାହୁଲାର ୧୬ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ—4. $\frac{1}{16}$ of a pie. ୫ । (କଉଡ଼ି ପରିମାଣ) ଏକ କଡ଼ା କଉଡ଼ିର ଚତୁର୍ଥାଂଶ—5. $\frac{1}{4}$ of a courie. ୬ । (ସମଷ୍ଟି ପରିମାଣ) କୌଣସି ପୂର୍ଣ୍ଣ ପଦାର୍ଥକୁ ଏକ ବିଶ୍ୱାଣ କଳ୍ପନା କରାଯାଇ ତହିଁର ୧୬ ଭାଗରୁ ୧ ଭାଗ—6. $\frac{1}{16}$ of any whole thing. ୭ । (ଜହୁରିମାନଙ୍କର ସୁନା ରୂପା ଆଦିର ଓଜନ) ୧ ରତିର ୨୦ ଭାଗରୁ ୧ ଭାଗ—7. $\frac{1}{20}$ of a Rati (goldsmith's standard ofwei ght)

ବିଶ୍ୱାଏ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଏକ ବିଶ୍ୱା ମାତ୍ର ପରିମାଣରେ—1. In the quantity of a Biśwā. ୨ । ଟିକିଏ ମାତ୍ର—2. A little.
Biśwāe
একআনা **एकविस्वा**
[ଉ—ବୋଲେ ଖଡ୍ଗ ପ୍ରହାରୁ ଖଡ୍ଗ ପର୍ଯ୍ୟେ; ବିଶ୍ୱାଏ ନ ଭେଦ ଦେହେ ବିକମ୍ପିତ ହୋଏ । ଭଞ୍ଜ—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଶ୍ୱାଚୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବିଶ୍ୱ+ଅଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କ୍ୱିପ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଜଣେ ଅପ୍ସରା—1. Name of a heavenly nymph. ୨ । ବାହୁରୋଗବିଶେଷ—2. A kind of disease affecting the arm.
Biśwāchī

ବିଶ୍ୱାତ୍ମା—ସଂ ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଶ୍ୱ+ଆତ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମା—1. Brahmā. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu. ୩ । ମହେଶ୍ୱର—3. Śiba. ୪ । ପରମେଶ୍ୱର—4. God.
Biśwātmā

ବିଶ୍ୱାବସୁ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଶ୍ୱ=ବହୁତ+ବସୁ=ଧନ)—୧ । ଗନ୍ଧର୍ବବିଶେଷ—1. Name of a gandharba.
Biśwābasu
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୨ । ରାତ୍ରି—2. The night. ଦେ.ବି—ଦୋକାନରେ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଓଜନ କରିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ (ସେର, ଅଧସେର, ପାଅ, ଛଟାଙ୍କି, ଅଧ ଓ କାଣି ଆଦି ଓଜନର) ବଟକରା—The standard weight used in weighing merchandise. [ଉ—ବଣିକାର ହସ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗ ପ୍ରଭାବ; ବିଶ୍ୱାବସୁ ଇନ୍ଦ୍ର ସବୁ ଜାଣନ୍ତି । ଭଞ୍ଜ—ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।]

ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଶ୍ୱ=ସମସ୍ତ ସଂସାର+ମିତ୍ର=ବନ୍ଧୁ; ଅ ସ୍ଥାନରେ ଆ; କିମ୍ବା ବିଶ୍ୱ+ଅମିତ୍ର)—ଗାଧିରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର; ମୁନିବିଶେଷ—Name of a sage.
Biśwāmitra
[ଉ—ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ବୋଇଲେ ଅମିତ୍ର ମୋ ହେବେ, ହେବାରୁ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ବୋଲନ୍ତି ସର୍ବେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ—ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।] [ଦ୍ର—ଏ କାନ୍ୟକୁବ୍ଜର ଗାଧିରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିଲେ । ଦିନେ ଏ ମୃଗୟାର୍ଥ ଯାଇ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେଠାରେ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ କାମଧେନୁକୁ ଦେଖି ଲୋଭାକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ତାହାକୁ କିଣିବ ପାଇଁ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କୁ ପ୍ରଭୂତ ଅର୍ଥ ଯାଚିଲେ । ବଶିଷ୍ଠ ସେଥିରେ ଅସ୍ୱୀକୃତ ହେବାରୁ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଉକ୍ତ ଗାଭୀକୁ ବଳପୂର୍ବକ ନେବାକୁ ବସିଲେ; କିନ୍ତୁ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ତପଃପ୍ରଭାବରୁ ପରାଜିତ ହେଲେ । ଏଥିରୁ ସେ ବ୍ରହ୍ମତେଜର ମହିମା ଅବଗତ ହୋଇ କଠୋର ତପସ୍ୟାରେ ରତ ହେଲେ ଓ ତପସ୍ୟାର ଫଳରେ କ୍ରମଶଃ ରାଜର୍ଷି, ଋଷି, ମହର୍ଷି ଓ ବ୍ରହ୍ମର୍ଷି ଆଖ୍ୟା ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ଏବଂ ଶେଷରେ ବଶିଷ୍ଠ ତାଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମର୍ଷି ନାମରେ ଡାକିଲେ । ଏ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ଶତ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଥିଲେ; ତଥାପି ବଶିଷ୍ଠ ତହିଁରେ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ନ ଥିଲେ । ତ୍ରିଶଙ୍କୁ ନାମକ ଜଣେ ରାଜାଙ୍କୁ ଦେବତାମାନେ ପାତାଳକୁ ଖସାଇ ପକାଉଥିଲେ; ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ନିଜର ତପଃପ୍ରଭାବରେ ତାଙ୍କୁ ପତନରୁ ରକ୍ଷା କରି ଆକାଶର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ରଖାଇଲେ । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର କିଛି କାଳ ଯୁବକ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପରାମର୍ଶଦାତା ଓ ସଙ୍ଗୀ ଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମନ୍ତ୍ର ଓ ମନ୍ତ୍ରପୂତ ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । (Apte). ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମା କ୍ଷତ୍ରିୟ ରୂପରେ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେହେଁ ସେ ତପସ୍ୟା ବଳରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ନିୟମକୁ ବଦଳାଇ ପାରି ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇଥିଲେ । ସମ୍ଭବତଃ ଏହି କାରଣରୁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଥିତ ଅଛି ଯେ—ବ୍ରହ୍ମା ଯାହା ସର୍ଜନା କରିଥିଲେ, ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ତହିଁର ଓଲଟା କଥାମାନ ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ଏଥିପାଇଁ ବିଧାତାଙ୍କ ନିୟମର ବହିର୍ଭୂତ ବିଷୟକୁ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରୀ ସର୍ଜନା ବୋଲି ଲୋକେ କହୁଥାଆନ୍ତି । ଯଥା—ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ ପୁରୁଷ ସହବାସ କରିବା ବିଷୟ ବ୍ରହ୍ମା ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ଅପ୍ରାକୃତ କାମବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥକରଣ (ପୁଂମୈଥୁନ, ହସ୍ତମୈଥୁନାଦି) ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ସୃଷ୍ଟି

ବଳେ ବୋଲି ଲୋକେ କହୁଥାଆନ୍ତି ।] ବେ. ବଣ. (ବିଶ୍ୱ + ଅମିତ୍ର)—ଜଗଦ୍‌ବୈରୀ—An enemy of the universe. [ଉ—ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ସୁବାହୁର ବିନାଶ ବସ୍ତୁର—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଜୀମୂତ—ଦେ. ବି—କୁହୁଡ଼ି—Mist; fog. [ଉ—
Biswāmitra jimūta ବଳେ ମୁଁ ଦେଖି ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଜୀମୂତ—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।] [ଦ୍ର—ପୁରାଣ ମତରେ ପାଣ୍ଡବମାନେ ବନବାସକାଳରେ ଦାସଭାବରେ ମତ୍ସ୍ୟଦେଶରେ ସଙ୍ଗେ ଭ୍ରମଣ କରିବାବେଳେ ଲୋକଚକ୍ଷୁର ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା ପାଇଁ କୁହୁଡ଼ି ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ ।]

ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମାସ୍ତାନ ବ୍ରାହ୍ମଣଜାତୀୟ
Biswāmitra brāhmaṇa ନୀଚ ବ୍ରାହ୍ମଣବିଶେଷ—A class of low caste Brāhmaṇas. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ପଇତା ଥାଏ । ମାତ୍ର ଏମାନେ ଶୂଦ୍ରବତ୍ ଆଚରଣ କରନ୍ତି ।]

ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର(ତ୍ରି) ସର୍ଜନ(ନା)—ଦେ. ବି—ବିଧାତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିର ନିୟମବହିର୍ଭୂତ
Biswāmitra(tri) sarjana(nā) କାର୍ଯ୍ୟ—Any extra-
(ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ସୃଷ୍ଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) ordinary doing.
বিশ্বামিত্রী সর্জনা; বিশ্বামিত্রের সৃজন **विश्वामित्री सृष्टि**

ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରି—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରୀୟ)—ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ପରି ପ୍ରାକୃତିକ
Biswāmitri ନିୟମ ବହିର୍ଭୂତ (କାର୍ଯ୍ୟ)—(any act) Done or performed in an unnatural manner. ଦେ. ବି—ଅପ୍ରାକୃତିକ ବା ପୈଶାଚିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା (ଯଥା—ମୁଖମୈଥୁନ, ପୁଂମୈଥୁନ)—Unnatural modes of satisfying one's lust.

ବିଶ୍ୱାଲ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବିଷୟପାଳ)—୧ । ମରହଟ୍ଟା ଓ ମୁସଲମାନଙ୍କ
Biswāḷa ଅମଳର ଗ୍ରାମରକ୍ଷକ କର୍ମଚାରୀବିଶେଷ—1. Title
(ବିଶୁଆଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) of a village official during the Mahomedan and Marhatta rules. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଦରମା ବଦଳରେ ଜାଗିର ଜମି ଭୋଗ କରୁଥିଲେ ।] ୨ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ଖଣ୍ଡାୟତମାନଙ୍କର ଉପାଧି—ବିଶେଷ—2. Family title of some Kshatriyas and Khandāyats.

ବିଶ୍ୱାଳସିଂହ—ପ୍ରାଦେ.—(ଗଞ୍ଜାମ) – ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—
Biswāḷa sinha A title given by Rajas.
(ବିଶୁଆଳ ସିଂହ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଶ୍ୱାଳି—ଦେ. ବଣ.—ବିଶ୍ୱାଳକର୍ମସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the
Biswāḷi service of Biswāḷa. ଦେ. ବି.—'ବିଶ୍ୱାଳ'
(ବିଶୁଆଳି—ଅନ୍ୟରୂପ) ପଦର ବା କାର୍ଯ୍ୟ—The post or duties of a Biswāḷa.

ବିଶ୍ୱାଳି ଜାଗିରି—ଦେ. ବି.—'ବିଶ୍ୱାଳ' କାର୍ଯ୍ୟର ପାରିଶ୍ରମିକ ସ୍ୱରୂପ
Biswāḷi Jāgiri ରାଜଦତ୍ତ ନିଷ୍କର ଭୂମି—Service land
(ବିଶ୍ୱାଳ ହେତା—ଅନ୍ୟରୂପ) held by a Biswāḷa.

[ଦ୍ର—ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂରେଜ ସରକାରରେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଏହି ବିଶ୍ୱାଳପ୍ରଥା କ୍ରମଶଃ ଉଠି ଯାଉଅଛି; କିନ୍ତୁ ବିଶ୍ୱାଳ ଜାଗିରମାନ ବିଶ୍ୱାଳର ବଂଶଧରମାନେ ଭୋଗ କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଥିରେ ସାଧାରଣ ଜମିର ଅପେକ୍ଷା କମ୍ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଅଛି ଓ ସେ ଜମି ଯଦି ବିଶ୍ୱାଳର ବଂଶଧରମାନଙ୍କଠାରୁ ଅନ୍ୟ ବଂଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ହସ୍ତକୁ ଯାଏ, ତେବେ କେତୋମାନେ ପୂରା ଜମା ସରକାରଙ୍କୁ ଦେବେ ଏହିପରି ଆଦେଶ ହୋଇଅଛି ।]

ବିଶ୍ୱାସ—ସଂ. ବି – (ବି + ଶ୍ୱସ୍ ଧାତୁ = ବିଶ୍ୱାସ କରିବା + ଭାବ. ଅ)—
Biswāsa ୧ । ପ୍ରତ୍ୟୟ; ଆସ୍ଥା; ନିର୍ଭର—1. Trust; confidence; reliance. ୨ । ଶ୍ରଦ୍ଧା—2. Respect. ୩ । ଧର୍ମସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଶ୍ୱାସ—3. Religious faith. ୪ । ଧାରଣା—4. Conception; conviction. ୫ । ଆଶା—5. Hope. ଦେ. ବି—୧ । ଗୁପ୍ତକଥା—1. Secret matter. [ଉ—ଆସ ମଇତ୍ର ମୋର ପାଶ କହିବି ଏକାନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସ । ଗଜନିସ୍ତାରଣ । ଦେ. ବଣ-(ସଂ. ବିଶ୍ୱାସୀ)—ବିଶ୍ୱସ୍ତ; ବିଶ୍ୱାସର ପାତ୍ର, ବିଶ୍ୱାସର ସ୍ଥଳ—Trusted. [ଉ—ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ତୁ, ଏଣୁ କହୁଛି, ଆଜି ଦେବୁ ନଜର ବେଳ ବହି । ଭକ୍ତଚରଣ. ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।]

ବିଶ୍ୱାସ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଆଉ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
Biswāsa uṭhibā ରଖା ଯାଇଥିବା ଆସ୍ଥାର ଲୋପ ବା ବିନାଶ-
বিশ্বাস ভুটে যাওয়া The loss of confidence or trust in
विश्वास टूट जाना a person.
ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟିଯିବା, ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟିବା
ବିଶ୍ୱାସ ଉଠିଯିବା, ବିଶ୍ୱାସ ଯିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ

ବିଶ୍ୱାସ କଥା—ଦେ. ବି —୧ । ଗୋପନୀୟ କଥା—1. Confiden-
Biswāsa Kathā tial talk. ୨ । ଗୋପନୀୟ ବିଷୟ—
বিশ্বাসী কথা **गुप्त बात** 2. Confidential matter

ବିଶ୍ୱାସ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବିଶ୍ୱାସ)—୧ । କୌଣସି ବିଷୟକୁ
Biswāsa karibā ମନ ମଧ୍ୟରେ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଜାଣିବା—
বিশ্বাস করা **विश्वास करना** 1. To believe a thing.
(ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସାଧୁତା ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିର୍ଭର କରିବା—2. To believe in the honesty of a person. ୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆପଣାର ଗୁପ୍ତ କଥା କହିବା—3. To entrust a person with one's secrets. ୪ । କୌଣସି ଧର୍ମମତରେ ଆସ୍ଥା ସ୍ଥାପନ କରିବା—4. To put faith on a religious tenet.

ବିଶ୍ୱାସ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ଗୁପ୍ତ କଥା
Biswāsa kahibā ପ୍ରକାଶ କରିବା—To speak one's
বিশ্বাসীকথা বলা **गुप्तबात कहना** secrets.
ବିଶ୍ୱାସ ଖୋଲିବା, ବିଶ୍ୱାସ ଫେଡ଼ିବା
ବିଶ୍ୱାସ ଫେଡ଼ିବା, ବିଶ୍ୱାସ ଫିଟା(ଟେ)ଇବା } —ଅନ୍ୟରୂପ

ବିଶ୍ୱାସଘର(ର୍ଘ)—ଦେ· ବି—୧ । ଅଣ୍ଡକୋଷ—1. Testicles. Biśwāsaghara(rā) ୨ । ଲିଙ୍ଗ—2. Penis. ୩ । ବିଶ୍ୱାସପାତ୍ର—3 A trusted person.

ବିଶ୍ୱାସଘାତ—ସ· ବି (ବିଶ୍ୱାସ+ଘାତ)—ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିପ୍ରତି Biśwāsaghāta ପ୍ରତାରଣା କାର୍ଯ୍ୟ—Treachery to a বিশ্বাসঘাতক person who trusts on you; perfidy. बिसवासघात (ଉ—ବୃକ୍ଷ ବିଶ୍ୱାସେ କଲେ ନାଶ, ନାହିଁ ବିଶ୍ୱାସଘାତ ଦୋଷ—ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣତମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।) ଦେ· ବିଣ (ସ. ବିଶ୍ୱାସଘାତକ)—ବିଶ୍ୱାସଘାତକ—Perfidious; treacherous.

ବିଶ୍ୱାସଘାତକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଶ୍ୱାସ+ଘାତକ)—ଅବିଶ୍ୱାସୀ; Biśwāsaghātaka ଯେଉଁ ଲୋକ ତାହା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନିଷ୍ଟ କରେ; ଯେ ବିଶ୍ୱାସରେ ବିଷ ଦିଏ—Perfidious. ସ. ବି—ପ୍ରତାରକ; ବଞ୍ଚକ—(ବିଶ୍ୱାସଘାତୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) A cheat.
(ବିଶ୍ୱାସଘାତିକା, ବିଶ୍ୱାସଘାତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା[ବି], ବିଶ୍ୱାସଘାତିତା[ବି]—ବିଶେଷ୍ୟ)

ବିଶ୍ୱାସଘାତ(ତି, ତେ)କା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ସ. ବିଶ୍ୱାସଘାତକ)—Biśwāsaghāta(ti, te)kā ଅବିଶ୍ୱାସୀ; ବିଶ୍ୱାସଘାତକ—বিশ্বাসঘাতক Perfidious. ଦେ. ବି—ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା—(ବିଶ୍ୱାସଘାତ[ତି, ତେ]କୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Perfidy.

ବିଶ୍ୱାସଜନକ—ସ. ବିଣ (ବିଶ୍ୱାସ+ଜନକ)—ଯାହା ମନରେ ବିଶ୍ୱାସ Biśwāsajanaka ଜନ୍ମାଏ—Producing belief.

ବିଶ୍ୱାସନ—ସ. ବି (ବି+ଶ୍ୱସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ବିଶ୍ୱାସ (ଦ୍ର. Biśwāsana ଶ.) (ଦେଖ)—Biśwāsa (See)

ବିଶ୍ୱାସ ନାଶ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଶ୍ୱାସ+ନାଶ)—୧ । କୌଣସି Biśwāsa nāśa ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ପୂର୍ବରୁ କରାଯାଇଥିବା ପ୍ରତ୍ୟୟର ବିନାଶ ଘଟିବା—1. Loss of confidence in a person. (ବିଶ୍ୱାସଭଙ୍ଗ, ବିଶ୍ୱାସଲୋପ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଆଶାଭଙ୍ଗ—2. Disappointment.

ବିଶ୍ୱାସ ପାତ୍ର—ସ. ବିଣ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ) (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; Biśwāsa pātra ବିଶ୍ୱାସ+ପାତ୍ର)—୧ । ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ—1. Trustworthy; reliable. (ବିଶ୍ୱାସଭାଜନ, ବିଶ୍ୱାସଭୂମି, ବିଶ୍ୱାସସ୍ଥାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଯାହାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଇଥାଏ—2. Trusted.

ବିଶ୍ୱାସପ୍ରଦ—ସ. ବିଣ—ଯାହା ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମାଏ—Biśwāsaprada Producing belief.

ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ବିଶ୍ୱାସ+ଯୋଗ୍ୟ)—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ Biśwāsajogya ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଇ ପାରେ—1. Fit to be (ବିଶ୍ୱାସାର୍ହ—ଅନ୍ୟରୂପ) trusted; reliable; trustworthy (person). ୨ । ଯେଉଁ କଥାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଇ ପାରେ—2. Reliable (matter).

ବିଶ୍ୱାସରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ରାଜାଙ୍କ ଖାଦ୍ୟପାନ ଅଦି ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ କରିବା କର୍ମଚାରୀ—Title of a servant who supervises and tests Raja's food and drink. Biśwāsarā (ବିଶ୍ୱାସ ରାଏ, ବିଶ୍ୱାସରାୟ, ବିଶାସରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଶ୍ୱାସରେ ବିଷ ଦେବା—ଦେ. କି—୧ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରିବା—Biśwāsare bisha debā 1. To act perfidiously. বিশ্বাসে বিষ দেওয়া ୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ତାହାର ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ बिसवासमे बीस् देना କରିଥାଏ ସେ ତାକୁ ବିଷ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—2. To administer poison to a person who has implicit faith on you.

ବିଶ୍ୱାସହନ୍ତା—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ବିଶ୍ୱାସଘାତକ—Perfidious. Biśwāsahantā (ବିଶ୍ୱାସହନ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଶ୍ୱାସିବା—ଦେ. କି (ପଦ୍ୟ)—ବିଶ୍ୱାସ କରିବା—Biśwāsibā [ଉ—ମୁଁ ମୂଢ଼ ନ ଜାଣି ଅଜ୍ଞାନେ, ବିଶ୍ୱାସି ବୃଦ୍ଧଙ୍କ বিশ্বাসা बिस्वसना ବଚନେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ବିଶ୍ୱାସୀ—ସ. ବିଣ (ବିଶ୍ୱାସିନ୍; ବିଶ୍ୱାସ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ; ୧ମା. ୧ବ)—Biśwāsi ୧ । ଯାହାର ଅନ୍ୟଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି, ବିଶ୍ୱାସକାରୀ—(ବି. ଅବିଶ୍ୱାସୀ) 1. Believing; confident. ୨ । ଯାହାଠାରେ ଅନ୍ୟର ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି—2. Trusted. ୩ । ଯାହାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଇ ପାରେ; ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ—3. Trustworthy; reliable. ୪ । ପ୍ରଭୁଭକ୍ତ—4. Faithful ୫ । କୌଣସି ଧର୍ମମତରେ ବା ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ ଆସ୍ଥାବାନ୍—5. Having firm faith in a religious tenet or in God.

ବିଶ୍ୱାସୀ ନେବା—ଦେ. କି. (ମାଦଳାପାଞ୍ଜି)—ବିଶ୍ୱାସ ବା ପ୍ରତ୍ୟୟ ଜନ୍ମାଇ Biśwāsi nebā ଅଯତ୍ତ କରିବା—To bring a person under one's control by producing confidence in his mind.

ବିଶ୍ୱାସେ—ଦେ. କି. ବିଣ—୧ । ନିଶ୍ଚୟ—1. Certainly. ୨ । ମୁଁ Biśwāse ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି—2. I trust. (ଉ—ଅଜାତ ଦ୍ୱାଦଶ নিশ্চয় ବରଷେ, ଜାତ ମୁଁ ହୋଇବି ବିଶ୍ୱାସେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ବିଶ୍ୱାସ୍ୟ—ସ. ବିଣ. (ବି+ଶ୍ୱସ୍ ଧାତୁ=ବିଶ୍ୱାସ କରିବା+କର୍ମ. ଯ)—Biśwāsya ବିଶ୍ୱସନୀୟ; ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ—Reliable; trustworthy.

ବିଷ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବ୍ୟାପିବା—1. To spread. ୨ । ବିଶ୍ଳେଷଣ Bish (root) କରିବା—2. To analyse. ୩ । ସେଚନ କରିବା—3. To sprinkle ୪ । ବିପ୍ରୟୋଗ କରିବା-4. To separate; to bring about dissolution. ୫ । ସେବନ କରିବା—5. To drink; to enjoy. ୬ । ଭେଦ କରିବା; ବିଦ୍ଧ କରିବା—6. To pierce.

ବିଷ୍—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବିଷ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟାପିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ଯେଉଁ ମଳ
Bish ନାଡ଼ିରେ ବ୍ୟାପେ)—ବିଷ୍ଠା; ମଳ—Ordure; dung.

ବିଷ—ସଂ. ବି. (ବିଷ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟାପିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଦେହ
Bisha ତମାମ୍ ବ୍ୟାପିଯାଏ)—୧। ଗରଳ; କାଳକୂଟ; ହଳାହଳ; ପ୍ରାଣନାଶକ ଦ୍ରବ୍ୟ—1. Poison; virus; venom. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବସ୍ତୁଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣୀର ପ୍ରାଣନାଶ ଘଟେ, ତାହାର ନାମ ବିଷ। ସ୍ଥାବର ଓ ଜଙ୍ଗମ ଭେଦରେ ବିଷ ଦୁଇ ପ୍ରକାର। ସର୍ପାଦି ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ବିଷକୁ ଜଙ୍ଗମ ଓ ବୃକ୍ଷ, ପ୍ରସ୍ତରାଦି ଓ ଖଣିରୁ ଜାତ ବିଷକୁ ସ୍ଥାବର ବିଷ ବୋଲାଯାଏ। ବିଷ ଶରୀରରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପ୍ରଥମେ ରକ୍ତରେ ମିଶି ହଠାତ୍ ଦେହ ତମାମ ବ୍ୟାପିଯାଏ ଓ ଶେଷକୁ ପ୍ରାଣନାଶ କରେ। ବିଷ ପ୍ରାଣନାଶକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଯଥାର୍ଥରୂପେ ଶୋଧିତ ହୋଇ ରୋଗର ଅବସ୍ଥାନୁସାରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଗଲେ ଜରା ବ୍ୟାଧି ନିବାରଣ କରେ। ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥାବର ବିଷକୁ ତିନି ଦିନ ଗୋ ମୂତ୍ରରେ ବତୁରାଇ ତା ପରେ ନାନା ଉପାୟଦ୍ୱାରା ଶୋଧନ କରି ଔଷଧରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ। ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ପ୍ରଥମେ ବିଷ କ୍ଷୀର-ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନରୁ ଗରଳରୂପେ ବାହାରିଥିଲା।] ୨। ଜଳ; ବାରି—2. Water. ୩। ପଦ୍ମାଦିଙ୍କର ମୃଣାଳ—3. Stalk of lotus. ୪। ବିଷନାଭି; ମେଣ୍ଢାସିଂଘା—4. Aconite. [ଦ୍ର—ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର ପାର୍ବତୀୟ ବୃକ୍ଷ। ଏହାର ଫୁଲରୁ ନାଲି ରଙ୍ଗ ହୁଏ। ଏହାର ମୂଳ ଅତି ବିଷାକ୍ତ।] ୫। ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଅନିଷ୍ଟକର ଯେ କୌଣସି ବିଷୟ—5. Any thing injurious to health. (ଯଥା—"ଅଜୀର୍ଣ୍ଣେ ଭୋଜନଂ ବିଷଂ;—ବୃଦ୍ଧସ୍ୟ ତରୁଣୀ ବିଷଂ" ଚାଣକ୍ୟ ଶ୍ଲୋକ) [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ମତରେ ବିଷ, ଗରଳ ଓ କ୍ଷେଡ଼ ବିଷର ପର୍ଯ୍ୟାୟ। ବିଷ ୯ ପ୍ରକାର—୧। ବତ୍ସନାଭ, (ଏ ଗଛର ପତ୍ର ବେଗୁନିଆ ପତ୍ର ପରି ଓ ଏ ଗଛ ପାଖରେ ଥିବା ଅନ୍ୟ ଗଛ ବଢ଼େ ନାହିଁ। ଏ ବିଷର ଆକୃତି ବାଛୁରିର ନାଭି ପରି) ୨। ହାରିଦ୍ର (ଏ ଗଛର ମୂଳ ହଳଦି ପରି)। ୩। ସକ୍ତୁକ (ଏ ଗଛର ଗ୍ରନ୍ଥିସମୂହ ଛତୁଆ ପରି ଚୂର୍ଣ୍ଣରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ)। ୪। ପ୍ରଦୀପନ (ଏ ବିଷ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ, ଦୀପ୍ତିଶୀଳ ଓ ଅଗ୍ନି ପରି ପ୍ରଭାଯୁକ୍ତ; ଏହା ସେବନ କଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦାହ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ)। ୫। ସୌରାଷ୍ଟ୍ରିକ (ସୁରାଷ୍ଟ୍ର ବା ଗୁଜରାଟରେ ଉତ୍ପନ୍ନ)। ୬। ଶୃଙ୍ଗିକ (ଏ ବିଷକୁ ଗାଈ ଶିଂଘରେ ବାନ୍ଧି ଦେଲେ ସେ ଗାଈର ଦୁଧ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ), ୭। କାଳକୂଟ (କଥିତ ଅଛି, ଦେବାସୁର ଯୁଦ୍ଧରେ ଦେବନିହତ ପୃଥୁମାଳି ଦୈତ୍ୟର ରକ୍ତରୁ ଅଶ୍ୱତ୍ଥବୃକ୍ଷ ପରି ଗୋଟିଏ ଗଛ ଜନ୍ମିଥିଲା, ସେହି ଗଛର ନିର୍ଯ୍ୟାସ କାଳକୂଟ, ଏହା ଅହିକ୍ଷେତ୍ର, ଶୃଙ୍ଗବେର, କୋଙ୍କଣ ଓ ମଳୟ ଦେଶରେ ଜନ୍ମେ)। ୮। ହଳାହଳ (ଏ ଗଛର ଫଳ ଦ୍ରାକ୍ଷା ସଦୃଶ ଓ ଗୁଚ୍ଛାକାର, ଏଥିର ପତ୍ର ତାଳପତ୍ର ପରି, ଏ ଗଛର ତେଜରେ ନିକଟସ୍ଥ ବୃକ୍ଷମାନ ପୋଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି, ଏହା କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟା, ହିମାଳୟ, ଦକ୍ଷିଣ ସମୁଦ୍ରର ତୀରଭୂମିରେ ଓ କୋଙ୍କଣ ପ୍ରଦେଶରେ ଜନ୍ମେ ଓ ୯। ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର (ଏ ବୃକ୍ଷର ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ସାରଭାଗ କପିଳବର୍ଣ୍ଣ; ଏହା ମଳୟ ପର୍ବତରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ)। ବିଷମାନଙ୍କୁ ୪ ଜାତିରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି। ୧। ପାଣ୍ଡୁବର୍ଣ୍ଣ—ବ୍ରାହ୍ମଣ—ଏହା ରସାୟନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ। ୨। ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ଏହା ଶରୀରପୁଷ୍ଟିପୋଷଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗେ; ୩। ପୀତବର୍ଣ୍ଣ, ବୈଶ୍ୟ, ଏହା କୁଷ୍ଠବିନାଶନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଓ ୪। କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ଶୂଦ୍ର, ଏହା ପ୍ରାଣନାଶକ। ବିଷମାନ ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରାଣନାଶକ, ବାତଘ୍ନ, କଫନାଶକ, ଯୋଗବାହୀ, ମତ୍ତତାଜନକ, ସମସ୍ତଶରୀରବ୍ୟାପକ, ଦେହ—ସନ୍ଧିବନ୍ଧନର ଶିଥିଳକାରକ। ଶୋଧିତ ହୋଇ ଉପଯୁକ୍ତ ମାତ୍ରାରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଗଲେ ବିଷ ପ୍ରାଣପ୍ରଦ, ରସାୟନ, ତ୍ରିଦୋଷଘ୍ନ, ପୁଷ୍ଟିକାରକ ଓ ବୀର୍ଯ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ ହୁଏ। ମହୁରା ନାମକ ବିଷକୁ ଅମୃତ ବୋଲାଯାଏ, ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ ମାତ୍ରାରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଗଲେ କଫଜ, ବାତଜ ରୋଗମାନ, ସନ୍ନିପାତ ଜ୍ୱର, ଉତ୍କଟ ଆମବାତ ଓ ଦାରୁଣ ହୃଦ୍ରୋଗ ନିବାରିତ ହୁଏ। ଅର୍କକ୍ଷୀର, ମନସା ସିଜୁର ଅଠା, ଈଶ-ଲାଙ୍ଗଳିଆ, କରବୀର, କାଇଁଚ, ଅଫିମ ଓ ଧୂତୁରା ଏ ସାତଟି ଉପବିଷ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ।] ଦେ. ବି.—୧। ବିଷୟା (ଦେଖ)—1. Bishayā (See) ୨। ବିଷୟ—2. Matter. [ଉ—ପ୍ରଜାବୃନ୍ଦ ମୁଖଚନ୍ଦ୍ର, ପଳାଇ ଯାଉଛି କି ଅନ୍ଧକାର ସେ, ସଖୀଏ ଜାଣନ୍ତି ବିଷ ଯେ। ଉପେ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ।] ୩। ହେତୁ—3. Cause. [ଉ—କ୍ଷଣକୁ ତିଳ କ୍ଷଣ ତୁଟିର ପ୍ରାୟେ ଲୀନ କି ବିଷେ। ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ।] ୪। ବିଷଦୃଷ୍ଟି ଭୟ—4. Apprehension of an unfavourable look. [ଦ୍ର—ଅଠମଙ୍ଗଳାଠାରୁ ତିନି ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନୂଆ ବୋହୂ କାହା ମୁହଁକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ। କାରଣ ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ—ଏହି ତିନି ଦିନ ଯେ ନୂଆବୋହୂର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁବ, ସେ ବୋହୂକୁ ବିଷଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବ। ତହିଁରେ ବୋହୂ ବାପଘରୁ ଗୁଡ଼ ନେଇ ଆସେ। ଦଶମଙ୍ଗଳା ଦିନ ସେହି ନୂଆବୋହୂ ଗୁଡ଼ ଡିବା ଧରି ବାହାରିଲା ପରେ, ଯାହାକୁ ଦେଖିବ, ସେ ନୂଆବୋହୂକୁ ଅମୃତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁବ।] ୫। ଗରଜ—5. Urgency. ଉ—ମୋର କି ବିଷ ପଡ଼ିଛି। ପ୍ରାଦେ.—(ଗଡ଼ଜାତ) ବି—(ସଂ. ବିଷୟ)—ଗ୍ରାମପୁଞ୍ଜ; ପ୍ରଗନ୍ନା—Pergunna; a group of villages.
(ବିଷେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଷଇ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବିଷୟୀ)—୧। ବିଷୋଇ—(ଦେଖ)—
Bishai Bisoi (See) ୨। ହିସାବ ପତ୍ର ଲେଖିବା ରାଜ-
(ବିଷେଇ, ବିଷୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) କର୍ମଚାରୀ—2. An accountant; a clerk. ୩। ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—3. Family title of Sudras. ଦେ. ବିଣ.—

ସଂସାରବିଷୟାସକ୍ତ — Addicted to worldly concerns.

ବିଷ ଉତାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବିଷ+ଉତ୍ତରଣ)—୧ । ସାପ
Bisha utāribā ଇତ୍ୟାଦିର ବିଷକୁ ଔଷଧ ଦ୍ୱାରା କିମ୍ବା ମନ୍ତ୍ର
ବିষ নাবা(মা)ন ସାହାଯ୍ୟରେ ଦୂରୀଭୂତ କରିବା—1. To coun-
বিষ উতারো teract the effect of serpent or other
(ବିଷ ଉତୁରିବା—ବିଶେଷ୍ୟ ରୂପ) poison from a person.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟ ଲୋକର ମନରୁ କ୍ରୋଧ, ଗର୍ବ ପ୍ରଭୃତିକୁ ଦୂର କରି ତାକୁ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ କରିବା—2. To remove anger, pride etc from the mind of a person.

ବିଷ କଣ୍ଟକିନୀ—ସଂ. ବି—ବନ୍ଧ୍ୟା କର୍କୋଟିକୀ (ଦେଖ)—
Bisha kanṭakinī Bandhyā karkkoṭaki (See)
(ବିଷ କଣ୍ଟକୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଥାଏ, ସେ ସ୍ଥାନକୁ ସାପ ଆସେ ନାହିଁ ।]

ବିଷ କଣ୍ଠ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଷ+କଣ୍ଠ)—୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ—
Bisha kontha 1. Śiba. ୨ । ସର୍ପ—2. Snake. (ଉ—
ବିଷକଣ୍ଠେ ଯାଉଁଥିଲେ ବୋଲୁଥିଲେ କେହି । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୩ । (ବିଷ ପଦ୍ମନାଡ଼ ପରି କଣ୍ଠ ଯାହାର) ବଗ—3. The paddy bird; Ardea Nivea (bird). ୪ । ମୟୂର—4. Peacock.

ବିଷ କୁମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବିଷ+କୁମ୍ଭ)—୧ । ଗରଳ ଥିବା
Bisha kumbha ମାଠିଆ—1. A jar full of poison.
विष खपरा, विषकी खान् ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ହିଂସାପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଦୟ—
2. (figurative) Malicious heart.

ବିଷକୁମ୍ଭ ପୟୋମୁଖ—ସଂ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ପାତ୍ରର ଭିତରେ ବିଷ ଓ
Bishakumbha payomukha ମୁହଁ ପାଖେ ଦୁଗ୍ଧ ଥାଏ—
1. A pot which contains poison in the inside and milk at the mouth. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯେଉଁ ଲୋକ ମୁହଁରେ ମିତ୍ରତା ଦେଖାଇ ଅନ୍ତରରେ ଶତ୍ରୁତା ରଖିଥାଏ—2. (figurative) A person who entertains inimical feelings in the heart and exhibits friendly feelings outside.
[ଦ୍ର—ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ପ୍ରିୟବାଦୀ ଓ ପରୋକ୍ଷରେ କାର୍ଯ୍ୟହନ୍ତା ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଚାଣକ୍ୟ ଶ୍ଲୋକର ଶେଷ ଚରଣ ।]

ବିଷ କୃମି—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବିଷ+କୃମି)—ବିଷରୁ ଜାତ ହେବା
Bisha krumi ବା ବର୍ଦ୍ଧିତ ପୋକ—A worm born in or bred by poison.

ବିଷ କୋଷ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବିଷ+କୋଷ)—ବିଷପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁଣି—
Bisha kosha A bag full of poison.

ବିଷକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ବି+ସନ୍ଜ୍ ଧାତୁ=ଅଲିଙ୍ଗନ କରିବା; ଲାଗିବା+
Bishakta କର୍ତ୍ତୃ. ତ; ସନ୍ଧି ବିଧାନ)—୧ । ଆସକ୍ତ—1. Addicted to. ୨ । ସଂଲଗ୍ନ—2. Attached.

ବିଷକ୍ରିୟା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷ+କ୍ରିୟା)—ଜୀବ ବା ବୃକ୍ଷାଦିର
Bishakriyā ଦେହରେ ବିଷର କାର୍ଯ୍ୟ—The action of poison on the body of an animal or vegetable.

ବିଷ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆତ୍ମଘାତ ପ୍ରାଣନାଶ ପାଇଁ ବିଷସେବନ
Bisha khāibā କରିବା—To take poison to
বিষ খাওয়া **विष खाना** commit suicide.

ବିଷ ଖିଆ— ବି—ବିଷ ଖାଇ ଛଟପଟ ହେବା ଅବସ୍ଥା—The state
Bisha khiā of restlessness due to one's having
বিষ খাওয়া imbibed poison. ଦେ. ବି—ବିଷ ଖାଇଥିବା
विष खाना (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person) Who has taken
বিষ খাওয়া **विषखायाहुआ** poison.

ବିଷ ଖୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହତ୍ୟା କରିବାପାଇଁ ତାକୁ
Bisha khoibā ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ବିଷ ସେବନ କରାଇବା—
(ବିଷ ଦେବା, ବିଷ ଖୁଆଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To poison a
বিষ খাওয়ান; বিষ দেওয়া person to kill him; to
विष खिलाना administer poison to a person.

ବିଷ ଗୋଡ଼ ଧୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ସାଇପୁର) ବି—ବିବାହ ପରେ ବଧୂ
Bisha gorḍa dhuā ସ୍ୱାମିଗୃହରୁ ବାପଘରକୁ ଫେରିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଶ୍ୱଶୁରଘରକୁ ଯିବା—The going of the bridegroom to his father-in-law's house on invitation before the bride comes back to it after marriage.

ବିଷ ଗୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜହର ଗୋଳିବା; ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟରେ ବିଷ-
Bishagoḷibā ମିଶାଇବା—To mix poison with one's
[ବିଷଗୋଳା(ଳେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] food.
বিষ গোলা **विष घोलदेना**

ବିଷଘଟିତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ବିଷ+ଘଟିତ)—ବିଷମିଶ୍ରିତ;
Bishaghatita ଯହିଁରେ ବିଷ ମିଶିଥାଏ (ଔଷଧ)—
(a medicine) Mixed with poison.

ବିଷଘା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗୁଳୁଚି (ଦେଖ)—
Bishaghā Guḷuchi (See)

ବିଷଘାତୀ—ସଂ. ବିଣ (ବିଷ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍=ବିଷଘାତିନ୍
Bishaghāti ୧ମା. ୧ବ)—ବିଷନାଶକ; ଯାହା ବିଷର କ୍ରିୟାକୁ
(ବିଷଘାତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ନାଶକରେ—Antidotal; serving as
(ବିଷନାଶକ—ଅନ୍ୟରୂପ) an antidote. ସଂ. ବି—୧ ।
ଚମ୍ପକ ଗଛ—1. The Champka tree ୨ ।
ଶିରୀଷ ଗଛ—2. The Śirisha tree. ୩ । ଭାଲିଆ (ଉ. ଶ.)—3. Marking nut. ୪ । ଭୂକଦମ୍ବ, ଉ. ଶ. (ଦେଖ)—4. Bhukadamba (See). ୫ । ଗନ୍ଧତୁଳସୀ ଉ. ଶ. (ଦେଖ)—5. Gandhatuḷasī (See)

ବିଷଘ୍ନ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—(ବିଷ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିଷଘାତୀ
Bishaghna (ଦେଖ)—Bishaghāti (See).
(ବିଷଘ୍ନୀ, ବିଷଘ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଷଘ୍ନୀ—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବିଷ+ହନ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ +ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—(ବିଷଘ୍ନ+ଈ) ବିଷଘ୍ନର ସ୍ତ୍ରୀ. ଲିଙ୍ଗ—Feminine of bishaghna. ସ. ବି—
Bishaghni
୧ । ହିଲମୋଚିକା; ହିଳମିଚ ଶାଗ—1. A kind of aquatic potherb. ୨ । ହଳଦୀ; ହଳଦୀ—2. Turmeric. ୩ । ରକ୍ତ ପୁନର୍ନବା; ନାଲିପୁରୁଣୀ—3. The red variety of hogweed. ୪ । ବୃଶ୍ଚିକାଳୀ; ବିଛୁଅତି ଗୁଳ୍ମ—4. The stinging nettle ୫ । ମହାକାଳ; ଇନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ; ଘାଣ୍ଟକୋଡ଼ମେଇଲତା—5. Colocynth. ୬ । ମହାକରଞ୍ଜ ଗଛ—6. A large species of Karañja tree. ୭ । ଭୁଇଁ ଅଁଳା (ବୃ. ଶ) (ଦେଖ)—7. Bhuiñ a-añlā (See). ୮ । ବନ ତୁଳସୀ (ବୃ. ଶ)—8. The wild basil plant. ୯ । ଦେବଦାଲୀ (ବୃ. ଶ) (ଦେଖ)—9 Debadāli (See). ୧୦ । କାଠିଆ କଦଳୀ (ବୃ. ଶ)—10. A varity of plantain used in curry. ୧୧ । ଧଳା ଅପାମାର୍ଗ (ବୃ. ଶ)—11. The white variety of Apāmārga. ୧୨ । ରାସ୍ନା (ବୃ. ଶ)—12. Rāsnā (See).

ବିଷଚକ୍ର—ସ. ବି—ଚକୋର ପକ୍ଷୀ (ବୃ. ଶ) (ଦେଖ)—
Bishachakra Chakora bird (See).

ବିଷ ଚଢ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଦେହସାକ ବିଷ ବ୍ୟାପିବା—The
Bisha chahaṭibā diffusion or taking effect of
বিষউঠা **বিষচড়না** poison in the system.
(ବିଷ ଘାରିବା, ବିଷ ଚଢ଼ିବା, ବିଷ ଚଢ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଷ ଚିକିତ୍ସା—ସ. ବି—(ବିଷ+ଚିକିତ୍ସା)—ବିଷର ମନ୍ଦ ଫଳର ପ୍ରତି-
Bisha chikitsā କାର—Treatment for poisoning.

ବିଷ ଜୁଷ୍ଟ—ସ. ବିଣ—(ତସ୍ଥା ତତ୍; ବିଷ+ଜୁଷ୍ଟ)—୧ । ବିଷମୟ—
Bisha jushṭa 1. Poisonous. ୨ । ବିଷଜର୍ଜ୍ଜରିତ—
2. Poisoned; affected by poison.

ବିଷ ଜ୍ୱର—ସ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି; ମହିଷ ପକ୍ଷରେ ଜ୍ୱରବେଗ ମାରାତ୍ମକ
Bisha jwara ଥିବାରୁ)—ମହିଷ—Buffalo (Apte).

ବିଷଜ୍ୱାଳା—ସ. ବି—ଶରୀରରେ ବିଷଜନିତ ଦାହ—The burning
Bishajwālā sensation or smartings or bad
বিষের জ্বালা effect caused by poison.
(ବିଷଜାଳା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) [ବିଷଦାହ—ଅନ୍ୟ ଦେଶଜ ରୂପ]

ବିଷ ଜର୍ଜରିତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ତସ୍ଥା ତତ୍; ବିଷ+ଜର୍ଜରିତ)—ବିଷ-
Bisha jarjarita ଜ୍ୱାଳାରେ ଅସ୍ଥିର—Restless on
(ବିଷଜର୍ଜରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) account of poisoning.

ବିଷ ଝଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ· କ୍ରି—ମନ୍ତ୍ର ଓ ଔଷଧାଦିଦ୍ୱାରା ଶରୀରରୁ
Bisha jharḍā(rḍe)ibā ବିଷକୁ କାଢ଼ିଦେବା—To
বিষ ঝাড়ান; বিষ তোলান extract poison from the
বিষ ঝড়ানা body of a poisoned person.
(ବିଷ ଝାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବିଷ ଝଡ଼ିବା—ବିଶେଷ୍ୟରୂପ)

ବିଷଣି—ସ. ବି—ହଳାହଳ; ଗରଳ—
Bishaṇi Violent or fatal poison.

ବିଷଣ୍ଣ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ସଦ୍ ଧାତୁ=ଅବସନ୍ନ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Bishaṇṇa ତ)—୧ । ବିଷାଦଯୁକ୍ତ; ଦୁଃଖିତ—1. Dejected;
(ବିଷଣ୍ଣତା—ବିଶେଷ୍ୟ) cast down; sorrowful.
(ବିଷଣ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମଳିନ—2. Pale.

ବିଷଣ୍ଣ ଚିତ୍ତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଷଣ୍ଣ+ଚିତ୍ତ)—ଯାହାର
Bishaṇṇa chita ମନ ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ—Sorrowful. ସ. ବି.
ବିଷଣ୍ଣଚେତାଃ, ବିଷଣ୍ଣମନାଃ, ବିଷଣ୍ଣହୃଦୟ } ଅନ୍ୟରୂପ (କର୍ମଧା, ବିଷଣ୍ଣ+ଚିତ୍ତ)—ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ ମନ—
Sorrowful mind.

ବିଷଣ୍ଣ ବଦନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଷଣ୍ଣ+ବଦନ)—
Bishaṇṇa badana ଯାହାର ମନ ଦୁଃଖରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ—
(ବିଷଣ୍ଣ ମୁଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) With a dejected face.
(ବିଷଣ୍ଣବଦନା, ବିଷଣ୍ଣମୁଖୀ[ଖା]—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବି (କର୍ମଧା; ବିଷଣ୍ଣ +ବଦନ)—ମଳିନମୁଖ—Dejected face.

ବିଷତନ୍ତ୍ର—ସ. ବି.—ସର୍ପ ଆଦିଙ୍କ ବିଷ ଦୂର କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା (ବୃ. ଶ)—
Bishatantra The mode of extracting serpent poison from the body.

ବିଷତରୁ—ସ· ବି—କୋଚିଲା ଗଛ (ବୃ. ଶ.)—Nux Vomica
Bishataru (ବିଷଦ୍ରୁମ—ଅନ୍ୟରୂପ) tree.

ବିଷତିନ୍ଦୁ—ସ. ବି—କୋଚିଲା (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Bishatindu Nux Vomica.

ବିଷଦ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଷ+ଦା ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Bishada ଅ)—୧ । ଯେ ଜୀବକୁ ମାରି ପକାଇବା ପାଇଁ ବିଷ
(ବିଷଦାତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରୟୋଗ କରେ; ଆତତାୟୀ—
ବିଷଦା, ବିଷଦାତ୍ରୀ } ସ୍ତ୍ରୀ 1. Poisoning; administering poison for killing. ୨ । ବିଶଦ (ଦେଖ)—2. Bisada (See). ୧ । ସ. ବି—ମେଘ—1. Cloud. ୨ । ବିଶଦ (ଦେଖ) —2. Bisada (See) ୩ । ଗରଳ ବା ବିଷ ଦେଇ ଯେ ଲୋକଙ୍କୁ ମାରି ପକାଏ—3. Poisoner.

ବିଷଦଂଷ୍ଟ୍ରା—ସ. ବି—୧ । (ମ· ପ. ଲୋ)—ସାପର ବିଷମୟ ଦାନ୍ତ—
Bishadamshṭrā 1. Fangs of a poisonous snake. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ସର୍ପକଙ୍କାଳିକା ଲତା (ବୃ. ଶ.)—2. A kind of herbal creeper. ୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ନାଗଦମନୀ (ବୃ. ଶ.)—3. Indian wormwood.

ବିଷଦଂଶ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବିଡ଼ାଳ—
Bishadamsa Cat.

ବିଷଦନ୍ତ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବିଷ+ଦନ୍ତ)—୧ । ସର୍ପର ଯେଉଁ
Bishadanta ଦନ୍ତରେ ବିଷ ଥାଏ—1. Poisonous fangs of serpents. ୨ । ଜୀବମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଦନ୍ତରେ ବିଷ ଥାଏ—2 Poisonous teeth of certain animals. ୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଷ+ଦନ୍ତ)—

ଆଶୀବିଷ; ସର୍ପ—3. Serpent. ୪ । ବିଡ଼ାଳ (ହି. ଶ.)—4. Cat.

ବିଷଦମାର୍ଗ—ଦେ. ବି—ଆକାଶମାର୍ଗ; ଆକାଶପଥ—The sky; **Bishadamārga** aerial route. (ଉ—ବିଷଦଙ୍କର ଘୋଡ଼ାଏ ଅଛିର, ବିଷଦମାର୍ଗରେ ଗମନ କରି—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଷଦାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷ+ଦାନ)—ପ୍ରାଣନାଶକ ଦ୍ରବ୍ୟ **Bishadāna** ଖାଇବାକୁ ଦେବା—Administration of (ବିଷ ପ୍ରଦାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) fatal poison.

ବିଷ ଦାନ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିଷ ଦନ୍ତ)—ସର୍ପର ଯେଉଁ ଦାନ୍ତରେ ବିଷ **Bisha dānta** ଥାଏ—The poisonous fangs of a (ବିଷି ଦାନ୍ତ—ଗ୍ରାମ୍ୟ ରୂପ) serpent. [ଦ୍ର—ନାଗ ଆଦି ବିଷଧର
विष दाँत ସର୍ପର ପାଟିର ଦୁଇ ପାଖରେ ଯେଉଁ ଦୁଇଟି ଦାନ୍ତ ଥାଏ,
बिसाही, बिषैला दाँत ତାହାକୁ 'କାଳ' ଓ 'ବିକାଳ' ବୋଲିଯାଏ
ଏହି ଦାନ୍ତର ମୂଳରେ ବିଷକୋଷ ଥାଏ । ସର୍ପ ଦନ୍ତାଘାତ କରିବା ମାତ୍ରେ ସେହି ଥଳୀରୁ ଗରଳ ବାହି ସେହି କ୍ଷତ ସ୍ଥାନରେ ପଶେ ଓ ସେଠାରୁ ଦେହସାର ବିଷ ଚଢ଼ିଯାଏ । ବିଷ ଦାନ୍ତ ଛଡ଼ା ସାପର ଅନ୍ୟ ଦାନ୍ତକୁ ଆହାର ଦାନ୍ତ ବୋଲିଯାଏ ।]

ବିଷ ଦାନ୍ତ ଓ(ଉ)ପାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବିଷଦନ୍ତ+ଉତ୍ପାଟନ)—**Bisha dānta o(u)pārdibā** ୧ । ସାପର ବିଷ ଦାନ୍ତକୁ ଭାଙ୍ଗି ସାପକୁ ବିଷହୀନ କରିବା—1. Extracting the fangs of a serpent. [ଦ୍ର—ସାପର ବିଷ ଦାନ୍ତ ଭାଙ୍ଗି ଦେବା ପରେ ଯେବେ ସେ ଦଂଶନ କରେ ସେ ଅଘାତରେ ଆପଦ ଘଟିବାର ସମ୍ଭାବନା ନ ଥାଏ ।]

ବିଷ ଦାନ୍ତ ଭାଙ୍ଗିବା }
ବିଷ ଦାନ୍ତ ଭାଙ୍ଗିଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବିଷ ଦାନ୍ତ ଝଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ ଦେବା }

विष दाँत भाङ्गा(तोला)
विषैला दाँत उखाड़ना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ହାତରୁ ଅନ୍ୟର ଅନିଷ୍ଟ କରିବାର କ୍ଷମତା ଛଡ଼ାଇ ନେବା—2. (figurative) To deprive a person of the power of injuring others.

ବିଷ ଦାନ୍ତ ଉପୁଡ଼ିବା }
ବିଷ ଦାନ୍ତ ଭାଙ୍ଗିଯିବା } ବିଶେଷ୍ୟ ରୂପ
ବିଷ ଦାନ୍ତ ଝଡ଼ିବା }

ବିଷଦିଆ—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ବିଷଦଗ୍ଧ, ବିଷଦାତ୍ର)—୧ । ବିଷଲିପ୍ତ—**Bishadia** 1. Smeared with poison. ୨ । ବିଷଦାନ-
विष देनेवाला କାରୀ—2. Administering poison for
विषैला killing animals or men. [ଉ—ଗୃହଦାହୀ
विष देनेवाला ତାଉତାଉଲୋକୀ ବିଷଦିଆ, ସୋମବିକ୍ରୟୀ ମିତ୍ର—ଦ୍ରୋହିତ ଖଚୁଆ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।]

ବିଷଦିଗ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(୭ମୀ ତତ୍; ବିଷ+ଦିଗ୍ଧ)—୧ । ବିଷ-**Bishadigdha** ଜର୍ଜରିତ—1. Overpowered with (ବିଷଦିଗ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) poison. ୨ । ବିଷଲିପ୍ତ—2. Besmeared with poison. ବିଷଦିଗ୍ଧ ବପୁ ପ୍ରାୟେ ବହିପୂର୍ଣ୍ଣ, ଶଙ୍କା ଉପୁଜାଏ ଚିତ୍ତେ ଖାଇବା । ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।]

ବିଷଦୁଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ.—(୩ୟା ତତ୍; ବିଷ+ଦୁଷ୍ଟ)—ବିଷାକ୍ତ—**Bishadushṭa** Poisoned.

ବିଷଦୂଷଣ—ସଂ. ବିଣ.—ବିଷଦୂରକାରୀ (ହି. ଶ.) **Bishadūshaṇa** Removing the effects of poison.

ବିଷଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି.—(ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧା, ବିଷ+ଦୃଷ୍ଟି)—ବିଷନୟନ **Bisha drushṭi** (ଦେଖ) Bishanayana (See)

ବିଷଦୋଷ—ସଂ. ବି.—(ବିଷ+ଦୋଷ)—ଶରୀରରେ ବିଷ ପ୍ରବେଶ-**Bishadosha** ଜନିତ ଉପଦ୍ରବ—The bad results due to the entry of poison into the system.

ବିଷଧର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବିଷ+ଧୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; **Bishadhara** —ଯେ ବିଷଧାରଣ କରିଅଛି)—ଭୁଜଙ୍ଗ; ସର୍ପ; (ବିଷଧରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେଉଁ ସର୍ପର ବିଷଦନ୍ତ ଅଛି; (ଯଥା—ନାଗ, ଗୋଖର, ଚନ୍ଦ୍ର, ବୋଡ଼ା)—Poisonous snake. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ବିଷଥାଏ—Poisonous.

ବିଷଧାତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଷ+ଧାତ୍ରୀ=ଧାଈ)—ମନସା ଦେବୀ—**Bishadhātrī** The Goddess Manasā.

ବିଷଧାରଣ—ସଂ. ବି (ବିଷ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ସର୍ପ—**Bishadhāraṇa** Snake. (ଉ—ବିହିର ହରିଣ ବି ବିଷଧାରଣ ବେନି ବିଶପ୍ତ ଜନ୍ମକଲା । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଷନୟନ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧାରୟ ବିଷ+ନୟନ)—**Bishanayana** ୧ । ବିଷଦୃଷ୍ଟି; ହିଂସାପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି—1. Malignant glance. ୨ । ପ୍ରତିକୂଳ ଦୃଷ୍ଟି—2. Unfavourable look. ୩ । ବେଅନୁଗ୍ରହ—3. Disfavour. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ଦୃଷ୍ଟି ବିଷମୟ ଅଟେ; ଯାହାର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରେ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବ ବିଷଜର୍ଜରିତ ହୁଏ—(one) Having an eye which poisons the obiect.

ବିଷନୟନା }
ବିଷନେତ୍ରା } ସ୍ତ୍ରୀ

ବିଷନାଶ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷ+ନାଶ)—ବିଷକ୍ରିୟାର ଲୋପ **Bishanāśa** ବା ନିଷ୍ଫଳୀକରଣ—The nullification or (ବିଷଧ୍ୱଂସ—ଅନ୍ୟରୂପ) counteracting of the effect of poison.

ବିଷନାଶନ—ସଂ. ବିଣ (ବିଷ+ନାଶନ)—ବିଷଦୋଷନାଶକ; **Bishanāśana** ବିଷଘ୍ନ—Antidotal; counteracting the effects of poison.

ବିଷଧ୍ୱଂସୀ, ବିଷନାଶକ, }
ବିଷନାଶୀ, ବିଷହରଣ, } ଅନ୍ୟରୂପ
ବିଷହାରକ }

ବିଷଧ୍ୱଂସିନୀ, ବିଷନାଶିନୀ }
ବିଷହାରିକା, ବିଷହାରିଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ

ସଂ. ବି—୧ । ଶିରୀଷଗଛ (ହି. ଶ)—1. The Sirisha tree. ୨ । ମାଣସାରୁ (ହି. ଶ.)—2. A kind of big arum.

ବିଷନାଶିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଷନାଶିନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ବିଷନାଶୀର **Bishanāśini** ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bishanāśi.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସର୍ପକଙ୍କାଳୀ ଲତା (ହି. ଶ.)—1, A kind of creeper. ୨ । ବନ୍ଧ୍ୟା କର୍କୋଟକୀ ହି. ଶ. (ଦେଖ)—2. Bandhyā karkotakī

(See) ୩ । ଗନ୍ଧନାକୁଳୀ ବୃ. ଶ. (ଦେଖ)—
3. Gandhanākuḻī (See)

ବିଷପନ୍ନଗ—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ)—ବିଷଧର ସର୍ପ —
Bishapannaga Poisonous snake.

ବିଷପାନ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷ + ପାନ)—ନିଜର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଇବା
Bishapāna ପାଇଁ ବିଷ ବା ଗରଳ ପିଇବା—Drinking of poison for bringing about one's death.

ବିଷପାୟୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଷ + ପା ଧାତୁ = ପାନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.
Bishapāyī ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ ବିଷ ପିଏ; ବିଷପାନକାରୀ
(ବିଷପାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) —Drinking poison.

ବିଷ ପିଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟର ପ୍ରାଣନାଶାର୍ଥ ତାକୁ ବାଧ୍ୟ କରି ବିଷ-
Bisha piāibā ପାନ କରାଇବା —To cause a person to
बिष पिय़ान **बिष पिलाना** drink poison to kill himself.
[ବିଷ ପିଏଇବା, ବିଷ ପେଇବା, ବିଷପିଆ(ପେୟ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବିଷ ପିଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ବିଷ+ପା ଧାତୁ)—୧ । ଗରଳ ପାନ କରିବା
Bisha pi-ibā —1. To drink poison. ୨ । ପ୍ରାଣ-
बिष पिय़ा ସଂହାରକ ବା ବିଷାକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ପିଇବା =(ଯଥା—
बिष पीना ମଦ୍ୟପାନ ।) 2. To drink any thing (e. g. wine) which is poisonous

ବିଷ(ଷି)ପିତା—ଦେ· ବିଣ (ସ. ବିଷତିକ୍ତ)—୧ । ବିଷପରି କଟୁ—
Bisha(shi)pitā 1. Bitter like poison. ୨ ।
बिषतीत ଅତ୍ୟନ୍ତ ପିତା—2. Very bitter. ୩ ।
बहुत कडुआ; विषतीता (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତି ଅପ୍ରିୟ—3. (figurative) Very unpleasant. [ଦ୍ର— କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି କୁପିତ ହୋଇ ତାକୁ ଶୁଣିବା ଦ୍ୱାରା ବିରକ୍ତ ହେଲେ ଲୋକେ କହନ୍ତି— ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରଥମ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିଷପିତା ଲାଗୁଛି ।]

ବିଷପୁଚ୍ଛ—ସ. ବିଣ· ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି) —ଯାହା ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ରେ ବିଷଥାଏ
Bishapuchchha —Having poison in the tail.
ସ. ବି. ପୁଂ—୧ । କଙ୍କଡ଼ାବିଛା—1. Scorpion.
୨ । ତେଣୁଲଥା ବିଛା—2. Centiped.

ବିଷପୁଷ୍ପ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଷ+ପୁଷ୍ପ)—୧ । ନୀଳପଦ୍ମ —1.
Bishapushpa The blue waterlily. ୨ । ଅତସୀଗୁଳ୍ମ (ବୃ. ଶ.)—2. Linseed (plant) ୩ । ମଦନ ଫଳ ଗଛ (ବୃ· ଶ.)—3. The Madana tree.
୪ । (ମ. ପ. ଲୋ) ବିଷାକ୍ତ ପୁଷ୍ପ—4. A poisonous flower.

ବିଷପୋକ ବିଷରେ ବଞ୍ଚିବା(ନ୍ୟାୟ)—ବିଷାକ୍ତ ବସ୍ତୁରେ ଯେଉଁ କୃମି ଜାତ
Bishapoka bishare bañchibā ହୁଅନ୍ତି, ସେମାନେ ସେହି
बिषेर पोका बिषे बाञ्चा ବିଷ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ବଞ୍ଚି ରହନ୍ତି ଓ
विषका कोडा विषमें ही जीना କିନ୍ତୁ ବିଷ ସେମାନଙ୍କର ଅନିଷ୍ଟ କରେ ନାହିଁ; ସେହିପରି ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକଙ୍କ ସହବାସ କରେ, ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକମାନେ ତାହାର କିଛି ଅନିଷ୍ଟ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ—An analogy from worms produced from poisonons matter subsisting in the poison; a person brought up in unhealthy or immoral sorroundings can withstand the same in after life.

ବିଷ ପ୍ରୟୋଗ – ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷ+ପ୍ରୟୋଗ)—ହତ୍ୟା ଅବା
Bisha prayoga ଔଷଧାର୍ଥ ବିଷଦାନ—Administration of poison for medicinal or murderous purpose.

ବିଷ ପ୍ରସୂନ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବିଷ + ପ୍ରସୂନ)—ପଦ୍ମ—
Bisha prasūna Lotus. (ଦ୍ର—ବିଷପ୍ରସୂନ ଉକ୍ତ ଭାବ ଦେଖେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିଷ ବଞ୍ଚିକା—ସ. ବି—ବିଛୁଆତି—
Bisha bañchikā The stinging nettle.

ବିଷବତ୍—ସ. ଅବ୍ୟୟ-(ବିଷ + ତୁଲ୍ୟାର୍ଥେ. ବତ୍)— ୧ । ବିଷ ତୁଲ୍ୟ—
Bishabat 1. Similar to or like poison. ୨ । ମାର୍ତ୍ତ-ତ୍ମକ—2. Fatal; deadly.

ବିଷ ବଦ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବି· (ସ. ବିଷବୈଦ୍ୟ)—ବିଷ ବୈଦ୍ୟ (ଦେଖ)
Bisha badya Bisha baidya (See)
(ବିଷ ବଇଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) बिषबद्यी **विषवैद**

ବିଷବଲ୍ଲୀ—ସ. ବି—ଇନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ ଲତା (ବୃ. ଶ)—
Bishaballī Colocynth creeper.

ବିଷ ବିଦ୍ୟା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବିଷ + ବିଦ୍ୟା)—୧ । ବିଷଘ୍ନ ମନ୍ତ୍ରାଦି—
Bisha bidyā 1. The art of counteracting the effects of poison by means of incantation. ୨ । ବିଷଘ୍ନ ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗ ଓ ବିଷମାରଣ ବିଷ ଥିବା ବୈଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର—2. The art dealing with antidotes and rectification of poisons.

ବିଷ ବୃକ୍ଷ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବିଷ+ବୃକ୍ଷ)—୧ । ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର
Bisha bruksha ପତ୍ର ବା ଫଳାଦି ବିଷାକ୍ତ—1· Poisonous tree. ୨ । ଡମ୍ବିର ଗଛ (ବୃ. ଶ)—2. The fig tree. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନ୍ଦ ବା ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି –2. (figurative) A wicked or depraved person. ଦେ. ବି—ବଙ୍ଗୀୟ ଲେଖକ ବଙ୍କିମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କୃତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉପନ୍ୟାସ—The title of a Bengalee novel by Bankima chandra.

ବିଷ ବୈଦ୍ୟ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷ+ବେଦ୍ୟ; ଜ୍ଞା ବିଷ ବିଦ୍ୟା
Bisha baidya +ଜ୍ଞାନାର୍ଥେ. ଅ)—ମନ୍ତ୍ରୌଷଧ ଦ୍ୱାରା ବିଷକ୍ରିୟା
(ବିଷ ଉଷକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ସମ ଚିକିତ୍ସକ—
A physician who cures snake-bites and counteracts the effects of various poisons by means of charms or medicines.

ବିଷ ଭକ୍ଷଣ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷ+ଭକ୍ଷଣ)—ବିଷ ଖାଇବା—
Bisha bhakshaṇa Taking of poison.

ବିଷ ଭକ୍ଷିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. ବିଷ+ଭକ୍ଷ୍ ଧାତୁ)—
Bisha bhakshibā ବିଷ ଖାଇବା—To take poison.
ବିଷ୍ ଭକ୍ଷା **ବିଷ ଖାଇବା** :

ବିଷ ଭଦ୍ରା—ସ. ବି—ବଡ଼ ଦନ୍ତୀ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Bisha bhadrā The big species of Dantī tree.
(**ବିଷ ଭଦ୍ରିକା—ଅନ୍ୟରୂପ**)

ବିଷଭୃତ୍—ସ. ବି. (ବିଷ+ଭୃ ଧାତୁ=ପୋଷଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Bishabhṛut କ୍ୱିପ୍)—ସର୍ପ; ସାପ; ବିଷଧର ସର୍ପ—Poisonous snake; serpent.

ବିଷମ—ସ. ବିଣ. (ବି=ଦୁର୍ଦ୍ଦେ+ସମ=ସମାନ)—୧ । ଅସମାନ;
Bishama ବିସଦୃଶ—1. Unlike; dissimilar; un-
(ବିଷମା—ସ୍ତ୍ରୀ) equal. ୨ । ଅଯୁଗ୍ମ (ସଂଖ୍ୟା); ଯେଉଁ
(ବିଷମତା—ବି) ସଂଖ୍ୟାକୁ ୨ ରେ ହରିଲେ ଅଂଶ ରହେ—
(ବିଷମତ୍ୱ—ସମ) 2. Odd number; uneven number.
୩ । ବିଯୋଡ଼—3. Not in pairs; unmatched. ୪ । ଅସାଧାରଣ; ଅସାମାନ୍ୟ—4. Extraordinary; uncommon. ୫ । କଷ୍ଟଦାୟକ; କ୍ଳେଶକର—5. Painful. ୬ । ଦୁର୍ଗମ—6. Difficult to pass. ୭ । ଦୁଃସହ—7. Difficult to bear. ୮ । ମାରାତ୍ମକ-8. Fatal; deadly. ୯ । ଅଗ୍ରାହ୍ୟ—9. Unacceptable. ୧୦ । ଦୁର୍ବୋଧ—10. Unintellegible. ୧୧ । ଜଟିଳ—11. Knotty. ୧୨ । ସଙ୍କଟମୟ; ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ-12. Narrow. ୧୩ । ଦାରୁଣ; ଉତ୍କଟ—13. Hard; horrible; terrific. [ଉ—ବିଷରୁ ବିଷମ ଶୂଳଙ୍ଗଂପଶର ସାରବେ ହର ହୋଇଲେ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୧୪ । ଯାହାର ବାହୁମାନ ସମାନ ନୁହେଁ (କ୍ଷେତ୍ର)—14. (a geometrical figure) Having its sides unequal. (ଯଥା—ବିଷମ ତ୍ରିଭୁଜ; ବିଷମ ଚତୁର୍ଭୁଜ) ୧୫ । ବନ୍ଧୁର; ଉଚ୍ଚାବଚ—15. Uneven; rough; undulating. ୧୬ । ଦୁଃସାଧ୍ୟ; କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ—16. Hard of solution; difficult to solve unmanageable. ୧୭ । ଅସରଳ; ଯାହା ସିଧା ନୁହେଁ 17. Not straight; tortuous. (ଯଥା—ବିଷମ ରେଖା) ୧୮ । ବିପଦସଙ୍କୁଳ—18. Dangerous; beset with danger. ସଂ ବି—୧ । ଉଚ୍ଚାବଚ ଭୂମି—1. Uneven ground. ୨ । ଖାଇବା ସମୟରେ ତଣ୍ଟିରେ ବିନ୍ଦୁ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଅଟକି ଯାଇ ସାମୟିକ ଶ୍ୱାସପ୍ରଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ ହେବା—2. Temporary suffocation or obstruction of the air passage due to food sticking in the throat (Ganguly). ୩ । ନଦୀ ଗର୍ଭରୁ ଉପରକୁ ଉଠିଥିବା ଉଚ୍ଚାବଚ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଥର ଖଣ୍ଡ ବା ଚଟାଣମାନ—3. Projecting boulders in the bed of flowing rivers. [ଉ—ଅବଗାହନ୍ତି କରି ଦଳେ ଦଳେ, ବିଷମ ପରିସ୍ରେ ବସି ଯୋଗକଲେ । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।] ୪ । ନଦୀଗର୍ଭରେ ଦୁଇ ପାଖରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଥର ଥାଇ ମଝିରେ ନଦୀପାଣି ଖର ସ୍ରୋତରେ ବୋହିଯିବା ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଜଳପଥ—4. Stony rapids in the beds of flowing rivers. [ଦ୍ର—ସମ୍ବଲପୁରଠାରୁ ଅଠମଲ୍ଲିକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମହାନଦୀର ଗର୍ଭ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ବିଷମରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ; ଏ ସ୍ଥାନରେ ନୌକାକୁ ନିରାପଦରେ ନେବାପାଇଁ ଅଭିଜ୍ଞ ବନ୍ଧୁଆଳଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଏ । ସେମାନେ ନିରାପଦ ବାଟ ଠଉରାଇ ତାଙ୍କୁ ଏ ବାଟେ ନିଅନ୍ତି । ଟିକିଏ ଅସାବଧାନ ହେଲେ ଡଙ୍ଗା ଉକ୍ତ ବିଷମମାନଙ୍କରେ ମାଡ଼ ଖାଇ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ ।] ୫ । ଗିରିସଙ୍କଟ—5. Mountain pass. ୬ । ଅର୍ଥାଲଙ୍କାର ବିଶେଷ 6. A figure of speech. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦୁଇ ବିରୋଧୀ ବସ୍ତୁର ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଏ ବା ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଅଭାବ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ଥାଏ—ହି. ଶ ।] ୭ । ପଦ୍ୟବିଶେଷ—7. A kind of verse; irregular verse. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଚରଣମାନଙ୍କର ଅକ୍ଷରସଂଖ୍ୟା ସମାନ ନ ଥାଏ ।] ୮ । ତାଳ-ବିଶେଷ—8. Name of a musical measure. ୯ । (ଗଣିତ) ଅଯୁଗ୍ମ ରାଶି—9. (Mathematics). Odd number. ୧୦ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଅଯୁଗ୍ମ ରାଶି—10. (astrology) The signs of the zodiac which occupy odd places (e. g. the 1st, 3rd, 5th, 7th, 9th and 11th signs). [ଯଥା—୧. ମେଷ, ୩. ମିଥୁନ, ୫. ସିଂହ, ୭. ତୁଳା, ୯. ଧନୁ ଓ ୧୧. କୁମ୍ଭ] ୧୧ । (ବୈଦ୍ୟକ) ବାୟୁର ପ୍ରକୋପରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଜଠରାଗ୍ନି (ହି. ଶ)—11. The state of the digestive function due to the morbidity of wind or rheum in the system. ଦେ. ବିଣ. ୧ । (ମନ୍ଦ ଅର୍ଥ) ଅଘଟଣ; ବିଡ଼ମ୍ବଣା (କଥା); ଅଶ୍ରୁତପୂର୍ବ ବା ଅଦୃଷ୍ଟପୂର୍ବ; ଯାହା କେବେ ଘଟି ନାହିଁ—1. Unheard of or unthought of (matter) (ଉ—ଏ ବିଷମ କଥା ଏ ସଂସାରେ କେହି ଶୁଣି ନାହିଁ କେଉଁ କାଳେ । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।) ୨ । ମନ୍ଦ—2. Bad. (ଉ—ବିଷମ ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରକାଶ, କେବେ ନୋହିବ ନହୁଷପ୍ରାୟ ନାଶ ଯିବାକୁ ମୋ ଚିତ୍ତ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ ।] ଦେ· ବି—୧ । ଜଟିଳ ଘଟଣା—1. A confused state of things. ୨ । ଜଟିଳ ସମସ୍ୟା—
ବିଷମ 2. Dilemma; riddle. ୩ । ଭୟାନକ ଘଟଣା—3. Terrible event.

ବିଷମ କର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ)—(ଜ୍ୟାମିତି) ବିଷମ ଚତୁର୍ଭୁଜର
Bishama karnna କର୍ଣ୍ଣ ରେଖା—(geometry) The diagonal of a trapezoid.

ବିଷମ କୋଣ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—(ଜ୍ୟାମିତି) ଯେଉଁ କୋଣ ସମ-
Bishama kona କୋଣରୁ ଊଣା ବା ବେଶି—(geometry) An acute or obtuse angle.

ବିଷମ କୋଣୀ—ସଂ. ବିଣ. (ବିଷମ କୋଣ+ଇନ୍) —(ଜ୍ୟାମିତି) ଯେଉଁ
Bishama koni କ୍ଷେତ୍ରର କୌଣସି କୋଣ ସମକୋଣ ନୁହେଁ—(geometry) (a figure) Which has got no right angle in it.

ବିଷମ ଖାତ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ବିଷମ+ଖାତ)—ଅସମାନ ବାହୁବିଶିଷ୍ଟ
Bishama khata ଗର୍ତ୍ତ—A hole or pit of unequal sides.

ବିଷମ ଚତୁରସ୍ର—ସଂ. ବି. (ବିଷମ+ଚତୁରସ୍ର)—ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରର ଚାରି
Bishama chaturasra ବାହୁ ଓ ଚାରି କୋଣ ପରସ୍ପର ଅସମାନ—Trapezoid.
(ବିଷମ ଚତୁର୍ଭୁଜ, ବିଷମ ଚତୁଷ୍କୋଣ }—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଷମଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଷମ+ଛଦ; ସାତ ଯୋଗୁ ଛ ସ୍ଥାନରେ
Bishamachchhada ଛ)—ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣ ବା ଛତିଅନା ଗଛ—
(ବିଷମ ପଲାଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) Alstonia Scholaris (tree).

ବିଷମ ଜ୍ୱର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ବିଷମ+ଜ୍ୱର) —୧ । କଠିନ ସବିରାମ
Bishama jwara ବା ଅବିରାମ ଜ୍ୱରବିଶେଷ; ମଜ୍ଜାଗତ ଜ୍ୱର; ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ୱର—1. A chronic intermittent fever of an obstinate type. [ଦ୍ର—ଏ ଜ୍ୱର ପ୍ରତିଦିନ ରୋଗୀକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ, କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ଶରୀରର ତାପ ବା ନାଡ଼ୀର ଗତି ସବୁବେଳେ ସମାନ ନ ଥାଏ, କମ୍ପ। ଜର ଆସିବା ସମୟ ଠିକ୍ ନ ଥାଏ । ସାଧାରଣ ଜ୍ୱରର ଚିକିତ୍ସା ନ ହେଲେ ବା ଜ୍ୱର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଭଲ ନ ହେଉଣୁ ରୋଗୀ ଅପଥ୍ୟ କଲେ ତାହା ବିଷମ ଜ୍ୱରରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଏହାର ଅନେକ ଭେଦ ଅଛି, ଯଥା—ସନ୍ତତ ଜ୍ୱର, ସତତ ଜ୍ୱର, ତୃତୀୟକ, ଚତୁର୍ଥକ ।] ୨ । ଖୁବ ଶୀତବୋଧ ସହ ଆସିବା ଜ୍ୱର (ହି. ଶ)—2. Fever attacking a person with a feeling of cold. ୩ । କ୍ଷୟ ବା ରାଜଯକ୍ଷ୍ମା ରୋଗରେ ହେବା ଜ୍ୱର (ହି. ଶ)—3 Fever due to consumption.

ବିଷମ ତ୍ରିଭୁଜ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ବିଷମ+ତ୍ରିଭୁଜ) - ଯେଉଁ ତ୍ରିଭୁଜର
Bishama tribhuja ତିନି ବାହୁ ସମାନ ନୁହେଁ—A scalene triangle.
(ବିଷମବାହୁ ତ୍ରିଭୁଜ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଷମ ନୟନ—ସଂ ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଷମ=ଅଯୁଗ୍ମ+ନୟନ;
Bishama nayana ଏହାଙ୍କର ୩ ନେତ୍ର ଥିବାରୁ)—ମହାଦେବ—Siba.
(ବିଷମ ଲୋଚନ, ବିଷମନେତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଷମ ବିଶିଖ—ସଂ. ବି. (ବିଷମ+ବିଶିଖ)— ୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ଏହାଙ୍କ
Bishama bisikha ଧନୁର ଶର ସଂଖ୍ୟା ୫) କନ୍ଦର୍ପ—1. Cupid.
(ବିଷମ ବାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (କର୍ମଧା) ସୁତୀକ୍ଷ୍ଣ ବା ଦାରୁଣ ଶର—2. Terrible or very sharp arrow. (ଉ—ବିଷମ ବିଶିଖେ ତାକୁ କର ଦଅ ବଶ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ)

ବିଷମ ରାଶି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ବିଷମ+ରାଶି)—ଅସମ ବା ଅଯୁଗ୍ମ
Bishama rasi ରାଶି – An odd number. [ଯଥା—୧, ୩, ୫, ୭, ୯, ୧୧, ୧୩ ।] ଯେଉଁ ରାଶି ଦୁଇ ସମାନ ପୂର୍ଣ୍ଣସଂଖ୍ୟାରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ନ ପାରେ ।

ବିଷମ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟାଂଶ ହଠାତ୍ ଶ୍ୱାସନଳୀରେ ଲାଗି-
Bishama lagiba ଯିବା; ତୋଣ୍ଟିରେ ଲାଗିବା—The
ବିଷମ লাগা (খাওয়া) sticking of a particle of food in the wind pipe. [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ଏହି କି, ତୁମେ ଖାଇଲା ବେଳେ ବିଷମ ଲାଗିଲେ କେହି ବନ୍ଧୁ ସେହି ସମୟରେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରୁଅଛି ।]

ବିଷମ ଶର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଷମ+ଶର)—୧ । କନ୍ଦର୍ପ—
Bishama sara 1. Cupid. (ଉ—ବିଷମ ଶର ବ୍ୟାଧ ହରିଣୀ କରି, ବିଚ୍ଛେଦ ସାଟ ଲାଗି ବାଣ ପ୍ରହାରି ଯେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । (କର୍ମଧା) ଦାରୁଣ ବାଣ—2. Terrible arrow

ବିଷମ ସଙ୍କଟ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ବିଷମ+ସଙ୍କଟ)—ମହାବିପଦ୍—
Bishama sankata A great danger.

ବିଷମ ସପ୍ତମ—ସଂ. ବି (ବିଷମ+ସପ୍ତମ)—(ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)
Bishama saptama ବିବାହରେ ନିଷିଦ୍ଧ ଯୋଗ ବିଶେଷ—(astrology) An astrological conjunction of signs of the bride and bridegroom which is considered inauspicious for marriage [ଦ୍ର—ବର କନ୍ୟାଙ୍କର ଯଥାକ୍ରମେ ମେଷ ଓ ତୁଲା, ମିଥୁନ ଓ ଧନୁ, ସିଂହ ଓ କୁମ୍ଭ ଏପରି ରାଶି ହେଲେ ଏହାକୁ ବିଷମ ସପ୍ତମ କହନ୍ତି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ବିବାହ ହେଲେ ବରର ଓ କନ୍ୟାର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ ।]

ବିଷମ ସମୟ—ସଂ. ବି (ବିଷମ+ସମୟ)—ବିପତ୍କାଳ; ଦୁଃସମୟ—
Bishama samaya Time of danger; evil days.

ବିଷମ ସମସ୍ୟା—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ବିଷମ+ସମସ୍ୟା)—୧ । ଉତ୍କଟ
Bishama samasya ବା ଅସାଧ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ ବା ବିଷୟ—1. Dilemma; a riddle which is very hard to solve. ୨ । ଅର୍ଥାଲଙ୍କାର ବିଶେଷ—2. A figure of speech. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଅଯଥାର୍ଥ ବିଷୟ ଲକ୍ଷଣାର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ଯଥା—କିବ ବିସ୍ମୟଲା ବିଚିତ୍ର ହେଲା ଭୂମୀ ବୁଡ଼ିଲା, ନ ବୁଡ଼ି ଗଇଲ ସଲିଳ ଉପରେ ଯା ରହିଲା । ଉପେ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।]

ବିଷମ ସାହସ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ବିଷମ+ସାହସ)—ଅସମ ସାହସ;
Bishama sahasa ଅନୁଚିତ ସାହସ—Foolhardiness; rashness. [ଉ—ମନସ୍ୱିନୀ ବାଳାର ଏ ବିଷମ ସାହସ, ଦେଖି ହେବେ ସମବେତ ରାଜନ୍ୟେ ଚକିତ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।]

ବିଷମ ସାହସିକ - ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଷମ+ସାହସିକ)—ଅସମ-
Bishama sahasika ସାହସିକ; ହାଇଁସାହସିଆ—Foolhardy; rash.
(ବିଷମ ସାହସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବିଷମ ସାହସୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଷମସ୍ଥ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଷମ+ସ୍ଥା ଧାତୁ=ରହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) Bishamastha —୧ । ବିପଦଗ୍ରସ୍ତ—1. Involved or (ବିଷମସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) fallen in danger. ୨ । ଉଚ୍ଚନୀଚ ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ—2. Situate in an uneven country.

ବିଷମା—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଷମ+ଆ)—ବିଷମର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ— **Bishama** Feminine of Bishama. ସ. ବି—୧ । ମହୁରା (ହୁ. ଶ.)—1. Aconite. ୨ । ବଣ ବରକୋଳି (ହୁ. ଶ.)—2. The wild jujube berry and tree.

ବିଷମାକ୍ଷ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଷମ+ଅକ୍ଷି)—ବିଷମଲୋଚନ; Bishamākoha ମହାଦେବ—Siba.

ବିଷମାୟୁଧ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଷମ=ଅଯୁଗ୍ମ+ଆୟୁଧ=ଶର)— Bishamāyudha ପଞ୍ଚଶର; କନ୍ଦର୍ପ—Cupid.

ବିଷମାରଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷ+ମାରଣ)—ବିଷଶୋଧନ Bishamārana (ଦେଖ)—Bisha śodhana (See)

ବିଷମାଲଙ୍କାର—ସଂ. ବି (ବିଷମ+ଅଲଙ୍କାର)—ଅର୍ଥାଲଙ୍କାରବିଶେଷ Bishamālankāra A figure of speech. [ଦ୍ର—କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କାରଣର ଗୁଣ ଓ କ୍ରିୟା ବିରୁଦ୍ଧରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେଲେ ଅଥବା ଆରବ୍ଧ କ୍ରିୟାର ବିଫଳତା, ବିଶେଷତଃ ଅନିଷ୍ଟଜନକତା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେଲେ ବିଷମାଲଙ୍କାର ହୁଏ । ଯଥା—ତବ ଖଡ୍ଗ ଅସିଲତା ତମାଳ ବରଣ, କର ସ୍ୱର୍ଗେ ଶୁକ୍ଳଗୁଣ କରଣ ଧାରଣ, ଶାରଦ ସୁଧାଂଶୁ ସମ ଜଗତର ସାର, ତବ ଯଶ ହେ ସୁଜନ ! କରୁଛି ବିସ୍ତାର । ଭୁଜମଣି. ଅଲଙ୍କାରତରଙ୍ଗିଣୀ ।]

ବିଷମାଶନ—ସଂ. ବି—ଅନିୟମିତ ସମୟରେ ଭୋଜନ—Irregularity Bishamāsana in the time of taking meal. [ଦ୍ର—ଏଥିର ଫଳରେ ମନୁଷ୍ୟର ଆଲସ୍ୟ ଓ ଦୁର୍ବଳତା ଜନ୍ମେ—ହୁ. ଶ.]

ବିଷମିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବିଷମ)—ବିଷମରୂପେ ପରିଣତ Bishamibā ହେବା—To turn into rapids or boulders in the bed of a river. [ଉ—ଛାଡ଼ିଗଲା ପୁଞ୍ଜ ଯାର ବିଷମି କୋଳେ, ନଦୀଶଯ୍ୟା, ଉପୁଜାନ୍ତି ଅସଂଖ୍ୟ ପ୍ରପାତ ଠାବେ ଠାବେ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା]

ବିଷମିଶ୍ରିତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟାତତ୍; ବିଷ+ମିଶ୍ରିତ)—ବିଷ ମିଶାଯାଇ Bishamiśrita ଥିବା- Mixed with poison.

ବିଷମୁଖ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଷ+ମୁଖ)—ବିଷଧର ସର୍ପ— Bishamukha Poisonous snake. ସଂ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରର ଧାରରେ ବିଷ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ—Any weapon whose edge has been poisoned.

ବିଷମୁଷ୍ଟି—ସଂ. ବି—୧ । କୋଚିଲା ଗଛ ଓ ତାହାର ଫଳ—1. Nux Bishamushti Vomica. ୨ । ଖାବଲ୍ଲୀ (ହୁ. ଶ.)— 2. A rare herb. ୩ । ଅଗସ୍ତି ଗଛ (ହୁ. ଶ.)— 3. Sesbania Grandiflora (tree) ୪ । ମାହାଳ ଗଛ (ହୁ. ଶ.)—4. Persian Lilac (tree) ୫ । ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଳ୍ମ—5. A kind of medicinal plant. [ଦ୍ର—ହୁନ୍ଦୀରେ ଏହାକୁ ବିଷଦୋଡ଼ୀ, କଡ଼ଶିଂଗେ କହନ୍ତି; ଏହାର ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—କେଶମୁଷ୍ଟି, ସୁମୁଷ୍ଟି, ରଣମୁଷ୍ଟିକ, କ୍ଷୁପାଡୋଡ଼ମୁଷ୍ଟି । ଏହା କଟୁତିକ୍ତରସ, ରୁଚିକର, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, କଫବାତନାଶକ ଏବଂ ରକ୍ତପିତ୍ତ, ଦାହ ଓ କଣ୍ଠରୋଗରେ ଉପକାରକ—ବଙ୍ଗଳା. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣଶିକ୍ଷା ।]

ବିଷ ମୃତ୍ୟୁ—ସ. ବି—ଚକୋର ପକ୍ଷୀ—The Chakora bird. Bisha mrutyu [ଦ୍ର—ବିଷମୃତ୍ୟୁ ବିଷ ସଙ୍ଗ ଯିବା ପ୍ରାପ୍ତେ ଭୁଲ । ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଷମେକ୍ଷଣ—ସ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଷମ+ଈକ୍ଷଣ)—ଶିବ— Bishameksh na Siba.

ବିଷମେଷୁ—ସ. ବି— (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଷମ=ଅଯୁଗ୍ମ+ଇଷୁ=ବାଣ)— Bishameshu ପଞ୍ଚବାଣ; କନ୍ଦର୍ପ—Cupid. [ଉ—ବିଷମେଷୁ ସୁର୍ଯ୍ୟସୁତ ନାଶ କେଲିତରେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଷମୋଭୟ କଣ୍ଟକା—ସ. ବି—ଛୋଟ ବରକୋଳି (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)— Bishamobhaya kantakā The small variety of ujube.

ବିଷୟ—ସ. ବି—(ବି=ବିଶିଷ୍ଟରୂପେ+ସି ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+ Bishaya କର୍ତ୍ତୃ ଅ; ଯାହା ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣଙ୍କୁ ବନ୍ଧନ କରେ ବା ଆକର୍ଷଣ କରେ)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗ୍ରାହ୍ୟ ପଦାର୍ଥ—1. A matter perceptible to the senses; any object of sense. ୨ । ଧନ; ସମ୍ପତ୍ତି; ବିଭବ—2. Wealth; riches; property. ୩ । ସଂସାରରେ କରାଯିବା ଭୋଗ—3. Worldly enjoyment. ୪ । ଭୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ—4. Object of enjoyment. ୫ । ପଦାର୍ଥ—5. Thing; object. ୬ । ଦେଶ—6. Country; region. ୭ । ସ୍ଥାନ—7. Place; locality. ୮ । ପାତ୍ର—8. Receptacle. ୯ । ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ ପଦାର୍ଥ—9. Anything to be described. ୧୦ । ଭୂତ—10. Ghost. ୧୧ । ଗୃହ—11. House. ୧୨ । ସ୍ୱାମୀ—12. Husband. ୧୩ । ପ୍ରେମିକ ବ୍ୟକ୍ତି; ପ୍ରିୟଜନ—13. Lover. ୧୪ । ନେତା; ନିୟାମକ—14. Regulator; leader; guide. ୧୫ । ଶୁକ୍ର; ବୀର୍ଯ୍ୟ—15. Semen virile. ୧୬ । ରାଜ୍ୟର ଅଂଶବିଶେଷ; ଗ୍ରାମପୁଞ୍ଜ; ପ୍ରଗଣା—16. A group of villages; pergannā. ୧୭ । ବର୍ଣ୍ଣିତ, ଆଲୋଚିତ ବା କଥିତ ବସ୍ତୁ—17. Subject matter of a description or speech; topic. ୧୮ । ବିଷୟୀଭୂତ ବସ୍ତୁ—18. Subject matter; subject of discussion ୧୯ । ଘଟଣା; କର୍ମ—18. Affair. ୨୦ । ସମ୍ବନ୍ଧ; ସମ୍ପର୍କ—20. Relation; connection. (ଯଥା—ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୋର କେତେ କଥା କହିବାର ଅଛି)

ବିଷୟ ଆଶୟ—ଦେ. ବି—(ଭିଥିଳ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁରୂପ ହିନ୍ଦୀ ସହିତର
Bishaya āsaya ଶବ୍ଦ)—ଧନସମ୍ପତ୍ତି—Riches;
বিষয়আশয় property.

ବିଷୟକ—ସ. ବିଣ—(ବିଷୟ+କ)—ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bishayako Related to; concering.
(ଯଥା—ଧର୍ମବିଷୟକ ପ୍ରବନ୍ଧ)

ବିଷୟ କର୍ମ—ଦେ. ବି—(ସହିତର ଶବ୍ଦ; ସ. ବିଷୟ+କର୍ମନ୍)—
Bishaya karma ୧ । ସାଂସାରିକ କାର୍ଯ୍ୟ—1. Worldly
বিষয়কর্ম affair; worldly concern. ୨ । ସଂସାରିକ
বিষয়কর্ম ଅବଲମ୍ବନ – 2. Worldly pursuit or business.
୩ । ଜୀବିକା; ବୃତ୍ତି; ପେଶା—
3. Livelihood; profession. ୪ । ଚାକିରି—
(ବିଷୟ କାର୍ଯ୍ୟ; ବିଷୟଧନ୍ଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) 4. Service.

ବିଷୟ ଗର୍ବ—ସ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ. ବିଷୟ+ଗର୍ବ)—ଧନଜନିତ ଗର୍ବ—
Bishya garba Pride of being rich.
(ବିଷୟ ଗର୍ବିତ—ବିଣ)

ବିଷୟ ଚିନ୍ତା—ସଂ ବି—(୭ମୀ ତତ୍, ବିଷୟ+ଚିନ୍ତା)—ସାଂସାରିକ
Bishay chintā ବିଷୟରେ ଭାବନା—The thought about worldly matters; mundane thoughts.

ବିଷୟ ତୃଷ୍ଣା—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷୟ+ତୃଷ୍ଣା)—୧ । ସାଂସାରିକ
Bishaya trushnā ସୁଖଭୋଗର ଅଭିଳାଷ —1. Hankering after worldly happiness or material prosperity. ୨ । ଧନଲୋଭ—2. Avarice; greed of money.
ବିଷୟ ପିପାସା
ବିଷୟ ବାସନା
ବିଷୟ ଲୋଭ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବିଷୟ ବାଞ୍ଛା
ବିଷୟ ସ୍ପୃହା
(ବିଷୟ ବିତୃଷ୍ଣା—ବିପରୀତ)

ବିଷୟ ତ୍ୟାଗ—ସ. ବି (ବିଷୟ+ତ୍ୟାଗ)—ସାଂସାରିକ ଭୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ
Bishaya tyāga ଛାଡ଼ିଦେବା—Renunciation of worldly enjoyment.
ବିଷୟତ୍ୟାଗୀ—ପୁଂ
ବିଷୟତ୍ୟାଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ } ବିଣ

ବିଷୟ ନିରୂପଣ – ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷୟ+ନିରୂପଣ)—କୌଣସି
Bishaya nirūpana ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ବା ବକ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟର ସ୍ଥିରୀକରଣ—Ascertainment of any subject.

ବିଷୟପତି—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷୟ+ପତି)—୧ । ଗ୍ରାମସମୂହର
Bishayapati ବା ପ୍ରଗଣାର ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଦେଶର ଶାସକ ବା ଅଧିପତି
ବିଷୟାଧିପ
ବିଷୟାଧିପତି } ଅନ୍ୟରୂପ (ହି. ଶ)—1. Zamindar or ruler of a group of villages, or pergunna or small province. ୨ । ବିଷୟୀ (ଦେଖ)—2. Bishayī (See) [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦରୁ ଓଡ଼ିଆ ବିଶୋୟୀ ଶବ୍ଦର ଉଦ୍ଭବ ହୋଇଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ ।]

ବିଷୟ ପରାୟଣ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଷୟ+ପରାୟଣ)—
Bishaya parāyana ସାଂସାରିକ ବିଷୟ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ—
(ବିଷୟପରାୟଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) Addicted to worldly affairs.
(ବିଷୟପରାୟଣତା—ବି)

ବିଷୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷୟ+ପ୍ରସଙ୍ଗ)—୧ । ସାଂସା-
Bishaya prasañga ରିକ ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଗଳ୍ପ ବା କଥାଭାଷା; ଭାଷାଭାଷି ହେବା—1. Talk about each other's worldly affairs. ୨ । ବର୍ଣ୍ଣିତ ବିଷୟ ସଙ୍ଗେ ଥିବା ସମ୍ପର୍କ—2. Relation to the subject matter.

ବିଷୟବାଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସହିତର)—ସ୍ଥାବର ଓ ଅସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି—
Bishayabārdi Property, both moveable and im-
বিষয়বাড়ী moveable.
(ବିଷୟ ସମ୍ପତ୍ତି, ବିଷୟ ସଂସାର, ବିଷୟ ବୃତ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଷୟ ବିରକ୍ତି—ସ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ବିଷୟ+ବିରକ୍ତି)—ସଂସାର ପ୍ରତି
Bishaya birakti ଅନାସକ୍ତି—Indifference to worldly
(ବିଷୟବିରାଗ, ବିଷୟବୈରାଗ୍ୟ, ବିଷୟବିତୃଷ୍ଣା—ଅନ୍ୟରୂପ) concerns.
(ବିଷୟବିରକ୍ତ, ବିଷୟବିରାଗୀ, ବିଷୟବିତୃଷ୍ଣ—ପୁଂ. ବିଣ)

ବିଷୟ ବୁଦ୍ଧି – ସ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ବିଷୟ+ବୁଦ୍ଧି)—୧ । ବୈଷୟିକ
Bishaya buddhi ଜ୍ଞାନ—1. Worldly knowledge;
(ବିଷୟବୋଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) Commonsense. ୨ । ସାଂସାରିକ ଅଭିଜ୍ଞତା—2. Worldly experience.

ବିଷୟଭେଦ ଉଲ୍ଲେଖାଲଙ୍କାର—ସ. ବି—ଅର୍ଥାଲଙ୍କାର ବିଶେଷ; ଉଲ୍ଲେ-
Bishayabheda ullekhālankāra ଖାଲଙ୍କାର (ଦେଖ)
A figure of speech; Ullekhālankāra (see).

ବିଷୟଭୋଗ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷୟ+ଭୋଗ)—ଧନ ସମ୍ପତ୍ତିର
Bishayabhoga ଉପଭୋଗ—Enjoyment of riches or
(ବିଷୟଭୋଗୀ – ପୁଂ. ବିଣ) worldly prosperity.

ବିଷୟମଗ୍ନ—ସ ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍; ବିଷୟ+ମଗ୍ନ)—ସାଂସାରିକ
Bishayamagna ବିଷୟରେ ଆସକ୍ତ—Addicted to worldly
(ବିଷୟମଗ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) concerns.

ବିଷୟମତ୍ତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍; ବିଷୟ+ମତ୍ତ)—ସଂସାର-
Bishayamatta ସୁଖରେ ମାତିଥିବା ଯୋଗୁଁ ଗର୍ବୀ; ଧନଗର୍ବୀ—
(ବିଷୟମତ୍ତତା—ବିଶେଷ୍ୟ) Mad after the enjoyment
(ବିଷୟମତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) of worldly pleasures.

ବିଷୟମଦ—ସ. ବି (ବିଷୟ+ମଦ)—୧ । (ମ. ପ. ଲୋ) ସଂସାର
Bishayamada ସୁଖଭୋଗଜାତ ମତ୍ତତା—1. Madness resulting from worldly enjoyment ୨ । (ରୂପକ) ବିଷୟଭୋଗରୂପ ଗର୍ବ—2. Pride of worldly enjoyment.

ବିଷୟଲାଭ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷୟ+ଲାଭ)—ସମ୍ପତ୍ତିଲାଭ—
Bishayalābha Acquisition of property.

ବିଷୟଲୁବ୍ଧ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ଓ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷୟ+ଲୁବ୍ଧ)—
Bishayalubdha ବିଷୟ ପ୍ରତି ଲୋଭଗ୍ରସ୍ତ—Coveting
(ବିଷୟଲୁବ୍ଧା —ସ୍ତ୍ରୀ) after worldly prosperity.

ବିଷୟସୁଖ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷୟ+ସୁଖ)—ସାଂସାରିକ ବସ୍ତୁ ଗ୍ରାହକ
Bishaysukha ଭୋଗଜନିତ ସୁଖ—Happiness due to worldly enjoyment.

ବିଷୟହୀନ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ବିଷୟ+ହୀନ)—ଦୁଃଖୀ; ଗରିବ—
Bishayahida Poor.

ବିଷୟା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଷୟ)—ସାଂସାରିକ ଭୋଗ ଓ ସୁଖ—
Bishayā
ବିଷୟ Worldly enjoyment and happiness. (ଦୃ—
ସ୍ୱଭାବେ ସେନ୍ତ ଦେହେ ଥାଇ, ବିଷୟାଭୋଗକୁ କରଇ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ବିଷୟାକାଂକ୍ଷା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷୟ+ଆକାଂକ୍ଷା)—୧ । ସାଂସାରିକ
Bishayākānkshā ବିଷୟ ଭୋଗ କରିବାର ଇଚ୍ଛା—1. Hankering after worldly matters or enjoyment. ୨ । ସମ୍ପତ୍ତି ବା ଧନାକାଂକ୍ଷା—Hankering after riches or property.
(ବିଷୟାଭିଲାଷ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ବିଷୟାକାଂକ୍ଷୀ, ବିଷୟାଭିଲାଷୀ } ପୁଂ ବିଣ
ବିଷୟାକାଂକ୍ଷିଣୀ, ବିଷୟାଭିଲାଷିଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ

ବିଷୟାନୁରକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍; ବିଷୟ+ଅନୁରକ୍ତ)—
Bishayānurakta ସାଂସାରିକ ବିଷୟରେ ମଗ୍ନ—Addicted to worldly affairs.
(ବିଷୟାସକ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବିଷୟାନୁରାଗ, ବିଷୟାନୁରକ୍ତି, ବିଷୟାସକ୍ତି—ବିଶେଷ୍ୟ)

ବିଷୟାନ୍ତର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା ବା ନତତ୍ପୁରୁଷସମାସ; ଅନ୍ୟ+ବିଷୟ, 'ଅନ୍ୟ'
Bishayāntara ସ୍ଥାନରେ 'ଅନ୍ତର'ର ନିପାତ)—ଅନ୍ୟ ବିଷୟ—Another matter

ବିଷୟାବିଷ—ଦେ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧା; ବିଷୟ+ବିଷ)—ସାଂସାରିକ
Bishayābisha ବିଷୟରୂପ ବିଷ—Worldly affairs compared to poison.

ବିଷୟାର୍ଥୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଷୟ+ଅର୍ଥ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—
Bishayārthi ବିଷୟାଭିଲାଷୀ; ଧନାଭିଲାଷୀ—Bent on worldly affairs or riches. (ଦୃ—
(ବିଷୟାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରହର ଯେ ଜନ ବିଷୟାର୍ଥୀ ଜାଣ । ତୃତୀୟ ପ୍ରହର ଯେ ନ କାହିଁରେ ନ ଗଣ—ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।)

ବିଷୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ, (ବିଷୟିନ୍; ବିଷୟ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ୍)—
Bishayi ୧ । ଧନୀ; ସମ୍ପତ୍ତିବାନ୍; ବିଭବଶାଳୀ—1. Rich; prosperous. ୨ । ବିଷୟାସକ୍ତ; ଭୋଗ ବିଳାସରତ—2. Addicted towardly concerns or enjoyment. ସଂ. ବି—୧ । ନୃପତି; ରାଜା—1. King. ୨ । କନ୍ଦର୍ପ—2. Cupid. ୩ । ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. Rich man. ୪ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—4. Organ of sense. ୫ । ଗ୍ରାମପୁଞ୍ଜର ବା ପ୍ରଗଣାର ଶାସକ—5. Ruler of a group of villages or pergunna. ଦେ. ବ—ଶୋଇ (ଦେଖ)—Bisoi (See)
(ବିଷୟିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଷୟୀଭୂତ—ସଂ. ବିଣ. (ବିଷୟ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+ଭୂତ)—
Bishayibhūta ୧ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷୀଭୂତ—1. Perceived by the senses. ୨ । କୌଣସି ବିଷୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ—2. Included in any subject.

ବିଷୟେଚ୍ଛା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷୟ+ଇଚ୍ଛା)—ବିଷୟ ତୃଷ୍ଣା(ଦେଖ)
Bishayechchhā Bishaya trushnā (See)
(ବିଷୟେପ୍ସା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଷ ଯୋଗ—ସଂ. ବି· (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ନକ୍ଷତ୍ରାମୃତ ଯୋଗ ଓ ସିଦ୍ଧି ଯୋଗର
Bisha joga ଏକତ୍ର ମିଳନରେ ଘଟିବା ଅଶୁଭକର ଯୋଗବିଶେଷ—An inauspicious astrological conjunction. [ଦ୍ର—ଘୃତ ଓ ମଧୁ ଯେଉଁପରି ପୃଥକ୍ ଅବସ୍ଥାରେ ଶରୀରର ପୁଷ୍ଟି ସାଧକ, କିନ୍ତୁ ଏକତ୍ର ମିଶ୍ରିତ ହେଲେ ବିଷ ହୁଏ, ସେହିପରି ଉକ୍ତ ଯୋଗଦ୍ୱୟ ପୃଥକ୍ ଅବସ୍ଥାରେ ଯାତ୍ରାଦି ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଶୁଭ ସୂଚକ, କିନ୍ତୁ ଏକତ୍ର ଘଟିଲେ ଅଶୁଭକର ।]

ବିଷ ରୁପା—ସଂ. ବି—୧ । ଅତି ବିଷା; ମହୁରି—1. Aconite.
Bisha rūpā ୨ । ମାହାଲ (ବୃ. ଶ)—2. Persian Lilac.

ବିଷଲ—ସଂ. କ୍ଲୀ (ବିଷ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଲ)—ବିଷ—Poison (Apte).
Bishala

ବିଷ ଲଡ଼ୁ—ଦେ. ବି—ବିଷମିଶ୍ରିତ ଲଡ଼ୁ—Sweetmeat ball
Bisha lardu mixed with poison. [ଦ୍ର—ଯାହା
ବିଷଲାଡୁ **विषकालड्डु** ଖାଇଲେ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ ।]

ବିଷଲାଙ୍ଗଳ—ସଂ. ବି—ବିଷଲାଙ୍ଗୁଳିଆ; ଲାଙ୍ଗଲିଆ; ଅଗ୍ନିଶିଖା;
Bishalāngala ପାଞ୍ଚଆଙ୍ଗୁଳିଆ—Gloriosa Superba

ସଂ. ନାମ—ବିଷଲାଙ୍ଗଳ, ଲାଙ୍ଗଲୀ, ହଳିନୀ, ଶୁକ୍ରପୁଷ୍ପୀ, ଲାଙ୍ଗଲିକା, ଅଗ୍ନିଶିଖା, ବିଶଲ୍ୟା, ଅନନ୍ତା, ଗର୍ଭଘାତିନୀ, କଳିହାରୀ, ବହ୍ନିବକ୍ତ୍ରା
ईषलांगला
कलिहारी

ବିଷଲଙ୍ଗଳ, ବିଷଲଙ୍ଗ(ଙ୍ଗୁ)ଳିଆ, ବିଷଲାଙ୍ଗୁଳ(ଡ଼ି), ବିଷଲାଙ୍ଗଳିଆ, ବିଷଲାଙ୍ଗୁଳିଆ, ବିଷଲାଙ୍ଗଲ(ଲା), ବିଷଲାଙ୍ଗଡ଼ିଆ, ବିଷଲାଙ୍ଗୁଡ଼ା(ଲା) — ଅନ୍ୟରୂପ

ମ. କଡ଼୍ୟାନାଗ, ଲାଗଲୀ
ଗୁ. ଦୁଧିୟୋ

[ଦ୍ର—ଏହା ବନ୍ୟଲତା ବିଶେଷ ; ରାଜନୀଗନ୍ଧାର ବର୍ଗର ରୋହିଣୀ; (?) ବର୍ଷାକାଳରେ ଏହା ଚନ୍ଦ୍ରଦ୍ୱାରୁ ଜନ୍ମେ । କିନ୍ତୁ ଶରତ୍‌କାଳରେ ଫଳ ପାଚିଲେ ଏ ଗଛ ଶୁଖି ମରିଯାଏ ଓ ଗଛର ଚିହ୍ନମାତ୍ର ରହେ ନାହିଁ । ପତ୍ର ଏକୋତ୍ତର ଓ ମସୃଣାକାର; ପତ୍ରର ଅଗ୍ରଭାଗ ଆଙ୍କୁଶିଆ । ଫୁଲ ବଡ଼ ବଡ଼ ଓ ଅଗ୍ନିବର୍ଣ୍ଣ । ଏହାର ଦଳ ୬ଟି ଓ ଲୁଞ୍ଚୁଲୁଞ୍ଚିଆ; ଗର୍ଭକେଶର ୬ଟି । ଗର୍ଭକେଶର ବଙ୍କା ହୋଇ ପୁଂକେଶର ଉପରେ ପଡ଼େ । ଏହା ଦେଖିବାକୁ ଲଙ୍ଗଳ ବା ଲଙ୍ଗଳର ଭିଷ ପରି । ଫୁଲର ଡେମ୍ଫ ଅଧୋମୁଖ ଓ ଫୁଲ ଅଧୋମୁଖ ହୋଇ ଫୁଟେ । ଫଳ ପାଚିଲେ ଫାଟିଯାଏ । ପ୍ରାଚୀନକାଳରୁ ଏହାର ମୂଳ ଗର୍ଭପାତନ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ । ଏହା ବିଷାକ୍ତ । ଏଥିରୁ ଏକପ୍ରକାର ତୈଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ ଉତ୍ପାଦରେ ଦିଆଯାଏ । ଏହା ଏକପ୍ରକାର ମହୁରି; ଆମ ଦେଶର ବୈଦ୍ୟମାନେ ମହୁରି ଅଭାବରେ ଏହାର ମୂଳକୁ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ରଉଠାରୁ ଏହା ପୃଥକ୍ । ଏହା କୁଷ୍ଠ, ଶୋଥ, ଅର୍ଶ,

ବ୍ରଣ, ଶୂଳ, କଫ ଓ କ୍ରିମିନାଶକ; ଏହା ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ଗର୍ଭ ନାଶକ ।]

ବିଷ ଶୋଧନ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷ+ଶୋଧନ)—
Bisha śodhana ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ବିଧିରେ ବିଷଯୁକ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ କୌଣସି ଔଷଧ ସଙ୍ଗେ ମିଶାଇବା ପୂର୍ବରୁ ତାକୁ ଗୋମୂତ୍ର ଆଦିରେ ସିଝାଇ ଉକ୍ତ ବିଷର ଉଗ୍ରତା ନିବାରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା—The rectification or purification of poison by processes enjoined in the Āyurbeda.

ବିଷହର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବିଷ+ହୃ ଧାତୁ=ହରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିଷଘାତି (ଦେଖ)—Bishaghāti
Bishahara (See).
(ବିଷହରା, ବିଷହର୍ତ୍ତ୍ରୀ, ବିଷହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
[ବିଷହା, ବିଷହାରକ, ବିଷହାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବିଷହରା(ରୀ)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବିଷହର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ଈ)- ମନସାଦେବୀ—
Bishaharā(rī) Goddess Manasā. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଷହରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bishahara.

ବିଷହ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ସହ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ; ଷତ୍ୱବିଧାନ)—
Bishahya ୧ । ସହନୀୟ—1. Endurable (Apte). ୨ । (ବିଷହ୍ୟତା—ବି) ନିଷ୍ପେଷ୍ୟ; ନିର୍ଣ୍ଣେୟ—2. Possible to be settled or determined (Apte). ୩ । ସମ୍ଭବପର—3. Possible (Apte).

ବିଷା—ସଂ. ବି—(ବିଷ+ଆ)—୧ । ଅତିବିଷା; ଅତୁଷି—1. Aeo-
Bishā nitum Heterophyllum. ୨ । ପିତା ତରଡ଼ା (ହି ଶ) (ଦେଖ)—2. Bitter Luffa (creeper and fruit). ୩ । କୁଆମଇତା (ହି ଶ) (ଦେଖ)—3. Kuāmaitā (See). ୪ । ବିଷଲାଙ୍ଗଲ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—4. Wolfsbane. ୫ । କାକୋଲୀ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—5. Kākolī (See). ୬ । ବୁଦ୍ଧି (ହି. ଶ)—6. Intelligence.

ବିଷାଇ—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଗଡ଼ବିଷାଇ (ଦେଖ)—
Bishāi Gardabishāi (See).

ବିଷା(ଷେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବିଷଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ନାମଧାତୁ)—
Bishā(she)ibā ୧ । ବିଷଯୁକ୍ତ କରିବା; ବିଷମୟ କରିବା—
ବିଷାନ 1. To poison; to make poisonous. (ଉ—
विसैला करना ବିଷାଇ ମଧୁପରକ୍ତ, ବନେ ଚମକିତ ଚିତ୍ତ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ । ୨ । ବିଷ ବୋଳିବା—2. To besmear with poison. (ଉ—ଲୋଚନ ଅମୋଘ ଶର କଜ୍ଜଳ ବିଷାଇ । ଶିଶୁଶଙ୍କର. ଉଷା ଅଭିଳାଷ ।) ୩ । ବିଷମୟ ହେବା—3. To become poisonous.

ବିଷାକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ—(ବିଷ+ଅକ୍ତ=ଲେପିତ; ୭ମ୍ୟା ତତ୍)—୧ ।
Bishākta ବିଷମିଶ୍ରିତ—1. Mixed with poisons;
विसैला poisoned. ୨ । ଗରଳପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of poison. ୩ । ଯହିଁରେ ବିଷ ବୋଳାଯାଇଥାଏ; ବିଷଦିଗ୍ଧ—3. Smeared with poison.

ବିଷାଣ(ଣୀ)—ସଂ. ବି—(ବିଷ୍ ଧାତୁ=ବିଷଣ୍ଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ;+
Bishāṇa(ṇī) ଈ)—୧ । ପଶୁର ଶୃଙ୍ଗ—1. The horn of a beast. ୨ । ହସ୍ତୀ, ଶୂକର ଆଦିଙ୍କ ମୁନିଆ ଦାନ୍ତ—2. The pointed tusk of an elephant or boar. ୩ । ମେଷଶୃଙ୍ଗ ପରି ଫଳଯୁକ୍ତ ମେଷଶୃଙ୍ଗୀ ନାମକ ବୃକ୍ଷ; ମେଣ୍ଢାଶିଂଘା ଗୁଳ୍ମ—3. Screw tree. (ଅନ୍ୟ ସଂ ନାମ—ମେଷଶୃଙ୍ଗୀ, ବିଷାଣୀ, ମେଷବଲ୍ଲୀ, ଅଜଶୃଙ୍ଗିକା; ହି. ମେଢାଶୀଂଗୀ; ବ. ଛାଗଲବେଁଟେ, ମେଡ଼ାଶିଙ୍ଗୀ; ମ. ମେଣ୍ଢଫଲୀ, ଗୁ ମଢ଼ାଶିଙ୍ଗୀ, ଫା. କଞ୍ଜ, ଅ. ବାର୍କିସ୍ତ ।) ୪ । ଶିଂଘା ବାଦ୍ୟ—4. A sounding horn. [ଉ—ବେଣୁ ବଇଁଶୀ ଯେ କାହାଳ, ବିଷାଣ ବେତ ଧରି କର । ପ୍ରାଚୀ. ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।] ୫ । କୁଡ଼ି; କୁଡ଼ ନାମକ ଔଷଧ (ହି. ଶ)—5. Kurdha (See). ୬ । ବାଜିଆ କନ୍ଦ (ହି. ଶ)—6. A kind of yam. ୭ । ଋଷଭକ (ହି. ଶ)—7. A rare medicinal herb. ୮ । ତେନ୍ତୁଳ (ହି. ଶ(–8. Tamarind. ଦେ. ବି—୧ ।
ବିଷାନ (ସଂ. ବିଷାଯୁକ୍ତ) ବିଷଯୁକ୍ତ ଔଷଧ—1. Any medicine
बिषौलि दवा, विष(ख) वटी of which poison is an ingredient. ୨ । (ସଂ. ବିଷ) ବିଷ—2. Poison. ୩ । ବିଷାକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ–3. Any poisonous thing. ଦେ. ବିଣ—୧ । ବିଷଯୁକ୍ତ –1. Composed of poison. ୨ । ବିଷାକ୍ତ—2. Poisonous.

ବିଷାଣ ପ୍ରୟୋଗ—ଦେ. ବି—ରୋଗୀପ୍ରତି ବିଷଯୁକ୍ତ ଔଷଧର ପ୍ରୟୋଗ
Bishāṇa prayoga —Administration of poisonous medicine to a patient.

ବିଷାଣ ଧରିବା—ଦେ. ବି—ରୋଗୀଠାରେ ବିଷର ଗୁଣ ପ୍ରକାଶ ପାଇବା—
Bishāṇa dharibā The taking effect of a
ବିଷାନ ଧରା **विषवटी लगना** poisonous medicine on a patient.

ବିଷାଣିକା—ସଂ. ବି (ବିଷାଣ+କ+ଆ)—୧ । ମେଣ୍ଢାଶିଂଘା (ହି.
Bishāṇikā ଶ.)—1. The screw tree. ୨ । ସପ୍ତଲା; ସପ୍ତଫେଣିଆ (ହି. ଶ.)—2. Enphorbia (tree). ୩ । କକଡ଼ାଶୃଙ୍ଗୀ (ହି. ଶ)—3. Kakarḍā śrungi (See). ୪ । ଶିଂଘଡ଼ା (ହି. ଶ.)—4. Water chestnut. ୫ । ଋଷଭକ (ହି. ଶ.)—5. A rare herb. ୬ । କାକୋଳୀ (ହି. ଶ.)—6. Kākolī (See). ୭ । ଉତୁରୁଡ଼ି (ହି. ଶ.)—7. Uturuṛdi (See).

ବିଷାଣୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଷାଣିନ୍; ବିଷାଣ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ଇନ୍; ୧ମା.
Bishāṇi ୧ବ.)—ଶୃଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—Horned. ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ହସ୍ତୀ—1. Elephant. ୨ । ବାରାହ; ଶୂକର—2. Boar. ୩ । ଷଣ୍ଢ (ହି. ଶ.)—3. Bull. ୪ । ଶିଂଘଡ଼ା (ହି. ଶ.)—4. Water chestnut. ୫ । ଋଷଭକ—5. A rare herb.

୭ । (ବିଷାଣ+ଈ) ସ୍ତ୍ରୀ—କ୍ଷୀରକାକୋଲୀ (ହି. ଶ । —6. Kshirakākoḻī (See), ୭ । ମେଷଶୃଙ୍ଗୀ (ହି. ଶ.)—7. The screw tree, ୮ । ବିଛୁଆତି (ହି. ଶ.)—8. The stinging nettle. ୯ । ତେନ୍ତୁଳି (ହି. ଶ.)—9. Tamarind ୧୦ । ଶିଙ୍ଘାଡ଼ା (ହି. ଶ.)—10. Water chestnut. ୧୧ । ବିଷ; ଜହର (ହି. ଶ.)—11. Poison. ୧୨ । ଉତୁରୁଡ଼ି (ହି. ଶ.)—12. Uturuṛḍi (See)

ବିଷାଦ୍—ସଂ. ବି (ବିଷ+ଅଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ଯେ ହଳାହଳ Bishād ବିଷପାନ କରିଥିଲେ)—ଶିବ (ହି. ଶ.)—Siba.

ବିଷାଦ—ସଂ. ବି (ବି+ସଦ୍ ଧାତୁ=ଅବସନ୍ନ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—Bishāda ୧ । ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିହୀନତା—1. Want of high spirits; (ହର୍ଷ—ବିପରୀତ) low spiritedness. ୨ । ଇଷ୍ଟନାଶ ଜନିତ ମନୋବେଦନା—2. Sadness due to the loss of one's wished for object. ୩ । ଖେଦ; ମନୋଭଙ୍ଗ; ମନୋଦୁଃଖ—3. Dejection; grief; dismay; mental distress. ୪ । ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟତା; ଜଡ଼ତା—4. Want of exertion. ଦେ. ବିଣ—ବିଷଣ୍ଣ; ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ—Sorrowful; sad; dejected. [ଭ—ବିଷାଦ ବଦନ ତୋହର, ଯେ ମୁଖ ସ୍ୱଭାବେ ସୁନ୍ଦର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ବିଷାଦ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖେଦ କରିବା; ବିଷଣ୍ଣ ହେବା—Bishāda karibā To grieve; to be sorrowful. বিষাদকরা **विषाद्करना**

ବିଷାଦଗ୍ରସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍ପୁରୁଷ; ବିଷାଦ+ଗ୍ରସ୍ତ)—ବିଷଣ୍ଣ—Bishādagrasta (ବିଷାଦଗ୍ରସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Sad; dejected. (ବିଷାଦପ୍ରାପ୍ତ, ବିଷାଦ ଜନିତ, ବିଷାଦଯୁକ୍ତ, ବିଷାଦମଗ୍ନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଷାଦ ଜନକ—ସଂ. ବିଣ (ବିଷାଦ+ଜନକ)—ଯାହା ବିଷାଦ ଜନ୍ମାଏ Bishād janaka —Causing sadness; saddening.

ବିଷାଦମୂଳକ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଷାଦ+ମୂଳ)—ଯେଉଁ Bishādmūḻaka ଘଟଣାର ମୂଳରେ ବିଷାଦ ଥାଏ—Resulting from grief.

ବିଷାଦ ରହିତ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍ପୁରୁଷ; ବିଷାଦ+ରହିତ)—ଖେଦ Bishāda rahita ବିହୀନ—Free from grief. (ବିଷାଦଶୂନ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଷାଦାନ୍ତକ—ସଂ. ବିଣ (ବିଷାଦ+ଅନ୍ତ+କ)—ଯାହା ବିଷାଦରେ ସମାପ୍ତ Bishādāntaka ହୁଏ—Ending in grief; tragic.

ବିଷାଦିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଷାଦ+ଜାତାର୍ଥେ ଇତ)—ଦୁଃଖିତ; Bishādita ଖେଦିତ—Grieved; saddened. (ବିଷାଦିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଷାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଷାଦ+ଇନ୍)—ଯେ ବିଷାଦ କରୁଥାଏ—Bishādī (ବିଷାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Sorrowing.

ବିଷାନ୍ତକ—ସଂ. ବିଣ (ବିଷ+ଅନ୍ତକ=ନାଶକ)—ଗରଳ ନାଶକ; Bishantaka ବିଷ ନାଶକ—Counteracting the effect of poison. ସଂ. ବି—ଶିବ; ମହାଦେବ—Siba. [ଦ୍ର—ଏ ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନରୁ ଉତ୍ଥିତ ଗରଳ ପାନ କରିଥିଲେ ।]

ବିଷାନନ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଷ+ଆନନ)—Bishānana ସର୍ପ—Snake. (ବିଷାସ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଷାପହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଷ+ଅପ+ହନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯାହା Bishāpaba ବିଷକୁ ନାଶ କରେ—Counteracting or (ବିଷାପହା—ସ୍ତ୍ରୀ) destroying the effect of poison.

ବିଷାପହା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବିଷାପହ+ଆ)—ବିଷାପହର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Bishāpahā Feminine of Bishāpaha. ସଂ. ବି—୧ । ନାଗଦମନୀ ଗୁଳ୍ମ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—1. Indian wormwood. ୨ । ଇନ୍ଦ୍ର ବାରୁଣୀ; ମହାକାଳ ଲତା (ହି. ଶ)—2. Colocynth. ୩ । ନିର୍ବିଷା ନାମକ ତୃଣ (ହି. ଶ)—2. A kind of grass. ୪ । ସର୍ପଦଂଷ୍ଟ୍ରା (ହି. ଶ); ବିଛୁଆତି—4. The stinging nettle; Fragia Involucrata. ୫ । ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ (ହି. ଶ) ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ—5. Desmodium Gangeticum (plant).

ବିଷାୟନ—ସଂ. ବି. (ଆୟୁର୍ବେଦ)—ବିଷ ଘଟିତ ଔଷଧ ଦ୍ରବ୍ୟ—Bishāyana Medicine of which the ingredient (ବିପରୀତ—ରସାୟନ) is poison. [ଦ୍ର—ଧାତୁ ଘଟିତ ଔଷଧକୁ ରସାୟନ ବୋଲଯାଏ । ବିଷକୁ ଶୋଧନ କରି ଔଷଧରେ ପକାଇବାକୁ ହୁଏ ।]

ବିଷାୟୁଧ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଷ+ଆୟୁଧ=ଅସ୍ତ୍ର)—୧ । ବିଷଧର Bishāyudha ସର୍ପ—1. Poisonous snake. ୨ । (ମ. ପ. (ବିଷାସ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଲୋ; ବିଷ+ଆୟୁଧ) ବିଷଦିଗ୍ଧ ଶସ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ର—2. Poisoned weapon. ୩ । (ରୂପକ) ବିଷରୂପ ଆୟୁଧ—3. Poison used as a weapon for injuring others.

ବିଷାର—ସଂ. ବି. (ବିଷ+ଅର ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଅ)—ସର୍ପ—Bishāra Snake.

ବିଷାଳୁ—ସଂ. ବିଣ. (ବିଷ+ଆଳୁ)—ବିଷାକ୍ତ—Bishāḻu Poisonous.

ବିଷି ଆଙ୍ଗୁଠି(ଳି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିଷ+ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ)—ତର୍ଜନୀ—The Bisha ānguṭhi(ḻi) index finger. [ଦ୍ର—ଏହି ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ଔଷଧ ଇତ୍ୟାଦି ଗୋଳାଇଲେ ତାହା ବିଷାକ୍ତ ହୁଏ ବୋଲି ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସ ।] বিষ আঙ্গুল **तर्जनी**

ବିଷିକପୁରୀ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—A herbarious Bishikapurī tree. ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଦହି ସହିତ ବାଟି ପାନ କଲେ ରକ୍ତାତିସାର ନିବୃତ୍ତ ହୁଏ । ଏହି ପତ୍ରର **विष खपरा**

ପ୍ରଲେପ ସଦ୍ୟୋବ୍ରଣ, ବ୍ରଣ ଶୋଥ ଓ ଅଘାତ ଜନିତ ବ୍ୟଥା ଦୂର କରେ । ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ]

ବିଷି ଫୋଟକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିସ୍ଫୋଟକ)—ବିସ୍ଫୋଟକ (ଦେଖ)
Bishi photakā Bisphotaka (See)
বিষ ফোড়া **फोडा, फाँका**

ବିଷୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବିଷ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ବିଷମୟ; ବିଷଧର
Bishī (ହି. ଷ)—Poisonous. ସଂ. ବି—୧ । ବିଷଧର ସର୍ପ (ବିଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ହି. ଷ)—1. Poisonous snake. ୨ । ବିଷମୟ ପଦାର୍ଥ—2. Any poisonous article.

ବିଷୁ—ସଂ. ବି. (ବିଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ରି. ଉ)—୧ । ସାମ୍ୟ; ସମାନତା—
Bishu 1. Equality. ୨ । ନାନାରୂପତା—2. The state of having many forms. ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବିଷୟର ଗ୍ରାମ୍ୟ ରୂପ 'ବିଷ'ର ରୂପ ୫ମୀ ବିଭକ୍ତିରେ)—୧ । ବିଷୟରୁ—1. From the matter. ୨ । (ଅନାଦରାର୍ଥକ) ବିଷ୍ଣୁର ଡାକ ନାମ—2. A name for calling Bishnu.

ବିଷୁନ(ନି, ନୁ)—ଗ୍ରା. ବି. (ଅନାଦରାର୍ଥକ) ବିଷ୍ଣୁ ନାମ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଡାକିବା
Bishuna(ni, nu) ନାମ—A name for calling Bishnu.
বিষ্টু **बिसुन**
[ବିଷୁନଆ(ଆଁ)—ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ]

ବିଷନ(ନୁ)ପୁର—ଦେ. ବି—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ଚିରସ୍ଥାୟୀ
Bishuna(nu)pura ଜମିଦାରୀ—Name of a permanently settled estate in the district of Cuttack.

ବିଷୁପ(ବ)—ସଂ. ବି. (ବିଷୁ=ଦିବା ରାତ୍ରିର ସମତା+ପା ଧାତୁ=ପାଳନ,
Bishupa(ba) ବା ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତ୍ରି. ଅ; ଯେଉଁ ସମୟରେ ଦିନ ରାତ୍ରି ଠିକ୍ ସମାନ ହୁଏ)—୧ । ସମରାତ୍ରିନ୍ଦିବ କାଳ—1. The time when the night and day are equal; equinox. ୨ । ଖଗୋଳର ମେଷ ଓ ତୁଳ ରାଶିରେ ଯେଉଁ କଳ୍ପିତ ବିନ୍ଦୁଦ୍ୱୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସମରାତ୍ରିନ୍ଦିବକାଳ ପରେ ପହଞ୍ଚନ୍ତି—2. The equinoxial points; the first points of Aries and Libra into which the sun enters at the vernal and autumnal eqinox (Apte). [ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟ ବିଷୁବରେଖାର ଠିକ୍ ଉପରକୁ ବର୍ଷକେ ଦୁଇ ଥର ଆସନ୍ତି । ଥରେ ବସନ୍ତ କାଳରେ ଓ ଥରେ ଶରତ୍ କାଳରେ । ବସନ୍ତ କାଳରେ ସୌର ଚୈତ୍ର ବା ମୀନ ମାସର ନବମ ବା ଦଶମ ଦିନ, ଇଂରାଜୀ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସର ୨୧ ବା ୨୨ ତାରିଖରେ ଓ ଶରତ କାଳରେ ସୌର ଆଶ୍ୱିନ ବା କନ୍ୟା ମାସର ନବମ ବା ଦଶମ ଦିନ, ଇଂରାଜୀ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସର ୨୨ ବା ୨୩ ତାରିଖରେ । ଏହି ଦୁଇ ଦିନ ଦିନ ଓ ରାତ୍ରି ସମାନ ଅର୍ଥାତ୍ ଠିକ୍ ୧୨ ଘଣ୍ଟା ଲେଖାଁଏ ହୁଏ । ଏହି ଦୁଇ ଦିନର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂକ୍ରାନ୍ତିମାନ (କାର୍ତ୍ତିକ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଓ ବୈଶାଖ ସଂକ୍ରାନ୍ତି)ଙ୍କୁ ବିଷୁବ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ବୋଲାଯାଏ । କାର୍ତ୍ତିକ ସଂକ୍ରାନ୍ତିର ନାମ ଜଳ ବିଷୁବ ଓ ବୈଶାଖ ସଂକ୍ରାନ୍ତିର ନାମ ମହା ବିଷୁବ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଅଟେ ।] ୩ । ମେଷ ବା ବୈଶାଖ ସଂକ୍ରାନ୍ତି; ପଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି; ମହାବିଷୁବ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—3. The Saṁkrānti or the 1st day of the month of solar Baiśākha; the first point of Aries which the sun enters after the vernal equinox (Apte). ୪ । ତୁଳ ବା କାର୍ତ୍ତିକ ସଂକ୍ରାନ୍ତି; ଗର୍ଭଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି; ଜଳ ବିଷୁବ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—4. The Saṁkrānti or the 1st day of the month of solar Kārttika; the first point of Libra which the sun enters after the autumnal equinox.

ବିଷୁବଚ୍ଛାୟା—ସଂ. ବି (ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଠିକ୍ ଦ୍ୱିପ୍ରହରବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟ-
Bishubachchayā ଘଡ଼ିର ଦଣ୍ଡର ଯେଉଁ ଛାୟା ତଳେ ପଡ଼େ—The shadow of the gnomon at noon (Apte).

ବିଷୁବତ୍—ସଂ. ବି—(ଜ୍ୟୋତିଷ ପରିଭାଷା; ବିଷୁ=ଦ୍ୱି ଷୁ=ଦୁଇ
Bishubat ଭାଗରେ+ଅଛି ଅର୍ଥରେ ବତ୍; ଯାହା ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥାଇ ବର୍ଷକୁ ଦୁଇଭାଗରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଦକ୍ଷିଣାୟନ ଓ ଉତ୍ତରାୟଣରେ ବିଭକ୍ତ କରେ ।)—୧ । କ୍ରାନ୍ତିପାତ—(ଦେଖ)—1. Krantipāta (See); the equinox (Apte) [ଦ୍ର—ଏପରି ବିଷୁବତ୍ ବା କ୍ରାନ୍ତିପାତ ଦୁଇଗୋଟି ଅଛି । ଯଥା—(୧) ମହାବିଷୁବ ସଂକ୍ରାନ୍ତି । (୨) ଜଳ ବିଷୁବ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ।] ୨ । ବିଷୁବ (ଦେଖ) 2, Bishuba (See)

ବିଷୁବତ୍ ରେଖା—ସଂ. ବି—(ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଆକାଶ ମଣ୍ଡଳରେ ଯେଉଁ
Bishubat-rekhā କଳ୍ପିତ ରେଖା ଦୁଇ ବିଷୁବତ୍ ବାଟେ ବୁଲି ଆକାଶକୁ ଉତ୍ତର ଭୂଗୋଲାର୍ଦ୍ଧ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଭୂଗୋଲାର୍ଦ୍ଧରେ ବିଭକ୍ତ କରଅଛି—The ecliptic.
ବିଷୁବତୀ ରେଖା, ବିଷୁବରେଖା } ଅନ୍ୟରୂପ
[ଦ୍ର—ପୃଥିବୀର ବିଷୁବ ରେଖାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିନ୍ଦୁ ଆକାଶର ବିଷୁବତ୍ ରେଖାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିନ୍ଦୁର ତଳେ ରବିମାର୍ଗ ବିଷୁବତ୍‌ରେଖା ସଙ୍ଗେ ୨୩ ଡିଗ୍ରି ୨୭ ମିନିଟ୍ କୋଣରେ ଅବସ୍ଥିତ ବୋଲି କଳ୍ପିତ ।]

ବିଷୁବନ୍ତି—ଦେ. ବି.—(ଦେ. ବି—(ସଂ. ବିଷୁବତ୍)—ସୁଷୁମ୍ଣା—
Bishubanti (ନାଡ଼ି ବିଶେଷ)—Name of one of the principal long veins in the body [ଦ୍ର—ଏ ନାଡ଼ିରେ ଅବସ୍ଥିତ କାଳରୂପୀ ସେହି; ସର୍ବ କାର୍ଯ୍ୟ ବିନାଶଙ୍କୁ ବିଷୁବନ୍ତୀ କହି । ପ୍ରାଚୀ. ଶିବସ୍ୱରୋଦୟ ।] [ଦ୍ର—ଏହି ନାଡ଼ିରେ ବାୟୁ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିବା ସମୟରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ତାହା ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ ।]

ବିଷୁବ ରେଖା—ସଂ. ବି—୧ । ନିରକ୍ଷରେଖା; ପୃଥିବୀର ଉତ୍ତର ମେରୁ
Bishuba rekhā ଓ ଦକ୍ଷିଣ ମେରୁଠାରୁ ଉଭୟ ଦିଗରେ ସମ-

ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ପୃଥିବୀ ଗୋଲକର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଘେରିଥିବା ମଣ୍ଡଳାକାର କଳ୍ପିତ ରେଖା—1. The equator. [ଦ୍ର—ଏହି ରେଖା ଉପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଥିବା ସମୟରେ ଦିନରାତ୍ର ସମାନ ହୁଏ ।]

୨ । ଖଗୋଳରେ ପୃଥିବୀର ବିଷୁବ ରେଖାର ଠିକ୍ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ କଳ୍ପିତ ରେଖା; ବିଷୁବତ୍ ରେଖା—2. The celestial ecliptic; the equinoxial line (Apte).

ବିଷୁବ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ସ. ବି— Bishuba Samkrānti ସୂର୍ଯ୍ୟ ବର୍ଷକରେ ଯେଉଁ ଦିନଦ୍ୱୟ ବିଷୁବ ରେଖା ଉପରେ ଗମନ କରନ୍ତି, ତହିଁର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦ୍ୱୟ; ଜଳବିଷୁବ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଓ ମହାବିଷୁବ ସଂକ୍ରାନ୍ତି; ବର୍ଷକରେ ଯେଉଁ ଦିନଦ୍ୱୟ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଥମେ ଯଥାକ୍ରମେ ମେଷ ରାଶିକୁ ଓ ତୁଳ ରାଶିକୁ ସଂକ୍ରମଣ (ଗମନ) କରନ୍ତି—The two Samkrānti days in the year falling after the equinozes; the passage of the sun to the next sign at the vernal and autumnal equinoxes; the passage of the sun to the first points of Aries and Libra after the vernal and autumnal equinoxes; the equinoxial passage (Apte) (ବିଷୁବ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ) (See notes under Bishuba).

ବିଷୁଚିକା—ସ. ବି— Bishuchika ବିସୂଚିକା; ହଇଜା—Cholera (Apte).

ବିଷେ—ଗ୍ରା. ବି—(ସ. ବିଷୟ)— Bishe ବିଷୟ—Matter. (ଉ—ଅବଧାନ ବିଷେ କହିଲେ କହିଲେ ସେ ଯେତେ ବଚନ । ଭଞ୍ଜ—କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।)

ବିଷେ(ଷୋ)ଇ—ଦେ. ବି—(ସ. ବିଷୟୀ)— Bishe(sho)i ୧ । ବିଶୋଇ—(ଦେଖ)—1. Bisoi (See) ୨ । ହିସାବପତ୍ର ଲେଖିବା ରାଜ କର୍ମଚାରୀ—2. An accountant. ୩ । ଖଣ୍ଡାଏତ ଓ ଶୂଦ୍ରଙ୍କର ବଂଶ ଉପାଧି ବିଶେଷ—3. Name of a family-title of Khandaets and Sudras. ଗ୍ରା. ବିଣ—ସଂସାର ବିଷୟାସକ୍ତ—Addicted to worldly concerns.

ବିଷୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି— Bishoibā ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା—To embrace. [ଉ—ବିଷୋଇଁ ପଥେ ଦୋଳ ରଚନେ ବନ୍ଧୁ ସଖୀ ନାମ ସ୍ନେହ ଚୁମ୍ବନେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ

ବିଷ୍କନ୍ଦ—ସଂ. ବି (ବି+ସ୍କନ୍ଦ ଧାତୁ=ଖେଳେଇ ହେବା; ଗୁଳିଯିବା+ Bishkanda **ଭାବ. ଅ)—** ୧ । ଇତସ୍ତତଃ ଖେଳେଇ ହେବା—1 Dispersing (Apte). ୨ । ପ୍ରସ୍ଥାନ—2. Going away (Apte).

ବିଷ୍କମ୍ଭ—ସ. ବି (ବି+ସ୍କନ୍ଭ ଧାତୁ=ସ୍ତବ୍ଧ କରିବା+କରଣ. ଅ)— Bishkambha ୧ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ୨୭ ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ବା ପ୍ରଥମ ଯୋଗ—1. One of the 27 astrological periods. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଦିନ ବିଷ୍କମ୍ଭ ଯୋଗ ପଡ଼େ ସେ ଦିନ ଦିବାରମ୍ଭରୁ ୫ ଦଣ୍ଡ ବର୍ଜନ କରି ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟ କରିବ ।] ୨ । ବ୍ୟାଘାତ; ବାଧା—2. Obstruction; hindrance. ୩ । ନାଟକର ଅଙ୍ଗବିଶେଷ; ବିଷ୍କମ୍ଭକ (ଦେଖ)—3. Bishkambhaka (See) ୪ । ଗୋଲକର ମଧ୍ୟରେଖା; ବୃତ୍ତର ବ୍ୟାସ—4. The diameter of a circle. ୫ । ଅର୍ଗଳ; ଜଳଣୀ; ଖିଲ; କୁଡ଼୍‌କା—5. Bolt; bar of a door. ୬ । ବୃକ୍ଷ—6. Tree. ୭ । ସ୍ତମ୍ଭ; ଖୁଣ୍ଟ—7. Pillar; post. ୮ । ମନକୁ ସ୍ଥିର କରିବା ପାଇଁ ଯୋଗୀମାନଙ୍କର ଆସନବିଶେଷ—8. A posture during Joga exercise. ୯ । ବିସ୍ତାର—9. Extension (Apte) ୧୦ । ଦୈର୍ଘ୍ୟ—10. Length (Apte).

ବିଷ୍କମ୍ଭକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବିଷ୍କମ୍ଭ+କ)— Bishkambhaka ନାଟକର ଅଙ୍ଗବିଶେଷ; ନାଟକର ନୀରସ ଅଂଶମାନ ଯଥାବତ୍ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେଲେ ଶ୍ରୋତାଙ୍କର ବିରକ୍ତି ଜାତ ହେବ, ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ଉକ୍ତ ନୀରସ ଅଂଶମାନ କୌଣସି ଅପ୍ରଧାନ ନାୟକର ମୁଖରେ ସଂକ୍ଷେପରେ କୀର୍ତ୍ତନ କରିବା ନାଟକାଂଶ—Interlude. [ଦ୍ର—ନାଟକ ଅଭିନୟରେ ଦୁଇଟି ଅଙ୍କର ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ବା ଏକାଧିକ ଅପ୍ରଧାନ ନାୟକ ଅଙ୍କ ଦ୍ୱୟର ମଝିରେ ଘଟିବା ବିଷୟକୁ ସଂକ୍ଷିପ୍ତରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରନ୍ତି ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଙ୍କମାନଙ୍କରେ କ'ଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେବ ତହିଁର ସୂଚନା କରନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟଦର୍ପଣକାର ବିଷ୍କମ୍ଭକୁ ଏହିରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଅଛନ୍ତି—ବୃତ୍ତବର୍ତ୍ତିଷ୍ୟମାଣାନାଂ କଥାଂଶାନାଂ ନିଦର୍ଶକଃ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତାର୍ଥସ୍ତୁ ବିଷ୍କମ୍ଭଃ ଆଦାବଙ୍କସ୍ୟ ଦର୍ଶିତଃ । ମଧ୍ୟେନ ମଧ୍ୟମାଭ୍ୟାଂ ବା ପାତ୍ରାଭ୍ୟାଂ ସମ୍ପ୍ରଯୋଜିତଃ । ଶୁଦ୍ଧଃ ସ୍ୟାତ୍ ସ ତୁ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣୋ ନୀଚମଧ୍ୟମକଳ୍ପିତଃ ।]

ବିଷ୍କଳ—ସ. ବି (ବି+କୃ ଧାତୁ=ବିକ୍ଷେପ କରିବା; ଖେଳାଇବା+ Bishkala **କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—** ଗ୍ରାମ୍ୟଶୂକର—A village hog.

ବିଷ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବିଶୁଷ୍କ; ଭୁଲ ସଂ. ବିଷ୍କପୁଣୀ=ଚିରପ୍ରସୂତା Bishkibā **ଗୌ)—** (ବାଛୁରୀ ବଡ଼ ହୋଇଯାଇଥିବା ଗାଈ) ଦୁଧବନ୍ଦ କରା ଦୁଗ୍ଧହୀନ ହେବା—To run dry (said of विसुखना a cow with a grown up calf). (ବିଷୈଇବା, ବିଷିଯିବା, ବିଷେଇଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଷ୍କିର—ସଂ. ବି (ବି+କୃ ଧାତୁ=ବିକ୍ଷେପ କରିବା; ଖେଳାଇବା+ Bishkira **କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—** ୧ । ପକ୍ଷୀ—1. A bird. [ଉ—ବିଷ୍କିର ନାଦ ମଧୁର, କାନ୍ତି ବଧୂର ମୋ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।] ୨ । (ଯେ ନଖରେ ଭୂମି ଆଦି ଖେଳାଏ) କୁକୁଡ଼ା—2. Cock (Apte) ୩ । କୁକୁଡ଼ାଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀ—3. Gallinaceous bird (Apte) ୪ । (+ଭାବ. ଅ) ଖେଳାଇବା—4. Scattering about.

(Apte). ୪ । ଚିର ପକାଇବା—Tearing up (Apte) [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ସବୁ ପକ୍ଷୀ ନଖଦ୍ୱାରା ଭୋଜ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ ଖେଳାଇ ଖେଳାଇ ବା ଛଡ଼ାଇ ଛଡ଼ାଇ ଖାଆନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ବିଷ୍କିର ବୋଲାଯାଏ; ଯଥା—କୁକୁଡ଼ା, ଘାସ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏମାନଙ୍କର ମାଂସ କଷାୟ ମଧୁର ରସ, ଶୀତଳ, କଟୁବିପାକ, ଲଘୁ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ରୁଚିକର ଓ ତ୍ରିଦୋଷ ନାଶକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ଶିକ୍ଷା ।]

ବିଷ୍କୁମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (ବି+ସ୍କୁନ୍ଭ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରତିବନ୍ଧ କରିବା+କରଣ. Bishkumbha ଅ)—ବିଷ୍କମ୍ଭ (ଦେଖ)—Bishkambha (ବିଷ୍କମ୍ଭର ଅନ୍ୟରୂପ) See)

ବିଷ୍କୁମ୍ଭୀ—ସଂ. ବି (ବିଷ୍କୁମ୍ଭିନ୍; ବିଷ୍କୁମ୍ଭ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—କବାଟର Bishkumbhi ଅର୍ଗଳ ବା ଖିଳଣି; ଦୁଡୁକା—Bolt of a door.

ବିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (ବିଶ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରବେଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—Bishta ୧ । ପ୍ରବିଷ୍ଟ—1. Entered. ୨ । ଅଭିଷ୍ଟ—2. Engrossed; possessed (as by a ghost). ୩ । ଆଶ୍ରିତ—3. Sheltered; protected. ଗ୍ରା. ବି—ବିଷ୍ଠା—Dung; oydure.

ବିଷ୍ଟପ—ସଂ. ବି. (ବିଶ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରବେଶ କରିବା+ଅଧିକରଣ ଟପ)—Bishtapa ୧ । ଭୁବନ; ଜଗତ୍—1. The world; creation. ୨ । ଲୋକ; ଜୀବଜଗତ୍—2. The animal kingdom. ୩ । ପାତ୍ର—3. Cup; vessel (Apte).

ବିଷ୍ଟବଦ୍ଧ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଷ୍ଟାବଦ୍ଧ)—କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧତା; ମଳ କଠିନତା—Bishtabaddha Constipation.

ବିଷ୍ଟବ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ସ୍ତନ୍ଭ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରତିବନ୍ଧ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—Bishtabdha ୧ । ପ୍ରତିବନ୍ଧ; ବାଧା ଦିଆଯାଇଥିବା—1. Obstructed; hindered. ୨ । ଅବରୁଦ୍ଧ—2. Restrained. ୩ । ରୁଦ୍ଧ—3. Confined. ୪ । (ମଳ ଆଦି) ପେଟ ମଧ୍ୟରେ ରୁଦ୍ଧ—4. Constipated. ୫ । ଦୃଢ଼ରୂପେ ବସା ଯାଇଥିବା—5. Fixed firmly (Apte). ୬ । ଜଡ଼ୀଭୂତ—6. Paralysed (Apte); made motionless. ୭ । ଉତ୍ତୋଳିତ; ଧୃତ—7. Propped; supported (Apte).

ବିଷ୍ଟମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (ବି+ସ୍ତନ୍ଭ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରତିବନ୍ଧ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—Bishtambha ୧ । ବାଧା; ପ୍ରତିବନ୍ଧକ—Obstacle. ୨ । ଅଟକ; ରୋଧ—2. Restraint. ୩ । ଅନାହ ରୋଗ; ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର—3. Obstruction of urine; strangury. ୪ । ଦୃଢ଼ତା—4. Firmness. ୫ । ସ୍ଥିରଭାବ—5. Fixedness. ୬ । ମଳରୋଧ—6. Constipation. ୭ । ପରର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଆକ୍ରମଣ ବା ଅଟକ କରିବା—7. Attacking or occupying another's property. ୮ । ସମ୍ପତ୍ତି କୋରକ—8. Attachment of property. ୯ । ବନ୍ଦ କରିବା—9. Stopping (Apte). ୧୦ । ପଦକ୍ଷେପ କରିବା—10. Stepping; placing the feet (Apte).

ବିଷ୍ଟମ୍ଭୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଷ୍ଟମ୍ଭିନ୍; ବିଷ୍ଟମ୍ଭ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ୍)—Bishtambhi ୧ । ଅବରୋଧକାରୀ—1. Obstructing. (ବିଷ୍ଟମ୍ଭିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମଳରୋଧଜନକ—2. Causing or inducing constipation. ୩ । ଗତିରୋଧକାରୀ—3. Making motionless; benumbing (Apte).

ବିଷ୍ଟର—ସଂ. ବି (ବି+ସ୍ତୃ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—Bishtara ୧ । ବୃକ୍ଷ—1. Tree. ୨ । ଉପବେଶନ କରିବା ପାଇ ଆସନ—2. A seat. ୩ । କୁଶାସନ—3. A seat or mat made of kusa grass. [ଦ୍ର—ବିଷ୍ଟର କରକପାତ୍ରୀ ବହିବାକୁ ଦେବା—ରାଜ୍ଞ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।] ୪ । ଦର୍ଭମୁଷ୍ଟି—4. A handful of kusa grass. ୫ । ଦୈବପୈତ୍ର କର୍ମାଦିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସ୍ଥାନରେ କଳ୍ପିତ କୁଶର ମୋଡ଼ା—5. A ring of kusa grass placed to represent a Brāhmana in vedic rituals. ୬ । ଦୈବପୈତ୍ର କର୍ମାଦିରେ କର୍ମସ୍ଥଳକୁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା କୁଶାସନ—6. A seat of kusa grass given to a Brāhmana to sit upon during vedic rites. ଦେ. ବି (ସ. ବିଷ୍ଟର)—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଛୋଟ ମନୁଷ୍ୟ—1. A small man; mannikin ୨ । ଗେଡ଼ା ଲୋକ—2. A dwarfish person. ୩ । ଗେଡ଼ା ବାଳକ—3. A dwarfish bay [ଦ୍ର—ବ୍ରାହ୍ମଣ ସ୍ଥାନରେ କଳ୍ପିତ କ୍ଷୁଦ୍ରାବୟବ କୁଶ ମୋଡ଼ା (ବିଷ୍ଟର) ପରି ହ୍ରସ୍ୱାବୟବ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିଷ୍ଟର ବୋଲାଯାଏ]

ବିଷ୍ଟର ଶ୍ରବାଃ—ସ. ବି (ବିଷ୍ଟର ଶ୍ରବସ୍; ବିଷ୍ଟର=ବୃକ୍ଷ+ଶ୍ରୁ ଧାତୁ= Bishtara srabāh ଶ୍ରବଣ କରିବା+ଅସ୍)—ବିଷ୍ଣୁ; ନାରାୟଣ—Bishnu.

ବିଷ୍ଟରୁହା—ସ. ବି—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକେତକୀ; କେତକୀ ଗଛ—Bishtaruhā Pandanus Odoratissimus.

ବିଷ୍ଟା—ସ. ବି—ବିଷ୍ଠା (ଦେଖ) Bistā Excrement; ordure; dung (Apte).

ବିଷ୍ଟାର—ସ. ବି (ବି+ସ୍ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ+ଅ)—ଛନ୍ଦ; ପଂକ୍ତି—Bishtāra Line; row.

ବିଷ୍ଟି—ସ. ବି (ବିଶ ଧାତୁ=ପ୍ରବେଶକରିବା + ଅଧିକରଣ ତି; Bishti ଅର୍ଥାତ୍ କ୍ଲେଶ ବା ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା)—୧ । ବିନା ବେତନରେ ପରିଶ୍ରମ; ବେଠି; ବେଗାରି—1. Gratuitous or unpaid labour. ୨ । ବେତନ; ମୂଲ; ମଜୁରି—2. Wages; salary. ୩ । ନିକ୍ଷେପକରଣ—3. Throwing. ୪ । ବିଛେଇ ଦେବା—4. Strewing. ୫ । ଯନ୍ତ୍ରଣାଦେବା—5. Giving pain. ୬ । ପାପର ଫଳସ୍ୱରୂପ ନରକରେ

ବାସ—6. Residence in hell to which one is condemned (Apte). ୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଶୁଭ ଘଟଣା—7. (figurative) The happening of evil. (ଦୃ—ବିଷ୍ଟି ହେଲା ଅଙ୍ଗ ମୋ ସୁଜନ୍ଙ୍କ ଅନୁକୂଳ—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୮ । ବିଘ୍ନ; ବାଧା—8. Obstruction; hindrance.

ବିଷ୍ଟିକରଣ } —ଅନ୍ୟରୂପ ୯ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) କରଣ-
ବିଷ୍ଟିଯୋଗ } ବିଶେଷ; ୧୧ ଗୋଟି କରଣ ମଧ୍ୟରୁ ସପ୍ତମ ଓ ଅଶୁଭଫଳକ ଯୋଗ—8. (astrology) One of the 11 Karaṇas or astrological conjunctions. (ଦୃ-ବିଧ୍ୱଂସିଲା,ବାଳର ଯୋଦ୍ଧାକୁଳକୃତ—ବିଷ୍ଟି ହୋଇଣ ଅପଣ ହରଗୁଳ ଶୂଳଗଣ ଲକ୍ଷଣାରେ ଉମଗୁଣଗ୍ରସ୍ତ—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) [ଦ୍ର—ଏ କରଣରେ ଯାତ୍ରାଦି ଶୁଭକର୍ମ ନିଷିଦ୍ଧ; ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ତିଥିରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କାଳ 'ବିଷ୍ଟି' ବୋଲି ଜ୍ୟୋତିଷରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଯାଇଅଛି ।] ୧୦ । (+ବ୍ୟାପ୍. ଭି) ବ୍ୟାପିବା—10. Pervading (Apte). ୧୧ । ପ୍ରେରଣ—11. Sending (Apte).

ବିଷ୍ଟି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଶୁଭ ଘଟିବା—1. The happening
Bishti paṛbā of evil. ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ
मुसीबत लगना ବିଘ୍ନ ଜାତ ହେବା—2. The appearance of a hindrance in any work.

ବିଷ୍ଟିଭଦ୍ରା—ସଂ. ବି (ବିଷ୍ଟି+ଭଦ୍ରା; ବିଷ୍ଟିଯୋଗ ବିଶିଷ୍ଟ ଭଦ୍ରା ତିଥି)—
Bishṭibhadrā (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଅଶୁଭ ଯୋଗଯୁକ୍ତ ତିଥିବିଶେଷ—Name of an astrologically evil day. [ଦ୍ର—କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ତୃତୀୟାର ଓ ଦଶମୀର ଶେଷାର୍ଦ୍ଧ; ଓ ସପ୍ତମୀର ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀର ପୂର୍ବାର୍ଦ୍ଧ; ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷର ଚତୁର୍ଥୀର ଓ ଏକାଦଶୀର ଶେଷାର୍ଦ୍ଧ; ଅଷ୍ଟମୀର ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପୂର୍ବାର୍ଦ୍ଧ ବିଷ୍ଟିଭଦ୍ରା ଅଟେ । ଏଥିରେ ବିବାହ ଓ ଯାତ୍ରାଦି ଶୁଭକର୍ମ ନିଷିଦ୍ଧ ।]

ବିଷ୍ଟୁଁ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବିଷ୍ଣୁର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—
Bishṭuṅ (ଦେଖ)—1. Bishṇu (See).
विष्टुँ **विष्नुन** [ଦ୍ର—'ଷ+ଣ'ର ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଆମ ଦେଶରେ 'ଷ୍ଟୁଁ' ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏହା ଭୁଲ ଉଚ୍ଚାରଣ ।] ଦେ. ଅ—୨ । ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି, ଗୁରୁଜନ ବା ପୂଜ୍ୟ ବସ୍ତୁ (ଯଥା—ପୁସ୍ତକାଦି) ରେ ଗୋଡ଼ ଲାଗିଗଲେ, ସେଠାରେ ହାତ ଲଗାଇ 'ବିଷ୍ଟୁ' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଲଗାଇବାକୁ ହୁଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ 'ପୂଜ୍ୟ ପୂଜା ବ୍ୟତିକ୍ରମ' ଜନିତ ଅପରାଧ ଦୂର ହୁଏ—2. An exclamation uttered while touching the body of one's elder when one's leg accidentally comes in contact with the elder's body.

ବିଷ୍ଠ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବିଷ୍ଠା)—ବିଷ୍ଠା (ଦେଖ).
Bisṭha Excrement.

ବିଷ୍ଠବଦ୍ଧ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବିଷ୍ଟମ୍ଭ)—ମଳରୋଧ—
Bisṭhabaddha Constipation.

ବିଷ୍ଠଳ—ସଂ. କ୍ଳ (ବି+ସ୍ଥଳ)—ଦୂର ସ୍ଥାନ—
Bishṭhala A remote place.

ବିଷ୍ଠା—ସଂ. ବି (ବି=ବିବିଧପ୍ରକାରେ+ସ୍ଥା ଧାତୁ=ରହିବା+କର୍ତ୍ତୃ.।ଅ+ଆ;
Bishṭhā ଯାହା ଉଦର ମଧ୍ୟରେ ଥାଏ) —୧ । ପୁରୀଷ; ମଳ; ଗୁହ-
1. Dung; excrement; ordure. [ଦ୍ର—ଗୋବିଷ୍ଠାକୁ ଗୋମୟ କହନ୍ତି । କୌଣସି ଜୀବର ବିଷ୍ଠା ସେହି ଜୀବବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ଶୂକର ବିଷ୍ଠା, ନର ବିଷ୍ଠା ଇତ୍ୟାଦି । ଲୋକେ ବିଷ୍ଠାକୁ ନରକ ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି । କାରଣ, ନରକରେ ମହାପାପୀମାନଙ୍କୁ ବିଷ୍ଠାକୁଣ୍ଡରେ ବୁଡ଼ାଇ ଯମଦୂତମାନେ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି ବୋଲି ପୁରାଣାଦିରେ ଲେଖାଅଛି । ଶୂକର ଓ କୁକୁରମାନେ ନରବିଷ୍ଠା ଭକ୍ଷଣ କରନ୍ତି । ସାମୁଦ୍ରିକ ପକ୍ଷୀମାନେ ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରସ୍ଥ ଦ୍ୱୀପମାନଙ୍କରେ ତ୍ୟାଗ କରିଥିବା ବିଷ୍ଠା ସହସ୍ର ସହସ୍ର ମହଣ ଲୋକେ ଆଣି ସାର ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଓ ମନୁଷ୍ୟାଦିଙ୍କ ବିଷ୍ଠା କ୍ଷେତରେ ସାରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଗୋବିଷ୍ଠା ବା ଗୋମୟ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ପରମ ପବିତ୍ର ବସ୍ତୁ । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଦିନରେ ଗୋମୂତ୍ରାଦିସହିତ ଗୋମୟ ମିଶ୍ରିତ ପଞ୍ଚଗବ୍ୟ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତକାରୀ ସେବନ କରେ । ଗୋମୟ ମିଶ୍ରିତ ଜଳରେ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଘରଦ୍ୱାର ଲିପନ୍ତି । ପାରାର ବିଷ୍ଠା ପାଚୁ ନ ଥିବା ବଥ ଉପରେ ଲଗାଇ ଦେଲେ ବଥରେ କଣା ହୋଇ ପୂଜ ବାହାରେ । ମହମ୍ମଦୀୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଗୋମୟକୁ ପବିତ୍ର ଜ୍ଞାନ କରନ୍ତି ।] ୨ । ପେଟ—2. Belly (Apte).

ବିଷ୍ଠା ଉଖୁରା(ରେ)ଇଲେ ଗନ୍ଧାଏ—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—ଗୁପ୍ତ କଥାମାନ
Bshtha ukhura(re)ile gandhae ଆଲୋଚନା କଲେ
विष्ठाय काठी दिने गन्ध बेरोय ଆଲୋଚକର କଳଙ୍କ ମାତ୍ର ପ୍ରକଟିତ
विष्ठा गीजनेसे बू आती है ହୁଏ । ଗୁହଚ୍ଛିଦ୍ରମାନଙ୍କର ଅଧିକ ଆଲୋଚନା ଫଳରେ ଏହା ହୁଏ ଯେ—ଅନ୍ତରୁ ଗୁହ୍ୟ କଳଙ୍କ କଥା ପ୍ରକାଶ ପାଏ । (a proverb) Washing dirty linen in public ends in scandal.

ବିଷ୍ଠାକୀଟ—ସଂ. ବି—(ବିଷ୍ଠା+କୀଟ) —୧ । ବିଷ୍ଠାରେ ଜନ୍ମିବା କ୍ଷୁଦ୍ର
Bishṭha kīta କୃମି—1. Maggots or worms found in ordure. ୨ । ବିଷ୍ଠାଖାଦକ ଏକ ପ୍ରକାର ଦୃଢ଼ପକ୍ଷୀ ଷଟ୍‌ପଦୀ କୀଟ—2. A kind of beetle living on excrement; the tumbledung insect. [ଦ—ଏମାନେ ବିଷ୍ଠା ମଧ୍ୟରେ ଡିମ୍ବ ପାରି, ଡିମ୍ବର ଚାରି-ପାଖରେ ବିଷ୍ଠାକୁ ଗୁଳା କରି ତାକୁ ଅଗ ଗୋଡ଼ରେ ଗଡ଼ାଇ ଗଡ଼ାଇ ନେଇ ଆପଣାର ବସାରେ ସଞ୍ଚିତ କରି ରଖନ୍ତି ।] ୩ । ଗୋବର ପୋକ—3. A kind of large

black beetle. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଶୁଷ୍କିଲା ଗୋବରରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ଦୃଢ଼ପକ୍ଷୀ ଷଟ୍‌ପଦୀ ପୋକ ।]

ବିଷ୍ଠା କୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ; ବିଷ୍ଠା + କୁଣ୍ଡ)—୧ । ବିଷ୍ଠାପୂର୍ଣ୍ଣ Bishṭhā kuṇḍa ପାତ୍ର—1. A pot full of ordure. ୨ । ନରକରେ ମହାପାପୀଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ପ୍ରଦାନ ପୂର୍ବକ ବୁଡ଼ାଇବା ନିମନ୍ତେ ଧୃଗଣକଥିତ ବିଷ୍ଠାପୂର୍ଣ୍ଣ କୁଣ୍ଡ । ନରକର ଅଂଶ ବିଶେଷ—2. A part of the hell where condemned sinners are put in ordure pits. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତି ଘୃଣ୍ୟ ସ୍ଥାନ—3 (figurative). A very hated place. (ଯଥା—ବେଶ୍ୟାର ଗୃହ ବିଷ୍ଠାକୁଣ୍ଡ ଅଟେ । ୪ । ପାଇଖାନାରେ ରଖାଯିବା ପାତ୍ର; ଯେଉଁ ପାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ମଳ ପତିତ ହୁଏ—4. The pot put at the bottom of a privy as receptable for the ordure.

ବିଷ୍ଠାକୁ ମାଇଲେ ମୁହଁକୁ ପଡ଼େ (ଛିଟିକେ)—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—Bishṭhāku māile muhaṅku paṛe (chhiṛike) বিষ্ঠায় ঢিল মারলে গায়ে পড়ে (ଯେପରି ବିଷ୍ଠା ଜମା ହୋଇଥିବା **बिष्ठापर ढेला मारनेसे देहपर पडताहै** ସ୍ଥାନରେ ବିଷ୍ଠାକୁ ଯଷ୍ଟ୍ୟାଦି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କଲେ, ତାହାର ଅଂଶ ଛିଟିକି ଯାଇ ପ୍ରହାରକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁରେ ପଡ଼େ ଓ ତଜ୍ଜନିତ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଓ ମଇଳା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାରକ ଜର୍ଜରିତ ହୁଏ ସେହିପରି) ଛୋଟଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରୁକ୍ଷ ବ୍ୟବହାର କଲେ, ଆକ୍ରମଣକାରୀ ସେଥିର ଫଳରେ ଅପମାନିତ ହୁଏ । ଜନ୍ମା ଗୃହଛିଦ୍ରମାନ ଘାଣ୍ଟିଲେ ବା ଅନ୍ୟରଙ୍କୁ ଖୋଲିକରି ଆଲୋଚନା କଲେ ଆଲୋଚକ ବ୍ୟକ୍ତି କଳଙ୍କିତ ହୁଏ—An analogical saying applied to cases of dealing rudely with mean people or publicy discussing one's family secrets, which rebound unfavourably on the dealer.

ବିଷ୍ଠାକୃ(କ୍ରି)ମି—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବିଷ୍ଠା+କୃମି)—୧ । ବିଷ୍ଠାରେ Bishṭhākru(kri)mi ଜନ୍ମିବା କୃମି—1. Maggots appearing in ordure. ୨ । ପେଟ ଭିତରୁ ବାହାରିବା ବିଷ୍ଠା ସଙ୍ଗେ ମିଶିତ କୃମି ପୋକ—2. Worms in the intestines. [ଦ୍ର—କ୍ଷୁଦ୍ର କୃମିଙ୍କୁ କୁରୁମି ଓ ବଡ଼ କୃମିଙ୍କୁ କେଞ୍ଚୁଆ ବା କାଉଚ ବୋଲାଯାଏ ।] ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତି ଦ୍ୱେଷ୍ୟ ଜୀବ—3. (figurative) A detestable being. [ଦ୍ର—ଲୋକେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେଲାବେଳେ କହି ଥାଆନ୍ତି;—ଅରେ ଜନ୍ମିବ ତୁ ବିଷ୍ଠାରେ କୃମି ହେବୁ ।]

ବିଷ୍ଠା ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଗାଳି) ଗୁହ ଖାଇବା; ଅଖାଦ୍ୟ ଭୋଜନ Bishṭhā khāibā କରିବା—1. (a term of abuse) To গুহ খাওয়া eat ordure. ୨ । କୌଣସି ଘୃଣିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା **मनमे गमाना** 2. To do any nasty thing. [ଦ୍ର—ଘୃଣାର୍ଥ ସୂଚନାରେ ଓ ଗାଳିରେ 'ବିଷ୍ଠା ଖାଇବା' ପଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—୧ । ମୁଁ ଯେବେ ପୁଣି ଜଣା ହୁଏଁ ତେବେ ମୁଁ ବିଷ୍ଠା ଖାଏଁ । ୨ । ଯେ ଟଙ୍କା ମହାଜନଙ୍କ କର ଖାଇବାଠାରୁ ବଳୁତ ସୁଖ ନାଏ, ସେ ବିଷ୍ଠା ଖାଏ । ୩ । ତୋ ସାତ ପୁରୁଷ ବିଷ୍ଠା ଖାଆନ୍ତୁ ।]

ବିଷ୍ଠା ଖାଦକ—ସଂ. ବି. (ବିଷ୍ଠା + ଖାଦକ)—ବିଷ୍ଠା ଭୋଜନକାରୀ—Bishṭhā khādaka Partaker of ordure.

ବିଷ୍ଠାଖିଆ—ଦେ. ବି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । ବିଷ୍ଠା ଭୋଜନ ପରି ଘୃଣ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ Bishṭhākhiā କରଣ—1. (figurative) The doing of গুহ খাওয়া any nasty work. ୨ । (ଗାଳି) ଯେ ଘୃଣ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—2. Doer of nasty acts. **बिष्ठाखाना** [ଦ୍ର—ଚୋରି କରିବା, ଘୁଷ୍ ନେବା, ବଳୁତ ସୁଧ ନେବା, ପରସ୍ତ୍ରୀ ହରଣ କରିବା, ମାଦକ ସେବନ କରିବା, ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ (ବିଷ୍ଠାଖାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) 'ବିଷ୍ଠାଖିଆ' ବୋଲି କହନ୍ତି । ପୂର୍ବ କାଳରେ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ପାଇଁ ତାକୁ ବିଷ୍ଠା ଜମା ବିଷ୍ଠାଗୋଳିଆ ଜଳ ପିଆଉ ଥିଲେ । ଅନ୍ତ କାଳ ମଧ୍ୟ କେତେକ ଅଜ୍ଞାରୀ ମୂଲକରେ ଏପରି ଜଘନ୍ୟ ଦଣ୍ଡ ଦିଆ ଯାଉଥିବାର ଉଦାହରଣ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଜାଣିବାକୁ ଅଛି ।]

ବିଷ୍ଠା ଖୋର / ବିଷ୍ଠା ଖୋରଅ } ଅନ୍ୟରୂପ

(ଗୁ খোর, বিষ্ঠা খেগো—পুং বিষ্ঠা খাগী—স্ত্রী **बिष्ठाखोर**)

ବିଷ୍ଠା ଖୁଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦଣ୍ଡ ବା ଅପମାନ ଦେବାପାଇଁ କୌଣସି Bishṭhā khuāibā ବ୍ୟକ୍ତିର ପାଟିରେ ବିଷ୍ଠା ପୂରାଇବା—To (ବିଷ୍ଠା ଖୋଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) put ordure in the mouth বিষ্ঠা খাওয়ান of a person to punish or insult him. **बिष्ठाखिलाना** [ଦ୍ର—ବିଷ ଖାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବମନ କରାଇ ତା ପେଟରୁ ବିଷ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ତାକୁ ମାର୍କ୍ସିଉ ବିଷ୍ଠା ଗୋଳାହୋଇଥିବା ପାଣି ପିଆଇ ଦିଅନ୍ତି ଓ ସେହି ଦୁର୍ଗନ୍ଧର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସ୍ୱରୂପ ତା ପେଟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଖାଦ୍ୟାଦି ଓ ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉଦରସ୍ଥ ବିଷମଧ୍ୟ ବାହାରିପଡ଼େ ।]

ବିଷ୍ଠା ଗଦା—ଦେ. ବି—୧ । ସ୍ତୁପୀକୃତ ବିଷ୍ଠା—1. A heap of Bishṭhā gadā ordure. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଘୃଣ୍ୟ ସ୍ଥାନ—গুয়ের গাদা 2. (figurative) A hated place **बिष्ठाढेर**

ବିଷ୍ଠା ଢାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଳଙ୍କିତ ଅର୍ଥରେ 'କୌଣସି Bishṭhā ḍhāḷibā ବ୍ୟକ୍ତି ମୁହଁରେ ଜନ୍ମା ତାହାର ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ ମୁହଁରେ ବିଷ୍ଠା ପଡ଼ୁ' ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ଜନ୍ମା ତାହାର ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ବିଷ୍ଠା ଖାଆନ୍ତୁ ବୋଲି ଗାଳି ଦେବା—(figurative) To call evil names to a person by saying that ordure be poured on him

ବିଷ୍ଠା ଅଜାଡ଼ିବା / ବିଷ୍ଠା ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ

বিষ্ঠা ঢালা **बिष्ठा डालना**

or on his ancestors. (ଯଥା—ଅମୁକ ଅମୁକର ବାପ ଅଜାଙ୍କ ମୁହଁରେ ବିଷ୍ଠା ଡାଳୁଛି ।)

ବିଷ୍ଠା ତ୍ୟାଗ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷ୍ଠା+ତ୍ୟାଗ)—ମଳତ୍ୟାଗ; ମଳୋତ୍ସର୍ଗ—Passing of stools.
Bishṭhā tyāga
বিষ্ঠাত্যাগ করা

ବିଷ୍ଠାତ୍ୟାଗ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଡ଼ା ଫେରିବା; ହଗିବା—To pass stool.
Bishṭhātyāga karibā বিষ্ঠাত্যাগ করা
विष्ठात्याग करना

ବିଷ୍ଠା ପୋକ—ଦେ. ବି—(ବିଷ୍ଠା+ପୋକ)—ବିଷ୍ଠାକୀଟ (ଦେଖ)—Bishṭhā kiṭa (See).
Bishṭhā poka গুয়েরপোকা
विष्ठाकाकीडा; गुहकीडी

ବିଷ୍ଠା ବଣ—ଦେ. ବି—(ବିଷ୍ଠା+ବଣ)—୧ । ବିଷ୍ଠାପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ; ଗୁହବଣ—1. A place full of excrements. ୨ । ଗୁହପଡ଼ିଆ; ଯେଉଁଠାରେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଝାଡ଼ା ଫେରନ୍ତି—2. The village easing ground.
Bishṭhā baṇa
বিষ্ঠা বন
विष्ठामयस्थान, खत्ता; गुहपडती

ବିଷ୍ଠାବଦ୍ଧ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିଷ୍ଟବ୍ଧ)—କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧତା—Constipation.
Bishṭhābaddha

ବିଷ୍ଠା ବନ୍ଧନ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷ୍ଠା+ବନ୍ଧନ)—କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧତା—Constipation.
Bishṭhā bandhana
(ବିଷ୍ଠାରୋଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଷ୍ଠାଭକ୍ଷକ—ସଂ. ବିଣ—(ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ବିଷ୍ଠା+ଭକ୍ଷକ)—୧ । ବିଷ୍ଠାଖାଦକ; ଯେ ବିଷ୍ଠା ଖାଏ—1. Eating ordure. ଦେ. ବି—୧ । (ଗାଳି ବିଶେଷ) ଗୁହଖୋର—2. (a term of abuse) Eater of ordure. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଘୁଷଖୋର—2. (figurative) A person who takes bribe. ୩ । ସୁଧଖୋର—3 Userer.
Bishṭhā bhakshaka
(ବିଷ୍ଠାଭୋକ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଷ୍ଠାମୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବିଷ୍ଠା+ମୟ)—୧ । ବିଷ୍ଠାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Full of odure. ୨ । ବିଷ୍ଠାପରି ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଯୁକ୍ତ—2. Evil smelling; having very obnoxious smell.
Bishṭhāmaya
(ବିଷ୍ଠାପୂର୍ଣ୍ଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଷ୍ଠା ମୂତ୍ର—ସଂ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—(ବିଷ୍ଠା+ମୂତ୍ର)—ଗୁହ ଓ ମୂତ—Ordure and urine.
Bishṭhā mūtra

ବିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବି. (ବିଷ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟାପିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ନୁକ୍ (ଣୁ); ଯେ ବିଶ୍ୱକୁ ବ୍ୟାପି ଅଛନ୍ତି; ବା, ବିଶ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରବେଶ କରିବା +ନୁକ୍ (ଣୁ); ଯେ ଚରାଚର ଜଗତର ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଅଛନ୍ତି; ଅଥବା ଯାହାଙ୍କଠାରେ ଭୂତ ସକଳ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି । ବା, ବିଷ୍ ଧାତୁ=ସେଚନ କରିବା+ନୁକ (ଣ); ଯେ ଚରାଚର ବିଶ୍ୱରେ ଚୈତନ୍ୟ ସେଚନ କରି ଅଛନ୍ତି ବା ଚରାଚର ବିଶ୍ୱକୁ ଅଧ୍ୟାସିତ କରନ୍ତି ।]
Bishṇu

୧ । ନାରାୟଣ; ହରି; ଭଗବାନ୍—1. Nārāyaṇa, Bhagabān. [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ତ୍ରିମୂର୍ତ୍ତି ମଧ୍ୟରୁ ଏ ଏକ ଅଟନ୍ତି । ଜଗତ୍ ସ୍ରଷ୍ଟା—ବ୍ରହ୍ମା, ଜଗତ୍ପାଳକ—ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଜଗତ୍ ସଂହାରକ—ଶିବ । ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ ମତରେ ଏ ତ୍ରିଦେବ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଦୁଷ୍ଟ ଦଳନାର୍ଥ ଓ ଶିଷ୍ଟପାଳନାର୍ଥ ଓ ଧର୍ମରକ୍ଷାର୍ଥ ଜଗତରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଅନ୍ତି ।] ୨ । ପରମେଶ୍ୱର—2. God. ୩ । ବସୁଦେବତା ବିଶେଷ—3. One of the Basu Deities. ୪ । ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରକର୍ତ୍ତା ମୁନି-ବିଶେଷ—4. Name of a sage, the compiler of a code of Hindu law. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ସ୍ମୃତିର ନାମ ବିଷ୍ଣୁ ସ୍ମୃତି ।] ୫ । ଶୁଦ୍ଧତା; ଶୁଦ୍ଧି—5. Purity. ୬ । ଅଗ୍ନି ଦେବତା, ଦ୍ୱାଦଶର ଅଧିପତି—6. The fire God. ୭ । ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି—7. A pious man (Apte). ୮ । ଶ୍ରବଣା ନକ୍ଷତ୍ର (ଏଥିର ଅଧିପତି ବିଷ୍ଣୁ)—8. The 22nd lunar mansion (Apte). [ଦ୍ର—ପୁରାଣରେ ଲେଖା ଅଛି, ପୃଥିବୀର ସୃଷ୍ଟି ପୂର୍ବରୁ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଜଳରେ ବୁଡ଼ି ମହାପ୍ରଳୟ ଘୋଟି ଥିଲା । ସେ ସମୟରେ କଳ୍ପବଟ ନାମକ ଗୋଟିଏ ବିଶାଳ ବୃକ୍ଷର ଅଗରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ପତ୍ରରେ ଏକମାତ୍ର ବିଷ୍ଣୁ ଭାସୁଥିଲେ । ତାହାଙ୍କ ନାଭିରୁ ଗୋଟିଏ ପଦ୍ମ ବାହାରିଲା ଓ ସେହି ପଦ୍ମରେ 'ବ୍ରହ୍ମା' ଜାତ ହୋଇ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଆଜ୍ଞାନୁସାରେ ଆପଣା ଦେହରୁ ଏ ଜଗତକୁ ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ସୃଷ୍ଟ ଜଗତକୁ ବିଷ୍ଣୁ ପାଳନ କଲେ ଓ ଶେଷରେ ମହାଦେବ ସଂହାର କରିବେ ଏହିପରି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟି, ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିତି ଓ ମହାଦେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଳୟ କ୍ରିୟା ବରାବର ଚାଲିଅଛି । ଶିବ ଏ ସୃଷ୍ଟିକୁ ବିନାଶ କଲେ ପୁଣି ପ୍ରଳୟ ହୁଏ; ପୁଣି ବିଷ୍ଣୁ କଳ୍ପବଟର ପତ୍ରରେ ଭାସି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଜାତ କରନ୍ତି ଓ ପୁଣି ଶିବ ସୃଷ୍ଟିକୁ ସଂହାର କରନ୍ତି । ଫଳରେ—ଜଗତର ସୃଷ୍ଟି ସ୍ଥିତି ପ୍ରଳୟ କର୍ତ୍ତା ଏହି ୩ ଜଣ ଦେବତା ଏକମାତ୍ର ପରମ ପୁରୁଷଙ୍କଠାରୁ ସମ୍ଭୂତ । ପୁରାଣରେ ଅଛି ଯେ—କଳ୍ପାଦ୍ୟରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କଠାରୁ ସୃଷ୍ଟି ଜାତ ହେଲା ଓ କଳ୍ପାନ୍ତ ପ୍ରଳୟରେ ପୁଣି ସେହି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ-ଠାରେ ବିଲୀନ ହେବ, ହୋଇଅଛି ଓ ହେଉଅଛି । ବିଷ୍ଣୁ ହିଁ ଏ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ଆଦି ପୁରୁଷ ଓ ସନାତନ । ଏହାଙ୍କର ଆଦି କେଉଁଠାରେ ତାହା କାହାରିକୁ ଜଣା ନାହିଁ । ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ଧର୍ମର (କେବଳ ନାସ୍ତିକତା ମତ ବ୍ୟତୀତ) ମତ ଅନୁସାରେ ଏହି ବିଷ୍ଣୁ ନାନା ନାମରେ ଜଗତର ସ୍ରଷ୍ଟା ଓ ଆଦିପୁରୁଷ ବୋଲି ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ସୃଷ୍ଟି କରିବା, ପାଳନ କରିବା ଓ ସଂହାର କରିବା ଏହି ତିନୋଟି ଏକ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଅଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତି ବା କର୍ମ ମାତ୍ର ।

ହିନ୍ଦୁ ମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ବିଷ୍ଣୁ, ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ଅଲ୍ଲା, ଇହୁଦୀମାନେ Jehova (ଯିହୋଭା), ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍‌ମାନେ God (ଗଡ୍) କହନ୍ତି । ବିଷ୍ଣୁ ରଜୋଗୁଣ ଅବଲମ୍ବନ କରି ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି, ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ଅବଲମ୍ବନ କରି ପାଳନ କରନ୍ତି ଓ ତମୋଗୁଣ ଅବଲମ୍ବନ କରି ବିନାଶ ବା ପ୍ରଳୟ କରନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁଙ୍କମତରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନିବାସ କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟସ୍ଥ

ବୈକୁଣ୍ଠ । ଏହାଙ୍କର ଦୁଇଟି ସ୍ତ୍ରୀ—ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ସରସ୍ୱତୀ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଚଞ୍ଚଳା, ତଥାପି ବିଷ୍ଣୁ ତାଙ୍କୁ ହିଁ ବେଶୀ ଦେଖି ପାରନ୍ତି । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ବାହନ ଗରୁଡ଼ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ରଥରେ ଚାରୋଟି ଅଶ୍ୱ ଲାଗନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ନାମ, (୧) ଶୈବ୍ୟ, (୨) ସୁଗ୍ରୀବ, (୩) ମେଘ ପୁଷ୍ପ, (୪) ବଳାହକ । "ଶୈବ୍ୟ ସୁଗ୍ରୀବ ମେଘପୁଷ୍ପ, ଯୋଚିଲା ବଳାହକ ଅଶ୍ୱ ।" ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ ।

ଏହି ପୃଥିବୀରେ କ୍ରମଶଃ ପୁଣ୍ୟ କମିଯାଇ ପାପଭାର ବୃଦ୍ଧି ହେଲେ ବିଷ୍ଣୁ ପୃଥିବୀରେ ରୂପଧାରଣ କରି ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅବତାରରେ ଦୁଷ୍ଟ ସଂହାର କରି ଧର୍ମ ସଂସ୍ଥାପନ ପୂର୍ବକ ପୃଥିବୀର ପାପଭାର କମାନ୍ତି । ଏହି ଅବତାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ୧୦ ଗୋଟି ପ୍ରଧାନ । ଯଥା—ମତ୍ସ୍ୟ, କଚ୍ଛପ, ବରାହ, ବାମନ, ନୃସିଂହ, ରାମ, ପରଶୁରାମ, କୃଷ୍ଣ, ବୁଦ୍ଧ ଓ କଳ୍କି । ଏହି କଳିଯୁଗରେ ବିଷ୍ଣୁ କଳ୍କି ଅବତାରରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବେ । ବିଷ୍ଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବୌଦ୍ଧାବତାର ଧରି ଜଗନ୍ନାଥରୂପେ ପୁରୀରେ ବିରାଜମାନ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ବାର ୧୨ ମାସରେ ପୂଜନୀୟ ରୂପ ଓ ନାମ—ମାର୍ଗଶିର—କେଶବ, ପୌଷ—ନାରାୟଣ, ମାଘ—ମାଧବ, ଫାଲ୍‌ଗୁନ—ଗୋବିନ୍ଦ, ଚୈତ୍ର—ବିଷ୍ଣୁ, ବୈଶାଖ—ମଧୁସୂଦନ, ଜ୍ୟେଷ୍ଠ—ତ୍ରିବିକ୍ରମ, ଆଷାଢ଼—ବାମନ, ଶ୍ରାବଣ—ଶ୍ରୀଧର, ଭାଦ୍ର—ହୃଷୀକେଶ, ଆଶ୍ୱିନ—ପଦ୍ମନାଭ, କାର୍ତ୍ତିକ—ଦାମୋଦର । ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ବୈଷ୍ଣବ ବୋଲଯାଏ ।]

ଦେ. ଅ—୧ । ଶ୍ରୀବିଷ୍ଣୁ; କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବା

ହିଂ ବିଷ୍ଣୁ ପୂର୍ବରୁ ମଙ୍ଗଳାଚରଣରୂପରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବା 'ବିଷ୍ଣୁ' ଶବ୍ଦ—1. Interjection used at the beginning of any act as an invocation to God. ୨ । ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦେହରେ କିମ୍ବା ପୂଜ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ ଅଜ୍ଞାତରେ ଅପଣାର ଗୋଡ଼ ବାଜିଗଲେ ଉକ୍ତ ଅଙ୍ଗକୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ ହାତରେ ସ୍ପର୍ଶ କରି, ହାତକୁ ଆଣି ଅପଣା ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇବାବେଳେ ଅପରାଧ ଖଣ୍ଡନାର୍ଥ ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ—2. An exclamation uttered by a person while touching the limb or body of an elderly person which the former has strkuc inadvertently. [ଦ୍ର—ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ 'ତୋବା' ବା 'ବିସିମିଲ୍ଲା' ଶବ୍ଦ ଏହି ସ୍ଥଳରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।] ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males. [ଦ୍ର—ବିଷ୍ଣୁ ଶବ୍ଦ-ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଉଚିତ ନାମ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦିଆଯାଏ,ଯଥା—ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—ବିଷ୍ଣୁଗୁପ୍ତ, ବିଷ୍ଣୁଚରଣ, ବିଷ୍ଣୁପ୍ରସାଦ, ବିଷ୍ଣୁଦାସ, ବିଷ୍ଣୁପଦ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନାମ—ବିଷ୍ଣୁପ୍ରିୟା, ବିଷ୍ଣୁଦାସୀ, ବିଷ୍ଣୁପଦା ।]

ବିଷ୍ଣୁଅରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିଷ୍ଣୁର; ବିଷ୍ଣୁ+ଅରି=ଚକ୍ର)—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର Bishnuari ଚକ୍ର; ସୁଦର୍ଶନ ଚକ୍ର—The discus; the weapon of Bishnu. [ଉ—ବିଷ୍ଣୁଅରି ପ୍ରକୃତିଲେ, ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରର ଛଳେ, ଗୁପ୍ତ ହେଉ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ସେ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିଷ୍ଣୁଋକ୍ଷ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ବିଷ୍ଣୁଦୈବତ ଋକ୍ଷ ବା ନକ୍ଷତ୍ର)—ଶ୍ରବଣା Bishnuruksha ନକ୍ଷତ୍ର—The 22nd lunar mansion.

ବିଷ୍ଣୁକନ୍ଦ—ସଂ. ବି—କୋଙ୍କଣ ପ୍ରଦେଶ ଜାତ ଔଷଧ ମୂଳବିଶେଷ—Bishnukanda Name of a medicinal bulbous root. [ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ବିଷ୍ଣୁଗୁପ୍ତ, ସୁପୁଷ୍ପ, ବହୁସଂପୁଟ ଦୀର୍ଘପତ୍ର, ହରପ୍ରିୟ, ଜଳବାସା, ବୃତ୍ତକନ୍ଦ । ଏହା ମଧୁର, ଶୀତଳ, ରୁଚିକର, ତୃପ୍ତିକର ଏବଂ ଦାହ, ପିତ୍ତ ଓ ଶୋଥ ଦୂର କରେ—ବୃ. ଶ.]

ବିଷ୍ଣୁକରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦେହରେ ବା ପୂଜ୍ୟ Bishnu kariba ବସ୍ତୁରେ (ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଅଙ୍ଗ, ପୁସ୍ତକ, ଦେବ-ଶ୍ରୀବିଷ୍ଣୁକରਾ ବିଗ୍ରହରେ) ଅକସ୍ମାତ୍ ମନୁଷ୍ୟର ପାଦଆଦି ବାଜି ଗଲେ ଉକ୍ତ ଅଜ୍ଞାନକୃତ ଅପରାଧ ଖଣ୍ଡନାର୍ଥ 'ବିଷ୍ଣୁ' ବା 'ଶ୍ରୀବିଷ୍ଣୁ' ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ସ୍ପୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁରେ ବା ଅଙ୍ଗରେ ହାତ ଲଗାଇ ହାତକୁ ଆଣି ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇବା—1. To expiate for striking inadvertently the body of one's elder, by touching the struck limb with one's fingers and touching the brow with the fingers. (ଉ—ଗୋଇଠାମାରି ବିଷ୍ଣୁ କରିବା ନ୍ୟାୟ—ଇତ ।) [ଦ୍ର—ଜାଣି ଶୁଣି ଗୋଇଠା ମାରି "ବିଷ୍ଣୁ" କଲେ ସେ ପାପ ଖଣ୍ଡନ ହୁଏ ନାହିଁ ।] ୨ । ଭୋଜନ କରି ବସିବା ବେଳେ ପ୍ରଥମ ଗୁଣ୍ଡା ଭାତ ପାଟିକୁ ନେବା ପୂର୍ବରୁ 'ବିଷ୍ଣୁ' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ

ବିଷ୍ଣୁଗ୍ରାସ କରନା କରିବା—2. To utter the word Bishnu while putting the 1st morsel of food in the mouth. ୩ । ହଠାତ୍ ଅକଥ୍ୟ ବା ମିଛକଥା ମୁହଁରୁ ବାହାରି ଗଲେ ପାପ ଖଣ୍ଡନାର୍ଥ 'ବିଷ୍ଣୁ'

ବିଷ୍ଣୁକରନା ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—3. To pronounce the word Bisnnu in expiation for the sin of inadvertently speaking a falsehood or saying any improper thing. ୪ । ଅନ୍ୟର ମୁଖରୁ ମିଥ୍ୟା ବା ଅଶ୍ଳୀଳ ବା ଅକଥ୍ୟ ଭାଷା ଶୁଣିଲେ, ସେହି ପାପ ଖଣ୍ଡନାର୍ଥ ବିଷ୍ଣୁ ନାମ ଧରିବା—4. To pronounce the word Bishnu on hearing another person speak a lie or an improper thing. ୫ । ଦେବପୂଜା ଆଦି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ସଙ୍କଳ୍ପର ଆଦ୍ୟରେ 'ଓଁ ବିଷ୍ଣୁ, ଓଁ ବିଷ୍ଣୁ, ଓଁ ବିଷ୍ଣୁ' ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—5. To pronounce the word Bishnu thrice at the beginning of any ritual or worship. ୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବା—6. To begin any work. [ଦ୍ର—ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ଏପରି ସ୍ଥଳରେ 'ତୋବା' 'ବିସ୍ମିଲ୍ଲା' କହିଥାଆନ୍ତି ।]

ବିଷ୍ଣୁ କାଞ୍ଚୀ—ସଂ. ବି—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ—Name of a
Bishnu kānchi place of pilgrimage in the Deccan. [ଦ୍ର—ଏହା କାଞ୍ଚୀ ନଗରର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ । ଏଠାରେ ବରଦା ସ୍ୱାମୀ ନାମକ ବିଷ୍ଣୁପ୍ରତିମା ଓ ମନ୍ଦିର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ନଗରୀର ଅପର ଅଂଶରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଶିବକାଞ୍ଚୀଠାରୁ ଏହା ପ୍ରାୟ ୩ ମାଇଲ୍ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ମନ୍ଦିରବେଢ଼ାର ୫ଟି ଗୋପୁରମ୍ (ଦ୍ୱାର) ମଧ୍ୟରୁ ପୂର୍ବଦିଗର ଗୋପୁରମ୍ ୧୦୦ ଫୁଟ୍ ଉଚ୍ଚ । ପ୍ରଥମ ଅଗଣା ମଧ୍ୟରେ ଶତସ୍ତମ୍ଭ ବିଶିଷ୍ଟ ମଣ୍ଡପ ମଧ୍ୟରେ ଅଶ୍ୱାରୋହୀମାନଙ୍କର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ମଣ୍ଡିତ ଚିତ୍ର ଅଛି । ମଣ୍ଡପ ନିକଟରେ କୋଟିତୀର୍ଥ ନାମକ ଗୋଟିଏ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଅଛି । ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଗଣାରେ ଥିବା ମନ୍ଦିରରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ପ୍ରସ୍ତରଖୋଦିତ ଦଶାବତାର ମୂର୍ତ୍ତି, ବରଦା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବିଗ୍ରହ, କୃଷ୍ଣପ୍ରସ୍ତର ନିର୍ମିତ ଚତୁର୍ଭୁଜ ବିଷ୍ଣୁ ମୂର୍ତ୍ତି ଅଛନ୍ତି । କାଞ୍ଚୀର ପୂର୍ବତନ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଗଙ୍ଗାଗୋପାଳ ରାୟ ଏ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ମହାତ୍ମା ରାମାନୁଜ ଏହିଠାରେ ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ ଓ ସ୍ୱମତ ପ୍ରଚାର ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ବୈଶାଖ କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଦିନ ଦେବଙ୍କ ବିଜେ ପ୍ରତିମା ରଥ ଚଢ଼ି ନଗର ବୁଲନ୍ତି । ଏଠାରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନୃସିଂହଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଏହି ଦେବସ୍ଥାନର ବାର୍ଷିକ ଖରଚ ସକାଶେ ୮୦୦ ଟଙ୍କା ଦିଅନ୍ତି । ଏହା ଛଡ଼ା ଏ ଦେବଙ୍କ ସେବାପୂଜା ପାଇଁ ୩୦୦ ଟଙ୍କା ବାର୍ଷିକ ଆୟବିଶିଷ୍ଟ ସମ୍ପତ୍ତି ଲାଗି ଅଛି । ଏହାଙ୍କର ଅଳଙ୍କାର ଓ ଯାନବାହନାଦିର ମୂଲ୍ୟ ପ୍ରାୟ ୨ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ହେବ । ମଦନମୋହନ.ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନ ।]

ବିଷ୍ଣୁକାନ୍ତା—ସଂ. ବି—ନୀଳ ଅପରାଜିତା (ବ୍ରି. ଗ)—The blue
Bishnu kāntā variety of clitoris flower and
(ବିଷ୍ଣୁକାନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) creeper.

ବିଷ୍ଣୁକ୍ରାନ୍ତା—ସଂ. ବି. (ବିଷ୍ଣୁ+କ୍ରାନ୍ତ=ଅତିକ୍ରାନ୍ତ+ସ୍ତ୍ରୀ· ଆ)—
Bishnukrāntā ୧ । ଅପରାଜିତା ଫୁଲ (ଧଳା ଓ ନେଳ ଦୁଇ ପ୍ରକାର)--1. The clitoris flower and creeper (of blue and white varieties); Clitoria Ternatia. ୨ । ନେଳ ଫୁଲ ଯୁକ୍ତ ବନବନା ଗୁଳ୍ମ—2. The blue-flowered variety of Banabanā. ୩ । ବାରାହୀ କନ୍ଦ (ବ୍ରି. ଗ) ଭୂଇଁକଖାରୁ—3. A kind of yam. ୪ । ନେଳ ଅପରାଜିତା—4. The blue variety of clitoris flower.

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ନୀଳପୁଷ୍ପା, ନୀଳକ୍ରାନ୍ତା, ସୁନୀଳା, ବିକ୍ରାନ୍ତା, ଓ ହରିକ୍ରାନ୍ତୀ
ନୀଲ अपराजिता
[ଦ୍ର—ଏହା କଟୁତିକ୍ତ ରସ, ମେଧ ବର୍ଦ୍ଧକ, କଫବାତନାଶକ, ମଙ୍ଗଳ ପ୍ରଦ, ଏବଂ କୃମି, ବ୍ରଣ ଓ ବିଷ ଦୋଷ ନାଶକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ଶିକ୍ଷା ।] ୫ ।

ମ· ବିଷ୍ଣୁକ୍ରାନ୍ତା (ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ) ପୃଥିବୀର ଦେଶ ବିଶେଷ—
5. Name of a part of the earth described in the Tantras [ଦ୍ର—ତନ୍ତ୍ର ମତରେ ପୃଥିବୀ ୩ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ଅଶ୍ୱକ୍ରାନ୍ତା, ରଥକ୍ରାନ୍ତା ଓ ବିଷ୍ଣୁକ୍ରାନ୍ତା ।]

ବିଷ୍ଣୁ କ୍ଷେତ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରର ବା ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନର
Bishnu kshetra ବିଷ୍ଣୁ ରକ୍ଷକ ଅଟନ୍ତି—A sacred place of which the tutelary Deity is Bishnu. [ଦ୍ର—ଭୁବନେଶ୍ୱରର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦେବତା ଶିବ ଅଟନ୍ତି; ତଥାପି ଏହା ବିଷ୍ଣୁ କ୍ଷେତ୍ର ଅଟେ ଓ ବାସୁଦେବ ଏ କ୍ଷେତ୍ରର ରକ୍ଷକ । ସେହିପରି ପୁରୁଷୋତ୍ତମରେ ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦେବତା ଥିଲେହେଁ ଏହା ଶିବକ୍ଷେତ୍ର ଅଟେ ଓ ଏଥିର ରକ୍ଷକ ଲୋକନାଥ ।]

ବିଷ୍ଣୁ ଗୁପ୍ତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ନାମ) (୩ୟା ତତ୍; ବିଷ୍ଣୁ+ଗୁପ୍ତ; ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ
Bishnu gupta ଦ୍ୱାରା ଗୁପ୍ତ=ରକ୍ଷିତ; ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ)—୧ । ନନ୍ଦ ବଂଶୀୟ ରାଜା ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କର ସଭାପଣ୍ଡିତ ଚାଣକ୍ୟ—1. A name of Chāṇakya. [ଦ୍ର—ଏ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର, ନୀତିକଥା, ହିତୋପଦେଶ ଓ ନୀତିଶ୍ଳୋକ ଆଦିର ରଚୟିତା । ଏହାଙ୍କର ଆଉ ଗୋଟିଏ ନାମ କୌଟିଲ୍ୟ ।] ୨ । କୌଣ୍ଡିଲ୍ୟ ମୁନି—2. Sage Kauṇḍilya. ୩ । ବିଷ୍ଣୁକନ୍ଦ (ଦେଖ)—2. Bishṇukanda (See) ୪ । ବଡ଼ ମୂଳା (ବ୍ରି. ଗ)—4. A big variety of radish. ଦେ. ବି—ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.

ବିଷ୍ଣୁ ଚକ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷ୍ଣୁ+ଚକ୍ର)—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ର,
Bishṇu chakra ସୁଦର୍ଶନ ଚକ୍ର—The discus, weapon of Bishṇu.

ବିଷ୍ଣୁ ତିଥି—ସଂ. ବି—ଏକାଦଶୀ ଓ ଦ୍ୱାଦଶୀ ତିଥି—The 11th and
Bishṇu tithi 12th days of the lunar fortnight.

ବିଷ୍ଣୁତୈଳ—ସଂ. ବି—ବାତ ରୋଗରେ ଉପକାରୀ ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ
Bishṇu taila ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତୈଳ ବିଶେଷ—A medicinal oil used for curing rheumatism

ବିଷ୍ଣୁଦୂତ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷ୍ଣୁ+ଦୂତ)—ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ
Bishu dūta ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବୈକୁଣ୍ଠକୁ ଆଦରପୂର୍ବକ ନେଇ ଯିବାପାଇଁ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପ୍ରେରିତ ଦୂତ—The angels or messengers sent by Bishṇu to a pious devotee on his deathbed, to lead his soul to the abode of Bishṇu. [ଦ୍ର—ସାଧାରଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ବିଷ୍ଣୁଦୂତମାନେ ପୁଣ୍ୟାତ୍ମା ବୈଷ୍ଣବଙ୍କ ଆତ୍ମାକୁ ବୈକୁଣ୍ଠକୁ ନେଇଯାଆନ୍ତି ଓ ଯମଦୂତମାନେ ପାପୀଙ୍କ ଆତ୍ମାକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବାପାଇଁ ନରକକୁ ନେଇଯାଆନ୍ତି । କୌଣସି ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଆତ୍ମାକୁ ନେବାପାଇଁ ଯମଦୂତମାନେ ଆସି ତା ମୃତ୍ୟୁଶଯ୍ୟା ପାଖେ ପହଞ୍ଚିବା ଅବସ୍ଥାରେ ବିଷ୍ଣୁଦୂତ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଯମଦୂତମାନେ ତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଫେରିଯାଆନ୍ତି ଓ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଆତ୍ମାକୁ ବିଷ୍ଣୁଦୂତମାନେ ସମାଦରପୂର୍ବକ ବୈକୁଣ୍ଠକୁ ନେଇ ଯାଆନ୍ତି ।]

ବିଷ୍ଣୁଦୈବତ—ସଂ. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଷ୍ଣୁ+ଦୈବତ=ଅଧିଷ୍ଠାତୃ—ଦେବତା)—୧ । ବିଷ୍ଣୁଦେବତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅଧିଷ୍ଠିତ— 1. Presided over by Bishnu. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ ଯାହାର ଇଷ୍ଟଦେବ; ବୈଷ୍ଣବ—2. (a person) Whose tutelary Deity is Bishnu; devoted to Bishnu. ସଂ. ବି—୧ । ଶ୍ରବଣା ନକ୍ଷତ୍ର—1. The 22nd lunar mansion. ୨ । ବୈଷ୍ଣବ; ବିଷ୍ଣୁଉପାସକ—2. A devotee or worshipper of Bishnu.
Bishṇu daibata (ବିଷ୍ଣୁଦୈବତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଷ୍ଣୁପଞ୍ଜର—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷ୍ଣୁ+ପଞ୍ଜର=ଅସ୍ଥିମାତ୍ରାବୃତ ଶରୀର)—
Bishṇu pañjara ୧ । ପୁରୀରେ ବିରାଜିତ ଦାରୁମୟ ବିଷ୍ଣୁବିଗ୍ରହଙ୍କର କଳେବର—1. The wooden image of Bishṇu worshipped as Jagannātha at Puri. [ଦ୍ର—ଏହି ବିଗ୍ରହ ୧୨ ବର୍ଷରେ ଥରେ ବଦଳାଯାଇ କୋଇଲି ବୈକୁଣ୍ଠରେ ଥିବା କୂଅରେ ନିକ୍ଷିପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।] ୨ । ମନୁଷ୍ୟର କଙ୍କାଳ—2. Human skeleton.

ବିଷ୍ଣୁପଦ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି, ବିଷ୍ଣୁ=ବ୍ୟାପକ+ପଦ=ସ୍ଥାନ; ଯେ
Bishṇupada ସର୍ବସ୍ଥାନକୁ ବ୍ୟାପିଛନ୍ତି; କିମ୍ବା ବିଷ୍ଣୁ ତାଙ୍କ ତୃତୀୟ ପାଦ ରଖିଥିଲେ ଯେଉଁଠାରେ) —୧ । ବ୍ୟୋମ; ଆକାଶ—1, The sky, [ଦ୍ର—ବିଷ୍ଣୁ ବାମନ ଅବତାରରେ ଗୋଟିଏ ପଦ ଆକାଶରେ ସ୍ଥାପନ କରିଥିବାରୁ ଆକାଶକୁ ବିଷ୍ଣୁପଦ ବୋଲାଯାଏ ।] (ଉ—ବିଷ୍ଣୁପଦୀ ବିଷ୍ଣୁପଦ, ଉଦାର ଭେଦ ଶବଦ, ତରଣିର ଗତାଗତ, ତହିଁ ହୁଏତ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ଶୂନ୍ୟ—2. The void. ୩ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) କ୍ଷୀରୋଦ ସମୁଦ୍ର (ଏଥିମଧ୍ୟରେ ବୈକୁଣ୍ଠ ଅବସ୍ଥିତ)—3. The mythological Sea of Milk (in which Bishṇu's abode is situate. ୪ । ପଦ୍ମ—4, Lotus. ୫ । ଗୟାରେ ଥିବା ପ୍ରସ୍ତରରେ ଅଙ୍କିତ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ପାଦଚିହ୍ନ ଓ ପାଦଚିହ୍ନ ଥିବା ମନ୍ଦିର—4. The soles of Bishṇu engraved on stone and worshipped at Gayā in a temple of that name. [ଦ୍ର—ଏହିଠାରେ ହିନ୍ଦୁ ଯାତ୍ରୀମାନେ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପିଣ୍ଡ ଅର୍ପଣ କରନ୍ତି ।] ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.

ବିଷ୍ଣୁପଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବିଷ୍ଣୁପଦ+ସ୍ତ୍ରୀ· ଆ; ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପଦରୁ ନିର୍ଗତ
Bishṇupadā ହୋଇଥିବାରୁ, ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି)—୧ । ଗଙ୍ଗା ନଦୀ—1. The Ganges, ୨। ବିଷ୍ଣୁପଦୀ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—2. Name of 4 particular Saṁkrāntis of the solar year. [ଦ୍ର—ସୌର ଭାଦ୍ର (ସିଂହ) ସଂକ୍ରାନ୍ତି; ସୌର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ (ବୃଷ) ସଂକ୍ରାନ୍ତି; ସୌର ମାର୍ଗଶିର (ବୃଶ୍ଚିକ) ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଓ ସୌର ଫାଲ୍ଗୁନ (କୁମ୍ଭ) ସଂକ୍ରାନ୍ତିକୁ ବିଷ୍ଣୁପଦୀ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ବୋଲାଯାଏ ।] ୩ । ବିଷୁବରେଖା ସହିତ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳର ସଂଯୋଗ ସ୍ଥଳ—3. The vernal point. ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to females.

ବିଷ୍ଣୁପଦୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବିଷ୍ଣୁପଦ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ (ବୃଷ),
Bishṇupadī ଭାଦ୍ର (ସିଂହ), ମାର୍ଗଶିର (ବିଛା) ଓ ଫାଲ୍ଗୁନ (କୁମ୍ଭ) ମାସର ରବି ସଂକ୍ରମଣ ଦିବସ—1. Name of 4, particulr Saṁkrānti days of the solar year. [ଦ୍ର—ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାସରେ ରବି ମେଷ ରାଶିରୁ ବୃଷ ରାଶିକୁ; ଭାଦ୍ରରେ କର୍କଡ଼ାରୁ ସିଂହକୁ, ମାର୍ଗଶିରରେ ତୁଳରୁ ବିଛାକୁ ଓ ଫାଲ୍ଗୁନରେ ମକରରୁ କୁମ୍ଭକୁ ସଂକ୍ରମଣ କରନ୍ତି । ଏହି ୪ଟି ସଂକ୍ରାନ୍ତିକୁ ବିଷ୍ଣୁପଦୀ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । ଗଙ୍ଗାନଦୀ—2. The Ganges. [ଉ—ତବେ ଏହାଙ୍କର ନାମ ମନ୍ଦାକିନୀ । ଉତ୍କଳଭୁବନେ ଏହି ବିଷ୍ଣୁପଦୀ—ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦିକେଶରୀ ।] ୩ । ବିଷୁବରେଖା ସଙ୍ଗେ ଅୟନମଣ୍ଡଳର ସଂଯୋଗସ୍ଥଳ—3. The vernal point.

ବିଷ୍ଣୁପରାୟଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଷ୍ଣୁ+ପର+ଅୟନ)—
Bishṇu parāyaṇa ହରିଭକ୍ତିପରାୟଣ; ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତି- (ବିଷ୍ଣୁପରାୟଣତା—ବି) ଯୁକ୍ତ—Devoted to Lord Bishṇu (ବିଷ୍ଣୁପରାୟଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିଷ୍ଣୁପୁର—ଦେ. ବି—ଉତ୍ତର ବଙ୍ଗର ନଗରବିଶେଷ—Name of a
Bishṇupura town of north Bengal. [ଦ୍ର—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପାଟ ବିষ্ণুপুর विष्णुपुर ଖଦ ଓ ଗୁଡ଼ାଖୁ ଏଠାରେ ତିଆରି ହୁଏ ।]

ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବିଷ୍ଣୁ+ପୁରାଣ)—ଅଷ୍ଟାଦଶ
Bishṇu purāṇa ପୁରାଣମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ; ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ପୁରାଣବିଶେଷ (ପୁରାଣ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ (—Name of one of the 18 chief mythological treatises of the Hindus (see notes under Purāṇa).

ବିଷ୍ଣୁପୁରୀ—ଦେ· ବିଣ—ବିଷ୍ଣୁପୁରରେ ଉତ୍ପାଦିତ—Belonging to
Bishṇupurī or manufactured in Bishṇupura. (ଯଥା—ବିଷ୍ଣୁପୁରୀ ପାଟ, ଗୁଡ଼ାଖୁ ଓ ଧୂଆଁପତ୍ର ପ୍ରଭୃତି । ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷ୍ଣୁ+ପୁରୀ)—ବୈକୁଣ୍ଠ ଭୁବନ—The mythological abode of Bishṇu.

ବିଷ୍ଣୁପ୍ରୟାଗ—ସଂ. ବି—ତୀର୍ଥବିଶେଷ—Name of a place of
Bishṇu prayāga Hindu pilgrimage. [ଦ୍ର—ହିମାଳୟର ବଦରୀନାଥଙ୍କ ନିକଟରେ ଥିବା ଯୋଶୀ ମଠଠାରୁ ଏହା ଦୁଇ ମାଇଲ୍ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ; ଏହା ମାନସରୋବର ନିକଟରୁ ପ୍ରବାହିତା ବିଷ୍ଣୁଗଙ୍ଗା ବା ଧବଳୀ ଗଙ୍ଗା ସହିତ ଅଲକାନନ୍ଦାର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳ । ଏହା ଗୋଟିଏ ହିନ୍ଦୁ

ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ । ଏଠାରେ ସ୍ନାନ ତର୍ପଣ କରି ଯାତ୍ରୀମାନେ କୃତାର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି—ମଦନମୋହନ, ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ ।]

ବିଷ୍ଣୁପ୍ରିୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷ୍ଣୁ+ପ୍ରିୟା=ଭାର୍ଯ୍ୟା)—Bishnupriyā ୧ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—1. Lakshmi ୨ । ତୁଳସୀ ଗଛ (ହ୍ର. ଶ.)—2. The holy Basil plant. ଦେ. ବି—୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—1. A name given to females. ୨ । ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟଦେବଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନାମ—2. Name of the second wife of Chaitanya Deba. [ଦ୍ର—ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରଥମା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନାମ ଲକ୍ଷ୍ମୀପ୍ରିୟା; ସେ ମୃତା ହେବାରୁ ଚୈତନ୍ୟ ବିଷ୍ଣୁପ୍ରିୟାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏ ପଣ୍ଡିତ ସନାତନ ମିଶ୍ରଙ୍କ କନ୍ୟା ଥିଲେ ।]

ବିଷ୍ଣୁବଲ୍ଲଭା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷ୍ଣୁ+ବଲ୍ଲଭା)—୧ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—Bishnu ballabhā 1. Lakshmi. ୨ । ତୁଳସୀ ଗଛ—2. The holy Basil plant. ୩ । ଅଗ୍ନିଶିଖା ବୃକ୍ଷ; ବିଷଲାଙ୍ଗୁଳିଆ ଗଛ—3. Wolfsbane (plant).

ବିଷ୍ଣୁବାହନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷ୍ଣୁ+ବାହନ)—ଗରୁଡ଼—Bishnu bāhana The great bird Garurda, the (ବିଷ୍ଣୁବାହ୍ୟ, ବିଷ୍ଣୁରଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) carrier of Bishnu.

ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷ୍ଣୁ+ଭକ୍ତ)—ବିଷ୍ଣୁପରାୟଣ—Bishnu bhakta Devoted to Bishnu. ସଂ. ବି. ପୁଂ—ବିଷ୍ଣୁପୂଜକ ବ୍ୟକ୍ତି; ବୈଷ୍ଣବ—A devotee or worshipper of Bishnu.

ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତି—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ବିଷ୍ଣୁ+ଭକ୍ତି)—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତି—Bishnu bhakti Devotion to Bishnu.

ବିଷ୍ଣୁମାୟା—ସଂ. ବି. (ବିଷ୍ଣୁ+ମାୟା)—୧ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ରଚିତ ମାୟା ବା Bishnu māyā କୁହୁକ—1. The illusion created by Bishnu. [ଦ୍ର—ଏହି ମାୟାବଳରେ ବିଷ୍ଣୁ ଜଗତ୍ ପାଳନ କରନ୍ତି ଓ ଦୁଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ ସଂହାର କରନ୍ତି ।] ୨ । ଦୁର୍ଗା; ଭଗବତୀ—2. Durgā.

ବିଷ୍ଣୁଯଶା(ଶାଃ)—ସଂ. ବି (ବିଷ୍ଣୁ+ଯଶସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ବ୍ରହ୍ମଯଶାଙ୍କ Bishnujasā(sāh) ପୁତ୍ର ଓ କଲ୍କୀ ଅବତାରଧାରୀ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପିତା (ହ୍ର. ଶ)—Name of the father of Bishnu in his last or Kalki incarnation.

ବିଷ୍ଣୁଯାମଳ—ସଂ. ବି—ତାନ୍ତ୍ରିକ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—Name of a Bishnu jāmala Tantric treatise. (ଦ୍ର—ବିଷ୍ଣୁଯାମଳେ ଉକ୍ତି କହି । ଅଷ୍ଟାଦଶ ଦୋଷଟି ନୋହି—ପ୍ରାଚୀ. ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।)

ବିଷ୍ଣୁରାତ—ସଂ.ବି(ଙ୍ଗ୍ରୀତତ୍; ବିଷ୍ଣୁ+ରା ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା+କର୍ମ. ତ) Bishnu rāta —ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ରାଜା ଅଭିମନ୍ୟୁଙ୍କ ପୁତ୍ର ପରୀକ୍ଷିତ; ଜନମେଜୟଙ୍କ ପିତା—Rājā Parikshita. (ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏ ମାତୃଗର୍ଭରେ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ବାଣ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଏହାଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ବିଷ୍ଣୁ ଏହାଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ ଦେଲେ । ଏଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ଏହି ନାମ ।) ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହ ପ୍ରଦତ୍ତ—Given as a favour by Bishnu. (ଦ୍ର—ସେ ବିଷ୍ଣୁରାତ ପରୀକ୍ଷିତ । ତାଙ୍କୁ ସଂହାରୁ କଲ ମୁକ୍ତି—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ବିଷ୍ଣୁଲିଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି—ତାତ୍ତ୍ୱିକ ପକ୍ଷୀ; ବତର ଚଢ଼େଇ—Bishnulingi The gray quail (bird).

ବିଷ୍ଣୁଲୋକ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିଷ୍ଣୁ+ଲୋକ)—ଗୋଲୋକ; Bishnu loka ବୈକୁଣ୍ଠ—The abode of Bishnu. [ଦ୍ର—ବୈଷ୍ଣବ ଓ ପୁଣ୍ୟକର୍ମୀ ଭକ୍ତମାନେ ଦେହାନ୍ତେ ଏହି ଲୋକରେ ଚିରକାଳ ପାଇଁ ସ୍ଥାନ ପାଆନ୍ତି ।]

ବିଷ୍ଣୁଶର୍ମା—ସଂ. ବି (ନାମ)—ସଂସ୍କୃତ ପଞ୍ଚତନ୍ତ୍ର ଓ ହିତୋପଦେଶ ନାମକ Bishnu sasmā ନୀତି-ଉପଦେଶପୂର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରନ୍ଥଦ୍ୱୟର ରଚୟିତା ପଣ୍ଡିତ-Name of the author of the Sanscrit moral tales, Panchatantra and Hitopadesa. ଦେ. ବି —ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାରେ ସମ୍ମାର୍ଜନୀ ଶୀର୍ଷକ ଧାରାବାହିକ ପ୍ରବନ୍ଧମାନଙ୍କର ଲେଖକ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ଦାଶଙ୍କ ଗୁପ୍ତ ଛଦ୍ମନାମ—The pseudonym assumed by Pandit Kulamani Dāsa in a series of articles named Sammārjani in the oriya Utkal Sahitya magazine.

ବିଷ୍ଣୁଶିଳା—ସଂ. ବି-ଶାଳଗ୍ରାମ ଶିଳା; ଗଣ୍ଡକୀ ନଦୀର ଗର୍ଭରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ବିଷ୍ଣୁରୂପେ Bishnu silā ପୂଜିତ ଶାଳଗ୍ରାମ—The round and naturally polished balls of pebbles found in the bed of the Gandaki river and worshipped by the Hindus as Bishnu.

ବିଷ୍ଣୁଶୃଙ୍ଖଳ—ସଂ. ବି—ଶ୍ରବଣାନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତା ଦ୍ୱାଦଶୀ ତିଥି (ହ୍ର. ଶ)—Bishnu srunkhala The 12th day of a lunar fortnight falling on the 22nd lunar mansion.

ବିଷ୍ଣୁସଂହିତା—ସଂ. ବି—ବିଷ୍ଣୁଋଷିଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ର—Name of Bishnu samhitā a treatise on Hiudu Law and (ବିଷ୍ଣୁସ୍ମୃତି—ଅନ୍ୟନାମ) usage compiled by sage Bishnu.

ବିଷ୍ଣୁସହସ୍ରନାମ—ସଂ. ବି—ମହାଭାରତର ଅନୁଶାସନିକ ପର୍ବରେ ଥିବା Bishnu sahasranāma ଭୀଷ୍ମ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସମ୍ବାଦରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଏକସହସ୍ରନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ହୋଇଥିବା ସ୍ତୋତ୍ର—A hymn (found in the Mahābhārata) containing one thousand names of Bishnu. [ଦ—ଏହି ସ୍ତୋତ୍ର ପାଠକଲେ ସର୍ବପ୍ରକାର ଅମଙ୍ଗଳ ଦୂରହୁଏ । ଏହା ୧୪୩ ଶ୍ଲୋକରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଉକ୍ତ ସହସ୍ରନାମରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ—ଯେଉଁ ଭକ୍ତ ସମୁଦାୟ ସ୍ତୋତ୍ରଟି ପାଠ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହେବେ, ସେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଶ୍ଲୋକ ବୋଲି ଦେଲେ ସହସ୍ରନାମ ସ୍ତୋତ୍ର ପାଠର ଫଳ ପାଇବେ । ସେ ଶ୍ଲୋକଟି ଏହି—

"ନମୋ ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟଦେବାୟ ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣହିତାୟ ଚ,
ଜଗଦ୍ଧିତାୟ କୃଷ୍ଣାୟ ଗୋବିନ୍ଦାୟ ନମୋନମଃ ।]

ବିଷ୍ଣୁହିତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ତୁଳସୀଗୁଳ୍ମ (ହି. ଶ)—1 The Bishnuhita holly Basil plant. ୨ । ମରୁବକ; ମରୁଆ ଗୁଳ୍ମ (ହି. ଶ)—The sweet marjoram (plant).

ବିଷ୍ପତ୍ରୀ—ସଂ. ବି—ପକ୍ଷୀ (ହି. ଶ)—
Bishpatri Bird.

ବିଷ୍ପନ୍ଦ—ସଂ. ବି (ବି+ସ୍ପନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—କ୍ଷରଣ; ଝରିବା—
Bishpanda (ବିସ୍ୟନ୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) Trickling (Apte).

ବିଷ୍ପର୍ଦ୍ଧା—ସଂ. ବିଣ. (ବି+ସ୍ପର୍ଦ୍ଧ; ୧ମା. ୧ବ)—ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା ବା ମତ୍ସର ବିରହିତ
Bishpardhā (ବ୍ୟକ୍ତି) (ହି. ଶ)—(a person) Free from envy or haughtiness. ସଂ. ନ—ସ୍ୱର୍ଗ (ହି. ଶ)—Heaven.

ବିଷ୍ଫାର—ସଂ. ବି—(ବି+ସ୍ଫାର ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—୧ । ଧନୁର ଟଙ୍କାର
Bisphāra (ହି. ଶ)—1. The twanging of a bow. ୨ । କମ୍ପନ—2. Vibration (Apte).

ବିଷ୍ୱ—ସଂ. ବିଣ. (ବିଷ+ବ)—ଅନିଷ୍ଟକର—
Bishwa Injurious (Apte).

ବିଷ୍ୱକ୍ (ଙ୍)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଷ୍ୱ ର୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା ୧ବ)—୧ । ସର୍ବତ୍ର
Bishwak(ṅ) ପରିଭ୍ରମଣଶୀଳ (ହି, ଶ)—1. Going every (ବିଷ୍ୱଚୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) where (Apte). ୨ । ସର୍ବବ୍ୟାପକ—All pervading. ଅ-ସର୍ବତ୍ର—Everywhere.

ବିଷ୍ୱକ୍‌ସେନ—ସଂ. ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishnu. ୨ । ତ୍ରୟୋଦଶ
Bishwak-sena ବା ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ମନୁଙ୍କ ନାମ (ହି. ଶ)—2. The descendant of Manu in the 13th or 14th generation. ୩ । ଶିବ (ହି. ଶ)—3. Śiba. ୪ । ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ଋଷି (ହି. ଶ)—4. Name of an ancient sage.

ବିଷ୍ୱ(ଷ୍ୱା)ଣ—ସଂ. ବି—(ବି+ସ୍ୱନ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+ଭାବ ଅ)—
Bishwa(shwā)ṇa ୧ । ଭୋଜନ—1. Eating (Apte). (ବିଷଣନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସୋଡ଼ିକାଇ ଖାଇବା; ହାପୁସ୍; ଚୋଡ଼ିପା; ସଶବ୍ଦ ଭୋଜନ—2. The act of eating by making a sound. ୩ । (+ବର୍ଣ୍ଣ. ଅ) ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଧର୍ମ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବିଶେଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3. Name of a religious sect of southern India.

ବିଷ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବିଷ+ଯ)—୧ । ବିଷ ଦ୍ୱାରା ବଧ୍ୟ—1. Deserv-
Bishya ing to be killed by the administration of poison. ୨ । ବିଷ ପ୍ରୟୋଗାର୍ହ—2. (a case) Fit for the application of poison. ୩ । ବିଷମୟ; ବିଷାକ୍ତ—3. Poisonous.

ବିସ୍(ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । କ୍ଷେପଣ କରିବା—1. To cast; to
Bis (root) throw (Apte). ୨ । ପ୍ରେରଣ କରିବା—2. To send (Apte) ୩ । ପ୍ରବେଶ କରିବା—3. To enter. ୪ । ଗତି କରିବା—4. To go; to move (Apte). ୫ । ମତାଇବା; ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—5. To incite; to urge (Apte). ୬ । ଚିରିବା—6. To split (Apte).

ବିସ୍—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂ. ବିଂଶ)—କୋଡ଼ିଏ—
Bis ବିশ बीस Twenty.

ବିସଖପର୍—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ବିଷ+ଖର୍ପର)—୧ । ଅତି କ୍ରୁଦ୍ଧ; ଅଗ୍ନି
Bis-khaparā ଶର୍ମୀ—1. Enraged. ୨ । ଅତି ବିରକ୍ତ—
ଗোসাপ विसखपरा 2. Much annoyed. ଦେ. ବି. ସୋରିଷିଆ ଗୋଧି—A poisonous variety of iguana. [ଦ୍ର—ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଟମ୍ପେଇଟେଲିର ପରି ଓ ଦେହସାକ ଅତିକୁ ବିନ୍ଦୁମୟ । ଏହାର ଜିଭ ଲମ୍ବ ଓ ନାଲି ଓ ଏ ବାରଂବାର ଲମ୍ବ ଜିଭକୁ ପଦାକୁ ବାହାର କରୁଥାଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଦଷ୍ଟ ଜୀବ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ମରିଯାଏ ।]

ବିସ୍-ଟାର୍—ଦେ. ବି—(ଯୁବକ ରାଧାଶ୍ୟାମଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଡ୍ରିଲ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
Bis-tār ଆଦେଶ ବଚନବିଶେଷ)—ତୁମ୍ଭେମାନେ ଛଡ଼ା ଛଡ଼ା ହୋଇଯାଅ—(a term of school drill) Extend !

ବିସ୍-ପଥର—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଷ+ପ୍ରସ୍ତର)—ଜାର ମଣ୍ଡୁର—Bezoar
Bis-pathara stone. [ଦ୍ର—ଏହା କୋଚଲା ମଞ୍ଜି ଆକୃତିର
বিষপাথর ଓ ଖୁବ ଚକଚକ ଦେଖାଯାଏ; ବର୍ଣ୍ଣ ଆକୃଷ୍ଟ ଆରକ୍ତ
बाजहर ପାଣ୍ଡୁର । ସାପ କାମୁଡ଼ିଥିବା ଅଙ୍ଗରେ ଏହାକୁ
ଆ. ବେଜହର ଲଗାଇଲେ ଏହା ସେ ଷତରେ ଲାଗି ରହେ ଓ ବିଷ
ଫା. ପଦଜହର ଝୁଡ଼ିଗଲେ ସେ ସ୍ଥାନରୁ ଖସି ପଡ଼େ । ଏହାକୁ ଲୋକେ ପଥର ବୋଲି ଭ୍ରମ କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏହା ଗଣିକ ପଥର ନୁହେ । ଏହା ଗୋରୁ, ଚରଡ଼ ପକ୍ଷୀ, ଛେଳି ଆଦିଙ୍କ ପେଟରୁ ଭୁକ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁମଧ୍ୟରୁ ମିଳେ; ବୈଦ୍ୟମାନେ ଏହା ସଂଗ୍ରହ କରି ରଖିଥାଆନ୍ତି ।]

ବିସ୍‌ନି—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ବିସିନି (ଦେଖ)—
Bis-ni Bisini (See).

ବିସ୍ମିଲ୍(ଲ୍ଲା)—ବୈଦେ. ବି—(ଆ; ବିସ୍ମିଲ୍ଲାହ୍=ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମରେ
Bis-milā(llā) ସ୍ତୋତ୍ର ପାଠ କରିବା)—୧ । ଅଲ୍ଲା ବା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ—1. Taking the name of God. (ଦ୍ର—ଅଖୁନଜୀ ସାହେବ ଏହି ଜାତଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ

ବିସ୍ମିଲ୍ଲା(ଲ୍ଲା)
ବିସିମିଲ୍(ଲ୍ଲା)
ବିସିମୋଲ୍ଲା(ଲ୍ଲା) } ଅନ୍ୟ ଅଶୁଦ୍ଧ ରୂପ
ବିସ୍ମିଲ୍ଲ (ଲ୍ଲା)

বিসমিল্লা, বিসমোল্লা ଅଧାଅଧି ଦାଢ଼ି ଅସ୍ପୃଷ୍ଟ ପୂର୍ବକ ବିସ୍ମିଲ୍ଲା,
बिस्मिल्ला ବିସ୍ମିଲ୍ଲା କହି ସେବନ ଗଳାରେ କବାଟ ବନ୍ଦ ରହିଲେ । ଫକୀରମୋହନ—ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ) ୨ । କୌଣସି କର୍ମର ଆରମ୍ଭ—2. The beginning or commencing of any work. ବୈଦେ, ଅ—ହେ ଈଶ୍ୱର !—O God ! [ଦ୍ର—ଧାର୍ମିକ ମୁସଲମାନ

ବ୍ୟକ୍ତି ଅଜ୍ଞାନତରେ ମନ୍ଦ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ବା ଅକଥା ଭାଷା କହିଲେ କିମ୍ବା ଅଶ୍ରାବ୍ୟ କଥା ଶୁଣିଲେ ତକ୍ଷଣାତ ପାପକ୍ଷାଳନ ପାଇଁ 'ବସ୍ମିଲ୍ଲା' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ଓ କୌଣସି କର୍ମ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ମଙ୍ଗଳାଚରଣରୂପେ 'ବସ୍ମିଲ୍ଲା' ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

ବସ୍ମିଲ୍ଲାରେ ଗଲତ୍(ତି)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ବିସ୍ମିଲ୍ଲାହ୍+ଗଲ୍ତ୍; Bis-millāre galat(ti) ଭୁଲ. ପ୍ରଣବରୁ ଅଶୁଦ୍ଧ)—ଗୋଡ଼ାରେ विषमोल्लायगलद् ଗଲତ୍ (ଦେଖ); କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ **बिसमिलाही गलत्** ପ୍ରଥମରୁ ବା ଆରମ୍ଭରୁ ଭୁଲ;-Commission of mistake at the outset.

ବିସ(ଶ,ଷ)—ସଂ. ବି—(ବିଶ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରବେଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ Bisa(śa, sha) ଜଳରେ ଅନବରତ ପ୍ରବେଶ କରି ରହିଛି)—୧ । ପଦ୍ମ ପ୍ରଭୃତିର ମୃଣାଳ—1. The stalk of lotus. ୨ । ପଦ୍ମର ସୂକ୍ଷ୍ମ ତନ୍ତୁ—2. The fibre of a lotus (Apte).

ବିସଂଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ସଂଜ୍ଞା)—ସଂଜ୍ଞାହୀନ; ଚେତନାରହିତ—Bisamjnā Unconscious; insensible. (ବିସଂଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବିସଂଜ୍ଞତା—ବି)

ବିସଂବାଦ—ସଂ. ବି—(ବି+ସମ୍+ବଦ୍ଧାତୁ=କହିବା+ଭାବ ଅ)—Bisambāda ୧ । ପ୍ରତାରଣା—1. Deception ୨ । ଅମେଳ—(ବିସମ୍ବାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Incongruity; disagreement. ୩ । କଳି; ଝଗଡ଼ା—3. Quarrel. ୪ । ବିରୋଧ—4. Opposition; contradiction. [ଦ୍ର—ଭାଷାରେ ଏହା ବିବାଦ ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।) ୫ । ପ୍ରତିଜ୍ଞାଭଙ୍ଗ—5. Breach of one's promise (Apte). ୬ । ଆଶାକରିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନିରାଶହେବା—6. Disappointment (Apte). ୭ । ବିବାଦ—7. Dispute.

ବିସଂବାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ସମ୍+ବଦଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍; ୧ମା. Bisambādi ୧ବ)—୧ । ଯେ ଆଶା ଦେଇ ନିରାଶକରେ—(ବିସଂବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Disappointing. ୨ । ଧପ୍ପାବାଜ—(ବିସମ୍ବାଦୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Deceiving; fraudulent. ୩ । ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ—3. Contradictory; inconsistent. ୪ । ଯେ ଅନ୍ୟର ସହିତ ଏକମତ ନ ହୁଏ—4. Differing; disagreeing. ୫ । ବିବାଦକାରୀ—5. Disputing; contesting. ୭ । ମିଥ୍ୟା—7. False; untrue (Apte).

ବିସଂଯୋଗ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ସଂଯୋଗ)— ଅସଂଲଗ୍ନ —Unconnected, Bisamjoga connected, ସଂ ବି— ୧ । ଅସୁବିଧା—(ଅସଂଯୁକ୍ତ—ବିଣ) 1. Inconvenience. ୨ । ମିଳନର ଅଭାବ—2. Want of contact or union. ୩ । ବିଚ୍ଛେଦ—3. Separation; disjunction.

ବିସଂସ୍ଥୁଳ— ସଂ. ବିଣ—(ବି+ସମ୍+ସ୍ଥା ଧାତୁ=ରହିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଉଲ)—Bisamshthula ୧ । ବିଶୃଙ୍ଖଳ—1. Unmethodical dis-organised. ୨ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ—2. Unsteady. ୩ । ଅସମତଳ—3. Uneven (Apte). ୪ । ଆନ୍ଦୋଳିତ; ଅସ୍ଥିର—4. Agitated (Apte).

ବିସକଣ୍ଠିକା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି, ବିସ+କଣ୍ଠ+କ+ଆ; ବିସ=ମୃଣାଳ Bisakanṭhikā ପରି ଧଳା କଣ୍ଠ ଯାହାର ।)—ବଳାକା; (ବିସକଣ୍ଠୀ-ଅନ୍ୟରୂପ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧଳା ବଗ—A small variety of paddy bird.

ବିସ କୁସୁମ—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ ବିସ=ମୃଣାଳ+କୁସୁମ)—୧ ; Bisha kusuma ପଦ୍ମଫୁଲ—1. The lotus. (ବିସପୁଷ୍ପ; ବିସପ୍ରସୂନ; ବିସସୂନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିସ ଗ୍ରନ୍ଥି—ସ.ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପଦ୍ମର ମଳ (ହି.ଶ)—1. The Bisa granthi bulb root of lotus. ୨ । ପଦ୍ମନାଡ଼ରେ ଥିବା ଗଣ୍ଠି—2. A knot on the stalk of a lotus (Apte)

ବିସଙ୍କଟ—ସଂ. ବି—(ବି+ସମ୍+କଟ୍ଧାତୁ=ଭ୍ରମଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. Bisankaṭa ଅ)—୧ । ସିଂହ—Lion. ୨ । ଇଙ୍ଗୁଦୀବୃକ୍ଷ—2. Ingudi (tree). ସଂ. ବିଣ (ବି+ସଙ୍କଟ)—୧ । ବିଶାଳ; ବୃହତ୍—1. Vast; gigantic. ୨ । ଭୟଙ୍କର—2. Frightful; dreadful (Apte).

ବିସଙ୍କୁଳ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ସଙ୍କୁଳ)—ଜଟିଳ; ଗୋଳମାଳଥିବା—Bisamkula Knotty; confused.

ବିସଙ୍ଗତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ସଙ୍ଗତ)—ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଅମେଳ—Bisangata Incongruous; ill-fitted; unharmonious.

ବିସଜ—ସଂ. ବି—(ବିସ=ମୃଣାଳ+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—Bisaja ପଦ୍ମ (ହି. ଶ)—Lotus.

ବିସଦୃଶ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ସଦୃଶ)—୧ । ବିପରୀତ—1. Opposite. Bisadrusa ୨ । ବିରୁଦ୍ଧ—2. Opposed. ୩ । ଅସମଞ୍ଜସ—3. Unequal. ୪ । ଅଦ୍ଭୁତ—4. Wonderful.

ବିସନାଭି—ସଂ. ବି—(ବିସ=ମୃଣାଳ+ନାଭି)—୧ । ପଦ୍ମିନୀ; ପଦ୍ମ Bisanābhi ସମୂହ—1. A collection of lotus. ୨ । ପଦ୍ମ ଗୁଳ୍ମ—2. The lotus plant (Apte).

ବିସ ନାଳ—ସଂ.ବି.(ବିସ+ନାଳ)—ମୃଣାଳ—The stalk of lotus. Bisa nāla [ଦ୍ର—ବିଶେଷେ ବିସନାଳ, ହରିଣୀ ପୃଥୁଳ, ଅଛି କାହିଁଛି ସେହି ବାହାକୁ ଗୋ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ]

ବିସନୀ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ,ବ୍ୟସନୀ)—୧ । ବ୍ୟସନାସକ୍ତ—1. Addicted Bisani to evil acts; dissolute ୨ । ବେଶଭୂଷା ପ୍ରିୟ—ହିନ୍ଦୀ; **बिसनी** 2. Foppish; fond of gorgeous dress. **आशना** ଦେ. ବି—୧ । ଜାର; ଉପପତି; ଇୟାର—1. Paramour. ୨ । ବେଶ୍ୟାର ରକ୍ଷିତ ପୁରୁଷ—2. Paramour or retained lover of a prostitute. ୩ । ବ୍ୟସନାସକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—A dissolute person; ୪ । ସଉକ ଲୋକ—4. Beau; a fop.

ବିସନିପଣ—ଦେ. ବି—୧ । ବ୍ୟସନାସକ୍ତି—1. Dissoluteness.
Bisanipaṇa ୨ । ସଉକ ପଣିଆ—2. Foppery.
আশনাই [ବିସନି ପଣିଆ(ଂ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବିସନି ପୂର(ରେ)ଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି.—ଗୃହକୁ ଉପପତିଙ୍କୁ ଅଣିବା—
Bisani pūrā(re)ibā To entertain a paramour or
বাড়ীতে ইয়ার ভরতি করা lover in one's house (said
यार बुलाना of a woman of loose character).

ବିସନ୍ଧି—ସଂ. ବି—ରଚନା ଦୋଷ ବିଶେଷ; ଯେଉଁ ରଚନାରେ ମନ୍ଦ ବା
Bisandhi ଶ୍ରୁତିକଟୁ ସନ୍ଧି ଥାଏ, କିମ୍ବା ପଦମାନଙ୍କରେ ସନ୍ଧି ନଥାଏ-
Bad or disagreeable euphony or absence of Sandhi, regarded as a fault in composition. ଦେ. ବି—ବିକନ୍ଦି (ଦେଖ)—Bikandi (See)

ବିସନ୍ଧିକ—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ପଦର ସନ୍ଧି ସାଧିତ ହୋଇ ନ ପାରେ (ବ୍ଯା.
Bisandhika ଣ)—Word which is incapable of undergoing Sandhi,

ବିସବତୀ—ସଂ. ତ. (ବିସ+ବତ୍+ଈ)—ପଦ୍ମନାଳବହୁଳ ସ୍ଥାନ—
Bisaatbī A place abounding in lotus fibres (Apte).

ବିସମ କଟକ—ଦେ. ବି—ବିଶାଖାପଟଣା ମାଲ ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ଜୟପୁର
Bisama kaṭaka ରାଜ୍ୟର ଗୋଟିଏ ଜମିଦାରୀ—Name of an estate in the Jeypore agency of Vizag.

ବିସମ୍ମତି—ଦେ. ବି—ଅସମ୍ମତି—Want of consent; disagree-
Bisammati ment. (ଉ—ବିସମ୍ମତି ସମ୍ମତି କି କିଛି ନ ଜାଣିଲେ —ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିସର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅଇଁଷ—
Bisar Fish or meat.

ବିସର—ସଂ. ବି. (ବି+ସୃ ଧାତୁ=ଯିବା+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ସମୂହ; ଦଳ-
Bisara 1. Collection; crowd; multitude. ୨ । (ବି+ସୃ ଧାତୁ=ଯିବା+ଭାବ. ଅ) ବିସ୍ତାର—2. Expansion;
বিসরন spreading; extending. (ଉ—ମୟୂଖ ଶିଖାମୟ
बसरना ମଣ୍ଡଳୀ ବିସର ସୁଷମାରେ । ବିକସୂର୍ଯ୍ୟ. ବିଶୋଭିତକମ୍ପ ମ ଗୀତ ।) ୩ । ସଞ୍ଚାର—3. Movement. ୪ । ଗଦା; ରାଶି 4. Heap(Apte). ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିସ୍ମରଣ)—ବିସ୍ମରଣ; ପାସୋର; ପାସୋରିବା—Forgetting.
ବିସୋର }
ବିସୋରଣ } —ଅନ୍ୟରୂପ

ବିସରଣ—ସଂ. ବି. (ବି+ସୃ ଧାତୁ=ଯିବା+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବିସ୍ତାର—
Bisaraṇa 1. Extension. ୨ । ପ୍ରବାହ—2. Flow. ୩ । ଘଟନାର ସ୍ରୋତ—3. The trend of events.
বিসরন ୪ । ଉତ୍ପତ୍ତି—4. Production. ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିସ୍ମରଣ
बिसरन ପ୍ରା. ବିସ୍ସରଣ) ବିସ୍ମରଣ—Forgetting.

ବିସରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବିସ୍ମରଣ)—୧ । ପାସୋରି ପକାଇବା; ବିସ୍ମୃତ
Bisaribā ହେବା—1. To forget. (ଉ—ବିଜାସୁଲେ
বিসরা ଯେ ସ୍ୱଇଚ୍ଛାସବୁ ନ ବିସରେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
बसरना ୨ । ବିନଷ୍ଟ ହେବା—2. To be lost or spoiled.
ବିସରି ପକା(ଜେ)ଇବା }
ବିସରି ଦେବା } —ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ନିଃଶେଷ ହେବା—2. To be emptied.
[ବିସରି(ରେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ ରୂପ]

ବିସର୍ଗ—ସଂ. ବି. (ବି+ସୃଜ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Bisarga ୧ । ବିସର୍ଜନ; ତ୍ୟାଗ—1. Abandonment. ୨ । ମଳୋତ୍ସର୍ଗ; ମଳ ତ୍ୟାଗ—2. Discharge or evacuation of the bowels. ୩ । ବିୟୋଗ—3. Separation. ୪ । ମୋକ୍ଷ—4. Emancipation. ୫ । ଦାନ—5. Giving away; donation. ୬ । ଦୀପ୍ତି—6. Splendour; light. ୭ । ପ୍ରେରଣ—7. Sending forth. ୮ । ଦେହରୁ ଛାଡ଼ିବା; ନିଜ ଦେହରୁ ଖସାଇବା—8. Shedding; dropping; emitting (Apte). ୯ । ଅଜାଡ଼ିବା—9. Pouring down (Apte) ୧୦ । ପ୍ରସ୍ଥାନ—10. Departure. ୧୧ । (ବି+ସୃଜ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—ଦକ୍ଷିଣାୟନ—11. The sun's course towards the south of the equator. ୧୨ । (+କର୍ମ. ଅ)ତ୍ୟକ୍ତ ବସ୍ତୁ—12. Abandoned thing. ୧୩ । ଦତ୍ତ ବସ୍ତୁ—13. A gift. ୧୪ । ଦ୍ୱିବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ-ବିଶେଷ; ଏହାର ଆକୃତି 'ଃ'—14. A letter indicated by two points, one over the other, indicating the hard aspirate 'h'. ୧୫ । (+କରଣ. ଅ) ଲିଙ୍ଗ; ମେଢ୍ର—15. The penis (Apte). ୧୬ । (+ଭାବ. ଅ) ସୃଷ୍ଟି; ସର୍ଜନ—16. Creation. ୧୭ । (+କର୍ମ. ଅ) ସୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁସମୂହ—17. Created things. (ଉ—ଏହାଙ୍କ ସଙ୍ଗତରେ ପୁଣ, ପୁରୁଷ ସଂଯୋଗ ଭୃଗେଣ । ଏହାଙ୍କ ବାସନାର ଅଙ୍ଗ, ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ପତଙ୍ଗ । କୀଟ ଆଦି ଗୃହ ଉତ୍ପତ୍ତି, ଏମାନେ ବିସର୍ଗ ବୋଲାନ୍ତି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ବିସର୍ଜକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ସୃଜ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+
Bisarjaka କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ତ୍ୟାଗକାରୀ—1. Abandon-
(ବିସର୍ଜିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ing. ୨ । ସୃଷ୍ଟିକାରୀ—2. Creating ୩ । ଦାନକାରୀ—3. Giving away. ୪ । ଉତ୍ସର୍ଗକାରୀ—4. Discharging; shedding; emitting. ୫ । ପ୍ରେରକ—5. Sending.

ବିସର୍ଜନ—ସଂ. ବି.—(ବି+ସୃଜ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Bisarjana ୧ । ପରିତ୍ୟାଗ-1. Abandoning. ୨ । ଦାନ—2. Giving; donation. ୩ । ନିକ୍ଷେପଣ—3. Throwing. ୪ । ପ୍ରେରଣ—4. Sending. ୫ । ପୂଜା ଶେଷରେ ପ୍ରତିମାଙ୍କୁ ଜଳସାତ୍ କରିବା—5. Consignment of an image to water after its worship is

over. ୬ । ପୂଜାଶେଷରେ ପୂଜାସ୍ଥାନରୁ ଆହୂତ ଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ୱସ୍ଥାନକୁ ବାହୁଡିଯିବାପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା (ବିପରୀତ-ଆବାହନ)— 6. The ritual of asking a Deity (invited to attend a particular function or worship) to go back after accepting the homage rendered. ୭ । ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗାର୍ଥ ଜଳରେ ବା ଅଗ୍ନିରେ ଆପଣାର ଶରୀରକୁ ଅର୍ପଣ; ଝାସ—7. Consigning one' body into water or fire; self-immolation. ୮ । ପ୍ରସ୍ଥାନ—8. Departure. ୯ । ସମାପ୍ତି; ଅନ୍ତ (ଦ୍ର. ଶ)—9. Completion; finis. ୧୦ । ବହିଷ୍କାର; କାର୍ଯ୍ୟଚ୍ୟୁତି—10. Dismissal.

ବିସର୍ଜନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି-୧ । ତ୍ୟାଗ କରିବା; ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା—
Bisarjana kariba 1. To abandon; to relinquish. (ବିସର୍ଜନ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଫୋପାଡି ଦେବା—
বিসর্জন করা 2. To throw away. ୩ । ଦାନ ଦେବା—3.
विसर्जन करना To give away. ୪ । ପୂଜାନ୍ତେ ପ୍ରତିମାକୁ ଜଳରେ ନିକ୍ଷେପ କରିବା—4. To consign an image to water after its worship is over. ୫ । ପ୍ରାଣକୁ ଝାସ ଦେବା—5. To consign onee's body unto fire or water.

ବିସର୍ଜନ ଶ୍ରାଦ୍ଧ—ସଂ. ବି- (ବିସର୍ଜନ+ଶ୍ରାଦ୍ଧ)—ମୃତାହର ଏକାଦଶ
Bisarjana śrāddha ଦିନ ପ୍ରେତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରଣୀୟ ଶେଷ ଶ୍ରାଦ୍ଧ—The final obsequal Śrāddha performed on the 11th day of a person's death.

ବିସର୍ଜନୀୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ସୃଜ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ମ.
Bisarjaniya ଅନୀୟ)—ତ୍ୟାଜ୍ୟ—To be abandoned.
ସଂ. ବି—ବିସର୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣ; 'ଃ'—The letter Bisarga.

ବିସର୍ଜିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ସୃଜଧାତୁ ଣିଚ+ତ) ୧ । ତ୍ୟକ୍ତ—1. Ab-
Bisarjita andoned. ୨ । ମୁକ୍ତ—2. Liberated. [ଉ— ବଇଶମ୍ପାୟନ ବୋଇଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର, ସୂତ ବନ୍ଧନରୁ ହୋଇଣ ବିସର୍ଜିତ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।] ୩ । ପ୍ରଦତ୍ତ— 2. Given away. ୪ । ପ୍ରେରିତ—4. Sent; despatched.

ବିସର୍ଜିବା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ବି+ସୃଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବିସର୍ଜନ କରିବା;
Bisarjibā ଅଜାଡିବା—1. To send forth; to rain; to
বিসর্জা pour out. [ଉ-ଜଳଭାର ଦାବାନଳ ବିସର୍ଜିବାର । ସଧାନାଥ.
विसरजना ମେଘଦୂତ ।] ୨ । ତ୍ୟାଗ କରିବା—2. To abandon; to leave. [ଉ—ବିସର୍ଜି ଆସିଲେ ଦୁଃଖେ ଗହନ କାନ୍ତାରେ । ନନ୍ଦକିଶୋର. ସୀତାବନବାସ ।]

ବିସର୍ପ—ସଂ. ବି (ବି+ସୃପ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Bisarpa ୧ । ଗମନ—1. Going; moving to and fro. ୨ । ବିସ୍ତୃତ ହେବା; ପ୍ରସରଣ; ବ୍ୟାପ୍ତି—2. Spreading; circulation; diffusion. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଏକପ୍ରକାର ଜ୍ୱର ସହିତ ଦେହଯାକ ଫଳଯିବା ରୋଗ—3. Simultaneous eruption of boils on the body accompanied with fever. ୪ । ସ୍ଫୋଟକ ଓ ବ୍ରଣାଦିର ଉଦ୍ରେକ; ଘାଆ ଓ ବ୍ରଣଆଦି ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ପାଚିବା ଓ ଫୁଲିବା—4. The swelling and ripening of sores and boils. ୫ । ଶୁଖିଲା କୁଣ୍ଡିଆ—5. Dry spreading itch (Apte) ୬ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଫଳ An unexpected or unwished for consequence of an act (Apte). ୭ । ସାପକଙ୍କାଳି (ଦେଖ)—7. Sāpakankāli (See)

ବିସର୍ପଣ—ସଂ. ବି (ବି+ସୃପ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Bisarpaṇa ବିସର୍ପ ୧, ୨, ୪, (ଦେଖ)—Bisarpa. 1, 2 and 4 (See)

ବିସର୍ପି—ସଂ. ବି (ବି+ସୃପ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ବିସର୍ପ ୩, ୪, ୫, ୬
Bisarpi (ଦେଖ)—Bisarpa 3, 4, 5, 6 (See)
(ବିସର୍ପିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିସର୍ପିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ସୃପ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ=ସର୍ପି ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)
Bisarpita —ଚାରିଆଡ଼େ ବିସ୍ତାରିତ—Spread or duffused on all sides.

ବିସର୍ପିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବିସର୍ପ)—(ବଥ, ଘାଆଆଦି) ଦେହରେ
Bisarpibā ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ପାଚି ଫୁଲିବା—To spread and
বিবান্ supporate and swell (said of sores
बिसाना; ग्लानिहोना and boils).
(ବିସରପିବା, ବିସିରପିବା, ବିସିରିପିଯିବା, ବିସିର୍ପିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିସର୍ପୀ—ସଂ. ବିଣ (ବିସର୍ପିନ୍; ବି+ସୃପ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+
Bisarpi କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ବିସର୍ପଣଶୀଳ—
(ବିସର୍ପିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) —1. Having a tendency to spread. ୨ । ଇତସ୍ତତଃ ଗମନ ଶୀଳ—2. Moving about.

ବିସଳ—ସଂ. ବି (ବି=ବିବିଧ ପ୍ରକାରେ+ସଲ୍ ଧାତୁ=ଯିବା+ଅ)—
Bisaḷa ୧ । ନବ ପଲ୍ଲବ; କଅଁଳ ଲୁଅଁ—1. A young shoot; sprout. ୨ । କଢ଼—2. Bud (Apte).

ବିସାର—ସଂ. ବି (ବି+ସୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା; ବିସ୍ତୃତ ହେବା+
Bisāra ଭାବ. ଅ)—୧ । ବିସ୍ତାର—1. Diffusion; spreading out; expansion. ୨ । ପ୍ରବାହ— 2. Current; flow. ୩ । ଉତ୍ପତ୍ତି—3. Production. ୪ । (ବି+ସୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମତ୍ସ୍ୟ— 4. Fish. ୫ । କାଠ—5. Wood; timber.

ବିସାର ମହାନ୍ତି—ଦେ. ବି (ନାମ) କଳାପାହାଡ଼ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବିଗ୍ରହକୁ
Bisāra mahānti ଗଙ୍ଗାକୂଳରେ ଅଗ୍ନିସାତ୍ କରିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କର ବିଗ୍ରହାଂଶ (ନାଭି)କୁ ଅଗ୍ନିରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ସେକ ଅସି କୁଜଙ୍ଗ ରାଜାଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରିଥିବା ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ

ଭକ୍ତ। (ସେହି ନାଭି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦାରୁମୂର୍ତ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଅବଶ୍ୟ ରହିଅଛି)—Name of an Oriya who saved the essental portion (navel) of the image of Lord Jagannātha of Puri when Kalāpahārda consigned it to the flames on the bank of the Ganges.

ବିସାରିତ—ସଂ. ବିଣ.—(ବି+ସୃ ଧାତୁ ଣିଚ+କର୍ମ. ତ)—ବିସ୍ତାରିତ—Bisārita Spread; diffused.

ବିସାରୀ—ସଂ. ବିଣ.—(ବିସାରିନ୍; ବି+ସୃ ଧାତୁ=କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ)—Bisārī ୧। ବିସ୍ତୃତଶୀଳ—1. Spreading. ୨। ଗମନଶୀଳ—2. Roving; moving. (ବିସାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି. ମତ୍ସ୍ୟ—Fish.

ବିସିଦ୍ଧ—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ବି+ସିଦ୍ଧ)—ବ୍ୟାଘାତଯୁକ୍ତ; ବ୍ୟାହତ; Bisiddha ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ—Obstructed; hindered. [ଉ—ବିଶୁଦ୍ଧ ସିଦ୍ଧ ବନେ ମୁକ୍ତ ଯାଗ, ବିସିଦ୍ଧ କରଣେ ଗ୍ରାସସବର୍ଗ। ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।]

ବିସିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବିସ=ମୃଣାଳ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—Bisinī ୧। ପଦ୍ମିନୀ; ମୃଣାଳିନୀ—1. A lotus with the stalk. ୨। ସୁନ୍ଦରୀ କ୍ଷୀଣଦେହା ସ୍ତ୍ରୀ—A beautiful and slender-bodied lad y. ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ. ପୁଂ—ବିସନି (ଦେଖ)—Bisani (See) [ଉ—ପ୍ରିସ ଘସି ଥିବା ବିସିନୀ ଯେସନ, କରୁଥାଏ ଦନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଚାରଣ। ରାଧାନାଥ. ଦରବାର।]

ବିସି ଫୋ(ଫୁ)ଟ(ଟୁ)କା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବିସ୍ଫୋଟକ)—ବିସ୍ଫୋଟକ Bisi pho(phu)ṭa(ṭu) kā (ଦେଖ)—Bisphoṭaka (See). (ବିସିଫୋଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିସୁଖ(କ)—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବି=ବିଗତ+ସୁଖ)—୧। ଦୁଃଖ; Bisukha(ka) ସୁଖର ଅଭାବ—1. Want of happiness; misery. विसुख [ଉ—ଯେଉଁ ଦିନ ମୋର ବିସପୁରେ ପଡ଼ି ବିସୁଖ ହୁଅଇ ଯେତେ, ନାନା କୋପରର ତାପ କରିଲେହେଁ ଶରଧା ଲାଗଇ ମୋତେ। ଗୋପୀକୃଷ୍ଣ. ଗୁଣସାଗର।] ୨। ଅସୁସ୍ଥତା; ରୋଗ—2. Illness. ଦେ. ବିଣ.—ରୁଗ୍ଣ, ଅସୁସ୍ଥ (ଶରୀର)—Sick; ill.

ବିସୁଲି ପାତକ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବିଷଦାନ+ପାତକ)—ପାପବିଶେଷ; Bisuḷi pātaka ବିଷଦାନଦ୍ୱାରା ହତ୍ୟା ଜନିତ ପାପ—Sin due to killing by poisoning. [ଉ—ମାତୃ ଯେ ହରଣ ଦୋଷ ହୁଦ ଲାଗେ ନାଶେ, କରମାଲେ ବିସୁଳିପାତକ ଯେ ବିନାଶେ। ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା।]

ବିସୁଳିପାତି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ବିଷଉଳପାତି (ଦେଖ)—Bisuḷipāti Bishauḷapāti (See). (ବିସୁଳିପାତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିସୂଚିକା—ସଂ. ବି.—(ବି+ସୂଚ ଧାତୁ=ଖଳତା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଣ+ Bisūchikā ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧। ଓଲାଉଠା ରୋଗ; ଝାଡ଼ା ବାନ୍ତି ରୋଗ; ହଇଜା—(ବିସୂଚି[ଚୀ]—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Cholera. [ଦ୍ର—ଆୟୁର୍ବେଦାନୁସାରେ ଏହା ଅଧିକାଂଶ କଲେରା ରୋଗ ନୁହେଁ; ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ରୋଗୀର ବାୟୁ ପ୍ରକୁପିତ ହେଲେ ସୂଚିକା ବେଦନାବତ୍ ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ବେଦନା ଅନୁଭୂତ ହୁଏ, ପେଟ ଦରଜ ହୁଏ, ଘନ ଝାଡ଼ା ହୁଏ, ଶୋଷ ଓ ଜଳା ପୋଡ଼ା, ଭ୍ରମ, ମୂର୍ଚ୍ଛା ଓ କମ୍ପ, ହାଇ, ଚୁମ୍ବଳତା, ମୂତ୍ରରୋଧ, ନାଡ଼ୀକ୍ଷୀଣତା ହୁଏ; ଅକ୍ଷି ପଶିଯାଏ, ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ ପାଣ୍ଡୁର ହୁଏ, ସ୍ୱର କ୍ଷୀଣ ହୁଏ। ଏହାହିଁ ବିସୂଚିକା ରୋଗ। ଏକ ପ୍ରକାର ବସାଲୁ କୃମି ଦେହରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାରୁ କଲେରା ରୋଗ ହୁଏ।]

ବିସୂରିତ—ସଂ. ବି.—(ବି+ସୁର ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—Bisūrita ୧। ଅନୁତାପ; ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ—1. Repentance (ବିସୂରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ଦୁଃଖ—2. Sorrow; grief.

ବିସୂରିତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବିସୂରିତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ—ଜ୍ୱର— Bisuritā Fiver.

ବିସୃତ—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ସୃ ଧାତୁ=ଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଓ କର୍ମ. ତ)—୧। Bisṛuta ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ—1. Transferred. ୨। ବିସ୍ତୃତ; ପ୍ରସାରିତ; ବ୍ୟାପ୍ତ—2. Spread; diffused. ୩। କଥିତ—3. Spoken; uttered.

ବିସୃତ୍ୱର—ସଂ. ବିଣ.—(ବି+ସୃ ଧାତୁ=ଯିବା, ବ୍ୟାପିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ବର) Bisṛutwara ବ୍ୟାପନଶୀଳ; ବିସ୍ତାରୀ—Spreading; havng a tendency to expand. (ବିସୃବର, ବିସୃମର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିସୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ.—(ବି+ସୃଜ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧। ତ୍ୟକ୍ତ— Bisrushṭa 1. Abandoned; quitted. ୨। କ୍ଷିପ୍ତ—2. Thrown; emitted; hurled; sent forth; ejected. ୩। ପ୍ରେରିତ—3. Sent; despatched. ୪। ଦତ୍ତ—4. Given away; granted (Apte). ୫। ପାତିତ—5; Shed; cast. ୬। ଛଡ଼ା ଯିବା—6. Let go; discharged (Apte). ୭। ଅପସାରିତ—7. Expelled; removed (Apte).

ବିସୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବିଣ—(ବି+ସୃଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧। ବିସର୍ଜନ; Bisṛushṭi ତ୍ୟାଗ—1. Abandonmet. ୨। ଦାନ—2. Gift. ୩। କ୍ଷେପ—3. Emitting; hurling. ୪। ପ୍ରେରଣ—4. Sending forth.

ବିସୋର—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବିସ୍ମରଣ)—ବିସ୍ମରଣ—Forgetting. Bisora ବିଣ—ବିସ୍ମୃତ—Forgotten. (ଉ—ବାଲ୍ୟ ଜଗତ ବିସ୍ମରନ ଇତନା ହୋଇଛି ବିସୋର। ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।) विसरना; विसारना (ବିସୋରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିସୋରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବି+ସ୍ମୃ ଧାତୁ)—ପାସୋରିବା— Bisoribā To forget. (ଉ—ଏହା ନ ବିସୋର, ରଖିବ ବିସ୍ମରୀ ଶିଶୁରୁ ତନ ଦେହ ଅବସରେ। ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା।) विसरना (ବିସୋରି ଯିବା [ପକାଇବା, ଦେବା]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିସ୍କା—ଦେ. ବି—(ସଂ ବିଷ୍କୟିଣୀ—ଚିରପ୍ରସୂତା ଗୌ; ବିଶୁଷ୍କତା)—ଦୁଧ
Biskā ଦେଉଥିବା ଗାଈଠାରୁ ବାଳକମେ ଦୁଧର ପରିମାଣ କମି ଯିବା ବା ଶୁଖିଯିବା—The drying up of milk in a milch cow, when her calf grows up.

ବିସ୍କା(ସ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ବିସ୍କିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Biskā(ske)ibā ମନ୍ତ୍ର ଔଷଧ ଆଦି ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଦୁଗ୍ଧବତୀ
दूधखिये देओया ଗାଈର ଦୁଗ୍ଧ ଊଣା କରାଇବା—To cause
बिसुखाना a cow to run dry by appliance of charms. ୨ । ବିସ୍କିବା (ଦେଖ)—2. Biskibā (See)

ବିସ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ବିଶୀର; ବିଶୁଷ)—(ଦୁଧ ଦେଉଥିବା ଗାଈ)
Biskibā ଊଣା କରି ଦୁଧ ଦେବା—To run dry (said of
दूध बन्दकरा बिसुखना a cow).

ବିସ୍କିର—ସ. ବି—(ବି+କୃ ଧାତୁ=ବିକ୍ଷେପ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଦ
Biskira ଆଗମ)—ପକ୍ଷୀ—Bird (ଉ—ବାଜ ନାମ; ବିସ୍କିରେ ଜାଣି ମିତ୍ରତା କର । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିସ୍ତ—ସ. ବି—(ବିସ୍ ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—୧ ।
Bista ମୋହର; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା—1. A gold mohar or coin. ୨ । ଏକ ଭରି ସୁନା—2. One tola of gold. ୩ । ଏକତୋଲା ଓଜନ—3. The weight of one Tolā.

ବିସ୍ତର—ସ. ବି—(ବି+ସ୍ତୃ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା; ଅଚ୍ଛାଦନ
Bistara କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ; ପ୍ରଚୁରତା—1. Abundance. ୨ । ସମୂହ—2. Collection; multitude. ୩ । ଅନୁରାଗ; ପ୍ରଣୟ—3. Attachment; love ୪ । ଆସନ—4. A seat. ୫ । ବାକ୍ପ୍ରପଞ୍ଚ—5. Verbosity. ୬ । ବିଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣନ—6. Profuse description. ୭ । ସଂଖ୍ୟା—7. Number. ୮ । ଶଯ୍ୟା—8. Bed. ୯ । (ବି+ସ୍ତୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ବିସ୍ତାର—9. Expansion.
विस्तर ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ବହୁତ; ଅନେକ—1. Much;
विस्तार greatly. (ଉ—ପ୍ରାତେ ପାଦପ ପର୍ଣ୍ଣ ଝରେ ବିସ୍ତର—ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।) ଦେ. ବିଣ—ବେଶୀ—
विस्तर Great. ୩ । ଅତ୍ୟଧିକ; ବେକାଯୁ—3. Excessive.
विस्तार ବି—ଆଧିକ୍ୟ—Excess. (ଉ—ଉତ୍ତମ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭୁଞ୍ଜାଇବ, ଶ ବେ ବିସ୍ତର ନ କରିବ । ଜଗନ୍ନାଥ.)

ବିସ୍ତରଣ—ସ. ବି—(ବି+ସ୍ତୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ବିସ୍ତାରକରଣ—
Bistaraṇa Spreading.

ବିସ୍ତରଶଃ—ସ. କ୍ରି ବିଣ—(ବିସ୍ତର+ଶସ୍)—ବିସ୍ତାରିତରୂପେ; ବିସ୍ତୃତ
Bistaraśah ରୂପେ—In detail.

ବିସ୍ତରା—ଦେ. ବି—(ସ. ବିସ୍ତର; ଫା. ବିସ୍ତର୍)—ବିଛଣା; ଶଯ୍ୟା—
Bistarā Bed; bedding.
बिछाना बिस्तरा

ବିସ୍ତାର—ସ. ବି. (ବି+ସ୍ତୃ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Bistāra ୧ । ବ୍ୟାପ୍ତି; ବିସ୍ତୃତି—1. Expanse. ୨ । ବିଶାଳତା-
(ବିଣ—ବିସ୍ତୃତ) 2. Greatness; extent. ୩ । ବିସ୍ତୃତ ବିବରଣ—3. Detailed description. ୪ । ବୃତ୍ତର ବ୍ୟାସ-4. Diameter. ୫ । ଓସାର; ଚଉଡ଼ା—5. Width; breadth. ୬ । (ବି+ସ୍ତୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ) ସମାସ ବାକ୍ୟ—6. A compound word. ୭ । (ବି+ସ୍ତୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ବିଟପ; ଶାଖା—7. Branch. ୮ । ଗୁଚ୍ଛ; ଗୋଛା—8. Bunch; bundle. ୯ । ଶିବ (ହ. ଶ)—9. Śiba. ୧୦ । ବିଷ୍ଣୁ (ହ. ଶ)—10. Bishṇu. ଦେ. ବିଣ—୧ । ବିସ୍ତୃତ; ବିଶାଳ; ବଡ଼—1. Extensive; great. (ଉ—ଏ ମହାଭାରତକୁ କେତେ ଦ୍ୱିଜ ମାନେ, ବିସ୍ତାର କରି ଧରି ଅଛନ୍ତି ସେ ମନେ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।) ୨ । ଖ୍ୟାତ; ପ୍ରକାଶିତ—2. Published. (ଉ—ବଧୂର ବଧୂର ଲୀଳା ହୋଇବ ବିସ୍ତାର । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିସ୍ତାରକ—ସ. ବିଣ.ପୁଂ (ବି+ସ୍ତୃ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅକ)—
Bistāraka ୧ । ଯେ ବିସ୍ତାର କରେ—1. Spreading. ୨ ।
(ବିସ୍ତାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଶେଷ ରୂପେ ପ୍ରକାଶକ—2. Publishing widely. ଦେ. ବି. (ସ. ବୃଦ୍ଧଦାରକ)—ବୃଦ୍ଧଦାରକ (ଦେଖ)—Bṛuddhadāraka (See) ଦେ. ବିଣ—ବିସ୍ତୃତ—Spread. (ଉ—ବିସ୍ତାରକ ସୁମନସ-ପତ୍ରିକ ଅଙ୍କୁର । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ)

ବିସ୍ତାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ବିସ୍ତାର)—୧ । ମେଲି ଦେବା;
Bistāra kariba ମେଲାଇବା—2. To spread ୨ ।
बिस्तार करा ବିଞ୍ଚି ଦେବା—2. To scatter; to strew. ୩ ।
बिस्तार करना ଖୋଲି ଦେବା—3. To open up. ୪ । ଚଉଡ଼ା କରିବା—4. To widen. ୫ । ଚାରିଆଡ଼େ ବିସ୍ତୃତ ହେବା—5. To spread on all sides. ୬ । ବଢ଼ାଇବା—6. To enlarge. ୭ । ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—7. To increase. ୮ । ଅଗ୍ରସର ହେବା—8. To advance. ୯ । ଖେଳି ଯିବା; ବ୍ୟାପ୍ତ ହେବା—9. To be diffused or scattered.

ବିସ୍ତାରିତ—ସ. ବିଣ. (ବିସ୍ତାର+ସଞ୍ଜାତ ଅର୍ଥେ ଇତ; ବି+ସ୍ତୃ ଧାତୁ
Bistārita ଣିଚ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପ୍ରସାରିତ—1. Expanded; spread. ୨ । ବୃଦ୍ଧିକୃତ; ବର୍ଦ୍ଧିତ—2. Increased. ୩ । ବିସ୍ତୃତ ବିବରଣ ଯୁକ୍ତ—3. Detailed. ୪ । ବିଞ୍ଚି ହୋଇ ଯାଇଥିବା—4. Scattered; ୫ । ବ୍ୟାପ୍ତ—5. Diffused.

ବିସ୍ତାରିବା—ସ. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସ. ବିସ୍ତାର)—୧ । ବିସ୍ତୃତ କରିବା;
Bistāribā ପ୍ରସାରିବା—1. To spread out. ୨ । ମେଲାଇବା-
बिस्तारा 2. To open. (ଉ—ବିସ୍ତାରଣ ବାତାପୂନ, ଦନ୍ତ
बिस्तारना ଲମ୍ବୂକ ପୁଚ୍ଛନ, ଚେତନ ଅଥୁକ ପୁଣି ସେହୁ ସେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ) ୩ । ବଢ଼ାଇବା—3. To extend.

(ଉ—ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ଶକ ଜାତିର ଲଘ ସହାୟତା, ବିସ୍ତାରନ୍ତି ସ୍ୱଭାବ, ଜଣିଲ ସେ ବଳ୍ପ ସ୍ୱଚ୍ଛ୍ୟ ବାତୁଦଳେ । ଚନ୍ଦ୍ରମଣି. ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ।) ୪ । ବିସ୍ତାରିବା—4. To spread out. ୫ । ବିଶଦ ବିବରଣ ଦେବା—5. To describe in detail. (ଉ—ବିସ୍ତାର କର ମୋତେ ଋଷି ଭୁଲିବି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା)

ବିସ୍ତାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ.(ବି+ସ୍ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ବିସ୍ତୃତ ଯୋଗ୍ୟ—Bistārjya 1. Fit to be spread. ୨ । ବିସ୍ତାରିତ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ ଯୋଗ୍ୟ - 2 Deserving to be described in detail.

ବିସ୍ତାର୍ଯ୍ୟତା—ସଂ. ବି. (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥର ଗୁଣ Bistārjyatā ବିଶେଷ; ଯେଉଁ ଗୁଣ ଦ୍ୱାରା ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ସ୍ଥାନରେ ବିସ୍ତୃତ ହୁଏ—(science) Elasticity or expansion of matter.

ବିସ୍ତାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବି+ସ୍ତୃ ଧାତୁ=ବିସ୍ତୃତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; Bistārī ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ସୁବିସ୍ତୃତ; ବଡ଼; ପ୍ରକାଣ୍ଡ—(ବିସ୍ତାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Extensive; large; great; mighty. ୨ । ଯେ ବିସ୍ତାର କରେ—2 Spreading.

ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. (ବି+ସ୍ତୃ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—Bistīrṇṇa ୧ । ବିସ୍ତୃତ—1. Spread out. ୨ । ପ୍ରଶସ୍ତ—(ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Wide. ୩ । ବହୁଦୂର ବିସ୍ତୃତ—3. Exten-(ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣତା—ବି) sive. ୪ । ବିଶାଳ—4. Huge; vast. ୫ । ବ୍ୟାପ୍ତ—5. Diffused. ୬ । ଗୁରୁଆଡ଼େ ଖେଳିଥିବା ହୋଇଥିବା—6. Strewn; scattered

ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ପର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ+ପର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ମାନକ; Bistīrṇṇa parṇṇa ମାଣ ସାରୁ ଗଛ—1. Arum Indica. ୨ । କଦଳୀ (ଗଛ)—2. Plantain (tree).

ବିସ୍ତୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ବି+ସ୍ତୃ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କର୍ମ. ତ)—Bistṛuta ୧ । ପ୍ରସାରିତ—1. Extended; spread. ୨ । ବିଶାଳ; ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ—2. Vast. ୩ । ବ୍ୟାପ୍ତ—3. Diffused. ୪ । ଲମ୍ବା ଚଉଡ଼ା—4. Long and broad.

ବିସ୍ତୃତ ମୁଖ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିସ୍ତୃତ+ମୁଖ)—୧ । ଚଉଡ଼ାBistṛuta mukha ମୁହାଁ—1. Wide-mouthed. ୨ । ଖଣ୍ଟ (ବିସ୍ତୃତ ମୁଖା, ବିସ୍ତୃତାନନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଆଁ କରିଥିବା—2. With the (ବିସ୍ତୃତାନନ—ଅନ୍ୟରୂପ) mouth wide agape.

ବିସ୍ତୃତି—ସଂ. ବି. (ବି+ସ୍ତୃ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+ଭାବ. ତି)—Bistṛuti ୧ । ବ୍ୟାପ୍ତି—1. Spreading; diffusion. ୨ । ବିସ୍ତାର କରଣ—2. Expansion; amplification. ୩ । ବିସ୍ତୃତ ବର୍ଣ୍ଣନା—3 Ditailed description. ୪ । ବୃତ୍ତର ବ୍ୟାସ—4, Diameter. ୫ । ଦୈର୍ଘ୍ୟ, ପ୍ରସ୍ଥ ଓ ବେଧର ପରିମାଣ—5, The length, breadth and thickness of a thing.

ବିସ୍ପଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ବି+ସ୍ପଷ୍ଟ)—୧ । ବ୍ୟକ୍ତ—1. Manifest. Bispashta ୨ । ସ୍ଫୁଟ; ସୁସ୍ପଷ୍ଟ—2. Clear; apparent. ୩ । ପ୍ରକାଶିତ—3. Expressed.

ବିସ୍ଫା(ଷ୍ଫା)ର—ସଂ. ବି. (ବି+ସ୍ଫୁର୍ ଧାତୁ=ପ୍ରକାଶିତ ହେବା; ଚଞ୍ଚଳ Bisphā(shphā)ra ହେବା+ଭାବ. ଅ, ବା ବି+ସ୍ଫାୟ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+ଭାବ. ର; ନିପାତନ)—୧ । କମ୍ପ; ସ୍ପନ୍ଦନ—1. Quivering; oscillation. ୨ । ଧନୁର ଟଙ୍କାର ଧ୍ୱନି—2, The twanging sound of a bow. ୩ । ବିସ୍ତାର—3. Extension. ୪ । ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି—4. Stimulation; shining. ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଧନୁର୍ଗୁଣ—5. Bowstring. ୬ । ବୃତ୍ତଖଣ୍ଡର ଜ୍ୟା—6, The chord of an arc.

ବିସ୍ଫା(ଷ୍ଫା)ରିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ସ୍ଫାର ଧାତୁ=ଚଞ୍ଚଳ ହେବା ଇତ୍ୟାଦି Bisphā(shphā)rita +କର୍ମ. ତ)—୧ । କମ୍ପିତ—1. Trembling. ୨ । ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିଯୁକ୍ତ—2. Stimulated. ୩ । ବିସ୍ତାରିତ—3. Spread; expanded. ୪ । ପ୍ରକାଶିତ—4. Revealed; manifested. ୫ । ଟଙ୍କାରିତ—5. Twanged. ୬ । ଧ୍ୱନିତ—6. Sounded; resounding.

ବିସ୍ଫୁ(ଷ୍ଫୁ)ରିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ସ୍ଫୁର୍ ଧାତୁ=ଚଞ୍ଚଳ ହେବା ଇତ୍ୟାଦି+Bisphu(shphu)rita କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । କମ୍ପିତ—1. Trembling. ୨ । ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିଯୁକ୍ତ—2. Stimulated. ୩ । ଧ୍ୱନିତ—3. Resounding. ୪ । ସ୍ଫୀତ—Swollen; elated. ୫ । ବିସ୍ତାରିତ—5. Spread; widened. ସଂ. ବି (ବି+ସ୍ଫୁର୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତ)—୧ । ସ୍ଫୁରଣ—1. Titilation; stimulation. ୨ । (+କରଣ ତ) ଧ୍ୱନି—2, Sound.

ବିସ୍ଫୂର୍ଜ୍ଜିତ—ସଂ. ବି (ବି+ସ୍ଫୂର୍ଜ୍ଜ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା, ବଢ଼ିବା, ସ୍ପଷ୍ଟ Bisphurjita ହେବା+ଭାବ. ତ)—୧ । ଗର୍ଜ୍ଜନ—1. Roar; shout (Apte). ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ଫଳ; ପରିଣାମ—2. Fruit; result (Apte).

ବିସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ବି+ସ୍ଫୁ=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+ଲିଙ୍ଗ୍ ଧାତୁ=Bisphulinga ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଅଗ୍ନିକଣା—1. Spark of fire. ୨ । ବିଷବିଶେଷ—2. A kind of poison.

ବିସ୍ଫୋଟ(ଟା)—ସଂ.ବି (ବି+ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ=ଭେଦ କରିବା+ଭାବ. ଅ;+ଆ) Bisphoṭa(ṭā) —୧ । ଦେହରେ ବାହାରିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ବ୍ରଣ—1. Boil; pimple. ୨ । ଦେହରେ ବାହାରିବା ଫୋଟକା—2. Pistules or blisters coming out on the body. ୩ । ବସନ୍ତ ରୋଗ—3. Smallpox (Apte).

ବିସ୍ଫୋଟକ—ସଂ. ବି (ବିସ୍ଫୋଟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—ବିସ୍ଫୋଟ (ଦେଖ) Bisphoṭaka Bisphoṭa (Sea)

ବିସ୍ଫୋଟକା—ଦେ. ବି. (ସ. ବିସ୍ଫୋଟକ)—୧ । ବିଷଫୋଟକା; Bisphoṭaka ବିସ୍ଫୋଟକ (ଦେଖ)—1. Bisphoṭaka (See). বিষফোড়া ୨ । ବିଷଦୋଷରେ ବାହାରିଥିବା ଫୋଟକା— बिषफोडा 2. Blister caused by poison; poisonous eruption.
(ବିସ୍ଫୁଟକା, ବିସ୍ଫୁଟୁକା, ବିସ୍ଫୋଟୋକା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ବିସ୍ଫୋରକ—ସଂ. ବିଣ (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ହଠାତ Bisphoraka ଜଳି ଉଠେ—Explosive; inflammable. ବି—ହଠାତ୍ ଜଳି ଉଠିବା ଦ୍ରବ୍ୟ—Inflammable article; an explosive.

ବିସ୍ଫୋରଣ—ଦେ. ବି (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା) (ସ. ବିସ୍ଫୁରଣ)— Bisphoraṇa ବାରୁଦ ଆଦିରେ ନିଆଁ ଲାଗି ହଠାତ୍ ଜଳି ଉଠିବା বিস্ফোরণ विस्फोरण —Explosion (of explosives).

ବିସ୍ଫୋରିତ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ହଠାତ୍ ଜଳି Bisphorita hebā ଉଠିବା—To explode. বিস্ফোরিত হওয়া विस्फोरित होना

ବିସ୍ୱ(ସ୍ୱା)ନ—ସ. ବି (ବି+ସ୍ୱନ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+ଭାବ. ଅ)— Biswa(swā)na ୧ । ଧ୍ୱନି—1. Voice. ୨ । ଶବ୍ଦ—2. Sound; noise.

ବିସ୍ୱଁୟ(ୟେ)—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ବିସ୍ମୟ)—ବିସ୍ମୟ—Wonder. Biswañya(ye) ବିଣ—୧ । ବିସ୍ମିତ—1. Astonished. ୨ । ଦୁଃଖିତ—2. Dejected.

ବିସ୍ୱର—ଦେ. ବିଣ—ନୀରବ; ନିଃଶବ୍ଦ—Silent. [ଉ—ବିସ୍ୱର Biswara ବଲ୍ଲୀ ଅଗ, ବେଗେ ପ୍ଳବଗ ବର୍ଗ, ଘରଦ ଛବି ଝଳ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିସ୍ମରଣ—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ବିସ୍ମରଣ)—ବିସ୍ମରଣ—Oblivion Biswaraṇa ବିଣ. ବିସ୍ମୃତ—Forgotten.

ବିସ୍ୱରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ନିଃଶବ୍ଦରେ—Silently. [ଉ— Bisware ବିସ୍ୱରେ କୀଡ଼େ ହଂସ ଶ୍ରେଣୀ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।]

ବିସ୍ୱର୍ଗ—ଦେ. ବି—ଯାହା ସ୍ୱର୍ଗ ନୁହେଁ; ଅସ୍ୱର୍ଗ—The worlds other Biswarga than heaven. [ଉ—ମୋର ମନ ବୈକୁଣ୍ଠ ନ ରହଇ, ସ୍ୱର୍ଗ ବିସ୍ୱର୍ଗ ଯେତେ ସୁଖ ଭୁଇଁ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]

ବିସ୍ୱାଦ—ସ. ବି (ବି+ସ୍ୱାଦ)—ମନ୍ଦ ସ୍ୱାଦ—Bad taste. Biswada

ବିସ୍ୱାଦୁ—ସ. ବି (ବି+ସ୍ୱାଦୁ)—୧ । ଅସ୍ୱାଦୁଯୁକ୍ତ—1. Tasteless. Biswādu ୨ । ବିକୃତ ସ୍ୱାଦ ବିଶିଷ୍ଟ—2. Having a bad taste.

ବିସ୍ମୟ—ସ. ବି (ବି+ସ୍ମି ଧାତୁ=ଈଷତ୍ ହାସ୍ୟ କରିବା; ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ Bismaya ହେବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ସଂଶୟ—1. Doubt; uncertainty. ୨ । ପ୍ରଶଂସା ମିଶ୍ରିତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—2. Awe. ୩ । ଈଷତ୍ ହାସ୍ୟ—Smile. ୪ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—4. Wonder; astonishment. ୫ । ଗର୍ବ; ଅହଙ୍କାର (ଶୂ. ଶ)—5. Pride. ୬ । ଅଦ୍ଭୁତ ନାମକ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବ ବା ରସବିଶେଷ—6. The sentiment of wonder in rhetoric. ୭ । ଲୋକାତୀତ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କ ଦର୍ଶନରେ ଚିତ୍ତରେ ଯେଉଁ ବିସ୍ତାର ଜାତ ହୁଏ (ସାହିତ୍ୟ ଦର୍ପଣ)—7. Feeling which is excited on seeing an extraordinany thing. ଦେ. ବିଣ—୧ । ବିସ୍ମିତ, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ—1. Astonished. [ଉ—ଅଶ୍ୱସ୍ଥ ତାହାର ଶଶିତ । ଦେଖି ବିସ୍ମୟ ଶୂଳଧର—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୨ । କ୍ଷଣକାଳ ସ୍ତବ୍ଧ—2. Awe-struck; struck dumb for a moment. [ଉ—ବିସ୍ମୟ ହୋଇ ଅନାଇ ଥିବ ରଘୁପତି—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୩ । ଦୁଃଖିତ—3. Sorry; dejected.

ବିସ୍ମୟକର—ସ. ବିଣ (ବିସ୍ମୟ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯାହା ବିସ୍ମୟ Bismayakara ଜନ୍ମାଏ—Wonderful.
(ବିସ୍ମୟଜନକ, ବିସ୍ମୟୋତ୍ପାଦକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିସ୍ମୟଚିହ୍ନ—ସ. ବି (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ଏହି ଚିହ୍ନର ବ୍ୟବହାର ଇଂରାଜୀ Bismayachihna ଭାଷାରୁ ଗୃହୀତ)—୧ । ଯେଉଁ ଚିହ୍ନଦ୍ୱାରା (ବିସ୍ମୟସୂଚକ ଚିହ୍ନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଲେଖାରେ ବିସ୍ମୟ ସୂଚିତ ହୁଏ; ଯଥା—'!'—1. Note of admiration! ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ହୃଦୟରେ ବିସ୍ମୟ ଜାତ ହୋଇଥିବା ସ୍ଥଳରେ ମୁଖାଦିରେ ପ୍ରକାଶିତ ଲକ୍ଷଣ—2. The external signs on the face of a wondering person.

ବିସ୍ମୟ ବିସ୍ଫା(ଷ୍ଫା)ରିତ—ସ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍—ବିସ୍ମୟଦ୍ୱାରା ବିସ୍ଫାରିତ Bismaya bisphā (shphā)rita ହୋଇଥିବା (ନେତ୍ର)—(eyes) Wide agape with wonder.

ବିସ୍ମୟବିହ୍ୱଳ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍; ବିସ୍ମୟ+ବିହ୍ୱଳ)— Bismaya bihwaḷa ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ—Astonished; awe-struck.
(ବିସ୍ମୟବିହ୍ୱଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ବିସ୍ମୟାନ୍ୱିତ, ବିସ୍ମୟାପନ୍ନ, ବିସ୍ମୟାବିଷ୍ଟ, ବିସ୍ମୟାଭିଭୂତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିସ୍ମୟ ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—ବିସ୍ମୟର ଅନୁଭୂତି— Bismay lāgibā Feeling of wonder. বিস্ময় লাগা विस्मय लगना

ବିସ୍ମୟ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିସ୍ମିତ ହେବା; ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହେବା— Bismaya hebā 1. To wonder; to be astonished. বিস্মিত হওয়া ୨ । କ୍ଷଣକାଳ ସ୍ତବ୍ଧ ହେବା—2. To be struck विस्मित होना with wonder ୩ । ଦୁଃଖିତ ହେବା—3. To be sorry.

ବିସ୍ମୟାବହ—ସ. ବିଣ (ବିସ୍ମୟ+ଆବହ)—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ— Bismayābaha Wonderful.

ବିସ୍ମୟୋତ୍ପାଦନ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିସ୍ମୟ+ଉତ୍ପାଦନ)—ମନରେ Bismayotpādana ବିସ୍ମୟର ଉଦ୍ରେକ କରିବା—Causing of wonder.

ବିସ୍ମର—ଦେ. ବିଣ (ସ. ବିସ୍ମୃତ)—ବିସ୍ମୃତ—Forgotton. (ଉ—
Bismara বিস্মরিত **विस्मरन** ଯମ ନିସ୍ତମ ଶ୍ରବା ଯେତେ ।
ବିସ୍ମର ହେଲ ନୃପ ଚିତ୍ତେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ବିସ୍ମରଣ—ସ. ବି (ବି+ସ୍ମୃ ଧାତୁ=ସ୍ମରଣ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Bismarana ବିସ୍ମୃତି—Forgetting; oblivion

ବିସ୍ମରଣଶୀଳ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିସ୍ମରଣ+ଶୀଳ)—ଯେ
Bismaranasila ଚଞ୍ଚଳ ପାସୋରି ପକାଏ; ଭୋଳା-Forgetful,
(ବିସ୍ମରଣଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବିସ୍ମରଣଶୀଳତା—ବି)

ବିସ୍ମରଣ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାସୋରି ପକାଇବା—1. To
Bismarana heba বিস্মরণ হওয়া **विस्मरना** forget.
(ବିସ୍ମରଣ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) **विसर याना** ୨ । ପାସୋରି ଯିବା—
2. To be forgetten.

ବିସ୍ମରଣୀୟ—ସ. ବିଣ (ବି+ସ୍ମୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ପାସୋରିବାର
Bismaraniya ଯୋଗ୍ୟ—Forgettable.

ବିସ୍ମରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସ. ବି+ସ୍ମୃ ଧାତୁ)—ପାସୋରିବା—
Bismariba বিস্মরা **बिसरना** To forget. (ଉ—
ଏମନ୍ତ ମନେ ପ୍ରମତ, ନାଶିବ ସେ ନାଶ ସତ, ଧଇର୍ଯ୍ୟ
ଭର କେଶବ, କୋହେ ବିସ୍ମର—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।)

ବିସ୍ମାପ(ୟ)ନ—ସ. ବି (ବି+ସ୍ମି ଧାତୁ ଣିଚ୍; ସ୍ମାପି, ସ୍ମାୟି ଧାତୁ=
Bismāpa(ya)na ଭାବ, ଅନ)—୧ । ବିସ୍ମୟୋତ୍ପାଦନ—
1. Producing wonder. ୨ । ବି+ସ୍ମି ଧାତୁ
ଣିଚ୍+କରଣ. ଅନ)—କୁହୁକ; ମାୟା—2, Magic.
illusion. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ଗନ୍ଧର୍ବପୁରୀ—3 The
town or abode of the Gandharbas ୪ ।
(ବି+ସ୍ମି ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—କାମଦେବ—
4. Cupid. ସ. ବିଣ—ବିସ୍ମୟଜନକ—Wonderful.

ବିସ୍ମାରକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ସ୍ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Bismāraka ଯେ ଭୁଲାଇ ଦିଏ—Causing oblivion.
(ବିସ୍ମାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିସ୍ମାରଣ—ସ. ବି.(ବି+ସ୍ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଲୀନ
Bismārana ହେବା (ହି. ଶ)—1. Merging. ୨ । ନଷ୍ଟ
ହେବା (ହି. ଶ)—2. Destruction.

ବିସ୍ମିତ—ସ. ବିଣ (ବି+ସ୍ମି ଧାତୁ=ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Bismita ତ)—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ; ବିସ୍ମୟାପନ୍ନ; ଚକିତ—Astoni-
shed. ଦେ. ବି—ଅଦ୍ଭୁତ ମନୋଦୁଃଖ—Grief
mixed with wonder. (ଉ—ହେବ ତୋ ଏକାନ୍ତ
କାନ୍ତ, ଛଡ଼ରେ ବିସ୍ମିତ ସ୍ମିତ,-ହାସି ସେ ତୋରେ କରତେ
ରତେ ହେ—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।)

ବିସ୍ମୃତ—ସ. ବିଣ (ବି+ସ୍ମୃ ଧାତୁ=ସ୍ମରଣ କରିବା+କର୍ମ ତ)—
Bismruta ୧ । ଯାହା ମନରୁ ପାସୋରିଯାଏ; ଯାହାକୁ ଭୁଲି
(ବିସ୍ମୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯାଆନ୍ତି; ସ୍ମରଣାତୀତ—1. Forgotten.
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ଯେ ପାସୋରିପକାଏ—
2. Forgetful; oblivious.

ବିସ୍ମୃତ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ବିସ୍ମୃତ)—୧ । ପାସୋରି ଯିବା—
Bismruta heba 1. To be forgotten.
বিস্মৃত হওয়া **विस्मृतहोना** ୨ । ପାସୋରିବା—2 To
forget.

ବିସ୍ମୃତି—ସ. ବି (ବି+ସ୍ମୃ ଧାତୁ=ସ୍ମରଣ କରିବା+ଭାବ. ତି)—
Bismruti ୧ । ବିସ୍ମରଣ; ପାସୋରି ଯିବା—1. Forgetting;
oblivion. ୨ । ଶୀଘ୍ର ମନରୁ ପାସୋରିଦେବାର
ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା—2. Forgetfulness.

ବିସ୍ମୃତିଶୀଳ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିସ୍ମୃତି+ଶୀଳ)—ଯେ ଚଞ୍ଚଳ ଭୁଲିଯାଏ;
Bismrutisila ଭୋଳା—Forgetful; prone to forget.
(ବିସ୍ମୃତିଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ; (ବିସ୍ମୃତିଶୀଳତା—ବି)

ବିସ୍ର—ସ. ବି (ବିସ୍ ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା+କର୍ମ ର)—୧ । କଞ୍ଚା
Bisra ମାଂସର ଗନ୍ଧ—1. Smell of raw meat. ୨ । ଚିତା
ଧୂମର ଗନ୍ଧ; ପୋଡ଼ା ମାଂସର ଗନ୍ଧ—The smell aris-
ing out of a funeral pyre. ୩ । ବଡ଼ ମୂଳା
(ହି. ଶ.)—3. Large variety of radish.
ସ. ବିଣ—କଞ୍ଚା ମାଂସର ଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ—Having the
smell of raw meat.

ବିସ୍ରଂସ—ସ. ବି (ବି+ସ୍ରଂସ୍ ଧାତୁ=ପତିତ ହେବା+ଭାବ ଅ,—
Bisramsa ୧ । ପତନ—1. Falling. ୨ । ଖସିପଡ଼ିବା—
(ବିସ୍ରଂସନ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Dropping down. ୩ ।
୩ । ଢିଲା ହୋଇ ଖସିଯିବା—3 Slipping off.
୪ । ତରଳପଦାର୍ଥର କ୍ଷରଣ—4. Oozing; falling
by drops. ୫ । ମେଘ ବରଷିବା—5. Showering;
raining.

ବିସ୍ରଂସା—ସ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ (ବି+ସ୍ରଂସ୍ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Bisramsā ଜରା; ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ—Old age.
(ବିସ୍ରସା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିସ୍ରଂସିନୀ—ସ.ବି-(ବି+ସ୍ରଂସ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍+ଈ)ଯୋନିରୋଗବିଶେଷ—
Bisramsini A vaginal disease.
ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିସ୍ରଂସୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bisramsi.

ବିସ୍ରଂସୀ—ସ. ବିଣ (ବିସ୍ରଂସିନ୍, ବି+ସ୍ରଂସ୍ ଧାତୁ=ପତିତ ହେବା+
Bisramsi କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ପତନଶୀଳ—
1. Falling. ୨ । କ୍ଷରଣଶୀଳ—2. Oozing,
Having the smell of raw flesh.

ତ ଗନ୍ଧ—ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)-କଞ୍ଚା ମାଂସର ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ—
Bisra gandha Having the smell of raw flesh.
(ବିସ୍ରଗନ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବି—୧ । ପିଆଜ (ହି. ଶ.)—1. Onion.
୨ । ଗୋଦନ୍ତୀ ହରିତାଳ—2. Yellow orpiment.

ବିସ୍ରଗନ୍ଧା—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବିସ୍ର+ଗନ୍ଧ+ଆ)—୧ । ପିଆଜ
Bisragandhā (ହି. ଶ.)—1. Onion. ୨ ।
ଗୋଦନ୍ତୀ ହରିତାଳ (ହି. ଶ.)—2. Yellow
orpiment.

ବିସ୍ରଗନ୍ଧି—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି, ବିସ୍ର=କଞ୍ଚା ମାଂସର ଗନ୍ଧ+ଗନ୍ଧ=ଅଘ୍ରାଣ Bisragandhi +ଇ)—ଗୋଦନ୍ତୀ ହରିତାଳ—Yellow orpiment.

ବିସ୍ରବଣ—ସ. ବି (ବି+ସ୍ରୁ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ସରଣ; Bisrabaṇa ଝରିବା (ବୃ. ସ.)—1. Oozing. ୨ । ବହିବା (ବିସ୍ରବିତ—ବିଣ) (ବୃ. ସ.) 2. Flowing

ବିସ୍ରବାଇବା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—୧ । ଦ୍ରବ କରିବା; ତରଳାଇବ ।— Bisrabāibā 1. To melt. ୨ । ଝରାଇବା—2. To cause विस्रवान बहवाना to ooze or flow. (ଯ୍ଥ—ବିସ୍ରବାଇ ଓଷ୍ଠ ପିଅ ମଧୁର ମଧୁ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିସ୍ରବିବା—ଦେ, କ୍ରି (ସ. ବି+ସ୍ରୁ ଧାତୁ; ବିସ୍ରବ)—୧ । ସ୍ରବିବା; Bisrabibā ଝରିବା—1. To ooze. ୨ । ଦ୍ରବିବା— विस्रवा बहना 2. To melt.

ବିସ୍ରମ୍ଭ—ସ. ବି (ବି+ସ୍ରନ୍ଭ୍ ଧାତୁ=ବିଶ୍ୱାସ କରିବା+ଭାବ. ଅ)— Bisrambha ୧ । ବିଶ୍ରମ୍ଭ (ଦେଖ)—1. Bisrambha (See) (ବିଶ୍ରମ୍ଭ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବଧ; ହତ୍ୟା (ବୃ. ସ.)— 2. Slaughter; murder.

ବିସ୍ରସ୍ତ—ସ. ବିଣ (ବି+ସ୍ରନ୍ସ୍ ଧାତୁ=ପତିତହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)— Bisrasta ୧ । ପତିତ—1. Fallen; dropped. ୨ । ସ୍ୱସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ; ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ-2 Dislocated; displaced. ୩ । ସରିତ—3 Oozed. ୪ । ସ୍ଖଳିତ – 4 Slipped. ୫ । ପୁଣ୍ୟରୁ ବା ଧର୍ମମାର୍ଗରୁ ଚ୍ୟୁତ—5. Fallen from virtue. ୬ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅପସୃତ—6. Dismissed from office.

ବିସ୍ରୁତ—ସଂ. ବି (ବି+ସ୍ରୁ ଧାତୁ=ବହିଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)— Bisruta ୧ । ବିସ୍ତୃତ—I. Extended; spread. ୨ । ୨ । ପ୍ରବାହିତ—2. Flowing. ୩ । ସରିତ—3. Oozing. ୪ । ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ; ଭ୍ରଷ୍ଟ—4. Dislocated.

ବିସ୍ରା—ସଂ. ବି (ବିସ୍ର+ଆ)—ଚର୍ବି (ବୃ. ସ.)—Fat. ଦେ. ବି. Bisrā ମଧ୍ୟଭାରତରେ ବିସ୍ରା ନାମକ ସ୍ଥାନର ପାହାଡ଼ରୁ ମିଳୁଥିବା ପଥର ଚୂନ ଓ ଭିକ୍ତ ସ୍ଥାନ—Bisra lime found in Bisra in C. P.

ବିସ୍ରାବ—ସଂ. ବ (ବି+ସ୍ରୁ ଧାତୁ ବା ସ୍ରାବ ଧାତୁ=ଗାଳିବା+କର୍ମ. Bisrāba ଅ)—ପେଜ (ବୃ. ସ.)—Watery scum extracted from boiled rice.

ବିହକ୍-ବୈଦେ. ବିଣ—(ଫା. ବେହକ୍)—ବେହକ; ଅନ୍ୟାୟ— Bihak अन्याय बेहक Wrong.

ବିହକ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବିଧାୟକ); ବିଧାନକର୍ତ୍ତା—Directing; Bihaka prescribing. (ଯ୍ଥ—ବିହଙ୍ଗ ଯୋଡ଼ାଏ, ବିହକ ପୁଣି ଏକାଙ୍ଗୀ ପୀଡ଼ାଏ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିହଗ(ଙ୍ଗ)—ସଂ. ବ (ବିହାୟସ୍=ଆକାଶ+ଗମ୍ ଧାତୁ=ଗମନକରିବା Bihaga(nga) +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ନିପାତନହିଦ୍ଧ)—୧ । ପକ୍ଷୀ— (ବିହଗଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) Bird ୨ । ମେଘ—2 Cloud. [ବିହଗୀ(ଙ୍ଗୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ] ୩ । ବାଣ—3. Arrow. ୪ । ସୂର୍ଯ୍ୟ— 4. The sun. ୫ । ଚନ୍ଦ୍ର—5. The moon. ୬ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ ନାଗବିଶେଷ—6. Name of a mythological serpent.

ବିହଗ(ଙ୍ଗ)ବର—ସ. ବ (୭ମୀ ତତ୍; ବିହଗ+ବର)—ପକ୍ଷିରାଜ; Bihaga(ṅga)bara ଗରୁଡ଼—Garurda, the king of [ବିହଗ(ଙ୍ଗ)ରାଜ—ଅନ୍ୟରୂପ] birds.

ବିହଙ୍କୁଡ଼ୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ସ.ବୃହତୀ; କୁଲୀ)—ଲଥ ବେଙ୍କୁଡ଼ୀ; Bihaṅkurdi ଲତା ବେଙ୍ଗଚୋଳ (ଦେଖ)—Solanum Indicum (a creeper).

ବିହଙ୍ଗମ—ସ. ବ. (ବିହାୟସ+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ; ନିପାତନ)— Bihaṅgama ବିହଗ (ଦେଖ)—Bihaga (See) (ବିହଙ୍ଗମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିହଙ୍ଗମା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବିହଙ୍ଗମ+ଆ)—୧ । ମାଈ ଚଢ଼େଇ— Bihaṅgamā 1. A female bird. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାର କିରଣ (ବୃ. ସ)—2. A kind of sun's rays. ୩ । ବାହୁଙ୍ଗି; ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଭାର ଲଟକା ଯାଇ ତାହା କାନ୍ଧରେ ବାହିତ ହୁଏ—3. A pole with slings hung at each end for carrying loads by the shoulder.

ବିହଙ୍ଗିକା—ସଂ. ବ. (ବିହଙ୍ଗ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ବାହୁଙ୍ଗି; ଭାର- Bihaṅgikā ଦଣ୍ଡ—1. A pole with slings attached to both ends for carrying loads by the shoulder. ୨ । ପକ୍ଷିଣୀ—2. A female bird.

ବିହଡ଼—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବିକଟ)—ବିକଟ— Biharda बीहड Frightful.

ବିହଡ଼ ନୃସିଂହ—ଦେ. ବ. (ନାମ) (ସଂ. ବିକଟ+ନୃସିଂହ)— Biharda nrusimha ସୀତାମ୍ବର ଦାସଙ୍କ କୃତ ଓଡ଼ିଆ ନୃସିଂହ ପୁରାଣୋକ୍ତ ନୃସିଂହ (ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଅବତାର)ଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତି ବିଶେଷର ନାମ—Name of one of the forms assumed by Bishnu during his Nrusimha incarnation.

ବିହ(ହୁ)ଡ଼ା—ଦେ. ବ—ବେଉଡ଼ା; ବେଉଷଣ—Puddling oper- Biha(hu)rdā ation in paddy fields. মাঠে কাদাকরা, কাড়ান बिराहना, बिहियाना

ବିହ(ହୁ)ଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବେଉଡ଼ିବା (ଦେଖ)—I. Beurdibā Biha(hu)rdibā (See) ୨ । ବୁଦୁଡ଼ିବା—2. To shy. কাড়ান করা (ଯ୍ଥ—ଘୋର ରୂପ ଦେଖି ବିହଡ଼ିଲେ ସର୍ବ ଗାଈ । बिराहना, बिहियाना ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଅଦ୍ୟ ।) ୩ । ରୋଷା- ବିଷ୍ଟ ହେବା—3. To be enraged. (ଯ୍ଥ—ବିହଡ଼ନ୍ତି ଦ୍ୱିଜବରେ ମାରନ୍ତେ ଗରସ୍ତି । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଅଦ୍ୟ)

ବିହତ—ସ. ବିଣ—(ବି+ହନ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି+କର୍ମ. ତ) Bihata ୧ । ବ୍ୟାହତ—1. Restrained; obstructed; repelled. ୨ । ବିଫଳ—2. Frutile; fustrated; baffled. ୩ । ଭଗ୍ନ—3 Broken.

M. ... Pleader. Sutahat, Cuttack-1.

ବିହତି—ସଂ. ବି—(ବି+ହନ୍ ଧାତୁ+ଭାବ.ତି)—୧ । ଭଙ୍ଗ—Being
Bihati split up, ୨ । ବିଘ୍ନ; ବ୍ୟାଘାତ—2. Obstruction. ୩ । ହତ୍ୟା—3. Murder. ୪ । ହିଂସା—4. Injuring. ୫ । (+କରଣ. ତି)—ତୁଳା ଘଷିବା ଧନୁ—5. Bow for carding cotton. ୬ । ବ୍ୟାହତି—6. Repulsion.

ବିହଦ୍(ଦ୍)—ଦେ. ବଣ—ବେହଦ୍ (ଦେଖ)
Bihad(dd) Behad (See)

ବିହ(ହା)ନ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବୀଜ ଧାନ୍ୟ; ସଂ. ବୀଜମ୍=ପ୍ରା. ବିଅନ)
Biha(hā)na ୧ । ଆଗାମୀ ବର୍ଷ ବୁଣିବା ନିମନ୍ତେ ଓଳିଆରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ
বীচ ধান; বিহন ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହୋଇଥିବା ଶସ୍ୟ ବୀଜ—1. Corn-seeds
बीया, बिहन kept for the next year's sowing; seed grain; seed corn. [ଉ—ବିହନ ଭୋଜ୍ୟ ଘରେ ରଖି କ ଅଛନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।] [ବ୍ର—ଅମଳ ହେବା ଧାନରୁ ଯେଉଁ ଧାନ ମଞ୍ଜି ପାଇଁ ରଖା ଯାଏ, ତାକୁ ବିହନ ଓ ଯାହା ଖାଇବା ପାଇଁ ରଖା ଯାଏ ତାକୁ ଭୁଜ (ଭୋଜ୍ୟ) ଧାନ ବୋଲି ଯାଏ । ଧାନଗୁଡ଼ିକ ଉତ୍ତମରୂପେ ବାଛି ସେଥିରୁ ଅନ୍ୟ ଜାତି ଶସ୍ୟ ଓ କଳକୃଷ୍ଣ ଓ ଅଗାଡ଼ି ଧାନ ବାଛି ବିହନ ଧାନ ବାଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ । ଭୁଜ ଧାନ ପ୍ରତି ତେତେ ଯତ୍ନ ଅବଶ୍ୟକ ହୁଏ ନାହିଁ ।]
ডিম ୨ । ମାଛ ପେଟରେ ଥିବା ମଞ୍ଜି; ମାଛ ମଞ୍ଜି—2. Roe of
अंडा fish; spawn of fishes; seed fish. ୩ । (ସଂ.
বীজ ବୀଜ) ବୀର୍ଯ୍ୟ—3. Semen virile. ୪ । ବଂଶର ଆଦି
बीज ପୁରୁଷ—4. The progenitor of a family or race. [ଉ—ଗୋପାଳ କୁଳରେ ତୁମ୍ଭେ ବିହନ ହୋଇଲ । ପ୍ରାଚୀ. ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା] ୫ । (ସଂ. ବୀଜାଙ୍କୁର) ଧାନ ଗଛର ଚାରା—5. Paddy seedling. ୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୂଳ; ଉତ୍ପତ୍ତି—6. Origin. ୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୂଳ କାରଣ—7. Root cause.

ବିହନ ଓଳିଆ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଓଳିଆରେ ବା କୁଡ଼ା ପୁଡ଼ାରେ ବୀଜ
Behana olia ଧାନ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହୋଇ ରହେ ।
বীজ ধানের পুঁটলী Straw packets for storing
बिआकामोडीआ seed-grain.

ବିହନ ଛାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାଦୁଅ ଜମିରେ ବିହନ ବୁଣିବା—
Behāna chhātibā To sow or throw seeds in a
বীচ ছড়ান বিहन छाटना clayey field.

ବିହନ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ମାଛମାନେ) ଡିମ୍ବ ପ୍ରସବ କରିବା—
Bihana chhārdibā 1 (the fish) To bring forth
ডিমছড়া roe; to spawn. ୨ । କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଞ୍ଜି ବୁଣିବା—
अंडा छेड़ना 2. To sow seeds in a field.
বীজ ছাড়ান ୩ । (ପୁରୁଷ ପକ୍ଷରେ) ସ୍ତ୍ରୀ ସହବାସ କରିବା; ସ୍ତ୍ରୀ
बिहन बोना ଗର୍ଭରେ ସହବାସଦ୍ୱାରା ରେତଃପାତ କରିବା—
ବିହନ ବୁଣିବା, ବିହନ ପକା(କେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ 3 (said of a male) To have sexual intercourse with a woman; to impart semen into the womb. ୪ । ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଗର୍ଭବତୀ କରିବା—4 To impregnate a woman.

ବିହନ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଆଗାମୀ ବର୍ଷ ପାଇଁ ଶସ୍ୟବୀଜ ସଞ୍ଚୟ
Bihana bāndhiba କରିବା—To store seed-grains
বীচিরাখা बिहन रखना for next year's sowing.
(ବିହନ ରଖିବା, ବିହନ ସାଇତିବା, ବିହନ ସଞ୍ଚାଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିହନ ଭୁଜ—ଦେ. ବି (ସମାହାର)—(ସଂ. ବୀଜଧାନ୍ୟ ଓ ଭୋଜ୍ୟ)—
Bihana bhuja ମଞ୍ଜିପାଇଁ ରଖାଯାଇଥିବା ଓ ଖାଇବାପାଇଁ
বীজধান ও খাবার ধান ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରଖାଯାଇଥିବା ଧାନ—Paddy
बिहन और भोजनी kept separate for sowing and for domestic consumption. (ଉ—ଘରେ ବିହନ ଭୁଜ ରଖି ଧାନ ସବୁ ବିକିଦେଲି । ଫକୀରମୋହନ—ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।)

ବିହନଲଗା—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ବୀଜ+ଲଗ୍ନ)—ଯେଉଁ ମାଛଠାରେ ମଞ୍ଜି
Bihanalagā ଲାଗିଥାଏ; ଗର୍ଭବତୀ (ମାଛ)—Spawn (fish)
ডিমাওয়ালা ডিম ভরা अंडाजार spawner.

ବିହନ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାଛଙ୍କଠାରେ ମଞ୍ଜି ସଞ୍ଚିତ ହେବା; ମାଛ
Bihana lāgibā ଗର୍ଭବତୀ ହେବା—1. The state of a
ডিমথাকা fish having roes in the belly. ୨ ।
अन्डाहोना (ସ୍ତ୍ରୀ) ଗର୍ଭବତୀ ହେବା—2. Becoming pregnant; pregnancy; conceiving.

ବିହନ୍ତା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଧାତା; ବିଧାନ କର୍ତ୍ତା)—ବିଧାତା—The
Bihantā Creator. ଦେ. ବଣ—କାର୍ଯ୍ୟ ବିଧାନକାରୀ—
বিধাতা Creating; providing; provident.
बिधाई [ଉ—ତୁ ସିନା ବିହନ୍ତା ଈଶ୍ୱର, ଏ ତୋର ମାୟା ଖେଳ ଘର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ବିହବ—ସଂ. ବି (ବି+ହୁ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣେ ଅ)—୧ । ଯୁଦ୍ଧ (ହ୍ର. ଶ)—1. War; fight. ୨ । ଯଜ୍ଞ (ହ୍ର. ଶ)—
Bihaba 2. Offering of ghee unto fire.

ବିହର—ସଂ. ବି (ବି+ହୃ ଧାତୁ=ହରଣ କରିବା; କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+
Bihara ଭାବ. ଅ)—୧ । ବିହାର—1. Walking for sport. ୨ । କ୍ରୀଡ଼ା—2. Sport; play. ୩ । ବିୟୋଗ; ବିଚ୍ଛେଦ—3 Separation.

ବିହରଣ—ସଂ. ବି (ବି+ହୃ ଧାତୁ=ହରଣ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି+ଭାବ.
Biharaṇa ଅନ)—୧ । ବିହାର; କ୍ରୀଡ଼ା—1. Sport; play. ୨ । ଭ୍ରମଣ—2. Walking. ୩ । ବିୟୋଗ; ବିଚ୍ଛେଦ—3. Separation.

ବିହସ୍ର(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ବିହରିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—ବିହାର
Biharā(re)ibā କରାଇବା—To cause to sport or
বিহরান walk. [ଉ—ବନେ ଯେବେ ମୋତେ ବିହରାଇ ଇଙ୍ଗେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]
বিहराना

ବିହରିତ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଇତସ୍ତତଃ ଚାଳିତ—1. Moved to and fro; waved. ୨ । ବିହାର କରୁଥିବା—2. Sporting. ୩ । ତ୍ୟକ୍ତ—3. Given up. [ଉ—ବିହରିତ(୨) ବିଶେଷ ହରି ହୋଇଛନ୍ତି, ବିହରିତ (୩) ବିବାଦେ ପ୍ରାଣ ସେ କରନ୍ତି । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୪ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଭ୍ରମଣ କରୁଥିବା—4. Roaming; walking about. ଦେ. ବି• (ସଂ. ବି+ହରିତ=ଦିଗ)—୧ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ—1. All sides. [ଉ—ବିହରିତ ପୁନଃ ପୁନଃ ବି ସୁଧା ପିଇ ଚକୋର, ବିହରିତ ରେ ସେ ବହ୍ନିରୁ ଅଧିକ ମନୋହର । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ବିନାଶ—2 Destruction; ruin.
Biharita

ବିହରିବା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ବିହାର)—୧ । ବିହାର କରିବା; କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା; ବିଚରଣ କରିବା—1. To sport; to walk about; to roam. [ଉ—ନ ବିହର ଗୋପ, ସଙ୍ଖାଳି ଏ ପାପ, ଗହନରେ ବନ୍ଧୁ ଜନ । ଭକ୍ତସୂର୍ଯ୍ୟ-ବିଶୋଣୀଚନ୍ଦ୍ର ଙ୍କ ଗୀତ ।] ୨ । (ସଂ. ବି+ହୃ ଧାତୁ) ଛେଦନ କରିବା; ହରଣ କରିବା—2. To cut; to take away. [ଉ—ବାବୁ ନାକ ଶିରି ଦାନ ଯୋଗ୍ୟ ଯୋଷାଙ୍କୁ, ବିହର କାନ ନ କର ଅଳଙ୍କାରଙ୍କୁ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୩ । କାଳ ହରଣ କରିବା—3. To while away time; to pass time. [ଉ—ବନମାଳୀ କୃଷ୍ଣ ହରି, ବୋଲି ବିହର ଯେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୪ । ଶେଷ କରିବା—4. To end. [ଉ—ବ୍ରହ୍ମାୟୁଷ; ବିହରନ୍ତି ନର ନିଃଶ୍ୱାସକେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]
Biharibā
বিহরা
विहरना

ବିହସନ—ସଂ. ବି (ବି+ହସ୍ ଧାତୁ=ହାସ୍ୟ କରିବା+ଭାବ ଅନ)—ମନ୍ଦହାସ୍ୟ କରିବା—Smiling.
Bihasana

ବିହସନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ହସ୍ ଧାତୁ=ହାସ୍ୟ କରିବା+କର୍ମ ଅନୀୟ)—ହାସ୍ୟୋଦ୍ଦୀପକ—Ludicrous.
Bihasaniya

ବିହସିତ—ସଂ. ବି (ବି+ହସ୍ ଧାତୁ=ହାସ୍ୟ କରିବା+ଭାବ ତ)—ମଧୁର ହାସ୍ୟ; ସ୍ମିତ—Sweet-smile; gentle smile.
Bihasita

ବିହ(ହି)ସ୍ତ—ବୈଦେ. ବି (ଫା, ବହିସ୍ତ)—ସ୍ୱର୍ଗ—Heaven.
Biha(hi)st বেহস্ত विहिश्त

ବିହସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ—(ବି=ବିନା+ହସ୍ତ=ହାତ)—୧ । ହସ୍ତହୀନ—1. Armless. ୨ । ବ୍ୟାକୁଳ; ବ୍ୟସ୍ତ—2. Agitated. ୩ । ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତମନ—3. With the mind confused. ୪ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—4 Bewildered; perplexed. ସଂ. ବି—ବିଦ୍ୱାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି; ପଣ୍ଡିତ—Learned man.
Bihasta
(ବିହସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବିହସ୍ତିତ—ସଂ. ବିଣ—(ବିହସ୍ତ+ଇତ; ଭୁଲ. ଦେଶଜ—ବ୍ୟସ୍ତ, ବ୍ୟସ୍ତିତ) ବ୍ୟାକୁଳ—Agitated.
Bihastita

ବିହା—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବିବାହ)—ବିବାହ—Marriage.
Bihā বিএ ब्याह

ବିହାଇବା—ଦେ କ୍ରି—(ବିହିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)-୧ । କରାଇବା; ବିଧାନ କରାଇବା—1. To cause to be prescribed. (ଉ—ବିହାଇ ସେତ, ପରେ ଦଳିତ, ଗୁପତ ସମ୍ପୁଟିତ— ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ରଚିତ କରାଇବା—2. To cause to make.
Bihāibā

ବିହାଙ୍କୁଡ଼ି(ଳି)—ଦେ. ବି—(ସଂ. ନାମ; ବୃହତୀ ଓ କୁଳୀ)—ବୃହତୀ; ଲଟା ବେଙ୍ଗକୋଳି (ଦେଖ)—Solanum Indicum (creeper).
Bihāṅkurḍi(ḷi)
ব্যাকুড় बरहंटा

ବିହାନ—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ଭୁଲ; ସଂ. ବୀଜଧାନ୍ୟ)—ଧାନଗଛର ତଳି—Paddy seedlings.
Bihāna

ବିହାୟସ(ସ)—ସଂ. ବି—(ବି+ହା ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅସ୍; ଅଥବା ବି+ହାୟି ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅସ୍; ଅ) ୧ । ଆକାଶ—1. The sky. ୨ । ପକ୍ଷୀ—2. Bird. (ଉ—ଶାର ଉଡ଼ୁ ଉର୍ଣ୍ଣି ଚରଣାୟୁଧ, ବିହାୟସେ ଭୁ ସନ୍ନିଧି ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୩ । ଦାନ (ହୃ. ଶ)-3. Bestowal; gift.
Bihāyas(sa)

ବିହାର—ସଂ. ବି—(ବି+ହୃ ଧାତୁ=ହରଣ କରିବା; କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ମନକୁ ଖୁସି କରିବାପାଇଁ ଭ୍ରମଣ; ହାଉଆ ଖାଇବା—1. Taking a walk for pleasure; airing; stroll (Apte). ୨ । କ୍ରୀଡ଼ା—2. Recreation; sport; play. ୩ । ଉପଭୋଗ--3. Enjoyment. ୪ । କୌତୁକ; କେଳି—4. Amusements; diversion. ୫ । ରତିକ୍ରୀଡ଼ା (ହୃ. ଶ)—5. Copulation. ୬ । (ବି+ହୃ ଧାତୁ=ହରଣ କରିବା+ଅଧି. ଅ)—କ୍ରୀଡ଼ା ସ୍ଥାନ—6. Place of recreation; play ground. ୭ । ସଂଘାରାମ; ବୌଦ୍ଧ ମଠ—7, A Buddistic monastery. ୮ । କ୍ରୀଡ଼ୋଦ୍ୟାନ—8. A pleasure garden; park (Apte). ୯ । ପଦ କ୍ଷେପଣ—9. Tread; stepping (Apte). ୧୦ । ହସ୍ତପଦାଦିର ଚାଳନ—10. Movement of hands, feet etc (Apte). ୧୧ । ଦେବ ମନ୍ଦିର—11. A temple in general (Apte). ୧୨ । ଇନ୍ଦ୍ର ଭବନ—12. The palace of Indra (Apte). ୧୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ବିନ୍ଦୁରେଖକ ପକ୍ଷୀ; ପକ୍ଷିବିଶେଷ—13. A kind of bird. ୧୪ । (+ଭାବ. ଅ) ପ୍ରସ୍ଫୁଟନ; ବିକଶନ; ବିସ୍ତାର—14. Opening; expansion (Apte). ୧୫ । (ବି+ହୃ ଧାତୁ+କରଣ. ଅ) ସ୍କନ୍ଧ—15. Shoulder. ୧୬ । (+କର୍ମ. ଅ) ଗଛର ଗଣ୍ଡି—16. The trunk of a tree. ୧୭ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପତାକା—17. The banner
Bihāra
(ବୀହାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

of Indra (Apte). ଦେ. ବି—୧ । ମିଥିଳା ପ୍ରଦେଶ; ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଉତ୍ତରରେ ଥିବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶାସନ ବିଭାଗ—1. Bihar (Province); modern name of ancient Mithilā. [ଦ୍ର—ବୌଦ୍ଧଯୁଗରେ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅନେକ 'ବିହାର' ବା ବୌଦ୍ଧମଠ ଥିବାରୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ନାମ 'ବିହାର' ହୋଇଅଛି । ଆଧୁନିକ ବିହାର ବା ପାଟନା ନଗରୀର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ ପାଟଳିପୁତ୍ର ବା ପୁଷ୍ପପୁର । ଏ ବିଭାଗ ପୂର୍ବେ ବଙ୍ଗପ୍ରଦେଶର ଅଧୀନ ଥିଲା । ବଙ୍ଗଃ ଦେଶରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହୋଇ ଓଡ଼ିଶା ସଙ୍ଗେ ଏହା 'ବିହାର ଓଡ଼ିଶା' ପ୍ରଦେଶ ହୋଇଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଳ୍ପଦିନେ ଓଡ଼ିଶା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରପ୍ରଦେଶ ହେବ ଏବଂ ବିହାର ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶର ନାମ ହେବ ।] ୨ । ବିହାର ପ୍ରଦେଶର ଏକ ଜିଲ୍ଲା ଓ ନଗର (ଏହା ପାଟଣା ଡିଭିଜନର ଅନ୍ତର୍ଗତ)—2. Name of a district and town in the Province of Bihar.

ବିହାର ଓଡ଼ିଶା—ଦେ. ବି—ବିହାର, ଛୋଟ ନାଗପୁର ଓ ଓଡ଼ିଶା ଏହି Bihāra ordisā ତିନି ବିଭାଗ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ଏକ ଗଭର୍ଣ୍ଣରଙ୍କ विहार उडीशा ଅଧୀନ ପ୍ରଦେଶ—The Province of Bihar **बिहार उडीशा** and Orissa. [ଦ୍ର—୧୯୩୬।୩୭ ସାଲରେ ପାର୍ଲିଅମେଣ୍ଟଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ମତେ ଏ ପ୍ରଦେଶରୁ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରି ଯାଇ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ଗଢ଼ା ହେବାରୁ ଏ ପ୍ରଦେଶର ବାକି ଅଂଶ ବିହାର ପ୍ରଦେଶ ହୋଇଅଛି ।]

ବିହାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା; କେଳି କରିବା—Bihāra karibā To disport. [ଉ—ସେ ନିପାତନେ विहारकरना ରହି ସୁଖରେ କାନ୍ତର, କାନ୍ତାସ ସଙ୍ଗତରେ କରନ୍ତି **बिहार करना** ବିହାର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅଦି ।]

ବିହାରସ୍ଥଳ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବିହାର+ସ୍ଥଳ)—କ୍ରୀଡ଼ାସ୍ଥଳ—Bihārasthala Play ground.

ବିହାରିଆ—ଦେ, ବିଣ—ବିହାର ଦେଶୀୟ—Biharee. Bihāria विहारी **विहारी**

ବିହାରିକା—ସ. ବି (ବିହାର+କ+ଅ)—ମଠ—Bihārikā Convent (Apte)

ବିହାରି କାୟ୍(ଏ)ସ୍ଥ(ଥ)—ଦେ. ବି—ବିହାର ପ୍ରଦେଶରୁ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସି Bihāri kāya(e)stha(tha) ବହୁପୁରୁଷାବଧି ଉପନିବେଶ ସ୍ଥାପନ लालाकाएथ କରିଥିବା 'ଲାଲା' ଉପାଧିଧାରୀ କାୟସ୍ଥ ଜାତି—**लालाकायेथ** The Kāyasthas of Bihar who have been long domiciled in Orissa.

ବିହାରୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିହାରିନ୍; ବିହାର+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ଇନ୍ ୧ମା. Bihāri ୧ବ)—୧ । କ୍ରୀଡ଼ାକାରୀ—1. Sporting; (ବିହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) amusing one's self. ୨ । ବିଳାସାର୍ଥ ଭ୍ରମଣକାରୀ—2. Walking for pleasure. [ଉ—ଜୟ ଶ୍ରୀ ରାଧା ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀଙ୍କ ବିହାରୀ, ଜୟ କଂସ ବେଶୀ ମତ୍ତ ପ୍ରାଣହାରୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବିରାଟ ।] ୩ । ବିହାର ପ୍ରଦେଶୀୟ—3. Pertaining to Bihar. ୪ । ମେଲ୍ଲ ହେଉଥିବା—5 Expanding (Apte) ୫ । ସୁନ୍ଦର—5. Lovely (Apte). ଦେ. ବି—୧ । ବିହାର ପ୍ରଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A Biharee; a resident of Bihar. ୨ । ବିହାର ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା—2. The Biharee language. ୩ । ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷର ନାମ—3. Name given to males. ୪ । ବନବିହାରୀ, କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ ଡାକ ନାମ—4. A name for calling Banabihāri etc.

ବିହାରୀଲାଲ୍ ପଣ୍ଡିତ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଉତ୍କଳବାସୀ କାଶ୍ମୀରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ Bihārilal pandita ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଜମିଦାର—The late Bihrilal Pandit. [ଦ୍ର—ଏ କଟକର ଜଣେ ବଡ଼ ଜମିଦାର ଥିଲେ; ଏ ବହୁବ୍ୟୟରେ ଓଡ଼ିଆରେ ବିଶଦ ଓ ବୃହତ୍‌ଟୀକା ସମ୍ବଳିତ ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା, ନିତ୍ୟକର୍ମ ପଦ୍ଧତି, ଆୟୁର୍ବେଦ ସଂଗ୍ରହ ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସଙ୍କଳିତ ଓ ମୁଦ୍ରିତ କରାଇ ବିତରଣ କରିଥିଲେ ।]

ବିହାଲ୍—ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ବେହାଲ୍ (ଦେଖ)—1, Behāl Bihāl (See) ୨ । ବିହ୍ୱଳ—2, Overwhelmed. **बेहाल बिहाल**

ବିହାଵା—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତରିଆ) ବି—ବିବାହ—Bihawā Marriage.

ବିହାସ—ସ. ବି (ବି+ହାସ)—ଈଷତ୍ ହାସ୍ୟ—Bihāsa Smile.

ବିହାସ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ବି+ହାସ୍ୟ)—ହସିବାଯୋଗ୍ୟ; ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ—Bihāsa Laughable; rediculous.

ବିହି—ଦେ. ବି (ସ. ବିଧି)—ବିଧାତା—Bihi विधि **विधि** The Creator.

ବିହିତ—ସ. ବିଣ (ବି+ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ମ କ୍ତ; ଭୂଳ Bihita ଫା. ବିହିତରୁ=ଅତି ଉତ୍ତମ)—୧ । ଅନୁଷ୍ଠିତ—1, Started; founded, ୨ । କୃତ; ସମ୍ପାଦିତ—2, Done; performed; accomplished. ୩ । ଦତ୍ତ—3, Given, ୪ । ଉଚିତ; ବିଧେୟ; କର୍ତ୍ତବ୍ୟ; ଯୋଗ୍ୟ—4, Proper. ୫ । ଅବଶ୍ୟକ—5. Necessary. ୬ । କଥିତ—6. Spoken. ୭ । ବିଧିସଙ୍ଗତ—7. Conformable to rules; regular. ସଂ. ବି (ବି+ଧା ଧାତୁ+ଭାବ କ୍ତ)—ବିଧାନ—Dispensation; rule; law, ଦେ. ବି (ବି+ହିତ; ଯାହା ହିତ ନୁହେ) ଅମଙ୍ଗଳ କର; ଅନିଷ୍ଟକାରକ—Injurious, [ଉ—ବିହିତ ମଣି ଅମରହିତ ସେ ବୁଝିଲେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବିହିତ ସମ୍ମାନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ବିହିତ+ସମ୍ମାନ)—ଯଥାଯୋଗ୍ୟ Bihita sammāna ମର୍ଯ୍ୟାଦା—Due respect.

ବିହିତ ସମ୍ମାନ ପୁରଃସର ନିବେଦନମିଦଂ—(ସଂ ବାକ୍ୟାଂଶ)—ଭଦ୍ର ଓ Bihita sammāna purahsara nibedanamidam ମାନ୍ୟ

(ବିହିତ ସମ୍ମାନପୂର୍ବକ ନିବେଦନମିଦଂ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟକୁ ଲେଖିବା ପତ୍ରର ଆରମ୍ଭରେ ଏହି ପଦ ଲେଖାଯାଏ; ଏହାର ଅର୍ଥ—ପତ୍ର ଯାହାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଲେଖାଯାଉ ଅଛି, ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଲେଖକଙ୍କର ଯେଉଁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା ଉଚିତ ସେହି ସମ୍ମାନ ସହକାରେ ଏହି ନିବେଦନ (କରୁଯାଉଅଛି)—A sentence written at the beginning of a letter to a respectable person; meaning,-I make this submission with due respect,

ବିହିଦାନା—ଦେ. ବି (ଫା ବିହିଦାନା)—ପଶ୍ଚିମ ହିମାଳୟରେ ଓ ପଞ୍ଜାବରେ Bihidānā ଜନ୍ମିବା ବୃକ୍ଷବିଶେଷର ମଞ୍ଜି—Quince seed. বিহিদানা বিহীদানা [ଦ୍ର—ଏଥିର ଫଳ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ପାଚେ; ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକେ ରାନ୍ଧି କରି ଖାଆନ୍ତି । ଏହା ଆମଦେଶକୁ ଔଷଧ ପାଇଁ ଆସେ । ଏ ଗଛ (Cydonia Vulgaris) କାବୁଲ ଓ ପେଶାବର ଅଞ୍ଚଳରେ ହୁଏ; ଏଥିର ଫଳ ପିତୁଳ ପରି ଓ ସୁସ୍ୱାଦ୍ୟ । ଏ ମଞ୍ଜିକୁ ପାଣିରେ ବତୁରାଇଲେ ତହିଁରୁ ନାଳୁଆ ରସ ବାହାରେ ଓ ଲୋକେ ତାକୁ ସରବତ୍ କରି ପିଅନ୍ତି ।]

ବିହିନେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—(ସଂ. ବିନା; ଭୁଲ ସଂ. ବିହୀନ—ପରତ୍ୟକ୍ତ) Bihine বিহনে बीन ବିନା—Without.

ବିହିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—(ସଂ, ବି+ଧା—ଧାତୁ)—୧ । ବିଧାନ Bihibā କରିବା—To arrange. [ଉ—ଦୋଷୀ ଦେଖି বিহা विहना ପୁଣି, ନ ହେବାର ବିହିଥିଲ ସ୍ୱଭାବ ଗ୍ରାମରେ. ରାଧାନାଥ—ମହାଯାତ୍ରା ।] ୨ । ସମ୍ପାଦନ କରିବା—2, To do; to accomplish, [ଉ—କଷ୍ଟେ ବନ ଭ୍ରମ୍ୟ ବିହି ମହାଦେବୀ, ଦୁଃଖ ଭାର ବହି ବସେ, ରାଧାନାଥ ପାର୍ବତୀ ।] ୩ । ସୃଷ୍ଟି କରିବା —3. To create. ୪ । ନିୟମ ବାନ୍ଧିବା—4. To frame rule. ୫ । ନିର୍ମାଣ କରିବା—5. To build. [ଉ—ମାଧବେଶ୍ୱର ବିହିଲେ ମଣ୍ଡପ ବିହି—ଭକ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ । ୬ । ଘଟାଇବା—6. To bring about; to cause. [ଉ—ଭ୍ରମ ଯେଉଁରୂପେ କର୍ମୀର ପ୍ରାଣ ନାଶ, ବିହିଲେ ତା ମୋ ଆଗେ କର ତା ପ୍ରକାଶ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।] ୭ । ଭାର ଦେବା; ନ୍ୟସ୍ତ କରିବା—7. To entrust. (ଉ—ଦ୍ୱାର ନିରୂପଣ ତାହାରେ ବିହିଲେ, ଜଗିଲା ସେହୁ ପାହାସ୍ତ । ଶିଶୁଶଙ୍କର—ଉଷାଅଭିଳାଷ ।) ୮ । ଅଭ୍ୟାସ କରିବା—8. To practise. (ଉ—କଠୋର ତପସ୍ୟା ବିହି ରଥୀ ଭଗୀରଥ । ମଧୁସୂଦନ—ଋଷିପ୍ରାଣେଦେବାହୂତି । ୯ । କହିବା—9. To speak. (ଉ—ବିହି ବିହିଲେ ଶୁଣି ତାଙ୍କ ଉକ୍ତି ବଚନ । ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ) । ୧୦ । ପଡ଼ିବା; ଘଟିବା—10. To befall. (ଉ—ଜନ୍ମସନ୍ଧ ପୂର୍ବରେ ସେବ ଉମାପତି, ତାଙ୍କ ବରେ ସୁଜାତ ବିହିଲ ବିପତ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ—ମହାଭାରତ. ସଭା ।)

ବିହି ବିଧାତା—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—ବିଧାତା; ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା Bihi bidhata বিধিবিধাতা विधविधाता The Creator.

ବିହିସ୍ତ—ବୈଦେ. ବି (ଫା) (ମୁସଲମାନଙ୍କ କଳ୍ପିତ) ସ୍ୱର୍ଗ—Heaven Bihist বিহিস্ত बिहश्त (of the Mahomedans).

ବିହୀନ—ସଂ. ବିଣ —(ବି+ହା ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—୧ । Bihīna ରହିତ—1. Bereft; destitute of. ୨ । ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ (ବିହୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଗ୍ରସ୍ତ—2. Wanting in; devoid of ୩ । ବର୍ଜିତ; ତ୍ୟକ୍ତ—3. Abandoned; deserted. [ଦ୍ର—ହୀନ ଶବ୍ଦ ପରି ଏ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ଧନବିହୀନ] বিহনে बिहीन ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ସଂ. ବିନା) ବ୍ୟତୀତ; ବ୍ୟତିରେକେ; ଅଭାବରେ; ବିନା— Without. (ଉ—ବିସ୍ତାରି କର କହି, ତାରିକ ଅନ ନାହିଁ, ତାର ଖର ବିହୀନ । ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।)

ବିହୀ(ହୁ)ନେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ (ସଂ. ବିନା)—୧ । ବିନା; ବ୍ୟତୀତ—Bihi(hu)ne Without. (ଉ—ଅନ୍ନ ବିହୁନେ ହଂସ ହାନି, ଯୋଗ ସାଧିବ କାହା ସେନ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ) । ୨ । ୨ । ଛଡ଼ା—2. Except.

ବିହୁର୍ଡ଼ା—(ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—ବେହୁର୍ଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Bihurdā (etc) কাড়ান विहियाना Beurdā etc (See)

ବିହୁର୍ଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବେହୁର୍ଡ଼ିବା (ଦେଖ)—Bihurdibā কাড়ানকরা विहियाना Beurdibā (See).

ବିହୁନ—ଗ୍ରା. ବିଣ - (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ବିହୀନ—Destitute of. Bihuna (ଉ—ଗୁଣ ବିହୁନ ସେହୁ ଯେବେ, ତଥାପି ନାନା ରୂପ ଲଭେ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

ବିହୁନେ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ବିନା)—ବିନା—Without. (ଉ—Bihune ଅନ୍ନ ବିହୁନେ ହଂସ ହାନି । ଯୋଗ ସାଧିବୁ କାହା ସେନ ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।)

ବିହୁଳିବା—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ), କ୍ରି—(ସଂ. ବ୍ୟୂହ)—(ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ Bihuḷiba ଗାଈ) ଚରିବାବେଳେ ଏଣେ ତେଣେ ଖେଳେଇ ହୋଇ ବୁଲିବା—To be scattered. (said of a herd of cows while grazing). ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବହୁଳ) ୧ । ପ୍ରକାଶ କରିବା; ପ୍ରଚାର କରିବା—1. To publish. ୨ । ବାଣ୍ଟିବା—2. To distribute,

ବିହୃତ—ସଂ. ବି (ବି+ହୃ ଧାତୁ=ହରଣ କରିବା+ଭାବ. ତ)—Bihṛuta ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ବିହାର ବା କ୍ରୀଡ଼ା ବିଶେଷ—A kind of female sport or game.

ବିହୃତି—ସଂ. ବି (ବି+ହୃ ଧାତୁ=ହରଣ କରିବା+ଭାବ. ତି)—Bihṛuti ୧ । ବିହାର; କ୍ରୀଡ଼ା—1. Sport. ୨ । ଚୋରି; ହରଣ. 2. Stealing; robbing ୩ । ଉଦ୍ଘାଟନ—3. Opening. ୪ । ବିସ୍ମୃତି—4. Oblivion.

ବିହୃଦ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦୁର୍ହୃଦ୍)—ଶତ୍ରୁ—Enemy. Bihṛuda (ଉ—ଚନ୍ଦ୍ର ବିହୃଦ ପଣ ପୁଣ ବହିଛି । ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।)

ବିହେଠନ—ସଂ. ବି. (ବି+ହେଠ୍ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ନ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)- Biheṭhana ୧ । ଆଘାତ କରିବା—1. Act of striking,

୨ । ବଧ କରଣ—2. Killing. ୩ । ମର୍ଦ୍ଦନ—3. 3. Rubbing; bruising. ୪ । ପ୍ରତାରଣା—4. Fraud; deception. ୫ । ଦୁଃଖ; ଯାତନା; କଷ୍ଟ—5. Trouble; pain; misery. ଦେ. ବିଣ—ଆନତ-Drooped; bent low. (ଉ—ବିଦ୍ୱେଠନ ମୁଖ ପୟୋଧର ଶିଖ, ଦେଖି କେତେ ଯୋଷି ଉପମା । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।)

ବିହ୍ନ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)ବି (ସ. ବରଣ) ବି—ବଢିଣା ମୁଠା ତିଆର Bihna କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ତୃଣ ବିଶେଷ—A kind of reed used in making broomsticks. [ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ଗୋଛ ହୋଇ କାଣ୍ଡର ଅଗରେ ଲାଗିଥାଏ । ସେହି କାଣ୍ଡରୁ ଗୋଟିଏ ବାଡ଼ି ବଢିଣାମୁଠା କରାଯାଏ । ଏହାର କାଣ୍ଡ ଏ ଅଞ୍ଚଳ କାଇଁଶ ବା କାଶ ତୃଣର କାଣ୍ଡ ପରି ।]

ବିହ୍ୱ—ଗ୍ରା.ବି. (ସ. ବ୍ୟୂହ)--ବ୍ୟୂହ; ସୈନ୍ୟ ରଚନା—Battle-array; Bihwa disposition of the troops for fight. (ଉ—ଆପଣା ବିହ୍ୱଦ୍ୱାରେ ଲାଗିଣ ଏକ ଥିବ । ପୀତାମ୍ବର-ନୃସିଂହପୁରାଣ ।)

ବିହ୍ୱଳ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ହ୍ୱଳ୍ ଧାତୁ=କମ୍ପିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—Bihwala ୧ । ଶୋକାଦି ଦ୍ୱାରା ଅଭିଭୂତ—1. Overcome (ବିହ୍ୱଳତା—ବି) with grief. ୨ । ଅଭିଭୂତ—2. Over-(ବିହ୍ୱଳା—ସ୍ତ୍ରୀ whelmed. ୩ । ଅଚେତନ; ବିଭୋଳ; ବିବଶ—3, Benumbed; turned senseless. ୪ । ଦ୍ରବୀଭୂତ-4. Melted; liquefied. [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ସମାସରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା-- ଶୋକ ବିହ୍ୱଳ, କ୍ରୋଧ ବିହ୍ୱଳ, ଭୟ ବିହ୍ୱଳ ।)

ବିହ୍ୱଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ବିହ୍ୱଳବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—Bihwalā(le)ibā ୧ । ବିଚଳିତ କରାଇବା—1. To over-बिह्वलाना whelm; to over power. ୨ । ବିମୋହିତ বিহ্বলান করবা—2. To enchant. (ଉ—ବିଶ୍ୱଜୟୀ କେତେ ମାତ୍ର, ବିହ୍ୱଳାଇ ମୋର ଚିତ୍ତ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବିହ୍ୱଳିତ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସ. ବିହ୍ୱଳ)—ବିହ୍ୱଳ (ଦେଖ) Bihwalita Bihwala (See)

ବିହ୍ୱଳିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସ. ବିହ୍ୱଳ)—୧ । ବିଚଳିତ ହେବା—Bihwalibā 1. To be overwhelmed. ୨ । ବିମୋହିତ বিহ্বল হওয়া ହେବା—2. To be enchanted. (ଉ—बिह्वलना ବିହ୍ୱଳିବ ନାହିଁ ପରି ମୋତେ ମାନସ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ)

ବୀ (ଧାତୁ)—ସ – କ୍ଷେପଣ କରିବା—Bī (root) To throw.

ବୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ –(ବି+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ମାଈ ଚଢ଼େଇ; ପକ୍ଷିଣୀ—Bi A female bird.

ବୀଅର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବୀଅର୍)—ବିଲାତି ଅଳ୍ପ ମଦ୍ୟ ବିଶେଷ—Biar বিয়ার बीर शराब Beer. (ବୀଅର୍ ସରପ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀକ—ସ. ବି (ଅଜ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ କ; ନିପାତନ-Bika ସିଦ୍ଧ)—୧ । ବାୟୁ; ପବନ—1. Wind; air. ୨ । ପକ୍ଷୀ—2. Bird.

ବୀକାଶ—ସ. ବି (ବି+କାଶ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇ+ଭାବ. ଅ)—Bikāśa ୧ । ବିକାଶ; ପ୍ରକାଶ—1. Manifestation; exhibition. ୨ । ଗୋପନ—2. Concealment; privacy. ୩ । ନିଭୃତ; ଏକାନ୍ତ ସ୍ଥାନ—3. Lonely place; loneliness

ବୀକ୍ଷକ—ସ. ବିଣ ପୁଂ(ବି+ଈକ୍ଷ୍ ଧାତୁ=ଦେଖିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—Bikshaka ୧ । ନିରୀକ୍ଷଣକାରୀ—1. Observing; preceiv-(ବୀକ୍ଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ing; seeing. ୨ । ପରିଦର୍ଶନକାରୀ—2. Inspecting. ସ. ବି—ପରିଦର୍ଶକ ବ୍ୟକ୍ତି—Observer; visitor; inspectar.

ବୀକ୍ଷଣ—ସ. ବି (ବି+ଈକ୍ଷ୍ ଧାତୁ= ଦେଖିବା+ଭାବ. ଅନ)—Bikshana ୧ । ମନୋଯୋଗ ପୂର୍ବକ ଦେଖିବା ଓ ପରୀକ୍ଷା କରିବା—1. Examining very carefully; observation. ୨ । ନିରୀକ୍ଷଣ—2. Perceiving; beholding; seeing; viewing. ୩ । ପରିଦର୍ଶନ—3. Inspection. ୪ । ଭୋଗ ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ଦେବତାଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦିଆଯିବା ବସ୍ତୁକୁ ମନୋଯୋଗ ସହିତ ଦେଖି ପରୀକ୍ଷା କରିବା—4. Carefully examining and observing a thing before it is offered to a Deity.

ବୀକ୍ଷଣ ପ୍ରୋକ୍ଷଣ—ସ. ବି (ସହଚର)-ଭୋଗ ଦେବାପୂର୍ବରୁ ଭୋଗ ଦିଆଯିବା Bhoga prokshana ବସ୍ତୁକୁ ମନୋଯୋଗ ପୂର୍ବକ ଦେଖି ପରୀ କରି ବା ଓ ତତ୍ପରେ ତହିଁ ଉପରେ ପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା—Inspection of an offering and then sprinkling water on it before it is offered to a Deity.

ବୀକ୍ଷଣୀୟ—ସ. ବିଣ (ବି+ଈକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । ଦର୍ଶନୀୟ—Bikshaniya 1. Visible. ୨ । ମନୋଯୋଗ ସହକାରେ ଦେଖିବାର ଯୋଗ୍ୟ—2. Observable. ୩ ।ସୁନ୍ଦର—3. Beautiful.

ବୀକ୍ଷିତ—ସ. ବି (ବି+ଈକ୍ଷ୍ ଧାତୁ=ଦେଖିବା+କର୍ମ. ତ)—Bikshita ନିରୀକ୍ଷିତ—1 Viewed; inspected; examined. ସ. ବି. (+ଭାବ. ତ)—ଦର୍ଶନ—Viewing; observing.

ବୀକ୍ଷ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ବି+ଈକ୍ଷ୍ ଧାତୁ=ଦେଖିବା+କର୍ମ. ଯ)—୧ । Bikshya ଦର୍ଶନୀୟ—1. Visible; perceptible. ୨ । ସୁନ୍ଦର—2. Beautiful. ସ. ବି—୧ । ବିସ୍ମୟ—1. Wonder. ୨ । ନୃତ୍ୟ --2. Dancing. ୩ । ୫ । ଘୋଟକ—5 Horse, ୪ । ନର୍ତ୍ତକ—4. Dancer.

ବୀଚାଳ(ଳୀ)—ସ. ବି (ବୀଚି+ଆଳୀ=ଶ୍ରେଣୀ)—ଶୁଖିଲା କୁଟା, ନଡ଼ା, ଘାସ ପ୍ରଭୃତି—Dry straw; hay.
Bichāli(li)

ବୀଚି(ଚୀ)—ସ. ବି—(ବେ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+କର୍ମ. ଇଚ)—
Bichi(chi) ୧। ତରଙ୍ଗ; ଢେଉ—1. Wave. ୨। କିରଣ; ଆଲୋକତରଙ୍ଗ—2. Ray; a wave of light. ୩। ଦୀପ୍ତି—3. Lustre; radiance. ୪। ଅବକାଶ—4. Leisure. ୫। ଆନନ୍ଦ; ସୁଖ—5. Joy; pleasure; delight.

ବୀଚି ତରଙ୍ଗ ନ୍ୟାୟ—ସ—ଯେଉଁପରି ଗୋଟିଏ ତରଙ୍ଗ ଅନ୍ୟତରଙ୍ଗ
Bichi taranga nyāya ଉତ୍ପାଦନ କରେ ଓ ତହିଁରୁ ପୁଣି ଅନ୍ୟ ତରଙ୍ଗ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ସେହିପରି କୌଣସି ଗୋଟିଏ କଥାରୁ ଅନେକ କଥା ବାହାରିଲେ, ସେହି ସ୍ଥଳରେ ଏହି ନ୍ୟାୟ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ—An analogy from one wave producing a succesion of waves.

ବୀଚିତରଙ୍ଗବାଦ—ସ. ବି—(ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ)—'ଆଲୋକ ଓ ଧ୍ୱନି
Bichitarangabāda ଆଦି ତରଙ୍ଗରୂପେ ସ୍ପନ୍ଦିତ ହୋଇ ଦୂରକୁ ଗମନ କରେ' ଏହି ବୈଜ୍ଞାନିକ ମତ—The scientific theory of propagation in waves (e. g. of ether, of light, of sound).

ବୀଚିବିକ୍ଷୁବ୍ଧ—ସ. ବିଣ—(ତୃତୀୟା ତତ୍; ବୀଚି+ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ)-ତରଙ୍ଗାକୁଳିତ—
Bichibikshubdha Billowy; agitated by waves; lashed by waves.
(ବୀଚିବିକ୍ଷୋଭିତ—ଅନ୍ୟରୂପ; ବୀଚିବିକ୍ଷୋଭ—ବିଶେଷ୍ୟ)

ବୀଚିମାଳା—ସ. ବି—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୀଚି+ମାଳା)—ତରଙ୍ଗମାଳା; ତରଙ୍ଗ
Bichimālā ଉପରେ ବା ପରେ ଉଠିବା ତରଙ୍ଗମାନ—
(ବୀଚିଶ୍ରେଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A succession of waves.

ବୀଚିମାଳୀ—ସ. ବି—(ବୀଚିମାଳା+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ୍=ବୀଚିମାଳିନ୍;
Bichimāli ୧ମା. ୧ବ)—୧। ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun. ୨। ସମୁଦ୍ର—2. The sea.

ବୀଚୁ—ଦେ. ବି (ନାମ)—(ଆଦରାର୍ଥକ) ବିଚିତ୍ରାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—
Bichu A name for calling Bichitrānanda.
ବିଚିତ୍ରିଆ (ବିଚିଅ, ବିଚିତ୍ରିଆ, ବିଚୁଅ—ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ)

ବୀଜ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ବ୍ୟଜନ କରିବା; ବିଞ୍ଚିବା—
Bij (root) To fan.

ବୀଜ—ସ. ବି—(ବି=ବିବିଧରୂପେ+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+ଅ; ଉ=
Bija ଈ; ଅଥବା ବେଞ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+ଭାବେ. କ୍ୱିପ୍; ବୀ=ଆଚ୍ଛାଦନ+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ—ଯାହା ମୃତ୍ତିକାଗର୍ଭରେ ଏକରୂପ ଓ ମୃତ୍ତିକା ଭେଦ କଲେ ଅନ୍ୟରୂପ, ଏହିପରି ବିବିଧରୂପ ଧାରଣ କରେ; ଅଥବା ଯାହା ମୃତ୍ତିକାଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦିତ ହେଲେ, ଅଙ୍କୁର ଉତ୍ପାଦନ କରେ)—୧। ମଞ୍ଜି—1. Seed; germ. ୨। ଆମ୍ବ ଆଦି ଫଳର ଟାକୁଆ—2. The stone inside some fruits (e. g. mango). ୩। କୌଣସି ବସ୍ତୁର ମୂଳ କାରଣ; ମୂଳ; ହେତୁ—3. Origin; source; primary cause. ୪। ତତ୍ତ୍ୱ—4. The first or underlying principle. ୫। ବୀର୍ଯ୍ୟ; ଶୁକ୍ର—5. Semen virile. ୬। ତେଜଃ—6. Vigour; spirit. ୭। (ଗଣିତ) ଅବ୍ୟକ୍ତ ରାଶି—7, (mathematics) An unknown number or quantity; an algebraic quantity. ୮। ମୂଳମନ୍ତ୍ର; ଦେବତାମାନଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମୌଳିକ ଅକ୍ଷର ବା ଅକ୍ଷରମାନ—8, A mystic syllable or letter which is considered as the essential element of the incantation of a particular Diety (Apte).
[ଦ୍ର-ଯଥା,ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ବୀଜମନ୍ତ୍ର 'କ୍ଲୀଂ',ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଐଂ, ହ୍ରୀଂ, ଶ୍ରୀଂ ।]
୯। ଚାରା; ଅଙ୍କୁର; ଗଜା—9. Sprout; seedling. ୧୦। ଆଧାର—10. Receptacle. ୧୧। ରତ୍ନ—11. Gem. ୧୨। ବିହନ—12. Seed kept for sowing in the next season. ୧୩। କୌଣସି ବିଷୟର ମୂଳ; ଜଡ଼—13. The primary root or root cause or a thing. ୧୪। ଗୋପ୍ୟ; ଭେଦ; କୌଣସି ବିଷୟ ବା ସମସ୍ୟାର ଗୁପ୍ତତତ୍ତ୍ୱ; ସୂତ୍ର—14. The clue or key to the solution of any problem. ୧୫। କୌଣସି ଗଣିତ ପ୍ରଶ୍ନ ସମାଧାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ମୂଳ ସଂଖ୍ୟା ବା ପିଣ୍ଡ—15. A token number for the solution of a mathematical problem. ୧୬। ମଜ୍ଜା—16. Marrow (Apte). ୧୭। ନାଟକର, ଉପନ୍ୟାସର ବା ଗଳ୍ପର ଉପାଖ୍ୟାନର ଉତ୍ପାଦକ ଘଟଣା—17. The germ or seed of the plot of a play or story (Apte) ୧୮। ବୀଜଗଣିତ—18. Algebra (Apte). ୧୯। ଟାଭାଗଛ—19. The citron tree (Apte). ୨୦। ସାଧାରଣଙ୍କ ଅବୋଧ୍ୟ ଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ ସାଙ୍କେତିକ ପଦ ବା ଅକ୍ଷର (ହି. ଶ)—20. An abbreviated letter or word to indicate certain matters.

ବୀଜକ—ସ. ବି (ବୀଜ+ପୂର୍ତ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. କ)—୧। ବୀଜପୂର; ଟାଭା—
Bijaka 1. Citron (tree and fruit). ୨। ସନ୍ତାନ ଜନନ ସମୟରେ ଶିଶୁର ଦୁଇ ହାତ ମଧ୍ୟରେ ମୁଣ୍ଡ ରହିଯାଇ ପ୍ରସବ ଦ୍ୱାରରେ ବାରିହବା ଅବସ୍ଥା (ହି. ଶ)—2 The position of the head between the arms of a child, coming aganist the vaginal door at its birth. ୩। (+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ) ମଞ୍ଜି—3. Seed. ୪। ସୂଚୀ; ତାଲିକା (ହି. ଶ)—4. Index; list. ୫। ପୋତା ଧନ ସଙ୍ଗେ ରଖାଯିବା ତାଲିକା (ହି. ଶ)—5. A list of the hoarded wealth kept along with the buried treasure. ୬। ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟକୁ କ୍ରେତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇବା ବେଳେ ବିକ୍ରେତା କ୍ରେତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ମାଲମାନଙ୍କର ବିବରଣ ଓ ମୂଲ୍ୟ-

ଅବ ଲେଖି ଯେଉଁ ତାଲିକା ପଠାନ୍ତି (ହି. ଣ)—
6. Invoice accompanying the articles sent to a purchaser by the vendor. ୭ । ଅସନ ଗଛ (ହି. ଣ)—7. Buchanania Latifolia (tree).

ବୀଜକୃତ—ସଂ. ବ (ବୀଜ+କୃତ)—ବାଜୀକରଣ (ହି. ଣ) (ଦେଖ)
Bījakṛuta Bājīkaraṇa (See)

ବୀଜ କୋଶ(ଷ)—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୀଜ+କୋଶ=ଆଧାର)—
Bija kosa(sha) ୧ । ଯେଉଁ ପାତ୍ରରେ ମଞ୍ଜି ଅବ ରଖାଯାଏ—(ବୀଜାଧାର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A receptacle for storing seeds. ୨ । ପୁଷ୍ପାଦିର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ବୀଜ ଥାଏ—2. The seed-vessel of a flower. ୩ । ଲେମ୍ବୁ, ପଣସ ଅବ ଫଳର ଖୋସା—3. The seed-vessels or pods of orange and some other fruit; pericarp. ୪ । ଜୀବର ଅଣ୍ଡକୋଷ—4. Testicle. ୫ । କଇଁଫୁଲର ବା ପଦ୍ମଫୁଲର ଯେଉଁ ପାଖାବୃତ୍ତ ଅଂଶ ମଧ୍ୟରେ ମଞ୍ଜି ଥାଏ—5. The seed-vessel of lotus, water-lily etc.

ବୀଜ ଖଇଚ୍ଛ—ଦେ. ବଣ—ବୃଣ । ହେବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ଫସଲର ବା
Bija kaichā ଗଛର ମଞ୍ଜି କଳୁଷ୍ଟ ଥାଏ—(trees or plants) Germinating from inferior seeds.

ବୀଜ ଖ(ଖେ)ଚ(ଚ୍ଚ)ଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବଣ, ପୁଂ—(ଗାଳ)—(ସ. ବୀଜ+
Bija kha(khe)cha(chcha)ṛda(ṛdā) ବହୁ ଭ=ପୁଂଶ୍ଚଲ, ଖଚର, ତିବଖଚର ବା ଖେସର=ଘୋଡ଼ା ଓ ଗଧ ମିଶା ଜୀବ)—୧ ।
খচ্চরা; বীজখচ্চর ଅତି ଦୁଷ୍ଟ; ଖଚଡ଼; ନଷ୍ଟ ଚରିତ୍ର—1. Very
ବୀଜ ଖ(ଖେ)ଚ(ଚ୍ଚ)ଡ଼(ଡ଼ା) }
ବୀଜ(ଜ) ଖେ(ଖ)ଚ(ଡ଼)ଡ଼ିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ wicked; wanton; dissolute; depraved.
ବୀଜ(ଜ)ଖେଚେଡ଼ା }
୨ । ଜାରଜ—
ବୀଜ(ଜ) ଖଚ(ଚ୍ଚ)ଡ଼ୀ }
ବୀଜ(ଜ) ଖେଚ(ଚ୍ଚ)ଡ଼ୀ } ସ୍ତ୍ରୀ 2. Bastard. ୩ । ଦୁଷ୍ଟ ପିତାମାତାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା (ବୀଜ[ଜ] ଖ[ଖେ]ଚ[ଚ୍ଚ]ଡ଼ାମି[ମି]—ବିଶେଷ୍ୟ) ଯୋଗୁଁ ଦୁଷ୍ଟ; ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଦୁଷ୍ଟ ବା ଖଳ—3. One who has inherited wickedness from his parents. ୪ । ବେଶ୍ୟାପୁତ୍ର—4 Whoreson. ୫ । ଯେଉଁ ଫସଲ ନାନାମିଶ୍ରିତ ବା ଖାରପ ମଞ୍ଜିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ—5. (plant or tree) Raised from mixed or inferior seeds. [ଦ୍ର—କୌଣସି ଗଛର ମଞ୍ଜି ଖରାପ ବା ମିଶା ଥିଲେ ସେ ଗଛ ଯେପରି ଭଲ ହୁଏ ନାହିଁ, ସେହିପରି ଜାରଜ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମରୁ ଦୁଷ୍ଟ ହୁଏ ।]

ବୀଜ ଖଲାସ(ସି)କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବୀଜ+ଆ. ଖଲାସ୍)—ସ୍ତ୍ରୀ
Bija khalāsa(si)kariba ସଙ୍ଗମାଦିଦ୍ୱାରା ଅପଣାର ରେତଃପାତ
বীজ খালাস করা କରିବା—To dicharge one's semen after coition.
বীজ ঝালাস করনা

ବୀଜଗଣିତ—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ; ବୀଜ[=ଅବ୍ୟକ୍ତ ରାଶି] ବିଷୟକ
Bijagaṇita ଗଣିତ)—ଅବ୍ୟକ୍ତ ରାଶି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମସ୍ୟା ସାଧନ-ରୂପ ଗଣିତଶାସ୍ତ୍ର; ଅଙ୍କଶାସ୍ତ୍ରର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—Algebra. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଅବ୍ୟକ୍ତ ସଂଖ୍ୟା ବା ରାଶିମାନଙ୍କୁ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଅକ୍ଷରରୂପେ ଲେଖି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ବ୍ୟବହାରପୂର୍ବକ ଗାଣିତିକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହେବାକୁ ହୁଏ ।

ଯଥା—$\frac{କ}{ଖ}+\frac{ଗ}{ଖ}+\frac{ଘ}{ଖ}=\frac{କ+ଗ+ଘ}{ଖ}$, ଏହିପରି ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା କାଳ୍ପନିକ ଗଣନା ଓ ସମସ୍ୟାମାନ ସାଧିତ ହୁଏ ।]

ବୀଜ ଗର୍ଭ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ପଟୋଳ (ହି. ଣ) (ଦେଖ)
Bija garbha Patola (See)

ବୀଜଗୁପ୍ତି—ସଂ. ବ(ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଶିମ୍ବ—1. Kidney bean.
Bijagupti ୨ । ଛୁଇଁ—2. Pod; legume. ୩ । ଭୁଷି—3. Chaff.

ବୀଜ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଯୋନି ମଧ୍ୟରେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ପାତନ କରିବା—
Bija chārdibā To discharge one's semen into
বীজ ছাড়া **বীজা গিরানা** the female organ after-
(ବୀଜ ଢାଳିବା, ବୀଜ ଝାଳିବା, ବୀଜ ପକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) coition.

ବୀଜତାଡ଼(ର)କ—ଦେ. ବ (ସଂ. ବୃନ୍ଦାରକ)—ବୃନ୍ଦାରକ (ଦେଖ)
Bijatārda(ra)ka Bruddhadāraka (See)
বীজতাড়ক **বিধারা**

ବୀଜଦାତା—ସଂ. ବ ପୁଂ (ବୀଜ+ଦାତୃ)—ସନ୍ତାନର ପ୍ରକୃତ ଜନକକାରକ
Bijadātā ପିତା; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭରେ ସନ୍ତାନଜନନାର୍ଥ ବୀର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରିଥାଏ; ପିତା; ଜନକ—The begetter or progenitor of a child. [ଦ୍ର—କୌଣସି ପୁରୁଷ ମୃତ, ବନ୍ଧ୍ୟ ବା କ୍ଲୀବ ହେଲେ ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀଙ୍କଠାରେ ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷ ବୀଜଦାତା ରୂପରେ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପାଦନ କରି ତାଙ୍କ କୁଳ ରକ୍ଷା କରିବାର ବିଧାନ ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି ଏହିପରି ସନ୍ତାନକୁ କ୍ଷେତ୍ରଜ ସନ୍ତାନ ବୋଲାଯାଏ ।]

ବୀଜଧାନ୍ୟ—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ, ବୀଜରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ବା ଅଭିପ୍ରେତ
Bijadhānya ଧାନ୍ୟ)—୧ । ଧାନର ବିହନ—1. Seed-grains of paddy. ୨ । ଧାନଗଛର ତଳି—2. Seedlings of paddy.

ବୀଜନ—ସଂ. ବ (ବି+ଅଜ୍ ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା ବା ବ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ
Bijana +ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବ୍ୟଜନ; ବିଞ୍ଚିବା—1. Fanning. ୨ । (+କରଣ. ଅନ) ପଙ୍ଖା; ବିଞ୍ଚଣା—2. A fan. ୩ । ଚାମର—3. A chowrie fan. ୪ । (କର୍ତ୍ତୃ.ଅନ) ଚକ୍ରବାକ; ଚକ୍ରୁଆ ଚଢ଼େଇ—4. The ruddy goose; Anas Casarca.

ବୀଜ ପୁରୁଷ—ସଂ. ବ—୧ । ବଂଶର ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ; ଆଦିପୁରୁଷ; ଗୋତ୍ର-
Bija purusha ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ବ୍ୟକ୍ତି—1. The progenitor

or source of a family. ୨ । ବଂଶର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି; ପରିବାରର କର୍ତ୍ତା—2. The headman of a family.

ବୀଜପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ମରୁବକ; ମରୁଆ ଗଛ—
Bīja pushpa 1. Sweet Marjoram (plant).
୨ । ମଦନ ବୃକ୍ଷ; ମଦନ ଗଛ—2. The Bushy Gardenia (tree).

ବୀଜପୂର—ସଂ. ବି (ବୀଜ+ପୂର=ଯାହା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ)—ଟାଭ୍ ଲେମ୍ବୁ—
Bījapūra Citron; Citrus Medica.
(ବୀଜଫଳକ, ବୀଜପୂର୍ଣ୍ଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀଜପେଶିକା—ସଂ. ବି—ଅଣ୍ଡକୋଷ (ହି. ଶ.)—
Bījapesikā Testicle.

ବୀଜ ବପନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୀଜ+ବପନ=ବୁଣିବା)—ମଞ୍ଜି ବୁଣା—
Bīja bapana The sowing of seeds.

ବୀଜବାପୀ—ସଂ.ବିଣ ଓ ବି. ପୁଂ(ବୀଜ+ବପ୍ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଇନ୍;
Bījabāpī ବୀଜବାପିନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ ମଞ୍ଜି ବୁଣେ—
The sower of seeds; sowing seeds.

ବୀଜ ମନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ବୀଜ+ମନ୍ତ୍ର)—କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ର ପୂର୍ବେ
Bīja mantra ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବା କଳ୍ପିତ ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ସାଙ୍କେତିକ ମନ୍ତ୍ର—Mystic letter or letters or syllable or syllables pronounced before uttering a mantra of a particular Deity.
ଦେ.ବି—୧ । ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟର କାନରେ ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ର ଫୁଙ୍କନ୍ତି; ଇଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ର—1. The mystic formula which the spiritual preceptor whispers into the ear of the disciple at the initiation.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗୁମର; ଭେଦ; କୌଣସି ବିଷୟର ରହସ୍ୟ—2. The clue to a matter.

ବୀଜ ମାତୃକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବୀଜ+ମାତୃକା=ଜନନୀ)—ପଦ୍ମବୀଜ—
Bīja mātṛukā The seed of lotus.

ବୀଜ ରକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବୀଜ+ରକ୍ଷଣ)—ବିହନ ସାଇତିବା—
Bīja rakshaṇa Storing of seeds for next sowing.
(ବୀଜସ୍ଥାପନ, ବୀଜସଞ୍ଚୟ, ବୀଜସଂରକ୍ଷଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀଜରୁହ—ସଂ. ବି (ବୀଜ+ରୁହ=ଯେ ଜନ୍ମେ)—ଧାନ ଆଦି ଶସ୍ୟ—
Bījaruha Corn.

ବୀଜରେଚକ(ନ)—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଜୟପାଳ (ହି. ଶ.)—
Bījarechaka(na) Croton.
(ବୀଜାଖ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀଜ ରୋପଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍;ବୀଜ+ରୋପଣ)—ତଳି ରୋଇବା—
Bīja ropaṇa The planting of seedlings.

ବୀଜଳ—ସଂ. ବିଣ (ବୀଜ+ବାହୁଲ୍ୟାର୍ଥେ ଳ)—ବୀଜବହୁଳ; ମଞ୍ଜିଆ—
Bījaḷa Full of seeds; seedy.

ବୀଜସାର—ସଂ. ବି—ବାଇ ବିଡ଼ଙ୍ଗ (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)
Bījasāra Baibirdanga (See)

ବୀଜସାଲ—ସଂ. ବି—ପିଆସାଲ (ଦେଖ)
Bījasāla Piyāsāla (See).

ବୀଜସୂ—ସଂ. ବି (ବୀଜ+ସୂ ଧାତୁ=ପ୍ରସବକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Bījasū ପୃଥିବୀ—The earth.

ବୀଜା—ପ୍ରାଦେ (ଗ୍ରାମ୍ୟ) ବି (ସଂ. ବୀଜସାଲ)—ପିଆସାଲ (ଦେଖ)
Bīja Piyāsāla (See).

ବୀଜାଙ୍କୁର—ସଂ. ବି (ବୀଜ+ଅଙ୍କୁର)—ମଞ୍ଜିରୁ ବାହାରିବା ଗଜା—
Bījāṅkura Seedling; sprout coming out of a seed.

ବୀଜାଙ୍କୁର ନ୍ୟାୟ—ସଂ—ସୃଷ୍ଟିରେ ଆଗ ବୀଜ ଜାତ ହେଲା କି ଆଗ
Bījāṅkura nyāya ଅଙ୍କୁର ଜାତ ହେଲା, ଏହା ନିରୂପଣ (ବୀଜାଙ୍କୁର ପ୍ରବାହ ନ୍ୟାୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା ଅସମ୍ଭବ; ସୁତରାଂ ବୀଜାଙ୍କୁରପ୍ରବାହ ଅନାଦି; ଏହିପରି ନ୍ୟାୟ—The theory of corelation of the seed and the sprout in the creation (whether in the beginning the seed came from the tree or the tree from the seed).

ବୀଜାଙ୍କୁର ପ୍ରବାହ—ସଂ. ବି—ବୀଜରୁ ଅଙ୍କୁର ଜାତ ହେବା, ପୁଣି ସେ
Bījāṅkura prabāha ଅଙ୍କୁର ବଢ଼ିକରି ଗଛ ହୋଇ ଫୁଲ ଫଳ ଧରି ତହିଁରୁ ବୀଜ ଜାତ ହେବା, ପୁଣି ଉକ୍ତ ବୀଜରୁ ଅଙ୍କୁର ହେବା, ଏହିପରି ଧାରାବାହିକ ସୃଷ୍ଟିସ୍ରୋତ—The corelation of the seed and the sprout in the creation in succession.

ବୀଜାଧାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୀଜ+ଆଧାର)—ବୀଜକୋଷ—
Bījādhāra Seed vessel

ବୀଜିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଅଜ୍ ଧାତୁ = ବ୍ୟଜନ କରିବା + କର୍ମ
Bījita ତ)—ଯାହାକୁ ବିଞ୍ଚା ଯାଇଥାଏ; କୃତବ୍ୟଜନ—
Fanned.

ବୀଜିକା(କି)ଟି(ତି)ଆ—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ବିରକ୍ତି କର, ବିକଟ, ବିକୃତ
Bījika(ki)ṭi(ti)ā ୧ । ବିରକ୍ତି କର—1. Annoying.
বিতিকিচ্ছি ঘিঞ্চিত ୨ । ବିକଟ—2. Fierce. ୩ । କୁତ୍ସିତ—3. Ugly. ୪ । ବିକୃତ—4. Deformed.
[ବୀଜକଟା(ଟା), ବୀରକା(କ)ଟ(ତ)ଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]
[ବୀଜିକଟୀ(ଟୀ), ବୀଜିକଟେ(ତେ)ଇ, ବିରିକଟେ(ତେ)ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ବୀଜି(ରି)କା(କି)ଟା(ତା,ଟେ,ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବିକଟୀକରଣ)
Bīji(ri)kā(ki)ṭā(tā,ṭe,te)iba ବିଚ୍‌କିଟାଇବା (ଦେଖ)—
সিটকান বিচিত্রকরণ Bich-kiṭāibā (See)

ବିଜି(ରି)କା(କି)ଟି(ତି)ବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ବିକଟ) ବିକଟ ହେବା—
Biji(ri)kā(ki)ti(ti)ba 1. To become hideous. ୨ । (ସଂ. ବିକୃତ) ବିକୃତ ହେବା—2. To deteriorate.
୩ । ବିରକ୍ତ ହେବା—3. To show signs of displeasure; to be sullen.

ବୀଜୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବୀଜ=ଶୁକ୍ର, ବୀର୍ଯ୍ୟ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ଇନ୍)—୧ । ପିତା
Bījī ଜନକ—1. Father; begettor. ୨ । ବୀଜ ପୁରୁଷ (ଦେଖ)—2. Bījā purusha (See). ୩ ।

ଲେଉଟିଆ ଶାଗ (ହୁ.ଶ)—3. A kind of pot-herb. ସଂ. ବଣ—୧ । ଔରସ ଜାତ—1. Begotten of one's loins. ୨ । ବୀଜମୟ—2. Full of seeds.

ବୀଜୋଦକ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବୀଜ=କାରଣ+ଉଦକ=ଜଳ)—
Bijodaka କରକା; ଲୁଅପଥର—Hailstone.

ବୀଜ୍ୟ—ସଂ. ବଣ—(ବୀଜ+ଜାତାର୍ଥେ ଯ)—୧ । ବଂଶ ସମ୍ଭୂତ—1.
Bijya Born of a family. ୨ । ବୀଜ ସମ୍ଭୂତ—2. Grown from a seed. ୩ । (ବୀଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଯ) ବ୍ୟଜନ ଯୋଗ୍ୟ; ଯାହାକୁ ବିଞ୍ଚାଯିବା ଉଚିତ—3. Requiring or deserving to be fanned. ୪ । ରୁଣିବା ଯୋଗ୍ୟ (ହୁ; ଶ)—4. Fit to be sown.

ବୀଜ୍ୟମାନ—ସଂ. ବଣ ପୁଂ-(ବୀଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନ)—ଯାହାକୁ ଅନ୍ୟଲୋକ
Bijyamāna ପଙ୍ଖା ଆଦି ଦ୍ୱାରା ବିଞ୍ଚୁଥାଏ—Being fanned
(ବୀଜ୍ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) by another.

ବୀଟ—ସଂ. ବି—(ବୈଦ୍ୟକ)—ବିଛୁଆତି (ବିରେଚକ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Biṭa The stinging nettle.

ବୀଟା—ଦେ. ବି—ପେଣ୍ଡୁ—Ball. (ଉ—ସେ ବୀଟା ଅଣିବାକୁ ସମସ୍ତ
Biṭā ଲୁମରେ, ଯହୁ କଲେ ଛଡ଼ା ହୋଇଣ କୂପ ଠାରେ । କୃଷ୍ଣ-
गेन्द् ସିଂହ ମହାଭାରତ ଆଦି) । ସଂ. ବି. ପ୍ରାଚୀନକାଳର ଏକ ପ୍ରକାର ଖେଳ, ଯହିଁରେ ପିଲାମାନେ କାଠର ଦଣ୍ଡ (ବାଟ) ଓ ଧାତୁର ଗୋଲକ (ବଲ୍) ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ (ହୁ. ଶ)—A kind of game practised in ancient India in which a wooden bat and a metal ball was used.

ବୀଟିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବି+ଇଟ୍ ଧାତୁ=ଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—
Biṭikā ୧ । ଖଲିଅ; ପାନଖିଲ; ଗୁଆ ମସଲା ଆଦି ଦ୍ୱାରା ସଜ୍ଜିତ ପାନ—1. A roll of betel leaf enclosing
(ବୀଟ, ବୀଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ sliced betel-nut, spices etc. (ଉ—ବୀଟକା ନାଗବଲ୍ଲୀର ଭୁଞ୍ଜଇ—ଉପେନ୍ଦ୍ର ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ) । ୨ । ଗୁଡ଼ାଏ ପାନ ପତ୍ରର ବିଡ଼ା—2. A bundle of betel leaves. ୩ । (+ବୀଟ ଅକ+ଆ)—
ବନ୍ଧନ—3. Binding.

ବୀଡ଼—ସଂ. ବି—(ବୈଦ୍ୟକ)—ବିଛୁଆତି (ବିରେଚକ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Birḍa The stinging nettle.

ବୀଣା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବୀ ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ନ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—
Binā ୧ । ସପ୍ତ ତନ୍ତ୍ରି-ବିଶିଷ୍ଟ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—1. Harp; lyre; a seven-stringed musical instrument [ଦ୍ର—ଏହା ଅତି ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ହିନ୍ଦୁ-

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ବଲ୍ଲକୀ, ପରି- ମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ବାଦକୀ, ଧ୍ୱନିମାଳା, ଘୋଷବତୀ, କଣ୍ଠକୂଣିକା } ମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ସରସ୍ୱତୀଙ୍କର ଏହା ଅତି ପ୍ରିୟ । ନାରଦ ମଧ୍ୟ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ଏଥିରେ ୩ ଠାରୁ ୭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାର ଥିଲା । ଏହା ନାନାପ୍ରକାର, ଯଥା— କିଚକୀ, ବଲ୍ଲକୀ, ବିପଞ୍ଚୀ, ରଞ୍ଜନୀ, ରୁଦ୍ର, ନାଦେଶ୍ୱର, ଶାର-
ଦୀୟା ଓ କଚ୍ଛପୀ(ଭୋ)ଲ । ବାଉଁଶ ବା କାଠର ଦଣ୍ଡର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଦୁଇଟି ଲାଉ ସଂଯୋଜିତ ହୋଇଥାଏ ଓ ଏଥିରେ ଖୁଣ୍ଟିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସଂଯତ ଲୁହାର ଓ ପିତଳର ତାର-ମାନ ଲାଗିଥାଏ । ସୀତାର, ଈସ୍ରାଜ, ବେହେଲା, ତେନେସ୍ ଆଦି ଏହି ବୀଣାର ବଂଶଧର ।

ପୁରାଣ ମାନଙ୍କରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବୀଣାଧାରୀମାନଙ୍କର ବୀଣାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି, ଯଥା ମହାଦେବଙ୍କ ବୀଣାର ନାମ ଲମ୍ବୀ, ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ବୀଣାର ନାମ କଚ୍ଛପୀ, ନାରଦଙ୍କ ବୀଣା ମହତୀ, ଓ ତୁମ୍ବୁରୁଙ୍କ ବୀଣାର ନାମ କଳାବତୀ ।] ୨ । ବିଦ୍ୟୁତ୍—2. Lightning. (ଉ—ବୀଣା ପ୍ରଭାରେ । ଅନା ଚୋଳାକୁ ଖେଳାଇ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ ।)

ବୀଣାକ—ସଂ. ବି—(ବୀଣା+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ବୀଣା—
Bināka Harp; lyre.

ବୀଣାକର—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—(ବୀଣା+କର)-ବୀଣା ଧରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Binākara (a person) Holding a harp. ସଂ. ବି—
(ବୀଣାକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉପପଦ ତତ୍; ବୀଣା+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବୀଣା ତିଆରି କରେ—The manufacturer or maker of harps, ଦେ. ବି-ବୀଣାବାଦକ-
बीनकार वीणाकार A player on the harp.

ବୀଣାକାର—ସଂ. ବଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବୀଣା+ଆକାର)—ବୀଣାପରି
Binākāra ଆକାର ବିଶିଷ୍ଟ—Lyre-shaped.
(ବୀଣାକୃତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବି—(ସଂ. ବୀଣାକର)—ଯେ
बीनकार ବୀଣା ବଜାଏ —A musician playing on the
बीणाकार harp.

ବୀଣାଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୀଣା+ଦଣ୍ଡ)—ବୀଣାର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ
Binādaṇḍa ଥିବା ଦୁଇ ତୁମ୍ବୀକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରିଥିବା ଦଣ୍ଡ—
(ବୀଣାପ୍ରବାଳ —ଅନ୍ୟ ରୂପ) The bar of a lyre.

ବୀଣା ଧ୍ୱନି—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୀଣା+ଧ୍ୱନି)—୧ । ବୀଣାବାଦନର
Binā dhwani ଶବ୍ଦ—1. The twang or tune or
(ବୀଣାସ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ) melody of a harp. (ଉ—ପଞ୍ଚମସ୍ୱରି-ସରେ ଗ୍ରାମବରମଣୀ, ବୀଣାଧ୍ୱନି ଶୁଣି ଏଣୀନୟନା । ମଧୁସୂଦନ ଛନ୍ଦମାଳା ।) ୨ । ବୀଣାଧ୍ୱନିପରି ମଧୁର ଶବ୍ଦ-2. Melodious tune; a tune as sweet as that of the harp. ସଂ. ବଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି) ଯାହାର କଣ୍ଠସ୍ୱର ବୀଣାର ଧ୍ୱନିପରି ମଧୁର—Having a very sweet or melodious tone; sweet-toned.

ବୀଣାନିନ୍ଦିତ—ସଂ. ବଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବୀଣା+ନିନ୍ଦିତ)—ବୀଣାଧ୍ୱନିଠାରୁ
Bināninditа ଉତ୍କୃଷ୍ଟତର ବା ମଧୁରତର (ସ୍ୱର)—
ବୀଣାବିନିନ୍ଦିତ } Sweeter or more melodi-
ବୀଣାଲଞ୍ଜିତ } ଅନ୍ୟରୂପ ous than the melody of a
ବୀଣାଜିତ୍ } lute.

ବୀଣା ପରି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱର) ବୀଣାର
Bīṇa pari hebā ସ୍ୱରପରି ମଧୁର ହେବା—1. (a person's
বীণার মতন হওয়া tone) To be melodious like the
बीनकासा होना tune of a harp. ୨। ଶର୍ଦ୍ଦି ହେତୁରୁ
(ଗଳାର ସ୍ୱର) ଅନୁନାସିକ ଝଙ୍କାରଣଯୁକ୍ତ ହେବା—
2. To have a nasal or twanging sound due to catarrh.

ବୀଣାପାଣି—ସ. ବଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି, ବୀଣା+ପାଣି)—ଯେ ହାତରେ
Bīṇāpāṇi ବୀଣା ଧରିଥାଏ—Holding a lute. ସ. ବି. ପୁଂ
ନାରଦ ମୁନି—Sage Nārada. ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ-ସରସ୍ୱତୀ—
The Goddess of learning. [ଦ୍ରୁ—ହେଲା
ବୀଣାପାଣି! କେଉଁ ତପଫଳେ, ତୋ କରୁଣା ଲଭି ଏ ଯାନ
ଛୁଟିଲେ। ରାଧାନାଥ· ଚଲିକା।]

ବୀଣା ପୁସ୍ତକ—ସ. ବି—(ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ବୀଣା+ପୁସ୍ତକ)—ସରସ୍ୱତୀଙ୍କର ଏକ
Bīṇā pustaka ହାତରେ ଥିବା ବୀଣା ଓ ଅନ୍ୟ ହାତରେ
ଥିବା ବେଦପୁସ୍ତକ—The lyre, held in one
hand, and the book, the Beda, held in
the other, by Goddess Saraswatī.

ବୀଣା ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ· କ୍ରି—(ସ. ବୀଣା ବାଦନ)—ବୀଣାଯନ୍ତ୍ର
Bīṇā bajā(je)ibā ବାଦନ କରିବା—To play on the
বীণাবাজান **बीनबजाना** (ବୀଣା ବାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) harp.

ବୀଣା ବାଦକ—ସଂ. ବଂ ଓ ବି. ପୁଂ—(ବୀଣା+ବାଦକ)—ଯେ ବୀଣା
Bīṇā bādaka ବଜାଏ—A player on the harp; play-
(ବୀଣାବାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) ing on the harp.
[ବୀଣାବାଦକା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ବୀଣା ବାଦନ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ବୀଣା+ବାଦନ)-ବୀଣା ବଜାଇବା-
Bīṇā bādana Playing on the harp.

ବୀଣାସ୍ୟ—ସଂ. ବି—[ବୀଣା+ଅସ୍ୟ=ମୁଖ (ମୂର୍ତ୍ତି)]—ନାରଦ ମୁନି—
Bīṇāsya Sage Nārada. [ଦ୍ରୁ—କଥିତ ଅଛି ଯେ ନାରଦ
ଏ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ପୃଥିବୀରେ ଚଳାଇଥିଲେ।]

ବୀଣା ହସ୍ତ—ସ. ବ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବୀଣାଧାରୀ—
Bīṇā hasta Holding a lute.
(ବୀଣାହସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବି—ଶିବ; ମହାଦେବ—Siba.

ବୀତ—ସ. ବଣ (ବି+ଇ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା; ତ୍ୟାଗ କରିବା
Bita ଇତ୍ୟାଦି+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧। ବିଗତ; ଅପଗତ—
1. Gone; departed. ୨। ଅତୀତ—2 Past.
୩। ପରିତ୍ୟକ୍ତ—3. Abandoned. ୪। ମୁକ୍ତ—
4. Freed. ୫। ବନ୍ଧନ ମୁକ୍ତ—5. Delivered. ୬।
ଶାନ୍ତ—6. Satiated; alleviated. ୭। ନିବୃତ୍ତ—
7. Ceased. ୮। ସମାପ୍ତ—8. Finished. ୯। ସୁନ୍ଦର
(ହି· ଶ)—9. Graceful. [ଦ୍ରୁ—ସାଧାରଣତଃ ଏହା ଅନ୍ୟ
ବିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ। ଯଥା—ବୀତଶୋକ
ବୀତଭୟ, ବୀତରାଗ।] ସଂ. ବି· (+କର୍ମ. ତ)—୧।
ଯୁଦ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଗଜ, ଅଶ୍ୱ ଓ ସୈନ୍ୟ—
1. Elephant, horse or soldier which has
become unfit for active service in war.
୨। (ବି ଧାତୁ+ଭାବ. ତ) (ହସ୍ତୀକୁ) ପଦ ଓ ଅଙ୍କୁଶ
ଦ୍ୱାରା ଅଘାତ କରିବା—2. Striking an elephant
with the feet and the goad. ୩। (+କର୍ମ. ତ)
ଗୋଚରଣ ସ୍ଥାନ; ଗୋଦଣ୍ଡା—3. Pasturage; grazing ground.

ବୀତଂସ—ସଂ. ବ (ବି+ତନ୍ସ ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା+କରଣ. ଅ)—
Bitamsa ୧। ବନ୍ୟ ମୃଗାଦି ଜୀବଙ୍କୁ ଓ ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ଧରିବାର ଫାଶ—
1. Snare to catch wild birds and animals.
୨। ମୃଗ ଓ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମାଇବା ପାଇଁ
ଆବରଣ—2. A cover or ambush laid for
catching wild animals. ୩। ପଶୁ ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ଅବଦ୍ଧ
କରି ରଖିବାର ପଞ୍ଜୁରୀ—3. A cage for keeping
birds and beasts. ୪। ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—4. A
kind of ornament.

ବୀତନ—ସଂ. ବି. (ବି+ଇ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି+ତନ)—
Bitana ଗଳଦେଶର ପାର୍ଶ୍ୱଦ୍ୱୟ; ବେକର ବଗଲ—The sides
of the neck.

ବୀତ ଭୟ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବୀତ=ବିଗତ+ଭୟ)—
Bita bhaya ଭୟରହିତ; ନିର୍ଭୟ—Fearless. ସ. ବ
(ବୀତଭୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) —ବିଷ୍ଣୁ—Bishṇu.

ବୀତ ମଳ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି, ବୀତ=ବିଗତ+ମଳ=ପାପଆଦି,
Bita mala ଯାହାଠାରୁ)—୧। ନିର୍ମଳ; ବିମଳ—1. Clear;
(ବୀତମଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) pure. ୨। ନିଷ୍ପାପ—2. Sinless. ୩।
ଅକଳଙ୍କ—3. Spotless. ୪। ଝାଡ଼ାଦ୍ୱାରା ଯାହା
ଦେହରୁ ମଳଯାକ ବାହାର ଯାଇଅଛି—4. One whose
intestines have been cleared by evacuation; purged of stools.

ବୀତ ରାଗ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବୀତ=ବିଗତ+ରାଗ=ଅନୁରାଗ
Bita rāga ସ୍ପୃହା)—୧। ବିରାଗୀ—1. One who has
(ବୀତରାଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) renounced worldly aspirations.
୨। ବୀତସ୍ପୃହ; ନିସ୍ପୃହ—2. Free from passion
or eagerness. ସ. ବ—ବୁଦ୍ଧଦେବ—The
Buddha.

ବୀତଶୋକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି, ବୀତ=ବିଗତ+ଶୋକ)—
Bitaśoka ୧। ଶୋକଶୂନ୍ୟ—1. Griefless. ୨। ଶୋକ-
(ବୀତଶୋକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ନିବୃତ୍ତ—2. Freed from grief.
ସଂ. ବ—ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷ—The Janesia
Asoka tree.

ବୀତଶ୍ରଦ୍ଧ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବୀତ+ଶ୍ରଦ୍ଧା)—ଶ୍ରଦ୍ଧାହୀନ—
Bitasraddha One who has lost his affection
(ବୀତଶ୍ରଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) or regard.

ବୀତସୂତ୍ର—ସ. ବ—ଯଜ୍ଞୋପବୀତ—The sacred thread worn
Bitasūtra by the twice-born amongst the
Hindus.

ବୀତ ସ୍ନେହ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବୀତ+ସ୍ନେହ)—
Bita sneha ଯାହା ହୃଦୟରୁ ସ୍ନେହ ଦୂର ହୋଇଅଛି—
(ବୀତସ୍ନେହା—ସ୍ତ୍ରୀ) One who has shaken himself free from love or attachment.

ବୀତସ୍ପୃହ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବୀତ+ସ୍ପୃହା)—୧ । ନିଃସ୍ପୃହ;
Bitaspruha ସ୍ପୃହାଶୂନ୍ୟ—1. Free from eagerness.
(ବୀତସ୍ପୃହା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବୀତରାଗ—2. Indifferent.
୩ । ନିରସ୍ତ—3. Discouraged; desisted.

ବୀତି—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବି+ଇ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଭାବ. ତି; ବା
Biti ବି+ଇତି)—୧ । ନିବୃତ୍ତି—1. Cessation. ୨ । ମୁକ୍ତି—2. Deliverance; liberation. ୩ । ଗତି—3. Motion; progress. ୪ । ଘଟଣାଚକ୍ର; କାଳର ଗତି—4. Course of time; course of events. ୫ । ଧାରଣ—5. Holding. ୬ । ଭୋଜନ—6. Eating. ୭ । ଦୀପ୍ତି-7. Lustre. ୮ । ଆଲୋକ—8. Light. ୯ । ଉତ୍ପାଦନ—9. Production. ୧୦ । (ଯଜ୍ଞସ୍ଥାନକୁ) ପଶୁ ପ୍ରେରଣ—10. The sending of a victim to the sacrificial altar. ୧୧ । ପରିଷ୍କରଣ-11. Cleansing. ୧୨ । ଗର୍ଭଧାରଣ (ହି.ଶ)—12. Conception. ୧୩ । ପୁଂ (+କର୍ତ୍ତୃ. ତି) ଘୋଟକ—13. Horse. ୧୪ । (+କର୍ମ. ତି) ଯଜ୍ଞ (ହି. ଶ)—14. Vedic sacrifice.

ବୀତି ହୋତ୍ର—ସ. ବି—(ବୀତି=ଭୋଜନ+ହୁ ଧାତୁ=ହୋମ
Biti hotra କରିବା+ଅଧିକରଣ. ତ୍ର; ବା ହ୍ୱେ ଧାତୁ=ଆହ୍ୱାନ କରିବା+କର୍ମ. ତ୍ର; ଅଗ୍ନିତ ଓ ଯଜ୍ଞଦ୍ୱାରା ଯେଉଁଠାରୁ ଦେବତାମାନେ ହବ୍ୟ ଆଦି ଭୋଜନ କରିବା ପାଇଁ ଆହୂତ ହୁଅନ୍ତି)—୧ । ଅଗ୍ନି-1. Fire. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ୍ର) ଯଜ୍ଞକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ)—3. The perfomer of a vedic sacrifice. ୪ । ରାଜା ପ୍ରିୟବ୍ରତଙ୍କ ପୁତ୍ର—4. Name of the son of Raja Priyabrata. ୫ । ହୈହୟ ବଂଶୀୟ ଏକ ରାଜା—5. Name of a king of the Haihaya dynasty.

ବୀଥି(ଥୀ)—ସ. ବି—(ବିଥ୍ ଧାତୁ=ଯାଚଞ୍ଚା କରିବା+ କର୍ମ. ଇ, ଈ)
Bithi(thi) ୧ । ଧାଡ଼ି; ପଂକ୍ତି—1. A row; line.
(ବୀଥିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଉ—ଚଳିବାର ସମାଜ ଅର୍ଥୀ, ବିବେକ ସମାଜ ଚଥି,ବୀଥି ବୀଥି ବିଭାଜିତ ଗିଳସେ । ଉଷା. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।) ୨ । ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ବୃକ୍ଷଥିବା ପଥ—2. A road on both sides of which trees are planted;avenue. (ଉ—ବକୁଳ ବକୁଳ,ଅଶୋକବଗଇଡ଼, ଶୁଭେ ମଣିମା ମଣିମା ସ୍ୱନ ସେ ବୀଥିରେ । ଉଷା. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।) ୩ । ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ ଦୋକାନ—2. Shops arranged in rows. ୪ । ଦୃଶ୍ୟକାବ୍ୟ ବିଶେଷ—୫. A kind of drama [ଦ୍ର—ବୀଥୀ ଦୃଶ୍ୟକାବ୍ୟର ବା ରୂପକର ୨୨ ଭେଦରୁ ଏକତମ । ଏଥିରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଅଙ୍କ ଓ ଏକମାତ୍ର ନାୟକ ଥାଏ । ଏଥିରେ ଆକାଶଭାଷିତର ଓ ଶୃଙ୍ଗାର ରସର ଆଧିକ୍ୟ ଥାଏ । ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଏହା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବେ ଅନ୍ୟ ନାଟକ ସଙ୍ଗେ ଅଭିନୀତ ହେଉଥିଲା । ସାହିତ୍ୟଦର୍ପଣ ମତରେ ଏଥିର ଅଙ୍ଗ ପ୍ରହସନର ଅଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ—(ହି. ଶ) ।] ୫ । ଆକାଶରେ ରବିମାର୍ଗ (ହି. ଶ)—5. The sun's orbit. ୬ । ଆକାଶରେ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥିତିର ବିଶିଷ୍ଟ ଅଂଶମାନ, ଯାହା ସଡ଼କ-ପଥ ରୂପେ କଳ୍ପିତ ହୋଇଅଛି – 6 Particular portions of the sky which have been compared to roads. [ଦ୍ର—ଯଥା ନାଗବୀଥୀ, ଗଜବୀଥୀ, ଐରାବତବୀଥୀ, ଗୋବୀଥୀ, ମୃଗବୀଥୀ; ଆକାଶରେ ଉତ୍ତର, ମଧ୍ୟ ଓ ଦକ୍ଷିଣରେ କ୍ରମଶଃ ଐରାବତ, ଜରଦ୍ଗବ ଓ ବୈଶ୍ୱାନର, ୩ଟି ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତ୍ୟେକରେ ୩ଟି ଲେଖାଏଁ ବୀଥୀ କଳ୍ପିତ ହୋଇଅଛି । ଅତଏବ ମୋଟ ୯ଟି ବୀଥୀରେ ୨୭ଟି ନକ୍ଷତ୍ର କଳ୍ପିତ ହୋଇ ଅଛି । ଅତଏବ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବୀଥୀରେ ୩ଟି ଲେଖାଏଁ ନକ୍ଷତ୍ର ଅବସ୍ଥିତ—ହି.ଶ. ।] ଦେ. ବି—ଯୂଥ; ଦଳ—Flock. (ଉ—ବୀଥିର ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଯେତେ ସାରଙ୍ଗ, ବୀଥୀ ବୀଥୀ ହୋଇ ଚଳେ ଚକଟେ ରଙ୍ଗ । ଉଷ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବୀଥିରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅଧୀରେ; ଅସ୍ଥିର ହୋଇ—Restlessly.
Bithire [ବୀଥିରେ ଶ୍ୟାମଳ କମଳବାସୀ, ବୀଥିରେ ଦେଖିବ୍‌ ଅଯୋଧ୍ୟାବାସୀ । ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବୀଧ୍ର—ସ. ବିଣ (ବି+ଇନ୍ଧ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ମ ର)—
Bidhra ୧ । ନିର୍ମଳ—1. Pure; clear. ୨ । ପରିଷ୍କୃତ—2. Clean. ସ. ବି (+କର୍ତ୍ତୃ. ର)—୧ । ବାୟୁ—1. Air. ୨ । ଅଗ୍ନି—2. Fire. ୩ । ଆକାଶ—3. The sky.

ବୀନ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବୀନ୍)—ଶିମ୍ବପରି ବିଦେଶୀ ଲତା ଓ ତାହାର
Bin ଛୁଇଁ—Bean. [ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ଏ ଦେଶକୁ ଫ୍ରାନ୍ସରୁ
बीन ଆସି ଏଠାରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଶିମ୍ବକୁ ଫରାସି
बिलाती शीम ବୀନ୍ (French been) କହନ୍ତି ।]

ବୀନାହ—ସ. ବି (ବି+ନହ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କରଣ ଅ)
Binaha ବିକଳ୍ପେ ବିନାହ ?)—୧ । କୂପର ମୁଖବନ୍ଧନ—1. A frame put on the mouth of a well. ୨ । କୂଅର ସୋପାନକ—2. The broad mouth-piece ring of a well.

ବୀପା—ସ. ବି (ବି+ଅପ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟାପିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—
Bipa ବିଦ୍ୟୁତ୍—Lightning.

ବୀପ୍ସା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବି+ଅପ୍ ଧାତୁ=ପାଇବା; ବ୍ୟାପିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ
Bipsa ସନ୍+ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ଯୁଗପତ୍ ବ୍ୟାପିବାର ଇଚ୍ଛା—1. A desire to occupy a place simultaneously. ୨ । (ବ୍ୟାକରଣ) ବାକ୍ୟର ବା-

ଶବ୍ଦର ପୁନଃ ପୁନଃ କଥନ—2. Repetition of a word or sentence (e. g. for emphasis). (ଯଥା—ବନେ ବନେ, ଘରେ ଘରେ, ଆସା, ଖାଆ, ପଟ୍ଟପଟ୍ଟ, ବଡ଼ବଡ଼, ବରବର, ଖୁଣ୍ଟୁଖୁଣ୍ଟୁ, ଧଡ଼ଫଡ଼, ଭୁଲଚାଳ ଇତ୍ୟାଦି ।) [ଦ୍ର—ବୀପ୍ସା ଅନେକ ଅର୍ଥରେ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । (୧) ଶବ୍ଦାନୁକରଣାର୍ଥେ, ଯଥା—ମୂଷା କଟର କଟର କାଟୁଛି । (୨) ବାକ୍ୟ ଅଳଙ୍କାରଣାର୍ଥେ, ଯଥା—ମୋ ବଡ଼ ଝିଅ ଭଲ ଅଛି । ମୁଁ କଟକ ଫଟକ ଯିବ ନାହିଁ । (୩) ଶ୍ରୋତାର ମନୋଯୋଗ ଆକର୍ଷଣାର୍ଥ, ଯଥା—ଯା ଯା ଏଠାରୁ ବାହାର ଯା । ନେ ନେ ଟଙ୍କାଟା ନେ । (୪) ବହୁବଚନ ବୋଧନାର୍ଥ, ଯଥା—ଶହ ଶହ ଲୋକ ଜମା ହେଉଛନ୍ତି । (୫) ବ୍ୟାପକାର୍ଥେ, ଯଥା—ଘର ଭିତର ଅକାର କଟ କଟ ଦିଶୁଛି । (୬) ଇତ୍ୟାଦି ଅର୍ଥରେ, ଯଥା—ମୁଁ ଭାତ ଫାତ ଖାଇବ ନାହିଁ । (୭) ଏକମାତ୍ର କ୍ରିୟା ବୋଧକ, ଯଥା—ଖବରକାଗଜରେ ମୁଁ ଆଉ ଲେଖା ଲେଖି କରିବି ନାହିଁ । (୮) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିଷୟ ବା କାର୍ଯ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନାର୍ଥ, ଯଥା—ସେ ମତେ ଦୂର ଦୂର, ମାରୁ ମାରୁ, ଭୁ ଲା ରେ ସ କଲା ।]

ବୀପ୍ସା ପ୍ରୟୋଗ—ସଂ. ବି—ବାକ୍ୟର ବା ଶବ୍ଦର ବୀପ୍ସା ବା ଯୁଗପତ୍ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ସ୍ଥଳ—Instances where words or sentences or sounds are used repeatedly.
Bipsā prayoga
(ବୀପ୍ସାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଭାଷାରେ ଏହି 'ବୀପ୍ସା ପ୍ରୟୋଗ' ନାନାରୂପ ଧାରଣ କରେ, ଯଥା—(୧) କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶବ୍ଦର କିଛି ଅର୍ଥ ନ ଥାଏ । ଯଥା—ମୁଁ ନାଟ ଫାଟ ଦେଖିବି ନାହିଁ । (୨) ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶବ୍ଦର ସମାନ ଉଚ୍ଚାରଣ କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା—ସେ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ହୋଇ କହି ଚାଲି ଯାଉଛି । (୩) ବେଳେ ବେଳେ ଅକ୍ଷରମାନ ଭିନ୍ନ ହୁଏ । ଯଥା—ତୁମେ ସେଠାରୁ ଝଟ ପଟ ଚାଲି ଆସିବ । (୪) କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ ହୁଏ । ଯଥା—ମୁଁ ବାବୁଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ଠୋକର କିଛି ମାଗୁ ନାହିଁ । (୫) ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ ହୁଏ । ଯଥା—ସକାଳୁ ଉଠି ମାଇପେ ହାଣ୍ଡି ଭୁଣ୍ଡେଇ ଧୋଉଛନ୍ତି ଓ ଘରଦ୍ୱାର ଲିପାପୋଛା କରୁଛନ୍ତି । (୬) କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ସହଚର ଶବ୍ଦମାନ ସମାର୍ଥବୋଧକ ହୁଏ । ଯଥା—ମୋ ପାଖେ ବହଲ କସ୍ତୁରିକା ସାକ ରଖାଯାଇ ଅଛି ।]

ବୀବଧ—ସଂ. ବି (ବି+ବଧ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—ବିବଧ (ଦେଖ)—Bibadha (See)
Bibadha

ବୀଭତ୍ସ—ସଂ. ବି. (ବଧ୍ ଧାତୁ=ନିନ୍ଦା କରିବା+ସ୍ୱାର୍ଥେ ସନ୍+ଅ)—ସାହିତ୍ୟରେ ରସ ବିଶେଷ; ଯେଉଁ ରସରେ ଘୃଣା ବା ଜୁଗୁପ୍ସା ସ୍ଥାୟୀ ଭାବ ଅଟେ—(in literature) The sentiment of disgust. ସଂ.ବିଣ—୧। ଅତ୍ୟନ୍ତ ଘୃଣ୍ୟ; ଘୃଣାକର; ମନରେ ଯାହା ଘୃଣା ଭାବର ଉଦ୍ରେକ କରେ—1. Detestible; loathsome. ୨। କ୍ରୂର—2. Cruel. ୩। ବିରକ୍ତିଜନକ—3. Disgusting; unpleasant. ୪। ଘୃଣିତାତ୍ମା—4. Of detestable nature
Bibhatsa

ବୀଭତ୍ସ ଭାବ—ସଂ. ବି—ମନରେ ଘୃଣାର ଉଦ୍ରେକ—A feeling or sense of disgust.
Bibhatsa bhāba

ବୀଭତ୍ସ ରସ—ସଂ. ବି. (ବୀଭତ୍ସ+ରସ)—ସାହିତ୍ୟର ନବ ରସ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ରସ; ଘୃଣାବ୍ୟଞ୍ଜକ ରସ—(in literature) The sentiment of disgust.
Bibhatsa rasa

ବୀଭତ୍ସୁ—ସଂ. ବି—(ବୀଭତ୍ସ+ଉ)—ଅର୍ଜୁନ—Arjuna. [ଦ୍ର—ମହାଭାରତ ବିରାଟ ପର୍ବରେ ଅର୍ଜୁନ କହି ଅଛନ୍ତି 'ଯୁଦ୍ଧ କରୁ କରୁ ମୁଁ କଦାପି ବୀଭତ୍ସ ବା ଘୃଣିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ନାହିଁ ବୋଲି ନର ଓ ଦେବତାମାନେ ମୋତେ 'ବୀଭତ୍ସୁ' ବୋଲି କହନ୍ତି' ।]
Bibhatsu

ବୀର୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଶୌର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା—To exhibit bravery or heroism.
Bir (root)

ବୀର—ସଂ. ବିଣ (ବୀର୍ ଧାତୁ=ଶୌର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧। ଶ୍ରେଷ୍ଠ—1. Eminent; prime. ୨। ପ୍ରଧାନ—2. Chief; principal. ୩। ବୀର୍ଯ୍ୟବାନ୍—4. Mighty. ୪। ଶୂର; ବିକ୍ରମଶାଳୀ; ସାହସୀ—4. Courageous; valiant. ୫। ଯୁଦ୍ଧକାରୀ—5. Fighting. ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧। ସାହସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A valiant person. ୨। ଯୋଦ୍ଧା—2. Warrior. ୩। ମାଙ୍କଡ଼ ଦଳର ନେତା ଅଣ୍ଡିଆ ମାଙ୍କଡ଼; ଗୋଧ—3. The male leader of a herd of monkeys. ୪। ସାହିତ୍ୟର ରସ ବିଶେଷ; ଯେଉଁ ରସ ବିଷୟ ପାଠ କଲେ ମନରେ ସାହସ ଉଦ୍ରେକ ହୁଏ—(in literature) The heroic sentiment. ୫। ବିଷ୍ଣୁ—5. Bishnu. ୬। ମହାବୀର; ହନୁମାନ୍—6. The great monkey-hero, the devoted servant of Rāma. ୭। ନଟ—7. An actor. ୮। କାବ୍ୟନାଟକାଦିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବିକ୍ରମୀ ନାୟକ—8. A valiant hero of a drama or epic. ୯। ଅନ୍ନର ମଣ୍ଡ ବା ପେଜ—9. The scum extracted from boiled rice. ୧୦। ଜାନ୍ତିକ ଅସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ; ବୀରାଚାର (ଦେଖ)—13. Birāchāra (See) ୧୧। ମରିଚ—11. Black pepper. ୧୨। ପୁଷ୍କର ମୂଳ—12. The root of lotus. ୧୩। (ଅଜ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ର) ଭୂସୀର; ବେଣା—13. Bena grass. ୧୪। ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୃହର ପବିତ୍ର ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି—14. The sacrificial fire maintained in a Brāhmana's house. ୧୫। ଦାନ,
Bira
(ସ୍ତ୍ରୀ—ବୀରା)

ଧର୍ମ, ଦୟା ବା ଯୁଦ୍ଧରେ କୁଶଳ ବ୍ୟକ୍ତି—15. A person who is habitually liberal, religious, kind or heroic. [ଦ୍ର—ବୀର ଚାରି ପ୍ରକାର, ଯଥା—ଦାନ ବୀର, ଧର୍ମବୀର, ଦୟାବୀର, ଯୁଦ୍ଧବୀର ।] ଦେ. ବି—୧। ତନ୍ତ୍ର ମତରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ସ୍ଥାନ ପ୍ରତି ପ୍ରେରିତ ହେବା ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୂତ—1. An evil spirit employed against a person or place by black magic (ଭୂତ / बीर) ୨। ଲୋକଙ୍କ ନାମ ବିଶେଷ—2. A name given to males. ୩। ବୀର କିଶୋର, ବୀରେନ୍ଦ୍ର, ବୀରଭଦ୍ର ଆଦିଙ୍କ ଡାକ ନାମ—3. A name for calling people whose names begin with Bira.

ବୀରକ—ସ. ବି—କରବୀ ଫୁଲ, କରବୀର—
Biraka Karabi flower; oleander

ବୀର କଡ଼ାଏ—ଦେ. ବି—୧। (ବାହାଦୁରୀ ଦେବା ଅର୍ଥରେ) ଜଣେ ବୀର
Bira kardāe ପଦବାଚ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A person deserving the appellation of a hero. ୨। ପ୍ରଧାନ ବୀର—2. A pre-eminent hero. ୩। ବାହାଦୁର ବ୍ୟକ୍ତି—3. An admirable person. ୪। ପ୍ରଶଂସାଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A praiseworthy person. (ଯଥା—ଏତେ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ଦେଖିଲି ତୁ ଏକା ବୀର କଡ଼ାଏ ।)
वीर एकजना; वीर आदमी
(ବୀର ଜଣେ, ବୀର ମୂର୍ତ୍ତିଏ, ବୀର ପଟେ } ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀର କର୍ମା—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବୀର+କର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Bira karmā ଯେ ବୀରୋଚିତ କର୍ମ କରେ—Acting heroically.

ବୀର କାମ—ସ.ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବୀର+କାମ)—ଯେ ପୁତ୍ର କାମନା
Bira kāma କରୁଅଛି; ପୁତ୍ରକାମୀ—Wishing for a son.
(ବୀରକାମା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବୀରକାମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀର କାଳୀ—ପ୍ରାଦେ· (ଜୟପୁର, ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ସ. ବୀର କାହଳା)—
Bira kāḷi ବୀର କାହାଳୀ (ଦେଖ)—Bira kāhāḷi (See)
(ବୀରକାଳି, ବୀରକାହାଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀର କାହାଳୀ—ଦେ. ବି. (ସ. ବୀର+କାହଳା)—୧। ଯୁଦ୍ଧତୂରୀ
Bira kāhāḷi ବିଶେଷ—1. A kind of war trumpet. ୨। ରାଜାମାନଙ୍କ ଦେବାର୍ଚ୍ଚନ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନିତ୍ୟ କ୍ରିୟା ସମୟରେ ବାଜିବା ତୂରୀ—1. A trumpet blown in a Raja's palace to indicate the Raja's performance of daily rites.
वीर काली; वीर तुरही

ବୀର କିଶୋର—ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧। ଲୋକଙ୍କ ଦିଆଯିବା ନାମ—
Bira kisora 1. A name given to males.
বীরকিশোর वीरकिसोर ୨। ବୀର ଯୁବକ—2. Brave young man.

ବୀରକୁକ୍ଷି—ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବୀରପ୍ରସବକାରୀ—
Birakukshi (a woman) Who gives birth to heroes.

ବୀର କୁଞ୍ଜର—ସ. ବି—(୭ମୀ ତତ୍ ବା ଉପମିତ)—ବୀରମାନଙ୍କ
Bira kuñjara ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ବା ଅଗ୍ରଣୀ; ପ୍ରଧାନ ବୀର; ମହା ବୀର—The chief amongst heroes.
[ଦ୍ର—ବୀରକୁଳ ଗର୍ବ, ବୀରକୁଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ବୀରକୁଳର୍ଷଭ, ବୀରକେଶରୀ, ବୀରଚୂଡ଼ାମଣି, ବୀରବର, ବୀରସିଂହ, ବୀର ଶିରୋମଣି, ବୀରଶ୍ରେଷ୍ଠ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବୀରକୁଳ—ଦେ. ବି—ବାଲେଶ୍ୱରର ଉତ୍ତର ପୂର୍ବ କୋଣରେ ଥିବା ସମୁଦ୍ର
Bira kuḷa ସନ୍ନିହିତ ସ୍ଥାନ ବିଶେଷ। (ଏ ଅଞ୍ଚଳର ପାନ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ)—Name of a sea-side village of the Balasore district (famous for its betel leaves). [ଉ—ବୀରକୁଳ ନାମେ ବୀର ପରପୃଷ୍ଠି ସ୍ଥଳୀ କଥିତ। ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।] ସ. ବି—୧। (ବୀରଗଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୀରସମୂହ—1. A number of warriors or heroes.

ବୀରକେଶ—ଦେ.ବି·—(ବୀର+କେଶ; ବୀରମାନେ ମୁଛ ରଖୁଥିବାରୁ)—
Bira kesa ୧। ମୁଛ—1. Mustaches. ୨। ଗାଲମୁଛ—2. Whiskers. [ଉ—ବୀର କେଶ ଧରି ଅଙ୍ଗୁଳି ବୋଲେ ଲଙ୍କା ନାୟକ। ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]
वीर केश

ବୀର କେଶରୀ—ସ. ବି.—(୭ମୀ ତତ୍) ବୀରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—
Bira kesari The chief amongst heroes. ଦେ. ବି. ପୁଂ (ନାମ)—୧। ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—1. A name given to males. ୨। ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନ ନରପତି ବିଶେଷ—2. Name of a king of ancient Orissa. [ଦ୍ର—ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ବୀରକେଶରୀପୁର ଶାସନ ଏହାଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ। ଏ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଠାରେ ବୀରକେଶରୀ ବଲ୍ଲଭ ନାମକ ବାଲଭୋଗ ଖଞ୍ଜା କରିଥିଲେ ।]

ବୀର ଖଣ୍ଡୀ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର, ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—
Bira khaṇḍi (ତୁଳନା କର ବ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ; ସ. ଖଣ୍ଡ) ରାଶି ଗୁଡ଼ା—A cake or ball of bloated sugar sprinkled over with sesamum seeds.

ବୀର ଗତି—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ମରିବା ଯୋଗୁଁ
Bira gati ବୀରର ସ୍ୱର୍ଗଲାଭ—1. The attainment of heaven by a hero killed in the battle-field. ୨। (ବହୁବ୍ରୀହି) ସ୍ୱର୍ଗ—2. Heaven.

ବୀର ଜନନୀ—ସ. ବି—(ବୀର+ଜନନୀ=ମାତା)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ବୀର
Bira janani ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ କରନ୍ତି—The mother of heroes.
(ବୀର ମାତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀର ଜୟନ୍ତିକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବୀର+ଜୟନ୍ତିକା)—୧। ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ
Bira jayantikā ବିଜୟୀ ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କର ନୃତ୍ୟ—1. The dance of the victors in the battlefield. ୨। ବୀରଙ୍କ ସମ୍ମାନାର୍ଥ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବ—2. Festival performed in honour of heroes.
(ବୀର ଜୟନ୍ତୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀର ଜାୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୀର+ଜାୟା)—୧ । ବୀରର ଭାର୍ଯ୍ୟା—1. The wife of a hero. ୨ । ବୀରର ଉପଯୁକ୍ତା ଭାର୍ଯ୍ୟା—2. A wife befitting for a hero. ୩ । (କର୍ମଧା; ବୀର+ଜାୟା)—ବୀରାଙ୍ଗନା, ଶୌର୍ଯ୍ୟବତୀ ରମଣୀ—3. A valiant woman.
Bira jāyā
(ବୀରବଧୂ, ବୀର ପତ୍ନୀ / ବୀର ବନିତା; ବୀର ଭାର୍ଯ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀର ଡାକ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବୀର+ଓଡ଼ିଆ ଡାକ)—ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ବିପକ୍ଷକୁ ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ବୀରର ଅସ୍ଫାଳନମୟ ଆହ୍ୱାନ—A challenge to the adversary for fight. [ଉ—ବଳ ସାଜଣ ଦୂଷଣ ତ୍ରିଶିର ଖର, ତାହାର ବୀରଡାକରେ ଭୁଜବ ସୁର । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।]
Bira dāka
(ବୀର ରଡ଼ି / ବୀର ହୁଙ୍କାର—ଅନ୍ୟରୂପ)
বীরের ডাক ललकारा

ବୀରଣ—ସଂ. ବି.—(ବି=ପକ୍ଷୀ; ଈର୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ଉଶୀର ତୃଣ; ବେଣା—1. Andropogen Muricata. ୨ । ଘାସ; ତୃଣ (ହି. ଷ.)—2. Grass.
Birana
(ବୀରନାସ୍ୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀରଣ ମୂଳ—ସଂ. ବି—(ବୀରଣ+ମୂଳ)—ବେଣା ଚେର—The fragrant root of the Benā grass.
Birana mūla

ବୀରଣା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବୀରଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ)—୧ । ବକ୍ରଦୃଷ୍ଟି—1. Squint look. ୨ । ଗଭୀର ସ୍ଥାନ—2. A deep place. ବୈଦେ. ବି. ଓ ବଣ—ବିରଣା (ଦେଖ)—Birinā (See)
Biranā

ବୀରତର—ସଂ. ବି.—୧ । ଉଶୀର, ବେଣା—1. The Benā grass. ୨ । ବୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ବୀରବର—2. A warrior. ୩ । ବାଣ; ଶର (ହି. ଷ.)—Arrow.
Biratara

ବୀରତରୁ—ସଂ. ବି.—(ବୀର+ତରୁ=ବୃକ୍ଷ)—୧ । ଅର୍ଜୁନ ଗଛ—1. The Arjuna tree. ୨ । ଜଙ୍ଗଲିର ବୃକ୍ଷ—2. A kind of wild tree. [ଦ୍ର—ଏହା ନର୍ମଦା ନଦୀ ତୀରସ୍ଥ ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ । ଏହାର ପତ୍ର ଶମୀ ବୃକ୍ଷର ପତ୍ର ପରି; ଫୁଲ ଜାମ୍ବିରୀ ଫୁଲ ପରି; ଡାଳରେ କଣ୍ଟା ଥାଏ ।] ୩ । ଭଲ୍ଲାତକ ବୃକ୍ଷ—3. The marking nut plant. ୪ । ପିୟାଶାଳ (ହି. ଷ) (ଦେଖ)—4. Piyāsāḷa (See). ୫ । ଶର ତୃଣ (ହି. ଷ)—5. A kind of reed grass.
Birataru

ବୀରତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି.—(ବୀର+ଭାବାର୍ଥେ. ତା)—୧ । ବୀରର ଭାବ; ଶୌର୍ଯ୍ୟ—1. Heroism. ୨ । ସାହସ—2. Courage; valour.
Biratā (twa)

ବୀରତୂର(ରୀ)—ସଂ. ବି—(ବୀର+ତୂର)—ରଣତୂରୀ—A war trumpet. [ଉ—ବୀଭତ୍ସୋତ ପଦସ୍ୱେ ସ୍ୱନବେ ତେଜୋବଳୁ, ବୀରତୂର ଘୃତାହୁତ ଲଗି ପ୍ରଜ୍ୱଳତ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ]
Biratūra(ri)

ବୀର ଦର୍ପ—ସଂ. ବି (ବୀର+ଦର୍ପ)—ବୀରର ଅହଙ୍କାର—The pride of a hero; pride of a warrior.
Bira darpa
(ବୀରଗର୍ବ, ବୀରଦମ୍ଭ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀର ଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବି (ବୀର+ଦ୍ରୁମ)—ବୀରତରୁ; ଅର୍ଜୁନଗଛ—The Arjuna tree. [ଉ—ଲୁମାରବା ଅବ ସ୍ତମ୍ଭୀ ବୀରଦ୍ରୁମ ଇଭୁଞ୍ଜମାଳ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭୂଷା ।]
Bira druma

ବୀର ଧଟୀ—ସଂ. ବି—୧ । ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଯୋଦ୍ଧାର ପରିହିତ ପୋଷାକ—1. War-dress. ୨ । ମାଲକଚ୍ଛ—2. A mode of wearing of the loin cloth by tugging up all its hanging parts and turning the cloth into a sort of drawyers.
Bira dhati
বীরধড়া
(ବୀରପରିଚ୍ଛଦ / ବୀରପଟ୍ଟ / ବୀରବେଶ / ବୀରସଜ୍ଜା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀରଧୂ—ଦେ. ବି—ବୀରତ୍ୱ—Heroism. [ଉ—ବୀରଧୂ ପ୍ରକାଶ ତବ ଦେଉ ଅଭିଶସ୍ୱେ—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]
Biradhū

ବୀରନାରୀ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା. ବୀର+ନାରୀ)—୧ । ବୀରାଙ୍ଗନା—1. A heroine. ୨ । ବୀରପତ୍ନୀ—2. The wife of a hero
Biranāri
(ବୀରବନିତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀରପଞ୍ଚମୀ ବ୍ରତ—ସଂ. ବି (ବୀରପଞ୍ଚମୀ+ବ୍ରତ)—ବୀରପୁତ୍ରଲାଭ କାମନାରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଅନୁଷ୍ଠିତ ବ୍ରତବିଶେଷ—A religious vow undertaken by women with a view to give brith to heroes.
Birapanchami brata

ବୀରପଣ—ଦେ. ବି (ବୀର+ପଣ)—୧ । ବୀରତ୍ୱ—1. Heroism. ୨ । ବୀରୋଚିତ ଆଚରଣ—2. The conduct befitting a hero.
Birapana
বীরপণা वीरपना(न)
(ବୀରପଣିଆ[ଅଁ]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀରପତ୍ନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବୀରର ଭାର୍ଯ୍ୟା—The wife of a hero.
Birapatni

ବୀରପତ୍ରା—ସଂ. ବି—ଭଙ୍ଗଯା; ଗଞ୍ଜେଇ—Indian hemp
Birapatrā

ବୀରପଥ—ସଂ. ବି (ବୀର+ପଥିନ୍=ମାର୍ଗ)—ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ (ଯେଉଁ ପଥରେ ବୀରମାନେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଆନ୍ତି)—(the way of the warrior), Death while fighting. [ଉ—କୁରୁ ପାଣ୍ଡବ ଯୁଦ୍ଧ ଅନ୍ତେ । ବୀରେ ଗମିଲେ ବୀରପଥେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]
Birapatha

ବୀରପାନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯୁଦ୍ଧଶ୍ରମ ମେଣ୍ଟାଇବା ପାଇଁ ବୀରମାନଙ୍କ ପୀତ ପାନୀୟ (ହି. ଷ)—A drink imbibed by warriors to mitigate the fatigues of fighting.
Birapāna

ବୀର ପୁତ୍ର—ସଂ. ବି (ବୀର+ପୁତ୍ର)—୧ । (କର୍ମଧା) ବୀର୍ଯ୍ୟବାନ୍ କୁମାର—1. A heroic son. ୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ବୀରର ପୁତ୍ର—2. The son of a hero.
Bira putra
(ବୀରସନ୍ତାନ, ବୀରସୂନୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀର ପେଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନ୍ତ୍ରତନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି Bira peshibā ବା ସ୍ଥାନ ପ୍ରତି ଉପଦ୍ରବକାରୀ ଭୂତକୁ ପ୍ରେରଣ ବୀର पाठाना; भूत लागाना କରିବା—To cause a malignant spirit to possess a place or person, by the employment of black magic. ବୀर भेजना (ବୀର ଲଗା[ଗେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ବା ସ୍ଥାନପ୍ରତି ବୀର ପେଶା ଯାଇଥାଏ, ସେଠାରେ ଶୂନ୍ୟରୁ ଟେକା ପଡ଼େ, ହଠାତ୍ ଅଗ୍ନି ଲାଗିଯାଏ, ବସ୍ତ୍ର ପଡ଼େ, ଘରର ଛାତସବୁ ବାହାରେ ଫୋପଡ଼ା ହେବାର ଦେଖାଯାଏ, ଲୁଗାପଟାରେ, ପାତ୍ରପାତ୍ର ଅନ୍ଦରେ ବସ୍ତ୍ର ଜମା ହୁଏ; ଅଥଚ ଅତି ସତର୍କ ହୋଇ ଜଗିଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କିଏ କରୁଛି ବୋଲି କିଛି ମାତ୍ର ଧରା ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଏହା ଏକପ୍ରକାର ଭୌତିକ କାଣ୍ଡ । ଗୁଣିଆ ଗୁଣି ଏଥିର ଲୌକିକ ଉପାୟ କଲେ ଏହା ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବାର ଦେଖା ଯାଇଅଛି ।]

ବୀରପ୍ରସୂ—ସ. ବିଣ ଓ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବୀର+ପ୍ର+ସୂ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍)—Biraprasū ବୀର ସନ୍ତାନବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—A mother of heroes.

ବୀରବ(ବା)ଉଳି(ଲି)—ଦେ. ବି (ସ. ବୀରବଲୟ)—କର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାର ବି Biraba(bā)uḷi(li) କର୍ଣ୍ଣବଳୟବିଶେଷ; ମକରକୁଣ୍ଡଳ—A kind of earring. ବीरबौली, बीरबउली (ଉ—କେତେ ଶୋଭୁଥିବେ वीरभ्रमक ଗୁରୁ କର୍ଣ୍ଣଯୁଗେ ବୀରବଉଳ—ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।) [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ବୀରମାନେ ଏହି ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧୁଥିଲେ । ଏହାର ଆକୃତି ମଗର ପରି । ମଗରର ପେଟ ଅଂଶ ଗୋଲ ରୁଲି ମୁହଁ ଓ ଲାଞ୍ଜ ଉପରକୁ ଉଠିଥାଏ । ମୁହଁ ଓ ଲାଞ୍ଜ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଫାଙ୍କରେ ଖଣ୍ଡିଏ କାଠି ଲାଗିଥାଏ, ସେହି କାଠି କାନର ଛିଦ୍ରରେ ପଶେ । ଏହି ମଗରର ପାଟରେ ଓ ମୁହଁରେ ମଣି ଖଚିତ ହୋଇଥାଏ । ଉତ୍କଳର ଗଡ଼ଜାତର ରଜାମାନେ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ 'ବୀରବଳି' ବା କୁଣ୍ଡଳ ଉପହାର ଦେଇଥାଆନ୍ତି । ପଣ୍ଡିତମାନେ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ ସୁଦ୍ଧା ତାହା ପିନ୍ଧି ରାଜସଭା ଓ ରାଜଦରବାର ମାନଙ୍କରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତି ।]

ବୀରବଳ
ବୀରବଲି } ଅନ୍ୟରୂପ
ବୀରବୋଳି

ବୀରବର—ସ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ବୀର+ବର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—ବୀରଶ୍ରେଷ୍ଠ; Birabara ମହାବୀର—The chief amongst heroes; a prominent hero. ଦେ. ବି—କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—A title of Kshatriyas. [ଦ୍ର—ଏହା ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜଙ୍କର ଉପାଧି ଥିଲା । କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଭଣିତାରେ ସେ ଆପଣାର ନାମ 'ବୀରବର' ଲେଖିଅଛନ୍ତି । ଯଥା—ବୀରବର ରଚନା ଏପଦ କୋଡ଼ି—ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ।]

ବୀରବଲ୍(ଳ)—ଦେ. ବି (ନାମ)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଅକବରଙ୍କ Birabal(la) ସଭାର ଜନୈକ ବିଦ୍ୱାନ୍ ପଣ୍ଡିତ ଓ ସେନାପତି—बीरबल Name of a court poet and commander of बीरबल the Moghul Emperor Ākbar. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ପୂର୍ବ ନାମ ମହେଶ ଦାସ, ଜନ୍ମ ସ୍ଥାନ ବୁନ୍ଦେଲ ଖଣ୍ଡ । ଏହାଙ୍କ କବିତ୍ୱ ଶକ୍ତିରେ ଓ ସଙ୍ଗୀତ ନୈପୁଣ୍ୟରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ସମ୍ରାଟ ଅକବର ଏହାଙ୍କୁ କବିରାୟ ଉପାଧି ଦେଇଥିଲେ ଓ ନଗର ସଭା ପଣ୍ଡିତ କରିଥିଲେ, ପରେ ଏହାଙ୍କୁ ରାଜା ଉପାଧି ଓ ଜାଗିର ଦେଇ ସହସ୍ର ସୈନ୍ୟଙ୍କ ଅଧିନାୟକ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଏ ବୀରବଲ ନାମରେ ଅଭିହିତ ହେଲେ । ବୀରବଲ ସେନାପତି ରୂପେ ଦକ୍ଷତା ସହକାରେ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରୁଥିଲେ । କୌଣସି ଗୁରୁତର ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ପଡ଼ିଲେ ଅକବର ବୀରବଲଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ନେଉଥିଲେ । ୧୫୮୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବିଦ୍ରୋହୀ ଅଫଗାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କାବୁଲର ସେନାପତି ଜୈନଖାଁଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ସୈନ୍ୟଗଣ ପ୍ରେରିତ ହୋଇଥିଲେ ବୀରବଲ ତହିଁର ଅଧିନାୟକରୂପେ ପ୍ରେରିତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ସେହି ଅଭିଯାନରେ ସେ ଅଫଗାନମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ୧୫୯୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ନିହତ ହେଲେ—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ।]

ବୀରବଳ—ସ. ତ—୧ । ବୀରୋଚିତ ବଳ—1. The might of Birabaḷa a hero. ୨ । ବାହୁବଳ—2. The might of one's arms; physical strength; prowess.

ବୀରବହ—ସ. ବିଣ (ବୀର+ବହ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—ଯାହା ଘୋଡ଼ା Birabaha ଦ୍ୱାରା ଟଣାଯାଏ(ହି. ଶ.)—Driven by the horse. ସ. ବି. ରଥ (ହି ଶ.)ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ି—Car; carriage drawn by horses.

ବୀର ବାଉ(ହୁ)ଟୀ(ଟା)—ଦେ. ବି (ସହଚର)—(ସ. ବୀର+ବଧୂଟୀ)—Bira bāu(hu)ṭi(tā) ତାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି [ବୀରବାଉ(ହୁ)ଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଉପରେ ବା ସ୍ଥାନରେ ଉପଦ୍ରବ भूतप्रेत देवादेवी କରିବା ଭୂତ ଓ ଯୋଗିନୀ—Evil spirits and Deities which are made to possess persons or places by the employment of charms.

ବୀରବାଜା—ଦେ. ବି (ସ. ବୀରବାଦ୍ୟ)—ବୀରବାଦ୍ୟ; ରଣବାଦ୍ୟ—Birabājā War drum; war-music. (ଉ—ବାଜେ (ବୀରବାଦ୍ୟ—ସ. ରୂପ) ବୀରବାଜା, ଉଡ଼େ ରଣଧ୍ୱଜା, କମ୍ପେ ଅବଦେଶୀ ଗିରି କାନନ—ନନ୍ଦକିଶୋର. କୃଷ୍ଣକୁମାରୀ ।) वीरवाद्य, वीरबाजना वीरबाजा

ବୀରବାହୁ—ସ. ବି (ବୀର+ବାହୁ)—୧ । ଶୂରଶ୍ରେଷ୍ଠ; ବୀରଶ୍ରେଷ୍ଠ—Birabāhu 1. A prominent warrior. ୨ । ରାବଣର ପୁତ୍ର—2. Son of Rābaṇa. ୩ । ବିଷ୍ଣୁ—3. Bishṇu.

ବୀରବିକ୍ରମ ଦେବ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଖଡ଼ିଆଳର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜା—Birabikrama deba Name of a late Raja of Kharial who was an Oriya author. [ଦ୍ର—'ପ୍ରେମଲତା' ନାଟକ ଏହାଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତ—ଡାରଣୀ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ । ଏ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ କେତେ-

ସ୍ଥିତବ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ, ଚଉତିଶା ଓ ସଙ୍ଗୀତ ରଚନା କରିଥିଲେ ।]

ବୀର ବିପ୍ଲାବକ—ସ. ବି—ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶୂଦ୍ରଠାରୁ ଧନ ଗ୍ରହଣ କରି
Bira biplābaka ହୋମ କରେ (ହି. ଶ.)—A Brāhmaṇa who performs homa by accepting money from a Śūdra.

ବୀରବୋହୂ—ଦେ ବି (ସ. ବୀର+ବଧୂ)—ଖାଧବସର ବୋଲୁ ପୋକ
Birabohū The velvet insect.
बीरबउटी बीरबहुटी (ବୀରବୋହୂଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀରବ୍ରତ—ସ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବୀର+ବ୍ରତ)—୧ । ଯେ ବୀରତା
Birabrata ସହକାରେ ଆପଣା ସଙ୍କଳ୍ପ ପାଳନ କରେ (ହି.ଶ) I. A person who carries out his resolve heroically. ୨ । ବଳିଷ୍ଠବାନ୍ ଓ ଆସ୍ତିକବାନ୍ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ (ହି. ଶ.)—2. A sturdy and orthodox Brahmachāri.

ବୀରଭଦ୍ର—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୀର+ଭଦ୍ର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—୧ । ବୀରଶ୍ରେଷ୍ଠ;
Birabhadra ମହାବୀର—1. A preeminent hero. ୨ । ରୁଦ୍ରବିଶେଷ—2. Name of a Rudra Deity. ୩ । ଶିବାନୁଚରବିଶେଷ—3. Name of an attendant of Śiba. (ଉ—ରୁଦ୍ରର ସେ ଜଟାର ମଧ୍ୟ, ପୁରୁଷେ ଜାତ ବୀରଭଦ୍ର—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ) । [ଦ୍ର—ଦକ୍ଷଯଜ୍ଞ ବିନାଶ କରିବା ସମୟରେ ମହାଦେବ ଏହି ବୀରଙ୍କୁ ନିଜ ଜଟାରୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ ।] ୪ । ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞର ଅଶ୍ୱ—4. A horse dedicated as a victim for a horse-sacrifice.
वीरभद्र बीरभद्र ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—1. A name given to males. ୨ । ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ସହଚର ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଦେବଙ୍କ ପୁତ୍ର—2. Name of the son of Nityānanda, the companion of Sri Chaitanya Deba.

ବୀରଭା—ଦେ. ବି. (ସ. ବୀର+ଭାବ)—ବୀରତ୍ୱ—
Birabhā (ଉ—ବୀରଭା ନୃତ୍ୟ କମ୍ପୁ ଭୁ ପ୍ରସବ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବୀରଭୁକ୍ତି—ସ. ବି—ଅଧୁନାର ବୀରଭୂମର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ (ହି. ଶ)—
Bira bhukti The ancient name of Birbhum.

ବୀରଭୂମ(ମି)—ଦେ. ବି (ନାମ) (ସ. ବୀରଭୁକ୍ତି)—ବଙ୍ଗ ଦେଶର
Birabhūma(mi) ପଶ୍ଚିମ ସୀମାରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲାର
वीरभूम ନାମ—Birbhum; name of a western
वीरभूम (ବୀରଭୂଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) district of Bengal.

ବୀରମଣି—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ବୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠ—
Bira maṇi 1. A prominent hero. ୨ । (ନାମ) ଦେବପୁରର ଏକ ରାଜା, ଯାହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ରୁକ୍ମାଙ୍ଗଦ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଯଜ୍ଞ ଘୋଡ଼ାକୁ ବାନ୍ଧି ଥିଲେ ଓ ମହାଦେବଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରିଥିଲେ ଓ ଯାହାଙ୍କଠାରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଶେଷରେ ଯଜ୍ଞଘୋଡ଼ାକୁ ଛଡ଼ାଇ ଆଣିଥିଲେ—1. Name of a king of Debapura; a cotemporary of Rāmachandra.

ବୀରମର୍ଦ୍ଦଳ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ)—ଯୁଦ୍ଧ ମର୍ଦ୍ଦଳ; ଯୁଦ୍ଧ ଢକ୍କା (ହି.ଶ)-
Bira marddaḷa War drum.
(ବୀର ମାଦଳ—ଦେଶଜରୂପ)

ବୀର ମାଟି—ଦେ. ବି· (ସ· ବୀର+ମୃତ୍ତିକା)—୧ । ବୀରମାନେ ଯୁଦ୍ଧ
Bira māṭi ପୂର୍ବରୁ ବା ମଲ୍ଲ କ୍ରୀଡ଼ା ପୂର୍ବରୁ ଦେହରେ ଯେଉଁ
वीरमाटि ରଙ୍ଗଥିବା ମାଟି ବୋଳି ହେଉଥିଲେ—1. A kind of
वीरमिट्टी coloured earth with which warriors and athletes used to besmear their bodies before fighting or wrestling. ୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଯେଉଁ ସ୍ଥାନର ମୃତ୍ତିକାର ଏପରି ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଅଛି ଯେ ସେ ସ୍ଥାନରେ ପାଦ ଦେବା ମାତ୍ରେ ଲୋକର ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ବୀରତ୍ୱ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ (ଯଥା—କଟକ ସହ ବୀରମାଟି)—2. A place said to possess the potency of infusing hero.sm in a person who sets foot on it (ironical).

ବୀର ମାତା—ସ. ବି ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବୀର+ମାତୃ)—ବୀର ପୁତ୍ରର ମାତା
Bira mātā ବା ମାଆ; ବୀର ପୁତ୍ର ପ୍ରସବିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ— A mother of heroes.
(ବୀରପୁତ୍ର ଧାତ୍ରୀ, ବୀର ପ୍ରସବିନୀ, ବୀର ପ୍ରସୂ, ବୀରବତୀ, ବୀରସୂ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀର ମାର୍ଗ—ସ. ବି· (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୀର+ମାର୍ଗ)—
Bira mārga ସ୍ୱର୍ଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Heaven.
(ବୀରପଥ, ବୀର ଲୋକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀର ରଜଃ—ସ. ବି—ସିନ୍ଦୂର (ହି. ଶ)—
Bira rajaḥ Vermilion.

ବୀର ରସ—ସ. ବି.—(ବୀର+ରସ)—କାବ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରର ୯ ଗୋଟି ରସ
Bira rasa ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ରସ—The heroic sentiment in literature. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବିଷୟର ଶ୍ରବଣ, ପାଠ ବା ଦର୍ଶନଦ୍ୱାରା ହୃଦୟରେ ବୀରୋଚିତ ଉତ୍ସାହ ଜାତ ହୁଏ, ତାହାର ରସ ବୀର ରସ ।]

ବୀର ରାମଚନ୍ଦ୍ରପୁର—ଦେ. ବି.—(ବୀର+ରାମଚନ୍ଦ୍ର+ପୁର)—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା
Bira rāmachandra pura ସତ୍ୟବାଦୀ ଅଞ୍ଚଳର ଗୋଟିଏ ବଡ଼
(ବୀର ରାମଚନ୍ଦ୍ରପୁର—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନ—Name of a big Brāhmaṇa village near Sakhigopal in the Puri district. [ଦ୍ର—ଉତ୍କଳର ଜଣେକ ସ୍ୱାଧୀନ ନରପତି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବା ବୀର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏ ଶାସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ ଏ ଶାସନର ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ।]

ବୀର ବାହୁ—ସ. ବି—(ବୀର+ବାହୁ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଏ ପୃଥିବୀକୁ ୭ ବାର
Bira bāhu କ୍ଷତ୍ରିୟ ବା ଜଗୀର କର ଥିବାରୁ)—୧ । କ୍ଷତ୍ରିୟ

ବୀରମାନଙ୍କର ବିନାଶକ—The destroyer of the Kshatriya heroes. [ଉ—ବୀର ସ୍ରକ୍ତ ଭୃଗୁପତି ତ୍ରାସ ଦେବା ପାଇଁ, ବାସ କଲ୍ପ ଗିରି ଭୃଗୁ ତମକନ୍ତେ ରହି । ଉଛ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ପରଶୁରାମ—2. An epithet of Paraśurāma.

ବୀର ଲାଗିବା—ଦେ. କ—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ କଲରେ
Bīra lāgibā କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ଠାରେ ବା ଗୃହରେ ଦୁଷ୍ଟ ଭୂତ ଭୂତ ଲାଗି ଅବସ୍ଥା ହେବା—The possession of a house or person by a malignant spirit by the employment of charms.

ବୀରଶୟ୍ୟ—ସଂ ବି.—(ବୀର+ଶୀ ଧାତୁ+ଅଧି. ଅ; ବୀରର ଶଯ୍ୟା)
Bīraśaya ଯୁଦ୍ଧରେ ମୃତ୍ୟୁ—Death while fighting.

ବୀର ଶୟନ—ସଂ ବି.—୧ । (୭ମୀ ତତ୍ ବୀର+ଶୟନ)—ଯୁଦ୍ଧରେ
Bīra śayana ମୃତ୍ୟୁ—Death while fighting. [ଉ—(ବୀରଶଯ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୀର ଶୟନେ ଭୁ ଅନନ୍ତେ, ଶୋଇରୁ କୁରୁବର ମଧ୍ୟେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)—ରଣଭୂମି—Battlefield.

ବୀର ଶାକ—ସଂ. ବି.—ଧଳା ବଥୁଆ ଶାଗ (ହୃ. ଷ.)—
Bīra śāka Chenopodum Album.

ବୀର ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ—ସଂ. ବି (ଉପମିତ କର୍ମଧାରୟ ବା ୭ମୀ ତତ୍; ବୀର+
Bīra śārddula ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ)—୧ । ବୀରଶ୍ରେଷ୍ଠ—1. A pre-eminent hero. [ଉ—ବୀରଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ଲେଖକନେ ଭଜେ ସୈନ୍ୟ ମୃଗ । ଉଛ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ପରାକ୍ରମୀ ବ୍ୟାଘ୍ର—2. A naughty tiger.

ବୀରଶିଖ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୀର+ଶିଖର)—ବୀରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
Biraśikha ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଶ୍ରେଷ୍ଠବୀର—A pre-eminent hero. [ଉ—ବରୁଣଙ୍କ ସମ୍ପର୍କୀ ଦେବଦତ୍ତ ଶଙ୍ଖ, ସେ ସର୍ବେବରେ ମଧ୍ୟ ଅଛ ବୀରଶିଖ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।]

ବୀରଶୂନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (୫ମୀ ତତ୍; ବୀର+ଶୂନ୍ୟ)—ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ
Bīraśūnya ବୀରମାନଙ୍କ ଲୋପ ହୋଇ ଅଛ—(a place) Shorn of all its heroes.

ବୀର ସର୍ବସ୍ୱ—ସଂ. ବି (ବୀର+ସର୍ବସ୍ୱ)—ସଂସ୍କୃତ ସ୍ମୃତିଗ୍ରନ୍ଥ ବିଶେଷ—
Bīra sarbaswa Tetle of a Sanscrit code of Law [ଦ୍ର—ଗୋବିନ୍ଦ ସାମନ୍ତରାୟ ନାମକ ଜନୈକ ଉତ୍କଳୀୟ ୩୦୦ ବର୍ଷ ତଳେ ଉକ୍ତ ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରଥିଲେ । ଏଥିରେ ବ୍ୟୂହ ରଚନା ଓ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାରର ବିଧିବିଧାନ ବିଶଦଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛ । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ନାଗଗ୍ରାମରେ ସୋନପୁର ମହାରାଜ ସର୍ • ବୀରମିତ୍ରୋଦୟ ସିଂହଦେବ ମୁଦ୍ରିତ କରାଇ ଅଛନ୍ତି ।]

ବୀର ସାଧନ(ନା)—ସଂ ବି [ବୀର+ସାଧନ(ନା)]—'ବୀର' ନାମକ
Bīra sādhana(nā) ଉପ୍ରାଚକାରୀ ଭୂତକୁ ବଶୀଭୂତ କରବା ଓ ପ୍ରେରଣ ଦ୍ୱାରରେ ତାକୁ ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇ, ଅନ୍ୟର ଅନିଷ୍ଟ ଘଟାଇବା ନିମନ୍ତେ କରାଯିବା ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧନ ବିଶେଷ—A tantric ritual for keeping a maligrant spirit under one's control and making it possess people and places.

ବୀର ସିଂହ—ସଂ ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ବୀର+ସିଂହ)—ବୀରଶ୍ରେଷ୍ଠ—
Bīra simha A pre-eminent hero. [ଉ—ବୀରସିଂହ ଅରଣ୍ୟେ ବଳସ । ଉଛ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବୀରସୂ—ସଂ. ବି (ବୀର+ସୂ ଧାତୁ=ପ୍ରସବ କରବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Bīrasū ବୀରମାତା—The mother of heroes. [ଉ—ବୀରସୂ ସନ୍ନିଧେ ହେଉ ବଧୂ ଅନ୍ତେକରେ । ଉଛ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବୀର ସେନ—ସଂ. ବି (ବୀର+ସେନ)—୧ । ନଳରାଜାଙ୍କ ପିତା—
Bīra sena 1. Name of the father of king Naḷa. ୨ । ଆରୁକ; ଅଲୁବୋଖାରା ନାମକ କାବୁଲୀ ଫଳ ଓ ବୃକ୍ଷ —2. Prunus Communis (tree and plum); prune (fruit).

ବୀରସ୍ଥ—ସଂ. ବି—ଯଜ୍ଞରେ ବଳି ଦିଆଯିବା ପଶୁ (ହୃ. ଶ)—
Bīrastha An animal sacrificed at an animal sacrifice.

ବୀର ସ୍ଥାନ—ସଂ, ବି (୭ମୀ ତତ୍; ବୀର=ସ୍ଥାନ)—୧ । ବୀରାସନ
Bīra sthāna ହୃ. ଶ (ଦେଖ)—1. Bīrāsana (See) ୨ । ସ୍ୱର୍ଗ (ହୃ. ଶ.)—2. Heaven.

ବୀରହା—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବୀର=ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି+ହନ୍ ଧାତୁ=ନାଶକରବା+
Birahā କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ବୀରହନ୍ ଶବ୍ଦ)—୧ । ନଷ୍ଟାଗ୍ନି ବ୍ରାହ୍ମଣ; ପ୍ରମାଦ ବା କାରଣାନ୍ତର ବଶତଃ ଯେଉଁ ସାଗ୍ନିକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଗୃହରୁ ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି ଲୋପ ପାଇଅଛ—1. A Brāhmaṇa in whose house the sacrificial fire has been extinguished through negligence. ୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନାମ—2. A name of Bishṇu
ସଂ. ବିଣ—୧ । ବୀରନାଶକ—1. Destructive of heroes. ୨ । ମହାବୀର—2. Valiant.

ବୀରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବୀର ଧାତୁ=ଶୌର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Birā ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପତିପୁତ୍ରବତୀ ନାରୀ—1. A woman (ଅବୀରା—ବିପରୀତ) having her husband living & blessed with a son or sons. ୨ । (ଭୁଲ. ଇଂ. ବୀୟର) ମଦିରା—2. Wine. ୩ । ମୁରା ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ; ମୁରାମାଂସୀ—3. A medicinal scent. ୪ । କ୍ଷୀରକାଙ୍କୋଲ (ଦେଖ)—4. Kshirakāṅkolā (See) ୫ । ଅମଳକୀ—5. Embelic myrobalan. ୬ । ରମ୍ଭା; କଦଳୀ—6. Plantain. ୭ । କଦାଲୁ; ଭୂଇଁକଖାରୁ—7. A kind of yam. ୮ । ମହୁରା; ଅତିବିଷା—8. Aconite. ୯ । ଶିଂଶପା; ଶିଶୁଗଛ—9. Dalbergia Sissu. ୧୦ । ଏଲବାଲୁକ (ହୃ. ଶ) (ଦେଖ)—10. Eḷabāḷuka (See) ୧୧ ।

ଶତାବରୀ (ଉ. ଶ)—11. Asparagus Racemosa. ୧୨ । ବ୍ରାହ୍ମୀ ଶାକ (ଉ. ଶ)—12. Brāhmī (See) ୧୩ । ଗମ୍ଭାରୀ ଗଛ (ଉ. ଶ) (ଦେଖ) 13. Gambhārī (See) ୧୪ । ପୃଶ୍ନିପର୍ଣ୍ଣୀ (ଉ. ଶ)—14. Pṛuśniparṇṇī (See) ୧୫ । କଟୁରୋହିଣୀ; କଟୁକା (ଉ. ଶ)—15. Black hellebore. ୧୬ । ଜଟାମାଂସୀ (ଉ. ଶ)—16. Indian spikenard. ୧୭ । ଭୂଇଁ ଅଁଳା (ଉ. ଶ)—17. Phyllanthus Niruro (plant). ୧୮ । ଘିକୁଆଁରି (ଉ. ଶ)—18. Indian Aloes. ଦେ. ବି—୧ । ବିରା (ଦେଖ)—1. Birā (See) [ଉ—ଅନ୍ତିମ କାଳରେ ମାଳୀମର ଫିଙ୍ଗି ଏକତ୍ର କରଣ 'ବୀରା' ଗ୍ରହଣ—ନନ୍ଦକିଶୋର. କୃଷ୍ଣକୁମାରୀ ।] ୨ । ବୀର; ବଳିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି; ବଳବାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Hero; a mighty person. [ଉ—ମାର ମଣିମାନଙ୍କୁ ଭୁଲିଣିବା ବୀରା । ନିଜ ରଥେ ବସିଲେ ପୁଟେ ମାର ତରା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।] ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି (ସଂ. ବ୍ରଣ)—ବ୍ରଣ; ବଥ—Boil.

ବୀରାଙ୍ଗନା—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା; ବୀର+ଅଙ୍ଗନା)—୧ । ବୀରନାରୀ; Bīranganā ଶୌର୍ଯ୍ୟବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. A heroic woman; amazon. ୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ବୀରର ସ୍ତ୍ରୀ—2. The wife of a hero. ଦେ. ବି—ବଙ୍ଗୀୟ କବି ମାଇକେଲ୍ ମଧୁସୂଦନ ଦତ୍ତଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା କାବ୍ୟର ଉପାଧି—Title of a poem by the late Michael Madhusūdana Dutta of Bengal.

ବୀରାଚାର—ସଂ. ବି—(ବୀର+ଆଚାର)—୧ । ବୀର ଜନୋଚିତ Bīrāchāra ଆଚରଣ—1. Conduct befitting a hero. (ବୀରାଚାରୀ—ବିଣ. ପୁଂ) ୨ । ତାନ୍ତ୍ରିକ କ୍ରିୟାବିଶେଷ—2. A class of Tantric rites. [ଦ୍ର—ଏହା ଏକପ୍ରକାର ତାନ୍ତ୍ରିକ ବାମମାର୍ଗ ବା ଶକ୍ତି ଉପାସନା । ଏଥିରେ ସାଧକମାନେ ଦେବତାଙ୍କୁ ବୀର ଭାବରେ ଉପାସନା କରନ୍ତି; ଏମାନେ ମଦ୍ୟକୁ ଶକ୍ତି ଓ ମାଂସକୁ ଶିବରୂପେ ଓ ଏ ଦୁଇ ବସ୍ତୁର ଭକ୍ତଙ୍କୁ ଭୈରବରୂପେ ମାନନ୍ତି । ଏ ସାଧକମାନେ 'ଚକ୍ର' (ତନ୍ତ୍ରପୂଜାପୀଠ) ରେ ବସି ପୂଜା କରନ୍ତି ଓ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ କାଳୀରୂପେ ବରଣ କରି ତାଙ୍କୁ ମଦ୍ୟ ଓ ମାଂସ ଅର୍ପଣ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଶବ ଉପରେ ବସି ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧନ କରନ୍ତି—ଉ. ଶ. ।]

ବୀରାଧିବୀର—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବୀର+ଅଧିବୀର=ଶ୍ରେଷ୍ଠବୀର)—Bīrādhibīra ବୀରଶ୍ରେଷ୍ଠ—A great hero. (ଉ—ବୀରାଧିବୀର କେତେଦୂର ଭଲେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ) वीरवर वीराग्रणी

ବୀରାଧିବୀରବର—ଦେ. ବି—(ବୀର+ଅଧିବୀର+ବର)—ମହାବୀର—Bīrādhibīrabara 1. A great hero. ୨ । ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଶା ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧି ବିଶେଷ—2. One of the titles of the ancient kings of Orissa. वीरवर वीराग्रणी

ବୀରାମ୍ଳ—ସଂ. ବି—ଅମ୍ଳବେତସ (ଦେଖ)—Amlabetasa (See). Bīrāmla (ବୀର ବେତସ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀରାସନ—ସଂ. ବି—(ବୀର+ଆସନ)—୧ । ଉପବେଶନ ବିଶେଷ; ଏକ Bīrāsana ଜାନୁ ଭୂମିରେ ପକାଇ ଆଉ ଏକ ଜାନୁକୁ ଟେରକରି ବସିବା—1. A posture in sitting by laying one thigh and the sole of the other leg on the ground. ୨ । ଯୋଗ ସାଧନର ଆସନବିଶେଷ; ଦକ୍ଷିଣପାଦକୁ ବାମ ଜଙ୍ଘ ଉପରେ ଓ ବାମ ପାଦକୁ ଦକ୍ଷିଣ ଜଙ୍ଘ ଉପରେ ପକାଇ ଟେକାମାଉଲି ପକାଇ ବସିବା; ପଦ୍ମାସନ—2. A posture in joga exercise which consists of sitting cross-legged.

ବୀରାହି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବୀରାଗ୍ରବର)—୧ । ମହାବୀର ବ୍ୟକ୍ତି—1. A Bīrāhi preeminent hero. (ଉ—ତେଣେ ନାଶ ହୋଇବ ସେ ଦଇତ ବୀରାହି । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଆଦ୍ୟ ।) ୨ । ବୀରର ଉପାଧି—2. The title of a hero. वीरवर वीराग्रणी

ବୀରିଜ—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବୀର୍ଯ୍ୟ; ବୀଜ)—ଶୁକ୍ର—Semen. Birija बीज बीज

ବୀରୁ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବୀରୁଧ୍)—ଲତା—Creeper. (ଉ—ବାଣଧନୁ Biru ଦୁହେ ଧରି ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ବୀରୁ ଅନ୍ତରୁ ବାହାରି ଏ ରବ ଶ୍ରବଣ । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବୀରୁଧ୍(ଧ, ଧା)—ସଂ. ବି—(ବି+ରୁଧ୍ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+ Bīrudh(dha,dhā) କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍;+ଅ; + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ବିସ୍ତୃତବଲ୍ଲୀ—1. A spreading creeper. ୨ । ଗୁଳ୍ମ; ଲତା-2. A creeper. ୩ । ଓଷଧି (ଉ.ଶ.)—3. An annual plant. ୪ । ବୃକ୍ଷ ଓ ଲତା ଆଦି (ଉ.ଶ)—4. Plants, creepers and trees.

ବୀରେଶ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୀର+ଈଶ)—୧ । ବୀରଶ୍ରେଷ୍ଠ; Bīreśa ମହାବୀର—1. A great hero. ୨ । ବୀରଭଦ୍ର; (ବୀରେଶ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ) ମହାଦେବଙ୍କ ଅନୁଚର—2. Bīrabhadra; an attendant of Sibā. ୩ । ଶିବ (ଉ. ଶ)—3. Śiba. ଦେ. ବି. ପୁଂ--ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name givin to males.

ବୀର୍ଡାଲି—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବ୍ରୀହି+ଡାଲି)—ବିରି ରଗଡ଼ା ହୋଇ Birdāli ଯେପରି ଛଡ଼ାଯାଇ ରନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଡାଲି—কড়ায়ের ডাল Curry consisting of boiled split pulse of Brihi. उरदकी दाल

ବୀର୍ଯ୍ୟ—ସଂ ବି (ବୀର+ଭାବାର୍ଥେ ଯ)—୧ । ବୀରତ୍ୱ; ଶୌର୍ଯ୍ୟ—Bīrjya 1. Heroism; valour. ୨ । ତେଜଃ; ପ୍ରତାପ—2. Glory; vigour. ୩ । ଶୁକ୍ର; ରେତଃ—3. Semen virile. [ଦ୍ର—ଏହା ଶରୀରସ୍ଥ ସପ୍ତଧାତୁର ଏକତମ । ଅନ୍ୟ ସବୁ ଧାତୁର ଶେଷରେ ଏହା

ଶରୀରରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଏହାର ନାମ ଚରମଧାତୁ; ଏତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଶରୀରରେ ବଳ ଓ କାନ୍ତି ଉତ୍ପନ୍ନ ହେ । ଏହା ସ୍ତ୍ରୀ-ସଙ୍ଗମ ସମୟରେ ବା ରୋଗଯୋଗୁଁ ମୂତ୍ରେନ୍ଦ୍ରିୟ ବାଟେ ନିର୍ଗତ ହୁଏ । ଏହା ଧାରଣ କଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଏହା ପାତନ ନ କଲେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ରକ୍ଷା ହୁଏ ଓ ମନୁଷ୍ୟ ତପସ୍ୱୀ ହୁଏ; ଏଥିର ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଶୁକ୍ର, ରେତଃ, ତେଜଃ, ବୀଜ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—ହି. ଶ.] ୪ । କ୍ଷମତା—4. Power; might. ୫ । ଶକ୍ତି; ସାମର୍ଥ୍ୟ—5. Ability; strength. ୬ । ସାର—6. Essence. ୭ । ବୀଜ; ମଞ୍ଜି—7. Seed. ୮ । ମୂଳକାରଣ—8. Origin; prime cause.

ବୀର୍ଯ୍ୟକର—ସଂ. ବି (ଉପପଦ ତତ୍; ବୀର୍ଯ୍ୟ+କର)—୧ । ବଳକାରକ
Birjyakara —1. Producing or giving strength.
(ବୀର୍ଯ୍ୟଜନକ, ବୀର୍ଯ୍ୟକୃତ୍; ବୀର୍ଯ୍ୟପ୍ରଦ, ବୀର୍ଯ୍ୟପ୍ରସୂ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୀର୍ଯ୍ୟକୃତ—ସଂ. ବଣ—ବଳବାନ୍ (ହି. ଶ)—
Birjyakruta Strong.

ବୀର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୀର୍ଯ୍ୟ+କ୍ଷୟ)—୧ । ବଳକ୍ଷୟ—
Birjya kshaya 1. Loss of strength. ୨ । ଶୁକ୍ରକ୍ଷୟ
(ବୀର୍ଯ୍ୟନାଶ, ବୀର୍ଯ୍ୟହାନି—ଅନ୍ୟରୂପ) —2. Loss of semen.

ବୀର୍ଯ୍ୟଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବୀର୍ଯ୍ୟ+ଜନଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ) ପୁତ୍ର(ହି.ଶ)—
Birjyaja (ବୀର୍ଯ୍ୟଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) Son.

ବୀର୍ଯ୍ୟ ପାତ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୀର୍ଯ୍ୟ+ପାତ)—ଶୁକ୍ରପାତ—
Birjya pāta The discharge or loss of semen.

ବୀର୍ଯ୍ୟବତ୍ତା(ତ୍ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି (ବୀର୍ଯ୍ୟବତ୍+ଭାବାର୍ଥେ ତା)—୧ । ବୀରତ୍ୱ—
Birjyabattā(ttwa) 1. Heroism. ୨ । ବଳବତ୍ତା—2. Mightiness; potency.

ବୀର୍ଯ୍ୟ ବର୍ଦ୍ଧକ—ସଂ. ବଣ (ଉପପଦ ତତ୍; ବୀର୍ଯ୍ୟ+ବର୍ଦ୍ଧକ)—୧ ।
Birja barddhaka ସାମର୍ଥ୍ୟର ବୃଦ୍ଧିକାରକ—1. Increasing one's strength. ୨ । ରତିଶକ୍ତିର ବୃଦ୍ଧିକାରକ ରସାୟନ; ବାଜୀକରଣ—2. Increasing potency.

ବୀର୍ଯ୍ୟ ବର୍ଦ୍ଧନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତେଜୋବୃଦ୍ଧି; ବଳବୃଦ୍ଧି—
Birjya barddhana Increase of strength.
ସଂ. ବଣ—ବୀର୍ଯ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ (ଦେଖ)—Birjya-barddhaka (See).

ବୀର୍ଯ୍ୟବାନ୍—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବୀର୍ଯ୍ୟ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ବତ୍; ୧ମା, ୧ବ)—
Birjyabān ୧ । ବଳବାନ୍—1. Strong; mighty. ୨ ।
(ବୀର୍ଯ୍ୟବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ମାଂସଳ; ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ (ହି. ଶ)—2. Stout.

ବୀର୍ଯ୍ୟ ବିହୀନ—ସଂ. ବଣ (୩ୟା ତତ୍; ବୀର୍ଯ୍ୟ+ବିହୀନ)—୧ ।
Birjya bihina ବଳହୀନ; ନିର୍ବୀର୍ଯ୍ୟ—1. Powerless. devoid of strength. ୨ । ପୁରୁଷତ୍ୱ ବିହୀନ—2. Impotent. ୩ । ଶୌର୍ଯ୍ୟହୀନ—3. Devoid of courage or valour.
ବୀର୍ଯ୍ୟହୀନ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବୀର୍ଯ୍ୟଶୂନ୍ୟ }

ବୀର୍ଯ୍ୟ ଯୁକ୍ତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍; ବୀର୍ଯ୍ୟ+ଯୁକ୍ତ)—ବଳବାନ୍—
Birjya jukta 1. Strong; mighty.
(ବୀର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ; ବୀର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତା, ବୀର୍ଯ୍ୟଶାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବୀର୍ଯ୍ୟ ଶୁଳ୍କ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ବା କୌଣସି ପୁରୁଷ
Birjya śulka ଅମୁକ ବଳସାଧ୍ୟ କର୍ମ ସମ୍ପାଦନ କଲେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଅମୁକ ପୁରୁଷର ବା ସ୍ତ୍ରୀର ବିବାହ ହେବ ଏବମ୍ଭୂତ ପଣ ବା ପ୍ରତିଜ୍ଞା (ହି. ଶ)—A vow of marrying a person if he or she is able to achieve such or such an act of valour.

ବୀଶ—ସଂ. ବି (ବି=ପକ୍ଷୀ+ଈଶ)—ଗରୁଡ଼—
Bisa The mythological king of birds; Garurda.

ବୀଶ ପ୍ରଭୁ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୀଶ+ପ୍ରଭୁ)—ବିଷ୍ଣୁ; କୃଷ୍ଣ; ବିଷ୍ଣୁ—
Bisa prabhu Bishnu. [ଦ୍ର—ବୀଶ ପ୍ରଭୁ ପ୍ରେମବାଣିଜ୍ୟେ ବଶ । ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବୀହାର—ସଂ. ବି (ବି+ହୃ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା ଇତ୍ୟାଦି+ଅ)
Bihāra —ବିହାର (ଦେଖ)—Bihāra (See)

ବୁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହିନ୍ଦୀ ବୁ)—
Bu ମାତୃସ୍ତନ—Mother's breast. [ଦ୍ର—ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ତନକୁ ବୋ 'ଦୁଦ୍' କହନ୍ତି ।] ବୈଦେ. ବି (ଫା. ବୂ) ଗନ୍ଧ—
ବୂ Smell.

ବୁଅ(ଆ)ର—ବୈଦେ (ଇ. ବୋଅର) ବି—ବୁର୍; ଦକ୍ଷିଣ ଅଫ୍ରିକାରେ
Bua(ā)r ଉପନିବେଶ ସ୍ଥାପନ କରିଥିବା ଡେନ୍ମାର୍କର ଅଗତ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍
ବୁୟାର ଜାତିବିଶେଷ—The Boers. [ଦ୍ର—ଏମାନେ
बुअर ଇଂରେଜଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ କରି, ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂରେଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ ହୋଇ ସ୍ୱରାଜ୍ୟଶାସନ କ୍ଷମତା ପାଇ ଅଛନ୍ତି ।]

ବୁଅ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବପ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବେହୁଣ—1. The
Bua କାଢ଼ାନ puddling of paddy plants. ୨ ।
विहियाना; बराघान, बिया ବୁଣା ଧାନର ଗଛ ୪ ଅଙ୍ଗୁଳଠାରୁ
ବୋନା ଧାନ बुआ ୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ହେବାର ଅବସ୍ଥା—
(ବୁଅ—ଚାପସ୍ଥିତ) 2. The state of sown paddy plants when they are between 2 inches and 10 inches. ୩ । ବୁଣା ଯାଇ ଉଠିଥିବା ଧାନ ଫସଲ—3. Plants of sown (not transplanted) paddy. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଧାନଗଛ ରୋପିତ ହୋଇ ଥାଏ, ତାକୁ ରୁଆ କହନ୍ତି । ଏ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ କୃଷି ବଚନ ଅଛି । ଯଥା—ବୁଅ ଶୁଖିଲି ଥୋଇବୁ କାହିଁ ? ବୁଅ ଶୁଖିଲେ ପାଇବୁ ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ବୁଅ ଧାନ ବହୁତ ପାଣି ଲୋଡ଼େ; ରୁଆ ଧାନ ସେତେ ପାଣି ଲୋଡ଼େ ନାହିଁ ।] ୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଘରେ ମିଳିବା ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଭୋଜନ—4. (figurative) Sumptuous meal got at another person's house. ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଅ. (ପୁଂ)—୧ । ନିଜର ପିତାଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ A term of endearment to call one's father. ୨ । ସାନ ପିଲାଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ (ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଶବ୍ଦର ଏହି ପ୍ରୟୋଗ)—2. A term of endearing address to infants. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ବାପ;

ପିତା—1. Father. (ଯଥା—ବାବୁବ୍ ବୁଆ !)—୨ । ଟେକା; ବାଳକ—2. Boy. ୩ । ପୁଅ; ସନ୍ତାନ—3. Son. [ଦ୍ର—ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲିଆ ଜାତିପ୍ରୁ ଲୋକେ ଶିଶୁଙ୍କୁ ସ୍ନେହରେ 'ବୁଆ' ସମ୍ବୋଧନ କରନ୍ତି ଓ କେଉଁଠି କୁମ୍ଭାର ଜାତିପ୍ରୁ ଲୋକେ ବାପକୁ ବୁଆ ଡାକନ୍ତି ।] ପ୍ରାଦେ. (ବୌଦ) ବ—(ତୁଳ. ହି. ଏହି ଶବ୍ଦର ଏହି ପ୍ରୟୋଗ)—ପୁତ୍ର ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ସମ୍ବୋଧନ—A term of endearment addressed to one's son. ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର ଓ ଖଡ଼ିଅଞ୍ଚଳ) ବ.—ପିତା; ବାପ—Father.

ବୁଆ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଗୋରୁମାନେ) ବୁଆ ଧାନ ଚରି ଯିବା—Buā khāibā 1 (cattle) To graze on sown paddy plants when they are 2 to 10 inches high. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଘରେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଭୋଜନ କରିବା—2. To eat one's fill at another's table.
ଭୂରିଭୋଜନ କରা
বিয়া খানা
(ବୁଆ ଚରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୁଆ ଖିଆ—ଦେ. ବ—୧ । ଗୋରୁ ଗାଈମାନଙ୍କର ବୁଆଧାନ ଗଛକୁ ଚରିବା—1. The grazing of cattle on sown paddy plants when they are 2 to 10 inches high. [ଦ୍ର—ଖରିଦ ଧାନ ଗଛକୁ 'ବୁଆ' ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ବେଉଷିବା ପୂର୍ବରୁ ଗୋରୁଗାଈ ଖାଇଲେ ତାକୁ ଗଛ ହୃଷ୍ଟ ପୁଷ୍ଟ ହୋଇ ବଢ଼େ ।] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଘରେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଭୋଜନ ଲାଭ—2. (figurative) Sumptuous meal at another's house. ୩ । ଓପର ଭୋଜନ; ଅନ୍ୟର ଘରେ ଭୋଜି—3. Feast held at another person's house.
বিয়া খানা
[ଦ୍ର—ଧାନଗଛ ବୁଆ ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଗୋରୁଗାଈମାନଙ୍କୁ ଧାନ ଖାଇବାରେ ଅଟକ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଗୋରୁମାନେ କଅଁଳ ଧାନଗଛ ଖାଇ ମହା ଆନନ୍ଦରେ ଥାଆନ୍ତି । ଏଥି ସକାଶେ ଓପର ଭୋଜନ ଓ ଭୂରିଭୋଜନ ମିଳିଲେ ଲୋକେ କହନ୍ତି ତାକୁ "ବୁଆଖିଆ" ପଡ଼ୁଛି ।]

ବୁଆ ତଳି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ବୁଆଯିବା ଧାନ ଗଛର ତଳି—Buā tali Seedlings of paddy for transplantation.

ବୁଆ ଧାନ—ଦେ. ବ—ଧାନଗଛର 'ବୁଆ' ଅବସ୍ଥା—The sown Buā dhāna paddy plants when they are 2 to 10 inches high.
বোনা ধান বিয়া ধান
(ବୁଆ ଧାନ—ବପନ୍ତି)

ବୁଆଳି—ଦେ. ବ—୧ । ଧାନ କଟାଳି—1. Reaper of paddy. Buāli ୨ । ଶସ୍ୟାଗାରର ଗଞ୍ଜ—2. A place or warehouse where grains are stored up. ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ବର) ବ—ବଢ଼ିଥିବା ଧାନ ଗଛ—Grown up paddy plant.
বনিহারা

ବୁଆ ବି(ବେ)ଉ(ହୁ)ଡ଼ା—ଦେ.ବ—ଧାନଗଛ ସୁଖଶ୍ରେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ିଲେ, Buā bi(be)u(hu)rdā ଜଅରରେ ପାଣି ରଖି କର ହଳ ବୁଲାଇ କାଡ଼ାନ ତା ଉପରେ ମଇ ଦେବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—The process of puddling the paddy field when the plants are to 2 to 10 inches high.
বিহিয়ানা
[ବୁଆ ବେଉସଣ, ବେଉ(ହୁ)ଡ଼ା, ବେଉସଣ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବୁଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ତୁଳ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି Bui ପ୍ରୟୋଗ; ତୁଳ. ଇଂ. ବଏ=ପୁଂ. ବାଳକ)—୧ । ବାଳିକା; (ବୁଆ—ପୁଂ) ଟୋକୀ—1. Girl; lass. [ଦ୍ର—ସମ୍ବଲପୁରରେ ଟୋକାମାନଙ୍କୁ 'ବାବୁ' ଓ ଟୋକୀମାନଙ୍କୁ 'ବୁଇ' କହନ୍ତି । କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ଶୂଦ୍ର ଟୋକୀମାନଙ୍କୁ 'ବୁଇ' ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଟୋକୀମାନଙ୍କୁ 'ବୁନୀ' ବୋଲାଯାଏ । ସମ୍ବଲପୁରର ଜଣେ ଭୂତପୂର୍ବ ଇଂରାଜୀ କର୍ମଚାରୀ—'Colonel Bui'ଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ ବାଳିକାମାନଙ୍କର 'ବୁଇ' ନାମକରଣ ହୋଇ ଥିବାର ଜନ ପ୍ରବାଦ ଅଛି ।] ୨ । ଯୁବତୀ—2. A young woman; a youthful girl.

ବୁଇତ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ବର, ମେଦିନୀପୁର) (ସ. ବହିତ୍ର; ବୋଇତ Buita ସ୍ଥାନରେ ବୁଇତ ଉଚ୍ଚାରଣ; ତୁଳ. ବ. ବୁହିତ)—ଜାହାଜ—A ship.

ବୁଇତାଳି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର, ବାଲେଶ୍ବର) ବ—(ତୁଳ. ବ. ବୁହିତାଲି)—୧ । ବୋଇତଅଳି; ଜାହାଜଦ୍ୱାରା ବାଣିଜ୍ୟ Buitala (ବୁଇତଅଳି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜୀବୀ—1. A merchant carrying on trade by ship. ୨ । ବୋଇତକଖାରୁ—2. Red gourd. ୩ । ଜାହାଜର ମାଲିକ ବା ଅଧକ୍ଷ—3. The owner or the captain of a ship.

ବୁଇତାଳୁ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ବର) ବ—ବୋଇତକଖାରୁ—Buitalu Red gourd.
(ବୁଇତଅଳୁ; ବୁଇତକଖାରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୁଇଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବୌଦ.) ବ (ସ ବଲୀବର୍ଦ୍ଦ)—ବଳଦ—Buila Bullock.

ବୁଁଅଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ବର) ବ—ନାତିବୃହତ୍ ଅରଣ୍ୟ ବୃକ୍ଷ-Buãilu ବିଶେଷ—A kind of wild tree. [ଦ୍ର—ଏହାର (ବୁଁଅଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପତ୍ର ଛୋଟ ଛୋଟ ଓ ପଲାଶ ପତ୍ରପରି; ଫଳ ଡାଳକଡ଼ି ପରି ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା; ଫଳ ଗୋଲ ଗୋଲ ଅଙ୍ଗୁର ଭଳି; ଫଳ ପାଚିଲେ ହଳଦିଆ ବା ମାଟିଆ ରଙ୍ଗ ହୋଇଯାଏ ଓ ତହିଁ ଭିତରେ ଗୁନ୍ଦ ଅଠାଳିଆ ଅଠାଳିଆ ରସ ଓ ମଞ୍ଜି ଥାଏ । ପିଲାମାନେ ଏ ଫଳକୁ ଖାଆନ୍ତି । ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟ ବୁଁଅଲ କାଠକୁ ଜାଳ ଲୋକେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।] ପ୍ରାଦେ.—(ଚିଲିକା ଅଞ୍ଚଳ) ବ—ଲୁଣର ଗୋଲା—A warehouse for storing salt.

ବୁଁଖିଆ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ବର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବ. (ଫା. ବଖିୟା—ଏକ Buãkhiā ପ୍ରକାର ଦୃଢ଼ ଓ ଦୋହରା ସିଲାଇ)—ମୋଟା କପାସୂତାରେ ଛିଙ୍କିର ଭଳିଆ ବୁଣାଯାଇ ଥିବା ହାର—A necklace of braided cotton thread.
[ଦ୍ର—ଅନାର୍ଯ୍ୟଲୋକେ ଏହା ବେକରେ ପିନ୍ଧନ୍ତି ।]

ବୁକ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଶବ୍ଦ କରିବା—1. To sound; to make
Buk (root) a sound. ୨ । ଭୁକିବା—2. To bark. ବୈଦେ·
ବুক ଚ—୧ । (ଇଂ ବୁକ୍) ବହି; ପୁସ୍ତକ-Book. ୨ । ପୁସ୍ତକର
বুক্ক ଏକ ଖଣ୍ଡ—2. One volume of a work. ୩ । (ଇଂ.
ବକ୍‌ରମ୍) ଏକପ୍ରକାର ଖୁବ୍ ପତଳା ଓ ଟାଣ ଅଂଶ ସୂତାଲୁଗା—
Buckram.

ବୁକନି—ଦେ. ବି—ବୁକୁନି (ଦେଖ)—
Buk-ni Bukuni (See).

ବୁକ୍‌ପୋଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଡାକଘର ଖୋଲା ଧୂଳନାରେ ବା
Buk-posht ପାର୍ସେଲରେ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ପୁସ୍ତକାଦି ଡାକରେ
বুকপোষ্ট बुकपोष्ट ପଠାଯିବା ଖର୍ଚ୍ଚ—Bookpost.

ବୁକ୍‌ଷ୍ଟଲ୍—ବୈଦେ (ଇଂ. ବୁକ୍‌ଷ୍ଟଲ୍) ବି—ବହି ବା ପୁସ୍ତକର ଛୋଟ ବା
Buk-shtal ଅସ୍ଥାୟୀ ଦୋକାନ—Book stall.
বুকষ্টাল बुक स्टल

ବୁକ୍‌ସପ—ବୈଦେ. (ଇଂ. ବୁକ୍ ଷପ୍) ବି—ବହିର ସ୍ଥାୟୀ ଦୋକାନ—
Buk-sap বুক্‌সপ बुकसप Book shop.

ବୁକ୍‌ସେଲ୍ଫ—ବୈଦେ. (ଇଂ, ବୁକ୍‌ସେଲ୍ଫ) ବି—ବହି ରଖିବାର ଥାକ—
Buk-selph ଯୁକ୍ତ ଖୋଲା ଆଲମାରି—Book shelf.
বুক্‌সেলফ बुकसेलफ

ବୁକ୍‌ସେଲ(ଲା)ର୍—ବୈଦେ. (ଇଂ. ବୁକ୍ ସେଲର) ବି—ପୁସ୍ତକବିକ୍ରେତା;
Buk sela(lā)r ବହି ଦୋକାନ—Book seller; the
বুকসেলার बुकसेलर keeper of a book-shop.

ବୁକ(କ୍କ)—ଦେ. ବି—(ଚୁମ୍ବନବେଳେ ଓଷ୍ଠର ଧ୍ୱନିର ଅନୁକରଣ
Buka(kka) ଅନୁକରଣ ଜନିତ ଶବ୍ଦ; ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ ।
চুম चूमा ଚୋକ; ଚୁମ୍ବନ—Kissing; kiss. (ଉ—ଅଣ୍ଟିଷିଲ
ଭାଇର ମୁହଁରେ ବୁକ । ଭଗ ।) ୨ । (ସଂ. ବକ୍ଷଃ; ବୁକ୍କମ୍)
বুক ଛାତି; ହୃଦୟ; ବକ୍ଷସ୍ଥଳ—Breast. ୩ । ସାହସ—
छाती 3. Courage. ୪ । ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତନ—4. Female breast.

ବୁକ(କ୍କ) ଦେ(ନେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁମ୍ବନ ଦେବା—To kiss.
Buka(kka) de(ne)bā চুম খাওয়া चूमदेना

ବୁକ(କୁ) ପଟ(ଟା)-ଦେ· ବି (ସଂ. ବୁକ୍କ+ପଟ)—ଛାତି; ବକ୍ଷସ୍ଥଳ—
Buka(ku) pata(tā) বুকের পাটা The breast.

ବୁକା(କ୍କା)—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ସଂ. ବୁକ୍କ=ଛେଳି; ଭୁଲ୍;
Bukā(kkā) ବଂ. ବୋକା ପାଁଠା)—ବୋକା; ବଳ ଦିଆଯିବା
ମେଣ୍ଢା ବା ଛେଳି—A goat or sheep sacrificed
to a Goddess.

ବୁକା(କ୍କା,କେ,କ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛାତିଦ୍ୱାରା ଠେଲିବା—
Bukā(kkā,ke,kke)ibā 1. To push with one's
छातीसे धक्कादेना breast. ୨ । କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟକୁ ବେଦମ
বুক পাতা କରିବା—2. To cause one to be tired.
छातीतक आना (ଯଥା—ଏ ବୋଝ ମତେ ବୁକେଇଲାଣି)
୩ । (ଜଳ) ମନୁଷ୍ୟର ଛାତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେବା—
3. (water) To reach one's breast.
୪ । ଅଧିକ ଭୋଜନ କରିବା ପରେ (ଖାଦ୍ୟ) ଛାତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଉଠିଲା ପରି ଜଣାଯିବା—4. (food) To seem
to rise to one's breast (after an overfull
meal). ୫ । କୌଣସି ଆଘାତକୁ ବା ଧକ୍କାକୁ ବା ଲହରୀକୁ
ଛାତିଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭାଳିବା—5 To breast a rushing
wave or push. ୬ । ଆଗାମୀ ଆଘାତକୁ ସହିବାପାଇଁ
ଛାତିକୁ ପଡାଇବା—6. To keep oneself prepared
by protruding one's breast for any coming
বুকভাঁগা blow. ୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଳାଇବା; ନିଜର ଶକ୍ତିର ବା
ସହନଶୀଳତାର ଅଧିକକୁ ହେବା—7. (figurative)
To exceed the limit of one's power or
endurance.

ବୁକିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. (ଇଂ. ବୁକିଙ୍ଗ୍) ବି—ରେଲଗାଡ଼ିରେ ବା ଜାହାଜରେ
Buking ମନୁଷ୍ୟ ବା ଜିନିଷ ଯିବା ପାଇଁ ଟିକଟ ନିଆଯିବା—
বুকিঙ্গ্ Booking of tickets for a railway or
बुकिङ्ग् steamer journey.
[ବୁକନ(ନି)—ଗ୍ରାମ୍ୟ ରୂପ]

ବୁକିଙ୍ଗ ଅ(ଆ)ପି(ଫି)ସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବୁକିଙ୍ଗ୍ ଅଫିସ୍)—ଟିକଟ
Buking a(ā)pi(phi)s ଘର; ଯେଉଁଠାରେ ରେଳ ବା
বুকিঙ্গ্ অফিস ଜାହାଜ ପାଇଁ ଟିକଟ ଦିଆଯାଏ—Booking
बुकिङ्ग् अफिस office of a railway or steamer.
[ବୁକନ(ନି)ଅପୁସି—ଗ୍ରାମ୍ୟ ରୂପ]

ବୁକିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲ(କ୍ଲା)ର୍କ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବୁକିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲର୍କ)—ରେଲଗାଡ଼ିରେ
Buking kla(klā)rk ବା ଜାହାଜରେ ବସିବା ଲୋକ ବା
বুকিঙ্গ্ ক্লার্ক ବୋଝାଇ ମାଲ ପାଇଁ ମାସୁଲ ନେଇ ଟିକଟ ଦେବା
बुकिङ्ग क्लर्क କର୍ମଚାରୀ—Booking clerk.
(ବୁକିଙ୍ଗ୍ କିଲାରକ୍—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ; ବୁକିଙ୍ଗ କିରାନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୁକୁ(କ, କ୍କ, କ୍କୁ)—ଦେ. ଚ. (ସଂ. ବକ୍ଷ, ବୁକ୍କ)—୧ । ହୃଦୟର
Buku(ka, kka, kku) ବହିର୍ଭାଗ; ଛାତି ବକ୍ଷସ୍ଥଳ—1.
বুক, বুকু Breast. (ଉ—ବୁକୁର ଶାଢ଼ୀର ଭଙ୍ଗି ଦେଉଛନ୍ତି,
छाती ମୁଁ କରଉଛି ଅଚ୍ଛାଦନ କେତେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ) ୨ ।
ହୃଦୟ; ହୃଦୟାଭ୍ୟନ୍ତର; ଅନ୍ତଃକରଣ—3. Heart;
chest. (ଉ—ତୋର ଏ କଥାକୁ ବୁକୁ ବ ଗଲ୍ପ ପୋଡ଼ି ।
କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।) ୩ । ଦମ୍ଭ; ଧୈର୍ଯ୍ୟ—
3. Patience. ୪ । ସାହସ—4. Courage; pluck.

ବୁକୁ କୁଣ୍ଢେ ମୋଟ ହେବା—ଦେ. ଚ—ଆନନ୍ଦରେ ହୃଦୟ ସ୍ଫୀତ
Buku kundhe motā hebā ହେବା—A feeling of
বুক ফোলে উঠা छाति फुलजाना great delight.

ବୁକୁକୁ ମାରିବା—ଦେ. ବି—ବୁକୁରେ ବା ଛାତିରେ ଶୂଳ ବେଦନା
Bukuku māribā ଅନୁଭୂତ ହେବା—Pain in the chest.
বুক চাপড়ান ଦେ. କ୍ରି—ଶୋକରେ ଅଧୀର ହୋଇ ବକ୍ଷରେ
छातीको मारना କର ବାଡ଼େଇବା—To strike one's hands
on the breast in a paroxysm of grief.

ବୁକୁ(ଚ,ଚି)ଚା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ବୋକଚା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Buku(ka,ki)chā (etc) Bokachā etc. (See)
বুচকা **बुकचा**

ବୁକୁଚା ବୁକୁଚି—ଦେ. ବି. (ସହଚର) (ବହୁବଚନ)—ବୋଚକାମାନ—
Bukuchā bukuchi Bag and baggage; luggage.
বুচকা বুচকী **बुकचा बुकची**

ବୁକୁ ଜ(ଜା)ଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ ବୃକ୍କ+ଜ୍ୱାଳା)—ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଦୋଷରୁ
Buku ja(jā)lā ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ମଧ୍ୟରେ ବେଦନା; ଛାତି ପୋଡ଼ିବା—
বুক জ্বালা Burning sensation inside the breast
छाती जलना due to indigestion.
[ବୁକ(କୁ) ଜଳିବା, ବୁକ(କୁ) ପୋଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବୁକୁ ଥରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭୟରୁ ବା ରୋଗରୁ ଛାତିରଚର ଥରିବା-
Buku tharibā 1. Palpitation of the heart due to
বুক ধড়পড় করা, বুক ধড়ফড়ানি, বুক কাঁপা fear or disease.
छाती धड़कना ୨ । ହୃଦୟର ସ୍ପନ୍ଦନ—2. Throbbing of the heart.
[ବୁକୁ ଥରା, ବୁକୁ ଥରଥର, ବୁକୁ ଧଡ଼ଧଡ଼, ବୁକୁ ଧଡ଼ପ(ଫ)ଡ଼, ବୁକୁ ଦୁର (ଦୁ)ଦୁର(ରୁ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବୁକୁ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛାତି ଧରିବା; ଜୀବନ ଧାରଣ କରିବା;
Buku dharibā ବଞ୍ଚିବା—1. To live. ୨ । ସହିବା; ଧୈର୍ଯ୍ୟ
বুক ধরা ଧରିବା—2. To bear with patience. (ଯ—
छाति धरना ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଦୁଃଖରେ ତୁ କମିତ ବୁକୁ ଧରି ରହିଲୁ ।?
(ବୁକୁ ସହିବା—ବିଶେଷ୍ୟରୂପ)

ବୁକୁନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୃକ୍ଣ=ଭଗ୍ନ)—
Bukuni ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଗୁଣ୍ଡା—Powder.
বুকুনি **बुकनी**

ବୁକୁ ପଟ(ଟା)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବକ୍ଷଃ ପଟ)—୧ । ହୃଦୟର ବହିର୍ଭାଗ,
Buku paṭa(ṭā) ବକ୍ଷଃ ପଟ୍ଟ—1. The breast; the expanse of the breast or chest.
বুকের পাটা, বুকপাট, বুকপাটা ୨ । ଦମ୍ଭ; ଧୈର୍ଯ୍ୟ—2. Patience. ୩ ।
छाती ସାହସ—3. Courage.

ବୁକୁ ପଥର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖ ସହିବା;
Buku pathara karibā ଦେଖିବାକୁ ହୃଦୟକୁ କଠୋର ବା
বুক পাথর করা ସହନଶୀଳ କରିବା—To harden one's
छाती पत्थरकी करना heart against a provocation
(ବୁକୁଲୁହା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) or hard matter.

ବୁକୁ ପତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଘାତ ଆଦି ସମ୍ଭାଳିବା ପାଇଁ
Buku patā(te)ibā ଛାତିକୁ ଦେଖାଇବା—1. To show
বুক পাতান one's breast to take a blow. ୨ । କୌଣସି
सीना तान देना ବିପଦକୁ ସହିବା ପାଇଁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ସହକାରେ ଅପେକ୍ଷା କରିବା—2. To wait with patience for a coming danger. ୩ । କୌଣସି ଦୁଷ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ମନରେ ସାହସ ବାନ୍ଧିବା—3. To muster courage to do a hard work. ଦେ.ବି—କୌଣସି ଦୁଃସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ମନରେ ସାହସର ଉଦ୍ରେକ—The mustering of courage for doing a difficult piece of work. (ଯଥା—ବୁଢ଼ା ବଳେ ଦୂର ବିଦେଶକୁ ଏକାକୀ ଯିବାକୁ ମୋର ବୁକୁ ପତାଏ ନାହିଁ ।)

ବୁକୁ ଫଟା—ଦେ. ବଣ—୧ । ହୃଦୟ ବିଦାରକ—1. Heart-rending. ୨ । ଅସହ୍ୟ—2. Unbearable.
Buku phaṭā
বুক ফাটা **छाती फटा**

ବୁକୁ ଫଟା ବୋଝ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଅତି ଭାରୀ ବୋଝ ମୁଣ୍ଡାଇଲେ
Buku phaṭa bojha ଛାତି ଫାଟିଗଲା ପରି ବୋଧ ହୁଏ—
বুক ফাটা বোঝা A very heavy load.
करेज तोड़ा बोझ

ବୁକୁ ଫାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଃଖରେ ବା କଷ୍ଟରେ ହୃଦୟ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ
Buku phāṭibā ହେବା—1. The heart being rent
বুক ফাটা owing to misery or grief. ୨ । ପ୍ରାଣରେ
छाती फटना ଅସହ୍ୟ ବେଦନା ଅନୁଭୂତ—2. Great mental suffering. ୩ । ହୃଦୟର ଆକୁଳତା ବୃଦ୍ଧି—3. Increase of one's mental agony.

ବୁକୁ ଫୁଲା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବୃକ୍କ+ସ୍ଫୀତ)—୧ । ଗର୍ବାଧିକ୍ୟ—
Buku phulā 1. Excess of pride. ୨ । ଆନନ୍ଦାଧିକ୍ୟ; ହର୍ଷାଧିକ୍ୟ—2. Excess of joy.
বুক ফোলা **छाति फुलना**
(ବୁକୁଫୁଲିବା, ବୁକୁ ଫୁଲିଉଠିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବଣ.
(ବୁକୁଫୁଲି, ବୁକୁଫୁଲେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୁଂ—୧ । ଗର୍ବସ୍ଫୀତ—
छाति फुला 1. Puffed up with pride. ୨ । ଆନନ୍ଦସ୍ଫୀତ—2. Puffed up with joy.

ବୁକୁ ଫୁଲା(ଲେ)ଇ ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗର୍ବସ୍ଫୀତଭାବ ଦେଖାଇ
Buku phulā(le)i chāliba ଚାଲିବା—To strut or
বুক ফুলিয়ে চলা walk with a proud gait.
सीना तानकर चलना; छाती फुलाकर चलना

ବୁକୁ ଫୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗର୍ବସ୍ଫୀତ ହେବା—1. To
Buku phulā(le)ibā be puffed up with pride.
বুক ফোলান ୨ । ଆନନ୍ଦୋତ୍ଫୁଲ୍ଲ ହେବା—2. To be overjoyed.
छाति फुलाना

ବୁକୁ ବଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବୃକ୍କ+ବୃଦ୍ଧି)—୧ । ସାହସ ବଢ଼ିବା—
Buku barḍhibā 1. Increase of one's courage.
বুকবাড়া ୨ । ନିର୍ଭୟ ହେବା—2. Becoming fearless.
छाति बढ़ना ୩ । ମୁହଁ ବଢ଼ିଯିବା—3. Becoming cheeky.

ବୁକୁ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବୁକୁ ଧରିବା (ଦେଖ)—1.
Buku bāndhibā Buku dharibā (See) ୨ । କୌଣସି
বুক বাঁধা ଦୁଷ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ମନରେ ସାହସ ବା
हिम्मत करना ଦମ୍ଭ ବାନ୍ଧିବା—2. To gird up one's loins to do a difficult work. ୩ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ ସହକାରେ କୌଣସି ମନ୍ଦ ଘଟଣା ଦେଖିବାକୁ ବା ଶୁଣିବାକୁ ବା କଷ୍ଟ ସହିବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବା—3. To wait with patience for some evil sight or news or misery.

ବୁକୁ ରଗଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ, (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ସାମୁଦ୍ରିକ କ୍ଷୁଦ୍ର ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—Buku ragardi A kind of small sea fish. [ଦ୍ର—ଏହି ମାଛ ପ୍ରାୟ ୩ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ, ଏହାର ଛାତିପାଖ ଉଞ୍ଚା ଗୁଡ଼ିକ ମୁଦ ଭଳି ଫମ୍ପା ହୋଇ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ବଢ଼ି ଉଠିଥିବାରୁ ଏହାର ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

ବୁକୁରୁ ଲୁଗା କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋପନୀୟ ଅଙ୍ଗ ଅବା ନ ଘୋଡ଼ାଇ Bikuru lugā kārdhibā (ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ) ନିର୍ଲଜ୍ଜତାର ପ୍ରକାଶ বুকের কাপড় খোলা କରିବା—(said of a woman) छातिसे कपडा निकालना To exhitit indecency in (ବୁକୁରୁ ଲୁଗା ଖସା[ସେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) dress. [ଦ୍ର—ଭାରତୀୟ ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନ୍ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମୁଖ, ସ୍ତନ ଓ ଉପନାଭିରେ ଲୁଗା ଘୋଡ଼ାଇ ଚଳପ୍ରଚଳ କରୁଅଛନ୍ତି ଓ ଏହି ଅଙ୍ଗମାନ ଲୁଗାଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ନ ହେଲେ ଏହା ନିର୍ଲଜ୍ଜତାର ପରିଚାୟକ ।]

ବୁକୁରେ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ନେହସହକାରେ Bukure dharibā ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା ବା କୋଳରେ ଧାରଣ বুকে করা କରିବା—1. To have a great fondness or छातितले रखना attachment for a person; to hold a person in one's lap. ୨ । କୌଣସି ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିଜ ପାଖରୁ ଦଣ୍ଡେ ମାତ୍ର ଅନ୍ତର ନ କରିବା—2. Not to let a dear person leave one's side for even a few minutes. ୩ । ଖୁବ୍ ଆଦର କରିବା—3. To fondle a person. ୪ । କୌଣସି ବିଷୟକୁ ସର୍ବଦା ସ୍ମରଣ କରିବା—4. To remember or cherish a matter with fondness.

ବୁକୁରେ ପଥର ଲଦା ହେବା—ଦେ. ବି—ବିଶେଷ ଚିନ୍ତାକ୍ରାନ୍ତ ଅବସ୍ଥା Bukure pathara ladā hebā ଘଟିବା—A state of বুকে পাথর চাপান হওয়া great risk or anixiety. छातिपर पथर चापा होना (ବୁକୁରେ ପଥର ଲଦିବା—କ୍ରିୟାରୂପ) (ବୁକୁରେ ପାଣିଦାଣ୍ଡି ବସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୁକୁରେ ବାଉଁଶ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ· କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମାର Bukure bāuṅsa pakā(ke)ibā ଦବାଇବା ପାଇଁ ତାକୁ বুকে বাঁশ দেওয়া ଚିତ କରି ଶୁଆଇ ତା ବକ୍ଷଃସ୍ଥଳରେ ବାଉଁଶ छातिपर दबडा देना ପକାଇ ବାଉଁଶର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ମାଡ଼ିବସିବା—(ବୁକୁରେ ବାଉଁଶ ପକାଇ ମାଡ଼ିବସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To press a bamboo over the breast of a person to punish or kill him. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ଏହିପରି ଦଣ୍ଡ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରାଯାଉଥିଲା ।]

ବୁକୁରେ ହାତ ଦେବା [ଛୁ(ଛୋ)ଇଁବା]—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର Bukure hāta debā [chu(cho)iṅbā] ବକ୍ଷଃସ୍ଥଳରେ ହସ୍ତାର୍ପଣ বুকে হাত দেওয়া କରିବା—1. To touch or press the छातिपर हात लगाना breast of a woman. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ବୁକୁରେ ହାତ ଲଗା[ଗେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ଅବମାନିତ କରିବା—2. (figurative) To insult a woman; to outrage the modesty of a woman.

ବୁକୁ(କ) ଶୂଳ—ଦେ. ବି—ବକ୍ଷଃସ୍ଥଳର ଶୂଳ ବେଦନା—Colic; Buku(ka) śūla sharp pain inside the breast. বুকশূল छातिका दर्द

ବୁକେ(କ୍କେ) ପାଣି—ଦେ. ବି—ଛାତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଭୀର ଜଳ—Buke(kke) pāṇi Breast-deep water. একবুক জল भरछाति पानी

ବୁକ୍କ (ଧାତୁ)—ପ୍ର—୧ । ଶବ୍ଦ କରିବା—1. To make a Bukk (root) sound. ୨ । ଭୁକିବା—2. To bark. ୩ । ଗପିବା; କହିବା—3. To speak; to talk (Apte).

ବୁକ୍କ—ସଂ. ବି (ବୁକ୍କ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଛାତି; Bukka ବକ୍ଷଃସ୍ଥଳ—1. Breast; chest; bosom. ୨ । ଅନ୍ତଃ· (ବୁକ୍କନ୍, ବୁକ୍କା, ବୁକ୍କୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) କରଣ; ହୃତ୍‌ପିଣ୍ଡ—2. The heart; the cardiac region. ୩ । ଛାଗ—3. Goat. ୪ । ରକ୍ତ; ଲହୁ (ହି. ଶ)—1. Blood. ୫ । କଲିଜା; ଅଗ୍ରମାଂସ (ହି. ଶ)—5. Liver. ୬ । ସମୟ—6. Time (Apte). ୭ । ମୁହଁରେ ଫୁଙ୍କାଯାଇ ବଜା ଯାଉଥିବା ପ୍ରାଚୀନକାଳର ବାଦ୍ୟବିଶେଷ (ହି. ଶ)—7. A kind of flute or pipe used in ancient times.

ବୁକ୍କନ—ସଂ. ବି (ବୁକ୍କ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—କୁକୁରର ଭୁକା; Bukkana କୁକୁରର ଭୋ ଭୋ ରଡ଼ି—1. Barking of a dog; bow-wow. ୨ । ସିଂହର ଗର୍ଜ୍ଜନ—2. The roar of a lion. ୩ । ବିଲୁଆ ଆଦିଙ୍କର ଭୁକିବା—3. The yelping or barking of jackals. ୪ । ପଶୁମାନଙ୍କର ରଡ଼ି—4. The noise or braying of beasts (Apte).

ବୁକ୍କ ଫଳକ—ସଂ. ବି (କର୍ମ୍ମଧା ସମାସ)—ବକ୍ଷୋମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅସ୍ଥି—Bukka phalaka Breast-bone.

ବୁକ୍କସ—ସଂ. ବି (ବୁକ୍କ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ)—ଚଣ୍ଡାଳ—Bukkasa A Chāndāla (Apte).

ବୁକ୍କାଗ୍ରମାଂସ—ସଂ. ବି (ବୁକ୍କ=ଛାତି + ଅଗ୍ର=ପ୍ରଧାନ+ମାଂସ)—Bukkāgramāṁsa ୧ । ହୃତ୍‌ପିଣ୍ଡ—1. The heart. ୨ । କଲିଜା; ପିଲହୁ—2 Liver.

ବୁକ୍କାର—ସଂ. ବି (ବୁକ୍କ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+ଭାବ. ଅର)—Bukkāra ବୁକ୍କନ (ଦେଖ)—Bukkana (See).

ବୁଗ୍‌ଦା—ବୈଦେ, ବି (ଫା)—କଂସେଇର ଛୁରି—Bug-dā বুগ্দা बुगदा Butcher's knife.

ବୁଗୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ସରଗଛଅଳିରେ ଘର ଛପର କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ Bugurdā ଚୋବେଇ ଘାସରେ ବଳା ଦଉଡ଼ି (ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଲାଲ) A rope or string of a kind of grass used in thatching.

ବୁଙ୍ଖୀ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—(ସଂ. ବୃନ୍ତ)—ଭେଣ୍ଟ; ବୃନ୍ତ—
Bunkhi Stalk of a flower or fruit.

ବୁଙ୍ଗରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବଡ଼ ଗଛର ଗଣ୍ଡିର ଖଣ୍ଡ—
Bung-rā A piece of the trunk of a big tree.

ବୁଙ୍ଗା—ଗ୍ରା. ବ—ଢୋକଲ; ଥରକେ ପାଟି ଭର୍ତ୍ତି ହେବା ପରିମିତ ଖାଦ୍ୟ
Bungā ଦ୍ରବ୍ୟ; ବଡ଼ ଗୁଣ୍ଡା—A big mouthful.
ଗାଲ (ଯଥା—ବୁଙ୍ଗାଏ ମୁଢ଼ି ପାଟିରେ ପୂରେଇ ସେ
କୌର ବଉଛିଲା ।)

ବୁଚକା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୧ । ବୁଜୁଲି; ବୋକଶ୍—
Buch-kā 1. A bundle; package. ୨ । ଗଣ୍ଠିରି—
2. Bale.

ବୁଚକି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଛୋଟ ବୋକଶ୍—
Buch-ki A small bundle.

ବୁଚ୍‌କିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ଟେକା ଆଦି) ଲକ୍ଷ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବା;
Buch-kibā ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥାନରୁ ଖସିଯିବା—(a missile) To miss
the aim.
ବୁଚୁକିବା, ବୁଚୁକିଯିବା
ବୁଚୁଣ୍ଡିବା, ବୁଚୁଣ୍ଡିଯିବା —ଅନ୍ୟରୂପ
ବୁଚୁଡ଼ିଯିବା; ବୁଚୁଡ଼ିବା

ବୁଚଡ଼୍(ର୍)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ବୁଚର୍)—କଂସେଇ—
Buchard(r) ବୁଚର ବୁଚଡ଼ Butcher.

ବୁଚଡ଼୍‌ଖାନା—ବୈଦେ (ଇଂ. ବୁଚର+ଫା. ଖାନାହ୍=ଗୃହ) ବ—
Buchar-khānā ୧ । କଂସେଇଖାନା—1. Butcher
ବୁଚରଖାନା ବୁଚଡ଼ଖାନା house. ୨ । କଂସେଇ ଦୋକାନ—
2. Butchers stall.

ବୁଚି—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବ—ମାଟିରେ ତିଆରି ସାନ; କ୍ଷୁଦ୍ର ମୃତ୍ପାତ୍ର—
Buchi A small pot made of earth.

ବୁଜ୍(ଜୁ)କାଣି—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—(ଭୁଲ. ବ. ଏହି ଅର୍ଥରେ
Buj-(ju)kāṇi ବୁଜଭୁଡ଼ୀ)—ପାଣିଭୁଡ଼ୁକା; ଜଳ ବୁଦ୍‌ବୁଦ—
Water bubble.

ବୁଜ୍(ଜୁ)ରୁକ(ଗ)—ବୈଦେ (ଫା. ବୁଜୁର୍ଗ=ମହତ୍ ବ୍ୟକ୍ତି)—ବ—
Buj-(ju)ruk(g) ୧ । ମହତ୍ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Great.
ବୁଜରୁକ ବୁଜୁର୍ଗ ୨ । ଚତୁର; ଖଳଖଣ; ଧୂର୍ତ୍ତ—2. Sly; cunning.
୩ । ପାଜି; ଦୁଷ୍ଟ—3. Wicked. ୪ । ଫାଜିଲ୍—
4. Forward; officious; pert; presumptious.
୫ । ଯୋଗ୍ୟ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—5. Excellent. ବୈଦେ. ବ.
(ଫା) ୬ । ବାଜୀଗର—6. Magician.

ବୁଜ୍(ଜୁ)ରୁକି(ଗି)—ବୈଦେ (ଫା. ବୁଜୁର୍ଗୀ) ବ—୧ । ଅଦ୍ଭୁତ କାର୍ଯ୍ୟ
Buj-(ju)ruki(gi) ଦେଖାଇବା; ଭୋଜବାଜି; କୁହୁକ—
1. Magic; legerdemain.
(ବୁଜ୍‌ରୁକୀ(ଗୀ)) ଅନ୍ୟରୂପ—୩ । ଫାଜିଲାମି—3 Forwardness;
pertness. ୪ । ଧୂର୍ତ୍ତତା-4. Slyness.
ବୁଜରୁକୀ ବୁଜୁର୍ଗୀ ୫ । ବାହାଦୁର; ଆତ୍ମପ୍ରଶଂସା—
5. Bragging; self-praise. ୬ । ଚତୁରତା—
6. Cleverness. ୭ । ଉତ୍କର୍ଷ—7 Excellence.

ବୁଜ୍(ଜୁ)ରୁକ(ଗି) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଷ୍ଟାମି ଦେଖାଇବା—
Buj-(ju)ruki(gi) karibā 1. To show signs of
wickedness.
ବୁଜ୍(ଜୁ)ରୁକ(ଗି) କାଢ଼ିବା
ବୁଜ୍(ଜୁ)ରୁକ(ଗି) ଦେଖା(ଖେ)ଇବା
ବୁଜ୍(ଜୁ)ରୁକ(ଗି) ବଜା(ଜେ)ଇବା
ବୁଜ୍(ଜୁ)ରୁକ(ଗି) ବାହାର କରିବା
ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । କୁହୁକ ଦେଖାଇବା—
2. To show magic.
ବୁଜରୁକୀକରା (ଦେଖାନ) ୩ । ଧୂର୍ତ୍ତତା ଦେଖାଇବା—3. To
ବୁଜୁର୍ଗୀ ଦିଖଲାନା exhibit slyness. ୪ । ଆପଣାର
ବାହାଦୁରି ବଖାଣିବା—4. To brag.

ବୁଜା—ଦେ. ବ (ସଂ. ମୁଦ୍ ଧାତୁ)—ବନ୍ଦ କରିବା ବା ବୁଜିବା କ୍ରିୟା
Bujā —Shutting; closing. (ଯଥା—ବାଡ଼ବୁଜା)—
ବୁଜା ମୁଁଦନା ଦେ. ବଣ—ମୁଦ୍ରିତ—Shut up; closed.
ବୁଜା ବନ୍ଦ

ବୁଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ବୁଜିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ, Causa-
Bujā(je)ibā tive of Bujibā)—୧ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା
ବୁଜାନ ବୁଜିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା—1. To cause to be shut.
ବୁଝାନା [ଉ—ସେକାଳେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସେନ ତେଜ ଅଗ୍ନିବୃଷ୍ଟି, କର
ଦେଲେ ସବୁର ବୁଜାଇ ସେ ଦୃଷ୍ଟି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ
ସଭା ।] ୨ । (ଦୀପ) ଲିଭାଇବା—2. To extinguish (a lamp).

ବୁଜାବୁଜି—ଦେ. ବ (ସହଚର)—ବୁଜିବା କ୍ରିୟା—
Bujābuji ବୁଜିବୁଜି Act of closing.

ବୁଜିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁଦ ଧାତୁ)—୧ । ମୁଦିବା; ମୁଦ୍ରିତ କରିବା—
Bujibā 1. To close; to shut up. [ଉ—ବୋଲେ
ବୁଜା ଶ୍ରୀ ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବ ଅଛ ଯହେଁ ବୁଜିଲ ନୟନ ପୁଣି ।
ବନ୍ଦ୍‌କରନା; ମୁଁଦନା କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ୨ । ବାଡ଼ ପ୍ରଭୃତି-
ବୁଜୀ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ବେଷ୍ଟିତ କରିବା—
2. To enclose a place with a
ଘେରାନା fence. ୩ । ବାଡ଼ ବସାଇବା—3. To set up a
fence.

ବୁଜିଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଦୀପ) ଲିଭିଯିବା—1. To be
Buji ji(hi)bā extinguished. ୨ । (ଗର୍ତ୍ତ ବା ଛିଦ୍ର) କ୍ରମଶଃ
ବୁଜେଯାଓୟା ବୁଝନା ମୁଦ ହୋଇଯିବା—2. (a hole) To
be closed or filled up gradually.

ବୁଜୁ(ଜ, ଜି)ଲା—ଦେ. ବ (ସଂ. ବନ୍ଧ; ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା
Buju(ja, ji)lā ପଦାର୍ଥ)—ବଡ଼ପୋଟଳା; ପୁଡ଼ା; ଗଣ୍ଠିରି—
ବୁ(ବୋ)ଚକା; ବୁଜଲା A big packet; bundle. [ଉ—ଟଙ୍କା,
ଗଠରୀ; ପୋଟଲୀ ସୁନା ରତନ ବୁଜୁଲା ବାନ୍ଧିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ.
ମହାଭାରତ ବନ ।]

ବୁଜୁଲା ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲୁଗାପଟାକୁ ବା କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଗୋଟିଏ
Bujula bāndhibā ପୋଟଳା କରି ବାନ୍ଧିବା—To make
ବୁଜଲା(ବୁଚକା)ବାଁଧା up a bundle; to tie up things
ଗଠରୀ ବାଁଧନା (ବୁଜୁଲା ବନ୍ଧା-ବ) into a bundle.

ବୁଜୁଲା ବୁଜୁଲି—ଦେ. ବି (ସହଚର)—ବଡ଼ ଓ ସାନ ପୁଡ଼ା ମାନ—
Bujuḷa bujuḷi Large small packets;
ବୁ(ବୋ)ଚକାବୁ(ବୋ)ଚକୀ ଗଠ୍ରୀଗଠ୍ରୀ luggage.

ବୁଜୁ(ଜ, ଜି)ଳି—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ବୁଜୁଲା; ଛୋଟ ପୁଡ଼ା—
Buju(ja, ji)ḷi A small packet or bundle,
ବୁଚକୀ ଗଠରୀ; ବୁକଚୀ

ବୁଝି(ଝୁ)ବୁଝି(ଝୁ)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଉତ୍ତମରୂପେ
Bujh-(jhu) bujh(jhu) ବୁଝିବାରେ; ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଅନୁସନ୍ଧାନ
ବୁଝତେ ବୁଝতে କରିବାରେ ଜଣାଗଲା ଯେ—It appears as
ବୁଝତେ ବୁଝতে a result of enquiry. (ଯଥା—ମୁଁ ଘେର ହୋଇଥିବା କଥା ଶୁଣି ଗ୍ରାମରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି, ବୁଝି ବୁଝି ଘେର ଅଉ କେହି ନୁହେଁ, ଆମର ଘରର ଚାକରମାନେ ।)

ବୁଝ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବୁଧ ଧାତୁ; ପ୍ରା. ବୁଝ ଧାତୁ)—୧ । ବୋଧଶକ୍ତି;
Bujha ସମଝ—1. Understanding. ୨ । ତଦନ୍ତ—
ବୋଝ ବୁଝ 2. Enquiry.

ବୁଝକ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବୋଧଶକ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନ; ବୁଝି ପାରୁଥିବା—
Bujhaka ସମଝଦାର 1. Capable of understanding.
ବୁଝନେୱାଲା: ବୁଝକ୍କଡ ୨ । ଯୁକ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନ—2. Reasonable.

ବୁଝକ ପଣ—ଦେ. ବି—ବୋଧଶକ୍ତି; ବୁଝିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ—Capacity
Bujhaka paṇa ବୋଝ to understand.
ବୁଝକ୍କଡପନା [ବୁଝକପଣିଆ(ଆଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବୁଝ(ଝୋ)ଟ୍—ବୈଦେ. ବି—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ବୋଧଗମ୍ୟ କରିବା—
Bujha(jho)ṭ 1. Understanding a thing well;
ବୋଝା ବୁଝାବଟ comprehension. ୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ ବିବେଚନା—2. Thorough consideration. ୩ । କୌଣସି ହିସାବ ସହଜରେ ବୁଝାଯିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଟିପ୍ପଣୀ—3. A memorandum for the easy understanding of a complicated account.
ବୋଝ ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ବୋଧଗମ୍ୟ—1. Comprehensible. ୨ । ଯାହା ସମସ୍ତେ ବୁଝି ପାରିବେ—2 Which can be understood by all.

ବୁଝଟ କରିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ଜଟିଳ ବିଷୟକୁ ବୁଝିବା—
Bujhaṭa karibā To enquire into or understand
ବୋଝା, ବୋଝାପଡ଼ାକରା a complex matter.
ବୁଝାବଟ କରନା

ବୁଝଟ କାଗଜ—ବି.—ଜଟିଳ ଓ ଲମ୍ବା ହିସାବର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଟୀକା (ଯାହା
Bujhaṭa kāgaja ସାହାଯ୍ୟରେ ବଡ଼ ହିସାବ ସହଜରେ ବୁଝା
ବୋଝାପଡ଼ା କାଗଜ ଯାଇ ପାରେ)—A memo or concise
ବୁଝାବଟ କାଗଜ statement or note with the help of
ବୁଝଟ ପତ୍ର } — ଅନ୍ୟରୂପ which a long and
ବୁଝଟ ଧର୍ଦ୍ଦ, complicated account can be easily understood.

ବୁଝ ସମଜ—ଦେ. ବି—(ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—୧ । ବୋଧସୋଧ; ଉତ୍ତମ
Bujha samaja ରୂପେ ଅନୁସନ୍ଧାନ—Thorough enquiry.
ବୁଝା(ଝା)ସୁଝା, ବୁଝାସମଝା(ଝା), ବୁଝାସମୁଝା(ଝା), ବୁଝ ବିଚାର, ବୁଝା ସୁଝା(ଝା) —ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । କୌଣସି ବିଷୟର ତନ୍ନ ତନ୍ନ ବିଚାର—2. Thorough consideration. ୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ବୁଝାଇ କହିବା—3. Explaining a matter fully to a person. ୪ । ପ୍ରବୋଧ ଦାନ—4. Consoling.
ବୁଝ୍ ସମଜ୍
ବୁଝ ସমঝ

ବୁଝା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୁଧ ଧାତୁ; ପ୍ରା. ବୁଝ ଧାତୁ)—୧ । ବୁଝିବା—
Bujhā 1. Understanding, ୨ । ବିବେଚନା—
ବୁଝା 2. Consideration. ୩ । ବୁଝାଇବା—3. Explaining. ୪ । ସାନ୍ତ୍ୱନା; ପ୍ରବୋଧ—4. Consoling.
ବୁଝନା ୫ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ; ତଦାରଖ—5. Supervision.
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ବୋଝ—Load. ଦେ. ବିଣ—
(ବିପରୀତ—ଅବୁଝା) ଯେ ସହଜରେ ବୁଝିଯାଏ—Amenable to reason.

ବୁଝା(ଝେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବୁଧ ଧାତୁ; ପ୍ରା. ବୁଝ ଧାତୁ ଣିଚ୍)—
Bujhā(jhe)ibā ୧ । ବୁଝିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ; ସମୁଝାଇବା;
[ବୁଝା(ଝେ)ଇ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ବୋଧ ଗମ୍ୟ କରାଇବା; ଅନ୍ୟ
ବୁଝାନ, ବୋଝାନ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେପରି କୌଣସି ବିଷୟ ବୁଝି ପାରିବ, ସେହି-
ବୁଝାନା ପରି କରିବା—1. To make a thing plain to a person. (ଯ୍ର—ସୁଦେବ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ପଠିଅଇ ମୁହିଁ, ବୁଝାଉଛନ୍ତି ନଳ ସେ ହୋଇବେ କି ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣସିଂ ଦ. ମହାଭାରତ ବନ ।) ୨ । ତନ୍ନ ତନ୍ନ ଭାବରେ ବା ପରିଷ୍କାର କରି କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା—1, To explain a matter. (ଉ—ଯଶୋଦା କୋଳେ କୃଷ୍ଣ ଦେଇ, ପଦ୍ମେ ଗୋ କହିବା ବୁଝାଇ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।) ୩ । ପରାମର୍ଶ ଦେବା; ଉପଦେଶ ଦେବା—3. To advise. ୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଟଙ୍କାପଇସାର ହିସାବ ସମଜାଇ ମୁଝିଲା କରାଇ ଦେବା—4. To explain or render an account to a person. ୫ । ପ୍ରବୋଧ ଦେବା; ବୋଧ ସୋଧ କରି କହିବା; ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା—5. To console. ୬ । କହିବା ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରାଇବା—6. To assuage a person's feelings. ୭ । କହିବା ଦ୍ୱାରା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରାଇବା—7. To satisfy a person by speaking to him. ୮ । ମନ ମନାଇବା; ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା—8. To persuade.

ବୁଝା(ଝେ)ଇବା ସମ(ମୁ)ଜା(ଝା, ଜେ, ଝେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ ।
Bujhā(jhe)ibā sama(mu)jā(jhā, je, jhe)ibā ଉତ୍ତମ-
[ବୁଝାଇବା ସୁଝା(ଝା)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ରୂପେ ବୁଝାଇବା—1. To
ବୋଝାନ ସୋଝାନ explain clearly. ୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ
ବୁଝା ସମଝାନା ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା—2. To console. [ଉ—

× ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ପ୍ରକାରେ ବୁଝାଇ ସୁଝାଇ ଭୁକ କରାଇଲେ—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ ।]

ବୁଝା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୁଝିବା—To understand. (ଢ଼—
Bujhā karibā ବେଦ ଶାହାସ୍ତ୍ର କର ବୁଝା, ସେ ମୋତେ କରୁଥାନ୍ତି
बुझा **बूझना** ଶୋଷା—ପ୍ରାଚୀ. ଢଗୁର୍ଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।)

ବୁଝା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ବୁଝିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ)—୧ ।
Bujhā pardibā ଅନୁମିତ ହେବା—1. To be inferred.
बुझा जाना ୨ । ସ୍ଥିରରୂପେ ଜଣା ହେବା—2. To be known
बूझा जाना for certain. ୩ । ସ୍ଥିରୀକୃତ ହେବା—3. To
(ବୁଝାଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) be ascertained. ୪ । ଅବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ କର୍ମ କରାଯିବା—4. To be acted upon according to the circumstances. (ଢ଼—ସଖୀ ପରିହାସ ଶୁଣି, ଲାଜେ ହସି ଠାକୁରାଣୀ, ମନେ କଲେ ପୁଣି ବୁଝାଯିବ—ଢକସୂର୍ଯ. ସଙ୍ଗୀତ ।)

ବୁଝାବୁଝି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ବୁଝିବା—1. To
Bujhābujhi karibā understand well. ୨ । କୌଣସି
बुझाबुझा करा; बोझसोझ करा ବିଷୟର ତତ୍ତ୍ୱ ନେବା; ତଦନ୍ତ
(ବୁଝାସୁଝା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା—2. To super-
बोझान **बूझाबूझा करना** vise; to make enquiries. (ଢ଼—ଏହାଙ୍କୁ ଧରି ସାଲ୍ତାଣୀ ସବୁ ମାମଲତ ବୁଝାସୁଝା କରୁଥିଲେ ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।)

ବୁଝାବୁଝି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କାର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବା ଭବିଷ୍ୟତରେ ବଳ
Bujhābujhi hebā ପରୀକ୍ଷା ପରସ୍ପର ହେବା ବା; ଦାଉ ସାଧିବା—
बोझाबुझी हओना To measure each other's strength
बूझाबूझी होना when opportunity arises; to be avenged. (ଢ଼—ସ୍ଥାନମାନ ଧରି ଯେ ଯାହାର ରହିଲେ । ବୁଝାବୁଝି ହୋଇବା ବୋଲି ଗରଜିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସୌପ୍ତ ।)

ବୁଝାମ(ପ,ବ)ଣା—ଦେ. ବି—୧ । ବିଚାରଣା; ତଦନ୍ତ—1. Consi-
Bujhāma(pa,ba)ṇā deration; enquiry. (ଢ଼—ଉତ୍ତମେ
विचार ବୁଝାମଣା କରି, ଶତ୍ରୁ ମିତ୍ରେ ସମ ସରି । ଭୂପତ୍ତି. ପ୍ରେମ
बूझविचार ପଞ୍ଚାମୃତ) । ୨ । ସୁବିଚାର; ନ୍ୟାଯ୍ୟ ବିଚାର—2. Just
(ବିପରୀତ—ଅବୁଝାମଣା) consideration; justice. (ଢ଼—ତନ୍ତି ବୁଝାମଣା ଥିବ ସକଳଙ୍କ ହୃଦରେ । ପ୍ରାଚୀ ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତ ।) ୩ । ବିଶ୍ୱାସ; ବିଚାର—3. Trial. (ଢ଼—ଏକା ଅଭିଥ କଣା, ତାର ନାହିଁ ବୁଝାମଣା ।) ଦେ. ବିଣ—୧ । ନ୍ୟାଯ୍ୟ ବିଚାରକ—1. Just; righteous. ୨ । ସୁବିବେଚକ—2. Considerate.

ବୁଝାରତ(ତି)—ଦେ. ବି—(ହି. ବୁଝାରତ୍; ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ ବିଭାଗର
Bujhārat(ti) ହୁଦୀକର୍ମଚାରୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଶବ୍ଦ)—୧ । ହିସାବ
बुझारत ବୁଝିବା କ୍ରିୟା—1. The act of examination of
बूझारत an account. ୨ । ସେଟଲମେଣ୍ଟର ଅମିନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ଉପରସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ଚେକ୍ ହେବା—2. The checking of the entries made by the amins by superior officers during settlement operations.

ବୁଝାରତ(ତି) ଅମିନ—ଦେ ବି (ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ ଶବ୍ଦ)—(ହି. ବୁଝା-
Bujhārat(ti) amina ରତ୍+ଅ. ଅମିନ୍)—ଯେଉଁ ଅମିନ
बुझारत अमिन ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଅମିନର ମାପକୁ ଚେକ୍ କରନ୍ତି—An
बुझारत अमीन amin deputed to check the mesurements done by a former amin.

ବୁଝାରତ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସେଟଲମେଣ୍ଟ ଶବ୍ଦ)—(ହି. ବୁଝାରତ୍+ଓ
Bujhārat karibā କରିବା)—ପ୍ରତାଲ ବା ଚେକ୍ କରିବା—
बुझारत करा **बुझारत करना** To check and verify.

ବୁଝାରତ(ତି) ଫରଦ(ଫର୍ଦ୍ଦ)—ବୈଦେ. ବି—(ହି. ବୁଝାରତ+ଫା.
Bujhārat(ti) pharada(phardd) ଫର୍ଦ୍) ବୁଝିତ କାଗଜ
बुझारतफर्द **बुझारतफरद** (ଦେଖ)—Bujhata kāgaja (See).

ବୁଝି—ଦେ. ଅ—ସାବଧାନ୍! ହୁସିଆର!—(interjection) Take
Bujhi बुझे **देखो** care! Beware!

ବୁଝିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ. ବୁଧ୍ ଧାତୁ=ଜ୍ଞାନ କରିବା; ଅବଗମନ
Bujhibā କରିବା; ପ୍ରା. ବୁଜ୍ଝ ଧାତୁ)—୧ । ଅର୍ଥବୋଧ କରିବା;
बुझा **बूझना** ଅର୍ଥ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବା—1. To understand-the meaning of. (ଯଥା—ସେ ହାଦୀକଥା ବୁଝି ପାରୁ ନାହିଁ ।) ୨ । ଅନୁଭବ କରିବା; ବୋଧ କରିବା—2. To experience; to feel (ଯଥା—ମୁଁ ପାପ କରିଛି ବୋଲି ପାପର ଭୁରନ୍ତ ତାଡ଼ନ ବୁଝିଛି ।) ୩ । ଜ୍ଞାତ ହେବା; ଜାଣିବା—3. To know. (ଯଥା—ମନୁଷ୍ୟ କାହୁଁ ନିଜର ଭବିଷ୍ୟତ କଥା ବୁଝିବ?) ୪ । ପରୀକ୍ଷା କରିବା—4. To examine; to test. (ଢ଼—ଶିବଙ୍କି ବୁଝିବାକୁ ଇନ୍ଦ୍ର ଅଗ୍ନି ଭଲେ, ସଞ୍ଚାଣ କପୋତର ସ୍ୱରୂପ ସେନିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।) ୫ । ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରୟୋଗ କରିବା; ମନୋଯୋଗ ଦେବା—5. To apply one's mind to; to attend to. (ଯଥା—ସେ ଅସିଲାହନ୍ତୁ ପିଲାପିଲାଙ୍କ ଖବର ବୁଝୁ ନାହିଁ ।) ୬ । ବିଚାର କରିବା—6. To judge. (ଯଥା—କଥାଟା ଶୁଣିଲା ବେଳକୁ ଏତେ ବଡ଼, ବୁଝିଲା ବେଳକୁ କିଛି ନୁହେଁ) ୭ । ବିବେଚନା କରିବା—7. To consider. (ଢ଼—ବନାଶରେ ପୂର୍ବ ପୁରୁଷ କାର୍ତ୍ତି, ବୁଝିବା ବୋଲି ରାମ ବୋଲନ୍ତି । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୮ । ଆଲୋଚନା କରିବା; ତର୍କାଦିଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରିବା—8. To discuss. (ଯଥା—ପଣ୍ଡିତମାନେ ସଭାରେ ଶାସ୍ତ୍ର ବୁଝୁଛନ୍ତି) ୯ । ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହେବା; ସ୍ଥିର କରିବା—9. To settle; to ascertain. (ଯଥା—ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ବୁଝିଅଛନ୍ତି ଉଲ୍କାପିଣ୍ଡରେ ଧାତବ ପଦାର୍ଥ ଅଛି) ୧୦ । ତୁଳନା କରିବା—10. To compare. (ଯଥା—ଭଲ ମନ୍ଦ ନ ବୁଝିଲେ ପରକୁ ବଟହଟାରେ ପଡ଼ିବ) ୧୧ । ଭଲ ମନ୍ଦ

ବାଛିବା—11. To discriminate. (ଯଥା—ଦୋଷ ବା ଗୁଣ ବୁଝି ଦଣ୍ଡ ବା ପୁରସ୍କାର ଦେବା ଉଚିତ) ୧୨। ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ପାଞ୍ଜିରୁ ଓ ଜାତକ ଆଦିରୁ ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଦିଙ୍କ ଅବସ୍ଥିତ ଗଣନାକରି ଦଶା ଓ ବିବାଦ ଇତ୍ୟାଦି ସ୍ଥିର କରିବା—12. To ascertain the future by astrological calculations. (ଯଥା—ନାହାକ ଡକାଇ ବର୍ଷଫଳ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଇତ୍ୟାଦି ବୁଝିବାକୁ ଦେବ) ୧୩। ମୁକାବଲା କରିବା; ତୁଳନା କରିବା—13. To compaire, ୧୪। କର୍ମର ତତ୍ତ୍ୱ ନେବା—14. To supervisle. ୧୫। ଜମିଦାରୀ ଆଦି ଚଳାଇବା—15. To manage. ୧୬। କୌଣସି ବିଷୟ ଠିକ୍ ଅଛି କି ନାହିଁ, ଏହା ଦେଖିବା—16. To check. ୧୭। ଠଉରାଇବା—17. To realise. ୧୮। ମାପିବା—18. To fathon; to mesure. ୧୯। ଶାନ୍ତ ହେବା; (ମନ) ମାନି ଯିବା—19. (the mind) To be pursuaded to accept; to be pacified. (ଯଥା—ଅବୁଝା ମନ ମୋର ଜମାରୁ ବୁଝୁ ନାହିଁ) ୨୦। ଅନୁମାନ କରିବା; ଅନୁମାନଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରିବା—20. To suppose; to infer; to conclude. (ଉ—ସେ ବୁଝିଲେ ରାମଙ୍କୁ ବଣ ଉପରେ ବିପତ୍ତି ପଡ଼ିଲା। ଲାଳକଣ. ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ।) ୨୧। ଠିକଣା କରିବା; ପତା ଲଗାଇବା—21. To ascertain the whereabouts of. (ଉ—ଏହା କହୁଣ ଦ୍ୱିଜମାନଙ୍କୁ ଡକାଇ, ବୋଇଲେ ବୁଝି ଆସ ନଳଙ୍କୁ ଏବେ ଯାଇ। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ।) ୨୨। ତନଖିବା; ତତ୍ତ୍ୱ ନେବା—22. To enquire after. (ଉ—ଏ ବାହାକେ ସର୍ବାଙ୍ଗ କୁଶଳଯାଏ ମୁହିଁ, ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥବାସିଙ୍କ ସମସ୍ତ ବୁଝଇ। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ।) ୨୩। ହିସାବ ଆଦି ଠିକ୍ଅଛି କି ନାହିଁ ଏହା ପରୀକ୍ଷା କରିବା; ଚେକ୍ କରିବା—23. To examine or check accounts. ୨୪। ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ଭାଉ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନରୁ ତତ୍ତ୍ୱ ନେବା—24. To a certain the market price from several places. ୨୫। ଫଳରେ ଦେଖିବା—25. To see or find out by the result. (ଉ—ମୁହିଁ ଜାଇଁ ଥିଲେ କରୁପେ ରାମ ଭାର୍ଯ୍ୟା, କେଣୁ ଅଛ ବୁଝିବା ତୋର ବଳମଣ୍ଟା। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ।) ୨୬। ଉପଲବ୍ଧି କରିବା—26. To realise. (ଯଥା—ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ କଥା ଶୁଣୁ ନାହଁ, ପରେ ମୋ କଥାର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝିବୁ ଯେ) ୨୭। ଅନ୍ୟର ମନୋଗତ ଭାବକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବା—27. To read another's mind. (ଉ—ନଗର ଘନ ମୋ ମନ ବୁଝିଲୁ ନାହିଁ ରେ। କାମପାଳ. ସୀତାବିବାହ।) ଦେ. ବଣ—

(ବୁଝିଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୋଧଶକ୍ତିମାନ୍—Considerate;

ସମଜଦାର reasonable. ଦେ. ବି—ବୋଧଶକ୍ତି—Under-

ସମଝଦାର standing; intellegence.

ବୁଝିବା ବିଚାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ବୋଧ; ବିଚାର)—ଉତ୍ତମରୂପେ Bujhiba bichāriba ବିଚାର କରିବା; ଅଗ୍ର ପଶ୍ଚାତ୍ ଚିନ୍ତା

ବুঝা সুঝা বুঝনা সুঝনা କରିବା—To consider well.

[ବୁଝିବା ସମ(ମ୍ବ)ଝିବା, ବୁଝିବା ସୁଝିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବୁଝିବା(ଲା) ସୁଝିବା[ଲା]—ଦେ. ବଣ—ବୋଧଶକ୍ତିବାନ୍ [ବ୍ୟକ୍ତି]—Bujhibā(lā) sujhibā(lā) Considerate; reasonable

ସମଜଦାର ବୁଝନେସମଝନେବାଲା; ସମଝଦାର (person).

ବୁଝେଇ ବାଝେଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—(ବୁଝେଇବା କ୍ରିୟା ଓ ଧ୍ୱନ୍ୟାତ୍ମକ Bujhei bājhei ବାଝେଇବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ)—ବୋଧ

বুঝিয়েসুঝিয়ে ଶୋଧ କରାଇ; ଉତ୍ତମରୂପେ ବୋଧଗମ୍ୟ କରାଇ—

बुझासुझाकर, बुझासमझाकर By explaining a thing

[ବୁଝେଇ ସୁଝେଇ, ବୁଝେଇ ସମଝେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ] clearly.

ବୁଟ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ ବୁଟ୍)—ଗୋଡ଼ ଗଣ୍ଠି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ଜୋତା—But বুট बूट Boots.

ବୁଟ୍ ପାଲ(ଲି)ସ—ବୈଦେ. ବି—(ଇ. ବୁଟ୍ ପଲିଶ୍)—ବୁଟ୍‌କୁ ଚାକୁ But-pāl(li)s ଚକ୍‌ଚକିଆ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲେପ—

বুটপালিস बूटपालिस Boot-palish.

ବୁଟ୍ ଫିତା—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ ବୁଟ୍+ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍ ଫୀତା)—But-phitā ବୁଟ୍‌ଜୋତାର ଛିଦ୍ରରେ ଗଳାଯାଇ ବନ୍ଧାଯିବା ଫିତା—

বুটফিতা बूट फिता [ବୁଟ୍‌ଲେସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ] Boot-lace.

ବୁଟ[ଣ୍ଟ]—ଦେ. ବି—(ସ ବୃନ୍ତ, ପ୍ରା. ବୋଣ୍ଟ)—ଗୋଲ; ଛଣା ଜାଗାପୁ Buta(nta) ଗୋଲାକାର ଶସ୍ୟ—Chickpea; Benga

ସ. ନାମ—ଚଣକ, ହରିମନ୍ଥ, gram; Cicer Arietinum.

ସକଳପ୍ରିୟ [ଦ୍ର—ଏ ଶିମ୍ବାଦି ବର୍ଗର କୃଷିଜାତ

ବୁଁଟ ଶାକର ଛୁଇଁ ଉପରୁ ବାହାରିବା ଶସ୍ୟ,

ବୋଣ୍ଟ } ଅନ୍ୟରୂପ ଏହା ଭଗଡ଼ା ହେଲେ ବୁଟଫାଲ ହୁଏ,

ବୋଂଟ ଏହା ଡାଲି ହୁଏ। ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କୁ

বুট, ছোলা, বুঁটকলাই ଏହା ପାଣିରେ ବତୁରେଇ କରି ଦିଆ-

चना, बुँ(बू)ट ଯାଏ। ଏହାକୁ ଘିଅରେ ବା ତେଲରେ

ମ. ହରଭାରେ ଭାଜି 'ବୁଟତଳ' କରି ଖାଆନ୍ତି। ବୁଟର

ଗୁ. ଚଣ୍ୟା ଶାଗ ମଧ୍ୟ ଖିଆଯାଏ। କଞ୍ଚାବୁଟର

ତେ. ଶଲଂଗାଲୁ ଚୂନାକୁ ବେସନ ଓ ଭଜାବୁଟର ଚୂନାକୁ

ଫା. ନଖୁଦ୍ ବୁଟଛତୁ ବୋଲାଯାଏ। ବେସନ

ଆ. ହୁମମ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ନାନାବିଧ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପ୍ରସ୍ତୁତ

ହୁଏ। ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ଏହା ଶୀତଳ, ପଥ୍ୟ, ରୁକ୍ଷ, ଲଘୁ କଷାୟରସ, ବଳଷ୍ମୀ ଓ ଜ୍ୱରନାଶକ।]

ବୁଟ ଛତୁ—ଦେ. ବି.—(ଓ. ବୁଟ+ସ. ସକ୍ତୁ)—ଭଜା ବୁଟ ଚୂର୍ଣ୍ଣଯାଇ Buta chhatu ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଚୂନା—Flour made

বুটের ছাতু बूटकी सत्तु from fried gram.

(ବୁଟ ଛତୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଛତୁର ବିଶେଷ; ଗ୍ରୀଷ୍ମରେ ନାଡ଼ ଓ ବାଟୁଳ ପରି ମୁଣ୍ଡ ଥାଇ ଭୂମି ଉପରୁ ଉଠିଥିବା ଛତୁ—A kind of mushroom.

ବୁଟ ତଳ—ଦେ. ବି—(ଓ.ବୁଟ+ସ, ତଳନ)—ତେଲରେ ବା ଘିଅରେ Buta talā ଭଜା ହୋଇ ଥିବା ଲବଣାଦି ମିଶ୍ରିତ ବୁଟ; ଚେଲି

ଛୋଲାଭାଜା ଭୃଷ୍ଟ ଚଣକ—Gram fried in oil or
ବୁଟ ଭୂଜା ghee.

ବୁଟ ବେସନ—ଦେ. ବି—ଭଜା ବୁଟର ଚୂନା—Flour made of
Buṭa besana ବুଟ বেসন बूट बेसन unfried gram.

ବୁଟା(ଣ୍ଟା)—ବୈଦେ. ବି—(ସ. ବୃନ୍ତ; ହି. ବୁଟା, ବୁଣ୍ଟା)—ଲୁଗାରେ
Buṭā(nṭā) ଛୁଞ୍ଚ ଫୋଡ଼ ସୂତାରେ ବା ଜରିରେ ତିଆରି ହୋଇ
বুটা, বুটি ଥିବା ଛୋଟ ଫୁଲ ବା ଗୋଲ ଗୋଲ ଝଟଝଟ ଚିହ୍ନ—
बू(बुं)टा Small circular marks or spangles wrought on cloth with the needle. [ଉ—ଆକାଶ ବାସେ ଲକ୍ଷ ଚନ୍ଦ୍ର ବୁଟା ପ୍ରାୟେ, କେତକୀ ବର୍ଣ୍ଣିଲେ ସବୁରି ନିର ଛାୟେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶଲ୍ୟ ।]

ବୁଟା ଛିନ୍ଦ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି.—ବୁଦିଖଜୁରି
Buṭa chhind A species of stunted date palm.

ବୁଟା(ଣ୍ଟା)ଦାର୍—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଲୁଗାରେ ବୁଟା ପଡ଼ି ଥାଏ—
Buṭā(nṭā)dār (cloth) Having circular marks
বুটীদার or spangles wrought on it with the
बुटादार needle.

ବୁଟି(ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବି—(ସ. ବଟୀ, ବଟିକା)—୧ । ଔଷଧ ବଟିକା—
Buṭi(nṭi) বুটী बुटी 1. Medicinal pill. [ଉ—ହୋଇଛୁ ଜୀବନ ମରଣର ବୁଟୀ । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।] ୨ । ଜଡ଼ିବୁଟି ଔଷଧ—2. Simple herb. ୩ । ଔଷଧ—3. Medicine; drug. (ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଜଡ଼ି ପରେ ମଧ୍ୟ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଜଡ଼ି ବୁଟି ।)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବଉଁଶ କାଠିର ପାତ୍ର—
A pot made of bamboo.

ବୁଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—(ଭୁଲ. ହି. ବୁଟା; ବ. ବେଁଟେ)—
Buṭiā ଖର୍ବକାୟ; ବାମନ—Dwarfish.

ବୁଠୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବୁଠି (ଦେଖ)
Buṭī Buṭhi (See)

ବୁଠି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଗଡ଼ଜାତ) ବି—(ଭୁଲ. ହି. ବୁଟା)—
Buṭhi କ୍ଷୁଦ୍ରକାୟ ଲୋକ—A dwarf.

ବୁଡ଼୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ତ୍ୟାଗ କରିବା—1. To abandon. ୨ ।
Burḍ(root) ସ୍ନାନ କରିବା—2. To bathe; to take a bath by immersion. ୩ । ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—3. To cover; to envelop.

ବୁଡ଼(ଡୁ) ଗଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମୁଣ୍ଡ ବୁଡ଼େଇ ଗାଧୋଇବା
Burḍ-(rḍu) galā A bath by immersion.

ବୁଡ଼୍ ଗାଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡ ବୁଡ଼େଇ ଗାଧୋଇବା—
Burḍ-gālibā To bathe by immersion.

ବୁଡ଼(ଡୁ)ବକ୍—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ.—(ହି. ବୁଡ଼୍=ବୁଢ଼ା+ବୋକା)—
Burḍ-(rḍu)bak ୧ । ଓଲୁ; ଅବୋଧ—1. A fool;
বুড়বাক बुडबक foolish person. ୨ । ବୃଦ୍ଧ ଓଲୁ—2. An old fool. ୩ । ଗଜ ମୂର୍ଖ—3. A block-head; an ignoramus.

ବୁଡ଼-(ଡୁ) ବୁଡ଼(ଡୁ)—ଦେ.ଅ—୧ । ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ଯିବାର ଅବ୍ୟବହିତ
Burḍ-(rḍu) burḍ-(rḍu) ପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥା; ଡୁବି ଯିବାର ଅସନ୍ନ ଅବସ୍ଥା; ମଗ୍ନପ୍ରାୟ—1. About to be drowned; about to sink in water.

ବୁଡ଼(ଡୁ) ବୁଡ଼(ଡା,ଡି,ଡୁ)—ଦେ. ବି—୧ । (ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥକ) ଭୁଡ଼ୁ ଭୁଡ଼ୁ
Burḍ-(rḍu) burḍ-(rḍā,rḍi,rḍu) ଶବ୍ଦ; ବୋତଲକୁ
[ବୁଡ଼୍ (ଡୁ) ବୁଡ଼(ଡୁ)କା (ଚ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇଲେ
বুড় বুড় ବୋତଲରେ ପାଣି ପଶିବାବେଳେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—
बुडबुड 1. Bubbling sound produced when a bottle is dipped in water for filling it up. ୨ । (ସ. ବୁଦ୍ ବୁଦ୍)—Bubble.

ବୁଡ଼ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—(ସ. ବୁଡ଼୍ ଧାତୁ)—ବୁଡ଼ିବା—
Burḍ-bā Burḍibā (See)

ବୁଡ଼—ଦେ. ବି—(ସ. ବୁଡ଼୍ ଧାତୁ ବା ବ୍ରୁଡ଼ ଧାତୁ=ନିମଜ୍ଜନ)—୧ ।
Burḍa ପାଣିରେ ନିମଜ୍ଜନ ପୂର୍ବକ ସ୍ନାନ—1. A bath by immersion; bath by plunging into water. a plunge. [ଉ—ବୁଡ଼ ଦେଇ ପରଭୂତ ପକ୍ଷୀକୁ ନାମେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତିଥି ଅବସରେ ଘଟିବା ସ୍ନାନଯୋଗ; ବାରୁଣୀ ଯୋଗ—2. An
ଡୁବ, ডুবন auspicious time for taking a bath in
ब्रुड; बुड sacred water. ୩ । ଡୁବା; ନିମଜ୍ଜନ; ଜଳରେ ବୁଡ଼ିବା—3. Dipping; immersion; diving. ୪ । ଜଳରେ ବୁଡ଼ାଇ ଦେବା—4. Drowning. ୫ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନଙ୍କର ଦୀକ୍ଷାଗ୍ରହଣାର୍ଥ ଡୁବନ—5. Baptism.

ବୁଡ଼ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (କୋରାପୁଟ) କ୍ରି—ବୁଡ଼ାଇବା—To drown; to
Burḍaibā dip a thing in a liquid.

ବୁଡ଼ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାର୍ତ୍ତିକାଦି ପୁଣ୍ୟ ମାସରେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ
Burḍa karibā ପୂର୍ବରୁ ନଦୀରେ ବା ବାରୁଣୀ ଯୋଗରେ
ডুব দেওয়া ତୀର୍ଥରେ ସ୍ନାନ କରିବା—To take an early
डुब देना morning bath in a river or sacred water in the month of Kārttika or other sacerd time. [ଉ—ବଳିତ ଶଯ୍ୟା ପ୍ରାତରେ; ବୁଡ଼ କରେ ସାଧୁ ମାନେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବୁଡ଼ଣା—ଦେ. ବି —(ସ. ବୁଡ଼୍ ଧାତୁ)—୧ । ବୁଡ଼ିବା; ଜଳରେ ଡୁବି
Burḍaṇā ଯିବା ଅବସ୍ଥା—1. Immersion. [ଉ—
ডুবন ; डुबना ବୁଡ଼ଣା ହୋଇଲା ସ୍ଥଳେ; ଅନଳ ଲାଗିଲା ଜଳେ, ଅନଳ ପାଶେ ବନ୍ଧନ ହୋଇ ଯେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।]
বান ୨ । ବଢ଼ି; ବନ୍ୟା—2. Flood; inundation. ଦେ.
बाढ़ ବିଣ—ବୁଡ଼ିଯିବା ଭଳି ଗଭୀରତା ଯୁକ୍ତ (ଜଳ)—(water)
ডুবন, ডুবন Having the depth of more than a
अथाह man's height. (ଉ—ବୁଡ଼ଣାମାନେ, ପଦ୍ମ ଲାଗିଛି ଦୃଢ଼ ଅଯୁତ୍ତ କାହିଁ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବୁଡ଼ ଦେବା—ଦେ· କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡ ବୁଡ଼ାଇ ସ୍ନାନ କରିବା; ପାଣିରେ ନିମଜ୍ଜିତ
Burda debā ହୋଇ ସ୍ନାନ କରିବା—1. To take a bath
ডুবমারা, ডুব দেয়য়া by immersion; to take a
डुबकी लगाना plunge. ୨ । ବାରୁଣୀ ଯୋଗ ସମୟରେ ତୀର୍ଥରେ
ବୁଡ଼ ପକା(କେ)ଇବା
ବୁଡ଼ ମାରିବା
ବୁଡ଼ ଗାଳିବା
ବୁଡ଼ୁ ଗାଳିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ସ୍ନାନ କରିବା—2. To take a bath in some sacred water on some auspicious occasion.
୩ । କୁଟୁମ୍ବୀଙ୍କର ବା ଜ୍ଞାତି ସମ୍ପର୍କୀୟ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ଦଶାହ ଉପଲକ୍ଷରେ ଶୁଦ୍ଧିସ୍ନାନ କରିବା—3. To take a purificatory bath on the 10th day of a relative's or kinsman's death. ୪ । କାର୍ତ୍ତିକ, ମାଘ, ବୈଶାଖ ଓ ଆଷାଢ଼ ମାସରେ ବ୍ରତ ପାଳନର ଅଙ୍ଗ ରୂପେ ପ୍ରାତଃସ୍ନାନ କରିବା—4. To take a bath early in the morning before sunrise as a part of the religious vow during the months of Kārttika, Māgha, Baisākha and Āshārdha. ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇବା—1. To drown a person. ୨ । ଜ୍ଞାନ
ডুব দেওয়া କରିବା; ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ କରିବା ପାଇଁ (ପାଦ୍ରୀ)
डुबकी देना ଭକ୍ତକୁ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇବା—3. To baptise.

ବୁଡ଼ନ୍ତରା—ଦେ· ବି—ଗ୍ରାମ୍ୟ ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଜ୍ୱରନାଶକ ବଟିକା-
Burdantarā ବିଶେଷ—A pill prepared by village
(ବୁଡ଼ନ୍ତର ରସ—ଅନ୍ୟରୂପ) physicians as a febrifuge.

ବୁଡ଼ନ୍ତା(ନ୍ତି)—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବୁଡ଼ି ଯାଇଥିବା—1. Drowned.
Burdantā(nti) ୨ । ବୁଡ଼ୁଥିବା—2. Diving.
ডুবন্ত जलडुबी

ବୁଡ଼ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଗଙ୍ଗା ଆଦି ନଦୀରେ ବା ସମୁଦ୍ରରେ ବାରୁଣୀ
Burda pardibā ସ୍ନାନ ଯୋଗ ଘଟିବା—The auspicious
যোগ পড়া occasion for taking a bath in the
डुब पडना Ganges or in the sea.

ବୁଡ଼ ପାଳି(ଡ଼,ଲ)ବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ବୁଡ଼ ଧାତୁ+ପାଳନ)—
Burda pāli(rdi,li)bā ୧ । କାର୍ତ୍ତିକ, ମାଘ ଆଦି ଧର୍ମ ମାସରେ
সান করা ସଂକଳ୍ପ ପୂର୍ବକ ନିୟମିତ ରୂପେ ପ୍ରତିଦିନ ପ୍ରାତଃସ୍ନାନ
डुबकी लगाना କରିବା—1. To regularly take early morning bath in observance of the religious vow during Kārttika and other months. ୨ । ଗାଧୋଇବା; ସ୍ନାନ କରିବା—2. To bathe. (ଭ—ବୁଡ଼ ପାଳିଲ କଥା ମୁଣ୍ଡ ଶୁଖେଇଲ ବେଳକୁ ନ ଥାଏ—ଉର ।)

ବୁଡ଼(ଡ଼ୁ)ବୁଡ଼(ଡ଼ୁ)କା—ଦେ. ବି—୧ । ରସୁଆଳ ଲତା ବିଶେଷ—
Burda(rdu)burda(rdu)kā 1. A kind of juicy creeper ୨ । ବୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ (ଦେଖ)—2. Burd-burd (See).

ବୁଡ଼(ଡ଼ୁ)ବୁ(ଡ଼ି)ଆଣୀ—ଦେ. ବି—ବୁଢ଼ିଆଣୀ; ଊର୍ଣ୍ଣନାଭ; ମାଙ୍କଡ଼ସା—
Burda(rdu)burdiāni Spider.
[ବୁଡ଼(ଡ଼ୁ)ବୁଡ଼ାଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ] মাকড়সা मकडी

ବୁଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସ. ବୁଡ଼ ଧାତୁ)—୧ । ଡୁବା; ବୁଡ଼; ଜଳରେ ବୁଡ଼ିବା
Burdā କ୍ରିୟା; ନିମଜ୍ଜନ—1. Immersion. ୨ । ଡୁବୁରି;
ডুবা डुब ଯେ ପାଣିରେ ବୁଡ଼େ—2. A diver. ୩ । ମନୁଷ୍ୟର
ডুবরী ବା ଅନ୍ୟ ଜୀବର ବୁଡ଼ିଯିବା ପରିମିତ ଗଭୀରତା; ଏକ ତାଳ
डुबक्कूड ଗଭୀରତା—3. The depth of a man's height;
ডুবন জল enough depth to drown a person or animal.
अथापानी (ଯଥା—ଏ ନଦୀରେ ହାତୀକୁ ପାଣି ବୁଡ଼ାଏ ହେଉଛି ।)
ବିଣ—ଏକତାଳ ଗଭୀର (ଜଳ)—Enough to drown a man.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ପରିମାଣ ପାତ୍ର—A measuring pot. ପ୍ରାଦେ.(ମେଦିନୀପୁର,ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସ.ବୋଡ଼୍ର)—ବୋଡ଼ା ସାପ—Viper. ଦେ. ବିଣ—୧ । ନିମଜ୍ଜିତ—1. Immersed. (ଯଥା—ଘିଅବୁଡ଼ା ବଳଡ଼ା ।)
ডুবা ୨ । (ଜଳବାହନ) ଯାହା ସମୁଦ୍ରର ବା ନଦୀର ଜଳ ତଳେ
डुबा हुआ ବୁଡ଼ି ଥାଏ—2. Immersed below the surface; hidden below the surface; sub-surface. (ଯଥା—ବୁଡ଼ା ପାହାଡ଼ ।) ୩ । (ଜାହାଜ) ଯାହା ପାଣି ତଳେ ବୁଡ଼ି ବୁଡ଼ି ଗତି କରେ—3. Submarine
ডুবা জাহাজ (boat); moving below the surface of water. (ଯଥା—ବୁଡ଼ା ଜାହାଜ ।) ୪ । ଯାହା (ଯେଉଁ ଜଳ) ଫସଲ ଆଦିର ଗଛକୁ ବନ୍ୟାଜଳଦ୍ୱାରା ବୁଡ଼ାଇ ଦିଏ—
ডুবা (জল) 4. (water) Which drowns plants and crops by overflowing. (ଯଥା—ବୁଡ଼ା ପାଣି, (ବୁଡ଼େଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବୁଡ଼ା ବରଷା ।) ୫ । (ପୁଂ) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟର ବା ପରିବାରର ମହତ୍ତ୍ୱ ବା ଇଜ୍ଜତ ନାଶ କରେ—
যে ডুবিয়েছে 5. Lowering or spoiling the prestige or honour of a person or family. (ଯଥା—କୁଳବୁଡ଼ା, ଘରବୁଡ଼ା) ୬ । ଯେ ପରର କଳଙ୍କ ରଟନା
যে অন্যকে ডুবায় କରେ—6. Publishing the scandals
डुबाने वाला of others; slandering; blasphemous. [ଦ୍ର—ଏହି 'ବୁଡ଼ା' ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟର ବିଶେଷଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—କୁଳବୁଡ଼ା, ଘରବୁଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି । ଏହାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ 'ବୁଡ଼ୀ, ବୁଡ଼ାଣି, ବୁଡ଼େଇ' ହୁଏ । ଯଥା—ଘର ବୁଡ଼େଇ ।] ୭ । ଯେ ପରର ଧନକୁ ବା ପ୍ରାପ୍ୟକୁ ନ ଦେଇ ମାଡ଼ି ବସେ—
যে লোক ডুবায় 7. (a person) Who does not
डुबाने वाला pay up the due of other people; usurping the due of another; withholding payment of another's due. ୮ । ଲୁକ୍କାୟିତ—8. Hidden. ୯ । ଗୁପ୍ତ ଅପ୍ରକାଶିତ—9. Secret. (ଯଥା—ବୁଡ଼ା ପ୍ରେମ ।)

୧୦ । ଯେ ନାଶ ଘଟାଏ; ବିନାଶକାରୀ—10. Destroying; ruining; causing ruin. ୧୧ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ) ସର୍ବାଙ୍ଗ (ଧୂଳିଆଦିରେ) ଆଚ୍ଛାଦିତ ହୋଇଥିବା—11. With the whole body thickly bedaubed with (something e. g. sweat, dust). (ଯଥା—ଦମ୍ଭ ଖୁଣ୍ଟୁବୁଡ଼ା କୁଙ୍କୁମ ବୁଡ଼ା ଗ୍ରୀଅଙ୍ଗ ତ୍ୱ ନ ସୁନ୍ଦର । ଜଗନ୍ମୋହିନୀ. ସଙ୍ଗୀତ) ୧୨ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ, ଯଥା କୁଅବୁଡ଼ା, ସମୁଦ୍ର ବୁଡ଼ା ଲୋକ)—12. Diving (e. g. in wells, in the sea). ୧୩ । ଯାହା ଦେହର ଚର୍ମରେ କିଛି ଦୂର ଗଭୀରତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭେଦ ଥାଏ; (ଗଭୀର—13. More than skin-deep. (ଯଥା—ବୁଡ଼ା ବୋଡ଼ ।)

ବୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (କଥାରେ ଜୋର ଦେବା ପାଇଁ ଓ ବୁଡ଼ାଇବା କ୍ରିୟାର ବଶିଷ୍ଟତା ସୂଚନା କରିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ)—Burdā(rde)i pakā(ke)ibā ଡବିଏ ଦେଓୟା **ଢାକ देनं** ୧ । ଉପର ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା; ଘୋଡ଼ାଇ [ବୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ପକାଇବା—1. To cover the surface of; to overcloud; to overspread. ୨ । (ଉଚ୍ଚତର ବା କଠୋରତର ବସ୍ତୁ) ନୀଚତର ବା କୋମଳତର ବସ୍ତୁର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟକୁ ଲୁପ୍ତ କରି ଦେବା—2. To destroy the prominence or individullity of a lower or softer thing. (ଯଥା, ମେଘଗର୍ଜନ ସଙ୍ଗୀତର ସ୍ୱରକୁ ବୁଡ଼ାଇ ପକାଇଲା) ୩ । ଜଳପ୍ଲାବିତ କରିବା—3. To inundate; to flood.

ବୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ ବ୍ରୁଡ୍, ବୁଡ଼ ଧାତୁ ବୁଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—୧ । ଡୁବାଇବା; ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ବା ବସ୍ତୁର ଡୁବିବାର ଉପାୟ କରିବା—Burdā(rde)ibā ବୁଡ଼ାନ; ଡুবান **बुडाना; डुबाना** 1. To cause to sink or dive. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ପଦାର୍ଥକୁ ଜଳମଗ୍ନ କରିବା; ଜଳରେ ନିମଜ୍ଜିତ କରିବା—2. To immerse or plunge a person or thing in water. (ଯଥା—ଶାଳଗ୍ରାମକୁ ପ୍ରତିଦିନ ମୁଁ ଜଳରେ ବୁଡ଼ାଏଁ ।) ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦେୟ ଅର୍ଥ ବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନକୁ ବା ପଦାର୍ଥକୁ ବହୁକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନ ଦେବା; ମାରି ବସିବା—3. (figurative) To withhold payment or delivery; to deprive a person of the receipt of his due by nonpayment. (ଯଥା—ମୋ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପିତାଙ୍କ ଗୃହର ବାବଦ ବାକି ଦରମାଟିକ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତେ ମୁଁ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ମାଗି ମାଗି ଥକିଲି, ତାକୁ ସାଆନ୍ତ ବୁଡ଼ାଇ ଦେଲେ ।) ୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବହୁକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଅର୍ଥାତ୍ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ଅତୀତ ହେବାର ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେୟଋଣ ନ ଦେଇ ତାହାକୁ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଅଦାୟର ଅଯୋଗ୍ୟ କରିଦେବା; ପରର ପ୍ରାପ୍ୟ ତମାଦି କରିଦେବା—4. (figurative) To cause a person's due to be barred by lapse of time (ଯଥା—ତମସୁକ ବାବଦ ଟଙ୍କାଟିକ ମୁଁ ଖାତକକୁ ମାଗି ମାଗି ଥକିଲି । ସେ ୩ ବର୍ଷ କାଳ ଟାଳଟୁଳ କରି ଶେଷକୁ ମୋ ଟଙ୍କାଟିକ ବୁଡ଼ାଇ ଦେଲା ।) ୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବ୍ୟବସାୟରେ ଲଗା ଯାଇଥିବା ମୂଳଧନର ବିନାଶ ଘଟାଇବା; ଧନ ନଷ୍ଟ କରିଦେବା—5. (figurative) To cause the extinction or loss of capital invested in a business. ୬ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବିନାଶ କରିବା—6. (figurative) To destroy; to ruin. [ଉ—ବୁଡ଼ାଇବା ବା ସୃଷ୍ଟିବ କରୁ ଗ୍ରହବନ୍ତୁ । ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବଂଶଗତ ବା ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥାକୁ ପାଳନ ନ କରି ଲୁପ୍ତ କରିଦେବା—7. (figurative) To make a custom or practice obsolete by not observing it; to discontinue a custom or long-standing practice. (ଯଥା—ଆଜିକାଲିର ଇଂରେଜି ପାଠୁଆ ପାଠୋଇମାନେ ପୁରୁଣାକାଳିଆ ଖିଆଦିଆକ ବୁଡ଼ାଇଲେଣି ।)

୮ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୁକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ଆପଣାର କୁଳକୁ କଳଙ୍କିତ କରିବା; ବଂଶର ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ବା ସୁନାମକୁ ଲୁପ୍ତ କରିଦେବା—8. (figurative) To cause the loss of the prestige of one's family by doing evil acts (ଯଥା—ସେ ବାପଅଜାଙ୍କ ନାଆଁ ବୁଡ଼େଇଲା ।) ୯ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରର ନାମରେ କଳଙ୍କ ବା ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦ ରଟନା କରିବା; ଅନ୍ୟକୁ କଳଙ୍କମଗ୍ନ କରିଦେବା—9. (figurative) To scandalise a person; to slander ୧୦ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅବିବାହିତ ରହି କିମ୍ବା ବନ୍ଧ୍ୟତ୍ୱ ଦୋଷରୁ ସନ୍ତାନାଦି ପ୍ରଜନନ ନ କରିବାଦ୍ୱାରା, କିମ୍ବା ବଂଶର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର କାରଣ ହେବା ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ବଂଶର ଲୋପ ଘଟାଇବା—10. (figurative) To be the cause of the extinction of a family by remaining unmarried or on account of barrenness or sterelity or by causing the members to be killed. (ଉ—ସେତିକିଲା କେଉଁଅଡ଼େ ସେ ଉଡ଼ାଇ, ତ କରିବ ସର ମୁଁ ବସିଛି ବୁଡ଼ାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।) ୧୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରର ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ବିବାଦ ଉପସ୍ଥିତ କରାଇ ତାକୁ ପରିବାରର ଧ୍ୱଂସ ଘଟାଇବା—11. (figurative) To bring about the ruin of a family by fomenting internal dissensions in it.

୧୨ । ଜଳ ପ୍ଲାବିତ କରିବା—12. To overflow; to inundate. (ଉ—ବେଙ୍ଗୁଲି ବେଙ୍ଗୁଲି ! ପାଣି ଦେ, ନଈ ବଢ଼ି କରି ବୁଡ଼େଇ ଦେ—ଶିଶୁଗୀତ ।) ୧୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟକାଳ ମଧ୍ୟରେ ଋଣ ପରିଶୋଧ ନ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଋଣପାଇଁ ଅବନ୍ଧ ବା ବନ୍ଧା ହୋଇ ଯାଇଥିବା ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ମୁକୁଳାଇ ନ ପାରିବା— 13. (figurative) To cause a mortgaged or pledged property to become forfeited or unredeemable by nonpayment of the loan during the specified time-limit; to cause the foreclosure of a mortgaged property. ୧୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ଉଚ୍ଚତର ସ୍ୱର) ନିମ୍ନତର ସ୍ୱରକୁ ଅନୁଭୂତ କରାଇ ନ ଦେବା—14. (figurative) (said of louder sound) To cause a feebler sound not to be distinguished; to drown a feebler sound by its loudness. (ଯଥା—ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଜନ ମୋ କାନ୍ଦଣା ସ୍ୱରକୁ ବୁଡ଼ାଇ ଦେଲା ।) ୧୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ଅଧିକତର କଡ଼ା ସ୍ୱାଦ ବା ଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ) କୋମଳତର ସ୍ୱାଦ ବା ଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁର ସ୍ୱାଦକୁ ବା ଗନ୍ଧକୁ ଅନୁଭୂତ କରାଇ ନ ଦେବା— 15. (figurative) (said of a thing with a stronger scent or stronger smell) To drown the taste or smell of a lesser thing by its stronger taste or smell, (ଯଥା—ଏ ତିଅଣରେ ବହୁତ ଲୁଣ ପଡ଼ିବାରୁ ଲୁଣ ଏଥିର ମିଠାପଣକୁ ବୁଡ଼ାଇଦେଲା; ଫିନାଇଲ୍ ଗନ୍ଧ ଅତର ଗନ୍ଧକୁ ବୁଡ଼ାଇଦିଏ ।) ୧୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ଗୁରୁତର ଘଟଣା) ଲଘୁତର ଘଟଣାର ଗୁରୁତାର ଉପଲବ୍ଧି କରାଇ ନ ଦେବା-16. (figurative)(said of a more serious matter or event) To drown the seriousness or importance of a less serious matter (ଯଥା—ତାଙ୍କର ପୁତ୍ରଶୋକ ଧନନାଶ ଦୁଃଖକୁ ବୁଡ଼ାଇ ଦେଲା ।) ୧୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତର ବସ୍ତୁ) ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟଦ୍ୱାରା କମ୍ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବସ୍ତୁର ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରାଇ ନ ଦେବା—17. (figurative) (said of a brighter thing) Not to cause the colour of a less bright thing to be noticed by its brighter effulgence. (ଯଥା—ଅଳକାତିଲ୍ଲ ଚନ୍ଦନକୁ ବୁଡ଼ାଇଦେଲା ।) [ଦ୍ର—କୌଣସି ଉଚ୍ଚତର ବସ୍ତୁ ବା ଘଟଣା ବା ଚିନ୍ତା ନିମ୍ନତର ବସ୍ତୁର, ଘଟଣାର ବା ଚିନ୍ତାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟକୁ ଅନୁଭୂତ କରାଇ ନ ଦେଲେ ଉଚ୍ଚତର ବସ୍ତୁ ନୀଚତର ବସ୍ତୁକୁ 'ବୁଡ଼ାଇଦେଲା' ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।] ୧୮ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବହୁପରିମାଣରେ ଜଳୀୟ ବସ୍ତୁ ବା ଧୂଳି ବା ମଇଳା ଢାଳିବା ବା ଦେହ ତମାମ ଅଳାଇ ଦେବା—18. (figurative) To pour any liquid or dust or filth all over one's body in a large quantity. (ଯଥା—ହୋଲି ସମୟରେ ଅବିରରେ ଓ ପିଚକାରିରେ ଗାଁଅର ପିଲାମାନେ ମତେ ବୁଡ଼ାଇଦେଲେ ।) ୧୯ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବହୁପରିମାଣରେ ବା ପ୍ରଚୁରଭାବରେ ଖାଦ୍ୟାଦି ବିତରଣ କରିବା ।) 19. (figurative) To distribute or serve up any food in profusion. (ଯଥା—ବାବୁ ଆମକୁ ତାଙ୍କ ପୁଅ ବର୍ତ୍ତାଘର ସମୟରେ କ୍ଷୀରି ପିଠାରେ ବୁଡ଼ାଇ ଦେଲେ ।) ୨୦ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଗୋପନ କରିବା; ଘୋଡ଼ାଇବା—20. (figurative) To conceal; to hide; to hush up. (ଯଥା—ନରହତ୍ୟା ଅପରାଧକୁ କେତେ ଦିନ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ବୁଡ଼ାଇକରି ରଖିବ ?) ୨୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନୁଷ୍ୟକୁ ପ୍ରେମାଦିଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧିପକାଇବା; ପ୍ଲାବିତ କରିବା ପରି ବିଶେଷ ପ୍ରେମ ଆଦି ଦେଖାଇ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଅପ୍ୟାୟିତ କରିବା—21. (figurative) To overpower or greatly oblige a person with excessive love or fondness. ୨୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିଜର ହୃଦୟକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ସମର୍ପଣ କରିବା—22. (figurative) To devote or surrender one's heart complefely to another person. [ଉ—ଚିତ୍ତକୁ ତୁମ୍ଭଠାରେ ଦେଇଣ ବୁଡ଼ାଇ, ହିଏତିକି ତୁମ୍ଭର ଶତ୍ରୁକୁ ଉଡ଼ାଇ— କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।] ୨୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବସ୍ତୁର ବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୁରବସ୍ଥା ଘଟାଇବା; ବିନାଶ ସାଧନ କରିବା—23. (figurative) To cause ruin. (ଯଥା—୨।୪ ଜଣ ମାମଲତକାର ପଶି ଏ ଗାଆଁଟାକୁ ମାମଲା ମକଦ୍ଦମାରେ ବୁଡ଼ାଇ ଦେଲେ ।) ୨୪ । ବିଗାଡ଼ିଦେବା; ନଷ୍ଟ କରିଦେବା—24. To spoil. (ଯଥା—ମୋର କେଡ଼େ ବଡ଼ ସୁଖ ତୁ ପଦେ କଥାରେ ବୁଡ଼ାଇଦେଲୁ ।) ୨୫ । ଆଚ୍ଛାଦିତ କରିବା; ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଇବା—25. To overshadow; to cover up (ଯଥା—ମେଘ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବୁଡ଼ାଇଛି ।) ୨୬ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତହେବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ଶିଶୁକୁ ଜୀବନ କୁଣ୍ଡରେ (ପାଣି) ବୁଡ଼ାଇବା—26. To baptise. ୨୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଲୋପ କରିବା—27. (figurative) To cause to disappear. [ଉ—ତାହା ଦେଖି ସେହିକ୍ଷଣେ ମୋର ବ୍ୟଥା ଜାତ, ହୋଇ ବୁଡ଼ାଇଣ ଦେଲା ମୋର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଚିତ୍ତ— କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨୮ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏକାନ୍ତ ଅଭିନିବେଶ କରିବା ବା ମନୋଯୋଗୀ ହେବା—28. (figurative) To devote or concentrate one's attention to a particular matter. [ଉ—ମନ ବୁଡ଼ାଇଛନ୍ତି ଯଜ୍ଞେ, ବ୍ରାହ୍ମଣଜନର ସ୍ୱଭାବେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

୨୯ । (ଜଳ ଅଧି) ଉଛୁଳି ପଡ଼ିବା—29. To overflow. [ଦ୍ର—ବଣ ଘନରବରେ ଅଛି, ବୁଡ଼ାଇ କୂଳ ସଦା ଗଛ—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୩୦ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ସନ୍ଧ୍ୟା କାଳ ବା ବେଳକୁ) ଅତୀତ କରାଇବା; କଟାଇବା; ଅତିବାହିତ କରିବା—30. (figurative) To cause (the evening time) to pass. (ଯଥା—ସେ ବେଳ ବୁଡ଼ାଇ ଘରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା) । ୩୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆପଣା ହାତରେ ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ସମ୍ବାଦକୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରେ ନ ପହଞ୍ଚାଇବା—31. To withhold the delivery of a message sent through one's self. [ଦ୍ର—ଇଂରେଜୀରେ To drown କ୍ରିୟା ଓ ତତ୍ସମ ବୁଡ଼ାଇବା କ୍ରିୟା ପରି ମୌଳିକାର୍ଥରେ ଓ ଲକ୍ଷଣାର୍ଥରେ ନାନା ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବୁଡ଼ାଇବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା ଆଦି କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ସହକାରୀରୂପେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ 'ବୁଡ଼ାଇବା' କ୍ରିୟାର୍ଥ ଉପରେ ଜୋର (emphasis) ଦିଏ । ଯଥା—ବୁଡ଼ାଇ ଦେବା; ବୁଡ଼ାଇ ପକାଇବା ।]

ବୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜଳରେ ନିମଜ୍ଜିତ କରି ପ୍ରାଣ ନାଶ କରିବା—1. To kill a person by drowning. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବିନାଶ ସାଧନ କରିବା—2. (figurative) To cause the ruin of a person.
Burdā(rde)i māribā
ଡ଼ୁବିয়ে মারা
डुबा मारना

ବୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କିଛିକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଳରେ ନିମଜ୍ଜିତ କରିବା; ବୁଡ଼ାଇବା—1. To cause a thing to be under water for some time; to keep a thing immersed in water. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗୋପନ ରଖିବା; ଲୁଚାଇବା—2. (figurative) To conceal; to keep a matter secret.
Burdā(rde)i rakhibā
ডুবিয়ে রাখা
डुबा रखना

ବୁଡ଼ାଏ ପାଣି—ଦେ ବି—୧ । ମନୁଷ୍ୟର ବା ଅନ୍ୟ ଜୀବର ବୁଡ଼ିଯିବା ପରିମିତ ଗଭୀର ଜଳ—1. Water which is beyond the depth of a man or other animal; water sufficient to drown a person or animal. [ଦ୍ର—ଏହିପରି କଳାଗଣ୍ଡି ଏ, ଅଣ୍ଟୁଏ, ଅଣ୍ଟାଏ, ପେଟେ, ଛାତିଏ, ବେକେ, ଭୁଗ୍ରୁଡ଼ାଏ, ନାକେ ଓ ତାଳେ ପାଣି ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ବୁଡ଼ିଯିବାର ଗଭୀର ଜଳକୁ 'ମନୁଷ୍ୟକୁ ବୁଡ଼ାଏ ପାଣି' ବୋଲାଯାଏ । ଏହିପରି ହାତୀ ସମ୍ବନ୍ଧେ ମଧ୍ୟ 'ହାତୀକୁ ବୁଡ଼ାଏ ପାଣି' ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । କୌଣସି ଫସଲକୁ ପ୍ଲାବିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ କିଆରିରେ ଥରେ ମଡ଼ାଯିବା ଖୁବ୍ ଜଳ—2. Irrigation of a field with copious water for the standing crop. ୩ । ଏକ ଅସହ୍ୟ ଦମକା ବର୍ଷା, ଯେଉଁ ବର୍ଷା ଦ୍ୱାରା ଜଳ ଯୋଗସ୍ତ ବୁଡ଼ିଯାଏ—3. A deluge of rain; a very heavy shower of rain.
Burdāe pāni
ডুবন জল
अथाह पानी

ବୁଡ଼ା ଖବର—ଦେ· ବି—ଗୁପ୍ତ ସମ୍ବାଦ; ସାଧାରଣରେ ଅପ୍ରକାଶିତ ସମ୍ବାଦ—Secret news; information which has not yet been made public.
Burdā khabara
গুপ্ত খবর
गुप्त खबर

ବୁଡ଼ା ଗାଧୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୁଡ଼ ଧାତୁ+ଗାଧ+ଧାବନ)—ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି କରି ସ୍ନାନ କରିବା—Bath by taking a plunge.
Burdā gādhuā
ডুব স্নান
डुब स्नान
[ବୁଡ଼ା ଘା(ଗା)ଢ଼ କ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ]

ବୁଡ଼ା ଜାହାଜ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବୁଡ଼ ଧାତୁ+ଫା. ଜାହାଜ)—୧ । ଯେଉଁ ଜାହାଜ ପାଣି ଭିତରେ ବୁଡ଼ିକରି ଅକ୍ରମଣ କରେ—1. A submarine; a torrpedo boat. ୨ । ଯେଉଁ ଜାହାଜ ଜଳରେ ବୁଡ଼ି ଯାଇଛି; ଜଳମଗ୍ନ ଅର୍ଣ୍ଣବ ପୋତ—2. A wrecked ship which has gone down under water.
Burdā jāhāja
ডুবরি জাহাজ, ডুবা জাহাজ
डुबकर चलनेवाला जाहाज
बुडा जाहाज
बुडा जाहाज

ବୁଡ଼ାଣିଆ କଥା—ଦେ. ବି—୧ । ପରର ଅନିଷ୍ଟ ସାଧକ ବା କଳଙ୍କ ରଟନା—1. Scandal; defamatory words. ୨ । ଗୁପ୍ତ ବିଷୟ—2. A secret matter.
Burdānia kathā
ঘরডুবানকথা
डुबानेवालीबात

ବୁଡ଼ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜଳରେ ବୁଡ଼ାଇ ଦେବା—1. To dip another person in water. ୨ । ନିଜେ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିବା—1. To dip oneself under water; to take a plunge.
Burda dehā
ডুবিয়ে দেওয়া
डुबादेना
ডুব দেওয়া
डुबदेना

ବୁଡ଼ା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଲୁଚି କରି ରହିବା; ଲୁକ୍କାୟିତ ରହିବା—1. To keep oneself concealed. ୨ । ନିଜ କୃତ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱକୁ ପ୍ରକାଶ ନ କରିବା 2. To pull the wire from behind.
Burdā pardibā
ডুব দিয়ে থাকা
छीप रहना
ବୁଡ଼ା ମାରିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବୁଡ଼ା ରହିବା }

ବୁଡ଼ା ପଥର—ଦେ. ବି—(ସଂ ବୁଡ଼ ଧାତୁ+ପ୍ରସ୍ତର; ପ୍ରା. ପତ୍ଥର)-ନଦୀ ବା ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭସ୍ଥ ଯେଉଁ ପଥର ବା ପର୍ବତ ଜଳର ନିମ୍ନରେ ଥାଇ ବାହାରକୁ ଦେଖା ପଡ଼ୁ ନ ଥାଏ—Sunken rock; submarine rock.
Burdā pathara
ବୁଡ଼ା ପାହାଡ଼ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବୁଡ଼ା ପର୍ବତ }
ডুবাপাথর
डुबापत्थर

ବୁଡ଼ା ପାଣି—ଦେ. ବି—ଦେ ବି—(ସଂ ବୁଡ଼ ଧାତୁ+ପାନୀୟ) ୧ । ଯେଉଁ ବର୍ଷା ବା ବନ୍ୟାଜଳ ଫସଲ ଆଦିକୁ ବୁଡ଼ାଇ ଦିଏ; ବତର—1. A deluge of rain. ୨ । ଦେଶ ପ୍ଲାବନକାରୀ ପ୍ରବଳ ବନ୍ୟା—2.
Burdā pāni
ডুবনজল
अथाहपानी

Deluge; a devastating flood ୩ । ମନୁଷ୍ୟର ବୁଡ଼ିଯିବା ପରିମିତ ଗଭୀରତାଯୁକ୍ତ ଜଳ—3. Water beyond the depth of a man.
ଯଥା—ଏ ପୋଖରୀରେ ବୁଡ଼ା ପାଣି ଅଛି ।

ବୁଡ଼ା ପ୍ରକୃତି—ଦେ. ବି—(ସଂ ବୁଡ଼ ଧାତୁ+ପ୍ରକୃତି)—୧ । କଥା
Burdā prakruti ଗୋପନ କରିବାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପ୍ରକୃତି;
ମন্দপ্রকৃতি 1. The nature of a person who con-
बूरामक़ति ceals matters or keeps matters
(ବୁଡ଼ା ପଙ୍କ୍ତି—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) secret ୨ । ଗୋପନରେ ପରର ଅନିଷ୍ଟ କରିବା ପ୍ରକୃତି—2. The nature of a person who injures others secretly. ୩ । ଅସରଳ ପ୍ରକୃତି—3. Crooked nature; insincerity. ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସରଳ ପ୍ରକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. (a person) Of crooked nature; insincere ୨ । ଗୋପନରେ ପରର ଅନିଷ୍ଟକାରୀ—2 Injuring other people behind their back.

ବୁଡ଼ା ବୁ(ବୋ)କ-ଦେ. ବି—(ସଂ ବୁଡ଼ ଧାତୁ+ଧନ୍ୟର୍ଥକ ବୁକ)—
Burdā bu(bo)ka ୧ । ଅତି ପ୍ରେମ ସହିତ ଦିଆଯିବା
গভীরচুম্বন गाढचुम्बन ଚୁମ୍ବନ, ଯାହାର ଚୁମ୍ବିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆହ୍ଲାଦରେ ବୁଡ଼ାଇଦିଏ—1. A hearty or exhiliarating kiss. ୨ । ଯେଉଁ ଚୁମ୍ବନ ଚୁମ୍ବିତ ଅଙ୍ଗରେ ଗଭୀରରୂପେ ମୁଦ୍ରିତ ହୁଏ; ଗାଢ଼ ଚୁମ୍ବନ—2. A pressing kiss; a kiss which makes a a deep impression on the limb kissed.

ବୁଡ଼ା ବୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଅନେକକ୍ଷଣ ବା ବାରଂବାର ବୁଡ଼ିବା କ୍ରିୟା—Act
Burdā burdi of taking several diving plunges
ডুবাডুবী डुबीडुबी for a long time

ବୁଡ଼ା ବ୍ୟାଧି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବୁଡ଼ଧାତୁ+ସଂ ବ୍ୟାଧି)—୧ । ଯେଉଁ
Burdā byādhi ରୋଗର ଲକ୍ଷଣ ବାହାରେ ପ୍ରକାଶ ପଡ଼େ ନାହିଁ,
(ବୁଡ଼ାରୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଥଚ ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ରହିକି ଖାଇ ବହୁ
গুপ্তরোগ भितरिया रोग ଅନିଷ୍ଟ କରେ; ଗୁପ୍ତ ରୋଗ—1. A hidden disease; a disease of which the symptoms are not manifest on the body. ୨ । ଯେଉଁ ରୋଗର ଲକ୍ଷଣ ଚିହ୍ନା ପଡ଼େ ନାହିଁ; ଅଚିହ୍ନା ବ୍ୟାଧି—2. A disease which cannot be diagnosed.

ବୁଡ଼ା ମାଛ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ମାଛମାନେ ଗଭୀର ଜଳ ମଧ୍ୟରେ
Burdā māchha ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ବୁଡ଼ି ରହନ୍ତି ଓ ପାଣି
ডুবনজলের মাছ; গভীরজলের মাছ ଉପରକୁ ଉଠନ୍ତି ନାହିଁ ।
अथाह पानिका माछ (ଯଥା—ରୋହି, ଭାକୁର, ଚିତଳ ଇତ୍ୟାଦି ବଡ଼ ମାଛ)—Fish which remain long below the surface of water; deep-water-fish. ୨ । ପଙ୍କୁଆ ମାଛ; ଯେଉଁ ମାଛମାନେ ଜଳାଶୟ ତଳର ପଙ୍କରେ ବୁଡ଼ି ରହି ରହନ୍ତି—2. Fish which live in the mire at the botton of water.

ବୁଡ଼ା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାଣିରେ ସନ୍ତରଣ କରିବାବେଳେ ଡୁବ
Burdā māribā ମାରିବା ବା ବୁଡ଼ିବା—1. To plunge while
ড বা খাওয়া swimming; to move below the sur-
डुबकि मारना face of water while swimming. ୨ । ଜଳରେ ଡୁବ ଦେଇ କିଛିକ୍ଷଣ ରହିବା—2. To dive into water; to remain plunged for some time. [ଯଥା— ମୁଁ ଏଠେଇଁ ବୁଡ଼ା ମାରି ୧୦୦ ଫୁଟ ଛଡ଼ାରେ ଉଠିଛି ।] ୩ । ବୁଡ଼ା ପଡ଼ିବା (ଦେଖ)—3. Burdā pardibā (See) ୪ । ଏକଥର ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିବା—4. To plunge or dip into water; to take a plunge.

ବୁଡ଼ାଳି—ଦେ. ବି—ଡୁବିବାବାଲା—Diver. [ଯଥା—ଭୁଅ ବୁଡ଼ାଳି;
Burdāli ডুবারী, ডুবরী पनडुब्बा ସମୁଦ୍ର ବୁଡ଼ାଳି ।]

ବୁଡ଼ା ଲିଙ୍ଗ—ଦେ. —ଯେଉଁ ମହାଦେବଙ୍କ ଲିଙ୍ଗଟି ଶକ୍ତିର ମଧ୍ୟରେ
Burdā linga ,ବୁଡ଼ି ରହି ଥାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଶକ୍ତିର ବାହାରକୁ
গুপ্তলিঙ্গ ଦେଖା ପଡ଼େ ନାହିଁ; ଅଦୃଶ୍ୟ ଲିଙ୍ଗ—A phallic-
गुप्तलिङ्ग image of Śiba which does not rise a bove the level of the sorrounding Śakti. [ଦ୍ର—ଏ ଅର୍ଥରେ ପ୍ରୟୋଗର ପ୍ରହେଳିକା—'ଶକତି ଅଛି, ଲିଙ୍ଗ ବୁଡ଼ିଛି, ଜଙ୍ଘା ଫୁଲିଉଠି ନାଗ ଧରିଛି—ନାଥିଁ ଦଥି; ଉତ୍ତର ଏ ପ୍ରହେଳିକାର; ପ୍ରଦୀପ ।]

ବୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—(ଭୂଲ.ବ. ବୁଡ଼ୀ)—ବୋଡ଼ି (୧)—
Burdi (ଦେଖ) Bordi (See)

ବୁଡ଼ିଆ—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର,ଗଡ଼ଜାତ)ବି—୧ । ଛୋଟ କୁରାଢ଼ି;ଟାଙ୍ଗିଆ—
Burdiā 2. Small axe; hatchet. ୨ । ନିଆଁ ବଢ଼ିଆ; ଅଠା—2. A braid of crushed straw to preserve fire. ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—କୁରାଢ଼ି—Axe. ପ୍ରାଦେ (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା) ବି (ସଂ. ପରଶୁ)—ଫାର୍ଶା—Poleaxe; battle-axe. ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି —ଛୋଟ କୁରାଢ଼ି; ଟାଙ୍ଗିଆ—Hatchet.

ବୁଡ଼ିଆଣୀ—ଦେ. ବି, ସ୍ତ୍ରୀ—ବୁଢ଼ିଆଣୀ (ଦେଖ)
Burdiāni Burdhiāni (See)

ବୁଡ଼ି ଆସିବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ନଦୀଆଦିରେ ସ୍ନାନ କରି ସେଠାରୁ ଆସିବା—
Burdi āsibā 1. To come back after taking a
ডবদিয়ে আসা डुबदेकर आना hasty plunge. ୨ । (ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର) ଅସ୍ତୋନ୍ମୁଖ ହେବ—2. (the sun, the moon) To be about te set.

ବୁଡ଼ି କପା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବଦର+କାର୍ପାସ; ଏହାର ବକଡ଼ା ବର
Burdi kapā କୋଳ ପରି ସାନ ଥିବାରୁ; ସଂ. ବଳକାର୍ପାସିକା)—
বুড়ীকাপাস ଏକପ୍ରକାର କପା—A species of cotton;
बूरीकपास Gossypum Arboreum. [ଦ୍ର—ଏହା ଏକ ଜାତୀୟ ନିକୃଷ୍ଟ କପା, କିନ୍ତୁ ଏହାକୁ ଏ ଦେଶରେ ସାଧାରଣ କୃଷକ ଅବାଦ କରନ୍ତି]

ବୁଡ଼ି କରି ପାଣି ପିଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜଳରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହୋଇଥିବା Burdi kari pāni pi-ibā ଅବସ୍ଥାରେ ଜଳ ପିଇବା— (ବୁଡ଼ି ପାଣି ପିଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To drink water while ଡୁବେ ଡୁବେ জল খাওয়া under water. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) **डुबकर पानी पीना** ଲୋକଚକ୍ଷୁର ଅଗୋଚରରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—2. (figurative) To do a thing secretly. [ଯଥା—ବୁଡ଼ି କରି ପାଣି ପିଇଲେ ମହାଦେବର (ଏକାଦଶୀ)ଙ୍କ ବାପା ମଧ୍ୟ ଜାଣିପାରିବେ ନାହିଁ । ଢଗ ।]

ବୁଡ଼ି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୁଡ଼ି କରି ଶୀଘ୍ର ସ୍ନାନ କ୍ରିୟା ସମାପନ କରିବା Burdi pardibā To have a bath by taking a ডুবেপড়া **डुबपड़ना** hasty plunge.

ବୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ ବୁଡ଼, ବ୍ରୁଡ଼ ଧାତୁ=ନିମଜ୍ଜନ; ବୁଲ୍ ଧାତୁ= Burdibā Beams)—୧ । ଜଳରେ ଡୁବିବା; ନିମଜ୍ଜିତ (ବୁଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ହେବା—1. To dive in water; বুড়া, ডুবা; ডুবেযাওয়া to plunge into water. [ଯଥା— **डुबना; बुड़ना** ଗଙ୍ଗେଇ ଚଢ଼େଇରେ ! ଗଙ୍ଗେଇ ଚଢ଼େଇ ! ମୋ ପାଇଁ ଥରେ ବୁଡ଼୍ । ଶିଶୁଗୀତ ।] ୨ । ଜଳରେ ମୁଣ୍ଡ ବୁଡ଼ାଇ ସ୍ନାନ କରିବା; ଗାଧୋଇବା; ବୁଡ଼ ପକାଇବା—2. To have a bath by immersion (ଯଥା—ମୁଁ ଗାଆଁ ପୋଖରୀରେ ତିନି ଥର ବୁଡ଼େଁ) —୩ । ଜଳମଗ୍ନ ହେବା—3. To sink under water. [ଯଥା—ହରିବୋଲ ଭାଇ । ଗୋବିନ୍ଦ ବୋଲ ! ଭାସିଲା ପଥର ବୁଡ଼ିଲା ସୋଲ । ଢଗ ।] ୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଲୋପ ପାଇବା; ଲୁପ୍ତ ହେବା—4. (figurative) To be extinct; to disappear. ୫ । ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହେବା—5 To merge in another thing. [ଯଥା—ଅବମିକା ଗଲା ବଣ ପ୍ରେମେ ବୁଡ଼ି । ମଧୁସୂଦନ. କବିତା ।] ୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବିନଷ୍ଟ ହେବା; ଧ୍ୱଂସ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା; ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହେବା—6. (figurative) To be ruined. [ଯଥା—ଏ ଯେ ଅମୃତ କଣ୍ଠି ବୋଲି, ଅମ୍ଭେ ବୁଡ଼ିଲୁ ଏହା ପୋଲ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମସୁଧାମୃତ ।] ୭ । (ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରଆଦି) ଅସ୍ତ ହେବା—7 (the sun, the moon etc) To sink; to set. [ଯଥା—ବୁଡ଼ି ଗଲେ ଅଳ୍ପ ଭ, ବାନ୍ଧୁଛବେ କାଳିନ୍ଦ ଗଉରବ ତପନ । ଉପାଙ୍ଗ. ଗୀତଲହରୀ ।] ୮ । ନିଷ୍ଫଳ ହେବା—7. To be fruitless. [ଯଥା—ସେ ଧର୍ମଯାକ ମୋର ସବୁ ତ ବୁଡ଼ିଛି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।] ୯ । ନଷ୍ଟ ହେବା; ଅପଚିତ ହେବା—9. To be spoiled. ୧୦ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମଜ୍ଜିବା; ଏକାନ୍ତ ଅନୁରକ୍ତ ହେବା—10. (figurative) To be devoted exclusively to; to be bent on. [ଯଥା—ଚରଣେ ସ୍ମରି ପଦେ ପଦେ, ମନ ବୁଡ଼ିଲା କୃଷ୍ଣପାଦେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

୧୧ । କୌଣସି ବୃହତ୍ତର ପଦାର୍ଥଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ହୋଇ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା—11. To be overclouded or overspread; to disappear under a bigger thing. (ଯଥା—ବର୍ଷାଦିନ ବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ମେଘ-ଘଟରେ ବୁଡ଼ିଛନ୍ତି ।]

୧୨ । ଆଚ୍ଛନ୍ନ ହେବା—12 To be covered by; to be overcast or enveloped. (ଯଥା—ଅନ୍ଧକାରେ ବୁଡ଼ିଗଲା ଧରଣୀ । ମଧୁସୂଦନ. ସନ୍ଧ୍ୟା ।) ୧୩ । (କୁଳ, ବଂଶ, ଏକଜାତୀୟଜୀବ)—ଲୁପ୍ତ ହେବା—13. To become extinct (said of a family or species). (ଯଥା—କୁଳ ବୁଡ଼ିବାର ଏମନ୍ତ ଗାଢ, ଅଜା ଥାଉଁ ଥାଉଁ ମରଇ ନାତି । ଢଗ ।) ୧୪ । ଧନ ବା ପ୍ରାପ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଆଦାୟ କରି ନ ଯାଇ ତମାଦି ବା ଆଦାୟର ଅଯୋଗ୍ୟ ହେବା—14. To become unrealiseable or barred by limitation. (ଯଥା—ମିଆଦ ମଧ୍ୟରେ ନାଲିସ୍ କରି ନ ପାରିବାରୁ ମୋର ଅନେକଗୁଡ଼ାଏ ଧନ ବୁଡ଼ିଗଲା) (୧୫ । ବଂଶଧରମାନଙ୍କ କୁକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା କୁଳର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବା ଗୌରବ ନଷ୍ଟ ହେବା— 15. To lose its prestige or glory on account of the evil acts of its members (said of a family). (ଯଥା—କୁଳ ବୁଡ଼ିଲା ବେଳକୁ ଯୋଡ଼ାମୁହାଁ ପୁଅ ଜାତ । ଢଗ ।) ୧୬ । ବଦନାମ ହେବା— 16. To become notorious; to lose the good name (said of a family). (ଯଥା—ବାଳୁଡ଼ାଇଲେ ସୁଯଶ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶ ବୁଡ଼ିଯିବ, ଶୁଣି ଉଠ ଯଛବେଶ ବହୁ ଯେ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୧୭ । ପୂର୍ବରୁ ଚଳି ଆସୁଥିବା ପ୍ରଥା ବା ରୀତି ସ୍ଥଗିତ ହେବା—17. To be discontinued (said of any old or prevaling custom or practice. (ଯଥା—ଆମର ଦୋଳ ଦଶହରା ପଦାର୍ଥ ସେ ସବୁ ଏଣିକି ବୁଡ଼ିଲାଣି) ୧୮ । (ଆଶା, ବିଶ୍ୱାସ) ନିରସ୍ତ ହେବା; ଲୁପ୍ତ ହେବା—18. To be blasted (said of one's hope). (ଯଥା—ସେ ମରିଯିବା ଦିନଠାରୁ ସେ ଭୁଆଷୁଣୀ ଯୋଗୀ ଉପାସୀଙ୍କ ଆଶା(ବା ବିଶ୍ୱାସ) ବୁଡ଼ିଲାଣି) ୧୯ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଗୋପନ ଭାବରେ କରିବା— 19. To do a thing secretly. (ଯଥା—ବୁଡ଼ି କରି ପାଣି ପିଇଲେ ମହାଦେବଙ୍କ ବାପା ମଧ୍ୟ ଜାଣି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଢଗ ।) ୨୦ । ବାହାରେ ଜଣା ନ ପଡ଼ିବା; ଗୁପ୍ତ ଭାବରେ ରହିବା—10. To remain concealed; not to be apparent or patent. (ଯଥା— ବା ଦେହରେ ଜ୍ୱର ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଡ଼ି କରି ଅଛି) ୨୧ । (ମନ୍ଦ ଅର୍ଥ) (ଋଣ, ଚିନ୍ତା, ଦୁଃଖ, ବିପଦ, ଚକ୍ରାନ୍ତ, ଜଞ୍ଜାଳ ଆଦି ଦ୍ୱାରା) ବିପନ୍ନ ହେବା; ଜଡ଼ିତ ବା ଗ୍ରସ୍ତ ହେବା; ଅଭିଭୂତ ହେବା—12. To be involved or over-

whelmed (with debt, intoxication, sorrow, danger, anxiety, despair). (ଉ—ତାହା ଜାଣି ବୁଡ଼ିଗଲ ମ ଭୟ ଶୋକେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।) ୨୨ । ବିପଦ୍‌ଗ୍ରସ୍ତ ହେବା; ବିପନ୍ନ ହେବା—22. To be afflicted with calamity; to be beset with danger. (ଉ—ଅପେ ବୁଡ଼ିଲେ ଯୁଗବୁଡ଼ି । ଇତ ।) ୨୩ । ଜାତିଚ୍ୟୁତ ବା ସମାଜଚ୍ୟୁତ ହେବା—23. To be outcasted or excommunicated. ୨୪ । ଜଳାବଦ୍ୱାରା ପ୍ଲାବିତ ହେବା—24. To be flooded or inundated. [ଉ—ଘର ବୁଡ଼ି ପାଣି ଅଣ୍ଟୁଏ ହେଲାଣି; କଣା ବୋଲେ ମେଘ ଡୁଲୁଡୁଛି । ଇତ ।] ୨୫ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆର୍ଦ୍ର ହେବା; ଭିଜି ଯିବା; ଜୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ ହେବା—25. To be besmeared; to be bedaubed; to be soaked. (ଉ—ଦୁଇ ସେନା ଯାକର ବସନ ରକତେ, ବୁଡ଼ିଲେ ପାଟପଟ ଦିଶିଲେ ସେ କେତେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।) ୨୬ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ପାଇବା ବା ଭୋଗ କରିବା—26 To get or enjoy in profusion. (ଯଥା—ମୋ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ମୁଁ ଅପ୍ୟସରେ ଓ ଆଦରରେ ବୁଡ଼ିଛି) ୨୭ । ବହୁକାଳ ଜଳରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହୋଇ ସ୍ନାନ କରିବା—27. To bathe in water for a long time. (ଯଥା—ଦୁଷ୍ଟ ପିଲାଗୁଡ଼ାକ ପୋଖରୀ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ବୁଡ଼ି ପାଣିକ ସାତ ପରସ୍ତ ଗୋଳେଇ ସାରଲେଣି) ୨୮ । ମଜ୍ଜିବା; ମାତିଯିବା; ବ୍ୟସନାସକ୍ତ ହେବା—29. To be addicted to. (ଉ—ଭୁମୁରତ ଅଧର୍ମେ ବୁଡ଼ିଲାଣି ବୁଦ୍ଧି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋଗ ।) ୨୯ । (ବେଳ) ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ସୀମାକୁ ଟପିବା; ଶେଷ ହେବା; ଅନ୍ତ ହେବା—29. To pass the time of sunset. [ଉ-ବୁଡ଼ି ନାହିଁ ବେଳ ଗୋଟିକ ଅକାଶେ । ଉପକାଶ୍. ଗୀତଲହରୀ] [ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହା ସନ୍ଧ୍ୟା ବୁଡ଼ିବା, ବେଳବୁଡ଼ିବା ଏହି ଦୁଇ ଶବ୍ଦରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ୩୦ । (ଯଥାକାଳରେ ଋଣର ପରିଶୋଧ ନ ହେବାରୁ ବନ୍ଧକ ଥିବା ବସ୍ତୁ ବା ସମ୍ପତ୍ତି) ମୁକୁଳାଇ ନ ହେବା—30. To be foreclosed; to become unredeemable (said of a pledged article or mortgaged property, when the loan is not repaid in time). (ଯଥା—ଟଙ୍କା ସଙ୍କୁଳାନ୍ ନ ହେବାରୁ ମୋ ବନ୍ଧକ ଅଲଙ୍କାରଯୋଡ଼ିକ ମହାଜନ ଘରେ ବୁଡ଼ିଲା) ୩୧ । ତୀର୍ଥରେ ସ୍ନାନ କରିବା—31. To take a bath in any sacred water. ୩୨ । ଜଳର ଗଭୀରତା ମଧ୍ୟରେ (ମନୁଷ୍ୟର, ପକ୍ଷୀର ବା ଅନ୍ୟଜୀବର) ସମୁଦାୟ ଉଚ୍ଚତା ନିମଜ୍ଜିତ ହେବା; କୌଣସି ସ୍ଥାନର ଜଳର ଗଭୀରତା ଅପେକ୍ଷା ଉଚ୍ଚତାରେ କମ୍ ହେବା—32. To sink.

(ଯଥା—ଏ କୂଅରେ ୧୦ ହାତର ଲଗି ବୁଡ଼ିଗଲା । ମହାନଦୀର ପାଣିରେ ହାତୀ ବୁଡ଼ିଯିବ ।) [ଦ୍ର—ଏହି କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ବୁଡ଼ିଯିବ ।]

ବୁଡ଼ି ମରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜଳକୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ପ୍ରାଣ ହରାଇବା; Burdi mariba ଜଳରେ ପ୍ରାଣ ନାଶିବା—1. To commit ডুবে মরা suicide by drowning. ୨ । ଜଳମଗ୍ନ ହେବା ডুবমরনা ଅବସ୍ଥାରେ ମୃତ ହେବା—2. To die by drowning; to be drowned to death. (ଉ—ପଞ୍ଚାଏ ତେଲ ଗୋଟିଏ ଶବ ପାଇଁ ଧଇଁସଇଁ ହୋଇ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ମରିବା ନ୍ୟାୟ । ଇତ ।) ୩ । (ମନୁଷ୍ୟ) ଧ୍ୱଂସପ୍ରାପ୍ତ; ଉତ୍ସନ୍ନ ହେବା—3. (a person) To be ruined. (ଯଥା—ସେ ଋଣରେ ବୁଡ଼ି ମଲେଣି)

ବୁଡ଼ିଯିବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଗୁଡ଼ି ବା ପାରା ଆକାଶରେ ଖୁବ୍ Burdijiba ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠି ଶେଷରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯିବା—To ডুবেযাওয়া disappear in the sky (said of a soar- डुबयाना ing pigeon or paper-kite). ଦେ. କ୍ରି—ବୁଡ଼ିବା (ଦେଖ)—Burdiba (See).

ବୁଡ଼ି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଦାଗ ବା ଚିହ୍ନ) ଦେହରେ ବସିଯିବା—Burdi rahiba 1. (a mark) To be left on the ডুবেথাকা body. (ଉ—ଅଙ୍ଗଦ ମାରି ଚୂଳୁଚୂଳ ବୁଡ଼ି ରହେ डुबरहना ଦେହେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ୨ । ଜଳ ମଧ୍ୟରେ କିଛି ସମୟ ବୁଡ଼ିକରି ଅବସ୍ଥାନ କରିବା—2. To stay for some time under water. ୩ । ଅନୁରାଗରେ ବା ପ୍ରୀତିରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହେବା—3. To remain greatly attached to a person. ୪ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବା ଚିନ୍ତାରେ ସର୍ବଦା ମଗ୍ନ ରହିବା—4. To be always busy or engrossed in any work or thought.

ବୁଡ଼ୁଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମାଛର ବା ଶୁଖୁଆର ପୁଡ଼ା—Burdunga A packet of fish or dried fish.

ବୁଡ଼େଇ—ଦେ.ବିଣ.ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ପରକୁ କଳଙ୍କରେ ବୁଡ଼ାଇ ଦିଏ; Burdei ଅପବାଦ ରଚନା କରିବା ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନିଷ୍ଟ ଘଟାଏ—1. (a woman) who ডুবিয়েদেবার লোক defames another; scandal- बूरी; डुबानेवाली bearing (woman) ୨ । ଯେ ଭୁବାଏ ବା ନଷ୍ଟ କରେ—2, Spoiling. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ । ଯଥା—କୁଳ ବୁଡ଼େଇ, ଘର (ବୁଡ଼ା—ପୁଂଲିଙ୍ଗ ଅକାର) ବୁଡ଼େଇ; ବଂଶ ବୁଡ଼େଇ ।]

ବୁଢ଼ା କାଙ୍କ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବାଢ଼ିଆ କାଙ୍କ—Burdhakanka Bardhia kanka (See).

ବୁଢ଼—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ପୁ. ବୁଢ଼ା)—ବୁଢ଼ୀ ଗାଈ—Burdha বুড়ীগাঈ बुढ़ीगाय An old cow.

ବୃଦ୍ଧାନ୍ତର ରସ—ଦେ. ବ (ସ ବୃଦ୍ଧାନ୍ତର ରସ)—ମହୁରା, ହିଙ୍ଗୁଳ, Burdhantara rasa ମନଃଶିଳା ଓ ଟାଙ୍କଣା ସମଭାଗରେ ଅଦା- (ବୃଦ୍ଧାନ୍ତର ବଟିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ରସରେ ମର୍ଦ୍ଦନ କରାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ରସ ବା ବଟିକା—A pill or compound made of aconite, sulphate of mercury, red arsenic, borax in equal proportions rubbed in ginger-juice. [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ପିପ୍ପଳ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ସହିତ ଖାଇଲେ ଅମଜ୍ୱର ଭଲ ହୁଏ ।]

ବୁଢ଼ା—ଦେ. ବ. ପୁଂ—(ସ ବୃଦ୍ଧ; ପ୍ରା. ବୁଡ୍ଡ, ବୁଡ୍ଢ)—୧ । ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି—Burdha 1. Old man; a person of advanced age. ବୁଡ଼ା ୨ । ପ୍ରବୀଣ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person of large बूढा, बुड्‌ढा experience. ୩ । (ବାତ୍ସଲ୍ୟାର୍ଥ) ଶିଶୁ—3. (ବୁଢ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Child (a term of endearment). ୪ । ଗୃହର ବା ପୁରବାସୀଙ୍କ ବା ଦଳର ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ବୃଦ୍ଧତମ ବ୍ୟକ୍ତି—4. The oldest person in the family or in a company. (ଢ଼—ଅଧଡ଼ ଧଡ଼ା । ଘରେ ଭାତ ନାହିଁ ବୁଢ଼ାକୁ ଚଡ଼ । ଢଗ) । ୫ । ଗୃହର ବୟୋବୃଦ୍ଧ କର୍ତ୍ତା—5. The master of a family who has become old. ବଣ.(ପୁଂ)୧ । ବୃଦ୍ଧ;ଜରାଗ୍ରସ୍ତ—1. (ବୁଢ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Old. ୨ । ବୟୋବୃଦ୍ଧ; ପ୍ରବୀଣବୟସ୍କ—2. Advanced in age. ୩ । ପ୍ରାଚୀନ; ପୁରାତନ—3. Old; ancient. ୪ । ଅଧିକତରବୟସ୍କ—4. Older; senior in age. (ଯଥା-ବୁଢ଼ା ବାପା) ୫ । ବୃହତ୍; ବଡ଼—5. Large; big. (ଯଥା—ବୁଢ଼ା ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି; ବୁଢ଼ା କଙ୍କଡ଼ା ।) ୬ । ପୋଖତ; ସୁପକ୍ୱ; ଅତି ପକ୍ୱ (ଫଳ)—6. Very ripe; over-ripe (fruit) (ଯଥା—ବୁଢ଼ା କାକୁଡ଼ି; ବୁଢ଼ା ଲାଉ) । [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଫଳ ଅତି ପାଚିଗଲେ ସଢ଼ିଯାଏ (ଯଥା, ଅମ୍ବ, ପଣସ, ସପୁରି) ତାକୁ ବୁଢ଼ା ବୋଲାଯାଏ ନାହିଁ; ଯେଉଁ ଫଳ ଅତି ପକ୍ୱ ହେଲେ ବେଶି ଟାଣୁଆ ହୁଏ (ଯଥା—ଲାଉ, କଖାରୁ, କାକୁଡ଼ି, ମୂଳା, ସଜନା ଛୁଇଁ, ବରଗଡ଼ା ଛୁଇଁ) ତାକୁ ବୁଢ଼ା ବୋଲାଯାଏ । ୭ । ଦଳ ବା ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ବୃହତ୍ତମ—7. Biggest. (ଯଥା ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି)—୮ । ଖୁବ୍ ମୋଟା—8. Very thick or coarse. (ଯଥା—ବୁଢ଼ା ଲୁଗା ।) ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—୧ । କାର୍ଯ୍ୟ—1. Work. (ଯଥା—ସେ ବୁଢ଼ା କରିବାକୁ ବଡ଼ ଚେମଡ଼) । ୨ । କୋକମିନା (ଦେଖ — 2. Kokamina (See)

ବୁଢ଼ା ଅସୁର—ଦେ. ବ (ସ ବୃଦ୍ଧ ଓ ଅସୁର)—୧ । କାହାଣୀରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ Burdha asura ବୃଦ୍ଧ ରାକ୍ଷସ—1. Old demon of folk-বুড়োরাক্ষস tales. ୨ । (ଦୃଣାର୍ଥକ) ଉଦରମ୍ଭରି ବୃଦ୍ଧଲୋକ; बूढा असुर ପେଟୁ ବୁଢ଼ା—2. A greedy old man.

ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି—ଦେ. ବ (ସ. ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଷ୍ଠ)—ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଳ; ହାତର ଓ Burdha anguthi ଗୋଡ଼ର ସବାପେକ୍ଷା ସ୍ଥୂଳ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ—বুড়োআঙ্গুল The thumb (of the hand); the अङ्गूठा, बूढीअङ्गुली great toe (of the foot).

ବୁଢ଼ା କଉଡ଼ି—ଦେ. ବ. (ସ. ବୃଦ୍ଧ+କପର୍ଦ୍ଦକ)—Burdha kaurdi ବେଙ୍ଗୀ କଉଡ଼ି; ବଡ଼ ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ କଉଡ଼ି—बूढा कौडी A big cowree (sea-shell).

ବୁଢ଼ା କଙ୍କଡ଼ା—ଦେ. ବ. (ସ. ବୃଦ୍ଧ+କର୍କଟ)—Burdha kankarda ମାଣ୍ଡିଆ କଙ୍କଡ଼ା—A big crab. बूढा केँकडा বড় কেঁকড়া

ବୁଢ଼ା କାକୁଡ଼ି—ଦେ. ବ. (ସ. ବୃଦ୍ଧ+କର୍କଟୀ)—ଅତି ପକ୍ୱ କାକୁଡ଼ି—Burdha kakurdi A very ripe cucumber. बूढा खीरा [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ କଖାରୁ, ଲାଉ, ବାଇଗଣ, ଜହ୍ନି ଓ ଭେଣ୍ଡି ଆଦି ଫଳ ପ୍ରତି ଓ ଛୁଇଁ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ।]

ବୁଢ଼ା କାଙ୍କ—ଦେ. ବ. (ସ. ବୃଦ୍ଧ+କଙ୍କ)—ଚିଲିକାରେ ଦେଖାଯିବା Burdha kanka ଏକ ପ୍ରକାର ଲମ୍ବଗୋଡ଼ ପକ୍ଷୀ—A species लाल काँक of birds found in the Chilka. Area बूढा कंक Manillensis.

ବୁଢ଼ା କାଳ—ଦେ. ବ, (ପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରତି) (ସ. ବୃଦ୍ଧକାଳ)—Burdha kala ବୃଦ୍ଧକାଳ; ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା—Old age. (ଢ଼—ଗାଁଅ ମୁଣ୍ଡ ଘର ଚୋରକୁ, ବୁଢ଼ା କାଳ ବାହା ପରକୁ—ଢଗ) (ବୁଢ଼ା ଦିନ, ବୁଢ଼ା ବୟସ, ବୁଢ଼ାପଣ—ଅନ୍ୟରୂପ; ପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରତି) (ବୁଢ଼ୀକାଳ, ବୁଢ଼ୀ ଦିନ, ବୁଢ଼ୀ ବୟସ, ବୁଢ଼ୀପଣ—ଅନ୍ୟରୂପ; বুড়ামী बुढापा ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି)

ବୁଢ଼ା ଗଛ—ଦେ. ବ—ବହୁକାଳର ବୃକ୍ଷ—Burdha gachha An old tree.

ବୁଢ଼ା ଗୋସା(ସେ)ଇଁ—ଦେ. ବ—ବୃଦ୍ଧ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ Burdha gosa(se)in ଉକ୍ତି—A respectful term of address to old Brahmanas.

ବୁଢ଼ା ଚି(ଚୁ)ଙ୍ଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବ. (ସ. ବୃଦ୍ଧ+ଚିଙ୍ଗଟ)—Burdha chi(chu)ngurdi ବଡ଼ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି—A big shrimp. बूढा झींगा বড় চিঙ্গড়ী

ବୁଢ଼ା ଚାନ୍ଦ—ଦେ. ବ. (ବୃଦ୍ଧ+ଚନ୍ଦ୍ର)—୧ । (ଶିଶୁ ବଚନ) କୁମାର-Burdha chanda ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ନବୋଦିତ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ କରି ଯାଇଥିବା ଛେନାଗୁଡ଼ ଚକଟା । (ଯାହାକୁ ଶିଶୁମାନେ ପରସ୍ପର ଲୁଆଣୋଇ ହୋଇ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ 'ଚାନ୍ଦ' ବସନ୍ତି), ଯାହାକୁ ନୈବେଦ୍ୟ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହାର କରି ନ ଯାଇଥାଏ—1. An offering of sweets made to the moon in the evening of the Kumara Purnnima, if kept unused for some time. ୨ । ବହୁକାଳ ହେଲା ଉଦିତ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—2. A long-risen full moon. [ଦ୍ର—ଚାନ୍ଦ ବୁଢ଼ା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତାହା ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ପାଇଁ ବର୍ଷୀୟସୀମାନେ କହନ୍ତି ।]

ବୁଢ଼ା ଚୋର—ଦେ. ବ. (ସ. ବୃଦ୍ଧ+ଚୌର)—୧ । ଚୋର ବଦ୍ୟାରେ Burdha chora ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବା ପାରଙ୍ଗମ ବ୍ୟକ୍ତି; ପୁରୁଣା ଚୋର—बूढा चोर 1. An old thief. (ଢ଼—ବୁଢ଼ା ଚୋରକୁ ଚୋରି বৃদ্ধচোর ଶିଖଉଛି !—ଢଗ ।) ୨ । ଚୋରି କରୁଥିବା ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି—2. An old man who is a thief.

ବୁଢ଼ା ଛୁ(ଛୋ)ଇଁ—ଦେ. ବ. (ସ. ବୃଦ୍ଧ+ଶିମ୍ବୀ)—ଯେଉଁ ଛୁଇଁର
Burdha chhu(chho)iñ (ଯଥା-ସଜନା, ବରଗଡ଼ା) ସ୍ୱଭାବତ
बुड्ढा छीमी ଓ ସୁଖାଦ୍ୟ ବା ସୁପାଚ୍ୟ ବା କୋମଳ ହେବା ଅବସ୍ଥା
ଟପି ଯାଇଅଛି—Pod which passed the state of tendrness. [ଦୃ—ଛୁଇଁ ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲେ ତାହାର ଚୋପା ଓ ମଞ୍ଜ ଟାଣୁଆ ଓ ଅଖାଦ୍ୟ ହୋଇଯାଏ ।]

ବୁଢ଼ା ଟମ୍ପ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ—ଭିତରିଆ ବଦମାସ୍; ଭୁଷ୍‌-
Burdha tampa ସଇତାନ୍ ଲୋକ—A person who is very wicked but assumes an innocent-looking exterior.

ବୁଢ଼ା ତା(ଦା)ରକ—ଦେ. ବ. (ସ.ବୃଦ୍ଧଦାରକ)—ବୃଦ୍ଧଦାରକ (ଦେଖ)
Burdha tā(dā)raka Elephat creeper; Gmelini
বীজ তাড়ক बिधारा Asiatica.

ବୁଢ଼ା ତାଳସଜ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ତାଳସଜ କଞ୍ଚା ଫଳ ମଧ୍ୟରୁ କଟା
Burdha tālasaja ହୋଇ ବେଶି ସମୟ ପଡ଼ାରେ ରହିଯାଏ ଓ
বুড়ো তাল শাঁস ସେଥିଲାଗି ଯାହାର କୋମଳାଂଶ ଟାଣ ହୋଇ-
कड़ा ताडफूल ଯାଇଥାଏ—The pith or kernel inside a raw palm fruit which has become hardened by being exposed to the air for a long time.

ବୁଢ଼ା ଥୋବଡ଼ା—ଦେ. ବ. ପୁଂ. (ସ. ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଅନାଦରାର୍ଥକ
Burdha thobardā ପ୍ରୟୋଗ) (ସ. ବୃଦ୍ଧ+ସ୍ଥବିର)—
বুঢ়া হাবড়া ଅପ୍ରୀତିକର ବୃଦ୍ଧ—An unpleasant old man.

ବୁଢ଼ା ଦାସ—ଦେ. ବ—(ସ୍ନେହରେ) ଶିଶୁ ବାଳକକୁ ଡାକିବା ନାମ—
Burdha dās Name for calling a male child in
बुढा राम (ବୁଢ଼ା ରାମ—ଅନ୍ୟରୂପ) affection.

ବୁଢ଼ା ପଣ—ଦେ. ବ. (ପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ)—୧ । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ;
Burdha pana ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା—1. Old age. ୨ । ଅକାଳ-
[ବୁଢ଼ା ପଣିଆ(ଅଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ବୃଦ୍ଧତା—2. Untimely old
[ବୁଢ଼ୀପଣ—(ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି)] বুড়াপনা बुढ़ापा age.

ବୁଢ଼ା'ପା—ଗ୍ରା. ବ—୧ । ବଡ଼ା'ପା; ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପିତୃବ୍ୟ—1. Father's
Burdhā'pā elder brother. ୨ । ପିତାମହ—2. Paternal
बुढा बाबा, बुढा दादा grandfather. ୩ । ପ୍ରପିତାମହ—
(ବୁଢ଼ା ବାପା—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. Paternal great grandfather.

ବୁଢ଼ା ପାପୀ—ଦେ. ବ. ପୁଂ.(ସ. ବୃଦ୍ଧ ପାପୀ)—୧ । ମହାପାପୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
Burdhā pāpi 1. A great sinner; an unrepentant
बूढा पापी sinner. ୨ । ପାପୀ ଓ ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A sin-
বৃদ্ধপাপী ful old man.

ବୁଢ଼ା ବର—ଦେ. ବ. (ସ. ବୃଦ୍ଧ+ବର—ତରୁଣୀକୁ ବା ବାଳିକାକୁ
Burdhā bara ବିବାହ କରିଥିବା ବୃଦ୍ଧ ବର; ଯେଉଁ ବରର
বুঢ়া বর ବୟସ କନ୍ୟାର ବୟସଠାରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକ—An old
बुढा बर man bridegroom (for a girl wife).
(ଉ—ଉଡ଼ୁ ଗଲେ ଗେଣ୍ଡାଳିଆ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ଘର, ଦେଖିମାଦେଇ କାନ୍ଦ ଛନ୍ତି ଦେଖି ବୁଢ଼ା ବର । ଶିଶୁ ଗୀତ ।)

ବୁଢ଼ା ବଳଙ୍ଗ—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ମୟୂରଭଞ୍ଜର ଶିମିଳୀପାଳ ପାହାଡ଼ରୁ
Burdhā balanga ବାହାରି ବାଲେଶ୍ୱର ନଗର ବାଟେ ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ପଡ଼ିଥିବା ନଦୀ—Name of a river rising from Mayurbhanj and falling in the sea of Bengal via Balasore.

ବୁଢ଼ା ବଳଦ—ଦେ. ବ (ନାମ)—୧ । (ମୟୂରଭଞ୍ଜ) ବୁଢ଼ାବଳଙ୍ଗ
Burdhā balada ନଦୀର ଯେଉଁ ଅଂଶ ମୟୂରଭଞ୍ଜରେ ପ୍ରବାହିତ
বুড়োবলদ —1. That part of the river Burdhā-
बुढाबएल balanga which flows through the state of Mayurbhanj. ୨ । ବୁଢ଼ା—2. An old ox.

ବୁଢ଼ା ବିଭା—ଦେ. ବ (ସ. ବୃଦ୍ଧବିବାହ)—ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିର ବାଳିକା
Burdhā bibhā ସହିତ ବିବାହ—Marriage of an old
বৃদ্ধবিবাহ. बुढाकाबिवाह man with a girl.
[ବୁଢ଼ାକାଳ ବିଭା (ବାହା, ଘିଆ), ବୁଢ଼ାବାହା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀ ଘାଟି—ଦେ. ବ (ନାମ)—ନରସିଂହପୁର ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଧାନ
Burdhāburdhi ghāti ଗିରି ସଙ୍କଟ ବା ଘାଟ—A famous mountain pass in the state of Narsnigpur.

ବୁଢ଼ା ବେଉଷା—ଦେ. ବ—୧ । ଧାନଗଛ ଅତି ବଡ଼ ହୋଇଯିବା
Burdhā beushā ଅବସ୍ଥାରେ କରାଯିବା ବେଉଷଣ—1. Puddling of paddy plants which have grown too big. ୨ । ଦୋଓଡ଼ ବେଉଷା (ଦେଖ)—2. Do-orda beushā (See)

ବୁଢ଼ା ମଉସା—ଦେ. ବ. ପୁଂ—ସାଧାରଣ ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପ୍ରତି
Burdhā mausā ଯୁବକ ଯୁବତୀଙ୍କର ସମ୍ମାନସୂଚକ ଡାକ—
बुढाबाबा A respectful term used by youngsters
(ବୁଢ଼ୀମାଉସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) in respect of old people.

ବୁଢ଼ା ମଣ୍ଡା—ଦେ. ବ—୧ । ରାଜମଣ୍ଡା—1. Big Mandā cake.
Burdhā mandā ୨ । ଏକପ୍ରକାର ମୋଟା ବା ବଡ଼ ଧାନ—2. A species of coarse paddy.

ବୁଢ଼ା ମାକ(ଙ୍କ)ଡ଼—ଦେ. ବ—ମେଧ; ବାନରୀଯୂଥର ଦଳପତି—
Burdhā māka(ṅka)rda The male leader of a
बुढाबन्दर flock of female monkeys. [ଉ—ସବୁ ସୁନ୍ଦର ! ବୁଢ଼ାମାଙ୍କଡ଼ ବହିଯାଇଛି ମୁହଁଟା ବାଁଦର । ଶିଶୁ ଗୀତ ।]

ବୁଢ଼ା ମାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ମାଣ୍ଡିଆ—A kind of food
Burdhā māndiā grain; Eleusine Coracana.
[ଦୃ—ମାଣ୍ଡିଆ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ବୁଢ଼ାମି—ଦେ. ବ (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—(ବ୍ୟଙ୍ଗ) କୌଣସି
Burdhāmi ଯୁବକଠାରେ ଦେଖାଯିବା ବୃଦ୍ଧଭାବ; ଅକାଳ ପକ୍ୱତା
বুড়োমী; বুঢ়ামী बुढ़ापा Precocity in a young man.

ବୁଢ଼ା ମିଅଁ—ଦେ· ବ—୧ । ବୃଦ୍ଧ ମୁସଲମାନ୍—1. An old Mahomedan. ୨ । ଦଳ ମଧ୍ୟରେ ବୃଦ୍ଧ ଲୋକ—2. The eldest person in a group. ୩ । ଦଳର ନେତା—3. The leader of a group. ୪ । (ଶିଶୁବଚନ) ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି—4. The thumb. [ଦ୍ର—ଏହଟ ବୋଇଲା, କଣ ଖାଇବା ? ଏହଟ ବୋଇଲା, କଣ ଖାଇବା ? ଏହଟ ବୋଇଲା, କାହୁଁ ଆଣିବା ? ଏହଟ ବୋଇଲା, ଋଣ କରିବା । ବୁଢ଼ାମିଅଁ ଥାଇ ବୋଇଲା, ଖାଇବା ପିଇବା ପଳେଇବା । ପାଞ୍ଚଅଙ୍ଗୁଠି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଶିଶୁବାକ୍ୟ ।]

Burḍhāmiāñ
बुढ़ामियाँ

ବୁଢ଼ା ମିଛୁଆ—ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ଘୋର ମିଥ୍ୟାବାଦୀ—A black liar; an inveterate liar.

Burḍhā michhuā
पुराना झूठा घोर मिथ्यावादी

ବୁଢ଼ାଳ(ଳି)ଆ—ଦେ· ବଣ—୧ । ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପଯୋଗୀ—1. Befitting an old man. (ଯଥା —ବୁଢ଼ାଳିଆ ଢଙ୍ଗ ।) ୨ । ପ୍ରାୟ ସୁପରିପକ୍ୱ (ଫଳ)—2. Almost ripe. (ଯଥା—ବୁଢ଼ାଳିଆ ବାଇଗଣ ।) ୩ । ଅକାଳ ପକ୍ୱ—3. Untimely ripe.

Burḍhāḷi(ḷi)ā
बुढ़ापे
बुढ़ेके पेसा मो

ବୁଢ଼ା ଲୁଗା—ଦେ. ବ—ବଗଡ଼ା ଲୁଗା; ମୋଟା ଲୁଗା—A very coarse cloth. [ଦ୍ର—ଏସ୍ଥଳେ ବୁଢ଼ା ଶବ୍ଦ, ବୁଢ଼ା ଗାମୁଛା, ବୁଢ଼ା ପଣାଇବସ୍ତ୍ର ହୁଏ ।]

Burḍhā lugā

ବୁଢ଼ା ଲେଙ୍କା—ଦେ. ବ—ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧି ବିଶେଷ—A title given by kings.

Burḍhā leṅkā

ବୁଢ଼ା ଶୁଆ—ଦେ.ବ (ସଂ. ବୃଦ୍ଧ ଶୁକ)—୧ । ଅଧିକ ବୟସ୍କ ଶୁକପକ୍ଷୀ—1. A parrot grown old. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା ଗତ ହେବା ପରେ ଯେ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରେ—2. (figurative) A student past his boyhood. [ଦ୍ର—ଶୁଆଙ୍କୁ ପିଲାଦିନରୁ ଧରଅଣି ପଦ ପଢ଼ାଇଲେ ସେମାନେ ପଦ ଧରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ା ଶୁଆଙ୍କୁ ଧରଅଣି ପଢ଼ାଇଲେ ସେ ପଦ ଧରେ ନାହିଁ, କେବଳ 'କଟର କଟର' ହେଉଥାଏ; ସେହିପରି ବାଲ୍ୟକାଳରେ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ ନ କରି ଯେ ବଡ଼ ହୋଇଗଲେ ପାଠ ପଢ଼େ ତାକୁ ପାଠ ପଇଟେ ନାହିଁ; ଏଥିପାଇଁ ସେପରି ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଲୋକେ କହି ଥାଆନ୍ତି 'ବୁଢ଼ାଶୁଆ କଟର କଟର' ।]

Burḍhā suā
बुढ़ा सुग्गा

ବୁଢ଼ା ଶେ(ଶ)ଉଳ—ଦେ. ବ (ସଂ· ବୃଦ୍ଧ ଶକୁଳ)—ବଡ଼ ସେଉଳ ମାଛ A big fish. [ଦ୍ର—ବୁଢ଼ା ସେଉଳକୁ ଠେଙ୍ଗା ଭୁଲିଏ । ଇତ ।]

Burḍhā se(sa)uḷa
बूढ़ा सौरा

ବୁଢ଼ା ସିଂଘାଣି—ଦେ. ବ—ନାକରୁ ବାହାରିବା ଖୁବ୍ ଘନ ସିଂଘାଣି—Thick flake of mucus coming out of the nostril.

Burḍhā simghāṇi

ବୁଢ଼ା ହଡ଼ା—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ବୃଦ୍ଧବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—1. Old people. ୨ । ବୃଦ୍ଧ ଓ ଦୁର୍ବଳ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—2. Old and weak persons. ୩ । ବୃଦ୍ଧ ଓ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ବଳଦ—3. Old and incapable bullock. ୪ । ବୃଦ୍ଧ ଓ ଅକ୍ଷମ ବ୍ୟକ୍ତି—4. An old and weak person.

Burḍhā harḍā
बूढ़ोथाड़ी
पकाआम
बुढ़ाबएल
(ବୁଢ଼ାହଡ଼ୀ, ବୁଢ଼ୀହଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଅତିଶୟ ବୁଢ଼ା ଓ ଅସମର୍ଥ—Old and incapable; decrepit.

ବୁଢ଼ା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—1. To become old; to attain a good old age. [ଦ୍ର—ବୁଢ଼ା ହେବା ପରେ ନବାନା ଚଉଣୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।] ୨ । (ବାଇଗଣ କାକୁଡ଼ି ଆଦି ଫଳ) ବେଶି ପକ୍ୱ ହେବା—2. To become over-matured (said of fruits). [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଫଳ ପାଚଲେ ସଡ଼ିଯାଏ (ଯଥା—ଅମ୍ବ, ପଣସ), ତା ପ୍ରତି ବୁଢ଼ା ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଫଳ ପାଚଲେ ବେଶି ଟାଣୁଆ ହୁଏ (ଯଥା—କଖାରୁ, କାକୁଡ଼ି, ଲାଉ, ବାଇଗଣ) ତା ପ୍ରତି ଏ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ତୁଳିପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ବୁଢ଼ାଶବ୍ଦ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

Burḍhā hebā
बुढ़ाहोना

ବୁଢ଼ା ହୋ—ଦେ, ଅ. (ବୃଦ୍ଧଙ୍କର ବାଳକ ପ୍ରତି ଆଶୀର୍ବଚନ)—ଭୁ ଦୀର୍ଘ ଜୀବ ହୋ (ଅର୍ଥାତ୍ ତୁ ବୃଦ୍ଧ ହେବାଯାଏ ବଞ୍ଚିରହ, ଅଳ୍ପବୟସରେ ମର ନାହିଁ)—(A sentence of blessing uttered by an old man to a boy) Live to a good old age ! Live long !

Burḍhā ho
बेऔंथाक
बुढ़ाहोओ
(ବୁଢ଼ା ହୋଇଥା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୁଢ଼ିଆଣୀ—ଦେ. ବ—୧ । ମାକଡ଼ସା; ଅଷ୍ଟପଦୀ ପତଙ୍ଗଭୁକ କୀଟ ବିଶେଷ—1. A spider; Aranæ. [ଦ୍ର—ବୁଢ଼ିଆଣୀର ଉଦରରେ ସୂତା ତାଟିବାର ଯନ୍ତ୍ର ଅଛି ସେଥିରୁ ନାଳ ବହି ସୂତା ଆକାରରେ ପରିଣତ ହୁଏ, ସେହି ସୂତାରେ ବୁଢ଼ିଆଣୀ ଶୂନ୍ୟ ମାର୍ଗରେ ଜାଲ ବୁଣେ ଓ ସେ ଜାଲରେ କୀଟ ପତଙ୍ଗ ଆଦି ପଡ଼ିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଧରି ଆହାର କରେ ।]

Burḍhiāṇi
ସଂ.—ଊର୍ଣ୍ଣନାଭ, ମର୍କଟକ, ଲୁତା
ମ. କୋଳୀ
माकड़सा
मकडा
अरसेपरस खेल

୨ । ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାର ଲୁଚକାଳି ଖେଳ—2. A kind of indoor game of hide and seek amongst children. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଜଣେ ପିଲା ବୁଢ଼ୀ ବା ବୁଢ଼ିଆଣୀ ହୋଇ ମଝିରେ ବସେ; ଜଣେ ପିଲା ଚୋର ହୁଏ; ତା ଆଖି ବୁଜା ହେବା ବେଳେ ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନେ ଲୁଚନ୍ତି; ତା ପରେ ଚୋରର ଆଖି ଫିଟାଇ ଦିଆଯାଏ ଓ ସେ ବୁଢ଼ିଆଣୀର ଘର ପାଖରେ ବୁଲୁ ଥାଏ ଓ ଜଗି ଥାଏ । କଟକ୍ଷଣ ପରେ ଲୁଚିଥିବା ପିଲାମାନେ ଆସି ବୁଢ଼ିଆଣୀକୁ ଛୁଇଁବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ଏହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ ପିଲା ବୁଢ଼ିଆଣୀକୁ ଛୁଇଁ ପକାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଚୋର ତାକୁ ଛୁଇଁ ଦିଏ ସେ ପୁଣି ଚୋର ହୁଏ ।]

ବୁଢ଼ିଅଣୀ ଜାଲ—ଦେ. ବ—ମାକଡ଼ସା ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗରେ ବୁଣିଥିବା ସୂତାର
Burdhiani jala   ଜାଲ—Spider's web.
मकड़ाका जाल   মাকড়সার জাল

ବୁଢ଼ିଅଣୀ ସୂତା—ଦେ. ବ—ମାକଡ଼ସା କାଟିଥିବା ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୂତ—
Burdhiani suta मकड़ाका सूत   Spider's thread.

ବୁଢ଼ି ଖୋଲ—ଦେ. ବ—(ନାମ)—ଗଞ୍ଜାମଜିଲ୍ଲାର ବୁଗୁଡ଼ାରୁ ଦୁଇ
Burdhi khola   ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଘୁମୁସରର ପର୍ବତ—
A mountain of Ghumsar in Ganjam
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ବାଣାସୁର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଅଦ୍ଭୁତ ଶିବଲିଙ୍ଗ ଅଛନ୍ତି ।]

ବୁଢ଼ି ଚଉଁରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ.—ଲହଣିଆ ମସୁ (ଦେଖ)—
Burdhi chaunri   Lahania masu (See)

ବୁଢ଼ୀ—ଦେ. ବ—(ସ. ବୃଦ୍ଧା)—୧ । ବୁଢ଼ାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Burdhi বুঢ়ী बुढ़ी   1. Old woman.
୨ । ପିଲାଙ୍କ ବୁଢ଼ିଅଣୀ ଖେଳରେ ଯେଉଁ ପିଲା ବୁଢ଼ୀ ବା ବୁଢ଼ିଅଣୀ ସାଜି ବସେ ଓ ଯାହାକୁ ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନେ ଛୁଇଁବାରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରନ୍ତି—2. The boy or girl in the Burdhiani game who acts the part of a Burdhi or Burdhiani and to touch whom other players compete. [ଦ୍ର—ବୁଢ଼ିଅଣୀ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।] ୩ । ଶିଶୁ ବାଳିକାଙ୍କ ପ୍ରତି ସ୍ନେହସୂଚକ ଡାକ—3 A term of endearment addressed to infant girls. ୫ । ପରିବାରର ବୃଦ୍ଧତମା ସ୍ତ୍ରୀ—5. The oldest or seniormost lady in the family.
ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ବୃଦ୍ଧା (ସ୍ତ୍ରୀ)—Old (woman).

ବୁଢ଼ୀ ଅସୁରୁଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସ. ବୃଦ୍ଧା ଓ ଅସୁରୀ)—୧ ।
Burdhi asuruni   କାହାଣୀରେ କଥିତ ବୃଦ୍ଧା ରାକ୍ଷସୀ—
बुढ़ी असुरनी   1. The old hag (demoness) of the
বুড়ী ডাইন(নী) बुढ़ी डाइन   folk tales. ୨ । (ଗାଳି)
(ବୁଢ଼ୀଡାହାଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯେଉଁ ବୁଢ଼ୀ ସୁକୁମାର ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଉପରେ କୁ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇ ତାଙ୍କର ରକ୍ତ ଶୋଷି ନିଏ—
3. An old blood-sucking witch.

ବୁଢ଼ୀ(ଡ଼ୀ)କପା—ଦେ. ବ—(ସ. ବଦର; କାର୍ପାସୀ)—ଏକ ପ୍ରକାର
Burdhi (rdi)kapa ବନ୍ୟ କପା—A kind of wild
বুড়ী কাপাস cotton; The Bori cotton; Gossypium
बोंडी कपास (ବୁଢ଼ି କପା—ଅନ୍ୟରୂପ)   Arboreum.

ବୁଢ଼ୀ ଗାଈ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସ. ବୃଦ୍ଧା + ଗୌ)—ବୃଦ୍ଧା ଗାଈ; ବୁଢ଼—
Burdhi gai   বুড়ীগাই   An old cow.
बुढ़ीगाय

ବୁଢ଼ୀଗାଈ ଦାନ—ଦେ. ବ—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଅକର୍ମଣ୍ୟ ପଦାର୍ଥର ଦାନ
Burdhi gai dana   Gift of a worthless or useless
বুড়ীগাই দান बुढ़ीगाय दान thing. (e.g. an old cow).
[ଦ୍ର—ଅଧା ଭୋଜନ, ବୁଢ଼ୀଗାଈ ଦାନ, କଣା ଗୁଆକୁ ସଡ଼ା ପାନ । ଭଗ ।]

ବୁଢ଼ୀ ଦାରି—ଦେ. ବ—୧ । ପାପିନୀ ବୃଦ୍ଧା—1. An old sinner
Burdhi dari (woman). ୨ । ବୃଦ୍ଧା ବେଶ୍ୟା—2.
बुढ़ी कसबी (ବୁଢ଼ୀ କସବୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) A harlot grown
বৃদ্ধাবেশ্যা   old.

ବୁଢ଼ୀ ଦିନ—ଦେ. ବ—ସ୍ତ୍ରୀର ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ—A woman's old age.
Burdhi dina বুঢ়া বয়স बुढ़ापा [ଦ୍ର—ବୁଢ଼ୀଦିନେ ହରମଦିର (ବୁଢ଼ୀକାଳ, ବୁଢ଼ୀ ବଅ(ୟ)ସ, ବୁଢ଼ୀବେଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଛଡ଼ା—ଭଗ]

ବୁଢ଼ୀ ଧଡ଼ୀ—ଦେ. ବ—(ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ବୃଦ୍ଧା ଓ ଜୀର୍ଣ୍ଣକାୟା
Burdhi dhardi ସ୍ତ୍ରୀ—1. Old and worn out woman.
বুড়ী সুড়ী पका आम ୨ । ଗତଯୌବନା ଓ ଗତସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A woman past her youth and who has lost her plumpness and beauty.

ବୁଢ଼ୀ ବାହ୍ମୁଣୀ-ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବୃଦ୍ଧା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ—An old Brahmna
Burdhi bahmuni   woman.

ବୁଢ଼ୀ ରାଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବୃଦ୍ଧା ବିଧବା—
Burdhi randi   बुढ़ी विधवा   An old widow.

ବୁଢ଼ୀମା - ଦେ. ବ—(ସ. ବୃଦ୍ଧା ମାତା)—୧ । ବୃଦ୍ଧା ମାତା—2 Old
Burdhi ma mother. ୨ । ପିତାମହୀ—2 Grand-
(ବୁଢ଼ୀ ମାଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) mother. ୩ । ପ୍ରପିତାମହୀ—3.
great grandmother. ୪ । ବୁଢ଼ୀ ଠାକୁରାଣୀ; ବସୂଚିକା ଦେବୀ—4. Cholera personified as a Goddess.

ବୁଢ଼ୀ ମାଉସୀ—ଦେ. ବ—ବୃଦ୍ଧା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ସାଧାରଣ ଯୁବକ
Burdhi mausi ଯୁବକଙ୍କର ସମ୍ବୋଧନ—A term of adress
बुढ़ीदादी   to old women by youngsters.

ବୁଢ଼ୀମାଉସୀ ଖେଳ—ଦେ. ବ—ପିଲାମାନଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—
Burdhimausi khela A play amongst children.
বুঢ়ীখেলা; বড়াইবুড়ী [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଜଣେ ବାଳିକା ବୁଢ଼ୀ-
बुढ़िया ମାଉସୀ ସାଜି ହାତରେ ଖଣ୍ଡିଏ ବାଡ଼ି ଧରି ଅଣ୍ଟା ନଇଁ କଇଁ ବୁଢ଼ୀ ପରି ଧୀରେ ଧୀରେ ବୁଲୁଥାଏ, ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନେ ତା ଚାରି ପାଖରେ ବିଚରଣ କରୁଥାଆନ୍ତି ଓ ତାକୁ କହୁଥାଆନ୍ତି 'ବୁଢ଼ୀ ମାଉସୀ ! କୁଆଡ଼େ ବାଟ ?' । ବୁଢ଼ୀ ସେମାନଙ୍କୁ 'କୁଆଡ଼େ ବାଟ ?' ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରୁଥାଏ ଓ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ବରାବର ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରୁଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ତର ଦଅଁ ଦେଇ ହେଉ ଥାଆନ୍ତି ଓ ବୁଲୁଥାଆନ୍ତି ।)

ବୁଢ଼ୀ ମା ଖିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଅଭିଶାପ
Burdhi ma khia   ବ୍ୟଞ୍ଜକ ଗାଳି—A term of abuse addressed to males implying a curse that the man will succomb to cholera.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ସୂଚିତାର୍ଥ, ତୋତେ ବୁଢ଼ୀ ମା ଖାଉ, ଅର୍ଥାତ୍ ତୁ ହଇଜାରେ ମରୁ ।]

ବୁଢ଼ୀ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ୍ତ୍ରୀ) ବୃଦ୍ଧା ହେବା; ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ
Burdhi heba   ହେବା—To grow old (said of a
বুড়ী হওয়া बुढ़ी होना   woman).

ବୁଢ଼େଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପାରା ପରି ବଡ଼ କପୋତ—
Burdhel A kind of dove as big as a pigeon.

ବୁଣ(ଣା, ଣୋ)ଟ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବେ. ଧାତୁ=ବୟନ)—୧। ଲୁଗା ବୁଣିବା ବା ଚଉକିରେ ବେତ ବୁଣିବା
Buna(nā, no)ta
ବୁନଟ **बुनावट; बिनावट; बिनाइ** ଅବ କର୍ମ—1. Act of weaving cloth or cane. ୨। ବସ୍ତ୍ରର ସୂତା ବୁଣା ବନ୍ଧା ଚଉକିର ବେତ ବୁଣାର ନିବିଡ଼ତା—2. The density of the texture of a cloth or chair or other woven work. ୩। ଘର ଛାଳର ବୁଅରେ ବତା ପକାଇ ବତାକୁ ବେତ ଲଇରେ ବା କତାରେ ବୁଣିବା କର୍ମ-3. The act of tying split bamboos to the rafters of a thatched frame with strings or strips of cane.

ବୁଣା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବପନ, ବୟନ)—୧। କ୍ଷେତ୍ରରେ ଧାନ ଆଦିର ମଞ୍ଜି ବୁଣିବା କ୍ରିୟା—1. The act of sowing seeds in a field.
Bunā
ବୁନା, ବୋନା, ବୁନନ **बोन** ୨। ଲୁଗା ଆଦି ବୁଣିବା କ୍ରିୟା—2. The act of weaving cloth.
ବୁନା **बुनना; बुनाइ**
ବେତୀବାଁଧା **बाँधना** ୩। ଘର ଛାଳର ବୁଅ ଉପରେ ବତା ପକାଇ ଉକ୍ତ ବତାକୁ ବୁଅ ସଙ୍ଗେ ବେତ ବା ସୂତୁଲି ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧିବା କର୍ମ—3. The act of tying by means of fibrous strips of cane the layer of split bamboos to the rafters of a thatched house ୪। ଚଉକି
ବୁନା ଆଦିରେ ବେତ ବୁଣିବା କର୍ମ—4. The act of interlacing a chair with strips of cane.
बुनाना
ବୁନା, **छींटना** ୫। ବିକ୍ଷେପଣ; ବିଞ୍ଚି ଦେବା—5. The act of scattering.
ବୋନା, **बुनना** ୬। ଉଲ୍ ବୁଣିବା; କଣ୍ଟେଟର ବା ମୋଜା ଆଦିକୁ ଛୁଞ୍ଚି ଓ ଉଲ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ବୁଣିବା—6. Knitting. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଉପାଦାନଦ୍ୱାରା ବୁଣିବା କ୍ରିୟା କରାଯାଏ ତା ପ୍ରତି 'ବୁଣିବା' ଏବଂ ଉକ୍ତରୂପ 'ବୁଣିବା' କ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ତା ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ 'ବୁଣିବା' କ୍ରିୟା ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ।

ଯଥା—ଉଲ୍ ବୁଣିବା ଓ ଉଲ୍‌ରେ କଣ୍ଟେଟ୍ ବୁଣିବା, ଧାନ ବୁଣିବା ଓ ବିଲରେ ଧାନ ବୁଣିବା, ବେତ ବୁଣିବା ଓ ବେତରେ ଚଉକି ବୁଣିବା, ବାଉଁଶ ବୁଣିବା ଓ ବାଉଁଶରେ ଟୋକେଇ ବୁଣିବା ଆଦି ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ।] ୭। ଜାତି ବିଶେଷ ତନ୍ତୀବିଶେଷ—7. A class of low caste
ବୋନା weavers. ଦେ. ବିଣ—୧। (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ
बोयाहुआ ଲାଗେ; ଯଥା—ବେତବୁଣା ଖଟ, ଦଉଡ଼ିବୁଣା ଖଟିଆ) କୌଣସି ସୂତ ବା ତନ୍ତୁଦ୍ୱାରା ବୟନ କରାଯାଇଥିବା—1. Woven with certain fibrous materials. ୨। (ଶାଗ) ବପନ କରାଯାଇଥିବା—2. Sown.
बु(बि)नाहुआ ୩। (ବସ୍ତ୍ର) ବୟନ କରାଯାଇଥିବା—3. Woven. ୪। (ଘରର ଛାଳରେ ବତା) ବୁଅ ସଙ୍ଗେ ବେତ ଗଣ୍ଠିଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା—4. Interlaced into wicker
छींटाहुआ work. ୫। ଚଳେ ବିଞ୍ଚା ହୋଇଥିବା—5. Strewn; scattered. ୬। (ମୋଜା, କଣ୍ଟେଟର) ଉଲ୍‌ରେ ଛୁଞ୍ଚି ସାହାଯ୍ୟରେ ବୁଣା ଯାଇଥିବା—6. Knitted.

ବୁଣାଇ—ଦେ. ବି—ବୁଣା ସକାଶେ ଯେ ମଜୁରି ଦିଆଯାଏ—
Bunāi **बुनवाइ; बुनाइ** Wages paid for weaving.

ବୁଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୁଣିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Bunā(ne)ibā ବୋନାନ Causative form of Bunibā
बिनवाना; बुनाना; बुआना ଯେ ବୋନେ

ବୁଣା କାମ—ଦେ. ବି—ବେତ ଆଦି ବୁଣିବା କାର୍ଯ୍ୟ—Canework;
Bunā kāma **बुननेका काम** wicker work.

ବୁଣାବୁଣି—ଦେ. ବି (ସବଳର)—ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ବୁଣିବା କ୍ରିୟା
Bunā buni —Brisk weaving operation.
बुनाबुनी; बोनाबोनी

ବୁଣାଳି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଯେ ବୁଣିବା କ୍ରିୟା କରେ—
Bunāli Weaver; sower, interlacer.
बोनेवाला; बुननेवाला ଯେ ବୋନେ

ବୁଣିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବେ, ବପ ଧାତୁ ବୟନ; ବପନ)—୧। ଲୁଗା ଆଦି ବୟନ କରିବା; ବସ୍ତ୍ର ନିର୍ମାଣ କରିବା—1. To weave cloth. (ଯଥା—ଲୁଗା, ସତରଞ୍ଜି, ଗାଲିଚ)।
Bunibā
ବୁନା; ବୋନା
बुनाना ୨। (ସଂ. ବପନ) କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଞ୍ଜି ବୁଣିବା—2. To sow
बोना seeds broadcast. (ଯଥା—ଧାନ ବୁଣିବା; ଶାଗ
छींटना ବୁଣିବା)। ୩। ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ କରିବା; ଭୂମିରେ ବିଞ୍ଚିବା-3. To strew or scatter on the ground. (ଦ୍ର—ରମ୍ଯ ନଗର ମଣି-ମଯୂ ମଣ୍ଡନ ଶ୍ରେଣୀ ବୁଣିଦେଲୁ ପୁଣି ମୁଗଦୁଆରେ। କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ)। ୪। (ବେ ଧାତୁ) ସୂତା, ବେତଲଇ ବନ୍ଧା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପତଳା ସରୁ ଜିନିଷକୁ
बुनना ପରସ୍ପର ଛନ୍ଦିବା—4. To interlace; to darn; to knit. (ଦ୍ର—ମାକ ତାଙ୍କ ଦେବେ, ଉର୍ଣ୍ଣନାଭ ଠାବେ, ଠାବେ ବୁଣିଥିଲେ ଜାଲ। ରାଧାନାଥ ଯଯାତି କେଶରୀ)। ୫। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦେଶର ସବୁ ଅଡ଼େ ପ୍ରଚାର କରିବା—5. (figurative) To publish any
बोना thing broadcast. (ଯଥା—(ସରକାର) ଦେଶ ସାରା ଜ୍ଞାନ ବୁଣୁଛନ୍ତି)। ୬। (ଟଙ୍କା) ବହୁତ ବ୍ୟୟ କରିବା ବା
छींटना ଲଗାଣ କରିବା—6. To invest or spend a large amount of money. (ଦ୍ର—ବର୍ଷୁରଅ ବହୁତ ଟଙ୍କା ବୁଣିଦେଲା। ଭୁଲୁଲା ଭୁମାସ ନଥିଲୁଣି।

ବୁଣ୍ଡକି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) (ତୁଲ. ହି. ଢୋଁଢ଼ୀ)—ନାଭିଗର୍ତ୍ତ—
Bund-ki The hole of the navel.

ବୁତଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. ବଟଲ୍)-ବୋତଲ—
Butal A bottle.

ବୁଟା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କାର୍ଯ୍ୟ; କର୍ମ; ଆବଶ୍ୟକ କାର୍ଯ୍ୟ—
Butā Business; work in hand. (ଯଥା—ମୁଁ ଅଛ

ସେଠାକୁ ଯାଇ ପାରବି ନାହିଁ ମୋର ଏଠାରେ ବୁଢା ଅଛୁ ।)

ବୁଢା ବର୍ ଗାଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲ ପୁର) କ୍ରି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ Buta bargāibā କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ବନ୍ଦୀବ କରି ପଠାଇ ଦେବା—To order or depute a person (ବୁଢା ବରଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) to do a particular work.

ବୁତି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଭୃତ୍ୟ; ଚାକର—Buti Servant.

ବୁଥିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିବା—Buthibā To plunge in water.

ବୁଦ୍(ଧାତୁ)—ସ. ୧ । ଆଲୋଚନା କରିବା—1. To discuss. ୨ । Bud (root) ବିବେଚନା କରିବା—2. To consider. ୩ । ଅବଲୋକନ କରିବା—3. To see; to discern; to to perceive.

ବୁଦ୍(ଧ୍) ତାର(ଡ଼)କ—ଦେ. ବି—ବୁଦ୍ଧ ଦାରକ (ଦେଖ)—Bud(dh)-tāra(rdā)ka Bruddhadāraka (See). [ବୁଦ୍ଧାର(ଡ଼)କ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବୁଦ୍‌ବୁଦ—ସ. ବି (ବୁଦ୍=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+ବୁଦ୍ ଧାତୁ=ଆଲୋଚନା Bud-buda କରିବା+କର୍ମ ଅ)—୧ । ଜଳବିମ୍ବ; ଭୁଡ଼ୁଭୁଡ଼ା; ଭୁଡ଼ୁ (ବୁଦ୍‌ବୁଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭୁଡ଼ୁ—1. Bubbles. (ଉ—ବୁଦ୍‌ବୁଦ କି ଦଶେ ଜଳ ଫିଟି କୃଚ କର । ଉଷା ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ) । ୨ । ଗର୍ଭସ୍ଥ ଭ୍ରୂଣ—2. The embryo; foetus. ୩ । ବୁଦ୍‌ବୁଦ ପରି କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ପଦାର୍ଥ—3. Any short-lived thing (like a bubble).

ବୁଦ୍‌ବୁଦା ଜଳ—ଦେ. ବି—(ସ ବୁଦ୍‌ବୁଦ+ଜଳ)—ଜଳ ବୁଦ୍ ବୁଦ୍—Budbudā-jala Water bubbles. (ଉ—ବୁଦ୍ ବୁଦା ଜଳ ଭୁଡ଼ଭୁଡ଼ୀ **ବୁଲବୁଲା, ବୁଦ୍‌ବୁଦା** ଅଣ୍ଡଧାରୁ, ଦହଣ ଥିଲେ ଶୂନ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟ । ଯଶୋବନ୍ତ—ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।)

ବୁଦା—ଦେ. ବି—(ସ. ମୁଦ୍ ଧାତୁ; ଯହିଁରୁ ବୁଢ଼ିବା ହୋଇଅଛି)—୧ । Budā ଗୁଳ୍ମମାନଙ୍କର ସମଷ୍ଟି; କ୍ଷୁପ—1. Bush. [ଉ—ଲୁଚନ୍ତି ଝୋପ ବୁଦାମାନ ପଛେ, ନାରଦ ଦେଖନ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୨ । ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଉଠିଥିବା ବାଉଁଶ ଗଛର ସମଷ୍ଟି—2. A grove of bamboos. ୩ । ଛୋଟ ଜଙ୍ଗଲ—3. Small jungle. [ଉ—କେତେକ ଲୋକ ବୁଦା ଉହରେ ଲୁଚିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ) । ୪ । ଗୁରୁଅଡ଼େ ବାଡ଼ ବୁଲା ଯାଇ ଲଗା ଯାଇଥିବା ନୂତନ ଗଛ—4 young tree newly planted and sorrounded by fencing to protect them from the ravages of cattle). (ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ମୁଁ ମୋ ବାଡ଼ରେ ୩ ବୁଦା ନଡ଼ିଆ ଓ ୨ ବୁଦା ପଣସ ଲଗାଇ ଅଛୁ ।]

ବୁଦାବୁଦି—ଦେ. ବି—(ସହଚର)—ଛୋଟ ଓ ବଡ଼ ବୁଦାମାନ—Budā budi Large and small bushes.

ଝୋପଝାପି, ଛୋଟୀ ଔରବଡୀ ଝାଡୀ, ଝୁରମୁଟ

ବୁଦି—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ବୁଦା—Small bush. (ଯଥା—ମୋର Budi ଜମା ବୁଦିଏ ବଡ଼ିର ବାଉଁଶ ଅଛି, ସେଥିକି କାଟି ଦେଲେ ଟୁପି **ଝାଡୀ** ଏବା ବର୍ଷକେ ମୋ ପାଣି ଶେଷ ।)

ବୁଦି ବୁଦିକା—ଦେ. ବିଣ—ବୁଦି ବୁଦିକିଆ (ଦେଖ)—Budibudika ଝୁମ୍ପଡ଼ୀ Budibudikiā (See) ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗୋରୁଖିଆ (ଦେଖ) Gorukhiā (See).

ବୁଦି(ଦ୍,ଦୁ)ବୁଦିକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଏଠାରେ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ Budi(d;du)budikiā ବୁଦା ହୋଇ ଉଠିଥିବା—In sepa-ଝୁମ୍ପଡ଼ୀ **ଝାଡୀ ବାଲା** rate and thinly scattered bushes.

ବୁଦୁକା—ଦେ, ବିଣ—୧ । ବୋଦକା; ଭାରୀ—1. Heavy. ୨ । Budukā ସ୍ଥୂଳକାୟ—1. Stout; corpulent. ଦେ. ବି—ଲତା ଓ ଫଳବିଶେଷ—A cucurbitatious fruit and its creeper.

ବୁଦୁ ବୁଦୁ—ଦେ. ବି—(ସ. ବୁଦ୍‌ବୁଦ)—ବୁଦ୍‌ବୁଦ; ପାଣିଫୋଟକା—Budu budu ଭୁଡ଼ଭୁଡ଼ି **ବୁଦବୁଦା** Water bubble.

ବୁଦ୍ଧ—ସ. ବି. ପୁଂ—(ବୁଧ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଜ୍ଞାନୀ—Buddha 1. A wise man; a sage ୨ । ବୌଦ୍ଧମତ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ମୁନି; ଶାକ୍ୟସିଂହ; ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧ—2 The founder of Buddhism; name of a sage. [ଦ୍ର—ଏ ହିମାଳୟର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ କପିଳବାସ୍ତୁର ରାଜା ଶୁଦ୍ଧୋଦନଙ୍କ ଔରସ ମହାମାୟା ବା ମାୟା ଦେବୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଖ୍ରୀ. ପୂର୍ବ ୫୫୦ ଅବ୍ଦରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ଗୋପା ନାମ୍ନୀ ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବା ପରେ ଗୃହ ତ୍ୟାଗ କରି ତପସ୍ୟାଚରଣ ପୂର୍ବକ ସତ୍ୟ ଧର୍ମର ନିର୍ବାଣ ଲାଭ କରି ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ଗୌତମ, ସିଦ୍ଧାର୍ଥ, ଶାକ୍ୟସିଂହ । ତପଃସାଧନ କରି ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିବା ପରେ ସେ ସଂସାରରେ ବୁଦ୍ଧ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ହେଲେ ଓ ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କଲେ । ମାଘ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଏ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରେ ଏ ମାତାଙ୍କୁ ହରାଇ ଥିଲେହେଁ ଏହାଙ୍କ ବିମାତା ମହାପ୍ରଜାବତୀ ଏହାଙ୍କୁ ବହୁ ସ୍ନେହରେ ପାଳିଥିଲେ । ବାଲ୍ୟକାଳରେ କୌଶିକ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଏହାଙ୍କୁ ଅନେକ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ କଳା ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିଲେ । ବାଲ୍ୟକାଳରେ ରାଜପ୍ରାସାଦରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଏ ଏକାକୀ ବସି ସଂସାରର ତ୍ରିବିଧ ଦୁଃଖର ନିବୃତ୍ତିର ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ରାଜା ଶୁଦ୍ଧୋଦନ ପୁତ୍ରଙ୍କର ଏ ବିରାଗଯୁକ୍ତ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ଭୋଗ ବିଳାସ ମଧ୍ୟରେ ରଖିଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ରାଜକୁମାରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିବାହ କରାଇଲେ । ଥରେ ରାଜକୁମାର ନଗର ଭ୍ରମଣ କରିବା ସମୟରେ ଜଣେ ଦୁର୍ବଳ ବୃଦ୍ଧଙ୍କୁ, ଥରେ ଜଣେ ରୋଗୀକୁ, ଥରେ ଗୋଟିଏ ଶବକୁ ଦେଖି ସଂସାର ପ୍ରତି ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ବେଶି ବିରକ୍ତ ଓ ଉଦାସୀନ ହେଲେ ଓ ଶେଷରେ ଜଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କୁ ଦେଖି ସ୍ଥିର କଲେ ଯେ ସଂସାରର ଦୁଃଖରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବାର ଏକମାତ୍ର

ଉପାସ୍ୟ ବୈଶ୍ୱାନର ଅଟେ । କାଳକ୍ରମେ ଗୋପାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ଜାତ ହେବାରୁ ସେ ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରିବାର ସ୍ଥିର ସଙ୍କଳ୍ପ କଲେ । ଦିନେ ରାତିରେ ସ୍ତ୍ରୀ ନିଦ୍ରିତା ଥିବା ବେଳେ ଅନ୍ତଃପୁରୁ ବାହାରି ଗଲେ । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ୨୯ ବର୍ଷ ବୟସ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଜଙ୍ଗଲକୁ ଯାଇ ତପସ୍ୟା କଲେ ଓ ପରେ ଗୟା ନିକଟସ୍ଥ ନିରଞ୍ଜନା ନଦୀର କୂଳସ୍ଥ ଉରୁବେଳ ଗ୍ରାମରେ ରହି ଯୋଗସାଧନ ଓ ତପଶ୍ଚରଣ କଲେ ଓ ଏହି ସାଧନାର ଫଳରେ ସେ କାମକ୍ରୋଧାଦି ରିପୁଙ୍କୁ ଦମନ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଲେ । ଗୃହରୁ ବାହାରି ଆସିବାର ୭ ବର୍ଷ ପରେ ଆଷାଢ଼ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ରାତିରେ ମହାବୋଧି ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ତାଙ୍କର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ହେଲା ଓ ସେ ବୁଦ୍ଧତ୍ୱ ଲାଭ କଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ସେ ବୁଦ୍ଧ ବା ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ହେଲେ । ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରାର୍ଥ ସେ କାଶୀ ଆସିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ପ୍ରଚାର ଫଳରେ ଅନେକ ରାଜା ରାଜକୁମାର, ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ମଗଧର ରାଜା ବିମ୍ବିସାର ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ହେଲେ ଓ ସମଗ୍ର ଉତ୍ତର ଭାରତରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରଚାରିତ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ବ୍ୟାପିଲା । ତାଙ୍କୁ ଘରକୁ ବାହୁଡ଼ାଇ ଆଣିବାକୁ ରାଜା ଶୁଦ୍ଧୋଦନ ଯେଉଁ ଲୋକଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ ସେମାନେ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ହୋଇ ତେଣେ ପଛକୁ ରହିଲେ । ପିତାଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରି ବୁଦ୍ଧଦେବ ରାଜଧାନୀକୁ ଆସିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ରାହୁଲ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଶିଷ୍ୟ ହେଲେ । ତତ୍ପରେ ବୁଦ୍ଧଦେବ ଲିଚ୍ଛବୀର ମହାରାଜାଙ୍କ ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ବୈଶାଲୀ ଗଲେ; ସେଠାରୁ ସଙ୍କାଶ୍ୟ, ଶ୍ରାବସ୍ତୀ, କୌଶାମ୍ବୀ, ରାଜଗୃହ, ପାଟଳୀପୁତ୍ର, କୁଶୀନଗର ଆଦି ଭ୍ରମଣ କରି ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କଲେ ଓ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଲୋକ ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ହେଲେ । ତାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ନାନାସ୍ଥାନ ଭ୍ରମଣ କରି ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କଲେ । ସେ ସମୟକୁ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ ଓ କର୍ମକାଣ୍ଡର ଯଜ୍ଞାର୍ଥେ ପଶୁବଧର ବହୁଳତା ହୋଇଥିଲା । ସେ ଜୀବମାନଙ୍କରେ ଦୟା ଓ ଅହିଂସା ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କଲେ । ବୁଦ୍ଧଦେବ ୪୪ ବର୍ଷକାଳ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କଲେ; ଶେଷରେ କୁଶୀନଗରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବନରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଶାଳବୃକ୍ଷମୂଳରେ ପ୍ରାୟ ୮୦ ବର୍ଷ ବୟସରେ ତାଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ବା 'ପରିନିର୍ବାଣ' ହେଲା । ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କର ଉପଦେଶମାନ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ତିନିଭାଗରେ ତ୍ରିପିଟକ ଗ୍ରନ୍ଥ ସଙ୍କଳିତ ହେଲା । ଏହାଙ୍କ ଦାର୍ଶନିକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମବାଦ ବା ସର୍ବାତ୍ମବାଦ ଥିଲା । ଅନନ୍ତ ୩୦ ବର୍ଷ ତଳେ ହିମାଳୟର ପାଦଦେଶ ନେପାଳର ତରାଇ (Terai) ଅଞ୍ଚଳରୁ ଜଣେ ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍ ସାହେବ (ଫୁରର) ଖଣ୍ଡିଏ ଶିଳାଲିପି ପାଇଥିଲେ ଓ ସେଥିରେ ଲେଖାଥିବା ୭ଧାଡ଼ି ବ୍ରାହ୍ମୀଅକ୍ଷର ଲିପିରୁ ସେ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ ଯେ ଶିଳାଲିପି ଲିଖିତ 'ଲୁମ୍ବିନୀ' (ଆଧୁନିକ ନେପାଳର 'ଲୁମ୍ବିନୀ' ବା ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷାରେ 'ରୁମିନ୍ଦେଇ') ଗ୍ରାମରେ ବୁଦ୍ଧ ବା ଶାକ୍ୟମୁନି ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେ ଶିଳାଲିପିର ଅନୁବାଦ ଯଥା—ଦେବାନାଂ ପ୍ରିୟ ପ୍ରିୟଦର୍ଶୀ ଅଶୋକ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଅତିପ୍ରିୟ ଥିଲେ; ସେ ତାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱର ଆରମ୍ଭରୁ ୨୦ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଶ ବିଜୟରେ ବ୍ୟାପୃତ ଥାଇ ବହୁ ରକ୍ତପାତ ଓ ନାନା ଅନ୍ୟାୟ ଅତ୍ୟାଚାର କରିଥିଲେହେଁ, ଶେଷରେ ଏହି ସ୍ଥାନକୁ ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଉପାସନା ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି କହିଥିଲେ:—"ଏହି ସ୍ଥାନରେ ବୁଦ୍ଧ ଶାକ୍ୟମୁନି ଜାତ ହୋଇଥିଲେ, ତେଣୁ ଏ ସ୍ଥାନ ଅତି ପବିତ୍ର ଅଟେ । ବୁଦ୍ଧ ଏଠାରେ ଜାତ ହୋଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି ସମନ୍ୱିତ ଶିଳାଫଳକ ଏବଂ ଏକ ପ୍ରସ୍ତର ସ୍ତମ୍ଭ ଏଠାରେ ନିର୍ମିତ ହେଉଅଛି । ଏହି ଲ(ଲୌ)ମ୍ବିନୀ ଗ୍ରାମରେ ସେ ଜାତ ହୋଇଥିଲେ ତେଣୁ ଆଜିଠାରୁ ଏହି ଗ୍ରାମରୁ କୌଣସି ରାଜସ୍ୱ କର ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ ନାହିଁ । ପରନ୍ତୁ ଗ୍ରାମଟିର ସୌଷ୍ଠବ ସମ୍ପାଦନ ପାଇଁ ରାଜକୋଷରୁ ପ୍ରଚୁର ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରାଯିବ ।" ଅଳ୍ପଦିନ ତଳେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଲିଙ୍ଗରାଜ ମନ୍ଦିରର ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ପ୍ରାୟ ୧ ମାଇଲ୍ ଦୂରରେ କପିଳେଶ୍ୱର ନାମକ ଗ୍ରାମରୁ ଗୋଟିଏ ଶିଳାଲିପି ମିଳିଅଛି । ତାହା ବ୍ରାହ୍ମୀ ଅକ୍ଷରରେ ୭ ଧାଡ଼ିରେ ଲେଖା । ନେପାଳ ଶିଳାଲିପିରେ ଯାହା ଲେଖା, ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଲେଖା । ତେବେ ୭ଟି ସ୍ଥାନରେ ସାମାନ୍ୟ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ନେପାଳ ଶିଳାଲିପିର ୪ଟି ଶବ୍ଦ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଶିଳାଲିପିରେ ନାହିଁ ଏବଂ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଶିଳାଲିପିର ୩ଟି ଶବ୍ଦ ନେପାଳ ଶିଳାଲିପିରେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଦୁହେଁ ଏକାର୍ଥବୋଧକ । ଭୁବନେଶ୍ୱର ଶିଳାଲିପିର ୧ମ ଓ ୨ୟ ଧାଡ଼ିରେ ଥିବା ପ, କ, ଯ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କ ଗଢ଼ଣ ଶେଷ ଚାରିଧାଡ଼ିରେ ଥିବା ଉକ୍ତ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କ ଗଢ଼ଣରୁ ଟିକିଏ ପୃଥକ୍ । ଅନୁମାନ କରାଯାଇ ପାରେ ଯେ ଏହା ୨ ଜଣ କାରିଗରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଖୋଦିତ । ଭୁବନେଶ୍ୱର ନିକଟରେ ଅଦ୍ୟାପି 'ଲେମ୍ବାଣୀ' ବୋଲି ଏକ ଗ୍ରାମ ଅଛି । ଭୁବନେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟରୁ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରତି ଗୋଟିଏ ଶିଳାଲିପି ବାହାରି ଅଛି, କିନ୍ତୁ ତାହାର ପାଠୋଦ୍ଧାର ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ—ଦୈନିକ ଆଶା ୨୪।୮।୨୮ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ପ୍ରେରିତ ପତ୍ର । ବସ୍ତୁତଃ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ ନେପାଳରେ ପ୍ରାପ୍ତ ଶିଳାଲିପିର ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଶିଳାଲିପି ଗୋଟିଏ ପ୍ରତିଲିପି ମାତ୍ର । ଭୁବନେଶ୍ୱର ଗୋଟିଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରାଚୀନ ବୌଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ର ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଶାକ୍ୟମୁନି ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବା କଳ୍ପନା କଳ୍ପିତ ବୋଲି ଅନୁମିତ ହୁଏ ।]

୩ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ୧୦ ଅବତାର ମଧ୍ୟରୁ କଳିଯୁଗରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଦାରୁରୂପୀ ବୌଦ୍ଧାବତାର (ଏ ଦାରୁମୂର୍ତ୍ତି ଉତ୍କଳର ନୀଳାଚଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବା ପୁରୀରେ ଜଗନ୍ନାଥରୂପେ ବିରାଜିତ)—3. The ninth iucarnation of Bishnu in the form of an wooden

image in the temple of Puri in Orissa. [ଦ୍ର—ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କୁ କେହି କେହି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନବମ ବା ବୌଦ୍ଧାବତାର ଓ ଜଗନ୍ନାଥବିଗ୍ରହଙ୍କୁ ସେହି ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ଦେହର ଅଂଶବିଶେଷ ବୋଲି କହନ୍ତି। ଜଗନ୍ନାଥଦେବଙ୍କର ରଥଯାତ୍ରା ବୌଦ୍ଧ ଉତ୍ସବର ଗୋଟିଏ ନିଦର୍ଶନ ବୋଲି କେହି କେହି କହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ପୁରୀରେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର 'ଜଗନ୍ନାଥ ପୂଜା' ସଙ୍ଗେ ଓ ଆଧୁନିକ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ଅନୁଷ୍ଠାନ ସଙ୍ଗେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର କୌଣସି ସମତା ଲକ୍ଷିତ ହେଉ ନାହିଁ। ଐତିହାସିକମାନେ ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ, ଚୋଡ଼ଗଙ୍ଗଦେବଙ୍କ ସନ୍ତାନସ୍ଥାନୀ ପାଟରାଣୀ ଗୁଣ୍ଡିଚା ବା ଗୁଣ୍ଡଚୋଡ଼ୀ ଦେବୀ ବା ଗୁଣ୍ଡିକେଶୀ ଦେବୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥଯାତ୍ରାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ ରଥଯାତ୍ରାକୁ ଗୁଣ୍ଡିଚା ବୋଲାଯାଏ। ବର୍ତ୍ତମାନ ଅତଏବ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ଓ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଧର୍ମ ଅଟେ। ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ଭାରତର ବାହାରକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ପ୍ରଚାର-ମାହାତ୍ମ୍ୟରେ ସିଂହଳ, ବ୍ରହ୍ମଦେଶ, ଚୀନ୍, ତିବ୍ବତ୍ ଓ ଜାପାନ ଆଦି ଦେଶରେ ବିସ୍ତୃତି ଲାଭ କରିଅଛି। ବର୍ତ୍ତମାନ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ଭାରତରେ ବେଶି ବ୍ୟାପ୍ତ ନୁହେଁ।]

ସଂ. ବିଣ—(+କର୍ମ. ତ)—୧। ଜ୍ଞାତ; ବିଦିତ—1 Known. ୨। ଅନୁଭୂତ—2. Perceived; experienced ୩। ଜାଗରିତ—3. Awaken. ୪। ବୋଧଗମ୍ୟ ହୋଇଥିବା--4. Understood; comprehended.

ବୁଦ୍ଧ ଗୟା—ସଂ. ବି—ଗୟାର ୮ମାଇଲ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର
Buddha gayā ତୀର୍ଥବିଶେଷ—A place near Gaya, sacred to the Buddihsts. [ଦ୍ର—ଏଠାରେ ବୁଦ୍ଧଦେବ ତପସ୍ୟା କରିଥିଲେ; ଏହା ଜଣେ ହିନ୍ଦୁ ମହନ୍ତଙ୍କ ମାଲଫତଦାରରେ ଅଛି।]

ବୁଦ୍ଧ ଗୁରୁ (ସ୍ୱାମୀ)--ମହିମାଧର୍ମ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ମହିମାଗୋସାଇଁଙ୍କର
Buddha guru (swāmi) ନାମାନ୍ତର—A name of Mahimā Gosāin, the founder of the Mahimā Dharma.

ମହିମା ସ୍ୱାମୀ, ଅଲେଖସ୍ୱାମୀ, ଅଲେଖ, ବ୍ରହ୍ମାବଧୂତ, ଧୂଳିଆଗୋସାଇଁ, ଖୀରିହାଗି, କଁ(କା)ରିହାଗି, ଫଳାହାରିଗୋସାଇଁ, ପ୍ରବୁଦ୍ଧଗୁରୁ } ଅନ୍ୟରୂପ

ବୁଦ୍ଧ ଦେବ—ଦେ. ବି—ବୁଦ୍ଧ (୧) (ଦେଖ)
Buddha deba Buddha (1) (See).

ବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (ବୁଧ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି) —୧। ଜ୍ଞାନ—1. Know-
Buddhi ledge. ୨। ବୋଧ ଶକ୍ତି—2. Intelligence; understanding; perception. ୩। ମତି; ମନର ନିଶ୍ଚୟାତ୍ମିକା ବୃତ୍ତି; ମନୋବୃତ୍ତିବିଶେଷ—3. Conviction. ୪। (+କରଣ. ତି) ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି; ଅନ୍ତଃକରଣ—4. Mind; the heart. ୫। (+କର୍ମ. ତି) ମହତ୍ତତ୍ତ୍ୱ-5. The primary faculty or intellect. [ଦ୍ର—ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନ ମତରେ ବୁଦ୍ଧି ଅନ୍ତଃକରଣର ଚତୁଷ୍ଟ ବୃତ୍ତି (ମନଃ, ବୁଦ୍ଧି, ଚିତ୍ତ, ଅହଙ୍କାର) ମଧ୍ୟରୁ ୨ୟ ବୃତ୍ତି ଅଟେ। ଏହା ନିତ୍ୟ ଓ ଅନିତ୍ୟ ଭେଦରେ ୨ ପ୍ରକାର। ନିତ୍ୟବୁଦ୍ଧି ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ଓ ଅନିତ୍ୟବୁଦ୍ଧି ଜୀବର। ସାଂଖ୍ୟ ମତରେ ତ୍ରିଗୁଣାତ୍ମିକା ପ୍ରକୃତିର ପ୍ରଥମ ବିକାର ବୁଦ୍ଧିତତ୍ତ୍ୱ ଅଟେ ଓ ଏହାକୁ ମହତ୍ତତ୍ତ୍ୱ ବୋଲାଯାଏ। ସାଂଖ୍ୟମତରେ ଜଗତ୍ ଯେତେବେଳେ ସୁଷୁପ୍ତାବସ୍ଥାରୁ ଜାଗ୍ରତ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ପ୍ରଥମେ ଏହି ମହତ୍ତତ୍ତ୍ୱର ବା ବୁଦ୍ଧିତତ୍ତ୍ୱର ବିକାଶ ହେଲା। ନୈୟାୟିକମାନେ ବୁଦ୍ଧିର ଅନୁଭୂତି ଓ ସ୍ମୃତି ଏହି ଦୁଇ ଭେଦକୁ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି। କେତେକଙ୍କ ମତରେ ବୁଦ୍ଧିର ଇଷ୍ଟାନିଷ୍ଟ, ବିପତ୍ତି, ବ୍ୟବସାୟ, ସମାଧିତା, ସଂଶୟ ଓ ପ୍ରତିପତ୍ତି, ଏହି ପାଞ୍ଚଗୁଣ ଓ ଅନ୍ୟ କେତେକଙ୍କ ମତରେ ବୁଦ୍ଧିର ଶୁଶ୍ରୂଷା, ଗ୍ରହଣ, ଶ୍ରବଣ, ଧାରଣ, ଊହ, ଅପୋହ ଓ ଅର୍ଥବିଜ୍ଞାନ ଏହି ସାତଗୁଣ ଅଛି। ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଅନ୍ତଃକରଣର ସବୁ ବ୍ୟାପାରର ସ୍ଥାନ ମସ୍ତିଷ୍କ ଥିବାର ସ୍ଥିର କରନ୍ତି; ବୁଦ୍ଧି ଏକ ପ୍ରାକୃତିକ ଶକ୍ତି ଅଟେ, ତଥାପି ଜ୍ଞାନ ଓ ଅନୁଭବର ସହାୟତାରେ ଏଥିର ବିକାଶ ହୁଏ। ବୁଦ୍ଧିର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ମନୀଷା, ଧୀଷଣା, ଧୀ, ପ୍ରଜ୍ଞା, ମତି, ପ୍ରେକ୍ଷା, ଚିତ୍, ଚେତନା, ଧାରଣା, ପ୍ରତିପତ୍ତି, ମେଧା, ମନ, ମନସ୍, ଜ୍ଞାନ, ବୋଧ, ପ୍ରତିଭା, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ସଂଖ୍ୟା—ହି. ଗ. ଦେ. ବି—୧। ମନର ବିଚକ୍ଷଣତା—1. Sharpness of intellect. ୨। ମନର ଗତି—2. Tendency of mind; the bent of mind. ୩। ପରାମର୍ଶ; ଉପଦେଶ—3. Advice. (ଉ—ବୁଦ୍ଧି ଦେଇ କରିବ ବିପଯାକ ଲୋପ। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ।) ୪। ବିବେଚନା ଶକ୍ତି—4. Reasoning faculty. ୫। ଉପସ୍ଥିତ ବୁଦ୍ଧି—5. Presence of mind. [ଦ୍ର—ବୁଦ୍ଧି କହିଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ ସାଧାରଣତଃ ୪ଟି ଅର୍ଥ ବୁଝିଥାଉଁ—ଯଥା—କ। କୌଣସି ବିଷୟରେ ହଠାତ୍ ପ୍ରବେଶ କରି ତାହା ବୁଝିବାର ଶକ୍ତି—a. Intelligence; sense of understanding (ଯଥା—ସେ ପିଲାଟିର ବୁଦ୍ଧି ସରସ ନୁହେଁ) ଖ। ହିତାହିତ ବିବେଚନା ଶକ୍ତି—b. The power of distinguishing good from bad; power of discrimination; discretion. ଗ। ଉପାୟ—c. Means Expedient. (ଉ—ବଡ଼େଇ ହଏ ପରକୁ, ବୁଦ୍ଧି ନ ଆସେ ଘରକୁ। ଢଗ।) ଘ। ସାଂସାରିକ ଜ୍ଞାନ; ବିଷୟବୁଦ୍ଧି—d. Worldly wisdom; common sense. କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଜାଣିବାର ବା ବୁଝି ପାରିବାର ନାମ ଜ୍ଞାନ; ଅନେକ ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ଦୃଢ଼ ହେଲେ ତାହା ଅଭିଜ୍ଞତା; ଧ୍ୟାନଦ୍ୱାରା ସତ୍ୟକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବା ପ୍ରଜ୍ଞା; ଧ୍ୟାନ ଓ ଧାରଣା ଶକ୍ତିର ନାମ ଧୀ; ପ୍ରବୃତ୍ତିମୂଳକ ଜ୍ଞାନ-

ଶକ୍ତିକୁ ମଧ୍ଯ; ନିଶ୍ଚୟାତ୍ମିକା ମନୋବୃତ୍ତିକୁ ବୁଦ୍ଧି ବୋଲାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣତଃ ଏହି ସମସ୍ତ ବୃତ୍ତିକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ 'ବୁଦ୍ଧି' ବୋଲି କହୁଥାଉଁ ।]

ବୁଦ୍ଧିଆ—ଦେ. ବିଣ—ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—
Buddhiā बुधियार बुद्धिमान Intelligent

ବୁଦ୍ଧି ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉପଯୁକ୍ତ ଉପାୟ ସ୍ଥିରହେବା; ବୁଦ୍ଧିର ଉଦୟ ହେବା—The dawning of any expedient in the mind
Buddhi āsibā
ବୁଦ୍ଧି ପଶିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବୁଦ୍ଧି ସ୍ଫୁରିବା }
[ଉ—ବଡ଼େଇ ହବ ପରକୁ, ବୁଦ୍ଧି ନ ଆସେ ପରକୁ । ଲୋ ।

ବୁଦ୍ଧି ଖଟାଇ(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜର ବୁଦ୍ଧିକୁ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—To apply one's brain (to some matter).
Buddhi khaṭā(ṭe)ibā
बुधिखरचकरना
बुद्धिखरचकरा (ବୁଦ୍ଧି ଖରଚ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୁଦ୍ଧିଗମ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବୋଧଗମ୍ୟ; ବୋଧଶକ୍ତିର ଗୋଚର—Within the compass of one's comprehension capable of being understood by.
Buddhigamya
(ବୁଦ୍ଧିଗୋଚର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୁଦ୍ଧିଚକ୍ଷୁଃ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ପ୍ରଜ୍ଞା ଚକ୍ଷୁଃ; (କଳ୍ପିତ) ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର—An epithet of Dhṛutarāshṭra.
Buddhichakshuh

ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ—(ବୁଦ୍ଧି+ଜୀବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍)—୧ । ଯେ ନିଜର ବୁଦ୍ଧିବଳରେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ—1. Earning livelihood by intellect; living on one's wits ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—Very intelligent.
Buddhijībi
(ବୁଦ୍ଧିଜୀବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବୁଦ୍ଧି ଦି(ଦୁ)ଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୁଦ୍ଧିର ଉଦୟ ହେବା; ଉପାୟ ମନରେ ପଡ଼ିବା—Finding out a way out of a difficulty.
Buddhi di(du)sibā
बुद्धिसूझना
बुद्धि देखा याओया
(ଉ—ତ ବାଟରେ କହୁ ବୁଦ୍ଧି ନ ଦିଶିଲା, ନ ପାଇଲେ ସ୍ଥଳକୂଳ । ଚନ୍ଦ୍ରକଳୋର ସଖୀ ।

ବୁଦ୍ଧି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରାମର୍ଶ ଦେବା; ଉପାୟ ବତାଇଦେବା—To advise.
Buddhi debā বুদ্ধি দেওয়া बुद्धिदेना

ବୁଦ୍ଧି ନ ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଘଟଣାର ପ୍ରତିକାର ପାଇଁ ଉପାୟ ମନରେ ନ ପଡ଼ିବା—Not being able to find out a means; being at a loss.
Buddhi na āsibā
बुद्धिनहीआना
ବୁଦ୍ଧି ହଜିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବୁଦ୍ଧି ନ ଦିଶିବା }
(ଉ—ବୁଦ୍ଧି ନ ଆସେ ପରକୁ, ବଢ଼େଇ ହବ ପରକୁ । ଲୋ ।)

ବୁଦ୍ଧିନାଶ—ସଂ. ବି—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୁଦ୍ଧି+ନାଶ)—ବୋଧ ଶକ୍ତିର ଲୋପ—Destruction or disappearance of one's reasoning faculty.
Buddhi nāsa
(ବୁଦ୍ଧିଲୋପ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୁଦ୍ଧିପର—ସଂ. ବି—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବୁଦ୍ଧିର ଅଗମ୍ୟ (ହି. ଷ)—Beyond comprehension.
Buddhipara

ବୁଦ୍ଧି ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉପସ୍ଥିତ ବିପଦର ବା ଘଟଣାର ପ୍ରତିକାର ବତାଇବା—To suggest to a person a means to achieve or evade some thing.
Buddhi batā(te)ibā
बुद्धिबतलाना
বুদ্ধিবাতলান

ବୁଦ୍ଧିବନ୍ତ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ)—ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ (ଦେଖ)—Budhimān (See).
Buddhibantā बुद्धिवन्त
(ଉ—(ବୁଦ୍ଧିବାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦ୍ୱାଦଶେ ବୁଦ୍ଧିବନ୍ତ ଜାଣ, ମେଧାସା ସୁଗୁଣୀ;
ବୁଦ୍ଧିବନ୍ତା } —ସ୍ତ୍ରୀ
ବୁଦ୍ଧିବନ୍ତୀ }
বুদ্ধিমান
ଭାବେଣ । ପ୍ରାଚୀ—ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।)

ବୁଦ୍ଧିବାଟ—ଉପାୟ—Means; expedient.
Buddhibāṭa

ବୁଦ୍ଧି ବିକାଶ—ସଂ. ବି—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୁଦ୍ଧି+ବିକାଶ)—ବୋଧଶକ୍ତିର ପ୍ରକାଶ—The dawning of understanding or intelligence.
Buddhi bikāsa

ବୁଦ୍ଧି ବିବେକ—ଦେ. ବି, (ସହଚର)—ବୁଦ୍ଧି—Intelligence; discernment.
Buddhi bibeka सुधबुध
(ବୁଦ୍ଧି ସୁଦ୍ଧି—ଅନ୍ୟରୂପ) বুদ্ধিশুদ্ধি

ବୁଦ୍ଧି ବିହୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ; ନିର୍ବୋଧ; ଯାହାର ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ—Stupid; ignorant; foolish; silly.
Buddhi bihīna
ବୁଦ୍ଧିହୀନ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବୁଦ୍ଧିଶୂନ୍ୟ }
(ବୁଦ୍ଧି ବିହୀନା, ବୁଦ୍ଧିହୀନା, ବୁଦ୍ଧିଶୂନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ବୁଦ୍ଧି ବିହୀନତା, ବୁଦ୍ଧି ହୀନତା, ବୁଦ୍ଧି ଶୂନ୍ୟତା—ବିଶେଷ୍ୟ ରୂପ)

ବୁଦ୍ଧି ବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ବୁଦ୍ଧି+ବୃତ୍ତି; ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବୋଧ କରିବାର ଶକ୍ତି; ବୁଝିବାର ଶକ୍ତି; ନିଶ୍ଚୟାତ୍ମିକା ମନୋବୃତ୍ତି—Faculty of understanding; intellect-intelligence; intellectual faculty.
Buddhi bṛutti

ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା—ସଂ. ବି. (ବୁଦ୍ଧିମତ୍+ଭାବାର୍ଥେ. ତା)—ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ହେବା ଅବସ୍ଥା—Intelligence
Buddhimattā

ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ବୁଦ୍ଧିମତ)—ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ (ଦେଖ)
Buddhi manta Buddhimān (See)
बुद्धिवन्त (ଉ—ହନୁମାନ ଅଟନ୍ତି ଯେ ଅତି ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।)
[ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତା(ନ୍ତୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ] বুদ্ধিমান্

ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବୁଦ୍ଧି+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ, ମତ୍; ବୁଦ୍ଧିମତ୍ ୧ମା. ୧ବ)—ବୁଦ୍ଧି ବିଶିଷ୍ଟ—Intelligent.
Buddhimān
(ବୁଦ୍ଧିମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବୁଦ୍ଧିରେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅନ୍ୟର) ଉପଦେଶ ବା ଅନୁରୋଧ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ବା ଚାଳିତ ହେବା—To act or be guided according to the advice or request of another.
Buddhire pargibā
बुद्धिमे पडना
(ଉ—ଘର ଛାଡ଼ିଲେ ପର ବୁଦ୍ଧିରେ ପଡ଼ିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ବୁଦ୍ଧିଶାଳୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୁଦ୍ଧି+ଶାଳିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—Intelligent.
Buddhisāli
(ବୁଦ୍ଧିଶାଳିନୀ, ବୁଦ୍ଧିଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବୁଦ୍ଧିଶୀଳ—ଅନ୍ୟରୂପ

ବୁଦ୍ଧି ସଦ୍ମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —ଚିତ୍ତ; ହୃଦୟ—
Buddhi sadma The heart.
[ଦ୍ର—ଅଧୁନାତନ ବିଜ୍ଞାନ ଅନୁସାରେ ମସ୍ତିଷ୍କହିଁ ବୁଦ୍ଧିସଦ୍ମ ଅଟେ ।]

ବୁଦ୍ଧି ସହାୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୁଦ୍ଧି=ଜ୍ଞାନ+ସହାୟ=ସହଚର)-
Buddhi sahāya ୧ । ମନ୍ତ୍ରୀ—1. Minister.
୨ । ପରାମର୍ଶଦାତା—2. Adviser.

ବୁଦ୍ଧି ହତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବୁଦ୍ଧିହୀନ; ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ—
Buddhi hata 1. Foolish. ୨ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—
(ବୁଦ୍ଧିହତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Bewildered.

ବୁଦ୍ଧିହା—ସଂ. ବିଣ. (ବୁଦ୍ଧି + ହନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍) ଯାହା ମନୁଷ୍ୟର
Buddhihā ବୁଦ୍ଧିକୁ ନଷ୍ଟ କରେ — Blunting the intellect.

ବୁଦ୍ଧି ହେବା—ଦେ° କ୍ରି—୧ । ଶିଶୁର ମାନସିକ ଶକ୍ତିର ବିକାଶ ହେବା-
Buddhi hebā 1. The dawning of intellect in a
ବୁଦ୍ଧିଶୁଦ୍ଧି ହଓଆ child. ୨ । ଶିଶୁଠାରେ ଭଲ ମନ୍ଦ ବୁଝିବାର ଶକ୍ତିର ବିକାଶ ହେବା—2. The dawning of discretion in a child. (ଯଥା—ପିଲାର ବୁଦ୍ଧି
ସୁଧବୁଧହୋନା ହୋଇ ନାହିଁ, ସେ ବଡ଼ ହୋଇଗଲେ ସବୁ ବୁଝି ପାରିବ ଯେ ।)

ବୁଦ୍ଧୀନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବି. (ହିନ୍ଦୁ ଦର୍ଶନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ; ବୁଦ୍ଧି + ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)—
Buddhindriya ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ; ଯେଉଁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟର ବାହ୍ୟ ବସ୍ତୁ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମେ; ଚକ୍ଷୁ, କର୍ଣ୍ଣ ନାସିକା, ଜିହ୍ୱା, ତ୍ୱକ୍ ଓ ମନ—(Hindu Philosophy) The organs of perception, viz. eyes, ears, nose, tongue, skin and the mind.

ବୁଦ୍‌ବୁଦା—ଦେ. ବି—ବୁଦ୍‌ବୁଦ୍ (ଦେଖ)—Budbud (See)
Budbudā (ଉ—ଅଣ ଅଯର କରକାବେ, ବୁଦ୍‌ବୁଦା ପ୍ରାୟେ ମୁଁ ଶୂନ୍ୟରେ । ପ୍ରାଚୀ. ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।)

ବୁଧ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଜାଣିବା—
Budh (root) To know.

ବୁଧ—ସଂ. ବି. (ବୁଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ
Budha ନବ ଗ୍ରହ ମଧ୍ୟରୁ ୪ର୍ଥ ଗ୍ରହ—1. The peanet Mercury. [ଦ୍ର—ଅଧୁନାତନ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣନାନୁସାରେ ସୌର ଜଗତର ସମସ୍ତ ଗ୍ରହଙ୍କଠାରୁ ବୁଧ ଗ୍ରହ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ବେଶି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ । ଏ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ୩ କୋଟି ୬୦ ଲକ୍ଷ ମାଇଲ ଦୂରରେ ରହି ୮୮ ଦିନରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଥରେ ପରିକ୍ରମଣ କରେ । ଏ ଗ୍ରହର ବ୍ୟାସ ୩୧୦୦ ମାଇଲ ଓ ଏ ୨୪ ଘଣ୍ଟା ୫ ମିନିଟ୍‌ରେ ନିଜର ଅକ୍ଷରେ ଥରେ ଘୁରେ । ବୁଧର କକ୍ଷର ବ୍ୟାସ ୭ କୋଟି ୨୦ ଲକ୍ଷ ମାଇଲ ଏବଂ ବୁଧ ପ୍ରତି ଘଣ୍ଟାରେ ପ୍ରାୟ ୧ ଲକ୍ଷ ମାଇଲ ଗତି କରେ । ଏହା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ବହୁତ ସମୀପରେ ଥିବାରୁ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯେଉଁ ରାଶିରେ ଥାଆନ୍ତି ଏ ପ୍ରାୟ ସେହି ରାଶିରେ ଥିବାରୁ ଖାଲି ଆଖିକୁ ଦେଖା ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଏହାର ନିଜର ଆଲୋକ ନାହିଁ, ଏ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଆଲୋକରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦେଖାଯାଏ । ଆକାରରେ ଏହା ପୃଥିବୀର ୧୮ ଭାଗର ଏକ ଭାଗ । ହିନ୍ଦୁ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ନବଗ୍ରହ ମଧ୍ୟରୁ ବୁଧ ୪ର୍ଥ ଗ୍ରହ ଓ ଦେବଗୁରୁ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଧର୍ମ ପତ୍ନୀ ତାରାଙ୍କଠାରୁ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଔରସରେ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଏ ନପୁଂସକ, ଶୂଦ୍ର, ଅଥର୍ବବେଦଜ୍ଞ, ରଜୋଗୁଣୀ, ମଗଧ ଦେଶର ଅଧିପତି, ବାଲସ୍ୱଭାବ, ଦୂର୍ବାଶ୍ୟାମ ଓ ଧନୁର ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ ଗ୍ରହ । ରବି ଓ ଶୁକ୍ର ଏହାଙ୍କ ମିତ୍ର ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଏହାଙ୍କ ଶତ୍ରୁ ଗ୍ରହ; କୌଣସି ପୁରାଣ ମତରେ ବୁଧ ବୈବସ୍ୱତ ମନୁଙ୍କ କନ୍ୟା ଇଲାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କଠାରୁ ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶର ଆଦିପୁରୁଷ ପୁରୁରବା ରାଜା ଜନ୍ମିଥିଲେ । ହି. ଶ]
୨ । ଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ପଣ୍ଡିତ—2 Learned man; wise man. ୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ବଂଶୀୟ ଜଣେ ରାଜା (ଅଗ୍ନିପୁରାଣ)—3. Name of a king of the Solar dynasty. ୪ । ମଙ୍ଗଳବାରର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓ ଗୁରୁବାରର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ବାର—4. Wednesday. ୫ । ବେଗବାନ୍ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ତୃଣବିନ୍ଦୁ ରାଜାଙ୍କ ପିତା (ଭାଗବତ) (ହି. ଶ)—5. Name of a king of ancient India. ୬ । କୁକୁର (ହି. ଶ)—6. Dog.

ବୁଧ ଚକ୍ର—ସଂ. ବି—(ଜ୍ୟୋତିଷ) ବୁଧଗ୍ରହ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରାଶିକୁ ସଞ୍ଚାର
Budha chakra କରିବା ସମୟରେ ଶୁଭାଶୁଭ ଜ୍ଞାପକ ଜ୍ୟୋତିଷଚକ୍ର—(Astrology) An astrological drawing or circle showing the passing of the planet Mercury through the different houses of the zodiac, with good or evil results to men.

ବୁଧ ଚଳନ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବୁଧ ଗ୍ରହର ଏକ ରାଶିରୁ ଅନ୍ୟ
Budha chalana ରାଶିକୁ ଗମନ—The course of the
(ବୁଧଚାର—ଅନ୍ୟରୂପ) planet Mercury in the different houses of the zodiac.

ବୁଧ ଜନ—ସଂ.ବି—ପଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A learned man,
Budha jana a wise man.

ବୁଧ ବାର—ସଂ. ବି—ମଙ୍ଗଳବାରର ପରବର୍ତ୍ତୀ ବାର—
Budha bāra (ବୁଧବାସର—ଅନ୍ୟରୂପ) Wednesday.

ବୁଧ ରତ୍ନ—ସଂ. ବି—ବୁଧ ଗ୍ରହଙ୍କର ପ୍ରୀତିଜନକ ମଣି; ମରକତ ମଣି—
Budhā ratna (ବୁଧମଣି—ଅନ୍ୟରୂପ) Emerald.

ବୁଧାନ—ସଂ. ବି—(ବୁଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
Budhāna 1. A wise man. ୨ । ଗୁରୁ—2. Preceptor. ୩ । କବି—3. A poet. ୪ । ବ୍ରହ୍ମବାଦୀ; ବ୍ରହ୍ମ ଉପାସକ—4. A worshipper of the Brahma. ୫ । ପ୍ରିୟବାଦୀ ବ୍ୟକ୍ତି—5. A person who speaks kindly or sweetly.

ବୁଧାଷ୍ଟମୀ—ସଂ. ବି—ମାର୍ଗଶିର, ମାଘ, ଫାଲ୍‌ଗୁନ, ବୈଶାଖ ଓ ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ ଏହି
Budhāshṭamī ୫ ମାସରେ ଶୁକ୍ଳ ଅଷ୍ଟମୀ ତିଥିରେ ପଡ଼ିବା ବୁଧବାର—Wednesday falling on the 8th.

day of the bright fortnight of the months Mārgaśira, Māgha, Fālguna, Baiśākha and Jyaiṣṭha of the year.
[ଦ୍ର—ଏ ଦନ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ବ୍ରତ କରବାର ବଧ ଅଛ ।]

ବୁଧି—ଗ୍ରା. ବ—(ସ. ବୁଦ୍ଧି)—୧ । ବୁଦ୍ଧି (ଦେଖ)—1. Buddhi
Budhi ବୁଦ୍ଧି (See) [ଦ୍ର—ବୁଧି ନ ହୁଅଇ ଜଷ ଦେବ ଅନୁପାମ ; ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମକରୁପଣ ଗୀତା ।] ୨ । ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଡକାଯିବା ନାମ—2. A name given to males and females.

ବୁଧିଆ—ଗ୍ରା. ବଣ—ବୁଦ୍ଧିଆ; ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—Intelligent. ଦେ. ବ.
Budhiā ପୁଂ— (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ବୁଧି ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଡାକିବା
बुधमान बुद्धिमान ନାମ—Name for calling a person
(ବୁଧେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) Budhi.

ବୁଧିତ—ସ. ବଣ—(ବୁଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଜ୍ଞାତ—
Budhita Known.

ବୁଧିଲ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ବୁଧ୍ ଧାତୁ+ଶୀଳ ଅର୍ଥେ. ଇଲ)—ଜ୍ଞାନୀ; ବିଦ୍ୱାନ୍—
Budhila (ବୁଧିଲା—ସ୍ତ୍ରୀ) Wise; learned.

ବୁଧେଇ ଓଷା—ଦେ. ବ—ଭାଦ୍ର ମାସ ବୁଧବାରରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ
Budhei oshā ଯେଉଁ ଉପବାସ କରନ୍ତି—Name of a religious fast observed by females on wednesdays in the month of Bhādra.

ବୁଧ୍ନ—ସ. ବ—(ବୁଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ନ)—୧ । ବୃକ୍ଷ ମୂଳ—1 The
Budhna root of a tree. ୨ । ଶିବ—2. Śiba.

ବୁନିଆତ(ତି, ଦ୍, ଦି)—ବୈଦେ. ବ—(ଫା. ବୁନିୟାଦ୍)—୧ । ଗୃହର
Buniāt(ti, d, di) ମୂଳଦୁଆ; ମୂଳ ଭିତ୍ତି; ନିଅଁ—1. Foundation of a house. ୨ । କାନ୍ଥର ମୂଳଦୁଅ—2.
बनियाद Foundation of a wall; the part of a wall
बुनियाद, निव below the ground level. ୩ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଗୋଡ଼ା; ମୂଳ; ଆରମ୍ଭ—3. Origin or beginning of a thing. ୪ । ବଂଶର ପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥା—4. The previous state or condition of a family. ୫ । ବଂଶର ଇତିହାସ—5. The past history of a family. ୬ । ମହତ୍ତ୍ୱ—6. Greatness. [ଦ୍ର—ମେଳା ମେଳା ଗୃହରେ ଶୁଣି, ବାପ ଅଜାଙ୍କର ବୁନିଆଦ ଗାଇ । ଉପାସ୍ୟ. ଗୀତଲହରୀ ।]

ବୁନିଆଦ ଖୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଘରର ବା କାନ୍ଥର ମୂଳ ଭିତ୍ତି
Buniāt kholibā ଖୋଳିବା—1. To dig the founda-
बनियाद खोड़ा निव खोदना, निव लेना tion.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ; ମନ୍ଦାର୍ଥ) କୌଣସି ବଂଶର ପୂର୍ବ ଇତିହାସ ପ୍ରକାଶ କରିବା—2. (figurative) To divulge the origin or past history of a family (ordinarily in a bad sense.)

ବୁନିଆଦି—ବୈଦେ. ବଣ—(ଫା. ବୁନିୟାଦୀ)—୧ । ଉତ୍ତମ ଓ ସୁଦୃଢ଼
Buniādi ମୂଳଦୁଅ ଥିବା (କୋଠା)—1. (a building) Hav-
बनियादी ing a strong foundation. ୨ । ଖାନ୍ଦାନ; ଧନୀ ଓ
बुनियादी ପୁରାତନ ଭଦ୍ର ବଂଶୋଦ୍ଭବ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. (a person) Descended from a high and respectable family. ୩ । ଧନୀ; ପଇସାବାଲା—3. Substantial (person). ୪ । ପ୍ରାଚୀନ ଓ ସମ୍ମାନିତ (ପରିବାର) 4. Ancient and respectable (family). ଦେ. ବ.—ବୁନିଆତ୍ (ଦେଖ)—Buniāt (See)

ବୁନିଆଦ ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବଂଶର ପୂର୍ବ ଇତିହାସ
Buniādi batā(te)ibā କହିବା—To describe the past
बुनियाद बताना history or origin of a family.

ବୁନୋସ୍—ଦେ. ବ—(ନାମ)—ରାଜସ୍ଥାନସ୍ଥ ନଦୀ ବିଶେଷ—
Bunos A river in Rajasthan. [ଦ୍ର—ଯେ ଦେଶେ ବୁନୋସ ତଟେ ପୁଷ୍ପବନେ ଗନ୍ଧର୍ବ ଲଳନା କରି ଖାସୁନ । ନନ୍ଦକିଶୋର କୃଷ୍ଣକୁମାରୀ ।]

ବୁନ୍ଦ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବୃକ୍ଷାଦିର ମୂଳ—
Bund Root of a tree.

ବୁନ୍ଦ—ଦେ. ବ—(ସ. ବିନ୍ଦୁ)—ବିନ୍ଦୁ; ଟୋପା—
Bunda बूँद बुँद Drop.

ବୁନ୍ଦା—ଦେ. ବ—(ସ. ବିନ୍ଦୁ; ହି. ବୁନ୍ଦା)—୧ । ବିନ୍ଦୁ ଟୋପା—
Bundā बुँद 1. Drop. ୨ । କଲମ ମୁନରେ କାଗଜ ଅଦର
बूँद ମାରିବା ବିନ୍ଦୁ—2. A dot with the tip of the pen.

ବୁନ୍ଦା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଲମଦ୍ୱାରା କାଗଜ ଆଦି ଉପରେ ଗୋଟିଏ
Bundā debā ବିନ୍ଦୁ ଲେଖିବା—1. To put a dot with
(ବୁନ୍ଦାମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) the pen on a paper; to write.
बुँदा मारना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଆରମ୍ଭ
बुँदमारा କରିବା—2. (Figurative). To begin a work.

ବୁନ୍ଦିଆ—ଦେ. ବ (ସ. ବିନ୍ଦୁ)—ଗୁଡ଼ଲର ବା ବୁଟ ବେସନର ପିଠଉକୁ
Bundiā ଜାଲିଚଟୁର ଛିଦ୍ରଦ୍ୱାରା ଫୁଟୁଥିବା ଘିଅ ବା ତେଲ ଉପରେ
बुँदिया ପକାଇ କରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଗୋଲଗୋଲ ବା ଲମ୍ବା ଗେଟ ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ମିଠାଇ—A kind of sweetmeat.

ବୁନ୍ଦିଆ ଚଟୁ—ଦେ. ବ—ବୁନ୍ଦିଆ ଛାଣିବା ପାଇଁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଛିଦ୍ର ଥିବା
Bundiā chaṭu ଏକପ୍ରକାର ଜାଲି ଚଟୁ—A perforated
झाम्क; झांम्कर ladle used in frying Bundia sweet
झाँजराहाता meat.

ବୁନ୍ଦେଲ୍ ଖଣ୍ଡ—ଦେ. ବ (ନାମ)—ସଂଯୁକ୍ତ ପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ
Bundel khaṇḍa —Bundelkhand; name of a
बुन्देल खण्ड tract of the United Provinces. [ଦ୍ର
बुंदेल खण्ड —ଖ୍ରୀ: ୧୪ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଏଠାରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ବୁନ୍ଦେଲା ନାମକ ରାଜପୁତ ବଂଶର ନାମରୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ନାମ ହୋଇଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ଯଥା—

୧୮୧୭ ଇଂରେଜ ଶାସିତ ଝାନ୍ସି, ଜାଲୌନ, ହମିରପୁର, ବାନ୍ଦା ଜିଲା ଓ ୨ । ଦେଶୀୟ ରାଜଶାସିତ ଓର୍ଛା; ଦତିୟା, ପନ୍ନା, ଚରଖାରୀ, ବିଜାବର ଓ ଛତ୍ରପୁରଆଦି ରାଜ୍ୟ । ଏ ଅଞ୍ଚଳ ବିନ୍ଧ୍ୟପର୍ବତର ଉତ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

ବୁନ୍ଦେଲ୍ ଡୁଲି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଯେଉଁ ଖାଲୁଆ ଜମିରେ
Bundel ḍuli ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱ ଉଚ୍ଚ ଜମିମାନଙ୍କରୁ ପାଣି ଗଡ଼ି ଆସି ଜମା ହୁଏ—Low land into which water from the sorrounding higher lands flow and accumulate.

ବୁନ୍ଦେଲା—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଉତ୍ତର ଓ ମଧ୍ୟ ଭାରତବାସୀ କ୍ଷତ୍ରିୟ
Bundelā ରାଜବଂଶବିଶେଷ—A dynasty of Kshatriya kings residing in the northern and central India. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଗହରବାର ବଂଶର ଏକ ଶାଖା ଥିବାର କଥିତ । ଏହି ବଂଶର ଆଦିପୁରୁଷ ଅପଣା ଦେହ ଚର ରକ୍ତରୁ ବିନ୍ଧ୍ୟବାସିନୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ବଳି ଦେଇଥିଲେ । ଖ୍ରୀ. ୧୪ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଏମାନେ ବୁନ୍ଦେଲ୍ ଖଣ୍ଡ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରତାପଶାଳୀ ହୋଇଥିଲେ ଓ ଏହାଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ବୁନ୍ଦେଲଖଣ୍ଡ ନାମ ହେଲା ।] ପ୍ରାଦେ (ଧୁମ୍ରା ପଣ୍ଡାଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ) ବି ଓ
बुँदेला ବିଣ—ବୁନ୍ଦେଲ ଖଣ୍ଡ ଅଞ୍ଚଳବାସୀ ଯାତ୍ରୀ—Pilgrims hailing from Bundelkhand.
ବୁନ୍ଦ(ନ)ଲ
ବନ(ନ୍ଦ, ନ୍ଦେ)ଲ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବୁନ୍ଦେଲ ଖଣ୍ଡୀ

ବୁପରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ପୁଂ (ଭୁଲ. ହି. ବପୁରା)—
Bup-rā ବାପୁଡ଼ା; ଦରିଦ୍ର—Poor fellow; poor man.
(ବୁପ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବୁବା—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତରଖଣ୍ଡ) ବି—ବାପ—Father.
Bubā

ବୁବୁଧାନ—ସ. ବି. ପୁଂ (ବୁଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ପଣ୍ଡିତ
Bubudhāna —1. A learned man. ୨ । ଅଧ୍ୟାପକ
(ବୁବୁଧାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) —2. Preceptor. ୩ । ଦେବତା—3. Deity. ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ବିଦ୍ୱାନ୍—Learned.

ବୁବେ(ବୋ)ଇ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । ସରୁ, ଲମ୍ବା
Bube(bo)i ଏବଂ ଦାନ୍ତୁଆ ପତ୍ରଯୁକ୍ତ ଏକ ଜାତୀୟ ଘାସ ଗଛ—1. A kind of grass, with thin long and sharp-edged leaves. ୨ । ବୁବେଇ ଘାସରୁ ତିଆର ହୋଇଥିବା ଦଉଡ଼ି—3. Rope made of that grass.

ବୁଭୁକ୍ଷା—ସ. ବି (ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ+ଆ)
Bubhukshā —ଭୋଜନ କରିବା ଇଚ୍ଛା; କ୍ଷୁଧା; ଭୋକ—Hunger; desire to eat.

ବୁଭୁକ୍ଷିତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବୁଭୁକ୍ଷା+ଜାତାର୍ଥେ ଇତ)—କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ;
Bubhukshita କ୍ଷୁଧିତ; ଭୋକିଲା—Hungry.
(ବୁଭୁକ୍ଷିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବୁଭୁକ୍ଷୁ—ସ. ବିଣ (ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Bubhukshu ୧ । ଭୋଜନେଚ୍ଛୁ—1. Wishing to eat. ୨ । କ୍ଷୁଧିତ—2. Hungry.

ବୁଭୁତ୍ସା—ସ. ବି (ବୁଧ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍+ଅ+ଆ)—
Bubhutsā ୧ । ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା—1. A wish to know. ୨ । ବୁଝିବାର ଇଚ୍ଛା—2. Wish to understand.

ବୁଭୁତ୍ସୁ—ସ. ବିଣ (ବୁଧ୍ ଧାତୁ+ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ଜାଣିବାକୁ
Bubhutsu ଇଚ୍ଛୁକ—Desirous of knowing.

ବୁଭୂଷା—ସ. ବି (ଭୂ ଧାତୁ ହେବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ+
Bubhūshā ଆ)—୧ । ସମ୍ଭବେଚ୍ଛା—1. A desire to
(ବୁଭୂଷୁ—ବିଣ) be born. ୨ । ହେବାର ଇଚ୍ଛା—2. A desire to be or to exist. ୩ । ଯଶୋଲାଭ ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା—3. Desire for fame.

ବୁଭୂଷୁ—ସ. ବିଣ (ଭୂ ଧାତୁ+ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ । ହେବା-
Bubhūshu ପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକ—1. Desiring to exist. ୨ । ଜନ୍ମଲାଭ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—2. Wishing to be born. ୩ । ଯଶୋଲାଭ ପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକ—3. Desirous of attaining fame.

ବୁୟଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତରଖଣ୍ଡ)—ବଳଦ—Ox.
Buyal

ବୁର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବୁଅର୍)—ବୁଅର୍ (ଦେଖ)
Bur Buar (See)

ବୁର-(ରୁ)କା—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ମୁସଲମାନ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବାହାରେ
Bur-(ru)ka ଭ୍ରମଣ କରିବା ସମୟରେ ନିଜର ସମୁଦାୟ ଶରୀରକୁ
बुर्का ଘୋଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ମସ୍ତକରୁ ପାଦ-
बुरका ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥିବା ଏକ ଖୋଳ (ଏଥିରେ ମୁହଁରେ ଆଖି ସ୍ଥାନରେ ଛିଦ୍ର ଦୁଇଟି ଥାଏ)—A cloak or veil covering the whole body of Mahomedan women when they go out.

ବୁର—ଦେ. ବି—୧ । ଶିମିଳି ଗଛ—1. The silk cotton tree.
Bura ୨ । ମାଛକୁ ଧରିବା ପାଇଁ ବନସିରେ ଲଗା ଅନ୍ନ ଯାହା ଦିଆଯାଏ; ଚୋପ—2. ait for fish, fixed to the angling hook. ପ୍ରାଦେ (ବୌଦ୍ଧ) ବି—ବରକୋଳି—Jujube.

ବୁରଝାଞ୍ଜି—ଦେ. ବି—ବୋରଝାଞ୍ଜି (ଦେଖ)
Burajhānji Borajhānji (See)

ବୁର(ର୍)ବୁଡ଼ାଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଲୁଚାଇବା;
Bura(r-)burḍāibā କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଗୁପ୍ତସ୍ଥାନରେ ଗୁଞ୍ଜିଦେବା—1. To stow; to conceal. ୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣଥିବା ଜଳପାତ୍ରରେ ହାତ ବୁଡ଼ାଇ ଦେବା—2. To dip one's hand in a jug full of water.

ବୁର(ର୍)ବୁଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବାଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ପଶିବା—
Bura(r-)burḍibā To enter into an enclosure by breaking a fence.

ବୁରା—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବୁରା)—୧ । ମନ୍ଦ—1. Bad; evil
Burā ୨ । ନିକୃଷ୍ଟ—2. Inferior. ୩ । ଅନୁଚିତ—3.
मन्द; খারাপ Improer
ବୈଦେ. ବି [ଫା. ବୋରା;
बुरा ତୁଳ ସଂ ବସ୍ତ୍ର=ବସ୍ତ୍ର(ଯୋଗେଶ୍ବର); ସଂ ପୁର—ପଟର-
বোরা ଦନା; ପଡ଼ ହୂ. ଣ]—ବୋରା; ବସ୍ତା—Gunny
बोरा bag.

ବୁରାଇ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତୋଟା—A plantation or
Burāi grove of trees. ବୈଦେ. ବି (ଫା)—୧ ।
बुराइ ମନ୍ଦତା—1. Badness. ୨ । ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର)
ଅନୌଚିତ୍ୟ—2. Impropriety.

ବୁରାଦା—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—କରତ ଗୁଣ୍ଡ—
Burāda बुरादा Sawdust.

ବୁରି—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ତୋଟା—
Buri A tope of fruit treee.

ବୁରି ଦେବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଲିପିବା—
Buri debā To annoint; to besmear.

ବୁରୁଗି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଯେଉଁ କର୍ମଚାରୀମାନେ ରାଜଗୃହକୁ
Burugi ସମାଗତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱନେବାକୁ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି
Persons who take care of guests of a palace.

ବୁରୁଚ୍—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ. ବ୍ରୁଚ୍)—ବ୍ରୁଚ୍; ଯାହା ଅଙ୍ଗରୁ ଲୁଗା ଯେପରି
Buruch ଖସି ନ ଯାଏ, ସେଥିପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର
ब्रुच; বুরুচ ब्रूच, ब्रुरुच କଣ୍ଟାଲଗା ଗଣ୍ଠା—A brooch.

ବୁରୁଛ - ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବୃକ୍ଷ)—ବୃକ୍ଷ—
Buruchha Tree.

ବୁରୁଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ବୁର୍ଜ୍=ଏକ ବଚନ; ବୁରୁଜ୍=ବହୁ-
Buruja ବଚନ)—୧ । ଦୁର୍ଗର ପ୍ରାଚୀର ଦେହକୁ ଲାଗି ମଧ୍ୟେ
বুরুজ ମଧ୍ୟେ ତିଆରି କରାଯାଇଥିବା ସୁଦୃଢ଼ ମାଟିର ବା ପଥରର ସ୍ତୂପ
बुर्ज ବା ଗୃହ—1. A bastion. ୨ । କଟକର ଦୁଇ ଅଢ଼େ
ପ୍ରବାହିତ ମହାନଦୀର ଓ କାଠଯୋଡ଼ୀର ବନ୍ୟାରୁ କଟକ
ସହରକୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ରାଜା ମର୍କତ କେଶରୀଙ୍କ
ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ପଥରବନ୍ଧର ଯେଉଁ ଅଂଶ ନଈ ଭିତରକୁ
ପଶିଯାଇ ବାହାରି ଅଛି । (ଏଥିରେ ଧକ୍କା ଲାଗି
ସ୍ରୋତର ବେଗ ପ୍ରତିହତ ହୁଏ ଓ ନଦୀସ୍ରୋତ କୂଳରେ
ବେଶି ଜୋରରେ ଆଘାତ କରେ ନାହିଁ) ।
2. Bastion-like projections along the stone embankments of the Kathjori and the Mahanadi rivers on both sides of the town of Cuttack. ୩ । ଏକପ୍ରକାର ତାସ୍‌ଖେଳ
3. A kind of game with cards.

ବୁରୁଝାଞ୍ଜି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବୋରଝାଞ୍ଜି (ଦେଖ)
Burujhāñji Borajhāñji (See).

ବୁରୁତ—ଗ୍ରା. ବି. ୧ । (ସଂ. ବୃତ୍ତି)—ବୃତ୍ତି (ଦେଖ)
Buruta 1. Brutti (See).
୨ । (ସଂ. ବୃତ୍ତ) ବୃତ୍ତ (ଦେଖ)
2. Brutta (See).

ବୁରୁତାନ୍ତ—ଗ୍ରା. ବି—ବୃତାନ୍ତ (ଦେଖ)
Burutānta Brutānta (See).

ବୁରୁତି—ଗ୍ରା. ବି—ବୃତ୍ତି (ଦେଖ)
Buruti Brutti (See).

ବୁରୁଧ—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବଣ (ସଂ. ବୃଦ୍ଧ)—ବୃଦ୍ଧ (ଦେଖ)
Burudha Brudha (See).

ବୁରୁଧ ଗାଲୁ—ଗ୍ରା. ବି—ବୃଦ୍ଧ ଗାଲୁ (ଦେଖ)
Burudha gālu Brudha gālu (See).
ବୁରୁଧଗାଲୁଆ, ବୁରୁଧମିରୁଆ }—ଅନ୍ୟରୂପ

ବୁରୁଧି—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବୃଦ୍ଧି)—ବୃଦ୍ଧି (ଦେଖ)
Burudhi Bruddhi (See).

ବୁରୁଧୁ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. Board, ବୋର୍ଡ୍)—ପାନେଲ୍ କବାଟର
Burudhu ଚାରିପାଖରେ ଲାଗିବା ପଟା—The frame
कोर, बुरुद पानेलेर ठाट of a panelled door.

ବୁରୁନ୍ଦା—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ବୃନ୍ଦାବନର ଡାକନାମ—
वृंदा বেন্দা A name for calling Brundābana.
[ବୁରୁନ(ନ୍ଦ, ନ୍ଦୁ)—ଆଦରାର୍ଥକ ରୂପ]

ବୁରୁନ୍ଦାବନ—ଗ୍ରା. ବି—ବୃନ୍ଦାବନ (ଦେଖ)
Burundābana विन्दावन Brundābana (See).

ବୁରୁନ୍ଦାବତୀ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବୃନ୍ଦାବତୀ)—ବୃନ୍ଦାବତୀ (ଦେଖ)
Burundābatī Brundābatī (See).

ବୁରୁବୁରା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବୁଦ୍‌ବୁଦ)—ବୁଦ୍‌ବୁଦ; ପାଣିଫୋଟକା—
Buruburā बुलबुला बुदबुद Water bubble.

ବୁରୁଲ(ଲ୍, ଲା)—ଦେ. ବି (ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ବୁଲ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକରୁ
Burul(l, lā) ଗୃହୀତ; ସଂ. ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଳ)—* ଯବ ବା ବୁଢ଼ା
বুরুল अंगुठा ଅଙ୍ଗୁଠିର ପରିମାଣ; ପ୍ରାୟ ଏକ ଇଞ୍ଚ—
One inch; the breadth of the thumb.

ବୁରୁଶ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବ୍ରଶ୍)—୧ । ପଶୁମାନଙ୍କର ରୋମକୁ ସାଫ୍‌କରିବା
Buruś ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତିଆରି ଟାଆଁସା ଲୋମଲଗା ପାନିଆ
ବ୍ରୁଶ୍, ବ୍ରୁଶ୍, ବ୍ରଶ୍ }—ଅନ୍ୟରୂପ
ବା ମାର୍ଜନୀ—A brush for combing the body of animals. (e. g. horse).
বুরুষ ब्रुश ୨ । ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର ବାଳକୁ ସାଫ୍‌କରିବାରେ
ବ୍ୟବହୃତ ଲୋମଲଗା ପାନିଆ; କେଶ ମାର୍ଜନୀ—
2 Hair brush. ୩ । ଦାନ୍ତ ମାଜିବାର ମୁଠା ବା
ମଜାମୁଠା—3. A tooth brush. ୪ । ଚିତ୍ର
କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ତୂଳିକା—4. A painting
brush. ୫ । ଯୋତା ସଫାକରିବାର ତୂଳିକା—
5. Shoe-brush. ୬ । ଲୁଗାରୁ ଧୂଳି ଝାଡ଼ିବାପାଇଁ
ବ୍ୟବହୃତ ଲୋମଲଗା ମାର୍ଜନୀ—6. Cloth brush.

[ଦ୍ର—ଅଳଙ୍କାର, ବସ୍ତ୍ର, ଘୋଡ଼ା ଓ ଶରୀର ସଫାକରିବା ପାଇଁ ଦନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି ଉପକରଣରେ ନାନାବିଧ ବୁରୁଶ୍ ରହିଅଛି, ସେ ସବୁର ନାମ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ।]

ବୁରୁଶ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘୋଡ଼ା ଅଙ୍ଗକୁ ବୁରୁଶଦ୍ୱାରା ସଫା କରିବା
Burus karibā ବା ସାଉଁଳିବା—To brush (the hair, ब्रुश करा the shoes, the teeth and the body of ब्रुश देना (ବୁରୁଶ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) the horse).

ବୁରେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ତୋଟା—
Burei A plantation or grove of trees. [ଦ୍ର—ଶାସନ ପିଲ୍ଲାଗୁଡ଼ାକ ସଖାଙ୍କ ସଙ୍ଗ ଯାଏ କଲ୍ପଥ ବୁରେଇ ତଳେ ଧାଁ ଦଉଡ଼ ହୋ ହୋ ପାଞ୍ଚ କର ଖେଳୁ ଥାନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପ ସ୍ୱଳ୍ପ ।]

ବୁରେଶ୍ୱୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦେବୀ ବିଶେଷ—
Burebī Name of a popular Goddess.

ବୁରୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ଭୁଲ. ବ୍ର, ବେର୍)—୧ । ବର-
Buro କୋଳି—1. The jujube plum. ୨ । କୋଳି—2. Plum. ୩ । (ବୈଦେ.) ବି.—(ଇଂ. ଓ ଫ୍ରେଞ୍ଚ ବ୍ୟୁରୋ=ଦରାଜ ଥିବା ଅଲମାରି ବା ଟେବୁଲ୍) ଦରାଜ ଲଗା ଅଲମାରି—Bureau; a chest of drawyers.

ବୁଲ୍ (ଧାତୁ)—ଣ.—୧ । ମଗ୍ନ ହେବା—1. To sink. ୨ । ଭ୍ରମଣ
Bul (root) କରିବା—2. To walk. ୩ । ଭାସି ଉଠିବା—3. To float up.

ବୁଲ୍‌ଚ(ଚା)ଲ—ଦେ. ବି—(ସହଚର)—ବୁଲା ଚଲା; ଭ୍ରମଣ କରିବା—
Bul cha(chā)l चला फेरा चलना बुलना Walking.

ବୁଲ୍ ଟେରିଅ(ଆ)ର—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. ବୁଲ୍ ଟେରିଅର୍)—ବୁଲ୍-
Bul teria(ā)r ଡଗ୍ ଓ ଟେରିଅର୍ ନାମକ ଛୋଟ ଆକାରର ବୁଲ টেরিয়ার କୁକୁରର ଦୋଗଲାରୁ ଏକପ୍ରକାର ବଳିଷ୍ଠ କୁକୁର—बुल टेरियार Bull-terrier.

ବୁଲ୍ ଡଗ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ଚଟମୁହାଁ ବଳିଷ୍ଠ
Bul-dag বুলডগ बुलडग Bulldog.
[ଦ୍ର—ଏହି ଇଂରାଜି ପଦର ଅର୍ଥ ଷଣ୍ଢ କୁକୁର । ଏ କୁକୁରକୁ ପୂର୍ବେ ଷଣ୍ଢ ଲଢ଼େଇରେ ଷଣ୍ଢକୁ ଖେପେଇବା କର୍ମରେ ଲଗାଯାଉଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି । ଏ ୨ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ; ଦେହର ଲୋମ ଛୋଟ ଓ ଦେହ ଚକଚକିଆ; ଏ ଦୃଢ଼କାୟ ଓ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ । ଦେହ ଅନୁପାତରେ ଏହାର ମୁଣ୍ଡ ବଡ଼ ଓ ମୁହଁ ଚଟକ । ଏ ସ୍ୱଭାବରେ ଶିକାରୀ ଓ ସାହସୀ ।]

ବୁଲ(ଲୁ)ବୁଲ(ଲୁ)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ବୁଲ୍ ବୁଲ୍)—ଗୋବର ଚଢ଼େଇ;
Bul(lu)bul(lu) ଭୁଲଇ ଚଢ଼େଇ; ଶାଖାଶ୍ରୟୀ ବର୍ଗର ଗୋବର ବୁলবুল बुलबुल ବର୍ଣ୍ଣର ଛୋଟ ପକ୍ଷୀ—The fly catcher.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ବଣିଗୁଡ଼ରେ ଯୋଡ଼ା ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ବୁଲନ୍ତି ଓ ଲୁଚାହାଡ଼ିରେ ବସା ବାନ୍ଧି ଝାଳୁଣନ୍ତି ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନେ ଅନେକ ଜାତିର—ଯଥା—୧ । ନାଲି ବୁଲ୍ ବୁଲ୍—ଏମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ, ଗଳା ଓ ଛାତିର ସାମନାରେ ଚଢ଼ା ଚଢ଼ା କଳାବାଳ ଥାଏ; ପେଟ ଓ ଲାଞ୍ଜ ତଳ ଟୋପା ନାଲି; ମୁଣ୍ଡରେ ଚୂଳ ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କୁ ବଙ୍ଗଳାରେ ଲାଲ ବୁଲ୍‌ବୁଲ ଓ ଇଂରାଜୀରେ Molapastes Bengalenes କହନ୍ତି । ୨ । ଏ ପ୍ରକାର ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ନାଲି ଓ ଏହାର ଲମ୍ବ ଚୂଳ ଥାଏ; ପକ୍ଷ ପ୍ରାନ୍ତ ଗୋଲାପୀ । ଏମାନଙ୍କୁ ବଙ୍ଗଳାରେ ସିପାଇ ବୁଲ୍‌ବୁଲ ଓ ଇଂରାଜୀରେ Buculus Melanobucus କହନ୍ତି ।
୩ । ଏ ପ୍ରକାର ବୁଲ୍‌ବୁଲର ମୁଣ୍ଡରେ ଚୂଳ ଅଛି; ଗୋବର ରଙ୍ଗ; ନାହି ତଳେ ଫୁଲାଏ ନାଲି ରୁମ; ଏମାନେ ମଧୁର ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି ଓ ଲଢ଼ନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ପୁରୁଷ ଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀମାନେ ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ-ପକ୍ଷୀ ପାଇଁ ଅପଣା ଭିତରେ ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ପାଚିଲା କଦଳୀର ଭାରି ପ୍ରିୟ । ଏମାନଙ୍କୁ ବଙ୍ଗଳାରେ ଶା ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ଓ ଇଂରାଜୀରେ Paradise fly catcher or Terpisphone Paradisi କହନ୍ତି ।
୪ । ଅରୁ ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ଓ ଗାୟକ ପକ୍ଷୀ ଅଛନ୍ତି, ଏମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ କୋଲାଯାଏ—Persian Nightingale; Pyconontus Jocosus; Maras; Bulbul Pyononotus Halmorrhosu. (ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର) । ଲୋକେ ଭୁଲଇ ବା ଗୋବର ଚଢ଼େଇଙ୍କ ଯୁଦ୍ଧ ଦେଖିବାପାଇଁ ସଉକରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପୋଷି ଲଢ଼ାଇବାରେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଟଙ୍କା ଅପବ୍ୟୟ କରନ୍ତି ।]
ଦେ. ଅ.—ଶିଶୁମାନଙ୍କ କୋମଳତା ଓ କରୁଣତା ବ୍ୟଞ୍ଜକ ଦୃଷ୍ଟି—Tender and pitiful look of infants and children. [ଦ୍ର—ଏହା ଜୁଳୁଜୁଳୁ ଠାରୁ ଅଧିକତର କୋମଳତାବ୍ୟଞ୍ଜକ । ଏହା ଅପେକ୍ଷା 'ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ' ଶବ୍ଦଟି ଅଧିକତର କୋମଳତା ସୂଚନା କରେ ।]

ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ବାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା) ଯାହାର ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ଚଢ଼େଇ
Bul-bul-bāj ପାଳିବା ଅଭ୍ୟାସ ବ୍ୟସନରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି-
বুলবুলবাজ बुलबुलबाज Addicted to domesticating (ବୁଲବୁଲବାଜୀ—ବି) Bulbul birds for sport.

ବୁଲଣା—ଦେ. ବି—(ଣ. ବୁଲ ଧାତୁ=ଭ୍ରମଣ କରିବା)—୧ । ଭ୍ରମ—
Bulanā 1. Mistake; error. ୨ । ଭ୍ରାନ୍ତ ମତ—2. Erroneous theory. (ଦ୍ର—ଅରୁ କଥା ଯାଉ ଭୂଲ ସବୁ ବେଦର ବୁଲଣା । ପ୍ରାଚୀ—ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।)
ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବୋଲଣା (ଦେଖ)-
Bolanā (See)

ବୁଲା—ଦେ. ବି. (ଣ. ବୁଲ୍ ଧାତୁ=ସଞ୍ଚରଣ)—୧ । ବୁଲିବା କ୍ରିୟା;
Bulā ଭ୍ରମଣ—1. Walking; roving. (ଦ୍ର—ଶବ୍ଦ ঘুরা, ঘোরা, বুলা ପ୍ରଭୃତି ଏକେ ବଳେ ବ ହେଲା, ଶମନସ୍ୱସା ତଟ

ଘୁଲନା, ଘୁମନା ଅଟଣ ବୁଲ । ଉଶୋପଣମ୍ଭ) ୨ । ଘୂରାଇବା କ୍ରିୟା— 2. Act of turning or whirling. ୩ । (ପୁଂ)
ବୁଲା ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—3. Name given to males.
ଘୁଲନ୍ଦା ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେ ବୁଲେ; ଭ୍ରମଣକାରୀ—
(ବୁଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Roving; wandering.

ବୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବୁଲିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Bulā(le)ibā ୧ । (ସକର୍ମକ) ଗୋଲ କରାଇବା; ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ କରିବା;
ଘୁ(ଘୋ)ରାନ ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ କରାଇବା; ଘୂରାଇବା—1. To cause
ଘୁମାନା a thing to turn round or whirl or revolve. (ଉ—ଛାଅଣ୍ଟ ଭୁମାଇ ସେ ଚକ୍ରକୁ ବେଢ଼ିଛନ୍ତି, ଧରି କରି ତାହାକୁ ବୁଲାଉ ଅଛନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।) ୨ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବହୁ ପଥ ଅକାରଣେ ଭ୍ରମଣ କରାଇବା; ଚଲାଇବା—2. To cause a person to walk a long way fruitlessly. (ଉ—ବାଇଅଣି ! ବୁଲେଇ ବୁଲେଇ ମାଇଲାଣି—ଭଗ ।) ୩ । (ସକର୍ମକ) ଭ୍ରମଣ କରାଇବା; ଟହଲାଇବା— 3. To cause to move or walk; to take out for an airing. (ଯଥା—ଘୋଡ଼ାକୁ ନେଇ ପଡ଼ଆରେ ବୁଲାଇ ଆଣ ।) ୪ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ବୁଲିବା—4. To take with you a person for a walk. (ଯଥା—ପଣ୍ଡା ଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ନେଇ ଦେଉଳ ବେଢ଼ା ଭିତରେ ବୁଲାଉଛନ୍ତି ।)
ଘୁମାନ ୫ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ବା ବସ୍ତୁ ଅଦିକୁ ଇତସ୍ତତଃ ଗୁଳିବା; ଚାଳିତ କରିବା—5. To move to & fro. (ଉ—ଛତା ବୁଲାଇ ବେଳ କଲେ, ଯେସନେ ଚନ୍ଦ୍ର ଉଇଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ) ୬ । (ସକର୍ମକ) ବ୍ୟାୟାମ ବା ଅସ୍ତ୍ରଚାଳନା ନିମନ୍ତେ ଖଡ୍ଗ, ଯଷ୍ଟି ବା ଫଳୋଟ ଅଦି ଚାଳିତ କରିବା—6. To wave a stick, sword etc; to brandish; to flourish.
୭ । (ଅକର୍ମକ) ମୁଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ) ଘୂର୍ଣ୍ଣିତହେବାପରି
ଘୁରା ଅନୁଭୂତ ହେବା—7. To feel dizzy; to have a
ଘୁମନା whirling sensation. (ଯଥା—୨୦୦ ହାତ ଉଚ୍ଚ ପୋଲ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ତଳକୁ ଚାହିଁଲାରୁ ମୋ ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇଲା) ୮ । (ଅକର୍ମକ) (ଦେହ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ) ବମନୋଦ୍ବେଗ ହେବା—8. To have a tendency to vomit. ୯ । (ସକର୍ମକ) ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ ଫେରାଇବା-
ଘୁରାନ 9. To turn to the opposite direction or
ଘୁମାନା to another direction. (ଯଥା—ମଟରଗାଡ଼ିକୁ ପୂର୍ବଆଡ଼କୁ ବୁଲାଇ ଦିଅ) ୧୦ । (ସକର୍ମକ) ଚତୁର୍ଦିଗରେ
ଚାଉରକରା ପ୍ରଚାରିତ କରିବା—10. To publish broad-
ফেলানা. ফেরানা cast. (ଯଥା—ଏ ଅଶ୍ଳୀଳପଡ଼ି କାହିଁ ପାଞ୍ଚଜଣ ଗାଆଁରେ ବୁଲାଅ) ୧୧ । (ଥାଳ, ପଶାପାଲି ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ) ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଚାନ୍ଦା ବା ଭିକ୍ଷା ସଂଗ୍ରହ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଥାଳକୁ ବା ପାତ୍ରକୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ଦେଖାଇ ଆଣିବା—11. To take a tray round amongst assembled persons for begging subscription or alms.
୧୨ । (ସକର୍ମକ) (ଦୃଷ୍ଟିକୁ ବା ଆଖିକୁ) ଏଣେ ତେଣେ ସଞ୍ଚାଳିତ କରିବା—12. To turn one's eyes to defferent directions; to roll one's eyes.
[ଦ୍ର—ବୁଲାଇବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ପରେ ଦେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ଆଣିବା, ନେବା, ପକାଇବା ଅଦି କ୍ରିୟା ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଯଥା- ଘୋଡ଼ାକୁ ବୁଲାଇ ଆଣ, ପିଲାକୁ ବଜାର ବୁଲାଇ ନିଅ, ଘୋଡ଼ାକୁ ଶାଳକୁ ବଗାଇ କରି ବୁଲାଇ ପକାଅ ।]

ବୁଲା(ଲେ)ଇ ହେ(ଦେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ମୁଣ୍ଡ) ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ହେବାର
Bulā(le)i he(de)bā ଅନୁଭୂତ ହେବା—1. To reel; to have
ঘুরোষাওয়া a sensation of reeling. (ଯଥା—ମୋ
ঘুমাদেনা ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇ ହେଉଛି) ୨ । (ଦେହ) ବମନୋଦ୍ବେଗ ଅନୁଭବ କରିବା—2. To have a tendency to vomit. [ଦ୍ର—ବୁଲାଇହେବା କ୍ରିୟା ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ମୁଣ୍ଡ ଶବ୍ଦପରେ ଓ ଦେହ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ—ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇ ହେବା=ମୁଣ୍ଡ ଘୂରିଲାପରି ଅନୁଭୂତ ହେବା; ଦେ(ଦେ)ହ ବୁଲାଇ ହେବା=ବାନ୍ତି ଦେଖାଇବା ।]

ବୁଲା(ଲ)ଣି—ଦେ, ବି—୧ । ବୁଲେଇବା କ୍ରିୟା—1. Act of
Bulā(la)ṇi rolling. ୨ । ଘୂର୍ଣ୍ଣନ—2. Whirling;
ঘূরানী ঘুমানা rotation.

ବୁଲାକି—ଦେ. ବି—ବୁଲିବା—Walking. ବୈଦେ. ବି. (ଭୁର୍କୀ—
Bulāki ବୁଲାକ୍ ନାସାର ଦଣ୍ଡ; ଝୁଲିଲା—A nosering
ঘুরা with pendant. (ଉ—ନାସା ଭଲପୁଲେ ତଳେ ଝଲମଲ
ঘুমনা ବୁଲାକ ଝୁଲାକ ମାନୁଥିଲା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ଦେ. ବଣ-
নোলক ୧ । ଭ୍ରମଣଶୀଳ—1. Wandering. ୨ । ଯେ ସବୁ
বুলাক ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ବୁଲାଏ—2. Turning round. ୩ ।
ବୁଲାଣି (ଦେଖ)—3. Bulāṇi (See).

ବୁଲା କୁକୁର—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ କୁକୁରକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି
Bulā kukura ପୋଷି ନ ଥାଏ; ଯେଉଁ କୁକୁର ନାନା
ବୁଲାକୁକୁର } ଅନ୍ୟରୂପ— ସ୍ଥାନରେ ବୁଲୁଥାଏ—1. A dog
ବୁଲାକୁତା } not owned by any
(ବୁଲା କୁତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) person; a roving dog.
[ଦ୍ର—ବହୁପଦ ବୁଲା ଫକୀର, ବୁଲାଷଣ୍ଢ, ବୁଲୀ ଗାଈ ।]
বুলাকুকুর ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ—ଗାଳି) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବୁଲାକୁକୁର
বিনাপোষা কুত্তা কুত্তা ଭଳି ଏଣେ ତେଣେ ବୁଲି ପରର ଅଇଁଠା
(ଗୋଷ୍ଠାକୁକୁର—ବ୍ୟବହୃତ) ଖୁଏ; ପରାନ୍ନଭୋଜୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. (figurative) A person who roves from door to door to eat the leavings of other people's tables; a toady; a hanger on.
୩ । ଗୃହହୀନ ବାଉଣ୍ଡ—3. A homeless wanderer.

ବୁଲ(ଲ୍ଲା)ଖ(ଖି)—ଦେଶିଦେ. ବ (ବଣିଅ ଶବ୍ଦ)—ବୁଲକି ୨ (ଦେଖ)—
Bulā(llā)kh(khi) Bulāki 2 (See)

ବୁଲାଚଲା—ଦେ. ବ (ସହଚର; ସ. ବୁଲ୍ ଧାତୁ ଓ ଚଲ୍ ଧାତୁ)—
Bulā chalā ଭ୍ରମଣ କରିବା—Walking.
চলা ফিরা **चलना फीरना**

ବୁଲାଟି ବାଡ଼ି—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଯଷ୍ଟିକୁ ମଲ୍ଲମାନେ ହାତଦ୍ୱାରା ବୁଲାଇ
Bulāṭi bārdi କୃତିତ୍ୱ ଦେଖାନ୍ତି; ବନୋଟ—A stick used
বনেটী by athletes in swinging it round and
बनोटी round.

ବୁଲାଣି—ଦେ. ବଣ—ଯେଉଁ ବାଟ ଦେଇ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଗଲେ
Bulāṇi ବହୁଦୂର ପଥ ଭ୍ରମିବାକୁ ହୁଏ—Circuitous
ঘুরা **घुमान** (route); round about (road).
[ବୁଲାଣିଅ(ଅଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବୁଲାନ୍ତି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବଣ—ଡାହାଣ (ବଳଦ)—
Bulānti The right hand side (bullock).

ବୁଲା ବାହୁଟିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଏଣେ ତେଣେ
Bulā bāhutiā ନିରର୍ଥକ ବୁଲିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ; ଯାଯାବର—
পাড়া বেড়ানিয়া Roaming; wandering; loafing.
डोलने वाला ଦେ. ବ—ନିରର୍ଥକ ବୁଲିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Wanderer; loafer.

ବୁଲାବିକା—ଦେ. ବ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଘରଘର ବୁଲି
Bulābikā **फेरीवाला** ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିକେ—A hawker.
(ବୁଲାବିକାଳି—ଅନ୍ୟରୂପ

ବୁଲାବୁଲି—ଦେ. ବ (ସହଚର)—୧ । ଇତସ୍ତତଃ ବୁଲିବା କ୍ରିୟା—
Bulābuli 1. Wandering hither and thither
ঘুরাঘুরি in search of something. ୨ । ଇତସ୍ତତଃ
घुमना फीरना ବୁଲାଇବା କ୍ରିୟା—2. To make one walk
or wander hither and thither. ୩ । ଭ୍ରମଣ;
ପରିଭ୍ରମଣ—3. Walking.

ବୁଲାରୋଗ—ଦେ. ବ (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଏଣେ ତେଣେ ବୃଥା ଭ୍ରମଣ କରିବା
Bulāroga ରୂପ ମନ୍ଦ ଅଭ୍ୟାସ—A bad habit of roving;
বুলারোগ **घुमनी रोग** a roving habit.

ବୁଲା ସିଝୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଏକପ୍ରକାର ସିଝୁ—A kind of
Bulā sijhu Euphorbia Niruria or Euphorbia
Hirta. [ଦ୍ର—ଏହା ଆକାରରେ ଲଡ଼ାସିଝୁ ପରି,
ଅଧିକନ୍ତୁ ଏହାର ଶାଖା ମୋଡ଼ ମୋଡ଼ ହୋଇଥାଏ । ଏହାର
କ୍ଷୀର ରାବ୍ ବିରେଚକ; ଜଡ଼ା ସହିତ ଏହି କ୍ଷୀର ମିଶାଇ ମର୍ଦ୍ଦନ
କଲେ ପକ୍ଷାଘାତ ପ୍ରଶମିତ ହୁଏ । ଏହି କ୍ଷୀର ଲଗାଇଲେ
ଲୁଣ୍ଡ ଓ ଦାଦୁ ଭଲ ହୁଏ । ଏହାର ମୂଳର କ୍ୱାଥ ଶୂଳ ହରଣ
କରେ; ଏହି ମୂଳର ପ୍ରଲେପ ଶୋଥନାଶକ । ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ.
କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବୁଲି—ସ. ବ (ବୁଲ୍ ଧାତୁ=ମଗ୍ନ ହେବା+ଅଧିକରଣ. ଇ)—ଭଗ;
Buli ଯୋନି—Vagina; female organ. ଦେ. ବ—
বুলি ୧ । ବୋଲି; ପଦ; ଉକ୍ତି; ଭାଷା—1. Language;
बोली speech. ୨ । ଭାଷାର ଶବ୍ଦ—2. Word of a
language. ୩ । ବାକ୍ୟ—3. Sentence. ୪ । ଶିକ୍ଷିତ
ପକ୍ଷୀର ଉଚ୍ଚାରିତ କଥା ବା ପଦ—4. The call or
utterance of words by a trained bird.
୫ । ଚଢ଼େଇର ସ୍ୱର—5. The tune of a bird.
୬ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାଷା; ବନ୍ଧା ଭାଷା—6. A formula; a
set speech. ୭ । (ବଣିଅ ଶବ୍ଦ) ଧାତୁର ପଟ୍ଟ
ଉପରେ ବା ମେଡାଲ୍ (ପଦକ) ଉପରେ ଅକ୍ଷର ଲେଖିବାରେ
ବ୍ୟବହୃତ ବେଧ ଥିବା ମୁନିଆଁ କଣ୍ଟିଆର ବିଶେଷ—7. A
pointed instrument for engraving letters
on a metal plate or medal. ୮ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ
ଦିଆଯିବା ନାମ—8. A name given to females.
ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଗାଳି) ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ବାରଆଡ଼େ ବୁଲେ—
(a term of abuse to women) Wandering
(woman).

ବୁଲିଅନ—ଦେଦେ. ବ (ଇଂ. ବୁଲ୍‌ଲିଅନ୍ (ଟାଙ୍କଶାଳାର ପାରିଭାଷିକ
Bulian ଶବ୍ଦ)—ମୁଦ୍ରାରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସୁନାର
বুলিঅন বা রূপার মুণ্ডা; ଇଟାସୁନା ବା ରୂପା—Bullion.
बुलियन

ବୁଲି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଶୁଆ ଆଦି ପକ୍ଷୀ) ଶିଖାଯିବା ପଦକୁ ବୋଲିବା
Buli dharibā —To learn the sound or speech
বুলি ধরা **बोली पकडना** taught (said of a parrot).

ବୁଲି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶୀଘ୍ର ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ ହେବା—1. To
Buli pardibā return soon. ୨ । ପଛକୁ ବା କଡ଼କୁ
ফিরে আসা ମୁହଁ ବୁଲାଇବା—2. To turn one's face
মুখ ফিরান sidewards or backwards. ୩ । ଅଳ୍ପ
বেড়িয়ে আসা ସମୟ ପାଇଁ ଭ୍ରମଣ କରିବା—3. To take a
ধস খাওয়া short walk. ୪ । (କୂଅ) ଭୁସୁଡ଼ିବା—
4. (a well) To collapse. (ଯଥା—ଆଉବର୍ଷ ନୂଆ
କୂଅ ଖୋଳା ହୋଇଥିଲା, ଏହି ଥରକ ବଡ଼ ବରଷାରେ
କୂଅଟା ବୁଲି ପଡ଼ିଲା ।)

ବୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ବଲ୍; ବୁଲ୍ ଧାତୁ ସଞ୍ଚରଣ)—୧ । ଭ୍ରମଣ
Bulibā କରିବା; ଚାଲିବା—1. To walk. ୨ । ଗତି କରିବା
বুলা **घुमना** 2. To move. ୩ । ଇତସ୍ତତଃ ଗତି କରିବା;
ଟହଲିବା—3. To move to and fro; to take
a walk. [ଦ୍ର—ସଙ୍ଗରେ ମୃଗୀଏ ବହୁତରୁଣ ଥାନ୍ତି;
ଗରେ ଯାଉ ତତ ବୁଲି । ସୁଧାନାଥ. ଯଯାତି ।]
୪ । ବୃଥା ଭ୍ରମଣ କରିବା—4. To rove or wander
aimlessly. ୫ । ବେଢ଼ିବା—5. To surround.
୬ । ଘୂର୍ଣ୍ଣାୟମାନ ହେବା; ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ହେବା—6. To
turn round; to whirl round. ୭ । ବିପରୀତ
ଦିଗକୁ ଯିବା—7. To turn or be turned to the
opposite direction or to another direc_

tion. [ଛି—ବସିଲ ଗଲେ ଶୁଣ, ଚଳଗଲ ପ୍ରଚଣ୍ଡ, ତବେ ବୁଲନ୍ତ ଜାଣି ମୁଣ୍ଡ । ଭକ୍ତ· ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୮ । ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିବା—8. To return; to turn back. ୯ । ବାହାରେ ଖାଇବା; ବାୟୁ ସେବନାର୍ଥ ପାଦଚାରଣ କରିବା—9. To take an airing; to take a constitutional walk. ୧୦ । ଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରିବା—10. To travel. ୧୧ । ବୃତ୍ତାକାରରେ ଗତି କରିବା—11. To move in a circle. ୧୨ । ଗୋଲଅଡ଼େ ରେଖା ଅବସ୍ଥାରେ ବେଷ୍ଟିତ ହେବା—12. To be encircled by a line. (ଯଥା—ଶୁଆର କଣ୍ଠ ବୁଲିଲାଣି ।)

ବୁଲି ଯିବା—ଦେ. କ—୧ । ଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ ବାହାରିବା—1. To
Buli jibā go awalking; to go out for a walk.
୨ । ଅତି ଅସୁସ୍ଥ ଓ ରୁଗ୍ଣ ଅବସ୍ଥାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ
मोटा होना ସୁସ୍ଥ, ସବଳ ଓ ମୋଟାମୋଟ. ହୋଇଯିବା—2. To
घूरे जाओया be stouter and stronger. ୩ । ଅନ୍ୟ
फुले जाओया ଅଡ଼କୁ ବା ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ଯିବା—3. To turn
गले याओया to an opposite direction or to another
घुलिये जाओया direction. ୪ । (ଘନ ବସ୍ତୁ) ତରଳାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା; ଗଳିତ ହେବା—4. To melt. (ଯଥା—ବସିଲ ଘିଅ ଖରାରେ ବୁଲି ଗଲାଣି ।) ୫ । ବିକୃତ ହେବା—5. To deteriorate. (ଯଥା—ବରଷେ ଚାଉଳ ମାଟିଅରେ ରହିବାରୁ ଗୁଡ଼ତକ ବୁଲି ଗଲା ।)

ବୁଲି ଶୋଇବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅଡ଼କୁ ମୁହଁ ନ କରି
Buli soibā ଶୋଇବା—To turn the face away
পাশ ফিরিয়ে শোয়া from a person and sleep.
मुख फेराकर शोना

ବୁଲୁ—ବୈଦେ ବ. (ଇଂ)—ନୀଳ ରଙ୍ଗ; ନେଳଅ ରଙ—
Bulu ब्लू Blue colour; blue paint.
नीला

ବୁଲେଇ ବୁଲେଇ କହିବା—ଦେ. କି—କୌଣସି କଥାକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ବା
Bulei bulei kahibā ସିଧା ରୂପେ ନ କହି ଏଣୁ ତେଣୁ ବକାଇ
ঘুরিয়ে ফিরিয়ে কথা বলা ବକାଇ କେବଳ ଉତ୍ତର ଦେବା—
घुमा घुमाकर कहना To speak (something) indirectly and in a round about manner.

ବୁଲେଟ(ଡ୍)—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ—ବୁଲେଟ୍)—ଅଫିମକୁ ସିଦ୍ଧ
Bulet(d) ଘନ୍ତ ସଙ୍ଗେ ଗୁଳି ଧୂମ ରୂପେ ପାନ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ
বুলেট କରି ଯାଇଥିବା ଗୋଲି; ଗୁଳି; ମଦତ ଗୋଳା—Bullet
बुलेट prepared from opium for the purpose of smoking.

ବୁଲେଟିନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ସର୍ବସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା
Buletin ସମାଚାର ଅଣ୍ଡପତ୍ରିକା—Bulletin.
বুলেটিন बुलेटीन

ବୁଷ(ସ)—ସଂ. ବ. (ବୁସ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—
Busha(sa) ୧ । ଭୁଷି; ଭୁଣ୍ଡା; ଶସ୍ୟର ଚୋପା—1. Husks.
୨ । ଅଗାଡ଼ି; ତୁଚ୍ଛ ଧାନ୍ୟ—2. Chaff.

ବୁସ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ତ୍ୟାଗ କରିବା—
Bus(root) 1. To shun; to give up.
୨ । ଅନାଦର କରିବା—2. To slight; to disregard.

ବୁସା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ— (ବୁସ୍ ଧାତୁ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)— ନାଟ୍ୟୋକ୍ତିରେ
Busā କନିଷ୍ଠା ଭଗିନୀ—A dramatic term meaning a younger sister.

ବୁସେଲ୍—ବୈଦେ. ବ, (ଇଂ—ବୁସେଲ୍)—ଶସ୍ୟର ଏକପ୍ରକାର ମାପ ବା
Busel ପରିମାଣ—A standard of measure of corn.
বুসেল [ଦ୍ର—୧ ବୁସେଲ୍=୮ ଗାଲନ୍=୩୨ କ୍ୱାର୍ଟ=୬୨
बुशल ପାଇଣ୍ଟ=୩୨ ସେର]—

ବୁସ୍ତ(ସ୍ତ୍ର)—ସ. ବ. (ବୁସ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା,ଅନାଦର କରିବା+କର୍ମ.
Busta(stra) ତ, ସ୍ତ୍ର)—୧ । ପଣସ ଅତି ଫଳର ଅସାର ଭାଗ;
ପଣସ ଚୋପା—1. The unuseable portion of a jack fruit. ୨ । ହାଣ୍ଡିରେ ଭଜା ହୋଇ ଥିବା ମାଂସ—2. Meat fried in a pot.

ବୁହ—ଗ୍ରା· ବ· (ସ· ବ୍ୟୂହ)—ବ୍ୟୂହ (ଦେଖ)
Buha Byūha (See)

ବୁହନ୍ତା(ନ୍ତି)——ଦେ. ବଣ· (ସ. ବହ୍ ଧାତୁ; ବହନ୍ତ; ସ. ବହନ୍ତୀ)—
Buhantā(nti) ପ୍ରବାହିତ—1. Flowing; having a
बहती current. (ଯଥା— ବହନ୍ତା ନଈରେ ଗାଧୋଇବା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ
बहताहुआ ପକ୍ଷରେ ହିତକର ।) ୨ । ବହନକାରୀ—
2. Carrying.

ବୁହା—ଦେ· ବ. (ସ. ବହ୍ ଧାତୁ; ବହନ)—୧ । ବୁହାଇବା କ୍ରିୟା;
Buhā ବହନ (ଯଥା— ବୋଝ ବୁହା)—1. Act of carry-
बहा ing. ୨ । ପାଣି ଅବକୁ ଜଳାଶୟରୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇବା—
ढोना 2. Act of lifting or baling out (water) (ଯଥା—ମରୁଡ଼ି ବେଳେ ବଡ଼ ଗୁଡ଼ ଧାନ କିଆରିକୁ ପାଣି ବୁହା ଲାଗେ ।) ୩ । ବାହକ ବ୍ୟକ୍ତି—3. Carrier. (ଯଥା—ସବାରି ବୁହା ।) ୪ । ବହି ନେବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ନେଇଯିବା—4. The act of taking away; carrying away in a great quantity. (ଛ—ସ୍ୱଳ୍ପଧର୍ମ ହେଲା ପ୍ରଜାଧନ ବୁହା । ସୁଧାନାଥ. ଦରବାର) ଦେ. ବଣ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ)—୧ । ବହନକାରୀ—1. Carrying. (ଯଥା—ପାଣି ବୁହା ଗଉଡ଼ ।) ୨ । ଯାହା ପ୍ରବାହିତ କରେ; ପ୍ରବାହ ଉତ୍ପନ୍ନକାରୀ—2. Causing a flow or current. (ଯଥା— ରକତ ବୁହା ମାଡ଼ ।) ୩ । ପ୍ରବାହ ଉତ୍ପାଦିତ ହେବାର ଫଳ ରୂପେ ପ୍ରାପ୍ତ ବା ଉତ୍ପନ୍ନ—3. Resulting from a flow or current. (ଯଥା—ଖାଲ ବୁହା ଧନ ।) ୪ । ପ୍ରବାହିତ; ଯାହା ବହି ଯାଉଛି;

ସ୍ରୋତସ୍ୱାନ୍—4. Flowing; having a current. (ଯଥା—ବୁହା ନଈ ।) ୫ । ବାହୁତ; ଉତ୍ତୋଳିତ (ଜଳ)—5. Lifted up (water). (ଯଥା—ବୁହା ପାଣିରେ କେତ ବଢ଼ୁ ।) ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ପୁରୀ, କଟକ) ବି. (ସଂ. ବହୁ) —୧ । କାମର ଏକ ବୃନ୍ଥା—1. A single course in a work; heat. (ଯଥା—ସବୁ ଲୋକ ମିଳି ଗୋଟେ ବୁହା ମାରି ଦେଲେ ଏ କାମ ସରିଯିବ ।) ୨ । ରାଗ ଅବର ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବେଗ—2. Paroxysm; vehemence; fit of passion.

ବୁହା(ହେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି—(ବହିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—Causative of bahibā). ୧ । ବହାଇବା; ବହନ କରାଇବା—1. To cause to carry; to cause to be carried. (ଉ—ଇନ୍ଦ୍ର ହୋଇଲେ ନୃପବର, ଋଷିଙ୍କି ବୁହାଇଲେ ଭାର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୨ । (ରଥ, ଡଙ୍ଗା) ବାହିବା; ଚାଳିତ କରାଇବା—2. To drive; to cause to move (a cart, a boat). (ଉ—ଲେଉଟାଇ ପୁରକୁ ବୁହାଇଲେ ରଥ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।) ୩ । ପ୍ରବାହିତ କରାଇବା—3. To cause to flow ୪ । କ୍ଷେତ୍ରାଦିରେ ମଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ବା ଜଳଶୂନ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଅବରୁ ଜଳ ଉଠାଇବା—4. To lift water for the purpose of irrigating fields or emptying a tank; to bale out water. [ଦ୍ର—ସଂ. ବହ୍ ଧାତୁରୁ ଓଡ଼ିଆରେ 'ବହିବା' କ୍ରିୟାକୁ ସାଧାରଣତଃ 'ବୋହିବା' ଓ ଣିଜନ୍ତ 'ବହାଇବା' କ୍ରିୟାକୁ ସାଧାରଣତଃ 'ବୁହାଇବା' ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ଓ 'ବହନ' ଶବ୍ଦର ଓଡ଼ିଆ ବିଶେଷ୍ୟ ରୂପ 'ବହା'କୁ 'ବୁହା' ରୂପେ ଓ ବିଶେଷଣ 'ବାହକ' ଓ 'ବାହିତ'କୁ 'ବୁହା' ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।]

Buhā(he)ibā

বহান বহালা, ঢোলা

ବୁହାଏ(କ)—ଗ୍ରା. ଅ. (ସଂ. ବହୁ)—୧ । ବଡ଼େ; ଅନେକ; ବହୁତ; ବହୁ—1. Much; great; many. (ଯଥା—ମୁଁ ବୁହାଏ ବାଟ ଗ୍ଲଲି; ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ବୁହାକ ଖୋଜିଲି) ୨ । ଥରେ—2. Once. ୩ । ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତରୂପେ—3. Abundantly; copiously. ୪ । ପ୍ରଚଣ୍ଡତା ସହକାରେ—4. Vehemently.

Buhāe(ka)

এক চোট অধিক, অযাদে

ବୁହାଏ(କ) ବାଟ—ଦେ. ବି—ବହୁ ଦୂର ରାସ୍ତା—A great distance; a great way; a long distance.

Buhāe(ka) bāta

জযাদা রাস্তা

ବୁହାଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବହନ)—ବୁହାଇବା କ୍ରିୟା—The act of carrying.

Buhāṇa

বহা বহাব

ବୁହାଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବି—ମଳଙ୍ଗ (ଦେଖ) Maliṅga (See)

Buhāṇiā(āṅ)

ବୁହିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ବହ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବହିବା; ବହନ କରିବା—1. To bear. ୨ । ସ୍ରୋତରୂପେ ବହିଯିବା—2. To flow; to move like a current. (ଉ—ତଙ୍କି ତ ମାଛର ଟୋଲି, ତାର ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ ଗୋଲି, ବୁହି ପଡ଼ୁଥାଏ ସି—ଭଗ ।)

Buhibā

ବୃ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଆବରଣ କରିବା—1. To cover. ୨ । ବାଛିବା; ପସନ୍ଦ କରିବା; ବରଣ କରିବା—2. To select; to choose. ୩ । ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—3. To pray. ୪ । ପୋଷଣ କରିବା—4. To support.

Bṛu (root)

ବୃଂହ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଶବ୍ଦ କରିବା—1. To make a sound. ୨ । ଗର୍ଜନ କରିବା—2. To make a roar. ୩ । ସମୃଦ୍ଧ ହେବା; ପୁଷ୍ଟ ହେବା—3. To prosper; to flourish. ୪ । ପୁଷ୍ଟି କରିବା—4. To nourish.

Bṛumh (root)
(ବୃନ୍ହ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୃଂହଣ—ସଂ. ବି. (ବୃଂହ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା; ସମୃଦ୍ଧ ହେବା+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ହାତୀର ଗର୍ଜନ ବା ରବ—1. The braying of an elephant. [ଦ୍ର—ହାତୀ ଗରଜିବା, ଓଡ଼ିଆରେ 'ପେଏଁକାଳିବା' କହନ୍ତି ।] ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ବଳବର୍ଦ୍ଧକ ବା ପୁଷ୍ଟିକାରକ ଦ୍ରବ୍ୟ (ହି. ଶ)—2. Any nourishing thing. ୩ । ଭାବପ୍ରକାଶ ମତରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଧୂମ ପାନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. A kind of smoking for medicinal purposes. ୪ । ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା (ହି. ଶ)—4. Withania Somnifera (tree). ୫ । ମନକ୍କା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Raisin. ୬ । ଶୂକର ମାଂସରେ ପକ୍ୱ ଯବର ଛତୁଆ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Barley-flour cooked with pork. ସଂ. ବିଶେ. (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ପୁଷ୍ଟିଜନକ—1. Invigorating; nourishing. ୨ । ବଳକର—2. Strengthening; strength-giving.

Bṛumhaṇa

ବୃଂହିତ—ସଂ. ବିଣ—(ବୃଂହ୍ ଧାତୁ=ସମୃଦ୍ଧ ହେବା; ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ—1. Augmented; increased. ୨ । ପୁଷ୍ଟ—2. Developed; nourished. ସଂ. ବି—(+ଭାବ. ତ)—ହାତୀର ଗର୍ଜନ—The braying of an elephant.

Bṛumhita

ବୃକ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଗ୍ରହଣ କରିବା—To take hold of; to accept.

Bṛuk (root)

ବୃକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବୃକ୍ ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଵା ବୃ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ)—୧ । ହେଟା; ଲେଙ୍ଗଡ଼ା ବାଘ; ଗଧିଆ—1. Wolf; hyena. ୨ । ବକ ବୃକ୍ଷ; ଅଗସ୍ତି ଗଛ—2. Name of a tree; Sesbania Grandiflora. ୩ । ଶୃଗାଳ—3. Jackal. ୪ । କ୍ଷତ୍ରିୟ—4. A Kshatriya. ୫ । ବାୟସ; କୁଆ—5. Crow. ୬ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜନକ ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳବିଶିଷ୍ଟ ଜଠରାନଳ—6. A very

Bṛuka
(ବୃକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

digestive fire or energy inside the belly.
୭ । ସରଳ ବୃକ୍ଷକ୍ଷୀର; ଗନ୍ଧବିରଜା (ହି. ଶ)—7. The aromatic juice from the Himalayan pine tree. ୮ । ବଣୁଆ କୁକୁର-8. A wild dog. (ଉ—ବୃକପରି ବେଢ଼ି ସେନାପତିମାନେ ବୃକୋଦର ସୁତେ ପେଷି ସେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୯ । ବଜ୍ର (ହି. ଶ)—9. Thunder. ୧୦ । ଚୋର (ହି. ଶ)—10. Thief. ୧୧ । ବୃକାସୁର (ଦେଖ)—11. Bṛukāsura (See). (ଉ—ବୃକ ବଧାରେ ବଳେ ନାଶ, ନାହିଁ ବିଶ୍ୱାସଘାତ ଦୋଷ । ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣିତମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।)

ବୃକଦଂଶ(ସ)—ସ. ବି (ବୃକ=ଶୃଗାଳ+ଦଂଶ ଧାତୁ=କାମୁଡ଼ିବା+ **Bṛukadaṁśa(sa)** କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଶୃଗାଳକୁ ଦଂଶନ କରେ)-
ବୃକାରି, ବୃକାରି } ଅନ୍ୟରୂପ
୧ । କୁକୁର—1. Dog. ୨ । ହେଟା-ବାଘ—2. Hyena. ୩ । ବଣଅକୁକୁର—3. A species of ferocious wild dog.

ବୃକ ଧୂପ—ସ. ବି—୧ । ଝୁଣା—1. Resin. ୨ । ନାନା ସୁଗନ୍ଧ **Bṛuka dhūpa** ଦ୍ରବ୍ୟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଧୂପ—2. An incense made up of many fragrant articles. (ଉ—ବୃକ ଧୂପରେ ଧୂପିତ, ସେ ଓକ ବଳେ କବଚ, ଦ୍ରାକ୍ଷା ଅଶନରେ ହୋଇ ତୋଷ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ)

ବୃକା—ସ. ବି—(ବୃକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅମ୍ବଷ୍ଠା; ଅକାଳବନ୍ଧ ଲତା; ପାଠା **Bṛukā** (ହି. ଶ)—Stephania Hernandifolia (creeper).

ବୃକାୟୁ—ସ. ବି—୧ । ବଣଅକୁକୁର (ହି. ଶ)—1. A species of **Bṛukāyu** ferocious wild dog. ୨ । ଚୋର (ହି. ଶ)—2. Thief.

ବୃକାସୁର—ବି—ବୃକ ନାମକ ଦୈତ୍ୟ; ଭସ୍ମାସୁର—A demon **Bṛukāsura** named Bṛuka. (ଉ—ବୃକାସୁର ତାହା କର ନିଜ ଶିରେ ଯଥା ଦେଲା କର ବୋଲେ— ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
ବୃକକର୍ମୀ, ବୃକଦନ୍ତ } ଅନ୍ୟରୂପ
[ଦ୍ର—ଏ ଅସୁର କଠୋର ତପସ୍ୟା କରି ମହାଦେବଙ୍କ ଠାରୁ ବର ପାଇଥିଲେ ଯେ, ଏ ଯାହା ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେବ ସେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଭସ୍ମ ହୋଇଯିବ । ବର ପାଇଲାକ୍ଷଣି ବୃକାସୁର ଉକ୍ତ ବରକୁ ମହାଦେବଙ୍କଠାରେ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ମହାଦେବଙ୍କୁ ଗୋଡ଼ାଇଲା । ମହାଦେବ ଭୟରେ ପଳାଇଲେ । ଶେଷରେ ବିଷ୍ଣୁ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲାରୁ ବିଷ୍ଣୁ ଛଳନା କରି ଉକ୍ତ ରାକ୍ଷସକୁ କହିଲେ ସେ ବରର କୌଣସି ଫଳ ହେବ ନାହିଁ, ବର ଠିକ୍ କି ଅଠିକ୍, ତାହା ତୁ ନିଜ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତକୁ ବୁଲାଇ ଦେଖ୍ । ତାହା ଶୁଣି ଉକ୍ତ ରାକ୍ଷସ ନିଜ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଦେବାରୁ ହଠାତ୍ ମରି ଭସ୍ମରେ ପରିଣତ ହେଲା ।]

ବୃକୋଦର—ସ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବୃକ ନାମକ ଅଗ୍ନି ଉଦରରେ **Bṛukodara** ଯାହାର)—୧ । ଭୀମ; ମଧ୍ୟମ ପାଣ୍ଡବ—1. Bhīma; the second Pāṇḍaba brother. ୨ । ବରୁଣ—2. God Baruṇa. ୩ । ଯମ—3. Jama; the king of death. (ଉ—ବୃକପରି ବେଢ଼ି ସେନାପତିମାନେ ବୃକୋଦର ସୁତେ ପେଷି । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ସ. ବି. ପୁଂ —ପେଟୁ—Voracious; gluttonous.
(ବୃକୋଦରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବୃକ୍କ—ସଂ ବି.—(ବୃକ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ)—ମୂତ୍ରାଶୟ (ହି. ଶ)—**Bṛukka** (ବୃକ୍କକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Kidney; bladder

ବୃକ୍କା—ସ. ବି, (ବୃକ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ+ଆ)—ହୃଦୟ (ହି. ଶ.)—**Bṛukkā** Heart.

ବୃକ୍ଷ୍ ଧାତୁ)—ସ.—ବେଷ୍ଟନ କରିବା—**Bṛuksh (root)** To surround.

ବୃକ୍ଷ—ସ. ବି. (ବୃକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; କିମ୍ବା ବ୍ରଶ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ **Bṛuksha** କରିବା+କର୍ମ. ଅକ—୧ । ଗଛ; ପାଦପ—1. A tree.
[ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ମହୀରୁହ, ଶାଖୀ, ବିଟପୀ, ପାଦପ, ତରୁ, ପଲାଶୀ, ଦ୍ରୁମ, ଅଗମ, ନଗ, ଅଗ, କୁଜ, ଭୂଜ, ଶିଖରୀ, ମହୀଜ, ଶାଲ) [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଉଦ୍ଭିଦର ମୂଳରୁ ଗୋଟିଏ ଝାଙ୍ଗୁଆ ଓ ସିଧା ଗଣ୍ଡି ସିଧାହୋଇ ଉଠିଲୁ ଉଠେ ଓ ଭୂମିରୁ କିଛି ଦୂର ଉଠିଲା ପରେ ଯହିଁରୁ ଶାଖା ବାହାରେ ଓ ଯହିଁରେ ଫଳ ଥାଏ ତାକୁ ବୃକ୍ଷ ବୋଲଯାଏ ।]
୨ । ବୃକ୍ଷପରି ମୂଳ ଓ ଶାଖା ପ୍ରଶାଖାଯୁକ୍ତ କଳ୍ପିତ ଚିତ୍ର (ଯଥା-ବଂଶବୃକ୍ଷ)—2. Any picture or drawing in the shape of a tree (having a root and branches) (e. g. genealogical tree).
ଦେ. ବି—ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଉଦ୍ଭିଦ—Any big or tall vegetable growth growing out of a root.

ବୃକ୍ଷକ—ସ. ବି—(ବୃକ୍ଷ+କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଗୁଳ୍ମ; ଛୋଟ ଗଛ—**Bṛukshaka** 1. Small tree; plant. ୨ । କ୍ଷୁପ; ବୁଦା—2. Shrub. ୩ । କୁଟଜ ଗୁଳ୍ମ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—3. Kuṭaja (See).

ବୃକ୍ଷଚର—ସ. ବି. ପୁଂ (ବୃକ୍ଷ+ଚର ଧାତୁ+ଅ; ଯେ ଗଛରେ ବିଚରଣ **Bṛukshachara** କରେ)—କପି; ବାନର—Monkey.
(ବୃକ୍ଷଚରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବୃକ୍ଷଚ୍ଛାୟା—ସ. ବି—(ବୃକ୍ଷ+ଛାୟା; ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ଚ୍ଛ)--୧ । ଗଛର ଛାଇ—**Bṛukshachchhāyā** 1. The shade of a tree.
୨ । ବହୁବିସ୍ତୃତ ବୃକ୍ଷର ତଳ ଦେଶରେ ବିସ୍ତୃତ ଛାୟା—2. The shadow below a spreading tree.

ବୃକ୍ଷତକ୍ଷକ—ସ. ବି—ଏଣ୍ଡୁଅ (ହି. ଶ)—**Bṛukshatakshaka** Chameleons.

ବୃକ୍ଷତଳ—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଗଛର ନିମ୍ନଦେଶସ୍ଥ ଜମି—**Bṛukshataḷa** The ground below a tree; the foot of a tree.

ବୃକ୍ଷନାଥ—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) - ବଟଗଛ—The banyan tree. **Bṛukshanātha**
(ବୃକ୍ଷପାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୃକ୍ଷ ପ୍ରତିଷ୍ଠା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ପୁଣ୍ୟଫଳ ପ୍ରାପ୍ତ୍ୟାଶାରେ Bṛuksha pratishṭhā ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଆଦି ବୃକ୍ଷର ରୋପଣ—The planting of trees as a pious act.

ବୃକ୍ଷବାଟିକା—ସଂ. ବି—୧ । ଉପବନ; କୃଞ୍ଜବନ; କାନ୍ତ; ବୃଷଅଡ଼େ Bṛukshabāṭikā ଗଛ ଦେଇଥିବା ସ୍ଥାନ—1 A grove; grotto. ୨ । ରାଜୋଦ୍ୟାନ—2. Park; pleasure garden. ୩ । ବଗିଚା ଘର—3. A garden house. ୪ । ବଗିଚା—4. A garden.

ବୃକ୍ଷ ଭକ୍ଷା—ସଂ. ବି. (ବୃକ୍ଷ+ଭକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—୧ । ନର୍ମ୍ମଳୀ Bruksha bhakshā ଲତା—1. A parasitic creeper. (ବୃକ୍ଷାଗାଦ; ବୃକ୍ଷରୁହା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମଲ୍ଲଙ୍ଗ—2. Orchid.

ବୃକ୍ଷ ଭିଦ୍—ସଂ. ବି—(ବୃକ୍ଷ+ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ)—୧ । କୁଠାର; Brukshabhid କୁରାଢ଼ି—1. An axe. ୨ । ବାଇସୀ—(ବୃକ୍ଷଭେଦୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Adze. ୩ । ଟାଙ୍ଗିଆ—3. A small axe; a hatchet. ୪ । ବଟାଲ—4. Chisel.

ବୃକ୍ଷ ମର୍କଟିକା—ସଂ. ବି—(ବୃକ୍ଷ+ମର୍କଟ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଗୁଣ୍ଡୁଚି Bṛuksha markaṭikā ମୂଷା—A squirrel; Sciurus Palmarum.

ବୃକ୍ଷମୂଳ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୃକ୍ଷ+ମୂଳ)—୧ । ଗଛର ଚେର—Bruksha mūḷa 1. Root of a tree. ୨ । ଗଛର ନିମ୍ନ ଦେଶସ୍ଥ ଭୂମି—2. The foot of a tree.

ବୃକ୍ଷ ରାଜ—ସଂ. ବି—୧ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୃକ୍ଷ; ବୋଧି ଦ୍ରୁମ—1. The religious fig. Bruksha rāja (ଉ—ବୃକ୍ଷରାଜ ପର ସାକେତ (ବୃକ୍ଷରାଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ନଗରୀ କର ଅଲଙ୍କୃ ଆଣିଛି । ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ପାରିଜାତ ବୃକ୍ଷ—2. The mythological Pāri- jāta tree of heaven.

ବୃକ୍ଷ ସଙ୍କଟ—ସଂ. ବି—ଦୁଇ ପାଖରେ ଗଛ ଥିବା ରାସ୍ତା; ଗୋହିର ରାସ୍ତା Bruksha saṁkaṭa (ହି. ଶ)—A narrow path with trees planted on both sides; avenue.

ବୃକ୍ଷ ସାର—ଦେ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍)—ବଡ଼ ଗଛ—A big tree. Bṛuksha sāra (ଉ—ବୃକ୍ଷ ସାର ଅଚଳ ବୃଷଭ ମହାବଳ ଯେଣି ଦେଖି ସମର ଶୀଳ ସେ । ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବୃକ୍ଷାଦନ—ସଂ. ବି. (ବୃକ୍ଷ+ଅଦ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅନ)—Brukshādana ୧ । କୁଠାର—1. Axe; hatchet, ୨ । ବାଇସୀ—2. Adze. ୩ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ—3. The religious fig; Ficus Religiosa. ୪ । ପିଆଲ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—4. Piāla (See). ୫ । ମହୁ ଫେଣା (ହି ଶ)—5. Bee hive.

ବୃକ୍ଷାମୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୃକ୍ଷ+ଆମୟ)—Brukshāmaya ଲାଖ; ଲାକ—Shell lac.

ବୃକ୍ଷାମ୍ଳ—ସଂ. ବି—୧ । ତେନ୍ତୁଳି—1. Tamarind. ୨ । ଓରୁଅ Brukshāmḷa (ଦେଖ)—2. Orua (See) ୩ । ଅମଡ଼ା—3. Hog plum; Spondias Mangifera. ୪ । ଖଟା ପାଳଙ୍ଗ (ହି. ଶ)—4. Bladder dock (pot herb). ୫ । ଅମ୍ଳ ବେତସ—5. A kind of creeper with acid leaves and slimy stem ୬ । ଅମ୍ଳିତ ଶାଗ—6. Indian sorrel; Oxalis Corniculata.

ବୃକ୍ଷାଳୟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବୃକ୍ଷ+ଆଳୟ=ବାସ ସ୍ଥାନ)—Brukshālaya ପକ୍ଷୀ—Bird.

ବୃଜ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ତ୍ୟାଗ କରିବା—Bṛuj (root) To shun.

ବୃଜନ—ସଂ. ବି. (ବୃଜ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ମ. ଅନ)—Bṛujana ୧ । ପାପ—1. Sin. ୨ । ଅପରାଧ—2. Crime. ୩ । ଦୋଷ—3. Fault. ୪ । କ୍ଲେଶ; ଦୁଃଖ—4. Distress; sufferings. ୫ । ରଙ୍ଗ ଚମଡ଼ା—5. Red skin. ୬ । ଆକାଶ—6. The sky ୭ । ମୁଣ୍ଡର କେଶ—7. The hair of the head. ୮ । (+ଭାବ. ଅନ) ବହିଷ୍କରଣ—8. Driving away; expelling. ୯ । (+ଅଧିକରଣ. ଅନ) ଯୁଦ୍ଧ (ହି. ଶ)—9. Battle. ୧୦ । ଖଣ୍ଡନ (ହି. ଶ)—10. Refutation; rejection. ୧୧ । ତାକତ; ଶକ୍ତି; ବଳ (ହି. ଶ)—11. Strength; power. ୧୨ । ଶତ୍ରୁ (ହି. ଶ)—12, Enemy. ସଂ. ବିଣ—୧ । କୁଟିଳ; ବଙ୍କା—1. Crooked. ୨ । ଅସରଳ—3. Insincere.

ବୃଜନ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବୃଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ୍ୟ)—ଅତି ସରଳ ବ୍ୟକ୍ତି Bṛujanya (ହି. ଶ)—A very sincere and simple person.

ବୃଜି—ସଂ. ବି—୧ । ବ୍ରଜଭୂମି (ହି, ଶ)—1. The country Bruji round Brundābana ୨ । ମିଥିଳା ପ୍ରଦେଶ; ତ୍ରିହୁତ (ହି. ଶ)—2. The ancient name of the Tirhut Division

ବୃଜିନ—ସଂ. ବି (ବୃଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଇନ)—୧ । ପାପ—1. Sin. Brujina ୨ । ଦୁଃଖ; କଷ୍ଟ—2. Trouble; ୩ । ଚମଡ଼ା ହି. ଶ)—3 Skin. ୪ । ରକ୍ତ (ହି. ଶ)—4. Blood ୫ । କେଶ (ହି. ଶ)—5. Hair.

ବୃଣ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ପ୍ରୀତ କରିବା—To please. Bruṇ (root)

ବୃତ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବର୍ତ୍ତମାନ ରହିବା—1, To be present. Brut (root) ୨ । ବଞ୍ଚି ରହିବା—2. To live; to subsist.

ବୃତ—ସଂ. ବିଣ (ବୃ ଧାତୁ=ବରଣ କରିବା; ଅଚ୍ଛାଦନ କରିବା; ପ୍ରାର୍ଥନା Bruta କରିବା+କର୍ମ ତ)—୧ । କର୍ମସାଧନାର୍ଥ ନିଯୁକ୍ତ; କୌଣସି ଧର୍ମକର୍ମ ସାଧନ କରିବା ପାଇଁ ବରଣ କରାଯାଇ ଥିବା (ବ୍ରାହ୍ମଣ)—1. Chosen or selected to perform a ceremony; formally engaged to perform a rite. ୨ । ଆବୃତ; ଅଚ୍ଛାଦିତ—2. Covered; enclosed. ୩ । ପ୍ରାର୍ଥିତ (ବସ୍ତୁ)—3. Asked for; requested. ୪ । ସ୍ୱୀକୃତ—4.

Agreed upon. ୫ । ଗୋଲ (ଦୃ. ସ)—5. Circular. ୬ । ପରିବେଷ୍ଟିତ—6. Sorrounded; enveloped (ଦ୍ର—ବୃତସ୍ତମ୍ଭେ ହୋଇ କରୁ ବୃତେ, ଉଦ୍ଧ୍ୱଂସି ସ୍ୱନ ଦ୍ରୁପଦ୍ରୁମ ସ୍ତବେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ବେ. ବି (ସ ବୃତ୍ତି)—୧ । ପେଶା; ଜୀବିକା—1. Livelihood; profession. ୨ । ଅଭ୍ୟାସ—2. Habit. ୩ । (ସ. ବୃତ୍ତ) ଗୀତ ବୋଲିବାର ରୀତି; ଢଙ୍ଗ—3. The tune of a song or poem.

ବୃତପତ୍ରା—ସ. ବି (ବୃତ+ପତ୍ର+ଆ)—୧ । ସ୍ତୁ ବାଡ଼ୀ; ମାଳବ Brutapatrā ପ୍ରଦେଶର ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ (ଦୃ. ସ)—A (ବୃତ୍ତପତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) creeper or plant of Mālaba. ୨ । ଶ୍ୱେତ କଣ୍ଟକାରୀ; ଧଳା ଭେଜିବାଇଗଣ—2. Solanum Indicum (plant).

ବୃତାନ୍ତ—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ବୃତ୍ତାନ୍ତ)—୧ । ବୃତ୍ତାନ୍ତ; ବିବରଣ; ଧାରାବାହିକ Brutānta ବିବରଣ—1. Detailed description. ୨ । ବୃତାନ୍ତ ସମ୍ବାଦ—2, News; intelligence.

ବୃତି—ସ. ବି (ବୃ ଧାତୁ+ଭାବ. କ୍ତି)—୧ । ଆବରଣ—1. Bruti Covering. ୨ । ଗୋପନ—2, Concealment ୩ । ବେଷ୍ଟନ—3. Surrounding. ୪ । (+କରଣ. କ୍ତି) ପାଚେରି—4. Wall. ୫ । ବାଡ଼—5. Fencing. [ଉ—ବୃତିରେ ପୂରିତ ହେବେଶ ଚ ଯହିଁ, ସମୀରଣ ଚୋର ଡରୁଛେ ସେବନ । ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।] ୬ । ବରଣ; ନିୟୋଗ—6. Engagement. ୭ । ପ୍ରାର୍ଥନା—7. Entreaty. ଗ୍ରା. (ସ. ବୃତ୍ତି)—ପରୀକ୍ଷାରେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିବା ଛାତ୍ରକୁ ଦିଆଯିବା ମାସିକ ବେତନ—Stipend or scholarship given to a studnet who has creditably passed an examination.

ବୃତ୍ତ—ସ. ବିଣ (ବୃତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ତ)—୧ । ବର୍ତ୍ତୁଳ; ଗୋଲାକାର Brutta —1. Round; circular; spherical. ୨ । ଜାତ—2. Born; produced. ୩ । ଗତ—3. Gone. ୪ । ଅତୀତ—4. Past; elapsed. ୫ । ଦୃଢ଼—5. Firm; hard; strong. ୬ । ମୃତ—6. Dead; deceased. ୭ । (+କର୍ମ. କ୍ତ) ନିଯୁକ୍ତ—7. Appointed; engaged; employed. ୮ । ଆଚ୍ଛାଦିତ—8. Covered. ୯ । ଅଧୀତ—9. Read; studied. ୧୦ । ଅପ୍ରତିହତ—11. Unopposed. ୧୨ । ନିଷ୍ପନ୍ନ; ସିଦ୍ଧ (ଦୃ. ସ)—12. Accomplished. ସ. ବି—୧ । କଚ୍ଛପ; କଇଁଛ—1. Tortoise; turtle. ୨ । ଆଚରଣ; ଚରିତ୍ର—2. Conduct; character. ୩ । ଛନ୍ଦ; ଛନ୍ଦ—3. The tuue of a poem. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଛନ୍ଦରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦର ଅକ୍ଷର ସଂଖ୍ୟା ଓ ଲଘୁ ଗୁରୁବର୍ଣ୍ଣର କ୍ରମ ସମାନ ଥାଏ, ତାକୁ ବୃତ୍ତ ବୋଲାଯାଏ । ପଦମାନଙ୍କ ଭିନ୍ନତାରେ ବୃତ୍ତ ୩ ପ୍ରକାର—୧ । ଯେଉଁ ବୃତ୍ତରେ ୪ ପଦଯାକ ସମାନ, ତାହାର ନାମ ସମବୃତ୍ତ—୨ । ଯହିଁରେ ୪ ପଦଯାକ ଅସମାନ, ତାହା ବିଷମ ବୃତ୍ତ—୩ । ଯହିଁରେ ୧ମ ଓ ୩ୟ ପଦ ଏବଂ ୨ୟ ଓ ୪ର୍ଥ ପଦ ସମାନ ତାହା ଅର୍ଦ୍ଧ ସମବୃତ୍ତ ।] ୪ । (+ଭାବ. କ୍ତ) ବର୍ତ୍ତନ 4. Existence. ୫ । ଅନୁଷ୍ଠାନ—5. Institution. ୬ ... ୭ । ବୃତ୍ତାନ୍ତ—7. Description. ୮ । (ଜ୍ୟାମିତି) ଗୋଲାକାର କ୍ଷେତ୍ର; ମଣ୍ଡଳ—8. (geometry) A circle. [ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସମଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ରେଖାଦ୍ୱାରା ସୀମାବଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ବୃତ୍ତ କହନ୍ତି ।] ୯ । ଧନ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଚତୁର୍ବିଧ କର୍ମ; ଯଥା—ନ୍ୟାୟପୂର୍ବକ ଅର୍ଥୋପାର୍ଜ୍ଜନ, ଅର୍ଥପାଳନ, ଅର୍ଥବର୍ଦ୍ଧନ ଓ ସତ୍ ପାତ୍ରରେ ଦାନ—9. Fourfold acts regarding wealth, viz. earning by righteous means, its custody, increasing it and bestowing it on proper hands. ୧୦ । ଆଚାର (ଦୃ. ସ)—10. Usage; custom. ୧୧ । ଜୀବିକା (ଦୃ. ସ)—11. Livelihood. ୧୨ । ବେଦ ଓ ଶାସ୍ତ୍ର ବିହିତ ଆଚାର ପାଳନ (ଦୃ. ସ.)—12. Confirmity with the conduct laid down in the scriptures. ୧୩ । ଛତିଆନା (ଦୃ. ସ.)—13. Echites Scholaris (tree). ୧୪ । ସ୍ତନର ଅଗ ବା ସମ୍ମୁଖ ଭାଗ (ଦୃ. ସ.)—14. The front portion of the female breast. ୧୫ । ସଫେଦ ଚିନାଘାସ (ଦୃ. ସ.)—15. White millet. ୧୬ । ଡିମ୍ବିରି (ଦୃ. ସ.)—16. Ficus Carica (fruit). ୧୭ । କଚ୍ଛପ (ଦୃ. ସ.)—17. Tortoise. ୧୮ । ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ, ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟତା ଓ ସତ୍ୟ କଥନାଦି କରିବା ପ୍ରବୃତ୍ତି (ଦୃ.ସ.) 18. Proclivity for showing respect to one's elders, self control an truthfulness.

ବୃତ୍ତକ—ସ. ବି—(ବୃତ୍ତ+କ)—୧ । କୋମଳ ଓ ମଧୁର ଅକ୍ଷର ଓ Bruttaka ଛୋଟ ଛୋଟ ସମାସ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥିବା ଗଦ୍ୟ ରଚନା (ଦୃ. ସ)—1. Prose containing soft and sweet letters and small compound words. ୨ । ଛନ୍ଦ (ଦୃ. ସ)—2. Metre; tune of poetry.

ବୃତ୍ତ କର୍କଟୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଷଡ଼ଭୁଜା ଦେବୀ ବିଶେଷ—Brutta karkaṭi 1. Name of a Goddess. ୨ । ଷଡ଼ଭୁଜ କ୍ଷେତ୍ର—2. Hexagon. ୩ । ତରଭୁଜ ଫଳ (ଦୃ.ସ)—3. Water melon.

ବୃତ୍ତଖଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । (ଜ୍ୟାମିତି) ବୃତ୍ତର କୌଣସି
Brutta khanda ଖଣ୍ଡିତ ଅଂଶ—1. (geometry) Segment of circle. ୨ । (ଶିଳ୍ପ ଶାସ୍ତ୍ର) ମେହେରାବ; ଖିଲାଣ—2. (architecture) An arch.

ବୃତ୍ତଗନ୍ଧି—ସଂ. ବି (ବୃତ୍ତ+ଗନ୍ଧ+ଇ)—୧ । ଯେଉଁ ଗଦ୍ୟ ରଚନାର
Bruttagandhi ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ପରମିତ ଅକ୍ଷରବଦ୍ଧ ପଦ୍ୟାଂଶ ପରି ଶୁଣାଯାଏ—1. A form of prose containing poetical composition at places. ୨ । ଅନୁପ୍ରାସ ଓ ସମାସ ବହୁଳତା ଯୋଗୁଁ ଯେଉଁ ଗଦ୍ୟ ପଦ୍ୟ ପରି ଅନନ୍ଦପ୍ରଦ ହୁଏ—2. Prose composition which is full of alliterations and compound words and sounds like poetry.

ବୃତ୍ତଚଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଜ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ବୃତ୍ତର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଏକ ସରଳରେଖା-
Brutta chanda ଦ୍ୱାରା କର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଥାଏ—Segment of a circle.

ବୃତ୍ତତଣ୍ଡୁଳ—ସଂ. ବି—ଯବନାଳ; ବାଜରା (ହି. ଶ)
Brutta tandula Millet.

ବୃତ୍ତପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି) ଅକାନବିଣୀ ଲତା (ହି. ଶ)
Bruttaparnni Stephania Hernandifolia (creeper).

ବୃତ୍ତପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି—୧ । କଦମ୍ବ ଫୁଲ ଓ ଗଛ—1. The Nauclea
Bruttapushpa Cadamba (tree and flower). ୨ । ଶିରୀଷ ଫୁଲ—2. Name of a flower. ୩ । ବାନୀର; ଜଳବେତସ—3. A kind of cane; water ratan. ୪ । କୁବ୍ଜକ ଗୁଳ୍ମ—4. A kind of plant. ୫ । କ୍ଷୁଦ୍ରକଦମ୍ବ—5. A small species of Kadamba tree. ୬ । ସେବତୀ (ହି. ଶ)—6. Musk rose. ୭ । ଜାଇ ଫୁଲ (ହି. ଶ)—7. Jasmine. ୮ । ମୁଗୁରା ମଲ୍ଲୀ (ହି. ଶ)—8. The double-petalled variety of Jasmine.

ବୃତ୍ତଫଳ—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା)—କୌଣସି ଗୋଲାକାର ଫଳ (ହି. ଶ)—
Bruttaphala 1. Any round fruit. ୨ । ଗୋଲମରିଚ (ହି. ଶ)—2. Black pepper. ୩ । ଡାଳିମ୍ବ (ହି. ଶ)—3. Pomegranate. ୪ । କଇଥ (ହି. ଶ)—4. Wood apple. ୫ । ତରଭୁଜ (ହି. ଶ)—5. Water melon. ୬ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କରଞ୍ଜ ଗଛ (ହି. ଶ)—6. Pongamia Glabra (tree). ୭ । ନାଲି ଅପାମାର୍ଗ (ହି. ଶ)—7. The red variety of Apāmārga plant.

ବୃତ୍ତଫଳା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବୃତ୍ତ+ଫଳ+ଆ)—୧ । ବାଇଗଣ
Bruttaphalā (ହି. ଶ)—1. Brinjal. ୨ । ଅଁଳା (ହି. ଶ)—2 Embelic Myrobalan. ୩ । ଏକ ପ୍ରକାର ପିତା କାକୁଡ଼ (ହି. ଶ)—3. A kind of bitter cucumber.

ବୃତ୍ତବୀଜ(ଜା)—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବରଗୁଡ଼ି (ହି. ଶ)—
Bruttabija(jā) A kind of pulse.
(ବୃତ୍ତବୀଜକ[କା]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୃତ୍ତଶାଳୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବୃତ୍ତ+ଶାଳିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Bruttasāli ୧ । ସଦାଚାରୀ (ହି. ଶ)—1. Following (ବୃତ୍ତାନୁବର୍ତ୍ତୀ; ବୃତ୍ତସ୍ଥ, ବୃତ୍ତବାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) the approved [ବୃତ୍ତାନୁବର୍ତ୍ତିନୀ, ବୃତ୍ତସ୍ଥା, ବୃତ୍ତବତୀ, ବୃତ୍ତଶାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] usages. ୨ । ସଚ୍ଚରିତ୍ରବାନ୍—2. Benevolent.

ବୃତ୍ତସୂଚୀ—ସଂ. ବି—୧ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ସ୍ଥାପିତ ବୃତ୍ତ ସମୂହ—1. Con-
Bruttasūchi centric circles. ୨ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ସ୍ଥାପିତ କ୍ରମଶଃ ସରୁ ହୋଇ ମୁନିଆ ହୋଇ ଥିବା ବର୍ତ୍ତୁଳବିଶେଷ—2. A cone.

ବୃତ୍ତସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ.—(ବୃତ୍ତ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବୃତ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର
Bruttastha ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ—1. Situated inside a circle. ୨ । ସଚ୍ଚରିତ୍ର—2. Honest. ୩ । ସୁଶୀଳ 3. Of good conduct.

ବୃତ୍ତାନ୍ତ—ସଂ. ବି—(ବୃତ୍ତ=ଜାତ+ଅନ୍ତ=ଶର୍ଣ୍ଣିସ୍ଥ ଯହିଁରୁ; ବହୁବ୍ରୀହି)-
Bruttānta ୧ । ବାର୍ତ୍ତା; ଖବର; ସମାଚାର—1. News; report; tidings; information. ୨ । ଘଟିଥିବା ଘଟଣାର ଧାରାବାହିକ ବର୍ଣ୍ଣନା; ବିବରଣ—2. Discription; details of an event ୩ । ପ୍ରକାର—3. Sort; kind; nature. ୪ । ପ୍ରସ୍ତାବ—4. Proposal; mention of a matter. ୫ । ବ୍ୟାପାର; ବିଷୟ—5. Any matter; any subject. ୬ । ଭାବ—6. Meaning; disposition. ୭ । ଅବସର—7. Leisure. ୮ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା—8. Perfection. ୯ । ଆଖ୍ୟାନ—(ହି. ଶ.)—9. Narration; narrative.

ବୃତ୍ତାଭାସ—ସଂ. ବି—(ବୃତ୍ତ ପରି ଆଭାସ ଯାହାର)—୧ । ଛନ୍ଦୋଯୁକ୍ତ
Bruttābhāsa ଯୁକ୍ତ ଗଦ୍ୟ ରଚନା; ବୃତ୍ତଗନ୍ଧି—1. A metrical or musical prose. ୨ । ଅଣ୍ଡାକୃତି କ୍ଷେତ୍ର—2. Ellipse; an oval figure. ସଂ. ବିଣ—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୃତ୍ତ ନୁହେଁ କିନ୍ତୁ ବୃତ୍ତ ପରି ଗୋଲ; ଅଣ୍ଡାକୃତି—Oval; circular; elliptical.

ବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି—(ବୃତ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ତି)—୧ । ଜୀବିକା; ଦାନା ପାଣି;
Brutti ପେଶା—1. Livelihood; employment; profession; means of living. (ଉ—ବୃତ୍ତି ଏ ମୋ ଘୋଷେ କୁଟୁମ୍ବ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ । ଉ—ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଶ୍ୟାଳ ହୋଇଛୁ ତୁମ୍ଭ ଜାତି, ଅତଏବ କରୁପେ ତବ ଉପାବୃତ୍ତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି) । ୨ । ଖାଦ୍ୟ; ଅଦାଶସ୍ଥ ବସ୍ତୁ—2. Food ୩ । (+ଭାବ. ତି) ଖାଇବା; ଭୋଜନ—3 Eating; meal. ୪ । ଭୋଜନପୋଷାକ; ଜୀବନଧାରଣ—4. Living; maintenance. ୫ ।

ବ୍ୟବସାୟ—5. Trade; commerce. ୬ । ବ୍ୟାପାର; କାର୍ଯ୍ୟ—6. An act; an event. ୭ । ମନୋବୃତ୍ତି; ମାନସିକ ଧର୍ମ—7. Mental habit or quality; mental faculty. ୮ । ପ୍ରବୃତ୍ତି; ଚିତ୍ତର ଗତି—8. Tendency; inclination. [ଦ୍ର—ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ୫ ପ୍ରକାରର ବୋଲି କଳ୍ପିତ, ଯଥା—କ୍ଷିପ୍ତ, ମୂଢ଼, ବିକ୍ଷିପ୍ତ, ଏକାଗ୍ର ଓ ନିରୁଦ୍ଧ—ହି. ଶ.] ୯ । ଇଚ୍ଛା—9 Volition; wish. ୧୦ । ସ୍ଥିତି—10. Situation; existence. ୧୧ । ପ୍ରକୃତି; ସ୍ୱଭାବ—11. Nature; disposition; temper ୧୨ । ଆଚରଣ—12. Conduct. (ଉ—ଯୁଦ୍ଧେ ଯେ ପରସ୍ପରରେ ବିସାଦସି ହେଲେ, ବାଲ୍ୟକାଳ ବୃତ୍ତିକ କଥାବାର୍ତ୍ତ ହେଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।] ୧୩ । ବ୍ୟବହାର—13. Behaviour; treatment. ୧୪ । ସୂତ୍ରର ବ୍ୟାଖ୍ୟା—14. Gloss or comment on aphorisms. [ଦ୍ର—ବ୍ୟାକରଣର ସୂତ୍ର ଆଦିର ବ୍ୟାଖ୍ୟାକୁ ୫ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଯାଇଅଛି—ବୃତ୍ତି, ଭାଷ୍ୟ, ବାର୍ତ୍ତିକ, ଟୀକା, ଟିପ୍ପଣୀ । ଯେଉଁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଓ ଯହିଁର ରଚନା ଗମ୍ଭୀର ତାକୁ ବୃତ୍ତି ବୋଲାଯାଏ—ହି. ଶ.] ୧୫ । ନାଟକର ରଚନା ପ୍ରଣାଳୀ; ନାଟକୀୟ ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣନ କରିବାର ଢଙ୍ଗ; ଶୈଳୀ—15. Style of a drama. [ଦ୍ର—ନାଟକର ବୃତ୍ତିକୁ ୪ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ଅଛି । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରସର ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବୃତ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି । ୧ । କୈଶିକୀ (ଶୃଙ୍ଗାର ରସର ଉପଯୋଗୀ) ୨ । ସାତ୍ତ୍ୱତୀ (ବୀର ରସର ଉପଯୋଗୀ), ୩ । ଆରଭଟୀ (ରୌଦ୍ର ଓ ବୀଭତ୍ସ ରସ) ଓ ୪ । ଭାରତୀ (ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ରସମାନଙ୍କ ଉପଯୋଗୀ) । କୈଶିକୀବୃତ୍ତିରେ ସୁବେଶ-ଭୂଷିତା ବହୁ ନାୟିକା, ନୃତ୍ୟଗୀତ, ଭୋଗବିଳାସାଦିର ବର୍ଣ୍ଣନା; ସାତ୍ତ୍ୱତୀରେ ବୀରତା, ଶୋକସନ୍ତୁ, ଦୟା, ସରଳତା ଆଦିର ବର୍ଣ୍ଣନା; ଆରଭଟୀରେ ମାୟା, ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ, ସଂଗ୍ରାମ, କ୍ରୋଧ ଆଦିର ବର୍ଣ୍ଣନା, ଭାରତୀ ବୃତ୍ତିରେ ସଂସ୍କୃତବହୁଳ କଥୋପକଥନ ଥାଏ (ହି. ଶ) । ଏହି ବୃତ୍ତିପର ନାଟକର ମଧ୍ୟ ୪ଟି ପ୍ରବୃତ୍ତି ଅଛି; ୧ । ଅବନ୍ତୀ, ୨ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ, ୩ । ପାଞ୍ଚାଳୀ ଓ ୪ । ଓଡ୍ରମାଗଧୀ ।] ୧୬ । ବ୍ୟାପ୍ତି—16. Over-spreading; pervading; diffusion. ୧୭ । ବର୍ଣ୍ଣରଚନା—17. Composition. ୧୮ । (କାବ୍ୟାଳଙ୍କାର) 'କୌଣସି ଶବ୍ଦ କୌଣସି ଭାବ ବା ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରୁ', ବକ୍ତାର ଏକଦ୍ଭୁତ ଇଚ୍ଛାମୟ ବ୍ୟାପାର—18. The intention of an author as to the expression of a particular thought by a particular sentence. ୧୯ । (କାବ୍ୟାଳଙ୍କାର) ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥପ୍ରକାଶିକା ଶକ୍ତି—19. The potency of a word to convey a meanning. [ଦ୍ର—ଅଭିଧା, ଲକ୍ଷଣା ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନା, ଶବ୍ଦର ଏହି ତ୍ରିବିଧ ଶକ୍ତିକି ତ୍ରିବିଧ ବୃତ୍ତି ବୋଲାଯାଏ ।] ୨୦ । ଆକାରାନ୍ତର ପ୍ରାପ୍ତି—2. Transformation; assumption of a different shape. ୨୧ । ଅକ୍ଷର ଝଞ୍ଜାଳ ଛନ୍ଦ—21. A poetical metre.
୨୨ । ପୁରାଣର ଦଶଲକ୍ଷଣ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—22. One of the 10 peculiarities of a mythology. (ଉ—ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କ ଯେ ପ୍ରବୃତ୍ତି, ଜୀବିକା ଅର୍ଜିତ ଯେ ଗତି । ଏମନ ବୃତ୍ତି ଯେ ବୋଲାଇ, ପୁରାଣ ଲକ୍ଷଣଟି ଏହି । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ) । ୨୩ । ବୃତ୍ତାନ୍ତ;ବିବରଣ--(ହି.ଶ) —23. Description. ୨୪ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟକର୍ମ (ହି. ଶ) —24. Duty.—ଦେ. ବି—୧ । ଜୀବିକା-ନିର୍ବାହାର୍ଥ ଦତ୍ତ ହୋଇଥିବା ଭୂମି; ଜାଗିର; ଜାଗା— 1. A jagir; land assigned for the maintenance of a person; maintenance-grant.

ବୃତ୍ତି; ବୃତ୍ତି ୨ । ପରୀକ୍ଷୋତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ପାଇଁ ଦିଆଯିବା ମାସିକ ଛାତ୍ରାବୃତ୍ତ ଧନ—2. Stipend or scholarship awarded to an efficient student. ୩ । ଜମି-ବାଡ଼ି—3. Landed property. ୪ । ଚାଷ ଜମି—4. Cultivated land. ୫ । ପେନ୍‌ସନ୍—5. Pension; maintenance allowance.

ବୃତ୍ତିକର—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବୃତ୍ତି+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— Bruttikara ଯାହା ଜୀବିକା ପ୍ରଦାନକରେ; ପରପୋଷଣକାରୀ— (ବୃତ୍ତିକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Supplying livelihood; maintaining. (ଉ—ଏଣୁ ବହୁତ ବୃତ୍ତିକରୀ, ଗୋ ବିପ୍ର ନାଗ ବସୁନ୍ଧରା । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ) ।

ବୃତ୍ତିଚ୍ଛେଦ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୃତ୍ତି+ଛେଦ; ସନ୍ଧିଯୋଗ ସ୍ଥ Bruttichchheda ସ୍ଥାନରେ ଚ୍ଛ)—୧ । ଜୀବିକା ନିର୍ବାହର (ବୃତ୍ତିଚ୍ଛେଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉପାୟ ବନ୍ଦ କରିବା;—1. Cutting (ବୃତ୍ତିଛେଦ—ଦେଶଜରୂପ) off of the means of one's maintenance. ୨ । ଜୀବିକା ନିର୍ବାହାର୍ଥ ଦତ୍ତଥିବା ଜାଗିର ଜମିକୁ ବାଜ୍ୟାପ୍ତି କରିବା—2. Confiscation or resumption of a maintenance grant. (ଉ—ତସ୍କର୍ଯ୍ୟ ହିଂସା ମିଥ୍ୟାବାଦ, କଲାହେଁ ସାଚ ବୃତ୍ତିଚ୍ଛେଦ । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ) ।

ବୃତ୍ତି ଧ୍ୱଂସ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମ୍ପତ୍ତିର ବା ଜୀବିକା ନିର୍ବାହୋ-Brutti dhwamsa ପାୟର ବିନାଶ—Destruction or (ବୃତ୍ତି ନାଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) loss of one's property or means of livelihood.

ବୃତ୍ତି ବାଡ଼ି—ଦେ. ବି—(ସଦୃଶ)—୧ । ଜମିବାଡ଼ି; ଭୂସମ୍ପତ୍ତି— Brutti bardi 1. Landed property. ୨ । ଭିଲ ବାଡ଼ି—बील बाड़ी, जमिबाड़ी जमीनबाड़ी ଚାଷ ଜମି—2. Cultivated land.

ବୃତ୍ତି ଭୋଗୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ବୃତ୍ତି+ଭୋଗ+ଇନ୍)—ଯେ ବୃତ୍ତି
Bṛuttibhogi ଭୋଗ କରୁଥାଏ—Enjoying a stipend
(ବୃତ୍ତିଧାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) or maintenance grant;
ବୃତ୍ତିଭୋଗିନୀ } ସ୍ତ୍ରୀ getting a maintenance grant.
ବୃତ୍ତିଧାରିଣୀ }

ବୃତ୍ତି ଶୂନ୍ୟ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜୀବିକାବିହୀନ; ବେକାର—
Bṛutti sūnya Destitute of the means of liv-
(ବୃତ୍ତିହୀନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ing; unemployed.
(ବୃତ୍ତିଶୂନ୍ୟା, ବୃତ୍ତିହୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବୃତ୍ତ୍ୟନୁପ୍ରାସ—ସ. ବି—ଅନୁପ୍ରାସ ବା ଶବ୍ଦାଲଙ୍କାର ବିଶେଷ—
Bṛuttyanuprāsa A kind of alliteration.
[ଦ୍ର—ପର୍ଯ୍ୟାୟ କ୍ରମେ ହେଉ ବା ନ ହେଉ, ଯେବେ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବାରମ୍ବାର ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ, ତେବେ ତାକୁ ବୃତ୍ତ୍ୟନୁପ୍ରାସ କହନ୍ତି । ଯଥା—ଲଳି ମଳିଲଳି ମଧୁ ଝରନ୍ତି, ଶୁଣି ତା ବିଷମ ବଂଶୀ ସ୍ୱରକୁ, ଜ ବ ଇ ହୋଇଲେ ଲଭାଇବ ବୋଲି ଘୁରି ଧନଞ୍ଜୟ ହେତୁ ବ ଗୋ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ, କୁଳମଣି. ଅଳଙ୍କାର ତରଙ୍ଗିଣୀ ।]

ବୃତ୍ୟ—ସ. ବଣ. (ବୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ; ତ ଆଗମ)—୧ । ବରଣୀୟ-
Bṛutya ବରଣଯୋଗ୍ୟ—1. Fit to be selected or chosen. ୨ । ନିଯୋଜନୀୟ—2. Fit to be engaged or employed.

ବୃତ୍ର—ସ, ବି. (ବୃତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ର)—୧ । କଶ୍ୟପ ପୁତ୍ର ଧର୍ମଶୀଳ
Bṛutra ଦାନବ ବିଶେଷ—1. Name of a demon.
[ଦ୍ର—ଏ ତ୍ୱଷ୍ଟାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଏକ ଦାନବ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଇନ୍ଦ୍ର ତ୍ୱଷ୍ଟାଙ୍କ ପୁତ୍ର ବିଶ୍ୱରୂପ ପୁରୋହିତଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇଲେ; ଏଥିର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ପାଇଁ ତ୍ୱଷ୍ଟା ବୃତ୍ରଙ୍କୁ ଜନ୍ମ କଲେ । ବୃତ୍ର ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାରୁ ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବତାମାନଙ୍କ ସହ ଇନ୍ଦ୍ରପୁରରେ ଲୁଚିଲେ ଓ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ଦଧୀଚି ଋଷିଙ୍କ ହାଡ଼ରେ ବଜ୍ର ତିଆରି କରି ବୃତ୍ର ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । ଇନ୍ଦ୍ର ବୃତ୍ରର ୨ ହାତକୁ କାଟି ଦେଲେ ଓ ବୃତ୍ର ଐରାବତ ସହିତ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଗିଳି ଦେଲା । ଇନ୍ଦ୍ର ତା ପେଟକୁ ଫାଡ଼ି କରି ବାହାରିଲେ ଓ ତା ମସ୍ତକ ଛେଦନ କଲେ । ଦେବୀ ଭାଗବତରେ ବୃତ୍ରାସୁରର ବିସ୍ତାରିତ ବିବରଣ ଲେଖା-ଅଛି । ବେଦରେ ମଧ୍ୟ ବୃତ୍ରାସୁରର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ଏହିଁରୁ ସୂଚିତ ହୁଏ ଯେ 'ମେଘ' ଓ 'ଅନ୍ଧକାର' ସମ୍ବନ୍ଧରେ 'ବୃତ୍ର' ପଦର ବ୍ୟବହାର ହୋଇଅଛି—ହି. ଶ ।

ପାର୍ସୀମାନଙ୍କ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ଜେନ୍ଦାବେସ୍ତାରେ ଅସୁରୀୟ (Assyrian) ଜାତିର ଦଳପତି ବେରେଥ୍ର ଆର୍ଯ୍ୟଭୂମି (Ariana) ଲୁଣ୍ଠନକାରୀ କରିବାଲାଗି ବିବୁ (Babylon) ନଗରରେ ଯାଗ କରି ଅଦ୍ୱିଶୂରକାମ୍ନି ଦେବୀଙ୍କୁ ଆରାଧନା କରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାହାର ଚେଷ୍ଟା ବିଫଳ ହେଲା ଓ ସେ ସବଂଶ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୱାରା ନିହତ ହେଲା ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।] ୨ । ଶତ୍ରୁ—2. Foe; enemy. ୩ । ଅନ୍ଧକାର—3. Darkness. ୪ । ପର୍ବତ ବିଶେଷ—4. Name of a mountain. ୫ । ମେଘ—5. Cloud. ୬ । ମନ୍ତ୍ର—6. Vedic incantation or formula. ୭ । ଶବ୍ଦ—7. Sound; voice.

ବୃତ୍ରତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବି (ବୃତ୍ର+ତା, ତ୍ୱ)—ଶତ୍ରୁତା (ହି. ଶ)—
Bṛutratā(twa) Enmity.

ବୃତ୍ରହା—ସ. ବି (ବୃତ୍ର+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ବୃତ୍ର ନିଧନକାରୀ
Bṛutrahā ଇନ୍ଦ୍ର—Indra, the killer of the demon
[ବୃତ୍ରଖାଦ୍; ବୃତ୍ରଘ୍ନ; ବୃତ୍ରଦ୍ୱିଟ୍; ବୃତ୍ରନାଶନ; ବୃତ୍ରବୈରି; Bṛutra.
ବୃତ୍ରାରି; ବୃତ୍ରଶତ୍ରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବୃଥା—ସ. ଅବ୍ୟୟ (ବୃ ଧାତୁ+କର୍ମ ଥା)—୧ । ନିଷ୍ଫଳ; ପଣ୍ଡ—
Bṛuthā 1. Fruitless; vain; abortive; ineffectual. ୨ । ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ; ଅକାରଣ—2. Useless. ୩ । ଅନର୍ଥକ; ନିରର୍ଥକ—3. Meaningless. ୪ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବିହୀନ—4. Aimless କ୍ରି. ବିଣ—ଅକାରଣ—In vain.

ବୃଥା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବ୍ୟର୍ଥ କରିବା; ପଣ୍ଡ କରିବା—To make
Bṛuthā kaibā abortive; to nullify. [ଉ—
ବୃଥାକରା ବୃଥା କଲା ଦମୟନ୍ତୀ ତାଙ୍କ କଥା, ଭଲ ସେହିଁ ଭଲ
ବୃଥା କରନା ହେଲା । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବୃଥାଟାରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସ. ବୃଥା)—ଅକାରଣରେ—
Bṛuthātāre In vain; for nothing.
ବୃଥା, ବୃଥାୟ ବୃଥା; ବ୍ୟର୍ଥ (ବୃଥାରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୃଥା ପରିଶ୍ରମ—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—ନିଷ୍ଫଳ ପରିଶ୍ରମ—
Bṛuthā parisrama Fruitless labour.
(ବୃଥାଶ୍ରମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୃଥା ପର୍ଯ୍ୟଟନ—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—ନିଷ୍ଫଳ ଭ୍ରମଣ; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟବିହୀନ
Bṛuthā parjyatana ଭ୍ରମଣ—Gadding about.
(ବୃଥାଭ୍ରମଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୃଥା ବାସନା—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—ନିଷ୍ଫଳ ଇଚ୍ଛା—
Bṛuthā bāsanā Vain wish.

ବୃଥା ବ୍ୟୟ—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—ଅପବ୍ୟୟ—
Bṛuthā byaya Waste.

ବୃଥା ଭାବନା—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—ନିଷ୍ଫଳ ଚିନ୍ତା—Vain
Bṛuthā bhābanā thoughts. [ଉ—ବୃଥା ଭାବନା
(ବୃଥାଚିନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆଉ କରିବି ନାହିଁ, ଭାବନାରେ ଆନନ୍ଦ
(ବୃଥା ଭାଳେଣି—ଦେଶଜରୂପ) ମିଳଇ ନାହିଁ । ମଧୁସୂଦନ.
ବୃଥାଚିନ୍ତା ବ୍ୟର୍ଥଫିକ୍ର ଚିନ୍ତାସିନ୍ଧୁର ବିଳାପ ।]

ବୃଥା ମାଂସ—ସ. ବି—କୌଣସି ଦେବଦେବୀଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବଳି
Bṛuthā māmsa ଦିଆଯାଇ ନ ଥିବା ଜୀବର ମାଂସ (ହି.ଶ)—
Meat of an animal which has not been sacrificed to a Deity. [ଦ୍ର—ଏପରି ମାଂସ ଭୋଜନ ନିଷିଦ୍ଧ ।]

ବୃଥା ଯିବା—ଦେ· କ୍ରି—ବ୍ୟର୍ଥ ହେବା—To be abortive.
Brutha jiba বৃথা যাওয়া; বৃথায় যাওয়া; বৃথা হওয়া
व्यर्थ होना [ବୃଥାରେ ଯିବା; ବୃଥା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବୃଥାଳାପ—ଦେ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ନିଷ୍ଫଳ ବାକ୍ୟ—1. Useless
Bruthalapa talk. ୨ । ବାଜେ ବା ବ୍ୟର୍ଥ କଥା—
(ବୃଥାକଥା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Nonsense.

ବୃଥାଳାପୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ବୃଥା କଥା କହେ—
Bruthalapi One who talks nonsense.
(ବୃଥାଳାପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବୃଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ· ପୁଂ (ବୃଧ୍ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା; ବଢ଼ିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Bruddha ତ)—୧ । ବୁଢ଼ା; ପ୍ରାଚୀନ—1. Old; aged;
(ବୃଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) ancient. ୨ । ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ—2. Older; eldest. ୩ । ବୃହତ୍; ବଡ଼—3. Large; big; huge. ୪ । ବୃଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ—4. Increasing. ୫ । ବିଗତଯୌବନ—5. Past youth. [ଦ୍ର—୭୦ ବର୍ଷ ବୟସ ଟପିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବୃଦ୍ଧ ବୋଲାଯାଏ ।] ସଂ· ବି—୧ । ବୁଢ଼ା ଲୋକ—1. An old man. ୨ । ଗୋତ୍ର—2. Lineage. ୩ । ପର୍ବତ—3. Mountain. ୪ । ପଣ୍ଡିତ—4. Learned man. ୫ । ବୃଦ୍ଧଦାରକ (ଦେଖ)—5. Bruddhadaraka (See) ୬ । ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ; ବୁଢ଼ାଅଙ୍ଗୁଠି—6. Thumb. ୭ । ଡାମରା କୁଆ—7. A rook; raven. ୮ । ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା (ହ୍ର. ଶ)—8. Old age. ୯ । ଶୈଳଜ; ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ (ହ୍ର. ଶ)—9. Permalia Perlata. ଦେ. ବିଣର ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ—Very. (ଯଥା—ବୃଦ୍ଧ ଗାଲୁଆ=ଘୋର ମିଛୁଆ—Inveterate liar. ବୃଦ୍ଧ ବଗୁଲିଆ=ଘୋର ବଗୁଲିଆ—Very wicked. ବୃଦ୍ଧ କାଙ୍ଗାଳି=ଅତ୍ୟନ୍ତ କୃପଣ—Very miserly. ବୃଦ୍ଧ ବାୟା, ବୃଦ୍ଧ ପାଗଳ=ଘୋର ବାୟା—Stark mad. ବୃଦ୍ଧ ମାଡ଼ୁଆ=ଅତି ମାଡ଼ୁଆ—Eminently deserving of a good deal of beating. ବୃଦ୍ଧ ପାପୀ=ମହାପାପୀ—Very sinful (person), a great sinner. ବୃଦ୍ଧ ଲଣ୍ଡ=ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲଣ୍ଡ; ନିର୍ଲଜ୍ଜ —Very shameless (person).

ବୃଦ୍ଧ କାକ—ସଂ. ବି—ଡାମରା କୁଆ—Raven; a crow; a
Bruddha kaka carrion crow.

ବୃଦ୍ଧ କାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଳିରେ ହେବା
Bruddha kanda ଏକପ୍ରକାର ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ବ୍ରଣ; ଇନ୍ଦ୍ରକାଣ୍ଡ—Whitlow.

ବୃଦ୍ଧ କାଳ—ସଂ. ବି—ବୁଢ଼ା ହେବାର ସମୟ; ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ—
Bruddha kala Old age.
(ବୃଦ୍ଧ ସମୟ, ବୃଦ୍ଧ ବୟସ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୃଦ୍ଧ ଗଙ୍ଗା—ସଂ. ବି—୧ । (କଲିକତା ନିକଟରେ) ବୁଢ଼ୀଗଙ୍ଗା;
Bruddha ganga ଗଙ୍ଗାର ଶାଖା ବିଶେଷ—1. Name of a small branch of the Ganges. (ଦ୍ର—ଏହା ତଟରେ କାଳୀଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅବସ୍ଥିତ ।) ୨ । ହିମାଳୟରୁ ବହିର୍ଗତ କ୍ଷୁଦ୍ର ନଦୀ (ହ୍ର. ଶ) 2. Name a rivulet rising from the Himalayas.

ବୃଦ୍ଧ ଗଣ୍ଡକୀ—ଦେ. ବି—୧ । ଲଙ୍କାରେ ପ୍ରବାହିତ ନଦୀ ବିଶେଷ—
Bruddha ganduki 1. Name of a river flowing in Ceylon. [ଭୂ—ବୃଦ୍ଧ ଗଣ୍ଡୁକୀ ନଦୀ ସ୍ଥଳରେ, ବଳାଇଲେ ଚରୁ ଚତପରେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]
बुढ़गन्डकी ୨ । ମୁଜଫରପୁରରେ ପ୍ରବାହିତ ଗଣ୍ଡକ ନଦୀର ନାମ—
2. Name of the river Gandaki while passing by Muzafferpur.

ବୃଦ୍ଧ ଗାଲୁ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଅତି ମିଥ୍ୟାବାଦୀ; ଘୋର ମିଛୁଆ—
Bruddha galu Inveterate liar.
(ବୃଦ୍ଧ ଗାଲୁଆ; ବୃଦ୍ଧ ମିଛୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
পাকা মিথ্যাবাদী **पुरानझूठा**

ବୃଦ୍ଧତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି—(ବୃଦ୍ଧ+ଭାବ ତା; ତ୍ୱ)—୧ । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ;
Bruddhata(twa) ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା—1. Old age. ୨ ।
(ବୃଦ୍ଧଦଶା, ବୃଦ୍ଧଭାବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ—2. Learning.

ବୃଦ୍ଧତାରକ—ଦେ. ବି—ବୃଦ୍ଧଦାରକ (ଦେଖ)
Bruddhataraka Bruddhadaraka (See).

ବୃଦ୍ଧଦାରକ—ସଂ. ବି—ମଖମଲ ଗଛ; ଚଳମ୍ମୀ ଅଡ ବର୍ଗର ଔଷଧିଲତା-
Bruddhadaraka ବିଶେଷ; ଶଙ୍ଖଭାଡ଼କ—The elephant creeper; name of a medicinal creeper; Argyreia Speciosa; Gmelina Asiatica. [ଦ୍ର—ଏହା ଶ୍ୱେତ ଓ ରକ୍ତ ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଏହାର ମଞ୍ଜି ଔଷଧରେ ଲାଗେ; ପତ୍ର ବଡ଼ ବଡ଼ ଓ ପାନ ସଦୃଶ; ଫୁଲ ବଡ଼ ବଡ଼ ନାଲିଆ ଓ ବାଇଗଣୀ; ବର୍ଷା ଓ ଶୀତଦିନେ ଫୁଟେ । ଏହା ମଧ୍ୟ ସାନ ବଡ଼ ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ସାନ ବୃଦ୍ଧଦାରକର ସଂ.ନାମ —ଜୀର୍ଣ୍ଣଦାରୁ, ସୁପୁଷ୍ପିକା, ସୂକ୍ଷ୍ମପତ୍ର । ବଡ଼ବୃଦ୍ଧଦାରକର ସଂ· ନାମ—ବୃଦ୍ଧଦାରକ ଓ ଛଗଲାଣ୍ଡୀ । ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ରସାୟନ, ବଳକର, ପିଚ୍ଛିଳ । ଏହା ଶୋଥ, ବାତରକ୍ତ, ଆମବାତ, କାଶ, ଶ୍ୱାସ ଓ ଜ୍ୱରନାଶକ ।]
ଅନ୍ୟ ସଂ.—ବୃଦ୍ଧଦାର(ରୁ), ଆବେଗୀ, ଛଗଲୀ, ଛଗଲାଣ୍ଡ୍ରିକ;
বীজতারক, বিদ্ধাড়ক;
বীজতাড়ক; বিদ্ধাঢক
बिधार, बिधारा, बीजताडक, मखमलपौधा, कालाबिधारा,
ମ. ବରଧାରା
ଗୁ. ବରଧାରୋ
ତେ. ବୃଦ୍ଧଦାରୁ
[ବୃଦ୍ଧଦାର, ବୃଦ୍ଧଦାରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବୃଦ୍ଧନାଭି—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଉନ୍ନତନାଭିଯୁକ୍ତ—
Bruddhanabhi 1. Having a prominent navel
୨ । ପେଟୁଆ—2. Pot-bellied.

ବୃଦ୍ଧ ପରାଶର—ସଂ. ବି (ନାମ)—ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତିକାର ବିଶେଷ—Name of
Bṛuddha parāśara an ancient Hindu law-giver.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ବୃଦ୍ଧ ବୃହସ୍ପତି, ବୃଦ୍ଧବୌଧାୟନ, ବୃଦ୍ଧମନୁ, ବୃଦ୍ଧ ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ, ବୃଦ୍ଧ ବଶିଷ୍ଠ, ବୃଦ୍ଧ ବିଷ୍ଣୁ, ବୃଦ୍ଧହାରୀତ ନାମକ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ମୃତିକାରମାନଙ୍କ ନାମୋଲ୍ଲେଖ ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଦେଖାଯାଏ ।]

ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରପିତାମହ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ପିତାଙ୍କ ପ୍ରପିତାମହ; ପିତାମହଙ୍କ
Bṛuddha prapitāmaha ପିତାମହ—One's father's
(ବୃଦ୍ଧପ୍ରପିତାମହୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) great grandfather; great great grandfather.

ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରମାତାମହ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ମାତାମହଙ୍କ ପିତାମହ; ପ୍ରମାତାମହଙ୍କ
Bṛuddha pitāmaha ପିତା—Maternal grand-
(ବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) father's grandfather; maternal great grand father's father.

ବୃଦ୍ଧବାସିନୀ—ସଂ. ବି—କୋକଶିଆଳ (ହି. ଶ)—
Bṛuddhabāsinī Fox.

ବୃଦ୍ଧ ବାହନ—ସଂ. ବି—ଆମ୍ବ ଗଛ (ହି. ଶ)—
Bṛuddha bāhana Mango tree.

ବୃଦ୍ଧ ବିଭୀତକ—ସଂ. ବି—ଅମ୍ବଡ଼ା (ହି. ଶ)—
Bṛuddha bibbitaka Hog plum.

ବୃଦ୍ଧଯୁବତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କୁଟ୍ଟିନୀ; ଦୂତୀ (ହି. ଶ)—1. A
Bṛuddha jubatī procuress. ୨ । ଧାତ୍ରୀ; ଧାଈ (ହି. ଶ)—2. A nurse.

ବୃଦ୍ଧଶ୍ରବାଃ—ସଂ. ବି (ବୃଦ୍ଧ=ବୃହତ୍+ଶ୍ରବସ୍=କର୍ଣ୍ଣ ଯାହାର; ବୃଦ୍ଧ-
Bṛuddha śrabāḥ ଶ୍ରବସ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—ଇନ୍ଦ୍ର—
(ବୃଦ୍ଧଶ୍ରବା—ଦେଶଜରୂପ) Indra.

ବୃଦ୍ଧଶ୍ରବା ଦିଗ—ଦେ. ବି—ପୂର୍ବଦିଗ—The east. (ଉ—ବୃଦ୍ଧଶ୍ରବା
Bṛuddhaśrabā diga ଦିଗୁଁ ସନ୍ଧ୍ୟାତମ ଯଥା ଘୋଟି । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବୃଦ୍ଧସୂତ୍ରକ—ସଂ. ବି (ବୃଦ୍ଧ+ସୂତ୍ର+କ)—୧ । ଉଡ଼ନ୍ତା ତୂଳ; ଆକାଶରେ
Bṛuddhasūtraka ଉଡ଼ୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ତୁଳା ଲାଗିଥିବା
আকাশবুড়িরসূতা মঞ্জি—1. The down of seeds float-
আকাশসূত ing in the air. ୨ । ଆକାଶରେ ଉଡ଼ୁଥିବା ବୁଢ଼ିଆଣୀ ସୂତା—2. Spider's thread floating in the air.

ବୃଦ୍ଧା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବୃଦ୍ଧ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଗତଯୌବନା—Old
Bṛuddhā (woman) ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବୁଢ଼ୀ—1. An old woman. । ୨ । ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଳି; ବୁଢ଼ାଅଙ୍ଗୁଠି—2. The thumb; the great toe.

ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଳି(ଷ୍ଠ)—ସଂ. ବି—୧ । ହାତର ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି—1. The
Bṛuddhāṅguḷi(shṭha) thumb. ୨ । ଗୋଡ଼ର ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି—2. The great toe.

ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା—ସଂ, ବି—(ବୃଦ୍ଧ+ଅବସ୍ଥା)—ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ—
Bṛuddhābasthā Old age.

ବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (ବୃଧ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ବ୍ୟାପ୍ତି; ବିସ୍ତାର; ପ୍ରସାର—
Bṛuddhi 1. Extension. ୨ । ଆଧିକ୍ୟ—2. Abundance. ୩ । ଅତିରେକ—3. Excess. ୪ । ସମୃଦ୍ଧି; ଉନ୍ନତି; ଅଭ୍ୟୁଦୟ; ବଡ଼ପଣ—4. Rise; prosperity; promotion. ୫ । ବଢ଼ିବା; ବର୍ଦ୍ଧନ—5. Growth; increment; increase; enhancement. ୬ । ସମ୍ପତ୍ତି—6. Wealth. ୭ । ସୁଧ; କୁଶୀଦ; ବୃଦ୍ଧାଜ—7. Interest. (ଉ—ପ୍ରତି ଶତରେ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ବୃଦ୍ଧି ନେଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।) ୮ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଯୋଗ ବିଶେଷ; ବିଷ୍କୁମ୍ଭାଦି ୨୭ ଯୋଗ ମଧ୍ୟରେ ଏକାଦଶ ଯୋଗ—8. One of the planetary conjuctions (astrology). [ଦ୍ର—ଏ ଯୋଗ ଶୁଭକର ଅଟେ; ଏ ଯୋଗରେ ଜନ୍ମିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବିଜୟୀ, ଧନାର୍ଜ୍ଜକ ଓ ବ୍ୟବସାୟୀ ହୁଏ ।] ୯ । (ଆୟୁର୍ବେଦ) କନ୍ଦଜାତୀୟ ଲତା କନ୍ଦ—9. (Āyurbeda) A kind of succulent root. [ଦ୍ର—ବୃଦ୍ଧି ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ଏକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲତା; ଏହା ଆଜିକାଲି ମିଳେ ନାହିଁ । ଏଥିର ମୂଳ ଧଳା ଓ ଲୋମଶ । ଏଥିର ଫଳ କପାକଡ଼ା ପରି । ଏହା ଅଷ୍ଟବର୍ଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ବୈଦ୍ୟକମତରେ ଏହା ମଧୁର, ଶୀତଳ, ବୀର୍ଯ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ, ଗର୍ଭଧାରକ ଓ ରକ୍ତ, ପିତ୍ତ, କାଶ ଓ କ୍ଷୟରୋଗର ନାଶକ । ଏଥିର ପରିବର୍ତ୍ତେ ବୈଦ୍ୟମାନେ ଶତମୂଳୀ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏଥିର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତନାମ ଯୋଗ୍ୟା, ସିଦ୍ଧି, ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ପୁଷ୍ଟିଦା, ବୃଦ୍ଧିଦାତ୍ରୀ, ମଂଗଲ୍ୟା, ଶ୍ରୀ, ସମ୍ପଦ୍, ଜନେଷ୍ଟା, ଭୂତି, ସୁଖ, ଜୀବଭଦ୍ରା—ହି. ଶ; ଏହାର ଦେହରେ ରୁମ ଥାଏ । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ । ଏହା ଋଦ୍ଧିଜାତୀୟ] । ୧୦ । କୋଷବୃଦ୍ଧିନାମକ ରୋଗ—10. Scrotal tumour. [ଦ୍ର—ଏହା ୨ପ୍ରକାର ଯଥା—୧ । ଜଳବୃଦ୍ଧି—1. Hydrocele. ୨ । ମାଂସ ବୃଦ୍ଧି 2. Scrotal tumour.] ୧୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣର ପ୍ରସାରିତ ଅବସ୍ଥା ବିଶେଷ—11. (grammar) The state of a vowel becoming long in sound according to grammatical rules while forming words. [ଦ୍ର—ବ୍ୟାକରଣ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଅ ସ୍ଥାନରେ ଆ, ଇ ଓ ଈ ସ୍ଥାନରେ ଐ, ଉ ଓ ଊ ସ୍ଥାନରେ ଔ, ଋ ସ୍ଥାନରେ ଆର୍, ଌ ସ୍ଥାନରେ ଆଲ୍ ଆଦେଶକୁ ବୃଦ୍ଧି ବୋଲାଯାଏ, ଯଥା ଦ୍ୱିବର୍ଷ+ଇକ=ଦ୍ୱୈବାର୍ଷିକ; ଏଠାରେ ଦ୍ୱିରେ ଥିବା ଇ ଓ ବ ରେ ଥିବା ଅ ର ବୃଦ୍ଧି ହେଲା ।] ୧୨ । (ଆଇନ)—ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ; ଜୋରିମାନା—12. (law) Fine. ୧୩ । (ରାଜନୀତି ଶାସ୍ତ୍ର) ରାଜ୍ୟରେ କୃଷି, ବାଣିଜ୍ୟ, ଦୁର୍ଗ, ସେତୁ, କୁଞ୍ଜର ବନ୍ଧନ, ଖନ୍ୟା କର, ବଳାଦାନ ଓ ସୈନ୍ୟ ସନ୍ନିବେଶ, ଏହି ଅଷ୍ଟବର୍ଗର ଉପଚୟ (ହି. ଶ.)—13. (polity) The improvement of a kingdom in respect of its agriculture, trade, forts, bridges and

dams, army etc. ୧୪ । ସ୍ଫୀତି—14. Swelling. (ଯଥା—ନଦୀ ବୃଦ୍ଧି; କୋଷ ବୃଦ୍ଧି)—୧୫। ସୂତକାଶୌଚ (ହି. ଶ)—15. Formal pollution due to birth in a family or amongst one's kinsmen. ଦେ. ବଣ.—(ସ. ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ)—ବଢ଼ି ଆସିଥିବା (ନଦୀ)—Flooded (river). [ଦୃ—ବୃଦ୍ଧି ନଦୀ ତଟପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ଜୀବନ, ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମ ସୁଧାନିଧି ।]

ବୃଦ୍ଧିକର—ସ. ବଣ (ବୃଦ୍ଧି + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ, ଅ)—ଉନ୍ନତି କାରକ
Bṛuddhikara —Promoting growth or increase; (ବୃଦ୍ଧିକାରକ, ବୃଦ୍ଧି କାରୀ, ବୃଦ୍ଧିଜନକ—ଅନ୍ୟରୂପ) increasing.

ବୃଦ୍ଧି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଢ଼ାଇବା—To increase.
Bṛuddhikaribā वृद्धिकरा বৃদ্ধিকরা

ବୃଦ୍ଧି ଜୀବିକା—ସ. ବ—ସୁଧ ବ୍ୟବସାୟ—Usury.
Bṛuddhi jībikā

ବୃଦ୍ଧିଜୀବୀ—ସ. ବ. ପୁଂ—ଯେ ଟଙ୍କାର ସୁଧ ନେଇ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ;
Bṛuddhijībi ମହାଜନ—An usurer; money lender.
(ବୃଦ୍ଧ୍ୟାଜୀବ, ବୃଦ୍ଧ୍ୟୁପଜୀବୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବୃଦ୍ଧିଜୀବିନୀ, ବୃଦ୍ଧ୍ୟାଜୀବା, ବୃଦ୍ଧ୍ୟୁପଜୀବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବୃଦ୍ଧିଦ—ସ. ବଣ (ବୃଦ୍ଧି + ଦା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ଯାହା ବର୍ଦ୍ଧିତ
Bṛuddhida କରେ ବା ବଢ଼ାଏ—1. Causing growth. (ବୃଦ୍ଧିଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଉନ୍ନତି ବିଧାୟକ—2. Causing improvement. ସ. ବ—୧ । ଜୀବକ ବୃକ୍ଷ—1. A rare medicinal plant. ୨ । ବାରାହୀକନ୍ଦ; ପିଣ୍ଡାଳୁ—2. Round bulbular-rooted yam.

ବୃଦ୍ଧିପତ୍ର—ସ. ବ—ସୁଶ୍ରୁତୋକ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଅସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—A kind of
Bṛuddhipatra surgical knife used in ancient India. [ଦୃ—ଏହାର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ୬ ଅଙ୍ଗୁଳ ଓ ଏହାର ଆକାର କ୍ଷୁର ପତ୍ର—ହି. ଶ.]

ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଢ଼ିବା—To grow.
Bṛuddhi pāibā वृद्धिपाओया বৃদ্ধিপানা
(ବୃଦ୍ଧି ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ—ସ. ବଣ—ବର୍ଦ୍ଧିତ—Increased; enhanced.
Bṛuddhiprāpta

ବୃଦ୍ଧିଶ୍ରାଦ୍ଧ—ସ. ବ—ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ; ବ୍ରତବିବାହାଦି ମାଙ୍ଗଳିକ
Bṛuddhiśrāddha ଅନୁଷ୍ଠାନ ଉପଲକ୍ଷରେ ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରାଯିବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ; ନାନ୍ଦୀମୁଖ ଶ୍ରାଦ୍ଧ—An offering made to one's departed ancestors on the occasions of social ceremonies.

ବୃଦ୍ଧୋକ୍ଷ—ସ. ବ (ବୃଦ୍ଧ + ଉକ୍ଷ = ଷଣ୍ଢ)—୧ । ବୁଢ଼ା ଷଣ୍ଢ—
Bṛuddhoksha 1. An old bull. ୨ । ବୁଢ଼ା ବଳଦ—2. An old ox.

ବୃଧ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—To increase.
Bṛudh (root)

ବୃଧ—ଗ୍ରା. ବଣ (ସ. ବୃଦ୍ଧ)—ବୃଦ୍ଧ; ବୁଢ଼ା—Old. ବିଶେଷ ଭଣ
Bṛudha ଅତି—Very. (ଯଥା—ବୃଧ ଗାଳୁଅ ।)

ବୃନ୍ହ (ଧାତୁ)—ସ—ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—To increase.
Bṛunha (root)

ବୃନ୍ତ—ସ. ବ (ବୃ ଧାତୁ = ଆବରଣ କରିବା + କର୍ମ ତ; ନ ଆଗମ)—
Bṛunta ୧ । ଫଳର, ଫୁଲର ଓ ପତ୍ରର ଡେମ୍ଫ—1. The stalk of a fruit, flower or leaf. ୨ । ଚୁଚୁକ; କୁଚାଗ୍ର; ସ୍ତନର ଭୁଣ୍ଡି—2. Nipple. ୩ । ମାଠିଆଆଦି ବସିବାର ମଣ୍ଡା—3. A circular cushion of straw or rags used as a pedestal for pitchers and other round-bottomed pots.

ବୃନ୍ତଚ୍ୟୁତ—ସ. ବଣ (୫ମୀ ତତ୍)—ଯାହା ଡେମ୍ଫରୁ ଖସି ପଡ଼ିଯାଏ—
Bṛuntachyuta Separated from the stalk.
(ବୃନ୍ତଭ୍ରଷ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୃନ୍ତାକ(କୀ)—ସ. ବ (ବୃନ୍ତ + ଅକ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + ଅ +
Bṛuntāka(kī) ଈ)—୧ । ବାଇଗଣ; ବାଇଗଣ—1. Brinjal; egg plant; Solanum Melongena. ୨ । ପୋଇ ଶାଗ (ହି. ଶ)—2. Malabar nightshade (potherb).

ବୃନ୍ଦ—ସ. ବ (ବୃଣ ଧାତୁ = ପ୍ରୀତ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ ଦ)—୧ ।
Bṛunda ସମୂହ—1. Multitude; assemblage; congregation. ୨ । ସଂଖ୍ୟା ବିଶେଷ; ୧୦ ଅର୍ବୁଦ; ୧୦୦ କୋଟି—2. One thousand million; one billion.

ବୃନ୍ଦ ବୃନ୍ଦ—ଦେ. ବଣ ଓ ବଣ (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର, ଲକ୍ଷ
Bṛunda bṛunda ଲକ୍ଷ, କୋଟି କୋଟି, ଶଙ୍ଖ ଶଙ୍ଖ)—୧ ।
वृन्द वृन्द ଅସଂଖ୍ୟ—1. Innumerable; countless. ୨ । ବହୁ ବୃନ୍ଦ ସଂଖ୍ୟା—2. Many billions.

ବୃନ୍ଦା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ତୁଳସୀ ଗଛ—1. The holy basil
Bṛundā plant. ୨ । ପୁରାଣ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜଳନ୍ଧର ଅସୁରର ପତ୍ନୀ—2. Wife of demon Jalandhara. [ଦୃ—ଭଗବାନ୍ ମାୟା ବିସ୍ତାର ପୂର୍ବକ ଏହାଙ୍କର ସତୀତ୍ୱ ନାଶ କରି ଜଳନ୍ଧର ଅସୁରକୁ ବଧ କରିଥିଲେ ଓ ଏ ଭଗବାନଙ୍କଠାରୁ ବର ପାଇ ପର ଜନ୍ମରେ ତୁଳସୀଗଛର ରୂପଧାରଣ କରିଅଛନ୍ତି; (ଜଳନ୍ଧର ଓ ତୁଳସୀ ଶବ୍ଦେ ଟୀକା ଦେଖ ।) ୩ । ରାଧିକାଙ୍କ ସଖୀ ବିଶେଷ—3. One of the female companions of Rādhā. ୪ । ରାଧିକାଙ୍କର ୧୬ ନାମ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—4. A name of Rādhikā. ଦେ. ବ. ପୁଂ—ବୃନ୍ଦାବନର ଡାକନାମ—
वृन्दा; विन्दा A name for calling Bṛundābana.
বিন্দ্রাবন ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to females.

ବୃନ୍ଦାଅର୍କ—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ବୃନ୍ଦାରକ)—ଦେବତା—Deity.
Bṛundāarka

ବୃନ୍ଦାକ—ସଂ. ବି (ବୃଣ ଧାତୁ=ପ୍ରବୃତ୍ତ କରିବା+ଦ+ଅକ)—ମଲ୍ଲଙ୍ଗ
Bṛundāka (ବୃ. ଶ)—Parasitic plant; orchid.

ବୃନ୍ଦାବତୀ—ଦେ.ବି—ପ୍ରତ୍ୟେକ ହିନ୍ଦୁ ଗୃହର ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ତୁଳସୀ ଚଉରାରେ
Bṛundābati ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପୂଜା ପାଉଥିବା ତୁଳସୀ ଗଛ—
वृन्दावती A holy basil plant planted and wor-
वृन्दावती shipped by very Hindu householder.
୨ । ବୃନ୍ଦା (ଦେଖ)—2. Bṛundā (See) ।[ଉ—
ଗୋପିକା ବୃନ୍ଦାବତୀ ନାମେ, ଥିଲା ସେ କୃଷ୍ଣ ସନ୍ନିଧାନେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ଦେ॰ ବି ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ
ଦିଆ ଯିବା ନାମ—A name given to females.

ବୃନ୍ଦାବତୀ ଦାସୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଜଣେ
Bṛundābati dāsi ଓଡ଼ିଆ ନାରୀ କବି—An Oriya
poetess of the 17th century. [ଦ୍ର—ପୁରୀ
ଜିଲ୍ଲାରେ କରଣ କୁଳରେ ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ, ଏ ପୂର୍ଣ୍ଣତମ
ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ । ବିନାୟକ
ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ।]

ବୃନ୍ଦାବନ—ସଂ. ବି. [୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୃନ୍ଦା+ବନ; ରାଧିକାଙ୍କର କ୍ରୀଡ଼ା-
Bṛundābana ବନ]—ଯମୁନା ନଦୀ କୂଳରେ ଓ ମଥୁରା ଠାରୁ
ଅଳ୍ପ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ନଗର—The small city of
Brindaban in the district; of Muttra in
united Provinces. [ଦ୍ର—ବୃନ୍ଦା ଦେବୀ ଏଠାରେ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପାଇବା ଆଶାରେ ତପସ୍ୟା କରିଥିଲେ ବୋଲି
ଏହାର ନାମ ବୃନ୍ଦାବନ ହୋଇ ଅଛି, ଅଥବା ବୃନ୍ଦା (ରାଧା)
ଏଠାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କ୍ରୀଡ଼ା କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ
ଯୁକ୍ତପ୍ରଦେଶର ମଥୁରା ଜିଲ୍ଲାର ଏହା ଗୋଟିଏ ନଗର ଅଟେ ।
ଏହି ସ୍ଥାନର କୁଞ୍ଜବନମାନଙ୍କରେ ଓ ଯମୁନା କୂଳରେ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗୋପୀମାନଙ୍କ ସହିତ ନାନା କ୍ରୀଡ଼ା କରୁଥିଲେ ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଠାରେ ଅନେକ ବୈଷ୍ଣବ ଓ ବୈଷ୍ଣବୀ
ତୀର୍ଥବାସ କରନ୍ତି । ଏଠାରେ ଅନେକ ବିଷ୍ଣୁମନ୍ଦିର ଅଛି ।
ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ବୃନ୍ଦାବନ ନାମର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ମହମ୍ମଦ
ଗଜନୀ ଏ ସ୍ଥାନକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ଏ ସ୍ଥାନକୁ ନଷ୍ଟଭ୍ରଷ୍ଟ
କରିଥିଲେ ଓ ଏଥିର ପ୍ରାଚୀନକୀର୍ତ୍ତିଚୟର ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିହାର
ସ୍ଥଳମାନଙ୍କର ଚିହ୍ନ ମଧ୍ୟ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଏ ସ୍ଥାନର
ମାହାତ୍ମ୍ୟ କ୍ରମଶଃ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟଦେବ
ଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆସି ପ୍ରାଚୀନ ବୃନ୍ଦାବନର ସ୍ଥାନ ନିରୂପଣ କରି
ଏ ତୀର୍ଥର ମାହାତ୍ମ୍ୟକୁ ପୁନଃ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ଏହାର
ପୂର୍ବଗୌରବକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିଥିଲେ । ଏଠାର ପ୍ରଧାନ
ଦେବବିଗ୍ରହ ଗୋବିନ୍ଦଜୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ପୂର୍ବେ ନିତାନ୍ତ ବିଶିଷ୍ଟ
ଥିଲା କିନ୍ତୁ ମୋଗଲ ବାଦସାହାମାନଙ୍କ ଅମଳରେ ଏହାର
ଉପରମହଲା ଭଙ୍ଗା ହୋଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦ୍ୱିତଳ ମନ୍ଦିର
ରହିଅଛି । ଗୋବିନ୍ଦଜୀ ଏଠାର ଜମିଦାର । ଏଠାରେ
ଶ୍ରୀରଙ୍ଗମନ୍ଦିର ଓ ସାହାଜୀମନ୍ଦିର, ଶ୍ରୀରଙ୍ଗମନ୍ଦିରର ଉଦ୍ୟାନ
ଓ ଅନେକ କୁଞ୍ଜ ଦର୍ଶନୀୟ । ବୃନ୍ଦାବନରେ ଗୋପୀମାନଙ୍କ
ପୂଜିତ ଗୋପେଶ୍ୱର ଓ କାତ୍ୟାୟନୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି ।
ଭାରତର ଅନେକ ଧନୀ ଏଠାରେ ମନ୍ଦିର, ଧର୍ମଶାଳା ଓ
ସଦାବ୍ରତମାନ ସ୍ଥାପନ କରି ଅଛନ୍ତି । ଯମୁନା ନଦୀ ବୃନ୍ଦାବନ
ନଗରରୁ କ୍ରମଶଃ ଦୂରକୁ ଘୁଞ୍ଚି ଯାଉଅଛି । କେଶୀ ଘାଟ-
ଠାରେ ପ୍ରତିଦିନ ଯମୁନା ନଦୀକୁ ଆରତି କରାଯାଏ ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ କ୍ରୀଡ଼ୋଦ୍ୟାନମାନଙ୍କ ସ୍ଥାନ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ପଣ୍ଡାମାନେ
ଦେଖାନ୍ତି । ଦୋଳ ଓ ଝୁଲଣ ଯାତ୍ରା ଏଠାରେ ମହା-
ସମାରୋହରେ ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏଠାରେ ଅନେକ ମୟୂର
ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ।] ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଲୋକଙ୍କ ନାମ
—1, A name given to males. ୨ । ଦ୍ୱାଦଶ
ଗୋପାଳ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—2, One of the twelve
Gopāḷas. [ଦ୍ର—ବାରପୁର ଦେଖ ।]

ବୃନ୍ଦାବନ ଚନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବି (ରୂପକ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନାମ—A name of
Bṛundābana chandra Śrikṛushṇa. ଦେ. ବି. ପୁଂ—
ବୃନ୍ଦାବନ ବିହାରୀ } ଅନ୍ୟରୂପ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
ବୃନ୍ଦାବନେଶ୍ୱର } A name given to males.

ବୃନ୍ଦାବନ ନାୟକ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ସେବକବିଶେଷ-
Bṛundābana nāyaka ଙ୍କର ଉପାଧି—A title of a
certain class of sebakas in the Puri
temple. [ଦ୍ର—ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ମଣ୍ଡଣିବେଳକୁ ଜଳସ
ଯୋଗାଇ ଦେବା ଏହାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ—ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ
ଉତ୍କଳ ।]

ବୃନ୍ଦାବନେଶ୍ୱରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରାଧିକା—
Bṛundābaneśwari Rādhikā

ବୃନ୍ଦାର—ସଂ. ବିଣ (ବୃଣ ଧାତୁ=ପ୍ରୀତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଦାର)—
Bṛundāra ୧ । ମନୋଜ୍ଞ; ସୁନ୍ଦର—1. Beautiful. ୨ ।
ପ୍ରୀତିକର—2. Pleasing. ୩ । ଯଶସ୍ୱୀ; ବିଖ୍ୟାତ—
3. Celebrated.

ବୃନ୍ଦାରକ—ସଂ. ବି (ବୃଣ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଦାର+କ)—୧ । ଦେବତା—
Bṛundāraka 1. A Deity. ୨ । ଦଳପତି—2. A leader.
(ବୃନ୍ଦାରକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ॰ ବିଣ—୧ । ପ୍ରଧାନ—1. Chief.
୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Eminent. ୩ । ସୁନ୍ଦର—3. Beauti-
ful. ୪ । ତୃପ୍ତିକର; ମନୋଜ୍ଞ—4. Pleasing.
୫ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—5. Excellent. ୬ । ସର୍ବୋତ୍ତମ—
6. Best. ୭ । ବୃହତ୍—7. Big; large. ୮ ।
ବିଖ୍ୟାତ—8. Renowned; celebrated.

ବୃନ୍ଦାରଣ୍ୟ—ସଂ. ବି—ବୃନ୍ଦାବନ (ଦେଖ)—Bṛundābana (See)
Bṛundāraṇya (ବୃନ୍ଦାବିପିନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୃନ୍ଦାହୁଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବୃନ୍ଦୋଲ୍କା)—ଏକପ୍ରକାର ବହୁଶାଖାଯୁକ୍ତ
Bṛundāhuḷa ମସାଲ—A kind of forked torch.

ବୃନ୍ଦାହୋଳ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟଫଳ—A kind of
Bṛundāhoḷa edible fruit.

ବୃନ୍ଦିଷ୍ଠ—ସଂ. ବଣ (ବୃନ୍ଦାରକ=ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ମନୋଜ୍ଞ+ଅତିଶୟାର୍ଥେ ଇଷ୍ଠ, ବୃନ୍ଦାରକ ସ୍ଥାନରେ ବୃନ୍ଦ)—୧ । ଅତିଶୟ ସୁନ୍ଦର—1. Very beautiful. ୨ । ସର୍ବପ୍ରଧାନ—2. Chief; principal. ୩ । ଅତି ଯଶସ୍ୱୀ—3. Very renowned.
Brundishtha
(ବୃନ୍ଦୀୟାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
ବୃନ୍ଦିଷ୍ଠା, ବୃନ୍ଦୀୟସୀ } ସ୍ତ୍ରୀ

ବୃଶ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ମନୋନୀତ କରିବା; ବାଛିବା—To choose; to select (Apte).
Bruś (root)

ବୃଶ—ସଂ. ବି—୧ । ବାସଙ୍ଗ (ଗଛ) (ହୁ. ଷ)—1. Adhatoda Vasaca (tree). ୨ । ମୂଷା (ହୁ. ଷ)—2. Mouse. ୩ । ଅଦା—3. Ginger (Apte).
Bruśa

ବୃଶା(ଶ)ଳ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ବିଶାଳ)—ବିଶାଳ—Huge; gigantic. (ଉ—ନାସ୍ତି ଗମ୍ଭୀର ମହା ଗୀଶ । ବୃଶାଳ କଟୀ ଉଚ୍ଚଦାମ—ଜଗନ୍ନାଥ. ସ୍ୱଗବତ ।)
Bruśā(śa)ḷa
ବୃଶଳଅ, ବୃଶାଣ, ବୃଶାଣିଅ, ବୃଶାଳଅ } ଅନ୍ୟରୂପ
বিশাল विशाल

ବୃଶ୍ଚିକ—ସଂ. ବି (ବ୍ରଶ୍ଚ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ; ବ୍ର=ବୃ)—୧ । ବିଛା—1. Centipede; scorpion. [ଦ୍ର—ବିଛା ବଳେ କୋଢ଼େ ଦେଶ ।] ୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ବିଛା ରାଶି—2. (astronomy) The 8th sign of the zodiac; the Scorpio. ୩ । ବିଛା ବା ସୌର ମାର୍ଗଶୀର ମାସ—3. The solar month of Mārgaśira. ୪ । ଶମ୍ବାଳୁଅ ପୋକ—4. The wooly bear; caterpillar. ୫ । କଙ୍କଡ଼ା—5. Crab (Apte). ୬ । ଗୋବର ପୋକ (ହୁ. ଷ)—5. A kind of beetle (Apte).
Bruśchika
(ବୃଶ୍ଚନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୃଶ୍ଚିକ ଦଂଶନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବିଛା କାମୁଡ଼ା—Scorpion bite; scorpion sting.
Bruśchika damśana

ବୃଶ୍ଚିକାଳୀ—ସଂ. ବି—(ବୃଶ୍ଚିକ+ଅଳ=ସମୂହ)—୧ । ବୃଶ୍ଚିକସମୂହ—1. A swarm of scorpions or centipeds. ୨ । ବିଛୁଅତି—2. The stinging nettle
Bruśchikāḷi

ବୃଷ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବର୍ଷଣ କରିବା—1. To rain down; to pour down; to shower. ୨ । ପ୍ରଭୁ ହେବା—2. To be master or lord; to be powerful. ୩ । ଝରାଇବା; ବୁହାଇବା—3. To shed; to pour forth (Apte). ୪ । ଓଦା କରିବା; ବତୁରାଇବା—4. To moisten (Apte) ୫ । ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବା; ଜନ୍ମ କରିବା—5. To produce; to engender (Apte). ୬ । ଆଘାତ କରିବା—6. To strike; to hurt (Apte).
Brush (root)

ବୃଷ—ସଂ. ବି (ବୃଷ ଧାତୁ=ପ୍ରଭୁ ହେବା, ବର୍ଷଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଷଣ୍ଢ—1. Bull. ୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ରାଶିଚକ୍ରର ଦ୍ୱିତୀୟ ରାଶି—2. (astronomy) The 2nd sign of the zodiac; the Taurus. ୩ । ରତିଶାସ୍ତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣିତ ୪ ଜାତି ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରୁ ଏକଜାତୀୟ ପୁରୁଷ; ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଓ କାମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A lustful and strong man; one of the 4 classes of males discribed in the erotic works. (ଦ୍ର—ଏମାନେ ଶଙ୍ଖିନୀ ଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଉପଯୁକ୍ତ ପତି ଅଟନ୍ତି ।) ୪ । ବଳବାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A strong man. ୫ । ଇନ୍ଦ୍ର—5. Indra. ୬ । ମୂଷିକ—6. Mouse. ୭ । ବିଷ୍ଣୁ—7. Bishnu. ୮ । ସୂର୍ଯ୍ୟର ତନୟ; ରାଜା କର୍ଣ୍ଣ—8. A name of king Karnna. ୯ । ମଲ୍ଲ—9. An athlet. ୧୦ । ବାସଙ୍ଗ ଗଛ—10. Vasak tree. ୧୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—11. Srīkrushna. ୧୨ । ମୟୂରପୁଚ୍ଛ—12. Peacock's tail or plumage (Apte). ୧୩ । ଗୃହ ନିର୍ମାଣୋପଯୁକ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୂମିଖଣ୍ଡ—13. A plot of land selected as the site for building a house on. ୧୪ । ଜଳ—14. Water. ୧୫ । ଋଷଭ ନାମକ ଔଷଧ—15. Name of a rare herb. ୧୬ । କନ୍ଦର୍ପ; କାମଦେବ—16. Cupid. ୧୭ । (+କରଣ. ଅ) ଶୁକ୍ର—17, Semen virile. ୧୮ । ଶୁକ୍ର ଗ୍ରହ—The planet Venus. ୧୯ । (ଏହା ମନୁଷ୍ୟବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହେଲେ 'ଶ୍ରେଷ୍ଠ' ଅର୍ଥ ବୋଧକ ହୁଏ; ଯଥା ନର ବୃଷ; ଭୂଜନର ପୁଙ୍ଗବ) ଶ୍ରେଣୀର ବା ଦଳର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି; ସର୍ବୋତ୍ତମ ବ୍ୟକ୍ତି—The chief person of a class; the best of a class. ୨୦ । ପ୍ରତିପକ୍ଷ; ଶତ୍ରୁ—20 Eenmy; adversary (Apte). ୨୧ । (+ଭାବ ଅ)—ନ୍ୟାୟ ବିଚାର—21. Justice (Apte). ୨୨ । ନୈତିକତା; ସଦାଚାର—23 Morality (Apte). ୨୩ । ପୁଣ୍ୟ କର୍ମ—23 A pious or meritorious act. ଦେ. ବି—ଷଣ୍ଢାସୁର—The demon Shandha. (ଉ—ବୃଷ ବୃଷଶ୍ରେଷ୍ଠ ହର ହସ୍ତରେ ମଲା । ଅଭିମନ୍ୟୁବଧ ଚିନ୍ତାମଣି
Brusha

ବୃଷକର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି—ସୁଦର୍ଶନା ନାମକ ଲତା; ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—Name of a medicinal creeper.
Brushakarnnī

ବୃଷକେତୁ—ସଂ. ବି—ଅଙ୍ଗରାଜ ଦାତା କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ପୁତ୍ର—The son of Karnna, the munificent king.
Brushaketu
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆରେ ଏହାଙ୍କୁ 'ବୃଷିକେଶନ' ବୋଲାଯାଏ; କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧରେ କର୍ଣ୍ଣ ନିହତ ହେବାରୁ ଏ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ଆଶ୍ରୟାର୍ଥୀ ହେଲେ ଓ ପାଣ୍ଡବମାନେ ଏହାଙ୍କ ଭ୍ରାତୃଷ୍ପୁତ୍ରଙ୍କ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କଲେ—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ।]

ବୃଷଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି—ଛଗଲବୃଦ୍ଧୀ ଲତା—
Bṛushagandhā Dalmia Extensa (creeper).

ବୃଷଣ—ସଂ. ବି—[ବୃଷ ଧାତୁ=(ସ୍ପର୍ଶ) ବର୍ଷଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. Bṛushaṇa ଅନ]—୧ । ଅଣ୍ଡକୋଷ—1. Testicle. ୨ । ଅଣ୍ଡକୋଷର ଆବରକ ଥଳୀ; ମୁଷ୍କ—2. Scrotum; the bag contaning the testicles. ✱ । (+ଭାବ ଅନ) ସାର୍ଦ୍ଧ୍ୟଯାଚନ୍ଦ୍ରାଦ୍ ଗର୍ଭ ଉତ୍ପାଦନ—3. Fertilization (Apte). ୪ । ଛିଞ୍ଚିବା—4. Sprinkling (Apte). ସଂ. ବିଣ—୧ । ସବଳ—1. Strong (Apte). ୨ । ପୁଷ୍ଟ—2. Stout (Apte).

ବୃଷଣକଚ୍ଛୁ—ସଂ. ବି—ଅଣ୍ଡକୋଷ ଉପରେ ହେବା ଘାଅରୋଗ—
Bṛushaṇa kachchhū Ulceraten of the scrotum.

ବୃଷଦଂଶ—ସଂ. ତ—(ବୃଷ=ମୂଷା+ଦଂଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bṛusha daṁśa ବିରାଡ଼ି—Cat. (ଦ୍ର—ବୃଷଦଂଶରୂପେ (ବୃଷଦଂଶକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘଳାସ୍ଥିତ ଋଷି ଅଣ୍ଡି । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।)

ବୃଷ ଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବୃଷ=ଷଣ୍ଢ+ଧ୍ୱଜ=ଚିହ୍ନ)—
Bṛusha dhwaja ୧ । ମହାଦେବ—1. Śiba. ୨ । (ବୃଷ=ମୂଷା+ଧ୍ୱଜ=ଚିହ୍ନ) ଗଣେଶ—2. Gaṇeśa. ✱ । (ବୃଷ=ଧର୍ମ+ଧ୍ୱଜ=ଚିହ୍ନ) ପୁଣ୍ୟବାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A pious and virtuous man.

ବୃଷ ପତି—ସଂ. ବି—୧ । ମହାଦେବ—1. Śiba. ୨ । ମହାଦେବଙ୍କୁ
Bṛusha pati ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ବୃଷ—2. A bull dedicated to Śiba and set at large. ✱ । ନପୁଂସକ (ହି. ଶ)—3. A ennoch..

ବୃଷପର୍ବା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ବୃଷ ପର୍ବା (ଦେଖ)—Bṛusha parbā
Bṛushaparbā (See). (ଦ୍ର—ବୃଷ ପର୍ବାଙ୍କର ନଗରକୁ ମୁହିଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ଆଦି ।)

ବୃଷପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି—୧ । ଅଶ୍ୱ ପର୍ଣ୍ଣୀ; ମୂଷାକାନ ଦଳ—A water-weed; Ipomoea Kenniformis; Salvina Cuculata.
Bṛushaparṇṇi

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଆଖୁପର୍ଣ୍ଣୀ, ଆଖୁକର୍ଣ୍ଣୀ; ପର୍ଣ୍ଣିକା, ଉନ୍ଦୁରକର୍ଣ୍ଣୀ ।
ଇନ୍ଦୁରକାନୀ ପାନା
मूषाकानी, उन्दुरकन्नी
ଗୁ. ଉନ୍ଦ୍ରୁ କନୀ
ତେ. ଏଲୁକଚେଵି
ଫା. ଗୋସ୍ନେମୂଷ୍, ସତର୍
ଆ. ଅଜନୁଲଫାର୍, ଶରଜମ୍

[ଦ୍ର—ଏହା ବର୍ଷାସ୍ଥ ଜଳଜ ଶାକବିଶେଷ; ଏହାର ପତ୍ରମାନ ମୂଷାର କାନ ଭଳି ଛୋଟ ଓ ଘାଢ଼ାକୃତି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କଟୁ-ତିକ୍ତକଷାୟରସ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଲଘୁ ଓ କଟୁବିପାକ । ଏହା ମୂତ୍ର, କଫ ଓ କୃମିରୋଗନାଶକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।] ୨ । ଦନ୍ତୀ (ହି ଶ) (ଦେଖ)—2. Danti (See). ✱ । ସୁଦର୍ଶନା ଲତା (ହି. ଶ)—3. A creeper.

ବୃଷପର୍ବା—ସଂ. ବି—୧ । ଶିବ—1. Śiba. ୨ । ଦୈତ୍ୟ ବିଶେଷ;
Bṛushaparbā ଶର୍ମିଷ୍ଠାଙ୍କ ପିତା—2. Name of a demon king, father of Śarmishṭhā. [ଦ୍ର—ଶୁକ୍ର ଏହାଙ୍କ ଗୁରୁଥିଲେ । ଗୁରୁଙ୍କ ପରାମର୍ଶ କ୍ରମେ ଏ ବହୁକାଳ ଦେବତାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ କନ୍ୟା ଶର୍ମିଷ୍ଠାଙ୍କୁ ଯଯାତି ବିବାହ କରିଥିଲେ ।] ✱ । ଭଅଁର—3. Wasp. ୪ । କଶେରୁ; କେଶୁର ତୃଣ—4. A kind of grass. ✱ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ)—5. Bishṇu.

ବୃଷପ୍ରିୟ—ସଂ. ବି—ବିଷ୍ଣୁ—Bishṇu. (ବୃଷଘ୍ନ, ବୃଷଭେକ୍ଷଣ, ବୃଷ-
Bṛusha priya ଶକ୍ରୁ, ବୃଷାନ୍ତକ, ବୃଷାକପି, ବୃଷାସ, ବୃଷାଘ୍ନ, ବୃଷୋତ୍ସାହ, ବୃଷୌଦର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୃଷ ବାହନ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶିବ; ମହାଦେବ—
Bṛusha bāhana Śiba.

ବୃଷ ବିବାହ—ସଂ. ବି—ବୃଷୋତ୍ସର୍ଗ (ଦେଖ)
Bṛusha bibāha Bṛushotsarga (See).

ବୃଷଭ—ସଂ. ବି—(ବୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଭ)—୧ । ବୃଷ; ଷଣ୍ଢ—
Bṛushabha 1. Bull. ୨ । ଋଷଭକ ନାମକ ଔଷଧ—2. A rare herb. ୪ । ବଳଦ; ବଳଦ—3. Bullock. ୪ । ବୈଦର୍ଭୀ ନାମକ ରଚନାରୀତି ବିଶେଷ—4. A class of literary composition. ✱ । କର୍ଣ୍ଣଛିଦ୍ର—5. The hole of the ear. ୬ । ଜୈନ ବିଶେଷ—6. Name of Jaina saint. ୭ । ରତିଶାସ୍ତ୍ର ମତେ ଚାରିଜାତୀୟ ମଧ୍ୟରୁ ଏକଜାତୀୟ ପୁରୁଷ—7. Name of a class of males according to the erotic books. ୮ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଏକ ସଖା—8. Name of a companion of Śrikṛushṇa. ୯ । ଶ୍ରୀରାମ ରାବଣ ଯୁଦ୍ଧରେ ଜଣେ ବାନର ସେନାପତିର ନାମ (ହି. ଶ)—9. Name of a commander of monkeys in the war of the Rāmāyana. ୧୦ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ 'ଉତ୍କୃଷ୍ଟ' ବା 'ଶ୍ରେଷ୍ଠ' ଅର୍ଥ ବୁଝାଏ)-ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି; ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ବା ଜାତିର ବହୁ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବା ବଳବାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି—7. An excellent or strong person; preemenent amongst many of a class. (ଯଥା—ନରବୃଷଭ=ନରଶ୍ରେଷ୍ଠ ।) [ଦ୍ର—ଏହିଁ ଅର୍ଥରେ ନରଷଭ ପରେ ସିଂହ, କେଶରୀ, ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ, ବ୍ୟାଘ୍ର, ପୁଙ୍ଗବ ଆଦି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବୃଷଭ ଗତି—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବୃଷଭ+ଗତି=ଗମନ)—
Bṛushabha gati ୧ । ଶିବ—Śiba. ୨ । ବୃଷବାହ୍ୟ ଯାନ (ହି. ଶ)—2. A conveyance drawn by bullocks.

ବୃଷଭ ଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶିବ—
Bṛushabha dhwaja Śiba.
ବୃଷଭକେତୁ, ବୃଷଭାଙ୍କ, ବୃଷଭାସନ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବୃଷଲାଞ୍ଛନ, ବୃଷାଙ୍କ }

ବୃଷଭ ପଛଆଡ଼(ଡ଼ୁ) ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ତୁଳ. ବକାଣ୍ଡ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ନ୍ୟାୟ)—କୌଣସି
Bṛushabha pachha ārḍa pāibā
ବକାଣ୍ଡ ପ୍ରତ୍ୟାଶା କାର୍ଯ୍ୟରେ କରଥିବା ଆଶା ପୂରଣ ନ ହେବା;
ବକାଣ୍ଡ ପ୍ରତ୍ୟାଶା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିଫଳମନୋରଥ ହେବା- An analogy purporting 'To be baffled in the fulfilment of one's hopes and wishes; to be tantalised.

ବୃଷଭାନୁ—ସଂ. ବି.—ରାଧିକାଙ୍କ ପିତା—Father of Rādhā.
Bṛusha bhānu
[ଦ୍ର—ଏ ପୁରାଣାନୁସାରେ ନାରଦଙ୍କ ଅଂଶରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ସୁରଭାନୁ ଓ ମାତାଙ୍କ ନାମ ପଦ୍ମାବତୀ । ଏ ଗୋକୁଳର ଜଣେ ବଡ଼ ସରଦାର ଥିଲେ ଓ ପ୍ରଥମେ ରାବଲ ଗ୍ରାମରେ ରହୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ସେଠାରେ ରାଧିକାଙ୍କର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ଏ କଂସର ଉପଦ୍ରବରୁ ସେଠାରୁ ଆସି ଗୋକୁଳରେ ବାସ କଲେ ।]

ବୃଷଭାନୁ ଜେମା—ଦେ, ବି—ରାଧିକା—Rādhā, [ତୁ—ଚାନ୍ଦନୀ-
Bṛushabhānu jemā ପୁଲକେ ଶ୍ୟାମ-ବିରହିଣୀ, ଅବା ବୃଷଭାନୁ ସୁତା । ରାଧାନାଥ ଗାବିନ୍ଦ ।
ବୃଷଭାନୁ ନନ୍ଦିନୀ(ସୁତା) } ସଂସ୍କୃତ ରୂପ
ବୃଷଭାନୁ କନ୍ୟା(କନ୍ୟକା) }

ବୃଷଭାଷା—ଦେ, ବି—ମନୋହର ଉକ୍ତି—A nice expression,
Bṛushabhāshā [ତୁ—ବୃଷଭାଷା ଏହୁ ଭରଙ୍ଗେ ଚାଳିବାରେ ଅପାଙ୍ଗ । ଉଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବୃଷଭାସା—ସଂ. ବି—(ବୃଷ=ଇନ୍ଦ୍ର+ଭାସ୍ ଧାତୁ ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+ଅଧି,
Bṛushabhāsā ଅ+ଆ; ଯେଉଁଠାରେ ଇନ୍ଦ୍ର ଶୋଭା ପାଆନ୍ତି)—ଇନ୍ଦ୍ରପୁର; ସୁରପୁର; ଅମରାବତୀ—The capital or court of Indra (ତୁ—ବୃଷଭାସାରେ ମଣ୍ଡିବାରେ ଚିତ୍ତ ଅଛି ଉଦ୍ବେଗ । ଉଞ୍ଜ—ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।)

ବୃଷଭୀ—ସଂ. ବି—(ବୃଷଭ+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—୧ । କାଇଞ୍ଚ (ହରେକୃଷ୍ଣ,
Bṛushabhī ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—1. Cowhage. ୨ । ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A widow. ୩ । ହାତୀର କାନ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3. Elephant's ear. ୪ । କର୍ଣ୍ଣମଳ; କାନ ଖୁଅ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—4. Ear-wax.

ବୃଷୟ—ସଂ. ବି—୧ । ଆଶ୍ରୟ—1. Refuge; shelter (Apte)
Bṛushaya ୨ । ଆଶ୍ରୟ ସ୍ଥାନ; ଆଶ୍ରମ—2. Asylum (Apte)

ବୃଷଳ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବୃଷଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅଳ)—୧ । ଅଶ୍ୱ; ଘୋଡ଼ା—
Bṛushaḷa 1. Horse. ୨ । ଶୂଦ୍ର—2. Sudra. ୩ । (ବୃଷଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ରାଜା—3 King Chandragupta. ୪ । ରସୁଣ—4. Garlic. ୫ । (ବୃଷ=ଧର୍ମ+ଲା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ) ପାପୀ—5 A sinner. ୬ । ଦୁଷ୍ଟଚରିତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି—6 A wicked person; a profligate. ୭ । ଅଗ୍ନି କାର୍ଯ୍ୟାଦିରୁ ପରିଭ୍ରଷ୍ଟ, ସନ୍ଧ୍ୟୋପାସନାବର୍ଜିତ, ବେଦପାଠପରିତ୍ୟକ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ (ପତିତର)—7. A Brāhamaṇa who does not obeserve his prescribed duties. ୮ । ଶାଲଗମ୍ (ହି. ଶ)—8. Turnip. ୯ । ଗାଜର (ହି. ଶ.)—9. Carrot. ୧୦ । ଜାତିଚ୍ୟୁତ ବ୍ୟକ୍ତି—10. An outcaste (Apte). ୧୧ । ଅଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି—11. An irreligions man. ସଂ. ବିଣ—୧ । ପାପିଷ୍ଠ—1. Sinful. ୨ । ଅଧାର୍ମିକ—2. Irreligions; impious. ୩ । ଦୁଷ୍ଟାତ୍ମା—3. Wicked

ବୃଷଳୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବୃଷଳ+ଈ)—୧ । ଦ୍ୱାଦଶବର୍ଷବୟସ୍କା ଋତୁମତୀ
Brushaḷī ଅବିବାହିତା କନ୍ୟା—1. An unmarried girl, 12 years of age, who has had her menses and is still unmaried. (ତୁ—ଅଷ୍ଟବର୍ଷା ଭବେଦ୍ଗୌରୀ, ନବମେ ନଗ୍ନିକା ଭବେତ୍; ଦଶମେ କନ୍ୟକା ପ୍ରୋକ୍ତା, ଦ୍ୱାଦଶେ ବୃଷଳୀ ସ୍ମୃତା—ସଂବର୍ତ୍ତସଂହିତା)। ୨ । ପିତୃ ଗୃହରେ ଋତୁମତୀ ହେବା ଅବିବାହିତା କନ୍ୟା—2 An unmarried girl who has attained puberty while at her parents' house. (ତୁ—ପିତୁର୍ଗେହେ ଚ ଯା କନ୍ୟା ରଜଃପଶ୍ୟତ୍ୟସଂସ୍କୃତା, ଭ୍ରୂଣହତ୍ୟା ପିତୁସ୍ତସ୍ୟାଃ ସା କନ୍ୟା ବୃଷଳୀ ସ୍ମୃତା—ଉଦ୍ୱାହତତ୍ତ୍ୱରେ ରଘୁନନ୍ଦନ ଉଦ୍ଧୃତ ଅତ୍ରି ଓ କାଶ୍ୟପ ସ୍ମୃତି)। ୩ । ବନ୍ଧ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀ—3. A barren womane (ତୁ—ବନ୍ଧ୍ୟା ତୁ ବୃଷଳୀ ଜ୍ଞେୟା ବୃଷଳୀ ତୁ ମୃତପ୍ରଜା, ଶୂଦ୍ରା ତୁ ବୃଷଳୀ ଜ୍ଞେୟା କୁମାରୀ ତୁ ରଜସ୍ୱଳା—ଯମସ୍ମୃତି)। ୪ । ଶୂଦ୍ରା ସ୍ତ୍ରୀ—4. A Sūdra woman, ୫ । ଋତୁମତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—5. A woman in her menses, ୬ । ଦ୍ୟୂତକ୍ରୀଡ଼ାବିନୋଦନରତ କର୍ମରତା ସ୍ତ୍ରୀ—6, A woman addicted to gambling. ୭ । ମୃତ ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—7. Mother of still-born children ୮ । ସ୍ୱପତିକୁ ଅବଜ୍ଞା କରି ପର ପୁରୁଷଠାରେ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଆସକ୍ତା ଥାଏ—8. An adulteress.

ବୃଷଳୀ ପତି—ସଂ. ବି. ପୁ—୧ । ଶୂଦ୍ରା ବିବାହକାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—1. A
Bṛushaḷī pati Brāhmaṇa who has married a śūdra woman. ୨ । ଶୂଦ୍ରା ସ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ଭୋଗକାରୀ ଦ୍ୱିଜାତି—2. A twice born male cohabiting a śūdra woman. ୩ । ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ଦ୍ୱାଦଶ ବା ତତୋଧିକ ବର୍ଷୀୟା ରଜସ୍ୱଳା କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରେ—3. A person who marries a girl of twelve or above twelve years of age who has already attained puberty.

ବୃଷଳୀ ସେବନ—ସଂ. ବି—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ପକ୍ଷରେ ଶୂଦ୍ରା ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗମ—
Bṛushaḷī sebana 1. Cohabitation with a śūdra woman by a Brāhmaṇa.
ବୃଷଳୀ ଗମନ }—ଅନ୍ୟରୂପ
ବୃଷଳୀ ସଙ୍ଗମ }

୨ । ରଜସ୍ୱଳା ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗମ—2. Cohabitation with a woman during her menses.

ବୃଷଲୋଚନ—ସଂ. ବି—୧ । ମୂଷିକ (ହି. ଶ)—1. A mouse; rat. ୨ । ବିଗ୍ରାଳ—2. A cat (Apte).
Brusha lochana

ବୃଷଶ୍ରେୟ—ଦେ. ବିଣ—ମଙ୍ଗଳପ୍ରଦ—Auspicious. [ଉ—ବୃଷ ବୃଷଶ୍ରେୟ ହର ହସ୍ତରେ ମଲ୍ଲ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।]
Brushaśreya

ବୃଷ ସ୍କନ୍ଧ—ସଂ.ବି—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଷଣ୍ଢର ଢୁଲ—1. The hump of flesh on the shoulder of a bull. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ସ୍ଥୂଳକନ୍ଧର—2. Having the shoulder stout or lusty as that of a bnll. ୩ । ମହାଦେବ; ଶିବ (ହି. ଶ.)—3. Śiba,
Brusha skandha

ବୃଷସ୍ୟନ୍ତୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବୃଷ—ଷଣ୍ଢ, ବୃଷ ଜାତୀୟ ପୁରୁଷ+ଯ +ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସ ଆଗମ+ଅତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଅତି କାମୁକା (ସ୍ତ୍ରୀ)—1. Lascivious(woman). ୨ । ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାରିଣୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. Unchaste (woman). [ଉ—ବଡ଼ କୁଳେ ଜାତ ରୂପ ଭଗିନୀ ତୁହି, ବୃଷସ୍ୟନ୍ତୀ ଆଚରଣ ଭଲ ତ ନୋହି ! ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୩ । ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗମାର୍ଥିନୀ (ସ୍ତ୍ରୀ); ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ହମହମ ହେଉଥାଏ—3. (a woman) Longing for sexual intercourse.
Brushasyantī

ସଂ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ୧।(ଅମୁକ ପୁରୁଷର)ସଙ୍ଗମାର୍ଥିନୀ.ସ୍ତ୍ରୀ-1.A woman longing for sexual intercourse with a particular male (Apte). ୨ । ବୃଷାର୍ଥିନୀ ଗାଭୀ; ବଳଦ ପଢ଼ିବା ଗାଈ—2. A cow in her menses (wishing for a bull); a cow in heat.

ବୃଷା—ସଂ. ବି. (ବୃଷ୍ ଧାତୁ=ବର୍ଷଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ୍, ବୃଷନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ର—1. Indra. ୨ । ରାଜା କର୍ଣ୍ଣ—2. A name of king Karṇṇa. ୩ । ଡଙ୍ଗାର ମଙ୍ଗଧରା; କେରୁଆଳ—3. The rudder of a boat. ୪ । ଦୁଃଖ—4. Distress; pain ୫ । ବୃଷ; ଷଣ୍ଢ—5. Bull. ୬ । ଘୋଟକ—6. Horse. ୭ । ମହାଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀଲତା—7. A phosphorescent creeper—୮ । ଯାତନାଜନ୍ୟ ଅଚୈତନ୍ୟ—8. Unconsciousness produced by anguish. ୮ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ବୃଷରାଶି 8. The sign of Taurus of the zodiac (Apte). ୯ । ଦଳର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—9. The chief of a class (Apte). ୧୦ । ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ ସ୍ୱଭାବ 10. Insensibility to pain (Apte). ୧୧ । ଅଗ୍ନିଙ୍କ ନାମ—11. A name of Agni, the fire-god. ୧୨ । ମୂଷାକାନୀ ଦଳ (ହି ଶ)—12. A kind of aquatic weed. ୧୩ । ବୃହତ୍ ଦନ୍ତୀ ବୃକ୍ଷ (ହି ଶ)—13 Croton Polyandrum (tree). ୧୪ । ଲଘୁଦନ୍ତୀ ବୃକ୍ଷ (ହି ଶ)—14. Curcas Multifidus (tree). ୧୫ । ବାଇଡଙ୍କ (ହି ଶ)—14. Cowhage. ୧୫ । ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା (ବୃକ୍ଷ) (ହି ଶ)—15. Withania Somnifera (tree). ୧୬ ।
Brushā

ସଂ. ବିଣ.—(ବୃଷ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ) ୧ । ବୃହତ୍—1. Huge; gigantic. ୨ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରଯୁକ୍ତ—2. Loud.

ବୃଷାକପାୟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବୃଷାକପି+ଈ)—୧ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—1. Lakshmī. ୨ । ଗୌରୀ—2. Pārbatī. ୩ । କୁମାରୀ—3, A virgin. ୪ । ଅଗ୍ନି-ପତ୍ନୀ ସ୍ୱାହା—4. The wife of the God of fire. ୫ । ଶଚୀ—5. Wife of Indra. ୬ । ଜୀବନ୍ତୀ—6. A medicinal plant. ୭ । ଶତାବରୀ—7. Asparagus Racemosus.
Brushākapāyī

ବୃଷାକପି—ସଂ. ବି (ବୃଷ=ଧର୍ମରୂପ ବୃଷ+ଅ+କମ୍ପ ଧାତୁ, କମ୍ପିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu. ୨ । ଶିବ—2. Śiba. ୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire. ୪ । ଇନ୍ଦ୍ର—4. Indra. ୫ । ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. The sun.
Brushākapi

ବୃଷାଙ୍କ—ସଂ. ବି (ବୃଷ ଅଟେ ଅଙ୍କ=ଚିହ୍ନ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବୃଷଧ୍ୱଜ; ଶିବ—1. Śiba. (ଉ—ବଜ୍ରବିକ୍ଷିପୁରେ ବସିଲେ, ବୃଷାଙ୍କ ଧନୁ ଜଳଗଲା—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A pious man. ୩ । ଅନ୍ତଃପୁରରକ୍ଷକ ନପୁଂସକ—3. An eunoch entrusted with the guarding of a harem. ୪ । ମୟୂର—4 Peacock. ୫ । ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—5. Name of a wild tree.
Brushāṅka

ବୃଷାଞ୍ଚନ—ସଂ. ବି (ବୃଷ=ଷଣ୍ଢ+ଅଞ୍ଚନ=ଗତି)—ଶିବ—Śiba. (ଉ—ମଦମଞ୍ଜନ ମୃଡ ଜନରଞ୍ଜନ ବୃଷାଞ୍ଚନ ରୂପ ବହିଲା—ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।)
Brushāñchana
(ବୃଷାଶନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୃଷାଣ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବିଶାଳ)—ବିଶାଳ; ପ୍ରକାଣ୍ଡ—Gigantic [ବୃଷାଣିଆ(ଆଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ]
Brushāṇa

ବୃଷାଦ୍ୱେଷୀ—ଦେ. ବି—ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ୍—Indrajit. (ଉ—ବୃଷାଦ୍ୱେଷୀ ପ୍ରବେଶ, ସଙ୍ଗେ ଭ୍ରାତୃବଂଶ, ବୋଲେ ତାଙ୍କୁ ଏ ସ୍ୱପ ସେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
Brushādweshī

ବୃଷାୟଣ—ସଂ. ବି—୧ । ଚଟକ; ଘରଚଟିଆ ଚଢ଼େଇ—1. Sparrow. ୨ । ଶିବ (ହି. ଶ)—2. Śiba.
Brushāyaṇa

ବୃଷାରବ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି) କର୍କଶ ସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ ଜନ୍ତୁ (ହି. ଶ)—Animals with harsh or shrill sound (ଯଥା—ଝିଙ୍କାରି, ବେଙ୍ଗ, ଗଧ ।)
Brushāraba

ବୃଷାରି—ସଂ. ବି—ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ୍—Indrjit, the eldest son of Rābaṇa. (ଉ—ବୃଷାରି ଭ୍ରାତ ମେଳ ଯେ—ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
Brushāri
(ବୃଷାରିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୃଷାଳ—ଦେ. ବଣ (ସ. ବଶାଳ)—ବଶାଳ; ପ୍ରକାଣ୍ଡ—Gigantic.
Bṛushāḷa (ଉ—ବୃଷାଳ ଶାଳ ପର ଅଃକୃ ଯେ ବେଣ୍ଡା । ବିଶାଳ ବିଶାଳ ସ୍ତମ୍ଭ ସେ ତୋଳେ ହାଣିମେ ଧର ଖଣ୍ଡା— (ବୃଶାଳଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ବୃଷାଶନ—ସ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବୃଷ+ଅଶନ)—ବିଲୁଆ—Cat.
Bṛushāśana (ବୃଷାହାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୃଷାସନ—ସ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶିବ—Śiba. (ଉ—ବୃଷାସନ
Bṛushāsana ଦମ୍ଭକୁ ହରଲେ ବଳେ—ଉ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ) ।

ବୃଷାସୁତ—ସ. ବ—କାକ—Crow; rook. (ଉ—ବୃଷାସୁତ
Bṛushāsuta ଖଗ ବର୍ଗ ବଳେ ସଂଙ୍ଗେ ଗଲେ—ଉ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବୃଷାସୁର—ସ. ବ—୧ । ଉସ୍ମାସୁର ଦୈତ୍ୟ; ବୃକାସୁର (ଦେଖ)—
Bṛushāsura 1. Name of a demon. ୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ଷଣ୍ଢରୂପ ଅସୁର—2. Name of a demon who assumed the form of a bull and was killed by Srikṛushṇa.

ବୃଷି—ସ. ବ (ବୃଷ+ଇ)—ବ୍ରତଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଉପବେଶନାର୍ଥ
Bṛushi କୁଶାସନ—A mat made of kuśa grass for persons observing religious vows or ascetics.

ବୃଷୀ—ସ. ବ (ବୃଷ+ଈ)—୧ । ବୃଷି (ଦେଖ)—Bṛushi
Bṛushī (See) ୨ । (ବୃଷ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ) ମୟୂର—2. Peacock.

ବୃଷୋତ୍ସର୍ଗ—ସ. ବ—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଶୌଚ ଗତ ହେବାର ଦ୍ୱିତୀୟ
Bṛushotsarga ଦିବସରେ (ଅମଦେଶରେ ମୃତାହାର ଦ୍ୱାଦଶ ଦିନ) ବୃଷଗୋଷ୍ଠ ଅଣ୍ଡିରା ଅଧସ୍ତ ବାଛୁରୀଙ୍କ ପିଠିରେ ତାତଲା ଲୁହାଦ୍ୱାରା ତ୍ରିଶୂଳ ଚିହ୍ନିତ କର ସେମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେବାରୂପ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଓ ଯଜ୍ଞକ୍ରିୟା—A vedic rite performed on the 12th day of a person's death, consisting of letting loose 4 male calves after branding them with the sign of trident.

ବୃଷ୍ଟ—ସ. ବଣ (ବୃଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଜଳବର୍ଷଣ; ବର୍ଷୁଥିବା—
Bṛushṭa 1. Raining; pouring; showering. ୨ । (+କର୍ମ. ତ) ସିକ୍ତ—2. Moistened.

ବୃଷ୍ଟି—ସ. ବ (ବୃଷ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ବର୍ଷଣ; ମେଘରୁ ଜଳ
Bṛushṭi ପତନ; ବରଷା—1. Raining; a shower of rain. ୨ । ବର୍ଷାଜଳ—2. Rain water ୩ । ଆକାଶରୁ ଧାରାକାରରେ ପଡ଼ିବା କୌଣସି ବସ୍ତୁ—3. A shower or downpour of any thing like rain. ୪ । ବୃଷ୍ଟିଧାରା ପରି ଅବିରତ ପଡୁଥିବା ବର୍ଷା—4. A volley or copious shower of some thing (ଯଥା—ଶର ବୃଷ୍ଟି, ଅସ୍ତ୍ର ବୃଷ୍ଟି, ଗାଳି ବୃଷ୍ଟି, ମାଡ଼ ବୃଷ୍ଟି, ବିଧା ବୃଷ୍ଟି ।)

ବୃଷ୍ଟି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜଳ ବରଷାଇବା—1. To rain.
Bṛushṭi karibā ୨ । ବୃଷ୍ଟି ଜଳ ପରି ଢାଳିବା—2. To pour in showers. (ଉ—ଅଛୁ ସେ ବୃଷ୍ଟି ବିଷ୍ଟିକରা, বর্ষান वृष्टि करना, बरसाना ସଙ୍କଟ ଯହିଁ ନ୍ଲେଚ୍ଛ ଥାଟ କରଲେ ପ୍ରତାପ ମରଣ ବୃଷ୍ଟି—ନନ୍ଦକିଶୋର. କୃଷ୍ଣକୁମାରୀ ।) ୩ । ଅବିରତ ଭାବରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—3. To deal a thing (e. g. blow) copiously. (ଯଥା—ମାଡ଼ ବୃଷ୍ଟି କରିବା, ଗାଳି ବୃଷ୍ଟି କରିବା ।)

ବୃଷ୍ଟି କାଳ—ସ. ବ(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବର୍ଷାଋତୁ—
Bṛushṭi kāḷa Rainy season.

ବୃଷ୍ଟି ଜୀବନ—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବୃଷ୍ଟିପାତଦ୍ୱାରା ଶସ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ
Bṛushṭi jībana ହେଉଥିବା (ଦେଶ)—(a country) Nourished or watered by rain. ସ. ବଣ—୧ । ବୃଷ୍ଟିପାତଦ୍ୱାରା ବଢ଼ିଥିବା ଶସ୍ୟରେ ପାଳିତ ଦେଶ—1. A country depending upon crops raised with the help of rain-water. ୨ । ଶୃଙ୍ଗପକ୍ଷୀ—2. The Indian swift.

ବୃଷ୍ଟି ପତନ—ସଂ ବ (୬ଷ୍ଠୀତତ୍)—ମେଘରୁ ଜଳ ବର୍ଷଣ—
Bṛushṭi patana (ବୃଷ୍ଟି ପାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) Raining.

ବୃଷ୍ଟି ବିନ୍ଦୁ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀତତ୍)—ବର୍ଷାପାଣିର ଟୋପା—
Bṛushṭi bindu Drops of rain.

ବୃଷ୍ଟିଭବ—ସ. ବଣ (ବୃଷ୍ଟି +ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବୃଷ୍ଟି ପାତ ଯୋଗୁଁ
Bṛushṭibhaba ଉତ୍ପନ୍ନ—Produced by rain.

ବୃଷ୍ଟିଭୂ—ସ. ବ (ବୃଷ୍ଟି+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ବେଙ୍ଗ; ବେଙ୍ଗ—
Bṛushṭibhū Frog. ସ. ବଣ—ବୃଷ୍ଟିଭବ (ଦେଖ)—Bṛushṭibhaba (See).

ବୃଷ୍ଟିମାନ୍—ସଂ. ବଣ (ବୃଷ୍ଟି+ମତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ବର୍ଷାମୟ—
Bṛushṭimān 1. Raining (Apte). ୨ । ଅଜାଡ଼ୁଥିବା—2. Showering (Apte); pouring. ସଂ. ବ - ମେଘ—Cloud.

ବୃଷ୍ଟିମାନ ଯନ୍ତ୍ର—ସ. ବ (ବଜ୍ଞାନପରିଭାଷା; ଅଧୁନାତ ବ୍ୟବହାର)—
Bṛushṭimāna jantra ବୃଷ୍ଟି ପତନର ପରିମାଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାର ଯନ୍ତ୍ର—Pluviometer; a rain-gauge.
বৃষ্টিমান যন্ত্র
वृष्टिमान यंत्र

ବୃଷ୍ଣି—ସଂ. ବ (ବୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ନି)—୧ । ଯଦୁବଂଶ; ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶର
Bṛushṇi ଶାଖାବିଶେଷ—1. A branch of the Lunar dynasty of India. ୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଜନୈକ ପୂର୍ବପୁରୁଷ—2. Name of an ancestor of Śrīkṛushṇa. ୩ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—3. Śrīkṛushṇa. ୪ । ଜ୍ୟୋତିଃ—4. Light; lustre. ୫ । ଇନ୍ଦ୍ର—5. Indra. ୬ । ଅଗ୍ନି—6. Fire. ୭ । ବାୟୁ—7. The wind. ୮ । ମେଘ—8. Cloud. ୯ । ଗୋ—9. Cattle. ୧୦ । ମେଣ୍ଢା (ପୁ. ସ)—10. A ram (Apte). ୧୧ । ଆଲୋକ ରଶ୍ମି—11. A ray of

light (Apte). ୧୨ । ଧର୍ମବିଦ୍ବେଷୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ପାଷଣ୍ଡ—12. A heretic (Apte).
ସଂ. ବିଣ—୧ । ପାମର—1. Despicable; vile. ୨ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ; ଉଗ୍ର—2. Violent; furious. ୩ । ଦୁର୍ବୃତ୍ତ—3. Wicked. ୪ । ସ୍ୱଧର୍ମତ୍ୟାଗୀ;ବିଧର୍ମିବଲମ୍ବୀ 4. Renegade. ୫ । ଧର୍ମବିରୁଦ୍ଧ ମତାବଲମ୍ବୀ; ପାଷଣ୍ଡ—5. Heretical; heterodox (Apte). ୬ । କ୍ରୋଧନ ସ୍ୱଭାବ—6. Angry (Apte); of fiery temper.

ବୃଷ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ବୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)-୧ । ବୀର୍ଯ୍ୟକର; ବଳକର—
Bṛushya (ବୃଷ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Producing vigour; stimulating; strengthening; invigorating. ୨ । ବୀର୍ଯ୍ୟ ସ୍ତମ୍ଭନକାରକ—2. Restraining the free flow of semen. ୩ । ବୀର୍ଯ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ—3. Increasing the semen in the body. ୪ । କାମ ସନ୍ଦୀପକ (ବସ୍ତୁ)—4. Stumulating amorous desire; aphrodisiac (article). ୫ । ଯାହା ବର୍ଷାପରି ଧାରାରେ ପଡ଼ିବ ହେବ—5. To be rained or showered down (Apte). ସଂ. ବି – ୧ । ମାଷ; ବ୍ରୀହି—1. A species of pulse. ୨ । ବାଜୀକରଣ; ବୀର୍ଯ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ ଓ କାମସନ୍ଦୀପକ ଔଷଧ ବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—2. Medicine or treatment which Stimulates amorous desires (Apte). ୪ । ଇକ୍ଷୁ (ବୃ. ଶ)—4. Sugarcane. ୫ । ହରଡ଼ର ଡାଲି (ବୃ. ଶ)—5. Split Hararda pulse. ୬ । ଋଷଭ ନାମକ ଔଷଧ (ବୃ. ଶ)—6. A rare herb ୭ । ଅଁଳା (ବୃ. ଶ)—7. Emblic myrobalan. ୮ । ମୃଣାଳ; ପଦ୍ମନାଡ଼ (ବୃ. ଶ)—8. Stalk of lotus.

ବୃଷ୍ୟକନ୍ଦା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବୃଷ୍ୟ+କନ୍ଦ+ଆ)—୧ । ବଦାରି
Bṛushyakandā କନ୍ଦ; ଭୂଇଁକଖାରୁ (ବୃ. ଶ)—1. Disocorea; yam; Ipomoea Digitata. ୨ । ମୂଳା (ବୃ. ଶ)—Radish.

ବୃଷ୍ୟଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବୃଷ୍ୟଗନ୍ଧ+ଆ)—୧ । ବୃଦ୍ଧଦାରକ
Bṛushyagandhā (ବୃ. ଶ) (ଦେଶ)—1. Gmelina Asiatica. ୨ । ଅତିବଳା (ବୃ. ଶ) ବଜ୍ରମୂଳୀ (ଦେଶ)-2. Indian Mallow.

ବୃଷ୍ୟଗନ୍ଧିକା—ସଂ. ବି—(ବୃଷ୍ୟ+ଗନ୍ଧ+ଇକ+ଆ)—ଅତିବଳା;
Bṛushyagandhikā ବଜ୍ରମୂଳୀ (ବୃ. ଶ)—Indian Mallow.

ବୃଷ୍ୟଚଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବି—ମୃଷାକାନୀ (ବୃ. ଶ)—
Bṛushyachandi A species of water-weed.

ବୃଷ୍ୟପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି—ଭୂଇଁକଖାରୁ; ଦାନ୍ତଶୋଷିଆ ଅଳୁ (ବୃ. ଶ)—
Bṛushyaparṇṇi Yam; Ipomoea Digitata; (ବୃଷ୍ୟବଲ୍ଲିକା, ବୃଷ୍ୟବଲ୍ଲୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Disocorea.

ବୃଷ୍ୟଫଲା—ସଂ. ବି—ଅଁଳା (ବୃ. ଶ)—
Bṛushyaphalā Emblic myrobalan.

ବୃଷ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବୃଷ୍ୟ+ଆ)—ବୃଷ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Bṛushyā Feminine of Bṛushya. ସଂ. ବି—୧ । ଋଦ୍ଧି ନାମକ ମହୌଷଧ—1. Name of a rare drug. ୨ । ଶତାବରୀ—2. The climbing asparagus. ୩ । ଆମଳକୀ—3. Emblic myrobalan. ୪ । ବାଇଡଙ୍କ (ବୃ. ଶ)—4. Cowhage. ୫ । ଭୂଇଁ ଅଁଳା (ବୃ. ଶ)—5. Phyllanthus Niruri. ୬ । ଭୂଇଁକଖାରୁ (ବୃ. ଶ)—6. Ipomoea Digitata. ୭ । ଅତିବଳା; ବଜ୍ରମୂଳୀ (ବୃ. ଶ)—7. Indian Mallow. ୮ । ବୃହଦନ୍ତୀ (ବୃ. ଶ)—8. Croton Polyandrum.

ବୃହ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—
Bṛuh (root) To increase; to grow.

ବୃହଚ୍ଚକ୍ରମେଦ—ସଂ. ବି—(ବୃହତ୍+ଚକ୍ରମେଦ; ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ତ୍+ଚ=
Bṛuhachchakrameda ଚ)—ଜୟନ୍ତୀ (ବୃ. ଶ) ଅଗବଥୁ—Premna Serratifolia.

ବୃହଚ୍ଚିତ୍ତ—ସଂ. ବି. (ବୃହତ୍+ଚିତ୍ତ; ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ତ୍+ଚ=ଚ)—
Bruhachchitta ଟେଭାଲେମ୍ବୁ (ବୃ. ଶ)—A kind of lemon.

ବୃହଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବି. (ବୃହତ୍+ଛଦ; ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ତ୍+ଛ=ଚ୍ଛ)—
Bruhatchchhada ଆଖରୋଟ (ବୃ. ଶ)—Walnut.

ବୃହଚ୍ଛଫରୀ(ର)—ସଂ. ବି. (ବୃହତ୍+ଶଫରୀ; ସନ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ତ+ଶ=ଚ୍ଛ)—
Bṛuhachchhaphari(ra) ମହାଶଫର; ଶରଣା ମାଛ; ଶୋଭଣା—ସରଣପୁଁଠି সৌরী Barbus Sarana (fish).

ବୃହଚ୍ଛରୀର—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ବୃହତ୍ ଅଛେ ଶରୀର ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି;
Bṛuhachchharira ବୃହତ୍+ଶରୀର; ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ତ୍+ଶ=ଚ୍ଛ)-(ବୃହଚ୍ଛରୀରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବୃହତ୍କାୟ; ସ୍ଥୂଳକାୟ—Gigantic; corpulent.

ବୃହଚ୍ଛଲ୍କ—ସଂ.ବିଣ (ବୃହତ୍ ଶଲ୍କ+ବହୁବ୍ରୀହି; ସନ୍ଧିରେ ତ+ଶ=ଚ୍ଛ)—
Bruhachchhalka ବଡ଼କାତି ଯୁକ୍ତ—Having big scales. ସଂ. ବି—୧ । ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛ—1. Shrimp. ୨ । ବଡ଼କାତିଆ ମାଛ—2. Fish with large scales.

ବୃହଜ୍ଜୀରକ—ସଂ. ବି (ବୃହତ୍+ଜୀରକ; ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ତ୍+ଜ=ଜ୍ଜ)—ବଡ଼
Bṛuhajjiraka କଳାଜୀରା । କଳାଜୀରା ୨ (ଦେଶ)—বড় কালজীরে मङ्गरैला Black caraway.

ବୃହତ୍—ସଂ. ବିଣ. (ବୃହଧାତୁ=ବଡ଼ହେବା+କର୍ତ୍ତୃଅତ୍)—୧ । ପ୍ରକାଣ୍ଡ,
Bṛuhat ବଡ଼; ବିରାଟ୍—1. Great; large; huge; big. ବୃହତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । ବିସ୍ତୃତ—2. Extensive.

ବୃହତ୍କାୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ—
Burhat-kāya Gigantic; huge-bodied. (ବୃହତ୍କାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବୃହତ୍‌କୁକ୍ଷି—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବଡ଼ ପେଟୁଆ—
Bruhat-kukshi Pot-bellied.

ବୃହତ୍‌ତୃଣ—ସଂ. ବି—ବାଉଁଶ (ହି. ଶ)—
Bruhat-truna (ବୃହତ୍ତୃଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) Bamboo.

ବୃହତ୍‌ତ୍ୱକ୍—ସଂ. ବିଣ· (ବହୁବ୍ରୀହି; ବୃହତ୍‌+ତ୍ୱଚ୍; ୧ମା ୧ବ)—
Bruhat-twak ଯାହାର ଚମଡ଼ା ବା ଛାଲ ମୋଟା—Thick-
(ବୃହତ୍ତ୍ୱକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) skinned; thick-rinded; thick-barked. ସଂ. ବି ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣୀ (ବୃକ୍ଷ) (ହି. ଶ)—
Echites Scholaris (tree).

ବୃହତ୍ ପଞ୍ଚମୂଳ—ସଂ. ବି—(ଅୟୁର୍ବେଦ) ବେଲ, ଫଣଫଣା, ପାଟଳୀ,
Bruhat-panchamula ଗମ୍ଭାରି ଓ ଅଗବଥୁ, ଏହି ପାଞ୍ଚ ଗଛର ମୂଳ ଓ ଛାଲିର ପାଚନ—A decoction made from the roots of 5 trees (viz; Marmalos, Bignonia Indica, Bignonia Suavuolens, Gmelina Arborea and Premna Serratifolia). [ଦ୍ର—ଏହାର ପାଚନ ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ନବଜ୍ୱର, ଶ୍ୱାସ କାଶାଦି ରୋଗରେ ଉପକାରକ ।]

ବୃହତିକା—ସଂ. ବି. (ବୃହତୀ+କ+ଆ) –୧ । ଉତ୍ତରୀୟ; ଦୋପଟ୍ଟା –
Bruhatika 1. The upper sheet.

ବୃହତୀ—ସଂ. ବି (ବୃହତ୍‌+ଈ)—୧ । ବଡ଼ାଭେଣ୍ଡି; ଭେଜି ବାଇଗଣ—
Bruhati Solanum Indicum. [ଦ୍ର—

ସଂ. ନାମ—ବାର୍ତ୍ତାକୀ, କ୍ଷୁଦ୍ର-ଭଣ୍ଟାକୀ, ମହତୀ, ବୃହତୀ, କୁଲୀ, ହିଙ୍ଗୁଲୀ, ରାଷ୍ଟ୍ରିକା, ସିଂହୀ, ମହୋଟୀ, ଦୁଷ୍ପ୍ରଧର୍ଷିଣୀ,	ଏହା ବର୍ଗନାଦିବର୍ଗର ବହୁଶାଖ କଣ୍ଟକାକ୍ଷୁପ;ପତ୍ରଅରେ ମନଲୁ ଉଠେ; ଏହା ଭୂମିରେ ଚକଡ଼ା ହୋଇ ମାଡ଼େ;ଏଥିର ଫୁଲ ବାଇଗଣୀ, ଫଳ
ବ୍ୟାକୁଡ଼ **बरहण्टा, कटाई**	ଗୋଲ, ଅଧଇଞ୍ଚ ବ୍ୟାସବିଶିଷ୍ଟ । ଏ
ମ. ଥୋର ଡୋରଲୀ;	ଗଛ ଓ ଫଳ ଦଶମୂଳ ପାଚନରେ
ତେ. ଚିକମାତ	ଲାଗେ । ବୈଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ
ତ୍ରା. ଇଣ୍ଡିଭେରିଙ୍ଗିଣୀ	ଏହା ଧାରକ, ହୃଦ୍ୟଗ୍ରାହୀ, କଟୁ-
କା. ଚେରୁଚୁଣ୍ଡ	ତିକ୍ତ ଓ ଉଷ୍ଣ ବୀର୍ଯ୍ୟ । ଏହା କଫ,
ଫା. ଉସ୍ତରଗାର, ବାଦଞ୍ଜାନ୍	ବାୟୁ, ମୁଖର ବିରସତା, ଅରୁଚି,
ଜଙ୍ଗଲୀ	କୁଷ୍ଠ, ଜ୍ୱର, ଶ୍ୱାସ, ଶୂଳ, କାଶ ଓ
ଅ. ବାଲୁଞ୍ଜାନ୍ ଜଙ୍ଗଲୀ ।	ଅଗ୍ନିମାନ୍ଦ୍ୟ ନାଶକ । ୨ ।
ସଂ. ନାମ— କ୍ଷୁଦ୍ରା, ଚନ୍ଦ୍ରହାସା, ଲକ୍ଷ୍ମଣା, କ୍ଷେତ୍ର-ଦୂତିକା, ଗର୍ଦ୍ଦଭା, ଚନ୍ଦ୍ରମା, ଚନ୍ଦ୍ରୀ, ଚନ୍ଦ୍ରପୁଷ୍ପା, ପ୍ରିୟଙ୍କରୀ ।	ଅଙ୍କସଙ୍କ୍ରା କଣ୍ଟକାରି; କଣ୍ଟକାରିକା (ଦେଶ)—2. Solanum Xanthocarpum. ୩ । ଡେଙ୍ଗା ଭେଜି; ଶ୍ୱେତ କଣ୍ଟକାରି—

3. A tall variety of Solanum Indicum. [ଦ୍ର—ଏହା କଣ୍ଟକୀ ସ୍ୱଳ୍ପ; ଏହା କଣ୍ଟକାରିର ଗୁଣଯୁକ୍ତ, ଅଧିକନ୍ତୁ ଗର୍ଭପ୍ରଦ; ଏଥିର ଫୁଲ ଧଳା]—୪ । ଲଟା ବେଙ୍ଗ ଚୋଳ—4. A variety of Solanum which is a creeper. [ଦ୍ର—ଏ ଲଟାର ଫଳ ଭେଜି ବାଇଗଣ ପରି, କିନ୍ତୁ ଭେଜି ଅପେକ୍ଷା କଣ୍ଟା କମ୍)—[ଦ୍ର—ସାଧାରଣ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ବୃହତୀ ଦୁଇ ପ୍ରକାର; କିନ୍ତୁ ସ୍ୱଜନ୍ମପଣ୍ଡିତଙ୍କ ମତରେ ବୃହତୀ ୩ ପ୍ରକାର । ୧ । ବୃହତୀ ବା ଭେଜି ବାଇଗଣ—1. Solanium Indicum. ୨ । କଣ୍ଟକାରି; ଅଙ୍କସଙ୍କ୍ରା—2. Solanium Xanthocarpum. ୩ । ଶ୍ୱେତ ବୃହତୀ ବା ଡେଙ୍ଗା ଭେଜି । ଶ୍ୱେତ ବୃହତୀଗଛ ବଡ଼; ଫୁଲ ବାଇଗଣ ଫୁଲ ପରି, କିନ୍ତୁ ଧଳା; ଫଳ ଭେଜି ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ । ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ବୃହତୀ ସ୍ୱଳ୍ପଫଳା । ଅଉ ଏକପ୍ରକାର ଶ୍ୱେତ ବାଇଗଣ ପରି ଫଳ ଧରିବା କଣ୍ଟକମୀ ଲତାକୁ ଲଟା-ବେଙ୍ଗଚୋଳ ବା ଲଟ ବେଙ୍ଗଚୋଳ ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । ବିଶ୍ୱାବସୁଙ୍କ ବୀଣା—2. The ltue of a Deity. ୩ । ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ର—3. The upper sheet. ୪ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—4. Name of a metre. (ଉ—ବୃହତୀ ଛନ୍ଦେ ଅଛି ନଅଟି ଅକ୍ଷର, ତ ଅଙ୍କେତ ଜାଣୁଛ ଦେଖୁଛ ବେଢ଼ାର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ) । ୫ । ବାକ୍ୟ—5. Word; expression. ଦେ. ବି—ବୋଇତ କଖାରୁ—The sweet gourd.

ବୃହତୀ ପତି—ସଂ. ବି (ବୃହତୀ=ବାକ୍ୟ(+ପତି)—ଦେବଗୁରୁ ବୃହସ୍ପତି;
Bruhatipati ସୁରଗୁରୁ–Bruhaspati, the preceptor of the gods.

ବୃହଦଶ୍ୱ—ସଂ· ବି.—(ନାମ) ଋଷିବିଶେଷ – A sage. (ଉ—
Bruhadaswa ଭରତ ଶୌନକ କାଶ୍ୟପ ବୃହଦଶ୍ୱ । କୃଷ୍ଣସିଂହ· ମହାଭାରତ ବନ ।)

ବୃହଦାରଣ୍ୟକ—ସଂ. ବି—ଉପନିଷଦ୍ ବିଶେଷ – Name of an
Bruhadaranyaka Upanishad.

ବୃହଦନ୍ତୀ—ସଂ. ବି ଏକପ୍ରକାର ଦନ୍ତୀ ବା ବୃକ୍ଷବିଶେଷ – Croton
Bruhaddanti polyandrum plant, [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଏରଣ୍ଡପତ୍ର ପରି ବଡ଼ । ଏହା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବୃହଦ୍‌ବାମନ—ସଂ. ବି—ପୁରାଣ ବିଶେଷ—A Purana. (ଉ—
Bruhad-bamana ବୃହଦ୍‌ବାମନେ ଯନ୍ତ୍ର କହି, ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀମୁଖେ ଅଜ୍ଞା ଦେଇ । ପ୍ରାଚୀ. ପୁର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ବୃହଦ୍‌ବ୍ରତ—ଦେ· ବି ବଡ଼ ଓଷା—[ଦ୍ର—ଏହା ଅଠଗଡ଼ର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ
Bruhad-brata ରାଜା ବାହାଦୁର ବିଶ୍ୱନାଥ ବର୍ମାଙ୍କ ଉଦ୍ଭାବିତ ।]

ବୃହଦ୍‌ଭାନୁ—ସଂ. ବି (ବୃହତ୍‌+ଭାନୁ=କିରଣ ଯାହାର)—୧ । ଅଗ୍ନି—
Bruhadbhanu 1. Fire. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.

ବୃହଦ୍ରଥ—ସଂ. ବି. (ବୃହତ୍‌+ରଥ)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ର—1. Indra.
Bruhadratha ୨ । ଜରାସନ୍ଧର ପିତା—2· Father of Jarasandha. ୩ । ଯଜ୍ଞପାତ୍ର—3. Sacrificial pot. ୪ । ବୈଦିକ ମନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—4. Name of a vedic formula. ୫ । ସାମବେଦର ଅଂଶ—5. Part of the Sama beda.

ବୃହନ୍ଦ—ସଂ. ବି—୧ । ବହିର୍ଦ୍ୱାର—1. The outer gate.
Bruhanda ୨ । ଅଗଣା—2. Courtyard.

ବୃହନ୍ନଳ—ସଂ. ବି. (ବୃହତ୍+ନଳ)—୧ । ଘାର୍ଘ ନଳ ବୃକ୍ଷ—1. A
Bruhannala species of long reed; Arunda Tibialis. ୨ । ବାହୁ—2. The arm. ୩ । ପରିମାପକ ଦଣ୍ଡ; ପହକା—3. A measuring rod.

ବୃହନ୍ନଲା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପାଣ୍ଡବମାନେ ବିରାଟ ରାଜାଙ୍କ ଗୃହରେ
Bruhannalā ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଭାବରେ ବାସ କରୁଥିବା ସମୟରେ ବିରାଟକନ୍ୟା ଉତ୍ତରାଙ୍କୁ ନୃତ୍ୟଗୀତାଦି ଶିକ୍ଷାଦେବା ନିମନ୍ତେ କପଟ କ୍ଲୀବରୂପଧାରୀ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ନାମ—The name assumed by Arjuna when he lived incognito in the house of the king of Birāta, as an eunuch and engaged as music master to the daughter of the king. (ଉ—ଏ ବାହାରେ ମୋହର ନାମ ବୃହନ୍ନଲା, ମୋ ପରି ନାହିଁ ଜାଣିବାକୁ ନୃତ୍ୟକଳା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ-ବିରାଟ ।)

ବୃହସ୍ପତି—ସଂ. ବି. (ବୃହତ୍+ପତି; ନିପାତନସିଦ୍ଧ)—୧ । ଦେବଗୁରୁ;
Bruhaspati ସୁରାଚାର୍ଯ୍ୟ—1. The spiritual preceptor of the gods. ୨ । ନବଗ୍ରହ ମଧ୍ୟରୁ ପଞ୍ଚମଗ୍ରହ—2. The planet Jupitor. ୩ । ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଣେତା ଋଷି-ବିଶେଷ—3. Name of a sage, the author of a code of Hindu law. ୪ । ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଣେତା ଚାର୍ବାକ ମୁନି—4. Sage Chārbāka. ୫ । ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ପରି ମହାପଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତି—5. A very learned man (compared with Bruhaspati).

ବୃହସ୍ପତି ଏକାଦଶ—ଦେ. ବି.—ବିଶେଷ ସୌଭାଗ୍ୟୋଦୟ—
Bruhaspati ekādasa The dawning of good fortune or prosperity.
একাদশ বৃহস্পতি
एकादश बृहस्पति

ବୃହସ୍ପତି ଗୋଚର ଫଳ—ସ. ବି—(ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣନା
Bruhaspati gochara phala ଅନୁସାରେ ବୃହସ୍ପତି ଗ୍ରହଙ୍କର (ବୃହସ୍ପତି ଦଶା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥିତିଜନିତ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଫଳ ଘଟିବା ଅବସ୍ଥା—The fortunes of a person according to the position of the planet Jupitor calculated by astrology. [ଦ୍ର—ବୃହସ୍ପତି ଜନ୍ମ ବା ପ୍ରଥମ ରାଶିରେ ଥିଲେ ଭୟ, ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଅର୍ଥଲାଭ, ତୃତୀୟରେ ଶରୀରପୀଡ଼ା, ଚତୁର୍ଥରେ ଅର୍ଥନାଶ, ପଞ୍ଚମରେ ଶୁଭ, ଷଷ୍ଠରେ ଶତ୍ରୁବୃଦ୍ଧି, ସପ୍ତମରେ ସୁଖ, ଅଷ୍ଟମରେ ଅର୍ଥନାଶ, ନବମରେ ସ୍ୱାର୍ଥ ଲାଭ, ଦଶମରେ ଅଶୁଭ, ଏକାଦଶରେ ଧନଲାଭ ଓ ଦ୍ୱାଦଶରେ ଧନାଗମ ହୁଏ ।]

ବୃହସ୍ପତି ଚକ୍ର—ସ. ବି—(ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—୧ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର-
Bruhaspati chakra ସାରେ ଅଙ୍କିତ ନରଦେହ—1. Figure of the human body drawn according to astrological directions. ୨ । ୬୦ ବର୍ଷ ବ୍ୟାପୀ କାଳଚକ୍ର—2. An astrological cycle of 60 years.

ବୃହସ୍ପତି ପଞ୍ଚମ—ଦେ. ବି—ମନୁଷ୍ୟର ସୌଭାଗ୍ୟଯୁକ୍ତ ଅବସ୍ଥା ଘଟିବା—
Bruhaspati panchama The dawning of good fortune.
ବୃହସ୍ପତି ନବମ
ବୃହସ୍ପତି ଏକାଦଶ } —ଅନ୍ୟରୂପ]
[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନରେ ୫ମ ବା ୯ମ ବୃହସ୍ପତି ପଡ଼ିଲେ ସ୍ୱାର୍ଥ ଲାଭ ହୁଏ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସୌଭାଗ୍ୟଯୁକ୍ତ ଅବସ୍ଥା ଦେଖିଲେ ଲୋକେ କହିଥାଆନ୍ତି 'ତାକୁ ବୃହସ୍ପତି ପଞ୍ଚମ ବା ନବମ ପଡ଼ିଅଛି' । ସେହିପରି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସୌଭାଗ୍ୟୋଦୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି 'ବୃହସ୍ପତି ଏକାଦଶ ପଡ଼ିଛି' ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ।]

ବୃହସ୍ପତି ବାର—ସ. ବି—ଗୁରୁବାର; ବୁଧବାରର ପରଦିନ—Thursday.
Bruhaspati bāra (ବୃହସ୍ପତି ବାସର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୃହସ୍ପତି ସୂତ୍ର—ସ. ବି—ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Bruhaspati sūtra Name of a Buddhist scripture. [ଦ୍ର—କାହାରି କାହାରି ମତରେ ଚାର୍ବାକ ମୁନି ଓ ବୃହସ୍ପତି ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ]

ବୃହସ୍ୱତି—ଗ୍ରା. ବି. (ସ.ବୃହସ୍ପତି)—ବୃହସ୍ପତି (ଦେଖ)—Bruhaspati
Bruhaswati বিস্পতি; বেস্পতি; बिरस्पती (See).

ବୃହାମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଏକପ୍ରକାର ଘୋଡ଼ାଟଣା ଗାଡ଼ି—
Bruhām Brougham. [ଦ୍ର—ଏଥିର ଆବରଣକୁ ବନ୍ଦ ব্রুহাম্; ब्रहाम् କରାଯାଇ ପାରେ ଓ ଖୋଲାଯାଇ ପାରେ ।]

ବେ—ବୈଦେ. ଅ (ଫା)—ଅବଜ୍ଞା ବା ତୁଚ୍ଛାର୍ଥକ ସମ୍ବୋଧନ—
Be (Interjection) A word used in addressing
বে; बे a person in contempt while calling him. [ଦ୍ର- -ମାନ୍ୟାର୍ଥକ—ହେ, ହୋ,ଅହେ,ଅହୋ । ତୁଚ୍ଛାର୍ଥକ—(ପୁଂ) ରେ, ଅରେ, ଇରେ, (ସ୍ତ୍ରୀ) ଲୋ, ଅଲୋ, ଇଲୋ । ଅବଜ୍ଞା ବା ଅବମାନନାର୍ଥକ—ବେ, ଆବେ, ଇବେ,ହାଁବେ । ଓଡ଼ିଆରେ ଅତି ଘୃଣା ବା ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ ସହିତ ନୀଚ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସମ୍ବୋଧନ କରିବାରେ 'ବେ' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ସାଧାରଣତଃ ଆପଣାଠାରୁ କନିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିପ୍ରତି 'ରେ' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ 'ରେ' ସ୍ଥାନରେ 'ବେ' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ବୈଦେ. (ଫା) ଉପସର୍ଗ—
বে. बे ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନିଷେଧ, ବୈପରୀତ୍ୟ ଓ ଅଭାବ ଅର୍ଥ ବୁଝାଏ (ଏହା ସଂ. ବି ଉପସର୍ଗ ଓ ଇଂ 'Un' 'Il' 'In' 'Ir' ଆଦି ଉପସର୍ଗ ସଙ୍ଗେ ସମାନ)—A Persian prefix added to words to denote absence, want, opposition or prevention. [ଦ୍ର—ଏହି ଫାରସୀ ଉପସର୍ଗଯୁକ୍ତ ଅନେକ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ତାହା ସମସ୍ତ ସଂଗ୍ରହ କରିବା କଠିନ; ଗ୍ରନ୍ଥରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବେଶୀ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ଦିଆଗଲା । 'ବେ' ଉପସର୍ଗ ଯୁକ୍ତ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ ଅବିକୃତ ହୋଇ ଭାଷାରେ ଚଳୁଅଛି ଯଥା—ବେମଞ୍ଜୁର; ବେମାଲୁମ୍;

ବେଦମ୍ । କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବହୁତ ହୋଇ ଚଳୁଅଛି । ଯଥା :—ବେକଡ଼ (ପ୍ରକୃତ ବେଇଜ୍ଜତ) ବେକୁବ୍ (ପ୍ରକୃତ (ବେ କବୁଫ୍) । କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦରେ ପାରସୀ 'ବେ' ଉପସର୍ଗ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଚଳୁଅଛି, ଯଥା —ବେଦମ୍, ବେଧାଗ୍ନି, ବେମର୍ଯ୍ୟାଦା । କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ଏହି ଉପସର୍ଗ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଦେଶୀୟ ଶବ୍ଦ ଯୋଗ ହୋଇଅଛି । ଯଥା —ବେମଣିଷ, ବେପନ୍ତ, ବେଦୁମ୍ ।]

ବେନ ସ୍ ଐ ଦେ. (ବ୍ୟାକରଣ)—ଭବିଷ୍ୟତକାଳରେ ଧାତୁ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ—An inflection added to verbs to denote the future tense. (2nd person and 3rd person) [ଦ୍ର—ଅପଣ, ଅପଣମାନେ, ମାନ୍ୟାର୍ଥକ ସେ, ବହୁବଚନାର୍ଥକ ସେମାନେ, ଏଗୁଡ଼ିକ କର୍ତ୍ତା ହେଲେ ଭବିଷ୍ୟତ୍ କାଳରେ କ୍ରିୟାର ରୂପରେ 'ବେ' ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା— ଅପଣମାନେ ଯିବେ, ଅପଣମାନେ ଆସିବେ, ସେ ଖାଇବେ, ସେମାନେ ଶୋଇବେ ।]

ବେ ଅକ(କ୍କ)ଲ—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା. ବେ+ଅକ୍କଲ୍—ବୁଦ୍ଧି)— Be-aka(kka)la ନିର୍ବୁଦ୍ଧି ଅ; ବୁଦ୍ଧିହୀନ—Stupid; lacking in understanding, silly.
ବେଅକଲ, ବେଆକେଲ, ବେଆକିଲ
ବେଅକ(କ୍କ)ଲ
ବେଅକ(କ୍କ)ଲଅ }—ଅନ୍ୟରୂପ

ବେ ଅକତିଆର(ରି)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ବେ+ଇଖ୍‌ତିୟାର୍— Be-akatiāra(ri) ଅଧିକାର)—୧ । ଅନାୟତ୍ତ; ଅଧିକାର ବେଏଖ୍‌ତାର, ବେଏକ୍‌ତାର ବେ इख़तियार ବହିର୍ଭୂତ— (ବେଅକ୍ତିଅର(ର) – ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Beyond control. ୨ । ଅବଶ; ଅକ୍ଷମ—2. Powerless.

ବେ ଅକୁଫ୍(ବ୍)—ବୈଦେ. ବ (ଫା· ବେକୁଫ୍)—ବେକୁଫ୍ (ଦେଖ) Be-akuph(b) Bekuph (See)

ବେ ଅଟକ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—ବାଧାରହିତ— Be-atak Unobstructed.
ବେଆଟক बेअटक

ବେ ଅଟକଲ—ଦେ. ବ (ଫା. ବେ+ଓଡ଼ିଅ. ଅଟକଳ)—ଅଟକଳ Be-aṭakaḷa ଅନୁମାନଦ୍ୱାରା ଉପଲବ୍ଧି କରିବାର ଅଭାବ— Want of estimate. ଦେ. ବଣ—ବେ ଅନ୍ଦାଜ (ଦେଖ)—Be-andāja (See)

ବେ ଅନ୍ଦାଜ(ଜି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—୧ । ଅସଂଖ୍ୟ; ଅପରିମିତ— Be-andāja(ji) 1. Innumerable; countless. ବେଆନ୍দাজ(জী) बेअंदाज ୨ । ଅନୁମାନଶକ୍ତିହୀନ—2. Having (ବେଅନ୍ଦାଜିଅ —ଅନ୍ୟରୂପ) no capacity for inference. ୩ । ଅଜ୍ଞାତ—3. Unknown. ୪ । ଯାହାର ଅନ୍ଦାଜ ବା ଅନୁମାନ ଠିକ୍ ନୁହେ—4. Having no capacity for making an estimate. ୫। ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗତ ବା ସାମଞ୍ଜସ୍ୟହୀନ—5. Disproportionate. ୬ । ପରିମାଣଠାରୁ ଅତ୍ୟଧିକ—6. Immoderate.

ବେ ଆଇନ୍(ନି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେ+ଅଇନ୍—ନିୟମ)— Be-āin(ni) ୧ । ଅବୈଧ; ଆଇନ୍‌ବହିର୍ଭୂତ—1. Illegal; unlawful. ୨ । ଅନ୍ୟାୟ—2. Unjust.
ବেআইন बेआइन
ବୈଦେ. ବ—୧ । ଅବିଚାର—1 Injustice. ୨ । ଆଇନର ଉଲ୍ଲଂଘନ—2. Infringement or breach of law.

ବେ ଆଇନ୍(ନି) ଜନତା—ଦେ. ବ (କଟକିଆ)—ଅବୈଧ ଜନସଙ୍ଘ; Be-āin(ni) janatā ଅସାଧୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପାଞ୍ଚ ଜଣରୁ ଅଧିକ ବেআইন জনতা बेआइन जनता ଲୋକଙ୍କ ଏକତ୍ର ହେବା— [ବେଆଇନ୍(ନି) ମେଳ(ଳି)—ଅନ୍ୟରୂପ] Unlawful assembly; an assembly of five or more persons formed with some unlawful object. [ଦ୍ର—ମନ୍ଦ ବା ବେଆଇନ୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବା ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ କରିବା ବା ମାରପିଟ ବା ଅପରାଧ କରିବା କାରଣ ୫ ବା ୫ରୁ ଅଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକତ୍ର ହେଲେ ତାହା ବେଆଇନ୍ ଜନତା ହୁଏ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ଓ ଅପରାଧର ପରିମାଣ ଓ ପ୍ରକୃତି ଅନୁସାରେ ଏଥିପାଇଁ ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦଣ୍ଡର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି । ବେଆଇନ୍ ଜନତାକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ଘଉଡ଼ିବାପାଇଁ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କର ଓ ପୁଲିସର କ୍ଷମତା ଅଛି । ଜନତାକାରୀମାନେ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ଆଦେଶ ନ ମାନିଲେ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ବା ପୁଲିସ୍ ବଳପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ଏମାନଙ୍କୁ ଘଉଡ଼ାଇବା ବିଧି ମଧ୍ୟ ଅଛି ।]

ବେଆଇନ୍ (ନି) ତୋଶରଫ—ବୈଦେ. (ଫା)ବ (କଟକିଆ)—ଯେଉଁ Be-āin(ni) tosharaph ଧନାପହରଣ ସ୍ୱକୀୟ ବ୍ୟବହାର ଅନଧି- ବেআইন তোছরফ ମୋହନ ବା ଛଳିକ ଓ ଦୋଷାବହ—Mis- बेआइन तोसरफ appropriation of property.

ବେ ଆଏ (ୟ)ତ(ତ୍ତ)—ଦେ. ବଣ (ଫା. ବେ+ସଂ. ଆୟତ୍ତ)—୧ । Be-āe(ya)ta (tta) ଅନାୟତ୍ତ; ଶକ୍ତିବହିର୍ଭୂତ— ବেআয়ত 1. Beyond one's control. ୨ । ଅବଶ— बेआयत 2. Powerless. ୩ । ନିଃସହାୟ—3. Helpless.

ବେଆ (ଏ,ହା,ହେ)ଡ଼ା—ବୈଦେ. ବଣ—(ଫା. ବେ+ଅଡ଼ା= Bea(e, hā, he) ṛdā ଅକୃତ—ଗଠନ, ଭୁଲ, ସଂ. ବକ୍ର; ବକ୍ରତ ବেআড়া ପ୍ରା-ବିଅଡ଼)—୧ । କୁତ୍ସିତ; ବକ୍ର; ବେଢପ— बेहुदा 1. Ugly; disordered. ୨ । ବେ-ନିୟମ—2. (ବିଅଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) Against rules. ୩ । ବେଆଇନ୍— 3. Illegal. ୪ । ଅବାଧ୍ୟ—4. Insubordinate. ୫ । ମନ୍ଦ; ଦୁଷ୍ଟ—5. Wicked; wanton. ୬ । ଅସୁନ୍ଦର—6. Ungraceful. ୭ । ସୌଷ୍ଠବରହିତ—7. Unsymmetrical.

ବେଆ(ଏ)ଣ୍ଟା—ଦେ. ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଗଛ—A kind of Beā(e) ṇṭā wild tree. [ଦ୍ର—ଗମ୍ଭାରୀ ବେଲ ଜାମୁ ବେଅଣ୍ଟା ଶବର । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ-ବନ ।]

ବେ-ଅଦବ୍—ବୈଦେ. ଵଣ—(ଫା. ବେ+ଅଦବ୍=ଶିଷ୍ଟାଚାର)—୧ । Be-ādab ଅଶିଷ୍ଟ; ଶିଷ୍ଟାଚାର ବହିର୍ଭୂତ; ଅଭଦ୍ର—1. Uncivil; impolite. ୨ । ଧୃଷ୍ଟ—2. Insolent. ৩ । ଦୁରନ୍ତ; ଦୁଷ୍ଟ—3. Wicked; wanton. ୪ । ଅବାଧ୍ୟ—4. Uncontrollable; insubordinate.
বেআদব
बेअदब

ବେ ଅଦବି—ବୈଦେ. ବ—(ଫା)—୧ । ଅଶିଷ୍ଟତା; ଅଭଦ୍ରତା—Be-ādabi 1. Rudeness; incivility. ୨ । ଧୃଷ୍ଟତା—2. Importunity; insolence. ୩ । ଦୁର୍ବୃତ୍ତପଣ—3. Wickedness. ଦେ. ଵଣ—ବେ-ଅଦବ୍ (ଦେଖ) Beādab (See)
বেআদবী
बेअदबी

ବେ ଅଦବି ମାଫ୍(ଫି) କରିବା—ଦେ କ୍ରି. (ଫା ବେଅଦବୀ+ମୁଆଫ୍) Be-ādabi māph(phi) karibā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଶିଷ୍ଟତା ବା ଧୃଷ୍ଟତାକୁ ମାର୍ଜନା କରିବା—To excuse one's rudeness or plain-speaking.
বেআদবি মাফ করা
बेअदबि मुआफ करना

ବେ-ଅଦର—ଦେ. ବ—(ଫା. ବେ+ସଂ ଅଦର)—ଭୁଚ୍ଛଜ୍ଞାନ; ଅନାଦର—Slight; disrespect.
Be-ādara
বেআদর,অনাদর बेआदर

ବେ ଅବ୍ରୁ, ବୋ)ର(ରୁ)—ବୈଦେ. ଵଣ—(ଫା. ବେ+ଅବରୁ =ମହତ୍ତ୍ୱ)—୧ । ମର୍ଯ୍ୟାଦାଶୂନ୍ୟ; ବେଇଜ୍ଜତ୍—1. Devoid of honour or respect. ୨ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ—2. Shameless; indecent; immodest. ୩ । ଯେ (ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ) ପରଦା ବା ଅବରୋଧ ପ୍ରଥା ପାଳନ କରୁ ନାହିଁ—3. (a woman) Not observing the rules of seclusion ୪ । ଖୋଲା; ମେଲା—4. Exposed to the public gaze; open. ଦେ. ବ—(ଫା.-ବେ+ସଂ ଅବରଣ) ୫ । ଅନାଚ୍ଛାଦିତ—5. Uncovered. ୬ । ଅନ୍ତରାଳହୀନ; ବେପରଦା—6. Having no screen; unconcealed. ବୈଦେ. ବ. (ଫା.)—୧ । ମର୍ଯ୍ୟାଦାହୀନତା; ଇଜ୍ଜତର ଅଭାବ—1. Want or absence of honour or decency. ୨ । ନିର୍ଲଜ୍ଜତା - 2. Shamelessness. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପରଦା ପ୍ରଥାର ଅଭାବ; ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଅନାବୃତ ମୁଖ ହୋଇ ବାହାରିବା ଅବସ୍ଥା—3. Non observance of the Purdah system by women. ୪ । ଅନାବୃତ ଅବସ୍ଥା—4 The state of being uncovered. ୫ । ଗୁପ୍ତ ନ ରହିବାର ଅବସ୍ଥା—5. Absence of privacy.
Be-āba (bu, bo)ra (ru)
বেআবরু
बेआबरू

ବେ ଆରାମ୍—ବୈଦେ. ବ—(ଫା ବେ+ଆରାମ୍=ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ; ସୁଖ)—Be-ārām ୧ । ବେମାରି; ରୋଗ—1. Illness. ୨ । ଦୁଃଖ 2. Misery. ୩ । ଅଶାନ୍ତି; ଅସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ—3. Discomfort. ବୈଦେ. ଵଣ.—(ଫା)—ରୁଗ୍ଣ; ଅସୁସ୍ଥ—Ill; sick.
বেআরাম, ব্যারাম
बेआराम, बिमार

ବେ ଆରିଙ୍ଗ—ବୈଦେ. ଅ. (ଇଂ.)—୧ । ମାଗଣା—Be-āriṅg 1. Gratis. ୨ । ପର ବ୍ୟୟରେ କରାହେବା (କାର୍ଯ୍ୟ)—2. (work) Done at another's expense.
বেয়ারিঙ্গ बेरंग
ବେଅରିଂ
ବେରଙ୍ଗ(ଗି) —ଅନ୍ୟରୂପ
ବେରିଂ

ବେଆରିଙ୍ଗ୍ ପୋଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ଅଗ୍ରପ୍ରେରକ ଚିଠି ଉପରେ ଡାକ ଷ୍ଟାମ୍ପ ନ ମାରି ଯେଉଁ ଚିଠି ଡାକରେ ପଠାନ୍ତି ଓ ଯେଉଁ ଚିଠିର ଡାକମାସୁଲ ପତ୍ରର ଗ୍ରହୀତାଙ୍କଠାରୁ ଡାକବାଲା ଆଦାୟ କରେ—1. Bearing post; unpaid post. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରର ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରାହୁଏ ହୋଇଯାଏ—2. Any work done at the cost of another person.
Be-āriṅg posht
ବେରଂପୋଷ୍ଟ
ବେରଙ୍ଗପୋଷ୍ଟ } —ଅନ୍ୟରୂପ
বেআরিঙ্গপোষ্ট बेरंपोष्ट

ବେଆରିଙ୍ଗ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପରର ବ୍ୟୟରେ ବା ମାଗଣାରେ ସମ୍ପନ୍ନ କରାଇ ନେବା—To have a thing accomplished gratis or at another's expense.
Be-āriṅg māribā
বেয়ারিংমারা
बेआरि मारना, बेरङ्गमारना

ବେଆଲି—ଦେ. ବ—ବିଆଳି (ଦେଖ)—Be-āli Biāli (See).

ବେ ଇଆଦ(ଦି)—ବୈଦେ. ବ (କଥିତ)(ଫା. ବେୟାଦ୍)—ବିସ୍ମରଣ—Be-iād(di) Forgetting. ବୈଦେ. ଵଣ.—ବିସ୍ମୃତ—Forgotten.
বিস্মরণ, बेयाद [ବେୟାଦ୍ (ଦ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେଇଗି—ଦେ. କ୍ରି. ଵଣ. (ସଂ ବେଗ; ବେଗି ତଃ)—ଶୀଘ୍ର; ଶୀଘ୍ର—Beigi Soon; sharp; swiftly; quickly.
জলদী, শিগ্‌গীর, बेगी, जल्दी

ବେ ଇଜ(ଜ୍ଜ, ଜି, ଜ୍ଜି)ତ୍ (ତି)—ବୈଦେ. ଵଣ. (ଫା. ବେ+ଇଜ୍ଜତ୍=ସମ୍ଭ୍ରମ)—୧ । ସମ୍ଭ୍ରମଶୂନ୍ୟ—[ବେଇଜ(ଜ୍ଜ)ତ(ତି)—ଅନ୍ୟରୂପ] 1. Immodest. ୨ । ଅଶ୍ଳୀଳ—2. Indecent. ୩ । ଅପମାନିତ; ଅପଦସ୍ଥ; ଅସମ୍ମାନିତ; ଲାଞ୍ଛିତ; ମହତହରା—3. Dishonoured; insulted; disgraced; shorn of respectability. ୪ । ଅସମ୍ମାନଜନକ—4. Disrespectful; dishonourable; scandalous; ବୈଦେ. ବ—୧ । ଲାଞ୍ଛନା; ଅପମାନ—1. Insult; disgrace; ୨ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ସମ୍ଭ୍ରମ ନାଶ; ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ମହତ ମାରିବା—2. Violation of the modesty of females; outrage of female modesty.
Be-ija(jja, ji, jji) t (ti)
বেইজ্জিৎ बेइज्जत्
বেইজ্জতী; बेइज्जती

ବେଇଜ(ଜି)ତ(ତି) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପମାନିତ କରିବା—1. To insult; to disgrace. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ଇଜ୍ଜତ୍ ନାଶ କରିବା—2. To violate or outrage the modesty of a female. ୩ । ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାଷାରେ ଗାଳିଦେବା—3. To abuse in filthy language.
Be ija(ji)t(ti) karibā
বেইজতকরা बेइजतकरना

ବେ ଇଜ(ଜି, ଜ୍ଜ, ଜ୍ଜି)ତିଆ—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେଇଜ୍ଜତ୍)—
Be ija(ji, jja, jji)tiā ୧ । ଅସମ୍ମାନିତ; ଅପମାନିତ; ଅପଦସ୍ଥ;
বেইজ্জত ଲଜ୍ଜିତ—1. Dishonoured; disgraced;
बेइज्जत insulted. ୨ । ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ଅପମାନିତ ବା ଲଜ୍ଜିତ
କରେ—2. Insulting or disgracing
others. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀର ସତୀତ୍ୱନାଶକାରୀ—3. Outraging
female modesty. ୪ । ଅସମ୍ମାନଜନକ—
4. Disrespectful; dishonourable.

ବେ ଇନ୍(ନି)ଶାପ୍(ଫ୍)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବେ+ ଇନ୍ସାଫ୍=ନ୍ୟାୟ-
Be in(ni)śāp(ph) ବିଚାର)—ଅନ୍ୟାୟ; ଅବିଚାର—
বেনিসাপ Injustice; inequity. ବୈଦେ. ବଣ—ଅନ୍ୟାୟ;
बेइनसाफ ନ୍ୟାୟ ବହିର୍ଭୂତ—Unrighteous; inequitable.
(ବେନ୍ସାପ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଇ(ଇଁ)ବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବି ଧାତୁ=ଗର୍ଭମୋଚନ)—ଜନ୍ମ
Bei(in̄)bā କରିବା; ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରିବା—To bring
বিআন forth offspring; to be delivered of a
बियाना, बआना child.
ବିଆଇବା, ବିଏଇବା
ବେଇ ପକା(କେ)ଇବା, } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବ୍ୟା(ବେ୍ୟ)ଇବା

ବେ ଇମାନ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେ+ ଇମାନ=ଧର୍ମାଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସ)—
Be imān ୧ । ଅଧାର୍ମିକ—1. Irreligious; impious.
বেইমান্ ୨ । ଅବିବେକ—2. Unconscientious. ୩ ।
बेइमान ଅକୃତଜ୍ଞ; କୃତଘ୍ନ—3. Ungrateful. ୪ । ବିଶ୍ୱାସ-
(ବେମାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘାତକ—4. Perfidious; faithless.

ବେ ଇମାନି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା—
Be imāni 1. Perfidy. ୨ । କୃତଘ୍ନତା—2. Ingratitude.
বেইমানী ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା)—ବେଇମାନ (ଦେଖ)—
बेइमानि Beimān (See).
(ବେମାନି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେ ଇଲାକା—ବୈଦେ.ବି (ଫା)—୧ । ଯାହା ନିଜର ଇଲାକା ନୁହେଁ—
Be ilākā 1. That which is not one's jurisdiction.
বেইলাকা ୨ । ନିଜର ସମ୍ପର୍କ ବହିର୍ଭୂତ ସ୍ଥାନ ବା ବିଷୟ—
बेइलाका 2. A place or matter which is beyond
one's juirsdiction. ୩ । ଯାହା ନିଜର ଭୂସମ୍ପତ୍ତି
ନୁହେଁ—3 That which is not one's landed
property. ୪ । ନିଜର ସମ୍ପର୍କର ଅଭାବ—
4. Want of one's connection.

ବେ ଇଲାକାଦାର୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା. ବେ+ ଇଲାକା=ସମ୍ପର୍କ +
Be ilākādār ଦାର୍; କତୃଅର୍ଥ ଭାଷା)—ସମ୍ପର୍କରହିତ;
বেইলাকাদার ନିଃସ୍ୱତ୍ତ୍ୱବାନ୍—Divested of all connec-
बेइलाकादार tions; divested of all property-right.
(ଯଥା—ଅଜଠାରୁ ଅମ୍ଭେ ବାପା ଏ ବିଷୟ ସମ୍ପତ୍ତିରେ
ନିସତ୍ତ୍ୱବାନ୍ ଓ ବେଇଲାକାଦାର୍ ହେଲୁ । କବାଲାପତ୍ରି) ।

ବେଇ(ହି)—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ବିବାହିତା)—ବିବାହିତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Bei(hī) Married (wife).
বিবাহিতা बयाही (ଉଶେଇ—ବିପରୀତ)

ବେଇ(ହି) ମାଇପ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଅପଣାର ବିବାହିତା ପତ୍ନୀ
Bei(hi) māipa (ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ ନୁହେଁ)—1. One's married
বিবাহিতা স্ত্রী wife (not a concubine). ୨ । ଏକାଧିକ
बयाही स्त्री ଭାର୍ଯ୍ୟା ମଧ୍ୟରୁ ସନ୍ତାନପ୍ରସବକାରିଣୀ ଭାର୍ଯ୍ୟା—
[ବେଇ(ହି)ଭାରିଯା—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. The wife who is the
mother of children (as distinguished
from one's barren wife or wives).

ବେଉ(ଓ)ଆ—ବୈଦେ. ବି (ସ୍ତ୍ରୀ)—(କତୃଅର୍ଥ) (ଫା. ବେଵା; ତୁଳ.
Beu(o)ā ସଂ. ବିଧବା)—୧ । ବିଧବା—1. Widow. ୨ ।
বেওয়া ଅପୁତ୍ର ସ୍ତ୍ରୀ—2. A childless widow. ୩ । ବିଧବା
बेवा ଶୂଦ୍ରାମାନଙ୍କର ଉପାଧି—3. Title added to the
(ବେୱା—ଅନ୍ୟରୂପ) names of Śūdra widows. [ଦ୍ର—
ଅଳକାଳି କାଳର ଦଲିଲରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଶୂଦ୍ରାଦିଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ
ଉପାଧିରେ ନାନା ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଅଛି ଓ ଶୂଦ୍ରାମାନେ
ବ୍ରାହ୍ମଣୀଙ୍କ ଉପାଧି ଅପଣା ନାମରେ ଯୋଗ କରୁଥିବାର
ଦେଖାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଏଥିପୂର୍ବରୁ ସଧବା ବ୍ରାହ୍ମଣୀମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରୀମତୀ
ବା ଶ୍ରୀମତ୍ୟା ଅମୁକ ଦେବୀ, ବିଧବା ବ୍ରାହ୍ମଣୀମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରୀମତ୍ୟା
ଅମୁକ ଦେବ୍ୟା ବା ଜବ୍ୟା; ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଅମୁକ
ମହାଦେଈ ବା ଦେଈ, ସଧବା ଓ ବିଧବା କରଣ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ
ଶ୍ରୀମତୀ ବା ଶ୍ରୀମତ୍ୟା ଅମୁକ ଦେଈ; ସଧବା ଶୂଦ୍ରସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ
ଶ୍ରୀମତୀ ଅମୁକ ଦାସୀ ଓ ବିଧବାଶୂଦ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ଅମୁକ ବେୱା
ବୋଲି ଦଲିଲ ଆଦିରେ ଲେଖାଯାଉଥିଲା; ଏବେ
ବ୍ରାହ୍ମଣେତର ଜାତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଦେଈ, ଦାସୀ, ବେୱା
ଆଦି ଉଠିଯାଇ କି ବିଧବା, କି ସଧବା, କି ଯୁବତୀ, କି
ସବତୀ, କି ଅବସ୍ଥ ସମସ୍ତେ ହେଲେଣି ଶ୍ରୀମତୀ ଅମୁକ ଦେବୀ ।]

ବେ ଉ(ଓ)ଆକଫ୍(ବ୍)—ବୈଦେ. ବଣ. (କତୃଅର୍ଥ) (ଫା. ବେ+
Be u(o)ākaph(b) ୱାକଫ୍=ଅବଗତ)—ଅଜ୍ଞ; ଯେ କୌଣସି
বেওয়াকফ ବିଷୟ ଅବଗତ ହୋଇ ନ ଥାଏ—Unacquainted;
बेवाकिफ not knowing; uninformed.
ବେୱାକ(କ)ଫ(ବ୍)
ବେଓ୍ୱାକ(କ)ଫଦାର } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବେୱାକଫ୍(ବ ଦା(କା)ର

ବେ ଉଆର(ରି)ସ୍(ସି)—ବୈଦେ. ବଣ. (କତୃଅର୍ଥ)—(ଫା.
Be uāra(ri)s(si) ବେୱାରିସ୍)—୧ । ଯାହାର କେହି
বেওয়ারিস ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ନ ଥାଏ; ନାଉଆରିସ୍ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
बेवारिस; लावारिस 1. Heirless (person) ୨ । ନିର୍ବଂଶ-
[ବେୱାର(ରି)ସ୍(ସି)—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. Issueless. ୩ । ଯେଉଁ
ସମ୍ପତ୍ତିରେ କେହି ଦାବିଦାର ନ ଥାଏ—3. (property)
Having no claimant; unclaimed. ୪ ।
ଅସ୍ୱାମିକ (ସମ୍ପତ୍ତି); ଅଧିକାରୀ ବିହୀନ—4. Ownerless.

ବେଉଚି—ପ୍ରାଦେ (କଟକ). ବି,—(ସଂ ବିଚର୍ଚ୍ଚିକା)—ବିଇଞ୍ଚି (ଦେଖ)-
Be-uchi Bi-iñchi (see).

ବେଉ(ହୁ)ଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଶାରଦ ବୁଆଧାନ ଗଛକୁ ହଳ ବୁଲାଇ
Be-u(hu)rdā କାଦୁଅ କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା; ବେଉଷଣ—The act
काड़ान विहियाना of puddling Śārada or autumnal paddy.
[ବିଉ(ହୁ)ଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେଉଡ଼ା ବେଉଷଣ—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—ବେଉଡ଼ା
Beurdā beushaṇa (ଦେଖ)—Beurdā (see).
(ବେଉଡ଼ା ବେଉଢ଼—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଉଢ଼—ଦେ. ବି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ଶବ୍ଦ; ତୁଳନା କର ଏଉଢ଼)—ପୂର୍ଣ୍ଣ
Beurdi ଭୋଜନ ପରେ ଉଦ୍ଗାରର ହାକୁଟି—Belching
ঢেকুর डकार after a full meal.

ବେଉ(ହୁ)ଢ଼(ଷି)ବା—ଦେ. କ୍ରି—ବେଉଷଣ କରିବା; ବୁଣାଯାଇଥିବା
Beu(hu)rdi(shi)ba ଶାରଦ ଧାନଗଛ (ବୁଆ ଧାନଗଛ)
(ବିହୁଢ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗୃଣ୍ଡେ ଲେଖାଏଁ ବଢ଼ିଗଲେ କିଆରିରେ
কাড়ানকরা ପାଣି ପୂରାଇ ସେହି କିଆରିକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ହଳରେ
विहियाना ଚଷି ଧାନଗଛମାନଙ୍କୁ କିଆରି ତମାମ୍ ସମାନ ଭାବରେ ଖେଳାଇ ତହିଁ ଉପରେ ମଇ ଦେବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—The agricultural operation of puddling and equally distributing the paddy plants when they are about 10 inches high. [ଦ୍ର—ଶାରଦ ବୁଆ ଧାନଗଛମାନ ପ୍ରାୟ ଏକ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ହେଲେ କିଆରିରେ ପାଣି ପୂରାଇ ଖୁବ କାଦୁଅ କରି ହଳ ବୁଲାଇବାକୁ ହୁଏ । ଏପରି ହେଲେ ଧାନଗଛମାନ ଓଲଟ ପାଲଟ ହୋଇଯାଏ ଓ ତା ଉପରେ ମଇ ଚଲାଇବାକୁ ହୁଏ । ଏହାକୁ ବେଉଡ଼ା ବା ବେଉଷଣ ବୋଲାଯାଏ । ମଇ ଚଲାଇବା ପରେ ଯେବେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ କିଆରିରେ କେଉଁ କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଧାନଗଛ ଖୁବ ଘନ ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି, ଓ କେଉଁ କେଉଁଠାରେ ଧାନଗଛ ଆଦୌ ନାହିଁ, ତେବେ ହାତଦ୍ୱାରା ଘନ ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ଧାନଗଛ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିକେତେ ଗଛ ଉଠାଇ ନେଇ ଧାନଗଛ ନ ଥିବା ଯାଗାରେ ଯୋଖି ଦେବାକୁ ହୁଏ । ଏପରି ହେଲେ କିଆରିର ସବୁ ଅଂଶରେ ଧାନଗଛମାନ ସମାନରୂପେ ଖେଳାଇ ହୋଇ ରହେ; ଏହାକୁ ଖେଳୁଆ ବୋଲାଯାଏ । ବେଉଡ଼ା ବେଉଷଣ ହେବାର କେତେଦିନ ପରେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଧାନଗଛମାନ ଖୁବ୍ ତାଜା ହୁଏ ଓ ମୂଳମାନଙ୍କରୁ ଚୁଆଁମାନ ବାହାରେ ।]

ବେଉଡ଼ୁଣୀ ଛତୁ—ଦେ. ବି—ନାଡ଼ଛତୁ (ଦେଖ)—
Beurduni chhatu Nārda Chhatu (See).
বড়ডাঁটা ছাতু गोवरछत्ता

ବେଉନ୍ତ(ତ)—ଦେ. ବି. (ସଂ ବଣ୍ଟନ; ସଂ ବିଭକ୍ତ)—୧ । ବଣ୍ଟନ—
Beunta(ta) 1. Distribution. ୨ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ; କାର୍ଯ୍ୟର
বাঁট ब्योंत, बांट ବ୍ୟବସ୍ଥା—2. Arrangement. ୩ । ବିଭାଗ କରଣ—3. Division. ୪ । ବହୁଲୋକ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ବିଭାଗ ବା ବଣ୍ଟନ—4. Division of labour; distribution of work or labour amongst many workers.

ବେଉନ୍ତି(ତି)ବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ ବଣ୍ଟଧାତୁ)—୧ । ବଣ୍ଟନ କରିବା—
Beunti(ti)bā 1. To distribute. ୨ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା
বাঁটনা ब्योंतना —2. To arrange. ୩ । ବହୁଲୋକଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟ ବାଣ୍ଟିବା—3. To distribute work to many people. ୪ । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବହୁଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାଣ୍ଟିଦେବା—4. To make a division of labour amongst many workers.

ବେଉ(ଓ)ପ୍ରୋଧ—ଗ୍ରା॰ ବି—(ଫା. ବେ+ସଂ. ଅନୁରୋଧ)—
Be-u(o)prodha ବେମୋହବତ (ଦେଖ)—Bemohabata
[ବେଉ(ଓ)ପ୍ରୋଧିଆ, ବେଉ(ଓ)ପ୍ରୋଧୀ—ବିଣ.] (See).

ବେଉର—ଦେ. ବି.—ନିମନ୍ତ୍ରଣ—
Beura Invitation.

ବେଉରା—ଦେ. ବି.—(ସଂ ବିବରଣ)—୧ । ବାର୍ତ୍ତା; ସମ୍ବାଦ—
Beurā 1. News; report. ୨ । ବିବରଣ—2 Des-
বেওরা, খবর cription; narration. ୩ । ପତ୍ରାଦିର
ब्योरा ଉତ୍ତର—3. Reply to a letter. ୪ । (ସଂ. ବ୍ୟବହାରୀ) ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—4. A family-title amongst the Śūdras. ୫ । ଦୁଧ ମାଠିଆ—5. A pail or pitcher for milk.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଫେରନ୍ତି; ଲେଉଟ (ସମ୍ବାଦ)—
1. In return; by return (news).

ବେଉରା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସମ୍ବାଦ ପଠାଇବା—1. To send
Beurā debā news; to report. ୨ । ପତ୍ରର ଉତ୍ତର
খবর দেওয়া ପଠାଇବା—2. To send a reply to a
बेयारा भेजना [ବେଉରା ପଠା(ଠେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] letter.

ବେଉ(ହୁ)ରି—ଦେ. ବି—ଦୁଧର ଛୋଟ ମାଠିଆ—A small pitcher
Beu(hu)ri ছোট ভাঁড় बेउरी for milk.

ବେଉଷଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିକର୍ଷଣ)—ବେଉଡ଼ା (ଦେଖ)
Beushaṇa Beurdā (See)

ବେଉଷିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବିକର୍ଷଣ)—୧ । ବେଉଷଣ କରିବା—
Beushibā 1. To puddle a paddy field. ୨ । ବ୍ୟବ-
কাড়ান করা ସାୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେବା—2. To be engaged
विहियाना in a trade or business. ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର)
କ୍ରି—ବୁଝାସୁଝି କରିଦେବା; ଆଶ୍ୱାସନା କରିବା—To comfort; to soothe. (ଯଥା—ପିଲା କାନ୍ଦୁଛି, ତାକୁ ଟିକିଏ ବେଉଷି ଦେ ।)

ବେଉସା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବ୍ୟବସାୟ)—୧ । ବ୍ୟବସାୟ; ବେପାର—
Beusā 1. Trade. ୨ । ଜୀବିକା—2. Occupation;
বেবসা calling; business. ୩ । ତେଲିମାନେ ତେଲ
बेउसा ପେଡ଼ିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ତୈଳବୀଜ ଆଣନ୍ତି—3. Oil seeds brought by oilmen for manufacturing oil. ୪ । ଫସଲ; ଫସଲ; ଶସ୍ୟ—4. Crop. (ଉ—ଦ୍ରୋଣ ବାଡ଼ି ଲାଗିଣ ଗଲେ ତ ଯାଉଛି, ମୋର ସୁନା

ବେଉସା ରହି ପାରବ କ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।) ୫ । ବେଉଡ଼ା (ଦେଖ)—5. Beurḍā (See)

ବେ ଏକରାର(ଲ୍)—ବୈଦେ. ବି (କଚରଥ) (ଫା. ବେ+ଇକ୍‌ରାର =ସ୍ୱୀକାର; ସର୍ତ୍ତ)—୧ । ଅସ୍ୱୀକାର—
Be-ekarār(l) 1. Refusal; denial. ୨ । ସର୍ତ୍ତହୀନତା—
বেএকরার 2. Want of conditions. ୩ । ଅଭିଯୁକ୍ତ
बेइकरार ବ୍ୟକ୍ତିର ଅପରାଧର ଅସ୍ୱୀକାର—3. Denial of guilt by the acconsed.

ବେ ଏକରାରି—ବୈଦେ. ବିଣ (କଚରଥ) (ଫା)—ଅସ୍ୱୀକାର କରୁଥିବା—
Be-ekarāri বেএকরারি बेइकरारी Denying.

ବେଏକୁ(ଖୁ)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ବେୱକୁଫ୍)—ବେକୁପ୍ (ଦେଖ)
Be-eku(khu) বেকুব बेवकुफ Bekup (See)
(ବେଏକୁବ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବେଏକୁବ—ଦ)

ବେ ଓ(ବ, ୱ)କ(ଖ)ତ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ବେ+ୱକ୍ତ୍=ସମୟ)—
Be-o(ba, wa)ka(kha)t ୧ । ଅସମୟ; ମନ୍ଦ ସମୟ—1. Bad
অসময় बेवखत times. ୨ । ଅନୁପଯୁକ୍ତ ସମୟ—2. Impro-
(ବେଓ[ବ, ୱ]ତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) per time; unsuitable time. ୩ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସୀମା ଗଡ଼ିଯିବା ସମୟ—3. Time beyond the fixed time-limit. ୪ । ଅଶୁଭ ସମୟ—4. Unpropitious time.

ବେ ଓଜନ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ବେ+ୱଜନ୍=ପରିମାଣ; ତଉଲ)—
Be-ojana ୧ । ବେ ହିସାବ; ବେଅନ୍ଦାଜ—1. Immoderate.
বেওজন बेवजन ୨ । ଯାହା ଓଜନ କରାଯାଇ ନ ଥାଏ—
ବେଓଜନ } ଅନ୍ୟରୂପ 2. Not weighed; unbalan-
ବେଓଜନିଆ } ced. ୩ । କ୍ଷମତା ବହିର୍ଭୂତ—3. Exceeding one's power. ୪ । ସୀମା ବହିର୍ଭୂତ—4, Exceeding the proper limit. ୫ । ବିଶେଷ ଭାରି—5. Vsry heavy. ୬ । ଅତ୍ୟଧିକ—6. Excessive.
୭ । ଯାହାର ଆପେକ୍ଷିକ ପରିମାଣର ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ—7. Having no sense of proportion.

ବେ ଓଜର(ରି)—ବୈଦେ. (କଚରଥ) (ଫା. ବେ+ଉଜ୍ର=ଆପତ୍ତି)—
Be-ojara(ri) ୧ । ଅପତ୍ତିବିହୀନ—1. Inexcusable;
বেওজর without objection or excuse. ୨ । ଯାହା
बेउज्र ସମ୍ବନ୍ଧେ ଆପତ୍ତି କରା ନ ଯାଏ—2. Not objected to,
ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବିନା ଆପତ୍ତିରେ—Without objection.

ବେଓରା—ଦେ. ବି—ବେଉରା ୧, ୨, ୩, (ଦେଖ)—Beurā 1, 2
Beorā 3, (See). ଦେ. ବିଣ—ବେଉରା (ଦେଖ)—Beurā (See)

ବେଁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବ୍ୟାମ;ବ୍ୟାମନ)—୧ । ଦୁଇ ବାହୁକୁ ଦୁଇ ବିପରୀତ
Beñ ଦିଗରେ ସ୍କନ୍ଧ ସଙ୍ଗେ ଏକ ରେଖାରେ ଦୁଇ ପାର୍ଶ୍ୱକୁ
বেঁঅ, বেঁ; বাওঁ ବିସ୍ତୃତ କଲେ ବିସ୍ତାରିତ ଡାହାଣ ହାତର ମଝି
व्याम, पाँज ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ୍ରଭାଗରୁ ବାମ ହାତର ମଝି ଅଙ୍ଗୁଠିର
ବେଁଅଁ } ଅନ୍ୟରୂପ ଅଗ୍ରଭାଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୂରତ୍ୱ (ପ୍ରାୟ ୪ ହାତ=
ବେଁଏ } ୬ ଫୁଟ); ଏକ ଫାଦମ୍—1. Fathom.
[ଦ୍ର—ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ 'Fathom' ଶବ୍ଦର ଠିକ୍ ଏହି ଅର୍ଥ ।] ୨ । ହେଂସ ବୁଣିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର ବା ବାଉଁଶର ଦଣ୍ଡ—2. A wooden rod or bar used as the support in weaving reed-mats. [ଦ୍ର—ଏହା ଲମ୍ବରେ ଏକ ବେଁ ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]

ବେଁ(ବ୍ୟାଁ)କ୍—ଶବ୍ଦିଦେ, ବି (ଇଂ. ବାଙ୍କ୍)—ଖଜଣାଖାନା; ଅନ୍ୟ
Beñ(byāñ)k ଲୋକଙ୍କର ବା ଉପାର୍ଜିତ୍‌କାରୀମାନଙ୍କର ଟଙ୍କା
বেঙ্ক बैंक ଯେଉଁଠାରେ ଗଚ୍ଛିତ ରଖାଯାଏ—A money bank.
(ବେଙ୍କ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ଦେଶରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟରୀତି ଅନୁକରଣରେ ବେଙ୍କ୍ (Bank) ମାନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବାରୁ ଏହି ସମ୍ପର୍କରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବୈଦେଶିକ ଓ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ ପଶିଲାଣି । ଯଥା—କୋ-ଅପେରଟିଭ୍ ବେଙ୍କ୍, ବେଙ୍କ୍ ବାବୁ, ବେଙ୍କ୍ ସାହେବ, ବେଙ୍କ୍ କମ୍ପାନୀ, କରେଣ୍ଟ୍ ଡିପଜିଟ୍, ଫିକ୍ସ୍‌ଡ୍ ଡିପଜିଟ୍, ମରେଟୋରିଅମ୍ ।] ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବେକ—Neck.

ବେଁ(ବ୍ୟାଁ)କ୍ ଛୁଟି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବାଙ୍କ୍+ଫା. ଛୁଟ୍ଟୀ)—
Beñ(byāñ)k chhuti ଯେଉଁ ଦିନମାନଙ୍କରେ ସରକାରଙ୍କ
বেঙ্কছুটি ପ୍ରଚାରିତ ବିଜ୍ଞାପନ ଅନୁସାରେ ବେଙ୍କ୍‌ମାନଙ୍କରେ ଦିଆନିଆ
बैंकछुट्टी କାରବାର ବନ୍ଦ ରହେ—Bank holiday.

ବେଁକୁ(କୋ)ଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ବୃନ୍ତାକୀ; ବୃହତୀ; କୁଲୀ)—୧ । ଲଟା
Beñku(ko)ḷi ବେଁକୋଳି—1. A thorny creeper;
ব্যাকুড়; বাইকুর Solanium Indicum; Solanium Tovi-
बरहंटा rum (Haines). [ଦ୍ର—ଏହା ଏକ
(ବେଁଏଁକୁ[କୋ]ଳି—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରକାର କଣ୍ଟକୀ ଲତା । ଏହାର
ସଂ. ବଙ୍ଗନ, ବାଇଗଣ, ଫଳ ଛୋଟ ବାଇଗଣ ପରି; ପତ୍ରର
ବାଇଗମ, ବୃନ୍ତାକୀ, ବୃହତୀ ପିଠିପିଟିରେ କଣ୍ଟା ଥାଏ; ପତ୍ର ବାଇଗଣ ପତ୍ର ପରି, କିନ୍ତୁ ମସୃଣ ଓ ପତଳା । ଏହାର ଚେର, ପତ୍ର ଓ ଫଳ କାଶରୋଗର ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ଦଶମୂଳର ଗୋଟିଏ ଉପାଦାନ । ବୃହତୀଡଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ] ୨ । ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—2. A name given to males. [ଧ୍ର—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କୋଦଣ୍ଡା ପ୍ରଗଣାରେ ଅଜଲୋ ଗ୍ରାମ ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ଦଣ୍ଡା ଅଛି । ସେ ଦଣ୍ଡାର ନାମ ବେଁକୋଳି ସାହୁ ଦଣ୍ଡା । ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ବେଁକୋଳି ସାହୁ ଦଣ୍ଡାରୁ ମୁଠାଏ ମାଟି ଆଣି ତାକୁ ହାତରେ ଧରି ଶପଥ କରି ଯେ ମିଛ କହିବ ତାର ବଂଶଲୋପ ହୋଇଯିବ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ବେଁକୋଳି ସାହୁ ନାମକ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏ ଦଣ୍ଡା ଥିଲା । ସେ ନିଃସନ୍ତାନ ହୋଇ ମଲା ବେଳେ କହି ଯାଇଥିଲା ଯେ, ମୁଁ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଡାକୁଛି ମୋ ବଂଶରେ କେହି ନ ରହୁ ଓ ମୋ ଦଣ୍ଡାରୁ ମାଟି ମୁଠାଏ ଧରି ଯେ ମିଛ କହିବ ତା ବଂଶରେ କେହି ରହିବ ନାହିଁ ।]

ବେଁଣ୍ଠା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଔଷଧ ଗଛ— Beṅṭā A medicinal plant. [ଦ୍ର—ଏହି ଗଛର ପତ୍ରର (ବେଏଁ[ଏଁ]ଠା—ଅନ୍ୟରୂପ) ରସ ଓ ମୂଳର କ୍ୱାଥ ବାତରୋଗ ପ୍ରଶମନାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ. କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।

ବେଣଶିର(ଗ୍ନ)—ଦେ. ବି –୧ । ମନୁଷ୍ୟର ମେରୁଦଣ୍ଡ ତଳେ ଯାଇଥିବା Beṅsira(rā) ଶିରା—1. Spinal chord. ୨ । ବେକ-[ବେଏଁଶିର(ଗ୍ନ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ମୁଣ୍ଡାରେ ଶରୀରର ସମସ୍ତ ଶିରା ঘোমশিরা ଏକତ୍ର ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ—2. The nape of the ঘাঁটি neck where the veins of the body meet. [ଦ୍ର—କଥାରେ କହନ୍ତି ସବୁ ଶିରସାକ ବେକରେ ମେଳ ।]

ବେଁଶିର(ଗ୍ନ) ହାଡ଼—ଦେ. ବି—ମେରୁଦଣ୍ଡ—Backbone. Beṅsira(rā) hārḍa বোমশিরার হাড় रीढ [ବେଏଁଶିର(ଗ୍ନ) ହାଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେକ—ଦେ. ବି—(ସଂ ବକ୍ର; ଏହାଦ୍ୱାରା ମସ୍ତକକୁ ବଙ୍କ କରି ଯାଇପାରେ Beka ବୋଲି)—୧ । ମସ୍ତକ ଓ କାନ୍ଧ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଶରୀରାଂଶ; ଗ୍ରୀବା; ঘাড় କଣ୍ଠଦେଶ—1. Neck. [ଦ୍ର—ବହିବା ଓଁଟକର ଘଞ୍ଜ-कण्ठ गर्दन ଗଲ ବେକ । କୃଷ୍ଣସିଂ ମହାଭାରତ. ସଭା ।] ୨ । ବେକର ପଛ ଭାଗ—2. The back part of the neck. [ଦ୍ର—ବେକର ଅଗ ପାଖକୁ ଭଣ୍ଡି ବା ତୋଣ୍ଟି ଓ ପଛ ଭାଗକୁ ବେକ ବୋଲାଯାଏ । ଅଗ ପଛ ସମୁଦାୟ ଅଂଶକୁ ମଧ୍ୟ କେହି କେହି ବେକ କହନ୍ତି ଓ କଣ୍ଠନାଳୀକୁ ଗଳା ବୋଲି ଯାଏ । ବେକର ସାମନା ପାଖ ଅଂଶକୁ ମଧ୍ୟ ଗଳା ଓ କଣ୍ଠ ବୋଲାଯାଏ ।]

ବେକ ଖାଇବା—ଦେ· କ୍ରି–ବେକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ହେବା— Beka khāibā To approach one's neck in tallness. ঘাড়পর্য্যন্ত উঁচু হওয়া गरदन होना

ବେକଟ—ସଂ ବି—୧ । ଭେକଟା ମାଛ–1. Coius Vacti (fish). Bekaṭa ୨ । ବିଦୂଷକ—2. Jester; a fool. ୩ । ତରୁଣ; ଯୁବା—3. A youthful person. ୪ । ମଣି-ବିକ୍ରେତା— 4. A dealer in gems. ୫ । ନିନ୍ଦକ—5. A censorious person; slanderer; scandal-monger.

ବେକ(କେ)ଟା—ଦେ. ବି—(ସଂ ବେକଟ)—ଭେକଟା ମାଛ— Beka(ke)ṭā ভেটকী Coius Vacti (fish).

ବେକଟା(ରା)ଳ—ଦେ. ବଣ—(ସଂ ବିକରାଳ)—ବିକରାଳ (ଦେଖ) Bekaṭā(rā)ḷa (ବେକଟାଳଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) Bikarāḷa (See)

ବେକଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଚଡ଼କ ପୂଜା ଦିନ ସକାଳୁ ଦନ Bekarḍā ସେହି ଉପଲକ୍ଷରେ ଦେବତା ଯାହା ଠାରେ ଅବତର ଥାନ୍ତି; ଡାକଣୀ—A person who is possessed with Sprit of the Deity on the Chardaka Pūjā day.

ବେକଣ୍ଟ—ଦେ· ବଣ—(ଫା. ବେ+ଓଜନ. ଭଣ୍ଡ)—୧ । ଅମାପ— Bekaṇṭa 1. Unmeasured. ୨ । ଅମେଳ—2. Not বেমাপ tallying. ୩ । ଅସଦୃଶ—3. Dissmilar. ୪ । ଯାହା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବା ଅଭିପ୍ରେତ ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ଖାପ ଖାଏ ନାହିଁ—4. Not fitting.

ବେକତ—ଗ୍ରା. ବଣ—(ସଂ ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ସଂ ବ୍ୟକ୍ତ)—ବ୍ୟକ୍ତ(ଦେଖ) Bekata Byakta (See) [ଦ୍ର—ବେକତ ମୁଗଦରକେଲି । ଭୋଠାରେ ହୋଇଲା ପ୍ରୀତି ମୋହର । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମ ସୁଧାନିଧି ।]

ବେକ ତଳିଆ—ଦେ. ବଣ—ବେକ ତଳକୁ ଯାହା ଥାଏ–Occu- Beka-taḷiā pying a position below one's neck. [ଦ୍ର—ଅନାଇଲେ ବେଳେ ବଦେକ ଦଳଲା ବେକତଳଅ ଲହସା ଖୋସା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।]

ବେକ(କେ)ତି—ଗ୍ରା.ବି—(ସଂ ବ୍ୟକ୍ତି)—ବ୍ୟକ୍ତି; ଲୋକ— Beka(ke)ti Person.

ବେ·କବୁଲ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ବିଚରଅ) (ଫା. ବେ+କବୂଲ୍=ସ୍ୱୀକାର) Be kabul ୧ । ଅସ୍ୱୀକୃତ—1. Denied. ୨ । ଅସ୍ୱୀକାରକାରୀ বেকবুল 2 Denying. ଦେ. ବି—ଅସ୍ୱୀକାର—Denal; बेकबुल disagreement.

ବେକ ମୁଣ୍ଡା—ଦେ· ବି—ବେକର ପୃଷ୍ଠଭାଗ— Beka muṇḍā The nape of the neck. গর্দন गर्दन [ବେକପଣ୍ଡା(ଣ୍ଡା)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେ-କରାମତ (ତି) —ବୈଦେ. ବଣ—(ଫା. ବେ+କରାମଁତ୍=କ୍ଷମତା)— Be-karāmat(ti) ଅକ୍ଷମ; କ୍ଷମତାହୀନ—Powerless; অক্ষম बेकरामत impotent. ବି—ଅକ୍ଷମତା—Powerlessness; impotence.

ବେ·କରାର(ରି)--ବୈଦେ.ବଣ -- (ବିଚରଅ) (ଫା.ବେ+କରାର=ଚୁକ୍ତି) Bekarār(ri ୧ । ଚୁକ୍ତିବହିର୍ଭୂତ—1. Without agreement. বেকরার बेकरार ୨ । ଚୁକ୍ତିଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୋଇ ନ ଥିବା— 2. Not settled by means of mutual agreement.

ବେକରେ କଠା ପକା (କେ) ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବେକ ଚିପି ମାରିବା Bekare kathā pakā(ke)ibā ଦେବା—1. To kill a গলা টিপা person by pressing his neck with the (ବେକରେ କାଠା ପକିବା—ଅଶେଷ୍ୟରୂପ) two hands as with a vice. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଖୁବ୍ ବାଧ୍ୟ ବା ଜବରଦସ୍ତି କରି ତାହାଦ୍ୱାରା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇ [ବେକରେ କଠା ବସା(ସେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ନେବା— 2. To force or coerce a person to do a work.

ବେକରେ ବନ୍ଧା—ଦେ.ବଣ—ଅନ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି); Bekare bandhā ଅଶ୍ରିତ—Depending upon another গলায় বাঁধা गर्दनके नीचे बंधा हुआ for one's maintenance.

ବେକଲ୍ନି—ପ୍ରାଦେ.—(କଟକ) ବଣ–(ଫା. ବେ+ସଂ. କଳନ)— Be-kalni ଅକଳନୀ; ଅଗଣ୍ୟ—Innumerable.

ବେ-କଳନ (ନା, ନି, ନ୍ତା)—ଦେ. ବିଣ—(ଫା. ବେ+ସଂ କଳନ)
Be-kaḷana (nā, ni, ntā) ଅକଳନ; ଅଗଣ୍ୟ—
অকলন बेकलन Innumerable.

ବେକସ—ଦେ. ବିଣ—(ଫା. ବେ+ଫା. କସ୍)—ଢିଲା; ଢିଲା; ଶ୍ଳଥ—
Bekas ঢিলা बेकस Loose, slack; not closely fitting.

ବେକସୁ(ସୋ)ର—ବୈଦେ. ବିଣ—(କଚେରୀ)—(ଫା. ବେ+କସୂର=
Bekasu(so)r ଦୋଷ, ଅପରାଧ)—୧। ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—1. Fault-
বেকসুর बेकसुर less ୨। ନିରପରାଧ—2. Guiltless; not guilty.

ବେ-କସୁ(ସୋ)ର ଖଲାସ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—(କଚେରୀ)—ଅସାମୀକୁ
Be-kasu(so)r-khalās debā ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରପରାଧ ବୋଲି ସ୍ଥିର
বেকসুর খালাস দেওয়া କରି ତାକୁ ଅବ୍ୟାହତି ଦେବା—To
बेकसुर खलास होना acquit an accused by pronouncing him innocent,

ବେ-କସୁ(ସୋ)ର୍ ଖଲାସ୍ ପାଇବା (ହେବା)—ଦେ. କ୍ରି.—(କଚେରୀ)-
Be-kasu(so)r khalās pāibā(hebā) ବିଚାର ଅଦାଲତରେ
বেকসুর খালাস হওয়া ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ
बेकसुर खलास होना ହୋଇ ଅବ୍ୟାହତି ପାଇବା—To be honourably acquitted of a charge.

ବେକା(ଙ୍କା)—ଦେ. ବି—ଏକ ହାତର ମୁଠାମଧ୍ୟରେ ଧରା ଯିବା ଘାସର
Bekā(ṅkā) ବା ନଡ଼ାର ପରିମାଣ—Handful (of straw
আঁটি or grass); as much as can be held tightly
गफी by one hand. ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଘିଅ ରଖାଯିବା ଉପଯୋଗୀ ଏକପ୍ରକାର ପାତ୍ର (ହାଣ୍ଡି ଓ ଘଡ଼ି) —Pot in which ghee is kept. [ଉ—ଠେକା କହେ ବେକାରେ। ତୁ କୋଉଁ ମଣିଷରେ ଲେଖାରେ? ଚଗ।]

ବେ କାଇ(ଏ, ୟ)ଦା—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ବେ+କାୟଦା=ନିୟମ)
Be-kāi(de, ya)dā —୧। ବିଶୃଙ୍ଖଳ; ଅନିୟମିତ—1.
বেকাএদা Irregular. ୨। ଅନାୟତ୍ତ; ଅଶାସିତ—
बेकायदा 2. Uncontrolled; unruly; undisciplined.
୩। ବେଇଜତ (ଦେଖ)—3. Beijata (See).
୪। ବେଆଇନ୍—4. Illegal. ବୈଦେ. ବି (ଫା)—
୧। ଶାସନର ଅଭାବ—1. Want of discipline.
୨। ବିଶୃଙ୍ଖଳା—2. Irregularity.

ବେ କାଇଲ୍(ଲି, ଲା)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର
Be-kāil(li, lā) ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର କରେ ନାହିଁ—Not
बेकाइल admitting one's faults.

ବେ କାଏ(ୟ)ମ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (କଚେରୀ) (ଫା ବେ+କାୟମ୍)—
Be kāe(ya)m ୧। ନିଷ୍ଫଳ—1. Fruitless; null and
বেকাএম void. ୨। ଯାହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇ ନ
बेकायम ଥାଏ—2. Not crrried out.

ବେ କାନୁନ୍(ନି)—ବୈଦେ. ବିଣ (କଚେରୀ) (ଫା. ବେକାନୁନ୍)—
Be kānun(ni) ବେଆଇନ୍ (ଦେଖ)—Beāin (See).
বেকানুন बेकानुन

ବେ କାବୁ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ବେ+କାବୁ=ଆୟତ୍ତ, କ୍ଷମତା)—
Be kābu ୧। ଅବଶ; ଅନାୟତ୍ତ—1. Beyond control;
বেকাবু not under one's control ୨। ଅକ୍ଷମ—
बेकाबू 2. Powerless; impotent. ୩। ନିରୁପାୟ; ଉପାୟାନ୍ତରବିହୀନ—3. Having no alternative; resourceless

ବେ କାମିକା—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ବେକାମକ୍)—୧। କର୍ମର
Be kāmikā ଅଯୋଗ୍ୟ; ଅକାମିକା—1. Unfit for work;
অকেজো worthless. ୨। ନିଷ୍କର୍ମା—2. Unemployed.
बेकाम (ବେକାମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩। ଅଲସୁଆ—3. Idle.

ବେ କାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ବେ+କାର୍=କର୍ମ)—୧। ନିକମ୍ମା;
Be kār କର୍ମରହିତ; ନିଷ୍କର୍ମା—1. Unemployed; without
বেকার work. ୨। ଅକର୍ମଣ୍ୟ; ଅଲସୁଆ—2 Idle. ୩।
बेकार ଜୀବିକା ବିହୀନ—3. Having no means of livelihood

ବେକାରବାର(ରି)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ବେକାର୍ବାର୍)—୧। ଯେଉଁ
Bekārabāra(ri) ସମୟରେ ବ୍ୟବସାୟ ଚଳୁ ନ ଥାଏ—1.
বেকারবার Dull (time); when there is no business.
बेकारबार ୨। ବ୍ୟବସାୟ ରହିତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Destitute of any employment or business. ବି—ବ୍ୟବସାୟ ରହିତ ଅବସ୍ଥା—Want of employment or business.

ବେକୀ—ଦେ. ବି—୧। ଛୋଟ ମାଟି ଘଡ଼ି—1. A small earthen
Bekī pitcher. [ଉ—ଠେକ ପଶୁରେ ବେକୀ ଲୋ। ତତେ
ছোটভাংড় କୋଉ ମଣିଷରେ ଲେଖି ଲୋ? ଚଗ।] ୨।
दुइयां ଦେବାଳୟର ଅଂଶ ବିଶେଷ—2. A part (neck) of
ঘাড় the temple. [ଦ୍ର—ଏହା ଅଁଳାର ତଳ ସରୁ ଅଂଶ
गर्दन ଅଟେ; ଏହା ଦେଉଳର ବେକପରି। ଦେଉଳ ତଳରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଚିତ୍ର ଦେଖ।]

ବେ କୁ(ଖୁ)ପ(ଫ, ବ)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ବେ+ଖୁଫ୍=ବୋଧ)
Be ku(khu)p(ph, b) —ନିର୍ବୋଧ—Foolish; stupid;
বেকুব silly, [ଉ—ମିଥ୍ୟ କହୁଲେ—ବେକୁବ୍! କମ୍ବଖ୍ତ!
बेवकुफ ନାଲାଏକ୍। × × × ଫକୀରମୋହନ. ଛଅମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ।]
[ବେଏକୁ(ଖୁ), ବେଏକୁ(ଖୁ)ପ୍(ବ୍), ବେଉକୁପ୍(ଫ୍, ବ୍)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେକୁପି(ଫି, ବି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ବେଖୁଫୀ)—ନିର୍ବୋଧତା—
Bekupi(phi, bi) Foolishness; stupidity.
বেকুবী ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା)—ନିର୍ବୋଧର ଉପଯୁକ୍ତ—
बेवकुफी Befitting a fool.
[ବେଏ(ଉ)କୁପି(ଫି, ବି)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେକୁଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବି+କୁଳ)—୧। ନୀଚକୁଳ—1. Low
Bekuḷa family. ୨। ଅନ୍ୟଜାତି—2. Another
কুলনষ্ট बेकुल caste.

ବେକୁଳା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସ. କୁଳ)—୧ । ଗାଚକୁଳୋଦ୍ଭବ, **Bekulā** ଅକୁଳା—1. Born of a low family, (ବେକୁଳି—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଜାତିଭ୍ରଷ୍ଟ—2. Outcasted. ୩ । କୁଲହୀନ ଯାହାର କୁଳର ବା ବଂଶର ବିଷୟ କାହାକୁ ଜଣା ନାହିଁ—**बेकुला** 3. Of unknown origin.

ବେକେ ପାଣି—ଦେ. ବଣ—ମନୁଷ୍ୟ ବେକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଡ଼ିବା ଗଭୀରତା-ଯୁକ୍ତ ଜଳ—Neck-deep (water). **Beke pāni** একগলা জল **गर्दनभर पानी**

ବେ ଖଞ୍ଜ—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଅସୁବିଧା; ଅଶଙ୍କ—Inconvenience. **Be khañja** ବଣ—ଅସୁବିଧାଜନକ—Inconvenient অসুবিধা, বেখড় **असुविधा**

ବେ ଖଟୁ(ଟ୍ଟୁ)—ଦେ. ବ—୧ । ପରିଶ୍ରମକାତର; ଶ୍ରମବିମୁଖ—**Be khaṭu(ṭṭu)** 1. Loathing work. ୨ । କୁଣ୍ଡୁ; অকেজো **बेखट्टु** ଅଳସୁଆ—2. Idle; lazy. ୩ । ଅକର୍ମଣ୍ୟ—3. Worthless.

ବେଖର୍ଡ଼—ଦେ. ବ—ବିଖର୍ଡ଼ (ଦେଖ)—**Bekharḍa** বেখড় Bikharḍa (see)

ବେଖର୍ଡ଼ିଆ—ଦେ. ବଣ—ବିଖର୍ଡ଼ିଆ (ଦେଖ)—**Bekharḍiā** Bikharḍiā (see).

ବେ ଖବର୍ଦାର୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା)—ଅସାବଧାନ; ଗରକୁସିଆର—**Be khabar-dār** Careless; incautious. অসাবধান **बेखबरदार** (ବେଖବରଦାରୀ—ବି)

ବେ ଖରଚ(ଚ୍ଚ)—ବୈଦେ. ବଣ—(ଫା. ବେ.ଖର୍ଚ୍ଚ)—୧ । ଯାହାପାଇଁ **Be-kharacha(chā)** ମୂଲ୍ୟ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ ବା ଖରଚ বেখরচা କରିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ—1. Procured without **बेखरच** any cost or expense; got gratis. ୨ । ବ୍ୟୟ-[ବେଖର୍ଚ୍ଚ(ର୍ଚ୍ଚା)—ଅନ୍ୟରୂପ] ରହିତ—2. Inexpensive.

ବେ ଖରଚି—ଦେ. ବ—ଯେ ବହୁତ ବଦଖର୍ଚ୍ଚ କରେ; ସାହା ଖରଚ—**Be kharachi** Extravagant. ବେଖର୍ଚ୍ଚି, ବେଖର୍ଚ୍ଚିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ ବେଖରଚିଆ } বদখরচী **बदखरची**

ବେ ଖରଚ(ଚ୍ଚ)ରେ କାମ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କି. ବନା ବ୍ୟୟରେ **Be-kharachāre kāma uṭhā(ṭhe)ibā** କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ বেখরচায় কাজ তোলা କରାଇ ନେବା—To have a thing **बेखरच काम उठाना** done gratis.

ବେ ଖାଉ(ମି)ନ୍ଦ—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେଖାମିନ୍ଦ୍)—୧ । ପ୍ରଭୁଶୂନ୍ୟ—**Be khāu(mi)nda** 1. Lordless; masterless; owner-বেমালিক less. ୨ । ରକ୍ଷକହୀନ—2. Having no protec-**बेखामिन्द, बेमालिक** (ବେଖାମିନ୍ଦ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) tor.

ବେ ଖାତ(ତି)ର—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ବେଖାତିର)—୧ । **Be khāta(ti)r** ଅସମ୍ମାନ—1. Disrespect. ୨ । ଦେ-বেখাতীর(রী) ଖାତର—2. Disregard. ୩ । ବେପରୁଆ **बेखातीर** ଅବସ୍ଥା—3. Carelessness.

ବେ ଖାତ ତି ରି—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—୧ । ବେପରୁଆ—1. Care-**Be khāta(ti)ri** less. ୨ । ଅପମାନକାରକ—2. Insul-বেখাতীর ting; disrespectful. ୨ । ଅପମାନସୂଚକ **बेखातीरी** (ବାକ୍ୟ ବା କାର୍ଯ୍ୟ)—3. [speech or act] [ବେ ଖାତ(ତି)ରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] Indicating insult or disregard; disgraceful.

ବେ ଖାନ୍ଦାନ(ନି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—ଅସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ; ଯେ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତବଂଶୀୟ **Be khāndān(ni)** ନୁହେ—Not belonging to a বেখান্দান **बखान्दान** respectable family.

ବେ ଖାପ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—୧ । ଯାହା ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ **Be khāp** ଠିକ୍‌ଭାବରେ ଖାପ ଖାଏ ନାହିଁ—1. Unfitting; not বেখাপ **बेखाप** tallying with another thing; incongruous. ୨ । ଅସମାନ—2. Unequal.

ବେ ଖୁସ(ସି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେଖୁସ୍)—ଦୁଃଖିତ; ବିରକ୍ତ—**Be khus(si)** Displeased. ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ବିରକ୍ତି—বেখুস **बेखुस** Displeasure.

ବେ ଖୋରାକ—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେଖୁରାକ୍)—ଖାଦ୍ୟବିହୀନ—**Bekhorāka** Destitute of food. বেখোরাক **बेखुराक**

ବେ(ବ୍ୟା)ଗ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ.ବାଗ୍)-ଜନାର ଥଳି—Bag. ବୈଦେ. **Be(byā)g** ବ. (ଫା. ବେଗ୍)—ପ୍ରଥମେ ମୁସଲମାନ୍ ଶାସକମାନଙ୍କୁ বেগ্ ପ୍ରଦତ୍ତ ଓ ପରେ ବଂଶଗତ ଉପାଧିବିଶେଷରୂପେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ **बेग; थली** ଉପାଧି—A title originally given to বেগ **बेग** Mahomedan governors and now turned into a family title.

ବେଗ—ସ. ବ (ବିଜ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଗତି-**Bega** 1. Motion; movement. ୨ । ଶୀଘ୍ରତା—2. Swiftness; haste. ୩ । ଗତିର ପରିମାଣ—3. Velocity; speed. ୪ । ମୂତ୍ର ବିଷ୍ଠାଦିର ନିର୍ଗମ ପ୍ରବୃତ୍ତି—4. Tendency to pass urine or faeces. ୫ । ପ୍ରବାହ—5. Stream; current. ୬ । ଆନନ୍ଦ; ଅହ୍ଲାଦ—6. Joy; pleasure. ୭ । ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଜ୍ଞା—7. Resolve. ୮ । ଇଚ୍ଛା; ବ୍ୟଗ୍ର ଉଦ୍ୟମ—8. Eagerness; energy. ୯ । ପ୍ରଣୟ-9. Intimacy; love. ୧୦ । ରେତଃ; ଶୁକ୍ର—10. Semen virile. ୧୧ । ଆମ୍ରବିଶେଷ—11. A kind of mango. ୧୨ । ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜା—12. Name of an ancient king of India. ୧୩ । ମନର ଗତି—13. Impulse; tendency.

তেজী ଦେ. ବଣ.—ଦ୍ରୁତଗାମୀ; ବେଗବାନ୍—Swift. [ଉ—**वेगवाला, वेगी** ମନକୁ ବେଗ ବଳବନ୍ତ, ଅଶ୍ୱ ଅବେଗେ ଜଗନ୍ନାଥ । শিগ্‌গীর ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ଦେ. କି. ବଣ—ବେଗେ; **वेग** ଶୀଘ୍ର—Swiftly. [ଉ—ମୁଖେନ୍ଦୁ ନେଇ ଭୁବନ ରଙ୍ଗ, ଜଳ ରଞ୍ଜନକୁ ପ୍ରକାଶେ ବେଗ ।

ଉଞ୍ଚ. କୋଟୀବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।]

ବେଗ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଶୀଘ୍ର—Swiftly. (ଯଥା—ଚୋ
Bega kari ରାଧନରାଗୀ ମୂର୍ତ୍ତି ସିନା, ସେଣୁ କ ଅସିଲ
शिग्गीर वेगसे ବେଗ କରି । ରାଧାନାଥ ବେଦାବର୍ଗୌଣୀ ।)
[ବେଗ କରା(ରି), ବେଗ ଦ(ଧ)ସ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେଗଗାମୀ—ସ. ବଣ ପୁଂ (ବେଗ+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ରି ଇନ୍)—
Begagāmi ଦ୍ରୁତଗତିବିଶିଷ୍ଟ—Swift.
(ବେଗଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବେଗ ଚିର(ରା)—ଦେ. ବଣ ପୁଂ—ଯେଉଁ ଛାତ୍ର କୌଣସି ଅଧୀତ ବିଷୟ
Beg chira(rā) ଶୀଘ୍ର ମନେ ରଖେ ଓ ବିଳମ୍ବରେ ପାସୋରେ—
वेगचिर, तेज़ुमज (a student) Who remembers or gets by heart a thing quickly and forgets it slowly. [ଦ୍ର—ଅଧ୍ୟାୟୀମାନଙ୍କୁ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାରିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ—ବେଗଚିର, ଚିରଚିର, ବେଗବେଗ ଓ ଚିରବେଗ ।]

ବେଗଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବଣ. (ଫା ବଗଡ଼, ସ. ବିକୃତ)—୧ । ବିକୃତ,
Begarda(rdā) ବିଗିଡ଼ି—1. Deranged. ୨ । ନଷ୍ଟ—
बिगड़ा वेगड 2. Spoiled. ୩ । ଦୁଷ୍ଟ—3. Wicked.
(ବେଗଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଗଣିଆ ପିଚ୍ଛଡ଼ି—ଦେ. ବ (ନାବିକଙ୍କ ଶବ୍ଦ)—ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ
Beganiā pichhārdi ଦିଗ୍ କୋଣ—The north-west point of the mariner's compass.

ବେଗତିକ—ଦେ. ବଣ. (ଫା ବେ+ସ. ଗତିକ=ଅବସ୍ଥା)—୧ ।
Begatika ନିରୁପାୟ; ବେଗୁର—1. Resourceless. ୨ ।
বেগতিক बेचारा ସଙ୍କଟାପନ୍ନ; ଦୁରବସ୍ଥ—2. Beset with danger. ୩ । ନିରାଶ୍ରୟ—3. Helpless ଦେ. ବ—୧ । ଅସମୟ—1. Bad time. ୨ । ସଙ୍କଟ—2. Critical condition; danger; difficulty. ୩ । ନିରାଶ୍ରୟ ଅବସ୍ଥା—3. Helpless condition.

ବେଗ ଧାରଣ—ସ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବେଗ+ଧାରଣ)—(ମଳ, ମୂତ୍ର
Bega dhārana ଓ କାମ କ୍ରୋଧାଦିର) ବେଗକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା
ବେଗରୋଧ–ଅନ୍ୟରୂପ ବା ସମ୍ଭାଳିବା—Restraining the impulse (of passing urine etc).

ବେଗ ପା(ପେ) ସ ର୍—ଦେ. ବ. (ଅଳ୍ପଚଳ ପ୍ରୟୋଗ)—(ସ. ବେଗ
Bega pā(pe)senjar +ଇଂ. ପାସେଞ୍ଜର୍) ସାଧାରଣଠାରୁ ବେଶି
फास्टपासेञ्जर बेगपैसेञ्जर ବେଗଶାଳୀ ପାସେଞ୍ଜର (ଯାତ୍ରୀବାହୀ) ରେଲଗାଡ଼ି—Fast passenger (train).

ବେ ଗଫଲତି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ହେଳାଶୂନ୍ୟତା—Want of
Be gaph-lati বেগাফলতী वेगफलती negligence.

ବେ ଗ(ଗା)ଫୁ(ଫି)ଲ୍(ଲି)—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବେଗାଫିଲ୍)=୧ ।
Be ga(ga)phu(phi)l(li) ଅନ୍ୟାୟ କାର୍ଯ୍ୟ—1. Wrong.
বেগাফিল ୨ । ଦୋଷ—2 Fault. ୩ । ଅସାବଧାନତା—
वेगाफिल 3 Carelessness. ୪ । ହେଳା—4 Negligence. ୫ । ବେବୁଝା—5 Silliness; folly.
ବୈଦେ. ବଣ (ଫା) — ୧ । ଅସାବଧାନ—1. Careless. ୨ । ନିର୍ବୋଧ—2. Foolish. ୩ । ଯେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ହେଳା କରେ—3. Negligent.

ବେଗବନ୍ତ—ଦେ. ବଣ- (ସ. ବେଗବତ୍)—ବେଗବାନ୍—
Begabanta বেগবান্ तेजी Swift

ବେଗବାନ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ବେଗ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ଅର୍ଥରେ ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)
Begabān ଦ୍ରୁତଗତି; ଦ୍ରୁତଗତିବିଶିଷ୍ଟ—Swift.
(ବେଗଶାଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବେଗବତୀ, ବେଗଶାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବେଗ ବେଗ—ଦେ. ବଣ, ପୁଂ.—ଯେଉଁ ଛାତ୍ର କୌଣସି ବିଷୟକୁ
Bega bega ଶୀଘ୍ର ପଢ଼ିପାରେ ଓ ଶୀଘ୍ର ପାସୋରି ପକାଏ—
(a student) Who remembers or gets by heart a matter soon and frogets it soon.
शिगीर शिगीर ଦେ. କ୍ରି ବଣ—୧ । ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ; ପୁନଃପୁନଃ—
जल्दी जल्दी 1. Repeatedly; every moment [ଯଥା—ନାସାମାଳତିଳପ୍ରସୂନରୁ ଅଳି ପ୍ରସରୁଛି ବେଗ ବେଗ । ଲାବଣ୍ୟବତୀ—ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ, ୫ ଗୀତ ।] ୨ । ଚଞ୍ଚଳ—2. Quickly. [ଯଥା-ବଳଦେବ ରାମ ରାମା ବସି ଶଗଡ଼ରେ, ବେଗ ବେଗ ଯାଉଁ ଗୋଡ଼ାଇ ସଙ୍ଗେ । ଭକ୍ତ ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।]

ବେ ଗଭା(ଭେ)ଇ—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା.ବେ+ଗବାହୀ=ସାକ୍ଷୀ)—
Be gabhā(bhe)i ୧ । ସାକ୍ଷିଶୂନ୍ୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. (a person)
বেগাভাই Having no witness to depose on his behalf. ୨ । ଯେଉଁ ଘଟଣାର କେହି ସାକ୍ଷୀ ନ ଥାଏ—2. (an occurence Not witnessed by any one.

ବେଗମ୍—ବୈଦେ· ବ. (ତୁର୍କି; ଏହାର ପୁଂଲିଙ୍ଗ ବେଗ୍=ମାନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି,
Begam ରାଜା)—୧ । ଧନବାନ୍ ମୋଗଲଙ୍କ ପତ୍ନୀ—1. The
বেগম wife of a rich Moghul. ୨ । ମୁସଲମାନ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ମହିଳା—2. A Mahomedan lady. ୩ । ରାଣୀ—3. Queen. ୪ । ରାଜମହିଷୀ; ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ—4 Empress.

ବେ ଗମାର୍—ଦେ. ବଣ—ଅଗମ୍ଭୀର—
Be gamār छावला Light-hearted.

ବେଗର୍—ବୈଦେ. ଅ (ଫା ବଗରୁ, ବଗୈର୍)—ବିନା; ବିନା;
Begar ବ୍ୟତିରେକେ—Without; besides; except.
বেগর वेगर ବୈଦେ. ବଣ ଫା—ବାଜେ—Miscellaneous.

ବେଗର୍ ଆସାମି—ବୈଦେ· ବ(ଫା)୧ । ବାଜେ ଲୋକ; ଇତର ଲୋକ-
Begar āsāmi 1. Common people; the mass.
বাজেলোক गोरआसामी ୨ । ବାହାରର ଲୋକ—2. An outsider.

ବେଗର୍ ଭାଟିଆ—ପ୍ରା (ଗଡ଼ଜାତ) ବଣ—ଜାତ-ଅଜାତ; ରାଜାଙ୍କ ଅଜାତ
Begar bhātiā ଅର୍ଥାତ୍ ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭୋତ୍ପନ୍ନ—Born of a 'Raja's concubine

ବେଗଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ଅ. ବଗର୍)—ଅନ୍ୟ; ଦୋସରା—
Begal Another; any other.

ବେଗଲ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ବଗର)—ଭିନ୍ନ; ପୃଥକ—
Begala पृथक विगर Separate.

ବେଗସର—ସଂ. ବି (ବେଗ+ସୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବେଗଗାମୀ
Begasara ଅଶ୍ୱ—1. A swift steed. ୨ । ଅଶ୍ୱତର;
ଖଚର—2. Mule.

ବେଗାର୍ଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. ବି (ସମ୍ବଲପୁର; ଭୁଲ ହି. ବେଗାରୀ)—ବେଗାରି
Begārdi (ଦେଖ)—Begāri (See)

ବେଗାଡ଼ୁ—ଦେ. ବିଣ—ବିଗାଡ଼ୁ (ଦେଖ)
Begārdu Bigārdu (See)

ବେଗା(ଗି) ବେଗି—ଦେ କ୍ରି. ବିଣ—ବେଗି (ଦେଖ)—Begi (See)
Begā(gi) begi [ଉ—ରାମ ଆସିଛନ୍ତି ବୋଲି ଶୁଣି ସେ,
(ବେଗିଅ ବେଗି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବେଗାବେଗି ଅନେକ ଲୋକବାକ,
शिगीर ସୁନ୍ଦର ଖାଇବା ଛନ୍ଦସ ଧରି ଆସି ପହଁଚ ଗଲେ ।
वेगसे ମାଳକଣ୍ଠ ଦାସ. ପିଣ୍ଡକରାମାୟଣ ।]

ବେଗାର୍(ର)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ବେଗାର୍)—୧ । ବେଠି; ବଳ-
Begār(ri) ଦରମାରେ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ପରିଶ୍ରମ—
बेगार(री) 1. Impressment of persons into com-
बेगार(रि) pulsory service without remuneration;
forced labour. ୨ । ବେଠିଆ—2. Persons
impressed into service without pay.
* । ରାଜାଙ୍କ ଗହଣରେ ବା ବରଯାତ୍ରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆସିଥିବା
ଅନୁଚରଦଳ (ଯଥା—ବେହେରା, ଗୁରୁଅ, ବାଜାଦାର)—
3. Menials accompanying a royal or
marriage prrcession.

ବେଗାର(ର) ଖ(ଖା)ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବେଠି ଖଟିବା; ବେଠିରେ କାମ
Begār(ri) kha(khā)ṭibā କରିବା—To work on
बेगार खाटा (ठेला) बेगारी खटना impressed service.
[ବେଗାର(ର) ଭୁଲ(ଲେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେଗାର୍ ଦଣ୍ଡ—ଦେ. ବି (କଚେରିଅ; ଅଧୁନିକ)—ଇଉରୋପୀୟ
Begār danda ଅପରାଧୀଙ୍କ ପ୍ରତି ବହୁତ ସଶ୍ରମ କାରାଦଣ୍ଡ—
Penal servitude (for European convicts).

ବେଗାର୍(ର) ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି-ଲୋକଙ୍କୁ ଜବରଦସ୍ତି ବେଠି କରିବାକୁ
Begār(ri) dharibā ଧରିବା—To impress persons
बेगार धरा into service i.e. to work gratis.
वेगार धरना

ବେଗି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ବେଗ)—ଚଞ୍ଚଳ; ଶୀଘ୍ର; ସତ୍ୱର;
Begi ଜଲ୍ଦି; ବେଗିଟି—Soon; quickly; swiftly.
शिगीर [ଉ—ମାଗିବ ଯାହା ତାହା ଦେବି ମୁହିଁ ବେଗି ।
वेग କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।]

ବେଗିତ—ସଂ. ବିଣ. (ବେଗ+ଇତ)—୧ । ବେଗବାନ୍—1. Swift.
Begita ୨ । ଚାଳିତ—2. Moved. * । ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ—
(ବେଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. In haste; hasty. ସଂ. ବି—
ଶ୍ୟେନପକ୍ଷୀ—Falcon; hawk.

ବେଗିଣୀ—ଦେ ବି.—ପ୍ରାଚୀନ ଅର୍ଣ୍ଣବପୋତବିଶେଷ—A kind of
Begini ancient ship. (ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଶା) ।

ବେ ଗୁଆଁର—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ବେଗଅାଁର)—୧ । ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—
Be guānr 1. Intelligent. ୨ । ଚତୁର—2 Clever.
बुद्धिमान बेगँबार

ବେଗୁଆର—ଦେ. ବିଣ—ବେଗବାନ୍—Swift. [ଉ—ବେଗୁଆର
Beguāra ଘୋଡ଼ା ଯୋଗ ରଥରେ ବସି, ଯୁଧିଷ୍ଠିର ନୃପତି
वेगवान; वेगवन्त ପଳାଇଲେ ଖସି । କୃଷ୍ଣସିଂହ—ମହାଭାରତ-ଦ୍ରୋଣ ।]

ବେଗୁଣିଆ—ଦେ. ବିଣ—ବଇଗୁଣିଆ (ଦେଖ)—Bigunia (See).
Begunia

ବେଗୁନିଆ—ଦେ. ବି.—ନିର୍ଗୁଣ୍ଡୀ; ବନ୍ୟ କ୍ଷୁପବିଶେଷ—A wild
Begunia plant; Vitex Negundo (Haines);
निसिन्दा; सिवारि; सम्भालु, Vitex Trifolia; five-leaved
पानिकिसम्भालु, chaste tree.
ତେ. ବାବଲି, ନଲ୍ଲ ବାବଲି [ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଉଚ୍ଚରେ ୬।୭ ହାତ
ବଢ଼େ; ପତ୍ର ୩।୬ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ । ଶୁଖିଲା ପତ୍ର ମୁଗ ଇତ୍ୟା-
ଦିରେ ମିଶାଇ ଓଳିଅ ବାନ୍ଧିଲେ ମୁଗରେ ପୋକ ଧରନ୍ତି
ନାହିଁ । ଏହା ପୁଷ୍ପବର୍ଣ୍ଣ ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର, ଶୁକ୍ଳ
ବେଗୁନିଆକୁ ସିନ୍ଧୁବାର; କଳା ବେଗୁନିଆକୁ
ନିର୍ଗୁଣ୍ଡୀ ଓ ନୀଳପୁଷ୍ପ କହନ୍ତି । ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ—କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବେଗୁଲ୍ (ଲି)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବ୍ୟୁଗ୍ଲ୍)—ବିଗୁଲ୍; ତୁରୀ; ରଣତୁରୀ—
Begul(li) बिगुल; बिगुल War bugle.

ବେଗେ—ଦେ କ୍ରି. ବିଣ—(ସଂ. ବେଗତଃ)—ବେଗି (ଦେଖ)—
Bege जल्दी; वेग से Begi (See). [ଉ—ଯୁବକ ମନ ଅତି
(ବେଗେଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଚଳମ ଯୁଆଁ ରାଜସାଜ ଭୁଜ ଦାମ୍ଭି ବେଗେ
ସାଜ ସାଜ ହେ । ଭକ୍ତ—ପ୍ରେମ ସୁଧାନିଧି; ଜଳ ବେଗେଣ
ବଳେ କରନ୍ତୁ ଆସି । ପ୍ରାଚୀ—ନଳଚରିତ ।]

ବେ ଘରୁଆ—ଦେ. ବିଣ (ଫା ବେ+ଓ. ଘରୁଆ)—ବେ ଖାନ୍ଦାନ୍ (ଦେଖ)
Be gharuā बेखान्दान; वेखानदानी Bekhāndān (See).

ବେଙ୍କ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବାଙ୍କ୍)—ବେଁକ୍ (ଦେଖ)—Bank
Benk ब्यांक; बैंक (See).

ବେଙ୍କର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାଙ୍କର୍)—ବାଙ୍କର୍ (ଦେଖ)—
Benkar (Bānkar (See)

ବେଙ୍ଗ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବ୍ୟଙ୍ଗ)—୧ । ଉଭୟଚର ପ୍ରାଣିବିଶେଷ; ଭେକ;
Benga बेङ,बेंग; बेंग,मेढक मण्डूक—1. Frog; Ranidae,
ମ-ବେଡୁକ [ଉ-ସାପ ନେ ! ବେଙ୍ଗ ନେ ! ମୋ ପେଟଁ କାଳ ବଢ଼େଇ
(ବେଙ୍ଗଲ; ବେଙ୍ଗେ, ବେଙ୍ଗେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ । ଶିଶୁଗୀତ ।]
(ବେଙ୍ଗୁଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର-ନାନା ଜାତିର ଓ ଆକାରର ବେଙ୍ଗ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି;
ଯଥା—ବାଲ୍ଲୁଣୀ ବେଙ୍ଗ, କଣ୍ଟକିଆ ବେଙ୍ଗ, କୂଳ ବେଙ୍ଗ
ଉଆଁ ବେଙ୍ଗ, କାଠ ବେଙ୍ଗ ଓ ସୁନା ବେଙ୍ଗ ।] ୨ । ପୁରୁଷ ଓ
ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—2. A name given to
males and females. * । (ସଂ ବ୍ୟଙ୍ଗ) ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି-
2. Irony; satire.

ବେଙ୍ଗ ଚମ—ଦେ. ବ (ସ. ବ୍ୟଙ୍ଗ ଚର୍ମ)—୧ । ବେଙ୍ଗ ଦେହର
Beṅga chama ଚମଡ଼ା—1. Skin of a frog. ୨ । ବେଙ୍ଗ
ବেঙ্গের চামড়া ଚମ ଭଳି ଖାଉରିଆ ଦେହର ଚମଡ଼ା—2. Rough
बेंग्का चमडा skin on the body of a person (ବେଙ୍ଗଚମଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) [compared to that of a frog].

ବେଙ୍ଗ ଚଙ୍ଗ(ଙ୍ଗୁ)ଡ଼ିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ—
Beṅga chāṅga(ṅgu)ṛdiā 1. Scattered about.
ছড়াছাড়ি (ଯଥା—ଏ ଘରେ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ାକ ବେଙ୍ଗଚଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ
পায়ারাখুপীর মতন ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ।) ୨ । ଅତି ଛୋଟ—
রেগাপটকা 2. Very small. (ଯଥା—ତାଙ୍କ ଘରର ଚୋଠରି-
ଯାକ ସବୁ ବେଙ୍ଗଚଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଛି ।) ୩ । ରୁଗ୍ଣ ଓ
କ୍ଷୀଣ (ଶିଶୁ)—3. Sickly and thin (child).

ବେଙ୍ଗ ପହଣା—ପ୍ରାଦେ (ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ)—ବେଙ୍ଗଫୁଲ; ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ଲଗା—
Beṅga pahaṇā ହୁଡ଼ ବେଙ୍ଗ—Tadpole.

ବେଙ୍ଗ ପାଟିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ବେଙ୍ଗପରି କର୍କଶସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ—
Beṅga pāṭiā Having a croaking or hoarse voice
ভাঙ্গাগলা like that of a frog. *ଦେ. ବ—(ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—
[ବେଙ୍ଗ ପାଟେ(ଟୌ)ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ] ୧ । ବେଙ୍ଗର ପାଟିପରି ଆକାର
ବିଶିଷ୍ଟ ଝୁମ୍ପାକାଠିରେ, ସାନ୍ତୁଡ଼ରେ ଓ ଅଣ୍ଟାସୂତାରେ
ଲାଗିଥିବା ଝୁଣ୍ଟି ଭଳିଆ ଘୁଙ୍ଗୁର—1. Tinkling ball shaped like a frog's mouth attached to ornaments. ୨ । ବେଙ୍ଗର ପାଟିପରି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ
ରୁପାପଟ୍ଟ ଓ ଭାବରେ ନିର୍ମିତ ଗୋଲକବସ୍ତୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଅଣ୍ଟାରେ
ଭିଡ଼ିବା ଅଳଙ୍କାର—2. A kind of waist-chain having balls shaped like the heads of frogs.

ବେଙ୍ଗ ଫୁଲ—ଦେ. ବ—୧ । ଯେଉଁ ଫେଣରୁ ବେଙ୍ଗଛୁଆ ଜାତ ହୁଅନ୍ତି—
Beṅga phulā 1. Frothlike substance from which frogs are hatched. ୨ । ଫେଣରୁ ବାହାରି
ପାଣିରେ ଖେଳୁଥିବା କେବଳ ମୁଣ୍ଡ ଓ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ଯୁକ୍ତ ବେଙ୍ଗ
ଛୁଆ—2. Tadpole.

ବେଙ୍ଗ ବଥ—ପ୍ରାଦେ, (ବସ୍ତର) ବ—ବେଙ୍ଗି ବଥ (ଦେଖ)
Beṅga bath Beṅgi batha (See).

ବେଙ୍ଗ ବାଇଦ—ଦେ. ବ—(ସ. ବ୍ୟଙ୍ଗ+ବାଦ୍ୟ)—ପିଲାମାନଙ୍କର ଏକ
Beṅga bāida ପ୍ରକାର ଖେଳନା ବା ଆନନ୍ଦ ବାଦ୍ୟ—A kind
বেঙ্গ बेंगबाजा of small drum for children.

ବେଙ୍ଗଲ୍—ବୈଦେ. ବ—(ଇଂ. ବେଙ୍ଗଲ)—ବଙ୍ଗଦେଶ—
Beṅgal বাঙ্গলা बेंगाल The country of Bengal

ବେଙ୍ଗଲ୍ ନାଗପୁର ରେଲଓଏ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—କଲିକତାଠାରୁ
Beṅgal-nāgapura relaoye ବଙ୍ଗୋପସାଗର କୂଳକୂଳରେ
বেঙ্গলনাগপুর রেলওয়ে ଓଡ଼ିଶା, ଗଞ୍ଜାମ, ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର
बंगालनागपुर रेलवे କଯ୍ୟଦଂଶ ଦେଇ ୱାଲଟେୟାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ
ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ନାଗପୁର ପରଦେଇ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ନାଗପୁର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ବିସ୍ତୃତ ରେଲପଥ—Bengal Nagpur Railway.

ବେଙ୍ଗଲା—ଦେ. ବ (ସ. ଦମନ)—୧ । ଗୋରୁଙ୍କ ଖୁରରେ ଧାନ
Beṅgalā ବଳାମାନ ମକଚାଇ କୁଟାରୁ ଧାନକୁ ପୃଥକ୍ କରିବା
ধানমাড়ী ନିମନ୍ତେ ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଖୁଣ୍ଟ ପୋତି ତାହାର
दौनी, दायँ, दवाँरी ଚାରିଆଡ଼େ ବୃତ୍ତାକାରରେ ଧାନବଳାମାନ ବିଛାଇ
(ବେଙ୍ଗେଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସେ ମେଣ୍ଟରେ ଦାଉଣୀ ବା ପଘା ବାନ୍ଧି
ସେଥିରେ ଏକାଧିକ ବଳଦ ଯୋଚ ବଳଦମାନଙ୍କୁ ବୁଲାଇବା
ପ୍ରକ୍ରିୟା—1. The process of having paddy sheaves trodden by bullocks tethered to a central post to thresh out paddy from straw. (ଉ—ତାମ ମାତ୍ର ପାହିବାକୁ ଅଛି ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ,
ଦେଖ ଅସିଲାଣି ଏ ଧ୍ରୁବ ମେରୁ ବୁଲି, ମେରୁ ନବେ
ସପ୍ତର୍ଷିର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବେଙ୍ଗଲା—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)
୨ । ବେଙ୍ଗୁଲା (ଦେଖ)—2. Beṅgulā (See).

ବେଙ୍ଗ(ଙ୍ଗୁ)ଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ କ୍ରି—ବେଙ୍ଗଲା ପକାଇବା ନିମନ୍ତେ
Beṅga(ṅgu)lā(le)ibā ମେଣ୍ଟର ଚାରିପାଖେ ଧାନ ବଳାମାନ
আঁটি বিছান ବିଛାଇବା—To strew corn sheaves round
गांह छीटना the central post to have them trodden
(ବେଙ୍ଗୁଲିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) by oxen.

ବେଙ୍ଗ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଏକମାତ୍ର
Beṅga lāṅgurḍa ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ—The only son of a
person. (ଯଥା—ଭଗବାନ୍ ଏଇ ବେଙ୍ଗଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଖଣ୍ଡିକୁ
ବଞ୍ଚାଇ ରଖନ୍ତୁ ।)

ବେଙ୍ଗଲା ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମେଣ୍ଟ ଖୁଣ୍ଟରେ ବଳଦ ଯୋଚ
Beṅgalā pakā(ke)ibā ଧାନବଳାମାନ ବଳଦଙ୍କଦ୍ୱାରା
ধানমাড়া ମଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ବଳଦଙ୍କୁ ଚଳାଉ କରିବା—To drive
दौनी करना bullocks tethered together round the
ବେଙ୍ଗଲା ବୁଲା(ଲେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ central post to
ବେଙ୍ଗଲା ଅଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା } thresh paddy.
(ଉ—ତାହିଁ ଧାନ, ଅମଳ କରଇ କୃଷୀବଳ, ଖଳାରେ
ବେଙ୍ଗଲା ପକାଇ । ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା ।)

ବେଙ୍ଗଲି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି, ବଙ୍ଗାଳୀ—A
Beṅgali Bengalee. Pertaining to Bengal.
বাঙ্গালী बङ्गाली ବଣ—ବଙ୍ଗୀୟ—

ବେଙ୍ଗା—ଦେ. ବ—୧ । ଶରଦ ଯୋଗୁଁ ଗୋରୁମାନଙ୍କ ଗଳା ଫୁଲିଯିବା
Beṅgā ରୋଗ—1. A sickness attacking cattle;
গোরুর গলাফোলা রোগ Actinomycosis. ୨ । ଆଶଙ୍କା;
बेङ्गा ଭୟ—2. Fear; apprehension. ଦେ. ବଣ—୧ ।
আধাসিদ্ধ; দরকাঁচা; দরকাচা ପାଣିରେ ସୁସିଦ୍ଧ ନ ହୋଇ କଇଥା
असिद्ध ହୋଇଯିବା (ବାଇଗଣ)—1. Half-boiled
বাসীগন্ধ (brinjal). ୨ । ବାସି ହେବାରୁ ଦୁର୍ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ (ଦୁଧ,
बेंगा ଦହି, କାଞ୍ଜି)—2 Stale and putrid (milk, curd). ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ବଇଦା ରୋଗୀର ଦେହରୁ

ଉଠିବା ପିଡ଼ାମଣ୍ଡଳିବା ବଳା—Spasmodic achings or cramps of the limbs of a cholera patient. ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଗୋରୁଙ୍କୁ ଧରୁଥିବା ବାତ ରୋଗ—A kind of cattle rheumatism. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଘାସ ନ ଖାଇ ଗୋରୁ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ ।]

ବେଙ୍ଗା ପିତଳ—ଦେ. ବ—(ସ. ପିଙ୍ଗଳ+ପିତ୍ତଳ)—ଏକପ୍ରକାର Beṅgā pitaḷa ହଳଦିଆ ପିତ୍ତଳ ବା କଂସା—A kind of বেঁগা পিত্তল नेपाली पीतल yellow brass.

ବେଙ୍ଗା ଫେରେଇ ଦେବା—ପ୍ରାଦେ (ବେଙ୍ଗାପଡ଼ା) କ୍ରି—ପ୍ରହାର ଅବଦ୍ଵାରା Beṅgā pherei debā ଦୋରସ୍ତ କରଦେବା—To teach a person a lesson by beating.

ବେଙ୍ଗି କଉଡ଼ି—ଦେ. ବ—ବଡ଼ କଉଡ଼ି—A big cowrie or sea-Beṅgi kauṛi ढो'(फौं)गी कौडि shell.

ବେଙ୍ଗି ବଥ—ଦେ. ବ—ପିଲାମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଓ ବେକରେ ଉଠିବା Beṅgi batha ବଥ—Boils coming out on the সুনর, বড়া head and neck of children [ଦ୍ର—ଯେଉଁ बेङ्गीघाव ପିଲାମାନଙ୍କ ବେକରେ ଓ ମୁଣ୍ଡରେ ବେଙ୍ଗି ବଥ ହୋଇଥାଏ ସେମାନଙ୍କ ବେକରେ ବେଙ୍ଗି କଉଡ଼ି ବାନ୍ଧଦେଲେ ବେଙ୍ଗି ବଥ ଭଲ ହୋଇଯିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ବେଙ୍ଗୁଲା—ଦେ. ବ—୧ । ଫଡ଼ା, କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଫାଟିଯାଇ ତହିଁରୁ Beṅgulā ଚିରିଯିବା ଖଣ୍ଡମାନ—1 Strips into which a thing bursts. (ଯଥା,ଏ ପୁରୁଣା ଲୁଗା ବେଙ୍ଗୁଲା ବେଙ୍ଗୁଲା ହୋଇ ଚିରିଗଲାଣି । ୨ । ନୋଳା; ବେତମାଡ଼ର ଲମ୍ବା ଦାଗ—2. Marks left after cane-beating; stripes. (ଯଥା—ବେତମାଡ଼ରେ ତା ପିଠି ବେଙ୍ଗୁଲା ଫାଟି ଯାଇଛି, ତା ପିଠିରେ ବେଙ୍ଗୁଲା ବସିଛି ।)

ବେଙ୍ଗୁଲି—ଦେ. ବ ୧ । (ଶିଶୁ ଭାଷା)—ଶିଶୁମାନଙ୍କର ବେଙ୍ଗଙ୍କୁ Beṅguli ଆଦର ସମ୍ବୋଧନ—The name of frog used বেঙ্গী by children [ଦ୍ର—ବେଙ୍ଗୁଲି ବେଙ୍ଗୁଲି ! ପାଣିଦଉଁ, ବେଙ୍ଗୁଲି ନାନୀ } —ଅନ୍ୟରୂପ ବେଙ୍ଗେଇ ନାନୀ } ନଈ ସମୁଦର ଭସେଇ ଦଉଁ—ଶିଶୁଗୀତ] । ୨ । ମାଈ ବେଙ୍ଗ-2. A female frog. ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବ—ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଖେଳବିଶେଷ—A kind of out door game of children; frog-trot.

ବେଚ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ତୁଳ ହି· ବେଚ୍‌ନା)-ବିକିବା—Be ch-bā To sell.

ବେ ଚଇ(ଏ ୟ)ନ୍(ନି)—ବୈଦେ.ବଣ-(ଫା ବେ+ଚୈନ୍=ସ୍ଥିରତା) - Bechai(e,ya)n(ni) ୧ । ଅସ୍ଥିର—1. Restless. ୨ । বেচইন্, বেচাএন্ ଚଳିତ; ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—2. Uneasy; anxious. बेचैन(नि) ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ଅସ୍ଥିରତା—Restlessness.

ବେଚ୍‌—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବିକ୍ରୟ—Bechā Sale.

ବେଚାର(ରି)—ବୈଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ଫା· ବେ+ଚାର=ଉପାୟ)—Bechāra(ri) ୧ । ଅଶକ୍ତ; ଅକ୍ଷମ (ତୁଳନାକର·-ସ. ବକୁର) বেচারা बेचारा 1. Powerless; impotent ୨ । ନାଚାର; (ବେଚାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ନିରୁପାୟ—Resourceless; remediless. ୩ । ନିରୀହ—3. Innocent, ୪ । ନିରାଶ୍ରୟ—4. Helpless. ଦେ, ବ (ଅନୁକମ୍ପାର୍ଥକ ପ୍ରୟୋଗ)--ସ. ବକୁର)—ଭଦ୍ରଲୋକ; ନିରୀହ ବ୍ୟକ୍ତି—Poor man.

ବେ ଚାଲ(ଲ,ଲି)—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା ବେ+ଚାଲ୍=ଚରିତ୍ର)—୧ । Be chāla(lā,li) ଅସଚ୍ଚରିତ୍ର—1. Immoral. ୨ । ମନ୍ଦ বেচাল बदचाली ଆଚରଣବିଶିଷ୍ଟ—2. Of bad conduct. ୩ । ମନ୍ଦ ଅଭ୍ୟାସଯୁକ୍ତ—3. Of bad habits. ବୈଦେ ବ (ଫା)—୧ । ଅସଦାଚରଣ—1. Bad बदचाल conduct. ୨ । ମନ୍ଦ ରୀତି—2- Bad practice or custom. ୩ । ଦୁର୍ନୀତି; ଅସତ୍ ଚରିତ୍ର—3. Immorality; vile character. ୪ । ମନ୍ଦ-ଅଭ୍ୟାସ—4. Bad habit.

ବେଚିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସ.ବିକ୍ରୟ; ହି. ବେଚ୍‌ନା)--ବିକ୍ରୟ—Bechibā Sale

ବେ ଚେଷ୍ଟ(ଷ୍ଟା,ଷ୍ଠା)—ଦେ. ବଣ (ସ. ବିଚେଷ୍ଟ)—୧ । ରୋଗ ବା କ୍ଳାନ୍ତି Be cheshṭa(shṭā,shṭhā) ଯୋଗୁଁ ଅଜ୍ଞାନ; ଅଚେତା; ବେହୋସ୍—1. Unconcious (owing to বেচেচেষ্টা (ষ্ঠ) } —ଅନ୍ୟରୂପ illness or labour). বেচেচেষ্ট (ষ্ঠ) } ୨ । ନିଶ୍ଚଳ—2. অচেত बेचेत Motionless. ୩ । ଅଙ୍ଗାଦି ଚାଳନାରେ ଅକ୍ଷମ—3. Incapable of moving one's limbs

ବେ ଛପର(ରି)—ବୈଦେ· ବଣ—(ଫା. ବେଛପ୍ପର)—ଗୃହଶୂନ୍ୟ—Be chhapara(ri) বেছপ্পর बेछपरी Homeless.

ବେଛପରି ମଉଜା—ବୈଦେ. ବ—ଯେଉଁ ମଉଜାରେ କୌଣସି ପ୍ରଜାର Bechhapari maujā ଘର ନାହିଁ; ଯେଉଁ ମଉଜାରେ ଅନ୍ୟ বেছপ্পরী মৌজা ଗ୍ରାମବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଆସି କେବଳ ଚାଷ बेछपरी मौजा କରନ୍ତି—A village which has not got any resident cultivator, a village of which the lands are cultivated by residents of other villages.

ବେ ଛାଡ଼—ଦେ. ବଣ—ଅବିରାମ; ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ—Unremitting. Be chhārḍa একজরী (ଯଥା—ବେଛାଡ଼ ରାଗ ।) लगातार

ବେଜ୍(ଜୁ)—ଦେ. ବ (ସ. ବୈଦ୍ୟ; ଭଣ୍ଡାରୀମାନେ ପୂର୍ବେ ବୈଦ୍ୟବୃତ୍ତି Bej(ju) କରୁ ଥିବାରୁ)—ଭଣ୍ଡାରୀମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—A family title of barbers. ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ ଓ ବଣ—ବେଜୁଡ଼ (ଦେଖ)—Bejurḍ (See)

ବେଜ୍‌ଵା(ବା)ଡ଼ା—ଦେ.ବ (ସ.ବିଜୟ+ତେ. ବାଡ଼ୁ)—ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶ Bej-wā(bā)rḍā ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗୋଟିଏ ସହର ଓ ଇଷ୍ଟ କୋଷ୍ଟ ରେଲର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଜଂକ୍ସନ୍ ଷ୍ଟେସନ୍—Bezwada, name of a town of Madras presidency and an important junction of the East (ବେଜୁଅଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) Coast Railway

ବେଜ଼ଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବଣ—୧ । ଅବାଧ୍ୟ—1. Disobedient. ୨ । ଚରିତ୍ରହୀନ—2. Of bad character. ୩ । ବିଜୋଡ଼; ବିଷମ (ସଙ୍ଖ୍ୟା)—3. Odd (number). ୪ । ନିର୍ଲଜ—4. Shameless; immodest.
Bej-rdā

ବେଜର୍ଡ଼(ଡ଼)—ପ୍ରାଦେ (ଖୋର୍ଦ୍ଧା) ବଣ—୧ । ବେଇଜ୍ଜତ—1. Shorn of honour. ୨ । ବେଢ଼ାସୃ—2 Very improper. ୩ । ଅଶ୍ଳୀଳ—3. Indecent. (ଯଥା—ସେ ମୋତେ ବେଜଡ଼୍ ଗାଳି ଦେଲା ।) ୪ । ଅତ୍ୟଧିକ—4. Excessive.
Bejard(t)

ବେ ଜନମା—ଦେ. ବଣ—୧ । ଜାରଜ—1. Bastard ୨ । ନୀଚ କୁଳଜାତ—2. Low-born.
Be janamā
বেজাত बेजन्मा (ବେଜନ୍ମା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେ ଜବ(ବ୍,ବ୍)ତ(ତି)—ବୈଦେ ବଣ (ଫା. ବେଜବ୍ତ୍)—୧ । ଯାହା ଅଧିକୃତ ବା କୌଣସି ଦଖଲରେ ନାହିଁ—1. Unattached (property). ୨ । ଅଶାସିତ—2. Unrestrained; unruly.
Be jaba(bba)t(ti)
বেজবতী बेजपती

ବେ ଜବା(ମା)ନ(ନି)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ବେ+ଜବାନ୍=ବାକ୍ୟ—୧ । ବଦ୍‌ଜବାନ୍; ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାଷାରେ ଗାଳି—1. Filthy abuse. ୨ । ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାଷା—2. Obscene language. ବୈଦେ. ବଣ—୧ । ଅଶ୍ଳୀଳଭାଷୀ—1. Obscene; using filthy language. ୨ । ଯେ ଅଙ୍ଗୀକାର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ରକ୍ଷା ନ କରେ—2. False to one's promise.
Be jabā(mā)n(ni)
বেজবানী बेजबानी
বেজবান बेज़बान

ବେ ଜବାବ୍(ବି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେ+ଜବାବ୍=ଉତ୍ତର)—୧ । ନିରୁତ୍ତର; ଅବାକ୍—1. Having no reply to make; nonplussed. ୨ । ଯେ ନିଜର ସତ୍ୟ ପାଳନ ନ କରେ—2. Not true to one's word or promise.
Be jabāb(bi)
বেজবাব बेजबाब
(ବେଜବାବ୍ଦା—ଦେଶଜ ରୂପ)

ବେ ଜାଏ(ୟ୍)—ବେଦେ. ବ (ଫା. ବେ+ଜା=ନ୍ୟାଯ୍ୟ)—୧ । ଅସଙ୍ଗତ; ଅନ୍ୟାଯ୍ୟ; ଅନୁଚିତ—1. Unjust; wrongful; improper. ୨ । ମନ୍ଦ—2. Bad.
Be jāe(y)
বেজায় बेजाय; बेजा

ବେଜାଏ ଅଚରଣ—ଦେ. ବ—ମନ୍ଦଆଚରଣ; ଖରାପ ବ୍ୟବହାର—Misconduct.
Bejāe ācharaṇa অন্যায় অচরণ बेजा आचरण

ବେଜାଏ(ୟ୍) ଖର୍ଚ୍ଚ—ବୈଦେ.ବ (ଫା. ବେଜା+ଖର୍ଚ୍ଚ)—ଅଯଥା ଖର୍ଚ୍ଚ; ଦରକାରଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ବ୍ୟୟ—Needless expenses.
Pejāe(y)kharchcha
বেজায় খরচ बेजाखर्च
[ବେଜାଏ ଯ୍ୟ) ଖରଚ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେଜାଏ ଜବରଦସ୍ତି—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ବେଜା+ଜବରଦସ୍ତୀ)—୧ । ଅନ୍ୟାଯ୍ୟ ବଳପ୍ରୟୋଗ—1. Use of criminal force. ୨ । ବଳପୂର୍ବକ ଅଧିକାର—2. Forcible possession.
Bejāe jabaradasti
বেজায় জবরদস্তি बेजा जबरदस्ती

ବେ ଜାତି—ଦେ. ବଣ (ସ. ବିଜାତୀୟ)—୧ । ବିଜାତୀୟ—1. Of different caste or nationality. ୨ । ଅଜାତିଆ; ଜାତିଚ୍ୟୁତ—2. Outcasted. ୩ । ନୀଚ ଜାତୀୟ—3. Of low caste.
Be jāti
বেজাত बेजात

ବେ ଜାବତା—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—୧ । ଅଶାସିତ—1. Undisciplined; unruly. ୨ । ବେଇଜ୍ଜତ; ସମ୍ଭ୍ରମ ହୀନ—2. Devoid of prestige. ୩ । ଅନିୟମିତ—3. Iregular. ୪ । ବେଆଇନୀ—5. Illegal.
Be jābatā
বেজাবতা बेजाब्ता

ବେଜାର—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—୧ । ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଗାଳି ଦେଉଥିବା; ଭର୍ତ୍ସନାକାରୀ—1. Abusing; rebuking. ୨ । କୁପିତ; ରାଗାନ୍ୱିତ—2. Angry. ୩ । ବିରକ୍ତ—3. Displeased. ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ବିରକ୍ତି—Displeasure.
Bejār
বেজার बेजार

ବେଜାର ଲାଗିବା—ଦେ. ବ—ବିରକ୍ତ ଲାଗିବା—Being displeased.
Bejār lāgibā বেজার লাগা बेजार लगना

ବେଜାର୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଗାଳି ଦେବା—1. To abuse; to censure. ୨ । କୁପିତ ହେବା—2. To be angry.
Bejār heba বিরক্ত হওয়া बेजार होना

ବେଜାରି—ଦେ. ବ—କଣ୍ଟକାରିକା (ଦେଖ)
Bejāri Kantakārikā (See)

ବେଜି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ବେଜୀ)—ପ୍ରବୀଣ ଗୁଣିଆ—An expert magician. ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ବେଜିର୍ଡି (ଦେଖ)—Bejirdi (See)
Beji

ବେଜିର୍ଡି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ହେଣ୍ଡେଡ଼ୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ଅରଜସ୍କା ନାରୀ—A woman who exhibits no signs of femininity (e. g. breast; mense).
Bejirdi

ବେଜିତ(ତି)—ବୈଦେ. ବଣ ଫା..ବେଇଜ୍ଜତ୍ ଦେଖ—Beijjat (See). ବ—ବେଇଜତି (ଦେଖ)—Beijati (See).
Bejit (ti)

ବେଜିତ—ସ. ବଣ. (ପୁଂ ବିଜ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବେଜି ଧାତୁ=ଭୀତ ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଭୀତ—1, Frightened. ୨ । ଭୟକମ୍ପିତ—2, Terrified. ୩ । ପ୍ରପୀଡ଼ିତ; କ୍ଲେଶିତ—3, Oppressed.
Bejita
ବେଜିତା—ସ୍ତ୍ରୀ

ବେଜୁର୍ଡ଼(ଡ଼ୁ)—ପ୍ରାଦେ ଗଞ୍ଜାମ ବ—ଭଣ୍ଡାରି ଜାତିର ଗୋଟିଏ ଶାଖା—A sect of barbers. [ଦ୍ର—ଭଣ୍ଡାରି ୪ ଶ୍ରେଣୀର ଅଛନ୍ତି । ଯଥା—୧ । ଗଡ଼ମାଲ; ୨ । ବେଜୁର୍ଡ଼; ୩ । ଓଡ଼ିଶି ଓ ୪ । କାଙ୍ଗ ।] ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବଣ—ନପୁଂସକ—Eunuch; impotent.
Bejurd (rdu)

ବେ ଜୋଡ଼—ଦେ. ବଣ—ବିଜୋଡ଼ (ଦେଖ)
Be jorda Bijorda (See)

ବେ ଜୋର୍—ବୈଦେ. ବଣ—(ଫା. ବେ+ଫା. ଜୋର୍)—ଦୁର୍ବଳ—Weak; enervated.
Be jor কম জোর कमजोर
(ବେଜୋରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବୋଜେଶ—ବ)

ବେଞ୍ଚ (ଞ୍ଚି)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ, ବିଶେଷତଃ Bench(nchi) ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ବସିବା ଉପଯୋଗୀ ବেঞ্চ बेञ्च ଗୋଡ଼ଲଗା ଲମ୍ବା କାଷ୍ଠାସନ—1. A bench. ୨ । ବିଚାରକଙ୍କ ଆସନ—2. Court of justice; bench. ୩ । ଏକାଧିକ ଅବୈତନିକ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଏକତ୍ର ବସି ମକଦ୍ଦମା ବିଚାର କରିବା ଅଦାଲତ—3. Bench of honorary magistrates.

ବେଞ୍ଚ୍ କୋର୍ଟ (ର୍ଟ)—ବୈଦେ. ବି— ବେଞ୍ଚ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ଅଦାଲତ— Bench-kot(rt) The court of Bench magistrates. বেঞ্চকোর্ট बेञ्चकोर्ट

ବେଞ୍ଚ୍ ମେଜେଷ୍ଟର—ବୈଦେ. ବି— (ଇଂ. ବେଞ୍ଚ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍) Bench mejeshtara ଅବୈତନିକ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—Honormary agistrate. বেঞ্চ মাজিষ্টেট बेञ्च मजिष्टेट (ବେଞ୍ଚ୍ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—ଶୁଦ୍ଧରୂପ)

ବେଞ୍ଜ(ନ୍ନ)ନ—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବ୍ୟଞ୍ଜନ)—୧ । ବ୍ୟଞ୍ଜନ; ଭାଜଣା;ତରକାରୀ Penja(nna) na —1. Curry. ୨ । ବ୍ୟଞ୍ଜନ-বেনন शाग, तरकारी, भाजी ବର୍ଣ୍ଣ— 2. Consonant.

ବେଞ୍ଜାତି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ମେହେନ୍ଦି (ଗୁଳ୍ମ)— Benjati Henna (plant.)

ବେଟ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. ବାଟ୍)—ବ୍ୟାଟ୍;ପେଣ୍ଡୁ ବାଡ଼େଇବା ପଟା-Bet ব্যাট बैट बल्ला, बल्ला ओरगेद् Bat.

ବେଟ୍ ବଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ସବ୍ଦତର) (ଇଂ. ବାଟ୍ + ବଲ୍)—କ୍ରିକେଟ୍ Bet bal ଖେଳିବା ପଟା ଓ ପେଣ୍ଡୁ—Bat and ball. ব্যাটবল্ बैटबल

ବେଟ ଚନ୍ଦନ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବେଟ୍ଟ ଚନ୍ଦନ)—ବେଟ୍ଟଚନ୍ଦନ Beta chandana (ଦେଖ)—Betta chandana (See).

ବେଟନ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ)—ପୁଲିସ୍ କନଷ୍ଟବଲ ଯେଉଁ ଠେଙ୍ଗା Betan ବା ରୁଲ୍ ବାଡ଼ି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି— Baton of a বেটন बैटन police constable.

ବେ ଟଳ—ଦେ. ବିଣ (ଫା.ବେ+ସଂ.ଟଳ)—ଅଟଳ; ସୁସ୍ଥିର—Fixed; Be tala অটল अटल steady; firm.

ବେଟା(ଟ୍ଟା)—ଦେ. ବି. ପୁଂ—(ସଂ. ବଟୁ=ବାଳକ)—୧ । ପୁତ୍ର— Beta tta) 1. Son. ୨ । ବାଳକ—2. Boy. [ଭି— [ବେଟୀ (ଟ୍ଟୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ] ଏ ଟୋକାଟା କାହାର ବେଟା; ଏ ଟୋକୀଟି বেটা बेटा କ.ଦ.ର ବେଟୀ । ଇତ ।] [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦି ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ସାଧାରଣ ଇତ ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ ଓ ଗାଳିରେ ମଧ୍ୟ 'ବେଟୀ' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବେ ଟାଇନ (ନି, ମ୍, ମି)—ବୈଦେ. ବିଣ—(ଫା.ବେ+ଇଂ. ଟାଇମ୍)— Be tain (ni, m, mi) ୧ । ଅସମୟରେ ଘଟିବା—1. Untimely. বেটাইম ୨ । ଅନିୟମିତ—2. Irregular.

बेटाइम ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଓ ଇଂ)—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ନ ଘଟିବା ଅବସ୍ଥା; ଅନିୟମ—Irregularity.

ବେ ଟାଇନ (ମ୍) ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଯାତ୍ରା ଆଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ଅତିରିକ୍ତ Be tain(m) gardi ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ନେବା ଆଣିବା ପାଇଁ বেটাইম গাড়ি ସାଧାରଣ ଦିନରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରେଳଗାଡ଼ି ମାନଙ୍କ बेटाइम गाडी ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ଯେଉଁ ଅଧିକା ରେଳଗାଡ଼ି-ମାନ ଚଳେ—Extra or special trains running on occassions of uncommon rush of passengers.

ବେ ଟାଣ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅଶକ୍ତ; ଅଦୃଢ଼—1. Not firm. Be tana ୨ । କୋମଳ—2. Soft. ୩ । ଦୁର୍ବଳ—3. (ବେଟାଣୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) गर मजबूत बेमजबूत Weak.

ବେଟା ବେଟୀ—ଦେ. ବି. (ସବ୍ଦତର)—ପୁତ୍ର କନ୍ୟା; ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି— Beta beti বেটা বেটি Male and female children. बेटाबेटी

ବେଟା(ଟେ)ରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ବାଟେରି)—୧ । ରସାୟନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା Beta te)ri ଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦକ ଯନ୍ତ୍ର—1. Electric ব্যাটারী बैटरी battery. ୨ । ତୋପଶାଳା—2. Battery; a place in which cannon are mounted. ୩ । ଏକତ୍ର ସଜ୍ଜିତ ଗୁଡ଼ିଏ ତୋପ ଓ ତହିଁର ଉପକରଣ ଓ ବ୍ୟବହାରକାରୀ ସୈନ୍ୟଦଳ—3. A number of cannon with their equipments.

ବେଟିବା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି)—କ୍ରି.—ଗୋଟେଇବା— Betiba To pick up.

ବେଟୀ ଚୋଟ—ଦେ ବି. ପୁ—ନୀଚ ବ୍ୟକ୍ତି – A vile person. Beti chet ଦେ. ବିଣ— ବେଟୀ ଚୋଦ୍ (ଦେଖ)— Beti chot (See).

ବେଟୀ ଚେଟୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ନୀଚସ୍ୱଭାବା ସ୍ତ୍ରୀ— Beti cheti A vile woman.

ବେଟୀ ଚୋଦ୍(ଦ୍)—ଦେ. ବିଣ—ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାଳିବିଶେଷ— Beti chot(d) A term of indecent abuse. বেটীচোৎ बेटीचोद (ବେଟୀ ଚୋଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଟ୍ଟ ଚନ୍ଦନ—ସଂ. ବି.—ମଳୟଗିରି ନିକଟସ୍ଥ ବେଟ୍ଟ ନାମକ ପର୍ବତରେ Betta chandana ଉତ୍ପନ୍ନ ଶ୍ୱେତ ଚନ୍ଦନ—A white kind sandal wood

ବେ ଠଉର—ଦେ. ବିଣ.—(ଫା. ବେ + ସଂ. ସ୍ଥିର)—୧ । ଅନିଶ୍ଚିତ— Be thaura 1. Unsure; uncertain. ୨ । ଅସ୍ଥିର— বেঠৌর बेठौर 2. Fickle; wavering. ୩ । ଅଦୃଢ଼— (ବେଠୌର—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. Unstable; unfirm. ୪ । ଯାହା ଠିକ୍ ହୋଇ ବସି ନ ଥାଏ —4. Unsteady.

ବେ ଠାଣି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସୁନ୍ଦର—1. Ungraceful. ୨ । Be thani ଗଠନ ସୌଷ୍ଠବହୀନ—2. Unsymmetrical. ୩ । অসুন্দর बदसूरत କୁତ୍ସିତ—3. Ugly; uncouth (ବେଠାଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଠି—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଷ୍ଟି = ବିନା ବେତନରେ କର୍ମ – ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର).. Bethi ବିନା ବେତନରେ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟ—Forced বেঠি बेठी, बेगारी labonr.

ବେଠିଅ—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ସଂ. ବୈଷ୍ଟିକ)—୧ । ଯେ ବେଠି କରେ; Bethiā ବେଗାରୁ—1. A person pressed into service. বেঠী press-gang. (ଉ—ଗୋଡ଼ା ମୁରୁଷ ଦେବା बेठ, बेगार पाइँ ବେଠିଅ ଅସିଥିଲେ। ବଳ୍ପ-ବୃକ୍ଷନାଥ.ସମରତରଙ୍ଗ ।) (ବେଠିଅଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଖମ୍ବ ବା ସ୍ତମ୍ଭ ଉପରେ ଦୁଇ ଶେଣୀର ଜୋଡ଼ ହୋଇଥିବା ଜାଗାକୁ ଦୃଢ଼ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଜୋଡ଼ ମୁହଁ ତଳେ ଦିଆଯିବା କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ—2. A plate of wood put on the top of a pillar to hold the ends of two beams.

ବେଠିଅ ବେଗାଡ଼ି(ରି)—ଦେ. ବ (ସହଚର)—ବେଠିଅ—Men Bethiā begārdi(ri) pressed into service. বেঠীআ বেগারী **बेठ बेगार** [ବେଠିଅ ବଗାଡ଼ି(ରି)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେ ଠିକ୍(କି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—୧ । ଅନିଶ୍ଚିତ; ସ୍ଥିରତାରହିତ— Be thik(ki) 1. Uncertain. ୨ । ଅପ୍ରକୃତ; ଅସତ୍ୟ— বেঠীক **बेठीक** 2. Inaccurate; untrue. ୩ । ଭ୍ରମଯୁକ୍ତ— 3. Mistaken; erroneous.

ବେ ଠିକଣା—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେ+ସ. ସ୍ଥିରତା)—୧ । ଆଶା- Be thikanā ରହିତ—1. Hopeless. ୨ । ଅସ୍ଥିର; ସ୍ଥିରତା- বেঠীকানা ରହିତ—2. Uncertain. ୩ । ଚଞ୍ଚଳ—3. Fickle; **बेठिकाने** unsteady. ୪ । ମୁମୂର୍ଷୁ—4. Moribund. ୫ । ଅସ୍ଥାୟୀ—5. Temporary. ୬ । ଶୃଙ୍ଖଳାରହିତ— 6. Unmethodical. ବୈଦେ. ବ (ଫା)—୧ । **बेठिकाना** ଅସ୍ଥିରତା—1. Uncertainty. ୨ । ଆଶାରହିତ ଅବସ୍ଥା—2. Hopeless condition. ୩ । ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥା—3. Mortal condition. ୪ । ଅସ୍ଥାୟିତ୍ୱ— 4. The state of being temporary. ୫ । ଚଞ୍ଚଳତା—5. Fickleness; unsteadiness.

ବେଠି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବେଠିରେ ଧରା ହୋଇ ଯାଇ ବିନା ବେତ- Bethi karibā ନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—To work as a বেঠী দেওয়া **बेगारी करना** forced labourer. (ବେଠି ଖ[ଖା]ଟିବା, ବେଠି ବାଡ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଠି କରି ବୋଲଣା (ନ୍ୟାୟ)—ଦେ. ବ—ବେଠି ଧରା ହୋଇ ଆସି Bethi kari bolanā (nyāya) କାମ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଠକେ **बेगारी करके गाली सुनना** ବୋଲି କାମ ନ କଲେ ପ୍ରଭୁଠାରୁ ଗାଳି ଖାଇବା ନ୍ୟାୟ—An analogy from the experience of forced labourers being rebuked when found to be negligent.

ବେଠି କା(ଖା)ଟ(ଠ)—ଗ୍ରା. ବ (ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିପଦ ସହଚର)—ବେଠି— Bethi kā(khā)ta(tha) Impressment into service. বেঠী বেগারী **बेठी बेगारी**

ବେ ଠିକାନ୍—ପ୍ରାଦେ· (ବସ୍ତର) ବ ଓ ବଣ (ଭୁଲ. ହି. ବେଠିକାନା)— Be thikān ବେଠିକଣା (ଦେଖ)—Bethikanā (See)

ବେଠି ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବ—ସ୍ୱଜକାର୍ଯ୍ୟ ଉପଲକ୍ଷେ ବେଠି କରିବା ନିମନ୍ତେ Bethi gārdi ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିମାନ ସ୍ୱଜକର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଧରା বেঠী গাড়ী ହୋଇଥାଏ—Carts commandeered or **बेगारी गाडी** impressed for public service. (ବେଠି ଶଗଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଠି ତୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବେଠି କରିବା ପାଇଁ ବେଠିଅ) Bethi tulā(le)ibā ନିଜ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କର୍ମକୁ ଯେକୌଣସି বেঠী দেওয়া ପ୍ରକାରେ ସମାଧା କରି ନିଜ ମୁଣ୍ଡରୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଖସାଇବା— **बेगारी चुकाना** To anyhow complete the work alloted to a person under the system of forced labour.

ବେଠି ଧରା—ଦେ. ବ—ବେଠି କରିବା ନିମନ୍ତେ ବେଠିଅମାନଙ୍କୁ ଜବରଦସ୍ତି Bethi dharā ଶ୍ରମବଦ୍ଧ କରିବା—Impressing persons for বেঠীধরা **बेगारी पकडना** forced labour.

ବେଠି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲୋକଙ୍କୁ ବେଠି କରିବା ପାଇଁ ଜବରଦସ୍ତ Bethi dharibā ଶ୍ରମବଦ୍ଧ କରିବା—To impress people বেঠীধরা **बेगारी पकडना** into forced service. (ବେଠିରେ ଧରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଠି ବେ(ବି)ଗାଡ଼ି(ରି)—ଦେ (ସହଚର)—୧ । ବେଠି— Bethi be(bi)gārdi(ri) 1. Impressed service. বেঠী বেগারী ୨ । ବେଠିଅ—2. Persons doing forced **बेठी बेगाडी, बैठ बेगार** labour; press-gang.

ବେଠିଅ ବେ(ବି)ଗାଡ଼ି(ରି)—ଦେ. ବ (ସହଚର)—ବେଠିଅ—Men Bethiā be(bi)gārdi(ri) impressed into service.

ବେଡ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ ବେଡ୍)—ବିଛଣା; ଶଯ୍ୟା—1. Bed. Bed ୨ । ଛପାଖାନାରେ ଯେଉଁ ଲୁହା ତକ୍ତା ଉପରେ କମ୍ପୋଜ ବেଡ **बेड** ହୋଇଥିବା ଟାଇପମାନ ଛପା ପୂର୍ବରୁ ରଖାଯାଇ କସାଯାଏ—2. Bed; iron frame on which the types are fixed before printing.

ବେଡ୍ ପାନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଶଯ୍ୟାଗତ ରୋଗୀ ବିଛଣାରେ ଶୋଇ Bed-pān ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଝାଡ଼ା ଫେରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ বেডপ্যান ଟିଣ୍‌ମାଟିର ବା କଲେଇ କରାଯାଇଥିବା ଟିଣର **बेडपैन** ଏକପ୍ରକାର ପାତ୍ର—Bed pan.

ବେଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଜାଜପୁର) ବ—ବେଳ— Berda Time.

ବେ ଡଉଲ୍—ବୈଦେ ବଣ (ଫା)—ବେଠାଣି (ଦେଖ)— Be daul বেডৌল **बदसूरत** Bethāni (See) (ବେଡୌଲ, ବେଡଉଲିଆ, ବେଡୌଲିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଗଛର ଶୁଖିଲା ଡାଳଅ—1. Dried small Berdā শুকনো ডাল **सुखा लकडी** branches of a tree. বেড়া ୨ । ବେଢ଼ା (ଦେଖ)—2 Berdhā (See) [ଉ— ମହାଜନଙ୍କ ମଣ୍ଡଳେ ପଡ଼ନ୍ତି କେତେ ବେଡ଼ା—ପ୍ରାଚୀ. ବୃକ୍ଷ- বেড়ারডাল ରୂପଣଗୀତା ।] ୩ । ବାଡ଼ ବୁଜାଯିବା ପାଇଁ ଛୋଟ ଗଛ ବା ଡାଳ—3. Twigs used in fencing. ପ୍ରାଦେ. (ଜାଜପୁର) ବ—ଝାଟି ମାଟି ବାଡ଼—Mud-and-wattle wall or fencing. ପ୍ରାଦେ· (ସିଂହଭୂମି).

୬—୧ । ଖାଲୁଆ ବା ଗର୍ତ୍ତର ଜମି; ଖୋଇଆ ଜମି—1. Low land. ୨ । ନଦୀବନ୍ୟା ଘୁଞ୍ଚିଗଲେ ପାଣି ଜମି ରହିଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ଗଭୀର ସ୍ଥଳ; ଖାଲ—2. Pools left after the subsidence of flood. ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପାହାଡ଼ରୁ ବା ଉଚ୍ଚ ଜାଗାରୁ ଗଡ଼ିବା ପାଣିକୁ ବନ୍ଧ ପକାଇ ଅଟକାଇ ରଖାଯିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁଷ୍କରିଣୀ—Tank or reservoir of water consisting of rain-water flowing down a slope being restrained by a dam. ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତରଭାଗ) ବି—ପଡ଼ିଆ—Field; waste land. ପ୍ରାଦେ. (କୋଦ) ବିଣ· ପୁଂ—ଅବିବେକୀ; ଯେ କୌଣସି ଯୁକ୍ତି ତର୍କ ବୁଝେ ନାହିଁ—Idiotic; unreasonable. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ—ମୂକ; ବାଉଳା—Dumb.

ବେଢ଼ି—ଦେ. ବି (ସଂ ବେଷ୍ଟନୀ, ବଳୟ)—୧ । ସ୍ତ୍ରେଦଙ୍କ ଗୋଡ଼ ହାତରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଲୌହ ବଳୟ; ହାତକଡ଼ି; ଗୋଡ଼କଡ଼ି—1. Fetters; shackles. [ଉ—ଅଟକଇ ପଦ, କୁଡ଼ଇ ବେଢ଼ି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ୨ । ଚୁଲି ଉପରୁ ଗରମ ହାଣ୍ଡିକୁ ଉଠାଇ ଆଣିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚିମୁଟା ଏକପ୍ରକାର ଲୌହ ବଳୟ ବା ସଣ୍ଡଶୀ—2. Tongs for holding up hot cooking pots. ୩ । ଶିକୁଳି; ଶାଙ୍କୁଳା—3. Chain. ୪ । ଦାନ୍ତ ବା ହାତର ମୁଠା ଦୃଢ଼ଭାବରେ ପଡ଼ିଯିବା ଅବସ୍ଥା; ଶାଙ୍କୁଳି—4. The locked up condition of the jaws or fist. ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—କବାଟର ଖିଳଣୀ—The bolt or bar of a door.

Berdi
বেড়ী
बेडी
বেড়ী
सडांस
কপাট
दाँती, मुरमुठ

ବେଢ଼ି ଉ(ଓ)ପରେ କୋରଡ଼ା (ନ୍ୟାୟ)—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—ଯାହାକୁ Berdi u(o)pare korarda (nyaya) ଶୃଙ୍ଖଳା ଦ୍ୱାରା ଅବଦ୍ଧ କରାଯାଇଥାଏ ତାକୁ ପୁଣି କୋରଡ଼ା ପ୍ରହାର କରିବା ନ୍ୟାୟ; ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପୁଣି ଦଣ୍ଡ ଦେବା ନ୍ୟାୟ—Administering further punishment to a person already undergoing one sort of punishment.

গোদের উপর বিষফোড়া
बेडीके उपर कोडा

ବେଢ଼ି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ତ୍ରେଦ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ ହାତକୁ ବା ଗୋଡ଼କୁ Berdi deba ଶିକୁଳିଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧିବା—To put in fetters; to fetter.
বেড়ী দেওয়া बेडीदेना
[ବେଢ଼ି ପକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେଢ଼ି ପଡ଼ିଯିବା—ଦେ. ବି—ଶାଙ୍କୁଳ ପଡ଼ିଯିବା; ଦାନ୍ତପାଟି ବା ହାତର Berdi pardijiba ମୁଠା ଦୃଢ଼ଭାବରେ ପଡ଼ିଯାଇ ନ ଫିଟିବା ଅବସ୍ଥା—The locking up of one's jaws or fists.
কপাটী লাগা
दाँती लगाना, मुरमुठ लगाना

ବେଢ଼ୁ(ଢ଼ୁ)ଆଁ(ହାଁ)—ଦେ. ବି—ବେରୁଅାଁ (ଦେଖ)
Berdu(rdhu)ān(hān) Beruān (See).

ବେଢ଼—ଦେ. ବି (ସଂ. ବେଷ୍ଟନ)—୧ । ପରିଧି; ଘେର—Berdha 1 Girth; circumference. [ଉ—ପାଦତଳ ବେଢ଼ ବେଢ଼, ଘେରା ବେଢ଼ରେ ଅଠରା ଚଉ ହାତ—ଜଗନ୍ନାଥ ଦ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।] ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ବାହାରର ଚାରିପାଖର ମାପ—2. The measure of the exterior sides of a thing. ୩ । ବେଷ୍ଟନ—3. Enveloping; surrounding. ୪ । ବେଢ଼ିବା କର୍ମ—4. The act of surrounding. ୫ । ହାତୀଖେଦା—5. The process of catching elephants by stockade; kheddа. ୬ । ନଗରାଦିର ଅବରୋଧ—6. Blockade; siege. ୭ । ଗୋରୁ ଆଦିଙ୍କଠାରୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଛର ଚାରିପାଖେ ଘେରାଯିବା ବାଡ଼—7. A fencing put round young trees. ଦେ. ବିଣ—ବେଷ୍ଟିତ ହୋଇଥିବା—Besieged; surrounded. [ଉ—ଶତ୍ରୁମାନେ ସୂତା ନାଶ କଲେ, ବେଢ଼ ଗଡ଼େଁ ଯାହା ରଖିଲେ—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବେଢ଼ଙ୍ଗ(ଙ୍ଗା)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ବେ+ହି. ଢଙ୍ଗ)—ବେଠାଣି Bedhanga(nga) (ଦେଖ)—Bethani (See)
বেঢঙ্গ बेढङ्ग(ङ्गा, ङ्गी)
(ବେଢ଼ଙ୍ଗିଆ, ବେଢ଼ଙ୍ଗ, ବେଢାଙ୍ଗା, ବେଢ଼ାଙ୍ଗା, ବେଢଙ୍ଗା, ବେଢ଼ଙ୍ଗିଆ, ବେଢାଙ୍ଗିଆ, ବେଢ଼ାଙ୍ଗିଆ }—ଅନ୍ୟରୂପ

ବେଢ଼ଣ(ଣି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ବେଷ୍ଟନ)—୧ । ପରିଧି—Berdhana(ni) 1. Girth; circumference. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ପିନ୍ଧିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲୁଗା—2. A small cloth worn by women. ୩ । ବେଷ୍ଟନୀ—3. Surrounding; fencing. ୪ । ଲୁଙ୍ଗି (ଦେଖ)—4. Lungi (See). ୫ । ଗୃହ ପାଖ ବାଡ଼ ଦେବା—5. Fencing in; enclosing a place.
বেড়নী बेढन

ବେଢ଼ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବେଷ୍ଟନ)—ବେଢ଼ିବା; ଚାରିଆଡ଼େ Berdha deba ଘେରିବା—To surround; to blockade.
বেড়া দেওয়া बेडना, घेरना
[ଉ—ବୋଲି ଦେବ୍ୟବଳ ଅନଳଗଡ଼ରେ ମାଲ ଠଣା ବେଢ଼ ଦେଲେ—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]
[ବେଢ଼ ପକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେଢ଼ନିକା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବେଷ୍ଟନିକା)—ଡାଲିପୁରୀ; ମଇଦା ମଧ୍ୟରେ Berdhanika ବଟା ବିରିର ପୂର ଦେଇ ତିଆରି କରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ରୁଟି; ବେଷ୍ଟନିକା—A bread in which pasted pulse is sandwiched.
দালপুরী, কচুরী बेढई

ବେଢ଼ା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବେଷ୍ଟ, ବେଷ୍ଟନ)—୧ । ଦେଉଳର Berdha ଚାରିପାଖେ ଘେରି ହୋଇଥିବା ପାଚେରି—1. Enclosure or compound wall round a temple.
বেড় हाता
[ଉ—ସେ ମନ୍ଦିର ବେଢ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ—ପ୍ରାଚୀ. ବୃନ୍ଦାବନରୂପଗୀତା ।] ୨ । ଦେଉଳର ଚାରିପାଖରେ ପାଚେରିଦ୍ୱାରା ଘେରି ଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନ—2. The place round the temple enclosed

ବେଢ଼ା ବେଷ্টন by a compound wall. ୩ । ବେଷ୍ଟନ—
ବার দফা 3. Encompassing; surrounding.
୪ । ଘେର; ବେଷ; କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଚାରିପାଖରେ ଥରେ
ବୁଲିଆସିବା—4 Going round a thing once;
circumambulation. [ଉ—ବୁଲିଲା ଏକ
ବେଢ଼ା ବାଜିକି କଣ୍ଠ ମୃଣ୍ଡେ, ଫିଙ୍ଗେ ପଡ଼ିଲେ ସେ ଭାଗ
ଭଣଦାଣ୍ଡେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।]

বেড়া বেরাহুआ ଦେ. ବଣ—୧ । ବେଷ୍ଟିତ—
1. Surrounded; enveloped; encompassed.
(ଉ—ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷେ ଯଥା ଚନ୍ଦ୍ରର ଶଶାଙ୍କ କଳା
ବେଢ଼ା ଥାଏମାନେ—ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀଚରିତ ।)
୨ । ଚାରିଆଡ଼େ ଘେରିଥିବା; ବେଷ୍ଟନ କରିଥିବା—
2 Encompassing. ଗ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର)
ବି (ଭୁଲ ବ. ବେଢ଼ା) ବାଡ଼—Fencing. ଗ୍ରାଦେ
(ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଦୁଇ ଅଣା—⅛th of a rupee; two
annas.

ବେଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଳି—ଦେ. ବି—ଜୟକାଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Berdhā ānguli Jayakānda (See).

ବେଢ଼ା(ଢେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବେଷ୍ଟ୍ ଧାତୁ)—ବେଢ଼ିବା କ୍ରିୟାର
Berdhā(rdhe)ibā ଣିଜନ୍ତରୂପ—Causative of
(ବେଢ଼ାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) Berdhibā. [ଉ—ବେଢ଼ାଇ
घीरान बेढ़ाना ସହସ୍ର ଅପ୍ସରା ଜଗାଇ ରହିଲେ ପ୍ରଧାନେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ । ସେ ପାଞ୍ଚ ଘାଇ ସୌମିତ୍ରକୁ
କାଣ୍ଡ ବହି, ଯୁଝିଲେ ପାଞ୍ଚ ରଥେ ବେଢ଼ିଥାଇ ରହି—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।]

ବେଢ଼(ଢେ)ଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଣ୍ଡେ ଛୋଟ ଲୁଗା ଦେହର
Berdha(rdhe)i hebā ଚାରିପାଖରେ କେବଳ ଲଜ୍ଜା ନିବାରଣ
কোমরে কাপড় ঘেরা ପାଇଁ ଘେରାଇ ହୋଇ ପିନ୍ଧିବା (ସ୍ତ୍ରୀ-
ମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ)—To wrap a small cloth
round the body (said of females) merely
to conceal nudity.

ବେଢ଼ାଏ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଭେଢ଼ାଏ (ଦେଖ)—Bherdae(See)
Berdhāe (ଉ—ରଥ ବଳେ ପଡ଼ ବେଢ଼ାଏ ଗଲେ ଗଡ଼—
একবার କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।)

ବେଢ଼ାଣ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବେଷ୍ଟନ)—ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗା—Cloth
Berdhāna wrapped round the body ଗ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମି)
বেড়ন बेठन ବି—ଚଦର—Sheet; scarf.

ବେଢ଼ାଣ ବାସ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବେଷ୍ଟନ+ବାସଃ)—ଲୁଙ୍ଗୀ; ପିନ୍ଧା
Berdhāna bāsa ଲୁଗା—A cloth for wearing or
लुंगी wrapping round the body. (ଉ—ବଳାହକ ଗ୍ରାସ୍ୟେ
लुंगी; बेठन ଦପେ ବଣନ୍ତି, ବେଢ଼ାଣବାସ ସେବକପନ୍ତି ।
(ବେଢ଼ାଣ ଲୁଗା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବେଢ଼ା ପରିକ୍ରମା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବେଷ୍ଟନୀ+ପରିକ୍ରମା)—
Berdhā parikramā ଦେବତାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରି ସାରି ଦେଉଳର
प्रदक्षिण ଚାରିପାଖରେ ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରେ ବୁଲିବା—Act of going
परिक्रमा round the temple inside the temple
ବେଢ଼ା ପରିକ୍ରମୀ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ } enclosure after paying
ବେଢ଼ାବୁଲି—ଅନ୍ୟରୂପ } respects to the deity.

ବେଢ଼ି—ଦେ. ବି—ବେଢ଼ (ଦେଖ)—Berdi (See). ଗ୍ରାଦେ.
Berdhi (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । ଶଗଡ଼ଦଉଡ଼ା; ଶଗଡ଼ ଯୋଚ—
A cart rope. ୨ । ଲମ୍ବ ଓ ମୋଟ ଦଉଡ଼ା—2. A long
stout rope.

ବେଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବେଷ୍ଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଚାରିଆଡ଼ୁ ବେଷ୍ଟନ
Berdhibā କରିବା—1. To surround. ୨ । ଘେରିବା—
বেড়া; ঘিরা 2. To encompass. [ଉ—ରହିଲେ ଋଷିମାନେ
बेढ़ना ବେଢ଼ି ତାଙ୍କୁ ଯାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।] ୩ ।
ମାଛି ଆଦି) ବହୁ ପରିମାଣରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଚାରି
ପାଖରେ ଘେରିବା—3. (said of flies) To infest
a thing.

ବେଣ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଗମନ କରିବା—
Ben (root) 1. To go. ୨ । ଗତି କରିବା—2. To move.

ବେଣ—ସଂ. ବି (ନାମ)—୧ । ରାଜା ପୃଥୁଙ୍କ ପିତା—1. Name of
Bena the father of king Pruthu. [ଦ୍ର—ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ
ଧର୍ମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରିବାରୁ ଋଷିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
ଶାପଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ; ପରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଅର୍ଚ୍ଚନା କରିବାରୁ
ଓ ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞ କରିବାରୁ ଶାପରୁ ମୁକ୍ତ ହେଲେ ।] ୨ ।
ସଙ୍କର ଜାତି ବିଶେଷ—2. A mixed caste.

ବେଣା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବୀରଣ; ଚେରର ସଂ. ନାମ ଉଶୀର)—ସୁଗନ୍ଧ-
Benā ଯୁକ୍ତ ତୃଣବିଶେଷ; ଉଶୀର—A kind of grass;
ସଂ—ବୀରଣ, ବୀରତର, ବହୁମୂଳକ khuskhus, Andro-
বেণা pogen Squarrosus;
ना, बीरया, खस, गाडर Andropogen Murica-
ମ. କାଲାବାଲା tus. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଫଳ
ଗୁ. କାଲୋବାଲୋ ଉପର ହୁଏ । ଏହାର ମୂଳଦ୍ୱାରା
ତେ. ଅଲଙ୍ଗପଲ୍ଲୀ ସୁଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟମାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ଓ
ତା. ବେଟ୍ଟିବେର ଚେରରେ ତାଟି ହୁଏ । ଏହାର ମୂଳ
ଔଷଧରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ପଡ଼ିଆ, ବିଲ ଓ ନଈ
ବାଲି ଆଦି ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମେ । ଏ ବୁଦା ଏପରି ଚେମଡ଼ା ଯେ
ଏହାକୁ ନିର୍ମୂଳ କରିବା କଠିନ । ଏ ବୁଦା ଘନ ହୋଇ
ମୂଳରୁ ଅନେକ ଗୁଚ୍ଛ ମାଡ଼ି ବଢ଼େ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରମତରେ
ଏହା ପାଚକ, ଶୀତସ୍ପର୍ଶ, ସ୍ତମ୍ଭନକାରକ, ଲଘୁ ଓ ମଧୁର
ତିକ୍ତ ରସ; ଏହା ଜ୍ୱର, ବମନ, ମତ୍ତତା, କଫ, ପିତ୍ତ, ତୃଷ୍ଣା,
ରକ୍ତଦୋଷ, ବିଷ, ବିସର୍ପ, ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର, ଦାହ ଓ ବ୍ରଣନାଶକ]

ବେଣା ଚେର—ଦେ. ବି—୧ । ବେଣାଗଛର ତନ୍ତୁମୟ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଚେର—
Benā chera 1. The fibrous root of benā grass.
ସଂ—ବୀରଣମୂଳ, ଉଶୀର, ନଳଦ, [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ତାଟି ତିଆରି
ଅମୃଣାଳ, ସେବ୍ୟ, ସମଗନ୍ଧକ କରି ସେ ତାଟିରେ ପାଣି ଛିଞ୍ଚିଲେ
বেণারমূল ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ମନୋମୋହକର
खसखस ଗନ୍ଧ ବାୟୁକୁ ସୁବାସିତ କରେ ;

ଏଥିପାଇଁ ଲୋକେ ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ବେଣା ବୁଣି ସେଥିରେ ପାଣି ଛିଞ୍ଚି ରଖନ୍ତି । ବେଣାଚେରକୁ ବାଟି ଦେହରେ ବୋଳି ଦେଲେ ଦେହ ଥଣ୍ଡା ଲାଗେ ଓ ତାପ ନାଶ ହୁଏ ବୋଲି ସଉଁରା, ବରଗା, ଚଇଁହଣୀ ଓ କନ୍ଧମାନେ କହନ୍ତି । ବେଣାଚେରକୁ ଛୋଟଛୋଟ ବଡ଼ା ବାନ୍ଧି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଅଳଙ୍କାର ମାଜିବା ପାଇଁ 'ମଳାମୁଠା' କରନ୍ତି । ବେଣାଚେରକୁ ନାନା ସୁଗନ୍ଧ ଓ ଅତର ତିଆର ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ପାଚକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ସ୍ତମ୍ଭନକାରକ, ଲଘୁ ଓ ତିକ୍ତ-ମଧୁର । ଏହା ଜ୍ୱର, ବମି, କଫ, ପିତ୍ତ, ତୃଷ୍ଣା, ରକ୍ତଦୋଷ, ବିଷଦୋଷ, ବିସର୍ପ, ଦାହ, ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର ଓ ବ୍ରଣନାଶକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

୨ । ବଣିଆମାନେ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଅଳଙ୍କାର ସଫା କରିବା ଲାଗି ବେଣାଚେରର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଚ୍ଛରେ ଯେଉଁ ମୁଠା ତିଆରି କରନ୍ତି—2. A brush made of the fibrous roots of Benā grass, for cleansing ornaments.

ବେଣାଟିଆ ଚଷା— ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚଷାଙ୍କର ଶାଖାବିଶେଷ—Benātiā chasha A sect of Chashās. [ବେଣା(ଣେ)ଇତ ଓଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ] [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ କଳିଙ୍ଗ (ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)ରେ ଅନାର୍ଯ୍ୟମାନେ ବାସ କରୁଥିଲେ; କଳିଙ୍ଗରାଜ୍ୟ ଗୋଦାବରୀଠାରୁ ଗଙ୍ଗା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ଦଳେ ଆର୍ଯ୍ୟ ଆସି ଅନାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ବାସ କଲେ । ଏମାନେ ବାସ୍ତବିକ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଥିଲେହେଁ ଅନାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସଂଶ୍ରବରେ ଆସି ପତିତ କ୍ଷତ୍ରିୟରୂପେ ପରିଚିତ ହେଲେ । ମନୁ ସଂହିତାରେ ଏହି ପତିତ କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ନାମର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଏମାନେହିଁ ଓଡ୍ର । ଏମାନେ ଖୁବ୍ ବଳିଷ୍ଠ ଓ ଯୁଦ୍ଧପ୍ରିୟ ଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ଆକ୍ରମଣରେ ଅନାର୍ଯ୍ୟମାନେ ବନପର୍ବତରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ ଏବଂ ଓଡ୍ରମାନେ କଳିଙ୍ଗର ସର୍ବାଞ୍ଚଳରେ ଗୃହବାସ କରି ରହିଲେ । କାଳକ୍ରମେ ଆଉ ଦଳେ ଆର୍ଯ୍ୟ ଆସି ଏହି ଓଡ୍ରମାନଙ୍କୁ କଳିଙ୍ଗର ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳ (ଗଞ୍ଜାମ, ଜୟପୁର ମାଳ)କୁ ତଡ଼ି ଦେଲେ ଓ ନିଜେ ମଧ୍ୟ କଳିଙ୍ଗରେ ବାସ କଲେ । ସମ୍ଭବ ସେହି କାଳରେ ପଶ୍ଚିମ କଳିଙ୍ଗ ଓଡ୍ର ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲା । କଳିଙ୍ଗର ରାଜାମାନେ ପ୍ରୟୋଜନ ହେଲେ ଏହି ଓଡ୍ରମାନଙ୍କୁ ଆଣାଇ ଆପଣାର ସୈନ୍ୟ (ପାଇକ) ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ କରୁଥିଲେ ଓ ଏମାନଙ୍କୁ ଜାଗିର ଜମି ଦେଇ ବସାଉଥିଲେ । ଚୈଦ୍ର ବଂଶର ଅବସାନ ସମୟକୁ (ଖ୍ରୀଷ୍ଟଜନ୍ମର କିଛି କାଳ ପୂର୍ବେ) ଯେତେବେଳେ ଦକ୍ଷିଣରୁ ଅନ୍ଧ୍ରମାନେ କଳିଙ୍ଗ ଆକ୍ରମଣ କଲେ, ବୋଧ ହୁଏ, ତାତ୍କାଳିକ ଚୈଦ୍ରବଂଶୀୟ ରାଜା ଏହି ଅନ୍ଧ୍ର ସେନାଙ୍କ ଗତି ରୋଧ କରିବା ପାଇଁ ଦଳେ ଓଡ୍ରସେନା ବନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶରୁ ଆଣାଇ କଳିଙ୍ଗର ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରେ ରଖାଇଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଜାଗିର ଦେଲେ । ଶେଷକୁ ଚୈଦ୍ର ବଂଶ ଲୋପ ପାଇଲା । କଳିଙ୍ଗ କେତେକାଳ ଲାଗି ଅନ୍ଧ୍ରମାନଙ୍କର କରଗତ ହେଲା । ବନାଶ୍ରିତ (ବନବାସୀ) ଓଡ୍ରମାନେ କୃଷିକୁ ଜୀବିକା କରି ଗଞ୍ଜାମରେ ରହିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ ଗଞ୍ଜାମ, ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ଓଡ଼ ନାମରେ ପରିଚିତ । ଏମାନଙ୍କ ଉପାଧି—ପଧାନ, ବେହେରା,ନାୟକ ଆଦି । (ଦୈନିକ ଆଶା ୨୩।୮।୨୯) ।]

ବେଣା ତାଟି—ଦେ. ବି.—ବେଣା ଚେରରେ ବୁଣା ଯାଇଥିବା ତାଟି—Benā tāti A frame or mat made of Benā roots. ବେଣାର ତାଟି [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଖରାଦିନେ ଘରର ଦୁଆରରେ ଟାଙ୍ଗି ଖସଖସକୀ ଟଟ୍ଟୀ ଏହା ଉପରେ ପାଣି ଛିଞ୍ଚିଲେ ଏହାର ସୁଗନ୍ଧ (ବେଣା ଚେର ତାଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘର ଯାକ ଅମୋଦିତ କରେ ।]

ବେଣାପଞ୍ଜର—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଧଳା ଧାନ—A kind of Benāpañjara (ବେଣାପଞ୍ଜୁର—ଅନ୍ୟରୂପ) fine paddy.

ବେଣା ପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବୀରଣ+ପତିତ)—ଯେଉଁ ପଡ଼ିଆରେ Benā pardiā କୃଷି ଅଭାବରୁ ବେଣା ଗଛ ଘନଭାବରେ ବେଣାବନ ଉଠିଥାଏ—A place overgrown with वीरणका मैदान Benā grass. (ବେଣାବଣ, ବେଣାବାଡ଼ି, ବେଣାବିଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଣା ପାଟ—ଦେ. ବି—୧ । ବେଣାପଡ଼ିଆ (ଦେଖ)—Benā pāta 1. Benāpardiā (See) [ଦ୍ର—ଗୋରୁଗାଈ ଛାଡ଼ି ଭାରି ବେଣାପାଟେ, ତା ଛାଇରେ ବସି କେହି ବନ କାଟେ । କେଶବ. ବୈଦେହୀ] ୨ । ବେଣାପାଟରେ ଗୋରୁ ଚରାଇବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଉପରେ ବସିବା କର—2. Cess realised from owners of cattle grazing in the high grass-prairies.

ବେଣା ବୁଦା—ଦେ. ବି—ମୂଳରୁ ଅନେକ ଗୁଣ୍ଡି ମାରିଥିବା ବେଣା ଗୁଳ୍ମ Benā budā —A thick bush of Benā grass. ବେଣାର ঝোঁপ

ବେଣି(ଣୀ)—ସଂ. ବି (ବେଣ ଧାତୁ+ଇ; ଈ; ଅଥବା ବୀ ଧାତୁ=ଗମନ Beni(ni) କରିବା+ନି, ଈ)—୧ । ବିନ୍ୟସ୍ତ କେଶପାଶ; (ବେଣିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଉଳି ପରି ବନା ହୋଇଥିବା କେଶପାଶ—1. Braided hair; a braid or plait; a pigtail. [ଦ୍ର—ନାନା ଦେଶର ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେଶରଚନାରେ ନାନାପ୍ରକାର 'ବେଣୀ' ବିନ୍ୟାସ ଅଛି; ଯଥା—ବଙ୍ଗାଳୀ ବେଣୀ, ଦକ୍ଷିଣୀ ବେଣୀ, ଫିରିଙ୍ଗୀ ବେଣୀ, ଜାଠିଁଲ ବା ଦୋହୋଷ୍ଟ ବେଣୀ, ଲୋଟଣୀ ବେଣୀ, କମା ବେଣୀ, ସୂତା ବେଣୀ ବା ସୂତାଣ ବେଣୀ ଇତ୍ୟାଦି ।] ୨ । ଜଳପ୍ରବାହ—2. A current or stream of water. ୩ । ବୟନ; ବୁଣିବା—3. Weaving. ୪ । ଦେବତାଡ଼ ଗୁଳ୍ମ; ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—4. Andropogen Caricosus (a grass). ୫ । ନଦୀ-ବିଶେଷ—5. Name of a river. ୬ । ମେଣ୍ଢୀ—6. An ewe. ଦେ. ବି (ସଂ. ବେଣୀ)—୧ । ଘିଆରେ ବେণী; বেণা ବା ନଡ଼ାରେ ବୁଣାଯାଇ ଥିବା ମୋଡ଼ା; ଉଭୟ ବାନ୍ଧିଆ तक —1. A plait or braid of straw to

preserve fire. ୨ । କହୁଣିଅ ୬ (ଦେଖ)—2. Kahunia 2 (See) ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ— ବେଣିଅ (ଦେଖ)—Benia (See)

ବେଣିଅ—ଦେ. ବ—କହୁଣିଅ ୨ (ଦେଖ)—Kahunia 2 (See).
Benia ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ମଣ୍ଡପଘରର ଚାଳ ତଳେ ଥିବା ବଉଦାଣ୍ଡ—Plate laid at the corners below the thatch of a block-house. ଦେ. ବଣ—ବେଣିପର ମୋଡ଼ାମୋଡ଼ା—Braided. ଗ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ନିଆଁ ରଖିବା ଅଣ୍ଟା—Braided straw for preserving fire.

ବେଣି(ଣିଁ)ଆ(ଆଁ)—ଗ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବ.—ନିଆଁ ବହୁଆ—
Beni(nin)a(an) Braided straw for preserving fire.

ବେଣି(ଣିଁ)ଆ(ଆଁ) ନେପୁର—ଦେ. ବ. (ବଣିଅ ଶବ୍ଦ)—ତୁଳଟ ରୁପା
Beni(nin)a(an) nepura ତାରକୁ ପାଳଦଉଡ଼ି ପରି ମୋଡ଼ି ଏହି ମୋଡ଼ା ତାରକୁ ଦ୍ୱିଗୁଣ କରି ପୁନର୍ବାର ମୋଡ଼ି ବଳୟାକାରରେ ତିଆରି କରାଯିବା ଗୋଡ଼ର ଅଳଙ୍କାର—A kind of anklet consisting of braided silver wires.

ବେଣିଆଁ ଶିଂଘା—ଦେ. ବଣ. (ସ. ବେଣି ଓ ଶୃଙ୍ଗ)—ଯେଉଁ ବଳଦର,
Beniaṅ simgha ମେଣ୍ଢାର ବା ଛେଳିର ଶିଂଘ ବେଣିପରି ମୋଡ଼ି
मेँढ़ाशींगा ମୋଡ଼ିକା ହୋଇଥାଏ—(a bullock or sheep
मेनमा (बलद्) or goat) Having sprial horns.

ବେଣି ଗୁରିଆ—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ପାଳଚମିଡ଼ି
Beni guria ତଳଗୋଲରେ ହାଣ୍ଡି ରଖିବାପାଇଁ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ମୁଣ୍ଡଳା; ପାଳମଳା—A circular hollow cushion for putting circular—bottomed pots on it.

ବେଣି ତାଡ଼—ଦେ. ବ (ବଣିଅଶବ୍ଦ)—କର୍ପୂର ମାଳିଅ (ଦେଖ)
Beni tarda Kapura malia (See)

ବେଣୀ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—କେଶକୁ ବଉଡ଼ପରି ବାନ୍ଧ
Beni paka(ke)iba ସଜାଇବା—To make up the hair
चोटी बाँधा, बिनान बेणी बाँधना into a braid or pig-
ବେଣି ପାଡ଼(ର)ବା,ବେଣୀ ବଳିବା,ବେଣୀ ବାନ୍ଧିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] tail

ବେଣି ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ· କ୍ରି—କେଶ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ବେଣୀକୁ
Beni phita(te)iba ମୁକୁଳାଇବା—To undo a braid
चोटी खोला वेणीखोलना of hair.

ବେଣି ବତା—ଦେ.ବ—(ସ. ବେଣ)—ଦୁଇପାଲିଆ ଜାଉଁଳକବାଟର
Beni bata ଗୋଟିଏ ପାଲର ଧାଡ଼ରେ ବାହାରକୁ ବାହାରି ମଝି-
बेणी बाता ସାଇଥିବା କାଠର ଲମ୍ବପଟି—A long strip of
कोर, बेणीवत्ती wood put on the edge of one of a pair of folding doors.
[ଦ୍ର—ଜାଉଁଳ କବାଟ ବନ୍ଦ ହେଲାବେଳେ ଏ ଦୁଇ ପାଲର ଧାଡ଼କୁ ଅଚ୍ଛାଦନ କରି ରଖେ ।]

ବେଣି(ଣୀ)ବନ୍ଧନ—ସ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ବେଣୀ+ବନ୍ଧନ)—ମୁକୁଳା
Beni(ni)bandhana ବାଳକୁ ବେଣୀ ବନ୍ଧିବା—The tying
ବେଣିଉଠନ(ଳା)—ଅନ୍ୟରୂପ of the hair into a plait or braid.

ବେଣି(ଣୀ)ବେଧିନୀ—ସ· ବ—ଜଳୌକା; ଜୋକ—
Beni (ni)bedhini Leech.

ବେଣିମଞ୍ଚ—ଦେ. ବ—କ୍ଷୁଦ୍ର ତରୁ ବିଶେଷ—
Benimanch माछू चुरचु Casearia Tomantosa.

ବେଣି(ଣୀ)ମାଧବ—ସ. ବ [ବେଣୀ=ତ୍ରିବେଣୀ ବା ପ୍ରୟାଗସ୍ଥ ଯମୁନା,
Beni(ni)madhaba ଗଙ୍ଗା ଓ ସରସ୍ୱତୀ+ମାଧବ=ବିଷ୍ଣୁ)—
(ବେଜମାଧବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରୟାଗ ପୀଠ ବା ଏଲାହାବାଦରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପାଷାଣମୟ ଚତୁର୍ଭୁଜ ବିଷ୍ଣୁ ମୂର୍ତ୍ତି ବା ଭୈରବ ମୂର୍ତ୍ତି—An image of Bishnu at Allahabad.
[ଦ୍ର—ଏ ଦେବତା ପ୍ରୟାଗତୀର୍ଥର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଦେବ ଅଟନ୍ତି ।

ବେଣୀର—ସ· ବ—ରିଠା ଫଳ ଓ ଗଛ; ଅରିଷ୍ଟ ବୃକ୍ଷ ଓ ଫଳ—
Benira The soap berry (tree and berry.)

ବେଣୀ(ଣି) ସଂହାର—ସ. ବ (ବେଣୀ+ସଂହାର=ସଜ୍ଜା)—୧ । ବେଣୀ
Beni (ni) samhara ବନ୍ଧନ—1. Tying the hair into a braid. ୨ । ଭଟ୍ଟ ନାରାୟଣ କବିଙ୍କ ରଚିତ ନାଟକ ବିଶେଷ—2. A sanskrit drama.
[ଦ୍ର—କୁରୁ ସଭାରେ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ କେଶାକର୍ଷଣପୂର୍ବକ ଦୁଃଶାସନ ଅନ୍ତଃପୁରକୁ ଟାଣି ଆଣି ଥିବାରୁ ଭୀମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟାହତ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ଦେଖି ସଙ୍କଳ୍ପ କରିଥିଲେ ଯେ ଦୁଃଶାସନର ରକ୍ତଲିପ୍ତ ହସ୍ତରେ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କର ମୁକ୍ତ କେଶରେ ବେଣୀ ବାନ୍ଧିବେ ନଚେତ୍ ତାହା ମୁକ୍ତ ରହିବ । ଭୀମ ଏହି ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପାଳନପୂର୍ବକ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧରେ ଦୁଃଶାସନକୁ ମାରି ତାହାର ରକ୍ତଲିପ୍ତ ହସ୍ତରେ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ କେଶରେ ବେଣୀ ବାନ୍ଧିଥିଲେ । ଏ ବିଷୟକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ବେଣୀସଂହାର ନାଟକ ଲେଖା ହୋଇଅଛି ।] ଦେ. ବ.—କବିତା-ବଳରେ ଓଡ଼ିଆ କବି ରାଧାନାଥଙ୍କ ରଚିତ କବିତାବିଶେଷ—A poem composed by Radhanath, an Oria poet.

ବେଣୁ—ସ. ବ—(ଅଜ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଣୁ; ଜପାତନ
Benu ଅମ୍ବା ବନ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ; ନିପାତନ)—
୧ । ବାଉଁଶ—1. Bamboo. ୨ । ସରୁ ବାଉଁଶ; ବେଲଙ୍ଗି ବାଉଁଶ—2. A slender species of bamboo. ୩ । ବଂଶୀ—3. Flute; pipe; fife. ୪ । ନୃପବିଶେଷ—4. Name of a king. ଦେ. ବ; ୧ । ବେରୁଅଁ (ଦେଖ)—1. Beruan (See) ୨ । ବେଣୁଧର ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଡାକିବା ନାମ—2. Name for calling Benudhara.

ବେଣୁଅ—ଦେ. ବ—(ସ. ବଲ୍ମୀକ)—୧ । ତୁକା—1. Anthill.
Benua ୨ । ବେଣୁ (ଦେଖ)—2. Benu (See)
उईढ़िपी बीवार

ବେଣୁକ—ସ. ବି (ବେଣୁ+କ)—ଗବାଦି ତାଡ଼ନାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ବଂଶ-
Beṇuka ଦଣ୍ଡ; ପାଞ୍ଚଣ; ବାଡ଼ି—A stick or staff for driving cattle.

ବେଣୁଧର—ସ. ବିଣ—(ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ)—ଯେ ବେଣୁ ବା ବଂଶୀ
Beṇudhara ଧରି ଥାଏ—Holding a flute. ସ. ବି—
বেণুধর ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନାମାନ୍ତର—Name of Śrikṛushṇa.
बंशीधर ଦେ· ବି.;ପୁଂ—ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—Name given to persons.
(ବେଣୁପାଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଣୁ ଧ୍ୱନି—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବଂଶୀ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—The
Beṇu dhwani sound of flute.
(ବେଣୁନାଦ, ବେଣୁରବ, ବେଣୁସ୍ୱନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଣୁ ବାଦକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବେଣୁ+ବାଦ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଯେ
Beṇu bādaka ବେଣୁ ବଜାଏ—One who blows a flute.
(ବେଣୁବାଦକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବେଣୁ ବାଦନ—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବେଣୁ ବଜାଇବା—
Beṇu bādana The blowing of a flute.

ବେଣୁ ବୀଜ—ସ· ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବାଉଁଶ ଧାନ; ବାଉଁଶ ଚାଉଳ—
Beṇu bija Paddy-like grains produced from flowering bamboo.
(ବେଣୁ ଯବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଣ୍ଟ(ଣ୍ଟୁ)ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର କର୍ଣ୍ଣ-
Beṇṭa(nṭu)lā ଭୂଷଣବିଶେଷ—A kind of ear ring.
ପ୍ରାଦେ· (ବାଲେଶ୍ୱର)—ବି.—ବେଣ୍ଟ (୮) ଦେଖ—
Beṇṭa (8) See.

ବେଣ୍ଟ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ମଲା ବାଛୁରୀ ଗାଈ ମଇଁଷି
Beṇṭ hebā ଛୁଆ ମାଉ ଗର୍ଭ ଭିତରେ ରହି ଯିବା—The state of a dead calf remaining inside the womb of a cow or buffalo,

ବେଣ୍ଟ—ଦେ. ବି (ସ. ବୃନ୍ତ; ତୁଳ. ପ୍ରା. ବଣ୍ଟ)—୧ । କଇଁ ବା ପଦ୍ମ
Beṇṭa ଫୁଲର ନାଡ଼—1. The stalk of lotus or lily.
ডাঁটি नाल ୨ । ଅସ୍ତ୍ରାଦିର ମୁଠ—2. Handle of instruments. [ଉ—କୁଠାରେ ଲଗନ ହୋଇ ବେଣ୍ଟରୂପେ
বাঁট बेंट
বেঁট ଯଥା; ନାଶେ ତରୁ ବନ ଦେଶେ ଅତ୍ୟ ତରୁ ଦଳେ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] ୩ । ଅଣ୍ଡିରେ ବା ଚଟୁରେ ବାଉଁଶ ବା
শিকার ଡାଠର ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡ ଲାଗି ଥାଏ—3. Handle of a
शिकार ladle. ୪ । ଛତାରେ ଲାଗିଥିବା ଦଣ୍ଡ—4. The handle of an umbrella. ୫ । ଶିକାର; ପାରଧି; ମୃଗୟା; ଅଡ଼—5. Hunting. [ଉ—ଖୁବ ଭଲ ଖୁବ ଦଗରେ ବେଣ୍ଟ ପଡ଼, ଖାଅନ୍ତୁ ମାଂସ ନିତ୍ୟ ନିତ୍ୟ ମୃଗ ମାରି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନପର୍ବ ।]
বোঁটা ୬ । ସ୍ତନାଗ୍ର; ଚୂଚୁକ—6. The nipple of
भुटका woman's breast. ୭ । ଗବାଦି ପଶୁଙ୍କର ଲମ୍ବିତ ସ୍ତନ
বাঁট ବା ଚୂଚୁକ—7. The finger-like udder of
चुची beasts. ୮ । ପଦ୍ମପତ୍ନ କଇଁ ଫୁଲର ପରିଣତ ଗୋଲାକୃତି
শালুকের বীজকোষ ବୀଜକୋଷ—8. The seed capsule of
मेंट the water lily. ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ବି—ନିଆଁ ରଖିବା ପାଇଁ ପାଲରେ ବଳାଯାଇଥିବା ଦଉଡ଼ି—
Braided straw for preserving fire. ପ୍ରାଦେ (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—ବଡ଼ ଦଉଡ଼ି—A big stout rope.

ବେଣ୍ଟକର—ପ୍ରାଦେ (ବୌଦ୍ଧ) ବି—କଇଁ ଫୁଲର ବୀଜକୋଷ—The
Beṇṭakara seed capsule of water lily. [ଦ୍ର—ଏହି ବୀଜକୋଷ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଶୋଉଣ ପରି ଶସ୍ୟକୁ ଭାଜିଲେ ସୁସ୍ୱାଦ୍ୟ ଲିଆ ବା ଖଇ ହୁଏ । ଏହାକୁ 'ବେଣ୍ଟକର ଲିଆ' କୁହାଯାଏ ।]

ବେଣ୍ଟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୃଗୟା କରିବା; ପାରଧି କରିବା; ଶିକାର
Beṇṭa karibā କରିବା—To hunt.
শিকার করা शिकार खेलना

ବେଣ୍ଟକାର—ଦେ. ବି—୧ । ବ୍ୟାଧ—1. A hunter. ୨ । କଟକ
Beṇṭakāra ଜିଲ୍ଲାର କୋଦଣ୍ଡା ପ୍ରଗଣାର ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ—
শিকারী 2. A village in the district of Cuttack.
शिकारी [ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଆମ୍ବ ମିଳେ ।]

ବେଣ୍ଟ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ପୀଡ଼ାବ୍ୟଞ୍ଜକ ଶିଶୁ) ସ୍ତନ୍ୟ ପାନ କରିବା
Beṇṭa dharibā ପାଇଁ ମାତୃସ୍ତନର ଚୂଚୁକକୁ କାମୁଡ଼ିବା—
মায়ের দুধ খাওয়া To suck the nipple of the mother's
माकी चूंची मुहँमे लगाना breast (said of sucking by infants while ailing).

ବେଣ୍ଟ ପୋଖରି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପୋଖରିକୁ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁମାନେ ପାଣି
Beṇṭa pokhari ଖାଇବାକୁ ଆସିବା ସମୟରେ ରାଜା ସେମାନଙ୍କୁ
শিকারের পুকুর ଶିକାର କରନ୍ତି—A tank near which
शिकारका पोखर the king hunts animals coming to drink water therin. [ଉ—ଅରେ ଅରେ ପାରୁ ବର୍ତ୍ତିକ ମୋ ପିଢ଼ାରେ ବସ, ଖାଇବାକୁ ଦେବି ତୁମକୁ ନଡ଼ିଆର ରସ, ପିଇବାକୁ ଦେବି ତୁମକୁ ବେଣ୍ଟ ପୋଖରି ପାଣି, ଶୋଇବାକୁ ଦେବି ତୁମକୁ ପଲୁଡ଼ି ମଶିଣି—ଶିଶୁଗୀତ ।]

ବେଣ୍ଟଲା(ଲି)—ଦେ. ବି—ବେଣ୍ଟୁଲା (ଦେଖ)
Beṇṭalā(lā) Beṇṭulā (See).

ବେଣ୍ଟି—ଦେ. ବି (ସ. ବେଷ୍ଟନୀ)—ପ୍ରାଚୀନ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ମଝିରେ
Beṇṭi ଥିବା ଦୀର୍ଘ କେଶଗୁଚ୍ଛର ଚାରି ପାଖରେ ରଖାଯାଇଥିବା ଛୋଟ
কোঠা কামান କେଶମାନଙ୍କ ବେଷ୍ଟନୀ—A fringe of short
शिरका बाल hair left round the top-knot of Hindus. ପ୍ରାଦେ (କଟକ) ବି—ମେଣ୍ଟା (ଦେଖ)—
Meṇṭā (See). ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁଟା ବା ଘାସର ଦଉଡ଼ି—Rope made of hay or straw.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । ଧାନ କଳା ବାନ୍ଧ ଖଳାକୁ ଆଣିବା ଦଉଡ଼ି—1. Rope for tying sheaves of paddy to be brought to the threshing floor from the field. ୨ । ଗୁଡ଼ି ବା ଓଳିଅ ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ପାଳତିଆରି ବେଣ୍ଟି (ସେଇ ବେଣ୍ଟି କୁଣ୍ଡଳାକାରରେ ଓଳିଅର ଚାରି ପାଖରେ ବୁଲେ)—2. The

rope of straw wound round the straw packets in which paddy and other grains are stored.

ବେଣ୍ଟିଅା—ଦେ. ବଣ—ଯାହାର ମୁଣ୍ଡ ଚୂଡ଼ପାଖରେ ବେଣ୍ଟି ରହିଥାଏ—
Beṇṭiā Having a fringe of short hair round the top knot. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ନିଆଁ ବଳିଅ—A plaited straw used for preserving fire.

ବେଣ୍ଟି ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ଷୌର କଲାବେଳେ ଚୂଡ଼ାର ଚାରିପାଖରେ
Beṇṭi chhāṛibā ଗୋଟିଏ ବଳୟ ପରି ବେଣ୍ଟି ବା ବେଣ୍ଟିଆ କେଶ କାମାନ ରଖିବା—To leave a fringe of short hair round the top knot while shaving a person.
(ବେଣ୍ଟି ରଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଣ୍ଟୁଅା(ଲା)—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ବେଣ୍ଟଯୁକ୍ତ କାଠର ବା ମାଟିର ଏକ
Beṇṭuā(lā) ପ୍ରକାର ପାତ୍ର; ଧାନକଢ଼ା କାଠୁଅ—A wooden ladle with a small handle. [ଦ୍ର—ଏହା ଦ୍ୱାରା ଧାନଉଷୁଅଁ ହାଣ୍ଡିରୁ ଉଷୁମ ଧାନ କାଢ଼ନ୍ତି ଓ ନାହାରୁ ପାଣି କାଢ଼ନ୍ତି ।]
সেঁউতী; কেঠো

ବେଣ୍ଟୁ(ଣ୍ଟୋ)ଲି(ଳା)—ଦେ. ବି—୧ । ମଣ୍ଡଳୀ ନାମକ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର
Beṇṭu(ṇṭo)lā(lā) ଉପର କାନରେ ପିନ୍ଧିବା ଅଳଙ୍କାର—1. A kind of dumb-bell shaped ornament for the upper part of the ear. (ଉ—ବେଣ୍ଟୁଲି ଫୁଲ ଝୁଲିବା ତାଙ୍କ । ଭକ୍ତସର୍ବ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।) ୨ । ବେଣ୍ଟୁଅ (ଦେଖ)—2. Beṇṭuā (See)

ବେଣ୍ଟୁଲି—ଦେ. ବି—୧ । ଛୋଟ ବେଣ୍ଟଯୁକ୍ତ ମାଟିର ତିଆରି ବେଣ୍ଟୁଅ—
Beṇṭuli 1. An earthen ladle with a small handle (used to handle boiling paddy and water inside a boat. ୨ । ଛୋଟ ବେଣ୍ଟଯୁକ୍ତ ଦାଆ—2. A scythe with a small handle. ୩ । ରଜା ବଳେ ହେବା ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ସୁନା-ରୂପାର ବନ୍ଧା ବେଣ୍ଟ ଲଗା ପଙ୍ଖାରେ ହଣାଯାଏ—3. A fan with silver or gold handle with which Rajas are fanned in a procession.

ବେଣ୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାଣ୍ଡ୍)—ବମ୍ବୁରୁ ବାଜା; ଐକତାନିକ
Beṇḍ ବାଦ୍ୟସମଷ୍ଟି; ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବାଜାମାନଙ୍କର ସମାହାର (ଏଥିରେ ଢୋଲ; ମହୁରୀ, ବଂଶୀ, ଝାଞ୍ଜ ଆଦି ଏକତ୍ର ବାଜେ) ଭ୍ରମ ବାଜା—A band (of European music).
ব্যাণ্ড
बैण्ड
(ବେଣ୍ଡ ବାଜା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଣ୍ଡ୍ ମାଷ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାଣ୍ଡ୍ ମାଷ୍ଟର)—ବେଣ୍ଡ୍ ବାଜା
Beṇḍ māshṭar ବଜାଇବା ଦଳର ନେତା ବା ଗୁରୁ—Band master.
ব্যাণ্ড মাষ্টর बैण्ड मास्टर

ବେଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—(ଘର ଅଦରେ) ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଲାଗିଥିବା ତାଟିକୁ
Beṇḍā ଘରର ଅଡ଼ୁ ଟାଣି ଅଟକାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଉଁଶ ବା କାଠର ଧଡ଼ା; ତାଟି ଧଡ଼ା; ତାଟି ଚଳା—A bar of wood or bamboo used to keep the Tāṭi of a house-door tight by means of a rope attached to both.
আগল(ড়)
बेंगाठी
[ଦ୍ର—ଏହି ଧଡ଼ାର ମଝି ଓ ତାଟିର ମଝିକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଦଉଡ଼ା ଯାପି ଧରି ରଖିଥାଏ ।]

ବେତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବେତ୍ର)—ବେତ ଲତା—Calamis; Cane;
Beta Rotang; Rott an Cane;Calamus Rolang.

ସଂ. ବେତସ, ବାନୀର, ନଚୁଲ, ନୀରପ୍ରିୟ, ତୋୟକାମ, ଅଭ୍ରପୁଷ୍ପକ, ବଞ୍ଜୁଳ; ଯୋଗିଦଣ୍ଡ, ଦୀର୍ଘପତ୍ରକ, କଳନ, ସ୍ୱଦୋଷଣ, ମଂଜୁଶ୍ରୀନମ୍ର, ବିଫଳ, ରଥ, ଶୀତ, ଗଂଧପୁଷ୍ପକ
বেত, বেঁত
बेंत, बेत
ମ. ବେତ
ଫା. ବେଦ୍
ବେଁତ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବେନ୍ତ }

[ଦ୍ର—ଏହି ଗଛ ଓ ଏହାର ପତ୍ର କଣ୍ଟକମୟ । ଗଛରୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ ନାଳୀ ବାହାରେ ତାହା ମଧ୍ୟ ବଙ୍କା କଣ୍ଟାଯୁକ୍ତ । ଏହାର ଚୋପା ଛଡ଼ାଇ ଦେଲେ ଏହା ମଧ୍ୟରୁ ସରୁ ଲମ୍ବା ଟେମଡ଼ ଯଷ୍ଟି ବାହାରେ । ବେତ ନାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗେ । ଏହାକୁ ଚିରି ମଡ଼ିଆ କରି ମୋଟ ଦଉଡ଼ି ବଳନ୍ତି, ଚଉକୀ ଓ ଖଟ ବୁଣନ୍ତି, ବେତା ଟୋକେଇ ଆଦି ବୁଣନ୍ତି । ବେତ ଲଟା ଲମ୍ବରେ ୫୦ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏହାକୁ ଯଷ୍ଟି ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି, ଏଥିରେ ଅପରାଧୀ ଓ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ମାଡ଼ ଦିଆଯାଏ ।

ଚିରା ବେତ ଦ୍ୱାରା ଘରଚାଳର ଛୁଆ ସଙ୍ଗେ ବତାକୁ ଗଣ୍ଠି ପକାଇ ଛାଡ଼ନ୍ତି ଓ ବାଉଁଶ ପୋଲ ବତାରେ କାମୁଡ଼ା ଦେଇ ବେତ ଦ୍ୱାରା ଗଣ୍ଠି ପକାଇ ବାଉଁଶଆଡ଼ ବାନ୍ଧ କରନ୍ତି ।

ବେତ କଣ୍ଟା ଖୁବ ସରୁଆ ଥିବାରୁ ଦେହରେ ବେତ କଣ୍ଟା ଫୋଡ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ଦେହରେ ଚିତା କୁଟାନ୍ତି । ବେତ କୋଳ ପାଚିଲେ ମିଠା ଓ କଷା ଲାଗେ । ତାହା ପିଲା ଓ ଗରିବ ଲୋକମାନେ ଖାଆନ୍ତି । ବେତ ମଞ୍ଜିରେ ମାଳା କରି ଗରିବ ଲୋକମାନେ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ବେତର ଅଗ୍ର-ଭାଗସ୍ଥ କୋମଳ ଅଂଶର ଚୋପା ଛଡ଼ାଇ ତା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା କନ୍ଦାକୁ କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ହବିଷ୍ୟାଳୀମାନେ ଭାଜି ଖାଆନ୍ତି, ଏହା ଟିକିଏ ପିତା ଲାଗେ । ବେତ କନ୍ଦାକୁ ଚୂନ ଚୂନ କରି କାଟି ଶାକ ପକ୍ୱରେ ବକାଯାଏ ।

ଆମ ଦେଶରେ ମୋଟ, ସରୁ, ଡେଙ୍ଗା ଓ ବାଙ୍ଗୁରି—ନାନା ପ୍ରକାରର ବେତ ଅଛି । ଏକ ପ୍ରକାର ବେତ ପାଣି-କୂଳରେ ହୁଏ, ଏହି ବେତକୁ ସଂସ୍କୃତରେ 'ବାନୀର' କହନ୍ତି ।

ବ୍ରହ୍ମଦେଶ ଓ ଯାଭା ଆଦି ଦ୍ୱୀପର ବେତ ଖୁବ ମୋଟ ହୁଏ, ଏପରି କି ସେ ବେତରେ ଚଉକି, ଟେବୁଲ ଆଦି ତିଆରି କରାଯାଏ ।

ବେତର ପ୍ରକାର

୧ । ଖଜୁରି ବେତ ବା ଗଜୁରି ବେତ—ମୋଟ ବେତ; ଏହାର କଣ୍ଟା ସରୁ ଓ ପତ୍ର ବଡ଼ ।

୨ । ଢାଳ ବେତ—ସରୁ ବେତ, ଏଥିରେ କଣ୍ଟା ନାହିଁ; ଏହାର ପତ୍ର ପାନପତ୍ର ପରି ।
୩ । ପାଣି ବେତ—ସ. ଜଳବେତସ; ବାଗାର ।
୪ । ହାଠ ବେତ—ବୃହ ମୋଟା ବେତ, ବାଉଁଶ ପରି; ଏହାର ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଲମ୍ବ ।] ୨ । ବେତର ଯଷ୍ଟି—2. A stick of cane. ୩ । ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦିଆଯିବା ବେତ ମାଡ଼; ବେତ୍ରାଘାତ ଦଣ୍ଡ—3. Strips with cane given to offenders. ୪ । ବେତ୍ରାଘାତର ଚିହ୍ନ—4. Marks of cane strips left on the body.

ବେ ତଇ(ଏ, ୟ)ନ(ନି)—ଦେ. ବଣ. (ଫା.ବେ + ତୟନ = ନିଷ୍ଟିତ)—Be tai(e, ya) n (ni) ବେଠିକାନା ବେ ଠିකାନା ୧ । ଅନିଷ୍ଟିତ; ବେଠିକ—1. Uncertain. ୨ । ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—2. Unascertained [ବେତୈନ(ନ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେ ତଇ (ଏ, ୟ)ନାତ୍(ତ)—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା.ବେ + ତଅୟୁନ୍)- Be tai(e, ya) nāt(ti) ବୈତୈନାତ ବୈତୈନାତୀ ଅନିଯୁକ୍ତ—Unengaged; not appointed. ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ନିଯୋଗଶୂନ୍ୟତା, ଗୃହର ଅଭାବ—Unemployment [ବେତୈନାତ୍(ତି)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେ ତକ୍‌ସିର୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା)—୧ । ନିରପରାଧ—1. Innocent. ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—2. Guiltless. Be taksir নির্দোষ बेतकसीर

ବେତକଣ୍ଟା—ଦେ. ବ (ବେତ ଓ କଣ୍ଟକ)—ବେତଗଛର ପାଖୁଡ଼ାରେ ଓ ନାଗିରେ ଥିବା କଣ୍ଟା—Thorns growing on cane trees. [ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର; ବେତଗଛର ପାଖୁଡ଼ାରେ ଯେଉଁ କଣ୍ଟା ଥାଏ ତାହା କୁଞ୍ଚ ପତ ସରୁ ଓ ସିଧା । ଏହା ପ୍ରାୟ ୧୍ ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ହୁଏ । ବେତନାଗିରେ ଯେଉଁ କଣ୍ଟା ଥାଏ ତାହା ଶ୍ଳେଟ ଅଙ୍କୁଶଯୁକ୍ତ ।] Betakantā বেতকাঁটা बेतका काँटा

ବେତକନ୍ଦା—ଦେ. ବ (ସ. ବେତ + ସ୍କନ୍ଦ)—ବେତ ଲତାର ଅଗ୍ର ଭାଗର ଶ୍ଵେପା ଛଡ଼ାଇଲେ ତା ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରିବା ବେତର କୋମଳ ଅଂଶ—Tender parts inside the tender shoots or top portions of cane plants. [ଦ୍ର—ଏହା ରନ୍ଧା ହୋଇ ଖିଆଯାଏ, ଜନ୍ତି ଟିକେ ପିତା ଲାଗେ । ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଏହାକୁ ଭଅଣ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ।] Betakandā

ବେତକୋଳି—ଦେ. ବ—ବେତଫଳ—The berry of cane plant. (ଲ—ହାଡ଼ୁ ଗଜଗଜ ବେତକୋଳି, ତା ଖାଇଲେ ବ ପେଟ ପୂରେ—ଭଗ ।) [ଦ୍ର—ଏହାର ଉପରେ ଶ୍ଵେପା ଥାଏ ଓ ଏଗୁଡ଼ିକ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଫଳେ । ପାଚିଲା ଫଳର ଶ୍ଵେପା ଛଡ଼ାଇଲେ ଭିତରେ ଈଷତ୍ ଓ ମିଠା କଷା କୋମଳ ପଦାର୍ଥର ସ୍ତର ମଞ୍ଜି ଉପରେ ବେଢ଼ିଥାଏ ।] Betākoli বেত ফল बेंत फल

ବେତଖଟ—ଦେ. ବ—ବେତ ବୁଣା ଖଟ—A bedstead woven with strips of cane. Betakhata বেতের খাট बेतकी खटिया

ବେତ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବେତଦ୍ୱାରା ପ୍ରହୃତ ହେବା—To be caned; to be struck with cane. (ଲ—ନ ଡେଙ୍ଗଲ ଖାଇ ବଡ଼ଦର ବେତ—ଯୁଧାଜାଥ, ଦରବାର ।) Beta khāibā বেত খাওয়া बेत खाना

ବେତଗଣ୍ଠି—ଦେ. ବ (ସ. ବେତ୍ର, ବେତସ + ଗ୍ରନ୍ଥି)—୧ । ଘରର ବାଡ଼ତାଟି ଓ ଛାଟମାଟ ବାଡ଼ିର ଓ ବାଡର ଦୁଇପାଖେ ବାନ୍ଧୁଡ଼ା ଘଡ଼ା ହୋଇଥିବା ପରସ୍ପର ସଲଗ୍ନ ବତାମାନଙ୍କୁ ବେତର ଯେଉଁ ସରୁ ସରୁ ଚିର ସୂକ୍ଷ୍ମ ବାନ୍ଧ ଦଏ—1. Thin strips of split cane used in tying together the split bamboos attached to the both sides of a thatch frame, bamboo wall or fence. Betaganthi বেতের গাঁইঠ बेतका बंधन (ବେତମୁଠିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦୁଇଟି ବତାକୁ ଦୃଢ଼ରୂପେ ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ଚିର ବେତରେ ଯେଉଁ ଗଣ୍ଠି ପକାଯାଏ—2. Knots made with narrow strips of split cane to bind the two split bamboos on both sides of a thatch-frame or fence.

ବେତ ଚଉକି—ଦେ. ବ—୧ । ବେତବୁଣା ଚଉକି—1. Chairs woven with split canes. ୨ । କେବଳ ଗୋଟା ବେତରେ ତିଆରି ଚଉକି—2. Cane chairs. Beta chauki বেতের চেআর बेतकी चौकी

ବେତ ଚିରା—ଦେ. ବ—ବୁଣିବା ପାଇଁ ବେତକୁ ଚରୁଡ଼ା ଚରୁଡ଼ା ଓ ପତଳା କରି ଚିରିବା—Splitting canes into thin strips. Beta chirā বেত চেরা बेतकु चीरना

ବେ ତଜବିଜ୍—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବଣ (ଫା)—୧ । ବିବେଚନା ନ କରି—Be tajabij 1. Without consideration. ୨ । ପରୀକ୍ଷା ବ୍ୟତୀତ; ପରୀକ୍ଷା ନ କରି—1. Without examination. बे तजवीज

ବେତଣ୍ଡ—ସ. ବ (ବେ = ଯେ ଗମନ କରେ + ତଣ୍ଡ ଧାତୁ = ତାଡ଼ନା କରିବା + କର୍ମ. ଅ)—୧ । ହସ୍ତୀ; ଗଜ—1. Elephant. ୨ । ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A self-willed person. Betanda

ବେତଣ୍ଡା—ଦେ. ବଣ (ସ. ବିତଣ୍ଡା ବା ବେତଣ୍ଡ)—୧ । ବେଅଡ଼ା; ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Wicked; recalcitrant ୨ । ଅମାନିଆ; ଅଶାସିତ; ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ—2. Unruly. ୩ । ଅଶାନ୍ତିଆ—3. Irregular. ୪ । ବାଗବିତଣ୍ଡାକାରୀ—4. Quarrelsome; fond of hair splitting argument. ଦେ. ବ—ବାଗ୍‌ବିତଣ୍ଡା—Wordy fight. Betandā वितयडी वितयडा (ବେତଣ୍ଡିଆ, ବେତେଣ୍ଡା, ବେତେଣ୍ଡିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେତତ(ଦ)ପି(ବି)ର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବେ+ତଦ୍‌ବୀର)—୧ । Betat(d)pi(bi)ra ଅପ୍ରୋତ୍କଳବନ୍ଧନ—1. Having no बेतद्बीर previous arrangements. ୨ । ଯେ ବହିଁଗଣି କଷ୍ଟପୁରେ ଯୋଗାଡ଼ କରେ ନାହିଁ—2. Making no efforts or endeavours towards the fulfilment of any act.

ବେତଥ୍ୟ—ଦେ. ବଣ (ଫା. ବେ+ସ. ତଥ୍ୟ)—୧ । ଅନିଶ୍ଚିତ—Betathya 1. Uncertain. ୨ । ଅସତ୍ୟ—2. Untrue; बेतथ्य incorrect.

ବେତ ଦଉଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି—ଚିରା ବେତରେ ବଳା ଯାଇଥିବା ରଜ୍ଜୁ—Beta daurdā(rdi) Ropes made of twisted split বেতের দড়ি बेतकी रस्सी canes. [ଦ୍ର—ଏହା ଚମ ଦଉଡ଼ି ଅପେକ୍ଷା ଟାଣ । ରଥ ଟାଣିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବେତ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ବେତ୍ରାଘାତ କରିବା—To strike Beta debā बेत लगाना with cane, বেত মারা, বেত দেওয়া, বেত লাগান, বেত বসান
ବେତ ବଜା(ଜେ)ଇବା, ବେତ ମାରିବା, ବେତ ବସା(ସେ)ଇବା, ବେତ ଲଗା(ଗେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ବେତନ—ସ. ବି (ଅଜ୍ ଧାତୁ ବା ବୀ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କରଣ. Betana ତନ; ଣ୍ଣପାତନ)—୧ କର୍ମର ଦକ୍ଷିଣା; କର୍ମର ମୂଲ୍ୟ; माइना ଦରମା; ପାରଶ୍ରମିକ—1. Salary; pay; remuतनख्वा; तलब neration for work. ୨ । ମୂଲ; ମଜୁରି—2. Wages. ୩ । ଜୀବିକା—3. Livelihood. ୪ । ରୌପ୍ୟ—4. Silver. ୫ । ଭଡ଼ା—5. Hire.

ବେତନ ଗ୍ରହଣ—ସ. ବି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ପାରଶ୍ରମିକ ଅର୍ଥ ନେବା—Betana grahaṇa Receipt of salary or pay

ବେତନ ଗ୍ରାହୀ—ସ. ବଣ (ବେତନ+ଗ୍ରହ୍+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍)—ଯେ Betana grāhi ଦରମା ନେଇ କାମ କରେ; ଦରମାଖିଆ; (ବେତନଭୋଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦରମାରେ ରହିଥିବା (ଚାକର)—Getting pay; salaried (servant).

ବେତନ(ଲ)ତା(ତି)—ଦେ ବି—ଗୋଲ ହୋଇ ବେଢ଼ି ରହିଥିବା ବେତର ଲତା—A bush or Betana(la)tā(ti) grove of cane plant বেতের লতা बेतकी लता (ବେତନ[ଲ]ଟେଇ, ବେତଲୁଦା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେତନ ଦାତା—ସ. ବଣ (ବେତ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ)—ଯେ Betana dātā ଚାକରକୁ ଦରମା ଦିଏ—Paying salary to servants.

ବେତନ ଦାନ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଚାକରକୁ ଦରମା ଦେବା—Betana dāna Payment of wages or salary.

ବେତନି ପାଣି—ଦେ. ବି—ବର୍ତ୍ତନ ପାଉଥିବା ଲୋକ—A servant Betana pāṇi who draws salary or wages. (ଦ୍ର—ବୈତନ ପାଣି ବେତେ ଯଥା ତାହା—ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବେତନ ବୃଦ୍ଧି—ସ. ବି—ଦରମା ବଢ଼ିବା—Increase of salary; Betana bṛuddhi increment of pay.

ବେତନ(ନା, ଲ, ଲା)ସି—ଦେ. ବି (ସ. ବେତ+ନାଶା)—ବେତ Betana(nā, la, lā)si ଡାଳରୁ ବାହାରିଥିବା ଅଙ୍କୁଶ କଣ୍ଟା बेतकी नसकी ଯୁକ୍ତ ତନ୍ତୁ—Fibres or feelers coming out of the body of the cane plant full of hooked thorns.) [ଦ୍ର—ବେତନାସି ଗୋଟାରେ କାଟେଇଲା ପର ନାଡ଼ୁଆମାନଙ୍କ ଦେହକୁ ଘାଣ୍ଟିଛନ୍ତି ମାଉନ୍ତୁ—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ବଳ୍ପ ।) [ଦ୍ର—ଏହି ନାସିରେ ଫଳ ନ ଥାଏ ଓ ଏ ଅନ୍ୟ ଗଛରେ ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ବେତଲତାକୁ ଉତ୍ତୋଳନ କରି ଧରେ ।]

ବେତନାଧ୍ୟକ୍ଷ—ସ. ବି (ବେତନ+ଅଧ୍ୟକ୍ଷ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—Betanādhyaksha ଚାକରଙ୍କୁ ଦରମା ଦେବାର ମାଲିକ—Pay master.

ବେତନୋ(ନ, ନୁ)ଲା—ଦେ. ବି—ଦେହରେ ବେତ୍ରାଘାତର ଚିହ୍ନ—Betano(na, nu)lā Marks of cane stripes left on বেতের দাগ बेतकी दाग the body. (ବେତଦାଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେତବାଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ବେତ ଯଷ୍ଟି—1. Cane stick. Betabārdi ୨ । ବେତ୍ରାଘାତ—2. Striking with বেতের ছড়ী बेतकी छड़ी cane.

ବେତବାଡ଼ି ଗରଜିବା—ଦେ. ବି—ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ଖୁବ୍ ବେତ ମାଡ଼ Betabārdi garajibā ହେବା—Copious striking (ବେତବାଡ଼ି ବରଷିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) with cane. बेतकीछड़ी बरसना (ଦ୍ର—ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାରରେ, ଗରଜୁଛି ବେତବାଡ଼ି—ଭଜନ ।)

ବେତ ମୋଡ଼ା—ଦେ. ବି—ବେତ୍ରନିର୍ମିତ ଆସନ—A stool made Beta mordā of cane बेतका मोढा (ବେତମୋଡ଼ଥା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେତର—ଦେ. ବି (ଫା. ବେ+ତର=ଅବସର)—ଅବସରର Betara ଅଭାବ—Want of leisure. बमौका

ବେତରଫ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବରତରଫ୍)—ସ୍ଥଗିତ; କାର୍ଯ୍ୟରୁ କିଛି Betaraph କାଳ ପାଇଁ (ଦୋଷବଶତଃ) ରହିତ କରାଯିବା—বরতরফ बरतरफ Suspended. (ବେତରଫ—ବି)

ବେତ(ରୁ, ତେ)ରା—ଦେ. ବି (ସ. ବେତ୍ର)—୧ । ଘରର ଗୁଳର ରୁଅ Beta(tu, te)rā ଉପରେ ବତା ପକାଇ ତାକୁ ବେତଦ୍ୱାରା বেতের বোনা बेतकी बुनाई ବୁଣିବା—1. Act of weaving canes on the rafters of a thatch. ୨ । ବେତଦ୍ୱାରା ବୁଣିବା—2. Weaving with cane strips.

ବେତ(ରୁ,ତେ)ରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ବେତର ନାମ ଧାତୁ)—Betā(tu,te)rā(re)ibā ୧ । ଘରର ରୁଅ ଉପରେ ବତାକୁ বেতান बेतसे बुनना ବେତଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧିବା—1. To tie split bamboos with the rafers of a thatch with cane.

୬ । ଚିତ୍ରିତ, ଶୀଅବଳୁ ବେତରେ ବୁଣିବା— 2. To weave with cane strips. ୩ । ବେତାଘାତ କରିବା; ବେତେଇବା—3. To strike with canes.

ବେତର୍କ(ର୍କା,ର୍କି)—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସାବଧାନ; ବେଭୁସିଅର—
Betarka(rkā,rki) 1. Not cautious; not careful.
बतरकी ୨ । ସରଳ; ଅକପଟ—2. Frank; not crooked.
ବେତରକ୍(କା) } ଅନ୍ୟରୂପ—
ବେତରତ

ବେତସ—ସ. ବି (ବେ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+ଅସ ପ୍ରତ୍ୟୟ ବା ବୀ ଧାତୁ= Betasa ଗମନ କରିବା+ତସ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ବେତ ଗଛ; ବାଉଁଶ—Rotan (plant); cane; Calamus Rotang.

ବେତସକୁଞ୍ଜ—ସ. ବି—ବେତବୁଦାବେଷ୍ଟିତ ଉପବନ—A grove
Betasa kunja or grotto surrounded
(ବେତସନିକୁଞ୍ଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) with cane bushes.

ବେତସ୍ୱାନ୍—ସ. ବିଣ (ବେତସ+ବତ୍; ୧ମା, ୧ବ)—ବେତସବହୁଳ
Betaswān ବହୁଳ (ପ୍ରଦେଶ)—(place) Abounding in
(ବେତସ୍ୱତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) rotan plants.

ବେତହୁକୁମ—ଦେ. ବି. (ସ. ବେତ+ଫା. ହୁକ୍ମ)—
Betahukuma ଅପରାଧୀଙ୍କୁ ବେତାଘାତ ଦଣ୍ଡର ଆଦେଶ—
बेतका हुक्म A sentence of whipping passed on an offender.

ବେତା—ଦେ. ବି (ସ. ବେତ୍ରାଧାର)—ବେତରେ ବୁଣା ଯାଇଥିବା
Betā ବଡ଼ ଟୋକେଇ—Big baskets made of split
बेतकी बड टाकडी canes. [ଦ୍ର—ବଡ଼ ଟୋକେଇ =ବେତା, ସାଧାରଣ ଟୋକେଇ=ବେତ ଟୋକେଇ; ଛୋଟ ଟୋକେଇ=ବେତୁଲି ।]

ବେତାଇନ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ବେ+ଇଂ. ଟାଇମ୍)—
Betāin ବେଟାଇନ୍ (ଦେଖ)—Betāin (See).
बेटाईम

ବେତାଏ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଏକ ବେତାପରିମିତ—1. One big
Betāe basketful of. ୨ । ବହୁ ପରିମିତ— 2. Of a big quantity.

ବେ ତା(ଥା)କ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ବେ+ତାକ୍=ଲକ୍ଷ୍ୟ)—
Be tā(thā)k ୧ । ଲକ୍ଷ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ; ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ—1. Irrelevānt
বেতাগ্ not conforming to the present subject
बेताक matter. ୨ । ଅସମ୍ବଦ୍ଧ; ଗୋଳମାଳିଆ—2. Confused. ୩ । ଅସୁସଜ୍ଜିତ—3. Not well arranged. ୪ । ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ ହୋଇ ନ ଥିବା—4. Not arrayed.

ବେ ତାକତ(ତି)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ବେ+ତାକତ୍=ବଳ)—
Be-tākat(ti) ଦୁର୍ବଳ; ଅକ୍ଷମ; ବଳହୀନ—Powerless;
বেতাকত weak; impotent; shorn of strength.
बेताकत ବୈଦେ. ବି—ଦୁର୍ବଳତା—Weakness; impotence.

ବେ ତାଟଙ୍କା(ଙ୍କା)—ଦେ. ବିଣ—ନିର୍ଭୟ—
Be tātakā(ṅkā) Fearless; undaunted.

ବେ ତାର(ରି)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା)—୧ । ଖାଣା ଅଦ ଯନ୍ତ୍ରର ତାର
Be tār(ri) ବିଗିଡ଼ି ଯାଇଥିବା—1. Deranged; out of
বেতার tune (said of stringed instruments). ୨ ।
बेतार ସ୍ୱାଦହୀନ; ବିସ୍ୱାଦ—2. Insipid; vapid; tasteless. ୩ । ତାରର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରେରିତ ବା ଗୃହୀତ (ସମ୍ବାଦବାହକ ଯନ୍ତ୍ର)—3. Wireless (message or instrument). ଦେ. ବି—ତାରର ସାହାଯ୍ୟ ବିନା ତଡ଼ିତ୍‌ଶକ୍ତି ବଳରେ ଦୂର ଦେଶକୁ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣ—Wireless telegraph.

ବେତାର ଖବର—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ବେତାର ଖବର)—ବିନା ତାରରେ
Betāra khabara ପ୍ରେରିତ ସମ୍ବାଦ—Wireless message.
ବେତାର ବାର୍ତ୍ତା } ଅନ୍ୟରୂପ বেতার খবর
ବେତାରସମ୍ବାଦ बेतार खबर;बेतारका तार

ବେତାର ଯନ୍ତ୍ର—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ବେତାର+ଯନ୍ତ୍ର)—ତାରର ବିନା
Betāra jantra ସାହାଯ୍ୟରେ ତଡ଼ିତ୍ ଶକ୍ତି ବଳରେ ଦୂରଦେଶକୁ
বেতার যন্ত্র ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣ କରାଯିବା ଯନ୍ତ୍ର—Wireless tele-
बेतार यन्त्र graphic instrument.

ବେ ତାରିଫ(ଫି)—ବୈଦେ. ବିଣ—ନିକୃଷ୍ଟ—Inferior.
Be tāriph(phi) बेतारीफ [ବେତାରିଫ୍(ଫି)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେତା(ତୁ,ତେ)ରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘରର ଭୁଅ ଉପରେ କାମୁଡ଼ା ଦେଇ
Betā(tu,te)ribā ପରିବା—To bind with knots of cane strips the bāmboos strips to the rafters of a thatch.

ବେତାଳ—ସ. ବି (ବି=ବାୟୁ; ୭ମୀ ୧ବ. ବେ=ବାୟୁରେ+ତଲ୍
Betāla ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ ଯେ ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗରେ ଗତାୟାତ କରେ)—୧ । ଶିବଙ୍କ ଅନୁଚର ଦେବଯୋନି ବିଶେଷ—1. A class of aerial beings, attendants of Siba. ୨ । ପିଶାଚ; ଶବରେ ଅଧିଷ୍ଠ ହେବା ଭୂତ—2. Evil spirits which take possession of corpse. [ଦ୍ର—ବେତାଳମାନଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ଶକ୍ତି ଅଛି । ସେହିମାନେ ତାନ୍ତ୍ରିକ ମତରେ ବେତାଳ ସାଧନା କରନ୍ତି ବେତାଳମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଆଜ୍ଞାବହ ଭୃତ୍ୟ ହୋଇ ରହନ୍ତି, ସାଧକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ କରାଇ ନଅନ୍ତି ।] ୩ । ମହାଦେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରରକ୍ଷକ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—3. One of the two door-keepers of God Siba. [ଦ୍ର— ଅନ୍ୟ ଜଣକର ନାମ ତାଳ ।] ୪ । ମଲ୍ଲବିଶେଷ— 4. Name of an athlete. ୫ । ଦ୍ୱାରପାଳ (ଲୁ. ଶ)— 5. Porter; door-keeper. ୬ । ପ୍ରହରୀ (ଲୁ. ଶ)— 6. Guard; watchman. ଦେ. ବି. (ଫା)—୧ ।
বেতাল ଗୀତର ଅନୁପଯୋଗୀ ତାଳ—1. A measure not
बेताल fitting to the tune of a song or music.

୨ । ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—2. A war-weapon. ୩ । ସଙ୍ଗୀତରେ ତାଳଭ୍ରଷ୍ଟତା—3. Want of tune in music. ଦେ. ବଣ—ବେତାଳିଆ (ଦେଖ)—Betalia (See).

ବେତାଳ ପଞ୍ଚବିଂଶତି—ସଂ. ବି (ନାମ)—ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସଂସ୍କୃତ ଉପନ୍ୟାସ—Betāla pañchabimśati A famous novel in Sanskrit. (ବେତାଳପଚିଶ[ଶି]—ଦେ. ରୂପ)

ବେତାଳଭଟ୍ଟ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ରାଜା ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ସଭାସଦର Betālabhaṭṭa ନବରତ୍ନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ—Name of a court poet of king Bikramāditya.

ବେତାଳ ସାଧନ[ନା]—ସଂ. ବି—ତାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରୟୋଗ ଓ ଅନୁଷ୍ଠାନଦ୍ୱାରା Betāla sādhana(nā) 'ବେତାଳ'ଙ୍କୁ ଆୟତ୍ତକରିବାରୂପ ପ୍ରକ୍ରିୟା—The act of performing rites to bring demons under one's control.

ବେତାଳ ସାଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବେତାଳସାଧନାପୂର୍ବକ ବେତାଳଙ୍କୁ Betāla sādhibā ଅଧୀନ କରିବା—To bring demons under one's sway by performing Tantric rites.

ବେତାଳ ସିଦ୍ଧ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବେତାଳ+ସିଦ୍ଧ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି Betāla siddha ତାନ୍ତ୍ରିକ ଉପାୟରେ ବେତାଳଙ୍କୁ ଅଧୀନ (ବେତାଳସାଧକ—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିଥାଏ—One who has succeeded in mastering the demons to obey his orders.

ବେତାଳ ସିଦ୍ଧି—ସଂ. ବି—ତାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରୟୋଗ ବା ସାଧନାଦ୍ୱାରା ବେତାଳଙ୍କ Betāla siddhi ଉପରେ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ସ୍ଥାପନରେ ସମର୍ଥ ହେବା—Mastery over evil spirits brought about by performance of Tantric rites.

ବେତାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବେତ ଟୋକେଇ—A basket Betāli made of split canes.

ବେତାଳିଆ—ଦେ. ବଣ (ଫା. ବେ+ସଂ ତାଳରୁ)—୧ । କର୍ଣ୍ଣକଟୁ—Betālia 1. Jarring to the ear. ୨ । ନୃତ୍ୟ ଗୀତାଦିର ବেতাল, বেতাল ଲୟହୀନ, ତାଳଭ୍ରଷ୍ଟ—2. Disordered; बेताल ill timed; not conforming to tunes; not (ବେତାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) keeping tune. ୩ । ତାଳବିରୁଦ୍ଧ—3. Against proper tune. ୪ । ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ—4. Irrelevant. ୫ । ବେଠିକ—5. Inaccurate. ୬ । ଅସମ୍ବଦ୍ଧ—6. Confused. ୭ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ—7. Irregular. ୮ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ତାଳମାନର ଜ୍ଞାନ ନ ଥାଏ—8. Not versed in the science of knowledge of tunes. ୯ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେଶକାଳ ପାତ୍ରର ଜ୍ଞାନ ନ ଥାଏ—9. Devoid of any sense of proportion.

ବେତିକ୍ରମ—ଗ୍ରା. ବି—ବ୍ୟତିକ୍ରମ (ଦେଖ) Betikrama Byatikrama (See)

ବେତିକ୍ରାନ୍ତ—ଗ୍ରା. ବଣ—(ସଂ ବ୍ୟତିକ୍ରାନ୍ତ)—ବ୍ୟତିକ୍ରାନ୍ତ (ଦେଖ) Betikrānta Byatikrānta (See)

ବେତି ବେସ୍ତ—ଗ୍ରା. ବି—ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ (ଦେଖ) Beti besta (ବେତିବ୍ୟସ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) Byatibyasta(See).

ବେତିରେକେ—ଗ୍ରା. କ୍ରି ବଣ—(ସଂ. ବ୍ୟତିରେକ)—ବ୍ୟତିରେକେ Betireke (ଦେଖ)—Byatireke (See)

ବେତୀତ—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବଣ—(ସଂ. ବ୍ୟତୀତ)—ବ୍ୟତୀତ (ଦେଖ) Betita Byatita (See)

ବେତୀପାତ—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ ବ୍ୟତୀପାତ)—ବ୍ୟତୀପାତ (ଦେଖ)—Betipāta Byatipāta (See)

ବେତୁଆ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ବେତ୍ରଧାରୀ)—ବେତଧାରୀ (ପାଇକ)—Betuā বেঁতধরা बेतुआ Holding a cane. ଦେ. ବି. ବେତ୍ରଧାରୀ ପାଇକ—A peon holding a cane. ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବଣ—ଖାଇବା ପାଇଁ ଥାଳ ଅଦିରେ ସଜା ହେବା (ଅନ୍ନ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି)—(Curry and rice) Arranged in plates for being served. ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଭାତ ତିଅଣ ଆଦିକୁ ଥାଳରେ ସଜାଇବା—Arranging rice, curry, etc in plates before serving food.

ବେତୁଆ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଅନ୍ନାଦି ଖାଦ୍ୟକୁ Betuā karibā ଥାଳରେ ସଜାଇବା—To arrange or set down food on plates for serving.

ବେତୁଆ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି.—(ଅନ୍ନ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି) Betuā hebā ଥାଳରେ ସଜ୍ଜିତ ହେବା—(food) To be arranged in plates.

ବେତୁଲି—ଦେ. ବି—(ବେତାର କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥକ, ତୁଳନା କର—ଖଣ୍ଡ-ଖଣ୍ଡୁଲି) Betuli ବେତ ବା ବାଉଁଶ ଖଡ଼ିକାରେ ତିଆରି ଛୋଟ ଟୋକେଇ—दौरी; छोटी टोकरी Small basket of cane work.

ବେତେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବେତ୍ରାଘାତ କରିବା—1. To strike Beteibā with cane. ୨ । ବେତ ପରି ନଇଁଯିବା—বেতান বেঁত মারনা बेतके ऐसोल बजाना 2. To bend; to shrink. [ଯଥା—ଏ ଚୋଟରେ କଣ୍ଟସୁଦ୍ଧା ବେତେଇ ଗଲାଣି ।]

ବେତେଇ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବେତେଇବା ୨ (ଦେଖ) Betei jibā Beteibā 2 (See)

ବେତ୍ତା—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ବିଦ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ. ମା. ତୃ; Bettā ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଯଥା—ବେଦବେତ୍ତା, (ବେତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ତତ୍ତ୍ୱବେତ୍ତା, ଇତିହାସବେତ୍ତା)—୧ । ଯେ ଜାଣେ—1. Knowing. ୨ । ଅଭିଜ୍ଞ—2. Versed in; conversant with. ୩ । ପରିଣୀତା 3. Married to; marrying. ୪ । ଲାଭକର୍ତ୍ତା—4. Possessed of; gaining.

ବେତ୍ର—ସଂ. ବି (ଅଜ୍ ଧାତୁ ଜନ୍ମା ବୀ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କରଣ. Betra ତ୍ର; ଇଣାଦିକ)—୧ । ବେତ—1. Cane; rotan.

୨ । ବେତ ବାଡ଼ି—2. A stick of cane. ୩ । ଅସୁର ବିଶେଷ—3. Name of a demon.

ବେତ୍ରକ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବେତ୍ରଧର)—ଦ୍ୱାରପାଳ; ବେତ୍ରଦଣ୍ଡ ଧାରକ—
Betraka Door-keeper. [ଉ—ବାରତା କହି ସାମନ୍ତ ପାଶେ ଭ୍ରମନ୍ତ, ବେତ୍ରକେ କଟକ ଭୂଷଣରେ ମଣ୍ଡିତ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବେତ୍ର କର—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବେତ୍ର+କର)—ପଡ଼ିହାରି (ଦେଖ)
Betra kara Pardhāri (See) [ଉ—ବହୁଦେଶ । ବେତ୍ର କରଗଣ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚଟ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବେତ୍ରକୀୟ—ସଂ. ବି—ବେତ୍ରସମୂହଯୁକ୍ତ ଦେଶ—
Betrakīya Country abounding in canes.

ବେତ୍ର(ତ୍ରେ,ତ୍ରି)କେ—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ-(ସଂ. ବ୍ୟତିରେକ)—୧ । ବ୍ୟତୀତ; ବିନା—1. Beside; without.
Betra(tre,tri)ke
व्यतिरेक ୨ । ଛଡ଼ା—2. Except. [ଉ—ନାଗ ବେତ୍ରକେ କେ ଅନ ଧରଣୀଧର । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] [ଉ—ଏ ଧନ ବେତ୍ରିକେ ସୁଖ ଜାଣିମାଲୁ ନାହିଁ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]

ବେତ୍ରଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—୧ । ବେତ ବାଡ଼ି—1. A cane stick.
Betra danda [ଦ୍ର—ଦ୍ୱାରପାଳ; ରାଜା ଓ ଦେବମନ୍ଦିରାଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ ଅଧିକାରସୂଚକ ଚିହ୍ନ—Used as an insignia of royalty etc.] ୨ । ଅପରାଧୀଙ୍କୁ ବେତ୍ରପ୍ରହାରରୂପ ଦଣ୍ଡ—2. Punishment by strips of cane.

ବେତ୍ରଧର—ସଂ. ବିଣ (ଉପପଦ ତତ୍ ପୁରୁଷ; ବେତ୍ର+ଧୃ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Betradhara ଯେ ବେତ ବାଡ଼ି ଧରିଥାଏ—Carrying or holding a cane. ସଂ. ବି—ଦ୍ୱାରପାଳ—A door-keeper.
ବେତ୍ରଧାରକ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବେତ୍ରଧାରୀ }

ବେତ୍ର(ତ୍ରା)ବତୀ—ସଂ. ବି—୧ । ମାଳବଦେଶୀୟ ନଦୀବିଶେଷ; ଅଧୁନାର
Betra(trā)batī ବେତୁଆ ନଦୀ—1. Name of a river in Malabar. [ଉ—ବେତ୍ରବତୀଧୌତ ପୁରୀ ବିଦିଶା ଲକ୍ଷଣା—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] ୨ । ବେତ୍ରାସୁରର ମାତା—2. Name of the mother of demon Betrā.

ବେତ୍ରାଘାତ—ସଂ. ବି. (୨ମୀ ବା ୩ୟା ତତ୍ ପୁରୁଷ; ବେତ୍ର+ଅଘାତ)—
Betrāghāta ବେତଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର—A blow with a cane.

ବେତ୍ରାସନ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧାରୟ; ବେତ୍ରନିର୍ମିତ ଆସନ)—
Betrāsana ବେତର ମୋଢ଼ା ବା ଚଉକି—A seat or chair made of cane.

ବେତ୍ରାସୁର—ସଂ. ବି—ଅସୁରବିଶେଷ; ଏ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ହୋଇଥିଲା—Name of a demon killed by Indra.
Betrāsura

ବେତ୍ରୀ—ସଂ. ବିଣ (ବେତ୍ର+ଇନ୍)—ବେତ୍ରଧାରୀ—Holding a cane. ସଂ. ବି—ଦ୍ୱାରପାଳ—A door-keeper.
Betrī

ବେତେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବେତେରଇବା (ଦେଖ)
Betreibā Beterāibā (See)

ବେଥଏ(ୟ)—ଦେ. ବିଣ (ଭୁଲନାକର—ସଂ. ବ୍ୟଥ୍ୟ; ଫା. ବେ+ଥୟ)—ଅଥୟ; ଅସ୍ଥିର—Restless.
Bethae(ya)
अथय बेचैन

ବେଥଳ—ଦେ. ବିଣ (ଫା. ବେ ଓ ସଂ. ସ୍ଥଳ)—୧ । ଅଗାଧ—1. Very deep. ୨ । ଯାହାର ଗଭୀରତା ମାପ କରିହୋଇ ନ ପାରେ—2. Unfathomable. ୩ ।
Bethala
गभीर
अथाह ଯେଉଁ ନଦୀ ବା ଜଳରେ ମନୁଷ୍ୟ ପଶି ପାରି ହୋଇ ନ ପାରେ—3. Unfordable.

ବେଥା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବ୍ୟଥା)—ବ୍ୟଥା (ଦେଖ)—
Bethā व्याथा दुःख Byathā (See)

ବେଥାଇ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଅସ୍ଥାୟୀ)—୧ । ଅସ୍ଥାୟୀ—1. Transient. ୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Fickle; unstable.
Bethāi अस्थायी
अस्थाइ

ବେଥାନ—ଗ୍ରା. ବି-୧ । ଅଥାନ; ଅସ୍ଥାନ—1. Bad place. ୨ । ଅନୁପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ—2. Unfit or unsuitable place. ୩ । ମର୍ମସ୍ଥାନ ବା ଅଙ୍ଗ—3. A vital part of the body.
Bethāna
अस्थान
कुठाम

ବେଦ—ସଂ. ବି (ବିଦ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ମ. ଅ; ଯାହାର ଅଲୋଚନା ଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନ ବା ଧର୍ମାଧର୍ମ ଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମେ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମୁଖନିଃସୃତ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର; ଶ୍ରୁତି—1. The Vedas; the scriptures of the Hindus. [ଦ୍ର—ଏହା ସଂଖ୍ୟାରେ ୪; ଯଥା—ଋକ୍, ଯଜୁଃ, ସାମ ଓ ଅଥର୍ବ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ ୩ ଗୋଟି ପ୍ରାଚୀନ ଓ ଅଥର୍ବ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟର ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଏ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇ ଋଷି ପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ସୃଷ୍ଟି ଆଦ୍ୟରୁ ଚଳି ଆସୁଅଛି ବୋଲି ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ।
Beda

ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ବେଦ ପରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କର ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଅଛି—ମୁସଲମାନ=କୋରାଣ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ=ବାଇବଲ, ବୌଦ୍ଧ=ତ୍ରିପିଟକ, ପାରସୀ=ଜେନ୍ଦାବେସ୍ତା ।]

୨ । ଲୌକିକ ଓ ପାରମାର୍ଥିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟାକର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମର ଶାସନରୂପ ଶାସ୍ତ୍ର, ହିନ୍ଦୁର ଅସ୍ତିତ୍ୱମୂଳକ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ପ୍ରାମାଣିକ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର—2. The primary code of Hindu Law. ୩ । ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ—3. Knowledge of the sacred books. ୪ । ଜ୍ଞାନ—4. Knowledge. ୫ । ୪ ସଂଖ୍ୟା—5. The number 4. ୬ । ଛନ୍ଦ—6. Poetical metre. ୭ । ଟୀପ୍ପଣୀ—7. Commentary. ୮ । ଆଖ୍ୟା—8. Title; term. ୯ । ଯଜ୍ଞାଙ୍ଗ—9. A part of Vedic offering. ୧୦ । ବିଷ୍ଣୁ—10. Bishnu. ୧୧ । ପାଦୋକ୍ତ ଉକ୍ତି—

11. History narrated in the scriptures.
ଦେ. ବ—ଏକ କଡ଼ା କଉଡ଼ିର ୪ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ—
One-fourth of one cowrie money.

ବେଦଃ—ସ. ବ (ବିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍)—୧ । ବେଦସମୂହ—
Bedaḥ 1. The collection of the Vedas. ୨ । ସୁନା—
2. Gold. ସ. ବଣ—ବେତ୍ତା—Knowing.

ବେ-ଡକ(କା)—ଦେ. ବ—୧ । ନିର୍ଭୟ—1. Fearless. ୨ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ—
Be-ḍak(kā) निर्भय बेदक 2. Free from anxiety.

ବେଦ କୁଶଳ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍)—ବେଦରେ ପାରଦର୍ଶୀ;
Beda kuśala ଯେ ବେଦଶାସ୍ତ୍ରକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣେ—
ବେଦଜ୍ଞ, ବେଦଜ୍ଞାତା, ବେଦପାରଗ, ବେଦନିପୁଣ } ଅନ୍ୟରୂପ Well versed in the Vedas.
ବେଦକୁଶଳା, ବେଦଜ୍ଞା, ବେଦଜ୍ଞାତ୍ରୀ, ବେଦପାରଗା, ବେଦନିପୁଣା } ସ୍ତ୍ରୀ

ବେ-ଦଖଲ୍(ଲି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେଦଖଲ୍) (କଚିତ୍ ଅ)—
Be-dakhal(li) ୧ । ଅଧିକାରଚ୍ୟୁତ; କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା
বেদখল बेदखली ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
1. Dispossessed of a property. ୨ । ଅନଧି-
କୃତ—2. Not taken possession of (said
of a property). ବୈଦେ. ବ (ଫା) (କଚିତ୍ ଅ)—
बेदखल କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଧିକାରରୁ ଚ୍ୟୁତ ହେବା—Dispos-
session; discontinuance of possession.

ବେଦଖଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚିତ୍ ଅ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Bedakhala karibā କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିର ଭୋଗାଧିକାରରୁ ଚ୍ୟୁତ
বেদখল করা କରିବା—To dispossess a person of
बेदखल करना a property.

ବେଦଖଲ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚିତ୍ ଅ)—୧ । ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ଭୋଗାଧିକାର-
Bedakhala hebā ଚ୍ୟୁତ ହେବା—1. To be dispossessed
বেদখল হওয়া of a property. ୨ । ଦଖଲ
बेदखल होना ଛାଡ଼ିଯିବା—2. To discontinue posses-
sion.

ବେଦ ଗର୍ଭ—ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବ୍ରହ୍ମା—1. Brahmā.
Beda garbha ୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—2 Brāhmaṇa.

ବେଦ ଗାର—ଦେ. ବ—୧ । ବେଦ ବଚନ ପରି ଅଲଙ୍ଘନୀୟ କଥା;
Beda gāra ବେଦ ବାକ୍ୟ—1. A matter as immut-
বেদের গার able as a vedic precept. ୨ । ଅଟଳ
वेद बाक्य ବାକ୍ୟ—2. A promise which will never
be violated. ୩ । ବେଦବାକ୍ୟ ପରି ଯେଉଁ ବିଷୟକୁ
ସର୍ବଦା ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ—3. A thing which
should always be borne in mind. ୪ । ସତ୍ୟ—
4. Truth.

ବେଦ ଗୁପ୍ତି—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବେଦ+ଗୁପ୍ତି=ରକ୍ଷା)—ବ୍ରାହ୍ମଣ
Beda gupti କର୍ତ୍ତୃକ ବେଦସଂରକ୍ଷଣ—The preservation
of the Vedas by a Brāhmaṇa.

ବେ ଦଣ୍ଡା—ଦେ. ବଣ. (କଚିତ୍ ଅ ଭାଷା)—୧ । ଅନ୍ୟାୟ—1. Un-
Be daṇḍā just; wrong. ୨ । ବେଆଇନ୍—2. Unlaw-
ful; illegal ୩ । ପ୍ରଥାବିରୁଦ୍ଧ—3. Against
custom or practice. (ଯଥା—ବେଦଣ୍ଡା
କୋଡାଲି ।)

ବେଦ ଧ୍ୱନି—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବେଦପାଠର ଶବ୍ଦ—
Beda dhwani The sound of recital of the Veda.

ବେଦନ—ସ. ବ. (ବିଦ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବୋଧ;
Bedana ଅନୁଭବ—1. Sensation; conception. ୨ ।
ଜ୍ଞାନ—2. Knowledge. ୩ । ଯାତନା; ବ୍ୟଥା;
କ୍ଲେଶାନୁଭବ (ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ)—3. Agony;
anguish; throes; pain (bodily and mental)
୪ । କଷ୍ଟ; ଦୁଃଖ—4. Distress; trouble; suffer-
ings. ୫ । ବିବାହ; ପରିଣୟ—5. Marriage;
wedding. ୬ । ଦାନ; ଉପଢୌକନ—6. Gift;
present; donation. ୭ । ଶୂଦ୍ର ଜାତିର କନ୍ୟା ଉଚ୍ଚ
ବର୍ଣ୍ଣର ବରକୁ ବିବାହ କଲେ ସ୍ୱୀୟ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଉତ୍ତରୀୟ
ବସ୍ତ୍ରର ପ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣ ରୂପ ଅନୁଷ୍ଠାନ—7. The ceremony
of a Śūdra bride holding the end of
the outer sheet of a bridegroom of a
higher caste while marrying him.

ବେଦନା—ସ. ବ. (ବିଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ବେଦନ (ଦେଖ)
Bedanā বেদনা दर्द Bedana (See)
ଦେ. ବ—୧ । ଦରଦ—1. Feeling of tender-
ness. ୨ । ଦରଜ—2. Aching.

ବେଦନା ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବ୍ୟଥା ଅନୁଭବ କରିବା—
Bedanā pāibā To feel agony.
বেদনা পাওয়া बेदना पाना

ବେଦ ନିନ୍ଦକ—ସ. ବ—୧ । ନାସ୍ତିକ—1. Atheist.
Beda nindaka ୨ । ବୃଦ୍ଧ—2. Old.

ବେଦ ନିନ୍ଦା—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବେଦ ପ୍ରତି ଘୃଣାର୍ଥକ
Beda nindā ବାକ୍ୟପ୍ରୟୋଗ—1. Blaspheming the
Vedas. ୨ । ନାସ୍ତିକତା—2. Atheism.

ବେଦ ନିରତ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍)—ବେଦାନୁରକ୍ତ; ବେଦ-
Beda nirata ବିହିତ ଅନୁଷ୍ଠାନକାରୀ—Devoted to the
ବେଦନିଷ୍ଠ, ବେଦପରାୟଣ } ଅନ୍ୟରୂପ teachings and precepts of the Vedas.
(ବେଦନିରତା, ବେଦନିଷ୍ଠା, ବେଦପରାୟଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବେଦନୀୟ—ସ. ବଣ. (ବିଦ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Bedanīya ୧ । ଅନୁଭବନୀୟ—1. Perceptible; perceiv-
eable. ୨ । ଜ୍ଞେୟ—2. Knowable.

ବେଦ ପାଠ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବେଦକୁ ପଢ଼ିବା—Reading
Beda pāṭha or reciting the Vedas.
(ବେଦପାରାୟଣ, ବେଦାଧ୍ୟୟନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଦ ବଂଶ—ବୈ. ବି—ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର—The sage Biswāmitra.
Beda bamśa (ଉ—ବେଦବଂଶର ବିନାଶ ଉଦ୍ବେଗ । ଉପେ. (ବେଦ-ବଂଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବେଦ ବଚନ—ସଂ. ବି—୧ । ବେଦଲିଖିତ ଉପଦେଶ—1. The
Beda bachana sayings of the Vedas. ୨ । ବୈଦିକ (ବେଦ ବାକ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମନ୍ତ୍ର—2. Vedic texts. ୩ । ସତ୍ୟ—3. Truth. ୪ । ସନାତନ ସତ୍ୟ; ଅଭ୍ରାନ୍ତ ସତ୍ୟ—4. The eternal truth.

ବେଦବତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁଶଧ୍ୱଜ ରାଜାଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ମୀଅଂଶଜାତା
Bedabatī କନ୍ୟା—Daughter of King Kuśadhwaja. [ଦ୍ର—ଏ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ପତିରୂପେ ବରଣ କରିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ରାବଣ ବନରେ ଏହାଙ୍କ ରୂପ ରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ବଳପୂର୍ବକ ଧର୍ଷଣ କରିବାରୁ ଏ ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରାଣ ଦେଇ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କଲେ ଓ ରାବଣଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ ଯେ ସେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜନ୍ମରେ ସୀତାରୂପେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ତାହାର ମୃତ୍ୟୁର କାରଣ ହେବେ । ଏ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜନ୍ମରେ ସୀତାରୂପେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ରାବଣବଧର କାରଣ ହୋଇଥିବା କଥା ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ।] ସଂ. ବିଣ—ବେଦଜ୍ଞା—(woman) Versed in the Vedas. ଦେ. ବି—ମହୀଶୁରର ଗୋଟିଏ ନଦୀ—A river in Mysore. [ଦ୍ର—ଏହା ଗୋଟିଏ ବନ୍ଧ ବା ଆନିକଟ (Anicut) ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧା ହୋଇଅଛି । ବନ୍ଧା ହେବା ସ୍ଥାନରେ ଏ ନଦୀର ଓସାର ୧୨୦୦ ଫୁଟ । ୧୯୭ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚର ପଥର ବନ୍ଧ ପଡ଼ି ୩୨୩୫ କୋଟି ଘନଫୁଟ ଜଳ ଅଟକାଇ ରଖିଅଛି । କେନାଲ ଦ୍ୱାରା କ୍ଷେତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଜଳସେଚନର ସୁବିଧା କରା ଯାଇଅଛି ।]

ବେଦ ବିତ୍(ଦ୍)—ସଂ. ବି. (ବେଦ+ବିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ବିଷ୍ଣୁ—
Beda bit(d) Bishṇu. ସଂ. ବିଣ—ବେଦବିଦ୍ୟ (ଦେଖ)—Bedabidya (See)

ବେଦବିଦ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବେଦବିଦ୍)—ବେଦବିତ୍ (ଦେଖ)—
Bedabida Bedabit (See) (ଉ—ସକଳ ଲୋକେ ଅଧିକାର, ଏ ସବୁ ବେଦବିଦଙ୍କର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ବେଦ ବିଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବେଦ+ବିଦ୍ୟା)—ବେଦଜ୍ଞ;
Beda bidya ବେଦପାରଗ—Versed in the Vedas. (ବେଦବିଶାରଦ, ବେଦବେତ୍ତା, ବେଦବୋଦ୍ଧା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଦ ବିଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବେଦୋକ୍ତ ବିଧି—
Beda bidhi Vedic rules.

ବେଦ ବିପରୀତ—ସଂ. ବିଣ—ବେଦରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିବା ଉପଦେଶର
Beda biparita ବହିର୍ଭୂତ—Opposed to the Vedas. (ବେଦବିରୁଦ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଦ ବିହିତ—ସଂ. ବିଣ—ବେଦରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ; ବେଦୋକ୍ତ—
Beda bihita In conformity with the governing precepts laid down in the Vedas.
ବେଦସମ୍ମତ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବେଦସିଦ୍ଧ }

ବେଦ ବୃତ୍ତ—ସଂ. ବି—ବେଦୋକ୍ତ ଆଚରଣ—Conduct confor-
Bedabṛutta ming to the Vedic precepts.

ବେଦବ୍ୟାସ—ସଂ. ବି (ବେଦ+ବି+ଅ+ଅସ୍ ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ
Bedabyāsa କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ବେଦଶାସ୍ତ୍ରକୁ ବିସ୍ତାରପୂର୍ବକ ୪ ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ କରିଥିଲେ)—ସତ୍ୟବତୀ ଓ ପରାଶରଙ୍କ ପୁତ୍ର ମହର୍ଷି ଦ୍ୱୈପାୟନ—Name of a sage, son of Parāśara. [ଦ୍ର—ବହୁସଂଖ୍ୟ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ମତରେ 'ବେଦବ୍ୟାସ' ବୋଲି କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଋଷି ନ ଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯୁଗରେ ଯେଉଁ ପଣ୍ଡିତମାନେ ବେଦବିଷୟ ଲୋକରେ ପ୍ରଚାର କରି ସେ ବିଷୟରେ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଭୃତି ରଚନା କରୁଥିଲେ ସେହି ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ ବେଦବ୍ୟାସ ବୋଲି ଯାଉଥିଲା । ସେ ଯୁଗେ ଯେଉଁ ଋଷିଗଣ, ବେଦ ବିସ୍ତାର କଲେ ପୁଣ, ସେହି ବେଦବ୍ୟାସ ବୋଲାନ୍ତି, ତା ଦେହେ ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରବେଶନ୍ତି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ବେଦମ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ବେ+ଦମ୍=ଶ୍ୱାସ)—୧ । ପ୍ରାଣାନ୍ତକ
Bedam —1. Fatal. ୨ । ଅଣନିଶ୍ୱାସି—2. Breath-
बेदम less; out of breath. ୩ । ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ—3.
बेदम Continuous; unbated; without stopping. ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ପ୍ରାଣାନ୍ତକରୂପେ—1. 1. Fatally; mortally. ୨ । ଶ୍ୱାସରୁଦ୍ଧ ହେବା ପ୍ରକାରେ—2. In a way which takes away breath out of a person. ୩ । ଅବିଶ୍ରାନ୍ତରୂପେ—3. Continually; uninterruptedly.

ବେଦମ୍ ଦଉଡ଼—ଦେ ବି—ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ହେବା ଯାଏ ଦଉଡ଼—
Bedam daurḍa Running till one is out of breath.
বেদম দৌড় बेदम दौड

ବେଦମ୍ ପା(ପ୍ର)ହାର—ଦେ. ବି—ନିଷ୍ଠୁର ମାଡ଼; ନିର୍ମମ ମାଡ଼;
Bedam pā(pra)hāra ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ମାଡ଼; ମାଡ଼ବୃଷ୍ଟି—(ବେଦମ୍ ମାଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ) Beating a person hollow.

ବେଦମତ—ସଂ. ବିଣ—ବେଦସମ୍ମତ—Approved by the Vedas.
Bedamata ସଂ. ବି—ବେଦର ନିୟମ—Doctrines laid down in the Vedas.

ବେଦମତୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ବେଦବତୀ)—ବେଦବତୀ (ଦେଖ)
Bedamatī Bedabatī (See) [ଉ—ବେଦମତୀରେ ମତି କଲାଇ, ଦେଖି ସେ କନ୍ୟା ତନୁ ଜଳାଇ, ମୋ ହେତୁ ମୃତ୍ୟୁ ଏ ଶାପ ପାଇ ତନୁ ଁ ଉପଲେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବେଦମୟ—ଦେ. ବିଣ—ଜ୍ଞାନମୟ—Full of knowledge.
Bedamaya [ଉ—ଏରୂପେ ବେଦମୟ ବ୍ରହ୍ମ, ବେଦ ନ ଜାଣେ ତାର ମର୍ମ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ବେଦମାତା—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଗାୟତ୍ରୀ—1. A mantra in the
Bedamātā Vedas. ୨ । ଦୁର୍ଗା—2. Durgā. ଦେ. ବି—୧ । ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀ—The river Saraswati. [ଉ—ନାହିଁରେ ସ୍ମରିତ କଷେ ଅତ ସେ ସରିତ ବେଦମାତା । ମଧୁସୂଦନ. ସ୍ୱରଚିତ୍ରକଳା ।] ୨ । ବରଜା-

2. Goddess Birajā. [ଉ—ବେଣୁଙ୍କ ବେଦମାତାଙ୍କୁ ବିରଜା କହି । ପ୍ରାଚୀ. ଉତ୍ସବମଙ୍ଗଳ ।]

ବେଦ ମାର୍ଗ—ସଂ. ବି—ବେଦବିହିତ ଆଚରଣ—
Beda mārga Conduct enjoined in the Vedas.

ବେ ଦମ୍ଭ—ଦେ. ବି (ଫା. ବେ+ସ. ଦମ୍ଭ)—୧ । ଅଦମ୍; ଅଧୀର—
Be dambha 1. Impatient. ୨ । ଦୁର୍ବଳ—2. Weak.
अधीर बेदम (ବେଦମ୍ ଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେ ଦରକାର(ରି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେଦରକାର)—
Be darakāra(ri) ଅନାବଶ୍ୟକ—Unnecessary; useless.
বেদরকারী (ଉ—✱ ✱ ଦରକାର ବେଦରକାର କଥାମାନ
बेदरकार(री) ଅବଶ୍ରାନ୍ତ ଚଳୁଅଛି । ଫଗୀରମୋହନ. ଛଅମାଣ ଆଠଗୁଣ ।)

ବେଦ ରଙ୍କା—ଦେ. ବଣ—ବେଦ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଉତ୍ସୁକ—Anxious
Beda rankā to study the Vedas. [ଉ—ତାହା ଶୁଣି ସେ ଅଷ୍ଟବକ୍ର ବେଦରଙ୍କା, ନଗରେ ଗାଧୋଇ ଛନ୍ଦରେ ଅଠବଙ୍କା । ଭକ୍ତଚରି. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ବେ ଦରଜ(ଜି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେ+ଦର୍ଦ=ଦୟା)—
Be daraja(ji) ୧ । ନିର୍ଦ୍ଦୟ—1. Cruel; unfeeling. ୨ ।
बेदर्दी ବିବେଚନାଶୂନ୍ୟ—2. Inconsiderate. ୩ ।
ବେଦେରଦିଆ, ବେଦର୍ଜ(ର୍ଜି) } ଅନ୍ୟରୂପ — ଦାୟିତ୍ୱଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—3. Irresponsible. ୪ ।
ବେଦର୍ଜିଆ, ବେଦରଦ(ଦି) } ଅନ୍ୟରୂପ — ଯନ୍ତ୍ରଣାମୁକ୍ତ—4. Free from pain.
ବେଦର୍ଦ(ର୍ଦି)

ବେ ଦସ୍ତୁର(ରି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେ+ଦସ୍ତୁର=ନିୟମ)—
Be dastur(ri) ୧ । ଗ୍ରାଚୀନବିରୁଦ୍ଧ—1. Not customary;
বেদস্তুর against custom or practice. ୨ ।
बेदस्तूर ଅନିୟମିତ—2. Irregular. ୩ । ଅବୈଧ; ଚଳବିରୁଦ୍ଧ; ବେଆଇନ—3. Illegal. ବୈଦେ. ବି—
୧ । ବେଆଇନ କାର୍ଯ୍ୟ—1. Illegality. ୨ ।
ଅନିୟମ—2. Irregularity.

ବେ ଦାଉ—ଦେ. ବି—୧ । ଅଗାଡ଼; ବେଗଡ଼; ଅଚଳଅ ଅବସ୍ଥା—
Be dāu 1 Inconvenient position. ୨ । ଅସୁବିଧା
বেদাওঁ —2. Inconvenience. ଦେ. ବଣ—ଅସୁବିଧାଜନକ—Inconvenient.
बेदाव

ବେ ଦାଗ—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—୧ । ଯହିଁରେ ଦାଗ ବା କଳଙ୍କ ନ
Be dāg ଥାଏ; ନିଷ୍କଳଙ୍କ—1. Spotless; stampless.
বেদাগ ୨ । ଅଚହ୍ନିତ—2. Unmarked.
बेदाग

ବେ ଦାଗି—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତୁର) ବଣ—ଅକଳଙ୍କ—
Be dāgi Spotless.

ବେଦାଙ୍ଗ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବେଦର ଅଙ୍ଗ=ଅବୟବ)—
Bedānga 'ଶିକ୍ଷା, କଳ୍ପ, ବ୍ୟାକରଣ, ନିରୁକ୍ତ, ଛନ୍ଦ ଓ ଜ୍ୟୋତିଷ' ଏହି ଛଅଗୋଟି ବେଦର ଅଂଶ—The 6 parts or sciences comprised in the Vedas.
[ବ୍—୧ । ସ୍ୱର ଜ୍ଞାନ—ଯାହାଦ୍ୱାରା ବୈଦିକ ସୂକ୍ତମାନ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ସ୍ୱରସଂଯୋଗପୂର୍ବକ ଗାନ କରିବାର ଶିକ୍ଷାଲାଭ ହୁଏ—୨ । କଳ୍ପ—ସୂତ୍ରଗ୍ରନ୍ଥ; ବେଦର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭାଗର ସାର ତତ୍ତ୍ୱମାନ ଏଥିରେ ସୁଶୃଙ୍ଖଳାରେ ଗ୍ରଥିତ ହୋଇଅଛି—୩ । ବ୍ୟାକରଣ—ଶବ୍ଦ ଓ ବାକ୍ୟାଦିର ଅକାର ପ୍ରକାର ଓ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତ୍ୟୟାଦିର ଜ୍ଞାନ ଯହିଁରୁ ହୁଏ—୪ । ନିରୁକ୍ତ—ବୈଦିକ ଶବ୍ଦ ଓ ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ ପ୍ରତିପାଦକ ଗ୍ରନ୍ଥ—୫ । ଛନ୍ଦ —'ଗାୟତ୍ରୀ, ଉଷ୍ଣିକ୍, ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍, ବୃହତୀ, ପଂକ୍ତି, ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍, ଜଗତୀ' ଏହି ୭ଟି ବୈଦିକ ଛନ୍ଦ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଜ୍ଞାନ—୬ । ଜ୍ୟୋତିଷ—ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ଗ୍ରହଙ୍କର ଗତି, ସ୍ଥିତି, ଫଳ ଆଦିର ଜ୍ଞାନ ଲାଭ ହୁଏ ।]

ବେ ଦାଢ଼—ଦେ. ବଣ—ଦନ୍ତୁର; ଅତୀକ୍ଷ୍ଣ—
Be dārdha ভোঁতা बेधार Blunt; not sharp.
[ବେଦାଢ଼ୁ(ଢ଼ି)ଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେଦାଣ୍ଡ(ଣ୍ଡି)—ଦେ. ବଣ—୧ । ଲୋକାଚାରବିରୁଦ୍ଧ—1. Against
Be dānda(ndi) the custom of the country.
বেরাস্তা ୨ । ଅନ୍ୟାୟ; ବେନିୟମ—2. Illegal; irregular.
बेरास्ता ୩ । ଅନୁପଯୁକ୍ତ—3. Improper.

ବେଦାଦି—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବେଦ+ଆଦି)—ବେଦର ପ୍ରଥମ
Bedādi ଉଚ୍ଚାରଣ; ପ୍ରଣବ; ଓଁକାର—The mystic syllable om.

ବେଦାଧିପ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବେଦ+ଅଧିପ)—ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଦର
Bedādhipa ଅଧିପତି ଗ୍ରହ—The respective planets presiding over each Veda. [ବ୍—ଋକ୍ବେଦର—ବୃହସ୍ପତି, ଯଜୁର୍ବେଦର—ଶୁକ୍ର, ସାମବେଦର—ମଙ୍ଗଳ, ଅଥର୍ବ ବେଦର—ବୁଧ ।]

ବେଦାଧ୍ୟୟନ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବେଦ+ଅଧ୍ୟୟନ)—ବେଦ ପଢ଼ିବା
Bedādhyayana The studying of the Vedas.

ବେଦାଧ୍ୟାପକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବେଦ+ଅଧ୍ୟାପକ)—
Bedādhyāpaka ଯେ ବେଦ ପଢ଼ାନ୍ତି—A person who teaches the Vedas.

ବେଦାଧ୍ୟାପନ(ନା)—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବେଦ ପଢ଼ାଇବା—
Bedādhyāpana(nā) Teaching of the Vedas.

ବେଦାଧ୍ୟାୟୀ—ସ. ବଣ—ବେଦ ପାଠ କରୁଥିବା (ଛାତ୍ର)—
Bedādhyāyi Studying the Vedas.

ବେଦାନା—ସ. ବଣ (ଫା. ବେ+ଦାନା=ମଞ୍ଜି)—ମଞ୍ଜିଶୂନ୍ୟ—
Bedānā Seedless. ସ. ବି—କାବୁଲୀ ଡାଳିମ୍ବ—
বেদানা बेदाना Kabuly pomegranette.

ବେଦାନ୍ତ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବ୍ୟାସଦେବ ପ୍ରଣୀତ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର;
Bedānta ବ୍ରହ୍ମର ସ୍ୱରୂପ ନିରୂପକ ଶାସ୍ତ୍ର—The Vedānta;
(ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନ—ଅନ୍ୟରୂପ) the system of philosophy propounded by sage Byāsa.

ବେଦାନ୍ତ ବାଦ—ସ. ବି—ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନର ମତ; ବ୍ରହ୍ମବାଦ—The
Bedānta bāda doctrines of the Vedānta philosophy.
(ବେଦାନ୍ତମତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଦାନ୍ତ ବାଦୀ—ସ. ଣ. ପୁଂ—ବେଦାନ୍ତମତାବଲମ୍ବୀ; ବ୍ରହ୍ମବାଦୀ—
Bedānta bādi Following the Vedanta doctrines.
(ବେଦାନ୍ତବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବେ ଦାନ୍ତି—ଦେ. ଣ. ପୁଂ (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଦନ୍ତହୀନ—Toothless.
Be dānti বেদাঁত बेदाँती (ବେଦାନ୍ତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବେଦାନ୍ତୀ; ବେଦାନ୍ତେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବେଦାନ୍ତୀ—ସ. ଣ. ପୁଂ—ବେଦାନ୍ତମତାବଲମ୍ବୀ; ବ୍ରହ୍ମବାଦୀ—
Bedānti Following the doctrines propounded in the Vedānta philosophy. ଦେ. ଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବେଦାନ୍ତିର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bedānti.

ବେ ଦାବି—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ଦାବିର ଅଭାବ—Want of claim.
Be dābi ଦେ. ଣ—ଯାହାକୁ କେହି ଦାବି କରୁନାହିଁ—
বেদাবী बेदावी Unclaimed.

ବେଦାଭ୍ୟାସ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବେଦପାଠପୂର୍ବକ ଘୋଷିବା—
Bedābhyāsa 1. The committing of the Vedas to memory. ୨ । ବେଦଚର୍ଚ୍ଚା; ବେଦପାଠ—
2. Studying of the Vedas. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବେଦର ବିଚାର; ଅନୁଶୀଳନ; ଜପ; ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା—
3. Discussion; exercise; contemplation; study and teaching of the Vedas.

ବେଦାମି—ଦେ. ଣ—୧ । ମୂଲ୍ୟହୀନ—1. Valueless.
Be dāmi বেদামী बेदाम ୨ । ଅମୂଲ୍ୟ—2. Invaluable.

ବେଦି(ଦୀ)—ସ. ବ (ବିଦ୍ ଧାତୁ=ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବା+ଅଧିକରଣ. ଇ)
Bedi(dī) ୧ । ଯଜ୍ଞାଦି କ୍ରିୟାର୍ଥ ପରିଷ୍କୃତ ଭୂମି—
(ବେଦିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Altar prepared for Vedic sacrifice. [ଦ୍ର—ବେଦୀର ଆକୃତି ସାଧାରଣତଃ ଚତୁରସ୍ର ଓ ଡମ୍ବରୁ ସଦୃଶ; ବିଭିନ୍ନ କ୍ରିୟାରେ ବେଦିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଯଥା—ସ୍ନାନ ବେଦି, ଗନ୍ଧା ବେଦି, ଦୋଳ ବେଦି ବା ଝୁଲଣ ବେଦି, ଯଜ୍ଞ ବେଦି, ହୋମ ବେଦି, ବ୍ରତ ବେଦି, ବିବାହ ବେଦି, କୁକର୍ମ ବା କୁକୁର ବେଦି ।]
୨ । ମଞ୍ଚ—2. Platform. ୩ । ମାଟି ପଡି ଉଚ୍ଚ ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ—3. A raised mound of earth
୪ । ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—4. A kind of fish. ୫ । (ବିଦ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ) ପଣ୍ଡିତ—5. Learned man; Philosopher.) ୬ । ନାମାଙ୍କିତ ମୁଦ୍ରା—6 Signet ring. ୭ । ବିରୁଡ଼ି—7. Wasp.

ବେଦଜା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବେଦି+ଜନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଯଜ୍ଞ
Bedijā ବେଦୀରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇ ଥିବାରୁ)—ଦ୍ରୌପଦୀ—
Draupadī.

ବେଦିତ—ସ. ଣ (ବିଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବେଦି ଧାତୁ=ଜଣାଇବା+
Bedita କର୍ମ. ତ)—୧ । ଜ୍ଞାପିତ—1. Reported. ୨ । ନିବେଦିତ—2. Made known. ୩ । ଦର୍ଶିତ—
3. Shown; exhibited. ୪ । ସାକ୍ଷାତକୃତ—
4. Visited; interviewed.

ବେଦିତବ୍ୟ—ସ. ଣ—(ବିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ଜ୍ଞାତବ୍ୟ; ଜ୍ଞେୟ—
Beditabya Knowable.

ବେଦିତା—ସ. ଣ. ପୁଂ (ବିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—
Beditā ୧ । ଯେ ଜାଣେ, ଜ୍ଞାତା—1. Knowing. ୨ । ସାକ୍ଷାତ୍କର୍ତ୍ତା—2. Having seen.

ବେଦିନ—ଦେ. ବ—୧ । ଅଦିନ—1. Bad day. ୨ । ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ—2.
Bedina Bad weather. ୩ । ଅସମୟ—3. Improper time. ବୈ. ଣ—(ପାରସୀ. ବେ=ବିହୀନ+ଅରବୀ ଦୀନ=ଧର୍ମ)—୧ । ଧର୍ମହୀନ; ଅଧର୍ମୀ—1. Irreligious. ୨ । ପାପୀ—2. Sinful.

ବେଦି ନଗୁତି—ପ୍ରାଦେ. ବ. (ପୁରୀ)—ବର କନ୍ୟା ବିବାହ ବେଦୀରେ
Bedi naguti ଅସି ପହଞ୍ଚିବା (ହାତ ଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିବା) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବା ଟଙ୍କା ପାଇଁ ବରବାଲା କନ୍ୟାବାଲାଙ୍କୁ ଯାହା ଧନ ଦିଅନ୍ତି—The money paid by the bridegroom's party to the bride's party for expenses incurred by the latter till the moment of the marriage ceremony. ଦ୍ର—ଏହା ଏକପ୍ରକାର କନ୍ୟା ଶୁଳ୍କ ।]

ବେଦି ମୁହଁ—ଦେ. ବ. (ସ ବେଦି+ମୁଖ)—ଯେଉଁ ପାଖରେ ପାହାଚ
Bedi muhan ଦ୍ୱାରା ବେଦୀ ଉପରକୁ ଆସିବାକୁ ହୁଏ—The
বেদীর মুখ mouth of an altar; the place where
बेदीका मुहँ people step to an altar by means of a flight of steps (ଢ—ବିଲ୍ଲ ବାସି ଗନ ବେଦି ମୁହଁ ଘୋଡ଼ା । ପ୍ରଚଳିତ ।)

ବେଦୀ—ସ. ଣ. (ବିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ
Bedī ହୁଏ ଯଥା—ତ୍ରିବେଦୀ, ଦ୍ୱିବେଦୀ, ଚତୁର୍ବେଦୀ)—
ବେଦାଧ୍ୟାୟୀ—Versed in the Vedas. ସ. ବ—
୧ । ବେଦି (ଦେଖ)—1 Bedi (See) ୨ । ବ୍ରହ୍ମା—
2. Brahmā. ୩ । ବିବାହକାରୀ ସ୍ୱାମୀ; ପରିଣେତା—
3. Husband; bridegroom. ୪ । ପଣ୍ଡିତ—
4. Learned person. ଦେ. ଣ. (ସ. ବେଦୀୟ)—
ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବେଦର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବ୍ରାହ୍ମଣ—A Brahmana following the doctrines of a particular Veda. (ଯଥା—ଯଜୁର୍ବେଦୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ)

ବେଦୀଶ—ସ. ବ. (ବେଦୀ=ସରସ୍ୱତୀ+ଈଶ=ପ୍ରଭୁ)—ବ୍ରହ୍ମା—
Bedīsa Brahmā. (ଉ—ବେଦୀଶ ବିକଳ୍ପି କର୍ମ ଆରମ୍ଭଣେ । ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବେଦୁଇନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ବେଡୁଇନ୍)—ଆରବ ଦେଶୀୟ ଦସ୍ୟୁ
Beduin ଜାତି ବିଶେଷ—A caste of robbers in
বেদুইন্ Arabia; the Beduins
बेदुइन्

ବେ ଦୁଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସାଜପୁର) ଣ—ନିର୍ଭୟ; ନିଶ୍ଚିନ୍ତ—
Be dul Fearless; free from anxiety.

ବେଦୋକ୍ତ—ସ. ବଣ. (୭ମୀ ତତ୍) ବେଦରେ ଲେଖା ଯାଇଥିବା—
Bedokta Prescribed in the Vedas.
(ବେଦୋକ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଦ୍ୟ—ସ. ବଣ (ବିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ଯାହା ଜାଣିବା ଉଚିତ;
Bedya ଜ୍ଞେୟ; ବୋଧ୍ୟ—1. Fit or proper to be known. ୨ । ସାକ୍ଷାତ୍କାର୍ଯ୍ୟ—2. Fit to be seen. ଦେ. ବ—ପରଂବ୍ରହ୍ମ—God. (ଉ—ବେଦ୍ୟ ବୋଲି ପରମ ବ୍ରହ୍ମ ଲକ୍ଷୀସାଇଁ, ଯେଣୁଟି ସୁଖଦୁଃଖ ତାହାଙ୍କର ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ବେଧ—ସ. ବ (ବିଧ୍ ଧାତୁ=ଛିଦ୍ର କରିବା+ଅ)—୧ । ବସ୍ତୁର
Bedha ସ୍ଥୂଳତାର ପରିମାଣ—1. Thickness of a thing.
(ବେଧକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଗଭୀରତା—2. Depth. ୩ । ରନ୍ଧ୍ର; ଛିଦ୍ର—3. Perforation; hole. ୪ । ବିନ୍ଧିବା; ଛିଦ୍ର କରିବା; ଫୋଡ଼ିବା—4. Perforating; piercing through. ୫ । ବିବାହାଦି ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟନିଷେଧକ ଗ୍ରହ ସଂସ୍ଥାନ—5. The position or conjunction of planets unpropitious for the performance of marriage and other ceremonies. ଦେ. ବ (ସଂ. ବିଧବା; ବିଧବାର ଅବୈଧ ଉପଭୁକ୍ତେ)
छिनाली व्यभिचार ୧ । ସ୍ତ୍ରୀର ପରପୁରୁଷସଙ୍ଗମ—1. Adultery of a woman. ୨ । ବେଧୋଇ—
छिनाल व्यभिचारिनी
बेधुया जारज 2. Adulteress. ୩ । ଜାରଜ ସନ୍ତାନ—3. A child born of adultery. ଦେ. ବଣ—ଜାରଜ—Bastard.

ବେଧକ—ସଂ ବଣ. ପୁଂ (ବିଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଭେଦକାରକ;
Bedhaka ଯେ ଫୋଡ଼େ; ଯେ ଛିଦ୍ରକରେ—Perforating;
(ବେଧିକା – ସ୍ତ୍ରୀ) piercing; penetrating. ସଂ. ବ—୧ । କର୍ପୂର—1. Camphor. ୨ । ଧନିଆ—2. Coriander. ୩ । ଗର୍ଭିତ ଧାନ୍ୟ—3. Paddy blade pregnant with grains.

ବେଧ କରିବା—ଦେ.କି—୧ । (ଅଶ୍ଳୀଳ) ଅବୈଧଭାବରେ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀକୁ
Bedha karibā ଗର୍ଭବତୀ କରିବା—1. To make pregnat
व्यभिचार करना by illicit intercourse with a lady.
बेधकरना ୨ । ଛିଦ୍ର କରିବା—2 To perforate

ବେଧ ଛୁଆ—ଦେ. ବ (ଭୁଲ. ସ. ଅବୈଧସନ୍ତାନ)—ଜାରଜ ସନ୍ତାନ—
Bedha chhuā A bastard.
ବେଧ ପିଲା } ଅନ୍ୟରୂପ बेधुया, बेहया, बेदो
ବେଧ ଫଳ } अकूला, जारज सन्तान

ବେ ଧଡ଼କ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଭୟଶୂନ୍ୟ 1. Fearless. ୨ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ—
Be-dhaṛaka 2. Free from anxiety. ୩ । ଅପରିମିତ;
বেধড়ক ଅତ୍ୟନ୍ତ—3. Excessive. ଦେ. କି. ବଣ—ଭୟ ନ
बेधडक କରି—Fearlessly. (ଉ—ଲଜ୍ଜା ପରବାଏ କରବେ ନାହିଁ, ବେଧଡ଼କ ଚେଲଖାନାକୁ ଚାଲିଯାଉ । ଫକୀର-ମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ ।)

ବେଧ ଧରିବା—ଦେ. କି—ସ୍ତ୍ରୀ ଯାପପ୍ରଣୟରେ ଅସକ୍ତା ଥିବା ସମୟରେ
Bedha dharibā ତାକୁ ଗିରଫ କରିବା—To detect a woman committing adultery. (ଉ—ବେଧକୁ ଧରିବ କହରେ । ଭଗ)

ବେଧନ—ପ୍ରାଦେ (ବାମଣ୍ଡା) – ଲହଣ—Chisel.
Bedhan (ବେଧୁଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଧନ—ସ. ବ (ବିଧ୍ ଧାତୁ+ଅନ)—ଭେଦନ; ଛିଦ୍ରକରଣ—
Bedhana Piercing; perforating. ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥଟ୍ଟା ଓ ଗାଳିରେ (ବ୍ୟବହୃତ)—ବେଧୋଇ—An adulteress.

ବେଧନୀ—ସ. ବ (ବିଧ୍ ଧାତୁ+ କରଣ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ମଣିଆଦି
Bedhanī ଭେଦ କରିବାର ଛୁଞ୍ଚ—1. A needle to bore into gems. ୨ । ଫୋଡ଼ଣୀ—2. Gimlet. ୩ । ଭର୍ମ୍ମ—3. A drill; a boring needle.
ବେଧନାସ୍ତ୍ର } ଅନ୍ୟରୂପ
ବେଧନକା }

ବେଧନୀୟ—ସ. ବଣ (ବିଧ୍. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ବେଦ୍ୟ—
Bedhanīya Penetrable.

ବେଧ ପକା (କୋ)ଇବା—ଦେ. କି—(ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ) ପରପୁରୁଷ ସଙ୍ଗମ
Bedha pakā(ko)ibā କରିବା—To commit adultery
व्यभिचार करना with a paramour.

ବେଧ ବୁଜୁଲା(ଲି)—ଦେ. ବ—୧ । ପ୍ରସବାନ୍ତେ ଅବୈଧ ପ୍ରଣୟୋତ୍ପନ୍ନ
Bedha bujulā(li) ଭ୍ରୂଣ ବା ସନ୍ତାନାଦିକୁ ଗୋପନ କରି ଫୋପାଡ଼ି ଦେବା ନିମନ୍ତେ ବେଧୋଇ ସ୍ତ୍ରୀ ବାନ୍ଧିଥିବା ପୁଡ଼ା—1. A package containing the offspring of adultery which an adulteress wants to dispose of secretly. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ଗୋପନୀୟ ବସ୍ତୁ—2. (figurative) A secret thing or a thing which a person wants to conceal.

ବେ ଧରମୀ—ଗ୍ରା. ବଣ (ସ. ବଧର୍ମୀ)—୧ । ଅନ୍ୟ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ—
Bedharamī 1. Professing a different religion.
বিধর্মি ୨ । ଧର୍ମତ୍ୟାଗୀ—2. Renegade; converted to
बेधरमी another religion. ୩ । ପାପୀ—3. Sinning;
(ବେଧର୍ମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) sinful.

ବେଧସ—ସ. ବ (ବେଧସ୍+ଅ)—ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠମୂଳ; ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠିର ମୂଳ-
Bedhasa The base of the thumb.

ବେଧା—ପ୍ରାଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ପୁରୁଷ; ବାଳେଶ୍ୱର ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Bedhā ବେଧୁଆ (ଦେଖ(—Bedhuā (See). ଦେ. ବ—(ସ. ବେଧା)—ବ୍ରହ୍ମା—Brahmā.

ବେଧାଇ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବେଧୋଇ;କଷ୍ଟଚରିତ୍ରା (ସ୍ତ୍ରୀ);
Bedhāi ଦୁଶ୍ଚରିତ୍ରୀ—Unchaste (woman).
छिनाल व्यभिचारिणी

ବେଧାଇ ଛୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ବେଧ ଛୁଆ; ଜାରଜ ସନ୍ତାନ—1. Illegitimate son. ୨ । ବେଧୁଆ (ଦେଖ)—2. Bedhua (See)
Bedhāi chhuā

ବେଧାଃ—ସଂ. ବି (ବିଧ୍ ଧାତୁ=ବିଧାନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍ କିମ୍ବା ବି ଉପସର୍ଗ+ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍)—୧ । ବ୍ରହ୍ମା—1. Brahmā. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu. ୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The sun. ୪ । ପଣ୍ଡିତ—4. Philosopher. ୫ । ଶ୍ୱେତାର୍କ ବୃକ୍ଷ—5. Name of a plant (Calotropis Gigantica). ୬ । ଅନନ୍ତଙ୍କ ପୁତ୍ର—6. The son of Ananta.
Bedhāḥ

ବେଧାଡ଼ି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଏକ ସରଳରେଖାରେ ନ ଥିବା—1. Not arranged in a line. ୨ । ବେଧାରା; ଅନିୟମିତ—2. Irregular.
Bedhāṛi
বেধারা बेधाडी बेधारा

ବେଧାର—ଦେ. ବି (ଫା. ବେ+ସଂ. ଧାର)—୧ । ବେନିୟମ; ଅନିୟମ—1. Irregularity. ୨ । ଗୋଲମାଲ—2. Confusion.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅନିୟମିତ—1. Irregular. ୨ । ଗୋଲମାଲଥିବା; ବିଗିଡ଼ା—2. Confused. ୩ । ରୀତିବିରୁଦ୍ଧ—3. Against custom or practice.
Bedhārā
বেধারা बेधारा

ବେଧିତ—ସଂ. ବିଣ (ବିଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ବିଦ୍ଧ କରାଯାଇ ଥିବା—Perforated.
Bedhita

ବେଧିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଜୋକ—1. Leech. ୨ । ମେଥି—2. Fenugreek.
Bedhinī

ବେଧୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବିଧ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ବେଧକ (ଦେଖ)—Bedhaka (See) ଦେ. ବିଣ—ବେଧୋଇ; ପରପୁରୁଷରତା ସ୍ତ୍ରୀ—An adulteress.
Bedhī
(ବେଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବେଧୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ଭୁଲ. ସଂ. ଅବୈଧ)—୧ । ଜାରଜ—1. Bastard. ୨ । ପରସ୍ତ୍ରୀରତ—2. Adulterer. ୩ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଅଧୁଆ; ଅସ୍ନାତ—3. (ironical) Unwashed.
Bedhuā
বেহু(ধু)য়া; বেদো जारज
[ବେଧେ(ଧୋ)ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ] ব্যভিচারী बेधुआ

ବେଧୁଣୀ—ପ୍ରାଦେ (କି ହରଭୂମି; ସଂ. ବେଧନୀ) ବି—ଲିହଣ—Chisel.
Bedhuṇi

ବେଧୁମ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ବେଦମ୍)—୧ । ବେହିସାବ; ଅତିରିକ୍ତ—1. Excessive. ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—2. Very much.
Bedhum
বেদম वेदम

ବେଧେ(ଧୋ, ଧୁ)ଇ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ପରପୁରୁଷରତା ସ୍ତ୍ରୀ—Adulteress.
Bedhe(dho, dhu)i
ছিনাল ব্যভিচারিণী, बेचाली

ବେଧେ(ଧୋ)ଇ ପୁଅ—ପ୍ରାଦେ. ବି (ଝୁଣ୍ଟ ଗାଳି) (ଭୁଲ.ସଂ. ଅବୈଧପୁତ୍ର) ଜାରଜ—A bastard.
Bedhe(dho)i pua
ବେଧେ(ଧୋ)ଇ ପ(ପୋ), ବେଧୋଇ ପୁଅ, ବେଧୋଇ ପୋ, ବେହି ପୋ }—ଅନ୍ୟରୂପ

ବେଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ବିଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ବେଧନୀୟ—Penetrable. ସଂ. ବି—ଶରବ୍ୟ; ଲକ୍ଷ୍ୟ—Target; a mark to shoot at a butt.
Bedhya

ବେ ନଜର—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—୧ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣର ଅଭାବ—1. Want of supervision. ୨ । ବେ ଅନୁଗ୍ରହ ଦୃଷ୍ଟି—2. Unfavourable look. ୩ । ଦୂରଦୃଷ୍ଟିର ଅଭାବ—3. Want of foresight ୪ । ଦୃଷ୍ଟିର ଅଭାବ—4. Negligence. ବୈଦେ. ବିଣ—ବେନଜରି (ଦେଖ)—Benajari (See)
Be najara
বেনজর बेनजर
(ଯୁକ୍ତକର—ଧ୍ୱପସ୍ୱତ)

ବେ ନଜରି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ବେ ନଜର+ଇ)—୧ । ବେ ଅନ୍ଦାଜ—1. One who has no sense of proportion ୨ । ଅସାବଧାନ—2. Careless; negligent.
Be najari
বেনজর बेनजरी (ବେନଜରଥିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେ ନ(ଲ)ବଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ବେଲବଜ୍)—ଅଶୁଦ୍ଧ—Incorrect.
Be na(la)baj बेलबज

ବେନସିବ(ବା)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ବେନସୀବ୍)—ହତଭାଗା—Unfortunate. ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ—Misfortune; ill-luck.
Be nasib(bā)
বদনসীব बेनसीब

ବେନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବେଣା (ଦେଖ)—Beṇā (See)
Benā

ବେ ନାଏ(ୟ)କ୍—ଦେ. ବି. (ଫା. ବେଲ୍ଲାୟକତ୍)—୧ । ନାଲାୟକ; ନିକୃଷ୍ଟ—1. Inferior. ୨ । ଅନୁପଯୁକ୍ତ—2. Unworthy. ୩ । ଅଯୋଗ୍ୟ—3. Unfit.
Be nāe(ya)k
নালায়েক बेलायक
[ବେଲ୍ଲାଏ(ୟ)କ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେନାଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବେଞ୍ଜାଟି (ଦେଖ)—Benjāti (See)
Benāṭi

ବେନାମ(ମି)ଦାର—ବୈଦେ. ବି. (ବଚରଥ) (ଫା)—ଯାହା ନାମରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ପତ୍ତି ବେନାମି କରାଯାଏ—An ostensible holder of a property; a nominal owner.
Benāma(mi)dār
বেনামীদার बेनामदार

ବେନାମି—ବୈଦେ. ବି. (ବଚରଥ) (ଫା.ବେ+ନାମ=ନାମ,ଯଶ)—ଅନ୍ୟ ନାମରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିବା ବା କ୍ରୀତ ହୋଇଥିବା—1. (property) Benami; purchased in the name of a person other than the real owner; held in another person's name. ୨ । ନାମ ଦିଆ ନ ଯାଇ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିବା—2. Anonymous. ୩ । ନାମ ମାତ୍ର—3. Nominal; fictitious. ଦେ. ବି—୧ । ବେନାମି ଚିଠି (ଦେଖ)
Benāmi
বেনামী बेनामी
(ସ୍ୱନାମି—ବିପରୀତ)
ବେନାମ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବେନାମା }

1. Benāmi chiṭhi (See) ୨ । ବେନାମି କାରବାର (ଦେଖ)—2. Benāmi kārabāra (See)

ବେନାମି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (କଚେରୀ)—ମହାଜନ ଅଦଙ୍କ ଦାଉରୁ Benāmi kariba ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ଅପଣାର କୌଣସି বেনামী করা ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ବିଶ୍ୱାସରେ ଅନ୍ୟ ନାମରେ କାଗଜ **बेनामी करना** ପତ୍ରରେ ଦଖଲ୍ ବଦଳ ଦେବା—To have one's property transferred nominally to another person.

ବେନାମି କବ(ବା)ଲା—ବୈଦେ. ବି. (କଚେରୀ; ଫା)—ଯେଉଁ Benāmi kaba(bā)lā କବାଲାରେ ଖରିଦଦାର ବୋଲି ଯାହାର বেনামী কবালা ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ଥାଏ ସେ ପ୍ରକୃତ ଖରିଦଦାର ନ **बेनामी कबला** ଥାଇ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବକ୍ତେତା ସେ ସମ୍ପତ୍ତିର ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷରେ ମାଲିକ ଥାଏ—A Benami kabālā or deed of sale in the name of an ostensible purchaser.

ବେନାମି କାରବାର—ବୈଦେ. ବି. (କଚେରୀ) (ଫା)—ଅସଲ Benāmi kārabāra ମାଲିକର ନାମ ଗୋପନ ରଖାଯାଇ বেনামী কারবার କରାଯିବା କାରବାର—Benami trans- **बेनामी कारवार** action; a paper transaction.

ବେନାମି ଚିଠି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଯେଉଁ ଚିଠିରେ ପ୍ରେରକ Benāmi chiṭhi ଅପଣାର ନାମ ଗୋପନ କରିଥାଏ— বেনামী চিঠি Anonymous letter. **बेनामी चिट्ठी**

ବେନାମି ତମସୁକ—ବୈଦେ. ବି. (କଚେରୀ) (ଫା)—୧ । ଯେଉଁ Benāmi tamasuka ତମସୁକରେ ଲେଖାଥିବା ମହାଜନ বেনামী তমস্সুক ପ୍ରକୃତ ମହାଜନ ନ ଥାଇ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି **बेनामी तमस्सुक** ମହାଜନ ହୋଇଥାଏ—1. A bond executed in favour of an ostensible creditor. ୨ । ମହାଜନଙ୍କ ଦାଉରୁ ଅପଣା ସମ୍ପତ୍ତି ରକ୍ଷା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବିନା ଟଙ୍କାନେଣଦେଣରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମହାଜନରୂପେ ଠିଆ କରାଇ କରାଯିବା ତମସୁକ—2. A fictitious bond executed without passing of consideration.

ବେନାରସ—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସଂ. ବାରାଣସୀ; ହିଂ. ବେନାରସ)— Benārasa ବନାରସ; କାଶୀ—Benares. বেনারস **बनारस**

ବେନାହ(ହା)କ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଫା. ନାହକ୍)— Benāha(hā)ka ବୃଥା; ଅକାରଣେ—In vain. নাহক **नाहक**

ବେନି—ଦେ. ବିଣ. (କେବଳ ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ) (ପ୍ରା. ବର୍ଣ୍ଣି)— Beni ୧ । ଦୁଇ ସଂଖ୍ୟକ—1. Two. ୨ । ଉଭୟ— দু 2. Both. (ଉ—ଶୁଣୁଥିବ ଏହା ଦେବ ବେନି ଶ ଭ । **दो** ବୃନ୍ଦାବିହାର. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ବେ ନିଆ(ହା)ଜ—ଦେ. ବି—ବିସ୍ମରଣ—Forgetting. Be niā(hā)ja বিস্মরণ **बिसरन**

ବେନିଏ(ଏଁ)—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ପଦ୍ୟ)—ଦୁହେଁ; ଦୁଇଜଣଯାକ;ଉଭୟେ- Benie(eñ) Both. (ଉ—ବେନି ପରେ ପଡ଼ନ୍ତି ବେନିଏ । দু জনা **दोनों** ସ୍ୱଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)

ବେନିକୁଳ—ଦେ. ବି—(ସ୍ତ୍ରୀ ମାନଙ୍କର) ବାପ ଘର ଓ ଶାଶୁ ଘର— Benikula দু কুল (ଉ—ସବୁ ସମ୍ପଦ ବେନିକୁଳ, ଖଡ଼ିଲୁ ଯେମନ୍ତେ ଛଡ଼ା ଫୁଲ । **दोनों कुल** କୃପଣ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ)

ବେନିମାନ—ପ୍ରାଦେ· (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଜାମୁର୍ଦ୍ଧି (ଦେଖ) Benimāna 1. Jāmurdhi (See) ୨ । ଚିକ୍କଣୀ (ଦେଖ)—2. Chikkaṇi (See)

ବେନିୟ(ହ)ତ(ତି)—ଦେ. ବିଣ. (ଫା. ବେ+ଅ. ନିୟତରୁ)— Beniya(ha)ta(ti) ୧ । କୃତଘ୍ନ—1. Ungrateful. বেনিয়ত ୨ । ଜମକହାରାମ; ଅଣବିଶ୍ୱାସୀ—2. Unfaithful; **वेनियत** perfidious. ୩ । ଯେ କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ବହୁକାଳ ଅସ୍ଥା ବା ଭକ୍ତି ରଖି ନ ପାରେ—3. Inconstant; fickle. ଦେ. ବି—୧ । ଉପକାର ଭୁଲିବା; କୃତଘ୍ନତା- **वेनियती** 1. Ingratitude. ୨ । ନମକ ହାରାମି—2. Perfidy. ୩ । ମାନସିକ ଦୃଢ଼ତାର ଅଭାବ—3. Inconstancy. ୪ । ଦୁରଦୃଷ୍ଟ; ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ; ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—4. Misfortune.

ବେନିୟ(ୟା)ନ୍—ଦେ. ବି. (ଅ. ବଣିକ)—ଅଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ, ଜାଲ Beniya(yā)n କୁଣା କୁର୍ତ୍ତି; ଗେଞ୍ଜି—A gauze under- বেনিয়ান wear; banian. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ କଲିକତାର **वनियाइन** ବଣିଆମାନେ ଏହିପରି ଅଧା କୁରୁତା ପିନ୍ଧୁଥିବାରୁ ସାହେବମାନେ ଏହି କୁର୍ତ୍ତିକୁ ଏହି ନାମ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି ।]

ବେନିୟମ—ଦେ. ବି—୧ । ଅନିୟମ—1. Irregularity. Beniyama ୨ । ନିୟମର ଅଭାବ—2. Want of rules. বেনিয়ম ୩ । ଅଶୃଙ୍ଖଳା—3. Want of discipline **वेनियम** or system. (ବେନିଅମି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେନିଶାଣ(ଣି)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ବେ ନିଶାନ୍)—ଅଚିହ୍ନିତ; ଚିହ୍ନ- Benisāna(ṇi) ଶୂନ୍ୟ—Having no distinctive **वेनिशान** mark; unidentifiable.

ବେନିଶାପ—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଫା. ବେଇନ୍‌ସାଫ)—ବେଇନ୍‌ସାପ୍ Benisāp (ଦେଖ)—Beinsāp (See).

ବେନୁ—ଦେ. ବି (ସ. ବେଣୁ)—୧ । ବେଣୁ ; ବଂଶୀ—1. Flute. Benu ୨ । ବେଣୁଧର ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ— বেণু 2. Name for calling persons named Benudhara, **वेनु**

ବେନ୍ଦରା—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ଘାଡ ମାଙ୍କଡ଼— Bendarā Ape.

ବେଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ)—ଲମ୍ବା ଖଇଁଚ—A long trap Bendā for catching fish. [ଦ୍ର—ଏହା ମାଛ ଧରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଏ ମୁଣ୍ଡସ୍ଥପର ।]

ବେଣ୍ଡାଳି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଜିଗର; ଏକଜିଦ୍—
Bendāli Obstinacy.

ବେଣ୍ଡ୍ରୀ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ସ. ବାନରୀ; ତୁ. ବନ୍ଦରୀ=ମାଈ ମାଙ୍କଡ଼)—ଦୁଶ୍ଚରିତା ସ୍ତ୍ରୀ—A bad woman. [ଉ—ଘରେ ନାହିଁ ତେଣ୍ଡ୍ (ତଣ୍ଡୁଳ), ବାଇ ଭୁରୁଚେ (ମୁଣ୍ଡ ଭୁଣ୍ଡାଉଛି) ବେଣ୍ଡ୍ରୀ । ଛଗ ।]
Bendrī

ବେପ୍ (ଧାତୁ)—ସ—କମ୍ପିତ ହେବା—
Bep (root) To tremble.

ବେ ପଥ(ନ୍ଥ)—ଦେ. ବି—ବିପଥ (ଦେଖ)—Bipatha (See).
Be patha(ntha) विपथ बेरास्ता

ବେପଥୁ—ସ. ବି (ବେପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅଥୁ)—୧ । କମ୍ପ; କମ୍ପନ—
Bepathu 1. Shaking; trembling; quaking; shiver; tremor. [ଦ୍—ଏହା ଅଷ୍ଟ ସାତ୍ତ୍ୱିକାନୁଭାବ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—ସ୍ୱର, ଦ୍ୱେଷ ବା ସ୍ନେହାଦି ହେତୁରୁ ଯେଉଁ ଗାତ୍ରକମ୍ପ ହୁଏ ତାହାର ନାମ ବେପଥୁ । ଏହାର ଉଦାହରଣ—ଲେଖୁ ଲେଖୁ ଚନ୍ଦ୍ରଲେଖାକମ, ଲେଖିଲେ ତହିଁରେ ନିଜ ନାମ, ଥରକୁଥର ଥରଇ ତାଙ୍କ କର, ଦେଖି ସଖି ମୁହିଁ କଲ ତମ, ଗୋ ବେଲ କହୁ, ନବ ଗବ ତୋର ଶଙ୍ଖ ନାହିଁ—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।]

ବେପନ—ସ. ବି (ବେପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—କମ୍ପ; କମ୍ପନ—
Bepana Shaking; quaking.

ବେପମାନ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବେପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—କମ୍ପମାନ; ଯେ କମ୍ପୁଅଛି—Shaking; quaking; quivering; trembling; shivering.
Bepamāna
(ବେପମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବେ ପରଦା—ବୈଦେ.ବି (ଫା ବେ+ପରଦା=ଅବରଣ)—୧ । ଖୋଲ୍ଲା; ଅବରଣହୀନ; ଖୋଲା; ବେଆବୁର—1. Unscreened; uncovered; open; exposed. ୨ । ବେହୁଦା; ନିର୍ଲଜ—2 Shameless. ୩ । ବେଇଜ୍ଜତ; ସମ୍ମାନଶୂନ୍ୟ—3. Shorn of prestige; immodest.
Be paradā
(ବେପର୍ଦା—ଅନ୍ୟରୂପ
बेपरदा
बेपरदा

ବେ ପରବା—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେପର୍ବା) —୧ । ନିର୍ଭୟ—
Be parabā 1. Fearless. ୨ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ—2. Free from anxiety.
बेपरवा, बेपरोया बेपरवाह; बेपरवा
(ବେପର୍ବାଏ(ୟ), ବେପରୁଆ, ବେପରୱେଇ, ବେପରୱୋଏ } ଅନ୍ୟରୂପ

ବେପ(ଫ)ସନ୍ଦ—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେପସନ୍ଦ୍)—୧ । ଅମନୋମତ; ଗରପସନ୍ଦ—1. Unapproved. ୨ । ବିଶ୍ୱାସର ଅଯୋଗ୍ୟ—2. Unbelievable.
Bepa(pha)sanda
बेपसन्द
गरपसन्द्

ବେ ପାଞ୍ଚ—ଦେ. ବି—ଗଣନାରେ ଭୁଲ—Miscalculation; wrong estimate. ଦେ. ବଣ—୧ । ଅସୁବିଧା ଜନକ—1. Inconvenient. ୨ । ପୂର୍ବରୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରାଯାଇ ପାରି ନ ଥିବା—2. Unprovided for.
Be pāñcha
बेपाँच

ବେପାରୁ—ଦେ. ବଣ—ଅକୂଳ (ସମୁଦ୍)—
Bepār Endless (See).

ବେପାର—ଦେ. ବି (ସ. ବ୍ୟବହାର; ବ୍ୟାପାର)—୧ । ବ୍ୟବସାୟ; ବାଣିଜ୍ୟ—1. Trade; business. (ଉ—ତାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଯେ ସୁରୁକି, ଜାଣେ ବେପାର ସବରୁକି ।' ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୨ । ପେଶା; ଜୀବିକା—2. Profession. ୩ । ଘଟଣା; ବ୍ୟାପାର; କାର୍ଯ୍ୟ—3. Event; work; action. ୪ । ଅଳ୍ପ ମୂଳଧନରେ ବ୍ୟବସାୟ—4. Petty trade. ୫ । ଅଡ଼ୁଆ; ଘାଇଟ; କାମ—5. The works of a household. (ଉ—ଯଶୋଦା ବୋଲନ୍ତି ଉତ୍ତର, ଘର ବେପାର ତୁମ୍ଭେ କର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)
Bepāra
बेपार
वयापार, बेपार

ବେପାର ବଣିଜ—ଦେ ବି (ସହଚର; ସ. ବ୍ୟାପାର+ବାଣିଜ୍ୟ)—ବ୍ୟବସାୟ—Trade; business. (ଉ—ଏ କଥା, ସେ କଥା, ବେପାର ବଣିଜ କଥା ହେଉଁ ହେଉଁ କଥାପ୍ରସଙ୍ଗ ଚଳିଲା । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।)
Bepāra banija
बेपार बाणिज्य
वयापार बनिज

ବେପାରୀ—ଦେ. ବି (ସ. ବ୍ୟାପାରୀ)—୧ । ବ୍ୟବସାୟୀ; ବଣିକ୍—1. Trader; trademan. ୨ । ଛୋଟ ବଣିକ୍—2. A petty trader. (ଉ—ବେପାରୀ ବଣିକର ପ୍ରାୟେ, ହଟାର ମାର୍ଗେ ଭ୍ରମୁଥାଏ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗଞ୍ଜାମର ଯାତିବିଶେଷ—A caste in Ganjam.
Bepārī
(ବେପାରଥୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
बेपारी
वया(बे)पारी

ବେ ପୀର—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—୧ । ଅଣଗୁରୁଆ; ଗୁରୁହୀନ—1. Having no teacher. ୨ । ପ୍ରଭୁହୀନ—2. Masterless. ୩ । ଅକୃତଜ୍ଞ; କୃତଘ୍ନ—3. Ungrateful. ୪ । ନିର୍ଲଜ—4. Shameless. ୫ । ନାସ୍ତିକ—5. Atheist.
Be pir
बेपीर
बेपीर

ବେ ଫରାକତ(ତି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—ଅପ୍ରଶସ୍ତ; ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ—
Be pharākata(ti) বেফরাকত बेफराकत Narrow.
(ବେଫରକତଥା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଫଳ—ଦେ. ବଣ—ବିଫଳ (ଦେଖ)
Bephala Biphala (See).

ବେ ଫାଇ(ଏ,ୟ)ଦା—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା. ବେ ଫ. (ଫା)ଯିଦା)—୧ । ଲାଭହୀନ—1. Profitless. ୨ । ବୃଥା—2. Vain. ୩ । ଅନର୍ଥକ; ନିଷ୍ଫଳ—3. Useless; fruitless. ୪ । ଅକାମିକା—4. Worthless. ବୈଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ବୃଥା—In vain
Be phāi(e, ya)dā

ବେ ଫାଁସ—ବୈଦେ. ବଣ ଫା)—୧ । ଅକଥ୍ୟ; ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ—1. Unfit to be spoken out; unspeakable. ୨ । ଅସମ୍ବଦ୍ଧ; ଧାରାବାହିକତାରହିତ—2. Unconnected; incoherent. ୩ । ବନ୍ଧନହୀନ—3. Free from bond. ବୈଦେ. ବି—(ଫା)—
Be phānsa
বেফাস
बेफास

୧ । ବିପଦ—1. Danger; difficulty. ୨ । ଅଶଙ୍କିଆ ଅବସ୍ଥା—2. Critical position. ୩ । ଉଭୟ ସଙ୍କଟ—3. Dialema. ୪ । ଅସମ୍ବଦ୍ଧ ଅବସ୍ଥା—4. Incoherence.

ବେ ଫାଙ୍କ—ବୈଦେ. ବିଣ—ଫା.—ବ୍ୟବଧାନରହିତ—Without Be phānka বেফাঙ্ক बेफाङ्क any opening.

ବେ ଫିକର(ରି)—ବୈଦେ. ବିଣ—(ଫା. ବେଫିକ୍ରୀ)=୧ । ଆଶ୍ରୟହୀନ—Be phikara(ri) বেফিকর बेफिकर 1. Shelterless. (ବେଫିକରୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ନିରୁପାୟ—2. Resourceless. ୩ । କାର୍ଯ୍ୟକର୍ମରହିତ—3. Unemployed. ୪ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ; ଭବିଷ୍ୟତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଚିନ୍ତାଶୂନ୍ୟ—4. Unconcerned; careless; thoughtless; indifferent.

ବେବକ(ଖ)ତ୍—ଦେ. ବି ଫା. ବେ+ବକ୍ତ)—୧ । ଅସମୟ—Bebaka(kha)t 1. Bad time; improper time. অসময় ୨ । ଦୁଃସମୟ—2. Bad times. ବୈଦେ. ବିଣ. बेवखत (ଫା.)—୧ । ଅସାମୟିକ—1. Untimely. ୨ । (ବେବକ୍ତ(ଖ୍ତ)—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅକାଳଜ—2. Premature.

ବେ-ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ବେ-ବନ୍ଦବସ୍ତ)—୧ । ଅନିୟମ—বে বন্দোবস্ত बे बन्दोबस्त 1. Irregularity. ୨ । ସୁଶୃଙ୍ଖଳାର ଅଭାବ; ଅବ୍ୟବସ୍ଥା—2. Want of proper arrangement. ୩ । ଗୋଲମାଲ—3. Confusion; chaos. ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା)—୧ । ବିଶୃଙ୍ଖଳ—1. Chaotic. ୨ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ—2. Unsettled. ୩ । ଯେଉଁ ମାହାଲରେ ସରକାରୀ ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ—3. Unsettled; having undergone no settlement operation. ୪ । ଅନିୟମିତ—4. Irregular.

ବେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ(ସ୍ତି) ମାହାଲ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ସରକାରଙ୍କ Be bandobasta (sti) māhāla ରାଜସ୍ୱ ଅଦ୍ୟ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ বে বন্দোবস্তী মহল ହୋଇ ନାହିଁ—Non-regulated dis- बे बन्दोबस्ती महल tricts; estates in which revenue (ବେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ମହଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) settlement operations have not yet taken place.

ବେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତି—ବୈଦେ. ବିଣ—(ଫା.)—ବେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ (ଦେଖ) Be bandobasti Be bandobasta (See)

ବେ ବରଗ(ଗା)—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବ୍ୟବସ୍ଥାରହିତ; ଶୃଙ୍ଖଳ ହୀନ—Be baraga(gā) 1. Without any method or arrangement. ୨ । ସୌଷ୍ଠବହୀନ—2. Unsynmetrical. ୩ । ଅଭଦ୍ର—3. Uncivil. ୪ । ଭଦ୍ର-ସମାଜର ରୀତି ଜାଣି ନ ଥିବା—4. Uncouth; boorish.

ବେ ବରଗିଆ; ବେ ବର୍ଗ
ବେ ବର୍ଗିଆ, ବେ ବର୍ଗା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବେ ବାଗ, ବେ ବାଗିଆ

ବେବରଦାସ୍ତ(ସ୍ତି)—ବୈଦେ. ବିଣ—(ଫା. ବେ ବରଦାସ୍ତ)—୧ । ଅସହିଷ୍ଣୁ Bebaradāst (sti) বে বরদাস্ত 1. Impatient. बेबरदास्त ୨ । ଅସହ୍ୟ—2. Intolerable; unbearable. [ଉ—ଏ କଥାଟା ନିହାଏତ ବେବରଦାସ୍ତ । ଫକୀର ମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ ।] ଦେ, ବି—ଅସହିଷ୍ଣୁତା—Impatience.

ବେ ବରାଦ(ଦି)ତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ—(ଫା. ବେ-ବରଅର୍ଦ)—୧ । Bebarād(di)t ବ୍ୟବସ୍ଥାହୀନ—1. Unmethodical; without proper বে বরাত arrangement. ୨ । ଯାହା କର୍ମ बेबराद ବା ଭାଗ୍ୟରେ ନାହିଁ—2. Not pre-ordained. ୩ । ପୂର୍ବରୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଯାଇ ନ ଥିବା—3. Without pre-arrangement. ୪ । ଯାହା ପୂର୍ବରୁ ଆଦେଶ ଦିଆ ଯାଇ ନାହିଁ—4. Not previously ordered for.

ବେବର୍ତ୍ତା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବ୍ୟବହର୍ତ୍ତା)—୧ । ବେଭାରୀ; ମେନେଜର—Bebarttā 1. Manager. ୨ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ—2. ব্যবহর্ত্তা ब्यवहारी Superintendent; supervisor. ୩ । କାର୍ଯ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ—3. Head of an establishment. ୪ । ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—4. A title given by Rajas.

ବେବର୍ତ୍ତା ପଟ୍ଟନାଏ(ୟ)କ—ଦେ. ବି—୧ । କରଣଙ୍କ ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧି-Bebarttā paṭanāe(ya)ka ବିଶେଷ—1. Title given to karanas. ୨ । ଆଠଗଡ଼ର ରାଜବଂଶର ଉପାଧି—2. A family title of the Chiefs of Athgarh [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷ ଓଡ଼ିଶା ରାଜାଙ୍କ ଅମଳରେ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ବେବର୍ତ୍ତା ବା କାର୍ଯ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ ଥିଲେ ।]

ବେ ବଶ—ଦେ. ବିଣ—ଅବଶ; ଅଧୀନତାରୁ ବହିର୍ଭୂତ—Beyond Be baśa বেবশ बेवश control; uncontrollable.

ବେବସା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବ୍ୟବସାୟ)—ବ୍ୟବସାୟ; ପେଶା—Bebasā বেবসা बेवसा Profession. (ବେବସାୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେବସାଦାର୍—ଦେ. ବିଣ—ବ୍ୟବସାୟୀ; ବିଷୟବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ—Bebasādār বেবসাদার Of business; professional; practical.

ବେବସାଦାର ଲୋକ—ଦେ. ବି—୧ । ବ୍ୟବସାୟୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Man Bebasādār loka of business. ୨ । ବିଷୟବୁଦ୍ଧି ଥିବା বেবসাদার লোক ଲୋକ—2. Business man; practical man

ବେବସାଦାରୀ—ଦେ. ବି—୧ । ବ୍ୟବସାୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେବା ଅବସ୍ଥା—Bebasādāri 1. The state of being a man of বেবসাদারী business. ୨ । ଦୋକାନଦାରୀ—2. The state पेसादारी of being a shop-keeper. ଦେ. ବିଣ—୧ । ବ୍ୟବସାୟୀର ଉପଯୁକ୍ତ—1. Befitting a man of business. ୨ । ବିଷୟବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ—2. Practical,

ବେବସାୟ—ଗ୍ରା. ବି (ହି. ବ୍ୟବସାୟ)—୧ । ଜୀବିକା—1. Livelihood. ୨ । ପେଶା—2. Profession; business. ୩ । କାରବାର—3. Trade.
Bebasāya বেবসা व्यवसाय

ବେବସାୟୀ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ବ୍ୟବସାୟୀ)—ବ୍ୟବସାୟ (ଦେଖ)
Bebasāyi বেবসাদার व्यवसायी Byabasāya (See)

ବେବସ୍ଥା(ସ୍ତା)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବ୍ୟବସ୍ଥା)—ବ୍ୟବସ୍ଥା (ଦେଖ)
Bebasthā(stā) व्यवस्था Byabasthā (See)
[ଉ—ତୋହର ପ୍ରଶଂସ ବେବସ୍ଥା—ଯଶୋବନ୍ତ, ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।] [ଉ—ତ୍ରିଭୁବନର ବେବସ୍ଥା, ଶୁଣ କହିବା ଚହିଁ କଥା—ପ୍ରାଚୀ. ନର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।]

ବେବହାର—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବ୍ୟବହାର)—ବ୍ୟବହାର; ଆଚରଣ—Conduct; treatment.
Bebahāra বেভার बेवहार

ବେ ବା—ଦେ. ଅ (ସହଚର)—ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ—Disdainful address.
Be bā बेवा

ବେବାକ୍—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ଫା)—୧ । ବିବାକ୍; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—1. Wholly; fully; completely. ୨ । କିଛି ବାକି ନ ରହି—2. Without having any remainder. ବିଣ—ସମସ୍ତ—Whole; entire.
Bebāk বেবাক बेवाक, चूक्ता

ବେ ବା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗ କରିବା; ଗାଳି ଦେବା; ଭୂକାର କରିବା—To address a person with disdain.
Be bā karibā अबे अबे करना, वे वा करना, कच्चीपक्की बोलना

ବେ ବାଟ—ଦେ. ବି—ବିପଥ (ଦେଖ)
Be bāṭa বেরাস্তা बेरास्ता Bipatha (See)

ବେ ବୁଦ୍ଧି(ଦ୍ଧି)ଆ—ଦେ. ବିଣ—ନିର୍ବୁଦ୍ଧି—Foolish; stupid.
Be buddhi(dhi)ā নির্বুদ্ধি बेवुधिया

ବେଭଲ—ଗ୍ରା. ବି—ବିହ୍ୱଳଚାଜନିତ ବାକ୍ୟ—Words uttered by a bewildered person. [ଉ—ମୋହେ ଛଳ ଛଳ ବେଭଲ କହି—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]
Bebhaḷa

ବେଭଳି—ଗ୍ରା. ବିଣ—ବିହ୍ୱଳ—Bewildered. [ଉ—ବେଭଳି ମତି ଆରତ ହତଜ୍ଞାନେ ଚକଳେ ଘୋଷ୍ଟ ସାନ୍ଧିଂଟଲେ—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]
Bebhaḷi

ବେଭାର—ଦେ. ବି (ସଂ. ବ୍ୟବହାର)—୧ । ବ୍ୟବହାର; ଆଚରଣ—1. Treatment; conduct. [ଉ—ସାକ୍ଷାତେ ଧର୍ମ ପର ବେଭାର ସେ କଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨ । ପ୍ରଥା; ଆଚାର; ରୀତି—2. Custom; practice. [ଉ—ଲୋକମାନଙ୍କର ବେଭାର ବିଧାନତତ୍ତ୍ୱ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।] ୩ । ସାମାଜିକ ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ବନ୍ଧୁଘରକୁ ପଠାଯିବା ଉପଢୌକନ—3. Social presents and gifts. ୪ । ଉପଭୋଗ—4. Enjoyment; use. ୫ । ବାଣିଜ୍ୟ; ବ୍ୟବସାୟ; ବେପାର—5. Trade; business. ୬ । ଘରର ମାମଲତ; ସାଂସାରିକ ବିଷୟ କର୍ମ—6. Wordly affairs. ୭ । କୁଳମର୍ଯ୍ୟାଦା—7. Prestige. [ଉ—ବେଭାର ବୁଡ଼ା ଅନୁକ ମୋ ମନୁକ ଶରଣ ମାରିବ ଅଗ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୮ । କାରଣ—8. Cause. [ଉ—ଏ ଆଦ ଯେତେ ଚନ୍ଦ୍ରାଭାର, କହ ତୋ ବିମଳ ବେଭାର—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୯ । କ୍ଷମତା—9. Power. [ଗାଇ ଗୋପୀଙ୍କ ଭାବଯୋଗେ, ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ବେଭାର ସାରଲେ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।] ଦେ. ବିଣ—ଉଚିତ—Proper; fit. [ଉ—ଏ କଥା ନୋହଇ ବେଭାର, ଏମନ୍ତ କଲୁ ତୁ ବିଚାର—ପ୍ରାଚୀ. ନର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।]
Bebhāra বেভার व्यवहार, बेमार तत्व बेमार বেপার व्यापार

ବେଭାର ବଣିଜ—ଦେ. ବି (ସହଚର)—ବାଣିଜ୍ୟ—Trade; business.
Bebhāra baṇija বেপার বাণিজ্য व्यापार वनिज

ବେଭାରିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବେଭାରୀ (ଦେଖ)—1. Bebhāri (See) ୨ । ସାଧାରଣ; ବିଶେଷତ୍ୱଶୂନ୍ୟ—2. Ordinary.
Bebhāriā

ବେଭାରୀ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବ୍ୟବସାୟୀ—1. Trading. ୨ । ବିଷୟବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନ—2. Practical. ଦେ. ବି—୧ । ବେପାରୀ—1. Tradesman. ୨ । ଘରର ମାମଲତକାରି ବା କର୍ତ୍ତା—2. The manager of a family. ୩ । ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସାଂସାରିକ ବିଷୟ ଦେଖାଶୁଣା କରେ—3. Manager.
Bebhāri बेवहारी

ବେଭାରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ପ୍ରକୃତପକ୍ଷେ—1. Really; in reality. [ଉ—ବେଭାରେ ସେ ରାଜତ ରାଷସ କାଜେଇ ଶରଣରେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ପରି—2. Like [ଉ—ହସ୍ତିନାପୁରରେ ତାଙ୍କ ଘରେ, ବଞ୍ଚନ୍ତି ଅଛନ୍ତି ବେଭାରେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]
Bebhāre व्यवहारसे

ବେ ଭୋଳ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—ବିହ୍ୱଳ—Bewildered. [ଉ—ଗାବନ୍ତି ବାବନ୍ତି ନାଚନ୍ତି ବାଳା, ହୃଦୟ ମଦନଶରେ ବେଭୋଳା—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]
Be bhoḷa (ବେଭୋଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବେମ—ସଂ. ବି (ବେ ଧାତୁ=ଲୁଗା ବୁଣିବା+କରଣ. ମନ; ୧ମା, ୧ବ)—୧ । ମାକୁ—1. Spindle. ୨ । ତନ୍ତ—2. Loom.
Bema

ବେ ମଉକା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ବେ+ମୌକା=ସ୍ଥାନ; ସୁବିଧା)—୧ । ଅଡ଼ୁଆ; ଅସୁବିଧା—1. Inconvenience; want of opportunity. ୨ । ଅସଙ୍ଗତ—2. Impropriety. ୩ । ଅଯୋଗ୍ୟତା—3. Unfitness. ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା)—୧ । ଅଡ଼ୁଆ; ଅସୁବିଧାଜନକ—1. Inconvenient. ୨ । ଅସାମୟିକ—2. Unseasonable. ୩ । ଗଡ଼ବଡ଼ିଆ; ଅସଙ୍ଗତ—3. Improper; irregular. ୪ । ଦେଶକାଳକୁ ଅନୁପଯୁକ୍ତ—4. Inopportune. ୫ । ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ—5. Displaced from the proper place. ୬ । ଅଯୋଗ୍ୟ—6. Unfit.
Be maukā বেমকা बेमौका
(ବେମୁ[ମୋ]କା, ବେମୌକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେ ମଉ(ହା)ଜୁତ(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେମୌଯୁଦ୍)—୧ । Be mau(ha)jut(d) ଅନୁପସ୍ଥିତ—1. Absent; not বেমজুদ্ present. ୨ । ଅପ୍ରସ୍ତୁତ—2. Not ready. बेमौजूद ୩ । ଅବର୍ତ୍ତମାନ; ଅବିଦ୍ୟମାନ—3. Non existent. ୪ । ଅସ୍ଥାୟୀ—4. Transient; not permanent.

ବେମଗଦୁର—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେ+ମକ୍‌ଦୁର) (କଚେରୀ)—Bemagdura ୧ । ଅକ୍ଷମ; ଅପାରଗ—1. Unable. ୨ । বেমগ(ক)দুর ଶକ୍ତିହୀନ—2. Powerless. ୩ । ଋଣ ପରିଶୋଧ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ; ଦେବାଳିଆ—3. Insolvent.

ବେମଗଦୁର(ରି) ଦରଖାସ୍ତ—ଦେ ବ (କଚେରୀ)—ଯେଉଁ ଦରଖାସ୍ତ Bemagdura(ri) darakhāsta ଦ୍ୱାରା ଋଣଜାଲଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି বেমগ(ক)দুর দরখাস্ত ଅପଣାର ଅତ୍ୟଧିକ ଋଣକୁ ପରିଶୋଧ बेमगदुर दरखास्त କରି ପାରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ଜାଣି ଅପଣାର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଅଦାଲତଙ୍କ ହାତରେ ସମର୍ପଣ କରେ ଓ ଅଦାଲତ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ବିକ୍ରୟ କରିଣ ମହାଜନମାନଙ୍କୁ ତାହାର ସମ୍ପତ୍ତିର ପରିମାଣ ଅନୁସାରେ ମହାଜନମାନଙ୍କ ଦେଣାକୁ ହାରାହାରି ଭାବରେ ପରିଶୋଧ କରନ୍ତି ଓ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ 'ବେମଗଦୁର' ବା ଋଣ ପରିଶୋଧ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରି ତାକୁ ଋଣ ଦାୟିତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତ କରନ୍ତି—A petition to the Judge to be declared 'Insolvent'.

ବେମଗଦୁରି—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—୧ । ଅକ୍ଷମତା—1 Inability; Bemagduri powerlessness. ୨ । ଋଣ ପରିଶୋଧ বেমগদুরী बेमगदुरी କରିବାର ଅକ୍ଷମତା—2. Insolvency.

ବେମଜବୁ(ଭୁ)ତ—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—ଗରମଜବୁତ—Not Bemajabu(bhu)t গরমজভুত बेमजभूत strong. [ବେମଜବୁ(ଭୁ)ତିଆ, ବେମଜବୁ(ଭୁ)ତ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେମଜା(ଜ୍ଜା)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—୧ । ବିସ୍ୱାଦ; ପାଣିଚିଆ—Bemajā(jjā) 1. Having a bad taste. ୨ । ଅମାର୍ଜିତ बेमजा (ବାସନ ଆଦି)—2. Unpolished; unwashed; বেমজা (utensils etc). ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଅମାର୍ଜିତ) ଅମଜା—Unscoured; unpolished.

ବେମଞ୍ଜୁର(ରି)—ବୈଦେ. ବ (ଫା.) ନାମଞ୍ଜୁର; ଅସମ୍ମତ; ଅସ୍ୱୀକାର—Bemañjura(ri) Refusal; disagreement. ଦେ. ବଣ—নামঞ্জুর बेमंजुर ଅସ୍ୱୀକୃତ—Disapproved.

ବେମଣ(ଣି, ଣି)ଷ—ଦେ. ଚ—୧ । ଅମନୁଷ୍ୟ—1. A bad person. Bemaṇa(ṇi, ni)sha ୨ । ଅଯୋଗ୍ୟ ଲୋକ—2. An unfit বেমানুষ बेमानुस person.

ବେମତଲପ(ବ୍)—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା. ବେମତଲବ୍)—୧ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ Bematalap(b) ହୀନ—1. Aimless. ୨ । ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ—बेमतलब 2. Disinterested. ୩ । ଅର୍ଥହୀନ—3. Meaningless.
[ବେମତଲପି (ବି), ବେମତାଲପ୍ (ବ୍), ବେମତାଲପି (ବି)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେମତ—ଦେ ବ—(ସଂ. ବିମତସ୍)—୧ । ମତର ଅମେଳ; ମନୋମାଳିନ୍ୟ; Bemana ମତଭେଦ—1. Difference of opinion; dis-বিমনা विमन agreement. ୨ । ବିବାଦ—2. Dispute. ଦେ. ବ—ବିମନାଃ

ବେମ(ମୁ)ନାସ(ସି)ପ(ବ୍)—ବୈଦେ. ବଣ—(ଫା. ବେମୁନାସିବ୍)—୧ । Bema(mu)nāsa(si)ph(b) ଅପସନ୍ଦ; ବେପସନ୍ଦ; ଅମନୋନୀତ—বেমনাসীব 1. Unapproved. ୨ । ଅଯଥା; ଅନୁପଯୁକ୍ତ—बेमुनासीब 2. Improper. ୩ । ଅଯୋଗ୍ୟ—3. Unfit.

ବେମରଜି—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—୧ । ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ—1. Dissatisfied. Bemaraji ୨ । ଯାହାର ମନୋଗତ ଭାବ ବୁଝାଯାଏ ନାହିଁ—बेमरजी 2. One whose intention cannot be ascertained or probed.

ବେ ମରାମତ(ତି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେ+ମରାମତ=ଜୀର୍ଣ୍ଣସଂସ୍କାର) Be marāmata(ti) ଯାହା ମରାମତ ହୋଇନାହିଁ; ଅସଂସ୍କୃତ; ଜୀର୍ଣ୍ଣ; বেমরামত সংস্কারহীন—Unrepaired; out of repair. बेमरम्मति ବୈଦେ. ବ—ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅସଂସ୍କୃତ ଅବସ୍ଥା—Want of ବେମରାମତ(ତି)—ଅନ୍ୟରୂପ repair; the state of being बेमरम्मति unrepaired.

ବେ ମର୍ଦ୍ଦ—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—୧ । ଅମନୁଷ୍ୟ—1. Unmanly. Be marddā ୨ । କାପୁରୁଷ; ଭୀରୁ—2. Coward; timid. নামর্দ্দা बेमर्दा

ବେ ମର୍ଦ୍ଦାନା(ନି)—ବୈଦେ. ବ—(ଫା. ବେମର୍ଦ୍ଦାନା)—କାପୁରୁଷତା—Be marddānā(ni) Cowardice; unmanliness. নামর্দ্দানা बेमर्दाना

ବେ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—ଦେ. ବ—ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା—ଦେ. ବ—ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା; ଅପ-Be marjyādā ମାନ; ଅସମ୍ମାନ—Disrespect; insult. অমর্য্যাদা बेमर्य्यादा ଦେ. ବଣ—୧ । ଅସମ୍ମାନିତ—1. Disrespected ୨ । ଅପମାନିତ—2. Insulted.

ବେ ମହତ(ତ୍ୱ)—ଦେ. ବ—(ଫା. ବେ+ସଂ. ମହତ୍ତ୍ୱ)—୧ । ଅସମ୍ମାନ; Bemahata(twa) ଅସମ୍ଭ୍ରମ—1. Loss of respect or अमहत्व prestige. ୨ । ଅଭଦ୍ରତା—2. Rudeness; uncivility. ଦେ. ବଣ—ବେମହତି (ଦେଖ)—Bemahati (See)

ବେ ମହତି—ଦେ. ବଣ—୧ । ବେଇଜ୍ଜତ; ଅସମ୍ମାନିତ—1. Disrespected. Be mahati ୨ । ଅଭଦ୍ର—2. Ungentle-বেইজ্জত बेइज्जती manly; rude. ୩ । ସମ୍ଭ୍ରମଶୂନ୍ୟ—(ବେମହତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. Destitute of prestige.

ବେମାର(ରି)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ବିମାର) ରୋଗ—Illness. Bemāra(ri) disease. ବୈଦେ. ବଣ—ବେମାରିଆ (ଦେଖ) বেমার, ব্যারাম बी(बे)मारी Bemariā (See) ব্যারাম,বেমার बी(बे)मार

ବେମାର(ରି)ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ରୋଗ ଧରିବା—To be attacked Bemāra(ri)dharibā बिमारी पकडना with disease. (ବେମାର(ରି) ହୋଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେମାର(ରି) ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ହେବା—
Bemāra(ri) pardibā **बिमारीमें पड़ना** To fall sick.
[ବେମାର(ରି)ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେମାରିଆ—ଦେ. ବଣ (ଫା. ବମାର୍)—୧ । ରୁଗ୍ଣ—1 Sick.
Bemāriā ୨ । ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—2. Ill; invalid.
বেমার(রী) **बीमार**

ବେ ମାଲୁମ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ବେ+ମାଅଲୁମ=ବୋଧ)—୧ ।
Be mālum ଅଗୋଚର; ଅବଦିତ; ଅଜଣା; ଅଜ୍ଞାତ—1. Un-
বেমালুম **बेमालुम** known; unperceived. ୨ । ଅବୋଧ୍ୟ·
2. Incomprehensible. ବୈଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ ।
ଅଜ୍ଞାତଭାବରେ—1. Unawares. ୨ । ଅଜଣାରେ—
2. Without any previous intimation.

ବେ ମିଆଦ(ଦି)—ବୈଦେ. ବଣ—(ଫା)—୧ । ଅସୀମ;ଯେଉଁ ବିଷୟରେ
Be miāda(dī) ମିଆଦ୍ ବା ସମୟର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ନ ଥାଏ—
বেমেয়াদ, বেমেয়াদি 1. Unlimited; indefinite; having
बेमियाद no time fixed for performance before-
hand; without any stipulated time.
୨ । ମୁକରରି; ସ୍ଥାୟୀ—2. Permanent. ୩ ।
ଚିରକାଳ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—3. Settled for ever.
୪ । ଯେଉଁ ବିଷୟ ବା ଦାବୀ ପ୍ରତି ତମାଦି ଆଇନ ଖଟେ
ନାହିଁ—4. Unaffected with the law of
limitation.

ବେ ମିଆଦ(ଦି)ପଟା(ଟ୍ଟା)—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ପଟ୍ଟାରେ ପଟ୍ଟାଲିଖିତ ବୃତ୍ତିର
Be miāda(dī)paṭa(ṭṭa) ଭୋଗ କେତେକାଳ ସକାଶେ ବଳବତ୍
বেমেয়াদীপাট্টা ରହିବ ଏହା ଲେଖା ହୋଇ ନ ଥାଏ; ମୁକରରୀ ପଟ୍ଟା;
बेमियादीपट्टा ଚିରସ୍ଥାୟୀ ପଟ୍ଟା—A permanent lease;
a lease granted for an indefinite term.

ବେ ମିଆଦୀ କାମ(ର୍ଯ୍ୟ)—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାପାଇଁ
Be miādi kāma(rjya) କାଳର କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମା ନ
বেমেয়াদী কাম ଥାଏ—A work for the completion of
बेमियादी काम which no time is fixed.

ବେ ମିଆଦୀ ତମସୁକ—ବୈଦେ. ବ (ଫା.)—ଯେଉଁ ତମସୁକରେ
Be miādi tamasuka ଋଣ ପରିଶୋଧ ପାଇଁ ମିଆଦ ବା କାଳ
বেমেয়াদী তমস্সুক ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇ ନ ଥାଏ—A bond in
बेमियादीतमस्सुक which no time is fixed before-
hand and mentioned for liquidation of
the debt.

ବେ ମି(ମେ)ଳ—ଦେ.ବଣ—ଅମେଳ; ମିଳନର ଅଭାବ—Disunion;
Be mi(me)ḷa বেমেল **बेमेल** disagreement

ବେ ମି(ମେ)ହନତ(ତି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେମେହନତ)—୧ ।
Be mi(me)hanat(ti) ସୁସ୍ତି; ଯେ ପରିଶ୍ରମ କରେ ନାହିଁ,
সুস্তী **बेमिहनती** କୋଡ଼ିଆ; ଅଳସୁଆ—1. Idle. ୨ ।
বেমি(মে)হন্‌ত(তি) } —ଅନ୍ୟରୂପ ଶ୍ରମବିମୁଖ; ପରିଶ୍ରମକାତର—
বেমেহেন্‌ত (তি) } 2. Not laborious.
बेमिहनत ବୈଦେ. ବ. ପରିଶ୍ରମର ଅଭାବ—Want of
labour.

ବେ ମୁ(ମୋ)କାବିଲା—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେ ମୋକାବିଲା)—
Be mu(mo)kābilā ଯାହା ମୁକାବିଲା ବା ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଇ ନ
বেমুকাবিলা ଥାଏ—Unchecked; not compared;
बेमोकाबिला not confronted.

ବେ ମୁ(ମୋ)କାମ୍(ମି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—ଗୃହଶୂନ୍ୟ—
Be mu(mo)kām(mi) Houseless; shelterless
बेमुकाम

ବେ ମୁରୁ(ରୁ)ବୀ—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେ+ମୁରୁବୀ=ରକ୍ଷକ)—
Be mura(ru)bi ୧ । ରକ୍ଷକ ବା ଅଭିଭାବକବିହୀନ—1.
[ବେମୁର(ରୁ)ବିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] Guardianless. ୨ ।
বেমুরুব্বী ଅସ୍ୱାମିକ—2. Masterless. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)
बेमुरुब्बी ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ—3 Unrestrained. ୪ । ଯାହାର
କେହି ମୁରବୀ ବା ସହାୟକ ନ ଥାଏ—4. Without
a protector or patron.

ବେ ମୁରତବ(ଫ୍, ବ୍)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେ+ମୁରାତବ୍=ସମ୍ମାନ)
Be muratap(ph, b) —୧ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ—1. Shameless.
বেমুরাতিব ୨ । ମର୍ଯ୍ୟାଦାହୀନ; ସମ୍ମାନବିହୀନ—2. Undignifi-
बेमुरातीब ed; destitute of honour or dignity.
୩ । ଅପମାନକାରକ—3. Disrespectful. ୪ ।
ଅସମ୍ମାନିତ—4. Dishonoured.

ବେ ମୁଲାକାତ୍(ତି)—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବଣ (ଫା. ବେମୁଲାକାତ୍)—
Be mulākāt(ti) ଦେଖା ବା ସାକ୍ଷାତ ନ ହୋଇ—
बेमुलाकात Without interview or meeting.
ବୈଦେ. ବ—ସାକ୍ଷାତର ଅଭାବ—Failure to meet;
want of interview.

ବେ ମୁଲଜ୍ଜ୍ୟା—ବୈଦେ. ବ ଓ ବଣ (ଫା. ବେ+ମୁଲାହିଜା)—
Be mulājjyā ବେ ମୋହବତ୍ (ଦେଖ)—Be mohabat
बेमुलाहिजा (ବେମୁଲାହିଜା—ଅନ୍ୟରୂପ) (See)

ବେ ମୂଲ—ଦେ. ବ—ଅତି ବେଶୀ ଦାମ;ଚଢ଼ାଦାମ—High price;
Be mūla dear price; excessive price; ଦେ. ବଣ.
চড়াদাম —ମହାର୍ଘ—Dear in price; high-priced.
बेमूल ଅକାରା **बेमूल; बेजर**

ବେ ମୋହ(ହୋ)ବତ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ବେମୁହବ୍ବତ୍)—୧ ।
Be moha(ho)bat ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜାର ଅଭାବ—1. Disregard
बेमुहब्बत and want of consideration for the
[ବେମୋହ(ହୋ)ବତ—ଅନ୍ୟରୂପ] feelings of others.
୨ । ଅନୁରୋଧ, ଉପରୋଧାଦି ରକ୍ଷା ନ କରିବା—2.
Want of acting to please another.
୩ । ନିର୍ମମତା—3. Want of sympathy. ବୈଦେ.
बेमुहब्बती ବଣ—୧ । ଯାହାର ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜା ନାହିଁ—1.
Disregardful or insensitive to the feel-
ings of others. ୨ । ଯେ ପରର ଉପରୋଧ
ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା ନ କରେ—2. Having no fear
for another person's favour or dis-

pleasure. ୩ । ଯେ ଅପର ମନ ଭିତି କାମ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ନ କରେ—3. Not acting to please another. ୪ । ନିର୍ଦ୍ଦୟ—4. Unkind. ୫ । ନିର୍ମମ—5. Unsympathetic.

ବେ ମୋହ(ହୋ)ବତିଆ—ଦେ. ବଣ—ବେମୋହବତ (ଦେଖ)
Be moha(ho)batiā Bemohabata (See)

ବେର—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବ (ସ. ବେଳା)- ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Ber The sun.

ବେର(ରି, ରେ)ଜ(ଜି, ଜୀ)—ବୈଦେ. ବ (ବଡଗଡିଆ) (ଅ. ବେରଜ୍
Ler(ri, re)j(ji, ji) =ଉପରୁ ତଳକୁ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ
(ଚେଳଜ—କପସ୍ତାର) ଲେଖାଥିବା ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କର ମିଶାଣ)—
बेरिज ଯେଉଁ ହିସାବର ଉର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟା ସବୁ କେବଳ ଗୋଟିଏ
बेरिज ବାଗରେ ମିଶାଣ କରାଯାଏ—The mode of totalling up the figures of an account in one direction.

ବେରଜ—ଗ୍ରା. (ସ. ବ୍ରଜ) ବ—ବ୍ରଜ ନାମଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଡାକିବା
Berja **बिरजु** ନାମ—A name for calling Braja.
[ବେରଜା, ବେରେଜ, ବେରେଜା – ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେର(ରି,ରେ)ଜ(ଜି) ମିଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ହିସାବରେ
Ber(ri,re)j(ji) milā(le)ibā ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଲେଖା ଥିବା
बेरिज मेलान ଅଙ୍କମାନଙ୍କର ମିଶାଣ କରି ହିସାବ କରିବା—
बेरिज मिलाना To check an account by totalling up the figures written in columns.

ବେର(ରି,ରେ) ଜ(ଜି) ହିସାବ—ବୈଦେ· ବ—ବେରଜ ପ୍ରଣାଳୀରେ
Ber(ri,re) ja (ji) hisāba ଅର୍ଥାତ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ସଂଖ୍ୟା-
बेरिज हिसाब ମାନଙ୍କର ଉପର୍ଯ୍ୟୁପର ଲେଖା ହୋଇଥିବା ହିସାବ—
बेरिज hisāb Accounts consisting of figures written in vertical columns.

ବେରଢା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଅଳ୍ପ ଗଭୀର ଜମି—Law field.

ବେର୍ ପେଲା—ଦେ. ବଣ. ଓ କ୍ରି. ବଣ—ବଳପଶା ବା ଜବରଦସ୍ତି;
Ber pelā ଅନାହୂତରୂପେ—Doing a work gratuitously or without being asked.

ବେର—ସ. ବ—(ବୀ ବା ଅଜ୍ ଧାତୁ= ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ର)—
Bera ୧ । ଶରୀର; ଦେହ—1. Body. ୨ । କୁଙ୍କୁମ—2. Saffron. ୩ । ବାଇଗଣ—3. Brinjal. ଗ୍ରା. ବ (ଇତର ଜନଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୋଷରୁ 'ଳ' ସ୍ଥାନରେ ର)—ବେଳ—Time.

ବେରକ—ସଂ. ବ.—(ବେର+କ)—କର୍ପୂର—
Beraka Camphor.

ବେରଙ୍ଗ—ବୈଦେ. ବ—(ଫା. ବେରଙ୍ଗ)—୧ । ଅନ୍ୟରଙ୍ଗ; ବର୍ଣ୍ଣା-
Beranga ନ୍ତର—1. Another colour.
୨ । ବଦରଙ୍ଗ; ତାସ ଖେଳରେ କଟା ହୋଇଥିବା ରଙ୍ଗ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ରଙ୍ଗର ତାସ—2. Cards of a class different from the one which has turned out at the cutting. ୩ । ଯେଉଁ ଡାକ ଚିଠିରେ ପ୍ରେରକ ଟିକଟ ମାରି ନ ଥାଏ; ବେଅରଙ୍ଗ—3. Unpaid letter. ବୈଦେ.ବଣ—୧ । ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ—1. Of another colour. ୨ । ବିବର୍ଣ୍ଣ; ଯାହାର ରଙ୍ଗ ବା ବର୍ଣ୍ଣ ବିକୃତ ହୋଇଥାଏ—2. Pale; discoloured. ୩ । ବର୍ଣ୍ଣହୀନ—3, Colourless. ୪ । ପ୍ରଭାହୀନ—4. Shorn of lustre.

ବେରଣା—ଦେ. ବ—୧ । ଘାଷ ଜମି—1· Marshy land.
Beranā ୨ । ବେଣା ଘାଷ—2. A field overgrown with Benā grass.

ବେରଣ୍ଡ—ଗ୍ରା. ବ. (ସ. ବ୍ରଣ; ବରଣ୍ଡ)—ମୁହଁରେ ବାହାରିବା ବରୁଣ;
Beranda ମୁଖବ୍ରଣ—Pimple; boil on the face
बरं रे

ବେର୍ଲିନ୍—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବ—ଜର୍ମାନୀର ରାଜଧାନୀ—Berlin, the
Berlin capital of Germany.

ବେରସିକ—ଦେ. ବଣ. (ଫା. ବେ+ସ. ରସିକ)—୧ । ଅରସିକ;
Berasika ରସଜ୍ଞାନହୀନ—1. One who has no sense
बेरसिक of humour or wit. ୨ । ବଦ୍ ରସିକ; ରସ-
बेरसिक ଭଙ୍ଗକାରୀ—2. One who is of a bad taste.
୩ । କବିତ୍ୱବର୍ଜିତ—3. Devoid of poetry.

ବେରସିଦ୍—ଦେ. ବଣ. (ବେ+ରସିଦ)—ରସିଦ୍ ବା ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ୱୀକାର
Berasid ପତ୍ର ଦିଆ ନ ଯାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିବା (ଧନ ବା ବସ୍ତୁ
बेरसीद् ଆଦି)—(articles) Given or paid without a receipt being granted.

ବେରା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ. (ମୂଳ· ଓଡ଼ିଆ ବେହେରାଙ୍କ ଉପାଧି
Berā ବେହେରା)—ମାହିଷ୍ୟ କୈବର୍ତ୍ତମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି-ବିଶେଷ; ବେହେରା—A family title of fishermen and Māhishyas. ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତରୀ ଭାଷା) ବ—ବେଳ—Time.

ବେରାଜ(ଜି)—ଦେ. ବ—୧ । ଅସନ୍ତୋଷ—1. Discontent;
Berāj(ji) Dis-satisfaction; Dis-affection. ୨ ।
गररज़ी ଅସମ୍ମତି; ଗରରଜି—2. Dis-agreement.
୩ । ସ୍ୱୀକାର—3. Denial; refusal. ଦେ. ବଣ—
୧ । ଅସମ୍ମତ—1. Not consenting; disagreeing. ୨ । ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ—2. Dis-satisfied; discontented; disaffected.

ବେରାଦର—ଦେ. ବ—ବିରାଦର (ଦେଖ)
Berādara Birādara (See)

ବେରାମ(ମି)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ବେ+ଅରାମ)—ବେମାର; ରୋଗ—
Berām(mi) Disease; illness; sickness. ଦେ. ବଣ—
ब्यारामं ୧ । ବେମାର; ରୁଗ୍ଣ—1. Diseased; laid with
बीमार illness. ୨ । ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ—2. Attacked with disease; sick; ailing and delicate in health.
[ବେରାମିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେରାମ ଆରାମ—ଦେ. ବି (ସହଚର)—ପୀଡ଼ା; ରୋଗ—Disease.
Berāma ārāma [ଦ୍ର—× × × ତାହାର ପୁଅ ଛୁଇଥର
ব্যারাম স্যারাম ବେରାମ ଆରାମ ହେଲେ କମ୍ପା ତାହାର ମାନସିକ ଥିଲେ ପୂଜା ହୁଏ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଅଠଗୁଣ ।]

ବେରାମ(ମି) ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ହେବା—1. To
Berāma(mi)pardibā be attacked with sickness.
ব্যারামে পড়া ୨ । ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଶଯ୍ୟାଗତ ହେବା—2. To
[ବେରାମ(ମି) ଧରିବା—ବିଶେଷ୍ୟ ରୂପ] be laid up with a sickness.

ବେର୍ହା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ବେଷ୍ଟନ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ
Berhā ପିନ୍ଧାଲୁଗା ତଳେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଛୋଟ କନା—1. A small bit of rag used by females as underwear below her loin cloth. ୨ । ଝିଅମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ବଡ଼ କଉପୁନୀ—2. A long strip of cloth tugged along the privities by girls. [ଦ୍ର—ଏହାର ବିପରୀତ ସାନ କଉପୁନୀ=ଛେଡ଼ା ।]

ବେ ରାହା—ବିଦେ. ବି (ଫା. ବେ+ରାହା)—୧ । ଭୁଆଁ; ଅପଥ—
Be rāhā 1. Wrong road. ୨ । ଅପଥ; କୁପଥ; କୁମାର୍ଗ—
বেরাস্তা 2. Evil ways. ୩ । ଅନିୟମ—3. Irregularity;
बेराहा want of method. ୪ । ଭ୍ରାନ୍ତ—4. Erring. ଦେ. ବିଣ—୧ । ଶୃଙ୍ଖଳା ବା ନିୟମରହିତ—1. Irregular; unmethodical. ୨ । କୁପଥଗାମୀ—2. Taking to wrong or evil ways. ୩ । ଭ୍ରାନ୍ତ—3. Erring.

ବେରିଙ୍ଗ(ଙ୍ଗି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ବିଦେ (ଇଂ). ବିଣ—ବେଅରିଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି
Bering(ngi)(etc) (ଦେଖ)—Bearing etc (See).
(ବେରିଂ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେରିଜ(ଜି)—ବିଦେ. ବି (କଚେରୀଅ) (ଫା. ବେରିଜ୍)—ହିସାବ
Berij(ji) କାଗଜରେ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଲେଖାଥିବା ବହୁ ସଂଖ୍ୟା ଧାଡ଼ି-
বেরিজ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ଲେଖା ହୋଇଥିଲେ ଧାଡ଼ିମୂଳଥିବା ସଂଖ୍ୟା-
बेरिज ମାନଙ୍କୁ ମିଶାଇ ତାହାର ପାଖରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧାଡ଼ିର ଯୋଗଫଳକୁ ଲେଖି ସେହି ଯୋଗଫଳମାନଙ୍କୁ ଯୋଗ କଲେ ବାହାରି ଯୋଗଫଳ [ବେରିଜ] ଠିକ୍ ହେଲା କି ନାହିଁ ଏହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତମ୍ଭର ଯୋଗଫଳକୁ ମିଶାଇବା—The adding up of the totals of every column in account.

ବେରିଜ ତେରିଜ—ବିଦେ. ବି (ଫା. ବେରିଜ୍+ତେରିଜ୍)—
Beriji teriji କାଗଜରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଲେଖାଥିବା ହିସାବମାନ
বেরিজতেরিজ ଠିକ୍ ଅଛି କି ନାହିଁ ଜାଣିବାପାଇଁ ଶେଷ ବା ତାହାର
बेरिजतेरिज ପାଖର ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଯୋଗ କରିବା (ବେରିଜ) ଓ ତଳର ମିଶା ହୋଇଥିବା (ତୋଟାଲ) ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ସବୁ ମୋଟ ସଂଖ୍ୟାରୁ (ମୋଟ ତୋଟାଲରୁ) ଫେଡ଼ି ହିସାବ ଠିକ ଥିବାର ଚେକ୍ କରିବାର ନାମ ବେରିଜ—Adding up the figures in an account longitudinally and horizontally and checking the correctness thereof.

ବେରିବେରି—ବିଦେ. ବି (ସିଂହଳଭାଷା 'ବେରି=ଦୁର୍ବଳତା; ବେରି
Beriberi ବେରି=ବିଶେଷ ଦୁର୍ବଳତା) ବି—ଉତ୍କଟ ପ୍ରକାର
বেরীবেরী ରୋଗବିଶେଷ—Beriberi; a kind of fatal
बेरीबेरी disease. [ଦ୍ର—ଅତି ସଫା ଚାଉଳଭାତ ଖାଇଲେ ଏ ରୋଗ ଜନ୍ମେ । ଅନ୍ନ ମଧ୍ୟ ସାଇଟ୍ରିକ ଖାଦ୍ୟ ଏ ରୋଗର ପୋଷକତା କରେ । ଏ ରୋଗ ମାରାତ୍ମକ; ଏଥିରେ ଶୋଥ ଜନ୍ମେ । ଏ ରୋଗ ଆଗେ ଚୀନଦେଶରେ, ତା ପରେ ଜାପାନରେ ବ୍ୟାପିଥିଲା । ରୁଷ ଜାପାନ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ୫୦ ହଜାର ଜାପାନୀ ଲୋକଙ୍କୁ ଏ ରୋଗ ଧରିଥିଲା । ଜର୍ମାନ ଯୁଦ୍ଧରେ ମେସୋପୋଟାମିଆରେ ଅନେକ ଇଂରେଜ ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ଏ ରୋଗ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲା । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ପୁରୁଷଲୋକଙ୍କୁ ଏ ରୋଗ ବେଶି ଧରେ । ରୋଗର ଲକ୍ଷଣ ଏହି ଯେ—ଗୋଡ଼ ଅବଶ ହୋଇଯାଏ; କ୍ରମେ ଗୋଡ଼ ଓ ଜଙ୍ଘ ଦରଜ ହୁଏ ଓ ଦେହ ଫୁଲିଯାଏ; ମୁହଁ ମଧ୍ୟ ଫୁଲେ; ଦେହର କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଚିପିଲେ ଖାଲ ହୋଇଯାଏ ମାତ୍ର ସେ ଖାଲ ସ୍ଥାନ ଶୀଘ୍ର ପୂରିଯାଏ ନାହିଁ; ହାତ ଗୋଡ଼ କ୍ରମଶଃ ଅଚଳ ହୁଏ; ହୃତ୍ପିଣ୍ଡ ଦୁର୍ବଳ ହୁଏ; ରୋଗୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ରାମ ନ କରି ଚଲବୁଲ କଲେ ବା ପରିଶ୍ରମ କଲେ ହଠାତ୍ ହୃତ୍ପିଣ୍ଡର କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦ ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ; ଏ ରୋଗୀର ଶ୍ୱାସ ନିଃଶ୍ୱାସ କଷ୍ଟ; ନାଡ଼ି ଦୁର୍ବଳ ହୁଏ; ବେଶୀ ପ୍ରସ୍ରାବ ହୁଏ ନାହିଁ—ସତ୍ୟସମାଚାର—୧ । ୨ । ୩୧ ।]

ବେରୁଆଁ (ହାଁ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ସାରଣ ବା ବରକ)—ଜଳଜ ପାର୍ବତୀଣ
Beruān(hān) ବା ଘାସ ବିଶେଷ—A kind of aquatic
বোর, মাঁতুরকাটি reed or grass with which mats are woven (Cyperus Tegetum). [ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଦୁଇ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଏହାର ଡାଙ୍ଗକୁ ଚିର ଶୁଖାଇ ବେଁସ ବୁଣନ୍ତି ।]

ବେରୁଆଁ (ହାଁ)ମସିଣା(ଡେଙ୍ଗେଇ, ମସିଣା ବେଁସ)—ଦେ. ବି—ବେରୁଆଁରେ
Beruān(hān) masinā ବୁଣା ହୋଇଥିବା ମୁଦୁସ—Mat
বোরপাটি, বোটপট্টি woven with a kind of aquatic reed or grass.

ବେ ରୂପ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିରୂପ) ୧ । ବଣୀ ରୂପ; କୁତ୍ସିତ ରୂପ—Ugly
Be rūpā form; deformity. ଦେ. ବିଣ—ବେରୂପା (ଦେଖ)-
বেরূপ . बदसूरती Berūpā (See).

ବେରୂପା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବିରୂପ)—୧ । ଚଣୀ; କୁତ୍ସିତ; କୁତ୍ସିତରୂପ-
Berūpā ବିଶିଷ୍ଟ—1. Ugly; deformed. ୨ । ଅସୁନ୍ଦର—
বেরূপ 2. Not beautiful. ୩ । ବିବର୍ଣ୍ଣ—3. Pale; dis-
बदसूरत coloured. ୪ । ଯାହାର ସୁନ୍ଦର ରୂପ ପରେ କାଳା କାରଣରୁ ମ୍ଳାନ ହୋଇଥାଏ—4. Having one's countenance become pale

ବେ ରୁଲ୍(ଲୁ)—ବୈଦେ (ଫା. ବେ+ଇଂ. ରୁଲ=rule)—ବଣ—
Be rūl(lu) ନିୟମ ବା ବିଧିବହିର୍ଭୂତ—Contrary to rules;
বেরূল irregular.

ବେ ରୋଜଗାର—ବୈଦେ (ଫା. ବେ+ରୋଜଗାର) ବି—୧ । ଅସ୍ବ-
Be rojagāra ଚ୍ଛଳ ଅବସ୍ଥା; ଅର୍ଜନରହିତ ଅବସ୍ଥା—1. A
বেরোজগার state of being without any income.
बेरोजगारी ୨ । ଚାକିରି ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—2 Unemployment. ବଣ—ବେରୋଜଗାରି (ଦେଖ)—
Berojagāri (See).

ବେ ରୋଜଗାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ) ବଣ—୧ । ଅର୍ଜନରହିତ—
Be rojagāri 1. Having no earning. ୨ । ଅସ୍ବଚ୍ଛଳ—
বেরোজগারী 2. Incomeless. ୩ । ଚାକିରିଶୂନ୍ୟ;
बेरोजगार ବେକାର—3. Unemployed. ୪ । ଜୀବିକା-
(ବେରୋଜଗାରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିହୀନ—4. Having no means of support.

ବେର୍ଥ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବ୍ୟର୍ଥ)—ବ୍ୟର୍ଥ—Fruitless.
Bertha व्यर्थ

ବେର୍ଥା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବୃଥା)—ବୃଥା—
Berthā Ineffectual.
(ବୃର୍ଥା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଲ୍ (ଧାତୁ)—ସ- ୧ । ଚଞ୍ଚଳ ହେବା—1. To be restless.
Bel (root) ୨ । ଗତି କରିବା—2. To move.

ବେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ବେଳା)—୧ । ବେଳ; କାଳ;
Bel ସମୟ—1. Time. ୨ । ଦିବସର ଅର୍ଦ୍ଧ—2. Time or half part of day. (ଯଥା—ସକାଲ୍ ବେଲ୍, ଦୁପର ବେଲ୍ ।) ୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The sun. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବେଲ୍) ବି—୧ । ପିଠା ଘଣ୍ଟା—1. Bell; gong. ୨ । ମନୁଷ୍ୟର ମନକୁ କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବଜା ଯିବା ଘଣ୍ଟା—2. Alarm bell. ୩ । ଲୁଗାର ଗାଣ୍ଠି—3. Bale of cloth. ୪ । ଜାମିନ—4. Bail. ବୈଦେ. (ଫା) ବି—୧ । ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲ—1. Jasmine. ୨ । (ତୁଳ. ସଂ. ବଲ୍ଲୀ) ଲତା—2 Creeper. ୩ । ସୂତା ଦ୍ୱାରା ଲତା ଆକାରରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଲୁଗାର ଧଡ଼ି; ଲତଡ଼—3. Lace; frill worked on a cloth in the shape of a running creeper. ୪ । (ଏହି କଣ୍ଟାର ମୁଣ୍ଡ ପାଖ ମଲ୍ଲୀକଢ଼ି ପରି ଗୋଲ ଥିବାରୁ) ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ କଟାଳିଆ ବେଣୀକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଅଟକାଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ଲୁହାର କଣ୍ଟା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି—4. Small hair pins fixed to the coiled braid of hair to make it stay firmly in a position.

ବେଲ୍ ଉଦିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ବେଳା+ଉଦୟ)—
Bel udibā ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ; ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦିତ ହେବା—The rising of the sun.

ବେଲ୍ କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କଟାଳିଆ ବେଣୀ ବାନ୍ଧି
Bel kantā ତାକୁ ଗୋଟିଏ ଖୋସା କରି ଗୁଡ଼ାଇ ଉକ୍ତ ବେଣୀକୁ
বেল কাঁটা ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ରଖାଇବା ପାଇଁ ସେହି ଖୋସାରେ
बाँलका काँटा ଯେଉଁ କଣ୍ଟା ଗୁଞ୍ଜନ୍ତି—Small hair pins fixed to the coiled braid of hair to make it remain firm in its position.

ବେଲ୍ ଚକି(କ୍କି)—ଦେ. ବି (ଫା. ବେଲଚକ୍=ଫାଉଡ଼ା+ସଂ. ଚକ୍ର)—
Bel chaki(kki) କୋଠା କାମ ପାଇଁ ଚୂନକୁ ଘଷା ଚୁଲାଇବା
বেল চাকি ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପେଷିବାର ପଥର ଚକ—
बेल चक्की A stone mill for grinding lime.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁଠାରେ ବହୁତ ପେଷା ଚୂନ ଲୋଡ଼ା ହୁଏ ସେଠାରେ ଚୂନ ସଙ୍ଗେ ବାଲି ବା ସୁରକିକୁ ଚିକ୍କି ଦ୍ୱାରା ନ ମିଶାଇ ଗୋଟିଏ ପରିଧିବିଶିଷ୍ଟ ଗର୍ତ୍ତ କରି ସେ ଗର୍ତ୍ତରେ ଚୂନ ଓ ବାଲି ଆଦି ପୂରାଇ ଘଣା ବୁଲାଇବା ପରି ବଳଦଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପଥର ଚକକୁ ବୁଲାଇ ପେଷାଯାଏ ।]

ବେଲ୍ଟିନ୍(ଙ୍ଗ୍, ନି, ଙ୍ଗି, ଣ୍, ଣି)—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି. (ଇଂ. ବ୍ଲଟିଙ୍ଗ୍)—
Beltin(ṅg, ni, ṅgi, ṇ, ṇi) କାଗଜରୁ କାଳି ଶୋଷିବାର
ব্লাটিঙ্ কାଗଜ—Blotting paper.
[ବଲ୍ଲଟଣ୍(ଙ୍ଗ୍, ନ୍, ଣି, ଙ୍ଗି, ନି)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେଲ୍ଦାର—ବୈଦେ. (ଫା) ବଣ—କାରୁକାର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ ଧଡ଼ି ବା ଫିତା
Beldār ବସା ଯାଇଥିବା (ଲୁଗା ବା ଶାଢ଼ୀ)—
বেলদার बेलदार Embroidered cloth.

ବେଲ୍ ପହରି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସଂ. ବେଳା+ପ୍ରହର)—
Bel pahari ଅପର ଅର୍ଦ୍ଧ—Afternoon.

ବେଲ୍ ଫୁଲ—ଦେ. ବି. (ଫା. ବେଲ; ବ. ବେଲ୍ ଫୁଲ୍ ବଙ୍ଗଳାରୁ
Bel phula ଅନୁକୃତ)—୧ । ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲ—1. Jasmine.
বেল ফুল ୨ । ମଲ୍ଲୀ କଢ଼ି ଆକୃତିର ମୁଣ୍ଡ ଥିବା ଗୋଲକ-
बेला ଯୁକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ କେଶର କଣ୍ଟା—2. Hair pin of the shape of jasmine buds.

ବେଲ୍ ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଇଂ. ବେଲ୍+ସଂ. ବାଦନ)—
Bel bajā(je)ibā ଘଣ୍ଟା ବଜାଇବା—To ring a bell.
বেল দেওয়া बेल बजाना

ବେଲ୍ ବୁଟା(ଟ୍ଟା)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଲୁଗାରେ ଓ ଲୁଗା ଧଡ଼ିରେ
Bel buṭā(ṭṭā) ଛୁଞ୍ଚ ଦ୍ୱାରା କରି ଯାଇଥିବା ଫୁଲ, ଲତା ଓ
বেল বুটা ତାରାମାନ—Embroidery work wrought
बेल बूटा on cloth in the shape of flowers, creepers and stars.

ବେଲ୍ ବୁଟା(ଟ୍ଟା)ଦାର—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା)—ଯେଉଁ ଲୁଗାରେ ବେଲ
Bel buṭā(ṭṭā)dār ବୁଟା କରି ଯାଇଥାଏ—
Embroidered.

ବେଲବୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସନ୍ଧ୍ୟା; ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ—
Belburḍā Sunset; night-fall.

ବେଲ୍ଲ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଚଞ୍ଚଳ ହେବା—1. To be restless.
Bell (root) ୨ । ଗତି କରିବା—2. To move.

ବେଳ—ସ. ବି (ବେଲ୍ ଧାତୁ=ଚଞ୍ଚଳ ହେବା + ଅ)—ଉଦ୍ୟାନ—
Bela Garden. ଦେ. ବି (ପ୍ରା· ବେଲ, ସ. ବେଲା; ହି· ବେଲେ)—୧ । ବେଳା; ସମୟ—1. Time.
ବେଳା ୨ । ଫୁରସତ୍; ଅବସର—2. Leisure. ୩ । ରାତ୍ରିର ବା ଦିବସର ସମୟ—3. Time of day or night. ୪ । ସୁଯୋଗ—4 Opportunity. ୫ । ସୁବିଧାଜନକ ସମୟ; ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ—5. Opportune time; proper time. ୬ । ଥର; ବାର—6. Time. [ଉ—ଶ୍ରୀ ଜଗଦେବ ବୋଲେ, ତୁହେଁ କଲୁ ଯେ ହେଲେ ବେଳେ, ଧର ବୋଲେ ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱପ୍ନରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ୭ । ଜୀବନର ସମୟ—7. Time of one's life. ୮ । ଦିବାକାଳ; ଦିବାଭାଗ—8. Day-time. ୯ । ଦିବସର ପୂର୍ବାର୍ଦ୍ଧକାଳ; ପୂର୍ବାହ୍ନ ବା ଅପରାହ୍ଣ କାଳ; ଓଳ—9. Half of the day time; forenoon or afternoon. ୧୦ । ଘଟଣା ଘଟିବାର ସମୟ—10. The time of an occurrence. ୧୧ । ବିଷୟ—11. Concern; matter; case. (ଯଥା—ତୁମ ବେଳକୁ ଯେବେ ଜଣାପ, ମୋ ବେଳକୁ ଯେବେ ଜଣାପ ।) ୧୨ । ପାଳି—12. Turn.

ବେଲ—ଦେ. ବି (ସ. ବିଲ୍ୱ; ପ୍ରା· ବେଲ୍ଲୋ)—୧ । ଶ୍ରୀଫଳ; ବିଲ୍ୱଫଳ ଓ ବୃକ୍ଷ—1. Bael; Aegle Marmelos.
Bela

ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ—ଶ୍ରୀଫଳ, ମାଲୂର, ମଙ୍ଗଲ୍ୟ, ଶିଳିଶ, ଶଲ୍ୟ, ଶୈଲପତ୍ର, ମହାଫଳ, ସଦାଫଳ, ତ୍ରିପତ୍ର, କଣ୍ଟକାଢ୍ୟ, ଶିବଦ୍ରୁମ, ମହାକପିତ୍ଥ, ଗୋହରୀତକୀ, ହୃଦ୍ୟଗନ୍ଧ, ସତ୍ୟଫଳ, ପତ୍ରଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଜୟପତ୍ର, ଲକ୍ଷ୍ମୀଫଳ, ଗନ୍ଧଫଳ

ବେଲ
बेल; श्रीफल
ମ. ବେଲ
ଗୁ. ବେଲ
ତା. ବିଲ୍ୱମ୍, ଭିଲ୍ୱପତ୍ରମ୍; ବେଲ
ତେ. ମାରେଡ, ପତ୍ରର, ବିଲ୍ୱପାଣ୍ଡୁ, ମାରେଡୁ, ମାଲୂରମ୍ (Kirtikar)
ଫ. ବଲ, କଟୋହ

[ଉ—ଏହା ନାତିଗାଢ ବର୍ତ୍ତିଳ ବୃହତ୍ କଣ୍ଟକବୃକ୍ଷ ଓ ଏହାର ଫଳ ବର୍ତ୍ତୁଳ, ପତ୍ର ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣ; ଫଳ ଗଛରେ ୮।୧୦ ମାସ ରହି ଶୀତଦିନେ ପାଚେ । ଏହାର କଞ୍ଚା ଓ ପାଚିଲା ଫଳ, ପତ୍ର ଓ ଅଠା ନାନା କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏହାର ପତ୍ର ମହାଦେବଙ୍କ ମସ୍ତକରେ ଚଢ଼ା ହୁଏ । ପାଚିଲା ବେଲକୁ ପଣା କରି ଖାଆନ୍ତି ଓ ମୁରବା କରନ୍ତି । ଏହି ଗଛର ଚେର ମାଟିତଳରେ ମାଡ଼ିଯାଏ ଓ ଏହାର ଗଛମୂଳରୁ ଛୋଟ ଛୋଟ ଦୂରରେ ନୂଆ ଚାରା ନୂଆ ଗଛ ବାହାରେ । ଶୀତଦିନେ ପତ୍ରସବୁ ଝଡ଼ିପଡ଼େ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ମଧୁର, କଷାୟ, ଗରମ, ହୃଦ୍ୟ, ରୁଚିକର, ପକ୍ୱ, ଗ୍ରାହୀ, ପିତ୍ତକର, ପାଚକ, ବାତାତିସାର ଓ ଜ୍ୱରନାଶକ । ଏଥିର ଫଳ ପାଚିଲେ ଫଳ ମଧ୍ୟର ମିଠା ଶସକୁ ପଣା କରି ଓ ମୁରବ୍ବା କରି ଖିଆଯାଏ । ଫଳ ଉପରେ ଶୋଟିଏ କଠିନ ଆବରଣ ଥାଏ । କଞ୍ଚା ବେଲକୁ ଶୁଖାଇ ଔଷଧାର୍ଥ ରଖାଯାଏ, ପାଚିଲା ବେଲ କୋଷ୍ଠକାଠିନ୍ୟ ଦୂର କରେ ଓ ପତଳା ଝାଡ଼ାକୁ ମଧ୍ୟ ବାନ୍ଧେ ।] ୨ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଡକାଯିବା ନାମ—2. Name given to females.

ବେଲଅଠା—ଦେ. ବି—ବେଲ ଫଳ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅଠା—The gum found inside the Bael fruit.
Bela atha
বেলের আঠা

ବେଳ ଉଇଁ(ଦି)ବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହେବା—Sunrise.
Bela uin(di)ba

ବେଳ ଉଣ୍ଡିବା—ଦେ କ୍ରି—ସୁବିଧାଜନକ ସମୟ ବା ସୁଯୋଗ ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା—To be on the look out for a suitable opportunity.
Bela undiba
समय खोजना
(ବେଳ ଖୋଜିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଳ ଓ(ଉ)ଟା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଓପରଓଳ, ଅପରାହ୍ଣ—Afternoon.
Bela o(u)ta

ବେଲ କରଡ଼ି—ଦେ. ବି—ବେଲ ଗଛର ଡାଳରୁ ବାହାରିଥିବା କୋମଳ ଶଣ୍ଢ—Tender shoots of a Bael-branch. [ଉ—ବଗଡ଼ା ଅନ୍ଧ ବେ ଅଶିଲ୍ଲ, ବେଲ କରଡ଼ି ଲୁଣ ଅଁଳା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]
Bela karardi
বেলের কুঁড়ী

ବେଳ କାଳ——ଦେ. ବି—(ସଦତର)—(ସ. ବେଲା + କାଳ)—
Bela kala ୧ । ସମୟ—1. Time. [ଉ—ଭ୍ରମେ ସୁଯୋଗ ସମୟ ବେଳକାଳ । କହୁଲେ ସବୁ ଏ ଯୁଗଳ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମ-ପଞ୍ଚାମୃତ ।] ୨ । ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ—2. Proper time or moment. [ଉ—ଏତ ବେଳ କାଳ ହୋଇ ଅଛି ତୋହର, ଏଥିରେ ବଳ କରି ନ କରୁ ତୁମର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।]

ବେଳକୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ—1. At a fixed time. [ଉ—ନର୍ତ୍ତକ ବେଣୁ ନଳ, କଦଳୀ ଅନ୍ତ ଫଳ, ବେଳକୁ ନାଶକୁ ଭଜନ୍ତି । ଗୋପକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।] ୨ । ଭବିଷ୍ୟତରେ—2. In future.
Belaku শেষে बखतमें

ବେଳକୁ ବେଳ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ସମୟାନୁକ୍ରମେ—1. As time passes by. ୨ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ; ক্রমে ক্রমে ক୍ରମଶଃ—2. Gradually; from time to time.
Belaku bela
(ବେଳ ବେଳକୁ; ବେଳୁଁ ବେଳ, ବେଳୁ ବେଳୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେ ଲକ୍ଷ—ଦେ. ବଣ—(ଫା. ବେ + ସ. ଲକ୍ଷ)—ଯାହାର କୌଣସି ଲକ୍ଷ ବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନ ଥାଏ—Aimless; having no aim. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବଣ—ମୂଲ୍ୟହୀନ—Valueless [ଯଥା—ତୋ ଅଶିରେ ମୁଁ ବେଲକ୍ଷ ହୋଇଗଲି କି ?]
Be laksha
लक्ष्यहीन

ବେ ଲଗ୍—ଦେ. ବଣ—(ହି. ବିଲଗ୍ନ)—୧ । ଅସଲଗ୍ନ—1. Unattached; unconnected. ୨ । ପୃଥଗ୍‌ଭୂତ—2 Separated.
Be lag आलगा

ବେଲ ଗଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ଅତିବାହିତ
Bela gar̤d̤ā(r̤de)ibā କରାଇବା—1. To let the
সময় গড়ান fixed time pass. ୨ । ସମୟ ବୃଥା ବ୍ୟୟ
କରିବା—2. To while away time.

ବେଲ ଗଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା—
Bela gar̤d̤ibā 1. The passing of the fixed time.
বেলা যাওয়া ୨ । ଛାଇ ଲେଉଟିବା; ଦ୍ୱିପ୍ରହର ବେଳ ଟପି ଯିବା—
ବେଲ ଯିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ 2. The passing of
ବେଲ ଗଳିଯିବା } noon; the sun's passing the meridian.

ବେଲ ଘଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସମୟ
Bela ghaṭibā ଓ ଅବସର ମିଳିବା—1. To find time
সময় আসা for doing a thing. ୨ । ପାଳି ପଡ଼ିବା—
2. The arrival of one's turn.

ବେଲ ମିଳିବା, ବେଲ ହେବା,
ବେଲ ପହଞ୍ଚିବା, ବେଲ ପାଇବା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବେଲ ଆସିବା, ବେଲ ପଡ଼ିବା

ବେଲଙ୍କ(ଙ୍ଗ)—ଦେ. ବି—ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Belaṅka(ṅga) A kind of war weapon.

ବେଲଜ(ଜ୍ଜ)ତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ—(ଫା)—ସ୍ୱାଦହୀନ—
Belaja(jja)t বেলজত बेलज्जत Tasteless; insipid.

ବେଲ(ଲା)ଜ୍ୟା—ଗ୍ରା. ବିଣ—(ଫା. ବେ+ସଂ. ଲଜ୍ଜା)—୧ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ;
Bela(lā)jyā निर्लज्ज ଅଲାଜୁକ—1. Shameless.
[ବେଲ୍ଲଜୁକ (ପୁଂ—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ଲଜ୍ଜାଜନକ (କାର୍ଯ୍ୟ)—
(ବେଲ୍ଲଜୁକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Shameful (etc).

ବେଲଣ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବେଷ୍ଟନ, ବେଲନ)—ରୁଟିକୁ ବେଲିବା
Belaṇa বেলন କ୍ରିୟା—Act of rolling bread.

ବେଲଣା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବେଷ୍ଟନ, ବେଲନ)—୧ । ରୁଟି ବେଲିବା
Belaṇā ନିମନ୍ତେ ଶିଳପୁଆ ପରି କାଠଖଣ୍ଡ—1. A paste-pin;
বেলনা; বেলন্ बेलन a rolling pin. ୨ । ବେଲଣା
ପେଡ଼ି (ଦେଖ)—2 Belaṇā per̤d̤i (See)

ବେଲଣା କାଠି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କାଠର ଶିଳପୁଅଦ୍ୱାରା ରୁଟି ବେଲା
Belaṇā kāṭhi ଯାଏ—Rolling pin used in rolling
বেলনা, বেলন बेलनी balls of kneaded bread.

ବେଲଣା ପେ(ପି)ଢ଼ି(ଢ଼ି)—ଦେ. ବି (ସ ବେଷ୍ଟନପୀଠ)—ଯେଉଁ କାଷ୍ଠ
Belaṇā pe(pi)r̤d̤i r̤d̤hi) ଫଳକ ବା ପୀଠ ଉପରେ ମଇଦାର
বেলনপীড়ি, বেলন চাকি ଗୁଳା ରଖି ବେଲଣା କାଠିଦ୍ୱାରା ରୁଟି
बेलन पीढ़ी ବେଲିବାକୁ ହୁଏ—A slab of plane wood
(ବେଲଣା ଚକି—ଅନ୍ୟରୂପ) on which balls of kneaded
bread are rolled into shape.

ବେଲ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ ବେଲ+ଧୃ ଧାତୁ)—ବିବାହାଦିର
Bela dharibā ଉପଯୁକ୍ତ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ବା ଲଗ୍ନ ଗଣନାଦି ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର
বেলা ধরা କରିବା—To ascertain the astrologically
auspicious proper moment for marriage
etc.

ବେଲନ(ଣ)—ସଂ. ବି (ସ. ବେଲ୍ ବା ବେଲ୍ଲ୍ ଧାତୁ=ଚଞ୍ଚଳ ହେବା+
Belana(ṇa) ଭାବ. ଅନ)—ରୁଟି ବେଲିବା—Rolling of
cakes.

ବେଲ ପଣା—ଦେ. ବି (ସ. ବେଲ୍ବ+ପାନକ)—ପାଚିଲା ବେଲର
Bela paṇā ଶସକୁ ପାଣିରେ ଗୋଳ ଛାଣିବାକୁ ହୁଏ; ତହିଁ ବା
বেলের পানা ଚିନି ମିଶାଇ ଯେଉଁ ପ୍ରଧାନକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ତାକୁ
ବେଲପଣା କହନ୍ତି—Sweet drink made by
mixing the kernel of ripe bael fruit in
water and sweetening it.

ବେଲପତୁରି—ଦେ. ବିଣ (ସ. ବିଲ୍ବ+ପତ୍ର)—ବେଲପତ୍ରର ଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ—
Belapaturi Smelling like Bael leaves ଦେ. ବି—
বেলপাতার মতন ୧ । ବେଲ ପତ୍ର (ଦେଖ)—Bela patra
(See) ୨ । ଯେଉଁ ଅମ୍ବର ଗନ୍ଧ ବେଲପତ୍ରର ଗନ୍ଧ
ପରି ଜଣାଯାଏ—2. Mango having the smell
of bael leaves.

ବେଲ ପତ୍ର(ତ୍ରୀ)—ଦେ. ବି (ସ. ବିଲ୍ବ+ପତ୍ର)—୧ । ବେଲ ଗଛର
Bela patra(trī) ପତ୍ର—1. Bael leaves. [ବି—ଏହାର
বেলপাতা ଗନ୍ଧ ବଡ଼ ହୃଦ୍ୟ, ଏହା ଛଟାଣା ଓ ମହାଦେବଙ୍କ
बेलपत्ता ଉପରେ ଦିଆଯାଏ ।] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରାର୍ଥୀ ବର
ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ମହାଦେବଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଅର୍ପଣ କରିବା
ବେଲପତ୍ରି ପରି କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରାର୍ଥୀ କାର୍ଯ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦେବା ବା
ଭେଟିବା ଉତ୍କୋଚ ଅର୍ଥ—2. (Figurative) Bribe
or presents given to one in authority for
confering a post or doing some favour
just as bael leaves are offered by votaries
of Śiba for obtaining some boon.

ବେଲପତ୍ରି ଚଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶିବମୂର୍ତ୍ତି ଉପରେ ବେଲ
Belapatri char̤d̤hā(r̤d̤he)ibā ପତ୍ରି ଅର୍ପଣ କରିବା—1. To
বেলপাতা চড়ান put bael leaves on the image of
ବେଲପତ୍ରି ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ Śiba. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)
ବେଲପତ୍ରି ଲଗି କରିବା } କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଧନ ବା
ଉପଢୌକନଦ୍ୱାରା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା—2. (figurative;
ironical) To satisfy a person by money
or other presents.

ବେଲ ପାଚିଲା, କୁଆର କି ଗଲା—(ଲଗ; ନ୍ୟାୟ)—ବେଲ ଫଳ
Bela pāchilā kuāra ki galā କଠିଣ ଆବରଣଦ୍ୱାରା ଆବୃତ
বেল পাকলে কাকের কি ଥିବାରୁ ପାଚିଲା ବେଲ ଭିତରର ସୁସ୍ୱାଦୁ
ଶସ ଖାଇବାରେ କୁଆ ନିରସ ହୁଏ; ଏଥିରୁ ସ୍ଥଳରେ
କୌଣସି ଅପ୍ରାପ୍ୟ ବସ୍ତୁ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଲୋକ ଆଶା ନ କରିବା
ପାଇଁ ଏ ରୂପ ବୋଲାଯାଏ—An analogy from
the fact that the crow does not rejoice
when the bael fruits become ripe (as the
crow cannot eat it on account of its hard
rind).

ବେଲ ପାରୁ—ଦେ. ବ—ପାଚିଲା ବେଲକୁ ପାଣିରେ ଚକଟି ଛାଣିଲେ
Belaparu ସେଥିରୁ ବାହାରୁଥିବା ତନ୍ତୁମୟ ପଦାର୍ଥମାନ—The
বেলের ছিবড়ে fibrous substance got after mixing the kernel of ripe Baels with water.

ବେଲବତୀ କନ୍ୟା—ଦେ. ବ—କାହାଣୀରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଶାପଗ୍ରସ୍ତା ସୁନ୍ଦରୀ
Belabati kanyā କନ୍ୟା—Name of a beautiful girl described in the folk-tales as having assumed the shape of a bael fruit on account of a curse. [ଦୃ—ଶାପଗ୍ରସ୍ତା ହୋଇ ଏ କନ୍ୟା ବନଯାକ ବେଲ ମଧ୍ୟରେ ଥାଏ; ସୁନ୍ଦରୀକୁ ବେଲ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରେ । ରାଜପୁତ୍ର ତାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ତାକୁ ବିବାହ କରି ଶାପମୁକ୍ତ କରିଥିଲେ ।]

ବେଲ ବୁଡ଼—ଦେ.ବ -ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ; ସନ୍ଧ୍ୟା —Evening; sunset.
Bela burda সন্ধ্যাবেলা

ବେଲ ବୁଡ଼ା(ଡ଼ୋ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପୂର୍ବରୁ
Bela burdā(rde)ibā ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବାର ଅବସ୍ଥା ଘଟାଇବା—
সন্ধ্যা করা To prolong a work till evening.

ବେଲ ବୁଡ଼ିବା—ଦେ. ବ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ହେବା; ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବା—The
Bela burdiba setting of the sun. [ଦୃ—ଗଲୁଣି
বেলা রতরত হওয়া ବେଲ ବୁଡ଼ିଲା ରହିଁ ରହୁଥାଏ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

ବେଲ ବୁଝା—ଦେ. ବଣ—ସମୟଜ୍ଞ; କାଳଜ୍ଞ—Knowing the
Bela bujhā time. [ଦୃ—ବେଲବୁଝା ପାରିବତ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ
যে সময় জানে ପ୍ରାୟେ । ଉତ୍କ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବେଲମା—ଗ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—୧ । ନୀଚ ଜାତି ତାନ୍ତିବିଶେଷ—
Belamā 1. A class of low caste weavers. ୨ ।
(ବେଲମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବେଲମା (ଜାତି) ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବୁଣା ଯାଇଥିବା ଲୁଗା—
2. Cloth woven by Belamā weavers.

ବେଲ ମୁ(ମୋ)ର(ରୁ)ବା(ବ୍ବା)—ଦେ. ବ—(ସ. ବିଲ୍ୱ+ଫା. ମୁରବ୍ବା)-
Bela mu(mo)ra(ru)bā(bbā) ପାଚିଲା ବେଲର ଖୋଳ ଛଡ଼ାଇ ତା ଭିତର ଶସକୁ ଚେକା ଚେକା କରି କାଟି ଚିନି ପାଗରେ ସିଝା କରି ରଖିଥିବା ରୁଚିକର ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟପ୍ରଦ ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—Slices of the
বেলের মোরবা बेलमुरब्बा kernel of ripe bael fruit preserved in sugar.

ବେ ଲମ୍ବରୀ—ବୈଦେ. ବଣ, (ଫା. ବେ+ଇଂ. ନମ୍ବର) ଯେଉଁ ଜିନିଷର
Be lambarī ବା ବସ୍ତୁର ନମ୍ବର ନ ଥାଏ—Having no
বেনম্বরী बेलम्बरी number or mark attached to it.
(ବେଲମ୍ବରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଲ(ଲି)ମ୍ବି—ଦେ. ବ—ଅବଣ୍ୟ ତରୁବିଶେଷ—
Bela(li)mbi Averrhoa Bilimbar.

ବେଲ ଯିବା—ଦେ. ବ—୧ । ଦିବସର ଅବସାନ—1. The end of
Bela jibā the day. ୨ । ନିରୂପିତ ସମୟ ଗଡ଼ିଯିବା—
বেলা যাওয়া 2. The passing away of the fixed time.

ବେଲ ରତରତ—ଦେ. ବ—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ—1. Sunset. ୨ ।
Bela rata rata বেলা রতরত ମୁହଁ ସନ୍ଧ୍ୟା—2. Dark.
(ବେଲ ରତା ମାଉବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଲ ଶୁଣ୍ଠା—ଦେ. ବ—(ସ. ବିଲ୍ୱଶଲାଟୁ; ବିଲ୍ୱପେଶିକା)—
Bela sunthā କଞ୍ଚା ବେଲକୁ କାଟି ତାହାକୁ ଔଷଧାର୍ଥ ବ୍ୟବହାର
(ବେଲ ଶୁଣ୍ଠି—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା ପାଇଁ ଶୁଖାଇ ରଖିଥିବା
বেলশুঁঠ ଖଣ୍ଡମାନ—Slices of raw bael fruit kept
बेलगिरि dried up for medicinal purposes.

ବେଲସୁଁ(ହୁଁ)—ଦେ. ଅ—୧ । ଆଗରୁ; ପୂର୍ବରୁ—1. Beforehand.
Belasuñ(huñ) ୨ । ସମୟ ଥାଉଁ ଥାଉଁ—2. When there
আগে থেকে, বেলা বেলী is still time enough.
आगाडी (ଦୃ—କାଳକେ ମୋର ବୋଲ କର, ବେଲସୁଁ ଗୋବିନ୍ଦ ସୁମର—ଜଗନ୍ନାଥ, ଗୁଣବତ ।)

ବେଲ ହେବା—ଦେ ବ—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ
Bela hebā ବା ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—1. The arrival
সময়[বেলা]হওয়া of the fixed or proper moment
वख्त होना for the doing of an act. ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଅବସର ମିଳିବା—2. Getting of leisure for doing a work. ୩ । ସକାଳଠାରୁ କ୍ରମଶଃ ଦିବସର କାଳ ଅଗ୍ରସର ହେବା—3. Advance of the day from morning.

ବେଳା—ସ. ବ (ବେଲ ଧାତୁ=ଚଞ୍ଚଳ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)-
Belā ୧ । ବେଲ; ସମୟ; କାଳ—1. Time. ୨ । ଋତୁ—2. Season. ୩ । ଦିବସ; ଦିବାଭାଗ—3. Day. time. ୪ । କାଳବିଭାଗ—4. Division of time. ୫ । ଇଂରେଜି ଏକ ଘଣ୍ଟା ପରିମିତ କାଳ; ହୋରା; (ଚବିଶ ବେଳାର ଅହୋରାତ୍ର ପ୍ରଚଳିତ)—5. A period of one hour. ୬ । ଅବସର—6. Leisure. ୭ । ସୁବିଧା; ସୁଯୋଗ—7. Opportunity; opportune moment. ୮ । ସୀମା—8. Limit. ୯ । ସମୁଦ୍ର—9. The sea. ୧୦ । ରାଗ; ରସ—10. Juice; humour; passion. ୧୧ । ନଦୀର ବା ସମୁଦ୍ରର ତୀର—11. Shore. ୧୨ । ଜଳ—12. Water. ୧୩ । ଜୁଆର ଭଟ୍ଟା—13. Tide; ebb and flow tide. ୧୪ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା—14. Respect; honour. ୧୫ । ବାକ୍—15. Word. ୧୬ । ପୀଡ଼ା—16. Illness. ୧୭ । ହଠାତ୍ ମୃତ୍ୟୁ—17. Sudden death. ୧୮ । ବୁଦ୍‌ବୁଦ—18. Bubble. ୧୯ । ରକ୍ତଫଳବିଶେଷ—19. A kind of red fruit. ୨୦ । ବୁଧଗ୍ରହଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟା—20. Name of the wife of planet Mercury. ୨୧ । ଦିନମାନର ଅଷ୍ଟଭାଗରୁ ଏକଭାଗ; ପ୍ରାୟ ୩ ଘଣ୍ଟା (ଦୃ. ଶ)—21. A period of about 3 hours. ୨୨ । ରୋଗ; ବେମାର (ଦୃ. ଶ)—22. Illness;

disease. ଦେ. ବି—୧ । ଦିବସର ପୂର୍ବାର୍ଦ୍ଧ ବା
বেলা ପରାର୍ଦ୍ଧ; ପୂର୍ବାହ୍ଣ ବା ପରାହ୍ଣ; ଓଳି—1. Half of the day-time; forenoon or afternoon. (ଯଥା—ସକାଳ ବେଳା, ଉପର ବେଳା)—୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ—2. Fit or proper time for the doing of a particular act.

ବେଲ୍ଲ—ଦେ. ବି—୧ । କଂସା—1. Bowl. [ଉ—ପଖାଳ
Belā কাঁসা ବେଲ୍ଲରେ ନେଇ ମୁହଁ ଭୁଡାଇ ଦେଲେ × ×
বেলা बेलना ଗାଲ ଦିଏ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।]
୨ । ବଡ଼ କାଂସ୍ୟ ପାତ୍ର—2. A big bell metal dish. ୩ । ରୁଟି ବେଲିବା କର୍ମ—3. The act of rolling flour paste into rolls. ବୈଦେ.
বেল बेला ବି. (ଫା)—ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲ—Jasmine. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବେଳା; ସମୟ—Time.

ବେଲ୍ଲଏ(ୟ)କ୍—ବୈଦେ. ବଣ—ଫା.—ବେନାଏକ୍ (ଦେଖ)—
Belāe(ya)k Benāek (See)

ବେଳା ଓଟା—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ଉପର ବେଳା; ଉପର ଓଳି—
Beḻā otā Afternoon.

ବେଳା କୂଳ—ସଂ. ବି—(ବେଳା=ଜୁଆର+କୂଳ=ତୀର)—ତାମ୍ରଲିପ୍ତ
Beḻā kūḻa ବା ତମଲୁକ ଦେଶ—Tamluk in Midnapur.

ବେଳା ଜ୍ୱର—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲେ)—ମରିବା ବେଳେ ମୁମୂର୍ଷୁକୁ
Beḻā jwara ଆକ୍ରମଣ କରିବା ଜ୍ୱର (ହ. ଶ)—Fever which attacks a person just before his death.

ବେଲ୍ଲତି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ପିଜୁଳି; ଧୃଷ୍ଟଫଳ—
Belāti Guava.

ବେଲ୍ଲଦାନି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) —ଯୁଦ୍ଧୋପକରଣ ବିଶେଷ—
Belādāni A kind of material required for fighting. [ଉ—ବେଲ୍ଲ ଦାନି ନାନା ସଜ, ସବୁ ନାଶ ଭୂଲ୍ ବନାଇ ବାହାର ହୋଇଲେ ବରକନ୍ଦାଜ । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।]

ବେଳାଧିପ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଦିନମାନର
Beḻādhipa ଏକାଦିକ୍ରମେ ଆଠ ଭାଗରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଗର ଅଧିପତି
ବେଳାଧିପତି
ବେଳାଧୀଶ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବେଳାଧୀଶ୍ୱର
ଗ୍ରହ—(astrology) The planet said to preside over every succeeding 3 hours of each week day. [ଦ୍ର—ରବି, ଶୁକ୍ର, ବୁଧ, ଚନ୍ଦ୍ର, ଶନି, ବୃହସ୍ପତି ଓ ମଙ୍ଗଳ, ଏହି କ୍ରମରେ ଗ୍ରହମାନେ ବେଳାଧିପ ହୁଅନ୍ତି; ଯେଉଁ ଦିନ ଯେଉଁ ବାର ହୁଏ ସେହି ଦିନ ପ୍ରଥମ ୩ ଘଣ୍ଟା ସେହି ନାମଧାରୀ ଗ୍ରହ ବେଳାଧିପ ହୁଅନ୍ତି, ତତ୍ପରେ ଉପରୋକ୍ତ କ୍ରମ ଅନୁସାରେ କ୍ରମଶଃ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରହମାନେ ବେଳାଧିପ ହୁଅନ୍ତି । ହ. ଶ]

ବେଲ୍ଲବ(ବା)ଳି—ଦେ. ବି. ୧ । (ସଂ. ବେଲ୍ଲଳ+ବଳି)—
Belāba(bā)ḻi ମହାଭାରତୋକ୍ତ ଅସୁରବିଶେଷ—1. Name
बेलाबलि of a demon mentioned in the Mahābhārata. ୨ । (ସଂ. ବେଲାବଳ) ସଙ୍ଗୀତର ରାଗବିଶେଷ; ହିନ୍ଦୋଳ ରାଗର ସ୍ତ୍ରୀ (ହ. ଶ)—2. Name of a secondary musical tune.

ବେଳା ବେଳି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଶୀଘ୍ର—1. Soon.
Beḻā beḻi ୨ । ଆଗରୁ—2. Earlier.
বেলাবেলী (ଉ—କହୁଛି ଏବେହେଁ ବେଳାବେଳି ଲେଉଟ ।
जल्दी ଗୋପକୃଷ୍ଣ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।)

ବେଲ୍ଲ ବେଲି—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ରୁଟି ବା ପିଠା ବେଲିବା କାର୍ଯ୍ୟ-
Belā beli The act of rolling flour-paste into
বেলাবেলী cakes and bread.

ବେଳା ଭୂମି—ସଂ. ବି—ସମୁଦ୍ର କୂଳ—
Beḻā bhūmi Sea-shore.

ବେଲ୍ଲର—ପ୍ରାଦେ. (ଭୁଜଙ୍ଗ ଅବ ତଲମାଲ) ବି—ଚାରିଆଡ଼େ ଏହି ବା
Belāra ବାଲୁକୂଦବେଷ୍ଟିତ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଚାଷ ଜମି—
Arable land in the sea coast surrounded by sand-dunes.

ବେଲ୍ଲଳ—ସଂ. ବି—ମହାଭାରତୋକ୍ତ ଅସୁରବିଶେଷ—
Belāḻa Name of a demon mentioned in the Mahābhārata.

ବେଳାସ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବେଳ+ଅସ୍ତ)—ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ; ସନ୍ଧ୍ୟା—
Beḻāsta Evening; sunset.
(ଉ—ବେଳାସ୍ତ ହେବାର ଜାଣି ମେଲାଣି ହେଲୁଟି । ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବେଳି—ଦେ. ବି. (ବେଡ୍ ଧାତୁ—ଚଞ୍ଚଳ ହେବା; ସଂ. ବେଲ୍ଲ ହଳ—
Beli ହେଳନାପରା; ତୁଳ୍ୟ ସଂ. ବ୍ୟଳୀକ)—୧ । ପରିହାସ;
বেলেল্লাগিরি, বেলী ଥଟ୍ଟା—1. Jesting. ୨ । ଭଙ୍ଗୀ; ଛଳ;
বেলকাম କୌତୁକ—2 Trick; sport; amusement. ୩ । ଢଙ୍ଗ—3. Mode; manner. (ଉ—ଯେଉଁ କାଳେ ଯେଉଁ ଯୋଗ ମୁଁ ଅଣା କରେଁ, ସେ କାଳରେ ଧୃଲର ସେ ଧୃଇ ବେଳିରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅଶ୍ୱମେଧ ।) ୪ । ଛଟା ଗାଢିବା—4. Feigning. ୫ । ରସିକତା—5. Gallantry. ୬ । ମିଥ୍ୟାକଥା—6. False words. ୭ । ଛୋଟ ବେଲ୍ଲ ବା କଂସା—7. Small metal bowl. [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଳା 'ବେଲ୍ଲ'ର ଅର୍ଥ ଫନଚୁଡା ଥାଳୀ ।]

ବେଳିଆ(ହା)—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ବେହେଲ; ଥଟ୍ଟିଳ—1.
Beliā(hā) Jestive; sportive. ୨ । ଯେ ଛଟା ଗାଲେ
[ବେଳେଇ(ଣୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ] —2. Feigning. ୩ । ରସିକ—
বেলেল্লা; বেল্লিক; রসিক 3. Gallant.

ବେଳି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛଟା ଗାଲିବା—1. To feign.
Beli karibā [ଉ— × × × ଅନ୍ତର ବେଳି କରୁଚୁ,

ଭାନ କରা ଜୋର ଗାତରେ ପଶିବୁ ? ଉଦାର. ରତ୍ନମାଳୀ ।]

ବେଲ ଡାକିବା, ବେଲ ଖେଳିବା, ବେଲ ଦେଖା(ଖୋ)ଇବା, ବେଲ ହେବା, ବେଲ ବାହାର କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ

ବେଲିକା—ସଂ. ବି—ନଦୀ ତଟର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରଦେଶ (ହ. ଷ)—
Belikā Land adjoining the bank of a river.

ବେଲିଙ୍ଗ (ଙ୍ଗି) ବାଉଁଶ—ଦେ. ବି—ଭେଲିଙ୍ଗ ବାଉଁଶ ସରୁ ଜାତୀୟ
Beliṅg(ṅgi) bāuñśa ବାଉଁଶ (ବାଉଁଶ ଚଳେ କୋଠ ଦେଖ)—
বেলড় বাঁশ A slender species of Bamboo.

ବେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବେଲ୍ଲ୍ ଧାତୁ)—ମଇଦାର ଗୋଲକୁ ବେଲଣା-
Belibā ଦ୍ୱାରା ଚଳିବା—To roll dough into bread.
বেলা बेलना

ବେଲିହା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବେଲି (ଦେଖ)—Beli
Belihā (See) ଦେ· ବିଣ—ବେଲିଆ (ଦେଖ)—
Beliā (See)

ବେ ଲିହା(ଆ)ଜ(ଜି)—ଦେ. ବି (ଫା. ବେ+ଲିହାଜ୍=ସ୍ମରଣ)—
Be lihā(ā)j(ji) ୧ । ଅସ୍ମରଣ—1. Forgetting. ୨ ।
বেআন্দাজ ଅଟକଳର ଅଭାବ; ବେଅନ୍ଦାଜ—2. Want of
बेअंदाज idea of proportion. ଦେ. ବିଣ—୧ ।
(ବେଲିହାଜଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯେ ପାସୋରି ପକାଏ—1.Forgetful. ୨ । ଯାହାର ଅଟକଳର ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ—2.
Having no sense of proportion.

ବେଲୁ(ଲୁଁ)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଆଦ୍ୟରୁ; ପ୍ରଥମରୁ—1. From
Belu(luñ) the beginning. [ଉ—କି ହୁଗାବ ଦେବା
আগেথেকে ବେଲୁଁ ତାହା ଭାବ । ଗୋପୀନାଥ· ଦରବାର ।]
पहलेसे ୨ । ପୂର୍ବରୁ—2. From before.
ବେଲୁସୁ(ସୁଁ), ବେଲୁଣ୍ଡୁ—ଅନ୍ୟରୂପ

ବେଲୁନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ· ବେଲୁନ୍)—ବ୍ୟୋମଯାନ—
Belun Balloon.

ବେଲୁଚି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା)—ବେଲୁଚସ୍ଥାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Beluchi Beluchi; relating to Beluchistan.
বেলুচী ବି—ବେଲୁଚସ୍ଥାନବାସୀ—A Beluchi; a person
बेलुची of Beluchistan.

ବେଲୁଚସ୍ତା(ସ୍ଥା)ନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଅଫଗାନସ୍ଥାନର ଦକ୍ଷିଣରେ
Beluchistā(sthā)n ଥିବା ଇଂରାଜାଧିକୃତ ଦେଶ—
বেলুচিস্তান बेलुचिस्तान Beluchistan.

ବେଲୁ(ଲୋ)ରି—ଦେ. ବି—୧ । ବଲୋର (ଦେଖ)—Bilori (See)
Belu(lo)ri ୨ । ଖଟରେ ବୁଣାଯିବା ଫିତା; ଲେବାରୁ—
(ବେଲୁରି—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Tape woven on a bedstead.
লেবার ପ୍ରାଦେ (ଭଦ୍ରକ) ବି—ଲଣ୍ଠନ୍—Lantern.
लेबार

ବେଲୁ(ଲେ)ରି ଖଟ—ଦେ. ବି—ଲେବାରବୁଣା ଖଟ—
Belu(le)ri khata A bedstead woven with tapes.
লেবারবোনা খাট लेवारका खटिया

ବେଳେ—ଦେ.ଅ—୧ । ଦିନରେ ଥରେ;ଓକଏ—1. Once during
Bele the day. [ଉ—ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ କରଣ ବେଳେ ଖାଉ
একবেলা ଖାଉ । ବୃନ୍ଦାବନ· ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨ ।
बार ଥରୁ—2. Time. [ଉ—ଜଳ ଭଜ ବେଳେ ତାଙ୍କୁ
ଦର୍ଶନ କରିବା । ଗୁରୁକୃଷ୍ଣ ଗୀତା ।] ଦେ. କ୍ରି.
ବିଣ—ଥରେ—Once. [ଉ—ବୋଲ—ବିକ୍ରମ ଭୁଲିଛି ଅଛୁ ବେଳେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବେଳେକ—ଦେ. କ୍ରି ବିଣ—ଥରେ ମାତ୍ର—Once only.
Beleka একবার ऐकदफा

ବେଳେକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଥରକେ—At a time.
Beleke একবারে

ବେଳେ ବେଳେ—ଦେ. ଅ—ସମୟ ସମୟରେ—At times; occasionally.
Bele bela বারেবারে एकएक दफा

ବେଲେଶ୍ୱର—ଦେ. ବି—ପୁରୀଠାରୁ ୮ରୁ ୧୦ କୋଶ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ସମୁଦ୍ର
Beleśwara କୂଳରେ ଥିବା ବେଲେଶ୍ୱର ନାମକ ଗ୍ରାମ ଓ ତହିଁରେ
ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଶିବଲିଙ୍ଗ—Name of village and the image of Siba on the sea-shore 8 or 10 miles from the town of Puri. ବେଲେଶ୍ୱରେ ଦବ୍ୟ
(ଉ—ସୁଯୋଗ ଜାଣି ଯାଇଲେ ବାଣ । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।)

ବେଲ୍ଲ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଚଞ୍ଚଳ ହେବା—1. To be restless. ୨ ।
Bell(root) ଗତି କରିବା—2. To move.

ବେଲ୍ଲ—ସଂ. ବି—(ବେଲ୍ଲ୍ ଧାତୁ=ଚଞ୍ଚଳହେବା+ଭାବ. ଅ)—୧ ।
Bella ଗମନ; ଗତି—1. Going; motion. ୨ । ସଞ୍ଚାଳନ;
କମ୍ପନ—2. Shaking. ୩ । ବିଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)—
3. Birdanga (see)

ବେଲ୍ଲଜ—ସଂ. ବି (ବେଲ୍ଲ୍+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bellaja ଗୋଲମରିଚ—Black pepper.

ବେଲ୍ଲନ(ଣ)—ସଂ. ବି—(ବେଲ୍ଲ୍ ଧାତୁ=ଚଞ୍ଚଳ ହେବା+ଭାବ. ଅନ)—
Bellana(ṇa) ୧ । ଲୁଣ୍ଠନ; ଭୂଇଁରେ ଗଡ଼ିବା—1. Wallowing. ୨ । ଚଳନ — 2. Moving. ୩ ।
ସଞ୍ଚାଳନ; ଦୋହୋଲିବା—3. Rocking. ୪ । କମ୍ପନ
4. Shaking; vibration ୫ । ବେଲଣା—
5. Roller used in making pastry cakes.

ବେଲ୍ଲହଲ—ସଂ. ବି—(ବେଲ୍ଲ୍ ଧାତୁ=ଚଞ୍ଚଳ ହେବା+ଅହଲ)—୧ ।
Bellahala ଲମ୍ପଟ; କାମୁକ—1. A lecher. ୨ । ନାଗର—
2. Gallant.

ବେଲ୍ଲି—ସଂ· ବି—(ବେଲ୍ଲ ଧାତୁ=ଚଞ୍ଚଳ ହେବା+ଇ)—୧ । ବଲ୍ଲୀ;
Belli ଲତା—1. Creeper. ୨ । ମଲ୍ଲୀଫୁଲ—2. Jasmine;
Arabian jasmine.

ବେଲ୍ଲିକା—ସଂ· ବି ଗୋଟିଏ ଶାଗ; ଲୁଚୋଇକା—
Bellikā A kind of creeper used as pot-herb.

ବେଲ୍ଲିତ—ସଂ. ବିଣ—(ବେଲ୍ଲଧାତୁ=ଚଞ୍ଚଳ ହେବା+କର୍ମ. ତ)—୧ ।
Bellita ବକ୍ର; କୁଟିଳ—1. Curved; bent. ୨ । କମ୍ପିତ—
2. Shaken; vibrating. ୩ । କମ୍ପିତ—

3. Attached; surrounded. [ଉ—ବୋଲନ୍ତ ଶିବ ତାହିଁ ଅଧଶିଶ, ଶିରାସ୍ତୁ ସ ଘନ ବଂଶେ ବେଷ୍ଟିତ । ସ୍ୱାଧୀନାଥ, ମହେନ୍ଦ୍ରଗିରି ।] ୪ । ଦୋଳିତ—4. Waved. ୫ । ଲୁଣ୍ଠିତ—5. Wallowing. ସ. ତ—(ବେଷ୍ଟ ଧାତୁ+ଭାବ.ତ)—୧ । ଚଳନ—1. Moving. ୨ । ଦୋଳନ—2. Waving. ୩ । ଲୁଣ୍ଠନ—3. Wallowing.

ବେଶ୍—ବୈଦେ. ବଣ—(ପା. ବେଶ୍)—୧ । ଅଚ୍ଛା; ଭଲ; ଉତ୍ତମ—
Beś 1. Good. ୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.
बेश বেশ ୩ । ପ୍ରଶଂସନୀୟ—3. Praiseworthy. ୪ । ଖୁବ୍; ବହୁତ—4. Much; great. ୫ । ସୁନ୍ଦର—5. Beautiful; charming. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଅଚ୍ଛା—1. Well. ୨—ଉତ୍ତମରୂପେ—2. Goodly. ୩ । ଖୁବ୍; ଅତ୍ୟନ୍ତ—3. Greatly; much. ଅ—(ଅନୁମୋଦନାର୍ଥକ) ଭଲ ହେଲା—Well done!

ବେଶ୍ କଥା—ଦେ. ବ—(ପା. ବେଶ୍+ସ. କଥା)—ଭଲ କଥା;
Beś kathā ଅଚ୍ଛା କଥା—Good matter.
বেশকথা अच्छा बात

ବେଶ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପଣା ମନ ମୁତାବକ କାମ କରିବା—
Beś karibā 1. To act according to one's free
বেশ করা अच्छा करना will. ୨ । ଭଲକାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—2. To do well. ୩ । ଉତ୍ତମରୂପେ ଅପଣା ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରିବା—3. To conduct one self creditably.

ବେଶ୍ ଚାରିପଇସା—ଦେ. ବ—(ପା. ବେଶ୍+ଚାରି ପଇସା)—ଉତ୍ତମ
Beś chāripaisa ଅର୍ଥ ଲାଭ—Good cash gain or
বেশ চারপয়সা अच्छा दोपैसा profit.

ବେଶ୍ ଚେହେରା—ବୈଦେ. ବ.—(ପା. ବେଶ୍+ଚେହେରା)—
Beś cheherā ସୁନ୍ଦର ବା ମନୋମୋହକର ରୂପ—
বেশ চেহারা बेश चेहरा A charming appearance.

ବେଶ(ଷ)—ସ. ବ—(ବିଶ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରବେଶ କରିବା+ଅଧି. ଅ; ବିଷ୍
Beśa (sha) ଧାତୁ=ବ୍ୟାପିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ସଜ୍ଜା; ପୋଷାକ—1. Dress; guise; garb; toilette. ୨ । ବସ୍ତ୍ରାଳଙ୍କାରାଦିଦ୍ୱାରା ସଜ୍ଜୀଭୂତ ହେବା—2. Act of dressing; decoration. ୩ । ବେଶ୍ୟାପଲ୍ଲୀ; ବାରସାହି—3. Prostitute's quarter. ୪ । ବେଶ୍ୟାଳୟ—4. Whore house; a house of ill fame. ୫ । ଗୃହ—5. House. ୬ । ବସ୍ତ୍ରଗୃହ; ତମ୍ବୁ (ହି.ଶ)—6. Tent. ୭ । (+ଭାବ.ଅ) ପ୍ରବେଶ—7. Entrance. ଦେ. ବ (ସ. ବେଷ, ବେଶ)—୧ । ଯାତ୍ରାରେ
বেশ ବା ଅଭିନୟରେ ନାଟ୍ୟକାରମାନେ ପିନ୍ଧିବା ପୋଷାକ—
भेस 1. Garb worn by actors and dancers. ୨ । ଚିତ୍ର—2. Painting. [ଉ—ରତି ବଚନ ବେଶରେ ଲୁଚ ଦେଖରେ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।] ୩ । ଚେହେରା—3. Appearance. [ଉ—ଏ ବଉଳ ବେଶେ କେହିଁ ରୂପେ ପୁଣି ଫୁଲୁଛୁ ଏତେ ଅଧୁରେ । ସ୍ୱାଧୀନାଥ ପାଟଳ] ୪ । ଯାତ୍ରା ଉପଲକ୍ଷରେ କମ୍ବା ଦିବସର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଦେବବିଗ୍ରହଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସଜ୍ଜା—4. Different garbs or dresses put on deities on different festive occasions or during different periods of the day and night. [ବି—ଯେଉଁ ସଜ୍ଜା ବା ବେଶକୁ ସାଧାରଣ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଦର୍ଶନ କରି ପାରନ୍ତି । ଯଥା—ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ମଦନମୋହନ ବେଶ, ଗିରିଧାରୀବେଶ, ନଟବରବେଶ, ବଡ଼ଶିଂହାର ବେଶ, ନବଯୌବନବେଶ, ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳଙ୍କର ଚନ୍ଦନ ବେଶ ।] ଦେ. ବଣ—ସୁବେଶରେ ସଜ୍ଜିତ—Fitted up with dainty dress and ornaments. (ଉ-ବେଶ ନୋହୁ ବେଳେ ଏ ବେଶେ ଭୂମ ଯାଏ, ନ ଯିବ ତାହାଙ୍କର ମନରୁ ଯେ ଅସେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ବେ ଶକ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ପା)—୧ । ନିର୍ଭୀକ—1. Fearless. ୨ ।
Be śak ନିଃସନ୍ଦେହ—2. Doubtless; free from doubt.
বেশক କ୍ରି. ବଣ—୧ । ନିଃସଙ୍କୋଚଭାବରେ—1. Fearlessly.
बेशक ୨ । ନିଶ୍ଚିତଭାବରେ—2. Doubtlessly. ୩ । ଅବଶ୍ୟ; ଅଲବତ—3. Certainly.

ବେଶକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବିଶ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରବେଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Beśaka ପ୍ରବେଶକାରକ; ପ୍ରବେଶକାରୀ—Entering. ସ. ବ—(ବେଶିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବିଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ବା ଅଧିକରଣ. ଅକ) ଗୃହ—House.

ବେଶ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସଜ୍ଜିତ କରିବା—To
Beśa karibā dress up a person; to decorate; to
বেশ করা भेश करना fit up with dress.

ବେଶ କାରକ—ସ. ବଣ ଓ ବି. ପୁଂ (ବେଶ+କାରକ)—ଯେ କୌଣସି
Beśa kāraka ବ୍ୟକ୍ତିର ବେଶବିନ୍ୟାସ କରେ—Decorator;
[ବେଶକାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ] a person who dresses up
ବେଶ କାରିକା } —ସ୍ତ୍ରୀ other people.
ବେଶକାରିଣୀ

ବେଶ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବେଶ ପରିଧାନ କରିବା; କୌଣସି ବେଶରେ
Beśa dharibā ସଜ୍ଜିତ ହେବା—To put on a garb
বেশ ধ(প)রা भेश पहरना or dress; to a sume a garb.
(ବେଶ ପକାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଶ ଧାରକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବେଶ+ଧାରକ)—୧ । ଯେ ବେଶରେ
Beśa dhāraka ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଥାଏ—1. Dressed up. ୨ ।
(ବେଶଧାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) କୌଣସି ବେଶରେ ସଜ୍ଜିତ—2. Assum-
ବେଶଧାରିକା } —ସ୍ତ୍ରୀ ing the garb of. ୩ । କପଟ-
ବେଶଧାରିଣୀ ବେଶଧାରୀ—3. Wearing a mask or disguise. ସ. ବ—ଭଣ୍ଡତପସ୍ୱୀ—1. An

imposter. ୬ । ବହୁରୂପୀ—2. The wearer of a mask or disguise.

ବେ ଶଙ୍ଖୁଡ଼ି—ଦେ. ବଣ—କଶଙ୍ଖୁଡ଼ି; ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ ଜଳଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ
Be sankhurdi ହୋଇ ନ ଥାଏ—(food) Not
যে শংকড়ীময় boiled in water.

ବେଶଙ୍ଖୁ(ଙ୍ଖୋ)ଲା—ଦେ. ବଣ—ଅନିମନ୍ତ୍ରିତ—
Be sankhu(nkho)la অনিমন্ত্রিত Uninvited.

ବେଶଧର—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବେଶ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଅମୁକର
Besadhara ବେଶ ଧାରଣକାରୀ—1. Assuming the garb
ବେଶଧାରକ } ଅନ୍ୟରୂପ of. ୨ । ଛଦ୍ମବେଶୀ—2. Wear-
ବେଶଧାରୀ ing a mask. ବ—୧ । ଛଦ୍ମ-
ବେଶଧରୀ
ବେଶଧାରିକା } —ସ୍ତ୍ରୀ ବେଶଧାରୀ—1. The wearer of a mask. ୨ । ଭଣ୍ଡ ତପସ୍ୱୀ—2. An
ବେଶଧାରିଣୀ imposter; a wicked person assuming the garb of a recluse. ୩ । ଜୈନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟବିଶେଷ (ହି. ଶ)—3. A sect of Jainas. ୪ । ପୁରାଣାଦିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ (ହି.ଶ)—4. A hybrid caste mentioned in the Hindu mythologies.

ବେଶନ—ଦେ. ବ (ସ. ବେଶ)—ବେଶ (ଦେଖ)—Besa (See)
Besana (ଉ—ମାୟାବନ୍ତ ଅଳଙ୍କାର ନାନାବିଧ ଅଣି କରନ୍ତି ବେଶନ । ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।)

ବେଶନ୍ତ—ସ. ବ-(ବିଶ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରବେଶ କରିବା+ଅଧିକରଣ. ଅନ୍ତ)—
Besanta ୧ । ପଲ୍ୱଲ; କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଶୟ—1. A small tank or pool. ୨ । ଅଗ୍ନି—2. Fire. ଦେ. ବଣ—ବେଶ-ଶୂନ୍ୟ—Devoid of garb or ornament. (ଉ—କାନ୍ତରହିତ କାନ୍ତା ପ୍ରାପ୍ତେ ହୋଇଲେ ସରସୀମାନେ ବେଶଅନ୍ତ । ଯାନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।)

ବେଶ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନଟ ବା ନର୍ତ୍ତକମାନଙ୍କର
Besa paka(ke)iba ବେଶ ବାନ୍ଧିବା—1. (said of
বেশধরা actors) To assume the garb of. ୨ । ବେଶ
ବେଶ ବାନ୍ଧିବା ଅବଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତମ ସଜ୍ଜିତ ହେବା—
ବେଶଲଗା(ଗେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ 2. To be decorated
ବେଶହେବା with proper dress.

ବେଶ ପୋଷାକ—ଦେ. ବ (ସହଚର) (ସ. ବେଶ+ଫା. ପୋଷାକ୍)—
Besa poshaka ସାଜସଜ୍ଜା—Dress; habiliments.
বেশপোষাক

ବେଶବଧୂ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବେଶ୍ୟା (ହି. ଶ)—Prostitute; harlot.
Besabadhu (ବେଶଯୁବତୀ; ବେଶବନିତା; ବେଶ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଶବବ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—୧ । ଅକାରଣ—1. Causeless.
Besabab ୨ । ବୃଥା; ନିଷ୍ଫଳ—2. Fruitless. କ୍ରି. ବଣ—
অকারণ ୧ । ଅକାରଣରେ—1. Without any cause. ୨ ।
बेसबब ବୃଥାରେ—2. In vain.

ବେଶବାସ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବା ବହୁବ୍ରୀହି)-ବେଶ୍ୟାଗୃହ (ହି.ଶ)—
Besabasa Prostitute's house; a house of ill fame.
ଦେ. ବ (ସ. ବେଶ ସଙ୍ଗେ ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥକ ବାସ ଶବ୍ଦର ଯୋଜନ ।)—୧ । ବେଶ—1. Dress; garb. ୨ । ବେଶରଚନା—2. Toilette.

ବେଶବ(ବ୍ରା)ର—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେସବ୍ର)—୧ । ଅଧୀର—
Besab(bu)r 1. Impatient. ୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Restless.
বেশবুর बेसबरा ବୈଦେ. ବ—(ଫା. ବେସବରୀ)—
ବେଶବୁରୀ(ରି) } ଅନ୍ୟରୂପ বেশবুরী
ବେଶବ୍ରୀ(ରି) बेसबर

ବେଶବାର—ସ. ବ—(ବିଶ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରବେଶ କରିବା+ଣିଚ୍. ଅ=
Besabara ବେଶ; ବୃ ଧାତୁ=ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା+ଣିଚ୍. ଅ)—
୧ । ତିଅଣରେ ଦିଆ ଯିବାପାଇଁ ଧନିଆ ସୋରିଷ ଆଦିର ବଟା; ବାଟଣା—1. A paste of spices for flavouring curry; sauce. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ତିଅଣ-2. A kind of curry.

ବେଶ ବା(ଓ୍ୱା)ଲ—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେ+ସୱାଲ୍)—୧ ।
Besaba(wa)l ଅଜିଜ୍ଞାସିତ—1. Unasked; unques-
বে সবাল tioned. ୨ । ନିରୁତ୍ତର—2. Non-plussed.
बेसवाल (ବେଶୱାଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେଶ ଭାଙ୍ଗିବା—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) କ୍ରି—ବେଶ ରଚନା କରିବା; ବେଶ
Besa bhangiba ହେବା—To fit up oneself with dress. (ଉ—ବେଶ ଭାଙ୍ଗୁଛନ୍ତି ପୁଏ ମଣ୍ଡପଠାଇଁ । ପୀତାମ୍ବର. ଖଞ୍ଜନ କାଞ୍ଚନବତୀ ।)

ବେଶଭୂଷା—ସ. ବ (ସହଚର) (ବେଶ+ଭୂଷା=ଅଳଙ୍କାର)—
Besabhusha ସାଜସଜ୍ଜା; ପୋଷାକ ଓ ଅଳଙ୍କାର—Dress and ornaments. (ଉ—ନାଗରୀଙ୍କ ବେଶଭୂଷାରେ ନୟନ ମନ୍ଦ ଅଛି ଲୁଭିଲେ । ସୁଧାନାଥ. ପାହଂଗ ।)

ବେ ଶମା(ମ୍ଭା)ଲ—ଦେ. ବଣ (ଫା. ବେଶାମାଲ)—ଅସମ୍ଭାଳ; ଅଧୀର--
Be sama(mbha)l Impatient.
বে শামাল बेशामाल

ବେଶ(ସ)ର—ସ. ବ (ବେଶ+ର ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;
Besa(sa)ra ବା ବେଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—୧ । ଅଶ୍ୱତର;
ଗଧ ଔରସରେ ଘୋଡ଼ୀ ପେଟରୁ ଓ ଘୋଡ଼ା ଔରସରେ ମାଈଗଧ ପେଟରୁ ଜାତ ଅଶ୍ୱ, ଖଚର—Mule. ଦେ. ବ (ସ. ବେଶବାର)—୧ ।
বেসবার, বেসর ତରକାରୀରେ ଦିଆଯିବା ସୋରିଷବଟା—1. Rye
बेसर paste for curry. ୨ । ସୋରିଷ ବଟା ଦିଆଯାଇ ତିଅଣ କରାଯାଇ ଥିବା ମାଛ ତିଅଣ—2. Fish curry prepared with rye paste. ୩ । ବାମନାସାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଗୁଣା—3. A tip or ornament worn on the left nose. (ଉ—ନାସା-ମଣ୍ଡିତ ବେଶରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତି ଥିବ ହାସରେ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।) ୪ । ସୋରିଷ—4. Rye.

ଶରକା—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେ ସଗ୍ରେକା)—ସମ୍ପର୍କଶୂନ୍ୟ—
Be śarakā বেসরোকা Unconnected; unrelated.
बेसरोका [ବେଶଗ୍ରକ(କା), ବେଷଃ ସ୍ୱକା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେଶ ରଚନ(ନା)—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବେଷ+ରଚନ)—
Beśa rachana(nā) ପୋଷାକ; ଅଳଙ୍କାର; ଚନ୍ଦନ; ସୁଗନ୍ଧାଦି-ଦ୍ୱାରା ସଜ୍ଜା— Toilette; the act of fitting up with dress.

ବେଶର ପାଣି—ଦେ. ବ (ବେଶର+ପାଣୀୟ)—୧ । ବେଶର ବଟା
Beśara pāṇi ମିଶିଥିବା ଜଳ—1. Water mixed in
সোরষে বাটার জল the rye-paste. ୨ । ବେଶର-
সোরষে বাটার ঝোল ପ୍ରସ୍ତୁତ ତରକାରୀ—2. A curry made with water-mixed rye paste.

ବେଶର ବଟା—ଦେ. ବ—ସୋରଷକୁ ବାଟିବା—
Beśara baṭā সোরষে বাটা The act of pasting rye.

ବେଶର ବାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସୋରଷ ବାଟିବା—1. To
Beśara bāṭibā bruise rye for preparing paste.
সোরষে বাটা ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥେ) ପରିଶ୍ରମଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—2. (figurative) To perform a laborious task. (ଯଥା—ବଡ଼ ବଡ଼ ଘରେ ଫସର ଫାଟ, ଘାନ ଘାନ ଅସିଲେ ବେଶର ବାଟ । ଚଗ ।)

ବେ ଶରମ(ମା)—ବୈଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ଫା. ବେଶରମ୍)—ଲଜ୍ଜାହୀନ—
Be śarama(mā) বেশরম बेशरमा Shame-less.
(ବେଶରମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବେଶାଦ(ଦି)—ଦେ. ବ (ଫା. ବଶାଦ୍=ବ୍ୟବସାୟର ପାଣ୍ଠି)—୧ ।
Beśād(di) ଶକ୍ତି; କ୍ଷମତା—1. Power. ୨ । ବଳ—
বেসাদ 2. Strength. ୩ । ବ୍ୟବସାୟର ମୂଳପୁଞ୍ଜି; ମୂଳଧନ;
ताकत; बेसात ପୁଞ୍ଜି—3. Capital of a business. ୪ ।
ଦୋକାନର ଜିନିଷପତ୍ର—4. Stock in trade. ୫ ।
ସମ୍ପତ୍ତି; ଧନ—5. Riches.

ବେଶାବୁତ(ତୁ, ତି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେଶାବତ୍)—ଅପ୍ରମାଣିତ
Beśābut(tu, ti) বেসাবিত बेसाबीत —Unproved.

ବେଶାର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବେଶର; ତରକାରୀରେ ଦିଆଯିବା
Beśār ପାଇଁ ବଟା ହୋଇଥିବା ସୋରଷ—Rye-paste added to curry.

ବେଶି—ଦେ. ବ (ଫା.ବେଶ୍=ବେଶୀ; ଅଧିକ୍ୟ; ଅତିରେକ Excess;
Beśi surplus; ତୁଳ ସ. ବିଶେଷ)—୧ । ବହୁତ; ଅଧିକ—
বেশী 1. Great; large. ୨ । ବିଶେଷ; ଅତ୍ୟନ୍ତ—2.
बेशी Much. ୩ । ଅତ୍ୟଧିକ—3. Too much. କ୍ରି.
ବଣ—ଅତ୍ୟଧିକ ପରିମାଣରେ; ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ—
Too much. ବଣର ବଣ—ଅଧିକତର—More than. (ଯଥା—ଏ ମୋଠାରୁ ବେଶି ଧନୀ=ଅଧିକତର ଧନୀ ।)

ବେଶି କମ୍—ବୈଦେ.ବ—(ଫା. ବେଶୀ+କମ୍ତି)—ଅଳ୍ପାଧିକ୍ୟ; କମି-
Beśi kam কম বেশী ବେଶି—Less or more.
ବେଶି କମରେ } —ଅନ୍ୟରୂପ ଦେ. ବଣ—ଅଳ୍ପ ବା ଅଧିକ—
ବେଶି କମ } More or less.

ବେଶି ଭାଗ—ଦେ. ବ—(ଫା. ବେଶୀ+ସ. ଭାଗ) ଅଧିକାଂଶ—
Beśi bhāga বেশীর ভাগ Large portion; major portion.

ବେଶୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବେଷ=ସଜ୍ଜା+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା.
Beśī ୧ବ·)—୧ । ବେଶକାରକ—1. Dressing up. ୨ ।
(ବେଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପରିଚ୍ଛଦଯୁକ୍ତ—2. Dressed. ବୈଦେ.
ବଣ (ଫା.)—ବେଶି (ଦେଖ)—Beśi (See)

ବେ ଶୁମାର(ରି)—ବୈଦେ. ବଣ—(ଫା. ବେଶୁମାର)—ଅସୁମାର;
Be śumār(ri) ଅଗଣ୍ୟ; ଅସଂଖ୍ୟ—Countless.
বেশুমার बेसुमार

ବେ ଶୁର—ବୈଦେ. ବଣ—(ଫା.)—୧ । ବେହୋସ; ଚୈତନ୍ୟହୀନ—
Be śur 1. Unconscious. ଦେ. ବଣ (ଫା. ବେ+ସ.
বেশুর ସ୍ୱର)—ସ୍ୱରର ଅମେଳ ହେତୁ ଶ୍ରୁତିକଟୁ—2. Un-
बेसुर melodius; of unharmonious tune. ୩ । ପରସ୍ପର
ସଙ୍ଗେ ଅମେଳ—3. Discordant.

ବେଶୁର—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ—ବେଶର (ଦେଖ)
Beśura Beśara (See)

ବେଶୁରା—ଦେ. ବଣ—(ଫା. ବେ+ସ. ସ୍ୱର)—ବେଶୁର ୨,୩
Beśurā বেশুর(রা) (ଦେଖ)—Beśur 2, 3 (See)
सुर(रा)

ବେଶ୍ୱର—ସ. ବ—ଅଶ୍ୱତର—Mule. ଦେ. ବ—(ସ. ବେଷ-
Beśwara ବାର) ବେଶର (ଦେଖ)—Beśara (See)

ବେଶ୍ମ—ସ. ବ—(ବେଶ୍ମନ୍; ପଦ ୧ମା. ୧ବ. ବିଶ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରବେଶ
Beśma କରିବା+ଅଧିକରଣ. ମନ୍)—ଭବନ; ଗୃହ; ସଦ୍ମ—
House.

ବେଶ୍ମ କଳିଙ୍ଗ—ସ. ବ—ଚଟକ ; ଶୀ (ବୃ. ଷ)—
Beśma kaḷiṅga The sparrow.

ବେଶ୍ମ ନକୁଳ—ସ. ବ—ବେଶ୍ମନ୍=ଗୃହ+ନକୁଳ)—ଗନ୍ଧମୂଷିକ;
Beśma nakūḷa ଛୁଚୁନ୍ଦ୍ରା—Musk rat; mole; shrew.

ବେଶ୍ମଭୂ—ସ. ବ—(ବେଶ୍ମନ୍=ଗୃହ+ଭୂ=ଭୂମି)—୧ । ବାସୋପଯୁକ୍ତ
Beśmabhū ସ୍ଥାନ—1. A habitable place. ୨ । ଘର-
ବାଡ଼ି—2. Homestead.

ବେଶ୍ୟ—ସ· ବ—(ବିଶ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରବେଶ କରିବା+କର୍ମ. ଯ)—
Beśya ବେଶ୍ୟାଳୟ—The house of a prostitute; brothel.

ବେଶ୍ୟା—ସ. ବ—(ବେଷ=ସଜ୍ଜା+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ ଯ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ ।
Beśyā ବାରାଙ୍ଗନା; ଦାସୀ; ଖାନକୀ; ନଟୀ—1. Prostitute;
public woman. ୨ । ରେଣୁକଣ୍ଠୀ; ଅପାଜନିକ ଲତା—2. A kind of creeper.

ବେଶ୍ୟାଚାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ପୁ—(ବେଶ୍ୟା=ଗଣିକା+ଆଚାର୍ଯ୍ୟ=ଶିକ୍ଷାଗୁରୁ)—
Beśyācharjya ୧ । ପୀଠମର୍ଦ୍ଦ; ଭାଡ଼ୁଆ—1. A procurer. ୨ । ବେଶ୍ୟାଙ୍କର ନୃତ୍ୟଗୁରୁ—2. A dancing master to a dancing girl.

ବେଶ୍ୟା ପଣ—ଦେ. ବି—ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି (ଦେଖ)
Beśyā paṇa বেশ্যাবৃত্তি Beśyābṛutti (See)

ବେଶ୍ୟାବାର—ସ. ପୁ—(ବେଶ୍ୟା+ବାର=ସମୂହ)—ବେଶ୍ୟାସମୂହ—
Beśyābāra A company of prostitutes.

ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି—ସ. ବି—(ବେଶ୍ୟା+ବୃତ୍ତି)—ବାରବନିତାରୂପେ
Beśyābṛutti ରୋଜଗାର କରି ଜୀବିକାନିର୍ବାହ; ଖାନଗୀପଣିଆ—The profession of a prostitute; prostitution.

ବେଶ୍ୟାଳୟ—ସ. ବି—(ବେଶ୍ୟା+ଆଳୟ)—ବେଶ୍ୟାର ଘର—
Beśyālaya Brothel; the house of a prostitute.

ବେଶାଦ୍—ବୈଦେ. ବଣ—(ଫା. ବଶାଦ)—ଶକ୍ତିଶାଳୀ—
Beshād Strong; powerful. [ଉ—ପସ୍ତୁଃ ପରଣତ ମଧୁର ସାସିତ ଶର୍କରା କେବେ ବେଶାଦ୍ ଗୋ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ।] ବୈଦେ. ବି—ଶକ୍ତି; ବଳ; ସାମର୍ଥ୍ୟ—Strength; power. (ଯଥା—ତାର ବେଶାଦ କେତେ ?)

ବେଷ୍ଟ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ବେଢ଼ିବା—
Beshṭa (root) To surround.

ବେଷ୍ଟ—ସ. ବି—(ବେଷ୍ଟ୍ ଧାତୁ=ବେଢ଼ିବା+ଭାବ.ଅ)—୧ । ପରିଧି—
Beshṭ 1. Circumference. ୨ । ବାଡ଼—2. Enclosure; fencing. ୩ । ପ୍ରାଚୀର; ବେଢ଼ା—3. Compound wall. ୪ । ଅଠା—4. Gum ୫ । ତାର୍ପିନ୍—5. Turpentine.

ବେଷ୍ଟକ—ସ. ବଣ—(ବେଷ୍ଟ୍ ଧାତୁ=ବେଢ଼ିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Beshṭaka ଘେରିଥିବା ବେଢ଼ିଥିବା; ଯେ ବେଷ୍ଟନ କରେ—Surrounding. ସ. ବି—୧ । ଉଷ୍ଣୀଷ; ପଗଡ଼ି—1. Turban. ୨ । ନିର୍ଯ୍ୟାସ; ଅଠା—2 Gum. ୩ । ତାର୍ପିନ୍—3. Turpentine ୪ । କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ—4. Gourd. ୫ । ପ୍ରାଚୀର—5. Compound wall.

ବେଷ୍ଟିତ—ସ. ବଣ (ବେଷ୍ଟ୍ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Beshṭita ଘେରାଯାଇଥିବା ଆବୃତ—Surrounded. ସ. ବି. (ବେଷ୍ଟ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତ) ବେଷ୍ଟନ; ଘେରାଯାଇ ରହିବା—Surrounding.

ବେଷ୍ଟନ—ସ. ବି. (ବେଷ୍ଟ୍ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Beshṭana ୧ । ବାଡ଼—1. Fencing. ୨ । ବେଢ଼ିବା—2. Surrounding. ୩ । ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ—3. Circumambulation. ୪ । କର୍ଣ୍ଣକୁହର—4. The hole of the ear. ୫ । କର୍ଣ୍ଣ ରଙ୍ଗ—5. Colour. ୬ । ଅକ୍ଷର—6. Letter. ୭ । ନୃତ୍ୟକାଳୀନ ହସ୍ତଭଙ୍ଗୀ—7. The poses of the hand while dancing. ୮ । (ବେଷ୍ଟ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ) ପରିଧି; ବେଢ଼—8. Circumference; girth. ୯ । ପଗଡ଼ି—9. Turban. ୧୦ । କମରପଟ୍ଟି—10. Belt.

ବେଷ୍ଟନକ—ସ. ବି—ରତିବନ୍ଧବିଶେଷ—A kind of pose during copulation.
Beshṭanaka

ବେଷ୍ଟନିକା—ସ. ବି. (ବେଷ୍ଟନ+ଇକ+ଆ)—
Beshṭanikā ଡାଲପୁରୀ; ବେଢ଼ମିକା (ଦେଖ) A kind of sandwich.

ବେଷ୍ଟ ବଂଶ—ସ. ବି (ବେଷ୍ଟ=ବେଷ୍ଟନ+ବଂଶ=ବାଉଁଶ)—
Beshṭa baṁśa କଣ୍ଟା ବାଉଁଶ; ମୂଳୀ ବାଉଁଶ—A kind of বেউড় বাংশ thorny bamboo.

ବେଷ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବେଢ଼ାଇ ହେବା—To be surrounded.
Beshṭibā (ଉ—ଦେହରେ ବେଷ୍ଟି ମହାଗିରି, ରହିଲା ବିଶ୍ୱରୂପ ଧରି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ)

ବେଷ୍ୟ—ସ. ବି. (ବିଷ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟାପିବା+ଯ)—ପାନୀୟ ଜଳ—
Beshya Drinking water.

ବେସନ—ସ. ବି. (ବେସ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ମ. ଅନ)—
Besana କଞ୍ଚା ବୁଟ ଆଦିର ଚୂନା—Flour of unfried বেসন(ম) बेसन gram etc.

ବେସନ୍ଦ—ଦେ. ବି—ଜଇସଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Besanda Jaisandā (See)

ବେ ସମୟ—ଦେ. ବି. (ଫା. ବେ+ସମୟ)—୧ । ଅସମୟ—1. Bad
Be samaya times. ୨ । ଅନୁପଯୁକ୍ତ କାଳ—2. Unsuitable time.
असमय वे वक्त

ବେ ସମାନ—ଦେ.ବଣ. (ଫା. ବେ+ସ. ସମାନ)—ଅସମାନ—
Be samāna অসমান Unequal.

ବେ ସରକାରୀ—ବୈଦେ.ବଣ (ଫା)—ଯାହା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କର ନୁହେଁ—
Be sarakārī Unofficial.
বেসরকারী बेसरकारी

ବେସର ପୁରିଆ ବସୁ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ପୁରୀ ପ୍ରାନ୍ତର ଶାସନର
Besarapuriā basu ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଗୋଷ୍ଠୀବିଶେଷ—A clan of Brāhmaṇas in the Puri district.

ବେସାର ବଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ଭଲପୁର) ବି—ସୋରିଷ ବଟା—
Besāra baṭā Mustard paste; rye-paste.

ବେ ସୁଖ—ଦେ.ବି. (ଫା. ବେ+ସ. ସୁଖ)—୧ । ବେମାର—1.Dis-
Be sukha ease. ୨ । ଅସୁଖ; ଘୃଣା—2. Disgust; hatred.
अस्वस्थ विमुख

ବେସେବେସ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବଣ—ନିରାପଦ ଓ ସୁସ୍ଥ—
Besebes Safe and sound.

ବେସ୍ତ—ଗ୍ରା.ବି. (ସ. ବ୍ୟସ୍ତତା)—ବ୍ୟସ୍ତତା (ଦେଖ)
Besta Byastatā (See) (ଉ—ଧିକ ସକ୍ଷି ଧର ରହିଲେ (ବେସ୍ତିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୁଣ୍ଡ ଗୋଡ଼, ତା ଦେଖି ଭୂମ୍ ବେଳା ବେସ୍ତ କଲେ ମତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ.ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ) ଗ୍ରା. ବଣ (ସ.

ବ୍ୟସ୍ତ)—୧ । ବ୍ୟସ୍ତ (ଦେଖ)—1. Byasta (See) ୨ । ରୁଗ୍ଣ—2. Sick; ailing; ill. (ଉ—ମୁଁ ବେସ୍ତ ହେଉଁ ହେଉଁ ମଲଣି । ଘଡାଖ. ଗୌରୁବ)। ୩ । ଦୁଃଖିତ—3. Sorry; worried.

ବେସ୍ତିଆ—ଗ୍ରା. ବଣ—ଯାହା ମନୁଷ୍ୟକୁ ବ୍ୟସ୍ତ କରେ; ବ୍ୟସ୍ତତାଜନକ; Bestiā ବ୍ୟସ୍ତତାସୂଚକ—Worrying.

ବେହକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ଅନ୍ୟାୟ—1. Injustice; Be hak wrong. ୨ । ସ୍ୱତ୍ୱର ଅଭାବ—2. Want of ବେହକ title, ବୈଦେ. ବଣ—୧ । ଅନ୍ୟାୟ—1. Unjust; बेहक wrong. ୨ । ବେଠିକ୍; ଅସତ୍ୟ—2. Untrue; not right. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଅନ୍ୟାୟରୂପେ—1. Wrongly. ୨ । ବୃଥା—2. For nothing; in vain. ୩ । ବିନା ଦୋଷରେ—3. Without any fault.

ବେ ହକ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ.ବଣ (ଦତରଅ)—Having no title or Be hakdār interest.

ବେ ହଜମ(ମି)—ବୈଦେ.ବି. (ଫା)—ବଦହଜମ; ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ— Behajam(mi) Indigestion. बेहजम(मी) ବୈଦେ. ବଣ—ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନ ଥିବା— Undigested.

ବେହଡ଼ା—ଦେ. ବଣ—ବାହାଡ଼ା (ଦେଖ) Beharḍā Bāhārḍā (See)

ବେହତ୍—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବି—ହନ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍)— Behat ଗର୍ଭୋପଘାତିନୀ ଗାଈ; ଯେଉଁ ଗାଈର ଗର୍ଭର ପତନ— A cow which miscarries.

ବେହଦ୍(ଦ)—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା. ବେହଦ୍)—୧ । ଅସୀମ— Behad(dda) 1. Limitless. ୨ । ଅଶେଷ—2. Endless. बेहद ୩ । ଚମତ୍କୃତ; ଅଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ—3. Astonished. ४ । बेहद् ହତବୋଧ; କିଂ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—4. Bewildered,

ବେହ(ହା)ୟା—ଦେ. ବଣ—ବେହୁଅ (ଦେଖ) Beha(hā)yā Behiā (See)

ବେହ(ହେ)ରଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିହାର)—୧ । ସଭାମଣ୍ଡପ— Beha(he)rana 1. A roofed pandal. (ଉ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ଦିବ୍ୟ ବେହରଣରେ । ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା) ୨ । ବଇଠିକ ସଭା—2. Meeting; assembly. ୩ । ବିହାର ସ୍ଥାନ; ବିହାର ମଣ୍ଡପ—3. A portico where people sit for recreation. ୪ । ବିହାର—4. Recreation. ୫ । ଉପବେଶନ ବା ଶୟନ—5. Sitting or sleeping. (ଉ—ଶହାଥ ମୋତେ ତା ବେହରଣ ଫୁଲ ଶେଜ ତଳେ ହେବା ନାଶ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ) ୬ । (ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ) ଉପବେଶନ; ବସିବା; ବିଜେ କରିବା— 6. Sitting (used in respect of Rājās),

ବେହରଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବସିବା— Beharaṇa kariba To sit.

ବେହରଣ ମଣ୍ଡପ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିହାର+ମଣ୍ଡପ)—ଯେଉଁ ମଣ୍ଡପରେ Beharaṇa maṇḍapa ରାଜା ବସନ୍ତି— An pandal where a Rājā sits.

ବେ ହଲକ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଅ)—ଦମ୍ଭହୀନ; ଧୈର୍ଯ୍ୟହୀନ— Be halak बेहलक बेहलक Impatient.

ବେହା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବିବାହ)—ବିବାହ— Behā ब्याह बेहा ब्याह Marriage.

ବେହାଇ—ଗ୍ରା. ବଣ (ସଂ. ବିବାହିତ)—ବାହା ହୋଇଥିବା— Behāi Wedded. [ଉ—ସ୍ନେହା କରିବାକୁ ନ ପାଅ ଲଜ୍ଜା, ସେମାନେ ତାଙ୍କ ବେହାଇ ଭାରିଯା—ପ୍ରତାପ. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।]

ବେ ହାକମ(ମି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଅ. ବେ+ହାକିମ୍)—ଯହିଁରେ Be hākim(mi) କେହି କର୍ତ୍ତା ବା ସ୍ୱାମୀ ନାହାନ୍ତି—Lordless; masterless.

ବେହାଗ—ଦେ. ବି—ମିଶ୍ରରାଗବିଶେଷ—Name of a mixed Behāga बेहाग बेहाग musical tune. (ବେହାଗଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବେହା ଘର—ଗ୍ରା. ବି (ବିବାହ+ଘର)—ବିବାହ ଉତ୍ସବ— Behā ghara Marriage ceremony.

ବେହାତ—ଦେ. ବଣ (ଅ. ବେ+ସଂ. ହସ୍ତ)—ହସ୍ତାନ୍ତରିତ; ଅନ୍ୟ Behāta ବ୍ୟକ୍ତିର ହସ୍ତଗତ—Gone to another's hand बेहात or control.

ବେହାୟା—ବୈଦେ. ବଣ—ବେହୁଅ (ଦେଖ)—Behiā (See) Behāyā [ଉ—ଓହୋ କାନ୍ଥ ଥିଲ ଦେଖିବା ପାଇଁ କ ପଗ୍, (ବେୟା, ବେହ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ନିର୍ଲଜ୍ଜ ବେହାୟା ଲୁଣ୍ଠ—ଉତ୍କାର ରତ୍ନମାଳୀ ।]

ବେହାର—ଗ୍ରା. ବଣ (ସଂ. ବିହାର)—ବିହାର—Sport. [ଉ— Behāra ଶ୍ରୀରାମ ସଙ୍ଗେ ବେହାର କରନ୍ତି—ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।]

ବେହାରି—ଗ୍ରା ବି ଓ ବଣ—ବିହାରି (ଦେଖ) Behāri Bihāri (See)

ବେହାଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ବେ+ହାଲ୍)—୧ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା— Behāl 1. Bad condition. ୨ । ଦୁର୍ବଳ ଅବସ୍ଥା— बेहाल 2. Weak state. [ଉ—ଗାଭେଇ ବାହାର ଅସିବା बेहाल ଦିନଠାରୁ ମାମୁଁ ମାଇଁ ବଡ଼ ବେହାଲରେ ପଡ଼ିଲେଣି— (ବେହାଲିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।] ବୈଦେ. बेहाल बेहाल ବଣ—୧ । ଦୁର୍ବଳ—1. Weak. ୨ । କ୍ଷୀଣ— 2. Feeble. ୩ । ବିପନ୍ନ—3. Beset with danger. ୪ । ବିପଦଗ୍ରସ୍ତ—4. Beset with misery. ୫ । କାତର; କାବର; ନିରାଶ୍ରୟ— 5. Helpless.

ବେହୁଅ—ଦେ. ବଣ (ଫା. ବେହାୟା)—ନିର୍ଲଜ୍ଜ; ଅଲଜ୍ଜକ— Behiā बेहाया बेहाया Shameless.

ବେହୁଅଗିର—ଦେ. ବ—୧ । ଲଜ୍ଜାହୀନତା—1. Shameless
Behiagiri conduct. ୨ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଲୋକର ଆଚରଣ—
ବେହୁଅପଣ (ପଶ୍ଚିମ) } ଅନ୍ୟରୂପ 2. The conduct of a
ବେହୁଅମି shameless person.
বেহায়াগিরি, বেহায়াপনা, বেহায়ামি बेहायागिरी

ବେହିପ(ପୋ)—ଗ୍ରା. ବ (ଅଶ୍ଲୀଳ ଗାଳି)—ଜାରଜ—Bastard son
Behipa(po) (ବେହୁପୁଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) of an adulteress.

ବେହିଲି—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ବିବାହିତା)—୧ । ବିବାହବନ୍ଧରେ
Behili ପତ୍ନୀକୃତା; ବିବାହିତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—1. (one's) Married
বিবাহিত (wife); taken as one's wife by marriage.
विवाहिती (ଯଥା—ବେହିଲି ମାଇପ, ବେହିଲି ଭାରିଯା ।)
୨ । ବିବାହିତା (ବାଳିକା); ଉଅଡ଼ୀ—2. Married (girl).

ବେହିସାବ(ବି)—ବୈଦେ. ବ (ଫା.ବେହିସାବ୍)—୧ । ଶୃଙ୍ଖଳାହୀନତା—
Behisab(bi) 1. Want of order or method ୨ ।
বেহিসাব[বি] ବହୁ ଖରଚ; ଅପବ୍ୟୟିତା—2. Squandering
बेहिसाब[बि] money. ବୈଦେ. ବଣ—୧ । ଯେ ଗଣନା-
ପୂର୍ବକ କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରେ—1. Wanting in foresight. ୨ । ଅବିବେଚକ—2. Inconsiderate. ୩ । ଦାଣ୍ଡଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—3. Reckless; rash. ୪ । ଅଯୁ ବ୍ୟୟ ପ୍ରତି ଯେ ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦିଏ—4. Reckless in expenditure. ୫ । ଶୃଙ୍ଖଳାରହିତ—5. Methodless.

ବେହୀ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ବିବାହିତା)—ବିବାହିତା; ବିବାହ ସସ୍କାର
Behi ଦ୍ଵାରା ପତ୍ନୀକୃତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—(one's) Married
বিবাহিত (wife). (ଯଥା—ବେହୀ ମାଇପ, ବେହୀ ଭାରିଯା ।)
विवाहिती (ଇଶେଇ—ଉପସ୍ଥିତ)

ବେ ହୁକୁମ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେହୁକୁ)—୧ । ଆଦେଶ ବ୍ୟତି-
Be hukum ରିକ୍ତ—1. Unauthorised; not covered
বেহুকুম by any order. ୨ । ଆଦେଶବିରୁଦ୍ଧ—2. Contrary
बेहुक्म [ବେହୁକୁମଜ(ଦ ଅନ୍ୟରୂପ] to orders.

ବେହୁଡ଼ା—ଦେ. ବ—ବେଉଡ଼ା (ଦେଖ)
Behurda Beurda (See)

ବେହୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବେଉଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Behurdiba Beurdiba (See)

ବେହୁ(ହୋ)ଦ୍ଦା(ଦା)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେହୁଦା)—୧ । ଅନ୍ୟାଯ୍ୟ—
Behu(ho)dda(da) 1. Wrong, ୨ । ଅନୁଚିତ—2. Im-
বেআড়া बेहूदा proper, [ଉ—ତୁମ୍ ଏସା ବେହୁଦା ସବାଲ କରୋଗେ ତ, ତୁମାସ୍ ଓକାଲତି କେନ୍‌ସିଲ୍ କରଦେଗା—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ ।] ୩ । ଅନିୟମିତ—3. Irregular. ୪ । ନିୟମ ଲଙ୍ଘନ-କାରୀ—4. Transgressing or infringing a rule.

ବେହୁର(ରୁ)ମତ(ତି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେ+ହୁରମତ୍)—
Behur(ru)mat(ti) ବେଇଜ୍ଜତ ୧ । ସମ୍ମାନହୀନ; ଅସମ୍ମାନିତ—
1. Dishonourable; disrespectful, ୨ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ—2. Shameless. ଦେ. ବ—୧ । ସମ୍ଭ୍ରମ—
1. Want of dignity. ୨ । ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା—
बेहुरमत(ती) 2. Disrespect.

ବେହୁରା—ଦେ. ବ—ବେଉରା (ଦେଖ)
Behura Beura (See)

ବେହୁ(ହୋ)ସ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ବେହୋସ୍)—୧ । ଚୈତନ୍ୟ-
Behu(ho s ହୀନ; ଅଚେତନ—1. Unconscious; sense-
বেহুস, বেহোস less. ୨ । ନିର୍ବୋଧ—2. Foolish, ୩ ।
बेहोश (ବେହୋସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ପାଗଳ; ଉନ୍ମତ୍ତ—3. Mad.

ବେହୁସିଆର(ରି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା.ବେହୋସିଆର)—୧ । ଅସାବଧାନ;
Behusiar(ri) ଗଇରହୁସିଆର—1. Incautious. ୨ । ଯତ୍ନହୀନ-
বেহুসিআর 2. Careless. ବୈଦେ. ବ—ଅସାବଧାନତା—
बेहोसिआर(री) Carelessness.

ବେହେଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବଣ—ବାହାଡ଼ା (ଦେଖ)—
Beherda Baharda (See) ଦେ. ବଣ—ବେଅଡ଼ା; ଅନୁଚିତ—Bearda (See)

ବେହେଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ—ଚଉଡ଼ାମୁହଁ ମୋଟା ଖୋଳ ହାଣ୍ଡି—
Beherdi A thick earthen pot with a wide mouth.

ବେହେଣ୍ଟା—ଦେ. ବ—୧ । ଲେମ୍ବୁ ଓ ସଲଜ ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—
Behenta 1. L. Lemonia. [ଦ୍ର—ଏହାର କାଠ ଶକ୍ତ ଓ ଏ ଗଛର କାଠରେ ଘଗଡ଼ର ଅଣ ତିଆର ହୁଏ ।] ୨ । ବେଣ୍ଟା (ଦେଖ)—2. Benta (See).

ବେହେରା—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ସଂ. ବାହକ; ଭୁଲ ବହାର=ଲୀଳା, ଭ୍ରମଣ,
Behera ଭୁଲ. ଇଂ. ବେଅରର୍)—୧ । ଯାନ ବାହକ;
ପାଲିଙ୍କିବାହକ—1. Palki bearer. ୨ ।
(ବେହେରାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କେତେକ ଉତ୍କଳୀୟ ଶୂଦ୍ର ଓ ବୈଶ୍ୟଙ୍କ
বেহারা ବଂଶୋପାଧି—2. Family title of certain
बैरा Sudras and Baisyas of Orissa. [ଦ୍ର—ଗଉଡ଼, ପାଇକ, କେଉଟ, ଚମାର, ଶିଆଳ ଓ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଜାତିଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବେହେରା ଅଟେ ।] ୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତିର ନେତା ବା ଦଳପତି; ଜାତିବେହେରା—3. The headman of a caste guild. ୪ । ଭୃତ୍ୟ—4. Servant. (ଉ—ବାବୁ ଘରେ ଦଏ ବସାଇ ବେହେରା—ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।) ୫ । ମାଲିକ—5. Owner; master. (ଉ—ଦେଶ କର ସାଉଥିଲେ ଆସୁଅଛି—ବେହେରାଏ ସବୁ ଯୋଗୀ ପୁଣି । ଉତ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ) । [ଦ୍ର—ଉତ୍କଳର ଉତ୍ତର ଅଞ୍ଚଳରେ ଗଉଡ଼, ବାଉରି, ପାଣ, ହାଡ଼ି, କଣ୍ଡ ଓ ସାନ୍ତାଳମାନେ ପାଲିଙ୍କି ବେହେରା କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।] ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବ—ଗ୍ରାମ-ମୁଖିଆଙ୍କ ସହକାରୀ; ଚମାରୀ—

The head amongst the servants engaged for agriculture

ବେହେରାଣିଅ(ଅଁ) ପୁଅ—ଦେ. ବ—ଅନ୍ତଃପୁରସ୍ଥ ରାଜାଙ୍କର ରକ୍ଷିତା
Beherānia(ān) pua ସ୍ତ୍ରୀଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ—The illegitimate son of a Raja

ବେହେରାଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବେହେରା ଜାତିର ସ୍ତ୍ରୀ—1.
Beherāṇi A woman of the Beherā caste ୨ । (ସ. ବହାର ଶବ୍ଦରୁ ବହାରଣୀ; ସ୍ୱଜା ଯାହା ସଙ୍ଗେ ବହାର କରନ୍ତି)—ରାଜାଙ୍କ ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ 2. The concubine of a Raja.

ବେହେରା ପଧାନ—ଦେ. ବ—୧ । (ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଶାର) ଜୁଝାର
Beherā padhāna ସୈନ୍ୟଦଳର ନେତା—1. The captain or leader of the militia of ancient Orissa. ୨ । କେତେକ ବୃତ୍ତିଗତ ଜାତିର ନେତା—2. The headman of some caste-guilds.

ବେହେରା ପୁଅ—ଦେ. ବ (ବେହେରାଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନରେ
Beherā pua ବ୍ୟବହୃତ)—ବେହେରା ଜାତିର ସନ୍ତାନ—(ବେହେରା ଭାଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) A member of the Beherā caste.

ବେହେରୀ—ଦେ. ବ—ଦୁଧ ଅଉଟିବା ଓ ଦହି ମୋହିଁବାରେ
Beheri ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ହାଣ୍ଡି—A kind of earthen pot used for boiling milk and churning curd. [ଦୃ—ପ୍ରତେ ଦୁଧ ଜନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଖଣ୍ଡିକ ବେହେରୀ—ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି. ଗ୍ରାବିତଲଲନା ।]

ବେହେ(ହା)ଲ—ଦେ. ବଣ (ସ. ବେହୃହଲ)—ବେଲିଅ (ଦେଖ)
Behe(ha)la Beliā (See)

ବେହେ(ହା)ଲପଣ—ଦେ. ବ—ବେଲି (ଦେଖ)—Beli (See)
Behe(ha)lapaṇa [ବେହେଲପଣିଅ(ଅଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବେହେଲା—ବୈଦେ. ବ (ସ. ବହ୍ଲକୀ, ଇଂ ଭାୟୋଲିନ୍, ପର୍ତ୍ତୁ; ଭାୟୋଲା)—ସ୍ୱରଗୋଟି ତନ୍ତ୍ରିବିଶିଷ୍ଟ ଯନ୍ତ୍ର—Violin
Behelā
ବେହେଲା চিকারা, বেলা [ଦୃ—ଏହି ତାରମାନ ଘୋଡ଼ାର ଲାଞ୍ଜ ବାଳରେ ନିର୍ମିତ ଧନୁର୍ଗୁଣ (କମାଣି) ଦ୍ୱାରା ଘର୍ଷିତ ହୋଇ ମଧୁର ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପାଦନ କରେ । ଏହି ଚାରି ଗୋଟି ତାରରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ୱର ବାହାରେ । ଯଥା—୧. ପଞ୍ଚମ, ୨. ସୁର, ୩. ମଧ୍ୟମ, ୪. ଖାଦ ।]

ବେହେଲା କମାଣି—ଦେ. ବ (ସ. ବହ୍ଲକୀ+କମାଣ)—୧ । ବେହେଲା
Behelā kamāṇi ତାରକୁ ଟେକ ଧରିଥିବା ପାନିଆ ଆକାରର ଛୋଟିଏ ପତଳା କାଠ—1. A comb-shaped bit of thin wood supporting the strings of the violin. ୨ । ବେହେଲା ଛଡ଼ (ଦେଖ)—2. Behelā chharda (See)

ବେହେଲା ଛଡ଼(ଡ଼ି)—ଦେ. ବ—ବେହେଲା ତାରକୁ ଘଷିବା ପାଇଁ
Behelā chharda((rdi) ବ୍ୟବହୃତ ଘୋଡ଼ାର ଲାଞ୍ଜ-ବାଳରେ ନିର୍ମିତ ଧନୁ ଆକାରର କାଷ୍ଠ ଦଣ୍ଡବିଶେଷ—
বেহেলার ছড়ী The bow of a violin.
বেলাকা ছড়

ବେହେଲା ତାର—ଦେ. ବ—ବେହେଲାରେ ଲଗାଯିବା ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କ
Behelā tāra ଅନ୍ତ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ତନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
বেহেলার তার বেলাকা তার Violin string.

ବେହୋସ୍—ବୈଦେ. ବ ଓ ବଣ—ବେହୁସ୍ (ଦେଖ)
Behos Behus (See)

ବୈ—ସ. ଅ (ବା ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଐ)—ପାଦ-
Bai ପୂରଣାର୍ଥ, ସମ୍ବୋଧନ ଓ ଅନୁନୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅବ୍ୟୟ—A particle used in completing a sentence, in addressing and in entreaty. [ଦୃ—ଏହି ସଂସ୍କୃତ 'ବୈ' ଶବ୍ଦ ବଙ୍ଗଳାରେ 'ବଇ', ଓଡ଼ିଆରେ 'ବି', ପାର୍ସୀରେ 'ହ' ସଙ୍ଗେ ସମାନ । କିନ୍ତୁ ଏହି 'ବୈ' ଶବ୍ଦର ଓଡ଼ିଆରେ ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ ।] ବୈଦେ. ବ (ଫା. ବସ୍ତ୍ର)—୧ । ବହି, ପୁସ୍ତକ—1. Book. ୨ । (ଅବଜ୍ଞାର୍ଥକ) ବୈଷ୍ଣବ ବା ବୈରାଗୀ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—2. Name for calling Baishṇaba or Bairāgi. (ବୈଆ—ଅନାଦରାର୍ଥକ)

ବୈଁଶୋର—ଦେ. ବ—କ୍ଷୁଦ୍ର ବଂଶୀ—A small flute.
Baiṅsori (ଉ—ଅଧର ହୋଇଅଛି ବେଣୁ ଯେ ବୈଁଶୋର । ପ୍ରାଚୀ. ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।)

ବୈ କବ(ବା)ଲା—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ବୈକବାଲା) (କଚେରୀ)—
Bai kaba(bā)lā ବିକ୍ରୟ ପତ୍ର—A deed of sale
কবালা বৈকবালা

ବୈକର୍ତ୍ତନ—ସ. ବଣ. (ବିକର୍ତ୍ତନ+ଅ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ—
Baikarttana 1. Belonging to the Solar dynasty. ୨ । ସୌର—2. Solar, ସ. ବ. (ବିକର୍ତ୍ତନ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ର ଶନି ଗ୍ରହ—1. The planet Saturn. ୨ । ଅଙ୍ଗରାଜ କର୍ଣ୍ଣ—2. King Karṇṇa. [ଦୃ—ଅଙ୍ଗରାଜ କର୍ଣ୍ଣ ପୂର୍ବେ କବଚ ଓ କୁଣ୍ଡଳ ସ୍ୱୟଂ ଛେଦନ କରି ପୁରନ୍ଦରଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରିବାରୁ 'ବୈକର୍ତ୍ତନ' ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ ହୋଇଥିଲେ । ମହାଭାରତ; ଅବିବାହିତା କୁନ୍ତୀଙ୍କଠାରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ଔରସରେ ଏ ଜାତ ହୋଇଥିଲେ ।]

ବୈକଳ୍ପିକ—ସ. ବଣ. (ବିକଳ୍ପ+ଇକ)—୧ । (ବ୍ୟାକରଣ)
Baikalpika ବିକଳ୍ପରେ ଯାହା ସିଦ୍ଧ ହୁଏ—1. (grammar) Optional; alternative. ୨ । ସନ୍ଦେହଯୋଗ୍ୟ—2. Doubtful.

ବୈକଲ୍ୟ—ସ. ବ. (ବିକଳ+ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ବିକଳତା; ବିକୃତ
Baikalya ଅବସ୍ଥା—1. Defect; impaired condition. ୨ । ଖଞ୍ଜତା—2. Lameness. ୩ । ଅଙ୍ଗହୀନତା—3. Want of limb. ୪ । ଅଭାବ—4. Want. ୫ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା—5. Incompleteness; imperfection.

ବୈକାର—ସଂ. ବି (ବିକାର+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅ)—୧। ବିକୃତି—1.
Baikāra Deterioration. ସଂ. ବିଣ—ବିକାରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
—Relating to deterioration. ଦେ. ବିଣ—
ସାତ୍ତ୍ୱିକ—Relating to the satwa quality.
[ଉ—ବୈକାର ରାଜସ ତାମସ, ଏ ତିନରୂପେ ତା
ପ୍ରକାଶ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ବୈକାଲ—ସଂ. ବି (ବିକାଳ+ଅ)—୧ । ଅପରାହ୍ଣ—1.
Baikāla Afternoon. ୨ । ଦିବସର ଶେଷ ବେଳା—
2. The last portion of the day-time.

ବୈକାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ମୂଳ. ବି. ବୈକାଲ)—
Baikāḷa ଅପରାହ୍ଣ; ଓପରଓଳ—Afternoon.

ବୈକାଳିକ—ସଂ. ବିଣ (ବିକାଳ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଇକ)—ଅପରାହ୍ଣକାଳୀନ
Baikāḷika —Relating to or happening in the afternoon.

ବୈକୁଣ୍ଠ—ସଂ. ବି (ବିକୁଣ୍ଠ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ; ଇନ୍ଦ୍ରନ୍ତୁଃ; ଅଥବା ବି=
Baikuntha ବିଗତ+କୁଣ୍ଠ=ମାୟା; ଯାହାର ବିଗତ ମାୟା ବିଦ୍ୟମାନ
ଅଛି । ଅଥବା ବି=ବିଗତ+କୁଣ୍ଠା; କୁଣ୍ଠାରହିତ ହୋଇ ଅର୍ଥାତ୍
ଅକୁଣ୍ଠିତଭାବରେ ଯେ ପୃଥ୍ୱୀକୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ଅଛନ୍ତି)—
୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu. ୨ । ଇନ୍ଦ୍ର—2. Indra.
୩ । (ବି=ବିଗତ+କୁଣ୍ଠ=ପ୍ରତିବନ୍ଧକ) ଗୋଲୋକଧାମ;
ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପୁରୀ—3. The abode of Bishṇu. ୪ ।
ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗ—4. The paradise of the
Baishṇaabs. ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା
ନାମ—A name given to males.

ବୈକୁଣ୍ଠ ଏକାଦଶୀ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଶ୍ରୀରଙ୍ଗନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିରର
Baikuntha ekādasī ଉତ୍ସବବିଶେଷ—Name of a
festival in the temple of Sri Ranganatha.

ବୈକୁଣ୍ଠ ତୋରା(ଡ଼ା)ଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରା ସମୟରେ
Baikuntha torā(ṛā)ṇi ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମା
ଜଳଶାୟୀ ହେଲେ ତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଦହି ପଖାଳ ଓ ନାଡ଼ୁଆଦି
ଭୋଗ ଦିଆଯାଏ—The offering consisting of
ricewater mixed with curd and some cakes.

ବୈକୁଣ୍ଠ ଧାମ—ସଂ. ବି (ବୈକୁଣ୍ଠ+ଧାମନ୍)—ଗୋଲୋକ ଧାମ;
Baikuṇtha dhāma ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପୁରୀ—The abode of
[ବୈକୁଣ୍ଠପୁର(ରୀ)—ଅନ୍ୟରୂପ] Bishṇu.

ବୈକୁଣ୍ଠ ନାଥ(ପତି)—ସଂ. ବି—ବିଷ୍ଣୁ—Bishṇu.
Baikuṇtha nātha(pati)

ବୈକୁଣ୍ଠବାସୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବୈକୁଣ୍ଠବାସିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ ।
Baikuṇthabāsī ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu. ୨ । ଯେଉଁ ବିଷ୍ଣୁ-
(ବୈକୁଣ୍ଠବାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭକ୍ତମାନେ ମର ଦେହ ତ୍ୟାଗ କରିବା
ପରେ ବୈକୁଣ୍ଠପୁରରେ ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି—2. The
devotees of Bishṇu who after death
transmigrate to and permanently reside
in Paradise.

ବୈକୃତ—ସଂ. ବି (ବିକୃତ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ବିକୃତତ୍ୱ;
Baikṛuta ଦୈହିକ ବା ମାନସିକ ବିକାର—1. The state
of deterioration. ୨ । ପ୍ରାକୃତ ସୃଷ୍ଟି—2. The
material creation. [ଉ—ପ୍ରାକୃତ ବୈକୃତ
ସର୍ଗାଦି, ମନ୍ୱନ୍ତର ପ୍ରାଣୀର ସଂସ୍ଥାନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ବୈକ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବି (ବିକ୍ରାନ୍ତ+ଅ)—୧ । ବିକ୍ରାନ୍ତମଣି; ଚୁନୀ—A sort
Baikrānta of gem; ruby. [ଦ୍ର—ଏହା ଶ୍ୱେତ, ରକ୍ତ ଓ
ସ—ପୀତ ବର୍ଣ୍ଣ; ଭୁବନ୍ତକ, ନୀଳ ଭେଦରେ ୩ ପ୍ରକାର ।] ୨ ।
ଗୋନାସ— ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମଣି—2. Touch-stone; the
philosopher's stone. ୩ । ଚୁମ୍ବକପଥର—3.
Loadstone; magnet.

ବୈକ୍ଳବ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବିକ୍ଳବ+ସ୍ୱାର୍ଥ. ଯ)—ବ୍ୟାକୁଳତା; ବିହ୍ୱଳତା;
Baiklabya ଅଧୀରତା—Confusion; affliction;
agitation.

ବୈଖାନସ—ସଂ. ବି (ବି+ଖନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;+ଅନ୍ ଧାତୁ=
Baikhānasa ଜୀବନ ରକ୍ଷା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍; ଯେଉଁମାନେ
ବୃକ୍ଷମୂଳାଦିଦ୍ୱାରା ଜୀବନ ରକ୍ଷନ୍ତି)—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଋଷି—
1. A class of sages or ascetics. (ଉ—
ବୈଖାନସ ଗଣ ଯେତେ ବାଟେ ମେଳା । ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶ-
ବିଳାସ ।) ୨ । ବାନପ୍ରସ୍ଥ; ବନବାସୀ—2. A Hindu
who has renounced the home and gone
to live in the forest. ସଂ. ବିଣ—ବାନପ୍ରସ୍ଥ
ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the third stage of a
Hindu's life.

ବୈଗୁଣ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବିଗୁଣ+ସ୍ୱାର୍ଥ. ଯ)—୧ । ବିଗୁଣତା; ଗୁଣରାହିତ୍ୟ;
Baiguṇya ବିକୃତତା—1. Derangement; deterioration. ୨ । ଅପରାଧ; ଦୋଷ—2. Fault; guilt.
୩ । ନୀଚତା—3. Inferiority; meanness; lowness. ଦେ. ବି—୧ । ବିରକ୍ତି; ଅପ୍ରସନ୍ନତା—1. Displeasure; annoyance. ୨ । ତ୍ରୁଟି—2. Defect.
୩ । ଦୁଃଖ—3. Grief; sorrow.

ବୈଚ(ଚି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଚକିତ)—ବଇଞ୍ଚ (ଦେଖ)—
Baicha(chi) বৈচি Baincha (See).
(ବୈଁଚ, ବୈଁଚି, ବୈଂଚ, ବୈଂଚି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୈଚକ୍ଷଣ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବିଚକ୍ଷଣ+ସ୍ୱାର୍ଥ. ଯ)—ବିଚକ୍ଷଣତା; ନୈପୁଣ୍ୟ—
Baichakshaṇya Sharpness; eminence;
dexterity; skill.

ବୈଚିତ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବିଚିତ୍ତ+ସ୍ୱାର୍ଥ. ଯ)—ମତିଭ୍ରମ—
Baichittya Mental confusion or derangement.

ବୈଚିତ୍ର୍ୟ—ସଂ. ବି (ବିଚିତ୍ର+ଭାବ. ଯ)—୧ । ବିଚିତ୍ରତା; ଚମତ୍କାରତ୍ୱ; ନାନାରୂପତା—1. Variety; diversity. ୨ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—2. Beauty; elegance; grace.

ବୈଜନକ—ସଂ.ବି (ବିଜନକ+ଅ)—ଜନ୍ମମାସ; ଯେଉଁ ମାସରେ କୌଣସି Baijanaka ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହୋଇଥାଏ—The month of the year in which a child has was born.

ବୈଜୟନ୍ତ—ସଂ. ବି (ବି+ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା+ଅନ୍ତ)—Baijayanta ୧ । ଇନ୍ଦ୍ରପୁରୀ—1. The paradise or abode of Indra. ୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଧ୍ୱଜ—2. The banner of Indra.

ବୈଜୟନ୍ତିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବୈଜୟନ୍ତୀ=ପତାକା+ଇକ)—Baijayantika ପତାକାଧାରୀ—Carrying a banner. (ବୈଜୟନ୍ତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବୈଜୟନ୍ତୀ—ସଂ. ବି (ବୈଜୟନ୍ତ+ଈ)—୧ । ପତାକା—1. Flag; Baijayanti banner. ୨ । ଜାନୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିତ ପଞ୍ଚବର୍ଣ୍ଣ (ବୈଜୟନ୍ତିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୁଷ୍ପ ମାଳା—2. A five-coloured garland reaching the thighs. ୩ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ କଣ୍ଠର ମାଳା—3. The garland of Bishnu. ୪ । ଅଧିରୋହଣୀ; ନିଶୁଣୀ—4. Ladder; staircase. ୫ । ଧଇଞ୍ଚ ବା ଜୟନ୍ତୀ ବୃକ୍ଷ—5. Name of a plant; Eychonomene Sesban.

ବୈଜୟିକ—ସଂ. ବିଣ (ବିଜୟ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ବିଜୟସୂଚକ Baijayika 1. Triumphal; indicating victory. ୨ । ବିଜୟପ୍ରଦ—2. Granting victory; enabling one to gain victory.

ବୈଜୟିକୀ ବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ (ବୈଜୟିକ+ଈ)—ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା Baijayiki bidyā କଲେ ବିଜୟ ଲାଭ ହୁଏ—A science which enables the votary to be victorious.

ବୈଜାତ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ବିଜାତ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ବିଜାତିସୂଚକ— Baijātya 1. Difference of caste or nationality. ୨ । ଅସାମଞ୍ଜସ୍ୟ—2. Disparity; dissimilarity. ୩ । ବୈଲକ୍ଷଣ୍ୟ—3. Derangement; strangeness. ୪ । ଲମ୍ପଟତ୍ୱ—4. Lasciviousness. ୫ । ସ୍ୱଭାବରେ ପ୍ରଭେଦ—5. Difference of nature.

ବୈଜୁଳିକ—ଦେ. ବି—ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ— Baijulika Firefly [ଛ—ବେଙ୍ଗ ବୋଇଲା ଇଲ ଗଗନ ତାରକ । ଜୋଳୁଲେ ବହୁତକ ଖଦ୍ୟୋତ୍ୟ ବୈଜୁଳିକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ବୈଜ୍ଞାନିକ—ସଂ. ବିଣ—(ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ) (ବିଜ୍ଞାନ+ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ Baijnānika ଜ୍ଞାନାର୍ଥ.+ଇକ)—ବିଜ୍ଞାନସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Scientific. ସଂ.ବି. ପୁଂ—୧ । ବିଜ୍ଞାନଶାସ୍ତ୍ରରେ ପଣ୍ଡିତ— 1. A scientist. ୨ । ବିଶେଷଜ୍ଞ—2. An expert; a specialist.

ବୈଠକ(କି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ବଇଠକ (କି) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)— Baiṭhaka(ki) (etc) Baiṭhaka(ki)etc (See)

ବୈଠା(ଠି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ବଇଠା(ଠି) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Baiṭhā(ṭhi) (etc) Baiṭhā(ṭhi) etc (See)

ବୈଠାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ହୁକା ଅଦିର ବଇଠି— Baiṭhāṇi The stand for a Hukā etc.

ବୈଠାର(ରୁ)—ଦେ. ବି—ବଇଠାର(ରୁ) (ଦେଖ) Baiṭhāra(ru) Baiṭhāra(ru) (See)

ବୈଡ଼୍—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ଭିଡ଼; ଚହଳ; ଅସଙ୍ଖ୍ୟ ଜନ- Baiṛd ସମାଗମ; ଲୋକଗହଳ—Pressure of a crowd of people; over-crowding.

ବୈଡ଼ା(ଡ଼ା)ଳ ବ୍ରତ—ସଂ. ବି—(ବିଡ଼ାଳ+ଅ,+ବ୍ରତ)—ଲୋକର ପାପ Baiṛā(ḍā)la brata ଧର୍ମ ଗୋପନ କରି ଲୋକଙ୍କୁ ଧାର୍ମିକ ବୋଲି ପରିଚିତ କରାଇବା; ଭଣ୍ଡ ତପସ୍ୱିତା—Hypocricy.

ବୈଡ଼ାଳ ବ୍ରତିକ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ (ବିଡ଼ାଳ ବ୍ରତ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥ. ଇକ,ଇନ୍)- Baiṛḍala bratika ଭଣ୍ଡ ତପସ୍ୱୀ—Hypocretical. (ବୈଡ଼ାଳ ବ୍ରତୀ—ଅନ୍ୟରୂପ;(ବୈଡ଼ାଳ ବ୍ରତିକା, ବୈଡ଼ାଳବ୍ରତିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ)

ବୈଡ଼ୁର୍ଯ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବୈଦୂର୍ଯ)—ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ) Baiḍurjya Baiḍūrjya (See)

ବୈଣ—ସଂ.ବିଣ—(ବେଣୁ+ଜୀବିକାର୍ଥେ)—ବାଉଁଶ ବ୍ୟବସାୟୀ; ବେଣୁ- Baiṇa ଜୀବୀ—Trading in bamboos. ସଂ. ବି—ବାଉଁଶରେ ପାଶାଦି ନିର୍ମାଣକାରୀ ଡମ—The Dome caste who live upon the manufacture of bamboo-works.

ବୈଣବ—ସଂ. ବିଣ—(ବେଣୁ+ଭୂତାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ବାଉଁଶନିର୍ମିତ— Baiṇaba 1. Made of bamboo. ୨ । ବାଉଁଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ-. (ବୈଣବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Relating to bamboo. ୩ । (ପୁଂ) ବେଣୁଜୀବୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. Trading in bamboos or manufacturing bamboo work. ୪ । ବାଉଁଶ ଧାନ—4. Grains or seeds of bamboo.

ବୈଣବୀ—ସଂ. ବି. (ବୈଣବ+ଈ)—ବଂଶ ଲୋଚନ— Baiṇabi Bamboo manna.

ବୈଣିକ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ (ବୀଣା+ବାଦନ ଅର୍ଥେ ଇକ)—ବୀଣା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Baiṇika Relating to harp. ସଂ. ବି.ପୁଂ—୧ । ବୀଣା ବାଦକ—1. Harper. ୨ । ନାରଦ ମୁନି—2. Sage Nārada.

ବୈଣବ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବେଣ+ଯ)—ବଂଶ ଲୋଚନ— Baiṇabya Bamboo manna.

ବୈଣ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବେଣ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଯ)—ବେଣ ରାଜାର ପୁତ୍ର; Baiṇya ପୃଥୁ—Pṛuthu, the son of king Bena.

ବୈତଂଶିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବିତଂସ=ଜାଲ+ଜୀବିକା ଅର୍ଥରେ ଇକ)— Baitamsika ୧ । ଯେ ଜାଲଦ୍ୱାରା ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ— 1. A trapper; a person who catches

animals with nets. ୬ । ମାଂସ ବିକ୍ରୟୀ; ଯେ ପଶୁ-ପକ୍ଷୀଙ୍କର ମାଂସ ବିକ୍ରୟ କରେ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)— 2. A trader in meat.

ବୈତନିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବେତନ+ଜୀବିକା ଅର୍ଥରେ ଇକ)—
Baitanika ୧ । ବେତନଭୋଗୀ—1. Salaried; getting salary. ୨ । ବେତନ ସାଧ୍ୟ—2. Performable by means of salaried servants. ସଂ. ବି—ବେତନ-ଭୋଗୀ ଭୃତ୍ୟ—Salaried servant.

ବୈତମ—ଦେ. ବି—୧ । ପୁରୁଣା; ପ୍ରାଚୀନ—1. Old.
Baitama ୨ ପୁରୁଣା ଓ ବ୍ୟବହାରର ଅନୁପଯୋଗୀ— 2. Old and useless.

ବୈତରଣୀ(ଣି)—ସଂ. ବି (ବିଷମ ଅଟେ ତରଣ=ପାର ହେବା ଯହିଁରେ;
Baitaraṇī(ṇi) ବି+ତରଣ+ଈ;+ଅ; ଅଥବା ବିତରଣ= ଦାନ+ଈ;+ଅ; ଦାନ ଦ୍ୱାରା ଯାହାକୁ ତରନ୍ତି)— ୧ । ଯମ ପୁରୀକୁ ବେଷ୍ଟନ କରିଥିବା ପୌରାଣିକ ନଦୀ— 1. The mythological river surrounding the abode of the departed spirits (corresponding to the Styx of Greek mythology). [ଦ୍ର—ଏହାର ଜଳ ରୁଧିରମୟ, ତପ୍ତ, ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଓ ଅସ୍ଥିକଙ୍କାଳ ସମନ୍ୱିତ । ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ ଗୋଦାନ ଦେଲେ ସେହି ଗୋରୁର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଧରି ଏ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରେତ ନଦୀକୁ ପାରି ହୁଏ ବୋଲି ପୁରାଣରେ ଲେଖା ଅଛି ।] ୨ । ଉତ୍କଳର ନଦୀ ବିଶେଷ—2. Name of a river in Orissa. [ଦ୍ର—ଯାଜପୁର ଏହି ନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ; ଏହା କେନ୍ଦୁଝରର ଗୋନାସିକା ପର୍ବତରୁ ବାହାରି ବଙ୍ଗୋପ-ସାଗରରେ ପଡ଼ିଅଛି ।] ଦେ. ବି—ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରେତ ବିନା କଷ୍ଟରେ ଉକ୍ତ ବୈତରଣୀ ନଦୀକୁ ପାରି ହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ ଦିଆଯିବା ଗୋଦାନ ଆଦି—Gift of cows etc given by a dying person with a view to safely cross the Baitaraṇī river after death.

ବୈତସ—ସଂ. ବିଣ (ବେତସ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଅ)—ବେତ ଗଛ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Baitasa Relating to the cane plant.
(ବୈତସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—ଅମ୍ଳ ବେତସ ଗୁଳ୍ମ—A kind of sour plant.

ବୈତାନ—ସଂ. ବିଣ (ବିତାନ+ଅ)—ଯଜ୍ଞୀୟ; ଯଜ୍ଞ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Baitāna Relating to vedic sacrifice; sacrificial.
(ବୈତାନିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ.ବି—୧ । ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି—1. Sacrificial fire. ୨ । ହୋମ—2. Vedic oblation unto fire; burnt offering. ୩ । ହୋମରେ ଦିଆଯିବା ନୈବେଦ୍ୟ—3. Offering made during vedic sacrifice and put into the fire.

ବୈତାଳ—ସଂ. ବି (ବି=ବିବିଧ+ତାଳ=ବାଦ୍ୟାଦିର ଲୟ+ଅ)—
Baitāḷa ୧ । ସ୍ତୁତି ପାଠକ; ଭାଟ; ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଭାତ (ବୈତାଳିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) କାଳରେ ମଙ୍ଗଳ ଗାନ କରି ରାଜାଙ୍କର ନିଦ୍ରା ଭଙ୍ଗ କରନ୍ତି—1. A herald; ministrel; a bard who awakens a king by singing songs in the morning. ୨ । ଯାଦୁକର ବିଦ୍ୟା ସାଧକ; ବାଜିକର; ବେତାଳ ସାଧନ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି; କୁହୁକୀ—2. A conjurer; magician.
ସଂ. ବିଣ—ବେତାଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Betāḷa.
ଦେ. ବି—ବୋଇତାଳ (ଦେଖ)—Boitāḷa (See).

ବୈତାଳୀୟ—ସଂ. ବି—ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
Baitāḷīya A kind of metre.
[ଦ୍ର—ଏହି ଛନ୍ଦରେ ପ୍ରଥମ ଓ ତୃତୀୟ ପାଦରେ ୧୪ଟି ଲଘୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଏବଂ ଚତୁର୍ଥ ପାଦରେ ୧୬ଟି ଲଘୁବର୍ଣ୍ଣ; ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଦର ପ୍ରଥମ ଓ ତୃତୀୟ ଅକ୍ଷର ଗୁରୁ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅକ୍ଷର ଲଘୁ ।]

ବୈତିଆଳ(ଳୁ)—ଦେ. ବି—ବୋଇତାଳ(ଳୁ) (ଦେଖ)
Baitiāḷa(ḷu) Boitāḷa(ḷu) (See)

ବୈତ୍ରଣୀ—ଗ୍ରା. ବି (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ବୈତରଣୀ (ଦେଖ)
Baitraṇī Baitaraṇī (See)
(ଉ— ପାର୍ବତୀ କ୍ଷେତ୍ରେ ପ୍ରବେଶିଲେ, ବୈତ୍ରଣୀ ସ୍ନାନ ଦାନ କଲେ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।)

ବୈଦ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ ବୈଦ୍ୟ)—ବଇଦ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Baida (etc) Baida etc. (See)

ବୈଦଗ୍ଧ(ଗ୍ଧ୍ୟ)—ସଂ. ବି (ବିଦଗ୍ଧ+ଭାବେ ଅ; ଯ)—୧ । ରସିକତା—
Baidagdha(gdhya) 1. Gallantry; humour; wit
(ବୈଦଗ୍ଧୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) jocularity. ୨ । ଚତୁରତା; ପଟୁତା— 2 Cleverness; skill. ୩ । ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ—3. Dexterity; learning; ୪ । ଭଙ୍ଗୀ; ଛଳ—4. Dalliance.

ବୈଦଗ୍ଧ କଳା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରସିକତା ସୂଚକ ହାବ ଭାବ—
Baidagdha kaḷā Exhibition of gallantry by signs.

ବୈଦଗ୍ଧ ବିଳାସ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଚତୁରତା ପ୍ରକାଶ—
Baidagdha biḷāsa Show of skill or gallantry.

ବୈଦ(ଦି)ନାଥ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବୈଦ୍ୟନାଥ)—ବୈଦ୍ୟନାଥ (ଦେଖ)
Baida(di)nātha Baidyanātha (See).

ବୈଦର୍ଭ—ସଂ. ବିଣ (ବିଦର୍ଭ=ଦେଶ ବିଶେଷ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଓ ଭବାର୍ଥେ
Baidarbha +ଅ)—୧ । ବିଦର୍ଭ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the Bidarbha country. ୨ । ବିଦର୍ଭ ଦେଶୋ-ତ୍ପନ୍ନ—2. Produced in the Bidarbha country. ସଂ. ବି—୧ । ବିଦର୍ଭ ରାଜ—1. The king of the Bidarbha country. ୨ । ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କ ପିତା ଭୀମସେନ—2. The father of Damayanti. ୩ । ବାକ୍ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ—3. Skill in speech; cleverness of speech; jugglery in speech. ୪ । ଦନ୍ତ ଶୂଳ—4. Tooth-ache.

ବୈଦର୍ଭୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଦର୍ଭ+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—୧ । ଦମୟନ୍ତୀ—
Baidarbhi 1. Damayanti. ୨ । ଅଗସ୍ତ୍ୟ ପତ୍ନୀ—
2. The wife of sage Agastya. [ଦ୍ର—ବୈଦର୍ଭୀ ପତ୍ର ଅଭଲେ ସନ୍ତୋଷ, ବଡଭୁ ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ଋଷି ମିଳ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୩ । ରୁକ୍ମିଣୀ—
3. Rukmini. ୪ । ବୈଦର୍ଭୀ ରୀତି (ଦେଖ)—
4. Baidarbhi riti (See)

ବୈଦର୍ଭୀ ରୀତି—ସ. ବି—ରଚନାରୀତି ବିଶେଷ; ସରଳ ଓ ମଧୁର ରଚନା
Baidarbhi riti ବିଶେଷ—A sweet and easy style in composition. [ଦ୍ର—ଏ ରଚନା ଶ୍ରୁତିମଧୁର ଶବ୍ଦ ବିଶିଷ୍ଟ ଓ ସମାସହୀନ ବା ସ୍ୱଳ୍ପ ସମାସ ଯୁକ୍ତ ଅଟେ ।]

ବୈଦଳ—ସ. ବି (ବିଦଳ+ଅ)—୧ । ମୁଗ ବିରି ଆଦି ଚୂନାରେ
Baidala ତିଆରି ରୁଟି ବା ପିଠା—1. Pastry cake made of pulse. ୨ । ଭିକ୍ଷୁକର ମୃଣ୍ମୟ ପାତ୍ର—
2. Beggar's earthen bowl.

ବୈଦଳିକ ଶିମ୍ବ—ସ. ବି—(ବୈଦ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥ) ମଟର, ବରଗୁଡ଼ି ପ୍ରଭୃତି
Baidalika simba ଶିମ୍ବୀ ଧାନ୍ୟର ଛୁଇଁ—The beans of pea other pulse.

ବୈଦାନ୍ତିକ—ସ. ବିଣ (ବେଦାନ୍ତ+ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଜ୍ଞାନାର୍ଥ ଇକ)—
Baidāntika ବେଦାନ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the Bedānta. ସ. ବି—ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନବେତ୍ତା ପଣ୍ଡିତ —A person learned in the Bedānta Philosophy.

ବୈଦାର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବହିଦାର (ଦେଖ)
Baidār Bahidāra (See)

ବୈଦିକ—ସ. ବିଣ (ବେଦ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଇକ)—୧ । ବେଦସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
Baidika —1. Vedic; relating to the Bedas. ୨ । ବେଦୋକ୍ତ; ବେଦନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—2. Enjoined or laid down in the Bedas. ୩ । ବେଦାଧ୍ୟାୟୀ—
3. Studying the Bedas. ୪ । ବେଦଜ୍ଞ—
4. Versed in the Bedas. ସ. ବି—କୁଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀବିଶେଷ —A higher class of Brāhmaṇas.

ବୈଦିକ କାଳ—ସ. ବି (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଭାରତୀୟ ଇତିହାସର
Baidika kāla ଯେଉଁ ଯୁଗରେ ବେଦ ବିଶେଷଭାବରେ
(ବୈଦିକଯୁଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା—The vedic age; the age in Indian history when the Bedas were followed. [ଦ୍ର—କୌଣସି କୌଣସି ପଣ୍ଡିତ କହନ୍ତି ଯେ ଏହା ଆଜକୁ ୨୦୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବର କାଳ ।]

ବୈଦିକ ଧର୍ମ—ସ. ବି—ସନାତନ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ—The vedic
Baidika dharma religion; the Hindu religion as it was practised in the vedic age. [ଦ୍ର—ବୈଦିକ ଧର୍ମରେ ପ୍ରତିମା ପୂଜା ଓ ଜାତିଭେଦ ନ ଥିଲା । ସେ ସବୁ ପୌରାଣିକଯୁଗର କଳ୍ପିତ ବୋଲି ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି ।]

ବୈଦିକ ପନ୍ଥା—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୋତ୍ରିୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଗୋଷ୍ଠୀ; ବୈଦିକ
Baidika panthā ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ସାମାଜିକ ଦଳ—The
ବୈଦିକ ଗୋଷ୍ଠୀ } ଅନ୍ୟରୂପ class formed amongst
ବୈଦିକ ସମାଜ } the Baidika Brāhmaṇas.

ବୈଦିକ ବିଧି—ସ. ବି—ବେଦବିହିତ ବିଧି—Vedic rules;
Baidika bidhi rules of conduct enjoined in the Bedas.

ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ—ସ. ବି—ଶ୍ରୋତ୍ରିୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ; ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀ
Baidika brāhmaṇa ବିଶେଷ—A class of Brāhmaṇas. [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଉତ୍କଳୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ୫ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ । ୧—ସାଆନ୍ତ (ବଙ୍ଗଦେଶର କୁଳୀନ ପରି) । ୨—ବୈଦିକ ବା ଶାସନୀ (ଗଞ୍ଜାମରେ ଦାକୁଆ) । ୩—ପଣ୍ଡା, ମଢ଼ିଆ ବା ଦେଉଳିଆ । ୪—ପନିଆରି ବା ସାରୁଆ । ୫—ମାସ୍ତାନ, ହଳୁଆ ବା ବଳରାମ ଗୋତ୍ରୀ (ବିହାରରେ ଭୁଇଁହାର ଓ ସମ୍ବଲପୁରରେ ଝାଡ଼ୁଆଙ୍କ ପରି) । ସାଆନ୍ତମାନେ ଓଡ଼ିଆ ରାଜାଙ୍କ ଗୁରୁ ଓ ସମସ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଖୁବ୍ କମ୍ । ଅନ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନିତ କରନ୍ତି ।

ପଣ୍ଡାମାନେ ଠାକୁରସେବା କରନ୍ତି । ପନିଆରିମାନେ ସାରୁ ବାଇଗଣ ଆଦି ଫସଲ ଆବାଦ ଓ ତାହା ବିକି କରି ଜୀବିକା ଚଳାନ୍ତି । ପଣ୍ଡା ଓ ପନିଆରି ବ୍ରାହ୍ମଣ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଖୁବ୍ କମ୍ । ମାସ୍ତାନ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ହଳ ବୁଲାନ୍ତି ଓ ପିକା ଖାଆନ୍ତି ।]

ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି (ବିଦୂର=ପର୍ବତ ବିଶେଷ+ଜାତାର୍ଥେ ଅ)—
Baidūrjya କୃଷ୍ଣପୀତବର୍ଣ୍ଣ ମଣି ବିଶେଷ; ନୀଳକାନ୍ତମଣି; ନୀଳା—Sapphire; Lapis Lazuli (a gem of ultramarine colour).

ବୈଦେଶିକ—ସ. ବିଣ (ବିଦେଶ+ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଭବ ଅର୍ଥରେ ଇକ)—
Baideśika ୧ । ବିଦେଶୀ; ବିଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1.
(ବୈଦେଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Relating to a foreign country. ୨ । ବିଦେଶାଗତ—2. Come from a foreign country. ୩ । ବିଦେଶୋତ୍ପନ୍ନ—3. Produced in a foreign land. ୪ । ଭିନ୍ନ ଦେଶବାସୀ—
4. Residing in a foreign country. ସ. ବି —ବିଦେଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—Foreigner; a stranger.

ବୈଦେହ—ସ. ବିଣ (ବିଦେହ=ମିଥିଳା+ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଭବ ଅର୍ଥରେ
Baideha ଅ)—୧ । ମିଥିଳାବାସୀ—1. Residing in Mithilā country. ୨ । ମୈଥିଳ; ମିଥିଳା ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to Mithilā country (modern Bihar). ସ. ବି—୧ । ମିଥିଳାର ରାଜା
1. The king of Mithilā. ୨ । ଜନକ ରାଜା—
2. King Janaka, the reputed father of

Sitā. ୩ । ମିଥିଳାବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A man of Mithilā. ୪ । ବଣିକ୍—4. A trader; merchant. ୫ । ଶୂଦ୍ରପିତୃକ ଓ ବୈଶ୍ୟମାତୃକ ସଙ୍କର ଜାତି ବିଶେଷ—5. A hybrid caste orginating in a śūdra father and Baiśya mother.

ବୈଦେହକ—ସଂ. ବି. (ବୈଦେହ+କ)—୧ । ନାନା ବାଣିଜ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ Baidehaka ସଓଦାକାରୀ ବଣିକ୍—1. A trader dealing in various sorts of merchandise. ୨ । ଶୂଦ୍ରପିତୃକ ଓ ବୈଶ୍ୟମାତୃକ ସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ—2. A hybrid caste.

ବୈଦେହିକ——ସଂ. ବିଣ (ବିଦେହ+ଇକ)—୧ । ବିଦେହ ବା Baidehika ମିଥିଳା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the Mithilā country. ୨ । ମିଥିଳାବାସୀ—2. Residing in Mithilā. [ଉ—ବ୍ୟବସ୍ଥିତେ ପୁଣ ସଲକ୍ଷଣେ ସେହୁ ବୈଦେହିକ ଜନେ ତଦୋବନ୍ତୁ ମୋହ ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବୈଦେହୀ—ସଂ. ତ—(ବିଦେହ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । Baidehī ଜାନକୀ; ସୀତା—1. Sitā. ୨ । ହରିଦ୍ରା; ହଳଦୀ—2. Turmeric. ୩ । ବଣିକ୍ ପତ୍ନୀ—3. The wife of a trader. ୪ । ଗୋରୋଚନା—4. A yellow pigment obtained from dead cattle. ୫ । ପିପ୍ପଳି—5. Long pepper. [ଉ—ବୈଦେହୀ ପ୍ରମାଣ ଫଳେ କହୁ କର ଜାତ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ଦେ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆ ଯିବା ନାମ— A name given to females.

ବୈଦେହୀ(ଇ) ବିଳାସ—ଗ୍ରା. ବି—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ (ଦେଖ) Baidehī(i) bilāsa Baidehīsabilāsa (See)

ବୈଦେହୀଶବିଳାସ—ଦେ. ବି (ଅଧୁନିକ)—ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ କୃତ Baidehīsabilāsa ବୈଦେହୀଶ ବା ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଜୀବନ-ଚରିତାତ୍ମକ ପଦ୍ୟ କାବ୍ୟ ବିଶେଷ—Name of an Oriya epic poem in 4 volumes by Upendra Bhañja, depicting the incidents of Rāmachandra's life, in which every line begins with the letter 'ba' [ବି—ଏହି ପୁସ୍ତକ ୪ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ କାବ୍ୟ ଓ ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର 'ବ' ଅକ୍ଷରରେ ରଚିତ ହୋଇଅଛି । ଏପରି ରଚନାବୈଚିତ୍ର୍ୟ ଓ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷାର ସାହିତ୍ୟରେ ବିରଳ ।]

ବୈଦ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବେଦ=ଆୟୁର୍ବେଦ+କୁଶଳାର୍ଥେ ଯ)— Baidya ୧ । ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଚିକିତ୍ସା ବ୍ୟବସାୟ (ବୈଦ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଭିଷକ୍; ଚିକିତ୍ସକ—1. A physician (following the Hindu system of medicine). ୨ । ବିଦ୍ୱାନ୍; ପଣ୍ଡିତ; ଜ୍ଞାନୀ—2. A learned man; a philosopher; a wise man. ଦେ. ବି—ଆସାମ୍ ଜାତି; ବ୍ରାହ୍ମଣପିତୃକ ଓ ବୈଶ୍ୟମାତୃକ ପୂର୍ବବଙ୍ଗର ଚିକିତ୍ସାବ୍ୟବସାୟୀ ଜାତି-ବିଶେଷ—A caste of physician in East Bengal. [ବି—ଏମାନେ ଦ୍ୱିଜାତି ଥିବାରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପରି ବ୍ରତ ଦୁଅନ୍ତି ଓ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ଧାରଣ କରନ୍ତି; ସାଧାରଣତଃ ଦାସଗୁପ୍ତ ଓ ସେନଗୁପ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ଏମାନଙ୍କର ବଂଶଗତ ଉପାଧି ଅଟେ ।]

ବୈଦ୍ୟକ—ସଂ. ବିଣ (ବୈଦ୍ୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—୧ । ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ଚିକିତ୍ସା Baidyaka ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to Āyurbedic treatment. ସଂ. ବି—୧ । ଆୟୁର୍ବେଦ—1. The Hindu medical science. ୨ । ଆୟୁର୍ବେଦୀୟ ଚିକିତ୍ସା ଗ୍ରନ୍ଥ—2. A treatise on the Hindu medical system.

ବୈଦ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବି—(୭ମୀ ତତ୍) —୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୈଦ୍ୟ— Baidya chandra 1. An eminent physician. [ଉ—ବାଣୀ ନ୍ୟାସ୍ତ, ବୈଦ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ସୁଷେଣ ଉତ୍ତର । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୈଦ୍ୟଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧି ବିଶେଷ—2. A title bestowed on eminent physicians.

ବୈଦ୍ୟନାଥ—ସଂ. ବି—(ବୈଦ୍ୟ=ଚିକିତ୍ସକ+ନାଥ=ପ୍ରଭୁ)— Baidyanātha ୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ—1. Siba. ୨ । ଶିବାନୁଚର ଭୈରବ ବିଶେଷ—2. Name of an attendant of Siba. ୩ । ବାବା ବୈଦ୍ୟନାଥ; ଛୋଟନାଗପୁର ବିଭାଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ ସାନ୍ତାଲ ପ୍ରଗନ୍ନା ଜିଲ୍ଲାର ଦେଓଘର ସବ୍‌ଡିଭିଜନସ୍ଥ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶିବ ଲିଙ୍ଗ—3. Image of Siba in Deoghar in Santhal Perganas. [ବି—ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ଏହା ଗୋଟିଏ ପୀଠ ଓ ପ୍ରଧାନ ତୀର୍ଥ । ଏଠାରେ ୨୨ ଗୋଟି ମନ୍ଦିର ଶିବଙ୍କ ନାମରେ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ । ଏଠାର ଶିବଲିଙ୍ଗ ଭାରତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦ୍ୱାଦଶ ଜ୍ୟୋତିର୍ଲିଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ।] ୪ । ଭାରତବର୍ଷ ଭାରତର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ହିନ୍ଦୁ ତୀର୍ଥ; ବୈଦ୍ୟନାଥ ଲିଙ୍ଗଙ୍କ ଅଧିଷ୍ଠିତ ନଗର, ଦେଓଘର—4. The town of Deoghar. [ବି—ଏ ସ୍ଥାନର ଜଳବାୟୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଥିବାରୁ ଏଠାକୁ ଭାରତର ନାନା ସ୍ଥାନରୁ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ଆସନ୍ତି ଓ ଏଠାରେ ଅନେକ ବଡ଼ ଲୋକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟନିବାସାର୍ଥ ପ୍ରାସାଦ-ମାନ ତୋଳି ଅଛନ୍ତି ।

ଏ ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ବହୁ ଶତ ଭକ୍ତ ନିଜ ନାନା ମନୋବାଞ୍ଛା ସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥ ଓ ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭାର୍ଥ 'ଧାରଣା' ପଡ଼ନ୍ତି । ଏ ସ୍ଥାନର କୂପ ଜଳ ଅତି ସ୍ୱାଦୁ । ଏ ଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ନେହରେ ହିନ୍ଦୁମାନେ 'ବାବା ବୈଦ୍ୟନାଥ' ବୋଲି ଡାକନ୍ତି । ଫଳତଃ ଏ ସ୍ଥାନର ଜଳବାୟୁ ଗୁଣରେ ଓ ଦେବତାଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହରେ ବହୁ ସହସ୍ର ରୋଗୀ ଧାରଣା ଶକ୍ତ

ଅସାଧ୍ୟ ରୋଗମାନଙ୍କରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିବା ଦେଖାଯାଏ । ଏଠାରେ ଅଧିକାଂଶ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟନିବାସ କର୍ମୀସ୍ଥ ବଙ୍ଗଳେକମାନଙ୍କର । ଏ ସ୍ଥାନ ସାହାଡ଼ଥ । ଏଠାରେ ଉଲ ସନ୍ଦେଶ ଓ ବସାଦନ୍ତ ମିଳେ ଏବଂ ଲୁହାର କୁଣ୍ଡୁସ୍ଥ ଜନିସମାନ ଏଠାରେ ତିଆର ହୁଏ ।]

ବୈଦ୍ୟରାଜ—ସଂ. ପୁ—(ବୈଦ୍ୟ+ରାଜନ୍; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୈଦ୍ୟ-
Baidyarāja An eminent physician.

ବୈଦ୍ୟ ସଙ୍କର—ସଂ. ବିଣ (ବୈଦ୍ୟର)—ଏକ କାଳରେ ପରାମର୍ଶ ପରସ୍ପର
Baidya saṅkara ବିନା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଚିକିତ୍ସକଙ୍କଦ୍ୱାରା ଚିକିତ୍ସିତ ହେବା(ରୋଗ)—(sickness of a person) Which is being treated simultaneously by different physicians without reference to or consultation with each other.

ବୈଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—ବୈଦ୍ୟକ (ଦେଖ)
Baidya śāstra Baidyaka (See).

ବୈଦ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବୈଦ୍ୟ+ଆ) ୧ । ବୈଦ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Baidyā 1. Feminine of Baidya. ୨ । ଗାୟନ; ମଧୁର ସ୍ୱର—2. A sweet musical tune or note. ୩ । କାକୋଲି ନାମକ ଔଷଧ—3. Name of a drug.

ବୈଦ୍ୟୁତ—ସଂ. ବିଣ (ବିଦ୍ୟୁତ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବା
Baidyuta ତଡ଼ିତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Electric; electrical. (ବୈଦ୍ୟୁତିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of electricity.

ବୈଦ୍ୟୁତାଲୋକ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ବୈଦ୍ୟୁତ+ଆଲୋକ)—୧ ।
Baidyutāloka ବିଜୁଳିର ଆଲୁଅ—1. The light of a flash of lightning. ୨ । ବିଜୁଳି ବତି—2. Electric light or lamp.

ବୈଧ—ସଂ. ବିଣ (ବିଧି+ଅପତ୍ୟେତ ଅର୍ଥରେ ଅ)—୧ । ବିଧି ସଙ୍ଗତ—
Baidha 1. Conforming to rules. ୨ । ରୀତି ସଙ୍ଗତ—(ଅବୈଧ—ବିପରୀତ) 2. Conforming to usage or custom. ୩ । ଆଇନସିଦ୍ଧ; ଆଇନ ସଙ୍ଗତ—3. Legal; lawful.

ବୈଧତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି. (ବୈଧ+ଭାବ ତା; ତ୍ୱ)—ଆଇନସିଦ୍ଧତା—
Baidhatā (twa) Legality; lawfulness.

ବୈଧବ—ଗ୍ରା. ବି—୧ । (ସଂ. ବିଧବା) -ବିଧବା—1. Widow. ୨ ।
Baidhaba (ସଂ. ବୈଧବ୍ୟ) ବୈଧବ୍ୟ—2. Widowhood.

ବୈଧବ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବିଧବା+ଭାବ. ଯ)—ସ୍ତ୍ରୀର ବିଧବାବସ୍ଥା; ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ୱାମୀ
Baidhabya ମୃତ ହେବା ଅବସ୍ଥା—Widowhood.

ବୈଧବ୍ୟ କଷ୍ଟ—ସଂ. ବି—ବିଧବା ହେବାରୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଯେଉଁ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରେ
Baidhabya kashṭa The pangs of widowhood; the pain and privations of a widow.
ବୈଧବ୍ୟ କ୍ଳେଶ, ବୈଧବ୍ୟ ଦୁଃଖ, ବୈଧବ୍ୟ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା, ବୈଧବ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରଣା, ବୈଧବ୍ୟ ଯାତନା; ବୈଧବ୍ୟ ବେଦନା } ଅନ୍ୟରୂପ

ବୈଧବ୍ୟ କାତରା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (୭ମୀ ତତ୍)—ବିଧବା ହେବାରୁ
Baidhabya kātarā ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋକ ବିହ୍ୱଳା—Overwhelmed with the grief of widowhood.
ବୈଧବ୍ୟକ୍ଳିଷ୍ଟା, ବୈଧବ୍ୟବିଧୁରା, ବୈଧବ୍ୟଦଗ୍ଧା, ବୈଧବ୍ୟବିହ୍ୱଳା } ଅନ୍ୟରୂପ

ବୈଧବ୍ୟ ଘଟଣା(ନା)—ଦେ. ବି—ବୈଧବ୍ୟ; ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ୱାମୀହୀନାବସ୍ଥା
Baidhabya ghaṭaṇā(nā) ଅବସ୍ଥା—Widowhood; the state of becoming a widow.
ବୈଧବ୍ୟ ଦଶା, ବୈଧବ୍ୟାବସ୍ଥା } ଅନ୍ୟରୂପ

ବୈଧର୍ମ୍ମ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବିଧର୍ମ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ନାସ୍ତିକତା—1. A-
Baidharmmya theism. ୨ । ନିଜ ଧର୍ମ ପାଳନ ନ କରିବା—(ସାଧର୍ମ୍ମ୍ୟ—ବିପରୀତ) 2. Heterodoxy in religious matters. ୩ । ଏକ ଧର୍ମ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଅବସ୍ଥା—3. Apostacy. ୪ । ଅସାମଞ୍ଜସ୍ୟ—4. Dissimilarity; difference. ୫ । ବୈପରୀତ୍ୟ—5. Contrariety.

ବୈଧାତ୍ର—ସଂ. ବି (ବିଧାତୃ+ଅପତ୍ୟ ଅର୍ଥରେ. ଅ)—ସନତ୍କୁମାରାଦି
Baidhātra ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁତ୍ର—The sons of Brahmā.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ବିଧାତୃ ବା ବ୍ରହ୍ମାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the Creator or Brahmā. ୨ । ଐଶ୍ୱରିକ—2. Divine.

ବୈଧାତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବୈଧାତ୍ର+ଈ)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମୀ ଶାଗ—1. A
Baidhātri kind of potherb. ୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣଝାଟିଅ (ଦେଖ)—2. Brāhmaṇa jhāṭiā (See).

ବୈଧୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବୈଧ+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—ବୈଧର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Baidhī Feminine of Baidha.

ବୈଧୀ ଭକ୍ତି—ସଂ. ବି—ବିଧି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା (ବେଦ ଓ ସ୍ମୃତିବିହିତ
Baidhī bhakti କାର୍ଯ୍ୟ କରି) ଯେ ଭକ୍ତି ଜନ୍ମେ—The devotion which is engendered in the mind by the performance of the rites prescribed in the scripture.

ବୈଧୁର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବିଧୁର+ଭାବାର୍ଥେ ଯ)—ବିଧୁରତା; କାତର
Baidhurjya ହେବା ଅବସ୍ଥା—The state of being afflicted or overwhelmed with grief.

ବୈଧୃତ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବୈଧୃତି; ବୈଧୃତି ଯୋଗ ଅଶୁଭ ଥିବାରୁ)—
Baidhṛuta ୧ । ବିବାଦ; ବିସମ୍ବାଦ—1. Dispute. ୨ । କଳି—2. Quarrel. ଦେ. ବିଣ—ବିବାଦକାରୀ—Disputing; quarrelling.

ବୈଧୃତି—ସଂ. ବି (ବି=ବିପରୀତ+ଧୃତି=ଧୃତି ନାମକ ଶୁଭକର ଯୋଗ; ଉପାଦାନ)—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଯୋଗବିଶେଷ,
Baidhṛuti ଉକ୍ତ ସାତ ୨୭ଯୋଗରୁ ଶେଷୋକ୍ତ ଯୋଗ—One of the 27 astrological conjunctions, which is considered as very inauspicious.
[ଦ୍ର—୨୭ଟି ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ଏହି ଯୋଗ ଓ ବ୍ୟତିପାତ ଯୋଗ ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟରେ ସର୍ବଥା ପରିହାର୍ଯ୍ୟ; ଏ ଯୋଗରେ

ଶୁଭ ଭାର୍ଯ୍ୟା ବଣରେ କ୍ୟାପାଡ ଓ ବଡ ଭଳି ଏହ ଭାର୍ଯ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ।] ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ବୈଧୃତ (ଦେଖ) Baidhruta (See)

ବୈଧେୟ—ସ. ବଣ (ବିଧି+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଏୟ)—୧ । ବିଧିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Baidheya 1. Relating to rules. ୨ । ବୈଧ—2. Legal, rational. ୩ । (ବଧେୟ+ଅ) ମୂର୍ଖ—3. Ignorant, ୪ । ମୂଢ଼—4. Foolish.

ବୈନତେୟ—ସ. ବ. ପୁଂ (ବିନତା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଏୟ)—୧ । ବିନତା ନନ୍ଦନ—Bainateya 1. Son of Binatā. ୨ । ଅରୁଣ—2. Dawn personified. ୩ । ଗରୁଡ଼—3. The mythological king of birds and the carrier of Bishnu on his back.

ବୈନାୟକ—ସ. ବ (ବିନାୟକ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଅ)—ବିନାୟକ (ଗଣେଶ, ଗରୁଡ଼) ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Bainayaka Relating to Binayaka (Gaṇesa and Garurda).

ବୈନାୟକୀ ବିଦ୍ୟା—ସ. ବ—ଗାରୁଡ଼ୀ; ତାନ୍ତ୍ରିକ ବିଦ୍ୟା; ଗୁଣୀବିଦ୍ୟା—Bainayakī bidyā The science or art of magic. [ଦ୍ର—ଏହା ଚଉଷଠି କଳା ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ।]

ବୈନୟିକ—ସ. ବଣ (ବିନୟ+ଇକ)—ବିନୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Bainayika Relating to humility or modesty. ସ. ବ—୧ । ଯୁଦ୍ଧରଥ—1. War-chariot. ୨ । (ବିନୟ=ଖଣ୍ଡନ+ଇକ; ଯେ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ ମତକୁ ଖଣ୍ଡନ କରେ) ବୌଦ୍ଧ—2. A Buddhist.

ବୈନାଶିକ—ସ. ବଣ (ବିନାଶ+ଇକ)—୧ । କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ; କ୍ଷଣଭଙ୍ଗୁର—Baināśika 1. Transient; fleeting. ୨ । ଯାହା ଅବଶ୍ୟ ବିନଷ୍ଟ ହେବ—2. Subject to decay. ସ. ବ—୧ । ଜାତ୍ରୀ ନକ୍ଷତ୍ରବିଶେଷ—1. An astrological star. ୨ । ବୁଢ଼ିଆଣୀ; ଲୁତା—2. Spider. ୩ । ଦାସ—3. A slave. ୪ । ଜ୍ୟୋତିଷୀ—4. An astrologer.

ବୈପରୀତ୍ୟ—ସ. ବ (ବିପରୀତ+ଯ)—୧ । ବୈଲକ୍ଷଣ୍ୟ—Baiparītya 1. Contrariety. ୨ । ଓଲଟ; ବିପର୍ଯ୍ୟୟ—2. Opposition; inversion.

ବୈପିତ୍ର—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବିପିତୃ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ)—ଏକ ମାତାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ, କିନ୍ତୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପିତାଙ୍କ ଔରସ (ବୈପିତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସନ୍ତାନ)—Uterine (brother or sister); born of the same mother but through different fathers.

ବୈବଧିକ—ସ. ବ. ପୁଂ (ବିବଧ=ଧାନ୍ୟାଦି ପ୍ରାପ୍ତି+ବ୍ୟବସାୟାର୍ଥେ ଇକ)—Baibadhika ୧ । ଧାନ୍ୟ ଚାଉଳାଦି ଶସ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟୀ—1. A dealer in food grains. ୨ । ବାର୍ତ୍ତାବହ; ଦୂତ—2. Messenger. ୩ । ଭାରବାହକ—3. Carrier of loads.

ବୈବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ—ସ. ବ (ବିବର୍ଣ୍ଣ+ଯ)—୧ । ବିବର୍ଣ୍ଣତା—1. Discoloration; change of colour. ୨ । ମ୍ଳାନତା; ମାଳିନ୍ୟ—2. Paleness; blush. ୩ । ଅସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—3. Want of loveliness, grace or beauty. ୪ । ଅତୃପ୍ତ ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କଠାରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ଅଷ୍ଟଦଶା ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—4. One of the eight stages through which unsatiated lovers pass.

ବୈବସ୍ୱତ—ସଂ. ବ ପୁଂ (ବିବସ୍ୱତ୍=ସୂର୍ଯ୍ୟ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୁତ୍ର—Baibaswata 1. Son of the Sun-god. ୨ । ମାନବ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଣେତା ଋଷି; ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପୁତ୍ର ସପ୍ତମ ମନୁ—2. The great Hindu law-giver; the primeval ancestor of the human beings, being the 7th in descent from Manu. ୩ । ରୁଦ୍ରଦେବତାବିଶେଷ—3. One of the Rudra Deities. ୪ । ଯମ—4. The God of death. [ଦ୍ର—ବଳୁଣିବଣେ ଜାତ ସୁମ ଅଣ, ବୈବସ୍ୱତ ଏ ଗଣେ ତା ମାର୍ଗଣ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୫ । ଶନିଗ୍ରହ—5. The plant Saturn. ୬ । ଅଙ୍ଗରାଜ କର୍ଣ୍ଣ—6. The king Karṇṇa. ଦେ. ବଣ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ବିନାଶକ—Destructive.

ବୈବସ୍ୱତ ମନୁ—ସଂ. ବ—ମନୁଙ୍କର ସପ୍ତମ ବଂଶଧର—The 7th Baibaswata manu Manu or progenitor of mankind (7th in descent from the 1st Manu).

ବୈବସ୍ୱତୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବୈବସ୍ୱତ=ଯମ+ଈ)—ଯମଦେବତାଙ୍କ ଅଧିଷ୍ଠିତ ଦିଗ; ଦକ୍ଷିଣଦିଗ—Baibaswatī The south quarter of the globe (said to be presided over by Jama).

ବୈବସ୍ୱତୀ ପ୍ରଭା—ସଂ. ବ (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଦକ୍ଷିଣ ମେରୁ ପ୍ରଦେଶରେ ଶୀତ ଅବଧିର ୬ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ବେଳେ ବେଳେ ଦେଖାଯିବା ନୈସର୍ଗିକ ଆଲୋକରଶ୍ମି—Baibaswatī prabhā Aurora Australis; the Southern Lights.

ବୈବାସିତ ଡିକ୍ରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଇଂରାଜୀ)—ବନ୍ଧକ ଡିଗ୍ରୀରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ତାରିଖରେ ଟଙ୍କା ନ ଦେଲେ ଦେଣଦାରଙ୍କୁ ବନ୍ଧକମୁକ୍ତ କରିବାର କ୍ଷମତା ରହିତ କରାଯିବା ଡିଗ୍ରୀ—Baibāsit dikri Decree for foreclosure in a mortgage suit; a decree absolute in a mortgage suit.

ବୈବାହିକ—ସଂ. ବଣ (ବିବାହ+ଇକ)—୧ । ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Baibāhika 1. Pertaining to marriage; marital. (ବୈବାହିକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିବାହ ଉପଯୋଗୀ—2. Fit to be given in marriage; marriageable. ସଂ. ବ. ପୁଂ—ସମୁଧୀ; ଝୋଇଁର ବାପ ବା ବୋହୂର ବାପ; ଆପଣାର ପୁତ୍ରର ବା କନ୍ୟାର ଶ୍ୱଶୁର—The father-in-law of one's son or one's daughter,

ବୈବୋଧିକ—ସ. ବି—(ବିବୋଧ+ଇକ)—୧ । ବୈତାଳିକ; ସ୍ତୁତିପାଠକ—
Baibodhita 1. Herald; the morning bard. ୨ । କୁହୁକିଆ; ବାଜୀଗର—2. A conjurer; a magician.

ବୈଭବ—ସ. ବି—(ବିଭବ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ସମୃଦ୍ଧି; ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—
Baibhaba 1. Affluence; grandeur; pre-eminence. ୨ । ଧନ; ସମ୍ପତ୍ତି—2. Riches; wealth. ୩ । ଅମାନୁଷିକ ଶକ୍ତି; ବିଭୂତି—3. Divinity; extraordinary power. ୪ । ଶକ୍ତି—4. Strength; might; power. ୫ । ମହତ୍ତ୍ୱ; ମହିମା; ଗୌରବ—5. Glory; greatness. ୬ । ସମ୍ମାନ—6. Honour; respect.

ବୈଭାଷିକ—ସ. ବଣ—(ବିଭାଷା+ଇକ)—(ବ୍ୟାକରଣ) ବୈକଳ୍ପିକ;
Baibhāshika ବୈକଳ୍ପିକ—(grammar) Formed optionally or as an alternative.

ବୈଭୋଗ—ଗ୍ରା. ବି—(ସ. ବି+ଭୋଗ)—ଭୋଗ—Enjoyment.
Baibhoga (ଉ—ଯେ କହୁ ପୃଥ୍ୱୀରେ ବୈଭୋଗ, ସକଳ ସେ ସୁଖେ ସଂଯୋଗ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।)

ବୈଭ୍ରାଜ—ସ. ବି—(ବି+ଭ୍ରାଜ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—
Baibhrāja କୁବେରଙ୍କ ଉଦ୍ୟାନ—The garden of the God of wealth. ଦେ. ବଣ—ଦେଦୀପ୍ୟମାନ—Dazzling. (ଉ—ଜନିଷ୍ଟ ସ୍ୱତ ଶୋଭିତ ଗ୍ରୀତ ବୈଭ୍ରାଜ ବୈଭ୍ରାଜ ସୁରସା ଦଶା କରବର ସାଚ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବୈମାତୃ—ଦେ. ବଣ—(ସ. ବୈମାତ୍ର; ବୈମାତ୍ରେୟ)—ବୈମାତ୍ର;
Baimātru ବୈମାତ୍ରେୟ; ବିମାତାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ—Born of the same father but from different mothers; born of one's step-mother.
(ବୈମାତୃକ, ବୈମାତ୍ରିକ, ବୈମାତ୍ରିୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୈମାତୃ(ତ୍ରି) ଭଉଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସାବତ ଭଉଣୀ—
Baimātru (tri) bhauṇi Step-sister.
(ବୈମାତ୍ରୀ ଭଉଣୀ, ବେମାତ୍ରି(ତୃ)କ ଭଉଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୈମାତୃ(ତ୍ରି) ଭାଇ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସ. ବୈମାତ୍ର ଭ୍ରାତା)—ସାବତ
Baimātru(tri) bhāi ଭାଇ—Step-brother.
(ବୈମାତ୍ରିୟ ଭାଇ, ବୈମାତ୍ରି(ତୃ)କ ଭାଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୈମାତ୍ର—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବିମାତୃ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ)—ବିମାତାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ—
Baimātra Born of the same father but through different mothers; born of one's step-mother.
(ବୈମାତ୍ରେୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବେମାତ୍ରୀ, ବୈମାତ୍ରେୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବୈମାତ୍ର ଭ୍ରାତା—ସ. ବି. ପୁଂ—ସାବତ ଭାଇ; ଅପଣାର ବିମାତାଙ୍କ ପୁଅ—
Baimātra bhrāta Step-brother.
(ବୈମାତ୍ରେୟ ଭ୍ରାତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୈମାତ୍ରୀ ଭଗିନୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସାବତ ଭଉଣୀ; ଅପଣାର ବିମାତାଙ୍କ ଝିଅ—
Baimātri bhagini Step-sister.
(ବୈମାତ୍ରେୟୀ ଭଗିନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୈମାତ୍ରେୟା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିମାତୃ+ଅସ୍+ଅ)—ବୈମାତ୍ରୀ ଭଉଣୀ—
Baimātreyā Step-sister.

ବୈମାନ୍—ବିଦେ. ବଣ. (ଫା. ବେ-ଇମାନ୍)—ବେଇମାନ୍; ବେମାନ୍;
Baimān বেইমান बेइमान କୃତଘ୍ନ—Ungrateful.

ବୈମାନି—ବିଦେ. ବି (ଫା. ବେଇମାନୀ)—କୃତଘ୍ନତା—Ingratitude.
Baimāni ବେଦେ. ବଣ—ବୈମାନ୍ (ଦେଖ)—Baimān (See).

ବୈମାନିକ—ସ. ବଣ ପୁଂ (ବିମାନ+ଇକ)—୧ । ବିମାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Baimānika 1. Relating to an aerial car or balloon. ୨ । ବିମାନଯୁକ୍ତ—2. Travelling by means of cars or aeroplanes.
(ବୈମାନିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ସ. ବି.ପୁଂ ୧ । ବିମାନଚାଳକ—1. The driver of a car. ୨ । ବିମାନାରୋହୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A passenger in a car.

ବୈମୁଖ—ଗ୍ରା. ବଣ. ପୁଂ (ସ ବିମୁଖ)—୧ । ଦୁଃଖିତ—1 Sorry. afflicted. ୨ । ଅପ୍ରସନ୍ନ—2. Despondent-
Baimukha
(ବୈମୁଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ପ୍ରତିକୂଳ—3. Unpropitious; unfavourable. ୪ । ପରାଙ୍ମୁଖ—4. Averse.

ବୈମୁଖ୍ୟ—ସ. ବି. (ବିମୁଖ+ଭାବେ ଯ)—୧ । ବିମୁଖତା;
Baimukhya ପରାଙ୍ମୁଖତା—1. Aversion; shrinking. ୨ । ଅପ୍ରସନ୍ନତା—2. Despondency. ୩ । ପ୍ରତିକୂଳତା—3. Opposition. ୪ । ପଛକୁ ହଟିବା; ପଶ୍ଚାତ୍ ଗମନ—4. Shrinking back; turning back. ୫ । ପଛଆଡ଼କୁ ପଳାଇଯିବା—5. Flight

ବୈମେୟ—ସ. ବି—ବିନିମୟ; ବଦଳ (ହ. ଶ)—
Baimeya Exchange; barter.

ବୈୟର୍ଥ—ସ. ବି—(ବ୍ୟର୍ଥ+ଭାବ ଅ)—ବ୍ୟର୍ଥତା (ହ. ଶ)—
Baiyartha Futility.

ବୈୟାକରଣ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବ୍ୟାକରଣ+ଅଧୀତାର୍ଥେ ଅ)—୧ ।
Baiyākaraṇa ବ୍ୟାକରଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Grammatical.
(ବୈୟାକରଣିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବ୍ୟାକରଣ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପାରଦର୍ଶୀ-2. Versed in grammar. ସ. ବି—୧ । ବ୍ୟାକରଣବେତ୍ତା ବ୍ୟକ୍ତି; ବ୍ୟାକରଣଶାସ୍ତ୍ରବିତ୍ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A grammarian. ୨ । ବ୍ୟାକରଣ ଗ୍ରନ୍ଥକର୍ତ୍ତା—2. Author of a work on grammar.

ବୈୟାଘ୍ର—ସ ବଣ (ବ୍ୟାଘ୍ର+ଅ)—୧ । ବ୍ୟାଘ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Baiyāghra 1. Relating to tiger; feline. ୨ । ବ୍ୟାଘ୍ରଚର୍ମାବୃତ; ବ୍ୟାଘ୍ରଚର୍ମ ପରିହିତ—2. Wearing a tiger skin. ସ. ବି—ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ରଥ, ଯାହା ଉପରେ ବାଘଚମଡ଼ା ମଡ଼ା ହୋଇଥିଲା (ହ. ଶ)—A kind of car used in ancient India which was overlaid with tiger-hide.

ବୈୟାଘ୍ରପ(ପା)ଦ୍ୟ—ସଂ. ବି – [ବ୍ୟାଘ୍ରପ(ପା)ଦ + ଯ]—ବ୍ୟାଘ୍ରପା(ପ)ଦ
Baiyāghrapa(pā)dya ମୁନିଙ୍କ ଗୋତ୍ର; ଗୋତ୍ରପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ମୁନି-ବିଶେଷଙ୍କ ଗୋତ୍ର—The clan descended from Byāghrapa(pā)da, a sage, the progenitor of the family in which Bhīshma was born. [ଦ୍ର—ଏହି ଗୋତ୍ରରୁ ଭୀଷ୍ମଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା ।]

ବୈୟାଘ୍ର ରଥ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ବୈୟାଘ୍ର + ରଥ)—ବ୍ୟାଘ୍ରଚର୍ମାବୃତ
Baiyāghra ratha ରଥ—A car covered over with tiger skin.

ବୈୟାସ—ସଂ. ବିଣ (ବ୍ୟାସ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଅ)—ବ୍ୟାସ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
Baiyāsa (ହି. ଘ)—Relating to Byāsa.
(ବୈୟାସକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୈୟାସକି—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି (ବ୍ୟାସ + ଅକ + ଇ)—ବ୍ୟାସଙ୍କ ଗୋତ୍ରରେ
Baiyāsaki ବା ବଂଶରେ ଉତ୍ପନ୍ନ—Born of the family or clan of Byāsa.

ବୈୟାସିକ—ସଂ. ବିଣ (ବ୍ୟାସ + ଇକ)—ବ୍ୟାସଦେବ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ବ୍ୟାସ-
Baiyāsika ଦେବଙ୍କ ରଚିତ ବା ସଂଗୃହୀତ—Compiled or drawn up or composed by sage Byāsa.

ବୈର—ସଂ. ବି (ବୀର + ଅ)—୧ । ବିରୋଧ; ବିଦ୍ୱେଷ; ଶତ୍ରୁତା—
Baira 1. Enmity; hostility. ୨ । ଶୌର୍ଯ୍ୟ—2. Courage; prowess; valour.

ବୈରକ୍ତ୍ୟ(କ୍ତ)—ସଂ. ବି (ବିରକ୍ତ + ଯ; + ଅ)—୧ । ବିରାଗ; ବୈରାଗ୍ୟ—
Bairaktya(kta) 1. Indifference; apathy. ୨ । ବିରକ୍ତି—2. Disgust; displeasure. ୩ । ଘୃଣା—3. Dislike; hatred.

ବୈରଖ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ବୈରକ୍)—ପତାକା—Flag. [ଉ—
Bairakha ଉଡ଼ୁଥିଲା ଯା ଧଣ୍ଡା ବୈରଖ, ପୁଣି ବୋଲନ୍ତି ମହିମା
ପତାକା ଦେଖ, ଏ କେଡ଼େ କାହିଁ, କେତେ ଲମ୍ବ, ମାନ ଅଗ୍ରରୁ
ବରଖ ଉଠି—ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।]

ବୈରଙ୍ଗିକ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ(ବି + ରଙ୍ଗ = ରାଗ + ଇକ) –୧ । ବିବେକୀ—
Bairangika 1. Discriminating; conscientious. ୨ । ବିରାଗାର୍ହ—2. Disgusting. ୩ । ସଂସାର ତ୍ୟାଗୀ—3. Renouncing the world. ୪ । ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ—4. Self-controlled. ସଂ. ବି ପୁଂ—ମୁନି; ତପସ୍ୱୀ—Anchorite; sage.

ବୈର ନିର୍ଯ୍ୟାତନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦାଉ ସାଧିବା; ଶତ୍ରୁର ପ୍ରତ୍ୟ-
Baira nirjyātana ପକାର ସାଧନ—Retaliation; taking revenge.
ବୈର ପ୍ରତୀକାର, ବୈର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା, ବୈରଶୋଧ, ବୈରଶୁଦ୍ଧି, ବୈରୋଦ୍ଧାର }—ଅନ୍ୟରୂପ

ବୈର ଭାବ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶତ୍ରୁତା—
Baira bhāba Enmity; hostility.

ବୈରଲ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବିରଳ + ଭାବ. ଯ)—ବିରଳତା—
Bairalya Scarceness; sparseness.

ବୈରସେନି—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବୀରସେନ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ)—ବୀରସେନ
Bairasena ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର ନଳରାଜା—King Naḷa, son of Bīrasena.

ବୈରସ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବିରସ + ଯ) ୧। ବିରସତା—1 Despondency.
Bairasya ୨ । ଅରୁଚି—2. Disrelish; reluctance; aversion.

ବୈରା—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—୧ । ବହିରା (ଦେଖ)—1. Bahirā
Bairā (See) ୨ । ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଖିଲାଣ କାମ କରିବା ସମୟରେ ଖିଲାଣ ତଳର ଖାଲି ସ୍ଥାନରେ ଭରିବା ଇଟା, ପଥର, ମାଟିଆଦି—2. Stones, bricks and earth put below the arch when it is eing constructed.

ବୈରାଗ—ଗ୍ରା. ବି—୧ । (ସଂ. ବୈରାଗ୍ୟ)—ବୈରାଗ୍ୟ (ଦେଖ)—
Bairāga 1. Bairāgya (See). ୨ । ରାଗ; କ୍ରୋଧ—. 2. Anger.

ବୈରାଗୀ—ସଂ. ବି (ବିରାଗ + ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—୧ । ସଂସାର
Bairāgī ବିରକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ବୈଷ୍ଣବ—1. An anchorite ୨ । ବିବେକୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A conscientious, person. ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା
(ବୈରାଗିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ନାମ—1. Name given to males. ୨ । ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଅବଧୂତ ସାଧୁ ବା ବାବାଜୀ—2 A sect of anchorites.

ବୈରାଗ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବିରାଗ + ସ୍ୱାର୍ଥେ ଯ)—୧ । ସଂସାର ପ୍ରତି
Bairāgya ଅନାସକ୍ତି; ସଂସାର ପ୍ରତି ବିରକ୍ତି ବା ଔଦାସୀନ୍ୟ—1. Indifference to wordly concerns. ୨ । ସଂସାର ବିରାଗୀର ଧର୍ମ—2. The ways of an anchorite. ୩ । ବିବେକ—3. Conscience. [ଦ୍ର—ବୈରାଗ୍ୟଦ୍ୱାରା ସଂସାର ପ୍ରତି ବିରକ୍ତି ଓ ସଂସାର ତ୍ୟାଗର ଭାବ ସୂଚିତ ହୁଏ ।

ବିବେକଦ୍ୱାରା ସତ୍ ଅସତ୍ ପ୍ରଭେଦ ଜ୍ଞାନ, ପ୍ରକୃତି ଓ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଜ୍ଞାନ, ସମ୍ୟକ ବସ୍ତୁର ଜ୍ଞାନର ଜ୍ଞାନ ଓ ମିଥ୍ୟା ପ୍ରତି ଅନାସକ୍ତି ସୂଚିତ ହୁଏ ।]

ବୈରାଜ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବି + ରାଜନ୍ + ଯ)—୧ । ଏକହିଁ ଦେଶରେ
Bairājya ଦୁଇ ଜଣ ରାଜାଙ୍କର ସମ୍ମିଳିତଭାବରେ ରାଜ୍ୟଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ; ଦ୍ୱୈତଶାସନ (ହି. ଘ)—1. A system of administration in which two kings or rulers rule a kingdom jointly; diarchy. ୨ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ଦ୍ୱୈତ ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଶାସିତ ରାଜ୍ୟ (ହି. ଘ)—2. A kingdom governed by two kings or rulers simultaneously.

ବୈରାଟ—ସଂ. ବିଣ (ବିରାଟ + ଅ)—୧ । ବିରାଟ ଦେଶୀୟ—
Bairāṭa 1. Pertaining to the Birāṭa country. (ଉ—ଅସନ୍ତି ସମ୍ଭାରକୁ ବୈରାଟ ପଦାର, ପ୍ରାଂଶୁ ତନୁ । ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା) ସଂ. ବି—୧ । ବିରାଟ ଦେଶର

ରାଜା—1. The king of the Birāta country. ୨ । ଇନ୍ଦ୍ର ଗୋପ କୀଟ; ସାଧବଗଉଡ଼ୋଳୁ ପୋକ—2. Cochineal; velvet insect.

ବୈରାଟଙ୍କ—ସଂ. ବି—ଅର୍ଜୁନ ଗଛ—A tree; Terminallia
Bairātanka Alata Glabrā.

ବୈରାୟମାଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୈର+ଅ+ଅନ)—
Bairāyamāna ଶତ୍ରୁ ଆଚରଣକାରୀ—Doing hostile acts.
(ବୈରାୟମାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବୈରି ଘନ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ବୈରଘ୍ନ)—ବୈରଘ୍ନ; ଶତ୍ରୁହନ୍ତା—
Bairi ghana Destructive of the foes.
(ଦ୍ର—ବୈରିଘନ ମୁକାରେ ଯୁଦ୍ଧ ହେଉ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
(ବୈରଘ୍ନ—ଶୁଦ୍ଧରୂପ)

ବୈରିତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି (ବୈରିନ୍+ସ୍ୱାର୍ଥେ ତା, ତ୍ୱ)—ଶତ୍ରୁତା—
Bairitā(twa) Enmity; hostility.

ବୈରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବୈର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ବୈରଯୁକ୍ତ;
Bairī ଶତ୍ରୁଭାବାପନ୍ନ—Inimicial; hostile. ସଂ. ବି. ପୁଂ—
(ବୈରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଶତ୍ରୁ—1. Enemy; antagonist; an adversary. ୨ । ବଡ଼ସ୍ୱଉ ପକ୍ଷୀ; ବୃହଦାକାର ଶ୍ୟେନ—2. A big falcon; goshawk.

ବୈରୂପ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବିରୂପ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଯ)—୧ । ବିରୂପତା—
Bairūpya 1. Deformity. ୨ । କଦର୍ଯ୍ୟତା—2 Ugliness. ୩ । ବିକୃତଭାବ—3. Unnatural condition; deterioration; derangement.

ବୈରୋଚନ(ନି)—ସଂ. ବି (ବିରୋଚନ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ; ଇ)—
Bairochana(ni) ୧ । ବିରୋଚନ ଦୈତ୍ୟର ପୁତ୍ର ବଳି ରାଜା—1. King Bali. ୨ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—2. The Buddha. ୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ—3. The sun God.

ବୈରୋତ୍ପତ୍ତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୈର+ଉତ୍ପତ୍ତି)—ଶତ୍ରୁଭାବ
Bairotpatti ସୂତ୍ରପାତ—The beginning of hostility.

ବୈଲକ୍ଷଣ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବିଲକ୍ଷଣ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ବିଶିଷ୍ଟତା;
Bailakshanya ବିଶେଷତ୍ୱ—1. Peculiarity. ୨ । ବିଭିନ୍ନତା—2. Difference. ୩ । ସ୍ୱଭାବଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରତ୍ୱ—3. Disparity; derangement.

ବୈଲକ୍ଷ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବିଲକ୍ଷ=ଲଜ୍ଜିତ+ଯ)—୧ । ଲଜ୍ଜାଶୀଳତା—
Bailakshya 1. Bashfulness. ୨ । ବିସ୍ମୟ—2. Surprise; astonishment. ୩ । ସ୍ୱଭାବର ବୈଲକ୍ଷଣ୍ୟ—3. Difference of nature.

ବୈଲ(ଲା)ର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବଏଲର)—ବାଷ୍ପୀୟଯନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ରରେ
Baila(lā)r ଥିବା ଜଳପାତ୍ର, ଯହିଁର ଜଳରୁ ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତାପରେ
ବଏଲାର ଯନ୍ତ୍ରଚାଳକ ବାଷ୍ପ ବାହାରେ—The boiler of a
ବୋଇଲର steam engine.

ବୈଲ—ଗ୍ରାଦେ (ବଙ୍ଗ) ବି—ବଳଦ—
Baila Bullock.

ବୈଶଦ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବିଶଦ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—ବିଶଦତା—
Baisadya Clearness.

ବୈଶମ୍ପାୟନ—ସଂ. ବି (ବିଶମ୍ପାୟନ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ)—ମହାଭାରତ
Baisampāyana ଓ ପୁରାଣାଦିର ବକ୍ତା ବ୍ୟାସଶିଷ୍ୟ ମୁନିବିଶେଷ—Name of a sage, disciple of Byāsa who narrated the Purānas.

ବୈଶସ—ସଂ. ବି (ବିଶସ+ଅ)—୧ । ବିଶସନ; ହତ୍ୟା; ବଧ—
Baisasa 1. Killing; slaughter. ୨ । ବିପଦ—2. Calamity; danger. ୩ । ଅକସ୍ମାତ୍ପାତ—3. Mishap. ୪ । ବାଧା; ପ୍ରତିରୋଧ—4. Obstacle. ୫ । କଳହ—5. Quarrel.

ବୈଶସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ବିଶସ୍ତ୍ର+ଅ)—୧ । ଅଧିକାର—1. Authority.
Baisastra ୨ । ଶସ୍ତ୍ରରହିତତ୍ୱ—2. The state of being unarmed or having no weapons. ୩ । ଶାସନ—3. Rule. ୪ । କ୍ଷମତା—4. Power. ୫ । ପ୍ରଭାବ—5. Influence.

ବୈଶାକ—ଦେ. ବି—୧ । ବଙ୍ଗଦେଶର କାୟସ୍ଥଙ୍କର ଉପାଧି ବିଶେଷ—
Baisāka 1. A title of the Bengalee Kāyasthas.
বসাক ୨ । ଓଡ଼ିଶାରେ ପାଟସୂତା ବ୍ୟବସାୟୀ ବଂଶଗତ ବିଶେଷ—2. A family title of cloth and twist dealers in Orissa.

ବୈଶାଖ—ସଂ. ବି (ବିଶାଖା=ନକ୍ଷତ୍ର ବିଶେଷ+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ ଇ=
Baisākha ବୈଶାଖୀ; ବୈଶାଖୀ=ବୈଶାଖ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା+ଅ; ବୈଶାଖ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଯୁକ୍ତ ମାସ)—୧ । ଶାଳବାହନ ଶକାବ୍ଦର ପ୍ରଥମ ମାସ; ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ—1. The lunar month of Baisākha (April-May). [ଦ୍ର—ଏହି ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ବୈଶାଖ ମାସ ସୌର ମାନ ମେଷ ମାସ ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ଏ ମାସ ମହାବିଷୁବ ସଂକ୍ରାନ୍ତିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ; ଏହାର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ମାସ ଚୈତ୍ର ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ମାସ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ । ଏହି ମାସ ଓ ଏହାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ମାସ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଋତୁ । ହିନ୍ଦୁମତରେ ଏହା ୪ଟି ଧର୍ମ ମାସ (ଆଷାଢ଼, କାର୍ତ୍ତିକ, ମାଘ, ବୈଶାଖ) ମଧ୍ୟରୁ ଏକ; ଏଥିରେ ହିନ୍ଦୁମାନେ ପ୍ରାତଃସ୍ନାନ ଓ ହବିଷ୍ୟାନ୍ନ କରନ୍ତି ।] ୨ । ଦଧିମନ୍ଥନ ଦଣ୍ଡ; ଘୁଅଁ—2. Churning rod. (ଦ୍ର—ବୈଶାଖ ହୋଇଲା ମନ୍ଦର ଅଯୋଧ୍ୟା ଭାଣ୍ଡେ ଥିଲା କ୍ଷୀର ପୂର । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୩ । ରକ୍ତ ପୁନର୍ନବା (ହ୍ରୀ. ଶ) —3. The red variety of Hogweed. ୪ । ଘୋଡ଼ାଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଗ୍ରହ ବିଶେଷ (ହ୍ରୀ. ଶ)—4. A malevolent planet attacking horses. [ଦ୍ର—ଏହାର ପ୍ରଭାବରେ ଘୋଡ଼ାର ଶରୀର ଭାରୀ ହୋଇଯାଏ ଓ ଘୋଡ଼ା ଶ୍ୱାସକଷ୍ଟ (ହ୍ରୀ. ଶ)—ଦେ. ବି—
ବୈଶାକ (ଦେଖ)—Baisāka (See).

ବୈଶାଖ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—ଦେ. ବି (ସ. ବୈଶାଖ+ପୂର୍ଣ୍ଣିମା)—ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ
Baisākha pūrnnamī ବୈଶାଖ ମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—The
ବୈଶାଖ ପୁନେଇ } ଅନ୍ୟରୂପ full-moon day of the
ବୈଶାଖ ପୁନମୀ } lunar month of Baisākha.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଫୁଲଦୋଳ (ପୁଷ୍ପଦୋଳ) ଉତ୍ସବ ହୁଏ ।]

ବୈଶାଖ ବ୍ରତ—ସ. ବି—ବୈଶାଖମାସରେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଅନୁଷ୍ଠେୟ
Baisākha brata ବ୍ରତ ବିଶେଷ—Religious vows observed in the month of Baisākha.
[ଦ୍ର—ବ୍ରତଧାରୀ ପ୍ରାତଃସ୍ନାନ, ହବିଷ୍ୟ ଓ ତୃଷାର୍ତ୍ତଙ୍କୁ ଜଳଦାନ ଆଦି କରନ୍ତି ।]

ବୈଶାଖ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ସ. ବି—ସୌରମାନ ବୈଶାଖର ବା ମେଷମାସର
Baisākha samkrānti ପ୍ରଥମ ଦିନ; ପଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି; ମହାବିଷୁବ
(ବୈଶାଖ ସଂକ୍ରମଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂକ୍ରାନ୍ତି—The 1st day of the solar month of Mesha or Baisākha.
[ଦ୍ର—ଏହା ବାବାଜୀ ଶ୍ରୀ ସ୍ୱାଧାରମଣ ଦେବଙ୍କର ଜନ୍ମ ଦିବସ ।]

ବୈଶାଖୀ—ସଂ. ବି (ବିଶାଖା+ଈ; ବିଶାଖା ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା)—
Baisākhi ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ବୈଶାଖମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣମାସୀ—The full-moon day of the month of Baisākha.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ବୈଶାଖ ମାସରେ ଜାତ—1. (a person) Born in the month of Baisākha
୨ । ବୈଶାଖ ମାସରେ ଅନୁଷ୍ଠେୟ—2. (ceremony) Observeable in the month of Baisākha.
(ଯଥା—ବୈଶାଖୀ ବ୍ରତ ।) ୩ । ବୈଶାଖ ମାସରେ ଘଟୁଥିବା—3. (an event) Happening or taking place in the month of Baisākha.
(ଯଥା—ବୈଶାଖୀମେଳା, ବୈଶାଖୀ ବର୍ଷା, ବୈଶାଖୀ-ପବନ ।)

ବୈଶାଖୀ ମେଳା—ଦେ. ବି—ବୈଶାଖ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ବା ବୈଶାଖ
Baisākhi melā ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ହେବା ମେଳା ବା ଉତ୍ସବ—A religious gathering held on the last day of the lunar Baisākha or the 1st day of the solar Baisākha month.
[ଦ୍ର—ବୈଶାଖୀ ମେଳା ପ୍ରତି ବର୍ଷ ସଂକ୍ରାନ୍ତି (ଅପ୍ରେଲ ମାସ ତା ୧୩ ଦିନ)ରେ ପଡ଼େ । ୧୯୧୯ ସାଲ ଅପ୍ରେଲ ୧୩ ତାରିଖରେ ପଞ୍ଜାବ ପ୍ରଦେଶର ଅମୃତସରର ମଧ୍ୟସ୍ଥ 'ଜାଲିନୱାଲା' ବାଗ୍ (Jallinwalla Bag)ନାମକ ଉଦ୍ୟାନରେ ସ୍ୱରାଜ ବେଷ୍ଟିତ ପରିସରରେ ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ରୋଲଟ ଆଇନ୍ ସମ୍ବନ୍ଧେ ପ୍ରତିବାଦ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମବେତ କେତେ ସହସ୍ର ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ୍ ଓ ଶୀଖ ଆଦିଙ୍କ ମେଳକୁ ଭାଙ୍ଗିବାପାଇଁ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କ ସେନାପତି ଜେନେରଲ୍ ଡାୟାର୍ (General Dyer)ଙ୍କ ଆଦେଶରେ ପଲଟଣମାନେ ଗୁଳି ଚଳାଇ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଥିଲେ । ଏହି ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ (Jallinwalla Bag massacre)ର ଫଳରେ ଭାରତରେ ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘୋର ଆନ୍ଦୋଳନ ହୋଇଥିଲା ।]

ବୈଶାଖ୍ୟ (ଖ)—ଗ୍ରା. ବି—(ସ· ବୈଶାଖ—ବୈଶାଖ (ଦେଖ)
Baisākhya(ksha) Baisākha (See)

ସ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ଋଷିଙ୍କ ନାମ (ହି. ଶ)—1. Name of an ancient sage. ୨ । ବିଶାରଦ ବା ପଣ୍ଡିତ ହେବାର ଭାବ; ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ (ହି. ଶ)—2. Proficiency. ୩ । ନିର୍ମଳତା; ସ୍ୱଚ୍ଛତା (ହି. ଶ)—3. Clearness.

ବୈଶାରଦ—ସ. ବି. ପୁଂ—(ବିଶାରଦ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ବିଶେଷଜ୍ଞ
Baisārada ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ)—1. An expert. ୨ । ପଣ୍ଡିତ (ହି. ଶ)—2. A learned man.

ବୈଶାଲ(ଲ,ଲ୍ଲ,ଲା)—ଦେ. ବି—(ସ. ବହୁଃ ଶଳାକା)—ବ୍ରତ ଓ
Baisāla(la, lā, lā) ବିବାହ ବେଦୀ ନିକଟରେ ଯେଉଁ କାଣ୍ଡିଶ
[ବଇଶାଳ(ଲ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ଦଣ୍ଡ ପୋତାଯାଏ—A staff driven to the ground near an alter prepared for marriage or sacred thread ceremony. [ଦ୍ର—ବୈଶାଲେ ଶୁଭ ଉତ୍ସବ ଉତ୍ସୁକତା ଥିବ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବୈଶାଲୀ—ସ. ଚ. (ନାମ)—ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ଜୀବତ କାଳରେ ପ୍ରାଚୀନ
Baisāli ଭାରତର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନଗର—Name of a town celebrated during the lifetime of the Buddha. [ଦ୍ର—ଆଧୁନିକ ମଜଫରପୁର ଜିଲ୍ଲାର ବସାଢ଼ ନାମକ ଗ୍ରାମ ପ୍ରାଚୀନ ବୈଶାଲୀ ନଗରର ଅବଶେଷ ଥିବାର ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି । ଏ ନଗରକୁ ରାଜା ତୃଣବିନ୍ଦୁଙ୍କ ପୁତ୍ର ବିଶାଳ ବସାଇ ଥିବାରୁ ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ବିଶାଳ ପୁରୀ ବା ବିଶାଳ ନଗରୀ । ବୁଦ୍ଧଦେବ କେତେ ଥର ଏ ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଜୈନ ଧର୍ମର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ମହାବୀରଙ୍କର ଏହି ନଗରରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା ଓ ଏହା ଜୈନମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ତୀର୍ଥ ଥିଲା । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ସମୟରେ ଏ ନଗର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିଲା ଓ ଏଠାରେ ଅନେକ ବୌଦ୍ଧ ବାସ କରୁଥିଲେ ।—(ହି. ଶ)]

ବୈଶିକ—ସ. ବି—(ବେଶ ବା ବେଶ୍ୟା+ଇକ; ଭାବାର୍ଥେ)—୧ ।
Baisika ବେଶ୍ୟାର ଛଳ ବା କଳି—1. The tricks of a courtesan. ୨ । (ପୁଂ)—ବାରାଙ୍ଗନାବିଳାସୀ ପୁରୁଷ—A frequenter of brothels; a regular visitor to harlots. [ଦ୍ର—ସାହିତ୍ୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ୩ ଶ୍ରେଣୀର ନାୟକ ମଧ୍ୟରୁ ବୈଶିକ ଏକତମ—ହି.ଶ ।]

ବୈଶିପୁତ୍ର—ସ. ବି—ବେଶ୍ୟାପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—
Baisiputra The son of a harlot.

ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ—ସଂ. ବି—(ବିଶିଷ୍ଟ+ଯ)—୧ । ବିଶେଷତ୍ୱ—1. Indivi-
Baiśishṭya duality. ୨ । ବୈଲକ୍ଷଣ୍ୟ (ଦେଖ)—
2. Bailakshaṇya (See)

ବୈଶୁନ(ଲ୍)ତାନ(ଣୀ)—ବୈଦେ. ବି—ବଇଶୁନ୍‌ତାନ୍ (ଦେଖ)
Baiśun-(l-)tān(ṇī) Baiśun-tān (See)

ବୈଶେଷିକ—ସଂ. ବି—(ବିଶେଷ=‘ବିଶେଷ’ ନାମକ ବସ୍ତୁ+
Baiśeshika ନିରୂପଣାର୍ଥେ ଇକ; ଯାହା ‘ବିଶେଷ’ ନାମକ
(ବୈଶେଷିକ ଦର୍ଶନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବସ୍ତୁକୁ ନିରୂପଣ କରିଅଛି)—
କଣାଦ ମୁନିଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ନ୍ୟାୟ ବା ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
The system of Hindu philosophy
propounded by sage Kaṇāda
[ଦ୍ର—କଣାଦଙ୍କର ଏକ ନାମ ଉଲୂକ । ଏଥିପାଇଁ ଏ ଦର୍ଶନର ଅନ୍ୟ ନାମ ଔଲୂକ୍ୟ ଦର୍ଶନ । ଏ ଦର୍ଶନ ନ୍ୟାୟ ଶାସ୍ତ୍ରର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବୋଲି ଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି । ଗୌତମରେ ପ୍ରମାଣ ପକ୍ଷ ପ୍ରଧାନ ଓ ଏ ଦର୍ଶନରେ ପ୍ରମେୟ ପକ୍ଷ ପ୍ରଧାନ । ଈଶ୍ୱର, ଜଗତ୍ ଓ ଜୀବ ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଗୌତମ ଓ ବୈଶେଷିକ ଦର୍ଶନ ଦ୍ୱୟର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଏକ ଅଟେ । ଏ ଦର୍ଶନ ଗୌତମ ଦର୍ଶନର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଥିବାର କଥିତ । ଗୌତମ ମୁଖ୍ୟତଃ ତର୍କ ପଦ୍ଧତି ଓ ପ୍ରମାଣ ବିଷୟର ନିରୂପଣ କରିଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ କଣାଦ ଦ୍ରବ୍ୟର ପରୀକ୍ଷାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ୯ଟି ଦ୍ରବ୍ୟର ‘ବିଶେଷତା’ ବୁଝାଇବାରୁ ଏହାର ନାମ ‘ବୈଶେଷିକ’ ହୋଇଅଛି । ନଅଟି ଦ୍ରବ୍ୟ ଯଥା—ପୃଥ୍ୱୀ, ଜଳ, ତେଜ, ବାୟୁ, ଆକାଶ, କାଳ, ଦିକ୍, ଆତ୍ମା ଓ ମନଃ । ଏଥି ମଧ୍ୟରୁ ପୃଥିବୀ, ଜଳ, ତେଜ, ଓ ବାୟୁ ପରମାଣୁ ଅବସ୍ଥାରେ ନିତ୍ୟ ଓ ସ୍ଥୂଳ ଅବସ୍ଥାରେ ଅନିତ୍ୟ । ଆକାଶ, କାଳ, ଦିକ୍, ଓ ଆତ୍ମା ନିତ୍ୟ ଓ ସର୍ବ-ବ୍ୟାପକ । ମନ ନିତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ଅଣୁରୂପକ ଥିବାରୁ ବ୍ୟାପକ ନୁହେଁ । କଣାଦ ଏହି ପ୍ରକାରେ ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କର ବିଶେଷତ୍ୱ ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ।

ଗୌତମ ୧୬ଟି ପଦାର୍ଥ ମାନିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ କଣାଦ ୬ଟି ପଦାର୍ଥ ମାନିଅଛନ୍ତି । ଯଥା—ଦ୍ରବ୍ୟ, ଗୁଣ, କର୍ମ, ସାମାନ୍ୟ, ବିଶେଷ ଓ ସମବାୟ । ପରେ ଅଭାବ ବୋଲି ଆଉ ଗୋଟିଏ ପଦାର୍ଥ ମାନିଅଛନ୍ତି । ଦ୍ରବ୍ୟର ଉଦ୍ଦେଶ (ପରିଗଣନ), ଲକ୍ଷଣ ଓ ପରୀକ୍ଷା ଛଡ଼ା କଣାଦ ଗୁଣକୁ ଓ କର୍ମକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିଅଛନ୍ତି । ଦ୍ରବ୍ୟର ସଂଖ୍ୟା, ପୃଥକ୍ତ୍ୱ,ବୁଦ୍ଧି, ସୁଖ, ଦୁଃଖ ଆଦି ୨୪ଟି ଗୁଣ ଅଛି । ଏଥିରେ ଉତ୍କ୍ଷେପଣ, ଅବକ୍ଷେପଣ, ଆଦି ୫ ପ୍ରକାର ଗତିକୁ କର୍ମର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବୋଲି ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଅଛି । ବାକି ରହିଲା ‘ସାମାନ୍ୟ’ । ଏହା ଦ୍ରବ୍ୟ, ଗୁଣ ଓ କର୍ମ ଏହି ତିନିରେ ସତ୍ତା ରୂପେ ମିଳେ । ପଞ୍ଚମ ପଦାର୍ଥ ‘ବିଶେଷ’ ପୃଥ୍ୱୀ, ଜଳ, ତେଜଃ ଓ ବାୟୁର ପରମାଣୁରେ ଅଛି । ‘ବିଶେଷ’ ଅନନ୍ତ ଅଟେ । ବୈଶେଷିକ ଦର୍ଶନର ପରମାଣୁବାଦ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଟେ । ପରମାଣୁ ନିତ୍ୟ ଓ ଅମର ଅଟେ । ପରମାଣୁମାନଙ୍କ ଯୋଗଦାନରେ ସବୁ ପଦାର୍ଥର ସୃଷ୍ଟି । ଆକାଶ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ୪ ଭୂତର ପରମାଣୁ ଅଛି । ୨ ପରମାଣୁ =ଦ୍ୱ୍ୟଣୁକ; ୩ ଦ୍ୱ୍ୟଣୁକ=ତ୍ରସରେଣୁ; ୪ ଦ୍ୱ୍ୟଣୁକ= ଚତୁରେଣୁ—ହି. ଶ]

ବୈଶେଷ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ବିଶେଷ+ଭାବାର୍ଥ ଯ)—ବିଶେଷତା—
Baiśeshya Peculiarity; characteristic.

ବୈଶ୍ୱଦେବ—ସଂ. ବି. (ବିଶ୍ୱଦେବ+ଅ; ପୃଥିବୀର ଜୀବଜନ୍ତୁ ଦେବତା
Baiśwadeba ଓ ଭୂତ ବା ଜୀବମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଅନ୍ନ ବଳି)—
ବିଶ୍ୱଦେବଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦ୍ୱିଜାତିଙ୍କର ପ୍ରତିଦିନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
ଅନ୍ନ ବଳିଦାନ ବିଧି—A daily ceremony of offer-
ing oblations of food to various Deities,
the fire, certain beings and animals,
observed by the twice born amongst the
Hindus. [ଦ୍ର—ସକାଳେ ଗୃହସ୍ଥର ପାକ ଶେଷ ହେବା ପରେ ଏ ‘ଅନ୍ନ ବଳିଦାନ’ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ଏଥିରେ ପ୍ରଥମେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନକୁ ଭୂଷି, ଗୋମୟ ଓ ଜଳ ଦ୍ୱାରା ପରିଷ୍କୃତ କରି ସେଠାରେ ମୃତ୍ତିକାରେ ଠାଆ କରି ତହିଁରେ ପାକାଗ୍ନିଙ୍କୁ ବଳି ଦିଆଯାଏ, ତା ପରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭାବରେ ବଳିଦାନ କରାଯାଏ ଃ—

୧ ବ୍ରହ୍ମା, ୨ ପ୍ରଜାପତି, ୩ ଗୁହ୍ୟଗଣ, ୪ ଅନୁମତି, ୫ କଶ୍ୟପ (ଏହି ପାଞ୍ଚଟି ବଳି ଅଗ୍ନିରେ ଅର୍ପଣ କରାଯାଏ); ୬ ପର୍ଜ୍ଜନ୍ୟ, ୭ ଜଳ, ୮ ପୃଥିବୀ, ୯ ଧାତୃ, ୧୦ ବିଧାତ, ୧୧-୧୪ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ, ୧୫-୧୮ ଚତୁଷ୍କୋଣ, ୧୯ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ୨୦ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ, ୨୧ ବିଶ୍ୱଦେବଗଣ, ୨୨ ବିଶ୍ୱଭୂତଗଣ, ୨୩ ଉଷା, ୨୪ ଭୂତପତି, ୨୫ ପିତୃଗଣ, ୨୬ ଯକ୍ଷ, ୨୭-୩୩ ସନକାଦି ସପ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ । ଏମାନଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ-ପୂର୍ବକ ଠାଆ ଉପରେ ଗଣ୍ଡାଏ ଗଣ୍ଡାଏ ଅନ୍ନ ଦିଆଯାଏ ।

ତା ପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ପତ୍ରରେ ବଢ଼ା ହୋଇଥିବା ଅନ୍ନକୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ରୂପେ ପାଣି ଛଡ଼ାନ୍ତି । ୩୪-୩୬ ପିତୃ, ପିତାମହ ଓ ପ୍ରପିତାମହ, ୩୭-୩୯ ମାତାମହ, ପ୍ରମାତାମହ ଓ ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରମାତାମହ, ୪୦-୪୫ ପିତୃ ୩ ଜଣ ଓ ମାତାମହାଦି ୩ ଜଣ, ୪୬ ଅତିଥି ବ୍ରାହ୍ମଣ, ୪୮-୫୦, ଶ୍ୱାନ, ଚଣ୍ଡାଳ ଓ ବାୟସ । କେହି କେହି ବୈଶ୍ୱଦେବ ସ୍ଥାନରୁ ଉଠି ଆସି ଅଗଣାରେ ବା ଘରର ବାହୁଅଡ଼େ ୪୮-୫୦ ବଳି ଦିଅନ୍ତି । ୫୦ ବଳିକୁ ‘ଭାତ ବଳି’ ବୋଲାଯାଏ । ଶେଷରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରନ୍ତି ।

ନିଷ୍ଠାପର ଗୃହସ୍ଥ ଦେବପୂଜା ଓ ବୈଶ୍ୱଦେବ ନ କରି ଭୋଜନ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ବୈଶ୍ୱାନର—ସଂ. ବି. (ବିଶ୍ୱନର+ଅ; ଏହା ବିଶ୍ୱଜନଙ୍କ ଜଠରରେ
Baiśwānara ଥିବାରୁ)—୧ । ଅଗ୍ନି —1. Fire. ୨ । ଜଠରାଗ୍ନି
—2. The digestive energy in animals.
୩ । ଚିତ୍ରକ ବୃକ୍ଷ, ଧଳା ଚିତା ଗଛ—3. Lead wort
(plant). ୪ । ବେଦାଂଶ ବିଶେଷ—4. Name of a
portion of the Bedas. ୫ । ପିତ୍ତ (ହି. ଶ)—

5. Bile. ୬ । ପରମାତ୍ମା (ବ୍ରୂ. ଶ)—6. The Supreme Spirit. ୭ । ଚେତନ (ବ୍ରୂ. ଶ)— 7. Consciousness.

ବୈଶ୍ୱାସିକ—ସ. ବ. ପୁଂ. (ବିଶ୍ୱାସ+ଇକ)—ବିଶ୍ୱସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି— Baiśwāsika A trusted person. (ବୈଶ୍ୱାସିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଵଣ. ପୁଂ—ବିଶ୍ୱସ୍ତ—Trusted.

ବୈଶ୍ୱୀ—ସ. ବ (ବିଶ୍ୱ=ବିଶ୍ୱଦେବଗଣ+ଈ; ବିଶ୍ୱଦେବମାନଙ୍କର ଏ Baiśwī ନକ୍ଷତ୍ର ଉପରେ ଅଧିପତ୍ୟ ଥିବାରୁ)—(ଜ୍ୟୋତିଷ) ଉତ୍ତରାଷାଢ଼ା ନକ୍ଷତ୍ର—(astrology) The twenty-first asterism.

ବୈଶ୍ୟ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ବିଶ ଧାତୁ=ପ୍ରବେଶ କରିବା+କ୍ୱିପ୍+ଯ- Baiśya ଯେଉଁ ଜାତି ଦ୍ୱିଜାତିମାନଙ୍କର ଶେଷଭାଗରେ . ହିନ୍ଦୁ (ବୈଶ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସମାଜକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଅଛି ।)—ହିନ୍ଦୁ ଦ୍ୱିଜାତି- ମାନଙ୍କର ଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣ—The 3rd caste of the Hindu twice-born classes. (ଦ୍ର—ବୈଶ୍ୟା ଗର୍ଭଜାତ ଶାନ୍ତ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ସୂତ, ଯୁଯୁତ୍ସୁଙ୍କୁ ନିଯୋଜିଲେ ପ୍ରଜାନାଥ ପଦେ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।) [ଦ୍ର— ଯଜନ, ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ପଶୁପାଳନ ବୈଶ୍ୟମାନଙ୍କର ଧର୍ମ । ପଶୁପାଳନ ଓ ବାଣିଜ୍ୟ ଏମାନଙ୍କ ବୃତ୍ତି ଅଟେ । ବୈଦିକ କାଳରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ ବୋଲି ଯାଉଥିଲା । ବୈଶ୍ୟ ଶବ୍ଦ ବୈଦିକ ବିଶ୍ ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ପରେ ଯେତେବେଳେ ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା ସେତେବେଳେ ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ ଓ ଗୋପାଳନରେ ନିଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ବୈଶ୍ୟ ବୋଲାଗଲା—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ବୈଶ୍ୟ କରଣ—ଦେ. ବ—ଜାତି ବିଶେଷ—A caste of Baiśya karaṇa Baiśyas. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ବାଲ୍ୟବିବାହ ଥିବ । ଏମାନେ ପୂର୍ବେ ଗ୍ରାମଶାଳମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କର ଉପାଧି ମହାନ୍ତି ।]

ବୈଶ୍ୟ ବଣିକ୍—ଦେ. ବ (ସ. ବୈଶ୍ୟ ଓ ବଣିକ୍)—ବୈଶ୍ୟ ବା Baiśya baṇik ବଣିକମାନଙ୍କର ଶାଖା ବିଶେଷ—A sect (ବୈଶ୍ୟ ବଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) of the trading caste. [ଦ୍ର- ବଣିଆମାନେ ସୁନାରୀ, ପୋଟଳୀ ଓ ବୈଶ୍ୟ ଏହି ତିନି ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ ।]

ବୈଶ୍ରବଣ—ସ. ବ (ବିଶ୍ରବସ୍=ଋଷି+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ; 'ବି' ସ୍ଥାନରେ Baiśrabaṇa 'ବୈ' ଓ 'ଅ' ସ୍ଥାନରେ 'ଣ' ଆଗମ)—ବିଶ୍ରବା ଋଷିଙ୍କର ପୁତ୍ର—The son of sage Biśrabā. [ଦ୍ର—କୁବେର, ରାବଣ, କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ଓ ବିଭୀଷଣ— ବୈଶ୍ରବଣ ଅଟନ୍ତି ।]

ବୈଷ(ଷି)ମ—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବ (ସ. ବୈଷ୍ଣବ)—୧ । ବୈଷ୍ଣବ (ଦେଖ)— Baisha(shi)ma Baishṇaba (See). ୨ । ବୈଷ୍ଣବ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଡାକିବା ନାମ—2. Name for calling a person named Baishṇaba.

ବୈଷ୍ଣ(ଷ୍ଣୁ)ବ,ବୈଷ୍ଣମ,ବୈଷ୍ଣମ ବୈଷ୍ଣମ, ଉବୈଷମ } ଅନ୍ୟରୂପ ସ. ବ (ବିଷମ+ଅ) ବୈଷମ୍ୟ (ଦେଖ)— Baishamya (See).

ବୈଷମାଣୀ, ବୈଷ୍ଣବାଣୀ, ବୈଷ୍ଣମାଣୀ ବୈଷ୍ଣବା(ମା)ଣୀ, ବଇଷି(ଷୁ)ମାଣୀ ବୈଷି(ଷୁ)ମାଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ

ବୈଷମ କୁଳ—ଦେ. ବ—ବୈଷ୍ଣବ ସମାଜ— Baishama kula The society of Baishṇabas.

ବୈଷମ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୈରାଗ୍ୟ ଦୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ ପୂର୍ବକ ଗୃହତ୍ୟାଗ Baishama hebā କରିବା—To renounce the world (ବୈଷମ ହୋଇଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) or one's household-ties by being converted into a Baishṇaba. ୨ । ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଇଷ୍ଟମନ୍ତ୍ର ବା କୃଷ୍ଣମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରି ଓ ମାଳା ଡୋରି କୌପୀନ ଗ୍ରହଣ କରି ଓ ଚିହ୍ନ 'ବୈଷ୍ଣବ' ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେବା—2. To be initiated into Baishṇabism by having the esoteric formula whespered into the ear by the spiritual preceptor and to put on rosary waist-string and a narrow strip of cloth over the privities.

ବୈଷ(ଷି, ଷୁ)ମାଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ବୈଷ୍ଣବୀ)—୧ । ବୈଷମର Baisha(shi, shu)māṇī ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—1. Feminine of (ବୈଷ୍ଣବା[ମା]ଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Baishama. ୨ । ମାଇକିନା; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ବୈଷ୍ଣବ ଦୀକ୍ଷା ନେଇ ଗୃହତ୍ୟାଗ କରି- ଅଛି—2. A female mendicant. [ଦ୍ର—ବ୍ୟାକରଣ ସୂତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ବୈଷମର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ନ ହୋଇ ବୈଷମର ଉପପତ୍ନୀ ଲିଙ୍ଗ ଅଟେ । ଅଧାରତଃ ବୈଷମାଣୀ ବୈଷମଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ବା ଧର୍ମପତ୍ନୀ ବୁଝନ୍ତି ।]

ବୈଷମ୍ୟ—ସ. ବ (ବିଷମ+ଯ)—୧ । ବିଷମତା; ସାମ୍ୟତାର ଅଭାବ— Baishamya 1. Want of uniformity; unevenness, ineqality. ୨ । ବୈସାଦୃଶ୍ୟ—2. Dissimilarity; disparity. ୩ । ବିରୁଦ୍ଧଭାବ; ଶତ୍ରୁତା— 3. Enmity; hostility. ୪ । ଅମେଳ—4. Disagreement.

ବୈଷୟିକ—ସ. ବଣ (ବିଷୟ+ଇକ)—୧ । ବିଷୟ କର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; Baishayika ସାଂସାରିକ—1. Worldly. ୨ । ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ— 2. Domestic. ୩ । ବ୍ୟବସାୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3 Relating to business. ୪ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସେବା ନିରତ— 4. Sensual; sensualist. ୫ । ବିଷୟବାନ୍; ଧନୀ— 5. Well-to-do. ୬ । ବ୍ୟବସାୟ ବା ସାଂସାରିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିପୁଣ—6. Skilful in business; practical. ୭ । ସାଂସାରିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆସକ୍ତ—7. Devoted or addicted to worldly concerns. ୧ । ସ. ବ—ବିଷୟୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A man of the world. ୨ । ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A rich man; a well-to-do person.

वैष्णव, वैष्णम
वैषयव

ବୈଷୟିକ ବିଜ୍ଞାନ—ସ. ବି (ଅଧୁନିକ; କର୍ମଧା)—ଯେଉଁ ବିଜ୍ଞାନ
Baishayika bijnāna ଶାସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟର ସାଂସାରିକ ବିଷୟ ପରିଚାଳନାରେ ଜ୍ଞାନଲାଭ ହୁଏ; ଯେଉଁ ବିଜ୍ଞାନ ମନୁଷ୍ୟର ବ୍ୟବହାରରେ ଲାଗେ—Practical science. [ଯଥା—ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନ, ଜୀବବିଜ୍ଞାନ, କ୍ଷେତ୍ର ପରିମାଣ ବା ବ୍ୟବହାରିକ ଜ୍ୟାମିତି ।]

ବୈଷୟିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—ସାଂସାରିକ ବିଷୟର
Baishayika byabasthā ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—Arrangement or mangement of one's worldly affairs.

ବୈଷୟିକ ବ୍ୟାପାର—ସ. ବି—୧। ସାଂସାରିକ କାର୍ଯ୍ୟ—1. Worldly
Baishayika byāpāra concerns ୨ । ବିଷୟ ସମ୍ପତ୍ତି—2. Worldly riches and possession.
(ବୈଷୟିକ କର୍ମ, ବୈଷୟିକ କାର୍ଯ୍ୟ, ବୈଷୟିକ ବୃତ୍ତି } ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୈଷୁବତ—ସ. ବି (ବିଷୁବତ୍ + ଅ)—ବିଷୁବ ସଂକ୍ରାନ୍ତି (ଦେଖ)
Baishubata Bishuba samkrānti (See)

ବୈଷ୍ଟିକ—ସ. ବି—ବେଠିଆ—A person impressed into
Baishṭika service. [ଦ୍ର—ଇଥମ୍-ସଂସ୍କରଣ ଚୋରଣା-ଗଠନେ ବ୍ୟାପୃତ ଯେତେ ବୈଷ୍ଟିକ—ରାଧାନାଥ. ପାବନୀ ।]

ବୈଷ୍ଟୁତ—ସ. ବି (ବି + ସ୍ତୁ ଧାତୁ = ସ୍ତୁତି କରିବା + କରଣ. ତ)—
Baishṭuta ହୋମଭସ୍ମ; ହୋମ ପାଉଁଶ; ବିଭୂତି—The ashes left after the performance of burnt offerings.

ବୈଷ୍ଣବ—ସ, ବଣ. ପୁଂ (ବିଷ୍ଣୁ + ଉପାସକାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ
Baishṇaba ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to Bishṇu.
(ବୈଷ୍ଣବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିଷ୍ଣୁ ପୂଜାରତ; ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ—2. Devoted to the worship of Bishṇu. ସ. ବି—ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ; ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଉପାସକ—1, A devotee of Bishṇu. ୨ । ଅଷ୍ଟାଦଶ ମହାପୁରାଣାନ୍ତର୍ଗତ ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ—2. The Bishṇu Purāṇa. ୩ । ହୋମଭସ୍ମ—3. The ashes of sacrificial fire. ୪ । ପ୍ରାଚୀନକାଳର ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—4. An ancient weapon of war. ୫ । ସୁଦର୍ଶନଚକ୍ର—5. The Discus weapon of Bishṇu. ଦେ. ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—1. An anchorite devoted to Bishṇu [ଦ୍ର—ଗୃହତ୍ୟାଗୀ ବୈଷ୍ଣବଙ୍କୁ 'ବିହଙ୍ଗୀ' ଓ ଗୃହସ୍ଥ ବୈଷ୍ଣବଙ୍କୁ 'ଗୃହୀ' ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । ବୈରାଗୀ, ବାବାଜୀ—2. An anchorite; a religious mendicant. [ଦ୍ର—ବୈଷ୍ଣବର ପ୍ରକୃତପ୍ରତ୍ୟୟଗତ ଅର୍ଥ ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ; କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣତଃ ଶୈବ, ଶାକ୍ତ ଓ ବୈଷ୍ଣବ ଆଦି ସବୁ ପ୍ରକାରର ବୈରାଗୀଙ୍କୁ ବୈଷ୍ଣବ ବୋଲାଯାଏ । ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ଅନେକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଅଛି । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଧର୍ମପ୍ରବର୍ତ୍ତକଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ, ଦେଶ ଅନୁସାରେ, ଗୃହତ୍ୟାଗ କରିଥିବା ବା ନ କରିଥିବା ଅନୁସାରେ, ସ୍ଥାନ ଅନୁସାରେ ଓ ଉପାସ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ ବିଭିନ୍ନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ନାମକରଣ ହୁଏ ।

ଧର୍ମପ୍ରବର୍ତ୍ତକଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ—ରାମାନନ୍ଦୀ, ରାମାନୁଜୀ, ଅଦ୍ୱୈତବାଦୀ ଓ ମାଧବାଚାର୍ଯ୍ୟ । ଦେଶ ଅନୁସାରେ—ଗୌଡ଼ୀୟ ବା ଗଉଡ଼ିଆ । ଗୃହତ୍ୟାଗ ଅନୁସାରେ—ଗୃହୀ, ବିହଙ୍ଗୀ, ବୈରାଗୀ ଓ ବିରକ୍ତ । ବେଶ ଅନୁସାରେ—ନାଗା, ନଙ୍ଗଳୀ, କୁମ୍ଭୀପଟୁଆ, ଲେଙ୍ଗୁଟିଆ, ଜମାତିତ ଓ ମାଳବନ୍ଧା । ଉପାସ୍ୟ ଦେବତା ଅନୁସାରେ—ରାମାନୁଜୀ, ମହାବୀରଆ ଓ ପରମାର୍ଥୀ ଇତ୍ୟାଦି ।] ୩ । ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—3. A name given to males. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଜାତିକ ବିଶେଷ—A caste of people in the district of Ganjam.

ବୈଷ୍ଣବ ଓଝା ବାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ଯାଜପୁର-ବୈଷ୍ଣବ
Baishṇaba ojhā bārḍi ଚରଣ ଓଝା କାରିଗର କୃତ ବିଖ୍ୟାତ ବାଡ଼ି ବା ଯଷ୍ଟି—B. C. Ojhā's polished stick (made in Jajpur).

ବୈଷ୍ଣବ କୁଳ—ଦେ. ବି—ବୈଷ୍ଣବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—A sect of
Baishṇaba kula Baishṇabas. (ଦ୍ର—କାଁ ଚନ୍ଦ୍ରୀକୁଳ କାଁ ବୈଷ୍ଣବ କୁଳ—ଚିଗ ।)

ବୈଷ୍ଣବ ଥାଳ—ଦେ. ବି—ଯୋଗୀ ଥାଳ (ଦେଖ)—
Baishṇaba thāla Jogi thāla (See)

ବୈଷ୍ଣବତା—ସ. ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତି—1. Devotion to Bishṇu
Baishṇabatā ୨ । ବୈଷ୍ଣବର ଆଚରଣ—2. Conduct of a Baishṇaba.

ବୈଷ୍ଣବା(ମା)ଣୀ—ଦେ. ବଣ ସ୍ତ୍ରୀ—ବୈଷ୍ଣବୀ; ମାତାଜୀ—
Baishṇabā(mā)ṇi A female anchorite.

ବୈଷ୍ଣବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—ସ. ବି—ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀ ବା
Baishṇaba sampradāya ଆଖଡ଼ା—Sect of anchorites.
(ବୈଷ୍ଣବ ସମାଜ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୈଷ୍ଣବୀ—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିଷ୍ଣୁ + ଅ + ଈ)—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟା—
Baishṇabi Relating to Bishṇu. ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଆଦ୍ୟା ଶକ୍ତି ବା ଜଗତ୍‌ସୃଷ୍ଟି କାରିକା ଶକ୍ତି—1. The prime or creative energy of Bishṇu or God. ୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଜଗତ୍‌ପାଳନକାରୀ ଶକ୍ତି ବା ମାୟା—2. The illusive energy of Bishṇu. ୩ । ଦୁର୍ଗା—3. Goddess Durgā. ୪ । ଗଙ୍ଗାନଦୀ (ବିଷ୍ଣୁପଦୋଦ୍ଭବା ଥିବାରୁ)—4. The Ganges. ୫ । ତୁଳସୀ ବୃକ୍ଷ (ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ବର ଯୋଗୁଁ ବୃନ୍ଦା ତୁଳସୀରୂପେ ଜାତ ହେବାରୁ)—5. The holy Basil plant; Ocymum Sanctum. ୬ । ଅପରାଜିତା ଲତା ଓ ଫୁଲ—6. Clitoris Ternatia (creeper and flower). ୭ । ଶତାବରୀ; ଛତୋରୀ—7. Asparagus. ୮ । ପୃଥିବୀ

(ଜ୍ୟୋ. ଶ)—8. The earth. ୯ । ଶ୍ରବଣା ନକ୍ଷତ୍ର —9. The 22nd asterism. ୧୦ । (ବୈଷ୍ଣବ+ଈ)—ବୈଷ୍ଣବର ସ୍ତ୍ରୀ—10. The wife of a Baishnaba. ୧୧ । ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀ—11. A female devotee of Bishnu. ଦେ. ବ—ମାତାଜୀ; ବୈରାଗିଣୀ—A female anchorite.

ବୈଷ୍ଣବ(ବି)ଆ—ଦେ. ବଣ—ବାବାଜୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Baishnabi(mi)ā an ascetic; or a recluse.

ବୈଷ୍ଣବ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ବିଷ୍ଣୁ+ଯ)—ବିଷ୍ଣୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Baishnabya Relating to Bishnu.

ବୈସ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବ (ସଂ. ବୟସ)—୧ । ବୟସ ଇତ୍ୟାଦି Baisa (etc) (ଦେଖ)—1. Bayasa etc (See) ୨ । ଯୌବନ—2. Youth.

ବୈସର୍ଗିକ—ସଂ. ବଣ (ବିସର୍ଗ+ଇକ)—ବିସର୍ଜନୀୟ; ତ୍ୟାଜ୍ୟ (ଜ୍ୟୋ. ଶ) Baisargika —Fit to be abandoned.

ବୈସର୍ଜନ—ସଂ. ବ (ବିସର୍ଜନ+ଅ)—୧ । ବିସର୍ଜନ କର୍ମ—1. Baisarjana Relinquishment. ୨ । ବିସର୍ଜିତ ବା ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ (ଜ୍ୟୋ. ଶ)—2. A thing which has been dedicated. ୩ । ଯଜ୍ଞର ବଳି (ଜ୍ୟୋ. ଶ)—3. Vedic oblation or offering.

ବୈସାଦୃଶ୍ୟ—ସଂ. ବ (ବିସଦୃଶ+ଯ)—୧ । ବୈଷମ୍ୟ—1. Baisādṛusya Inequality; divergence. ୨ । ଅସାମଞ୍ଜସ୍ୟ; ଅସମାନତା—2. Dissimilarity.

ବୈସାରିଣ—ସଂ. ବ (ବିସାରିନ୍+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—ମତ୍ସ୍ୟ; ମାଛ—Baisāriṇa Fish.

ବୈସୂଚନ—ସଂ. ବ (ବି+ସୂଚ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍, ସୂଚ ଧାତୁ=ଜଣାଇବା+ Baisūchana ଅ=ବିସୂଚନ+ଅ)—ନାଟକାଦିରେ ପୁରୁଷର ସ୍ତ୍ରୀ ବେଶ ଧାରଣ—The introduction of a male in the garb of a female in a drama.

ବୈସ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ବିସ୍ୱର+ଭାବ. ଯ)—ଗଳା ବସିଯିବା ଅବସ୍ଥା Baiswarjya (ଜ୍ୟୋ. ଶ.)—Hoarseness of the voice.

ବୈହଙ୍ଗ—ସଂ. ବଣ (ବିହଙ୍ଗ+ଅ)—ବିହଙ୍ଗ ବା ପକ୍ଷୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ Baihaṅga (ଜ୍ୟୋ. ଶ)—Relating to bird.

ବୈହାୟସ—ସଂ. ବ—ଅସୁରରାଜ ବଳିର ରଥ—The chariot of Baihāyasa Bali, the king of demons.(ଉକ୍ତ—ମୟ ନିର୍ମିତ ଘୋର ଯାନ, ସ୍ୱଭାବେ ବୈହାୟସ ନାମ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ସଂ. ବଣ—(ବିହାୟସ୍+ଅ)—ଆକାଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the sky; aerial.

ବୈହାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ ବ. ଓ ବିଣ. ପୁଂ (ବିହାର+ଯ)—ଆପଣାର ଭଗିନୀପତି Baihārjya ଶାଳକ; ଶ୍ୟାଳୀ ମଣିଷ; ପରିହାସଯୋଗ୍ୟ ଆତ୍ମୀୟ (ବୈହାର୍ଯ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବ୍ୟକ୍ତି—A person related in such a manner that jokes can be cut with him. [ଦ୍ର—ପୁରୁଷର ବୈହାର୍ଯ୍ୟ—ଯଥା—ନାତି, ନାତି ବୋଉ, ଶଳା, ଘଣେଇ, ଅଜା, ମାମୁଅଜା, ସାନ ଶଳା, ସାନ ସଢ଼ୁ, ଭାଇଶଳା ଓ ନାତୁଣୀଜୋଇଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀର ବୈହାର୍ଯ୍ୟ—ଯଥା—ଦିଅର, ଭାଇଶଳା, ଘଣେଇ, ଅଜା, ନାତି, ନାତୁଣୀଜୋଇଁ, ନଣନ୍ଦେଇ ଓ ମାମୁଅଜା ।

ପୁରୁଷର ବୈହାର୍ଯ୍ୟା—ଯଥା—ଭାଉଜ, ଶାଳୀ, ନାତୁଣୀ, ନାତୁଣୀବୋହୂ, ଅଈ, ମାଈଅଈ, ଶଳାଭାଉଜ, ଘଣେଇର ଭଉଣୀ ବା ଭଉଣୀର ନଣନ୍ଦ ।

ସ୍ତ୍ରୀର ବୈହାର୍ଯ୍ୟା—ଯଥା—ଅଈ, ମାଈଅଈ, ନାତୁଣୀ, ନାତୁଣୀବୋହୂ ଓ ନଣନ୍ଦ ।]

ବୈହାସିକ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ବିହାସ+ଇକ)—ବିଦୂଷକ; ଭଣ୍ଡ—Baihāsika A jester; buffoon. (ଉକ୍ତ—ବୈହାସିକ ହେବେ ନ ବୁଝିଲ ଜନେ ରହିବ କେଉଁ ଉଦ୍ଧର ହେ । ବବୃଧେ ! ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବୋ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ବୂ=ଗନ୍ଧ)—୧ । ବୂ; ଗନ୍ଧ—1. Smell. Bo ୨ । ଦୁର୍ଗନ୍ଧ—2. Bad smell; offensive odour.

ବୋ ଶୂ ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ଅ—(ସମ୍ବୋଧନ) ରେ—(interjection) Oh !. [ଦ୍ର—ବାମଣ୍ଡା ଓ ଗାଙ୍ଗପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ 'ବୋ' ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଓଡ଼ଗାଁରେ 'ରେ' ସଙ୍ଗୀ ବା ନୀଚତର ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି. ବିଣ—ମ—Too.

ବୋଆ—ଦେ. ବ—ବୁଆ (ଦେଖ)
Bo-ā Bu-ā (See)

ବୋଆଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ. (ସଂ. ବୋଦାଲ; ତୁଳ. ବଂ. Bo-ā la ବୋୟାଲ)—ବାଲିଆ (ମାଛ) (ଦେଖ)—Bālia (fish) (See)

ବୋଆଳୁ—ଦେ. ବ (ସଂ. ବହୁବାର; ଉଦ୍ଦାଲକ)—ଗରଭଣା ଗଛ—Boālu Cordia Myxa (tree).
ବହୁୟାର, বোয়ারিআ बहुआर, लसोडा, हरिला
ମ. ଭୋଙ୍କର ଫା. ଶୁଗପିସ୍ତନ୍ ତା ବିଢ଼

ବୋଇ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ବୂ=ଗନ୍ଧ)—ବୋ (.ଦେଖ)
Bo-i Bo (See)

ବୋଇ(ହି)ତ—ଦେ. ବ (ସଂ. ବୋହିତ୍ଥ; ବହିତ୍ର; ପ୍ରା. ବଇତ୍ତ)—Boi(hi)ta ୧ । ନୌକା—1. Boat. ୨ । ସମୁଦ୍ରଗାମୀ ଜାହାଜ—ଜାହାଜ 2. Ship; sea-going vessel. [ଉ—जहाज, बोहित ଭାସଇ ବୋଇତ ଯଥା ନୀଳ ସମୁଦ୍ରରେ—ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା ।] ୩ । ବାଣିଜ୍ୟ ପୋତ—3. Merchantman; trading vessel. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଉତ୍କଳୀୟମାନେ ସମୁଦ୍ରଗାମୀ ପୋତରେ ବାଣିଜ୍ୟ କରୁଥିବାର ଅନେକ ପ୍ରମାଣ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ ଓ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରୁ ମିଳେ । ୧୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ବାଲେଶ୍ୱର ବନ୍ଦରରୁ ଜାହାଜମାନ ଯିବା ଆସିବା କରୁଥିଲା । ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତିଙ୍କ ଲେଖାରୁ ଜଣାଏ

ଜାହାଜଅ ଶବ୍ଦ ତାଙ୍କର ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ଯାଇ ଅଛନ୍ତି ।] ୪ । ମୋଟା ଲୁଗା—4. Coarse cloth. ୫ । ମୋଟ ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ର—5. Thick silk cloth. [ଭୃ—ଆସେ ସିନ୍ଧୁଥାଏ କଲା ବୋଇତ ଭିଡ଼ୋଇ ନେଉଛି ଭୂତ—କାସ୍ମୀମା ଗୀତ ।]

ବୋଇତ କୁଦ—ଦେ. ବି—କୌଣସି କୌଣସି ନଦୀର ମୁହାଁଣରେ Boita kuda କୂଳ ଖୋଲା ହୋଇ ଜଳଅଡ଼ୁଆ ଲାଗି ଯେଉଁ କୁଦ ଦୁଇଟି କରାଯାଇ ଥାଏ ଓ ବୋଇତ ସମୁଦ୍ରରୁ ଆସି ସେହିର ମଝିରେ ରହେ--Dams made at the mouth of a river to shelter ships. [ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀ ନଦୀକୂଳରୁ ପ୍ରାୟ ½ ମାଇଲ ଦୂର ଯାଏଁ ଜମି ଖୋଲାଯାଇ, ତାହାର ଦୁଇ ବଗରେ ଦୁଇଟି ମାଟିକୁଦ କରାଯାଇଅଛି । ସେହି ସ୍ତୁପ ଦ୍ୱୟର ମଧ୍ୟସ୍ଥାନକୁ ଆସି ବୋଇତମାନ ରହୁଥିଲା । ଭୁଲସୀପୁର ନାମକ ସ୍ଥାନର କସ୍ତୁରରେ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ କୁଦରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଲୁହା ଶାବଳ ପୋତା ଯାଇଅଛି । ବୋଧ ହୁଏ ରଜ୍ଜୁଦ୍ୱାରା ବୋଇତମାନ ସେହି ଶାବଳରେ ଖଞ୍ଜାଇ ରଖା ଯାଉଥିଲା ।]

ବୋଇତ ଖଞ୍ଜା(ଞ୍ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାହାଜକୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ Boita khaṅjā(ṅje)ibā ନଙ୍ଗର କରିବା—To anchor a ship.

ବୋଇତ ବନ୍ଦା(ନ୍ଦେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଣିଜ୍ୟପୋତ ବ୍ୟବସାୟ Boita bandā(nde)ibā କ୍ରମରେ ପ୍ରଥମେ ଅନୁକୂଳ କରିଯିବା ସମୟରେ ଓ ବିଦେଶରୁ ଫେରିଆସିବା ସମୟରେ ବଣିକଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଆଳତୀ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ବାଣିଜ୍ୟପୋତକୁ ବନ୍ଦାପନା କରିବା–To worship a ship by waving light before it while it is going out for a voyage or returning home after a voyage. [ଦ୍ର—ବଣିକ ପରିବାରର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଫୁଲ ଓ ଆଳତୀ ନେଇ ବୋଇତକୁ ବନ୍ଦାପନା କରୁଥିବା କାହାଣୀରୁ ଜଣାଯାଏ । କାର୍ତ୍ତିକ ଅମାବାସ୍ୟାର ପରଦିନ ଅତି ପ୍ରତ୍ୟୁଷରୁ ଓଡ଼ିଆ ଗୃହର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅଗଣାରେ ମୁରୁଜରେ ଏବଂ ପୀଠରେ ବୋଇତର ବା ଡଙ୍ଗାର ଚିତ୍ର ଲେଖି ସେହି କଳ୍ପିତ ବୋଇତ ଉପରେ ପେଟରା, ବାକସ ଓ ବାସନ ଆଦି ଆଣି ଜମା କରି ବୋଇତକୁ ବନ୍ଦାନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରାଚୀନ ବଣିକମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ସମୁଦ୍ରଯାତ୍ରାର ଅନୁକୂଳର ସ୍ମାରକ ଓ ରଜର ୩ୟ ଦିନ ଅର୍ଥାତ୍ ଠାକୁରାଣୀଗାଧୁଆ ଦିନ ସକାଳେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅଗଣାରେ ମୁରୁଜ ଆଦିରେ ବୋଇତର ଚିତ୍ର କାଟି ତାହା ଉପରେ ବାକ୍ସ ଆଦି ରଖି ବନ୍ଦାପନା ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା କରନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ ଏହା ବୋଇତ ଫେରି ଆସିବା ସମୟରେ କରାଯାଉଥିବା ବନ୍ଦାପନାର ସ୍ମାରକ ।]

ବୋଇତ ବୁଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଜାହାଜ ବୁଡ଼ିଯିବା—1. The Boita burḍibā sinking of a ship; shipwreck. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆଶିବା ଜୀବିକାର ଉପାୟ ବା ଆଶା ଭଙ୍ଗ ଯିବା—2. (figurative) The breaking of one's hopes or livelihood.

ବୋଇତ ଭଙ୍ଗା ତୁ(ତୋ)ଠ—ଦେ.ବି- ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ଅଣ୍ଟଅସାହି ଗ୍ରାମ ନିକଟରେ କ Boita bhaṅgā tu(to)ṭha କୁଶଭଦ୍ରା ନଦୀର ତୁଠ—Name of a bathing place in the river Kuśabhadrā, said to be the site of a shipwreck. [ଦ୍ର— କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଛି ଯେ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଏ ନଦୀରେ ବୋଇତ ଯାତାୟାତ କରୁଥିଲା ଏବଂ ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ବୋଇତ ଭଙ୍ଗି ବୁଡ଼ି ଯାଇଥିଲା—ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ବୋଇତାଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବହିତ୍ରପାଳ)—୧ । ଜାହାଜର ସ୍ୱାମୀ ବା Boitāḷa ମାଲିକ—1. The owner of a ship. (ଭୃ— ବୋଇତ୍ତଆଳ, ବୋଇତୁଆଳ, ବୈତାଳ, ବୈତ୍ତ(ତ୍ତୁ)ଆଳ } ଅନ୍ୟରୂପ ବୋଇତୁଆଳ ଯେ ଦଶରଥ ନୃପତି—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ପୋତଚାଳକ; କାପ୍ତାନ୍—2. The captain of a ship. ୩ । ପୋତବାହୀ ନାବିକ—3. Sailor. (ଭୃ—ବହିରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଣ ବୋଇତେ । ଭାସୁଥିଲେ ବୋଇତାଳଙ୍କ ଯିବା ସାତେ— କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୪ । ପୋତ ବଣିକ— 4. A merchant who carries on trade in ships. ୫ । ବୋଇତାଳୁ (ଦେଖ)—5. Boitāḷu (See)

ବୋଇତାଳ ଦେଉଳ—ଦେ. ବି—ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ କପାଳୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ Boitāḷa deuḷa ଦେଉଳ—A ship-shaped three-spired temple at Bhubaneśwara. (ବୋଇତ୍ତଆଳ ଦେଉଳ, ବୈତାଳ ଦେଉଳ, ବୈତ୍ତଆଳ ଦେଉଳ }—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର— ଏହା ବୋଇତର ବା ଜାହାଜର ଆକାରରେ ନିର୍ମିତ ଓ ତାହାର ୩ ଗୋଟି ମାସ୍ତୁଲ ପରି ଏହାର ୩ ଗୋଟି ଅଁଳା ଉପରେ ୩ ଗୋଟି ତ୍ରିଶୂଳ ଅଛି । ଏପରି ଗଢ଼ଣର ଦେଉଳ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ନାହିଁ । ଏହା ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳର ଶିଳ୍ପକଳା ଅନୁସାରେ ରଚିତ; ଏ ଦେଉଳରେ କପାଳେଶ୍ୱରୀ ଠାକୁରାଣୀ ଅଛନ୍ତି ।]

ବୋଇତାଳ ପଖିଆ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ମୋଟ ବା ବଡ଼ ଧାନ— Boitāḷa pakhiā A species of coarse paddy. (ବୋଇତାଳ ଧାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୋଇତାଳୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବହିତ୍ର ଓ ଦର୍ବାରୁ, ଏହା ପ୍ରଥମେ Boitāḷu ବିଦେଶରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଜାହାଜ ବା ବୋଇତ ଦ୍ୱାରା ସ ଜର୍ଜୋଟଙ୍ଗା, ବୃଦ୍ଧ ଭୁଷୁଣ୍ଡ ଆସିଥିବାରୁ ଏହି ନାମ)—ଏକ ପ୍ରକାର ମିଠା କଖାରୁ; ଲଟା ଫଳ—Gourd; Curcurbita Maxima. (বৈতাল, বিলাতি কুমড়া, গোল কুমড়া, গুড় কুমড়া, মিঠা কুমড়া, সূর্য্য কুমড়া, জাহাজী কুমড়া; कोला, लाल कुमरा, साफुह कुमरा) [ଦ୍ର—ଏ ଗାଚରେ ଫଳଦଅ ସିଝା ଡାଲି ହୁଏ ଓ ତରକାରୀ କଲେ ମିଠା ଲାଗେ । ଏଥିର ଗଛ ବର୍ଷା ଦିନେ ଲାଗେ, ଫଳ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ପାଚେ । ଏହା ବର୍ଷଜୀବୀ ଲତା ।]

(ବୋଇଭ ଅକ୍ତ, ବୋଇଭ ବଖାରୁ, ବୈଭାଲ, ବୈଭାକୁ, ବୈଭ ବଖାରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୋଇଲା—ଦେ. ବି—କଥିତ ବଚନ—Word spoken (ଉ—
Boilā ଅମୃତ ବୋଇଲା ସେନ୍ତୁ, ଭୂମିକୁ ହୋଇ ଏ । ପ୍ରାଚୀ. ନଳ ଚରିତ ।) ଦେ. କ୍ରି (ବୋଲିବା କ୍ରିୟାର ଅତୀତ କାଳ ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ ଅନାଦରାର୍ଥକ [ସେ] କର୍ତ୍ତା ସଙ୍ଗେ ଲାଗିବା ରୂପ)—(ସେ) କହିଲା—(he or she) Said.
[ଦ୍ର—ବୋଲିବା କ୍ରିୟାର ଅତୀତ କାଳରେ ବୋଲିଲା ଅବ ସ୍ଥାନରେ ବିକଳ୍ପରେ ବୋଇଲା, ବୋଇଲେ, ବୋଇଲ, ବୋଇଲି, ବୋଇଲୁ ଆଦି ଆକାର ହୁଏ ।]

ବୋଇଲେ—ଦେ. ଅ—୧ । ପରିବର୍ତ୍ତରେ—1. Instead of.
Boile (ଉ—ଆଳ ବୋଇଲେ କାଲ ଶୁଭେ, ଘର ପୋଡ଼ି ବୋଇଲେ ବଣ ପୋଡ଼ି ଶୁଭେ—ଢଗ ।) ଦେ. ଅ—୨ । ଏବଂ; ଓ—2. And. (ଯଥା—ତାର ହାତ ବୋଇଲେ ଗୋଡ଼ କଥା କହୁଛି; ଅର୍ଥାତ୍ ତାର ହାତ ଓ ଗୋଡ଼ ଆଦି ସବୁ ଅଙ୍ଗ ଅସ୍ଥିର ।) ୩ । ବୋଲି—3. As; to speak of. (ଉ—ଏବେ ବଡ଼ ଟାଁଣା, କଣ୍ଡରା ବୋଇଲେ ବଢ଼ଅ ଏକ୍କୁଟିଆ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ) ଦେ. କ୍ରି (ବୋଲିବା କ୍ରିୟାର ଅତୀତକାଳ ଆଦରାର୍ଥକ [ସେ, ସେମାନେ, ଆପଣମାନେ] କର୍ତ୍ତା ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ଆକାର)—କହିଲେ—(he, they) Said.

ବୋଉ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ବଧୂ)—ବୋହୂ (ଦେଖ)
Bou ବৌ ବহু Bohū (See)
ପ୍ରାଦେ. (କଟକ, ପୁରୀ) ବି—ମାଆ—Mother.
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ପୁରୀ ଓ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ବ୍ରାହ୍ମଣ, କେତେକ କରଣ ଓ ଖଣ୍ଡାୟତ ବା କ୍ଷତ୍ରିୟ ପରିବାରରେ ମାତାଙ୍କୁ 'ବୋଉ' ଓ ପିତାମହୀଙ୍କୁ 'ମା' ବୋଲି ଡାକନ୍ତି । ଶୂଦ୍ରମାନେ ମାତାଙ୍କୁ 'ମା' ଓ ପିତାମହୀଙ୍କୁ 'ବୁଢ଼ୀ ମା' ବା 'ଆଈ' ବୋଲି ଡାକନ୍ତି ।]

ବୋଉ ଉଲୁଗୁଣୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ଶାଶୁ କିମ୍ବା ନଣନ୍ଦ
Bou uluguṇī ବୋହୂକୁ ସର୍ବଦା ଉଲୁଗୁଣା ବା ଗଞ୍ଜଣା ଦିଅନ୍ତି—
ବউকা টকী (a mother-in-law or husband's sister) Very oppressive or sarcastic towards the bride.

(ବୋଉ କଣ୍ଟକୀ, ବୋଉ କଣ୍ଟା, ବୋଉ ଗଞ୍ଜୀ, ବୋଉ ଗଞ୍ଜଣୀ, ବୋଉ ଜଞ୍ଜାଳୀ, ବୋଉ ଖ(ଖୋ)ଷେଇ, ବୋଉଉଷେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୋଉ କଥା କହ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି. (ଭୂଳ. ବି. ବହୁ କଥା
Bou kathā kaha କଓ)— ଶାଖାଶୟୀ ବର୍ଗର କୋକିଳ ଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀ—The Indian cuckoo; Cuclus Miscropterus. [ଦ୍ର—ଏହା ୧୨ା୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ଦୀର୍ଘ, ପାଉଁଶିଆ ବର୍ଣ୍ଣ, କୋଇଲ ପରି ପରଭୃତ; ଗୋଡ଼ରେ ପର ଅଛି; ମୁଣ୍ଡରେ ଶିଖା ନାହିଁ; ପକ୍ଷ ଅପେକ୍ଷା ପୁଚ୍ଛ ଛୋଟ । ଏହାର ସ୍ୱର 'ବୋଉ କଥା କହ' ଧ୍ୱନି ପରି ଶୁଣା ଯିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]

ବୋଉତ(ତୁ)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ. (ସଂ. ବହୁ)—ବହୁତ—
Bout(tu) Much; many.

ବୋଉଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ବଉଳ (ଦେଖ)
Boula Baula (See)

ବୋଉଲୋ !—ଦେ. ଅ—ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ବିପଦ ବା ଭୟ ସମୟରେ
Boulo ! ଜଣାଇବା ଅର୍ଥ ସ୍ୱର—(Interjection) Excla-
(ବୋଉଲୋ ବୋଉ !—ଅନ୍ୟରୂପ) mation uttered on ac-
ওমা ! count of sudden fear.

ବୋଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଭୋଁ; ଭୋଁ ଭୋଁ ଶବ୍ଦ; ଶଙ୍ଖ ଧ୍ୱନି
Boṅ ପରି ଶବ୍ଦ—Sound like that of blowing a
বোঁ conch.

ବୋକ—ଦେ. ବି—ଚୁମ୍ବ; ଚୁମ୍ବନ—Kiss.
Boka (ଉ—ଅହିଁସିଲା କୁକୁର ମୁହଁରେ ବୋକ—ଢଗ ।)

ବୋକଚା—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ.ବୁକ୍‌ଚା)—ଲୁଗାପଟା ଆଦିର ବଡ଼ ପୁଡ଼ା
Bokachā ବା ଗଣ୍ଠିରି; ଗଣ୍ଠିରୀ—A large packet or
বুচকা बुकचा bundle of clothes etc.

ବୁକ(ଚ)ଚା, ବୁକଚା } ଅନ୍ୟରୂପ [ଦ୍ର—ପୋଟଳା, ପୁଡ଼ା, ବୁଜୁଲା, ବୋକଚା, ଗଣ୍ଠରୀ, ଗଣ୍ଠିରୀ, ବୋଝ, ଗାଣ୍ଠି, ଏମାନଙ୍କ ଅର୍ଥ, ଜିନିଷ ପତ୍ର ସବୁ ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇ କରି ଯାଇଥିବା ପୁଡ଼ା, କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କ ଆକାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ।]

ବୋକଚା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସବୁ ପଦାର୍ଥକୁ ବାନ୍ଧି ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଠିରି
Bokachā karibā କରିବା—To make or tie up
বুচকা বাঁধা बुकचा बाँधना things into a big packet
(ବୋକଚା ବାନ୍ଧିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୋକଚା ପତର(ପାତି)—ଦେ. ବି.(ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Bokhachā patara(pāti) ୧ । ବଡ଼ ଓ ସାନ ବୋକଚାମାନ—
বোচকা বোচকী 1. Big and small parcels, ୨ । ଲୁଗା ପଟା
बुकचा बुकची —2. Bag and baggage.

ବୋକଚା ବୁହା—ଦେ.ବି—୧। ଯେ ଅନ୍ୟର ବୋକଚା ବୁହେ—1. One
Bokachā buhā who carries a package or baggage; baggage-carrier. ୨ । ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟ ପଥିକଙ୍କୁ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଲୁଗାପଟାର ବୋକଚା ବହନ କରି ସାଙ୍ଗରେ ଯାଏ—A. A servant who accompanies the master & carries the master's bag and baggage. [ଦ୍ର—ବୋକଚାବୁହା ଚାକର ପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରୁ କର୍ତ୍ତିଥିଅ, ଏଥିପାଇଁ ଅତି ତୁଚ୍ଛ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କହନ୍ତି 'ଓଲୁକ ବୋକଚାବୁହା' । କିମ୍ବା ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଯାଉଥିଲେ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ କର୍ତ୍ତିଥିଅ ଲୋକ ଉପରେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ବୋକଚା ବୋହିବାର ଭାର ପଡ଼େ, ଏଥିପାଇଁ ଏ ପ୍ରବଚନର ସୃଷ୍ଟି ।]

ବୋକଚାବୁହା ବେଠି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କରେ
Bokachābuhā beṭhi ସ୍ୱାଧୀନଦେଶ ସମୟରେ ବିନା ମଜୁରିରେ ରାଜକର୍ମଚାରୀ ଆଦିଙ୍କ ବୋକଚା ବୋହି ନେବାର ପ୍ରଥା—The practice of carrying the baggage

without any wages prevalent in some native States.

ବୋକ(କୁ)ଚି—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ବୋଝର; ପୁଟୁଳି—A small package or parcel.
Boka(ku)chi बुचकी बुकची

ବୋକ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁମ୍ବନ କରିବା; ଚୁମ୍ବିବା—To give a kiss; to kiss.
Boka debā चुम खाओया चुमा लेना

ବୋକରା—ପ୍ରାଦେ (ଦକ୍ଷିଣ ଗଞ୍ଜାମ) ବି—(ସ. ବର୍କର; ତୁଳ ହି. ବେକରା)—ଅଣ୍ଡିରା ଛେଳି—He-goat.
Bokarā

ବୋ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗନ୍ଧାଇବା; ଦୁର୍ଗନ୍ଧ କରିବା—To emit an offensive smell.
Bo karibā बू करा बू करना
(ବୋଇ କରିବା, ବୋ ଦେବା, ବୋଇ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୋକା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ. ବର୍କର; ପ୍ରା. ବୋକଡ଼=ଛାଗଳ)—
Bokā ୧। ବକା; ବଗା; ମୂଢ଼; ଓଲୁ; ଅବୋଧ—1. Stupid; foolish; silly. ୨। ଅର୍ଦ୍ଧପାଗଳ—2. Idiotic.
(ବୋକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
বোকা ୩। ମୂକ—3. Dumb. ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.
बुड् बक्, बोदा (ତୁଳ. ହି. ବେକରା)—ବୁଢ଼ା; ବୋଦା; ବଳି ଦିଆଯିବା ମେଣ୍ଢା ବା ଛେଳି—A sheep or goat used as a victim for sacrifice.

ବୋକାଟି(ଳି)ଆ—ଦେ. ବିଣ—୧। ଅଳ୍ପ ବୋକା; ଅବୋଧ—1. Foolish (less foolish than a Bokā). ଅର୍ଦ୍ଧ ପାଗଳ—2. Idiotic.
Bokāti(li)ā

ବୋକା ପଣ—ଦେ. ବି—ଅବୋଧତା—Foolishness; folly; stupidity.
Bokā pana বোকামি नादानी
(ବୋକାପଣିଆ ବୋକାମି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୋକାରାମ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଗାଳି)—ଅବୋଧଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନୀୟ; ଅତି ଅବୋଧ—A fool of fools; very foolish (person).
Bokārām
বোকারাম

ବୋଝ—ଦେ. ବି (ସ. ବନ୍ଧ; ପଦାର୍ଥମାନ ଏକତ୍ର ବନ୍ଧ ହୋଇଥିବାରୁ)-
Bojha ୧। ଭାର—1. Burden. ୨। ମନୁଷ୍ୟ ମୁଣ୍ଡରେ ବୋହିବା ବନ୍ଧ ବସ୍ତୁତତ୍ତ୍ୱ—2. A load carried on the head. ୩। ଯାନ ବାହନାଦିଙ୍କ ଉପରେ ବାହିତ ହେବା ଭାର 3. A load carried on animals or conveyances. ୪। ଭାର; ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ୱ—4. Heavy responsibility. ୫। ଗୁରୁ ଭାର—5. A heavy weight. ୬। ଖେଳାଳିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକଦଳର ପରାଜୟର ଥର—6. A defeat sustained by one of the two contending parties in a game. ୭। ବିଶେଷ ଘଟଣା ଉପଲକ୍ଷରେ ବନ୍ଧୁ ଘରକୁ ପଠାଯିବା ବେଶ୍ଚିର ପଦାର୍ଥମାନ ଏକତ୍ର କରାଯାଇଥିବା ଗଣ୍ଠିର (ଏହାକୁ ସାଧାରଣତଃ ଭଣ୍ଡାରି ମୁଣ୍ଡାଇ ବା ପିଠିରେ ଗଣ୍ଠିରି କରି ବନ୍ଧୁ ଘରକୁ ନିଏ)—7. A load made up of presents sent to a relative on special occasions. [ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସମୟରେ ପଠାଯାଉଥିବା ବୋଝର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି। ଯଥା—କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମୀ ବୋଝ, ସାବିତ୍ରୀ ଅମାବାସ୍ୟା ବୋଝ, ପ୍ରଥମାଷ୍ଟମୀ ବୋଝ, ଫଳଖିଆ ବୋଝ, ଖଣ୍ଡୁଲା ବୋଝ, ଚଡ଼ଉଖିଆ ବୋଝ, ପହିଲିପାଳି ବୋଝ, ଦୁଆରପାଳି ବୋଝ, ଦଶହରିବୋଝ ଇତ୍ୟାଦି।] ୮। ବାହୁଙ୍ଗିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଝୁଲାଯାଇଥିବା ୨ଟି ପୋଟଳା ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗ—8. One of the two packages suspended from both ends of a yoke carried on man's shoulder. [ଦ୍ର—ବୋଝକୁ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ମୁଣ୍ଡରେ ମୁଣ୍ଡାଇ କରି ନିଏ; ଭାରକୁ ବାହୁଙ୍ଗୀଦ୍ୱାରା କାନ୍ଧରେ ଓହ୍ଲୋଳିଇ କରି ନିଏ, ବୋକରକୁ ପିଠିରେ ପକାଇ କରି ନିଏ। ଗୁଞ୍ଜୁଳାକୁ କାଖରେ ଯାକିକରି ନିଏ; ପୋଟଳାକୁ ହାତରେ ଧରିକରି ନିଏ ଓ ଚାଙ୍ଗୁଳିକୁ କାନ୍ଧର ଦୁଇ ପାଖରେ ଲମ୍ବାଇ କରି ନିଏ।]
বোঝ, বোঝা
बोझ
तव
तैयार

ବୋଝ ଓହ୍ଲା(ହ୍ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣା ମୁଣ୍ଡରୁ ବା ପର ମୁଣ୍ଡରୁ ବୋଝକୁ ମୁକ୍ତ କରିବା—To unload; to discharge a load. ଦେ. ବି—ବୋଝ ଖଲାସ (ଦେଖ) Bojha khalāsa (See).
Bojha ohlā(hle)ibā
বোঝা নামান बोझउतारना
(ବୋଝ ଉତାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୋଝ ଖଲାସ(ସି)—ଦେ. ବି—୧। ବହନ କରୁଥିବା ବୋଝରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା; ଭାର ମୋଚନ—1. Unloading; discharge of a load. ୨। ଗୁରୁଦାୟିତ୍ୱରୁ ନିସ୍ତାର—2. Release from a heavy responsibility.
Bojha khalāsa (si)
ବୋଝଓହ୍ଲା (ହୁଡ଼ୁରା) / ବୋଝ ଓହ୍ଲିବା / ବୋଝଖସିବା } ଅନ୍ୟରୂପ—
বোঝা খালাস बोझखलासी

ବୋଝ ଖେଞ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବୋଝକୁ ବହନ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା—1. To be able to carry a load; to sustain a load. ୨। କୌଣସି କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା—2. To be able to accomplish a difficult task.
Bojha khenchibā
ବୋଝକୁ ଟାଣିବା / ବୋଝଉଠା(ଠେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ—
বোঝাখীঁচা बोझखींचना

ବୋଝ ଘେ(ଘି)ନି ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପୁଅଣୀ ହୋଇ ଆସିବା, (ବୟଃପ୍ରାପ୍ତା ବଧୂ) ପିତ୍ରାଳୟରୁ ସ୍ୱାମୀ ଘରକୁ ବୋଝ ଭାର ସହିତ ପ୍ରଥମଥର ଆସିବା; ପହିଲିପାଳି ଆସିବା—To come to the husband's house for the first time after attaining puberty (said of a girl married before puberty).
Bojha ghe(ghi)ni āsibā
(ବୋଝ ଆଣି ଆସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୋଝ ଚାପିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୁରୁ ଭାର ଅର୍ପଣ କରିବା—1. To put a heavy load on a person. ୨। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଅର୍ପଣ କରିବା-2. To put a heavy responsibility on the shoulders of a person.
Bojha chāpibā
(ବୋଝ ଲଦିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
বোঝা চাপান बोझ लादना

ବୋଝ ଦିଆ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—
Bojha diā A kind of game.

ବୋଝ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଖେଳାଳିକୁ ଖେଳରେ
Bojha debā ପରାଜିତ କରିବା—1. To defeat an
হারান হরানা antagonist in a game.
তত্ত্ব পাঠান तेमार मेजना ୨ । କୌଣସି ବନ୍ଧୁର ଘରକୁ ଭେଟିର
ପଠାଇବା—2. To send a present to the house of a relative.

ବୋଝ ଧରିବା—ଦେ. ବି (କୌଣସି ଶଗଡ଼ ବା ଡଙ୍ଗା) ଲକ୍ଷିତ
Bojha dharibā ପରିମିତ ସବୋଇ ବୋଝ ବହିବାକୁ ସମର୍ଥ
ବୋଝ ସମ୍ଭା(ମ୍ଭେ)ଇବା } —ଅନ୍ୟରୂପ ହେବା—To have a
ବୋଝ ସମ୍ଭାଳିବା } carrying capacity
বোঝাসামলান of so much load.

ବୋଝ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବୋଝ ବହନ କରିବା—1. To
Bojha nebā carry a load. ୨ । ଖେଳରେ ପରାସ୍ତ
বোঝা লওয়া ହେବା—2. To sustain defeat in a game.

ବୋଝ ବଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ.ବି—(ଜଣେ ଲୋକ ବା ଗୋଟିଏ ଗାଡ଼ି
Bojha baḷā(ḷe)ibā ବା ଡଙ୍ଗା) ଯେତିକି ଭାର ନେବା ପାଇଁ
ବୋଝ ବଳପଡ଼ିବା } ସମର୍ଥ, ତହିଁରୁ ବୋଝ ବେଶି
ବୋଝ ବଳିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ ହୋଇଯିବା—Overload-
ବୋଝ ବଢ଼ିବା } ing; state of being overladen.

ବୋଝ ବୁଝା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ବୋଝ ଆଦି;
Bojha bujhā ବୋଝମାନ—Loads etc.

ବୋଝ ବୁହା—ଦେ. ବି—ବୋଝ ବହନ କରିବା—The carrying
Bojha buhā of a load. ବିଣ—ବୋଝବୁହାଳି (ଦେଖ)
Bojhabuhāli (See).

ବୋଝ ବୁହା(ହେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ବୋଝକୁ
Bojha buhā(he)ibā ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ନିଆଇବା—
(ବୋଝ ବ୍ୱାହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To cause a load to be carried by another person from one place to another.

ବୋଝ ବୁହାଳି—ଦେ. ବିଣ ଓ ବିଣ—ଭାରବାହକ—Carrying
Bojha buhāḷi loads; carrier of loads.
বোঝারী कुली

ବୋଝ ବେଭାର—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଉପଢୌକନ ସମ୍ଭାର;
Bojha bebhāra ବନ୍ଧୁ ଘରକୁ ବୋଝ ଓ ଭାରରେ
তত্ত্ব तेमार ପଠାଯିବା ଉପଢୌକନ—Extensive presents sent to the house of a relative.

ବୋଝ ବୋକଚା—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ମନୁଷ୍ୟ ମୁଣ୍ଡରେ
Bojha bokachā ବହନ କରିବା ବୋଝ ଓ ଗିଣ୍ଠିରେ ନେବା
ବୋକଚା—1. Loads; luggage. ୨ । ଗୁରୁ ଭାର—
2. Heavy weight.

ବୋଝ ବୋଝ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବୋଝ ଦ୍ୱାରା
Bojha bojha (ପଠାଯିବା ପଦାର୍ଥ)—By loads.
ବୋଝ ବୋଝ ହୋଇ } ଅନ୍ୟରୂପ— ବିଣ. ବହୁସଂଖ୍ୟକ ବୋଝ
ବୋଝିବା (ଭୁ)ବୋଝ } ବିଶିଷ୍ଟ—Consisting of many loads.

ବୋଝ ବୋ(ବ)ହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୋଝକୁ ବହନ କରିବା—
Bojha bo(ba)hibā To carry a load.
বোঝা বহা बोझालीचलेजा

ବୋଝ ଭାର—ଦେ. ବି ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ବୋଝବେଭାର (ଦେଖ)
Bojha bhāra 1. Bojha bebhāra (See).
୨ । ବୋଝ ବୋକଚା (ଦେଖ)—
2. Bojha bokachā (See)
(ଉ—ଅତି ସମରଥ ଯେବଣ ଲୋକ, ବୋଝ ଭାର ବୋହି
ଲୋକ୍, ତା ବେକ—ଡଗ ।)

ବୋଝ ମୁଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡରେ ବହନ କରି ବୋଝ ନେବା
Bojha muṇḍā(ṇḍe)ibā To carry a load on the
মাথায় বোঝা লওয়া शीरपर बोझ लेना head.
(ଉ—ମୁଣ୍ଡାଇ ଉହନ-ବୋଝ କାହିଁ ଅବା କନ୍ତୁ, ଗୁଣ୍ଡାମାନେ
ବମଣ୍ଡିତା ତଗିତ ସୁନ୍ଦରୀ, ଅସୁରନ୍ତ ଦଳେ ଦଳେ ଅଳାପି
ମଧୁରେ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)

ବୋଝା(ଝେ)ଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଭାରସ୍ଥାପନ; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା
Bojhā(jhe)i ଜନ୍ତୁ ବା ଯାନ ଉପରେ ଭାର ଲଦିବା—
বোঝাই 1. Loading. ୨ । ଭାର ବହନ କରିବାର କ୍ଷମତା—
2. Carrying capacity. ବିଣ—ଯାହା ଉପରେ
ଭାର ଲଦା ଯାଇଥାଏ—Loaded; laden. (ଯଥା—
ବୋଝାଇ ଗାଡ଼ି) ।

ବୋଝାଇ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡଙ୍ଗା,ବେଲଗାଡ଼ି,ଶଗଡ଼ ଆଦିରେ ଯିବା
Bojhāi karibā ହେବାପାଇଁ ଭାର ଲଦିବା—To load a
বোঝাই করা बोझलादना cart or boat etc,

ବୋଝାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୋଝ ମୁଣ୍ଡରେ ରଖି ବହନ କରିବା—
Bojhāibā To carry a load on the head.
বোঝাবহা बोझउठाना

ବୋଝିଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ମୁଣ୍ଡରେ ବୋଝ ବୋହିବା ବ୍ୟକ୍ତି;
Bojhiā ମୁଣ୍ଡ ବୋହିଆ—1. Carrier of loads by the
(ବୋଝିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) head. ୨ । ବୋଝବୁହା କୁଲି ବା ମୂଲିଆ-
বোঝিআ; মুটে 2. Porter; cooly. ୩ । (ଘୃଣାର୍ଥକ) ନୀଚ
बोझिया; कुली ଭୃତ୍ୟ—3. A menial servant. ୪ ।
ଖେଳରେ ହାରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—4. One who has
sustained defeat in a game. [ଦ୍ର—ଯେ
କାନ୍ଧରେ ଭାର ବହେ ତାକୁ ଭାରୁଆ, ଯେ ମୁଣ୍ଡରେ ବୋଝ
ବୁହେ ତାକୁ ବୋଝିଆ, ଯେ ଶଗଡ଼ରେ ଲଦନ ବହେ ସେ
ତାକୁ ଶଗଡ଼ିଆ ବା ଗାଡ଼ିଆଳ କହନ୍ତି ।]

ବୋଝେ—ଦେ. ବଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ—୧ । (ମନୁଷ୍ୟର, ଗାଡ଼ିର, ଡଙ୍ଗା-
Bojhe ଆଦିର) ଏକ ବୋଝ ପରିମିତ—1. One full load of.
୨ । ଗୋଟିଏ ବୋଝ ମାତ୍ର—2. One load only of.
୩ । ବହୁତ; ବିଶେଷ—3. Much; too much.
(ଯଥା—ଏ ବାକ୍‌ସଟା ବୋଝେ ଭାର ହୋଇଅଛି) ।

ବୋଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ; ଭୁଲ. ସ. *ପୋତ) —ଅଧୁନିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ
Bot ନିର୍ମିତ ନୌକା—A modern boat. [ଦ୍ର—ଭିନ୍ନ
বোট ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବୋଟର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଦିଆ ଯାଇଅଛି । ଯଥା--
बोट ଅଗ୍ନିବୋଟ୍, ଗଧା ବା ମାଲବୋଟ୍, ଜାଲିବୋଟ୍, ଟଣାବୋଟ୍,
ପାନ୍ସିବୋଟ୍, ବାଇବୋଟ୍, ମଟରବୋଟ୍, ପାଲବୋଟ୍,
ଲାଇଫ୍‌ବୋଟ୍, ହାଉସ୍‌ବୋଟ୍, ଇତ୍ୟାଦି ।] ପ୍ରାଦେ.
(ଗଞ୍ଜାମ) ଗୋବ—Knob; the stamping of a hot stump on an affected limb.

ବୋଟ୍ ଚଣା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ବୁଟ—
Bot chaṇā Chick pea.

ବୋଟ ଟଣା—ଦେ. ବ—ବୋଟକୁ ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଟାଣିବା—Towing
Bot ṭaṇā বোটটানা बोटखींचलेना of a boat.

ବୋଟ୍ ପାଗଡ଼ୁ—ଦେ. ବ—ବୋଟକୁ ଟାଣିବା ମୋଟ ଦଉଡ଼ି—
Bot pāgaṛḍa Stout towing ropes for boats.
নৌকাটানা দড়ী बोट खींचनेका रस्सी

ବୋଟ୍ ବସାଇବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ଗୋବ ବସାଇବା—
Bot basāibā To fix a knob; to press a hot stump on an affected limb.

ବୋଟା—ସ. ବ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦାସୀ (ହି. ଶ.)—1. Maid-servant.
Boṭā ୨ । ମୂଲିଆଣୀ (ହି. ଶ)-2 A female day-labourer. ୩ । ଧାତ୍ରୀ (ହି. ଶ.)—3 A nurse.

ବୋର୍ଡ଼—ବୈଦେ· ବ (ଇଂ. ବୋର୍ଡ଼)—୧ । ଉପରେ କଳା ବା ଅନ୍ୟ
Borḍ ରଙ୍ଗ ବୋଳାଯାଇଥିବା କାଠର ତଳ୍ପା; ବ୍ଲାକ୍‌ବୋର୍ଡ଼—
(ବୋର୍ଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A coloured board; a black
বোর্ড बोरड; बोर्ड board. ୨ । ମନ୍ତ୍ରଣା ସଭା ସମିତି—
2. A board of councillors or other functionaries. ୩ । ବହୁ ସ୍ତର କାଗଜର ମୋଟା ତଳ୍ପା;
ପେଷ୍ଟବୋର୍ଡ଼; ପିଷ୍ଟବୋର୍ଡ଼—3. Paste board. ୪ ।
ବିଲାତରେ ଥିବା ସମ୍ରାଟଙ୍କ ପ୍ରଧାନତମ ବିଚାରାଳୟ—4.
Judicial Board of the Privy Council.
୫ । ପ୍ରଦେଶର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସରକାରୀ ଶାସନ ବା ରାଜସ୍ୱ ମହକୁମା;
ରେଭେନ୍ୟୁ ବୋର୍ଡ଼—5. The highest executive or revenue Board of a Province. ୬ ।
ସମିତି—6. Board; an association, (ଯଥା—
ଡ଼ିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟବୋର୍ଡ଼, ଲୋକାଲବୋର୍ଡ଼, ଇଉନିଅନବୋର୍ଡ଼ ।)

ବୋର୍ଡ଼ ଅଫ୍ ଡାଇରେକ୍ଟର୍ସ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ଯୌଥ
Borḍ oph ḍāirekṭars କମ୍ପାନୀର ପରିଚାଳକ ସମିତି—
1. Board of Directors. ୨ । ସାବେକ ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀର ପରିଚାଳକ ସମିତି—2. Board of Directors of the East India Company.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ବୋର୍ଡ଼ ଅଫ୍ ରେଭେନ୍ୟୁ, ବୋର୍ଡ଼ ଅଫ୍
ଏକଜାମିନର୍ସ, ବୋର୍ଡ଼ ଅଫ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟୀଜ୍, ବୋର୍ଡ଼ ଅଫ୍ ସର୍ଭେ,
ବୋର୍ଡ଼ ଅଫ୍ ଟ୍ରେଡ୍ ଆଦି ଶବ୍ଦମାନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବୋଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଶୂଦ୍ରବିଶେଷ —
Borḍa A sub-caste Śudras in the district of Ganjam. ସ. ବ—ଗୁଆ (ହି· ଶବ୍ଦସାଗର)—
Betel-nut.

ବୋଡ଼ା—ଦେ. ବ (ସ. ବୋଡ଼; ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ ଗୋନସ)—ଗୋନସ
Borḍā ସର୍ପ; ବିଷଧର ସର୍ପବିଶେଷ—Viper. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର
বোড়া बोडासाँप ଦେହ ୬।୭ ହାତ. ଲମ୍ବ ଓ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ୮।୧୦ ଅଙ୍ଗୁଳ
ଲମ୍ବ ଓ ଦେହ ଅପେକ୍ଷା ସରୁ । ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି
ଯେ ଏ ସାପ ପ୍ରତିବର୍ଷ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଅଡ଼ୁ ଛାଡ଼ି ଛାଡ଼ି
ଶେଷ କେଉଥାଏ । ଏମାନେ ଅଣ୍ଡ ନ ପାଡ଼ି ପେଟରୁ
ଛୁଆ ଜନ୍ମ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ବିଷରେ ହଠାତ୍ ମନୁଷ୍ୟ
ମରିଯାଏ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ କ୍ଷତସ୍ଥାନ ଓ ଅଙ୍ଗ ଫୁଲିଯାଏ ଓ
ସ୍ଥିରଶକ୍ତିରହିତ ହୋଇଯାଏ । ଏମାନଙ୍କ ଦନ୍ତକ୍ଷତ ଘାଆରେ
ପରିଣତ ହୋଇ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ଦିଏ ଓ କ୍ୱଚିତ୍ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଏ ।
ଏମାନେ ଗୋଖର ଆଦି ସାପଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ମୋଟା, କିନ୍ତୁ
ଲମ୍ବରେ ସାନ ହୁଅନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟ ସାପମାନଙ୍କ ପରି ଦ୍ରୁତ-
ବେଗରେ ପଳାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କର ଫଣା ନାହିଁ ।
ଅଜଗର ସାପ ଏହି ଜାତୀୟ । ଏକଜାତୀୟ ଚକ୍ରିତଦେହ
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଡ଼ାକୁ ଚନ୍ଦ୍ରବୋଡ଼ା ବା ଚନ୍ଦନବୋଡ଼ା
(Russell's viper) କହନ୍ତି ଓ ଜଳରେ ରହିବା ଚକ୍ର
ଚକ୍ରଯୁକ୍ତ ଏକହାତ ଲମ୍ବ ବୋଡ଼ାକୁ ଚକ୍ରବୋଡ଼ା
ବୋଲାଯାଏ ।] ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—୧ । ଧାନ୍ୟାଦି
ମାପିବା ପରିମାଣ ପାତ୍ର ବିଶେଷ—1. A measure for
corn. ୨ । ବିଲୁଆ—2. Jackal. ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀ-
ପୁର) ବଣ—ବଡ଼—Big; large; great.

ବୋଡ଼ା ଛତୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବ·ଏକପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟ
Borḍā chhatu ଛତୁ—A kind of mushroom. [ଦ୍ର—
ଏହି ଛତୁ ସୋନପୁର,ସମ୍ବଲପୁର,କଳାହାଣ୍ଡି, ଜୟପୁର ଅଞ୍ଚଳ-
ମାନଙ୍କରେ ବେଶି ମିଳେ; ଏହା ସାଳୁଅଗଛ ମୂଳରେ ଭୂଇଁ
ଉପରୁ ବାହାରେ । ଏହା ଫୁଟିବା ସମୟରେ ଭୂମି ଫାଟିଯାଏ
ଓ ଲୋକେ ତାହା ଜାଣିପାରି ଭୂମିଖୋଳି ତୋଳି ଆଣନ୍ତି ।
ଛେଳିର ଚର୍ବିପରି ଏହା ଚକ୍‌କଣା; ଏହାର ଭକ୍ଷଣ ଖାଇବାକୁ
ମାଂସ ଭକ୍ଷଣ ପରି ଲାଗେ ।]

ବୋଡ଼ି—ଦେ. ବଣ (ସ. ବୋଡ଼ୀ)—୧ । ପାଞ୍ଚଗଣ୍ଡା ବା ୨୦ କଉଡ଼ା
Borḍi କଉଡ଼ି; ପଣର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ—1. Twenty
বুড়ী बोडी cowry-shells (formerly used as currency.) ୨ । ବୁଢ଼ୀ କପା—2. Bori cotton.

ବୋଡ଼ିଅ—ଦେ. ବଣ—ବୋଡ଼ି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Borḍi.
Borḍiā (ଦ୍ର—ତାଅ ଛଡ଼ ଶବ୍ଦରେ ସରଳ ନେଅଣ କରିବା
বুড়(ড়ি)কিম্বা ସକାଶେ ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚ ବୋଡ଼ିଅ ଯୋଡ଼ାଏ; ଥୋଇ
ବଳଦ ଖାଉଡ଼ି ବ ଅଛି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।)
ପ୍ରାଦେ—୧ । (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଓ ମାଳଗିର) ବ—ବୁଢ଼ିଅ
(ଦେଖ)—Burḍiā (See). ୨ । (ଯାଜପୁର) ବ—
ବଡ଼ିଅ (ଦେଖ)—Barḍiā (See).

ବୋଢ଼କିଆ—ଦେ. ବଣ—ବୋଢ଼ିଆ (ଦେଖ)—Bordiā (See).
Bordikiā ବି—କଡ଼ାଗଣ୍ଡା ଗଣିତଅଥ; ଗଣିତର ସଂଖ୍ୟା ଗଣନା
বুড়িকিয়া ଶିକ୍ଷିବା ଓ ମୁଖସ୍ଥ କରିବା ପାଇଁ ଗଣିତଅ ପଦ ପ୍ରଣାଳୀ
বুড়িকিয়া নামতা ବିଶେଷ—An arithmetical table which is committed to memory and deals with 'Bordi' calculation. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ କେତେ କଡ଼ାରେ କେତେ ଗଣ୍ଡା, କେତେ ଗଣ୍ଡାରେ କେତେ ବୋଡ଼ି, କେତେ ବୋଡ଼ିରେ କେତେ ପଣ ଓ କେତେ ପଣରେ କେତେ କାହାଣ ହୁଏ, ଏହା ଶିକ୍ଷା କରାଯାଏ । ଉଦାହରଣ—ଦୁଇ ଚେ ଦୁଇ କଡ଼ା, ଦୁଇ ଗଣ୍ଡା, ଦୁଇ ବୋଡ଼ି ଦଶଗଣ୍ଡା, ଦୁଇପଣ, ଦୁଇପଣରା ଅଠପଣ, ଦୁଇ କାହାଣ ।]

ବୋର୍ଡିଙ୍ଗ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଛାତ୍ରାବାସ; ବୋର୍ଡ଼ିଙ୍ଗ୍ ହାଉସ୍—
Bording বোর্ডিঙ্ বোর্ডিংग A hostel for students.
(ବୋର୍ଡିଂ, ବୋଡ଼ିଙ୍ଗ ହାଉସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୋଡ୍ରା—ସ. ବି—୧ । ବୋଡ଼ା (ଦେଖ)—1. Bordā (See).
Bodra ୨ । ଏକପ୍ରକାର ମତ୍ସ୍ୟ (ହି. ଶ)—2. A kind of fish.

ବୋଡ୍ରୀ—ସ. ବି—ବୋଡ଼ି (ଦେଖ)
Bodri Bordi (See).

ବୋଢ଼ବ୍ୟ—ସ. ବଣ (ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ବହନୀୟ—
Bordhabya Fit to be carried.

ବୋଢ଼ା—ସ. ବି. (ବହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ତୃ; ବୋଢ଼ୃ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)—
Bordhā ୧ । ବିବାହକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. One who marries a female. ୨ । ଭାରବାହକ—2. Carrier of a burden. ୩ । ସାରଥି—3. A driver; a charioteer. ୪। ବଳଦ—4. Ox. ୫। ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ—5. A guide; one who leads the way. ୬ । ବହନ କର୍ତ୍ତା—6. Carrier; transporter. ୭ । ଋଷଭକ ନାମକ ଔଷଧି—7. A rare herb.

ବୋଢ଼ୁ—ସ. ବି—ମୁନି ବିଶେଷ—Name of a sage.
Bordhu [ଦ୍ର—ତର୍ପଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏହାଙ୍କୁ ଜଳ ଦେବାକୁ ହୁଏ ।]

ବୋଣ୍ଟ—ସ. ବି. (ବା ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉଣ୍ଟ)—
Bonṭa ୧ । ଫୁଲ ଆଦିର ଡେମ୍ଫ; ବୃନ୍ତ—
বোঁট(টা) 1. Stalk of flowers etc.
डांट ୨ । ଲଙ୍ଗଳର ବେଣ୍ଟ (ଯୋଗେଶ୍ବର)—2. The handle of a plough.

ବୋଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଅରଣ୍ୟ ବୃକ୍ଷ—
Bonṭā Eriolaena Hookeriana (tree) (Haines).

ବୋତଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଶୂଦ୍ର ବିଶେଷ—
Botardā A subcaste of Śudras in the district of Ganjam.

ବୋତଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବଟ୍‌ଲ୍; ପ୍ରାଚୀନ ଇଂ. ବଟେଲ୍; ଲୁଟ. ପର୍ତ୍ତୁ. ବଟେଲ୍ଲା)—୧। କାଚର ବା ଚମ୍ପା ମାଟିର ଲମ୍ବା
বোতল ଓ ଗୋଲ୍‌ଗାଲ ଜଳ ପଦ ସରୁମୁହାଁ ପାତ୍ର—
बोतल 1. Bottle. [ଦ୍ର—ବଡ଼ ପାତ୍ରକୁ ବୋତଲ ଓ ଛୋଟ ବୋତଲକୁ ଶିଶି କୁହାଯାଏ ।] ୨ । ମଦ ବୋତଲ—2, Wine bottle.

ବୋତଲ ଚଢ଼ା(ଢେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ବହୁତ ମଦ୍ୟ ପାନ
Botala chardhā(rdhe)ibā କରିବା—To drink
বোতল চঢ়ান (bottles of) wine or brandy.
बोतल चढ़ाना

ବୋତଲ ଛି(ଠି)ପି—ଦେ. ବି—ବୋତଲର ମୁହଁରେ ମରା ଯାଇଥିବା
Botala chhi(ṭhi)pi ସୋଲର ବା କାଠଆଦିର ଗୋଜା—
বোতলের ছিপি The cork or stopper of a bottle.
बोतलका डाट

ବୋତଲ ପାଣି—ଦେ. ବି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଲାଲ ପାଣି; ବିଲାତି ମଦ;
Botala pāni বোতলের জল ବ୍ରାଣ୍ଡି—Brandy.
बोतलकी पानी

ବୋଠା—ଦେ. ବି (ସ. ବୃନ୍ତ)—୧ । ପଣସ ଫଳର ଅସାର ଅଂଶ ବା
Boṭā ଖୋସା—1. The refuse and rind of the
ভূতি; ভেঁতা; ভঁৎড়ি; ভুতড়ি; ভুতুড়ি jack fruit. ୨ । ବୋଠି
कटहलका भुस (ଦେଖ)—2. Boti (See)

ବୋଠାଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବୋଠି (ଦେଖ)
Boṭāndi Boti (See)

ବୋତାମ—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ. ବଟନ୍)—ଜାମା ପ୍ରଭୃତିର ବହିର ଖୋଲା
Botāma ଅଂଶକୁ ଏକତ୍ର ସଂଲଗ୍ନ କରିବାର ଗୁଣ୍ଡି ବା ଚକ୍ତି—
বোতাম Button. [ଦ୍ର—ଏହା ଧାତୁ, ଅସ୍ଥି, ଶିଙ୍ଗ ଓ କନା
बटन; बोताम ଆଦିରେ ନିର୍ମିତ ହୁଏ ।]

ବୋଠି—ଦେ. ବି (ସ. ବୃଷ, ବୃନ୍ତ)—ମୁଗ, ହରଡ଼, କୋଳଥ ଆଦିର
Boti ଗଛ ଝଡ଼ା ହେବା ପରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ଛୁଇଁର ଖୋସା ଓ ଶୁଖିଲା
ভুসী ପତ୍ରର ଗୁଣ୍ଡ—The emptied pods of pulse
भुस grains and dried leaves after the seeds are separated.

ବୋଠିଆ—ଦେ. ବଣ (ସ. ପୂତି)—୧ । ଗୋମେଷାଦିଙ୍କ ଶରୀରରୁ
Botiā ବାହାରିବା ପୂତି (ଗନ୍ଧ)—1. Disagreeable (smell)
বোটকা, বোকটা (like that from the body of cattle and sheep). ୨ । ପୋଷ; ସଢ଼ା (ଗନ୍ଧ)
बदबूदार —2. Foetid (smell).

ବୋଠିଆ ଗନ୍ଧ—ଦେ. ବି—ପଶୁଆଦିଙ୍କ ଦେହରୁ ବାହାରିବା ଗନ୍ଧ—
Botiā gandha Stench from the body of animals.
বোটকা গন্ধ बदबू

ବୋତିଲଇ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଶୁଆଁଲିଇ (ଦେଖ)
Botilai Suāṅlai (See)

ବୋଦ—ସ. ବଣ—ଆର୍ଦ୍ର; ଓଦା—Moist. ଦେ. ବି—ଗୋଟିଏ
Boda ଓଡ଼ିଆ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟ; ବୌଦ୍ଧରାଜ୍ୟ—Name of an Oriya state in the Eastern states Agency.
(ଦ୍ର—ଅଙ୍ଗୁଳି ପାଇଁ କନ୍ଧମାଳ ଜାତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରୋଗ୍ରାଏ ବୋଦ । ସୁଧାନାଥ, ପାବଂଗ ।)

ବୋଡ (ଡୁ, ଧ, ଧୁ)କା—ଦେ. ବଣ—୧ । ମୋଟା; ସ୍ଥୂଳ—1. Fat.
Boda(du, dha, dhu)kā ୨ । ତାଳବା; ସ୍ତବ୍ଧ (କାନ)—2. Dinned; stunned (said of the ear). ୩ । ସ୍ପର୍ଶ ଶକ୍ତି ରହିତ (ଅଙ୍ଗ ବା ଚର୍ମ)—3. Become insensible to touch. ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଗୋଠ କାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)—Gotha kākurdi (See).

ବୋଡ(ଡ଼,ଡୁ)ସି—ପ୍ରାଦେ (କଟକ) ବ—କଇଁମାଛ ପରି, କଳା ଚମ୍ପାଳଥ
Boda(di,du)si ବର୍ଣ୍ଣର ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ମାଛ—Datrioides Quadrifaciatus (fish). [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ଚେପ୍ଟା ଓ କାଉଁଯୁକ୍ତ; ଏମାନେ ଜଳଗୁଳାବାସର ।]

ବୋଡା—ଦେ. ବ (ସ. ବର୍କର; ପ୍ରା. ବୋକଡ଼=ଛାଗ; ସ. ବସ୍ତ=
Bodā ଛାଗ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—୧ । ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଛାମୁରେ ବଳି ପାଁଠା ବୋକରା, କୁରବାନୀକା ପଶୁ ହଅଯିବା ନିମନ୍ତେ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ଅଣ୍ଡିରା ମେଣ୍ଢା ବା ଛେଳି ବା ମଇଁଷ; ଖାସବଳ—1. Male sheep, goat or buffalo offered as a sacrifice before a Goddess; a victim for sacrifice before a Goddess. (ଭ୍ର—କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ଖଣ୍ଡାରେ ଯମ ହାତ ଗଦା, ଅନ୍ତ ଦେବ ଯୁଦ୍ଧେ ଅର୍ଜୁନ ପକ୍ଷ ବୋଡା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ କର୍ଣ୍ଣ ।) ୨ । ଅଣ୍ଡିରା ମେଣ୍ଢା ବା ଛେଳି—2. A male goat or sheep. ୩ । (ଗାଳି ବିଶେଷ) ଯେଉଁ ଲୋକ ଖାଇ ପିଇ ବୋଡାପରି ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ—3. (A term of rebuke) A person who has grown fat.

ବୋଡା ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଳିଦାନ କରିବା—
Bodā pakā(ke)ibā To sacrifice a victim before
ବଳିଦେଓଆ ବଳିଦେନା(ଚଢ଼ାନା) a Deity.
(ବୋଡା ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୋଡା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଛେଳି ପ୍ରଭୃତି) ଦେବତାଙ୍କ ଆଗରେ ବଳି
Bodā pardibā ହଅଯିବା ବା ବଧ କରାଯିବା—To be
ବଳିପଡ଼ା offered as a victim; to be sacrificed
ବଳି ଚଢ଼ନା before a Goddess (said of a victim).

ବୋଡା ବ୍ରତ—ପ୍ରାଦେ. (ଅଳ) ବ—ବାଛୁରି ବ୍ରତ (ଦେଖ)
Bodā brata Bāchhuri brata (See).

ବୋଡା ଯାଚିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନୋବାଞ୍ଛାର ସିଦ୍ଧି ହେଲେ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ
Bodā jāchibā ଛାମୁରେ ଛାଗାଦି ବଳି ଦେବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ
ପାଁଠା ମାନତକରା ହେବା ବା ଅଙ୍ଗୀକାର କରିବା—To promise
ବଳି ମାନନା to sacrifice an animal before a Goddess on the fruition of a certain purpose; to offer to give a victim to a Goddess.
[ବୋଡା ମାନିବା (ମନାଇବା)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବୋଡାଳ—ସ. ବ—ବାଳିଆ ମାଛ—The sheat fish; cat fish;
Bodāla Wallago Attu.

ବୋଡା ହାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଳିକୁ ବଧ କରିବା—To decapitate
Bodā hāṇibā a victim at a sacrifice.
ପାଁଠାକାଟା ବଳିଉତାରନା (ବୋଡା କାଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୋଡୁଆ—ଦେ.ବ—୧ । ମାଛ ଧରିବା ସକାଶେ ବିଶେଷ—1. A wicker
Boduā work of bamboo strips used for catching fish by dragging it in shallow water. [ଦ୍ର—ଏହା ବାଉଁଶ ପାତିଅରେ ବୁଣା ହୋଇଥାଏ ଓ ଛଅ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ଓ ୨ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଏହାକୁ ଟାଣିକରି ପାଣିରେ ଚଲାଇ ମାଛ ଧରନ୍ତି ।] ୨ । ପେଲଣା ଜାଲ (ଦେଖ)—2. Pelaṇā net (See).

ବୋଦ୍ଧା—ସ. ବଣ (ବୁଧ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତ. ତୃ; ବୋଦ୍ଧୃ, ୧ମା.
Boddhā ୧ବ)—୧ । ଜ୍ଞାତା; ଯେ ଜାଣେ—1. Knowing.
(ବୋଦ୍ଧ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଜ୍ଞାନୀ—2. Wise.

ବୋଧ - ସ. ବ (ବୁଧ ଧାତୁ=ବୁଝିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ବୁଦ୍ଧି—
Bodha 1. Intellect. ୨ । ଉପଲବ୍ଧି; ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବା—2. Understanding; realisation. ୩ । ଜ୍ଞାନ—3 Knowledge; wisdom. ୪ । ଅଭିପ୍ରାୟ—4. Intention. ୫ । ଜାଗରଣ-5. Waking. ୬ । ମନରେ ଉଦିତ ହେବା ଭାବ—6. Idea; mental impression. ୭ । ଅନୁଭବ—7. Perception; sensation; experienc. ୮ । ସୁଖଦୁଃଖାନୁଭବ କ୍ଷମତା -8. Power or capacity of feeling. ୯ । ପ୍ରବୋଧ; ସାନ୍ତ୍ୱନା—9. Consolation. ୧୦ । (ବୋଧି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ବୋଧିତ କରିବା; ବୁଝାଇବା—10. Explaining. ଦେ. ବ—୧ । ଦର୍ଶନ—1. Seeing. ୨ । ସମ୍ଭାବନା—2. Expectation. (ଭ୍ର—ଏ ଭଗିରଥମାନଙ୍କୁ ପାର୍ଥ ହାତେ ବଧ, ହେବେ କର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ସବୁର ହେଲା ବୋଧ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ କର୍ଣ୍ଣ ।) ୩ । ସନ୍ତୋଷ—3. Satisfaction. ୪ । ଉତ୍ସାହଦାନ; ହେମନ୍ତ
ବୋଧ ଦେବା—4. Encouragement. ବଣ—୧ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ;
ବୋଧ ତୃପ୍ତ—1. Satisfied; contented. (ଭ୍ର—ହୋଇଲୁ ମୁହିଁ ତାହା ଦେଖି ଅତି ବୋଧ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୨ । ଉତ୍ସାହିତ—2. Encouraged. ୩ । ଆଶ୍ୱସ୍ତ—3. Consoled. ୪ । ଜ୍ଞାତ—4. Known. (ଭ୍ର—ଶିବଙ୍କ ସ୍ୱରୂପକ ନୋହୁଲା ତାଙ୍କ ବୋଧ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୫ । ଅନୁଭୂତ—5. Perceived.

ବୋଧକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବୁଧ୍ ଧାତୁ, ଣିଚ୍, ବୋଧି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ.
Bodhaka ଅକ)—୧ । ଜ୍ଞାପକ; ସୂଚକ—1. Indicating.
(ବୋଧିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ସ୍ତବ୍ଧ କରେ—2. Dazzling. ୩ । ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗକାରୀ—3. Awakening from sleep. ୪ । ଯାହା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରାଏ; ଯାହା ବୁଝାଇ ଦିଏ—4. Explaining or causing to be

understood. ବି. ପୁଂ—୧ । ଦୂତ; ଚର—1. Messenger. ୨ । ସୂଚକ—2. An informer; spy. ୩ । ଶିକ୍ଷକ; ଗୁରୁ—3. Teacher; preceptor. ୪ । ଯେଉଁ ଭାବ ଭଙ୍ଗ ବା ସଙ୍କେତଦ୍ୱାରା ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା ପରସ୍ପରର ମନୋଭାବ ପରସ୍ପରକୁ ଜଣାନ୍ତି (ହି. ଶ)— 4. Movements of the limbs or signs by which lovers intimate their minds to each other.

ବୋଧକର—ସ. ବି. ପୁଂ (ବୋଧ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— Bodhakara ବୈତାଳିକ; ସ୍ତୁତିପାଠକ—A herald; a (ବୋଧକାରକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ministrel or bard who (ବୋଧକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) daily awakens the king by singing songs. (ଉ-ବୋଧ ଜନକ ବଚନକୁ ସ୍ୱଯ୍ମୟର ରଚିତ, ବୋଧ କର ମୁଖେ ବନ୍ଧାଇ ନୃପଗଣେ ଅଗତ । ରଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।) ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଜ୍ଞାପନକାରୀ—1. Informing. ୨ । ଜାଗରଣକାରୀ —2. Awakening.

ବୋଧ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିଚାର କରିବା—1. To think. Bodha karibā ୨ । ଅନୁମାନ କରିବା—2. To guess. বোধকরা ୩ । ବିଶ୍ୱାସ କରିବା—3. To believe; to बोध करना trow. ୪ । ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବା; ବୁଝି ପାରିବା— 4. To understand; to realise. ୫ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା;ଅନ୍ୟର ମନକୁ ଥଣ୍ଡା କରିବା—5. To satisfy; to appease. ୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଥଣ୍ଡା କରିଦେବା; ଜବତ୍ କରିଦେବା—6. (figurative) To subdue; to teach a person a lesson. ୭ । ଅନୁଭବ କରିବା—7. To feel. ୮ । ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା— 1. To console; to assuage one's grief.

ବୋଧ କରି ମୁଠାଏ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାନ୍ତୋଷପୂର୍ବକ ଭୋଜନ Bodha kari muṭhāe khāibā କରିବା—To take one's meal with a feeling of satisfaction; to have a meal to one's satisfaction.

ବୋଧଗମ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ବୋଧ+ଗମ୍ୟ)—୧ । ବୁଝିବାର ଯୋଗ୍ୟ— Bodhagamya 1. Fit to be understood. ୨ । ଯାହା ବୁଝି ହୁଏ—2. Intelligible; comprehensible.

ବୋଧ ଗୋଚର—ସ. ବିଣ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଅନୁମିତ— Bodha gochara 1. Inferred; conjectured. ୨ । ବୁଝାଯାଇଥିବା—2. Understood; comprehended.

ବୋଧ ଜନକ—ସ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜ୍ଞାନୋତ୍ପାଦକ— Bodha janaka Producing knowledge or comprehension.

ବୋଧଜ୍ଞ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବୋଧ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅନ୍ୟ Bodhajna ... ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଭିପ୍ରାୟଜ୍ଞ—Knowing the (ବୋଧଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) intentions of another; able to fathom the mind of another. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ An epithet of Srikrushna.

ବୋଧ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା—1. To Bodha debā console. ୨ । କଥାଦ୍ୱାରା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା বোধ দেওয়া —2. To satisfy a person by words. बोधदेना; बोधना ୩ । ଭେମତ୍ ଦେବା—2. To encourage to assure. ୪ । ଆଶା ଦେବା—4. To give hope.

ବୋଧନ—ସ. ବି (ବୁଧ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ବୋଧି ଧାତୁ=ଜଣାଇବା+ଭାବ) Bodhana ଅନ)—୧ । ବୋଧ—1. Knowledge. ୨ । ଗନ୍ଧଯାପନ; ସୁବାସ ଧୂଅଁ ଦେବା—2. Fumigating with scent. ୩ । ଜଣାଇବା; ଜ୍ଞାପନ; ବିଜ୍ଞାପନ— 3. Intimation. ୪ । ନିଦ ଭଙ୍ଗାଇବା; ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ କରଣ—4. Awakening; arousing from sleep. ୫ । ଉଦ୍ଦୀପନ—5. Exciting; instigating. ୬ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଜ୍ଞାନ; ଅନୁଭୂତି—6. Sensation; perception. ୭ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ବୁଧଗ୍ରହ—7. The planet Mercury. ୮ । (+ଭାବ ଅନ) ଦୀପ ବା ନିଆଁ ଲଗାଇବା (ହି. ଶ)— 2. Lighting of a lamp or fire.

ବୋଧନୀ—ସ. ବି (ବୋଧନ+ଈ)—୧ । ଜ୍ଞାନ; ବୋଧ—1. Bodhani Knowledge; perception. ୨ । ଅଧ୍ୟାପନା —2. Teaching. ୩ । ଜ୍ଞାପନ—3. Informing. ୪ । ନିଦରୁ ଉଠାଇବା—4. Awakening. ୫ । (ବୁଧ ଧାତୁ ଣିଚ+ଅଧିକରଣ . ଅନ+ଈ) ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳଷଷ୍ଠୀ—5. The 6th day of the bright fortnight of Āswina. ୬ । କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ; ଉତ୍ଥାପନ ଏକାଦଶୀ; ପ୍ରବୋଧନ ଏକାଦଶୀ—6. A festival observed on the 11th day of the bright fortnight of Kārttika. [ଭ୍ର—ଏ ଦିନ ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରଭୃମାମାନେ କଳ୍ପିତ ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠନ୍ତି ।] ୭ । ପିପ୍ପଳୀ (ହି. ଶ)— 7. Long pepper.

ବୋଧନୀୟ—ସ. ବିଣ (ବୁଧଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—ଜ୍ଞାପନୀୟ— Bodhaniya Fit to be intimated.

ବୋଧ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେବା—1. To be Bodha pāibā consoled. ୨ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବା— বোধ পাওয়া 2, To feel contented. सन्तुष्ट होना; बोध पाना ୩ । ଆଶାନ୍ୱିତ ହେବା—3. To have hope.

ବୋଧ ପ୍ରଭାବ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍)—ମନର ଯେଉଁ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଚକ୍ଷୁ, Bodha prabāha ଦର୍ଶନ, ଶ୍ରବଣ, ଅନୁଭବଆଦି କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନଶକ୍ତି—The faculty of sensation or perception,

ବୋଧ ବା(ସୋ)ଧ—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ଉଭର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)-
Bodha bā(so)dha ୧। ଆଶ୍ୱାସନା—1. Consolation.
বোধ সোধ (ଉ—ଭଲ ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ବୋଧ ସୋଧ କଲେ,
बोधसोध, बोधबाध ରାଗ ଦେଲା ତାଙ୍କ ଶାନ୍ତି । ଉପାସ. ସାଅନ୍ତୁଆ ବାହା ।) ୨। ବୁଦ୍ଧି ସୁଦ୍ଧି; ବୁଝିବାର କ୍ଷମତା—
2. Intelligence. ଦେ ଣ—୧। ଆଶ୍ୱସ୍ତ—
1. Consoled. ୨। ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—2. Satisfied.

ବୋଧ ବାସର—ସଂ. ବି—୧। ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଉତ୍ଥାନ ଦିନ; ପ୍ରବୋଧିନୀ-
Bodha bāsara ଏକାଦଶୀ; କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ—
1. The 11th day of the bright fortnight of the month of Kārttika (for Bishṇu). [ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଉତ୍ସବ ଯାତ୍ରା । ବିଷ୍ଣୁ ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ ଦିନ କଳ୍ପିତ ନିଦ୍ରା ଯାଇ ଥାଆନ୍ତି ଓ ଏ ଦିନ ଶୟନାବସ୍ଥାରୁ ଉଠନ୍ତି । ଶିବ ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଦିନ ଶୁଅନ୍ତି ଓ କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଦିନ ଉଠନ୍ତି ।] ୨। ଶିବଙ୍କର ଉତ୍ଥାନ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ; କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—2. The 14th day of the bright fortnight of the month of Kārttika (for Śiba).

ବୋଧ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନରେ ସନ୍ତୋଷ ଜଣାଯିବା —
Bodha lāgibā A feeling of satisfaction.
সন্তোষ হওয়া सन्तोष लगना

ବୋଧ ଶକ୍ତି—ଦେ. ବି—୧। ବୁଝି ପାରିବାର କ୍ଷମତା—
Bodha śakti 1. Understanding; discretion
(ବୋଧ କ୍ଷମତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ଭଲ ମନ୍ଦ ବାଛିବାର କ୍ଷମତା—
বুঝবার শক্তি 2. Power of distinguishing good
बोध शक्ति from bad; discrimination.
୩। ଚୈତନ୍ୟ—3. Consciousness. ୪। ସୁଖ-ଦୁଃଖାନୁଭବ କରିବାର କ୍ଷମତା—4. Feeling; the power or capacity of feeling pleasure or pain.

ବୋଧ ହୁଏ—ଦେ. ଅ.—୧। ମୁଁ ବିଚାରୁଛି; ମୁଁ ବୋଧ କରୁଛି;
Bodha hue ମୁଁ ଅନୁମାନ କରୁଛି—1. It seems; me-
বোধ হয় seems; methinks. ୨। ସମ୍ଭବତଃ—2. Pro-
मुझे सुझता है, मुझे बोध होता है bably.

ବୋଧ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। (କୌଣସି ବିଷୟ) ଅନୁମିତ ହେବା—
Bodha hebā 1. To seem; to appear.
বোধ হওয়া ୨। ଲାଗିବା; ଅନୁଭୂତ ହେବା—2. To be
मालुम होना felt. (ଯଥା—ମୋ ଉପଦେଶ ଶୁଣିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଭଲ
प्रसन्न होना ବୋଧ ହେଉ ନାହିଁ ।) ୩। ବୋଧ ସୋଧ ହେବା; ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବା—3. To be satisfied. (ଉ—ବୋଧ ହେଲା ଚିତ୍ତ ସାନ୍ତ୍ୱିକେ ତାର । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।)

ବୋଧା—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ବୋଦ୍ଧା)—୧। ଜ୍ଞାନୀ—1. Wise.
Bodhā ୨। ଅଭିଜ୍ଞ; ଅନୁଭବୀ—2. Experience
୩। ସାଂସାରିକ କାର୍ଯ୍ୟାକାର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ବିଚକ୍ଷଣ—
3. Prudent; worldly wise.

ବୋଧା(ଧେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବୋଧିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Bodhā(dhe)ibā The causative form of Bodhibā)
বুঝান ୧। ବୋଧ କରାଇବା; ସମଝାଇବା—1. To make
बोध करना one understand or perceive. (ଉ—ବୋଧାଇ ଶୁଣନ୍ତି ଭବ ଉତ୍ପତ୍ତି ନୋହୁ ମୁଁ ଦନ୍ତବାସ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।) ୨। ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା—
2. To console.

ବୋଧାବୋଧ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧। ଜ୍ଞାନାଜ୍ଞାନ; ଭଲ
Bodhābodha ମନ୍ଦ ବିଚାର କରିବାର ଶକ୍ତି—1. Discri-
বোধাবোধ mination. ୨। ଜ୍ଞାନ ଓ ଅଜ୍ଞାନ—
समझ 2. Knowledge and want of knowledge.

ବୋଧା ବୋଧି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୋଧ ସୋଧ କରିବା; ବୁଝାଇ
Bodhā bodhi karibā ବୁଝାଇ ଦେବା—To appease;
বোধ সোধ করা to make one understand or
बोध देना, मनाना realise the real situation.
(ଉ—ଯାପାଳଙ୍କୁ ବୋଧାବୋଧି କରି ସେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଶାନ୍ତି ପ୍ରସ୍ତାବର ଅଲୋଚନା ଚଳାଇଲେ । ଦୈନିକ ଆଶା ।)

ବୋଧି—ସଂ. ବିଣ. (ବୁଧ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—୧। ଜ୍ଞାତା—
Bodhi 1. Knowing. ୨। ଜ୍ଞାନୀ—2. Wise. ୩। ବିଦ୍ୱାନ୍—3. Learned. ବି—୧। (+ସ୍ତ୍ରୀ. ଇ)—ସମାଧି ବିଶେଷ—1. A state of mental tranquility during meditation. ୨। ବୋଧ; ଜ୍ଞାନ-2. Understanding. ୩। ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ—3. The holy fig tree; Ficus Religiosa.

ବୋଧିତ—ସଂ. ବିଣ. (ବୁଧ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ. ତ)—୧। ଜ୍ଞାପିତ—
Bodhita 1. Informed. ୨। ଜାଗରିତ—2. Aroused from sleep.

ବୋଧିତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବୁଧ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ବୋଧି ଧାତୁ+କର୍ମ ତବ୍ୟ)—
Bodhhitabya ଜ୍ଞାପିତବ୍ୟ—Fit to be intimated or made known.

ବୋଧି ତରୁ—ସଂ. ବି—୧। ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ—1. The holy fig
Bodhi taru tree; Ficus Religiosa. [ଦ୍ର—ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ
ବୋଧି ଦ୍ରୁମ } ଅନ୍ୟରୂପ ମୂଳେ ବୌଦ୍ଧ ଋଷିମାନେ ଓ ବୁଦ୍ଧଦେବ
ବୋଧି ବୃକ୍ଷ } ସ୍ୱୟଂ ବସି ତପସ୍ୟା କରୁଥିଲେ । ଏଥି-ଲାଗି ଏ ଗଛ ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ଅତି ପବିତ୍ର ।] ୨। ବୁଦ୍ଧଗୟାରେ ସ୍ଥିତ ପ୍ରାଚୀନ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ, ଯାହି ମୂଳରେ ବୁଦ୍ଧଦେବ ତପସ୍ୟା କରୁଥିଲେ—2. The holy fig tree under which the Buddha sat in meditation.

ବୋଧିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବୋଧି ଧାତୁ)—୧ । ମନକୁ ପ୍ରବୋଧ
Bodhibā ଦେବା; ନିଜ ମନକୁ ବୁଝାଇବା—1 To calm or
ବোঝান console one's mind. (ଉ—ନଳକୁ ଅସହଦ୍ୟା
बोध देना ରଘୁପତି ଦେଲେ, ଏମାନ କହି ଯୁଧିଷ୍ଠିରକୁ ବୋଧିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ.ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।) ୨। ନିଜର ମନକୁ ଶାନ୍ତ କରିବା—2. To pacify one's own mind. ୩। ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରବୋଧିବା ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା—3. To console a person; to pacify a person. (ଉ – ବୋଧି କହେ ଅଷ୍ଟାବକ୍ର ନାହା, ବୁଦ୍ଧି ଦୁଃଖରୁ ତ ଦେଇ ଏହା—ଜଗନ୍ନାଥ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ୪ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା—4. To satisfy. (ଉ—କହୁଅଛୁ ସେବେ ତୁହି ତାକୁ ଧରିବୁ, ଭୁଞ୍ଜିଲ ସାଙ୍ଗୁ ଛାଡ଼ି ଅଳକେ ବୋଧିବୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ବୋଧି ସତ୍ତ୍ୱ—ସ.ବି—୧ । ବୌଦ୍ଧ ଋଷି—1. A Buddhist sage.
Bodhi sattwa ୨ । ବୌଦ୍ଧ—2. A Buddhist. ୩ । ବୁଦ୍ଧ ବିଶେଷ—3. A class Buddhist sages. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବୌଦ୍ଧ ଋଷି ନିଜର ତପସ୍ୟା ଓ ଜ୍ଞାନଲବ୍ଧଦ୍ୱାରା ବୁଦ୍ଧତ୍ୱ ଲାଭ କରିବାର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ଅଥଚ ଅବଧି ବୁଦ୍ଧତ୍ୱ ଲାଭ କରି ନାହାନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ବୋଧିସତ୍ତ୍ୱ ବୋଲଯାଏ; ବୋଧି ସତ୍ତ୍ୱଙ୍କର ୧୦ଟି ଅବସ୍ଥା ଅଛି, ସେ ଅବସ୍ଥା ପାର ହେଲେ ବୁଦ୍ଧତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ ।]

ବୋଧେ—ଗ୍ରା. ଅ. ('ବୋଧ ହୁଏ'ର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଆକାର)—ସମ୍ଭବତଃ;
Bodhe ବୋଧ ହୁଏ—It seems; perhaps.
বোধহয় मुझे सुझताहै की, शायद

ବୋଧ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ବୁଧ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—୧ । ଜ୍ଞାତବ୍ୟ—
Bodhya 1. Knowable. ୨ । ଯାହା ବୁଝି ହୁଏ—2. Comprehensible.

ବୋନ(ନା)ସ୍—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ.ବୋନସ୍)—୧। ପାରିଶ୍ରମିକ ଛଡ଼ା କର୍ମୀ
Bona(nā)s ବା ଭୃତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଅର୍ଥ; ପାରିତୋଷିକ—
বোনাস 1. Bonus; extra gratuity paid to work-
बोनस men. ୨ । ଋଣ ଦିଆଯାଇଥିବା ଧନ ପାଇଁ ମହାଜନ ଯେଉଁ ସୁଧ ପାଆନ୍ତି, ତଦତିରିକ୍ତ ଯେଉଁ ଧନ ବା ସୁଧ ତାଙ୍କୁ ପୁରସ୍କାର ଦିଆଯାଏ—2. Premium beyond the usual interest. ୩ । ଯୌଥ କମ୍ପାନୀର ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କୁ ଡିଭିଡେଣ୍ଡ୍‌କୁ ଅଧିକା ଯାହା ପାରିତୋଷିକ ଦିଆଯାଏ—3. An extra divident paid to shareholders of a jointstock company. ୪ । କମ୍ପାନୀର ଅସୁରକ୍ଷିତ ଜୀବନବୀମାକାରୀମାନଙ୍କ ବୀମା କରିଯାଇଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧନ ଉପରେ ଯାହା ଅଧିକା ଧନ ଦିଆଯାଏ—4. Bonus paid to the policy holders of a life insurance company.

ବୋପ ଦେବ—ଦେ.ବି (ନାମ)—ଜଣେକ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରଣେତା—
Bopa deba The name of the compiler of a Sanskrit grammar. [ଦ୍ର—ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତ ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ 'ଦେବଗିରିସ୍ଥ ମହାରାଜ ମହାଦେବଙ୍କ ଧର୍ମାଧିକରଣରେ ଏ ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ । ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ୧୩ ଶତାବ୍ଦିର ଶେଷ ଓ ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦିର ଅଗ୍ରିମର ଲୋକ । ଏ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସମସାମୟିକ ଥିଲେ । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଯୁକ୍ତିରେ କାଶୀରାଜ ପୁର ନାନାସ୍ଥାନରୁ ଭାଗବତ ଗ୍ରନ୍ଥ ସଂଗ୍ରହ କରି ଗଙ୍ଗାରେ ନିକ୍ଷେପ କଲେ ଓ ବୋପ ଦେବ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ତହିଁର ଉଦ୍ଧାର କଲେ । ଏ ଭାଗବତର ୩ ଖଣ୍ଡ ଟୀକା (ହରିଲୀଳା, ମୁକ୍ତାଫଳ ଓ ପରମହଂସପ୍ରିୟ) ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ । ସଂସ୍କୃତ ମୁଗ୍ଧବୋଧ ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରଣେତାରୂପେ ଏ ଜଗଦ୍ବିଖ୍ୟାତ । ଏ ୯ ଖଣ୍ଡ ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ । କେହି କେହି ଏହାଙ୍କୁ ବୈଦ୍ୟବଂଶ ସମ୍ଭୂତ ବୋଲି କହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିବାର ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ରହିଅଛି । ଏ ଗୀତାର୍ଥ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ବିଷୟରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏ ବୈଷ୍ଣବ ଥିଲେ ଓ ରାମାନୁଜାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱତନ ପଞ୍ଚମ ଗୁରୁସ୍ଥାନୀୟ ଥିଲେ—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର. ବାଙ୍ଗାଳା ଅଭିଧାନ ।]

ବୋପା—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି (ସ ବପ୍ତା)—୧ । ବାପ—1. Father.
Bopā [ଦ୍ର—ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ପିତାଙ୍କୁ ନନା ଓ ବାପା,କ୍ଷତ୍ରିୟମାନେ ବବା,
বাপা କରଣ ଓ ବୈଶ୍ୟମାନେ ବାପା, ଇତର ଶୂଦ୍ରମାନେ ବାପ,
बाप ଓ ବୋପା ଡାକନ୍ତି ।] ୨ । ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ବାତ୍ସଲ୍ୟାର୍ଥକ ସମ୍ବୋଧନ; ହେ ବତ୍ସ !—2. A term of endearment to an youngster.

ବୋପାଙ୍କ ଉତନ—ଦେ· ବି (ଗାଳି)—୧ । ପିତୃଧନ; ପିତୃସମ୍ପତ୍ତି
Bopānka utana ଧନସମ୍ପତ୍ତି—1. Paternal property.
(ବୋପାମାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ମନୁଷ୍ୟର
बपौती ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱତ୍ୱ ଥାଏ—2. A property to which a person has full right and title.

ବୋପାଲୋ—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ଅ—୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାର୍ଥକ ଓ ଭୟାର୍ଥକ
Bopālo ଅବ୍ୟୟ; ବାପରେ !—1. Interjection; oh God !
বাপরে বাপ Oh father ! ୨ । ଶାରୀରିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ବା ହଠାତ୍
बाबारे बाबा, बापरे बाप ଉପସ୍ଥିତ ବିପଦବେଳେ ମନୁଷ୍ୟର ଡାକ—
ବୋପାଲୋ ବୋପା, ବୋପାଲୋ ମାଅଲୋ, ବୋପାଲୋ ମାଅ } ଅନ୍ୟରୂପ 2. An interjection used in times of mental agony or sudden danger.

ବୋପାଲୋ ମଲି—ଗ୍ରା. ଅ (ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ବିପଦ ସମୟରେ ଆର୍ତ୍ତନାଦ)
Bopālo mali ହେ ପିତଃ ! ମୋର ମୃତ୍ୟୁ ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ, ମୋତେ
बापरे मरताहुँ ରକ୍ଷା କର—An exclamation invoking
বাপরে মরেগেলাম help during sudden danger.

ବୋପାଲୋ ମାଆଲୋ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିକଳରେ ଛଟପଟ ହୋଇ
Bopālo mā-ālo hebā ଆର୍ତ୍ତସ୍ୱର କରିବା—To utter
বাপরে মারে করা exclamations in extreme agony.
बापरे माआरे करना

ବୋପେଇ—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । ଶ୍ୱଶୁର—1. Father-
Bopei in-law. ୨ । ଜ୍ୱାଇଁକୁ ସମ୍ବୋଧନ—2. A term used in addresing one's son-in-law.

ବୋବସ୍ର—ଦେ. ବି—ଶଗଡ଼ର ଦଣ୍ଡାକାଠ ଫାଟି ଗଲେ ବା ଭାଙ୍ଗି
Bobarā ଗଲେ ଫଟାକାଠ ଦୁଇଖଣ୍ଡର ଚାରିପାଖେ ଯେଉଁ ଲୁହା
ପାଟିଆ ଗୁଡ଼ାଇ କରି କାଠ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡକୁ ପରସ୍ପର ସଂଲଗ୍ନ କରି ରଖାଯାଏ, ଉକ୍ତ ଲୁହା ପାଟିଆକୁ ଓ ଦଣ୍ଡାକାଠକୁ ପରସ୍ପର ସହିତ ଦୃଢ଼ ସଂଲଗ୍ନ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ପତଳା କାଠଖିଲ ଫାଙ୍କରେ ବାଡ଼ିଆ ଯାଏ— A thin wedge driven into the interstice between the iron ring and the broken shaft of a cart to make the ring sit tight.

ବୋବା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ଯେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ନ
Bobā ପାରି ବା ବା ବା, ବୋ ବୋ ବୋ, ଏହିପରି ଶବ୍ଦ
বোবা କରେ)—୧ । ଜଡ଼ା; ମୂକ—1. Mute; dumb.
गूँगा, बौका ୨ । ଖନା—2. Stammering. (ଉ—ଶୁକ
(ବୋବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବୋଇଲେ ଅହେ କର୍ମିକର ଛଡ଼, ବୋବା ବୋଲୁ ଅଛ ତ ଏଥିରେ କେ ବଡ଼—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।) ୩ । ବୋବାଳି (ଦେଖ)—3. Bobāli (See)

ବୋବା(ବେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ତୁଳ. ଇଂ. ବଫେଲ୍)—
Bobā(be)ibā ୧ । ରଡ଼ି ଛାଡ଼ିବା; ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କାନ୍ଦିବା;
কান্নাকাটি করা ବିଳାପ କରିବା—1. To bewail or lament
चिल्लाकर रोना loudly. (ଉ—ତୁଚ୍ଛା ତୁମ୍ଭେ ଗୁଡ଼ାଏ କ ମରି ବୋବାଇ, ଅମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭ ମଡରେ ହୋଇଲୁଣି

ବୋବାଳି କରିବା, ବୋବାଳି ଛାଡ଼ିବା, ବୋବାଳି ପକାଇବା, ବୋବାଳି ପାଡ଼ିବା, ବୋବି ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ବାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।) ୨ । (ଇତର ଜୀବଜନ୍ତୁ) ରାବ କରିବା—2. To utter sound (said of animals). (ଉ - ବୋବି ଦେଲେ ପକ୍ଷି-ନାଦ ଛଳରେ, ବଦନେ କାଳ ପଡ଼ିଲା ବଗର—ଉପେ. ବେଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବୋବାଳି—ଦେ. ବି—୧ । ଭୟରେ ବା ଦୁଃଖରେ ଆର୍ତ୍ତନାଦ; ଡାକ;
Bobāli ବିକଳ ଡାକ; ବିକଳ ଚିତ୍କାର—Loud cry of
কান্নাকাটি distress. (ଉ—ଲତାକୁ କରି ସର୍ପ ଭୟେ,
चिल्लाकर रोना, चितकार ବୋବାଳି ପାଡ଼ିଲେ ଥୋକାଏ—
(ବୋବି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।) ୨ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କାନ୍ଦଣା; କାନ୍ଦୁଣା; ରଡ଼ି—2. Loud
ডাক crying; wail. ୩ । ନାଦ; ରବ; ଉଚ୍ଚଧ୍ୱନି—3. Loud
आवाज sound ୪ । ପଶୁପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ କଣ୍ଠଧ୍ୱନି; ରାବ— 4. Sound made by birds and beasts. [ଦ୍ର— ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କର ବୋବାଳିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି; ଯଥା—ବାଘ, ସିଂହଙ୍କ—ଗର୍ଜନ, ହେଣ୍ଟାଳି, ରଡ଼ି । ହାତୀର—ପେଏଁ କାଳ (ସଂ. ବୃଂହଣ; ବୃଂହିତ) । ଘୋଡ଼ାର—(ସଂ. ହ୍ରେଷା) ହେରେଷା; ହେଁହେଁ । ବିଲୁଆ, କୁକୁର—ଭୁକା । ମାଙ୍କଡ଼—ଖେଙ୍କା । ଷଣ୍ଢ—ହେଣ୍ଟାଳି, ହେଣ୍ଟାଳିଖାଇବା । ଗାଈ, ବଳଦ, ବାଛୁରି—ହମ୍ବାଳିବା । ମେଣ୍ଢା, ଛେଳି—ବୋବାଳି, ମେଁ ମେଁ କରିବା । ଗଧ—ରଡ଼ି । ପକ୍ଷୀ—ରାବିବା; ବୋବାଇବା, ବୋବାଳି, ବୋବି ।]

ବୋବାଳି ପା(ଛା)ଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କାନ୍ଦିବା—
Bobāli pā(chhā)ṟdibā To cry aloud.
কান্নাকাটি করা **चिल्लाकर रोना**
[ବୋବି ପା(ଛା)ଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବୋମା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବମ୍)—ବମ୍ (ଦେଖ)
Bomā বোমা **बम** Bam (See)

ବୋମୁ ଗ(ଗୁ)ରା—ଦେ. ବି—ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—Flagellaria Indica
Bomu ga(gu)rā (Haines). [ଦ୍ର— ଏହା ମହାନଦୀ ତ୍ରିକୋଣ
বাঁচাদ **हर्झल** ଭୂମିରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ଗଣ୍ଡି ଈଷତ୍ ଲାଲ ।]

ବୋର—ସଂ. ବି (ବା ଧାତୁ=ଗମନକରିବା+ଉଲ)—ଦାଳୁଆ ଧାନ—
Bora Summer paddy; marsh rice.
ଦେ. ବି—୧ । ବୋଳ (ଦେଖ)—1. Bola (See).
୨ । ବୋର ଧାନ (ଦେଖ)—Bora dhāna (See).
ବିଣ—ଅଳଙ୍କାର ବା କାଠି ନ ଭରିବା ଯୋଗୁଁ ବୁଜି ହୋଇ ଯାଇଥିବା (କାନର ବା ନାକର ଛିଦ୍ର)—
ছাঁদাবুজা **छेदबंद** Filled up (bore in the ear or nose). [ଦ୍ର—ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧିବା ପାଇଁ କାନରେ ଓ ନାକରେ ଯେଉଁ ଛିଦ୍ର ଫୋଡ଼ା ହୋଇଥାଏ ସେଥିରେ ଅଳଙ୍କାର ନ ଭରିଲେ କିଛିଦିନ ବାଦ ତାହା ବୁଜି (ବୋର) ହୋଇଯାଏ । ଏଥିପାଇଁ ସେ ଛିଦ୍ରରେ ଲୋକେ ନିମ କାଠି ବା ସୋଲ ଭରି ତାକୁ ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧାଯିବା କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମେଲା ରଖିଥାଆନ୍ତି ।] ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ଓ କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—ବଦର; ବରକୋଳି—Jujube (berry).

ବୋରକ—ସଂ. ବି—୧ । ବୋର (ଦେଖ)—1. Bora (See).
Boraka ୨ । ବୋଳକ (ଦେଖ)—2. Bolaka (See).

ବୋର(ଳ)ଝାଞ୍ଜି—ଦେ. ବି (ସଂ. ବାରିପର୍ଣ୍ଣୀ)—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଭାସମାନ
Bora(la)jhānji ଦଳ—1. Water lettuce; Serratophyllum Submersum; Pristia Stratiotes.
(ବରଝାଞ୍ଜି—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସଂ. ବାରିପର୍ଣ୍ଣୀ, କୁମ୍ଭିକା
টোপাপানা, পানা
जलकुंभी
ତେ. ଗୁଟିକୁର; ବେଙ୍କାପେ,
ଜଲକୁମ୍ଭୀ
[ଦ୍ର—୧୮୬୩ ସାଲରେ ତାଞ୍ଜୋର ଜେଲ୍‌ରେ କାନ୍ଥମୂଳିଲ ଗୁଡ଼ିଏ ଲେଖାଏ ବୋରଝାଞ୍ଜି ଜମାକରି ରଖି ପରୀକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଦେଖାଗଲା ଯେ ୨୧୩ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଜେଲଖାନାର ସମସ୍ତ ଜ୍ୱରରୋଗ ଉକ୍ତ ବୋରଝାଞ୍ଜି ପାଖକୁ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଆସି ସେଠାରେ ମରିଗଲେ—Kirtikar] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ଜଳରେ ଭାସୁଥିବା ବୋରଝାଞ୍ଜି ପବନ ଦ୍ୱାରା ବତାଡ଼ିତ ହୋଇ ପୋଖରୀର ଏ ପାଖ ସେ ପାଖକୁ ଆଉଜି ଯିବାରୁ ଓ ଯେଉଁ ଆଡ଼କୁ ପବନ ବହେ ସେହି ଆଡ଼କୁ ଗୁଳିବ ହେଉଥିବାରୁ) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ମତ ସ୍ଥିର

ନ ଥାଏ ଓ ଯେ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ମତସ୍ଥାୟୀ ଗୁଳକ ହୋଇ ଅଜି ଏ ପକ୍ଷ କାଲି ସେ ପକ୍ଷକୁ ସମର୍ଥନ ବା ଅବଲମ୍ବନ କରେ—2. (figurative) A fickle-minded person; a person who sticks to no fixed principle or opinion or party, but is led (like floating duck weed wafted by wind from one part of a tank to another) to avow one side to-day and another to-morrow.

ବୋରଟ—ସ. ବ—ଭୁଜ ଫୁଲ—A kind of Jasmine.
Borața ବୈଦେ. ବ ଇଂ. ବୋର୍ଡ)—ବୋଡ଼୍ (ଦେଖ) Bord (See.

ବୋରଠ—ଗ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବ—ମୁରୁମ (ଦେଖ)
Boratha Muruma (See).

ବୋରଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଚିଲିକାର ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛ—A
Borarda kind of fish found in the Chilka lake.

ବୋର ଧାନ—ଦେ. ବ ସ. ବୋରକ; ବରକ=ଭଣଧାନ୍ୟବିଶେଷ)—
Bora dhāna ଚାଉଳଗୁଡ଼ିକବିଶିଷ୍ଟ ମୋଟ ଧାନ—A species
বোরো বোরোধান of paddy producing rice of
बोरो धान red colour.

ବୋରବ—ସ. ବ—ବୋର (ଦେଖ)
Boraba Bora (See).

ବୋରା—ଦେ. ବ (ସ. ବସ୍ତ=ଉଣ୍ଟ)—ଝୋଟର ବା ଛଣପଟର
Borā ଦଉଡ଼ିରେ ବୁଣା ବଡ଼ ବସ୍ତା; ଅଖା—
বোরা बोरा Big gunny bag. ବୈଦେ. ବଣ
খারাপ (ଫା. ବୁର୍‌)—୧ । ବୁରା; ମନ୍ଦ—1. Bad.
बुरा [ଉ—ଯେଉଁ କଥା ଭଲ ବୋରା ଜାଣିଲା ଲକ୍ଷଣ—
ପ୍ରାଚୀ. ଶିବସ୍ୱରୋଦୟ ।] ୨ । ଅନୁଚିତ (କର୍ମ)—
2. Improper (act).

ବୋରା(ରେ)ଇ—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—ବୋରା (ଦେଖ)—
Borā(re)i Bora (See). ବୈଦେ. ବ.
बुराई (ଫା. ବୁରାଇ)—ମନ୍ଦ ପଣ—
Badness.

ବୋରି—ଦେ. ବ—୧ । ଅନେକ ତାଳ, ଖଜୁରୀ ଆଦି ଗଛ
Bori ଥିବା ସ୍ଥାନ; ତାଳ ମଉଳ; ତାଳ ବନ—
ବୋରିଅ }—ଅନ୍ୟରୂପ 1. A tope of palm trees.
ବୋରେଇ } ୨ । ପୁରୁଗ (ଦେଖ)—
2. Purduga (See).

ବୋରିଆ—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ.—ଗୋଡ଼ଇ ମାଛ—
Boriā A kind of fresh water fish; Cirrhina Reba.

ବୋରିକ୍ ଏସିଡ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସୁହାଗା ବା ଟାଙ୍ଗଣ
Borik esid ଖାର ମିଶ୍ରିତ ଏକପ୍ରକାର ଚୂନା—
(ବୋରାସିକ୍ ଏସିଡ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Boric acid, boracic acid.
বোরিক এসিড [ଦ୍ର—ଏହି ଚୂନା ଘା ଆଦିର ପଚନ
बोरिक एसिड ନିବାରକ ଅଟେ ।]

ବୋର୍କା(ର୍ଖା)—ବୈଦେ. ବ. (ଅ)—ମୁସଲମାନ ଭଦ୍ରଘରର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ
Borkā (rkhā) ପଦାକୁ ବାହାରିଲା ବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ମସ୍ତକରୁ
বোর্কা बुर्क़ा ପାଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆବୃତ କରି ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ଣି ବା ଖୋଳ
ଲମ୍ବିଥାଏ—A dress or veil covering the whole body from head to foot, used by Mahomedan ladies while going out.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ଆଖି ପାଖରେ ଦୁଇଟି ଛିଦ୍ର ଥାଏ ଓ ଆବୃତା ନାରୀ ସେହି ଛିଦ୍ର ବାଟେ ବହିର୍ଜଗତକୁ ଦେଖିବାକୁ ସମର୍ଥା
[ବୁର୍କା(ର୍ଖା)—ଅନ୍ୟରୂପ] ହୁଅନ୍ତି ।]

ବୋର୍ଡ—ବୈଦେ ବ (ଇଂ)—ବୋଡ଼୍ (ଦେଖ)
Bord Bord (See)

ବୋର୍ଡ ଅଫ୍ ଏକ୍ଜାମିନର୍ସ—ପରୀକ୍ଷକ କର୍ମଚାରୀ ସମିତି—Board of
Bord aph ekjāminars Examiners.
বোর্ড অফ এক্জামিনার্স बोर्ड अफ़ एकजामिनार्स

ବୋର୍ଡ ଅଫ୍ ଏକ୍ଜାମିନେସନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଯେଉଁ ସମିତି
Bord aph ekjāminesan ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବାର
বোর্ড অফ একজামিনেসন ଭାରପ୍ରାପ୍ତ—Board of Examination.
बोर्ड अफ़ एकज़ामिनेसन

ବୋର୍ଡ ଅଫ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟିଜ୍—ବୈଦେ.ବ (ଇଂ)—କୌଣସି ଜମିଦାରୀ ସମ୍ପତ୍ତିର
Bord aph trasbtij ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା
বোর্ড অফ ট্রষ্টি ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଲୋକମାନଙ୍କର ସମିତି ବା ସଭା—
बोर्ड अफ़ ट्रस्टीज़ Board of trustees.

ବୋର୍ଡ ଅଫ୍ ଟ୍ରେଡ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଦେଶର ବାଣିଜ୍ୟ
Bord aph tred ପରିଚାଳନା ବିଷୟକ ସଭା—Board of
বোড় অফ ট্রেড; बोर्ड अफ़ ट्रेड Trade.

ବୋର୍ଡ ଅଫ୍ ଡାଇରେକ୍ଟର୍ସ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ଯୌଥ
Bord aph dāirektars କାରବାରର ପରିଚାଳକ ସମିତି—
বোড় আফ ডাইরেক্টর্স Board of Directors. ୨ । ସାବେକ
बोर्ड अफ़ डाइरेक्टर्स ଇଷ୍ଟଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀର ପରିଚାଳକ ସମିତି—
(ବୋର୍ଡ ଅଫ୍ ଡିରେକ୍ଟର୍ସ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Board of Directors of the East India Company.

ବୋର୍ଡ ଅଫ୍ ରେଭିନ୍ୟୁ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ପ୍ରଦେଶର ରାଜସ୍ୱ
Bord aph rebhinyu ପରିଚାଳନା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସରକାରୀ ସମିତି—
রেভিন্যু বোড়; बोर्ड़अफ़रेभिन्यु Board of Revenue.

ବୋଲ—ସ. ବ—(ବା. ଧାତୁ—ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଲ)—
Bola ୧ । ଗୁଗ୍‌ଗୁଲ ପରି ଏକପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧଧୂମୋତ୍ପାଦକ ନିର୍ଯ୍ୟାସ;
ସ. ବୃଣାର, ରକ୍ତ ଗନ୍ଧକ, ଗନ୍ଧ ରସ; ଲୋବାନ୍—1. Myrrh;
ଗନ୍ଧରସ, ପଞ୍ଚକ, ଉଲ୍ଲାପଦ balsam; frankincense;
ଓ. ଲୋବାନ୍ storax; banzoin; libanum.
গন্ধবোল, খুন খারাপি [ଦ୍ର—ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର ବୃକ୍ଷର
बोल ନିର୍ଯ୍ୟାସ । ଏହା ଶୁଖାଇ କରି
ଅ. ଲବାନ୍ ନିଆଁରେ ପକାଇଲେ ସୁଗନ୍ଧ ଧୂଆଁ
ମ. ବୋଲ ବାହାରେ । ଏ ଗଛ ଆଫ୍ରିକା ଓ
ତେ. ବାଳନ୍ତବୋଲ୍, ଆରବରେ ଜନ୍ମେ ଓ ଏଥିର ଗୁଣ୍ଡିଲ୍ଲ

ବାଇମୋଡ୍ରୋଯୋଲନ୍ ଇର୍ଯ୍ୟାସ ବା ଲେବାନ୍ ସେ ଦେଶରୁ ଅନ୍ୟ ଦେଶକୁ
ଭା. କେଷ୍ଟଇଉଯୋଲମ୍ ଅସେ।] ୨ । ଖାର୍ ଜଳ—2. Alkaline
ଫା. ମୁର water. ୩ । ପାଉଁସଗୋଳିଆ ପାଣି—3.
ଅ. ମୁକ୍ଳସାଫ୍ Water mixed with ashes. ଦେ. ବି.
(ସ.ସ୍ତର,ଲେପ)—୧ । ଦେହରେ ବସିବା ମଳର ପରସ୍ତ ବା
मडमड़ि ସ୍ତର—1. A layer of dirt deposited on the
पर्त, बोर unwashed body ୨ । ପାନ ଅଧିକ ଭସ ଦ୍ୱାରା
ଦାନ୍ତ ଓ ଓଠ ଉପରେ ବସିଥିବା ମୋଟ ଲାଲ ବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ତର—
दरानी 2. A thick layer of coloured pigment deposited on the lips and on the teeth as a result of excessive chewing of betel. (ଉ—କେକୁ ତାମ୍ବୂଳ ବୋଳଯୁତ । କୃପଣ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ)
୩ । ଅଳତା ବା ବଟା ହଳଦୀ ପ୍ରଭୃତିର ବା ରଙ୍ଗର ସ୍ତର; ପୋଚ—3. A layer of paint or paste of articles such as lac-dye or turmeric. (ଉ—ଶିର ସୁନ୍ଦର ହେଁଶ ଯାବକ ବୋଳେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଯୋଃଗ୍ରନ୍ଥ, ୪ ଗୀତ ।)

ବୋଲକ—ସ. ବି—(ବା.ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଉକ+କ)—
Bolaka ୧ । ଲେଖକ; ଲିପିକର—1. Writer; scribe.
୨ । ଚିତ୍ରକର—2. Painter.

ବୋଲ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେହ ଅଧରେ ମଇଳାର ବା ରଙ୍ଗର ସ୍ତର
Bola basibā ବସିଯିବା—The deposit of a layer of
दरानी बसा; बोर बैठना dirt or paint on the body.

ବୋଲି—ଦେ. ବି (ସ. ବଦ୍ ଧାତୁ. ପ୍ରା. ବୋଲ୍ଲ)—୧ । ବଚନ;
Bola କଥା; ବାକ୍ୟ—1. Word; speech; saying.
कथा बोल, कहना; (ଉ—ଚଣ୍ଡ ମୂରତି ଧରିଲୁ ବା ବୋଲେ; ଚରଣ ପଙ୍କଜ ଧରିଲେ ଦେବିଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା)
୨ । ବାଦ୍ୟରୁ ଉଠିବା ଶବ୍ଦ—2. Sound of a musical instrument. ୩ । ବୋଲି; ଘୋଡ଼ା, ଗୋରୁ ଆଦିଙ୍କୁ ଚଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ଚାଳକ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ସାଙ୍କେତିକ ବା ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବାକ୍ୟ— 3. Formulas or set phrases used by drivers of beasts for guiding them. ୪ । ଆଦେଶ—4. Order. ୫ । ପରାମର୍ଶ;ଉପଦେଶ—5. Advice. (ଉ--ଅଙ୍ଗ ସ୍ୱାମୀ ରଜାଙ୍କ ବୋଲରେ କଲେକୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ.ମହାଭାରତ. ବନ) । ୬ । ଅନୁରୋଧ—6. Request. (ଉ--ତାହାଙ୍କୁ ରକ୍ଷା ତୁମ୍ଭେ କର ମୋ ବୋଲରେ। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ.ବନ) । ୭ । ଡାକ—7. Call. ୮ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା—8. Promise. (ଉ—ବାଳ ବାଳୁକା ଖେଳ; ବଧିରେ ତ ଅନ ତୁମ୍ଭ ବୋଲ । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ) ।

ବୋଲକରା—ଦେ. ବିଣ—ଆଦେଶ ପ୍ରତିପାଳନକାରୀ; ଆଜ୍ଞାପାଳକ—
Bolakarā ଯେ କଥା ଶୁଣେ; आज्ञाधीन Carrying out
(ଅବୋଲକରା—ବିପରୀତ) orders; obedient. ଦେ. ବି—
आर्दाली; अरदली ଆଦେଶ ପାଳନାର୍ଥ ନିଯୁକ୍ତ ଭୃତ୍ୟ; ଅର୍ଦ୍ଦଳୀ—
An orderly servant,

ବୋଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜଣକର ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ
Bola karibā କରିବା—1. To act according to
कथा सुना; बातमानना one's directions. [ଉ—ଦ୍ରୌପଦୀ ବୋଇଲେ ମୋ ବୋଲ କର ବାରୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା) । ୨ । ଆଦେଶ ମାନିବା—2. To obey one's orders. (ଉ—ଆଜ ଠାରୁ ବୋଲ ସେ କରବେ ତୁମ୍ଭର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ) । ୩ । ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରିବା—3. To carry out a request. (ଉ—ତୁମ୍ଭେ ଏବେ ମୋ ବୋଲ କର ଦ୍ୱିଜ ପୂଜା । ଏ ଜଗତ ଯାକରେ ହେବ ମହାପୂଜା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ) । ୪ । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ବା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ
गाओया; चलना ହେବା—4. To be in a properly working order. (ଯଥା—ଏ ପୁରୁଣା କେତେଲ୍‌ଟି ଆଉ ବୋଲ କରୁ ନାହିଁ)
୫ । (ଆଦେଶ ଆଦି) ପ୍ରତିପାଳିତ ହେବା—5. To be obeyed; to be acted upon. ୬ । ଆଦୃତ ହେବା—
चला 6. To be respected. (ଯଥା—ଆଜିକାଲି ଯୁଗରେ
चलना ଅନ୍ୟ ମହନ୍ତଙ୍କ ଆଉ କଥା ବୋଲ କରୁ ନାହିଁ ।) ୭ । କାର୍ଯ୍ୟ
फल करा କରିବା; ଫଳପ୍ରଦ ହେବା—7. To be effective.
गुण करना (ଯଥା—ମୋ ଔଷଧ ଏ ରୋଗରେ ବୋଲ କଲା ନାହିଁ ।)
चला ୮ । ଇତସ୍ତତଃ ଚାଳିତ ହେବା; ଅସ୍ଥିର ହେବା—
चमकना 8. To move to and fro; to be restless. (ଯଥା—ସେ ଟୋକାର ହାତ ବୋଇଲେ ଗୋଡ଼ ବୋଲ କଥା ମାନା କରୁଅଛି ।) ୯ । ଅଯତ୍ତାଧୀନ ହେବା—9. To be
बोलमानना under control. (ଯଥା—ମୋ ହାତରେ ଏ ଘୋଡ଼ା
गाओया ଆଉ ବୋଲ କରୁ ନାହିଁ ।) ୧୦ । (ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର ଆଦି)
बोल निकालना ବାଦକର ପରିଚାଳନାବଶ ହେବା—10. (a musical instrument) To obey the hands of a player.

ବୋଲଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—୧ । ସ୍ଥାନ ବିଶେଷ—1. Name of a
Bolaṅg place in Balasore. [ଦ୍ର-ଏହି ସ୍ଥାନ ବାଲେଶ୍ୱର ନଗରର ଉତ୍ତର ପୂର୍ବରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ବହୁତ କାଉଁଶ ଗଛ ଅଛି ଏବଂ ଏଠାରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଭାଲୁର ଉପଦ୍ରବ ଶୁଣାଯାଏ ।] ୨ । ଚିଲିକାର ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—2. A kind of fish found in the Chilka lake.

ବୋଲି(ଲି) ଚାଲି(ଲି)—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର
Bola(li) chāla(li) କଥାବାର୍ତ୍ତା ଓ ଆଚରଣ; ଚାଲିଚଳନ;
বোলচাল ଆଚରଣ—Words and conduct;
बोलचाल behaviour.

ବୋଲ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ; ଭୁଲ. ସ. ବଲ୍ଟ)—ଲୁହା ପେଚର ଅଗ
Bolaṭ ପାଖରେ ଅଟାଯିବା ପରିଯୁକ୍ତ ଚକତି; ଭିତର—
বোলট बोल्ट Bolt of an iron screw.
(ବୋଲ୍ଟୁ, ବୋଲ୍ଟ, ବୋଲ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୋଲଣ—ଦେ. ବଣ (ସ୍ଂ. ବଦ ଧାତୁ; ପ୍ରା. ବୋଲ୍ଲ ଧାତୁ)—
Bolana ୧ । ବଚନ—1. Word. ୨ । ଶାସ୍ତ୍ରାଦିର ପ୍ରମାଣିତ
बला बोलना ବାକ୍ୟ— 2. A saying.

ବୋଲଣା—ଦେ. ବ—୧ । ଅପବାଦ; ନିନ୍ଦା ଲାଞ୍ଛନା—1. Blame;
Bolanā निन्दा शिकायत blasphemy; defamation.
୨ । ଗାଳି; ଭର୍ତ୍ସନା—2. Rebuke. (ଉ—ବେଠି କରି
କ ବୋଲଣା ? ଜଗ ।) ୩ । ଗାଳି ଖାଇବାର କାର୍ଯ୍ୟ;
ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଗାଳି ଶୁଣିବାକୁ ପଡ଼େ—3. A
work for which the doer deserves or
courts rebuke.

ବୋଲଣା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବୋଲଣା ଦେବା (ଦେଖ)—
Bolanā karibā 1. Bolanā debā (See). ୨ । ଗାଳି
(ବୋଲଣା କାମ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଖାଇବା ଭଳି କାର୍ଯ୍ୟ
काजकरे कथा शुना କରିବା—2. To do a work for
which a person deserves or courts
rebuke. (ଉ—ଆଗିକି ଅଧିବାବେଳେ, ଯେତେ ଯାହା
କହୁଥିଲେ, ଯାଉର ସକଳ କାମ, କରି ବୋଲଣା—
ପରାର. ଗୀତଲହରୀ ।)

ବୋଲଣା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପବାଦ ଦେବା; ନିନ୍ଦା କରିବା—
Bolanā debā 1. To defame; to blame. ୨ । ଗାଳି
शिकायत करना ଦେବା—2. To rebuke; to reprimand.

ବୋଲଣା ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିନ୍ଦା ପାଇବା; ନିନ୍ଦିତ ହେବା—
Bolanā pāibā 1. To be blamed. ୨ । ଭର୍ତ୍ସିତ ହେବା;
(ବୋଲଣା ଶୁଣିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗାଳି ଖାଇବା—2. To be
कथाशुना निन्दासुनना censured or rebuked.

ବୋଲଦ(ଦା)ର—ଦେ ବ—ଚର୍ମାବୃତ ଚଉକି—
Bolada(dā)ra A seat or stool covered over
with hide.

ବୋଲ ପାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଦେଶ ପ୍ରତିପାଳନ କରିବା—
Bola pālibā 1. To obey one's order; to carry
(ବୋଲ ମାନିବା, ବୋଲ ରଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) out one's
कथा शुना order. ୨ । ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରିବା—2. To
बात मानना accede to a request.

ବୋଲ ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପରାମର୍ଶ ବା ଉପଦେଶ
Bola batā(te)ibā ଦେବା—1. To give an advice,
कथा बला ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରିବା—
बात बताना 2. To request a person to do an act.

ବୋଲ ହାକ—ଦେ. ବ—(ଉଭୟାର୍ଥକ ସହଚର)—୧ । ଆଦେଶ ଓ
Bola hāka ଉପଦେଶ—1. Order and advice. ୨ ।
ডাক হাক ଗୃହସ୍ଥର ଦୈନନ୍ଦିନ ସାଧାରଣ କର୍ମ କରିବା ପାଇଁ ଭୃତ୍ୟଙ୍କୁ
बोल ଆଦେଶ—2. Ordinary order of a routine
nature in a household.

ବୋଲହାକ କରିବା (ଶୁଣିବା)—ଦେ. କ୍ରି—ଗୃହରେ ବା ଅଫିସରେ
Bolahāka karibā (śunibā) ପ୍ରଭୁଙ୍କର ସାଧାରଣ ଆଦେଶ-
ডাক হাক শুনা ମାନି ପାଳନ କରିବା—To carry out the
बोल बजाना ordinary orders of a householder or
of an officer. [ଦ୍ର—ଏହା ଏକ ବୈଦେଶିକ 'ବୋଲ-
ହସ୍' ଓ ସାହେବଙ୍କ 'ଅର୍ଦ୍ଦଲୀ'ମାନେ କରନ୍ତି ।]

ବୋଲା—ଦେ. ବି—ବୋଳିବା ବା ଲେପିବା କ୍ରିୟା—Act of
Bolā माखा पोतना smearing or daubing. [ଉ—
ଦଳା-ଅଞ୍ଜନ-ପ୍ରସ୍ତ ବୋଲା ପଦ୍ମରେ । ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ]
ବଣ—ଲେପିତ—Smeared; anointed [ଉ—
ଚାନ୍ଦାର ଅବା ବସ୍ତ୍ରେ ବୋଲା ଚନ୍ଦ୍ର । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।]

ବୋଲ୍ଲ—ଦେ. ବ—ବୋଲିବା କ୍ରିୟା—Act of speaking.
Bolā बला बोलना [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହିତ
ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଯଥା—ଗୀତ ବୋଲ୍ଲ, ବଡ଼ ବୋଲ୍ଲ, ଭୁହା
ବୋଲ୍ଲ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ବୋଲ୍ଲ(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବୋଲିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Bolā(le)ibā The causative form of Bolibā.)
बलान, বোলান ୧ । କୁହାଇବା; ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ବୋଲିବା କ୍ରିୟା
बोलाना କରାଇବା—1. To cause to be spoken. ୨ ।
অভিহিত হওয়া ବୋଲ୍ଲ ଯିବା; କଥିତ ହେବା—2. To be
कहलाना spoken as. [ଉ—ପ୍ରଭୁ ବୋଲ୍ଲଇଣ ଭୁମ୍ଭେ
ଅଚ୍ୟୁତଣ, ଦେଲ ଦେବଲୀଳା ଭୃତ୍ୟର ବାହନ । ରାଧାନାଥ.
ଦରବାର ।] ୩ । ଖ୍ୟାତ ହେବା—3. To be
known as. [ଉ—ବୋଲ୍ଲଏ ମୁଁ କବବରନା-
ପ୍ରବର ! ତୋ ଦରଶନ ଉଠାଏରେ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ସଙ୍ଗୀତ ।]
୪ । ଅଭିହିତ ହେବା; ନାମରେ ଡକା ହେବା—4. To
be styled or called as. [ଉ—ଅଙ୍ଗା କାଟି
ଦେବାରୁ କର୍ଣ୍ଣ ବୋଲ୍ଲଇଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ]
बोलाना ୫ । କହି ପଠାଇବା—5. To send words. [ଉ—
ବୋଲ୍ଲଇଲେ ଅଚ୍ୟୁତ ପୁର ଗମନକୁ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ-
ବିଳାସ ।]

ବୋଲ୍ଲବନ୍ତି—ଦେ. କ୍ରି (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—[ବୋଲିବା କ୍ରିୟାର, ତୃତୀୟ
Bolābanti ପୁରୁଷ ମାନ୍ୟାର୍ଥକ ଏକବଚନ (ସେ) ଓ ବହୁବଚନ
(ସେମାନେ) ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ, କର୍ମ ବାଚ୍ୟ
ଅକାର]—କଥିତ ହୁଅନ୍ତି—(he or thy) Are Called.
(ଉ—ଏ ଭେଦ ନ ଜାଣି ଯେତୁ ସୁରୁ ବୋଲ୍ଲବନ୍ତି—ପ୍ରାଚୀ.
ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।]

ବୋଲ୍ଲ ବୋଲି—ଦେ. ବ—(ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । କଥୋପକଥନ—
Bolā boli बलाबलि, বোলাবুলি 1. Conversation.
बातचित ୨ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ କଳି ଓ ବଚସା—
2. Mutual quarrel; recrimination. ୩ ।
ଗୀତ ଅବା ବୋଲିବା କ୍ରିୟା—3. Act of singing.
୪ । ଉତ୍ତର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର—4. Dialogue.

ବୋଲ୍ଲବୋଲି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୀତ ଅବା ବୋଲିବା—
Bolā boli karibā बलाबलि करा 1. To sing.
बोलाबोली होना ୨ । ଗାଳି ଦେବା—2. To rebuke; to
chide.

ବୋଲ ବୋଲି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ କଳି କରିବା—
Bolā boli hebā 1. To quarrel with each
परस्पर गालागालि देओया other; to engage in
बोलाबोली होना mutual quarrel. (ଉ—ଏହି
ରୂପେ ଦୁହେଁ ଯେ ବୋଲବୋଲି ହୋଇ, ଯାଗର ମୁଖକୁ
ସେ କହିଲେ ଅନାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।)
୨ । କଥୋପକଥନ କରିବା—2. To converse.
(ଉ—ଏହିରୂପେ ପରସ୍ପରେ ବୋଲବୋଲି, ହୋଇ
ଷଳାଇଲେ ମୂଷାଏ ବସୁ ଭାଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ.
ଉଦ୍ୟୋଗ ।)

ବୋଲି—ଦେ. ବି (ସଂ. ବଦ୍ ଧାତୁ, ପ୍ରା. ବୋଲ୍ଲ)—୧ । ଭାଷା;
Boli କଥା; ବାକ୍ୟ—1. Word. ୨ । ପ୍ରବଚନ—
बुली बोली 2. Saying; proverb. (ଉ—
ଏକ ଗ୍ରାମର ଗାଈ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମର ବୋଲି—
कहावत ଭଗ) ୩ । ବିଜ୍ଞାନ, କଳା ଓ ଶିଳ୍ପ ଆଦିରେ
ବ୍ୟବହୃତ ବିଶିଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ; ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ—
मुहावीरा 3. Phraseology; technical words and
phrases used in different sciences and
arts. ୪ । ଶୁଆକୁ ପଢ଼ାଇବାର ପଦ—
बलि बोली 4. Sentences taught to parrots.
बुलि; बोली ୫ । ବାହକ ପଶୁକୁ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଚାଳକର ବହୁଳାର୍ଥ-
ବୋଧକ ବଚନମାନ—5. Set phrases used by
drivers to guide animals. ୬ । ଭାଷା;
ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷାର ପ୍ରାଦେଶିକ ରୂପ—
बुलि; बुलि 6. Dialectical forms of a language;
provincialism. ୭ । କଥା କହିବା ସମୟରେ
ଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସ ଦୋଷରୁ କଥାର ମଝିରେ
ମଝିରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ନିରର୍ଥକ ବିଭିନ୍ନ ବାକ୍ୟ ବା ଶବ୍ଦ—
7. Individual peculiarities interspersed
at intervals of speech by different
persons as a result of habit. ୮ । ଏକ
ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ଜାତିରେ ବା ସମାଜରେ ଶବ୍ଦର ପ୍ରଚଳିତ ଭିନ୍ନ
ଭିନ୍ନ ରୂପ—8. Different phraseologies or
forms of a word current amongst different societies of a locality; patois.
୯ । ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବାର ସାଙ୍କେତିକ ଧ୍ୱନି; ଗତ;
ସ୍ୱରଲିପି; ବାଦ୍ୟର ଦ୍ରୁକୁଟ; ବାଦ୍ୟ ଓ ଗୀତର ସ୍ୱରବନ୍ଧ—
9. The set phraseology for a song or
musical instrument.

[ଦ୍ର—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବାଦ୍ୟର ଓ ନୃତ୍ୟର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବୋଲି
ଅଛି, ଯଥା—ତାଧିନ୍ ଧିନା, ତାକ୍ ତାକ୍ ଧିନା ଇତ୍ୟାଦି ।
ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଗୀତର ଓ ତାଳର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବୋଲି ଅଛି ।

ତନ୍ତି, କୁମ୍ଭାର, କମାର, ବଢ଼େଇ, ଗଉଡ଼, ତେଲି,
ପାଟରା, ଭୁଲିଆଣୀ, ବାଦ୍ୟକାର, ହାଡ଼ିମାଳୁନ୍ତ, ଘୋଡ଼ା
ସଇସ, ଶଗଡ଼ିଆ, କଚୁଆନ୍, ନାଉରିଆ, ଦୋକାନୀ, ଚୋର,
ଡକାୟତ, ବୈଷ୍ଣବ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବେଲା ଆଦିଙ୍କର ବ୍ୟବହୃତ
ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ 'ବୋଲି' ଅଛି ।

ଦେଶର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶରେ ଏକ ଶବ୍ଦର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
'ବୋଲି' ଅଛି । ଯଥା—କଟକରେ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁକୁ
ଓଡ଼ିଆମାନେ ଯେଉଁ ନାମରେ ଡାକନ୍ତି, ଗଞ୍ଜାମରେ,
ସମ୍ବଲପୁରରେ ଓ ମେଦିନୀପୁରରେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ସେହି
ବସ୍ତୁକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ 'ବୋଲି'ରେ ଡାକନ୍ତି । ଏକ ଅଞ୍ଚଳର
ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁକୁ ଯେଉଁ ନାମରେ ଡାକନ୍ତି
ଶୂଦ୍ରମାନେ ସେହି ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୟ ନାମରେ ବା ବୋଲିରେ
ଡାକନ୍ତି । ଯଥା—

ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବୋଲି—	ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ବୋଲି—
ଶିନା	ଚାଟୁଆ
ମାଇପା, ମଥାଦହି	ତେଲ
କଦଳୀ	କଷାଳ
କ୍ଷୀର	କଷ୍ଟ
କଂସା	ବେଲା
ବଳି	ବାହା
ବାପା	ବାଆ, ବୋପା
ପିଷ୍ଟା	ଚକୁଳିଆ

କଟକ ସହରର ଇତର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବୋଲି ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ
ବୋଲିଠାରୁ ମଧ୍ୟ ପୃଥକ୍, ଯଥା—

ଭଦ୍ର ବୋଲି—	ଇତର ବୋଲି—
ଆମେ	ହାମେ
ନଇ	ଲଇ
ନଡ଼ିଆ	ଲଡ଼ିଆ
ନାହିଁ	ଲାହିଁ
ନେ	ଲେ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଏହିପରି ସହେଇ ବୋଲି, କଚରିଆ ବୋଲି,
ମହାଜନିଆ ବୋଲି, ଦଣ୍ଡିଦାରିଆ ବୋଲି ମାନ ମଧ୍ୟ
ଅଛି ।

ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କଥା କହିବାରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ
ବିଶେଷ 'ବୋଲି' ବା 'ମୁଦ୍ରାଦୋଷ' ଥାଏ । କେଣେ କେଣେ
ଲୋକ କଥା କହିଲା ବେଳେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୋଟିଏ
ଗୋଟିଏ ନିରର୍ଥକ ବା ବେଦରକାରୀ 'ବୋଲି' ଲଗାଇ
ଦିଅନ୍ତି । ଏହା କ୍ରମେ ଅଭ୍ୟାସରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ ।
ଯଥା—ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଅସ୍ତୁ, ବ୍ରତମାନ, ବର୍ତ୍ତମାନ, ଗଲ୍ପଭୂରୁ,
ଅନ୍ଗଭୂରୁ, ପୂଲଡ୍, ଜାଣିପାର ଯେ, କସିକର, ଅନେ-
ଚେରେ, ବରକର, ଅଥଚ, ଈଶ୍ୱର ଭଲ କରନ୍ତୁ, ଫେରି
ଗଲ୍ପଭୂରୁ, ଫଣ୍, ବୁଝିଲ ଇତ୍ୟାଦି ।

"ମୁଁ ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲି, ସେଠାରେ ଘଣ୍ଟାଏ ରହି
ଘରକୁ ଫେରିଲି ।"

ଏହି ବାକ୍ୟଟିକୁ 'ମୁଁ ଦୋଷ' ବାଲି ଅପ୍ରାର ନିରର୍ଥକ 'ବୋଲି' ଲଗାଇ କହନ୍ତି । ଯଥା—ବ୍ରତମାନ ମୁଁ ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲି, ବ୍ରତମାନ ସେଠାରେ ଘଣ୍ଟାଏ ରହି ବ୍ରତମାନ ଘରକୁ ଫେରିଲି ।

ଏହି 'ବ୍ରତମାନ' ବୋଲିର ପ୍ରୟୋଗ ଏହି ବାକ୍ୟରେ ନିରର୍ଥକ ଅଟେ ।] କ୍ରି—ବୋଲିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା

বলে ରୂପ—The infinite form of the verb Boliba. ଅ—୧ । (ସମୟର ବା ସ୍ଥାନର ସୀମା

পর্য্যন্ত; অবধি ନିରୂପକ) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ; ଅବଧି—1. Upto.

तक (ଉ—ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ସଭାକୁ ବୋଲି ସେନ ଗଲେ ।

বলে କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।) ୨ । ଉକ୍ତ ହୁଏ;

बोलतेहैं ଅଭିହିତ ହୁଏ; କଥିତ ହୁଏ; ବୋଲାଯାଏ; ଲୋକରେ କଥିତ ହୁଏ—2. Is styled as; is known as. (ଯଥା—ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣମାନ କଣ୍ଠରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ତାକୁ 'କଣ୍ଠ୍ୟ' ବର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ।) ୩ । ହେଲେ; ସୁଦ୍ଧା—3. Even. (ଯଥା—ପୁଅ ହେଲାଗାରଣ ବୋଲି କଅଣ ବାପଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ହଗିବ କି ?) ୪ । ଯେ ହେତୁ; କାରଣରୁ—

বলে 4. Because; owing to. (ଯଥା—ମୁଁ ସେଠାକୁ

के सबब ଗଲି ବୋଲି ଗୃହଅଣା ଜୋରିମାନା ଦେଲି ।) ୫ ।

বোলতে ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାକୁ—5. To speak of. (ଉ—ସେ

हि ପ୍ରଥିବୀ ମାଇର ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଅଛି; ତାକୁ ମାଇଁ

বলে ବଡ଼ ସେହ୍ନା କରନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।)

हि ୬ । ହୋଇଥିବାରୁ—6. Being. (ଯଥା—ଅତି ତାଙ୍କ ପୁଅର ବିବାହ ବୋଲି ସେ ମୋତେ ଖାଇବାକୁ ଡାକିଛନ୍ତି ।) ୭ । କେବଳ—7. Only. (ଯଥା—ମୁଁ ବୋଲି ଏତେ ଗାଳି ସହି ଗଲି ।) ୮ । ହେବାର; ଥିବାର—8. Of being. (ଉ—ଭକ୍ତ ଏହିଟି ବୋଲି କୃପା କଲି ବହୀଟି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଯଶୋମତୀଙ୍କ ଶ.

বলে ଗୀତ ।) ୯ । ବିଚାର କରି; ଭାବି—9. Thinking.

लिये (ଯଥା—ମୁଁ ଖାଇବି ବୋଲି ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲି ।) ୧୦ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ—10. With a view to (ଯଥା —ତାକୁ ଜଣେ ଫେରି ପାଇବ ବୋଲି ଯାଏ ବର୍ଷ ତାଙ୍କର

বলে ଅପେକ୍ଷା କଲି ।) ୧୧ । ନାମକ—11. Named;

नामके (ଯଥା—ରାମ ବୋଲି ତାଙ୍କର ଏକ ପୁଅ ଅଛି ।) ୧୨ । ଯଥା; ରୂପେ—12. Namely; as. (ଉ— ବୃଷସେଣ ବୋଲି ତାହାଙ୍କ ନାମ ଦେଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।) ୧୩ । (ଗୋଟିଏ କ୍ରିୟାଯୁକ୍ତ ବାକ୍ୟର ବିଷୟ ଅନ୍ୟ କ୍ରିୟାଯୁକ୍ତ ବାକ୍ୟର ବିଷୟୀଭୂତ

বলে ହେଲେ ୧ମ ବାକ୍ୟ ପରେ ଲାଗିବା ଶବ୍ଦ) ଏହି ମର୍ମରେ

इसलिये —13. That; to the effect (ଉ—ଛଡ଼ା ବାଡ଼ୁଥାଇ ବ୍ରଜେ, ଲଳିତାର ତୁହାମୁଜେ, କରୁଣା ଅଛି ବୋଲି ଯା, ନେଇ ନେ ତା ହରି ବ ରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଯଶୋମତୀଙ୍କ, ର. ଗୀତ ।)

ବୋଲି କରି—ଦେ. ଅ—ବୋଲି (ଦେଖ) Boli (See) Bolikari (ବୋଲିକରି—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ବୋଲି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଗୃହପାଳିତ ଶୁଆ, ଶାରୀ ବା ପକ୍ଷୀ) Boli dhariba ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବା ବଚନକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ

বুলিধরা ଶିଖିବା—1. To learn to sing; to be able

बोलि धरना to repeat the words taught to it. (said of a parrot etc). ୨ ଗୋଟିଏ ବିଷୟକୁ ବା କଥାକୁ ବା ଉତ୍ତରକୁ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଧରିବା ବା କହିବା —2. To stick to one formula.

ବୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଲିପ୍ ଧାତୁର ଅପର ରୂପର୍ଯ୍ୟାୟ ?)—୧ । Boliba ଲେପନ କରିବା; ମାଖିବା—1. To besmear; to [ବୋଳା(ଳେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ] anoint; to put a

মাখা layer upon. (ଉ—ସମଗସ୍ତ ପାଟେ ହଂସ ବଂଶୀ

लेपना ପଦ୍ମ-ପତ୍ରରେ ଖସ୍ତିର ବୋଳ । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।) (ବୋଳିଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଘନଭାବରେ ଲେପନ କରିବା— [ବୋଳା ହେ(ଯି)ବା—କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ] 2. To besmear, thickly; to plaster. ୩ । ଲେସିବା—3. To bungle; to daub (ଯଥା—ସେ ଲେଖିଲା ବେଳେ କାଗଜ ଉପରେ ସ୍ୟାହି ସଂଗାଇ ବୋଳିଛି ।) [ଦ୍ର—ବ୍ୟବହାରରେ 'ଲେପିବା' ଓ 'ବୋଳିବା' ବା 'ଲେସିବା' ମଧ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରଭେଦ ଦେଖାଯାଏ । ଲେପିବା—କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ପତଳା କରି ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପାଣିଆ ବସ୍ତୁର ସ୍ତର ଦେବା । ଲେସିବା ବା ବୋଳିବା—ଘନ ସ୍ତର ଲେପିବା। ଲଗାଇବା ଓ ମାଖିବା—ଲେପିବାଠାରୁ ପତଳା ସ୍ତର; ଏଣୁ 'ବୋଳିବା' ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ପରିମାଣାଧିକ୍ୟ ସୂଚିତ ହୁଏ ।] ୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପର ଉପରେ ଦୋଷ ଅର୍ପଣ କରିବା 4. To lay the blame on another. (ଯଥା— ସେ ଆପେ ଦୋଷ କରି ମୋ ଉପରେ ବୋଳି ଦେଉଛି ।)

ବୋଲିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବଦ ବା ବ୍ରୂ ଧାତୁ; ପ୍ରା. ବୋଲ୍ଲ ଧାତୁ; ତୁଳ Boliba ପ୍ରା. ବୋଲ୍ଲଇ—କହେ)—୧ । କହିବା—1. To

বলা speak; to say. (ଉ—ବୋଲି ଦେଲି ସିନା

बोलना ଗେଲେ ହସି, ବଶେ ତୋ ସମ ନାହିଁ କଳାଶଶୀ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଯଶୋମତୀଙ୍କ, ବ ଗୀତ ।) ୨ । ଗାନ କରିବା; ଗାଇବା—2. To sing. (ଯଥା—ଗୀତ ବୋଲିବା) ୩ । ଆବୃତ୍ତି କରିବା—3. To recite. ୪ । ଗାଳି ଦେବା—4. To rebuke; to abuse. ୫ । ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—5. To describe. (ଉ—ଶୁକ ଦୈତ୍ୟକୁ ଜଣାଇଲେ, ଏମନ୍ତ ଏକାଦଶ ବୋଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ) ଦେ. ବି—କୁହାଯିବା କଥା; ବାକ୍ୟ—Saying; version. (ଉ—ଅଭୁପର୍ଣ୍ଣ ରାଜା ଲଗୁଳେ ଦେଖା ହେଲୁ, ତୁମ୍ଭେ ବୋଲିବାର ତାହାଙ୍କୁ ଶୁଣାଇଲୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ବୋଲ ବାଲ—ଦେ॰ (ବୋଲବା ଓ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ଅନର୍ଥକ ଶବ୍ଦର
Boli bāli ବାଲବା କ୍ରିୟାଦ୍ୱୟର ଅସମାପିକା ରୂପ) କ୍ରି—
ଭାଲ କରେ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ଲେପନ କରି—By
अच्छी तरह besmearing thickly or well.

ବୋଲି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିଜ ଦେହରେ ଲେପନ କରିବା—
Boli hebā 1. To besmear one's own body.
মাখা (ଉ—ହୋଇଥାଏ ବୋଲ ଚନ୍ଦନ ଦେହ-
लगाना, लेपना କୁଙ୍କୁମ କୁସୁମ ବାସ ଗୋ । ବନସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ)
୨ । ନିଜ ଦେହକୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ଆବୃତ କରିବା—
2. To cover one's body with another thing.
(ଉ—ଦେହରୁ ଚର୍ମ କେବେ ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି । କୃଷ୍ଣସିଂହ
ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ)

ବୋଲୁଅ—ଦେ. ବି. (ସ. ବୁଲ ଧାତୁ=ନିମଗ୍ନ ହେବା, ଯାହା ପାଣିରେ
Bolua ବୁଡ଼ିଯାଏ)—ବୃହଦାକାର ଲୋଷ୍ଟ୍ର; ଢେଲା; ମାଟିର
চাপড়া ବଡ଼ ଟେକା; ଟେଳା—Big clod of earth.
ढेका(की) [ଦ୍ର—ଟେକାଠାରୁ ଟେଳା ବଡ଼, ଟେଳାଠାରୁ ବୋଲୁଅ
ବଡ଼ ।]

ବୋଲୁଅ ଉଞ୍ଚା(ଞ୍ଚେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ
Bolua uñchā(ñche)ibā ଲକ୍ଷ କରି ମାରିବାକୁ ଢେଲା
ବୋଲୁଅ ଉଠା(ଠେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା—
ବୋଲୁଅ ଉନ୍ନଞ୍ଚା(ଞ୍ଚେ)ଇବା } To lift a clod for
চাপড়া তোলা throwing at a person or thing.
ढेका उठाना

ବୋଲୁଅ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ.କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି
Bolua chhārdibā ଢେଲା ନିକ୍ଷେପ କରିବା—To throw
ବୋଲୁଅ ପକାଇବା a big clod at a person
ବୋଲୁଅ ଫିଙ୍ଗିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ or thing.
ବୋଲୁଅ ଫୋପାଡ଼ିବା
ବୋଲୁଅ ମାରିବା
চাপড়া ছোঁড়া ढेका मारना

ବୋଲୁଅ ବୃଷ୍ଟି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବ ଉପରକୁ
Bolua brushṭi karibā ଉପର୍ଯୁପରି ଅନେକ ସ୍ଥୂଳ ଟେଳା
ବୋଲୁଅ ଲଦିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ମାରିବା—To
ବୋଲୁଅରେ ପୋତି ପକାଇବା } belabour a
ঢেল বৃষ্টি করা person or animal with a shower
ढेका बरषाना of clods

ବୋଲୁଆ—ଦେ. ବଣ—ଟେଳା ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Boluā Full of clods.
চাপড়া চাপড়া ढेकावाला(ली)

ବୋହି ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ) ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରୁ ଏଠାକୁ
Bohi ānibā ଆଣିବା—To carry things to this
বয়ে আনা ढोना place from elsewhere.

ବୋହି ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଜଳାଦି) ଉଚ୍ଚରୁ ନୀଚକୁ ସ୍ରୋତ ଦ୍ୱାରା
Bohi āsibā ମାଡ଼ି ଆସିବା—To come down; to flow
বয়ে আসা ढोना down.

ବୋହିତ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବୋହିତ୍ଥ)–ବୋଇତ (ଦେଖ)
Bohita Boita (See)
বোহিত (ଉ—ଏ ଭବ ସାଗର ବୋହିତ, ପଣ୍ଡିତେ ବଖାଣନ୍ତି
जहाज ଚିତ୍ତ । ଭୂପତି ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ)

ବୋହିତ୍ଥ—ସ. ବି. (ବହ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଇତ୍ଥ)—ଅର୍ଣ୍ଣବପୋତ;
Bohittha ନୌକା;ଜାହାଜ (ହି. ଶ)—Ship; a sea-going
vessel

ବୋହି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ନେଇ ଯିବା
Bohi debā ପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦେବା—1. To give
বয়ে দেওয়া away a thing to a person to carry
बहादेना (ବୁହାଇ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) it away. ୨ । କୌଣସି
ଜଳାଶୟରୁ ପାଣି ବୁହାଇ ଜଳ ନିଃଶେଷ କରିବା—
2. To bale out a tank dry.
শুখিয়েদেওয়া सुखादेना

ବୋହି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ତରଳ ପଦାର୍ଥ) ପାତ୍ରରୁ ଉଛୁଳି ପଡ଼ିବା—
Bohi pardibā To overflow; to flow out of a
বয়ে পড়া बह निकलना receptacle.

ବୋହିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ବହ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଭାର ଆଦି ବହନ
Bohibā କରିବା—1. To carry loads etc. (ଉ—ବୋହି
বহা, বয়া ବୋହିବା ଯିବ ଯିରେ ପାତକ ଓଜନ । ଉକାଶ୍ରି ଗୀତ
ढोना ଲହରୀ ।) ୨ । (ଜଳାଦି) ସ୍ରୋତ ରୂପେ ଚଳ ଆଡ଼କୁ
बहना ଗତି କରିବା—2. To flow down in a current
(said of liquid). ୩ । (ବାୟୁ) ବେଗରେ ଗତି
କରିବା; ପବମାନ ହେବା—3. To blow (said of
wind). ୪ । (ଧାର ବା ବିନ୍ଦୁ) ସ୍ରବିବା—4. To trickle
down. ୫ । ଜମିବାଡ଼ିକୁ ପାଣି ମଡ଼ାଇବା ପାଇଁ କିମ୍ବା
ଜଳାଶୟକୁ ଶୁଖାଇବା ପାଇଁ ସେଣା ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଜଳାଶୟରୁ
ଜଳ ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା—5. To lift or bale
उलीचना out water from a tank for irrigation
purposes. ୬ । (ବହ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ବାହି ଧାତୁ) ଅନ୍ୟ
বহান ଦ୍ୱାରା ବହନ କର୍ମ କରାଇବା; ବୁହାଇବା—6. To cause
बहवाना another to carry a load. ୭ । (ଯାନ ବାହନ
চালান ଆଦି) ବାହିବା; ଚାଳିତ କରାଇବା—7. To drive (a
चलाना car or a beast). ୮ । (ନଦୀ, ନାଳ) ପର୍ବତରୁ ବା
বহে আসা ହ୍ରଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା; ବୋହି ଆସିବା; ବାହାରିବା—
निकलना 8. To rise from its source (said of a
river).

ବୋହି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। (ଜଳ ଆଦି) ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରୁ ନୀଚକୁ ସ୍ରୋତ
Bohi jibā ଦ୍ୱାରା ଗତି କରିବା—1. To flow down. (ଉ—
বয়েযাওয়া ବୋହିଯିବା ପାଣି ଯାଉ ଚେଣିକି, ବନ୍ଧେଇଲେ ପା‌ଣି ରହୁ
बहजाना ଏଣିକି । ଚଗ ।) ୨ । (ଲକ୍ଷ୍ୟାର୍ଥ) ଭାସିଯିବା; ନଷ୍ଟ
ହେବା; ଦୃଷ୍ଟ ହେବା—2. To be spoilt or lost.
(ଯଥା—ସେ ମଟେ କ ପଶୁରଲେ ମୋର କ ବୋହିଗଲା ?)

ବୋହୁତ୍—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବଣ—ବହୁତ—Many; much.
Bohut ଦେ. ଅ—ଧାନ ପ୍ରଭୃତି ମାପିବା ବେଳେ ପ୍ରଥମ ଗଉଣୀର ପ୍ରତି ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ—A word uttered by a person while measuring the first gauṇi of paddy.

ବୋହୂ—ଦେ. ବି (ସଂ ବଧୂ; ତୁଳ. ପ୍ରା. ବହୂ)—୧ । ମାତା—1.
Bohū Mother. ୨ । ପୁତ୍ରବଧୂ—2. Daughter-in-law.
বউ; বৌ ୩ । ସ୍ତ୍ରୀ—3. Wife. ୪ । ନବ ବିବାହିତା କନ୍ୟା—
बहू 4. A bride. ୫ । ଭୂଆଶୁଣୀ 5. House-wife. ୬ । ସାନ
पुतोहू ଭାଇର ସ୍ତ୍ରୀ—6. Younger brother's wife.

ବୋହୂ କଣ୍ଟକୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ଶାଶୂ ବା ନଣନ୍ଦ ବଧୂ ଉପରେ ସର୍ବଦା
Bohū kanṭakī ଅପ୍ରସନ୍ନା ଓ ଅତ୍ୟାଚାରୀ—(a mother-in-
বউকাণ্টকী law or husbands' sister) Always sarcastic and oppressive towards the daughter-in-law.
बहूकण्टकी

ବୋହୂକଣ୍ଟୁଣା (ଣୀ), ବୋହୂକଂକାଳୀ
ବୋହୂଖି(-ଣ)ଆଉ, ବୋହୂଭଲୁଗୁଣୀ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବୋହୂଭିଗେଇ, ବୋହୂଭିଯାଣୀ

ବୋହୂ ଗାଧୁଆ ବେଳ—ଦେ. ବି—ରାତି ପାହାନ୍ତିଆ ବେଳ; (ଯେଉଁ
Bohū gādhuā beḷa ସମୟରେ ଗ୍ରାମର ପୁରୁଷମାନେ ଶଯ୍ୟା ତ୍ୟାଗ କରି ଗ୍ରାମରେ ବିଚରଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଗ୍ରାମର ନବାଗତା ବଧୂମାନେ ଗ୍ରାମର ଜଳାଶୟରେ ସ୍ନାନ କରନ୍ତି)—The last quarter of the night (when the daughters-in-law take their bath in the
ভোর; अन्धरौख, तड़क village tank)

ବୋହୂଟି—ଦେ. ବି—ବଧୂ ଶବ୍ଦର ସ୍ନେହସୂଚକ ଅବିକାର—The
Bohūṭi endearing form of the word Bohū. [ଉ—
বউটী ନୂଆ ବୋହୂଟି ! ନଈକି ଗାଧୋଇ ଯିବୁ ନାହିଁଟି, ଥରିକି
बौहर କର୍ମୀର ଜଗି ବସିଛୁ, ଝାଙ୍କୁ କନ ଗେଲ ଦବଟି । ଶିଶୁଗୀତ ।)

ବୋହୂ ପିଲା—ଦେ. ବି—ବାଳିକା ବଧୂ; ନୂଆ ବୋହୂ—
Bohū pilā বউড়ী A girl daughter-in-law.

ବୋହୂ ବୋହୂକା—ଦେ. ବି—ବାଳିକାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘରକରଣାର
Bohū bohūkā ଅନୁକରଣ କରିବାର ଖେଳ—A play amongst
বৌ বৌ খেলা child-girls who play at house-keeping. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଜଣେ ବାଳିକା ଶାଶୂ, ଜଣେ ବୋହୂ, ଜଣେ ଶ୍ୱଶୁର ଓ ଜଣେ ନଣନ୍ଦ ହୁଏ—

ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଆଉ ଏକପ୍ରକାର କ୍ରୀଡ଼ା ଅଛି ତାକୁ 'ବଉବସନ୍ତ' ଖେଳ କହନ୍ତି । ଏଥିରେ ଜଣେ ବାଳିକା ବୋହୂ ହୁଏ । ତାକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଦଳେ ପିଲା ବାହାରନ୍ତି । ଆଉ ଦଳେ ପିଲା ସେ ବୋହୂକୁ ଅପହରଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ଏ ଖେଳ ଆମ ଦେଶରେ ନାହିଁ । ଫଳତଃ ବଙ୍ଗଦେଶରେ 'ବୋହୂଚୋରି'ର ଯେଉଁ ପ୍ରକୃତ ଅନୁକରଣ ଏବେ ଦେଖାଯାଉଅଛି, ତାହା ଓଡ଼ିଶାରେ
कनिया पुतरिका खेल ଦେଖା ନାହିଁ ।]

ବୋହୂ ଭୂଆଶୁଣୀ—ଦେ. ବି (ସବୁତର ଶବ୍ଦ)—୧ । ଶାଶୂ ଘରକୁ
Bohū bhūāsuṇī ଆସିଥିବା ନବାଗତା ବଧୂ—1. Daughter-
कुलवधू in-law recently come to her husband's house. ୨ । ପରିବାରର ଯୁବତୀ ବଧୂଗଣ—2. The young wives of a family. ୩ । କୁଳବଧୂ—
बहूबेटी 3. House-wife.

ବୋହୂ ସାଆନ୍ତାଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ବଧୂ+ସାମନ୍ତ)—ଭଦ୍ର ବା
Bohū sā-āntāṇi ବଡ଼ଲୋକ ଘରର ବଧୂଙ୍କ ପ୍ରତି ଚାକର
বৌঠাকুরাণী; বৌঠাকুরুণ ଲୋକଙ୍କର ବା ଶୂଦ୍ରର ଶୂଦ୍ରାଣୀଙ୍କ
बहूजी ସମ୍ବୋଧନ—A term of address to a nobleman's daughter-in-law by the servants etc.

ବୋହୂ ସୁଆ(ହା)ଗି—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ବଧୂ+ସୌଭାଗ୍ୟ)—
Bohū suā(hā)gi ଯେଉଁ (ଶ୍ୱଶୁର ବା ଶାଶୂ) ବଧୂ ପ୍ରତି ବିଶେଷ
বৌসোহাগী ସ୍ନେହ ଓ ଆଦର କରନ୍ତି—(a father-in-law or
(ବୋହୂସୁଆ[ହା]ଗିଆ—ପୁଂଲିଙ୍ଗରୂପ) mother-in-law)
[ବୋହୂଗେଲେ(ହେ)ଇ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରୂପ] Very fond of
बहूसोहागी(सोहागीन) one's daughter-in-law.

ବୌଦ୍ଧ—ସଂ. ବି (ବୁଦ୍ଧ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ
Bauddha ମତାବଲମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A Buddhist. ୨। ବୁଦ୍ଧଦେବ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଧର୍ମ—2. Buddhism. [ଦ୍ର—ଏହି ଧର୍ମ ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଥିଲା । ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଜଗତ୍‌କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଏ ଧର୍ମରେ ସ୍ୱୀକୃତ ନୁହେ । ଏ ଧର୍ମରେ ଜୀବହିଂସା ଓ ଜାତିଭେଦ ନିଷିଦ୍ଧ । ଏକ ସମୟରେ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଜଗତରେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଏହି ଧର୍ମ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଚୀନ୍, ଜାପାନ, ସିଂହଳପ୍ରଭୃତି ଦେଶର ଲୋକେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ଅଟନ୍ତି ।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀରେ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ଜୀବନକାଳରେ ଉତ୍କଳର ଦୁଇ ଜଣ ବଣିକ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ସହ ମଗଧକୁ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ବାଟରେ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କୁ ଭେଟି ତାଙ୍କଠାରୁ ଦୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରି ତାଙ୍କଠାରୁ ନଖ ଓ କେଶ ଆଣି ଉତ୍କଳକୁ ଫେରି ଆସି ତାହା ରଖିବାପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଚୈତ୍ୟ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ ।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ତୃତୀୟ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଅଶୋକ ଉତ୍କଳ ଜୟ କରିବାରୁ ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମ ଉତ୍କଳରେ ପ୍ରବଳ ହୋଇଥିଲା ।

ଅନ୍ଧ୍ର ରାଜା ନାଗାର୍ଜୁନଙ୍କର ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜାଙ୍କୁ ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ କରିବା କଥା ତିବ୍ବତର ଇତିହାସରୁ ମିଳେ ।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ସପ୍ତମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଚୀନ ପରିବ୍ରାଜକ ହୁଏନସାଂ ଉତ୍କଳକୁ ଆସିଥିବେଳେ ଉତ୍କଳରେ ହୀନଯାନ ଓ ମହାଯାନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତୀବ୍ର ବାଦାନୁବାଦ ଲାଗି ମହାଯାନ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ନିର୍ବିବାଦରେ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା । ଉତ୍କଳର ପ୍ରାଚୀନ ଶିଳ୍ପରେ ମହାଯାନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ବ୍ୟବହୃତ ଅନେକ ମନ୍ତ୍ର ଖୋଦିତ ଅଛି । ଉତ୍କଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ତନ୍ତ୍ର ମତ ବୌଦ୍ଧ ମତରୁ ଉଦ୍ଭୂତ । ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମର ତନ୍ତ୍ର-

ମତପ୍ରଧାନ ତନ୍ତ୍ର ଯାନ ବା ବଜ୍ର ଯାନରୁ ଉତ୍କଳରେ ସହଜ-ଯାନର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଆବିଷ୍କୃତ ଉତ୍କଳୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରୁ ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ଯେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଭାଗରେ ରାଜା ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କୁ ଆଦର କରୁଥିଲେ । ଅତଏବ ବଳରାମ ଦାସ ଓ ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶାର ୧୬ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ବୌଦ୍ଧ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ପାରେ । ଉତ୍କଳୀୟ ଯୋଗୀ-ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କୁ ବୌଦ୍ଧ ବୋଲି ମାନିବାକୁ ହେବ । ସହଜିଆ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଉତ୍କଳୀୟ ଯୋଗୀ-ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଅଛି ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଗବତକାର ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେହେଁ ସେ ଓଡ଼ିଆ ରାମାୟଣକାର ଶୂଦ୍ର ବଳରାମ ଦାସଙ୍କଠାରୁ ମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଶୂଦ୍ରଠାରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣର ମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରାନୁମୋଦିତ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ବୌଦ୍ଧ 'ଜାତକ' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏହା ଅନୁମୋଦିତ । ବୌଦ୍ଧ ଜାତକମାଳାର ଗଳ୍ପ ସହିତ ଦୀନକୃଷ୍ଣ ଦାସଙ୍କ 'ରସ୍ତାବସିନ୍ଧୁ'ରେ ଥିବା ଶିଅଳଠାରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣର ମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ ଗଳ୍ପର ମେଳ ଅଛି । ଉତ୍କଳୀୟ ବୈଷ୍ଣବ ସମାଜ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲା । ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ ଆଦିଙ୍କ ଶୂନ୍ୟ ଉପାସନା ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । ବୌଦ୍ଧ ସହଜ-ଯାନ ସାହିତ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ଉତ୍କଳୀୟ ବୈଷ୍ଣବ ସାହିତ୍ୟର ଅନେକ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଅଛି—ଶ୍ରୀ ବିନାୟକ ମିଶ୍ର. ସହକାର ୧୦।୧୦ ।

ବୁଦ୍ଧଦେବ ଉପଦେଶ ଦେଇଅଛନ୍ତି, "ହେ ଭିକ୍ଷୁଗଣ ! ତୁମ୍ଭେମାନେ ଦୁଇ ଅନ୍ତକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ମଧ୍ୟମ ମାର୍ଗ (ମଧ୍ୟମା ପ୍ରତିପଦା) ଅବଲମ୍ବନ କରିବ । ଏ ଦୁଇ ଅନ୍ତ ଯଥା—୧ । କାମ ବା ବିଷୟସୁଖଲାଭ ପାଇଁ ଯତ୍ନ ଓ ୨ । ଶରୀରକୁ କ୍ଳେଶ ଦେବା । ଏ ଦୁଇ ଅନ୍ତକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବ । ବୌଦ୍ଧମତ ଅନୁସାରେ ପୃଥିବୀର କୌଣସି ବସ୍ତୁ ନିତ୍ୟ ନୁହେ । ନିତ୍ୟ ଚୈତନ୍ୟ ବୋଲି କିଛି ବସ୍ତୁ ନାହିଁ; ସବୁ ବିଜ୍ଞାନ ମାତ୍ର ଅଟେ । ବୌଦ୍ଧମାନେ ଆତ୍ମାର ଅମରତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ ଓ କର୍ମବାଦ ଉପରେ ଆସ୍ଥା ସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି । ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଶରୀରର ସମସ୍ତ ଅଂଶ ଓ ଆତ୍ମା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ; କିନ୍ତୁ କର୍ମଫଳରୁ ଉକ୍ତ ନଷ୍ଟ ଅଂଶ ସ୍ଥାନରେ ନୂଆ ନୂଆ ଅଂଶ ଓ ନୂଆ ଜୀବ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଅତଏବ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବରେ କେବଳ କର୍ମ ସୂତ୍ରରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଏ । ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମର ୨ ପ୍ରଧାନ ଶାଖା, ହୀନଯାନ ଓ ମହାଯାନ । ହୀନଯାନ ବୌଦ୍ଧ ମତର ବିଶୁଦ୍ଧ ଓ ପୁରାତନ ରୂପ ଅଟେ । ମହାଯାନ ହୀନଯାନର ବିସ୍ତୃତ ରୂପ ଅଟେ ଓ ଏଥିରେ ବହୁ ଦେବୋ-ପାସନା ଓ ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ କ୍ରିୟାମାନ ଅଛି । ହୀନଯାନର ପ୍ରଚାର ବ୍ରହ୍ମଦେଶ, ଶ୍ୟାମ ଓ ସିଂହଳରେ ଏବଂ ମହାଯାନର ପ୍ରଚାର ତିବ୍ବତ, ମଙ୍ଗୋଲିଆ, ଚୀନ, ଜାପାନ, ମାଞ୍ଚୁରିଆ ଆଦିରେ ହୋଇଅଛି । ଆଜିକାଲି ପୃଥିବୀରେ ସବୁ ଧର୍ମ ଅପେକ୍ଷା ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବେଶି—ହି. ଶ. । ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମରେ ଜାତି ବିଚାର ନାହିଁ; ଚିତ୍ତ ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ ଦୂର କରି କାମନାର ବିନାଶ ପୂର୍ବକ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପ୍ରଭାବକୁ ନଷ୍ଟ କରି ସୁଖରୁ ଓ ଦୁଃଖରୁ ନିର୍ବାଣ ଲାଭ କରିବା ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମର ଶିକ୍ଷା ଅଟେ; ସଦ୍ଦୃଷ୍ଟି, ସତ୍ ସଂକଳ୍ପ, ସଦ୍ବାକ୍ୟ, ସଦ୍ବ୍ୟବହାର, ସଦୁପାୟରେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ, ସଚ୍ଚେଷ୍ଟା ସତ୍ ସ୍ମୃତି ଓ ସମ୍ୟକ୍ ସମାଧି, ଏହି ଅଷ୍ଟବିଧ ଉପାୟରେ ଆତ୍ମୋତ୍କର୍ଷ ସାଧନ କରିବା ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମର ଉପଦେଶ । ଦୟା, ବୃତ୍ତି ପରିଶୀଳନ ଏଥିର ଉପଦେଶ । ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ଅଗ୍ରଧାନ ।]

ବିଣ—୧ । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the Buddha, ୨ । ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Buddhist; Buddhistic. ୩ । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ପ୍ରଚାରିତ—3. Promulgated by the Buddha.

ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଆ ଗଡ଼ଜାତର ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—Name of an Oriya state in the Eastern Agency.

[ଦ୍ର—ବୌଦ୍ଧରାଜ୍ୟର ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜା ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣପ୍ରସାଦ ଦେବ ରାଏପୁର ରାଜକୁମାର କଲେଜରେ ପାଠ ସମାପ୍ତ କରି ସେଠାରୁ କୃତିତ୍ୱ ସହକାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରୁଅଛନ୍ତି । ଉତ୍କଳୀୟ ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ, କଳା, ଶିକ୍ଷାବିସ୍ତାର ଓ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଖୁବ୍ ଅନୁରାଗ ଅଛି । ସେ ଏ ଭାଷାକୋଷର ଜଣେ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଅଟନ୍ତି ।]

ବୌଦ୍ଧାବତାର—ସଂ. ବି—କଳିଯୁଗରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନବମ ଅବତାର—
Bauddhābatāra The 9th incarnation of Bishṇu.
[ଦ୍ର—ବୁଦ୍ଧ ଦେବଙ୍କୁ ଓ ପୁରୀରେ ବିରାଜିତ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କୁ ଲୋକେ ବୌଦ୍ଧାବତାର ବୋଲି ମାନନ୍ତି ।]

ବୌଧ—ସଂ. ବି (ବୁଧ=ବୁଧଗ୍ରହ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—ବୁଧଗ୍ରହଙ୍କ
Baudha ପୁତ୍ର; ରାଜ ପୁରୂରବାଃ—Name of King Purūrabāḥ.

ବୌଧାୟନ—ସଂ. ବି (ବୁଧ+ଅୟନ)—ହିନ୍ଦୁ ସୂତ୍ରକାର ଋଷି
Baudhāyana ବିଶେଷ—Name of a sage. [ଦ୍ର—ଏ ଶ୍ରୌତସୂତ୍ର, ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ର ଓ ଧର୍ମସୂତ୍ର ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥତ୍ରୟ ରଚନା କରିଥିଲେ—ହି. ଶ. ।]

ବୌ(ବୈ)ରାଣୀ ଦୁର୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ନାମ)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ୧୩ଶ ଓ
Bau(bai)rāṇī durga ୧୪ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଗଞ୍ଜାମର ଏକ ସୁଦୃଢ଼ ଦୁର୍ଗ—Name of a strong castle of ancient Orissa established in the 13th and 14 centuries A. D.

ବୌଷଟ୍—ସଂ. ବି (ବହ ଧାତୁ=ବହନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.ଔଷଟ୍; ଯାହା
Baushaṭ ଘୃତାଦିକୁ ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ବହନ କରେ)—ଘୃତାଦିକୁ ଦେବତାଙ୍କୁ ନିବେଦନ କରିବା ମନ୍ତ୍ରାଗ୍ର—The mystical syllable or incantation attached to the name of the Deity to whom ghee etc are offered in a vedic sacrifice.

ବ୍ୟଂଶକ—ସଂ. ବି. (ବି+ଅଂଶ+କ)—ପର୍ବତ—
Byamśaka Hill; mountain.

ବ୍ୟଂସକ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ—୧ । (ବି+ଅନ୍ସ୍ ଧାତୁ=ଛଳ କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ.ଅକ) ଧୂର୍ତ୍ତ; ପ୍ରତାରକ—1. Cheating; fraudulent. ୨ । (ବି+ଅଂସ+କ) ସ୍କନ୍ଧହୀନ—2. Shoulderless.

ବ୍ୟଂସନ—ସଂ. ବି (ବି+ଅନସ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—ପ୍ରତାରଣ—
Byamsana Cheating.

ବ୍ୟଂସିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଅନସ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ପ୍ରତାରିତ—
Byamsita Cheated; deceived.

ବ୍ୟକତ—ଗ୍ରା· (ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ବ୍ୟକ୍ତ; ପ୍ରକାଶିତ—Published; Byakata manifest (ଉ—ମରମ ପରମ ଗୁପତ । ଶ୍ରୀଗୁରୁ କୃପାରୁ ବ୍ୟକତ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।]
[ଦ୍ର—'ବ୍ୟ' ଓ 'ବ୍ୟା' ଅକ୍ଷରରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୋଷରୁ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଭାଷାରେ 'ବେ' ରୂପେ ଅପଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ କଥିତ ହୁଏ । ଯଥା—ବ୍ୟକ୍ତି—ବେକତି, ବେକେତି । ବ୍ୟତିକ୍ରମ—ବେତିକ୍ରମ । ବ୍ୟତିରେକେ—ବେତିରେକେ । ବ୍ୟଗତ—ବେଗତ । ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ—ବେତିବେସ୍ତ । ବ୍ୟବସାୟ—ବେବସା, ବେଉସା । ବ୍ୟାପାର—ବେପାର, ବ୍ୟବହାର—ବେଭାର ଇତ୍ୟାଦି ।]

ବ୍ୟକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଅଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରକାଶ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Byakta ୧ । ପ୍ରକାଶିତ—1. Published; expressed. ୨ । ସ୍ପଷ୍ଟୀକୃତ—2. Made clear. ୩ । ସ୍ପଷ୍ଟ; ସ୍ଫୁଟ; ପ୍ରକଟିତ—3. Clear; articulate; patent; manifest. ୪ । ସ୍ଥୂଳ—4. Thick. ୫ । ଦୃଷ୍ଟ—5. Perceived; seen. ୬ । ଅନୁମିତ—6. Inferred; guessed. ୭ । ଦୃଶ୍ୟ—7. Visible. ୮ । ବିଶିଷ୍ଟରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ—8. Individuated; clearly indicated. ୯ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ବିଜ୍ଞ—9. Knowing. ବି.—ବିଷ୍ଣୁ—Bishnu.

ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପିଟାଇ. କରି କହିବା; ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ
Byakta karibā ପ୍ରକାଶିତ କରିବା—1. To speak out; ব্যক্ত করা व्यक्त करना to make clear; to express clearly. ୨ । ଦେଖାଇବା—2. To manifest; to show.

ବ୍ୟକ୍ତ ଗଣିତ—ସଂ. ବି—ପାଟୀଗଣିତ—
Byakta ganita Arithmetic.

ବ୍ୟକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟାର୍ଥ—ସଂ. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବ୍ୟକ୍ତ=ପ୍ରକାଶିତ+ଦୃଷ୍ଟ=
Byakta drushtārtha ଅବଲୋକିତ+ଅର୍ଥ=ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ ବିଷୟ; ଦୃଷ୍ଟ ବିଷୟ ଯାହା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି)—ଯେ ନିଜେ ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ ବିଷୟ ଆଖିରେ ଦେଖିଅଛି; ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀ—Having himself seen a thing. ବି.—କୌଣସି ଘଟଣା ସ୍ୱୟଂ ଦେଖିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ସାକ୍ଷୀ—An eye-witness; one who gives direct evidence of an occurrence.

ବ୍ୟକ୍ତରୂପ—ସଂ.ବିଣ ପୁଂ-୧। (ବହୁବ୍ରୀହି;ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇଅଛି ରୂପ ଯାହାର)—
Byakta rūpa ଯାହାର ରୂପ ଦୃଶ୍ୟ ହେଉଅଛି—1. Having (ବ୍ୟକ୍ତରୂପା—ସ୍ତ୍ରୀ) a visible form. ୨ । ସ୍ଥୂଳରୂପ—2. Having a material form. ବି—(କର୍ମଧା)—୧ । ଦୃଶ୍ୟ ରୂପ—1. Visible form. ୨ । ସ୍ଥୂଳ ମୂର୍ତ୍ତି—2. Material form. ୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ବିଷ୍ଣୁ—3. A name of Bishnu.

ବ୍ୟକ୍ତି—ସଂ. ବି—(ବି+ଅଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରକାଶିତ ହେବା+କର୍ମ. ତି)
Byakti ୧ । ମନୁଷ୍ୟ; ଲୋକ; ଜଣ—1. Individual; a distinct person; person. ୨ । ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଅନେକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—2. One of a class ୩ । ଶରୀରୀ—3. A corporeal or material being. ୪ । ପ୍ରାଣୀ; ଜୀବ—4. Animal. ୫ । ଦ୍ରବ୍ୟ; ବସ୍ତୁ; ପଦାର୍ଥ—5. Thing; article. ୬ । (+ଭାବ.ତି)—ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି; ପ୍ରକାଶ—6. Manifestation. [ଦ୍ର—ବ୍ୟକ୍ତି ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତରେ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ହେଲେହେଁ ଭାଷାରେ ଏହା ମନୁଷ୍ୟ ବା ଲୋକ ଅର୍ଥରେ ପୁଂଲିଙ୍ଗରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ହି. ଶ. ।]

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଜଣକ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Byaktigata 1. Relating to an individual.
ଜାତିଗତ } —ବିପରୀତ
ଦଳଗତ }
୨ । ନିଜ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Personal; relating to one's self. ୩ । ସ୍ୱାର୍ଥପର—3. Selfish.

ବ୍ୟକ୍ତି ଗତ ଈର୍ଷା—ସଂ.ବି--ଅହଙ୍କାର;ଅଦାଉତି—Personal grudge.
Byaktigata irshā (ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ହିଂସା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ୟକ୍ତି ଗତ ଉନ୍ନତି—ସଂ. ବି—ଜଣକର ଉନ୍ନତି—
Byaktigata unnati Personal improvement.

ବ୍ୟକ୍ତି ଗତ ପାର୍ଥକ୍ୟ—ଦେ. ବି—ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଜଣକର ବଶିଷ୍ଟ
Byaktigata pārthakya ପାର୍ଥକ୍ୟ—Individual difference.
(ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବୈଷମ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ୟକ୍ତି ଗତ ବିଶେଷତା(ତ୍ୱ)—ଦେ.ବି—ଜଣକର ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ ଅବସ୍ଥା
Byaktigata biseshatā(twa) ବା ଗୁଣ—Individual peculiarity; individuality.
ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିଶିଷ୍ଟତା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ }

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବ—ଦେ. ବି—ନିଜର ମନରେ ଉଦିତ ଭାବ—
Byaktigata bhāba Personal feeling.
ব্যক্তিগত ভাব व्यक्तिगत भाव

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାର୍ଥ—ଦେ. ବି—ନିଜର ନିଜର ଉପକାର—
Byaktigata swārtha Personal interest.

ବ୍ୟକ୍ତି ଗ୍ରହ—ସଂ. ବି (ବ୍ୟକ୍ତି+ଗ୍ରହ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ଗୋଟିଏ
Byakti graha ଗୋଟିଏ ପଦାର୍ଥର ସତ୍ତାର ଉପଲବ୍ଧି
(ବ୍ୟକ୍ତି ଗ୍ରାହିତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାହାର ମନୋବୃତ୍ତି—Discernment of individuality; the mental quality

by which the peculiarities of different things are realised.

ବ୍ୟକ୍ତିତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି (ବ୍ୟକ୍ତି+ଭାବ.ତା,ତ୍ୱ)—୧ । ସ୍ୱପ୍ରାଧାନ୍ୟ; ବ୍ୟକ୍ତି Byaktitā(twa) ବିଶେଷର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ—Individuality; one's superiority over others ୨ । ବିଶିଷ୍ଟତା; ବିଶେଷତ୍ୱ—2. Peculiarity.

ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ—ସଂ. ବି—୧ । ଅନେକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି—Byakti bisesha—1. One individual out of a class. ୨ । କେହି ଜଣେ ଲୋକ; ଜଣେ କେହି; ଜଣେ କେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A particular person.

ବ୍ୟକ୍ତି ଭେଦ—ସଂ. ବି—ସାଧାରଣଙ୍କଠାରୁ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷର ପ୍ରଭେଦ; Byakti bheda ସାଧାରଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ଜଣେ—A distinct individual; a particular individual.

ବ୍ୟକ୍ତୀକରଣ—ସଂ. ବି (ବ୍ୟକ୍ତ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+କରଣ)—Byaktīkaraṇa ସ୍ପଷ୍ଟୀକରଣ; ପ୍ରକାଶ କରଣ; ଯାହା ପୂର୍ବେ ବ୍ୟକ୍ତ ନ ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ତାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା କର୍ମ—Making clear or manifest a thing which was not so before.

ବ୍ୟକ୍ତୀକୃତ—ସଂ. ବିଣ—(ବ୍ୟକ୍ତ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+କୃତ)—Byaktī kṛuta ପ୍ରକଟିତ; ସ୍ପଷ୍ଟୀକୃତ; ଯାହାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରାଯାଇ ଅଛି—Made manifest; made clear.

ବ୍ୟକ୍ତୀଭୂତ—ସଂ. ବିଣ—(ବ୍ୟକ୍ତ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+ଭୂତ)—ଯାହା Byaktībhūta ପୂର୍ବେ ଅବ୍ୟକ୍ତ ଥିଲା ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ- (ବ୍ୟକ୍ତୀଭାବ—ବି) ଅଛି—Become manifest or evident.

ବ୍ୟଗ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଅଗ୍ର; ବିଗତ ବା ବହିର୍ଗତ ହୋଇଅଛି Byagra ଅଗ୍ର ଯାହାର)—୧ । ଅଗ୍ରହାନ୍ୱିତ—1. Eager; ardent; zealous. ୨ । ବ୍ୟସ୍ତ; ଚଞ୍ଚଳ—2. Anxious. ୩ । ଅଧୀର—3. Impatient. ୪ । ବ୍ୟାକୁଳ—4. Bewildered; perplexed. ୫ । ତ୍ରସ୍ତ; ଚକିତ—5. Alarmed; (ବ୍ୟଗ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) affrighted; afraid. ୬ । ଉଦ୍ୟୋଗୀ; ଉଦ୍ୟମଶୀଳ—6. Prompt; diligent; assiduous. ୭ । ଆସକ୍ତ—7. Fondly attached; devoted to ବି.—ବିଷ୍ଣୁ—Bishṇu. ଦେ. ବି—୧ । ବେଗ—1. Force. ୨ । ବ୍ୟଗ୍ରତା; ଅଧୀରତା—2. Impatience. [ଉ—ବାସ ଗୃହେ ସ୍ୱାଧ୍ୱୀ ଶୀତଳ ବାମ ବ୍ୟଗ୍ର ସ୍ନେହେ । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।]

ବ୍ୟଗ୍ରଚିତ୍ତ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି;ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇଅଛି ଚିତ୍ତ ଯାହାର)—Byagra chitta ୧ । ଆକୁଳ; ବ୍ୟସ୍ତ—1. Bewildered; (ବ୍ୟଗ୍ର ମାନସ, ବ୍ୟଗ୍ରଚେତାଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) perturbed. ୨ । (ବ୍ୟଗ୍ରଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉଦ୍ୱିଗ୍ନ—2 Anxious. ୩ । ଅଗ୍ରହାନ୍ୱିତ—3. Eager; ardent; zealous.

ବ୍ୟଗ୍ରତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି—(ବ୍ୟଗ୍ର+ଭାବାର୍ଥେ. ତା, ତ୍ୱ)—୧ । ବ୍ୟସ୍ତତା; Byagratā (twa) ଅଗ୍ରହ—1. Ardour; zeal; eagerness. ୨ । ବ୍ୟାକୁଳତା—2. Perplexity; bewilderment. ୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟ—3. Alarm.

ବ୍ୟଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ—(ବି=ହୀନ+ଅଙ୍ଗ)—୧ । ବିକଳାଙ୍ଗ; ଅଙ୍ଗହୀନ; Byaṅga ଛୋଟିଆ—1. Deformed; crippled; mutilated. ୨ । ବ୍ୟର୍ଥ; ନିଷ୍ଫଳ—2. Fruitless. ବି—୧ । ବେଙ୍ଗ ବେଙ୍ଗ—1. Frog. ୨ । ମୁଖରୋଗ ବିଶେଷ; ଉଙ୍ଗ ରୋଗ—2. A disease resulting in black patches on the face. [ଦ୍ର—ଭାବପ୍ରକାଶ ମତରେ ଅତିଶୟ କ୍ରୋଧ ବା ପରିଶ୍ରମ ଯୋଗୁ ବାୟୁ କୁପିତ ହୋଇ ମୁହଁରେ ଛୋଟ ଛୋଟ କଳା ଦାଗ ବା ବ୍ରଣ ବାହାର ପଡ଼େ—ହି. ଶ.।] ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—୧ । ବ୍ୟଙ୍ଗ; ବିଦ୍ରୂପ—1. Irony; satire; sarcasm. ୨ । ବିଘ୍ନ; ବାଧା—2. Impediment.

ବ୍ୟଙ୍ଗକ—ସଂ. ବି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ+କ; ଇନ୍ଦ୍ର ପର୍ବତମାନଙ୍କର ପକ୍ଷ ଛେଦନ Byaṅgaka କରି ପର୍ବତମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରି ଥିବାରୁ)—ପର୍ବତ (ହି. ଶ)—Mountain.

ବ୍ୟଙ୍ଗ କଥା—ଦେ. ବି—୧ । ବିକୃତରୂପ କରାଯାଇଥିବା କଥା—Byaṅga kathā 1. Distorted speech. ୨ । ବିଦ୍ରୂପ (ବ୍ୟଙ୍ଗ ବାକ୍ୟ, ବ୍ୟଙ୍ଗବଚନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯୋକ୍ତି—2. Irony; satire; sarcasm.

ବ୍ୟଙ୍ଗକର—ସଂ. ବିଣ—ଯେ ବିକଳାଙ୍ଗ କରେ—Mutilating. Byaṅgakara (ବ୍ୟଙ୍ଗକାରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—ଥଟ୍ଟା କରିବା—ব্যঙ্গ করা बयङ्ग करना To jest; to jeer; to satirize.

ବ୍ୟଙ୍ଗ ବିଦ୍ରୂପ—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ) (ସଂ. ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ+ବିରୂପ)—Byaṅga bidrūpa ୧ । ଶ୍ଳେଷବଚନ—1. Irony; satire. ব্যঙ্গবিদ্রূপ बोलिठोली ୨ । ଘୃଣାବ୍ୟଞ୍ଜକ ଉପହାସ—2. Gibe; sneer.

ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ—ଦେ. ବିଣ—ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାତ୍ମକ (ଦେଖ)—Byaṅgātmaka Byaṅgyātmaka (See). (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ—ସଂ. ବି—ବିକଳୀକୃତ ଅର୍ଥ—Distorted meaning. Byaṅgārtha ଦେ. ବି—ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ (ଦେଖ)—Byaṅgyārtha (See)

ବ୍ୟଙ୍ଗିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଅଙ୍ଗ ଧାତୁ+କର୍ମ.ତ—୧ । ବିକଳୀକୃତ—Byaṅgita 1. Distorted; crippled; mutilated. ୨ । ବ୍ୟାକୁଳୀକୃତ—2. Confounded; confused.

ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି—ସଂ. ବି—ବିକଳୀକୃତ ଉକ୍ତି—Distorted speech. yaṅgokti ଦେ. ବି—ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟୋକ୍ତି (ଦେଖ)—Byaṅgyokti (See).

ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବି+ଅଞ୍ଜ ଧାତୁ=ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା+କର୍ମ. ଯ)—Byaṅgya ୧ । ନିଗୂଢ଼ାର୍ଥ—1. Hidden meaning; implied sense. ୨ । ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟାର୍ଥ—.Rea or

intended meaning ୩ । ସୂଚନାର୍ଥ—3. Hinted meaning. [ଦ୍ର—ବାଚ୍ୟ, ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ ଭେଦରେ ଶବ୍ଦର ଶକ୍ତି ତ୍ରିବିଧ; ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଅଭିଧା, ଲକ୍ଷଣା ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ) ଶବ୍ଦର ବ୍ୟଞ୍ଜନାବୃତ୍ତି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକଟିତ ଅର୍ଥକୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ । ଏହା ଶବ୍ଦର ସାଧାରଣ ଅର୍ଥଠାରୁ ପୃଥକ୍ କଳ୍ପିତ ଅର୍ଥ ଅଟେ ।] ୩ । ଉପହାସ; ପରିହାସ—3. Joke; satire; sarcasm. ୪ । ଶ୍ଳେଷ—ଉଲୁଗୁଣା; ଭଙ୍ଗ—4 Irony; sneer ୫ । ଘୃଣାସୂଚକାର୍ଥଯୁକ୍ତ ବାକ୍ୟ--5. Innuendo; insinuation.

ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାତ୍ମକ—ସ. ବିଣ—ଯହିଁରେ ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ ନିହିତ ଥାଏ— Byangyātmaka (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Having a covert meaning; ironical; insinuative

ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ—ସ. ବି—୧ । ନିଗୂଢ଼ାର୍ଥ—1. Implied meaning yangyārtha [ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ବାକ୍ୟରୁ ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ ପାଏ ତାହା ଛଡ଼ା ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ନିହିତ ଥିବା ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥକୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । ଶ୍ଳେଷାର୍ଥ—2. Covert or insinuating meaning

ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟୋକ୍ତି—ସ. ବି—୧ । ବକ୍ରୋକ୍ତି; ଶ୍ଳେଷୋକ୍ତି—1. Sarcasm; Byangyokti irony. ୨ । ଦୁଇ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶକ ଉକ୍ତି—2. A pun; a play on words. ୩ । ଥଟ୍ଟା; ପରିହାସ; ବିଦ୍ରୂପ ବାକ୍ୟ—3 Jeer; jest; joke. ୪ । ଗୂଢ଼ାର୍ଥକ ବିଦ୍ରୂପ—4 Innuendo; insinuation; covert joke.

ବ୍ୟଜ—ସ. ବି—(ବି+ଅଜ ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା+ଭାବ. ଅ)— Byaja ୧ । ବାୟୁ ସଞ୍ଚାଳନ—1. Ventilation. ୨ । ପବନ କରିବା; ବିଞ୍ଚିବା—2. Fanning.

ବ୍ୟଜନ—ସ. ବି—୧ । (ବି+ଅଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ବ୍ୟଜ Byajana (ଦେଖ)-1. Byaja (See). ୨ । (+କରଣ ଅନ) ବ୍ୟଜନୀ (ଦେଖ)—2. Byajanī (See).

ବ୍ୟଜନୀ—ସ. ବି (ବି+ଅଜ ଧାତୁ+କରଣ ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ତାଳବୃନ୍ତ; Byajanī ବିଞ୍ଚଣା; ପଙ୍ଖା—A hand-fan.

ବ୍ୟଜ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ବି+ଅନ୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ମ ଯ)—ଶବ୍ଦର ବ୍ୟଞ୍ଜନାଶକ୍ତି Byajya ଦ୍ୱାରା ଯାହା ବୁଝାଯାଏ (ହି. ଶ) — Comprehensible by the implied or insinuated meaning.

ବ୍ୟଞ୍ଜକ—ସ. ବିଣ (ବି+ଅନ୍ଜ ଧାତୁ=ପ୍ରକାଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ Byañjaka ଅକ)—୧ । ପ୍ରକାଶକ—1. Manifesting; (ବ୍ୟଞ୍ଜିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) indicating; making plain. ୨ । ଯାହା କୌଣସି ଭାବକୁ ବା ଅର୍ଥକୁ ମନରେ ଜନ୍ମାଏ--2. Suggesting a meaning or thought; thought-provoking; suggestive. ବି—୧ । ହୃଦ୍‌ଗତ ଭାବ ପ୍ରକାଶକ ଅଭିନୟ—1. A representation expressing feelings or passions; a mute acting suggesting the thoughts of the actor. ୨ । ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଦ୍ୱାରା ବୋଧକ ଶବ୍ଦ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—2. A word which implies a certain meaning different from its apparent meaning.

ବ୍ୟଞ୍ଜକ ଶ୍ଳେଷ—ଦେ. ବି—ଅନୁପ୍ରାସ ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଯୁକ୍ତ ବାକ୍ୟାଲଙ୍କାର Byañjaka ślesha ବିଶେଷ—A figure of speech consisting of puns [ଦ୍ର—ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତ ସିଂହାରଙ୍କ ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣିର ନିମ୍ନଲିଖିତ ପଦଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟଞ୍ଜକ ଶ୍ଳେଷଃ ଅଟେ—ସୁରସ କିଷ୍କୁରେ ଦାସ ଅସ ବୋଲି ନାହିଁ, ବର୍ଷକ ରଣରେ ଛେଦ ଦେଲି ସ୍ପୃହା ସ୍ପୃହା, ଭାବରଥକ ତପାଇଁ ହେଉଛି ମୁଁ ପାନ, କୁଚାର୍ଥ ପଦଙ୍କ ଥରେ କରୁ ତନା ଦାନ ।]

ବ୍ୟଞ୍ଜନ—ସ. ବି (ବି+ଅନଜ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅନ; ଯାହାଦ୍ୱାରା କୌଣସି yañjana ବିଷୟ ପ୍ରକାଶ ପାଏ)—୧ । ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ବୋଧକ ଲକ୍ଷଣ; ଚିହ୍ନ—1. Distinctive sign or mark, token. ୨ । ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ପ୍ରଭେଦଜ୍ଞାପକ ଚିହ୍ନ (ଯଥା—ପୁରୁଷର ଶ୍ମଶ୍ରୁ ଓ ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ତନ)—2. Distinctive marks of the sexes. ୩ । କ ଠାରୁ ହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ୩୫ଟି ବର୍ଣ୍ଣ—3. The consonants. [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ୫୧ ଟି ବର୍ଣ୍ଣର ବ୍ୟବହାର ହୁଏ । ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ୧୩+ବ୍ୟଞ୍ଜନ ୩୫+ଅଯୋଗବାହ ୩=୫୧; ବର୍ଣ୍ଣମାନ ସ୍ୱର, ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଓ ଅଯୋଗବାହ ଏହି ତିନି ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ । ଅଠାରୁ ଔ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ୧୩ଟି ବର୍ଣ୍ଣକୁ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ବୋଲାଯାଏ । ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣମାନ ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣର ସାହାଯ୍ୟ ବିନା ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଅନ୍ତି । କ ଠାରୁ ହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୩୫ଟି ବର୍ଣ୍ଣକୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ବୋଲାଯାଏ । ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହି ବର୍ଣ୍ଣମାନେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନୁସ୍ୱାର, ବିସର୍ଗ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁକୁ କେହି କେହି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଓ କେହି କେହି ଅଯୋଗବାହ ବର୍ଣ୍ଣ କହନ୍ତି ଓ କେହି କେହି ଏ ମାନଙ୍କୁ ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟରେ ଗଣନା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ୩୫ଟି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ୩ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ପ୍ରଥମ ୨୫ଟି ବର୍ଗ୍ୟ ବା ସ୍ପର୍ଶ ବର୍ଣ୍ଣ । ଯଥା—କ ବର୍ଗ (୫), ଚ ବର୍ଗ (୫), ଟ ବର୍ଗ (୫), ତ ବର୍ଗ (୫) ଓ ପ ବର୍ଗ (୫); ୪ଟି ଅବର୍ଗ୍ୟ ବା ଅନ୍ତଃସ୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ ଯଥା—ଯ, ର, ଲ, ବ; ୪ଟି ଉଷ୍ମବର୍ଣ୍ଣ ଯଥା—ଶ, ଷ, ସ, ହ ।] ୪ । ଅନ୍ନ ଭୋଜନର ସହାୟକ, ତରକାରୀ; ସୂପ ଖାଦ୍ୟ (ଯହିଁର ସାହାଯ୍ୟରେ ଅନ୍ନ ରୋଚକ ହୁଏ)—4 Curry; sauce; stew. ୫ । ଅବୟବ; ଅଙ୍ଗ (ହି. ଶ)—5. Limb. ୬ । ତଳପେଟର ନିମ୍ନ ସ୍ଥାନ; ଉପସ୍ଥ (ହି. ଶ)-6. The part of the body below the abdomen. ୭ । ସିଦ୍ଧ ଭୋଜ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ (ହି.ଶ)—7. Any boiled

food. ୮ । (+ଣିଚ୍, ଅନ) ବ୍ୟକ୍ତ ହେବାର ବା କରିବାର କ୍ରିୟା (ହ୍ର. ସ)—8. Manifestation.

ବ୍ୟଞ୍ଜନ ସନ୍ଧି—ସ. ବି (ବ୍ୟାକରଣ)—ପଦାନ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ସହିତ ଅନ୍ୟ Byañjana sandhi ପଦାଦ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣର ବା ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣର ଯୋଗ—(Grammar) The conjuction of the final consonant of one word with the first consonant or vowel of the following word.

ବ୍ୟଞ୍ଜନା—ସ. ବି (ବ୍ୟଞ୍ଜନ+ଆ)—୧ । ବାକ୍ୟର ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ-Byañjanā ବୋଧକ ଶକ୍ତି; ଯେଉଁ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ବାକ୍ୟର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟାର୍ଥର ବା ଗୂଢ଼ାର୍ଥର ବା ଅଭିପ୍ରେତାର୍ଥର ବା ସୂଚିତାର୍ଥର ବୋଧ ହୁଏ—1. The power of a word by which it suggests a hidden meaning or innuendo. ୨ । ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି—2. A figurative mode of speech; irony; sarcasm. ୩ । ପ୍ରକଟୀକରଣ—3. The act of making manifest or patent.

ବ୍ୟଞ୍ଜନା ବୃତ୍ତି—ସ. ବି—ଶବ୍ଦର ଯେଉଁ ବୃତ୍ତି ବା ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦର ବା Byañjanā brutti ବାକ୍ୟର ବାଚ୍ୟାର୍ଥ ଓ ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ ଠାରୁ (ବ୍ୟଞ୍ଜନାଶକ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୃଥକ୍ ବକ୍ତାଙ୍କ ଅଭିପ୍ରେତ ଗୂଢ଼ାର୍ଥର ବୋଧ ହୁଏ—The power of a word by which the hidden meaning or suggestion or intention of the speaker is gathered, apart from its literal or patent meaning. [ଦ୍ର—ଏହି ବ୍ୟଞ୍ଜନାବୃତ୍ତି ଅସାଧାରଣ ଦ୍ୱିବିଧ; ଶବ୍ଦ ସମ୍ବନ୍ଧିନୀ ଓ ଅର୍ଥସମ୍ବନ୍ଧିନୀ ବ୍ୟଞ୍ଜନା । ଶବ୍ଦ ସମ୍ବନ୍ଧିନୀ ବ୍ୟଞ୍ଜନାକୁ ଶାବ୍ଦୀ ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଓ ଅର୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧିନୀ ବ୍ୟଞ୍ଜନାକୁ ଆର୍ଥୀ ବ୍ୟଞ୍ଜନା କହନ୍ତି ।]

ବ୍ୟଞ୍ଜିତ—ସ. ବି.—(ବି+ଅନ୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପ୍ରକାଶିତ-Byañjita 1. Expressed. ୨ । ସୂଚିତ—2. Suggested; hinted. ୩ । ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଦ୍ୱାରା ବୋଧିତ—3. Understood or conveyed by the implied meaning.

ବ୍ୟଡ଼ମ୍ବକ—ସ. ବି—(ବି+ଅଡ଼ [ଉଦ୍ୟମ] ଧାତୁ=ଉଦ୍ୟତ ହେବା+ Byaṛdambaka କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଏରଣ୍ଡ ଗଛ; ଗବ ଗଛ—The castor oil plant; Ricinus Communis.

ବ୍ୟତ—ସ. ବି—ଘୋଡ଼ା (ହ୍ର. ସ)—
Byati ; Horse.

ବ୍ୟତିକ(କା)ର—ସ. ବି—(ବି+ଅତି+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—Byatika(kā)ra ୧ । ବ୍ୟସନ;ବିପଦ—1. Misfortune; calamity. ୨ । ବ୍ୟାପ୍ତି—2. Pervading; diffusion; overspreading. ୩ । ସମ୍ପର୍କ; ସମ୍ବନ୍ଧ—3. Connection; relation. ୪ । ମିଶ୍ରଣ—4. Mixture; union; combination. ୫ । ପରସ୍ପର କର୍ମ କରଣ—5. Mutual action. ୬ । ପରସ୍ପର ସମ୍ବନ୍ଧ—6. Mutual connection. ୭ । ବିନାଶ (ହ୍ର. ସ)—7. Ruin; destruction. ୮ । (+ କର୍ମ. ଅ) ସମୂହ—8. Multitude. ସ. ବିଣ (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ସମ୍ପର୍କଯୁକ୍ତ—Related.

ବ୍ୟତିକ୍ରମ—ସ. ବି (ବି+ଅତିକ୍ରମ)—୧ । କ୍ରମର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ—1. Byatikrama Inversion of order or arrangement. ୨ । ବୈପରୀତ୍ୟ—2. Opposision; contrariety. ୩ । ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ; ଓଲଟାଇବା—3. Transgression; reversion. ୪ । ଅନ୍ୟଥା ଭାବ—4. Deviation. ୫ । ଭଙ୍ଗ—5. Violation; breach. ୬ । ବାଧା; ବିଘ୍ନ (ହ୍ର. ସ)—6. Obstacle; obstruction.

ବ୍ୟତିକ୍ରମଣ—ସ. ବି (ବି+ଅତିକ୍ରମଣ)—୧ । କ୍ରମର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ କରିବା—1. Inverting the order. Byatikramaṇa ୨ । ନିୟମ ଲଙ୍ଘନ—2. Transgression or violation of a rule.

ବ୍ୟତିକ୍ରାନ୍ତ—ସ. ବିଣ (ବି+ଅତିକ୍ରାନ୍ତ)—୧ । ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ପ୍ରାପ୍ତ Byatikrānta —1. Inverted; reversed. ୨ । (ବ୍ୟତିକ୍ରାନ୍ତି—ବି) ଉଲ୍ଲଂଘିତ—2. Transgressed; violated.

ବ୍ୟତିଚାର—ସ. ବି (ବି+ଅତିଚାର)—୧ । ପାପାଚରଣ—1. Byatichāra Commission of sinful acts. ୨ । ଦୋଷ 2. Fault; defect.

ବ୍ୟତିପାତ—ସ. ବି (ବି+ଅତି+ପତ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । Byatipāta ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ପାତ; ଘୋର ଉପଦ୍ରବ—1. A great oppression or calamity. ୨ । ବ୍ୟତୀପାତ (ଦେଖ)—2. Byatīpāta (See)

ବ୍ୟତି ବ୍ୟସ୍ତ—ସ. ବିଣ. (ସ. ବି+ଅତି+ବ୍ୟସ୍ତ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ Byati byasta ବ୍ୟସ୍ତ—1. Much perplexed; much harassed. (ଯେ—କରିଯିବା ପାଇଁ କୋହ୍ନ ବ୍ୟତି ବ୍ୟସ୍ତ, ଘର ବାଡ଼ୀ, ଜମି, ଜମା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ । ସ୍ୱାଧୀନାଥ କରିବାର) ୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ—2. Unusually busy or engrossed in work.

ବ୍ୟତିରିକ୍ତ—ସ. ବିଣ. (ବି+ଅତିରିକ୍ତ)—୧ । ଭିନ୍ନ—1. Distinct; different. ୨ । ଅତିରିକ୍ତ—2. Excessive;extra. ୩ । ବର୍ଦ୍ଧିତ—3. Increased; enlarged. ୪ । ପୃଥକ୍ କୃତ—4. Separated; withheld. Byatirikta (ବ୍ୟତିରିକ୍ତତା—ବି)

ବ୍ୟତିରେକ—ସ. ବି. (ବି+ଅତିରେକ)—୧ । ପ୍ରଭେଦ; ଭିନ୍ନତା—Byatireka 1. Difference; dissimilarity. ୨ । ଅଭାବ-2. Want; absence. ୩ । ବୃଦ୍ଧି—3. Increase; growth. ୪ । ଅତିକ୍ରମ—4. Transgression. ୫ । କାବ୍ୟାଲଙ୍କାର ବିଶେଷ; ଉପମାନ ଅପେକ୍ଷା ଉପମେୟର ଆଧିକ୍ୟ ବା ବିଶେଷତା ବୁଝାଯିବା ଅଳଙ୍କାର—5. A

figure of speech in which there is dissimilarity between the matters compared. [ଦ୍ର—ଉପମାନରୁ ଉପମେୟର ଆଧିକ୍ୟ କଥିତ ହେଲେ ବ୍ୟତିରେକ ଅଳଙ୍କାର ହୁଏ । ଯଥା—ଇନ୍ଦୀବରେ ତାର ଅଧୋଗମେ, ନଭେ ଯେଉଁ ତୁଳନା, ଚନ୍ଦ୍ର ବଳ ଇନ୍ଦୁ ସଙ୍ଗେ ସୁନ୍ଦରୀରି ତୁଳା ଅଲଣା—ସ୍ୱଧାନାଥ. ଭୂଷା । (ଲୁଳମଣି. ଅଳଙ୍କାରତରଙ୍ଗିଣୀ)] ୬ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରବସ୍ଥିତି—6. Individual existence. (ଉ—ଅସ୍ମା ସର୍ବଦା ସର୍ବଠାବେ, ଅନ୍ୱୟ ବ୍ୟତିରେକ ଭାବେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ବ୍ୟତିରେକୀ—ସ. ବ (ବ୍ୟତିରେକ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Byatirekī ୧ । ପ୍ରଭେଦକ—1. Separating; distinguishing. ୨ । ଅଭାବ ବଶିଷ୍ଟ—2. Needy; full of want. ୩ । ପ୍ରତିଷେଧକ—3. Negative; Countermanding. ୪ । ଅତିକ୍ରମଣ କାରୀ (ବୃ.ଣ)—4. Transgressing. ୫ । ବିଭିନ୍ନତା ଉତ୍ପାଦନକାରୀ (ବୃ. ଣ)—5. Producing difference.

ବ୍ୟତିରେକେ—ବେ.କ୍ରି. ବଣ—୧ । ବ୍ୟତୀତ;ବିନା—1. Without.
Byatireke ব্যতিরেকে **सिवाय** ୨ । ଛଡ଼ା—2. Except.

ବ୍ୟତିଷକ୍ତ—ସ. ବଣ (ବି+ଅତି+ସନ୍ଜ ଧାତୁ=ଆସକ୍ତ ହେବା+
Byatishakta କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଆସକ୍ତ—1. Attached to; devoted. ୨ । ପରସ୍ପର ମିଳିତ—2. Mutually united; mixed up. ୩ । ଗ୍ରଥିତ—3. Orderly, arranged together; set.

ବ୍ୟତିଷଙ୍ଗ—ସ. ବ (ବି+ଅତି+ସନ୍ଜ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Byatisaṅga ୧ । ପରସ୍ପର ମିଳନ—1. Mutual union; conjunction; coincidence. ୨ । ଆସକ୍ତି—2. Attachment; love; devotion. ୩ । ଏକତ୍ର ବନ୍ଧନ—3. The tying of things together; mutual bond. ୪ । ବିନିମୟ; ବଦଳ (ବୃ. ଣ)—4. Exchange

ବ୍ୟତି(ତୀ)ହାର—ସ. ବ (ବି+ଅତି+ହୃ. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Byati(tī)hāra ୧ । ପରସ୍ପର ଏକରୂପ କ୍ରିୟା କରଣ—1. The act of both performing similar kind of work; reciprocity. ୨ । ପର୍ଯ୍ୟାୟକରଣ; ପାଳି କରି କାମ କରିବା 2. Act of doing by turns. ୩ । ପରିବର୍ତ୍ତନ; ବିନିମୟ; ବଦଳ—3. Exchange. ୪ । ଗାଳିମନ୍ଦ—4. Abuse. ୫ । ମରାମରି; ମାଡ଼ପିଟ—5. Scuffle.

ବ୍ୟତୀକାର—ସ. ବ—ବ୍ୟତିକର (ଦେଖ)
Byatikāra Byatikara (See).

ବ୍ୟତୀତ—ସ. ବଣ—(ବି+ଅତୀତ)—୧ । ବିଗତ—1. Gone. ୨ ।
Byatīta ଅତୀତ—2. Past. ୩ । ଅତିବାହିତ—3. Passed over; whiled away. ୪ । ତ୍ୟକ୍ତ—4. Abandoned. ୫ । ମୃତ—5. Dead; deceased. ୬ । ଲୁପ୍ତ—6. Destroyed; disappeared. ୭ । ସମ୍ପନ୍ନ—7. Accomplished; effected; completed.
ব্যতীত ବେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଛଡ଼ା—1. Except; apart
सिवाय from. ୨ । ବିନା; ବ୍ୟତିରେକେ—2. Without.

ବ୍ୟତୀପାତ—ସ. ବ (ବି+ଅତି+ପାତ)—୧ । ଉତ୍ପାତ; ଉଲ୍କାପାତ,
Byatipāta ଧୂମକେତୁ, ଭୂମିକମ୍ପାଦି ଅମଙ୍ଗଳଜନକ ଉତ୍ପାତ—1. Natural calamities (e. g. earthquake, comet, falling of shooting stars etc). ୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ୨୭ ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ସପ୍ତଦଶ ଅଶୁଭକର ଯୋଗ—2. (Astrology) the 17th inauspicious astrological conjunction. [ଦ୍ର—ବୈଧୃତି ଯୋଗ ପରି ଏ ଯୋଗ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅମଙ୍ଗଳକର ଯୋଗ । ଏ ଯୋଗ ପଡ଼ିଥିବା ସମୟରେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ନିଷିଦ୍ଧ ।] ୩ । ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ଶ୍ରବଣା, ଧନିଷ୍ଠା, ଆର୍ଦ୍ରା, ଅଶ୍ଳେଷା ବା ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ର ପଡ଼ିବା ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଯୋଗ—3. A conjunction of certain asterisms with the amābāsyā day. [ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନ କଲେ ବହୁ ପୁଣ୍ୟଲାଭ ହୁଏ—ହି. ଶ ।] ୪ । ଅଶ୍ରଦ୍ଧା; ଅସମ୍ମାନ—4. Disrespect; dishonour.

ବ୍ୟତ୍ୟୟ—ସ. ବ (ବି+ଅତି+ଇ. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)-୧ । ବ୍ୟତିକ୍ରମ-
Byatyaya 1. Transgression; reversion. ୨ । ବୈପରୀତ୍ୟ—2. Opposition; contrariety. ୩ । କ୍ରମ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ—3. Inverted order; retrogression.

ବ୍ୟତ୍ୟସ୍ତ—ସ. ବଣ (ବି+ଅତି+ଅସ୍ତ)—୧ । ବ୍ୟତିକ୍ରାନ୍ତ—
Byatyasta 1. Transgressed. ୨ । ବିପରୀତ ଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ; ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ—2. Inverted; reversed. ୩ । ଓଲଟପାଲଟ—3. Tupsy turvy. ୪ । ଗୋଳମାଳ ହୋଇଥିବା—4. Disordered; confused.

ବ୍ୟତ୍ୟାସ—ସ. ବ (ବି+ଅତି+ଅସ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)-୧ । ବିପର୍ଯ୍ୟାସ;
Byatyāsa ଓଲଟ ପାଲଟ ହେବା—1. Inversion. ୨ । ଲେଉଟ ପାଉଟ—2. Confusion. ୩ । ଗୋଳମାଳ—3. Disorder.

ବ୍ୟତ୍ର(ତ୍ରି,ତ୍ରେ)କେ—ଗ୍ରା. ଅ (ପଦ୍ୟ)—ବ୍ୟତୀତ; ଛଡ଼ା—Besides;
Byatra(tri,tre)ke except. [ଉ—ବଡ଼ବାନଳେ ପକାଅ ଛାଡ଼ା ରାକ୍ଷସ ଗଣେ, ବ୍ୟତ୍ରେକେ ଏଥିରୁ ନାହିଁ ଅନ୍ୟ ମାର୍ଗଣେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]
सिवाय

ବ୍ୟଥ (ଧାତୁ)—ସ—ବଥାଇବା—
Byatha (root) To ache.

ବ୍ୟଥକ—ସ. ବଣ (ବ୍ୟଥ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ପୀଡ଼ାଦାୟକ—
Byathaka [ବ୍ୟଥିକା—ସ୍ତ୍ରୀ] Painful.

ବ୍ୟଥନ—ସ, ବ. (ବ୍ୟଥ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ପୀଡ଼ା; ବ୍ୟଥା—
Byathana 1. Pain. ୨ । ପୀଡ଼ା ଦେବା—2. Giving pain. ବେ. ବଣ. (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ପୀଡ଼ାଦାୟକ (ବୃ. ଣ)—Painful.

ବ୍ୟଥା—ସ. ବ. (ବ୍ୟଥ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ପୀଡ଼ା; କ୍ଳେଶ;
Byathā ବେଦନା; ଦୁଃଖ—1. Pain; agony; distress.
୨ । ବନ୍ଧା; ବଥା—2. Aching. ୩ । ଶୋକ—
3. Grief; sorrow; woe. ୪ । ଭୟ—4. Fear; alarm.

ବ୍ୟଥା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଥାଇବା—To ache.
Byathā karibā ব্যথা করা व्यथा करना
(ବ୍ୟଥା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ୟଥା କାରକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ବେଦନା ଦିଏ—
Byathā kāraka 1. Causing pain; distressing.
ବ୍ୟଥା ଦାତା, ବ୍ୟଥା ଦାୟକ, ବ୍ୟଥା ଦାୟୀ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଦୁଃଖ ଜନକ—2. Sorrowful.
(ବ୍ୟଥା କାରକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବ୍ୟଥାତୁର—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ତତ୍; ବ୍ୟଥା+ଆତୁର)—ବ୍ୟଥା
Byathātura ଯୋଗୁ ଅତି ଆକୁଳ—Overwhelmed with
(ବ୍ୟଥାତୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) pain; distressed.

ବ୍ୟଥା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପୀଡ଼ା ଦେବା; କଷ୍ଟ ଦେବା—
Byathā debā To give pain.
ব্যথা দেওয়া व्यथा देना

ବ୍ୟଥା ବିହୀନ—ସ. ବଣ. (୩ୟା ତତ୍)—ବେଦନା ଶୂନ୍ୟ—Free
Byathā bihīna from pain; painless.
(ବ୍ୟଥା ରହିତ, ବ୍ୟଥା ଶୂନ୍ୟ, ବ୍ୟଥା ମୁକ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ୟଥିତ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ବ୍ୟଥ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ବ୍ୟଥା ପ୍ରାପ୍ତ;
Byathita. ଦୁଃଖିତ—1. Distressed; agonised; pain-
(ବ୍ୟଥିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ed; troubled. ୨ । ପୀଡ଼ିତ—2. Afflicted; ailing; sick; ill. ୩ । ଉଦ୍ବିଗ୍ନ—3. Agitated. ୪ । ଭୀତ—4. Alarmed. ୫ । ଶୋକଗ୍ରସ୍ତ—5. Overwhelmed with grief. ସ. ବ. (+ଭାବ. ତ) ବ୍ୟଥା; ଯନ୍ତ୍ରଣା—Pain; trouble. (ଉ—ଜନ୍ତୁର ବ୍ୟଥିତକୁ, ପ୍ରତିକ୍ଷା ଜଣ୍ଟିତକୁ, ସ୍ତିର ନ କର ଚତ୍ତେ ହେଲେ ସେ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବ୍ୟଥିତ ପ୍ରସୂ—ସ. ବଣ—ବ୍ୟଥାଦାୟକାଦାୟୀ—
Byathita prasū Troublesome; painful.
(ଉ – ସ୍ୱଦେଶରେ । ବ୍ୟଥିତପ୍ରସୂ ସେ ଲପନ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବ୍ୟଥିତ ହୃଦୟ—ସ. ବ. (କର୍ମଧା; ବ୍ୟଥିତ+ହୃଦୟ)—୧ । ବ୍ୟଥା-
Byathita hrudaya ପ୍ରାପ୍ତ ମନ—1. Distressed mind.
୨ । ମାନସିକ ଦୁଃଖ—2. Mental agony. ବଣ.
ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି) ଯ ବା ମନରେ ବିଶେଷ କଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି—
(ବ୍ୟଥିତ ହୃଦୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Mentally troubled; agonised.

ବ୍ୟଥିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସ. ବ୍ୟଥା)—୧ । ବ୍ୟଥା ଦେବା—
Byathibā 1. To give pain. ୨ । ବଥାଇବା—
ব্যথান 2. To ache. (ଉ—ଅଦ୍ୟାପି ତା ବ୍ୟଥଇ
व्यथना ମାନସେ । ମଧୁସୂଦନ. ଭକ୍ତବତ୍ସଳଚରିତ)

ବ୍ୟଥୀ—ଦେ. ବଣ. (ସ. ବ୍ୟଥିତ)—ବ୍ୟଥିତ—
Byathī Troubled; agonised; pained.
(ଉ—ବୋଇଲେ ବହୁତ-ସେ ବ୍ୟଥୀ ନୋହୁ ବତ୍ସ) କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ବ୍ୟଥ୍ୟ—ସ. ବଣ. (ବ୍ୟଥ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ବ୍ୟଥା ଦେବାର
Byathya ଯୋଗ୍ୟ—1. Deserving to be troubled.
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ) ଭୟ ଉତ୍ପାଦକ; ଭୟାନକ (ହୁ.ଶ)—
2. Frightful.

ବ୍ୟଧ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଛେଦ କରିବା—1. To pierce.
Byadha (root) ୨ । ପୀଡ଼ନ କରିବା—2. To oppress.

ବ୍ୟଧ—ସ. ବ. (ବ୍ୟଧ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଛେଦ କରଣ; ଛିଦ୍ରିବା;
Byadha ଫୋଡ଼ିବା; ଭେଦନ—1. Piercing; perforating; boring. ୨ । ପୀଡ଼ା; ବ୍ୟଥା; ବାଧା—
2 Distress; agony; pain; ache. ୩ । ପ୍ରହାର କରିବା—3. Striking; beating. ୪ । ପ୍ରହାର; ମାଡ଼—4. Blow; stroke.

ବ୍ୟଧନ—ସ. ବ. (ବ୍ୟଧ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଫୋଡ଼ିବା କର୍ମ—
Byadhana Act of piercing.

ବ୍ୟଧିକ୍ଷେପ—ସ. ପୁଂ (ବି+ଅଧିକ୍ଷେପ)—ନିନ୍ଦା (ହୁ. ଶ)—
Byadhikshepa Blame.

ବ୍ୟଧିଜନ—ସ. ବ. (ବି+ଅଧିଜନ)—ବନ୍ଧୁଜନ—
Byadhijana Friend.

ବ୍ୟଧ୍ୱ—ସ. ବ. (ବି+ଅଧ୍ୱ)—କୁପଥ; କୁମାର୍ଗ—
Byadhwa Bad way; evil way.

ବ୍ୟଧ୍ୟ—ସ. ବଣ. (ବ୍ୟଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ବେଧକାର୍ଯ୍ୟ—Fit to
Byadhya be bored or pierced through.
ବ—ଧନୁର୍ଗୁଣ—Bow string.

ବ୍ୟପଦେଶ—ସ. ବ. (ବି+ଅପ+ଦିଶ ଧାତୁ+କରଣ. ଅ —
Byapadesa ୧ । ଛଳ; ବାହାନା—1. Pretext; pretence; excuse; dodge; trick. ୨ । ପ୍ରତାରଣା—
2. Fraud; deceit. ୩ । ଇଙ୍ଗିତ—3. Hint. ୪ । ଆପଣାର ମନୋଗତ ଭାବକୁ ବକ୍ର ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରଣ—4. Indirect expression of one's desire or intention; giving hints. ୫ । ନାମ —5. Name. ୬ । ଉପାଧି—6. Title. ୭ । ବଂଶ; କୁଳ—7. Family. ୮ । (+ଭାବ. ଅ)—ନାମୋଲ୍ଲେଖ; କଥନ—8. Mention of one's name. ୯ । ନିନ୍ଦା (ହୁ. ଶ)—9. Blame.

ବ୍ୟପଦେଷ୍ଟା—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବି+ଅପ+ଦିଶ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା.
Byapadeshtā ୧ବ)—୧ । କପଟୀ; ଛଳନା କାରକ—1. Pre-
(ବ୍ୟପଦେଷ୍ଟ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) tending; fraudulent. ୨ । ନାମୋଲ୍ଲେଖକାରୀ—2. Mentioning the name. ୩ । ନିନ୍ଦାକାରୀ—3. Blaming. ବ—ଛଳନାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ଠକ; ପ୍ରତାରକ—A cheat; a swindler.

ବ୍ୟପନୟ—ସଂ. ବି. (ବି+ଅପ+ନୀ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Byapanaya ୧ । ବିନାଶ (ହି. ଶ)—1. Ruin.
୨ । ତ୍ୟାଗ—2. Abandonment.

ବ୍ୟପନୟନ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଅପ+ନୀ ଧାତୁ=ଭାବ. ଅନ)—୧ ।
Byapanayana ଅସ୍ୱୀକାର—1. Denial. ୨ । ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ—
2. Rejection; withdrawal. ୩ । ବର୍ଜନ;
ପରିତ୍ୟାଗ—3. Desertion; abandonment.

ବ୍ୟପନୀତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଅପ+ନୀ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—୧ । ଅସ୍ୱୀକୃତ-
Byapanita 1. Denied. ୨ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ—2. Withdrawn; deserted; abandoned.

ବ୍ୟପବର୍ତ୍ତିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଅପ+ବୃତ୍. ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ.ତ)—
Byapabarttita ଯାହାକୁ ଫେରାଇ ଅଣା ହୋଇଅଛି;
ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତିତ—Made to return.

ବ୍ୟପରୋପଣ—ସଂ. ବି (ବି+ଅପ+ରୁହ ଧାତୁ ଣିଚ=ରୋପି ଧାତୁ+
Byaparopana ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଅବତାରଣ; ଅନ୍ୟକୁ ତଳକୁ
(ବ୍ୟପରୋପିତ—ବିଣ) ଓହ୍ଲାଇବା—1. Causing a person to descend or come down. ୨ । ମୂଳୋତ୍ପାଟନ
—2. Overthrow; uprooting. ୩ । ସର୍ବନାଶ
—3. Total ruin. ୪ । ଦୂରୀକରଣ—4.
Driving away; repulsion.

ବ୍ୟପାକୃତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଅପ+ଆ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Byapākruta ୧ । ଦୂରୀକୃତ; ଅପନୀତ; ଅପସାରିତ—
ବ୍ୟପାକରଣ } ବି
ବ୍ୟପାକୃତି } 1. Removed; expelled; driven away. ୨ । ଅସ୍ୱୀକୃତ—2. Unacknowledged; disavowed. ୩ । ଉପଶାନ୍ତ—
3. Restrained; appeased; calmed.
୪ । ନିବୃତ୍ତ—4. Stopped.

ବ୍ୟପାୟ—ସଂ. ବି (ବି+ଅପ+ଇ. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ ।
Byapāya ଅପନୟନ—1. Removal. ୨ । ବିନାଶ—
2. Destruction; ruin. ୩ । ସମନାଶ୍ରୟ ଧର୍ମ—
3. Common virtue.

ବ୍ୟପାଶ୍ରୟ—ସଂ. ବି (ବି+ଅପ+ଆ+ଶ୍ରି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Byapāsraya ୧ । ଆଶ୍ରୟ; ଅବଲମ୍ବନ—1. Support;
(ବ୍ୟପାଶ୍ରିତ—ବିଣ) prop; defence; shelter. ୨ ।
ପର ଉପରେ ନିର୍ଭରତା—2. Dependence.

ବ୍ୟପେକ୍ଷା—ସଂ. ବି (ବି+ଅପ+ଈକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ+ଆ)—
Byapekshā ୧ । ଆକାଙ୍କ୍ଷା; ଇଚ୍ଛା—1. Desire; wish.
ବ୍ୟପେକ୍ଷକ } ବିଣ
ବ୍ୟପେକ୍ଷିତ } ୨ । ଅପେକ୍ଷା; ଆଶା—2. Hope; expectation. ୩ । ବିଶେଷ ଅନୁରୋଧ—3.
Earnest or special request. ୪ । ଆଗ୍ରହ
(ହି. ଶ)— 4. Eagerness.

ବ୍ୟପେତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଅପ+ଇ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ ।
Byapeta ପ୍ରତିରୁଦ୍ଧ—1. Confined. ୨ । ବିରୁଦ୍ଧ—
2. Opposed. ୩ । ଅପଗତ; ଦୂରୀକୃତ—3.
Removed; driven away.

ବ୍ୟପୋହ—ସଂ. ବି (ବି+ଅପ+ବହ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—ବିନାଶ
Byapoha (ହି. ଶ)—Ruin; destruction.

ବ୍ୟବକଳନ(ନା)—ସଂ. ବି (ବି+ଅବ+କଳ୍ ଧାତୁ=ଗଣନା କରିବା
Byabakalana(nā) +ଭାବ ଅନ)—୧ । (ଗଣିତ)
(ସଙ୍କଳନ—ବିପରୀତ) ବିଯୋଜନ; ବିୟୋଗ; ଫେଡ଼ାଣ; ଏକରାଶିରୁ
(ବ୍ୟବକଳିତ—ବିଣ) ଅନ୍ୟ ରାଶିକୁ ଫେଡ଼ିବା—1. (arithmetic) Subtraction; deduction. ୨ ।
ଜମାରୁ ଖରଚ ବାଦ ଦେଇ ବାକି କାଢ଼ିବା—2. Act of making up an account by deducting the expenditure from the receipt.

ବ୍ୟବକୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଅବ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—ପୃଥକ୍
Byabakirnna କରାଯାଇ ଥିବା (ହି. ଶ)—Separated.

ବ୍ୟବଚ୍ଛିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଅବ+ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—୧ ।
Byabachchhinna ବିଶ୍ଳେଷିତ—1. Analysed. ୨ ।
ଛିନ୍ନ; କର୍ତ୍ତିତ—2. Cut off; separated. ୩ ।
ଅପରୀକ୍ଷାର୍ଥ ଖଣ୍ଡଶଃ ବିଭକ୍ତ—3. Dissected. ୪ ।
ମୋଚିତ—4. Freed. ୫ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—5. Ascertained. ୬ । ବିଭକ୍ତ—6. Divided.

ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ—ସଂ, ବି (ବି+ଅବ+ଛିଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—୧ ।
Byabachchheda ବିଶ୍ଳେଷଣ—1. Analysis. ୨ । ବିଭାଗ
(ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦକ—ବିଣ ପୁଂ) —2. Division. ୩ । ଶରୀରରୁ
ବାଣାଦି ମୋଚନ—3 Extraction of arrow from the body. ୪ । ପରୀକ୍ଷାର୍ଥ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ
ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟିବା—4. Dissection for experiment. (ଯଥା—ଶବ ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ ।)
୫ । (+କର୍ମ ଅ) ବିଭାଗ; ଖଣ୍ଡ—5. Section. ୬ ।
ବିରାମ (ହି. ଶ)—6. Cessation.

ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ ବିଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଜୀବଦେହକୁ
Byabachchheda bijnāna ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟି ତହିଁର ଅଂଶ-
ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ ବିଦ୍ୟା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ ଶାସ୍ତ୍ର } ମାନଙ୍କ ବିଷୟ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ଶାସ୍ତ୍ର—The science of Anatomy.

ବ୍ୟବଦାନ—ସଂ. ବି (ବି+ଅବଦାନ)—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଶୁଦ୍ଧ ଓ
Byabadāna ସଫା କରିବା କର୍ମ (ହି. ଶ)—Purification.

ବ୍ୟବଧାନ—ସଂ. ବି (ବି+ଅବ+ଧା. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Byabadhāna ୧ । ଫାଙ୍କ; ଅନ୍ତର—1. Interval; space.
ବ୍ୟବଧା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବ୍ୟବଧି } ୨ । ଦୁଇ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଦୂରତ୍ୱ—2.
Distance. ୩ । ତିରୋଧାନ—3. Disappearance. ୪ । ଆଚ୍ଛାଦନ— 4. Covering;
enveloping. ୫ । (+କରଣ.ଅନ) । ପରଦା—5.
Screen. ୬ । (+କର୍ମ.ଅନ) ବିଭାଗ; ଖଣ୍ଡ (ହି.ଶ.)—
6. Division; piece; section.

ବ୍ୟବସା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ସଂ ବ୍ୟବସାୟ)—୧ । ଜୀବିକା; ବ୍ୟବସାୟ—
Byabasā 1. Profession. (ଉ—ଏ ଜୀବନ ଧନ, ଅବା ! ব্যবসা ନ ବଶୁରେ ।' ଯୋଡିଲେ ଦାରୁଣ ରଣ ବ୍ୟବସାରେ— ব্যবসা ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।) ୨ । ବଣିଜ; ବେପାର—
2. Trade; business.

ବ୍ୟବସାୟ—ବି. ବି (ବି+ଅବ+ସୋ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ ।
Byabasāya ଯତ୍ନ; ଉଦ୍ୟମ—1. Care; exertion. ୨ । ଚେଷ୍ଟା—2. Effort. ୩ । ଇଚ୍ଛା; କଳ୍ପନା; ଅଭିପ୍ରାୟ—3. Desire; device; intention. ୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ) ବିଷ୍ଣୁ—4. Bishṇu. ୫ । (+କର୍ମ.ଅ) ବେପାର; ବାଣିଜ୍ୟ;ବଣିଜ; କାରବାର—5. Trade; business; commerce. ୬ । (+କରଣ.ଅ) ଜୀବନୋପାୟ; ବୃତ୍ତି; ଜୀବିକା; ପେଶା—6. Profession; occupation; calling. ୭ । ବ୍ୟାପାର;କାର୍ଯ୍ୟ—7. Action;doing. ୮ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଆରମ୍ଭ (ବୃ. ଶ)—8.Commencement of a work. ୯ । (କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଶିବ (ବୃ. ଶ.)—9. Śiba.

ବ୍ୟବସାୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବେପାର କରିବା; କାରବାର
Byabasāya karibā କରିବା—1. To engage in a ব্যবসা করা trade or business. ୨ । ଜୀବିକା ନିମନ୍ତେ ব্যবসা করনা କୌଣସି ବୃତ୍ତି ଅବଲମ୍ବନ କରିବା—2. To take to a profession; to engage in an occupation.

ବ୍ୟବସାୟ କେନ୍ଦ୍ର—ଦେ. ବି—ବେପାରର ଗଞ୍ଜ—Mart; a centre
Byabasāya kendra of business or trade.
ব্যবসার কেন্দ্র ব্যাপারকা কেন্দ্র

ବ୍ୟବସାୟ ଜ୍ଞାନ—ଦେ. ବି—ବ୍ୟବସାୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅଭିଜ୍ଞତା; ବିଷୟ-
Byabasāya jñāna ବୁଦ୍ଧି—Professional or practi-
ব্যবসা জ্ঞান, বিষয় বুদ্ধি ব্যবসা জ্ঞান cal experience or knowledge.

ବ୍ୟବସାୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—ଦେ. ବି—ବାଣିଜ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ; ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—
Byabasāya drabya ব্যবসা দ্রব্য মাল Merchandise.
(ବ୍ୟବସାୟ ସାମଗ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ୟବସାୟ ବୁଦ୍ଧି—ଦେ. ବି—୧ । ବ୍ୟବସାୟ ଚଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ସେହି
Byabasāya buddhi ବୁଦ୍ଧି ଆବଶ୍ୟକ—1. Business
ব্যবসা বুদ্ধি ব্যবসায় বুদ্ধি instinct. ୨ । ବ୍ୟବସାୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛା ବା ଆକାଂକ୍ଷା—2. Business propensity.

ବ୍ୟବସାୟ ସ୍ଥଳ—ଦେ. ବି—୧ । କାରବାରର ଜାଗା—1. A place
Byabasāya sthaḷa of business. ୨ । ଯେଉଁଠାରେ
ব্যবসার স্থল ବ୍ୟବସାୟ କରାଯାଏ—2. A place where a
ব্যাপারকা জগহ man follows his profession. ୩ । (ବ୍ୟବସାୟ ସ୍ଥାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶିଳ୍ପଶାଳା; କାରଖାନା—
3. Foctory;workshop ୪ । ବାଣିଜ୍ୟର ଅଡ୍ଡା; ବାଣିଜ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର—4. A mart; a trade centre.

ବ୍ୟବସାୟାବଲମ୍ବନ—ବି. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଗୋଟିଏ ବେପାର ବା
Byabasāyābalambana ଜୀବିକାକୁ ଧରିବା—Taking to or sticking to a trade or profession.

ବ୍ୟବସାୟୀ—ବି. ବଣ. ପୁଂ (ବ୍ୟବସାୟ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍. ୧ମା.
Byabasāyī ୧ବ)—୧ । ବେପାରୀ; ସଉଦାଗର; ବାଣିଜ୍ୟ-
(ବ୍ୟବସାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଜୀବୀ—1. Trader; merchant. ୨ । ସାଂସାରିକ ବିଷୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିପୁଣ—2. Practical. ୩ । ବେବସାଦାର; ବୃତ୍ତି ଅବଲମ୍ବୀ—3. Following a profession; professional. ୪ । ଉଦ୍ୟମ; ଉଦ୍‌ଯୋଗୀ—4. Exerting; active; diligent. ୫ । ଅନୁଷ୍ଠାନକାରୀ—5. Performing; practising.

ବ୍ୟବସିତ—ବି. ବି (ବି+ଅବ+ସୋ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ ।
Byabasita ଚେଷ୍ଟିତ;ଉଦ୍ୟତ—1. Engaged in; endeavouring to do; about to do; ready to do ୨ । ପ୍ରତାରିତ—2. Defrauded; deceived; cheated. ୩ । ଅବଧାରିତ; ସ୍ଥିରୀକୃତ—3. Settled; ascertained. ୪ । ନିଶ୍ଚିତ—4. Certain; sure ୫ । (+କର୍ମ. ତ) ଅଭିପ୍ରେତ—5. Intended; aimed at. ୬ । ଅନୁଷ୍ଠିତ—6. Performed; done; accomplished. ବି—୧ । (+ଭାବ. ତ) ଅବଧାରଣ—1. Settlement; ascertainment; determination. ୨ । ନିଶ୍ଚୟ—2. Certainty. ୩ । ନିଶ୍ଚୟାତ୍ମକ ଜ୍ଞାନ—3. Clear knowledge.

ବ୍ୟବସ୍ଥା—ବି. ବି (ବି+ଅବ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ବନ୍ଦୋ-
Byabasthā ବସ୍ତ—1. Arrangement. ୨ । ପଦ୍ଧତି—2. Method; mode. ୩ । ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ସ୍ଥାପନ—3. Placing things separately. ୪ । ବିଧି; ବିଧାନ; ନିୟମ—4. Rule; formula. ୫ । ଆଇନ୍—5 Law; a rule of law; ordinance. ୬ । କାନୁନ୍—6. Regulation. ୭ । ଶାସ୍ତ୍ରୀୟବିଧି—7. A precept enjoined by the scriptures. ୮ । ସାମାଜିକ ନିୟମ—8. A rule of society. ୯ । ଆଦେଶ—9. Order; precept; injunction; decree; prescription. ୧୦ । ସ୍ଥିତି—10. Situation. ୧୧ । ଅବସ୍ଥା—11. State; condition. ୧୨ । ସ୍ଥିରତା—12. Firmness; certainty. ଦେ. ବି—୧ । ବିଚାର; ବିବେଚନା—1. Consideration. (ଉ—ଏଣୁ ଭଲ ମନରେ ନାହିଁ ତୋ ବ୍ୟବସ୍ଥା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୨ । ଆଚରଣ—2. Conduct. (ଉ—ବିପୁଳ ତେଜେ ମଣ୍ଡି ଅଛିବେ ପୁଣିହିଁ ସେ ବ୍ୟବସ୍ଥା—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ ।) ୩ । ଅବସ୍ଥା—3. State; condition.

(ଉ—ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ମହାରଥୀ । ତୋ ରାଜ ଜନମି ବ୍ୟବସ୍ଥା—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୪ । ବ୍ୟବସ୍ଥାପତ୍ର—4. Prescription.

ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା—To make arrangements; to arrange.
Byabastha kariba
ব্যবস্থা করা व्यवस्था करना

ବ୍ୟବସ୍ଥା କର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ ପୁଂ—ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ; ଆଇନକର୍ତ୍ତା—Legislator; law giver.
Byabastha kartta
(ବ୍ୟବସ୍ଥାକାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ବ୍ୟବସ୍ଥାକର୍ତ୍ତ୍ରୀ (କାରିଣୀ)-ସ୍ତ୍ରୀ]

ବ୍ୟବସ୍ଥାତା—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ଅବ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ଏକ.)—୧ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତକାରୀ—1. One who makes arrangment.
Byabasthata
(ବ୍ୟବସ୍ଥାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ବ୍ୟବସ୍ଥାଦାତା—2. Lawgiver; legislating.

ବ୍ୟବସ୍ଥାତିକ୍ରମ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିୟମଭଙ୍ଗ କରଣ—Transgression of law; infringement of rule.
Byabasthatikrama
(ବ୍ୟବସ୍ଥାତିକ୍ରମଣ-ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦର୍ପଣ—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକରେ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାମାନ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି—A book laying down religious or legal precepts.
Byabastha darpana

ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦାତା—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ.ପୁଂ—୧ । ଯେ ଶାସ୍ତ୍ର ବା ଆଇନ୍ ସମ୍ବନ୍ଧେ ମତ ଦିଏ—1. One who delivers an opinion an any rule or law.
Byabastha data
ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦାୟକ, ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦାୟୀ —ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ—2. Law giver; legislator,

ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଇନବିଧି ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା—1. To lay down a rule of law; to prescribe. ୨ । ଉପସ୍ଥିତ କୌଣସି ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ବିଧିର ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା-2. To give a prescription that will suit the particular case.
Byabastha deba
ব্যবস্থা দেওয়া
व्यवस्था देना

ବ୍ୟବସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି—(ବି+ଅବ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଅବସ୍ଥିତି—1. Position; situation. ୨ । ପ୍ରତିଷ୍ଠା—2. Establishment. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ବିଷ୍ଣୁ—3. Bishnu. ୪ । (+ଅଧିକରଣ.ଅନ) ବିଚାରାଳୟ—4. Court of justice, a place of trial.
Byabasthana

ବ୍ୟବସ୍ଥାନୁମୋଦିତ—ସଂ. ବିଣ—(ତୃତୀୟା ତତ୍; ବ୍ୟବସ୍ଥା+ଅନୁମୋଦିତ) ୧ । ବିଧି ଅନୁମୋଦିତ; ବିଧିସିଦ୍ଧ; ବୈଧ—1. Established by law; conformable to rules; legal. ୨ । ବିଧିବଦ୍ଧ—2. Laid down in codes; codified.
Byabasthanumodita
ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିହିତ, ବ୍ୟବସ୍ଥା ସଙ୍ଗତ, ବ୍ୟବସ୍ଥା ସମ୍ମତ, ବ୍ୟବସ୍ଥା ସିଦ୍ଧ, ବ୍ୟବସ୍ଥାନୁମତ —ଅନ୍ୟରୂପ

ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ—ସଂ. ବିଣ. (ବି+ଅବ+ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଚ୍ ସ୍ଥାପି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଯେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦିଏ—Legislating; legislative; prescribing. ୨ । ବିଧାନକର୍ତ୍ତା; ନିୟାମକ; ଉଦ୍ଧାସକ—2. Controlling; ordaining; regulating. ୩ । ସଂସ୍ଥାପକ—3. Settling; fixing; establishing. ବି.—ଆଇନକର୍ତ୍ତା; ବିଧି କର୍ତ୍ତା—Legistator; a lawgiver.
Byabasthapaka
(ବ୍ୟବସ୍ଥାପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭା—ଦେ. ବି—(ଅଧୁନାତନ ପ୍ରୟୋଗ)—ଯେଉଁ ସଭାଦ୍ୱାରା ଆଇନ୍ ମାନ ପ୍ରଣୀତ ବା ଲିପିବଦ୍ଧ ହୁଏ—The Legislative Assembly; the Legislative Council [ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଯଥା—୧ । ପ୍ରାଦେଶିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭା ୨ । ଭାରତୀୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭା ।]
Byabasthapaka sabha

ବ୍ୟବସ୍ଥା ପତ୍ର—ସଂ. ବି (ଅଧୁନାତନ ବ୍ୟବହାର)—୧ । ବିଧି ଲେଖାଥିବା ପତ୍ର—1. Prescription; a ruling. ୨ । ଡାକ୍ତରମାନେ ରୋଗୀଙ୍କୁ ଦେବା ରୋଗନିର୍ଣ୍ଣୟସୂଚକ ଓ ଔଷଧନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ପତ୍ର—2. Doctor's prescription. ୩ । ଉପସ୍ଥିତ ଘଟନାର ବା ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନାର୍ଥ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଶାସ୍ତ୍ରବାକ୍ୟ ଉଦ୍ଧାରପୂର୍ବକ ଦେଇଥିବା ବ୍ୟବସ୍ଥାସମ୍ବଳିତ ଲିପି—3 A prescription given by pandits quoting sastric rulings regarding a certain question. ୪ । ଆଇନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଧି ଲେଖାଥିବା ପତ୍ର; ନଜୀର—4. A ruling on law; a written legal opinion.
Byabastha patra

ବ୍ୟବସ୍ଥା ପଦ୍ଧତି—ଦେ. ବି—ବ୍ୟବସ୍ଥାର ବା ନିୟମର ପ୍ରଣାଳୀ—Method of arrangement.
Byabastha paddhati

ବ୍ୟବସ୍ଥାପନ—ସଂ. ବି—(ବି+ଅବ+ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଚ୍ ସ୍ଥାପି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ନିୟମ ପ୍ରଣୟନ—1. Legislation. ୨ । ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ; ସ୍ଥିରୀକରଣ—2. Settlement; adjustment; ascertainment. ୩ । ପ୍ରତିଷ୍ଠାକରଣ—3. Establishment. ୪ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା—4. Making arrangement. ୫ । ଶାସ୍ତ୍ରର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେବା—5. Laying down of a rule of the scriptures. ୬ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ଆଇନ ସଙ୍ଗତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଲେଖିଦେବା—6. Laying down a point of, law.
Byabasthapana

ବ୍ୟବସ୍ଥାପନୀୟ—ସଂ.ବିଣ—(ବି+ଅବ+ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଧାରଣୀୟ—1. Ascertainable. ୨ । ବିଧିବଦ୍ଧ କରିବା ଯୋଗ୍ୟ—2. Fit to be legislated or codified.
Byabasthapaniya
ବ୍ୟବସ୍ଥାପୟିତବ୍ୟ, ବ୍ୟବସ୍ଥାପ୍ୟ, ବ୍ୟବସ୍ଥେୟ —ଅନ୍ୟରୂପ

ବ୍ୟବସ୍ଥାପୟିତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବି+ଅବ+ସ୍ଥାପି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ, ୧ମା. ଏକ)—୧ । ଆଇନ୍‌କର୍ତ୍ତା—1. Legislating. ୨ । ବିଧାନକର୍ତ୍ତା—2. Regulating; adjusting.
Byabasthapayita
(ବ୍ୟବସ୍ଥାପୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବ୍ୟବସ୍ଥା ପରିଷଦ୍—ସ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ-
Byabasthā parishad କାରୀ ସମିତି—Legislative
ব্যবস্থা পরিষদ্, व्यवस्था परिषद् Assembly.

ବ୍ୟବସ୍ଥାପିତ—ସ. ବଣ (ବି+ଅବ+ସ୍ଥାପି ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—୧ ।
Byabasthāpita ବିଧିରୂପେ ଲିଖିତ; ବିଧିବଦ୍ଧ—1. Codified, legislated. ୨ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ; ନିୟମିତ—2. Appointed; fixed; regulated. ୩ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—3. Established; adjusted. ୪ । ସ୍ଥିରୀକୃତ—4. Ascertained; settled.

ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିଜ୍ଞାନ—ସ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ
Byabasthā bijñāna ଆଇନର ମୌଳିକ ବିଧି ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟମାନ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି—Jurisprudence; the science of law.

ବ୍ୟବସ୍ଥା ଶାସ୍ତ୍ର—ସ. ବି—୧ । ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ର; ମନୁ, ପରାଶର ଆଦି ମୁନିଙ୍କ
Byabasthā śāstra ସଙ୍କଳିତ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର; ସ୍ମୃତି ଶାସ୍ତ୍ର—
(ବ୍ୟବସ୍ଥା ସଂହିତା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Hindu codes of law compiled by Marm and others. ୨ । ବିଧିବଦ୍ଧ ଆଇନ୍—2. Codified law; a statute; a code of law. ୩ । ବ୍ୟବସ୍ଥାବିଜ୍ଞାନ—3. Jurisprudence.

ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିରୁଦ୍ଧ—ସ.ବି (ବ୍ୟବସ୍ଥା+ବିରୁଦ୍ଧ)—ବ୍ୟବସ୍ଥାର ବା ଆଇନର
Byabasthā biruddha ବିପରୀତ—Contrary to rules;
(ବ୍ୟବସ୍ଥାବିଗର୍ହିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) illegal.

ବ୍ୟବସ୍ଥିତ—ସ. ବଣ (ବି+ଅବ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ;
Byabasthita ସ୍ଥିରୀକୃତ; ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—1. Fixed; settled; ascertained. ୨ । ବିଧିବଦ୍ଧ—2. Decreed; codified; arranged. ୩ । ନିୟମିତ-3. Regulated; orderly. ୪ । ନିଯୁକ୍ତ—4. Engaged; appointed. ୫ । ପ୍ରଚାରିତ—5. Published; proclaimed. ୬ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—Established. ୭ । ପୃଥକ୍କୃତ—7. Separated. ୮ । ଦୃଢ଼ବଦ୍ଧ—8. Firmly settled or fixed. ୯ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)-ସମ୍ୟକ୍ ଅବସ୍ଥିତ—9. Peculiarly placed.

ବ୍ୟବସ୍ଥିତି—ସ. ବି (ବି+ଅବ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+ଭାବ ତି)—୧ । ବ୍ୟବସ୍ଥା-
Byabasthiti 1. Arrangement. ୨ । ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ; ସ୍ଥିରୀକରଣ—2. Settlement; ascertainment. ୩ । ସମ୍ୟକ୍ ଅବସ୍ଥିତି—3. Peculiar sitnation.

ବ୍ୟବସ୍ଥେୟ—ସ. ବଣ (ବି+ଅବ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ମ ଯ)—
Byabastheya ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be laid down or legislated.

ବ୍ୟବହରଣ—ସ. ବି (ବି+ଅବ+ହୃ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—
Byabaharaṇa ଅଭିଯୋଗ ଅବିକ ନିୟମାନୁସାରେ ବିଚାର; ମକଦ୍ଦମାର ଶୁଣାଣି—Hearing or regnlar trial of a suit or case.

ବ୍ୟବହରଣୀୟ—ସ. ବଣ (ବି+ଅବ + ହୃ ଧାତୁ +. କର୍ମ
Byabaharaṇiya ଅନୀୟ)—୧ । ବ୍ୟବହାରଯୋଗ୍ୟ—
(ବ୍ୟବହର୍ତ୍ତବ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Fit for use. ୨ । ପ୍ରଚଳିତ; ଯାହା ବହୁକାଳ ବ୍ୟବହାରରେ ଚଳ ଆସୁଅଛି—2. Customary.

ବ୍ୟବହର୍ତ୍ତା—ସ. ବି (ବି+ଅବ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ବ୍ୟବହର୍ତ୍ତୃ
Byabahartta ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ଠ)—୧ । ଯେଉଁ ରାଜକର୍ମଚାରୀ
(ବ୍ୟବହର୍ତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପ୍ରଜାଏ ବ୍ୟବହାର ଓ ଆଚାର ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖେ—1. A public servant appointed to watch if people are following the custom. ୨ । ପ୍ରାଡ଼୍ବିବାକ; ଯେ କୌଣସି ବିଧିର ପ୍ରଚଳନ କରେ—2. A person who introduces a custom or usage. ୩ । ବିଚାରକ; ହାକମ; ଜଜ୍—3. A judge; a court; a magistrate. ୪ । ରାଜକର୍ମଚାରୀବିଶେଷ; ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ପରିଦର୍ଶକ—4. A superintendent appointed by the king.
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆ ବେବର୍ତ୍ତା ଶବ୍ଦ ଏହି ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ ।]

ବ୍ୟବହାର—ସ. ବି (ବି+ଅବ+ହୃ ଧାତୁ=ହରଣ କରିବା+ଭାବ.
Byabahāra ଅ)—୧ । କାରବାର; ବ୍ୟବସାୟ; ବାଣିଜ୍ୟ; ବେପାର—1. Trade; commerce. ୨ । ଆଚରଣ—2. Conduct; treatment; behaviour. ୩ । ଋଣଦାନ; ମହାଜନୀ—3. Usury; advancing money on interest; investment of money. ୪ । ମାମଲା; ମକଦ୍ଦମା—4. Law suit; litigation. ୫ । ମକଦ୍ଦମାର ବିଚାର—5. Administration of ustice; judicial trial. ୬ । ଆଇନ୍—6. Law. ୭ । ଲୋକାଚାର; ପ୍ରଥା; ଲୋକପ୍ରଚଳିତ ରୀତି; ସାମାଜିକ ପ୍ରଥା—7. Practice; usage; custom; social custom. ୮ । ଚୁକ୍ତି—8. Contract. ୯ । ପ୍ରଚଳନ; କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗିବା; ପ୍ରୟୋଗ—9. Use; vogue. ୧୦ । ଲୌକିକ ବା ସାଂସାରିକ କାର୍ଯ୍ୟ—10. Wordly work; business. ୧୧ । କ୍ରିୟା; କର୍ମ; କାର୍ଯ୍ୟ—11. Affair; act. ୧୨ । ବେଭାର; ଲୌକିକତା; ସାମାଜିକ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଦେୟ ଉପଢୌକନ—12. Presents givin in observance of social custom. ୧୩ । ଉପଭୋଗ—13. Enjoyment. ୧୪ । ଝଗଡ଼ା; ବିବାଦ (ଦ୍ବି.ଶ)—14 Dispute; qarrel. ୧୫ । ସର୍ତ୍ତ; ପଣ—15. Condition. ୧୬ । ମକଦ୍ଦମା ମୂଳରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥଳର ହେବାର ବିଧି-16. Legal procedure.
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆ ବେଭାର ଶବ୍ଦ ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶ ।]

ବ୍ୟବହାରକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ପ୍ରଥା ବା ରୀତି ଅନୁସାରେ
Byabahāraka କାର୍ଯ୍ୟକାରକ—1. Acting according
(ବ୍ୟବହାରକା—ସ୍ତ୍ରୀ) to custom. ୨ । ସାବାଳକ (ହି. ଶ);
ପୂର୍ଣ୍ଣବୟସ୍କ—2. Major come of age. ସଂ. ବ—
ବ୍ୟବହାରଜୀବ; ଅଇନ୍ ବ୍ୟବସାୟୀ (ହି. ଶ)—Lawyer.

ବ୍ୟବହାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଆପଣା
Byabahāra karibā କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବା ବା ପ୍ରୟୋଗ
ব্যাপার করনা କରିବା—1. To bring a thing into
ব্যাপার করনা one's use. ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଉପଭୋଗ
ব্যবহার করনা କରିବା—2. To enjoy or use a thing.
ব্যবহার করনা ୩ । ବେପାର କରିବା—To enter into a trade or business.

ବ୍ୟବହାରଜୀବୀ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ବ୍ୟବହାର+ଜୀବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍;
Byabahārajībī ୧ମା. ୧ବ)—ଅଇନ୍ ବ୍ୟବସାୟୀ ବ୍ୟକ୍ତି
(ବ୍ୟବହାରଜୀବନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ହି, ଶ)—Lawyer.

ବ୍ୟବହାରଜ୍ଞ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବ୍ୟବହାର=ମକଦ୍ଦମା ଚଳାଇବା+ଜ୍ଞା-
Byabahārajña ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ;
(ବ୍ୟବହାରଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସାବାଳକ—1. Come of age; major
୨ । ଅଇନଜ୍ଞ—2. Versed in law. ୩ । ବ୍ୟବଜ୍ଞ—
3. Acquanted with customs and usages.

ବ୍ୟବହାର ଦର୍ଶନ—ସଂ. ବ—ଅଭିଯୋଗର ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ବିଚାରପୂର୍ବକ ନିର୍ଣ୍ଣୟ
Byabahāra darśana (ହି. ଶ)—Adjudication of a charge.

ବ୍ୟବହାର ଦର୍ଶୀ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—୧ । ବିଚାରକ—1. Judge. ୨ ।
Byabahāra darśī ଜୁରି; ବିଚାରକଙ୍କ ସହାୟକ—2. Jury.
(ବ୍ୟବହାରଦର୍ଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବ୍ୟବହାର ପାଦ—ସଂ. ବ (ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି)—ମକଦ୍ଦମାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ—
Byabahāra pāda (Hindu Law) The different stages of litigation. [ଯଥା—ମକଦ୍ଦମାରେ ୧—
ପୂର୍ବପକ୍ଷ (ଦରଖାସ୍ତ ବା ଅରଜି), ୨—ଉତ୍ତର ପକ୍ଷ (ପ୍ରତି-
ବାଦୀର ଜବାବ), ୩—କ୍ରିୟା (ପ୍ରମାଣ ଆଦିର ଉପସ୍ଥାପନ)
ଓ ୪—ନିର୍ଣ୍ଣୟ (ବିଚାରପୂର୍ବକ ଫଇସଲ୍) ଏହି ଚାରିଟି ପାଦ
ଅଛି) ।]

ବ୍ୟବହାର ବିଧି—ସଂ. ବ—ବ୍ୟବସ୍ଥା ଶାସ୍ତ୍ର; ଅଇନ—Law of
Byabahāra bidhi procedure; jurisprudence.
ଦେ. ବ—କୌଣସି ଔଷଧ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା—
Prescription or directions for using a medicine.

ବ୍ୟବହାର ମାତୃକ(କା)—ସଂ. ବ—ବିଚାର ବା ମକଦ୍ଦମା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
Byabahāra mātṛuka(kā) ସମୁଦାୟ କ୍ରିୟା—Legal
procedure. (ଯଥା—ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର, ପ୍ରତିବାଦୀର
ଜବାବ ଦାଖଲ, ମକଦ୍ଦମାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦଫାର ସାକ୍ଷୀସମନ,
ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ହାଜର ଓ ସାକ୍ଷ ଦେବା, ସାକ୍ଷୀଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ଜେରା,
ଜବାବ ସବାଲ, ଫଇସଲ । ମିତାକ୍ଷରା ଅନୁସାରେ ଏଥିର
ସଂଖ୍ୟା ଛତିଶି ହି. ଶ ।)

ବ୍ୟବହାର ମାର୍ଗ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବ୍ୟବହାର+ମାର୍ଗ)—ହିନ୍ଦୁ
Byabahāra mārga ସ୍ମୃତି ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଲେଖାଥିବା ଋଣ
ଦାନାଦି ଅଷ୍ଟାଦଶବିଧ ମକଦ୍ଦମାର କାରଣ—
Eighteen kinds of causes of action according to the Hindu law.

ବ୍ୟବହାର ରସ—ସଂ. ବ—ସଂସାରସକ୍ତି—
Byabahāra rasa Worldliness.

ବ୍ୟବହାରରେ ଲଗିବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ବ୍ୟବହୃତ ବା ଉପଭୁକ୍ତ ହେବା—
Byabaharare lāgibā 1. To be used or enjoyed.
(ବ୍ୟବହାରରେ ଆସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିବା—
ব্যবহারে লাগা(আসা) 2. To become useful; to be
कामसे आना; व्यवहारमें लगना of use.

ବ୍ୟବହାର ଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ—ବ୍ୟବସ୍ଥାଶାସ୍ତ୍ର; ଅଇନ; ଧର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ର—
Byabahāra śāstra Law; jurisprudence.

ବ୍ୟବହାର ସିଦ୍ଧ—ସଂ. ବ (ତୃତୀୟା ତତ୍; ବ୍ୟବହାର+ସିଦ୍ଧ)—ରୀତି-
Byabahāra siddha ସମ୍ମତ—Customary; established by usage.
[ବ୍ୟବହାରସଙ୍ଗତ, ବ୍ୟବହାରସମ୍ମତ, ବ୍ୟବହାରାନୁମୋଦିତ,
ବ୍ୟବହାରାନୁମତ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବ୍ୟବହାରାଜୀବ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବ୍ୟବହାର+ଆଜୀବ=
Byabahārājība ଜୀବିକା ଯାହାର)—ଅଇନ୍ ବ୍ୟବସାୟୀ;
(ବ୍ୟବହାରାଜୀବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଓକିଲ, ମୁକ୍ତାର, ବାରିଷ୍ଟର ଆଦି—
Lawyer; pleader; Vakil, Muktar, Barrister etc.

ବ୍ୟବହାରାସନ—ସଂ. ବ—ବିଚାରାସନ; ଇଜଲାସ୍—The Bench; the
Byabahārāsana seat of justice.

ବ୍ୟବହାରିକ—ସଂ. ବଣ (ବ୍ୟବହାର+ଇକ)—୧ । ବ୍ୟବହାର-
Byabahārika ସିଦ୍ଧ—1. Practical; estabished
by usage. ୨ । ବାଣିଜ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating
to trade. ୩ । ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ—3. Useful. ୪ ।
ଯାହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆସେ—4. Of use; useful.
ସଂ. ବ—ଇଙ୍ଗୁଦୀ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—Ingudī (See)

ବ୍ୟବହାରିକା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବ୍ୟବହାରକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Byabahārikā Feminine of Byabahāraka.
ସଂ. ବ—୧ । ସଂସାରରେ ରହି ସଂସାର ବ୍ୟବହାର
ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା (ହି. ଶ)—1. Acting in
conformity to the worldly practice. ୨ ।
ଇଙ୍ଗୁଦୀ(ହି. ଶ)—2. Ingudī (See) ୩ । ଝାଡ଼ୁ
(ହି ଶ)—3 Broomstick.

ବ୍ୟବହାରୀ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ବ୍ୟବହାରକ)—୧ । ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ—
Byabahārī 1. Practicable; ୨ । ଯାହା
(ବ୍ୟବହାରୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରତିଦିନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—2. Of
every day use. ୩ । ଯାହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆସେ—

୫. Practical; useful. ୧୦. ବ. ଶୁଶ୍ରୂଷା—Agent.
(ବ୍ୟବହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବ୍ୟବହାର + ଇନ୍; ୧ମା, ୧ବ)—ବ୍ୟବହାରକାରୀ—Using enjoying.

ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ବି + ଅବ + ହୃ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—୧ । Byabahārjya ବ୍ୟବହାରଯୋଗ୍ୟ—1, Useful. ୨ । ଯାହା ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରେ—2, Fit to be used; useable. ୩ । ଯାହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଯାଇପାରେ—3. Practical. ୪ । ଉପଭୋଗ୍ୟ—4. Enjoyable.

ବ୍ୟବହିତ—ସଂ. ବଣ (ବି + ଅବ + ଧା ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । Byabahitā ଆଚ୍ଛାଦିତ—1. Covered; protected. (ଅବ୍ୟବହିତ—ବିପରୀତ) ୨ । ଅପସୃତ—2, Removed, ୩ । ଅନ୍ତର୍ହିତ—3, Vanished. ୪ । ଯହିଁ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବଧାନ ଥାଏ; ଅସଂଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ—4, Situated at a distance from each other; interspersed. ୫ । ଅଧଃକୃତ—5. Brought down; lowered. ୬ । ବିକୃତ—6. Impaired; distorted. ୭ । ଲୁକ୍କାୟିତ (ହି. ଶ)—7. Hidden; concealed.

ବ୍ୟବହୃତ—ସ. ବ (ବି + ଅବ + ହୃ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—Byabahṛuta ୧ । ଆଚରିତ—1. Used; followed. ୨ । ଅନୁଷ୍ଠିତ—2. Done. ୩ । ଉପଭୁକ୍ତ; ଅଧିକୃତ—3, Enjoyed; possessed. ୪ । ବିଚାରିତ—4. Judged; considered. ୫ । ସ୍ଥିରୀକୃତ—5. Ascertained. settled.

ବ୍ୟବହୃତି—ସ. ବ (ବି + ଅବ + ହୃ ଧାତୁ + ଭାବ. ତି)—Byabahṛuti ୧ । ବ୍ୟବସାୟରେ ମିଳିବା ଲାଭ (ହି. ଶ)—1. Profit in business. ୨ । ବାଣିଜ୍ୟ (ହି. ଶ)—2. Trade. ୩ । କୁଶଳତା (ହି. ଶ)—3. Proficiency.

ବ୍ୟବାୟ—ସ. ବ (ବି + ଅବ + ଇ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—୧ । ମୈଥୁନ; Byabāya ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗ; ସମ୍ଭୋଗ—1. Copulation; sexual intercourse. ୩ । ଆଚ୍ଛାଦନ—3. Covering. ୪ । ମଝିରେ ରହିବା—4. Intervention. ୫ । ଅନ୍ତର୍ଧାନ—5. Disappearance. ୬ । ପବିତ୍ରତା—6. Purity; holiness ୭ । ତେଜ—7. Vigour, splendour; energy; halo. ୮ । ପରିଣାମ; ଫଳ (ହି. ଶ)—8. Result. ୯ । ବିଘ୍ନ; ବାଧା (ହି. ଶ)—9. Obstruction; obstacle. ୧୦ । ପରଦା (ହି.ଶ)—10. Screen.

ବ୍ୟବାୟ ଶୀଳ—ସ. ବ. ପୁଂ (ବ୍ୟବାୟ + ଶୀଳ)—ବ୍ୟବାୟୀ (ଦେଖ) Byabāya śila Byabāyi (See)

ବ୍ୟବାୟ ଶୋଷ—ସ. ବ – ଅତ୍ୟଧିକ ସ୍ତ୍ରୀପ୍ରସଙ୍ଗ ଯୋଗୁଁ ଜନ୍ମିବା ଏକ Byabāya śosha ପ୍ରକାର ଯକ୍ଷ୍ମା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A kind of pulmonary consumption due to excessive sexual enjoyment.

ବ୍ୟବାୟୀ—ସ.ବଣ.ପୁଂ (ବ୍ୟବାୟ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । କାମୁକ—Byabāyi 1; Amorous. ୨ । ଲମ୍ପଟ—1. Dissolute; adulterous. ୨ । ଯେଉଁ ଔଷଧ ଶରୀରରେ ପ୍ରବେଶ କରି ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଦେହ ତମାମ୍ ବ୍ୟାପି ଯାଏ (ହି. ଶ)—2. (a medicine) Which is diffused throughout the system immediately after it is taken.

ବ୍ୟଭାର—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ବ୍ୟବହାର)—୧ । ବ୍ୟବହାର; ଆଚରଣ — Byabhāra 1. Conduct. [ହି—ସ୍ୱଭଣ ତେବେ ব্যাভার ବୋଲନ୍ତି ଯାବ, ଦେଶ ବୋହେ ସାରକର बताव ବ୍ୟଭାର—ବହଳାଥ. ବର୍ଡ଼ ସ୍ୱମାସୁଣ] ୨ । ଉପଭୋଗ—2. Use; enjoyment. ୩ । ବେଭାର (ଦେଖ)—3 Bebhāra (See).

ବ୍ୟଭିଚାର—ସ. ବ—(ବି + ଅଭି + ଚର୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—ଦୁଶ୍ଚରିତ୍ର; Byabhichāra ଦୁର୍ବୃତ୍ତ—1. Wickedness; profligacy, wantonness; bad conduct. ୨ । ଅନିୟମ—2. Irregularity; departure from rule. ୩ । ପୁରୁଷର ଅନ୍ୟସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ ବା ସ୍ତ୍ରୀର ପରପୁରୁଷ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗମ—3. Adultery fornication; lechery. ୪ । ଲଙ୍ଘନ; ଅନ୍ୟଥାଚରଣ—4. Deviation, acting otherwise; transgression. ୫ । ସ୍ଖଳନ—5. Falling off; slipping. ୬ । ନିୟମର ବହିର୍ଭୂତ; ଉପାଦାନ—6. Exception to a rule. ୭ । ଅନ୍ୟଥାଚରଣ—7. Acting contrary. ୮ । ଅତି ବ୍ୟାପ୍ତି—8. Suffusion. ୯ । ଅବ୍ୟାପ୍ତି—8. Absence; of diffusion. ୧୦ । (ନ୍ୟାୟ ମତରେ) ହେତ୍ୱାଭାସ ବିଶେଷ; ଯୁକ୍ତିରେ ଏକ ଶବ୍ଦକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଦୋଷ—10. (In logic) A defect of reasoning consisting of using the same term in different senses.

ବ୍ୟଭିଚାର ଦୋଷ—ସଂ. ବ—୧ । ପରସ୍ତ୍ରୀ ବା ପରପୁରୁଷ ସଙ୍ଗମ Byabhichāra dosha ଦୋଷ—1. Adultery. ୨ । ନ୍ୟାୟ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ହେତ୍ୱାଭାସ ବିଶେଷ—2. (In logic) A defect consisting of using the same term in different senses. ୩ । ବିବାଦୀୟ ବିଷୟକୁ ଛାଡ଼ି ବିଷୟାନ୍ତରର ଉତ୍ଥାପନ—3. Deviating from the real matter in dispute and introducing another.

ବ୍ୟଭିଚାରୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ବ୍ୟଭିଚାର + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—Byabhichāri ୧ । ଦୁଶ୍ଚରିତ୍ର; ଲମ୍ପଟଚରିତ୍ର—1. Profligate; (ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) dissolute, ୨ । ପରସ୍ତ୍ରୀଗାମୀ—

(ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Lecherous; adulterous. ୩ । ଲମ୍ପଟଭାବରେ; ଅନ୍ୟଥାଗାମୀ—3. Going astray; deviating; transgressing. ୪ । ଅତିବ୍ୟାପ୍ତ—4. Overspreading; pervading. ୫ । ଶୃଙ୍ଗାରାଦି ରସର ଭାବବିଶେଷ; ସଞ୍ଚାରୀ ଭାବ (ଦେଖ)—5. Samchārī bhāba (See). ୭ । ଭ୍ରମାର୍ଗଭ୍ରଷ୍ଟ—7. Gone astray. ବି—ପରସ୍ତ୍ରୀଗାମୀ ବ୍ୟକ୍ତି—Adulterer; fornicator.

ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ (ବ୍ୟଭିଚାରିନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଦୋଶ୍ଚାରିଣୀ; ଭ୍ରଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ; କୁଳଟା ସ୍ତ୍ରୀ, ପର ପୁରୁଷଗାମିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ—Adulteress; an unchaste woman.
Byabhichārinī

ବ୍ୟଭିଚାରୀ ଭାବ—ସଂ. ବି—ଶୃଙ୍ଗାରାଦି ରସର ଭାବବିଶେଷ; ସଞ୍ଚାରୀ ଭାବ—The mental states of persons expierencing
Byabhichārī bhāba

[ଦ୍ର—ସ୍ଥାୟୀ ଭାବର ସହକାରୀ ରୂପେ ଅଭି ଯେଉଁ ସବୁ ଭାବ ମନରେ ଉଦିତ ହୁଅନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟଭିଚାରୀ ଭାବ ବୋଲାଯାଏ ।

ସମସ୍ତ ରସରେ ୩୩ ଗୋଟି ବ୍ୟଭିଚାରୀ ଭାବ ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା—ନିର୍ବେଦ, ଆବେଗ, ଦୈନ୍ୟ, ଶ୍ରମ, ମଦ, ଜଡ଼ତା, ଉଗ୍ରତା, ମୋହ, ବିବୋଧ (ଜାଗରଣ), ସ୍ୱପ୍ନ, ଅପସ୍ମାର (ମନର ଚଞ୍ଚଳତା), ଗର୍ବ, ମରଣ, ଆଲସ୍ୟ, ଅମର୍ଷ (ଅସହିଷ୍ଣୁତା), ନିଦ୍ରା, ଅବହିତ୍ଥା (ଭାବଗୋପନ) ଔତ୍ସୁକ୍ୟ, ଉନ୍ମାଦ, ଶଙ୍କା, ସ୍ମୃତି, ମତି, ବ୍ୟାଧି, ତ୍ରାସ, ଲଜ୍ଜା, ହର୍ଷ, ଅସୂୟା (ପରଗୁଣରେ ଦୋଷାରୋପଣ), ବିଷାଦ (ଉପାୟାଭାବଜନିତ ସନ୍ତାପ), ଧୃତି, ଚପଳତା, ଗ୍ଲାନି (କ୍ଲାନ୍ତତା), ଚିନ୍ତା, ବିତର୍କ (ସନ୍ଦେହ ହେତୁ ବିଚାର)]

ବ୍ୟଭିହାସ—ସଂ. ବି. (ବି+ଅଭି+ହସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ଉପହାସ; ଥଟ୍ଟା—Jest; sneer.
Byabhihāsa

ବ୍ୟୟ—ସଂ. ବି. (ବି+ଇ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Byaya ୧ । ଅପଚୟ; ଖରଚ—1. Expenditure; outgoing; expense. ୨ । କ୍ଷୟ; ନାଶ—2. Decay; waste; loss; destruction. ୩ । ଅଭାବ—3. Want; deficiency. ୪ । ଅପଗମ—4. Departure. ୫ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଲଗ୍ନରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ସ୍ଥାନ—5. (astrology) The 12th place from one's 'Lagna' or natal sign. ୬ । ଦାନ (ହି. ଘ)—6. Gift. ୭ । ପରିତ୍ୟାଗ (ହି. ଘ)—7. Abandonment. ଦେ. ବି—୧ । ଧନକ୍ଷୟ—
ব্যয় 1. Loss of money. ୨ । ଅପବ୍ୟୟ—2. Waste
ब्यय of money. [ଦ୍ର—ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ଅପଭ୍ରଂଶ ବଏ, ବୟ ।] ୩ । ମହାଜନଠାରୁ ଟଙ୍କା ଆଦି ଋଣ ନେବା—3. Borrowing money etc from a creditor. ୪ । ଦୋକାନଠାରୁ ସଉଦା ନେବା—4. Taking articles from a trader or shopkeeper.

ବ୍ୟୟକ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ(ବି+ଇ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅକ)—ଯେ ବ୍ୟୟ କରେ—
Byayaka (ବ୍ୟୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Spending.

ବ୍ୟୟ କରି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସମସ୍ତ ତୁଳନାସ୍ଥ ବସ୍ତୁକୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରିବା—To exhaust all comparisions. (ଦ୍ର—ବ୍ୟୟ କରି ଦେବା ଏହା ଗୁଣ ତା ଗିରେ । ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ)
Byaya kari debā

ବ୍ୟୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖରଚ କରିବା—1. To spend.
Byaya kariba ୨ । କରଜ କରିବା—2. To borrow.
ব্যয় করা ୩ । ମହାଜନଠାରୁ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ନେବା—3. To
व्यय करना take goods from a trader.

ବ୍ୟୟ କାତର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍)—କୃପଣ—Niggardly;
Byaya kātara stingy; close-fisted; miserly. (ବ୍ୟୟକୁଣ୍ଠ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବ୍ୟୟକାତରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବ୍ୟୟ କାତରତା—ସଂ. ବି—କୃପଣତା—Miserliness; niggardliness; stinginess.
Byaya kātaratā

ବ୍ୟୟ ବାହୁଲ୍ୟ—ସଂ. ବି(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅତିରିକ୍ତ ବ୍ୟୟ—
Byaya bāhulya Heavy expenses.

ବ୍ୟୟ ବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଖରଚ ବଢିବା—
Byaya bruddhi Increase of expenditure.

ବ୍ୟୟ ଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବ୍ୟୟ+ଶୀଳ)—
Byaya sīla ୧ । ଖପତି; ଯେ ବେଶୀ ବ୍ୟୟ କରେ; ଖରଚୀ; (ବ୍ୟୟଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସାହାଖର୍ଚ୍ଚୀ—Extravagant; spendthrift.

ବ୍ୟୟ ଶୀଳତା—ସଂ. ବି—ଖପତିପଣିଆ; ସାହା ଖରଚ—
Byaya sīlatā Extravagance.

ବ୍ୟୟ ସାଧ୍ୟ—ସଂ. ବି. (୩ୟା ତତ୍; ବ୍ୟୟ+ସାଧ୍ୟ)—ଯାହା ଧନବ୍ୟୟ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପନ୍ନ କରାଯାଇ ପାରେ; ବ୍ୟୟଦ୍ୱାରା
Byaya sādhya (ବ୍ୟୟ ସାପେକ୍ଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) ନିଷ୍ପାଦ୍ୟ—Costing money; expensive

ବ୍ୟୟ ସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଲଗ୍ନର ଦ୍ୱାଦଶ ସ୍ଥାନ—
Byaya sthāna (astrology) The 12th house from one's 'Lagna' or natal sign.

ବ୍ୟୟାଧିପ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଜନ୍ମ ଲଗ୍ନଠାରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ସ୍ଥାନର ଅଧିପତି ଗ୍ରହ—The planet presiding over the 12th house from one's 'Lagna'.
Byayādhipa
ବ୍ୟୟାଧିପତି, ବ୍ୟୟାଧୀଶ } ଅନ୍ୟରୂପ

ବ୍ୟୟିତ—ସଂ.ବିଣ.(ବି+ଇ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଖରଚ କରାଯାଇ ଥିବା—1. Spent; expended. ୨ । ଅପଚିତ—2. Consumed. ୩ । ବିଗତ—3. Gone; past. ୪ । ବିନଷ୍ଟ; କ୍ଷୟିତ—4. Lost; decayed; destroyed; wasted.
Byayita

ବ୍ୟୟୀ—ସ୍ତ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବ୍ୟୟ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Byayī ୧ । ବ୍ୟୟଶୀଳ—1. Extravagant; spendthrift. ୨ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ, ଯଥା—ଧନବ୍ୟୟୀ,
(ବ୍ୟୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ମିତବ୍ୟୟୀ)—2, Spending.

ବ୍ୟର୍ଥ—ସ. ବିଣ (ବି+ଅର୍ଥ)—୧ । ବିଫଳ; ବୃଥା—1. Fruitless;
Byartha vain. ୨ । ପଣ୍ଡ; ନିଷ୍ଫଳ—2. Ineffectual. ୩ । ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ—3. Useless; unnecessary. ୪ । ବେଫାଇଦା; ଲାଭଶୂନ୍ୟ—4. Profitless. ୫ । ଅନର୍ଥକ—5.Meaningless. ୬ । ଅମୂଳକ—6. Groundless. [ଦ୍ର—ଏହାର ଗ୍ରାମ୍ୟ ଅପଭ୍ରଂଶ ବଅର୍ଥ
ବୃଥାସ୍ ବ୍ୟର୍ଥ ବେର୍ଥ ।] ବେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବୃଥାରେ—In vain.

ବ୍ୟର୍ଥ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପଣ୍ଡ ବା ନିଷ୍ଫଳ କରିବା-
Byartha kariba To make ineffectual.
ব্যর্থ করা ব্যর্থকরনা

ବ୍ୟର୍ଥଚେଷ୍ଟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବ୍ୟର୍ଥ+ଚେଷ୍ଟା)—ଯାହାର
Byartha cheshta ଚେଷ୍ଟା ବିଫଳ ହୋଇଅଛି—One
(ବ୍ୟର୍ଥଚେଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) whose efforts have become fruitless.

ବ୍ୟର୍ଥଚେଷ୍ଟା—ସ. ବି (କର୍ମଧା, ବ୍ୟର୍ଥ+ଚେଷ୍ଟା)—ବିଫଳପ୍ରୟତ୍ନ—
Byartha cheshtā Fruitless endeavour.

ବ୍ୟର୍ଥତା—ସ. ବି—(ବ୍ୟର୍ଥ+ଭାବ. ତା) —ନିଷ୍ଫଳତା—
Byarthatā Fruitlessness; futility.

ବ୍ୟର୍ଥ ପରିଶ୍ରମ—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ବ୍ୟର୍ଥ+ପରିଶ୍ରମ)—ବୃଥା ଶ୍ରମ—
Byartha pariśrama Vain labour. ସ. ବିଣ. ପୁଂ—
(ବ୍ୟର୍ଥ ପରିଶ୍ରମା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବହୁବ୍ରୀହି) ଯାହାର ପରିଶ୍ରମ ବୃଥା ହୋଇ-
[ବ୍ୟର୍ଥଶ୍ରମ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଅଛି—Whose labours have become fruitless.

ବ୍ୟର୍ଥ ମନୋରଥ—ସ. ବିଣ. ପୁ° (ବହୁବ୍ରୀହି)-ଯାହାର ମନୋବାଞ୍ଛା ସିଦ୍ଧ
Byartha manorat ହୋଇ ନାହିଁ—Whose desires
(ବ୍ୟର୍ଥମନୋରଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) remain unfulfilled. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ବ୍ୟର୍ଥପ୍ରୟାସ, ବ୍ୟର୍ଥପ୍ରୟତ୍ନ, ବ୍ୟର୍ଥକାମ, ବ୍ୟର୍ଥଜୀବନ, ବ୍ୟର୍ଥଯୌବନ ଆଦି ପଦ ଗଠିତ ହୁଏ ।]

ବ୍ୟଳୀକ—ସ. ବି (ବି+ ଅଲ. ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା+କର୍ତ୍ତ. ଈକ)-
Byalīka ୧ । ପୀଡ଼ା; ମନୋଦୁଃଖ—1. Sorrow; grief; distress; afflicition. ୨ । ଲଜ୍ଜା—2. Shame. ୩ । ଅପରାଧ—3, Guilt; crime. ୪ । ପ୍ରତାରଣା—4. Fraud; deception. ୫ । କାମ ଅବେଗରେ କୃତ ଅପରାଧ (ହ୍ରୂ. ଶ)—5, Crime committed in a fit of amourousness. ୬ । ଦୁଃଖ; କଷ୍ଟ (ହ୍ରୂ. ଶ)- 6. Pain; trouble. ୭ । ପୀଠମର୍ଦ୍ଦ; ବିଟ (ହ୍ରୂ. ଶ)— 7, A panderer. ୮ । ବିଲକ୍ଷଣତା (ହ୍ରୂ. ଶ)— 8. Peculiarity. ୯ । ଅଦ୍ଭୁତତା (ହ୍ରୂ.ଶ)-9.Strangeness. ବିଣ—୧ । ଲମ୍ପଟ—1. Lecherous; adulterous; libertine. ୨ । ଅପ୍ରିୟ—2, Disagreeable. ୩ । ଅନୃତ; ମିଥ୍ୟା—3. False; untrue. ୪ । ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ; ଅନୁଚିତ-4. Unfit to be done; improper. ୫ । କଷ୍ଟଦାୟକ—5,Painful. ୬ । ଅପରିଚିତ—6, Unacquainted. ୭ । ଅଦ୍ଭୁତ—7, Strange; wonderful.

ବ୍ୟଳୀକତା(ତ୍ୱ)—ସ°. ବି— ବ୍ୟଳୀକ (ଦେଖ)
Byalīkatā(twa) Byalīka (See).

ବ୍ୟଷ୍ଟକା—ସ. ବି (ବି+ଅଷ୍ଟକ+ଆ)—କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ପ୍ରତିପଦ୍ ତିଥି
Byashṭakā (ହ୍ରୂ• ଶ)—The next day of the Pūrṇnimā.

ବ୍ୟଷ୍ଟି—ସ.ବି (ବି+ଅଶ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟାପିବା+ଭାବ.ତି)-୧ । ପୃଥକ୍ ପୃଥକ
Byashṭi ହେବା—1, Separation; detachment. ୨ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହେବା—2, Becoming single. ୩ । ବିଶ୍ଳେଷଣ-3, Analysis, ୪ । ସମଷ୍ଟିରୁ ବା ସମାଜରୁ ପୃଥକ୍ କରିଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ—4, Every individual person or thing taken out of many. [ଦ୍ର—ଭେଦଭେଦ୍ରତ୍ୱ ବସ୍ତୁ ଏକତ୍ର ହେଲେ ସମଷ୍ଟି ଓ ସେସବୁର ପରିସ୍ଥି ବା ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ହେଲେ ବ୍ୟଷ୍ଟି ହୁଏ ।]

ବ୍ୟଷ୍ଟି ଭାବ—ଦେ. ବି—ପୃଥକ୍ ଭାବ; ବହିଷ୍ଟ ଭାବ—Separation
Byashṭi bhāba into different entities.

ବ୍ୟସନ—ସ. ବି (ବି+ଅସ୍, ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା+ କର୍ମ. ଅନ;
Byasana ଯାହା ମନୁଷ୍ୟକୁ ଶ୍ରେୟୋମାର୍ଗରୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଏ)—
୧ । କାମଜ ଓ କ୍ରୋଧଜ ଦୋଷ—1, Vice; vicious conduct or practice (e.g, drink, gambling, hunting etc). [ଦ୍ର—କାମଜ ବ୍ୟସନ ଦଶପ୍ରକାର ; ଯଥା—ମଦ୍ୟପାନ, ବେଶ୍ୟାସକ୍ତି, ଦିବାନିଦ୍ରା, ପରନିନ୍ଦା, ମୃଗୟା, ବୃଥାଭ୍ରମଣ, ଦ୍ୟୂତ, ନୃତ୍ୟ, ଗୀତ ଓ କ୍ରୀଡ଼ା । କ୍ରୋଧଜ ବ୍ୟସନ ଆଠ ପ୍ରକାର । ଯଥା—
ଦୁଷ୍ଟତା, ଦୌର୍ଜନ୍ୟ, ଖଳ, ପ୍ରତାରଣା, ଈର୍ଷା, ଦ୍ୱେଷ, କଟୁକ୍ତି ଓ କଷ୍ଟ ପ୍ରଦାନ ।] ୨ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ; ବିପଦ୍—2. Adversity; misfortune; mishap; ill-luck. ୩ । ବିଷୟାନୁରକ୍ତି—3. Attachment or being addicted to worldly concerns. ୪ । ଅଶୁଭ; ଅମଙ୍ଗଳ—4. An evil; calamity; disaster. ୫ । ଦୁଃଖ; କଷ୍ଟ—5. Sorrow; affliction; misery; trouble; pain. ୬ । ବିନାଶ—6. Distruction; ruin; overthrow. ୭ । ପତନ—7. Fall. ୮ । ପାପ—8. Sin. ୯ । ଅପରାଧ—9. Crime; guilt. ୧୦ । ବୃଥା ଚେଷ୍ଟା—10. Fruitless endeavour. ୧୧ । ଅଯୋଗ୍ୟତା 11. Unfitness. ୧୨ । ଦୋଷ—12. Fault; defect. ୧୩ ।ଅଶୁଭ ଲକ୍ଷଣ—13. Evil omen.୧୪ ।

ଅସାମର୍ଥ୍ୟ—14. Inability. ୧୬ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ଅତ୍ୟଧିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି—16. Being addicted to any perticular matter.

ବ୍ୟସନାର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃତୀୟା ତତ୍; ବ୍ୟସନ+ଆର୍ତ୍ତ)—ବିପନ୍ନ—
Byasanārtta Overwhelmed with calamity.
(ବ୍ୟସନାର୍ତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବ୍ୟସନାସକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍; ବ୍ୟସନ+ଆସକ୍ତ)—୧ ।
Byasanāsakta କୁକ୍ରିୟାରତ—1. Vicious. ୨ । କୌଣସି
(ବ୍ୟସନାସକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ଅତିରିକ୍ତରୂପେ ଆସକ୍ତ—3. Addicted to anything or practice.

ବ୍ୟସନୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବ୍ୟସନ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Byasanī ୧ । କୁକର୍ମ୍ମାରତ—1. Vicious; addicted to
(ବ୍ୟସନିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) evil practices. ୨ । ବ୍ୟସନାର୍ତ୍ତ; ବିପନ୍ନ—
(ବ୍ୟସନିତା—ବି) 2. Overwhelmed with calamity; distressed. ୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆସକ୍ତ—3 Unduly devoted to; excessively attacted to. ୪ । ବେଶ୍ୟାଗାମୀ (ହି. ଷ)—4. Habituated to visiting prostitutes.

ବ୍ୟସନୋଦ୍ଭବ—ସଂ. ବିଣ (୫ମୀ ତତ୍; ବ୍ୟସନ+ଉଦ୍ଭବ)—ବ୍ୟସନରୁ
Byasanodbhaba ଉତ୍ପନ୍ନ—Arising from vice; originating in vicious practices.

ବ୍ୟସୁ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବି—ବିଗତ+ଅସୁ=ପ୍ରାଣ ଯାହାର)—
Byasu ମୃତ—Deceased: dead.

ବ୍ୟସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଅସ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ବ୍ୟାକୁଳ—
Byasta 1. Agitated; perplexed; agonised. ୨ ।
(ସମସ୍ତ—ବିପରୀତ) ବିରକ୍ତ—2. Displeased; annoyed. ୩ । ବିରକ୍ତ; ପୃଥକ୍‌କୃତ—3. Separated. ୪ । ଅସମାପ୍ତ—4. Unfinished. ୫ । ବିସ୍ତୃତ; ବ୍ୟାପ୍ତ—5. Diffused; spread; expanded; pervaded. ୬ । ବିପରୀତ; ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ—6. Inverted; inverse. ୭ । ଉତ୍କ୍ଷିପ୍ତ—7. Thrown away: tossed. ୮ । ବିକ୍ଷିପ୍ତ—8, Strewn; scattered. ୯ । କାର୍ଯ୍ୟରତ ହେବାକୁ ଅସ୍ଥିର; କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟାପୃତ—9, Busy with work; worried with work; busily engaged. ୧୦ । ଏଣେ ତେଣେ ମୁକୁଳା ହୋଇଥିବା; ଗୋଳମାଳିଆ—10. Confused; tangled; dishevelled; mismanaged. ୧୧ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ—11. Dis-ordered. [ଉ—ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ର ମାଳରେ ବାଳା, ବୃଣ ଗଣ ତ ବଣୁଛି । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ଲୋବଣ୍ୟବତୀ. ୯ ଗୀତ ।] ଦେ. ବି—
ব্যস্ত ବ୍ୟାକୁଳତା; ବ୍ୟସ୍ତତା; ଦୁଃଖ—Sorrow; grief; agony,
तङ्गी worry. [ଦ୍ର—ଏହାର ଗ୍ରାମ୍ୟ ଅପଭ୍ରଂଶ ଶବ୍ଦ ବେସ୍ତ]

ବ୍ୟସ୍ତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବ୍ୟାକୁଳ କରିବା—To trouble: to
Byasta kariba annoy; to worry.
ব্যস্তকরা व्यस्तकरना

ବ୍ୟସ୍ତତା—ସଂ. ବି (ବ୍ୟସ୍ତ+ତା)—ବ୍ୟାକୁଳତା—
Byastatā Perplexity; worry.

ବ୍ୟସ୍ତ ତ୍ରୈରାଶିକ—ଦେ. ବି—(ଗଣିତ) ଯେଉଁ ତ୍ରୈରାଶିକରେ ପ୍ରଥମ ଓ
Byasta trairāsika ଦ୍ୱିତୀୟ ରାଶିର ପରସ୍ପର ସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ—(arthmetic) Irregular or inverse Rule of Three. [ଦ୍ର—'ସମସ୍ତ' ତ୍ରୈରାଶିକରେ ଦତ୍ତ ଥିବା ତିନି ରାଶିର ସାହାଯ୍ୟରେ ଚତୁର୍ଥ ରାଶି ବାହାର କରିବାକୁ ହେଲେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ ରାଶିର ଗୁଣନ କରି ପ୍ରଥମ ରାଶିଦ୍ୱାରା ଭାଗ କରାଯାଏ; କିନ୍ତୁ 'ବ୍ୟସ୍ତ' ତ୍ରୈରାଶିକର ପ୍ରଥମ ଓ ତୃତୀୟକୁ ଗୁଣି ଦ୍ୱିତୀୟ ରାଶିଦ୍ୱାରା ଭାଗ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଉଦାହରଣ ଯଥା—୧୦ ଜଣ ଲୋକ ଯେଉଁ କାମକୁ ୨୦ ଦିନରେ କରନ୍ତି ୫୦ ଜଣ ଲୋକ ସେ କାମକୁ କେତେ ଦିନରେ କରିବେ ? ବ୍ୟସ୍ତ ତ୍ରୈରାଶିକରେ ଏହାର ଫଳ ହେବ ୪, ସମସ୍ତ ତ୍ରୈରାଶିକରେ ଏହାର ଫଳ ଯାହା (୧୦୦) ହେବ ତାହା ଭୁଲ ।]

ବ୍ୟସ୍ତ ପଦ—ସଂ. ବି—୧ । ସମାସହୀନ ପଦ—1. Simple or
Byasta pada uncompounded words. (ଯଥା—ନଦୀର ଜଳ; ବୃକ୍ଷରେ ପକ୍ଷୀ, ପଦ୍ମର ଶୋଭନ ଯାହାର ଇତ୍ୟାଦି ।) ୨ । (ହିନ୍ଦୁ ଆଇନ୍) ଋଣ ଟଙ୍କାପାଇଁ ଯେଉଁ ଖାତକ ନାମରେ ନାଲିସ ହୋଇଥାଏ, ସେ ଋଣ ନା ସୁଝି ଓଜର କରିବା (ହି. ଷ)—2. (Hindu Law) The filing of objection by the debtor instead of paying off the loan, when the creditor sues for it.

ବ୍ୟସ୍ତ ବିଧି—ଦେ. ବି (ଗଣିତ) ଗଣିତରେ ବିଲୋମ ବିଧି—
Byasta bidhi (Mathematics) Rule of inversion.

ବ୍ୟସ୍ତରେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିପନ୍ନ ହେବା—To be put in
Byastare pardibā difficulty: to land in danger,
ব্যস্তেপড়া तकलीफमे पडना

ବ୍ୟସ୍ତ ସମସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର)—୧ । ବ୍ୟସ୍ତ ଓ ସମସ୍ତ
Byasta samasta —8. Separated and conjoined. ୨ । କେତେବେଳେ ଏକତ୍ରୀଭୂତ ଓ କେତେବେଳେ ପୃଥଗ୍‌ଭୂତ—2. Now scattered, now collected.
আস্তব্যস্ত ଦେ. ବିଣ—୧ । ଭୃଶ ବ୍ୟସ୍ତ—1, Utterly
अस्तव्यस्त, तबाहतबाह unnerved, ୨ । ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ—2, Much afflicted.

ବ୍ୟସ୍ତ ହେବା—ଦେ, କ୍ରି—୧ । ବ୍ୟାକୁଳ ହେବା—1, To worry
Byasta hebā one's self; to be troubled or
ব্যস্ত হওয়া worried, ୨ । ଦୁଃଖ ପାଇବା—2, To
तंगहोना suffer agony or distress, ୩ । ମନୋଦୁଃଖ

ପ୍ରକାଶ କରିବା—3, To give vent to on's grief.

ବ୍ୟସ୍ତାଳଙ୍କାର—ସଂ. ବି—କାବ୍ୟର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A figure of speech in rhetoric. [ଦ୍ର— ଯେଉଁଠାରେ ଉପମାନକୁ ଉପମେୟର ଯଥାସ୍ଥାନରେ ସନ୍ନିବେଶିତ କରି ନ ଯାଇ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରାଯାଏ ସେଠାରେ ଏ ଅଳଙ୍କାର ହୁଏ; ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜଙ୍କ କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀର ନିମ୍ନଲିଖିତ ପଦମାନ ବ୍ୟସ୍ତାଳଙ୍କାରର ଉଦାହରଣ—ସୁମନାମାନେ ମାନସେ ଭ୍ରମର, ଲାବଣ୍ୟସିନ୍ଧୁ କର୍ଣ୍ଣେ ଏ ନାଗରୀ । କରୁ ମକରୀ ଭୁରୁରେ ରଞ୍ଜିତ, ଉରମ କଞ୍ଚକେ ତରେ ସଂଯୁତ, ପୁଣି ସେ ସନ୍ଧିର । ପଦ୍ମରେ ଲୀଳା ଦେଉ ହଂସକର ।]
Byastālankāra

ବ୍ୟସ୍ତିତ—ଗ୍ରା, ବିଣ (ସଂ. ବ୍ୟଥିତ)—ବ୍ୟସ୍ତତା ଯୁକ୍ତ—1, Suffering distress; afflicted, ୨ । ଦୁଃଖିତ—2, Sorry; grieved,
Byastita
ব্যস্ত तंग

ବ୍ୟହ୍ନ—ସଂ, ବି (ବି+ଅହନ୍)—ଗତକାଲି (ହି. ଶ)—Yesterday,
Byahna

ବ୍ୟା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ଭୁଲ ହି, ବ୍ୟାହ୍, ବି, ବିୟେ)—ବିବାହ—Marriage,
Bya (ବିୟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ୟାକରଣ—ସଂ. ବି (ବି+ଆ=କୃ ଧାତୁ=ବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ ହେବା+କରଣ ବା ଅଧିକରଣ ଅନ; ଯହିଁରେ ବା ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରାଯାଏ)—୧ । ଶବ୍ଦ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ ଓ ଭାଷାନିୟାମକ ଶାସ୍ତ୍ର; ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିର ଓ ଅର୍ଥର ଓ ପ୍ରୟୋଗର ନିୟମ ଆଦି ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିପନ୍ନ ହୁଏ; ଶବ୍ଦଶାସ୍ତ୍ର, ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା କର୍ତ୍ତା, କର୍ମ, କ୍ରିୟା, ସମାସ ଆଦି ନିରୂପିତ ହୁଏ; ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ନିର୍ମାଣ ଓ ପ୍ରଥନ ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ରରୁ ଜଣାଯାଏ—1 Philology, the science of grammar (orthography; etymology, syntax and prosody). [ଦ୍ର—ଏ ଶାସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ଭାଷାର ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତା ନିବାରିତ ହୁଏ ଏବଂ ଭାଷା ଓ ଶବ୍ଦ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସାଧାରଣତଃ ଅବୋଧ୍ୟ ବିଷୟମାନ ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ବୁଝାଯାଏ ।] ୨ । (+ଭାବ. ଅନ) ବିଶ୍ଳେଷଣ—2. Analysis, ୩ । ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ—3. Expounting; commenting. ୪ । ବିକାଶନ—4. Expanding, ୫ । ଶିଳ୍ପନୈପୁଣ୍ୟ, କାରୀଗରି—5, Artistic work; work-manship. (ଉ—ପଢିଏ ଯାର ବ୍ୟାକରଣ, ବୁଦ୍ଧି ବିଷୟ ମନ୍ତ୍ରଣା । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।)
Byākarana

ବ୍ୟାକରଣଜ୍ଞ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବ୍ୟାକରଣ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବୈୟାକରଣ; ବ୍ୟାକରଣଶାସ୍ତ୍ର ଜାଣିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—A grammarian; a philologist.
Byākaranajña
ବ୍ୟାକରଣବିଦ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବ୍ୟାକରଣବେତ୍ତା }

ବିଣ, ପୁଂ—ବ୍ୟାକରଣ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବିଜ୍ଞ—Well versed in grammar.

ବ୍ୟାକରଣ ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି—ବ୍ୟାକରଣ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଭିଜ୍ଞତା—A knowledge of grammar; grammatical knowledge.
Byākarana jñāna

ବ୍ୟାକରଣ ଦୋଷ—ଦେ. ବି—ବ୍ୟାକରଣବିରୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ; ବ୍ୟାକରଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ—Grammatical mistake
Byākarana dosha
ব্যাকরণ দোষ व्याकरण दोष

ବ୍ୟାକରଣ ବହିର୍ଭୂତ—ସଂ. ବିଣ—ବ୍ୟାକରଣ ଶାସ୍ତ୍ରର ନିୟମବିରୁଦ୍ଧ—Ungrammatical; contrary to the rules of grammar.
Byākarana bahirbhūta
(ବ୍ୟାକରଣବିରୁଦ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ୟାକରଣ ବିହିତ—ସଂ. ବିଣ—ବ୍ୟାକରଣର ବିଧି ଅନୁସାରେ ଶୁଦ୍ଧ—Grammatically correct; correct according to the rules of grammar.
Byākarana bihita
ବ୍ୟାକରଣସଙ୍ଗତ, ବ୍ୟାକରଣସମ୍ମତ, ବ୍ୟାକରଣ ସିଦ୍ଧ, ବ୍ୟାକରଣାନୁମତ } ଅନ୍ୟରୂପ

ବ୍ୟାକରଣ ଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ.ବି—ବ୍ୟାକରଣ ୧ (ଦେଖ)—The science of grammar; philology.
Byākarana śāstra

ବ୍ୟାକର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବି+ଆ+କୃ ଧାତୁ+ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା; ପରମେଶ୍ୱର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—God; the Creator.
Byākarttā

ବ୍ୟାକାର—ସଂ. ବି (ବି+ଆକାର)—୧ । ବିକଟ ରୂପ; ବିରୂପ—1. Deformity. ୨ । ଆକାରର ପରିବର୍ତ୍ତନ—2. Change of form, ୩ । (ବି+ଆ+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ.ଅ) ବ୍ୟାଖ୍ୟା (ହି. ଶ)—3. Annotation.
Byākāra

ବ୍ୟାକୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଆ+କୃ ଧାତୁ=ବିକ୍ଷେପ କରିବା+କର୍ମ. ନ)—୧ । ବ୍ୟାପ୍ତ—1. Spread about; diffused. ୨ । ଏଣେ ତେଣେ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା—2. Dispersed; strewn; scattered.
Byākīrnna

ବ୍ୟାକୁଳ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଆକୁଳ)—୧ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ; ଅତି ଆକୁଳ; ଅତି ଉତ୍କଣ୍ଠିତ—1. Very anxious or uneasy. ୨ । କାତର; ବ୍ୟସ୍ତ—2. Distracted; agitated; perturbed; worried, ୩ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—3. Overwhelmed; dumbfounded; ୪ । କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତ—4. Busily engaged; busy, engrossed in work, ୫ । ଭୟବିହ୍ୱଳ; ଭୟବିଧୁର—5. Terrified; frightened, alarmed. ୬ । ବିକଳ—6. Distressed, ୭ । ଅସ୍ଥିର—7. Restless. ଦେ. ବି—ବ୍ୟାକୁଳତା—Perturbation, (ଉ—ଏଣୁ ଅଜ୍ଞାନ ଜଡ଼ମତି । ବ୍ୟାକୁଳ ଖଡ଼ ହେ ନୃପତି—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।)
Byākula
(ବ୍ୟାକୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବ୍ୟାକୁଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାତର କରିବା—1. To worry; to agitate pain, ୨ । କଷ୍ଟ ଦେବା—2, To afflict; to pain.
Byākula karibā
ব্যাকুল করা व्याकुल करना

ବ୍ୟାକୁଳ ଚିତ୍ତ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବ୍ୟାକୁଳ+ଚିତ୍ତ ଯାହାର)—
Byākuḷa chitta ଅସ୍ଥିରମନାଃ—Mentally perturbed
(ବ୍ୟାକୁଳଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) or disturbed.
ବ୍ୟାକୁଳଚେତାଃ, ବ୍ୟାକୁଳମନାଃ, ବ୍ୟାକୁଳାତ୍ମା, ବ୍ୟାକୁଳାନ୍ତଃକରଣ, ବ୍ୟାକୁଳହୃଦୟ } —ଅନ୍ୟରୂପ

ବ୍ୟାକୁଳତା—ସ. ବି (ବ୍ୟାକୁଳ+ଭାବ ତା)—୧ । ଉତ୍କଣ୍ଠା—
Byākuḷatā 1. Anxiety; agitation; distress;
୨ । କାତରତା; ବିହ୍ୱଳତା—2. Perturbation.
୩ । ମନର ଅସ୍ଥିରତା—3. Mental restlessness.

ବ୍ୟାକୁଳ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିକଳ ବା ବ୍ୟସ୍ତ ହେବା—1. To
Byākuḷa hebā grieve; to be worried. ୨ । ବ୍ୟାକୁଳ
ব্যাকুল হওয়া व्याकुल होना ହେବା—2. To be distressed;
to be afflicted. ୩ । ଅସ୍ଥିର ହେବା—3. To be
restless. ୪ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହେବା—4. To be uneasy
or anxious.

ବ୍ୟାକୁଳିତ—ସ. ବଣ—ବ୍ୟାକୁଳ (ଦେଖ)
Byākuḷita Byākuḷa (Apte) (See)

ବ୍ୟାକୂଟି—ସ. ବି (ବି+ଆ+କୂ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା +ଭାବ. ତି)—
Byākūti ୧ । ଛଳ; ବଞ୍ଚନା—1. Deception; fraud;
trick; deceit; stratagem. ୨ । ଛଦ୍ମବେଶ—
2. Disguise; mask.

ବ୍ୟାକୃତ—ସ. ବଣ (ବି+ଆ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ବ୍ୟାଖ୍ୟାତ—
Byākṛuta 1. Explained. ୨ । ପ୍ରକାଶିତ—2. Mani-
fested; displayed. ୩ । ରୂପାନ୍ତରିତ—3. Trans-
formed. ୪ । ବିକୃତ—4. Distorted; deformed;
disfigured. ୫ । ପୃଥକ୍‌କୃତ—Analysed (Apte).

ବ୍ୟାକୃତି—ସ. ବି (ବି+ଆକୃତି)—୧ । ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ—1. Annotation.
Byākṛuti ୨ । ବିକୃତ ଆକାର—2. Deformity;
disfigurement. ୩ । ରୂପାନ୍ତର—3. Transfor-
mation. ୪ । ଛଦ୍ମରୂପ—4. Disguise; mask. ୫ ।
ବିକୃତି—5. Derangement.

ବ୍ୟାକୋଶ(ଷ)—ସ. ବ (ବି+ଆ+କୋଶ)—ବିକଶିତ; ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ—
Byākosa(sba) Expanded; fullblown.

ବ୍ୟାକ୍ରୋଶ—ସ. ବି (ବି+ଆକ୍ରୋଶ)—୧ । ଦୁର୍ବାକ୍ୟ; ଭର୍ତ୍ସନା—
Byākrosa 1. Reproach; abuse. ୨ । ଅପମାନ—
2. Insult. ୩ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱର କରିବା—3. Halloo-
ing.

ବ୍ୟାକ୍ଷେପ—ସ. ବି (ବି+ଆକ୍ଷେପ)—୧ । ବିଳମ୍ବ; କାଳକ୍ଷେପ—
Byākshepa 1. Delay; procrastination. ୨ ।
ବ୍ୟାକୁଳତା; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା (ହି. ଶ)—
2. Consternation; bewilderment.

ବ୍ୟାଖ୍ୟା—ସ. ବି (ବି+ଆ+ଖ୍ୟା ଧାତୁ=କହିବା, ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା
Byākhyā +ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ବିବରଣ; ବର୍ଣ୍ଣନା—
(ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Description; statement;
narration. ୨ । ଟୀକା; ଅର୍ଥ ପ୍ରକଟନ—2. An-
notation; commentary; exposition. [ଦ୍ର—
କୌଣସି ଜଟିଳ ବିଷୟକୁ ସରଳ ଭାବ ଦ୍ୱାରା ଓ ଭାଷା ଦ୍ୱାରା
ପ୍ରକାଶକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କୁହାଯାଏ । ବୃତ୍ତି, ଭାଷ୍ୟ, ବାର୍ତ୍ତିକ,
ଟୀକା, ଟିପ୍ପଣୀ ଆଦି ବ୍ୟାଖ୍ୟାର ଅନେକ ଭେଦ ଅଛି ।]

ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭଲମତରୂପେ ବୁଝାଇବା—1. To
Byākhyā karibā explain. ୨ । ଟୀକା କରିବା—
ব্যাখ্যা করা व्याख्या करना 2. To annotate.

ବ୍ୟାଖ୍ୟା କର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି ଓ ବଣ—ଟୀକାକାର—
Byākhyā karttā Commentator; annotator.
(ବ୍ୟାଖ୍ୟାତର, ବ୍ୟାଖ୍ୟାକାରକ, ବ୍ୟାଖ୍ୟାକାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଗମ୍ୟ—ସଂ.ବଣ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯାହା ବ୍ୟାଖ୍ୟାର ସହାୟତାରେ
Byākhyā gamya ବୁଝାଯାଇ ପାରେ—Comprehensible
(ବ୍ୟାଖ୍ୟାବୋଧ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) with the help of an-
notations. ସଂ. ବି (ହିନ୍ଦୁ ଆଇନ୍)—ବାଦୀର
ଅଭିଯୋଗର ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ଏଣୁ ତେଣୁ
ବୁଲାଇ କରି ଜବାବ ଦେବା (ହି. ଶ)—(Hindu law)
Prevaricating replies to the plaintiff's
allegations in a suit.

ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଗ୍ରନ୍ଥ—ସଂ. ବି—ଟୀକାଗ୍ରନ୍ଥ—Glossary; commentary;
Byākhyā grantha (ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପୁସ୍ତକ—ଅନ୍ୟରୂପ) key.

ବ୍ୟାଖ୍ୟାତ—ସଂ. ବଣ (ବି+ଆ+ଖ୍ୟା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ବିବୃତ;
Byākyāta ଯାହା ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ହୋଇଅଛି—Explained;
annotated.

ବ୍ୟାଖ୍ୟାତା—ସଂ. ବି ଓ ବଣ. (ପୁଂ) (ବି+ଆ+ଖ୍ୟାତୃ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ,
Byākhyātā ୧ମା. ୧ବ)—ଅର୍ଥକର୍ତ୍ତା—Explaining;
(ବ୍ୟାଖ୍ୟାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) commenting; a commentator.

ବ୍ୟାଖ୍ୟେୟ—ସଂ. ବଣ (ବି+ଆ+ଖ୍ୟା ଧାତୁ+କର୍ମ ଯ)—୧ ।
Byākhyeya ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ—1. Describeable. ୨ । ଯାହା
ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଯାଇ ପାରେ—2. Capable of being
explained or commented upon.
(ବ୍ୟାଖ୍ୟାତବ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ୟାଗ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ.ବାଗ୍)—ଥଳି—Bag.
Byāg ব্যাগ बैग

ବ୍ୟାଘଟ୍ଟନ—ସ. ବି (ବି+ଆ+ଘଟ୍ଟ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—୧ ।
Byāghaṭṭana ଆଲୋଡ଼ନ; ମନ୍ଥନ—1. Churning.
ବ୍ୟାଘଟ୍ଟକ, ବ୍ୟାଘଟ୍ଟିତ } ବଣ— ୨ । ଘୋଟା; ମର୍ଦ୍ଦନ; ବଟା—
2. Pestling; macerating.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଅପଭ୍ରଂଶ ଶବ୍ଦ ବଟା, ବାଟିବା,
ବାଟଣା ।]

ବ୍ୟାଘାତ—ସ. ବି. (ବି+ଆ+ହନ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—୧ । ବାଧା;
Byāghāta ବିଘ୍ନ; ପ୍ରତିବନ୍ଧକ—1. Obstruction; hind-
rance; obstacle. ୨ । ପ୍ରତିରୋଧ—2. Interrup-
tion; stoppage; cessation. ୩ । (କୋଳାହଳ)

୨୭ ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ଅଶୁଭ ସୂଚକ ତ୍ରୟୋଦଶ ଯୋଗ—3. (astrology) One of the 27 astrological conjunctions, the 1st 6 'Daṇḍas' of which are inauspicious. [ଦ୍ର—ଏ ଯୋଗ ପଡ଼ିଥିବା ଦିବସର ପ୍ରଥମ ୬ ଦଣ୍ଡ ପରିତ୍ୟାଗ କରି କୌଣସି ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟରେ ହାତ ଦେବା ଉଚିତ ।] ୪ । ପ୍ରହାର; ଅଘାତ—4. Blow; stroke. ୫ । କାବ୍ୟର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—5. A figure of speech in rhetoric. [ଦ୍ର—କୌଣସି ଉପାୟ ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁ ଯେଉଁ ଆକାର ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛି ବା ଯେଉଁ ଫଳ ଘଟିଅଛି ସେହି ଉପାୟ ଦ୍ୱାରା ଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁର ଉକ୍ତ ଆକାରପ୍ରାପ୍ତିର ବା ଉକ୍ତ ଫଳ ଘଟିବାର ବର୍ଣ୍ଣନା ରୂପ ଅଳଙ୍କାର, ଯଥା—

ଯେଉଁ ପୁଷ୍ପାୟୁଧ ବଞ୍ଚିଲା ମୋ ହୃଦ
ବିନ୍ଧି ସେହି ତା ହୃଦ,
ମଣିଥିଲି ଯାହୁ ଅରି କରି, ଏବେ
ସେ ମୋର ଇଷ୍ଟ ସୁହୃଦ । ରାଧାନାଥ, ଯଯାତି

ଏଠାରେ ବର୍ଣ୍ଣନାକୁ ବ୍ୟାଘାତ ଅଳଙ୍କାର ବୋଲାଯାଏ ।]

ବ୍ୟାଘାତକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଆ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅକ)—୧ । Byāghātaka ବିଘ୍ନକାରୀ; ପ୍ରତିବନ୍ଧକ—Causing obstruction; hindering; obstructing.
ବ୍ୟାଘାତକାରୀ (କାରକ) } ଅନ୍ୟରୂପ
ବ୍ୟାଘାଟ }
(ବ୍ୟାଘାତିକା, ବ୍ୟାଘାତକାରିଣୀ, ବ୍ୟାଘାତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବ୍ୟାଘ୍ର—ସଂ. ବି, ପୁଂ (ବି+ଆ+ଘ୍ରା ଧାତୁ=ଗନ୍ଧ ଗ୍ରହଣ କରିବା, Byāghra ଭକ୍ଷଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ବିଡ଼ାଳ ଜାତୀୟ (ବ୍ୟାଘ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବନ୍ୟ ଓ ଜୀବଘାତୀ ବୃହତ୍ ଶ୍ୱାପଦ ବିଶେଷ;ବାଘ—1. Tiger. ୨ । ରକ୍ତ ଏରଣ୍ଡ ବୃକ୍ଷ; ନାଲି ଗବଗଛ—2. The red castor seed plant. ୩ । କରଞ୍ଜ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—3. Karañja (See). ବିଣ ଓ ବି—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହେଲେ, ଯଥା—ପୁରୁଷ ବ୍ୟାଘ୍ର, ନର ବ୍ୟାଘ୍ର)—ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ବହୁ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—Chief amongst many of a class; prominent; excellent.

ବ୍ୟାଘ୍ରଗତି—ସ. ବି—ଚିତ୍ର ରଚନାବିଶେଷ; ଯେଉଁ ରଚନାରେ ପ୍ରତି Byāghragati ପଦର ଉପାନ୍ତ ଦୁଇ ଅକ୍ଷରଦ୍ୱାରା ପରବର୍ତ୍ତୀ ପଦ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଥାଏ—A poetical composition in which the penultumate 2 letters of every line are the first 2 letters in the following line. [ଦ୍ର—ଉଦାହରଣ,—ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ୧୯ଶ ଛାନ୍ଦ ୧୦ମ ପଦଠାରୁ ୧୬ଶ ପଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ:—ବ୍ୟାଘ୍ରଗତିରେ ସଖୀରେ କହନ୍ତି ବିରସେ, ଖାଇବଜ୍ରରେ ତରୁଣୀ କୁସୁମ ବିବଶେ; ବର ଉଦ୍ଧତ ଉଦ୍ଧତ ଉପମା ବନ୍ଧନ, ବନ୍ଧୁ ତ କରଣ୍ଡ ବିହଙ୍ଗମରୁ ବଜନ । ୧୦ମ ପଦ । ଉତ୍କଳର ଚିତ୍ରକାବ୍ୟ; ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜଙ୍କ ଚିତ୍ରରଚନାମାନଙ୍କ ନାମ ତାଲିକାରେ ବ୍ୟାଘ୍ରଗତିର ନାମ ନାହିଁ, 'ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳକ୍ରୀଡ଼ିତ'ର ନାମ ଅଛି; କିନ୍ତୁ ଉକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ 'ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳକ୍ରୀଡ଼ିତ' ରଚନାର ଉଦାହରଣ ନାହିଁ । ବାଘ ଶିକାର ଉପରେ ପଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ଟିକିଏ ପଛକୁ ଘୁଞ୍ଚିଯାଏ ଓ ପରେ ଶିକାର ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହୁଏ; ଏହି ଲକ୍ଷଣରୁ ଏ ରଚନାର ନାମ ବ୍ୟାଘ୍ରଗତି ହୋଇଅଛି । ସାହିତ୍ୟ ଦର୍ପଣ ଓ ଅଳଙ୍କାର କୌସ୍ତୁଭ ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଏ ଶବ୍ଦର ଉଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ ।]

ବ୍ୟାଘ୍ର ଚର୍ମ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବାଘର ଚମଡ଼ା; ବାଘ ଛାଲ—Byāghra charma Tiger-hide

ବ୍ୟାଘ୍ର ନଖ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବାଘ ନଖ; ବାଘର ନଖ—Byāghra nakha 1. Tiger's claw. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) (ବ୍ୟାଘ୍ର ନଖର—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ୍ନୁହୀ ବା ସିହୁଣ୍ଡ; ଛତିଆ ସିଜୁ—2. Euphorbia (with strong hooked thorns on the trunk). ୩ । ହାରର ମଝିରେ ଲଗା ଯିବା ବାଘ ନଖଉପରେ ସୁନା ବା ରୁପା ଖଞ୍ଜା ହୋଇଥିବା ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—3. An ornament shaped like tiger's claw put in the middle of a necklace and sometimes consisting of tiger claws overlaid with gold or silver. ୪ । ନଖୀ ନାମକ ଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ—4. A kind of scent; onyx; Unguis Odoratus.

ବ୍ୟାଘ୍ର ନଖକ—ସ.ବି (ବ୍ୟାଘ୍ର ନଖ+କ)—ନଖ ଖୋଷ୍ଟା; ନଖକ୍ଷତ—Byāghra nakhaka Scratches made by the nail.

ବ୍ୟାଘ୍ରନଖୀ—ସଂ. ବି—ନଖୀ ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ—ନଖୀ (ଦେଖ)—Byāghranakhi Nakhi (See) (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।)
ବ୍ୟାଘ୍ରାୟୁଧ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବ୍ୟାଘ୍ରପୁଷ୍ପ }

ବ୍ୟାଘ୍ରନାୟକ—ସଂ. ବି (ଉପପଦ ତତ୍; ବ୍ୟାଘ୍ର+ନାୟକ=Byāghranāyaka ଯେ ନେଇଯାଏ)—ଶୃଗାଳ—Jackal.
ବ୍ୟାଘ୍ରନାଦକ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବ୍ୟାଘ୍ରସେବକ }

ବ୍ୟାଘ୍ରପାଦ(ତ୍,ଦ୍)—ସଂ. ବି (ବ୍ୟାଘ୍ର ପରି ପାଦବିଶିଷ୍ଟ)—Byāghrapāda(t,d) ୧ । ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରଣେତା ମୁନିବିଶେଷ—1. Name of a sage [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଗୋତ୍ରକୁ 'ବୈୟାଘ୍ରପାଦ(ଦ୍ୟ)' ବୋଲାଯାଏ । ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଏହି ଗୋତ୍ରରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏ ଋଷି ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ଗୋତ୍ରରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଓ ଋଗ୍‌ବେଦର କେତେକ ମନ୍ତ୍ରର ଏ ଦ୍ରଷ୍ଟା ଥିଲେ ।] ୨ । ଭଇଞ୍ଚି (ଦେଖ) 2. Bhaiñchi (See)

ବ୍ୟାଘ୍ର ପୁଚ୍ଛ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବ୍ୟାଘ୍ର+ପୁଚ୍ଛ)—୧ । ଏରଣ୍ଡ ଗଛ—Byāghra puchchha 1. Castor seed plant. ୨ । ବାଇଗବା ଗଛ—2. Jatropha Curcas (plant). ୩ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ବାଘର ଲାଞ୍ଜ—3. The tail of a tiger.

ବ୍ୟାଘ୍ର ବର—ଦେ. ବି—ମହାବଳ ବାଘ—The Royal Bengal
Byāghra bara tiger. [ଉ—ବ୍ୟାଘ୍ର ବର ଶବର ମାରନ୍ତି ଶୂଳ ଯୋଗେ ଯେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ ।]

ବ୍ୟାଘ୍ର ଭୀତି—ସଂ. ବି (୫ମୀ ତତ୍)—୧ । ବ୍ୟାଘ୍ର ଯୋଗୁଁ ଭୟ—
Byāghra bhiti 1. Fear of tiger. ୨ । ବାଘ ଭୟ; (ବ୍ୟାଘ୍ରଭୀତ—ବିଣ) କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟାଘ୍ରର ଉପଦ୍ରବ ହେବାରୁ ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକଙ୍କ ମନରେ ଜନ୍ମିବା ଭୟ—2. Fear of tiger's attack in the minds of people at a tiger-infested locality.

ବ୍ୟାଘ୍ର ମେରୁ—ଦେ. ବି—ରାଜପୁତାନାର ପର୍ବତ ବିଶେଷ—Name of
Byāghra meru a mountain in Rajputana. [ଉ—ନିନାଦିତ କରୁଥିଲେ ଅସ୍ତ୍ରବଳୀ, ବ୍ୟାଘ୍ରମେରୁ ଗାଗିସ୍ତାର ଗହଳ । ନନ୍ଦକିଶୋର. କୃଷ୍ଣକୁମାରୀ ।]

ବ୍ୟାଘ୍ର ଲୋମ—ସଂ. ବି (ବ୍ୟାଘ୍ର+ଲୋମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ ।
Byaghra loma (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ବାଘ ଦେହର ଲୋମ—1. The fur on the body of a tiger. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ମୁଛ (ହି. ଶ)—2. Mustaches.

ବ୍ୟାଘ୍ର ଶାବକ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବ୍ୟାଘ୍ର+ଶାବକ)—ବାଘଛୁଆ
Byāghra śābaka —Tiger-cub.
(ବ୍ୟାଘ୍ର ଶିଶୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ୟାଘ୍ର ହସ୍ତ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ନାଲି ଗବ ଗଛ—
Byāghra hasta The red variety of castor-
[ବ୍ୟାଘ୍ରଦଲ(ଳା), ବ୍ୟାଘ୍ରତଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) seed plant.

ବ୍ୟାଘ୍ରାସ୍ୟ—ସଂ. ବି ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବ୍ୟାଘ୍ରର ଆସ୍ୟ=ମୁଖ ପରି ଆସ୍ୟ
Byāghrāsya ଯାହାର)—ମାର୍ଜାର; ବିରାଡ଼ି—Cat. ବିଣ—
ବ୍ୟାଘ୍ରମୁଖ } ଅନ୍ୟରୂପ ବ୍ୟାଘ୍ର ପରି ମୁଖ ବିଶିଷ୍ଟ; ବାଘୁଆ ମୁହାଁ—
ବ୍ୟାଘ୍ରବକ୍ତ୍ର } Having a face like tiger's.

ବ୍ୟାଘ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବ୍ୟାଘ୍ର+ଈ)—୧ । ବାଘୁଣୀ—1.
Byāghri Tigress. ୨ । କଣ୍ଟକାରୀ; ଅଙ୍କରୀ—2. A medicinal plant; Solanum xanthocarpum. [ଦ୍ର—ଏହାର କଣ୍ଟା ବାଘ ନଖ ପରି ଅଙ୍କୁଶିଆ ଅଟେ ।] ୩ । ନଖୀ ନାମକ ଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ (ହି. ଶ)—3. Onyx; shell.

ବ୍ୟାଘ୍ରୀ ତୈଳ—ସଂ. ବି—ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ତୈଳ ବିଶେଷ; ପୀନସଅଦ
Byāghri taila ନାସା ରୋଗର ଉପକାରୀ ତୈଳ—A medicinal oil prepared as an antidote against polypus of the nose.

ବ୍ୟାଙ୍କ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ.ବାଙ୍କ୍)—୧ । ଗଚ୍ଛିତ ଧନର ଭଣ୍ଡାର—1. A
Byānk bank for money. ୨ । ଖଜଣାଖାନା—
ব্যাঙ্ক 2. Treasury. ୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟବସାୟୀ କୋମ୍ପାନୀ
बैंक ସାଧାରଣଙ୍କଠାରୁ ଟଙ୍କା ଉପାର୍ଜନ କରି ସୁଧରେ ଟଙ୍କା ଲଗାନ୍ତି—3. A firm or company of bankers. (ଯଥା—ସେଭିଙ୍ଗସ୍ ବ୍ୟାଙ୍କ୍, ଇମ୍ପିରିଅଲ୍ ବ୍ୟାଙ୍କ୍, ବେଙ୍ଗଲ୍ ବ୍ୟାଙ୍କ୍, କୋଅପରେଟିଭ୍ ବ୍ୟାଙ୍କ୍ ଇତ୍ୟାଦି, ଏହି ଇଂରାଜୀ ବ୍ୟାଙ୍କ୍ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନେକ ଦେଶୀ ଓ ବିଦେଶୀ ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଭାଷାରେ ଚଳନ୍ତି ଯଥା—ବ୍ୟାଙ୍କ୍‌ବିଲ୍ମା, ବ୍ୟାଙ୍କ ଲୁଟ, ବ୍ୟାଙ୍କ୍ ଅଫିସ ଇତ୍ୟାଦି ।)

ବ୍ୟାଙ୍କ ନୋଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମୁଦ୍ରା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ବ୍ୟାଙ୍କରୁ
Byānk not ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଟଙ୍କା ପାଇବାର ବିଶ୍ୱାସ ଟିପଣୀ—
ব্যাঙ্কনোট बैंकनोट Bank note.

ବ୍ୟାଙ୍କ ବାବୁ—ଦେ. ବି—ବ୍ୟାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଦେଶୀୟ କର୍ମଚାରୀ—
Byānk bābu The Indian head officer of a
ব্যাঙ্কবাবু बैंकबाबू bank.

ବ୍ୟାଙ୍କର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଯେଉଁ ମହାଜନ ସୁଧରେ ସାଧାରଣଙ୍କ
Byānkar ସଙ୍ଗେ ଟଙ୍କା ଦିଆ ନିଆ କରେ ଓ ସାଧାରଣଙ୍କଠାରୁ
ব্যাঙ্কর बैंकर ଟଙ୍କା ଉପାର୍ଜନ୍ କରେ—A banker.

ବ୍ୟାଜ—ସଂ. ବି (ବି+ଅଜ. ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କରଣ ଅ)—
Byāja ୧ । ବାହାନା; କପଟ; ଛଳ—1. Pretext; trick; deceit; pretence. ୨ । କାଳବିଳମ୍ବ—2. Delay. ୩ । ବାଧା; ବିଘ୍ନ—3. Obstacle; obstruction. ୪ । ବିଆଜ; ସୁଧ—4. Interest on money lent. [ଦ୍ର—ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶ ଶବ୍ଦ ବିଆଜ ।]

ବ୍ୟାଜ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଘୃଣାର୍ଥକ)—ଟଙ୍କାର ସୁଧ ଭୋଗ କରିବା—
Byāja khāibā সুদখাওয়া बिआजखाना To live on usury.

ବ୍ୟାଜଖୋର—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି (ସଂ. ବ୍ୟାଜ+ଫା.ପ୍ରତ୍ୟୟ ଖୋର;
Byājakhor ଘୃଣାର୍ଥକ)—ଯେ ଖାତକଠାରୁ ଅଧିକ ସୁଧ ନିଏ—
সুদখোর बिआजखोर (ବ୍ୟାଜଖୋରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ବି) Usurer.
(ବ୍ୟାଜଖିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ୟାଜ ସ୍ତୁତି—ସଂ. ବି—୧ । କପଟ ସ୍ତୁତି; କପଟ ପ୍ରଶଂସା; ଖୋସାମଦ୍—
Byāja stuti 1. Flattery. ୨ । କାବ୍ୟର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—2. A figure of rhetoric. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ନିନ୍ଦାବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ସ୍ତୁତି ଓ ସ୍ତୁତିବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ନିନ୍ଦା ସୂଚିତ ହୁଏ । ଆପାତତଃ ପ୍ରତୀୟମାନ ନିନ୍ଦା ବା ସ୍ତୁତି ଯେବେ ପରିଶେଷରେ ବିପରୀତ ଭାବରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ହୁଏ ତେବେ ବ୍ୟାଜସ୍ତୁତି ଅଳଙ୍କାର ହୁଏ । ସ୍ତୁତିରୁ ନିନ୍ଦା ଯଥା—ସାହେବ ପୋଷାକ କେହି ଅବା ପିନ୍ଧି, ସମ୍ମୁଖେ କହଇ ବଡ଼ା ବଡ଼ା ହିନ୍ଦି, ଥରେ ଥରେ ହସି ସାହେବ ଠାଣିରେ ପୋଛଇ ବଦନ ରୋମାଲ କାନରେ । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର । ନିନ୍ଦାରୁ ସ୍ତୁତି ଯଥା— ତୁହେ ଅବାସ ଘର, ମାନସ ସରୋବର, ଶୁଭଲ କଣେଶ୍ୱର ରବ; ସଙ୍ଗେ ନ ରହି ଥାଇ, ଗଳଟ କାହିଁପାଇଁ, ଅନ୍ୟ ନ ଥିଲେ ତେବେ ଦେବ ହେ । କୃପାସିନ୍ଧୁ । ମନ ଜାଣିବା ଲୋକେ ବଶ, ହୁଅନ୍ତି ସବୁ ଅଣୀବଶ, ମନ୍ତ୍ରାଧୀନ ତ ତୁମ୍ଭେ, ବଶାଇ ଅଛ ଦମ୍ଭେ, ଭୁଜଙ୍ଗ କୁନ୍ଦ ଅଛ କସ ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ ! କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା । ଭୁଜମଣି- ଅଳଙ୍କାରତରଙ୍ଗିଣୀ ।]

ବ୍ୟାଜୋକ୍ତି—ସଂ. ବି—୧ । ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି; ଛଳୋକ୍ତି; କଥାର ଛଳ—
Byājokti 1. Irony; a covert expression; innuendo.
୨। ବ୍ୟାଜସ୍ତୁତି—2. Covert flattery. ୩ । କାବ୍ୟର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—3. A figure of rhetoric.
[ଦ୍ର—କୌଣସି ଛଳନାଦ୍ୱାରା ଲୁଚିବା ବିଷୟର ଗୋପନକୁ ବ୍ୟାଜୋକ୍ତି ବୋଲାଯାଏ ।

ଯଥା—ସଖୀଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଖେଳିବାକୁ ବାଳା
ପାଦରେ ନ ଥିଲା ଖଣ୍ଡି,
ସ୍ପର୍ଶ ସ୍ପର୍ଶ ଦୃଷ୍ଟି ଅକର୍ଷିତ ହେଲା
ପୁନଶ୍ଚ ନୂପୁର ପ୍ରତି ।
ଭ୍ରମରକ ଭୟେ ଲାଗି ଗଲା ବୋଲି
ସଖୀଙ୍କି କହୁଲା ଛଳ,
ପ୍ରିୟଂବଦା ବୋଲେ ଭ୍ରମରକ ଭୟେ
ମୀନାକ୍ଷି ! ଗଲାକ ଗଳ ।

ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର. ପ୍ରଣୟ ବଲ୍ଲରୀ ।—ଭୁଜମଣି ଅଳଙ୍କାର ତରଙ୍ଗିଣୀ ।]

ବ୍ୟାଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବାଟ୍)—୧ । ପେଣ୍ଡୁ ଖେଳିବାର ପଟା—
Byāṭ ব্যাট बैट 1. Bat. ୨ । ବାଦୁଡ଼ି; ବାଦୁଡ଼—2. Bat.

ବ୍ୟାଟ୍ ବଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବାଟ୍+ବଲ)—ପେଣ୍ଡୁ ଓ ପେଣ୍ଡୁ ଖେଳିବା ପଟା; ଦଣ୍ଡ ଓ କନ୍ଦୁକ—Bat and ball.
Byāṭ bal ব্যাট বল बैट बल

ବ୍ୟାଟେ(ଟା)ରି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପ୍ରବାହକ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Byāṭe(ṭā)ri 1. Electric battery. ୨ । ତୋପଶ୍ରେଣୀ; ব্যাটারী बाटरी ଓ ତାହା ଚଳାଇବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ସୈନ୍ୟ ବ୍ୟୂହ—2. Battery; battalion.

ବ୍ୟାଡ଼—ସଂ. ବି (ବି+ଆ+ଅଡ଼ ଧାତୁ=ଉଦ୍ୟତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Byarda ୧ । ସର୍ପ—1. Snake; serpent. ୨ । ଶ୍ୱାପଦ; ମାଂସାହାରୀ ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁ—2. A carnivorous beast; a beast of prey. ୩ । ଇନ୍ଦ୍ର—3. Indra. ୪ । ପ୍ରତାରକ; ଶଠ—4. A cheat; deceiver; knave. ୫ । ବାଘ (ହି. ଶ)—5. Tiger. ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—ପ୍ରବଞ୍ଚକ—Deceitful; fraudulent.

ବ୍ୟାଡ଼ି—ସଂ. ବି. (ନାମ) (ବ୍ୟାଡ଼+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଇ)—ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ-
Byārdi କୋଷ ଓ ବ୍ୟାକରଣକାର ମୁନି ବିଶେଷ—Name of a sage, Sanscrit lexicographer and grammarian.

ବ୍ୟାଣ୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାଣ୍ଡ୍)—ଐକତାନକ ବଜାଇବା ବାଜା
Byānd ବଜାଇବାର ଦଳ—A musical band
ব্যাণ্ড बैंड

ବ୍ୟାଣ୍ଡ୍ ବାଜା—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ବ୍ୟାଣ୍ଡ୍ ଓ ସଂ. ବାଦ୍ୟ)—
Byānd bājā ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶୀୟ ଐକତାନକ ବାଦ୍ୟ—Band
ব্যাণ্ড বাজা बैंड बाजा

ବ୍ୟାଣ୍ଡ୍ ମାଷ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଐକତାନକ ବାଦକମାନଙ୍କର
Byānd māshṭar ନେତା ବା ଗୁରୁ—Band master.
ব্যাণ্ড মাষ্টর बैंड मास्टर

ବ୍ୟାଣ୍ଡ୍ ଷ୍ଟ୍ୟା(ଷ୍ଟା)ଣ୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଯେଉଁ ମଣ୍ଡପରେ ବ୍ୟାଣ୍ଡ୍
Byānd-shtyā(shtā)nd ବାଜା ବଜାଇବା ଦଳ ବାଜା-
ব্যাণ্ড ষ্টাণ্ড बैंड स्टैंड ବଜାନ୍ତି—Band stand.

ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ବାଣ୍ଡେଜ୍)—ବାଣ୍ଡେଜ୍ (ଦେଖ)
Byāṇḍej Bāṇḍej (See)
ব্যাণ্ডেজ बैंडेज

ବ୍ୟାତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ବି+ଆ+ଅତ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ମ. ତ;
Byātta ଅଥବା ବି+ଆ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ବିସ୍ତାରିତ; ବିସ୍ତୃତ—1. Expanded; extended. ୨ । ମେଲା—2. Agape; widened. ବି—ମେଲା କରିଥିବା ପାଟି—Opened mouth.

ବ୍ୟାତ୍ତ ମୁଖ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବ୍ୟାତ୍ତ+ମୁଖ)—ଯାହା ପାଟି
Byātta mukha ମେଲା ହୋଇଥାଏ—Having one's (ବ୍ୟାତ୍ତାନନ—ଅନ୍ୟରୂପ) mouth agape. ବି (କର୍ମଧା)—
ବ୍ୟାତ୍ତ ମୁଖୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ମେଲା ହୋଇଥିବା ପାଟି—Opened
ବ୍ୟାତ୍ତାନନା } mouth.

ବ୍ୟାତ୍ୟୁ(ତ୍ତ୍ୟୁ)କ୍ଷୀ—ସଂ. ବି. (ବି+ଅତି+ଉକ୍ଷ୍ ଧାତୁ=ସେଚନ କରିବା+
Byātyu(ttyu)kshī ଭାବ. ଅ+ଈ)—ଜଳକ୍ରୀଡ଼ାବିଶେଷ; ପାଣିରେ ପଶି ପରସ୍ପର ପାଣି ଫୋପଡ଼ା ଫୋପଡ଼ି ହେବା କ୍ରୀଡ଼ା—A sport while bathing and mutually splashing each other with water.

ବ୍ୟାଦାନ—ସଂ. ବି. (ବି+ଆ+ଦା. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ ।
Byādāna ପ୍ରସାର; ବିସ୍ତାର—1. Expansion. ୨ । ମେଲା କରିବା—2. Unfolding; gaping. ୩ । ଉଦ୍ଘାଟନ—3. Opening.

ବ୍ୟାଦିତ—ସଂ. ବି (ବି+ଆ+ଦା. ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—୧ । ପ୍ରସାରିତ;
Byādita ବିସ୍ତାରିତ—1. Expanded; unfolded. ୨ । ମେଲା କରାଯାଇଥିବା; ଉଦ୍ଘାଟିତ—2. Opened

ବ୍ୟାଦିଶ—ସଂ. ବି.—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଏକ ନାମ (ହି. ଶ)—A name of
Byādisa Bishnu.

ବ୍ୟାଧ—ସଂ. ବି (ବ୍ୟଧ. ଧାତୁ=ବିନ୍ଧିବା, ବଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Byādha ୧ । ମୃଗବଧ ବୃତ୍ତିଧାରୀ ଜାତି ବିଶେଷ; ଶବର; କେଳା—1. A caste of hunters. ୨ । ଶିକାରୀ; ଲୁବ୍ଧକ—2. A huntsman; fowler. ୩ । ନିଷ୍ଠୁର ବ୍ୟକ୍ତି—3. A cruel man. ୪ । ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—4. Wicked person.

ବ୍ୟାଧ ଭୀତ—ସଂ. ବି. ବହୁବ୍ରୀହି—ମୃଗ; ହରିଣ—Stag; deer.
Byādha bhīta ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କର୍ମ ତତ୍)—ବ୍ୟାଘ୍ର ଶୋକ ଭୟଭୀତ—Fearful of the tiger

ବ୍ୟାଧା—ସଂ. ବି (ବି+ଆ+ଧା. ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+ଅ+ଆ)—
Byādhā ଅଶନି; ବଜ୍ର—Thunder.

ବ୍ୟାଧି—ସ.ବି (ବି+ଆ+ଧା. ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ମ. ଇ; ଶବ୍ଦ
Byādhi ପୀଡ଼ିତ ହେବା+କରଣ ଇ)—୧। ପୀଡ଼ା; ରୋଗ—1. Disease; illness; sickness. ୨। କୁଷ୍ଠରୋଗ-2. Leprosy. ୩। ଅପରିତୃପ୍ତ କାମୁକର ଅବସ୍ଥା ବା ଦଶା-ବିଶେଷ—3. One the states of an unsatiated lover. [ଦ୍ର—ଏହାର ଅପଭ୍ରଂଶ ଧଡ଼ ବାଥି)—ଦେ. ବି—୧। ମନ୍ଦ ଅଭ୍ୟାସ—1. A bad habit. ୨। ଗୁରୁତର ପୀଡ଼ା—2.Serious illness.

ବ୍ୟାଧିକ—ଦେ. ବିଣ—(ସ. ବ୍ୟାଧିଯୁକ୍ତ)—ରୋଗୀ; ପୀଡ଼ିତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Byādhika Sick (person). (ଉ—ଦୁର୍ଲଭ ଦରବୁ ବ୍ୟାଧିକ, କେବଳ ଶଶାଙ୍କେ କଳଙ୍କ। କୃଷଭ. ପ୍ରେମସୁଧାମୃତ।)

ବ୍ୟାଧିକର—ସ. ବିଣ—ଯାହା ଦେହରେ ପୀଡ଼ା ଜନ୍ମାଏ—Causing
Byādhikara (ବ୍ୟାଧିକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) sickness. (ବ୍ୟାଧିକାରକ; ବ୍ୟାଧିଜନକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ୟାଧି ଗ୍ରସ୍ତ—ସ.ବିଣ. ପୁଂ (ଙ୍ଘ୍ୟା ତତ୍, ବ୍ୟାଧି+ଗ୍ରସ୍ତ)—ପୀଡ଼ାଗ୍ରସ୍ତ;
Byādhi grasta ପୀଡ଼ିତ—Sick; ill; seized by a (ବ୍ୟାଧିଗ୍ରସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) disease.

ବ୍ୟାଧି ଘାତ—ସ. ବି (ବ୍ୟାଧି+ହନ୍ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ,
Byādhi ghāta ଅ)—ସୁନାରି ଗଛ—Cassia Fistula; Cathartocarpus Fistula, (tree). (ବ୍ୟାଧିଘ୍ନ, ବ୍ୟାଧିଘାତକ, ବ୍ୟାଧିଘାତୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ୟାଧି ଘୋଟିବା—ଦେ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ପୀଡ଼ାଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—Being
Byādhi ghoṭibā very sick; being overtaken or ব্যাধি ধরা व्याधि पकड़ना seized by a disease. (ବ୍ୟାଧି ଧରିବା, ବ୍ୟାଧି ଘୋଟିଯିବା, ବ୍ୟାଧି ପଶିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ୟାଧିତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବ୍ୟାଧି+ସଞ୍ଜାତାର୍ଥେ ଇତ)—ପୀଡ଼ିତ—
Byādhita (ବ୍ୟାଧିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) —Ill; sick

ବ୍ୟାଧିମୁକ୍ତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (୫ମୀ ତତ୍)—ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିବା
Byādhimukta Recovered from illness. (ବ୍ୟାଧିମୁକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବ୍ୟାଧିମୁକ୍ତି—ବି)

ବ୍ୟାଧି ଶୂନ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ଙ୍ଘ୍ୟା ତତ୍)—ରୋଗଶୂନ୍ୟ; ସୁସ୍ଥ—
Byādhi śūnya Healthy; hale; free from illness. (ବ୍ୟାଧିହୀନ, ବ୍ୟାଧିରହିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ୟାଧୂ(ଧୁ)ତ—ସ. ବିଣ (ବି+ଆ+ଧୂ. ଧାତୁ=କମ୍ପିବା+କର୍ମ, ତ)—
Byādhū(dhu)ta କମ୍ପିତ; ଚଳିତ; ଆନ୍ଦୋଳିତ—Shaken; made to tremble; agitated.

ବ୍ୟାଧୂତି—ସ. ବି (ବି+ଆ+ଧୂ. ଧାତୁ=କର୍ମ ବା+ଭାବ. ତି)—
Byādhūti କମ୍ପନ—Shaking; trembling.

ବ୍ୟାଧୂନନ—ସ. ବି (ବି+ଆ+ଧୂ. ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ+ଭାବ. ଅନ)—
Byādhūnana ୧। କମ୍ପାଇବା—1. Causing to tremble. ୨। (+ଧୂ ଧାତୁ+କର୍ମ ବା ଭାବ. ଅନ)—କମ୍ପିବା; କମ୍ପନ—2. Trembling; shaking.

ବ୍ୟାନ—ସ. ବି (ବି+ଅନ. ଧାତୁ=ବଞ୍ଚିବା+କରଣ. ଅ)—ଶରୀର
Byāna ମଧ୍ୟସ୍ଥ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ବାୟୁ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—One of the 5 vital airs of the body. [ଦ୍ର—ପ୍ରାଣ ପଞ୍ଚବାୟୁର ସମଷ୍ଟି ଅଟେ; ଏ ସବୁ ଶରୀରର ଭିନ୍ନ ଅଂଶରେ ଥାଏ—୧ ହୃଦୟାନ୍ତର୍ଗତ ବାୟୁର ନାମ 'ପ୍ରାଣ', ୨ ଗୁହ୍ୟଦେଶସ୍ଥ ବାୟୁର ନାମ 'ଅପାନ', ୩ ନାଭି ସନ୍ନିଧସ୍ଥ ବାୟୁର ନାମ 'ସମାନ', ୪ କଣ୍ଠଦେଶସ୍ଥ ବାୟୁର ନାମ 'ଉଦାନ', ୫ ସର୍ବଶରୀରଗାମୀ ବାୟୁର ନାମ 'ବ୍ୟାନ')।

ବ୍ୟାପକ—ସ. ବିଣ (ବି+ଆପ. ଧାତୁ=ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Byāpaka ୧। ବ୍ୟାପ୍ତିଶୀଳ; ଯାହା ବ୍ୟାପିଥାଏ; ସବୁଆଡ଼େ (ବ୍ୟାପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବ୍ୟାପିଥିବା; ବିସ୍ତାରିତ—1. Pervading; spreading; diffused. ୨। ଅଚ୍ଛାଦକ-2. Covering. ୩। ସ୍ଥାନବ୍ୟାପୀ—3. Spread over an area. ୪। କାଳବ୍ୟାପୀ—4. Extending over a period. ୫। ଗପଡ଼ୀ—5. Talkative. ୬। ଦୀର୍ଘ—6. Long. ୭। ଯାହାର ବ୍ୟାପ୍ତି ଅଛି—7. That which has extension. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ବ୍ୟାପିଥାଏ ତାକୁ ବ୍ୟାପକ କହନ୍ତି ଓ ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ ବ୍ୟାପି ରହିଥାଏ ତାକୁ ବ୍ୟାପ୍ୟ ବା ବ୍ୟାପ୍ୟ କହନ୍ତି। ଯଥା—ସ୍ୱେଦ 'ବ୍ୟାପକ', ଶରୀର 'ବ୍ୟାପ୍ତ'; ଅକାଶ ବ୍ୟାପ୍ୟ, ମେଘ ବ୍ୟାପକ; ପୃଥିବୀ ବ୍ୟାପ୍ୟ, ଜଳ ବ୍ୟାପକ।] ବି—(ନ୍ୟାୟଦର୍ଶନ) ସ୍ୱାର୍ଥକରଣ; ବସ୍ତୁର ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଥିର ଧର୍ମବୃତ୍ତି—The essential property or attribute of a thing.

ବ୍ୟାପକତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବି—୧। ବ୍ୟାପିଯିବାର ଅବସ୍ଥା—1. Diffusion.
Byāpakatā(twa) ୨। ଗପଡ଼ିପଣ—2. Garrulity.

ବ୍ୟାପକ ନ୍ୟାସ—ସ. ବି—ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ସର୍ବାଙ୍ଗବ୍ୟାପକ ନ୍ୟାସ-
Byāpaka nyāsa ବିଶେଷ—A tantric process which diffuses action or vibration throughout the system of the devotee.

ବ୍ୟାପକବନ୍ତ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ବ୍ୟାପକ (ଦେଖ)—Byāpaka (See).
Byāpakabanta (ଉ—ଯେ କର୍ମେ ବସ୍ତୁରୂପ ଧରେ, ବ୍ୟାପକବନ୍ତ ଏ ସଂସାରେ। ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ।)

ବ୍ୟାପତ୍ତି—ସ. ବି (ବି+ଆ+ପଦ୍, ଧାତୁ=ଯିବା+ଭାବ. ତି)—
Byāpatti ୧। ବିପଦ; ବିପତ୍ତି—1. Danger; calamity; misfortune. ୨। ମୃତ୍ୟୁ—2. Death.

ବ୍ୟାପନ—ସ. ବି (ବି+ଆପ୍. ଧାତୁ=ପାଇବା+ଭାବ. ଅନ)—୧।
Byāpana ବ୍ୟାପ୍ତି; ବିସ୍ତାର—1. Diffusion; extension.
ବ୍ୟାପ୍ତି
ବ୍ୟାପକତ୍ୱ } ବିଣ ୨। ବ୍ୟାପିବା-2. Spreading. ୩। ଆଚ୍ଛାଦନ—3. Covering. ୪। ସବୁଆଡ଼େ ଛେଦିଯିବା—4. Suffsion; overspreading.
ବ୍ୟାପ୍ୟ

ବ୍ୟାପନ୍ନ—ସ. ବି (ବି+ଆ+ପଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)-୧। ବିପନ୍ନ; ବିପଦ୍-
Byāpanna ଗ୍ରସ୍ତ—1. Involved in danger or mis-

fortune. ୨ । ମୃତ-2. Dead; deceased. ୩ । ଆହତ-ଗ୍ରସ୍ତ—3. Injured. ୪ । ସଂସାରାସକ୍ତ-4. Addicted to or engrossed in worldly concerns,

ବ୍ୟାପାଦ୍—ସଂ. ବି (ବି+ଆ+ପଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ପାଦି ଧାତୁ=ଗମନ
Byāpād କରାଇବା+ଭାବ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ବଧ; ବିନାଶ—1. Destruction; murder. ୨ । ପରର ଅନିଷ୍ଟ ଚିନ୍ତା—2. Thought for injuring others. ୩ । ବ୍ୟାପତ୍ତି (ଦେଖ)—3. Byāpatti (See).

ବ୍ୟାପାଦକ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ବି+ଆ+ପଦ. ଧାତୁ ଣିଚ୍=ପାଦି ଧାତୁ=
Byāpādaka କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ମାରାତ୍ମକ; ପ୍ରାଣନାଶକ—1. Deadly; fatal; mortal. ୨ । ହତ୍ୟାକାରୀ—2. Murderous. ୩ । ବିନାଶକ—3. Destructive; ruinous.

ବ୍ୟାପାଦନ—ସଂ. ବି (ବି+ଆ+ପଦ. ଧାତୁ ଣିଚ୍=ପାଦି. ଧାତୁ+
Byāpādana ଭାବ. ଅନ)—୧ । ମାରଣ; ବଧ—1. Killing; murder. ୨ । ବିନାଶ—2. Destruction. ୩ । ପରର ଅନିଷ୍ଟ ଚିନ୍ତନ—3. Wishing or contemplating injury to others,
(ବ୍ୟାପାଦନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବ୍ୟାପାଦିତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଆ+ପଦ. ଧାତୁ ଣିଚ୍=ପାଦି ଧାତୁ+
Byāpādita କର୍ମ. ତ)—୧ । ନିହତ—1. Killed; murdered. ୨ । ବିନାଶିତ—2. Destroyed. ୩ । ଆହତ-3. Hurt; injured.

ବ୍ୟାପାର—ସଂ. ବି° (ବି+ଆ+ପୃ ଧାତୁ=ପରିଶ୍ରମ କରିବା+ଭାବ.
Byāpāra ଅ)—୧ । କ୍ରିୟା; କର୍ମ; କାର୍ଯ୍ୟ—1. Transaction; affair; action. ୨ । କାଣ୍ଡ; ଘଟଣା—2. Event. ୩ । ବାଣିଜ୍ୟ; ବ୍ୟବସାୟ; ବେପାର—3. Trade; business; traffic. ୪ । ପେଶା; ବୃତ୍ତି; ଜୀବିକା—4. Occupation; profession. ୫ । ପରିଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ—5. Act requiring physical labour. ୬ । ନିୟୋଗ—6. Appointment. ୭ । ଅଭ୍ୟାସ କରିବା; ଅନୁଶୀଳନ—7. Application; devotion to a subject; exercise. ଦେ. ବି—ଦୈନନ୍ଦିନ କର୍ମ; ଅଡ଼ୁତ—Menial household works. (ଉ—ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରେ ସେ ଏକାକୀ, ମୋହର ଜନନୀ ସେଠାରେ । ବ୍ୟାପାର କରେ ସୁଖ ହେବେ, ଏମନ୍ତ ଭାଗ୍ୟର କଥାରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ବ୍ୟାପାରିତ—ସଂ. ବିଣ° (ବ୍ୟାପାର+ଜାତାର୍ଥେ. ଇତ)—ବ୍ୟାପୃତ
Byāpārita (ଦେଖ)—Byāpṛuta (See)

ବ୍ୟାପାରୀ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ° (ବ୍ୟାପାର+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)—
Byāpārī ୧ । ବ୍ୟବସାୟୀ, ବଣିକ୍ୟାରତ—1. Engaged in trade. [ଦ୍ର—ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶ ଶବ୍ଦ ବେପାରୀ ।] ୨ । କ୍ରିୟାସକ୍ତ; କାର୍ଯ୍ୟାସକ୍ତ--2. Engrossed or busy in any work. ସଂ. ବି. ପୁଂ—ବଣିକ୍; ବେପାରୀ—Trader.
(ବ୍ୟାପାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବ୍ୟାପିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଣ୍ଡିରତଣ୍ଡୀ; କଳହପ୍ରିୟା ସ୍ତ୍ରୀ—
Byāpikā A pert woman; a shrew.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବ୍ୟାପକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Byāpaka.

ବ୍ୟାପିତ—ଦେ. ବିଣ. (ପଦ୍ୟ)—ବ୍ୟାପ୍ତ; ପରିପୂରିତ—Filled up.
Byāpita (ଉ—ହୃଦରେ ବ୍ୟାପିତ ମହା ଅନଳ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।) ସଂ. ବିଣ (ବି+ଆପ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ+କର୍ମ. ତ)—ଯାହାକୁ ବ୍ୟାପ୍ତ କରି ଦିଆ ଯାଇଅଛି—Caused to be spread or diffused.

ବ୍ୟାପିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ ବି+ଆପ ଧାତୁ)—୧ । ଘୋଟିବା—
Byāpibā 1. To pervade through. ୨ । ଗୃହ
ব্যাপা ব্যাপনা ଅନ୍ତେ ବିସ୍ତୃତ ହେବା; ଖେଦ ଯିବା—2. To diffuse; to overspread. ୩ । ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରକଟିତ ହେବା—3. To be published or spread everywhere. (ଉ—'ରାଜ୍ୟ ଭେଜ ଯିବେ ରାଜା' ଏ ବାର୍ତ୍ତା ନଗରେ, ନଗରୁ ନଗରେ, ଜନ୍ମ ବ୍ୟାପି ଜନପଦେ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।) ୪ । ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା, ଘୋଡ଼ାଇବା—4. To surround to envelop. ୫ । ଘଟିବା କ୍ରମରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ବା କାଳ ଅଧିକାର କରିବା—5. To occupy a period of time. ୬ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିବା—6. To occupy a place or area.

ବ୍ୟାପୀ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ°(ବି+ଆପ୍ ଧାତୁ+ଶୀଳାର୍ଥେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Byāpī ୧ । ବ୍ୟାପକ—1. Spreading; diffusing; pervading. ୨ । ଆବରଣକାରୀ; ଆଚ୍ଛାଦକ—2. Overspreading; enveloping. ୩ । ଯାହା ଏକେ ସମୟକୁ ବା ସ୍ଥାନକୁ ବ୍ୟାପିଥାଏ ବା ଅଧିକାର କରିଥାଏ—3. Spread over a certain space or time. ବି—ବିଷ୍ଣୁ—Bishṇu.
(ବ୍ୟାପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବ୍ୟାପୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ବି+ଆ+ପୃ ଧାତୁ=ପରିଶ୍ରମ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Byāpṛuta ତ)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ; କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଥିବା-1. Engaged or busy in a work. ୨ । ନିୟୋଜିତ—2. Employed; appointed. ବି—୧ । ମନ୍ତ୍ରୀ; ସଚିବ—1. A councillor. ୨ । ରାଜକର୍ମଚାରୀ—2. A government officer.
(ବ୍ୟାପୃତା—ବି)

ବ୍ୟାପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ବି+ଆପ ଧାତୁ=ପାଇବା+କର୍ମ. ତ)—
Byāpta ୧ । ବିସ୍ତାରିତ—1. Spread; diffused. ୨ । ବେଷ୍ଟିତ—2. Encompassed; enveloped; encircled. ୩ । ପରିପୂରିତ—3. Filled up. ୪ । ଆବୃତ; ଆଚ୍ଛାଦିତ—4. Covered; overspread. ୫ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ—5. Celebrated. ୬ । ଏକତ୍ରାବସ୍ଥିତ—6. Concomitant. ୭ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ବ୍ୟାପ୍ତିଯୁକ୍ତ—7. Having expansion.

ବ୍ୟାପ୍ତ ବନ୍ତ—ଗ୍ରା. ବଣ—ବ୍ୟାପ୍ତ (ଦେଖ)—Byāpta (Ses)
Byāpta banta (ଭୃ—ଅଶେଷ ବ୍ୟାପ୍ତବନ୍ତ ନାନା ସ୍ଥଳେ । (ବ୍ୟାପ୍ତିବନ୍ତ—ଦେଶଜରୂପ) ଅଭମନ୍ୟୁ. ବଦଟ୍ଟ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।)

ବ୍ୟାପ୍ତି—ସ. ଚ. (ବି+ଅପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ବ୍ୟାପନ; Byāpana ସର୍ବଜ୍ଞାବସ୍ଥାନ—1. Overspreading; pervading; diffusion; omnipresence. ୨ । ବିସ୍ତୃତି; ପ୍ରସାର—2. Extension; extent. ୩ । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ; ବଡ଼ୁଆଁ—3. Divinity; majesty; glory. [ଦ୍ର—ଅଷ୍ଟୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଶବ୍ଦେ ଟୀକା ଦେଖ ।] ୪ । ଶିବଙ୍କର ଅଣିମାଦି ବିଭୂତି ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ; ସର୍ବଜ୍ଞାବସ୍ଥିତି ରୂପ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—4. Omnipresence of God Śiba; universal concomitance of God Śiba. ୫ । (ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର) ବସ୍ତୁର ସହଜ ଧର୍ମ (ଯଥା—ଜଳର ତାରଲ୍ୟ, ଅଗ୍ନିର ତାପ, ସର୍ଷପର ତୈଳପ୍ରଦତ୍ୱ—5. (Hindu Philosophy) An inseparable or inborn attribute of a thing; the adjunct of a matter. ୬ । ଲାଭ; ପ୍ରାପ୍ତି—6. Gain; acquisition. ୭ । (ଆଧୁନିକ ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନ) ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥର ସ୍ଥାନବ୍ୟାପକତା ରୂପ ଗୁଣ—7. The attribute of matter, occupying a space. ୮ । ପ୍ରସିଦ୍ଧି—8. Celebrity. ୯ । ବେଷ୍ଟନ; ଘେରିବା—9. Enveloping. ୧୦ । ଏକତ୍ରାବସ୍ଥିତି—10. Concomitance.

ବ୍ୟାପ୍ତି ଗ୍ରହ—ସ. ବି—ବ୍ୟାପ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ବୋଧ—Apprehension Byāpti graha of universal concomitance.

ବ୍ୟାପ୍ତି ଜ୍ଞାନ—ସ. ବି—ସାଧାରଣ ଗୁଣର ବା ଧର୍ମର ଅବସ୍ଥାନରୁ ବସ୍ତୁର Byāpti jñāna ଅସ୍ତିତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଜ୍ଞାନ—An idea of the existence of a matter on seeing its adjuncts.

ବ୍ୟାପ୍ୟ—ସ. ବଣ (ବି+ଅପ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ବ୍ୟାପନଯୋଗ୍ୟ; Byāpya ଯାହାକୁ ବ୍ୟାପ୍ତ କରିଯାଇ ପାରେ; ପ୍ରସାର୍ଯ୍ୟ—1. Capable of being expanded or spread out. ୨ । ଅନୁମେୟ—2. Imaginable. ୩ । ସାଧ୍ୟ—3. Feasible; possible. ବି.—(ନ୍ୟାୟ. ଦର୍ଶନ)—୧ । ଅଳ୍ପଦେଶ ବୃତ୍ତି; ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥକୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟାପକ ଘୋଟି ଥାଏ—1. (Hindu philosophy) A thing pervaded over by another thing. ୨ । ସାଧନ; ହେତୁ—2. Expedient; means. ୩ । କୁଷ୍ଠୌଷଧି; କୁଡ଼—3. A medicinal plant; Costus Speciosus.

ବ୍ୟାପ୍ୟତା(ତ୍ୱ)—ସ.ବି—(ବ୍ୟାପ୍ୟ+ଭାବ. ତା,ତ୍ୱ)-ବ୍ୟାପଗମ୍ୟତା; ଅନ୍ୟ Byāpyatā(twa) ପଦାର୍ଥଦ୍ୱାରା ବ୍ୟାପ୍ତ ହେବାର ଅବସ୍ଥା—The capacity of being pervaded over by another thing.

ବ୍ୟାପ୍ରିୟମାଣ—ସ. ବ (ବି+ଆ+ପୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ବ୍ୟାପୃତ Byāpriyamāṇa ହୋଇଥିବା—Being engaged.

ବ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ—ସ. ବ (ବି+ଆ+ବୃତ୍ ଧାତୁ=ଘୂରିବା+ଭାବ. ଅନ)— Byābarttana ୧ । କେନ୍ଦ୍ରର ଚାରିପାଖେ ପରିଭ୍ରମଣ; (ବ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ, ବ୍ୟାବର୍ତ୍ତିତ—ବଣ) ଆବର୍ତ୍ତନ; ଘୂରିବା—1. Rotation. ୨ । ପଶ୍ଚାତ୍ମୁଖ ହେବା; ଫେରିବା—2. Act of turning the face away. ୩ । (ବୃତ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍, ବର୍ତ୍ତି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ପଶ୍ଚାତ୍ମୁଖୀ କରଣ—3. Causing to turn back.

ବ୍ୟାବହାରିକ—ସ. ବଣ (ବ୍ୟବହାର+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଇକ)—୧ । Byābahārika ବ୍ୟବହାରକ; ବ୍ୟବହାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to custom, usage, law or use. ୨ । ଯାହା ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗେ—2. Practical; of every day use; useful. ୩ । ବ୍ୟବହାରସିଦ୍ଧ—3. Conforming to practice, use or custom. ୪ । ଆଇନଜ୍ଞ—4. Versed in law. ୫ । ଆଇନ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—5. Legal. ବି.—୧ । ବିଚାରପତି—1. Judge; magistrate. ୨ । ମନ୍ତ୍ରୀ—2. Councillor.

ବ୍ୟାବୃତ୍ତ—ସ. ବଣ (ବି+ଆ+ବୃତ୍ ଧାତୁ=ନିଷେଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. Byābṛutta ତ)—୧ । ନିବୃତ୍ତ—1. Stopped; ceased. ୨ । (+କର୍ମ. ତ) ନିବାରିତ; ନିଷିଦ୍ଧ—2. Prevented. ୩ । ଖଣ୍ଡିତ—3. Divided. ୪ । ପୃଥକ୍ କୃତ—4. Separated. ୫ । ମନୋନୀତ—5. Chosen; elected. ୬ । ବେଷ୍ଟିତ—6. Surrounded; enveloped. ୭ । ସ୍ତୁତ—7. Worshipped; adored; eulogised. ୮ । ଆଚ୍ଛାଦିତ—8. Covered. ୯ । ନିରାକୃତ—9. Withdrawn; expelled; refuted.

ବ୍ୟାବୃତ୍ତି—ସ. ବ (ବି+ଆ+ବୃତ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ବିଭଜନ; Byābṛutti ଖଣ୍ଡନ—1. Division; splitting up. ୨ । ପୃଥକ୍ କରଣ—2. Separation. ୩ । ମନୋନୟନ—3. Election. ୪ । ବେଷ୍ଟନ—4. Surrounding; girdle. ୫ । ସ୍ତୁତି—5. Praise; eulogy. ୬ । ନିରାକରଣ—6. Expulsion exclusion. ୭ । ନିବୃତ୍ତି—7. Stoppage; cessation. ୮ । ବାଧା—8. Hindrance; obstruction. ୯ । ନିଯୋଗ—9. Appointment. ୧୦ । ବୈପରୀତ୍ୟ—10. Contrariety; inversion; reversion.

ବ୍ୟାମ—ସ. ବି—(ବି+ଆ+ମା ଧାତୁ=ମାପିବା+କରଣ. ଅ)—ବାଁ; Byāma ଭୂଜ ବାହୁକୁ ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ପ୍ରସାରିତ କଲେ ଏକ (ବ୍ୟାମକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାହୁର ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଳିର ଅଗ୍ରରୁ ଅନ୍ୟ ବାହୁର ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଳିର ଅଗ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିମାଣ—

Fathom; the length measured between the middle fingers of the two arms stretched out to the full extent in opposite directions.

ବ୍ୟାମର୍ଷ—ସଂ. ବି—(ବି+ଆ+ମୃଷ୍ ଧାତୁ=ସହିବା+ଭାବ. ଅ)—
Byāmarsha ଉତ୍ପାଟନ; ଉପାଡ଼ିବା—1. Uprooting. ୨ । ଉଠାଇ କରି ପୋପାଡ଼ିବା; ଫୋପାଡ଼ିବା—2. Uplifting; throwing. ୩ । ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ—3. Impatience. ୪ । ବ୍ୟାକୁଳତା—4. Enbarassment.

ବ୍ୟାମିଶ୍ର—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଆ+ମିଶ୍ର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ସମ୍ମିଳିତ—
Byāmisra 1, United; amalgamated. ୨ । ଏକୀଭୂତ; ମିଶ୍ରିତ—2, Mixed together; unified. ସଂ. ବି—ଦୁଇ ପଦାର୍ଥକୁ ବା କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଏକତ୍ର ମିଳାଇବା କର୍ମ—Amalgamation.

ବ୍ୟାମୋହ—ସଂ. ବି—(ବି+ଆ+ମୁହ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ ।
Byāmoha ମୋହ—1. Stupefaction; fascination.
ବ୍ୟାମୋହକ / ବ୍ୟାମୋହଜନକ / ବ୍ୟାମୋହଜନିତ }—ବିଣ ୨ । ଭ୍ରାନ୍ତି; ଭ୍ରମ—2, Error; mistake. ୩ । ଚିତ୍ତବୈକଲ୍ୟ; ବିହ୍ୱଳତା; ଅଧୀରତା—3, Embarassment; bewilderment. ୪ । ପୀଡ଼ା—4. Affliction. ୫ । ଅଜ୍ଞାନ—5. Ignorance.

ବ୍ୟାୟତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଆ+ଯମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଦୀର୍ଘ;
Byāyata ଲମ୍ବା—1. Long; prolonged. ୨ । ଡେଙ୍ଗା—2, Tall. ୩ । ଉଚ୍ଚ—3 High. ୪ । ବିସ୍ତୃତ—4 Extended. ୫ । ବ୍ୟାପୃତ—5 Engaged. ୬ । ଦୃଢ଼—6 Strong; firm. ୭ । ଦୂର—7. Distant. ବି—୧ । ଦୈର୍ଘ୍ୟ—1. Length. ୨ । ପ୍ରସାର—2, Width; expanse. ୩ । ଡେଙ୍ଗ; ଉଚ୍ଚତା—3. Height.

ବ୍ୟାୟାମ—ସଂ. ବି (ବି+ଆ+ଯମ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ବଳାଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅଙ୍ଗ ସଞ୍ଚାଳନରୂପ ଶ୍ରମସାଧନ—
Byāyāma 1, Physical exercise; bodily exercise. ୨ । କୁସ୍ତି; ମଲ୍ଲକ୍ରୀଡ଼ା—2. Athletic exercise; wrestling. ୩ । ଦୁର୍ଗମ ସ୍ଥାନରେ ଭ୍ରମଣ—3. Walking in perilous places. ୪ । ପୌରୁଷ—4. Manhood; manliness. ୫ । ବ୍ୟାପାର—5. Transaction; action. ୬ । ବୃତ୍ତି—6, Business; occupation. ୭ । ଦୈର୍ଘ୍ୟ—7. Length. ୮ । ଦେଁ; ବ୍ୟାମ—8. A fathom. ୯ । ପରିଶ୍ରମ—9. Labour.

ବ୍ୟାରମ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ମୂଳ ବଂ. ବ୍ୟାରାମ)—
Byarāma ବେରାମି; ରୋଗ—Sickness.

ବ୍ୟାଳ—ସଂ. ବି (ବି+ଆ+ଅଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ସର୍ପ—
Byāla 1. Snake; serpent. ୨ । ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁ; ଶ୍ୱାପଦ
(ବ୍ୟାଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Beast of prey. ୩ । ଚିତାବାଘ—3. Leopard. ୪ । ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ହସ୍ତୀ—4. A vicious elephant. ୫ । ରାଜା—5. King. ୬ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—6. Name of a metre. ୭ । ଚିତକ;ଧଳା ଚିତାଗଛ—7. Plumbago Zeylanica (plant). ବିଣ—୧ । କ୍ରୂର—1. Cruel, villainous. ୨ । ଦୁଷ୍ଟ—2. Wicked; rogue. ୩ । ହିଂସ୍ର—3. Malicious; mischievous.

ବ୍ୟାଳ ଗ୍ରସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ—
Byāla grasta Beset with beasts of prey.

ବ୍ୟାଳ ଗ୍ରାହୀ—ସଂ. ବି (ବ୍ୟାଳ=ସର୍ପ+ଗ୍ରହ୍ ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା
Byāla grāha +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅହି ତୁଣ୍ଡିକ; ସାପୁଆ କେଳା
(ବ୍ୟାଳଗ୍ରାହୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) —Snake-catcher; snake charmer.

ବ୍ୟାଳ ଦଂଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବି—ଗୋକ୍ଷୁର—Tribulus Terrestris,
Byāla damshtra (plant).

ବ୍ୟାଳ ନଖ—ସଂ. ବି—ଗୋକ୍ଷୁର ନାମକ କଣ୍ଟକୀ ଫଳ—A thorny
Byāla nakha berry; Tribulus Terrestris. ୨ । ନଖୀ; ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ ବିଶେଷ—2. Onyx; shell.

ବ୍ୟାଳ ମୃଗ—ସଂ. ବି—ଚିତା ବାଘ; ନେପାଳ ବାଘ—Leopard.
Byāla mṛuga

ବ୍ୟାଳ(ଲ)ମ୍ବ—ସଂ. ବି—ରକ୍ତ ଏରଣ୍ଡ—Red species of castor
Byāla(la)mba seed plant.

ବ୍ୟାଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—ଦେ. ବି—ଅନନ୍ତ; ଶେଷଦେବ—The mytho-
Byāla śreshṭha logical Serpent-king holding up the universe. (ଉ—ବ୍ୟାଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେଖିବା ଅଭିଷେକ, ବୋଲି ବୋଲି ହୋଇଯିବା ଉତ୍ସୁକ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବ୍ୟାସ—ସଂ. ବି (ବି+ଆ+ଅସ୍ ଧାତୁ=ବିଭାଗ କରିବା+କରଣ.
Byāsa ଅ)—୧ । ବୃତ୍ତର ବା ଗୋଲକର ମଧ୍ୟ ରେଖା; ଯେଉଁ ରେଖା କେନ୍ଦ୍ରର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଦୁଇ ବିପରୀତ ଦିଗରେ ପରିଧିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥାଏ—1, Diameter of a circle or sphere. ୨ । ବିସ୍ତାର—2, Extension. ୩ । ପରିମାଣବିଶେଷ—3, A sort of measure, ୪ । ସମାସଯୁକ୍ତ ପଦର ସମାସବିଚ୍ଛେଦ—4, The analysis of a compound word into its component words. ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପୁରାଣପାଠକ—5, A reader of the Purāṇas, ୬ । ବେଦ ବିଭାଗକାରୀ ଓ ମହାଭାରତ ଆଦି ପୁରାଣମାନଙ୍କ ରଚୟିତା ମୁନିବିଶେଷ; କୃଷ୍ଣଦ୍ୱୈପାୟନ; ବ୍ୟାସଦେବ; ବେଦବ୍ୟାସ—6, The sage Byāsa who arranged the Bedas into

4 books and complied the Mahābhārata and other Purāṇas. [ତ୍ର—ନଦୀମଧ୍ୟସ୍ଥ ଦ୍ୱୀପରେ ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କ ନାମ ଦ୍ୱୈପାୟନ । ଏହାଙ୍କ ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ କଳା ଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କର ନାମ କୃଷ୍ଣ-ଦ୍ୱୈପାୟନ । ଏ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ତପସ୍ୟା କଲେ ଓ ଏ ବେଦମାନଙ୍କ ସଂଗ୍ରହ ଓ ବିଭାଗ କରିଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ଏହାଙ୍କ ନାମ ବେଦବ୍ୟାସ । ପରେ ଏହାଙ୍କ ମାତା ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ବିବାହ ହେଲା । ଶାନ୍ତନୁ ଓ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ନିଃସନ୍ତାନ ମୃତ ହେବାରୁ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ଏ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଦୁଇ ବିଧବାପତ୍ନୀ ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନିୟୋଗ ବିଧି ଅନୁସାରେ ସହବାସ କଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ଜନ୍ମ ହେଲା । ଏହାଙ୍କ ଔରସରେ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦାସୀଗର୍ଭରେ ବିଦୁର ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ—ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ପାରାଶର୍ଯ୍ୟ, କାନୀନ, ବାଦରାୟଣ, ସତ୍ୟଭାରତ, ସତ୍ୟବ୍ରତ ଓ ସତ୍ୟରତ ।] ୭ । ପୁରାଣାନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କଳ୍ପରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ବେଦମାନଙ୍କର ସଂଗ୍ରହ ଓ ବିଭାଗକାରୀ ୨୮ ଜଣ ଋଷି (ହି. ଶ)—7. 28 sages said to have compiled and classified the Bedas at defferent times. [ତ୍ର—ଏମାନେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ବା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଅବତାର ବୋଲି କଥିତ । ଏମାନଙ୍କ ନାମ ସ୍ୱୟଂଭୁବ, ପ୍ରଜାପତି ବା ମନୁ, ଉଶନା, ବୃହସ୍ପତି, ସବିତା, ମୃତ୍ୟୁ ବା ଯମ, ଇନ୍ଦ୍ର, ବଶିଷ୍ଠ, ସାରସ୍ୱତ, ତ୍ରିଧାମ, ତ୍ରିବୃଷ, ବା ତ୍ରିବୃଷ, ସୁତେଜା ବା ଭରଦ୍ୱାଜ, ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ବା ଧର୍ମ, ବପ୍ରବାନ୍ ବା ସୁଚକ୍ଷୁ, ତ୍ରୟ୍ୟାରୁଣି, ଧନଞ୍ଜୟ, କୃତଞ୍ଜୟ, ଋଣଞ୍ଜୟ, ଭରଦ୍ୱାଜ, ଗୌତମ, ଉତ୍ତମ ବା ହର୍ଯ୍ୟାତ୍ମା ବାଜଶ୍ରବା ବା ନାରାୟଣ ବା ବେଣ, ସୋମଶୁଷ୍ମାୟନ ବ ତୃଣବିନ୍ଦୁ, ଋକ୍ଷ ବା ବାଲ୍ମୀକି; ଶକ୍ତି, ପରାଶର, ଜାତୁକର୍ଣ୍ଣ ଓ କୃଷ୍ଣଦ୍ୱୈପାୟନ (ହି. ଶ) ଦେ. ବି—୧ । ପୁରାଣ-

ব্যাস
বাস

ପାଠକ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପୁରାଣ କଥା ଲୋକଙ୍କୁ ଶୁଣାନ୍ତି (ହି. ଶ)—1. A narrator of the Purāṇas. ୨ । ଜ୍ଞାନୀ ଓ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଉପାଧି—2. A title given to learned and wise men.

ବ୍ୟାସକୂଟ—ସଂ. ତ—୧ । ବ୍ୟାସ ଦେବଙ୍କ ରଚିତ ମହାଭାରତୋକ୍ତ
Byāsakūṭa ଶ୍ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଦୁର୍ବୋଧ୍ୟ ଓ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶ୍ଲୋକ-ସମୂହ—1. Obscure couplets in the writings of sage Byāsa in the Mahābhārata. ୨ । ସୀତାହରଣ ପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମାଲ୍ୟବାନ୍ ପର୍ବତରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥିବା କୂଟ ଶ୍ଲୋକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Some obscure couplets uttered by Rāmachandra immediately after the forcible removal of Sitā by Rābaṇa.

ବ୍ୟାସକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବି+ଆସକ୍ତ)—୧ । ଅତ୍ୟାସକ୍ତ—
Byāsakta 1. Addicted to; enamoured of; doting
(ବ୍ୟାସକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) on. ୨ । ସଲଗ୍ନ—2. Attached to;
(ବ୍ୟାସକ୍ତ—କ୍ଲୀ) connected with; close to. ୩ । ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ—3. Confused; bewildered.

ବ୍ୟାସଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ବି+ଆସଙ୍ଗ)—୧ । ଅତ୍ୟାସକ୍ତି—1. Attach-
Byāsanga ment. ୨ । ବିଶେଷ ସଂଯୋଗ—2. Close connection; adhesion. ୩ । ବିଶେଷ ମନୋ-ଯୋଗ—3. Close attention.

ବ୍ୟାସ ଦେବ—ସଂ. ବି—ବ୍ୟାସ ଋଷି—
Byāsa deba Sage Byāsa.

ବ୍ୟାସ ପୀଠ—ସଂ. ବି—୧ । ପୁରାଣ ପାଠକଙ୍କ ବସିବାର ଉଚ୍ଚ ଆସନ—
Byāsapiṭha 1. An elevated seat or stool for
(ବ୍ୟାସାସନ—ଅନ୍ୟରୂପ) the reader of a Purāṇa. ୨ । ପଢ଼ିବା ସମୟରେ ପୁରାଣକୁ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ କାଠର ଉଚ୍ଚାସନ (ଏହାକୁ ଗୋଡ଼ ଦେଲେ ମୃତ ହୋଇଯାଏ)—2. A folding stool on which a Purāṇa is placed while being read.

ବ୍ୟାସ ସରୋବର—ସଂ. ବି (ନାମ)—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
Byāsa sarobara Name of a place of Hindu pilgrimage. [ଓଡ଼ିଶା ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।]

ବ୍ୟାସାର୍ଦ୍ଧ—ସଂ. ବି—ବ୍ୟାସର ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ; କେନ୍ଦ୍ରଠାରୁ ପରିଧି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
Byāsārddha ଅଙ୍କିତ ସରଳ ରେଖା—Radius.

ବ୍ୟାସିଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଆ+ସିଦ୍ଧ)—୧ । ନିଷିଦ୍ଧ (ହି. ଶ)—
Byāsiddha 1. Prohibited. ୨ । ଅବରୁଦ୍ଧ (ହି. ଶ)—2. Confined. ୩ । ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ (ହି. ଶ)—3. Obstructed.

ବ୍ୟାସୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ବ୍ୟାସ+ଈୟ)—ବ୍ୟାସ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Byāsiya Relating to Byāsa.

ବ୍ୟାହତ—ସଂ. ବିଣ (ବି+ଆହତ)—୧ । ନିଷିଦ୍ଧ; ନିବାରିତ—
Byāhata 1. Prevented; repelled. ୨ । ବିଫଳୀକୃତ—
(ବ୍ୟାହତ—କ୍ଲୀ) 2. Made futile; nullified. ୩ । ଭୀତ—3. Alarmed. ୪ । ଦୂରୀକୃତ—4. Driven away; expelled. ୫ । ହତାଶ—5. Despaired. ୬ । ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ—6. Obstructed; restrained.

ବ୍ୟାହତତ୍ୱ—ସଂ. ବି—ଅଳଙ୍କାରଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅର୍ଥଦୋଷ ବିଶେଷ—
Byāhatatwa A defect in composition. [ତ୍ର—ପ୍ରଥମେ କୌଣସି ବିଷୟର ଉତ୍କର୍ଷ ବା ଅପକର୍ଷର ଉଲ୍ଲେଖ କରି, ପରେ ତାର ଅନ୍ୟଥା ପ୍ରତିପାଦନ କଲେ ବ୍ୟାହତତ୍ୱ ଦୋଷ ହୁଏ । ଉଦାହରଣ :—ଶୁଣିଛି ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ, ନିରତେ ଶାନ୍ତ ଲୋଚନ, ତେବେହେଁ ତୋହୋରୁ ଉପମା ଦେବାରୁ ନାହିଁ କା ଲଜ୍ଜାବଦନ, କାଶୀରଚନ—ବିଶ୍ୱନାଥ. ବଡ଼ଜ ପ୍ରମାଣପୂର୍ଣ ।]

ବ୍ୟାହାର—ସ. ବ (ବି+ଆ+ହୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । କଥନ;
Byāhāra ଉକ୍ତି—1. Speech; saying. ୨ । ସ୍ପଷ୍ଟ ଧ୍ୱନି—2. Articulate sound.

ବ୍ୟାହୃତ—ସ. ବଣ (ବି+ଆ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । କଥିତ—
Byāhṛuta 1. Spoken. ୨ । ଉଚ୍ଚାରିତ—2. Uttered; pronounced.

ବ୍ୟାହୃତି—ସ. ବ (ବି+ଆ+ହୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ଉକ୍ତି;
Byāhṛuti କଥନ—1. Speech. ୨ । (+କର୍ମ. ତି) 'ଭୂଃ, ଭୁବଃ, ସ୍ୱଃ', ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରର ଏହି ଅଙ୍ଗ—2 The syllables Bhūḥ, Bhubaḥ and Swaaḥ in the beginning of the Gāyatrī Vedic formula.

ବ୍ୟୁଚ୍ଛିତ୍ତି—ସ. ବ (ବି+ଉତ୍+ଛିଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—ବିନାଶ;
Byuchchhitti ଉଚ୍ଛେଦ—Ruin; destruction; eradication.

ବ୍ୟୁଚ୍ଛେତ୍ତା—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବି+ଉତ୍+ଛିଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ;
Byuchchhettā ବ୍ୟୁଚ୍ଛେତୃ; ୧ମା· ୧ବ)—ବିନାଶକ—
(ବ୍ୟୁଚ୍ଛେତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Desturctive.

ବ୍ୟୁତ୍କ୍ରମ—ସଂ. ବ (ବି+ଉତ୍କ୍ରମ)—୧ । କ୍ରମବିପର୍ଯ୍ୟୟ; ବ୍ୟତିକ୍ରମ—
Byut-krama 1. Inversion. ୨ । ଅନିୟମ—2. Irregularity. ୩ । ଗୋଳମାଳ— 3. Confusion.

ବ୍ୟୁତ୍କ୍ରାନ୍ତା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବି+ଉତ୍କ୍ରାନ୍ତ+ଆ)—ପ୍ରହେଳିକା
Byut-krāntā (ହି. ଗ)—Riddle.

ବ୍ୟୁତ୍ଥାନ—ସ. ବ. (ବି+ଉତ୍ଥାନ)—୧ । ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇ କାମ କରିବା
Byutthāna (ହି. ଗ)—1. Working independently. ୨ । ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ (ହି. ଗ)—2. Acting in opposition or hostility. ୩ । ବାଧା ଦେବା (ହି. ଗ)-3. Obstructing. ୪ । ନୃତ୍ୟ ବିଶେଷ (ହି. ଗ)—4. A kind of dance. ୫ । ଚିତ୍ତର କ୍ଷିପ୍ତ, ମୂଢ଼ ଓ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଅବସ୍ଥା, ଯାହା ଯୋଗସାଧନର ପ୍ରତିକୂଳ ଅଟେ (ହି. ଗ)—5. Want of concentration of mind; the habit of mental wandering. ୬ । ହଠାତ୍ ଉଦୟ—6. Sudden rise or appearance. ୭ । ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥାନ—7. Elevation.

ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି—ସଂ. ବ (ବି+ଉତ୍+ପଦ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍ପନ୍ନହେବା+ଭାବ. ତି)—
Byut-patti ୧। ଶାସ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧେ ଗଭୀର ଜ୍ଞାନ ବା ବୋଧ—1.Critical or deep knowledge of a science. ୨ । ବିଶିଷ୍ଟ ଜ୍ଞାନ—2. Special or expert knowledge. ୩ । ଗଭୀର ଜ୍ଞାନ; ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ—3. Deep learning; proficiency; scholarship. ୪ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଶବ୍ଦର ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତ୍ୟୟାଦିର ନିର୍ଣ୍ଣୟ କୌଶଳ—(grammar) Etymology; derivation of words. ୫ । ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଗଠନ—5. Formation of words. ୬ । କୌଶଳ—6. Dexterity. ୭ । ଶବ୍ଦର ମୂଳରୂପ—7. The original form of a word. ୮ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ବିଶିଷ୍ଟ ଉତ୍ପତ୍ତି (ହି. ଗ)—8. The peculiar origin of a thing. ୯ । ଜନ୍ମ—9. Birth.

ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି କରିବା—ଦେ. କି—ବିଷୟର ବିଚାର କରିବା—To consider; to
Byut-patti karibā judge. [ଉ—ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି କର ଯେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ, ବିନାଶହେଣ୍ଡ ଗଳ ମାରଇ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ—ସ.ବଣ ପୁଂ(ବି+ଉତ୍+ପଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)-୧ । ଶାସ୍ତ୍ର-
Byut-panna ଜ୍ଞାନ ସମ୍ପନ୍ନ—1. Versed in a science.
(ବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପାରଦର୍ଶୀ; ପାରଙ୍ଗମ—2. Specialist in any science; proficient; well versed. ୩ । ପଣ୍ଡିତ—3. Learned. ୪ । (ବ୍ୟାକରଣ) ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତ୍ୟୟ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉତ୍ପନ୍ନ (ଶବ୍ଦ)—4. (Grammar) Derived (word); derivative. ୫ । ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିଯୁକ୍ତ—5. Connected with the derivation; etymological. ୬ । ଶୁଦ୍ଧ; ଯାହାର ସଂସ୍କାର ହୋଇଅଛି (ହି.ଗ)-6. Reformed; purified.

ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ—ସ. ବଣ (ବି+ଉତ୍+ପାଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ) —୧ ।
Byut-pādaka ଯାହାଦ୍ୱାରା ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ଜନ୍ମେ; ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିଜନକ—
(ବ୍ୟୁତ୍ପାଦୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Producing proficiency.
(ବ୍ୟୁତ୍ପାଦନ—ବ) ୨ । ସଂସ୍କାରଜନକ—2. Result-in purity or perfection.
(ବ୍ୟୁତ୍ପାଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଉତ୍ପାଦକ—(ହି. ଗ)—3. Productive.

ବ୍ୟୁତ୍ପାଦିତ—ସ. ବଣ—(ବି+ଉତ୍+ପାଦ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Byut-pādita ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତ୍ୟୟାଦି ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦିତ—Derived or formed from etymology.

ବ୍ୟୁତ—ସ. ବଣ—(ବେ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+କର୍ମ. ତ)—୧ । ସ୍ୟୂତ—
Byuta (ବ୍ୟୁତି—ବ) 1. Sewn. ୨ । ବୁଣା ହୋଇଥିବା-2. Woven.

ବ୍ୟୁତପତି—ଗ୍ରା. ବ (ପଦ୍ୟ) (ସ. ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି)—୧ । ଅନୁମାନ—
Byutapati 1. Guess; inference. [ଉ—ଶାତ ବେଗରେ ଗମନ କରନ୍ତି ସେ ଶାନ୍ତି, ବନ ହିଁ ଦ୍ୱାରରେ ଏମନ୍ତ ବ୍ୟୁତପତି । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ଜ୍ଞାନ—2. Knowledge. ୩ । ବୋଧ; ଅନୁଭୂତି—3. Understanding; perception.

ବ୍ୟୁତପନ(ନ୍ନ)—ଗ୍ରା. ବ (ପଦ୍ୟ)—ବ୍ରହ୍ମା—Brahmā. (ଉ—
Byutapana(nna) ବ୍ୟୁତପନ୍ନ ଅୟୁଷ ଋଷିନଗଣ୍ଡା ଯୁଗ ଯେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବ୍ୟୁଦାସ—ସ. ବ (ବି+ଉତ୍+ଅସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)-୧ । ମର୍ଦ୍ଦନ—
Byudāsa 1. Pounding; rubbing. ୨ । ପରିତ୍ୟାଗ—2. Rejection; exclusion; abandonment, relinquishment. ୩ । ବହିଷ୍କରଣ—3. Expulsion. ୪ । ନିବାରଣ; ଖଣ୍ଡନ—4. Refutation;

prevention. ୫ । ଉଦାସ୍ୟ—5. Indifference. ୬ । ଅବଜ୍ଞା—6. Disregard. ୭ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସମୁଚିତ ବ୍ୟବହାର ନ କରିବା; ଅପବ୍ୟବହାର— 7. Abuse; want of proper use of a thing.

ବ୍ୟୁଷ—ସଂ. ବି—(ବି+ଉଷ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା, ଲୁପ୍ତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. Byusha ଅ, ଯାହା ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଲୁପ୍ତ କରେ; ତୁଳନା କର ପ୍ରତ୍ୟୁଷ) ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ସମୟ (ହି. ଶ)—1. The time of sunrise. ୨ । ପ୍ରାତଃକାଳ (ହି. ଶ)— 2. Morning.

ବ୍ୟୁଷ୍ଟ—ସଂ. ବଣ (ବି+ବସ୍. ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ବାସି; Byushṭa ପର୍ଯ୍ୟୁଷିତ—1. Stale; not fresh. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ—ବାସି ।] ୨ । (ବି+ଉଷ୍. ଧାତୁ= ଦଗ୍ଧ କରିବା+କର୍ମ.ତ) ଦଗ୍ଧ--2. Burnt;scorched. ବି—(ବି+ଉଷଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତ) ୧ । ପ୍ରଭାତ—1. Morning. ୨ । ଦିନ; ସକାଳରୁ ସନ୍ଧ୍ୟାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟ 2. Day time. ୩ । (+କର୍ମ ତ) ଫଳ—3. Fruit.

ବ୍ୟୁଷ୍ଟି—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବି+ବସ୍. ଧାତୁ+ଅଧି. ତି)—୧ । ଫଳ— Byushṭi 1. Fruit. ୨ । ସମୃଦ୍ଧି—2 Prosperity. ୩ । ସ୍ତୁତି--3. Praise; eulogy. ୪ । (ବି+ଉଷ୍. ଧାତୁ+ ଭାବ. ତି) ଦାହ; ଜ୍ୱଳନ—4 Conflagration; combustion. ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ ତି)ପ୍ରଭାତ – 5. Morning. ୬ । (ବି+ବଶ୍. ଧାତୁ+ଭାବ. ତି) ଇଚ୍ଛା— 6. Inclination.

ବ୍ୟୂଢ଼—ସଂ. ବଣ (ବି+ବହ୍. ଧାତୁ+ କର୍ତ୍ତୃ. ତ)-୧ । ବିପୁଳ; ପ୍ରଶସ୍ତ— Byūrḍha 1. Wide; broad; extensive. ୨ । ସ୍ଥୂଳ; ପୃଥୁଳ—2. Bulky; corpulent. ୩ । ସଂହତ— 3. Compact; welded together; strongly knit. ୪ । ସ୍ଫୀତ—4. Swollen. ୫ । ବିନ୍ୟସ୍ତ— 5. Arranged. ୬ । ତୁଲ୍ୟ—6. Similar. ୭ । ଉତ୍ତମ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—7. Good; excellent. ୮ । ବିବାହିତ—8. Married. ୯ । ପରିହିତ—9. Clothed; clad. ୧୦ । ଦୃଢ଼—10. Strong; firm; hard; tight. ୧୧ । ବାହିତ—11. Conducted. ୧୨ । ସୁସନ୍ନଦ୍ଧ—12. Well girt. ୧୩ । ଯେ ବ୍ୟୂହ ରଚନା କରି ଠିଆ ହୋଇଅଛି (ହି. ଶ)—13. Standing ready for fight after forming a battle array.

ବ୍ୟୂଢ଼ କଙ୍କଟ—ସଂ.ବଣ.ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି,ବ୍ୟୂଢ଼=ବିନ୍ୟସ୍ତ+କଙ୍କଟ=ସାଞ୍ଜୁ Byūrḍha kankaṭa ଯାହାଠାରେ)—ଉତ୍ତମରୂପେ ସାଞ୍ଜୁଦ୍ୱାରା ଆବୃତ—Well girt with armour.

ବ୍ୟୂଢ଼ି—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବି+ଉହ୍ ଧାତୁ=ତର୍କ କରିବା+ଭାବ. ତି)— Byūrḍh ୧ । ବିନ୍ୟାସ—1. Orderly arrangement. ୨ । ସ୍ଥୂଳତା—2. Thickness.

ବ୍ୟୂଢ଼ୋରସ୍କ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବ୍ୟୂଢ଼=ପ୍ରଶସ୍ତ+ଉରଃ= Byūrḍhoraska ବକ୍ଷୋଦେଶ ଯାହାର; କ ଆଗମ)—ଯାହାର ଛାତି ଚଉଡ଼ା—Broad-breasted.

ବ୍ୟୂତ—ସଂ. ବଣ. (ବି+ବେ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+କର୍ମ. ତ)—୧ । ସୂତା Byūta ଦ୍ୱାରା ବୁଣା ଯାଇଥିବା—1. Woven. ୨ । ସିଲେଇ କରି ଯାଇଥିବା—2. Sewn.

ବ୍ୟୂତି—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବି+ବେ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ବୟନ; ଲୁଗାବୁଣା Byūti —1. Weaving of cloth. ୨ । ସିଲେଇ;ସିଅଁ— 2. Sewing. ୩ । (+କର୍ମ. ତି) ଚାଗା—3 Stitch.

ବ୍ୟୂହ—ସଂ. ପୁ. (ବି+ଉହ୍ ଧାତୁ=ତର୍କ କରିବା; ବିନ୍ୟାସ କରିବା+ Byūha ଭାବ. ଅ)—୧ । ସୈନ୍ୟ ସମାବେଶ; ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ ସୈନ୍ୟଦଳଙ୍କୁ ଶୃଙ୍ଖଳା ପୂର୍ବକ ସଜ୍ଜିତ କରିବା—1. Battle-array; arraying of troops in order. ୨। (+କର୍ମ.ଅ)—ସଜ୍ଜିତ ସୈନ୍ୟ ଦଳ—2.A line of soldiers. ୩ । (+କର୍ମ. ଅ) ସମୂହ—3. Multitude ୪ । ସୈନ୍ୟ ଦଳ—4. Phalanx; a body of troops; army. ୫ । (+ଭାବ. ଅ) ବିସ୍ତାର— 5. Expansion; diffusion. ୬ । ନିର୍ମାଣ; ଗଠନ— 6. Disposition; manufacture. ୭ । (+କର୍ମ. ଅ) ଦେହ; ଶରୀର—7. Body. ୮ । ତର୍କ (ହି. ଶ) — 8. Argument. ୯ । ପରିଣାମ (ହି. ଶ)—9. End; final result. ୧୦ । କୌଣସି ଆକ୍ରମଣରୁ ବା ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଉଚିତ ଯୋଜନା (ହି. ଶ)— 10. Any arrangement for self-defence against any attack or danger [ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚତୁରଙ୍ଗ ସେନାଙ୍କୁ ନାନା କୌଶଳରେ ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ସଜ୍ଜିତ କରି ରଖା ଯାଉଥିଲା । ଆକାର ଆଦି ଅନୁସାରେ ବ୍ୟୂହର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଥିଲା; ଯଥା—ଦଣ୍ଡ ବ୍ୟୂହ,ଶକଟ ବ୍ୟୂହ,ବରାହ ବ୍ୟୂହ, ଗରୁଡ଼ ବ୍ୟୂହ, ଶ୍ୟେନ ବ୍ୟୂହ, ମଣ୍ଡଳ ବ୍ୟୂହ, ଧନୁର୍ବ୍ୟୂହ, ସର୍ବତୋଭଦ୍ର ବ୍ୟୂହ । ରାଜା ବା ପ୍ରଧାନ ସେନାପତି ବ୍ୟୂହର କେନ୍ଦ୍ରରେ ଶତ୍ରୁର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଆକ୍ରମଣରୁ ଦୂରରେ ରହୁଥିଲେ ଓ ଅଦେଶାଦିଦ୍ୱାରା ବ୍ୟୂହ ଚାଳନା କରୁଥିଲେ ।]

ବ୍ୟୂହ ପାର୍ଷ୍ଣି—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ସୈନ୍ୟ ଦଳର ପଶ୍ଚାଦ୍ ଭାଗ— Byūha pārshṇi The rear of an army.

ବ୍ୟୂହ ଭେଦ—ସଂ. ପୁ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ସୁସଜ୍ଜିତ ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ Byūha bheda ସୈନ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା—Penetrating or breaking into the enemy's line.

ବ୍ୟୂହ ରଚନ(ନା)—ସଂ. ପୁ (୬ଷ୍ଠୀତତ୍)—ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଭଙ୍ଗିଷ୍ଟ Byūha rachana(nā) ପ୍ରଣାଳୀରେ ସଜ୍ଜିତ କରିବା—Disposal or arranging of troops in battle order.

ବ୍ୟୂହିତ—ସଂ. ବି (ବ୍ୟୂହ+ଇତ)—ବ୍ୟୂହାକାରରେ ସଜ୍ଜିତ (ସୈନ୍ୟ) Byūhita —(army) Arranged in battle order.

(ଉ—ଅଗ୍ରେ ଉଭା ଯବନର ବ୍ୟୁହିତ ବାହିନୀ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)

ବେ୍ୟ (ଧାତୁ)—ସ—ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—To cover.
Bye (root)

ବ୍ୟୋମ—ସ. ବି (ବେ୍ୟ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ମନ୍;
Byoma ନିପାତନ; ବ୍ୟୋମନ୍ ଶବ୍ଦ, ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଆକାଶ; ଅମ୍ବର; ଶୂନ୍ୟ; ନଭୋମଣ୍ଡଳ—1. The sky; the heavens. ୨ । ଜଳ—2. Water. ୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟୋପାସନାର୍ଥ ମନ୍ଦିର—3. A temple sacred to the Sun-god. ୪ । ମେଘ (ହି. ଶ)—4. Cloud. ସ. ବି—୧ । ପୁରାଣପ୍ରୋକ୍ତ ଅସୁର ବିଶେଷ; ବ୍ୟୋମାସୁର—1. Name of a demon. (ଉ—ବ୍ୟୋମମାର୍ଗେ ଯିବା ପୁଣ୍ଡି, ବ୍ୟୋମ ଉତ୍ପିଡ଼ ବହି । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ପୁରାଣପ୍ରୋକ୍ତ ଦୈତ୍ୟ ବିଶେଷ (ଏହାକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମାରିଥିଲେ ।)—2. Name of another demon killed by Srikrushna.

ବ୍ୟୋମ କେଶ(ଶୀ)—ସ. ବି (ବ୍ୟୋମ=ଆକାଶବ୍ୟାପୀ କେଶ
Byoma kesa(śi) ଯାହାର, ବ୍ୟୋମ+କେଶ;+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମହାଦେବ—Siba. ଦେ. ବି. ପର୍ବତ—Mountain. (ଉ—ଶୁଭ୍ର ମନୋହର ଯଥା ବ୍ୟୋମ କେଶ କେଶେ । ମଧୁସୂଦନ. ଅକାଶଗୁଡ଼ ।) [ଦ୍ର—ପୁରାଣମତରେ ମହାଦେବ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ମସ୍ତକରେ ଧାରଣ କଲାବେଳେ ତାଙ୍କର କେଶ ଆକାଶରେ ବ୍ୟାପିଥିଲା, ତେଣୁ ତାହାଙ୍କ ନାମ ବ୍ୟୋମକେଶ ହୋଇଅଛି । କିନ୍ତୁ ଏହା ପୁରାଣୋକ୍ତ କଳ୍ପନା ମାତ୍ର । ଭକ୍ତକବି ମଧୁସୂଦନ ବ୍ରାହ୍ମ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ଥିଲେ ଏବଂ ପୌରାଣିକ ମୂର୍ତ୍ତିକଳ୍ପନାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ନ ଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ କବିତାରେ 'ବ୍ୟୋମ କେଶ' ଶବ୍ଦ ଶିବ ଅର୍ଥରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହେବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେ । ତେଣୁ ଉଦ୍ଧୃତ କବିତାରେ 'ବ୍ୟୋମକେଶ' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟୋମବ୍ୟାପୀ କେଶ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଗ୍ରଭାଗ ବା ଶିଖର ଯାହାର ଏହିପରି ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ବଳରେ 'ପର୍ବତ' ଅର୍ଥରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି ଓ ବ୍ୟୋମକେଶକେଶେକୁ ପର୍ବତର ଶିଖରେ ବୋଲି ଅର୍ଥ କରାଯାଇ ପାରେ ବୋଲି କେହି କେହି ମତ ଦିଅନ୍ତି ।]

ବ୍ୟୋମ ଗଙ୍ଗା—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଆକାଶ ଗଙ୍ଗା; ମନ୍ଦାକିନୀ—
Byoma gangā The Ganges said to flow in the heavens.
(ବ୍ୟୋମ ସରତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ୟୋମ ଗମନୀ—ସ. ବି. (ବ୍ୟୋମ+ଗମନ+ଈ)—ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟା
Byoma gamanī ସାହାଯ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ଆକାଶରେ ଉଡ଼ିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ (ହି. ଶ)—The act or science with the aid of which a man can travel in the sky.

ବ୍ୟୋମ ଚର—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବ୍ୟୋମ+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Byoma chara ୧ । ଗଗନ ବିହାରୀ—1. Travelling in the sky. ବି—୧ । ଦେବତା—
(ବ୍ୟୋମଚାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ୟୋମଚର } ଅନ୍ୟରୂପ
ବ୍ୟୋମସଞ୍ଚରଣୀ }
1. The Gods. ୨ । ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରାଦ—2. Stars and planets. ୩ । ପକ୍ଷୀ—3. Bird.

ବ୍ୟୋମ ଦୋଳୀ—ଦେ. ବି—ଆକାଶରେ ଶୂନ୍ୟରେ ଝୁଲୁଥିବା ଦୋଳି—
Byoma dolī A swing suspended in the sky. (ଉ—ବ୍ୟୋମ ଦୋଳୀରେ ଉଦୟ ହୋଇଲେ ତାପ ପ୍ରଭୁ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବ୍ୟୋମ ଧୂମ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ)—ମେଘ—
Byoma dhūma Cloud.
(ଉ—ବ୍ୟୋମ ଧୂମକୁ, ତାହା ସମକୁ, ଲସିବା ବ ମାନସ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବ୍ୟୋମ ନାସିକା—ଦେ. ବି—ବ୍ୟୋମ ଲସିକା (ଦେଖ)
Byoma nāsikā Byoma lāsikā (See)
(ଉ—ବ୍ୟୋମ ନାସିକା ପରି ହୋଇ ଆକାଶେ, ବିଳାସ ପ୍ରକାଶ କଲା ସେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବ୍ୟୋମ ପାଦ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବିଷ୍ଣୁ—
Byoma pāda Bishnu.

ବ୍ୟୋମ ମଞ୍ଜର—ସ. ବି—ଧ୍ୱଜ; ପତାକା—
Byoma manjara Flag; standard.

ବ୍ୟୋମ ମଣ୍ଡଳ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବ୍ୟୋମ+ମଣ୍ଡଳ=ସ୍ଥାନ)—
Byoma mandala ୧ । ଧ୍ୱଜ; ପତାକା—1. Flag. ୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଆକାଶ ମଣ୍ଡଳ—2. The sky.

ବ୍ୟୋମ ମୁଦ୍ଗର—ସ. ବି—୧ । ବାୟୁର ନିର୍ଘୋଷ ବା ଶବ୍ଦ—
Byoma mudgara 1. Loud sound produced by wind or tempest. ୨ । ବଜ୍ରପାତ ଶବ୍ଦ—2. The sound of thunder.

ବ୍ୟୋମ ଯାନ—ସ. ବି—୧ । ଦେବଯାନ; ବିମାନ—1. The ærial
Byoma jāna cars of the Gods. ୨ । ବେଲୁନ୍—2. Balloon aeroplane.

ବ୍ୟୋମ ଲସିକା—ସ. ବି. (ବ୍ୟୋମ=ଆକାଶ+ଲସିକା=ନର୍ତ୍ତକୀ)—
Byoma lāsikā ୧ । ଶୂନ୍ୟ ନର୍ତ୍ତକୀ—1. A dancing female who performs dances in the air. ୨ । ଭରଦ୍ୱାଜ ପକ୍ଷୀ—2. The sky lark. (ଉ—ବ୍ୟୋମ ଲସିକା ନର୍ତ୍ତନେ ହୋଇଅଛି ମେଳା । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବ୍ୟୋମୋଦକ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ଅଥବା ମ. ପ. ଲୋ; ବ୍ୟୋମ ପତିତ
Byomodaka ଉଦକ)—ବର୍ଷା ଜଳ—Rain water.

ବ୍ୟୋମ୍ନିକ—ସ.ବିଣ (ବ୍ୟୋମନ୍+ଇକ; ନିପାତନ)—ଆକାଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ-
Byomnika Relating to the sky.

ବ୍ୟୋଷ—ସ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳି ଓ ମରିଚର ସମାହାର;
Byosha ତ୍ରିକଟୁ—A mixture of dry ginger, long pepper and black pepper.

ବ୍ରଜ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଗମନ କରିବା—
Braj (root) To go; to walk.

ବ୍ରଜ—ସଂ. ବି. (ବ୍ରଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଗମନ—1. Going; walking. ୨ । (+ଅଧିକରଣ. ଅ)—ପଥ—2. Road; way. ୩ । ଗୋଷ୍ଠ—3. A herd of cows; cow-pen; a pasture for cows. ୪ । (+କର୍ମ. ଅ)—ସମୂହ—4. Multitude; assemblage. ୫ । ପୌରାଣିକ ଶୂରସେନ ଦେଶର ଏକ ଅଂଶ; ଅଧୁନାକ ମଥୁରାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ରାଚୀନ ଗୋକୁଳ ଗ୍ରାମ—5. An ancient village near Mathurā. ୬ । ବୃନ୍ଦାବନ—6. Bṛundābana. [ଦ୍ର—ଏହି ଦେଶ ବୃନ୍ଦାବନ, ଗୋକୁଳ,ମଥୁରା, ଆଗ୍ରା ଆଦି ସହିତ ପରିଧିରେ ୧୬୮ ମାଇଲ ଅଟେ । ହି.ଶ] ଦେ. ବି—୧ । ବ୍ରଜ ଶବ୍ଦରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ନାମଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—1. Name by which persons having names beginning with Braja are called. ୨ । ଗୋପାଲ; ଗଉଡ଼—2. Cowherd. (ଉ—ବ୍ରଜ ଛକର ଜାଣିବା ଲକ୍ଷଣେ, କଣ୍ଠକ ପଦ୍ମ ହୃଦୟ କରଣେ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

Braja

ବ୍ରଜକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବ୍ରଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ) —ତପସ୍ୱୀ—A sage.

Brajaka

ବ୍ରଜ କାମିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଗୋପନାରୀ; ବ୍ରଜନାରୀ—A woman of Bṛundābana. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସ୍ନେହରସରେ ଭକ୍ତି କରୁଥିଲେ ।] (ବ୍ରଜଗୋପିକା, ବ୍ରଜଗୋପୀ, ବ୍ରଜନାଗରୀ, ବ୍ରଜନାରୀ, ବ୍ରଜବଧୂ, ବ୍ରଜବାଲା, ବ୍ରଜରମଣୀ, ବ୍ରଜାଙ୍ଗନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

Braja kāminī

ବ୍ରଜ କିଶୋର—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ନାମ—A name of Srikṛushṇa. ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males. (ବ୍ରଜକୁମାର, ବ୍ରଜଗୋପାଳ, ବ୍ରଜନାଗର, ବ୍ରଜନାଥ, ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ, ବ୍ରଜବଲ୍ଲଭ, ବ୍ରଜବିନୋଦ, ବ୍ରଜବିନୋଦନ, ବ୍ରଜବିଳାସୀ, ବ୍ରଜବିହାରୀ, ବ୍ରଜମୋହନ, ବ୍ରଜରମଣ, ବ୍ରଜରାଜ, ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର, ବ୍ରଜାନନ୍ଦ, ବ୍ରଜେନ୍ଦ୍ର, ବ୍ରଜେଶ୍ୱର, ବ୍ରଜେଶ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ)

Braja kisor

ବ୍ରଜ କିଶୋରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଧିକାଙ୍କ ନାମ—A name given to Rādhikā. (ବ୍ରଜନାଗରୀ, ବ୍ରଜବିନୋଦିନୀ, ବ୍ରଜବିହାରୀ, ବ୍ରଜସୁନ୍ଦରୀ, ବ୍ରଜେଶ୍ୱରୀ, ବ୍ରଜବଲ୍ଲଭା—ଅନ୍ୟରୂପ)

Braja kisori

ବ୍ରଜ ଧାମ—ସଂ. ବି. (ବ୍ରଜ+ଧାମନ୍)—ବୃନ୍ଦାବନ ଧାମ—Bṛundābana.

Braja dhāma

ବ୍ରଜ ଧୂଳି—ସଂ. ବି—ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ଅତି ପ୍ରିୟ ଓ ପବିତ୍ର ବସ୍ତୁ ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳର ଧୂଳି—The dust of the Braja country which is looked upon as very sacred by the Baishṇabas.

Braja dhūli
ବ୍ରଜଧୂଳି, ବ୍ରଜରେଣୁ
ब्रजधूल

ବ୍ରଜ ନଗର—ଦେ. ବି—ବୃନ୍ଦାବନ ଧାମ—The holy place of Bṛundābana where Srikṛushṇa had his sports with the Braja-women.

Braja nagara
ବ୍ରଜପୁର, ବ୍ରଜପୁରୀ, ବ୍ରଜଭୂମି } ଅନ୍ୟରୂପ

ବ୍ରଜନାଥ ବଡ଼ଯେନା—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପରାର୍ଦ୍ଧରେ ଜନ୍ମିଥିବା ଢେଙ୍କାନାଳବାସୀ ଜଣେକ କବି—Name of an Oriya poet of the latter half part of the 18th century; the author of the Samara Taraṅga. [ଦ୍ର—ମରହଟ୍ଟାମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର କରିବା ସମୟରେ ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କର ଓ ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜା ତ୍ରିଲୋଚନ ମହୀନ୍ଦ୍ର ବାହାଦୁରଙ୍କର ଢେଙ୍କାନାଳ ଗଡ଼ ନିକଟରେ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା, ସେ ଯୁଦ୍ଧ ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ବ୍ରଜନାଥ ସମରତରଙ୍ଗ ନାମରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଓଡ଼ିଆ ପଦ୍ୟ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏ ମଧ୍ୟ ହିନ୍ଦୀଭାଷାରେ ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଗୁଣ୍ଡିଚା (ରଥ)ଯାତ୍ରା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଗୋଟିଏ କବିତା ଲେଖିଥିଲେ ।

ଚାରୁଣୀଚରଣଙ୍କ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସରେ ଏହାଙ୍କ ନାମ ବ୍ରଜନାଥ ଦାସ ବୋଲି ଲେଖା ଯାଇଅଛି ।]

Brajanātha bardajenā

ବ୍ରଜ ବାଲକ—ସଂ. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ସହଚର ବ୍ରଜ ନଗରର ଶିଶୁ—A cowherd companion of Srikṛushṇa. (ବ୍ରଜସଖା—ଅନ୍ୟରୂପ)

Braja bālaka

ବ୍ରଜବାଲା—ସଂ. ବି—ଗୋପନାରୀ; ଗୋପକନ୍ୟା; ଗୋପାଙ୍ଗନା—A woman belonging to Braja country.

Brajabālā

ବ୍ରଜ ବୋଲି—ଦେ. ବି—ବଙ୍ଗଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ କବିମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହୃତ ମୈଥିଳ ଓ ବଙ୍ଗୀୟ ଭାଷା ମିଶ୍ରଣରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଏକପ୍ରକାର ପ୍ରାଚ୍ୟ ଭାଷା—A language mixed up of Bengalee and Biharee languages used by classical writers of Bengal. [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗୀୟ ପ୍ରାଚୀନ କବି ବିଦ୍ୟାପତି, ଚଣ୍ଡୀଦାସ, ଜ୍ଞାନଦାସ ଆଦି ଓ ଆଧୁନିକ ବଙ୍କିମଚନ୍ଦ୍ର ଓ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଆଦି ଏ ଭାଷାରେ ବହୁ ପଦ୍ୟ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ବ୍ରଜଭୂମିର ଭାଷା ନୁହେ । ଏହା ମିଥିଳାର ଖିଚିଡ଼ିବିଷୟର ଭାଷା ଅଟେ । ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର]

Braja boli
ବ୍ରଜବୁଲି
ब्रजबोली

ବ୍ରଜଭାଷା(ଖା)—ଦେ. ବି—ମଥୁରା, ବୃନ୍ଦାବନ ଓ ତନ୍ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କରେ କଥିତ ପ୍ରାକୃତ ଶୌରସେନୀ ଭାଷାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଏକପ୍ରକାର ହିନ୍ଦୀ ଭାଷା—A dialect of Hindi spoken round Mathurā and Bṛundābana. [ଦ୍ର—ଏହା ଗଙ୍ଗା ଯମୁନାର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ତାହାର ଦକ୍ଷିଣରେ ଅର୍ଥାତ୍ ମଥୁରା, ଆଗ୍ରା, ଇଟାୱା ଓ ଏଥିର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା । ଏଥିର ଉତ୍ପତ୍ତି ଶୌରସେନୀ ପ୍ରାକୃତରୁ ହୋଇଅଛି । ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ପଶ୍ଚିମ ଓ ଦକ୍ଷିଣରେ ଏ ଭାଷା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରାକାରରୂପ ଧାରଣ କରିଅଛି । ଏ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟ ଅଦ୍ଭୁତ ଭଲ ଓ ଅଧିକ । ଉତ୍ତର ଭାରତର ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରାଚୀନ କବି ଏହି ଭାଷାରେ କବିତା ରଚନା କରିଥିଲେ । ଯଥା—ତୁଳସୀଦାସ, ସୁରଦାସ,

Brajabhāshā(khā)
ବ୍ରଜଭାଷା ब्रजभाषा(खा)

ବିଦ୍ୟାପତି, ଚଣ୍ଡୀଦାସ । ବଙ୍ଗଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ କବିମାନେ ଏହି ଭାଷାରେ କବିତାମାନ ରଚନା କରୁଥିଲେ । ଅଧୁନା ଯାହା ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ନାମରେ ଚଳୁଅଛି ତାହା ଅର୍ବାଚୀନ ଅଟେ । ପୌରାଣିକ ଯୁଗରେ ଶୂରସେନ ଦେଶର ଏକ ଅଂଶର ନାମ ବ୍ରଜ ଥିଲା ଓ ସେହି ନାମ ଅନୁସାରେ ବ୍ରଜ ଭାଷାର ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି । କନୌଜୀ ଭାଷାର ବ୍ରଜଭାଷା ସଙ୍ଗେ ସୌସାଦୃଶ୍ୟ ଅଛି । ବ୍ରଜଭାଷା ସଙ୍ଗେ ବ୍ରଜବୋଲିର ବିଶେଷ ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ—କ୍ଷୀରୋଦ୍ରକ୍ ଛିତ୍ରୁ ମହାଶୟର ପ୍ରସାଦ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ହିନ୍ଦୀଗ୍ରନ୍ଥ ।]

ବ୍ରଜ ମଣ୍ଡଳ—ଦେ. ବି—ମଥୁରାମଣ୍ଡଳ—The country of Braja. Braja mandala [ଦ୍ର—ମଥୁରା ଓ ବୃନ୍ଦାବନର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ (ବ୍ରଜଭୂମି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଞ୍ଚଳ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବାଲ୍ୟଲୀଳାକ୍ଷେତ୍ର ଥିଲା ଓ ଏଥିଯୋଗୁଁ ଏହା ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ପବିତ୍ର ତୀର୍ଥ । ପୁରାଣ ଅନୁସାରେ ମଥୁରାର ୪ ଦିଗରେ ୧୪ କୋଶ ଅଞ୍ଚଳ ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳ ଅଟେ ଓ ଏହାକୁ ପରିକ୍ରମା କରିବା ମହାପୁଣ୍ୟ—ହି. ଶ ।]

ବ୍ରଜ ମଲ୍ଲୀ—ଦେ. ବି (ସ. ନାମ ଭଣ୍ଡୀର)—ଏକପ୍ରକାର ପୁଷ୍ପଗୁଳ୍ମ—Braja malli A kind of flowering shrub. [ଦ୍ର—ଘେଁଟୁ, ଭାଁଟ ଏହା ଉଚ୍ଚରେ ୫।୬ ହାତ ବଢ଼େ । ଏ ଗଛର ଡାଳ ଅଜମଲ୍ଲୀ ଅଗରେ ଗୋଟିଏ ଥୋପା ବାହାରେ ଓ ଏ ଥୋପାରେ ଶତାଧିକ ମଲ୍ଲୀଫୁଲ ପରି ସୁବାସିତ ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଏ ଫୁଲର ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଆକାର ମଲ୍ଲୀଫୁଲ ପରି, ତେଣୁ ମଲ୍ଲୀଫୁଲ ଅପେକ୍ଷା ସାନ, ମୋଟ ଓ ନାଲି । ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ମଲ୍ଲୀ ପାଖୁଡ଼ା ଅପେକ୍ଷା ମୋଟା । ଏ ଗଛର ଚେରରୁ ପ୍ରଧାନ ଗଛଠାରୁ ୧୦ ହାତ ପରିଧି ମଧ୍ୟରେ ଭୂମିରୁ ନୂଆ ଗଛ ସବୁ ଗଜା ହୋଇ ବାହାରେ । ଏହାର ପତ୍ର ଓ ଗଛ ଘେଣ୍ଟୁ ଗଛ ଓ ପତ୍ର ପରି । ଫୁଲ ଘେଣ୍ଟୁ ଫୁଲ ପରି ଥେନ୍ତା ଥେନ୍ତା,ଉତ୍ତର ଦେଶର ଫୁଲ । ଏହାକୁ କେହି କେହି ଭଣ୍ଡୀର ବୋଲି କହନ୍ତି ।]

ବ୍ରଜରାଜ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବ୍ରଜ+ରାଜନ୍)—ବ୍ରଜରାଜା—Brajarāja King of Braja. ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—1. A name given to males. ୨ । ବ୍ରଜରାଜ ସିଂହ ଦେବ; ଖଡ଼ିଆଳର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜା—2. Name of a late Rāja of Khardiāla. [ଦ୍ର—ଏ ଓଡ଼ିଆରେ ବ୍ରଜବଧୂ ବିଳାସ, ରୂପମଞ୍ଜରୀ, ଗୋପୀବଲ୍ଲଭ, ପ୍ରବନ୍ଧ ଚମ୍ପୂକାବ୍ୟ, କଳ୍ପଲତା ଚନ୍ଦ୍ରକଳା, ଚନ୍ଦ୍ରପତ୍ରାଭୂଷଣ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଖଡ଼ିଆଳ ଓଡ଼ିଆ ରାଜ୍ୟ ଓ ଏଥିର ରାଜପରିବାର ଓଡ଼ିଆ ଥିଲେହେଁ ଏହା ଅଳ୍ପ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ରାୟପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥିଲା । ୧୯୩୪-୩୫ରେ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟ ସିଲେକ୍ଟ କମିଟିଙ୍କ ସୁପାରସ ଫଳରେ ଏହା ନବ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ଭୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଖଡ଼ିଆଳର ରାଜା ଓ ରାଜବଂଶୀୟମାନେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସେବକ ଓ ଅନୁରାଗୀ ଅଟନ୍ତି। ରାଜା ବ୍ରଜରାଜସିଂହଙ୍କ ପୁତ୍ର ଲାଲ ଶିବନାରାୟଣ ଦେବଙ୍କ ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ରାଧାନାଥ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀର ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଲାଲ ଶିବନାରାୟଣ ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ସେବକ । ଖଡ଼ିଆଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ବହୁଶତ ଶବ୍ଦ ଯୋଗାଇ ଓ ଅନ୍ୟରୂପେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ସେ ଏ ଭାଷାକୋଷର ଜଣେ ସହକର୍ମୀରୂପେ ଗୃହୀତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ଓ ଲାଲ ସାହେବଙ୍କ ଲେଖାରୁ ଏ ଟୀକା ସଙ୍ଗୃହୀତ ।]

ବ୍ରଜିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ)—ଗମନ କରିବା—To go. (ଉ—Brajibā ଏ ଯେଣ ବ୍ରଜେ ଥିଲେ ଭାଗ୍ୟ । ସମାନ ନୋହେ ଅଜନା ଅଜନା ଚତୁର୍ବର୍ଗ—ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣତମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।)

ବ୍ରଜେ—ଦେ. କି. ବିଣ—କ୍ଷଣମାତ୍ର; ଅଳ୍ପସମୟ—A moment only. Braje (ଉ—ବ୍ରଜେ ଯେ ବ୍ରଜେ ମାତ୍ର ରହେ । କୃଷ୍ଣ ଚରଣେ ଭକ୍ତି କ୍ରୁଏ—ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣତମଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।)

ବ୍ରଜ୍ୟା—ସଂ. ବି (ବ୍ରଜ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଭାବ. ଯ+ଆ)—Brajyā ୧ । ପର୍ଯ୍ୟଟନ; ଦେଶ ଭ୍ରମଣ—1. Travel; perigrination. ୨ । ଯାତ୍ରା—2. March. ୩ । ଗମନ—3. Going; moving. ୪ । ବର୍ଗ;ଶ୍ରେଣୀ-4. Class; section. ୫ । ବର୍ଗ ସଂଖ୍ୟା—5. A square number. ୬ । ରଙ୍ଗ—6. Paint; colour. ୭ । ତାମସା—7. Sport; merriment. ୮ । ବିଜିଗୀଷୁର ଯାତ୍ରା; ଯୁଦ୍ଧଯାତ୍ରା—8. March of a person desirous of victory; a march for battle. ୯ । ଦେଶାକ୍ରମଣ—9. Attack; invasion. ୧୦ । (ଅଧିକରଣ. ଅ+ଆ) ରଙ୍ଗଭୂମି; ନାଟ୍ୟଶାଳା (ହି. ଶ)—10. Stage; dancing hall.

ବ୍ରଣ୍ (ବ୍ରଣ)—ସ—କ୍ଷତ କରିବା—Bran To wound.

ବ୍ରଣ—ସ. ବି (ବ୍ରଣ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । କ୍ଷତ; ଘାଅ—Brana 1. Wound; sore. ୨ । ବିଦ୍ରଧି; ବଥ—2. Boil; tumour. ୩ । ବାଗୀ—3. Bubo. [ଦ୍ର—ସ୍ଥାନ ଓ ପ୍ରକାର ଭେଦରେ ବ୍ରଣମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି, ଯଥା—ନାଡ଼ୀବ୍ରଣ, ପୃଷ୍ଠବ୍ରଣ, ଦୁଷ୍ଟବ୍ରଣ, ମୁଖବ୍ରଣ, ଘୃଷ୍ଟବ୍ରଣ, ଶତବ୍ରଣ ଓ ସଦ୍ୟୋବ୍ରଣ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ବ୍ରଣ ଗ୍ରନ୍ଥି—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କ୍ଷତ; ଘାଅ—Brana granthi Sore.

ବ୍ରଣ ରହିତ—ସ. ବିଣ—୧ । ଅକ୍ଷତ—1. Unwounded. ୨ । Brana rahita ବେଦନାରହିତ—2. Painless. ୩ । (ବ୍ରଣଶୂନ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯହିଁରେ କୌଣସି କ୍ଷତର ଦାଗ ନାହିଁ—3. Bearing no mark of injury or scar.

ବ୍ରଣ ଶୋଥ—ସ. ବି—ବିଦ୍ରଧି; ବ୍ରଣସ୍ଫୋଟକ; ବଥ—Brana sotha Abcess.

ବ୍ରଣିତ—ସ. ବିଣ (ବ୍ରଣ+ସଞ୍ଜାତ ଅର୍ଥରେ ଇତ)—୧ । ବ୍ରଣ ଯୁକ୍ତ—Branita 1. Having a boil. ୨ । କ୍ଷତ—2. Suffering (ବ୍ରଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) from a wound; wounded.

୩ । ଖତଚିହ୍ନ ବିଶିଷ୍ଟ—3. Having a cicatrice or scar; scarred.

ବ୍ରତ—ସଂ. ବି (ବୃ. ଧାତୁ=ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା+କର୍ମ. ଅତ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ସ୍ୱର୍ଗାଦି ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଏ)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗସୁଖ, ଧନାଦି କାମନାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ବା ସଂକଳ୍ପିତ ଧର୍ମକର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ ଓ ଉପବାସାଦି—1. A voluntary religious observance; the carrying out of a religious vow or fast. ୨ । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ; ପାପକ୍ଷୟକର ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣାଦି କର୍ମ—2. Religious atonement; expiation. ୩ । ତପସ୍ୟା; ତପଶ୍ଚରଣ—3. Religious penance or austerity. ୪ । ପୁଣ୍ୟଜନକ ଓ ପାପକ୍ଷୟକର କର୍ମ; ଧର୍ମନିୟମ; ଯମନିୟମାଦି—4. Religious observance; act of devotion. ୫ । (ବୈଦିକ ଅର୍ଥ) କର୍ମ; କାର୍ଯ୍ୟ—5. Act; action; work. ୬ । ଶାସନ—6. Rule. ୭ । ସଙ୍କଳ୍ପ—7. A vow. ୮ । ଭକ୍ଷଣ—8. Eating; partaking of food. ଦେ. ବି—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣାଦିଙ୍କ ଉପନୟନ—1. The putting on of the sacred thread ceremony of a twice-born boy amongst the Hindus. ୨ । ପୁଣ୍ୟ ପର୍ବ—2. Religious ceremonies and festivals. ୩ । ବ୍ରତଧାରୀମାନେ ହାତରେ ଯେଉଁ ସୂତ୍ର ବାନ୍ଧନ୍ତି—3. A thread worn round the arm of the person observing a certain religious vow. [ଦ୍ର—ଏହାର ଅପଭ୍ରଂଶ ବରତ, ବର୍ତ୍ତ । ୪ । ଧର୍ମସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଉପବାସ—4. Religious fast. [ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବ୍ରତ ପାଳିତ ହୁଏ । ଯଥା—ଅନନ୍ତବ୍ରତ; ସୁଦଶାବ୍ରତ, ସୋମନାଥବ୍ରତ, ଖୁଦୁରୁକୁଣୀ ବ୍ରତ ଇତ୍ୟାଦି ।

ବ୍ରତ, ଉପବାସ (ଓଷା), ପର୍ବ, ଯାତ୍ରା ଆଦି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାରରେ ଗୋଳମାଳ ଦେଖାଯାଏ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବ୍ରତକୁ ଓଷା ବୋଲାଯାଏ ଓ ଦେବତାମାନଙ୍କ ଉତ୍ସବକୁ ଯାତ୍ରା ବୋଲାଯାଏ ।] ୫ । ଦୃଢ଼ ସଙ୍କଳ୍ପପୂର୍ବକ ନିଷ୍ଠା ବା ଐକାନ୍ତିକତା ସହକାରେ କରାଯିବା କର୍ମ—5. Any work undertaken to be performed after a firm resolve. ୬ । ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରୀକୁ 'ଧରିବା' ବା ତାର ମୁଷ୍କଚ୍ଛେଦନ କରିବାରୂପ କର୍ମ—6. The act of castrating a bull calf. [ଦ୍ର—ଦ୍ୱିଜାତି ବାଳକର ବ୍ରତ ବା ଉପନୟନ ଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱିଜତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତି ହେବାପରି ଆମ ଦେଶରେ ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରୀଙ୍କର ମୁଷ୍କଚ୍ଛେଦନଦ୍ୱାରା 'ବଳଦତ୍ୱ' ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ; ଏଥିପାଇଁ ବାଛୁରୀ ଧରିବାକୁ ବାଛୁରୀଙ୍କ ବ୍ରତ ବୋଲାଯାଏ । ପୁଣି ବାଛୁରୀକୁ ଧରି ସାରି ତାଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ୱଦେଶରେ ତାତଲା ଲୁହାରେ (ଦ୍ୱିଜାତି ବାଳକ ଦେହରେ ପଇତା ପଡ଼ିଲାପରି) ଲମ୍ବ ଚିହ୍ନ ଲଗାଯାଏ । ଏଥିପାଇଁ ବାଛୁରୀଙ୍କ ମୁଷ୍କଚ୍ଛେଦନ ପ୍ରତି 'ବ୍ରତ' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

Brata

উপনয়ন, পৈতা

द्विज, ऊपनयन, व्रत

ବ୍ରତ ଉଜୁଆଁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବ୍ରତ ଉଦ୍ୟାପନ)—ସଙ୍କଳ୍ପିତ ବ୍ରତକୁ ବିଧି ଅନୁସାରେ ପାଳନ ପୂର୍ବକ ତହିଁର ସମାପନ ରୂପ କର୍ମ—The act of formal completion or conclusion of the performance of a religious vow or fast.

Brata ujuāñ

ব্রতের উদ্যাপন

व्रत उठाना

ବ୍ରତ ଉଜେଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବ୍ରତ+ଉଦ୍ୟାପନ)—ବିଧିମତେ ବ୍ରତାନୁଷ୍ଠାନକୁ ସମାପନ କରିବା—To bring the performance of a vow to a formal finish.

Brata ujeiñbā

(ବ୍ରତ ସାଙ୍ଗ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ব্রতসাঙ্গ করনা

व्रत उठाना

ବ୍ରତ ଉଦ୍ୟାପନ(ନା)—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବ୍ରତ ଉଜୁଆଁ (ଦେଖ)—Brata ujuāñ (See)

Brata udyāpana(nā)

(ବ୍ରତ ସମାପନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ରତ ଉପାସ—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ବ୍ରତ+ଉପବାସ)—ବ୍ରତ ଓ ଉପବାସ—Religious vows and fasts.

Brata upāsa

(ବ୍ରତ ଓପାସ, ବ୍ରତ ଓଷା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ব্রত উপোস व्रत उपास

ବ୍ରତ କଥା—ଦେ. ବି—ସୋମନାଥ ବ୍ରତ, ଖୁଦୁରୁକୁଣୀ ବ୍ରତ ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିବରଣ, ବିଧି ଓ ଉପାଖ୍ୟାନ—A narrative how a certain vow originated and how it is to be performed. [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ କେତେକ ବ୍ରତକଥା ଗଦ୍ୟରେ ଲିଖିତ ହୋଇଥିବା ଦେଖାଯାଏ । ବ୍ରତକଥା ଓ ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ଓ କେତେକ ରାଜବଂଶାବଳୀ ଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ସନନ୍ଦମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖାମାନ ପଦ୍ୟ ଅଟେ ।]

Brata kathā

ব্রত কথা

व्रतकी कथा

ବ୍ରତ କରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଦ୍ୱିଜାତି ବାଳକର ଉପନୟନ କରାଇବା—To have the ceremony of Upanayana performed on a Hindu boy of the 3 higher castes. (ଉ—କାଳରେ ଯଦି ତାକୁ କରାଇଲେ ବ୍ରତ, ଭୋଗ କଲେକ ପୁଣମାନ ସେ ବହୁତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ· ମହାଭାରତ. ଆଦି ।)

Brata karā(re)ibā

পৈতে দেওয়া

जनेउ कराना

ବ୍ରତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କଠୋର ବ୍ରତ ପାଳନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସଙ୍କଳ୍ପ କରିବା—1. To take a solemn vow. ୨ । କୌଣସି ବ୍ରତ ପାଳନ କରିବା ବା ପୁଣ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସଙ୍କଳ୍ପକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା—2. To observe or carry out a vow; to perform a religious vow. ୩ । କୌଣସି ଦ୍ୱିଜାତି ବାଳକର ଉପନୟନ ସଂସ୍କାରରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ବୈଦିକ କର୍ମରେ କେହି ଉପରେ ରହି କର୍ତ୍ତାରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—3. To preside at

Brata karibā

ব্রত করিবা

व्रत करना

the sacred thread ceremony of a boy. ୪ । ବାଛୁରିକୁ ଧରିବା—4. To castrate a calf.

ବ୍ରତ ଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବ୍ରତ+ଗ୍ରହଣ)—୧ । କୌଣସି Brata grahaṇa ବ୍ରତ ପାଳନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସଙ୍କଳ୍ପ—1. The taking of a religious vow. ୨ । ବ୍ରତ ଧାରଣ (ଦେଖ)—2. Brata dhāraṇa (See) ୩ । ବ୍ରତ ପାଳନ (ଦେଖ)—3. Brata pāḻana (See)

ବ୍ରତ ଘର—ଦେ. ବି—ଉପନୟନ ଉତ୍ସବ; ବଡୁଘର—The Brata ghara ceremony of the assumption of পৈতে ঘর the sacred thread by a Brāhmaṇa boy. जनेउ घर

ବ୍ରତଘ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ବ୍ରତ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯାହା Brataghna ବ୍ରତାଚରଣରେ ବାଧା ଘଟାଏ—1. Causing (ବ୍ରତଘ୍ନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) obstruction to or interruption in the performance of a religious vow. ୨ । ପୁଂ. ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ରତାଚରଣରେ ବାଧା ଦିଏ—2. One who puts obstacles on the smooth performance of religious vows.

ବ୍ରତତି(ତୀ)—ସଂ. ବି (ବୃତ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତୃତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍+ଇ)— Bratati(tī) ୧ । ବଲ୍ଲୀ; ଲତା—1. Creeper. ୨ । (+ ଭାବ. ଅତି) ବିସ୍ତାର; ବିସ୍ତୃତି—2. Extension; expansion.

ବ୍ରତ ତିଥି—ଦେ. ବି—ଉପନୟନ ନିମନ୍ତେ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣନାଦ୍ୱାରା Brata tithi ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶୁଭ ଦିବସ—An auspicious day পৈতার তিথি settled for the celebration of जनेउकी तिथि the sacred thread ceremony.

ବ୍ରତ ଦାସ—ସଂ. ବି—ଇଷ୍ଟ ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ବ୍ରତ ବିଧିକୁ ପାଳନ Brata dāsa କରିବା ନିମନ୍ତେ ସଂକଳ୍ପ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି— A person who takes a vow of performing a religious vow before a Deity.

ବ୍ରତ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବ୍ରତ ଗ୍ରହଣ କରିବା—To take up on Brata dharibā one's self the performance of (ବ୍ରତ ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) a vow. ব্রত লওয়া व्रत करना

ବ୍ରତ ଧାରଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ବ୍ରତକୁ ଅବଲମ୍ବନ Brata dhārana କରିବା— An undertaking to observe a vow. ଦେ. ବି—ବ୍ରତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପରିଧେୟ ସୂତ୍ର (ଅନନ୍ତ ବ୍ରତ, ସୁନୀ ବ୍ରତ)କୁ ଦେହରେ ପିନ୍ଧିବା—The wearing of a sacred thread indicating the observance of a religious vow.

ବ୍ରତଧାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ବ୍ରତ ଅବଲମ୍ବନ Brata dhārī କରିଥାଏ; ବ୍ରତୀ—A person who has (ବ୍ରତ ଧାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) undertaken or resolved to observe a particular religious (ବ୍ରତ ଧର—ଅନ୍ୟରୂପ) vow.

ବ୍ରତ ନାଶ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବ୍ରତ ପାଳନର ଧାରାବାହିକତାର Brata nāsa ବିନାଶ—Interruption in the regular performance of a vow.

ବ୍ରତ ନାଶନ—ସଂ. ବି—ପରର ଅନୁଷ୍ଠିତ ବ୍ରତ ସାଧନରେ ବାଧା ଦେବା - Brata nāśana Putting of obstacles to the (ବ୍ରତ ଭଞ୍ଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ) smooth performance of a vow by a person.

ସଂ. ବିଣ—ବ୍ରତଘ୍ନ (ଦେଖ)—Brataghna (See)

ବ୍ରତ ନିୟମ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ବ୍ରତାନୁଷ୍ଠାନ ପାଇଁ Brata niyama ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିବା ବିଧାନ—Rules laid down for the observance of particular vows. (ବ୍ରତ ବିଧି, ବ୍ରତ ବିଧାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ରତ ପାରଣା—ସଂ.ବି—ବ୍ରତର ବା ବ୍ରତାର୍ଥ ଉପବାସର ଶେଷରେ ଭୋଜନ- Brata pāraṇā Meal taken on the completion of (ବ୍ରତ ପାରଣା, ବ୍ରତପାରଣା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) a fast; breakfast on the conclusion of a religious fast.

ବ୍ରତ ପାଳନ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ସଙ୍କଳ୍ପିତ ବ୍ରତକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ Brata pāḻana ପରିଣତ କରିବା—Due performance (ବ୍ରତ ରକ୍ଷା—ଅନ୍ୟରୂପ) or observance of a solemn vow taken.

ବ୍ରତ ପାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି — ସଙ୍କଳ୍ପିତ ବ୍ରତ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା— Brata pāḻibā To duly perform a vow taken. ব্রতপালন করা व्रत पालना; व्रत निवाहना

ବ୍ରତ ପ୍ରତିଷ୍ଠା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବ୍ରତାନୁଷ୍ଠାନ କର୍ମକୁ ନିୟମାନୁସାରେ Brata pratishṭhā ଶେଷ କରିବା—The due completion or performance of a religious vow. (ବ୍ରତ ସମାଧା, ବ୍ରତ ସମାଧାନ, ବ୍ରତ ସମ୍ପାଦନ, ବ୍ରତ ସାଧନ, ବ୍ରତ ସମାପନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ରତ ବିଘ୍ନ—ସଂ. ବି—୧ । ପୁଣ୍ୟଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ ବା ବ୍ରତ ପାଳନ Brata bighna ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅନ୍ତରାୟ—1. Obstacles to the (ବ୍ରତ ବାଧା, ବ୍ରତ ବ୍ୟାଘାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) performance of a solemn vow. ୨ । ବ୍ରତ ପାଳନ ମଧ୍ୟରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ ହେଉଣୁ, ଉପସ୍ଥିତ ହେବା କୌଣସି ବାଧା—2. An obstruction to or interruption in the completion of a vow.

ବ୍ରତ ବିବାହ—ସଂ. ବି—(ସମାହାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ଉପନୟନ ଓ ବିବାହ— Brata bibāha Sacred thread ceremony and (ବ୍ରତଘର, ବ୍ରତ ବାହା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) marriage ceremony.

ବ୍ରତ ବେଦି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବେଦୀ ଉପରେ ଉପନୟନ କ୍ରିୟା Brata bedi ସମାହିତ ହୁଏ—An alter on which the উপনয়নের বেদী ceremony of investiture जनेउमण्डप (बेदी) of sacred thread is performed.

ବ୍ରତଭଗ(କ)ତ(ତି)—ଦେ.ବଣ—(ସଂ.ବ୍ରତ ଭକ୍ତ)—୧ । ବ୍ରତ ପରାୟଣ—
Brata bhaga(ka)ta(ti) 1. Devoted to the strict
(ବ୍ରତ ଭଗ[କ]ତିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) observance of religious
vows. [ଉ—ବ୍ରତ ଭଗତ ଯେତେ ନତ, ବସନ୍ତି ବଇକୁଣ୍ଠ ପୁର—ପ୍ରାଚୀ. ନର୍ଗୁଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।] ୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ) ବ୍ରତର ବାହ୍ୟ ନିୟମମାନଙ୍କର ପାଳନକାରୀ—2. (ironical) Following or practising the outer forms of a religious vow, though not conforming to the spirit thereof.

ବ୍ରତଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବ୍ରତର ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗ ଯଥାବିଧି ପାଳନ
Brata bhanga କରିବାରେ ବା ବ୍ରତ ସମାଧା କରିବାରେ
ବାଧା—Interruption in the smooth performance of a vow.

ବ୍ରତ ଭଙ୍ଗନ—ଦେ.ବି—୧ । ବ୍ରତଭଙ୍ଗ (ଦେଖ) 1. Bratabhanga
Brata bhangana (See) ୨ । ବ୍ରତଭଞ୍ଜନ (ଦେଖ)—
2. Brata bhañjana (See)

ବ୍ରତ ଭଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅନ୍ୟର ଅଚରିତ ବ୍ରତରେ
Brata bhañjana ବାଧା ପ୍ରଦାନ—Interrupting another's smooth performance of a vow.

ବ୍ରତ ଭିକ୍ଷା—ଦେ. ବି—ବ୍ରତବେଶରେ ଉପନୟନ ପରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର
Brata bhikshyā ମେଖଳା ପରିହିତ ଓ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ଦ୍ୱିଜ
ବାଳକକୁ ବନ୍ଧୁମାନେ ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ଓ ଅଳଙ୍କାରାଦି ଦିଅନ୍ତି—Gifts made to a newly initiated boy of the twice born castes amongst the Hindus by his relatives and friends on the day of the ceremony while he is still on the altar. [ଦ୍ର—ଦ୍ୱିଜ ବାଳକର ମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ ଓ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ଧାରଣ ପରେ ସେ ମୌଞ୍ଜି ମେଖଳା ଓ କୃଷ୍ଣମୃଗାଜିନ ପରିଧାନ କରି ପଳାଶ ଦଣ୍ଡ ଧାରଣ କରି ବ୍ରତ ବେଶରେ ଭିକ୍ଷା ମାଗେ । ସେ ଗୋଟିଏ ଥାଳ ଧରି ଠିଆ ହୁଏ ଓ ତା ପଛରେ ତା ମାମୁଁ ଠିଆ ହୋଇ ପିଲା ଧରିଥିବା ଥାଳକୁ ଟେକି ଧରି ଥାଆନ୍ତି । ଏହି ସମୟରେ ବାଳକର ମାତା, ଭଗିନୀ ଓ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବମାନେ (ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ) ବେଦୀକୁ ଆସନ୍ତି । ବାଳକ "ଭବଦ୍‌ଭିକ୍ଷାଂ ଦେହି" (ଆପଣ ଭିକ୍ଷା ଦିଅନ୍ତୁ) ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥାଏ ଓ ଭିକ୍ଷାଦାତା ଓ ଦାତ୍ରୀମାନେ ବାଳକର ପାଖରେ ରଖାହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ହାଣ୍ଡିରେ ଥିବା ଧାନ୍ୟ ସେ ଥାଳରେ ଦିଅନ୍ତି ଓ ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ଅଳଙ୍କାର ଓ ଧନ ଦିଅନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ଉପନୟନ କର୍ମ ପରେ ବାଳକ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ହୋଇ ବେଦାଧ୍ୟୟନାର୍ଥ ଗୁରୁ ଗୃହକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରୁଥିଲା ଓ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଇଁ ଭିକ୍ଷା ମାଗୁଥିଲା ଓ ଭିକ୍ଷାଲବ୍ଧ ଅନ୍ନ ଧନ ଓ ବସ୍ତ୍ରକୁ ନେଇ ଗୁରୁଙ୍କୁ ଦେଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦ୍ୱିଜ ବାଳକର ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଗୁରୁ ଗୃହ ଗମନ ଓ ବିବାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁ ଗୃହରେ ବେଦାଧ୍ୟୟନ ପ୍ରଭୃତି ଲୁପ୍ତ ହେଲାଣି, କିନ୍ତୁ ବ୍ରତବେଶରେ ଭିକ୍ଷା ମାଗିବା ଓ ଭିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ ବିଧି କେବଳ ପୂର୍ବକାଳର ବିଧିର କଙ୍କାଳମାତ୍ରାବଶେଷ ରୂପେ ରହିଅଛି । ଆଜିକାଲି ଦ୍ୱିଜ ବାଳକ 'ବ୍ରତ ଭିକ୍ଷା' ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଅଳଙ୍କାର ଆଦି ପାଏ ସେତକ ସେ ନିଜେ ପିନ୍ଧେ ଓ ଯାହା ଧନ ଥାଏ ତାହା ତା ପିତାମାତାଙ୍କ ହାତକୁ ଯାଏ ।]

ବ୍ରତ ରକ୍ଷା—ସଂ.ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବ୍ରତ ସମ୍ବନ୍ଧେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପାଳନ—The
Brata rakshā proper carrying out or performance of a vow taken.

ବ୍ରତ ସଙ୍କଳ୍ପ—ସଂ. ବି—(୪ର୍ଥୀ ତତ୍)—କୌଣସି ବ୍ରତ ପାଳନ କରିବା
Brata samkalpa ପାଇଁ ମନରେ ସଙ୍କଳ୍ପ—Resolve to observe a vow. ଦେ. ବି—କୌଣସି ବ୍ରତ ପାଳନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବକ କରାଯିବା ସଙ୍କଳ୍ପ—A set of phrases formally uttered by a person who is going to observe a vow; formal undertaking to observe a religious vow.

ବ୍ରତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—ଦେ. ବି.—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ଓ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ
Brata sampūrṇṇa ବ୍ରତର ପୂର୍ଣ୍ଣତା ବିଧାନ—Smooth
ବ୍ରତ ସମାପ୍ତି, ବ୍ରତ ଶେଷ, ବ୍ରତ ସିଦ୍ଧି }—ସମ୍ପୃକ୍ତରୂପ completion or conclusion of the performance of a religious vow.

ବ୍ରତାଚାରୀ—ସଂ. ବଣ. ଓ ବି. ପୁଂ—(ବ୍ରତ+ଆ+ଚର୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Bratāchārī ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ.)—ବ୍ରତୀ; ବ୍ରତପାଳନକାରୀ—
(ବ୍ରତାଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) One engaged in the observance of a religious or solemn vow.

ବ୍ରତାଦେଶ—ସଂ. ବି—ଉପନୟନ ସଂସ୍କାର (କ୍ଲୀବେନ୍ଦ୍ର; ହୁ. ଶ)—
Bratādeśa The ceremony of the investiture of a boy with the sacred thread.

ବ୍ରତାନୁଷ୍ଠାନ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବ୍ରତ ପାଳନ ରୂପ କାର୍ଯ୍ୟ; ବ୍ରତ
Bratānushṭhāna ପାଳନ—The performance of a vow; the rites of performing a vow.

ବ୍ରତାନ୍ତ ଭୋଜନ—ସଂ.ବି—ବ୍ରତପାରଣା; ବ୍ରତୀବା ଉପବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ରତ
Bratānta bhojana ସମାପନାନ୍ତେ ପ୍ରଥମ ଭୋଜନ—The breakfast after the completion of a religious fast.

ବ୍ରତାମୃତ—ସଂ. ବି—ମର୍ତ୍ତ୍ୟମାନ କଦଳୀ (କ୍ଲୀବେନ୍ଦ୍ର); ଚମ୍ପା କଦଳୀ—
Bratāmṛuta A kind of delicious ripe plantain or banana. [ଦ୍ର—ବ୍ରତଧାରୀମାନେ ଏହା ଖାଉଥିବାରୁ ବୋଧ ହୁଏ ଏହି ନାମ ।

ବ୍ରତିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି (ସଂ. ବୃତଧାତୁ)—ବର୍ତ୍ତିବା (ଦେଖ)
Bratibā Barttibā (See)

ବ୍ରତୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବ୍ରତ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Bratī ୧ । ବ୍ରତ ପାଳନକାରୀ; ବ୍ରତଧାରୀ—1. Engaged in
(ବ୍ରତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) the observance of a vow. ୨ । ତପ-
ବ୍ରତିକ, ବ୍ରତ୍ୟ } ଅନ୍ୟରୂପ ଶ୍ଚରଣ ରତ—2. Engaged in the performance of religious penance.

୩ । ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସଙ୍କଳ୍ପ କରଥାଏ; ଦୃଢପ୍ରତିଜ୍ଞ—3. Resolved to do a work. ୪ । ନିୟମସ୍ଥ—4. Regulated; keeping one's self under rules. ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ—1. A Brahmachārī. ୨ । ତପସ୍ୱୀ; ମୁନି—2. A sage.

ବ୍ରତୁଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବ୍ରତ)—୧ । ବର୍ତ୍ତୁଅ; ଯାହାର ଉପନୟନ ସଂସ୍କାର ହୋଇଅଛି—1. (a boy of the twice born caste) Having the sacred thread ceremony performed on him. (ବର୍ତ୍ତୁଅ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) ୨ । ବ୍ରତୀ (ଦେଖ)—2. Bratī (See). [ଅବ୍ରତୁଆ—ଉପସ୍ୱାତ] ବ୍ରତଧାରୀ ব্রতী
Bratuā যার পৈতে হয়েছে জনেউবালা

ବ୍ରଦଲି—ଦେ. ବି-ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ର—A kind of war weapon used in ancient times.
Bradaḷi

ବ୍ରଧ୍ନ—ସଂ.ବି (ବନ୍ଧ. ଧାତୁ=ବାନ୍ଧିବା +କର୍ତ୍ତୃ ନ,ନିପାତନ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun. ୨ । ଶିବ; ମହାଦେବ—2 Śiba. ୩ । ବୃକ୍ଷମୂଳ; ଚେର—3. Root of a tree. ୪ । ବ୍ରହ୍ମା—4. Brahmā; the Creator. ୫ । ଅର୍କଗଛ—5. The swallowwort;Calotropis Gigantia (plant) ୬ । ଶରୀର—6. Body. ୭ । ପୁତ୍ର—7. Son. ୮ । ରୋଗ ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—8. Name of a disease. ୯ । ଦିନ; ଦିବସ (ହି. ଶ)—9. Day. ୧୦ । ଘୋଡ଼ା (ହି, ଶ)—10. Horse. ୧୧ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ମନୁ ଭୌତ୍ୟଙ୍କ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—11. Name of the son of the 14th Manu. ୧୨ । ସୀସା—12. Lead (Apte). ୧୩ । ଶରର ଅଗ୍ର ବା ମୁନ—13. The point of an arrow .(Apte)
Bradhna

ବ୍ରଧ୍ନ ପାଦ—ସଂ. ବି (ବ୍ରଧ୍ନ=ଗଛର ଚେରପରି+ପାଦ ଯାହାର)—ଏକ ପ୍ରକାର ଜଳଚର ଜୀବ—Medusa; a jelly fish;Callinema Ornata; Rhiropoda. [ଦ୍ର—ଏହା ଛତାକାର ମସ୍ତକରୁ ଓହଳିଥିବା ଗଛର ଚେର ପରି ଲମ୍ବି ଥିବା ନଳୀ ଯୁକ୍ତ ଅତି କୋମଳ ସ୍ୱଚ୍ଛମାନ ଜୀବ ।]
Bradhna pāda

ବ୍ରଧ୍ର—ସଂ. ବି (ବୈଦେଶିକ)—ସୀସା ଧାତୁ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—Lead; plumbum.
Bradhra

ବ୍ରଶ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ବୁରୁଶ୍ (ଦେଖ) Brush; Burus (See).
Braś

ବ୍ରଶ୍ଚ (ଧାତୁ)—ସ—ଛେଦନ କରିବା—To cut.
Braścha (root)

ବ୍ରଶ୍ଚନ—ସଂ. ବି (ବ୍ରଶ୍ଚ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । କର୍ତ୍ତନ; ଛେଦନ—1. Cutting; boring. ୨ । (+କରଣ ଅନ) ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଆଦି ଧାତୁ କାଟିବାର ଅସ୍ତ୍ର; ଛେଣୀ—2. Metal-cutting instrument;a chisel used in cutting metal. ୩ । (+ସଞ୍ଜ୍ଞାର୍ଥ ଅନ)ବୃକ୍ଷଛେଦନ ଜାତ ନିର୍ଯ୍ୟାସ-3. Juice coming out of a tree when cut; gum. ୪ । କାଠ ଚିରିଲେ ବାହାରୁ ଝଡ଼ିବା ଗୁଣ୍ଡ; କରତ ଗୁଣ୍ଡ (ହି. ଶ)-4. Sawdust. ୫ । କୁରାଢ଼ି (ହି. ଶ)—5. Axe. ବିଣ—(+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ଛେଦକ—Cutting.
Braśchana

ବ୍ରହ୍ମ—ସଂ.ବି-(ବୃଂହ. ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା; ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇବା+କରଣ ବା କର୍ତ୍ତୃ. ମନ୍, ନିପାତନ; ବ୍ରହ୍ମନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା.୧ବ; ଯାହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟାଦି ଜଗତ୍ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଅଛି,ବା ଯେ ନିଜର ତେଜ ଦ୍ୱାରା ଜଗତରେ ପ୍ରାପ୍ତି ପାଉଅଛନ୍ତି)—୧। ବେଦୋକ୍ତ ବିରାଟ ପୁରୁଷ; ପରମ ପୁରୁଷ; ପରମେଶ୍ୱର; ପରଂବ୍ରହ୍ମ; ନିରାକାର ବ୍ରହ୍ମ—1. God; the Godhead; the Supreme Being. [ଦ୍ର—ଜଗତର କାରଣ ଏକମାତ୍ର ନିତ୍ୟଚେତନ ସତ୍ତା ବ୍ରହ୍ମ ଅଟେ । ଏହା ସତ୍, ଚିତ୍, ଆନନ୍ଦ ସ୍ୱରୂପ ଅଟନ୍ତି । ଜଗତରେ ଏହାଙ୍କ ଅତିରିକ୍ତ ଆଉ ଯାହା ସବୁ ପ୍ରତୀତ ହୁଏ ତାହା ସବୁ ଅସତ୍ ଓ ମିଥ୍ୟା ଅଟେ । ବ୍ରହ୍ମ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ, ଅଖଣ୍ଡ, ନିତ୍ୟ, ନିର୍ଗୁଣ ଓ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ଅଟେ; ଏହା ବ୍ରହ୍ମର ସ୍ୱରୂପ ଲକ୍ଷଣ । ବ୍ରହ୍ମ ଜଗତର କାରଣ ଅଟେ; ଏହା ବ୍ରହ୍ମର ତଟସ୍ଥ ଲକ୍ଷଣ ଅଟେ । ଜଗତ୍ ବ୍ରହ୍ମର ପରିଣାମ ବା ବିକାର ନୁହେଁ (ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମ ଜଗତରେ ପରିଣତ ହୋଇ ନାହିଁ); ଏହି ଜଗତ୍ ବ୍ରହ୍ମର ବିବର୍ତ୍ତ ଅଟେ (ଅର୍ଥାତ୍, ବ୍ରହ୍ମ ଜଗତ୍ ରୂପେ ପ୍ରତୀତ ହେଉଅଛି, ଅର୍ଥାତ୍ ଜଗତ୍ ବ୍ରହ୍ମର ଅସତ୍ ବା ମିଥ୍ୟା ବା ଭ୍ରମ ରୂପ ଅଟେ) । ବ୍ରହ୍ମ ଛଡ଼ା ଆଉ ସବୁ ମିଥ୍ୟା ଓ ଭ୍ରମ ଅଟେ ଓ ଆଉ କାହିଁରେ ପାରମାର୍ଥିକ ସତ୍ତା ନାହିଁ । ବ୍ରହ୍ମର ସମ୍ୟକ୍ ନିରୂପଣକାରୀ ଅବଦୁର୍ଭ ଉପନିଷଦ ଅଟେ । ଏଥିରେ 'ନେତି ନେତି' (ଏହା ବ୍ରହ୍ମ ନୁହେ, ଏହା ବ୍ରହ୍ମ ନୁହେ) ପ୍ରଣାଳରେ ବ୍ରହ୍ମର ସ୍ୱରୂପକୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରା ଯାଇଅଛି । ତତ୍ତ୍ୱମସି (ତାହା ତୁମ୍ଭେ ଅଟ) ଏହି ବଚନ ଦ୍ୱାରା ଆତ୍ମାର ଓ ବ୍ରହ୍ମର ଅଭେଦ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ କରା ଯାଇଅଛି । ବ୍ରହ୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଏହି ଜ୍ଞାନର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ 'ବ୍ରହ୍ମ ବିଦ୍ୟା' । ପରେ ବ୍ୟାସଦେବ 'ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ର'ରେ ବ୍ରହ୍ମକୁ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ ରୂପେ ପ୍ରତିପାଦନ କରି ଅଛନ୍ତି । ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ର ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନର ଆଧାର ଅଟେ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।] ୨ । ଏ ଜଗତର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା; ବ୍ରହ୍ମା; ବିଧାତା—2. Brahmā; the Creator of the universe. [ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ର ମତେ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କର ଜନ୍ମ ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ ମାତ୍ର ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଜନ୍ମ ମୃତ୍ୟୁ ଅଛି ।] ୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—3. A Brāhmaṇa. ୪ । ଯଜ୍ଞାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ନିଯୋଜିତ ପ୍ରଧାନ ପୁରୋହିତ—4. The chief priest officiating at a vedic rite. ୫ । ଧର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଣେତା ଋଷି ବିଶେଷ—5. Name of a Hindu lawgiver sage. ୬। ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ୨୭ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ଯୋଗ;
Brahma

ପଞ୍ଚବିଂଶତିତମ ଯୋଗ—6. One of the 27 astrological conjunctions. [ଦ୍ର—ଏହା ଶୁଭ ଯୋଗ ।] ୭ । ବେଦ—7. The Bedas. ୮ । (କ) ଓଁକାର; ପ୍ରଣବ, (ଖ) ବେଦ ମନ୍ତ୍ର—8. (a) The mystic vedic syllable 'Om' (b) A vedic formula or incantation. ୯ । ବ୍ରହ୍ମତେଜଃ; ଚିତ୍ ସତ୍; ଚିତ୍ସତ୍, ଚିତ୍ ଓ ଆନନ୍ଦ—9. The Holy spirit; the Essence of the Energy of the Creator; the Great Divine Unknown; the Divine Spark pervading the universe. ୧୦ । ଏକ ସଂଖ୍ୟା—10. The number one. ୧୧ । ତପସ୍ୟା—11. Religious austerities. ୧୨ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ; ଶୁକ୍ର ଧାରଣ; ଭୂମାର ଭାବାବଲମ୍ବନ—12. Celebacy; the practice of restraining one's animal passions and the flow of the semen virile. ୧୩ । ଜୈନମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ସେବକ ବିଶେଷ—13. Name of a principal attendant of the Jaina saints. ଦେ. ବି—୧ । ମନୁଷ୍ୟର ଆତ୍ମା—1. The soul of a man. (ଯଥା—ଏ କାମ କରିବାକୁ ଆଉ ମୋ ବ୍ରହ୍ମ ଡାକୁ ନାହିଁ ।) ୨ । ମନୁଷ୍ୟର ମନ—2. Man's mind. ୩ । ପେଟ; କ୍ଷୁଧାତୁରତା—3. Hungriness, hunger [ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମକୁ ଚଢ଼ିବା ଲୋକ, ଏଥିରୁ ଦୁଇଟି ଅର୍ଥ ସୂଚିତ ହୁଏ,ଯଥା—୧ । ନିଜର ବ୍ରହ୍ମକୁ ଚଢ଼ିବା ଲୋକ ବା ପେଟୁ, ୨। ପରର ଭୋକଶୋଷ ଜାଣି କ୍ଷୁଧାତୁରକୁ ଅନ୍ନାଦି ଦେବା ଲୋକ ।] ୪ । ବଙ୍ଗୀୟ କାୟସ୍ଥମାନଙ୍କ ଉପାଧି ବିଶେଷ—4. A title of Bengalee Kāyasthas. ୫ । ଭାରତର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶ ବିଶେଷ—5. The country of Burma. (ଉ—କୈତ ଗଜ ବିଶେଷିତ ଶାଳ ଉଦ୍ଭବଶୌଚିତ ବ୍ରହ୍ମେ । ଗ୍ରଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।) ୬ । ବ୍ରହ୍ମ ରାକ୍ଷସ; ବ୍ରାହ୍ମଣର ପ୍ରେତ (ହି. ଶ)—6. The ghost of a dead Brāhmana.

ବ୍ରହ୍ମ ଅବଧୂତ—ଦେ.ବି—ବ୍ରହ୍ମଧ୍ୟାୟୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—A recluse who
Brahma abadhūta meditates on the Brahmā.
(ଯଥା—ସତ୍ୟ ମହିମା ଧର୍ମ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ବ୍ରହ୍ମ ଅବଧୂତ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବା) ।

ବ୍ରହ୍ମ କନ୍ୟକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବ୍ରହ୍ମନ୍+କନ୍ୟକା)—
Brahma kanyakā ୧ । ସରସ୍ୱତୀ—1. The Goddess of (ବ୍ରହ୍ମକନ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) learning. [ଦ୍ର—ପୁରାଣମତେ ଏ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମସ୍ତକରୁ ଜନ୍ମିଥିଲେ ।] ୨ । ବ୍ରାହ୍ମୀ ଶାକ—2. A pot herb; Ruta Graveolens. ୩ । ସୋମଲତା—3. A creeper producing the 'Soma' juice; Ascelpias Acida. ୪ । ବ୍ରାହ୍ମଣଯଷ୍ଟିକା; ଭାର୍ଗୀ (ହି. ଶ.)—4. Name of a plant; Clerodendron Siphonanthus.

ବ୍ରହ୍ମ କର୍ମ—ସଂ. ବି—(ବ୍ରହ୍ମନ୍+କର୍ମନ୍; ମ. ପ. ଲୋ; ବ୍ରହ୍ମାରାଧନ
Brahma karma କର୍ମ ।)—୧ । ଯୋଗ ସାଧନ—1. The practice of holy mental concentration. ୨ । ବେଦବିହିତ କର୍ମ—2. Acts enjoined in the Bedas. ୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ—3. The duties of a Brāhmaṇa.

ବ୍ରହ୍ମ କଳ୍ପ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯେତିକି ସମୟ ଗୋଟିଏ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର
Brahma kalpa ଅବସ୍ଥିତି ବା ଜୀବନକାଳ ଅଟେ—That period in which one Brahmā is said to exist. ସଂ.ବିଣ—ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ତୁଲ୍ୟ—Like Brahmā.

ବ୍ରହ୍ମ କାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି— (ମ.ପ.ଲୋ; ବ୍ରହ୍ମନିରୂପକ କାଣ୍ଡ) ବେଦର ଯେଉଁ
Brahma kānda ଅଂଶରେ ବ୍ରହ୍ମର ମୀମାଂସା କରାଯାଇଅଛି;
(କର୍ମକାଣ୍ଡ—ବିପରୀତ) ଜ୍ଞାନକାଣ୍ଡ—That part of the Bedas dealing with metaphysics.

ବ୍ରହ୍ମ କୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଖୋଳିତ ସରୋବର ବିଶେଷ—
Brahma kunda Name of a tank. [ଦ୍ର—ଭାରତ ଦେଶ ତୀର୍ଥରେ ବ୍ରହ୍ମ କୁଣ୍ଡ ନାମରେ ସରୋବରମାନ ଅଛି ।]

ବ୍ରହ୍ମକୁ(କୋ)ଶା—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଅଜମୋଦା; ବଣ ଜୁଆଣି—
Brahmaku(ko)śā Seseli Indicum.

ବ୍ରହ୍ମକୂର୍ଚ୍ଚ—ସଂ.ବି—ବ୍ରତ ବିଶେଷ;ଏକ ଦିବାରାତ୍ର ଉପବାସ ରହି ତତ୍ପରେ
Brahmakurchcha ପଞ୍ଚଗବ୍ୟ ପାନରୂପ ବ୍ରତ ବା ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ—A penance consisting of drinking a mixture of five articles from the cow after 24 hours' fast. [ଦ୍ର—ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଖାଇବା ବା ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଛୁଇଁବା ଜନିତ ଅଶୁଦ୍ଧି ଦୂର କରିବାପାଇଁ ଏ ବ୍ରତ କରାଯାଏ—ହି. ଶ ।]

ବ୍ରହ୍ମ ଗଣ୍ଠି—ଦେ. ବି—ବ୍ରହ୍ମଗ୍ରନ୍ଥି (ଦେଖ)—Brahma granthi
Brahma ganthi (See). (ଉ—ଏହା ଯଦି ନ ହୁଏ, ମୁଁ ब्रह्मगाँठ ଅବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏ ବ୍ରହ୍ମଗଣ୍ଠି ଛିଣ୍ଡାଇ ପକାଇବି । ଫକୀର
ब्रहमगाँठ ମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।)

ବ୍ରହ୍ମଗିରି—ସଂ. ବି—ପର୍ବତ ବିଶେଷ—Name of a mountain.
Brahma giri ଦେ. ବି—ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ଥାନା ବିଶେଷ—Name of a Police station in the District of Puri.

ବ୍ରହ୍ମଗୁପ୍ତ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ ପଣ୍ଡିତ ବିଶେଷ—
Brahma gupta Name of an astronomer who corrected and revised the data of the ancient astronomical treatise Brahma-siddhānta with the help of many other astronomical treatises. [ଦ୍ର—ଏ ବହୁ ଧର୍ମୋତ୍ତର ପରସ୍ପର ବ୍ରହ୍ମସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥ

ରଚନା କରିଥିଲେ (ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଷଷ୍ଠ ଓ ସପ୍ତମ ଶତାବ୍ଦୀ)। ବହୁକାଳର ପୁରୁଣା ଗ୍ରନ୍ଥ ହେବାରୁ ବ୍ରହ୍ମସିଦ୍ଧାନ୍ତର ଗଣନାମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଘଟିଅଛି । ଏଥିପାଇଁ ଏ କାଳକାର ଗ୍ରନ୍ଥ ସାହାଯ୍ୟରେ ସ୍ପଷ୍ଟତର ସାଂସ୍କାର କରି ବ୍ରହ୍ମସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ସ୍ଫୁଟତର କରିଥିଲେ । (ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ଅମାଦେର ଜ୍ୟୋତିଷୀ) ।]

ବ୍ରହ୍ମଗ୍ରନ୍ଥି—ସଂ. ବି—ଯଜ୍ଞୋପବୀତର ଗଣ୍ଠି—The knot of a
Brahma granthi Brāhmaṇa's sacred thread.

ବ୍ରହ୍ମ ଗୋଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ—The Universe.
Brahma goḻa (ବ୍ରହ୍ମଗୋଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ରହ୍ମଗ୍ରହ—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ (ହି· ଶ)—
Brahmagraha The ghost of a deceased Brāhmaṇa.

ବ୍ରହ୍ମଘାତକ—ସଂ· ବିଣ ଓ ବି..ପୁଂ—ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ବଧ କରେ—
Brahmaghātaka The slayer of a Brāhmaṇa.
(ବ୍ରହ୍ମଘ୍ନ, ବ୍ରହ୍ମଘାତୀ, ବ୍ରହ୍ମହା—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ବ୍ରହ୍ମଘାତିକା, ବ୍ରହ୍ମଘାତିନୀ, ବ୍ରହ୍ମଘ୍ନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ବ୍ରହ୍ମ ଘୋଷ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବ୍ରହ୍ମ=ବେଦ+ ଘୋଷ=ଧ୍ୱନି)—
Brahma ghosha ୧ । ବେଦଧ୍ୱନି—1. The sound or the utterance of the Beda. ୨ । ବେଦପାଠ (ହି· ଶ)—2. The reading or recital of the Bedas.

ବ୍ରହ୍ମଘ୍ନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗୃହକନ୍ୟା; ଘୃତକୁମାରୀ; ଘିଅକୁଆଁରି—
Brahmaghnī The aloe; Aloes Perfoliata.

ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବ୍ରହ୍ମନ୍+ଚର୍. ଧାତୁ+ଭାବ. ଯ=ଆଚରଣ)—
Brahmacharjya ୧ । ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ଧର୍ମ ବା କରଣୀୟ ବ୍ରତ—
(ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. The austerities practised by a Brahmachārī. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀର ବା ପୁରୁଷର ସ୍ମରଣ, ଦର୍ଶନ, ସ୍ପର୍ଶ, କଥୋପକଥନ, ମୈଥୁନ ଆଦି ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଷ୍ଟବିଧ ମୈଥୁନରୁ ବିରତିରୂପ ବ୍ରତ--2. The vow of complete abstention from any connection with the opposite sex; absolute continence. ୩ । ଦ୍ୱିଜାତିଙ୍କର ଉପନୟନର ପରଠାରୁ ବିବାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବଲମ୍ବନୀୟ ଗୁରୁଗୃହରେ ବାସ ଓ ବେଦାଧ୍ୟୟନ ରୂପ ଆଶ୍ରମ-3. The 1st stage of a Brāhmaṇa's life; the stage before marriage, consisting of studying the Bedas and leading a chaste life in the house of the preceptor. ୪ । ବୀର୍ଯ୍ୟରକ୍ଷାରୂପ ବ୍ରତ; ବୀର୍ଯ୍ୟଧାରଣ—4. The vow of restraining the flow of semen virile from one's body.
[ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଆଶ୍ରମ ଦ୍ୱିଜାତିଙ୍କର ଅବଶ୍ୟପାଳନୀୟ ଜୀବନର ୪ ଆଶ୍ରମ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ ଆଶ୍ରମ । ଦ୍ୱିଜ ବାଳକର ୭ମ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଉପନୟନ ସଂସ୍କାର ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଆଶ୍ରମରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଥିଲା । ସେ ଯାଇ ଗୁରୁଙ୍କ ଘରେ ରହି ବେଦାଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲା । ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପକ୍ଷରେ ମଦ୍ୟମାଂସ ଗ୍ରହଣ, ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ, ସୁସ୍ୱାଦୁ ଓ ମଧୁର ବସ୍ତୁ ଭୋଜନ, ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରସଙ୍ଗ, ନୃତ୍ୟଗୀତାଦି ଶ୍ରବଣ ଓ ଦର୍ଶନ ନିଷିଦ୍ଧ ଥିଲା । ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପବିତ୍ର ଗୃହସ୍ଥଙ୍କ ଘରୁ ଭିକ୍ଷା କରି ଆଣି ଗୁରୁଙ୍କୁ ଦେଉଥିଲା ଓ ଗୁରୁଙ୍କ ସେବା, ଗୁରୁଙ୍କ ପାଇଁ ହୋମସମିଧ ସଂଗ୍ରହ ଓ ଗୁରୁଙ୍କ ଆଜ୍ଞାପାଳନ ଏବଂ ପ୍ରାତଃ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ହୋମ କରିବା ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଥିଲା । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ୨ ପ୍ରକାର:—୧ । ଉପକୁର୍ବାଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଅବଲମ୍ବନୀୟ ଓ ୨ । ନୈଷ୍ଠିକ ବା ଆଜୀବନ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ—ହି. ପ୍ର· ।]

ବ୍ରହ୍ମ ଚାପ(ପୁ)ଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଜୋରରେ ଚାପୁଡ଼ା—A tight slap,
Brahma chāpa(pu)rdā बरम चपेटा

ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯଷ୍ଟିକା; ଭାର୍ଗୀ—1. A
Brahmachāriṇī medicinal shrub; Siphonanthus Indica. ୨ । ଦୁର୍ଗା—2. Goddess Durgā. ୩ । ବ୍ରାହ୍ମୀଶାଗ—3. A potherb. ୪ । ବରୁଣ ବୃକ୍ଷ—4. Name of a tree. ୫ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରତଧାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—5. A woman observing the vow of continence. ୬ । ସରସ୍ୱତୀ (ହି. ଶ)—6. Goddess Saraswatī.

ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବ୍ରହ୍ମ=ବେଦ+ଚର ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା.
Brahmachārī ୧ବ)—୧ । ଉପନୟନ ପରେ ଯେଉଁ ଦ୍ୱିଜ
(ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଗୁରୁ ଗୃହରେ ରହି ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ ପୂର୍ବକ ବେଦାଧ୍ୟୟନ କରେ; ପ୍ରଥମାଶ୍ରମୀ—1. A boy of the twice-born caste who studies the Bedas in the preceptor's house after his investiture. ୨ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରତାବଲମ୍ବୀ—2. One practising continence or self-control. ୩ । ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଉପନୟନ ପରେ ଆଜୀବନ ସନ୍ନ୍ୟାସ ବ୍ରତାବଲମ୍ବୀ; ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—3. Anchorite; sannyāsī. [ଦ୍ର- ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ୨ ଶ୍ରେଣୀର ଯଥା—ଉପକୁର୍ବାଣ—ବିବାହ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ରହେ । ନୈଷ୍ଠିକ—ଯେ ଆଜୀବନ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ରହେ ।]

ବ୍ରହ୍ମ ଚଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ ହେବା—Serious
Brahma chirḍibā displeasure or annoyance.
ব্রহ্ম চটে যাওয়া बरम बिगडना
(ବ୍ରହ୍ମ ଚଢ଼ିଯିବା, ବ୍ରହ୍ମ ଜଳିବା, ବ୍ରହ୍ମ ଜଳିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ରହ୍ମ ଚହ୍ନିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିଜର ପେଟ କଥା ପ୍ରତି ସର୍ବଦା
Brahma chinhibā ଅନୁରକ୍ତ ହେବା—1. To know
ব্রহ্ম চেনা only one's belly ୨ । ଅନ୍ୟର ଭୋକ ଶୋଷ
बरम पहचानना ଜାଣିବା—2. To know the want or hunger of other people.

ବ୍ରହ୍ମ ଚେତା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବ୍ରହ୍ମ+ଚେତସ୍)—ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ
Brahma chetā ଯାହା ମନ ସର୍ବଦା ଲାଗିଥାଏ—Always devoted to God; godly. (ଉ—ବ୍ରହ୍ମଚେତା ସାଧୁ (ବ୍ରହ୍ମଚେତାଃ—ସଂ. ରୂପ) ପଣ୍ଡିତ ଜନେ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତ ।)

ବ୍ରହ୍ମଜଟ(ଟା)—ସଂ. ବି—ଦମନକ; ଦଅଣା ଗୁଳ୍ମ—Artemisia
Brahmajaṭa(ṭā) Scoparia (plant); wormwood.

ବ୍ରହ୍ମ ଜଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅତି କ୍ଷୁଧାତୁର ହେବା—1. A
Brahma jaḻibā feeling of acute hunger. ୨ । (ବ୍ରହ୍ମ ତାତିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅତି କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବା—2. Being
ब्रह्म जला बरम जलना enraged.

ବ୍ରହ୍ମଜାତି ହୀରା—ସଂ.ବି—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ହୀରା—A first class diamond;
Brahmajāti hirā a diamond of the first water.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରମତେ ବର୍ଣ୍ଣଭେଦରେ ହୀରା ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ର ଏହି ଚାରି ଜାତିରେ ବିଭକ୍ତ । ବ୍ରହ୍ମଜାତି ହୀରାର ବର୍ଣ୍ଣ ଶୁଭ୍ର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; କ୍ଷତ୍ରିୟ ଜାତି ହୀରାର ବର୍ଣ୍ଣ ରକ୍ତ; ବୈଶ୍ୟ ଜାତି ହୀରା ପୀତ ଓ ଶୂଦ୍ର ଜାତି ହୀରା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ।

ରସାୟନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ରହ୍ମଜାତି ହୀରା ପ୍ରଶସ୍ତ ଓ ଏହା ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସିଦ୍ଧି ଦାୟକ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ଜାତି ହୀରା ରୋଗ ନାଶକ, ଜରା ଓ ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ ନିବାରକ । ବୈଶ୍ୟ ଜାତି ହୀରା ସମ୍ପତ୍ତି ପ୍ରଦାୟକ ଓ ଶରୀରର ଦୃଢ଼ତା ସମ୍ପାଦକ । ଶୂଦ୍ର ଜାତି ହୀରା ରୋଗ ନାଶକ ଓ ବୟଃସ୍ଥାପକ । ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

ବ୍ରହ୍ମଜାର—ସଂ. ବି—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣୀର ଉପପତି (ହି. ଶ)—1.
Brahmajāra The paramour of a Brāhmaṇi woman. ୨ । (ଏ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ପତ୍ନୀଙ୍କ ସତୀତ୍ୱ ହରଣ କରିଥିବାରୁ) ଇନ୍ଦ୍ର—2. Indra.

ବ୍ରହ୍ମଜୀବୀ—ସଂ. ବି (ବ୍ରହ୍ମନ୍=ବେଦ+ଜୀବ ଧାତୁ=ବଞ୍ଚିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Brahmajībi ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ବୈଦିକ କ୍ରିୟାକର୍ମ କରି ଯେ ପେଟ ପୋଷେ; ପୁରୋହିତ—1. One who earns his living by performing vedic rites; a professional priest. ୨ । ପାରିଶ୍ରମିକ ଗ୍ରହଣ କରି ଯେ ବେଦ ପଢ଼ାଏ—2. A professional teacher of the Bedas. ୩ । ହୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଅପବିତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ—3. An inferior or impure Brāhmaṇa.

ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବ୍ରହ୍ମନ୍+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ ।
Brahmajña ପରମାତ୍ମତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ — 1. Knowing the
(ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) truths regarding the Supreme Being. ୨ । ବେଦଜ୍ଞ—2. Versed in the Bedas. ୩ । ଅଦ୍ୱୈତବାଦୀ—3. Holding the doctrine that there is only one God; pantheistic. ବି—୧ । ଋଷି—1. A sage. ୨ । ବ୍ରହ୍ମକୁ ଚିହ୍ନିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଯୋଗସାଧକ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person who practises Joga.

ବ୍ରହ୍ମ ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମ ବିଷୟକ ଜ୍ଞାନ, ଆତ୍ମ ତତ୍ତ୍ୱବୋଧ; ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ
Brahma jñāna ଜ୍ଞାନ—True knowledge of God; spiritual wisdom.

ବ୍ରହ୍ମ ଜ୍ଞାନୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞ (ଦେଖ)—Brāhmajña
Brahma jñāni (See) ଦେ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ —A modern Brāhmo; a theosophist;

ବ୍ରହ୍ମ ଠକ—ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରତାରକାଗ୍ରଣୀ; ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଠକି ପାରେ;
Brahma ṭhaka ଧଟାଗ୍ରଣୀ—1. A master cheat.
बरमठग ୨ । ପ୍ରତାରକ ବ୍ରାହ୍ମଣ—2. A fraudulent Brāhmaṇa. ୩ । ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବେଶ ଧରି ଲୋକଙ୍କୁ ଠକେ—3. A person who cheats people by assuming the garb of a Brāhmaṇa.

ବ୍ରହ୍ମ ଡିମ୍ବ—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ—The Universe.
Brahma ḍimba

ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ—ସଂ.ବିଣ. (ବ୍ରହ୍ମନ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଯ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Brahmaṇya 1. Relating to Brahma. ୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to a Brāhmaṇa, brahminic. ୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭକ୍ତ ବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ସେବକ; ବ୍ରାହ୍ମଣ ପାଳକ; ବ୍ରାହ୍ମଣ ବନ୍ଧୁ—3. Loving or protecting the Brāhmaṇas; devoted to the service of Brāhmaṇas. ବି—୧ । ନାରାୟଣ; ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu. ୨ । ବ୍ରହ୍ମଚୈତନ୍ୟ—2. The Spirit or Spark of Divinity; the God-head. ୩ । ଶନି ଗ୍ରହ—3. The planet saturn. [ଦ୍ର—ଏ ଗ୍ରହ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ଜନକ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଅଟନ୍ତି ।] ୪ । ବ୍ରହ୍ମଦାରୁ ଗଛ; ତୁଁତ ଗଛ—4. The mulberry tree; Morus Indica. ୫ । ମୁଞ୍ଜତୃଣ—5. A sort of fibrous grass from which the girdle of a Brahmachāri is made; Saccharum Munja. ୬ । (+ଭାବ. ତ) ବ୍ରହ୍ମତ୍ୱ—6. The state of being a Brāhmaṇa.

ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ ଦେବ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ବିଷ୍ଣୁ—
Brahmaṇya deba Bishṇu.

ବ୍ରହ୍ମ ତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବ୍ରହ୍ମ ଜ୍ଞାନ (ଦେଖ)
Brahma tattwa Brahma jñāna (See)

ବ୍ରହ୍ମ ତାଳ—ସଂ. ବି—ବାଦ୍ୟର ତାଳ ବିଶେଷ—Name of a
Brahma tāḻa Hindu musical tune.

[ଦ୍ର—ଏହି ତାଳର ୧୪ଟି ମାତ୍ରା । ଏଥିରେ ୧୦ଟି ଅଘାତ ଓ ୪ଟି ଖାଲି ତାଳ ରହେ ।]

ବ୍ରହ୍ମ ତାଳୁ—ସଂ. ବି—ମସ୍ତକର ଶୀର୍ଷ; କପାଳ ଉପରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନଟି
Brahma tāḻu ଶିଶୁ କୋମଳ—The crown of the head.

[ଦ୍ର—ଶିଶୁମାନଙ୍କର କପାଳ ଉପରେ ହାତ ଦେଇ ଦେଖିଲେ ଏହି ସ୍ଥାନଟି ଚର୍ମମୟ ଓ କୋମଳ ଲାଗେ ଓ ସର୍ବଦା ଦୁକ୍‌ଦୁକ୍ ହେଉଥାଏ ।]

ବ୍ରହ୍ମ ତାଳୁକା—ଦେ. ବି—ବ୍ରହ୍ମ ତାଳୁ (ଦେଖ)
Brahma tāḷukā Brahma tāḷu (See)

ବ୍ରହ୍ମ ତୀର୍ଥ—ସ. ବି—୧ । ଅଜମୀରଠାରୁ ପ୍ରାୟ ୪ ମାଇଲ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ
Brahma tīrtha ନର୍ମଦା ତଟବର୍ତ୍ତୀ ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ; ପୁଷ୍କର ତୀର୍ଥ-
1. Name of a place of pilgrimage near Ajmere. ୨ । ପୁଷ୍କର ମୂଳ; ଔଷଧ ବିଶେଷ— 2. A medicinal root; the root of Alpotaxis Auriculata. ୩ । ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠିର ମୂଳ ଭାଗ— 3. The root of the thumb. [ଦ୍ର—ଏହି ବାଟେ ଜଳ ତର୍ପଣ କଲେ ବ୍ରହ୍ମା ପାଆନ୍ତି ।]

ବ୍ରହ୍ମ ତେଜଃ—ସ. ବି—୧ । ପ୍ରକୃତ ବ୍ରାହ୍ମଣର ତେଜ; ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ଜନିତ
Brahma tejaḥ ପ୍ରଭା—1. The spark emitted from
(ବ୍ରହ୍ମାଗ୍ନି—ଅନ୍ୟରୂପ) the body of a true Brāhmaṇa. ୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ଓ ବେଦାଧ୍ୟୟନ ଜନିତ ତେଜ— 2. The halo surrounding a Brāhmaṇa versed in spiritual lore.

ବ୍ରହ୍ମ(ହ୍ମୋ)ତ୍ତର—ଦେ. ବି. (ସ. ବ୍ରହ୍ମତ୍ର)—ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦିଆ ଯାଇଥିବା
Brahma(hmo)ttara ନିଷ୍କର ଜମି—Land given free
ব্রহ্মোত্তর of rent to a Brāhmaṇa; brahmottar.
ब्रह्मोत्तर, ब्रह्मचर

ବ୍ରହ୍ମତ୍ତର ଟଙ୍କୀ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତର ଜମିରେ ଓଡ଼ିଶା ରାଜା
Brahmattara ṭaṅkī ଚିରସ୍ଥାୟୀ ଟଙ୍କୀ ଜମା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ —A revenue free Brahmottar land held at a perpetual quit rent.

ବ୍ରହ୍ମତ୍ତର ବାଜ୍ୟାପ୍ତି—ଦେ. ବି. (ସ. ବ୍ରହ୍ମତ୍ର+ଫା. ବାଯେସ୍ୟାପ୍ତ)—
Brahmattara bājyāpti ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତର ଜମିଗୁଡ଼ିକ
ব্রহ্মোত্তর বাজেয়াফত ଉପରେ ଇଂରେଜ ସରକାର ଖଜଣା ବସାଇ
ब्रह्मोत्तर बाजेयापत ଅଛନ୍ତି—Resumed Brahmottar.
[ବ୍ରହ୍ମା(ହ୍ମୋ)ତ୍ତର ବାଜିଅପତ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବ୍ରହ୍ମତ୍ତର ବାହି(ହେ)ଲ୍(ଲି)—ଦେ. ବି. (ସ. ବ୍ରହ୍ମତ୍ର+ଫା. ବହାଲ୍)—
Brahmattara bāhi(he)l(li) ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତର ଜମିର
ব্রহ্মোত্তর বাহেল ସନନ୍ଦକୁ ଇଂରେଜ ସରକାର ସ୍ୱୀକାର କରି
ब्रह्मोत्तर बाहेल ଅଛନ୍ତି—Confirmed Brahmottar; revenue free land held in perpetuity.

ବ୍ରହ୍ମତ୍ତର ଲାଖରାଜ(ଜି)—ଦେ. ବି. (ସ. ବ୍ରହ୍ମତ୍ର+ଫା. ଲାଖିରାଜ୍)—
Brahmattara lākharāja(ji) ବ୍ରହ୍ମତ୍ତର (ଦେଖ)
Brahmattara (See)

ବ୍ରହ୍ମତ୍ୱ—ସ. ବି. (ବ୍ରହ୍ମନ୍+ଭାବ. ତ୍ୱ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମ ସାଯୁଜ୍ୟ; ପରଂ
Brahmattwa ବ୍ରହ୍ମଠାରେ ଲୀନ ହେବାର ଅବସ୍ଥା; ମୋକ୍ଷ— 1. Final beatitude of the soul. ୨ । ଯଜ୍ଞ ହୋମ ଆଦିରେ ବୃତ ଋତ୍ୱିକ୍ (ବ୍ରହ୍ମା) ହେବାର ଅବସ୍ଥା— 2. The state of being invoked or selected as a Brahmā (chief priest) in a vedic ritual. ଦେ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣର କ୍ରିୟା; ବ୍ରାହ୍ମଣ ପଣିଆ— The condition of being a Brāhmaṇa; the performance of the duties of a Brāhmaṇa.

ବ୍ରହ୍ମତ୍ର—ସଂ. ବିଣ (ବ୍ରହ୍ମନ୍=ବ୍ରାହ୍ମଣ+ତ୍ରୈ ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା+
Brahmatra କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବ୍ରାହ୍ମଣର ପୋଷଣାର୍ଥେ ଦତ୍ତ (ବୃତ୍ତି)— Given to a Brāhmaṇa for his maintenance. ସ. ବି—ବ୍ରହ୍ମତ୍ତର (ଦେଖ)—Brahmattara (See)

ବ୍ରହ୍ମଦ—ସ. ବି· (ବ୍ରହ୍ମ=ବେଦ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Brahmada ୧ । ବେଦଗୁରୁ; ବେଦାଧ୍ୟାପକ—1. A preceptor of the Bedas. ୨ । ଦୀକ୍ଷା ଗୁରୁ—2. One's spiritual preceptor.

ବ୍ରହ୍ମ ଦଣ୍ଡ—ସଂ· ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବ୍ରହ୍ମ=ବ୍ରାହ୍ମଣ+ଦଣ୍ଡ)—
Brahma daṇḍa ୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯଷ୍ଟି; ବାମ୍ହଣ ଛାଟିଆ ନାମକ ଔଷଧ ଗୁଳ୍ମ—1. Siphonanthus Indica; a medicinal plant. ୨ । ବ୍ରହ୍ମଶାପ ଜନିତ ଦଣ୍ଡ— 2. Punishment or evil befalling a person as a result of a Brāhmaṇa's curse. ୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଯଷ୍ଟି—3. A stick used by a Brāhmaṇa.

ବ୍ରହ୍ମ ଦଣ୍ଡୀ—ସ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଳ୍ମ; ଭୃଙ୍ଗଘୋଡ଼ା—Name
Brahma daṇḍī of a medicinal plant; Lampra-
[ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ଅଜଦଣ୍ଡୀ, choinium Microcephalum.
କଣ୍ଟପତ୍ରଫଳା] [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଗରମ, କଟୁ ଓ କଫ ଏବଂ ବାତନାଶକ—ଦ୍ର. ଶ ।]

ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତ—ସ. ବି (ବ୍ରହ୍ମ=ବ୍ରହ୍ମ+ଦତ୍ତ=ଅର୍ପିତ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର-
Brahmadatta ବଂଶୀୟ ଜଣେ ରାଜା—1. Name of a King of the Lunar dynasty. [ଦ୍ର—ଏ ଅଣୁହଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିଲେ ଓ ଯୋଗତତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ ।] ୨ । ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁବଂଶୀୟ ଜଣେ ରାଜା—2. Name of a King of Ikshwāku dynasty. ଦେ. ବି— କଳିଙ୍ଗ ବା ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ଜଣେ ରାଜା—Name of a king of Kaḷiṅga or ancient Orissa. [ଦ୍ର—ଏ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କ ଦାନ୍ତକୁ ଅଣି ଦନ୍ତପୁର (ପୁରୀ)ରେ ରଖିଥିଲେ ।]

ବ୍ରହ୍ମଦର୍ଭା—ସ. ବି (ବ୍ରହ୍ମ+ଦର୍ଭ+ଆ)—ଯମାନୀ; ଯୁଆଣୀ—Ligu-
Brahmadarbhā sticum Ajwan; Carum Copticum Ptychotis.

ବ୍ରହ୍ମ ଦାତା—ସ.ବି. ପୁଂ (ବ୍ରହ୍ମଦାତୃ, ୧ମା. ୧ବ)—ବେଦାଧ୍ୟାପକ ଗୁରୁ
Brahma dātā (ଦ୍ର. ଶ)—A teacher of the Bedas.

ବ୍ରହ୍ମ ଦାନ—ସ. ବି—ବେଦାଧ୍ୟାପନ (ଦ୍ର. ଶ)—
Brahma dāna Teaching of the Bedas.

ବ୍ରହ୍ମଦାରୁ—ସଂ. ବି—ତୁଳ ଗଛ—The mulberry tree; Morus Indica.
Brahmadāru

ବ୍ରହ୍ମ ଦିବସ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବ୍ରହ୍ମ+ଦିବସ)—ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଦିନ (ଯାହା ଦେବତାଙ୍କର ୧୪୦୦୦ [୧୪ ହଜାର] ବର୍ଷ ଓ ମନୁଷ୍ୟର ୧୦୯୧୦୭୦୦୦୦୦ [୧୦ ବୃନ୍ଦ ୯୧ କୋଟି ୭ ଲକ୍ଷ] ବର୍ଷ; ଏହା ୧୦୦ ଚତୁର୍ଯୁଗୀ ସଙ୍ଗେ ସମାନ—A period of ten billion human years, which is one day to the Brahmā.
Brahma dibasa

ବ୍ରହ୍ମ ଦେଶ—ଦେ. ବି—ଭାରତ ସାଗରର ପୂର୍ବକୂଳସ୍ଥ ଦେଶବିଶେଷ—Burma (country).
Brahma desa

ବ୍ରହ୍ମ ଦୈତ୍ୟ—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ; ପ୍ରେତଯୋନି ପ୍ରାପ୍ତ ଅବିବାହିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ—The ghost of a Brāhmaṇa (ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ, ବ୍ରହ୍ମପିଶାଚ—ଅନ୍ୟରୂପ) who died a bachelor. [ଦ୍ର—ଲୋକମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଜାମ୍ବୁ, ବେଲ, ବଟ, ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଏହି ସବୁ ଗଛରେ ବ୍ରହ୍ମଦୈତ୍ୟ ବାସ କରନ୍ତି। ଏଥିପାଇଁ ରାତିରେ ଓ ଦିପହରବେଳେ ପିଲାଙ୍କୁ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଏ ଗଛମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯିବାକୁ ଲୋକେ ମନା କରନ୍ତି। ଏ ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସମାନେ ଗ୍ରାମର ଯୁବକ ଓ ଯୁବତୀମାନଙ୍କଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ ହେବା ଦେଖା ଯାଇଅଛି।]
Brahma daitya

ବ୍ରହ୍ମ ଦୋଷ—ସଂ. ବି (ମ.ପ.ଲୋ)—ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟାରୂପ ଅପରାଧ (ହି.ଶ)-The guilt of killing a Brāhmaṇa.
Brahma dosha

ବ୍ରହ୍ମଦୋଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ଓ ବି. ପୁଂ—ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ଅପରାଧୀ (ହି. ଶ)—Guilty of murdering a Brāhmaṇa.
Brahmadoshī

ବ୍ରହ୍ମ ଦ୍ରବ—ସଂ. ବି—ଗଙ୍ଗାଜଳ (ହି. ଶ)—The water of the Ganges.
Brahma draba

ବ୍ରହ୍ମ ଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବି—ପଳାଶ ଗଛ (ହି. ଶ)—Butea Frondosa (ବ୍ରହ୍ମଦ୍ରୁ; ବ୍ରହ୍ମପାଦପ—ଅନ୍ୟରୂପ) (tree).
Brahma druma

ବ୍ରହ୍ମ ଦ୍ରୋହୀ—ସଂ ବିଣ ପୁଂ (ବ୍ରହ୍ମନ୍+ଦ୍ରୋହ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ବ୍ରାହ୍ମଣଠାରେ ବୈର ରଖିବା ବ୍ୟକ୍ତି—Inimical to Brāhmaṇas.
Brahma drohī

ବ୍ରହ୍ମ ଦ୍ୱାର—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମ ରନ୍ଧ୍ର (ଦେଖ) Brahma randhra (See)
Brahma dwāra

ବ୍ରହ୍ମନାଭ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବ୍ରହ୍ମନ୍=ବ୍ରହ୍ମା, ନାଭିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଯାହାଙ୍କର)—ବିଷ୍ଣୁ—Bishṇu.
Brahmanābha

ବ୍ରହ୍ମନାଳ—ସଂ. ବି—ଚକ୍ରତୀର୍ଥର ପୂର୍ବଭାଗରେ ଥିବା କାଶୀସ୍ଥ ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ—Name of a holy place in Benares.
Brahmanāḷa

ବ୍ରହ୍ମ ନିରୂପଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପରମାତ୍ମା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ତତ୍ତ୍ୱର ସ୍ଥିରୀକରଣ—Ascertainment of the true nature of the Brahmā.
Brahma nirūpaṇa

ବ୍ରହ୍ମ ନିରୂପଣ ଗୀତା—ଦେ. ବି—ଭୀମାଭୋଇଙ୍କ କୃତ ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରନ୍ଥ ବିଶେଷ—Name of a relegious poem composed by Bhīmābhoi.
Brahma nirūpaṇa gitā

ବ୍ରହ୍ମ ନିର୍ବାଣ—ସଂ. ବି—ପରମମୁକ୍ତି; ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ମନୁଷ୍ୟର ଆତ୍ମାର ପରମାତ୍ମାଙ୍କଠାରେ ଲୀନ ହେବା—The final absorption of the human soul in the Divine Soul after death.
Brahma nirbāṇa

ବ୍ରହ୍ମନିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧। ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭକ୍ତ—1. Devoted to Brāhmaṇas. ୨। ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ସମ୍ପନ୍ନ—2. Having a true knowledge of the Brahma. ସଂ. ବି—ପାରସୀକୋଳି ଗଛ (ହି. ଶ)—(ବ୍ରହ୍ମନିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) The tulip tree; Thaspesia Papulnea.
Brahmanishṭha

ବ୍ରହ୍ମନିଶା—ଦେ. ବି—କଳ୍ପ; ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ରାତ୍ରି—An unending era. (ଉ—ଲୋକରେ ମନୀଷା ନିଶା ବ୍ରହ୍ମନିଶା ବିଶାଳ୍ପିତ ନୋହେ ଲୋଚନ—ଉଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ।) [ଦ୍ର—ଏହା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଦିନର ସମାନ, ଅର୍ଥାତ ୧୦ ବୃନ୍ଦ ୯୧ କୋଟି ୭ ଲକ୍ଷ ବର୍ଷ।]
Brahmanisā

ବ୍ରହ୍ମ ପଇତା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବ୍ରହ୍ମୋପବୀତ)—ଯଜ୍ଞୋପବୀତ—A Brāhmaṇa's sacred thread. (ବ୍ରହ୍ମ ପୈତା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବ୍ରହ୍ମ ଦଉଡ଼ି—ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟରୂପ)
Brahma paitā

ବ୍ରହ୍ମପତ୍ର—ସଂ. ବି—ପଳାଶପତ୍ର—The leaf of the Butea Frondosa tree.
Brahmapatra

ବ୍ରହ୍ମ ପଦ—ସଂ.ବି—୧। ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ୱ—1. The state of being a Brāhmaṇa. ୨। ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନତ୍ୱ—2. The state of having a true knowledge of the Brahma. ୩। ମୋକ୍ଷ; ମୁକ୍ତି (ହି. ଶ)—3. Salvation; final beatitude.
Brahma pada

ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର—ସଂ. ବି—୧। ବଙ୍ଗଦେଶର ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳବାହୀ ନଦବିଶେଷ—1. The river Brahmaputra in Assam and East Bengal. [ଦ୍ର—ଏ ନଦର ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ କାଳିକା ପୁରାଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ଥରେ ବ୍ରହ୍ମା ଶାନ୍ତନୁ ମୁନିଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଅମୋଘାଙ୍କ ରୂପରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଅନୁସରଣ କରିବାରୁ ଅମୋଘା ପଳାଇ ଯାଇ ପର୍ଣ୍ଣକୁଟୀରର ଦ୍ୱାର ରୁଦ୍ଧ କରିଦେଲେ। ବ୍ରହ୍ମା କାମଜର୍ଜରିତ ହୋଇଥିବାରୁ ସେହିଠାରେ ତାଙ୍କ ରେତଃ ସ୍ଖଳିତ ହେଲା। ବ୍ରହ୍ମା ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ସେ ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କଲା ପରେ ଶାନ୍ତନୁ ଆସି ପହଞ୍ଚି ସେ ଅଲୌକିକ ବ୍ରହ୍ମବୀର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନ କରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହୋଇ ଧ୍ୟାନଦ୍ୱାରା ତହିଁର କାରଣ ଅବଧାରଣ କଲେ। ଋଷି ତାହା ନିଜେ ପାନ କରି ସ୍ୱୀୟ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଅମୋଘାଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ତାହା ନିକ୍ଷେପ କଲେ ଓ ତହିଁର ଫଳରେ ଅମୋଘାଙ୍କଠାରୁ ଏହି ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ନଦର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା। ଏ ନଦ ମାନସରୋବରର ଦୁଇଦିଗର ପୂର୍ବାଭିମୁଖରେ ହିମାଳୟର ପୂର୍ବପ୍ରାନ୍ତ ବାଟେ ବୁଲି ପଶ୍ଚିମାଭିମୁଖ ହୋଇ ଆସାମ ଦେଶ ଓ ଦକ୍ଷିଣାଭିମୁଖ ହୋଇ ପୂର୍ବବଙ୍ଗ ଦେଇ ଗୋଆଲନ୍ଦଠାରେ ଗଙ୍ଗା ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହୋଇ ପଦ୍ମା ବା ମେଘନା ନାମ
Brahmaputra

ଧାରଣ କରି ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ପଡ଼ିଅଛି । ଏ ନଦର ପୌରାଣିକ ନାମ ଅମୋଘାନନ୍ଦନ ଓ ଲୌହିତ୍ୟ । ଦ୍ର. ଷ; ଏହାକୁ ନଦୀ ବୋଲି ନ ଯାଇ ନଦ ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । ତୀର୍ଥବିଶେଷ—2. Name of a Hindu place of pilgrimage. ୩ । ମଳୟାଚଳରେ ଜାତ କପିଳବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାବର ବିଷବିଶେଷ—3. Name of a mineral poison. ୪ । (ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁତ୍ର) ବଶିଷ୍ଠ ଋଷି—4. The sage Baśishṭha. ୫ । କପିଳ ମୁନି—5. The sage Kapila. ୬ । ନାରଦ ଋଷି—6. The sage Nārada. ୭ । ମନୁ—7. Manu. ୮ । ମରୀଚି ଋଷି—8. Sage Marichi. ୯ । ସନକାଦି ଋଷି—9. Sanaka and other sages said to have been born of Brahmā.

ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ରୀ—ସ. ବି—୧ । ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀ—1. The rivar Saraswatī (now non-existent). [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରୟାଗରେ ଗଙ୍ଗା ଓ ଯମୁନାର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳ(ତ୍ରିବେଣୀ)ରେ ମିଳିତ ହୋଇଥିଲା ।] ୨ । ବାରାହୀ କନ୍ଦ; ହାତିକୋଳିଆ ଆଳୁ—2. Bulbular yam. ୩ । ସରସ୍ୱତୀ ଦେବୀ (ଦ୍ର. ଷ)—3. The Goddess Saraswatī.
Brahma putrī

ବ୍ରହ୍ମପୁର—ଦେ. ବି—୧ । ଦେଉଳ; ଦେବ ମନ୍ଦିର—1. Temple. [ଦ୍ର—ଜଗତୀ ଘେର ଥିବା ମନ୍ଦିର ବ୍ରହ୍ମପୁର ଗଣ୍ଡ ଅଟେ । ଗ୍ରାମଦେବଳ ବଚନ ।] ୨ । ଗଞ୍ଜାମର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ନଗର—2. Name of a big town in the Ganjam district. [ଦ୍ର—ଏହା ନୂତନ ଓଡ଼ିଶା ଭୁକ୍ତ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଅଂଶ ସହିତ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶକୁ ଆସିଅଛି ।] ସ. ବି—୧ । ବ୍ରହ୍ମଲୋକ (ଦେଖ)—1. Brahmaloka (See) ୨ । ହୃଦୟ (ଦ୍ର. ଷ)—2. The heart.
Brahmapura

ବ୍ରହ୍ମ ପୁରାଣ—ସ. ବି—ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣାନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ରଥମ ପୁରାଣ—First of the 18 Purāṇas of the Hindus. [ଦ୍ର—ପୁରାଣ ଶବ୍ଦ ଟୀକା ଦେଖ; ମତ୍ସ୍ୟ ପୁରାଣାଦିରେ ବ୍ରହ୍ମପୁରାଣର ଶ୍ଳୋକ ସଂଖ୍ୟା ୧୦ ହଜାର ଥିବାର ଲେଖା ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଅଧୁନାଇ ମିଳୁଥିବା ଗ୍ରନ୍ଥର ଶ୍ଳୋକ ସଂଖ୍ୟା ୭ ହଜାର । ଏଥିରେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ରର ବିସ୍ତୃତ ବର୍ଣ୍ଣନ ଅଛି ଓ ୪୦ଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଜଗନ୍ନାଥ ଓ କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିରର ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି; ଉତ୍ତର ଖଣ୍ଡରେ ମାରବାଡ଼ର ବଳଜା ନଦୀର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । କୃଷ୍ଣଙ୍କ କଥା ଓ ଅନେକ ତୀର୍ଥର କଥା ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ଅଛି । (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]
Brahma purāṇa

ବ୍ରହ୍ମ ପୁରୀ—ସ. ବି—କୈଳାସ ପର୍ବତ ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଧାମ—The mythological abode of Brahmā on the Kailāsa hills.
Brahma purī

ବ୍ରହ୍ମ ପୁରୁଷ—ସ. ବି—୧ । ପରମାତ୍ମା; ପରମେଶ୍ୱର—1. God; the Holy Spirit. ଦେ. ବି—ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବାତ୍ମା—The soul of a person. (ଯଥା—ମୋ ବ୍ରହ୍ମପୁରୁଷକୁ ଭାରି ବାଧିଲାଣି ।]
Brahma purusha

ବ୍ରହ୍ମବଦ୍ୟ—ସ. ବି—(ବ୍ରହ୍ମ+ବଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ—1. Spiritual knowledge. (ବ୍ରହ୍ମୋଦ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବ୍ରହ୍ମବାକ୍ୟ—2. Metaphysical discourse. ୩ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମୁଖନିର୍ଗତ ବାକ୍ୟ—3. Words spoken by Brahmā. ୪ । ବୈଦାନ୍ତିକ ମତବିଶେଷ (ଈଶ୍ୱର ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ଓ ସର୍ବଜ୍ଞ ବୋଲି ଜାଣିବା ଏହି ମତ)—4. The vedantic theory of the omnipresence of God. ବିଣ.—(ବ୍ରହ୍ମ=ବ୍ରହ୍ମା+ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+କର୍ମ. ଯ)—ବ୍ରହ୍ମୋକ୍ତ—Said by Brahmā.
Brahmabadya

ବ୍ରହ୍ମବଦ୍ୟା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କଥା; ପ୍ରବଚନ—Wise saying; proverb.
Brahmabadyā

ବ୍ରହ୍ମ ବଧ—ସ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣର ହତ୍ୟା—The murder of a Brāhmaṇa. (ବ୍ରହ୍ମ ବଧ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ)
Brahma badha

ବ୍ରହ୍ମ ବନ୍ଧୁ—ସ. ବି—(ବ୍ରହ୍ମନ୍+ନିନ୍ଦିତ ଅର୍ଥରେ ବନ୍ଧୁ)—ନିନ୍ଦିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ; ହୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣ—A degraded Brāhmaṇa.
Brahma bandhu

ବ୍ରହ୍ମ ବର୍ଚ୍ଚଃ—ସ. ବି—ବ୍ରହ୍ମ ତେଜଃ (ଦେଖ) Brahma tejaḥ (See) (ବ୍ରହ୍ମ ବର୍ଚ୍ଚ୍, ବ୍ରହ୍ମ ବର୍ଚ୍ଚସ—ଅନ୍ୟରୂପ)
Brahma barchchaḥ

ବ୍ରହ୍ମ ବର୍ଚ୍ଚସ୍ୱୀ—ସ. ବିଶେ. ପୁଂ—ବ୍ରହ୍ମ ତେଜୋବିଶିଷ୍ଟ—Endowed with refulgence due to spiritual knowledge.
Brahma barchchaswī

ବ୍ରହ୍ମବର୍ତ୍ତ—ସ. ବି—ବ୍ରହ୍ମାବର୍ତ୍ତ ଦେଶ—Name of an ancient country in north western India.
Brahma bartta

ବ୍ରହ୍ମବର୍ଦ୍ଧନ—ସ. ବି.—ତାମ୍ର; ତମ୍ବା—Copper.
Brahma bardhana

ବ୍ରହ୍ମ ବାଦ—ସ. ବି—୧ । ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନ—1. The Bedānta Philosophy. ୨ । ବେଦ—2. The Bedas. ୩ । ବେଦାଧ୍ୟୟନ—3. Study of the Bedas. ୪ । ତତ୍ତ୍ୱ ନିର୍ଣ୍ଣୟାର୍ଥକ ବାଦବିଶେଷ; ଅଦ୍ୱୈତବାଦ—4. Pantheism.
Brahma bāda

ବ୍ରହ୍ମବାଦୀ—ସ. ବିଣ ଓ ବି. ପୁଂ—(ବ୍ରହ୍ମ+ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—୧ । ବେଦାନ୍ତବାଦୀ—1. A vedantist; pantheistic. ୨ । ବେଦଜ୍ଞ; ବେଦାଧ୍ୟାୟୀ—2. A reader of the Bedas; versed in the Bedas. (ବ୍ରହ୍ମବାଦକ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବ୍ରହ୍ମବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
Brahmabādī

ବ୍ରହ୍ମବାଦିନୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବ୍ରହ୍ମବାଦିନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଗାୟତ୍ରୀ; ବେଦ ମାତା—A name of Gāyatrī.
Brahma bādinī

ବ୍ରହ୍ମ ବାଲୁକ—ସ. ବି—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ—Name of
Brahma bāluka a place of Hindu pilgrimage.
[ଉ—ଯଜନ ଯାଜନ କରି ବ୍ରହ୍ମ ବାଲୁକରେ,ସ୍ନାନ କଲେ
ଲୋକ ନ ପଡ଼େ ଯେ ଶୋକରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ
ବନ ।]

ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍—ସ. ବିଣ (ବ୍ରହ୍ମନ୍+ବିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍;)—
Brahmabid ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞ (ଦେଖ)—Brahmajña (See)
ବି.—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu. ୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—
2. A Brāhmaṇa.

ବ୍ରହ୍ମ ବିଦେଶ—ସ. ବି—କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର, ପଞ୍ଚାଳ, ମତ୍ସ୍ୟ ଓ ଶୂରସେନ
Brahma bideśa ନାମକ ଦେଶ ଚତୁଷ୍ଟୟ—The countries (4 in number) round the
Kurukshetra.

ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି—୧ । ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ପ୍ରତିପାଦକ ଶାସ୍ତ୍ର—1. Theo-
Brahma bidyā sophy; theology. ୨ । ବେଦାନ୍ତ
ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର—2. Philosphy of the Bedas; the
Bedānta philosophy.

ବ୍ରହ୍ମ ବିନ୍ଦୁ—ସ. ବି—୧ । ବେଦପାଠ କାଳରେ ମୁଖନିର୍ଗତ ନିଷ୍ଠୀ-
Brahma bindu ବନ ବିନ୍ଦୁ—1. Particles of saliva
coming out of the mouth while reading
the Bedas. ୨ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ତେଜଃ—2. The
semen of Brahmā. ୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ବୀର୍ଯ୍ୟ—
2. The semen of a Brāhmaṇa.

ବ୍ରହ୍ମବୀର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି—୧ । ବ୍ରହ୍ମ ତେଜଃ (ଦେଖ)—1. Brahma
Brahma birjya tejah (See). ୨ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ତେଜଃ—
2. The semen of Brahmā. ୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ତେଜଃ
3. The semen of a Brāhmaṇa.

ବ୍ରହ୍ମ ବୁଜୁଳି(ଳା)—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣୋଚିତ ବଡ଼ ବୁଜୁଳା—
Brahma bujuḷi(ḷā) A big packet (of eatables
offered at priestly functions) as is tied
up by a Brāhmaṇa (priest) to be carried
home.

ବ୍ରହ୍ମ ବୃକ୍ଷ—ସ. ବି—୧ । ପଳାଶ ବୃକ୍ଷ—1. Butea Frondosa.
Brahma bruksha ୨ । ଉଡ଼ୁମ୍ବର—
2. The glomerous fig tree.

ବ୍ରହ୍ମ ବୃତ୍ତି—ସ. ବି—୧ । ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱ (ଦେଖ)—1. Brahmaswa
Brahma brutti (See) ୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଜୀବିକାନିର୍ବାହୋ-
ପାୟ—2. Means of livelihood of a
Brāhmaṇa.

ବ୍ରହ୍ମ ବୃନ୍ଦା—ସ. ବି—ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ—The capital of
Brahma brundā Brahmā.

ବ୍ରହ୍ମବେଦ—ସ. ବି(ବ୍ରହ୍ମନ୍+ବିଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ.ଅ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ—
Brahma beda 1. Spiritual wisdom ୨ । ବେଦ-
ଜ୍ଞାନ—2. Knowledge of the Bedas

ବ୍ରହ୍ମ ବେଦି—ସ. ବି—କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ନିକଟସ୍ଥ ଦେଶ ବିଶେଷ—Name
Brahma bedi of a country in north-western
India.

ବ୍ରହ୍ମବେଦୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବ୍ରହ୍ମ+ବିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.
Brahma bedī ୧ବ)—ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞ (ଦେଖ)—Brahmajña
(See). (ବ୍ରହ୍ମବେଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣ—ସ. ବି—ଅଷ୍ଟାଦଶ ମହାପୁରାଣାନ୍ତର୍ଗତ ୧୦ମ
Brahmabaibartta purāṇa ପୁରାଣ—One of the
Hindu mythologies. [ଦ୍ର—ପୁରାଣ ତଳେ
ଟୀକା ଦେଖ; ନାରଦପୁରାଣ, ଶିବପୁରାଣ ଓ ମତ୍ସ୍ୟପୁରାଣରେ
ଏ ପୁରାଣର ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି, ଆଜକାଲି ଯେଉଁ
ପୁରାଣ ମିଳୁଅଛି ସେଥି ସଙ୍ଗେ ଉକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣନାର ମେଳ ହେଉ
ନାହିଁ । ଆଜକାଲି ମିଳୁଥିବା ପୁରାଣ ବ୍ରହ୍ମଖଣ୍ଡ, ପ୍ରକୃତିଖଣ୍ଡ;
ଗଣେଶଖଣ୍ଡ ଓ କୃଷ୍ଣଜନ୍ମଖଣ୍ଡ, ଏହିପରି ୪ ଖଣ୍ଡରେ
ବିଭକ୍ତ—ହି. ଶ.]

ବ୍ରହ୍ମଭୂତ—ସ. ବିଣ—ବ୍ରହ୍ମଙ୍କଠାରେ ଲୀନ; ସାୟୁଜ୍ୟପ୍ରାପ୍ତ—
Brahmabhūta . Become one or merged in the
Supreme Being. ବି—ବ୍ରହ୍ମଙ୍କଠାରେ ଲୀନ
ହେବାର ଅବସ୍ଥା—The state of being merged
in the Supreme Soul.

ବ୍ରହ୍ମଭୂତି—ସ. ବି—ସନ୍ଧ୍ୟା—
Brahmabhūti Evening.

ବ୍ରହ୍ମଭୋଜ—ସ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନ (ହି. ଶ.); ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ
Brahmabhoja ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଖୁଆଇବାରୂପ ପୁଣ୍ୟ କର୍ମ—
The feeding of Brāhmaṇas
(considered meritorious).

ବ୍ରହ୍ମ ମଣ୍ଡଳ—ସ. ବି—ଉତ୍ତରାକାଶରେ କଟାହ ବା କଡ଼େଇର ଅକୃତି
Brahma maṇḍaḷa ବିଶିଷ୍ଟ ନକ୍ଷତ୍ରପୁଞ୍ଜ—A constellation
(ବ୍ରହ୍ମକଟାହ—ଅନ୍ୟରୂପ) of stars in the northern
sky. [ଦ—ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ୩୫ ସଂଖ୍ୟକ ପରିଚୟ
ଦେଖ—See Nakshatra No. 35].

ବ୍ରହ୍ମମଣ୍ଡୂକୀ—ସ. ବି—୧ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା (ହି. ଶ.)—1. Indian
Brahmamaṇḍūkī madder. ୨ । ମଣ୍ଡୂକପର୍ଣ୍ଣୀ (ହି.ଶ.
(ଦେଖ)—2. Maṇḍūkaparṇṇī (See).
୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣଝାଟିଆ (ହି. ଶ.)—3. Brāhmaṇa-
jhāṭiā (See).

ବ୍ରହ୍ମମୟ—ସ. ବିଣ—୧ । ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ସତ୍ତ୍ୱାଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ (ଜଗତ୍)—
Brahmamaya 1. Pervaded with the Divine
Spirit. ୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Pertaining
to Brāhmaṇas. ୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ—
3. Full of Brāhmaṇas; exclusively
(ବ୍ରହ୍ମମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) occupied by Brāhmaṇas.

ବ୍ରହ୍ମ ମୀମାଂସା—ସ. ବି—ବ୍ରହ୍ମଙ୍କର ପ୍ରକୃତି ଓ ଗୁଣ ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ
Brahma mīmāmsā ବେଦାନ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—Name of

a work on the Bedānta system of philosophy.

ବ୍ରହ୍ମ ମୂର୍ଦ୍ଧଭୃତ୍—ସଂ. ବ (ବ୍ରହ୍ମନ୍+ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍=କପାଳ+ଭୃ. ଧାତୁ+ କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ଶିବ;ମହାଦେବ—
Brahma mūrddhabhṛut Śiba.

ବ୍ରହ୍ମ ମୁହୂର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବ—ବଡ଼ଭୋର (ବ୍ର. ଗ.); ପ୍ରତ୍ୟୁଷ—
Brahma muhūrtta Early morning.

ବ୍ରହ୍ମମେଖଳ—ସଂ. ବ—ମୁଞ୍ଜତୃଣ—A sort of fibrous grass;
Brahmamekhaḷa Saccharum Munja.

ବ୍ରହ୍ମ ଯଜ୍ଞ—ସଂ. ବ (ବ୍ରାହ୍ମଣର ନିତ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ) ବିଧି ଅନୁସାରେ ବେଦାଧ୍ୟୟନ, ବେଦାଭ୍ୟାସ ଓ ବେଦ-
Brahma jajña
(ବ୍ରହ୍ମସତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଧ୍ୟାପନ—The regular study and teaching of the Bedas enjoined on each Brāhmaṇa. [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ଯଜ୍ଞ ଯଥା—ନୃଯଜ୍ଞ ଓ ଦେବ ଯଜ୍ଞ ।]

ବ୍ରହ୍ମ ଯଷ୍ଟି—ସଂ. ବ—ବ୍ରାହ୍ମଣ ଝାଟି (ଦେଖ)—
Brahma jashṭi Brāhmaṇa jhāṭi (See)
(ବ୍ରହ୍ମଯଷ୍ଟିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ରହ୍ମ ଯୋଗ—ସଂ. ବ—ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନର ଚର୍ଚ୍ଚା ବା ସାଧନା—
Brahma joga Cultivation of spiritual knowledge or spiritual exercises.

ବ୍ରହ୍ମ ଯୋନି—ସଂ. ବ—୧ । ବ୍ରହ୍ମଗିରି; ଗୟାର ପର୍ବତବିଶେଷ—
Brahma joni Name of a mountain in Gayā.
[ଦ୍ର—ଏହା ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ତୀର୍ଥ] । ୨ । ବ୍ରହ୍ମପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ଧ୍ୟାନ (ବ୍ର. ଗ.)—2. Meditation on the Brahma.

ବ୍ରହ୍ମ ଯୋନି—ସଂ. ବ—କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରସ୍ଥ ତୀର୍ଥବିଶେଷ; ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀର
Brahma joni ଶାରରେ ପୃଥୂଦକ ନିକଟସ୍ଥ ତୀର୍ଥ—
A place of Hindu pilgrimage in N. W. India. [ଦ୍ର—ଏଠାରେ ବ୍ରହ୍ମା ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ୪ ବର୍ଣ୍ଣର ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ ।]

ବ୍ରହ୍ମ ରନ୍ଧ୍ର—ସଂ. ବ—୧ । ବ୍ରହ୍ମତାଳୁ (ଦେଖ)—1. Brahma
Brahma randhra taḷu (See ୨ । ବ୍ରହ୍ମ ତାଳୁରେ
(ବ୍ରହ୍ମଛିଦ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯେଉଁ କଳ୍ପିତ ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଛିଦ୍ର ଥାଏ ଯୋଗସାଧକମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣବାୟୁ ବାହାରି ଯାଏ—
2. The imaginary hole on the top of the skull through which the vital spark of Jogis passes away.

ବ୍ରହ୍ମ ରାକ୍ଷସ—ସଂ. ବ—୧ । ବ୍ରହ୍ମ ଦୈତ୍ୟ (ଦେଖ)—
Brahma rākshasa 1. Brahma daitya (See)
[ଦ୍ର—ମନୁଙ୍କ ମତରେ ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପତିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ସହବାସ, ପରସ୍ତ୍ରୀଗମନ, ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱହରଣ କରଥାଏ, ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସେ ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସ ଏହିକି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅବାଦ ନ କରି ମଲେ ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ ହୁଏ ।] ୨ । ଶିବଙ୍କ ଗଣବିଶେଷ—2. A class of attendants of Śiba.

ବ୍ରହ୍ମରତ—ସଂ. ବ—୧ । ଶୁକଦେବ (ବ୍ର. ଗ.)—1. Sage
Brahmarata Śuka. ୨ । ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ମୁନି (ବ୍ର.ଗ)-
2. Sage Jājñyabaḷkya.

ବ୍ରହ୍ମରାତ୍ର—ସଂ. ବ—ବ୍ରାହ୍ମ ମୁହୂର୍ତ୍ତ; ରାତ୍ରିର ଶେଷ ଅଂଶ—
Brahmarātra The last part of the night; early morning; a period of about 1½ hours before daybreak.

ବ୍ରହ୍ମରାତ୍ରି—ସଂ. ବ (ବ୍ରହ୍ମନ୍+ରା ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ୍ରି,
Brahma rātri ଯେ ଜନକ ରାଜାଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ଦେଇଥିଲେ)·
୧ । ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ମୁନି—1. The Sage Jājñabaḷkya. ୨ । (ବ୍ରହ୍ମନ୍+ରାତ୍ରି)—ଦେବତାଙ୍କର ୨୪ ହଜାର ବର୍ଷ ପରିମିତ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଏକ ରାତ୍ର—
2. One night of Brahmā which is equal to 10 billions of human years.
[ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପରେ ମନୁଷ୍ୟ ଗଣନାରେ ୧୦ ବୃନ୍ଦ ୯୧ କୋଟି ୬ ଲକ୍ଷ ବର୍ଷ ସୃଷ୍ଟି ରହିଲେ । ଏହା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଏକ ଦିନ; ତା ପରେ କଳ୍ପସ୍ଥାୟୀ ପ୍ରଳୟ ହୁଏ ଓ ବ୍ରହ୍ମା ପୁଣି ସେତିକି କାଳ ଶୋଇ ରହନ୍ତି । ଏହା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ରାତ୍ରି । ତା ପରେ ବ୍ରହ୍ମା ନିଦରୁ ଉଠି ପୁଣି ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ।]

ବ୍ରହ୍ମରାଶି—ସଂ. ବ—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu. (ଉ—
Brahmarāśi ଚାହିଁବେ ତୋର ତୁଣ୍ଡରାଶି, ଅମ୍ଭେ ଦେଖିବୁଁ ବ୍ରହ୍ମରାଶି—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)
୨ । ପରଶୁରାମ (ବ୍ର. ଗ.)—2. A name of Paraśurāma. ୩ । ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଅକ୍ରାନ୍ତ ଶ୍ରବଣା ନକ୍ଷତ୍ର (ବ୍ର. ଗ.)—3. The Śrabaṇā asterism when it is overtaken by the planet Jupiter.
ବି. ବଣ—ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀ—Knowing the truth regarding God. (ଉ—ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ଉକ୍ତ ଋଷି,ବୋଲଇ ଶୁଣ ବ୍ରହ୍ମରାଶି—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।)

ବ୍ରହ୍ମରୀତି—ସଂ. ବ—ପିତ୍ତଳ ବିଶେଷ; ତିଙ୍ଗଳା—
Brahmariti A kind of brass.

ବ୍ରହ୍ମରେ(ଲେ)ଖ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜୀବର ଜନ୍ମଠାରୁ
Brahma re(le)kha ମରଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀବନର ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ଘଟଣାମାନ,ଯାହାକୁ ଜନ୍ମ ହେବାମାତ୍ରେ ବ୍ରହ୍ମା ତା କପାଳରେ ଲେଖି ଦେଇ ଯାଆନ୍ତି (ବ୍ର. ଗ); କପାଳ ଲେଖନ—
The supposed decree which is written on every animal's brow by Brahmā just after his birth.

ବ୍ରହ୍ମର୍ଷି—ସଂ. ବି (ବ୍ରହ୍ମନ୍+ଋଷି)—୧ । ବଶିଷ୍ଠାଦି ମୁନିଗଣ—1. A
Brahmarshi class of saints. ୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଋଷି—
2. A Brāhmaṇa who has become a sage.
୩ । ବଶିଷ୍ଠ, କଶ୍ୟପ, ଅଙ୍ଗିରା, ଅତ୍ରି ଓ ଭୃଗୁ ଏହି ପଞ୍ଚ
ପ୍ରଜାପତିଙ୍କ ବଂଶଧର ମୁନିଗଣ—3. Sages descended from Baśistha and other 4 sages.
[ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମର୍ଷି ବଶିଷ୍ଠାଦି ଓ ସେମାନଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ ।
ଦେବର୍ଷି—ଧର୍ମଙ୍କ ପୁତ୍ର ନର, ନାରାୟଣ, କ୍ରତୁଙ୍କ ପୁତ୍ର
ବାଲଖିଲ୍ୟ, ପୁଲହଙ୍କ ପୁତ୍ର କର୍ଦ୍ଦମ, ପୁଲସ୍ତ୍ୟ ପୁତ୍ର କୁବେର,
ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ପୁତ୍ର ଅଚଳ, କାଶ୍ୟପ ପୁତ୍ର ନାରଦ ଓ ପର୍ବତ ।
ରାଜର୍ଷି—ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁ,ନଳ,ଜନକ,ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର । ଦେହ ତ୍ୟାଗପରେ
ବ୍ରହ୍ମର୍ଷିମାନେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକରେ,ଦେବର୍ଷିମାନେ ଦେବଲୋକରେ
ଓ ରାଜର୍ଷିମାନେ ଇନ୍ଦ୍ରଲୋକରେ ବାସ କରନ୍ତି ।]

ବ୍ରହ୍ମ ଲୋକ—ସଂ. ବି—୧ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ—1. The residence of Brahmā. [ଦ୍ର—ଏହା ବ୍ରହ୍ମର୍ଷି ଓ
Brahma loka
ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞମାନଙ୍କର ପରଲୋକରେ ବାସସ୍ଥାନ ଅଟେ ।] ୨ ।
ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀମାନଙ୍କ ଲବ୍ଧ ମୋକ୍ଷ—2. The final
beatitude attained by Brahmajnānis.

ବ୍ରହ୍ମଶର—ଦେ. ବି (ସଂ. ବ୍ରହ୍ମଶିରଃ)—ବ୍ରହ୍ମଶିରଃ (ଦେଖ)
Brahmaśara Brahmaśiraḥ (See)

ବ୍ରହ୍ମଶଲ୍ୟ—ସଂ. ବି—ସୋମବଲ୍କ; ବବୁଲ ଗଛ—
Brahmaśalya Name of a tree; Acacia Arabica

ବ୍ରହ୍ମ ଶାସନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍)—୧ । ବେଦର ବା ସ୍ମୃତିର ଆଦେଶ
Brahma śāsana (ହି. ଶ)—1. The injunctions laid
down in the scriptures. ୨ । ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଗ୍ରାମ (ହି. ଶ)—2. A village
given free by a king to Brāhmaṇas
to live in.

ବ୍ରହ୍ମଶିରଃ—ସଂ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଶର; ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତ୍ର; ମହାପ୍ରଭାମୟ ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ର
Brahma śiraḥ ବିଶେଷ—A very powerful and
lustrous war-weapon. [ଦ୍ର—ଏଥିର ଉଲ୍ଲେଖ
ବ୍ରହ୍ମବାଣ, ବ୍ରହ୍ମଶିର } ଅନ୍ୟରୂପ
ରାମାୟଣ ମହାଭାରତରେ ଅଛି । ଦ୍ରୋଣାଚାର୍ଯ୍ୟ ଅଗସ୍ତ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ଏ ଅସ୍ତ୍ରର ଚାଳନ
ଶିକ୍ଷା କରି ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଓ ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମାଙ୍କୁ ଶିଖାଇଥିଲେ । ହି. ଶ]

ବ୍ରହ୍ମ ସଂହିତା— ଭଗବତ୍ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସଂଗ୍ରହ ଗ୍ରନ୍ଥ ବିଶେଷ—
Brahma saṁhitā A Hindu theological treatise.

ବ୍ରହ୍ମ ସଙ୍ଗୀତ—ଦେ. ବି—ନିରାକାର ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ସ୍ତବଗୀତିକା; ବ୍ରହ୍ମୋ-
Brahma saṅgita ପାସନାମୂଳକ ସଙ୍ଗୀତ—Hymns
composed in honour of the Formless
Supreme Being. [ଦ୍ର—ରାଜା ରାମମୋହନରାୟ ବଙ୍ଗ
ଦେଶରେ ଏ ସଙ୍ଗୀତର ପ୍ରଥମ ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶକ ।]

ବ୍ରହ୍ମସତୀ—ସଂ· ବି—ସରସ୍ୱତୀ —
Brahmasatī The Goddess of learning.

ବ୍ରହ୍ମସତ୍ର—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମଯଜ୍ଞ (ଦେଖ)
Brahmasatra Brahmajajña (See).

ବ୍ରହ୍ମସଭା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ସଭା—1. The
Brahmasabhā council held in the court of God
Brahmā. ୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ସଭା—2. An
assembly or meeting of Brāhmaṇas.

ବ୍ରହ୍ମ ସମାଜ—ଦେ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜ (ଦେଖ)—Brāhma
Brahma samāja ব্রাহ্মসমাজ ब्रह्मसमाज samāja
(See).

ବ୍ରହ୍ମ ସମ୍ଭବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ସମ୍ଭବ ବା ଜନ୍ମ
Brahma sambhaba ଯାହାର)—ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ଜାତ—
Born of Brahmā.

ବ୍ରହ୍ମ ସରଃ—ସଂ.ବି—ଭାରତ ଦେଶୀୟ ମାନସରୋବର ନାମକ ପାର୍ବତ୍ୟ ହ୍ରଦ;
Brahma saraḥ ହ୍ରଦ ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ—Name of a big
inland lake north of the Himalayas.

ବ୍ରହ୍ମ ସାବର୍ଣ୍ଣି—ସଂ. ବି—ଦ୍ୱାଦଶ ମନୁ—The 12th descendant
Brahma sābarṇṇi from Manu.

ବ୍ରହ୍ମ ସାୟୁଜ୍ୟ—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ସହିତ ସଂଯୋଗ; ବ୍ରହ୍ମରେ ଲୟ—
Brahma sājujya Merging in the Brahma.

ବ୍ରହ୍ମ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ—ସଂ· ବି—ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥ ବିଶେଷ—The title of an
Brahma siddhānta astrological work.

ବ୍ରହ୍ମ ସୁବର୍ଚ୍ଚଳା—ସଂ. ବି—ଆଦିତ୍ୟଭକ୍ତାର ପ୍ରକାର ଭେଦ; ଏକ ପ୍ରକାର
Brahma subarchchalā ବନ୍ୟ ଶାକ; ଅଣସୋରିଷ—A
sort of wild potherb; Cleomi Viscosa;
Polanisia Icosandra;the sunflower plant.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ତପସ୍ୱୀମାନେ ଏ ଗୁଳ୍ମର କାଢ଼ା ରସ ପାନ
କରୁଥିଲେ । ହି. ଶ ।]

ବ୍ରହ୍ମସୂ—ସଂ. ବି. (ବ୍ରହ୍ମ+ସୂ ଧାତୁ=ପ୍ରସବ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Brahmasū ୧ । କନ୍ଦର୍ପ—1. Cupid; the God of love.
(ଜ—ବ୍ରହ୍ମସୂ ଜାତ ସୁନ୍ଦର ପରଂବ୍ରହ୍ମ ବ୍ରହ୍ମଶର, ପ୍ରଯୋଗ ଏ
ଧମସୂରେ ଭର ଉପର । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
୨ । ଅନିରୁଦ୍ଧ—2. Aniruddha. ୩ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର
ମୂର୍ତ୍ତି ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—3. Name of an image
of Bishṇu.

ବ୍ରହ୍ମ ସୂତ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଯଜ୍ଞ ସୂତ୍ର; ପଇତା—
Brahma sūtra 1. A Brāhmaṇa's sacred thread.
୨ । ବେଦାନ୍ତ ସୂତ୍ର—2. The aphorisms of the
Vedānta. [ଦ୍ର—ଏହା ବ୍ୟାସ ଦେବଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ।]

ବ୍ରହ୍ମ ସୂନୁ—ସଂ· ବି—୧ । ବ୍ରହ୍ମ ଦତ୍ତ (ଦେଖ)
Brahma sūnu 1. Brahma datta (See)
୨ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁତ୍ର—2. A son of Brahmā.

ବ୍ରହ୍ମ ସୃଜ—ସଂ. ବି· (ବ୍ରହ୍ମ+ସୃଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ
Brahma sṛuja ଉତ୍ପାଦକ—1. The begetter of
Brahmā. ୨ । ଶିବ (ହି. ଶ)—2. Śiba.

ବ୍ରହ୍ମ ସ୍ତେୟ—ସଂ. ବି—ଗୁରୁଙ୍କ ଅନ୍ୟକୁ ଅନୁମତିରେ ସେ ଅନ୍ୟକୁ ପଢ଼ାଉ
Brahmasteya ଥିବା ପାଠକୁ ଶୁଣି କରି ପାଠ ପଢ଼ିବା (ମନୁସଂହିତା) (ହି.ଶ)—Learning of the lessons which a teacher is teaching to another, by overhearing it and without his permission.

ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱ—ସଂ. ବି (ବ୍ରହ୍ମ+ଧନାର୍ଥେ. ସ୍ୱ)—ବ୍ରାହ୍ମଣର ସମ୍ପତ୍ତି—
Brahmaswa The property of a Brāhmana.

ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱୀ—ଦେ. ବିଣ ପୁଂ.—୧ । ଋଣୀ—1. Debtor. ୨ । ପିତାଶତ୍ରୁର
Brahmaswi ସହାୟକ—2. The helper of one's fathers enemy. (ଉ—ବୋଲେ ଦଶଗ୍ରୀବ ଧରି ବ୍ରାହ୍ମଣର, ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱୀ ପ୍ରାଣ ଧନ ଦେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ ।)

ବ୍ରହ୍ମ ହତ୍ୟା—ସଂ. ବି(ଷଷ୍ଠୀତତ୍)—ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଧ—The murder-
Brahma hatyā ing of a Brahmana. [ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ରମତେ ଏହା ଗୋଟିଏ ମହାପାତକ ଓ ଏଥିର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଅତି କଠୋର ।]

ବ୍ରହ୍ମ ହବି—ସଂ.ବି— ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଅହୁତି—
Brahma habih Oblations of ghee offered to Brahma or God.

ବ୍ରହ୍ମହା—ସଂ. ବିଣ. ଓ ବି. ପୁଂ (ବ୍ରହ୍ମ+ହନ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+
Brahmahā କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ବ୍ରହ୍ମଘାତୀ—Murderer of a Brāhmana. ବି—ଶୂଦ୍ରାପତି ବ୍ରାହ୍ମଣ—A Brāhmana marrying a Sūdra woman.

ବ୍ରହ୍ମହୁତ—ସଂ. ବି (ବ୍ରହ୍ମନ୍=ବ୍ରାହ୍ମଣ+ହୁତ=ଭକ୍ତି)—ଅତିଥି
Brahmahuta ସେବା; ନୃଯଜ୍ଞ—Entertainment of a guest or stranger ; hospitality.

ବ୍ରହ୍ମ ହୃଦୟ—ସଂ. ବି—ନକ୍ଷତ୍ର ବିଶେଷ (ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ** ଶବ୍ଦର
Brahma hrudaya ପରିଶିଷ୍ଟ ଦେଖ) —Name of a star; Cappella.

ବ୍ରହ୍ମା—ସଂ.ବି. ପୁଂ—(ବ୍ରହ୍ମନ୍ ଶବ୍ଦ,୧ମା.୧ବ) ଏହା ବେଦରେ ସାଧାରଣ
Brahmā ସ୍ତୁତିବାଚକ ଶବ୍ଦ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି)—
(ବ୍ରହ୍ମାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ସ୍ତୁତି —1. Hymn; prayer. ୨ । ସ୍ତୋତା; ସ୍ତୁତିକାରୀ—2. A man who prays. ୩ । କବି—3. A poet. ୪ । ବ୍ରାହ୍ମଣ; ବିପ୍ର—4. Brāhmana. ୫ । ଋତ୍ୱିକ୍; ପୁରୋହିତ—5. Priest. ୬ । ବୈଦିକ ଅନୁଷ୍ଠାନର ପ୍ରଧାନ ପୁରୋହିତ —6. The chief priest presiding at a Vedic rite. ୭ । କୁଳପୁରୋହିତ—7. One's family priest. ୮ । ବ୍ରହ୍ମହୃଦୟ; ଉତ୍ତରଭାଗସ୍ଥ ନକ୍ଷତ୍ରବିଶେଷ (ନକ୍ଷତ୍ରତଳେ ** ପରିଶିଷ୍ଟ ଦେଖ)—8. Name of a star; Cappella. ୯ । ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କର * ସଗୁଣ ରୂପ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ; ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା; ବିଧାତା; ପ୍ରଜାପତି—9. The Creator of the Universe (according to the Hindus).
[ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମା ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି, ବିଷ୍ଣୁ ପାଳନ କରନ୍ତି ଓ ଶିବ ସଂହାର କରନ୍ତି ।—ମନୁସଂହିତା ଅନୁସାରେ ସ୍ୱୟମ୍ଭୁ ଭଗବାନ ପ୍ରଥମେ ଜଳକୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ତହିଁରେ ବୀଜ ବୁଣିଲେ, ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ହେମାଭମୟ ଅଣ୍ଡ ବାହାରିଲା; ସେହି ଅଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରୁ ବ୍ରହ୍ମା ବାହାରିଲେ । ଭାଗବତ ଅଷ୍ଟ ପୁରାଣରେ ଅଛି ଯେ ଭଗବାନ୍ ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରଥମେ ମହତ୍ତତ୍ତ୍ୱ, ଅହଙ୍କାର ଓ ପଞ୍ଚ ତନ୍ମାତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଏକାଦଶ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ପଞ୍ଚ ମହାଭୂତ, ଏହି ୧୬ କଳାରୁ ସଗୁଣିତ ବିରାଟ ରୂପ ଧାରଣ କଲେ । ବିଷ୍ଣୁ ଯେତେବେଳେ ଯୋଗନିଦ୍ରାରେ ଶୋଇଥିଲେ ତାଙ୍କ ନାଭିରୁ ଗୋଟିଏ ନାଭିଲଗା ପଦ୍ମ ଫୁଟିଲା ଓ ସେହି ପଦ୍ମ ମଧ୍ୟରୁ ବ୍ରହ୍ମା ଜନ୍ମିଲେ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ଧାତା, ବିଧାତା, ପ୍ରଜାପତି, ବେଧାଃ, ପିତାମହ, ପରମେଷ୍ଠୀ, ପଦ୍ମଯୋନି, ବିଧି, ବିଶ୍ୱସୃକ୍ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଦଶଜଣ ମାନସପୁତ୍ର ମରୀଚି, ଅତ୍ରି, ଅଙ୍ଗିରା, ପୁଲସ୍ତ୍ୟ, ପୁଲହ, କ୍ରତୁ, ପ୍ରଚେତା, ବଶିଷ୍ଠ, ଭୃଗୁ ଓ ନାରଦ । ପୁରାଣ ମାନଙ୍କରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ବେଦମାନଙ୍କର ପ୍ରକଟୟିତା ବୋଲାଯାଇ ଅଛି । ବ୍ରହ୍ମା ମନୁଷ୍ୟର ଜନ୍ମ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଭାଗ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରନ୍ତି —ହି. ଶ) । ୯ । ବେଦବକ୍ତା—9. The recitor of the Bedas. ୧୦ । ଅର୍ହତ୍ ବିଶେଷ; ଜୈନ ଉପାସକବିଶେଷ – 10. A class of Jaina saints.
ଦେ. ବି—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—1. A family title of Brāhmanas. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବିଷୟରେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ବ୍ୟକ୍ତି, ବା କର୍ତ୍ତା—2. The master or head in any matter.

ବ୍ରହ୍ମା କୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ଯାଜପୁରରେ ଥିବା ଯଜ୍ଞ କୁଣ୍ଡ—Name of
Prahmā kunda a sacrificial pit in Jajpur.
[ଦ୍ର—ଯାଜପୁରରେ ବ୍ରହ୍ମା ଯେଉଁଠାରେ ଯଜ୍ଞ କରିବା ପାଇଁ କୁଣ୍ଡ ଖୋଳାଇଥିଲେ ସେଥିରୁ ବିରଜା ଦେବୀ ବାହାରିଥିଲେ । ମାଳମଣି ବିରଜା ସ୍ତୁତି ।]

ବ୍ରହ୍ମାକ୍ଷର—ସଂ. ବି—ଓଁକାର—
Brahmākshara The mystic syllable 'Om'.

ବ୍ରହ୍ମାଗ୍ରଭୂ—ସଂ. ବି—ଘୋଟକ; ଘୋଡ଼ା; ଅଶ୍ୱ—
Brahmāgrabhū The horse.

ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ସର୍ଜନା—ଦେ. ବି—୧ । ବିଧାତାଙ୍କର ସୃଷ୍ଟ ଜଗତ୍—
Brahmānka sarjanā 1. Brahmā's creation.
ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି } ଅନ୍ୟରୂପ
ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ସର୍ଜନା }
୨ । ସାଧାରଣ ପଦାର୍ଥମାନ ଘଟନା—2. An ordinary or natural thing.
(ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ସର୍ଜନା—ବିପରୀତ)
ব্রহ্মার সর্জনা ब्रह्माकी सर्जना

ବ୍ରହ୍ମାଞ୍ଜଳି—ସଂ. ବି—୧ । ସାମବେଦ ପାଠ ସମୟରେ ସ୍ୱର ବିଭାଗ ନିମିତ୍ତ
Brahmānjali ଅଞ୍ଜଳି ବନ୍ଧନ—1. Joining the palms of the hands for keeping time while reciting

the Sāma Beda. ୨ । ବେଦାଧ୍ୟୟନର ଆରମ୍ଭରେ ଓ ଶେଷରେ ପ୍ରଣବୋଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବକ ଗୁରୁଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କୃତାଞ୍ଜଳି ହେବା—2. Folding the palms in honour of the preceptor while beginning to read and finishing the reading of the Bedas.

ବ୍ରହ୍ମାଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବ୍ରହ୍ମନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
Brahmāṇi 1. The wife of Brahmā. ୨ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି ଶକ୍ତି—2. The creative energy of Brahmā (personified). ୩ । ଦେବୀ ବିଶେଷ—3. Name of a Goddess. ୪ । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ—4 A female Brāhmaṇa. ୫ । ରେଣୁକା ନାମକ ଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ—5. A medicinal scent, ୬ । ଏକ ପ୍ରକାର କଂସା—6. A kind of bellmetal. ୭ । ସରସ୍ୱତୀ (ହି. ଶ)—7. Goddess Saraswatī.

ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—୧ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟ ବିଶ୍ୱ ଗୋଲକ—
Brahmāṇḍa 1. The universe; the world.
[ଦ୍ର—ମନୁରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ୍ ପ୍ରଜା ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ଇଚ୍ଛା କରି ପ୍ରଥମେ ଜଳର ସୃଷ୍ଟି କଲେ ଓ ତହିଁରେ ବୀଜ ବୁଣିଲେ । ବୀଜ ବୁଣିବାରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପରି ତେଜୋମୟ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଭ ଅଣ୍ଡ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲା । ସେହି ଅଣ୍ଡ ବା ଗୋଲକରୁ ବ୍ରହ୍ମା ଜନ୍ମିଲେ । ବ୍ରହ୍ମା ଉକ୍ତ ଅଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ବରଷ ବାସ କରି ତାକୁ ଦୁଇ ଫାଳ କଲେ; ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଖଣ୍ଡରେ ସ୍ୱର୍ଗାଦି ଲୋକ ଓ ଅଧୋଖଣ୍ଡରେ ପୃଥିବୀ ଆଦିକୁ ରଚନା କଲେ । ଏଥିପାଇଁ ବିଶ୍ୱଗୋଳକକୁ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ବୋଲାଯାଏ—ହି, ଶ] ୨ । ନର କପାଳ; ଖପୁରି (ହି. ଶ)—2. The human skull.

ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ପୁରାଣ—ସଂ. ବି—ପୁରାଣ ବିଶେଷ—
Brahmāṇḍa purāṇa Name of a Purāṇa.
[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।]

ବ୍ରହ୍ମାତ୍ମଭୂ—ସଂ. ବି—ଅଶ୍ୱ; ଘୋଟକ—
Brahmātmabhū Horse.

ବ୍ରହ୍ମାଧିଗମନ—ସଂ. ବି—ବେଦ ପାଠ—
Brahmādhigamana Reading of the Bedas.
(ବ୍ରହ୍ମାଭ୍ୟାସ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନୁଭୂତ
Brahmānanda ପରମାନନ୍ଦ—The joy which one feels when he realises the Brahma.

ବ୍ରହ୍ମା ପୁତ୍ର—ଦେ. ବି (ସଂ. ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର)—୧ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁତ୍ର—1. The
Brahmā putra son of Brahmā. ୨ । ଜାମ୍ବବାନ୍—2. Jāmbabān. (ଯଥା—ବ୍ରହ୍ମା ପୁତ୍ର ଅଛି ମୀ କୁମାରସ୍ଥିତ ସ୍ଥିତ । ଉଚ୍ଛ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ବ୍ରହ୍ମା ବରଣ—ଦେ. ବି—ବୈଦିକ କର୍ମରେ ପ୍ରଧାନ ପୁରୋହିତଙ୍କର
Brahmā baraṇa ନିର୍ବାଚନ—The act of formally choosing and engaging the chief priest for a vedic ritual.

ବ୍ରହ୍ମାବର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି—କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ନିକଟସ୍ଥ ଦୃଷଦ୍ୱତୀ ଓ ସରସ୍ୱତୀ
Brahmābartta ନଦୀର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶ—
Name of a holy place in N. W. India.
[ଦ୍ର—ମନୁରେ ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ପରମ୍ପରାଗତ ଆଚାରକୁ ସବୁଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସଦାଚାର ବୋଲି ବୋଲା ଯାଇଅଛି ।]

ବ୍ରହ୍ମାମ୍ଭଃ—ସଂ. ବି—ଗୋମୂତ୍ର; ଚନ୍ଦି—
Brahmāmbhaḥ The urine of the cow.

ବ୍ରହ୍ମାୟଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବ୍ରାହ୍ମଣୀ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ; ସାବିତ୍ରୀ—
Brahmāyaṇi 1. The wife of Brahmā. ୨ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଶକ୍ତି—2. The creative energy of Brahmā ୩ । ଅଷ୍ଟାଦଶ ଯୋଗିନୀ (ଦେବୀ)ଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—3. One of the 18 popular Goddesses.

ବ୍ରହ୍ମାୟୁଷ—ଦେ.ବି (ସଂ. ବ୍ରହ୍ମାୟୁଃ)—ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ପରମାୟୁ; ଅନନ୍ତକାଳ—
Brahmāyusha The lifetime or the age of a Brahmā; an indefinitely long period.
(ଉ—ବ୍ରହ୍ମାୟୁଷ । ବିହରନ୍ତୁ ନର ଜାଃଶ୍ୱାସକେ । ଉଚ୍ଛ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ବ୍ରହ୍ମାରଣ୍ୟ—ସଂ.ବି—ବେଦ ପାଠର ସ୍ଥାନ—A place where the
Brahmāraṇya Bedas are read and explained.

ବ୍ରହ୍ମାର୍ପଣ—ସଂ. ବି—ନିଜର କୃତ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କଠାରେ ଅର୍ପଣ—The
Brahmārpaṇa act of renanciating or dedicating one's work unto God.

ବ୍ରହ୍ମାସନ—ସଂ. ବି—(ବ୍ରହ୍ମନ୍+ଆସନ)—ଯୋଗାସନ; ଧ୍ୟାନାସନ;
Brahmāsana ପଦ୍ମାସନ; ଯେଉଁ ଆସନରେ ବସି ପରମାର୍ଥ ବିଚାରକୁ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ଚିନ୍ତା କରାଯାଏ—A posture which is prescribed for persons performing religious meditation.

ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ବ୍ରହ୍ମନ୍+ଅସ୍ତ୍ର)—୧ । ବ୍ରହ୍ମବାଣ; ବ୍ରହ୍ମତେଜୋମୟ
Brahmāstra ଅମୋଘ ଅସ୍ତ୍ର;ମହାସମରାଙ୍ଗଣରେ ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ର--1. A very powerful and never-failing weapon used in the wars in ancient India. ୨। ବ୍ରହ୍ମଶାପ—2.A Brāhmaṇa's curse. ୩।(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତ୍ରପରି ଅମୋଘ ପ୍ରୟୋଗ ବା ଔଷଧ ବା ଉପାୟ-3.(figurative) Any sure means (like the Brahmāstra),a sure weapon); a never-failing remedy;an unfailing remedy.

ବ୍ରହ୍ମିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବ୍ରହ୍ମ+ସ୍ଥା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ନିପାତନ)—
Brahmishṭha ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀ; ବ୍ରହ୍ମନିଷ୍ଠ—Devoted to
(ବ୍ରହ୍ମିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) the contemplation of the Brahma.

ବ୍ରହ୍ମିଷ୍ଠା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦୁର୍ଗା—
Brahmishṭhā Goddess Durgā.

ବ୍ରହ୍ମୀ—ସଂ. ବି (ବୃହ୍ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ମନ୍+ଈ)—
Brahmi ୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ପଙ୍କୁଆ ମାଛ; ବମ୍ବୀମାଛ—1. A kind of fish moving in the mud at the bottom of water (shaped like a cylinder); Macrognathus Pancalus. ୨ । ଭାର୍ଗୀ; ବ୍ରାହ୍ମଣଯଷ୍ଟିକା—2. Siphonanthus Indica. ୩ । ବ୍ରାହ୍ମୀଶାଗ—3. A potherb; Ruta Graveolens. ଦେ.ବି—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A Brahmo. ୨ । ବ୍ରହ୍ମଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A Burmese.

ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତର (ଇତ୍ୟାଦି) – ସଂ.ଦେ.କର୍ମ୍ମ ବି (ବ୍ରହ୍ମନ୍=ବ୍ରାହ୍ମଣ+ଉତ୍ତର
Brahmottara(etc) =ପ୍ରଧାନ ବା ଅଧିକାରଯୋଗ୍ୟ; କର୍ମ୍ମ ସଂ. ବ୍ରହ୍ମତ୍ର)—ବ୍ରହ୍ମତ୍ତର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Brahmattara etc (See).

ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ସବ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମନ୍ଦାସାର ରାଜଧାନୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ
Brahmotsaba ରାଜପୂଜିତ ଦେବ ବାସୁଦେବଙ୍କ ଦେବାଳୟ-ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦିବସର ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବ—A grand festival observed in Mandassa in the district of Ganjam.
[ଦ୍ର—ଏହା ବୈଶାଖ ମାସରେ ହୁଏ। ଏହା ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଏଠାରେ ଦଶ ଦିନ ଯାଏ ଉତ୍ସବ ଚାଲିଥାଏ। ମନ୍ଦାସାର ରାଜବଂଶ ରାମାନୁଜ ମତାବଲମ୍ବୀ ବୈଷ୍ଣବ ଅଟନ୍ତି। ରାଜବଂଶପୂଜିତ ଦେବଙ୍କ ନାମ ବାସୁଦେବ; ଏ ଉତ୍ସବରେ ମନ୍ଦାସାରାଜ୍ୟର ଓ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳର ବହୁସହସ୍ର ଲୋକ ଆସି ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି; ଖଦ୍ ଅଡ଼ମ୍ବର ସହିତ ସଙ୍ଗୀତ, ବୈଠକ, ସଖୀ ନାଚ ଆଦି ହୁଏ ଓ ଦର୍ଶନାର୍ଥୀ ବହୁ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ଦୋକାନ ବାଟରେ ବସେ। ଏ ଉତ୍ସବରେ ଓଡ଼ିଶାର ଓ ଗଞ୍ଜାମର ରାଜାମାନେ ସମୟ ସମୟରେ ଆସି ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି।
ଦେ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କର ମାଘୋତ୍ସବ—A festival held by the Brahmos in the month of Māgha.

ବ୍ରହ୍ମୋପଦେଶ—ସ. ବି—୧ । ବେଦ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଉପଦେଶ—1.
Brahmopadeśa Vedic instruction. ୨ । ନିରାକାର ବ୍ରହ୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଉପଦେଶ—2. Spiritual instruction regarding the Formless God.

ବ୍ରହ୍ମୋପାସକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଉପାସକ—1.
Brahmopāsaka Worshipping the Brahmā.
(ବ୍ରହ୍ମୋପାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନିରାକାର ବ୍ରହ୍ମଙ୍କର ଉପାସନାକାରୀ—2. Worshipping the Formless God.
ଦେ. ବି. ପୁଂ—ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ—A Brāhmo.

ବ୍ରହ୍ମୋପାସନା—ସ. ବି—୧ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଉପାସନା—1 Worship of
Brahmopāsanā Brahmā. ୨ । ନିରାକାର ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ଉପାସନା—2. Worship of the Formless God.

ବ୍ରହ୍ମୌଦନ—ସ. ବି (ବ୍ରହ୍ମ=ବ୍ରାହ୍ମଣ+ଓଦନ=ଅନ୍ନ)—ଯଜ୍ଞ-
Brahmaudana କାଳରେ ପୁରୋହିତମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଅନ୍ନ—Food distributed amongst the priests officiating at a vedic sacrifice.

ବ୍ରାକିଟ୍(ଟି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବ୍ରାକେଟ୍)—ବ୍ରାକେଟ୍ ୨ (ଦେଖ)
Brākiṭ(ṭi) Brāket 2 (See).

ବ୍ରାକେଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ଲେଖାରେ ବ୍ୟବହୃତ ବନ୍ଧନୀ ଚିହ୍ନ
Brāket —1. Bracket. ୨ । (ସ. ନାମ ସାମ୍ଯର—
ब्राकेट, ब्रेकेट ଯୋଗେଶ୍ବର)—କାନ୍ଥରେ ଲଗା ଟାଙ୍ଗିବା
ব্রাকেট; ব্রৈকেট ଉପଯୋଗୀ କାଠର ଏକାଧିକ ମେଖଯୁକ୍ତ ପଟା—2. A bracket for hanging clothes. ୩ । ପରୀକ୍ଷା ଦେଉଥିବା ଦୁଇ ଜଣ ଛାତ୍ର ପରୀକ୍ଷାରେ ସମାନ ନମ୍ବର ପାଇଥିବା ଅବସ୍ଥା—3. The state of 2 examinees securing equal marks in an examination and being thus bracketed.

ବ୍ରାଜ—ସ. ବି (ବ୍ରଜ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ ।
Brāja କୁକୁର (ହ୍ର. ଖ)—1. Dog. ୨ । ଦଳ; ସମୂହ—2 Multitude. ୩ । (+ଭାବ. ଅ)—ଗମନ—3. Going.

ବ୍ରାଜି—ସ. ବି (ବ୍ରଜ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ବାୟୁ;
Brāji ପବନ—Wind; air.

ବ୍ରାଞ୍ଚ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଶାଖା—Branch. (ଯଥା—
Brānch ବ୍ରାଞ୍ଚ୍ ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସ୍, ବ୍ରାଞ୍ଚ୍ ଡିପୋ, ବ୍ରାଞ୍ଚ୍ ଲାଇନ୍—
बांच ব্রাঞ্চ ଇତ୍ୟାଦି ।)

ବ୍ରାଣ୍ଡି—ବୈଦେ, ବି (ଇଂ)—ବରାଣ୍ଡି; ଉଗ୍ର ମଦ; ଉଗ୍ର ସୁରା—
Brāṇḍi Brandy; spirituous liquor.
ब्रांडी, ब्रेण्डी ব্রাণ্ডী

ବ୍ରାତ—ସ. ବି (ବୃ ଧାତୁ=ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅତ)—୧। ସମୂହ;
Brātā ଦଳ—1. Crowd; assemllage. ୨ । ପତିତ ବ୍ରାହ୍ମଣର ସନ୍ତାନ—2. A descendant of a fallen Brāhmaṇa. ୩ । ବିବାହ ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଯିବା ବରଯାତ୍ରୀ ବା କନ୍ୟାଯାତ୍ରୀ—3. A company of the relations of the bride or of the bridegroom attending a marriage. ୪ । ଶାରୀରିକ ପରିଶ୍ରମ—4. Bodily labour; physical labour. ୫ । ମଜୁରି ଖଟିବା—5. Working for daily wages.

ବ୍ରାତୀ—ସ. ବି. ପୁଂ (ବ୍ରାତ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—ମୂଲିଆ; କୁଲି—
Brātī A daily labourer; cooly; a journeyman
(ବ୍ରାତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) labourer. ବଣ (ବ୍ରତ+ଇନ୍)—ବ୍ରତନିଷ୍ଠ—Devoted to the performance of religious vows.

ବ୍ରାତ୍ୟ—ସ. ବଣ (ବ୍ରତ+ସ୍ବାର୍ଥେ ଯ)—୧ । ସମ୍ପାର ବର୍ଜନ,
Brātya ଜନ୍ମିଷ୍ଟ ବୟସ ଅତୀତ ହୋଇ ଯିବା ହେଉଁ ଦ୍ୱିଜ ସନ୍ତାନ ବ୍ରାତ୍ୟ ହୋଇ ଯାନ୍ତି—(a person of the

twice born caste) Who has not been invested with the saored thread after he has passed the proper age. ୨ । ବ୍ରତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to a religious vow. ୩ । ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର (ହି. ସ)—3. Born of mixed parents; hybrid.

ବ୍ରାତ୍ୟ ସ୍ତୋମ—ସଂ. ବି—୧ । ସଂସ୍କାର ବିହୀନ ଯଜ୍ଞ—1. A vedic Brātya stoma sacrifice not duly performed. ୨ । ଯଜ୍ଞ ବିଶେଷ—2. A sort of vedic sacrifice.

ବ୍ରାନ୍ଦ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ)ବି (ସଂ. ବରଣ୍ଡ)—୧ । ଘରଚାଳର କାଠ ଆଦି Brānda ଉପକରଣ; ଚାଳ ଘରର କାନ୍ଥ ଉପରେ ରଖାଯିବା ସମସ୍ତ କାଠ, ଯାହା ଉପରେ ଚାଳ ରହେ; ଦଲମ—Wood-work of the thatch in a thatched house. ୨ । ଚାଳଘରର ଖେଣ୍ଟି—2. The roof-plates and wall-plates of a thatched house.

ବ୍ରାହ୍ମ—ସଂ. ବିଣ (ବ୍ରହ୍ମନ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଓ ଜ୍ଞାନାର୍ଥେ ଅ)—୧ । Brāhma ବ୍ରହ୍ମସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to Brahma. ୨ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to Brahmā. ବି—୧ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁତ୍ର ନାରଦ ଋଷି—1. Sage Nārada, the son of Brahmā. ୨ । ବ୍ରହ୍ମତୀର୍ଥ (ଦେଖ)—2. Brāhmatirtha (See). ୩ । ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମ (ଦେଖ)—3. Brāhmadharma (See). ୪ । ବ୍ରାହ୍ମ ପୁରାଣ (ଦେଖ)—4. Brāhma purāṇa (See). ୫ । ବ୍ରାହ୍ମ ବିବାହ (ଦେଖ)—4. Brāhma bibāha (See). ଦେ. ବି—୧ । ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜ (ଦେଖ)—1. Brāhma samāja (See). ୨ । (ପୁଂ) ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜୀ (ଦେଖ)—2. Brāhma samāji (See) ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person), Professing the Brahmo religion.
ब्राह्म
ब्राह्म
(ବ୍ରାହ୍ମିକ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବ୍ରାହ୍ମଣ—ସଂ. ବିଣ—(ବ୍ରହ୍ମନ୍=ବ୍ରହ୍ମ, ବେଦ+ଜ୍ଞାତାର୍ଥେ. ଅ; ଯେ Brāhmaṇa ବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ବା ବେଦକୁ ଜାଣେ; କିମ୍ବା ଯେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ (ବ୍ରାହ୍ମଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ମୁଖରୁ ଜାତ)—ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞ—Knowing the Brahma. ବି.—୧ । ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି—1. person who has deep knowledge about the Supreme Being. ୨ । ଦ୍ୱିଜ ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ଚାରି ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟରେ ଆଦି ଓ ପ୍ରଧାନ ବର୍ଣ୍ଣ—2. Brāhmaṇa; the highest of the 4 Hindu castes. [ଦ୍ର—ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି ବୈଦିକ ଯୁଗରୁ ହୋଇଅଛି । ବେଦରୁ ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ଯେ ସେ ଯୁଗରେ ଗୁଣ କର୍ମ ବିଭାଗ ଅନୁସାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିଲା; କାଳକ୍ରମେ ସେହି ଜାତିବିଭାଗ ବଂଶାନୁକ୍ରମରେ ଚଳିଲା, ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣର ପୁତ୍ର, ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞ ନ ହେଲେହେଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି ପରିଚିତ ହେଉଅଛି । ଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ବିଭିନ୍ନ ନାମର ଉତ୍ପତ୍ତି ଏହିପରି— ପ୍ରଥମେ ଲୋକ 'ଶୂଦ୍ର' ରୂପେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରେ, ଉପନୟନ ସଂସ୍କାର ପରେ ସେ 'ଦ୍ୱିଜ' ବୋଲାଏ; ବେଦ ପାଠ କଲେ ତାହାର ନାମ 'ବିପ୍ର' ହୁଏ; ବିପ୍ର ବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ ବିପ୍ରର ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମିଲେ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୁଏ ।

ବ୍ରାହ୍ମଣର ଦଶବିଧ ସଂସ୍କାର—୧ । ଗର୍ଭାଧାନ—ବିବାହ ପରେ ପରିଣୀତା ପତ୍ନୀଙ୍କ ସହବାସ କରି ଗର୍ଭ ସଞ୍ଚାର କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ବେଦବିହିତ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ୨ । ପୁଂସବନ— ଗର୍ଭର ତୃତୀୟ ମାସରେ ଗର୍ଭ ସ୍ପନ୍ଦନ ସମୟରେ ଅନୁଷ୍ଠେୟ ଆଚାର । ୩ । ସୀମାନ୍ତୋନ୍ନୟନ—ଗର୍ଭର ୪ର୍ଥ, ୬ଷ୍ଠ ବା ଅଷ୍ଟମ ମାସରେ ଅନୁଷ୍ଠେୟ ଆଚାର । ୪ । ଜାତକର୍ମ— ସନ୍ତାନ ଭୂମିଷ୍ଠ ହେଲେ ଜନକଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠେୟ ଆଚାର । ୫ । ନାମକରଣ—ଜନ୍ମର ୬ ମାସ ପରେ ସନ୍ତାନର ନାମ ଦେବା ଆଚାର । ୬ । ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ—୧ ବର୍ଷ ବୟସ ହେବା ପରେ ସନ୍ତାନକୁ ପ୍ରଥମେ ଅନ୍ନ ଖୁଆଇବା ଆଚାର । ୭ । ଚୂଡ଼ାକରଣ—୩ୟ ବର୍ଷ ପରେ ସନ୍ତାନର ମସ୍ତକ ମୁଣ୍ଡନ କରି ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ କେଶଗୁଚ୍ଛ ରକ୍ଷା କରି ତଦ୍ୱାରା ଶିଖା ବନ୍ଧନ କରିବା ଆଚାର । (ଏହି ଉପଲକ୍ଷରେ କର୍ଣ୍ଣବେଧ ଓ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କରାଯାଏ) । ୮ । ଉପନୟନ— ଯାଗାଦି କର୍ମ ପୂର୍ବକ ସନ୍ତାନକୁ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ପିନ୍ଧାଇବା ରୂପ ସଂସ୍କାର—ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟମାନଙ୍କର ଏହି ସଂସ୍କାରକୁ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ବୋଲାଯାଏ । ଉପନୟନ ହେବାରୁ ଏମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ 'ଦ୍ୱିଜ' । ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟଙ୍କର ଉପନୟନ ନିମନ୍ତେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବୟସ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଛି । ଉପନୟନ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦ୍ୱିଜ ସନ୍ତାନ ଶୂଦ୍ର ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ ଓ ସଂସ୍କାର ହେଲେ ତାକୁ ଦ୍ୱିଜ ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ସଂସ୍କାର ହିଁ ଦ୍ୱିଜର ପ୍ରଧାନ ସଂସ୍କାର । ଉପନୟନ କର୍ମ ସାରି ବ୍ରାହ୍ମଣ ସନ୍ତାନ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ ପୂର୍ବକ ଗୁରୁ ଗୃହରେ ବାସ କରି ବେଦାଧ୍ୟୟନ କରିବ, ଏପରି ବିଧି ଅଛି । ୯ । ସମାବର୍ତ୍ତନ—ଗୁରୁ ଗୃହରେ ବେଦାଧ୍ୟୟନ ସମାପ୍ତ କରି ଗୁରୁଙ୍କ ଆଦେଶରେ ବିବାହ ନିମନ୍ତେ ଗୃହକୁ ଫେରି ଆସିବା ସମୟରେ ଅନୁଷ୍ଠେୟ ଆଚାର । ଏହିଠାରୁ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମ ସମାପ୍ତ ହୁଏ । ୧୦ । ବିବାହ— ବେଦବିହିତ ମନ୍ତ୍ରାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନ ପୂର୍ବକ ଧର୍ମପତ୍ନୀ ଗ୍ରହଣ ରୂପ ଆଚାର ଓ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ପ୍ରବେଶ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ସବୁ ସଂସ୍କାର ବା 'ଦଶ କର୍ମ' ନାମ ମାତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଅଛି ଓ ଉପନୟନ ବେଳେ ଏକାବେଳକେ ଏହି ଦଶ କର୍ମର ଅଭିନୟ ମାତ୍ର କରା ଯାଉଅଛି । ଲୋକେ କହନ୍ତି ସେ 'ଦଶ କର୍ମରେ ବ୍ରତ ହେଲା', କିନ୍ତୁ ଫଳତଃ ନବମ କର୍ମ ସମାବର୍ତ୍ତନର ଓ ଦଶମ କର୍ମ ବା ବିବାହର ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମାଧା

ହୋଇ ନ ଥାଏ । ଦ୍ୱିଜମାନଙ୍କର ଚାରିଗୋଟି ଆଶ୍ରମ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଛି ଯଥା—୧ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ—ଉପନୟନ ପରେ ବିବାହ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁ ଗୃହରେ ବାସ କରି ସଂଯମ ଓ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ରକ୍ଷା ପୂର୍ବକ ବେଦାଭ୍ୟାସ ଓ ଗୁରୁସେବା । ୨ । ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ—ବିବାହ ପୂର୍ବକ ଗୃହସ୍ଥର ଆଚାର ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରତିପାଳନ । ୩ । ବାନପ୍ରସ୍ଥ—ସନ୍ତାନ ଆଦି ଲାଭ କରିବା ପରେ ଗୃହ ତ୍ୟାଗ କରି ତପଃ ସାଧନାର୍ଥ ଅରଣ୍ୟକୁ ଯିବା ଓ ସେଠାରେ ଫଳ ମୂଳ ଖାଇ ରହିବା । ୪ । ସନ୍ନ୍ୟାସ ବା ଭିକ୍ଷୁ ବ୍ରତ—କେତେକ କାଳ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଅତି ବୃଦ୍ଧ ହେଲେ ଜନପଦମାନଙ୍କରେ ଗୃହସ୍ଥମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଭିକ୍ଷା କରି ଜୀବନ ଧାରଣ ।

ଏହି ଆଶ୍ରମମାନ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବୟସମାନ ଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଏ ଆଶ୍ରମମାନ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ପାଳିତ ହେଉନାହିଁ । ଉପନୟନର ପରଦିନ (କହିଲେ ଚଳେ) ବିବାହ କରି ଗୃହସ୍ଥ ହୋଇ ଶେଷ ଜୀବନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ସ୍ଥିତ ହୋଇ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରୁଅଛନ୍ତି । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଶାସ୍ତ୍ର ନିରୂପିତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ୩ଟି ଯଥା—ଅଧ୍ୟୟନ, ଯଜନ ଓ ଦାନ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଶାସ୍ତ୍ର ନିରୂପିତ ଜୀବିକା ୩ଟି, ଯଥା—ଅଧ୍ୟାପନ, ଯାଜନ ଓ ପ୍ରତିଗ୍ରହ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ନିତ୍ୟ-କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସ୍ୱଧର୍ମ, ଯଥା—ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟାରେ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ଧ୍ୟାନ, ଆରାଧନା ଓ ହରିଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ ନୈବେଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଲକ୍ଷଣ ଯଥା—ଯୋଗ, ତପସ୍ୟା, ଦାନ, ବ୍ରତ, ଦମ ବା ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସଂଯମ, ଶୌଚ, କ୍ଷମା, ସରଳତା, ଅହିଂସା, ଦୟା, ବିଦ୍ୟା, ବିଜ୍ଞାନ, ଆସ୍ତିକ୍ୟ, ସତ୍ୟବାଦିତା । ବ୍ରାହ୍ମଣର ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ର ଓଁକାର ଓ ଗାୟତ୍ରୀ ।

ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ (ଯଥା ଅଗ୍ନି, ପଦ୍ମ, ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ଆଦିରେ) ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ନିତ୍ୟକ୍ରିୟା, ଆଚରଣ, ଲକ୍ଷଣ ଆଦି ବିଶେଷରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି; ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ କଥା ବେଦାଧ୍ୟୟନ, ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟାରେ ବ୍ରହ୍ମ ଉପାସନା ଓ ଯଜ୍ଞ ସାଧନ ଅଟେ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରଭାବରେ ଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ରୀତିନୀତିର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଙ୍ଗେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ କ୍ରିୟାକଳାପର ଏକପ୍ରକାର ଲୋପ ଘଟିଅଛି ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଅନ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କର, ଏପରିକି ଶୂଦ୍ରର, କ୍ରିୟା କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉ ଅଛନ୍ତି । ପୁରାଣକାରମାନେ ସର୍ବ ଲକ୍ଷଣ ସମ୍ପନ୍ନ ଓ ସଦାଚାରରତ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରି ଅଛନ୍ତି ଓ ନିନ୍ଦିତ କର୍ମନିଷ୍ଠ ଆଚାର-ରହିତ ବିପ୍ରଙ୍କୁ ବିଷହୀନ ସର୍ପ ଓ ଶୂଦ୍ର ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରି ଅଛନ୍ତି । କେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଶୂଦ୍ର ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେବେ ତାହା ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣରେ ଉକ୍ତ ଅଛି ଓ ତାହା ଦେଖିଲେ ଆଜିକାଲି ସମାଜରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ରୂପେ ପଇତା ପକାଇଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପଦ ବାଚ୍ୟ ନୁହନ୍ତି ବୋଲି ଜଣା ପଡ଼ିବ । ପୁରାଣ ମତରେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ବାହ୍ୟ ଚିହ୍ନ ଯଥା—ଗଳଦେଶରେ ଯଜ୍ଞ ସୂତ୍ର ଧାରଣ, ସର୍ବଦା ନିର୍ମଳ ଉତ୍ତରୀୟ ଓ ଧୌତ ଅଧୋବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ, ଲଲାଟରେ ତିଳକ, ହସ୍ତରେ କୁଶାଙ୍ଗୁରୀୟ, କଟିଦେଶରେ କୁଶମୟୀ ମେଖଳା ଓ ମସ୍ତକରେ ଗ୍ରନ୍ଥିବଦ୍ଧ ଶିଖା ଧାରଣ ।

ପୁରାଣ ମତରେ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ନିନ୍ଦିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଟନ୍ତି, ଯଥା—ବିଷ୍ଣୁମନ୍ତ୍ର ବିହୀନ, ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟା ରହିତ, ଏକାଦଶୀ ବିହୀନ, ବୃଷବାହକ (ଶଗଡ଼ିଆ ବା ହଳିଆ), ଧାବକ (ପତ୍ର ବାହକ ବା ପିଅଦା), ଶୂଦ୍ରାନ୍ନଭୋଜୀ (ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ଭୃତ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ରଠାରୁ ଦାନଗ୍ରାହୀ), ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ସୂପକାର (ପାଚକ), ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ଯାଜକ (ପୁରୋହିତ), ଶୂଦ୍ରାପତି, ଅସିଜୀବୀ (ପଲଟଣ ବା ପୁଲିସ ଚାକିରିଆ), ମସୀଜୀବୀ (ଲେଖକ), କନ୍ୟାବିକ୍ରୟୀ, ହରିନାମ ବିକ୍ରୟୀ, ବିଦ୍ୟା-ବିକ୍ରୟୀ, ସକାଳଠାରୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇଥର ଭୋଜନ-କାରୀ, ମତ୍ସ୍ୟମାଂସଭୋଜୀ, ଦେବପୂଜା ରହିତ ।

ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ଏହା ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ଯେ କେହି କେହି ଜନ୍ମତଃ ଶୂଦ୍ର ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇଅଛନ୍ତି ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁକ୍ରିୟାରତ ହୋଇ ଶୂଦ୍ରତ୍ୱ ଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଦେଶବିଶେଷରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀ ଅଛି । ଯଥା-ଓଡ଼ିଶାବାସୀ—୧. ଶ୍ରୋତ୍ରିୟ, ୨. ମଠିଆ ପଣ୍ଡା, ଦେଉଳିଆ, ୩. ମାସ୍ତାନ ବା ବଳଭଦ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀ, ୪. ସାରୁଆ, ଅଠଗଡ଼ିଆ ।

ଗଞ୍ଜାମବାସୀ—୧. ଶାସନୀ ବା ଦାନୁଆ, ୨. ପଣ୍ଡା ୩. ବଡ଼ୁଆ, ୪. ପଣ୍ଡାଅରି, ସାରୁଆ, ୫. ଭଦ୍ରୀ ।

ସମ୍ବଲପୁରବାସୀ—୧. ଓଡ଼ିଆ, ୨. ଝାଡ଼ୁଆ, ୩. ରଘୁନାଥିଆ ।]

୩ । ବେଦର ଉପସଂହାର ଭାଗ—3. The concluding sections of the Bedas. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଯାଗ ଯଜ୍ଞର ନିୟମାବଳୀ ଓ ବୈଦିକ ମନ୍ତ୍ରସମୂହ ଓ କ୍ରିୟା କର୍ମାଦି ବିବୃତ ହୋଇଅଛି । ଏହା ଦୁଇଟି ଶାଖାରେ ବିଭକ୍ତ ଅଟେ । ୧ । ଐତରେୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ—ମହିଦାସ ଋଷି ପ୍ରଣୀତ, ୨ । କୌଷିତକି ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଶାଙ୍ଖାୟନ—କୁଷିତକ ଋଷି ପ୍ରଣୀତ ।] ୪ । ବ୍ରାହ୍ମଣସମୂହ—4. A conclave of Brāhmaṇas. ସଂ. ବିଣ—ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞ—Knowing the Brahma. ଦେ. ବି—୧ । ପୁରୋହିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ—1. A Brāhmaṇa serving as a priest. ୨ । ପାଚକ ବ୍ରାହ୍ମଣ—2. A Brāhmaṇa serving as a cook. ୩ । ପୂଜାରୀ ବା ଦେବପୂଜକ ବ୍ରାହ୍ମଣ—3. A Brāhmaṇa who worships a Deity as a profession. ୪ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନରେ ଭୋଜନାର୍ଥ ଜମା ହୋଇଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ—4. Brāhmaṇas assembled to partake of a feast. ୫ । ଭିକାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—5. A begger Brāhmaṇa.

୬ । ବ୍ରହ୍ମା—6. Brahmā. (ଉ—ସେହିକାଳେ ରୁଦ୍ର, ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦେବତାଏ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଗ୍ର କରି ଅସିଲେ ସଭଏ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।)

ବ୍ରାହ୍ମଣକ—ସଂ. ବି (ବ୍ରାହ୍ମଣ+କୁତ୍ସାର୍ଥେ. କ)—୧ । ନିନ୍ଦିତ କର୍ମକାରୀ Brāhmaṇaka ବ୍ରାହ୍ମଣ—1. A Brāhmaṇa doing forbidden acts. ୨ । ଅସ୍ତ୍ରଧାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଅଧ୍ୟୁଷିତ ଦେଶ—2. A country inhabited by Brāhmaṇas who have taken to the profession of wielding weapons or of being soldiers.

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୋସାଇଁ(ସେ)ଇଁ—ଦେ. ବି—୧ । ଦେବତାରୂପୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—Brāhmaṇa gosā(se)iṅ 1. A Bāhmaṇa who is (ବ୍ରାହ୍ମଣ ଠାକୁର—ଅନ୍ୟରୂପ) as adorable as a বামুনঠাকুর बामनगोसाईं Deity. ୨ । ଦେବତା ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ—2. Deities and Brāhmaṇas. ୩ । ଚୁଲୋହାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—3. A Brāhmaṇa cook or worshipper of idols.

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଚଣ୍ଡାଳ—ସଂ. ବି—୧ । ଶାସ୍ତ୍ରନିଷିଦ୍ଧ କର୍ମକାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—Brāhmaṇa chāṇḍāḷa 1. A Brāhmaṇa doing forbidden acts. ୨ । ପତିତ ବା ଜାତିଚ୍ୟୁତ ବ୍ରାହ୍ମଣ—2. An outcasted Brāhmaṇa. ୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଔରସରେ ଶୂଦ୍ରା ଗର୍ଭ ଜାତ ସନ୍ତାନ—3. A son born of a Brāhmaṇa father and Śūdra mother.

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଝାଟି—ଦେ. ବି—ପଞ୍ଚାଙ୍ଗୁଳିବର୍ଗର ଦୀର୍ଘାୟୁ ଦୀର୍ଘ ଯଷ୍ଟି ସଦୃଶ Brāhmaṇa jhāṭi ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—Clerodendron, (ବ୍ରାହ୍ମଣଯଷ୍ଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) Siphonanthus Indica. ସଂ. ବ୍ରହ୍ମଯଷ୍ଟିକ, ପଦ୍ମୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଯଷ୍ଟିକା, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ଭୃଙ୍ଗଜା, ଭାର୍ଗୀ, ଭୃଗୁଭବା, ପଦ୍ମା ଅଙ୍ଗାରବଲ୍ଲୀ, ଖରଶାକ বামনহাটী, বামুনহাটী आडनी; आडना; वराङ्गी; भारङ्गी ତେ. ଭଣ୍ଡାରଙ୍ଗୀ [ଉ—ଏହାର ପତ୍ର ଲମ୍ବ । ୪।୫ ଗେଣ୍ଟ ପତ୍ର ଯଷ୍ଟିକୁ ବେଷ୍ଟନ କରିଥାଏ । ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ୪।୫ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ । ଖରା ଦିନରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଫଳ ଦେଖିଲେ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଅଙ୍ଗାର ବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଏ ବୋଲି ଏହାର ସଂସ୍କୃତ ନାମ ଅଙ୍ଗାରବଲ୍ଲୀ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ରୁକ୍ଷ, କଟୁ ତିକ୍ତ କଷାୟ, ରୁଚିକର, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ପାଚକ, ଲଘୁ ଓ ଅଗ୍ନିଦୀପକ । ଏହା ରକ୍ତ ଗୁଳ୍ମ, ଶୋଥ, କାଶ, କଫ, ଶ୍ୱାସ, ପୀନସ, ଜ୍ୱର ଓ ବାୟୁନାଶକ ।]

ବ୍ରାହ୍ମଣତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି (ବ୍ରାହ୍ମଣ+ଭାବ. ତା,ତ୍ୱ)—ବ୍ରହ୍ମତ୍ୱ; ବ୍ରାହ୍ମଣର Brāhmaṇatā(twa) ଶାସ୍ତ୍ରବିହିତ କ୍ରିୟା ପାଳନ କରିବାର ଅବସ୍ଥା—Brahminhood; the state of being a Brāhmaṇa not in name only but in conduct.

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦେବତା—ଦେ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ)—ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଦେବତା—Brāhmaṇa debatā Brāhmaṇas and Deities.

ବ୍ରାହ୍ମଣପଣ—ଦେ. ବି—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣତା (ଦେଖ)—Brāhmaṇapaṇa 1. Brāhmaṇatā (See). [ବ୍ରାହ୍ମଣପଣିଆ(ଆଁ)-ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ପୁରୋହିତ—2. Priesthood. বামুনগিরি; बामनगिरी ୩ । ଭିକ୍ଷାବୃତ୍ତି—3. Begging.

ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ସ୍ନେହ କରେ Brāhmaṇa priya ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଭକ୍ତ—1. Loving the Brāhmaṇas ୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ହିତକର (କାର୍ଯ୍ୟ) 2. Advantageous to Brāhmaṇas. ୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Loved by Brāhmaṇas. ବି—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମ—A name of Bishṇus

ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୈଷ୍ଣ(ଷ୍ଣେ)ବ—ଦେ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ)—ବ୍ରାହ୍ମଣଗଣ ଓ Brāhmaṇa baishṇa(shṇe)ba ବୈଷ୍ଣବଗଣ—বামুনবৈষ্ণম; बामनवैष्णव Brāhmaṇas and devotee of Bishṇu or anchorites

ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୈଷ୍ଣବ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଓ ବୈଷ୍ଣବଙ୍କୁ ଦାନ Brāhmaṇa baishṇaba karibā ଭୋଜନାଦିଦ୍ୱାରା ସତ୍କାର বামুন বৈষ্ণম করা କରିବା—To entertain Brāhmaṇas बामन वैष्णव करना and Baishṇabas with food and gifts.

ବ୍ରାହ୍ମଣ ବ୍ରୁବ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବ୍ରାହ୍ମଣ+ବ୍ରୂ ଧାତୁ=କହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. Brāhmaṇa bruba ଅ, ଯେ ଆପଣାକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି କହି ହୁଏ)—ନାମମାତ୍ର ପଇତାପକା ବ୍ରାହ୍ମଣ; ନିନ୍ଦିତ କର୍ମକାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ; ମହାବ୍ରାହ୍ମଣ—A Brāhmaṇa doing forbidden acts.

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭିକା(ଖା)ରୀ—ଦେ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ; ସଂ. ବ୍ରାହ୍ମଣ+ Brāhmaṇa bhikā(khā)ri ଭିକ୍ଷାକାରୀ)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ বামুনভিকা(খা)রী ଭିକ୍ଷୁକ-1. Brahmanas and beggars. बामनभिकमंगावा ୨ । ଭିକ୍ଷାବୃତ୍ତିଧାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—2. A beggar Brāhmaṇa.

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ—ସଂ. ବି—ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ, ଶ୍ରାଦ୍ଧ, ଉତ୍ସବ ଆଦିରେ Brāhmaṇa bhojana ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଭୋଜନ ଦିଆଯାଏ—A feast given to Brāhmaṇas on funeral and other occasions

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯଷ୍ଟିକା—ସଂ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣଝାଟି (ଦେଖ)—Brāhmaṇa Brāhmaṇa jashṭikā jhāṭi (See). [ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯଷ୍ଟି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବ୍ରାହ୍ମଣାୟନ—ସଂ. ବି (ବ୍ରାହ୍ମଣ+ଜାତାର୍ଥେ ଆୟନ)—କୁଳୀନ ବା ଉଚ୍ଚ Brāhmaṇāyana ବଂଶୋଦ୍ଭବ ବ୍ରାହ୍ମଣ—A Brāhmaṇa born of a high or respectable caste; a Brāhmaṇa of pure descent.

ବ୍ରାହ୍ମଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ଵଣ (ସ. ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣୋପଯୁକ୍ତ—
Brāhmaṇiā(āṅ) 1. Befitting a Brāhmaṇa. ୨ ।
বামুনিয়া ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to Brāhmaṇa.
बामनीया ବି—୧ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—1. Name of a tree. (ଉ—
ବ୍ରାହ୍ମଣିଆ ସେ କୁମ୍ଭୀବାହାଡ଼ା ଅର୍ଜୁଳା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।) ୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣର କାର୍ଯ୍ୟ—2 Act befitting a Brāhmaṇa. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅଧୁନାତନ ପ୍ରୟୋଗରେ ପରଠାରୁ ଅନୁଗ୍ରହ ବା ସାହାଯ୍ୟାର୍ଥ ଅନୁସରଣ, ଦାନ ଗ୍ରହଣ, ଭିକ୍ଷାବୃତ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି ବୁଝାଏ ।]

ବ୍ରାହ୍ମଣିଆ ଅଙ୍କ—ଦେ. ବି—ତାଳପତ୍ର ପୋଥି ଆଦି ପୁରୁଣା ହାତ ଲେଖା
Brāhmaṇiā aṅka ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ ଦେବନାଗର ଅଙ୍କର ସଦୃଶ ଓଡ଼ିଆ ଅଙ୍କ—Oriya figures or digits resembling Deba nāgari found in ancient Oriya manuscripts.

ବ୍ରାହ୍ମଣିଆ କଙ୍କଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଚିଲିକାରେ ମିଳୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼
Brāhmaṇiā *kaṅkarḍā* କଙ୍କଡ଼ା—A species of large crabs found in the Chilkā lake.

ବ୍ରାହ୍ମଣିଆ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରି କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଦାନ
Brāhmaṇiā karibā ନେବା ବା ମାଗଣା ନେବା—1. To take a thing as a free gift. ୨ । ଭିକ୍ଷା କରିବା—2 To beg for alms.

ବ୍ରାହ୍ମଣିଆ ବେଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ବେଙ୍ଗ—Spotted
Brāhmaṇiā beṅga and striped frog; marsh frog; (ବ୍ରାହ୍ମଣୀବେଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) Rana Palustris. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ
কোলাবেঙ্গ ପିଠିରେ (ବ୍ରାହ୍ମଣର ପଇତାପରି) ଧଳା ଡୋର ଥାଏ ।
बामनबेंग ଏମାନେ ପାଣି ନିକଟରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଦେହ ମସୃଣ । ଏମାନେ ଉଭୟଚର ଅଟନ୍ତି; ବର୍ଷାକାଳରେ ଖୁବ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ରାବ କରନ୍ତି । କେତେକ ଗଡଜାତୀୟ ଲୋକେ ଏହାର ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି । ଏହାର ମାଂସ ଖାଇଲେ ବାତୁଳତା ଭଲ ହୁଏ ବୋଲି କେହି କେହି କହନ୍ତି ।]

ବ୍ରାହ୍ମଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବ୍ରାହ୍ମଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣଜାତୀୟା
Brāhmaṇī ସ୍ତ୍ରୀ—1. A Brāhmaṇa woman. ୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ପତ୍ନୀ—2. A Brāhmaṇa's wife. ୩ । ଭାର୍ଗୀ; ବ୍ରାହ୍ମଣହାଟିଆ ଗୁଳ୍ମ—3. Siphonanthus Indica (plant). ୪ । ପୃକ୍କା; ପିଙ୍ଗଳଶାଗ—4. A potherb; Trigonella Corniculata. ୫ । ବ୍ରାହ୍ମୀଶାଗ—5. A potherb; Ruta Graveolens. ୬ । ବରଟା; ବରୁଡ଼ୀ—6. Wasp. ୭ । କାଇ; ପିମ୍ପୁଡ଼ିବିଶେଷ—7. A sort of ant; the yellow tree ant. ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର କଟକଜିଲ୍ଲା ଦେଇ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିବା ନଦୀବିଶେଷ—Name of a river of Orissa.
[ଦ୍ର—ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀ ଛୋଟନାଗପୁର ଅଞ୍ଚଳରୁ ବାହାରି ତାଳଚେରର ଉତ୍ତର ପୂର୍ବ ସୀମାରେ ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ଖାମଲୋଇ, ଲଙ୍ଗା ପ୍ରଭୃତି କେତୋଟି ଉପନଦୀ ଦ୍ୱାରା ପୁଷ୍ଟିକଳେବର ହୋଇ (ତାଳଚେର, ପାଲଲହଡ଼ା ଓ ଢେଙ୍କାନାଳ ଦେଇ ଆସି) ସୁକିନ୍ଦା ଓ ଦଲସ୍ୱମ୍ପୁର ଗଡ଼ଠାରେ ମୋଗଲବନ୍ଦି (କଟକ ଜିଲ୍ଲା) ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଅଛି । ଏଥିରୁ ଖରସୁଆ ଓ କମ୍ପିରିଆ ନାମକ ଯୋଡ଼ିଏ ଶାଖା ନଦୀ ବାହାରି ପୁଣି ଏଥିସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହୋଇଅଛି । ବିରୂପା ମହାନଦୀରୁ ବାହାରି ଓ ବୁଢ଼ା ବୈତରଣୀରୁ ବାହାରି ଏଥିସଙ୍ଗେ ମିଶିଅଛି । ବ୍ରାହ୍ମଣୀରୁ ମାଇପଡ଼ା ନାମକ ଗୋଟିଏ ଶାଖା ବାହାରି (ବଙ୍ଗୋପ)ସାଗରରେ ପଡ଼ିଅଛି । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଶାଖା ଗୋବରୀ ନଦୀ ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହୋଇ ପଣ୍ଡାସିଆ ନାମ ନେଇ (ମହାନଦୀର ଏକ ଶାଖା) ଜମ୍ବୁନଦୀ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଅଛି । ଅବଶେଷରେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ବୈତରଣୀ ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହୋଇଅଛି । ଏ ସମ୍ମିଳିତ ନଦୀର ନାମ ଧାମରା । ଧାମରା ସୁନ୍ଦର (?) ଜାହ୍ୟ ଅଟେ । ପ୍ରତି ସପ୍ତାହରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଜାହାଜମାନ (ବଙ୍ଗୋପସାଗରରୁ ଧାମରା ମୁହାଣ ଦେଇ ଚାନ୍ଦବାଲି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ) ଏଥିମଧ୍ୟକୁ ଯାତାୟାତ କରୁଅଛି । ଧାମରା ନାମକ ଏକ ବନ୍ଦର ଏହି ଧାମରା ନଦୀର ଉତ୍ତର ତୀରରେ ଅବସ୍ଥିତ । (କଟକଜିଲ୍ଲାର) ପଟାମୁଣ୍ଡେଇ ଓ ଧର୍ମଶାଳା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ତୀରରେ ସ୍ଥିତ । ତାଳଚେର ଗଡ଼ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀର ଉପରେ ଓ ଢେଙ୍କାନାଳ ଗଡ଼ ପ୍ରାୟ ୪ କୋଶ ଅନ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ—ପ୍ରିଅର୍ସ୍ନ-ମୋହନ ଓଡ଼ିଶାର ଇତିହାସ]

ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନାନୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବିଧବା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ—1. A
Brāhmaṇī nānī Brāhmaṇa widow. ୨ । ରଜାମାନଙ୍କ
বামুন ঠাকুরান ଘରେ ନିଯୁକ୍ତ ବିଧବା ପାଚିକା—2. A Brāh-
विधवा बामनी maṇa widow serving as cook in a Raja's harem. ୩ । ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ବ୍ରାହ୍ମଣୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—3. A term of address to a Brāhmaṇa lady by Śūdras.

ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ସାପ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମାଟି ରଙ୍ଗର ଏକ
Brāhmaṇī sāpa ସାପ—A kind of non-poisonous snake.

ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ—ସ. ବି. (ବ୍ରାହ୍ମଣ+ସମୂହାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ସମବେତ ବ୍ରାହ୍ମଣ
Brāhmaṇya ଗଣ—1. An assembly of Brāhmaṇas. ୨ । (+ଭାବ. ଯ) ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ୱ—2. Brāhmaṇa-hood. ୩ । ଶନି ଗ୍ରହ—3. The planet Saturn. [ଦ୍ର—ଏହି ଗ୍ରହ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ରକ୍ଷକ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ମିତ୍ର ଗ୍ରହ ଅଟନ୍ତି ।]

ବ୍ରାହ୍ମ ତୀର୍ଥ—ସ. ବି—ବ୍ରହ୍ମ ତୀର୍ଥ; ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠର ମୂଳ ଦେଶ—
Brāhma tīrtha The root of the thumb.
[ଦ୍ର—ତର୍ପଣ ଓ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ସମୟରେ ଏହି ଦେଇ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଜଳ ଦିଆଯାଏ ।]

ବ୍ରାହ୍ମ ଦିବସ—ସଂ. ବି—୧ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଏକ ଦିନ ଓ ଏକ ରାତ୍ରି;
Brāhma dibasa ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଗଣନାରେ ୧୦୯୧୦୭୨୦୦୦୦୦
(ବ୍ରାହ୍ମହୋରାତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) ବର୍ଷ (୧୦ ବୃନ୍ଦ ୧୧ କୋଟି ୭ ଲକ୍ଷ ବର୍ଷ) ବ୍ୟାପୀ ଦିବସ ଓ ଏତିକି ବର୍ଷ ବ୍ୟାପୀ ରାତ୍ରି—1. One day and night to Brahmā. [ଦ୍ର—ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଯେ ବ୍ରହ୍ମା ଦିନଯାକ ସୃଷ୍ଟି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗନ୍ତି ଓ ରାତିରେ ଶୁଅନ୍ତି । ସେ ଶୋଇଲେ କଳ୍ପାନ୍ତ ପ୍ରଳୟ ଘଟେ ଓ ସେ ସକାଳୁ ଉଠି ପୁଣି ନୂତନ ସୃଷ୍ଟି ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି; ତାଙ୍କର କାଳ ଗଣନା ଓ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ କାଳ ଗଣନା ସମାନ ନୁହେ ।

ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ କାଳ ଗଣନା କ୍ରମେ

ସତ୍ୟଯୁଗ—୧୭୨୮,୦୦୦ ବର୍ଷ

ତ୍ରେତାଯୁଗ—୧୨୯୬,୦୦୦ ବର୍ଷ

ଦ୍ୱାପରଯୁଗ—୮୬୪,୦୦୦ ବର୍ଷ

କଳିଯୁଗ—୪୩୨,୦୦୦ ବର୍ଷ

ଏହିପରି ମନୁଷ୍ୟର ୪ଟି ଯୁଗରେ ଦେବତାଙ୍କର ୧ ଦିନ ହୁଏ । ଏହି ଗଣନା ଅନୁସାରେ ଦେବତାଙ୍କର ୧୦୦୦ ଯୁଗ=୨୪୦୦୦ ବର୍ଷ ହେଲେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଦିନ ହୁଏ ଓ ୨୪୦୦୦ ବର୍ଷ ହେଲେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ରାତ୍ରି ହୁଏ ।]—୨ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଗଣନାରେ ଏକ ଦିନ—2. One day to Brahmā.

ବ୍ରାହ୍ମ ଧର୍ମ—ସଂ. ବି—ବେଦ ପାଠ ସମାପନ ପୂର୍ବକ ଗୁରୁ ଗୃହରୁ
Brāhma dharma ସମାଗତ ବିପ୍ରଙ୍କର ଅଭ୍ୟର୍ଥନାରୂପ ରାଜଧର୍ମ —A duty enjoined on a king, consisting of entertaining a Brāhmaṇa returned from the house of the preceptor after completing his studies and his Brahmacharjya and before he enters into the 2nd or married stage of life. ଦେ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମ
ব্রাহ্ম ধর্ম ସମାଜୀମାନଙ୍କ ଅନୁସୃତ ନିରାକାର ଏକେଶ୍ୱର ବାଦ ଧର୍ମ
ब्राह्म धर्म Pantheism practised by the Brahmos; Brāhma Samāja (See)

ବ୍ରାହ୍ମ ପିଙ୍ଗା—ସଂ. ବି—ରୌପ୍ୟ; ରୁପା—Silver.
Brāhma piṅgā

ବ୍ରାହ୍ମ ପୁରାଣ—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମ ପୁରାଣ; ପୁରାଣବିଶେଷ—
Brāhma purāṇa Name of a Hindu Purāṇa.

ବ୍ରାହ୍ମ ବିବାହ—ସଂ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ବିବାହ ପ୍ରଥା
Brāhma bibāha ବିଶେଷ [ଏଥିରେ ବରକୁ ଆହ୍ୱାନ ପୂର୍ବକ ତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଯଥାଶକ୍ତି ଅଳଙ୍କୃତା କନ୍ୟାକୁ ବେଦୋକ୍ତ ବିଧିରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଏ । (ବିବାହ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ)]—A form of marriage prevalent amongst the Hindus of ancient India by giving a decorated girl to an invited bridegroom. ଦେ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମସମାଜରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବିବାହ ପ୍ରଥା—Marriage performed according to the Brahmo Samaj. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବେଦୋକ୍ତ ଓ ପୁରାଣୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରମାନ ଦେଶୀୟ ଭାଷାରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ।]

ବ୍ରାହ୍ମ ମନ୍ଦିର—ଦେ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନେ ଯେଉଁଠାରେ
Brāhma mandira ସମବେତ ହୋଇ ଉପାସନା କରନ୍ତି—
(ବ୍ରାହ୍ମସମାଜ ମନ୍ଦିର—ଅନ୍ୟରୂପ) The hall where the
ব্রাহ্ম মন্দির ब्राह्म मन्दिर Brāhmos meet for prayer.

ବ୍ରାହ୍ମ ମୁହୂର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି—୧ । ରାତ୍ରିର ଶେଷାର୍ଦ୍ଧ ପ୍ରହର; ରାତ୍ରିର ଅନ୍ତିମ
Brāhma muhūrtta ୨ ଦଣ୍ଡ, ମତାନ୍ତରରେ ୪ ଦଣ୍ଡ; ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବର ଦୁଇ ଘଡ଼ି ସମୟ—1. The last 48 minutes (or according to some 96 minutes) of the night. ୨ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ୧ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସମୟ (ମନୁଷ୍ୟର ଗଣନାରେ ୩୬,୦୨୦୦୦୦ (୩୬ କୋଟି ୭୦ ଲକ୍ଷ ୨୦ ହଜାର) ବର୍ଷ—2. A period of about $3\frac{1}{2}$ billion human years.

ବ୍ରାହ୍ମ ସଂହିତା—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ପ୍ରାଚୀନ ହିନ୍ଦୁ ଜ୍ୟୋତିଷ
Brahma saṁhitā ଗ୍ରନ୍ଥ ବିଶେଷ—Name of an ancient Hindu astrological treatise.
[ଦ୍ର—ଏହା ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୧୩ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ବେଦାଙ୍ଗ ଜ୍ୟୋତିଷକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ରଚିତ ହୋଇଥିଲା ।]

ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜ—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜା ରାମମୋହନ ରାୟଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଓ
Brāhma samāja କେଶବଚନ୍ଦ୍ର ସେନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିବର୍ତ୍ତିତ-
ব্রাহ্ম সমাজ ब्राह्म समाज ନିରାକାରେଶ୍ୱରବାଦୀ ଧର୍ମସମାଜବିଶେଷ
1. The Brahmo Samaj. [ଦ୍ର—ଭାରତରେ ଇଂରାଜ ରାଜ୍ୟର ସୂତ୍ରପାତ ହେବା ସମୟରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ପାଦ୍ରୀମାନେ ଏକେଶ୍ୱରବାଦ ଓ ନିରାକାରବାଦ ପ୍ରଚାରପୂର୍ବକ ନବଶିକ୍ଷିତ ହିନ୍ଦୁ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏଣେ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ ଇଂରାଜଶିକ୍ଷିତ ହିନ୍ଦୁ ଯୁବକମାନଙ୍କର ପୂର୍ବପ୍ରଥା ବିରୁଦ୍ଧ ଆଚରଣକୁ ସହି ନ ପାରି ସେମାନଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରୁ ତଡ଼ିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲେ । ଏହି ସମୟରେ ରାଜା ରାମମୋହନ ରାୟ ଉପନିଷଦରେ ପ୍ରତିପାଦିତ ବୈଦିକ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ନିରାକାର ଏକେଶ୍ୱରଙ୍କ ଭଜନ ପ୍ରତି ଶିକ୍ଷିତ-ମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ଗୋଟିଏ ଶାଖା ବ୍ରାହ୍ମସମାଜ ନାମରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଲେ ଓ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଫଳରେ ବହୁ ନବଶିକ୍ଷିତ ବଙ୍ଗୀୟ ଯୁବକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ହେଲେ ନାହିଁ] । ୨ । ବ୍ରାହ୍ମମାନଙ୍କ ଉପାସନା ମନ୍ଦିର—2. The prayer hall of the Brāhmo Samājists.

ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜୀ—ଦେ, ବିଣ—ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the
Brāhma samājī Brāhmo Samāja. ବି—ବ୍ରାହ୍ମସମାଜର
(ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜୀଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଧିରେ ଉପାସନା କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—

(ବ୍ରାହ୍ମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) A Brāhmo; a Brāhmo Samājist ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜୀ; ब्रह्म समाजी

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ନିରାକାର ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ଉପାସକ । ପ୍ରଥମେ ରାଜା ରାମମୋହନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏ ସମାଜର ସୂତ୍ରପାତ ହୋଇଥିଲା ଓ ରାମମୋହନ ବେଦାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ପରଂବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ଉପାସନା କରୁଥିଲେ ଓ ପ୍ରତିମା ପୂଜା କରୁ ନ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ନିଜେ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ଧାରଣ କରୁଥିଲେ । ମହର୍ଷି ଦେବେନ୍ଦ୍ରନାଥ ମଧ୍ୟ ଏହି ଦଳର ଥିଲେ । ଏହି 'ଆଦି ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜ'ଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ କେଶବଚନ୍ଦ୍ର ସଂସ୍କୃତ କରି ନବବିଧାନ ଅନୁସାରେ ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜକୁ ଗଠିତ କଲେ । ଏହା ସାଧାରଣ ବ୍ରାହ୍ମସମାଜ ଓ ପରେ 'ନବବିଧାନ ବ୍ରାହ୍ମସମାଜ' ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲା । ଅଧିକାଂଶ ବ୍ରାହ୍ମମାନେ ଏହି ସମାଜର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି । ଏମାନେ ଜାତିଭେଦ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ଜାତିଭେଦ ସୂଚକ ପଇତା ଓ ମାଳ ଆଦି ଧାରଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କର ଖାଦ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ କୌଣସି ନିୟମ ନାହିଁ । ଫଳତଃ ଏମାନେ ହିନ୍ଦୁ ଓ ଏମାନଙ୍କ ଧର୍ମ ବେଦାନ୍ତର ଏକେଶ୍ୱରବାଦ ବା ଅଦ୍ୱୈତବାଦ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏମାନେ ଉପାସନା ଓ ବିବାହାଦିରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବୈଦିକ ମନ୍ତ୍ର ଓ ମନ୍ତ୍ରର ଅନୁବାଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ବିବାହ ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବିଧିଦ୍ୱାରା ସମାହିତ ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବିବାହକୁ ଏମାନେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ପରି ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଧର୍ମବନ୍ଧନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ବିବାହ ଆଇନ୍ ସରକାର ବିଧିବଦ୍ଧ କରିଅଛନ୍ତି ସେହି ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଏମାନଙ୍କର ବିବାହ ସରକାରଙ୍କ ନିଯୁକ୍ତ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାରଙ୍କ ନିକଟରେ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି କରାଯାଏ ଓ ସେଥିରେ ବରକନ୍ୟା 'ହିନ୍ଦୁ' ନୁହନ୍ତି ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ଗୋଡ଼ା ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ ଏମାନଙ୍କୁ ବିଧର୍ମୀ ବୋଲି ଘୃଣା କରୁଥିଲେ ଓ ଏମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶାମିଶି କରୁ ନ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ ପୂର୍ବର ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣତାକୁ ଛାଡ଼ିବାରୁ ବ୍ରାହ୍ମମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଡ଼ା ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ସମାଜରେ ମିଶିବାରେ କିଛି ବାଧା ନାହିଁ । ଏପରିକି, ଏମାନେ ହିନ୍ଦୁ ଦେବାଳୟରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରୁଅଛନ୍ତି ଓ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ସାମାଜିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଓ ଭୋଜିମାନଙ୍କରେ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେଉଅଛନ୍ତି । ଅତଏବ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ପୂର୍ବେ ଯେତେବେଳେ ଗୋଡ଼ା ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣତା ବେଶି ଥିଲା ଓ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ବିଲାତ ଫେରନ୍ତାମାନଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ ଗ୍ରହଣ କରୁ ନ ଥିଲା ସେତେବେଳେ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜର ଆଶ୍ରୟ ନେଉଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଆଜିକାଲି ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣତା କ୍ରମଶଃ କମିଯିବା ଓ ସାମାଜିକ ନିୟମମାନ ଶିଥିଳ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମରେ ନବ ଦୀକ୍ଷିତଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ପୂର୍ବ ପରି ବଢୁ ନାହିଁ । ଏହି ଧର୍ମର ତତ୍ତ୍ୱ ଏହି ଯେ—ସୃଷ୍ଟିର ଆଦ୍ୟରେ ଏକମାତ୍ର ଭଗବାନ ପରଂବ୍ରହ୍ମ ଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କଠାରୁ ଏ ସୃଷ୍ଟିର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଅଛି । ସେ ନିରାକାର, ଅନନ୍ତ, ଅବ୍ୟକ୍ତ, ଅଚିନ୍ତ୍ୟ, ଅପରମେୟ, ଜ୍ଞାନସ୍ୱରୂପ, ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ, ପ୍ରେମସ୍ୱରୂପ, ନିର୍ବିକାର, ଚୈତନ୍ୟମୟ, ମଙ୍ଗଳମୟ, ସର୍ବଜ୍ଞ, ସର୍ବନିୟନ୍ତା, ସର୍ବବ୍ୟାପୀ, ନିରବଲମ୍ବ, ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟନ୍ତି । ତାହାଙ୍କର କାହା ସହିତ ତୁଳନା ହୋଇ ନ ପାରେ । ଏକମାତ୍ର ତାହାଙ୍କ ଉପାସନାଦ୍ୱାରା ଐହିକ ଓ ପାରତ୍ରିକ ମଙ୍ଗଳ ହୁଏ । ତାହାଙ୍କ ପ୍ରିୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଉପାସନା କରାଯାଏ । ସବୁ ମନୁଷ୍ୟ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିବାରୁ ପରସ୍ପରଙ୍କ ଭାଇ ଓ ସବୁ ସ୍ତ୍ରୀ ପରସ୍ପରଙ୍କ ଭଉଣୀ ଅଟନ୍ତି । ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଜାତିଭେଦ ନାହିଁ ।]

ବ୍ରାହ୍ମହୁତ—ବି.ତ (ବ୍ରାହ୍ମ+ହୁତ)—୧ । ଅତିଥିସେବା; ଅତିଥିପୂଜା—Brāhmahuta 1. Hospitality. ୨ । ଅଭ୍ୟାଗତଙ୍କର ବିଶେଷତଃ ଅଭ୍ୟାଗତ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର, ସତ୍କାର—2. Entertainment of a stranger, specially a Brāhmana new-comer.

ବ୍ରାହ୍ମିକା—ସ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣ ଝାଟି (ଦେଖ)—Brāhmanajhāti Brāhmikā (See). ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମାବଲମ୍ବିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ—ब्राह्मिका A lady professing the Brahmo religion.

ବ୍ରାହ୍ମୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବ୍ରହ୍ମନ୍+ଈ)—୧ । ଦୁର୍ଗା—1. Goddess Brāhmi Durgā. ୨ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ବିଶ୍ୱସର୍ଜନ ଶକ୍ତି—2. The creative energy of Brahmā (personified). ୩ । ଶିବଙ୍କର ଅଷ୍ଟମାତୃକାନ୍ତର୍ଗତ ମାତୃକାବିଶେଷ—3. One of the creative Goddesses related to Śiba. ୪ । ସରସ୍ୱତୀ—4. The Goddess of learning. ୫ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ପତ୍ନୀ—5. The wife of a Brāhmana. ୬ । ରୋହିଣୀ ନକ୍ଷତ୍ର; ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ୪ର୍ଥ ନକ୍ଷତ୍ର—6. The 4th asterism. ୭ । ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ରାହ୍ମ ବିବାହ ରୀତି ଅନୁସାରେ ପିତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ କନ୍ୟା—7. A bride given away by the father according to the old Brāhma form. ୮ । ମାଣ୍ଡୁକେଙ୍ଗ; ବେଙ୍ଗୁଲି—8. A she-frog. ୯ । ହରିଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣର ପିମ୍ପୁଡ଼ି ବିଶେଷ; କାଲ୍—9. A yellow species of ants; the tree ants. ୧୦ । ଭାର୍ଗୀ; ବ୍ରାହ୍ମଣଯଷ୍ଟି—10. Siphonanthus Indica (plant). ୧୧ । ହଲମୋଚିକା; ହିଡ଼ମିଚି ଶାଗ—11. A potherb growing near water; Hingcha Repens. ୧୨ । ବାରାହୀ କନ୍ଦ; ଏକପ୍ରକାର ଆଳୁ—12. A kind of yam. ୧୩ । ସୋମଲତା—13. The celebrated vedic drink-producing creeper of the sages;

Asclepias Acida. ୧୪ । ବମୀ ବା ତୋଡ଼ମାଛ—14. A tubular fish; Macrognathus Pancalus. ୧୫ । ମହାଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ଲତା ଗୁଳ୍ମ; ଏକ ପ୍ରକାର ଫୁଟ ଫୁଟକା ଗୁଳ୍ମ—15. A sort of creeper emitting a phosphorescent light; Cardiospermum Helicacabum. ୧୬ । ଅଢ଼ଣପର୍ଣ୍ଣୀ; ଏକ ପ୍ରକାର ଶାଗ—16. A potherb growing near water; Ruta Graveolens or Herpestis Monnieria. ଦେ. ବ—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀ—1. The Brāhmaṇi river. (ଉ—ଏହି ସେହି ବ୍ରାହ୍ମୀ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡପାବନୀ । ସ୍ୱଧାନାଥ. ନନ୍ଦକେଶରୀ ।) ୨ । ଆଧୁନିକ ବ୍ରାହ୍ମମତାବଲମ୍ବୀ—2. A Brahmo.
ବ୍ରାହ୍ମ **ब्राह्मसमाजी**

ବ୍ରାହ୍ମୀ କନ୍ଦ—ସ. ବ—ବାରାହୀ କନ୍ଦ—A kind of yam; an
Brāhmī kanda esculent root.

ବ୍ରାହ୍ମୀ ଗାୟତ୍ରୀ—ସ. ବ—୩୬ ବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ ବୈଦିକ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ
Brāhmī gāyatrī (ହ. ଶ)—Name of a Vedic metre of 36 syllables or letters. [ଦ୍ର—ବ୍ରାହ୍ମୀ ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବୈଦିକ ଛନ୍ଦ ଅଛି ଯଥା—ବ୍ରାହ୍ମୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୪୮ ବର୍ଣ୍ଣ), ବ୍ରାହ୍ମୀ ଉଷ୍ଣିକ୍ (୪୨ ବର୍ଣ୍ଣ), ବ୍ରାହ୍ମୀ ଜଗତୀ (୭୨ ବର୍ଣ୍ଣ), ବ୍ରାହ୍ମୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୬୬ ବର୍ଣ୍ଣ), ବ୍ରାହ୍ମୀ ପଂକ୍ତି (୬୦ ବର୍ଣ୍ଣ), ବ୍ରାହ୍ମୀ ବୃହତୀ (୫୪ ବର୍ଣ୍ଣ)—ହ. ଶ ।]

ବ୍ରାହ୍ମୀ ଲିପି—ସ. ବ—ପ୍ରାଚୀନ ବସ୍ତୁ-ତତ୍ତ୍ୱରୁ ଉଦ୍ଧୃତ ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ
Brāhmī lipi ବର୍ଣ୍ଣମାଳା; ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ଜାତୀୟ ଲିପି—The old Indian script. [ଦ୍ର—ଏହି ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରୁ ଦେବନାଗରୀ, ବଙ୍ଗଳା, ଓଡ଼ିଆ, ପାଲି, ଗୁରୁମୁଖୀ, ବର୍ମ୍ମୀ, ଉତ୍କଳୀ, ତେଲୁଗୁ, ତାମିଲ୍, ଗୁଜରାଟୀ, ମାଲୟ, ଦ୍ରାବିଡ଼ୀ, ସିଂହଳୀ, ଶ୍ୟାମୀ, କାମ୍ବୋଜୀ, ଯବଦ୍ୱୀପୀ ଆଦି ପ୍ରାଚୀନ ଓ ଆଧୁନିକ ଲିପିମାନ ଉଦ୍ଭୂତ ହୋଇଅଛି । ଏ ଲିପିର ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ସଂଖ୍ୟା ୪୬ ଥିଲା । (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)

କୌଣସି କୌଣସି ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ମତ ଯେ ବ୍ରାହ୍ମୀ ଲିପି ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ୫୦୦ ଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବରୁ ଚଳୁଥିଲା ଓ ଏହା ୨୨ ଗୋଟି ସେମେଟିକ୍ ବା ଫୋନିସୀୟ ଚିହ୍ନ—ଲିପିରୁ ଉଦ୍ଭୂତ ହୋଇଥିଲା । ହ. ଶ]

ବ୍ରାହ୍ମୀ ଶାକ—ସ. ବ—ଜଳାଭୂମିରେ ଜନ୍ମିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଶ୍ୱେତ ଲତା
Brāhmī śāka ଶାଗ—A potherb; Herpestis Monnierria. [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଶ୍ଲେଷ୍ମଘ୍ନ ଓ ଅଣ୍ଡାକାର । ପତ୍ର ଉପରେ ଫୁଟ୍ ଫୁଟ୍ ଚିହ୍ନ ଅଛି । ଫୁଲ ଶ୍ୱେତ ଓ ଈଷତ୍ ରକ୍ତାଭ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ବର୍ଷା ଋତୁରେ ଫୁଟେ । ଫୁଲର କେଶର କ୍ରମ୍ । ଏ ଶାକ ବୁଦ୍ଧି ଓ ପ୍ରଜ୍ଞାବର୍ଦ୍ଧକ ବୋଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏହା ଦ୍ୱାରା ଉନ୍ମାଦ ରୋଗ ଉପଶମେ । ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ଘୃତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏହାକୁ ବ୍ରାହ୍ମୀ ଘୃତ ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ଘୃତ ସେବନ କଲେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ମେଧା ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ।]

ସ. ମତ୍ସ୍ୟାକ୍ଷୀ, ବୟଃସ୍ଥା, ସୁରସା, ଶାରଦା, କପୋତବେଗା, ବୈଧାତ୍ରୀ, ଦିବ୍ୟତେଜା, ସୁବର୍ଚ୍ଚଲା, ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣୀ, ସରସ୍ୱତୀ, ସୋମବଲ୍ଲରୀ, ବ୍ରହ୍ମକନ୍ୟକା, ମଣ୍ଡୂକୀ, ଖରା, ମଣ୍ଡୂକମାତା, ଦିବ୍ୟା
ଓ. ଅଢ଼ଣପର୍ଣ୍ଣୀ(ର୍ଣ୍ଣୀ)
ବ୍ରାହ୍ମୀ, ବର୍ମୀ
बरम्ही, ब्रह्मी, श्वेतचमनी
ତେ. ସିମ୍ବ୍ରନତେଟ୍ଟୁ, ଅଧବର୍ଣ୍ଣୀ
ମ. ବାମ୍, ବ୍ରହ୍ମ ମାଣ୍ଡୁକୀ
ତା. ବାମୀ

ବ୍ରାହ୍ମ୍ୟ—ସ. ବଣ, (ବ୍ରହ୍ମ + ଭାବ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଯ)—ବ୍ରହ୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Brāhmya Relating to the Brahma. ଦେ. ବଣ—
ବ୍ରାହ୍ମ; **ब्राह्मी** ୧ । ଆଧୁନିକ ବ୍ରାହ୍ମମତ ବା ସମାଜ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the modern Brāhmoism. ୨ । ଆଧୁନିକ ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜଭୁକ୍ତ; ବ୍ରାହ୍ମ—2. Brāhma. ସ.ବ—୧ । ବିସ୍ମୟ—1. Astonishment; wonder. ୨ । ଅଲୌକିକ ବ୍ୟାପାର—2. Miracle. ୩ । ଦୃଶ୍ୟ—3. Scene. ୪ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରତି ଭକ୍ତି ବା ପୂଜା—4. Worshipping a Brāhmaṇa; devotion to a Brāhmaṇa.

ବ୍ରିଖ ଭାନୁ—ଦେ. ବ. (ହିନ୍ଦିରୁ ଷ ସ୍ଥାନରେ ଖ ଉଚ୍ଚାରଣ ଅନୁକୃତ)—
Brikha bhānu ବୃଷ ଭାନୁ (ଦେଖ)—Bṛusha bhānu (See)
(ବ୍ରିଷ ଭାନୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଉ—ଉତ୍କଣ୍ଠା ସ୍ୱଭାବେ ବ୍ରିଖଭାନୁ ଦୁଲାଲୀ । ପ୍ରାଚୀ. ରସକାରିଧ ।)
ब्रिखभानु

ବ୍ରିଗେଡ୍—ବୈଦେ.ବ. (ଇଂ.ବ୍ରିଗେଡ୍)—ପାଦାତିକ ବା ଅଶ୍ୱାରୋହୀଙ୍କର
Briged ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ଦଳବିଶିଷ୍ଟ ସେନା ଦଳ—Brigade.
ব্রিগেড **ब्रिगेड**

ବ୍ରିଗେଡିଅର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ବ୍ରିଗେଡ୍ ନାମକ ସେନା ଦଳର
Brigediar ଅଧ୍ୟକ୍ଷ—Brigadier.
[ବ୍ରିଗେଡିଅର୍ ଜେ(ଜ)ନରଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]
ব্রিগেডিয়ার **ब्रिगेडियर**

ବ୍ରିଚ୍ ଅଫ୍ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ) (କଚରିଆ)—ଚୁକ୍ତିଭଙ୍ଗ—
Brich aph kanṭrākṭ Breach of Contract.
ব্রীচ অফ্ কণ্ট্রাক্ট **ब्रीच अफ कण्ट्राक्ट**

ବ୍ରିଚ୍ ଅଫ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ) (କଚରିଆ)—ବିଶ୍ୱାସଭଙ୍ଗରୂପ
Brich aph ṭrasht ଅପରାଧ; ଧନ ବା ସମ୍ପତ୍ତି ପକ୍ଷେ ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା—Breach of trust
ব্রীচ অফ ট্রষ্ট **ब्रीच अफ ट्रस्ट**

ବ୍ରିଚି(ଚେ)ସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ବ୍ରୀଚେସ୍)—ଜଙ୍ଘିଆ—
Brichi(che)s Breeches; knee breeches.
ব্রীচেস **ब्रीजीस**

ବ୍ରିଜ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—୧ । ପୋଲ୍—1. Bridge.
Brij ୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ତାସ ଖେଳ—2. A kind of game at cards.
ব্রীজ **ब्रीज**

ବ୍ରିଜ୍‌କି—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ—ବ୍ରଜ ଭାଷା (ଦେଖ)
Brij-ki Braja bhāshā (See)

ବ୍ରିଟନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ବ୍ରିଟେନ୍‌ବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
Britan ব্রিটন ब्रिटन A Briton.

ବ୍ରିଟିଶ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଇଂ)—୧ । ଇଂରାଜୀ; ଇଂଲଣ୍ଡ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Britis 1. English. ୨ । ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ସ୍କଟଲଣ୍ଡ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
ব্রিটিস ब्रिटिस 2. British.

ବ୍ରିଟିଶ କେଶରୀ—ଦେ. ବି—ଚଳରେ ସିଂହ ସହିତ ତୁଳନା କରି
Britis kesari ଯାଉଥିବା ଓ ଜାତୀୟ ପତାକାରେ ସିଂହର ରୂପ
(ବ୍ରିଟିଶ ସିଂହ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚିତ୍ରିତ ଥିବା ଇଂରାଜ ଜାତି—
ব্রিটিস কেশরী The British lion.
ब्रिटिश केशरी

ବ୍ରିଟିଶ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ବିଲାତ ସରକାର—
Britis gabharnnament British Government.
ব্রিটিস গভর্ণমেণ্ট ब्रिटिश गवर्णमेण्ट
(ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର—ଦେଶଜ ରୂପ)

ବ୍ରିଟିଶ ଜାତି—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ବ୍ରିଟିଶ୍ ଓ ସଂ. ଜାତି)—
Britis jati ୧ । ଇଂରାଜ ସରକାର—1. British Govern-
ব্রিটিস জাতি ब्रिटिश जाति ment. ୨ । ବ୍ରିଟେନ୍‌ବାସୀଗଣ—
2. The British nation.

ବ୍ରିଟିଶ୍ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟ—ବୈଦେ.ବି. (ଇଂ)—ବିଲାତର ଲୋକପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ
Britis parliament ଗଠିତ ଶାସନ ସଭା—British
ব্রিটিস পার্লিআমেণ্ট ब्रिटिश पार्लियामेण्ट Parliament.
[ବ୍ରିଟିଶ୍ ପାର୍ଲାମେଣ୍ଟ, ବ୍ରିଟିଶ୍ ପାର୍ଲି(ର୍ଲେ)ମେଣ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବ୍ରିଟିଶ୍ ଫ(ଫା)ର୍ମ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ଗ୍ରେଟ୍ ବ୍ରିଟେନ୍‌ରେ
Britis pha(pha)rm ସ୍ଥାପିତ କୌଣସି ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟୀ-
ব্রিটিস কুম্পানী ଦଳ—1. A British firm or company.
ब्रिटिस कोम्पानी ୨ । ଯେଉଁ ବାଣିଜ୍ୟ-ଦଳର ଅଂଶୀଦାର ବା ସଭ୍ୟ
[ବ୍ରିଟିଶ୍ କ(କୋ, କୁ)ମ୍ପାନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ] କେବଳ ଗ୍ରେଟ୍ ବ୍ରିଟେନ୍-
ବାସୀ ଅଟନ୍ତି—2. A firm or company of which the people of Great Britain only are shareholders or members.

ବ୍ରିଟିଶ୍ ଫାର୍ମ(ର୍ମା)କୋପିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଗ୍ରେଟ୍ ବ୍ରିଟେନର
Britis pharma(ma)kopia ସାଧାରଣ ଡାକ୍ତର ସମ୍ମେଳନୀ
ব্রিটিস্ ফার্মাকোপিয়া ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରକାଶିତ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଭୈଷଜ ଶାସ୍ତ୍ର—
ब्रिटिश फार्माकोपिया British Pharmacopœa.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଉକ୍ତ ସମ୍ମେଳନୀ ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ଦେଶୀୟ ଓ ବିଦେଶୀୟ ଔଷଧ ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କର ତାଲିକା ଓ ବିଭିନ୍ନ ଔଷଧମାନଙ୍କରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପ୍ରଣାଳୀ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି ।]

ବ୍ରିଟିଶ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ବ୍ରିଟିଶ୍+ସଂ. ସାମ୍ରାଜ୍ୟ)—ଇଂରାଜ
Britis samrajya ଜାତିଙ୍କ ଶାସିତ ପୃଥିବୀବ୍ୟାପୀ ରାଜ୍ୟ—
ব্রিটিস সাম্রাজ্য ब्रिटिश साम्राज्य The British Empire.
[ଦ୍ର—ଏହା କାନେଡା, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ଓ ଆଫ୍ରିକା ପ୍ରଭୃତି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନପ୍ରାପ୍ତ ରାଜ୍ୟ ଓ ଭାରତବର୍ଷ, କ୍ରେଟ୍ସ ସେଟଲମେଣ୍ଟ ଓ ଲଙ୍କା ପ୍ରଭୃତି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନାର୍ଥୀ ରାଜ୍ୟର ମିଶ୍ରଣରେ ଗଠିତ ।]

ବ୍ରିଟେନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ଇଂଲଣ୍ଡ ଦେଶ—
Briten 1. Britain; England. ୨ । ଗ୍ରେଟ୍‌ବ୍ରିଟେନ୍;
ব্রিটেন্ ब्रिटेन ଇଂଲଣ୍ଡ, ସ୍କଟଲଣ୍ଡ ଓ ୱେଲ୍‌ସ୍‌ଙ୍କୁ ନେଇ ରାଜ୍ୟ—
2. Great Britain.

ବ୍ରୀଡ଼୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଲାଜ କରିବା—1. To feel shame.
Brird (root) ୨ । ଫିଙ୍ଗିବା—2. To throw (Apte).

ବ୍ରୀଡ(ଡ଼ା)—ସଂ. ବି (ବ୍ରୀଡ଼୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଲଜ୍ଜା; ଲାଜ;
Brirda(rda) ଶରମ—Shame; modesty; coyness.

ବ୍ରୀଡ଼ାକର—ସଂ. ବିଣ—(ବ୍ରୀଡ଼ା+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଲଜ୍ଜାଜନକ;
Brirdakara ଯାହା ମନୁଷ୍ୟକୁ ଲଜ୍ଜିତ କରାଏ—Shameful;
(ବ୍ରୀଡ଼ାଜନକ—ଅନ୍ୟରୂପ) producing modesty or shame.

ବ୍ରୀଡ଼ା ବିହୀନ—ସଂ. ବିଣ—(ଏସ୍ଥା ତତ୍) ନିର୍ଲଜ୍ଜ—
Prirda bihina Shameless; immodest.
(ବ୍ରୀଡ଼ାରହିତ, ବ୍ରୀଡ଼ାଶୂନ୍ୟ, ବ୍ରୀଡ଼ାହୀନ, ବ୍ରୀଡ଼ାବର୍ଜିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ରୀଡ଼ିତ—ସଂ. ବିଣ—(ବ୍ରୀଡ଼୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ତ)—ଲଜ୍ଜିତ—Ashamed;
Brirdita modest. ୨ । ବି—ଲଜ୍ଜା—Shame; modesty.

ବ୍ରୀହି—ସଂ. ବି (ବ୍ରୁ ଧାତୁ=ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା+କର୍ମ. ହି; ନିପାତନ)—
Brihi ୧ । ଧାନ୍ୟ;ଧାନ—1. Paddy;rice. ୨ । ବର୍ଷାଳ ଧାନ—
2. Rice ripening in the rains. ୩ । ଯେଉଁ ଶସ୍ୟରୁ ଡାଲି ହୁଏ—3. Pulse-grains; lentil. ୪ । ବିରି ନାମକ ଶସ୍ୟ; ମାଷ—4. A kind of pulse; vetches; Phasoelus Radiatus

ବ୍ରୀହିକ—ସଂ. ବିଣ (ବ୍ରୀହି+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ କ)—୧ । ଧାନ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ—
Brihika 1. Full of paddy. ୨ । ଶସ୍ୟଯୁକ୍ତ—
2. Full of grains.

ବ୍ରୀହି କାଞ୍ଚନ—ସଂ. ବି (ଯେଉଁ ବ୍ରୀହି କାଞ୍ଚନ ପରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ)—ମସୂର—
Brihikanchana A leguiminous plant; Ervum Hirsutum; Cicer Lens.

ବ୍ରୀହି ଧାନ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଶାଳି ଧାନ—Winter paddy.
Brihi dhanya (ବ୍ରୀହି ଶ୍ରେଷ୍ଠ—ଅନ୍ୟ ରୂପ)

ବ୍ରୀହି ଭେଦ—ସଂ. ବି—ଶସ୍ୟ ଭେଦ; ଏକ ପ୍ରକାର ଶସ୍ୟ—
Brihi bheda A kind of grain or pulse.

ବ୍ରୀହ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବ୍ରୀହି+କ୍ଷେତ୍ରାର୍ଥ. ଯ)—ବ୍ରୀହିଯୁକ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର—
Brihi A field of grains or pulse.

ବ୍ରୁ(ବ୍ରୋ)ଚ—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ ବ୍ରୁଚ)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେ ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗା ଓ
Bru(bro)ch ଲୁଗାର ଅଗକୁ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଅଟକାଇ ରଖିବା
ব্রুচ, ব্রোচ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ ସୁନାର ବା
ब्रुच ରୂପାର କଣ୍ଟା—Brooch.

ବ୍ରୁବତ୍—ସ. ବଣ ପୁଂ [ବ୍ରୂ ଧାତୁ = କହିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍ (ଶତୃ)]—Brubat କହୁଥିବା—Speaking. [ଦ୍ର—ଏହି ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦର (ବ୍ରୁବାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟବହାର ଓଡ଼ିଆରେ ବିରଳ ।] (ବ୍ରୁବତୀ, ବ୍ରୁବାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବ୍ରୁଶ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ବ୍ରଶ୍)—୧ । ବ୍ରଶ୍; ବୃରୁସ; ଲୁଗା, କେଶ Brus ଓ ଦାନ୍ତ ଆଦି ସଫା କରିବାର ତୁଳି—1. Brush. ବ୍ରୁସ୍, ବ୍ରସ୍ ब्रुश [ଦ୍ର—ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯେଉଁ ବ୍ରୁଶ୍ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ସେହି ଅନୁସାରେ ତାହାର ନାମ ଦିଆ ଯାଇଥାଏ । ଯଥା—ଲୁଗା ବ୍ରୁଶ୍, ଯୋତା ବ୍ରୁଶ୍, ଘୋଡ଼ା ବ୍ରୁଶ୍, ଘଷା ବ୍ରୁଶ୍, ଅଳଙ୍କାର ବ୍ରୁଶ୍ ଇତ୍ୟାଦି ।] ୨ । ଚିତ୍ର ତୁଳିକା—2. Painter's brush. ୩ । ଘୋଡ଼ାର ଦେହ ସଫା କରିବା ବ୍ରଶ୍—3. Horse's brush.

ବ୍ରୁଶ୍ କରିବା - ଦେ. କ୍ରି —ବ୍ରୁଶ୍‌ଦ୍ୱାରା ଯୋତା, ଲୁଗା ଆଦି ସଫା Brus karibā କରିବା—To brush; to cleanse with ବ୍ର(ବ୍ରୁ)ସ କରା ब्रुश करना brush. (ବ୍ରୁଶ୍ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବ୍ରୁହାମ୍—ବୈଦେ.ବ (ଇଂ)—ଘଣ୍ଟାଟିପ୍ ଯୁକ୍ତ ଏକ ପ୍ରକାର ଚାରିଚକିଆ-Bruhām ବ୍ରୁହାମ ब्रुहाम ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି—Brougham. [ଦ୍ର—ଏହାର ଆଗର ଓ ପଛର ଘଣ୍ଟାଟିପ୍‌କୁ ଉଠାଇଲେ ଗାଡ଼ିଟି ବନ୍ଦ ହୁଏ ଓ ଖସାଇ ଦେଲେ ଗାଡ଼ି ଅନାବୃତ ହୁଏ; ଏଥିରେ କେବଳ ଜଣେ ବସି ପାରନ୍ତି ଓ ଆଗପାଖ ଆସନରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବାକ୍ସ ବା ବାଗ୍ ରଖା ଯାଇ ପାରେ । ବିଲାତର ବ୍ରୁହାମ୍ ନାମକ ଜଣେ ଡାକ୍ତର ପ୍ରଥମେ ଏ ଗାଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ ଏ ଗାଡ଼ିର ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

ବ୍ରେ—ବୈଦେ. ବ—(ଇଂ)—ଗଧ ରବ—Braying of an ass. Bre sound ଦେ. ବ—ତାସର ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—A kind of game at cards.

ବ୍ରେକ୍—ବୈଦେ. ବ—(ଇଂ)—୧ । ମଟର ଗାଡ଼ି, ସାଇକେଲ୍, ରେଲ Brek ଆଦି ଯାନମାନ ଚଳୁଥିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କ ଗତିକୁ ବ୍ରେକ ब्रेक ଅଟକାଇବା ନିମନ୍ତେ ଚକିରେ ଲାଗିଥିବା ଯନ୍ତ୍ର—1. Brake ୨ । ବ୍ରେକ୍‌ଭାନ୍ (ଦେଖ)—2. Brek-bhān (See)

ବ୍ରେକ୍ ଭାନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ରେଲ ଗାଡ଼ିର ଯେଉଁ କକ୍ଷରେ Brek-bhān ବ୍ରେକଭାନ ଗାର୍ଡ ଥାଏ—A brakevan. ब्रेक मन [ଦ୍ର— ଏଥିରେ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଭାରି ଲଗେଜ୍ ଆଦି ରଖାଯାଏ ଓ ସାଧାରଣତଃ ସେହି କକ୍ଷରେ ଗାଡ଼ିର ଗତିକୁ ବନ୍ଦ କରିବାର ଯନ୍ତ୍ର ଥାଏ ।]

ବ୍ରେକ୍‌ସମ୍ୟା(ମେ)ନ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ରେଲ ଗାଡ଼ିର ବ୍ରେକ୍ Breks myā(me)n ଯନ୍ତ୍ରର ଚାଳକ କର୍ମଚାରୀ—Brakesman. ବ୍ରେକ୍‌ସ ମାନ ब्रेकसमैन

ବ୍ରେଭିଅର—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—(ଛାପାଖାନାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ) —Brebhiar ପାଇକାର ଆକାରର ଏକପ୍ରକାର ଟାଇପ୍ ବା ଛାପା ବେଭିୟର ब्रेवियर ଅକ୍ଷର—Brevier type in printing.

ବ୍ରେସ୍‌ଲେଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ହାତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସୁନାରୂପାର Bres-let ଏକପ୍ରକାର ଚାରକଣି ଡାମର ଖଡ଼ୁ ବା ବଳୟ—ବ୍ରେସଲେଟ ब्रेसलेट Bracelet.

ବ୍ରୈହ—ସ. ବଣ. (ବ୍ରୀହି + ଅ)—ବ୍ରୀହିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ—Braiha Made from brihi.

ବ୍ରୈହେୟ—ସ. ବ (ବ୍ରୀହି + ହେତ୍ୱର୍ଥେ ଏୟ)—ଧାନ୍ୟାଦି ଜନ୍ମିବାର Braiheya ଉପଯୁକ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର—A field fit for growing rice etc.

ବ୍ରୋଚ—ଦେ. ବ (ନାମ)—ସୁରଟ ଠାରୁ ୩୬ ମାଇଲ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ Brocha ସହର—Name of a town in western India; ବ୍ରୋଚ Broach [ଦ୍ର—ଏହାର ପୁରାତନ ନାମ ଭୃଗୁକଚ୍ଛ । भ(भ)रोच ପୂର୍ବେ ଏହା ନର୍ମଦା ଓ ସମୁଦ୍ରର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳରେ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୁଦ୍ର କ୍ରମେ କ୍ରମେ ୧୫ କୋଶ ଦୂର ଯାଇଅଛି । ଏହିସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳରେ ଭୃଗୁ ଋଷିଙ୍କର ଆଶ୍ରମ ଥିଲା । ଏଠାରେ ହିନ୍ଦୁ ଦେବମନ୍ଦିର ଅଛି । (ମଦନମୋହନ. ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ)]

ବ୍ରୋଟ୍‌ଭର୍—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବଣ (ଇଂ. ବ୍ରଟ୍ ଓଭର୍)—Brot-bhar (ଗଞ୍ଜାମର ମହାଜନମାନଙ୍କ ଖାତାରେ ଚଳିତ ଶବ୍ଦ) ଅନ୍ୟ ଖାତାରୁ ବା ଅନ୍ୟତ୍ର ଲିଖିତ ହିସାବରୁ ଅଣାଯାଇ ନୂଆ ଖାତାରେ ବା ନୂଆ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖାଯାଇ ଥିବା (ହିସାବ ବା ସଂଖ୍ୟା)—(account or figures) Brought over from some other khātā or page.

ବ୍ଲକ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ -1. Block. ୨ । Blak ଭୂମିର ଚତୁଷ୍କୋଣ ଖଣ୍ଡ—2. A square block of land. ୩ । (ଛାପାଖାନା) ଯେଉଁ ଫଳକ ଉପରେ ଚିତ୍ର ମୁଦ୍ରିତ ହୁଏ—3. A block for printing pictures.

ବ୍ଲଟ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଇଂ. ବ୍ଲଟ୍)—ଶୁଖି ନ ଥିବା ଲେଖା କାଳିକୁ Blat karibā ବ୍ଲଟିଙ୍ଗ୍ ଦ୍ୱାରା ଛପିବା—To blot an undried writing.

ବ୍ଲଟିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ.ବ (ଇଂ)—କାଳି ଛପିବା କାଗଜ; ଯେଉଁ ସବୁକ୍ କାଗଜ Blating ଦ୍ୱାରା କାଳ ଶୋଷି ହୋଇଯାଏ; ମସୀଶୋଷଣ ପତ୍ର— ବ୍ଲଟିଙ୍ଗ୍(ଣ୍), ବ୍ଲଟିଂ, ବ୍ଲଟିଣ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ Blotting. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଆମ ଦେଶରେ ବ୍ଲଟିଙ୍ଗ୍ କାଗଜ ନଥିଲା । ଲୋକେ ଧୂଳିଦ୍ୱାରା ବା ମୃଦୁ ଧୂଳିର କନାଧୁଡ଼ା ଦ୍ୱାରା ବ୍ଲଟିଂ, ବେଲାଟିଂ ଶୁଖି ନ ଥିବା କାଳି ଲେଖାକୁ ଶୁଖାଉଥିଲେ ।] ब्लोटिंग, सोखता

ବ୍ଲାଉସ(ଜ୍)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ବ୍ଲାଉସ୍)—ସାଗସ୍; ପଛଅଡ଼ Blāus(j) ବୋତାମ ଦିଆ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ପରଧେୟ ଲମ୍ବା ବ୍ଲାଉଜ ब्लाउज जामा— Blouse. [ଦ୍ର—ଏହା ଆଗେ ସାହେବାଣୀ-ମାନେ ପିନ୍ଧୁଥିଲେ । ଆଜି କାଲି ନବ୍ୟଶିକ୍ଷିତା ଭାରତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ପିନ୍ଧୁଅଛନ୍ତି ।]

ବ୍ଲାକ୍‌ବୋର୍ଡ(ର୍ଡ)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଚକ୍ ଖଡ଼ିରେ ଲେଖିବା ନିମନ୍ତେ Blāk-bord(rd) ବ୍ୟବହୃତ ଓ କଳାରଙ୍ଗ ଦିଆ ଯାଇଥିବା କାଠ ପଟା—ବ୍ଲାକବୋର୍ଡ ब्लाकबोर्ड Black board.

ବ୍ଲୁ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ବ୍ଲୁ)—ଲୁଲୁ; ନେଳରଙ୍ଗ—Blue colour.
Blu ବ୍ଲୁ, ବୁଲୁ ब्लू ଣ—ନେଳଥ—Blue.

ବ୍ଲୁ ବ୍ଲାକ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ନେଳ ଓ କଳା ମିଶା (କାଳି); Blu blāk ଯାହା ଲେଖା ହେଲ୍ବେଳେ ପ୍ରଥମେ ନେଳ ଦେଖା- ବ୍ଲୁବ୍ଲାକ, ବୁଲୁବ୍ଲାକ ଯାଇ ପରେ କଳା ଦେଖାଯାଏ—Blue ब्लूब्लैक black (ink).

ବ୍ଲୁ ବ୍ଲାକ୍ କାଲି—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ କାଳି ଲେଖିଲେ ବେଳେ Blu blāk kāli ପ୍ରଥମେ ନେଳ ଦେଖାଯାଇ ପରେ କଳା ବ୍ଲୁ ବ୍ଲେକ କାଲୀ ହୋଇଯାଏ—Blue-black ink. ब्लूब्लैक सयाही

ବ୍ଲୋ ପାଇପ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଦ୍ୱୀପ ଶିଖାକୁ ଫୁଙ୍କି ସେହି ଶିଖା- Blo pāip ଦ୍ୱାରା ଧାତୁର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଂଶକୁ ତରଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ଲୋ ପାଇପ ବଣିଆଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ବକ୍ରମୁଖ ସରୁ ଫୁଙ୍କନଳୀ— ब्लो पाइप Blow-pipe.

ଭ

ଭ—ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଚତୁର୍ବିଂଶ ଓ ପ ବର୍ଗର ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ । [ଏହାର Bha ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଓଷ୍ଠ । ଦୁଇ ଓଷ୍ଠ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଶ୍ୱାସବାୟୁ ସବେଗରେ ବାହାର ଗଲେ ଏହା ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ । ଏହି ଅକ୍ଷରଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ଭ୍ରମର ଓ ମାଛିର ଶବ୍ଦ (ଭିଁ ଭିଁ; ଭଣ ଭଣ), ମୁଖର ବମନ ଶବ୍ଦ (ଭକ୍ ଭକ୍), ମୁଖ ନିଃସୃତ ଶବ୍ଦ (ଭଟ ଭଟ), ଜଳ ବୁଦ୍ବୁଦ ଶବ୍ଦ (ଭର ଭର, ଭୁର୍ ଭୁର୍), ଗାଈ ଫୁଟିବାର ଓ ବେଗ ପ୍ରବାହର ଶବ୍ଦ (ଭଡ଼ ଭଡ଼), କାନ୍ଦିବାର ଶବ୍ଦ (ଭେଁ ଭେଁ), କୁକୁରର ଶବ୍ଦ (ଭୋ ଭୋ) ଭୁସ୍, ଭେଷ୍ ଓ ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି (ଭୁଁ, ଭୋଁ) ଇତ୍ୟାଦି ଅନେକ ଶବ୍ଦ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ । ଏ ଅକ୍ଷରର ୨ ପ୍ରକାର ଉଚ୍ଚାରଣ ଭେଦ ଅଛି; ଦୁଇ ଓଠକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବନ୍ଦ କରି ପରେ ଖୋଲିଲେ ଭ (ଇଂରାଜୀ bh) ଓ ଓଠକୁ ସାମାନ୍ୟ ପୃଥକ୍ ରଖି ଖୋଲିଲେ ଅବର୍ଗ୍ୟ ଭ ଭଳି ଭ (ଇଂରାଜୀ v) ହୁଏ]—The twentyfourth consonant corresponding to the aspirate b(=bh). ସଂ. ବ (ଭା ଧାତୁ ଦୀପ୍ତି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ନକ୍ଷତ୍ର—1. Star. [ଉ—ଉଦିତ ଭ ହାର ସେ ବସ ଆକାଶେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ] ୨ । ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ—2. The preceptor of the demons. ୩ । ଗ୍ରହ—3. Planet. ୪ । ଜ୍ୟୋତିଷିକ ରାଶି—4. A sign of the zodiac. ୫ । (ଭ୍ରମ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—ଭ୍ରମ; ଭ୍ରାନ୍ତି—5. Mistake; error. ୬ । (ଭଣ୍ ଧାତୁ-ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —ଭ୍ରମର—6. Black bee.

ଭଅଁ—ଦେ. ଅ [ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ]—ଭ୍ରମରାଦିଙ୍କର ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ— Bha-añ भौं भौं भुँ भुँ The buzzing of a bee. ଭଅଁ ଭଅଁ, ଭିଁ, ଭିଁଇଁ }ଅନ୍ୟରୂପ] [ଦ୍ର—ଭଅଁ ଭଅଁ ଅପେକ୍ଷା ଭୁଁ ଭୁଁ ନୀଚତର ଧ୍ୱନି; ଭେଁ ଭେଁ ଉଚ୍ଚତର ଧ୍ୱନି; ଭୋଁ ଭୋଁ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚତର ଧ୍ୱନି ।]

ଭଅଁରି—ଦେ. ବ (ସଂ. ଭ୍ରମର)—୧ । ଭ୍ରମର; ଭୃଙ୍ଗ; ଦ୍ୱିରେଫ— Bha-añra 1. The black bee; the humble-bee; ଭଅଁର; भौंर Andrenidae.
[ଦ୍ର—କୀଟମାନେ ମଧୁକର (ମହୁମାଛି) ଓ ଭ୍ରମର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖି ନାହାନ୍ତି । ଉଭୟେ ପୁଷ୍ପର ମଧୁ ଖାଆନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ମହୁମାଛିମାନେ ମଧୁ ସଞ୍ଚୟ କରି ମହୁଫେଣା ବାନ୍ଧି ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ରହନ୍ତି । ଭ୍ରମରମାନେ ଏହା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଭ୍ରମରମାନେ କଳା ଓ ମହୁମାଛିମାନଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ ।
କେହି କେହି ଭଅଁର ଓ ବରୁଡ଼ (ସଂ. ବରଟ)କୁ ଏକ ଜାତୀୟ ଜୀବ କହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ପୃଥକ୍ । ବରୁଡ଼- ମାନେ ଏକତ୍ର ବସା ବାନ୍ଧି ରହନ୍ତି ।]
ଭଅଁର ୨ । କାଠରେ ଛିଦ୍ର କରିବା ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ— बरमा 2. Auger; gimlet; boring instrument.

ଭଅଁର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭଅଁର ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କାଠରେ ଛିଦ୍ର କରିବା— Bha-añra karibā To bore through wood with ଭଅଁର କରା; बरमासे छेद्‌करना a gimlet.

ଭଅଁର(ରା) ଗୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଭଅଁ ଭଅଁ ଶବ୍ଦ କରି Bha-añra(rā) gurdi ଉଡ଼ୁଥିବା ବଡ଼ ଆକାରର ଗୁଡ଼ି- ବିଶେଷ—A big sized paper-kite that produces a sharp whizzing sound while flying.

ଭଅଁରମାରି—ଦେ. ବ (ସଂ. ଭ୍ରମରମାରୀ; ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ; ଭ୍ରମରାରି; Bha-añramāri ଭୃଙ୍ଗମାରୀ; ଭୃଙ୍ଗାରୀ; ମାଂସପୁଷ୍ପିକା; ଭୃଙ୍ଗାର; भ्रमरमारी ଭ୍ରମର; ଯଷ୍ଟିଲତା)—Bohun Upas; the upas tree; Antiaris Toxicaria. [ଦ୍ର—ଏହା କୁଷ୍ଠ ରୋଗର ପ୍ରଧାନ ଔଷଧ ବୋଲି କଥିତ । ଏହା ନିକଟକୁ ଭ୍ରମରମାନେ ଗଲେ ମରିଯାଆନ୍ତି । କଥିତ ଅଛି ଯେ କେନ୍ଦୁଝରରେ ଏହିର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଗଛ ଅଛି ଓ ଲୋକେ ସେ ଗଛର କାଠକୁ ବ୍ୟବହାର କରି କୁଷ୍ଠ ରୋଗରୁ ମୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । କେହି କେହି ଏ ଗଛକୁ କୃଷ୍ଣଚମ୍ପକ ବୃକ୍ଷ ବୋଲି କହନ୍ତି ।]

ଭଅଁରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ବଡ଼ ଛତା ପରି ବାହାରିଥିବା ଓ ଉପର Bha-añrā ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋଲକାର ସ୍ଥଳ । ଏହାକୁ ଚୁଣାଚୁଣି କରି ମୁଣ୍ଡାଇ ନେଇ ଲୋକେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଖଣ୍ଡ ଉପରେ ରଖି ଗାଡ଼ ବାନ୍ଧନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଗାଡ଼ରେ ରହି ବଣ ଜଙ୍ଗଲରେ ଥିବା ଶେଡ ବଅଣ୍ଡାମାନ ଜଗନ୍ତି—

A sort of provisional thatch with framework of bamboo with thatch propped up by four pillars used by people in the jungles of Orissa States as a protection while guarding crops.

ଭମସ୍ର / ଭମର } ଅନ୍ୟରୂପ ଗ୍ରା. ବ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ଭ୍ରମରବର ନାମଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—Abbreviated way of calling persons named Bhramarabara. (ଦ୍ର—ଭମଁର୍ ଭଅଁର୍ ବଉଁଷ ଘରି, ମାଛ ମାରିଗଲେ ବାହୁଣାଆଇ—ଛଗ ।) ଦେ. ବ—ବାଉଁଶ କାଠିରେ ବୁଣା ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ଖଇସ୍—A wicker-work cage-like contrivance for catching fish.

ଭଅ(ଇ, ଉ, ଏ)ଣୀ—ଦେ. ବ. (ସ. ସ୍ତ୍ରୀ. ଭଗିନୀ; ଭଗ୍ନୀ)—୧ । Bha-a(i, u, e)ṇi ଭଗିନୀ—1. Sister. ୨ । ମାଉଲ, ପିଉସୁସା, ମାଉସୁସା ଆଦିଙ୍କ କନ୍ୟା—2. Cousin-sister. ୩ । ସମବୟସ୍କା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ପରସ୍ପର ସମ୍ବୋଧନ—3. Term of mutual address amongst women of the same age.
বইন, ভইন, বোন
बहिन; बहन

ଭଅ(ଇ, ଉ, ଏ)ଣୀ ଗିଆ(ହା)—ଗ୍ରା. ବଣ. ପୁଂ (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଗାଳି Bha-a(i, u, e)ṇi giā(hā) ବିଶେଷ—A term of filthy abuse.
ভানচোদ **बहिनचोद**

ଭଅ(ଇ, ଉ, ଏ)ଣୀ ଜୋଇଁ—ଦେ. ବ—କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀର ସାନ ଭଉଣୀର ସ୍ୱାମୀ—A woman's younger sister's husband. [ଦ୍ର— ସାନ ଭଉଣୀଙ୍କୁ ବିଭା ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଆପଣାର ସ୍ତ୍ରୀର ବଡ଼ ଭଉଣୀ ଦେଢ଼ଶାଶୁ ଅଟନ୍ତି ଓ ଓଡ଼ିଆ ସମାଜରେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଥଟ୍ଟା କରିବା ବା କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା ନିଷିଦ୍ଧ । ବଡ଼ ଭଉଣୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ଆପଣାର ଭଣେଇ ଓ ସ୍ତ୍ରୀର ସାନ ଭଉଣୀ ଆପଣାର ଶାଳୀ; ଶାଳୀ ଓ ଭଣେଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥଟ୍ଟା ପରିହାସ ଚଳେ ।]
বনাই **छोटा बहनोइ**

ଭଅଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀସହର ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱର ସହର) ବ(ସ, ଭୋଗମଣ୍ଡପ) Bha-aṇda ବ—(ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱରର (ଭଅଣ୍ଡପ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ମନ୍ଦିରସମ୍ପର୍କୀୟ ସେବକାଦିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।) ଭୋଗମଣ୍ଡପ; ଦେବତାଙ୍କ ସେହି ଧୂପରେ ଭୋଗ ଭୋଗ ସଙ୍ଗେ ସାଧାରଣ ଯାତ୍ରୀଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଭୋଗ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ଦେବତାଙ୍କୁ ଭୋଗ ଲଗାଯାଏ—The offering offered to the Deity Lord Jagannatha of Puri and Lingarāja of Bhubaneśwara when offerings for the general public are offered along with the daily offerings prepared from the funds of the deity.

ଭଅପ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ବପୁ)—ବହପ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Bha-apa (etc) Bahapa etc (See)

ଭଅପିଆ(ୟା)—ଗ୍ରା. ବଣ—ବହପିଆ (ଦେଖ) Bha-apiā(yā) (ଭଅପେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) Bahapiā (See)

ଭଅପିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବହପିବା (ଦେଖ) Bha-apibā Bahapibā (See)

ଭଇଆ(ୟା)—ଦେ. ବ—ଭୟା (ଦେଖ) Bha-iā(yā) Bhayā (See)

ଭଇଁଚ(ଚି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ବଇଁଚ(ଚି) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Bha-iñcha(chi) (etc) Ba-iñcha(chi) etc (See)
বৈঁচি **कटाह; किंकिणी; बंज**

ଭଇଁ(ଉଁ)ରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ସ. ଭ୍ରମର)—ଲଟୁ—Bha-iñ(uñ)rā Spinning top. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) (ଭଇଁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଣ (ସ. ବଧିର)—କାଲ—Deaf. (ଦ୍ର—ଭଇଁରା ଗାଁରେ ପୁରାଣ ସଭା । ଶୁଣିଲା ଲୋକେ ହୋଇବେ କାଲା—ଛଗ ।)

ଭଇଁଷ(ଷା)—ଦେ. ବ (ସ. ମହିଷ)—ମହିଷ; ମଇଁଷି—Buffalo. Bha-iñsha(shā) ভইষ, ভৈঁসা; **भैंस**

ଭଇଁଷା—ଦେ. ବଣ—ମହିଷଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—Produced from Bha-iñshā buffalo. (ଯଥା—ଭଇଁଷା ଘିଅ ।)
ভৈঁষা **भैंसका**

ଭଇଁଷା ଅନ୍ଧାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ସନ୍ଧ୍ୟାର ପରବର୍ତ୍ତୀ Bha-iñshā andhāra ରାତ୍ରିକାଳ—Time after dusk. [ଦ୍ର—ଏ ସମୟରେ ମଇଁଷିମାନେ ଚରଣ ସ୍ଥାନରୁ ଫେରିବାରୁ ସମ୍ଭବତଃ ଏହି ନାମ କାରଣ ମଇଁଷିଙ୍କ ଦେହର କଳା ସହ ଅନ୍ଧକାର ବୋଧ ହେବାରୁ ।]

ଭଇଁଷା ଗାଣ୍ଡିରେ ଯିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—(କୌଣସି ପଦାର୍ଥ, ଧନ ବା Bha-iñshā gāṇdire jibā ପରିଶ୍ରମ) ବ୍ୟର୍ଥ ଯିବା; ଅପବ୍ୟୟିତ ହେବା—To be wasted away; to go for nothing.
পণ্ডহওয়া **भैंसा गाँडमे याना**

ଭଇଁଷି—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବ—ମଇଁଷି—Bhaiñshi Buffalo.

ଭଇମୀ—ଦେ ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) (ସ. ଭୈମୀ)—ଭୀମକନ୍ୟା; Bhaimi ଦମୟନ୍ତୀ—Daughter of king Bhima, Damayanti, the consort of Naḷa. [ଦ୍ର— ନଳ ରଜାଙ୍କର ଭୀମ ରଜାଙ୍କ ଘରେ, ଛୁଟ ହେଇଗଲେ ସେ ଭଇମୀ ଭାଷାରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ଭଇ(ଏ)ରବ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବ. (ସଂ. ଭୈରବ)—୧ । ଭୈରବ ବା Bhai(e)raba ଘଣ୍ଟାକର୍ଣ୍ଣ; ଭାଦ୍ର କୃଷ୍ଣପଞ୍ଚମୀ (ଭେଷା ପଞ୍ଚମୀ ବା ଭେଖା ପଞ୍ଚମୀ) ଦିନ କବାଟରେ ଚିତ୍ରିତ ହୋଇ ରାତିରେ ପୂଜା କରାଯାଉଥିବା ମହାଦେବଙ୍କ ଅନୁଚରଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି—1. An image of an attendant of Śiba depicted on the door and worshipped in the night of the 5th day of the dark fortnight of the month of Bhādra. [ଦ୍ର—ଭେଷା ପଞ୍ଚମୀ ଦିନ ଭୈରବ ବା ଘଣ୍ଟାକର୍ଣ୍ଣଙ୍କ

ଚିତ୍ର ସଙ୍ଗେ ଗଣେଶ ଓ ମହାଦେବଙ୍କ ଚିତ୍ର ମଧ୍ୟ ଦ୍ୱାରରେ ଲେଖା ହୋଇ ପୂଜା କରାଯାଏ । ଭୈରବଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼ ଥିବାର ଚିତ୍ରରେ ଲେଖାଯାଏ] । ୨ । ମହାଦେବଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତିବିଶେଷ (ଭୈରବ ଦେଖ) —2. A particular image of Mahādeba (Bhairaba See) [ଉ—ଦେବ ଭଇରବଙ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଇଚ୍ଛା କରି— କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଭଇରୁ—ଦେ. ବି—ଭେରୁ (ଦେଖ)—
Bhairu Bheru (See).

ଭଉ—ଗ୍ରା. ଅ (ସଂ. ବନ୍ଧୁ) ଏକ—ଧାନମାପୁଣିମାନେ ଧାନ ମାପିଲା-
Bhau ବେଳେ ପ୍ରଥମ ଗଉଣି ମାପିବା ସମୟରେ 'ଏକ' ବୋଲି
ଭଉତ୍ ଭଉଭୁ } ଅନ୍ୟ ରୂପ— ନ କହି ବନ୍ଧୁତ, ଭଉ, ରାମ୍, ଜଗନ୍ନାଥ ଆଦି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିଥାଆନ୍ତି—
রাম **राम** Peculiar ejaculation denoting the number 'one' uttered while beginning to measure the first pot of paddy.

ଭଉଁର—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭ୍ରମ୍ ଧାତୁ)—କୁନ୍ଦ; ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା
Bhaunra କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ କୁନ୍ଦ କରି ଗୋଲ
ଭ୍ৰমিযন্ত্ৰ **खराद** କରାଯାଏ; ଚକ୍ରଯନ୍ତ୍ର—A turning lath.

ଭଉଁରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଭ୍ରମର)—ନଟୁ (ଭ୍ରମର ପରି
Bhaunrā ଶବ୍ଦ କରୁଥିବାରୁ ଏ ନାମ)—Spinning top.

ଭଉଁରି(ରୀ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭ୍ରମି)—୧ । ଜଳଭ୍ରମି; ମଲମଲୀ—
Bhaunri(rī) 1. A whirlpool; eddy. (ଉ—ଭଉଁରି
ভঁবর, ভৌঁরী ଖେଳେ ମାଛ, ଚଳନ୍ତୁ ହରାୟିତ, ପ୍ରକାଶି
भउँरि, भाउँरी, भौंरी ସଙ୍ଗୀତ ଉଦାର । ମଧୁସୂଦନ. ନଦୀପ୍ରତି ।)
୨ । (ସଂ. ଭ୍ରମରକ) ଶରୀରର ଲୋମାବର୍ତ୍ତ; କେଶର ବା ଲୋମର ଭ୍ରମରକ—2. A whorl. ୩ । (ସଂ. ଚକ୍ରଭ୍ରମି) ଏକ ପ୍ରକାର ପିଲା ଖେଳ; ଚକା ଭଉଁରି; ଘାଉଁରି;
ঘুরপাক ଚକ୍ରାକାର ଗତିବିଶେଷ—3. Whirling motion. (ଉ—ଚକା ଚକା ଭଉଁରି, ମାମୁଁ ଘର ଚଉଁରି । ଶିଶୁ-ଗୀତ ।) ୪ । ଘୋଡ଼ାର ଦେହରେ ଥିବା ଲୋମାବର୍ତ୍ତ (ଏହାର ଅବସ୍ଥିତି ଅନୁସାରେ ଘୋଡ଼ାର ଶୁଭ ବା ଅଶୁଭ ଲକ୍ଷଣ ନିରୂପିତ ହୁଏ)—4. Whorl on the body of a horse. ୫ । ଅଳଙ୍କାରରେ ଦିଆଯିବା ପେଚ ଲାଗିଥିବା କିଲ—5. Screw put on an ornament ୬ । (କ)—ଚନ୍ଦନ ଯାତ୍ରାର ଶେଷ ବା ଏକବିଂଶ ଦିନ । ଏ ଦିନ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଡଙ୍ଗାରେ ବସାଇ ଡଙ୍ଗାକୁ ଚନ୍ଦନତଡ଼ାଗ ମଧ୍ୟରେ ଚକ୍ରାକାରରେ ବୁଲାନ୍ତି—6. (a)—The 21st day of the Chandan Jātrā festival. ୬ । (ଖ)—ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା ଏକାଦଶୀ; ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ—6. (b)—The 11th day of the bright fortnight of Baisākha. ୭ । ପକ୍ଷିବିଶେଷ—7. A kind of bird. ୮ । ଡଙ୍ଗାକୁ ପାଣିରେ ଚକ୍ରାକାର ଗତି କରାଇବା ରୂପ କ୍ରୀଡ଼ା—8. Moving a boat in circles in sport.

ଭଉଁରିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭ୍ରମ୍ ଧାତୁ=ଭ୍ରମଣ କରିବାରୁ)—କ୍ଷେତ୍ରମାନଙ୍କ
Bhaunriā ମାପର ସ୍ମାରକ ଲିପି । ଯେଉଁ କାଗଜରେ ଜମି ମାପ କରିବା ସମୟରେ ମାପର ବିବରଣ (ଅର୍ଥାତ୍ ଜମିର ନମ୍ବର, ଦିଗ, ଦୀର୍ଘ, ପ୍ରସ୍ଥ ପରିମାଣ, କ୍ଷେତ୍ରଫଳ, ଚଉହଦି ଓ ଜମିର ଅବସ୍ଥା ଆଦି) ଲେଖା ହୋଇଥାଏ—
ভৌৰিয়া **खतियान** A concise memorandum or note regarding the measurement of land; a land-measurement field-book showing the particulars of each plot of land serially; old fashioned field-book. [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ ୧୮୪୨ ସାଲର ସାବକ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ମାପ ସମୟରେ ଜମିର ବିବରଣମାନ ଯେଉଁ ତାଲପତ୍ରରେ ଲେଖାଯାଇଥିଲା ତାହାକୁ ଭଉଁରିଆ କହନ୍ତି । ଏହି ସାବକ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଭଉଁରିଆ ତାଲପତ୍ରରେ ଲେଖାଥିବାରୁ ତାକୁ ତାଲପତ୍ର ଭଉଁରିଆ ବୋଲାଯାଏ ଓ ଏହାର ବିବରଣମାନ ଏତେଦୂର ଠିକ୍ ଯେ ଗତ ୧୮୯୮ ସାଲର ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ତେନ୍ ମାପ ସମୟରେ ଏହି ଭଉଁରିଆ ସାହାଯ୍ୟରେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତର ଖସଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲା । ଆଧୁନିକ ବନ୍ଦୋବସ୍ତର ଭଉଁରିଆକୁ ଖସଡ଼ା (khasra) ବୋଲି କୁହାଯାଏ ଓ ଆଧୁନିକ ସର୍ଭେଅରମାନେ ଜମି ମାପ କରି ଯେଉଁ ସ୍ମାରକ ଲିପି ତିଆରି କରନ୍ତି ତାକୁ ଫିଲ୍ଡ଼ (field book) ବୋଲାଯାଏ । ହାଲି ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ମାପ ହୋଇଥିବା ଜମି ସମ୍ବନ୍ଧେ ସନ୍ଦେହ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଉକ୍ତ ଜମିକୁ ସାବକ ତାଲପତ୍ର ଭଉଁରିଆ ଅନୁସାରେ ସରଜମିନରେ ମଡ଼ାଣ କରି ହାଲି ବନ୍ଦୋବସ୍ତର ମାପ ଠିକ୍ ଅଛି କି ନାହିଁ ଏହା ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୁଏ । ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କର କଲେକ୍ଟରୀ ମାହାଫିସଖାନା (Collectorate Record Room)ରେ ଏହି ସାବକ ତାଲପତ୍ର ଭଉଁରିଆମାନ ଯତ୍ନପୂର୍ବକ ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇଅଛି; ଓ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ମକଦ୍ଦମାର ପକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ତହିଁର ସହିମୋହର ନକଲ ଦିଆଯାଏ । ସାବକ ଭଉଁରିଆରେ ମାପ ଆରମ୍ଭ ପୂର୍ବରୁ ଶିରୋନାମା (Heading) ରେ ସନ, ଜିଲ୍ଲା, ପ୍ରଗନା, ମଉଜାର ନାମ, ଜମିଦାରଙ୍କ ନାମ, ଅମିନଙ୍କ ନାମ, ଯେଉଁ ଚଉକିଆ ପଦିକା ଧରି ମାପ କରିଥିଲା, ତାହାର ନାମ ଓ ପଦିକାର ପରିମାଣ (ଚବିଶ ଦସ୍ତି, ବିଶି ଦସ୍ତି ବା ବାର ଦସ୍ତି), ମଉଜାର କେଉଁ ଦିଗର କେଉଁ ଶଙ୍କୁ (Starting point) ରୁ ପଦିକା କେଉଁ ଦିଗକୁ ଚଳିଲା ତାହା ଲେଖାଯାଇ ତଳେ ଜମିର ଧାରାବାହିକ ନମ୍ବର ଓ ବିବରଣ ଲେଖା ହେଉଥିଲା । ଏହି ହେଡିଙ୍ଗର ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଏଠାରେ ଦିଆଗଲା । ଯଥା—
ସବ ସ୍ୱଣି ଜରବ ଭଉଁରିଆ—
ସନ ୧୨୪୮ ସାଲ । ମୁ । ଅଙ୍ଗରେଜୀ ୧୮୪୨ ସାଲ । ଜି ।

କଟକ । ପ୍ର । କୋଦଣ୍ଡା । ତା । ରଘୁନାଥପୁର ତଉଜୀ ୧୯୭୫ ନମ୍ବର । ମୌ । ବମୁର । ଜମିଦାର ଖାଣେଇ ଅର୍ଘ୍ୟ । ଅମୀନ କାଶୀନାଥ ମାହାନ୍ତି ଦରପଦକେ ୨୪ ହସ୍ତି ପଦକା ଚଳାଇବାରେ କେଶବମଳକ ତଉକଦାର । ପ୍ରଥମେ ପଦକା ଚଳନ୍ତ ଗ୍ରାମର ପୂର୍ବ ମୁଣ୍ଡ ଗ୍ରାମଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ବରଗଛଠାରୁ ଉତ୍ତରକୁ—

ଏହି ଶିରୋନାମା ପରେ ଜମିର କ୍ରମିକ ନମ୍ବର

ନ ୧—ଗ୍ରାମ ସାହୁ ବାଢ଼ି ଉ.ଦ. କା୩ ପୂ. ପ. କା୨୫ ଜମି ମା ୦।୮୵ ମାଣ୍ଡିଆ କୋଲଥ, ସୋୟମ ଏଥିରେ ଗଛଅ— ୨ ଗଛ, ତାଳ ୧ ଗଛ, ବଉଁଶ ୨ ବୁଦା, ଗଜା ଅମ୍ବ ୪ ଗଛ ।

ନ ୨—ତ.ପ. (ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ବ ନମ୍ବରର ପଶ୍ଚିମକୁ ପଦକା ଚଳନ୍ତ)—ଗ୍ରାମ ପଧାନ ଶ୍ରୀଷଜମି

ଉ. ଦ. ପୂର୍ବରେ କା ୫ ପଶ୍ଚିମରେ କା ୩ ଉ.ଦ.ସା କା ୩। ପୂ. ପ. ଉତ୍ତରରେ କା ୨ ଦକ୍ଷିଣରେ କା ୩ ପୂ.ପ.ସା ୨୫ ଜମି ମା ୦।୮୵ ସାରଧ } ଅଉଲ }—ଏଥିରେ ପଣସ ଗଛ । ଦଖଲ ଜମିଦାର ।

ଉ. ଅଥଗା ଦୋସମାଳ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ନମ୍ବର ତାଲପତ୍ରରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ିରେ ଲେଖାଯାଏ ।

ଭଉଁରିଆରେ ବ୍ୟବହୃତ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ସାଙ୍କେତିକ ଓ ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଏଠାରେ ଦିଆଗଲା ।

କା=କାହାଣ=୪ ପଦକା=୧୬ ପଣ ।

ଦର ପଦକେ=ବ୍ୟବହୃତ ପଦକାର ପରିମାଣ ।

ତ. ଦ=ପୂର୍ବ ନମ୍ବର ଜମିର ଦକ୍ଷିଣକୁ ।

ତ. ଉ=ପୂର୍ବ ନମ୍ବର ଜମିର ଉତ୍ତରକୁ ।

ତ. ପ=ପୂର୍ବ ନମ୍ବର ଜମିର ପଶ୍ଚିମକୁ ।

ତ. ପୂ=ପୂର୍ବ ନମ୍ବର ଜମିର ପୂର୍ବକୁ ।

ଉ. ଦ=ଜମିର ଉତ୍ତରରୁ ଦକ୍ଷିଣକୁ ମାପ ।

ଉ. ଦ. ସା=ଯେଉଁ ଜମି ସମକୋଣୀ ନୁହେ ତାର ଉତ୍ତର ଦକ୍ଷିଣ ମାପ କରିବାକୁ ପୂର୍ବ ମୁଣ୍ଡରେ ଓ ପଶ୍ଚିମ ମୁଣ୍ଡରେ ତମା ଏକାଧିକ ସ୍ଥଳରେ ମାପ କରାଯାଇ ତାହା କଷୋଟି କରି ଯାହା ମାପ ହିସାବରେ ବାହାରେ (Mean measurement).

ପୂ. ପ=ଜମିର ପୂର୍ବରୁ ପଶ୍ଚିମକୁ ମାପ ।

ପୂ. ପ. ସା=ଅସମକୋଣୀ ଜମିର ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନର ମାପର କଷୋଟି ହିସାବ ବା ସାର ।

ଉ=ଉତ୍ତର । ଦ=ଦକ୍ଷିଣ, ଦଖଲକାର ।

ପୂ=ପୂର୍ବ । ପ=ପଶ୍ଚିମ । ମୁ=ମୁତାବକ ।

ମାଣ୍ଡିଆ କୋଲଥ=ଯେଉଁ ଜମିରେ ମାଣ୍ଡିଆ ଓ କୋଲଥ ହୁଏ ।

ଦୋଫସଲ=ଯେଉଁ ଜମିରେ ବର୍ଷକେ ୨ ଥର ଫସଲ କରାଯାଏ । (ଯଥା—ଧାନ ଓ ମୁଗ ।)

ଅଉଲ=ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଜମି ।

ଦୋୟମ=ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ଜମି ।

ସୋୟମ୍=ଦୋୟମ ଅପେକ୍ଷା ନିକୃଷ୍ଟ ।

ଚୁହରମ୍=ସୋୟମ୍‌ଠାରୁ ନିକୃଷ୍ଟ ।

ଏହା ଛଡ଼ା

। ଜି । ଜିଲ୍ଲା ।

। ତା । ତାଲୁକେ ।

। ପ୍ର । ପ୍ରଗନ୍ନା ।

। ମୌ । ମୌଜା ଏହିପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନ ଲେଖାଥାଏ ।

ଭଉଁରିଆ ଡାକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜମି ମାପ ସମୟରେ ମାପିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଛଡ଼ା Bhaunria dakiba ଆଉ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି 'ଭଉଁରିଆ' ଧରି ପଢ଼ିବା (ଏହା ଦ୍ୱାରା ମାପିବା ବ୍ୟକ୍ତି କେଉଁ ଅଙ୍କେ କେତେଦୂର ମାପିବ ତାହା ଜାଣି ପାରି ମାପେ)—To dictate the contents of a Bhaunria paper to the person who is engaged in measuring the land.

ଭଉଁରିଆ ମଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି—ସାବକ ଭଉଁରିଆରେ ଲେଖାଥିବା Bhaunria marda(rde)iba ବିବରଣମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ସରଜମିନ୍‌ରେ ମାପ କରି ସାବକରେ କ୍ଷେତ୍ରମାନଙ୍କର କପର ଆକାର ଥିଲା ତାହା ନିରୂପଣ କରିବା । [ଏତଦ୍ୱାରା ସାବିକ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ସମୟରୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରର କି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଅଛି ତାହା ଜଣା ପଡ଼େ]—To ascertain the old positions of plots (as they existed at the time of the old settlement) on the spot with the help of the directions contained in the old Bhaunria papers.

ଭଉଁରି କବାଟ—ଦେ. ବି—କବାଟ ଖୋଲିବା କଞ୍ଚିକୁ ବାହାରୁ ଭର୍ତ୍ତି Bhaunri kabata କରି କବାଟର ଭିତର ପାଖରୁ ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା ଖିଲଣୀକୁ ଫିଟାଇବା ପାଇଁ ଛିଦ୍ର ଥିବା କବାଟ—A peculiar sort of door having a hole through which key is applied from outside to open it by loosening the bolt from inside.

ଭଉଁରି ଖେଳ—ଦେ. ବି—୧ । ଚନ୍ଦନ ଯାତ୍ରା, ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟା Bhaunri khela ଠାରୁ ୨୧ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେବତାଙ୍କ বাইছ(ছ)খেলা ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା—1. The Chandana jātrā झीम्झीरी खेला festival in the month of Baiśākha commencing from the 3rd day of the light fortnight in which idols are taken in boats to tanks and the boats moved round the tank. ୨ । ପାଣିରେ ଡଙ୍ଗାକୁ ଘୂରିକାରରେ ବୁଲାଇବା ଖେଳ—2. Sporting in water by moving the boat in a circle.

ଭଉଁରି ଖେଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚକ୍ରଭ୍ରମିରୂପ ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା କରିବା; Bhauñri khelibā ଜଳରେ ଡଙ୍ଗାକୁ ଚକ୍ରଗତି କରାଇ କ୍ରୀଡ଼ା বাইচছাখেলা করିବା—1. To move a boat in water झीमीरी खेलना in a circle in a sportive mood. ୨ । ଜଳରେ ଛୋଟ ଭଉଁରି ସୃଷ୍ଟି କରିବା—2. To produce small whorls in the current of water.

ଭଉଁରି ଜାଲ—ଦେ. ବି—ଖେପିଜାଲ—A circular casting Bhauñri jāla মাথাঘুরানী জাল घुमोआ जाल net.

ଭଉଁରି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘାଇଁରି ଖାଇବା; ଚକାକାରରେ ଗତି Bhauñri debā କରିବା—To whirl round and চক্কর দেওয়া round; to make a circular motion. भौंरी देना (ଉ—ପାପଦଣ୍ଡି ଲଉ ମସ୍ତଲପନ୍ତ ହବ ଭଉଁରି, ଭଡ଼ ବଡ଼ଖାଳ ବେଢ଼ି ବ ଶୋଭା ଚନ୍ଦ୍ର ଚଉଁରି । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ ।)

ଭଉଁ(ଅଁ)ରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭଅଁର ଦ୍ୱାରା ଛିଦ୍ର କରିବା—Bhauñ(añ)ribā 1. To bore with a gimlet. ୨ । ছাঁদাকরা, ভওঁরকরা କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ କୁନ୍ଦରେ ବସାଇ କୁନ୍ଦିବା—छेदना 2. To shape a thing round with the help of the turning lath.

ଭଉଣ୍ଡୀ—ଗ୍ରା (ଉତ୍ତର) ବି (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—ଭଉଣୀ—Bhaundī Sister.

ଭଉତ(ତୁ)—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ବହୁ)—ବହୁ; ବହୁତ—Many; much. Bhauta(tu) (ଉ—ନଈଗୁଅର ଭଉତୁ ଆଇସ, ପାଟ୍ଟ କଥା বহুত बहुत ପାଟ୍ଟରେ ଅଛି, ଆସି ପଢ଼ୁଅଛନ୍ତି । ଘକାଶ୍ରୀ. ରହମାଲୀ ।)

ଭଏ—ଗ୍ରା.ବି (ସଂ. ଭୟ)—Fear; terror. (ଉ—ଯେ କରୁଛି ସେହି Bhae ভয় डर ଧନ୍ୟ ବଚ୍ଛ ନାହିଁ ଭଏ । ଶିବସ୍ୱରୋଦୟ ।)

ଭକ୍ ଭକ୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଝଲକା ଝଲକା ବାନ୍ତି Bhak bhak କରିବା ପ୍ରକାର ଉଦ୍ଗୀରଣ ଶବ୍ଦ—1. Said of ভক্‌ভক্ gusts of vomitting. (ଉ—ଭକ ଭକ ବାହାର भक, भक भक् କରଇ ରକତ, ସେ ଘର ଦେଖି ଦେଖି କାଳ ମୋତେ ବ୍ୟସ୍ତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।) ୨ । ବକ ବକ; ନିର୍ବୋଧ ଲୋକପରି ଶୂନ୍ୟ ଚାହିଁ ରହିବା—2. To stare like a fool; vacant staer. (ଯଥା—ସେ ମୋ ମୁହଁକୁ ଭକ ଭକ କରି ଅନାଉଛି) । ୩ । ମଦ୍ୟପାୟୀର ମୁଖରୁ ବାହାରିବା ତୀବ୍ର ଗନ୍ଧ—3. Strong smell coming out of the mouth of an inveterate drunkard. (ଯଥା—ତା ମୁହଁରୁ ତାଡ ଗନ୍ଧ ଭକ ଭକ ହୋଇ ବାହାରୁଛି ।) ୪ । ବେଙ୍ଗମାନଙ୍କର ରାବ—4. Croaking sound of frogs. (ଉ—ଭେକ ଯେ ବରଷାକୁ ଦେଖି କରି ପାଇ, ବାହାରିଲେ ଦାଣ୍ଡକୁ ଭକ ଭକ ହୋଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୫ । ଖଡ ଖଡ; ଖଡବା ପ୍ରକାର; ଝ ଝଡାର-5. Clattering. (ଯଥା—ଦନଗାର ଭକ ଭକ ହୋଇ ତା ପାଟ୍ଟ ଖୋଲ ହେଉ ନାହିଁ ।)

ଭକ୍ ଭକ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବକ ବକ କରିବା; ବୃଥା ଗପିବା—Bhak bhak karibā To talk at random; to chatter. [ଭକ୍ ଭକା(କେ)ଇବା;ଭକ୍ ଭକ୍ ହେବା-ଅନ୍ୟରୂପ] বকবক করা

ଭକ୍ ଭକ୍ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. ଯାଜପୁର କ୍ରି—ଗୋଲାଚକା କରିବା—Bhak bhak hebā Aching of limbs due to exhaustion or overwork. (ଯଥା—ହଙ୍କାଳପିଠି ଭକ୍ ଭକ୍ ହେଉଅଛି ।)

ଭକ୍ ଭକୁମ୍ କୁମ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ପାରାମାନଙ୍କର ପ୍ରଣୟ-Bhak bhakum kum ବ୍ୟଞ୍ଜକ ଘୁଙ୍ଗୁର—The cooing of বকবকম घुटकना a pigeon.

ଭକ(ଗ)ତ ବିଟ(ଟା,ଟୋ)ଳ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଭଣ୍ଡ ଭକ୍ତ—A Bhaka(ga)ta bita(ta,to)la hypocritical devotee; ভক্ত বিটকেল one who feigns devotion.

ଭକଭକି(କୁ)ଆ—ଦେ. ବିଣ (ସ. ବାବଦୂକ)—ବାବଦୁକ—Bhakabhaki(ku)ā Clattering; chattering; creaking; a chatter box. बकवादी

ଭକ୍ ଖାଇଯିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—୧ । ବିଫଳ ହୋଇଯିବା—1. (Slang)-Bhak khāijibā To miscarry. ୨ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ-বিফল হওয়া ବିମୂଢ଼ ହେବା—2. To be dumb-founded. থত মত হওয়া भक खाना, भकुआना

ଭକ(ଗ)ତ—ଦେ. ବି (ପଦ୍ୟ) (ସ. ଭକ୍ତ)—୧ । ଭକ୍ତ—1. Devotee; votary. Bhaka(ga) ta ভকত भगत [ଉ—ହରି ଭକତ ଯେତେ ଜନ, ତାହାଙ୍କ ଯେ କର୍ଣ୍ଣ-ଭୂଷଣ । ଭାଗବତ, ୪ର୍ଥ ଖଣ୍ଡ ।] ୨ । ବିହାରବାସୀ ଯେସ୍ୱଅସ୍ୱ ବୈଶ୍ୟମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ (ଏମାନେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ବଣିକ୍ ଓ ମହାଜନରୂପେ ବସତି କରୁଅଛନ୍ତି—2. Family title of Bihari Jeswars (Baisyas) domiciled in Orissa for generations as merchants and money-lenders. ୩ । ରାଜପୁତାନାର ଏକ ଜାତି—3 A caste of Hindus in Rajputana. [ଦ୍ର—ଏ ଜାତିର କନ୍ୟାମାନେ ନାଚ କରନ୍ତି ଓ ପୁରୁଷମାନେ ଉକ୍ତ ନର୍ତ୍ତକୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବାଦ୍ୟ ବଜାନ୍ତି; ଏ ଜାତିର ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୀରେ 'ଭଗତନ୍' ବୋଲାଯାଏ ।]

ଭକ(ଗ)ତ ବିଶ୍ୱାସ—ଦେ. ବି—(ସ. ଭକ୍ତ+ବିଶ୍ୱାସ)—୧ । ବିଶ୍ୱାସୀ Bhaka(ga)ta biswāsa ବା ବିଶ୍ୱାସାସ୍ପଦ ଭକ୍ତ—1. A ভকতের বিশ্বাস भकतर बिसास trusted devotee. [ଉ—ମୁଁ ତାଙ୍କ ଦୂରରିବ ଅଶ,ସେ ମୋର ଭକତ ବିଶ୍ୱାସ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୨ । ବିଶ୍ୱାସୀ ଓ ଭକ୍ତିଯୁକ୍ତ ବନ୍ଧୁ-2. A trusted and devoted friend. [ଉ—ଅସ ମଉତ୍ର ମୋର ପାଶ, ତୁ ମୋର ଭକତ ବିଶ୍ୱାସ । ଗଜ ନିସ୍ତାରଣ ।] ୩ । ଭକ୍ତ ଯେଉଁ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଠାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ବା ଆସ୍ଥା ରଖିଥାଏ—3. A master on whom the devotee places utmost

confidence. (ଯେ—ବୋଲନ୍ତି ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଭକତ-ବିଶ୍ୱାସ, ମୋ ଛାର ନ କହି ପାରବ ତୁମ୍ଭ ଯଶ—କୃଷ୍ଣସିଂ ମ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।)

ଭକ(ଗ)ତି—ଦେ. (ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ) (ସ. ଭକ୍ତି)—ଭକ୍ତି—
Bhaka(ga)ti Devotion; religious devotion; ভকতি **भगति** characteristic of votaries.
[ଭି—ନଗମ ବାଞ୍ଛାବୃକ୍ଷ ଫଳ । ଭଗତ କଳ୍ପଲତା ଦଳ । ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ । ୧।୧୭ ।]

ଭକ(ଗ)ତିଆ(ୟା)—ଦେ.ବଣ—(ଅବଜ୍ଞାର୍ଥ; ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ)—୧ । ଭକ୍ତ—
Bhaka(ga)tiā(yā) 1. Devoted, having devotion. ভক্তিমন্ত; ভণ্ড ভক্ত [ଯଥା—ମଧୁର ଭକତିଆ, ମୁଣ୍ଡ ଭଗତିଆ, ମିଛ **भगतिया** ଭଗତିଆ ।] ୨ । ଭକ୍ତିର ବାହ୍ୟ ଲକ୍ଷଣ ଓ ଭଙ୍ଗୀ-ପ୍ରକାଶକାରୀ କିନ୍ତୁ ହୃଦୟରେ ଭକ୍ତିହୀନ—2. Showing oneself off as devoted, while actually not so. ଦେ. ବି—(ଅବଜ୍ଞା ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ)—ଭକ୍ତ—Devotee.

ଭକର ଭକର—ଦେ. ଅ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ବକ ବକ ଗପିବା
Bhakara bhakara ପ୍ରକାରେ—Said of chattering. বক বক **बकर बकर**

ଭକା(କୁ)—ଦେ. ବଣ. ଓ ବି—(ସ. ଭେକ)—୧ । ବକା; ବଗା;
Bhakā(ku) ବୋକା; ଓଲୁ; ନିର୍ବୋଧ—Foolish; a fool; ভেকো ভেকুআ **भकुआ** (ଭକୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) a simpleton.
[ଭକେ(ବୋ)ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ] ୨ । ହତବୁଦ୍ଧି; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—2. Dumb-founded; bewildered; nonplussed. ୩ । ମୂର୍ଖ—3. Ignorant; an ignoramus.

ଭକାର—ସ. ବି (ଭ+କାର)—୧ । ଭ ଅକ୍ଷର—1. The letter
Bhakār ଭ । ୨ । ଭ ମାତ୍ରା; ଭ ଫଳା—2. The sign of letter ଭ in a dipthong (as in ମ+ଭ=ମ୍ଭ) ୩ । କୁମ୍ଭାରର ଚକ—3. Potter's wheel. ଦେ. ବି.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ବମନ—Vomiting.

ଭକିଆ(ୟା)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅଲୁଅ—
Bhakiā(yā) A light.

ଭକିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ଭକ୍ଷ ଧାତୁରୁ)—ଭକ୍ଷଣ କରିବା; ଖାଇବା—
Bhakibā ভকা; ভক্ষা; ভক্ষা **भकसना** To eat.
[ଭକ୍ଷିବା; ଭଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଭକୁର୍ଡ(ର)—ସ. ବି (ସ. ଭକୁର୍ଟ)—ଏକ ମାଛ—Catla Bucha-
Bhakkurda(ra) nani like American sheep's কালো head fish.

ଭକୁ—ଦେଶି. (ଅ) ବଣ—[ସ. ଭକ୍ଷକ (ଭକ୍ଷକ)]—୧ । ଓଲୁ;
Bhaku ভেকো; ভেকুয়া ବୁଦ୍ଧିହୀନ—1. Stupid. ୨ । **भकुआ; भकुवा** କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—2. Bewildered; dumb-(ଭକୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) founded. [ଭି—ବ୍ୟର୍ଥରେ ତୁମ୍ଭେ ମର ନାହିଁ—ଭକୁଆ ହୋଇ ଲଜ୍ଜା ବୋଲିବା ମାତ୍ରକେ ଲୋକ ଯାଏ ନାହିଁ । ତୁଳସୀ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ. ଅଦ ।]

ଭକୁଆ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଠକିବା—
Bhakuā karibā 1. To cheat a person. ୨ । କୌଣସି [ଭକୁଆ କରା(ନେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]. ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଓଲୁ ବୋଲି ପ୍ରତି-ভেকো বানান ପନ୍ନ କରିବା—2. To make a fool of some person.

ଭକୁଆ ବନିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରତାରିତ ହେବା; ଠକାମିରେ ପଡ଼ିବା-
Bhakuā banibā 1. To be made a fool of; to be (ଭକୁଆ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) cheated. ୨ । ବିସ୍ମିତ ହେବା; ভেকো বনে যাওয়া ଅବାକ୍ ହେବା—2. To be dumb-founded.

ଭକ୍ତ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଭଜ୍ ଧାତୁ=ସେବା କରିବା; ଭାଗ କରିବା+
Bhakta କର୍ତ୍ତି. ତ)—୧ । ଭକ୍ତିଯୁକ୍ତ—1. Devoted. (ଭକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) devout. ୨ । ଅନୁରାଗୀ; ଅନୁରକ୍ତ—2. Attach-(ଅଭକ୍ତ—ବିପରୀତ) ed to; fond of. ୩ । ଦେବତା ବା (ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶ ଭକତ, ଭଗତ ।) ଗୁରୁଙ୍କ ପ୍ରତି ଏକାନ୍ତ ଅନୁରକ୍ତ—3 Pious; devoted to God and elders. ୪ । ରାଜା ବା ଗୁରୁଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତ—4. Loyal; faithful. ୫ । (+କର୍ମ.ତ) ବିଭକ୍ତ; ଭଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା—5. Broken; divided; cut into pieces. ସ. ବି—୧ । ସେବକ—1. Servant. ୨। ଦାସ; ବିଶ୍ୱାସୀ ଭୃତ୍ୟ—2. Devoted servant. ୩ । ପୂଜକ—3 Worshipper; adorer. ୪ । ଶିଷ୍ୟ—4. Disciple. ୫ । ଅନୁରାଗୀ ବ୍ୟକ୍ତି—5. Ardent lover. ୬ । ଭକ୍ତିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—6. Votary; devotee. ୭ । (ଭଜ୍ ଧାତୁ=ସେବା କରିବା+କର୍ମ. ତ)—ଅନ୍ନ, ଭାତ ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଚାଉଳ—8. Boiled rice.

ଭକ୍ତ କର—ସ. ବଣ. (ଭକ୍ତ=ଭାତ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତି. ଅ)—
Bhakta kara ୧ । ପାଚକ; ଯେ ଭାତ ରାନ୍ଧେ—1. A cook. (ଭକ୍ତାକାର—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ. ବି—କୃତ୍ରିମ ଧୂପ—A kind of incense; fumigation.

ଭକ୍ତ ଚରଣ ଦାସ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ନାମକ ଉତ୍କଳର
Bhakta charaṇa dāsa ଜନପ୍ରିୟ ସୁମନୋହର ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା । ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ୧୮ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଏ ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ସୁନାଖଳା ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ନାମ ବୈରାଗି ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ 'ଭକ୍ତଚରଣ' ଏହାଙ୍କର ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଷ୍ଣବ ନାମ । ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରନ୍ଥର ସୁଲଳିତ ଛନ୍ଦସବୁ ଓଡ଼ିଆ ଓଡ଼ିଆଣୀଙ୍କର ଅମୂଲ୍ୟ କଣ୍ଠହାର । ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ସୁରଚିତ ଗୀତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳା-କଲେବର କହାଇ ଚଉତିଶା ଓ ମନୋବୋଧ ଚଉତିଶା ପ୍ରଧାନ—The poet of Mathuramangala which enjoys a sort of universal popularity in Orissa. He was born in a village named Sunākhalā (18th century). His

original name was Bairagi Charan Patnaik. He assumed the name Bhakta Charan after embracing Vaisnavism and becoming a mendicant. The nectarine strains of Mathuramangal are an invaluable treasure of the Oriya literature. Kaḷākaḷebara Kahnāi Chautisā and Manobodha Chautisā are among his most famous poems with which every Oriya is familiar.

ଭକ୍ତ ଡାକ—ଦେ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତର ଆହ୍ବାନ—
Bhakta ḍāka The call of the votary to God.
ভক্তের ডাক (ଉ—ଭେଦ ଥାନ୍ତି ଶ୍ରବଣ ଭକ୍ତ ଡାକକୁ—ଭଜନ ।)

ଭକ୍ତ ତାରକ—ସଂ. ବିଣ. (ଭକ୍ତ+ତୃ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଭକ୍ତୋଦ୍ଧାର-
Bhakta tāraka କାରୀ—Saviour of one's votaries.
(ଭକ୍ତ ତାରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭକ୍ତ ଦାସ—ସଂ. ବିଣ. (ଭକ୍ତ=ଅନ୍ନ+ଦାସ=ଭୃତ୍ୟ)—୧ । ଅନ୍ନ-
Bhakta dāsa ଦାସ; ଯେ ମୁଠାଏ ଖାଇବାକୁ ପାଇବ ବୋଲି ଭକ୍ତି କରିଥାଏ—1. One who becomes attached just to get his two morsels. ୨ । ପରାନ୍ନ-ପ୍ରତିପାଳିତ—2. A toady; a hanger on. ୩ । (ବିନମ୍ରୋକ୍ତି) ଭକ୍ତର ଭକ୍ତ; ଦାସାନୁଦାସ; ଭକ୍ତାନୁଭକ୍ତ; ଅତି ବିନୀତ ଭକ୍ତ—3. (a term of humility) A humble devotee; a devotee of the devotee; a servant of a devotee. [ଦ୍ର—କଥାରେ ବିନମ୍ର ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଲୋକେ କହନ୍ତି ମୁଁ ତାଙ୍କ ଭକ୍ତରୂପେ ପରିଗଣିତ ହେବାର ଏମନ୍ତ କି ଭକ୍ତଦାସରୂପେ ପରିଗଣିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ।]

ଭକ୍ତ ପ୍ରାଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଭକ୍ତ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତ; ଭକ୍ତ-
Bhakta prāṇa ବତ୍ସଳ—Fond of one's devotees;
(ଭକ୍ତପ୍ରାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) gracious towards one's devotees.
ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଭକ୍ତର ଭକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଣ—
The heart of a devotee.

ଭକ୍ତ ବତ୍ସଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଭକ୍ତ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତ—Attached to
Bhakta batsaḷa devotees; gracious to devotees
(ଭକ୍ତବତ୍ସଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି—ଭଗବାନ—Name of God.
(ଭକ୍ତବତ୍ସଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭକ୍ତ ବତ୍ସଳତା—ସଂ. ବି—ଅନୁରକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ସ୍ନେହ—
Bhakta batsaḷatā Attachment to devotees.
(ଭକ୍ତବାତ୍ସଲ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭକ୍ତ ବିଟ(ଟା, ଟୋ)ଳ—ଦେ. ବି—ଧ୍ୱଜୀ ଭକ୍ତ; କପଟ ଭକ୍ତ—
Bhakta biṭa(ṭā, ṭo)ḷa One who feigns devotion;
(ଭକ୍ତ ଭଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ) a mean votary; a votary in
ভক্ত বিটল भक्त बिटेल name.

ଭକ୍ତ ମଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଭାତର ପେଜ—
Bhakta maṇḍa The scum of boiled rice.
(ଭକ୍ତ ପୁଲାକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭକ୍ତ ରଙ୍କ—ଦେ. ବି—ଉପବାସ ଯୋଗୁଁ କୃଶ ଭକ୍ତ—A devotee
Bhakta raṅka emaciated on account of religious fasting. (ଉ—ସୁଜନେ । କେବଳ ଭକ୍ତଙ୍କ ପ୍ରାୟେ, କଚ୍ଛପ, ମତ୍ସ୍ୟ, ମଣ୍ଡୁକମାନଙ୍କର ଭୁବନ ହୋଇଗଲା ବାସ୍ୟେ । ରସକଲ୍ଲୋଳ)

ଭକ୍ତ ରକ୍ଷକ—ସଂ. ବି—ଯେ ଭକ୍ତକୁ ରକ୍ଷାକରେ—Saviour of
Bhakta rakshaka devotees.
(ଭକ୍ତରକ୍ଷଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭକ୍ତ ଶାଳା—ସଂ. ବି—୧ । ପାକଶାଳା; ରୋଷେଇଘର—1. Cook-
Bhakta śāḷā room. ୨ । ସମବେତ ଭକ୍ତମାନଙ୍କର
(ଭକ୍ତଶରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭଜନ ଓ ଧର୍ମୋପଦେଶ ଶ୍ରବଣର ସ୍ଥାନ—
2. A place where devotees congregate for prayer and religious instruction.

ଭକ୍ତା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୋକ୍ତା)—୧ । ସ୍ୱଜନବର୍ତ୍ତି ବଂଶଗତ ଉପାଧି
Bhaktā ବିଶେଷ—1. A family title. ପ୍ରାଦେ
(ଗଡ଼ଜାତ ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୨ । ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତି ଲୋକେ କରୁଥିବା ଝାମୁଯାତ—2. A festival peculiar to Orissa when votaries of Durgā walk on fire or prickly thorns. ୩ । ଭକ୍ତାବ୍ରତଧାରୀ ଦଳ—3. The band of these votaries.

ଭକ୍ତାଧୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଭକ୍ତର ବଶୀଭୂତ—Said of God
Bhaktādhīna who willingly makes Himself
(ଭକ୍ତାଧୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) subservient to His devotees.

ଭକ୍ତାନୁରକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଭକ୍ତବତ୍ସଳ—Attached to or
Bhaktānurakta fond of devotees.
(ଭକ୍ତାନୁରକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଭକ୍ତାନୁରକ୍ତି—ବି)

ଭକ୍ତାଶ୍ରୟ—ସଂ. ବିଣ—ଭକ୍ତର ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ—
Bhaktāsraya The refuge of a devotee.

ଭକ୍ତି—ସଂ. ବି (ଭଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କ୍ତି)—୧ । ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା
Bhakti ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନୁରାଗ ବା ଶ୍ରଦ୍ଧା—1. Devotion; Devotedness. [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ଭକ୍ତି ନବଧା—୧ । ନାମଶ୍ରବଣ, ୨ । କୀର୍ତ୍ତନ, ୩ । ସ୍ମରଣ, ୪ । ପଦସେବା, ୫ । ପୂଜା, ୬ । ସ୍ତବ, ୭ । ପରିଚର୍ଯ୍ୟା, ୮ । ସଖ୍ୟଭାବରେ ସମ୍ଭାଷଣ ଓ ୯ । ଆତ୍ମସମର୍ପଣ ।
ଭକ୍ତି ପୁଣି ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ବୋଲି ଧରି ଯାଇଅଛି ।
୧ । ଶୁଦ୍ଧା ଭକ୍ତି, ୨ । ଜ୍ଞାନମିଶ୍ରା ଭକ୍ତି ।
୧ । ଭାଗବତରେ ଶୁଦ୍ଧା ଭକ୍ତିର ବିଷୟ ଚର୍ଚ୍ଚା କରାଯାଇ ଅଛି । ସବୁ କର୍ମକୁ ନାରାୟଣଙ୍କଠାରେ ଅର୍ପଣ କରିବ ଏବଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଜନ୍ମକର୍ମବିବରଣ, ନାମଶ୍ରବଣ ଓ ଗାନ କରିବ, ନାମକୀର୍ତ୍ତନ ଓ ନୃତ୍ୟ କରିବ, ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ହରିଙ୍କର ଶରୀର ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରିବ ।

୬। ଅଦ୍ୱୈତାନନ୍ଦ ପ୍ରଭୃତି ପଞ୍ଚ ମହାପୁରୁଷ ବା ପଞ୍ଚସଖା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ଜ୍ଞାନମିଶ୍ରା ଭକ୍ତିର ପନ୍ଥା—ଏମାନେ କହନ୍ତି—ଯନ୍ତ୍ର, ତନ୍ତ୍ର, ମନ୍ତ୍ର, ଶୂନ୍ୟ, ଜ୍ୟୋତି, ଅବାଙ୍ମ, ବ୍ରହ୍ମ, ସମାଧି, ରସଗୁଣ—ଏସବୁ କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ ସାଧକର ସାଧନ ଓ ସିଦ୍ଧିର ସୋପାନ । ସମାଧିପରେ ପରମଦର୍ଶନ ଓ ପରମଦର୍ଶନ ପରେ ଜୀବର ଭଗବତ୍ ଲୀଳାସ୍ୱାଦ ଓ ତନ୍ମୟ ରସ-ଭାବତତ୍ତ୍ୱହିଁ ଜ୍ଞାନମିଶ୍ରା ଭକ୍ତିର ଚରମକୋଟି ଅଟେ । ଶୁଦ୍ଧା ଭକ୍ତିର ମଧ୍ୟ ତାହାହିଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଉଭୟଙ୍କର ସାଧନ-ପ୍ରଣାଳୀ ପୃଥକ୍ । ଗୁଣଭେଦରେ ଭକ୍ତି ୩ ପ୍ରକାର—ସାତ୍ତ୍ୱିକୀ, ରାଜସୀ ଓ ତାମସୀ ।] ୨ । ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରେମ ବା ସ୍ନେହ—2. Reverence for or attachment for one's elders. ୩ । ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନୁରାଗ—3. Loyalty. ୪ । ଉପାସନା; ପୂଜା—4. Worship; homage. ୫ । (+ କର୍ମ. ଭ)—ଅଂଶ—5. Portion; share. ୬ । ବିଭାଗ; ବଣ୍ଟନ—6. Division; partition. ୭ । ଅଳଂକାର—7. Ornament (Apte). (ଯଥା—ହେମ ଭକ୍ତିମତୀ କି ସେ ଅବନୀର ବେଣୀ । ମହାଯାତ୍ରା ।) ୮ । ରଚନା —8. Composition. ୯ । ଭଙ୍ଗୀ; ଭଙ୍ଗିମା—9. Demeanour; mode; pose. ୧୦ । ଗୌଣୀ ବୃତ୍ତି—10. The connotative attribute of a word. ୧୧ । ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା (ହି. ଶ)—11. Service; attendance. ୧୨ । ଅଙ୍ଗ; ଅବୟବ (ହି. ଶ)—12. Limb. ୧୩ । ରେଖାଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ବିଭାଗ (ହି. ଶ)—13. A division made by means of a line. ୧୪ । ଅନୁରାଗ; ସ୍ନେହ (ହି. ଶ)—14. Attachment; affection

ଭକ୍ତିଅ(ୟା)—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଭକ୍ତ—1. Devoted. ୨ । ଭକ୍ତ-Bhaktiā(yā) ବତ୍ସଳ—2 Attached to one's devotee. ভক্তিয়াভণ্ড (ଯଥା—ତାହାଙ୍କୁ ଭଗବାନ କହି, ଦାସଭକ୍ତିଅ ଅଟେ ସେହି । ପୂର୍ଣ୍ଣତମ. ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।) ୩ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ; ଯଥା—ମଧୁରଭକ୍ତିଅ)—3. Having devotion. ଦେ. ବି—୧ । ଭକ୍ତ—1. A devotee. (ଯଥା—କିଏ ଜାଣେ ଶଗାଳ ପଥର ମହିମା, ପ୍ରେମ ଭକ୍ତିଅମାନେ ତା ଜାଣିମା । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟ-ମଞ୍ଜରୀ ।) ୨ । ଭଣ୍ଡ ଭକ୍ତ—2. A hypocritical devotee.

ଭକ୍ତିକର—ସଂ. ବିଣ (ଭକ୍ତି + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଭକ୍ତିର Bhakti kara ଉତ୍ପାଦକ; ଭକ୍ତିର ଉଦ୍ରେକକାରୀ (ହି. ଶ) —Producing devotion in the mind of a person.

ଭକ୍ତି କରିବା—ଦେ. କି—ହୃଦୟରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିବା—To have Bhakti kariba regard for; to be devoted to. ভক্তি করা भक्ति करना

ଭକ୍ତି ଗ୍ରନ୍ଥ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ଭକ୍ତି + ଗ୍ରନ୍ଥ)—ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥରେ Bhakti grantha ଭକ୍ତି ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇ ଅଛି—A devotional book.

ଭକ୍ତିତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭକ୍ତି + ତତ୍ତ୍ୱ)—ଭକ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ Bhakti tattwa ନାନା ତଥ୍ୟ—The principles of or truths about devotion

ଭକ୍ତି ଦାତା—ସଂ. ବିଣ—ଯାହା ମନରେ ଭକ୍ତିରସ ଉଦ୍ରେକ କରାଏ—Bhakti dātā Infusing or producing the sentiment of devotion in the mind of a person.
ଭକ୍ତିଦାୟକ, ଭକ୍ତିପ୍ରଦ, ଭକ୍ତିପ୍ରଦାୟକ, ଭକ୍ତିସଞ୍ଚାରକ, ଭକ୍ତିସଞ୍ଚାରୀ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଭକ୍ତି ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କି—ଦେବତା ବା ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ Bhakti dekhā(khe)ibā ପ୍ରତି ଭକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରିବା—ভক্তি দেখান To give expression to one's regard or devotion to a Deity or an adorable person.

ଭକ୍ତି ପଥ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭକ୍ତିର ନବଧା Bhakti patha ସୋପାନ; ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଭକ୍ତିପୂର୍ବକ ଭଜନା କରିବାର ପନ୍ଥା—The mode of approaching God through devotion; the devotional aspect of religion. [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ତିନିପ୍ରକାର ଭଜନ କରାଯାଇ ପାରେ; ଯଥା—ଜ୍ଞାନମାର୍ଗ (ବୈରାଗୀଙ୍କର), କର୍ମମାର୍ଗ (ସଂସାରୀର) ଓ ଭକ୍ତିମାର୍ଗ (ବୈଷ୍ଣବଙ୍କର) ।]
ଭକ୍ତିପନ୍ଥା, ଭକ୍ତିମାର୍ଗ } ଅନ୍ୟରୂପ
(ଭକ୍ତିବାଟ—ଦେଶଜ ରୂପ)

ଭକ୍ତି ପର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଏକାନ୍ତ ଭକ୍ତ—Exclusively devoted to.
Bhakti para (ଭକ୍ତିପରା, ଭକ୍ତିପରାୟଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଭକ୍ତିପରାୟଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭକ୍ତି ପୂତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍; ଭକ୍ତି + ପୂତ)—ଭକ୍ତି ଯୋଗୁଁ Bhakti pūta ନିର୍ମଳୀକୃତ (ହୃଦୟ)—(heart) Purified with the sentiment of devotion.
(ଭକ୍ତିପୂତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଭକ୍ତିଶୁଦ୍ଧ, ଭକ୍ତିଶୋଧିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭକ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ଭକ୍ତି + ପୂର୍ଣ୍ଣ)—ଭକ୍ତିରସରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—Bhakti pūrnna Full of devotion; abounding in devotion.
(ଭକ୍ତିପୂରିତ, ଭକ୍ତିମୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭକ୍ତି ପୂର୍ବକ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ଭକ୍ତି ସହିତ; ଭକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଭାବରେ—Bhakti pūrbaka Accompanied with devotion; respectfully; with due devotion.
(ଭକ୍ତିପୁରଃସର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭକ୍ତି ପ୍ରବଣ—ସଂ. ବିଣ (ଭକ୍ତି + ପ୍ରବଣ = ନମ୍ର)—ଭକ୍ତିଦ୍ୱାରା କୋମଳ; Bhakti prabaṇa ଭକ୍ତିରସଦ୍ୱାରା ଦ୍ରବୀଭୂତ (ହୃଦୟ)—(heart) Moistened; made soft or overflowing with the sentiment of devotion.

ଭକ୍ତି ପ୍ଲୁତ—ସ. ବଣ—ଭକ୍ତିଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ (ହୃଦୟ)—(heart)
Bhakti pluta Overflowing with devotion.
(ଭକ୍ତିପ୍ଲାବିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭକ୍ତି ବାଦ—ସ. ବ—ଜ୍ଞାନମାର୍ଗ ଓ କର୍ମମାର୍ଗ ଅପେକ୍ଷା ଭକ୍ତିମାର୍ଗ
Bhakti bāda ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଏହା ପ୍ରତିପାଦନ—The exposition of the theory that devotion is higher than either knowledge or action.

ଭକ୍ତି ବିଭେଦ—ଦେ. ବଣ—ଯାହା ଭକ୍ତି ବିଷୟକୁ ବିଭେଦ କରିଅଛି
Bhakti bibheda ଅର୍ଥାତ୍ ବିଷଦଭାବରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ବୁଝାଇ ଦେଇଅଛି—Fully explaining the subject of devotion. (ଉ—ଆରମ୍ଭ କଲି ଏ ଭଣିତ, ଭକ୍ତିବିଭେଦ ଭାଗବତ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।)

ଭକ୍ତି ଭାଜନ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଭକ୍ତିର ପାତ୍ର; ଯାହାଙ୍କୁ
Bhakti bhājana ଭକ୍ତି କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ; ଶ୍ରଦ୍ଧାସ୍ପଦ—Deserving of respect; adorable; reverend.

ଭକ୍ତି ଭାବ—ସ.ବ—ଦେବତାବିଷୟିଣୀ ରତି;ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନୁରାଗ—
Bhakti bhāba Religion devotion; respect for elders.

ଭକ୍ତିମନ୍ତ—ଦେ. ବଣ (ସ. ଭକ୍ତିମତ୍ ଶବ୍ଦ)—ଭକ୍ତିମାନ୍—
Bhaktimanta Devoted; devout; regardful.
ভক্তিমন্ত भक्तिमन्त

ଭକ୍ତିମାନ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଭକ୍ତି+ଅଛି ଅର୍ଥରେ ମତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Bhaktimān ଭକ୍ତିଶୀଳ—Devoted; devout.
(ଭକ୍ତିମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭକ୍ତିମୂଳକ—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଭକ୍ତି+ମୂଳକ)—ଯାହା ଭକ୍ତି-
Bhaktimūlaka ରସରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ; ଭକ୍ତିରସଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୋଦିତ—Prompted by devotion; proceeding from heart's devotion.

ଭକ୍ତି ଯୋଗ—ସ. ବ—୧ । କେବଳ ଭକ୍ତିମାର୍ଗ ଅବଲମ୍ବନପୂର୍ବକ
Bhakti joga ଭଗବତ୍‌ପ୍ରାପ୍ତିରୂପ ସାଧନା—1. Following the mode of attaining God through devotion. ୨ । ଭକ୍ତିମାର୍ଗଦ୍ୱାରା ଭଗବାନଙ୍କ ଆରାଧନା—2. Praying to God through devotion.

ଭକ୍ତି ରସ—ସ. ବ—ଭକ୍ତିରୂପ ଅନ୍ତରର ଭାବ—The sentiment
Bhakti rasa of devotion; sense of devotion

ଭକ୍ତିଲ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଭକ୍ତି+ଲ)—ଭକ୍ତିଦାତା (ହି. ଶ.)
Bhaktila (ଦେଖ)—Bhaktidātā (See) ସ. ବ—
(ଭକ୍ତିଲା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉତ୍ତମ ଘୋଡ଼ା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A good horse

ଭକ୍ତି ଲୋକ—ଦେ. ବ—ଭକ୍ତ—A devotee. [ଉ—କୃଷ୍ଣରେ
Bhakti loka ভক্ত ରତନ୍ତି ଯେ ଜନ, ସେ ସଦା ଭକ୍ତିଲୋକ ଜାଣ—ବୃନ୍ଦାବତୀ ଦାସୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣତମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।]

ଭକ୍ତି ଶୂନ୍ୟ—ସ. ବଣ (୩ୟା ତତ୍)—୧ । ଯାହାର ଭକ୍ତି ନ ଥାଏ—
Bhakti sūnya 1. Devoid of the sentiment of devotion; lacking piety.
ଭକ୍ତିହୀନ
ଭକ୍ତିରହିତ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଅଭକ୍ତ—2. Impious.
ଭକ୍ତିବର୍ଜିତ

ଭକ୍ତି ସଞ୍ଚାର—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ହୃଦୟରେ ଭକ୍ତିଭାବର ବା
Bhakti sanchāra ଭକ୍ତିରସର ଉଦୟ—The rising of the sentiment of devotion in a person's mind.
ଭକ୍ତ୍ୟୁଦ୍‌ଗମ
ଭକ୍ତ୍ୟୁଦ୍ରେକ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଭକ୍ତି ସୂଚକ—ସ. ବଣ—ଯାହାଦ୍ୱାରା ଅନ୍ତରର ଭକ୍ତି ସୂଚିତ ହୁଏ—
Bhakti sūchaka Indicating the sentiment of devotion.

ଭକ୍ତି ସୂତ୍ର—ସ. ବ—ଶାଣ୍ଡିଲ୍ୟ ମୁନିଙ୍କ ରଚିତ ବୈଷ୍ଣବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଭକ୍ତି
Bhakti sūtra ବିଷୟକ ସୂତ୍ରଗ୍ରନ୍ଥ (ହି. ଶ)—Name of a treatise on devotion by sage Śāndilya.

ଭକ୍ତୋପସାଧକ—ସ. ବ. ପୁ° (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭକ୍ତ+ଉପସାଧକ)—
Bhaktopasādhaka ୧ । ପାଚକ; ରୋଷେୟା (ହି. ଶ)—
(ଭକ୍ତୋପସାଧିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Cook. ୨ । ପରିବେଷକ (ହି. ଶ.)—2. One who serves food; a waiter at table.

ଭକ୍ଷ (ଧାତୁ)—ସ—ଭୋଜନ କରିବା; ଖାଇବା—
Bhaksh (root) To eat.

ଭକ୍ଷ—ସ. ବଣ (ଭକ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଆହାର୍ଯ୍ୟ; ଆହାରୀୟ;
Bhaksha ଭକ୍ଷ୍ୟ—1. To be eaten; eatable. ୨ ।
(ଅଭକ୍ଷ—ବିପରୀତ) ଯାହା ଖାଇବାର ଉଚିତ—2. Fit to be taken. ବ—୧ । ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—1. Food. [ଉ—ଭକ୍ଷ ଦେଲ୍ଲ ବହି ମୋ ପୁତ୍ର ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨ । ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ ବା ଉଚିତ—2. Fit or proper food. ୩ । (+ ଭାବ. ଅ) ଭୋଜନ—3. Eating; taking meal. [ଉ—ରାମ ସଙ୍ଗେ ଅସୁରୀ ବନ୍ଧୁ ସମର କରି ମୁନିଙ୍କି କରୁଥିଲ ଭକ୍ଷ—ବଚିତ୍ର. ରାମାୟଣ ।]

ଭକ୍ଷକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଭକ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଖାଦକ; ଭୋଜନ-
Bhakshaka କାରୀ—Eating. (ଯଥା—ଗୋମାଂସଭକ୍ଷକ—
(ଭକ୍ଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଚେଡ଼ାଖିଆ (beef-eating), ନରଭକ୍ଷକ—ଯେ ନରମାଂସ ଖାଏ (carnival), ଜୀବ ଭକ୍ଷକ, ମାଂସ ଭକ୍ଷକ—ମାଂସାଶୀ (carnivorous), ଫଳ ଭକ୍ଷକ—ଫଳାହାରୀ (vegetarian) ।)

ଭକ୍ଷ କାର—ସ. ବ (ଭକ୍ଷ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଗୁଡ଼ିଆ (ହି. ଶ)—
Bhaksha kāra Confectioner.

ଭକ୍ଷଣ—ସ. ବ (ଭକ୍ଷ+ଭାବ. ଅନ)—ଭୋଜନ; ଖାଇବା—
Bhakshana Eating; partaking of food.

ଭକ୍ଷଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଭକ୍ଷଣ)—ଖାଇବା; ଭକ୍ଷିବା—
Bhakshana kariba ভক্ষণ করা भक्षण करना To eat.

ଭକ୍ଷଣୀୟ—ସ. ବଣ (ଭକ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ଭକ୍ଷଣ କରିବାର
Bhakhaniya ଯୋଗ୍ୟ—Eatable. ବ—ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—Eatables; food.

ଭକ୍ଷ ପାନ—ଦେ. ବି (ଭକ୍ଷ+ପାନ)—୧ । ଅହାର—1. Food.
Bhaksha pāna [ଉ—ତାହାଙ୍କୁ ଦେଲ୍ଲି ଭକ୍ଷପାନ । ଦେଖାଇ
খাদ্যপান, अन्नपानी ଭକ୍ଷ ବିଧାନ—ପ୍ରାଚୀ. ଜଗ୍ଧି ଶମାହାତ୍ମ୍ୟ ।]
୨ । ଭୋଜନ—2. Eating. ୩ । ଭୋଜନ ଓ ପାନ—
3. Eating and drinking. ୪ । ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଓ
ପାନୀୟଦ୍ରବ୍ୟ—4. Food and drink.

ଭକ୍ଷ(କ୍ଷ୍ୟ) ଭୋଜନ—ସ. ବି—ଭକ୍ଷ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଖାଇବା—Taking of
Bhaksha(kshya) bhojana proper food. ଦେ. ବି—
খাওয়া দাওয়া खाना पीना ୧ । ଉତ୍ସବାଦିରେ ଅପଣାର କୁଟୁମ୍ବ
ଓ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେବା—1. Feeding of
one's kinsmen and relatives on ceremonial occasions. ୨ । ଜାତି ଭୋଜ—
2. Caste dinner. ୩ । ସାମାଜିକ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ
ପରସ୍ପରଙ୍କ ଘରେ ଅନ୍ନଭୋଜନରୂପ ସମ୍ପର୍କ—
3. The relationship between two persons
of the same caste dining at each other's
house on ceremonial feasts.

ଭକ୍ଷ(କ୍ଷ୍ୟ)ଭୋଜି(ଜୀ)—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କୌଣସି
Bhaksha(kshya)bhoji(jī) ବ୍ୟକ୍ତିର ଘରେ ଉତ୍ସବାଦି
ভক্ষভোজী ସମୟରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଅନ୍ନଭୋଜନ କରନ୍ତି;
ଜାତି ଭାଇ—Persons who partake of
cooked food at a person's house on
occasions of caste-dinners. [ଦ୍ର—ସାମାଜିକ
ଭୋଜିରେ ଅପଣା ଜ୍ଞାତି କୁଟୁମ୍ବ (kinsmen) ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ
(realatives) ଙ୍କ ଛଡ଼ା ଏକଜାତୀୟ ଅନ୍ୟ ଯେଉଁ
ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ନଭୋଜନ ନିମନ୍ତେ ଡକାଯାଏ
ସେମାନଙ୍କୁ ଭକ୍ଷଭୋଜୀ ବୋଲଯାଏ ।]

ଭକ୍ଷୟିତବ୍ୟ—ସ. ବଣ (ଭକ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—୧ । ଭକ୍ଷଣ-
Bhakshayitabya ଯୋଗ୍ୟ; ଭକ୍ଷ୍ୟ; ଭକ୍ଷଣୀୟ—
1. Edible. ୨ । ଯାହା ଖିଆଯିବ—2. To be
eaten.

ଭକ୍ଷାଭକ୍ଷ—ସ. ବି (ଭକ୍ଷ+ଅଭକ୍ଷ)—ଖାଦ୍ୟାଖାଦ୍ୟ; ଭକ୍ଷାଭକ୍ଷ୍ୟ; ଭକ୍ଷ ଓ
Bhakshā bhaksha ଅଭକ୍ଷଦ୍ରବ୍ୟ—Proper food and
improper food; food proper to be taken
and food forbidden by śāstric injunctions to be taken.

ଭକ୍ଷାଶୀ—ଦେ. ବି—୧ । ଭୋଜନପ୍ରିୟ—1. Fond of eating;
Bhakshāśi voracious. [ଉ—ଦ୍ୱିଜମାନେ ତ
ভোজনবিলাসী ଅଟନ୍ତି ଭକ୍ଷାଶୀ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।]
୨ । ଭୋଜନାର୍ଥୀ—2. Desirous of taking a
meal.

ଭକ୍ଷିତ—ସ. ବଣ (ଭକ୍ଷ+କର୍ମ. ତ)—ଭୁକ୍ତ—
Bhakshita Eaten.

ଭକ୍ଷିତବ୍ୟ—ଦେ. ବଣ (ସ. ଭକ୍ଷୟିତବ୍ୟ)—ଭକ୍ଷୟିତବ୍ୟ (ଦେଖ)—
Bhakshitabya Bhakshayitabya (See).
[ଦ୍ର—ମନଅରୁଣିଲିଅମ୍ସଙ୍କ ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନରେ ମୁଦ୍ରିତ
ସଂସ୍କୃତ କୋଷରେ ଓ ଅପ୍ତେଙ୍କ କୋଷରେ 'ଭକ୍ଷୟିତବ୍ୟ,
ଭକ୍ଷ୍ୟ' ଶବ୍ଦ ଅଛି; ମାତ୍ର 'ଭକ୍ଷିତବ୍ୟ' ରୂପ ନାହିଁ ।
ସଂସ୍କୃତରେ ଭକ୍ଷିତବ୍ୟ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ମିଳୁନାହିଁ ।]

ଭକ୍ଷିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସ. ଭକ୍ଷ ଧାତୁ)—ଖାଇବା—
Bhakshibā To eat. [ଉ—ନାନାଜାତିର ଭକ୍ଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ
ভক্ষা भखना ଭକ୍ଷିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଅଦି ।]

ଭକ୍ଷୀ—ସଂ ବଣ. ପୁଂ (ଭକ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—
Bhakshi ଭକ୍ଷଣକାରୀ—Eating.
(ଭକ୍ଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭକ୍ଷ୍ୟ—ସ. ବଣ [ଭକ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ]—୧ । ଭକ୍ଷଣୀୟ; ଖାଦ୍ୟ—
Bhakshya 1. Eatable. ୨ । ଭୋଜନ କରିବାର
ବିପରୀତ—ଅଭକ୍ଷ୍ୟ ଉପଯୁକ୍ତ ବା ଯୋଗ୍ୟ—2. Fit or
proper to be eaten. [ଉ—ପାଣ୍ଡବ ଯାହା
ମୋର ନ କରନ୍ତି ଭକ୍ଷ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ] ।
ବି—୧ । ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—1. Food. ୨ । ଅନିଷିଦ୍ଧ
ଖାଦ୍ୟ—2. Unforbidden food.

ଭକ୍ଷ୍ୟ କରିବା—ଦେ.କ୍ରି [ସ. ଭକ୍ଷ]—ଭକ୍ଷଣ କରିବା; ଉଦରସ୍ଥ କରିବା-
Bhakshya karibā To eat up. [ଉ—
ভক্ষকরা भखना ତାହାର ନାହିଁ ପକ୍ଷାପକ୍ଷ. ସକଳ
କରଇ ସେ ଭକ୍ଷ—ଭାଗବତ. ୩ୟ ସ୍କନ୍ଧ ।]

ଭକ୍ଷ୍ୟକାର—ସ. ବି (ଭକ୍ଷ୍ୟ+କୃ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ
Bhakshyakāra ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ—1. One who cooks
food. ୨ । ହୋଟେଲ୍‌ବାଲା—2. Hotel-keeper. ୩ । ଅପୂପିକ; ପିଷ୍ଟକବିକ୍ରେତା—
3. A seller of cakes. ୪ । ଗୁଡ଼ିଆ—
4. Confectioner.

ଭକ୍ଷ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ଭକ୍ଷ୍ୟ+ଦ୍ରବ୍ୟ)—୧ । ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—
Bhakshya drabya 1. Food. ୨ । ଭୋଜନସାମଗ୍ରୀ—
2. Victuals. ୩ । ଭୋଜ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—3. Proper
food.

ଭକ୍ଷ୍ୟାବଶିଷ୍ଟ—ସ. ବଣ [୭ମୀ ତତ୍]—ଭୁକ୍ତାବଶିଷ୍ଟ; ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ;
Bhakshyābasishta ଅଇଁଠା—Left after
meals; left at the table.

ଭକ୍ଷ୍ୟାବଶେଷ—ସ. ବି—ଭୁକ୍ତାବଶିଷ୍ଟଦ୍ରବ୍ୟ—
Bhakshyābaśesha Leavings of a dinner.

ଭକ୍ଷ୍ୟାଭକ୍ଷ୍ୟ—ସ. ବଣ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ) —ଖାଦ୍ୟାଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁ—
Bhakshyābhakshya Proper and improper food.

ଭକ୍ଷ୍ୟାଭକ୍ଷ୍ୟ ବିଚାର—ସ. ବି—ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ଅଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ
Bhakshyābhakshya bichāra ସମ୍ବନ୍ଧେ ବିବେଚନା—
Consideration of what food is proper
and what food is not proper to be
taken.

ଭକ୍ଷିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଭକ୍ଷ୍ ଧାତୁ)—ଖାଇବା—To eat.
Bhakhibā [ଦୃ—ଜୀବନ ରକ୍ଷିବାକୁ ଭକ୍ଷିଲେ ମାତ୍ର
ଭଖା **भखना** ବାତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ଭଖେନ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି—ଭଗ—
Bhakhen A popular saying.

ଭଖେନ ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—କ୍ରି—ଭଗ ମେଲିବା—
Bhakhen mārbā To utter a popular saying.

ଭଗ—ସଂ. ବି—(ଭଜ୍ ଧାତୁ=ଭଜନା କରିବା; ସେବା କରିବା +କର୍ମ.
Bhaga ଅ (ଗ)—୧ । ଯୋନି; ସ୍ତ୍ରୀଚିହ୍ନ—1. Vagina; vulva. ୨ । ଷଡ଼ୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ (ଯଥା—ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ବୀର୍ଯ୍ୟ, ଯଶଃ, ଶ୍ରୀ, ଜ୍ଞାନ ଓ ବୈରାଗ୍ୟ)—2. Glory; halo; divinity. ୩ । ଜ୍ଞାନ—3. Wisdom; knowledge. ୪ । ବୈରାଗ୍ୟ—4. Absence of concern with worldly matters. ୫ । ଶ୍ରୀ; ଲକ୍ଷ୍ମୀ; ସୌଭାଗ୍ୟ—5. Prosperity, affluence. ୬ । ଯଶଃ—6. Renown; fame. ୭ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—7. Beauty; charm. ୮ । ଉତ୍କର୍ଷ—8. Excellence. ୯ । ମାହାତ୍ମ୍ୟ—9. Greatness. ୧୦ । ଶକ୍ତି ବା ବୀର୍ଯ୍ୟ—10. Power; might. ୧୧ । ଧର୍ମ—11. Religion; law. ୧୨ । ମୋକ୍ଷ; ମୁକ୍ତି—12. Salvation; beatitude. ୧୩ । ଗୁହ୍ୟ ଦେଶ—13. Anus. ୧୪ । ଚେଷ୍ଟା; ଯତ୍ନ—14. Care; effort. ୧୫ । ଇଚ୍ଛା—15. Desire; wish; intention. ୧୬ । ଦ୍ୱାଦଶାଦିତ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—16. One of the twelve shining deities. ୧୭ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—17. The sun. ୧୮ । ଚନ୍ଦ୍ର—18. The moon. ୧୯ । ପୂର୍ବଫାଲ୍‌ଗୁନୀ ନକ୍ଷତ୍ର—19. The eleventh asterism. ୨୦ । ଯତ୍ନ—20. Care.

ଭଗଣ—ସଂ. ବି—୧ । (ଭ=ନକ୍ଷତ୍ର+ଗଣ=ସମୂହ)—ମେଷାଦି ଦ୍ୱାଦଶ
Bhagaṇa ରାଶିର ଗୃହଅନ୍ତେ କୌଣସି ଗ୍ରହର ଥରେ ମାତ୍ର ଭ୍ରମଣ; ଖଗୋଳରେ କୌଣସି ଗ୍ରହର ଥରେ ଘୂରିବା—The revolution of a planet round the 12 signs of the zodiac. ୨ । (ଛନ୍ଦଃଶାସ୍ତ୍ର) ଆଦ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଗୁରୁ ଓ ଅନ୍ତ୍ୟ ୨ ବର୍ଣ୍ଣ ଲଘୁଥିବା ଗଣ (ଯଥା—ପାଠକ, ଭୋଜନ)—2. (Prosody) A triplet whose first letter is long and subsequent 2 letters are short.

ଭଗତ—ଦେ. ବି—୧ । ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—1. Name
Bhagata given to persons. ୨ । ଭକତ (ଦେଖ)—
ଭଗତ **भगत** 2. Bhakata (See).

ଭଗଦତ୍ତ—ସଂ. ବି (ନାମ)—୧ । ପ୍ରାଗ୍‌ଜ୍ୟୋତିଷପୁର; (କାମରୂପ)ର
Bhagadatta ଅଧିପତି ନରକ ବା ନରକାସୁର ରାଜାର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର—1. The name of a king; the son of Narakāsura. [ଦୃ—ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ରାଜସୂୟ ସମୟରେ ୮ ଦିନ ଯୁଦ୍ଧପରେ ଏ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରାଜିତ ହୋଇ ଥିଲେ । ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଏ କୌରବଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ହୋଇଥିଲେ—ହି. ଶ] ୨ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ପତ୍ନୀ ଭାନୁମତୀର ପିତା—2. Father of Bhānumati, the wife of Durjyodhana. (ଦୃ—ଭଗଦତ୍ତ ଅବ ଯେତେକ ଶକ୍ତିସୁ. ତାଙ୍କବେ ସେ ଭୂମିର ଶଙ୍କରର ଦାୟ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ଭଗନ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ଭଗ୍ନ)—ଭଗ୍ନ—Broken. (ଦୃ—
Bhagana ବଧାରେ ସେ ସାନୁମାନ ଶତ ଯୋଜନ ଭଗନ ମୁଷ୍ଟି
भग्न ପ୍ରହାରେ ତାହାକୁ ମାରି ସେ । ବୈଦେହୀଶବିଳାସ)—୧ । ଭାଙ୍ଗିଯିବା; ଭଙ୍ଗ—1. Breaking. ୨ । ବାଧା—2. Obstruction.

ଭଗନ କରିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି (ସଂ. ଭଗ୍ନ)—୧ । ଭାଙ୍ଗିବା—1. To
Bhagana karibā break. ୨ । ବାଧା ଦେବା—2. To
भग्न करना interrupt; to baffle. [ଦୃ—ଆଶା ଭଗନ କଲେ ଗର୍ଭହତ୍ୟା ଦୋଷ, କରୁଛନ୍ତି ଋଷିଏ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରକାଶ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।]

ଭଗନ୍ଦର—ସଂ. ବି—[ଭଗ=(ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରକୁ)+ଦୃ ଧାତୁ (ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା+
Bhagandara ଅ]—ମଳଦ୍ୱାରରେ ବ୍ରଣ ବା କ୍ଷତ—Anal fistula; fistula in ano. [ଦ୍ର—ଏହା ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର ବା ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରର ବାହାରେ ଜନ୍ମେ । ଏ ବ୍ରଣ ନ ଫୁଟିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାକୁ ପୀଡ଼କା ବୋଲାଯାଏ ଓ ଫୁଟିଗଲେ ଭଗନ୍ଦର ବୋଲାଯାଏ । ଏ ବ୍ରଣ ଫୁଟିଗଲେ ନାଳିଆ ଫେଣ ଓ ପୂଜ ବାହାରେ ଓ ଛିଦ୍ର ଗଭୀର ହୋଇଗଲେ ମଳ ଓ ମୂତ୍ର ମାର୍ଗ ସଙ୍ଗେ ମିଳିଯାଏ—ହି. ଶ]

ଭଗବତ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଭଗବତ୍ ଶବ୍ଦ)—୧ । ଭଗବାନ୍—1. God.
Bhagabata (ଦୃ—ମହିମା ତୋହର ଅନନ୍ତ, ନମସ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମ ଭଗବତ । ଭାଗବତ. ୧୨ଶ ସ୍କନ୍ଧ ।) ୨ । ଭାଗବତ
भगवन्त (ଦେଖ)—2. Bhāgabata (See)

ଭଗବତ ଗାଦି(ଦୀ)—ଗ୍ରା. ବି—ଭାଗବତ ଗାଦି; ଭାଗବତ ଓ
Bhagabata gadi(dī) ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ତାଳପତ୍ର
ଭାଗବତଗୋସାଇଁ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଭାଗବତଗାଦି
ଗାଦିଗୋସାଇଁ
ପୋଥି ଆଦି ରଖାଯାଇ ପୂଜା କରାଯାଉଥିବା ଅସ୍ଥାନ—A heap of Bhāgabat books kept together and worshipped. [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଭାଗବତ ଗାଦି, ଭାଗବତ ଗାଦିର ପୂଜା ଓ ଭାଗବତ ଘର ପ୍ରଥା ନାହିଁ ।

ଭଗବତ ଘର—ଗ୍ରା. ବି—୧ । ଭାଗବତ ଘର; ଯେଉଁ ଘରେ ଭାଗବତ
Bhagabata ghara ପୋଥି ରଖା ଯାଇ ପୂଜା କରାଯାଏ—
ଭଗବତ ଟୁଙ୍ଗି [ଙ୍ଗୀ] } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଭାଗବତ ଟୁଙ୍ଗି
1. A room where Bhāgabat books are kept and worshipped. ୨ । ଗ୍ରାମରେ ଥିବା ସାଧାରଣ ଗୃହ, ଯେଉଁଠାରେ ଭାଗବତ ଗାଦି ଥାଏ ଓ ଯେଉଁଠାରେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ପୁରାଣପାଠ ହୁଏ—

2. A common room of a village where Bhāgabata books are worshipped and read every day or often. [ଦ୍ର—ଏହା ଉତ୍କଳୀୟ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କର ବିଶେଷତ୍ୱ । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସକ୍ଷମ ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କର ଘରେ ଭାଗବତ ଗାଦି ଅଛନ୍ତି । ଏ ଭାଗବତ ଗାଦିରେ ଭାଗବତ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୁରାଣମାନ ମଧ୍ୟ ଥାଏ ଓ ପ୍ରତିଦିନ ଏ ଗାଦିକୁ ନୈବେଦ୍ୟାଦିଦ୍ୱାରା ପୂଜା କରାଯାଏ । ପ୍ରତି ଗ୍ରାମରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଘର ଥାଏ, ସେ ଘରେ ଭାଗବତ ଗାଦି ପୂଜା କରାଯାଏ ଓ ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସେଠାରେ ପୁରାଣପାଠ ବେଳେ ଅନେକ ଗ୍ରାମବାସୀ ଜୁଣ୍ଡ ହୋଇ ଭାଗବତ ଶୁଣନ୍ତି ଓ ଅଭ୍ୟାଗତ ଅତିଥିମାନେ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ଆଶ୍ରୟ ପାଆନ୍ତି ।]

ଭଗବତ୍(ତ)ଗି(ଗୀ)ତା—ଦେ. ବି—[ସଂ. ଭଗବଦ୍ ଗୀତା]—ଭଗବଦ୍ ଗୀତା (ଦେଖ)
Bhagabat (ta) gi (gī) tā Bhagabad gitā (See)

ଭଗବତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭଗବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଦୁର୍ଗା—
Bhagabatī 1. Goddess Durgā ୨ । ଦୁର୍ଗା—2. Durgā. ୩ । ସରସ୍ୱତୀ (ହ୍ରୂ. ଶ)—3. Saraswatī. ୪ । ଗଙ୍ଗା [ହ୍ରୂ.ଶ]—4. The Ganges [personified] ଦେ. ବି—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ବାଣପୁରରେ ବିରାଜିତା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦୁର୍ଗା ପ୍ରତିମା—An idol of Durgā at Banpur in the Puri district. [ଦ୍ର—ସର୍ବେଶ୍ୱ ଲବଣ ଭଗବତୀଙ୍କର । ରାଧାନାଥ ।] [ଦ୍ର—ଏ ପାରିକୁଦ ରାଜପରିବାରଙ୍କ ଇଷ୍ଟଦେବତା । ଅତୀତ ପାରିକୁଦ ଓ ବାଣପୁରର ଏକ ରାଜା ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଦେବୋତ୍ତର ସମ୍ପତ୍ତି ଅତି ବୃହତ୍ ପୂଜା କରିବା ନିମନ୍ତେ କଟକର ଜିଲ୍ଲା ଜଜ ସାହେବଙ୍କ ନିଯୁକ୍ତ ଗୋଟିଏ କମିଟି ଅଛି ।]

ଭଗବତ୍ ପ୍ରେମ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଭଗବଦ୍ ଭକ୍ତି—
Bhagabat-prema Devotion to God.

ଭଗବତ୍ ପ୍ରେମିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଭଗବଦ୍ ଭକ୍ତ; ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ
Bhagabat premika ପ୍ରେମଯୁକ୍ତ—Devoted.
(ଭାଗବତ ପ୍ରେମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଭାଗବତ ପ୍ରେମିକା, ଭାଗବତ ପ୍ରେମିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ

ଭଗବନ୍ତ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ଭଗବତ୍)—ପୂଜ୍ୟ—Adorable. ବି—
Bhagabanta ଭଗବାନ୍; ଈଶ୍ୱର; ବିଷ୍ଣୁ—God; Bishnu.
(ଉ—ନିର୍ଗୁଣ ଅସ୍ମା ଗୁଣବନ୍ତ, ନମସ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ଭଗବନ୍ତ । ଭାଗବତ. ୧୦ମ ।)

ଭଗବଦ୍ ଗୀତା—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ଭଗବତ୍—ଭଗବାନଙ୍କ
Bhagabad gitā ମୁଖୋଚ୍ଚାରିତ+ଗୀତା)—କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ ଉପସ୍ଥିତ ଅର୍ଜୁନ ଓ ତାଙ୍କ ସାରଥି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ଛଳରେ ଜ୍ଞାନଯୋଗ, ଭକ୍ତିଯୋଗ ଓ କର୍ମଯୋଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପାରମାର୍ଥିକ ତତ୍ତ୍ୱୋପଦେଶ—Bhagabatgita (Lit. Lord's Hymns) a spiritual desertation on the principles of Hindu religion emanating from the mouth of Sreekrushna and addressed to Arjuna. [ଦ୍ର—ଏହା ମହାଭାରତର ଭୀଷ୍ମପର୍ବର ଅନ୍ତର୍ଗତ; ଏହା ଉପନିଷଦ ବା ବେଦାନ୍ତର ସାରାଂଶ । ଅର୍ଜୁନ ସମରପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଅପର ପକ୍ଷରେ ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ ସଜ୍ଜିତ ଆପଣାର ଭାଇ ବନ୍ଧୁ କୁଟୁମ୍ବଙ୍କୁ ଦେଖି ରାଜ୍ୟଲାଭାର୍ଥ ଏମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଉଅଛନ୍ତି ଏହା ଭାବି ଯୁଦ୍ଧ କରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଅସ୍ତ୍ରତ୍ୟାଗ କରି ବିରତ ହେଲେ । ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ସାରଥି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସେହିଠାରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ପ୍ରଦାନପୂର୍ବକ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ମୋହ ଦୂର କରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟସାଧନାର୍ଥ ନିର୍ଲିପ୍ତଭାବରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଥିଲେ । ଏଥିର ଶେଷ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଏହି କି ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନ ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଲିପ୍ତଭାବରେ ସଂସାରରେ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ କର୍ମସାଧନ କରି ନିଜ ଜୀବନକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରିବ ଓ ସମସ୍ତ କର୍ମର ଫଳ ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ ଅର୍ପଣ କରିବ । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ୧୮ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବିଭକ୍ତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଧ୍ୟାୟ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଯୋଗ ବୋଲି ଅଭିହିତ ହୋଇଅଛି । ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ବିଷୟ ଏହି ୧୮ ଅଧ୍ୟାୟରେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଓ ପ୍ରାଞ୍ଜଳଭାବରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ହୋଇଅଛି ଓ ଏହା ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ବା ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର ଅଟେ ।

୧ମ ଅଧ୍ୟାୟ—ଅର୍ଜୁନବିଷାଦ ଯୋଗ, ୨ୟ ଅଧ୍ୟାୟ—ସାଂଖ୍ୟ ଯୋଗ, ୩ୟ ଅଧ୍ୟାୟ—କର୍ମଯୋଗ; ୪ର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ—କର୍ମବ୍ରହ୍ମାର୍ପଣ ଯୋଗ, ୫ମ ଅଧ୍ୟାୟ—କର୍ମସନ୍ନ୍ୟାସ ଯୋଗ, ୬ଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ—ଅଭ୍ୟାସଯୋଗ ଯୋଗ, ୭ମ ଅଧ୍ୟାୟ—ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନ ଯୋଗ, ୮ମ ଅଧ୍ୟାୟ ଅକ୍ଷର ବ୍ରହ୍ମଯୋଗ, ୯ମ ଅଧ୍ୟାୟ—ରାଜବିଦ୍ୟା ରାଜଗୁହ୍ୟ ଯୋଗ, ୧୦ମ ଅଧ୍ୟାୟ—ବିଭୂତି ଯୋଗ, ୧୧ଶ ଅଧ୍ୟାୟ—ବିଶ୍ୱରୂପଦର୍ଶନ ଯୋଗ, ୧୨ଶ ଅଧ୍ୟାୟ-ଭକ୍ତି ଯୋଗ, ୧୩ଶ ଅଧ୍ୟାୟ—କ୍ଷେତ୍ରକ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞବିଭାଗ ଯୋଗ, ୧୪ଶ ଅଧ୍ୟାୟ—ଗୁଣତ୍ରୟବିଭାଗ ଯୋଗ, ୧୫ଶ ଅଧ୍ୟାୟ—ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଯୋଗ, ୧୬ଶ ଅଧ୍ୟାୟ—ଦୈବାସୁର ସମ୍ପଦ୍‌ବିଭାଗ ଯୋଗ, ୧୭ଶ ଅଧ୍ୟାୟ—ଶ୍ରଦ୍ଧାତ୍ରୟବିଭାଗ ଯୋଗ, ୧୮ଶ ଅଧ୍ୟାୟ—ସନ୍ନ୍ୟାସ ଯୋଗ ।

ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧୁନିକ ଶିକ୍ଷିତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥପରି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଗ୍ରନ୍ଥ ଏତେ ଆଦୃତ ନୁହେ । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ମୁସଲମାନ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନମାନେ ମଧ୍ୟ ଆଦର କରନ୍ତି ଏବଂ ୟୁରୋପ ଆମେରିକା ଆଦି ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଭକ୍ତ ଅଛନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ହିନ୍ଦୁ ନୁହନ୍ତି ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଏଥିର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସାର ଉପଦେଶକୁ ନିଜର ଜୀବନର ଅଙ୍ଗୀଭୂତ କରିଅଛନ୍ତି ।]

ଭଗବଦ୍ ବିଗ୍ରହ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି—
Bhagabad bigraha An image of Bishnu.

ଭଗବଦ୍ ଭକ୍ତ—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)— ୧ । ଈଶ୍ୱରପ୍ରେମିକ
Bhagabad bhakta 1. Devoted to God. ୨ । (ଭଗବଦ୍ ଭକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ; ବୈଷ୍ଣବ—2. A devotee of Bishnu.

ଭଗବଦ୍ ଭକ୍ତି—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍)—ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ ଭକ୍ତି—
Bhagabad bhakti Devotion to God.

ଭଗବଦାରାଧନ(ନା)—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଈଶ୍ୱରୋପାସନା—
Bhagabadārādhana (nā) Praying to God.

ଭଗବଦାଶ୍ରୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ ଅସ୍ଥା—
Bhagabadāsraya Trust or refuge in God.

ଭଗବଦାଶ୍ରିତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଭଗବାନଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୟ
Bhagabadāsrita କରିଥିବା—Relying on God. (ଭଗବଦାଶ୍ରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭଗବାନ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଭଗ=ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ ବତ୍; ୧ମା ୧ବ)
Bhagabān ୧ । ଜ୍ଞାନାଦି ଷଡ୍‌ବିଧ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ—1. Divine; [ଭଗବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] endowed with divinity. [ଦ୍ର— କେବଳ ଈଶ୍ୱର ଭଗବାନ୍ ଭଗବାନ । ପ୍ରାଚୀ. ଶିବ-ସ୍ୱରୋଦୟ ।] ୨ । ପୂଜ୍ୟ; ପୂଜନୀୟ—2. Adorable; worshippable. ବି.— ୧ । ପରମେଶ୍ୱର—1. God. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishnu. ୩ । ବୁଦ୍ଧଦେବ 3. The Buddha. ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A Name given to males (ଭଗବାନ—ଦେଶଜ ରୂପ)

ଭଗବାନ କବିରାଜ—ଦେ. ବି (ନାମ) [ଦ୍ର—୬୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବର
Bhagabāna kabirāja ଅର୍ଥାତ୍ ୧୪ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଓଡ଼ିଆ କବି ଗୁଣ୍ଡିଚ୍ଚ ଚମ୍ପୁ ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଣେତା । ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।] Name of an Oriya poet of the 14th century A. D.

ଭଗଲ ଚଗଲ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି. ଭଗଲ ବଗଲ ହେବା;
Bhagal chagal hebā ଅସ୍ଥିର ହେବା—To be restless.

ଭଗ(ଜ,ଗି,ଗୁ)ଲି— ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି (ତୁଳ. ହି. ଭଗଲ=ଛଳୀ;
Bhaga (ja,gi,gu)li ଭଗଲ୍=ଛଳ)—୧ । ଚେଲି; ଥଟ୍ଟା—1. Joke; jesting. ୨ । ଛଳ; କପଟ—2. Fraud. ୩ । ବାହାନା—3. Feigning; pretence.

ଭଗ(ଜ,ଗି,ଗୁ)ଲି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. ୧ । ଥଟ୍ଟା କରିବା—1. To
Bhaga(ja,gi,gu)li kariba cut jokes; to jest. ୨ । ବାହାନା କରିବା—2. To feign. ୩ । ପ୍ରଶ୍ନର ଠିକ୍ ଯବାବ୍ ନ ଦେଇ ଏଣୁ ତେଣୁ ଯବାବ୍ ଦେବା—3. To return evasive answers to questions; to prevaricate.

ଭଗ ଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ)—କାମଶାସ୍ତ୍ର (ହି. ଶ)—
Bhaga sāstra The sexual science.

ଭଗହାରି—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଭଗ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Bhagahari ଶିବ (ହି. ଶ.)—A name of Siba.

ଭଗା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଭଗ୍ନ)—ଭଙ୍ଗା; ଭଗ୍ନ—
Bhagā ভাঁগা টুটা Broken.

ଭଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଘଉଡ଼ାଇ ଦେବା—1. To
Bhagā(ge)ibā scare away. ୨ । ତଡ଼ି ଦେବା—2. To drive away.
ଭଗା(ଗେ)ଇ ଦେବା, ଭଗେଇବା, ଭଗେଇ ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ভাগান ৩ । ପଳାଇବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବା—3. To force a
भगाना person to flee away. ୪ । ଭଙ୍ଗାଇ ଦେବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭୟ ଦେଖାଇ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ପଳାଇ ଯିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବା—4. To cause a person to flee away from a place by scaring him or by threatening him.

ଭଗାରି(ରୀ)—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ଭାଗହାରୀ)—୧ । ଜ୍ଞାତି; କୁଟୁମ୍ବ—
Bhagāri(ri) 1. Kinsman. ୨ । ଦାୟାଦ (ଦ୍ର—ଭଗାରି ଜନ
ভগারী ବଦନ ମ୍ଳାନ ହୁଏ ତା ଅବଧାନେ କ: ସୁ)—2. Heirs to the same ancestors.
ଭଗାରଣୀ, ଭଗାରୁଣୀ } ଅନ୍ୟରୂପ ୩ । ଆପଣାର ଲାଭରୁ ଅଂଶ ଦେବା ବ୍ୟକ୍ତି—
(ଭଗାରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ ଓ ବିଣ) 3. A cosharer; a person who takes a share from one's income. ୪ । ବିପକ୍ଷ; ଶତ୍ରୁ—4. Enemy; opponent; an antagonist. (ଦ୍ର—ଭାଇ ମୋ ଧନ ନ ସର, ଭଗାରି ହୋଇଲେ ମନ୍ଥର ନାରୀ, ଦୁମ ହେଲେ ଦଣ୍ଡଧାରୀ—କୌଶଲ୍ୟା ରୋଦନ ଉତ୍ତଭରା ।) ୫ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ—5. A rival. ୬ । ଯାତ୍ରିମାନେ ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କୁ ଦେବା ଉପହାରରୁ ଯାତ୍ରି ଆଣିଥିବା ଗୁମାସ୍ତା ଯାହା ଅଂଶ ପାଏ ତହିଁ ଅଂଶରୁ ପୁଣି ଭାଗ ବସାଇବା ଅନ୍ୟ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଗୁମାସ୍ତା—6. A rival Gomāstā who takes a share from a Pandā's own pilgrim-hunter from whatev er the latter gets as his reward from the particular pilgrim's Pandā.

[ଦ୍ର—ଜ୍ଞାତିମାନେ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ଭାଗ ନିଅନ୍ତି ଓ ଏଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଭାଗହାରୀ ବା ଭଗାରି ବୋଲାଯାଏ; ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିର ଭାଗସମ୍ବନ୍ଧେ ଭଗାରିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘୋର ଶତ୍ରୁତା ହେଉଥିବାରୁ ଭଗାରିର ଅର୍ଥ ଶତ୍ରୁ ହୋଇଅଛି ।]

ଭଗାରିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଭଗାରି (ଦେଖ)—Bhagāri (See)
Bhagāriā ଶତ୍ରୁ ୨ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A rival. ଦେ. ବିଣ—ଶତ୍ରୁଭାପନ୍ନ—Inimical.

ଭଗାରିତା—ଦେ. ବି—ଭଗାରିପଣ—Rivalry; enmity. [ଉ—
Bhagārita ତୋହର ମୋହର ଭାଇ ଭଗାରତା ହୋଇ, ଅଛଠାରୁ ଗଲା ରେ ଅଧମ ପୁରୁଷ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ଭଗାରି ପଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଜ୍ଞାତିତ୍ୱ—1. Kinship. ୨ । ଶତ୍ରୁତା—
Bhagāri paṇa 2. Enmity. [ଉ—ଚିତ୍ତମେଳେ ବାଧା ଶত্রু ଦେଇ ଅଚରନ୍ତି ଭଗାରିପଣ ଅମୂର—ରାଧାନାଥ. ।]
ଭଗାରିପଣିଆ(ଆଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଭଗାରି ହସା—ଦେ.ବି—ପ୍ରତିବେଶୀମାନଙ୍କ ଉପହାସ—Ridicule of
Bhagāri hasā one's neighbours and kinsmen.
লোকহসা ଦେ. ବିଣ—ପ୍ରତିବେଶୀମାନଙ୍କର ଉପହାସାସ୍ପଦ; ଲୋକହସା—Becoming the butt-end of ridicule to one's neighbours and kinsmen. [ଉ—କଲାକର୍ମଫଳେ ହେଲି ଭଗାରିହସା—ଉପାସ୍ୟ. ଗୀତଲହରୀ ।]

ଭଗାଳ—ସଂ ବି—ମନୁଷ୍ୟର ଖପୁରି (ହି. ଶ)—
Bhagāḷa Human skull.

ଭଗି—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ଭଗବାନ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ
Bhagi ভগি ନାମ—Name for calling a person
(ଭଗିଆ—ଅନାଦରାର୍ଥକରୂପ) named Bhagabāna.

ଭଗିନି—ସଂ. (ସମ୍ବୋଧନ)—ଭଗିନୀ ଶବ୍ଦର ସମ୍ବୋଧନରେ ରୂପ; ହେ
Bhagini ଭଉଣି !—O sister.

ଭଗିନୀ—ସଂ. ବି (ଭଗ=ଯତ୍ନ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଯେ ଭାଇକୁ ବିଶେଷ
Bhaginī ଯତ୍ନ କରେ କିମ୍ବା ଭଜ୍ ଧାତୁ=ଭାଙ୍ଗିବା+ତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ
(ଭଗ୍ନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) =ଯେ ପିତୃଗୃହର ଓ ଭ୍ରାତା ଆଦିଙ୍କର ମାୟା ଭାଙ୍ଗି ଦେଇ ବିବାହିତା ହୋଇ ଚାଲିଯାଏ)—
୧ । ଭଉଣୀ; ସହୋଦରା—1. Sister. ୨ । ସମବୟସ୍କା ନାରୀ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—2. A term of address to a woman of one's equal age. (ଏହାର ଅପଭ୍ରଂଶ—ଭଅଣି, ଭଉଣୀ, ଭଇଣୀ, ଭଏଣୀ, ବଇଣୀ, ବଏଣୀ, ବହେଣୀ ।)

ଭଗିନୀ ପତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଆପଣାର ଭଗିନୀର ସ୍ୱାମୀ—
Bhaginī pati One's sister's husband. (ଏହାର ଅପଭ୍ରଂଶ
(ଭଗ୍ନୀପତି—ଅନ୍ୟରୂପ) —ଭଣେଇ, ଭଣୋଇ, ଭେଣେଇ, ଭେଣୋଇ ।)

ଭଗିନୀୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଭଗିନୀ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଈୟ)—ଭଣଜା
Bhaginīya (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—One's sister's son
(ଭଗିନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭଗୀରଥ—ସଂ.ବି—ସଗର ରାଜାଙ୍କ ନାତି;ଜଣେ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ନରପତି—
Bhagīratha Name of a king who by his penances succeeded in inducing the Ganges to descend to the earth from the heaven. [ଦ୍ର—ଏ ଅଯୋଧ୍ୟାର ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶର ରାଜା ଦିଲୀପଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିଲେ । କପିଳମୁନିଙ୍କ ଶାପରୁ ସଗର ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନେ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇ ଥିବାରୁ ଭଗୀରଥ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ପୃଥିବୀକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ଘୋର ତପସ୍ୟା କଲେ ଓ ତପସ୍ୟାରେ ସଫଳ ହୋଇ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ପୃଥିବୀକୁ ଆଣି ସଗରତନୟମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଧାର ସାଧନ କଲେ । ଏ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ପୃଥିବୀକୁ ଆଣିଥିବାରୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଏକନାମ ଭାଗୀରଥୀ ଅଟେ ।]

ଭଗୁଆ—ଦେ. ବିଣ (ଗୈରିକ)—ଗେରୁଅ (ଲୁଗା); ଗେରୁମାଟିରେ
Bhaguā ରଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା—(cloth) Coloured with
গেরুআ भगवा red ochre. ଦେ. ବି (ପାରିଭାଷିକ)—
ଆକାଶର ଉଡୁର ଘାଣ—The sidereal sphere; celestial sphere.

ଭଗୁଡ଼ି(ଲି)—ଦେ. ବି—୧ । ଖେଳରି; ଛଇ; କେଳି; ଥଟ୍ଟା—1. Jest.
Bhagurḍi(li) ঠাট্টা joking. ୨ । ପଳାୟନ—2. Flight.

ଭଗୁଡ଼ି ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ପଳାଇବା—To flee away.
Bhagurḍi batā(te)ibā ভেগে যাওয়া

ଭଗୋଳ—ସଂ. ବି (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ମେଷାଦି ଦ୍ୱାଦଶ ରାଶିଙ୍କର ମଣ୍ଡଳ—
Bhagoḷa The zodiac circle; the astrological circle showing the 12 signs of the zodiac.
ଭଚକ୍ର } ଅନ୍ୟରୂପ
ଭମଣ୍ଡଳ
(ଖଗୋଳ—ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ)

ଭଗ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ଭଜ୍ ଧାତୁ=ଭାଙ୍ଗିବା+କର୍ମ, ତ)—୧ । ଖଣ୍ଡିତ
Bhagna ଭଙ୍ଗା—1. Broken. ୨ । ଛିନ୍ନ—2. Torn.
(ଭଗ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଫାଟି ଯାଇଥିବା—3. Cracked; fractured. ୪ । ହାରିତ; ପରାଜିତ—4. Defeated; vanquished. ୫ । ନିବୃତ୍ତ; ଖାନ୍ତ—5. Prevented; stopped. ୬ । ବିନଷ୍ଟ—6. Spoilt; destroyed. ୭ । କାତର—7. Afflicted. ୮ । ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରୁ ପଳାୟିତ—8. Routed; put to flight. ଦେ. ବି—୧ । ପରାଜୟ—1. Defeat. [ଉ—ନାରଦ ପେଖି ଲୁଷପାଣି । 'ଅସୁରବଳ ଭଗ୍ନ ଶୁଣି—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୨ । ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରୁ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ପଳାୟନ—2. Rout; flight of the army from the battle field.

ଭଗ୍ନ କଣ୍ଠ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ବିକୃତ ସ୍ୱର—Hoarse voice. ବିଣ
Bhagna kanṭha ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ଗଳାର ସ୍ୱର
(ଭଗ୍ନକଣ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିକୃତ ହୋଇଅଛି—Having a croaking or hoarse voice.

ଭଗ୍ନ ଗୃହ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଭଙ୍ଗା ଘର—
Bhagna gṛuha Dilapidated house.

ଭଗ୍ନ ଚିତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ନିରାଶ—1. Hopeless.
Bhagna chitta ୨ । ହତାଶ—2. Desperate.
(ଭଗ୍ନଚେତାଃ, ଭଗ୍ନମନା, ଭଗ୍ନହୃଦୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଭଗ୍ନଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭଗ୍ନ ଚେଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ(ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଭଗ୍ନୋଦ୍ୟମ; ଯାହାର
Bhagna cheshṭa ଚେଷ୍ଟା ବିଫଳ ହୋଇଅଛି—1. Having

(ଭଗ୍ନଚେଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) one's endeavours baffled. ୨ । ଚେଷ୍ଟାରୁ ନିବୃତ୍ତ—2. Desisting from any endeavour.

ଭଗ୍ନ ଦର୍ପ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ନିଗର୍ବ; ଯାହାର ଗର୍ବ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଅଛି—Having one's pride humbled down; humiliated.
Bhagna darpa
(ଭଗ୍ନଦର୍ପା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭଗ୍ନ ଦଶା—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଭଙ୍ଗା ଅବସ୍ଥା—Broken condition.
Bhagna dasā

ଭଗ୍ନ ଦୂତ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ଅତିକ୍ଳାନ୍ତ ଦୂତ—1. An over-fatigued messenger. ୨ । ଯେଉଁ ଭଗ୍ନ ପଦାତିକ, ଭଗ୍ନ ପାଇକ } ଅନ୍ୟରୂପ ସୈନ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରୁ ପଳାଇ ଆସି ଆପଣା ପକ୍ଷର ପରାଜୟବାର୍ତ୍ତା ଆପଣା ରାଜ୍ୟରେ ବା ରାଜାଙ୍କୁ ଜଣାଏ—2. A fugitive who carries the news of his own party's defeat to the headquarters.
Bhagna dūta

ଭଗ୍ନ ଦେହ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯାହାର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି—1. Of shattered health. ୨ । ରୁଗ୍ଣଶରୀର—2. Invalid; of delicate or impaired health.
Bhagna deha
(ଭଗ୍ନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଭଗ୍ନଦେହା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭଗ୍ନ ପାଦ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଅଛି—Crippled; having a broken leg.
Bhagna pāda
ବି—(ଜ୍ୟୋତିଷ)—୧ । ଅନ୍ୟ ରାଶି ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ନକ୍ଷତ୍ର ବିଶେଷ-1. An asterism joined to a strange sign of the zodiac. ୨ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଅନୁସାରେ ପୁନର୍ବସୁ, ଉତ୍ତରାଷାଢ଼ା, କୃତ୍ତିକା, ଉତ୍ତର ଫାଲ୍ଗୁନୀ, ପୂର୍ବଭାଦ୍ରପଦ ଓ ବିଶାଖା ନକ୍ଷତ୍ର—2. The 7th, 21st, 3rd, 12th, 25th and 16th asterisms. [ଦ୍ର—ଏ ଛଅଟି ନକ୍ଷତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ନକ୍ଷତ୍ରରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ-ମତରେ ଦ୍ୱିପାଦ ଦୋଷ ଲାଗେ ଓ ଅଶୌଚ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ଦାନାଦି ଦ୍ୱାରା ଏ ଦୋଷର ଶାନ୍ତି କରାଯିବା ବିହିତ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଭଗ୍ନ ପୃଷ୍ଠ—ସ.ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯାହାର ପୃଷ୍ଠ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଅଛି—1. Having one's back broken. ୨ । କୁବଜ; କୁବଜା—2. Hump-backed.
Bhagna prustha

ଭଗ୍ନ ପ୍ରାୟ—ସ. ବଣ—ଧ୍ୱଂସୋନ୍ମୁଖ—About to fall.
Bhagna prāya

ଭଗ୍ନ ମନୋରଥ—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ମନୋବାଞ୍ଛା ବିଫଳ ହୋଇଅଛି—Having one's hopes and wishes baffled; having one's projects dashed to the ground.
Bhagna manoratha

ଭଗ୍ନ ସନ୍ଧି—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ଦେହର ଗଣ୍ଠି ଭାଙ୍ଗି ଯାଇ-ଅଛି—Having one's joints fractured. ସ. ବି (କର୍ମଧା)—ଗଣ୍ଠି ପାଖରୁ ହାଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଯିବା—Fracture of the bone at the joint.
Bhagna sandhi

ଭଗ୍ନ ସନ୍ଧିକ—ସ. ବି—ଘୋଳ ଦହି (ହି. ଶ)—Churned curd.
Bhagna sandhika

ଭଗ୍ନ ସାହସ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ସାହସ ଦବି ଯାଇଅଛି—Discouraged.
Bhagna sāhasa
(ଭଗ୍ନସାହସା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭଗ୍ନ ସ୍ତୂପ—ସ. ବଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରାଶୀକୃତ ଧ୍ୱଂସାବଶେଷ—Heap of ruins.
Bhagna stūpa

ଭଗ୍ନ ହୃଦୟ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ନିରାଶ; ହତାଶ—Disappointed; broken-hearted.
Bhagna hrudaya
(ଭଗ୍ନହୃଦୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭଗ୍ନାଂଶ—ସ. ବି—୧ । ମୂଳ ଦ୍ରବ୍ୟର ଖଣ୍ଡିତ ଅଂଶ—1. A broken part of an orginal whole thing. ୨ । (ଗଣିତ) ଏକ ସଂଖ୍ୟାର ଅଂଶସହିତ ଅଂଶ—(mathematics) Fraction. [ଦ୍ର—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ବା ରାଶିକୁ ଏକାଧିକ ଅଂଶରେ ଖଣ୍ଡିତ କଲେ ତହିଁର ଏକ ବା ତତୋଽଧିକ ଅଂଶକୁ ଭଗ୍ନାଂଶ ବୋଲାଯାଏ । ସମୁଦାୟ ବା ମୌଳିକ ବସ୍ତୁକୁ ବା ସଂଖ୍ୟାକୁ ଯେତେ ଅଂଶରେ ଭଗ୍ନ ବା ଖଣ୍ଡିତ କରାଯାଏ ସେହି ସଂଖ୍ୟାର ନାମ ହର ଓ ଉକ୍ତ ଅଂଶର ଯେତେ ଗୋଟି ଗ୍ରହଣୀୟ ବିବେଚିତ ହୁଏ ତହିଁର ନାମ ଲବ । ୨୫ କୁ ୫ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କଲେ ୨୫ ହେଲା ହର ଓ ୫ ହେଲା ଲବ; ଲବକୁ ଉପରେ ଲେଖି ତହିଁ ତଳେ ଗୋଟିଏ ଗାର ଟାଣି ହର ସଂଖ୍ୟାକୁ ଲେଖାଯାଏ; ପ୍ରଧାନତଃ ଏହି ତିନି ପ୍ରକାରେ ଭଗ୍ନାଂଶ ପାଟୀଗଣିତରେ ଦେଖାଯାଏ—୧ । ସାଧାରଣ ବା ସାମାନ୍ୟ ଭଗ୍ନାଂଶ (simple fraction) ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଭଗ୍ନାଂଶରେ ୨ଟି ମାତ୍ର ଅଙ୍କ ଥାଏ, ୨ । ଜଟିଳ ଭଗ୍ନାଂଶ ବା ଭଗ୍ନାଂଶର ଭଗ୍ନାଂଶ (compound fraction; a fraction of a fraction) ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ଭଗ୍ନାଂଶ ରାଶିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂଖ୍ୟା ବିବେଚନା କରି ତହିଁରୁ ବିଭକ୍ତ କରାଯିବା ଭଗ୍ନାଂଶ ଓ ୩ । ଦଶମିକ ଭଗ୍ନାଂଶ (ବା ଦଶମିକ ସହିତ ଭଗ୍ନାଂଶ) (Decimal fraction.)
Bhagnāmsa

ଭଗ୍ନାତ୍ମା—ସ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଭଗ୍ନ+ଆତ୍ମନ୍; ଭଗ୍ନାତ୍ମନ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ.) ଚନ୍ଦ୍ର—The moon. [ଦ୍ର—ଗୁରୁପତ୍ନୀ ହରଣ କରିବାରୁ ଶିବ ଏହାଙ୍କୁ ତ୍ରିଶୂଳଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱିଖଣ୍ଡିତ କରିଥିଲେ ।]
Bhagnātmā

ଭଗ୍ନାବଶେଷ—ସ. ବି—(କର୍ମଧା କିମ୍ବା ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଭଗ୍ନ ପଦାର୍ଥର ଯାହା ଅଂଶ ରହି ଯାଇଥାଏ—1. The remains of a broken thing. ୨ । ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିବା ଗୃହାଦିର ବାକି ରହିଥିବା ଅଂଶ—2. Ruins of a structure or building
Bhagnābasesha
(ଭଗ୍ନାବଶିଷ୍ଟ—ବଣ)

ଭଗ୍ନାବସ୍ଥ—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଭଗ୍ନ+ଅବସ୍ଥା)—ଭଗ୍ନଦଶାପ୍ରାପ୍ତ—Having a broken condition, ruined; dilapidated.
Bhagnābastha

ଭଗ୍ନାବସ୍ଥା—ସ. ବ—(କର୍ମଧା)—ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିବା ଅବସ୍ଥା—
Bhagnābasthā Broken or dilapidated condition.

ଭଗ୍ନାଶ—ସ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଭଗ୍ନ+ଆଶା)—ହତାଶ—
Bhagnāśa Disappointed; of shattered hopes.
(ଭଗ୍ନାଂଶା—ସ୍ତ୍ରୀ. ଓ ଦେଶଜ ରୂପ)

ଭଗ୍ନୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଭଗିନୀ (ଦେଖ)
Bhagni (etc) Bhagini (See)

ଭଗ୍ନୀଜ—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ଭଗ୍ନୀ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଭଣଜା—
Bhagnija Sister's son. (ଉ—ମାଉଳଙ୍କ ବଳରାଜୁ (ଭଗ୍ନୀଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭଗ୍ନୀଜ ଗଲ୍ଲ । ଦେବଦୁର୍ଲ୍ଲଭ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।)

ଭଗ୍ନୀ ହତ୍ୟା—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଭଉଣୀକୁ ମାରି ପକାଇବା—
Bhagni hatyā Murdering one's sister.

ଭଙ୍ଗ—ସ. ବ (ଭଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଭାଙ୍ଗିଯିବା; ଭଗ୍ନହେବା—1. Breaking; fracture.
Bhanga
(ଉ—ମାନସ ଅଙ୍ଗ ଭେଦ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଭଙ୍ଗ ଉଚିଲ୍ଲ ସ୍ନେହ । ଚମ୍ପୁ ମ. ଗୀତ ।) ୨ । ଖଣ୍ଡ—2. Piece; cutting. ୩ । ହାନି—3. Loss. ୪ । ନାଶ—4. Destruction; ruin. ୫ । କୁଟିଳତା—5. Crookedness. ୬ । ପ୍ରତିବନ୍ଧ; ବାଧା—6. Interruption; obstruction. (ଯଥା—ରସଭଙ୍ଗ ।) ୭ । ପରାଜୟ—7. Defeat; routing. (ଉ—ରଙ୍ଗେ କୁରୁ ଗାରବୃନ୍ଦ ରଣେ ଦେଲେ ଭଙ୍ଗ । ରାଧାନାଥ ।) ୮ । ନିବୃତ୍ତି; ବନ୍ଦ—8. Stoppage; cessation; dissolution. (ଯଥା—ଯାତ୍ରାଭଙ୍ଗ ।) ୯ । ରଚନା; ଚିତ୍ରଣ—9. Composition; writing; painting. (ଯଥା—ପଦଭଙ୍ଗ ।)—୧୦ । ବ୍ୟତିକ୍ରମ; ଲଙ୍ଘନ; ନ ମାନିବା—10. Infringement; transgression; violation. (ଯଥା—ଆଦେଶଭଙ୍ଗ, ଆଜ୍ଞାଭଙ୍ଗ, ନିୟମଭଙ୍ଗ, ପ୍ରତିଜ୍ଞାଭଙ୍ଗ, ସତ୍ୟଭଙ୍ଗ ।) ୧୧ । ତରଙ୍ଗ; ଢେଉ—11. Wave; billow. ୧୨ । ବିଶ୍ଳେଷଣ—12. Analysis. ୧୩ । ରୋଗ—13. Disease. ୧୪ । ବିଦାରଣ; ଭେଦ—14. Splitting; laceration; piercing. ୧୫ । ବ୍ୟସନ—15. Vice. ୧୬ । ଭୟ—16. Fear. ୧୭ । ନିରସନ—17. Refutation; rejection. ୧୮ । ଭଙ୍ଗୀ—18. Demeanour. ୧୯ । ଗମନ; ଗତି (ତ୍ରି. ଶ)—19. Going; motion. ୨୦ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ନାଗବିଶେଷ (ତ୍ରି. ଶ)—20. Name of a mythological serpent. ୨୧ । ଶରୀରକୁ ବଙ୍କା କରିବା ରୋଗ (ତ୍ରି. ଶ)—21. A disease making the patient crooked. ୨୨ । ଗଞ୍ଜେଇ (ଗଛ, ପତ୍ର)—22. Cannabis Sativā (plant and leaves). ୨୩ । ଗଞ୍ଜେଇର ପତ୍ର ବଟା ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଉନ୍ମାଦଉତ୍ପାଦକ ପାନୀୟ; ଭାଙ୍ଗ—23. An intoxicating drink made of the pestled leaves of Cannabis Sativā.
ଦେ. ବ (ସ. ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ମୁହଁର ଚର୍ମ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ପଡ଼ିଯିବା ରୋଗ—Addison's disease; Melanoderma; a disease consisting of black discolouration in some parts of the face.

ଭଙ୍ଗଡ଼—ଦେ. ବଣ—ସିଦ୍ଧିଖୋର; ଭାଙ୍ଗଖିଆ—Addicted to
Bhangarda ভাঙ্গড়; ভাঙ্গর drinking Bhānga.
भंगड

ଭଙ୍ଗ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶତ୍ରୁଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ବ୍ୟୂହଭଙ୍ଗ କରି
Bhanga debā ରଣକ୍ଷେତ୍ରରୁ ପଳାଇବା—To give way when attacked; to flee away from the thick of the fight.

ଭଙ୍ଗ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବଣ—ମୁହଁରେ କଳା କଳା ଦାଗରୂପ ରୋଗ
Bhanga pardibā ଦେଖା ଦେବା—Being attacked with Melanoderma or Addison's disease.

ଭଙ୍ଗ ପ୍ରବଣ—ସ. ବଣ (୭ମୀ ତତ୍)—ଯାହା ସହଜରେ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ;
Bhanga prabaṇa ଭଙ୍ଗୁର; ମରକା—Brittle; fragile.

ଭଙ୍ଗ ପ୍ରବଣତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବ (ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ+ତା ଵା ତ୍ୱ)—ସହଜରେ
Bhanga prabaṇatā(twa) ଭାଙ୍ଗିଯିବା ଅବସ୍ଥା—Brittleness; fragility.

ଭଙ୍ଗା—ଦେ. ବ (ସ. ଭଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ ଭଙ୍ଗ; ଭଞ୍ଜନ)—୧ । ଭାଙ୍ଗିବା
Bhangā କର୍ମ (ଭାଙ୍ଗିବା ଦେଖ)—1. Act of breaking; ভাঙ্গা; ভাঙ্গান Bhāngibā (See). ୨ । ଭଙ୍ଗାଇବା କର୍ମ तोडना; तोडवाना (ଭଙ୍ଗାଇବା ଦେଖ)—2. The act of causing to break; Bhangāibā (See).
୩ । ତାସ୍ ଖେଳରେ ସାର ସବୁ ଗୋଳାଇ ରଖିବା ଉତ୍ତାରୁ ଉପରର କେତେକ ସାରକୁ କାଢ଼ି ତଳେ ରଖିବା—3. The act of taking out some cards from the top and putting them at the bottom in the game of cards. [ଦ୍ର—ଭଙ୍ଗା ଶବ୍ଦର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ ପାଇଁ ଭାଙ୍ଗିବା ଓ ଭଙ୍ଗାଇବା ଶବ୍ଦର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥମାନ ଦେଖ । ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରେ । ଯଥା—ଓଳିଆଭଙ୍ଗା, ଘରଭଙ୍ଗା, ପଡ଼ିଆଭଙ୍ଗା, ପଥଭଙ୍ଗା, ପାଣିଭଙ୍ଗା, ପାନଭଙ୍ଗା, ପେଟଭଙ୍ଗା; ମକଦମାଭଙ୍ଗା, ଟଙ୍କାଭଙ୍ଗା, କୋଠଭଙ୍ଗା; ବଢ଼ି(ଡ଼ି)ଭଙ୍ଗା; ମନଭଙ୍ଗା, ମଣ୍ଡଳ ବା ମୁଣ୍ଡଳାଭଙ୍ଗା, ଲୁଗାଭଙ୍ଗା, ହାଣ୍ଡିଭଙ୍ଗା ।] ଦେ. ବଣ (ସ. ଭଗ୍ନ)—୧ । ଭଗ୍ନ—1. Broken. ୨ । ନଷ୍ଟ—2. Ruined. ୩ । ଦଦରା; ଫଟା—3. Unsound; fractured; cracked. ୪ । (ପୁଂ) ଯେ ଭାଙ୍ଗେ—4. Breaking; spoiling. ୫ । ଯେ

ଭଙ୍ଗାଏ—5. Causing breach. [ଉ—କେହି [ଭଙ୍ଗେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ] ନ ଜାଣନ୍ତି ଘରର ଗୋଇ, ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି ଘର ଭଙ୍ଗେଇ । • ଛଗ ।] ସଂ. ବି (ଭଙ୍ଗ+ଅ) ବିଜୟା; ଭାଙ୍ଗ; ଗଞ୍ଜେଇ ଗଛ—Cannabis Sativā.

ଭଙ୍ଗାଇ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୁଝାଇ ସୁଝାଇ କହିବା—To explain
Bhaṅgāi kabibā a matter in detail.
ভেঁগে বলা (ଉ—ଯେତେ ରୂପେ ଭଙ୍ଗାଇ କହିଲେ ହେଲେ ନୃପ ଦେବଯାନୀର କ୍ରୋଧ କଠିନ ଅମାପ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।).

ଭଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଭଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍)—ଭାଙ୍ଗିବା କ୍ରିୟାର
Bhaṅgā(ṅge)ibā ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—The causative form
ভাঙ্গান of Bhāṅgibā. ୧ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଭାଙ୍ଗିବା କର୍ମ
भुन्ना, भुनाना, तोड़वाना କରାଇବା—1. To cause to be broken or demolished. ୨ । ନଷ୍ଟ କରାଇବା—2. To cause destruction of; to cause to be spoilt. ୩ । ବଡ଼ ମୁଦ୍ରା ବା ନୋଟ ବଦଳରେ ଛୋଟ ମୁଦ୍ରା ନେବା—3. To exchange currency of larger value to small coins. ୪ । ବନ୍ଦ କରାଇବା; ରହିତ କରାଇବା—4. To cause to stop; to prevent a person from doing a thing. ୫ । (ବିବାଦ ବା ମକଦ୍ଦମାକୁ) ଆପୋସରେ ମିମାଂସା କରାଇବା—5. To cause a case or dispute to be amicably decided or settled. ୬ । ରଚିତ ହୋଇଥିବା ବେଶ ଆଦିକୁ ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା କଢାଇବା—(ଯଥା—ବେଶ ଭଙ୍ଗାଇବା)—6. To cause a person to dismantle the decoration put on a person. ୭ । ପେଟ ଟେଣା ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ଚିତ ହୋଇ ଶୋଇଥିବା ମନୁଷ୍ୟର ପେଟ ଉପରେ ଗୋଟିଏ କଂସା ବା ବଡ଼ ପାତ୍ର ବସାଇ ଉପର୍ଯ୍ୟପରି ଅନ୍ୟ ପାତ୍ରରୁ ସେ କଂସା ମଧ୍ୟକୁ ଥଣ୍ଡା ବା ଗରମ ପାଣି ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଅଜାଡାଇବା (ଯଥା—ପାଣି ଭଙ୍ଗାଇବା)—7 To. cause a person to repeatedly pour water into a shallow pan put on the belly of a person lying flat with a view to alleviate the latter's belly-ache. ୮ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଭୂମିରେ ମୁରୁଜ ବା ଖଡି ବା ପିଠଉ ଦ୍ୱାରା ମଣ୍ଡଳ ଓ ଚିତ୍ର ଆଦି ଅଙ୍କିତ କରାଇବା (ଯଥା—ମୁଣ୍ଡଲା ଭଙ୍ଗାଇବା)—8. To cause another to draw circles and other artistic figures on the ground. ୯ । ଚୁଗୁଲି ଆଦି ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ବିରାଗଯୁକ୍ତ ବା ଅପ୍ରସନ୍ନ କରାଇବା (ଯଥା—ମନ ଭଙ୍ଗାଇବା)—9. To cause a person to be displeased or annoyed with another by back-biting. ୧୦ । ଦଉଡ଼ି ଆଦିକୁ ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ବଳାଇବା (ଯଥା—ଦଉଡ଼ି ଭଙ୍ଗାଇବା)—10. To cause a rope to be twined or twisted. ୧୧ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଲୁଗା ଆଦିକୁ ଲୁଣ୍ଠ ବା ଭାଙ୍ଗ କରାଇବା। (ଯଥା—ଲୁଗା ଭଙ୍ଗାଇବା)—11. To cause a cloth to be artistically folded. ୧୨ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପାନ ଖିଲ ସଜାଇବା (ଯଥା—ପାନ ଭଙ୍ଗାଇବା)—12. To cause another to prepare packets of betel or nuts etc for chewing. ୧୩ । କୌଣସି ପରିବାରରେ ଅନ୍ତର୍ବାଦର ବୀଜ ବପନ କରି ପରିବାରର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ ଜନ୍ମାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପର ଠାରୁ ପୃଥଗନ୍ନ, ପୃଥଗ୍ ବାସ କରାଇବା (ଯଥା—ଘର ଭଙ୍ଗାଇବା)—13. To cause or bring about internal dispute or rupture (in a family). ୧୪ । ପୂର୍ଣ୍ଣାବସ୍ଥା ପୂର୍ବରୁ ଗର୍ଭସ୍ଥ ଭ୍ରୂଣକୁ ଗର୍ଭରୁ ଖସାଇବା (ଯଥା—ପେଟ ଭଙ୍ଗାଇବା—14, To cause abortion or miscarriage ୧୫ । କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ନ ହେବାର ଉପାୟ କରିବା (ଯଥା—ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଭଙ୍ଗାଇବ ।)—15. To cause the breaking of a proposal. ୧୬ । ଅଭିପ୍ରେତ କାର୍ଯ୍ୟରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇବା—16. To dissuade a person from carrying out a certain wish. [ଦ୍ର—ଭାଙ୍ଗିବା କ୍ରିୟାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥର ଣିଜନ୍ତ ରୂପରେ ଭଙ୍ଗାଇବା କ୍ରିୟା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—(ଗାଈ) ଗର୍ଭବତୀ ନ ହେବା; ବୃଷସଙ୍ଗମ ପରେ ଗର୍ଭଧାରଣ ନ କରିବା—(a cow) Not to be successful in one copulation with a bull.

ଭଙ୍ଗା କାନ୍ଥଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । ଘରର ଭଗ୍ନାବଶେଷ-
Bhaṅgā kānthaṛā 1. The ruins of a house; de-
ভাঁগা কাঁথ bris. ୨ । ଘରର ଛପର ବା ଛାତ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବା
मलबा ପରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଭଙ୍ଗା କାନ୍ଥମାନ—2. The broken and outstanding walls of a house of which the roof has come down.

ଭଙ୍ଗା ଚୂରା—ପ୍ରାଦେ. (ସଦର) ବି—ଭାଙ୍ଗିବା ଓ ଚୂନା କରିବା—
Bhaṅgā chūrā Breaking and pounding.
ভাঙ্গ চুর ବିଣ—ଭଗ୍ନ ଓ ଚୂର୍ଣ୍ଣ—Broken and pounded.
तोड़ना चूरना ভাঙ্গাচূরা टूटाफूटा

ଭଙ୍ଗାଣିଆ(ଆଁ)—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ତୁଳ. ବଂ.
Bhaṅgāṇiā(āṅ) ଭାଙ୍ଗାନି)—୧ । ଟଙ୍କା ଆଦିର ଖୁଚୁରା; ଟଙ୍କା
ভাঙ্গানিয়া ଆଦି ବେଶି ମୂଲ୍ୟର ମୁଦ୍ରାକୁ ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ବହୁ
तोड़नेवाला ମୁଦ୍ରାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ—1. Change of currency of higher value into coins of lower value. ୨ । ବେଶି ମୂଲ୍ୟର ମୁଦ୍ରା ବଦଳରେ ପ୍ରାପ୍ତ ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ମୁଦ୍ରାମାନ; ଖୁଚୁରା—2, Smaller coins

received in exchange for coins of higher value. ଦେ. ବଣ—ଯାହା ଭାଙ୍ଗେ—Breaking; causing rupture. (ଯଥା—ମନ-ଭଙ୍ଗାଣିଆ କଥା; ଘରଭଙ୍ଗାଣିଆ ଲୋକ ।)

ଭଙ୍ଗାଭୁ(ଫୁ)ଟା—(ସହଚର) ବଣ—ଭଙ୍ଗା ଓ ଫୁଟା (ଦ୍ରବ୍ୟମାନ)—Bhangātu(phu)ṭā Broken and cracked [things]. (ଭଙ୍ଗାଭୁଜା, ଭଙ୍ଗାଦଦରା, ଭଙ୍ଗାଫଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ভাঁগাটু(ফা)টা

ଭଙ୍ଗାଭଙ୍ଗ ଶ୍ଳେଷ—ସଂ ବି—କାବ୍ୟାଲଙ୍କାର ବିଶେଷ—A poetical Bhangābhanga ślesha composition in which a line conveys various senses. [ଦ୍ର—ଏ ରଚନାରେ ଅଭଙ୍ଗ ଶ୍ଳେଷ ଓ ସଭଙ୍ଗ ଶ୍ଳେଷ ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ପଦର ନାନା ଅର୍ଥ କରାଯାଇ ପାରେ; ଶ୍ଳେଷ ଦେଖ ।] (ଉ—ମାନଭାଗ ବନାଗନ ପାଇଁ ନ ସେ ଦର, ଉତ୍ପଳ ନ କୋଷ୍ଠରୁ ଅଛ ନ ଜଗରବଶ, ଭୃଙ୍ଗଦାରା ସତ ବିଚ୍ଛେଦ ଜମ ବାର, ସବୁ ଗିରେଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ପୁଣି ଅହାଲଦ-ଦାରା । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚନ୍ତାମଣି ।)

ଭଙ୍ଗା ଭଙ୍ଗା—ଦେ. ବଣ (ବହୁବଚନ)—୧ । ବିଶେଷ ଭାଙ୍ଗ ଥିବା; ବଙ୍କା Bhangā bhangā ବଙ୍କା—1. Having creases and ভাংগা ভাংগা bends. ୨ । ଦଦରା—2. Half-broken. ୩ । ଅସ୍ଫୁଟ (ବାଲଭାଷା)—3. Prattling [speech]. ୪ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ (କଥା)-4. Indistinctly expressed; half-expressed [words].

ଭଙ୍ଗାଭଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—ଭାଙ୍ଗିବା କ୍ରିୟା—The act of breaking. Bhangābhangi ভাঙ্গাভাঙ্গি

ଭଙ୍ଗାରି—ସ. ବି—(ଭଙ୍ଗ+ଅରି)—ମଶା [ହ୍ମ. ଶ]—Bhangāri Mosquito.

ଭଙ୍ଗି(ଙ୍ଗୀ)—ସ. ବି (ଭଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ—ଭାଙ୍ଗିବା+ଭାବ. ଇ, ଈ)—Bhangi[ngi] ୧ । ଶୋଭା; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—1. Beauty. (ଉ—ଭଙ୍ଗୀ ଶୃଙ୍ଗ ଭ୍ରୂ ଭାଲ ଉନ୍ନତୀ ଭ୍ରମର ଭାବ ସଙ୍ଗି । ବର-ସୂର୍ଯ୍ୟ. ବସୋରାଜୀମୁ. ଭ ଗୀତ ।) ୨ । ଖୁଭୁରୀ; ଛଳ—2. Trick. (ଉ—ଶକୁନ ତ ଜାଣନ୍ତି ଖେଳର ଭଙ୍ଗିତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।) ୩ । ରୂପ; ଛବି; ପ୍ରତିକୃତି—3. Picture; form. ୪ । ଢଙ୍ଗ; ହାବଭାବ; ଅଙ୍ଗର; କ୍ରୀଡ଼ା (ଯଥା—ଭାବଭଙ୍ଗି; ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗି)—4. Gesture; contortion of the limbs. ୫ । ଥଟ୍ଟା ତାମସା; ରଙ୍ଗ; କୌତୁକ—5. Jest; joke; sport; repartee. ୬ । ତରଙ୍ଗ—6. Wave. ୭ । ଛଳ—7. Disguise. ୮ । କ୍ରୀଡ଼ାଜନକ ଭାବ—8. Amusing ways; wantonness; sportiveness. ୯ । ରଚନା—9. Composition. ୧୦ । ରସିକତା—10. Gallantry; wish; honour. ୧୧ । ଢଙ୍ଗ; ଭାବ—11. Condition. ୧୨ । ଢଙ୍ଗ; ପ୍ରକାର—12. Kind; mode; manner; ways. ୧୩ । ରଚନାର ହ୍ମ. ଶ)—13. Arrangement. ୧୪ । ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ—14. Irony; ironical expression.

ଭଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—[ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ]—ହାଡ଼ି; ମେହେନ୍ତର—Bhangi ভাঁগী भंगी Sweeper.

ଭଙ୍ଗିଆ(ୟା)—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ [ସ୍ତ୍ରୀ. ଭଙ୍ଗୀମତି]—୧ । ଛଇଳ—Bhangiā[yā] 1. Assuming different gestures. ଭঙ্গী ভঙ্গেৰ } ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । କୌତୁକୀ—2. Sportful; sportive. ୩ । ରସିକ—3. Gallant. ୪ । (ବାକ୍ୟ) রসিক ରସିକତା ପୂର୍ଣ୍ଣ—4. Humourous; witty.

ଭଙ୍ଗି(ଙ୍ଗୀ) କଥା—୧ । ବ୍ୟଙ୍ଗପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ—1. Covert or ironical Bhangi(ngi) kathā expressions. ୨ । ଅବୋଧ କଥା—রঙ্গভঙ্গ 2. Mystical or unintelligible expression. ୩ । ରସିକତାପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା—3. Witty or humorous expressions.

ଭଙ୍ଗି କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖୁଭୁରୀ ଦେଖାଇବା; ଛଳ ଦେଖାଇବା—Bhangi kārḍhibā 1. To display tricks. ୨ । ଛଟକ ଭଙ୍ଗି ଦେଖା[ଖେ]ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଭଙ୍ଗି ଦେବା } ଦେଖାଇବା—2. To assume enchanting ভাঙ্গ দেখান ways. ୩ । ଥଟ୍ଟା ଖେଳିବା—3. To play tricks. ୪ । ପ୍ରକାର ଦେଖାଇବା—4. To display various curious modes or ways.

ଭଙ୍ଗିତା—ଦେ. ବି—ଭଙ୍ଗି; ଛବି; ରୂପ—Picture; form. [ଉ—Bhangitā ଲକ୍ଷେ ଚନ୍ଦନ ଚିତା, ସିନ୍ଦୂରବିନ୍ଦୁ ଘୋରତା, ଭନ୍ଦୁ କୋଳେ ବ ସବିତା । ଏହି ଭଙ୍ଗିତା ହେ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ ।]

ଭଙ୍ଗିବଚନ—ଦେ.ବି—୧ । ପରିହାସ ବାଣୀ—1. Jocose words. Bhangi bachana ୨ । ରସିକତାପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ—2. Witty পরিহাস বচন saying. [ଉ—ସଙ୍ଗୀଏ ଏହିକାଳେ, ଭଙ୍ଗୀବଚନ ପ୍ରକାଶ କଲେ—ଉଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ୩୫ । ୧୨]

ଭଙ୍ଗିମା—ସ. ବି (ଭଙ୍ଗ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇମନ୍; ଭଙ୍ଗିମନ୍, ୧ମା ୧ ବଚନ)—Bhangimā ୧ । ଭଙ୍ଗି; ଛଟକ; ଛଇ—1. Amusing deportment. ୨ । ଶୋଭା; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—2. Beauty; charm. ୩ । ଢଙ୍ଗ—3. Mode. [ଯଥା—ସେ ଭଲ ଭଙ୍ଗିମାରେ ଠିଆ ହୋଇଛି ।]

ଭଙ୍ଗିମାନ୍—ସ. ବି. ପୁଂ (ଭଙ୍ଗି+ମତ୍ ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ; ୧ମା ୧ବଚନ)—Bhangimān ୧ । ତରଙ୍ଗିତ—1. Waving. ୨ । [ଭଙ୍ଗିମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ଭଙ୍ଗିମା; ଛଇଳ—2. Assuming charming ways. ୩ । କୌତୁକୀ—3. Sportful, wanton.

ଭଙ୍ଗୀୟାନ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । (ଭଙ୍ଗ+ଈୟସୁ; ୧ମା ୧ବ)—Bhangiyān ଯେ ରଣରେ ଭଙ୍ଗଦେଇ ପଳାୟନ କରେ—[ଭଙ୍ଗୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] 1. Deserting from the thick of

a fight; renegade from the rank of the army. ୨ । (ଭଙ୍ଗ+ଇସୁସ୍ ; ୧ମା ୧ବଚନ)—ଭଙ୍ଗିମାନ୍ [ଦେଖ]—2. Bhangimān [See]

ଭଙ୍ଗୀର—ଦେ. ବଣ—ଚାତୁରୀପୂର୍ଣ୍ଣ—Artful. { ଉ—ଭାବିଲ
Bhangira ସୁନ୍ଦର ଦରହାସୀ କ ଭଙ୍ଗୀର ଭିର ହେଉ ପରେ ସେ ତୋ ପରସର ହେ—ବଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି]

ଭଙ୍ଗୀଲ—ସଂ. ବଣ (ଭଙ୍ଗ+ଇଲ)—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟର ବିକଳତା
Bhangīla [ବୁ. ଶ.]—The deformity of a sense-organ.

ଭଙ୍ଗୁର—ସଂ. ବଣ (ଭଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ=ଭାଙ୍ଗିବା+ ଶୀଳାର୍ଥେ. ଉର)—
Bhangura ୧ । ବକ୍ର—1. Crooked. ୨ । ମସୃଣ;
(ଭଙ୍ଗୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ—2. Brittle; fragile. ୩ । କୂଟବୁଦ୍ଧିପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Crafty. ୪ । ଯାହା ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତରେ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ—4. Frangible. ୫ । ଯାହାର କାର୍ଯ୍ୟର ଓ ମତର ସ୍ଥିରତା ନ ଥାଏ—5. Inconstant; fickle. ୬ । ବିନଶ୍ୱର; ବିନାଶଶୀଳ—6. Prone to destruction; destructible; subject to decay. [ଉ—ଭଙ୍ଗୁର ଭବର ଭୋଗ, ସୁଖ ଏହିପରି—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] [ଦ୍ର—ଭଙ୍ଗୁର ବା ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ ପଦାର୍ଥ (ଯଥା—କାଚ ପାତ୍ର ଆଦି) କୁ କଥାରେ କହନ୍ତି ଏହା କୁଡୁଡ଼ା ଡ଼ିମ୍ବ ପରି ହୋଇଅଛି । ଏହା ଠୁକୁ ଠୁକୁ ହୋଇଅଛି ।] ଦେ. ବି—ନଦୀର ବାଙ୍କ—
भंगुर The bend of a river.

ଭଙ୍ଗୁରତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି (ଭଙ୍ଗୁର+ତା)—୧ । ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣତା—
Bhangurata(twa) 1. Fragility; frangibility. ୨ । ବିନାଶଶୀଳତା—2. Destructibility.

ଭଙ୍ଗୁରା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭଙ୍ଗୁର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଭଙ୍ଗୁରର
Bhangurā ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bhangura.
ସଂ. ବି—୧ । ଅତିବିଷା—1. Aconite. ୨ । ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ (ଦେଖ)—2. Priyangu (See)

ଭଚକ୍ର—ସଂ. ବି (ଜ୍ୟୋତିଷ)—୧ । ରାଶିଚକ୍ର; ଦ୍ୱାଦଶ ରାଶିଙ୍କ
Bhachakra ଗୃହରେ ଗ୍ରହମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥାନ ଜ୍ଞାପକ
(ଭପଞ୍ଜର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚକ୍ର—1. The stellar sphere; the zodiac. [ଦ୍ର—ଏହି ୧୨ ରାଶିଙ୍କର ୧୨ଟି ଘର ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ ରାଶିରେ ଯେଉଁ ଗ୍ରହ ଯେଉଁ ସମୟରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥାଆନ୍ତି ତହିଁର ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ର ଗଣନାନୁସାରେ ଚକ୍ର ।] ୨ । ୨୭ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ବିଭକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଗତିପଥସୂଚକ ଭୂଗୋଳ—2. The lunar zodiac.

ଭଚ(ଚୁ)କା—ଦେ. ବି—୧ । (ବିଲୁଆ ଯେଉଁପରି ପଶ୍ଚାଦ୍ଧାବକ କୁକୁରର
Bhacha(chu)kā ମୁହଁରୁ ପଳାଏ, ସେହିପରି) କୌଶଳପୂର୍ବକ
শেয়াল ফাঁকী ପଶ୍ଚାଦ୍ଧାବକର କବଳରୁ ଖସିଯିବା—1. Es-
टालमटोल; हीलाहवाला caping from onset of a pursuer; the artful evasion of one's pursuers. ୨ । ଟାଳମଟୁଳ—2. Putting off on various excuses.

ଭଚକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧମକାଇବା; ଭୟ ଦେଖାଇବା;
Bhachakā(ke)ibā ଭୀତଗ୍ରସ୍ତ କରାଇବା—1. To threaten;
धमकाना, फाँकी देओया to stun a person with fear; to
हीलाहवाला बताना; ठगना terrify a person. ୨ । ପଶ୍ଚାଦ୍ଧାବକକୁ ଏଡ଼ିବା; ଭଚକା ମାରିବା—2. To evade a chase. ୩ । ଭଣ୍ଡାଇବା—3. To put off a person on some excuse.

ଭଚ(ଚୁ)କା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆପଣାକୁ ଧରିବାକୁ ଗୋଡ଼ାଇଥିବା
Bhacha(chu)kā debā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଶଳ ପ୍ରୟୋଗ-
শেয়াল ফাঁকী দেওয়া ପୂର୍ବକ ଧରା ନ ଦେବା; ଏଡ଼ିବା—1. To
हीलाहवाला बताना baffle one's pursuers; to evade one's chasers. ୨ । ଭଣ୍ଡିବା—2. To put off on some excuse.

ଭଚ୍ଛ(ର୍ଚ୍ଛ)ନା—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ଭର୍ତ୍ସନା)—ଭର୍ତ୍ସନା; ଗାଳି—
Bhachchha(rchcha)nā Rebuke; censure; abuse.
(ଭର୍ଚ୍ଛନା, ଭର୍ତ୍ସନା, ଭୃତ୍ସନା—ଅନ୍ୟରୂପ) ভৎসনা डाँटडपट

ଭଜ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ସେବା କରିବା—1. To serve; to
Bhaj (root) devote oneself to the service of. ୨ । ପୂଜା କରିବା—2. To worship. ୩ । ନାମ ସ୍ମରଣ କରିବା—3. To recite the names of a person. ୪ । ସ୍ତୁତି କରିବା—4. To pray. ୫ । ଶରଣାପନ୍ନ ହେବା—5. To take shelter under a person. ୬ । ବିଭାଗ କରିବା—6. To divide or share.

ଭଜ—ଦେ. ବି—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—Names given to
Bhaja persons. ସ. କ୍ରି—(ଭଜ୍ ଧାତୁ ଲୋଟ ମଧ୍ୟମ ପୁରୁଷ
ভজ হরি; ভজ গোবিন্দ; ভজ ୧ବଚନ)—ଭଜନା କର—Do
भज गोविन्द, भज आनन्द worship. (ଉ—ଭଜ ମନ କଳା
(ଭଜ—ଆଦରାର୍ଥକ ରୂପ) କହ୍ନାଇ, ଭଜଲେ ଏ ଦୁଃଖ ରହିବ
[ଭଜଅ—ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ] ନାହିଁ ।)
ଭଜଗୋବିନ୍ଦ, ଭଜନ, ଭଜନା, ଭଜନାନନ୍ଦ, ଭଜନ୍ତ, ଭଜ(ଜା), ଭଜଅ(ଯା), ଭଜମନ, ଭଜହରି } ଅନ୍ୟରୂପ

ଭଜକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ଭଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଭଜନ-
Bhajaka କାରୀ—1. Praying. ୨ । ବିଭାଗକାରୀ—
(ଭଜିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Dividing.

ଭଜକଟ—ଦେ. ବି—(ଭଞ୍ଜନ ଓ କର୍ତ୍ତନ=ଭାଙ୍ଗିବା ଓ କାଟିବା ରୂପ
Bhajakaṭa କଷ୍ଟକର କାର୍ଯ୍ୟ, ବା ଭଜନ ଓ କଷ୍ଟ କିମ୍ବା ଭଙ୍ଗ
ভজকট ଓ କଷ୍ଟ)—୧ । ବ୍ୟାଘାତ, ବିଘ୍ନ—1. Obstruction;
भंवर जाल, गडबडी impediment. ୨ । ବିଷମ ସମସ୍ୟା—2. Dilemma; difficult predicament. ୩ ।

କଷ୍ଟକର ଉଦ୍ୟୋଗ, କଷ୍ଟଦାୟକ ଉଦ୍ୟୋଗ—3. Difficult exertion. ୪ । କଷ୍ଟଜନକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ—4. Difficult task. ୫ । ଗୋଳମାଳଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ—5. Confused act. ୬ । ଝଟକଟ; ଗୋଳମାଳ—6. Entanglement; confusion. ୭ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଅବଲମ୍ବିତ ନାନା ଉପାୟ—7. Expedients followed to attain one's object.

ଭଜକଟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ସାଧନ
Bhajakaṭa karibā ନିମନ୍ତେ ନାନା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ଉଦ୍ୟମରେ
(ଭଜକଟରେ ପଶି(ଡୁ)ବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜଡ଼ିତ ହେବା—
भजकट करना 1. To be entangled in confused
गोलमालमे फंसना actions with a view to achieve one's object. ୨ । ଗୋଳମାଳରେ ପଶିବା—2. To be involved in confusion and entanglements. ୩ । ଝଟକଟରେ ପଡ଼ିବା—3. To fall into a false position or predicament.

ଭଜନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଭୋଜନ)—ଭୋଜନ—
Bhajan Meal; eating.

ଭଜନ—ସଂ. ବି (ଭଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଦେବାଦିଙ୍କର ସ୍ତୁତି
Bhajana ଗାନ ବା ମହିମା କୀର୍ତ୍ତନ ବା ନାମକୀର୍ତ୍ତନ—
1. Reciting the praise of gods or deities; repeatedly reciting the name of the worshipped deity. ୨ । ଆରାଧନା; ଉପାସନା—2. Praying. ୩ । ସେବା—3. Serving; service; attendance. ୪ । ଅର୍ଚ୍ଚନ, ପୂଜା—4. Worship; adoration. ୫ । ଆଶ୍ରୟଗ୍ରହଣ—5. Taking shelter under. ୬ । ଆତ୍ମ ସମର୍ପଣ—6. Yielding one's self up to; surrendering one's self. ୭ । ବାରଂବାର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମସ୍ମରଣ—7. Recalling and repeating the name of a person. ୮ । ଭାଗ କରିବା—8. Dividing. ୯ । (+କର୍ମ. ଅନ) ଭାଗ—9. Share; allotment. ୧୦ । (+ଅଧିକରଣ ଅନ) ଦେବତାଙ୍କ ସ୍ତବ; ସ୍ତୁତି, ସ୍ତୋତ୍ର—10. Hymn. ଦେ. ବି—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—Name given to persons.

ଭଜନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ଭଜ୍ ଧାତୁ)—ଦେବତାଙ୍କ ନାମ
Bhajana karibā ସ୍ମରଣ କରିବା, ଭଜିବା—1. To repea-
भजन करना tedly recite the names of a deity.
भजन करना ୨ । ସର୍ବଦା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସ୍ନେହ ବା ଭକ୍ତି ସହିତ ସ୍ମରଣ କରିବା; ସୁମରିବା; ଝୁରିବା—2. To cherish the memory of a person constantly. ୩ । ସ୍ତୁତି କରିବା—3. To pray. ୪ । ଆଶ୍ରୟ ନେବା—4. To take shelter or refuge. ୫ । ଲଭିବା, ଭଜିବା; ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—5. To get, to attain. (ଯଥା—ମୃତ୍ୟୁ ଭଜନ କରିବା) ୬ । ସେବା କରିବା—6. To serve.

ଭଜନ ଗୃହ—ସଂ. ବି—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଉପାସନା ମନ୍ଦିର; ଯେଉଁ
Bhajana gṛuha ମନ୍ଦିରରେ ଦେବତାଙ୍କୁ ଆରାଧନା କରାଯାଏ—
1. A prayer hall.
ଭଜନାଳୟ, ଭଜନମନ୍ଦିର, ଭଜନଶାଳା, ଭଜନାଳୟ ଭଜନାଗାର }—ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଗିର୍ଜା—2. Church. ୩ । ମସଜିଦ୍—3. Mosque. ୪ । ଦେବମନ୍ଦିର—4. Temple.

ଭଜନ ଭାଜନ—ଦେ. ବି—(ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ ।
Bhajana bhājana ସ୍ତୁତିପାଠ—1. Hymn. ୨ ।
भजन टजन ସନ୍ଧ୍ୟାହ୍ନିକ—2. Daily prayers. ୩ । ଗୁପ୍ତ
भजन तजन ମନ୍ତ୍ରଣା—3. Secret consultation or counsel.

ଭଜନ ମାଳା—ସଂ.ବି—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍, ୪ର୍ଥୀ ତତ୍)—୧। ଜପମାଳା; ଯେଉଁ
Bhajana mālā ମାଳା ସାହାଯ୍ୟରେ ଗଣନାପୂର୍ବକ ଦେବାଙ୍କଙ୍କ
(ଭଜନମାଳ[ଳି]—ଦେଶଜରୂପ) ନାମ ଜପ କରାଯାଏ—
1. String of beads used for reciting the names of deities. ୨ । ସ୍ତବସଂଗ୍ରହ—2. Collection of hymns.

ଭଜନ ସାଧନ—ସଂ. ବି (ସହଚର)—୧ । ସ୍ତବ ଓ ପୂଜା; ପୂଜା ଓ ଜପ
Bhajana sādhana ସେବା ଆରାଧନା—1. Worshipping
भजन साधन and praying; worship and prayer.
भजन साधन ୨ । ଦେବାର୍ଚ୍ଚନ; ସନ୍ଧ୍ୟାହ୍ନିକ—2. Daily worship or prayer. ୩ । ସାଧ୍ୟସାଧନ,ଅନୁନୟ ବିନୟ—3. Entreaties, repeated prayers.

ଭଜନ ସ୍ମରଣ—ସଂ. ବି—(ସମାର୍ଥକ ସହଚର)—୧ । ସ୍ତୁତିପାଠ—
Bhajana smaraṇa 1. The saying of prayers or
(ଭଜନ ପୂଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ) recital of hymns. ୨ । ସ୍ତୁତି ପାଠ ଓ ମାଳା ଜପ—2. Prayers and telling of beads. ୩ । ଦୈନିକ ଦେବାର୍ଚ୍ଚନ—3. Daily worship of God. ୪ । ସନ୍ଧ୍ୟାହ୍ନିକ—4. Daily prayers and rites.

ଭଜନା—ପ୍ରାଦେ. (ବିହୁମ) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଧାନ—A species
Bhajanā of paddy. ଦେ. ବି—ଭଜନା—Worshipping. (ଉ—ନାମଭଜନା ଲୋକମାନେ, ବସନ୍ତି ଅର୍ଥବେଦ ଗ୍ରାମେ । ପ୍ରାଚୀ. [ଜଗୁମାହାତ୍ମ୍ୟ ।)
ସଂ. ବି. (ଭଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ+ଆ)—ଭଜନ; ଆରାଧନା; [ସେବା—Praying; worshipping.
ଭଜନା ଦେ. ବି. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ଭଜନାନନ୍ଦର ଡାକ ନାମ—A name for calling Bhajanānanda.

ଭଜନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଭଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଭଜନ କରିବା
Bhajanā karibā (ଦେଖ)—1. Bhajana karibā
भजना करा (See) ୨ । ଭଜିବା (ଦେଖ)—2. Bhajibā
भजन करना, भजना (See)

ଭଜନାନନ୍ଦ—ସ. ବି. (ମ. ସ, ଲୋ)—ଈଶ୍ୱରଭଜନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର
Bhajanānanda ଅନୁଭୂତ ଆନନ୍ଦ—The happiness ex-
भजनानन्द perienced by a person who prays to
God. ସ. ବିଣ. ପୁଂ —ଯେ ଈଶ୍ୱରଭଜନରେ ଆନନ୍ଦ
ଲାଭ କରେ—Happy in the worship of God
ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to
males.

ଭଜନାନନ୍ଦୀ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଭଜନାନନ୍ଦ)—ଈଶ୍ୱର ଭଜନ କରି
Bhajanānandī ଯେ ସୁଖରେ ମଗ୍ନ ହୋଇଥାଏ—Happy in
भजनानन्दी the worship of the Godhead.

ଭଜନି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଭଜନା (ଦେଖ)
Bhajani Bhajanā (See)
भजन ओयाला ଦେ. ବିଣ—ଭଜନକାରୀ—Reciting hymns.
भजनी ଦେ. ବି—୧ । ଭଜନ କରିବା ଲୋକ—1. The
person praying. ୨ । (ଅବଜ୍ଞାର୍ଥକ) ଭଜନାନନ୍ଦର
ଡାକ ନାମ—2. A name for calling Bhaja-
nānanda.

ଭଜନୀୟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଭଜ୍+କର୍ମ. ଅନୀୟ—୧ । ପୂଜ୍ୟ; ପୂଜନୀୟ
Bhajaniya (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Worshippable; adorable;
(ଭଜନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) venerable. ୨ । ଭଜନ କରିଯିବା ଯୋଗ୍ୟ
(ସ୍ତୁବାଦ)—2. Fit to be recited.

ଭଜ ମନ—ଦେ. ଅ. (ଭଜ ମନକୁ ସମ୍ବୋଧନ)—ହେ ମନ ତୁ
Bhaja mana ଭଜନା କର—O mind, you do pray
भज मन (to such or such a deity). ଦେ. ବି. ପୁଂ—
भजमन ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to
males.

ଭଜମାନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଭଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ବିଭାଜକ
Bhajamāna —1. Dividing. ୨ । ଉପାସନାରତ—
(ଭଜମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Engaged in prayers. ୩ । ପୂଜା
କରୁଥିବା; ପୂଜାକାରୀ—3. Worshipping. ୪ ।
ଉପଯୁକ୍ତ—4. Proper; suitable. ୫ । ସେବମାନ;
ସେବାରତ—5. Engaged in serving.

ଭଜା—ଦେ. ବି (ସ. ଭୃଜ୍ ଧାତୁରୁ ଭର୍ଜନ)—୧ । ଭର୍ଜନ; ଭାଜିବା
Bhajā କର୍ମ—1. Act of frying; roasting; baking.
भाजा ୨ । ଭର୍ଜିତ ଖାଦ୍ୟ; ଭାଜି; ଭଜା ହୋଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ—
भूनना 2. Fried food; roast. (ଯଥା—ଶୁଖୁଲଭଜା,
भाजा କଦଳୀଭଜା ।) ଦେ. ବିଣ (ସ. ଭର୍ଜିତ)—୧ ।
भूनाहुआ ଭର୍ଜିତ; ଯାହାକୁ ଭାଜିବାକୁ ହୋଇଥାଏ—1. Fried;
roasted; baked. (ଯଥା—ଭଜାମୁଗ, ଭଜାମାଛ,
ଡୋଉଭଜା ଖଇ ।) [ଉ—କ୍ଷୀରାମୃତମୟ ଭୁ ଅରୁଣ
ଷକାମେ ଯେ ତୋର ଚରଣ, ତୁଳନ୍ତି ଜନ୍ମ ତାଙ୍କ ନାହିଁ,
ଭଜା ଗାଛର ପ୍ରାପ୍ୟ ହୋଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]
୨ । ଯାହାଦ୍ୱାରା ଭାଜିବା କିମ୍ବା ସାଧିତ ହୁଏ—2. Used
for frying. (ଯଥା—ଭଜା ଖପୁରା; ଭଜା ହାଣ୍ଡି—
୩ । ଘିଆରେ ଯାହାକୁ ଭର୍ଜିତ କରାଯାଇଅଛି—3.
Fried in ghee or oil. (ଯଥା—ଘିଅଭଜା
ଶାଗ ।) ୪ । ବାଲିରେ ମିଶାଇ ଯାହା ଭର୍ଜିତ ହୋଇ-
ଥାଏ—4. Fried by being put in heated
sand etc. (ଯଥା—ବାଲିଭଜା ମୁଗ)

ଭଜା(ଜେ)ଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସାକ୍ଷାତ୍ ପ୍ରମାଣ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି
Bhajā(je)i debā ବିଷୟର ସତ୍ୟତା ପ୍ରତିପନ୍ନ କରାଇବା—
भजियेदेओया 1. To have the truth of a matter
मुकाबला करना established by proof. ୨ । ସମ୍ପୃକ୍ତ
ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପସ୍ଥିତି ଓ ଯୁକ୍ତିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବିଷୟର
ସତ୍ୟତା ବା ଅସତ୍ୟତା ପ୍ରମାଣ କରାଇବା—2 To
have a thing proved or disproved by
confronting the person concerned.

ଭଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଭଜ୍ ଧାତୁ—ଭଜିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)
Bhajā(je)ibā ୧ । ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଇବା—1. To
भजान cause another to say prayers. ୨ ।
भजवाना ଭରଜାଇବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭକ୍ତିଦ୍ୱାରା ବା ଅନୁସରଣ
भजान ଦ୍ୱାରା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ବା ବଶୀଭୂତ କରିବା—2. To please
सन्तुष्ट रखना a person by one's devotion or
भजान constant attendance. ୩ । (ସ. ଭୃଜ୍ ଧାତୁ)
भुनाना; भुनवाना ଭାଜିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ; ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଭାଜିବାକୁ ସ୍ୱୀ
କରାଇବା—3 To cause to be fried. ୪ ।
(ସ. ଭଜ୍ ଧାତୁ)—ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା; ମଜାଇବା; ରାଜି
କରାଇବା—4. To induce; to persuade; to
cause to agree. ୫ । ମୁଖାମୁଖି ମୁକାବିଲା କରାଇବା
मोकाबिला करा କୌଣସି ବିଷୟର ସତ୍ୟତା ବା ଅସତ୍ୟତାକୁ
मजार करना ପ୍ରମାଣ କରିବାପାଇଁ ସମ୍ପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ
ମୁକାବିଲା କରାଇବା—5. To cause a matter to
be proved or disproved by confronting
the person concerned. ୬ । ହିସାବ ମୁକାବିଲା
କରାଇବା—6. To get an account explained
(हिसाब) मिलाना करना and settled.

ଭଜା(ଜେ)ଇବା ମଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସହଚର)—
Bhajā(je)ibā majā(je)ibā ସ. ଭଜ୍ ଧାତୁ ଓ ମସଜ୍ ଧାତୁ-
ଭଜା(ଜେ)ଇ ମଜା(ଜେ)ଇ ରଖିବା / ଭଜା(ଜେ)ଇବା ରଜା(ଜେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଭରଜେଇବା, କୌଣସି
भजानमजान ବ୍ୟକ୍ତିର ମନକୁ ନେବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରସନ୍ନ ବା
मिलाना; राजिमिलान करना ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା; ବାକ୍ୟ, ସେବା ଓ
କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରସନ୍ନ ରଖିବା—To

keep a person well pleased with one's words, devotion or action.

ଭଜା ଖଡ଼ିକା—ଦେ. ବ—ଭଜାଭଜି ଖଡ଼ିକା (ଦେଖ)
Bhajā khardikā Bhajābhaji khardikā (See).

ଭଜା ଖରଡ଼ା—ଦେ. ବ (ସହଚର)—ଅଳ୍ପ ପାଣିରେ ଖରଡ଼ା ହୋଇ
Bhajā kharardā ତେଲ ବା ଘିଅରେ ଭଜା ହୋଇଥିବା
[ଭଜା ସ(ସି)ଝୁ(ଝୋ)ଳା—ଅନ୍ୟରୂପ] ବ୍ୟଞ୍ଜନ—Curry;
ভাজাড়ালনা fried in ghee or oil after being boiled
रन्धाभूना with a little water.

ଭଜା ଡାଲି—ଦେ. ବ—(ସ. ଭର୍ଜିତ+ଦାଲ)—ଭଜା ମୁଗ ବା ଭଜା
Bhajā dāli ବୋଲଥ ରଗଡ଼ା ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା
ভাজা ড়াল भुजीहुई दाल ଡାଲି—Split pulse prepared
(କଞ୍ଚା ଡାଲି ବା ଜାଉ—ଅନ୍ୟରୂପ) from fried grains.

ଭଜା ତିଅଣ—ଦେ. ବ (ସହଚର) (ସ. ଭର୍ଜିତ+ତେମନ)—ଭଜା ଓ
Bhajā tiana ତରକାରୀ; ତିଅଣଭଜ; ତରକାରୀ ଭଜା—
(ଭଜା ତରକାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Fried vegetable and
ভাজা তরকারী भाजी तरकारी curry.

ଭଜା ପୋଡ଼ା—ଦେ. ବ (ସହଚର)—(ଫଳାଦି) ଭଜାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଖାଦ୍ୟ
Bhajā pordā ଓ ପୋଡ଼ାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଖାଦ୍ୟ—(Vegetables)
(ଭଜା ଭରତା—ଅନ୍ୟରୂପ) Fried and singed.
ভাজা পোড়া भाजी और साना

ଭଜା ଭଜି—ଦେ. ବ (ସ. ଭର୍ଜନ)—୧ । ଭାଜିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—1. Act
Bhajā bhaji of frying. ୨ । ଭଜା ଆଦି ତରକାରୀ—
ভাজাভাজি 2. Curry and fried vegetables. ବଣ—
भुनाभुनी ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଭାଜିବା କ୍ରିୟା ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ—Used in
frying. (ଯଥା—ଭଜା ଭଜି ଅଟିକା ।)

ଭଜାଭଜି ଅଟିକା—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଅଟକା ବା ହାଣ୍ଡିରେ ଚାଉଳ
Bhajābhaji ātikā ମୁଗ ଆଦି ଭଜା ହୁଏ—An earthen
(ଭଜାଭଜି ହାଣ୍ଡି—ଅନ୍ୟରୂପ) pot in which pulse, paddy
भाड etc are fried,

ଭଜାଭଜିଖଡ଼ିକା—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ନଡିଆପତ୍ରଦ୍ୱାରା ଭଜା ହେଉ-
Bhajābhaji khardikā ଥିବା ଧାନ, ଚାଉଳ ଓ ମୁଗ ଆଦିକୁ
नारनकीखडही ଖରଡିବାକୁ ହୁଏ—A bunch of cocoanut
leaf stalks with which grains etc are
stirred during frying.

ଭଜା ମୁଗ—ଦେ. ବ (ସ. ଭର୍ଜିତ ମୁଦ୍ଗ)—ଯେଉଁ ମୁଗ ରଗଡ଼ା ହେବା
Bhajā muga ପୂର୍ବରୁ ଭଜା ହୋଇଥାଏ; ମୁଗ—Pulse
ভাজামুগ भुजाहुआ मुंग fried before being split.
(ବିପରୀତ—କଞ୍ଚାମୁଗ)

ଭଜା ରଗଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଡାଲି କରିବାପାଇଁ ମୁଗ ହରଡ଼ ଆଦିକୁ
Bhajā ragardā ଭାଜିବା ଓ ଚକିରେ ରଗଡିବା—Frying
ভাজাভাঙ্গা भुनना दलना and splitting of pulses for dāl.

ଭଜା ରନ୍ଧା—ଦେ. ବ (ସ. ଭର୍ଜନ+ରନ୍ଧନ)—ଖାଦ୍ୟ ଭାଜିବା କାର୍ଯ୍ୟ
Bhajā randhā ଓ ରାନ୍ଧିବା କାର୍ଯ୍ୟ—Act of frying and
ভাজারাংধা भूनारांधा cooking articles for food.

ଭଜିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର, ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତି-
Bhajiā ବିଶେଷ—An aboriginal tribe of the name.
ଦେ. ବ. ପୁଂ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)-ଭଜନାନନ୍ଦ ନାମ—
A name for calling Bhajanānanda.

ଭଜିବା—ଦେ. କ୍ରି. ସ (ଭଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ପୂଜା କରିବା—1. To
Bhajibā worship. ୨ । ଭଜନ କରିବା; ସ୍ତବ କରିବା—
ভজা 2. To pray. (ଯଥା—ଯାହାପାଇଁ ଶିବ ପୂଜୁ ଥାଉ,
भजना ତାହାଙ୍କ ପ୍ରିୟାଙ୍କୁ ଭଜୁ ଥାଉ । କର୍ଣ୍ଣପର୍ବ ।)
୩ । ମାଳା ଜପିବା—3 To tell beads.
(ଯଥା—ଭକ୍ତ ମାଳା ତୁମ୍ଭର ଗଳାରେ ପଡ଼ିଛି, ଏଥିରେ
ଭଜିଲେ ତ ମୁକତି ନୋହୁଛି । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ,
ବନ ।) ୪ । ଉପଯୁର୍ୟପରି ନାମ ସ୍ମରଣ କରିବା—
4. To repeatedly utter the name of a person in attachment or devotion.
୫ । ରଟିବା—5. To utter constantly. (ଯଥା—
ମନରେ ନାହିଁକି ମାନରେ ନାହିଁ, ଭଜି ଭଜି ହରି ପାଇବୁ
କାହିଁ—ଗୀତ ।) ୬ । ଏକାନ୍ତରୂପେ ଆସକ୍ତ ହେବା—
6. To be deeply attached to. ୭ । ମନ ଗୁଡି
ଝୁରିବା—7. To pine away in the thought
of a person. ୮ । (ମୃତ୍ୟୁ, ଲୟ, ବିନାଶ ଆଦି ଅବସ୍ଥା)
ସୁଖ ଦୁଃଖ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା; ଭୋଗ କରିବା—8. To get;
to experience; to suffer (death, self-extinction). (ଉ—ଖଳ ଭୂପତି ଭୂମିଲ ତଳ, ଭଜୁଥିଲା ଅସ୍ତ
ବାସ୍ତ ଖଳ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ । ତନ୍ତୁ ତାହାଙ୍କ ଅତି ତନୁତା ଭଜୁଛି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଆଦି । ତା କଥାକୁ ସୁଖ ନ ଭଜେ ମୋ
କର୍ଣ୍ଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୯ । ଗୁଣଗାନ କରିବା;
ପ୍ରଶଂସା କରିବା—9. To eulogise; to praise.
୧୦ । ପତିରୂପେ ବରଣ କରିବା; ପ୍ରେମ ଦାନ କରିବା—
10. To love; to court; to choose as one's
husband. (ଉ—ଅଣିମାକୁମାରେ ତା ଶୁଣିଣ ହସିଲେ,
କେଁ। ତୁମ୍ଭେ ବୃଷ୍ଣିକ ଭଜିଲ ଭାଷିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ.
ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୧୧ । ସାଧନ କରିବା—
11. To practise. ୧୨ । ସେବା କରିବା—12. To
serve. (ଉ—ଅକ୍ଳେଶ ବୁଦ୍ଧିରେ ସମସ୍ତେ, ତାହାଙ୍କୁ ଭଜ
ଯଶୋମତେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୧୩ । ଭକ୍ତି ସହିତ
ଅନୁଗମନ କରିବା—13. To follow with devotion. ୧୪ । ପର ମନକୁ ତଗି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
14. To seek to please a person. ୧୫ । ଶରଣା-
ପନ୍ନ ହେବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଶ୍ରୟ ନେବା—
15. To take shelter under a person.
(ଉ—ସେ ତ ସ୍ୱଭାବେ ସ୍ତ୍ରିଷ୍ଣୁ ପୁଂସ ଭଜବ, ଭଷିତ ଜଣେ
ସିତା ବନ୍ଧୁ ହୋଇବ । ଉ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।)

ଭଜି—ସ. ବଣ. (ଭଜ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ ବଚନ)—
Bhaji ଯେ ଭଜେ; ଭଜନକାରୀ—Praying.
(ଭଜନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭଜୁ(ବୁ)ସି(ଷୀ)—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଭଜ ଧାତୁ)—୧ । ଭକ୍ତ—
Bhaju(bu)si(ṣi) 1. Devoted to. ୨ । ଯେ କୌଣସି
ভক্ত ବ୍ୟକ୍ତିର ମନ ଜଗି ଥାଏ—2. Acting according
भक्त to the wish or pleasure of a person.
୩ । ନିଯୁକ୍ତ ସେବାକାରୀ—3. Diligently serving. ୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଶରଣାପନ୍ନ—
4. Taking shelter under a person.
ভক্তি ବି—୧ । ଭକ୍ତି—1. Devotion. ୨ । ଆସକ୍ତି;
भक्ति ଅନୁରକ୍ତି—2. Attachment. ୩ । ବଞ୍ଚାଇବା;
ଭସାଇବା କର୍ମ—3. The act of pleasing a person.

ଭଜ୍ୟମାନ—ସ ବିଣ. ପୁଂ (ଭଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନ)—୧ । ସେବ୍ୟ-
Bhajyamāna ମାନ—1. Being served. ୨ । ଯାହା
(ଭଜ୍ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଭକ୍ତ କରା ଯାଉଅଛି—2. Being divided.

ଭଞ୍ଜ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଭାଙ୍ଗିବା—1. To break. ୨ । ଲୋପ
Bhañj (root) କରିବା—2. To obliterate; to cause
(ଭଜ୍ଜ ଧାତୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) to disappear. ୩ । ବିନାଶ
କରିବା—3. To destroy; to ruin.

ଭଞ୍ଜ—ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—1. Family
Bhañja title of Khatriyas. ୨ । ଘୁମୁସର, ମୟୂରଭଞ୍ଜ,
କେନ୍ଦୁଝର, ହଳଦିଆ ଆଦି ରାଜାମାନଙ୍କର ବଂଶଗତ ଉପାଧି—
2. Family title of kings of Ghumsar, Mayūrbhañj, Keonjhar and Haladiā in Orissa. ୩ । ଭଞ୍ଜ କବି (ଦେଖ)—3. Bhañja kabi (See). [ଦ୍ର—ଏ ଭାଷାକୋଷରେ କବି ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥାଦିରୁ ଉଦ୍ଧୃତ ପଦମାନଙ୍କରେ 'ଭଞ୍ଜ' ନାମ ଲେଖା ଯାଇଅଛି ।] ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପୋଳୁହ (ଦେଖ)—Poḷuha (See)

ଭଞ୍ଜକବି—ଦେ. ବି—(ଘୁମୁସର ରାଜବଂଶରେ ଜନ୍ମିଥିବାରୁ) ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ-
Bhañja kabi Upendrabhañja,
(ଭଞ୍ଜ ସାଇବର—ଅନ୍ୟରୂପ) (See) the renowned classical poet of Orissa (of Ghumsur in the district of Ganjam.) [ଗୁଣବାନ୍ କେଣ ବାଣୀଙ୍କ କୁମର, କବି ବଳଦେବ ଭଞ୍ଜ ସାଇବର ।
ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭା ।]

ଭଞ୍ଜ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ—ଦେ. ବି—ଉତ୍କଳର ଭଞ୍ଜବଂଶର ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ
Bhañja kimbadanti ପ୍ରାଚୀନ ଉପାଖ୍ୟାନ—The tradition about the origin of the Bhañja family. [ଦ୍ର—ତ୍ରେତାଯୁଗରେ ଥରେ ବଶିଷ୍ଠ ଋଷି ବଣରେ ବୁଲୁ ବୁଲୁ ମୃଗମିଥୁନଙ୍କ କାମକ୍ରୀଡ଼ା ଦେଖି କାମାର୍ତ୍ତ ହେଲେ ଓ କୌପୀନରେ ତାଙ୍କ ଅମୋଘ ରେତଃ ସ୍ଖଳିତ ହେଲା । ସେ କୌପୀନକୁ ହ୍ରଦର ତୀର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଧୋଇବାରୁ ଦୁଇଟି ବିନ୍ଦୁ ଖସିଲା । ତାକୁ ଗୋଟିଏ ମୟୂର ଜଳ ସହିତ ପାନ କରି ଦୁଇଟି ଅଣ୍ଡା ପ୍ରସବ କଲା । ଅଣ୍ଡ ବଢ଼ିବାରୁ ମୟୂରୀ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଲା ଓ ବଶିଷ୍ଠ ନିଜେ ଅଣ୍ଡ ଦୁଇଟିକୁ ପାଳିଲେ । ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଡ ଫାଟି ଶିଶୁ ଜାତ ହେବାରୁ ବଶିଷ୍ଠ ଶିଶୁର ନାମ ମଦନ ରାଣା ଦେଲେ । ଅନ୍ୟ ଅଣ୍ଡଟି ନ ଫୁଟିବାରୁ ଋଷି ତାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ ଓ ସେଥିରୁ ବାହାରିବା ଶିଶୁ ମୋଦକ ଭଞ୍ଜ ବୋଲାଇଲେ । ଅଣ୍ଡ ସୂର୍ଯ୍ୟୋତ୍ତାପରେ ପକ୍ୱ ହୋଇଥିବାରୁ ଏମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀ ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲେ । ଭ୍ରାତୃଦ୍ୱୟଙ୍କୁ ବଶିଷ୍ଠ ଶସ୍ତ୍ର ଓ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିପୁଣ କଲେ । ଏହି ଭ୍ରାତୃଦ୍ୱୟ ବୟଃପ୍ରାପ୍ତି ପରେ ଚକୋର ଓ ତନ୍ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶରେ ରାଜତ୍ୱ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ପରେ କନିଷ୍ଠ ମୋଦକ ଦେଶ ତ୍ୟାଗ କରି ମୟୂରଭଞ୍ଜରେ ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ସେ ସମ୍ବଲପୁର ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ । ମୟୂରଭଞ୍ଜରୁ କେତେକ ଅଂଶ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ କେନ୍ଦୁଝର ବୋଲାଇଲା ଓ ତହିଁରେ ଜଣେ ରାଜଭ୍ରାତା ରାଜା ହେଲେ ।

ବୌଦର କାଶ୍ୟପ ଗୋତ୍ରୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ରାଜା ଶୀଳବନ୍ଧୁ ନନ୍ଦଙ୍କର ଔରସ ପୁତ୍ର ବିନାୟକ ନନ୍ଦଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ପାଳିତ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ଦୁଇଟି କ୍ଷତ୍ରିୟ କୁମାର ରଘୁନାଥ ଓ ବନମାଳୀ ବଣରେ ବଧ କଲେ । ଶୀଳବନ୍ଧୁ ନିଜ ପୁତ୍ରର ମରଣବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣି ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ ଓ ସନ୍ଦେହରେ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ଏହି ଦୁଇ କୁମାରଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ ତୁମ୍ଭ ବଂଶଧରମାନେ କଳହ କରି ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ବିନାଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବେ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ରଘୁନାଥ ରାଜା ହେଲେ ଓ ଖିଞ୍ଚାଳି (ବର୍ତ୍ତମାନ ଘୁମସର)ର କ୍ଷୁଦ୍ର ରାଜାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ ହେଉ ଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଜୟ କରି ଖିଞ୍ଚାଳିକୁ ବୌଦ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କଲେ । ଖିଞ୍ଚାଳିର ଆଦିମ ଅଧିବାସୀମାନେ ଅନାର୍ଯ୍ୟ କନ୍ଧ, ଶବର, ପାଣ ଆଦି ଜାତିର ଲୋକ ଥିଲେ । ରଘୁନାଥ ସେମାନଙ୍କ ବିଦ୍ରୋହ ଦମନ କରି ସେଠାରେ ଶାନ୍ତି ସ୍ଥାପନ କଲେ ଓ ଗୋଟିଏ ଭଗ୍ନ ପୁରାତନ ଦୁର୍ଗ (ଗୁମା = କ୍ଷୁଦ୍ରଆ-ଗର, ଗଡ଼) ଓ ତହିଁର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ (ସର = ଜଳାଶୟ) କୋଡ଼ ଦେଖି ସେହିଠାରେ ଦୁର୍ଗ ନିର୍ମାଣ କଲେ । (ଖ୍ରୀ. ୮୩୨ ଅବ୍ଦ) । ସେ ଗଡ଼ର ନାମ ଗୁମସର ହେଲା । ବନମାଳି ଭଞ୍ଜ ରଘୁନାଥଙ୍କ ଅଧୀନରେ ସେ ରାଜ୍ୟ ପାଇଲେ । ଗୁମସର ଭଞ୍ଜବଂଶୀୟମାନେ ରଘୁନାଥ (୮୩୨ ଖ୍ରୀ) ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ୪୧ ପୁରୁଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୪୮ ଜଣ ରାଜା ଗୁମସର ଗାଦିରେ ବସିଥିଲେ । ଶେଷ ରାଜା ଧନଞ୍ଜୟ ଭଞ୍ଜ (୧୮୩୨—୧୮୩୫) ଅବ୍ଦ ସମୟରେ ଇଂରାଜୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ପେନସନ୍ ପାଇଲେ ଓ Vellore ରେ ରହିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଭଞ୍ଜବଂଶର ଲୋପ ହୋଇଅଛି ।

ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଏହି ବଂଶର ନୀଳକଣ୍ଠ ଭଞ୍ଜ (୧୭୦୧-୮)ଙ୍କ ପୁଅ । ନୀଳକଣ୍ଠ ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ କନିଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା କୌଶଳରେ ପିତାଙ୍କ ସିଂହାସନ ଅଧିକାର କରି ତାଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ ଓ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ବଧ କରି ନାନା ଅତ୍ୟାଚାର କରିବାରୁ

ତାଙ୍କ ତୃତ ପୁରୁଷ ଛତ୍ରା କବେର ଘନ ଭଞ୍ଜଙ୍କଦ୍ୱାରା ବତାଡ଼ିତ ହୋଇ ଗୁମସର ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଧସ୍ୱଡୋଃ ଓ ଅଠଗଡ଼ରେ ଓ ଶେଷରେ ନୂଆଗଡ଼ରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ। ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ନୀଳକଣ୍ଠଙ୍କ ପୁତ୍ର । ସେ ରାମତାରକ ମନ୍ତ୍ର ସାଧନ କରି ଅସାଧାରଣ କବିତ୍ୱ ପାଇଥିଲେ ।

ଗଞ୍ଜାମ ପୂର୍ବେ ଚିକାକୋଲ ସର୍କାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥାଇ ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍‌ମାନଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଜଣେ ନବାବଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଥିଲା;ପରେ ଇଂରେଜମାନେ ଗୁମସର ରାଜା କିଶୋରମଙ୍କୁ ହଟାଇ ତାଙ୍କ ଭାଇ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ରାଜା କଲେ । ତତ୍ପରେ ଶ୍ରୀକର (୧୭୯୦-୧୮୧୯) ରାଜା ହେଲେ ଓ ପୁତ୍ର ଧନଞ୍ଜୟଙ୍କ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ରାଜ୍ୟ ଛାଡ଼ି ତୀର୍ଥକୁ ଗଲେ ଓ ଧନଞ୍ଜୟ ରାଜା ହେଲେ । ଧନଞ୍ଜୟ ଜଣେ ନରହନ୍ତା ଓ ଅତ୍ୟାଚାରୀ ଥିଲେ ଓ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍‌ଙ୍କ ବିଚାରରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟରୁ ପେନସନ୍ ପାଇ ରହିଲେ ଓ ଶ୍ରୀକର ତୀର୍ଥରୁ ଫେରି ଆସି ପୁଣି ୧୮୧୯ ଠାରୁ ୧୮୩୬ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜା ହେଲେ । ତତ୍ପରେ ବୃଦ୍ଧ ହେବାରୁ ଇଂରାଜ ସରକାରଙ୍କ ଅନୁମତିକ୍ରମେ ଧନଞ୍ଜୟ ରାଜା ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ଇଂରେଜଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିଦ୍ରୋହୀ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ କରି ୧୮୩୫ରେ ମଲେ ଓ ତତ୍ପରେ ଏହା ଖାସ କରି ସରକାର ନେଲେ ଓ Russel ସାହେବ କଲେକ୍ଟର ଗୁମସରର ପ୍ରଥମ ଇଂରାଜ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ହେଲେ । ତାରିଣୀଚରଣ ରଥଙ୍କ ଗୁମସର ଇତିହାସରୁ ଗୃହୀତ (ଭୂ. ସା. ୧୯୧୩) ।]

ଭଞ୍ଜକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଭଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—୧ । ଭଙ୍ଗକାରୀ;
Bhañjaka ଭଞ୍ଜନକାରୀ—1. Breaking. ୨ । ନିବାରକ
(ଭଞ୍ଜିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) —2.—Preventing. (ଯଥା—ବିପଦ-ଭଞ୍ଜକ, ସନ୍ଦେହଭଞ୍ଜକ, ମାନଭଞ୍ଜକ ।)

ଭଞ୍ଜନ—ସ. ବି (ଭଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଭାଙ୍ଗିବା—
Bhañjana 1. Breaking. ୨ । ଘୁଞ୍ଚାଇବା—2.
(ଭଞ୍ଜନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Removal. ୩ । ଖଣ୍ଡନ; ନିରସନ; ଦୂରୀକରଣ —3. Dispelling; expelling. ୪ । ମେଣ୍ଟାଣ; ମୀମାଂସା—4. Settlement; decision. ବିଣ. ପୁଂ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ହୁଏ; ଯଥା—ବିପଦ-ଭଞ୍ଜନ, ଦୁଃଖଭଞ୍ଜନ, କଳହଭଞ୍ଜନ, ମାନଭଞ୍ଜନ)—୧ । (କଳହର) ନିରସନ—1. Dispelling. ୨ । (କଳହର) ମୀମାଂସା କରିବା; ମେଣ୍ଟାଣ—2. Amicable settlement. ୩ । (ବିପଦର)—ନିବାରକ—3. Prevention (of a danger). ୪ । (ମାନର) ଦୂରୀକରଣ—4. Removal.

ଭଞ୍ଜା—ଦେ. ବି—ଯେ ଭାଙ୍ଗେ—Breaking. (ଯଥା—ଘରଭଙ୍ଗା-
Bhañjā ଭାଂଗା ଭଞ୍ଜା, ଘାମଲା ଭଞ୍ଜା ।)—
तोड़नेवाला; भंजा

ଭଞ୍ଜା(ଞ୍ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଭଞ୍ଜ୍ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ)—ଭଙ୍ଗାଇବା
Bhañjā(ñje)ibā —To cause to break. ଉ
ভাঙ্গান —ହେବେ ସେ ଲକ୍ଷିତ ଛତ ଯୁଗଳରେ ହଂସ ଗରବ
तोड़वाना ଭଞ୍ଜାଇବ । ଉପ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ୩।୧୧ ।)

ଭଞ୍ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଭଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ)—ଭାଙ୍ଗିବା—To break.
Bhañjibā (ଉ—ଭଞ୍ଜ ଭଞ୍ଜୀବରର ସନ୍ତାପ ଏବେ । ଉପ.
ভাংগা **भंगना** ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ୧।୪)

ଭଞ୍ଜୀ—ସ. ବ. ପୁଂ (ସ. ଭଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଭଞ୍ଜକ—
Bhañjī (ଭଞ୍ଜିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Breaking; dispelling.

ଭଞ୍ଜୀୟ—ଦେ. ବଣ (ଭଞ୍ଜ + ସ. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଈୟ)—ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ
Bhañjīya ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Uprndra Bhañja (Poet). (ଯଥା—ଭଞ୍ଜୀୟ ରଚନା, ଭଞ୍ଜୀୟ ଯୁଗ, ଭଞ୍ଜୀୟ କବିତା, ଭଞ୍ଜୀୟ ଶୈଳୀ, ଭଞ୍ଜୀୟ ସାହିତ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ।)

ଭଟ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । କହିବା—1. To tell; to speak.
Bhaṭ (root) ୨ । ପୋଷଣ କରିବା; ରକ୍ଷା କରିବା—2. To maintain; to entertain; to nourish; to foster. ୩ । ଭଡ଼ା ଦେବା—3. To hire (Apte). ୪ । ମୂଲ ପାଇବା—4. To receive wages (Apte).

ଭଟ୍—ସ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥକ)—ନିଆଁରେ ବାଇଗଣ ପୋଡ଼ିଲା ବେଳେ
Bhaṭ ତାହା ଫାଟିଯାଇ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ବାହାରେ—An
ভট onomatopoetic sound (as of the bursting
भट of a brinjal when thrown into fire).

ଭଟ୍ ଭଟ୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥକ)—୧ । ଗପସପ—1. Gibble-
Bhaṭ bhaṭ gabble. ୨ । ବଡ଼ପାଟି କରିବା ଶବ୍ଦ—
ভট ভট 2. Sound as of loud talk. (ଉ—ଭଟ
भट भट ଭଟ ହୋଇ କବିଚ ପଢ଼ିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।) ୩ । କୋଳାହଳ—3. Ado; row; noise. ୪ । କଳି—4. Quarrel. (ଉ—

ଭଟ ଭଟ, ଭଟ ଭାଟ,
ଭଟର ଭଟର, ଭଟର ଭାଟର,
ଭଠ୍ ଭଠ୍, ଭଠ ଭଠ,
ଭଠର ଭଠର } ଅନ୍ୟରୂପ

ବୋହୂଟା ଶାଶୁ ସଙ୍ଗେ ଭଟ୍ ଭଟ୍ ଲଗାଇଛନ୍ତି । ଗଳ୍ପ-ସ୍ୱଳ୍ପ) ୫ । ଗାଳିମନ୍ଦ—5. Abuse. ୬ । ଭୁଟ୍ ଭୁଟ୍; ଭୁଦ୍ ଭୁଦ ଫୋଟକ ଶବ୍ଦ—6. The sound of bursting of bubbles. (ଉ—ଉପରେ ଚକ ଘଟ, ଘଟ ଭିତରେ ପାପ ଭଟ ଭଟ । ଚଗ ।)

ଭଟ୍ ଭାଟ୍—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—ଧଡ଼ ଧାଡ଼
Bhaṭ bhāṭ (ମାଠିଆ ଆଦି) ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—The sound of falling of earthern pots.

ଭଟ୍ ଭଟ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗପସପ୍ କରିବା—1. To gibble-
Bhaṭ bhaṭ hebā gabble. ୨ । ପାଟି କରି ଅନେକ
(ଭଟର ଭଟର ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗପିବା—2. To talk
ভট ভট করা loudly; to gabble. (ଉ—ବ ହେବ
भट भट करना ଅଭ ଭଟ ଭଟ, ଦର୍ପଣରୁ ଭଙ୍ଗ ହେଲା ଅରକ୍ତ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚଣ୍ଡୋଗୋଷ୍ଠୀ, ବ. ଗୀତ ।)

ଭଟ୍(ଟ)ଭଟିଆ(ୟା)—ଦେ. ଵଣ—୧ । ଗପଡ଼ି—1. Gabbling; Bhaṭ(ṭa)bhaṭiā(yā) talkative. ୨ । କଳହପ୍ରିୟ—ଭটভটে **भटमटिया** 2. Quarrelsome. [ଭଟ୍(ଟ)ଭଟୀ, ଭଟ୍(ଟ)ଭଟେଇଲ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ଭଟ୍(ଟା)କା—ସ. ବି—୧ । ଭୁଲ—1. Mistake. ୨ । କ୍ଷତି—Bhaṭ(ṭā)kā 2. Loss. ୩ । ଭାଉ—3. Market rate. ভটকা ୪ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ଦାମ କଷାକଷି—4 Higgling **भटक** and haggling; negotiation. [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଭୁଲ ଓ ଭାଉ ସଙ୍ଗେ ନିରର୍ଥକ ବା ଏକାର୍ଥକ ସହଚରରୂପେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଯଥା—ଭୁଲଭଟକା, ଭାଉଭଟକା—A meaningless term added to Bhul and Bhāu]

ଭଟ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଭଟ୍ ଧାତୁ=ପୋଷଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—Bhaṭa ୧ । ବୀର; ଶୂର—1. Hero. ୨ । ରଣଶୂର; (ଭଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯୋଦ୍ଧା—2. Warrior; combatant. ୩ । ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ; ଭଟ୍ଟଜାତି—3. Name of a hybrid caste. ୪ । ମ୍ଳେଚ୍ଛଜାତିବିଶେଷ—4. A class of low caste. ୫ । ମୂଲ ନେଇ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିବା ସୈନିକ—5. A mercenary or hired soldier (Apte). ୬ । ଜାତିଚ୍ୟୁତ ବ୍ୟକ୍ତି—6. An out—caste (Apte). ୭ । ରାକ୍ଷସ—7. A demon (Apte). ସ. ବିଣ—୧ । ନୀଚ; ହୀନ; ପାମର—1. Mean; low; vile. ୨ । ପତିତ; ଜାତିଚ୍ୟୁତ—2. Outcasted. (ସ. ଭଟ)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଉପାଧିବିଶେଷ—1. A family title of Brahmaṇas. ୨ । ଶୂଦ୍ରଙ୍କର ଉପାଧିବିଶେଷ—2. A family title of Śūdras. ୩ । ଭାଟ; ସ୍ତୁତିପାଠକ—3. A panegyrist; herald; bard.

ଭଟ ଅମଲ—ଦେ. ବି.—ମରହଟ୍ଟ ଅମଲ; ପ୍ରାଚୀନ କାଳ—Ancient Bhaṭa amaḷa পুরানো আমল **पुराना जमाना** times. (ଭଟ ଅମଳିଆ—ବିଣ) [ଦ୍ର—ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କ ଅମଳରେ କଥିତ ଭଟ୍ଟ ନାମକ ଜଣେ ବଡ଼ ଦୟାଶୀଳ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ସେ ବହୁ ଜମି ଦାନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଅନେକ ସନନ୍ଦ ବର୍ତ୍ତମାନ ମିଳେ । ତାଙ୍କ ଉପାଧିରୁ ଏ ପ୍ରଚଳନ ହୋଇଅଛି ।]

ଭଟ ଅମଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ପ୍ରାଚୀନ କାଳୀନ; ଅଧୁନା ଅବ୍ୟବହୃତ ଓ Bhaṭa amaḷiā ଅନାଦୃତ (କଥା ବା ବସ୍ତୁ ବା ପେସନ୍)—পুরানো আমলের Obsolete; archaic; out of date; **पुराने जमानेका (काम)** old-fashioned.

ଭଟକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ କରିବା—1. To cause Bhaṭakā(ke)ibā loss to a person. ୨ । ଭୀତ ভাগান କରାଇବା—2. To frighten. ୩ । **भगाना, भड़काना** ଚମକାଇ ଦେବା—3. To scare away. ୪ । ଭ୍ରମରେ ପକାଇବା—4. To cause a person to fall into error. ୫ । ଠକାଇବା—5. To cheat; to defraud.

ଭଟକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭୁଲ କରିବା—1. To commit Bhaṭakibā mistake. ୨ । ଚମକି କରି ପଳାଇବା—ভাগা 2. To be scared away. ୩ । ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ **भगना, भगजाना, भड़कना** ହେବା—3. To go astray. (ଭଟକ ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୪ । ଠକାମିରେ ପଡ଼ିବା—4. To be cheated ୫ । କ୍ଷତିରେ ପଡ଼ିବା—5. To suffer loss.

ଭଟ ପଣ୍ଡିତ—ଦେ. ବିଣ (ଭଟ୍ଟ+ପଣ୍ଡିତ; ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—ମହାପଣ୍ଡିତ—Bhaṭa paṇḍita A big Pandit. ভট্ট পণ্ডিত **भट पण्डित**

ଭଟ ମିଶ୍ର—ଦେ. ବି—ଭଟମିଶ୍ର (ଦେଖ)—Bhaṭṭa miśra (See) Bhaṭa miśra ପ୍ରାଦେ. (ବାଣପୁର, ପୁରୀଜିଲ୍ଲା) ସ. (ଭଟ=ନୀଚ, ହୀନ)—ପତିତ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପାଧି ବିଶେଷ—The family title of a class of fallen Brāhmaṇas of Banpur in the Puri district who were outcasted for giving their girls in marriage to Kshatriya Kings. [ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏହାଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷ କ୍ଷତ୍ରିୟବଂଶକୁ କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରିବା ଫଳରେ ସମାଜଚ୍ୟୁତ ହୋଇଥିଲେ ।]

ଭଟା—ସ. ବି (ଭଟ୍ ଧାତୁ=ପୋଷଣ କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ Bhaṭā +ଆ)—ଇନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ; ଗୋରେଣ୍ଡ ଗୁଡ଼ୁଲ; ମହାକାଳ ভাটা; ভাঁট ଫଳ—Colocynth. ଦେ. ବି (ସ. ଭୃଶ୍ ଧାତୁ= **भटा** ପତନ କରିବା)—୧ । ସମୁଦ୍ର ଜଳସ୍ଫୀତିର ଦୈନିକ (ଜୁଆର—ବିପରୀତ) ହ୍ରାସ—1. Ebb-tide of the ocean. ୨ । ସମୁଦ୍ର ଭଟା ଯୋଗୁଁ ସମୁଦ୍ରଗାମୀ ନଦୀର ଜଳହ୍ରାସ—2. The ebb-tide of a river. ୩ । ନଦୀର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ଡଙ୍ଗା ବା ପଟାଳ ଯିବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଗଭୀର ଜଳ ନ ଥାଏ—3. The shallow part of a **घट्टी, डाँट** river. ୪ । କ୍ଷୟ; ଅବନତି—4. Waning; deterioration. ୫ । ପ୍ରତାରଣା; ଠକାମି—5. Fraud; deceit; cheating. ୬ । କ୍ଷତି; ଲୋକସାନ—6. Loss. ୭ । (ସ. ଭଟ୍ଟ) ପିଅଦା—7. A peon. ପ୍ରାଦେ—(ବାମଣ୍ଡା) ବି—୧ । ବାହାର; ଘରର ବହିର୍ଦେଶ—1. The outside part of a house. ୨ । (କେନ୍ଦ୍ରେ) ବି (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଘାଟା)—ନଦୀର ଜଳସ୍ରୋତ ନିକଟସ୍ଥ ଶୁଷ୍କ ସ୍ଥାନ—2 A dry place near the river-current. ୩ । (କୌଦ) ବି. ନଦୀର ଦୁଇ କୂଳରେ ଥିବା ଶୁଖିଲା ସ୍ଥଳଭାଗ—3. The dry banks of a river. ୪ । (କଳାହାଣ୍ଡି ଓ ଜୟପୁର) ଡିହ ଜମି—4. High land.

ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ—ଦେ. ବ (ସ. ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ)—ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Bhaṭāchārjya Bhaṭṭāchārjya (See)

ଭଟା ନଈ—ଦେ. ବ—ସମୁଦ୍ରର ଭଟା ଯୋଗୁଁ ମୁହାଣ ନିକଟସ୍ଥ ଯେଉଁ
Bhaṭā naī ଛାଡ଼ିଥିବା ନଦୀ—Ebbing river; a river at
ভাটাহঈ নদী घटतीहुइ नदी the ebb-tide.

ଭଟା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନଦୀ ବା ସମୁଦ୍ରର ଜୁଆର ଛାଡ଼ିଯିବା—
Bhaṭā paṛibā To ebb (said of the sea or of a
ভাটাপড়া, ভাটান river). (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କୌଣସି
भाटा पड़ना କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧା ପଡ଼ିବା (ଜାହାଜ ନୌକା
ଡଙ୍ଗାମାନ ଭଟାରେ ପଡ଼ି ଅଟକିବା ଉପମାରୁ)—
Obstruction in course of the execution
of some business. (ଦ୍ର—ଭଟା ପଡ଼ିଗଲା ବୁଦ୍ଧି
କଳ୍ପନା ଜୁଆରେ—ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି. ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ।)

ଭଟାଭଟି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାହାନା କରିବା; ଭଣ୍ଡାଇବା;
Bhaṭābhaṭi karibā ଧପାଇବା—1. To inveigle; to
ঠগাঠগী করা put off on some excuse. ୨ । ଠକାଇବା;
ठगाठगी करना ପ୍ରତାରଣା କରିବା—2. To deceive; to
defraud.

ଭଟାରି—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ଭଟ୍ଟାରିକା)—ବଡ଼ାମ୍ବା ରାଜ୍ୟର ମହାନଦୀ-
Bhaṭāri କୂଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦେବୀବିଶେଷ—Name of a
(ଭଟାରିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) goddess in the Baṛdāmbā
State on the Mahānadī river.

ଭଟାରେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—1. To be
Bhaṭāre paṛibā put to loss. ୨ । ଠକାମିରେ ପଡ଼ିବା—
घाटामें फँसना 2. To be defrauded or cheated.

ଭଟିତ(ତ୍ର)—ସ. ବ—କବାବ; ଶଲାକାଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ଧ ହୋଇ ଅଗ୍ନି ହୋଇ-
Bhaṭita(tra) ଥିବା ମାଂସ—Meat roasted on fire
while pierced through with an iron
poker or staff.

ଭଟିମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବ (ନାମ)—କଟକଜିଲ୍ଲା ଜଗିଳାସବେଡ଼ି ଷ୍ଟେସନର
Bhaṭimuṇḍā ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗୋଟିଏ କଂସାର ଗ୍ରାମ—A village
in the district of Cuttack famous for
bell metal utensils manufactured there.
[ଦ୍ର—ଏହା କଂସା ଅଦ ବାସନପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । କେହି
କେହି ଏ ଗ୍ରାମକୁ ଭଟିମୁଣ୍ଡା କହନ୍ତି ।]

ଭଟେଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି—ଗାଲରେ ମାଟି ଭରତି କରିବା—
Bhaṭeibā To fill up a pit with earth.

ଭଟୋତ୍ପଳ—ସ. ବ (ନାମ)—ବରାହାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ବୃହତ୍‌ସଂହିତା ଗ୍ରନ୍ଥର
Bhaṭotpaḷa ଟୀକାକାର; ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ଉତ୍ପଳ ଭଟ୍ଟ;
ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୯ମ ଓ ୧୦ମ ଶତାବ୍ଦୀ; ଜାତିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ,
ବାସସ୍ଥାନ କାଶ୍ମୀର—The celebrated commentator of Bruhat saṁhitā by Barāhāchārjya;
his other name is Utpaḷa Bhaṭṭa; he was
a Brāhmaṇa by caste and was born in
Kāsmīra in 9th or 10th century A. D.

ଭଟ୍ଟ—ସ. ବ. ପୁଂ (ଭଟ୍ ଧାତୁ=କହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ବଂଶ-
Bhaṭṭa ଚରିତ କୀର୍ତ୍ତନକାରୀ; ଭାଟ; ସ୍ତୁତିପାଠକ—1. Panegyrist; bard. ୨ । ଗୋଟିଏ
(ଭଟ୍ଟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ବେଦକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କଣ୍ଠସ୍ଥ କରିଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ—2. A
Brāhmaṇa who has got by heart a whole
Veda. ୩ । ପଣ୍ଡିତ—3. A Paṇḍita. ୪ ।
ଅଧ୍ୟାପକ—4. A teacher. ୫ । ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରବେତ୍ତା—
5. A philosopher. ୬ । ସ୍ୱାମିତ୍ୱ—6. Mastery.
୭ । ଯୋଦ୍ଧା—7. Warrior. (ଦ୍ର—ଉଦ୍ୟମ କଲ
ସେ ରାଜନ, ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧୀୟ ଭଟ୍ଟମାନ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ)
୮ । ସ୍ୱାମୀ; ପ୍ରଭୁ—8. Lord; master. [ଦ୍ର—ରାଜା
ମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନରେ ନାଟକାଦିରେ ଏ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ
ହୁଏ—Apte ।] ୯ । ବିଦ୍ୱାନ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ନାମ ସଙ୍ଗେ
ବ୍ୟବହୃତ ଉପାଧିବିଶେଷ—9. A title used with
the name of a learned Brāhmaṇa (Apte).
୧୦ । ଭାଟ ନାମକ ମିଶ୍ର ଜାତି—10. A mixed caste
whose occupation is that of bards or
panegyrist (Apte). ଦେ. ବ—ବଙ୍ଗୀୟ ଓ
ମରହଟ୍ଟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି—A family title of
some Bengalee or Marahattee Brāhmaṇas.

ଭଟ୍ଟ ନାରାୟଣ—ସ. ବ (ନାମ)—ବଙ୍ଗଳାର ରାଜା ଆଦିଶୂରଙ୍କଦ୍ୱାରା
Bhaṭṭa nārāyaṇa ଯଜ୍ଞସମ୍ପାଦନାର୍ଥ କାନ୍ୟକୁବ୍ଜରୁ ଆନୀତ
ପଞ୍ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—Name of one of
the five Brāhmaṇas brought from Kanauj
to settle in Bengal by king Ādisūra and
to perform Vedic sacrifices. [ଦ୍ର—ଏ
ବେଣୀସଂହାର ନାମକ ସଂସ୍କୃତ ନାଟକର ରଚୟିତା]

ଭଟ୍ଟ ମିଶ୍ର—ଦେ. ବ—ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର କୁଳୀନ (ସାଆନ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ)ଙ୍କଠାରୁ
Bhaṭṭa miśra ଜାତିପୂଜାରେ ହୀନ ଏକ ଶ୍ରେଣୀ କୁଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣ-
ବିଶେଷ—A high class of Brāhmaṇas in the
Purī Śāsan villages. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ସାଧାରଣ
ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କିନ୍ତୁ ସମାଜର ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା
ଏମାନଙ୍କର ଆସନ ଉଚ୍ଚତର । ସାଆନ୍ତମାନଙ୍କ ଅନ୍ନଭୋଜନ
ସଭା ଅର୍ଥାତ୍ 'ଶଙ୍ଖ ଓ ସଭାରେ' ପରିବେଷଣ କରିବା କାମରେ
ଏମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ଅଛି । ଏଥିପାଇଁ ଏମାନଙ୍କୁ ସାଆନ୍ତ
'ଅନ୍ନଧର୍ମ ମିଶ୍ର' ବୋଲାଯାଏ । ଏମାନଙ୍କ ଉପାଧି 'ମିଶ୍ର' ।]
(ଭ—ବ୍ରହ୍ମଗିରିରେ ସ୍ଥାନ ଶୂଦ୍ର ସେବକ କରେ, ଭଟ୍ଟ ମିଶ୍ର
ଦୁଅନ୍ତି ସେ ମଣ୍ଡଳେ ଚରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ.ମହାଭାରତ.ବନ ।)

ଭଟ୍ଟା—ଦେ. ବ—ଭଟା (ଦେଖ)—Bhaṭā (See). ୧ । ନଦୀ
Bhaṭṭā ଗର୍ଭର ଅଗାଧ୍ୟ ଶୁଖିଲା ଅଂଶ ଯହିଁରେ ଡଙ୍ଗା ଯିବାକୁ
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଯଥେଷ୍ଟ ପାଣି ନ ଥାଏ—1. Shallow
part of a river insufficient for the plying of boats. ୨ । ବାରଣ୍ଡା—2. Verandah.

ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବ. ପୁଂ (ଭଟ୍ଟ+ଆଚାର୍ଯ୍ୟ)—୧ । ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ; ବିଦ୍ୱାନ୍;
Bhaṭṭāchārya ପଣ୍ଡିତ—1. A learned Paṇḍita.
୨ । ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରର ଅଧ୍ୟାପକ—2. A professor of
Vedic philosophy. ଦେ. ବ—ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ

ଭଟାଚାର୍ଯ୍ୟ ଭଟାଚାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—A family title of some Bengali Brāhmaṇas. (ଯଥା—ବିଦ୍ୟାଶୂନ୍ୟ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ—(ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି)—ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ ବା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବଂଶର ବଂଶଧର ଅଥଚ ମୂର୍ଖ ବ୍ୟକ୍ତି ।)

ଭଟ୍ଟାର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଭଟ୍ଟ=ସ୍ୱାମିତ୍ୱ+ଋ ଧାତୁ=ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —୧ । ମାନନୀୟ; ମାନ୍ୟ—1. Respectable.
Bhaṭṭāra
୨ । ପୂଜ୍ୟ—2. Worshippable; adorable.
ସଂ. ବି—ଉନ୍ନତମନା ବା ଉଦାରମନା ପ୍ରଭୁ—A noble lord (Apte). [ଦ୍ର— ବିଦ୍ୱାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବେ ଏହା ସମ୍ମାନସୂଚକ ଉପାଧିରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—Apte]

ଭଟ୍ଟାରକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଭଟ୍ଟାର+କ)—୧ । ଋଷି; ମୁନି—1. Sage.
Bhaṭṭāraka ୨ । ପଣ୍ଡିତ; ଦାର୍ଶନିକ—2. A learned man; a philosopher.
(ଭଟ୍ଟାରକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । (ନାଟକରେ) ରାଜା—3. (In drama) A king. ୪ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—4. The sun. ୫ । ଦେବତା—5. Deity.
ବିଣ—ମାନନୀୟ; ପୂଜନୀୟ—Respectable; worshipful; venerable. [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ପଣ୍ଡିତ ଓ ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବରେ ସମ୍ମାନସୂଚକ ଉପାଧିରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—Apte.

ଭଟ୍ଟାରକ ବାସର—ସଂ. ବି—ରବିବାର—Sunday (Apte).
Bhaṭṭāraka bāsara (ଭଟ୍ଟାରକବାର—ଅନ୍ୟରୂପ) ।

ଭଟ୍ଟାରୀ—ଦେ. ବି—ଭଟ୍ଟାରକା (ଦେଖ)
Bhaṭṭārī Bhaṭṭārikā (See)

ଭଟ୍ଟାରିକା—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତ ବଡ଼ମ୍ବାରାଜ୍ୟସ୍ଥ ମହାନଦୀ କୂଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ଦୁର୍ଗା ଠାକୁରାଣୀ—
Bhaṭṭārikā
The name of an idol of Durga on the bank of the Mahānadī in the Feudatory State of Bardambā in Orissa. [ଦ୍ର—ମହାନଦୀରେ ନାଉରୀମାନଙ୍କର ଡଙ୍ଗା ନିରାପଦରେ ଯିବା ପାଇଁ ନାଉରୀମାନେ ଏ ଦେବୀଙ୍କୁ ପୂଜା ଓ ବଳି ମନାସି ଥାନ୍ତି; ଭଟ୍ଟାରିକା ଶବ୍ଦର ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତ୍ୟୟ ଅନୁସାରେ ଅର୍ଥ (ଭଟ୍ ଧାତୁ) ପୋଷଣ ବା ରକ୍ଷାକାରିଣୀ ଅଟେ ।] [ଭ୍—ବସନ୍ତ ଉତ୍ସବରେ ଭଟ୍ଟାରିକା—ସୁଧାକାଥ. ନନ୍ଦକେଶରୀ ।] ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ (ଭଟ୍ଟାରକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଭଟ୍ଟାରକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bhaṭṭāraka. ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଉଦାରହୃଦୟା ବା ଉଚ୍ଚବଂଶୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—1. A noble lady (Apte) ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ—2. A tutelary deity (Apte)

ଭଟ୍ଟି—ସଂ. ବି (ନାମ)—୧ । ଶ୍ରୀଧର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ସଂସ୍କୃତ ଭଟ୍ଟି କାବ୍ୟର ରଚୟିତା—Name of the author of Bhaṭṭikāvya who was the son of Sridhara Swāmi.
Bhaṭṭi
୨ । ରାମଚରିତାତ୍ମକ ସଂସ୍କୃତ କାବ୍ୟ [ଏହା ଭଟ୍ଟିଙ୍କ ରଚିତ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ ହେବା ପରେ ଜନନୀଙ୍କର ବିୟୋଗ ହେବାରୁ ଏହାଙ୍କ ପିତା ଗୃହତ୍ୟାଗୀ ହେଲେ ଓ ବଲଭୀ ରାଜ୍ୟର ଅଧିପତି ଏହାଙ୍କର ଲାଳନ ପାଳନ ଓ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ; ପରେ ଏ ରାଜ୍ୟ ରାଜାଙ୍କ ରାଜକୁମାର ମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷକରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଓ ରାଜକୁମାରମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାର୍ଥ ରାମଚରିତ ଅବଲମ୍ବନରେ ଭଟ୍ଟି କାବ୍ୟ ରଚନା କଲେ; ଏଥିରେ କାବ୍ୟ ଛଳରେ ବ୍ୟାକରଣ ଶାସ୍ତ୍ର ଦିଆ ଯାଇଅଛି; ଟୀକାକାର ଭରତ ମଲ୍ଲିକ କହନ୍ତି ଯେ ଭଟ୍ଟି କାବ୍ୟ ଭର୍ତ୍ତୃହରିଙ୍କ ରଚିତ—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର] । Name of an epic in Sanskrit dealing with the life of Rāmchandra.

ଭଟ୍ଟିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଭଟ୍ଟ=ସ୍ୱାମିତ୍ୱ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Bhaṭṭinī ୧ । ରାଣୀ; ପାଟମହାଦେବୀଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ରାଣୀ; ଅଭିଷେକରହିତା ମହିଷୀ—1. A queen (not crowned); a princess (Apte). [ଦ୍ର—ନାଟକରେ ଦାସୀମାନେ ଏହି ବାକ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ରାଣୀଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରନ୍ତି ।] ୨ । ଉଚ୍ଚବଂଶୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A noble lady; a lady of high rank (Apte). ୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ—3. The wife of a Brāhmaṇa (Apte).

ଭଡ଼୍—ଦେ. ବି—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ନାକରେ ଘନୀଭୂତ ସିଙ୍ଘାଣି ନାକରନ୍ଧ୍ରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନିଃଶ୍ୱାସଯୋଗେ ଭିତରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଘଡ଼ଘଡ଼ ଶବ୍ଦ—1.Gurgling sound of thickened rheum inside the nose during breathing.
Bhaṛd
ଭଡ଼୍ ଭଡ଼୍ / ଭଡ଼ ଭଡ଼ / ଭଡ଼ର ଭଡ଼ର / ଭଡ଼ର୍ ଭଡ଼ର୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଭଡ଼ଭଡ଼ ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ନାଗରା ବାଜାକୁ ବେତରେ ବଜାଇବା ଶବ୍ଦ—
ମଡମଡ 2. The sound of striking small kettle drums with thin sticks. ୩ । ଦୃଢ଼ପୃଷ୍ଠପର ବେତରେ ପିଟିବା ଶବ୍ଦ—3. Repeated cracking sound of cane-beating. ୪ । ଭଜା ଉପରେ ଖଇ ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ—4. Bursting or cracking sound of corn etc while being fried. ୫ । କ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତୁ ଫାଟିବାର ଶବ୍ଦ—5. Cracking or bursting sound. ୬ । ଘାଆ ପୂଜପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଅବସ୍ଥା—6.The state of sore becoming full of pus. ୭ । ହୁକା ଟାଣିବାର ଶବ୍ଦ—7. The bubbling sound of a hubble-bubble. ୮ । କଠିନ ଜିନିଷ ଚୋବାଇବାର ଶବ୍ଦ—8. Sound produced by chewing hard things. (ଦ୍ର—ଯଡ଼ଙ୍ଗୁଣୀ ପିଠା ଦେଖି ମନ ରଖେଇ ଖଟେଇ, ଖଟି

M. Patnaik, Pleader
Sutahat, Cuttack-1.

ଫଡ଼ାଏ ଦାନ୍ତରେ ଧର ଭଡ଼ ଭଡ଼ ଶୁଭେଇ । ଛଗ ।)
୯ । ଅସ୍ଥି ଆଦି କଠିଣ ବସ୍ତୁ ଭଙ୍ଗିବାର ଶବ୍ଦ—9. The sound of breaking of bone and other hard things. (ଉ—ଏହି ସବାଶରୁ ସୁସସ ଝାଡ଼ସାକ, ସେହି କାଳରେ କଲ୍ଲ ଭଡ଼ ଭଡ଼ ଡାକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ଭଡ଼୍ ଭଡ଼୍—ଦେ. ଅ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ପୁନଃପୁନଃ ବେତ ମାଡ଼ର ଶବ୍ଦ—1. Cracking sound of repeated cane-beating.
Bhard bhard
ଭଡ଼ଭଡ଼ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଭଡ଼ଭଡ଼୍ }
୨ । ଅବିଶ୍ରାନ୍ତରୂପେ ଶୁଣାଏ କହିବା
पटपाट ପ୍ରକାରେ—2. Loud talking without interruption.
पटापट ୩ । ଏକାଧିକ ଦଉଡ଼ି ହଠାତ୍ ଛିଣ୍ଡିଯିବା ଶବ୍ଦ—3. Sudden breaking of ropes. ୪ । କୌଣସି ଦୃଢ଼ ପଦାର୍ଥ ବାରମ୍ବାର ଭୂପତିତ ହେବାର ଶବ୍ଦ—4. Repeated thumping sounds. (ଉ—ଶାଳ୍ମ ମହାବୀର ସେ କାଣ୍ଡର ବ୍ୟଥାରେ, ଭଡ଼୍ ଭଡ଼ ହୋଇଣ ପଡ଼ନ୍ତି ରଥରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ଭଡ଼୍କିନା(ନି)—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଠୋ କରି, ଠକ୍ Bhardkinā[ni] ଠକ୍; ହଠାତ୍ ଦଉଡ଼ି ଛିଣ୍ଡିଯିବା ପ୍ରକାରେ—Like the sudden breaking of a rope.
ଭଡ଼କର, ଭଡ଼ଦ(ଧା)ସ୍
ଭଡ଼ୋବନ୍ତ(କା), ଭଡ଼ୋକର } ଅନ୍ୟରୂପ
ଭଡ଼ୋଦଶ୍ (ସ୍)

ଭଡ଼—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ବୃହତ୍)—ବଡ଼—
Bharda बड़ बड़ा Large.
भड़ मड ସଂ. ବ—୧ । ପ୍ରାଚୀନକାଳର ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତି—A hybrid caste of ancient India.
[ଦ୍ର—ଲେଟ ପିତା ଓ ତିବର ମାତାଠାରୁ ଏ ଜାତି ଉତ୍ପନ୍ନ—(ବ୍ର. ପ) ।] ଦେ. ବ—୧ । ଶୂଦ୍ର ଜାତିର ଉପାଧିବିଶେଷ—1. A family title of some Śūdras. ୨ । ବଙ୍ଗଦେଶରୁ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଧୂଆଁପତ୍ର—2. A kind of large sized tobacco leaves imported into Orissa. ୩ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ପଣ୍ୟବାହୀ ବଡ଼ ନୌକା—3. A kind of big country boat used in ancient times for conveying merchandise.
[ଦ୍ର—ବ. ଭଡ଼; ସ. ଭାର=ଭାରବାହୀ ସମୁଦ୍ରଗାମୀ ବଡ଼ ନୌକା, ପୂର୍ବେ ବାଲେଶ୍ୱର ଓଡ଼ିଶାର ବନ୍ଦର ଥିବା ସମୟରେ ବଙ୍ଗଦେଶରୁ ସମୁଦ୍ର ବାଟେ 'ଭଡ଼' ନୌକାଦ୍ୱାରା ଆସୁଥିବା ଧୂଆଁପତ୍ରକୁ ବାଲେଶ୍ୱରୀ ବା ଭଡ଼ ପତ୍ର ବୋଲି ଯାଉଥିଲେ । ଭଡ଼ ପତ୍ର ଅନ୍ୟ ଦେଶୀ ପତ୍ର ଅପେକ୍ଷା ଆକାରରେ ବଡ଼ (ଭଡ଼) ଥିବାରୁ ଭଡ଼ ଅର୍ଥ ବଡ଼ ହେଲା ଓ ବଡ଼ ପାନକୁ ଭଡ଼ ପାନ ବୋଲିଗଲା ।]

ଭଡ଼ଂ—ଦେ. ବ—ଭଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)—Bhardaṅga (See)
Bhardam (ଭଡ଼କ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭଡ଼କ(ମ୍ବ)—ଦେ. ବ—(ସଂ. ଭୟତ୍ରମ, ପ୍ରା. ଭଡ଼ମ୍ବ)—୧ । ହଠାତ୍ Bhardak(mba) ଉପସ୍ଥିତ ଭୟ—1. Sudden fear; चमक खौफ alarm. ୨ । ଚମକ; ଭୀତି—2. Fright; भड़ंग भड़क; भड़म्बा; तड़क भड़क terror. ୩ । ଆଡ଼ମ୍ବର—3. Grandeur; display; show; ado. ୪ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା—4. Splendour; brightness. ୫ । ଦଗା; ଧପା—5. Deception; fraud.

ଭଡ଼କ-ଦାର—ଦେ. ବଣ—୧ । ଆଡ଼ମ୍ବରମୟ—1. Grand. ୨ । Bhardak-dār भड़कीला ଚକଚକିଆ-2 Shining; dazzling.

ଭଡ଼କା—ଦେ. ବ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ବୁଦ୍‌ବୁଦ—1. Bubble. Bhardakā बुलबुला फल भड़का ୨ । ନଡ଼ିଆ ହୁକା; ହୁକାର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ପାଣି ରହେ—2. Hubble bubble; the bottom-pot of a hukah. (ଯଥା—ଚୁଟୀ ଭଡ଼କା ।) ୩ । ଶିଙ୍ଘାଣିର ଖେଣ୍ଡା—3. Clod or flake of rheum.

ଭଡ଼କା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଭଡ଼କିବାର ଣିଜନ୍ତ)—୧ । Bhardakā(ke)iba ଭଟକାଇବା; ଚମକାଇବା—1. To भड़काना scare away. ୨ । ଭୟ ଦେଖାଇବା; ଧମକାଇବା; भड़काना ଚମକାଇବା—2. To frighten; to terrify; to threaten. ୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ (ଯଥା—କଳିଚୂନ ଶିପକୁ) ପାଣିରେ ପକାଇ ଭଡ଼ ଭଡ଼ ଶବ୍ଦ କରାଇବା ଓ ଚୂନ ତିଆରି କରିବା—3. To cause a thing to bubble (as in slaking lime); to slake burnt shells or lime into quick lime. ୪ । (ମୁହଁରେ) ଦାମ୍ଭିକତା ପ୍ରକାଶ କରିବା; ଭରୁଡ଼ ଦେଖାଇବା (ଯଥା—ମୁହଁ ଭଡ଼କାଇବା)—4. To indulge in bravado.

ଭଡ଼କିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଚକଚକିଆ—1. Dazzling. ୨ । Bhardakia भड़कीला ଆଡ଼ମ୍ବରମୟ—2. Grand.
भड़कीला

ଭଡ଼କିବା—ଦେ. କି—୧ । ଭଟକିବା (ଦେଖ)—1. Bhaṭakiba Bhardakiba (See). ୨ । କ୍ଷେତରେ ବେଶି ସାର ଅଧିକରୂପେ ବଢ଼ିବା ହେବା ଯୋଗୁଁ ସେଥିରେ ଉଠିବା ଗଛ ଆଦି (ଯଥା—ଧାନ; ଅଖୁ) ଅଧିକରୂପେ ବଢ଼ିଯାଇ ଉପଯୁକ୍ତ ଫଳ ନ ଧରିବା—Said of plants growing too lustily (owing to excess of manure) and so not producing a good harvest. ୩ । ଭୟ କରି ପଳାଇବା; ଭୁରୁକିବା—3. To flee away through fear, to be scared away. ୪ । ଭୟବିହ୍ୱଳ ହେବା; ଚମକିବା—4. To shy; to be frightened.

ଭଡ଼କେଇତା—ଦେ ବ (ସ. ଭଡ଼)—ନୀଚ ଶୂଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ—Bhardakeita A low caste śūdra whose profession it is to prepare pots of hubble

bubble with cocoanut shell. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ନଡ଼ିଅକୁ ଅଖିଭୁ କଣା କରି ହୋଲଣା ପରି ଏକପ୍ରକାର ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ତାହା ଭିତରର ଶସ୍ୟସାର ହୋଗ୍ଳର ତାଡ଼ି ନେଇ ନଡ଼ିଅ ଖୋଲିମା ତସ୍ତ୍ରାର କରନ୍ତି । ଏ ହୁକ୍କାରେ ଲୋକେ ମଞ୍ଜି ଗୁଣ୍ଡିଅଦ ଭଣନ୍ତି ଏବଂ ଏଥିରେ ହୁକା ମଧ୍ୟ ତସ୍ତ୍ରାର ହୁଏ । ସଚ୍ଚାବାପାରେ ଏ ତାହାର କେତେଗୋଟି ପରିବାର ଅଛନ୍ତି ।]

ଭଡ଼ଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—(ସ. ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର)—୧। ଆଡ଼ମ୍ବର; ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର—
Bhardanga ভড়ং **मडङ्ग मड़ीङ्ग** 1. Ostentation; ado; display; show of splendour. ୨। ଶୁଚଚକ୍ୟ—2. Splendour; glitter. ୩। (ସ. ବାଗାଡ଼ମ୍ବର) ବାଗାଡ଼ମ୍ବର—3. Bragging; tall talk.

ଭଡ଼ଙ୍ଗିଆ(ୟା)—ଦେ. ବଣ—୧। ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବରବିଶିଷ୍ଟ—1.
Bhardangia(yā) Ostentatious; grand. ୨। ଭଡ଼କାଲ ভড়ঙ্গী ভড়ঙ্গিয়া ଚକଚକିଆ—2. Bright; **मडङ्गिया; मडकीला** dazzling. ୩। ବାଗାଡ଼ମ୍ବରଯୁକ୍ତ—3. Bragging. ଦେ. ବି-ଆଡ଼ମ୍ବର କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—A braggart.

ଭଡ଼ ପତ୍ର—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଧୂଆଁପତ୍ର—Large sized
Bharda patra **वडा तम्बाकुपत्ता** tobacco leaf.

ଭଡ଼ ପାନ—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ପାନପତ୍ର—Large sized
Bharda pāna betel leaf. [ଦ୍ର—ଆକୃତି ଅନୁସାରେ ପାନକୁ **वडा पान** ଭଡ଼ (ବଡ଼), ମଝଲା (ମଧ୍ୟମାକୃତି) ଓ ସୁଣି (ସାନ) ବୋଲାଯାଏ ।)

ଭଡ଼ ଭଡ଼ିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ବଡ଼ ବଡ଼ିଅ; ବାଚାଳ; ବୃଥା ବାକ୍ୟ-
Bharda bhardiā ବ୍ୟୟକାରୀ—Bragging; talkative. (ଭଡ଼ ଭଡ଼େଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) বকুয়া **मडमडिया, बडबडिया**

ଭଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସ. ଭାଟକ)—୧। ଗୃହ, ଯାନ ଆଦି ବ୍ୟବହାର
Bhardā କରିବା ନିମନ୍ତେ ଗୃହସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ବା ଯାନସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଦିଅ ভাড়া ଯିବା ଧନ, (ଯଥା—ଘରଭଡ଼ା; ଗାଡ଼ିଭଡ଼ା)—1. Hire for
भाडा use of a house or conveyance ୨। (ଅଶିଷ୍ଟାର୍ଥ) ବେଶ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀର ଅର୍ଜିତ ପାପଧନ—2. Wages of infamy earned by an adulteress. ୩। ଅପରର ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ୟବହାର କରିବାର ମୂଲ୍ୟସ୍ୱରୂପ ଦ୍ରବ୍ୟସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଧନ ଦେବାର ରୀତି—3. The system of hire or letting out. ୪। ଶଗଡ଼ରେ ଗାଡ଼ିରେ ବୋହାଇ ନେଇ ପାରିବା ପରିମିତ ବସ୍ତୁ—4. A cart-load of things. ୫। ଏକା ଥରକେ ଚାଲିବା ବାଟ ବା ଦୂରତ୍ୱ; ଚେର୍—5. Distance walked by a person at one stretch. ୬। ପାହୁଣ୍ଡ—6. Step;
डेग foot-step; pace. (ଉ—ଦୁଃଶାସନର ତ କାହିଁଟି ବଳି ବୀଡ଼ା, ପଳାଇଲା ପଛକୁ କାଢ଼ି କରି ଭଡ଼ା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବିରାଟ ।) ୭। ରେଲ ଆଦିରେ ଯିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେୟ ଧନ—7. Fare for travelling in rail or ship. ଦେ. ବିଣ—୧। ବହୁ ପରିମିତ—1. In large quantity. ୨। ଗାଡ଼ିପରିମିତ—2. Cart-loads of. (ଯଥା—ଭିନ ଭଡ଼ା କାଠ ଆଣିବ ।) ୩। ଭଡ଼ା ଲାଗିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ—3. Let out on hire. (ଯଥା—ଭଡ଼ା ବଡି; ଭଡ଼ା ଗାଡ଼ି; ଭଡ଼ା ବସା ।) [ଦ୍ର—ଘର ବା ଯାନାଦିର ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଗୃହସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଧନକୁ ଭଡ଼ା ଓ ଭୂମିକୁ ଭୋଗ କରିବାପାଇଁ ଭୂସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଧନକୁ ଖଜଣା କୁହାଯାଏ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପରିଶ୍ରମଦ୍ୱାରା ଉପକୃତ ବ୍ୟକ୍ତି ପରିଶ୍ରମକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦେବା ଧନ (ଦୈନିକ ରେଟରେ ମୂଲ ବା ମଜୁରି, ଏବଂ ମାସିକ ରେଟରେ ଦରମା ବୋଲାଯାଏ ।] ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ପାଦଚିହ୍ନ—Foot-mark.

ଭଡ଼ାଏ—ଦେ ବି ଓ ବିଣ—୧। କିଛି ବାଟ; ଥୋଡ଼ାଏ ବାଟ; ଚେର୍ଏ—
Bhardāe 1. Some distance. (ଉ—ନବାତ କରିବଳ **चक्कर** ଯବେ ଟସ ଘୋଡ଼ାଏ, ଚଳରେ ଯାଇଁ ନ ପାରଲେ ଟ ଭଡ଼ାଏ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୨। ଥରେ—2. Once. ୩। ଶଗଡ଼ ବା ନାବରେ ଥରେ ବୋହାଇ ନେବା ପରିମିତ; ଏକ ଗାଡ଼ି ବା ନାବପୂର୍ଣ୍ଣ—3. One load of. ୪। ଏକ ପାହୁଣ୍ଡ—4. One step.

ଭଡ଼ା କଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧। ଶକଟ ବା ଗୃହାଦିର ବ୍ୟବହାରାର୍ଥ ଦେୟ
Bhardā kaurdi ଧନ—1. Hire money. ୨। ବେଶ୍ୟାର ଅର୍ଜିତ ଧନ—2. The earnings of adultery of a woman.
ଭଡ଼ା ଧନ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଭଡ଼ା ପଇସା }
ভাড়া পয়সা **मडाका धन पैसा**

ଭଡ଼ା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୃହ ବା ଯାନକୁ
Bhardā kariba ଭଡ଼ା ଦେଇ ବ୍ୟବହାର କରିବା କଥା ସ୍ଥିର (ଭଡ଼ା ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା—1. To settle to ভড়া করা, ভড়া লওয়া take on hire; to engage on **भाडपरलेना, मडाकरना** hire. ୨। ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୃହ ବା ଯାନାଦିକୁ ଭଡ଼ା ଦେଇ ବ୍ୟବହାର କରିବା—2. To take on hire.

ଭଡ଼ା କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ)—ଚାଲିବା; ପାହୁଣ୍ଡ ପକାଇବା—
Bhardā kardhibā To put forth steps; to advance **डेग उठाना** steps. (ଉ—କଳ ସେହିକ୍ଷଣି ପଛକୁ କାଢ଼ି ଭଡ଼ା ଅଟେ କଲା ଯାଇଁ ବୃଷେକ ବାହାଡ଼ା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଭଡ଼ା ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ମନ୍ଦାର୍ଥ)—କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀର ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି-
Bhardā khāibā ଜନିତ ଅର୍ଥରେ ପୁରୁଷ ପୋଷି ହେବା—**रण्डीका पैसा खाना,** To live on the earning of an **रण्डीबाजीका पैसा खाना** adulteress (said of a male).

ଭଡ଼ାଖିଆ(ୟା)—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ମନ୍ଦାର୍ଥ)—୧। ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଭଡ଼ା
Bhardā khiā(yā) ଦ୍ୱାରା ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ—(ଭଡ଼ାଖୋର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Living on the earnings of

(ଭଡ଼ାଖାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) hire. ୨ । ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତିଜନିତ ଅର୍ଥରେ
रण्डीबाजी पैसा खोर ଜୀବିକାନିର୍ବାହକାରୀ—2. Living on the earnings of adultery.

ଭଡ଼ା ଘର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭାଟକ+ଗୃହ)—ଯେଉଁ ଘରକୁ ଗୃହ-
Bhar̤dā ghara ସ୍ୱାମୀ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ନିମନ୍ତେ
ভাড়া ঘর ଭଡ଼ାରେ ଲଗାନ୍ତି—Hired or rented house;
भाडा घर a house let out on hire.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ଭଡ଼ା ଗାଡ଼ି, ଭଡ଼ା ବସା, ଭଡ଼ା ଘୋଡ଼ା, ଭଡ଼ା ଜାହାଜ ଆଦି ହୁଏ ।]

ଭଡ଼ା ଛିଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇବା—ଦେ· କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ବ୍ୟବହାର
Bhar̤dā chhiṇḍā(ṇḍe)ibā କରିବା ବା ଭୋଗ କରିବା
ভাড়া স্থির করা ନିମନ୍ତେ ବସ୍ତୁସ୍ୱାମୀକୁ କେତେ ଭଡ଼ା ଦିଆଯିବ
भाडा तोडना ତାହା ସ୍ଥିର କରିବା—1. To settle the
ভাড়া চুকান hire of a thing to be let out.
भाडा चुकाना ୨ । ବସ୍ତୁକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଯୋଗୁଁ ବସ୍ତୁ-ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଦେୟ ଭଡ଼ା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଆଦାୟ ଦେବା; ଚୁକ୍ତି କରି ଦେବା—2. To pay off the whole hire due to the owner for the use of a thing.

ଭଡ଼ାଟିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭାଟକୀୟ)—୧ । ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର
Bhar̤dāṭiā ଘରେ ଭଡ଼ା ଦେଇ ରହନ୍ତି—1. Lodgers on
(ଭଡ଼ାଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ) rent; occupiers of a house on
ভাড়াটে, ভাড়াদার hire. ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଭଡ଼ା ଦେଇ
भडौति, भाडादार ଅନ୍ୟର ଦ୍ରବ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରେ—2. Lessees on hire. ବି—ଭଡ଼ାରେ ବ୍ୟବହାର ହେଉଥିବା ଗାଡ଼ି ଘର ଆଦି—(thing) Let out on hire.

ଭଡ଼ା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭଡ଼ା ପାଇବା ପାଇଁ ଆପଣାର
Bhar̤dā debā ଗୃହାଦିକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ
[ଭଡ଼ା ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଦେବା—1. To let out
ভাড়া দেওয়া, ভাড়া লাগান a thing on hire. ୨ । ଭଡ଼ା-
भाडेपर देना, भाडा देना ଗୃହ ଆଦି ନିମନ୍ତେ ଦେୟ ଧନକୁ ଗୃହ-ସ୍ୱାମୀକୁ ଦେବା—2. To pay the hire or rent of some thing used on rent to the owner. ୩ । (ଅଶିଷ୍ଟାର୍ଥ) ଆପଣାର ଅଧିକାରଭୁକ୍ତ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଧନ ଅର୍ଜନ କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷର ଉପଭୋଗ ପାଇଁ ଛାଡ଼ି ଦେବା—3. To let out a woman (who is in one's keeping) for prostitution.

ଭଡ଼ା ନାଲି(ଲି)ଶ(ଶି, ଚ, ଚି)—ଦେ. ବି. (ଦେ. ଭଡ଼ା+ଫା.ନାଲିଶ)-
Bhar̤dā nāla(li)ś(śi, ch, chi) ବସ୍ତୁର ସ୍ୱାମୀ ବ୍ୟବହାରକାରୀ
ভাড়ার জন্যে নালিস ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ୟ ଭଡ଼ା ପାଇଁ ଦାଏର
भाडेकी नालिस କରିବା ମକଦ୍ଦମା—A suit by the owner for realisation of the hire or rent due from the user.

ଭଡ଼ା ଦାର—ଦେ.ବି—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର ଘର ଆଦିକୁ ଅନ୍ୟ
Bhar̤dā dār ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭଡ଼ା ଲଗାଏ—1. A person who
ভাড়াদার lets out his house or other things
भाडादार to others on hire. ୨ । ଭଡ଼ାଟିଆ (ଦେଖ)
ଭଡ଼ା ବାଲା, ଭଡ଼ା ବୁଥଲା—ପୁଂ } ଅନ୍ୟରୂପ Bhar̤dāṭiā (See)
ଭଡ଼ା ବାଲି, ଭଡ଼ା ବୁଥଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ }

ଭଡ଼ା ବାକି(କୀ)—ଦେ. ବି. (ଭଡ଼ା+ଫା. ବାକୀ)—ବାକିଆ
Bhar̤dā bāki(kī) ଭଡ଼ା; ବସ୍ତୁସ୍ୱାମୀକୁ ଦେୟ ଭଡ଼ା ଯାହା ତ
भाडा बाकी ବ୍ୟବହାରକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ବାକି ପଡ଼ିଯାଏ—Arrear dues on account of the use of a thing.

ଭଡ଼ିଲ—ସଂ. ବି—୧ । ସେବକ; ଚାକର; ଭୃତ୍ୟ—1. A servant
Bhar̤dila (Apte). ୨ । ଯୋଦ୍ଧା—2. Warrior (Apte).

ଭଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ଭଣ୍ଡରୁ ବା ସଂ. ଭଟ=ପାମର ସଂ. ଭୃଟ୍ ଧାତୁ
Bhar̤duā =ଭଡ଼ା ଗ୍ରହଣ କରିବା (ଇଂ. ବଅଡ୍ bawd)
(ଭାଡ଼ୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସହିତ ତୁଳନା କର)—୧ । ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର
ଭଡ଼େଇ } ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତିବିଶେଷ—1. A hybrid caste.
ଭାଡ଼େଇ }
[ଦ୍ର—ବେଶ୍ୟାମାନଙ୍କର ଜାତି, ଯେଉଁମାନେ
ভাড়ুয়া, ভেড়ুয়া ବେଶ୍ୟାକୁଳରେ ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
भडवा, भगत, ଏହି ଜାତି ଗଠିତ । ଏହି ସମାଜରେ ଅନ୍ୟ ସମାଜ
भगतबाज, भडुआ ପରି ଗୃହସ୍ଥ ଓ ଗୃହିଣୀ ଅଛନ୍ତି । ଏହି ଜାତିମାନେ ତେଲଙ୍ଗୀ ବାଜା ବଜାନ୍ତି ଓ ବେଶ୍ୟାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବାଜା ବଜାଇ ଜୀବିକାର୍ଜନ କରନ୍ତି । ରାଜପୁତାନାରେ ଭଗତ ବା ଭଗତିୟ ନାମକ ଏକ ଜାତି ଅଛନ୍ତି; ଏମାନେ ବୈଷ୍ଣବ ସାଧୁଙ୍କ ସନ୍ତାନ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି । ଏ ଜାତିର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ନର୍ତ୍ତକୀ ଓ ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି କରନ୍ତି ଓ ପୁରୁଷମାନେ ନର୍ତ୍ତକୀ-ମାନଙ୍କୁ ବେଶ କରନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବାଦ୍ୟ ବଜାନ୍ତି । ହି. ଶ] ୨ । ନର୍ତ୍ତକୀ ବେଶ୍ୟାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବାଜା ବଜାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି; ମାଦଳିଆ; ବେଶ୍ୟାର ପୋଷ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ଭାରୁଦା—2. A musician or player of music attached to a party of dancing girls. ୩ । ଅତି ନିର୍ଲଜ୍ଜ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A shameless creature. ୪ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ବେଶ୍ୟା ବା ପର-ସ୍ତ୍ରୀ ଯୋଗାଏ—4. A panderer; a bawd. ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ; ଅଲଜ୍ଜକ—1. Shameless. ୨ । ନୀଚ—2. Low; mean. ୩ । ଯେ ଜାରକୁ ପର-ସ୍ତ୍ରୀ ଯୋଗାଏ—3. Bawdy; pandering. ୪ । ରଣ୍ଡି-ବାଜ; ନିର୍ଲଜ୍ଜଭାବେ ବେଶ୍ୟାସକ୍ତ—4 Habitually and shamelessly attached to prostitutes.

ଭଡ଼ୁଆ ଗିରି—ଦେ. ବି—୧ । ନିର୍ଲଜ୍ଜତା—1. Shamelessness.
Bhar̤duā giri ୨ । ଜାର ପୁରୁଷକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଯୋଗାଇବା କାର୍ଯ୍ୟ—
ଭଡ଼ୁଆପଣ } 2. The profession of a
ଭଡ଼ୁଆପଣିଆ(ଆଁ) } ଅନ୍ୟରୂପ bawd. ୩ । ରଣ୍ଡିବାଜି—
ଭଡ଼ୁଆ ବୃତ୍ତି } 3. Habit of visiting pros-
ভাড়ুয়ামি, ভাড়োয়াগিরি भडुआगिरी titutes.

ଭଣ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—କହିବା—
Bhaṇ (root) To speak.

ଭଣ୍ - ଦେ. ଅ. (ସଂ. ବଚନ)—ଭନ୍; ବଚନ; ଶୀଘ୍ର; ଝଟକେ; ହଠାତ୍—
Bhaṇ Very soon; immediately; at once.
ଫୌରନ

ଭଣ୍ ଭଣ୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ବହୁତ ଗୁଡ଼ାଏ ମାଛି ଏକସ୍ଥାନରେ ବେଢ଼ି ଯାଇ ଡେଣାଦ୍ୱାରା କରିବାର ଗଣଗଣ ଶବ୍ଦ—1. The buzzing sound of a swarm of flies.
Bhaṇ-bhaṇ
ଭନଭନ
ମିନମିନା ହଟ; ମିନকনা; মনমন
(ଭଣର ଭଣର—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—କାହାଣ କାହାଣ ମାଛି କଟା ଯାଗାରେ ବସିଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଘର ସାରା ଭଣଭଣ ହେଉଅଛନ୍ତି —ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ ।) ୨ । ପଚା ପଦାର୍ଥର ଗୀତ୍ ଗନ୍ଧ—2. Putrid smell. (ଯଥା— କଲାମୁହିଁ ଭଣଭଣ ଗନ୍ଧଉଛି ।)
୩ । ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ (ଖାଦ୍ୟ, ଘାଆ)ରେ ମାଛି ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ବେଢ଼ି ଭଣଭଣ ଶବ୍ଦ କରୁଥାନ୍ତି—3. (food or sore) Infested with a swarm of buzzing flies. ୪ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ହୋଇ—4. With a fœtid smell. (ଯଥା—ଏ ଘରେ ପିଲାମାନେ ହଗିବାରୁ ଘର ଭଣଭଣ ଗନ୍ଧଉଛି ।)

ଭଣ୍ ଭଣା—ଦେ. ବଣ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଭଣଭଣ ଶବ୍ଦକାରୀ—
Bhaṇ-bhaṇā ଭନଭନିୟା; ଭନଭନେ Buzzing; humming.
মনমনা (ଭଣ୍ଭଣିଆ[ଆଁ], ଭଣଭଣା, ଭଣଭଣିଆ[ଆଁ]— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭଣ୍ ଭଣା ମାଛି—ଦେ. ବ—୧ । ଗଣଗଣିଆ ବଡ଼ ମାଛି—1. Buzzing fly. ୨ । ପଚା ପଦାର୍ଥରେ ବସିଥିବା ନେଳିଆ ମାଛି—2. The blue bottle fly.
Bhaṇ-bhaṇā māchhi
ଭନଭନେ ମାଛି
মনমানিয়া মাছী (ଭଣଭଣିଆ[ଆଁ] ମାଛି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭଣଜା(ଞ୍ଜା)—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ସଂ. ଭଗିନୀଜ)—ଭଗିନେୟ; ଭଉଣୀର ପୁଅ—Sister's son. (ଯଥା—ଶକୁନି
Bhaṇajā(ñjā)
ଭାଗନା মানজা; বহনোত; মগিনা ବୋଇଲେ ଭଣଜା କହ ଯାହା (ଭଣଜା ବୋହୂ—ସ୍ତ୍ରୀ) —କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)
(ଭଣଜା, ଭଣିଜା, ଭଣିଞ୍ଜା—ବଘରାତ ଲଗ୍ନ) [ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଅପେ ଯେଉଁ ପିତୃଲୋକଙ୍କୁ (ପିତୃପିତାମହ ଓ ପ୍ରପିତାମହ) ପିଣ୍ଡ ଦେବ, ଅପଣାର ଭଣଜା ମଧ୍ୟ ସେହି ମାନଙ୍କୁ (ଭଣଜାର ମାତାମହ, ପ୍ରମାତାମହ ଓ ବୃଦ୍ଧ-ପ୍ରମାତାମହରୂପେ) ପିଣ୍ଡ ଦେବ । ଏପର ସ୍ଥଳରେ ଭଣଜା-ଦ୍ୱାରା ମାମୁଁର ପିତୃଲୋକେ ପିଣ୍ଡ ପାଅନ୍ତି । ଏଥିଲାଗି ସେ ମାମୁଙ୍କ କୁଳନନ୍ଦନ ଅଟେ ଓ ଭଣଜାର ଦୋଷ ମାମୁଁ ଧରନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ଭଣଜାକୁ ମାମୁଁ ଖୁବ୍ ଅଦର କରନ୍ତି । ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ଉଲ୍ଲେଖ ଯୋଗ୍ୟ ଯେ ମାତା-ମହଙ୍କର ପୁତ୍ର ପୌତ୍ରାଦି ନ ଥିଲେ ଦୌହିତ୍ର (ଝିଅର ପୁଅ) ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଧିକାରୀ ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମାମୁଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ପୂର୍ବେ ଭଣଜା ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ହେଉ ନ ଥିଲେ; ଏବେ ନୂତନ ଆଇନ ହୋଇଅଛି ଯେ ମାମୁଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଭଣଜା ଓାରସ ହୋଇ ପାରିବ ।]

ଭଣଜା(ଞ୍ଜା) ବୋଉ(ହୂ)—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଭଗିନୀଜ ବଧୂ)—
Bhaṇajā(ñjā) bou(hū) ଭଣଜାର ସ୍ତ୍ରୀ—The wife of one's sister's son.
ଭାଗନା ବଉ মানজাকী বহু
[ଯଥା— (ଭଣିଜା ବୋ[ହ୍ୱା]ଇଁ—ବଘରାତ ଲଗ୍ନ) ଦୋଳରେ ଯାଏ ଦୋଳରେ ଅସେ, ଭଣଜାବୋହୂ ଭାଇ ଘରସେ—ଶିଶୁଗୀତ ।]

ଭଣତି—ଦେ. ବ (ସଂ. ଭଣ୍ ଧାତୁ)—ଭଣିତା (ଦେଖ)
Bhaṇati Bhaṇitā (See)

ଭଣୟିତା—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଭଣ୍ ଧାତୁ + ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । କଥକ; ଯେ କହେ—1. Speaking. ୨ । ଯେ କୌଣସି ବିଷୟ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁରେ କୁହାଏ—2. Causing a thing to be spoken through another's mouth.
Bhaṇayitā
(ଭଣୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭଣା—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀଜଲ୍ଲା) ବ. ପୁଂ (ପୁରୁଷ ପ୍ରତି ଉପଯୁକ୍ତ ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାଳି)—
Bhaṇā ଭଉଣୀଗିହାର ସଂକ୍ଷେପ ରୂପ; ଭଗିନୀର ସତୀତ୍ୱଧର୍ମନାଶ-କାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A vile term of abuse used to males (a person committing incest with his sister.) ଦେ. ବ—ଭଣିବା କ୍ରିୟା (ଦେଖ) The act of Bhaṇibā (See)

ଭଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. କି (ଭଣିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ରଚିତ ଗୀତାଦିରୁ ଅପଣା ନାମରେ ଭଣିତା କରାଇବା—To cause a song to be wound up with one's name as the author although one is not such.
Bhaṇā(ṇe)ibā
ଭଣାନ মথাবানা
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ରାଜସଭାର କବିମାନେ ସ୍ୱରଚିତ ଗୀତ ଅଦିକୁ ଅପଣା ନାମରେ ନ ଭଣି ତାଙ୍କ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ରାଜାମାନଙ୍କ ନାମରେ ଭଣିତା କରୁଥିଲେ ଓ ଅଜକାଲି ମଧ୍ୟ ସେପରି କରୁଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କ ରଚିତ ସଙ୍ଗୀତମାନଙ୍କୁ ଅଠଗଡ଼ ଓ ଜଳନ୍ତର ରାଜାମାନଙ୍କ ନାମରେ ଭଣିତା କରିଥିଲେ ।]

ଭଣା ଖାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦୁଝର)—କ୍ରି—ଚିନ୍ତାନ୍ୱିତ ହେବା—
Bhaṇā khāibā To become gloomy with anxiety. (ଯଥା—ମୋ ମନ ଭଣା ଖାଉଛି ।)

ଭଣିତ—ସଂ. ବଣ (ଭଣ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଭାଷିତ; କଥିତ—
Bhaṇita 1. Spoken; uttered; said. ୨ । (ଗୀତ) ରଚିତ—2. Composed (said of a song).

ଭଣିତା(ତି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ଭଣ୍ ଧାତୁ; ଭଣିତ)—୧ । ପଦ୍ୟ ବା ଗୀତ ଶେଷରେ ରଚୟିତାଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯିବା ପଦ—1. The concluding portion of a poem or song mentioning the name of
Bhaṇitā(ti)
ଭଣିତା ভণিতা

the composer. ୨ । ଗଦ୍ୟ ଶେଷରେ କବିଙ୍କ ନାମୋଲ୍ଲେଖ—2. Peroration of a song; the mentioning of the name of the composer of a song at its end. ୩ । (ସ. ଭଣ୍ୟିତା) ଗୀତ ଶେଷରେ ଯାହାଙ୍କ ନାମ ରଚକ ବୋଲି ଲେଖା ଥାଏ—3. The reputed or declared author of a song. ଦେ॰ ବିଣ (ସ. ଭଣିତ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମରେ ଯେଉଁ ଗୀତର ଶେଷ ପଦ ରଚିତ ହୋଇଥାଏ—Concluded with the name of the reputed author.

ଭଣିତା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭଣିବା; ଗୀତ ରଚନା କରି ଶେଷ
Bhaṇitā karibā ପଦରେ (ରଚକ) ଆପଣାର ବା ଆଶ୍ରୟ-
ଭଣিতা করা ଦାତାଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା—1. To
भणिता लगाना (करना) wind up a song by adding
(ଭଣେଇ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) one's name or the name of one's patron at the end (said of the author). ୨ । ଭଣିତା ପଦ ବୋଲି ଗୀତ ବୋଲା ଶେଷ କରିବା—2. To conclude the singing of a song by reciting its last couplet.

ଭଣିତା(ତି) ପଦ—ଦେ. ବି (ସ. ଭଣିତ ପଦ)—ଗୀତର ଶେଷ ପଦ
Bhaṇitā(ti) pada ଯହିଁରେ ରଚକଙ୍କ ନାମ ଲେଖାଥାଏ—
ভণিতাপদ भणित पद The concluding couplet of a song in which the composer's or his patron's name is embodied.

ଭଣିତି—ସ. ବି (ଭଣ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ତି)—୧ । କଥନ—1. Speak-
Bhaṇiti ing ୨ । ବାକ୍ୟ; କଥା—2. Speech; word ୩ । ଉଚ୍ଚାରଣ—3. Utterance.

ଭଣିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଭଣ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବୋଲିବା; କହିବା—
Bhaṇibā 1. To speak. (ଉ—ହଂସ ସେ ସୁରସଣି
ভণা भणना ମୁଖରୁ ଶେଷଣେ, ଶୁଣିହିଁ ନର ପର ବଚନ ଦେଲେ ଭଣି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୨ । ଗୀତ ରଚନା କରି ସମାପ୍ତ କରିବା—2. To conclude the composing of a song. ୩ । ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—3. To utter. (ଉ—ଯଣେ ହେଲେ ନାମକୁ ନ ଭଣେ ମୁଁ ଭୁମିର ହେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚମ୍ପୂ ।) ୪ । (କବି) ଗୀତ ଶେଷରେ ଆପଣାର କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ରଚକରୂପେ ସଂଯୋଗ କରିବା—4. To embody one's name or the name of another person in the concluding lines of a song. [ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ କବିମାନେ ନିଜେ ଗୀତ ବା ପଦ୍ୟ ରଚନା କରି ଆପଣାର ନାମରେ ନ ଭଣି ଅନ୍ୟ ରାଜାଙ୍କ ନାମରେ ଭଣିତା କରିବାର ଦେଖାଯାଇଥାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ଚମ୍ପୂକୁ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ ରଚନା କରିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ତତ୍କାଳୀନ ଅଷ୍ଟଗଡ଼ର ଅଧିପ ବାଳୁକେଶରଦେବ ଭୂପଙ୍କ ନାମରେ ଭଣିତା କରିଥିଲେ । ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ଅଧୁନାତନ ଯୁଗରେ ପଦ୍ୟ ଓ ଗଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟରେ ଅଧୁନାକ "କବିସୂର୍ଯ୍ୟ" ଓ "କବି ଯଶଃପ୍ରାର୍ଥୀ" ଅଷ୍ଟଗଡ଼ନାଥମାନଙ୍କର ଉଦାହରଣ ବିରଳ ନୁହେ ।]

ଭଣ୍ଟାକ—ସ. ବି—ଖଡ଼ା ଶାଗ (ହି. ଶ.)—
Bhaṇṭāka A kind of potherb.

ଭଣ୍ଟାକୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭଟ୍ ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ + ଅକ + ଈ; ପୋଡ଼ିବା
Bhaṇṭāki ନିମନ୍ତେ ବାଇଗଣକୁ ନିଆଁରେ ପକାଇଲେ ତାହା ଫାଟିଯାଇ ସେଥିରୁ ଉଠିବା ଶବ୍ଦରୁ)—ବାର୍ତ୍ତାକୁ; ବାଇଗଣ—Brinjal; egg-fruit.

ଭଣ୍ଟୁକ—ସ. ବି—ଶ୍ୟୋନାକ; ଫଣଫଣା (ହି. ଶ.)—Bignonia
Bhaṇṭuka Judica (plant).

ଭଣ୍ଡ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ପ୍ରତାରଣା କରିବା; ଭଣ୍ଡିବା—1. To
Bhaṇḍ (root) cheat; to inveigle. ୨ । ଥଟ୍ଟା କରିବା; ରଙ୍ଗରହସ୍ୟ କରିବା—2. To jest; to indulge in buffoonery. ୩ । ଉପହାସ କରିବା—3. To mock. ୪ । ଗାଳି ଦେବା—4. To chide; to upbraid (Apte). ୫ । ଭାଗ୍ୟବାନ କରିବା—5. To make fortunate (Apte). ୬ । ମଙ୍ଗଳସୂଚକ କର୍ମ କରିବା—6. To do an auspicious act (Apte).

ଭଣ୍ଡ—ସ. ବିଣ (ଭଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ + ଅ)—୧ । ଧୂର୍ତ୍ତ; ଶଠ—1.
Bhaṇḍa Cheating; deceitful. ୨ । କୃତ୍ରିମ; ଛଦ୍ମ; ଭଣ୍ଡ—2. Hypocritical; feigning; dissembling; pretending. ୩ । ସୁଅଙ୍ଗିଆ; ଥଟ୍ଟାଳିଆ; ବେଲିଆ—3. Jesting; mimicking. ୪ । ଅଶ୍ଳୀଳ ବାକ୍ୟର କଥକ—4. Speaking obscene words. ସ. ବି—୧ । ଧୂର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଧପ୍ପାବାଜ୍ ଲୋକ—1. A cheat. ୨ । ଅଭିନେତା; ନଟ—2. An actor; a player. ୩ । ସୁଅଙ୍ଗୀ; ଯାତ୍ରାଦିରେ ବାକ୍ୟାଦିଦ୍ୱାରା ହାସ୍ୟୋଦ୍ଦୀପକ ବ୍ୟକ୍ତି (ଯଥା—ଓଡ଼ିଆ ଯାତ୍ରାରେ ହାସ୍ୟ)—3. A jester; a buffoon. ୪ । ଥଟ୍ଟାଳି ଲୋକ—4. A mimic. ୫ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଲୋକ—5. A brazen faced man ୬ । ଛଦ୍ମବେଶୀ—6. A hypocrite. ୭ । ଅଶ୍ଳୀଳବାକ୍ୟକଥକ ବ୍ୟକ୍ତି—A speaker of obscene things.

ଭଣ୍ଡକ—ସ. ବି (ଭଣ୍ଡ + କ)—ଖଞ୍ଜନପକ୍ଷୀ, କଜଳପାତି ଚଢ଼େଇ—
Bhaṇḍaka The blue wagtail

ଭଣ୍ଡ ଗଣେଶ—ଦେ· ବି—ରାଜା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କାଞ୍ଚିରୁ
Bhaṇḍa gaṇeśa ଆନୀତ ଓ ପୁରୀ ମନ୍ଦିର ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରେ ରକ୍ଷିତ ଗଣେଶମୂର୍ତ୍ତି—The image of Gaṇeśa

brought down from Conjeverum by Raja Purusottama Deva and installed in the compound of the Jagannath temple.

ଭଣ୍ଡ ଗୀତ—ସ. ବି—ଅଶ୍ଳୀଳ ସଙ୍ଗୀତ—Obscene song.
Bhanda gita **मण्डौआ; भँड़ैला**

ଭଣ୍ଡ ତପସ୍ୱୀ—ସ. ବି. ପୁଂ (କର୍ମଧା; ଭଣ୍ଡ+ତପସ୍ୱିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)
Bhanda tapaswi —୧ । କପଟ ତପସ୍ୱୀ; କପଟବୈରାଗୀ; (ଭଣ୍ଡତାପସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାପସବେଶଧାରୀ ଶଠ; ଛଦ୍ମତପସ୍ୱୀ—
ଭଣ୍ଡ ତପସ୍ୱିନୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଭଣ୍ଡ ତାପସୀ }
1. A hypocritical ascetic. ୨ । ଧୂର୍ତ୍ତ; ପ୍ରତାରକ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A cheat; a dessembler. ୩ । କୃତ୍ରିମ ଧାର୍ମିକ—3. A person who assumes piety.

ଭଣ୍ଡ ତପସ୍ୱିତା—ସ.ବି (ଭଣ୍ଡତପସ୍ୱିନ୍+ତା, ଭି)—କପଟ ବୈରାଗ୍ୟ
Bhanda tapaswita କପଟଧାର୍ମିକତା—Hypocrisy; feigned piety.

ଭଣ୍ଡତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବି (ଭଣ୍ଡ+ଭାବ.ତା, ଭି)—୧ । ଭଣ୍ଡପଣିଆ—
Bhandata(twa) 1. Buffoonery; mimicry. ୨ । କୃତ୍ରିମତା—2. Dissimulation; hypocrisy. ୩ । ଶଠତା—3. Deceitfulness.

ଭଣ୍ଡନ—ସ. ବି (ଭଣ୍ଡ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ପ୍ରତାରଣା;
Bhandana ଠକାଇବା—1. Cheating. ୨ । ଯୁଦ୍ଧ—2. Battle; war. ୩ । (+କରଣ. ଅନ)—କବଚ; ସାଞ୍ଜୁ—3. Armour; mail. ୪ । ହାନି, ଖତି (ହି. ଶ)—4. Loss; injury.

ଭଣ୍ଡ ବକର—ଦେ. ବି—ଧଣ୍ଡଖଣ୍ଡ; ଅଶ୍ଳୀଳବାକ୍ୟ—Obscene lan-
Bhanda bakara guage. ବିଣ—ଅଶ୍ଳୀଳ—Obscene.
(ଭଣ୍ଡବକ, ଭଣ୍ଡଖଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭାଁଡ଼ **अवट् सवट्**

ଭଣ୍ଡର(ରା)—ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସ. ପଣ୍ଡ, ସ. ଭଣ୍ଡ=ହାନି; ଖତି)
Bhandara(ra) —ପଣ୍ଡ, ନଷ୍ଟ, ବିଫଳ, ବଣିଡ଼ିଥିବା—1. Spoilt; baffled. (ଯଥା—
ଭଣ୍ଡର(ରା) }
ଭଣ୍ଡୁର } ଅନ୍ୟରୂପ
ଭଣ୍ଡୋର(ରା) }
ବର୍ଷାଯୋଗୁଁ ଭୋଜି ଭଣ୍ଡର ହୋଇଗଲା ।) ୨ । (ସ. ଭଣ୍ଡ) ଲଜ୍ଜିତ
ଭଣ୍ଡୁର ଭଣ୍ଡୁଳ —2. Ashamed. ୩ । ଲଜ୍ଜାଗ୍ରସ୍ତ—3.
भङ्ग; शरमिंदा Put to shame. ୪ । ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ—4. Ludicrous; ridiculous. ୫ । ଯେ ଭଣ୍ଡାଏ; ପ୍ରତାରକ—5. Fraudulent; deceitful; cheating. ୬ । ପ୍ରତାରିତ—6. Defrauded; cheated.

ଭଣ୍ଡର(ରା) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସ. ପଣ୍ଡ, ଭଣ୍ଡ) କୌଣସି
Bhandara(ra) kariba କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପଣ୍ଡ ବା ନଷ୍ଟ କରିବା—
ଭଣ୍ଡୁରକରା 1. To spoil a work. ୨ । (ସ. ଭଣ୍ଡ)
मण्डना କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲଜ୍ଜାଗ୍ରସ୍ତ କରିବା—2. To put a person to shame. ୩ । ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ କରାଇବା —3. To expose a person to ridicule.

ଭଣ୍ଡରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) (ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଭଣ୍ଡାରା)—
Bhandara ୧ । ଭୋଜି; ମହୋତ୍ସବ—1. A feast. ୨ । ସାଧୁ ବା ବାବାଜିମାନଙ୍କ ଭୋଜି—2. A feast of ascetics.

ଭଣ୍ଡଳ—ଦେ. ବିଣ (ସ. ଭଣ୍ଡ)—ଭଣ୍ଡ; ପ୍ରତାରକ—Fraudulent.
Bhandala ଦେ.ବି—ପ୍ରତାରକ ବ୍ୟକ୍ତି—A knave; a cheat.

ଭଣ୍ଡହାସିନୀ—ସ. ବି. (ଭଣ୍ଡ+ହାସ+ଇନ୍+ଈ)—ବେଶ୍ୟା—A
Bhandahasini prostitute; a harlot; a courtesan.

ଭଣ୍ଡା—ଦେ ବି. (ସ. ଭଣ୍ଡ ଧାତୁ)—୧ । ଭଣ୍ଡିବା କାର୍ଯ୍ୟ, ଠକିବା
Bhanda କାର୍ଯ୍ୟ—1. Cheating. ୨ । (ସ. ଖଣ୍ଡ; ପିଣ୍ଡ) ଭଣ୍ଡାନ କଦଳୀ କାନ୍ଦିର ଅଗରେ ଥିବା ଭଣ୍ଡାକାର ମୁକୁଳମଞ୍ଜରୀ; **मण्डना** ଏଥିରୁ କ୍ରମଶଃ କଦଳୀ ପେଣାମାନ ବାହାରୁଥାଏ—ମୋଚା **केलाका फुल; कोसा** 2. The sheath containing layers of blossoms of the plantain which is at the top of the bunch. ୩ । (ସ. ପିଣ୍ଡଳୀ **पिंडली, कुखा** ପିଣ୍ଡିକା ।)—ଗୋଡ଼ର ଫେଣ୍ଡା, ଅଣ୍ଟ ଓ ଗୋଇଠିମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗୋଡ଼ର ପଛଆଡ଼ର ମାଂସଳ ଅଂଶ; ନଳୀ ଗୋଡ଼ର ପଛଆଡ଼ର ମାଂସଳ ଅଂଶ—3. The calf of the leg; the swell of the leg. [ଉ—"ଥରିଲା ପାଦର ଭଣ୍ଡା ଥର ଥର ଥରେ"—ଗ୍ରଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା] । ପ୍ରାଦେ (କଳାହାଣ୍ଡି—ବି ହାଣ୍ଡି—Earthen cooking pot.

ଭଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ଭଣ୍ଡ ଧାତୁ)—୧ । ଧପାଇବା;
Bhanda(nde)iba ଠକିବା—1. To cheat; to deceive. [ଭଣ୍ଡିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] [ଉ—ଦେବେ ଛପି କଏ, ଲୋକଙ୍କୁ ଭାଁଡ଼ାନ **ठगना** ଭଣ୍ଡାଏ । ପାଳକୃଷ୍ଣ. ଧର୍ମସାଗର ।] ୨ । ଶିଶୁଙ୍କୁ ଏଣୁ ତେଣୁ କଥାହାସ ଭୁଲାଇବା—2. To inveigle
घप्पा देना children. ୩ । ଟାଳଟୁଳପୂର୍ବକ କାଳକ୍ଷେପଣ କରିବା 3. To put off the doing of a thing from day to day on one pretext or other.

ଭଣ୍ଡା କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଦଳୀ ଗଛ ଫେଣ୍ଡା ପକାଇବାର ପ୍ରଥମରେ
Bhanda kardhiba ଭଣ୍ଡା ବାହାର କରିବା—(said of **नोमा निकालना** the plantain tree) To send forth (ଭଣ୍ଡା ବାହାର କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) the sheath containing the layers of its blossoms.

ଭଣ୍ଡାଣ—ଦେ. ବି—(ସ. ଭଣ୍ଡନ)—ଭଣ୍ଡାଇବା; ଠକାଇବା; ଭୁଲାଇବା—
Bhandana ଭାଡାଁନ୍ **ठगना** Deceit; inveigling. [ଭଣ୍ଡାଣିଆ (ଅ)—ବିଣ] ଯଥା—ପିଲା ଭଣ୍ଡାଣ—To deceive children.

ଭଣ୍ଡାର—ଦେ. ବି—(ସ' ଭଣ୍ଡାଗାର)—୧ । ଧନାଗାର—1. Trea-
Bhandara ଭାଣ୍ଡାର **भण्डार्** sury. ୨ । ଧନସଞ୍ଚୟ ସ୍ଥାନ—2. A place where money is hoarded. ୩ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ବହୁ ପରିମାଣରେ ସଞ୍ଚିତ ହେବାର

ଅଗାର; ସରଘର—3. A store house; a magazine. [ଉ—ହେ ନୃପ ସହରା ଯଥି କହରା ଭଣ୍ଡାରେ—ରାଧାନାଥ ମହାଯାତ୍ରା] ୪ । ପୁଞ୍ଜି; ସଞ୍ଚିତ ଧନ—4. Fund.

ଭଣ୍ଡାର କୋଣ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବାୟୁ କୋଣ—North-west. Bhaṇḍāra koṇa [ଦ୍ର—ଏ କୋଣରେ ମେଘ ଦେଖାଯିବା ବାସ୍ତ ଶୀଘ୍ର ଓ ଲମ୍ବାପ୍ ବର୍ଷା ହେବା ସୂଚକ ହୁଏ।]

ଭଣ୍ଡାର ଘର—(ସଂ. ଭାଣ୍ଡାଗାର+ଗୃହ)—୧ । ଯେଉଁ ଘରେ ଧନ Bhaṇḍāra ghara ରକ୍ଷିତ ରହେ; ଯେଉଁ ଘରେ ନାନା ଦ୍ରବ୍ୟ ভাণ্ডার ঘর ସଞ୍ଚିତ ହୁଏ—1. Store house; a store. भंडारघर ୨ । ଯେଉଁ ଘରେ ପରିବାରର ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ସଞ୍ଚିତ ଥାଏ, ସରଘର—2. A store-room for victual.

ଭଣ୍ଡାର ଘରି(ରୁ)ଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—(ସଂ. ଭାଣ୍ଡାଗାରିକ)—ସରଘରର Bhaṇḍāra ghari(ru)ā ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—Stores ভাঁড়ারী भंडारी [ଭଣ୍ଡାରଘରିଆଣି(ଣୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ] keeper; steward.

ଭଣ୍ଡାର ଘରେଣ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଭଣ୍ଡାର ଘରଆଣୀ—Bhaṇḍāra gharien भंडारीन A female steward.

ଭଣ୍ଡାରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଭଣ୍ଡାର (ଦେଖ) Bhaṇḍārā Bhaṇḍāra (See)

ଭଣ୍ଡା ରାଇ—ଦେ. ବି—କଦଳୀ ଭଣ୍ଡାରେ ଶିଝା ଓ ବେସର ଦେଇ ରାଇ Bhaṇḍā rāi ଥିବା ତରକାରି—A curry made from মোচার ঘন্ট plantain blossoms boiled with (ଭଣ୍ଡା ରାଇତା—ଅନ୍ୟରୂପ) rye-paste.

ଭଣ୍ଡାରି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଭଣ୍ଡାରୀ)—୧ । ଭଣ୍ଡାରରକ୍ଷକ ଭୃତ୍ୟ; ସର-Bhaṇḍāri ଘରିଆ—1. A store keeper; a steward. ভাণ্ডারী भंडारी ୨ । (ସଂ. ଭଣ୍ଡ—ଧୂର୍ତ୍ତ, ନାପିତମାନେ ଧୂର୍ତ୍ତ ଥିବା ନାପିତ हजाम; नाई ପ୍ରସିଦ୍ଧ; କିମ୍ବା ସଂ. ଭଣ୍ଡ=ନାପିତର କ୍ଷୁର (ଭଣ୍ଡାରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଧାରି)—ନାପିତ; କ୍ଷୌରକାର; ବାରିକ—2. Barber. [ଦ୍ର—ଏମାନେ କଳାମୁଠିଆ ଓ ଚମ-ମୁଠିଆ ଏହି ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ, ଚମମୁଠିଆମାନେ ଉଚ୍ଚତର ଓ କଳାମୁଠିଆ ବା ହାତୁଆମାନେ ନିମ୍ନତର ଭଣ୍ଡାରିମାନେ ଗ୍ରାମସେବକ ଅଟନ୍ତି ଏମାନେ କ୍ଷୌର କର୍ମ କରନ୍ତି, ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଘରକୁ ବୋଝ ଓ ଭେଟିଣ ନେଇ ଯାଆନ୍ତି, ଯାଆନ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଭଦ୍ରବେଶକୁ ସ୍ୱଜନରୂପେ ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ସେବାର ପାରଶ୍ରମିକ ସ୍ୱରୂପ ହେତା ଜମି ବା ବରତନ ପାନ୍ତି । ସେବା ନିମନ୍ତେ ଭଣ୍ଡାରିମାନେ ନିଜ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଗ୍ରାମ ବାଣ୍ଟି ନେଇ ଥାନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଢଗ ଅଛି; "ଗାଁ କାହାର ? ନା ଧୋବା ଭଣ୍ଡାରି ବୋଲନ୍ତି ଆମର ଆମର" । ଉତ୍ସବାଦିରେ ଆଗତ ବନ୍ଧୁ-ମାନଙ୍କୁ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାର ଭାର ଭଣ୍ଡାରି ଉପରେ । ଭଣ୍ଡାରୁଣୀ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରାମର ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନଖ କାଟେ, ଗୋଡ଼ରେ ଅଳତା ଦିଏ ଓ ଉତ୍ସବାଦି ସମୟରେ ଗ୍ରାମରେ ହଳଦୀ, ତେଲ, ସିନ୍ଦୂର ଆଦି ବାଣ୍ଟେ । ଢଗରେ ଅଛି ଯେ ସମସ୍ତ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଦୋଷ କଲେ ଭଣ୍ଡାରି ଉପରେ ବାହାରର ଲୋକେ ଦୋଷ ଦେଇଥାଆନ୍ତି । ଢଗ ଅଛି "ଗାଁଅ ସାକ ପଣସ ଖାଇଲେ ଭଣ୍ଡାରି ମୁଣ୍ଡରେ ଅଠା" । ଗ୍ରାମରେ ଭଣ୍ଡାରି ବୟସ୍କ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖେ ଭୃତ୍ୟ । ସେଥି ପାଇଁ ଢଗରେ କହନ୍ତି "ମାର ମାର ଭଣ୍ଡାରିଅକୁ ମାର" । "ଭଣ୍ଡାର ମାଉଁସ ସମସ୍ତଙ୍କ ଥାପର୍" ।

\+ \+ \+

ଭଣ୍ଡାରିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଭଣ୍ଡାରଭାରପ୍ରାପ୍ତ ଚାକର—1. A store Bhaṇḍāriā keeper. ୨ । ଭଣ୍ଡାରି—2. A barber. ভাঁড়ারী भंडारी (ଯଥା—ମାର ମାର ଭଣ୍ଡାରିଅକୁ ମାର—ଢଗ ।) ୩ । ସାରସ ଜାତୀୟ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣର ପକ୍ଷୀ—3. A kind of black bird.

ଭଣ୍ଡାରି ଖୁର—ଦେ. ବି—ଚିଲିକାର ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛ—Bhaṇḍāri khura A species of fish found in the lake of Chilkā.

ଭଣ୍ଡାରି ଖୁରୁ(ରି)ଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ଧଳା-Bhaṇḍāri khuru(ri)ā ବର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁରାକୃତି ମତ୍ସ୍ୟ—A species of white razor-shaped fish.

ଭଣ୍ଡାରି ଜାଗିରି—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ କ୍ଷୌରକାର୍ଯ୍ୟାଦି ପାଇଁ ବରମା Bhaṇḍāri jāgiri ପରିବର୍ତ୍ତରେ ରାଜାଙ୍କ ଠାରୁ ବା ଗ୍ରାମର (ଭଣ୍ଡାରି ହେତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଢୋଠ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ଭଣ୍ଡାରିକୁ ଦିଆଯିବା ଜମି—Land assigned to a barber-family in lieu of its services to the villagers.

ଭଣ୍ଡାରି ବରତନ—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମବାସୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କଠାରୁ Bhaṇḍari baratana କ୍ଷୌରାଦି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଭଣ୍ଡାରି (ଭଣ୍ଡାରି ବର୍ତ୍ତନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପାଇବା ବାର୍ଷିକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧନ—नाईकीकमाई Fixed annual wages given to a barber by every householder in a village.

ଭଣ୍ଡାରି ବିଦାକି—ଦେ. ବି—ଉତ୍ସବାଦିରେ ବନ୍ଧୁ ଘରକୁ ଭେଟିଣ Bhaṇḍāri bidāki ଆଣିଥିବା ଭଣ୍ଡାରିକୁ ଦିଆଯିବା ପୁରସ୍କାର-नाईकोबिदायी A reward given to a barber who comes from the house of a relative with presents.

ଭଣ୍ଡାରି ଭରଣ୍ଡିରେ ବିରାଡ଼ି ବିଗାଡ଼ିଲା—(ଶିଶୁରଞ୍ଜକ ପଦ)—ଶିଶୁମାନଙ୍କ Bhaṇḍāri bharāṇḍire birāṛi bigāṛilā ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୋଷ ପରୀକ୍ଷାପାଇଁ ବୋଲାଯିବା ହାସ୍ୟୋଦ୍ଦୀପକ ପଦ—A sentence dictated to test the correctness or otherwise of a child's Oriya pronunciation [ଦ୍ର—ଏହିପରି ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସବୁ ଦେଶରେ ହାସ୍ୟୋଦ୍ଦୀପକ ପଦମାନ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ କହନ୍ତି ଓ ଶିଶୁମାନେ ତାହା ଠିକ୍‌ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ନ ପାରିଲେ ହସ ଲାଗେ । ଯଥା—ମିଶ୍ରୀଙ୍କ ଅଞ୍ଚଳରେ ବୋଲାଯାଏ । ୧ । ଡାକ୍ତରଙ୍କ ବାସ୍ ଫୁଫୁଅଏ (ବେଳା ହେଲେ ବାସ ଫଁ ଫଁ ହେଉଛି) ୨ । ଛଳ ସରସକ୍ତ ସେର ଛବେବ ସାଡେନ (ଅଳ୍ପ ସୋରଷ ସେର ଛଅ ନ ସାତ) ।]

ଭଣ୍ଡାରୁଣୀ—ଦେ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଭଣ୍ଡାରିର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—A barber-woman. Bhaṇḍāruṇī নাপিতানী नाइन, हजामीन

ଭଣ୍ଡି—ସଂ. ବ (ଭଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ+ଇ)—ଗାତ; ତରଙ୍ଗ—Wave.
Bhaṇḍi ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଭଣ୍ଡ=ପାତ୍ର, ଏହା ପତ୍ରାକାର ଥିବାରୁ)—ଭୁଣ୍ଡି; ପାଟଫୁଲର ଅଗରେ ଲାଗିଥିବା ଫୁଲ—1. Tassels attached to the end of hair-tapes. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଜୁଡ଼ାବନ୍ଧାର ଉପକରଣବିଶେଷ; ଜୁଡ଼ାର ମୂଳା—2. A pillow-like case used in tying the hair into a chignon. [ଉ—ରଙ୍ଗ ଭଣ୍ଡି ଉପ ଧବ୍ୟ ଜୁଡ଼ାକୁ, ସଜାଡ଼ିଲେ ଯୁବା ଖ୍ୟାତକୁଡ଼ାକୁ—ଉପେ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।] ୩ । ଇଟାକାନ୍ଥରେ ମଝେ ମଝେ ରଖା ଯାଇଥିବା ଗାତ—3. Holes left in brick walls. (ଯଥା—ଗୁଣ୍ଡ ବାଜିବା ସ୍ଥାନକୁ ଦେଖି, ଭଣ୍ଡିକାଙ୍ଗୁଳ ଅଛନ୍ତି ସାଜି, ଚଣ୍ଡୀପ୍ରସାଦ ଗୁଣ୍ଡକୁ ଖଞ୍ଜି, ଛନ୍ତି ବସ୍ତୁର ସେ—ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।) ୪ । ଶିକାରର ମଞ୍ଚାରେ ବା ବାଡ଼ରେ କରା ଯାଇଥିବା କଣା, ଯହିଁ ବାଟେ ବ ଶିକାରୀ ବନ୍ଧୁକ ମାରେ ଓ ଶିକାରକୁ ଲୁଣ୍ଡେ—4. Loopholes in the wall of a Machan. ୫ । କଦଳୀର ଭଣ୍ଡା—5. The sheath containing the layers of blossoms of plantain. ୬ । ଅଣ୍ଡିରା ତାଳଗଛର ପୁଷ୍ପ ମଞ୍ଜରୀ—6. The piston-shaped flower-pod of a male palm tree. ୭ । ପଣସର ଡେମ୍ଫକୁ ଲାଗିଥିବା ଲମ୍ବ ଅଂଶ, ଯେଉଁ ଖଣ୍ଡରେ ଗୁଡ଼ଅଟ୍ଠେ କୋଷା ସଲଗ୍ନ ଥାଏ—7. The stem inside the jackfruit to which are attached seed capsules.

ଫୁନ୍ଦନା ଗେଡ଼ଲୀ

ଭୁଁଡ଼ା

ଭଣ୍ଡିକା—ସଂ. ବ—ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା ଲତା; ମଞ୍ଜୁଆତି—The Indian Bhaṇḍikā madder plant [creeper]; Rubia Cordifolia.
ଭଣ୍ଡୀ, ଭଣ୍ଡୀତକୀ, ଭଣ୍ଡିରୀ, ଭଣ୍ଡିର ଲତିକା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଭଣ୍ଡି କାଙ୍ଗୁଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ପ୍ରାଚୀନ. ବ—ବିପକ୍ଷର ତୋପଗୁଳି Bhaṇḍi kāngulā କାନ୍ଥରେ ଗଡ଼ ପାଚେରୀର କିଛି ଅନିଷ୍ଟ କରି ନ ପାରିବ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପାଚେରୀରେ କରାଯାଇଥିବା ଝୁଟା ଛିଦ୍ର ବା ଗ୍ରେଷ୍ଟ ଗାତ—False holes made in the wall of a fort so that the adversary's bullets will not damage the wall. (ଉ—ଗୁଣ୍ଡ ବାଜିବା ସ୍ଥାନକୁ ଦେଖି, ଭଣ୍ଡିକାଙ୍ଗୁଳ ଅଛନ୍ତି ସାଜି । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।)

ଭଣ୍ଡିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭଣ୍ଡାଇବା (ଦେଖ)—Bhaṇḍāibā [See].
Bhaṇḍibā (ଉ—କେଲା ଖାଏ ଭଣ୍ଡି, ଲଢ଼ା ନଏ ଚଣ୍ଡି । ଓଗ ।)

ଭଣ୍ଡି(ଣ୍ଡୀ)ର(ଳ)—ସଂ. ବ—୧ । ଶିରୀଷ ବୃକ୍ଷ—1. The sirisha Bhaṇḍi[ṇḍi]ra[la] tree. ୨ । ଦୂତ (ହ. ଶ)—2. Messenger. ୩ । ଶିଳ୍ପୀ (ହ. ଶ)—3. Artisan.

ଭଣ୍ଡୂକ—ସଂ. ବ—୧ । ଏକପ୍ରକାର ମାଛ; ଭାଙ୍କୁଡ଼ା ମାଛ—1. A Bhaṇḍūka kind of small fresh water fish. ୨ । ଶ୍ୟୋନାକ; ଫଣଫଣା (ହ. ଶ)—2. Bignonia Indica.

କାତଲା

ମାକୁଡ଼

ଭଟରା(ଡ଼ା)—ଦେ. ବ—୧ । ବସ୍ତର ଅଞ୍ଚଳର ଏକ କୃଷକ ଜାତି, Bhatarā[ṛdā] (ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା ଭଟରୀ)—1. A class of farmers in Bastar. ୨ । ଭଟ୍ଟଡ଼ା (ଦେଖ)—2. Bhattardā [See].

ଭଟରି(ଡ଼ି)—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ—ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଗୋଟିଏ Bhatari(ṛdi) ପ୍ରାଦେଶିକ ରୂପ—The Bhatri dialect; (ଭତ୍ରି, ଭଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) A dialect of the Oriya language spoken by 20000 people inhabiting the North Eastern corner of Bastar State in C. P. [ଦ୍ର—ଏହା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଓଡ଼ିଆ ରାଜ୍ୟ ବସ୍ତରର ଉତ୍ତର-ପୂର୍ବ କୋଣ (ପ୍ରାଚୀନ ଦକ୍ଷିଣ କୋଶଳ) ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରାୟ ୨୦ ହଜାର ଲୋକଙ୍କର କଥିତ ଭାଷା । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା, ଏହା ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖା ନ ଯାଇ ଦେବନାଗରୀ ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖାଯାଏ । ଏ ଭାଷା ମରହଟ୍ଟୀ ଭାଷାଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଅଛି ।]

[ଦ୍ର—ଭଟରି ଭାଷାର ନମୁନା (ଗ୍ରୀୟରସନ୍ ସାହେବଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଗୃହୀତ)—କୋନୋ ମନୁଷର ଦୁଇଗୋଟା ବେଟା ରଲା । ହିଁଯୁ ଉତର ସାନ ପିଲା ବୁବା-କେ ବଲଲା, ଯେ ବୁବା ! ଧନ ଉତର ଜେ ମୋର ଭାଗ ହଲେ ତୀ-କେ ମୋ-କେ ଦେସ୍ । ତେବେ ହିଁଯୁ ହିଁଯୁ-ମନ-କେ ଧନ ବାଁଟ ଦେଲା । ଖୁବ ଦିନ ନା ହୋଇ ରଲା, ସାନ ବେଟା ସବ-କେ ଗୋଟେକ ଥାନେ କନାଇ କରି ଦୂର ଦେଶ ଉଠ ଗଲା । ତେବେ ହିଁଯୁ ସବ୍-କେ ଖାରଲା । ତେବେ ହିଁଯୁ ସ୍ୱଜ-ମେଁ ବହୁତ ଦୁଖ ପଡ଼ଲା ଔର ହିଁଯୁ ଗରିବ ହୋଏଲା । ଔର ହିଁଯୁ ପୁରଥୀ କାହାର ଘରେ ଜାଇ କରି ଗୋଠକର ଘରେ ଥେବଲା । ହିଁଯୁ ମନୁଶ ଅପନାର ବେଡ଼ା-ମେ ବର୍ଯା ଚରାଯୁକେ ପଠାଏଲା । ଔର ହିଁଯୁ ଜେ ଟୋପାକେ ବର୍ଯା ଖାଯୁ ତୋରଲା ତାକେ ଖାଇକରି ପେଟ ଭରବା ତାକେ ଖୋଜଲେ ରଲା ଔର ତାକେ କୋଇ ନା ଦେତେ ରଲା । ତେବେ ତାକେ ଚେତ ପଡ଼ଲା ଔର ହିଁଯୁ ବଲଲା ମୋର ବୁବାଘର କତେକ ଭୁତୋ ଲୋଗର ଖାଇବାର ଠାନେ ବାଉଣ୍ଡା ଅଛେ, ଔର ମେଁ ଭୂଖେ ମରସା ଅତେ । ମେଁ ଉଠିକରି ମୋର ବୁବା ଲଗେ ଯାସା ଔର ତାକେ କଲସା ଯେ ବୁବା ! ଭଗବାନର ହୁକୁମ ନା ମାନଲୁଁ ଔର ତମର ସୁଦେ ପାପ କରଲା । ଫେର ତମର ବେଟା ବଲବାର ଜୋଗ ନା ଅଯୁଲା । ମୋକେ-

ଅପଣାର ଭୃତ୍ୟଙ୍କର ଅପଣାର ବାପ ଲଗେ ଗଲା । ତେବେ ହିଁସ୍ତ ଖୁବେ ଦୂର ରଲା; ତେବେ ତାର ବାପ ତା-କେ ଦେଖି କରି ମାୟା କରଲା ଆଉ ଦଉଡ଼ି କରି ଚୋଡ଼ା ପୋଟାଇ କରି ଚୁମଲା । ବେଟା ତାକେ କଲା, ବୁବା ! ମୁଇଁ ଭଗବାନର ହୁକୁମ ନା ମାନଲା ଆଉ ତୁମର ଥିରେ ପାପ କରଲା । ଆଉ ମୈଁ ତୁମର ବେଟା କୌଲାଏବାର ଚୌଲ ନା ହୌଲା । ବୁବା ଅପଣାର କବାଡ଼କେ କଲା ସବ-ଲେ ନଗଦ ପଟଲ ହୁଟାଇ କରି । ତାକେ ପିଂଧାହା ଆଉ ଆଉ ତାହ ହାତେ ମୁଦା ଆଉ ଗୋଡ଼େ ପନ୍ଧଇ ପିନ୍ଧାହା ।]

ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ—କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟର ଦୁଇଟି ପୁଅ ଥିଲେ; ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ସାନ ପିଲା କହିଲା; ହେ ବାପା ! ଧନରେ ଯାହା ମୋର ଭାଗ ହେଉଛି ତାହା ମୋତେ ଦେ । ତେବେ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଧନ ବାଣ୍ଟି ଦେଲା । ବେଶି ଦିନ ହୋଇ ନାହିଁ, ସାନ ପୁଅ ସବୁ ଧନକୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଜମାଇ ଦୂର ଦେଶକୁ ଗଲା । ଯେତେବେଳେ ସେଠାରେ ସବୁ ଧନ ସାରିଲା, ତେବେ ସେ ରାଜ୍ୟରେ ବଡ଼ ଭୋକରେ ରହିଲା ଓ ସେ ଗରିବ ହୋଇଗଲା ଓ ସେ ଦେଶରେ ଜଣଙ୍କ ଘରେ ଯାଇ ରହିଲା । ସେ ମନୁଷ୍ୟ ତାକୁ ଅପଣା ପଡ଼ିଆରେ ଘୁଷୁରି ଚରାଇବାକୁ ପଠାଇଲା ଏବଂ ଯେଉଁ ଶସ୍ୟକୁ ଘୁଷୁରି ଖାଆନ୍ତି ଏ ତାକୁ ଖାଇ ପେଟ ପୂରାଇ ବାକୁ ଖୋଜିବାକୁ ଲାଗିଲା ଓ କେହି ତାକୁ କିଛି କାମ ଦେଲେ ନାହିଁ । ତେବେ ତାକୁ ବ୍ୟସ୍ତ (ଚିନ୍ତା) ହେଲା, ସେ କହିଲା, ମୋ ବାପ ଘରେ କେତେ ମୂଲିଆ ଖାଇ ବଞ୍ଚୁଛନ୍ତି ଓ ମୁଁ ଭୋକରେ ମରୁଅଛି । ମୁଁ ଉଠିକରି ମୋ ବାପ ପାଖକୁ ଯିବି ଓ ତାକୁ କହିବି, ହେ ବାପ ! ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କ ହୁକୁମ ନ ମାନିଲି ଓ ତୋଠାରେ ପାପ କଲି । ପୁଣି ତୁମ୍ଭର ପୁଅ ବୋଲାଯିବା ଯୋଗ୍ୟତା ମୋର ନ ହେଲା । ତାକୁ ଅପଣାର ମୂଲିଆ ତା ବାପ ପାଖକୁ ନେଲା । ତେବେ ସେ ଖୁବ୍ ଦୂରରେ ରହିଲା । ତେବେ ତା ବାପ ତାକୁ ଦେଖି କରି ମାୟା କଲା ଓ ତାକୁ ଦଉଡ଼ି ଯାଇ ପୋଟାଳି କରି ଚୁମ୍ବନ କଲା । ପୁଅ ତାକୁ କହିଲା, ବାପା ! ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କ ହୁକୁମ ନ ମାନିଲି ଓ ତୁମ୍ଭଠାରେ ପାପ କଲି ଓ ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ପୁଅ ବୋଲାଇବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ନ ହେଲି । ବାପ ଅପଣା ଚାକରକୁ କହିଲା, ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଭଲ ଲୁଗା ଆଣି କରି ତାକୁ ପିନ୍ଧାଅ ଓ ତା ହାତରେ ମୁଦି ଓ ଗୋଡ଼ରେ ପାଣ୍ଡେଇ (ଜୋତା) ପିନ୍ଧାଅ ।]

ଭଉଡ଼ା(ରା)— ଦେ. ବି—ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଓଡ଼ିଆ କୃଷକ—A class of **Bhattarḍā(rā)** Oriya peasants inhabiting the neighbouring tracts of Jeypore in Vizag and Bastar in C. P [their language Bhatri is a dialect of the Oriya language]. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଜୟପୁର ଓ ବସ୍ତରର ସୀମା ସ୍ଥଳସ୍ଥ ମଲକାନଗିରି ଓ ନବରଙ୍ଗପୁର କୋଟପାଡ଼ ଓ ଉମରକୋଟ ପ୍ରଭୃତି ଅଞ୍ଚଳରେ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ବସ୍ତର ଅଞ୍ଚଳରେ ଏମାନଙ୍କ ଭତ୍ରର କହନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଭାଷା ଭତ୍ରୀ ବା ଭତଡ଼ୀ ।]

ଭଟା(ଟ୍ଟା)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭୃତ)—୧ । ବଟ୍ଟା; କମିସନ; ଦାଲୁସେର—**Bhatā(ttā)** ଭତା 1. Commission; brokerage. ୨। ଭୃତ୍ୟକୁ ଦିଆଯିବା ବେତନର ଅତିରିକ୍ତ ଧନ; ବକ୍‌ସିସ୍—2. Extra remuneration of a servant; tip. ୩ । ଅବଶ୍ୟକୀୟ ଖର୍ଚ୍ଚ ସକାଶେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ମାସିକ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ—3. Perquisite; monthly allowance.

ଭଦଭଦଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭରଦ୍ୱାଜ ବା ଭଦ୍ର)—୧ । ଶାଖାଶ୍ରୟୀ **Bhadabhadaḷi** ବର୍ଗର ୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ପକ୍ଷୀ [ମୁଣ୍ଡ ଧାଉଁସିଆ, ଭଦଭଦଳିଆ, ଭଦଳିଆ, ଭଦାଳିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ; ଥଣ୍ଟ ଖଇରା, ପକ୍ଷ ନାନାବର୍ଣ୍ଣରଞ୍ଜିତ] ଭରଦ୍ୱାଜ ପକ୍ଷୀ—1. The blue Jay Coracias Indica; The Indian Roller; Eurystomus Orientalis ভেদ ভেদে; ভারই Trogons. [ଦ୍ର—ଏହି ପକ୍ଷୀଭି ପର ନାନା-ବର୍ଣ୍ଣ ରଞ୍ଜିତ ଥିବାରୁ ଗୋରୁଜଗା ଲୋକାମାନେ ବାଡ଼ରୁ ସେ ପକ୍ଷକୁ ଗୋଟାଇ ନେଇ ଛତାରେ ଖୋସନ୍ତି ।] ୨ । ଏକପ୍ରକାର ସାନ ଗଛ—[ଦ୍ର—ଏହା ଦେଢ଼ ପୁରୁଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ । ଫଳ ଅଙ୍ଗୁଠି ଟିପ ପରି ସିବଲିଙ୍ଗ ଅକୃତ ବିଶିଷ୍ଟ ଓ ତହିଁର ଅଗରେ ଖୋସା ନ ଥାଇ ଅଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫଳର ମୂଳରୁ ଖୋସା ବକଳକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ଥାଏ । ଏହାର କୋମଳ ପତ୍ର ଶାଗ ହୁଏ ।]—A kind of plant.

ଭଦର—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ଭଦ୍ର)—ଭଦ୍ର (ଦେଖ)—Bhadra **Bhadara** (See). ବି —୧ । ମେଲଘର—1. A hall. भदर मद्र क्षौरी ୨ । କ୍ଷୌର କର୍ମ; ମୁଣ୍ଡନ—2. Act of shaving.

ଭଦର କରିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି —କ୍ଷୌର କରିବା—To shave. **Bhadara karibā** मद्र करना क्षौरी करा

ଭଦର ଲୋକ—ଗ୍ରା. ବି—ଭଦ୍ର ଲୋକ (ଦେଖ)— **Bhadar loka** भला मानुस Bhadra loka (See)

ଭଦର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ଷୌର ହେବା—To be shaved. **Bhadara hebā** मद्र होना क्षौरी हওয়া

ଭଦ୍ର—ସଂ. ବି (ଭନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରୀତ ହେବା + କରଣ. ର)—୧ । କ୍ଷେମ; **Bhadra** ସୌଭାଗ୍ୟ—1. Prosperity; good fortune. ୨ । କୁଶଳ; କଲ୍ୟାଣ; ମଙ୍ଗଳ; ଶୁଭ—2. Welfare; wellbeing; happiness; bliss. ୩ । ଉତ୍ତମତା—3. Goodness. ୪ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ର)—ମହାଦେବ; ଶିବ—4. Śiba. ୫ । ବଳରାମ; ବଳଭଦ୍ର—5. Śhrīkṛushṇa's elder step brother Baḷarāma. ୬ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଜଣେ ଦୂତ ବିଶେଷ—[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କଠାରୁ ସୀତାଙ୍କ ଅପବାଦ ଶୁଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୀତାଙ୍କୁ ବନକୁ ନିର୍ବାସନ କରିଥିଲେ—ଉ. ର]—6. Name

of an attendant or informer of Rāma. ୭ । ଉତ୍ତର ଦିଗର ଦିଗ୍‌ଗଜ (ହ୍ରୁ.ଶ)—7. Name of a mythological elephant guarding the north. ୮ । ଖଞ୍ଜଖଞ୍ଜି; ଖଞ୍ଜନପକ୍ଷୀ; ଜଳପାଚ ଚଢ଼େଇ—8. The wagtail. ୯ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଲୀଳାକାନନ; ବୃନ୍ଦାବନସ୍ଥ ଭଦ୍ରବନ—9. Name of a forest in Bṛundābana. ୧୦ । ବଳଦ—10. Bullock; ox. ୧୧ । ଷଣ୍ଢ; ବୃଷଭ—11. Bull. ୧୨ । ସାଧୁ; ଭଦ୍ର ସନ୍ତାନ—12. Son of a respectable family; a gentleman. ୧୩ । ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—13. A family title. ୧୪ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ—14. Gold. ୧୫ । ଲୌହ—15. Iron. ୧୬ । ନୀଳପଦ୍ମ—16. Blue lily. ୧୭ । ଚନ୍ଦନ—17. Sandal. ୧୮ । କଦମ୍ବ—18. Nuclea Cadamba (tree). ୧୯ । ସୁଷୁ ଗଛ; ସିଝୁ ଗଛ—19. Euphorbia (tree). ୨୦ । ମୁସ୍ତକ; ମୁଥା—20. Root of Duba grass. ୨୧ । ନାଗର ମୁଥା—21. A big species of bulbous grass root. ୨୨ । ଉନ୍ନସବ—22. Echites. ୨୩ । ଦେବଦାରୁ—23. Cedar. ୨୪ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଦ୍ୱାରପାଳ (ହ୍ରୁ. ଶ)—24. Name of the rightside gateman of Bishṇu. ୨୫ । ସ୍ୱର ସାଧନର ପ୍ରଣାଳୀ ବିଶେଷ—25. A kind of practising of music. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ସାରେସା, ରେଗାରେ, ଗାମାଗା, ମାପାମା, ପାଧାପା, ଧାନିଧା, ନିସାନି, ସାରେସା, ସାନିସା, ନିଧାନି, ଧାପାଧା, ପାମାପା, ମାଗାମା, ଗାରେଗା, ରେସାରେ, ସାନିସା—ହ୍ରୁ. ଶ) ।] ୨୬ । ବଳରାମଙ୍କର ଏକ ସହୋଦର (ହ୍ରୁ. ଶ)—26. One of the uterine brothers of Balarāma. ବିଣ—୧ । ଉତ୍ତମ—1. Good. ୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Excellent. ୩ । ସାଧୁ—3. Honest; virtuous. ୪ । କୁଶଳୀ; ଭାଗ୍ୟବାନ୍—4. Fortunate; prosperous; lucky. ୫ । ମଙ୍ଗଳସୂଚକ—5. Auspicious; propitious. ୬ । ହିତକର—6. Beneficial. ୭ । ସଦ୍‌ବଂଶ ଜାତ—(ସ୍ତ୍ରୀ—ଭଦ୍ରା) 7. Born of a respectable family. ୮ । ସୁନ୍ଦର—8. Beautiful. ୯ । ନମ୍ର; ଶାନ୍ତ—9. Gentle. [ଦ୍ର—ବୈଦିକ ଋଗ୍ଭୁକ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଭଦ୍ରର ଅର୍ଥ ଗୃହ, ପ୍ରଜା, ପଶୁ, ବସ୍ତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ମନୁଷ୍ୟର ଯାହା ଅବଶ୍ୟକ, ଓଡ଼ିଆ ଚଳନ୍ତି କଥାରେ ଧନ ଜନ ଗୋପଲକ୍ଷ୍ମୀ । ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାରରେ ସଦ୍‌ବଂଶଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଶିଷ୍ଟ ଅର୍ଥରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ଦେ. ବି—(ସଂ· ଭଦ୍ରାକରଣ)—ଶିରୋମୁଣ୍ଡନ—Shaving of the head. ଗ୍ରାମ୍ୟ

ଭଦ୍ର—ସଂ. ଅ (ସମ୍ବୋଧନରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ହେ ସାଧୁବ୍ୟକ୍ତି ! ହେ ମହାଶୟ !—1. (Interjection) O good sir ! O kind sir !
Bhadra

ଭଦ୍ର ଉତ୍ସବ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଭଦ୍ର+ଉତ୍ସବ)—୧ । ମଙ୍ଗଳ ଉତ୍ସବ—1. A social or family ceremony. ୨ । ଭଦଭଦଳିଆ ପକ୍ଷୀ—2. The blue Jay. (ଉ—ବାରେ ବାରେ ଦେଖି ଭଦ୍ର ଉତ୍ସବକୁ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
Bhadra utsaba

ଭଦ୍ରକ—ସଂ. ବି (ଭଦ୍ର+କ)—୧ । ନାଗର ମୁଥା—1. A kind of grass root. ୨ । ଦେବଦାରୁ ଗଛ—2. The cedar tree. ୩ । ୨୨ ଅକ୍ଷରଯୁକ୍ତ ଚରଣବିଶିଷ୍ଟ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—3. Name of a metre containing 22 letters in a foot. ୪ । ମୁଗ; ଚଣା ଆଦି ଶସ୍ୟ (ହ୍ରୁ. ଶ)—4. Cereals. ବିଣ—ମନୋଜ୍ଞ; ସୁନ୍ଦର—Beautiful.
Bhadraka

ଭଦ୍ରକ(ଖ)—ଦେ. ବି—ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ମହକୁମା ଓ ନଗର—Name of a Sub-division and town in the district of Balasore in Orissa; Bhadrak.
Bhadraka(kha)

ଭଦ୍ରକାର—ସଂ. ବିଣ—(ଭଦ୍ର+କୃ. ଧାତୁ+ଅ)—ମଙ୍ଗଳକାରୀ (ହ୍ରୁ. ଶ)—Beneficient. ସଂ. ବି—ମହାଭାରତୋକ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ (ହ୍ରୁ. ଶ)—Name of an ancient country.
Bhadrakāra

ଭଦ୍ରକାଳୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ବିଶେଷ—1. An incarnation of Durga. [ଦ୍ର—ଏ ଦେବୀ କ୍ରୋଧରୁ ଉଦ୍ଭୂତ ହୋଇ ବୀରଭଦ୍ର ସହିତ ଦକ୍ଷଯଜ୍ଞ ନାଶ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ୧୬ ଟି ହାତ ଥିବାର କଳ୍ପିତ ଓ ଏ କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କର ଏକମାତୃକା (ହ୍ରୁ. ଶ) ।] ୨ । ଗନ୍ଧପ୍ରସାରଣୀ; ପସାରୁଣୀ ଲତା (ଦେଖ) (ହ୍ରୁ. ଶ)—2. Pasāruṇi (See). ୩ । ନାଗର ମୁଥା (ହ୍ରୁ. ଶ)—3. A kind of grass root.
(ଭଦ୍ରକାଳିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭଦ୍ରକୁମ୍ଭ—ସଂ. ବି—ମଙ୍ଗଳାର୍ଥ ସ୍ଥାପିତ ପୂର୍ଣ୍ଣ କୁମ୍ଭ—A pot full of water placed as an auspicious sign on ceremonial occasions.
Bhadra kumbha

ଭଦ୍ରଖି(କି)ଆ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଭଦ୍ରକ ଅଧିବାସୀ—Resident of Bhadrak.
Bhadrakhi(ki)ā
(ଭଦ୍ରଖିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭଦ୍ର ଘଟ—ସଂ. ବି. (ପ୍ରାଚୀନ ଶିଳ୍ପ)—ଗୋଟିଏ କୁମ୍ଭ, ଯହିଁର ମୁହିଁର ଦୁଇ ପାଖରୁ ଫୁଲମାଳା ବାହାରି ଓହୋଳି ପଡ଼ୁଥିବାର ଚିତ୍ର ହୋଇଥାଏ—(ancient sculpture) A pitcher from both sides of the mouth of which wreaths of flowers are shown to be flowing out. [ଦ୍ର—ଉତ୍କଳର ପ୍ରାଚୀନ ମନ୍ଦିର ଆଦିରେ ବିଶେଷତଃ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ବୋଇତାଳ, ପରଶୁରାମେଶ୍ୱର
Bhadra ghaṭa

ଅବ ଖ୍ରୀ: ୭ମ ଓ ୭ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ନିର୍ମିତ ମନ୍ଦିର-ମାନଙ୍କରେ ଭଦ୍ରସନ୍ତର ରୂପ ଖୋଦିତ ହୋଇଅଛି । ଏହା ବୌଦ୍ଧ ଶିଳ୍ପ ଅନୁସାରେ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମସୂଚକ ।]

ଭଦ୍ର ଜନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅଧୂନିକ)—୧ । ସୁଜନ; ସାଧୁ ବ୍ୟକ୍ତି; Bhadra jana ଭଲ ଲୋକ—1. A good man. ୨ । ଉଚ୍ଚ ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି, ଭଦ୍ର ଲୋକ } ଅନ୍ୟରୂପ କୁଳୋଦ୍ଭବ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Born of a respectable or genteel family; gentleman.

ଭଦ୍ରଜନୋଚିତ—ସଂ. ବିଣ. (୭ମୀ ତତ୍; ଭଦ୍ରଜନ+ଉଚିତ; ଅଧୂନିକ)- Bhadrajanochita ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—Observable by a gentleman; befitting a gentleman; gentlemanly. (ଭଦ୍ରଜନସୁଲଭ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭଦ୍ର ତରୁଣୀ—ସଂ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଗୋଲାପ (ହି. ଶ)— Bhadra taruṇi A kind of rose.
[ଦ୍ର—ଶାଟଲ, କୁବ୍ଜିକା, ଭଦ୍ରତରୁଣୀ ଆଦି କେତେ ଜାତିର ଗୋଲାପ ଅଛି—ହି. ଶ]

ଭଦ୍ରତା—ସଂ. ବି. (ଭଦ୍ର+ଭାବାର୍ଥେ ତା; ଅଧୂନିକ)—୧ । ଉତ୍ତମତା; Bhadratā ସାଧୁତା—1. Goodness. ୨ । ଶିଷ୍ଟତା; ସୌଜନ୍ୟ—2. Politeness; gentlemanliness. ୩ । ସୁଜନୋଚିତ ବ୍ୟବହାର; ଶିଷ୍ଟାଚାର—3. Polite conduct. ୪ । କଲ୍ୟାଣ—4. Welfare. ୫ । ଆଦବ୍ କାଇଦା; ଭଦ୍ର ସମାଜର ବ୍ୟବହାର—5. Etiquette; rules of genteel society; good manners; good breeding.

ଭଦ୍ରତା ଅନୁରୋଧରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସୌଜନ୍ୟରକ୍ଷାପୂର୍ବକ— Bhadratā anurodhare For the sake of politeness; in compliance with the rules of genteel society.
ଭଦ୍ରତାର ଖାତିରରେ, ଭଦ୍ରତା ଜଗି } ଅନ୍ୟରୂପ
ভদ্রতার অনুরোধে, ভদ্রতার খাতিরে
भद्रताका खातिरसे

ଭଦ୍ରତା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସୁଜନୋଚିତ ବ୍ୟବହାର କରିବା; ଶିଷ୍ଟ Bhadratā karibā ବ୍ୟବହାର କରିବା—To display politeness; to act as a gentleman; to behave politely.
ভদ্রতা করা
भलमनसी दिखलाना
[ଭଦ୍ରତା ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଭଦ୍ରତାଚରଣ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଭଦ୍ରତା+ଆଚରଣ, ଅଧୂନିକ)— Bhadratācharaṇa ସାଧୁତା ପ୍ରଦର୍ଶନ—Polite or gentlemanly behaviour. (ଭଦ୍ର ବ୍ୟବହାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭଦ୍ରତାନୁମୋଦିତ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ଅଧୂନିକ)—ସାଧୁତା-Bhadratānumodita ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ; ଉଚ୍ଚ ବା ସଭ୍ୟ ସମାଜ ଦ୍ୱାରା (ଭଦ୍ରତାନୁମତ, ଭଦ୍ରତା ସମ୍ମତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆଚରିତ (ବ୍ୟବହାର)—(conduct) Approved by genteel society or by etiquette.

ଭଦ୍ରତା ବିରୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (୭ମୀ ତତ୍; ଅଧୂନିକ)—ସୌଜନ୍ୟବିରୁଦ୍ଧ; Bhadratā biruddha ଶିଷ୍ଟାଚାରବହିର୍ଭୂତ—Against the dictates of politeness. (ଭଦ୍ରତାବହିର୍ଭୂତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭଦ୍ରତାମୂଳକ—ସଂ. ବିଣ. (ଅଧୂନିକ)—ଭଦ୍ରପ୍ରକୃତିଜାତ— Bhadratāmūḷaka Born of or dictated by one's good nature or gentility.

ଭଦ୍ରତା ରକ୍ଷା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭଦ୍ର ସମାଜର ବିଧି ପାଳନ Bhadratā rakshā karibā କରିବା—To follow the rules of politeness or etiquette.
ভদ্রতা রক্ষা করা

ଭଦ୍ରତିକ୍ତା—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ମହାତିକ୍ତା; ଚିରେଇତା ଜାତୀୟ Bhadratiktā ଏକପ୍ରକାର ତିକ୍ତ ଔଷଧ ଗୁଳ୍ମ; ଯବତିକ୍ତା—A medicinal plant of pungent taste; Andrographis Paniculata.
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଯବତିକ୍ତା, ମହାତିକ୍ତା, ଶ୍ୱେତକୃଷ୍ଣା, ଶଙ୍ଖିନୀ, ସୂକ୍ଷ୍ମପୁଷ୍ପା, ତିକ୍ତଫଳା, ଯାମା, ତିକ୍ତା, ଯଶସ୍ୱିନୀ
কালমেঘ
[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ତିକ୍ତାମ୍ଳରସ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ରୁଚିକର ଓ ରେଚକ; ଏହା ରକ୍ତଦୋଷ, ରକ୍ତବୃଦ୍ଧି, କ୍ରିମି, କୁଷ୍ଠ ଓ ଜ୍ୱରନାଶକ ଓ ବାଳରୋଗରେ ସୁଫଳପ୍ରଦ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ; ଏହା ବାର୍ଷିକ ବର୍ଗର ବର୍ଷାୟୁଃ ଶାକ; ଗଛ ସିଧା, ପତ୍ର ସମ୍ମୁଖୀଭାବ ଓ ଫୁଲ ଧଳା ଓ ଉପରେ ଅଳ୍ପଲାଲ୍ ଚିହ୍ନ—ଯୋଗେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ।]

ଭଦ୍ରତୁଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥବିଶେଷ (ମହା-Bhadratuṅga ଭାରତୋକ୍ତି) (ହି. ଶ)—A sacred place for the Hindus. (ଯଥା—ଭଦ୍ରତୁଙ୍ଗ ତୀର୍ଥକୁ ଗଲେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକ, ତୁଅଇ ଆଦେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରଥୀଙ୍କ ନାୟକ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ଭଦ୍ର ତୁରଗ—ସଂ. ବି—ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପର ନଅଗୋଟି ବର୍ଷ ବା ଦେଶ ମଧ୍ୟରୁ Bhadra turaga ଏକ—One of the nine divisions of the ancient Jambu dwipa.

ଭଦ୍ରଦନ୍ତ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ହାତୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— Bhadradanta Elephant.

ଭଦ୍ରଦନ୍ତୀ—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଏକପ୍ରକାର ଦନ୍ତୀ ବୃକ୍ଷ— Bhadradanti A medicinal tree; a species of Croton Polyandrum.
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—କେଶରୁହା, ଘୃତଭଦ୍ରା, ଜୟାବହା, ଅବର୍ତ୍ତନୀ, ଜୟଂଗୀ
[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କଟୁ, ଉଷ୍ଣ, ରେଚକ ଓ କ୍ରିମି, ଶୂଳ, କୁଷ୍ଠ ଏବଂ ଆମଦୋଷନାଶକ ।]

ଭଦ୍ରଦାରୁ—ସଂ. ବି—ଦେବଦାରୁ (ବୃକ୍ଷ) (ହି. ଶ)— Bhadradāru Cedar (tree).

ଭଦ୍ରଘନ—ସଂ. ବି—ନାଗରମୁଥା (ହି. ଶ)—A species of Bhadradhana bulbous-rooted grass.

ଭଦ୍ରପଣିଆ(ଆଁ)—ସଂ. ବି (ଅଧୂନିକ)—୧ । ସୌଜନ୍ୟ; ଶିଷ୍ଟତା— Bhadrapaṇiā(āñ) Gentlemanliness; good manners; good breeding. ୨ । ଉତ୍ତମତା—2. Goodness.
ভদ্রতা
भलमनसी
(ଭଦ୍ରପଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭଦ୍ର ପରିବାର—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ)—ଭଦ୍ର ବଂଶ (ଦେଖ)
Bhadraparibāra Bhadrabamsa (See)

ଭଦ୍ର ପର୍ଣ୍ଣା(ର୍ଣ୍ଣୀ)—ସଂ. ବି—୧ । ପ୍ରସାରଣୀ (ଲତା); ପସାରୁଣୀ (ହି. ଶ)—1. Paederia Fœtida
Bhadra parnnā(rnni) (creeper). ୨ । ଗମ୍ଭାରି ଗଛ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—2. Gmelina Arborea (tree).

ଭଦ୍ର ପୀଠ—ସଂ. ବି—୧ । ବସିବାର ଆସନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Bhadra pītha 1. A seat to sit upon. ୨ । ରାଜା ବା ଦେବତାମାନଙ୍କ ଅଧିଷ୍ଠିତ ହେବା ସିଂହାସନ (ହି. ଶ)—2. The throne on which kings or idols are installed.

ଭଦ୍ର ପ୍ରକୃତି—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ)—୧ । ଉତ୍ତମ ସ୍ୱଭାବ—1. Good
Bhadra prakruti nature. ୨ । ଶିଷ୍ଟ ସ୍ୱଭାବ—2. Polite nature.
ଭଦ୍ର ପ୍ରକୃତିକ—ପୁଂ } ବିଣ
ଭଦ୍ର ପ୍ରକୃତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ }

ଭଦ୍ର ବଂଶ—ସଂ. ବି—ସଦ୍‌ବଂଶ; ଉଚ୍ଚକୁଳ—Respectable family.
Bhadra bamsa ভদ্রবংশ अच्छा कुल, खानदान

ଭଦ୍ରବଂଶଜ (ବଂଶୀ)ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସଦ୍‌ବଂଶଜାତ—Respecta-
Bhadrabamsaja (bamsiya) ble; of a noble
(ଭଦ୍ରବଂଶଜା [ବଂଶୀୟା]—ସ୍ତ୍ରୀ) family; genteel.

ଭଦ୍ରବତୀ—ସଂ. ବି—କଟ୍‌ଫଳ; କାଫଳ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Bhadrabati Myrica Sapida (tree)

ଭଦ୍ରବନ—ସଂ. ବି—ମଥୁରା ନିକଟସ୍ଥ ଏକ ବନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Bharabana Name of a forest near Mathurā

ଭଦ୍ରବଲା—ସଂ. ବି—୧ । ପ୍ରସାରଣୀ ଲତା (ହି. ଶ)—1. Pæderia
Bhadrabalā Fœtida creeper. ୨ । ମାଧବୀ ଲତା (ହି. ଶ)—2. Mādhabi; a flowering creeper.

ଭଦ୍ରବଲ୍ଲଭ—ସଂ ବି—ବଳରାମ (ହି. ଶ)
Bhadra ballabha A name of Balarāma.

ଭଦ୍ରବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି—୧ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—1. Vallaris Heynei
Bhadraballī (plant). [ଦ୍ର—ଏହା ଲତାଜାତି ବର୍ଗର ଲତାଜାତୀୟ
ଅନ୍ୟ ସ ନାମ—ଶୀତଲୁସରୁ, ଘୃଷ; ପତ୍ର ଅଗ୍ରମୁଖୀ ଓ ସୂକ୍ଷ୍ମରେଖା ବିଶିଷ୍ଟ,
ଭୂମିମଣ୍ଡ, ଅଷ୍ଟପାଦିକା। ଫୁଲ ଧଳା, ସୁଗନ୍ଧ ଓ ଥୋପା ଥୋପା,
হাপরমলী ଶୀତ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଫୁଟେ; ଫଳ
ଲମ୍ବା । ଏହା ବ୍ରଣ, ଭଗ୍ନସନ୍ଧି ଓ ନାଡ଼ିବ୍ରଣ ବିନାଶକ—
ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ଓ ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।]
୨ । ବିଶଲ୍ୟକୃତ (ଦେଖ)-2. Bisalyakruta (See).

ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ)—ଭଦ୍ରଜନ (ଦେଖ)
Bhadra byakti Bhadrajana (See)

ଭଦ୍ର ବ୍ୟବହାର—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ)—୧ । ସଦାଚରଣ—1. Good
Bhadra byabahāra conduct. ୨ । ଭଦ୍ରଲୋକୋଚିତ
ভদ্রব্যবহার ବ୍ୟବହାର—2. Gentlemanly behaviour.
सलूकियत ୩ । ଶିଷ୍ଟ ଆଚରଣ—3. Polite behaviour.

ଭଦ୍ରମୁଖ—ସଂ. ବିଣ—ପ୍ରସନ୍ନମୂର୍ତ୍ତି—Of a happy or blissful
Bhadramukha appearance. ସଂ. ବି—ଶ୍ରୀରାମଙ୍କର
ଜଣେକି ଗୁପ୍ତଚର—Name of a spy of
Rāmachandra. [ଦ୍ର—ଲଙ୍କାରୁ ଫେରି ଆସିବା ପରେ
ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏହାର ମୁଖରୁ ରାଜ୍ୟର ଲୋକେ ଭୁଲ୍‌ବୁଝି
ହେଉଥିବା ସୀତାଙ୍କ ଚରିତ୍ର ଉପରେ ଲଙ୍କାବାସ ଜନିତ
କଳଙ୍କାରୋପଣ କଥା ଶୁଣି ଅନ୍ତଃସତ୍ତ୍ୱା ଅବସ୍ଥାରେ
ସୀତାଙ୍କୁ ବନକୁ ନିର୍ବାସିତ କରିଥିଲେ ।] (ଦ୍ର—
ପ୍ରବେଶିଣ ରାଜ୍ୟୋଦ୍ୟଭର ଗୁପଚ ଭବନ, ଗୁ ପ୍ତଚର ଭଦ୍ରମୁଖେ
ପୁଚ୍ଛନ୍ତି ପ୍ରସନ । ନନ୍ଦକିଶୋର. ସୀତାବନବାସ ।)

ଭଦ୍ରମୁଞ୍ଜ—ସଂ. ବି—ଶର ବା ଆଖପରି ଏକ ପ୍ରକାର ତୃଣ—A kind
Bhadramuñja of reed grass; Saccharam Munja.
ସଂ. ନାମ—ଶର, ବାଣ, [ଦ୍ର—ଏହାର ଗଛ ଆଖପରି
ତେଜନ, ଇକ୍ଷୁବେଷ୍ଟନ । ଡେଙ୍ଗା, ଚନ୍ଦ୍ର ପତ୍ର ସରୁଆ; ଏହା
রামশর ମଧୁର କଷାୟରସ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ;
रामसर ଏହା ଦାହ, ତୃଷ୍ଣା, ବିସର୍ପ, ଶ୍ରମ,
ମ. ମୋଳ ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର, ନେତ୍ରରୋଗ ଓ ତ୍ରିଦୋଷ-
ତେଲି. ମୁଞ୍ଜଗଡ୍ଡୀ; ଅନ୍ତୁକୁଲଙ୍ଗ ନାଶକ ଓ ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ; ଏହାଦ୍ୱାରା
ମେଖଳା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

ଭଦ୍ରମୁସ୍ତ—ସଂ. ବି—ନାଗର ମୁଥା—
Bhadramusta A sort of grass root;
(ଭଦ୍ର ମୁସ୍ତକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Cyperus Rotundus.

ଭଦ୍ରଯବ—ସଂ. ବି—ଇନ୍ଦ୍ରଯବ—Seed of Holarrhena
Bhadrajaba Antidysenterica.

ଭଦ୍ର ଲୋକ—ଦେ. ବି—୧ । ସଦ୍‌ବଂଶ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A person
Bhadra loka of a respectable family. ୨ । ଯେଉଁ
ভদ্রলোক ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଚରଣ ଭଦ୍ର ସମାଜସଙ୍ଗତ—2. Gentle-
भलामानुस man. ୩ । ସୁଜନ; ଶିଷ୍ଟ ଓ ସାଧୁ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A
good man. ୪ । ଭଲ ଲୋକ; ପଞ୍ଚାଏତି—
4. Arbitrator.

ଭଦ୍ର ଶେଣା—ଦେ. ବି—ନାଉରିମାନଙ୍କର ରୋଷାଇ କରିବାପାଇଁ
Bhadra senā ନୌକାର ପଛ ମଙ୍ଗର ନିକଟତମ ଦୋଣୀରେ
ଥିବା କୋଠରି—The kitchen room in a
country boat.

ଭଦ୍ର ଶ୍ରୀ—ସଂ ବି—ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ ଚନ୍ଦନ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Bhadra śri Sandal; Santalum Album.

ଭଦ୍ର ସନ୍ତାନ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ)—ସଦ୍‌ବଂଶଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି—
Bhadra santāna A person of respectable
खान्दानी आदमि family.

ଭଦ୍ର ସମାଜ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ)—୧ । ସଭ୍ୟ ସମାଜ—
Bhadra samāja 1. Civilized society. ୨ । ସଦ୍‌ବଂଶୀୟ
समाजसमाज ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସମାଜ—2. Polite society;
polished society.

ଭଦ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଭଦ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଅଭିମନ୍ୟୁଙ୍କ ଜନନୀ ସୁଭଦ୍ରା; କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଭଉଣୀ—1. Name of the mother of Abhimanyu. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ କନ୍ୟା—2. Daughter of the Sun-god. ୩ । କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜଣେ ପତ୍ନୀ—3. Name of one of the wives of Srikrushna. ୪ । ଉତ୍ତରକୁରୁ ଦେଶରେ ପ୍ରବାହିତ ଗଙ୍ଗାସ୍ରୋତ—4. The current of the Ganges while flowing through the Uttarakuru country. ୫ । ଆକାଶ ଗଙ୍ଗା; ମନ୍ଦାକିନୀ—5. The Ganges said to flow in the sky. ୬ । ବିଷ୍ଟିର ଅନ୍ତିମ ୩ ଦଣ୍ଡ—6. The last 3 Dandas of Bishti joga. ୭ । ପକ୍ଷର ୨ୟା, ୭ମୀ ଓ ଦ୍ୱାଦଶୀ ତିଥି—7. The 2nd. 7th and 12th days of a lunar fortnight. ୮ । ହାଲିମ (ଦେଖ)—8 Hālima (See) ୯ । (ଆୟୁର୍ବେଦ) ଅନନ୍ତା, ଜୀବନ୍ତୀ, ଉମିର, ଶମୀ, କଟଫଳ, ଗମ୍ଭାର, ନାଲି, ଅପରାଜିତା, ହରିଦ୍ରା, ମୁଥା, ରାସ୍ନା, ବଚ, ଶ୍ୱେତ ଦୁବ୍ବା ଓ ଦନ୍ତୀ—9. Name of 14 drugs in Ayurveda. ୧୦ । ଗୋରୋଚନା—10. Yellow-pigment found in the body of cows ୧୧ । ପସାରୁଣୀ ଲତା (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—11. Pæderia Fœtida (creeper). ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀଙ୍କର ଏକତମା ସଖୀ—A female companion of Chandrābali. [ଦ୍ର—ଭଦ୍ରା ବଚନ କଲା ରଚନ କି ଯୋଗେ ଅଇଲୁ ଅଜ । ଅଭିମନ୍ୟୁ ବଦନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।] ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୂତା (ନନ୍ଦଙ୍କ ଅଭିଧାନ)—A reel of thread.

ଭଦ୍ରାକରଣ—ସଂ. ବି—ମସ୍ତକ ମୁଣ୍ଡନ; କ୍ଷୌର କରିବା—
Bhadrākarana — Shaving; tonsure.

ଭଦ୍ରାକୃତ—ସଂ. ବିଣ—ଉତ୍ସବସୂଚକ ଉପଲକ୍ଷରେ କ୍ଷୌରପୂର୍ବକ ମୁଣ୍ଡିତ (ମସ୍ତକ)—(head) Shaved or tonsured on ceremonial occasions.
Bhadrākruta (ଭଦ୍ରାକରଣ—ଦ)

ଭଦ୍ରାକ୍ଷ—ସଂ. ବି—ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ ପରି ଏକପ୍ରକାର ମଞ୍ଜି—A kind of seed of a berry used as beads of a rosary. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ମାଳ ହୁଏ ।]
Bhadrāksha

ଭଦ୍ରାତ୍ମଜ—ସଂ. ବି—(ଭଦ୍ର=ଲୌହ+ଆତ୍ମଜ)—ଅସି; ଖଡ୍ଗ; ଖଣ୍ଡା—Sword.
Bhadrātmaja

ଭଦ୍ରାଭଦ୍ର—ଦେ. ବିଣ (ସକର୍ମ)—ଭଦ୍ର ଓ ଅଭଦ୍ର; ଶିଷ୍ଟ ଓ ଅଶିଷ୍ଟ; ଭଲ ଓ ମନ୍ଦ—Good and bad; gentle and rude. ଦେ. ବି—ମଙ୍ଗଳ ଓ ଅମଙ୍ଗଳ—Good and evil.
Bhadrābhadra
भद्राभद्र मद्रामद्र

ଭଦ୍ରାମି—ଦେ. ବି (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ଭଦ୍ରତା—Gentlemanliness; politeness.
Bhadrāmi

ଭଦ୍ରାଶ୍ୱ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଭଦ୍ର=କୁଶଳୀ+ଅଶ୍ୱ)—ପୃଥିବୀର ନବବର୍ଷ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ବର୍ଷ ବା ଦେଶ (ମେରୁର ପୂର୍ବରେ ଅବସ୍ଥିତ)-One of the 9 divisions of the world according to the ancient Hindu geography.
Bhadrāswa

ଭଦ୍ରାଶ୍ରୟ—ସଂ. ବି—ଚନ୍ଦନ ବୃକ୍ଷ—
Bhadrāsraya The sandal wood tree.

ଭଦ୍ରାସନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଭଦ୍ର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ+ଆସନ)—୧ । ପ୍ରାସାଦ—1. Building; palace. ୨ । ସିଂହାସନ—2. Throne. ୩ । ଯୋଗାସନ ବିଶେଷ—3. At posture in meditation. ଦେ. ବି—୧ । ବାସ୍ତୁ; ଘର ବାଡ଼ି—1. Homestead. ୨ । ପୈତୃକ ଘର ବାଡ଼ି—2. One's ancestral homestead.
Bhadrāsana

ଭଦ୍ରି—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀ ବା ଗୋଷ୍ଠୀ ବିଶେଷ—A class of Brāhmanas
Bhadri

ଭଦ୍ରୈଲା—ସଂ. ବି (ଭଦ୍ର+ଏଲା)—ବଡ଼ ଅଳେଇଚ—Cardamum; the larger Elettaria Cardamomum.
Bhadrailā

ଭଦ୍ରୋଚିତ—ସଂ. ବିଣ (ଅଧୁନିକ) (୭ମୀ ତତ୍; ଭଦ୍ର+ଉଚିତ)—୧ । ଶିଷ୍ଟତା ସମ୍ମତ—1. Polite. ୨ । ସାଧୁଜନୋଚିତ—2. Becoming to or befitting a gentleman.
Bhadrochita

ଭଦ୍ରୋଚିତ ଆଚରଣ—ଦେ. ବି—ସୁଜନୋଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ—Polite conduct; gentlemanly conduct or behaviour.
Bhadrochita ācharana
भद्रामि भलमनसात्

ଭନ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ବହନ)—ବହନ; ଶୀଘ୍ର—Soon.
Bhan जल्द शिग्‌गीर

ଭନ୍ଦ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପ୍ରୀତ ହେବା—1. To be pleased. ୨ । ଶୁଭ ହେବା—2. To be auspicious.
Bhand (root)

ଭନ୍ଦଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭଦ୍ର)—ଉଦ୍ବା; ଓଧ; ଓଲୁଅ—Otter; weales.
Bhandarda
भन्दड़, भोंदड़ ଦେ. ବିଣ—ଓଲୁ—Foolish; stupid.
उद्, उद्बिलाव

ଭନ୍ଦିଳ—ସଂ. ବି. (ଭନ୍ଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇଲ)—ଶୁଭ; ମଙ୍ଗଳ—Weal.
Bhandila

ଭପ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ବହପ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bhapa (etc) Bahapa etc. (See)
हिम्मत ଦେ. ବି—୧ । ସାମର୍ଥ୍ୟ—1. Strength. ୨ । ହିମ୍ମତ; ସାହସ—2. Courage.

ଭପଞ୍ଜର—ସଂ. ବି—ଭଚକ୍ର; ରାଶି ଚକ୍ର—The zodiac.
Bhapañjara

ଭପା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଧୃଷ୍ଟ; ଦାମ୍ଭିକ—1. Tough; brazen-faced. ୨ । ଧପାବାଜ—2. Deceptive; deceiving.
Bhapā (ଭପାଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭବ୍‌କା ଛାଡ଼ିବା—ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ସୂତା ଉଡ଼ୁଥିବା ବେଳେ ଘୁଡ଼ିକାର ହେଲେ ହଠାତ୍ ଏକାଥରକେ ବହୁତ ସୂତା ଛଡ଼ ହେବା—To let off a great length of
Bhab-kā chhārdibā
ଭବ୍‌କା ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଭବ୍‌କା କାଢ଼ିବା }

string while a paper-kite is being flown.

ଭବ—ସଂ. ବି. (ଭୂ ଧାତୁ=ହେବା+ଭାବ.ଅ)—୧ । ସତ୍ତା; ସ୍ଥିତି—
Bhaba 1. Existence. ୨ । ଉତ୍ପତ୍ତି—2. Birth. ୩ । ଲାଭ; ପ୍ରାପ୍ତି—3. Gain; receipt; acquisition. ୪ । ମଙ୍ଗଳ—4. Weal; prosperity; welfare. ୫ । ପ୍ରାଧାନ୍ୟ; ଶ୍ରେଷ୍ଠତା—5. Excellence. ୬ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଭବ ଲୋକ; ସଂସାର—6. The world. ୭ । ଭଗବାନ୍; ଈଶ୍ୱର—7. God. ୮ । ମହାଦେବ; ଶିବ—8. Śiba. ୯ । ଶିବଙ୍କର ଜଳମୂର୍ତ୍ତି; ଜଳମୂର୍ତ୍ତି ଶିବ (ଜଳରୂ ସଂସାରର ଉତ୍ପତ୍ତି)—9. One of the 8 forms of Śiba (the form of water). ୧୦ । ଭବ୍ୟ; ଔଉ ଫଳ—10. An acid fruit; Dilenia Indica. ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଭଗ)—ଯୋନି—Vagina.

ଭବକା—ଦେ. ବି—୧ । ହାବୁକା (ଦେଖ)—1. Hābukā (See).
Bhabakā ୨ । ଜଳ ବୁଦ୍‌ବୁଦ—2. Bubble. ୩ । ଜଳର ତରଙ୍ଗ—3. Wave; billow. ୪ । ବଡ଼ ଗର୍ତ୍ତ ବା ଛିଦ୍ର ଅଦରୁ ଜୋରରେ ଉପର୍କୁ ଉଠି ଜଳ ନିର୍ଗମନ—4. Gushing of water or any liquid through an opening.
ধাক্কা ধক্কা
বুজবুলা
মুমুক, মকোরা
(ଦ୍ର—ରଣଚଣ୍ଡ-ଭଟ୍ଟ ତାଙ୍କ କଣ୍ଠ ମୂଳେ ପଶି, ଶୋଣିତ ଭବକା ଛଡ଼ ଅରଣ୍ୟ-ବାହାର । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)

ଭବ କାରା—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧା; ଭବ+କାରା)—ସଂସାର ରୂପ
Bhaba kārā ବନ୍ଦଶାଳା—The world campared to a prison.
(ଭବବନ୍ଧ, ଭବବନ୍ଧନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭବ କୂପ—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧା; ଭବ+କୂପ)—ସଂସାର ରୂପ କୂପ—
Bhaba kūpa The world or mundane existence compared to a well.

ଭବ ଜଳଧି—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧା; ଭବ+ଜଳଧି)—ସଂସାର ରୂପ
Bhaba jaladhi ସମୁଦ୍ର—The world compared to an ocean.
ଭବ ପାରାବାର
ଭବ ସାଗର } ଅନ୍ୟରୂପ
ଭବ ସମୁଦ୍ର, ଭବସିନ୍ଧୁ

ଭବତ୍—ସଂ. ସର୍ବନାମ (ମାନ୍ୟାର୍ଥକ ମଧ୍ୟ ପୁରୁଷ)—
Bhabat ଆପଣ; ତୁମ୍ଭେ—Thou; you.
[ଦ୍ର—ଭାଷାରେ ଏହାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ; ମାତ୍ର ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—ଭବତ୍ ପ୍ରେରିତ, ଭବଦନୁଗ୍ରହ, ଭବଦାଦେଶ, ଭବଦୀୟ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଭବତ୍ ପ୍ରସାଦ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଆପଣଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହ—
Bhabat-prasāda Thy favour.
(ଭବଦନୁଗ୍ରହ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭବତ୍ ପ୍ରେରିତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—ଆପଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ—
Bhabat prerita Sent by thee.

ଭବତ୍ ସନ୍ନିଧି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଆପଣଙ୍କର ନୈକଟ୍ୟ—
Bhabat sannidhi Nearness to thee.
(ଭବତ୍ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭବତ୍ ସକାଶାତ୍—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ଆପଣଙ୍କଠାରୁ—
Bhabat sakāśāt From thee.

ଭବତରଣ—ସଂ. ବି—ସଂସାର ରୂପ ନଦୀ ବା ସାଗରକୁ ପାର ହେବା—
Bhabataraṇa Crossing the river of the world.

ଭବତାରଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ସଂସାରରୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର
Bhabatāraṇa କରନ୍ତି—Delivering people from the
(ଭବତାରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) woes of the world ସଂ. ବି—ଈଶ୍ୱର—God.

ଭବତାରିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦୁର୍ଗା—
Bhabatāriṇī Goddess Durgā.

ଭବଦାରୁ—ସଂ. ବି—ଦେବଦାରୁ—
Bhabadāru The pine; cedar.

ଭବଦୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଭବତ୍+ଈୟ)—ଆପଣଙ୍କର—Thine;
Bhabadīya yours; belonging to thee.

ଭବଦ୍ୱାର—ସଂ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା; ଭବ+ଦ୍ୱାର)—ସଂସାର ରୂପ
Bhaba dwāra ଦ୍ୱାର—The world compared to an entrance. ଗ୍ରା. ବି—ଭଗ—Vaginal orifice. (ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀର ଅଙ୍ଗରେ ଭବଦ୍ୱାର, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମଧ୍ୟରେ ଥାଇ ଘର । ପ୍ରାଚୀ. କର୍ଣ୍ଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।)
भवद्वार

ଭବନ—ସଂ. ବି (ଭୂ. ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ ଅନ)—୧ । ଆଳୟ;
Bhabana ବାସସ୍ଥାନ; ଗୃହ—1. House; residence; dwelling. ୨ । (+ଭାବ. ଅନ) ସ୍ଥିତି—2. Existence. ୩ । ଉତ୍ପତ୍ତି—3. Birth.

ଭବନୀୟ—ସଂ.ବିଣ (ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ମ.ଅନୀୟ)—ଭବିତବ୍ୟ; ଯାହା ଅବଶ୍ୟ
Bhabanīya ଘଟିବ—Which must happen.

ଭବଭୂତ—ସଂ. ବି—ସଂସାରରୂପୀ ଭଗବାନ୍—
Bhababhūta God.

ଭବଭୂତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଶିବଙ୍କର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—1. The
Bhababhūti divinity of Śiba. ୨ । (ନାମ) ଶ୍ରୀକଣ୍ଠ ନାମକ ଜନୈକ କବି—2. Name of a great Sanskrit poet named Śrikanṭha. [ଦ୍ର—ଏ ମାଲତୀ-ମାଧବାଦି ନାଟକ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ ।]

ଭବ ରନ୍ଧ୍ର—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧା; ଭବ+ରନ୍ଧ୍ର)—ସଂସାରରୂପ ରନ୍ଧ୍ର—
Bhaba randhra The world compared to a hole. ଗ୍ରା. ବି—ଭଗରନ୍ଧ୍ର—Vaginal orifice.

ଭବି(ବି)ଷ୍ୟତ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଭବିଷ୍ୟତ୍)—୧ । ଭବିଷ୍ୟତକାଳ—
Bhaba(bi)shwati भविष्यती 1. Future. ୨ । ଭାବୀଘଟଣା—2. Future event. ୩ । ଘଟଣା—3. Event; happening. ୪ । ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ବିପଦ—4. Accident; mishap. ଗ୍ରା. ବିଣ—ଭାବୀ—Future.

ଭବସ୍ଥିତ ପଡ଼ିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ହଠାତ୍ ବିପଦ ଘଟିବା—The happening of an accident.
Bhabashwatī pardibā
भवस्वती पड़ना

ଭବସନ୍ଧି—ଦେ. ବି—ଦୁର୍ଗମ ସମସ୍ୟା—Insoluble problem; dilemma.
Bhabasandhi

ଭବା—ସଂ. ବି—ଭବ୍ୟ; ଔଉ (କଷଗ୍ରନ୍ଥ, ଦଷେକୁଣ୍ଡ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—Dilenia Indica; an acid fruit.
Bhabā

ଭବାଦୃଶ(ଶ୍, କ୍ଷ)—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ (ଭବତ୍+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ.ଅ,କ୍ୱିପ୍,ସ)—ଆପଣଙ୍କ (ଭବାଦୃଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପରି—Like thee.
Bhabādrusa(s,ksha)

ଭବାନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭବ=ଶିବ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଆନ୍ ଆଗମ)—ପାର୍ବତୀ—Pārbatī.
Bhabānī

ଭବାନୀ ଗୁରୁ—ସଂ.ବି. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭବାନୀ+ଗୁରୁ; ପାର୍ବତୀଙ୍କ ପିତା)—ହିମାଳୟ ପର୍ବତ—The Himālayas.
Bhabānī guru

ଭବାନୀ ପଣ୍ଡିତ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେକ ମରହଟ୍ଟା ଶାସକ—A governor of Orissa under the Marahattas.
Bhabānī pandita

ଭବାନୀ ପତି—ସଂ. ବି. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭବାନୀ+ପତି)—ଶିବ; ମହାଦେବ—Siba.
Bhabānī pati
(ଭବାନୀଶ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭବାନୀପୁର—ଦେ. ବି (ନାମ)—କଲିକତାର ଉପକଣ୍ଠସ୍ଥ ନଗରୀ—A suburb of Calcutta.
Bhabānipura

ଭବାନୀ ଭ୍ରୂକୁଟୀ ଭଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି—ପାର୍ବତୀଙ୍କର ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗୀ—The various contortions of the eyebrows of Pārbatī.
Bhabānī bhrukutī bhangī

ଭବାବ୍ଧି—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧା; ଭବ+ଅବ୍ଧି)—ସଂସାରରୂପ ସାଗର—The world compared to an ocean.
Bhababdhi
(ଭବାର୍ଣ୍ଣବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭବାରାଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଭବ+ଆରାଧ୍ୟ)—ସଂସାରପୂଜ୍ୟ—Worshipped by the whole world. ସଂ. ବି. ପୁ—ଭଗବାନ—God.
Bhabārādhya

ଭବି—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସଂ. ଭବ୍ୟ)—ଭବ୍ୟ, ସାଧୁ—Good.
Bhabi (ଭ୍ରୁ—ଅପେ ଭବି ଅପେ ଭବି ଅପେ ନଇବୃତ୍ତି—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମଜରୂପଗୀତା ।)

ଭବିକ—ସଂ. ବିଣ (ଭବ=ମଙ୍ଗଳ+ଠକ)—ଶୁଭଜନକ—Auspicious. ସଂ. ବି—ଶୁଭ; ମଙ୍ଗଳ—Weal; prosperity.
Bhabika

ଭବିତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଭୂ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତବ୍ୟ)—୧ । ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ; ଯାହା ଅବଶ୍ୟ ଘଟିବ—1. Which must happen; inevitable. ୨ । ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ—2. Unavoidable; irresistible. ୩ । ଯାହା ଘଟିବ ବୋଲି ବିଧାତା ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିଅଛନ୍ତି—3. Preordained.
Bhabitabya
(ଭବିତବ୍ୟତା—ବି)

ଭବିତବ୍ୟତା—ସଂ. ବି (ଭବିତବ୍ୟ+ଭାବ. ତା)—୧ । ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବିତା—1. Preordinance. ୨ । ଅନିବାର୍ଯ୍ୟତା—2. Inevitability. ୩ । ଅଦୃଷ୍ଟ; ଭାଗ୍ୟ—3. Fortune; luck.
Bhabitabyatā

ଭବିତା—ସଂ. ବି (ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତୃ, ଭବିତୃ, ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଯାହା ଘଟିବ—1. That which will happen ୨ । ଭବିଷ୍ୟତ—2. Future.
Bhabitā

ଭବିଷ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭବିଷ୍ୟ)—୧ । ଭବିଷ୍ୟତ—1. The future. ୨ । ଘଟଣା—2. Event; happening. ୩ । ଅଖାଡ଼ୁଆ ବିଷୟ—3. A queer thing or proposal. ୪ । ଆଡ଼ମ୍ବର—4. Ado; grandeour. ୫ । ଅଦ୍ଭୁତ ବା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଘଟଣା—5. A strange or wonderful event. ୬ । ଅଦ୍ଭୁତ ପ୍ରସ୍ତାବ—6. A strange proposal. ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯାହା ପରେ ଘଟିବ—1. Future ୨ । ଅଖାଡ଼ୁଆ—2. Queer; odd. ୩ । କୁତ୍ସିତ—3. Ugly.
Bhabisha
बेबातकी बात

ଭବିଷ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଖାଡ଼ୁଆ କଥା ବା ପ୍ରସ୍ତାବ ଅଗତ କରିବା—To make a queer or odd proposal.
Bhabisha kārdhibā
बेबातकी बात निकालना
(ଭବିଷ ବାହାର କରିବା, ଭବିଷ ଦେଖା[ଙ୍କେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭବିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବିଣ (ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇଷ୍ଣୁ)—୧ । ଘଟୁଥିବା—1. Happening. ୨ । ଉତ୍ପତ୍ତିକାରକ—2. Producing.
Bhabishnu

ଭବିଷ୍ୟ—ସଂ.ବିଣ (ଭୂ ଧାତୁ+ଭବିଷ୍ୟତରେ ଘଟିବା ଅର୍ଥରେ ସ୍ୟ)—ଭାବୀ; ଯାହା ଘଟିବ—About to happen; future. ସଂ. ବି—୧ । ଆଗାମୀ ଘଟଣା—1. Future event. ୨ । ଭବିଷ୍ୟ ନାମକ ପୁରାଣ—2. Name of a Purāna indicating future events. ଦେ. ବି—ଭବିଷ (ଦେଖ)—Bhabisha (See)
Bhabishya

ଭବିଷ୍ୟଜ୍ଞ—ସଂ.ବିଣ ପୁଂ(ଭବିଷ୍ୟ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—ଯେ ଭବିଷ୍ୟତ କଥା ଜାଣିପାରେ—Knowing the future.
Bhabishyajña
(ଭବିଷ୍ୟଜ୍ଞା - ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭବିଷ୍ୟତ୍—ସଂ. ବିଣ—ଭାବୀ; ଯାହା ଘଟିବ; ଭବିତବ୍ୟ—Future; about to happen.
Bhabishyat

ଭବିଷ୍ୟତ୍ କାଳ—ସଂ. ବି (ବ୍ୟାକରଣ)—ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳର ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳ—The future tense of a verb.
Bhabishyat-kāla

ଭବିଷ୍ୟତ—ଦେ.ବିଣ (ସଂ.ଭବିଷ୍ୟତ୍)—ଯାହା ପରେ ଘଟିବ—Future. ଦେ. ବି—୧ । ଆଗାମୀ ସମୟ—1. The future. ୨ । ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଘଟଣା—2. Future event.
Bhabishyata
होनहार

ଭବିଷ୍ୟଦ୍ଗର୍ଭ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଭବିଷ୍ୟତକାଳର ଗର୍ଭ—The womb of the future.
Bhabishyad-garbha

ଭବିଷ୍ୟଦ୍ ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି—ଭବିଷ୍ୟତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବୋଧ ବା ବୁଦ୍ଧି—Knowledge about the future.
Bhabishyad-jñāna

ଭବିଷ୍ୟଦ୍ବକ୍ତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ଭବିଷ୍ୟଦ୍ବକ୍ତୃ, ୧ମା. ୧ବ)—
Bhabishyadbaktā ଯେ ଆଗାମୀ ଘଟଣା କଥା କହି ପାରେ (ଭବିଷ୍ୟଦ୍ବାଦୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)। —Foreteller; prophet; soothsayer. ସଂ. ବିଣ—ଭବିଷ୍ୟତ ଘଟଣା କହିପାରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—Prophesying; foretelling.

ଭବିଷ୍ୟଦ୍ବାକ୍ୟ—ସଂ. ବି (ଭବିଷ୍ୟତ୍+ବାକ୍ୟ)—ଭବିଷ୍ୟତ୍‌କାଳରେ
Bhabishyadbākya ଯେଉଁ ଯେଉଁ ବିଷୟ ଘଟିବ ତାହା (ଭବିଷ୍ୟଦ୍ବାଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୂର୍ବରୁ କହିବା—Foretelling; prediction prophecy.

ଭବିଷ୍ୟଦ୍ବାର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି (ଭବିଷ୍ୟତ୍+ବାର୍ତ୍ତା)—ଆଗାମୀ କାଳ ସମ୍ବନ୍ଧେ
Bhabishyadbārttā ସମ୍ବାଦ—Information about the future events.

ଭବିଷ୍ୟନ୍ତ—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ—୧। ଭବିଷ୍ୟତ (ଦେଖ)
Bhabishyanta 1. Bhabishyata (See)
୨। ଭାବଶ୍ବତି (ଦେଖ)—2. Bhābashwati (See).

ଭବିଷ୍ୟ ପୁରାଣ—ସଂ. ବି—ପୁରାଣ ବିଶେଷ; ଭବିଷ୍ୟତରେ ଯାହା ଯାହା
Bhabishya purāṇa ଘଟିବ, ତାହା ଯେଉଁ ପୁରାଣରେ ସୂଚିତ ହୋଇଅଛି—Name of a Purāṇa indicating future events.

ଭବିଷ୍ୟ ବାଣୀ—ସଂ. ବି—ଭବିଷ୍ୟଦ୍ବାକ୍ୟ—
Bhabishya bāṇī Foretelling; prediction.

ଭବିଷ୍ୟ ସୂଚନା—ସଂ. ବି—ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଘଟଣାର ସୂଚନା—
Bhabishya sūchanā Indication of future events; anticipatory statement.

ଭବୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭବ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଭବାନୀ; ପାର୍ବତୀ—
Bhabī Pārbatī.

ଭବୁଷି—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ (ସଂ. ଭବିଷ୍ୟତ୍)—ଭବିଷ୍ୟତ—
Bhabushi Future.

ଭବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ [ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଯ]—୧ ମଙ୍ଗଳଜନକ; ଶୁଭଯୁକ୍ତ;
Bhabya ଶୁଭଜନକ—1. Auspicious. ୨। ସଭ୍ୟ—[ଭବ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ] 2. Civilized. ୩। ଶିଷ୍ଟ; ଭଦ୍ର—3. Polite; civil. ୪। ଶାନ୍ତପ୍ରକୃତିକ—4. Of a calm nature. ୫। ସାଧୁ; ସତ୍—5. Honest. ୬। ମାର୍ଜିତ ରୁଚିବିଶିଷ୍ଟ—6. Of refined taste. ୭। ଭାଗ୍ୟବାନ୍—7. Fortunate. ୮। ଭାବୀ; ଭବିଷ୍ୟତ—8. Future; likely to happen. ୯। ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—9. Excellent. ୧୦। ଉତ୍ତମ—10. Good: nice. ୧୧। ଉପସ୍ଥିତ; ବର୍ତ୍ତମାନ—11 Existing. ୧୨। ଉପଯୋଗୀ; ଉପଯୁକ୍ତ—12. Proper: fit; worthy. ସଂ. ବି—୧। ଔଉଗଛ ଓ ଫଳ—1, Dilenia Indica (tree and fruit), ୨। ଅବସ୍ଥିତି—2. Existence (Apte). ୩। ଭବିଷ୍ୟତ୍‌କାଳ—3. Future time (Apte). ୪। ଫଳ—4. Result; fruit (Apte). ୫। ଉତ୍ତମଫଳ—5. Good result (Apte). ୬। ସୌଭାଗ୍ୟ—6. Prosperity (Apte), ୭। ଅସ୍ଥି—7. A bone (Apte). ଦେ. ବିଣ—ସମୀଚୀନ—Proper. [ଉ—ଯେ ଯଥା ଭବ୍ୟ ସନ୍ନିବେଶ, ବଳେ ସଭିଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱଦେଶ—ପ୍ରାଚୀ. ପୃଷ୍ଠିଭମଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ।]

ଭବ୍ୟତା—ସଂ. ବି (ଭବ୍ୟ+ଭାବ. ତା)—ଭଦ୍ରତା—
Bhabyatā Civility; politeness.

ଭବ୍ୟଦାୟକ—ସଂ. ବିଣ (ଭବ୍ୟ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ସୁଖଦ;
Bhabyadāyaka ସୁଖପ୍ରଦ—Causing happiness.
[ଉ—ଭବ୍ୟଦାୟକ ମାଣିକ୍ୟ ବର; ଭ୍ରମ ଜାତ କରୁଅଛି ମଧ୍ୟର ଧର। ଜଗନ୍ନାଥ. କପୋତ ତଞ୍ଚ୍ କ୍ ବ. ଗୀତ।]

ଭବ୍ୟ ସଭ୍ୟ—ଦେ. ବିଣ (ସହଚର)—ଭଦ୍ର—
Bhabya sabhya Polite; civil.

ଭବ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭବ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ; ଯ. ଆଗମ)—ଦୁର୍ଗା—
Bhabyā Durgā.

ଭମ୍—ସଂ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଭଁ ଭଁ—
Bham An imitative sound.

ଭମ୍‌କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ନିଦ୍ରାବସ୍ଥାରେ ବକବକେଇବା-
Bham-kibā To speak or talk during deep sleep.
गलगलाना, बौआना

ଭ ମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭ+ମଣ୍ଡଳ)—ଆକାଶମଣ୍ଡଳ; ଗ୍ରହ
Bha maṇḍaḷa ମଣ୍ଡଳ—The stellar sphere; the zodiac.

ଭମ(ମ୍ବ)ର—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଭ୍ରମର)—ଭ୍ରମର—
Bhama(mba)ra Bumble-bee.
भौंरा; भमर ভোমর

ଭମା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—୧। ବମା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bhamā (etc) ভোমা 1. Bamā etc (See).
୨। (ସଂ, ବିବର) ବିବର—2. A big hole.

ଭମ୍ବର—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବିବର)—୧। ବିବର; ବଡ଼ ଗର୍ତ୍ତ—
Bhambara 1. A big hole. ୨। (ସଂ. ଭ୍ରମର)—ଭ୍ରମର—
भौंरा; बिभ्रर ভোমর 2. Bumble-bee.

ଭମ୍ଭ—ସଂ. ବି (ଭମ୍=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+ଭା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—୧।
Bhambha ଧୂମ; ଧୂଆଁ—1. Smoke. ୨। ମକ୍ଷିକା; ମାଛି—2. Flea.

ଭମ୍ଭରାଳି—ସଂ. ବି (ଭମ୍+ଭୃ. ଧାତୁ+ଆଳି)—ଭଣଭଣା ମାଛି;
Bhambharāḷi ଗିଣିଗିଣା ମାଛି—Buzzing flea. the blue bottle fly.

ଭୟ—ସଂ. ବି (ଭୀ ଧାତୁ=ଭୀତ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—୧। ତ୍ରାସ; ଶଙ୍କା;
Bhaya ଡର—1. Fear; dread; apprehension. ୨। ଅନିଷ୍ଟାଶଙ୍କା; ବିପଦର ଆଶଙ୍କା—2. Risk or apprehension of danger. ୩। ଭୀତି—3. Dismay; terror; fright. ୪। (+କରଣ.ଅ) ବିପଦ—4. Danger; peril;

ଭୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭୀତ ହେବା—1. To fear; Bhaya kariba to be afraid of. ୨ । ଆଶଙ୍କା କରିବା—2. To apprehend.
ভয় করা ভয় করা

ଭୟ କାତର—ସଂ. ବଣ ପୁଂ.(୭ମ୍ୟା ତତ୍; ଭୟ+କାତର)—ଭୟାର୍ତ୍ତ; Bhaya katara ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟ ଯୋଗୁଁ ବିହ୍ୱଳ—Overwhelmed with fear; terrified.
ଭୟକ୍ଲିଷ୍ଟ, ଭୟବିହ୍ୱଳ, ଭୟକ୍ଷୁବ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ
(ଭୟକାତରତା-ବି; ଭୟକାତରା-ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୟ ଖାଇବା—ଦେ. ବି—ଭୟତ୍ରସ୍ତ ହେବା—The state Bhaya khaiba of being terrified or overtaken with fear.
ଭୟ ଖାଇଯିବା, ଭୟ ଖାଇ ଗୋଡ଼େଇବା, ଭୟ ଲାଗିବା, ଭୟ ମାଡ଼ିବସିବା(ମାଡ଼ିବା)—ଅନ୍ୟରୂପ
ডর লগনা ভয়করা

ଭୟଙ୍କର—ସଂ. ବଣ (ଭୟ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଭୀତିପ୍ରଦ; Bhaynkara ତ୍ରାସଜନକ—1. Fearful; terrific; (ଭୟଙ୍କରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) alarming. ୨ । ଘୋର—2. Terrible; formidable. ୩ । ବେଜାଯ୍; ଅତ୍ୟଧିକ—3. Excessive. ଦେ. କ୍ରି. ବଣ ଓ ବଣର ବଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ; ଭାରି—Very; too much. [ଯଥା—ସେ ଭୟଙ୍କର ଦୁଷ୍ଟ ପିଲା ।]

ଭୟ ଚକିତ—ସଂ.ବଣ ପୁଂ(୭ମ୍ୟା ତତ୍;ଭୟ+ଚକିତ)—ଭୟଦ୍ୱାରା ଚମକି Bhaya chakita ପଡ଼ିଥିବା—Startled with fear. (ଭୟତ୍ରସ୍ତ, ଭୟସନ୍ତ୍ରସ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଭୟଚକିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୟ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନରୁ ଭୟ ଦୂର ବା ତ୍ୟାଗ କରିବା—Bhaya chhardiba To shake off fear from one's mind.
भयछोडना ভয়ছড়া

ଭୟଜନକ—ସଂ. ବଣ (ଭୟ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—ଯାହା Bhayajanaka ଭୟ ଜନ୍ମାଏ—Causing fear; terrific. (ଭୟଦ, ଭୟପ୍ରଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୟ ଜନ୍ମା(ନ୍ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୟ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା—Bhaya janma(nme)iba To cause apprehension; to produce fear.
ভয়জন্মান भयपैदाकरना

ଭୟତମ—ଗ୍ରା (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବଣ—ଭୟଙ୍କର—Causing Bhayatama fear; terrific. [ଉ—ଭୁଜଗବୃନ୍ଦ ଭୂକ ସମ, କୃତାନ୍ତ ଯେଣୁ ଭୟତମ—ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣତମଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।]

ଭୟତ୍ରାତା—ସଂ.ବଣ ପୁଂ. (ଭୟ+ତ୍ରୈ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତୃ, ୧ମା.୧ବ)—Bhayatrata ଯେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଭୟରୁ ବା ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର କରେ—(ଭୟତ୍ରାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Saving people form fear or danger.

ଭୟ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡରାଇବା—To frighten; to Bhaya dekha(khe)iba ভয়দেখান भयदिखाना terrify.

ଭୟ ନାଶନ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ବିପଦ ନିବାରକ—Bhaya nasana Preventing fear of danger. (ଭୟନାଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—ଭଗବାନ—God.

ଭୟ ପଡ଼ିବା—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ଭୟ କରିବା—Bhaya pardiba To fear.

ଭୟ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୀତ ହେବା; ଡରିବା—Bhaya paiba To be frightened; to be terrified.
ভয় পাওয়া भयपाना

ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୟ+ ପ୍ରଦର୍ଶନ)—ଅନ୍ୟକୁ ଭୟ Bhaya pradarsana ଦେଖାଇବା—Terrifying, frightening others.

ଭୟପ୍ରାପ୍ତ—ସଂ. ବଣ (୨ୟା ତତ୍; ଭୟ+ ପ୍ରାପ୍ତ)—ଭୀତ—Bhayaprapta Frightened.

ଭୟ ବିକ(ହ୍ୱ)ଳ—ସଂ.ବଣ.ପୁଂ(୭ମ୍ୟାତତ୍;ଭୟ+ବିକଳ)-ଭୟଦ୍ୱାରା ଅର୍ତ୍ତ—Bhaya bika(hwa)la Overwhelmed with fear; (ଭୟ ବିହ୍ୱଳିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଭୟବିକ[ହ୍ୱ]ଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) terrified.

ଭୟଭାଗ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୟ+ଭାବ)—ଭୟଭାବ; ଭୀତ—Fright. Bhayabhaga (ଉ—ନାଗମାନେ ମନୁ ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ଭୟଭାଗ—
भयभाव ভয়ভাব କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅଦ)

ଭୟ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ.ବି—ଲୋକର ମନରୁ ଭୟ ଦୂର ହେବା—Shaking Bhaya bhangiba off of fear. ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟର ମନରେ
ভয়ভাঙ্গা भयछोडना ଉପୁଜିତ ଭୟକୁ ଦୂର କରିବା—To
ভয়ভেঙ্গেদেওয়া भयछुडाना remove fear from the mind of another.

ଭୟଭୀତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (୭ମ୍ୟା ତତ୍; ଭୟ+ଭୀତ)—ଭୀତ; ତ୍ରସ୍ତ—Bhayabhita (ଭୟଭୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Frightened.

ଭୟ ଭୀତି—ଦେ. ବ (ଏକାର୍ଥକ ସନ୍ଧତର)—ଡର ଭୟ—Bhaya bhiti भय भीति ভয়ভীতি Fear.

ଭୟ ମାଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଡରିବା; ଭୀତ ହେବା—Bhaya mardiba ভয় করা; ভয় বোধ হওয়া Being
भय लगना frightened or alarmed.
(ଭୟ ବୋଧ ହେବା, ଭୟ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୟ ରହିତ—ସଂ. ବଣ—୧ । ନିର୍ଭୟ—1. Fearless. ୨ । Bhaya rahita ଶଙ୍କା ରହିତ—2. Free from apprehension. (ଭୟଶୂନ୍ୟ, ଭୟହୀନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଯେଉଁଠାରେ କୌଣସି ଭୟ ଘଟିବାର ଶଙ୍କା ନାହିଁ—3. Free from any risk of danger.

ଭୟଶୀଳ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଭୟ+ଶୀଳ)—ଭୟାଳୁ; Bhayasila (ଭୟଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭୀରୁ—Timid; fearful.

ଭୟା—ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ ଜଳଯାନ ବିଶେଷ (ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ Bhaya ଉତ୍କଳ)—A kind of ancient boat or ship. ବୈଦେ.ଅ—(ହିନ୍ଦ. ଭୈୟା;ସଂ. ଭ୍ରାତଃ)—ହେ ଭାଇ !—Oh, brother ! ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବି. (ସଂ. ଭୟ)—କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳରେ ବାଘଅଦ ମାରିବା ଯୋଗୁ
भय বন্যজন্তুরভয় ସେ ଅଞ୍ଚଳବାସୀ ଲୋକଙ୍କର ବା ସେ ବାଟେ ଯିବା ଲୋକଙ୍କ

ମନରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଅନିଷ୍ଟାଶଙ୍କା (ଯଥା—ଜଙ୍ଗଲ ବାଟରେ ବାଘ ଭୟ)—Risk of danger from wild animals (in a tract visited or infested by a tiger or other wild animal).

ଭୟାକୁଳ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଭୟ ଦ୍ୱାରା ଆକୁଳ; ଭୟ+ଆକୁଳ)—ଭୟବିହ୍ୱଳ—
Bhayākuḷa Overwhelmed with fear; terrified; terror-struck.
(ଭୟାକୁଳିତ, ଭୟାର୍ତ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଭୟାକୁଳା, ଭୟାକୁଳିତା; ଭୟାର୍ତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୟାକୃତି—ଦେ.ବଣ—ଭୀଷଣ; ଭୟଙ୍କର—Terrible; dreadful.
Bhayākṛuti [ଉ—ଦେବ ଦେବଦେବ ବେଦପତି, ହେଲେ ହଶନ୍ତି ଭୟାକୃତି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ଭୟାନକ—ସଂ.ବଣ—ଯାହାଠାରୁ ଭୟ ପାଇବାକୁ ହୁଏ; ଭୀଷଣ; ଭୟଜନକ
Bhayānaka Terrific; terrible. ସଂ. ବି—୧ । ବ୍ୟାଘ୍ର—1. Tiger. ୨ । ରାହୁ—2. The Dragon's head. ୩ । କାବ୍ୟର ରସବିଶେଷ; ଭୟ ଯେଉଁ ରସର ସ୍ଥାୟୀଭାବ—3. The sentiment of terror in literature. ଦେ. କ୍ରି. ବଣ ଓ ବଣର ବଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—1. Very much. ୨। ଭୟଙ୍କର ଭାବରେ—2. Awfully.

ଭୟାପହ—ସଂ, ବଣ. ପୁଂ (ଭୟ+ଅପ+ହା ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—୧ । ଭୟ ନାଶକ—1. Allaying fear. ୨ । ଭୟତ୍ରାତା—2. Saving from danger. ସଂ. ବି— ୧ । ନୃପତି—1. King. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu.
Bhayāpaha (ଭୟାପହା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୟାବହ—ସଂ. ବଣ (ଭୟ+ଆ+ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—୧ ।
Bhayābaha ଭୟଜନକ—1. Formidable; terrible. ୨ । ବିପଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Fraught with danger; dangerous. ୩। ବିପଦର ଆଶଙ୍କାଜନକ—3. Risky.

ଭୟାର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଭୟ ଦ୍ୱାରା ଆର୍ତ୍ତ, ଭୟ+ଆର୍ତ୍ତ)—ଭୟ-
Bhayārtta ଦ୍ୱାରା ବିହ୍ୱଳ; ଭୟକାତର—Overwhelmed with fear; terrified; frightened.
[ଭୟାର୍ତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ଭୟାଳୁ—ସଂ. ବଣ (ଭୟ+ପ୍ରକୃତି ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥରେ ଆଳୁ)—ଭୀରୁ—
Bhayāḷu Timid; coward; alarmed.

ଭୟେଣୀ—ପ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଭଗିନୀ. ପ୍ରା. ବଇଣୀ)—
Bhayeṇi ଭଉଣୀ—Sister. (ଉ—ଦୁଇ ଗାୟେଣୀ, ଦୁହିତା ବୋନ ବହିନ ସହଚରୀ, ଏ ମୋର ସାନ ଭୟେଣୀ ପ୍ରାଚୀ. ଗୁଣ୍ଡିଚାମାଳା ।)

ଭର୍—ଦେ.ଅ.(ସଂ.ଭୃ ଧାତୁ; କାଳ ବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—
Bhar भर ତମାମ; ଯାକ—Throughout. (ଯଥା—ଦିନଭର୍ ମୁଁ ଏ କାମରେ ଲାଗି ରହିଛି ।)

ଭର୍‌ଦର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବଣ. (ମୂଳ. ହି. ଜୋର୍ ଦୋର୍)—
Bhar-dar ଶିଘ୍ରଗତିରେ—Briskly. (ଯଥା—ପାଗ ମେଘୁଆ ହେବାରୁ ଧାନ ବୁଣାବୁଣି ଭର୍‌ଦର୍ ଲାଗିଛି ।)

ଭର୍‌ପୂର୍—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଭରତ+ସଂ. ପୂର୍ଣ୍ଣ)—ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ—
Bhar-pūr भरपूर ଭର୍‌ପୂର Full; full to the brim.

ଭର୍‌ଭଙ୍ଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଅନାବୃତ; ମେଲା—
Bhar-bhaṅg Open; uncovered.

ଭର୍‌ଭର୍—ଦେ. ଅ—୧ । ବୁଦ୍‌ବୁଦ ଉଠିବାର ଶବ୍ଦ—1, The sound
Bhar-bhar of bubbling. ୨ । ଗାଢ଼ ଫେଣଯୁକ୍ତ
भरभर ତରଳ ପଦାର୍ଥରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of thick slimy or foamy liquid matter.
(ଯଥା—କଲାଝା ପଙ୍କ ଭର୍‌ଭର୍ ହୋଇଅଛି ।)

ଭର୍‌ର୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଫର୍‌ର୍; ବହୁକାଳସ୍ଥାୟୀ ଭର୍‌ଭର୍
Bhar-r ଶବ୍ଦ—Imitative sound of fluttering.
(ଭର୍‌ର୍ ଭର୍‌ର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) फरर

ଭର ସଂ. ବି (ଭୃ ଧାତୁ=ପୋଷଣ କରିବା+ଭାବ ଅ)—୧ । ଭରଣ
Bhara ପୋଷଣ—1. Maintenance. ୨ । ନିର୍ଭର; ଅବଲମ୍ବନ—2. Support; reliance. ୩ । ଭାର—3. Weight; load; burden. [ଉ—ମସ୍ତୁ ଭର ଭର ବହିଲେ ଶୋ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।] ୪ । ଅବସ୍ଥିତ—4. Appearance ୫ । ଆଧିକ୍ୟ—5. Excess; abundance. ୬ । ଗୌରବ—6. Respect; regard; glory. ୭ । ପୂରଣ—7. Filling; fulfilling. ୮ । ଆସ୍ଥା; ବିଶ୍ୱାସ—8. Confidence. ୯ । ଆଗ୍ରହ—9. Eagerness. ୧୦ । ଆଶା—10. Hope. ୧୧ । ସମୂହ—11. Multitude; collection. ସଂ.ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଭରଣକର୍ତ୍ତା; ଯେ ଭରଣ କରେ—1. Maintaining. [ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ।] ଦେ.ବଣ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ, ଯଥା—ପଚ୍ଛଭର; ଆଗଭର)- ୧ । (ଅମୁକ) ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିବା—1. Going or advancing towards (such or such a direction). ୨ । (ଅମୁକରେ) ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of; full with. (ଉ—ଶ୍ରୀମତୀ ସଙ୍କୁଚିଲେ ଲଜ୍ଜାଭରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।) ୩ । (ପେଟକୁ) ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ (ଖାଦ୍ୟ)—3. (food) Enough for filling up (one's belly). (ଯଥା—ପେଟଭର ଭୋଜନ ।) ୪ । (ପିଠିର) ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ଶୁହିଁ—4. Equal to the capacity of (one's back). (ଉ—ପେଟଭର ଭୋଜନ ଦେଇ ପିଠିଭର କାମ କେଲେ ସିନା ଖାଇବ)

ଭର(ରା)ଉ—ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷତିପୂରଣ—1. Compensation.
Bhara(rā)u ୨ । ପୂର୍ତ୍ତି; ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା; ଭରିବା—2. Filling up. ୩ । (ଡଙ୍ଗା ଆଦିକୁ) ବୋଝାଇ କରିବା—3. Loading. ଦେ. ବଣ—୧ । ପରିପୂରିତ—1. Filled up. ୨ । ବୋଝାଇରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full laden.
भरना
भरीहुई, पुरी भरा

ଭରଉ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କ୍ଷତି ପୂରଣ କରିବା—1. To
Bharau debā compensate; to make up for. ୨ ।
भरदेना ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—2. To fill up. ୩ । ବୋହାଇ
भरना ভরা দেওয়া ନେବା—3. To load.

ଭର କରିବା(ରଖିବା)—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁଠାରେ
Bhara kariba(rakhibā) ନିର୍ଭର କରିବା—To depend
ভর রাখা उमीद करना on; to be supported by.

ଭରଛନ(ନା)—ଗ୍ରା॰ ବି (ସ. ଭର୍ତ୍ସନା)—ଭର୍ତ୍ସନା (ଦେଖ)—
Bharachhana(nā) ভরছন भरछना Bhartsanā (See).

ଭରଜା—ଦେ.ବି—ମୁଖଜା; ମୁକାବିଲା—Confronting; substan-
Bharajā मुकाबिला মোকাবলা tiation; verification.

ଭରଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ॰ କ୍ରି (ସ. ଭଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମୁଖଜା
Bharajā(je)ibā କରାଇବା—1. To confront. ୨ ।
ଭଜାନ ମୁକାବିଲା କରାଇବା—2. To substantiate a
मुकाबिला करना matter by evidence.
୩ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା—3. To satisfy.

ଭରଜା ଭରଜି—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପର ସହିତ ମୁଖଜା ମୁକାବିଲା—
Bharajā bharaji Mutual confronting; substanti-
मुकाबिला ation of a matter between 2 persons.

ଭରଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭଜିବା (ଦେଖ)
Bharajibā Bhajibā (See).

ଭରଟ—ସ.ବି(ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅଟ)—କୁମ୍ଭକାର; କୁମ୍ଭାର—Potter.
Bharaṭa ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଭରାଟ (ଦେଖ)—Bharāṭa (See).

ଭର(ରା,ରୋ)ଟ—ଦେ. ବିଣ (ସ ଭୃ ଧାତୁ)—କୌଣସି ପଦାର୍ଥଦ୍ୱାରା
Bhara(rā,ro)ṭa ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ—Filled up. (ଯଥା—ହେ
ভরাট भरा ଭଙ୍ଗା ଧାନରେ ଭରଟ ହୋଇଛି)

ଭରଣ—ସ. ବି (ଭୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା; ପୂରଣ—
Bharaṇa 1. Filling up. ୨ । ପୋଷଣ; ପ୍ରତିପାଳନ—
2. Maintenance; support. ୩ । ଧାରଣ—
3. Holding; bearing. ୪ । (+କରଣ ଅନ)
ବେତନ—4. Salary; pay. ୫ । ମିଶ୍ର ଧାତୁବିଶେଷ;
ଟଙ୍କ—5. A mixed metal; bronze. ଦେ.
ବି—୧ । ଶସ୍ୟର ପରିମାଣ ବିଶେଷ—1. A measure
of corn. [ଦ୍ର—୧ଭରଣ=୪ପୌଟ=୮୦ ଗଉଣି ।]
୨ । ଏକ ଶଗଡ ଗାଡ଼ିରେ ବୋହାଇ ହେବା ପରିମାଣ
—2. A cartload. ୩ । (ପ୍ରାଚୀନ
ପଦ୍ୟ) (ଅଳତା ଆଦି) ଲଗାଇବା—3. Painting
(with lac dye or other dye). (ଦ୍ର—ଚିତ୍ର
ସୁରେଖିତ ଅଳତାଭରଣ ଦେଖିଲେ ଉଛୁଳ ମନ । ପ୍ରାଚୀ.
ଭକ୍ତସମ୍ପାଦିତ ।) ପ୍ରାଦେ(ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ଏକ ଏକର
ଭୂମିର ଏକ ପଞ୍ଚମାଂଶ ବା ୨୦ ଡେସିମଲ୍ ଜମି—
1. One-fifth of an acre. [ଦ୍ର—ଗଞ୍ଜାମରେ
ଏକ ଏକର=୧୦୦ ସେଣ୍ଟ=୫ ଭରଣ । ସ୍ଥାନେ
ସ୍ଥାନେ ୨୫ ବା ୩୨ ସେଣ୍ଟରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ଭରଣ
ଜମି ହୋଇଥାଏ ।] ' ୨ । ଧାନ ଆଦି ଶସ୍ୟର
ପରିମାଣ ବିଶେଷ—2. A measure of corn.
[ଦ୍ର—୨୦ ନୌତି=୮୦ ଗୌଣି=୧ ଭରଣ । ସ୍ଥାନେ
ସ୍ଥାନେ ୩୦ ବା ୩୨ ନୌତିରେ ୧ ଭରଣ ହୁଏ ।]

ଭରଣ ପୂରଣ—ଦେ.ବି—(ସହଚର;ସ.ଭରଣ+ପୂରଣ)—ପୂର୍ଣ୍ଣକରିବା
Bharaṇa pūraṇa ভরণপূরণ भरपूर—Fulfilment.

ଭରଣ ପୋଷଣ—ସ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—୧ । ପ୍ରତିପାଳନ—
Bharaṇa poshaṇa 1. Maintenance. ୨ । ଖୋରାକ
ପୋଷାକ ଦେବା—2. Giving food and clothes.

ଭରଣପୋଷଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରତିପାଳନ କରିବା—
Bharaṇaposhaṇa karibā ভরণপোষণকরা To
भरण पोषण करना maintain; to support.

ଭରଣ ଭରଣ—ଦେ. ବିଣ—ବହୁ ଭରଣ ପରିମିତ—
Bharaṇa bharaṇa Many Bharaṇas of.

ଭର(ରି)ଣା—ଦେ. ବି (ସ. ଭରଣ)—୧ । ପୂର୍ତ୍ତି—1. Filling up.
Bhara(ri)ṇā भरना; भरन ୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣତା—2. Fullness.
୩ । କୌଣସି ପାତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ
ପଦାର୍ଥର ପରିମାଣ—3. Quantity required to
fill up receptacle; supplement.
ভরনী ୪ । କ୍ଷତିପୂରଣ—4. Compensation.

ଭର(ରି)ଣା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—1. To fill up a
Bhara(ri)ṇā karibā thing; to supplement.
ভরন করনা ୨ । କ୍ଷତି ପୂରଣ କରିବା—2. To compen-
भर देना sate

ଭର(ରି)ଣାକୁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସୁମିଲକୁ; କୌଣସି ହିସାବ ପୂର୍ଣ୍ଣ
Bhara(ri)ṇāku ହେବା ନିମନ୍ତେ—Towards an
बाबतमे account. (ଯଥା—ମୋର ଦେଣା ଭରଣାକୁ ମୁଁ
বাবদে ମହାଜନଙ୍କୁ ଆଜି ଟ ୨୫୮ ଦେଲି ।)

ଭରଣି—ଦେ. ବି (ସ. ଭରଣ)—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା କ୍ରିୟା—1. Act
Bharaṇi भरना of filling up. ୨ । ଲୁଗାର ଆଡ଼
ভরনী बाना ବାଗର ସୂତା—2. The woof-thread.

ଭରଣି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—1. To fill up.
Bharaṇi karibā ୨ । କ୍ଷତିପୂରଣ କରିବା—
ভরণকরা भरन करना 2. To compensatte.
(ଭରଣି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭରଣୀ—ସ. ବି (ଭରଣ+ଈ)—ଦ୍ୱିତୀୟ ନକ୍ଷତ୍ର; ସପ୍ତବିଂଶତି ନକ୍ଷତ୍ର
Bharaṇi ମଧ୍ୟରୁ ୩ ଗୋଟି ତାରକାଯୁକ୍ତ ତ୍ରିକୋଣାକାର ନକ୍ଷତ୍ର
ବିଶେଷ; ୨ୟ ନକ୍ଷତ୍ର—The 2nd asterism.
(ନକ୍ଷତ୍ର ଶବ୍ଦ ଟୀକା ଦେଖ)
ପ୍ରାଦେ. (ସୋନପୁର) ବି—ଆଶ୍ୱିନ ଜାତରେ ସମଲାଇ
ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ଭୁଜ କରିବା ପାଇଁ ନିଆ ଯିବା ଛେଳିଟା
ଗୋଳର ଭକ୍ତ ଓ ଚିତ୍ରାଣ ଅନୁସାରେ ଏକ ଥର ବାଦନ-

The cadenced beating or fanfare of flat drums according to a fixed tune in order to make Samalai Ṭhākurāṇi possess a person. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ଢୋଲ ଭରଣୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ଠାକୁରାଣୀ କାଳସୀ ଠାରେ ଭିଡ଼ି ହୁଅନ୍ତି ।]
୨। ଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି— ଘଡ଼ୁଅ—A gallipot.

ଭରଣୀଭୂ—ସଂ. ବି (ଭରଣୀ=ନକ୍ଷତ୍ର ବିଶେଷ + ଭୂ=ଜାତ)—ରାହୁଗ୍ରହ—
Bharaṇibhū The Dragon's head.

ଭରଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ମ.ଅନୀୟ)—ଭର୍ତ୍ତବ୍ୟ; ପୋଷଣୀୟ—
Bharaṇiya Fit to be nourished.

ଭରଣ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଭରଣ+ଯ)—ଭରଣୀୟ; ପ୍ରତିପାଳ୍ୟ—Fit to
Bharaṇya be nourished. ସଂ. ବି—ବେତନ; ଦରମା—
Pay;salary.

ଭରଣ୍ୟଭୁକ୍—ସଂ. ବିଣ (ଭରଣ୍ୟ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ=ଭୋଜନ କରିବା+
Bharaṇyabhuk କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍; ଭରଣ୍ୟଭୁଜ;୧ମା. ୧ବ)—ବେତନ
ଭୋଗୀ (କର୍ମଚାରୀ)—(a servant) Getting pay; salaried (servant.)

ଭରଣ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭରଣ୍ୟ+ଆ)—ଭରଣ୍ୟ; ବେତନ—
Bharaṇyā Pay; salary.

ଭରଣ୍ଡ—ସଂ.ବି (ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅଣ୍ଡ)—୧। ପ୍ରଭୁ, ସ୍ୱାମୀ—1. Lord;
Bharaṇḍa master. ୨। ଭର୍ତ୍ତା; ସ୍ୱାମୀ—2. Husband.
୩। ରାଜା—3. King. ୪। ବୃଷ—4. Bull. ୫।
କୃମି—5. Maggot; worms. ଦେ. ବି—ମୁଖବ୍ରଣ
ବିରଣ୍ଡ—A boil on the face.

ଭରତ—ସଂ. ବି—(ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅତ)—୧। ଦଶରଥ ରାଜାଙ୍କର
Bharata ତୃତୀୟ ପୁତ୍ର—1. The third son of Daśaratha
୨। ରାଜର୍ଷି ବିଶେଷ—2. Name of a saintly king. ୩। ଶକୁନ୍ତଳା ଗର୍ଭଜାତ ଦୁଷ୍ମନ୍ତ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର (ପୂର୍ବ ନାମ ସର୍ବଦମନ)—3. Name of the son of Dushmanta. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ନାମରୁ ଭାରତବର୍ଷ ନାମ ହୋଇଅଛି ।] ୪। ବ୍ରାହ୍ମଣକୁମାର ବିଶେଷ; ଜଡ଼ ଭରତ—4. Name of a Brāhmaṇa. [ଦ୍ର—ଜଡ଼ ଭରତ ଦେଖ ।]
୫। ଭରତ ରାଜାଙ୍କ ବଂଶ—5. The race of king Bharata. ୬। ସଙ୍ଗୀତ ଓ ନାଟ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରଥମ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ମୁନି—6. Name of the sage who first introduced music. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ନାଟ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ତୃତୀୟ ଶତାବ୍ଦୀର ଓ ଏଥିରେ ଉକ୍ତ ବିଷୟର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।]
୭। ସଙ୍ଗୀତ ଓ ନାଟ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର—7. The science of dancing and music. ୮। ନଟ—8. An actor. ୯। ତନ୍ତୁବାୟ; ତନ୍ତୀ—9. Weaver. ୧୦। ବ୍ୟାଧ—10. Hunter. ଦେ. ବି—୧। ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—1. A name given to males. ୨। ଭରଦ୍ୱାଜ ବା ଭରତିଆ ପକ୍ଷୀ—2. Skylark. [ଉ—ଶୁଣିଲି ଉଦାସ ଭରତନାଟ୍ୟକ ଶବଦ ଲପନ୍ତି ଉଡ଼ାଲେ । ନନ୍ଦକିଶୋର ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।]

ଭରତ ଖଣ୍ଡ—ସ. ବି—ଭାରତବର୍ଷ—India.
Bharata khaṇḍa

ଭରତ ପୁତ୍ରକ—ସ. ବି (ଭରତ=ନାଟ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଣେତା + ପୁତ୍ର +
Bharata putraka ତୁଲ୍ୟାର୍ଥରେ କ)—୧। ନାଟ୍ୟକଳା
ବ୍ୟବସାୟୀ—1. A Professional musician. ୨।
ନଟ; ଅଭିନେତା—2. An actor.

ଭରତପୁର—ଦେ. ବି—ଭରଥପୁର (ଦେଖ)
Bharatapura भरतपुर ভরতপুর Bharathapura (See)

ଭରତର୍ଷଭ—ସ.ବିଣ ଓ ବି(ଭରତ+ଋଷଭ)—ଭରତବଂଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ
Bharatarshabha ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—Chief amongst the descendants of king Bharata.

ଭରତ ସେଣ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଜଣେକ ଓଡ଼ିଆ କବି—An
Bharata sheṇa Oriya poet. [ଦ୍ର—ଏ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା
ଧରାକୋଟ ଦୁର୍ଗରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ; ଜାତିରେ ଶୂଦ୍ର; ଏ ଧରାକୋଟ ରାଜା ରଘୁନାଥ ସିଂହଙ୍କ ସମୟରେ (୧୮୭୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ) ଜୀବିତ ଥିଲେ । 'ସୁଲୋଚନା ପରିଣୟ' ଓ 'ସୁଭଦ୍ରା ପରିଣୟ' ଏହାଙ୍କ ରଚିତ କାବ୍ୟ । ତାରିଣୀ, ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।]

ଭରତା—ଦେ. ବି—୧। (ପଦ୍ୟ) (ସ, ଭର୍ତ୍ତା)—ସ୍ୱାମୀ; ପତି—
Bharatā 1. Husband. [ଉ—ଭରତାସେବା କଲା
भरता भातार अन मते ताकु, ନାହିଁ ଗତି ଜାଣ ସଂସାରୁ ତରିବାକୁ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨। ଭରଥା (ଦେଖ)
—2. Bharathā (See).

ଭରତାଗ୍ରଜ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭରତ+ଅଗ୍ରଜ)—ରାମଚନ୍ଦ୍ର—
Bharatāgraja Rāmchandra.

ଭରତି—ଦେ. ବିଣ (ସ· ଭୃ ଧାତୁ)—ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ—Filled up.
Bharati [ଉ—ଅଙ୍କାରିତ ପତ୍ରଗରେ ଜଗତୀ କରିଅଛୁ ଭରତି ।
(ଭର୍ତ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ଦେ. ବି—୧।
भर्ती ପୂର୍ତ୍ତି—1. Filling up. ୨। ପୂର୍ଣ୍ଣତା—2.
ভরতি Fullness ୩। ପ୍ରବେଶ କରଣ—3. Admission.
ভর্তি ୪। ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ନାମ ଲେଖାଇବା—
4. Admission into a school.

ଭରତିଆ—ଦେ. ବି (ସ. ଭରଦ୍ୱାଜ)—ଖଞ୍ଜଣ୍ଡୀ ବର୍ଗର ପକ୍ଷୀ ବିଶେଷ—
Bharatiā The skylark; pipit; Alauda Arvensis.
ভারই [ଉ—ଭରତିଆ ରୂପେ ମୁଖର ସେ ଠଙ୍କ, ଭୂମି ଅନ୍ତ-
লাবা; লবা ରୁମି ପଥେ । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।] [ଦ୍ର—
ଏହା ୮।୯ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବା; ଏହାର ପକ୍ଷ ଖଇରା; ମୁଣ୍ଡରେ ଛୋଟ ଜଟ; ଅଣ୍ଡା ସରୁ । ଏ ପଡ଼ିଆରେ ବସା କରେ ଏବଂ ସିଧା ମାରି ଭୂଇଁରୁ ଆକାଶକୁ ସିଧା ହୋଇ ଉଡ଼େ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ପ୍ରଳୟକାଳରେ ଏହାର ବସା ଉପରେ

ବଢ଼ିପାଣି ମାଡ଼ି ଯାଇ ୭ ତାଳ ପାଣି ହୋଇଗଲା; ମାତ୍ର ଭଗବାନ୍ ଏହାକୁ ସେ ପାଣିରୁ ବଞ୍ଚାଇଲେ । ଅତୁର ମଧ୍ୟ ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଭୂମିରେ ଭରତଅ ପକ୍ଷୀର ବସା ନ ଥିବାରୁ ଏ ସର୍ବଦା ଆକାଶରେ ଉଡ଼ି ବୁଲୁଥାଏ ଏବଂ ଆକାଶରେ ଉଡ଼ୁଥିବା ବେଳେ ଡିମ୍ଵ ଛାଡ଼ିଲେ ଡ଼ିମ୍ଵ ଭୂଇଁରେ ପଡ଼ି ଫାଟି ଯାଏ । ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ପିଲା ଜନ୍ମ ହୁଏ ସେ ପୁଣି ମାଆ ପାଖକୁ ଆକାଶକୁ ଉଡ଼ିଯାଏ !]

ଭରତି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପୂରାଇବା—1. To thrust. ୨ । Bharati kariba ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—2. To fill up. ୩ । (ଭର୍ତ୍ତି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—3. To admit. ୪ । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ଭରତି କରା ଛାତ୍ରର ନାମ ଲେଖିବା—4. To admit a भर्तीकरना student to a school.

ଭରଥ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ଭରତ)—୧ । ଭରତ (ଦେଖ)—1. Bharatha Bharata (See). ୨ । ଭରତ ନାମକ ଭର୍ତ୍ତିଅ } ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ—2. Name for ଭରଥିଅ } ଅନ୍ୟରୂପ calling Bharata. ୩ । ଧାତୁ ବିଶେଷ ଭରଥୁଅ } —3. A kind of metal. भरथ

ଭରଥ ପୁର—ଦେ. ବ (ଦେଶ)—ରାଜପୁତାନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—Bharatha pura A state in Rajputana. [ଦ୍ର—ଏଠାର ରାଜା ଜାଠବଂଶୀୟ । ଭରଥପୁର ଦୁର୍ଗ ନିର୍ମାଣ-କୌଶଳ ଯୋଗୁଁ ଅଭେଦ୍ୟ ଓ ଅଜେୟ ବୋଲି ଖ୍ୟାତିଲାଭ କରିଥିଲା । ଏଠାରେ ଅନେକ ହିନ୍ଦୁ ଦେବଦେବୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ମଦନମୋହନ, ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ ।]

ଭରଥା—ଦେ. ବ—ଅଳୁ, ବଡ଼ଲୀ, ବାଇଗଣ ଆଦିକୁ ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ି Bharatha ବା ସିଝି କରି ତାକୁ ଚକଟି ବହିରେ ତେଲ ଓ चाटनी, कचटा ମସଲା ଆଦି ଗୋଳାଇ ଯେଉଁ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ପ୍ରସ୍ତୁତ भरदावा, भरता କରାଯାଏ—Fruits boiled with water or in fire and then made into a paste with spices added to it and used as curry.

ଭର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭରା ଦେବା (ଦେଖ) Bhara deba भरदेना ଭରଦେଓଆ Bhara deba (See)

ଭରଦ୍ଵାଜ—ସଂ. ବ. (ଭର+ଦ୍ଵା+ଜ=ଜାତ, ବମ୍ଭା ଭୃ ଧାତୁ=ଭରଣ Bharadwaja ଭରିବା+ଅତ୍+ବାଜ; ଅବୃହସ୍ପତି ମମତାକୁ କହିଥିଲେ—ହେ ମମତେ ! ଅମ୍ଭେ ଉଭୟ ଭ୍ରାତାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ଏହି ପୁତ୍ରକୁ ଭର, ଅର୍ଥାତ୍ ପାଳନ କର—ଏଣୁ ଏହାଙ୍କ ନାମ ଭରଦ୍ଵାଜ)—୧ । ଗୋତ୍ର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ମୁନି ବିଶେଷ—1. Name of a sage who founded a race. [ଦ୍ର—ଏ ମହାରାଜା ଭରତଙ୍କ ପାଳିତ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ଦ୍ରୋଣାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପିତା । ପ୍ରୟାଗରେ ଏହାଙ୍କ ଆଶ୍ରମ ଥିଲା] ୨ । ଭରତଅ ପକ୍ଷୀ—2. The sky lark. ୩ । ହଦରଦଳଅ ଚଢ଼େଇ—3. The blue jay.

ଭରପେଟ—ଦେ. ବଣ ଓ କ୍ରି ବଣ—ଉଦରପୂର୍ଣ୍ଣ ପୂର୍ବକ (ଭୋଜନ); Bharapeta भरपेट ପେଟଭର ପେଟଭରି—Bellyful.

ଭରଭରା—ଦେ. ବ—ତୂରୀ; କର୍କଶନାଦକାରୀ ତୂରୀ ବିଶେଷ—Bharabhara A trumpet producing a harsh घुघुड़, तुरही तूरी sound.

ଭରମ—ସ. ବ. (ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅମ)—ଭର୍ତ୍ତା; ଭରଣପୋଷଣ କର୍ତ୍ତା—Bharama Supporter. ଦେ. ବ (ସ. ସମ୍ଭ୍ରମ)—୧ । ଭରମ ସମ୍ମାନ;ମାନ; ମର୍ଯ୍ୟାଦା—1. Respect. ୨ । ମହତ୍ତ୍ଵ; भरम ଇଜ୍ଜତ—2. Prestige; credit. ୩ । (ସ. ଭ୍ରମ) ଭ୍ରମ; ଭ୍ରାନ୍ତି—3. Mistake. ୪ । (ସ. ଭର୍ମ) ସୁନା—4. Gold. ଗ୍ରା. ବଣ—ଭ୍ରାନ୍ତ—Mistaken; (ଉ—ଭୁଣୀ ହୋଇଲି ମୁଁ ଆଜ୍ଞାଗ୍ରସ୍ତଠାରେ କରିଥିଲିଇ ନିୟମ, ଅମର ମୋହନ ମାଳ ନ କରିବୁ ଭୁତ ହୋଇଥିଲୁ ଭରମ । ଭକ୍ତ. ଚୈତନ୍ୟ ଦାସ ।)

ଭରମଣ—ଗ୍ରା. ବ. (ସ. ଭ୍ରମଣ)—ଭ୍ରମଣ—Bharamana भरमना Travelling.

ଭରମ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଇଜ୍ଜତ ବଞ୍ଚାଇବା ବା Bharama rakhiba ସମ୍ଭାଳିବା—To save the pres-संभ्रम राखा tige of a person; to save a person भरम(मा) रखना from loss of credit.

ଭରମ ସରମ—ଦେ. ବ (ସ. ଭ୍ରମ+ଫା. ଶର୍ମ)—ସମ୍ମାନ ଓ ଲଜ୍ଜା—Bharama sarama ଭରମ सरम Respect and modesty.

ଭରମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭ୍ରମଣ କରାଇବା—Bharama(me)iba 1. To cause to walk. ଭ୍ରମାନ ୨ । ବୁଲାଇବା; ଘୁରାଇବା—2. To whirl. भरमाना ୩ । ଭ୍ରମରେ ପକାଇବା—3. To cause to err.

ଭରମିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଭ୍ରମ ଧାତୁ)—୧ । ଭ୍ରମିବା; ବୁଲିବା—Bharamiba 1. To walk. ୨ । ଇତସ୍ତତଃ ଭ୍ରମଣ କରିବା भरमना 2. To wander about. ୩ । (ମଥା) ଭ୍ରମଯୁକ୍ତ ଭ୍ରମା ହେବା ବା ବୁଲାଇବା—3. To reel. ୪ । ଘୂରିବା—4. To spin round; to revolve. ୫ । ବ୍ୟାକୁଳ ହେବା—5. To be distressed. (ଉ—ଭରମି ନ ଯା ଉ ମନ୍ମଥ ବାଣରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଗୋପୀଭାଷ୍ଣ. ଗୀତ ।)

ଭରମ୍ଭର—ସ. ବ (ଭର°+ଭର)—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆସ୍ଥା; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଭର—Bharambhara 1. Full reliance or trust. ୨ । ପରସ୍ପର ଉପରେ ପରସ୍ପରର ଆସ୍ଥା—2. Mutual confidence.

ଭରସା—ଦେ. ବ (ସ. ଭର+ଆଶା)—୧ । ପ୍ରତ୍ୟୟ; ଆସ୍ଥା; ବିଶ୍ଵାସ, Bharasa ନିର୍ଭରତା—1. Reliance; trust. ୨ । ଭରସା-भरसा ଶୀଳତା—2. Confidence. ୩ । ଆଶା—भरोसा 3. Hope; expection. (ଉ—ନ ଫେଙ୍ଗ ପୁଣି ଦୃଷ୍ଟି, ଯୁବର କାହିଁଛି, ବରୁର ଭରସା ବଢ଼ାଅ ଅପରମିତ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ !) ୪ । ଆଶ୍ରୟ; ଅବଲମ୍ବନ—4. Shelter; refuge. ୫ । ହେମତ—5. Encou-

ragement. ୬ । ସାହସ—6. Courage. (ଉ—ଜାତମଧ୍ୟମାଙ୍କୁ ଡାକ ଅଣିବାକୁ ଏଠାକୁ କାହା ଭରସା-କର୍ତ୍ତୃର୍ଯ୍ୟ. ଭଯୋଗ୍ରଦର୍ଶ, ଭ. ଗୀତ ।) ୭ । ଆଶାର ସ୍ଥଳ—7. Place or resort of one's hopes; one's last resort or hope.

ଭରସା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଶା କରିବା—1. To hope.
Bharasā karibā ୨ । ବିଶ୍ୱାସ କରିବା—2. To believe.
भरोसा करना ୩ । ଅସ୍ଥା କରିବା—3. To rely on; to depend upon;
ভরসাকরা

ଭରସା ଖଟିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରିବାକୁ ସାହସ ହେବା—Having the courage to do a thing; mustering of courage.
Bharasā khaṭibā
भरोसा होना ভরসাপাওয়া
(ଭରସା ପାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭରସା ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆଶା ତ୍ୟାଗ କରିବା—To give up hope; to lose hope.
Bharasā chhāṛdibā
ভরসা ছাড়া भरोसा छोड़ना
(ଭରସା ତେଜିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭରସା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଶାନ୍ୱିତ କରାଇବା—1. To raise hope.
Bharasā debā
(ଭରସା[ସେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବଚନ ଦେବା—2. To promise. ୩ । ସାହସ ଦେବା—3. To encourage; to infuse courage.
ভরসা দেওয়া भरोसा देना
୪ । ଆଶ୍ରୟ ଦେବା—4. To patronise.

ଭରସାନ୍ୱିତ—ଦେ. ବିଣ—ଆଶାନ୍ୱିତ; ଆଶାଯୁକ୍ତ—Hopeful; expectant.
Bharasānwita

ଭରସା ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପର ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ସାହସ ବା ଦମ୍ଭ ପାଇବା—To get hope; to be encouraged by another, ଦେ. ବି—ଭରସା ଖଟିବା—Having the courage to do a thing.
Bharasā pāibā
ভরসা পাওয়া भरोसा पाना

ଭରସା ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାହସ ବାନ୍ଧିବା; କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ବିଷୟରେ ସାହସୀ ହେବା—To muster courage to do a thing.
Bharasā bāndhibā
ভরসা বাঁধা भरोसा बाँधना

ଭରସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସାହସୀ ହେବା—1. To be bold enough to do a thing; to venture to do a thing; to have courage. ୨ । ଦୃଢ଼ସଙ୍କଳ୍ପ ହେବା—2. To resolve to do a thing. ୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେମତ ବାନ୍ଧିବା—3. To gird up one's loins to do thing.
Bharasibā
ভরসা করা भरोसा करना

ଭରହ—ଦେ. ବି—ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—A kind of musical instrument.
Bharaha

ଭରା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଭୃ ଧାତୁ)—୧ । ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Full; filled up. [ଉ—ତେଣୁ ମୋର ଅଛ ଭରା ଅନଘ, ମଧୁସୂଦନ ଉତ୍ତରରାମଚରିତ ।] ୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବୋଝାଇ କରାଯାଇଥିବା—2. Fully laden; loaded. [ଯଥା—ଭରା ଡଙ୍ଗା ।] ଦେ. ବି—(ସଂ. ଭାର)—୧ । ଠେସ; ଡିରା; ଅଶ୍ରା—1. Prop; support. [ଉ—ଅଣ୍ଟୁଅରେ ଭରା ଦେଇ ପୁଣ ଉଠନ୍ତି । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।] ୨ । ବୋଝ; ଭାର—2. Load. ୩ । ଡଙ୍ଗା ଆଦିର ବୋଝ—3. Cargo of a boat etc. ୪ । ଭରିବା; ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—4. Filling up
Bharā
ভরা भराहुआ
ভর
ভার लदौनी

ଭରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଭରିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣ କରାଇବା—1. To cause to be filled up. ୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—2. To be filled up. ୩ । ପିନ୍ଧାଇବା—3. To cause to wear or put on. (ଉ—ସନାଡ଼ କଙ୍କିଣୀ କଟିତଟେ ପୁଣି ଜୀବ ଥିଲେ ଭରାଇବ—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦନ୍ତ୍ୱେଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।) ୪ । ସମ୍ଭାଇବା—4. To suffice; to be contained. (ଯଥା—ଏ ଘରରେ ସହଣେ ଲୋକ ଭରେଇବ ନାହିଁ ।)
Bharā(re)ibā
ভরান; भरवाना

ଭରାଉ—ଦେ. ବି—୧ । ପୂରଣ—1. Complement; filling up; that which makes up a deficiency. ୨ । ନିଶା—2. Intoxication,
Bharāu

ଭରା(ରୋ)ଟ—ଦେ. ବି—ପୂର୍ତ୍ତି; ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—Filling up.
Bharā(ro)ṭa ভরাট; भराइ ଦେ. ବିଣ—ପରିପୂରିତ—Filled up.

ଭରାବୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବୋଝାଇ ହୋଇଥିବା ଡଙ୍ଗା ବୁଡ଼ିଯିବା—1. The sinking of a laden boat.
Bharāḍubi
ভরাডুবী

ଭରା ଦେବା—ଦେ, କ୍ରି (ସଭାବ)—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ—(ଯଥା-ଯଷ୍ଟି, ହାତ) ଉପରେ ଅଶ୍ରା ରଖିବା ବା ଭରସା କରିବା—1. To depend upon; to rely on a prop. (ଯଥା—ସେ ବାଡ଼ିରେ ଭରା ଦେଇ ଚାଲୁଛି ।) ୨ । ଠେସ ଲଗାଇବା—2. To prop up. (ଯଥା—ସେ କାନ୍ଥରେ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ବାଉଁଶ ଭରା ଦେବାରୁ ତାହା ପଡ଼ି ନ ଯାଇ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଛି ।) ୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ନ୍ୟସ୍ତ ବା ଅର୍ପଣ କରିବା—3. To lay the burden or responsibility of a work on any person.
Bharā debā
भारादेना
ভরাদেওয়া

ଭରାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି (ସ. ଭୃଧାତୁ)—ଢିଙ୍କି ମୁଣ୍ଡରେ ଭୂମିରେ ଥିବା ଗାତ (ଯହିଁରେ କୁଟା ହେବା ଜିନିସ ଭରିବାକୁ ହୁଏ ଏବଂ ଯାହା ମଧ୍ୟରେ ଢିଙ୍କିର ମୂଷଳ ପଡ଼େ)—The receiving hole in the ground on which the pestle of a Dhiṇki pounds the grains. (ଉ—ଭଣ୍ଡାର ଭରାଣ୍ଡିରେ କରିଛ ବଗାଢ଼ଲ୍ଲ—ଶିଶୁବଚନ ।)
Bharāṇḍi
ঢেঁকির গর্ত; उखड

ଭରାନାହା(ଆ)—ଦେ. ବି — ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଝାଇ ହୋଇଥିବା ନୌକା—A fully laden boat.
Bharā nāhā (ā)
ভরানাআ; भरीहुइनाव (ଭରାଡଙ୍ଗା, ଭରା ନା—ଅନ୍ୟରୂପ

ଭରା ପେଟ—ଦେ. ବି—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣଉଦର—1. Full belly.
Bharā peṭa ୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣଗର୍ଭ—2. A womb with a
ভরা পেট भरापूरा पेट fully developed child in it.

ଭରାଭର(ରି)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଭୃ ଧାତୁ, ଭରତ)—୧ । ଭରପୂର;
Bharābhara(ri) ପରିପୂରିତ—1. Completely full;
ভরপুর; भराभर, भरति filled up to the brim. ୨ ।
ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Thronged; crowded.
ଦେ. ବି—୧ । ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବସ୍ଥା—1. The state of
being full. ୨ । ଭିଡ଼; ଜନତା—2. A crowd.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ପରିପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—Fully. (ଯଥା—
ନଈ ଭରାଭର ବଢ଼ିଛି ।)

ଭରା ଲୋକ—ଦେ.ବି—(ସଂ.ଭରିତ=ପୂର୍ଣ୍ଣ)-ବହୁତ ଲୋକ—A large
Bharā loka crowd of men; a large throng of
भरपूर भीड़ people.

ଭରି—ଦେ. ବି(ସଂ.ଭୃତ)—ସୁନାଆଦିର ଓଜନର ପରିମାଣ ବିଶେଷ; ତୋଲା;
Bhari ଏକ ପ୍ରକାର ଓଜନ—A weight of metals and
भरि gems; one Tola. [ଦ୍ର—୧ ଭରି=୧୦ ମସା=
ভরি; भर ୮୦ ରତି=୯୬୦ ଧାନ] ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଭରିତ)
ପୂର୍ଣ୍ଣ—Fully filled up. ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ଅନ୍ୟ
ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଯଥା—ଦିନ ଭରି; ରାତିଭରି)
୧ । ସାରା; ସମସ୍ତ—1. Throughout. ୨ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—2. Fully. ୩ । ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି (ଯଥା—
ପେଟଭରି ଖାଇବ)—3. By filling up. ଗ୍ରାଦେ.
(ଉତ୍ତରକୂଳ) ବି—ଏକ ଗାଡ଼ିରେ ବୋହାଇ ହେବା
ପରିମିତ ଦ୍ରବ୍ୟ—A cartload of articles.

ଭରିତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । (ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—ପୂରିତ; ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Bharita 1. Filled up; full. ୨ । ପ୍ରତିପାଳିତ; ପୋଷିତ—
2. Nourished; maintained. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ ତ)
ହରିଦ୍‌ବର୍ଣ୍ଣ; ସବୁଜ ରଙ୍ଗ—3. Green. ୪ । (ଭର+
ବର୍ଣ୍ଣିତ୍ୱାର୍ଥେ ଇତ) ଭର ଦିଆଯାଇଥିବା—4. Supported;
propped up.

ଭରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଭୃ ଧାତୁ)—୧ । ପୂରାଇବା; ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—
Bharibā 1. To fill up. ୨ । ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ
ভরা; भरना କରାଇବା—2. To thrust into.
୩ । ପୂରିବା; ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—3. To be filled up.
(ଦ୍ର—ଭରିଅଛି ସର୍ବପ୍ରାଣ ମହା ହରଷରେ । ମଧୁସୂଦନ.
ଉତ୍କଳଗାଥା ।) ୪ । ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା—4. To join.
(ଦ୍ର—ବିଷାଦ ଅସହନ, କଲେ ବସ୍ତ୍ର ଭରଣ, ଶକାର ନୃମଣି
କୃପାଣ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୫ । ଧାରଣ
କରିବା; ଲଗାଇବା; ପିନ୍ଧିବା—5. To wear; to hold;
to put on. (ଦ୍ର—ଭରତଙ୍କୁ ଭରଣ ଧରଲେ ସେ ଶଙ୍ଖ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ—ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୬ । ରଖିବା—6. To
put. (ଦ୍ର—ବନେ ସଜବାଜ-ସାଜ, ଭରି ପାଳ ତାର-
ତାକୁ, କରମୁଣୀ ବେଢ଼ି ବାରବାର—ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।)
୭ । ବୋହାଇ କରିବା—7. To load. ୮ । (ଜଳ
ଆଦିକୁ ମୁଖ ମଧ୍ୟରେ) ଢାଳି ଦେବା—8. To pour
into (the mouth). (ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଚଉଡ଼ ସୁଧା ନୂଆ
ଚର ଉଷ୍ଣିତର ମୁଖେ ଭରି—ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ.କୋଟିବ୍ରହ୍ମ, ତ ଗୀତ ।)
୯ । ବ୍ୟାପିବା—9. To be spread. (ଦ୍ର—ଅପକାରର
ଭରୁ ଧୂ ଭରୁଥିଲେ—ଅରମର୍କ୍ୟ. ହରକ୍ଷ ତନ୍ତ୍ରମଣି ।).
୧୦ । ଭରି ଯିବା (ଦେଖ)—10. Bhari jibā (See).

ଭରି ଭୋଜନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୂରିଭୋଜନ)—ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଜନ—
Bhari bhojana Eating to the full; full meal.
পূর্ণভোজন भरपेटभोजन

ଭରିମା—ସଂ. ବି (ଭୃ ଧାତୁ+ଭାବ.ଇମନ୍; ଭରିମନ୍.୧ମା.୧ବ)—ଭରଣ;
Bharimā ପ୍ରତିପାଳନ—Maintenance

ଭରି ଯିବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । (ପାଦ ଆଦି) ରୋଗରୁ ବା ବେଶୀ ବାଟ ଚାଲିବା
Bhari jibā ଯୋଗୁଁ ଫୁଲିଯିବା—1. To be swollen.
(ଭରେଇ ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (said of legs).
ফুলেযাওয়া फूलजाना (ଯଥା—ତାକୁ କୁଣିଅଛି ତା ଗୋଡ଼
ভরেযাওয়া भरजाना ଭରି ଗଲାଣି ।) ୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବା—
2. To be filled up with.

ଭରୁ—ସଂ. ବି—(ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଉ)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu.
Bharu ୨ । ଶିବ—2. Śiba. ୩ । ସମୁଦ୍ର—3. Sea.
୪ । ସ୍ୱାମୀ—4. Master. ୫ । (+କରଣ ଉ) ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—
5. Gold.

ଭର୍ଗ—ସଂ. ବି (ଭ୍ରସ୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ଶିବ—1. Śiba.
Bharga ୨ । ବ୍ରହ୍ମା—2 Brahmā ୩ । (+କର୍ମ ଅ) ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ଥ
ଐଶ ତେଜଃ—3. Divine splendour in the
sun. ୪ । (+ଭାବ ଅ) ଭର୍ଜନ; ଭାଜିବା—
4. Frying; roasting. ୫ । (+କରଣ ଅ) ଦୀପ୍ତି;
ଜ୍ୟୋତିଃ—5. Lustre; radiance.

ଭର୍ଜନ—ସଂ. ବି (ଭ୍ରସ୍ଜ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—୧ । ଭାଜିବା—
Bharjana 1. Frying; roasting. ୨ । (+କର୍ମ ଅନ)
ଭଜା—2. Roasted food; baked meal.

ଭର୍ତ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ପ୍ରତିପାଳ୍ୟ; ପ୍ରତି-
Bharttabya ପାଳନୀୟ—Requiring to be sup-
ported or maintained.

ଭର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତୃ; ଭର୍ତ୍ତୃ; ୧ମା ୧ବ)—
Bharttā ୧ । ସ୍ୱାମୀ—1. Husband. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—
2. Bishṇu. ୩ । ପ୍ରଭୁ—3. Lord; master.
୪ । ଅଧିପତି; ରାଜା—4. King; ruler. ସଂ. ବିଣ.
ପୁଂ—୧ । ଧାରଣକର୍ତ୍ତା—1. Holding. ୨ ।
(ଭର୍ତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ରକ୍ଷଣକାରୀ—2. Saving. ୩ । ଟେକିଧରିଥିବା—
3. Supporting; propping up. ୪ । ପୋଷଣକର୍ତ୍ତା—
4 Maintaining.

ଭର୍ତ୍ତୃଦାରକ—ସ. ବି. ପୁଂ—(ନାଟ୍ୟୋକ୍ତିରେ) ରାଜପୁତ୍ର—
Bharttṛudāraka (dramatic parlance) A prince.
ଭର୍ତ୍ତୃଦାରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ନାଟ୍ୟୋକ୍ତିରେ) ରାଜକନ୍ୟା—
Bharttṛudārikā (dramatic parlance)-Princess.
ଭର୍ତ୍ତୃହରି—ସଂ. ବି (ନାମ)—୧ । ରାଜା ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କର ବୈମାତ୍ରେୟ
Bharttṛuhari ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା—1. Name of a king and poet who renounced the world. [ଦ୍ର—ଏ (ମତାନ୍ତରରେ) ଭଟ୍ଟିକାବ୍ୟର ରଚୟିତା; ସଂସାର ତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ବୈରାଗ୍ୟ ଶତକ ନାମକ ୧୦୦ ଗୋଟି ବୈରାଗ୍ୟୋଦ୍ଦୀପକ ଶ୍ଳୋକ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଶୃଙ୍ଗାର-ଶତକ ଓ ନୀତିଶତକ ମଧ୍ୟ ଏହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ।] ୨ । 'ବାକ୍ୟ ପ୍ରଦୀପ' ଗ୍ରନ୍ଥ କର୍ତ୍ତା ବୈୟାକରଣିକ କବି-ବିଶେଷ—2. Name of a grammarian poet.
ଭର୍ତ୍ସ (ଧାତୁ)—ସ.—ଗାଳି ଦେବା—
Bharts (root) To abuse; to rebuke; to scold.
ଭର୍ତ୍ସନ(ନା)—ସ.ବି (ଭର୍ତ୍ସ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ; +ଆ)—୧। ଗାଳିଦେବା
Bhartsana(nā) 1. Rebuking; scolding. ୨ । ତିରସ୍କାର; ଗାଳି—2. Abuse; evil names. ୩ । ନିନ୍ଦା—3. Slander; blasphemy. ୪ । ତର୍ଜନ; ଧମକ—4. Threat; menace
ଭର୍ତ୍ସନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗାଳି ଦେବା—To abuse; to
Bhartsanā kariba ভর্ৎসনা করা । scold.
भर्त्सना करना
ଭର୍ତ୍ସିତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଭର୍ତ୍ସ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ତିରସ୍କୃତ—
Bhartsita 1. Rebuked; abused; reproached. ୨ ।
(ଭର୍ତ୍ସିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ନିନ୍ଦିତ—2. Blamed; reviled.
ଭର୍ମ—ସ. ବି (ଭୃ ଧାତୁ+କରଣ. ମନ୍)—୧ । ମୂଲିଆର ମୂଲ—
Bharma 1. Wages. ୨ । ଭଡ଼ା—2. Hire. ୩ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—3. Gold. ୪ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା—4. Gold coin. (+କର୍ତ୍ତୃ.ମନ୍) ୫ । ନାଭି—5. Navel.(+କର୍ମ.ମନ୍) ୬ । ବୋଝ—6. Burden; load. ୭ । ଗୃହ—7. House.

ଭଲ—ଦେ. ବିଣ (ସ. ଭଦ୍ର; ପ୍ରା. ଭଲ୍ଲ; ପା. ଭଦ୍ଦ)—୧ । ଅଚ୍ଛା; ବେଶ୍
Bhala ଉତ୍ତମ—1. Good. ୨ । ମଙ୍ଗଳସୂଚକ—
ভাল भला, अच्छा 2. Auspicious. ୩ । ହିତକର—(ହିତସାଧକ—ମନ) 3. Beneficial. ୪ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—4. Excellent. ୫ । ସୁସ୍ଥ—5. Healthy; free from illness. ୬ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ; ଦୋଷଶୂନ୍ୟ—6. Faultless; flawless. ୭ । ସୁଖୀ—7. Happy; blessed. ୮ । ନିର୍ମଳ; ପବିତ୍ର—8. Pure. ୯ । ନିଷ୍ପାପ—9. Innocent. ୧୦ । ଭଦ୍ର—10. Gentle. ୧୧ । ଆନନ୍ଦିତ—11. Gladdened. ୧୨ । ସାଧୁ; ସତ୍—12. Honest. ୧୩ । ଧାର୍ମିକ—13 Pious. ୧୪ । ସୁନ୍ଦର—14. Beautiful. ୧୫ । ଶାନ୍ତିମୟ—15 Peaceful. ଦେ. ବି—୧ । ক্ষেম; মঙ্গল—1 Weal; well-being.
ভাল भलाई କ୍ଷେମ; ମଙ୍ଗଳ—1 Weal; well-being. ୨ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—2 Health. ୩ । ଉପକାର; ହିତ; ଲାଭ—3 Benefit. ୪ । ଉତ୍ତମତା—4. Goodness. ୫ । ସୁଖ—5. Happiness. ୬ । ମନର ଶାନ୍ତି—6. Mental peace. ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—
ভাল भले ଉତ୍ତମରୂପେ—Well, ଦେ, ଅ—ଉତ୍ତମ; ଅଚ୍ଛା; ବେଶ୍—Well! allright!

ଭଲ ଔଷଧ—ଦେ. ବି—ସୁଫଳଦାୟକ ଔଷଧ—
Bhala oshadha ভাল ঔষুধ An efficacious
अच्छी दवाई remedy.
ଭଲ କଥା—ଦେ. ବି—୧ । ହିତ ବାକ୍ୟ—1. Beneficial words.
Bhala kathā ভালকথা अच्छी बात ୨ । ଧର୍ମସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କଥା—2 Religious saying. ୩ । ସଦୁପଦେଶ; ଉତ୍ତମ ଉପଦେଶ—3 Good advice. ୪ । ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟ—4 Good act.
ଭଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚିକିତ୍ସାଦ୍ୱାରା ରୋଗୀକୁ ଆରୋଗ୍ୟ
Bhala kariba କରିବା—1. To cure of any sick-
ভালকরা ness by treatment. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର
भला करना ଉପକାର କରିବା—2. To benefit a person. ୩ । ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—3. To do a good act. ୪ । ଉତ୍ତମ ଫଳ ଦେଖାଇବା—4. To show good result.
ଭଲ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରଶଂସା କରିବା—1. To praise.
Bhala kahibā ୨ । ହିତୋପଦେଶ ଦେବା—2. To give
ভালবলা good advice. ୩ । ଉତ୍ତମରୂପେ କହିବା—
भला कहना 3. To speak well.
ଭଳକା—ଦେ. ବି(ସ. ଭଲକା; ହଳକା=ତରଙ୍ଗ—ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
Bhaḷaka ବାନ୍ତିର ହଳକା ବା ଧାର—A gush of
मभका vomiting. [ଉ—ମୁଖ ଦେଇ ରକ୍ତ
बालक ଭଳକା ଭେଳେ ବାନ୍ତି, ତଳେ ଯେ ତଳକେ ବଡ଼ଉତ୍ସାର୍ଯ୍ୟ ନାହି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।]
ଭଳକିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ସ୍ୱର ବାରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Bhaḷakibā ଚିହ୍ନିବା—To recognize a person from his voice.
ଭଲ କୁଳ—ଦେ. ବି—ସଦ୍‌ବଂଶ—High family.
Bhalakuḷa ভালকুল भलाकुल
ଭଲ ଘର—ଦେ. ବି—୧ । ସଦ୍‌ବଂଶ—1. High family. ୨ ।
Bhala ghara ଧନୀ ପରିବାର—2. Rich family. [ଉ
ভালঘর —ଭଲଘର ଦେଖି ଝିଅକୁ ଦେଲି, କୋଉଁ ଗଣିଥିଲି
अच्छा घर ମୁଁ ଜାଣି ନ ଥିଲି । ଇତ ।] ୩ । ସୁନ୍ଦର ଗୃହ—3. A good-looking house.

ଭଲ ଚାହିଁ(ହି)ବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟର ମଙ୍ଗଳକାମନା କରିବା—To wish one well.
Bhala chāhiñ(hi)bā
(ଭଲଯାଚିବା, ଭଲବାଞ୍ଛିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ভাল চাওয়া भला चाहना

ଭଲ ଚେହେରା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭଦ୍ର; ଫା. ଚେହରା)—ସୁନ୍ଦର ଚେହେରା; ସୌମ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି—Charming appearance.
Bhala cheberā
ভাল চেহারা भला चेहरा

ଭଲ ଥିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସୁସ୍ଥ ବା ନିରୋଗୀ ରହିବା—1. To be healthy; to do well. ୨ । ସୁଖରେ ରହିବା, ସୁଖୀ ହେବା—2. To be happy. ୩ । ମନର ଆନନ୍ଦରେ ବା ଶାନ୍ତିରେ ରହିବା—3. To be hale and hearty; to live in peace.
Bhala thibā
(ଭଲ ରହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ভালথাকা
भला रहना; अच्छा रहना

ଭଲ ଦିନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭଦ୍ର+ଦିନ)—୧ । ଉତ୍ସବ ଦିବସ—1. A holiday; a festive day. ୨ । ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଶୁଭଦିନ—2. A propitious day according to astrological calculation. ୩ । ମେଘ, ବୃଷ୍ଟି ଆଦି ରହିତ ଦିବସ—3. A clear day. ୪ । ଯେଉଁ ଦିବସଟି ମନୁଷ୍ୟ ସୁଖରେ କଟାଏ—4. A happy day for a man.
Bhala dina
ভালদিন
आच्छादिन, भलादिन

ଭଲ ଦି(ଦୁ)ଶିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଭଦ୍ର+ଦୃଶ ଧାତୁ) – ୧ । ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯିବା—1. To look well. ୨ । କରଣୀୟ ବୋଲି ବୋଧହେବା—2. To seem proper.
Bhala di(du)śibā
ଭଲ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଭଲ ଦେଖାଯିବା }
ভাল দেখান अच्छा दिखना

ଭଲ ଦି(ଦେ)ହ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭଦ୍ର+ଦେହ) —୧ । ସୁସ୍ଥ ଶରୀର—1, Sound body. ୨ । ଭଲ ସୁତାରେ ବୁଣା ଲୁଗାର ଦେହ—2. Good texure of a cloth.
Bhala di(de)ha
ভাল গা
भला बदन

ଭଲ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମନର ମେଳ ବା ସଦ୍ଭାବ ହେବା; ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ଜନ୍ମିବା—1. Being in good terms. (ଯଥା—ସେ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ଭଲ ପଡ଼ୁଛି ।) ୨ । ସୁଦଶା ପଡ଼ିବା; ଭାଗ୍ୟୋଦୟ ହେବା—2. Dawning of good fortune. (ଯଥା—ମୋତେ ଛଅ ମାସ ହେଲା ଭଲ ପଡ଼ୁଛି ।) ଦେ. କ୍ରି—ଫଳରେ ଭଲ ବୋଲି ଜଣା ପଡ଼ିବା—To be known eventually to be good; to turn out to be good, (ଯଥା—ଏ ଗାମୁଛା ଶେଷକୁ ଭଲ ପଡ଼ିଲା ।)
Bhala parḍibā
মীল হওয়া
मेल होना, सुलह होना
अच्छा दिन होना
ভাল পড়া
भला पडना

ଭଲ ପାଇବା—ଦେ କ୍ରି (ତୁଳ. ବଙ୍ଗଳା ଭାଲବାସା) —୧ । ସୁଖ ପାଇବା—1. To like. ୨ । ସ୍ନେହ କରିବା—2. To love. ୩ । ମନୋମତ ହେବା—3. To suit one's taste, ୪ । ଆଦର କରିବା—4. To fondle.
Bhala pāibā
ভালবাসা
प्यार करना

ଭଲ ପିଲା—ଦେ. ବି—୧ । ସୁନ୍ଦର ପିଲା—1, A fair-looking boy. ୨ । ସଚ୍ଚରିତ୍ର ବାଳକ—2. Good boy. ୩ । ଶାନ୍ତ ବାଳକ—3. Gentle boy. ୪ । ପଢ଼ୁଆ ପିଲା—4 Efficient or studious boy.
Bhala pilā
ভাল ছেলে
भला(अच्छा)लडका

ଭଲଭଲିଆ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ବହୁବଚନ)—ଧୋବଧାଉଳିଆ (ଦେଖ) Dhobadhāuḷiā (See)
Bhalabhaliā
ভালভাল লোকে भलासला (ଭଲଭଲେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭଲ ଭାଇ(ୟା)—ଦେ. ବି—ଜାତିର ମୁରବି ଆଦି ହାତୁଆ ଜାତିର ମୁଖିଆ ଲୋକ (ଯେଉଁ ଲୋକ ଜାତିଆଣ ସଭାରେ ଭଲ ରକମର କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ପାରେ)—A forward member of a caste-guild.
Bhala bhāi(yā)

ଭଲ ମନୁଷ୍ୟ—ଦେ. ବି—୧ । ସୁସ୍ଥ ଲୋକ—1. Healthy man. ୨ । ସଜ୍ଜନ; ସାଧୁ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A good man; an honest person. ୩ । ଭଦ୍ର ଲୋକ—3. Gentleman. ୪ । ଶାନ୍ତ ଲୋକ—4. A gentle or peaceful person.
Bhala manushya
ভাল মানুষ
भलमानुष
[ଭଲ ମଣ(ଣି,ଷି)ଷ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ]

ଭଲ ମନ୍ଦ—ଦେ. ବିଣ. (ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର; ସଂ. ଭଦ୍ର+ମନ୍ଦ)—ଭଲ ଓ ମନ୍ଦ; ଶୁଭାଶୁଭ—Good and bad. (ଉ—ଭଲ ମନ୍ଦ ବାରତା ବୁଝେ ନିରନ୍ତର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।) ଦେ. ବି—ଘରଦ୍ୱାରର ଶୁଭାଶୁଭ ସମ୍ବାଦ; ଦୁଃଖସୁଖ—Good and bad news of a family.
Bhala manda
ভাল মন্দ
भलाबुरा; भलामन्द

ଭଲ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତୃପ୍ତିକର ବୋଧ ହେବା—1. To seem pleasant. (ଯଥା—ଶୀତ ଦିନ ମୋ ତେ ଭଲ ଲାଗେ ।) ୨ । ମନକୁ ପାଇବା; ମନୋମତ ହେବା—2. To suit one's mind. (ଯଥା—ତା ପ୍ରସ୍ତାବଟି ମୋତେ ଭଲ ଲାଗିଲା) ୩ । (ଶରୀର) ସୁସ୍ଥ ବୋଧ ହେବା—3. To seem healthy; to feel well. (ଯଥା—ମୋ ଦେହ ଆଜି ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ ।) ଦେ. ବି—୧ । ତୃପ୍ତି ବୋଧ—1. A feeling of satisfaction or contentment. (ଯଥା—ଏଠାରେ ରହିବାକୁ ମୋତେ ଭଲ ଲାଗେ ।) ୨ । (ଦେହର) ସୁସ୍ଥତା ବୋଧ—2, Feeling well. (ଯଥା—ଦେହରୁ ଜର ଓହ୍ଲାଇ ଯିବାରୁ ମୋତେ ଭଲ ଲାଗୁଛି ।)
Bhala lāgibā
ভাল লাগা
अच्छालगना

ଭଲ ଲୁଗା—ଦେ. ବି—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବା ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ବସ୍ତ୍ର—1. Excellent or valuable cloth. ୨ । ପବିତ୍ର ଲୁଗା; ଯେଉଁ ଲୁଗା ଛୁଆଁ ବା ମାରି ହୋଇ ନ ଥାଏ; ଅଛୁଆଁ ଲୁଗା (ବିପରୀତ—ଛୁଆଁ ଲୁଗା)—2. A pure or unsoiled cloth; a cloth which has not been contaminated by prohibited touch. [ଦ୍ର—ଅସ୍ପୃଶ୍ୟଜାତିର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଓ ପାଦାସ୍ପୃଶ୍ୟ (ଋତୁମତୀ)
Bhala lugā
(ବିପରୀତ—ଜିରସା ଲୁଗା)
ভালকাপড়
भलाकपडा

ସ୍ତ୍ରୀ ଅଙ୍ଗକୁ ଛୁଇଁଲେ, ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ପୋଷସ୍ଥାପାଣି ଗଲେ ଉକ୍ତ ଲୁଗା ଛୁଆଁ ବା ମାଣ୍ଡ ହୁଏ। ଯେଉଁ ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ସ୍ନାନରେ ଶୋଇବାକୁ ହୋଇଥାଏ ତାହା ମଧ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶଦୋଷ ଛୁଆଁ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ। ସେ ଲୁଗାକୁ ଧୋଇଦେଲେ ତାହା ଭଲ ହୋଇଯାଏ। ପାଟ ଶଣ ଓ ମଠା ଲୁଗା ଛୁଆଁ ହୁଏ ନାହିଁ। ଏଥିପାଇଁ ଏ ଲୁଗାମାନଙ୍କୁ ଅମ୍ଲାନ ବସ୍ତ୍ର ବୋଲିଯାଏ। ପାଣିରେ କଚା ହୋଇଥିବା ଶାମୁକ ଅମ ଦେଶରେ ଛୁଆଁ ଦୋଷରେ ଦୂଷିତ ହୁଏ ନାହିଁ।] ୩। ଯେଉଁ ଲୁଗା ଚିରି ଯାଇ ନାହିଁ; ଦଳିଲୁଗା (ବିପରୀତ—ଚିରାଲୁଗା)—3. A cloth which has not become torn.

ଭଲ ଲୋକ—ଦେ. ବି—୧। ଭଦ୍ର ଲୋକ—1. Gentleman.
Bhala loka ୨। ସତ୍ ଲୋକ—2. Good or honest man.
पंच ୩। ସାଲିସ; ପଞ୍ଚାୟତ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ
भालोक ବିବାଦକାରୀ ଉଭୟପକ୍ଷ ବିବାଦର ଅପୋଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି
मध्यस्थ ପାଇଁ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ମାନି ଥାଆନ୍ତି—3. An umpire; an arbitrator. ୪। ବିବାହରେ ମଧ୍ୟସ୍ଥ—4. A go-between in a marriage; marriage broker. ୫। ସମ୍ପତ୍ତି କିଣାବିକିରେ ମଧ୍ୟସ୍ଥ—5. A negotiator in a sale; broker.

ଭଲଲୋକି—ଦେ. ବି—୧। ସାଲିସି; ପଞ୍ଚାଏତ; ବିନା ମକଦ୍ଦମାରେ
Bhalaloki ବିବାଦର ବିଚାର—1. Arbitration; consi-
पंचायती deration of a dispute for its amicable
भलालोकी settlement. ୨। ଭଦ୍ରତା—2. Politeness.
मध्यस्थता ୩। ବିବାଦରେ ମଧ୍ୟସ୍ଥତା—3. Umpireship, or
मध्यस्थता mediation in a dispute. ୪। ବିବାହରେ ମଧ୍ୟସ୍ଥତା—4. Negotiation in the matter of a marriage. ୫। ମଧ୍ୟସ୍ଥତାର ପାରିଶ୍ରମିକ—5. Remuneration paid to a negotiator or broker.

ଭଲଲୋକି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ସାଲିସି କରିବା; ବିବାଦ ଅତି
Bhalaloki karibā ଅପୋଷରେ ତୁଟାଇବା—1. To arbi-
पंचायतीकरना trate; to settle a dispute amicably. ୨। ବିବାଦରେ ମଧ୍ୟସ୍ଥତା କର୍ମ କରିବା—2. To act as a mediator or umpire in a dispute. ୩। ଅନ୍ୟର ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟସ୍ଥତା କରିବା—3. To act as a negotiator or go-between
भलालोकि करना in another person's marriage.

ଭଲ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ସୁସ୍ଥ ବା ରୋଗମୁକ୍ତ ହେବା—1.
Bhala hebā To be cured of a disease; to rec-
भाल हओया over from an illness. ୨। (କୌଣସି
अच्छाहोना ବିଷୟ) ଫଳରେ ଉତ୍ତମ ଦେଖାଯିବା—2. To turn out to be good. ୩। ମନୋମତ ହେବା—3. To suit one's taste; to be to one's liking.

ଭଲ୍ଲ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଭଦ୍ର)—୧। ଧନ୍ୟ—1. Praiseworthy.
Bhalā ୨। ଅଚ୍ଛା; ଉତ୍ତମ—2. Good; excellent. (ଉ—
भाल; भला ବୋଇଲେ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ଭଲ୍ଲ ଧର୍ମ ଅଛି। ଅନେକ ବସ୍ତ୍ର ଦେଇ ଦେବେ ତାହାକୁ ଛି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ.ସଭା।) ୩। ସୁନ୍ଦର; ମନୋଜ୍ଞ—3. Lovely. ୪। ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ—4. Wonderful. ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧। ଉତ୍କୃଷ୍ଟରୂପେ—1. Excellently. ୨। ସୁନ୍ଦରରୂପେ—2. Beautifully. ଦେ. ଅ—୧। ଅଚ୍ଛା; ବେଶ୍—1. Well. (ଉ—ଭଲ୍ଲ ମାନୁଛ ବେଶ, ଗୁରୁ ଚନ୍ଦ୍ରମା ମୁଖ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚଉପଦୀ ଚମ୍ପୂ, ବ ଗୀତ) ୨। (ନିଶ୍ଚୟାତ୍ମକ) ନିଶ୍ଚେ—2. (Expressive of certainty) Certainly; surely. ୩। (ପ୍ରଶ୍ନାତ୍ମକ) 3. (Interrogative) (ଉ—ତୋର କିଏ ଅଛି ଭଲ୍ଲ) ୪। (ବିସ୍ମୟାର୍ଥକ) ଅହୋ। 4. (Expressive of wonder) Oh! (ଉ—ଭଲ୍ଲ ଭୂଲିଲ୍ ତା ପ୍ରୀତିରେ, ତ୍ରାଣ ସଜନୀ। ସଙ୍ଗୀତ।) ୫। (ପାଦ ପୂରଣାର୍ଥକ) ହିଁ—5. (for completing a sentence) Too. ୬। (ବାକ୍ୟ ଉପରେ ଜୋର ଦେବାରେ ବ୍ୟବହୃତ) ପରା—6. (for emphasis). (ଯଥା—ତୁମର ଏତେ ଗୁଣର ବାକର ଥାଉ ଥାଉ ତୁମେ ଭଲ୍ଲ ଘର ଓଲାଉଛ କିଆଁ?) ୭। ପୁନଶ୍ଚ—7. Again. (ଯଥା—ଏ କାମ କରିବାକୁ ତୋତେ ମୁଁ ଦଶଥର କହିଲିଣି, ତୁ ଶୁଣୁ ନାହୁଁ; ଏଥର କ) ମୁଁ ଭଲ୍ଲ ନେହୁରା ହୋଇ କହୁଛି, ମୋ କଥା ଥରେ ଶୁଣ୍।)

ଭଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଭଳିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ; ସଂ. ବିହ୍ୱଳ)
Bhalā(le)ibā ୧। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଥାଦ୍ୱାରା ତରଳାଇବା—
फुसलाना 1. To melt the heart of a person by
भोलान् words. ୨। ଲେପ ଆଦି ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ବଥ ଆଦିକୁ ନରମାଇବା ବା ଗୋଳାଇବା—2. To cause a boil to soften by using ointment. ୩। ପ୍ରଲୁବ୍ଧ କରିବା—3. To tempt a person. ୪। କଥାରେ ଭୁଲାଇବା—4. To inveigle.

ଭଲା(ଲେ)ଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ)—ଆପେ ଦୋଷୀ ବା ମନ୍ଦ
Bhalā(le)i hebā ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ଭଲ ବା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୋଲି
भुलाबादेना ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ହେବା—(ironical) To show one's self as good or innocent, (though actually not so); to try to pass off as good or innocent.

ଭଲ ବୋ(ବୁ)ରା—ଦେ. ବିଣ (ବିପରୀତାର୍ଥ ସମାସ; ସଂ. ଭଦ୍ର ଓ ଫା.
Bhalā bo(bu)rā ବୁର) ଭଲ ଓ ମନ୍ଦ—Good and bad.
भालमन्द ଦେ. ବି—୧। ଭଲ କଥା ଓ ମନ୍ଦ କଥା—1. Matters
भलाबुरा good and bad. ୨। ଶୁଭ ଓ ଅଶୁଭ ସମ୍ବାଦ—2. Tidings good and bad. ୩। ପାରିବାରିକ ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖ—3. Family maters good and bad; family matters.

ଭଳି—ଦେ. ବି—ପ୍ରକାର—Sort; kind. ଦେ. ଅ. ୧ । ସଦୃଶ;
Bhaḷi ତୁଲ୍ୟ; ସମାନ—1. Like; similar. ୨ । ଯୋଗ୍ୟ—
ମତ; মতন 2. Deserving. (ଉ—ତୋ ଚରଣ ସେବା ଭଳି,
কাপেসা, কামাফিক କୋହ୍ଲ ଯେବେ ରେ ଅଳି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—
ସଙ୍ଗୀତ ।) ୩ । ପ୍ରାୟ—3. About.

ଭଳିଆ(କା)—ଦେ. ବଣ—ସମ—Like; similar. ଦେ. ଅ—
Bhaḷiā(kā) ପରି; ସଦୃଶ—Like. (ଉ—ଅଣ୍ଟାଗୁଣ୍ଡା ଯାଇଁ
(ଭଳକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) କହୁ ନାହିଁ ସେ ଭଳିଆ । ଉପାସ୍. ଗୀତ
মতন কাপেসা, কামাফিক ଲହରୀ ।)

ଭଲ୍ଉମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଭଲ୍ୟୁମ୍)—ଏକାଧିକ ଖଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ ବା
Bhalium ଭାଗବିଶିଷ୍ଟ ଗ୍ରନ୍ଥର ଗୋଟିଏ ଭାଗ ବା ଖଣ୍ଡ—
ভল্যুম মল্যুম One volume of a book or work
(ଭଲ୍ୟୁମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) of many volumes.

ଭଳିକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭଳକିବା (୨) (ଦେଖ)—Bhaḷakibā (2)
Bhaḷikibā (See).

ଭଳିତ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ବିହ୍ୱଳ)—ବିହ୍ୱଳ—Overwhelmed.
Bhaḷita (ଉ—ଯହିଁ ଭଳିତ ହୋଇଛନ୍ତି ଋଷି । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମ-
বিহ্বল ভোল ସୁଧାନିଧି ।)

ଭଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବିହ୍ୱଳ)—୧ । ତରଳ ଯିବା; ଗୋଳିଯିବା—
Bhaḷibā 1. To become soft or liquid. ୨ । (କୌଣସି
[ଭଳିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ବ୍ୟକ୍ତିର କଥାରେ) ମୁଗ୍ଧ ହେବା—2. To
ভোলা পানীপানী হোজানা be charmed. ୩ । ଭ୍ରମଯୁକ୍ତ ହେବା—
ভুলাজানা 3. To be mistaken. ୪ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼
ভুলজানা ହେବା—4. To be perplexed; to be bewil-
বিগডজানা dered. [ଉ—ସେ ଯୋଷା, ଭଳ କହିବାରେ
ମୃଦୁଭାଷା । ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।] ୫ । (ପ୍ରସୂତାର
ଶରୀର) ସାନ୍ନିପାତିକ ଅବସ୍ଥାଯୁକ୍ତ ହେବା—5. [the
system of a newly delivered woman] To
develop signs of collapse.

ଭଳି ଭଳି—ଦେ.ବଣ (ବହୁବଚନ)—୧ । ନାନାପ୍ରକାରର; ନାନା ଜାତୀୟ—
Bhaḷi bhaḷi 1. Of various sorts; of different
রকমরকমারি kinds. ୨ । ଚିତ୍ର ଚିତ୍ର; ବିଚିତ୍ର—2. Various.
কীসমকীসমকা ଦେ. ଅ—ବିଚିତ୍ର ପ୍ରକାରେ—In various
ଭଳକା(କି,କୁ)ଭଳି, ଭଳି ଭଳକା } ଅନ୍ୟରୂପ kinds or
ଭଳିଭଳିଆ, ଭଳିଭଳକିଆ } ways.

ଭଲ୍ଲୀ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେ ଭଲ୍ଲର ନୁହେଁ; ଯେ ଆପଣାକୁ ଉତ୍ତମ
Bhalī ବା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୋଲି ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ
ভলী ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ—Trying to pass one's self
(ଭଲେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) off as good or innocent,
though actually bad or guilty.

ଭଲ୍ଲୀ ସକସ୍—ଦେ. ବଣ—(ହି. ଭଲୀ+ଫା ସକ୍ସ୍=ଖୁବ୍ କ୍ଷମତା ବା
Bhali sakas ବଳ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷମତାଶାଳୀ—1. Very
ভলা সকস powerful. ୨ । ବଡ଼ ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—2. Very
ଭଲୀ ସକସ୍ବାଲା } —ଅନ୍ୟରୂପ patient. ୩ । ଖୁବ
ଭଲୀ ସକସିଆ } ସାହସୀ—3. Very bold.
୪ । ଖୁବ୍ ବଳୁଆ—4. Very strong. ୫ । ଖୁବ୍
ଧନୀ—5. Very rich. ୬ । ଖୁବ୍ ସହନଶୀଳ—
6. Very forbearing. ଦେ. ବି—୧ । ଖୁବ୍ ବଳ ବା
ଶକ୍ତି—1. A great power or strength. ୨ ।
ଖୁବ୍ ଧୈର୍ଯ୍ୟ—2. A large amount of patence.
୩ । ଖୁବ ବଳୁଆ ଲୋକ—3. A very strong
man. ୪ । ଖୁବ୍ ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A very
patient person. ୫ । ଖୁବ୍ ଧନୀ ଲୋକ—
5. Very rich man. ୬ । ଖୁବ୍ କ୍ଷମତାଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି-
6. Very powerful person.

ଭଲେ—ଦେ.କ୍ରି.ବଣ—୧। ଉତ୍ତମରୂପେ—1. Well; thoroughly.
Bhale [ଉ—ଆପଣାର ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ଦେଖାଇ ମୋ ଭୁଲେ ଯୁଦ୍ଧ
(ଭଲେ ଭଲେ—ଅନ୍ୟରୂପ) କଲେ ଜାଣିବ ମୋ ବଳଟି ଭଲେ ।
ভালএ; ভালএ ভালএ କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ କର୍ଣ୍ଣ ।] ୨ ।
ভলৈ ସହଜରେ; ଅନାୟାସରେ—2. Easily; without trou-
ble. [ଉ—ପରଶୁମଣି ପରଶରେ, ଲୌହ କାଞ୍ଚନ ହୁଏ
ଭଲେ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।] ୩ । ଜୀବନର
ସାଧାରଣ ଘଟଣା ବା ଅବସ୍ଥାକ୍ରମେ;ଯଥାନିୟମରେ—3. In
the natural course of life; in the ordinary
course of life or events; duly. [ଉ—ମରେ
ଅସି ଜରା ଅବସ୍ଥା ହେଲା ଭଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ
ଆଦି ।] ୪ । ନିଶ୍ଚେ; ନିଶ୍ଚିତରୂପେ—4. Certainly.
[ଉ—ପାଣ୍ଡବମାନେ ଯାହା କଲକୁଟ ଗଲେ, ମୋ ମତରେ
ସବୁର ନାଶଟି ସେ ଭଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ]
୫ । ସାଧାରଣତଃ—5. Ordinarily. ୬ । ଯଥା
ଯୋଗ୍ୟରୂପେ; ଉଚିତ ରୂପେ—6. Properly.

ଭଲ୍ଲ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ବଧ କରିବା—
Bhalla (root) To kill.

ଭଲ୍ଲ—ସଂ. ବି (ଭଲ୍ଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧। ଭାଲୁ—1. A bear. ୨ ।
Bhalla (+କରଣ.ଅ)ବେଧନାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଭାଲ; ବର୍ଚ୍ଛା—2. A
spear. ୩ । ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର ଫଳାଯୁକ୍ତ ବାଣବିଶେଷ—3. An
arrow with a crescent-shaped head or blade.

ଭଲ୍ଲ ମନ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବି—ଜାମ୍ବବାନ୍ (ଦେଖ)—Jāmbabān (See)
Bhalla mantri [ଉ—ବେଳ ଭଲ ଭଲ୍ଲ ମନ୍ତ୍ରୀ, ବ୍ୟବସ୍ଥି ତରେ
କହନ୍ତି । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ଭଲ୍ଲ(ଲ୍ଲୁ,ଲ୍ଲୂ)କ—ସଂ. ବି. ପୁ (ଭଲ୍ଲ ଧାତୁ+କ; ଉକ; ଊକ)—ଭାଲୁ—
Bhalla (llu; llū)ka Bear.
[ଭଲ୍ଲକା (କୀ), ଭଲ୍ଲୁ (ଲ୍ଲୂ)କା (କୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ]

ଭଲ୍ଲ(ଲ୍ଲୁ; ଲ୍ଲୂ)କ ଜ୍ୱର—ସଂ. ବି—କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ କମ୍ପଜ୍ୱର; ଭାଲୁ ଜର—
Bhalla(llu; llū)ka jwara A shivering ague last-
ing for a short time. [ଦ୍ର—ଶୁଣିବାର କଥା
ଭାଲୁମାନେ କିଛି ସମୟ ଥର କମ୍ପି କମ୍ପି ଯୋଉ ପଡ଼ନ୍ତି
ଏବଂ ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ସେ କମ୍ପ ଛାଡ଼ିଯାଏ ।]

ଭଲ୍ଲାତ—ସଂ. ବି (ଭଲ୍ଲ=ବାଣବିଶେଷ+ଅତ୍ ଧାତୁ=ତୁଲ୍ୟ ହେବା+ Bhallāta କର୍ତ୍ତୃ ଅ;+କ; ଯାହା ଭଲ୍ଲ ପରି ଦେହରେ ବିଦ୍ଧ ହୋଇ (ଭଲ୍ଲାତକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯାଏ)—ଭଲିଆ ଗଛ ଓ ଫଳ—The marking nut (plant and fruit).

ଭଲ୍ଲିକ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ନାମ)—ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ସମସାମୟିକ ଜଣେକ Bhallika ଓଡ଼ିଆ ବଣିକ ('ତ୍ରିପୁଷ' ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ)—An Oriya trader; contemporary of the Buddha.
(See notes under 'Tripusha'.)

ଭଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. (କୁକୁର ଅର୍ଥ) ଭୁକିବା—
Bhash (root) To bark.

ଭଷ—ସଂ.ବି. ପୁଂ (ଭଷ୍ ଧାତୁ=ଭୁକିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କୁକୁର Bhasha (ଭଷକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Dog.

ଭସ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଦୀପ୍ତି ପାଇବା; ଦୀପ୍ତ ହେବା, ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହେବା—
Bhas (root) To dazzle; to shine.

ଭସ୍କା—ଦେ. ବିଣ—ଭସ୍ ଭସିଆ (ଦେଖ) Bhas-bhasia (See) Bhas-kā মসকা (ଭସ୍କୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ভসকা ବିଣ. ପୁଂ—ମୋଟା; ସ୍ଥୂଳକାୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Fat (man) corpulent.

ଭସ୍ଭସ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ତୁଳନୀୟ ଇଂ. ହିସିଙ୍ଗ୍— Bhas-bhas hissing)—ବଡ଼ ମୁଣିରୁ ଗୋଟିଏ ସାନ ଛିଦ୍ର (ଭୁସ୍ଭୁସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାଟେ ପବନ ବା ପାଣି ଜୋରରେ ভসভস ବାହାରିବାର ଶବ୍ଦ; ଫସ୍ଫସ୍—Hissing sound of মসমস water or air escaping from a bag through a small hole.

ଭସ୍ଭସିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଫସ୍ଫସିଆ; ଯେଉଁ ଛିଦ୍ରମୟ ଥଳି ଅବା Bhas-bhasiā ପାଣି ବା ପବନ ଭସ୍ଭସ୍ ହୋଇ ବାହାର ଯାଉ (ଭସ୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଥାଏ—1. (a bag with holes) ভস্‌কা, ভস্‌ভসিআ From which water or air es- মসমসিআ capes with a hissing sound.
୨ । ଅସୁଆଦିଆ; ପାଣିଚିଆ—2. Insipid; tasteless.
୩ । ଚଲଚଲିଆ—3. Soft and elastic.

ଭସା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭାସ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା, ପ୍ରକାଶ ପାଇବା)— Bhasā କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଜଳରେ ଭାସମାନ କରିବା— ভাসা The act of floating a thing on water. মসানা ଦେ. ବିଣ—ଭାସମାନ—Floating.

ଭସା(ସେ)ଇ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ରୋତର ବେଗରେ ଭାସମାନ ବସ୍ତୁକୁ Bhasā(se)i nebā ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ନେଇ ଯିବା—To cause a ভাসিয়ে নওয়া floating thing to move down with মসালেনা the current. (ଯଥା—ନଈବଢ଼ି କେତେ ଗାଈ ଗୋରୁଙ୍କୁ ଭସାଇ ନେଲା ।)

ଭସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. ('ଭାସିବା' କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)— Bhasā(se)ibā ୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଜଳରେ ଭାସମାନ ভাসান କରିବା—1. To set a thing afloat on মসানা water; to cause a thing to float on water. ୨ । ନୌକାକୁ ଜଳରେ ଭାସିବା ନିମନ୍ତେ ଛାଡ଼ି ଦେବା ବା ପେଲି ଦେବା—2. To cause a boat to float on water; to launch a boat.
(ଭସାଇ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇବା—3. (figurative) To cause ruin to a person; to ruin a person. (ଭ୍ରମ-ଜନ୍ମ ଭୁଲେ ଚଳି ତପସ୍ୱିନୀ ହୋଇ ମୋତେ ତ ଭସାଇ ଦେଲୁ । ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା) ୪ । ଜଳ ପ୍ଲାବନ ଦ୍ୱାରା ଜଳ ସ୍ରୋତରେ ଦୂରକୁ ନେଇ ଯିବା—4. To cause to float away by flood water; to drift. (ଯଥା —ଗତ ପୂର୍ବ ବର୍ଷ କାଠଯୋଡ଼ି ନଈବଢ଼ି ଅନେକ ଘର ଭସାଇଲା ।) ୫ । ପ୍ଲାବିତ କରିବା—5. To flood; to inundate. (ଯଥା—ସେ ଲୁହରେ ଛାତିକୁ ଭସାଇଲାଣି ।)

ଭସା ଜାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ତୁଲ. ବଂ. ଭାସା ଜାଲ)— Bhasā jāla ଭାସମାନ ଜାଲବିଶେଷ—A kind of float- মসা জাল ing net. [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ପାଣିରେ ଭସାଇ ଦେଲେ ମାଛମାନେ ଏହା ଉପରକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ି ଜାଲରେ ଛନ୍ଦି ହୋଇ ଲାଗି ରହନ୍ତି ।]

ଭସାଣି—ଦେ. ବିଣ—ଭାସି ଆସୁଥିବା—Floating.
Bhasāni (ଦ୍ର—ଭସାଣି ଜାହାଜଟାକୁ ବାଟରେ ଓଗାଳ ରଖିବେ- মসনেবালা ପଟ୍ଟାଇବମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।) ଦେ. ବି—ନଈ ବଢ଼ିରେ ବା ସମୁଦ୍ରରେ ଭାସି ଆସିଥିବା ବସ୍ତୁ—Flotsam; things found floating on the water of a river or sea.

ଭସାଣି କଙ୍କଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ସାମୁଦ୍ରିକ କଙ୍କଡ଼ା- Bhasāni kankardā ବିଶେଷ—A kind of sea-crab.

ଭସାଳୀ—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି. (ଗାଳି)—ଭାସି ଆସିଥିବା; ନିରାଶ୍ରୟ; ଜାତି Bhasāli ଅଜଣା (ବ୍ୟକ୍ତି)—Helpless (person); a আ bird of passage; a vagrant.

ଭସାଭସି—ଦେ. ବି—ବହୁପଦାର୍ଥ ଭସାଇବା କର୍ମ— Bhasābhasi The act of causing many things to ভাসাভাসি মসামসী float.

ଭସା ମେଘ(ବଉଦ)—ଯେଉଁ ମେଘ ଖଣ୍ଡ ପବନରେ ଇତସ୍ତତଃ ଚଳୁଥାଏ Bhasā megha(bauda) Cloud drifted by wind. ভাসামেঘ মাসাবাদল

ଭସିତ—ସଂ. ବି. (ଭସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ଭସ୍ମ; ପାଉଁଶ—
Bhasita Ashes.

ଭସେଇ କି(କ)ରି କହିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଖୁସାମଦିଆ ବାକ୍ୟ Bhasei ki(ka)ri kahibā କହିବା—To flatter.

ଭସ୍କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—କାଦୁଅରେ ଗୋଡ଼ ଦବ ଗଲେ Bhaskibā ପାଦର ସ୍ୱର ଧାଇଲେ (କାଦୁଅ ମାଟି) ଉପରକୁ

ଉଠିବା—(mud) To rise up along the edge of the feet when one walks on soft mud.

ଭସ୍ତ୍ର(ସ୍ତ୍ରି)କା—ସଂ. ବି.(ଭସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ତ୍ର+କ+ଅ)-୧ । ଚମ ମୁଣିରେ Bhastra(stri)ka ପବନ ପୂରାଇ ମୁହଁ ବାନ୍ଧେ ବାହାର କରିବା (ଭସ୍ତ୍ରା, ଭସ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; କମାରର ଭାଥି ବା ଯନ୍ତ୍ରା— 1. Blacksmith's bellows. ୨ । ଭସ୍ତ୍ରି; ପାଣି ଆଦି ଏକସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ବୋହିବା ସକୁମୁହାଁ ଚମମୁଣି; ମଶକ —2. A leathern bag for carrying water.

ଭସ୍ମ—ସଂ. ବି. (ଭସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ମନ୍; ଋଗ୍ଣ୍; ୧ମା, ୧ବ)— Bhasma ୧ । ପାଉଁଶ—1. Ashes. ୨ । ଆୟୁର୍ବେଦର ବା ରାସାୟନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସୁନା ଆଦି ପୋଡ଼ି କରିହିରୁ କରାଯିବା ପାଉଁଶ—Oxide of metal and other things oxidised or reduced to ashes through chemical or Ayurbedic process. [ଦ୍ର—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଆଦି ଧାତୁ ଓ ମୁକ୍ତା,ଶଙ୍ଖ ଆଦିକୁ ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଭସ୍ମରେ ପରିଣତ କରିବା କଥାକୁ 'ମାରଣ' ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ଭସ୍ମମାନ ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ରୋଗରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ଆୟୁର୍ବେଦ ମତରେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ଧାତୁର ଓ ରତ୍ନର ଭସ୍ମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ୩ । ହୋମରେ ଜଳାଯିବା କାଠ ଆଦିର ପାଉଁଶ; ବିଭୂତି— 3. The ashes of wood etc burnt in Homa. ୪ । ଚିତା ଭସ୍ମ; ମୁର୍ଦାର ପୋଡ଼ା ପାଉଁଶ—4. Ashes left after cremation. ଦେ. ବି—ସୁଜୀର୍ଣ୍ଣ ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁର ପରିଣତି—The remains of food in the stomach after it is well digested. ଦେ. ବିଣ—୧। ଭସ୍ମୀଭୂତ—1. Reduced to ashes. ୨ । ସୁଜୀର୍ଣ୍ଣ (ଖାଦ୍ୟ)—2. Well digested.

ଭସ୍ମକ—ସଂ. ବି (ଭସ୍ମ+କ)—୧ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ—1. Gold. ୨ । Bhasmaka ରୌପ୍ୟ—2. Silver. ୩ । କଫର ହ୍ରାସ ଓ ବାୟୁପିତ୍ତର ପ୍ରକୋପ ଜନିତ ରୋଗ ବିଶେଷ—3. A kind of disease due to loss of phlegm and excess of bile and wind. ୪ । ଭସ୍ମକୀଟ— 4. A kind of worm in the stomach.

ଭସ୍ମ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ପୋଡ଼ି ପାଉଁଶ Bhasma kariba କରିବା—1. To reduce a thing भस्म करा to ashes. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବା ବସ୍ତୁର भसम करना ସର୍ବନାଶ ସାଧନ କରିବା—2. To cause annihilation or extermination; to ruin. ୩ । ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା ବା ହଜମ କରିବା— 3. To digest a food.

ଭସ୍ମ କୀଟ—ସଂ. ବି—ଉଦର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଏକପ୍ରକାର ପୋକ— Bhasma kita A kind of worm in the stomach which eats up whatever the person eats and makes him or her ever hungry and craving for food. [ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟ ଯାହା ଖାଏ ଏମାନେ ଶୀଘ୍ର ତାହା ଭସ୍ମ କରି ଦେବାରୁ ଉକ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ସର୍ବଦା ପ୍ରବଳ କ୍ଷୁଧାଗ୍ରସ୍ତ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ହୁଏ । ଏହା ଗୋଟିଏ ମାରାତ୍ମକ ରୋଗ ।]

ଭସ୍ମ କୂଟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭସ୍ମ+କୂଟ)—ପାଉଁଶଗଦା— Bhasma kūṭa A heap of ashes. (ଭସ୍ମସ୍ତୂପ, ଭସ୍ମରାଶି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭସ୍ମଗତ—ଦେ. ବିଣ—ଭସ୍ମସାତ୍—Reduced to ashes. [ଉ— Bhasmagata କ୍ଷୀର ଅନଳ ହେଲେ ଜାତ, ତେବେ ସେ ହୋଏ ଭସ୍ମଗତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ଭସ୍ମ ଗୁଣ୍ଠନ—ସଂ. ବି—ବିଭୂତିଲେପନ; ଦେହରେ ପାଉଁଶ ବୋଳି ହେବା Bhasma gunṭhana —Smearing the body with ashes. (ଭସ୍ମଲେପନ, ଭସ୍ମବିଲେପନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭସ୍ମସାତ୍—ସଂ. ବିଣ (ଭସ୍ମ+ପରିଣତାର୍ଥରେ ସାତ୍)—୧ । ଭସ୍ମରେ Bhasmasāt ପରିଣତ ଭସ୍ମୀଭୂତ—1. Reduced to ashes. ୨ । ଭସ୍ମାକାରରେ ପରିଣତ—2. Reduced to a state of ashes; oxidised.

ଭସ୍ମା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷଙ୍କୁ ବଦଳିଆ ଏକପ୍ରକାର Bhasmā ଗାଳି—A term of abuse to males.

ଭସ୍ମାଚ୍ଛନ୍ନ—ସଂ.ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ଭସ୍ମ+ଆଚ୍ଛନ୍ନ)—ପାଉଁଶଦ୍ୱାରା ଆବୃତ- Bhasmāchchhanna Covered over with ashes. (ଭସ୍ମାଚ୍ଛାଦିତ, ଭସ୍ମାବୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭସ୍ମାଧାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭସ୍ମ+ଆଧାର)—୧ । ପାଉଁଶ Bhasmādhāra ରଖିବାର ପାତ୍ର—1. A receptacle for ashes. ୨ । ମୃତଦେହର ଭସ୍ମାବଶେଷ ରଖା ଯାଇଥିବା ଥାଳି ବା ପାତ୍ର—2. An urn to preserve the remains of the dead.

ଭସ୍ମାବଶିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ--ପୋଡ଼ିଯାଇ ପାଉଁଶ ମାତ୍ର ଅବଶିଷ୍ଟ (କୌଣସି ବସ୍ତୁ) Bhasmābasishta —Reduced to ashes after being burnt; burnt to ashes (ଭସ୍ମମାତ୍ରାବଶିଷ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭସ୍ମାବଶେଷ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭସ୍ମ+ଅବଶେଷ)—୧ । ପୋଡ଼ି Bhasmābasesha ଯାଇଥିବା ପଦାର୍ଥର ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିଥିବା ଭସ୍ମରୂପ ଅଂଶ—1.The ashy remains of a burnt thing. ୨ । ଭସ୍ମୀଭୂତ ଦେହ—2. A body turned to ashes; the ashy form of a body which has been burnt down.

ଭସ୍ମାନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍; ଭସ୍ମ+ଅନ୍ଧ)—ଆଖିରେ ପାଉଁଶ Bhasmāndha ପଡ଼ିବା ଯୋଗୁଁ ଅନ୍ଧ—Blinded with ashes. (ଭସ୍ମାନ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭସ୍ମାସୁର—ଦେ. ବି—ଦୈତ୍ୟ ବିଶେଷ—Name of a demon. Bhasmāsura [ଦ୍ର—ଏ ତପସ୍ୟା କରି ମହାଦେବଙ୍କଠାରୁ ବର ପାଇଲା ଯେ, ଏ ଯାହା ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେବ ସେ ଜଳି ପାଉଁଶ ହୋଇଯିବ । ଏହାର ସତ୍ୟତା ପରୀକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଏ

ପ୍ରଥମେ ମହାଦେବଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେବାପାଇଁ ତାଙ୍କ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇଲା ଓ ମହାଦେବ ପଳାଇଲେ; ମହାଦେବଙ୍କର ଦୁଃଖ ଦେଖି ବିଷ୍ଣୁ କୂଟ କରି ନିଜ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେବାକୁ ଏହାକୁ କହିଲେ । ଏ ତାହା କରିବାରୁ ଭସ୍ମ ହୋଇଗଲା ।] [ଦ୍ର—ଦୁଷ୍ଟର ଦମ୍ଭ ବାଣ୍ଟାବର, ଦେଖାଇ ଦେଲା ଭସ୍ମାସୁର । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ଭସ୍ମିତ—ସଂ. ବଣ (ଭସ୍ମ+ଯୁକ୍ତ ବା ପରିଣତାର୍ଥେ ଇତ)—୧ ।
Bhasmita ପୋଡ଼ି ଯାଇ ପାଉଁଶ ହୋଇଥିବା—1. Reduced to ashes. ୨ । ବିନଷ୍ଟ—2. Destroyed.

ଭସ୍ମୀଭୂତ—ସଂ. ବଣ (ଭସ୍ମ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ. ଚ୍ୱି+ଭୂତ)—୧ ।
Bhasmībhūta ଭସ୍ମରେ ପରିଣତ; ପୋଡ଼ି ଯାଇ ପାଉଁଶ ହୋଇଥିବା—1. Reduced to ashes; burnt to ashes. ୨ । ବିନଷ୍ଟ—2. Destroyed; ruined. ୩ । ଉଦରାଗ୍ନି ଦ୍ୱାରା ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା—3. Digested.

ଭା (ଧାତୁ)—ସ—ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—To shine.
Bhā (root)

ଭା (ଭାଃ)—ସଂ. ବି (ଭା ଧାତୁ+ଭାବ ଅ+ଅସ୍)—୧ । ଦୀପ୍ତି; ପ୍ରଭା—
Bhā (bhāḥ) 1. Lustre; radiance. ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—2. Light. ୩ । କିରଣ—3. Ray. ୪ । ଶୋଭା—4. Beauty; splender.

ଭାଆର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବଣ—ବାହାର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bhā-āra [etc] भार Bhāhāra etc etc [See]

ଭାଆରିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ବାହାରିବା (ଦେଖ)
Bhā-āribā मारना Bāhāribā [See].

ଭାଇ—ଦେ. ବି ପୁଂ (ସଂ. ଭ୍ରାତୃ; ପ୍ରା. ଭାଇ)—୧ । ଭ୍ରାତା; ସହୋଦର—
Bhāi 1. Brother. ୨ । ଖୁଡ଼ୁତା ବା ଦେହୁଡ଼ାଙ୍କ ପୁଅ; ମାମୁଁ, ଭାଈ ପିଉସା ବା ମଉସାଙ୍କ ପୁଅ—2. Causin. ୩ । କୁଟୁମ୍ବୀ—
भाई, भैया 3. Kinsman. ୪ । ଏକ ଜନ୍ମଭୂମିର ସନ୍ତାନ—4. One's countryman. ୫ । ସଙ୍ଗୀ—5. Companion. ୬ । ଧର୍ମଭାଇ--6. Godbrother. ୭ । ଏକ ଜାତିର ବା ସମାଜର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବ୍ୟକ୍ତି—7. Member of a particular caste-guild or community. ୮ । ଏକ ସ୍ଥାନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—8. Persons working at the same place; colleague. ୯ । ଏକ ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଂଶୀଦାର—9. Cosharers in a property. ଦେ. ଅ—ସମ ବୟସ୍କ, ସମସ୍ଥ ବା ସମ ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ—A word addressed to people of the same age, position or condition.

ଭାଇଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭ୍ରାତୃ+ଅଲ)—୧ । ଜ୍ଞାତି; କୁଟୁମ୍ବୀ ଭାଇ—
Bhāiā 1. Kinsman; one's agnate. ୨ । ଦୂର ସମ୍ପର୍କୀୟ (ଭାଇଅଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜ୍ଞାତି ବା କୁଟୁମ୍ବ—2. Distant
भाया agnate. ଦେ. ବଣ—୧ । ଭାଇ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
भैया; भाया 1. Brotherly. ୨ । ଭାଇଭାଗ ସମ୍ପର୍କୀୟ—2. Relating to fraternal or any other agnatic shares.

ଭାଁ ଭାଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—କାନ ମଧ୍ୟରେ ଅନୁଭୂତ ହେବା
Bhāñ bhāñ ଏକ ପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ—A ringing sound or sensation experienced inside the ear.
ଭାଁଅଁ ଭାଁଅଁ, ଭାଇଁ ଭାଇଁ, ଭାଉଁ ଭାଉଁ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଭାଁ ଭାଁ भाँभाँ

ଭାଇ କୁମା(ମ୍ବା,ମ୍ଭା)ଳ—ଦେ. ଅ (ସବାରି ବେହେରାଙ୍କ ଡାକ)—
Bhai kumā (mbā; mbhā)ḻa ସବାରିର ଆଗ ବାହୁଁଗର [ଭାଇକୁମା (ମ୍ବା, ମ୍ଭା)ଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ନିକଟରେ କାନ୍ଧେଇ ଥିବା [ଭାଇ ମି (ମି)ଗାଲ (ଳିଅ)—ବିପରୀତ] ବେହେରାଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ—A term used by palki bearers, to denote the foremost bearer.

ଭାଇ ଗରବ—ଦେ· ଅ (ସବାରି ବେହେରାଙ୍କ ଡାକ)—ସବାରିର
Bhai garaba ବାହୁଁଗର ମୂଳରେ କାନ୍ଧେଇ ଥିବା ବେହେରାଙ୍କୁ ଡାକ—A term used by palki bearers, to denote the bearer at the root of the pole.

ଭାଇ ଘର—ପ୍ରାଦେ· (କଟକ) ବି—କୌଣସି ଘର ସମ୍ମୁଖରେ ଛିଅରି
Bhāi ghara ହୋଇଥିବା ଅନ୍ୟ ଘର— A house raised in front of another.

ଭାଇଚ—ଦେ. ବି—(ସ. ବାଚ୍ୟ)—ବାଇଚ; ଦୂଷଣ—Finding
Bhāicha fault with a person; cavilling.

ଭାଇଚାରା—ଦେ. ବି—୧ । କୁଟୁମ୍ବିତା—1. Kinship. ୨ । କୁଟୁମ୍ବୀ
Bhāichārā ଭାଇ—2. Kinsman. ୩ । ଜାତିଭାଇ—
भायाचारा, भाइचारा 3. Castemen. ୪ । ସମ ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—4. Brethren. ୫ । ଭାଇ ସମ୍ପର୍କ—5. Fraternal relationship.

ଭାଇଜାନ୍—ବୈଦେ. ବି (ପା)—ଭ୍ରାତା ବା ସଙ୍ଗୀ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ
Bhāijān ସମ୍ବୋଧନ—A term of endearment ad-
भाईजान माइजान dressed to a brother or bosom-companion.

ଭାଇ ଜିଉଁତିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ମୂଳ. ହି. ଭାଇ ଜୁଟିଆ)—
Bhāi jiuñtiā ଆଶ୍ୱିନ ମାସର ମହାଷ୍ଟମୀ ଦିନ ଭାଇ ଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ (ଭାଏ ଜମତିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଓ ବାଳିକାମାନେ ଯେଉଁ ଓଷା ପାଳନ କରନ୍ତି—A festival observed on the bright fortnight of Aświna in Sambalpur by women and girls having brothers. [ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ବିବାହିତା ଭଉଣୀମାନେ ଶ୍ୱଶୁର ଘରୁ ଭାଇଙ୍କ ଘରକୁ ଆସନ୍ତି ଏବଂ ଭାଇଙ୍କୁ ଫୁଲ ଚନ୍ଦନରେ ବେଶ କରି ପିଠା ଖାଦ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି । ଭଉଣୀମାନେ ଦିନ ସାରା ଉପବାସ ରହି ଦୁର୍ଗାଙ୍କଠାରେ ଭାଇଙ୍କର ଦୀର୍ଘ ଜୀବନ କାମନା କରନ୍ତି ଏବଂ ଜିଉଁତିଆ (ରାକ୍ଷୀ) ପିନ୍ଧନ୍ତି ।

ତହିଁ ଅବଦଳ ଭାଇମାନେ ଭଉଣୀମାନଙ୍କୁ ନୂଆ ଲୁଗା ଦିଅନ୍ତି ଓ ପରେ ଶାଶୁଘରକୁ ବିଦାୟ କରନ୍ତି ।]

ଭାଇଡିରିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଭାଇ ସମ୍ପର୍କୀୟ —1. Relating to
Bhāitiriā brothers; fraternal; brotherly.
भाईचारा ଭାୟା ୨ । କୁଟୁମ୍ବୀ—2. Agnatic.

ଭାଇ ଦୁତିଆ—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ଭ୍ରାତୃ ଦ୍ୱିତୀୟା)—ଯମଦ୍ୱିତୀୟା; କାର୍ତ୍ତିକ
Bhāi dutiā ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱିତୀୟା—The 2nd day of the
ভাই দ্বিতীয়া bright fortnight of the month of
भाइदूज Kārttika. [ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଯମୁନା ଆପଣାର ଭାଇ ଯମଙ୍କର ପୂଜା କରି ଥିବାରୁ ଭଉଣୀମାନେ ନିଜ ନିଜର ଭାଇଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି ।]

ଭାଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାହୁଆ ଜାତିର ଓ ଘାଣ କଣ୍ଡରଙ୍କ ସମାଜରେ
Bhāi debā କୌଣସି ଲୋକ ମରଗଲେ ତାହାର ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି
दाहमे जाना କ୍ରିୟାରେ ଯୋଗ ଦେବା ପାଇଁ ଜାତି ଭାଇମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରତିନିଧିସ୍ୱରୂପ ଜଣେ ଭାଇକୁ ପଠାଇବା [ଦ୍ର—ଜାତି ବେହେରା ଠାରେ ଭାଇ ଦେବା ଭାର ନ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ ।]
(the headman of a caste-guild) To depute a representative to attend the funeral of a deceased casteman.

ଭାଇଧନ—ଦେ. ଅ—ଭାଇ ବା ମିତ୍ର ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ସମ୍ବୋଧନ—
Bhāidhana A term of endearment addressed to
भाइ; भाइजान ভাইজান a brother or friend.

ଭାଇନା (ନ୍ନା)—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଘରେ ପ୍ରଚଳିତ) ବଡ଼ଭାଇ—
Bhāinā(nnā) Elder brother (in a Brāhmaṇa-
दादा; **भैया, भाया** family). [ଦ୍ର—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ମହାନଦୀର (ଭାଇନାନା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉତ୍ତର ତଟବର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ବଡ଼ଭାଇଙ୍କୁ (ଭାଉଜ—ସ୍ତ୍ରୀ) ନନା ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରନ୍ତି ଓ ପିତାଙ୍କୁ 'ନନା' ନ କହି ବାପା ବୋଲି କହନ୍ତି; ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ଓ କଟକଜିଲ୍ଲାର ମହାନଦୀର ଦକ୍ଷିଣକୂଳବାସୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ବଡ଼ଭାଇଙ୍କୁ ଭାଇନା ଓ ପିତାଙ୍କୁ ନନା ବୋଲି ଡାକନ୍ତି ।]

ଭାଇପଣ—ଦେ. ବ—୧ । ଭ୍ରାତୃତା—1. Brotherhood. ୨ । ଭ୍ରାତୃ-
Bhāipaṇa ଉଚିତ ବ୍ୟବହାର—2. Brotherly conduct.
୩ । ଏକ ସମାଜଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାମାଜିକ କର୍ମମାନଙ୍କର ଉପଯୁକ୍ତ ସମ୍ପାଦନ (ଯଥା, ଜାତିଅଣ ଘରାରେ ଖିଅଖିଆ, ମୁର୍ଦ୍ଦାର ଉଠାଇବା, ପାଦବାଦର ଉତ୍ସବାଦିରେ ଯୋଗ ଦେବା ଆଦି)—
3. Regular discharge of one's duties to the other members of the society or guild to which one belongs.
ভাইপনা; **भाइपन, भाइचारा** (ଭାଇ ପଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭାଇ ପି(ଫି)ଙ୍ଗାଳ—ଦେ. ଅ (ସବାର ବେହେରାଙ୍କ ଭାଷା)—ପଛ
Bhāi pi(phi)ṅgāla ବାଉଁଶରେ ଥିବା ବେହେରାକୁ ଅଗ
[ଭାଇପି (ଫି)ଙ୍ଗାଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] ବେହେରାର ସମ୍ବୋଧନ—
A term used by palki bearers to denote
(ବିପରୀତ—ଭାଇଭୁମ୍ବାଲ) the rearmost bearer.

ଭାଇ ପିଛୁଲ—ଦେ. ଅ (ସବାର ବେହେରାଙ୍କ ଭାଷା)—ଅଗ ବେହେରା-
Bhāi pichhilā ମାନଙ୍କର ପଛ ବେହେରାଙ୍କୁ ଡାକିବା ଭାଷା—
A term used by the bearers of the front pole of a palki to those at the rear.

ଭାଇପୁଅ—ଦେ. ବ (ସ. ଭ୍ରାତୃପୁତ୍ର)—୧ । ଭ୍ରାତୃଷ୍ପୁତ୍ର; ସ୍ନୁଷୁର—
Bhāipua 1. One's brother's son; nephew. ୨ ।
ভাইপো; **भतीजा** ରାଜାଙ୍କ ବନ୍ଧୁବର ବା କୁଟୁମ୍ବ—2. A Raja's
kinsmen or agnates. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—
ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଶୂଦ୍ରଜାତିବିଶେଷ—A caste of Sūdras in the district of Ganjam.

ଭାଇ ବିରାଦର—ଦେ. ବ (ସହଚର; ସ. ଭ୍ରାତୃ+ଫା. ବିରାଦର)—
Bhāi birādara ୧ । ସହୋଦର ଭାଇ ଓ କୁଟୁମ୍ବୀ ଭାଇମାନେ—
ভাই ভায়াদ; **भाइबिरादर** 1. Brothers and cousins.
୨ । କୁଟୁମ୍ବୀଗଣ—2. Kinsmen.

ଭାଇ ବେହେରା—ଦେ. ବ—ବାହୁଆମାନଙ୍କ ଜାତି ଭାଇମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
Bhāi beherā ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—A headman of a caste-
मुखिया, भाइतन পরমাণিক guild.

ଭାଇବୋହୂ(ଉ)—ଦେ. ବ (ସ. ଭ୍ରାତୃବଧୂ)—ଭ୍ରାତୃବଧୂ; ସାନଭାଇର
Bhāibohū(u) ସ୍ତ୍ରୀ—The wife of one's younger
ভাইবউ; **भावहू, भाभी** brother.

ଭାଇ ଭଉଣୀ—ଦେ. ବ (ବାପମାଆଙ୍କ ସନ୍ତାନ)—ଭ୍ରାତା ଓ ଭଗିନୀ—
Bhāi bhauṇī Brother and sister.
ভাইবইন ভাইবোন; **भाइबहीन**

ଭାଇ ଭଗାରି—ଦେ. ବ—୧ । ଦାୟାଦ; ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଅଂଶୀଦାର—
Bhāi bhagāri 1. Cosharer with a person in res-
ভাইভাগারি; **भाइबन्धु** pect of patrimony. ୨ । ଜ୍ଞାତି ଶତ୍ରୁ—2. One's co-sharer, and so, one's enemy or rival.

ଭାଇ ଭଗାରିଆ—ଦେ. ଜ—୧ । ଦାୟାଦ ବା ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିରେ
Bhāi bhagāriā ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Pertain-
भाइबन्धु ing to agnatic or cognatic co-sharers.
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ବା ପରିବାରର ପ୍ରତିବେଶୀରୂପେ ଭାଇ ଓ ଭଗାରିମାନେ ବାସ କରନ୍ତି—2. (a person or family) Surrounded by co-sharers as
ভাইভাগারিয়া neighbours.
(ଢ଼—ଭାଇ ଭଗାରିଆ ଘର, ଯେ ନ ପଶିବ ସେ ପଶିଲା, ତାହାକୁ କହିବ କଏ ?—ଢଗ)

ଭାଇ ଭାଗ—ଦେ. ବ (ସ. ଭ୍ରାତୃ+ଭାଗ)—୧ । ଭାଇମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
Bhāi bhagā ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିର ବିଭାଗ—1. Partition of
ଭାଇ ବାଣ }—ଅନ୍ୟରୂପ patrimony amongst
ଭାଇବ (ବା)ଣ୍ଟ } brothers.
भाइकाअंश ୨ । ଭାଇମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣକର ଅଂଶ—2. The
भाइकाभाग share or allotment of one brother or
भाइकाहिस्सा co-sharer. (ଢ଼—ପାଣ୍ଡବଙ୍କର ଭାଇ ଭାଗ ଲେଖି

ଦେଇ, ଭୋଗ ହେ ସୁଖରେ ହସ୍ତିନା ନାମେ ମଣ୍ଡ—କୃଷ୍ଣସିଂହ.
ভাইভাগ ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।)

ଭାଇ ଭାତ—ଦେ. ବ—ଜାତିଭାଇଙ୍କୁ ଦଅଯିବା ଭୋଜନ—Caste-
Bhāi bhāta भाइभात, भाइभात dinner.
(ଭାଇ ଭୋଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) জাতির ভোজ

ଭାଇ(ଏ)ରା(ଡ଼ା) ଭାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନାପୁର ଓ ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର)
Bhāi(e)rā(ṛā) bhāi ବ (ଭୁଇ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଏହି ଶବ୍ଦ)
ସଢୁ; ଆପଣା ସ୍ତ୍ରୀର ଭଉଣୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ; ଶ୍ୟାଳୀପତି—One's brother-in-law, being the husband of one's wife's sister.

ଭାଇ ଲେଖା—ଦେ. ବ—୧ । ଭ୍ରାତୃ ସମ୍ପର୍କ—1. Brotherly
Bhāi lekhā relationship. ୨ । ଦୂର ସମ୍ପର୍କରେ ଭାଇ—
भाइलेखा; भैयारी 2. One's distant causin. ଦେ.
ভায়া ଵଣ—୧ । ଭ୍ରାତୃସ୍ଥାନୀୟ(ବ୍ୟକ୍ତି)—1. In the position of a brother. ୨ । ଦୂର ସମ୍ପର୍କରେ ଭାଇରୂପେ ସମ୍ପୃକ୍ତ—2. Distantly related to a person as causin.

ଭାଇ ଶଳା—ଦେ. ବ. ପୁଂ—କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ଭାଇର ଶଳା—
Bhāi śaḷā A woman's brother's wife's brother.
भाइशाला [ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଭାଇଶଳା ପରିହାସାସ୍ପଦ ଅଟନ୍ତି ।]

ଭାଇସ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଦୁଇଅଡ଼ୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଚାପି ଧରିବା
Bhāis ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହାର ଦୁଇ ପାଟିଆ କଳ—A
ভাইস बाइस mechanic's vice.

ଭାଇସ୍‌ଚାନ୍‌ସେଲ(ଲା)ର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର
Bhāis-chānsela(lā)r ଚାନ୍‌ସେଲର୍ ବା ସଭାପତିଙ୍କ ସହକାରୀ—
ভাইস চান্সেলর্ बाइस चान्सेलार Vice-chancellor of a university.

ଭାଇସ୍‌ଚେୟାର୍‌ମା(ମେ,ମ୍ୟା)ନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ-
Bhāis-cheār-ma(me,myā)n ବୋର୍ଡ ଓ ମିଉନିସିପାଲିଟିର
ভাইস্‌চেয়ারমেন बाइसचेयारमैन ସହକାରୀ ଚେଅରମ୍ୟାନ୍—
(ଭାଇସ୍‌ଚେରମେନ୍—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) Vice-chairman.

ଭାଇସ୍ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ସଭା ସମିତି ଆଦିର
Bhāis- president ସହକାରୀ ସଭାପତି—Vice-president.
ভাইস্ প্রেসিডেণ্ট बाइस प्रेसिडेण्ट

ଭାଇସ୍ ର(ରା)ୟ(ଏ)—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ସମ୍ରାଟଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ଭାରତର
Bhāis-ra(rā)y(e) ବଡ଼ଲାଟ—The Viceroy of India.
ভাইস্‌রায় वाइसराय

ଭାଇ ସଭା—ଦେ. ବ—ଜାତିଭାଇମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଆଲୋଚନା
Bhāisabhā ନିମନ୍ତେ ହେବା ସଭା—A meeting of
भाइसभा, জাতভাইদের সভা caste-men.

ଭାଉ—ଦେ. ବ (ସଂ.ଭାବ)—୧ । ପଦାର୍ଥର ବିକ୍ରି ଦର—1. Rate
Bhāu of the price of an article. ୨ । ମୂଲ୍ୟ—
ভাও भाव 2. Price or value of a thing. ୩ ।
ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ—3. Settlement of the price of a thing.

ଭାଉ କରିବା—ଦେ.କ୍ରି—ଦରଦାମ୍ କରିବା; କୌଣସିଦ୍ରବ୍ୟକୁ କିଣିବାପାଇଁ
Bhāu karibā ମୂଲଇବା—To appraise the value
ভাওকরা भावकरना of a thing.

ଭାଉଚର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—କୌଣସି ଧନ ବ୍ୟୟିତ ହୋଇଥିବାର
Bhāuchar ନିଦର୍ଶନ ସ୍ୱରୂପ ଗୃହୀତ ରସିଦ୍—A voucher.
ভাউচর भौचर

ଭାଉ ଛିଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ
Bhāu chhiṇḍā(ṇḍe)ibā ନିରୂପଣ କରିବା—To settle
भावतोड़ना ভাও স্থিরকরা the price of a commodity.

ଭାଉ ଛିଣ୍ଡିବା—ଦେ. ବ—୧ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ବା
Bhāu chhiṇḍibā ସ୍ଥିରୀକରଣ—1. The settlement
(ଭାଉ ପଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) of the price of a thing. ୨ ।
भावटूटना କ୍ରେତା ବିକ୍ରେତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ
ভাও স্থির হওয়া ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଚୁକ୍ତି—2. Final agreement between the seller and the purchaser as to the price of an article offered for sale.

ଭାଉଜ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଭ୍ରାତୃଜାୟା; ପ୍ରା. ଭାଉଜାଅ)—୧ ।
Bhāuja ଭ୍ରାତୃଜାୟା; ବଡ଼ଭାଇଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—1. The wife of a
বউদিদী man's elder brother. ୨ । କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀର ବଡ଼
भाभी, भावज, भउजी, ଭାଇର ବା ସାନ ଭାଇର ସ୍ତ୍ରୀ—2. The
भौजी, भौजाइ wife of a woman's elder or
ভাই(উ)জ younger brother.

ଭାଉଜ ବୋହୂ—ଦେ. ବ (କରଣ ଓ ଶର୍ମୀପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ପ୍ରଚଳିତ)—ଭାଉଜ;
Bhāuja bohu ବଡ଼ ଭାଇଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—Wife of one's elder
বউদিদী भौजाइ brother.

ଭାଉ ବ(ବା)ଟକା—ଦେ. ବ (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିରୁକ୍ତି ସହିତ)—୧ ।
Bhāu bha(ba)ṭakā ପଣ୍ୟର ଦର ଦାମ—1. Sale-rate of
(ଭାଉବଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) a commodity. ୨ । ଦର ଦାମ
भावसौदा ସମ୍ବନ୍ଧରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା—2. Negotiation for
ভাওটাও the sale of a thing; appraisement. ୩ ।
ଦ୍ରବ୍ୟର ଦାମ—3. The price of a commodity.

ଭାଉଭଟକା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ କିଣିବା ପାଇଁ
Bhāubhaṭakā karibā ମୂଲଇବା—To negotiate
(ଭାଉବଟା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) the price of an article
भावसौदा पटाना ভাওকরা to be sold; to appraise.

ଭାଉଲିଆ—ଦେ. ବ (ସଂ. ବହିତ୍ର; ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ୟବହାରରୁ ଗୃହୀତ)—
Bhāuliā କ୍ଷୁଦ୍ର ବୋଠଘର ବିଶିଷ୍ଟ ଛୋଟ ନୌକା ବା ଡଙ୍ଗୀ—
ভাউলিয়া, ভাউলে A very small house-boat.

ଭାକ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହିତ ପ୍ରଯୁକ୍ତ; ଭଜ୍ ଧାତୁ=ଅଂଶ
Bhāk କରିବା+କ୍ୱିପ୍; ୧ମା ୧ବ)—ଭାଗୀ; ଅଂଶୀ—
(ଭାଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) Enjoying; sharing. ଦେ. ଅ—ଭାଗ୍ (ଦେଖ)-
Bhag (See).

ଭାକ୍‌ଭାକୁମ୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ପାରା ଗୁମୁରିବା ଶବ୍ଦ—
Bhāk-bhākum The cooing of pigeons.
(ଭାକ୍‌ଭାକୁମ୍‌ଭୁମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) गुटरगूँ বক্‌বক্‌কুম্

ଭାକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବାକ୍)—କଥାର ଠିକଣା ବା ସ୍ଥିରତା—
Bhāka Constancy or consistency in one's words
কথার ঠিকানা बातका ठिकाना or promise.

ଭାକୁ(କୂ)ଟ—ସଂ. ବି—୧ । ଭାକୁଡ଼ ମାଛ—1. A big fresh
Bhāku(kū)ṭa water fish; Catla Buchanani.
୨ । ଭେକେଟି ମାଛ—2. Another kind of big fish living in both fresh and salt water; Lates Calcarifer. ୩ । ପର୍ବତବିଶେଷ—3. Name of a mountain.

ଭାକୁଡ଼(ର)—ଦେ. ବି (ସ. ଭାକୁଟ)—ମଧୁର ପାଣିରେ ରହୁବା ବଡ଼
Bhākurda(ra) ବଡ଼ କାତିଯୁକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—A
কাতলা भाकुड kind of big fresh water fish with scales; Catla Buchanani. [ଦ—ଏ ଲମ୍ବରେ ୨ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ । ଏହାର ମୁଣ୍ଡ ବଡ଼ ଏବଂ ଚେପଟା ମୁଣ୍ଡପରି ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ମୁଣ୍ଡକୁ ସୋରୁଅ କରି ଖାଇଲେ ଖୁବ୍ ବଳ ହୁଏ ବୋଲି ଲୋକେ ଏହି ମାଛକୁ ବଡ଼ ଆଦର କରନ୍ତି ।]

ଭାକୁଡ଼ କଲି—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ସାନ ଭାକୁଡ଼ ମାଛ;
Bhākurda kali ଭାକୁଡ଼ିଆ—A kind of young water fish.

ଭାକୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—ବେଶ୍ୟାପୁତ୍ର—
Bhākurdā भड़ुवा Son of a harlot.

ଭାକୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଯେଉଁ ଖୁଣ୍ଟରେ ବଳିକୁ ବନ୍ଧାଯାଏ; ବଳି
Bhākurdi ଖୁଣ୍ଟ; ଯୂପକାଷ୍ଠ—The sacrificial post to which a victim is tied before immolation.

ଭାକୁଡ଼ି(ରି)ଆ—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ଭାକୁଡ଼ ମାଛ—A young
Bhākurdi(ri)ā কাতলা বাচ্চা Bhākurda fish.
भाकुड जीरा ଦେ. ବିଣ—ଭାକୁଡ଼ ମାଛ ପରି ଛୋଟ ବା ଡେଙ୍ଗା
भकुरी ଓ ସ୍ଥୂଳକାୟ—Dwarf and stout (person).
বেঁটে খেটে भाकुड़िया

ଭାକୁନିଆ(ଆଁ) ଗନ୍ଧ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ—
Bhākuniā(āṅ) gandha A very bad smell; stench.

ଭାକେଶ୍ୱରୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ବାକେଶ୍ୱରୀ)—ଦେବୀବିଶେଷ—
Bhākeśwarī Name of a popular Goddess.

ଭାକ୍ତ—ସ. ବିଣ. (ଭକ୍ତ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ଭାତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bhākta 1. Relating to boiled rice. ୨ । ଭକ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to a devotee. ୩ । (ଭକ୍ତ—ଗୌଣୀ ବୃତ୍ତି+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ) ଲାକ୍ଷଣିକ (ଅର୍ଥ)—3. Denotative; phenomenal. ୪ । ଗୌଣ (ଅର୍ଥ)—4. Secondary. ୫ । ଅପ୍ରକୃତ—5. Not real; hypocritical.

ଭାକ୍ତ ଦିନ—ସ. ବି—ଦିନର ପ୍ରଥମ ଓ ଶେଷ ଭାଗ; ଊଷା ଓ ଗୋଧୂଳି;
Bhākta dina ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପରେ ୨ ଘଡ଼ି ସମୟ—Twilight; early dawn and dusk; an hour and a half before sunrise and after sunset.

ଭାକ୍ତିକ—ସ, ବିଣ. ପୁଂ (ଭକ୍ତ+ପ୍ରତିପାଳନାର୍ଥେ. ଇକ)—ଭାକୁଆ; ପରାନ୍ନ-
Bhāktika ପାଳିତ; ପରୋପଜୀବୀ—(a person) Brough up at the expense of another; depending on another for meals.

ଭାଷା(ଖା)—ଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦୀରେ ଷ ସ୍ଥାନରେ ଖ ଉଚ୍ଚାରଣରୁ ଅନୁକୃତ)
Bhākhā(khā) —୧ । ମନର ଭାବକୁ ମୁହଁ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶ
ভাখা କରିବା—1. Form assumed by a thought
भाखा when expressed in speech. ୨ । ଭାଷା—2. Language. (ଉ—ଅତି ଯତନେ ପାଠ ମୁହଁ ଥୋଇଲା, କହି ମଧୁର ମୃଦୁ ଭାଷା । ଶିଶୁଙ୍କର ଭାଷା ଅଭିଳାଷ ।) ୩ । କୌଣସି ଦେଶରେ କୁହାଯାଉ ଥିବା ଭାଷା—3. The vernacular language of a country. ୪ । ମୁହଁର କଥା—4. Speech. (ଉ—ଏକ ଲେଖାରୁ ସହଜେ ଭାଷା ସରି ଜୁବେ । ଉଗ ।) ୫ । ବାକ୍ୟ—5. Words. ୬ । ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷା; ଉପଭାଷା; ଏକ ଭାଷାର ଦେଶାଂଶ ପ୍ରଚଳିତ ଆକାର; ସ୍ଥାନୀୟ ବୋଲି—6. Dialect; dialectical form of a language. (ଉ—ନଈକେ ବାଙ୍କ, ଦେଶକେ ଭାଷା । ଉଗ ।) ବିଣ—କଥିତ—Spoken; uttered. [ଦ୍ର—ଉତ୍ତର ଭାରତରେ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ 'ଷ' କୁ 'ଖ' ପରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି; ଯଥା—ପାଷାଣ=ପାଖାନ, ପାଷଣ୍ଡ=ପାଖଣ୍ଡ, ବରଷା=ବରଖା, ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ. 'କ୍ଷ' (କ+ଷ) ପ୍ରା. 'କ୍ଖ' (କ+ଖ) ସଙ୍ଗେ ତୁଳନୀୟ; ଯଥା—ସ. କକ୍ଷ=ପ୍ରା. କକ୍ଖ, ସ. ଅକ୍ଷର= ପ୍ରା. ଅକ୍ଖର, ସ. ଅକ୍ଷି=ପ୍ରା. ଅକ୍ଖି ।]

ଭାଷି(କି)ବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଭାଷ୍ ଧାତୁ)—ଭାଷିବା; କହିବା—To
Bhākhi(ki)bā speak; to talk. (ଉ—ଶ୍ରୀକର ଭାଷି,
ভাখা भाखना ତୁମ୍ଭେ ମୋ ଅକ୍ଷି, ଅକ୍ଷିରେ ହେଲା ସାକ୍ଷି, କାହାର ଦେଖି ? ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।)

ଭାଗ୍—ଦେ—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଚାଲିଯିବା ପାଇଁ
Bhāg ଘୃଣାର୍ଥକ ଆଦେଶ ବଚନ)—ଚାଲ ଯା !—Get away !
দূরহও भागो Be off

ଭାଗ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ତୁଳ. ହି ଭାଗ୍‌ନା)—୧ । ପଳାଇ
Bhāg-bā ଯିବା—1. To flee away. ୨ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଚାଲି ଯିବା—2. To go away to another place; to leave a place.

ଭାଗ—ସ. ବି—(ଭଜ୍ ଧାତୁ=ଭାଗ କରିବା+ଭାବ. ଅ)-୧ । ବିଭାଗ—
Bhāga 1. Division. ୨ । (+କର୍ମ. ଅ) ଅଂଶ; ହିସା—2. Part; share; allotment. ୩ । ଖଣ୍ଡ; ଟୁକୁରା—

3. Piece; bit; portion. ୪ । ପରିମାଣ—4. Quantity ୫ । କାଳାଂଶ—5. Part of time; a period of time. ୬ । ଅନୁପାତ—6. Proportion; ratio. ୭ । ଦେଶାଂଶ; ପ୍ରଦେଶ; ଅଞ୍ଚଳ—7. A tract of country; locality. ୮ । ଅଦୃଷ୍ଟ; ଭାଗ୍ୟ—8. Luck; fortune. ୯ । (+ଭଜ. ଅ) ବଣ୍ଟନ; ବିଭାଗ କରଣ—9. Apportionment; separating into parts. ୧୦ । (ଗଣିତ) ହରଣ କ୍ରିୟା—10. (arithmetic) The process of division.

ଭାଗ ବଟୈୟା ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷେତ୍ରସ୍ୱାମୀ ଓ ଚାଷୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟନ କରାଯିବା ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁର ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ—1. Half share of the produce of a land, taken by each of the landowner and cultivator. ୨ । ଜମିକୁ ଚାଷ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁରୁ ଅଧେ ନେବ ଏବଂ ଶେଷ ସ୍ୱାମୀ ଅନ୍ୟ ଅଧକ ପାଇବ, ଏହି ସର୍ତ୍ତରେ ଅନୁସାରେ ଜମି ଚାଷ କରିବା ସ୍ୱତ୍ୱ—2. The system of apportionment of the produce of a land, half and half, between the landowner and the cultivator. ୩ । ପ୍ରକାର—3. Kind. ୪ । କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିର ବଣ୍ଟନରେ ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣ-ଜଣକେ ପଡ଼ିବା ଅଂଶ—4. Share which is alloted to one co-sharer on partition. ୫ । ଔଷଧ ଓ ବାରୁଦ ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମିଶା ଯିବା ଉପକରଣମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପରିମାଣ—5. Specified quantities of the respective ingredients required to make up a mixture (e.g. medicine; gun powder, curry etc). ୬ । (ହିନ୍ଦୀ —ପଳାୟନ; ପଳାଇବା—6. Fleeing away; flight.

ଭାଓଲୀ ମାଓଲୀ

ଭାଗ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶରେ Bhāga karibā ପୃଥକ୍ କରିବା—1. To divide ଭାଗକରା a thing into parts or shares. ବାଣ୍ଟନା; ଭାଗକରନା ୨ । ବଣ୍ଟନ କରିବା—2. To partiଭାଗକରନା tion. ୩ । (ଗଣିତ) ହରଣ କରିବା—3. (arithଭାଗେଚାଷକରା metic) To divide. ୪ । ଭାଗ ଚଷିବା—ବଟୈୟା କରନା (ଦେଖ)—4. Bhāga chashibā (See).

ଭାଗ ଖଜଣା—ଦେ. ବି (ସ. ଭାଗ+ଅ. ଖଜାନା)—ଚାଷୀ ନଗଦ Bhāga khajaṇā ଖଜଣା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଚାଷଜମିର ଉତ୍ପନ୍ନ ଭାଗ ବସ୍ତୁର ଯେଉଁ ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଜମିଦାରକୁ ଦିଏ—Produce rent ମାଓଲି (generally half the produce) payable by (ବିପରୀତ —ନଗଦ ବା ନଗଦ ଖଜଣା) the cultivator to the land-lord.

ଭାଗ ଚଷିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ଷେତ୍ରସ୍ୱାମୀକୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁର ଅର୍ଦ୍ଧେକ Bhāga chashibā ଦେବା ଚୁକ୍ତିରେ ତାହାର ଜମିକୁ ଚାଷ (ଭାଗ ଧରିବା; ଭାଗ ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା—To cultiଭାଗେଚାଷ କରା vate a land on stipulation of ବଟୈୟାବାସ ଜୋତନା paying half the produce to the land-lord.

ଭାଗଚାଷ—ଦେ. ବି—ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଚାଷ ଜମିର ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁର ଅଧେ Bhāga chāsha ଦେବା ଚୁକ୍ତିରେ ଜମି ଚାଷ କରିବା ପ୍ରଥା—ଭାଗଚାଷ The system of cultivating land on ବଟୈୟାବାସ produce-rent.

ଭାଗଚାଷୀ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଲୋକ ଚାଷ ଜମିର ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁର ଅଧେ Bhāgachāshi ଜମିଦାରଙ୍କ ଦେବାର କଥା କରି ଜମି ଚାଷ (ଭାଗପ୍ରଜା—ଅନ୍ୟରୂପ) କରେ—Bhaga-tenant; a cultiଭାଗଚାଷୀ vator who holds land on produce-rent. ବଟୈୟାଦାର

ଭାଗଡ଼—ଦେ.ବି--ଦଉଡ଼; ପଳାୟନ—Running away. [ପ୍ରୟୋଗ Bhāgaṛa —ଭାଗଡ଼ ଦେବା; ଭାଗଡ଼ ବଜା(ଳେ)ଇବା ।] ପଳାୟନ ଭଗଦଡ଼

ଭାଗଦାର—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଂଶ Bhāgadār ଥାଏ; ଅଂଶୀଦାର; ହିସ୍‌ସାଦାର—1. Cosharer. ଭାଗଦାର ୨ । ଯେଉଁ ପ୍ରଜା ଭାଗ ଖଜଣା ଦେବାର ଚୁକ୍ତି କରି ଭାଗଦାର ଅନ୍ୟର ଜମି ଚାଷ କରେ—2. A royat who cultivates another's land on stipulation of paying produce rent.

ଭାଗ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପଣାର କୌଣସି ଜମିକୁ ଭାଗ ଚାଷ Bhāga debā କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଜାକୁ ପଟା ଦେବା—1, To ଭାଗଦେଓୟା; ଭାଗେଜମି বিলিকরা let out one's land to a ବଟୈୟାଦେନା; ମାଓଲିଦେନା cultivator on produce-rent. ୨ । (ପ୍ରଜା) ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଦେୟ ଉତ୍ପନ୍ନଭାଗ ତାହାଙ୍କୁ ଦେବା—2. To deliver half the produce of a holding to the land-owner. ୩ । କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ତାହାରକୁ ଅଂଶ ବା ହିସ୍‌ସା ଦେବା—3. To allow a person to take a share from any property.

ଭାଗ ଧାନ—ଦେ. ବି—ଚାଷ ଜମିରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଧାନରୁ ପ୍ରଜା ଯେଉଁ ଅର୍ଦ୍ଧେକ Bhāga dhāna ଜମିଦାରକୁ ଦିଏ—Half the produce ଭାଗଧାନ of paddy of a holding held by a royat ଭାଗଧାନ, ବଟୈୟାଧାନ on produce-rent.

ଭାଗଧେୟ—ସଂ ବି (ଭାଗ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଧେୟ)—୧ । ଭାଗ୍ୟ; ଅଦୃଷ୍ଟ—Bhāgadheya 1. Luck; destiny. ୨ । (+ଧା, ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ) ଜମିର କର; ରାଜସ୍ୱ—2. Rent of a holding. ୩ । ଅଂଶ; ଭାଗ—3. Share; allotment. ୪ । (+ଅପାଦାନେ. ଯ) ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ; ଦାୟାଦ—4. Heir. ବ. ବିଣ—୧ । ଅଂଶୀ; ଯାହାର (ଭାଗଧେୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭାଗ ପାଇବାକୁ ଦାବି ଥାଏ—1. Deserving to get a share. ୨ । ଉତ୍ତରାଧିକାର ସୂତ୍ରେ ଧନଭାଗୀ—

2. Entitled to a share in a patrimony.

ଭାଗ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ଅଂଶ ନେବା—
Bhāga nebā 1. To take a share from a
ভাগলওয়া property. ୨। ବିବାଦ ଅବସରେ କୌଣସି ପକ୍ଷ
हिस्सालेना, भागलेना ସମର୍ଥନ କରିବା—2. To take the side of one party in a dispute.

ଭାଗ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ଅଂଶ ବା ହିସା ପ୍ରାପ୍ତ
Bhāga pāibā ହେବା—To get a share from a
ভাগ পাওয়া **भागपाना; हिस्सा पाना** property.

ଭାଗ ଫଳ—ସ. ବି (ଗଣିତ)—ହରଣ ଫଳ; ବଡ଼ ସଂଖ୍ୟାକୁ
Bhāga phaḷa ସାନ ସଂଖ୍ୟାଦ୍ୱାରା ହରଲେ ଯେଉଁ ଫଳ
ଘଟେ—(arithmetic) Quotient; the resultant of a process of division.

ଭାଗ ବଣ୍ଟନ—ସ. ବି—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
Bhāga banṭana କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶରେ ବାଣ୍ଟିବା—Parti-
ভাগ বাঁটোয়ারা tioning a thing into different
भागबाँट shares or portions.
(ଭାଗ ବଣ୍ଟରା, ଭାଗ ବାଣ୍ଟ, ଭାଗ ବାଣ୍ଟରା—ଦେଶଜରୂପ)

ଭାଗ ବଣ୍ଟା—ଦେ. ବି (ସ. ଭାଗ ବଣ୍ଟନ)—ଭାଗ ବଣ୍ଟନ (ଦେଖ)
Bhāga banṭā ভাগ বাঁটরা Bhāga banṭana (See)
भाग बाँटोयारा भाग बाँट (ଭାଗ ବାଣ୍ଟୁଆରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭାଗବତ—ସ. ବିଣ (ଭଗବତ୍=ଭଗବାନ୍+ଭକ୍ତ ଅର୍ଥେ. ଅ)—
Bhāgabata ୧। ଭଗବାନଙ୍କ ଠାରେ ଭକ୍ତିଯୁକ୍ତ—1. Devoted to God. ୨। ଧାର୍ମିକ—2. Pious; god-fearing. ସ. ବି—୧। ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ—1. A devotee of Bishṇu. ୨। ଈଶ୍ୱରପ୍ରେମିକ—2. A lover of God. ୩। ଭାଗବତମତାବଲମ୍ବୀ ଦାର୍ଶନିକ—3 A philosopher holding the views or theories propounded by the Bhāgabata. ୪। ଭଗବାନ (ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ)ଙ୍କ ଲୀଳା, ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଓ ଭକ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବ୍ୟାସଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୀତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସଂସ୍କୃତ ପଦ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ (ଏହା ୧୨ ସ୍କନ୍ଧରେ ବିଭକ୍ତ।)—4. A religious poem in Sanskrit in 12 volumes depicting the life of Śrikṛushṇa and other theological matters. [ଦ୍ର—ଏହି ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ପ୍ରାଚୀନ ଓ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ କବିମାନେ ପଦ୍ୟରେ ଭାଗବତ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି। ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ ଭାଗବତ ପ୍ରଧାନ। ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଗବତ ପ୍ରତି ଲୋକ ସାଧାରଣଙ୍କର ଖୁବ୍ ଆଦର ଦେଖାଯାଏ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥ ଆପଣା ଘରେ ଗୋଟିଏ ଗାଦି କରି ସେଥିରେ ଭାଗବତ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଖି ତାକୁ ପୂଜା କରନ୍ତି ଏବଂ ଉକ୍ତ ଗାଦିରେ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ 'ଭାଗବତ ଗାଦି' ବୋଲାଯାଏ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରାମରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ ଗୃହରେ 'ଭାଗବତ ଗାଦି' ରଖାଯାଇ ପୂଜା କରାଯାଏ। ସେ ଘରକୁ ଭାଗବତ ଘର ବା ଭାଗବତ ଟୁଙ୍ଗୀ କୁହାଯାଏ। ପ୍ରତି ପୁରୁଣା ଗ୍ରାମରେ ବିଶେଷତ ଶୂଦ୍ର ପ୍ରଧାନ ଗ୍ରାମରେ 'ଭାଗବତ ଘର' ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଆଦର ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ। ସେଠାରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ଭାଗବତ ବୋଲାଯାଏ ଏବଂ ଗ୍ରାମର ଲୋକେ, ବିଶେଷତଃ ବୁଢ଼ାମାନେ, ଭାଗବତ ଶୁଣିବାକୁ ସେଠାରେ ରୁଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତି। ଭାଗବତ ଗାଦିରେ ଥିବା ଭାଗବତ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଦେବତା ଜ୍ଞାନରେ 'ଭାଗବତ ଗୋସାଇଁ' ବୋଲାଯାଏ। ଗ୍ରାମରେ ମାଆରୀଯ୍ୟ ଆଦି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଲୋକେ 'ସପ୍ତାହ ଭାଗବତ' ବସାନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ଅହୋରାତ୍ର ସାତ ଦିନ ପାଳି କରି ଭାଗବତ ବୋଲନ୍ତି ଏବଂ ଶେଷ ଦିନ 'ଭାଗବତ-ଗୋସାଇଁ'ଙ୍କୁ ନାନା ପ୍ରକାର ସାମଗ୍ରୀ ମହା ସମାରୋହରେ ଭୋଗ ଲଗାଇ ଲୋକସାଧାରଣଙ୍କୁ ବାଣ୍ଟି ଦିଅନ୍ତି। ଭାଗବତ ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଠର ସମାପ୍ତିକୁ ଭାଗବତ ବଢ଼ା ବୋଲାଯାଏ। ଚୈତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ସନ୍ଧିରେ ନାନା ସ୍ଥାନରୁ ଭାଗବତ ଗାଦିମାନ ବିମାନମାନଙ୍କରେ ଅଣା ଯାଇ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଭାଗବତ ମେଳନ ଉତ୍ସବ କରାଯାଏ।] ଦେ. ବି..ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.

ଭାଗବତ ଗାଦି—ଦେ. ବି—ସ୍ତୁପାକାରରେ ସଜ୍ଜିତ ସମସ୍ତ ଭାଗବତ ଗ୍ରନ୍ଥ
Bhāgabata gādi (ଯାହାକୁ ପୂଜା କରାଯାଏ)—A heap
भागवत गादि of palm leaf manuscripts of Bhāgabata worshipped with reverence.

ଭାଗବତ ଗୋସା(ସେ)ଇଁ—ଦେ. ବି—ଦେବତାରୂପେ ପୂଜା କରା ଯାଉ-
Bhāgabata gosā[se]iṅ ଥିବା ଭାଗବତ ଗାଦି—A set of
भागवत गोसाई Bhāgabata books stored in a heap on a raised platform or bimāna and worshipped as a Deity.

ଭାଗବତ ଘର—ଦେ. ବି—କୌଣସି ଗ୍ରାମର ଯେଉଁ ସାଧାରଣ ଗୃହରେ
Bhāgabata ghara ଭାଗବତ ଗାଦି ରଖା ଯାଇଥାଏ—A
(ଭାଗବତ ଟୁଙ୍ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) common room in a village where Bhāgabata palm-leaf-works are kept, worshipped and read. [ଦ୍ର—ଭାଗବତ ଘରେ ରାମାୟଣ ପୋଥି ଗାଉଥିଲେ ପୁରୋହିତ। ଜନ-କିଶୋର. ନିର୍ଝରଣୀ।] [ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଭାଗବତ ଗାଦି ରଖା ଯାଇ ପ୍ରତ୍ୟହ ପୂଜା କରାଯାଏ ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଭାଗବତ ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଠ କରାଯାଏ; ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ଭାଗବତ
भागवतघर ଘର ପ୍ରଥା ନାହିଁ।]

ଭାଗବତ ବଢ଼ା—ଦେ. ବି—ସପ୍ତାହବ୍ୟାପୀ ଅହୋରାତ୍ର ଭାଗବତ ପାଠ
Bhāgabata baṛhā ସମାପ୍ତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
ନୈବେଦ୍ୟ ଦିଆଯାଇ ତାହା ବଣ୍ଟା ଯିବା ଉତ୍ସବବିଶେଷ—The ceremony of distributing offerings offered to the Bhāgabata books on the occasion of their reading being finished after a week's continuous reading.

ଭାଗବତ ମେଳନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭାଗବତ + ମିଳନ)—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
Bhāgabata melana ସ୍ଥାନରେ ପୂଜା ପାଉଥିବା ଭାଗବତ
(ଭାଗବତ ମେଳଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗାଦିମାନ ଭକ୍ତମାନମାନଙ୍କରେ
ନିଆଯାଇ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ସମ୍ମିଳିତ ହେବା ଏବଂ ତଦୁପଲକ୍ଷେ
କରାଯିବା ବାର୍ଷିକ ଯାତ୍ରା ଓ କୀର୍ତ୍ତନ ଅର—The annual festival of carrying the heaps of Bhāgabata manuscripts from different places to a rendezvous and having Saṅkirttana and dancing done there.

ଭାଗବତ ଲକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି—ଭାଗବତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବିଷୟମାନଙ୍କର
Bhāgabata lakshaṇa ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଣ—Peculiarities of the Bhāgabata books. [ଦ୍ର—ଏହା ଦଶ ଗୋଟି, ଯଥା—ସର୍ଗ, ବିସର୍ଗ, ସ୍ଥାନ, ପୋଷଣ, ଊତି, ମନ୍ୱନ୍ତର, ଈଶକଥା, ନିରୋଧ, ମୁକ୍ତିର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଆଶ୍ରୟ । ଭାଗବତ ୨ୟ ସ୍କନ୍ଧ ୧୦ମ ଅଧ୍ୟାୟ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ଭାଗବତ ସପ୍ତା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭାଗବତ + ସପ୍ତାହ)—କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ
Bhāgabata saptā ଘଟନା ଉପଲକ୍ଷରେ ବା ମାରୀଭୟ ଅଦ
भागवत सप्ता ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଏକ ସପ୍ତାହକାଳ ଅହୋରାତ୍ର ଏକ ସ୍ଥାନରେ ହେବା ଭାଗବତ ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଠ ରୂପ ଉତ୍ସବବିଶେଷ—Continuous reading of the Bhāgabata books for one week at a fixed place on occasions of calamities etc.

ଭାଗବତୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଭଗବତ୍ + ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—ଭଗବାନଙ୍କ
Bhāgabatī ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Pertaining to God; akin to beatitude. (ଉ—ଅନ୍ତେ ଲଭଇ ଯେଉଁ ଗତି, ତାହାକୁ ବୋଲି ଭାଗବତୀ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।) [ଦ୍ର—ଏଠାରେ 'ଭାଗବତୀ' ପଦ 'ଗତି' ଏହି ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ପଦର ବିଶେଷଣ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ।]

ଭାଗ ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶ
Bhāga basā(se)ibā କରି ରଖିବା—To make separate allotments out of a thing.
ভাগ বসান
भाग रखना

ଭାଗ ବାଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶରେ
Bhāga bāṇṭibā ଭାଗ କରିବା—To partition a thing into lots.
ভাগ বাঁটা भाग बाँटना

ଭାଗ ବିଲ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଜମିକୁ ପ୍ରଜା ଭାଗ ପ୍ରଥାରେ ଚାଷ କରି-
Bhāga bila ଥାଏ—A land cultivated by a royat under the system of produce rent.
ভাগ জমি
बटैया जोत

ଭାଗ ଭୁଗା—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ଅଂଶ ଅନୁସାରେ ପ୍ରାପ୍ୟ ଭାଗ ଅର-
Bhāga bhugā Bhāg etc.
ভাগ টাগ भागभुग

ଭାଗ ମାପ—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଉପକରଣମାନଙ୍କର
Bhāga māpa ମିଶ୍ରଣାର୍ଥ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାଗ—1. Due or proper allotment of the ingredients of a mixture.
(ଭାଗ ଯୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ভাগ মাপ
भागनाप ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ଉପକରଣମାନଙ୍କୁ ମାପ ମୁତାବକ ମିଶାଇବା—2. Mixing of the ingredients according to due proportion.

ଭାଗ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିର ଭାଗ ବାଣ୍ଟିବା
Bhāga lagā(ge)ibā —1. To partition a thing into lots. ୨ । ଆପଣା ଜମିକୁ ଭାଗ ପ୍ରଥା
ভাগ লাগান
भाग लगाना ଅନୁସାରେ ଚାଷ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଜାକୁ ଦେବା—
ভাগে জমি বিলি করা 2. To let out one's land or produce-rent.
बटया लगाना

ଭାଗ ଶେଷ—ସଂ. ବି—(ଗଣିତ)—ଗୋଟିଏ ରାଶିକୁ ଅନ୍ୟ ରାଶି ଦ୍ୱାରା
Bhāga śesha ହରିଲେ ଯାହା ବାକି ରହିଯାଏ—(arithmetic) The remainder in division.

ଭାଗ ହର—ସଂ. ବି. (ଭାଗ + ହୃ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ—
Bhāga hara The taking of a share.
ସଂ. ବିଣ. (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅଂଶଗ୍ରାହୀ—Taking a share.

ଭାଗ ହାର—ସଂ. ବି (ଭାଗ + ହୃ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—୧ । ଯେଉଁ
Bhāga hāra ଉପାୟରେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରାଶିକୁ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟକ ସମାନ ଅଂଶରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ—1. The arithmetical process of dividing a number into equal shares. ୨ । ବିଭାଗ ଗ୍ରହଣ; ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ—2. The taking of a share.

ଭାଗା—ଦେ. ବି. (ହି. 'ଭାଗନା' କ୍ରିୟାର ଅତୀତକାଳ ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ
Bhāgā ଅନାଦରାର୍ଥକ ଏକବଚନ ଆକାର; ହିନ୍ଦିରୁ ଅନୁକୃତ)—
ভাগা ପଳାୟନ—Fleeing away. (ଯଥା—ସେ ଭାଗା
भगदर ଦେଲା ।) ବିଣ—ପଳାୟିତ—Fled. (ଯଥା—ଏହା ଶୁଣି ସେ ଭାଗା ।) ଦେ. ବି—ଭାଗବତ ଓ ଭାଗୀରଥୀର ଅନାଦରାର୍ଥକ ଡାକ ନାମ—A name for calling Bhāgabata and Bhāgirathi.

ଭାଗାଭାଗି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ
Bhāgābhāgi karibā ବାଣ୍ଟି ନେବା—To partition a thing into shares amongst each other.
(ଭାଗିଅଭାଗି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ভাগাভাগি করা बाँटचुट करना

ଭାଗାରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭାଗହାରୀ)—୧ । ଯେ ଭାଗ ନିଏ—
Bhāgāri 1. One taking a share.
ভাগারী ୨ । ଅଂଶୀଦାର୍—2. Cosharer. ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ
हिस्सादार ସହର) ବି—ଯେଉଁ ଯାତ୍ରୀ ଗୁମାସ୍ତା ଅନ୍ୟ ଯାତ୍ରୀଗୁମାସ୍ତା ପୁରୀଠାକୁ ଆଣିଥିବା ଯାତ୍ରୀର ଦେଇଥିବା ଅର୍ଥରୁ ସେଗୋଲୁ ଗୁମାସ୍ତାଠାରୁ ଭାଗ ନିଏ—A pilgrim-hunter who takes a share of the perquisites paid by a pilgrim to the pilgrim-hunter who has piloted him to Puri.

ଭାଗିକ—ସଂ. ବି. (ଭାଗ+ବୃଦ୍ଧି ଅର୍ଥରେ ଇକ)—ଅସଲ ଓ ସୁଧ ଟଙ୍କା—
Bhāgika Capital and interest of the money lent.

ଭାଗିନେୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଭଗିନୀ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ ଏୟ)—
Bhāgineya ଭଉଣୀର ପୁଅ; ଭଣଜା—Sister's son.

ଭାଗିନେୟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଭାଗିନେୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଭଉଣୀର ଝିଅ;
Bhāgineyī ଭାଣିଜୀ—Sister's daughter

ଭାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଭଜ୍ ଧାତୁ) —୧। (ଶୁଦ୍ରଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ)—
Bhāgibā ଭାଁଗା तोड़ना ଭଗ୍ନ କରିବା; ଭାଙ୍ଗିବା—
टूटना 1. To break. ୨। (ଶୁଦ୍ର ବ୍ୟବହୃତ) ଭାଙ୍ଗିବା; ଭାଙ୍ଗି-
ଯିବା; ଭଗ୍ନ ହେବା—2. To be broken. [ଉ—
ସେହି ସିନା ବଡ଼ ପଣ, ଯହିଁ ଲାଗି ଅଭୁଜରି ବକ୍ରଦନ୍ତ
ଯାଏ ଭାଗି। ସୁଧାକାଠ. ଦଇତାର।]
୩। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା ନ କରିବା ବା
ଏଡ଼ିବା—3. To disregard or avoid a person's request. ୪। (ଯାତ୍ରା, ସ୍କୁଲ, କଚେରି ବା ହାଟ
ଆଦିର କାର୍ଯ୍ୟ) ଶେଷ ବା ସ୍ଥଗିତ ହେବା—4. To be
dismissed (said of a court, office,
school or fair). ୫। (ମନୁଷ୍ୟର ଦମ୍ଭ ବା ବଳ)
ବିନଷ୍ଟ ହେବା;କମିଯିବା—5. (a man's strength)
To be destroyed or lost; to abate. ୬।
କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ନ ହେବା—
6. To fall through (said of a proposal).
भागा; भागना ୭। ପଳାୟନ କରିବା—7. To flee away
[ଉ—ଉଠ ଯେ ସେହିକ୍ଷଣି ଧଡ଼ପଡ଼େ ଉଠି। ଦାମଡ଼ାଙ୍କୁ
ବୋଲି ଭାଗିଲ୍ଲ କରି ପିଠି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି।]

ଭାଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଭାଗ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧।
Bhāgī ଅଂଶୀ; ଭାଗଦାର—1. Entitled to a share.
(ଭାଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨। ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ—2. Inheriting. ୩। (ଭଜ୍
ଧାତୁ= ଭାଗ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍) ଅଂଶ ଗ୍ରହଣକାରୀ—
3. Getting a share. ୪। ହକ୍‌ଦାର—4. Entitled
to. [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ପଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ;
ଯଥା—ଦୋଷଭାଗୀ, ପାପଭାଗୀ, ଧନଭାଗୀ ଇତ୍ୟାଦି।]

ଭାଗୀଦାର୍—ଦେ.ବି (ସଂ. ଭାଗ+ଫା.ଦାର୍; ମୂଳକାରର ଅଂଶୀଦାର)—
Bhāgidār ଭାଗଦାର୍; ଅଂଶୀଦାର୍—Cosharer.
भागीदार; हिस्सादार

ଭାଗୀରଥି—ଦେ. ବି (ନାମ) ୧। ରଥ ଉପାଧିଧାରୀ ଜନୈକ ଉତ୍କଳୀୟ
Bhāgirathi କବି-1. An Oriya poet. [ଦ୍ର—ଏ
'ପଦ୍ମାବତୀ ପରିଣୟ' ଓ 'ଉତ୍କଳ ଚରିତ' ନାମକ ଦୁଇଖଣ୍ଡ
ପୁସ୍ତକ ଲେଖିଅଛନ୍ତି। ଚାରଣୀ-ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ।]
୨। (ପୁଂ) ଲୋକଙ୍କ ଦିଆଯିବା ନାମ—2. A name
given to males.

ଭାଗୀରଥୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭଗୀରଥ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ,)—
Bhāgirathī ଭଗୀରଥଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱର୍ଗରୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ ଆଗତ
ହୋଇଥିବାରୁ)—ଜାହ୍ନବୀ; ଗଙ୍ଗା—The Ganges.
[ଦ୍ର—ମହାଭାରତରେ ଲକ୍ଷିତ ଅଛି ଯେ ଦକ୍ଷିଣା ପ୍ରଦାନ
ସମୟରେ ଗଙ୍ଗା ମହାରାଜ ଭଗୀରଥଙ୍କ କୋଳରେ ଉପ-
ବେଶନ କରିଥିଲେ, ସେହି ଦିନଠାରୁ ଗଙ୍ଗା ଭଗୀରଥଙ୍କ
କନ୍ୟା ହୋଇ ଭାଗୀରଥୀ ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ ହେଲେ।)

ଭାଗୁଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭାଗଧର)—୧। ଅଂଶୀଦାର; ଭାଗଦାର୍—1.
Bhāguā भागदार; हिस्सादार Cosharer. ୨। ଯେ ଭାଗ ବା
(ଭାଗୁଅଳ, ଭାଗୁଆଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଂଶ ନିଏ—2. One who
takes a share. ୩। କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଭାଗରେ
କରିଥିବା ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ; ସରିକଦାର୍—
3. Partner. ୪। ସରିକଦାରୀ—4. Partnership.
ଦେ. ବିଣ—ଭାଗଦାରଙ୍କ ଅଧିକୃତ (ଜମି, ବ୍ୟବସାୟ)—
Carried on or owned by cosharers.
[ଭିନ ଭାଗୁଆଳ କାଉଁଡ଼ ବାଡ଼—ଢଗ]

ଭାଗୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—ପଳାତକ—
Bhāgurdā Retreating; seceding.
भगुआ (ଭାଗୁଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭାଗୁଡ଼ି(ଳି)—ଦେ. ବି—୧। ଭୟଭୀତ ହୋଇ ଧାଇଁ ପଳାଇବା; ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ—
Bhāgurdi(li) 1. Fleeing away in fright; rout.
छत्रभंग; भगदर (ଉ—ସେକାଳେ ଦୁଇ ସେନା ଲୋକରେ ଭାଗୁଡ଼ି।
ପଡ଼ିଲା ପଡ଼ିବାରେ ବଳିଙ୍କ ଘରଧାଡ଼ି—କୃଷ୍ଣସିଂହ.ମହାଭାରତ.
ସ୍ତ୍ରୀ।) ୨। ମାପ କରାଯାଇ ଗାଡ଼ିରେ ବା ଓଳିଆରେ
घाटति, घाटि; घटति ରଖାଯାଇ ଥିବା ଶସ୍ୟାଦିକୁ କେତେ ସମୟ
ଅନ୍ତେ ଗାଡ଼ିରୁ ବା ଓଳିଆରୁ କାଢ଼ି ପୁଣି ମାପ କରିବା
ସମୟରେ ମାପରେ ଯାହା କମତି ବା ତୁଟ ଦେଖାଯାଏ—
2. Shrotage found on remeasurement of
grains stored in pits or in straw-packets.

ଭାଗୁଡ଼ି(ଳି) ବଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ ହେବା; ଭୀତ
Bhāgurdi(li) bātā(te)ibā ହୋଇ ପଳାଇବା—To flee
भागा; भगदर मचाना away in fright or panic;
to be routed.

ଭାଗୁରି—ସଂ. ବି (ନାମ)—ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରଣେତା ଋଷିବିଶେଷ—
Bhāguri Name of a Sanskrit grammarian.

ଭାଗେ—ଦେ. ଅ—୧। (ଅନୁକାର) ଅଧୀନରେ—Under one's
Bhāge हाथे पञ्जामे, हाथमे clutches.
୨। (ଅନୁକାର) ସମ୍ମୁଖରେ; ହାତୁଡ଼େ—2.In front of.
(ଉ--ପଡ଼ିଥିଲି ଥରେ ତା ଭାଗେ ଲୋ-ବଳସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ।)
କ୍ରି (ହି. 'ଭାଗନା' କ୍ରିୟାର ଅତୀତକାଳ ଅବଜ୍ଞାର୍ଥକ ୧ମ
ପୁରୁଷ ୧ ବଚନ ରୂପ; ଅବ୍ୟୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ; ହିନ୍ଦିରୁ
ଅନୁକୃତ) (ସେ) ପଳାଇଲା—(he) Fled away.
[ଯଥା, ସେ ମୋତେ ଦେଖି ସେଠାରୁ ଭାଗେ) ପ୍ରାଦେ.
(ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୌଣସି ଦଳର ବା ପଞ୍ଚାର ଏକ ଅଂଶ—
One part of a group.

ଭାଗ୍ୟ—ସଂ. ବି (ଭଜ୍ ଧାତୁ=ଭାଗ କରିବା+କର୍ମ ଯ)—୧ । ନିୟତି; ଅଦୃଷ୍ଟ; କପାଳ—1. Luck; lot; fate; **Bhāgya** fortune. ୨ । ସୌଭାଗ୍ୟ; ସୁଦଶା—2. Good fortune. ୩ । ଭାଗିକ; ଅସଲ ଓ ସୁଧ ଟଙ୍କା—3. Capital and interest of money invested. ସଂ. ବିଣ—୧ । ବିଭାଜ୍ୟ—1. Divisible. ୨ । ବଣ୍ଟନୀୟ—2. Distributable. ୩ । ଖଣ୍ଡନୀୟ—3. Partible.

ଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ—ଦେ. ଅ. ୧ । ଦୈବଯୋଗେ; ଅଦୃଷ୍ଟ ଅନୁସାରେ—**Bhāgya krame** 1 As luck would have it; luckily; fortunately. ୨ । ସୁଯୋଗ କ୍ରମେ—2. Fortunately.
ଭାଗ୍ୟକୁ, ଭାଗ୍ୟରେ, ଭାଗେ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଭାଗ୍ୟବଶତଃ—ଅନ୍ୟରୂପ
ভাগ্যি, ভাগ্যক্রমে, ভাগ্য বশতঃ; ভাগ্যিস भाग्यक्रमे

ଭାଗ୍ୟ ଗଣନା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭାଗ୍ୟ+ଗଣନା)—ଅଦୃଷ୍ଟର **Bhāgya ganana** ଫଳାଫଳ ଜ୍ୟୋତିଷିକ ଗଣନା ଅବଦ୍ୱାରା ଅଗରୁ ବୁଝିବା—Telling of one's fortune by astrological calculations etc.

ଭାଗ୍ୟ ଚକ୍ର—ସଂ. ବି (ରୂପକ. କର୍ମଧା; ଭାଗ୍ୟ+ଚକ୍ର)—ଅଦୃଷ୍ଟରୂପ ଚକ୍ର **Bhāgya chakra** (ଯେପରି ଚକ୍ର ଘୁରୁ ଘୁରୁ କେତେବେଳେ ଉପରକୁ ଓ କେବେ ତଳକୁ ଯାଏ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଭାଗ୍ୟଅନୁସାରେ ସେହିପରି କେତେବେଳେ ଭଲ ଘଟେ ଏବଂ ଫେର୍ କେତେବେଳେ ମନ୍ଦ ଘଟଯାଏ)—The wheel of fortune.

ଭାଗ୍ୟ ଟେକିବା—ଦେ. କି—ଭାଗ୍ୟୋଦୟ ହେବା; ସୌଭାଗ୍ୟ ପଡ଼ିବା **Bhāgya ṭekibā** —The state of being very lucky; the dawning of good fortune.
(ଭାଗ୍ୟଟେକିବା, ଭାଗ୍ୟଖୋଲିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ভাগ্যখুলা भाग्यखुलना

ଭାଗ୍ୟ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କି—ଅପଣା ସୌଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ ଅନ୍ୟ **Bhāgya dekhā(khe)ibā** ବ୍ୟକ୍ତି ଆଗରେ ଗର୍ବରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା—To show off one's good fortune or riches before others.
[ଭାଗ୍ୟ ଦେଖା(ଖେ)ଇ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
বৈভবদেখান
भाग्य दिखलाना

ଭାଗ୍ୟଦେବୀ—ସଂ. ବି—ଲକ୍ଷ୍ମୀ—Goddess of fortune.
Bhāgyadebī

ଭାଗ୍ୟଫଳ—ସଂ. ବି—ଅଦୃଷ୍ଟର ପରିଣାମ; ପୂର୍ବଜନ୍ମାର୍ଜିତ କର୍ମର ସୁଖ **Bhāgyaphaḷa** ଦୁଃଖାଦି ଫଳ—The result of one's luck.

ଭାଗ୍ୟବଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭାଗ୍ୟ+ବଳ)—କପାଳର ଜୋର **Bhāgyabaḷa** —The force of one's good fortune.

ଭାଗ୍ୟବ(ମ)ନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଭାଗ୍ୟବତ୍)—ଭାଗ୍ୟବାନ୍; **Bhāgyaba(ma)nta** କପାଳିଆ—Fortunate. [ଯଥା—ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ଲୋକର ଯୁଏ ସେ ଦର୍ଶନ । ଭାଗ୍যবান, ভাগ্যমন্ত ମତଙ୍ଗ ଋଷିଙ୍କ କେବାର ନାମେ ସ୍ଥାନ, भाग्यवन्त କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।]
(ଭାଗ୍ୟବନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭାଗ୍ୟବାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ଓ ବି ପୁଂ (ଭାଗ୍ୟ+ବାଦିନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—**Bhāgyabādī** ଅଦୃଷ୍ଟବାଦୀ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କହେ ଯେ ମନୁଷ୍ୟର ସୁଖ ଦୁଃଖ ତାହାର ଉଦ୍ୟମ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ତାହାର ଅଦୃଷ୍ଟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ—Fatalist; fatalistic.
(ଭାଗ୍ୟବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭାଗ୍ୟବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଭାଗ୍ୟ+'ଅଛି' ଅର୍ଥରେ ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସୌଭାଗ୍ୟଶାଳୀ; ଅଦୃଷ୍ଟବାନ୍; କପାଳିଆ **Bhāgyabān** —Lucky; fortunate.
(ଭାଗ୍ୟବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭାଗ୍ୟ ବିଧାତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଭାଗ୍ୟ+ବିଧାତୃ ୧ମା. ୧ବ)—**Bhāgya bidhātā** ୧ । ଯାହା ଉପରେ ମନୁଷ୍ୟର ସୁଖ ଦୁଃଖ ନିର୍ଭର କରେ; ଅଦୃଷ୍ଟର ନିୟନ୍ତା—1. The dispenser of a person's fortune; a person on whom depends one's weal or woe. ୨ । ବ୍ରହ୍ମ; ବିଧାତା—2. The Creator. [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ବ୍ରହ୍ମା ବା ବିଧାତା ମନୁଷ୍ୟର ଭବିଷ୍ୟଜୀବନର ଘଟଣାମାନ ଜନ୍ମର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ବା ପରେ ତା କପାଳରେ ଲେଖି ଦିଅନ୍ତି । ଏହି ଘଟଣା ସକଳ ଭିନ୍ନ ମନୁଷ୍ୟର ପୂର୍ବଜନ୍ମକୃତ କର୍ମର ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଫଳ ।]
(ଭାଗ୍ୟବିଧାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭାଗ୍ୟ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭାଗ୍ୟ+ବିପର୍ଯ୍ୟୟ)—୧ । **Bhāgya biparjyaya** ଦୁରଦୃଷ୍ଟ; ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ—1. Ill luck; adversity. ୨ । ସୌଭାଗ୍ୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ—2. Change of fortune; reverse of fortune.

ଭାଗ୍ୟଲିପି—ସଂ. ବି—ଅଦୃଷ୍ଟ ଲିଖନ; କପାଳ ଲେଖନ; ଯାହା ମନୁଷ୍ୟର **Bhāgyalipi** କର୍ମରେ ଲେଖାଥାଏ—That which has been preordained by Fate. [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ମନୁଷ୍ୟର ଜନ୍ମ ହେବାର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ବା ପରେ ବିଧାତା ପୁରୁଷ ତାର କପାଳ ଉପରେ ପୂର୍ବଜନ୍ମକୃତ କର୍ମର ଫଳସ୍ୱରୂପ ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନର ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ଘଟଣାବଳି କଲମ ଧରି ଲେଖିଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ତଦନୁସାରେ ସେ ଜୀବନରେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରେ ।]

ଭାଗ୍ୟହୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍; ଭାଗ୍ୟ+ହୀନ)—ହୀନ **Bhāgyahīna** କପାଳଛଡ଼ା; ହତଭାଗ୍ୟ—Unfortunate.
(ଭାଗ୍ୟହୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭାଗ୍ୟୋଦୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭାଗ୍ୟ+ଉଦୟ)—ସୌଭାଗ୍ୟର **Bhāgyodaya** ଅବିର୍ଭାବ—The dawning of one's good fortune.

ଭାଙ୍କାର—ସଂ. ବି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ଭାଂ=ଧ୍ୱନି+କାର)—ଭେରୀ-**Bhāṅkāra** ଆଦିର ଧ୍ୱନି—The sound of trumpets.

ଭାଙ୍ଗ୍—ଦେ. ବି (ଯୁବକ ସୁଧାଶ୍ୟାମଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଦେଶୀ କବିତାରେ **Bhāng** ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଅଦେଶ ବଚନ)—ଭାଙ୍ଗ; ବନ୍ଦକର—

(a term of school drill) Dismiss ! ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ପାନ ସଙ୍ଗେ ଖିଆଯିବା ଓ ପାଟିରେ ପକାଯିବା ତମାଖୁଗୁଣ୍ଡା—Tobacco powder used for chewing with or without betel.

ଭାଙ୍ଗଚି—ଦେ. ବ (ସ. ଭଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ)—କୌଣସି ସଙ୍କଳ୍ପିତ କାର୍ଯ୍ୟକୁ Bhāng-chi ଭାଙ୍ଗିବାପାଇଁ ପ୍ରଦତ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଣା; କୁମନ୍ତ୍ରଣା—ভাংচি, ভাঙ্গচি Machinations or advice given to भंगठि a person to spoil a proposal.

ଭାଙ୍ଗଚି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନଷ୍ଟ ବା ପଣ୍ଡ କରିବା Bhāng-chi debā ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ (ଭାଙ୍ଗଚି ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କୁମନ୍ତ୍ରଣା ଦେବା—To give ভাংচি দেওয়া evil advice to a person with a भंगठि देना view to spoil a proposal.

ଭାଙ୍ଗ୍ ପତର୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଧୂଆଁପତ୍ର, ତମାଖୁ—Bhāng patar Tobacco leaf.

ଭାଙ୍ଗ—ଦେ. ବ (ସ. ଭଙ୍ଗ)—୧ । ଗଞ୍ଜେଇ ଗଛର ପତ୍ର—1. The Bhānga leaves of the Indian hemp. ୨ । ভাঙ; ভাঙ্গ, ভাং ଗଞ୍ଜେଇ, ପତ୍ର ବା କଳି (ମଞ୍ଜରୀ) ସଙ୍ଗେ ମରିଚ सबजी; भंग; ठण्ढाई ମସଲା ଆଦି ବାଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଉନ୍ମାଦକ ପାନୀୟବିଶେଷ—2. An intoxicating drink made by pounding the leaves of Indian hemp with black pepper and other spices. ୩ । (ସ. ଭଜ୍ ଧାତୁ) ଲୁଗା ଆଦି ଭାଙ୍ଗି ରଖିବାର ଦାଗ—3. A crease of anything (cloth etc) which has been folded. ୪ । ଲୁଗା ଆଦି ଭଙ୍ଗା ଗଲେ ଯେଉଁ ସ୍ତର ସ୍ତର—4. The layer of anything like cloth when fold up. ୫ । ଭାଙ୍ଗିବା ବା ଭଙ୍ଗୀ ରଚନା କରିବା—5. Making an artistic fold. ୬ । ଚିତ୍ର ଓ ମଣ୍ଡଳ ଆଦିର ଅଙ୍କନ—6. Drawing of pictures or artistic circles. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ପାନ ସଙ୍ଗେ ଖାଇବା ବା ପାଟିରେ ପକାଇବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ତମାଖୁ ଗୁଣ୍ଡା—Tobacco powder used for chewing with or without betel.

ଭାଙ୍ଗ ଉଚର(ଲ)—ଦେ. ବ—ଗଞ୍ଜପା ବା ଦସ୍ତ୍ରଖେଳର ଅବସ୍ଥାବିଶେଷ; Bhānga uchara(la) ଖେଳାଳି ହାତରେ କୌଣସି ରଙ୍ଗର ରଜା, ନଅ ବା ଦୋକା ଥିଲେ ଓ ତାହାର ହାତରେ ୧୪ ଖଣ୍ଡ ତାସରୁ କମ୍ ତାସ ଥିଲେ ତାହାକୁ ହାରମ କରିବା କ୍ରମରେ ଖେଳବାର ଅବସ୍ଥାବିଶେଷ (ନଦେ)—A particular stage in the game of country cards in which a player has got the king card and the cards with 9 and 2 points and has got less than 14 cards in his hands.

ଭାଙ୍ଗ ଘୋଟିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ ଭଙ୍ଗ+ଘଟ୍ଟ ଧାତୁ)—ମରିଚ ଓ ମସଲା Bhānga ghotibā ସହିତ ପତ୍ର ବା ଗଞ୍ଜେଇକଳିକୁ ଘୋଟଏ ভাঙ ঘোটা ପଥୁରୀକୁଣ୍ଡିରେ ରଖି ଗଣ୍ଡେ ବାଡ଼ିର ତୂଳରେ ତାକୁ भाँग घोटना ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା—To pound the leaves of (ଭାଙ୍ଗ ବାଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) Indian hemp with black pepper and spices in a mortar with the help of a wooden pestling rod.

ଭାଙ୍ଗପତ୍ର—ପ୍ରାଦେ (ବୌଦ୍ଧ) ବ—ଧୂଆଁପତ୍ର; ତମାଖୁ—Bhānga patra Tobacco leaf.

ଭାଙ୍ଗପାଣି—ଦେ. ବ (ସ. ଭଙ୍ଗ+ପାନୀୟ)—ଗଞ୍ଜେଇ ବା ପତ୍ର ଓ ମରିଚ Bhānga pāni ମସଲା ଘୋଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ପାନୀୟବିଶେଷ; ভাঙ ମରିଚପାଣି—A drink made by mixing भँगपानी, ठँडाई Indian hemp paste with water.

ଭାଙ୍ଗ ଫିକ—ଦେ. ବ—ଗଞ୍ଜପା ଖେଳର ଅବସ୍ଥାବିଶେଷ; ଖେଳାଳି Bhānga phika ହାତରେ କୌଣସି ରଙ୍ଗର ରଜା, ଅଠ ଓ ତିକା ଥିଲେ ଓ ୨୧ ଖଣ୍ଡ ତାସରୁ ବେଶି ଥିଲେ ଅଠକୁ ବା ତିକାକୁ ହାରମ କରିବା ପାଇଁ ଖେଳିବା (ନଦେ)—A particular stage or state of affairs in the card game of Ganjapā when a player has the king card, the cards with eight and 3 points and has got more than 21 cards in his hands.

ଭାଙ୍ଗ ଭୁଙ୍ଗ—ଦେ. ବ (ଜରର୍ଥକ ସହଚର)—ଭାଙ୍ଗିବା କ୍ରିୟା; Bhānga bhunga ଭାଙ୍ଗଭଙ୍ଗି—The act of brea-ভাঙ্গাচুরা भाँग भूँग king.

ଭାଙ୍ଗ ସ(ସି)ରା—ଦେ. ବ—ଗଞ୍ଜପା ଖେଳର ଅବସ୍ଥା ବିଶେଷ; ଖେଳାଳିର Bhānga sa(si)rā ହାତରେ କୌଣସି ରଙ୍ଗର ରଜା, ଦହ ବା ଏକା ସହିତ ୧୦ ଖଣ୍ଡ ତାସରୁ ଅନ୍ୟୂନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା; ନଦେ]—A particular state of affairs in the card game of Ganjapā when a player has less than 10 cards including the king card and the cards having 10 points or one point in his hands.

ଭାଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ଵଣ (ଭୂଲ. ବ ଭାଙ୍ଗା)—ଭଙ୍ଗା; ଭଗ୍ନ—Bhāngā Broken.

ଭାଙ୍ଗିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଏକଜାତୀୟ ପଘା ଦଉଡ଼ି—Bhāngiā A kind of rope for tying cattle.

ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଭଜ୍ଜ ଧାତୁ)—୧ । (ସକର୍ମକ) ଭଗ୍ନ Bhāngibā କରିବା; ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରିବା—1. To break; ভাগা, ভাঙ্গা to break into pieces. ୨ । (ଅକର୍ମକ) तोड़ना ଭୁଟିବା; ଭଗ୍ନ ହେବା—2. To be broken. ୩ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କଥାକୁ ରକ୍ଷା ନ କରିବା —3. To disregard a person's request. [ଦ୍ରୁ—ବା ଶୁଣି କେବେ ଋଷି ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ପଢ଼ିଲେ, କେବେ ଋଷି ଯୁକ୍ତି କର ତାହା ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।]

୪ । (ସକର୍ମକ)(ଅଦେଶ) ଅମାନ୍ୟ କରିବା; ଲଙ୍ଘନ କରିବା —4. To disobey; to transgress. (ଉ—ମୋ ଆଜ୍ଞା ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ତୋହର ଶକତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୫ ।(ସକର୍ମକ) (ପ୍ରସ୍ତାବ) ସ୍ଥଗିତ ରଖିବା—5. To postpone or adjourn a proposal; to hold in abeyance. ୬ । (ସକର୍ମକ) ଛାରଖାର କରିବା; ଧ୍ୱଂସ କରିବା; ବିନଷ୍ଟ କରିବା—6. To destroy; to demolish. (ଉ—ଯୁଦ୍ଧ କରି ଭାଙ୍ଗିବି ନୃପପରାକ୍ରମ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।) ୭ । (ସକର୍ମକ) (ମଣ୍ଡଳ ଅଙ୍କ) ଅଙ୍କନ କରିବା—7. To draw circles and figures. ୮ । (ଅକର୍ମକ) (କଚେରି ଅଫିସ କାର୍ଯ୍ୟ) ବନ୍ଦ ହେବା—8. To be dismissed; to be closed (said of courts and offices). ୯। ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମନୋବିବାଦ ଘଟାଇବା(ଯଥା —ସେ ଅମୁକ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମନ ଭାଙ୍ଗିଦେଲା)—9.To cause dissension between two persons. ୧୦ । (ସକର୍ମକ) (ମକଦ୍ଦମା) ଆପ ଅପୋଷିରେ ମୀମାଂସା କରିବା—10.To settle (cases) amicably. ୧୧ । (ସକର୍ମକ) (ପଡ଼ିଆ ଜମିକୁ) ହାସଲ କରିବା; ପଡ଼ିଆ ଜମିକୁ ହାଣି ମାରି ଚାଷ ଜମିରେ ପରିଣତ କରିବା—11. To reclaim; to bring under cultivation. ୧୨ । (ସକର୍ମକ) ଦୂର କରିବା—12. To remove. (ଉ—ସେ ଅବା ଉରୁପରେ ଭାଙ୍ଗିବେ ସନ୍ଦେହ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୧୩ । (ସକର୍ମକ) ଜିଣିବା; ବଳିଯିବା—13. To excel; to exceed. (ଉ—ସିଂହଗ୍ରୀ ସିଂହ ହସ୍ତୀ ହସ୍ତିମାଠାରୁ ଗଲା, ଶୋଭାକୁ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ଯିବାର ଭାଙ୍ଗିଲା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବିରାଟ ।) ୧୪ । (ଗୋବରା ଚଢ଼େଇ ପାଳିବାବାଲାଙ୍କ ଭାଷା) (କୌଣସି ଗୋବରା ଚଢ଼େଇ)ଅନ୍ୟ ଚଢ଼େଇକୁ ବିବାଦରେ ଜିଣିବା—14. To defeat another bird in fight (said of a bulbul bird). ୧୫ । (ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ) ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରୁ ପଳାୟନ କରିବା(ମାଦଳା ପାଞ୍ଜି)—15. To retreat or flee away from a battle field. ୧୬। ଅରେ ବଳା ଯାଇଥିବା ଦଉଡ଼ିକୁ ଏକାଧିକ ସରୁ କରି ବଳିବା—16.To twist strings or strands into a rope. ୧୭। (ଭାଙ୍ଗିଦେବା-ସକର୍ମକ ଅନ୍ୟରୂପ) (ଭାଙ୍ଗିଯିବା-ଅକର୍ମକ ଅନ୍ୟରୂପ; (ସକର୍ମକ)ପେଟ ଟାଣିଲେ ପେଟ ଉପରେ ପାଣିପୂର୍ଣ୍ଣ କଂସା ବା ଅନ୍ୟ ବଡ଼ ପାତ୍ର ରଖିସେହି ପାତ୍ର ମଧ୍ୟକୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ପାଣି ଅଜାଡ଼ିବା; (ଯଥା—ତା ପେଟରେ ପାଣି ଭାଙ୍ଗିଲେ ପେଟ-ଟଣା ବନ୍ଦ ହେବ)—17. To repeatedly pour water into a big cup placed on the belly when there is some disorder in the stomach. ୧୮ । (ଅକର୍ମକ) ନଦୀର ବନ୍ଧ ଆଦି ସ୍ରୋତର ବେଗରେ ନଷ୍ଟ ହେବା (ଯଥା—ନଈବଢ଼ିରେ ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗିଗଲା)—18. To give way; to be breached (said of a bank. ୧୯ । ଲୁପ୍ତ ହେବା —19. To disappear; to be gone. (ଯଥା, ମେଘ ଭାଙ୍ଗିଲାଣି; ବଳ ଭାଙ୍ଗିଲାଣି) ୨୦ । (ସକର୍ମକ —ଲୁପ୍ତ କରିବା—20. To cause to disappear. (ଯଥା, ରୋଗ ମୋ ବଳ ଭାଙ୍ଗିଲାଣି) ୨୧ । ପଣ୍ଡ କରିବା—21. To nullify.

ଭାଙ୍ଗୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଭଙ୍ଗଡ଼ି; ଭାଙ୍ଗ ଖାଇବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—Addicted to taking the intoxicating drink, Bānga.
Bhāṅguā
ভাঙ্গী, ভাঙড়, ভাঙ্গর
भंगेरी (ଭାଙ୍ଗୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭାଙ୍ଗୁଆଣି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଭାଙ୍ଗଚି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bhāṅguāṇi (etc) Bhāṅgchi etc (See).

ଭାଙ୍ଗୁଣି—ଦେ. ବି—(ସ. ଭଙ୍ଗ)—୧ । ଭାଙ୍ଗିବା—1. Act of breaking. ୨। ଅନ୍ୟଥାକରଣ;ଲଙ୍ଘନ—Violation. ୩ । ଯେଉଁ ଉପାୟଦ୍ୱାରା ରସାୟନ ଔଷଧର ତେଜ ଊଣା ହୁଏ—3. Appliances by which the potency of tonics is lost or lessened
Bhāṅguṇi
ভাঙ্গন
तोडना

ଭାଙ୍ଗୁଣିଆ(ଆ)—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ ଭାଙ୍ଗେ—1. Breaking, one who breaks. ୨ । ଯେ ନିଜର ପରିବାରର ଶାନ୍ତି ନଷ୍ଟ କରେ—2. Causing disturbance in one's own family. ୩ । ଯେ ପରର ଘର ଭାଙ୍ଗେ—3. Creating dissensions in another's family.
Bhāṅguṇiā(āṅ)
ভাঙ্গানিয়া
तोडनेवाला

ଭାଜକ—ସ. ବି (ଗଣିତ) (ଭଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ, ଅକ)—ଯେଉଁ ରାଶିଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ରାଶିକୁ ଭାଗ କରାଯାଏ—(arithmetic) A divisor. ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ବିଭାଗକାରୀ—Dividing; partitioning.
Bhājaka
(ଭାଜିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭାଜନ—ସ. ବି (ଭଜ୍ ଧାତୁ=ସେବା+କରିବା + କର୍ମ, ଅନ)—୧ । ଆଧାର; ପାତ୍ର—1. Receptacle. ୨ । ଆଶ୍ରୟ—2. Refuge; shelter. ୩ । ସୁପାତ୍ର; ଯୋଗ୍ୟପାତ୍ର—3. A deserving person. ସ.ବିଣ—(ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ଯୋଗ୍ୟ—Deserving. (ସ. ସ୍ନେହ-ଭାଜନ, ସ୍ନେହପାତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।)
Bhājana

ଭାଜି—ଦେ. ବି (ସ. ଭୃଜ୍ ଧାତୁ)—ଭର୍ଜିତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ; ଘିଅରେ ବା ତେଲରେ ଭଜା ହୋଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ—Roasted or fried food. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । କୋଶଲା ଶାଗ—1. A kind of potherb. [ଉ—ଭାଜିର ଉଠେ କେଜା ପାଏନ୍ ପାଏ । ଛନ୍ଦ । ଏଥିର ଅର୍ଥ କୋଶଲା ଶାଗ ଲାଗି କଳସିର ପାଣି ପାଏ; ତୁଳନା-କର, ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଚଳିତ ଛନ୍ଦ—ଦାଲୁଅ ଲାଗି କଳସିର ପାଣି ଯାଏ ।] ୨ । (ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ) ଶାଗ 2. Pot-herb.
Bhāji
ভাজা, ভাজী
भाजि, भुजिया

ଭାଜିତ—ସଂ. ବିଣ [ଭଜ୍ ଧାତୁ +କର୍ମ. ତ]—ପୃଥକ୍‌କୃତ; ବିଭକ୍ତ—
Bhājita Divided. ସଂ. ବି—ଭାଗ; ଅଂଶ—Part; share.

ଭାଜି ତରକାରି—ଦେ. ବି [ସହଚର]—ଭଜା ଓ ତିଅଣ—
Bhāji tarakāri Fried fruit and curry.
ভাজী তরকারী भुजिया तरकारी

ଭାଜିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଭଜ୍ଜ୍ ଧାତୁ)—(ଅକର୍ମକ) ୧ । ଭାଙ୍ଗିଯିବା;
Bhājibā ଭଗ୍ନହେବା—1 To be broken. (ଉ—ଉରୁ
ভাংগা ପବନରୁ ପାଇଣ ବୃଷରାଜ, ଲଟାଙ୍କର ଉପରେ ଛେଚ
तुटना ହେଲେ ଭାଜି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୨ ।
ଛିଡ଼ିଯିବା; ଲୁପ୍ତପ୍ରାୟ ହେବା—2, To be exhaused.
(ଉ—ଅଜି ନ ପାରଇ, ଭାଜିଛି ମୋ ବଳ, ରାଜ କରିଛନ୍ତି
କଣ୍ଠେ ଚଢ଼େ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ୩ । (କୌଣସି
ପ୍ରସ୍ତାବ) ରହିତ ହେବା—3. (a proposal) To be
ভাগা kept in abeyance. ୪ । ପଳାଇବା—4. To flee
भागना away. (ଉ—ଭୀମଙ୍କ ଶରତରେ ଭାଜିଲେ ଯକ୍ଷେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୫ । ପରାଜିତ ହେବା—
5. To be vanquished. ୬ । ପରାଜିତ ହୋଇ
ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ ହେବା—6. To be routed after defeat.
ভাজা ୭ । (ସକର୍ମକ)(ସଂ. ଭ୍ରସ୍ଜ୍ ଧାତୁ) ଭର୍ଜନ କରିବା—7. To
भुजना, माजना, भुजना fry; to roast.
(ଭଜିଯିବା—ଅକର୍ମକ ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭାଜି ଶାଗ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଶାଗ ଅର୍ଥରେ ହି.
Bhāji śāg ଭାଜୀ)—କୋଶଳା, ଲେଉଟିଆ ଆଦି ଶାଗ—
Potherb

ଭାଜ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଭଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—(ଗଣିତ) ଯେଉଁ ରାଶି
Bhājya ଅନ୍ୟ ରାଶି ଦ୍ଵାରା ଭାଗ କରାଯାଏ—
(arithmetic) A dividend.
ସଂ. ବିଣ—ଯାହାକୁ ଭାଗ କରିବା ଉଚିତ; ଭାଗାର୍ହ; ଭାଗ
ଯୋଗ୍ୟ—Divisible.

ଭାଞ୍ଜ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭଞ୍ଜ ଧାତୁ)— ୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରୌପ୍ୟାଦିରେ
Bhānja ମିଶାଯିବା ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁ; ଖାଦ—1. Dross. ୨ । ଭାଙ୍ଗ;
খাদ ଭସ୍ତ— 2. Layer; fold. ଦେ. ବିଣ—ନିକୃଷ୍ଟ—
खाद् ভাঁজ तह Inferior.

ଭାଞ୍ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଭଞ୍ଜ ଧାତୁ)—(ସକର୍ମକ) ୧ । ଭାଙ୍ଗିବା—
Bhānjibā 1. To break into pieces. (ଉ—ବୃକ୍ଷ
ভাঁজা तोडना ସ୍ଥାପିବା ସିନା କର୍ମ, ଭାଞ୍ଜିବା ଅଟଇଁ ଅଧର୍ମ ।
ভাঁজা ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।) ୨ । ଲୁଗା ଆଦି ପ୍ରସ୍ତ ପ୍ରସ୍ତ କରି
तह करना, तह लगाना ଭାଙ୍ଗିବା—2. To fold (cloth etc).
୩ । (ଅକର୍ମକ) ପଳାଇବା—3. To flee away.
ভাগা (ଉ—ଶୁକର ତେଜ ଯକ୍ଷ ବଳେ, ଲଙ୍କେ ଭାଞ୍ଜିଲେ ହଗ-
भागना ପାଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ଭାଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭଟ୍ଟ) — ୧ । ବଂଶଚରିତକୀର୍ତ୍ତନକାରୀ ଗାୟକ—
Bhāṭa 1. Bard; herald. ୨ । ସ୍ତୁତିପାଠକ; ବନ୍ଦୀ—
ভাট 2. A panegyrist. (ଉ—ନୋହିଲେ କପଁା ଭାଟ
भाट ପ୍ରାୟେ ସ୍ତୁତି କର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ସଭା)
୩ । ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ—3. A hybrid caste
୪ । ରାଜଦୂତ—4. Ambassador.

ଭାଟକ—ସଂ. ବି. (ଭଟ୍ ଧାତୁ=ଭଡ଼ା କରିବା+ସ୍ଵାର୍ଥେ. ଅକ)—
Bhāṭaka ୧ । ଘର ଆଦିର ଭଡ଼ା—1. Rent or hire for
the use of a house etc. ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର
ମୂଲ୍ୟ—2. Price of a thing.

ଭାଟ ଭିକା(ଖା)ରି—ଦେ.ବି.(ସହଚର)(ସଂ.ଭଟ୍ଟ+ଭିକ୍ଷାକାରୀ)—ଭାଟ ଓ
Bhāṭa thikā(khā)ri ଭିକ୍ଷୁକ—Bards and beggars
ভাট ভিখারী [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଭାଟମାନେ ରାଜାମାନଙ୍କ
भाट भिखारी ନିକଟରେ ପ୍ରତ୍ୟହ ସ୍ତୁତି ପାଠ କରି ରହୁଥିଲେ ।
ଏହି ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରଥା ଲୁପ୍ତପ୍ରାୟ ହେବାରୁ ଏବେ ଭାଟମାନେ
ଦ୍ଵାରେ ଦ୍ଵାରେ କବିତା ବୋଲି ଭିକ୍ଷା କରି ପେଟ
ପୋଷନ୍ତି ।]

ଭାଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭ୍ରାଷ୍ଟ୍ରୀ)—୧ । ବଡ଼ ଚୂଲି—1. A furnace;
Bhāṭi ভাটী kiln. ୨ । ମଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର ବଡ଼ ହାଣ୍ଡି—
भाट, भट्ठी, भट्ठा 2, Large pot for distilling wine
or spirits. ୩ । ଅର୍କ କାଢ଼ି ମଦ ତିଆରି
କରିବାର ଯନ୍ତ୍ର—3. Still. ୪ । ଧୋବା ଯେଉଁ
ବଡ଼ ବଡ଼ ହାଣ୍ଡିରେ ଲୁଗା ସିଝାଏ—4. Large earthen pots for boiling clothes to be washed
by a washerman; a washerman's cloth-
boiling pot. ୫ । ଇଟା ପୋଡ଼ିବା ଚୂଲି—
5. Brick kiln. ୬ । ଗେଙ୍ଗୁଟି ପୋଡ଼ି ଚୂନ ତିଆରି
କରିବା ଚୂଲି—6 Lime kiln. [ଦ୍ର—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଟି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମରେ କଥିତ
ଯଥା—ଧୋବା ଭାଟି, ମଦ ଭାଟି, ଇଟାଭାଟି ଇତ୍ୟାଦି ।]
୭ । ପୋଡ଼ା ଯାଉଥିବା ଇଟାର ସ୍ତୂପ—7. The
arranged heap of bricks burnt in a kiln.
୮। ଯେଉଁ ଘରେ ମଦ ତିଆରି ହୁଏ—8. Distillery.

ଭାଟିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଗୁଜରାଟବାସୀ ବୈଶ୍ୟ ବଣିକ—1. A
Bhāṭiyā Baiśya merchant of Gujerat. ୨ । କଚ୍ଛ
ভাটিয়া ଓ କାଠିଆବାଡ଼ର ଅଧିବାସୀ ଭାଟିଆମାନଙ୍କ କଥିତ
भाटिआ ସିନ୍ଧି ଭାଷାର କଚ୍ଛିଭାଷାର ରୂପାନ୍ତରିତ ଉପଭାଷାବିଶେଷ-
2. A sub-dialect of Kachchhi dialect of
the Sindhi language spoken by the
Bhatias fo Cutch and Kathiawar
୩ । ଭାଟିର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A person in-
charge of a kiln or distillery.

ଭାଟିଆ ବେଣ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଧର୍ମ ସମ୍ପ୍ରଦାୟବିଶେଷ—
Bhāṭia beṇa A religious sect.
[ଦ୍ର—ବଲ୍ଲଭାଚାର୍ଯ୍ୟ ଏହି ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା । ଧନ
ସମ୍ପତ୍ତି ଏମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ,ମାତ୍ର ଭୋଗବିଳାସ ବାସନା
ଅଦୌ ନ ଥାଏ । ମଦନମୋହନ. ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନ ।]

ଭାଟିଆର(ରୀ)—ଦେ. ବ—୧ । ଅନ୍ନବିକ୍ରେତା—1. Seller of cooked rice. ୨ । ମଦବିକ୍ରେତା—2. A vendor of wine. ୩ । ଯେ ଗୁଡ଼ଲ ଆଦିରୁ ସିଝାଇ ମଦ ତିଆରି କରେ—3. A wine distiller.
Bhāṭiārā(rī)
ভাটিয়ারী
भटियारी

ଭାଟିଆରୀ—ଦେ. ବ. (ସ. ଭର୍ତ୍ତୃହାରିକା)—ଗୀତର ରାଗବିଶେଷ ('ରାଗ' ଶବ୍ଦେ ଟୀକା ଦେଖ)—Name of a tune in song (see notes under Rāga).
Bhāṭiāri
ভাটিয়ারী
भटियारी
[ଦ୍ର—ମହାରାଜ ଭର୍ତ୍ତୃହରି ଏହି ରାଗର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ । ଏହା ରବା ପ୍ରଥମ ପ୍ରହରରେ ଗେୟ । ଏହା ସପ୍ତସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ । ଏଥିରୁ ଦୁଇ ସ୍ୱର କୋମଳ ।]

ଭାଟି ଖାନା—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଘରେ ମଦ ଭାଟି ଥାଏ ବା ମଦ ହୁଏ—Distillery.
Bhāṭi khānā
ভাটিখানা
भट्टीखाना

ଭାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଭଷ୍ଟ ଧାତୁ=ସ୍ଖଳନ କରିବା)—(ଜୁଆର) କମିବା—(flowtide) To ebb.
Bhāṭibā
ভাটা
घटना
(ଉ—ଅଛି ପୂର୍ଣ୍ଣିମା । × × × × ବାରଟା ବେଳେ ଜୁଆର ଭାଟିବ । ଠିକ ତେତିକ ବେଳେ ସମୁଦ୍ରରୁ ଅମୃତ ଯୋଗ—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ)

ଭାଟୁ(ଟୋ)ଇ—ଦେ. ବ (ସ. ବର୍ତ୍ତିକ)—ବଟର ଚଢ଼େଇ—The grey quail (bird): Cotarnix Communis.
Bhāṭu(ṭo)i
বটের
बटेर

ଭାଟୁଆରି—ଦେ. ବଣ—ଭାଟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to a Bhāṭa or panegyrist. (ଯଥା—ଭାଟୁଆରି ଲାଗିଛି ।)
Bhāṭuāri
ভাটু(টো)আরি
भाटोचार

ଭାଟୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) —ବ. ପୁଂ—ଭଣୋଇ; ଭଗିନୀପତି—Sister's husband.
Bhāṭo

ଭାଠି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୧ । ମଦଘାଟ—1. Wine shop. ୨ । ଭାଟି (ଦେଖ)—Bhāṭi (See).
Bhaṭhi

ଭାଡ଼୍(ଡ଼ୁ) ଭାଡ଼୍(ଡ଼ୁ)—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—କଡ଼ କଡ଼; କୌଣସି ଟାଣ ପଦାର୍ଥ ଚୋବାଇବାର ଶବ୍ଦ—Sound of chewing hard things.
Bhārd(rdu) bhārd(rdu)
কড়কড়
भड भड
[ଉ—ସତ୍ତୁଶୁଣୀ ଘର ପିଠା ଦେଖି ମନ ଲଳେଇ ଗଲେଇ, ଘସି ଫଡ଼ା ଖଣ୍ଡେ ହାତରେ ଧରି ଭାଡ଼ୁ ଭାଡ଼ୁ ଚୋବେଇ । ଚଗ ।]

ଭାଡ଼ି—ଦେ. ବ (ସ. ବାଟକ)—୧ । କାଠ ବାଉଁଶ ଆଦିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଞ୍ଚା—1. A raised framework of bamboo or planks; scaffold; a platform used for stocking things.
Bhārdi
মাচা
मचान
[ଦ୍ର—ଗୃହ ମଧ୍ୟରେ ଜିନସପତ୍ର ରଖିବା ପାଇଁ ଘରର ଗୃଳ ତଳେ କାନ୍ଥ ଉପରେ କମ୍ପା (ଭୁଇଁରେ ଖୁଣ୍ଟି ପୋତି) ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ଆଡ଼ଧାରଣା ଦେଇ ଉକ୍ତ ଧାରଣା ଉପରେ ବାଉଁଶ ବା ପଟା ବିଛାଇ ଭାଡ଼ି ତିଆରି କରାଯାଏ । ଯାତ୍ରାଦାସ୍ ବା ବାଜାଦାରମାନଙ୍କ ବସିବା ପାଇଁ ଓ ବଣରେ ଶିକାରୀମାନଙ୍କ ସ୍ଥକାପେ ଭାଡ଼ି ବା ମଞ୍ଚା କରାଯାଏ । ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଶସ୍ୟ କ୍ଷେତକୁ ରାତିରେ ଜଗିବା ପାଇଁ କୃଷକମାନେ ବିଲ ମଝିରେ ଖୁଣ୍ଟି ପୋତି ତା ଉପରେ ଭାଡ଼ି ତିଆରି କରନ୍ତି ।] ୨ । ମୁଡ଼ି, ଖଇ ଆଦି ଭଜା ଯିବାର ଏକ ଖେପ ବା ଥର—2. One baking or frying (of fried rice etc) (ଯଥା—ମୁଁ ଭାଡ଼ିଏ ମୁଡ଼ି ଭାଜି ଦେଇ ଯିବି) ୩ । ଦାନ୍ତମାନଙ୍କର ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପଂକ୍ତି—3. A row of teeth (ଯଥା—ଏକା ମୁଥେକେ ତୋର ଭାଡ଼ିଏ ଦାନ୍ତ ଭାଙ୍ଗି ଦେବି ।)

ଭାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବ—ଭାଡ଼ି ଜଗୁଆଳ; ଯେ ଭାଡ଼ି ଉପରେ ଥାଇ ରାତିରେ ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ଆଦି ଜଗେ—One who watches the crops in the night from a high scaffolding [ଉ—କେ ଗୁଳା ବାଜିଲା, ମୁଣ୍ଡ ଯେକଗଲା, ଭାଡ଼ି ଉପରୁ ଭାଡ଼ିଆର । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।]
Bhārdia
মাচাওয়ালা
मचानवाला
[ଭାଡ଼ିଆର(ଲ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଭାଡ଼ି ଚହଲେଇବା—ପ୍ରାଦେ. [ଗଡ଼ଜାତ] କ୍ରି—ଶିକାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯେଉଁଥିବା ଲୋକେ ବାଦ୍ୟାଦ ବଜାଇ ଓ ପାଟିକରି ଯେରମଧ୍ୟସ୍ଥ ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଶିକାରୀମାନଙ୍କ ଭାଡ଼ି ପାଖକୁ ତଡ଼ିଆଇବା କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବା—(the beaters) To commence the beat.
Bhardi chahaleibā

ଭାଣ(ନ)ସ—ପ୍ରାଦେ. [ଗଡ଼ଜାତ; ଭୁଲ ହି. ଭାନସ୍=ପାକ]—ପାକଶାଳା; ରୋଷେଇ ଘର—Cookroom; kitchen.
Bhaṇ(n)-sa

ଭାଣ—ସ. ବ (ଭଣ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ଅଧିକରଣ. ଅ)—୧ । ଏକ ଅଙ୍କରେ ସମାପ୍ତ ନାଟ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—1. A drama in one act. ୨ । ପ୍ରତୀତି; ବୋଧ—2. Belief; perception. ୩ । ବାହାନା; ଛଳ; କପଟ—3. pretence; feigning. ୪ । ଜ୍ଞାନ—4. Knowledge. ୫ । କଥା; ବାକ୍ୟ—5. Saying; speech; utterance.
Bhāṇa

ଭାଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାହାନା କରିବା; ଛଳନା କରିବା; ଛଟା ମାରିବା—To feign; to pretend; to simulate.
Bhāṇa karibā
ভাণকরা
बाहाना करना

ଭାଣ(ଣି, ଣେ ଜି (ଞ୍ଜି)—ଦେ. ବ.ସ୍ତ୍ରୀ (ସ.ଭଗ୍ନୀକା)—ଭଉଣୀର ଝିଅ—Sister's daughter.
Bhāṇa (ṇi, ṇe) ji (ñji)
ভাগিনী
भानजी

ଭାଣ(ଣି, ଣେ) ଜ (ଞ୍ଜି)ଜୋଇଁ—ଦେ.ବ (ସ. ଭଗ୍ନୀକା ଓ ଜାମାତୃ)—ଭାଣିଜୀର ସ୍ୱାମୀ—The husband of one's sister's daughter.
Bhāṇa (ṇi, ṇe) ji (ñji) joiñ
ভগিন জামাই
भागिन जमाई

ଭାଣ୍ଟ—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଭଇଁଷେଣ; କଇଁର ଖାଜ-କୋଷ—The fruits of the water-lily.
Bhāṇṭa

ଭାଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଟିକି ପ୍ରକାର ସାନପାତ୍ର—vessel small; cup.
Bhāṇṭā
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବାଇଗଣ—Brinjal.

ଭାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଅଶ୍ଳୀଳ—Indecent.
Bhānd (ଭାଣ୍ଡଭେସର୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭାଣ୍ଡ—ସ. ବ (ଭଣ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଡ)—୧ । ପାତ୍ର; Bhānda କୋଷ; ଭାଣ୍ଡି—1. A receptacle; a pot. ୨ । ବାଇଦ; ଢୋଲ; ଅନଦ୍ଧବାଦ୍ୟ—2. A drum. ୩ । (ଭନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍ତମ ସମ୍ବାଦ ଦେବା, ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ମୂଳ ଧନ ପୁଞ୍ଜି—3. Capital. ୪ । ସଞ୍ଚିତ ଧନ—4. Hoard; fund. ୫ । ନାପିତର ଅସ୍ତ୍ରାଧାର; ଭଣ୍ଡାର ମୁଠି—5. A razor-case; pouch for a barber's tools. ୬ । ଦେହ; ଶରୀର—6. Body. ୭ । (ଭା ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଣ୍ଡ)—ଅଳଙ୍କାର 7. Ornament. ୮ । ଅଶ୍ୱଭୂଷଣ;ଘୋଡ଼ାର ସାଜ—8. Trappings for a horse. ୯। ନଦୀର ଶଯ୍ୟା—9. The bed of a river; river bed. ୧୦। (ଭଣ୍ଡ +ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ) ଭାଣ୍ଡପଣିଆ—Shamelessness; ଭାଣ୍ଡ भाण्ड indecency. ଦେ .ବଣ (ସ. ଭଣ୍ଡ)—୧ । ପ୍ରତାରକ; ଶଠ—1. Cheating; swindling. ୨ । ଭଣ୍ଡାପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of indecency. ୩। ଥଟ୍ଟୋଲ;ବିଦୂଷକ-3. Jestive. ୪ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ—4. Shameless. ୫ । ପଣ୍ଡ; ନିଷ୍ଫଳ—5. Fruitless. ଦେ. ବ—୧ । ଠକ—1. Cheat. ୨ । ବିଦୂଷକ—2. Jester. ୩ । ଅଶ୍ଳୀଳଭାଷୀ ବ୍ୟକ୍ତି — 3. A speaker of vulgar and indecent things. ୪ । ପରବଶ; ଅତି ଲଜ୍ଜିତ—4. Put to great shame or humiliation.

ଭାଣ୍ଡ କଥା—ଦେ. ବ—୧ । ଥଟ୍ଟାଳ କଥା—1. Jugglery; Bhānda kathā ଭଣ୍ଡ କଥା दिल्लगी buffonery. ୨ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ କଥା—2. Shameless words; ribaldry. ୩ । ନିଷ୍ଫଳ ବା ପଣ୍ଡ ବିଷୟ—3. A fruitless matter; a vain thing.
[ଭାଣ୍ଡଭେସଡ଼ (ଡା) କଥା ଅନ୍ୟରୂପ]

ଭାଣ୍ଡ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ବା Bhānda karibā ଲଜ୍ଜିତ କରିବା—1. To put a ଅପ୍ରସ୍ତୁত করা, অপ্রতিভ করা person to shame; to शर्मिंदा करना humiliate a person to nonplus. [ଭାଣ୍ଡ କରା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ଉଣ୍ଡୋଳ କରିବା; ବିଗାଡ଼ିବା; ପଣ୍ଡ କରିବା—2. To nullify or spoil a matter.

ଭାଣ୍ଡଗିରି—ଦେ. ବ—୧ । ହାସ ପରିହାସ—1. Jesting; Bhāndagiri ribaldry. ୨ । ଭଣ୍ଡାମି; ନିର୍ଲଜ୍ଜତା—ভাণ্ডাম(মি) दिल्लगीबाजी 2. Shamelessness; depravity.
[ଭାଣ୍ଡପଣ, ଭାଣ୍ଡପଣିଆ (ଅଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଭାଣ୍ଡରା କରିଦେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—୧ । ଅପମାନ ଦେବା-Bhāndarā karidebā 1. To insult . (ଯଥା—ସେ ଭଲଲୋକରେ ମୋତେ ଭାଣ୍ଡରା କରି ଦେବ)—୨ । ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ କରିଦେବା; ଉଣ୍ଡୋଳ କରିବା; ନଷ୍ଟ କରିବା—2. To spoil; to disorganise; to nullify.

ଭାଣ୍ଡା—ଦେ. ବ (ପ୍ରାଚୀନ)—୧ । ଅପଦ—1.Danger;calamity. Bhāndā [ଉ—ଅରେ ବାବୁ ! ତୁମ୍ଭ ସବୁ ଭାଣ୍ଡା ଯୋଗଯାଇ, ফাণ্ডা ହାତ ମୁଖେ ପଶା ଖେଳ ଦୁଃଖକୁ ଦେଲଇ । ସରଳା-घाटी ମହାଭାରତ. ବନପର୍ବ ।] ୨ । ଜୀବନର ଘାଟି—2. A crisis; critical point of one's life.

ଭାଣ୍ଡାଗାର—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍;ଭାଣ୍ଡ=ସଞ୍ଚିତ ଧନ+ଅଗାର)—୧ । Bhāndāgāra ଧନାଗାର; ଭଣ୍ଡାର—1. Treasury. ୨ । (ଭଣ୍ଡାର—ଅନ୍ୟରୂପ) ବସ୍ତୁସଞ୍ଚୟ ସ୍ଥାନ; ଘରଘର—2. Store-house; magazine. ୩ । ପୁଞ୍ଜି—3. Fund; hoard.

ଭାଣ୍ଡାଗାରିକ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଭାଣ୍ଡାଗାର+ରକ୍ଷଣାର୍ଥେ ଇକ)—୧ । Bhāndāgārika କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ—1. Treasurer. ୨ । (ଭଣ୍ଡାରିକ, ଭଣ୍ଡାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘରଘରର ରକ୍ଷକ—2. Store-(ଭାଣ୍ଡାଗାରିକା — ସ୍ତ୍ରୀ) keeper; store-house-keeper.

ଭାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସ. ଭଣ୍ଡ)—୧ । ଭଣ୍ଡ; ନିର୍ଲଜ୍ଜ—Bhāndiā 1. Shameless. ୨ । ବହୁଲୋକଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ [ଭାଣ୍ଡେ(ଣ୍ଡୋ)ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ] ଲଜ୍ଜା ବା ଅପମାନ ଗ୍ରସ୍ତ—ভাঁড় 2. Put to shame or humiliation before बेसरम many people. ୩ । ନିର୍ବୋଧ ଅବା ମିଥ୍ୟାବାଦୀ অপ্রতিভ ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦିତ—3. Proved to be a liar; बेपानि পণ্ড पण्ड befooled. ୪ । ଉଣ୍ଡୋଳ; ନଷ୍ଟ—4. Spoiled; nullified; undone.

ଭାଣ୍ଡିର—ଦେ. ବ—ବେଲଗଛ—The Bel tree.
Bhāndira

ଭାଣ୍ଡୀର—ସ. ବ (ଭାଣ୍ଡ=ପାତ୍ର+ଈର ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ Bhāndira ଅ)—୧ । ବଟବୃକ୍ଷ; ବରଗଛ—1. The banyan tree. ୨ । ବ୍ରଜମଲ୍ଲୀ (ଦେଖ)—2. Brajamalli (See)

ଭାଣ୍ଡୁଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସ. ଭଣ୍ଡ)—୧ । ଶଠ; ଭଣ୍ଡ—1. Bhānduā Swindling; deceptive ୨ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ—[ଭାଣ୍ଡେ(ଣ୍ଡୋ)ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ] 2. Shameless. ୩ । ଭାଣ୍ଡୁଆ—ভাঁড় भाण्ड 3. Bawdy. ୪ । ଥଟ୍ଟୋଲ୍—4. Jestive. ভেড়ুয়া भडुआ ୫ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ଲଜ୍ଜିତ ବା ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ କରେ—5. Humiliating or putting a person to shame. ୬ । ଅଶ୍ଳୀଳଭାଷୀ ବ୍ୟକ୍ତି—6. Speaker of indecencies.

ଭାଣ୍ଡେଇବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି (ଭୁଲ ବ. ভাঁড়ান)—Bhāndeibā ଭଣ୍ଡାଇବା; ଠକାଇବା—To cheat.

ଭାତ୍(ଥ୍)—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଭାତ—Boiled rice.
Bhāt(th)

ଭାତ-ଖୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅନ୍ନ ପ୍ରାଶନ ଉତ୍ସବ—The
Bhāt-khuā ceremony of a child's taking boiled rice for the 1st time.

ଭାତ—ସଂ. ବଣ (ଭା ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତ. ତ)—୧ । Bhāta ପ୍ରକାଶିତ; ପ୍ରଭାତ —1. Displayed; manifested; shining; resplendent. ୨ । ଦୀପ୍ତ; ଆଲୋକିତ—2. Lighted; illuminated. ସଂ.ବି—ପ୍ରଭାତ; ସକାଳ—Morning; dawn. ଦେ. ବି (ସଂ. ଭକ୍ତ; ପ୍ରା. ଭତ୍ତ)—୧ । ସିଦ୍ଧ ତଣ୍ଡୁଳ; ଅନ୍ନ; ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଚାଉଳ—1. Boiled rice. ୨ । (ସୂଚତାର୍ଥ) ଖାଦ୍ୟ—2. Food. (ଉ—ଧନକୁ ଯାର ଘରେ ନ ଥାଏଟି ଭାତ; ବ୍ୟର୍ଥ ଅଟେ ବାରୁହେ ! ତାହାର ଜୀବତ. କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।) ୩ । ଦାନା; ଜୀବକା-ନିର୍ବାହର ଉପାୟ—3. Means of living; livelihood.
ଭାତ
भात

ଭାତଖିଆ ହାତ—ପ୍ରାଦେ. (ଭଦ୍ରକ) ବି—ଡାହାଣ ହାତ—Right
Bhātakhiā hāta hand.

ଭାତ ଗଲା—ଦେ.ବି (ସଂ. ଭକ୍ତ+ଗଳନ) --ସିଦ୍ଧ ଅନ୍ନରୁ ପେଜ ଗାଳିବା
Bhāta galā —The act of scumming of
ভাতগালা; माँड़पशाना boiled rice.
[ଉ—ପ୍ରକୃତରେ ଭାତ ଗଲା ଯାଏ ନାହିଁ, ଭାତରୁ ପେଜ ଗଲା ଯାଏ, ଏହା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଗୋଟିଏ ବିଶେଷତ୍ୱ; ଭୁଲ. କୋଡ଼ି ହାଣିବା, ଘର ଲୁଚିବା, ଚୁଲ୍ଲା ଲୁଟିବା ।]

ଭାତ ଜାମୁ—ଦେ.ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଜାମୁଗଛ ଓ ତାହାର ଛୋଟ ଫଳ ବା
Bhāta jāmu କୋଳି—A kind of small black-
ছোট জাম; छोटा जामुन berry [tree and its fruit].

ଭାତ ଡାଲି—ଦେ.ବି (ସମାସ) (ସଂ.ଭକ୍ତ+ଦାଲି)—ଭାତ ଓ ଡାଲି—
Bhāta dāli ভাতডাল; भात दाल Boiled rice and porridge of pulses.

ଭାତ ତିଅଣ—ଦେ. ବି (ସମାସ) (ସଂ.ଭକ୍ତ+ତେମନ)—ଅନ୍ନବ୍ୟଞ୍ଜନ—
Bhāta tiaṇa (ଭାତ ତରକାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Boiled rice
ভাত তরকারী; भाततिमन; भात तरकारि and curry.

ଭାତ ନିଦ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭକ୍ତ+ନିଦ୍ରା)—ଭାତ ଖାଇ ସାରିବା ପରେ
Bhāta nida ମନୁଷ୍ୟକୁ ଅଡ଼ମିବା ଗାଢ଼ ନିଦ୍ରା—Deep sleep
ভাতের নিদ; भातनसा overtaking a person just after meals.

ଭାତ ପରଷା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭକ୍ତ+ପରିବେଷଣ)—ଖାଇବା ଲୋକଙ୍କ
Bhāta parasha ପତ୍ରରେ ବା ଖାଦ୍ୟପାତ୍ରରେ ଅନ୍ନର ପରିବେଷଣ—
ভাত পরিবেষন; (परसा)भात परोसना The serving up of
(ଭାତ ପରଷିବା—କ୍ରିୟାରୂପ) boiled rice on the plate of a diner.

ଭାତ ପରଷାଳି(ଷୁଣୀ)—ଦେ. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ନ ପରିବେଷଣକାରୀ
Bhāta parashāli(shuṇī) ବ୍ୟକ୍ତି—A person who
যে ভাত পরষে भात परोशनेवाला serves up boiled rice.

ଭାତ ପୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । ଭାତ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଲୁଗାର ପୁଡ଼ା—
Bhāta puḍā 1. Some boiled rice tied up in cloth. ୨ । ଭେକା ପଞ୍ଚମୀ ... ଘରରେ ଘର ଖଲରେ ଝୁଲୁଥିବା ହୋଇଥିବା ଜଣକ ଚୂଣା ପୁଡ଼ଥ; ପଣ୍ଡୁଆ-2. A plaited roll of rush hung from the thatch over the front door of a house on the fifth day of the dark fortnight of the month of Bhāda a.

ଭାତ ବଢ଼ା—ଦେ.ବି—ପାତ୍ରରେ ଅନ୍ନ କାଢ଼ିବା—Bringing out of
Bhāta baṛhā rice from the cooking pot and
ভাতবাঢ়া; भात निकालना serving it up on a plate.
(ଭାତ ବାଢ଼ିବା—କ୍ରିୟା)

ଭାତ ବର୍ତ୍ତନ—ଦେ. ବି(ସମାସ) ଭୃତ୍ୟଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଅନ୍ନ ଓ ଦରମା—
Bhāta bartana মাইনা খোরাক; भात बरतन Food and
(ଭାତ ବରତନ—ଅନ୍ୟରୂପ) salary given to a servant.

ଭାତ ରନ୍ଧା—ଦେ. ବି ସଂ (ଭକ୍ତ+ରନ୍ଧନ)—ଚାଉଳକୁ ସିଦ୍ଧ କରି ଅନ୍ନ
Bhāta randhā ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—The act of boiling
ভাতরাঁধা भात राँधना ଭାତ ରାନ୍ଧିବା—କ୍ରିୟା) rice for food.
[ଉ—ଚାଉଳ ରନ୍ଧା ହୋଇ ଭାତ ହୁଏ; ଭାତ ରନ୍ଧା ଯାଏ ନାହିଁ]

ଭାତରେ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହସ୍ତ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାରର
Bhātare māribā ଦଣ୍ଡ ନ ଦେଇ ତାହାର ଭାତ ବା ଦାନା ବନ୍ଦ
ভাতেমারা ହେବାର ଉପାୟ କରିବା ବା ଜୀବିକା କାଢ଼ି ନେବା—
पेटकाटना; रोजीमारना To punish a person by stopping his food or taking away the means of his living instead of beating him
(ଭାତରେ ଧୂଳ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) with one's hands.
(ଉ—ହାତରେ ନ ମାରି ଭାତରେ ମାରିବା—ଢଗ)

ଭାତ ଲୁଗା—ଦେ. ବି (ସମାସ) ଅନ୍ନ ଓ ବସ୍ତ୍ର; ଖୋରାକ ପୋଷାକ—
Bhāta lugā Food and clothing. (ଉ—କେବଳ ଭାତ
ভাতকাপড় ଲୁଗା ଅମୃକୁ ସେ ଦେଉ—
खोराकपोषाक କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।)

ଭାତ ସୋଲ—ଦେ.ବି—ପୋଲ ସୋଲ—Hollow cork or sola.
Bhātasola কাঁপাসোলা; खोखलाकोढिला

ଭାତା—ଦେ. ବି ସଂ. ଭସ୍ତ୍ରା, ଭସ୍ତ୍ରୀ)—ବାୟୁ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅଗ୍ନି
Bhātā ... ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କମାରର ଚମ ମୁଣା—Black-
জাঁতা; धौंकनी; भाथी smith's bellows. (ଉ—ଲୌହକାରକ ଗୃହେ ଭାତ । ବନ୍ଧା ଶ୍ୱାସ ନ ଛାଡ଼ନ୍ତି—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ଭାତି—ସଂ. ବି (ଭା ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—ଦୀପ୍ତି—Splendour;
Bhāti brilliance. ଦେ. ବି—ଭାତା (ଦେଖ) Bhātā [See].

ଭଡଥ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ, ଗଡ଼ଜାତ) ବ. (ସଂ. ଭକ୍ତ; ହି. ଭଡ଼ା—
Bhatia ବେତନ)—୧ । ଦରମା—1. Salary. ୨ ।
ଭାତା[ତି]; ਮਤਾ ଖୋରାକ—2. Maintenance-allowance. (ଭାଡ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଉ—ଆଜ୍ଞ ମଲ୍ଲମନ୍ତ୍ରରେ ଭଡଥ ବାବଦକୁ କଞ୍ଚ ଖର୍ଚ୍ଚ—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ ।) ୩ । ଚାକରକୁ ଭାତ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଦଅଯିବା ଧାନ; ମାସିକ ପଡ଼ଧାନ ବା ଧନ—3. Monthly bole of paddy or money for expenses given to a servant in lieu of daily food. ୪ । ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ—4. Victuals. ୫ । (ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟବୋର୍ଡ଼, କାଉନ୍ସିଲ୍ ଆଦିର) ଅବୈତନିକ ମେମ୍ବରମାନେ ମିଟିଙ୍ଗରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାପାଇଁ ପାଉଥିବା ଖୋରାକ ଓ ଗସ୍ତଖର୍ଚ୍ଚ—5 Travelling and fooding allowance given to honorary members [e.g. of District Boards, Councils etc.

ଭାତ ଭାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲୁହାରେ ପବନ ପୂରାଇ ଭାତକୁ ଚିପିବା
Bhati taiba ଦ୍ୱାରା ଚଲ୍ହିର ମୁହଁର ଛିଦ୍ରବାଟେ ପବନକୁ କାଢ଼
ଜାଁତା ଚାଲାନ ଦେବାକୁ ଲଗାଇବା—To blow the bellows.
ਮਾਥੀ ਚਲਾਨਾ

ଭାତୁଆ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଭକ୍ତ)—୧ । ଭାତ ପରି (ଶୁକ୍ଳ, କୋମଳ)—
Bhatua 1. (White, soft) Like boiled rice.
ଭାତୁଆ; ୨ । ଭାତ ପରି ସ୍ୱାଦହୀନ—2.
ਮਾਕੁਵਾ Tasteless like rice.
ଭାତୁଡ଼ିୟା, ଭେତୋ ଦେ.ବ—୧। ଅନ୍ନର ଦାସ;ପରାନ୍ନପାଳିତ ବ୍ୟକ୍ତି—
ਮਤ ਖੌਆ 1. A person serving for food only; a person eating the salt of another.
୨ । ଚାକର—2. Servant. (ଯଥା; ଭାତ ଥିଲେ ଭାତୁଆ ଅଟୁଟ ?—ଢଗ)

ଭାତୁଆଣି—ଦେ. ବ—ଭାତ ରନ୍ଧା ହେବା ପାଇଁ ପାକ ପାତ୍ରରେ ଯେଉଁ
Bhatuani ଜଳ ଫୁଟୁଥାଏ—Water boiling in the
ଭାତେରଜଲ cooking pot for boiled rice.
ਅਧਨ (ଉ—ପୁଣ ଅଉ ଘରଅରେ ଭାତୁଆଣି ଦେଇ, କଷ୍ଟାଳଅ କାଠ ନେଇ ଚୁଲିର ଫିଙ୍ଗଇ—ପ୍ରାଚୀ. ନଳଚରିତ ।)

ଭାତୁଡ଼ି—ଦେ. ବ. (ଭାତ ପରି କ୍ଷୁଦ୍ରାକାର ହେତୁ)—ଦେହରେ
Bhaturdi ଜନ୍ମିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ମାଂସପିଣ୍ଡ; ମାଂସଗୋଳ—
ଆବ, ଭାତୁଡ଼ୀ Tumour; wart.
ਮਸਾ [ଦ୍ର—ଶ୍ଳେଟ ମାଂସପିଣ୍ଡକୁ ଭାତୁଡ଼ି ଓ ବଡ଼କୁ ଅରୁ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଭାଦ୍ର—ସଂ. ବ. (ଭଦ୍ର+ଅ+ଈ=ଭାଦ୍ରୀ=ଭାଦ୍ରପଦ ନକ୍ଷତ୍ର ଯୁକ୍ତ
Bhadra ପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ଭାଦ୍ରୀ+ମାସାର୍ଥେ ଅ)—ଖରିଦ୍ ବର୍ଷର ପ୍ରଥମ ମାସ; ଶ୍ରାବଣର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓ ଆଶ୍ୱିନର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ; ଭେଦୁଅ ମାସ—The lunar month following Srabana and preceding Aswina.

ଭାଦ୍ରପଦ(ଦା)—ସଂ. ବ—୧ । ପୂର୍ବ ଭାଦ୍ରପଦ (ସତ୍ତଭଂଶ) ଓ ଉତ୍ତର
Bhadra pada(da) ଭାଦ୍ରପଦ (ସପ୍ତବିଂଶ) ନକ୍ଷତ୍ର—
1. The 26th and the 27th asterisms.
୨ । ଭାଦ୍ର ମାସ—2. The month of Bhadra.

ଭାଦ୍ରବ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଭାଦ୍ର, ଭାଦ୍ରପଦ)—ଭାଦ୍ର ମାସ—
Bhadraba The month of Bhadra.
ভাদর, ভাদ্দর ਭਾਦਵ

ଭାନ—ସଂ. ବ. (ଭା ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+ଭାବ. ଅନ)—
Bhana ୧ । ଦୀପ୍ତି—1. Splendour; radiance. ୨ । ପ୍ରତୀତ—2. Belief. ୩ । ଶୋଭା—3. Beauty. ୪ । ପ୍ରକାଶ—4. Manifestation. ୫ । ମିଥ୍ୟା ପ୍ରତୀତ—5. A false impression. ଦେ. ବ—ଛଳ; ବାହାନା—Feigning; excuse. (ଉ—ଅଛ ବନସ୍ଥର ଭାନ କରଇ କେସ୍ଥଣି—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।) ଦେ. ବଣ—୧ । ଅସାର—1. Unsubstantial. ୨ । ମନ୍ଦ—2. Bad.
(ଉ—ଦିଏ ସାର, ଭାନ ଦିଏ ଅମୃତ୍ୟୁ ତା ଜଣା—ରାଧାନାଥ ପାର୍ବତୀ ଚରିତ ।)

ଭାନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭାଣ କରିବା; ବାହାନା କରିବା—
Bhana kariba To feign.
ভাণ করা ਬਾਹਾਨਾ ਕਰਨਾ

ଭାନସ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଭାନସ୍)—
Bhanas ରନ୍ଧନ; ପାକ କରିବା; ରାନ୍ଧିବା—Cooking.

ଭାନସ୍ ଘର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି
Bhanas ghar ଶବ୍ଦ)—ପାକଶାଳା—Kitchen.

ଭାନୁ—ସଂ. ବ (ଭା ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତ ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ନୁ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Bhanu 1. The sun. ୨ । କିରଣ; ରଶ୍ମି—2. Ray of light. ୩ । (+ଭାବ. ନୁ) ଦୀପ୍ତି; କାନ୍ତି—3. Radiance; splendour; refulgence. ୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ନୁ) ଶିବ— 4. Siba. ୫ । ପ୍ରଭୁ—5. Lord. ୬। ରାଜା—6. King. ୭ । ଗନ୍ଧର୍ବବିଶେଷ—7. Name of a heavenly chorister.

ଭାନୁ ଉଦିତ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଭାନୁପୁତ୍ର, ଭାନୁ+ଉଦିତ)-୧ । ସୁଗ୍ରୀବ—
Bhanu udita 1. Sugriba. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ—2. Sunrise. (ଉ—ବ୍ରହ୍ମ ହେଲୁ ତୁ ଭାଗ୍ୟ ଭାନୁ ଉଦିତେ,ବଧାନ ହେବ ପ୍ରେମଦୃଷ୍ଟି କେମନ୍ତେ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ଭାନୁପତ୍ରୀ—ସଂ. ବ (ରୂପକ କର୍ମଧା; ଭାନୁ+ପତ୍ରୀ)—ରଶ୍ମିଶର; ରଶ୍ମି-
Bhanupatri ରୂପ ଶର—Ray of light compared to an arrow. (ଉ—ଭଟକ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତୁ ଭାନୁପତ୍ରୀ ସକାନ୍ତୁ ଦନ୍ତୁକ ସମାନୁକ ଧୀର—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ଭାନୁବତୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଭାନୁମତୀ)—୧ । ଅଇର ଗରଡ଼
Bhanubati ଖେଳାମାନେ କୁହୁକ ଦେଖାଇବା ଉପଲକ୍ଷରେ
ভানুমতী ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ହାତ ଗୋଡ଼ ବାନ୍ଧି ତାକୁ ପେଡ଼ିରେ ପୁରାଇ ଦେଇ ପେଡ଼ି ଚାରପାଖେ ଲୁଗା ଘେରାଇ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ଯେ କୌଶଳକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ବନ୍ଧନ ଫିଟାଇ ଦେଇ ସେହି ପେଡ଼ିରୁ

ବାହାର ପଚ୍ଛ ଭଲ ସାଡ଼ୀ ଅବ ଫିକ୍କ ଦର୍ଶକମାନଙ୍କୁ ଚମତ୍କୃତ କରେ—1. (a show of magic) A woman coming out of a closed box where she is imprisoned after being bound hand and foot. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. (figurative) A graceful woman.

ଭାନୁବତୀ ଖେଳ—ଦେ. ବ—ଭାନୁବତୀ ରୂପ କୁହୁକ ଦେଖାଇବା Bhānubatī khela ଖେଳ—Magical exhibition ভানুমতীর খেল नजरबंद consisting of Bhānubatī. (ଭାନୁବତୀ ସୁଅଙ୍ଗ; ଭାନୁବତୀ କୁହୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭାନୁମତୀ—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭାନୁ=କିରଣ, ଶୋଭା+ସ୍ୱାର୍ଥେ ମତ୍+ Bhānumatī ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)—୧ । କିରଣମୟୀ—1. Having rays of light; refulgent; radiant. ୨ । ଅତ୍ୟୁଜ୍ଜ୍ୱଳା (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. Very charming (lady), cynosure. ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ମହିଷୀ—1. Durjyodhana's Ranee [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନାମକ ପୁତ୍ର ଓ ଲକ୍ଷଣା ନାମେ କନ୍ୟା ଜନ୍ମିଥିଲେ)—୨ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ରାଣୀ—2. Bikramāditya's Ranee. ୩ । ଭାନୁନାମକ ଯାଦବଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ ସହଦେବଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—3. Name of a wife of Sahadeba. [ଦ୍ର—ନିକୁମ୍ଭଦୈତ୍ୟ ଏହାଙ୍କୁ ହରଣ କରି ନେଇଥିଲା; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନିକୁମ୍ଭକୁ ବଧ କରି ଏହାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କଲେ ଓ ପରେ ପଞ୍ଚମ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ସହିତ ଏହାଙ୍କୁ ବିବାହ କରାଇଲେ—ହରିବଂଶ] ୪ । କୁହୁକବିଦ୍ୟାପଣ୍ଡିତା ଭୋଜରାଜତନୟା— 4. The daughter of king Bhoja said to be a great magician.

ଭାନୁମାନ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଭାନୁ=କିରଣ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ମତ୍; ୧ମା, Bhānumān ୧ବ)—ଦୀପ୍ତିମାନ୍; ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ—Refulgent; (ଭାନୁମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) radiant. ସ. ବ—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun. ୨ । କଳିଙ୍ଗ ରାଜାଙ୍କର ପୁତ୍ର—2. The son of the king of Kalinga. [ଦ୍ର—ଏ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଭୀମଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଭୀଷଣ ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲେ—କୃପାସିନ୍ଧୁ, ଭଜଦାସ ।]

ଭାନ୍ତି—ଦେ· ବ(ସ. ଭାତି)—୧ । କାନ୍ତି; ଦୀପ୍ତି—1. Splendour; Bhānti radiance. (ଉ—ସଜଳ ଜଳଦ କାନ୍ତି, ଘାଲମଣି दिखावट, भाँति ଜିଣି ଭାନ୍ତି—ପ୍ରାଚୀ. ବିଦଗ୍ଧମଣ୍ଡନ ।) ୨ । ପ୍ରକାର; ଭାଁତି ଢଙ୍ଗ; ଢଘ—2. Type; pattern; mode; manner.

ଭାପ—ଦେ· ବ (ସ. ବାଷ୍ପ)—ବାମ୍ଫ; ବାଷ୍ପ—Vapour, Bhāpa भाफ ভাপ; ভাপরা (ଭାପ, ଭାପର, ବାମ୍ଫ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭାପିବା—ଦେ.କ୍ରି(ସ.ବାଷ୍ପ)—ବାମ୍ଫଯୁକ୍ତ ହେବା; ବାଷ୍ପାୟମାନ ହେବା— Bhāpibā ভাপা उबलना; भाफहोना To evaporate; to emit vapour.

ଭାବ—ସ. ବ (ଭୂ. ଧାତୁ=ହେବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଜନ୍ମ; ଉତ୍ପତ୍ତି— Bhāba 1. Birth. ୨ । ସୃଷ୍ଟି—2. Creation. ୩ । ଅସ୍ତିତ୍ୱ; [ଭବସାର—ଅଭାବ] ସ୍ଥିତି—3. Existence; being. ୪ । ବିଭୂତି—4. Divinity. ୫ । ପ୍ରକୃତି; ସ୍ୱଭାବ; ସହଜ ଗୁଣ—5 Attribute; nature; natural disposition. ୬ । ଚିତ୍ତ—6. Heart. ୭ । ମନ—7. Mind. ୮ । ଆତ୍ମା—8. Soul. ୯ । କ୍ରିୟା—9. Action. ୧୦ । ଅବସ୍ଥା; ଦଶା—10. Condition; state. ୧୧ । ଢଙ୍ଗ; ଭଙ୍ଗୀ—11. Mode. ୧୨ । ମାନସିକ ଉଦ୍‌ବେଗ; ଚିନ୍ତା; ଭାବନା-12. Thought; anxiety. ୧୩ ।ବାକ୍ୟାର୍ଥ—13. Meaning of words. ୧୪ । ଫଳ—14 Result; consequence. ୧୫ । (+ଭକ୍ତି. ଅ) ବସ୍ତୁ—15. Thing. ୧୬ । ଉପଦେଶ—16. Advice. ୧୭ । ଅଭିପ୍ରାୟ; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—17. Intention; aim. ୧୮ । ଚେଷ୍ଟା—18. Endeavour. ୧୯ । ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ; ମର୍ମ—19. Purport; gist. ୨୦ ଜଗତ୍—20. The creation. ୨୧ । ଧ୍ୟାନ—21. Contemplation. ୨୨ । ଆବେଗ; ଆବେଶ—22. Sudden change of mind; paroxysm; pathos. ୨୩ । ପ୍ରକାର; ଭଳିମ—23. Kind. ୨୪ । ସମ୍ଭାବନା—24. Possibility. ୨୫ । ବିଳାସ—25. Sport; pleasure. ୨୬ । ମନର ଅବସ୍ଥା; ମନୋବିକାର ବିଶେଷ—26. Mental condition; idea; feeling; emotion. ୨୭ । କାମ—27. Wish; cupid. ୨୮ । ଅନୁରାଗ; ପ୍ରୀତି; ପ୍ରଣୟ—28. Love; attachment. ୨୯ । ମନର ମେଳ; ସଦ୍ଭାବ—29. Good feeling; mental agreement. ୩୦ । ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ; ବନ୍ଧୁତା—30. Friendship. ୩୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଧାତୁର ଅର୍ଥ—31. (Grammar) The meaning of a verbal root. ୩୨ । (ଅଳଙ୍କାର) କାବ୍ୟରେ ରସରୁ ଉଦ୍ଭୂତ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା—32. (rhetoric) Feeling; sentiment. [ଦ୍ର—ଯେଉଁଠାରେ ରସର ବିକାଶ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ହୋଇ ନ ପାରି ଅଂଶତଃ ହୋଇଥାଏ ଅଥବା ଯେଉଁଠାରେ ସଞ୍ଚାରୀ ଭାବର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ କିମ୍ବା ବିଭାବାଦି ସ୍ପଷ୍ଟ ଲକ୍ଷିତ ନ ହୋଇ କେବଳ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବର ଉଦ୍‌ବୋଧ ହୁଏ ସେଠାରେ ତାହା ଭାବରୂପେ ବାଚ୍ୟ ହୁଏ । ଏହି ଭାବ ନାନାବିଧ—କୁଳମଣି. ଅଳଙ୍କାର ତରଙ୍ଗିଣୀ ।] ୩୩ । (ନାଟ୍ୟୋକ୍ତି) ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶେଷତଃ ସୂତ୍ରଧାରଙ୍କ ପ୍ରତି ନଟର ସମ୍ବୋଧନ—33. An address of respect in dramatic language ୩୪ । ଉକ୍ତି, (ହ୍ର. ଷ.)—

ভাব
भाव

34. Devotion. (ଦ୍ର—ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ତା ଭାବରେ ବଭୋଗୀ ହେଲେ ଜନରେ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେଶ୍ରୀଷଣ୍ଡଳାଶ ।) ୩୫ । ମୁଖର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ବା ଚେଷ୍ଟା (ହି.ଶ)—35. Facial expression. ୩୬ । ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନ; ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ (ହି. ଶ)—36. Attentive observation. ୩୭ । ବିଚାର—37. Consideration. ୩୮ । ବିଦ୍ୱାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ)—38. A learned person. ୩୯ । ଜନ୍ତୁ (ହି.ଶ)—39. Animal. ୪୦ । ଯୋନି (ହି. ଶ)—40. Female organ. ୪୧ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜନ୍ମକାଳୀନ ନକ୍ଷତ୍ର (ହି. ଶ)—41. (astrology) A person's natal star. ୪୨ । କଳ୍ପନା (ହି. ଶ)—42. Imagination; fancy. ୪୩ । ମନରେ ଗୁପ୍ତ ରହିଥିବା ଇଚ୍ଛା (ହି. ଶ)—43. Secret wish. ୪୪ । ଭରସା; ବିଶ୍ୱାସ (ହି. ଶ)—44. Faith; trust. ୪୫ । ଭାଉ (ହି. ଶ)—45. Market rate. ୪୬ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ଶୟନ, ଉପବେଶନ, ପ୍ରକାଶନ, ଗମନ ଆଦି ୧୨ଟି ଚେଷ୍ଟା, ଯାହାର ମନୁଷ୍ୟର ଜାତକ ଗଣନା ସମୟରେ ବିଚାର କରାଯାଏ (ହି. ଶ)—46. (astrology) The particular posture of a planet in connection with one's horoscope. ୪୭। ନାୟକ ଆଦିଙ୍କୁ ଦେଖି କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରରେ ନାୟିକା ମନରେ ଉଦ୍ଭୂତ ହେବା ୨୮ଟି ସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରୁ ୩ଟି ଅଙ୍ଗଜ ଅଲଙ୍କାର ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ (ହି. ଶ.)—47. The first of the mental conditions which are indicated by bodily expressions in the heroines of romance in respect of lovers. [ଦ୍ର—ସାହିତ୍ୟକାରମାନେ ଏହି ଭାବକୁ ୧. ସ୍ଥାୟୀଭାବ, ୨. ବ୍ୟଭିଚାରୀ ଭାବ; ଓ ୩. ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଭାବରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଅଛନ୍ତି । ରତି, ହାସ, ଶୋକ, କ୍ରୋଧ, ଉତ୍ସାହ, ଭୟ, ଜୁଗୁପ୍ସା ଓ ବିସ୍ମୟ-ସ୍ଥାୟୀଭାବ; ନିର୍ବେଦ, ଗ୍ଲାନି, ଶଙ୍କା, ଅସୂୟା, ମଦ, ଶ୍ରମ, ଆଲସ୍ୟ, ଦୈନ୍ୟ, ଚିନ୍ତା, ମୋହ, ଧୃତି, ସ୍ମୃତି, ଚପଳତା, ହର୍ଷ, ଆବେଗ, ଜଡ଼ତା, ଗର୍ବ, ବିଷାଦ, ଉତ୍ସୁକତା, ନିଦ୍ରା, ଅପସ୍ମାର, ସ୍ୱପ୍ନ, ବିବୋଧ, ଅମର୍ଷ, ଉଗ୍ରତା, ବ୍ୟାଧି, ଉନ୍ମାଦ, ମରଣ, ତ୍ରାସ ଓ ବିତର୍କ-ବ୍ୟଭିଚାରୀ ଭାବ; ସ୍ୱେଦ, ସ୍ତମ୍ଭ, ରୋମାଞ୍ଚ, ସ୍ୱରଭଙ୍ଗ, ବେପଥୁ, ବୈବର୍ଣ୍ଣ, ଅଶ୍ରୁ ଓ ପ୍ରଳୟ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଭାବର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।] ୪୮ । ସଙ୍ଗୀତର ଅଭିପ୍ରାୟକୁ ଶ୍ରୋତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷୀଭୂତ କରାଇବା ପାଇଁ ସଙ୍ଗୀତ ଗାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱର, ନେତ୍ର, ମୁଖ, ବା ଅଙ୍ଗାଦିର ବିଭିନ୍ନ ଚାଳନ; ଘାଇସା (ହି. ଶ.)—48. Gesiculations; modulations of voice and movements of limbs made by singers to make the audience realise the purport of song. ୪୯ । ହାବ; ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କ ମନୋଭାବଜ୍ଞାପକ ଭଙ୍ଗୀ (ହି. ଶ)—49. Lovers' gesticulations or blandishments. ୫୦ । [ସାଂଖ୍ୟ] ଜନ୍ମ, ସ୍ଥିତି,ବୃଦ୍ଧି ଓ କ୍ଷୀଣତାପ୍ରାପ୍ତ, ପରିଣାମଯୁକ୍ତ ଅଚେତନର ପଦାର୍ଥ (ହି. ଶ)—50. (Sāṅkhya philosophy) A perishable thing having birth, existence, growth, waning and end. ୫୧ । ବୁଦ୍ଧିର ଯେଉଁ ଗୁଣଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନ, ଅଜ୍ଞାନ, ଧର୍ମ, ଅଧର୍ମର ଧାରଣା ଜନ୍ମେ [ହି. ଶ]—51. Power of discrimination. ୫୨ । [ବୈଶେଷିକ ଦର୍ଶନ] ଦ୍ରବ୍ୟ, ଗୁଣ, କର୍ମ, ସାମାନ୍ୟ, ବିଶେଷ ଓ ସମବାୟ ଏହି ୬ଟି ବିଦ୍ୟମାନ ବସ୍ତୁ—52. [Baiseshika philosophy] Thing, attribute, act, commonness and peculiarity.

ସଂ. ଅ. (ନାଟ୍ୟୋକ୍ତି)—ସୂତ୍ରଧାରଙ୍କୁ ନଟୀର ସମ୍ବୋଧନ—A term of address of respect in drama.

ଦେ. ବି—ଭାବଗ୍ରାହୀ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ—Name for calling 'Bhābagrāhī.

ଭାବକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଭୂ ଧାତୁ. ଣିଚ୍=ଭାବ. ଧାତୁ=ଚିନ୍ତା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଯେଉଁ ଗାୟକ ଗୀତର ଭାବ ଅନୁସାରେ ସ୍ୱର ବଦଳାଇ ପାରେ—1. A singer who can modulate his voice according to the sentiment of the song. ୨ । ଭାବୁକ ବା ଚିନ୍ତାଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Thinker. ୩ । ଉତ୍ପାଦକ—3. Producer. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଚିନ୍ତାଶୀଳ—1. Thoughtful. ୨ । ଉତ୍ପାଦନକାରୀ—2. Productive.
Bhābaka
(ଭାବକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭାବ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁତା ସ୍ଥାପନ କରିବା—1. To set up friendship with a person. ୨ । ପ୍ରଣୟ କରିବା—2. To make love.
Bhāba karibā
ভাবকরা
भाव करना

ଭାବ ଗତି—ଦେ.ବି (ସଂ.ଭାବ+ଗତି)—୧। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଆନ୍ତରିକ ଓ ବାହ୍ୟ ଅବସ୍ଥା; ଆକାର ପ୍ରକାର; ହାବଭାବ—1. Mental and external condition; feelings and deportments. ୨ । ଚାଳିକ; ଢଙ୍ଗ ଢାଙ୍ଗ; ହାବଭଙ୍ଗୀ—2. Deportment; demeanour; outward expression of one's inner thought. ୩ । ଅବସ୍ଥା—3. Condition. ୪ । ଢଙ୍ଗ—4. Mode. ୫ । ଚାଲି ଚଳନ—5. Conduct; behaviour.
Bhāba gati
(ଭାବଗତିକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ভাবগতিক
हावभाव

ଭାବ ଗମ୍ଭୀର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କର୍ମଧା ତତ୍, ଭାବ+ଗମ୍ଭୀର)—୧ । ପ୍ରଗାଢ଼ ଚିନ୍ତାଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୋଦିତ—1. Inspired by deep thought. ୨ । ଗମ୍ଭୀର ଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of deep thought. ୩ । ଭାବର ପ୍ରାବଲ୍ୟ
Bhāba gambhira
[ଭାବଗମ୍ଭୀରା—ସ୍ତ୍ରୀ]
ଭାବ ଗମ୍ଭୀରତା } ବି.
ଭାବଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ }

ଯୋଗୁଁ ଗମ୍ଭୀର—3. Looking grave or, serious on account of excess of sentiments.

ଭାବଗର୍ଭ—ସ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଭାବ+ଗର୍ଭ)—୧ । ଅର୍ଥଗର୍ଭ; Bhābagarbha ଯହିଁରେ ଅର୍ଥ ନିହିତ ଅଛି—1. Having a (ଭାବଗର୍ଭିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) meaning; significant. ୨ । ଆବେଗପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of sentiment or feeling; sentimental.

ଭାବଗ୍ରାହୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଭାବ+ଗ୍ରହ୍, ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମା Bhābagrāhi ୧ବ)—ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନୋଭାବ ବୁଝି ପାରେ—Able to understand another's intention or thoughts. ସ. ବି—ଭଗବାନ୍—God. ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—A name given to males.

ଭାବ ତରଙ୍ଗ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଭାବ+ତରଙ୍ଗ)—ଭାବର ଢେଉ; Bhāba taranga ଭାବୋଚ୍ଛ୍ୱାସ—Waves of emotion.

ଭାବ ତରଳ—ସ. ବି. (୩ୟା ତତ୍, ଭାବ+ତରଳ)—ହୃଦୟର ଆବେଗ Bhāba taraḷa ଦ୍ୱାରା ବଶୀଭୂତ; ଭାବ ଭୋଳ—Melting with emotion; moved or led away by sentiments; emotional; sentimental

ଭାବ ତାରଲ୍ୟ—(ଭାବ+ତାରଲ୍ୟ)—ହୃଦୟର ଆବେଗଦ୍ୱାରା ବଶୀଭୂତ Bhāba tāralya ହେବାର ଅବସ୍ଥା—Sentimentality. (ଭାବତରଳତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭାବ ଦୋସ୍ତି—ଦେ. ବି. (ସ. ଭାବ+ଫା. ଦୋସ୍ତୀ)—୧ । ଗାଢ଼ ବନ୍ଧୁତ Bhāba dosti —1. Close friendship; intimacy. ভাব দোস্তী ୨ । ପ୍ରଣୟ—2. Love. ଦେ. ବଣ—ଗାଢ଼ भाव दोस्ती ବନ୍ଧୁତା ବା ପ୍ରଣୟ ସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Intimate.

ଭାବନ(ନା)—ସ. ବି. (ଭାବ ଧାତୁ=ଚିନ୍ତା କରିବା+ଭାବ. ଅନ+ଆ)—Bhābana(nā) ୧ । ଧ୍ୟାନ; କଳ୍ପନ; ଅନୁଚିନ୍ତନ—1. Deliberation; contemplation. ୨ । ବିବେଚନା—2. Consideration. ୩ । ମାନସିକ ଉଦ୍‌ବେଗ; ଚିନ୍ତା—3. Anxiety; thought. ୪ । ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନ—4. Reflection; circumspection. ୫ । ଆର୍ଦ୍ରକରଣ—5. Sprinkling. ୬ । ଔଷଧର ସଂସ୍କାରବିଶେଷ; ଚୂର୍ଣ୍ଣରେ ତେଲ ଅବା ବାରଂବାର ମିଶାଇ ଘୋଟି ଶୁଖାଇବା କ୍ରିୟା; ଅନୁମିଶ୍ରଣ—6. Act of mixing a juice or other liquid repeatedly with a medicinal powder which is being prepared. ୭ । ଅଧିବାସନ; ଅଙ୍ଗସଂସ୍କାରକରଣ; ବେଶକରଣୀୟ—7. Toilette. ୮ । ସଜାଇବା—8. Furnishing. ୯ । ଅନୁଭବରୁ ଓ ସ୍ମୃତିରୁ ଜାତ ମାନସିକ ସଂସ୍କାର—9. A state of mind resulting from experience or memory.

ଭାବନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚିନ୍ତା କରିବା—1. To think. Bhābanā karibā ୨ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହେବା—2. To be ভাবনা করা भावना करना anxious.

ଭାବନା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୂର୍ଣ୍ଣରେ ରସାଦ ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ତେଲାଦ Bhābanā debā ମିଶାଇବା—To mix a juice or ভাবনা দেওয়া liquid with a powder and drying it. भावना देना

ଭାବ ନାବ(ଭ)—ଦେ. ବି. (ଅନର୍ଥକ ସହଚର)—୧ । ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ—Bhāba nāb(bh) 1. Intimacy. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିସଙ୍ଗେ [ଭାବଲା(ସା)ବ୍—ଅନ୍ୟରୂପ] ମିଳା ମିଶା—2. The state of ভাবটাব, ভাবসাব mixing freely with a person. भावसाव ୩ । ପ୍ରଣୟ; ଗାଢ଼ ବନ୍ଧୁତା—3. Close friendship or love.

ଭାବନୀୟ—ଦେ. ବଣ. (ଭାବ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—ଚିନ୍ତନୀୟ—Bhābaniya Thinkable.

ଭାବ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫଳ ଭୋଗ କରିବା—Bhāba paibā To enjoy the result. ফল পাওয়া फल पाना

ଭାବ ପ୍ରକାଶ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭାବ+ପ୍ରକାଶ)—ମନୋଗତ Bhāba prakāsa ଭାବର ପ୍ରକାଶ; ଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା—Expression of one's feelings, thought, meaning or intention. ଦେ. ବି—ସଂସ୍କୃତ ଆୟୁର୍ବେଦର ଚିକିତ୍ସା ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—Name of a Sanskrit work on the Hindu system of medicine. [ଦ୍ର—ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦିରେ ମଧ୍ୟ ଦେଶରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଭାବ ମିଶ୍ର ନାମକ ଜଣେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ସଙ୍କଳିତ ହୋଇଥିଲା—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ।]

ଭାବ ବହୁଳ—ସ. ବଣ. (୩ୟା ତତ୍; ଭାବ+ବହୁଳ)—ଅର୍ଥରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—Bhāba bahuḷa Abounding in meaning or ideas (ଭାବ ବହୁଳତା, ଭାବବାହୁଲ୍ୟ—ବି) or thoughts.

ଭାବ ବାଚ୍ୟ—ସ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ)—ବାକ୍ୟର କର୍ତ୍ତୃହୀନ ରୂପ—Bhāba bāchya (grammar) The impersonal voice of a sentence. [ଦ୍ର—ବାକ୍ୟର ବାଚ୍ୟ ତିନିଧ; କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟ, କର୍ମବାଚ୍ୟ ଓ ଭାବବାଚ୍ୟ । କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟରେ କର୍ତ୍ତାର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ, କର୍ମବାଚ୍ୟରେ କର୍ମର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଥାଏ, ଏବଂ ଭାବ ବାଚ୍ୟରେ କର୍ତ୍ତା ପ୍ରାୟଶଃ ଅନୁକ୍ତ ରହେ । ଉଦାହରଣ—କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟ—ବାଲ୍ମୀକି ରାମାୟଣ ଲେଖିଥିଲେ; କର୍ମବାଚ୍ୟ—ବାଲ୍ମୀକିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରାମାୟଣ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା । ଭାବବାଚ୍ୟ—ଜଣା ଗଲାରେ ବଂଶୀ ବାଜୁଛି; ମତେ ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ । ଇଂରେଜୀ ବାଚ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ; ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଭାବ ବାଚ୍ୟ ଏକତମ; ଭାବବାଚ୍ୟରେ କେବଳ ଧାତ୍ୱର୍ଥ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ । ଯଥା—ଗମନ, ଶୟନ, ଗତି, ସ୍ଥିତି ଇତ୍ୟାଦ ।]

ଭାବ ବାଦୀ—ଦେ. ବ ଓ ବଣ. ପୁଂ (ବାଇବ୍ଲ ଅନୁବାଦକଙ୍କ ଭାଷା)—
Bhāba bādi ଭବିଷ୍ୟଦ୍ ବକ୍ତା।—A prophet.
(ଭାବ ବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭାବ ବାହାରିବା—ଦେ. ବ (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ)—ଅଶୁଭ ଫଳ ଘଟିବା—
Bhāba bāhāribā The happening of untoward consequence.
(ଭାବ ବାହାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ভাব বেরিএ যাওয়া भेद खुलजाना

ଭାବ ବିନିମୟ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭାବ+ବିନିମୟ)—
Bhāba binimaya ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ—Exchange of ideas.

ଭାବ ବିଳାସ—ସ. ବ. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଚିନ୍ତାରେ ଓ ଲେଖାରେ
Bhāba bilāsa କୌଣସି କାଳ୍ପନିକ ଆଦର୍ଶର ଅନୁସରଣ—Idealism.

ଭାବ ବିଳାସୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଯେ ଚିନ୍ତାରେ ଓ
Bhāba bilāsi ଲେଖାରେ କୌଣସି କାଳ୍ପନିକ ଆଦର୍ଶର ଅନୁସରଣ
(ଭାବ ବିଳାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କରେ—Idealistic.

ଭାବ ବୋଧ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭାବ+ବୋଧ)—ଅର୍ଥୋପଲବ୍ଧି;
Bhāba bodha ଭାବକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବା—Realisation of the meaning of a matter.

ଭାବ ବୋଧକ—ସ. ବଣ—ଯାହା କୌଣସି ଅର୍ଥ ବା ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶ
Bhāba bodhaka କରେ—Indicating a meaning.
(ଭାବଦ୍ୟୋତକ, ଭାବବ୍ୟଞ୍ଜକ, ଭାବସୂଚକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭାବ ବ୍ୟକ୍ତି—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମନରେ ଉଠିବା ଭାବର
Bhāba byakti ପ୍ରକାଶ ବା ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି—Giving vent to one's idea or feeling.

ଭାବ ଭଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବ—୧ । ମୁଖରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଚେଷ୍ଟାମାନ—1.
Bhāba bhangi Facial expressions. ୨ । ଭାବଗତି (ଦେଖ)—2 Bhāba gati (See).

ଭାବ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଥିବା
Bhāba bhangibā ବନ୍ଧୁତା ବା ସମ୍ପର୍କ ତୁଟାଇବା—1. To cut off one's connection or friendship with a person.
ଭାବଛଡ଼ା(ଡ଼ୋ)ଇବା } ୨ୟ ଅନ୍ୟରୂପ
ଭାବଭଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା }
ভাবভাঙ্গা (ভাঙ্গান) ୨ । ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
भावतोडना, भावहटाना ଥିବା ବନ୍ଧୁଭାବ ବିନାଶ ଘଟାଇବା—
ভাবভাঙ্গা 2. To cause severance of friendship
भावतुड़जाना between 2 persons. ଦେ.ବ—୨ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟର ଲୋପ—Breach of friendship between two persons.

ଭାବ ଭୋଳ(ଳା)—ଦେ. ବଣ (ସ. ଭାବବିହ୍ୱଳ)—ଭାବରେ ବିହ୍ୱଳ
Bhāb bhola(lā) —Maddened or over-
ভাবে বিহ্বল भाव भोला whelmed with feelings.

ଭାବମୟ—ସ. ବଣ (ଭାବ+ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ ମୟ)—୧ । ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ—
Bhābamaya 1. Full of meaning. ୨ । ପ୍ରେମପୂର୍ଣ୍ଣ —2. Full of love. ୩ । ଚିନ୍ତାପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Full of thoughts; thoughtful.

ଭାବ ମିଶ୍ର—ଦେ. ବ (ନାମ)—ଭାବପ୍ରକାଶ ନାମକ ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥର
Bhāba misra ପ୍ରଣେତା—Name of the author of the Hindu medical work Bhābaprakāsa.
[ଇ—୧୫୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ମଦ୍ର(ପ୍ରାଚୀନ ପଞ୍ଜାବ)ଦେଶରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ଲଟକନ ମିଶ୍ର । ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ।]

ଭାବମୂଳକ—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଭାବ+ମୂଳ+କ)—୧ ।
Bhābamulaka ଯାହାର ମୂଳରେ ଭାବ ବା ଆବେଗ ଥାଏ —1. Actuated by tense feeling; sentimental. ୨ । ଅର୍ଥମୂଳକ—2. Having meaning or significance.

ଭାବ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ସଦ୍ଭାବ ବା
Bhāba rakhibā ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟକୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିବା—To
ভাবরাখা भावरखना continue friendship with a person.
(ଭାବ ଭାଙ୍ଗିବା—ବିପରୀତ)

ଭାବର ପିଆରା—ଦେ. ବଣ (ସ. ଭାବ+ପ୍ରିୟ)—ଭାବ ବା
Bhābara piārā ପ୍ରେମଦ୍ୱାରା ଯାହାକୁ ବଶ କରାଯାଇ ପାରେ
ভাবের পিয়ারা —Controllable by love or
भावका प्यारा (ଭାବର ପିଆସୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) devotion.

ଭାବ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବନ୍ଧୁତା ସ୍ଥାପିତ କରିବା—
Bhāba lagā(ge)ibā 1. To establish friendship.
ভাব লাগানা ୨ । ପ୍ରଣୟ କରିବା—2. To make love.
भावलगाना (ଭାବ ଲଗିବା—ବିଶେଷ୍ୟରୂପ)

ଭାବ ଶୁଦ୍ଧି—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭାବ+ଶୁଦ୍ଧି)—ଚିନ୍ତାର ଦୋଷବର୍ଜ୍ଜିତ
Bhāba suddhi ପବିତ୍ରତା—Purity of thoughts.
(ଭାବ ସଂଶୁଦ୍ଧି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭାବ ସଞ୍ଚାର—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭାବ+ସଞ୍ଚାର)—ଚିନ୍ତାର ଉଦୟ
Bhāba sanchāra —The dawning of a thought; the coming of an idea.

ଭାବ ସିନ୍ଧୁ—ସ. ବ (ରୂପକ କର୍ମଧା)—ସମୁଦ୍ର ପରି ଉଛୁଳୁଥିବା ଭାବ—
Bhāba sindhu Emotion compared to the sea.
(ଭାବସମୁଦ୍ର, ଭାବସାଗର, ଭାବାବ୍ଧି, ଭାବାର୍ଣ୍ଣବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭାବାତ୍ମକ—ସ. ବଣ— ଭାବଗର୍ଭ (ଦେଖ)—Bhābagarbha
Bhābātmaka (ଭାବାତ୍ମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) (See)

ଭାବାନ୍ତର—ସ. ବ (ଅନ୍ୟ+ଭାବ; କର୍ମଧାରୟ)—ମନର ଅବସ୍ଥାନ୍ତର;
Bhābāntara ଭିନ୍ନ ଚିନ୍ତନ—Change of feeling; another emotion or sentiment.

ଭାବାବେଗ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭାବ+ଆବେଗ)—ଭାବର ଅତି
Bhābābega ବୃଦ୍ଧି—Overflow of feeling.
(ଭାବାଧିକ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭାବାବେଶ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭାବ+ଆବେଶ)—ଭାବର ଉପସ୍ଥିତ
Bhābābesa ବା ଆବିର୍ଭାବ—The dawning or appearance of an idea or thought.

ଭାବାଭାସ—ସ. ବି—ଗଣିକାର ବା ଅନୁରାଗିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀର ସମ୍ପର୍କ କୌଣସି ପୁରୁଷ
Bhābābhāsa ପକ୍ଷରେ ଶୋକର, ଲଜ୍ଜାର ବା ଚିନ୍ତାର ବିଷୟ ହେଲେ ପୁରୁଷର ସେହି ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ—The mental condition of a man when the woman whom he loves becomes the occasion for or cause of his regret, shame or anxiety (literally;—the semblance of sentiment). [ଦ୍ର—ଭାବାଭାସର ଉଦାହରଣ—ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ ଯଦ ରଖିବ ବାମାକୁ ହେବ ଯଦ ତାର ମତ, ନ ହେଲେ ଜୀବନ ଯାଇବ ହୋଇ ତା ସ୍ୱପତ-ପ୍ରଣୟେ ରତ । ଗଙ୍ଗାଧର. ତପସ୍ୱିନୀ ।]

ଭାବାର୍ଥ—ସ. ବି—୧ । ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ—1. Gist; purport. ୨ ।
Bhābārtha ପ୍ରକୃତ ଅଭିପ୍ରାୟ—2. Real intention.

ଭାବାର୍ଥକ—ସ. ବଣ (ଭାବାର୍ଥ+କ)—ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ—
Bhābārthaka Purporting to be; significant.

ଭାବାର୍ଥ ଦୀପିକା—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଶ୍ରୀଧର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ କୃତ ଶ୍ରୀମଦ୍-
Bhābārtha dipikā ଭାଗବତର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଟୀକା—The famous commentary on the Bhāgabata by Śridhara Swāmī.

ଭାବିକ—ସ. ବଣ (ଭାବ+ଇକ)—୧ । ଅର୍ଥଯୁକ୍ତ—1. Having
Bhābika meaning. ୨ । ସ୍ୱାଭାବିକ—2. Natural. ୩ । ଭାବଯୁକ୍ତ—3. Consisting of ideas or emotions. ୪ । ଉଦ୍ଦୀପକ—4. Inciting. ୫ । ଭବିଷ୍ୟତକାଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ — 5. Relating to future. ସ. ବି—୧ । କାବ୍ୟାଳଙ୍କାରବିଶେଷ—1. A figure of speech. ୨ । ବୀଜଗଣିତର ସମୀକରଣବିଶେଷ — 2. An equation in algebra involving products of unknown quantities.

୧ ଭାବିତ—ସ. ବଣ (ଭୂ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ଭାବ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—୧ ।
Bhābita (ପୁଂ) ଚିନ୍ତାନ୍ୱିତ; ଚିନ୍ତିତ; ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—1.
(ଭାବିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Thoughtful; anxious. ୨ । ଅଙ୍ଗୀକୃତ —2. Agreed. ୩ । ପ୍ରମାଣୀକୃତ—3. Proved. ୪ । ଘଟିତ—4. Happened. ୫ । ପବିତ୍ରୀକୃତ—5. Purified; chastened. ୬ । (ଔଷଧାଦି) ସିକ୍ତ; ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ 'ଭାବନା' ବିଧିରେ ରସାଦି ସଙ୍ଗେ ମିଶ୍ରିତ—6. (medicinal powder) Mixed with a juice; steeped. ୭ । ବାସିତ—7. Scented; perfumed. ୮ । ପ୍ରାପ୍ତ—8. Acquired. ୯ । ପ୍ରାପିତ—9. Caused to be acquired.

ଭାବିତ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିନ୍ତିତ ହେବା—To be anxious.
Bhābita hebā ভাবিত হওয়া चिन्तित होना

ଭାବିତାତ୍ମା—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି, ଭାବିତ+ଆତ୍ମନ୍ ୧ମା.୧ବ)—୧ ।
Bhābitātmā ପୂତାତ୍ମା—1. One whose mind has been chastened by spiritual contemplation. ୨ । ଶୁଦ୍ଧାତ୍ମା—2. Pure in heart.

ଭାବିତ୍ର—ସ. ବି (ଭୂ ଧାତୁ=ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇତ୍ର)—
Bhābitra ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ; ସ୍ୱର୍ଗ,ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ—The heaven, the earth and the nether world.

ଭାବିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଭୂ ଧାତୁ, ଣିଚ୍=ଭାବ ଧାତୁ)—୧ । ଚିନ୍ତା
Bhābibā କରିବା—1. To think. ୨ । ସ୍ଥିର କରିବା—
ভাবা भावना 2. To settle. ୩ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହେବା—3. To be anxious. ୪ । ସ୍ମରଣ କରିବା—4. To recollect. ୫ । ଉଦ୍ଭାବନ କରିବା—5. To think out; to find out. ୬ । ବିଚାର କରିବା; ବିବେଚନା କରିବା—6. To consider. ୭ । ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ କରିବା; ଅନୁତାପ କରିବା—7. To repent.

ଭାବିବା ଚିନ୍ତିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂଯୁକ୍ତ)—ଉତ୍ତମରୂପେ ଚିନ୍ତା କରିବା—
Bhābibā chintibā To consider well; to deliberate.
ভাবা চিন্তা सोच विचार करना

ଭାବିନୀ—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭାବ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଭାବନାଯୁକ୍ତା—
Bhābini 1. Thougtful. ୨ । ଚିନ୍ତିତା—2. Anxious. ୩ । ସୁନ୍ଦରସ୍ୱରୂପିଣୀ—3. Graceful. ୪ । କାମୁକୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—4. Lustful (lady). ସ. ବି—୧ । କାମିନୀ 1. Woman. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ—2. Wife. ୩ । ପ୍ରିୟା—3. One's beloved woman.

ଭାବୀ—ସ. ବଣ (ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଭବିତବ୍ୟ;
Bhābi ଭବିଷ୍ୟତ—1. Future. ୨ । ଅଗାମୀ; ଯାହା ଘଟିବ—2. Would be. ଦେ. ବି—ଭବିଷ୍ୟତକାଳ—The future. (ଦ୍ର—ଭାବୀ ଅର୍ଥ ବର୍ତ୍ତମାନ-ସଦୃଶ ବର୍ଣ୍ଣରେ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)

ଭାବୀ ବଂଶଧର—ସ. ବି—ମନୁଷ୍ୟର ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—
Bhābi bamśadhara Future generations.

ଭାବୁକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଶୀଳାର୍ଥେ. ଉକ)—୧ । ଚିନ୍ତା
Bhābuka ଶୀଳ—1. Thoughtful. ୨ । ଧ୍ୟାନଶୀଳ—
(ଭାବୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Contemplative. ୩ । ଭାବଗ୍ରାହୀ—3. Able to understand another's intentions or thoughts. ସ. ବି—୧ । ଯେ ଚିନ୍ତା କରେ—1. A thinker. ୨ । ମଙ୍ଗଳ—2. Weal. ୩ । ଭଗିନୀପତି—3. One's sister's husband.

ଭାବୁକତା(ତ୍ୱ)—ସ.ବି (ଭାବୁକ+ଭାବାର୍ଥେ ତା;+ତ୍ୱ)—ଚିନ୍ତାଶୀଳତା—
Bhābukatā (twa) Thoughtfulness.

ଭାବୁସି—ଦେ. ବଣ—୧ । ପ୍ରେମଶୀଳ—1. Loving; affection-
Bhābusi ভাবের প্রেমী ate. ୨ । ପ୍ରଣୟୀ—2. Inti-
ভাব भाव mate. ଦେ. ବି—ପ୍ରଣୟ—Attachment; intimacy.

ଭାବୋଚ୍ଛ୍ୱାସ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭାବ+ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ)—ଭାବ ତରଙ୍ଗ
Bhābochchhwāsa ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଉଦିତ ହେବା; ଭାବବୃଦ୍ଧି—Overflow of feelings.

ଭାବୋଦୟ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭାବ+ଉଦୟ) —ମନରେ ଭାବର
Bhābodaya ଉଦୟ—Dawning of an idea.
(ଭାବୋଦ୍ଭବ; ଭାବୋଦ୍ରେକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭାବୋଦ୍ଦୀପକ—ସ. ବଣ—ଯାହା ମନରେ କୌଣସି ଭାବର ଉଦ୍ରେକ
Bhāboddipaka କରେ—Thought-provoking.

ଭାବୋଦ୍ଦୀପନ(ନା) —ସ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭାବ+ଉଦ୍ଦୀପନ)—
Bhāboddipana (nā) ମନରେ ଭାବର ଉତ୍ତେଜନ—
Provocation of thought in the mind.

ଭାବୋନ୍ମତ୍ତ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍; ଭାବ+ଉନ୍ମତ୍ତ)—ଭାବଭୋଳ—
Bhābonmatta Maddened or overwhelmed by
(ଭାବୋନ୍ମତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) an idea.

ଭାବୋନ୍ମାଦ—ସ ବ—ଭାବ ବହୁଳତା; କୌଣସି ଭାବାଧିକ୍ୟ—
Bhābonmāda Madness about any fixed idea.

ଭାବ୍ୟ—ସ. ବଣ (ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ଭବିତବ୍ୟ; ଯାହା ଅବଶ୍ୟ
Bhābya ଘଟିବ—1. Inevitable. ୨ । ଭବିଷ୍ୟତ୍—
2. Future. ୩ । ଚିନ୍ତନୀୟ—3. Thinkable.
୪ । ସାଧ୍ୟ; କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—4. Performable.

ଭାମ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବା—
Bhām (root) To be angry.

ଭାମ—ସ. ବ (ଭା ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ମ)—୧ । ଭାନୁ—
Bhāma 1. The sun. ୨ । କିରଣ—2. Ray of light.
୩ । (+ଭାବ ମ) ଦୀପ୍ତି—3. Splendour; lustre;
radiance.
୪ । (ଭାମ୍ ଧାତୁ=କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବା+ଭାବ ଅ) କ୍ରୋଧ;
କୋପ—4. Rage; anger. ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ ମ)
ଭଗିନୀପତି—5. Sister's husband. ୬ । ଓଧ
ଜାତୀୟ ଜନ୍ତୁ; କଳାସ ଜାତୀୟ ଜନ୍ତୁ—6. A wild cat;
palm civet; Paradoxurus Niger.

ଭାମନ—ସ. ବ. ପୁଂ (ଭାମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅନ)—କ୍ରୋଧୀ ପୁରୁଷ—
Bhāmana (ଭାମନା—ସ୍ତ୍ରୀ) A passionate man.

ଭାମା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭାମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଅତି-
Bhāmā କୋପନା ସ୍ତ୍ରୀ—1. A violent or angry woman;
a shrew; vixen; virago. ୨ । ନାରୀ—2.
Woman. ୩ । ସତ୍ୟଭାମା—3. A wife of
Srikrushna

ଭାମିନୀ—ସ.ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭାମ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)—୧ । ଅତିକୋପନା ସ୍ତ୍ରୀ—
Bhāmini 1. A shrew; a passionate woman.
୨ । ସ୍ତ୍ରୀ; ନାରୀ—2. Woman. ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ
(ଭାମିନ୍+ଈ) ଭାମୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Bhāmi.

ଭାମୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଭାମ+ଇନ୍; ୧ମା, ୧ବ)—କ୍ରୋଧୀ—
Bhāmi Angry; passionate.

ଭାର—ସ. ବ (ଭୃଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଗୁରୁତ୍ୱ;
Bhāra ଓଜନ—1. Weight; heaviness. ୨ । କ୍ରୋଧ
ବା ଅପମାନ-ଜନିତ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ—2. Sullenness
due to anger or displeasure. ୩ । (+କର୍ମ.
ଅ) ରାଶି; ସମୂହ—3. Multitude. ୪ । ବୋଝ—
4. Load. ୫ । ଦାୟିତ୍ୱ—5. Responsibility; charge. ୬ । (+କରଣ ଅ) ପରିମାଣ
ବିଶେଷ—6. A standard of weight. ଦେ.
ଭାର भार ବ—୧ । ନିର୍ଭରତା—1. Dependence. ୨ ।
ବାହୁଙ୍ଗିର ଦୁଇ ପାଖରେ ଝୁଲା ହୋଇ ଏକ ସଙ୍ଗେ
ବୁହାଯିବା ଦୁଇଟି ବୋଝ—2. Two loads carried
on one shoulder by means of a yoke. ୩ ।
ଶିକା ଓ ବାହୁଙ୍ଗି—3. A Banghy and its 2
scales. ୪ । ଜଣେ ଲୋକର ବାହୁଙ୍ଗିରେ ବୋହି ପାରିବା
ପଦାର୍ଥର ପରିମାଣ—4. As much as can be carried
by a person on the shoulder by means of
a yoke; [ଦ୍ର—ବୋଝ ଗୋଟିକଅ ଏବଂ ତାହା
ମୁଣ୍ଡରେ ବା ପିଠିରେ ବୁହାଯାଏ । ଭାର ଯୋଡ଼ିକଅ ଏବଂ
ତାହା ବାହୁଙ୍ଗିର ଦୁଇ ପାଖରେ ଝୁଲୁଥିବା ଶିକା ଦ୍ୱାରା
ବୁହାଯାଏ । ଭାରର ଦୁଇ ପାଖର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବୋଝକୁ
ଅଙ୍କା ବୋଲାଯାଏ ।] ୫ । ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ଭାର ଦ୍ୱାରା
ପଠାଯିବା ଉପଢୌକନ—5. Presents sent to
relatives (and generally carried by
yokes). ଦେ. ବଣ—୧ । ଭାରି—1. Heavy. ୨ ।
ଭାର; भार କଷ୍ଟକର; ଶକ୍ତ; କଠିନ—2. Difficult.

ଭାରଇମଲ(ଲ୍ଲ)—ଦେ. ବଣ (ସ. ଭାର ଓ ମଲ୍ଲ)—୧ । ପ୍ରଧାନ ବୀର—
Bhāraimala(lla) 1. A chief hero or warrior. ୨ ।
प्रधानमल्ल; भारमल्ल ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଖୁବ୍ ଭାରି ଦ୍ରବ୍ୟ ଭୂମିରୁ ଉଠାଇ
ପାରେ—2. A champion of heavy weight.

ଭାର(ରୁ)କୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । କ୍ରୋଧ ବା ଅପମାନ ଯୋଗୁଁ
Bhāra(ru)kundā ବିରସ (ମୁଖ)—1. Frowning (face).
ଭାର; फुलाहुआ ୨ । ଫୁଲୁଆ—2. Swollen.
(ଭୁରୁକୁଣ୍ଡା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଭାର[ରୁ]କୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭାରକୁଣ୍ଡା ମୁହାଁ—ଦେ. ବ ପୁଂ—୧ । ବିରସ ମୁହାଁ—1.
Bhārakundā muhān 1. Having a frowning
(ଭୁରୁକୁଣ୍ଡା ମୁହାଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) face. ୨ । ଫୁଲୁଆମୁହାଁ; ଫୁଲୁଆ-
ଯାର सर्वदा मुख भारथाके ଗାଲିଆ—2. Having a swollen
मुह फुला or puffed up face.
[ଭାରକୁଣ୍ଡା(ଣ୍ଡୀ) ମୁହାଁ, ଭୁରୁକୁଣ୍ଡା(ଣ୍ଡୀ) ମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ଭାରକେନ୍ଦ୍ର—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଭାର+କେନ୍ଦ୍ର)—୧ । ଭାରର
Bhārakendra ବା ବାହୁଙ୍ଗିର ମଧ୍ୟବିନ୍ଦୁ—1. The
(ଭାରମଝି—ଅନ୍ୟରୂପ) middle point of a yoke. ୨ ।
[ବିଜ୍ଞାନ] ପଦାର୍ଥର ମଧ୍ୟ ବିନ୍ଦୁ—2. [science]
Centre of gravity.

ଭାରଗ୍ରସ୍ତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍‌)—୧ । ଯାହା ଉପରେ ଭାର ଲଦା
Bhāragrasta ହୋଇଥାଏ—1. Loaded. ୨ । ଦାୟିତ୍ୱ-
(ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗ୍ରସ୍ତ—2. Burdened with a res-
(ଭାରଗ୍ରସ୍ତା, ଭାରାକ୍ରାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ponsibility.

ଭାରଗ୍ରହ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଭାର+ଗ୍ରହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ଭାର
Bhāragraha ବା ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରେ—Taking a load
(ଭାରଗ୍ରାହୀ, ଭାରଗ୍ରାହୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) or responsibility.
(ଭାର ଗ୍ରାହଣୀ; ଭାରଗ୍ରହା; ଭାରଗ୍ରହଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭାର ଘେନି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ବୟଃପ୍ରାପ୍ତା କନ୍ୟା) ବୋହୂ ଭାର
Bhāra gheni jibā ନେଇ ବାପ ଘରୁ ଶ୍ୱଶୁର ଘରକୁ ଯିବା—
तत्त्वनिये याओया 1. (a grown up girl) To go to her
गौना होकर जाना; husband's house accompanied with
दुरागमन करना presents (carried by carriers) from
her father's house. ୨ । (କନ୍ୟା) ବାପଘରୁ ଶ୍ୱଶୁର
ଘରକୁ ପହିଲେ ଯାଉଥିବା—2. (a girl) To start
for the husband's house with presents for
the first time after attaining puberty.
(ଉ—ଫୁଲ ଫୁଟିଗଲା ଫୁଲୁଉ, ଘର ପୁଅକୁ ଭସେଇ ଦେଇ,
(ଭାର ନେଇଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭାର ଘେନିଗଲା ଫୁଲୁଈ—ଗୀତ ।)

ଭାର(ରୁ)ଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ପୁରାଣବର୍ଣ୍ଣିତ ଦୁଇବେକୁଡ଼ି ଦେହଯୁକ୍ତ ପକ୍ଷି-
Bhāra(ru)ṇḍa ବିଶେଷ; ଗଣ୍ଡଭେରୁଣ୍ଡ ପକ୍ଷୀ (ଦେଖ)—
Name of a fabulous gigantic bird with
2 bodies joined.

ଭାରତ—ସଂ. ବି (ଭରତ+ଅ; ଭରତ ନାମକ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଦାନ କରି
Bhārata ଯାଇ ଥିବାରୁ, କିମ୍ବା ଦୁଷ୍ମନ୍ତକୁମାର ଭରତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
ଶାସିତ ହୋଇଥିବାରୁ)—୧ । ଭାରତବର୍ଷ—1. India.
(ଦ୍ର—ଏହା ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପର ନଅଟି ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ)—
୨ । ଭରତ ରାଜାଙ୍କ ତନୟ—2. Name of the son
of king Bharata. ୩ । (ଭରତ+ଦୃଷ୍ଟାର୍ଥେ ଅ
ଭରତ ବଂଶୀୟମାନଙ୍କୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥ
କରାଯାଇ ଅଛି) ବେଦବ୍ୟାସ ରଚିତ ମହାଭାରତ ନାମକ
ମହାକାବ୍ୟ—3. The great Indian epic
Mahābhārata. [ଦ୍ର—ମହାଭାରତ ଅତି ବିଶାଳଗ୍ରନ୍ଥ
ଏବଂ ଏଥିରେ ଭାରତବର୍ଷର ସବୁ ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।
ଏଥିପାଇଁ ଲୋକେ କହୁଥାଆନ୍ତି,—ଯାହା ନାହିଁ ଭାରତେ
ତାହା ନାହିଁ ଭାରତେ, ଅର୍ଥାତ୍ ମହାଭାରତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଯାହା
ନାହିଁ ତାହା ଭାରତବର୍ଷରେ ନାହିଁ ।] ୪ । ନଟ—4. An
actor. ୫ । ଅଗ୍ନି—5. Fire. ୬ । ଭରତଙ୍କ ରଚିତ
ସଙ୍ଗୀତ, ବାଦ୍ୟ ଓ ନାଟ୍ୟ ବିଷୟକ ଶାସ୍ତ୍ର—6. The
science of music and dramaturgy com-
piled by Bharata [Apte]. ସଂ. ବିଣ—ଭରତ
ବଂଶୀୟ—Belonging to the race of Bharata

ଭାରତ ଖଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଭାରତବର୍ଷ—The country of India.
Bhārata khaṇḍa

ଭାରତ ଗୀତିକା—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ)—ଜାତୀୟ ଭାବୋଦ୍ଦୀପକ ଭାରତବର୍ଷ
Bhārata gitikā ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସଙ୍ଗୀତ—Indian national
(ଭାରତଗୀତ—ଅନ୍ୟରୂପ) anthem or song.

ଭାରତ ଗୌରବ—ସଂ. ବିଣ (ଆଧୁନିକ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଭାରତବର୍ଷର
Bhārata gauraba ଗୌରବ ବା ମର୍ଯ୍ୟାଦାବୃଦ୍ଧିକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
ଭାରତ ରବି, ଭାରତ ଚନ୍ଦ୍ର / ଭାରତଚନ୍ଦ୍ରମା, ଭାରତରତ୍ନ } ଅନ୍ୟରୂପ (a person) Who is an ornament to
India. ଦେ. ବି—ଭାରତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସନ୍ତାନ—An
eminent Indian.

ଭାରତ ଚନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି—ଭାରତ ଗୌରବ (ଦେଖ) Bhārata
Bhārata chandra gauraba (See). ଦେ. ବି (ନାମ)
ଅନ୍ନଦା ମଙ୍ଗଳ ଓ ବିଦ୍ୟାସୁନ୍ଦର ରଚୟିତା ବଙ୍ଗଦେଶର
ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରାଚୀନ କବି—Name of a celebrated
classical poet of Bengal. (ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର
ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୭୧୨ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ଖ୍ରୀ ୧୭୬୦; ଏ ୪୮ ବର୍ଷ
ବୟଃକ୍ରମରେ ଇହଲୀଳା ସାଙ୍ଗ କରିଥିଲେ । ଏ ବର୍ଦ୍ଧମାନ
ଜିଲ୍ଲାର ପଣ୍ଡୁଆ ଗ୍ରାମରେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଳରେ ଜନ୍ମିଥିଲେ ।
ରାଜାଙ୍କ କୋପ ଯୋଗୁଁ ଏହାଙ୍କ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି ବାଜ୍ୟାପ୍ତ
ହେଲା ଓ ଏ ମାତୁଳାଳୟକୁ ଓ ହୁଗୁଳିକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ
ସଂସ୍କୃତ ଓ ଫାରସୀ ପଢ଼ି ଅସାଧାରଣ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିଲେ ।
ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରିବାରୁ ଏ ବହୁ ଦୁଃଖରେ ପଡ଼ିଥିଲେ;
ବିବାହ କରି ଘରକୁ ଫେରି ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିର ପୁନରୁଦ୍ଧାର
କଲେ, କିନ୍ତୁ ରାଜସ୍ୱ ନିୟମିତ ରୂପେ ଦେଇ ନ ପାରିବାରୁ
ସମ୍ପତ୍ତି ପୁଣି ନାଶ ହେଲା ଓ ଏ କାରାରୁଦ୍ଧ ହେଲେ ।
ବର୍ଦ୍ଧମାନରୁ ଲୁଚି କରି ଖସି ଅସି ଏ କଟକରେ କଟକରେ
ମହରଟ୍ଟାମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ ରହି ବୈଷ୍ଣବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଭୁକ୍ତ
ହେଲେ ଓ ଭାଗବତାଦି ଅଧ୍ୟୟନ କରି ବୃନ୍ଦାବନ ଗଲେ ।
ସେଠାରୁ ଫେରି ଫରାସଡାଙ୍ଗାର ଦେୱାନ ଇନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ
ଆଶ୍ରୟରେ କିଛିଦିନ ରହିବାପରେ ନଦୀଆର ବିଖ୍ୟାତ
ବିଦ୍ୟୋତ୍ସାହୀ ରାଜା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ ରହି, କବିତା
ରଚନା କରି ରାଜ ସଭାରେ ପାଠ କରୁଥିଲେ ଓ ଉକ୍ତ ରାଜାଙ୍କ
ଆଦେଶରେ 'ଅନ୍ନଦାମଙ୍ଗଳ' ଓ 'ବିଦ୍ୟାସୁନ୍ଦର' କାବ୍ୟ
ରଚନା କଲେ । ରାଜା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କୁ 'ରାୟ ଗୁଣାକର'
ଉପାଧି ଦେଇଥିଲେ । ପଦଲାଳିତ୍ୟ, ଶବ୍ଦଯୋଜନା ଓ ସରଳ
ଭାଷା ତାଙ୍କ ରଚନାର ବିଶେଷତ୍ୱ । ବଙ୍ଗଭାଷାରେ ବିବିଧ
ଛନ୍ଦ ଏ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ଏ ପ୍ରଥମ ଜୀବନରେ
ସତ୍ୟ ନାରାୟଣଙ୍କ ପାଞ୍ଚାଳି (ପାଲା) ରଚନା କରିଥିଲେ ।
ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ସଙ୍କଳିତ ବାଙ୍ଗାଲା ଅଭିଧାନ ।)

ଭାରତ ଛଡ଼ା—ଦେ, ବିଣ—୧ । ଭାରତର ସୀମା ବହିର୍ଭୂତ—1. Be-
Bhārata chhaṛā yond the domains of India.
भारतछाड़ा ୨ । ଭାରତବର୍ଷରେ ଯାହା ମିଳେ ନାହିଁ—2. Not
भारतके बाहरकी, obtainable in India. ୩ । ଦୁନିଆ
दुनियासे बाहर ଛଡ଼ା—3. Not to be met in the
world. ୪ । ମହାଭାରତରେ ଯାହା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ-

ନାହିଁ—4. Not mentioned in the Mahābhārata.

ଭାରତ ପର୍ବ-ସଂ. ବି-ମହାଭାରତ ଗ୍ରନ୍ଥର ୧୮ଖଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ଖଣ୍ଡ—
Bhārata parba Any of the 18 parts of the great epic Mahābhārata. ଦେ. ବି—ଭୀଷଣ କାଣ୍ଡ; ମହାଗଣ୍ଡଗୋଳ—A great hubbub or ado.

ଭାରତବର୍ଷ—ସଂ. ବି—ଭାରତ ମହାଦେଶ—The Indian continent.
Bhāratabarsha [ଦ୍ର—ପୌରାଣିକ ଭୂଗୋଳ ମତରେ ପୃଥିବୀର ସପ୍ତଦ୍ୱୀପ ମଧ୍ୟରୁ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ ଏକତମ ଓ ତହିଁର ନବ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରୁ ଭାରତବର୍ଷ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ବା ଦେଶ । ଏହା ହିମାଳୟର ଦକ୍ଷିଣରେ ଓ ମହୋଦଧିର ଉତ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

ଭାରତବର୍ଷୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଭାରତବର୍ଷ+ଈୟ)—ଭାରତବର୍ଷ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ-
Bhāratabarshiya (ଭାରତୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) Indian.

ଭାରତବାସୀ—ସଂ. ବିଣ. ଓ ବି ପୁଂ (ଭାରତ+ବସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)
Bhāratabāsi ଭାରତରେ ବାସ କରୁଥିବା—Inhabiting or (ଭାରତବାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) residing in India; an Indian.

ଭାରତ ମହାସାଗର—ଦେ. ବି—ଭାରତର ଦକ୍ଷିଣସ୍ଥ ମହାସମୁଦ୍ର—
Bhārata mahāsāgara The Indian ocean.
ଭାରତ ସମୁଦ୍ର, ଭାରତ ସାଗର }—ଅନ୍ୟରୂପ
ভারত মহাসাগর
भारत महासागर

ଭାରତ ମାତା—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ)—ଭାରତବାସୀଙ୍କ ଜନନୀରୂପ
Bhāratamātā ଜନ୍ମଭୂମି—Mother India; the mother country of the Indians.

ଭାରତ ଯୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବି—କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ କୁରୁ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ
Bhārata juddha ମଧ୍ୟରେ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଦିବସବ୍ୟାପୀ ମହାଭାରତୋକ୍ତ ମହାସମର—The great war (lasting for 18 days) described in the Mahābhārata between the Pāndaba brothers and the Kauraba brothers.

ଭାରତ ରମଣୀ—ଦେ. ବି—ଭାରତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀଗଣ—The womanhood of India; the women of India.
Bhārata ramani
ଭାରତନାରୀ, ଭାରତ ଲଳନା }—ଅନ୍ୟରୂପ

ଭାରତ ଲୀଳା—ଦେ. ବି—ମହାଭାରତ ବର୍ଣ୍ଣିତ କୌଣସି ଘଟଣାକୁ
Bhārata lilā ଅବଲମ୍ବନ କରି ଅଭିନୀତ ଯାତ୍ରା ଓ ନାଟ—
মহাভারত লীলা A country-play or dancing party
महाभारतलीला for the performance of any episode of the Mahābhārata.

ଭାରତ ସନ୍ତାନ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଭାରତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
Bhārata santāna An Indian.
(ଭାରତ ପୁତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭାରତ ସରକାର—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭାରତ+ଅ. ସରକାର)—ସମଗ୍ର
Bhārata sarkāra ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟ ସହିତ ଭାରତର ବଡ଼ଲାଟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
ভারত সরকার भारत सरकार ପରିଚାଳିତ ଶାସନତନ୍ତ୍ର—
(ଭାରତ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) India Government.

ଭାରତି—ଦେ. ବି—କାଣ୍ଡମୁଣ୍ଡି; ତୂଣୀର—A quiver for arrows.
Bharati [ଦ୍ର—ଭୁଲ୍ୟର କୋଦଣ୍ଡ କାଣ୍ଡ, କେତେ ଭରଥିଲା
তূন तरकस ତୁଣ୍ଡ, ବର୍ଷନ ନୋହିବା ଭାରତିରେ—ବନ୍ଧୁଦୁର୍ଯ୍ୟ.
କପୋଲ ଭକ୍ତ, ବି. ଗୀତ ।]

ଭାରତିଆ—ଦେ. ବି—ଦୁଇଟି ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ବସାଯାଇଥିବା ବଡ଼ କଡ଼
Bhāratiā କାଠ (ଯାହା ଉପରେ ଛୋଟ କଡ଼ିମାନ ବସାଯାଏ)—
A big cross-beam placed on two pillars and on which are laid the ordinary beams of a building.

ଭାରତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଭରତ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ବାଣୀ;
Bhārati କଥା—1. Words; speech. ୨ । ସରସ୍ୱତୀ—
2. The Goddess of learning. ୩ । କାବ୍ୟ-ରଚନାର ବୃତ୍ତିବିଶେଷ—3. A mode of lyrical composition. [ଦ୍ର—ଏହାଦ୍ୱାରା ରୌଦ୍ର ଓ ବୀଭତ୍ସ ରସର ବର୍ଣ୍ଣନ କରାଯାଏ (ବୃ. ଶ)—୪ । ଭରଦ୍ୱାଜ ପକ୍ଷୀ—4. Skylark. ଦେ. ବି—ଦଶ ନାମୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—One of the titles of ascetics.

ଭାରତୀୟ—ଦେ. ବିଣ (ଭାରତ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଈୟ)—୧ । ଭାରତବର୍ଷ
Bhāratiya ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Pertaining to India.
୨ । ଭାରତବର୍ଷରେ ଜାତ—2. Indian.

ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନ୍—ଦେ. ବି—୧୮୬୦ ସାଲରେ ସଙ୍କଳିତ ଓ
Bhāratiya dandabidhi āin ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଦଣ୍ଡ ଉଚ୍ଚ ଅପରାଧର
ভারতীয় দণ্ডবিধি আইন ଦଣ୍ଡବିଧାୟକ ଆଇନ୍—The Indian
भारतीय दण्डविधि आईन Penal code.

ଭାରଥ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଭାରତର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Bhāratha ୧ । ମହାଭାରତ ଗ୍ରନ୍ଥ—1. The epic Mahā-
भारथ bhārata. ୨ । ଭାରତବର୍ଷ—2. India.

ଭାରଥୋ(ଥୁ)ର—ଗ୍ରା. ବି (ଭାରାର୍ଥକ ସନ୍ତଚର)—ବନ୍ଧୁ ଘରକୁ ପଠାଯିବା
Bhāratho(thu)ra ଭାର ବୋଝ ଆଦି ଉପଢୌକନ—
ভারটার Presents sent to relatives.
भार त्यमार

ଭାର ଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ବାହୁଙ୍ଗି—A yoke for carrying on the
Bhāra danda shoulder loads suspended at both ends.

ଭାରଦା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭାର୍ଯ୍ୟାଟ; ଭଣ୍ଡ)—୧ । (ଗାଳି) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Bhāradā ଧନ ବା ଅନୁଗ୍ରହ ପାଇବା ଆଶାରେ ଆପଣାର ସ୍ତ୍ରୀକୁ
ভাড়োয়া ପର ପୁରୁଷର ସମ୍ଭୋଗାର୍ଥ ଛାଡ଼ିଦିଏ—1. A per-
भड़वा son who lets out his wife for the carnal enjoyment of another for consi-

deration. ୨ । ଭଡୁଆ—2. A bawd; panderer
ଦେ. ବଣ—ନିର୍ଲଜ୍ଜ—Shameless.

ଭାରଦା ସଭା—ଦେ. ବ—ନିର୍ଲଜ୍ଜ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଣ୍ଡଳୀ—
Bhārada sabhā A society of shameless or depraved persons.

ଭାରଦ୍ୱାଜ—ସ.ବ. ପୁଂ (ଭରଦ୍ୱାଜ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ. ଅ)—୧ । ଦ୍ରୋଣାଚାର୍ଯ୍ୟ—1. Drona. ୨ । ଅଗସ୍ତ୍ୟ ମୁନି—2. Sage Agastya. ୩ । ଭରଦ୍ୱାଜ ପକ୍ଷୀ; ଭଦଭଦଳିଆ ଚଢ଼େଇ—3. The blue jay. ୪ । ଅସ୍ଥି; ହାଡ଼—4. Bone. ୫ । ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହ [ହି. ଶ]—5. The planet Mars. ସ. ବଣ—୧ । ଭରଦ୍ୱାଜ ଗୋତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବା ଗୋତ୍ରରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—1. Of the family of Bharadwāja; descended from sage Bharadwāja. ୨ । ଭରଦ୍ୱାଜ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to Bharadwāja.
Bhāradwāja

ଭାର ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। କୌଣସି ଭାରକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ନେବା—
Bhāra nebā 1. To carry a load to another place.
ଭାର ନଓଥା भार उठाना ୨ । କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବା—
2. To take upono neself a responsibility.

ଭାରବାହ—ସ. ବଣ (ଭାର + ବହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ଭାର ବହନ କରେ—Carrying a load.
Bhāra bāha

ଭାରବାହ୍, ଭାରବାହକ, ଭାରବାହୀ, ଭାରଭୃତ୍, ଭାରୋଦ୍‌ବହ —ଅନ୍ୟରୂପ
ଦେ. ବ—୧ । ବୋଝିଆ—1. A porter; a carrier. ୨ । ଭାରୁଆ—2. A person who carries loads suspended at both ends of a yoke put on one shoulder.

ଭାରବାହୀ ପଶୁ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ପଶୁ ବୋଝ ବୋହିପାରେ (ଯଥା— ବଳଦ, ଘୋଡ଼ା, ହାତୀ, ଗଧ ଇତ୍ୟାଦି)—A beast of burden.
Bhārabāhi paśu

ଭାରବି—ସ. ବ—କିରାତାର୍ଜୁନୀୟ ନାମକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସଂସ୍କୃତ କାବ୍ୟର ପ୍ରଣେତା—Name of the author of a celebrated Sanskrit work (relating to an episode in the Mahābhārata). [ଦ୍ର—ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୬ଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀରେ ହିମାଳୟର ତରାଇ ପ୍ରଦେଶରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ (ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର) । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏହାଙ୍କ ଗୁରୁଙ୍କ ଗୋରୁ ଚରାଇବାକୁ ହିମାଳୟର ତରାଇ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଇ ସେଠାର ପ୍ରାକୃତିକ ଶୋଭାରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଏ କାବ୍ୟ ରଚନା କରିଥିଲେ—ହି. ଶ. ।] ଦେ. ବଣ (ଭା + ରବି) ସୂର୍ଯ୍ୟ ତୁଲ୍ୟ ତେଜସ୍ୱର—As brilliant as the sun. (ଉ—ହରି ଖରପର ମେଳ ସାଧିବ, ହବ ଶାଳମେସ ତନୁ ଭାରବ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
Bhārabi

ଭାର ଭାର—ଦେ. ବଣ—ବହୁତ; ଅନେକ—Much; many. (ଉ— ବହିବ ତୋ କୁଙ୍କୁମ ଭାରଭାରରେ । ଜଗନ୍ନାଥ—ସଙ୍ଗୀତ ।) ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ବହୁ ପରିମାଣରେ—Very much; too much. (ଉ—ଚଳୁମଞ୍ଚା ବଣୋଷ, ମନ୍ଦୁ ଦେଇ ପାସୋର, ସେ ସ୍ନେହ ସଞ୍ଚାଳିତୁ ଭାର ଭାର । ଜଗନ୍ନାଥ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ଦେ. ବ—ଅନେକ ଭାର; ଭାରମାନ—A large number of loads carried in Bhāras.
Bhāra bhāra
ଭାରଭାର भारभार

ଭାର ମଦାର—ଦେ. ବ (ସଦରର; ସ. ଭାର + ଫା. ମଦାର)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ;କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ଓ ନିର୍ଭର—Responsibility and dependence for a certain work
Bhāra madāra
ଭାର भारउर

ଭାର ଯଷ୍ଟି—ସ. ବ—ବାହୁଙ୍ଗୀ; ଦୁଇ ପାଶରେ ବୋଝ ଲଟକାଇ ବୋହିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଯଷ୍ଟି—A yoke used for carrying burdens suspended from both ends.
Bhāra jashṭi

ଭାରଯୁକ୍ତ—ସ. ବଣ (ତ୍ରିଯୁକ୍ତ୍)—୧ । ଭାରି—1. Heavy; burdensome. ୨ । ଦାୟିତ୍ୱଯୁକ୍ତ—2. Onerous; responsible.
Bhārajukta

ଭାରସହ—ସ. ବଣ—୧ । ଗୁରୁଭାର ବହନ କ୍ଷମ—1. Capable of carrying a heavy load ୨ । ଗୁରୁଭାର ଧାରଣ କ୍ଷମ—2. Capable of sustaining a great weight. ୩ । ଟେମଡ଼ା—3. Tenacious.
Bhārāsaha

ଭାର ସୁମାର ପଦ—ଦେ. ବ—ସାପବଶ କରିବା ମନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଗାରଡ଼ି ମନ୍ତ୍ର—Snake-charm. (ଉ— ଭାର ସୁମାରପଦ; ଅବଶ୍ୟ କେବାରଗଦ । ପ୍ରବଚନ ।)
Bhāra sumāra pada

ଭାରସୁହା—ଦେ. ବଣ (ସ. ଭାରସହ)—ଭାରସହ (ଦେଖ)— Bhārasaha (See). (ଉ—ଭାରସୁହା କାଣ୍ଡ ମାନଙ୍କୁ ବାଛି ବାଛି, ବାନ୍ଧିଲେ ତାକୁ ଯୁଦ୍ଧେ ଉଦ୍ୟୋଗ ମୁରୁଛି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।)
Bhārasuhā
ଭାରସହ भारसहा

ଭାରହର—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଭାର + ହୃ. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— ୧ । ଭାରବହ (ଦେଖ)—1. Bhārabaha (ଭାରହାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) (See). ୨ । ଯେ ପୃଥିବୀର ଭାର ହରଣ କରନ୍ତି—2. Removing the load of sin from the earth. ସ. ବ. ବିଷ୍ଣୁ—A name of Bishnu.
Bhārahara

ଭାରା—ଦେ. ବ (ସ. ଭାର)—୧ । (ଉଚ୍ଚ କୋଠାକାମ କରିବା ସମୟରେ ରାଜମାନଙ୍କ ବସିବା ଓ ଯିବା ଆସିବା ଓ ଇଟା ପଥର ଆଦି ରଖିବା ଓ ନିଆଅଣାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବାଉଁଶ ବା କାଠରେ ତିଆରି ପ୍ରଶସ୍ତ ମଞ୍ଚା ବା ସିଡ଼ି—1. A scaffolding or staircase made of bamboo or timber for the use of men and materials in the course of building structures). ୨ । ବୋଝ—2. Load; burden,
Bhārā
ଭାରା भारसाहा; मचान
ଭାର भार

୩ । ଭାର; ଦାୟିତ୍ୱ—3. Responsibility. ୪ । ଭରା;
ଭରା ଅଣା—4. Prop; support. (ଉ—ହନୁମାନ୍ ମାଙ୍କରେ
भार ଭାର ଦେଇ...ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା । ମାଳକଣ୍ଠ. ପିଲାଙ୍କ
ରାମାୟଣ ।) ଦେ. ବଣ—ଭାରି—Heavy.

ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (କର୍ମ୍ମ ତତ୍; ଭାର+ଆକ୍ରାନ୍ତ)—
Bhārākrānta ୧ । ଭାରଗ୍ରସ୍ତ—1. Loaded. ୨ । ଗୁରୁ
(ଭାରାକ୍ରାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭାର ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ବା ବ୍ୟସ୍ତ—
2. Heavily laden; overburdened. ୩ ।
କୌଣସି ଗୁରୁଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରସ୍ତ—3. Charged with a heavy trust or responsibility.

ଭାରାକ୍ରାନ୍ତା—ସଂ. ବ—ଏକ ବାର୍ଣ୍ଣିକ ବୃତ୍ତ (ବୃ. ର)
Bhārākrāntā Name of a Sanscrit metre.

ଭାରାବଲମ୍ବକତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ପଦାର୍ଥର ପରମାଣୁ
Bhārābalambakatā(twa) ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ଆକର୍ଷଣ
(ବୃ. ଶ)—Mutual attraction between the atoms of a thing.

ଭାରା ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଚ୍ଚ ଅଟ୍ଟାଳିକା ବା ଦେବାଳୟାଦିର ଉଚ୍ଚ
Bhārā bāndhibā ଅଂଶମାନଙ୍କରେ ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର କାମ
ভারাবাঁধা କରିବା ପାଇଁ ଓ ସେଠାକୁ ଇଟା ପଥରଆଦି
मचान बाँधना; भारलहा बाँधना ଉଠାଇବା ନିମନ୍ତେ କାଠବାଉଁଶକୁ
ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧି ମଞ୍ଚା ବା ସିଡ଼ି ତିଆର କରିବା—
To raise a scaffolding or staircase of bamboo or timber in the course of constructing big structures,such as buildings or temples.

ଭାରି—ସଂ. ବ (ଭୃ. ଧାତୁ=ଭୟ ଦେଖାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ସିଂହ—
Bhāri The lion. ଦେ.ବଣ (ସଂ.ବହୁତର)—୧ । ଅତ୍ୟଧିକ—
ভারী 1.Much; excessive. ୨। ଅଧିକ;ବଡ଼—2.Great,
भारी large. ୩ । ଗୁରୁବହ; ଓଜନଦାର—3. Heavy; weighty. ୪ । ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ—4. Important.
୫ । (ସବାର ବେହେରାଙ୍କ ଭାଷା) ଲୋକଗହଳ;
ଜନତା ପୂର୍ଣ୍ଣ—5. Crowded. (ଯଥା—ଆଗେଇ
ଭାରି ।) ୬ । ବ୍ୟଥାଯୁକ୍ତ—6. Painful.
(ଯଥା—ଆଜି ମୋ ମୁଣ୍ଡଟା ଭାରି ଲାଗୁଛି)
୭ । ପୀଡ଼ାଯୁକ୍ତ—7. Sick (ଯଥା—
ଆଜି ମୋ ପେଟ ଭାରି ଲାଗୁଛି ।) ୮ । ଅସହ୍ୟ—8.
Unbearable. ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—
1. Much. ୨ । ଅତ୍ୟଧିକ ଭାବରେ; ଅତିଶୟ—
বেরিয়ে 2. Too much; excessively. ୩ । (କ୍ରିୟା
बाहर ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ; ଯଥା—ଶୀଘ୍ର ଏଠାରୁ ଯିବା ଭାରି)
ବାହାର; କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ବହିର୍ଗତ ହୋଇ—3. Out;
forth (of a place). ଦେ.ବ (ସଂ. ଭାର)—୧ ।
भार ଭାର; ଗୁରୁତ୍ୱ; ଓଜନ—1. Weight; heaviness.
ভার (ଉ—ସେ ଯେଣି ସେ ଯୋଡ଼ାଏ ଗୁଭୁଣ୍ଡି ଭାରି, ନ ସହି
ଶୋଇଲେ ଭୂମିରେ ଅଣ୍ଟ ପାଡ଼ି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ.
भीड़ ବନ ।) ୨ । ଭିଡ଼; ଲୋକ ଗହଳ—2. Crowd of men. ଗ୍ରା (ଇତର) ବ (ଭୁଲ. ବାଢ଼ି ସ୍ଥଳରେ
ବାରି)—ଭାଢ଼ି (ଦେଖ)—Bhārdi (See)

ଭାରି(ରୁ)ଆ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଭାରବାହ)—ଭାରବାହକ; ଯେ ବାହୁଙ୍ଗି
Bhāri(ru)ā ଦ୍ୱାରା କାନ୍ଧରେ ବୋଝ ବୁହେ—A person
ভারী carrying weights suspended from the
भारिआ ends of a yoke carried on the shoulder; a banghy-man.

ଭାରିକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଭାର+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇକ)—୧ । ଭାରବାହୀ
Bhārika —1. Carrying loads on the shoulder
(ଭାରି —ଅନ୍ୟରୂପ) by means of a yoke. ୨ ।ଭାରବିଶିଷ୍ଟ—
2. Heavy.

ଭାରିଚେମା—ଦେ. ବ—ବଡ଼ଚେମା; ଏକପ୍ରକାର କଉଡ଼ି ଖେଳ—
Bhārichemā A kind of Indian game of cowries.

ଭାରିତ୍ୱ—ଦେ. ବ—ଧୀରତା; ସହିଷ୍ଣୁତା—
Bhāritwa Patience; for bearance.

ଭାରିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି (ସଂ. ବହିଃ)—ବାହାରିବା—To go out; to
Bhāribā come out. (ଉ—ଶ୍ୟାମଗୁଣ ପରଷି, ଚତ୍ରେ
বের হওয়া; বেরুন ଉଚରେ ଯଶି, ଭଣିଲଣି କପଟ ଭାରିବ ଗୋ ।
बाहर होना କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।)

ଭାରିମଲ(ଲ୍ଲ)—ଦେ. ବ (ସଂ. ଭାର+ମଲ୍ଲ)—୧ । ପ୍ରାଚୀନ
Bhārimala(lla) ଓଡ଼ିଆ ରାଜାମାନଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କ
ଉପାଧିବିଶେଷ—1. A title conferred on warriors by the ancient Oriya kings.
୨ । ଖୁବ୍ ଭାରି ବସ୍ତୁକୁ ଭୂମିରୁ ଉଠାଇବା ମଲ୍ଲ—
2. A champion of heavy weights.

ଭାରିଯା—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଭାର୍ଯ୍ୟା)—ସ୍ତ୍ରୀ; ମାଇପ—Wife.
Bhārijā [ଉ—ଦଣ୍ଡକ ଅରଣ୍ୟରେ ଭାରିଯା ହଜାଇ ।
ভার্য্যা; মাগী କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ଗ୍ରା. ଅ—
जोरू; बेगम ବାହାର ଯାଅ—Get out ! go out !
বেরিয়ে যাও बाहरयाओ

ଭାରିଯା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପତ୍ନୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା;
Bhārijā karibā କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବିବାହ କରିବା—
বিবাহ করা 1. To marry a woman; to take a wife. [ଉ—ଅଜ୍ଞ
शादी करना (ଘଇତା କରିବା—ଉପହାସ) ପତର ନ ସାରୁ ସତର,ସେ ନ ହୋଇବ
ঢেমনী করা ପାନ ? ପଛରେ ଯାହାକୁ ଭାରିଯା କରିବ, ସେ ନ
रखेलि रखना ଜାଣିବ ମନ ? ତଗ ।] ୨ । କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀକୁ
ବିବାହ ନ କରି ତା ସଙ୍ଗେ ପତ୍ନୀରୂପେ ରହିବା ବା ସହବାସ
କରିବା—2. To live with a woman as one's wife without wedlock.

ଭାରିଯା ତଳିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ହେତ୍ୱର୍ଥ)—ସ୍ତ୍ରୀର ଆଜ୍ଞାବଶବର୍ତ୍ତୀ
Bhārijā taliā ବ୍ୟକ୍ତି); ସ୍ତ୍ରୈଣ—Hen-pecked
(ଭାରିଯା ବୋଲକରା—ଅନ୍ୟରୂପ) (husband).
মাগের আঁচলধরা, মেগো मौगियाह

ଭାରି ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭାର ବୋଧହେବା—1. Feeling
Bhāri lāgibā of heaviness. ୨ । ମାଡ଼ିପଡ଼ିବା; (ଭାର ବୋଧହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗହଳ ଥିବା ପରି ବା କେହି ଭାରଲାଗା ଲୋକ ଥିବାପରି ଜଣାପଡ଼ିବା—2. A feeling as भार लगाना if some people are present. [ଦ୍ର—ତରମରାଗ ମୋ ଭାରି, ଲାଗି ନାହିଁ ତୁମେ ଡର, ତମରତ ନାହିଁ ମୋର ଶତ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କପୋଳ ଉତ୍ପଳ ଗୀତ ।] ୩ । (ଦେହ)ର ଅସୁସ୍ଥତା ବୋଧ—3. A feeling of sickishness.

ଭାରି—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଭାର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଭାରିକ (ଦେଖ)—
Bhāri (ଭାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Bhārika (See).

ଭାରୁଆଲି—ଦେ. ବି—ଭାରୁଆ (ଦେଖ)—
Bhāruāli Bhāriā (See)

ଭାରୁ(ରୋ)ଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭରଦ୍ୱାଜ)—ଭରଦ୍ୱାଜ ପକ୍ଷୀ—
Bhāru(ro)i The lark; the grey quail; Cocomantis Merulenus. [ଦ୍ର—ଏହା ଶାଖାଶ୍ରୟୀ ଭାରୁଇ ବର୍ଗର ପକ୍ଷୀ; ୧୦।୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ଦୀର୍ଘ । ଏହାର ମୁଣ୍ଡ ଲଣ୍ଡା ପାହ୍ନିଆ ଓ ପକ୍ଷ ଶଲଖ । ଏହା ବଣବୁଦାରେ ରହେ ।]

ଭାରୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—୧ । ଭାରଣ୍ଡ (ଦେଖ)—1. Name of a
Bhāruṇḍa fabulous bird. ୨ । ରାମାୟଣୋକ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ବନବିଶେଷ—Name of a forest mentioned in the Rāmāyaṇa. [ଦ୍ର—ଏ ଜଙ୍ଗଲର ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀର ନିକଟରେ ଥିଲା ହି. ଶ]

ଭାର୍ଗଣ—ସଂ. ବି—ପାଣ୍ଡବପକ୍ଷୀୟ ଜଣେକ ଯୋଦ୍ଧା—Name of a
Bhārgaṇa warrior fighting for the Pāṇḍabas. [ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅଗ୍ନି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ଶରଜାଳେ ଦ୍ରୋଣ, ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସନ୍ଧିପାରେ ପଡ଼ିଲେ ଭାର୍ଗଣ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।]

ଭାର୍ଗବ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଭୃଗୁ=ମୁନିବିଶେଷ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ ଅ)—୧ ।
Bhārgaba ଭୃଗୁମୁନିଙ୍କ ବଂଶଧର—1. A descendant of sage Bhṛugu. ୨ । ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ—2. The preceptor of the demons. ୩ । ଦକ୍ଷ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କ ପୁରୋହିତ—3. Name of the priest of Daksha. ୪ । ପରଶୁରାମ—4. Parasurāma. ୫ । ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ଋଷି—5. Sage Mārkaṇḍeya. ୬ । ହସ୍ତୀ—6. Elephant. ୭ । ଶ୍ୟୋନାକ; ଫଣଫଣା (ହି. ଶ)—7. Bignonia Indica. ୮ । କୁମ୍ଭାର (ହି. ଶ)—8. Potter. ୯ । ହୀରା (ହି. ଶ)—9. Diamond. ସଂ. ବିଣ—୧ । ଧାନୁଷ୍କ; ଧନୁର୍ଦ୍ଧର—1. Holding a bow. ୨ । ଭୃଗୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to Bhṛugu.

ଭାର୍ଗବୀ—ସଂ. ବି (ଭୃଗୁ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)-୧ । ପାର୍ବତୀ—1. Pārbatī.
Bhārgabī ୨ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—2. Goddess of fortune. ୩ । ଦୂବା—3. The Creeping grass. ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ପ୍ରବାହିତ ନଦୀବିଶେଷ—The name of a river in Orissa. (ଦ୍ର—ଭାର୍ଗବୀ, ସ୍ୱର୍ଗର ସ୍ୱଗମ ଭାଗୀରଥୀ, ମଉନାଦର ଯାର ଜାଲ ଜୀରବେଣୀ । ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।) [ଦ୍ର—ଏହା ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ବାଲକାଟିଠାରୁ ଲୁଣାଖାଇ ନଦୀରୁ ବାହାରି ଚିଲିକାରେ ପଡ଼ିଅଛି] । ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କନ୍ଦାରୁ ଜନ୍ମିବା ଏକପ୍ରକାର ଗୁଳ୍ମ—A kind of plant growing from bulbs.

ଭାର୍ଗୀ(ର୍ଙ୍ଗୀ)—ସଂ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣଯଷ୍ଟି ନାମକ ଗୁଳ୍ମ; ବାହ୍ମଣଯଷ୍ଟିକା—A
Bhārgī(ṛṅgī) medicinal plant; Clerodendron (ଭାର୍ଙ୍ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Syphonanthus.

ଭାର୍ଜନ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ଭାଜନ)—୧ । ଭାଜନ; ଯୋଗ୍ୟ—1. Dese-
Bhārjana ଭାଜନ; भाजन rving; fit for. ୨ । ଭାଗୀ; ଭୋଗ କରିବା ଯୋଗ୍ୟ—2. Liable to experience. (ଦ୍ର—ଏରୂପେ ଯେତିକରେ ଦର୍ଶନ । ସେ ଦୁଃଖେ ନୁହନ୍ତି ଭାର୍ଜନ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ଭାର୍ଯ୍ୟା- ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭୃ ଧାତୁ=ପୋଷିବା+କର୍ମଣି+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ;
Bhārjyā ଯାହାକୁ ସ୍ୱାମୀ ପୋଷଣ କରେ)—୧ । ପତ୍ନୀ; ସ୍ତ୍ରୀ—1. Wife ୨ । ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ—2. One's wedded or lawful wife.

ଭାର୍ଯ୍ୟାଜିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଭାର୍ଯ୍ୟା ଜିତ)—ସ୍ତ୍ରୀବଶ (ପୁରୁଷ)—
Bhārjyājita Hen-pecked (husband).

ଭାର୍ଯ୍ୟାଟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଭାର୍ଯ୍ୟା+ଅଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଭାର୍ଯ୍ୟା-
Bhārjyāṭa ଦ୍ୱାରା ଅପଣାର ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ)—ଭାଉଦା; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଲୋଭରେ ଅପଣାର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପରପୁରୁଷର ଉପଭୋଗ ନିମନ୍ତେ ଛାଡ଼ଦିଏ; ଭାର୍ଯ୍ୟାର ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତିଆଶ୍ରିତ—A person who lives on the earnings of his wife's adultery; a person who lets his wife be enjoyed by another for consideration.

ଭାର୍ଯ୍ୟାଟିକ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (ଭାର୍ଯ୍ୟା+ଅଟ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇକ)—ଅପଣା
Bhārjyāṭika ଭାର୍ଯ୍ୟାଠାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁରକ୍ତ; ସ୍ତ୍ରୈଣ (ହି. ଶ)—(a person) Devoted to his wife; hen-pecked.

ଭାର୍ଯ୍ୟାବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ ଭାର୍ଯ୍ୟା+ବନ୍ତ)—ଯାହାର ଭାର୍ଯ୍ୟା ଅଛି—
Bhārjyābanta Having a wife; married. (ଦ୍ର—ଭାରିଯା ଯାର ଅଛି ତାର ଘର । ଭାର୍ଯ୍ୟାବନ୍ତ ଲୋକର ଅନନ୍ତ ଭରଣ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।)

ଭାର୍ଯ୍ୟାବୃକ୍ଷ—ପତଙ୍ଗ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶ) ବକମ ଗଛ—Sappan wood
Bhārjyā bṛuksha (tree).

ଭାଲ(ଲୁ)ଚୁକା ଦେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ଧନ୍ଦା ମାରିବା—
Bhāla(lu)chukā debā To deceive; to cheat.

ଭାଲ—ସଂ. ବି (ଭା ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ ଲ)—୧ । ଲଲାଟ;
Bhāla କପାଳ; ମସ୍ତକର ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ଉପରଭାଗ—1. Forehead.

୨ । କର୍ମ, ଅଦୃଷ୍ଟ—2. Luck; lot; fortune. ୩ । ଆଭା; ଦୀପ୍ତି—Lustre. ଦେ. ବ (ସଂ ଭଲ୍ଲ) ୧ । ଭାଲ; ବର୍ଚ୍ଛା—1. A spear. (ଉ—ଚାଲେକ ପୁର ଭାଲୀ; **भाला, भाल** ବାମ ହାତରେ ଭାଲ—ବ୍ରଜନାଥ· ସମରତରଙ୍ଗ) ୨ । ଶରର ଫଳକ—2. The blade or head of an arrow.

ଭାଲକୁଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଭାଲୁକୁଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Bhālakuṇi(etc) Bhālukuṇi etc, (See).

ଭାଲଚନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବ(ବହୁବ୍ରୀହି; ଭାଲ+ଚନ୍ଦ୍ର)—୧ । ମହାଦେବ;ଶିବ—
Bhāla chandra 1. Śiba. ୨ । ଗଣେଶ—2. Gaṇeśa.

ଭାଲ(ଲେ)ଣା(ଣି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ଭାବନା)—୧ । ଚିନ୍ତା; ମନର
Bhāḷa(ḷe)ṇā(ṇi) ବ୍ୟାକୁଳତା—1. Anxiety. ୨ । ଚିନ୍ତା; আফশোস **चिन्ता, अफसोस** ଭାବନା—2. Thought.

ଭାଲ ଦର୍ଶନ—ବ— (ବହୁବ୍ରୀହି; ଭାଲରେ ଦର୍ଶନ = ଚକ୍ଷୁ ଯାହାଙ୍କର)—
Bhāla darśana ୧ । କପାଳଲୋଚନ; ମହାଦେବ—1. Śiba. ୨ । ସିନ୍ଦୂର—2. Vermilion.

ଭାଲ ପଟ୍ଟ(ଟ)—ସଂ. ବ—(ରୂପକର୍ମଧାରୟ; ଭାଲରୂପ ପଟ୍ଟ=ପଟ୍ଟା)—
Bhāla paṭṭa(ṭa) କପାଳର ସମ୍ମୁଖଭାଗ—The brow; the plate of the forehead; the bone of the forehead, ଦେ. ବ—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କର୍ମ; ଅଦୃଷ୍ଟ—
(ଭାଲଫଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. (figurative) Luck; lot.

ଭାଲପଟ୍ଟ ଲେ(ଲି)ଖନ—ସଂ. ବ—ବିଧାତାଙ୍କ ଲେଖା; ଅଦୃଷ୍ଟ ଲେଖନ;
Bhālapaṭṭa le(li)khana ମନୁଷ୍ୟର କପାଳରେ ଲେଖାଥିବା ବିଷୟ—The scribblings written on the forehead by the Creatar at one's birth. [ବି—ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ଜନ୍ମ ପୂର୍ବରୁ ବିଧାତା ତାହାର ଭାଲପଟ୍ଟରେ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଜୀବନର କର୍ମ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଘଟଣାମାନ ଲେଖି ଦିଅନ୍ତି ।]

ଭାଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ସଂ. ଭଲ୍ଲାତକ)—ଭାଲିଆ—
Bhālā Marking nut.

ଭାଲାଙ୍କ—ସଂ. ବ (ଭାଲ+ଅଙ୍କ)—୧ । କରତ (ହି. ଶ)—
Bhālāṅka 1. Saw. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଶାଗ (ହି. ଶ)—
2. A kind of potherb. ୩ । ରୋହିମାଛ (ହି. ଶ)—3. Rohi fish. ୪ । କଇଁଛ (ହି. ଶ)—
4. Tortoise. ୫ । ଶିବ (ହି. ଶ)—5. Śiba. ୬ । (ସାମୁଦ୍ରିକ) ଦେହରେ ବହୁ ଶୁଭସୂଚକ ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ ପୁରୁଷ (ହି. ଶ)—6. A person bearing many auspicious signs on the body.

ଭାଲି(ଲା)—ଦେ. ବ (ସଂ. ଭଲ୍ଲ)—ଭଲ୍ଲାସ୍ତ୍ର; ଭଲ୍ଲ ନାମକ ଅସ୍ତ୍ର; ବର୍ଚ୍ଛା—
Bhāli(lā) 1. Spear; javelin. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଅର୍ଦ୍ଧ-
ଭାଲୀ **भाला** ଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି କାଣ୍ଡ—2. A crescent-headed arrow. [ଉ—ବ ଚଞ୍ଚଳ ଭାବ ଥିଲା ଭାଲି, ବାଜି ଭୂମି ଅଙ୍ଗ ସଙ୍ଗ ଭାଲି—ଜନ୍ମସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।]

ଭାଲିଆ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଭଲ୍ଲାତକ)—୧ । ଆମ୍ରାଦି ବର୍ଗର
Bhāliā ମଧ୍ୟମାକୃତି ତରୁବିଶେଷ ଓ ତାହାର ଫଳ—1. Marking nut; Semicarpus Anacardium. [ବି—ଏହାର କାଠ କୋମଳ, ପତ୍ରର ଉପରପୃଷ୍ଠ ଶ୍ଳେଷମୟ; ପ୍ରାୟ ଶାଖାଗ୍ରରେ ପତ୍ର ଥାଏ, ବସନ୍ତକାଳରେ ପତ୍ର ଝଡ଼େ; ଫଳ କୃଷ୍ଣ ବା ଅରକ୍ତ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ଫଳର ଉପର ଦେଶରେ ନାରଙ୍ଗୀ ବର୍ଣ୍ଣ ଅମ୍ଳ ମଞ୍ଜି ଅଙ୍କୁରବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥୂଳ ବୃନ୍ତ ଥାଏ ଓ ତାହାର ମଞ୍ଜି ପୋଡ଼ କର ମନୁଷ୍ୟ ଖାଆନ୍ତି ।
ସଂ. ଅନ୍ୟ ନାମ—ଅରୁଷ୍କର, ଅଗ୍ନିମୁଖୀ, ବୀଜାର, କୃମିଘ୍ନ,
भिलावाँ, भिलावा, भेला, भिलौवा
ଭାଲା, ଭେଲା, ଭାଲିଆ,
ଭେଲାତକି
ଡା. ଶେଷ୍କେଭାଲ,
ଶେସ୍କେଭାଇ
ତେ ଜିଡ଼ିଗିଞ୍ଜାଲୁ, ଜିଡ଼ମାମିଡ଼ି
ଫଳର ରସ ଦେହରେ ଲାଗିଲେ ଘାଆ ହୁଏ; ଏପରି କି, ଝାଡ଼ା ଫେରିବା ଯାଗାରେ ସେ ଫଳକୁ ଚାପି କରି ପକାଇଲେ ପୋଖରି ବସିବା ଲୋକର ମଳଦ୍ୱାରରେ ଘାଆ ହୋଇଯାଏ । ଚୂନପାଣି ସଙ୍ଗେ ଏ ଫଳର ରସକୁ ମିଶାଇ ଧୋବାମାନେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଲୁଗା ଚିହ୍ନିବା ପାଇଁ କଳାଦାଗ ଲଗାନ୍ତି । ଭାଲିଆ ଦୁଇପ୍ରକାର; କଳା ଭାଲିଆ, ଲଙ୍କା ଭାଲିଆ ।] ୨ । ସ୍ତନର ରୋଗବିଶେଷ—
2. A disease of women's breast. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—ଲଙ୍କାଆମ୍ବ—Cashew nut.

ଭାଲିଆଖାଇ—ଦେ. ବ—କୋଚିଲାଖାଇ ପରି ଏକପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—
Bhāliākhāi A kind of bird like the hornbill.
(ଭାଲ୍ୟାଖାଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭାଲିଆ ଚାଉଳ—ଦେ. ବ—ଭାଲିଆ ଫଳ ଭିତରେ ଥିବା ଶସ—
Bhāliā chāuḷa The kernel inside the marking
(ଭାଲ୍ୟା ଚାଉଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) nut. ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ)—
ପୋଡ଼ା ଲଙ୍କାଆମ୍ବ ଭିତରୁ ବାହାରିବା ସୁଆଦିଆ ଶସ—
The sweet kernel inside burnt cashew nut

ଭାଲିକାଣ୍ଡ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଭଲ୍ଲକାଣ୍ଡ)—ଭଲ୍ଲ ପରି ଦାନ୍ତୁଆକାଣ୍ଡ;
Bhālikāṇḍa ଏକପ୍ରକାର ଶର—A kind of arrow
भालाकाँड with a flat sharp head. (ଉ—ବାଟରେ ଦାର୍ତ୍ତିରାଜ୍ୟ ରଜାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ, ଭାଲିକାଣ୍ଡେ ଆଗ ବାହୁକୁଟ କାଟିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ.ବନ /)

ଭାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଭୂ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ଭାବି ଧାତୁ)—୧ । ବିବେଚନା
Bhāḷibā କରିବା—1. To consider. (ଉ—ଶିଖିଲ ଭାବା **भावना, सोचना** ପରି ବ ଧନ ! ମନରେ ଭାଲିଲୁ ରେ—ଜନ୍ମସୂର୍ଯ୍ୟ. ଯଶୋଶୋଭମ୍ଭ. ଖ-ଗୀତ ।) ୨ । ପରାମର୍ଶ କରିବା—2. To consult. (ଉ—ଏବେ ତୁମ୍ଭେ ବାପଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯାଇ ଭାଲ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।) ୩ । ଭାବିବା; ଚିନ୍ତା କରିବା—3. To think. ୪ । ଚିନ୍ତିତ ହେବା—4. To be anxious or uneasy. (ଉ—ଦେଖି ସହଦେବ ବସିଲେ ମନେ ଭାଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)
୫ । ଅନୁତାପ କରିବା—5. To regret; to repent.

ଭାଳି ଭାଳି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବିଚାରି ବିବେଚନା କରି; ଭାବି ଭାବି; ବିଚାରି ଚିନ୍ତା ପୂର୍ବକ—After mature consideration. (ଉ—ଗୁନ୍ଥି ଫୁଲମାଳି ମାଳୀ, ପ୍ରାପ୍ତେ ପାଣ୍ଡି ଭୂଳ ଭୂଳ, ବେଢ଼ ଲେଖିବି ଭାଳି ଭାଳି—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।)
Bhāḷi bhāḷi
ভেবে ভেবে
सोच सोचकर

ଭାଲୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭଲ୍ଲ, ଭଲ୍ଲୁକ, ଭାଲୁକ)—୧ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ବଡ଼-ଲୋମଯୁକ୍ତ ବନ୍ୟ ହିଂସ୍ର ଚତୁଷ୍ପଦ—1. The bear; Melursus Ursinus. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଚାରି ଗୋଡ଼ରେ ଓ ବେଳେ ବେଳେ ଦୁଇ ପଛ ଗୋଡ଼ରେ ଚାଲନ୍ତି । ଏମାନେ ଫଳ ଓ କୀଟ ଖାଆନ୍ତି; ଉଇ ହୁଙ୍କାକୁ ଅଗଗୋଡ଼ର ନଖଦ୍ୱାରା ଖଣା କରି ତହିଁରୁ ଉଇମାନଙ୍କୁ ଶୋଷି ନିଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ନଖ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ବଡ଼ । ବନ୍ୟଅଞ୍ଚଳରେ ଏମାନେ ଅଁଶୁଣିଆଘରେ ପଶି ଅଁଶୁ ଗଛକୁ ହଲେଇ ରସ ଖାଆନ୍ତି । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଏମାନଙ୍କ ଜିଭ କଣ୍ଟକମୟ ଓ ଏମାନେ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହକୁ ଚାଟିଦେଲେ ହାଡ଼ରୁ ମାଂସଯାକ ଖସି ହୋଇ ବାହାରି ଯାଏ । ଏମାନଙ୍କୁ ଶୁକ୍ରବାର ଦିନ ଅଳ୍ପକାଳସ୍ଥାୟୀ କମ୍ପଜ୍ୱର ହୁଏ । ଲୋକେ ଭାଲୁଙ୍କୁ ଯୋଷି ନାଚ କରିବାକୁ ଶିଖାନ୍ତି ।
Bhālu
ভালুক
भालू

ଭାଲୁ ଉଇମାନଙ୍କୁ ନିର୍ମୂଳ କରି ଶୋଷି କରି ନିଏ । ମଲା ଭାଲୁର ଚମ ଖଣ୍ଡିଏ ଭୂଇଁରେ ପୋତି ଦେଲେ ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଚମ ଖଣ୍ଡିକୁ ଉଇ ବେଢ଼ି ଯାଆନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଅଁଶୁଣିଆଘରେ ଉଇ ଲାଗିଲେ ଲୋକେ ଘରର ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଭାଲୁ ଚମ ପୋତି ଦିଅନ୍ତି । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସବୁ ଉଇଯାକ ସେହି ଭାଲୁ ଚମ ନିକଟରେ ଜମା ହୋଇଗଲେ କ୍ଷେତ୍ରସ୍ୱାମୀ ସେହି ସ୍ଥାନଟି ଖୋଳି ସବୁ ଉଇଗୁଡ଼ିକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦିଏ ଓ ଏପରି କରିବାଦ୍ୱାରା ଅଁଶୁ ବିଆଁଶରୁ ଉଇଯାକ ବିନଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି ।

ଶୀତପ୍ରଧାନ ଦେଶର ଭଲ୍ଲୁକମାନଙ୍କ ଲୋମ ଧଳା ଓ ଉକ୍ତ ଶ୍ୱେତ ଭଲ୍ଲୁକକୁ ଧଳା ଭାଲୁ (white bear of the polar regions) କହନ୍ତି । ଭାଲୁଜାତିର ଏକ-ପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର, ଜନ୍ତୁ ଭୂମିରେ ଗର୍ତ୍ତ କରି ବସା କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କୁ ଗାଡ଼ ଭାଲୁ (The jungly bear; sloth bear ବା Melursus Labiatus କହନ୍ତି ।] ୨ । ପୁଂ. ଅପତ୍ୟିଆଣୀଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—2. A name given to male children whose birth has been preceded by the death of their elder brother or sister.

ଭାଲୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଭାଲୁ ପରି ଘନ ଓ ବଡ଼ ଲୋମଯୁକ୍ତ—Having shaggy hairs like the bear; shag-haired.
Bhāluā
ভালুকের মতন भालुआ

ଭାଲୁ(ଲୂ)କ—ସଂ. ବି (ଭଲ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉକ, ଉକ)—ଋକ୍ଷ; ଭାଲୁ—The bear.
Bhālu(lū)ka

ଭାଲୁ କାନ୍ଦ—ଦେ. ବି (ସ. ଭାଲୁକ+କ୍ରନ୍ଦନ)—ମନୁଷ୍ୟର ଆର୍ତ୍ତ କ୍ରନ୍ଦନ ପରି ଆହତ ଭାଲୁର କାନ୍ଦଣା—The plaintive moan of a wounded bear which has a peculiar resemblance with the wail of a human being.
Bhālu kānda
ভালুকের কান্দনা
भालुका रोना
(ଭାଲୁ କାନ୍ଦଣା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭାଲୁକି—ଦେ. ବି—ଋଷିବିଶେଷ (ବାଲ୍ମୀକି ?)—A sage bearing this name. (ଉ—ନାରଦ, ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ, ଭାଲୁକି, ଦ୍ୱୈପାୟନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)
Bhāluki

ଭାଲୁକୁଣୀ—ଦେ.ବି-୧। ବାଳିକାମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଓଷା—1. A festival observed by girls in the month of Bhādraba, accompanied with dancing with dishevelled hair. [ଦ୍ର—ଏ ଓଷାରେ ବାଳିକାମାନେ ଭାଦ୍ରବ ମାସର ପ୍ରତି ରବିବାର ଦିନ ଚିତ୍ରି ମୁଣ୍ଡକୁ ପୂଜା କରି ସେଠାରେ ମୁଣ୍ଡମାଳ ମୁକୁଳା କରି ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ ନାଚନ୍ତି ।] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ବାଳ ମୁକୁଳା ଓ ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ—2. A woman with dishevelled hair.
Bhālukuṇī

ଭାଲୁକୁଣୀ ଓଷା—ଦେ. ବି.—ଭାଲୁକୁଣୀ (୧) ଦେଖ
Bhālukuṇī oshā Bhālukuṇī (1) See.

ଭାଲୁକୁଣୀ ମୁଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର କେଶ ତୈଳ ଓ କଙ୍କତିକା ଦ୍ୱାରା ସଯତ୍ନ ନ ହୋଇ ଅଡ଼ୁଆ ହୋଇ ମୁଣ୍ଡର ଏଣେ ତେଣେ ପଡ଼ି ଥାଏ—(a woman) With dishevelled and uncared and uncombed hair.
Bhālukuṇī muṇḍī

ଭାଲୁ ଜ(ଚ)ଟା—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ସରୁ ଧାନ—A species of fine paddy.
Bhālu ja(cha)ṭā

ଭାଲୁ ଜର—ଦେ. ବି—ଭାଲୁକୁ ଶୁକ୍ରବାର ଦିନ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ଅଳ୍ପ-କାଳ ସ୍ଥାୟୀ ଗାଢ଼ କମ୍ପ—A shivering ague attacking bears on fridays.
Bhālu jara
ভালুক জর भालुका बुखार

ଭାଲୁ ଜାମୁ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଜାମୁ—Eugenia Fruticosa.
Bhālu jāmu

ଭାଳୁ(ଳେ)ଣି—ଦେ. ବି— (ସଂ. ଭାବନା)—୧ । ମହାଚିନ୍ତା; ଉତ୍କଣ୍ଠା; ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତା—1. A great anxiety. ୨ । ଚିନ୍ତା—2. Thought. [ଉ—ଏମନ୍ତେ ହରି ବାକ୍ୟ ଶୁଣି, ଅର୍ଜୁନେ କରନ୍ତି ଭାଳେଣି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୩ । ପରାମର୍ଶ—3. Consultation. [ଉ—ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ନରମଣି, ଭାଇଙ୍କ ତୁଲେ ବସି କଲେ ଏ ଭାଳୁଣି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ।]
Bhāḷu(ḷe)ṇi
ভাবনা भावना

ଭାଲୁ ଧରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିପଦର ମୁହଁରେ ପକାଇ ଦେବା—1. To
Bhālu dharā(re)ibā

ବିପଦେ ଫେଲା **ङफ़ामे फसाना** cause a person fall in- [ଭାଲୁ ଧର୍ (ରେ)ଇ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ] to a danger. ୨ । କୌଣସି ବିପନ୍ନ ସଙ୍ଗୀଙ୍କୁ ବିପନ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଚାଲି ଆସିବା—2. To leave a companion helpless in a perilous situation. ୩ । କୌଣସି କଷ୍ଟକର କାର୍ଯ୍ୟରେ ବା ଦାୟିତ୍ୱରେ କୌଣସି ଲୋକଙ୍କୁ ଭରତି କରି ଦେଇ ହଇରାଣ କରିବା—3. To harass a person by engaging him in a business presenting insuperable difficulties and of great responsibility.

ଭାଲୁ ପୋକ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—[ତୁଳ. ଏହି ଶବ୍ଦର ଇଂ. Bhālu poka wooly bear (ଲୋମଶ ଭାଲୁ)]—ସମ୍ପାକୁଥ— Caterpillar; wooly bear.

ଭାଲୁ ଶୋଷା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଭଲ୍ଲୁକ+ଶୋଷଣ) (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ଭାଲୁ Bhālu śoshā ଉଇ ହୁଙ୍କାରେ ମୁହଁ ପୁରାଇ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ନିଃଶ୍ୱାସ ଟାଣି ନେବାଦ୍ୱାରା ଉଇମାନଙ୍କୁ ଶୋଷି କରି ଖାଇବାପରି) ଗଭୀର ଶୋଷଣ କ୍ରିୟା—(figurative) Act of dee p sucking (like a bear sucking in ants from an ant-till through a hole). ବିଣ—୧ । ଭାଲୁ ପରି ଶୋଷଣକାରୀ—1. Sucking anything deeply (like the bear sucking ants.)୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତି ଲୋଭୀ—2 (figurative) Very avaricious. ୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧନ ଶୋଷଣକାରୀ— 3. Extortionate.

ଭାଲେରି—ଦେ. ବି—ଚିଲିକା କୂଳସ୍ଥ ଗୋଟିଏ ପର୍ବତ, [ଏହା ପୁରୀ ଓ Bhāleri ଗଞ୍ଜାମ ସୀମାରେ ଅବସ୍ଥିତ]—A hill on the shore of the Chilka lake [ଉ—ଶୋଭେ ଶୋଭାମୟ ଭୂଧର ଭାଲେରି । ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।]

ଭାଲ୍ୟୁ ପେବଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଭାଲ୍ୟୁପେବ୍ଲ)—ଡାକରେ Bhālyu pebal ପ୍ରେରିତ ବସ୍ତୁକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ **ଭାଲୁପେଏବଲ** ପହଞ୍ଚାଇ ତାଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରେରକ ସ୍ଥିର କରିଥିବା ମୂଲ୍ୟ **मेलु पेबल** ଓ ତାକ ମାହାସୁଲ ଆଦାୟ କରି ପ୍ରେରକଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇବାର ଡାକବିଭାଗୀୟ ରୀତି; ତାକ ଚଳିତର 'ଦେବଉଡ଼ି, ଖା ପିଠ' ରୀତି ।—The Value- payable postal system.

ଭାଷ (ଧାତୁ)—ସଂ.—କହିବା— Bhāsh (root) To speak.

ଭାଷ—ସଂ. ବି (ଭାଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଉକ୍ତି; କଥନ— Bhāsha 1. Utterance; speaking. ୨ । (+କର୍ମ. ଅ) ବାକ୍ୟ; କଥା; ବଚନ—2. Word. [ଉ—ଭୁକ୍ତ ବହ ନ କହି ମୋତେ ଭାଷ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।] ୩ । (+କରଣ. ଅ) ଭାଷ୍ୟ; ଟୀକା ଗ୍ରନ୍ଥ— 3. Commentary.

ଭାଷକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ଭାଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—ବକ୍ତା; ଯେ Bhāshaka କହେ—(ଭାଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Speaking.

ଭାଷଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ଓ ବି. ପୁଂ—ଭାଷାରେ ଅଭିଜ୍ଞ (ହି. ଶ)— Bhāshajna Linguist; adept; in the study of (ଭାଷଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) languages; philologist.

ଭାଷଣ—ସଂ. ବି—(ଭାଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—୧ । କଥନ; କହିବା— Bhāshana 1. Speaking; utterance. ୨ (+କର୍ମ. ଅନ) ଉକ୍ତି; ବାକ୍ୟ; ବକ୍ତୃତା—2. Speech; words and sentences. ୩ । ଗପିବା—3. Talking. [ଦ୍ର— ଏହା ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଯଥା, ବକ୍ତୃଭାଷଣ, ପରୁଷ ଭାଷଣ, ବୃଥା ଭାଷଣ ।]

ଭାଷପତ୍ର—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ; ଭାଷ+ପତ୍ର)—ଏକାଧିକ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ Bhāsha patra ସ୍ୱାକ୍ଷରଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥାପତ୍ର—A written opinion on a doubtful point of Hindu Law signed by many distinguished Pandits.

ଭାଷା—ସଂ. ବି (ଭାଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ମନର ଭାବର Bhāshā ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି; ଯାହା ଦ୍ୱାରା ମନର ଭାବ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ— 1. Vehicle of thought; outward expression of one's inmost thoughts. [ଦ୍ର— ବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱର, ହାବଭାବ, ଆକାର, ଇଙ୍ଗିତ ପ୍ରଭୃତି ଏହି ଅର୍ଥରେ 'ଭାଷା' ରୂପରେ ଗଣ୍ୟ । ଏହି ଅର୍ଥରେ ସବୁ ଜୀବଙ୍କର ଭାଷା ଅଛି, ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବ ନିଜର ସୁଖ ଦୁଃଖ, ହର୍ଷ ବେଦନା, ମୃତ୍ୟୁ ଯନ୍ତ୍ରଣା,ଇଚ୍ଛା, ବିରାଗ ଓ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ।] ୨ । ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନୋଗତ ଭାବ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ସଙ୍କେତ ବା ଶବ୍ଦ—2. Expression; signals and words by which a person's intentions and thoughts are conveyed to another. [ଦ୍ର—ବ୍ୟକ୍ତ ନାଦର ସମଷ୍ଟି, ଯାହାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ସମାଜର ବା ଦେଶର ଲୋକେ ଆପଣା ମନୋଗତ ଭାବ ଅନ୍ୟ ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ଓ ଯାହାକୁ ଅଭିପ୍ରେତ ବ୍ୟକ୍ତି ବୁଝନ୍ତି ତାହା ଭାଷା ଅଟେ । କଥା ନ କହି ମଧ୍ୟ ସଙ୍କେତ ବା ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ଦ୍ୱାରା ମନୋଗତ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇ ପାରେ । ସାଙ୍କେତିକ ବା ଅନୁଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା ଯଥା,—ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ, ହାବ ଭାବ, ଆକାର ଇଙ୍ଗିତ, ଗନ୍ଧ, ଚେଷ୍ଟା, ନେତ୍ରବକ୍ରତାଦି । ଶାବ୍ଦିକ ବା ଉଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା,ଯଥା,- ବର୍ଣ୍ଣଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ବାକ୍ୟ । ଏହା ପୁଣି ୨ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ, ଯଥା, କଥ୍ୟ ଭାଷା ଓ ଲେଖ୍ୟଭାଷା ବା ସାହିତ୍ୟ । ଭାରତବର୍ଷରେ ୧୪୭ ଗୋଟି ଭାଷା ପ୍ରଚଳିତ, ଏଥି ମଧ୍ୟରୁ ହାରାହାରି ୧୦ ଲକ୍ଷ ଲୋକାର୍ଦ୍ଧ ଲୋକ ୨୩ଟି ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ କଥା କହନ୍ତି । ଭାରତରେ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମୋଟାମୋଟି ସଂଖ୍ୟା— ହିନ୍ଦି ୧୦କୋଟି, ବଙ୍ଗଳା ୫ କୋଟି, ତେଲିଙ୍ଗି ୩ କୋଟି, ମରହଟ୍ଟୀ ୨ କୋଟି, ତାମିଲି ୨ କୋଟି, ଓଡ଼ିଆ ୧ କୋଟି, ରାଜସ୍ଥାନୀ ୧ କୋଟି, ଗୁଜରାଟି ୧ କୋଟି, କାନ୍ଡି ଭାଷା ୧

କୋଟି, କର୍ଣ୍ଣାଟୀ ୧ କୋଟି, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷା ୬ କୋଟି। ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ସହସ୍ରାଧିକ ଭାଷା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏକ ସମାଜର ବା ଦେଶର ବା ଅଞ୍ଚଳର ଭାଷାକୁ ଅନ୍ୟ ସମାଜର, ଦେଶର ବା ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକେ ବୁଝି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ। ଏକାଧିକ ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ଓ ବିଶେଷତ୍ୱମାନଙ୍କର ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନ କରି ଭାଷାବିଜ୍ଞାନବିତ୍ ପଣ୍ଡିତମାନେ ପୃଥିବୀର ଭାଷାମାନଙ୍କୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବର୍ଗରେ (ଯଥା ଆର୍ଯ୍ୟ, ସେମେଟିକ୍, ହେମେଟିକ୍, ଦ୍ରାବିଡ଼ୀୟ, ଓ ଏକ ବର୍ଗର ଭାଷାକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶାଖାରେ ବିଭକ୍ତ କରିଅଛନ୍ତି ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶାଖାକୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଭାଷାରେ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାକୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଉପଭାଷାରେ ବା ଭାଷାରେ ବିଭକ୍ତ କରିଅଛନ୍ତି। ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡର ଇଂରାଜୀ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଅବତରଣିକାରେ ଭାରତବର୍ଷ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷାମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ କେତେକ ସୂଚନା ଦିଆ ଯାଇଅଛି।]
୩। କଥ୍ୟ ଭାଷା—3. Spoken language, ୪। ଅର୍ଥଯୁକ୍ତ ଭାଷା—4. Words having meaning. ୫। (+କର୍ମ ଅ) ବଚନ; ଉକ୍ତି, ବାକ୍ୟ; କଥା—5. Speech; utterance. ୬। କଥ୍ୟ ଭାଷାର ପ୍ରାଦେଶିକ ବୋଲି; ଭାଖା; ଭାଷା—6. Dialect. ୭। ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା; ଦେଶୀୟ ଭାଷା—7. Vernacular; the current language of a country. ୮। ବାକ୍ୟ ରଚନାର ଛଟା—8. Style of composition. ୯। ବାଗ୍‌ଦେବୀ; ସରସ୍ୱତୀ—9. The Goddess of learning. ୧୦। ରାଗିଣୀ-ବିଶେଷ—10. Name of a musical air. ୧୧। ଅରଜୀ; ଅଭିଯୋଗ ପତ୍ର (ହି.ଶ)—11. A complaint; plaint. ଚିଠି चिट्ठी ଦେ. ବି—ଚିଠି; ପତ୍ର—A letter; an epistle.

ଭାଷା ତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ଭାଷାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବୈଜ୍ଞାନିକ ତଥ୍ୟ—Philology; the science of language.
Bhāshā tattwa
(ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନ, ଭାଷା ଶାସ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭାଷାତୀତ—ସଂ. ବିଣ (୭ମୀ ତତ୍) —ବଚନାତୀତ; ଯାହା କଥାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ—Beyond expression; inexpressible. (ଉ—କେମନ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣିବି ସେହି ଭାଷାତୀତ ଭାବ, ଜୀବାତ୍ମାରେ ପରମାତ୍ମା ଭୂମା ଅବିର୍ଭାବ। ମଧୁସୂଦନ. ଲୁସମାଣ୍ଡଳ ।)
Bhāshātita

ଭାଷାନ୍ତର—ସଂ. ବି କର୍ମଧା; ଅନ୍ୟ+ଭାଷା)—୧ । ଅନ୍ୟ ଭାଷା—1. Another language. ୨। ଅନୁବାଦ; ତର୍ଜମା—2. Translation.
Bhāshāntara

ଭାଷାନ୍ତର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଏକଭାଷାରୁ ଅନ୍ୟଭାଷାରେ ତର୍ଜମା କରିବା—To translate.
Bhāshāntara kariba
ভাষান্তর করা भाषान्तर करना

ଭାଷାନ୍ତରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଭାଷ+ଅନ୍ତରିତ)—ତର୍ଜମା କରାଯାଇଥିବା; ଅନୂଦିତ—Translated.
Bhāshāntarita

ଭାଷା ପତ୍ର—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧ)—ଚିଠିପତ୍ର; ଚିଠି ଅାଦି—Letters.
Bhāshā patra (ଭାଷାପତର—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)
চিঠিপত্র चिट्ठिपत्रि

ଭାଷା ପରିଚ୍ଛେଦ—ସ. ବି (ନାମ)— ବିଶ୍ୱନାଥ ନ୍ୟାୟପଞ୍ଚାନନଙ୍କ କୃତ ନ୍ୟାୟ ପରିଭାଷା ଗ୍ରନ୍ଥ—A work on the phraseology of the Hindu system of logic.
Bhāshā parichchheda

ଭାଷାବଦ୍ଧ—ସଂ. ବି(ନ୍ୟାୟିତ)—ସାଧାରଣ କଥ୍ୟଭାଷାରେ ରଚିତ—Composed in the vernacular.
Bhāshābaddha

ଭାଷାବନ୍ଧ—ସଂ. ବି—ଦେଶର କଥ୍ୟଭାଷାରେ ରଚନା—Composition in the vernacularr.
Bhāshābandha

ଭାଷା ବ୍ୟାକରଣ—ଦେ. ବି—କୌଣସି କଥ୍ୟଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣ—Grammar of any vernacular language.
Bhāshā byākaraṇa
ভাষাব্যাকরণ भाषाव्याकरण

ଭାଷାଭାଷି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା—To converse. (ଉ—ଏଠାରେ ଯଯାତି କାଶ୍ୟପ ଅଗ୍ନି ଋଷି, ମାନେ ବସି ହୋଇଥିଲେଟି ଭାଷାଭାଷି। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ।)
Bhāshābhāshi heba
কথা বলাবলি হওয়া बातचीतकरना

ଭାଷିତ—ସ. ବିଣ (ଭାଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ) କଥିତ—Spoken, ସ. ବି (+ଭାବ ତ); କଥନ—Speaking; utterance. (+କର୍ମ ତ) ବଚନ; ବାକ୍ୟ—Speech; words. (ଉ—ଜେବେହେଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତା ନ ଜଳେ ସମ୍ଭବ, ବୋଇଲେ ମିଥ୍ୟା ନୋହେ ମୋହର ଭାଷିତ— କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।)
Bhāshita

ଭାଷିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ କ୍ରି ସ ଭାଷ୍ ଧାତୁ) କହିବା—To speak,
Bhāshibā (ଉ—ଅଷ୍ଟ ଦୁର୍ଗେଶ ଭାଷେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଚକୋରୀ ଚମ୍ପୂ. ଣ ଗୀତ।)
ভাষা भाषना

ଭାଷୀ—ସଂ ବିଣ- ପୁଂ (ଭାଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ) ଯେ କହେ—Speaking, [ଦ୍ର—ଏହା ସମାସରେ ପରପଦରୂପେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଯଥା ମଧୁରଭାଷୀ, ପ୍ରିୟଭାଷୀ। 'ଭାଷୀ' 'ହାସୀ' ଆଦି ଶବ୍ଦ ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା—ମିଳନୀର କଥିତ ବଚ ନରେ ଶୁଦ୍ଧ ପାଣି,ଲକ୍ଷ୍ମଣ ହେବାକୁ ହୋଇ ଦରଷ୍ଟହାସୀ; ବଚେ ବଳେ ସାଣାଭାଷୀ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।]
Bhāshi
(ଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭାସୁ(ଷ) ଭାସୁ(ଷ)—ଦେ.ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଫାସୁ ଫାସୁ; ଚଷୁ ଅାଦି କୁଟିବାର ଶବ୍ଦ—A sound resembling that of pounding of chaff.
Bhāshu(sh) bhāshu(sh)
ভস্‌ভস্ भस भस

ଭାଷ୍ୟ—ସ. ବି (ଭାଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଯ)—୧ । ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ—1. Expounding; exposition. ୨। (+କରଣ ଯ)
Bhāshya

ସୂତ୍ର ବିବରଣ ଗ୍ରନ୍ଥ; ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସୂତ୍ରମାନଙ୍କର ଟୀକା ଥାଏ—2. A treatise explaining aphorsmis. ୩ । ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଗ୍ରନ୍ଥ—3 A commentary; an annotation. ୪ । ଗୃହ ବିଶେଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—4. A kind of house or building. ସଂ. ବିଣ କଥନୀୟ—Speakable.

ଭାଷ୍ୟକର—ସଂ. ବିଣ. ଓ ବି—(ଭାଷ୍ୟ+କୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—Bhāshyakara ୧ । ଟୀକାକାର; ସୂତ୍ର ବିବରଣ ଲେଖକ—1. Annotator. ୨ । ପାଣିନି ବ୍ୟାକରଣର ଓ ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ରର ଟୀକାକାର ପତଞ୍ଜଳି ମୁନି—2. Sage Patañjali.
ଭାଷ୍ୟକାର, ଭାଷ୍ୟକୃତ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଭାସ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଦୀପ୍ତ ପାଇବା—1. To shine. Bhās (root) ୨ । ପ୍ରକାଶ ପାଇବା—2. To be manifest.

ଭାସ୍(ସ,ସଃ,ସା) ସଂ. ବି. (ଭାସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କ୍ୱିପ୍;+ଅ;+ଅସ୍;+ଅ Bhās sa,saḥ,sā +ଆ)—୧ । ଅଗ୍ନି;କାନ୍ତି; ଦୀପ୍ତି—1. Lustre; splendour. ୨ । ଶୋଭା—2. Beauty. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍ ଇତ୍ୟାଦି) ଆଲୋକ—3. Light. ୪ । କିରଣ—4. Ray of light.
(ଭାଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭାସ—ସଂ. ବି. (ଭାସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଗୃଧ୍ର ପକ୍ଷୀ—1. The Bhāsa vulture. ୨ । କୁକ୍କୁଟ—2. Cock; fowl ୩ । ପାଣିକୁଆ—3.The little cormorant(bird). [ଦ୍ରି—ଶ୍ୟେନ, ଭାସ ବା ଟିମିଙ୍ଗିଳେ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ] ୪ । ଗୋଷ୍ଠ; ଗୋଶାଳା—4.Cowshed;cattle-pen. ୫ । ସ୍ୱାଦ (ହ୍ର. ଷ)—5. Taste. ୬ । ମିଥ୍ୟା ଜ୍ଞାନ (ହ୍ର. ଷ)—6. False knowledge. ୭ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ ପର୍ବତ ବିଶେଷ (ହ୍ର. ଷ)—7. Name of a mountain mentioned in the Mahābhārata. ୮ । ଭାସ୍ (ଦେଖ)—8. Bhās (See). ଦେ. ବି. (ନାମ)—ସ୍ୱପ୍ନ ବାସବଦତ୍ତା ନାଟକ ପ୍ରଣେତା ନାମଜାଣିତ କବି । [ଦ୍ରି—କବିତା ଲିଖନରେ ଏ କାଳିଦାସଙ୍କ ସମକକ୍ଷ ।]—Name of a Sanscrit poet, the author of Swapna-bāsabadatta.

ଭାସ କର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି ପୁଂ (ନାମ) (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅଶୋକବନ ଭଙ୍ଗାଗଲା Bhāsa karṇṇa ସମୟରେ ହନୁମାନ୍ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ରାବଣ ସେନାପତି ଅସୁରବିଶେଷ (ହ୍ର. ଷ)—Name of a demon, commander of Rābaṇa.

ଭାସନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ—(ଭାସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ୍ତ)—୧ । ମନୋହର—Bhāsanta 1. Beautiful; charming. ୨ । ଦୀପ୍ତିଶୀଳ—2. Dazzling; lustrous; shining. ୩ । ଭାସମାନ—3. Floating. ସଂ. ବି—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun. ୩ । ଭାସ—୧।୨।୩ (ଦେଖ)—3. Bhāsa 1 and 2 and 3 (See).

ଭାସନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଭାସ୍ଧାତୁ)—ଭାସମାନ; ଭାସୁଥିବା—Bhāsantā ভাসন্ত মসনেবালা Floating.

ଭାସନ୍ତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଭାସନ୍ତ+ଈ)—ନକ୍ଷତ୍ର; ତାରକା—Star. Bhāsanti

ଭାସମାନ—ସଂ. ବିଣ. (ଭାସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଶାନଚ୍)—୧ । ଦୀପ୍ତିମାନ୍—Bhāsamāna 1. Dazzling; lustrous. ୨ । ଜ୍ୟୋତିଃଶୀଳ—2. Shining; emitting rays of light. ୩ । ଜଳରେ ଭାସୁଥିବା—3. Floating.
(ଭାସମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭାସି ଗଲା—ଦେ. ଅ. [ଅବଜ୍ଞା ବା ବେଖାତିରର ସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ]—ମୁଁ ଏ Bhāsi galā କଥାକୁ ଖାତର କରୁ ନାହିଁ—(Interjection বয়েগেল; जानेदो I care a fig for it)

ଭାସିତ—ସଂ. ବିଣ (ଭାସ୍ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତ)—୧ । ତେଜୋମୟ (ହ୍ର.ଷ)—Bhāsita 1. Shining; brilliant. ୨ । ପ୍ରକାଶମାନ (ହ୍ର. ଷ)—2. Manifest.

ଭାସିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଭାସ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଜଳ ବା ବାୟୁ ଉପରେ Bhāsibā ଅବସ୍ଥିତ କରିବା—1. To float on water or ভাসা; भासना air. ୨ । ବିପନ୍ନ ହେବା; ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହେବା—2, To be ruined; to be overwhelmed with calamity.
୩ । ପ୍ଲାବିତ ହେବା; ଜଳମଗ୍ନ ହେବା—3. To be overflooded; to be flooded with water. [ଯଥା—ଏ ଦେଶ ସାତ ନଈବଢ଼ିରେ ଭାସୁଛି; ତା ଅଖି ଲୁହରେ ଭାସୁଛି ।) ପ୍ରାଦେ. (ବୌଦ, କଳାହାଣ୍ଡି, ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ପଙ୍କ ଓ ବାଲି ଅଦରେ ଗୋଡ଼ ବଦଶିବା (foot) To sink in mud—(ଯଥା—ପଙ୍କରେ ମୋ ଗୋଡ଼ଟା ଭାସିଗଲା ।)

ଭାସି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଭାସ୍ଧାତୁ)—୧ । ଜଳ ଉପରେ ଭାସିକରି Bhāsi jibā ଗତି କରିବା—1. To move by floating ভেসেযাওয়া; भासजाना on water; to drift. ୨ । ଜଳପ୍ଲାବିତ ହେବା—2. To be flooded with water, ୩ । ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହେବା—3. To be ruined;to be a lost man

ଭାସିଲିନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଭେସେଲିନ୍)—ଚର୍ମ ଚର୍ମର ମସୃଣ Bhāsilāin କରିବାର ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ତାଳୁଆ ମଲମ ବିଶେଷ—ভেসিলিন্ मेसिलीन (ଭାସିଲାଇନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Vaseline.

ଭାସୁ—ସଂ. ବି (ଭାସ୍=ଦୀପ୍ତ ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—Bhāsu The sun.

ଭାସୁର—ସଂ. ବି (ଭାସ୍ ଧାତୁ+ଶୀଳାର୍ଥେ. ଉର)—୧ । ସ୍ଫଟିକ—Bhāsura 1. Crystal stone. ୨ । ବୀର—2. Warrior. (ଭାସୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । କୁଷ୍ଠ ରୋଗର ଔଷଧ (ହ୍ର. ଷ)—3. Medicine for leprosy. ସଂ. ବିଣ—୧ । ଦୀପ୍ତିଯୁକ୍ତ; ଦୀପ୍ୟମାନ—1. Shining. ୨ । ଭୟଙ୍କର—2. Terrible (Apte).

ଭାସୁରତାପାଦନ—ଦେ. ବି (ଆଧୁନିକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରିଭାଷା)—କେତେକ Bhāsuratāpādana ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥ କିଛିକ୍ଷଣ ସ୍ଥିର ହୋଇ

ରହିଲେ ପାତ୍ରର ତଳରେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଚକଚକିଆ ବସ୍ତୁ ବସିଯିବା ଅବସ୍ଥା—Crystallization.

ଭାସ୍କର ସ. ବି. (ଭାସ୍=ଦୀପ୍ତି +କୃ ଧାତୁ=କରିବା+ **Bhāskara** କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଦିବାକର; ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun. ୨ । ଅଗ୍ନି—2. Fire. ୩ । ସିଦ୍ଧାନ୍ତଶିରୋମଣି ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚୟିତା ଭାସ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ—3. Name of a celebrated astronomer. ୪ । ବୀର—4. Warrior. ୫ । ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତରାଦିରେ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ସଂଗଠନକାରୀ - 5. An artist in stone or metal. ୬ । ଅର୍କଚାଳ-6. Calotropis Gigantea (plant). ୭ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ—7. Gold. ୮ । ଶିବ (ଶ୍ରୁ. ଶ)—8. Śiba. ସ. ବିଣ—ଦୀପ୍ୟମାନ—Lustrous; dazzling. ଦେ. ବି—କର୍ପୂର—Camphor.

ଭାସ୍କର ପଣ୍ଡିତ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ନାଗପୁରର ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜା ରଘୁଜୀ **Bhāskara paṇḍita** ଭୋଁସ୍ଲାଙ୍କ ଦେୱାନ୍—Name of the minister of the Marhatta King Raghuji Bhonsla. [ଦ୍ର—ଏ ବଙ୍ଗର ନବାବ୍ ଅଲିବର୍ଦ୍ଦି ଖାଁଙ୍କ ସମୟରେ ବଙ୍ଗ ଆକ୍ରମଣ କରି ନବାବଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ବଙ୍ଗର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଧନୀ ଜଗତ୍ ସେଠଙ୍କ ଘର ଲୁଟି ଟଙ୍କା ନେଇଗଲେ । ନବାବ୍ ପେଶବାଙ୍କ ଶରଣାପନ୍ନ ହେବାରୁ ପେଶବାଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ଭାସ୍କର ବଙ୍ଗଳା ତ୍ୟାଗ କଲେ (ଖ୍ରୀ ୧୭୪୨) । ପରେ ପୁଣି ଭାସ୍କର ବଙ୍ଗ ଆକ୍ରମଣ କରି ନଗର ଓ ଗ୍ରାମମାନ ଲୁଣ୍ଠନ କଲେ । ଏହି ଉପଦ୍ରବ 'ବର୍ଗୀମାନଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାର' ବୋଲି ଇତିହାସ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଶେଷରେ ଅଲିବର୍ଦ୍ଦି ଖାଁ ଗୁପ୍ତ ଘାତକ ନିଯୁକ୍ତ କରି ଭାସ୍କରଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କଲେ । ଏଥିରେ ରଘୁଜୀ ଭୋଁସ୍ଲା କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ବଙ୍ଗଦେଶକୁ ବାରମ୍ବାର ଆକ୍ରମଣ କଲେ । ଏଥିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ୧୭୫୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ନବାବ୍ ରଘୁଜୀଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶା ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ଓ ବଙ୍ଗର ଚୌଥ ପରିବର୍ତ୍ତେ ବାର୍ଷିକ ୧୨ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ରଘୁଜୀଙ୍କୁ ଦେବାକୁ ଅଙ୍ଗୀକାର କଲେ । ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ।]

ଭାସ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି (ନାମ)—ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଶିରୋମଣି ଆଦି ଜ୍ୟୋତିଷ **Bhāskarāchārjya** ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଣେତା ଜନୈକ ମହାପଣ୍ଡିତ—Name of a great Indian astronomer. [ଦ୍ର—ଏ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଶିରୋମଣି ଆଦି ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ୧୨ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ କର୍ଣ୍ଣାଟର ବିଜାପୁରରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁଳରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପିତା ମହେଶର ମଧ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପୂର୍ବ ପୁରୁଷ ଓ ପର ପୁରୁଷମାନେ ଦୈବଜ୍ଞ ଥିଲେ । ଭାସ୍କର ପାଟୀଗଣିତ ଓ ବୀଜଗଣିତ ଗ୍ରନ୍ଥ 'ଲୀଳାବତୀ'ର ପ୍ରଣେତା ଥିଲେ । ଏ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଶିରୋମଣିର ଭାଷ୍ୟ (ବ୍ୟାଖ୍ୟା) ଲେଖି ଯାଇ ଅଛନ୍ତି । ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର]

ଭାସ୍କର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି (ଭାସ୍କର+ଯ) —ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତରାଦି ଖୋଦିତ କରି **Bhāskarjya** ମୂର୍ତ୍ତି ଗଠନ କରିବା କଳା; ଚତୁଃଷଷ୍ଟି କଳାରୁ ଏକତମ—Architecture; stone and metal carving.

ଭାସ୍କୋ ଡ ଗାମା—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—ଇଉରୋପର ପର୍ତ୍ତୁଗାଲ୍ **Bhāsko ḍi gāmā** ଦେଶୀୟ ବିଖ୍ୟାତ ନାବିକ—Name of a celebrated Portugese sailor who visited India in the 15th century A. D.; Vasco de Gama. [ଦ୍ର – କଲମ୍ବସ୍ ଭାରତ ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ବାହାରି ଜାହାଜରେ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗକୁ ଯାଇ ଆମେରିକା ଆବିଷ୍କାର କଲେ । ଭାସ୍କୋ ଭାରତାନ୍ୱେଷଣରେ ବାହାରି ଦକ୍ଷିଣ ଓ ପୂର୍ବ ଦିଗକୁ ଯାଇ ଉତ୍ତମାଶା ଅନ୍ତରୀପ ବାଟେ ବୁଲି ୧୪୯୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳସ୍ଥ କାଲିକଟଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଓ ସେଠାର ରାଜା (ଜାମୋରିନ୍)ଙ୍କ ଠାରୁ ପର୍ତ୍ତୁଗାଲ୍ ରାଜ୍ୟର ବଣିକ୍ ମାନଙ୍କର ଭାରତ ସହିତ ବାଣିଜ୍ୟ କରିବାର ସନନ୍ଦ ପାଇଲେ ଓ ସେହିଦିନ ଠାରୁ ଭାରତ ସହିତ ପର୍ତ୍ତୁଗାଲ୍‌ବାସୀ ମାନଙ୍କ ବାଣିଜ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।]

ଭାସ୍ୱତୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭାସ୍+ବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—ଦୀପ୍ତି—**Bhāswati** Splendour; lustre. ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଭାସ୍ୱାନ୍ ପଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bhāswān.

ଭାସ୍ୱର—ସ. ବିଣ (ଭାସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ବର)—ଆଲୋକମୟ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—**Bhāswara** Shining; bright; radiant.

ଭାସ୍ୱାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଭାସ୍+ବତ୍=ଭାସ୍ୱତ୍ ୧ମା. ୧ବ)—**Bhāswān** ୧ । ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ—1. Luminous; shining; (ଭାସ୍ୱତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କିରଣଶାଳୀ—2. Emitting rays of light. ସଂ. ବି, ପୁଂ—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun ୨ । ବୀର—2. Hero; warrior. ୩ । ଅର୍କଗଛ—3. Calotropis Gigantea (Apte)

ଭାସ୍ମନ—ସଂ. ବି (ଭସ୍ମନ୍=ବିକାରାର୍ଥେ ଅ)—ଭସ୍ମବିକାର—**Bhāsmana** A thing produced from ashes.

ଭି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ (ସଂ. ଅପି; ତୁଳ ହି. ଭୀ)—ବି; ମଧ୍ୟ; **Bhi** ଅଧିକର ମଧ୍ୟ; ଏବଂ—Also; and.

ଭିଃ ପିଃ—ଦେ. ବି (ଇଂ. ଭାଲ୍ୟୁ ପେଏବ୍‌ଲ୍ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟର ପ୍ରଥମ ୨ **Bhiḥ-piḥ** ଅକ୍ଷର)—ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ଡାକଦ୍ୱାରା ଗ୍ରହୀତା ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚାଇ ତାଠାରୁ ମୂଲ୍ୟ ଅଦାୟ କରି ପ୍ରେରକଙ୍କୁ ଦିଆଇବାର ଡାକ ବିଭାଗର ପଦ୍ଧତି—Value payable post.

ବି. ପି.
ଭି. ପି. ପି
ଭି. ପି. ପୋଷ୍ଟ
ভি পি भि पि
[ଅନ୍ୟରୂପ]

ଭିଃ ପିଃ ପାର୍ସ(ର୍ସେ)ଲ୍—ଦେ, ବି (ଇଂ,ଭାଲ୍ୟୁପେଏବ୍‌ଲ୍ ପାର୍ସେଲ୍) ଭି ପି— **Bhiḥ-piḥ pārsa(rse)l** ଯାଉଁକି ଗ୍ରାହକଠାରୁ ଡାକଘରଦ୍ୱାରା ভি পি পার্সেল ଟଙ୍କା ଅଦାୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପଠାଯିବା ପୁଳିନ୍ଦା—भि: पि: पार्सल Value payable parcel; V.P. parcel).

ଭିଅ—ପ୍ରାଦେ. [ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାଜ] ବି (ସଂ. ବିବାହ)—
Bhiā ବିବାହ—Marriage. (ଉ—କି କଥା ? ଭିକା ଭିଅ—
বিএ(য়ে) **ब्याह** କଥାର ଲଥା ।) ଦେ. ବି (ସଂ.ବିଧାନ)—
কামান **कमाना** ଅର୍ଜନ; ଉପାର୍ଜନ—Earning.

ଭିଅ(ଏ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବିଧାନ)—୧ । ଭେଇବା; ଘଟାଇବା—
Bhiā(e)ibā 1. To cause to happen. ୨ । ବିଧାନ
করান କରିବା; ଘଟିବାର ଉପାୟ କରିବା; ଫଳରେ ଘଟାଇବା—
विधान करना 2. To bring about; to result in.
(ଉ—ଶ୍ୱିକ ଏ ରୂପକୁ ଏହି ବିନା ଦେବ ! ଭିଅଇଲ
ଯେତେ କଳ । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।) ୩ । ସୃଷ୍ଟି
କରିବା—3. To create. (ଉ—ମେଘାଗମେ ଯହିଁ
ପୁଷ୍ପିତ କଦମ୍ବେ ଶିଖଣ୍ଡ ତାଣ୍ଡବ ରଙ୍ଗ, ଦେଖି ଅସୂୟାରେ ପ୍ରଭେ
ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ଭିଅଇଛି କି ଅନଙ୍ଗ । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।)
୪ । ସମ୍ପାଦନ କରିବା—4 To perform. ୫ ।
ଯୋଗାଡ଼ କରିବା—5. To arrange. (ଉ—ଅଜ୍ଞା
ଦେବ ଯେବେ, ମଣୋହି ସଖା ଭିଅଇବ ତେବେ । ପ୍ରାଚୀ.
ପ୍ରଚାର. ଷଷ୍ଠିସେଣା ।) ୬ । ଜାତ କରିବା—6. To
produce; to bring forth. ୭ । ନିର୍ମାଣ କରିବା—
7. To build. (ଉ—ଗଙ୍ଗା ଯମୁନା ମଧ୍ୟ ପୁର, ଭିଅଇ
ଇନ୍ଦ୍ର ପୃଥୁ ଷାର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୮ । ସୂତ୍ରପାତ
কামান ବା ଆରମ୍ଭ କରିବା—8. To begin a work;
कमाना to commence. ୯ । ଅର୍ଜ୍ଜନ କରିବା—9. To
earn. ୧୦ । ସଂଗ୍ରହ କରିବା—10. To gather.
୧୧ । ସୂତ୍ରପାତ କରିବା—11. To lay the
foundation of.

ଭିଅ କରା(ରେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. କ୍ରି (ପୁରୀ)—ଆପଣା ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତିଙ୍କୁ
Bhiā karā(re)ibā ପାଣିଗ୍ରହଣ କରିବା—To give one's
বিএ করান **ब्याह करान** children in marriage.
(ଭିଅ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭିଅଘର—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାଜ) ବି. (ସଂ. ବିବାହ+
Bhiāghara ଗୃହ)—ବିବାହୋତ୍ସବ—Marriage cere-
বিএবাড়ী **ब्याह; सादोब्याह** mony or festival.

ଭିଅ ଚଢ଼େଇ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ନଦୀକୂଳରେ ଓ ସମୁଦ୍ର
Bhiā chardhei ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତରେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ବିଚରଣ କରୁଥିବା
ଏକ ପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ । (ଦ୍ର—ଏମାନେ ଆକାଶରେ
ଉଡ଼ିଗଲାବେଳେ ଶୂନ୍ୟରେ ଝୁଲୁଥିବା ତୋରଣ
ପରି ଦେଖାଯାନ୍ତି ଓ କଁଥର କାଁଥିର ଘର କରି
ରହନ୍ତି ।)—A species of bird building
nests in river banks or seashore
flying in an arch-like course.

ଭିଆଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବିଧାନ)—୧ । ବିଧାନ—1. Dispensa-
Bhiāṇa tion. ୨ । ରଚନା; ନିର୍ମାଣ—2. Construction;
विधान making. ୩ । ସୃଷ୍ଟି; ସର୍ଜନ—3. Creation. (ଉ—
विधान ପୁଲେ ପୁଲେ ସବୁ ଭିଆଣ ଯେଣୁ ସେ ପ୍ରଭୁ ପୁଳ
ବିନୋଦଅ । ଜଗମୋହନ ଛନ୍ଦ ।) ୪ । ଉପାୟ—
4. Means. ୫ । କାର୍ଯ୍ୟ; ଘଟଣା—5. Act; event.
୬ । ରଚନାକୌଶଳ—6. Art. ୭ । ସୂତ୍ରପାତ;
ଆରମ୍ଭ—7. Beginning. ୮ । ଜମିର ଶ୍ରେଣୀ
ଅନୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜମି ଉପରେ କର
ବସାଇବା—8. Assessment of rent on
holdings according to the qualities of
land. ୯ । ଯେଉଁ କାଗଜରେ ଜମିର ଜମା ଚରଣ
ଲେଖାଥାଏ—9. Land assessment state-
ment. ୧୦ । ଗୁଡ଼ ଆଦିର ପାଗ—10. The boil-
ing of molasses to make syrup. ୧୧ ।
ଘଟଣ; ଘଟାଇବା—11. Bringing about.

ଭିଆଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବିଧାନ)—ଭିଅଇବା (ଦେଖ)—
Bhiāṇa karibā Bhiāibā (See).
বিধান করা **विधानकरना**

ଭିଆଣିଆଁ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ବିଧାନରୁ)—ବିବାହ ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ
Bhiāṇiān ବେଶ୍ୟାଗୃହ ପଠାଯିବା ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ଅଥଚ
बिवाहका ଦେଖିବାକୁ ଆଡ଼ମ୍ବରଥି (ଲୁଗାପ୍ରଭୃତି)—Cheap yet
showy sort of (clothes) meant for
presentation to relations in marriage
ceremonies.

ଭିଅ ଭିତ—ଦେ. ବି (ନିରର୍ଥକ ସହଚର)—ଅର୍ଥାଦିର ଉପାର୍ଜନ—
Bhiā bhiti Earning of money etc.
উপায়টুপায়, অর্জনটর্জন; কামানটমান **अर्जनउर्जन; कमाउमा**

ଭିଅ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ବ୍ରାହ୍ମଣସମାଜ) କ୍ରି. (ସଂ. ବିବାହ)—
Bhiā hebā ବିବାହ କରିବା; ବିବାହିତ ହେବା—
বিএকরা **ब्याहकरना** To marry.

ଭିକ(ଖ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭିକ୍ଷ)—୧ । ଭିକ୍ଷାଦ୍ରବ୍ୟ—1. Alms.
Bhika(kha) ୨ । ଭିକ୍ଷାବୃତ୍ତି—2. Begging; beggary.
ভিক (ଉ—ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ସିନାଛ ଲେଖିଅଛି ଭିକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ.
भिक्षा; भीक; भीख ମହାଭାରତ ବନ ।) ୩ । ଭିକାରି ନାମକ
ଭିକନ,ଭିକା,ଭିକ,ଭିକୁ
ଭିକେଇ,ଭିକାରିଅ } ଅନ୍ୟରୂପ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ—
3. A name for calling
Bhikāri.

ଭିକ ଚାଉଳ—ଦେ. ବି—୧ । ଭିକ୍ଷା ଦିଆଯିବା ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ
Bhika chāula ତଣ୍ଡୁଳ—1. Rice set apart for
ভিক্ষার চাল being given away as alms. ୨ । ଭିକ୍ଷାଲବ୍ଧ
भीकचावल ତଣ୍ଡୁଳ—2 Rice received as alms.

ଭିକ ଝୁଲି—ଦେ. ବି—ଭିକ୍ଷାଜୀବୀର ମୁଣି—Beggar's pouch or
Bhika jhuli ভিক্ষারঝুলী **भीखकीझोली** wallet.

ଭିକଥାଳି—ଦେ. ବି (ସଂ ଭିକ୍ଷା+ସ୍ଥାଳୀ)—ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର—Baggar's
Bhikathāla ভিক্ষারথাল **भीखकाबर्तन** bowl.

ଭିକ(ଖ) ଦୁଃ(ଦୁ)ଖ—ଦେ.ବି—(ଭିକ୍ଷାର୍ଥକ ସହଚର) (ସଂ. ଭିକ୍ଷା+ଦୁଃଖ)-
Bhika(kha) duḥ(du)kha ଜୀବିକା ନିର୍ବାହାର୍ଥ ଭିକ୍ଷା ମାଗିବା ଓ
ভিখদুখ ମୂଲ ଲାଗିବା—Begging alms and working
on wages for earning one's livelihood.

ଭିକ ପସର୍‌—ଦେ. ବି—୧ । ଭିକ୍ଷାଲବ୍ଧ ପଦାର୍ଥସମୂହ—1. Things
Bhika pasarā received as alms. ୨ । ଭିକ ଥାଳ
(ଦେଖ)—2. Bhika thāḷa [See]. ୩ ।
(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର; ଦତ୍ତକ ପୁତ୍ର—3. An
adopted son.

ଭିକମଗା—ଦେ. ବି, ଓ ବିଣ ପୁଂ—ଭିକ୍ଷାକାରୀ—Beggar.
Bhikamagā भीखमंगा—पुं भीखमंगनी—स्त्री
(ଭିକମାଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଭିକମଗାଲି—ଅନ୍ୟରୂପ) ভিখারী

ଭିକ ମାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭିକ୍ଷା କରିବା—To beg for alms.
Bhika māgibā ভীখ্ মাঁগা भीखमगा

ଭିକା(ଖା,କ୍ଷା)ରି—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ଭିକ୍ଷାକାରୀ)—୧ । ଭିକ୍ଷୁକ—
Bhikā[khā,kshā]ri 1. Beggar. ୨ । ଅପତ୍ରିଆଣୀ
ভীখরী ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ—2. A name given to persons
भीखारी whose elder brothers or sisters died
[ଭିକା(ଖା)ରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] before his birth. ବିଣ. ପୁଂ—
୧ । ଭିକ୍ଷାଜୀବୀ-1. Living on alms. (ଉ—କରୂପରେ
ଭିକାରି ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଜାର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଅଦି ।)
୨ । ପ୍ରାର୍ଥୀ—2. Supplicant. (ଉ—ତୋଳଅଛୁ
ନଳ ଧ୍ୱଜ ସ୍ରେତୋର ପାଂଶୁକ, ଜୟଚନ୍ଦ୍ର ଯବନର ପ୍ରସାଦ
ଭିକାରୀ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)

ଭିକାରି ପଟ୍ଟନାୟକ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଜଣେ ପ୍ରାଚୀନ, ଓଡ଼ିଆ କବି
Bhikāri paṭṭanāyaka ('ଲଙ୍କା ଦହନ ନାଟକ' ଏହାଙ୍କ
ଦ୍ୱାରା ରଚିତ । ଭାରଣୀ. ହୃଜଳ ଇତିହାସ ।)—An
ancient Oriya poet of the name.

ଭିକାରି ବ୍ରାହ୍ମଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭିକ୍ଷାକାରୀ+ବ୍ରାହ୍ମଣ)—୧ ।
Bhikāri brāhmaṇa (ହୀନାର୍ଥକ) ଭିକ୍ଷାଜୀବୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—1. A
ভিকারী বামুন Brāhmaṇa living on alms; a
भिखारी बामन beggar Brāhmaṇa. ୨। (ବହୁବଚନ) ଭିକ୍ଷୁକ-
ଗଣ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣଗଣ—2. Beggars and Brāhmaṇas.

ଭିକାରି(ରୁ)ଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଭିକ୍ଷୁକୀ; ଭିକ୍ଷା କରୁଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ—
Bhikāri(ru)ṇi Beggar woman.
ভিকারিনী भिखारिन

ଭିକ୍ଟୋରିୟା—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ) ନାମ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟା ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକା
Bhikṭoriā ଭାରତେଶ୍ୱରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ; ମହାରାଣୀ—The late
Queen Victoria, Empress of India.
[ଦ୍ର—ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ ୧୮୧୯, ସିଂହାସନାରୋହଣ ଖ୍ରୀ ୧୮୩୭,
ବିବାହ ୧୮୪୦, ସ୍ୱର୍ଗଲାଭ ଖ୍ରୀ ୧୯୦୧ । ଇଂଲଣ୍ଡର ରାଜା
୪ର୍ଥ ଉଇଲିଅମ୍‌ଙ୍କ ଭ୍ରାତୃଷ୍ପୁତ୍ରୀରୂପେ ଏ ଇଂଲଣ୍ଡ ସିଂହାସନ
ଅଧିକାର କଲେ । ଜର୍ମାନୀର ସାକ୍‌ସକୋବର୍ଗ ଓ ଗୋଥାର
ପ୍ରିନ୍ସ ଅଲବର୍ଟଙ୍କ ସହିତ ଏହାଙ୍କର ବିବାହ ହେଲା ଓ
ଏହାଙ୍କର ୪ ପୁତ୍ର ଓ ୫ କନ୍ୟା ଲାଭ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଥମ
ପୁତ୍ର ଯୁବରାଜ ଏଡ୍‌ୱାର୍ଡ ୭ମ ଏଡ୍‌ୱାର୍ଡରୂପେ ଖ୍ରୀ ୧୯୦୧
ରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ରାଜା ଓ ଭାରତ ସମ୍ରାଟ ହୋଇଥିଲେ ଓ
୭ମ ଏଡ୍‌ୱାର୍ଡଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ର ପ୍ରିନ୍ସ ଜର୍ଜ୍ ୫ମ ଜର୍ଜରୂପେ
ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂଲଣ୍ଡର ରାଜା ଓ ଭାରତ ସମ୍ରାଟ ଅଛନ୍ତି ।
ଭାରତର ସିପାହୀ ବିଦ୍ରୋହର ପର ବର୍ଷ (ଖ୍ରୀ ୧୮୫୮ରେ)
ମହାରାଣୀ ଭାରତର ଶାସନଭାର ସ୍ୱୟଂ ଗ୍ରହଣ କଲେ ।
ତଦୁପଲକ୍ଷରେ ସେ ଘୋଷଣା କଲେ ଯେ ଭାରତୀୟ ପ୍ରଜା-
ମାନେ ବ୍ରିଟିଶ ପ୍ରଜାଙ୍କ ସମାନ ଅଧିକାର ପାଇବେ ଓ
ସେମାନଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟତା ଥିଲେ ଜାତି ଧର୍ମ ନିର୍ବିଶେଷରେ
ସବୁ ପ୍ରଜା ରାଜକାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିବେ । ଏହାଙ୍କ
ଅମଳରେ ଏହାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ କନିଷ୍ଠପୁତ୍ରମାନେ
ଓ ଯୁବରାଜଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ଭାରତ ଆଗମନ କରିଥିଲେ ।
୧୮୭୭ ସାଲରେ ମହାରାଣୀ ଭାରତେଶ୍ୱରୀ ଉପାଧି ଧାରଣ
କଲେ । ଏହାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ ୫୦ ବର୍ଷ ପୂରିବାରୁ ଖ୍ରୀ ୧୮୮୭
ରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଜୁବଲୀ ଉତ୍ସବ ଓ ୬୦ ବର୍ଷ ପୂରିବାରୁ ୧୮୯୭
ସାଲରେ ହୀରକ ଜୁବଲୀ ଉତ୍ସବ ପାଳିତ ହୋଇଥିଲା ।
ଏହାଙ୍କ ପରି ୬୪ ବର୍ଷ ରାଜତ୍ୱ କରିବା କ୍ୱଚିତ୍ ଅନ୍ୟ
ରାଜାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟିଛି । ଏହାଙ୍କ ଦୀର୍ଘ ରାଜତ୍ୱ କାଳରେ
ଭାରତରେ ଓ ବ୍ରିଟେନରେ ଅନେକ ଯୁଦ୍ଧ ଘଟିଥିଲା,
ଓ ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ଅନେକ ଦେଶ ଭୁକ୍ତ ହୋଇ-
ଥିଲା । ଏହାଙ୍କ ସମୟରେ ରେଲ ଓ ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠା
ହେଲା, ସୁଏଜ କେନାଲ ଖୋଲା ଗଲା ଓ ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ
ବହୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠାପନ୍ନ ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଥିଲା—
ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ।]

ଭିକ୍ଷ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଯାଚ୍‌ଞା କରିବା; ଭିକ ମାଗିବା—
Bhiksh (root) To beg.

ଭିକ୍ଷା—ସଂ. ବି—(ଭିକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଅନୁଗ୍ରହ-
Bhikshā ପ୍ରାର୍ଥନା—1. Request for favour. ୨ ।
ଧନ ବା ଖାଦ୍ୟାଦି ପ୍ରାର୍ଥନା; ଭିକ ମାଗିବା—2. Begging.
୩ । (+କର୍ମ ଅ+ଆ)—ଭିକ; ଭିକ୍ଷାଲବ୍ଧ ବସ୍ତୁ—
3. Alms. ୪ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବା ବ୍ରହ୍ମଚାରୀଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥିତ
ଏକ ଗ୍ରାସ ଅନ୍ନ—4. One mouthful of food
begged for by an ascetic. ୫ । ସେବା—5.
Tending. ଦେ, ବି—ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଓ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀଙ୍କର
ଭିକ୍ଷାଲବ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟଦ୍ୱାରା ଭୋଜନ କ୍ରିୟା ନିର୍ବାହ—
The act of a Sannyāsi (ascetic) taking
food bestowed as alms. (ଉ—ଭିକ୍ଷା ନ ଦେଇ
ଆଗ ମୋତେ । ପାରଣା କଲା ଏ ଯୁଗତେ । ଜଗନ୍ନାଥ.
(ଭିକଷ୍ୟା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) ଭାଗବତ ।)

ଭିକ୍ଷା(କ୍ଷୁ)କ—ସଂ. ବି (ଭିକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ; ଉକ)—ଭିକାରି; ଭିକ୍ଷୁକ
Bhikshā(kshu)ka —A beggar; mendicant.
(ଭିକ୍ଷୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭିକ୍ଷା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଭିକ୍ଷ ଧାତୁ)—୧ । ଭିକ ମାଗିବା—
Bhikshā karibā ভীখ মাগা 1. To beg for alms.
भिक्षा करना ୨ । ଅନୁଗ୍ରହ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—2. To
(ଭିକଷ୍ୟା ମାଗିବା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) solicit a favour. ୩ ।

ଭୋଜନ କରିବା (ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ପକ୍ଷେ)—3. To feed oneself(said of an ascetic). (ଉ—ସେ ବା ମିଳଇ ଯେତେବେଳେ, ସେ ଭିକ୍ଷା କରେ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ଭିକ୍ଷା ଚର୍ଯ୍ୟା—ସଂ.ବି—(ଭିକ୍ଷା+ଚରଧାତୁ+ଭାବ.ଯ+ଆ)—ଭିକ ମାଗି Bhikshā charjyā ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବା—Beggary; (ଭିକ୍ଷାବୃତ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) begging as a profession.

ଭିକ୍ଷାଜୀବୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଭିକ୍ଷା+ଜୀବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ.) Bhikshājibi ଯେ ଭିକ୍ଷା କରି ପୋଷିହୁଏ—Subsisting on (ଭିକ୍ଷାଜୀବନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)(ଭିକ୍ଷାଜୀବ—ଅନ୍ୟରୂପ) alms.

ଭିକ୍ଷା ଝୁଲି—ଦେ. ବି—ଭିକ୍ଷା ଲବ୍ଧ ବସ୍ତୁ ରଖିଥିବାର ଥଳି ବା ମୁଣା— Bhikshā jhuli ভিক্ষার ঝুলি Beggar's pouch. **भिक्षाकी झोलि** (ଉ—ସେକାଳ ଭିକ୍ଷା ଝୁଲି, ପଥେ ପଥେ ବୁଲି, ଭିକ୍ଷା ମାଗି ପଡ଼େ କାହିଁକି ଜନ । ନନ୍ଦକିଶୋର. କୃଷ୍ଣକୁମାରୀ ।)

ଭିକ୍ଷାଟନ—ସ. ବି—(ମଧ୍ୟ ପଦଲୋପୀ, ଭିକ୍ଷା+ଅଟନ)—ଭିକ କରିବା Bhikshātana କ୍ରମରେ ଏ ଘର ସେ ଘର ଓ ନାନା ସ୍ଥାନରେ ବୁଲିବା—Travelling about begging alms; mendicancy.

ଭିକ୍ଷାନ୍ନ—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧା; ଭିକ୍ଷା+ଅନ୍ନ)—୧ । ଭିକ୍ଷାଲବ୍ଧ Bhikshānna ଖାଦ୍ୟ—1. Food obtained as alms. ୨ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କର (ଭିକ୍ଷାଲବ୍ଧ) ଭୋଜନ—2 The meal of a Sannyāsi, (bestowed as alms).

ଭିକ୍ଷା ପାତ୍ର—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧା ଭିକ୍ଷା+ପାତ୍ର)—ଭିକ ରଖିବା Bhikshā pātra ଅଧାର; ଭିକ ଥାଳ—A beggar's (ଭିକ୍ଷା ଭାଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ) bowl.

ଭିକ୍ଷା ପୁତ୍ର—ସ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—୧ । ଉପନୟନ ସଂସ୍କାର Bhikshā putra ପରେ ବାଳକର ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରତ ଭଙ୍ଗପୂର୍ବକ ଅପୁତ୍ରକ ବା ଅପୁତ୍ରକା ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ପୁତ୍ରରୂପେ ଗୃହୀତ ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁମାର—1. A Brāhmana boy adopted as a son by a childless male or female after the sacred thread ceremony but before marriage. ୨ । ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର; ଦତ୍ତକପୁତ୍ର—2. Adopted son.

ଭିକ୍ଷାର୍ଥୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଭିକ୍ଷା+ଅର୍ଥ ଧାତୁ=ମାଗିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; Bhiksharthi ୧ମା.୧ବ)—ଭିକ୍ଷା ମାଗିବା ବା ପାଇବା ପାଇଁ (ଭିକ୍ଷାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉପସ୍ଥିତ—Begging alms ସ. ବି—ଭିକ୍ଷୁକ—Beggar.

ଭିକ୍ଷା ଲବ୍ଧ—ସ. ବିଣ. (ଭିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ତତ୍ପୁରୁଷ; ଭିକ୍ଷା+ଲବ୍ଧ)— Bhikshā labdha ଭିକ୍ଷା ମାଗିବା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ— Obtained by begging.

ଭିକ୍ଷାଶୀ—ସ. ବିଣ. ବି ଓ ପୁଂ (ଭିକ୍ଷା+ଅଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. Bhikshāsi ୧ବଚନ)—ଭିକ୍ଷାଜୀବୀ—Mendicant; professional beggar. (ଉ—ସେ ଯୋଗୀ ଗୃହ ତ୍ୟାଗୀ ମହୀମା ଭିକ୍ଷାଶୀ, ତାହାଙ୍କୁ ବୋଲନ୍ତି ଭିକ୍ଷୁକ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।)

ଭିକ୍ଷିତ—ସ. ବିଣ (ଭିକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଯାଚିତ; ପ୍ରାର୍ଥିତ— Bhikshita Begged or prayed for.

ଭିକ୍ଷୁ—ସ. ବିଣ. (ଭିକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ଯାଚକ— Bhikshu Soliciting; begging. (ଭିକ୍ଷୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବି—୧ । ଚତୁର୍ଥାଶ୍ରମୀ ଦ୍ୱିଜ; ସନ୍ନ୍ୟାସୀ— (ଭିକ୍ଷୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A Brāhmana who has taken to the 4th stage of life; viz. begging in the old age (as enjoined in the Hindu Śastras); a religious mendicant. ୨ । ଭିକାରୀ —2. Beggar; mendicant. ୩ । ବୁଦ୍ଧ ଶିଷ୍ୟ—3. A disciple of the Buddha. ୪ । ବୌଦ୍ଧ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—4. A Buddhist monk. ୫ । ପରିବ୍ରାଜକ—5. An itinerant monk. ୬ । ଦ୍ୱିଜାତିମାନଙ୍କର ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ ଅବଲମ୍ବନୀୟ ୪ର୍ଥ ଆଶ୍ରମ— 6. The 4th or last stage in the life of a twice born, enjoined by the Śastras.

ଭିକ୍ଷୁକାଶ୍ରମ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭିକ୍ଷୁକ ଆଶ୍ରମ)—ଦ୍ୱିଜାତିଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ର- Bhikshukāsrama ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଚତୁର୍ଥ ଆଶ୍ରମ—The fourth stage in the life of a twice-born, enjoined by the Hindu scriptures (but not observed at present).

ଭିକ୍ଷୋପଜୀବୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଭିକ୍ଷା+ଉପଜୀବନ୍)—ଭିକ୍ଷାଜୀବୀ (ଦେଖ) Bhikshopajibi Bhikshājibi (See) (ଭିକ୍ଷୋପଜୀବନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭିକ୍ଷ୍ୟମାଣ—ସ. ବି. (ଭିକ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଶାନଚ୍)— Bikshyamāna ଭିକ୍ଷା ମାଗୁଥିବା—Engaged in begging; begging alms.

ଭିଖାରୀ—ଦେ. ବି ପୁଂ.—ଭିକାରୀ (ଦେଖ) Bhikhāri Bhikāri (See) (ଉ—ମଦଗଜଗମନଙ୍କୁ, କଦମ୍ବ ମୂଳଅଙ୍କୁ, ମଞ୍ଜୁଳା ଭିଖାରିଙ୍କୁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।)

ଭିଖା(ରି)ରୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଭିକାରୁଣୀ— Bhikhā(ri)runi Bhikāruni. (ଉ—ତୁମ୍ଭ ପଦେ ଅଛ ପ୍ରେମ ଭିଖାରଣୀ । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।)

ଭିଖୁକ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଭିକ୍ଷୁକ)—ଭିକ୍ଷୁକ (ଦେଖ) Bhikhuka Bhikshuka (See) (ଉ—ଭିଖୁକ କଥାକୁ ସତ୍ୟ କରଅଛ ମାନ । ପ୍ରତାପ ଶଶିରେଖା ।)

ଭିଗ୍‌ଲେଇବା—ଗ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ବ. ଭେଙ୍ଗାନ; ହି. Bhig-leibā ଚିଡ଼ାନା)—୧ । ଖେଳେଇ ଦେବା—1. To

(ଭିଙ୍ଗ୍‌ରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) make faces. ୨ । ମାଗିଲା ବେଳେ ଅତ୍ୟଧିକ ଲେହେଉଣ୍ଡେଇ ହେବା ବା ନ୍ୟୂନ ହେବା—2. To excessively humiliate oneself while supplicating for a favour.

ଭିଖାରେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଭିଖାରୁଣୀ—
Bhikhāren A beggar woman.

ଭିଗା(ଜା)—ଦେ. ବିଣ—ଆର୍ଦ୍ର; ଓଦା—
Bhigā(jā) Moist.
ভিজা भीगा

ଭିଗା(ଗେ, ଜା, ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ମଜ୍ଜ ଧାତୁ=ମଜ୍ଜିବା;
Bhigā(ge, jā, je)ibā କମ୍ମା ଭିଜ ଧାତୁ; ଭିଜିବା କ୍ରିୟାର
ভিজান ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—ଓଦା କରବା—To moisten; to
भिजाना, भिंगाना wet; to soak.

ଭିଗି(ଜି)ବା—ଦେ. କ୍ରି (ଭିଦ୍ ଧାତୁ=[ଜଳ] ଭେଦ କରିବା)—
Bhigi(ji)bā ଓଦା ହେବା; ଆର୍ଦ୍ର ହେବା—To get wet;
ভিজা भींगना to be moistened; to be drenched or steeped in water.

ଭିଜାଣ—ଦେ. ବି—ଓଦା କରିବା କ୍ରିୟା—Act of moistening.
Bhijāṇa ভিজান भींगाना

ଭିଜା ମାଟି—ଦେ. ବି—ଆର୍ଦ୍ର ମୃତ୍ତିକା—Wet soil; soil satura-
Bhijā māṭi ভিজা মাটি भींगी मिट्टी ted with water.

ଭିଜିଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଭିଜିଟ୍)—୧ । ଡାକ୍ତରଙ୍କର ରୋଗୀଙ୍କୁ
Bhijiṭ ଦେଖିବାକୁ ଯିବା—1. Doctor's visit to a patient.
ভিজিট ୨ । ନିୟମାନୁସାରେ ପରିଦର୍ଶକ କର୍ମଚାରୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟା-
भिजट ଳୟାଦିର ପରିଦର୍ଶନ—2. Formal inspection of a school etc. ୩ । ରୋଗୀଙ୍କୁ ଚିକିତ୍ସାର୍ଥ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିବା ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ସଲାମୀ ବା ଦର୍ଶନୀ—3. A doctor's visiting fees. ୪ । ପରିଦର୍ଶନ—4. Visit; inspection.

ଭିଜିଟ୍ ବହି—ଦେ. ବି (ଇଂ. ଭିଜିଟର୍ସ୍ ବୁକ୍)—ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକରେ
Bhijiṭ bahi ବିଦ୍ୟାଳୟାଦିର ପରିଦର୍ଶକମାନେ ଆପଣାର ମନ୍ତବ୍ୟ
ଭିଜିଟ୍ ବୁକ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ଲେଖି ରଖିଯାଆନ୍ତି—A
ଭିଜିଟର୍ ବୁକ୍ (ବହି) } visitors' book; a
ভিজিট্যার বই book kept for recording the remarks
भिजिट बही of inspections.

ଭିଜିଟ୍ କାର୍ଡ(ର୍ଡ)—ଦେ. ବି (ଇଂ. ଭିଜିଟିଙ୍ଗ୍ କାର୍ଡ)—ଦର୍ଶନୀ
Bhijiṭ kārd(rd) ପତ୍ରିକା; କୌଣସି ପଦସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ
ভিজিটিঙ্গ কার্ড ଦେଖା କରିବା ପାଇଁ ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି
भिजिटिङ्ग कारड ପୂର୍ବରୁ ଆପଣାର ନାମ ଧାମ ଲେଖି ଯେଉଁ ଟିକି (ଭିଜିଟିଙ୍ଗ୍ କାର୍ଡ[ର୍ଡ]—ଅନ୍ୟରୂପ) କାଗଜ ବା ଟିକଟ୍ ପଦସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାକୁ ପଠାଇ ଦିଅନ୍ତି—A visiting card.

ଭିଜିଟର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଭିଜିଟର୍)—ପରିଦର୍ଶନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି;
Bhijiṭar ভিজিটার भिजिटार ପରିଦର୍ଶକ—Visitor.

ଭି(ଭେ)ଜିଟେବଲ୍ ଘିଅ—ଦେ. ବି (ଇଂ. ଭେଜିଟେବଲ୍+ସ. ଘୃତ)
Bhi(bhe)jitebal ghia —ଉଦ୍ଭିଦରୁ ଜାତ ଘିଅ—
গাছ ঘী Vegetable ghee.

ଭିଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭିଗିବା (ଦେଖ)—Bhigibā (See)
Bhijibā ভিজা भिंगना

ଭିଜ୍ଞ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ. ଅଭିଜ୍ଞ)—ଚତୁର—(ଭିଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ)
Bhijña Skilful; intelligent or smart.

ଭିଟ୍—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ସଙ୍କଟସ୍ଥଳ; ସନ୍ଦେହଜନକ ବିଷୟ;
Bhiṭ ସମସ୍ୟା—A fix; a perplexing problem; dilemma. (ଯଥା—ମୋତେ ଗୋଟେ ବଡ଼ ଭିଟ୍ ପଡ଼ିଯାଇଛି ।)

ଭିଟା—ଦେ. ବି (ସ. ଭିତ୍ତି)—୧ । ପୈତୃକ ବାସଭୂମି; ମୌରସୀ
Bhiṭā ଘରବାଡ଼ି—1. Ancestral homestead. ୨ ।
ভিটা ଉଚ୍ଚ ଜମି—2. Homestead land. [ଦ୍ର—
डिह ପୈତୃକ ଭିଟା—ପୈତୃକ ଘର ଉଚ୍ଚ ଅର୍ଥରେ, ଓ ବାସ୍ତୁଭିଟା —ଘରଭିଟ ଓ ଘରବାଡ଼ି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଭିଟା ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ
Bhiṭā uṭhā(ṭhe)ibā କରି ତାହାଙ୍କୁ ବାସଭୂମିରୁ ତଡ଼ିଦେବା
ଭିଟା ଉଚ୍ଛନ୍ନ କରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ —To bring about
ଭିଟାମାଟି ଉଚ୍ଛନ୍ନ କରିବା } the utter ruin of a
ভিটায় ঘুঘুচরান; ভিটাউচ্ছন্ন করা person by ousting
डीह उजाडना him from his homestead.

ଭିଟାମିନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଭିଟାମିନ୍)—ବୈଜ୍ଞାନିକ ମତାନୁସାରୀ
Bhiṭāmin ଖାଦ୍ୟରେ ଥିବା ଜୀବନୀଶକ୍ତିପ୍ରଦ ପୁଷ୍ଟିକର ସାରାଂଶ
ভিটামীন भिटामीन —Vitamin.

ଭିଡ଼—ଦେ. ବି (ସ. ବହୁଳ; କମ୍ମା ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଜନତା;
Bhiṛa ଲୋକ ଗହଳ—1. Crowd; rush of people
ভীড় at a place. ୨ । ଭିଡ଼ିବା ବା ଟାଣିବା ଅବସ୍ଥା;
भीड(र) ଟଣାଟଣି—2. The act of drawing tightly. ୩ । ଚାପ; ଚାପନ—3. Pressure. ୪ । କାର୍ଯ୍ୟର ଚାପ ବା ଆଧିକ୍ୟ—4. Pressure of work. ୫ । କଷ୍ଟ; ଦୁଃଖ—5. Difficulty; trouble. ୬ । ବଡ଼ ଜାଲର ଗୋଟିଏ ଖଣ୍ଡ—6. One component piece of a big net. [ଦ୍ର—ଗଭୀର ଜଳାଶୟରେ ମାଛ ମାରିବା ପାଇଁ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଜାଲର ଭିଡ଼ମାନଙ୍କୁ ଗଣ୍ଠାଇ ଅବଶ୍ୟକମତେ ଜାଲକୁ ଲମ୍ବା କରାଯାଏ ।]
চুস্ত चुस्त ଦେ. ବିଣ—ଦୃଢ଼; କଷାକଷ—Tight.

ଭିଡ଼ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଷି କରି ଟାଣିବା—1. To draw
Bhiṛa karibā tightly. ୨ । ଟାଣିବା କାମରେ ବିଶେଷ
[ଭିଡ଼ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପରିଶ୍ରମ ଦରକାର କରିବା
জোরে টানা (ଯଥା—ଦକ୍ଷିଣ ବା ପଶ୍ଚିମ ପୋବନରେ ବଡ଼
कसकर खिंचना ଜାଲ ପକାଇ ତାହା ଟାଣିଲା ବେଳକୁ ଭିଡ଼ିରେ
জোর চাওয়া ପଙ୍କ ଓ ଦଳ ବାଧା ଦେବାରୁ ଜାଲ ଭାରି ଭିଡ଼

ବଲ ଚାହନା ଭରେ)—2. To require a great
ଜেদকরা force to draw. ୩ । ଜିଗର କରିବା;
जिद् करना ଜବରଦ କରିବା—3. To press; to importune.

ଭିଡ଼ କାମ—ଦେ. ବି—ବହୁପରିଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ—Work entailing great labour; toilsome work.
Bhirda kāma
কষ্টসাধ্য কাজ कठिन काम

ଭିଡ଼ ଭା(ମା,ମୋ)ଡ଼—ଦେ. ବି (ସହରର)—୧ । ଖୁବ୍ ଜନତା—1. A very thick crowd.
Bhirda bhā(mā,mo)rda
ভারীভিড় ୨ । ଖୁବ ଟଣା ଓଟରା—2. Tight drawing; tugging.
भिडभाड ୩ । ଜବରଦାବିଦସ୍ତ—3. Importune or pressing request. ୪ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଟଣାଟଣି—4. Mutual dragging; tug of war. ୫ । ବଳ କସାକସି—5. A mutual test of strength between two contending parties.

ଭିଡ଼(ଡ଼ା) ଜାଲ—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ଜାଲ; ଯାହା ଗଭୀର ଜଳରେ ପକାଯାଇ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଦଉଡ଼ି ଧରିଥିବା ଲୋକଙ୍କଦ୍ୱାରା ଉପରକୁ ଭିଡ଼ା ହୋଇ ଅଣାଯାଏ—A big net which is cast in deep waters and the ends of the ropes passing through the top and bottom of which are dragged into the shore. [ଦ୍ର—ଭିଡ଼ଜାଲ ଏକାଧିକ ଖଣ୍ଡ ଭିଡ଼ ଏକତ୍ର ଗୁନ୍ଥାଯାଇ ଭିଡ଼ଜାଲ ପକାଯାଏ ।]
Bhirda(rdā) jāla
টানাজাল
महाजाल

ଭିଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସଂ. ପୀଡ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଭିଡ଼ିବା; କସି କରି ଟାଣିବା ବା ଓଟାରିବା—1. Pulling or dragging tightly. ୨ । ଦୃଢ଼ବନ୍ଧନ; କସି କରି ବାନ୍ଧିବା—2. Binding tightly. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ଜୁଡ଼ାରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଧଡ଼ିଆ—3. A tape tied tightly round a chignon. ୪ । ଗାଢ଼ାଲିଙ୍ଗନ—4. A tight embrace. [ଦ୍ର—ଅଭିନବ କ୍ରୀଡ଼ା, କାଲେ ଗାଢ଼ ଭିଡ଼ା, ଅନୁଭବରୁ ତ, ଲଭୁଥିବ କ୍ରୀଡ଼ା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ୫ । ଚିପିବା—5. Pressing. ୬ । (ସଂ. ବହୁତର) ପୁଞ୍ଜ; ସମୂହ—6. Multitude. [ଦ୍ର—ସଗର ପୁତ୍ରଙ୍କରେ ପାଇ କରି ପୀଡ଼ା, ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ ଋଷିଲୋକ ଭିଡ଼ା କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୭ । ଚଳୁଥିବା ନୌକାର ବା ସବାରିଅଦିର ଗତି ସ୍ଥଗିତ କରିବା—7. Stopping the motion of a moving conveyance.
Bhirdā
টানা
भीडना
মাথারজড়ী
पेठा डोर
থামান
भीडना

ଭିଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଭିଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଭିଡ଼ିବା କିମ୍ବା କରାଇବା—1. To cause to be tightly drawn up, pressed or embraced. [ଦ୍ର—ପୀଡ଼ାଇ ଓଷ୍ଠକୁ, ଭିଡ଼ାଇ ଅଙ୍ଗକୁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ] ୨ । ଯୁଟାଇବା; ମିଳିତ କରାଇବା—2. To cause to meet. ୩ । ସଲଗ୍ନ କରାଇବା—3. To cause to stick or adhere. ୪ । ଚଳୁଥିବା ଯାନଅଦିର ଗତି ସ୍ଥଗିତ କରାଇବା—4. To cause the motion of any conveyance to be stopped.
Bhirdā (rde) ibā
ভিড়ান
मीडाना; भिडवाना

ଭିଡ଼ା ଭିଡ଼ା—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ବହୁତର)—ବହୁ—Many. [ଦ୍ର—ପରବତ ପର ଯେ ମଣ୍ଡିରେ ଲଢ଼ଡ଼ା । କୂଳରେ ବାଜୁଥିଲେ ହୋଇ ଭିଡ଼ାଭିଡ଼ା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]
Bhirdā bhirdā
অনেক बहुत

ଭିଡ଼ାଭିଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ଟଣାଟଣି ବା ଝିକାଝିକି—1. Mutual dragging. ୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ସଲଗ୍ନ ହେବା—2. Sticking to each other. ୩ । ଉତ୍ତମ କରି ଭିଡ଼ିବା—3. Dragging tightly. ଦେ. ବି—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ଆଲିଙ୍ଗିତ; କୁଣ୍ଢାକୁଣ୍ଢି—Tightly embracing each other. [ଦ୍ର—କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନ ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ପ୍ରିୟ, ଭିଡ଼ାଭିଡ଼ି ହୋଇଲେ ଲଗାଇ ହୃଦୟ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]
Bhirdābhirdi
টানাটানি भिडाभिडि

ଭିଡ଼ି(ଡ଼ୁ)ଣି—ଦେ. ବି—ଜୁଡ଼ାରେ ଭିଡ଼ିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଫାଟଫୁଲ; ଭିଡ଼ା—A tassellated tape used for binding a chignon tightly.
Bhirdi(rdu)ni
মাথার পাটের দড়ি पेठा डोर

ଭିଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ପୀଡ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଝିକିବା; ଜୋରରେ ବା କସି କରି ଟାଣିବା—1. To draw or pull tightly. ୨ । ଆକର୍ଷଣ କରିବା; ଓଟାରିବା; ଟାଣିବା—2. To attract; to draw; to pull. ୩ । ଅଣ୍ଟରେ ବାନ୍ଧିବା; ଦୃଢ଼ଭାବରେ ବାନ୍ଧିବା—3. To bind tightly. (ଦ୍ର—ବାହାରିଲେ ଅଣ୍ଟାରେ ଗାମୁଛା ଭିଡ଼ି ସଙ୍ଗେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୪ । ଦୃଢ଼ରୂପେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା—4. To embrace closely; to hug. [ଦ୍ର—ପ୍ରେମରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଭିଡ଼ିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।] ୫ । ଦୃଢ଼ କରି ଚାପିବା—5. To press closely. [ଦ୍ର—ଗୋପ ଯୁବକଙ୍କ ଶିରୋମଣି, ତୋ ପଦକଞ୍ଜ ଚୁମ୍ବିଲି ପୁଣି, ଭୁଜେ ଧରି ତୁ ଯେ ହରଣାଣି ନ ଭିଡ଼ିଲୁ ଗାଢ଼ ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ୬ । ଦୃଢ଼ଭାବରେ ସଲଗ୍ନ କରିବା—6 To attach firmly; to fix firmly. [ଦ୍ର—ଶରୁ କଟୀରେ ପୀତ ଚେଲ ଭିଡ଼ି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରହାକରଚମ୍ପୂ. ସଂଗୀତ ।] ୭ । ନଡ଼ିଆ ଆମ୍ବ ଆଦି ଫଳର ଚୋପାକୁ ହାତରେ ଓଟାରି ଛଡ଼ାଇବା—7. To peel off the rind of a fruit with the hand. ୮ । ଗତି କରୁଥିବା ସବାରି ବା ନୌକାଆଦିର ଗତିକୁ ସ୍ଥଗିତ କରିବା—8.
Bhirdibā
টানা,
भिडना
এঁটেবাঁধা
চেপেধরা
कसके पकडना
চাপা
चापना
কষা
कसना
টেনে ছাড়ান
नोंचना
থামান
भिडना

To stop or draw up a moving conveyance (such as a palki or boat). ୯ । ଦୃଢ଼ ଗତିରେ ଚାଲିବା—9. To walk briskly. [ଭୂ-ଭିଡ଼ ଦେଲେ ଅଳ୍ପରେ ଦେଖାଇ ବଳୁତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ.ମହାଭାରତ. ବନ।] ୧୦ । ଚିପିବା—10. To squeeze. ଟেপা टीपना ୧୧ । ଧୀର ସ୍ଥିର ଅଟଳଭାବରେ ଉତ୍ସାହର ସହିତ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପଥରେ ଗତି କରିବା—11. To proceed in a course of action with steadiness and determination; to go on without relaxation. ୧୨ । ଜମାଇବା; ସ୍ଥିର କରିବା; ଦୃଢ଼ କରିବା—12. To set firmly (one's seat). জমান जमाना [ଭୂ—ଭଲ ଭୂମେ ବସିଅଛ ଆସନକୁ ଭିଡ଼—କୃଷ୍ଣସିଂହ.ମହାଭାରତ. ବନ।] ୧୩ । ମୁଠାଇବା; ମୁଠାଇ ଧରିବା—13. To clasp or grasp tightly. মুঠিয়ে ধরা मुठि कसना (ଭୂ—ସେ କାଣ୍ଡ ଶିଖଣ୍ଡୀ ହୃଦରେ ପଶି ଭୁଡ଼, ମୋଡ଼ ଗଲେ ଶିଖଣ୍ଡୀ ଧ୍ୱଜ ଯଷ୍ଟି ଭିଡ଼—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ।] ୧୪ । ବନ୍ଧନକୁ ଦୃଢ଼ତର କରିବା—14. To tighten a bond; to make tighter. [ଭିଡ଼ାଯି(ହେ)ବା—କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ]

ଭିଡ଼ମ୍ବ—ଦେ. ବି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଆନକ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ଢୋଲ—Bhirdimba A kind of drum.

ଭିଡ଼ିଭିଡ଼ି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଦୃଢ଼ରୂପେ ବାନ୍ଧି କରି ବା ଓଟାରି—Bhirdibhardi 1. Tightly; by binding or pulling tightly. (ଭୂ—ପୁଣି ସେ କୂଳେ ଆସି ଚପୁଡ଼ା ଟেনেটুনে मिडमाड करके ଚପୁଡ଼, ହୋଇ ଦେହେ ଲୁଚା ଫିଙ୍ଗିଲେ ଭିଡ଼ିଭିଡ଼ି । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ।)

ଭିଡ଼ିହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ସକାଶେ ଟାଣି ଓଟାରି ହେବା—1. To pull one's self with force in order to be extricated from a bondage. ଭିଡ଼ିଭା(ମୋ)ଡ଼ି ହେବା, ଭିଡ଼ମୋଡ଼ି ହେବା }—ଅନ୍ୟରୂପ ଆড়মোড়া করা, আড়ামোড়া করা ୨ । ମୋଡ଼ି [ଖାওয়া], আড়ভাঙ্গা ଭିଡ଼ି ହେବା; ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗାଦି ବିକ୍ଷେପ खींचते रहना କରିବା—2. To throw about one's limbs. (ଭୂ—ଯେତେବେଳ ଥିଲ ଗର୍ଭେ ପଡ଼ି, କାହିଁ ହେବ କୁ ହେଲ ଭିଡ଼ି । ବଳସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଡ଼ା) ।

ଭିଡ଼େ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଦୃଢ଼ଭାବରେ; ଖୁବ୍ କସିକରି—Tightly; Bhirde firmly. (ଭୂ—ଭୂଜ ପାଶିକୁ ଭିଡ଼ି ମୋ ଗଲେ, ଭିଡ଼େ ପଦ জোরে मिडकर ଭଞ୍ଜ ଖଞ୍ଜ ଧରଣୀ ଚଳେ । ବଳସୂର୍ଯ୍ୟ, ବଶୋଷ୍ଣ (ଭିଡ଼ିରେ; ଭିଡ଼ିକରି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚମ୍ପୂ 'ଭ' ଗୀତ) ।

ଭିଣ୍ଭିଣା—ଦେ. ବିଣ. (ସ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ)—ଭିଣା ଭିଣା (ଦେଖ)—Bhin-bhina Bhinabhina (See) টুকরাটুকরা चिरचिर

ଭିଣା—ଦେ. ବି. (ସ. ଭିନ୍ନ)—୧ । ତୁଳା ଅବକୁ ପିଞ୍ଜିବା—1. Bhina Carding (of cotton). ୨ । ବିଦାରଣ—ধুনা धूनना 2. Splitting up; tearing up. ୩ । ଧুনা[হু]রী धुनरी ଗଭୀର ଘଷ୍ମୁଡ଼ା—3. Scratching, deeply. ୪ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ତୁଳାକୁ ଭିଣେ—ধুনোহুরি 4. Cotton carder. ୫ । ଦେ. ବିଣ.—ପିଞ୍ଜା ହୋଇଥିବା—5. Carded.

ଭିଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଭିଣିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—ଅନ୍ୟ Bhina(ne)iba ଦ୍ୱାରା ପିଞ୍ଜା କିମ୍ବା କରାଇବା—To ধুনান धुनवाना cause to be carded.

ଭିଣା କାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି- ତୁଳା ଭିଣିବାର ଧନୁ—Cotton-carding Bhina kanda ধুনারীর আছাড় धुनरिका काठ bow. [ଭିଣା କା(ଲ)ଠି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଭିଣା(ଣି) ଭିଣା—ଦେ.ବିଣ (ସ.ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ)—ବହୁଖଣ୍ଡ; ଭିଣା ତୁଳା ପରି Bhina(ni) bhina ବିଦାରିତ; ଟିକ ଟିକ ହୋଇ ବିଦାରିତ ধুনোধুনো, তুলোধুনা ହୋଇଥିବା—Torn or split up into splinters or rags; shredded. चिर चिर

ଭିଣା ଭିଣି—ଦେ. ବି—୧ । ତୁଳା ଭିଣିବା ବା ପିଞ୍ଜିବା ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟ—Bhina bhini ধুনাধুনি, আঁচড়া আঁচড়ি 1. Carding धुना धूनी of cotton. ୨ । ପରସ୍ପରକୁ ଘଷ୍ମୁଡ଼ିବା; ଘଷ୍ମୁଡ଼ା ଘଷ୍ମୁଡ଼ି—2. Scratching of one another.

ଭିଣା ହାତୁଡ଼ି—ଦେ. ବି-ତୁଳା ଭିଣିବା ଧନୁର ସୂତକୁ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବା Bhina haturdi ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଲକ ଯୁକ୍ତ ধুনারীর হাতড়ী କାଠି—The dumbbell used for strikधुनरिका हथुरि ing the string of a carding bow.

ଭିଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ଭିନ୍ନ ବା ସ. ଧୂ ଧାତୁ; ଭେଦନ ବା Bhiniba ଧୂନନ)—୧ । (ତୁଳାକୁ) ପିଞ୍ଜିବା—1. To card ধুনা धूनना (cotton). ୨ । ଟିକ ଟିକ କରି ବିଦାରଣ [ଭିଣା ହେ(ଯି)ବା—କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ) କରିବା—2. To tear up into shreds or splinters.

ଭିଣି ଭାଣି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଭଲରୂପେ; ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖଭାବରେ; ଭଲ ଭଲ Bhini bhani କରି—Thoroughly; minutely. খুব ভাল করে धुन धुन कर

ଭିଣି ଭିଣି ହେବା—ପ୍ରାଦେ.(ଯାଜପୁର)କ୍ରି—ରାଗରେ ଗରଗର ହେବା—Bhini bhini heba To burn with anger; to foam রাগে গর গর করা क्रोधमे गिर गिराना with rage.

ଭିଣି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପିଞ୍ଜା ହୋଇ ପାରିବା—1. To be Bhini heba capable of being carded. ୨ । ଭିଣି ହୋଇ ଯିବା (ଦେଖ)—2. Bhini hoi jiba (See)

ଭିଣି ହୋଇଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିବା—Bhini hoijiba To be pestered (from all ব্যতিব্যস্তহওয়া धुनाजाना quarters); to be bothered.

ଭିଣେ(ଣୋ)ଇ—ଦେ. ବି (ସ. ଭଗ୍ନୀପତି)—୧ । ଭଗ୍ନୀପତି—Bhine(no)i 1. Sister's husband. (ଭୂ—ବିରହ

ବୋନାই, বনাই କସ୍ତଇଲେ ଜନ୍ମ । ଭଣେଇ ଜଣ ଏଡ଼େ କର୍ମ ।
बहनोई ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) [ଦ୍ର—ଅସ୍ମ ସମାଜରେ କୌଣସି ପୁରୁଷର ବଡ଼ ଭଉଣୀଙ୍କର ଓ ସାନ ଭଉଣୀଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ଭାର ଭଣେଇ ଅଟେ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ସାନ ଭଉଣୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ଭଉଣୀ-ଜୋଇଁ ଓ ବଡ଼ ଭଉଣୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ଭଣେଇ ଅଟନ୍ତି । ଭଣେଇର ଅପେକ୍ଷିକ ସମ୍ବନ୍ଧଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଶଳା, ଶଳାଭାରୁଜ ଓ ଶାଳୀ; ଏମାନେ ପରସ୍ପର ପରିହାସସ୍ଥାନୀୟ । ଭଉଣୀ-ଜୋଇଁର ଅପେକ୍ଷିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେଢ଼ଶାଶୁ; ଏମାନେ ପରସ୍ପର ପରିହାସ ସ୍ଥାନୀୟ ନୁହନ୍ତି ।] ୨ । ତୁଳା ଭଣିବା କର୍ମ—
ধুনাই 2. Cotton-carding. ୩ । ତୁଳା ଭଣିବାର ମଜୁରି—
धुनाई 3. The wages paid for carding cotton.

ଭିତ୍ରି—ଦେ. ବଣ—ଭିତରି (ଦେଖ)—Bhitari (See).
Bhit-ri (ଭିତ୍ରିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭିତ୍ରି ବଳଦ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶଗଡ଼ରେ ବା ହଳରେ
Bhit-ri balad ଲାଗିଥିବା ବାଆଁ ପାଖର ବଳଦ । (ଏହାକୁ
(ବିପରୀତ—ବାହାର ବଳଦ) ଅଡ଼ାଇବାର ଟିକ ଭିତରେ ଥାଏ ।)—
The bullock yoked to the left side of a cart or plough.

ଭିତ୍ରିଆ ପିଲ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଭିତିରିଆ ପିଲ (ଦେଖ)
Bhit-riā pila Bhitiriā pila (See).

ଭିତ—ଦେ. ଅ (ସ. ଭିତ୍ତ ବା ଅଭିତଃ)—୧ । ଅଡ଼; ଦିଗ—
Bhita 1. Direction. ୨ । ଦଳ;ପକ୍ଷ—2. Party.
দিক ओर ୩ । ପାଖ—3. Side.

ଭିତର—ଦେ.ବି--(ସ. ଅଭ୍ୟନ୍ତର) ଅଭ୍ୟନ୍ତର; ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳ—1. Inside;
Bhitara interior. ୨ । ମଧ୍ୟ—2. Midst; the middle.
ভি(ভে)তর ୩ । ଭିଆସ; ଅନ୍ତଃପୁର—3. Harem; female
भितर, अन्दर apartments. (ଉ—ସେ ଲୋକ ଅଜ୍ଞ ମାନ ଯାଇ (ବିପରୀତ—ବାହାର) ଭିତରକୁ, ତୁହେଁ ଅସି କହିଲେ ନୃପତି ଭଲକଙ୍କୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୪ । ମନ; ଅନ୍ତଃକରଣ; ହୃଦୟ—4. Heart; mind. (ଉ—ଗୋଳ ଦେଲ ମୋର ବାହାର ଭିତର । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ ଲାବଣ୍ୟବତୀ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗ ଗୀତ; କଥା କହୁଥାଏ ଭରମକୁ, କୁଳସାଉଥାଏ ସରମକୁ, ଭିତରେ ଭିତରେ ଯାହା ହେଉଥାଏ, ସାକ୍ଷୀ ଦେଉଥାଏ ଧରମକୁ । ଉଗ ।) ୫ । ଅନ୍ତରର ଇଚ୍ଛା—5. Inward wish. ବ. ଭଣ—୧ । ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ; ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ (ଯଥା—ଭିତରଅଗଣା)—1. Internal. ୨। ଗୁପ୍ତ—2. Secret. ୩ । ଅନ୍ତରର; ମାନସିକ—3. Mental. (ଉ—କରନ୍ତି ଅଙ୍ଗେ ଅନେକ ଗୁପ୍ତ, କେହି ନ ଜାଣେ ଭିତର ପାପ । ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।) ୪ । ଦୁଇର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ—4. Placed or situated between two; interlocated.

ଭିତର ଅଗଣା—ଦେ. ବି (ସ. ଅଭ୍ୟନ୍ତର+ଅଙ୍ଗନ)—୧ । ଗୃହର
Bhitara aganā ଅଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ପ୍ରାଙ୍ଗଣ—1. Inner-court-
(ଭିତର ଖଞ୍ଜା—ଅନ୍ୟରୂପ) yard of a house. ୨ । ଗୃହର
ভিতর পরস্ত ଅନ୍ତଃପୁର ସଂଲଗ୍ନ ଅଗଣା (ଯହିଁରେ ପରିବାରର
भितरि आँ (अंगन) ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଚଳପ୍ରଚଳ ହୁଅନ୍ତି)—2. The courtyard of a house attached to the female apartments.

ଭିତର କଥା—ଦେ. ବି (ସ. ଅଭ୍ୟନ୍ତର+କଥା)—୧ । ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ
Bhitara kathā ବିଷୟ—1. Internal affairs. ୨ ।
(ଭିତର ବିଷୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ହୃଦୟରେ ଗୁପ୍ତ ଭାବ—2. Secret
ভিতরের কথা mentality. ୩ । ଅନ୍ତରର ଇଚ୍ଛା—3.
भितरिआ बात Inward wish. ୪ । ଚିନ୍ତା—4. Thought.

ଭିତର ଘର—ଦେ. ବି—୧ । ଅନ୍ତଃପୁର—1. Inner apart-
Bhitara ghara ments. [ଉ—ତୁମ୍ଭେ ବୋଲିବ ଭିତର
ভিতর বাড়ি ଘରେ ଥାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।]
अन्दरका घर ୨ । ଗୃହର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଅଂଶରେ ନିର୍ମିତ ଗୃହ—
2. A house built inside the premises.
ପ୍ରାଦେ (ଖୋରଧା) ବି—ରୋଷେଇ ଘର—Kitchen; cook-room.

ଭିତର ଛ(ଛେ)ଉ—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର) ବି—ମନ୍ଦିରରେ
Bhitara chha(chhe)u ସେବକମାନଙ୍କର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ କର୍ମ-
[ଭିତରଛୁ(ଛୌ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ଚାରୀଙ୍କର ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—
(ଭିତରଛୁ ପଟନାୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) A title granted to the person who is appointed to supervise the daily service of a Deity.

ଭିତର ତହବିଲ—ଦେ. ବି (ସ. ଅଭ୍ୟନ୍ତର+ଆ. ତହବିଲ୍)—ଗଚ୍ଛିତ
Bhitara tahabila ବା ସଞ୍ଚିତ ଧନ—Hoarded wealth,
ବାହାର ତହବିଲ } ବିପରୀତ stored up cash. [ଦ୍ର—
ଚଳନ୍ତି ତହବିଲ } ସାଧାରଣତଃ ଧନୀ ଲୋକଙ୍କର ତହବିଲ
ভিতর তহবিল ବା ଧନ ୨ଟି ସ୍ଥାନରେ ରଖାଯାଏ; ବାହାର
भितर तहविल ତହବିଲ, ଯହିଁରୁ ଚଳନ୍ତି ଆୟ ବ୍ୟୟ ଚଳେ; ଭିତର ତହବିଲ,ଯହିଁରେ ଧନ ଗଚ୍ଛିତ ରହେ ଓ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନ ବିନା ସେହି ତହବିଲରେ ହାତ ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ ।]

ଭିତର ଦୋଳ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବିଗ୍ରହଙ୍କ ଉପରେ ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ
Bhitara doḷa ଦିନ ଅବିର ଅର୍ପଣ—The sprinkling
(ଭିତର ଫଗୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) of Abira or red powder on the image of Krushna on the ninth day of the lighted fortnight of Phālguna. [ଦ୍ର—ଏହି ପରଦିନ (ଫଗୁଦଶମୀ)ଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେବବିଗ୍ରହଙ୍କୁ ମନ୍ଦିରର ବାହାରକୁ ନିଅ ଯାଇ ବାହାର-ଫଗୁ ଉତ୍ସବ କରାଯାଏ ।]

ଭିତର ପରସ୍ତ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ତୁଳ ବ. ଭିତର ପରସ୍ତ)—
Bhitara parasta ଭିତର ଅଗଣା (ଦେଖ)—Bhitara aganā (See)

ଭିତରି ପୂଜା—ଦେ. ସ.ବି. (ସ. ଅଭ୍ୟନ୍ତର+ପୂଜା)—ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଶରତ୍-
Bhitara pujā କାଳୀନ ଷୋଡ଼ଶ ଦିନ ବ୍ୟାପୀ ପୂଜନର ଆରମ୍ଭ
ভিতর পূজা (ଆଶ୍ୱିନ କୃଷ୍ଣ ଅଷ୍ଟମୀ)ଠାରୁ ନବପତ୍ରିକା ପୂଜାର

ଅବଧି (ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀ) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ପୂଜା—The worship of the Goddess Durgā for 16 days beginning from the 8th of the dark fortnight of Āswina to the 8th of the bright fortnight, both inclusive. [ଦ୍ର—ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଷୋଳ ଦିନ ବ୍ୟାପୀ ଶାରଦୀୟ ପୂଜନ ଆଶ୍ୱିନ କୃଷ୍ଣ ଅଷ୍ଟମୀଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ନବମୀରେ ସମାପ୍ତ ହୁଏ; ନବ ଦିନ ବ୍ୟାପୀ ପୂଜନ ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ପ୍ରତିପଦାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଶୁକ୍ଳ ନବମୀରେ ସମାପ୍ତ ହୁଏ; ତିନି ଦିନ ବ୍ୟାପୀ ବା ନବପତ୍ରିକା ପୂଜା ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ନବମୀରେ ସମାପ୍ତ ହୁଏ। ଏହି ଷୋଳ ଦିନ ମଧ୍ୟରୁ ବା ନଅ ଦିନ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ ୧୩ ଦିନ ବା ୬ ଦିନ ପ୍ରତିମାଙ୍କ ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟରେ ପୂଜା କରାଯାଏ ଏହି ପୂଜାକୁ ଭିତର ପୂଜା କହନ୍ତି। ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀଠାରୁ ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ପୂଜା ହୁଏ ତାକୁ ବାହାର ପୂଜା ବୋଲାଯାଏ; କାରଣ, ଏହି ୩ ଦିନ ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଘଟକୁ ବା ମୃଣ୍ମୟୀ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ମନ୍ଦିରର ବାହାରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥାପିତ କରାଯାଇ ପୂଜା କରାଯାଏ।]

ଭିତର ଫାଙ୍କ—ଦେ. ବି—୧। ପଦାର୍ଥର ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳରେ ଥିବା ମେଲ—Bhitara phāṅka କୌଁପର ଭୀତର ଫାঁক 1. A gap inside the body of a thing. ୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ବିବାଦ—2. Internal dispute or rupture.

ଭିତର ଫାଙ୍କା—ଦେ. ବିଣ—୧। ଯାହା ଭିତରେ ଫାଙ୍କ ଅଛି—Bhitara phāṅka କୌଁପରା ଭୀତର ফাঁকা 1. Having a gap in the inside. ୨। ଫୋଲ—2. Hallow.

ଭିତର ବାହାର—ଦେ ବି. (ବିପରୀତ ସହଚର; ସଂ. ଅଭ୍ୟନ୍ତର+ବହିଃ)—୧। ଅନ୍ତର ଓ ବହିଃସ୍ଥଳ—1. Inside and outside. Bhitara bāhāra ভিতর বাহার ମିତର ବାହର ୨। ମନ ଓ ଦେହ—2. Mind and body. ୩। ମାନସିକ ଚିନ୍ତା ଓ ବହିଃପ୍ରକାଶିତ ଭାବଭଙ୍ଗୀ—3. Mental thoughts and external expressions.

ଭିତର ଭଣ୍ଡାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଭ୍ୟନ୍ତର+ଭାଣ୍ଡାଗାର)—ଗୃହ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଗଚ୍ଛିତ ଧନର ଭଣ୍ଡାର—Private treasury. Bhitara bhaṇḍāra (ବିପରୀତ—ବାହାର ଭଣ୍ଡାର) ভিতর ভাণ্ডার भितर भंडार [ଦ୍ର— ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଖରଚ ପାଇଁ ଧନ ଲୋଡ଼ା ହେଲେ ଏ ଧନ କଢ଼ା ହୁଏ।] (ଉ—ଏହି ମତେ ଦୁଇ ଯୁଗ ଦିବସ ଗଲା, ଭିତର ଭଣ୍ଡାର ଯନ୍ତେ ରାଜା ସାଇଲା। ପ୍ରାଚୀ. ନଳ ଚରିତ।)

ଭିତର ସେବା—ଦେ. ବି—ଦେବଦେବୀମାନଙ୍କ ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟରେ Bhitara sebā ଦେବତାମାନଙ୍କୁ କରାଯିବା ସେବା (ଯଥା—ପୁଷ୍ପାଳକ, ପୂଜା ପଣ୍ଡା, ମୁଖ ସିଂହାରୀ ଆଦିଙ୍କର ସେବା—The services done to a Deity within the 'holy of holies' of the temple or the inner shrine.

ଭିତ(ତ)ରି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ ଅଭ୍ୟନ୍ତରକ)—୧। ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ—Bhita(ti)ri 1. Internal. ୨। ଅନ୍ତରିକ; ମାନସିକ—ଗুপ্ত, ভিতরী 2. Inward; mental. ୩। ଗୁପ୍ତ—3. Secret. ୪। भितरी ଗୋପନୀୟ—4. Confidential. ୫। ଅନ୍ତଃପୁର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—5. Relating to the female apartments. ପ୍ରାଦେ. (ଭିତର ଦିଗ)—୧। ଭିତରକୁ—1. Into. ୨। ମଧ୍ୟରେ—2. Inside; in; amongst.

ଭିତ(ତ)ରି କଥା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଅଭ୍ୟନ୍ତରକ+କଥା)—୧। Bhita(ti)ri kathā ଗୁପ୍ତ କଥା—1. Secret or confidential matter ভি(ভে)তরের কথা, ভিতরীকথা भितरी बात ୨। ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ବିଷୟ—2. Internal affair. [ଭିତ(ତ)ରି ମାମଲତ—ଅନୁରୂପ] ୩। ଅବୈଧ ଉପାୟ—3. Underhand means. ୪। ଅନ୍ତରିକ ଇଚ୍ଛା—4. Inward wish.

ଭିତ(ତ)ରିଆ—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଅଭ୍ୟନ୍ତରକ)—୧। ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ—Bhita(ti)riā ভিতরিয়া 1. Internal; inner ୨। भितरिया ଅନ୍ତଃପୁର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to the harem. ୩। ରହସ୍ୟ ଭେଦକାରୀ—3. Prying into or unravelling secrets ୪। ଅନ୍ତରିକ; ମାନସିକ—4. Inwand; mental. ୫। ଗୁପ୍ତ—5. Secret. ଦେ ବି—ରହସ୍ୟ ଭେଦକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—One who prie into or unravels secrets.

ଭିତ(ତ)ରି ଚାଲ(ଲି)—ଦେ. ବି—୧। ଗୁପ୍ତ ବା କୂଟ ଆଚରଣ—Bhita(ti)ri chāl(li) ভিতরিচাল भितरिचाल 1. Diplomacy; tactics. ୨। ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—2. Plot.

ଭିତ(ତ)ରିଆ ଟୋକା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ରାଜାମାନଙ୍କ ଅନ୍ତଃପୁରକୁ ଖବର ନେଆଣା କରିବା ପିଲା Bhita(ti)riā ṭokā [ଭିତ (ତ)ରିଆ ପିଲା—ଅନୁରୂପ] ଚାକର—A page or young boy engaged in a Raja's harem or seraglio.

ଭିତ(ତ)ରି ଖବର—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଅଭ୍ୟନ୍ତରକ+ଫା. ଖବର୍)—Bhita(ti)ri khabara ୧। ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ସମ୍ବାଦ—1. News ভিতিরিখবর about internal affairs. ୨। ଗୁପ୍ତ ଖବର—भितरीखबर 2. Secret news. ୩। ଗୋପନୀୟ ସମ୍ବାଦ—3. Confidential information. ୪। ଅନ୍ତଃପୁରରୁ ଆସିଥିବା ସମ୍ବାଦ—4. News sent from the harem by the Ranees.

ଭିତ(ତ)ରି ପେଚ(ଞ୍ଚ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ଅଭ୍ୟନ୍ତରକ+ଫା. ପେଚ)—Bhita(ti)ri pecha(ñcha) କୂଟ ଗୁଡ଼ ବା କୌଶଳ—ভিতরপ্যাঁচ भितरीपेंच Secret device; covert means.

ଭିତ(ତ)ରି ଭିତ(ତ)ରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଗୋପନରେ—Secretly. Bhita(ti)ri bhita(ti)ri ভিতরেভিতরে भितरीभितर

ଭିତରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ; ଅବ୍ୟୟ (ସଂ. ଅଭ୍ୟନ୍ତର)—Bhitare ୧। ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳରେ—1. Inside (ଉ—ବାହାରେ

ଭିତରେ ଥାଉ ଭିତରେ ମାରୁ । ଭଗ ।) ୨ । ଅନେକଙ୍କ
मितर ମଧ୍ୟରେ—2. Amongst (many). (ଯ—କୋଟିଏ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ମଣିଷ ଦେଖିଲିଟ କାହିଁ ତୋଳେ । ଭଗ) ୩ । ହୃଦୟରେ; ମନରେ—3. In the heart; mentally. ୪ । ଦେହ; ଦ୍ୱାରା—4. By. (ଯଥା—ତୋ ଭିତରେ ଯାହା ହେବ ତାହା ତୁ କର) ୫ । ଗୋପନରେ; ଗୁପ୍ତରେ; ଲୋକ ନୟନ ଅଗୋଚରରେ—5. Secretly. (ଯ—ବାହାରେ ମାରୁଛ ବଗୁଲ ଧ୍ୟାନ, ଭିତରେ କରୁଛ ଅପାର ପାପ । ଭଗ ।) ୬ । ସମୟର ସୀମା ମଧ୍ୟରେ—6. Within the time-limit of; during. (ଯ—ତେତେବେଳ ଭିତରେ ସୀତାଙ୍କୁ ନେଇ, ସମର୍ପ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ଅମ୍ଭେ କରୁଥାଉଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ· ମହାଭାରତ, ବନ ।)

ଭିତରେ ଭିତରେ—ଦେ· କି. ଵଣ—୧ । ଆପଣା ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ, Bhitare bhitare ମାତ୍ର ଗୋପନରେ—1. Amongst one
ভিতরে ভিতরে another but not openly. (ଯ—ଗାଁରେ
मितर मितर ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଭିତରେ ଭିତରେ କଥା ଅଉ ଗେଲ୍ଲୀକଥା ଫୁଟୁରୁ ଫୁଟୁରୁ ହେଲେ । ଲୁହାଲାଭୁମାଣି । ନଅଭୁଣ୍ଡୀ ।) ୨ । ଗୋପନରେ; ଲୋକଚକ୍ଷୁର ଅନ୍ତରାଳରେ—2. In secret. (ଯ—ଏକାଦଶୀ ନଖାହାରୁ; ଭିତରେ ଭିତରେ ଚୁଡ଼ା ମାରୁ; ଭିତରେ ଭିତରେ ଛେନା ଚକଟା, ବାହାରେ ଲାଗିଛି ଜଳ । ଭଗ ।)

ଭିଟା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦନୀପୁର) ବି. (ଭୂଲ· ବଂ· ଭିଟ=ଦିଗ, Bhitā ତରଫ)—୧ । ଧାର—1. Edge. ୨ । ଦିଗ—2. Quarter. ୩ । ତରଫ—3. Direction.

ଭିଟା ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦନୀପୁର) କ୍ରି—କାଟ କରିବା (ଦେଖ) Bhitā māribā Kati karibā (See).

ଭିତେ—ପ୍ରାଦେ (କଟକ) ଅ—ଦ୍ୱାରା—By. (ଯଥା—ମୋ ଭିତେ ସେ Bhite ଦ୍ୱାରା से ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।)

ଭିତ୍ତ—ସଂ. ବଣ (ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଖଣ୍ଡିତ—
Bhitta Cut; split up.

ଭିତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତି)—୧ । ପ୍ରଦେଶ; ଅଞ୍ଚଳ—
Bhitti 1. Province; tract of country. ୨ । ବିଭାଗ—2. Department; division. ୩ । ପାଚେରି; କାନ୍ଥ; ବାଡ଼—3. Wall. ୪ । କ୍ଷୁଦ୍ରାଂଶ; ଖଣ୍ଡ—4. Small portion piece; fragment. ୫ । ପ୍ରଭେଦ—5. Difference. ୬ । ଗୃହର ମୂଳପତ୍ତନ; ମୂଳଦୁଆ—6. Foundation.

ଭିତ୍ତିକା—ସଂ. ବି (ଭିତ୍ତି ସ୍ୱାର୍ଥେ କ+ଆ)—କାନ୍ଥ—
Bhittikā Wall.

ଭିତ୍ତିମାତ୍ର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭିତ୍ତି+ମାତ୍ର)—କାନ୍ଥର ଉପର ଭାଗ; Bhittimātra କାନ୍ଥର ଦେହ—The surface of a wall; the body of a wall.

ଭିତ୍ତି ଚୌର—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା: ଭିତ୍ତି+ଚୌର)—ସେନ୍ଧି Bhitti chaura ଚୋର କାନ୍ଥରେ ସିନ୍ଧ କରି ଚୋରି କରେ; ସିନ୍ଧିଆଳ ଚୋର—A house breaker; a burglar.

ଭିତ୍ତି ପ୍ରସ୍ତର—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଭିତ୍ତି+ପ୍ରସ୍ତର)—ଘରର Bhitti prastara ମୂଳଦୁଆରେ ବା ଭୂକମ୍ପରେ ପ୍ରଥମେ ସ୍ଥାପିତ ପଥର—Foundation stone.

ଭିତ୍ତି ଭୂମି—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀତତ୍ ଭିତ୍ତି+ଭୂମି)—ଘରର ମୂଳଦୁଆ—
Bhitti bhūmi The foundation of a building.

ଭିତ୍ତି ମୂଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭିତ୍ତି+ମୂଳ)—ମୂଳଦୁଆ; ଭୂଇଁ ପଟନର Bhitti mūla ତଳେ ଥିବା କାନ୍ଥର ଅଂଶ—Foundation wall; the part of a wall below the ground level.

ଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ଭିତ୍ତି+ସ୍ଥାପନ)—ଘରର ମୂଳଦୁଆ Bhitti sthāpana ପକାଇବା--Laying of the foundation of a house or building.

ଭିତ୍ତି ହୀନ—ସଂ. ବଣ (୩ୟାତତ୍; ଭିତ୍ତି+ହୀନ)—୧ । ଯାହାର ମୂଳଦୁଆ Bhitti hina ନ ଥାଏ—1. Without foundation. ୨ । ଅମୂଳକ—2. Groundless. ୩ । ଯାହାର ଭିଟା ବା ଘର ନାହିଁ—3. Homeless.

ଭିଦ୍(ନ୍ଦ୍) ଧାତୁ(ସଂ)-ଭେଦ କରିବା—To pierce; to penetrate.
Bhid(nd) root

ଭିଦ୍—ସଂ. ବଣ (ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ଭେଦକାରୀ (ଯଥା—
Bhid ଗୋତ୍ରଭିଦ୍)—Piercing.

ଭିଦା—ସଂ. ବି (ଭିଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ.ଅ+ଆ)—୧ । ଛେଦନ; କର୍ତ୍ତନ—
Bhidā 1. Cutting. ୨ । ଭେଦ କରିବା; ଭିତରକୁ ପଶିବା—2. Penetrating; piercing. ୩ । ଫାଡ଼ିବା; ବିଦାରଣ—3. Splitting up; tearing. ୪ । ପାର୍ଥକ୍ୟ; ପ୍ରଭେଦ—4. Difference. ୫ । ଫୋଡ଼ିବା; କଣା କରିବା—5. Drilling; boring.

ଭିଦି(ଦୁ)ର—ସଂ. ବି (ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇର, ଉର)—ବଜ୍ର; ଅଶନି—
Bhidi(du)ra Thunder. [ଯ—ଭିଦୁର ଏହିଁଟ ବଦେକ ମୁଣ୍ଡରେ)—ଉଦ୍ଧବଚରିତ୍ର, ଵଚୋଶଚମ୍ପୂ 'ଭ' ଗୀତ ।] ସଂ. ବଣ—୧ । ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ—1. Brittle; fragile. ୨ । ମିଶ୍ରିତ—2. Mixed together.

ଭିଦେଲିମ—ସଂ· ବଣ (ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ କର୍ତ୍ତୃ· ଏଳିମ)—ଭଙ୍ଗୁର—
Bhidelima Brittle; fragile.

ଭିଦ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ଭେଦନୀୟ; ଯାହା Bhidya ଭେଦ କରିବା ଯୋଗ୍ୟ ଅଟେ—1. Penetrable. ୨ । ଯାହାକୁ କଣା କରିବା ଉଚିତ—2. Fit to be bored through. ବି.—ତୀର ଭେଦକାରୀ ନଦୀ—A river which bursts through the embankment.

ଭିଦ୍ୟମାନ—ସଂ· ବଣ—୧ । (ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ· ଆନ)—ଯାହା ଭେଦ Bhidyamāna କରୁଅଛି—1. Piercing. ୨ । (+କର୍ମ· ଆନ)—ଯାହାକୁ ଭେଦ କରା ଯାଉଅଛି—2. Being rent asunder.

ଭିନ—ଗ୍ରା. ବଣ (ସ. ଭିନ୍ନ)—ଭିନ୍ନ (ଦେଖ)
Bhina   Bhinna (See)

ଭିନ(ନି, ନୁ)ସ୍ତ୍ରା(ଷ୍ଟା)—ବୈଦେଂ. ବି (ଇଂ)—ଫୁଲ ଲତାବିଶେଷ—
Bhina(ni,nu)strā(stā) ভিনষ্টা A kind of flowering
मिनिस्ता   creeper; Bignonia Venusta.

ଭିନେ—ଗ୍ରା. ବଣ (ସ. ଭିନ୍ନ)—୧ । ଭିନ୍ନ—1. Separated.
Bhine ভিন্ন भिन्न, जुदा ୨ । ପୃଥଗନ୍ନ ଓ ପୃଥଗ୍‌ବାସ ହୋଇଥିବା—2.Separated in mess and lodging. ୩ । ଅଲଗା; ପୃଥକ୍—3. Separate. [ଉ—ପ୍ରକୃତିର ଶିଷା ଭିନେ । ସୁଧାକାଥ. ବିବେକା ।] ୪ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର—4. Individual; distinct.

ଭିନେ ହେବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ପୃଥଗନ୍ନ ବା ପୃଥଗ୍‌ବାସ ବା ଉଭୟ ହେବା—
Bhine hebā To separate from each other in
ভিন্ন হওয়া भिन्न होना   mess or lodging or both.

ଭିନେ ହାଣ୍ଡି କରିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଚୁଲିରୁ ଅପଣାର
Bhine hāṇḍi karibā ଚୁଲିକୁ ଅଲଗା କରି ନେବା—
To separate from another in mess.

ଭିନ୍ଦିପାଳ—ସ. ବି, (ଭିଦ୍ ଧାତୁ+ଇ. ଭି=ଭେଦ=ଶତ୍ରୁର
Bhindipāḷa ଭେଦକରୁ+ପାଳ ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କ୍ଷେପଣାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; କ୍ଷେପଣୀୟ ଶରବିଶେଷ—
A weapon thrown at the enemy; a short arrow thrown by the hand or through a tube.

ଭିନ୍ନ—ସ. ବଣ (ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଅଲଗା; ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର;ପୃଥକ୍—
Bhinna 1. Separate; distinct. ୨ । ଅନ୍ୟ—2. Different. ୩ । ଛିନ୍ନ—3. Torn. ୪ । ବିଭକ୍ତ 4. Divided. ୫ । ତ୍ୟକ୍ତ—5. Abandoned. ୬ । ଭଗ୍ନ—6. Broken. ୭ । ଖଣ୍ଡିତ—7. Cut. ୮ । ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ; ବିଦାରିତ—8. Split up. ୯ । ମର୍ଦ୍ଦିତ; ବିଦଳିତ—9. Pounded; crushed. ୧୦ । ଭେଦିତ—10. Pierced. [ଉ—କାମ ଶରେ ହୃଦୟ କରି ଦେବ ଭିନ୍ନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।] ୧୧ । ବିଚ୍ଛୁରିତ; ବିସ୍ଫୁଲୀଭୂତ—11. Diffused. ୧୨ । ପ୍ରତିଫଳିତ—12. Reflected. ୧୩ । ବିଫଳୀକୃତ; ନିରସ୍ତ—13. Nullified. ୧୪ । ଶିଥିଳୀକୃତ—14. Slackened. ୧୫ । ବିକଶିତ—15. Opened; manifested; full-blown. ୧୬ । ସ୍ଖଳିତ—16. Slipped. ୧୭ । ଲୁଣ୍ଠିତ—17. Looted. ୧୮ । ସ୍ପଷ୍ଟୀକୃତ—18. Made clear. ୧୯ । ମିଶ୍ରିତ—19. Mixed. ୨୦ । ପୃଥକ୍ କୃତ—20. Separated; severed. ଦେ. ଅ—(ସଂ. ଭିନ୍ନମ୍)—ବ୍ୟତୀତ; ଛଡ଼ା—Besides; except; save. ଦେ. ବି—ଭଗ୍ନାଂଶ—A fraction.

ଭିନ୍ନକ—ସ. ବି (ଭିନ୍ନ+କ)—ସୌଗତ ବୌଦ୍ଧ ଭିକ୍ଷୁ—
Bhinnaka   A Buddhist monk.

ଭିନ୍ନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଲଗା କରିବା; ପୃଥକ୍ କରିବା—
Bhinna karibā 1. To separate. ୨ । ଅପଣାଠାରୁ
ভিন্ন করা ଅନ୍ତର କରିବା—2. To separate from
भिन्न करना one's self. ୩ । ତ୍ୟାଗ କରିବା—3. To abandon.

ଭିନ୍ନ କ୍ରମ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—କ୍ରମଭଙ୍ଗରୂପ କାବ୍ୟର ଦୋଷ-
Bhinna krama ବିଶେଷ—A defect in literary composition consisting of the breaking of sequence. ସଂ. ବଣ—ଯାହାର କ୍ରମଭଙ୍ଗ ହୋଇଅଛି—Having the sequence broken.

ଭିନ୍ନ ଗୁଣନ—ଦେ. ବି (ଗଣିତ ପରିଭାଷା)—ଭଗ୍ନାଂଶ ରାଶିମାନଙ୍କର
Bhinna guṇana ଗୁଣନ—Multiplication of fractions. [ଦ୍ର—ଏହିପରି 'ଭିନ୍ନ ସଙ୍କଳନ' 'ଭିନ୍ନ ବ୍ୟବକଳନ'; ଭିନ୍ନ ହରଣ ଆଦି ଶବ୍ଦ ହୁଏ ।]

ଭିନ୍ନ ଜାତି—ଦେ. ବି (କର୍ମଧା; ଭିନ୍ନ+ଜାତି)—ବର୍ଣ୍ଣାନ୍ତର; ଅନ୍ୟଜାତି
Bhinna jāti ବା ଶ୍ରେଣୀ—Another caste or class; a different class.

ଭିନ୍ନ ଜାତୀୟ—ଦେ. ବଣ ପୁଂ (ଭିନ୍ନ ଜାତି+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଈୟ)—ଅନ୍ୟ
Bhinna jātiya ଜାତିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Belonging to a
(ଭିନ୍ନଜାତୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) different class or caste.

ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—ଅନ୍ୟପ୍ରକାର—
Bhinna prakāra   Different kind.
ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର—Of different kind or sort.

ଭିନ୍ନ ବୃତ୍ତି—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବସାୟ—
Bhinna bṛutti   Different profession.

ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ—ଦେ. ବଣ (ବହୁବଚନ)—୧ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ; ଟିକି
Bhinna bhinna ଟିକି—1. Shattered to pieces.
ভিন্ন ভিন্ন [ଉ—ବିଘାତି ବେନି ସାନୁମାନ, ବାଜି ତନୁରେ
भिन्न भिन्न ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍; ବହୁପୃଥକ୍ (ବସ୍ତୁ)—2. Many different or distinct(things).

ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ଏବଂ ଛିନ୍ନଛିନ୍ନ ହେବା
Bhinnabhānna hebā —1. To be separated
ভিন্ন হওয়া and scattered. ୨ । ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହେବା—
भिन्न भिन्न होना 2. To be routed. ୩ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହେବା—3. To be shattered to pieces. ୪ । ପୃଥଗନ୍ନ ପୃଥଗ୍‌ବାସ ହେବା—4. To be separated from one another in mess and lodging.

ଭିନ୍ନ ମତ—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ଭିନ୍ନ+ମତ)—ପୃଥକ୍‌ମତ; ଅନ୍ୟମତ—
Bhinna mata Separate or different opinion.
ଭିନ୍ନମତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବଣ. ପୁଂ—ଭିନ୍ନମତାବଲମ୍ବୀ (ଦେଖ)—
Bhinnamatābalambi (See)

ଭିନ୍ନମତାବଲମ୍ବୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଭିନ୍ନମତ+ଅବଲମ୍ବ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—ପୃଥକ୍‌ମତପୋଷଣକାରୀ—
Bhinnamatābalambi (ଭିନ୍ନମତାବଲମ୍ବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Holding a different view or opinion.

ଭିନ୍ନ ରୁଚି—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଭିନ୍ନ+ରୁଚି)—ପୃଥକ ରୁଚିବିଶିଷ୍ଟ—
Bhinna ruchi Of different taste.
ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ପୃଥକ୍ ରୁଚି—Different taste.

ଭିନ୍ନାଭିନ୍ନ—ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରଭେଦ—1. Difference. ୨ ।
Bhinnābhinna ଅନ୍ୟଥାଭାବ—2. The state of being otherwise. [ଉ—ବେଦ ବଚନେ ଅଛି କହି ଏଥିରେ ଭିନ୍ନାଭିନ୍ନ ନାହିଁ । ପ୍ରାଚୀ. କାର୍ତ୍ତିକମାହାତ୍ମ୍ୟ ।]
ভেদাভেদ
भिन्नाभिन्न; भेदाभेद

ଭିନ୍ନାଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଭିନ୍ନ+ଅଞ୍ଜନ)—ଦଳିତାଞ୍ଜନ (ଦେଖ)
Bhinnāñjana —Dalitāñjana (See).
[ଉ—ଯେଣେ ନୋହି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନାଞ୍ଜନକେଶୀ ମନରୁ ମନ ପିଅଇବ । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]

ଭିନ୍ନାର୍ଥ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଭିନ୍ନ+ଅର୍ଥ)—ପୃଥକ୍ ବା ଅନ୍ୟ ମାନେ—
Bhinnārtha Different meaning. ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି) ଭିନ୍ନାର୍ଥକ (ଦେଖ)—Bhinnārthaka (See).

ଭିନ୍ନାର୍ଥକ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଭିନ୍ନ+ଅର୍ଥ)—ପୃଥକ୍ ବା ଅପର-
Bhinnārthaka ଅର୍ଥ ବିଶିଷ୍ଟ—Having different meaning or meanings.

ଭିନ୍ନେ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଭିନ୍ନ)—୧ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର; ପୃଥକ୍—1. Separate.
Bhinne distinct. ୨ । ଅସାଧାରଣ—2. Unusual;
ভিন্ন peculiar; extraordinary. [ଉ—ଭିନ୍ନେ ଅଙ୍ଗ
भिन्न ତୋ ସାନ୍ଧରେ, ପଙ୍କଜନୟନା ! ମାନେ ବଳରୁ ମନ୍ଦରେ । ପ୍ରାଚୀନ. ସଙ୍ଗୀତ. ଗୋପାଳ ।] ୩ । ପୃଥଗନ୍ନବାସ—3. Separated in mess and lodging. ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ପୃଥକ୍‌ଭାବରେ—1. Differently. ୨ । ଅସାଧାରଣ ଭାବରେ—2. Unusually.

ଭିୟା—ଭସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭୀ ଧାତୁ=ଭୟ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—ଭୟ;
Bhiyā ଶଙ୍କା—Fear; apprehension.

ଭିରିଙ୍ଗ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଘୃଣା—
Bhiring Hatred.

ଭିରିଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ)—ଭିରୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Bhirirḍi Bhirurḍi (See)

ଭିରୁଡ଼ି(ଳି)—ଦେ. ବି ସଂ. ଭୃଙ୍ଗରୋଳ, ବରଟ)—ହଳଦିଆ ଡୋରା-
Bhirurḍi(li) বিশিষ্ট ଭୃଙ୍ଗ—Wasp.
ভীমরুল
भिड, ततैया, बरै, भिड(ल)नो

ଭିରୁଡ଼ି(ଳି)ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ମୁହଁରେ ସବୁବେଳେ
Bhirurḍi(li)muhān̐ କ୍ରୋଧସୂଚକ ଭଙ୍ଗୀ ଦେଖାଯାଏ—
ভীমরুল মুখো Frowning; having a face indicative
भिढनी मुहाँ (ଭିରୁଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) of an angry mood.
(ଭିରୁଡ଼ି[ଳି] ମୁହିଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭିରୁଡ଼ି ମାଇଲା ପରି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଭିରୁଡ଼ି ଦଂଶିଲେ
Bhirurḍi māilā pari nebā ତା ଜାଳୁଡ଼ାର ଜ୍ୱାଳାରେ ମନୁଷ୍ୟ
ভীমরুল কামড়ানের মত হওয়া ଯେପରି ଅସ୍ଥିର ହୁଏ ସେହିପରି)
बिढनीकाटनेका एसा होना ଅସ୍ଥିର ହେବା—1. To be restless. ୨ । କ୍ରୋଧରେ ଅସ୍ଥିର ହେବା—2. To be restless with anger.

ଭିରୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଭିରୁଡ଼ି—
Bhiruli Wasp.

ଭିଲ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଭେଦନ କରିବା—
Bhil (root) To pierce.

ଭିଲ୍(ର୍)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଦଳ; ଗୋଷ୍ଠି; ମେଳା—
Bhil(r) A crowd; multitude.

ଭିଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭିଲ୍ଲ)—ଜଙ୍ଗଲୀଜାତିବିଶେଷ—The Bheels; a wild people inhabiting India.
Bhila
ভীল भील

ଭିଲାରି(ଲି)—ଦେ. ବି—ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାର ଶାଖାବିଶେଷ; ଓଡ଼ିଆ ଗଡ଼ଜାତ,
Bhilāri(li) ରାଜପୁତାନା, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ, ବେରାର ଓ ଖାନ୍ଦେଶ ଅଞ୍ଚଳ ଅଧିବାସୀ ଭିଲମାନଙ୍କ କଥିତ ଭାଷା
ଭିଲୀ }
ଭିଲୋଡ଼ି (ଡ଼ି) } ଅନ୍ୟରୂପ A language spoken by the Bheels.
ଭିଲି }
ভিলারী **भिलारी**

ଭିଲେଜ୍ ନୋଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ସେଟଲମେଣ୍ଟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)
Bhilej noṭ (ଇଂ. ଭିଲେଜ୍ ନୋଟ୍)—ରାଜସ୍ୱ ସେଟଲମେଣ୍ଟ
ভিলেজ নোট ସମୟରେ ସେଟଲମେଣ୍ଟ କର୍ମଚାରୀ ପ୍ରତି ଗ୍ରାମ ବା
भिलेज नोट ମଉଜା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କେତେକ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ବିଷୟ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଥିବା ଲେଖା—A village note prepared by a Settlement Officer embodying certain informations regarding every village.

ଭିଲେଜ୍ ରେଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ସେଟଲମେଣ୍ଟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ) (ଇଂ.
Bhilej reṭ ଭିଲେଜ ରେଟ୍)—ପ୍ରତି ଗ୍ରାମରେ ଥିବା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
ভিলেজ রেট ଶ୍ରେଣୀର ବା କିସମର ଜମିମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ
भिलेज रेट ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରାଜସ୍ୱ ରେଟ୍‌ର ହାରାହାରି ହିସାବରେ ମାଣ ପ୍ରତି ଯେତେ ଖଜଣା ପଡ଼େ—Village rate; the mean rate of rent for an acre of land in a village, calculated from the different rates prevalent in the mouza.

ଭିଲେଜ୍ ସେସ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଇଂ. ଭିଲେଜ୍ ସେସ୍)—
Bhilej ses ମଉଜାର ଜମି ଚାଷ କରିବା ଯୋଗୁଁ ଯେଉଁ କର
ভিলেজ সেস ରୟତ ଉପରେ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ଓ ଯାହା ନଗଦଦ୍ୱାରା, ଠିକାଦ୍ୱାରା ବା ଶସ୍ୟାଦିଦ୍ୱାରା ଜମିଦାରଙ୍କୁ ବା ପଟେଲଙ୍କୁ ଦିଆଯାଏ—A cess which a resident or cultivator ryot in a village pays or renders to the proprietor or to the Patel in money,
भिलेजसेस kind or services. (ସମ୍ବଲପୁର ମାନୁଆଲ୍ ୧୯୨୮ ।)

ଭିଲ୍ଲ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଭିଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଲ)—ଭାରତର ଜଙ୍ଗଲୀ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—Name of an aboriginal wild tribe of India.
Bhilla
(ଭିଲ୍ଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ରାଜପୁତାନା, ସିନ୍ଧୁ ଓ ମଧ୍ୟଭାରତର ଜଙ୍ଗଲ ଓ ପାହାଡ଼ମାନଙ୍କରେ ବାସ କରି ଆସୁଅଛନ୍ତି । ଏମାନେ ତୀର ଅଟନ୍ତି ଓ ତୀର ଚଳାଇବାରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ । ଏମାନେ ନିଷ୍ଠୁର-ପ୍ରକୃତି ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟବାଦୀ, ସରଳ ଓ ସ୍ୱାମିଭକ୍ତ ଅଟନ୍ତି । ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ଏମାନଙ୍କୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ କନ୍ୟା ଓ ତୀବର ପୁରୁଷଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ସଙ୍କର ଜାତି ବୋଲିଯାଇ ଅଛି—ହି. ଶ ।]

ଭିଲ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ—ପରିହାସ ସ୍ଥାନୀୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person) In terms of jesting with another.
Bhillā
(ଭିଲ୍ଲାଭଲୁଚିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭିଲ୍ଲୀ—ସ. ବି (ଭିଲ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଲ+ଈ)—୧ । ଲୋଧ୍ର ବୃକ୍ଷ; ଲୋଧ୍ର ଗଛ—1. Symplocos Racemosa (tree). ୨ । ଭିଲ୍ଲଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A woman of the Bhilla tribe.
Bhilli

ଭିଷ୍(ସ୍) (ଧାତୁ)—ସ. (ସୌତ୍ର ଧାତୁ)—ରୋଗର ପ୍ରତିକାର କରିବା—To treat a disease.
Bhish(s) (root)

ଭିଷକ୍—ସ. ବି (ଭିଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ୍; ଭିଷଜ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଚିକିତ୍ସକ; ବୈଦ୍ୟ; ଡାକ୍ତର—A physician.
Bhishak

ଭିଷକ୍ ପାଶ—ସ. ବି (ଭିଷଜ୍+ନିକୃଷ୍ଟାର୍ଥେ ପାଶ)—ଅଧମ ବୈଦ୍ୟ—A quack.
Bhishak pāśa

ଭିଷକ୍(ଗ୍) ବୃତ୍ତି—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଭିଷକ୍+ବୃତ୍ତି)—ବୈଦ୍ୟବୃତ୍ତି; ଚିକିତ୍ସା ବ୍ୟବସାୟ—The profession of a physician.
Bhishak(g)-brutti

ଭିଷକ୍(ଗ୍)ରତ୍ନ—ସ. ବି (୭ମୀ ତତ୍, ଭିଷକ୍+ରତ୍ନ)—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବା ପ୍ରଧାନ ଚିକିତ୍ସକ—An eminent physician.
Bhishak-(g-)ratna
(ଭିଷକ୍‌ରାଜ, ଭିଷଗ୍ରତ୍ନ, ଭିଷଗ୍ରାଜ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭିଷଜ(କ)—ପ୍ରା. ବି (ସ.ଭିଷକ୍; ଭିଷଜ୍)—ଚିକିତ୍ସକ—Physician.
Bhishaka(ja)
(ଉ—ଯେବଣ ପ୍ରକାରେ ଭିଷକ, କରଇ ଚିକିତ୍ସା ଅନେକ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ଭିସ୍ତି—ଦେ. ବି (ସ. ଭସ୍ତ୍ରା; ଏହା ଭସ୍ତ୍ରାରର ଭଳି ପରି ଚର୍ମ ନିର୍ମିତ ଓ ଅକୃତିବଶିଷ୍ଟ ଥିବାରୁ)—୧ । ମସକ; ପାଣି ବୋହିବା ନିମନ୍ତେ ଏକପ୍ରକାର ଚମ ମୁଣା (ଏଥିରେ ୫।୬ ମାଠିଆ ପାଣି ସମ୍ଭାଏ)—1. A collapsible leathern bag used in carrying water. ୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଭିସ୍ତିଦ୍ୱାରା ପାଣି ବୁହେ—2. A water-carrier; a person carrying water in a big leathern bag.
Bhisti
মসক
मिस्ती
ଭିସ୍ତିବାଲା, ଭିସ୍ତି-ଭୁଆଲା, ଭିସ୍ତିରୁଆଲା } ଅନ୍ୟରୂପ
ভিস্তি **मिस्ती; मस्का**

ଭୀ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଭୀତ ହେବା—1. To be afraid. ୨ । ଭୟ କରିବା—2. To fear; to dread.
Bhī (root)

ଭୀ—ସ. ବି (ଭୀ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍)—୧ । ଡର; ଭୟ—1. Fear. dread. ୨ । ତ୍ରାସ—2. Fright; alarm. ୩ । ଶଙ୍କା—3. Apprehension.
Bhī

ଭୀଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସ. ବହୁତର)—ସମୂହ—Multitude. (ଉ—କୁରୁଙ୍କ ଧନୁରୁ ବାହାର ଶର ଭୀଡ଼ା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।)
Bhīrdā

ଭୀତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଭୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଶଙ୍କିତ; ତ୍ରସ୍ତ—1. Afraid; frightened; alarmed. ୨ । ଆଶଙ୍କିତ—2. Apprehensive.
Bhīta
(ଭୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୀତକ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ. ଭୀତ)—ଭୟବିହ୍ୱଳ—Beside oneself with fear.
Bhītaka
[ଉ—ଦଶା ରସ ମୁଁ ହୋଇବି ବୃଦ୍ଧ ଶୋକରେ ଭୀତକ ହୋଇ ହକ ନେବ—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ଭୀତ ଚିତ୍ତ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଭୀତ+ଚିତ୍ତ)—ଭୟବିହ୍ୱଳ ହୃଦୟ—Frightened heart; terrified mind. ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଭୀତ+ଚିତ୍ତ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ତ୍ରସ୍ତ—Frightened; alarmed.
Bhīta chitta
(ଭୀତ ଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୀତ ତ୍ରସ୍ତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଏକାର୍ଥ ସହଚର)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ତ୍ରସ୍ତ—Frightened; terrified.
Bhīta trasta
(ଭୀତତ୍ରସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୀତଧୀ—ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଭୟ ଯୋଗୁଁ ଯାହାର ବୁଦ୍ଧି ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ଅଛି—(one) Whose senses have been overpowered with fear.
Bhītadhī
(ଉ—ବିଭୀଷଣ ସମ୍ବୃଦ୍ଧି, ଆଗେ କଲ ଅବଧି, ଯଳା ତୁ ହେଲୁଣି ଭୀତଧୀ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ଭୀତ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୟ ପାଇବା—To be afraid; to be alarmed or terrified.
Bhīta hebā
ভীত হওয়া **भय भीत होना**

ଭୀତି—ସ. ବି. (ଭୀ ଧାତୁ+ଭାବ ତି)—୧ । ଭୟ—1. Fear. ୨ । ଆଶଙ୍କା—2. Apprehension. ୩ । ତ୍ରାସ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟ—3. Terror.
Bhīti

ଭୀତିକର—ସ.ବିଣ.(ଭୀତି+କୃ ଧାତୁ+ଅ)—ଭୟ ଉତ୍ପାଦକ; ଯାହା ଭୟ ଜନ୍ମାଏ—Terrific; alarming; dreadful.
Bhītikara
(ଭୀତିଜନକ, ଭୀତିପ୍ରଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଭୀତିକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୀତି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଡରିବା—1. To fear; to dread. ୨ । ଆଶଙ୍କା କରିବା—2. To apprehend.
Bhīti karibā
ভয় করা **भीति करना**

ଭୀତି ବିହ୍ୱଳ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ତତ୍ ଭୀତି+ବିହ୍ୱଳ)—ଭୟ ତ୍ରସ୍ତ—Overwhelmed with fear; frightened; terrified.
Bhīti bihwaḷa
(ଭୀତିବିହ୍ୱଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଭୀତିବିହ୍ୱଳତା—ବି)

ଭୀତି ମାଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଡର ମାଡ଼ିବା, ଭୟୋଦ୍ରେକ—Being frightened.
Bhīti mārdibā
ভয় পাওয়া **भीति होना**
(ଭୀତି ଲାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୀରୁ—ଦେ. ବଣ. (ସ. ଭୀତ)—ଭୀରୁ; ସ୍ୱଭାବତଃ ଭୟଶୀଳ—
Bhitu Timid; coward; cowardly.

ଭୀମ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଭୀ ଧାତୁ+ଅପାଦାନରେ ମ; ଯାହାଠାରୁ ଭୟ ପ୍ରାପ୍ତ
Bhīma ହୁଏ)—୧ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ—1. Violent. ୨ । ଭୀଷଣ; ଭୟଙ୍କର; ଭୟାନକ—2. Terrible; terrific. ସ. ବି. ପୁଂ—୧ । ମହାଦେବ; ଶିବ—1. Siba. ୨ । (ବିଷ୍ଣୁ ସହସ୍ର ନାମୋକ୍ତ) ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନାମାନ୍ତର—2. A name of Bishnu. ୩ । ଦ୍ୱିତୀୟ ପାଣ୍ଡବ—3. The second Pāndaba brother. [ଦ୍ର—ଏ ବାୟୁଙ୍କ ସଂଯୋଗରେ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମିଥିଲେ । ଏ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଠାରୁ ସାନ ଓ ଅର୍ଜୁନଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଓ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କର ଏକହିଁ ଦିବସରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଈର୍ଷାରେ ଏହାଙ୍କୁ ଥରେ ବିଷ ଲଡ଼ୁ ଖୁଆଇ ବାନ୍ଧି କରି ପାଣିରେ ପକାଇ ଦେଲେ, ପାଣିରେ ନାଗ ଦଂଶନ କରିବାରୁ ତାଙ୍କଠାରୁ ବିଷଲଡ଼ୁର ବିଷ ଛାଡ଼ିଗଲା । ଗଦା ଯୁଦ୍ଧରେ ଭୀମ ଖୁବ୍ ପାରଙ୍ଗମ ଥିଲେ । ଏ ହିଡ଼ିମ୍ବ ରାକ୍ଷସକୁ ବଧ କରି ତା ଭଗ୍ନୀ ହିଡ଼ିମ୍ବାକୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କଠାରୁ ଘଟୋତ୍କଚ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ଅଜ୍ଞାତବାସ ସମୟରେ ଏ ବଲ୍ଲଭ ନାମ ଗ୍ରହଣ କରି ବିରାଟ ରାଜାଙ୍କ ସୂପକାର କର୍ମ କରୁଥିଲେ । ସଭାରେ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ବିବସ୍ତ୍ରା କରାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ତାଙ୍କୁ ନିଜର ଜଙ୍ଘରେ ବସାଇବାକୁ କହିବାରୁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କର ଜଙ୍ଘକୁ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଏ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ତାହାହିଁ କରିଥିଲେ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ଓ ତାଙ୍କ ଭାଇମାନଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ହତ କରି ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ଅନ୍ତଃପୁରରୁ ଟାଣି ଆଣିଥିବା ଦୁଃଶାସନଙ୍କର ରକ୍ତ ଏ ପିଇଥିଲେ । ମହାପ୍ରସ୍ଥାନ ସମୟରେ ସହଦେବ, ନକୁଳ ଓ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଏହାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା ।] ୪ । ବିଦର୍ଭରାଜ; ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କ ପିତା, ଭୀମସେନ—4. Name of the father of Damayanti. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ୩ ପୁତ୍ର, ଦମ, ଦାମ ଓ ଦମନ, ଏବଂ ଏକ କନ୍ୟା ଦମୟନ୍ତୀ ଥିଲେ ।] ୫ । ଦାନବବିଶେଷ—5. Name of a demon. ୬ । ଗନ୍ଧର୍ବବିଶେଷ—6. Name of a heavenly chorister. ୭ । କାବ୍ୟରେ ଭୟାନକ ରସ; ନବରସ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ 7. The sentiment of terror in literature. ୮ । ମହର୍ଷି ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ପୂର୍ବ ପୁରୁଷ ଓ ପୁରୂରବାଙ୍କ ପୌତ୍ର—8. Grandson of Purūrabā. ୯ । କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ପୁତ୍ର; ରାବଣ ସେନାପତି—9. The son of Kumbhakarnna. ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—1. A name given to males. ୨ । ପ୍ରାଚୀନ ଜଳଯାନବିଶେଷ—2. Name of a species of ancient sea-going vessel. (ଦ୍ର—ଭୋଜ ରାଜାଙ୍କ 'ଯୁକ୍ତି କଳ୍ପତରୁ' ଗ୍ରନ୍ଥ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ । ଜାହାଜକୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।) (ଢ଼—ଭୀମବଳ କୋଉନ୍ତୀଙ୍କୁ ଜଣା—ଉକ୍ତ =ଭୀମଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ଜଣା; ପୁତ୍ରର ସାମର୍ଥ୍ୟ ମାତାଙ୍କୁ ଜଣା—A proverb meaning "One's strength or prowess is known to his own people". ୨ । ପହିଲ ବାଜି ଭୀମ ହାରେ—ଉକ୍ତ=(ଗ୍ରାମଶିଙ୍ଗ ପର୍ବତର ଶାପଫଳରେ ମହାଭାରତୋକ୍ତ ଯୁଦ୍ଧମାନଙ୍କରେ ଭୀମ ପ୍ରଥମବାର ହାର ଶେଷବାର ଜିଣିଥିବା ଉପାଖ୍ୟାନରୁ) ବିଜୁଅ ଲୋକ ପ୍ରଥମ ଥର ହାରଯାଏ, ପ୍ରଥମର ଥର ହାରିବା କିଛି ନୁହେଁ । ଶେଷରେ ଯେ ହାରେ ଓ ଜିତେ ତାହାହିଁ ପ୍ରକୃତ ହାର ଜିତ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ—2. A proverb meaning "Final victory is the real victory").

ଭୀମ କର୍ମ୍ମା—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଭୀମ ଅଟେ କର୍ମ ଯାହାର; ଭୀମ
Bhīma karmmā କର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଭୀଷଣ କର୍ମକାରୀ—1. Doing terrible acts. ୨ । ଅତିଶୟ +କର୍ମ୍ମୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Very active; (man) of action.

ଭୀମ ଗର୍ଜ୍ଜନ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, ଭୀମ+ଗର୍ଜ୍ଜନ)—ଭୀମନାଦ (ଦେଖ)
Bhīma garjjāna Bhīmanāda (See)
ସ—ବଣ(ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ଗର୍ଜନ ଭୟଙ୍କର—Of frightful roar.

ଭୀମ ଦର୍ଶନ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଭୀମ ଅଟେ ଦର୍ଶନ ଯାହାର;
Bhīma darśana ଭୀମ+ଦର୍ଶନ)—ଭୀଷଣରୂପବିଶିଷ୍ଟ; (ଭୀମ ଦର୍ଶନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯାହାକୁ ଦେଖିଲେ ଭୀତ ହୁଏ; ବିକଟାକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ—Of terrifying appearance; looking hideous or frightful.

ଭୀମ ଦାସ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଗୌଡ଼ୀୟ ବୈଷ୍ଣବ ମତାବଲମ୍ବୀ କରଣ କବି—Name of an Oriya
Bhīma dāsa poet of Puri of the 17th. century who composed devotional verses. [ଦ୍ର—ତାଙ୍କର ଲେଖା ଭକ୍ତିମାର୍ଗଶ୍ରିତ ହେଲେହେଁ ସେଥିର ଭାଷା ସର୍ବଜନଗ୍ରାହ୍ୟ ବା ସରଳ ନୁହେଁ । ସେ ଭକ୍ତିରତ୍ନମାଳା ବା ଭକ୍ତି ରତ୍ନାବଳୀ ଓ ହରିଭକ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ନାମକ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ବୈଷ୍ଣବ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ ।]

ଭୀମ(ମା) ଧୀବର—ଦେ. ବି (ନାମ)—(ଜାତିରେ କେଉଟ) କୌରବ
Bhīma(mā)dhībara ଓ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ଦ୍ୟୂତକ୍ରୀଡ଼ା ସମ୍ବନ୍ଧରେ "କପଟପାଶା" ନାମକ ଜନପ୍ରିୟ କବିତାର ରଚୟିତା—Name of a very popular Oriya poet, a fisherman by caste.

ଭୀମ ନାଦ—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ଭୀମ+ନାଦ)—୧ । ଭୀଷଣ ଶବ୍ଦ; ହୁଙ୍କାର;
Bhīma nāda ବିକଟ ଗର୍ଜନ—1. Terrible sound; (ଭୀମ ନାଦୀ—ବଣ. ପୁଂ) dreadful roar. ୨ । ଭୀମଙ୍କ ରଡ଼ି ପରି ରଡ଼ି—2. Roar like that of Bhīma. ୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି, ଭୀମ ଅଟେ ନାଦ ଯାହାର) ସିଂହ—3. The lion. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଭୟଙ୍କରନାଦକାରୀ—Having a dreadful sound; roaring terribly.

ଭୀମ ପରାକ୍ରମ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଭୀମ+ପରାକ୍ରମ)—୧ । ଭୟଙ୍କର ଶକ୍ତି-
Bhima parākrama 1. Terrible might. ୨(ଷଷ୍ଠୀ ତତ)
(ଭୀମ ପରାକ୍ରମ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭୀମଙ୍କର ଶକ୍ତି—2. The might of
ଭୀମ ବିକ୍ରମ } —ଅନ୍ୟରୂପ Bhima. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି;
ଭୀମ ବଳ } ଭୀମ ଅଟେ ପରାକ୍ରମ ଯାହାର)
—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳଶାଳୀ—Mighty; of dreadful strength

ଭୀମ ବେଗ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଭୀମ+ବେଗ)—ପ୍ରବଳ ବେଗ—
Bhima bega Terrific force or velocity.

ଭୀମ(ମା) ଭୋଇ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଅନ୍ଧ କବି ଓଡ଼ିଆ କବି (ଖ୍ରୀ.
Bhima(mā) bhoi ୧୮୫୨—୧୮୯୫)—Name of a blind Oriya poet. [ଦ୍ର—ଏ ରେଢ଼ାଖୋଲର ଓଡ଼ିଆ କନ୍ଧବଂଶରେ ଜାତ ହୋଇଥିଲେ; ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ହରାଇଥିଲେ ଓ ଗରିବ ଥିବାରୁ ଅତି କଷ୍ଟରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିଲେ । ଲୋକଙ୍କର ଗାଈ ଗୋରୁ ଜଗିବା ତାଙ୍କର ଜୀବିକା ଥିଲା । ଅତି ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ତାଙ୍କର ଅଲେଖ ବା ସତ୍ୟ-ମହିମାଧର୍ମ ପ୍ରତି ମନ ବଳିଥିଲା ଓ ପରେ ମହିମା ଗୋସାଇଁଙ୍କ ଭେଟି ଢେଙ୍କାନାଳଠାରୁ ଆସି ସେଠାରେ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଦୀକ୍ଷା ନେଇ "ସ୍ତୁତିଚିନ୍ତାମଣି" ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରି ସତ୍ୟ-ମହିମାଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କଲେ । ଏହାଙ୍କର ଭଜନମାଳା ଓ ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ମହିମାଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ-ମାନଙ୍କର ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିୟ ଗ୍ରନ୍ଥ । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ପ୍ରାଚୀ ସମିତିଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି ।]

ଭୀମ ରଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ଭୀମନାଦ; ବିକଟ ଗର୍ଜନ—1.
Bhima rardi Terrific sound; terrible roar.
भीमनाद भीमनाद् ୨ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ଡାକିଥିବା
ଭୀମନାଦ } ଅନ୍ୟରୂପ ବେଳେ ଭୀମଙ୍କର କରିଥିବା ରଡ଼ି—
ଭୀମଗର୍ଜନ } 2. The roaring challenge of Bhima to Durjyodhana for battle. [ଦ୍ର—ଭୀମ ତୃତୀୟଥର ରଡ଼ି କରିବାଯାକେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ସମ୍ମୁଖ ହୋଇ ନ ପାରି ଲୁଚିବା ସ୍ଥାନରୁ ବାହାରି ଆସି ଭୀମ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ଓ ସେହି ଯୁଦ୍ଧରେ ମୃତ ହେଲେ ।]

ଭୀମରଥ—ସଂ. ବି—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପୁତ୍ରବିଶେଷ—1. Name of one
Bhimaratha of the sons of Śrikrushna.
୨ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ରବିଶେଷ—2. Name of a son of Dhrutarāshtra. ୩ । କୂର୍ମାବତାରରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃକ ନିହତ ଅସୁର—3. Name of a demon killed by Bishnu in His incarnation of the Tortoise.

ଭୀମରଥୀ—ସଂ. ବି (ଭୀମରଥ+ଈ)—ମନୁଷ୍ୟର ବୟୋଦଶାବିଶେଷ,
Bhimarathi ୭୭ବର୍ଷ ୭ମାସ ୭ଦିନ (ବା ରାତ୍ରି) ବୟଃକ୍ରମ ପୂର୍ଣ୍ଣ
भीमरति ହେବାର ଦଶା—The period of a man's life
मरति after he passes the age of 77 years, 7
ଓ, ଭୀମରତି months and 7 days. [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଏହି ଦଶା ପରେ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବିତ ହେଲେ ପ୍ରତିଦିନ ତାହା ପକ୍ଷରେ ଶତ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦକ୍ଷିଣାପ୍ରଦ ଯଜ୍ଞ ତୁଲ୍ୟ ହୁଏ, ସେ ଇଚ୍ଛାକ୍ରମେ ଯିବା ଆସିବା କଲେ ତାହା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରିବା ତୁଲ୍ୟ ହୁଏ, ସେ କଥା କହିଲେ ମନ୍ତ୍ର ଜପ ତୁଲ୍ୟ ହୁଏ, ନିଦ୍ରା ତାହା ପକ୍ଷରେ ଧ୍ୟାନ ଓ ଅନଳ ତାହା ପକ୍ଷରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ତୁଲ୍ୟ ।]

ଭୀମରାଜ—ଦେ. ବି(ସଂ.ଭୃଙ୍ଗରାଜ)—ବହୁ ସ୍ୱର ଅନୁକରଣକାରୀ କଳା ପକ୍ଷୀ-
Bhimarāja Large racket-tailed drongo; the
भिमराज भीमराज mocking bird of India; Dissemurus Paradises. [ଦ୍ର—ଏହା ଜଙ୍ଗଲଜାତ ପକ୍ଷୀ ନୀଳାଭ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ଲମ୍ବ ୧ ହାତଲମ୍ବ; ମୁଣ୍ଡରେ ଚୂଳ ଅଛି । ଏହା ବହୁ ଜନ୍ତୁଙ୍କ ସ୍ୱରର ଅବିକଳ ଅନୁକରଣ କରିପାରେ; ଏହାର ଗୋଡ଼ ଛୋଟ ଓ ପକ୍ଷୀ ବଡ଼ । ଏହାର ଲାଞ୍ଜ ଉପରେ ନାଲି ଓ ଶୋଭାପ୍ରଦ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଚିହ୍ନମାନ ଥାଏ ।]

ଭୀମଶକତ(ତି)—ଦେ. ବିଣ(ସଂ. ଭୀମ+ଶକ୍ତି)—ଅତିଶୟ ପରାକ୍ରମଶାଳୀ—
Bhimasakata(ti) Of superhuman might. [ଦ୍ର—ବାର୍ଦ୍ଧିମଧ୍ୟସ୍ଥ ସଦାଗତି ପୁଷ୍ପକ ଆରୋହୀ ଭୀମ ଶକତ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ]

ଭୀମସିଂହ—ଦେ. ବି. ନାମ—୧ । ରାଜପୁତାନାର କୃଷ୍ଣକୁମାରୀଙ୍କ ପିତା—
Bhimasimha 1. Father of Krushnakumāri of Rajasthan ୨ । ଚିତୋର ରାଣୀ ପଦ୍ମିନୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ—2. Husband of Padmini of Chitor.

ଭୀମସେନ—ସଂ. ବି. (ନାମ) (ଭୀମ ଦେଖ) ୧ । ଦ୍ୱିତୀୟ ପାଣ୍ଡବ—
Bhimasena 1. Name of the second Pāndaba brother. ୨ । ବିଦର୍ଭରାଜ ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କ ପିତା—2. Name of the father of Damayanti.
ଦେ. ବି. ପୁଂ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ – A name given to males.

ଭୀମସେନୀ ଏକାଦଶୀ—ସଂ. ବି—ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ—The
Bhimaseni ekādasi 11th day of the bright
(ଭୀମଭଳେ—ଅନ୍ୟରୂପ) lunar fortnight of Jyaishtha
[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ନିର୍ଜଳ ଉପବାସ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।]

ଭୀମସେନୀ କର୍ପୂ(ପୂ)ର—ଦେ. ବି—୧ । ବୋର୍ଣ୍ଣିଓ ଓ ସୁମାତ୍ରାଦି ଦ୍ୱୀପ-
Bhimaseni karpū(pū)ra ଜାତ କର୍ପୂର—1. Barus
भीमसेनी कर्पूर camphor; camphor produced in
भीमसेनी कर्पूर the islands of Sumatra and Borneo. [ଦ୍ର—ଏହା ବୋର୍ଣ୍ଣିଓ ଓ ସୁମାତ୍ରାଦି ଦ୍ୱୀପର ବୃହତ୍ ତରୁ ବିଶେଷ (Dryobalanus Aromatica)ର କାଣ୍ଡରେ ସଞ୍ଚିତ କର୍ପୂର । ଏହା ଅପର ବା ଅଧିକ କର୍ପୂର ଅଟେ; ଜାପାନ ଚୀନ ଆଦି ଦେଶର ଏକ-ପ୍ରକାର ଗଛ (Cinnamonum Camphora)ର କାଠକୁ ସିଝାଇ କର୍ପୂର ବାହାର କରାଯାଏ । ଏହାକୁ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ କର୍ପୂର ବା ଭୀମର କହନ୍ତି । କର୍ପୂରକୁ ବାଷ୍ପୀଭୂତ କରି ଶୋଧିତ କରାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର୍ପୂରକୁ ଶୀକର୍ପୂର କହନ୍ତି ଓ କର୍ପୂରରୂପେ ବୃକ୍ଷ କାଣ୍ଡରୁ ପ୍ରାପ୍ତ କର୍ପୂରକୁ ଭୀମସେନୀ କର୍ପୂର କହନ୍ତି]।

ଭୀମା—ଦେ. ବ (ଅନାଦରସୂଚକ)—ଭୀମ ଓ ଭୀମସେନ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର Bhimā ଡାକ ନାମ—A name used in calling Bhima and Bhimasena.

ଭୀମା भीमा ସଂ. ବ (ଭୀମ+ଅ)—୧ । ଚୋରକ ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ — 1. A herbal scent. ୨ । କୋରଡ଼ା; ଚାବୁକ (ହି. ଶ)—2. Whip. ୩ । ପଶ୍ଚିମଘାଟ ପର୍ବତରୁ ବାହାରି କୃଷ୍ଣା ନଦୀରେ ମିଳିତ ହୋଇଥିବା ନଦୀ—3. A tributary of the Krushnā river in the Deccan. ୪ । ଭୀମା ଦେବୀ (ଦେଖ)—4. Bihmā debī (See).

ଭୀମା ଦେବୀ—ସଂ. ବି.ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦେବୀ ବିଶେଷ —1. A particular Bhimā debī Goddess. (ଉ—ଭୀମାଦେବୀଙ୍କ ସ୍ଥାନ ଯୋନି ତୀର୍ଥେ ଯାଇ, ସ୍ନାନ କଲେ ସେ ଦେବୀପୂଜ ସେ ହୁଅଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।) ୨ । (ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣୋକ୍ତ) ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ଅବତାରବିଶେଷ—2. An incarnation of Durgā. [ଦ୍ର - ଚଣ୍ଡୀ ପୁରାଣର ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ୫୧।୫୨ ଶ୍ଳୋକରେ ଦୁର୍ଗା କହୁଛନ୍ତି:—ହିମାଚଳରେ ମୁଁ ଭୀମରୂପ ଧାରଣ କରି ରାକ୍ଷସମାନଙ୍କୁ ଭକ୍ଷଣ କରି ମୁନିମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବି, ତେଣୁ ମୁନିମାନେ ମୋତେ ଭୀମା-ଦେବୀ ନାମରେ ସ୍ତବ କରିବେ]।

ଭୀମୋତ୍ତର—ସଂ. ବ—ପାଣିକଖାରୁ; କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ (ହି. ଶ)—Bhimottara White gourd.

ଭୀରୁ(ଲୁ)—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଭୀ. ଧାତୁ+ଶୀଳାର୍ଥ କର୍ତ୍ତୃ ରୁ)—ଭୀତ Bhiru(lu) ସ୍ୱଭାବ; କାପୁରୁଷ; ସ୍ୱଭାବତଃ ଭୟଶୀଳ; ଡରୁଆ; ଡରକୁଳା; ଛେଳୁଆ—Timid; cowardly by nature ସଂ. ବ ୧ । ଶୃଗାଳ—1. Jackal. ୨ । ବ୍ୟାଘ୍ର—2. Tiger. ୩ । ଏକପ୍ରକାର ଆଖୁ—3. A kind of sugarcane. ୪ । କଣ୍ଟକାରୀ—4. Solanum Indicum. ୫ । ଶତାବରୀ—5. Asparagus. ୬ । ଶତପାଦିକା—6. Centepede. ୭ । ଛାୟା—7. Shadow. ୮ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ୱଭାବତଃ ଭୀତା ସ୍ତ୍ରୀ-8. A timid woman (M. W.) ୯ । ଛେଳି (ହି. ଶ)—9. Goat. ଦେ. ବ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ; ନାରୀ—1. Woman (ଉ—ଭୀରୁଚିତ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣେ ଚକ୍ଷଂ ରଣ ବଲ୍ଲଭିକା । ସୁଧାକାଥ. ମହାଯାଣୀ ।) ୨ । ପତ୍ନୀ—2. Wife. (ଉ—ବଲାହକୁଁ ଜନ୍ମ ହୋଇଲା ପରି ଈଶ୍ୱର ଭୀରୁ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ଭୀରୁ(ଲୁ)କ—ସଂ. ବଣ—(ଭୀରୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେକ)—୧ । ଭୟାକୁ—Bhiru(lu)ka 1. Chicken-hearted; cowardly. ୨ । ଭୟଗ୍ରସ୍ତ—2. Alarmed; overwhelmed भयतरासीया with fear. (ଉ—ବୀରଙ୍କ ପରାୟେ ହେବେ, डरपोक; बायर ମୁଖରେ ଥନଲେ ଜବେ, ଦେଖାଇ କାଣି ଭୀରୁକ, ହେଲେ ଦୃଷିଲେ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ସଂ. ବ—୧ । ପେଚକ—1. Owl. ୨ । ଶୃଗାଳ—2. Jackal. ୩ । ଭଲ୍ଲୁକ—3. Bear. ୪ । ବନ-4. Forest.

ଭୀରୁତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ (ଭୀରୁ+ଭାବାର୍ଥେ ତା, ତ୍ୱ)—୧ । କାପୁରୁଷତା Bhirutā(twa) —1. Cowardice; timidity. ୨ । ଡର; ଭୟ (ହି. ଶ)—2. Fear.

ଭୀରୁ ପ୍ରକୃତି—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଭୀରୁ+ପ୍ରକୃତି)—Bhiru prakṛuti ଡରକୁଳା; ଡରୁଆ—Timid by nature; (ଭୀରୁପ୍ରକୃତିକ, ଭୀରୁସ୍ୱଭାବ—ଅନ୍ୟରୂପ) chicken-hearted. (ଭୀରୁ ପ୍ରକୃତିକା, ଭୀରୁ ସ୍ୱଭାବା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୀରୁ ମତ୍ସ୍ୟ—ସଂ. ବ—ତୋଡ଼ି (ଦେଖ)—Bhiru matsya Tordi (See)

ଭୀରୁ ହୃଦୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଡରକୁଳା—Timid. Bhiru hṛudaya ସଂ. ବ —ହରିଣ; ମୃଗ (ହି. ଶ)—(ଭୀରୁହୃଦୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Deer.

ଭୀଲ(ଲ୍ଲ)—ଦେ. ବ (ସଂ. ଭିଲ୍ଲ)—ଭିଲ୍ଲ (ଦେଖ)—Bhila(lla) ଭିଲ भील Bhilla (See)

ଭୀଲ ଭୂଷଣ—ସଂ. ବ (ଭିଲ୍ଲ ଜାତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର କାଇଞ୍ଚମାଳାଭୂଷଣ Bhila bhūshaṇa ଥିବାରୁ)—କାଇଞ୍ଚ; ଗୁଞ୍ଜା (ହି. ଶ)—Abrus Precatorius.

ଭୀଲୁକ—ସଂ. ବ—ଭାଲୁ (ହି. ଶ)—Bear. ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ଭୀରୁ; Bhiluka ଡରୁଆ—Timid.

ଭୀଷକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଭୀ ଧାତୁ ଣିଚ ଭୀଷି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—Bhishaka ଭୀଷଣ; ଭୟଙ୍କର (ହି. ଶ)—Terrific. (ଭୀଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୀଷଣ—ସଂ. ବଣ (ଭୀ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ଭୀଷି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—Bhishaṇa ୧ । ଭୀମ; ଭୟଙ୍କର; ଦାରୁଣ; ଭୀତିପ୍ରଦ—Frightful; terrible, awful; horrible. ୨ । ଗାଢ଼; ଦୃଢ଼—2 Tight; firm. ବ—୧ । ଶିବ—1. Siba. ୨ । କପୋତ—2. Dove. ୩ । ଭୟାନକ ରସ—3. The sentiment of fear in literature. ୪ । (+ଭାବ. ଅନ) ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ—4. Frightening. ୫ । କୁନ୍ଦୁରୁ (ହି, ଶ); ଲୋବାନ୍—5. Olibanum. ୬ । ଶଲ୍ଲକୀ ବୃକ୍ଷ [ହି, ଶ]—6. Boswellia Serrata (tree). ୭ । ବ୍ରହ୍ମା [ହି, ଶ]—7. Brahmā.

ଭୀଷଣତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ (ଭୀଷଣ+ଭାବାର୍ଥେ ତା, ତ୍ୱ)—ଦାରୁଣତା—Bhishaṇatā(twa) Frightfulness.

ଭୀଷଣ ଦର୍ଶନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଭୀମଦର୍ଶନ (ଦେଖ) Bhishana darśana Bhimadarśana (See). (ଭୀଷଣଦର୍ଶନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୀଷଣାକାର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଭୟଙ୍କର ରୂପବିଶିଷ୍ଟ— Bhishaṇākāra Of dreadful form or appearance. (ଭୀଷଣାକୃତି—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଭୀଷଣାକାରା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ଭୀଷଣାରବ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା, ଭୀଷଣ+ଆରବ)—ଭୟଙ୍କର ଶବ୍ଦ; ଭୀମ Bhishaṇārāba ନାଦ—Dreadful or terrible noise.

ଭୀଷମ—ଗ୍ରା. ବି—୧। (ପଦ୍ୟ) ଭୀଷ୍ମ (ଦେଖ)—1. Bhishma Bhishama (See). ୨। ଭୀଷ୍ମ (ଦେଶଜ) (ଦେଖ)— भीषम भीसम 2. Bhishma (deśaja) (See)

ଭୀଷା—ସଂ. ବି (ଭୀ ଧାତୁ, ଣିଜନ୍ତ ଭୀଷି. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)— Bhishā ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ; ଡରାଇବା—Frightening.

ଭୀଷିତ—ସଂ. ବିଣ (ଭୀ. ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ=ଭୀଷି. ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)— Bhishita ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶିତ—Frightened; terrified; scared.

ଭୀଷ୍ମ—ସଂ. ବିଣ (ଭୀ. ଧାତୁ=ଭୟ ପାଇବା+ଅପାଦାନ ମ; ଷ ଆଗମ)- Bhishma ଭୀଷଣ—Terrible. ସଂ. ବି—୧। ରାକ୍ଷସ— 1. A demon. ୨। ଶିବ—2. Śiba. ୩। ଗାଙ୍ଗେୟ; ଶାନ୍ତନୁ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର (ଏହାଙ୍କର ମାତା ଗଙ୍ଗା)— 3. The son of king Śāntanu by the Ganges. [ଦ୍ର—କୁରୁଦେଶର ରାଜା ଶାନ୍ତନୁ ଗଙ୍ଗା ଦେବୀଙ୍କୁ ଏହି ସର୍ତ୍ତରେ ବିବାହ କରିଥିଲେ ଯେ ଗଙ୍ଗା ନିଜର ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ଓ ଶାନ୍ତନୁ ତାଙ୍କୁ ନିଷେଧ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ; ନିଷେଧ କଲେ ଗଙ୍ଗା ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲିଯିବେ। ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଔରସରେ ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ସାତୋଟି ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଲେ ଓ ଜନ୍ମ ହେବାକ୍ଷଣି ଗଙ୍ଗା ଉକ୍ତ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ନେଇ ପାଣିରେ ଫିଙ୍ଗି ଦେଉଥିଲେ। ଅଷ୍ଟମ ପୁତ୍ର 'ଦେବବ୍ରତ'ଙ୍କୁ ଗଙ୍ଗା ପାଣିରେ ଫିଙ୍ଗି ଦେବାକୁ ଗଲାବେଳେ ଶାନ୍ତନୁ ତାଙ୍କୁ ନିଷେଧ କରି ଉକ୍ତ ସେ କୁମାରଙ୍କ ରକ୍ଷା କଲେ। ଏଥିରେ ଗଙ୍ଗାଦେବୀ ବିବାହ-କାଳୀନ ସର୍ତ୍ତ ଅନୁସାରେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲି ଗଲେ ଓ ଶାନ୍ତନୁ ଏ ଶିଶୁକୁ ପାଳିଲେ। ପରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ 'ଭୀଷ୍ମ ପ୍ରତିଜ୍ଞା' ଯୋଗୁଁ ଦେବବ୍ରତଙ୍କର ନାମ 'ଭୀଷ୍ମ' ହେଲା। ଗଙ୍ଗା ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଯିବା ପରେ ଶାନ୍ତନୁ ଧୀବର-ରାଜଙ୍କର କନ୍ୟା ସତ୍ୟବତୀ ବା ଯୋଜନଗନ୍ଧାଙ୍କ ରୂପରେ ମୋହିତ ହୋଇ ତାହାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ, କିନ୍ତୁ ରାଜାଙ୍କର ବିବାହିତା ପତ୍ନୀ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ର ଭୀଷ୍ମ ପରେ ରାଜା ହେବେ ଓ ଧୀବରରାଜକନ୍ୟାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ର ରାଜା ହେବେ ନାହିଁ, ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ଧୀବରରାଜ ଆପଣା କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହେଲେ। ଭୀଷ୍ମ ଏହା ଶୁଣିପାରି ଧୀବରରାଜାଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ କହିଲେ ଯେ ଆପଣଙ୍କ କନ୍ୟାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ ରାଜା ହେବେ, ମୁଁ ରାଜା ହେବି ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରୁଅଛି। ଧୀବରରାଜ କହିଲେ ତୁମେ ସିନା ରାଜା ହେବ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତୁମ ପୁତ୍ରପୌତ୍ରାଦିଙ୍କ ରାଜଗାଦି ଦାବୀ କରିବେ। ଏହା ଶୁଣି ଭୀଷ୍ମ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ ଯେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ଏ ଆଶଙ୍କା ଦୂର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଚିରକୁମାର-ବ୍ରତ ଅବଲମ୍ବନ କରିବି। ଏହି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି ଧୀବରରାଜଙ୍କ ଠାରୁ ତାଙ୍କ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଜନନୀ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରି ଆଣି ଭୀଷ୍ମ ପିତାଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ କଲେ। ସେହି ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଅନୁସାରେ ଭୀଷ୍ମ ଚିରକୌମାରବ୍ରତ ଧାରଣ କଲେ। ଏଥିପାଇଁ ଅଟଳ ପ୍ରତିଜ୍ଞାକୁ ଭୀଷ୍ମପ୍ରତିଜ୍ଞା ବୋଲାଯାଏ। ଭୀଷ୍ମ ଅପୁତ୍ରକ ଥିଲେ; ତାଙ୍କୁ କିଏ ପିଣ୍ଡ ଦେବ ବୋଲି କେହି ପଚାରିବାରୁ ସେ କହିଲେ ସଂସାରର ସମସ୍ତ ଲୋକେ ମୋ ପୁଅ ଓ ମତେ ପିଣ୍ଡ ଦେବେ। ଏଥିପାଇଁ ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ଅଷ୍ଟମୀଦିନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ପାଇଁ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରନ୍ତି। ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ପତ୍ନୀ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ନାମକ ଦୁଇ ପୁତ୍ର ଜାତ ହେଲେ। ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ଏକ ଗନ୍ଧର୍ବଦ୍ୱାରା କୁମାର ଅବସ୍ଥାରେ ହତ ହେଲେ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ କାଶୀରାଜଙ୍କର ୩ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ; କିନ୍ତୁ ନିଃସନ୍ତାନ ହୋଇ ମରିବାରୁ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଆଦେଶକ୍ରମେ ପରାଶରଙ୍କ ଔରସ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ କାନୀନ ପୁତ୍ର ବେଦବ୍ୟାସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଦୁଇ ବିଧବାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ପାଣ୍ଡୁ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲେ। ଏ ଜଣେ ମହାବୀର ଥିଲେ ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁ ଏହାଙ୍କର ଇଚ୍ଛାଧୀନ ଥିଲା। ଏ କୌରବମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲେ। ଦଶଦିନ ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ପାଣ୍ଡବମାନେ ଗୋଟିଏ କୌଶଳ କରି ଏହାଙ୍କ ହସ୍ତରୁ ଶର ଖସାଇ ପକାଇଲେ ଏବଂ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଶରଦ୍ୱାରା ଏ ପୋତି ହୋଇ-ଯିବା ପରି ହେଲେ। ଅର୍ଜୁନ ଏତେ ଶରଦ୍ୱାରା ଏହାଙ୍କ ଦେହକୁ ବିଦ୍ଧ କଲେ ଯେ ସେହି ଶରମାନ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଦେହତମାମ ଆଚ୍ଛନ କଲା। ଉକ୍ତ ଶରମାନ ଦେହରେ ଲାଗିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଭୀଷ୍ମ ସେହି ଶରଶଯ୍ୟାରେ ଶୋଇ ରହିଲେ; କିନ୍ତୁ ସେ ସମୟରେ ମରିବାର ପୁଣ୍ୟକାଳ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ସେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ ନାହିଁ। ଯୁଦ୍ଧ ଶେଷରେ ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ଅଷ୍ଟମୀଦିନ ଆପଣାର ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ; ଶରଶଯ୍ୟାରେ ଶୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ସେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ବହୁମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଉପଦେଶମାନ ଦେଇଥିଲେ। ମହାଭାରତର ଗୋଟିଏ ପର୍ବ 'ଭୀଷ୍ମପର୍ବ' ନାମରେ ଖ୍ୟାତ।] ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୀଷ୍ମ—ଭୟଙ୍କର ଜମ୍ଭା ବିଷମ)—ଭୀଷମ ବା ବିଷମ; ମହାନଦୀ ଓ ଅନ୍ୟ ପର୍ବତ-ସଙ୍କୁଳ ନଦୀମାନଙ୍କ ଶଯ୍ୟାରେ ଉପରକୁ ବାହାରିଥିବା ବଡ଼ ବିষম विषम ବଡ଼ ପଥର ବା ପାହାଡ଼ ଖଣ୍ଡମାନ—Block of stones and boulbers in the beds of rocky rivers, which raise their heads over the surface of water [ଦ—ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ନଦୀର ଜଳ

ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ବୁଡ଼ିଥାଆନ୍ତି ଓ କେତେକ ପାଣି ଉପରକୁ ଉଠିଥାଆନ୍ତି । ନୌକା ଚାଳନ ପକ୍ଷରେ ଏମାନ ଅତି ଭୟଙ୍କର, ଏବଂ ଏହି ଭୀଷ୍ମମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅନେକ ଡଙ୍ଗା ମାଡ଼ି ଯାଏ । ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରବୀଣ କୌଶଳକ ବା କଡ଼ ଅଲଙ୍କ କନା ସାହାଯ୍ୟରେ ଏ ଭୀଷ୍ମସଙ୍କୁଳ ନଦୀଖଣ୍ଡ୍ୟାକୁ ଟପି ଆସିବା ନୌକା ପକ୍ଷରେ ସହଜ ନୁହେଁ; ସମ୍ବଲପୁରଠାରୁ ବୌଦ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମହାନଦୀର ଶଯ୍ୟା ଏହି ଭୀଷ୍ମମାନଙ୍କରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ନଦୀର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବଢ଼ିବେଳେ ଏ ଭୀଷ୍ମମାନ ଅଧିକାଂଶ ପାଣି ତଳେ ବୁଡ଼ି ରହିଥାଆନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ନଦୀର ଅଧା ବଢ଼ିସମୟରେ ଏହି ଭୀଷ୍ମମାନଙ୍କରେ ଜଳସ୍ରୋତ ବାଜି ଭୀଷଣ ଆନ୍ଦୋଳନ ସୃଷ୍ଟି କରେ ଓ ଡଙ୍ଗାମାନଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ସାବଧାନତା ସହକାରେ ନ ଚଳାଇଲେ ଡଙ୍ଗାମାନ ଏଥିରେ ମାଡ଼ି ଖାଇ ଚୂନା ହୋଇଯାଏ ।]

ଭୀଷ୍ମକ—ସଂ. ବ (ଭୀଷ୍ମ+କ)—ବିଦର୍ଭରାଜ ଓ ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କ ପିତା—
Bhishmaka A king of Bidarbha and father of Rukmiṇi.

ଭୀଷ୍ମକ ସୁତା—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୀଷ୍ମକ+ସୁତା)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପତ୍ନୀ
Bhishmaka sutā ରୁକ୍ମିଣୀ—Rukmini, the principal queen of Śrikrushṇa.
(ଭୀଷ୍ମକ କନ୍ୟା, ଭୀଷ୍ମକ ଦୁହିତା—ଅନ୍ୟ ସଂ. ରୂପ)
ଭୀଷ୍ମକ ଦୁହିତା, ଭୀଷ୍ମକ ଦୁଲାଳୀ } ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ

ଭୀଷ୍ମ କଟକ—ଦେ. ବ. ନାମ—ବିଶାଖାପଟ୍ଟଣା ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ଓଡ଼ିଆ
Bhishma kaṭaka ଜମିଦାରୀ; ଭୀଷମ କଟକ—Name of a Zemindary estate in the Vizagapatam district. [ଦ୍ର—ଏହା ପୂର୍ବେ ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟର ଅଧୀନ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ କାଳକ୍ରମେ ଏ ଜୟପୁରରୁ ପୃଥକ ହୋଇଯାଇଥିଲା; ଏବେ ତାହା ଜୟପୁର ମହାରାଜା ଖରିଦ କରି ଜୟପୁରଭୁକ୍ତ କରଅଛନ୍ତି ଓ ଏଥିର ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ ରାଜା 'ଥାଟରାଜା' ଉପାଧି ଧାରଣ କରି ବିଶାଖାପାଟଣାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଅଛନ୍ତି ।]
বিষম কটক
বিষমা কটক
(ଭୀଷମ କଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଶରଶଯ୍ୟା—ଦେ. ବ—ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କଦ୍ୱାରା
Bhishmaṅka śaraśajyā ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଶରୀରରେ ବିଦ୍ଧ ହୋଇ ଥିବା ବାଣମାନ ଲାଗିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଉକ୍ତ ବାଣମାନଙ୍କ ଉପରେ ଶୟନ—The bed of arrows thrown by Arjuna which stuck to the body of Bhisma like the quills of a porcupine and with which Bhishma lay down as comfortably as on a feathery bed [Mahābhārata].
ଭୀଷ୍ମ ଶଯ୍ୟା, ଭୀଷ୍ମଶରଶଯ୍ୟା } ସଂ. ରୂପ
ভীষ্মের শরশয্যা
भीष्मकी शरशय्या

ଭୀଷ୍ମ ଜନନୀ-ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ପ୍ରଥମ ସ୍ତ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଦେବୀ—
Bhishma janani The mother of Bhishma [the Ganges personified]. [ଦ୍ର—ଭୀଷ୍ମ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।)
(ଭୀଷ୍ମସୂ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୀଷ୍ମ ତର୍ପଣ—ସଂ. ବ—ପ୍ରତ୍ୟେକ ହିନ୍ଦୁ ତର୍ପଣ କରିବା ସମୟରେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ
Bhishma tarpaṇa ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅର୍ପଣ କରିବା ଜଳ-ତିଳାଦି—Oblation of water and sessamum seeds offered to Bhishma by every Hindu during Tarpaṇa

ଭୀଷ୍ମ ଦେବ—ସଂ. ବ—ଭୀଷ୍ମ (ଦେଖ)—Bhishma (See)
Bhishma deba (ଭୀଷ୍ମ ପିତାମହ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୀଷ୍ମ ପଞ୍ଚକ—ସଂ. ବ—ବ୍ରତ ପଞ୍ଚକ; କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀଠାରୁ
Bhishma pañchaka ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠେୟ ପ୍ରାତଃସ୍ନାନ, ହବିଷ୍ୟ, ଆମିଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ତୈଳାଦି ବର୍ଜନମୂଳକ ବ୍ରତବିଶେଷ-A religious vow observed for the last 5 days of the month of Kārttika (consisting of morning bath, frugal food, refraining from animal food, oil and co-habitation).

ଭୀଷ୍ମ ଶ୍ରାଦ୍ଧ—ସଂ. ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା)—ମାଘ ଶୁକ୍ଳାଷ୍ଟମୀ ବା
Bhishma śrāddha ଭୀଷ୍ମାଷ୍ଟମୀ ଦିନ ଭୀଷ୍ମଦେବଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠେୟ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ବା ପିଣ୍ଡଦାନ କର୍ମ—Śrāddha or oblation of boiled rice offered to Bhishma by every Hindu householder on the 8th day of the bright lunar fortnight of Māgha.

ଭୀଷ୍ମାଷ୍ଟମୀ—ସଂ. ବ—ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ଅଷ୍ଟମୀ (ଯେଉଁ ଦିନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ହିନ୍ଦୁ
Bhishmāshṭami ଅପୁତ୍ରିକ ଭୀଷ୍ମଦେବଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପିଣ୍ଡ ଦାନ କରନ୍ତି)—The 8th day of the bright lunar fortnight of Māgha (on which day every Hindu is enjoined to offer oblation of rice-cake to Bhishma).

ଭୁଅ—ଗ୍ରା. ବ. (ସଂ. ବ୍ୟୂହ)—ବ୍ୟୂହ—Battle-array.
Bhua (ଉ—ଜାନୁ ଯୋକ ଭୁଅ ହୋଇଛନ୍ତି ଯମ ରାଜା । ପ୍ରାଚୀ ବୃନ୍ଦାବନରୂପଣ ଗୀତା ।)

ଭୁଆ—ଦେ. ବ—ଅଣ୍ଡିରା ବିରାଡ଼ି—Tom cat; a male cat.
Bhuā [ଦ୍ର—ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଉଗ୍ର ଓ ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତିର ହୁଅନ୍ତି ଓ ନବ ଜାତ ବିରାଡ଼ି ଛୁଆମାନଙ୍କୁ ଖାଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏପରି କି, ଅପଣା ଛୁଆକୁ ମଧ୍ୟ ଖାଇ ଯାଆନ୍ତି ।] (ଉ—ପକ୍ଷୀମାନେ ତା ଦେଖି ହୋଇ ଏକ ଗୋଷ୍ଠି, ବୋଇଲେ ଧର୍ମୀଷ୍ଟ ହୋଇଲା ଏ ଭୁଅଷ୍ଟ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଉଦ୍ଯୋଗ ।) ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ—ଫମ୍ପା ବା ଭୁଇଁଶିଆ (ନଡ଼ିଆ)—(cocoanut) Without kernel or water owing to defective growth,
ଭୁଅ ବିରାଡ଼ି, ଭୁଅ ବଲେଇ } ଅନ୍ୟରୂପ
হুলো, কুলো
बिलाव

ଭୁଆ ଅପଣା ଛୁଆକୁ ଖାଇବା (ନ୍ୟାୟ)—ଦେ. ତଗ – ଯେଉଁ ଭୁଅ
Bhuā āpaṇā chhuāku khāibā (nyāya) ବିରାଡ଼ି ଅପଣା

ହଲୋ ବେରାଲ ନିଜେର ଛାନା ଖାୟ ବିଲାବ ଅପନେ ବଚ୍ଚୋଁ କୋ ଖାତା ହୈ ଭିରସ ଜାତ ଶିଶୁଙ୍କୁ ଖାଇଯାଏ ତାଠାରୁ ପର ଜୁଅ ପ୍ରତି ମମତା ଆଶା କରିବା ରୂପ ଦୁରାଶା ସ୍ଥଳରେ ଏ ରଗ ବୋଲାଯାଏ—(an analogical saying) To expect kindness and mercy from a male cat which eats up its own kitten.

ଭୂଆଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭ୍ରମ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମନୁଷ୍ୟ ବାଟ ଭୁଲି ବୁଲିବା ଅବାଟ—1. Wrong way taken by a person by mistake. ୨ । ସମ୍ମାନୁଆ ପୋକ—2. Caterpillar; wooly bear. ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସାର—1. Unsubstantial. ୨ । ଅଲୀକ—2. Unreal. ୩ । ଭ୍ରମ ପୂର୍ଣ୍ଣ; ଭ୍ରାନ୍ତ—3. Mistaken; erroneous. ୪ । ବୋକା—4. Foolish. ୫ । ଫମ୍ପା—5. Empty. ୬ । ମିଛୁଆ—6. Lying.
Bhuāṅ
ଚକ୍କର
ଚକ୍କର
ଭୁୟୋ
ଝୁଠା(ଠୀ)

ଭୂଆଁ ଘାସ—ଦେ. ବି—୧ । ଲୌକିକ ବିଶ୍ୱାସ ମତେ ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—1. A kind of grass said to possess the property of causing the person who treads on it to go the wrong way. [ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ଲୌକିକ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ଯେ ପଥିକ ଭୂଆଁ ଘାସ ମାଡ଼ିଲେ ଭୂଆଁ ବୁଲେ ।]
Bhuāṅ ghāsa

ଭୂଆଁ ବୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭ୍ରମରେ ଅବାଟରେ ବୁଲିବା—1. To take a wrong road by mistake; to wander after having lost the way. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବୃଥା ପରିଶ୍ରମ କରିବା—2. To do fruitless labour. ୩ । ଭ୍ରାନ୍ତ ହେବା—3. To be mistaken.
Bhuāṅ bulibā
ଚକର ଦେଓୟା
ଚକ୍କର ଦେନା

ଭୂଆଁର ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—୧ । ବାଲଙ୍ଗି କରିବା—1. To brag. ୨ । ଛଳନା କରିବା; ବାହାନା କରିବା—2. To feign; to plead an excuse.
Bhuāṅrā dekhā(khe)ibā
(ଭୂଆଁର ବତା(ତେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୂଆଁଳ(ର)—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଗଛ—A species of wild tree; Cordia Myxa.
Bhuāṅla(ra)

ଭୂଆଁ (ଆ)ସୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ବଧୂସୁନା=ବଧୂବାର ସୁତବଣ; ଭୁଲ. ସଂ. ବଧୂ+ସୂନୁ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଏହା ବହ୍ୱାସିନୀ ବା ସୁବାସିନୀର ଅପଭ୍ରଂଶ, ତାନ୍ତୁ ଏହା ଠିକ୍ ବୋଧ ହେଉ ନାହିଁ; ପରନ୍ତୁ ହିନ୍ଦୀରେ ଏହି ଅର୍ଥରେ ବହ୍ୱାସିନ୍ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଅଛି)—୧ । ନବବଧୂ; କୁଳ ଭୂଆସୁଣୀ; କୁଳବଧୂ—1. A newly wedded wife; the daughter-in-law of a family. (ଯଥା—ଅଠଗଡ଼ ବଇଗଣୀ, ଖୁର୍ଦ୍ଧିଆ କଣ୍ଡିଆ ପଇଡ଼ ପାଣି, ବୁଢ଼ୀକାଳେ ଭୂଆସୁଣୀ—ଗଞ୍ଜାମର ରଗ ।) ୨ । କୁଳ ଯୁବତୀ—2. A young housewife. ୩ । ବଧୂ; ବୋହୂ—3. Daughter-in-law. (ଯଥା—କୁଳ ଭୂଆସୁଣୀ ଦାଣ୍ଡରେ ଉଭା—ରଗ; ବହୁ ଭୂଆସୁଣୀଏ ବାହାରି ପାଇଁଟରେ ଲାଗିଯାନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ. ଛ ମାଣ ଅଠଗୁଣ ।) ୪ । ଏକ ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲି ଗଛ—4. Name of a wild tree. [ଦ୍ର—ଏହା ଗୋଟିଏ ଜଙ୍ଗଲି ଗଛ । ଏ ଗଛର ନାମ ସେଷା ବା ସେଷା । ଏହାର ବିସ୍ତୃତ ଜଙ୍ଗଲ ସମ୍ବଲପୁର, ବୈଡ଼ାଖୋଲ, ବାମଣ୍ଡା ଅଞ୍ଚଳରେ ଅଛି । କଟକ ନିକଟସ୍ଥ ମହାନଦୀ ଘାଟରେ ମହାନଦୀର ବଢ଼ି ଦ୍ୱାରା ଭାସି ଅସିଥିବା ଗୋଟିଏ ମଞ୍ଜିରୁ ଗୋଟିଏ ଗଛ ଉଠିଅଛି । ଲୋକେ ଏହାକୁ ଭୂଆସୁଣୀ ଗଛ ବୋଲି ଡାକନ୍ତି । ତନ୍ତୁ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକେ କହନ୍ତି ଯେ ଏ ଗଛକୁ କେହି ଛାଡ଼ି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ; ତନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏହା 'ସେଷା' ନାମକ ବୃକ୍ଷ ଅଟେ । (ଶ୍ରଦ୍ଧେୟ ଶ୍ରୀ ଶଶିଭୂଷଣ ରାୟଙ୍କଠାରୁ ସଂଗୃହୀତ) । ୫ । ଚିଲିକାରେ ଥିବା ଏକ ଜାତିର ମାଛ—5. A kind of fish (in the Chilka lake). ୬ । ରାତିରେ ବିକଟ ଚିତ୍କାର କରିବା ଏକପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—6. A species of hoarsely screeching bird. ୭ । ଜଳଜୀବ ବିଶେଷ; ଶିଶୁମାର—7. A kind of aquatic animal; Gangetic porpoise.
Bhuāṅ(ā)suṇī
ନୂତନ ବୌ, କୂଲବଧୂ
ବହୁଆସୀନ

ଭୂଆସୁଣୀ ଗାଧୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ଗାଧୁଆ—The time of early bath before sunrise.
Bhuāsuṇī gādhuā
(ଭୂଅସେନ୍ ଗାଧୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୂଆସୁଣୀ ମାଛ—ଦେ. ବି—ଶିଶୁମାର—Gangetic porpoise.
Bhuāsuṇī māchha

ଭୂଆସୁଣୀ ଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ବାଳିକା ଋତୁମତୀ ହେବା ପରେ ପ୍ରଥମେ ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବା; ପହିଲି-ପାଳି ଯିବା—To go to the husband's house for the first time after attaining puberty (said of a girl given in marriage before she attained puberty.)
Bhuāsuṇī jibā

ଭୂଆସେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ହି. ବହ୍ୱାସିନ୍)—ଭୂଆସୁଣୀ (ଦେଖ)—Bhuāsuṇī (See)
Bhuāsen

ଭୂଇଁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୂମି)—୧ । ପୃଥିବୀ ତଳ; ଜମି—1. Land; surface of the earth. ୨ । ମୃତ୍ତିକା; ମାଟି—2. Soil. ୩ । ପୃଥିବୀ—3. The earth.
Bhuiṅ
ଭୂଇ ଭୁଇଁ
(ଭୂଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୂଇଁ ଅଁ(ଏଁ)ଳା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୂମ୍ୟାମଲକୀ; ବର୍ଷାୟୁଃ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶାକବିଶେଷ, (ପତ୍ର ଓ ଫୁଲ ଛୋଟ ଅଁଳା ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ)—A herb. Phyllanthus Niruri [ଦ୍ର—ଏହା ବର୍ଷାଦିନେ ଶୀତଳ ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମେ; ଗୋଟିଏ ଡେମ୍ଫରେ ଦୁଇଟି ପତ୍ର ଥାଏ । ପତ୍ର ମୂଳରେ ଅତି ଛୋଟ ଫୁଲ ଧରେ ଓ ଫୁଲରୁ ଗୋଲାକାର ଫଳ ଧରେ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା
Bhuiṅ a(aṅ, eṅ)lā
ସଂ. ନାମ—ଭୂମ୍ୟାମଲକୀ, ଶିବା, ତାମଲକୀ, ଭୂଧାତ୍ରୀ, ଅମୃତ, ଅମ୍ଳିକା, କ୍ଷେତ୍ରମଲୀ, ଝାଉବା, ଉଦ୍ୟାମଲକୀ, ବହୁବର୍ଯ୍ୟା, ବହୁଜଟା, ବହୁଫଳା
ଭୂଈ ଆଁବଲା
ଭୂଇଁ ଆଁବଲା, ଭୋମୀ ଆଁବରା

ମ ଭୁଯୁଅଁବଲୀ — ବାୟୁବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ଶୀତସ୍ପର୍ଶ । ଏହା
ତେ. ନେଲଭୁଗିରକେ — ପିପାସା, କାସ, ରକ୍ତପିତ୍ତ, କଫ,
ଗୁ. ଭୋଂଅଂବଲୀ — କଣ୍ଠ ଓ ଶତନାଶକ; (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
ଏହା ବାତକାରକ ଓ ଦାହନାଶକ—ହୃ. ଶ ।]

ଭୁଇଁ ଅଡା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୂମି ଓ ଅର୍ଦ୍ରକ)—ହରିଦ୍ରାବର୍ଗର ବୃକ୍ଷ
Bhuiñ adā ବନ୍ୟପଦ୍ମ ଶାକବିଶେଷ; (ଫୁଲ ଇଟାଳଥ ରଙ୍ଗର)—
ভুইআদা **भूमीआदा** A herb; Hedychium Coccineum.

ଭୁଇଁଆଁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୂମିଜ, ଭୂମିକ)—୧ । ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତର
Bhuiñāñ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—1. A wild caste of
ভুঞাঁ **भूमिया** hillmen of Orissa.
(ଭୂୟାଁ,ଭୁଇଅଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏମାନେ ନାଗବଂଶୀ, ଯବନବଂଶୀ, ପାହାଡ଼ୀ, ଆସମାନ ଏହିପରି ୪ ଭିନ୍ନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ବିଭକ୍ତ । ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ଭୂୟାଁ ପଦର ପ୍ରଚଳନ ଅଛି । ତଷା ଓ ଓଡ଼ ଶ୍ରେଣୀସ୍ଥ ଲୋକଙ୍କର ଏପରି ପଦବୀ ଅଛି । ଏମାନେ ସମୟରେ ସୈନିକଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲେ । ବାଲେଶ୍ୱର ଅଞ୍ଚଳରେ ଏମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବେଶୀ—ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।] ୨ । ଗଡ଼ଜାତର ଅପୂଜା ଦେବତାବିଶେଷ—2. A sylvan Deity. ୩ । କେନ୍ଦୁଝରର ଆଦିମ ଭୂମ୍ୟଧିକାରୀ ଜାତିବିଶେଷ—3. A class of aboriginal land owners in the State of Keonjhar. [ଦ୍ର—କେନ୍ଦୁଝରର ଭୂୟାଁମାନେ ପୂର୍ବେ ରାଜା ନିର୍ବାଚନ କରୁଥିଲେ । ଅଦ୍ୟାବଧି ମଧ୍ୟ କେନ୍ଦୁଝରର ରାଜାଙ୍କୁ ଭୂୟାଁମାନେ ନିର୍ବାଚନ ପଦ୍ଧତିର ପୂର୍ବ ରୀତି ଅନୁକରଣ କରି ରାଜଗାଦିରେ ବସାନ୍ତି । ଏମାନେ ରାଜାଙ୍କୁ **ପୁଅ ବୋଲି** ସମ୍ବୋଧନ କରି ସ୍ନେହରେ ତୁ, ତା, ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଗତ (ଊନବିଂଶ) ଶତାବ୍ଦୀରେ ମେଳ କରି ରାଜାଙ୍କୁ ଓ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରିଥିଲେ । ଧରଣୀଧର ନାମକ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ନେତୃତ୍ୱରେ ଏମାନେ ବିଦ୍ରୋହାଚରଣ କରିଥିଲେ । ଫକୀରମୋହନ ସେ ସମୟରେ କେନ୍ଦୁଝରର ଦେୱାନ୍ ଥାଇ ଏ ବିଦ୍ରୋହର ପ୍ରସଙ୍ଗ ତାଙ୍କ ଜୀବନଚରିତରେ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ।] ୪ । ସାମନ୍ତ ରାଜା; ଜମିଦାର—4. A feudal lord; zemindar. ୫ । ବଙ୍ଗଦେଶର ବାର ଜଣ ସାମନ୍ତ ଭୂସ୍ୱାମୀ; ବାର ଭୂୟାଁ—5. Twelve feudal lords of Bengal. ୬ । ଖଣ୍ଡାଏତମାନଙ୍କର ଉପାଧିବିଶେଷ—6. A family title of certain Khandāitas.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଯଲେଇ, ଜେନା ଆଦି ବଂଶୋପାଧି ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଅଧୁନା ଶିକ୍ଷିତ, ଧନୀ ଓ ପଦସ୍ଥ ହୋଇ ମୌଳିକ ବଂଶୋପାଧିକୁ ବଦଳାଇ ସମ୍ମାନସୂଚକ ଭୂୟାଁ ଉପାଧି ଗ୍ରହଣ କରିଥିବାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ବିରଳ ନୁହେଁ ।]

ଭୁଇଁଆଁ ଗାତ—ପ୍ରାଦେ. (ବାର୍କି) ବି—ବିଲମାନଙ୍କରେ ହୋଇଥିବା
Bhuiñāñ gāta ଗାତ—Pits or holes appearing in cornfields.

ଭୁଇଁଆଁ ଜର—ଦେ. ବି—ଗଡ଼ଜାତରେ ହେବା ଏକପ୍ରକାର ପ୍ରବଳ
Bhuiñāñ jara କମ୍ପଜ୍ୱର—A kind of fatal malarial fever prevailing in the Oriya States.
[ଦ୍ର—ଏ ଜର ଜଙ୍ଗଲର ଭୁଇଁଆଁ ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରକୋପ ଜନିତ ବୋଲି ଗଡ଼ଜାତରେ ବିଶ୍ୱାସ । ଏହା ମାରାତ୍ମକ ହୁଏ ।]

ଭୁଇଁଆଁ ପି(ପୀ)ଢ଼—ଦେ. ବି (ନାମ) (ସଂ. ଭୂମିଜ+ପୀଠ)—
Bhuiñāñ pi(pī)rdha କେନ୍ଦୁଝରର ଭୂୟାଁ ଜାତି ବାସ କରୁଥିବା
ভুঞাপীঢ় ଅଞ୍ଚଳ—The tract in the Keonjhar State inhabited by the Bhuyāñs.

ଭୁଇଁଆଁ ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—ଭୁଇଁଆଁ ନାମକ ବନଦେବତା ମନୁଷ୍ୟ
Bhuiñāñ lāgibā ଦେହରେ ଅଧିଷ୍ଠ ହେବା—The state of
ভূতে পাওয়া **भूत लगना** a person being possessed by the Deity Bhuiñāñ.

ଭୁଇଁ କଖାରୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୂମି+କର୍କାରୁ)—ଲତାକନ୍ଦବିଶେଷ—
Bhuiñ kakhāru Ipomoea Digitata. [ଦ୍ର—
ସଂ. ନାମ—ଭୂମିକୁଷ୍ମାଣ୍ଡ, ବିଦାରୀ, ବୃଷ୍ୟକନ୍ଦ, ସ୍ୱାଦୁକନ୍ଦା, କୋଷ୍ଟ୍ରୀ, ସିତା, କ୍ଷୀରବଲ୍ଲୀ, କ୍ଷୀରଶୁକ୍ଲା, ପୟସ୍ୱିନୀ
ভুইকুমড়া, ভুইকুমড়ো, ভুমি কুষ্মাণ্ড, সিমিয়া,
बिलाइकन्द, बिडारीकन्द, बिलुआकन्द, भूइँकन्द
ମ. ଭୁଇଁ କୋହଲା
ଗୁ. ଭୋଂକାଲୁ
ତେ. ନେଲଗୁମ୍ମୁଡ଼ୁ
ଏହା କଲମ୍ବ୍ୟାଦି ବର୍ଗର ଦୀର୍ଘ ଲତା; ପିଣ୍ଡାଳୁ ପରି ଏହାର ମୂଳରେ ପିଣ୍ଡାକାର ମୂଳ ଜନ୍ମେ । ଏହି ମୂଳର ଉପର ଶୁକ୍ଲ ଓ ଏହାକୁ ସିଝା କରି ଖିଆଯାଏ; ପତ୍ର ସାତ ଆଠ ଅଙ୍ଗୁଠି ବାହାର ଥିବା ହାତ ପାପୁଲି ପରି; ଫୁଲ ଆଶ୍ୱାଲରକ୍ତ, ଡାଙ୍ଗ ମସୃଣ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ପୁଷ୍ଟିକର, ସ୍ୱରବର୍ଦ୍ଧକ, ମୂତ୍ରକର, ସ୍ତନ୍ୟଶୁକ୍ର ଓ ବଳବର୍ଦ୍ଧକ, ବର୍ଣ୍ଣପ୍ରସାଦକ ଓ ରସାୟନ । ଏହା ପିତ୍ତଦୋଷ, ରକ୍ତଦୁଷ୍ଟି, ବାୟୁ ରୋଗ ଓ ଦାହନାଶକ ।]

ଭୁଇଁ କଦମ୍ବ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୂମି କଦମ୍ବ)—୧ । ଭୂକଦମ୍ବ ବୃକ୍ଷ—
Bhuiñ kadamba 1. A kind of tree. ୨ । ଗୋମସଂ. ନାମ—ମହାଶ୍ରାବଣିକା, ସର୍ଜ୍ଜ୍ୟାଦି ବର୍ଗର ବର୍ଷାୟୁଃ ଶାକଗୁଳ୍ମ—2.
ଭୂକଦମ୍ବ, ଭୂକଦମ୍ବକା, କଦମ୍ବପୁଷ୍ପିକା, ଅବ୍ୟଥା, ଅଲ ତପସ୍ୱିନୀ
বড় থুলকুড়ি, গোরক্ষমুণ্ডি
गोरखमुण्डी, घोरकमुँडी
ତେ. ବୋଡ଼ି ସରପଚେଟ୍ଟୁ
Sphæranthus Indicus (plant). [ଦ୍ର—ଏହା ଧାନ କିଆରରେ ଓ ଜଳମୟ ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମେ । ଗଞ୍ଜାମରେ ଏହାର ନାମ କଣକଦମ୍ବ, ମୁଣ୍ଡୀ, ଗୁଣ୍ଡୀ । ଏହା ଗଲଗଣ୍ଡ, ଅପଚୀ, ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର, କ୍ରିମି, ଯୋନିରୋଗ, ପାଣ୍ଡୁ, ଶ୍ଲୀପଦ, ଅରୁଚି, ଅପସ୍ମାର, ପ୍ଲୀହା, ମେଦ ଓ ଗୁହ୍ୟସ୍ଥ ବ୍ୟାଧି ବିନାଶକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

ଭୁଇଁକମ୍ପ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୂମିକମ୍ପ)—ଭୂମିକମ୍ପ—Earth-quake.
Bhuiñ kampa ভূমিকম্প **भूइँकंप, भूइँडोल**

ଭୁଇ କଲସ—ଦେ. ବି—ପଥର ଉପରେ ଉଠିବା ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ; (ଏହା
Bhuiñ kalarā ହାତେ ବା ଦୁଇହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଗୋରୁ ଖାଇ

ଅନ୍ଙ୍କ ଔଷଧରେ ଲାଗେ)—A kind of herb used as medicine for kine.

ଭୂଇଁକୋରୁ(ଡୁ)ଅଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭୂମିକୁଟଜ)—ଏକପ୍ରକାର ବୃକ୍ଷ
Bhuiñkoru(ṛdu)añ ବା ଭୁଡ଼ୁଚ ଗଛ—A kind of plant.

ଭୂଇଁ ଖଜୁର(ରା,ରି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୂମି ଖର୍ଜ୍ଜୂର)—ଏକ ପ୍ରକାର
Bhuiñ khajura(rā, ri) ଛୋଟ ଖଜୁରୀ ଗଛ; ଫେଣ୍ଡି ଖଜୁରୀ—A species of small date palm. [ଦ୍ର—ଏ ଗଛର ସ୍କନ୍ଧ ଭୂମିରୁ ଲାଗି ଥାଏ ଓ କେବେହେ ଭୂମି ଖଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଉଠେ ନାହିଁ, ଏହାର କୋଳ ସାଧାରଣ ଖଜୁରକୋଳ ଅପେକ୍ଷା ସାନ ଓ ମିଷ୍ଟତର ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏ ଖଜୁରଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଗୁଣ ବିଶିଷ୍ଟ ।]
ସଂ.—ଭୂମି ଖର୍ଜ୍ଜୁରିକା, ସ୍ୱାଦ୍ୱୀ, ଦୁସ୍ପ୍ରବେହା, ମୃଦୁଚ୍ଛଦା, ସ୍ୱଳ୍ପଫଳା, କାକ କର୍କଟୀ, ସ୍ୱାଦୁ ମସ୍ତକା ।
ମ. ଶିନ୍ଦୀ, ଖଜୁରୀ
ତ୍ତୁ. ଖଜୁରୀ, ଖାରକ
ଇ. ଇଂଗ୍ଲୋଙ୍ଗ୍ଟ୍ରୀ, ଖଜୁରପଣ୍ଡ
ପିণ্ড খেজুর; ভুঁইখেজুর
पिण्ड खजूर; भूईं खजूर

ଭୂଇ ଚଣା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୂଚଣକ)—ଚୀନ ଚଣା; ଚୀନାବାଦାମ;
Bhuiñ chaṇā ମୁଗଫଳୀ—Groundnut; Pea-nut;
ভুঁঈ চণা; বিলাতীমুগ; চীনাবাদাম; মাট্‌কলায় Arachis
मुगफली Hypogala. [ଦ୍ର—ଏହା ଲତା ଜାତୀୟ । ଏଥିର ଇ. ବରଣସନ ଗଳସ୍ତ] ଚେରରେ ଫୁଲ ଧରେ ଓ ଫୁଲ ଉପରେ ଚୂଟ ପରି ସୁଖାଦ୍ୟ ମଞ୍ଜି ଥାଏ ।]

ଭୂଇଁ ଚମ୍ପା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୂମି ଚମ୍ପକ)—ହରିଦ୍ରା ବର୍ଗର କ୍ଷୁଦ୍ର ଶାକଗୁଳ୍ମ
Bhuiñ champā ବିଶେଷ—Kæmferias Rotunda (a
ভুঁই চাঁপা भूईं चँपा plant and its scented flowers.)
[ଦ୍ର—ବୈଶାଖ ମାସରେ ଏଥିର ପତ୍ରମାନ ଶୁଖି ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ଓ ମୂଳରୁ ସୁଗନ୍ଧ ଧଳା ଫୁଲ ବାହାରେ ଓ ଉକ୍ତ ଫୁଲ ଭୂଇଁରୁ ବାହାରିଲା ପରି ଦେଖା ଯାଏ । ପରେ ହଳଦିଆ ଗଛର ପତ୍ର ପରି, ଫୁଲ ସକାଳେ ଫୁଟେ । ଫୁଲ ଫୁଟା ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବା ପରେ ପତ୍ର ବାହାରେ ।]

ଭୂଇଁ ଛତୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୂମି+ଛତ୍ରାକ)—ମାଟି ଛତୁ; ମାଟିରୁ ଉଠିଥିବା
Bhuiñ chhatu ଛତୁ—A kind of mushroom;
ভুই ছাতু(তা) coming out of the surface of the
भूईं फोर; गोबरछत्ता; सांपकी छत्री earth. [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ (ଭୂଇଁ ଫୁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମତରେ ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ତ୍ରିଦୋଷଜନକ, ପିଚ୍ଛିଳ, ଗୁରୁ ଏବଂ ବମି, ଅତିସାର, ଜ୍ୱର ଓ କଫକାରକ । ବଲ୍ମୀକ ଓ ଶୁଚିପ୍ରଦେଶ ଜାତ ଓ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ଛତୁ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଛତୁମାନ ଦୋଷଜନକ ।]

ଭୂଇଁ ଜନ୍ଦା—ଦେ. ବି—ଧୂଳିଆ ଜନ୍ଦା—A kind of black ant.
ধুলোজংদা भूईंलहर चुट्टा

ଭୂଇଁ ଜାମୁ—ଦେ.ବି (ସଂ. ଭୂମି ଓ ଜମ୍ବୁ)—ବଣଜାମୁ; ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ
Bhuiñ jāmu ଜାମୁ ଗଛ ଓ ତାହାର ଛୋଟଫଳ—Premna
ভুঁই জাম; বনজাম Herbacea; Ardisa Humiles; a
भूईंजामन; जामूनी species of small blackberry.
ସଂ—କାକଜମ୍ବୁ, କ୍ଷୁଦ୍ର ଜମ୍ବୁ, ସୂକ୍ଷ୍ମ ପତ୍ରା, ନାଦେୟୀ, ଜଳ ଜମ୍ବୁକା ।
ମ. ନଦୀ ଜାମ୍ବୁଳ
ଗୁ. ଭୁଇଁଜା ଜାମୁ
[ଦ୍ର—ଏହା ଜାମୁ ଜାତୀୟ ବନ୍ୟକ୍ଷୁପ ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ତରୁ; ଉଚ୍ଚରେ ୨।୩ ହାତ ବଢ଼େ, କୋଳ ଜାମୁ କୋଳ ଅପେକ୍ଷା ଛୋଟ । ପତ୍ର ଜାମୁ ପତ୍ର ପରି, ଉକ୍ତ ସୁସ୍ଥ; ବୈଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ଧାରକ, ରୁକ୍ଷ; ଏହା କଫ, ପିତ୍ତ, ରକ୍ତ ଦୁଷ୍ଟି ଓ ଦାହ ନାଶକ ।]

ଭୂଇଁ ଡମ୍ବିରି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଭୂମି+ଉଦୁମ୍ବର)-ଛୋଟ ଛୋଟ ଫଳଯୁକ୍ତ
Bhuiñ ḍimbiri ଡମ୍ବିରି ଗଛ—Fig tree with very
ভুই ডুমুর भूईंडुमुर small fruits.

ଭୂଇଁ ତଳ—ଦେ.ବି (ସଂ.ଭୂମି ତଳ)—୧ । ପୃଥିବୀର ତଳ ବା ପୃଷ୍ଠଦେଶ—
Bhuiñ taḷa 1. The surface of the earth; ୨ । ଅନାଚ୍ଛାଦିତ ଭୂମି—2. Bare ground.
ভুমি তল भूईं तल

ଭୂଇଁ ଦ(ଡ,ନ,ଲ,ର)ଅ(ହ)ଣ—ଦେ. ବି—(ସଂ.ଭୂମି ଓ ଦଳନ କମ୍ବା ଭୂମି
Bhuiñ da (ḍa, na, la, ra) a(ha)ṇa ଦହନ, ପ୍ରା ଭୂଇଁ ଓ ଦଅଣ)—ରଜ ସଂକ୍ରାନ୍ତିର ପର ଦିବସ । ଭୂମି ରଜସ୍ୱଳା ହେବାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଦିନ—The second day after Rajasankrānti (in the month of Ashāṛdha or Mithuna.)
অম্বুবাচির দ্বিতীয়দিন अंबुबाचिका दुसरा दिन

ଭୂଇଁ ଦାନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୂମିଦାନ)—ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଭୂମି ଦାନ କରିବା—
Bhuiñ dāna ভূমীদান भूईंदान Gift of land (to Brāhamaṇas)

ଭୂଇଁ ନିମ(ମ୍ବ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୂ ନିମ୍ବ)—ଚିରେଇତା ଜାତୀୟ
Bhuiñ nima (mba) ବର୍ଷାୟୁଃ ଶାକ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—
Andrographis Paniculata. [ଦ୍ର—ଏହା ବାସକାଦି ବର୍ଗର ଗୁଳ୍ମ; ଗଛ ସିଧା; ପତ୍ର ମସ୍ତଣାକାର, ଲୋମଶୂନ୍ୟ; ପତ୍ରର ଧାର ଅଖଣ୍ଡିତ; ଫୁଲ ଧଳା ଓ ଉପରେ ଆଲାଳ ରକ୍ତଚିହ୍ନ, କେଶର ୨ଟି; ପତ୍ର ଓ ଗଛ ଅତି ତିକ୍ତ । ଏହା ଅଗ୍ନିପାଚକ, ଭେଦକ ଓ ବିଷଦୋଷ, ରକ୍ତଦୁଷ୍ଟି, କ୍ରିମି, କୁଷ୍ଠ ଓ ଜ୍ୱରନାଶକ ।]
ସଂ. ନାମ—ଭିପର୍ଣ୍ଣୀ, ମାଲୁଲୀ, କେକ ମୀନା, ପତ୍ର ତଣ୍ଡୁଲୀ, ଯବ ତିକ୍ତା, ମହାତିକ୍ତା, ଶ୍ୱେତବୃନ୍ଦା, ମୂଲପୁଷ୍ପୀ, ମାହେଶ୍ୱରୀ, ଶଙ୍ଖିନୀ, ସୂକ୍ଷ୍ମ ପୁଷ୍ପା, ତିକ୍ତଫଳା, ତିକ୍ତା, ଯାସା, ଯଶସ୍ୱିନୀ
কাল মেঘ भूईंनिम

ଭୂଇଁପଦ୍ମ—ପ୍ରାଦେ· (ଗଡ଼ଜାତ)—ବି—ସ୍ଥଳପଦ୍ମ (ଦେଖ)
Bhuiñpadma Sthaḷa padma (See)

ଭୂଇଁଫୋଡ଼—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଭୂମି ଓ ସ୍ଫୋଟ)—୧ । ଭୂମିଭେଦୀ—
Bhuiñphorḍa 1. Piercing through the ground.
ভুইঁফোড় ବି—ହଠାତ୍ ନୀଚ ସ୍ଥାନରୁ ଉପରକୁ ଉଠିବାରୁ ଯାହାର
भूईंफोड अଭ୍ୟୁନ୍ନତି ଘଟେ ସେ—An upstart.

ଭୂଇଁ ବରକୋଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୂବଦରୀ)—ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ
Bauiñ barakoḷi ବରକୋଳି (ବରକୋଳି ଦେଖ)—A
মেটোকুল small prickly bush which grows
झाडबैर; झरबैर wild, bearing small plums like
ଗୁ. ପାଲେଙ୍ଗ the jujube. Zizyphus Micro-
ମ. ଜଙ୍ଗଲବୋର phylla.
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଅଜପ୍ରିୟା, ଭୂକଣ୍ଟକ, ବାଲକପ୍ରିୟ, ସୂକ୍ଷ୍ମଫଳା

ଭୁଇଁବାଣ—ଦେ. ବ—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ନଡ଼ିଆ ଓ ଗଛ, (ଏ Bhuiñbāṇa ଗଛର ଗଣ୍ଡି ଭୂମି ଛାଡ଼ି ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଏଥିରେ ନଡ଼ିଆ ଫଳେ ଓ ନଡ଼ିଆର ପେଣ୍ଡା ଭୁଇଁରେ ଲାଗିଥାଏ)—1. A small species of cocoanut. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ବାଣ ବା ଅତସବାଜି ; ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରିବାଣ — 2. A kind of firework.

ଭୁଇଁ ବି(ଭି)ରୁଡ଼ି—ଦେ. ବ—ସୂନାଗୁଣା ପର ଜକ୍ ଜକ୍ ଦିଶୁଥିବା ସାନ Bhuiñ bi(bhi)rurdi ସାନ ବରୁଡ଼, (ଏମାନଙ୍କ ବସା କାଦୁଅରେ भूइं-बीढनी ତିଆରି ଓ ଭିତ୍ତି ତୋଳାଇଥିବା ପଲମ୍ବ ପରି ଦିଶୁଥାଏ) ভূ মরাল —A species of small-sized wasps; mudwasp.

ଭୁଇଁ ବେତ—ଦେ. ବ (ସ. ଭୂମି ବେତସ)—ଏକପ୍ରକାର ବେତ— Bhuiñ beta भूइँबे'त ছাঁচিবেত Calamus Reticulatus.

ଭୁଇଁମାଳି—ଦେ. ବ—ଗଡ଼ଜାତର ଜାତିବିଶେଷ—Name of a Bhuiñmāḷi ভুইঁমালী wild tribe in the Oriya States.

ଭୁଇଁମୂଳ—ଦେ. ବ—ମୁସଲମାନ୍ ଅମଳରେ କଣୋଇ ଅଧୀନରେ କାର୍ଯ୍ୟ Bhuiñmūḷa କରୁଥିବା କାନୁନଗୋ (ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ভুইমূল ଏହି ଅର୍ଥରେ ପୁରୀ ଓ ଖୋରଧା ଅଞ୍ଚଳରେ ଏ ଶବ୍ଦ ପ୍ରଚଳିତ ହେଉଅଛି)—Accountant (during the Moslem rule in Orissa).

ଭୁଇଁଲ।(ଟା)—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ଅଧ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ ସରୁଆ ପୋକ; Bhuiñlatā(ṭā) (ଏମାନେ ଚିକିଣାଳରେ ଗାତ କରି ରହନ୍ତି । ଜଳ କାମୁଡ଼ିଲା ପରି କାମୁଡ଼ି ପକାନ୍ତି)— A kind of long worm.

ଭୁଇଁହାର—ଦେ. ବ (ସ. ଭୂମିହର)—ବିହାର ଓ ସଂଯୁକ୍ତ ପ୍ରଦେଶର Bhuiñhāra ବ୍ରାହ୍ମଣଶ୍ରେଣୀବିଶେଷ—A class of ভুমিহার Brāhmaṇas in Bihar and U.P. भूइँहार (ଭୂମିହାର ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।) [ଦ୍ର—ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ୫ ଶ୍ରେଣୀ (ସାରସ୍ୱତ, କାନ୍ୟକୁବ୍ଜ, ଗୌଡ଼, ମୈଥିଳ, ଉତ୍କଳ)ଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭୁଇଁହାରଙ୍କ ନାମର ଉଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କର ଓଡ଼ିଶାରେ ବଳଭଦ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପରି ସାମାଜିକ ପରିସ୍ଥିତି ଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ ।]

ଭୁଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି—1. The sound Bhuñ of blowing of conchshells. ୨। ତୂରୀର ଧ୍ୱନି-(ଭୁଁ ଭୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. The blast of a trumpet. ভোঁ ୩ । ରେଳଗାଡ଼ିର ସିଟିର ଧ୍ୱନି—3. The sound of भों the railway whistle. ୪ । କୁକୁରମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗମ ଋତୁରେ ସ୍ୱରରେ ଓ ଘୋର ବେଳେ ସେମାନଙ୍କ କରିବା ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନିବତ୍ ଦୀର୍ଘ ଶବ୍ଦ—4. The braying sound of dogs during the mating season. ୫ । ଭ୍ରମର ଗୁଞ୍ଜନ—5. Humming or buzzing sound.

ଭୁଁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଛିଦ୍ର; କଣା; ରନ୍ଧ୍ର— Bhuñrdi Hole; aperture.

ଭୁଁ ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶଙ୍ଖ ବଜାଇବା—1. To Bhuñ bajā(je)ibā blow a conchshell. ୨ । ଦୀର୍ଘ-ভোঁরাজান ସ୍ୱରରେ କାନ୍ଦିବା—2. To bewail with भोंबजाना a long sound. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ; ବଜାଦିଆର ଉତ୍ସବରେ ଶଙ୍ଖୁଆ ଶଙ୍ଖ ଫୁଙ୍କେ ଓ ମୁଠିଏ ଖାଇବାକୁ ପାଇବା ଛଡ଼ା ତାର ଅନ୍ୟ କିଛି ଲାଭ ହୁଏ ନାହିଁ, ଏହି ଲକ୍ଷଣାରୁ)—ବିନାପାରିଶ୍ରମିକରେ କର୍ମ କରିବା—3. To work without wages.

ଭୁଁ ଭାଁ (ଭୁଁ)—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଭୁଁ (ଦେଖ)— Bhuñ bhāñ (bhuñ) 1. Bhuñ (See) ୨ । ভোঁ ভাঁ (ବହୁବଚନ) ବହୁକାଳସ୍ଥାୟୀ ଭୁଁ ଶବ୍ଦ—2. भीं. भाँ A succession of blasts, buzzigs or whistlings.

ଭୁଁସା—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତର) ବ (ଭୁଷ ହି. ଭୁସା)—ଭୁଷି; ତୁଷ— Bhuñsā Chaff.

ଭୁକ୍—ସ. ବଣ (ଭୁଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍. ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ Bhuk ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଯଥା, କାଠଭୁକ୍, ଜଳଭୁକ୍, ଅଗ୍ନିଭୁକ୍) ଭୋକ୍ତା; ଯେ ଖାଏ; ଖାଦକ—Eating. ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଭୋକ; କ୍ଷୁଧା—Hunger.

ଭୁକ(ଖ)—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ (ସ. ବୁଭୁକ୍ଷା)—୧ । ଭୋକ; କ୍ଷୁଧା Bhuka(kha)—1. Hunger. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କାମନା —2. (figurative) Desire.

ଭୁକା—ଦେ. ବ (ସଂ. ବୁକ୍କ ଧାତୁ)—ଭୁକିବା; କୁକୁରଆଦିଙ୍କ Bhukā ବୋବାଳି—Barking of dogs etc. ପ୍ରାଦେ ডাক (ବାଲେଶ୍ୱର) ବଣ—ଭୋକିଲା; କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ—Hungry. भूकना

ଭୁକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭୁକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ (ଭୁକିବା Bhukā(ke)ibā ଦେଖ)—1. To cause to bark. ୨ । ডাকান भुकवाना ପ୍ରବିଷ୍ଟ କରାଇବା; ଭିତରକୁ ପୁରାଇବା— ভোকান घुसवाना 2. To thrust.

ଭୁକାଭୁକି—ଦେ. ବ (ସହଚର)—ବହୁଶଃ ଭୁକିବା— Bhukābhuki ঘেউ ঘেউ; ভুক ভুক Repeated barking. भुका भुकी

ଭୁକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବୁକ୍କ ଧାତୁ)—୧ । (କୁକୁରଆଦି) ରଡ଼ି Bhukibā କରିବା—1. To bark (said of dogs) ঘেউ ঘেউ করা ୨ । ପାଟି କରି ରଡ଼ି କରିବା— भू(भूँ)कना 2. To make a loud sound with the ভুকা mouth. ୩ । (ସ. ପୁଟ ଧାତୁ) ଭେଦ କରିବା; ପ୍ରବେଶ घुसना କରିବା (ଯଥା ଗୋଡ଼ରେ କଣ୍ଟା ଭୁକିବା)—3. To enter in to a thing by piercing; to penetrate.

ଭୁକି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୃଥା ବହୁକାଳ ପାଟି କରିବା—To talk Bhuki hebā ঘেউ ঘেউ করা loudly and long, but भूक भूक करना to no effect.

ଭୁକି(ଖି)ଲା—ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବଣ (ସଂ. ବୁଭୁକ୍ଷିତ) (ବାଲେ·
Bhuki(khi)lā ଶ୍ୱରରେ ଓ ସ୍ଥାନରେ ଖ ଉଚ୍ଚାରଣ, ଭୁଲ. ବଂ.
ଭୁଖା)—କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ; ଭୋକିଲା—Hungry.

ଭୁକୁ(ଗୁ)ତନ—ଦେ. ବ (ସଂ.ଭୁକ୍ତ)—୧ । ଷତିପୂରଣ—1. Compen-
Bhuku(gu)tana sation. ୨ । ମେଳ କରାଇବା—2.Caus-
(ଭୁକୁ[ଗୁ]ତାନ[ନ]—ଅନ୍ୟରୂପ) ing to tally. ୩ । ମଜୁରି
ভুকুতন भुगताना ଦେବା—3. Giving credit; setting off a sum in the accounts. ୪ । ମଜୁରି ବଅଯିବା ଧନ—4. Set off amount.
(ଭୁକୁ[ଗୁ]ତ[ତା]ନ[ନ] ଦେବା —ପ୍ରୟୋଗ)

ଭୁକୁ(ଗୁ)ତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ (ସଂ. ଭୁକ୍ତ)—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ
Bhuku(gu)tā(te)ibā ଭୁକ୍ତାଇବା; ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ଭୁକ୍ତ କରିବା
ভুক্তান; ভুকতন করা ବା ମେଳ କରାଇବା—1. To cause a
भुगताना thing to be imposed on another; to cause to tally. ୨ । ମୁକାବିଲା କରାଇବା—2. To confront. ୩ । ହିସାବରେ ମଜୁରି ଦେବା—3.To set off;to give credit in the account. ୪ । ପ୍ରମାଣିତ କରିବା—4. To prove; to demonstrate. ୫ । ଛିଦ୍ରଅଂଶରେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଠର ଅଂଶ ବସାଇବା ବା ପୁରାଇବା—5. To dovetail; to fit a thing (e. g. a plug) into another (e.g. a hole).

ଭୁକ୍ତ—ସଂ. ବଣ (ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତ)—୧ । ଖାଇଥିବା—1.
Bhukta Having eaten. (ଯଥା, ଅର୍ଦ୍ଧଭୁକ୍ତ) ୨ । (+କର୍ମ.ତ) ଭକ୍ଷିତ—2. Eaten. (ଯଥା—କୀଟଭୁକ୍ତ ।) ୩ । ଅନ୍ତର୍ଗତ—3 Included in; comprised in. (ଯଥା—ଅଧିକାର ଭୁକ୍ତ ।) ୪ । ଉପଭୁକ୍ତ; ଭୋଗକୃତ—4. Enjoyed. ବ.—(+ଭାବ. ତ)—ଭୋଗ—Enjoyment.

ଭୁକ୍ତ ପାକ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୁକ୍ତ+ପାକ)—୧ । ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର
Bhukta pāka ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—1. Digestion of food taken. ୨ । ଚର୍ବିତ ଚର୍ବଣ—2. Ruminating.

ଭୁକ୍ତପାଚ—ଦେ. ବ—(ସଂ. ଭୁକ୍ତ ଓ ପଚନ)—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ
Bhuktapācha ବା ଦେବ ନୈବେଦ୍ୟକୁ ଖାଇବା; ପ୍ରସାଦ ସେବନ—Eating of food left by another or of food offered to a Deity.

ଭୁକ୍ତପୂର୍ବ—ସଂ ବଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ପୂର୍ବ ନିପାତ)—୧ । ପୂର୍ବେ ଯାହା
Bhuktapūrba ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଭୁକ୍ତ ବା ଉପଭୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି—1. Already partaken of or enjoyed by another; already tasted by another.
ବ. —ଅଇଁଠା—Leavings of a person's dinner.

ଭୁକ୍ତ ଭୋଗ—ସଂ. ବଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଭୁକ୍ତ+ଭୋଗ)—ଭୁକ୍ତଭୋଗ—
Bhukta bhoga Already enjoyed by another.
ସ. ବ—ଭୁକ୍ତଭୋଜନ (ଦେଖ)—Bhuktabhojana (See)

ଭୁକ୍ତ ଭୋଗୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ଭୁକ୍ତ ଭୋଗ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Bhukta bhogī ୧ । ଯେ ଭୋଗ କରିଅଛି—1. One who
(ଭୁକ୍ତ ଭୋଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) has enjoyed. ୨ । ପ୍ରବୀଣ; ଅନୁଭବୀ—2. Experienced. ୩ । ଯେ ନିଜେ ଅନୁଭବ କରି ଜାଣି ଅଛି—3. Grown wise by experience. ୪ । ଅନ୍ୟର ଭୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଖାଦକ ବା ଉପଭୋଗୀ—4. Partaking of or enjoying a thing already enjoyed by another.

ଭୁକ୍ତ ଭୋଜନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ଭୁକ୍ତ+ଭୋଜନ)—୧ । ଚର୍ବିତ
Bhuktabhojana ଚର୍ବଣ—Ruminating; chewing of the cud.
୨ । ପରର ଅଇଁଠା ଖାଇବା—2. Partaking of the leavings of another's dinner.

ଭୁକ୍ତା(ତେ)ଇବା—ଦେ· କ୍ରି—୧ । ସାମିଲ୍ କରାଇବା—1. To
Bhuktā(te)ibā cause a thing to be included
ভুক্তান in another thing. ୨ । ମେଳ କରାଇବା
भुगताना —2. To cause a thing to fit into or tally with another thing. ୩ । ମୁକାବିଲା କରାଇବା—3. To confront. ୪ । ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—4 To cause to enter; to thrust. ୫। ମଜୁରି ଦିଆଇବା—5. To cause to be set off. ୬ । ଖାପ ଖୁଆଇବା ଭଳି ଏକ ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ପୁରାଇବା—6. To dovetail. ୭ । ମୁଖଜାଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣିତ କରିବା—7. To prove by direct evidence.

ଭୁକ୍ତାବଶିଷ୍ଟ—ସ. ବଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୁକ୍ତ+ଅବଶିଷ୍ଟ)—ଖାଇବା
Bhuktābasishṭa ପରେ ପାତ୍ରରେ ଯାହା ବଳି ଥାଏ; ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ; ଅଇଁଠା—Left in the dish after meal.

ଭୁକ୍ତାବଶେଷ—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ଭୁକ୍ତ+ଅବଶେଷ)—ଅଇଁଠା—
Bhuktābasesha Leavings of a dinner; orts.
(ଭୁକ୍ତୋଚ୍ଛିଷ୍ଟ, ଭୁକ୍ତ ଶେଷ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୁକ୍ତି—ସଂ. ବ (ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ଭୋଜନ—
Bhukti 1. Eating. ୨ । ଭୋଗ 2. Enjoyment.

ଭୁକ୍ତିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଭୁଜ ଧାତୁ)—୧ । ଭୋଗ କରିବା—
Bhuktibā 1; To enjoy. ୨ । ମେଳ ଖାଇବା—2. To
মীলখানা, মিলেযাওয়া coincide with; to tally with.
मेलखाना, मीलजाना ୩ । ଖାପ ଖାଇବା—3. To fit in.

ଭୁଖ—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—(ଭୁଲ. ହି· ଭୁଖ୍)—୧। ଭୋକ; କ୍ଷୁଧା—
Bhukh 1. Hunger. ୨। (ଉତ୍ତରଭୁଖା) ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ—2. Famine, scarcity.

ଭୁଖା(ଖି)—ଗ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର, ସମ୍ବଲପୁର) (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ସମ୍ବଲ-
Bhukhā (khi) ପୁରରେ ଓ ସ୍ଥାନରେ ଖ ଉଚ୍ଚାରଣ। ଭୁଲ. ବଂ·ଓ ହି
(ଭୁଖିଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏହି ଅର୍ଥରେ ଭୁଖା)—କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ—Hungry

ଭୁଖେ ହାଉର୍ ହାଉର୍ — ପ୍ରାଦେ(ସମ୍ବଲପୁର) ଵଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୁଧାତୁର; Bhukhe hāur hāur କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ; କ୍ଷୁଧାଦ୍ୱାରା ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ; খিধায় ছটপট ଭୋକରେ ଘାନ୍ଟୁ ଘାନ୍ଟୁ ହେବା—Suffering भुखसे तिलमिलाजाना from extreme hunger; very hungry; oppressed by excessive hunger.

ଭୁଗଲି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛୋଟ ଟୋକାଇ — Bhug-li Small basket.

ଭୁଗ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—(ଓ ସ୍ଥାନରେ ଉ ଉଚ୍ଚାରଣ; ଭୁଲ. Bhuga ବି. ଭୁଗା=ଭୋଗକରୁ)—ଭୋଗ (ଦେଖ)—Bhoga (See)

ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ବଡ଼ ଘାଟଅ; ବାଉଁଶିଆ— Bhugā 1. Basket. ୨ । ଟୋକେଇ—2. Big basket, hampen.

ଭୁଗା(ଗେ)ଇ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଭୋଗେଇ; ଛୋଟ ବାଉଁ- Bhugā(ge)i (ଭୁଟେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶିଆ—Small basket.

ଭୁଗା(ଗେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କି (ଭୁଲଜାଳର ବ ଭୁଗାଇ; Bhugā(ge)ibā ଓ ସ୍ଥାନରେ ଉ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଭୋଗାଇବା (ଦେଖ) Bhogāibā (See)

ଭୁଗିବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କି (ଭୁଲ ବି. ଭୁଗା; ଓ ସ୍ଥାନରେ Bhugibā ଉ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଭୋଗିବା(ଦେଖ)—Bhogibā (See)

ଭୁଗୁଲି—ପ୍ରାଦେ (ବାମଣ୍ଡା) ବି—ସାନ ଟୋକେଇ— Bhuguli Small basket.

ଭୁଗ୍ନ—ସଂ. ଵଣ (ଭୁଜ୍ ଧାତୁ=କୁଟିଳ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ ତ)—୧ । କୁଟିଳ; Bhugna ବକ୍ର—1. Crooked. ୨ । ଅନତ—2. Bent. ୩ । ଭଗ୍ନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—3. Shattered in health; of delicate or broken health.

ଭୁଚ୍(ଚୁ)କା—ଦେ. ବି—ଭୁରୁଚୁକା (ଦେଖ)— Bhuch-(chu)kā Bhuruchukā (See)

ଭୁଚ୍(ଚୁ)କା(କେ)ଇବା—ଦେ. କି ୧ । ଭୁରୁଚୁକା ଦେବା (ଦେଖ)— Bhuch-(chu)kā(ke) ibā 1. Bhuruchukā debā(See)

ଭୁଚ୍ (ଚୁ)କା ଦେବା
ଭୁଚ୍(ଚୁ)କା ମାରିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଭୟ ଚକିତ କରିବା —2, To alarm a person.
ଭୁଚ୍(ଚୁ)କା ବତା(ତେ)ଇବା

ଭୁଚ୍(ଚୁ)କା ଭୁଚ୍(ଚୁ)କି—ଦେ. ବି—ଧସାଧସି—Cheating. Bhuch-(chu) kā bhuch-(chu) ki ধাপ্পাধাপ্পি धप्पाधप्पि

ଭୁଚ୍(ଚୁ)କିବା—ଦେ. କି—ଭୟ ଚକିତ ହେବା; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ Bhuch-(chu) kibā ହେବା—To be dumbfounded; হকচকিএযাওয়া भुचकना to be bewildered.

ଭୁଜ୍ (ଧାତୁ) ସଂ.—୧ । ଖାଇବା—1. To eat; ୨ । ଭୋଗ- Bhuj (root) କରିବା—2. To enjoy ୩ । କୁଟିଳ ହେବା—3. To be crooked. ୪ । ନମ୍ର ହେବା- 4. To bend; to be bent ୫ । (ରାଜ୍ୟ)ଶାସନ କରିବା 5. To rule or govern (Apte). ୬ । ବଙ୍କାଇବା- 6. To curve. ୭ । ଅନୁଭବ କରିବା; ସହିବା— 7. To experience; to endure (Apte).

ଭୁଜ(ଜୁ)ନି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଵଣ (ସଂ.ଭୋଜନ)—ଯେଉଁ ହାତଦ୍ୱାରା Bhuj-(ju)ni ଭୋଜନ କରାଯାଏ; ଡାହାଣ (ହାତ); ଖାଇବ ହାତ- Right (hand); used in lifting food to (ପ୍ରୟୋଗ—ଭୁଜନିହାତ) the mouth

ଭୁଜ—ସଂ. ବି. (ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ) ୧ । ବଙ୍କାକୃତି—1. Crooked Bhuja form. ୨ । ସମସ୍ତ ହସ୍ତ; ବାହୁ—2. Arm; the (ଭୁଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) whole hand. ୩ । କ୍ଷେତ୍ରର ବାହୁ; କ୍ଷେତ୍ରର ସୀମା ରେଖା—3. The side or arm of a field or figure. ୪ । ସର୍ପର କୁଣ୍ଡଳ—4. The coil of a serpent (M. W.) ୫ । ହାତୀର ଶୁଣ୍ଢ—5 The trunk of an elephant(Apte)୬। ବାଙ୍କ— 6. A bend (Apt). ୭ । ବୃକ୍ଷ ଶାଖା—7. The branch of a tree (Apte). ୮ । ତ୍ରିଭୁଜର ଭୂମି -8. The base of a triangle (Apte.) ୯ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଛାୟାର ଭୂମି—9. (astronomy) The base of a shadow (Apte-) ସଂ. ଵଣ—କୁଟିଳ- crooked. ଦେ. ଵଣ (ସଂ.ଭୁଜ ଧାତୁ)ଖାଦ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ସଞ୍ଚିତ (ଧାନ)—(paddy) Stored for food pur- খৈহন खैहनधान poses. ଦେ. ବି. ୧ । ଖାଦ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ସଞ୍ଚିତ ଧାନ—1. Paddy stored for food pur- poses. ୨ । (ସଂ. ଭୂର୍ଜ) ଭୂର୍ଜ (ଦେଖ)—2 Bhūrja (See) ୩ । ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଗଡ଼ଜାତ) ବି. ଧାନ—Paddy.

ଭୁଜ କୋଟର—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୁଜକୋଟର)—ବାହୁ ସନ୍ଧି — Bhuja kotara Arm-pit.

ଭୁଜଗ(ଙ୍ଗ)—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଭୁଜ=ବଙ୍କାକୃତି+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; Bhujaga(ṅga) ଯେ ବକ୍ର ଭାବରେ ଗମନ କରେ)— (ଭୁଜଙ୍ଗମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । ଫଣୀ; ନାଗ; ସର୍ପ—1. Serpent.

ଭୁଜଗୀ
ଭୁଜଙ୍ଗୀ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଲମ୍ପଟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Lecher. (ଉ—ଦ୍ରବ୍ୟ ଚନ୍ଦନ ନଷ୍ଟବୃତ୍ତା, ହେ
ଭୁଜଙ୍ଗମୀ

ସେ ଭୁଜଙ୍ଗରେ ପ୍ରୀତି । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ- ବିଳାସ ।) ୩ । ଶଠ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A cheat. ୪ । ସୀସକ—4. Lead. ଵଣ—୧ । ଲମ୍ପଟ— 1. Lecherous. ୨ । ଶଠ—2, Fraudulent; cheating.

ଭୁଜଗୀ(ଙ୍ଗୀ)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭୁଜଗ+ସ୍ତ୍ରୀ.)—୧ । ନାଗୁଣୀ— Bhujagī(ṅgī) 1. She-serpent. ୨ । ନଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ— (ଭୁଜଙ୍ଗମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. An adulteress. ୩ । କ୍ରୂର ନାରୀ—3. A cruel woman.

ଭୁଜଗା(ଙ୍ଗା)ଶନ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଭୁଜଗ=ସର୍ପ ଅଟେ ଅଶନ= Bhujagā(ṅgā)śana ଖାଦ୍ୟ ଯାହାର)—୧ । ମୟୂର— 1. Peacock. ୨ । ସର୍ପଗାଶନ; ଗରୁଡ଼—2. Garurda ସଂ. ଵଣ—ସର୍ପଭୋଜୀ—Eating serpents.

ଭୁଜଙ୍ଗ ପ୍ରୟାତ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଭୁଜଙ୍ଗର ପ୍ରୟାତ ବା ଗତି ପରି
Bhujanga prayāta ପ୍ରୟାତ ଯାହାର)—ଛନ୍ଦର ବୃତ୍ତବିଶେଷ;
(ଦ୍ର—ଏହା ଚତୁର୍ବିଂଶତି ଅକ୍ଷରରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଦୁଇଟି ଚରଣ
ଯୁକ୍ତ; ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣର ୧ମ, ୪ର୍ଥ, ୭ମ ଓ ୧୦ମ ବର୍ଣ୍ଣ
ଲଘୁ; ଅବଶିଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣ ଗୁରୁ)—A sort of metre in Sanskrit.

ଭୁଜଙ୍ଗ(ଗ)ଭୁକ୍—ସଂ. ବି. (ଭୁଜଙ୍ଗ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Bhujanga(ga)bhuk ୧ । ମୟୂର—1. Pea-fowl.
୨ । ଗରୁଡ଼—2. Garurda.

ଭୁଜ ଛୁଆଁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି ଓ ବିଣ (ସଂ. ଭୁଜ+ସ୍ପର୍ଶ, ସ୍ପୃଷ୍ଟ)—
Bhuja chhuañ ରୋଗୀର ରୋଗୋପଶମ କାମନା କରି
ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯିବା ଟଙ୍କା ବା ଅଳଙ୍କାର
(ଯାହାକୁ ବି ରୋଗୀର ହାତରେ ଛୁଆଁଇ କରି ଅଲଗା ରଖି
ଦିଆଯାଏ)—Money or a piece of ornament
which is touched by a patient's band and
deposited in the name of a Deity for
being offered to the Deity on the patient's
recovery from the illness.

ଭୁଜ(ଜୁ)ଣି ହାତ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୋଜନ ଓ ହସ୍ତ)—ଡାହାଣ ହାତ—
Bhuja(ju)ṇi hāta Right hand. [ଉ—
(ଭୁଜଣିବାହା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କର ଭୁଜଣି ହାତ
ହତା, କାଟିଲେ ଭଲ୍ଲ ବାଣେ ସେ ଦ୍ୱିଜ ବ୍ରହ୍ମବେତ୍ତା—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମପର୍ବ ।]

ଭୁଜ ଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (ରୂପକ)—ଦଣ୍ଡ ବା ଯଷ୍ଟି ସହିତ ତୁଳନୀୟ ବାହୁ—
Bhuja daṇḍa The arm compared to a staff.

ଭୁଜ ଦଳ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କରପଲ୍ଲବ—
Bhuja dala Palm of the hand.

ଭୁଜପତ୍ର——ଦେ. ବି—୧ । (ରାଜାଙ୍କର) ନିଜ ହାତରେ ଲେଖା
Bhujapatra ଯାଇଥିବା ପତ୍ର—1. A letter in the
ভুজপত্র handwriting (said of a king)
भुजपत्र ୨ । (ସଂ. ଭୂର୍ଜପତ୍ର (ଦେଖ)—2.)
Bhūrjapatra (See

ଭୁଜପାଶ—ସଂ. ବି (ଭୁଜ ରୂପ ପାଶ)—ଆଲିଙ୍ଗନକାଳରେ ବେଷ୍ଟିତ ଦୁଇ
Bhujapāsa ହସ୍ତରୂପ ପାଶ ବା ବନ୍ଧନ ରଜ୍ଜୁ—
The arms encircling the person embraced,
compared to a noose)

ଭୁଜପାଶି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୁଜ ପାଶ)—ଭୁଜ ପାଶ (ଦେଖ)
Bhujapasi Lhujapāsa (See) [ଉ—ଭୁଜପାଶିକୁ
ଛିଣ୍ଡି ମୋ ଗଲେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ. ଉ. ଗୀତ ।

ଭୁଜ ପ୍ରତିଭୁଜ—ସଂ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ସମାନ୍ତରିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରସ୍ପର ସମ୍ମୁଖୀନ
Bhuja pratibhūja ବାହୁଦ୍ୱୟ (ଜ୍ୟା. ଶ)—The two opposite sides of a parallelogram.

ଭୁଜ ବନ୍ଧନ—ସଂ. ବି. ୧ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବାହୁ ଦ୍ୱାରା ଆଲିଙ୍ଗନ—
Bhuja bandhana 1. Clasping; embrace. ୨ ।
(ରୂପକ କର୍ମ ଧା)—ଭୁଜ ପାଶ (ଦେଖ)—2. Bhujapāsa [See].

ଭୁଜ ବ(ବ୍ୟ)ୟ—ଦେ. ବି—ହାତ ଖରଚ—Pocket expenses.
Bhuja ba(bya)ya হাতখরচ্ हातखर्च

ଭୁଜବଳ—ଦେ. ବି—କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
Bhujabala A family title of the Kshattriyas.
(ଭୁଜବୀର୍ଯ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବାହୁ ପରାକ୍ରମ—
The might of one's arms.

ଭୁଜ ମଧ୍ୟ—ସଂ, ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଛାତି—The breast; the chest.
Bhuja madhya (ଭୁଜାନ୍ତର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୁଜ ମୂଳ—ସଂ. ବି—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । କାନ୍ଧ—1. Shoulder.
Bhuja mūla ୨ । ବେଣା—2. The root of the arm.
(ଭୁଜାମୂଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୁଜ ଶିଖର—ସଂ.ବି.(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କାନ୍ଧ—The shoulder.
Bhuja śikhara (ଭୁଜଶିରଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୁଜା—ସଂ. ବି—(ଭୁଜ ଧାତୁ+କରଣ. ଅ+ଆ)—୧ । ବାହୁ (ଜ୍ୟା.ଶ)—
Bhujā 1. The arm. ୨ । ହାତ—2. The hand.
(Apte). ୩ । ସର୍ପର କୁଣ୍ଡଳ—3. The coil of a
snake (Apte). ୪ । ଗୁଡ଼ାଇବା—4, Winding [Apte]. ଦେ. ବି—(ସଂ. ଭୃଜ୍ ଧାତୁରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ
ଭୃଷ୍ଟ)—ଭୃଷ୍ଟ ତଣ୍ଡୁଳ ଧାନ୍ୟାଦି; ମୁଢ଼ି ଉଖୁଡ଼ା—
ভুজা Fried rice or paddy; parched grain. [ଦ୍ର—
भुजिआ, भुजा ଚୁଡ଼ା, ମୁଢ଼ି, ଚୁଡ଼ାଭଜା, ହୁଡୁମ୍ ଆଦିକୁ ଭୁଜା
ବୋଲାଯାଏ ।] (ଉ—ଭୁଜା ବୋଲ ପିଠା ବୋଲ ଖାଇ
ଚଳ, ଖାଇ ବୋଲ ବାପ ବୋଲ ଖାଉ ଚଳ । ଢଗ)
ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ମୁଢ଼ି—Fried rice.
(ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜଳଖିଆ—Luncheon.

ଭୁଜାଇବା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ଭୁଜ୍ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ)—
Bhujāibā ଭୁଞ୍ଜାଇବା (ଦେଖ)—Bhunjāibā (See)
খাওয়ান खिलाना

ଭୁଜା ଉଖୁଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସହଚର)—ଭୁଜା ଓ ଉଖୁଡ଼ା—
Bhujā ukhurdā Unseasoned fried paddy
মুড়ী মুড়কী and fried paddy seasoned with
भुजालाई jaggery.

ଭୁଜାକଣ୍ଟ—ସଂ. ବି (ଭୁଜା+କଣ୍ଟ; ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) - ହାତ ନଖ—
Bhujākanṭa The nails of the hand (Apte).

ଭୁଜା ଖିଆ—ଦେ. ବି—ଭୁଜା ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ପିଲାଙ୍କୁ ବା ଭୃତ୍ୟଙ୍କୁ
Bhujā khiā ଦିଆଯିବା ପଇସା—Tips given to
মেঠাইখিয়া servants and children for luncheon.
जल खा

ଭୁଜାଗ୍ର—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଭୁଜ+ଅଗ୍ର)—ହାତର ଅଗ୍ରଭାଗ—
Bhujāgra The fore part of the hand.

ଭୁଜାଦଳ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୁଜା+ଦଳ)—କରପଲ୍ଲବ (ହ. ଶ)
Bhujādala —The palm of the hand spread flat.

ଭୁଜାନ୍ତର—ଦେ. ବ—୧ । (ଅନ୍ୟ+ଭୁଜ)—ଅନ୍ୟଭୁଜ—1.
Bhujāntara Another arm. ୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ବକ୍ଷଃସ୍ଥଳ—2. The chest.

ଭୁଜାନ୍ତରାଳ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୁଜ+ଅନ୍ତରାଳ)—ଛାତି—
Bhujāntarāla The breast (Apte).
ଭୁଜାମଧ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୁଜାପୀଡ଼—ସ. ବ (୩ୟା ତତ୍; ଭୁଜ+ଅପୀଡ଼)—କୁଣ୍ଢାଇବା;
Bhujāpirda ଆଲିଙ୍ଗନ—Clasping or folding in the arms (Apte).

ଭୁଜାଭୁଜି—ଦେ. ବ (ନିରର୍ଥକ ୨ୟ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଭୁଜାଅାଦି
Bhujā bhuji ଜଳଖିଆ—Light refreshment consisting of fried rice etc.
ମୁଢ଼ୀ ଭୀ ଭୁଜା ଭୁଜୀ

ଭୁଜାଲି—ଦେ. ବ (ସ. ଭୁଜ=ବକ୍ର)—ନେପାଳଦେଶୀୟ ବାଙ୍କ
Bhujāli କଟୁରି; ଭୁଜାଲି—A kukri; a bent bill-hook.
ଭୁଜାଲୀ, ଭୋଜାଲୀ ଭୁଜାଲୀ

ଭୁଜିଷ୍ୟ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଭୁଜ୍ ଧାତୁ=କର୍ତ୍ତୃ. ଇଷ୍ୟ)—୧ । ଦାସ;
Bhujishya ଭୃତ୍ୟ—A slave; servant. ୨ । ସଙ୍ଗୀ;
(ଭୁଜିଷ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସହଚର—2. A companion. ୩ । (+ କର୍ମ ଇଷ୍ୟ)—କରସୂତ୍ର; ହାତ କବଜାରେ ବନ୍ଧାଯିବା ସୂତ୍ର—3. A string worn round the wrist. ୪ । ହାତଖଡୁ—4. Wristlet; bracelet. ୫ । ରୋଗ—5. Disease (Apte). ସ. ବଣ. ପୁଂ —ସ୍ୱାଧୀନ—Independent (Apte).

ଭୁଜିଷ୍ୟା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭୁଜିଷ୍ୟ+ଆ)—ଭୁଜିଷ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Bhujishyā Feminine of Bhujishya. ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦାସୀ—1. Maid servant (Apte). ୨ । ସେବାଦାସୀ—2. Handmaid (Apte). ୩ । ବେଶ୍ୟା—3. Harlot (Apte).

ଭୁଜୁ(ଞ୍ଜ, ଞ୍ଜୁ)ଣି—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଭୁଜ୍ ଧାତୁ)—ଯେଉଁ ହସ୍ତଦ୍ୱାରା
Bhuju(n̄ja, n̄ju)ṇi ଖିଆଯାଏ; ଦକ୍ଷିଣ; ଡାହାଣ (ହାତ)—Right (hand); (hand) employed in taking food.

ଭୁଜୁ(ଞ୍ଜୁ)ଣି(ଣି) କର—ଦେ. ବ—ଦକ୍ଷିଣ ବା ଡାହାଣ ହାତ—Right
Bhuju(n̄ju)ṇi(ṇi) kara hand.[ଦ୍ର—ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କୁ ଭଜିଲେ ଭଳୋକ୍ତ ନାରଚ, ଭୁଜୁଣି କରେ ନାଶ କରଦେଲେ ଉଚ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।]

ଭୁଜ୍ୟ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଭୋଜ୍ୟ)—ଶ୍ରାଦ୍ଧ ପ୍ରଭୃତି ଦିନରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ
Bhujya ଦଥାଯିବା ସିଧା ବା ସଜ—A tray of victuals given to a Brāhmaṇa on the occasion of a Śrāddha. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଶ୍ରାଦ୍ଧ (ପିଣ୍ଡ ଦାନ) କରବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହୁଅନ୍ତି ସେ ଶ୍ରାଦ୍ଧବାସରେ ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରରେ ରନ୍ଧନୀୟ ସାମଗ୍ରୀମାନ ରଖି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦାନ କରନ୍ତି ।]

ଭୁଞ୍ଜ୍ ବା—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) କ୍ରି (ସଂ. ଭୁଜ୍ ଧାତୁ; ଭୁଲ ହି. ଭୂନ୍‌ନା)
Bhunj-bā —ଭାଜିବା—To fry; to roast.

ଭୁଞ୍ଜକ(କ)—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଉପପତି—
Bhun̄jak (ka) Paramouro.

ଭୁଞ୍ଜକ୍ ପୂରେଇ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବଣ ଓ ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଗାଳିରେ
Bhun̄jak pūrei ବ୍ୟବହୃତ)—ଵେଶ୍ୟା; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ପରପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଅପଣା ଘରକୁ ଡାକିଆଣି କାମବୃତ୍ତି ଚରତାର୍ଥ କରଏ—Adulterous (woman); a woman who invites paramours to and entertains them in her house.

ଭୁଞ୍ଜା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) ବ (ସଂ. ଭୁଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଭୋଜନ; ଖାଇବା—
Bhun̄jā 1. Eating. ୨ । ଭୋଗ; ଉପଭୋଗ—
ଭୁଞ୍ଜା 2. Enjoyment. ଦେ. ବଣ—୧ । ଭୋଜନକାରୀ
ଭୋଜନ —1. Eating. ୨ । ଭୋଗକାରୀ—2. Enjoying.

ଭୁଞ୍ଜାଇବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସ. ଭୁଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ)—
Bhun̄jāibā ୧ । ଖୁଆଇବା—1. To feed. (ଦ୍ର—ଦ୍ୱିଜ
ଭୁଞ୍ଜାନ୍ ଋଷି ଅତିଥିମାନଙ୍କୁ ଭୁଞ୍ଜାଇଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ
ଖିଲାନା ଆଦି ।) ୨ । ଭୋଗ କରାଇବା—2. To cause to enjoy. (ଦ୍ର—ତା ଦେଇ ଦେବତା ପିତୃଙ୍କୁ ଭୁଞ୍ଜାଇଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।)

ଭୁଞ୍ଜାନ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅନ)—
Bhun̄jāna ଭୋଗକାରୀ—Enjoying.
(ଭୁଞ୍ଜାନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୁଞ୍ଜାଭୁଞ୍ଜି—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବ—ଖିଆଖୋଇ; ଅନ୍ୟୋନ୍ୟଙ୍କର
Bhun̄jābhun̄ji ଖୁଆଇବା—Mutual feeding; feeding each other.

ଭୁଞ୍ଜିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସ. ଭୁଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଖାଇବା—
Bhun̄jibā 1. To eat. (ଦ୍ର—ସଙ୍ଗତେ ଭୁଞ୍ଜାଇ ଭୁଞ୍ଜିବ,
ଭୁଞ୍ଜା ଖାନା ପଲଙ୍କେ ଶୋଇ ପହୁଡ଼ିବ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।) ୨ । ଉପଭୋଗ କରବା; ଭୋଗ କରିବା—2. To enjoy. (ଦ୍ର—ଏଣୁ ରାଜ୍ୟ ଭୁଲେ ପାଇବ ପ୍ରିୟବଣ୍ଠ, ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ପ୍ରଶିଷ୍ଟ ଭୁଞ୍ଜିବ ସମ୍ପଦ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୩ । ଦୁଃଖ ବା ସୁଖ ଭୋଗ କରବା—3. To experience or pass through pain or pleasure. (ଦ୍ର—ଅପଣା କରମ ଭୁଞ୍ଜି ଯାଉଅଛ ମୁହିଁ । ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରତାପ ଶଶିରେଖା ।)

ଭୁଟ୍—ଦେ. ବ—ବିନାଶ—Destruction. ଦେ. ବଣ—ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ—
Bhuṭ Scattered; thrown pell mell.

ଟୁ)ଭୁଟ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଗୁପ୍ତ କଥୋପକଥନ—
Bhuṭ(ṭu)bhuṭ 1. Whisper. ୨ । ଗୁପ୍ତ କଥୋପକଥନଦ୍ୱାରା
কানাকানি ଗୁପ୍ତ କଥାର ପ୍ରକାଶ—2. The dissemination
फुसफुसाहट of a thing by whisper.
ভুটভাট फुदफुद, फुसफुस

ଭୁଟ୍(ଟୁ)ଭାଟ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୁନ ଭୁନ କଥା ଭାଷା ହେବା—
Bhuṭ(ṭu)bhāṭ hebā To talk in whispers.
কানাকানি করা, কানে কানে কথা বলা
फुदफुद करना, फुसफुसाना

ଭୁଟ୍(ଟୁ)ଭୁଟ୍(ଟୁ)—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ବୁଦବୁଦର ସ୍ଫୋଟନ
Bhuṭ(ṭu)bhuṭ(ṭu) ଶବ୍ଦ; ଭୁଡ଼ଭୁଡ଼—1. Bubbling
ভুট্ ভুট্ sound. ୨ । ଅଜୀର୍ଣ୍ଣଜନିତ ପେଟ ଭିତରେ ବୁଦ୍‌ବୁଦ
भटभट ଶବ୍ଦ—2. Bubbling sound inside the stomach due to indigestion.

ଭୁଟ(ଟା,ଟ୍ଟା)—ଦେ. ବ. (ସ. ଭୃଷ୍ଟ; ପ୍ରା. ଭୁଟ୍ଟୋ)—
Bhuṭa(ṭā, ṭṭā) ୧ । ମକ୍କା—1. Indian corn.
ভুটা, মকাই ୨ । ବାଜରା—2. Maize; millet.
भुट्टा, मक्का, बाजरा

ଭୁଟାନ୍—ଦେ. ବ. (ନାମ) (ସ. ଭୋଟ; ଭୋଟାଙ୍ଗ)—ଭୋଟ ନ୍;
Bhuṭān ହିମାଳୟ ସଂଲଗ୍ନ ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—
ভুটান Name of a native state near Nepal in
भुटान India; Bhutan. [ଦ୍ର—ଏ ପାର୍ବତ୍ୟ ରାଜ୍ୟ ସିକିମର ପୂର୍ବ ଓ ଆସାମର ଉତ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଥିର ଅଧିବାସୀମାନେ ଖୁବ ପରିଶ୍ରମୀ ଓ ଭାରସହ ଓ ପର୍ବତାରୋହଣକ୍ଷମ ଅଟନ୍ତି । ଏ ଦେଶର ଘୋଡ଼ା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

ଭୁଟିଆ—ଦେ. ବଣ—ଭୁଟାନ୍ ଦେଶୀୟ—Belonging to
Bhuṭiā Bhutan. (ଯଥା—ଭୁଟିଆ ଟାଙ୍ଗଣ,ଭୁଟିଆ କମ୍ବଳ,
ভুটিয়া ଭୁଟିଆ ଜାତି ।) ଦେ. ବ—ଭୁଟାନ୍ ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
भुटिया An inhabitant of Bhuṭān.

ଭୁଟିଆ ଟାଙ୍ଗଣ—ଦେ. ବ—ଭୁଟାନ୍ ଦେଶୀୟ ଘୋଡ଼ା—A kind of
Bhuṭiā ṭāṅgaṇa hardy horse imported from
[ଭୁଟିଆ ଟନୁ(ଟୁ)—ଅନ୍ୟରୂପ] Bhutan; Bhutanese
ভুটিয়া ঘোড়া भुटिया घोड़ा pony.

ଭୁର୍ଡ଼(ଡୁ)ଭୁର୍ଡ଼(ଡୁ)—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ବୁଦବୁଦର ସ୍ଫୋଟନ ଶବ୍ଦ
Bhurḍ(ṛdu)bhurḍ(ṛdu) —The sound of bubbles
ভুড়ভুড় भुरभुर bursting or coming out.

ଭୁର୍ଡ଼(ଡୁ)ଭୁର୍ଡ଼ା(ଡ଼ି, ଡୁ)—ଦେ. ବ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସ. ବୁଦ୍‌ବୁଦ)—
Bhurḍ(ṛdu)bhurḍā(ṛdi, ṛdu) ଭୁଡ଼ି; ବୁଦ୍‌ବୁଦ—
ভুড়ভুড়ি बुलबुला Bubble.
[ଭୁଡ଼୍(ଡ଼ୁ)ଭୁଡ଼୍(ଡ଼ୁ)ବା, ଭୁଡ଼ଭୁଡ଼ିକା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଭୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ଅ (ସ. ଭୂର=ଅଧିକ)—ଥୋଡ଼ାଏ
Bhurḍā (ବାଟ); ବେଶ୍‌ଏ (ବାଟ), ଖଣ୍ଡ ଦୂର (ବାଟ)—
(ଭୁଡ଼ାଏ—ଅନ୍ୟରୂପ) walking) Some distance; (taking) a round.

ଭୁଡ଼ି—ଦେ. ବ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସ. ବୁଦ୍‌ବୁଦ)—୧ । ବୁଦବୁଦ—
Bhurḍi 1. Bubble. ୨ । ପେଟର ଅନ୍ତ—2. Entrails.
ভুড়ি बुलबुला ভুড়ি अंतड़िया

ଭୁଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ବୁଡ଼ିଥିବା ମାଛ, କୁମ୍ଭୀର,
Bhurḍi māribā କଚ୍ଛପ ଆଦି) ନିଶ୍ୱାସ ପବନକୁ ଜଳଉପରକୁ
ভুড়ভুড় করা ବୁଦ୍‌ବୁଦାକାରରେ ଉଠାଇବା—To raise bubbles
भुरभुराना, बुलबुले उठाना to the surface of water
(ଭୁଡ଼ି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (said of animals under water).

ଭୁର୍ଡ଼(ଡୁ)ଙ୍ଗ—ଦେ. ବ—୧ । ତୂରୀ ବାଦ୍ୟ; ବେଣୁ; କାହାଳୀ—
Bhurḍa(ṛdu)ṅga 1. Trumpet. ୨ । ରଣସିଂଘା—
ভোরঙ্গ, তুরী तुरही 2. Clarion.

ଭୁର୍ଡ଼(ଡୁ)ଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ବ—ତୂରୀ ବଜାଇବା ଲୋକ; କାହାଳିଆ—
Bhurḍa(ṛdu)ṅgiā Trumpeteer.
তুরী ওয়ালা तुरहीवाला

ଭୁର୍ଡୁକା—ଦେ. ବ. (ସ. ବୁଦ୍‌ବୁଦ)—ବୁଦ୍‌ବୁଦ—Bubble.
Burḍukā ভুড়ভুড়ি बुलबुला

ଭୁର୍ଡୁକାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ. (ଭୁଳ ବ. ଭୁଡ଼ୁକୁଣା)—କୁମ୍ଭୀର,
Bhurḍukāṇi ମାଛ ଆଦି ପାଣି ଭିତରେ ରହି ନିଃଶ୍ୱାସ ବାୟୁ
ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଜଳ ବୁଦ୍‌ବୁଦ ଜଳ ଉପରକୁ ଉଠାନ୍ତି—
The bubbles raised to the surface by alligators, fish etc from deep water.

ଭୁର୍ଡୁଭୁର୍ଡ଼ା—ଦେ. ବ—୧ । ଚିଲିକାରେ ମିଳୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି
Bhurḍubhurḍā ମାଛ—1. A species of shrimps
found in lake Chilka. ୨ । ଭୁଡ଼ୁଭୁଡ଼ା (ଦେଖ)
2. Bhurḍ-bhurḍā (See)

ଭୁଡ଼େ—ଦେ. କ୍ରି, ବ—ଥରିଏ; ବେଶ୍‌ଏ (ଚାଲିବା)—(walking)
Bhurḍe Some distance; at a stretch.
এক চক্কর एक चक्कर

ଭୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସ. ଭୁଣ୍ଡୀ=ଉଦର)—୧ । ସ୍ଥୂଳ; ମୋଟା;
Bhunḍā ଭୁଣ୍ଡାଭୁଷୁଣ୍ଡା—1. Fat; corpulent. ୨ ।
ভুঁড়িআ, ভুঁড়ো, ভুঁদো ସ୍ଥୂଳୋଦର—2. Pot-bellied,
तोंदवाला (ଭୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୁଣ୍ଡାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଭଣ୍ଡାଇବା; ଢକାଇବା;
Bhunḍāibā ଠକିବା—To cheat; to deceive.

ଭୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବ—୧ । ପଟୁଆର ବା ପୁଟନର ଅଗ୍ରଭାଗ; ଚୁଚୁକ—
Bhunḍi চুঁচী चुंची 1. The knob at the top of a circular wooden box; nipple.
থোপ फुंदना ୨ । ଝଣ୍ଡି; ପାଟଫୁଲର ଅଗ୍ରଭାଗ—2. The tassel attached to a tape.
ভুঁড়ি तोंद ୩ । ଥଲ୍ଲ ପେଟ; ସ୍ଥୂଳୋଦର—3. Pot-belly.
୪ । ତାଡ଼, ବାଜୁ ପ୍ରଭୃତିର ସୂତାରେ ଓହଳିଥିବା ବର୍ତ୍ତୁଳ ଗୋଲ ଅଳଙ୍କାର ଅଗ୍ରଭାଗ—4. The tapering ball-like thing hanging from the armlet of women.

ଭୂତ(ତୁ)ଅଇରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୂତଭୈରବୀ)—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ Bhuta(tu)airi କଣ୍ଟକୀ ଗୁଳ୍ମ (ଏଥିର ପତ୍ର ଲୋମଶ, ପତ୍ରର ବାହୁ ଭୂତଭৈরবী କଣ୍ଟିତ ଓ ଫୁଲ ଶ୍ୱେତ ଏବଂ ଗନ୍ଧ ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ)— **बोदाड़ा** A wild thorny plant with leaves and flowers of strong odour; Premna Integrifolia.
ଭୂତଇରି } ଅନ୍ୟରୂପ
ଭୂତେ(ତୋ, ତୌ)ରି }
[ଦ୍ର—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହାକି ଦୋରଣ୍ଡା କହନ୍ତି ଓ ଏ ଗଛ ବହୁ ସଙ୍ଖ୍ୟାରେ ଥିବାରୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ଗୋଟିଏ ଅଂଶର ନାମ ମଧ୍ୟ ଦୋରଣ୍ଡା ହୋଇଅଛି । କଟକ ସହରରେ ମଧ୍ୟ ଗୃହପାର୍ଶ୍ୱ ପଡ଼ିଆରେ ଏ ଗଛ ବହୁତ ହୁଏ । ଏହାର ଫୁଲ ନାଲି ଓ ଫଳଟିଆ ଅଲ୍ପ ଶ୍ୱେତ କାହାଲ ପରି; ଡେଙ୍ଗରେ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଫୁଲ ଓ ଫଳ ଧରେ; ଫୁଲ ବର୍ଷାଦିନେ ଫୁଟେ; ଏହାର ମୂଳ ଔଷଧରେ ଲାଗେ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।]

ଭୂତା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଓଳୁ—1. Foolish; stupid. ୨ । ଭୂତ Bhutā ভুতো **उल्लु** ପରି କଦାକାର ଓ କଳା—2. Unseemly like a ghost. ଦେ. ବି. ପୁଂ—
ভূতভুতো **भुत**
(ଭୂତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—A name given to males.

ଭୂତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭଣ୍ଡାଇବା; ଧପାଇବା—To cheat. Bhutā(te)ibā ঠকান **ठगाना** (ଭୂତିଆଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୂତି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) (ସଂ. ଭୃତି)—ମଜୁରି; Bhuti ଫଳଆ ବା ମୂଲିଆକୁ ଦିଆଯିବା ଧାନ ମୂଲ—Wages in kind given to a day-labourer.

ଭୂତିଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ଭୂତା ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର Bhutiā ଡାକ ନାମ—Corruption of the name Bhutā. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକଜାତୀୟ ପାଣିଛୁଆଁ ଗଉଡ଼—A class of cowherds. ପ୍ରାଦେ. (ଭଞ୍ଜ ଭୂଷା) ବି—ମୂଲିଆ—Labourer.

ଭୂତିଆ(ହା)ର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.(ସଂ. ଭୃତି; ଭୃତିହର; ଭୃତ୍ୟ)— Bhutiā(hā)r ଦୈନିକ ଧାନ ମୂଲ ନେଇ କାମ କରିବା ମୂଲିଆ— (ଭୂତିଆ[ଣୁ,ଣି]ଣେନ—ସ୍ତ୍ରୀ) A day labourer who is paid in kind.

ଭୂଦାରଚଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ନୀଳଗିରି ଗଡ଼ଜାତର ପ୍ରସିଦ୍ଧ Bhudārachandī ଠାକୁରାଣୀ—The celebrated Deity of the Nīlagiri Oriya State.

ଭୂଦେଇ ବାଳୁଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଯେଉଁ ବାଳୁଙ୍ଗା Bhudei bālungā ଧାନ ଉପରେ ଧଳା ରଙ୍ଗର ବାଳ ଭଳି ଶୁଅଁର ଥାଏ—A kind of paddy with white hairlike stings on.

ଭୂଦେଇ ବୋଇତାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଉପର କଳା Bhudei boitāla ବା ଗାଢ଼ ସବୁଜ ଏବଂ ଭିତର ସାମାନ୍ୟ ଫଳଟିଆ ଏକପ୍ରକାର ବୋଇତ କଖାରୁ—A species of red gourd.

ଭୂନା—ଦେ. ବି—୧ । (ଅଶ୍ଳୀଳ) ଯୋନି—1. Vagina Bhunā ୨ । ଭୂଇଁଆ (ଦେଖ)—2. Bhuiān (See)

ଭୂନାଭୁଜା—ପ୍ରାଦେ (ଭଣପୁର, ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଭୁଜାମୁଢ଼ିରେ ତିଆରି Bhunābhujā ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀବିଶେଷ—A kind of confectionery prepared from fried paddy.

ଭୂନି—ଦେ. ବି (ସଂ. କ୍ଷୌମ)— ଧଡ଼ି ଓ ମୁହଣ୍ଡା ନ ଥିବା ବିଧବାର Bhuni ପରିଧେୟ ଧଳା ଲୁଗା—A white cloth without borders worn by widows.

ଭୁନ୍ଦଡ଼—ଦେ. ବିଣ—ଓଳୁ; ବୁଦ୍ଧିହୀନ—Stupid. Bhundarḍ ভোঁদড়, ভোঁদা **मोन्दू** (ଭୁନ୍ଦା[ନ୍ଦି]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୁନ୍ଦାମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ—ଫୁଲିଲା ଓ ଫୁଲୁକା ମୁହଁଯୁକ୍ତ—Having **Bhundāmuhān** a swollen and frowning face. **भुँदोमुखो मोँदमुहाँ** (ଭୁନ୍ଦା[ନ୍ଦୀ]ମୁହିଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୁବନ—ସଂ. ବି (ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅନ; କ୍ରଯାତନ)—୧ । ସପ୍ତସ୍ୱର୍ଗ ଓ Bhubana ସପ୍ତପାତାଳ ସମନ୍ୱିତ ବିଶ୍ୱ—1. The universe; ভুবন **भुवन** the creation consisting of seven upper and seven nether worlds.
ଭୁବନା } ଅନାଦରାର୍ଥକ
ଭୁବନି }
[ଦ୍ର—ସପ୍ତସ୍ୱର୍ଗ—ଭୂ,ଭୁବ, ସ୍ୱ, ମହ, ଜନ, ତପ, ସତ୍ୟ । ସପ୍ତପାତାଳ—ଅତଳ, ବିତଳ, ସୁତଳ, ତଳ, ତଳାତଳ, ରସାତଳ, ପାତାଳ ।] ୨ । ପୃଥିବୀ—2. The earth. ୩ । ଦେଶ—3. Country; region. ୪ । ବାସସ୍ଥାନ; ଘର—4. Residence; house. ୫ । ଜଳ—5. Water. ୬। ଏକକଉଡ଼ା କଉଡ଼ିର ଚଉଦ ଭାଗର ଏକଭାଗ—6.One fourteenth of a cowri ୭ । ଜୀବ—7. A being; a living creature (Apte). ୮ । ଉନ୍ନତଶୀଳ ହେବା—8. Becoming prosperous (Apte). ଦେ. ବି. ନାମ—ଭୁବନେଶ୍ୱର ବା ଭୁବନାନନ୍ଦ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ—A name for calling people named Bhubaneswara and Bhubanānanda.

ଭୁବନଜ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୂମିଜ=ନରକାସୁର)—ମାରୀଚ (ରାକ୍ଷସ)- Bhubanaja Demon Māricha. [ଦ୍ର—ଭଞ୍ଜ ବାଣ ପବନେ ଭୁବନଜ ଜବନେ ଦେଲେ ସେ ପବାଟ୍ ଅଟ୍ଟିର—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ଭୁବନତ୍ରୟ—ସଂ. ବି—ତ୍ରିଭୁବନ; ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ—The Bhubanatraya three worlds (e. g. the heaven, the earth and the nether region).

ଭୁବନ ପାବନ—ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୁବନ+ପାବନ)— Bhubana pābana ଜଗନ୍ନାଥ—The Savior of the world.

ଭୁବନପାଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୁବନ+ପାଳ)—ଜଗତ୍ପାତା—
Bhubanapāla The Protector or Lord of the world.

ଭୁବନ ବିଖ୍ୟାତ—ସ. ବିଣ (୭ମୀ ତତ୍; ଭୁବନ+ବିଖ୍ୟାତ)—
Bhubana bikhyāta ଜଗଦ୍ବିଖ୍ୟାତ—Renowned throughout the world.
(ଭୁବନବିଶ୍ରୁତ, ଭୁବନବିଦିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୁବନବ୍ୟାପୀ—ସ. ବିଣ.ପୁଂ (ଭୁବନ+ବି+ଆପ୍ ଧାତୁ+ କର୍ତ୍ତୃ.ଇନ୍)—
Bhubanabyāpi ଜଗଦ୍ବ୍ୟାପ୍ତ—Diffused through the universe; pervading the universe.
(ଭୁବନବ୍ୟାପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୁବନ ମୋହନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୁବନ+ମୋହନ)—
Bhubana mohana ବିଶ୍ୱମୁଗ୍ଧକାରୀ—Charming the universe ଦେ. ବି—ଲୋକଙ୍କ ଦିଆଯିବା ନାମ—
A name given to males.

ଭୁବନାନନ୍ଦ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୁବନ+ଆନନ୍ଦ)—୧ । ଜଗତର
Bhubanānanda ଆନନ୍ଦ—1. The delight of the universe. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ପରମେଶ୍ୱର—2. God.
ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
A name given to males.

ଭୁବନାଶ୍ରୟ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୁବନ+ଆଶ୍ରୟ)—ପୃଥିବୀର ଆଶ୍ରୟ-
Bhubanāśraya ସ୍ଥଳ—The refuge of the universe.

ଭୁବନେଶ୍ୱର—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୁବନ+ଈଶ୍ୱର)—
Bhubaneśwara ୧ । ଜଗଦୀଶ୍ୱର—1. God. ୨ । ଶିବ; ମହାଦେବ—2. Siba. ୩ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
3. Name of a place of Hindu pilgrimage in the district of Puri in Orissa.
୪ । ଭୁବନେଶ୍ୱରସ୍ଥ ଶିବ ଲିଙ୍ଗ; ଲିଙ୍ଗରାଜ—4. Name of the image of Siba at Bhubaneśwara.
[ଦ୍ର—ଲିଙ୍ଗରାଜ ମନ୍ଦିରର ପତ୍ତନ ରାଜା ଯଯାତି କେଶରୀ ପକାଇଥିଲେ । ପରେ ଲଲାଟେନ୍ଦୁ କେଶରୀ ଏହି ମନ୍ଦିର-କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପ୍ତ ଓ ଏହାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ । ଭୁବନେଶ୍ୱର ଓ ତନ୍ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଅନେକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଶିଳ୍ପକଳା ଓ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ ମନ୍ଦିରମାନ ଅଛି ।] ଦେ. ବି—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—Name given to males.

ଭୁବନେଶ୍ୱର କବିଚନ୍ଦ୍ର—ଦେ. ବି(ନାମ)-ଓଡ଼ିଆକବି—Name of an
Bhubaneśwara kabichandra Oriya poet.
[ଦ୍ର—ଏ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ବ୍ରହ୍ମପୁର ନିକଟ ହୁଞ୍ଜିଲ ଗ୍ରାମର ଲୋକ; ସେ ଜାତିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ; ୧୮୪୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ୧୮୯୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ରଚିତ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସୀତେଶବିଳାସ, ବାସୁଦେବ ବିଳାସ, ପ୍ରବନ୍ଧମାଳା ପ୍ରଧାନ । ଚାରଣୀଚରଣ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ।]

ଭୁବନେଶ୍ୱର ବଡ଼ ପଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. ନାମ—ଜନୈକ ଉତ୍କଳୀୟ ପଣ୍ଡିତ
Bhubaneśwara barda pandā ଓ ଗ୍ରନ୍ଥକାର—Name of a learned Pandit and author.
[ଦ୍ର—ଏ ଉତ୍କଳୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଇଟିରଥ ଗଡ଼ଜାତବାସୀ, ଗ୍ରନ୍ଥକାର ଓ ଅଳଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରଣେତା । ରାଜାଙ୍କ ବିରାଗଭାଜନ ହୋଇ ରାଜ୍ୟରୁ ବିତାଡ଼ିତ ହୋଇଥିଲେ । ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ—ସ, ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଭୁବନେଶ୍ୱର+ଈ)—୧ । ପାର୍ବତୀ;
Bhubaneśwari ଦୁର୍ଗା—1. Durgā. ୨ । ଦଶ ମହାବିଦ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ଦେବୀ ତ୍ରିପୁରସୁନ୍ଦରୀ—2. One of the ten Tantric incarnations of Durgā.
[ଦ୍ର—ଏ ଚତୁର୍ଭୁଜା, ପାଶାଙ୍କୁଶବରାଭୟହସ୍ତା, ତ୍ରିନୟନା, ଅର୍ଦ୍ଧେନ୍ଦୁଶେଖରା, ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣା, ସୁଭୂଷଣା ଓ ସ୍ମିତାସ୍ୟା ରୂପରେ କଳ୍ପିତା ।]

ଭୁବନ୍ୟୁ—ସ. ବି (ଭୁ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ୍ୟୁ)—୧ । ପ୍ରଭୁ—
Bhubanyu 1. Master; lord. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.

ଭୁବଃ—ସ. ଅ (ଭୁ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍)—୧ । ପୃଥିବୀର ଉପରସ୍ଥ
Bhubah ସପ୍ତସ୍ୱର୍ଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଭୁବନ; ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ—1. The atmosphere; ether; the world or sphere immediately above the earth. ୨ । ଗାୟତ୍ରୀର ବ୍ୟାହୃତିତ୍ରୟ (ଭୂଃ,ଭୁବଃ,ସ୍ୱଃ) ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—2. One of the three Byāhrutis.
୩ । ଚନ୍ଦ୍ର—3. The moon. ୪ । ଅଗ୍ନି—4. Fire.

ଭୁବି—ଦେ. (ଅବ୍ୟ) ବି. (ସ. ଭୁବ=ପୃଥିବୀରେ)—ପୃଥିବୀ—The
Bhubi world; the earth. (ଉ—ଦିବରେ ନାହିଁ ଭୁବିରେ ନାହିଁ ଅଛୁ ଜାଣିମି । ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।)

ଭୁବୀନ୍ଦ୍ର—ଦେ. ବି (ଭୁବି+ଇନ୍ଦ୍ର)—ରାଜା—
Bhubindra A king.

ଭୁୟାଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଭୁଇଆଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bhuyān [etc] Bhuiān etc [See].

ଭୁୟାଁ କରଣ—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ କ୍ଷତ୍ରିୟ—
Bhuyān karana A class of Kshatriyas.

ଭୁୟାଁର—ଦେ. ବି—ଭୁଆଁଳ ଗଛ (ଦେଖ)—
Bhuyānra Bhuānla (tree) (See)

ଭୁରକି—ଦେ. ବି—ଭୁରୁକି (ଦେଖ)
Bhur-ki Bhuruki (See).

ଭୁଳୁ(ରୁ)କୁଣ୍ଡା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଭାର୍କୁଣ୍ଡା ଇତ୍ୟାଦି
Bhulu[ru]kundā (ଦେଖ)—Bhārkundā etc (See).
(ଭୁର୍କୁଣ୍ଡା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୁରୁ(ରୁ)ଚୁକା—ଦେ. ବି—(ସ. ଭସ୍ମଚୟ)—୧ । ଭୁରୁଚୁକା;
Bhur-[ru]chukā ଗୋଡ଼ାଇ ଥିବା କୁକୁରକୁ ଶୃଗାଳର ଏଡ଼ିବା ଭୁରୁକା ଦିଆ—The jackal's evading the pursuit of a
शेयालफाँकी dog. [ଦ୍ର—ବିଲୁଆମାନଙ୍କୁ କୁକୁର ଆକ୍ରମଣ କରବାକୁ

ଗୋଡ଼ାଉଥିବାବେଳେ କୁକୁରକୁ ବିଲୁଅ ପଛରେ ଲାଗିଯିବା ଅବସ୍ଥା ଦେଖିଲେ ବିଲୁଅ ଭୟଚକିତ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଅତି ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଅଧୋବାୟୁ ତ୍ୟାଗ କରେ ଓ ତହିଁର ଅସହ୍ୟ ଦୁର୍ଗନ୍ଧକୁ କୁକୁର ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ଅଟକିଯାଏ ଓ ଇତ୍ୟବସରରେ ବିଲୁଅ ପଳାଇଯାଏ । ଏହାକୁ ଭୁରଚୁକା ବା ଭୁରୁକା ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । ଭଣ୍ଡାଇବା; ଧପା ମାରିବା—2. Cheating.

ଭୁର(ରୁ)ଚୁକା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ବିଲୁଅ) ଗୋଡ଼ାଉଥିବା Bhur(ru)chukā debā କୁକୁରକୁ ଏଡ଼ିବା—1. To elude ফাঁকীদেওয়া the pursuit of the chasing hound (said of a jackal). ଭୁରଚୁକ ବଡା(ଡେ)ଇବା, (ମାରିବା) } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଧପା ମାରିବା; ଠକାଇବା—2. To elude a person; to cheat a person.

ଭୁରଚୁକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଭୟଚକିତ)—ଭୟ ଚକିତ ହେବା—Bhurchukibā To become dumb-founded. हकचकाना भुचकना

ଭୁର(ରୁ,ରି)ଭୁଜା—ଦେ. ବି (ସ. ଭୁରି ଭୋଜନ)—ସାମାନ୍ୟ କିଛି Bhur(ru,ri)bhujā ଜଳଖିଆ ସାମଗ୍ରୀ ବା ଭୁଜିମୁଢ଼ି ଆଦି—भुजा A small quantity of fried rice etc for light চালচিড়ে tiffin purposes. [ଦ୍ରୁ—ଘରେ କ ଥାଏ ଭୁରଭୁଜା ବେଣ୍ଟା କରୁଥାଏ ଦୁର୍ଯୋଧନ । ଛଗ ।]

ଭୁରସ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଧୂଆଁ ଖାଇବା ପାଇଁ ଚିଲମରେ Bhur-rā ସଜା ହେବା ଧୂଆଁପତ୍ର ଗୁଣ୍ଡ—Tobacco-powder for smoking.

ଭୁରସ ଉଡ଼ାଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଚିଲମରେ ଧୂଆଁ ଖାଇ Bhur-rā urdaibā ମୁହଁରୁ ଧୂଆଁ ଛାଡ଼ିବା—To puff out smoke after smoking tobacco.

ଭୁରଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଭୁଲିବା (ଦେଖ) Bhur-libā Bhulibā (See).

ଭୁରଶା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ-ଅଂଶୁଳାବୃତ; ଅଂଶୁଯୁକ୍ତ ଲୋମଯୁକ୍ତ—Bhur-śā Covered with fibrous furs.

ଭୁରଶା ପୋକ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସମ୍ମାଳୁଆ ପୋକ—Bhur-śā pok Caterpillar; the wooly bear.

ଭୁର(ରୁ)ସୁଙ୍ଗ(ଙ୍ଗା)—ଦେ. ବି—ଭୁରସଙ୍ଗା (ଦେଖ) Bhur[ru]sunga(ngā) Bhur-sangā (See).

ଭୁରା—ଦେ. ବି (ଅ. ଭୁରାଦା=ଗୁଣ୍ଡା)—୧ । ଶୁଖିଲା ମୋଟା ଗୁଡ଼; ଗଣ୍ଡ; Bhurā ଏକପ୍ରକାର ଗୁଡ଼; ଏକ ପ୍ରକାର ଚୂନା କନ—1. A kind গুঁড়ো গুঁড়ো জুঁড়া বুরাদা of molasses; raw brown sugar; rough unrefined sugar. ୨ । ଗୁଣ୍ଡ—2. Powder.

ଭୁରି—ଦେ. ବି—ବୁଦବୁଦ—Bubble. Bhuri ভুড়ভুড়ি बिलबिला

ଭୁରିଖଡ଼(ର)—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ଛଣଘାସ (ଏହା ଛୁଆଣିରେ ଲାଗେ)—Bhurikhard(r) A kind of grass used for thatching purposes.

ଭୁରି ଭରି—ଦେ. ବି—ଭଡ଼ଙ୍ଗ; ଫାଙ୍କି—Bhuri bhāri Effrontery.

ଭୁରି ସିନ୍ଦୂର—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଫିକା ସିନ୍ଦୂର—Bhuri sindūra Vermilion of faint red colour.

ଭୁରୁ—ଦେ. ବି (ସ. ଭ୍ରୂ)—ଭ୍ରୂ; ଭ୍ରୂଲତା—Eye-brow. (ତୁ—Bhuru ଦେହ ବଦନ ବଙ୍କା ଭୁରୁ, ସୃଷ୍ଟି ଜାଣିବ ଠକଙ୍କ ভুরু भौं ଗୁରୁ । ଛଗ ।)

ଭୁରୁକି—ଦେ. ବି—ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଚୂନା—Powder. Bhuruki গুঁড়ো बुरादा, बुकनी, भुरका

ଭୁରୁଡ଼(ଡ଼ା,ଡ଼ୁ)—ଦେ. ବି—୧ । ଦମ୍ଭପୂର୍ବକ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବା; ଦମ୍ଭପୂର୍ବକ Bhururda(rdā;rdu) ସତକଥାକୁ ନ ମାନିବା; ফাঙ্কী ଦାମ୍ଭିକତା—1. Effrontery. ୨ । ଠକାମି—ठिठाइ 2. Cheating. ୩ । ଦାମ୍ଭିକତାପୂର୍ବକ ନିଜ ଦୋଷର ଅସ୍ୱୀକାର—3. Brazen-faced denial of one's guilt.

ଭୁରୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦମ୍ଭପୂର୍ବକ ସତ୍ୟକଥାକୁ Bhururdā ନ ମାନେ; ଦାମ୍ଭିକ—A person who has ढीठ ঠেটা ঢাট effrontery; impudent.

ଭୁରୁଡା(ଡେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା—Bhurudā(rde)ibā 1. To persuade; to incite. ୨ । ଉତ୍ତେଜନା କରିବା—2. To instigate.

ଭୁରୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦମ୍ଭପୂର୍ବକ ନ ମାନିବା—1. To Bhururdā(rde)ibā deny a thing with effrontery. দোষ নামানা, ধাপান ୨ । ଧପାଇବା—2. To defraud. उतानघाइ ୩ । ଠକିବା—3. To cheat. ଭୁରୁଡ଼ୁ କାଢ଼ିବା, ଭୁରୁଡ଼ ବଡା(ଡେ)ଇବା, ଭୁରୁଡ଼ୁ ମାରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ୪ । ସତ୍ୟ କଥାକୁ ନ ମାନିବା—4. To deny a true fact. [ତୁ—ସୁଣି ବୃଦ୍ଧ ଆଗରେ ଭୁରୁଡ଼ାଇ କଥା । କହିଣ କହିଲେ ଦ୍ରୁପଦ ମହାରଥୀ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।]

ଭୁରୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ଭୁରୁଡ଼—Bhurudi Effrontery.

ଭୁରୁଡ଼ି କୋଳି—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର)—ଏକପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟ କୋଳି—Bhururdi koli A kind of edible plum.

ଭୁରୁ(ର)ଥାଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ମନବୋଧ କରି Bhuru(r)thāibā କହିବା; କଥା କହି ମନବୋଧ କରିଦେବା—To bring about one's satisfaction with sweet words; to coax.

(ଭଙ୍ଗି ଗୁହାଁ) ଭୁରୁ ନୀଳ ଭୁଜଙ୍ଗୀ ଭ୍ରମର ଜୀବସଙ୍ଗୀ—(କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ (Bhangichāhān) Bhuru nila bhujangi bhramara jibasangi କଳୋଗୁହଙ୍କ 'ଭ' ଗୀତରୁ ଉଦ୍ଧୃତାଂଶ)—

ଚେହ ଜୀବସଙ୍ଗୀ **ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ** ! (ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର) ଭ୍ରୂଲତାରୂପ ନୀଳସର୍ପୀର ଭ୍ରମ ଅର୍ଥାତ୍ ଭ୍ରମଣର ଭଙ୍ଗୀକୁ ଚାହିଁ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବୃନ୍ଦାବନରେ ବଂଶୀବାଦନ କରୁଥିବା ବେଳେ ଭ୍ରୂଲତାର **ଯେପରି ଚଳନା** କରୁଥିଲେ ତାହାକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ **ଲଳିତା ସଖୀକୁ** ସମ୍ବୋଧନ କରି କହୁଅଛନ୍ତି— (**A passage** in the song of Kabisūrjya) **The play** of Srikrushṇa's eyebrow (while blowing the flute) looks like a moving-blue serpent. [ଦ୍ର—**କଶୋରଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦଚମ୍ପୂରେ ଏହା** ଗୋଟିଏ ସନ୍ଦେହଜନକ ସ୍ଥଳ ଥିବାରୁ ଏଠାରେ **ଏଥିର** ଅର୍ଥ ଦିଆଗଲା, **ଲୋକେ** ଏହାର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ **ବୁଝି** ନ ପାରି 'ଭ୍ରମରୀ ଜୀବସଙ୍ଗି' ପ୍ରଭୃତି ନାନାପ୍ରକାର ପାଠାନ୍ତର ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ।]

ଭ୍ରୂ ଭଙ୍ଗ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗୀ)—ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ; ଖାତିର— Bhuru bhanga Slightest regard or consideration. **খাতীর** **खातीर**

ଭୂରୁ(ର)ଭୁରା—ଦେ. ବି—ଭୂମି ଖୋଳିବା କୀଟଙ୍କଦ୍ୱାରା ମୃତ୍ତିକାର ଗୁଣ୍ଡ Bhuru(r)bhurā —Pulverised earth due to the boring of certain insects.

ଭୁରୁସ(ସୁ) ଙ୍ଗ (ଙ୍ଗା)—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୂରିସୁଗନ୍ଧ; ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ Bhurusa(su) ṅga (ṅgā) କାଳଶାକ, କୃଷ୍ଣନିମ୍ବ; ସୁରଭିନିମ୍ବ) [ଭୂର୍ସ(ସୁ)ଙ୍ଗ(ଙ୍ଗା)—ଅନ୍ୟରୂପ] —ନାରଙ୍ଗାଦିବର୍ଗର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତରୁ ভুরশুঙ্গা; ভুর্স্ঙ্গা [ଦ୍ର—ଏଥିର ପତ୍ର କାମିନୀଗଛର ପତ୍ର ପରି, **बरसङ्गा; हर्रा; करनिम** ଏବଂ ଖୁବ୍ ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ । ତରକାରୀରେ ଓ ତେ. କରବେ ପାକୁ ଡାଲିରେ ଏ ପତ୍ରକୁ ବଘାରନ୍ତି ଓ ଚଟଣି କରନ୍ତି ।]—Curry-leaf tree; Murraya Keonigii; Bergera Keonigii.

ଭୁରୁଶୁଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ (ଅନ) ବି—ଧାନ ଗଛର ରୋଗବିଶେଷ । (ଏଥିରେ Bhuruśuṇḍā ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେଲେ ଧାନଗଛରୁ ଫଳ ନ ଥିବା ଗୋଟିଏ କେଣ୍ଡା ବାହାରେ ଓ ଧାନ ଗଛ ମରିଯାଏ— A malady (blight) of the paddy plant wherby a bunch of grain without rice comes out and the plant dies shortly after.

ଭୁର୍ଚୁକା—ଦେ. ବି—ଭୁରୁଚୁକା (ଦେଖ) Bhurchuckā Bhuruchukā (See)

ଭୁଲ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭ୍ରମ, ପ୍ରା. ଭୁଲ୍ଲ, ସଂ. ଭ୍ରୋଳ=ବିହ୍ୱଳ, ମେଦିନୀ) Bhul —୧ । ଭ୍ରମ, ଭ୍ରାନ୍ତି—1. Mistake; error; (ଭୁଲ୍ଲ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) oversight. ୨ । ବିସ୍ମରଣ—2. Forgetting. ୩ । ଦୋଷ—3. Fault. ୪ । ଅଶୁଦ୍ଧି—4. Incorrectness. ଭୁল **भुल** ବିଣ—୧ । ଭ୍ରାନ୍ତ —1. Mistaken; erroneous. ୨ । ଅଶୁଦ୍ଧ— 2. Incorrect; wrong.

ଭୁଲ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭ୍ରମ କରିବା - To commit a mistake or oversight Bhul karibā ভুল করা **भुल करना**

ଭୁଲ୍ ଚୁକ୍—ଦେ. ବି (ସହଚର)—ଭ୍ରମ ପ୍ରମାଦ—Mistake. Bhul chuk (ଭୁଲ ଚଟକା, ଭୁଲ୍ ଭ୍ରାନ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ভুলচুক্; ভুলভ্রান্তি **भुलाभटका; भुलचूक**

ଭୁଲ୍ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟର ଭ୍ରମ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା- Bhul dekhā(khe)ibā To point out another's mistake. ভুল দেখান **भुल दिखलाना**

ଭୁଲ୍ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟର ଭ୍ରମ ଦେଖିବା—1. To detect another's mistake Bhul dharibā (ଭୁଲ ବାହାର କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ভুলধরা **भुल निकालना**

ଭୁଲ୍ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭ୍ରମ ଦୂର କରିବା, ଭ୍ରମ ସଂଶୋଧନ କରିବା Baul bhāngibā —To remove a mistaken idea; to correct an error ভুলভাঙ্গান **भूल दूरकरना**

ଭୁଲ—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତର ଗଡ଼ଜାତ, ବାଲେଶ୍ୱର)—୧ । ଭୋଳ Bhuḻa (ଦେଖ)—1. Bhoḻa (See) ୨ । (ବାଲେଶ୍ୱର ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳ) ଲୁଣୀମାଟି ଯାହାକୁ କି ପାଣିରେ ଗୋଳି ନିଆଁ ଉପରେ ଫୁଟାଇଲେ ପାଣି ମରିଯାଇ ପଗା ଲୁଣ ମିଳିଯାଏ—2. Earth (near the Balasore sea-coast in Orissa) yielding salt by being mixed with water and then boiled dry.

ଭୁଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୋଳ) (ଭୁଲ. ବ. ଭୋଲମାଛ; ବେଲେ ମାଛ) Bhula —ଶକଲୀ ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ; ବୋଦସୀ—A kind of scaly fish; Barilius Bola.

ଭୁଲଣା—ଦେ. ବି [ସଂ. ଭ୍ରମ]—୧ । ବିସ୍ମୃତି—1. Forgetting. Bhulaṇā ୨ । ଭୁଲାଇବା—2. Deluding; misleading.

ଭୁଲତା—ଦେ. ବି [ସଂ. ଭ୍ରୂଲତା]—ଭ୍ରୂଲତା; ଆଖି ଉପରେ ଥିବା Bhulatā ରୋମରେଖା—Eye-brow. [ଉ—ଭୁଲତା- ଭুলতা ଭଙ୍ଗି ତାର, ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ଆକାର, ଶର ମାରୁଛି ମୋ ହୃଦକୁ **भौं** ଚାହିଁରେ । ସଙ୍ଗୀତ ।]

ଭୁଲତା ଭଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବି [ସଂ. ଭ୍ରୂଲତା ଭଙ୍ଗୀ]—୧ । ଭ୍ରୂଲତାର Bhulatā bhangi ଆକୃତି ବା ଛବି—1. The shape of the eye brow. ୨ । ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗୀ—2. Amorous play of the eye-brow.

ଭୁଲ୍ଲ—ସଂ. ବି. ନାମ—ନର୍ମଦାର ସଙ୍ଗମସ୍ଥଳ ପ୍ରଦେଶରେ ଜନ୍ମ Bhullā ହୋଇଥିବା ସପ୍ତଦଶଶତାବ୍ଦୀୟ ଜଣେକ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ('ଗ୍ରହ ଗଣିତ ଚିନ୍ତାମଣି' ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା)— A celebrated 17th century Indian astronomer. ଦେ. ବି—ଭୁଲିବା— [ଭୁଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] Forgetting; oblivion. ଦେ. ବିଣ— ভোলা ୧ । ଯେ ଭୁଲ କରେ—1. Committing mistakes; erring. **भोला, भूलक** ୨ । ଭୋଳା; ଯେ ଭୁଲିଯାଏ—

2. Forgetful. [ଉ—ଭୁଲା ମନ, ଭୁଲୁ କାହିଁକ ? ଭଜନ ।]

ଭୁଲା(ଲେ)ଇବା–ଦେ. କି [ଭୁଲିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ]—୧ । ଭ୍ରମରେ
Bhulā(le) ibā ପକାଇବା—1. To mislead; to
ভুলান dupe. ୨ । ବିସ୍ମୃତ କରାଇବା –2. To cause to
भुलना forget. ୩ । ଭଣ୍ଡାଇବା –3. To wheedle; to seduce. ୪ । ମୁଗ୍ଧ କରିବା—4. To fascinate; to charm.

ଭୁଲାକ(କି)—ବୈଦେ. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) ବ. (ଭୁଲାଁ. ବୁଲାକ୍)—
Bhulāk(ki) ବୁଲାକି (ଦେଖ)—Bulāki (See)
বুলাকি, নোলক बुलाकी

ଭୁଲାଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବ—ଯେ ଭୁଲାଏ; ପ୍ରବଞ୍ଚକ—Misleading;
Bhulāniā(āñ) deceitful; causing forgetfulness.
ভুলানিয়া भूलभूलैयाँ

ଭୁଲା ଭ(ଭେ)ଟକା —ଦେ. କ୍ରି. ବଣ —ହାକୁଡ଼ା ଝଟକା—
Bhulā bha(bho)ṭakā Accidentally; occasion-
ভুলে भूलके ally; not at regular intervals.

ଭୁଲା ମନ—ଦେ. ବ—୧ । ଯେଉଁ ମନ ସବୁ କଥା ଭୁଲିଯାଏ—
Bhulā mana 1. A mind prone to commit mis-
ভোলা মন takes; erring mind. ୨ । ଭୋଳା ମନ—
भुलक मन 2. Forgetful mind.

ଭୁଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଜୟପୁର)—୧ । ପାଣିଛୁଆଁ ଏକଜାତୀୟ
Bhuliā ତନ୍ତି—1. A class of weavers from
ভুলিয়া whose hands high caste people can take
भूलिया water for drinking. [ଦ୍ର—ତନ୍ତିମାନଙ୍କର ଜାତି,—ଭୁଲିଆ, ଭୁଲି, ଭୁଲ୍ଲା । ଏମାନେ ସୂତା କାଟନ୍ତି ଓ ଲୁଗା ବୁଣନ୍ତି ।] ଦେ. ବ—ଛତିଶଗଡ଼ୀ ଭାଷାର ଏକ ଭାଷାନ୍ତର—A sub-dialect of the Chhatisgarhi language. (ଭୁଲିଆ ଭାଷାର ଉଦାହରଣ—ଗୁଟେ ମନୁଷ୍ୟକ ଯୁଡ଼େ ବେଟା ରହସ୍ । ଅକର ଭିତର ସାନ୍ ବେଟା ବୁଆଶେ କହସ୍ବ ଅଗୋ ବୁଆ ! ସମ୍ପତ୍ତିର ମର ଜୁନ୍ ଭାଗ୍ ପଡ଼ୁଦେ, ତାହା ମକେ ଭାଗ କରଦେ । ବୁଆ ଇଟା ଶୁଇନକ ଅକର ସମ୍ପତ୍ତିକ ଦୁହି ବେଟାକେ ଭାଗ କରି ଦେଇସ୍ । କେତେ ଦିନ ଗଇସ୍, ସାନ୍ ବେଟା ଅକର ଭାଗମ ଯାହା ପଡ଼ିସ୍ ସମ୍ପତ୍ତି ଯାକରୁ ଏକ ଯାଗାନେ ଇକାଣ୍ଡ ବିଦେଶକ୍ ପଲ୍ଲି ଗଇସ୍ । ତୁଇଠାନେ ଯାହା ପାରୁତା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିକ କେତେକ ଦିନ ଗଇସ୍ ବ ସମ୍ପତ୍ତି ଯାକରୁ ଉଡ଼ାଏ ଦେଇସ୍ । ଏନ୍ତା ବେଲ୍ଖେ ହୋ ଦେଶେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ୍ ପଡ଼ିସ୍ ଯ ହୋ ପିଲ୍ଲା ଖାଏ ବାକେ ନାଇ ପାଇସ୍ ଯ, ଉପାତୁନେ ଦୁଃଖ୍ ପାଇସ୍ । (ଗ୍ରିଅର୍ସନଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଗୃହୀତ) । ଏଥିର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ —ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ୨ଟି ପୁଅ ଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ସାନ ପୁଅ ବାପକୁ କହିଲା ବ ହେ ବାପ ! ସମ୍ପତ୍ତିରେ ମୋର ଯେଉଁ ଭାଗ ପଡୁଛି ତାକୁ ମୋତେ ଭାଗ କରି ଦେ । ବାପ ଏହା ଶୁଣି କରି ତାହାର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଦୁଇ ପୁଅଙ୍କୁ ଭାଗ କରି ଦେଲା । କେତେ ଦିନ ଗଲାରୁ ସାନ ପୁଅ ତାହା ଭାଗରେ ଯାହା ପଡ଼ିଲା ସେ ସମ୍ପତ୍ତି ଯାକ ଏକାଠି କରି ଦୂରି ବିଦେଶ ଗଲା । ଇତ୍ୟାଦି । ଏଥିରୁ ଦେଖାଯିବ ଯେ ଏହାର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସଙ୍ଗେ ଓ ଛତିଶଗଡ଼ୀ ଭାଷା ସଙ୍ଗେ ଖୁବ୍ ସୌସାଦୃଶ୍ୟ ଅଛି ।)

ଭୁଲିଙ୍ଗ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଭେରଣ୍ଡ)—ପୌରାଣିକ ବୃହତ୍ ପକ୍ଷୀବିଶେଷ—
Bhulinga A kind of fabulous bird (like Phoenix. (ଉ—ସେ ବନ ଶୂନ୍ୟ ପାଶେ ଭାରୁଣ୍ଡ ଭୁଲିଙ୍ଗ, ପକ୍ଷୀ ବି ହ ବହୁ ଅଛନ୍ତି ହୋଇ ସଙ୍ଗ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ପର୍ବ ।)

ଭୁଲିବା—ଦେ. କ୍ର—୧ । ଭ୍ରମ କରିବା—1. To commit mis-
Bhulibā take. ୨ । ବିସ୍ମୃତ ହେବା; ପାସୋରିବା—
ভুলা भूलना 2. To forget. ୩ । ମୁଗ୍ଧ ହେବା—3. To be
(ଭୁଲିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) fascinated. ୪ । ପର କଥାରେ ଠକି ଯିବା—4. To be beguiled.

ଭୁଶ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଶୁଖିଲା ମାଟି ହଠାତ୍ ଖସି
Bhuś ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—1. The sound of falling down of dry earth.
ଭୁସ୍(ଷ୍)ଭୁସ୍(ଷ୍)
ଭୁସ୍(ଷ୍)ଭାସ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ହଠାତ୍ ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—
2. The sound of sudden fall. ୩ । ପୁନଃ ପୁନଃ ସ୍ଖଳନର ଶବ୍ଦ—3. Repeated slipping sound.
୪ । ହଠାତ୍—4. Suddenly.

ଭୁଶକା(କି) —ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ହଠାତ୍—1. All of a
Bhuś-kā(ki) sudden. ୨ । ଭୁଷ୍ ଶବ୍ଦପୂର୍ବକ—2. Mak-
ভুষ করে पिनपिन ing a sudden sound.
[ଭୁଶ୍‌କନା(କି), ଭୁଶ୍‌ଦ(ଧ)ସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଭୁଶ୍(ଶୁ)ଭୁଶ୍(ଶୁ) ଚାଲି —ଦେ. ବ—ଧୁମ୍ ଧୁମ୍ ଶବ୍ଦ କରି ଚାଲିବା—
Bhuś(śu)bhuś(śu) chāli Striding with loud steps.
ছুম ছুম করে চলা पिनपिनाकर चलना

ଭୁଶା(ସା) —ଦେ. ବ —୧ । ଭୁଶିବା—1. Goring. ୨ । ଖେଞ୍ଚିବା
Bhuśā(sā) ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର—2. A goring stroke.
গোতা (ଉ—ଘୋଡ଼ାର କାମ ଭାଡ଼ି ଭୁଶାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ.
दाही ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଚମ୍ପୂ. ଘ ଗୀତ ।) ୩ । ଯଷ୍ଟିର ମୂଳ ଦ୍ୱାରା ଖେଞ୍ଚ—3. Poking with the end of a rod. ଦେ. ବଣ—ଶିଥିଳ (ମାଟି); ଯାହା ଉପରେ ଚାଲିଲା ବେଳକୁ ଗୋଡ଼ ତଳକୁ ଗଳି ପଡ଼େ—Loose (earth or sand).

ଭୁଶା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କି —ଭୁଶିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Bhuśā(se)ibā Causative form of the verb
গুঁতান ‍भिरवाना 'Bhuśibā'.

ଭୁଶା ବାଲି—ଦେ. ବ—ଅସ୍ଥିର ବାଲୁକା; ଦୁବୁଲା ବାଲି, ଯହିଁରେ
Bhuśā bāli ଗୋଡ଼ ଗଳି ପଡ଼େ—Quicksand.
ধসা বালি धसा बालु

ଭୂଷା ମାଟି—ଦେ. ବ—ଶିଥିଳ ମୃତ୍ତିକା—
Bhuṡā māṭi Loose soil.
धसा माटी **भुसनी मिट्टी** .

ଭୂଷି—ଦେ. ବ. (ସ. ବୁଷ)—**ସ୍ୱେଦଡ଼**; ଯବ, ଗୋଧୂମାଦିର ଚୋପା ବା
Bhuṡi ଛକ—The chaff of wheat or barley;
भूसी **बूर, भूस, भूसी** bran; husk.

ଭୂଷି ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ. (ଭୁଲ. ବ. ଦୁଷୋ ଚିଂଗଡ଼ୀ)—
Bhuṡi chiṅgurḍi ଏକ ପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛ—
A kind of small shrimp.

ଭୂଷୁକା—ଭୂଷ୍କା (ଦେଖ)
Bhuṡukā Bhuskā (See)

ଭୂଷୁକି—ଭୂଷ୍କି (ଦେଖ)
Bhuṡuki Bhuski (See)

ଭୂଷୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ପୃଥୁଳ ଅଥଚ ଅକାମିକା ବା ଅସୁନ୍ଦର
Bhuṡunḍā ଲୋକ—Fat, idle and ugly (person.)
मुसमार्का **मुषण्डा** (ଭୂଷୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୂଷୁଣ୍ଡି—ସ. ବ (ଯୋଗବାଶିଷ୍ଠ ରାମାୟଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ)—ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞ;
Bhṡundi ତ୍ରିଯୁଗଦର୍ଶୀ କାକ; ଚିରଞ୍ଜୀବୀ କାକ—A mythological immortal crow.
ଭୂଷଣ୍ଡ
ଭୂଷଣ୍ଡୀ } ଅନ୍ୟରୂପ [ଦ୍ର—ଏ କାକ ବିଷ୍ଣୁ ଭୁଣ୍ଡରେ ସ୍ନାନ କରି ଚତୁର୍ଭୁଜ ହେଲା ଓ
ଭୂଷଣ୍ଡୀକାକ
ଚିରଞ୍ଜୀବୀ ହେଲା; ସ୍ୱର୍ଗ ବଡ଼ ଦେଉଳର ଗୋଟିଏ ଭୁଣ୍ଡରେ ଭୂଷୁଣ୍ଡୀକାକର ମୂର୍ତ୍ତି ଅଛି ।]

ଭୂଷୁଡ଼ା—ଦେ. ବ—(ସ. ଧ୍ୱସ୍ତ)—ଭୂଷୁଡ଼ିବା (ଦେଖ)—
Bhuṡurḍā Bhuṡurḍibā (See). ବଣ—ଭୂଷୁଡ଼ି ଯାଇ
धसा ଥିବା—Whose edges or banks have fallen
घसना down. (ଯଥା—କୂଅ ଭୂଷୁଡ଼ିବା ।)
धसा **घसाहुआ**

ଭୂଷୁଡ଼ି(ରି,ଲି)ବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଭ୍ରଷ୍ଟ, ଭୁଲ. ପ୍ରା. ଭୁଷ୍‌ସିତେ କର୍ମା ସ. ଧ୍ୱଲ୍‌ ଧାତୁ ଦ୍ୱସ୍ତ)—୧ । କଡ଼ାର ବା କୂପାଦିର
Bhuṡurḍi(ri,li)bā
ଭୂଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିବା
ଭୂଷୁଡ଼ି ଯିବା } ଅନ୍ୟରୂପ କୂଳର ମାଟି ଖସିଯାଇ ତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିବା—1.To collapse;to come
धसेयाओया; धसखाओया down (said of portion of the
घसना; घसजाना soil on the bank of a river or well. ୨ । ସ୍ଥଳଚ ହେବା; ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ ହେବା—2. To give way. (ଦ୍ର—ଭୂଷୁଡ଼ିବଟ ସଜାବୃତ ଜସୁମ ଧଡ଼— କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋଗୀତମ୍ । ବ ଗୀତ ।)

ଭୂଷୁ(ଷ)ଣ୍ଡି—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଅଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—
Bhuṡu(ṡa)ṇḍi A kind of firearm of ancient India. [ଦ୍ର—ଏହା ବାହୁତୁଲ୍ୟ ପରିମିତ ଲମ୍ବା,ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଣ୍ଠିଯୁକ୍ତ ଓ ସ୍ଥୂଳକାୟ । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ କୃଷ୍ଣ, ଏହା ସର୍ପପରି ଦୃଷ୍ଟିଦର୍ଶନ । ଏହା ପାତନ ଏବଂ ଘୂର୍ଣ୍ଣନ ଉଭୟ ଗତି ବିଶିଷ୍ଟ ।]

ଭୂଷ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ—କ୍ଷୁଦ୍ର ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛ —
Bhusha A kind of small-sized shrimp.

ଭୂଷ(ସ)ଣ୍ଡି—ସ. ବ—ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଶତ୍ରୁ ଉପରେ କ୍ଷେପଣୀୟ ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ର; ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A kind
Bhusha(sa)ṇḍi of weapon; a weapon used in throwing at the enemy.

ଭୂଷିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଉଦ୍ ଧାତୁ କର୍ମା ଦୃଷ୍ ଧାତୁ)—୧ । ସୂକ୍ଷ୍ମାଗ୍ର
Bhusibā ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ବା ଶିଙ୍ଗଦ୍ୱାରା କେଞ୍ଚିବା; ବିନ୍ଧିବା—
गोता मारा 1. To gore; to give a thrust with a
ढाही लगाना, चीरना pointed weapon or horn).
(ଭୂଷିଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଗାତରେ ମାଟି ଭର୍ତ୍ତି କରି ବାଡ଼ିରେ ଖୁନ୍ଦିବା—2. To ram earth into a hole.

ଭୂଷି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସୂକ୍ଷ୍ମାଗ୍ର ଅସ୍ତ୍ର ବା ଶିଙ୍ଗଦ୍ୱାରା ଫୋଡ଼ି ହୋଇ
Bhusi hebā ଯିବା—To be pierced with a sharp weapon or the horn of an animal. [ଦ୍ର— ଯେ ଶିଙ୍ଗମୂଳେ ନୟନକୁଳରେ ଦନେ ନୋହୁଥିବ ଭୂଷି କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ କଳ୍ପଲତା ।]

ଭୂଷ୍କା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ମୋଟା; ଗୋଧା; ସ୍ଥୂଳକାୟ (ପୁରୁଷ)
Bhuskā (ଭୂଷ୍କୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) —Fat (man).

ଭୂସ୍ତୃଣ—ସ. ବ—ଗନ୍ଧମାଳୀ (ଦେଖ)—Gandhamātri (See)
Bhustruṇa [ଦ୍ର—କବିରାଜ ହରେକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

ଭୂ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ହେବା —1. To be. ୨ । ଜନ୍ମିବା—
Bhū (root) 2. To be born.

ଭୂ—ସ. ବ (ଭୂ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ପୃଥିବୀ—1. The
Bhū world. ୨ । ପାତାଳ- 2. The nether regions. ୩ । ଭୂମି—3. The earth. ୪ । ପ୍ରଦେଶ; ଅଞ୍ଚଳ — 4. Country; tract of country. ୫ । ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି —5. Sacrificial fire. ୬ । ଆଧାର—6. Receptacle. ବଣ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲଗେ, ଯଥା ଆତ୍ମଭୂ, ସ୍ୱୟମ୍ଭୂ)—ଯେ ଜନ୍ମେ—Born of.

ଭୂଃ—ସ. ଅ (ଭୂ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ସୁକ୍)—ସପ୍ତଭୁବନ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ
Bhūḥ ଭୁବନ—The first of the seven worlds.

ଭୂଅଖଣ୍ଡ—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ଭୂଖଣ୍ଡ)—ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ –
Bhūakhanda The entire world.

ଭୂଇଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଭୂଇଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bhuin (etc) Bhuin etc (See)
[ଦ୍ର—ମୋହର ଉପୋବନ ଭୂଇଁ, ଅତି ସୁଗନ୍ଧ ଜଳୁ ଭୁହି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ଭୂଇଁ କଇଠ(ଥ)—ଦେ (ବୈଦ୍ୟକ) ବ—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟଗଛ —
Bhuiñ kaiṭha(tha) [ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳ ବଟିଆ ମହତ ସହିତ ବାଟି ଖାଇଲେ ଦାରୁଣ ବାତବ୍ୟାଧି ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ । ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ. କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]—A kind of wild tree.

ଭୂଇଁ କ(କୋ)ରୁଆଁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ସୁଗନ୍ଧ ବନ୍ୟ ପୁଷ୍ପ
Bhuin ka(ko)ruāñ ବିଶେଷ—A kind of wild flower of sweet smell.

ଭୂଇଁ କାମଡ଼ା—ଦେ. (ବୈଦ୍ୟକ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଲତା [ଦ୍ର—
Bhūiñ kāmarḍā ଏହାର ପତ୍ରରସ ଦୁଧ ସହିତ ବାଟି ପାନ
କଲେ ମେହରୋଗ ପ୍ରଶମିତ ହୁଏ । ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ]
A kind of medicinal creeper Merremia Emarginata. [ଦ୍ର—ଏହା କଲମ୍ବାଦିବର୍ଗର ଲତା; ଭୂମିରେ ମାଡ଼େ; ଏହାର ପତ୍ର ଗଣ୍ଠିରୁ ଚେର ବାହାରେ; ପତ୍ର ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର, ଡେଙ୍ଗା ଲମ୍ବ, ଫୁଲ ଛୋଟ ହଳଦିଆ—ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ।]

ଭୂଇଁ ଚକୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—[ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳ
Bhūiñ chākundā ପତ୍ରର କ୍ୱାଥ ଓ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ମୃଦୁ ବିରେଚକ ଓ ତେ, ତାଗେଜୁ ମେହବ୍ରଣ ଓ କଫନାଶକ । ଏହାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୁଣ ଚକୁଣ୍ଡା ତୁଲ୍ୟ । ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।] A kind of medicinal plant.

ଭୂଇଁ ପଟକା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଛୋଟ ସୂତା ଗୁଡ଼ାଇ ତିଆରି
Bhūiñ paṭakā ହୋଇଥିବା ଗୋଲାକୃତି ପଟକାବିଶେଷ—
A kind of crackers. [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଭୂଇଁ ଉପରେ କଚାଡ଼ି ଦେଲେ ଏହା ସଶବ୍ଦରେ ଫାଟିଯାଏ ।]

ଭୂ କଦମ୍ବ—ସ. ବି—ଭୂଇଁ କଦମ୍ବ (ଦେଖ)
Bhū kadamba Bhūiñ kadamba (See).

ଭୂ କମ୍ପ—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଭୂ+କମ୍ପ)—ଭୂମିକମ୍ପ—
Bhū kampa Earth-quake.
(ଭୂକମ୍ପନ, ଭୂଚଳନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୂ କର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂ+କର୍ଣ୍ଣ)—ବିଷୁବରେଖାର ବ୍ୟାସାର୍ଦ୍ଧ—
Bhū karṇṇa The radius of the equator.

ଭୂକାକ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂ+କାକ)—ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ କପୋତ—
Bhūkāka Blue pigeon.

ଭୂ କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ—ସ. ବି—ଭୂଇଁ କଖାରୁ (ଦେଖ)
Bhū kushmāṇḍa Bhūiñ kakhāru (See).

ଭୂ କେଶ—ସ. ବି—୧ । ଶୈବାଳ; ଶିଉଳି—1. Moss.
Bhū kesa ୨ । ବଟବୃକ୍ଷ—2. The banian tree.

ଭୂ କେଶା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାକ୍ଷସୀ—
Bhū kesā Demoness.

ଭୂ ଖଣ୍ଡ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପୃଥିବୀର ଅଂଶ ବା ଅଞ୍ଚଳବିଶେଷ—
Bhū khaṇḍa A division of the globe; a tract of country.

ଭୂ ଖର୍ଜ୍ଜୁର—ସ. ବି—ଭୂଇଁ ଖଜୁରି (ଦେଖ)
Bhū kharjjura Bhūiñ khajuri (See).

ଭୂ ଗର୍ଭ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂ+ଗର୍ଭ)—୧ । ପୃଥିବୀର ଅଭ୍ୟନ୍ତର;
Bhū garbha ମାଟିତଳ—1. The bowels of the earth. ୨ । ଭବଭୂତି କବି—2. A name of the poet Bhababhūti.

ଭୂଗର୍ଭନିହିତ—ସ. ବିଣ (୭ମୀ ତତ୍, ଭୂଗର୍ଭ+ନିହିତ)—ମାଟିତଳେ
Bhūgarbhanihita ସ୍ଥିତ—Deposited or situated in the lower strata or region of the earth.

ଭୂଗର୍ଭ ବିଦ୍ୟା (ଶାସ୍ତ୍ର)—ସ. ବି (ଆଧୁନିକ)—ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପୃଥିବୀର
Bhūgarbha bidyā (śāstra) ଅଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ତଥ୍ୟମାନ
(ଭୂବିଦ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆଲୋଚିତ ହୋଇଅଛି—Geology.

ଭୂଗୋଳ—ସ. ବି ଭୂ=ପୃଥିବୀ+ଗୋଳ=ମଣ୍ଡଳ—୧ । ଗୋଲାକାର
Bhūgoḷa ପୃଥିବୀ—1. The terrestrial globe. ୨ । ଭୂମଣ୍ଡଳ—2. The earth. ୩ । ପୃଥିବୀର ଉପରସ୍ଥ ବିଷୟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାପକ ବିଦ୍ୟାବିଶେଷ—3. Geography. [ଦ୍ର—ଭୂଗୋଳ ତ୍ରିବିଧ; ରାଜନୈତିକ, ପ୍ରାକୃତିକ ଓ ବାଣିଜ୍ୟିକ ।]

ଭୂଗୋଳ(ଳ)କ—ସ. ବି. (ଭୂଗୋଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ପୃଥିବୀମଣ୍ଡଳ,
Bhūgoḷa(ḷa)ka ପିଣ୍ଡାକାର ପୃଥିବୀ—The terrestrial globe.

ଭୂଗୋଳ ବିଦ୍ୟା—ସ. ବି—ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀର ଆକୃତି, ଗତି,
Bhūgoḷa bidyā ଧର୍ମ, ବିଭାଗ, ସମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରଭୃତି ଜଣାଯାଏ—Geography.

ଭୂଗୋଳ ବିବରଣ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂଗୋଳ+ବିବରଣ)—
Bhūgoḷa bibaraṇa ପୃଥିବୀର ବିବରଣ—Geographical
(ଭୂଗୋଳ ବୃତ୍ତାନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) description of the earth.

ଭୂ ଚକ୍ର—ସ.ବି—୧ । ପୃଥିବୀର ପରିଧି—1. The circumference
Bhū chakra of the globe. ୨ । ବିଷୁବରେଖା (ଜ୍ୟୋ. ଶା)—2. The equator. ୩ । ଅୟନ ବୃତ୍ତ (ଜ୍ୟୋ. ଶା)—3. The ecliptic. ୪ । କ୍ରାନ୍ତିବୃତ୍ତ (ଜ୍ୟୋ. ଶା)—4. Equinoctial circles.

ଭୂ ଚଣକ—ସ. ବି (ଆଧୁନିକ—ଭୂଇଁଚଣା, ଚୀନାବାଦାମ, ମୁଗଫଳୀ—
Bhū chaṇaka Ground nut; (Arachis Hypogoea.

ଭୂ ଚମ୍ପକ—ସ. ବି—ଭୂଇଁ ଚମ୍ପା (ଦେଖ)—
Bhū champaka Bhūiñ champā (See).

ଭୂ ଚର—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଭୂ+ଚର୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସ୍ଥଳଚର; ଯେ
Bhū chara ପୃଥିବୀ ଉପରେ ବିଚରଣ କରେ—Roaming on
(ଭୂଚରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) the earth. ସ. ବି—୧ । ମନୁଷ୍ୟାଦି ସ୍ଥଳଚର ଜୀବ—1. Animals moving on the land. ୨ । ଶିବ (ଜ୍ୟୋ. ଶା)—2. Siba. ୩ । ତନ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏକ ପ୍ରକାର ସିଦ୍ଧି, ଯହିଁ ଫଳରେ ସାଧକର କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଅଗମ୍ୟ, କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଅପ୍ରାପ୍ୟ ଓ କୌଣସି ବିଷୟ ଅଦୃଶ୍ୟ ରହେ ନାହିଁ (ଜ୍ୟୋ. ଶା)—3. A sort of success in Tantric exercise in which a person can go any where and can see and do any thing.

ଭୂ ଚିତ୍ର—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂ+ଚିତ୍ର)—ପୃଥିବୀର ମାନଚିତ୍ର—
Bhū chitra Map of the world.

ଭୂ ଚ୍ଛାୟା—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; (ଭୂ+ଛାୟା)—୧ । ପୃଥିବୀର ଛାୟା—
Bhū chhāyā 1. The shadow of the earth. ୨ । ରାହୁ—2. The Dragon's head; the ascending node; the shadow of the earth fall-

ing on the moon causing ecipse. ୩ । ଅନ୍ଧକାର—3. Darkness.

ଭୂଞ୍ଜା—ଦେ. ବ—ଭୂଇଁଆ (ଦେଖ)—
Bhūñjā Bhuiāñ (See)

ଭୂତ—ସଂ. ବ—(ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ବାୟୁଚର ଦେବଯୋନି ବିଶେଷ—1. A class of aerial beings.
Bhūta
୨ । ପିଶାଚ—2. Ghosts; evil spirits. [ଦ୍ର—ସବୁ ଦେଶରେ, ସବୁ କାଳରେ, ସବୁ ଜାତିରେ 'ଭୂତ'ମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାନା କଳ୍ପନା ଓ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି । ଯେଉଁ ଜୀବମାନଙ୍କ ଆତ୍ମାମାନ ମୋକ୍ଷଗତି ପ୍ରାପ୍ତ ନ ହୋଇ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଇ ନ ଥାନ୍ତି ସେମାନେ ଭୂତ ବା ପ୍ରେତରୂପେ ନାନା ସ୍ଥୂଳ ଓ ସୂକ୍ଷ୍ମରୂପ ଧାରଣ କରି ପୃଥିବୀରେ ବିଚରଣ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ରାତ୍ରିରେ ବାହାରନ୍ତି ଓ ଶ୍ମଶାନ, ନିର୍ଜ୍ଜନ ସ୍ଥାନ ଓ ମହାରଣ୍ୟରେ ରହନ୍ତି ଓ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପ ଧାରଣ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ସମୟେ ସମୟେ ନାନା ଅତ୍ୟାଚାର କରନ୍ତି ଓ ବାଳକ ବାଳିକା ଯୁବକ ଯୁବତୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଦେହରେ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି । ଏମାନେ କୌଣସି କୌଣସି ଗୃହକୁ ଅଧିକାର କରି ସେଠାରେ ନାନା ଅଲୌକିକ ଘଟନା ଘଟାନ୍ତି । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଆତ୍ମା 'ଭୂତ' ହେବା କଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟମାନେ ସ୍ୱୀକାର କରୁଅଛନ୍ତି ଓ ଭୂତମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ କ୍ରିୟାକଳାପ ଦେଖାଉଅଛନ୍ତି ।] ୩ । ଶିବଙ୍କର ଅନୁଚର ବା ଗଣସମୂହ—3. The attendants of Śiba. ୪ । ଜଗତର ପଞ୍ଚ ମୌଳିକ ଉପାଦାନ (ଯଥା:—(କ୍ଷିତି) ପୃଥିବୀ, (ଅପ୍) ଜଳ, (ତେଜଃ) ଅଗ୍ନି, (ମରୁତ୍) ବାୟୁ ଓ (ବ୍ୟୋମ) ଆକାଶ—4. The five primordial elements of the creation (viz, the earth, water, fire, air and ether.) ୫ । ପ୍ରାଣୀ; ଜୀବ; ଜନ୍ତୁ—5. Animals; animated beings. ୬ । ତତ୍ତ୍ୱ;ସତ୍ୟ-6. Eternal or fundamental truths. ୭ । ଅତୀତ ସମୟ—7. The past. ୮ । ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧାନ-8. Investigation of facts; enquiry about an affair. ୯ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ (ହ୍ରୁ. ଶ)—9. Kārttikeya. ୧୦ । ଯୋଗୀନ୍ଦ୍ର (ହ୍ରୁ. ଶ)—10. A pre-eminent Jogī. ୧୧ । ପ୍ରେତ ପିଶାଚ ଆଦିଙ୍କ ଉପଦ୍ରବ ଶାନ୍ତି କରିବା ଔଷଧ (ହ୍ରୁ. ଶ)—11. Any medicine which protects a person from the attack of ghosts. ୧୨ । ଲୋଧ୍ର ବୃକ୍ଷ (ହ୍ରୁ.ଶ) 12. Simplocus Racemosus. ୧୩ । ସୃଷ୍ଟ ଜଡ଼ ବା ଚେତନ ବସ୍ତୁ (ହ୍ରୁ. ଶ)—13. Created thing; animate or inanimate object. ୧୪ । କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷ (ହ୍ରୁ. ଶ)—14. The dark lunar fortnight. ୧୫ । ମୃତ ଶରୀର; ଶବ (ହ୍ରୁ. ଶ)—15. Dead body. ୧୬ । ମୋକ୍ଷ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବା ମୃତ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ଆତ୍ମା; ପ୍ରେତ—16. The souls or spirits of dead beings who have not yet attained salvation ୧୭ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଅତୀତ ହୋଇଥିବା କ୍ରିୟାର କାଳ—17. (grammar) The past tense. ୧୮ । ବୃତ୍ତ (ହ୍ରୁ. ଶ)—18. Circle. ସଂ. ବିଣ—୧ । ଅତୀତ; ଗତ—1. Past; gone. ୨ । ଜ୍ଞାତ—2. Known; ୩ । ଉତ୍ପନ୍ନ—3. Produced. ୪ । ଲବ୍ଧ—4. Obtained. ୫ । ଉଚିତ—5. Proper. ୬ । ସ୍ୱରୂପ, ତୁଲ୍ୟ; ସଦୃଶ—6. Equal; similar. ୭ । ଉପାସିତ—7. Worshipped. ୮ । ସତ୍ୟ—8. True. ୯ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଯଥା—ବାଷ୍ପୀଭୂତ, ଜଳୀଭୂତ, ଭସ୍ମୀଭୂତ,) ପରିଣତ—9. Changed into. ୧୦ । ଅବସ୍ଥିତ—10. Existing on. ୧୧ । ଯୁକ୍ତ; ମିଳିତ (ହ୍ରୁ. ଶ)—11. Joined; mixed. ଦେ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବିଣ—୧ । ଅବିବେଚକ—1. Thoughtless. ୨ । ପ୍ରେତ ପରି ବିଚରଣଶୀଳ—2. Wandering like a ghost. ୩ । ଦୁରନ୍ତ; ଦୁଷ୍ଟ—3. Wicked. ୪ । ଭୂତପରି ଦେଖିବାକୁ କଦର୍ଯ୍ୟ—4. Ugly-looking like a ghost.

ଭୂତ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ର—ନିଦ୍ରାବସ୍ଥାରେ ଶଯ୍ୟାରୁ ଉଠି ବାହାରେ ବିଚରଣ କରିବାରୂପ ଏକ-ପ୍ରକାର ରୋଗ--(a disease) Somnambulism.
Bhūta uṭhā(ṭhe)ibā
ଭୂତ ଡାକିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଭୂତ ସ୍କନ୍ଧରେ ଉଠାଇବା }
নিশি পাওয়া(লাগা) sleep—walking. [ଦ୍ର—ଏ ରୋଗ-
नीदमे चलाफीरा करना ଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଦ୍ରିତ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତାକୁ କିଏ ଡାକୁଥିବା ପରି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ନିଦ ମଳମଳ ହୋଇ ଶଯ୍ୟା ତ୍ୟାଗ କରି ଘରୁ ବାହାରିଯାଏ ଓ ନିଦ୍ରିତ ଅବସ୍ଥାରେ ନାନାକାର୍ଯ୍ୟ କରେ (ଯଥା—ଚୁଲେ, ପାଣି ବୁହାଏ ଓ ଲେଖାପଢ଼ି କରେ); କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏ କାର୍ଯ୍ୟମାନ କରୁଥିଲା ବେଳେ ସେ ଶୋଇଥାଏ ଓ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ଏ କଥାସବୁ ତାର ସ୍ମରଣ ନ ଥାଏ । ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ସେ ଲୋକକୁ ଭୂତ ଉଠାଇ ନେଇ ପଛକୁ ହାଡ଼ହାଡ଼ି ପିଟି ମାରି ପକାଏ ।]

ଭୂତ କାରଖା(ଖେ)ନା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୂତ+ପା॰ କାରଖାନାହ୍)—
Bhūta kārakhā(khe)nā ୧ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ବହୁ ବୃଥା ପରିଶ୍ରମ କରାଯାଏ; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ-
ভূতের কারখানা
भूत कारखाना ବିହୀନ ବା ଫଳବିହୀନ କାର୍ଯ୍ୟ—1. A work of fruitless labour; a wild goose chase. ୨ । ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟସ୍ୱାମିକ ବିଷୟ—2. An affair in which there is no master

ଭୂତ କାଳ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଭୂତ+କାଳ)—୧ । ଅତୀତ ସମୟ—
Bhūta kāla 1. The past. ୨ । ବ୍ୟାକରଣରେ କ୍ରିୟାର ୩ ପ୍ରଧାନ କାଳ ମଧ୍ୟରୁ ପୂର୍ବେ ଘଟି ଯାଇଥିବା ବିଷୟ-ସୂଚକ କାଳ—2. (grammar) The past tense.

ଭୂତ କେଶୀ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସୁକ୍ଷ୍ମ ତୃଣ—Coridalis Govaniana; a herbarious plant. [ଦ୍ର—
Bhūta keśi
ଭୂଇକେଶ ଏହା ପଶ୍ଚିମ ହିମାଳୟର ଶାକବିଶେଷ; ଏହାର ଚେର
ਮੂतकेश; भूतकिस ଠାଣ୍ଡିଆ, ମୂଳ ଚର୍ମରୋଗ ଔଷଧରେ ଲାଗେ ।]

ଭୂତ ଖାନା—ଦେ. ବି—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଅନେକ
Bhūta khānā ଦୁଷ୍କର୍ମୀ ଓ ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକ ଜମା ହୋଇ-
ভুতখানা ଥାଆନ୍ତି—1. (figurative) A rendezvous
भूतखाना; प्रेतखाना of evil and wicked persons. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ-ସ୍ୱାମିକ ବିଷୟ—2. (figurative) An affair having no master. ୩ । ଯେଉଁ ଘରେ ଭୂତ ଥିବାର ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି—3. A haunted house. ୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯେଉଁ ବଡ଼ ଘରମାନଙ୍କରେ କେହି ଲୋକ ବାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ଯାହା ମାର୍ଜନ ଓ ଅପରିଷ୍କୃତ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଥାଏ—4. (figurative) An uninhabited big house or houses which remain unclean and uncared for. [ଦ୍ର—ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ କୌଣସି ଘରେ ବହୁକାଳ କେହି ବାସ ନ କଲେ ସେ ଘରେ ଭୂତ ପ୍ରେତ ଆଦି ରହନ୍ତି ଓ ସେଠାକୁ ଲୋକେ ବାସ କରିବାକୁ ଗଲେ ଉକ୍ତ ଭୂତମାନେ ସେଠାରେ ନାନା ଉତ୍ପାତ ଓ ଅଲୌକିକ କାଣ୍ଡ କରନ୍ତି । ଭୂତମାନେ ନାନା ଭୟଙ୍କରରୂପ ଧାରଣ କରି ଓ ପୁଣି ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଇ ଲୋକଙ୍କୁ ଡରାନ୍ତି । କୌଣସି ଗଡ଼ଜାତରେ ରାଜାଙ୍କ ଅତିଥିରୂପେ ଗୋଟିଏ ଭୂତାଶ୍ରିତ ଘରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥସଂଗ୍ରାହକ ୩।୪ ଦିନ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ସେ ଘରେ ଉପର ତଳ କୋଠରିରେ କେତେକ୍ଷଣ-ଯାଏ 'ଧୁମ୍' ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଏ । ଆମ୍ଭେମାନେ ଯେଉଁ କୋଠରିରେ ଥାଉଁ ତହିଁର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କୋଠରିରେ ଏ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଏ, ଆମ୍ଭେମାନେ ସେ କୋଠରିକୁ ଗଲାବେଳେ ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପୂର୍ବାଶ୍ରିତ କୋଠରିରେ ଶୁଣାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ସେ ଭୂତ କାହାର ଅନିଷ୍ଟ କରିବାର ଶୁଣାଯାଏ ନାହିଁ । କଟକ ସହରରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ବସା ପାଖେ ଗୋଟିଏ ଭଦ୍ରବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବସାରେ ହଠାତ୍‌କେତେ ଭୂତର ଉପଦ୍ରବ ହେଲା । ଶୂନ୍ୟରୁ ବିଷ୍ଠା ଓ ଢେଲା ପଡ଼ିଲା । ରାତି ହାଣ୍ଡିରେ ଓ ଭାତ ପତ୍ରରେ ଓ ବନ୍ଦ ଥିବା ଆଲମାରି ଆଦିରେ ଓ କାନ୍ଥକୁଠୁମାନଙ୍କରେ ସଦ୍ୟଃ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ବିଷ୍ଠା ଦେଖାଗଲା; ଘରେ ଥିବା ବସ୍ତୁମାନ ଶୂନ୍ୟରେ ଉଠି କାହାରେ ଅଣି କରୁଥିବା ହେଲା । ୩।୬ ମାସ ଏହା ହେବା ପରେ ଜଣେ ଗୁଣିଆ ଆସି ଏ ଉପଦ୍ରବ ବନ୍ଦ କଲେ ।]

ଭୂତ ଗଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂତ+ଗଣ)—ଶିବାନୁଚରଗଣ;
Bhūta gaṇa ଶିବଗଣ—The attendants of Śiba.

ଭୂତ ଗତ—ସଂ. ବିଣ. (୭ମୀ ତତ୍; ଭୂତ+ଗତ)—ପଞ୍ଚଭୂତରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ
Bhūta gata ବା ମିଳିତ—Reverting to the five elements from which all created things and beings were originally born. [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ମତରେ ଏ ସୃଷ୍ଟି ପଞ୍ଚଭୂତ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ହୋଇଥାଏ ଓ ଶେଷରେ ପୁଣି ପଞ୍ଚଭୂତରେ ମିଳିତ ହୋଇ ବିଲୟ ହୁଏ ।]

ଭୂତ ଗ୍ରସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍)—ଯାହାକୁ ଭୂତ ଲାଗିଥାଏ—
Bhūta grasta Possessed of ghosts or evil spirits.
(ଭୂତଗ୍ରସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୂତଘ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ଭୂତ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେଉଁ
Bhūtaghna ଔଷଧାଦି ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟଠାରୁ ଭୂତ ଛଡ଼େ-
(ଭୂତଘ୍ନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. (a medicine) Used in freeing persons possessed of evil spirits; to exorcise evil spirits from persons. ୨ । ଓଟ; ଉଷ୍ଟ୍ର—2. The camel. ୩ । ରସୁଣ—3. Garlic. ୪ । ଭୂର୍ଜ ବୃକ୍ଷ—4. Birch tree.

ଭୂତ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—ସଂ.ବିଣ—କାର୍ତ୍ତିକ କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ; ନରକ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—
Bhūta chaturddaśi The 14th day of the dark fortnight of Kārttika.
[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଯମଙ୍କର ପୂଜା ଓ ତର୍ପଣ କରାଯାଏ ।]

ଭୂତ ଛଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମନ୍ତ୍ର, ଯନ୍ତ୍ର, ଧୂପ ବା ପ୍ରହାରାଦି ଦ୍ୱାରା
Bhūta chhaṛāibā ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭୂତ ଲାଗିଥାଏ ତା
(ଭୂତ ଝାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେହରୁ ଭୂତକୁ ଦୂର କରାଇବା—
(ଭୂତ ଛଡ଼ିବା—ଅ) 1. To exorcise. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)
ভূত ছাড়ান, ভূত ঝাড়ান, ভূত নাবান ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୁଷ୍ଟାମିକୁ
भूत छोड़ाना, भूत झाड़ना, भूत उतारना ଦମନ କରିବା—2. To teach wicked person a lesson.

ଭୂତ ଜଟା—ସଂ. ବି—ଜଟା ମାଂସୀ (ଦେଖ)
Bhūta jaṭā Jaṭā māmsi (See)

ଭୂତ ତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂତ+ତତ୍ତ୍ୱ)—ପଦାର୍ଥ ବିଦ୍ୟା;
Bhūta tattwa ଜଡ଼ ବିଜ୍ଞାନ—Physics; natural science.

ଭୂ ତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂ=ପୃଥିବୀ+ତତ୍ତ୍ୱ)—ପୃଥିବୀର ଉତ୍ପତ୍ତି,
Bhū tattwa ପରଣତି ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଜ୍ଞାନ—Geology.

ଭୂତତ୍ତ୍ୱ ବିତ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଭୂତତ୍ତ୍ୱ+ବିଦ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Bhū tattwabit କ୍ୱିପ୍)—ଭୂତତ୍ତ୍ୱ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଭିଜ୍ଞ
(ଭୂତତ୍ତ୍ୱବେତ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟକ୍ତି—A geologist.

ଭୂତତ୍ତ୍ୱ ବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି (ଅଧିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ପୃଥିବୀର ଅବୟବଗତ
Bhūtattwa bidyā ପଦାର୍ଥ ସମୂହର ଜନ୍ମୋତ୍ପତ୍ତିସୂଚକ ଶାସ୍ତ୍ର—Geology.
ଭୂତତ୍ତ୍ୱ ବିଜ୍ଞାନ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଭୂତତ୍ତ୍ୱ ଶାସ୍ତ୍ର }

ଭୂତ ଧାତ୍ରୀ—ସଂ. ବ (ଭୂତ—ସୃଷ୍ଟ ଜୀବ + ଧାତ୍ରୀ = ପାଳୟିତ୍ରୀ)—
Bhūta dhātri ବସୁଧା; ଧରଣୀ; ପୃଥିବୀ—The earth.

ଭୂତ ନାଥ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂତ + ନାଥ)—୧ । ଭୂତେଶ;
Bhūta nātha ମହାଦେବ, ଶିବ—1. Śiba. ୨ । ବଟୁକ
ଭୂତ ପତି } ଅନ୍ୟରୂପ 2. Name of the leader of
ଭୂତ ନାୟକ } the attendants of Śiba.

ଭୂତ ନାୟକ—ସ ବ, ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂତ+ନାୟକ)—ଶିବ—
Bhūta nāyaka Śiba.
(ଭୂତ ବନାୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୂତ ନାୟିକା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂତ + ନାୟିକା)—ଦୁର୍ଗା—
Bhūta nāyikā Durgā.

ଭୂତ ପକ୍ଷ—ସ. ବ—କୃଷ୍ଣମାନ ମାସର କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷ—The dark fort-
Bhūta paksha night of the lunar month.

ଭୂତ ପି(ଖି)ଆ—ଦେ. ବି—ମାରୁ (ନଡ଼ିଆ); ଯେଉଁ ନଡ଼ିଆର
Bhūta pi(khi)ā ବାହାରରେ କୌଣସି ଦୋଷ ଦେଖାଯାଏ
ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଭିତର ଫମ୍ପା ଓ ଭିତରେ ପାଣି ବା ଶସ ନଥାଏ-
An empty cocoanut.

ଭୂତ ପୂର୍ବ—ସ. ବଣ (ପୂର୍ବରେ ଭୂତ ଅର୍ଥାତ୍ ଘଟିଥିବା)—ପୂର୍ବତନ;
Bhūta pūrba ଯାହା ପୂର୍ବରେ ଘଟିଥିଲା—Late; recent;
former; that which existed before.

ଭୂତ ପ୍ରଳୟ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂତ + ପ୍ରଳୟ)—ସୃଷ୍ଟ ଜୀବ ଓ
Bhūta pralaya ବସ୍ତୁମାନଙ୍କର ବିନାଶ—The destruc-
tion of the created beings and things.

ଭୂତ ପ୍ରେତ—ସ. ବ (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଭୂତ, ପ୍ରେତ ଓ ପିଶାଚାଦି ଦେବ-
Bhūta preta ଯୋନି—Different classes of aerial
ଭୂତ ପ୍ରେତ ପିଶାଚ } ଅନ୍ୟରୂପ beings or spirits.
ଭୂତ ପିଶାଚ }

ଭୂତ ବର୍ତ୍ତମାନ—ଦେ. ବ (ସହଚର)—ଅତୀତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନକାଳ—
Bhūta barttamāna Past and present.

ଭୂତ ବାସ—ସ. ବ—ବିଭୀତକ; ବାହାଡ଼ା (ଗଛ ଓ ଫଳ)—
Bhūta bāsa Beleric Myrobalan.

ଭୂତ ବିଦ୍ୟା—ସ. ବ—ଦେବ, ଅସୁର, ଗନ୍ଧର୍ବ, ଯକ୍ଷ, ପିଶାଚ, ନାଗ,
Bhūta bidyā ଗ୍ରହ, ଉପଗ୍ରହ ଆଦିଙ୍କ ପ୍ରଭାବରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ମାନସିକ
ରୋଗମାନଙ୍କ ନିଦାନ ଓ ଉପାୟଆଲୋଚକ ଆୟୁର୍ବେଦର
ଶାଖା (ବୃ. ଷ)—A branch of Hindu medical
science dealing with mental diseases
due to the influence of deities, ghosts,
planets etc.

ଭୂତ ବୃକ୍ଷକ—ସ. ବ—୧ । ଗର୍ଣ୍ଣୀ ଗଛ—1. Cordia Myxa
Bhūta brukshaka (tree). ୨ । ଶ୍ୟୋନାକ; ଫଣଫଣା—
(ଭୂତ ବୃକ୍ଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Bignonia Indica.

ଭୂତ ବୈରି—ସ. ବ—ଭୂତ ଅରିର (ଦେଖ)
Bhūta bairi Bhuta airi (See)
(ଭୂତ ବୈରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୂତଭବିଷ୍ୟତ—ଦେ. ବ (ସହଚର)—ଅତୀତ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ—
Bhūta bhabishyata Past and future.

ଭୂତ ଭବ୍ୟ—ସ. ବ—ସହସ୍ରନାମୋକ୍ତ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମ—
Bhūta bhabya A name of Bishṇu.

ଭୂତ ଭର୍ତ୍ତା—ସ. ବଣ (ଭୂତ + ଭୃ ଧାତୁ + ତୃ; କ୍ତ୍ପ)—ଜୀବପାଳକ;
Bhūta bharttā ପୃଥିବୀସ୍ଥ ଜୀବମାନଙ୍କର ପାଳନକର୍ତ୍ତା—
(ଭୂତଭୃତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Maintaining the created
beings. ସ. ବ—୧ । ଭଗବାନ; ନାରାୟଣ; ବିଷ୍ଣୁ;
ପରମେଶ୍ୱର—1. Bishṇu; God. ୨ । ଶିବ—
2. Śiba.

ଭୂତ ଭାବନ—ସ. ବ (ଭୂତ+ଭୂ ଧାତୁ+ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ ।
Bhūta bhābana ଜୀବଜଗତର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ପରମେଶ୍ୱର—
1. The Creator; God. ୨ । ଶିବ; ମହାଦେବ—
2. Śiba. ୩ । ନାରାୟଣ; ବିଷ୍ଣୁ—3. Bishṇu.
୪ । ବ୍ରହ୍ମା—4. Brahmā. ୫ । ବଟୁକ ଭୈରବ—
5. An attendant of Śiba.

ଭୂତ ଭୂତି—ଦେ.ବ—ଅଶରୀରୀ ଅବସ୍ଥା—The state of being
Bhūta bhūti disembodied. [ଉ—ସୁଷମା ସମାପତ
ହେଲା ବନ, ଭୂତଭୂତି ଲଭିଥିବ ମଦନ । ଭଞ୍ଜ. କୋଟି-
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।]

ଭୂତ ମୟ—ସ.ବଣ (ଭୂତ + ମୟ)—ପଞ୍ଚଭୌତିକ; ପଞ୍ଚଭୂତ ଉପାଦାନରେ
Bhūta maya ପୂର୍ଣ୍ଣ—Consisting of the five
(ଭୂତମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) primordial material elements.

ଭୂତ ମୁଣ୍ଡା (ମୁଣ୍ଡିଆ)—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ମୁଣ୍ଡର କେଶମାନ
Bhūta muṇḍa (muṇḍiā) ରୁକ୍ଷ, କର୍କଶ ଓ ଅଯତ୍ନବର୍ଦ୍ଧିତ
[ଭୂତମୁଣ୍ଡି (ମୁଣ୍ଡେଇ)—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) ହୋଇଥାଏ—Having long
ਟੋਕਾਮਾਥਾ ਮੁਤਮੁਂਡਾ unkempt hair on one's head.

ଭୂତ ଯଜ୍ଞ—ସ. ବ—ଜୀବମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ନଦାନ ବା ବୈଶ୍ୱଦେବରୂପ
Bhūta jajñya ଗୃହସ୍ଥର ନିତ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠେୟ ବଳିଦାନ—The
daily ceremony enjoined on every house-
holder to offer oblations of food to the
created beings of the universe.

ଭୂତ ଯୋନ—ସ. ବ—ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଭୂତ ବା ପ୍ରେତରୂପରେ
Bhūta joni ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ—The life of a ghost or an
unemancipated spirit assumed by an
animal after death (as a result of his
actions).

ଭୂ(ଭୋ)ତ ଲେଣ୍ଡିଆ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବଣ—(ଗୁଡି) ଯାହାର ଲାଞ୍ଜ
Bhū(bho)ta lenḍiā କାଗଜର ଅଗ୍ରବ ବା ଅନ୍ୟକାରଣରୁ
ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ—(Paper kite) Having its tail end
incomplete.

ଭୂତଳ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂ=ପୃଥିବୀର + ତଳ)—୧ । ଧରାତଳ,
Bhū tala ପୃଥିବୀର ପୃଷ୍ଠଦେଶ ବା ଉପରଭାଗ—1. The
surface of the earth. ୨ । ପାତାଳ—

2. The nether regions. ୩ । ଅନାଚ୍ଛାଦିତ ଭୂମି—3. The bare surface of the earth; the bare ground.

ଭୂତଳ ଶୟନ—ସ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ଭୂତଳ+ଶୟନ)—ଭୂମି-
Bhūtala śayana ଶଯ୍ୟା; ଖାଲି ଭୂଇଁରେ ବିଛଣା ନ ପକାଇ
(ଭୂତଳଶଯ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶୋଇବା—Sleeping on the bare ground.

ଭୂତଳଶାୟୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଭୂତଳ+ଶୀ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—
Bhūtala śāyi ଧରଣୀଶାୟୀ; ଭୂମିଶଯ୍ୟାରେ ଶୟାନ—
(ଭୂତଳଶାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Sleeping on the bare ground.

ଭୂତ ଲଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଲୋକଠାରେ ଭୂତାବେଶ
Bhūta lāgibā ହେବା; ଡାହାଣୀ ଲାଗିବା—1. Being
ভূতেপাওয়া; ভূতলাগা, ঘাড়েভূতচাপা possessed with
भूतलगना, भूतचढना, भूतसवारहोना an evil spirit.
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ମାଈଛଆ ଯୁବକ, ସ୍ୱାମୀବିରହିତା ଯୁବତୀ ଓ ଯୁବତୀବିଧବାମାନଙ୍କୁ ଭୂତ ବା ଡାହାଣୀ ଲାଗେ। ଏମାନେ ଘନ ଘନ ମୂର୍ଚ୍ଛା ଯାଆନ୍ତି ଓ ପ୍ରଳାପ କରନ୍ତି ଏବଂ ଅଶେଷ ବଳପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି; ଯଥା, ୨୦ ସେର ପାଣି ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଥିବା ଗରାର ଫନକୁ ଦାନ୍ତରେ କାମୁଡ଼ି ୧୦ । ୨୦ ହାତ ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦିଅନ୍ତି । ସମୟେ ସମୟେ ଏ ରୋଗ ମାରାତ୍ମକ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଗୁଣିଆମାନେ ମନ୍ତ୍ରତନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ, ନାନାପ୍ରକାର ଧୂପ (ଯଥା—ଅଜୁଆବାଳ ପୋଡ଼ା, ଝୁଣା, ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ଧୂପ) ଓ ନୈବେଦ୍ୟ (ଯଥା ଛେନାପଣା) ଓ ବଳି ଦେଇ ଓ ସମୟ ସମୟରେ ପ୍ରହାରାଦି କରି ଭୂତଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଭୂତ ଛଡ଼ାନ୍ତି । ଭୂତ ଛାଡ଼ିଗଲେ ମନୁଷ୍ୟର ଚୈତନ୍ୟ ଲାଭ ହୁଏ ।] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବାଉଳାପରି ହେବା—2. (figurative) Acting like a mad man. ୩ । କ୍ରୋଧରେ ବାଉଳା ପରି ହେବା—3. Being maddened with rage.

ଭୂତ ଶୁଦ୍ଧି—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂତ+ଶୁଦ୍ଧି)—୧ । ପୂଜା ଆଦି
Bhūta śuddhi ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ମନ୍ତ୍ର ଓ ନ୍ୟାସାଦିଦ୍ୱାରା ଦେହ-
ଶୋଧନ—1. The ceremonial rite of purifying one's body before beginning the performance of any religious rite. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦେହର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶରୁ ମନ୍ତ୍ରପାଠପୂର୍ବକ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ହୁଏ । ବିନା ଭୂତଶୁଦ୍ଧିରେ ଦେବପୂଜା କରିବା ନିଷିଦ୍ଧ ।] ୨ । ଚୈତନ୍ୟ—2. Consciousness.

ଭୂତ ସଞ୍ଚାର—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂତ+ସଞ୍ଚାର)—ଭୂତାବେଶ;
Bhūta sañchāra କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀରରେ ଭୂତ ପଶିବା;
ଭୂତ ଲାଗିବା—Possession of a person's body by an evil spirit.

ଭୂତହର—ସ. ବି (ଭୂତ+ହୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଭୂତଗ୍ରସ୍ତ ରୋଗୀକୁ
Bhūtahara ଏଥିର ଧୂପ ଦିଅଯାଏ)—ଗୁଗ୍‌ଗୁଳ (ହି. ଶ)—
Bdellium.

ଭୂତ ହାସ—ସ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ପ୍ରବଳ ସନ୍ନିପାତ ରୋଗ [ଏଥିରେ
Bhūta hāsa ରୋଗୀର ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନ ଅବଶ ହୁଏ, ରୋଗୀ ବହୁତ
ପ୍ରଳାପ କରେ ଓ ହସେ (ହି. ଶ)]—A kind of disease accompanied with delirium and loud laughing.

ଭୂତା—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଭୂତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bhūta.
Bhūtā ସ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକ କୃଷ୍ଣଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—The 14th day of the dark fortnight of the month of Kārttika. ଦେ. ବି—୧ । ଦାୟିତ୍ୱଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ଲୋକ-1. (A man) Without any sense of responsibility. ୨ । ଅସାବଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A careless person. ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
(ଭୂତ, ଭୂତଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) A name given to males.

ଭୂତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧପାଇବା—1. To cheat; to
Bhūtā(te)ibā deceive. ୨ । ଭଣ୍ଡାଇବା—2. To
ধাপা দেওয়া wheedle. [ଦ୍ର—ଭୂତମାନେ ସ୍ୱଛନ୍ଦରେ ଲୋକଙ୍କୁ
धपादेना ଉଠାଇ ନେଇ ଭଣ୍ଡିବାର ଲୋକବିଶ୍ୱାସରୁ ଏହି ଅର୍ଥ ।]

ଭୂତାଣ୍ଡି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଭୂତତୁଲ୍ୟ ବ୍ୟବହାରକାରୀ—
Bhūtāṇḍi 1. Conducting one's self like a
ভূতেরমতন ghost. ୨ । ଭୂତର ଉପଯୁକ୍ତ—2. (work)
भूतकेऐसा Befitting a ghost.
(ଭୂତାଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୂତାତ୍ମା—ସ. ବି (ଭୂତ=ପଞ୍ଚଭୂତ ଅଟେ ଆତ୍ମା ଯାହାର)—୧ ।
Bhūtātmā ଶରୀର; ଦେହ—1. Material body. ୨ । ପ୍ରେତାତ୍ମା; ପ୍ରେତ—2. Ghost; evil spirit. ୩ । ଶିବ—3. Śiba. ୪ । ବ୍ରହ୍ମା—4. Brahmā. ୫ । ବିଷ୍ଣୁ—5. Bishṇu. ୬ । ପରଂବ୍ରହ୍ମ—6. The Universal Spirit. ୭ । ଯୁଦ୍ଧ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—7. Battle.

ଭୂତାନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ଅତୀତ; ଭୂତ—Past.
Bhūtānta [ଉ—ଭୂତ ଅଶରଣ ଯେହୁ ଭୂତାନ୍ତ ଭବିଷ୍ୟ ।
ପ୍ରାଚୀ- ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।]

ଭୂତାବାସ—ସଂ ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂତ+ଆବାସ)—୧ । ଶରୀର;
Bhūtābāsa ଦେହ—1. Body. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2 Bishṇu.

ଭୂତାବିଷ୍ଟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍; ଭୂତ+ଆବିଷ୍ଟ)—ଭୂତଗ୍ରସ୍ତ—
Bhūtābishṭa Possessed by a ghost.
(ଭୂତାବିଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୂତାବେଶ—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ଭୂତ+ଆବେଶ)—ଭୂତ ଲାଗିବା—
Bhūtābesa Possession of a person by an evil spirit.

ଭୂତାର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍; ଭୂତ+ଋତ ବା ଆର୍ତ୍ତ)—
Bhūtārtta ଭୂତଗ୍ରସ୍ତ (ଦେଖ) —Bhūtagrasta (See)
(ଭୂତାର୍ତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୂତାର୍ଥ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଯଥାର୍ଥ; ବାସ୍ତବ; ସତ୍ୟ—1. Actual;
Bhūtārtha true; real. ୨ । ଅକୃତ୍ରିମ—2. Natural.

ଭୂତି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ ଭୂ ଧାତୁ+କରଣ. ତି)—୧ । ମହାଦେବଙ୍କ
Bhūti ଅଷ୍ଟୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ (ମହିମା, ଅଣିମା, ଲଘିମା, ବ୍ୟାପ୍ତି, ପ୍ରାକାମ୍ୟ, ବଶିତା, ଈଶିତା, କାମାବଶାୟିତା)—1. The eight divine attributes of God Śiba. ୨ । ଭସ୍ମ; ଭସ୍ମ—2. Ashes. ୩ । ବୈଶ୍ୟଜାତିର ଉପାଧି—3. A title of the Baisyas. ୪ । ହସ୍ତୀର ସିନ୍ଦୂରାଦି-ଦ୍ୱାରା ସଜ୍ଜା—4. Decking of an elephant with paint. ୫ । (+ଭାବ. ତି) ଅଭ୍ୟୁଦୟ—5. Rise. ୬ । ମଙ୍ଗଳ—6. Weal. ୭ । ଉତ୍ପତ୍ତି—7. Birth. ୮ । ଉତ୍କର୍ଷ—8. Excellence. ୯ । ସିଦ୍ଧି—9. Success. ଦେ. ବି—ମୂଲ୍ୟ; ଦାମ—Price. ପ୍ରାଦେ (ଭତର ଭାଷା) ବି—ମଜୁରି—Wages.

ଭୂତୁଡ଼ିଆ—ଦେ.ବି—ଗୁଣିଆ; ଭୂତ ଛଡ଼ାଇବା ବା ଭୂତ ଲଗାଇବା ଲୋକ-
Bhūturdiā ରୋଜା; ଭୂତୁଡ଼େ ଓଝା; ଗୁଣୀ An exorcist.
(ଭୂତୁଡ଼ା, ଭୂତସିଦ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୂତୁମ୍ବୀ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଅଲାବୁ; ଲାଉ—
Bhūtumbi A kind of gourd.

ଭୂତୃ(ସ୍ତୃ)ଣ—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ଭୂ+ତୃଣ)—ସୁଗନ୍ଧି ତୃଣବିଶେଷ;
Bhūtṛu(stṛu)ṇa ଗନ୍ଧତୃଣ; ଧନଶ୍ରୀ—Andropogen
ସଂ, ନାମ—ଗୁହ୍ୟବୀଜ, Citratus; lemon-scented
ଭୂତୀକ, ସୁଗନ୍ଧ, ଜମ୍ବୁକପ୍ରିୟ, grass. [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର
ଛତ୍ର, ମାଲାତୃଣ ମତରେ ଏହା କଟୁତିକ୍ତ, ଲଘୁ,
ରାମକର୍ପୂର ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ରୁକ୍ଷ, ନେତ୍ରର ଅହିତ-
ମୂତୃଣ କର, ମୁଖଶୋଧକ, ଓ ବୃଷ୍ୟ, ମଳ-
ଗୁ. ଭୂତୃଣ ବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ପିତ୍ତର ଓ ରକ୍ତର ପୁଷ୍ଟି-କର ।]

ଭୂତେଶ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂତ+ଈଶ)—ମହାଦେବ—
Bhūtesa Śiba.

ଭୂଦାର—ସଂ. ବି (ଭୂ=ଭୂମି+ଦୃ ଧାତୁ=ବିଦାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବରାହ; ଶୂକର—Boar; pig.
Bhūdāra

ଭୂଦେବ—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ଭୂ+ଦେବ)—ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Bhūdeba (ଭୂସୁର—ଅନ୍ୟରୂପ) Brāhmaṇa.

ଭୂଧର—ସଂ. ବି (ଭୂ+ଧୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ ।
Bhūdhara ପର୍ବତ; ମହୀଧର—1. Hill; mountain. ୨ । ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—2. An incantation mentioned in the Ayurbeda. ୩ । ଶେଷ ନାଗ; ଅନନ୍ତ ଦେବ—3. The great serpent upholding the universe. ୪ । ବଟୁକ ଭୈରବ; ଶିବଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ଅନୁଚର—4. The leader of the attendants of Śiba.

ଭୂ ଧାତ୍ରୀ—ସଂ. ବି—ଭୂଇଁ ଅଁଳା (ଦେଖ)
Bhū dhātri Bhuiñ a-añlā (See)

ଭୂ ନିମ୍ବ—ସଂ. ବି—ଚିରେଇତା (ଦେଖ)
Bhū nimba Chireitā (See)

ଭୂ ନୀପ—ସଂ. ବି—୧ । ପୋକଶୁଙ୍ଘା (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) (ଦେଖ)
Bhū nipa Pokaśunghā (See) ୨ । ଭୂଇଁ କଦମ୍ବ (ଦେଖ)—2. Bhuiñ kadamba (See)

ଭୂପ—ସଂ. ବି (ଭୂ=ପୃଥିବୀ+ପା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ରାଜା; ନୃପତି
Bhūpa —King; ruler of a kingdom.
(ଭୂପାଳ, ଭୂଭୁକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୂପତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂ+ପତି)—ରାଜା—King. ଦେ.
Bhūpati ବି—ଓଡ଼ିଶାର କେତେକ ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧି—Title of some of the Oriya Rajas.

ଭୂପତି ପଣ୍ଡିତ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଜଣେ ଜନପ୍ରିୟ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ
Bhūpati paṇdita କବି—Name of an Oriya poet.
[ଦ୍ର—ଏ ପଣ୍ଡିତ ମାଣ୍ଡଳବାସୀ ସାରସ୍ୱତ ବ୍ରାହ୍ମଣ; ପୁରୀ ରାଜା ଦିବ୍ୟସିଂହ ଦେବଙ୍କ ରାଜତ୍ୱକାଳରେ ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷଭାଗରୁ ତୀର୍ଥାଟନରେ ଯାଇଁ ପୁରୀରୁ ଆସି ରାଜାଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହରେ ଖୋରଧା ରଥିପୁର ଗ୍ରାମରେ ବାସ କଲେ । ଏ ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ଥିଲେ; ସେ ହିନ୍ଦି, ସଂସ୍କୃତ ଓ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ଜାଣୁଥିଲେ; ପରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଶିକ୍ଷି ଛନ୍ଦିରେ ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ଭୂପତି ଚଉତିଶା ନାମକ କବିତା ପ୍ରଣୟନ କଲେ ।]

ଭୂପତି ଭଞ୍ଜ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଜଣେ ରାଜା ଓ କବି—Name of
Bhūpati bhañja an Oriya Raja and poet.
[ଦ୍ର—ଗଣେଶ ବଭୁତି ଏହାଙ୍କ ରଚିତ କାଳ୍ପନିକ ଇତିହାସ । ଜନାସ୍ତୁକ, ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।]

ଭୂବ—ଦେ. ବି (ସଂସ୍କୃତ 'ଭୂ' ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନ 'ଭୂବ'ର ଅପଭ୍ରଂଶ)—
Bhūba ପୃଥିବୀ—The earth. [ଦ୍ର—ଏ ସେଣୁ ମେଳଇ ହୋଇବେ, ଏ ଭୂବ ମ୍ଳେଚ୍ଛ ଆକର୍ଷିବେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ଭୂ ବଳୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂ+ବଳୟ)—ପୃଥିବୀର ପରିଧି—
Bhū baḷaya The circumference of the earth

ଭୂ ବାୟୁ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପୃଥିବୀର ଉପରସ୍ଥ ପବନ—The
Bhū bāyu atmosphere; the air over the surface of the earth.

ଭୂ ବୃତ୍ତ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂ+ବୃତ୍ତ)—ନିରକ୍ଷ ବୃତ୍ତ—
Bhū brutta The equator.

ଭୂ ଭାଗ—ସଂ. ବି. (ଭୂ+ଭାଗ)—୧ । ସ୍ଥଳଭାଗ—1. The solid
Bhū bhāga portion of the earth, as distinguished from the water portion of it.
୨ । ଦେଶାଂଶ—2. A political division of the earth.

ଭୂଭାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂ+ଭାର)—୧ । ପୃଥିବୀର ଭାର—
Bhūbhāra 1. The burden of the earth.
୨ । ପୃଥିବୀରେ ପାପର ପ୍ରାବଲ୍ୟ—2. The prevalence of sin in the world.

ଭୂଭୃତ୍—ସଂ. ବି (ଭୂ=ପୃଥିବୀ+ଭୃ ଧାତୁ=ପୋଷିବା, ଧରିବା+
Bhūbhrut କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ରାଜା—1. King.
୨ । ପର୍ବତ—2. Mountain.

ଭୂମଣ୍ଡନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂ+ମଣ୍ଡନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ଯାହା ଲାଗି
Bhūmandanā ପୃଥିବୀ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ)—ଅତି ସୁନ୍ଦରୀ—
Beautiful (woman); beautifying the world.

ଭୂମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି. (ଭୂ=ପୃଥିବୀ+ମଣ୍ଡଳ)—୧ । ଜଗତ୍; ପୃଥିବୀ—
Bhūmandala 1. The world. ୨ । ଭୂଗୋଳକ—2. The terrestrial globe.

ଭୂମା—ସଂ. ବି (ବହୁ+ଇମନ୍=ନିପାତନ, ଭୂମନ୍, ୧ମା ୧ବ)—
Bhūmā ୧ । ବହୁତ୍ୱ—1. Plurality; immensity.
୨ । ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ପୁରୁଷ ଭଗବାନ—2. The all-pervading God. ସଂ. ବିଣ (ବହୁ+ମନ୍)—ଭୂୟିଷ୍ଠ; ବହୁଳ—Great; extensive.

ଭୂମାନନ୍ଦ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଭୂମା+ଆନନ୍ଦ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦ—
Bhūmānanda Great joy. (ଉ—ଦିଏ ଜୀବାତ୍ମାକୁ ଶାନ୍ତି ଭୂମାନନ୍ଦ, ଘଲାଏ ଜିତାପ ଦୁଃଖ ଯା । ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।)

ଭୂମି(ମୀ)—ସଂ. ବି (ଭୂ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ ମି;+ଈ)—୧ । ପୃଥିବୀ—
Bhūmi(mī) 1. The earth. ୨ । ଦେଶ—2. Country.
୩ । କ୍ଷେତ୍ର—3. Field. ୪ । ଜମି; ପୃଥିବୀର ଉପରସ୍ଥ ମୃତ୍ତିକା—4. Soil over the surface of the earth. ୫ । ସ୍ଥାନ;ଆଧାର—5. Place;site; receptacle. ୬ । ମୂଳଦୁଆ—6. Foundation. ୭ । ବାସସ୍ଥାନ—7. Residence. ୮ । ଖଣି;ଆକର—8. Mine. ୯ । ଜିହ୍ୱା—9. Tongue. ୧୦ । ଯୋଗୀମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥାବିଶେଷ—10. A certain condition of persons engaged in meditation. ୧୧ । ପ୍ରତିମାର ବଇଠି—11. The base or pedestal of an image.

ଭୂମିଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଓଡ଼ିଆ ପାଇକବିଶେଷ—
Bhūmiāñ A low caste of Śudras in the district of Ganjam.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ କୋଟପାଡ଼ ଓ ସାଲିମା ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ମଦ୍ୟପ, ଅନାର୍ଯ୍ୟ, ଶୂଦ୍ର । ଏମାନେ ପାଣି ଦେଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଗୋଡ଼ ହାତ ଧୁଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପିଅନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ଭୂମି କମ୍ପ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂମି+କମ୍ପ)—ପୃଥିବୀର ଅଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ
Bhūmi kampa ତରଳ ଧାତୁ ଆଦିର ଆଲୋଡ଼ନଜନିତ ପୃଥିବୀ-ପୃଷ୍ଠର କମ୍ପନ—Earthquake. [ଦ୍ର—ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ପୃଥିବୀକୁ ଟେକି ଧରିଥିବା ବାସୁକୀ କଡ଼ ଲେଉଟାଇବାରୁ ଭୂମିକମ୍ପ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ପୃଥିବୀ ପ୍ରଥମେ ଅତି ଉଷ୍ଣ ଅଗ୍ନିମୟ ତରଳ ବସ୍ତୁ ଥିଲା, ତାହା କାଳକ୍ରମେ ଥଣ୍ଡା ହୋଇ ଜୀବଙ୍କ ବାସୋପଯୋଗୀ ହୋଇଅଛି; ତଥାପି ଏହାର ଗର୍ଭ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଅଗ୍ନିମୟ ରହିଅଛି । ବେଳେ ବେଳେ ଏହି ଭୂଗର୍ଭସ୍ଥ ଅଗ୍ନି ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତପ୍ତ ଓ ତରଳି ଧାତୁ ଆଦି ଆଗ୍ନେୟଗିରିର ମୁଖ ବାଟେ ବାହାରକୁ ବାହାରେ । ଭୂଗର୍ଭସ୍ଥ ଉତ୍ତପ୍ତ ତରଳ ବସ୍ତୁ ବାହାରକୁ ବାହାରିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ଭୂମି ଦୋହୋଲି ଯାଏ, ଏହାକୁ ଭୂମିକମ୍ପ କହନ୍ତି ।]

ଭୂମିକା—ସଂ. ବି (ଭୂମି+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ବକ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟର ବା
Bhūmikā ଗ୍ରନ୍ଥର ଅବତରଣିକା; ପୂର୍ବାଭାସ ବା ସୂଚନା—
1. Introduction to a book or discourse.
୨ । ପତ୍ତନ; ମୂଳଦୁଆ—2. Foundation. ୩ । ସଜ୍ଜା; ବେଶଧାରଣ—3. Putting on of a dress; toilet. ୪ । ରୂପାନ୍ତରପରିଗ୍ରହ—4. Changing of form. ୫ । ରଚନା—5. Composition.
୬ । (ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର) ଚିତ୍ତର ଅବସ୍ଥାବିଶେଷ—6. A condition of the mind. ୭ । ବେଶ ବଦଳାଇବା-7. Changing of dress.

ଭୂମି କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଭୂଇଁ କଖାରୁ (ଦେଖ)
Bhūmi kushmānda Bhūiñ kakhāru (See)

ଭୂମି ଗତ—ସଂ. ବିଣ (୨ୟା ତତ୍)—୧ । ଭୂମିରେ ଅବସ୍ଥିତ—
Bhūmi gata 1. Situated on the ground.
୨ । ଭୂପତିତ—2. Fallen down. ୩ । ଭୂମିଷ୍ଠ—3. Born.

ଭୂମି ଗତେ—ପ୍ରାଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ—ଭୂମିଷ୍ଠ ହୋଇ—
Bhūmi gate On being born. (ଉ—ଅଦିତି ଚନ୍ଦ୍ର ଭୂମି ଗତେ, ବାମନ ଦେଖିଲେ ଅଗ୍ରତେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ଭୂମି ଗମ—ସଂ. ବି (ଭୂମି+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଓଟ (ହି. ଶ)—
Bhūmi gama Camel.

ଭୂମି ଗୃହ—ସଂ. ବି (ମ.ପ.ଲୋ)—ଭୂଗର୍ଭରେ ବା ମାଟିତଳେ ନିର୍ମିତ
Bhūmi gruha ଘର—A house built under the surface of land; under-ground house; cellar.

ଭୂମି ଚମ୍ପକ—ସ. ବ—ଭୂଇଁ ଚମ୍ପା (ଦେଖ)
Bhūmi champak Bhūiñ champā (See)

ଭୂମି ଚଳ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଭୂମି କମ୍ପ—
Bhūmi chaḷa Earthquake.
(ଭୂମି ଚଳନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୂମିଜ—ସ. ବଣ (ଭୂମି + ଜନ୍ ଧାତୁ + ଅ)—୧ । ଭୂମିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—
Bhūmija 1. Produced from the earth. ୨ । (ଭୂମିଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସେହ ଜାତ; କୃଷିଜାତ—2. Produced from agriculture. ସ. ବ—୧ । ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ—1. The planet Mars ୨ । ନରକାସୁର—2. The name of a demon. ୩ । ସୁନା (ହ୍ର.ଶ)-3. Gold. ୪ । ସୀସା (ହ୍ର. ଶ)—4. Lead (metal). ପ୍ରାଦେ. ଦେ.—୧ । ଭୂଇଁଆ ଜାତି (ଦେଖ) Bhūiañ jāti (Se) ୨ । ଭୂଇଁଆଁ ଜାତିର ଭାଷା—2. Language spoken by the Bhuyañs in Singbhum, Manbhum and Mayurbhunj.

ଭୂମି ଜମ୍ବୁ—ସ. ବ—ଭୂଇଁ ଜାମୁ (ଦେଖ)
Bhūmi jambu Bhūiñ jāmu (See)

ଭୂମିଜା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଭୂମିଜ + ଆ)—ଧରଣୀସୁତା; ସୀତା—Sitā.
Bhūmija (ଭୂମିପୁତ୍ରୀ, ଭୂମିସମ୍ଭବା, ଭୂମିସୁତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୂମି ଜାତ—ସ. ବଣ—(୭ମୀ ତତ୍)—ଭୂମିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—Produced
Bhūmi jāta from the earth. ସ. ବ—ବୃକ୍ଷାଦ; ଉଦ୍ଭିଦ-Trees and plants; vegetables.

ଭୂମି ଜୀବୀ—ସ. ବ. ପୁଂ—(ଭୂମି+ଜୀବ୍ ଧାତୁ+ଇନ, ୧ମା. ୧ବ)—
Bhūmi jībi ୧ । କୃଷକ—1. An agriculturist. ୨ । (ଭୂମି ଜୀବନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବୈଶ୍ୟ (ହ୍ର. ଶ)—2. Baisya.

ଭୂମି ତଳ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂମି + ତଳ) ଭୂତଳ; ଧରାପୃଷ୍ଠ—
Bhūmi taḷa The surface of the earth or soil.

ଭୂମି ଦାନ—ସ.ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂମି+ଦାନ)—ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଜମି ଦେବା—
Bhūmi dāna Gift of land (to a Brāhmaṇa); grant of land (to a Brāhmaṇa.)

ଭୂମି ଦେବ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଭୂଦେବ; ବ୍ରାହ୍ମଣ—1.
Bhūmi deba Brāhmaṇa. ୨ । ରାଜା—2. King.
[ଉ—ଏକ ରଥକରେ ଟ ଦ୍ରୋଣ ; ଭୂମି ଦେବ । ସହାଯବେ ଯଣକେ ଦେବତା ମାନବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ଭୂମି ଧର—ସ.ବ—(ଭୂମି+ଧୃ ଧାତୁ+ କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—୧ । ଭୂଧର;ପର୍ବତ—
Bhūmidhara 1. Mountain. ୨ । ଅନନ୍ତ; ଶେଷନାଗ—2 The great mythological serpent upholding the universe.

ଭୂମିପ—ସ. ବ. ପୁଂ (ଭୂମି+ପା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଭୂମି ପାଳ ଧାତୁ+
Bhūmipa କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ନୃପ; ରାଜା—King.
(ଭୂମିପତି, ଭୂମିପାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୂମି ପିଶାଚ—ସ. ବ—ତାଳବୃକ୍ଷ—
Bhūmi pisācha Palm-tree.

ଭୂମିପୁତ୍ର—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ—1. The
Bhūmiputra planet Mars. ୨ । ନରକାସୁର—2. A demon. ୩ । ଶ୍ୟୋନାକ; ଫଣଫଣା—3. Bignoniea Indica.

ଭୂମି ବର୍ଦ୍ଧକ—ସ. ବ (ଉପପଦ ସମାସ; ଭୂମି+ବର୍ଦ୍ଧକ; ଯାହା ସଢ଼ି ଯାଇ
Bhūmi barddhaka ଭୂମିର ଅବୟବକୁ ବଢ଼ାଏ)—ମୃତଶରୀର (ହ୍ର. ଶ)—Dead body; corpse.

ଭୂମିବଳା—ସ. ବ—ଶାକ ତରୁ ବଶେଷ—Sida Veronicifolia
Bhūmibaḷā (plan t) [ଦ୍ର—ଏହା ଗୁଳ୍ମ ଭାରତର ଗ୍ରୀଷ୍ମ ପ୍ରଧାନ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏବଂ ସିଂହଳରେ ସାଧାରଣ ସ୍ଥଳମାନଙ୍କରେ ବା ପଡ଼ିଆ ଭୂମିରେ ହୁଏ; ଏ ବହୁକାଳ ସ୍ଥାୟୀ; ଏହାର ଶାଖା ଲମ୍ବ ଓ ସିଧା ଭାବରେ ବଢ଼େ । ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଓସାରିଆ ଓ ଅଣ୍ଡାକାର; ଫୁଲ ଛୋଟ, ଫୁଲର ରଙ୍ଗ ଧଳା ଓ ହଳଦିଆ ମିଶା; ପାଖୁଡ଼ାଗୁଡ଼ିକ କ୍ଷୁଦ୍ର ।
ଜଙ୍ଗ୍ଲା
वननियार
ସାନ୍ତାଳୀ. ସାର, ଡାଣ୍ଡି,
କାରଥର, ଜୋଖା, ସାକାମ ।
ତା, ପାଲାକ୍ଷୀ, ପାଲାକ୍ଷାବୁ
ତେ. ଗସ୍ପ୍ରୁଥିଲୁ
ଗୁ. ଭେସ୍ପାବଲା
ମ. ଭୂଇତକ୍ନା,ଭେସ୍ପାବାଲ
ଏହାର ପତ୍ର ଫୁଲ ଓ ଫଳ କଷା ପାଣି,ଉଦରାମୟ ଅଗ୍ନିମାନ୍ଦ୍ୟ, ଓ ପ୍ରସ୍ରାବପୋଡ଼ାର ଔଷଧରେ ଲାଗେ ।]

ଭୂମି ବଲ୍ଲୀ—ସ. ବ—ଭୂଇଁଅଁଳା (ଦେଖ)
Bhūmi balli Bhūiñ a-aṅlā (See).

ଭୂମି ବାଡ଼ି—ଦେ. ବ (ସଦ୍ଭବ)—ଅଚଳନ୍ତ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି; ସମ୍ପତ୍ତି—
Bhūmi bāṛdi Immoveable property.
जमीबाड़ी जमिनबारी

ଭୂମିବାସ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂମି +ବାସ)—ଜମି ଓ ଘରମାନ
Bhūmibāsa Land and houses. (ଉ—ଗିର ସ୍ତ୍ରି ଛତା ଭୂମିବାସ; ଏ ସବୁ ଭୂମୁର ପ୍ରକାଶ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।)

ଭୂମି(ମୀ)ରୁହ—ସ. ବ (ଭୂମି+ ରୁହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—ବୃକ୍ଷ—
Bhūmi(mi)ruha Tree; plant.

ଭୂମି ଲବଣ—ସ. ବ—ସୋରା (ହ୍ର. ଶ)—
Bhūmi labaṇa Saltpetre; nitre.

ଭୂମି ଲାଭ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜମିପ୍ରାପ୍ତି—
Bhūmi lābha Acquisition of land.

ଭୂମି ଲୁଣ୍ଠିତ—ସ. ବଣ (୭ମୀ ତତ୍)—ଭୂମିରେ ଗଡ଼ୁଥିବା—
Bhūmi lunṭhita Rolling on the ground.

ଭୂମି ଲେପ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଗୋବର (ହ୍ର. ଶ)
Bhūmi lepa Cowdung.

ଭୂମିଲୋକ—ଦେ. ବ—ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ଲୋକଗଣ—The people of the
Bhūmilok a terrestrial regions. (ଉ—ଆମ୍ଭ ଭୁଲେ ଭୁଷଲେ ଛନ୍ତି ଭୂମିଲୋକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନପର୍ବ ।)

ଭୂମି ଶଯ୍ୟା—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍; ଭୂମି+ଶଯ୍ୟା)—ଭୂତଳରେ ଶୋଇବା-
Bhūmi śajyā Sleeping on the bare ground.

ଭୂମିଶାୟୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଭୂମି+ଶୀ. ଧାତୁ+ଇନ; ୧ମା. ୧ବ)—
Bhūmi śāyī ୧। ଧରଣୀଶାୟୀ—1. Sleeping on the bare ground; lying on the ground. ୨। ମୃତ—2. Dead (and lying prostrate on the ground.)
(ଭୂମିଶାୟିତ-ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଭୂମିଶାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ଭୂମିଷ୍ଠ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଭୂମି+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧। ପ୍ରସୂତ;
Bhūmishṭha ଉତ୍ପନ୍ନ; ଜାତ—1. Born. ୨। ଭୂମିଶାୟିତ—
(ଭୂମିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) 2. Lying prostrate on the ground. ୩। ପ୍ରଣତ—3. Bowing; stooping with the face turned towards the ground.

ଭୂମିଷ୍ଠ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରସୂତ ହେବା; ଜନ୍ମ ହୋଇ ପଡ଼ିବା—
Bhūmishṭha hebā To be born.
ଭୂମିଷ୍ଠ ହওয়া **भूमिष्ठ होना**

ଭୂମି ସାଉଣ୍ଟା—ଦେ. ବ—ଭୂମିରେ ଲୁଣ୍ଠନ—Rolling on the
Bhūmi sāunṭā ground. (ଉ—କାଣ୍ଡଯାତରେ ତଳେ
মাটিতেগড়াগড়ি (হওয়া) ପଡ଼ିଣ କେତୋଟା, ଦେବେ ଭୂମି ସାଉଣ୍ଟା
भूमिमे लोटपोट (करना) ବନୁଜଙ୍କ ଚେଷ୍ଟା। କୃଷ୍ଣସିଂହ.ମହାଭାରତ
(ପ୍ରୟୋଗ—ଭୂମିସାଉଣ୍ଟା ଦେବା) ବନପର୍ବ।)

ଭୂମିସାତ୍—ସଂ. ବ (ଭୂମି+ପରିଣତାର୍ଥେ. ସାତ୍)—ଭୂପାତିତ—
Bhūmisāt Fallen to the ground; laid on the ground; consigned to the ground.

ଭୂମି ସମ୍ପତ୍ତି—ସଂ. ବ (ଭୂମିରୂପ ସମ୍ପତ୍ତି.ରୂପକ କର୍ମଧା;ଭୂମି+ସମ୍ପତ୍ତି)—
Bhūmi sampatti ଜମିବାଡ଼ି; ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—Landed property.

ଭୂମି ସମ୍ଭବା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (୭ମୀ ତତ୍; ଭୂମି+ସମ୍ଭବ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Bhūmi sambhabā ସୀତା—Sitā

ଭୂମି ସୁର—ସଂ. ବ—ଭୂସୁର; ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Bhūmi sura A Brāhmaṇa.

ଭୂମିହାର—ସଂ. ବ—(ଭୂମି+ହୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିହାର ଓ ସଂଯୁକ୍ତ
Bhūmihāra ପ୍ରଦେଶବାସୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀବିଶେଷ—A class of Brāhmaṇas of Bihar and the United Provinces. [ଦ୍ର—ଏ ଜାତି ବହୁ ସଂଖ୍ୟା ବିହାର ପ୍ରଦେଶରେ ବାସ କରନ୍ତି। ଏମାନେ ଆପଣାକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତିର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବୋଲି କହନ୍ତି ଓ ନିଜକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦିଅନ୍ତି। ଏ ଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ନାନା କଥା ଶୁଣାଯାଏ; କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ ଯେଉଁ ସମୟରେ ପରଶୁରାମ ପୃଥିବୀକୁ ନିଃକ୍ଷତ୍ରିୟ କରିଥିଲେ ସେହି ସମୟରେ ସେ ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ ଭାର ସମର୍ପଣ କରିଥିଲେ, ଭୂମିହାର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସେମାନଙ୍କ ବଂଶଧର ଅଟନ୍ତି। କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ ମଗଧରାଜା ଜରାସନ୍ଧ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଯଜ୍ଞ ପାଇଁ ଏକ ଲକ୍ଷ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଲୋଡ଼ିଥିଲେ। କିନ୍ତୁ ଏତେ ସଂଖ୍ୟକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନ ମିଳିବାରୁ ତାଙ୍କର ଏକ ମନ୍ତ୍ରୀ ନାନାଜାତିରୁ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ପଇତା ପିନ୍ଧାଇ ଜରାସନ୍ଧଙ୍କ ନିକଟରେ ଆଣି ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି ଠିଆ କରାଇ ଦେଲେ, ଏମାନେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସନ୍ତାନ। ସେ ହେତୁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଜାତିର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କଠାରେ ଯଜନ, ଯାଜନ ଆଦି ବ୍ରାହ୍ମଣୋଚିତ କର୍ମର ଅଭାବ ଦେଖାଯାଏ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟୋଚିତ ଅନେକ କର୍ମ ଏମାନଙ୍କଠାରେ ଦେଖାଯାଏ। ଏମାନେ ଦାନ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ ଓ କ୍ଷେତବାଡ଼ି ଓ ଚାକିରି କରି ଜୀବିକାନିର୍ବାହ କରନ୍ତି। (ହ୍ର.ଶ) ଓଡ଼ିଶାରେ ବଳଭଦ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ମାସ୍ତାନ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପରି ବିହାରରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାଜରେ ଏମାନଙ୍କର ପରିସ୍ଥିତି ଥିବାର ଜଣାଯାଏ। ଭୂମିହାର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ହଳ ବୁଲାନ୍ତି, ଧୂମପାନ କରନ୍ତି।]

ଭୂମୀନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂମି+ଇନ୍ଦ୍ର)—ନୃପତି; ରାଜା—
Bhūmindra King.

ଭୂମ୍ୟଧିକାରୀ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂମି+ଅଧିକାରୀ)—୧। ଭୂସ୍ୱାମୀ—
Bhūmyadhikāri 1. The owner of land. ୨। ଜମିଦାର—2. Landlord; zamindar.
[ଦ୍ର—ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ 'ଭୂମ୍ୟଧିକାରୀ' ସ୍ଥଳରେ 'ଭୂମ୍ୟାଧିକାରୀ' ଅଶୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ ଲେଖୁଥିବାର ଦେଖାଯାଏ।]

ଭୂମ୍ୟାମଲକୀ—ସଂ. ବ—ଭୁଇଁ ଅଁଳା (ଦେଖ)
Bhūmyāmaḷaki Bhuiṅ a-aṅḷā (See)

ଭୂମ୍ୟାଲୀକ—ସଂ. ବ—ଜମି ସମ୍ବନ୍ଧେ ମିଥ୍ୟାଭାଷଣ (ହ୍ର. ଶ)—
Bhūmyāḷika Speaking falsehood or untruths about land.

ଭୂୟଃ(ୟସ୍)—ସଂ. ବ (ବହୁ+ଇୟସ୍ ଶବ୍ଦ, ପ୍ରଥମା ୧ବଚନ)—
Bhūyaḥ(yas) ଆଧିକ୍ୟ; ବାହୁଲ୍ୟ—Excess. ବଣ—୧।
(ଭୂୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଧିକ; ବହୁ—1. Great; many; much. ୨। ପ୍ରଚୁର—2. Plentiful. ଅ—୧। ପୁନର୍ବାର—1. Again. ୨। ପୁନଃ ପୁନଃ—2. Repeatedly.

ଭୂୟାଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଭୁଇଁଆଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bhūyāñ (etc) ভুয়াঁ **भूमिया** Bhuiñāñ etc (See)
(ଉ—ଅନଳ ଲଗାଇ ହୋଇଥିବେ ମତ୍ତ ସଙ୍ଗତେ ଭୂୟାଁ ପ୍ରମଦା। ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ।)

ଭୂୟିଷ୍ଠ—ସଂ. ବଣ (ବହୁ+ଇଷ୍ଠ)—ବହୁଳ; ଅତ୍ୟଧିକ—
Bhūyishṭha Very much; the greatest.

ଭୂୟୋଦର୍ଶନ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା; ଭୂୟଃ+ଦର୍ଶନ)—୧। ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ-
Bhūyodarśana 1. Observation. ୨। ଭଲରି କରି ଦେଖିବା—2. Looking attentively at a thing.

ଭୂୟୋଭୂୟଃ—ସଂ. ଅ (ଭୂୟଃ+ଭୂୟଃ)—ପୁନଃପୁନଃ; ବାରମ୍ବାର—
Bhūyobhūyaḥ Repeatedly; again and again.

ଭୂର ଭାର—ଦେ. ବ—ଦାମ୍ଭିକପଣ; ଦାମ୍ଭିକତା; ଭୁରୁଭୁ—
Bhūr bhār Bravado.
দাম্ভিকতা **गीदड़, भपकी**

ଭୂରି—ସ. ବିଣ (ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ରି)—୧। ପ୍ରଚୁର—1. Plentiful. ୨। ବହୁ; ଅଧିକ—2. Much; many.
Bhūri
[ଭୂରିତା(ତ୍ୱ)—ବି] (ଡ଼୍—ବିଶାଳ ସେ ଭୂରି ଶାଳ, ବିଠୋଳ ଲୋକରେ ମେଳ। ଉଦ୍ଭ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।)
ବି—୧। ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—1. Gold. ୨। ବ୍ରହ୍ମା—2. Brahmā. ୩। ବିଷ୍ଣୁ—3. Bishṇu. ୪। ଶିବ—4. Śiba. ୫। ଇନ୍ଦ୍ର—5. Indra. ୬। ସୋମଦତ୍ତଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—6. Name of a son of Somadatta.

ଭୂରି ଗନ୍ଧା—ସ. ବି—ମୁରାମାଂସୀ ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ—
Bhūri gandhā A scented herb.

ଭୂରି ଗମ—ସ. ବି (ଭୂରି+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bhūri gama ଗର୍ଦ୍ଦଭ (ହ୍ର. ଶ)—The ass.

ଭୂରି ତେଜାଃ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଭୂରି+ତେଜସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Bhūri tejāḥ ଅଗ୍ନି (ହ୍ର. ଶ)—Fire.

ଭୂରି ଦକ୍ଷିଣ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଭୂରି+ଦକ୍ଷିଣା)—ବିଷ୍ଣୁ—
Bhūri dakshiṇa Bishṇu. ସ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଯଜ୍ଞରେ ବହୁ ଦକ୍ଷିଣା ଦିଆଯାଏ—A vedic sacrifice in which great and large presents are made.

ଭୂରି ଦୁଗ୍ଧା—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବୃଶ୍ଚିକାଳ (ହ୍ର.ଶ)—ବିଛୁଆତି ଗୁଳ୍ମ—
Bhūri dugdhā The stinging nettle.

ଭୂରି ଭୋଜନ—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ଭୂରି+ଭୋଜନ)—୧। ପୂର୍ଣ୍ଣ
Bhūri bhojana ଭୋଜନ—1. Full meal. ୨। ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେବା—2. The feeding of many people.

ଭୂରି ମଞ୍ଜରୀ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଧଳା ତୁଳସୀ (ହ୍ର. ଶ)—
Bhūri mañjari The white or green variety of the Holy Basil plant.

ଭୂରି ରସ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଆଖୁ (ହ୍ର. ଶ)—
Bhūri rasa Sugarcane.

ଭୂରିଶଃ—ସ. ଅ (ଭୂରି+ବାରାର୍ଥେ ଶସ୍)—ବହୁବାର—Many
Bhūriśaḥ times; times without number.

ଭୂରିଶ୍ରବାଃ(ବା)—ସ. ବି (ଭୂରି ଶ୍ରବସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ
Bhūri śrabāḥ(bā) ରାଜା ସୋମଦତ୍ତଙ୍କ ପୁତ୍ର—A prince of the lunar dynasty, killed by Arjuna. [ଦ୍ର—ଏ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ କୌରବ ପକ୍ଷରେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଶେଷରେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ହୋଇଥିଲେ।]

ଭୂରିଶ୍ରବା ପାଗ ବାନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧୁ ମହାଭାରତ ଶେଷ (ନ୍ୟାୟ; ଯାଜପୁର)—
Bhūriśrabā pāga bāndhu bāndhu mahābhārata śesha ଭୂରିଶ୍ରବା ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯିବାକୁ ସଜ୍ଜିତ ହେଉ ହେଉ ଅଠର ଦିନ ଯୁଦ୍ଧ ଶେଷ ହେବା ନ୍ୟାୟ; (ତୁଳ—ପାଗ ବାନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧୁ ବିତରି ବଢ଼ିଗଲା)—(analogy) To miss a function while making elaborate preparations to attend for the same.

ଭୂରୁ—ଦେ. ବି (ସ. ଭ୍ରୂ)—ଭ୍ରୂଲତା—Eyebrow (ଡ଼୍—ମଞ୍ଜୁ
Bhūru ଭୂଙ୍ଗ ଭୂରୁ ଉଲ ନୟନାଞ୍ଚଳ ଦେଶରେ ଭାଳ।
भ्रू मैं ଲବଙ୍ଗସୁବାସ ସଙ୍ଗୀତ।)

ଭୂରୁକ୍ଷେପ—ଦେ. ବି—ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ (ଦେଖ)
Bhūrukshepa Bhrūkshepa (See)
भ्रूक्षेप (ଡ଼୍—ଦେଖି ପ୍ରତିମା ପ୍ରିୟ ରୂପ, ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ନାହିଁ
भ्रूक्षेप ଭୂରୁକ୍ଷେପ। ରୂପଚି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ।)

ଭୂରୁ ଭଙ୍ଗ(ଙ୍ଗୀ)—ଦେ. ବି (ପଦ୍ୟ)—ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Bhūru bhaṅga(ṅgi) Bhrūbhaṅgi (See)
भ्रूभङ्गि (ଡ଼୍—ଗାଲ ଉପରେ ଭୂରୁଭଙ୍ଗୀ ଚଞ୍ଚଳ। ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ।)

ଭୂରୁ ଲତା—ଦେ. ବି (ସ. ଭ୍ରୂଲତା)—ଭ୍ରୂଲତା—Eye-brow.
Bhūru latā (ଡ଼୍—କାମ ଧନୁ ପରି ଭୂରୁଲତା ଦୁଇ—(ଭୂରୁଲେଖା—ଅନ୍ୟରୂପ) କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନପର୍ବ।)
भ्रूलता मैं

ଭୂ ରୁହ—ସ ବି (ଭୂ+ରୁହ୍ ଧାତୁ+ଅ)—୧। ବୃକ୍ଷ—1. Tree.
Bhū ruha ୨। ବୃକ୍ଷଲତାଦି—2. Vegetables. ୩। ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ବୃକ୍ଷ—3. Arjuna (tree). ୪। ଶାଳ ବୃକ୍ଷ—4. Śāla (tree).

ଭୂର୍ଜ୍ଜ—ସ. ବି—କୋମଳ ଚର୍ମବତ୍ ତ୍ୱକ୍‌ବିଶିଷ୍ଟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Bhūrjja A variety of the Birch tree; Betula
भोजपत्र (Kirtikar) Utilis; Betula Bhojpatra (Kirtikar). [ଦ୍ର—ଏହା ହିମାଳୟ ପ୍ରଦେଶରେ ଜନ୍ମେ। ଏଥିର ତ୍ୱକ୍ ସ୍ତରସ୍ତର ହୋଇ ପତଳା ଚମଡ଼ା ପରି ଛାଡ଼ିଯାଏ। ପୂର୍ବେ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଏହି ବକ୍କଲରେ ଲେଖୁଥିଲେ। ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଥିରେ ଯନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର ଲେଖାଯାଏ; ଘର ଛାଆର କରିବା ପାଇଁ ଏ ଗଛର କାଠ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର।]

ଭୂର୍ଜ୍ଜପତ୍ର—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂର୍ଜ୍ଜ+ପତ୍ର)—ଭୂର୍ଜ୍ଜ ଗଛର ବକଳ;
Bhūrjja patra ଭୋଜ ପତ୍ର—The bark of the Birch tree (used like paper). [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଯେଉଁପରି ହିନ୍ଦୁମାନେ ଭୂର୍ଜ୍ଜପତ୍ରରେ ଲେଖୁଥିଲେ ଇଜିପ୍ଟୋପର ଲୋକେ ମଧ୍ୟ Papyrus (ପାପିରସ୍) ନାମକ ଗଛର ଛାଲଦ୍ୱାରା କାଗଜ କାମ ଚଳାଉଥିଲେ ଓ ଏହି ଗଛର ନାମରୁ କାଗଜର ଇଂରାଜୀ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ Paper (ପେପର୍) ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଅଛି।]

ଭୂର୍ତା(ର୍ତେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଭଣ୍ଡାଇବା;
Bhūrta(rte)ibā ଭୁଲାଇବା—To inveigle.
[ଭୂର୍ତାଭୂର୍ତି କରିବା, ଭୂରୁତା(ରୁତେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଭୂର୍ଲୋକ—ସ. ବି (ଭୂଃ+ଲୋକ)—ଭୂଲୋକ; ପୃଥିବୀ; ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକ—
Bhūrloka The earth.

ଭୂଲତା—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂ+ଲତା)—କେଞ୍ଚୁଆ; ଜିଆ—
Bhūlatā Earth-worm.

ଭୂଲୋକ—ସ. ବ—ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକ—The earth.
Bhūloka

ଭୂଶକ୍ର—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରାଜା—King.
Bhūśakra (ଭୂବଜ୍ରଭ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୂଶୟ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ଭୂ+ଶୀ ଧାତୁ=ଶୋଇବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—୧। Bhūśaya ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu. ୨। ନେଉଳ; ଗୋଧିଆଦି ବିଳେଶୟ ଜୀବ—2. The class of animals (ଭୂଶୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) living in dens or burrows.

ଭୂଶଯ୍ୟା—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍)—ଭୂମିଶଯ୍ୟା (ଦେଖ)
Bhūśajyā Bhūmiśajyā (See)

ଭୂଶାୟୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଭୂ+ଶୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ) Bhūśāyī —୧। ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଶୋଇଥିବା—1. (ଭୂଶାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Sleeping or lying on the bare ground. ୨। ଭୂମିରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିବା—2. Fallen down. ୩। ମୃତ (ବ୍ୟ. ଷ)—3. Dead.

ଭୂଷଣ—ସଂ. ବ (ଭୂଷ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ)—୧। ଅଳଙ୍କାର; ଗହଣା Bhūshaṇa —1. Ornament. ୨। ସଜ୍ଜା—2. Paraphernalia. ୩। (+ଭାବ. ଅନ) ଶୋଭା—3. Beauty. ୪। ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧାଇବା—4. Decoration. ୫। (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ବିଷ୍ଣୁ—5. Bishṇu. ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥେ)—ଭୂଷଣସ୍ୱରୂପ; ଶୋଭା ବା ପ୍ରଶଂସା ବା ଗୌରବବର୍ଦ୍ଧକ (ଯଥା—ସ୍ୱର୍ଗତ ମଧୁସୂଦନ କୁଳଭୂଷଣ ପୁତ୍ର ଥିଲେ)—(figurative) Glorifying; glorious; an ornament (as in 'he was an ornament to the society'). ଦେ. ତ—ଭୂଷିତ; ଅଳଙ୍କୃତ—Decorated. [ଉ— ବହୁଳରେ ଭୂଷଣ, ଶିରେ ଜଟା ଧରଣ, ପ୍ରାସାଦ ଭୂଅରେ ବସିଲ । ବଳଭ ରାମାୟଣ ।] ଦେ. ବ—୧। ପ୍ରଶଂସାଯୋଗ୍ୟ ବିଷୟ—1. A praiseworthy thing. ୨। ଶୋଭାଯୁକ୍ତ ବିଷୟ—2. Graceful thing.

ଭୂଷଣ କଥା—ଦେ. ବ—ପ୍ରଶଂସାର ବିଷୟ, ଶୋଭନୀୟ; ବିଷୟ—
Bhūshaṇa kathā A praisworthy matter.

ଭୂଷଣ ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରିୟ—Bhūshaṇa priya Fond of ornaments or decora-(ଭୂଷଣପ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଭୂଷଣପ୍ରିୟତା—ବ) tions.

ଭୂଷଣୀ—ଦେ. ବଣ, ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଭୂଷିତା)—ଭୂଷିତା; ଅଳଂକୃତା—Bhūshaṇi Adorned with ornaments. [ଉ—ବରବର୍ଣ୍ଣିନୀ ନାନାରତ୍ନ ଭୂଷଣୀ ଯାରୁଣରେ ଝଟି ଝଟି । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।]

ଭୂଷଣୀୟ—ସଂ. ବଣ (ଭୂଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ଅଳଙ୍କରଣୀୟ—
Bhūshaṇiya Fit to be decorated.

ଭୂଷଣ୍ଡ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—ଭୁଷଣ୍ଡ (ଦେଖ)—Bhushaṇda (See)
Bhūshaṇḍa (ଭୂଷଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୂଷା—ସଂ. ବ (ଭୂଷ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧। ଅଳଙ୍କାର;
Bhūshā ଭୂଷଣ—1. Ornament; decoration. ଦେ. ବ (ସଂ. ବଶ୍ ଧାତୁ)—ଭୁଷିବା; ଭେଷିବା—Thrusting; goring. [ଉ—ଅନଙ୍ଗ ବାଣବରଷା, ସଙ୍ଗେ ତ ଭୁରଙ୍ଗଦୃଷା, ସର୍ବେଷ ଅପାଙ୍ଗଭୂଷା ମିଶିଲ ରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।]

ଭୂଷାଇବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ଭୂଷ୍ ଧାତୁ, ଭୂଷିବା କ୍ରିୟାର Bhūshāibā ଣିଜନ୍ତରୂପ)—ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଭୂଷଣ କ୍ରିୟା କରାଇବା—To cause to decorate.

ଭୂଷାବତୀ—ସଂ. ବଣ, ସ୍ତ୍ରୀ (ଭୂଷା+ବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଅଳଙ୍କୃତା—
Bhūshābatī Decorated with ornaments.
(ଭୂଷାବାନ୍—ପୁଂ)

ଭୂଷିତ—ସଂ. ବଣ (ଭୂଷା+ଇତ)—ଅଳଙ୍କୃତ—Decorated;
Bhūshita (ଭୂଷିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) adorned.

ଭୂଷିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—(ସ. ଭୂଷ୍. ଧାତୁ)—ଭୂଷଣ କରିବା; Bhūshibā ମଣ୍ଡିବା—To deck; to decorate. (ଉ—ଭୂଷା **ଭୂଷଣ** ଅଳକା ଶିର ଭୂଷଇ ଦେ । ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।)

ଭୂଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବଣ—(ଭୂ. ଧାତୁ+ଶୀଳାର୍ଥେ. ଷ୍ଣୁ; ତୁଲ. ଜିଷ୍ଣୁ, ସହିଷ୍ଣୁ)—Bhūshṇu ୧। ଉତ୍ପତ୍ତିଶୀଳ; ଜନ୍ମଶୀଳ—1. Habituated to be born. ୨। ଭବିଷ୍ୟତ—2. Future.

ଭୂଷ୍ୟ—ସ. ବଣ (ଭୂଷ୍. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଭୂଷଣୀୟ (ଦେଖ)
Bhūshya Bhūshaṇiya (See).

ଭୂ ସଂସ୍କାର—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯଜ୍ଞ, ହୋମ, ବୈଶ୍ୱଦେବ ଆଦିର Bhū saṁskāra ପୂର୍ବରୁ ଭୂମିରେ ରେଖାଙ୍କନ, ଜଳ, ଗୋମୟ ଓ ଉଦକ ଦ୍ୱାରା ବିଧିପୂର୍ବକ ଭୂମିର ସଂସ୍କାର ବା ପରିଷ୍କରଣ—The consecration or ceremonial cleansing of the site for a vedic fire-sacrifice or Baiswadeba.

ଭୂ ସାଇଁ—ଦେ. ବ—(ସଂ. ଭୂସ୍ୱାମୀ)—ରାଜା—
Bhū sāiṅ King.

ଭୂସୁତ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୂ+ସୁତ)—୧। ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ—
Bhū suta 1. The planet Mars. ୨। ବୃକ୍ଷଲତାଦି—2. Trees and plants; vegetables. ୩। ନରକାସୁର—3. A demon.

ଭୂସୁର—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍)—ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Bhūsura Brāhmaṇa.

ଭୂସ୍ତୃଣ—ସଂ. ବ—ଭୂତୃଣ (ଦେଖ)
Bhūstṛuṇa Bhutṛuṇa (See)

ଭୂସ୍ଥ—ସ. ବଣ (ଭୂ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପୃଥିବୀସ୍ଥିତ—
Bhūsthā Situated on the earth. ସ. ବ—(ଭୂସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମନୁଷ୍ୟ (ବ୍ୟ. ଷ)—Man.

ଭୂସ୍ୱର୍ଗ—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ଭୂ+ସ୍ୱର୍ଗ; ପୌରାଣିକ)—ସୁମେରୁ ପର୍ବତ—
Bhū swarga The Sumeru mountain. ଦେ. ବି ପୃଥିବୀରେ ଥିବା ସ୍ୱର୍ଗପରି ସୁଖମୟ ସ୍ଥାନ—A delightful place like paradise on earth.

ଭୂସ୍ୱାମୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଭୂ+ସ୍ୱାମିନ୍, ୬ଷ୍ଠୀ. ତତ୍)—୧ । ଜମିଦାର—
Bhūswāmi 1. Landlord; zemindar. ୨ । ଭୂପତି; ରାଜା—2. King.
(ଭୂସ୍ୱାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୃ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଧାରଣ କରିବା—1. To hold; to sus-
Bhṛu (root) tain. ୨ । ଭରଣ କରିବା; ପୋଷିବା—2. To maintain.

ଭୃକୁଂଶ(ଷ)—ସଂ. ବି. ପୁଂ [ଭ୍ରୂ+କୁନ୍ ଶ୍(ସ୍) ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+
Bhṛukumśa(sa) ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅ]—ସ୍ତ୍ରୀବେଶଧାରୀ ନର୍ତ୍ତକ (ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର)—A male-dancer in female attire.

ଭୃକୁଟି(ଟୀ)—ସଂ. ବି (ଭ୍ରୂ+କୁଟ୍ ଧାତୁ=କୁଟିଳ ହେବା+ଇ; ନି
Bhṛukuṭi(ṭi) ପାତନ)—ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗୀ—A frown; contraction of the eye brow. ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୃଙ୍ଗୀ)—ଭୃଙ୍ଗୀ; ଶିବାନୁଚର—Name of an attendant of Siba.

ଭୃକୁଟି(ଟୀ) କୁଟିଳାନନ—ସଂ. ବି (ଭୃକୁଟୀଦ୍ୱାରା କୁଟିଳ ଆନନ;
Bhṛukuṭi(ṭi) kuṭilānana ୩ୟା ତତ୍ ଓ କର୍ମଧା)—ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗୀଦ୍ୱାରା ବକ୍ର ହୋଇଥିବା ମୁଖ—A face made wry with frowning; scowling face. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍ ଓ ବହୁବ୍ରୀହି)—ଭୃକୁଟିଦ୍ୱାରା ଯାହା ମୁହଁ ବଙ୍କା ହୋଇଛି—With the face made wry with frowning; scowling.
[ଭୃକୁଟି(ଟୀ) କୁଟିଳାନନା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ଭୃକୁଣ୍ଡା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଭୁରୁକୁଣ୍ଡା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bhṛukuṇḍā (etc) Bhur-kuṇḍā etc (See)

ଭୃଗୁ—ସଂ. ବି (ଭ୍ରସ୍ଜ୍ ଧାତୁ=ଭାଜିବା+ଉ)—୧ । ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ
Bhṛugu ପିତା, ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଏକ ମାନସ ପୁତ୍ର ଓ ପ୍ରଜାପତିବିଶେଷ; ମୁନି ବିଶେଷ—1. Name of a sage, father of Sukra and a progenitor of mankind. [ଦ୍ର—ମହାଭାରତରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ଥରେ ରୁଦ୍ର ଏକ ଯଜ୍ଞ କରୁଥିଲେ ଓ ତାହା ଦେଖିବାକୁ ବହୁ ଦେବ, ଦେବୀ, ଦେବକନ୍ୟା ଓ ଋଷିମାନେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ । ବ୍ରହ୍ମା ଉକ୍ତ ଯଜ୍ଞରେ ଅଧ୍ୱର୍ଯ୍ୟୁ ହେବା ସମୟରେ ଦେବକନ୍ୟାମାନଙ୍କ ରୂପରେ ମୋହିତ ହେଲେ ଓ ତାଙ୍କର ରେତଃପାତ ହେଲା । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉକ୍ତ ରେତଃକୁ ଆପଣା କିରଣଦ୍ୱାରା ଆକର୍ଷଣ କରି ନେଇ ଅଗ୍ନିରେ ପକାଇଲେ ଓ ଉକ୍ତ ବୀର୍ଯ୍ୟରୁ ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି ଶିଖା ମଧ୍ୟରୁ ଭୃଗୁଙ୍କର ଜନ୍ମ ହେଲା । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଏ ଶିବଙ୍କ ପୁତ୍ର । ଏହାଙ୍କର ପୁତ୍ର ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ; ପରଶୁରାମ ଏହାଙ୍କ ବଂଶରେ ଜନ୍ମିଥିଲେ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଏ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମାନସ ପୁତ୍ର ଥିଲେ ଓ ବ୍ରହ୍ମା ଏହାଙ୍କୁ ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରଜାପତିରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିଲେ । ଦକ୍ଷସୁତା ଖ୍ୟାତିଙ୍କ ସହିତ ଏହାଙ୍କର ବିବାହ ହେଲା । ବିଷ୍ଣୁପତ୍ନୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଏହାଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ ଏହାଙ୍କର ଦୁଇ ପୁତ୍ର ଧାତା ଓ ବିଧାତା । ଏ ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଓ ଭୃଗୁବଂଶର ଆଦିପୁରୁଷ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ରାଜା ବୀତହବ୍ୟ ଶତ୍ରୁ ଭୟରେ ଏହାଙ୍କର ଶରଣ ପଶିବାରୁ ଏ ତାଙ୍କୁ ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରି ଶତ୍ରୁ ଭୟରୁ ମୁକ୍ତ କରିଥିଲେ । ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ମହେଶ୍ୱରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏହା ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ମୁନିଋଷିମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିଲେ । ଏ ପ୍ରଥମେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପାଖେ ପହଞ୍ଚି ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ନ କରିବାରୁ ବ୍ରହ୍ମା କୁପିତ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ତିରସ୍କାର କଲେ; ପରେ ଭୃଗୁ ସ୍ତବ କରି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ତୁଷ୍ଟ କଲେ । ସେଠାରୁ ଯାଇ ମହାଦେବଙ୍କ ପାଖେ ପହଞ୍ଚି ତାଙ୍କ ନମସ୍କାର ନ କରିବାରୁ ମହାଦେବ କୁପିତ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଭସ୍ମୀଭୂତ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲେ ଓ ଭୃଗୁ ସ୍ତୁତିଦ୍ୱାରା ମହାଦେବଙ୍କ କ୍ରୋଧ ଶାନ୍ତ କରି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କଠାକୁ ଗଲେ; ବିଷ୍ଣୁ ସେତେବେଳେ ଶୋଇଥିଲେ, ତାଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଭୃଗୁ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ହୃଦସ୍ଥଳରେ ଏକ ଗୋଇଠା ମାରିଲେ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେଲା ଓ ପଦାଘାତ କରିଥିବା ହେତୁ ସେ ଭୃଗୁଙ୍କ ଉପରେ କୁପିତ ହେବା କଥା ଦୂରେ ଥାଉ, ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ହୃଦୟର କଠୋରତା ଯୋଗୁଁ ତାଙ୍କ ପାଦର ବ୍ୟଥା ହୋଇଅଛି କି ନାହିଁ ବିଷ୍ଣୁ ଭୃଗୁଙ୍କୁ ପଚାରି ଭୃଗୁଙ୍କ ପଦସେବା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବିଷ୍ଣୁ ନିଜର ବକ୍ଷରେ ଅଦ୍ୟାପି ଭୃଗୁ ପଦାଘାତଚିହ୍ନ ଧାରଣ କରିଥିବାର କଥିତ । ଏହା ଦେଖି ଭୃଗୁ ସ୍ଥିର କଲେ ବିଷ୍ଣୁହିଁ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେବ—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ।] ୨ । ଦ୍ରୋଣାଚାର୍ଯ୍ୟ (ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର)—2. A name of Droṇa. ୩ । ଶୁକ୍ରଗ୍ରହ—3. The planet Venus. ୪ । ଶିବ—4. Siba. ୫ । ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ—5. High and steep land. ୬ । ପର୍ବତର ତାଳୁଦେଶ—6 The brow of a mountain. ୭ । ପର୍ବତର ଗଡ଼ାଣିଆ ସ୍ଥାନ (ଯେଉଁଠାରୁ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲେ ମନୁଷ୍ୟ ପର୍ବତର ତୂଳଯାକେ ଏକଦମ୍ ଗଡ଼ିଆସେ)—7. Precipice; the steep slope of a mountain. ୮ । ପ୍ରପାତ—8. Waterfall; cataract; cascode. ୯ । ପର୍ବତରେ ତାଳୁଦେଶରେ ଥିବା ସମତଳ ଭୂମି—9. Table land. ୧୦ । ପରଶୁରାମ (ହ୍ର. ଶ)—10. Parasurāma. ୧୧ । ଭୃଗୁମୁନିଙ୍କ ବଂଶ (ଦୁବଳ) 11. The race of which the progenitor was Bhṛugu. ୧୨ । ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ (ହ୍ର. ଶ)—12. Sukra, the preceptor of the demons. ୧୩ । ଜମଦଗ୍ନି (ହ୍ର. ଶ)—13. Jamadagni; the father of Parasurāma.

ଭୃଗୁକଚ୍ଛ—ସଂ. ବ—ହୃଦ୍‌ମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରାଚୀନ ଗାର୍ଥ, ଅଧୁନାକ
Bhṛugukachchha ଭରୋଚ ବା ବ୍ରୋଚ—The Sanscrit
ଭରୋଚ name of Broach on the mouth of the
भडोच Narbuda river in Bombay presidency.
[ଦ୍ର—ଏହା ବୋମ୍ବେ ପ୍ରଦେଶଭୁକ୍ତ, ନର୍ମଦା ନଦୀ କାମ୍ବେ ଉପସାଗରରେ ପଡ଼ୁଥିବା ମୁହାଣ ନିକଟରେ ଏ ନଗର ଅବସ୍ଥିତ ।]

ଭୃଗୁଜ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଭୃଗୁ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Bhṛuguja ଭୃଗୁବଂଶ ଜାତ—Born in the family of Bhṛugu. ସଂ. ବ—୧ । ଭୃଗୁଙ୍କ ପୁତ୍ର—1. Son of Bhṛugu. ୨ । ଭୃଗୁବଂଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A scion of the Bhṛugu family. ୩ । ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ—3. Śukrācharjya.

ଭୃଗୁପତି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୃଗୁ=ଭୃଗୁ ବଂଶ+ପତି=ଶ୍ରେଷ୍ଠ
Bhṛugupati ବୀର)—ଭାର୍ଗବ; ପରଶୁରାମ (ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଅବତାର)—Paraśurāma, an incarnation of Bishṇu.
(ଭୃଗୁସୁତ, ଭୃଗୁନନ୍ଦ (ନନ୍ଦନ), ଭୃଗୁନାଥ, ଭୃଗୁନାୟକ, ଭୃଗୁରାମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୃଗୁ ବାର—ସଂ. ବ—ଶୁକ୍ରବାର—Friday.
Bhṛugu bāra (ଭୃଗୁବାସର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୃଗୁମାନ୍—ସଂ. ବଣ (ଭୃଗୁ+ମତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଗଡ଼ାଣିଆ (ପର୍ବତ)-
Bhṛugumān Precipitous; steep (mountain).
(ଉ—ଭୃଦେଲୀରେ ମାଲବର୍ତ୍ତି ଭୃଗୁମାନ ଗିର । ରାଧାନାଥ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ।)
(ଭୃଗୁମାନ—ଦେଶଜରୂପ)

ଭୃଗୁ ରେଖା—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ)—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ବକ୍ଷୋଦେଶରେ ଭୃଗୁ-
Bhṛugu rekhā ମୁନିଙ୍କ ପଦାଘାତର ଚିହ୍ନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
(ଭୃଗୁଲତା—ଅନ୍ୟରୂପ) The mark left on the breast of Bishṇu by the kick of sage Bhṛugu.

ଭୃଗୁ ସୁତ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Bhṛugu suta 1. Sage Śukra. ୨ । ଶୁକ୍ରଗ୍ରହ (ହି.ଶ)—2. The planet Venus.

ଭୃକୁଂଶ—ସଂ. ବ—ସ୍ତ୍ରୀ ବେଶଧାରୀ ନଟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Bhṛuṅkuśa A dancer or actor appearing in a female garb.

ଭୃଙ୍ଗ—ସଂ.ବ (ଭୃ.ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଗ)—୧ । ଭ୍ରମର—1. The humble
Bhṛuṅga bee. ୨ । ଭୀମରାଜ ପକ୍ଷୀ—2. The fork-tailed shrike; the black drongo. ୩ । ଵିଟ; ଲମ୍ପଟ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A libertine; a lecher. ୪ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ଜଳପାତ୍ର—4. A golden vase. ୫ । ଗୁଳ୍ମ-ବିଶେଷ; କେଶରୁତୁଷ—5. Name of a plant. ୬ । ଗୁଡ଼ତ୍ୱକ୍ ଗଛ—6. Cinnamon. ୭ । ଭୃଙ୍ଗରାଜ ଗଛ—7. Wedelia Calendulacea. (ଉ—ଦମ୍ଭୋଳି ଭୃଙ୍ଗ ଭୃଙ୍ଗ କରେ କେଳି, ବଣି ବଣି ବନତା କି ସୁଷମାସେ ଝଳ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୮ । ବରୁଡ଼ି—8. Wasp.

ଭୃଙ୍ଗକ—ସଂ. ବ (ଭୃଙ୍ଗ+କ)—ଭୀମରାଜ (ଦେଖ)
Bhṛuṅgaka Bhīmarāja (See).

ଭୃଙ୍ଗଜ—ସଂ. ବ (ଭୃଙ୍ଗ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅଗୁରୁ (ହି.ଶ)—
Bhṛuṅgaja Agallochium.

ଭୃଙ୍ଗଜା—ସଂ. ବ (ଭୃଙ୍ଗଜ+ଆ)—ଭାର୍ଗୀ; ବ୍ରାହ୍ମଣଯଷ୍ଟିକା—
Bhṛuṅgajā Clerodendron Siphonanthus (plant).

ଭୃଙ୍ଗଟ—ଦେ. ବ—ବୈରାଗୀଙ୍କ ପରିଧାନବିଶେଷ—
Bhṛuṅgaṭa A cloth worn by ascetics.

ଭୃଙ୍ଗପ୍ରିୟା—ସଂ. ବ—ମାଧବୀଲତା—Name of a creeper
Bhṛuṅgapriyā with sweet scented flowers.

ଭୃଙ୍ଗବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି ବା ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । କୁନ୍ଦ ଗୁଳ୍ମ
Bhṛuṅga bandhu (ଦେଖ)—1. Kunda plant (See) ୨ । କଦମ୍ବ ଗଛ (ହି. ଶ)—2. Nuclea Cadama (tree).

ଭୃଙ୍ଗମୋହୀ—ସଂ. ବ (ଭୃଙ୍ଗ+ମୁହ, ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ, ଇନ୍; ୧ମା, ୧ବ—
Bhṛuṅgamohī ୧ । ଚମ୍ପା ଗଛ—1. The Champaka tree. ୨ । କନକଚମ୍ପା (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—2. Kanakachampā (See)

ଭୃଙ୍ଗରାଜ—ସଂ. ବ—୧ । କଳା ଭଅଁର—1. The black bee.
Bhṛuṅgarāja ୨ । ଭ୍ରମର ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. A big humble
বাঙ্গা, কেশরাজ bee. ୩ । ବଡ଼ କଜଳପାତି ଜାତୀୟ ଭୀମରାଜ
भँगरा,भाना ପକ୍ଷୀ—3. The large racket-tailed black drongo. ୪ । ଯଜ୍ଞବିଶେଷ—4. Name of a vedic sacrifice. ୫ । ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ ଶାକବିଶେଷ
[ଦ୍ର—ଏହା କେଶବର୍ଦ୍ଧକ ଓ କେଶର କୃଷ୍ଣକର (ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ କେଶରାଜ, କେଶ୍ୟ, କୁନ୍ତଳବର୍ଦ୍ଧକ) କେଶରିଆ; କେଶରୁତୁଷ ଗୁଳ୍ମ (ଏହା ଆର୍ଦ୍ର ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଜନ୍ମେ)—5. Wedelia Calendulacea (a herb) Verbesina Scandens. ୬ । ଏକପ୍ରକାର ଗୁଳ୍ମ—6. Spilanthes Oleracia (plant).

ଭୃଙ୍ଗରି(ରୀ)ଟ(ଟି)—ସଂ. ବ (ଭୃଙ୍ଗ+ରଟ୍. ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+ଅ
Bhṛuṅgari(rī)ṭa(ṭi) ଇ)—ଶିବାନୁଚରବିଶେଷ—One of the attendants of Śiba.

ଭୃଙ୍ଗରୋଳ—ସଂ. ବ—ବରୁଡ଼ି—
Bhṛuṅgarola The wasp; hornet.

ଭୃଙ୍ଗାଭିଷ୍ଟ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଆମ୍ବ ଗଛ (ହି. ଶ)
Bhṛuṅgābhishṭa The mango tree.

ଭୃଙ୍ଗାର—ସଂ. ବ (ଭୃ. ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଆର=ଯାହା
Bhṛuṅgāra ଜଳ ଧାରଣ କରେ)—୧ । ଝୁମ୍ପି ଗଡ଼ୁ ; ଜଳ-ପାତ୍ର ବିଶେଷ—1. A waterpot with a spout;

୨ । ଲବଙ୍ଗ—2. Clove. ୩ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ—3. Gold. ୪ । ଭୃଙ୍ଗରାଜ (ଦେଖ)—4. Bhṛungarāja (See). ୫ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ ଜଳପାନପାତ୍ର (ହି. ଶ)—5. A drinking vessel made of gold.

ଭୃଙ୍ଗାରି—ଦେ. ବି (ସ୍ତ୍ରୀ ଚଳ୍)—୧ । ଝିଙ୍କାରି ପୋକ—1. The Bhṛungāri cricket (insect). ୨ । କିଆ ଗଛ (ହି. ଶ)—2. Pandanus Odoratissimus plant.

ଭୃଙ୍ଗାରିକା—ସ. ବି—୧ । ଝିଙ୍କାରି ପୋକ—1. Winged ants. ୨ । Bhṛungārikā ଝିଙ୍କାରି ପୋକ—2. The cricket (insect).

ଭୃଙ୍ଗାର୍କ—ସଂ. ବି—କେଶରୁଦୁର ଗୁଳ୍ମ— Bhṛungārka Wedelia Calendulacea (plant).

ଭୃଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି (ଭୃଙ୍ଗ+ଇନ୍; ଏ ଭୃଙ୍ଗପରି କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ)— Bhṛungi ୧ । ଶିବାନୁଚରବିଶେଷ—1. One of the attendants of Siba. ୨ । ବରଗଛ (ହି. ଶ)—2. Banian tree. ୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ. ଭୃଙ୍ଗ+ଈ) ମାଈ ଭଅଁର—3. A female wasp. ୪ । ଅତିବିଷା (ହି. ଶ)—4. Aconite. ୫ । ଭୃଙ୍ଗ(ହି.ଶ)(ଦେଖ)—5. Bhṛunga (See).

ଭୃଙ୍ଗୀଫଳ—ସଂ. ବି—ଅମ୍ବଡ଼ା (ହି. ଶ) Bhṛungi phala Hogplum.

ଭୃଙ୍ଗୀଶ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୃଙ୍ଗୀ+ଈଶ)—ଶିବ— Bhṛungisa Siba.

ଭୃଙ୍ଗେଷ୍ଟା—ସଂ. ବି (ଭୃଙ୍ଗ+ଇଷ୍ଟ+ଆ)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣହାଟିଆ ଗୁଳ୍ମ— Bhṛungeshṭā 1. Clorodendron Siphonanthus (plant). ୨ । ଘିକୁଆଁରି (ହି. ଶ)—2. Indian Aloes. ୩ । ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ (ହି. ଶ)—3. A young woman.

ଭୃତ୍—ସଂ. ବିଣ (ଭୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; Bhṛut ଯଥା—ଭୂଭୃତ୍)—୧ । ପାଳନକର୍ତ୍ତା—1. Supporting; maintaining. ୨ । ଧାରି, ଧାରଣକର୍ତ୍ତା—2. Holding; bearing. ୩ । ଯେ ଉଠାଇ ଧରେ—3. Upholding.

ଭୃତ—ସଂ. ବିଣ (ଭୃ. ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପାଳିତ; ପୁଷ୍ଟ— Bhṛuta 1. Brought up; maintained. ୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full; filled up. ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଭୃତ୍ୟ; ଚାକର (ହି. ଶ)—1. Servant. ୨ । ବୋଝିଆ ଚାକର; ଭାରବାହୀ ଚାକର [ହି. ଶ]—2. A servant who carries his master's luggage.

ଭୃତକ—ସଂ. ବି (ଭୃ. ଧାତୁ+କରଣ. ତ+କ)—୧ । ମୂଲ୍ୟ; ବେତନ; Bhṛutaka ଦରମା—1. Wages; salary. ୨ । (+କର୍ମ ତ+କ) ଭୃତ୍ୟ; ଚାକର—2. Servant. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ+କ) ମାସ—3. Month. ବିଣ-ବେତନଗ୍ରାହୀ— Acting for wages; salaried.

ଭୃତି—ସଂ. ବି (ଭୃ ଧାତୁ+କରଣ. ତି)—୧ । ବେତନ— Bhṛuti 1. Salary. ୨ । (+ଭାବ. ତି) ପୂର୍ଣ୍ଣତା—2. Fullness. ୩ । (+କରଣ. ତି ବୃତ୍ତି; ଖୋରାକପୋଷାକ ଖର୍ଚ୍ଚ—3. Maintenance grant. ୪ । (+ଭାବ. ତି) ଭରଣପୋଷଣ—4. Maintenance. ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ.ତି) ମୂଳ ଧନ—5. Capital ୬ । ମୂଲ୍ୟ—6. Price; value. ୭ । (+ଭାବ. ତି) ପୂରଣ—7. Filling up.

ଭୃତିଜୀବୀ—ସ.ବିଣ.ପୁଂ (ଭୃତି+ଜୀବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)— Bṛutijībi ୧ । ବେତନଗ୍ରାହୀ—1. Salaried. ୨ । ବୃତ୍ତି- (ଭୃତିଜୀବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭୋଗୀ—2. Enjoying a grant or allowance for maintenance

ଭୃତିଭୁକ୍—ସ. ବିଣ (ଭୃତି+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ୧ମା. ୧ବ)— Bhṛutibhuk ଭୃତିଜୀବୀ (ଦେଖ)—Bhṛutijībi (See)

ଭୃତ୍ୟ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଭୃ. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ଦାସ; ଚାକର— Bhṛutya 1. Slave; servant. ୨ । ପ୍ରତିପାଲ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି— (ଭୃତ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Dependent. ୩ । (+କରଣ. ଯ) ଭୃତି; ବେତନ—3. Salary. ୪ । (+ଭାବ. ଯ) ଚିକିତ୍ସା—4. Medical treatment.

ଭୃତ୍ୟତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବି (ଭୃତ୍ୟ+ଭାବ. ତା)—ଚାକରି—Service. Bhṛutyatā(twa) (ଭୃତ୍ୟପଣ—ଦେଶଜରୂପ)

ଭୃତ୍ୟାଧ୍ୟାପନ(ନା)—ସଂ ବି (ତୃତୀୟା ତତ୍, ଭୃତ୍ୟ+ଅଧ୍ୟାପନ)—ଦରମା Bhṛutyādhyāpana ନେଇ ବେଦ ପଢ଼ାଇବା—Teaching of the Bedas in return for wages received. [ଦ୍ର—ଏହା ଶାସ୍ତ୍ରଅନୁସାରେ ନିନ୍ଦନୀୟ ।]

ଭୃମି—ସ. ବି (ଭ୍ରମ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—୧ । ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ—1. Whirl- Bhṛumi wind. ୨ । ଜଳଭ୍ରମି; ଭଅଁର—2. Whirlpool; eddy. ୩ । (+ଭାବ. ଇ) ଭ୍ରମଣ—3. Walk. ୪ । ଘୂରିବା—4. Whirling. ୫ । ବୈଦିକକାଳର ବୀଣାବିଶେଷ—5. A kind of harp used in the Vedic times.

ଭୃଶ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଭ୍ରଂଶ ହେବା— Bhṛuś (root) To slip off.

ଭୃଶ—ସ. ବିଣ (ଭୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବହୁଳ; ଅତ୍ୟନ୍ତ— Bhṛuśa 1. Excessive. ୨ । ବାରଂବାର ଘଟୁଥିବା—2. Repeated. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—1. Very much. ୨ । ପୁନଃ ପୁନଃ; ବାରମ୍ବାର—2. Repeatedly.

ଭୃଷତ୍—ସ. ବି(ଭୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅତ୍)—ପାଷାଣ; ପଥର— Bhhṛushat Stone.

ଭୃଷାଳୀ—ସ ବି—ମଏଣ (ଦେଖ) Bhṛushāḷi Maeṇa (See)

ଭୃଷ୍ଟ—ସ. ବିଣ (ଭ୍ରସ୍ଜ୍ ଧାତୁ=ଭାଜିବା+କର୍ମ. ତ)—ଭର୍ଜିତ; ଭଜା Bhṛushṭa ହୋଇଥିବା—Fried; roasted.

ଭୃଷ୍ଟକାର—ସ. ବ. ପୁଂ (ଭୃଷ୍ଟ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୁଢ଼ି, କୁରୁମ୍ବ Bhrushṭakāra ଆଦି କରିବା ଜାତି; ଶସ୍ୟାଦି ଭାଜିବା ହିନ୍ଦୁ-ଜାତି—A caste of Hindus who fry corn.

ଭୃଷ୍ଟାନ୍ନ—ସ. ବ (କର୍ମଧା. ଭୃଷ୍ଟ+ଅନ୍ନ)—ମୁଢ଼ି—
Bhrushṭānna Fried rice.

ଭୃଷ୍ଟି—ସ. ବ (ଭ୍ରସ୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତି)—୧। ମୁଢ଼ି—1. Fried Bhrushṭi rice. ୨। (+ଭାବ. ତି) ଭାଜିବା—2 Frying. roasting. ୩। (+ଅଧିକରଣ. ତି) ଜନଶୂନ୍ୟ ଉଦ୍ୟାନ—3. A lonely garden.

ଭେଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବିଧାନ)—ଭିଆଇବା (ଦେଖ)
Bheibā Bhiāibā (See)

ଭେଉ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଭେଦ)—ମର୍ମ; ରହସ୍ୟ; ଫେଡ଼—Secret; Bheu key. ପ୍ରାଦେ. (ସାଜପୁର) ବ—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବାଗ; ଫେଡ଼ ମେଡ ଢଙ୍ଗ; ଧାରା—One's ways. [ଯଥା—ତାର ଭେଉ ପାଇବା ବଡ଼ କଠିନ।]

ଭେଉଆ—ଦେ. ବ (ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ, ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିରେ ବ୍ୟବହୃତ, Bheuā ସଂ. ଭେଦ, ସଂ ଭିଦ ଧାତୁ)—୧ ଭେଦୁଆ—1. A spy. ୨। ଯେ ଗୁପ୍ତ କଥାମାନ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷ ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶ କରେ—2. A betrayer of one's secrets.

ଭେଉ ଭେଉ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—କୁକୁର ଭୁକିବା ଶବ୍ଦ—Bheu bheu ଭେଉଭେଉ ଭୁଁଭୁଁ The barking sound of a dog.

ଭେଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧। ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କାନ୍ଦିବାର Bheṅ ଭେଁ ଭେଁ ମେଁ ମେଁ ଶବ୍ଦ—1. Sound of loud cry. ଭେଁ ଉଁ, ଭେଁ ଭେଁ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨। କୁକୁରଙ୍କ ଦୀର୍ଘ ଭୁକିବାର ଶବ୍ଦ—2. Sound of long barking or whining of a dog. ବ—ଭେଁ ଭେଁ ଶବ୍ଦ କରି କାନ୍ଦିବା ଶିଶୁ—A child given to loud crying; a whining child. [ଯଥା—ଭେଁ କାନ୍ଦେ, ଭେଁ କାନ୍ଦେ, କାନ୍ଦେ ନନ୍ଦର ମୂର୍ତ୍ତି, ନନ୍ଦଭୂମର କାନ୍ଦୁଅଛୁ ଘରକୁ ନ ଆସି—କାହାଣୀ ଗୀତ।]

ଭେଁଡ଼(ଢ଼)—ପ୍ରାଦେ (ବାମଣ୍ଡା) ବ (ତୁଳ ହି. ଭେଁଡ଼)—୧। ମେଣ୍ଢା—Bheṅrdi(di) 1. Ewe. ୨। ଭେଣ୍ଡି—2. Lady's finger.

ଭେକ—ସ. ବ. ପୁଂ (ଭୀ ଧାତୁ=ଭୀତ ହେବା+ଅପାଦାନ କ)—Bheka [ଭେକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ବେଙ୍ଗ, ମଣ୍ଡୁକ—Frog.

ଭେକ(ଖ)—ଦେ. ବ (ସ. ବେଶ)—୧। ପୋଷାକ; ବେଶ; Bheka(kha) ପରିଚ୍ଛଦ—1. Dress. (ଯଥା—ଯୁବ ଭେକ ଭେକ ମେଖ ନ ଥିଲା ଯାହାର ତାହାକୁ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଦେଲେ ଯେ ବହୁ ସରାଗକୁ। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ।) ୨। ବୈଷ୍ଣବର ବେଶ; ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ବା ଭିକ୍ଷୁର ବେଶ; ବୈଷ୍ଣବ, ମାନେ ଦୀକ୍ଷା ନେବା ସମୟରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଡୋର, କୌପୁନି ଆଦି—2. The scanty dress assumed by a recluse at his initiation; the garb of an anchorite. (ଯଥା—ଭେକରେ ବହୁତ ପୁଣି କଳଙ୍କ ଲାଗିବ। ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା।) [ଦ୍ର—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ବୈରାଗୀ (ଯଥା—ଶାକ୍ତ, ବୈଷ୍ଣବ, ଶୈବ, ତାନ୍ତ୍ରିକ, ଗାଣପତ୍ୟ ସୌର ଆଦି)ଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭେକ ଅଛି। ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଡୋରି, କୌପୁନି, ବହିର୍ବାସ, କେଶ ଧାରଣ ମାଳା (ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ, ତୁଳସୀ, ପଦ୍ମକେଶର ବା ସ୍ଫଟିକର) ଓ ତିଳକ (ତ୍ରିପୁଣ୍ଡ୍ର, ରାମାନନ୍ଦୀ, ଅର୍ଦ୍ଧପୁଣ୍ଡ୍ର ବା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱପୁଣ୍ଡ୍ର) ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର। କାହାର ଗେରୁଆ ଲୁଗା, କାହାର କୌପୁନି। ଏକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶାଖାବଲମ୍ବୀଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଭେକ ପୃଥକ। ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୌଡ଼ୀୟ, ମାଧବାଚାର୍ଯ୍ୟ, ରାମାନୁଜ, ନିମାନୁଜ ଆଦିଙ୍କର ଭେକ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ। ଏଥିପାଇଁ ଭେକ ଦେଖି ବୈରାଗୀମାନଙ୍କର ଶାଖା ଚିହ୍ନିବାକୁ ହୁଏ।] ୩। ଅବଲମ୍ବନ; ଆଶ୍ରୟ—3. Shelter; refuge. (ଯଥା—ଭେକ ସେ ବରଷାକୁ ଭେକ କରି ପାଇ, ତାହାରନ୍ତି ଦାଣ୍ଡକୁ ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ହୋଇ। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ।) ୪। ଶେଷ ଭରସା—4. Ultimate hope. ୫। ଛଦ୍ମବେଶ—5. A mask. ୬। ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବ୍ୟବସାୟର ବା ବୃତ୍ତିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବେଶ—6. Respective garbs of various professions; ୭। ଜୀବିକା; ବୃତ୍ତି; ବ୍ୟବସାୟ—7. Profession, calling; livelihood. ୮। ପଦବୀ—8. Position.

ଭେକ ଘି(ଘେ)ନିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ବେଶ ଧାରଣ Bheka ghi(ghe)nibā କରିବା; ବେଶ ପିନ୍ଧିବା—1. To (ଭେକ ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) put on a special dress. ଭେକ ଲଓୟା ମେଷ ଲେନା ୨। ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ ସମୟରେ ଡୋର କୌପୁନି ଆଦି ଗ୍ରହଣ କରି ବୈଷ୍ଣବ ହେବା—2. To be converted to Baishnabism by taking the garb (a string for the waist and a strip of cloth to cover the privities and a string of rosaries) from the preceptor at the initiation. (ଯଥା—ଗ୍ରାମର ବୁଢ଼ା ଭଲଅ ଦଶ ବାର ଜଣ ଭକ୍ତି ଭେକ ନେବାର କଥା ହେଲଣି। ଫକୀରମୋହନ—ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ।)

ଭେକ ଚଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ ହେବା—Getting on with Bheka chaḷibā ଜୀବିକାଚଲା one's livelihood. निर्वाह चला गुजर चलना

ଭେକ ଚଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପଣା ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବା—Bheka chaḷā(le)ibā To eke out one's livelihood. जीविकाचालान (निर्वाहकरना) गुजर चलना

ଭେକଟ(ଟା)—ଦେ. ବ (ସଂ. ଭେକଟ; ଗ୍ରାକୁଟ)—ସାମୁଦ୍ରିକ ମାଛ Bhekaṭa(ṭā) ଜାତୀୟ ବଡ଼ ଲୁଣି ମାଛ—A big salt-

ଭେଟକୀ water fish; Latis Calcarifer; Coius
মাকুর Vacti. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ସମୁଦ୍ରରେ ଥାଆନ୍ତି ଓ ନଈବଢ଼ି ସମୟରେ ନଈମୁହଁମାନଙ୍କରେ ମିଠା ପାଣିକୁ ଉଠି ଆସନ୍ତି; ଦୀର୍ଘରେ ୩୪ ହାତ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । ଭାକୁଡ଼ି ମାଛଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଏମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଗୋଲଥା ଓ ଓଜନ ୫୦ ସେର; ପିଠି ଉପରର ଡେଣା ଲମ୍ବା ଦାନ୍ତୁଆ [ଦ୍ର— "ଶଲ୍ଯାବୃତ ବପୁ ପ୍ରକଟେ ଭେକଟା" ସ୍ୱଧାନାଥ—ଚଳକା ।]

ଭେକଟା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସଂ. ବିକଟ)—୧ । ବିକଟ—1. Fierce.
Bhekaṭā ୨ । ଲବାଳାଉ—2. Ugly.
ଭେକଟଥା } ଅନ୍ୟରୂପ (ଭେକଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଭେକଟାଳ }

ଭେକଟା ମୁହାଁ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଭେକଟା ମାଛ ପରି ଗୋଳା ମୁହାଁ—
Bhekaṭā muhān̄ 1. (a person) Having powted
[ଭେକଟା(ଟୀ)ମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ] lips (like the boar-fish).
বিকট মুখো ୨ । (ସଂ. ବିକଟ+ମୁଖ) ବିକଟ ମୁଖ ବିଶିଷ୍ଟ; କରାଳ-
बिकट मुहाँ ବଦନ—2. Having an ugly face; having a fierce visage.

ଭେକ ଦୁ(ଦୁଃ)ଖ—ଦେ. ବ (ସହଚର) (ସଂ. ଭିକ୍ଷା+ ଦୁଃଖ)—
Bheka du(duḥ)kha ଭିକ୍ଷା କରିବା ଓ ମୂଲ ଲାଗିବା—
ভিক্ষা সি(টি)ক্ষা Begging in the garb of a mendi-
भीख दुख cant and working for wages.

ଭେକ ଦୁଃଖ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭିକ୍ଷା କରି ଓ ମୂଲ ଲାଗି ପେଟ
Bheka duḥkha kariba ପାଳିବା—To maintain
[ଭେକ ଦୁଃଖ କରି ପେଟ ପୋଷିବା (ଚଳିବା)—ଅନ୍ୟରୂପ] one's
ভিক্ষা সিক্ষা করা self by begging (in the garb of
भीख दुख करना a recluse) and by labour.

ଭେକ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଗୁରୁ) ଶିଷ୍ୟଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରରେ ଦୀକ୍ଷିତ କରିବା
Bheka debā ସମୟରେ ବୈଷ୍ଣବର ଭେକ (ଡୋରି, କୌପୁନୀ,
ভেক দেওয়া ମାଳ, ତିଳକ ଆଦି) ଶିଷ୍ୟଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରିବା—
भेख देना (a religious preceptor) To hand over to a disciple formally the garb of one's sect while initiating him.

ଭେକ(ଖ)ଧାରୀ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସଂ. ବେଶଧାରୀ)—୧ । ବେଶ ପିନ୍ଧି-
Bheka(kha)dhārī ଥିବା—1. Wearing a dress;
[ଭେକ(ଖ)ଧାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] dressed. ୨ । ଛଦ୍ମ ବେଶଧାରୀ—
ভেকধারী 2. Masked. (ଦ୍ର—ତେଣୁ ବଣ ଦାନେ ଗୁପତ
भेखधारी ମାରଣେ, ଧର୍ମ ଭେକଧାରୀ କେତେ ବୈରେକ ବସନେ । ସ୍ୱଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।) ୩ । କପଟାଚାରୀ—3. Hypo-critical. ଦେ. ବ—ବୈଷ୍ଣବ—Baishṇaba. (ଦ୍ର - ତୁଳସୀର ପତର ଯେ ଅଟେ ପୁଣ ସର, ସାନ ବଡ଼ ନ କରିବ ଯେତେ ଭେକଧାରୀ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ସୁବୁଦ୍ଧିଙ୍କ ଗୀତା ।)

ଭେକ(ଖ)ଧାରୀ ବୈଷ୍ଣବ—ଦେ. ବ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ବୈଷ୍ଣବର ବେଶଧାରୀ
Bheka(kha)dhārī baishṇaba କପଟ ବୈଷ୍ଣବ; ବସ୍ତୁତ
ভেকধারী বৈষ্ণব ବହିଃସ୍ଥ—(figurative) A recluse by
भेखधारी वैष्णव dress but not in fact; a wolf in sheep's clothing.

ଭେକ ନ ଥିଲେ ଭିକ ମିଳେ ନାହିଁ—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—ବୈଷ୍ଣବର ବେଶ
Bheka na thile bhika mile nāhin̄ ନ ଥିଲେ ସାଧାରଣ
ভেক না থাকলে ভিক মিলেনা ଲୋକେ ତାକୁ ବୈଷ୍ଣବ ବୋଲି
भेखसे भीख मिलता, भेखे भीख ମାନନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ଭିକ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ—(a proverb meaning that the garb is essential to a recluse for securing alms.

ଭେକ ନ ସରିବା - ଦେ. ବ-ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ ନ ହେବା—Stoppage
Bheka na saribā of one's means of living.
পেট না চলা गुजर नहीं चलना (ଭେକ ସରିଯିବା—ବିପରୀତ)

ଭେକନି—ସଂ. ବ (ଭେକ+ସଦୃଶାର୍ଥେ ନ+ଈ)—ଏଣ୍ଡୁଲା ମାଛ (ଲମ୍ବ
Bhekani ୧୨୧୪ ଅଙ୍ଗୁଳ; ପୋହଲା ମାଛ ଜାତୀୟ । ଏମାନେ
খরিশলা ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ନଈରେ ପହଁରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଅକ୍ଷି କପାଳ ଉପରେ ବେଙ୍ଗଙ୍କ ପରି ଉଠିଥିବାରୁ ଏ ନାମ-କରଣ)—A kind of fresh water fish with protruding eyes; Mugil Corsula.

ଭେକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦାନା ମାରିବା; ଦାନାରେ ଧୂଳି ଦେବା;
Bheka māribā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବିକା ନିର୍ବାହର ଉପାୟ
(ଭେକ ମାରି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବନ୍ଦ କରି ଦେବା—To de-
দানা মারা prive a person of the means of his
दाना पानी मारना livelihood.

ଭେକରାଜ—ସଂ. ବ—କେଶ ଭୃଙ୍ଗରାଜ ଗୁଳ୍ମ (ହି. ଷ) —
Bhekarāja Wedelia Calendulacea (plant).

ଭେକଲା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସଂ. ବିହ୍ୱଳ ?)—୧ । ମୂର୍ଖ; ମୂର୍ଖ—
Bhekalā ভেকো 1. Foolish; idiotic; sheepish.
बुद्धा, मकुआ ୨ । ହତବୁଦ୍ଧି—2. Bewildered.
(ଭେକଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭେକା—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଅବାକ୍)—୧ । ଅବାକ୍; ବାକ୍ୟରହିତ—
Bhekā 1. Dumb. ୨ । ବକା; ବୋକା; ଓଲୁ—
ভেকা, ভেকা চেকা 2. Stupid; silly; foolish.
अक्काबक्का ୩ । ବିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—3. Bewildered; struck dumb; confounded.
(ଦ୍ର—ଭେକା କରି ଦେଲା ଦେଖାକୁ ଭୀଷଣ ଅଶ୍ରୁତପୂର୍ବ ଘଟନା । ସ୍ୱଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।)

ଭେକା(ଖା, ଙ୍କା)—ଦେ. ବଣ—୧ । ଅତି ଗରିବ; ଦରିଦ୍ର—
Bhekā(khā, ṅkā) 1. Beggarly; poor.
୨ । କୁରୂପ—2. Ugly. ୩ । ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ—3. Needy.

ଭେକୀ—ସଂ. ବ—ଥାଳକୁଡ଼ି(ଣୀ) ((ଦେଖ) (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।) (ଦେଖ)
Bhekī Thālakurḍi (ṇī) (See)

ଭେଜ୍‌ରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଅଙ୍କରାନ୍ତି; ଭେଜ—
Bhej-ri Solanum Xanthocarpum.

ଭେଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (କଟକରେ; ଭେଜିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ
Bhejā(je)ibā ରୂପ)—ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପଠାଇବା—To send
পাঠান, ভেজান through another; to cause to be
भेजाना, भेजवाना sent or despatched.

ଭେଜା ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି (କଟକରେ) (ଭେଜିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମ
Bhejā ji(he)bā ବାଚ୍ୟ)—ପଠାଯିବା—To be sent.
পাঠান হওয়া, ভেজান হওয়া भेजा जाना

ଭେଜି—ଦେ. ବି (ସଂ. ବୃହତୀ)—୧ । ବୃହତୀ ୧ (ଦେଖ)
Bheji 1. Solanium Indicum (plant and fruit)
ব্যাকুড়, ভেজী বেগুন ୨ । (ସଂ. ଭେଦୀ) ଝାଡ଼ା ଔଷଧ—
कटाइ, बरहण्टा, गुलभंटा 2. A carthartic.
জোলাপ ବିଣ—କ୍ଷୁଦ୍ର ରୋଟ ଅକୃତବିଶିଷ୍ଟ (ଯଥା—ଭେଜି
जुलाप ବାଇଗଣ)—Diminutive; tiny; pigmy; wee.

ଭେଜି କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଗ୍ରାମ ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ
Bheji karibā ଛୁଆ (ବୋଦା) ବଳି ଦେଇ (ସେହି ଗ୍ରାମବାସୀ-
ମାନେ) ଉକ୍ତ ମାଂସ ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟନ କରିବା—
To distribute amongst the villagers the meat of a goat or sheep sacrificed to the village Goddess.

ଭେଜିତ—ଦେ. ବିଣ (କଟକରେ)—ପ୍ରେରିତ—
Bhejita Sent; despatched.

ଭେଜିବା—ଦେ. କ୍ରି (କଟକରେ)—ପଠାଇବା—To send; to des-
Bhejibā patch. (ଉ—ସରକାରକୁ ଭେଜିବା ସକାଶେ
পাঠান ଲାସ୍ ଦେହରୁ ଅଳଙ୍କାର ସବୁ ବାହାର କରିଯାଇ
भेजना ଜମାଦାର ଥଳୀରେ ରଖିଲେ । ଫକୀରମୋହନ ଛ
ମାଣ ଆଠଗୁଣ ।) [ଦ୍ର—ଉତ୍କଳର କଚେରୀମାନଙ୍କରେ
ପାରସୀ ନବୀଶମାନ ପ୍ରଚଳିତ ହେଉଥିବା ସମୟରେ
ଓ ଇଂରେଜୀଙ୍କ ପ୍ରଥମ ଅମଳରେ ଭେଜାଇବା, ଭେଜିବା,
ଭେଜିତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ପ୍ରୟୋଗ ରୋବକାରୀ, ଋପୋର୍ଟ୍ ଓ
ସନନ୍ଦମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଭେଜି ବାଇଗଣ—ଦେ. ବି—ଭେଜି ୧ (ଦେଖ)
Bheji bāigaṇa Bheji 1 (See)

ଭେଟ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭିଦ୍ ଧାତୁ—ହି. ଣ; ସଂ. ମେଳ)—୧ । ଦୁଇ ବା
Bheṭa ତତୋଽଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପରସ୍ପର ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ବା ମିଳନ--
ভেট भेंट 1. Meeting of two or more persons.
୨ । ଦର୍ଶନ; ଦେଖା; ମୁଲାକାତ୍—2. Interview; visit. ୩ । ଦେବତା ଆଦିଙ୍କୁ ଯାତ୍ରୀଙ୍କ ଦର୍ଶନ କରିବା ସମୟରେ ଦିଆଯିବା ଉପଢୌକନ; ଭେଟି; ଦର୍ଶନୀ—
3. Presents given to Deities by pilgrims.
୪ । ଭେଟି; ରାଜା ଆଦିଙ୍କୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ଦିଆଯିବା ଭେଟି; ସଲାମୀ; ନଜରାନା—4. Presents given to kings on special occasions; nuzzerana; salami. ୫ । ଦଶହରାରେ ଦେଖାଦର୍ଶନ ସମୟରେ ପାଇକ ବା ସୈନ୍ୟବର୍ଗଙ୍କର ରାଜାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ରାଦିର ଚାଳନା ପୂର୍ବକ ରାଜାଙ୍କ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ—
5. Presenting arms and saluting to a Raja by the assembled soldiers during Daśaharā.

ଭେଟଣ(ଣା)—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭେଦନ)—୧ । ହଠାତ୍ ଭେଟ ହେବା—
Bheṭaṇa(ṇā) 1. Sudden meeting; encounter.
ভেট भेंट ୨ । ଭୂତ ପିଶାଚଙ୍କୁ ହଠାତ୍ ଭେଟିବା ଯୋଗୁଁ ଲୋକ ଭୟରେ ଓ ମାରାତ୍ମକଭାବେ ପୀଡ଼ାଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
2. Being overtaken with sudden alarm and mortal disease on encountering a ghost or other preternatural being. ୩ । ଭୂତ ପିଶାଚଙ୍କ ହାବୁଡ଼ରେ ମନୁଷ୍ୟ ପଡ଼ିଯିବା ଓ ତଜ୍ଜନିତ ମନୁଷ୍ୟଠାରେ ଭୂତାବେଶ ହେବା—3. Sudden encounter with a ghost or evil spirit and consequent possession of the person with the same. ବିଣ-୧। ହଠାତ୍ ଭୂତ ପିଶାଚଙ୍କ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଯିବା ଯୋଗୁଁ ମାରାତ୍ମକ ଉନ୍ମାଦ, ଜ୍ୱର, ଝାଡ଼ା, ବାନ୍ତି ଦ୍ୱାରା ପୀଡ଼ାଗ୍ରସ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. (a person) Overtaken with sudden alarm and mortal disease (fever, vomiting and evacuation) on suddenly encountering a ghost. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—2. (figurative) Bewildered. (ଉ—ପଦ ବୋଲି ଲୁଅଡ଼େ ଗଲା ? ମୁଁ ତ ଭେଟଣା ହୋଇଗଲି । ଉତ୍କଳ ଯୌତୁକ ।)

ଭେଟ(ଟି) ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉପଢୌକନ ଦେବା—
Bheṭa(ṭi) debā To give presents.
ভেট দেওয়া भेंट देना

ଭେଟ ଦ୍ରବ୍ୟ—ଦେ. ବି—ଭେଟି (ଦେଖ)—Bheṭi (See) (ଉ—
Bheṭa drabya ଯକ୍ଷେ ଦୁର୍ଯୋଧନ କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇଥିଲେ,
ভেট দ্রব্য ନୃପେ ଭେଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆଣି ତାଙ୍କ ପାଶେ ଦେଲେ ।
भेटकी चीज କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।)

ଭେଟ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାକ୍ଷାତ ପାଇବା; ଦର୍ଶନ ପାଇବା—
Bheṭa pāibā To have an interview.
দেখা পাওয়া (ଉ—ପାଇବ ଭେଟ କଣ୍ୱ ଋଷିଙ୍କ ଈଶ୍ୱର । କୃଷ୍ଣସିଂହ.
भेंट करना (ଭେଟ ମିଳିବା—ବିଶେଷ୍ୟରୂପ) ମହାଭାରତ. ଆଦି ।)

ଭେଟଭାଟ—ଦେ. ବି (ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Bheṭabhāṭa ମିଳନ; ଦର୍ଶନ—Interview.
মিলন, সাক্ষাত भेंटउट, भेंटघांट

ଭେଟ ମଣ୍ଡପ(ଶାଳା)—ଦେ.ବି—ଯେଉଁ ମଣ୍ଡପରେ ରାଣୀ ବା ଠାକୁରାଣୀ
Bheṭa maṇḍapa(śālā) (ଯଥା—ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ବିଗ୍ରହ) ପ୍ରବାସରୁ ଆସୁଥିବା ରାଜାଙ୍କୁ ବା ଠାକୁରଙ୍କ ବିଗ୍ରହଙ୍କୁ (ଯଥା—

ଗୁଣ୍ଡିଚା ଘରୁ ଅସୁଥିବା ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ) ପ୍ରଥମରେ ଦେଖା କରନ୍ତି—A temple or house at which place the Queen or the female Deity (e.g. Lakshmī) first sees or meets with the King or the male Deity (e.g. Lord Jagannātha) respectively while he is returning home after a sojourn. (ଉ—ବସ୍ତ୍ର ଗଙ୍ଗାଧର ସେବା କରଣ ଦେଖିଣ କରୁଣାସିନ୍ଧୁ,ବେନି ହସ୍ତ ଧରି ଭେଟ ଶାଳାକୁ ନେଲେ କଲେ ସାନବନ୍ଧୁ । ସାନକୃଷ୍ଣ. ଗୁଣସାଗର ।)

ଭେଟ(ଟି) ସଲାମୀ—ଦେ. ବି (ସହରର ଶବ୍ଦ)—
Bheṭa(ṭi) salāmī ଭେଟି; ଉପଢୌକନ—Presents.
ভেটী সেলামী **भेंट सलामी**

ଭେଟ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭେଟିବା—To have an interview.
Bheṭa hebā (ଉ—ପ୍ରଭାସ ତୀର୍ଥେ କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗତେ ଭେଟ ভেটহওয়া ହେଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।) ଦେ॰ ବି—ଦୁଇ
भेंटहोना, भेंटना ଜଣଙ୍କର ପରସ୍ପର ଦେଖାଦେଖି ହେବା—Interview.

ଭେଟା—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି. ପୁଂ—୧ । ଯେ ଭେଟାଏ—1. One
Bheṭā who brings about an interview. ୨ । (ଗ୍ରାମ୍ୟ) (ଭେଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ପୁରୁଷ ନିକଟରେ ପର-
মেয়েমানুষের দালাল ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଆଣି ଭେଟାଏ; ଭଡୁଆ—2. Panderer
भडुआ ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ଭିଟାମାଟି—Homestead land.

ଭେଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ଭେଟ ବା ମିଳନ
Bheṭā(ṭe)ibā କରାଇବା—1. To bring about an
ভেটান, ভেটদেওয়া interview between two persons.
भेंटकरवाना (ଉ—ସେହିକ୍ଷଣି ଆସି ଋଷିଙ୍କ ଘେନିଗଲେ,ନୃପ ଜନ୍ମେଜୟ ସ୍ଥମୁରେ ଭେଟାଇଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ଆଦି ।)
୨ । ପର ପୁରୁଷ ନିକଟରେ ପର ସ୍ତ୍ରୀ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇବା—2. To pander. ୩ । ଯଥେଷ୍ଟ ହେବା; ଅଣ୍ଟିବା—3. To suffice; to be sufficient. (ଯଥା—ନୂଆ ଚାଉଳ ଭାତ ପୁରୁଣା ଚାଉଳ ଭାତ ପରି ଭେଟାଏ ନାହିଁ ।)

ଭେଟାଭେଟି—ଦେ. ବି ଓ କ୍ରିଣ—ପରସ୍ପର ମିଳନ ବା ସାକ୍ଷାତ—
Bheṭābheṭi Meeting each other; interview. (ଉ—
ভেটাভেটী ସେ ପ୍ରିୟ ପ୍ରିୟା ଦୁହେଁ ହୋଇ ଭେଟାଭେଟି । କୃଷ୍ଣସିଂହ.
मिलनजुलन, भेंटघांट ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ଭେଟି—ଦେ. ବି—ସଲାମୀ; ଦର୍ଶନୀ; ରାଜା, ଜମିଦାର ବା ଦେବତା
Bheṭi ଅଦିଙ୍କୁ ପହିଲେ ଭେଟିବା ସମୟରେ ବା ଉତ୍ସବାଦି ସମୟରେ
ভেটী ଦିଆଯିବା ଉପଢୌକନ—Presents given to a king
भेंट, नजराना or landlord or a Deity at the first meeting. (ଯଥା—ଦଶହରା ଭେଟି; ସୁନିଆଭେଟି ଇତ୍ୟାଦି ।)

ଭେଟି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉପଢୌକନ ଦେବା—To make a
Bheṭi karibā ভেটিদেওয়া **भेंटदेना** present.
(ଭେଟି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭେଟିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମିଳ୍.ଧାତୁ; ତୁଳ.ଲାଟିନ୍ ଭିଡ଼େ=ଦେଖିବା)—
Bheṭibā ୧ । ସାକ୍ଷାତ କରିବା—1. To meet. (ଉ—ପାଣ୍ଡବ
ভেটা ସୁତେ ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।)
भेंटकरना ୨ । ମିଳିତ ହେବା; ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—2. To join a person; attend. (ଉ—ଚରମ ଆଢ଼େ ତର ଉଭା ହେଲି, ଗୁରୁର ସ୍ଥମୁରେ ଭେଟୁଛି ବୋଲି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।) ୩ । ସଲାମୀ ବା ଭେଟି ଦେବା—3. To give a present. (ଉ—ବନ୍ଧୁଜୀବ ଅଧରକୁ ଏ ପଦ୍ମ ଭେଟିବ । ଉଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।) ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—୧ । ବାଜିବା; ଆଘାତ କରିବା—1. To strike.
୨ । ଆଘାତପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—2. To collide.

ଭେଟେ—ଦେ. ଅ—୧ । ଆଦୌ; ଜମାରୁ—1. At all. ୨ । ଥରେ
Bheṭe ସୁଦ୍ଧା—2. Even once. (ଯଥା—ତା ସଙ୍ଗେ ମୋର
আদতে **बीलकूल, जराभी** ଭେଟେ କଥାଭାଷା ନାହିଁ ।)

ଭେଟେ ଭେଟେ-ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ପ୍ରତି ଥର ସାକ୍ଷାତ ହେଲାବେଳେ—
Bheṭe bheṭe At every meeting. [ଉ—ସଖପୃ ଏହି,
বারবার ଭେଟେ ଭେଟେ ଦୂତଙ୍କୁ କାହ୍ନୁ ବଚନ ଭାଷିଲେ । ଉଞ୍ଜ.
बारबार ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]

ଭେଡ଼—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଭୀ ଧାତୁ=ଭୟ କରିବା+ କର୍ତ୍ତୃ. ଡ଼;ନିପାତନ)—
Bherḍa ୧ । ମେଣ୍ଢା—1. Sheep (Apte). ୨ । (+
(ଭେଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଧିକରଣ.ଡ) ଭେଳା—2. A raft; a float (Apte).

ଭେଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବେଢ଼, ବେଡ଼୍. ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା)—
Bherḍā ୧ । ଦଣ୍ଡା; ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରର ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ଲମ୍ବା ଜଙ୍ଗଲ ବା
ভেড়ি ভাগাড় ପଡ଼ିଆ—1. Long strip of jungle or
घूर waste land by the side of cultivated fields.
୨ । ପଗାର; ଉଚ୍ଚ ହିଡ଼—2. A high ridge round
चक्कर a field. ୩ । ଭେରି; ଭଡ଼ା; ଚାଲିବାର ବଡ଼େ ବାଟ—
चाक्कर 3. A distance (walked). ୪ । ନଦୀର ମୁହାଁଣରେ
ভেড়া ଓ ସମୁଦ୍ରକୂଳରେ ବିସ୍ତୃତ ନିମ୍ନଭୂମି (ଯାହା ନଈବଢ଼ି ସମୟରେ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିଯାଏ ଓ ବଢ଼ି ଛାଡ଼ିଗଲେ ଶୁଖେ—4. Wide expanse of alluvial land on the mouth of rivers and along the seashore which remain submerged during the rainy season. [ଦ୍ର—ଭେଡ଼ାର ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ବୃତ୍ତାକାର ବନ୍ଧ ଦିଆଯାଇ ଉକ୍ତ ବୃତ୍ତର ପରିଧି ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଭୂମିକୁ ଆବାଦ କରାଯାଏ । ଏହି ବୃତ୍ତାକାର ବନ୍ଧକୁ ସୁନ୍ଦର ବନ ଅଞ୍ଚଳରେ ଭେଡ଼ି ବୋଲାଯାଏ ।] (ଉ—ଭେଡ଼ା ଅରଣ୍ୟାଧାରି ବୃକ୍ଷହୀନ ଭୂମି ସମୁଦ୍ର ଦାଢ଼େ, ଦ୍ୱୀପ ପ୍ରାୟେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜନପଦ ଯହିଁ ଭାସେ ଅଖାଡ଼େ । ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।) ୫ । ପାହୁଣ୍ଡ—5. Step; pace. (ଉ—ଅସୁର ପାଇଁ ମହାତ୍ରାସ, ଘୂଞ୍ଚିଲା ଭେଡ଼ା ଅଷ୍ଟାଦଶ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୬ । ଭେଡ଼ ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)—

6. Bherdi 1 & 2 (See). ପ୍ରାଦେ (ଅଳ) ବ—ବର୍ଷତମାମ୍ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାନବିଲ—Water-logged paddy field. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପାଣିରେ ଧାନ ବୁଣାଯାଏ ଓ ପାଣିଥିଲାବେଳେ ଧାନ କଟାଯାଏ ।]

ଭେଡ଼ାଏ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଭେଡ଼ାଏ (ଦେଖ)—1. Bherāe Bherdāe (See). ୨ । ଥରେ—2 Once. (ଉ—ବୋଇଲି, ଠଣ ଯେ ସୁନନ୍ଦ ବେନ ଗୋଏ, ଠକ ଭଣ୍ଡି ଗଲେ କୃଷ୍ଣ କହିଲେ ଭେଡ଼ାଏ । ମାରକଣ୍ଡ. କେଶବକୋଇଲି ।) ଏକବାର **एकचक्कर**

ଭେଡ଼ା ତାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପଡ଼ିଆ ଭୂମିକୁ କୃଷି କରିବା ପାଇଁ ଆବାଦ କରିବା—To reclaim waste land. Bherda tardibā ପୋଡ଼ୋଜମି ଆବଦକରା **पडती तोडना**

ଭେଡ଼ି—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ସଂ. ଭେଡ଼ୁ)—୧ । ମେଣ୍ଢା—1. Sheep; a ram; Ovis, the domestic sheep (ଭେଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)—୨ । ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ଲୋମଯୁକ୍ତ ମେଣ୍ଢା; ଦୁମ୍ବା—2. A kind of sheep with big wool. ୩ । ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—3. A kind of fish. Bherdi ଭେଡ଼ା **मेड(डा)**

ଭେଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ (କଟକ) କ୍ରି—ଦଉଡ଼ିବା; ଧାଇଁବା—To run. Bherdibā

ଭେଡ୍ର—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ଭ୍ରୀ ଧାତୁ=ଭୀତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଡ୍ର)—ମେଣ୍ଢା—A ram (Apte). Bhedra (ଭେଡ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭେଣୋ(ଣେ)ଇଁ—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ସଂ. ଭଗ୍ନୀପତି)—ଭଗ୍ନୀପତି—One's sister's husband. (ଉ—ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ପିତା କୃପଙ୍କର ଭେଣୋଇଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।) Bheno(ne)iñ ବନାଇ **बहनोइ**

ଭେଣ୍ଟ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ (ତୁଳ ବଂ. ଭେଁଟ୍; ଭେଁଟ୍)—କଇଁଫୁଲର ମଞ୍ଜି—The seeds of waterlily. Bhenta (ଭେଣ୍ଟ୍‌ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ମଞ୍ଜିମାନ ଗୋଲାକାର ପର; ଏହାକୁ ଭାଜିଲେ ଏଥିରୁ ବାହାରିବା ଖଇକୁ ଭେଣ୍ଟ୍‌ଖଇ ବା ଭେଣ୍ଟ୍‌ଲା ଖଇ କହନ୍ତି ।]

ଭେଣ୍ଡର—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ବିକ୍ରେତା—1. Vendor. ୨ । ଷ୍ଟାମ୍ପବିକ୍ରେତା—2. Stamp—vendor. Bhendar ভেণ্ডর **भेंडर**

ଭେଣ୍ଡା—ଦେ ବଣ. ପୁଂ (ତା. ବେଣ୍ଡୁ=ଯୁବକ)—୧ । ଯୁବା; ଯୁବକ—1. Youth; young. (ଉ—ସକଳେ ତ ହୋଇଛୁ ଭେଣ୍ଡିଆ ବୟସ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।) ୨ । ବଳିଷ୍ଠ—2. Strong. (ଉ—ନକୁଳଙ୍କ ରଥ ଘୋଡ଼ାକୁ ମାରି ଖଣ୍ଡା, ଛୁଣ୍ଡାଇ ପକାଇଲେ ଶଲ୍ୟ ମହା ଭେଣ୍ଡା । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।) ବ—୧ । ଯୁବକ—1. A youth; a young man. ୨ । ବଳିଷ୍ଠ ଓ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ଯୁବକ—2. A stout and strong youth. (ଉ—ସବୁଠାରେ ତ ଅଛି ସୁଭଟ ସେ ଭେଣ୍ଡା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) Bhendā (ଭେଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଭେଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) জুআন, জোয়ান **नव जवान**

ଭେଣ୍ଡା ପଣ—ଦେ. ବ—ଯୁବକତ୍ୱ—Youth; the state of being a youngman; youthfulness. (ଉ—ସହଦେବ ଭୁଲରେ କୃପାଗର୍ଗ୍ୟ ଭଣ, କଲେ ବୁଢ଼ାକାଳେ ଦେଖାଇ ଭେଣ୍ଡା ପଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଶ୍ର ।] Bhendā pana [ଭେଣ୍ଡା ପଣିଆ(ଅଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ] জোয়ানী **नवजवानी**

ଭେଣ୍ଡା ବୟ(ୟୁ, ଏ)ସ—ଦେ. ବ—ଯୁବାବୟସ—Youth. Bhendā ba-a(ya, e)sa জোয়ান বয়স **नवजवानी**

ଭେଣ୍ଡା ବୟ(ଇ, ୟୁ, ଏ)ସିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଅଳ୍ପାୟୁ—1. Dying young. ୨ । ନବ ଯୁବକ—2. Youthful. Bhendā ba a (i, ya,e)siā জোয়ান **नवजवान** (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)

ଭେଣ୍ଡା ବେଳ—ଦେ. ବ—ଯୌବନକାଳ—The period of life between childhood and full manhood; youth. Bhendā bela জোয়ান বয়স **नवजवानी**

ଭେଣ୍ଡା ଭାଜି—ପ୍ରାଦେ (କଳ୍ପୁର) ବ—ଖଟା କାଉଁରିଆ; ପକ୍ୱ କାଉଁରିଆ—A red variety of jute plant tasting sour. Bhendā bhāji **कुतुरुम**

ଭେଣ୍ଡି—ଦେ. ବ (ସଂ. ଡିଣ୍ଡିଶ)—ଜବାବ ବର୍ଗରେ କୃଷିଜାତ ଫଳଗୁଳ୍ମ—Lady's finger; Hibiscus Esculentus. Bhendi ঢেঁড়শ, ঢেঁড়শ **मेंडी; तोरई** [ଦ୍ର—ଏହା ଭାରତର ସର୍ବତ୍ର ଜନ୍ମେ । ଏହା ଗଛ ୫ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ପତ୍ର ଗବପତ୍ର ପରି । ଫଳ ମେଷଶୃଙ୍ଗ ତୁଲ୍ୟ କ୍ରମଶଃ ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ ଓ ଚିକ୍କଣ ରେଖାଯୁକ୍ତ । ମଞ୍ଜି ମଟର ମଞ୍ଜି ପରି । ପାଚିଲେ ଫଳ ଫାଟିଯାଏ । ଏହାର ଫଳ ଧଳା ଓ ନାଲି ଭେଦରେ ଦୁଇପ୍ରକାର ହୁଏ । ଉତ୍କଳର ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳରେ ଏହାକୁ ମେଣ୍ଢାସିଂଘା ବୋଲି କହନ୍ତି; ଏଥିର ଛାଲରୁ ଝୋଟ ପରି ଏକପ୍ରକାର ଅଂଶୁ ବାହାରେ ।] ବଣ—ଖାଦଯୁକ୍ତ; ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁ ମିଶ୍ରିତ (ସୁନା)—Alloyed; (gold) adulterated with baser metals. (ଉ—ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖିଲେ କେଉଁ, ଭେଣ୍ଡି ସେକେଡ଼େ ସୁନା ପାଇ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।) খারাপ, পানমিশা **खराप** ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବଣ—ଜାଲ୍ (ମୁଦ୍ରା)—Counterfeit (coin). (ଉ—ମଲ୍ଲ ଯା ! ଛଅଟା ଟଙ୍କା ପଡ଼ିଲା ଭେଣ୍ଡି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।]

ଭେଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବ—ଭେଣ୍ଡା (ଦେଖ)—Bhendā (See) Bhendiā ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ତୁଳସୀ ଚଉରା—A platform on which a holy Basil plant is reared for worship.

ଭେଣ୍ଡିଆ ମର୍ଦ୍ଦନ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—Name of a tree. [ଦ୍ର—ଏହି ବୃକ୍ଷ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୋଟ ଓ ଉଚ୍ଚରେ ବଢ଼େ । ଏଥିରେ ବାଘର ମନ୍ତ୍ର ପେଶା କରନ୍ତି । ଏହାର ପତ୍ରରେ ଚାଡ଼ା ଭଅର ହୁଏ ।]

ଭେଣ୍ଡି ପଟ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଭେଣ୍ଡି ଗଛର ଅଂଶୁ—The Bhendi pat fibres of the lady's finger plants. (ଭେଣ୍ଡି ପଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) .

ଭେଣ୍ଡି ଭଅଁର—ଦେ. ବି—ଭେଣ୍ଡି ଗଛର ଫୁଲକୁ ଖାଉଥିବା ଭ୍ରମର ପରି Bhendi bhaanra ଏକ ପ୍ରକାର ପୋକ—A kind of ঢেঁড়সের পোকা insect feeding on the flowers of भेंडीका कीड़ा lady's finger plant. [ବ୍ରି—ଏମାନଙ୍କର ଦେହ ଅଙ୍ଗୁଠି ପରି ମୋଟ; ଖୋଲଯୁକ୍ତ ଆବରଣ ତଳେ ପକ୍ଷ ଥାଏ; ଖୋଲ ଉପରେ କଳା, ଧଳା, ହଳଦିଆ, ଟୋପିମାନ ଥାଏ; ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବ ଓ କଳା ।]

ଭେଣ୍ଡି ମୁଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଚଉଁରିଖୁଣ୍ଟି—A cup-Bhendi mundi shaped ornament for the hair into which a bunch of plaited-hair-string is firmly attached with lac.

ଭେଣ୍ଡି ସୁନା—ଦେ. ବି—୧ । କଷଟା ସୁନା—1. Gold of inferior quality. Bhendi suna খারাপ সোনা खोटा सोना ୨ । ଖାଦ ମିଶ୍ରିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ--2. Gold adulterated with baser metal; an alloy of gold. ୩ । ନକଲି ବା ଗିଲ୍ଟ ସୁନା—3. A gilt metal.

ଭେଣ୍ଡେରା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—କୋକଶିଆଳୀ—Bhendera Fox.

ଭେଦ—ସଂ. ବି—(ଭିଦ୍ ଧାତୁ=ଭେଦ ବା ବିଦାରଣ କରିବା+Bheda ଭାବ. ଅ)—୧ । ବିଦାରଣ କରିବା; ଫାଡ଼ିବା—1. Piercing; splitting up. ୨ । ବିଚ୍ଛେଦ—2. Separation. ୩ । ଛେଦନ—3. Cutting. ୪ । ବୈଲକ୍ଷଣ୍ୟ; ଅସାଧାରଣତା—4. Peculiarity; unusualness. ୫ । ବୈଷମ୍ୟ; ଅନୈକ୍ୟ—5. Dissimilarity. ୬ । ପ୍ରଭେଦ; ପାର୍ଥକ୍ୟ; ବିଭିନ୍ନତା—6. Difference; diversity. ୭ । ବିଭାଗ—7. Division. ୮ । ଭଙ୍ଗ—8. Breaking. ୯ । ବିବାଦ; ବିରୋଧ; ମନୋମାଳିନ୍ୟ—9. Dissension. ୧୦ । ମନୋଭଙ୍ଗ—10. Disagreement. ୧୧ । ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳହ ଜାତ କରାଇବା ବା ଶତ୍ରୁକୁ ବଶ କରିବା ପାଇଁ କାଯୁକ୍ତ ତାନ୍ତ୍ରିକ ଉପାୟବିଶେଷ—11. Charms employed for fomenting quarrel between two persons or bringing an enemy under subjugation. ୧୨ । ବେଧନ; ଫୋଡ଼ିବା—12. Penetration; boring. ୧୩ । ଉନ୍ମେଷ; ପ୍ରକାଶ—13. Opening up. ୧୪ । ରେଚନ; ଉଦର ଭଙ୍ଗ; ପତଳା ଝାଡ଼ା ହେବା—14. Purging; looseness of the bowels; diarrhoea. ୧୫ । ଅନୈକ୍ୟାନ୍ୟଭାବ—15. Want of mutuality for reciprocity. ୧୬ । ମର୍ମ; ଭିତର କଥା; ରହସ୍ୟ; ଗୁପ୍ତକଥା—16. Secret; the key to a matter. ୧୭ । ପ୍ରକାର—17. Kind; manner. (ଯଥା ଜନ୍ତୁଭେଦ =ଏକପ୍ରକାର ଜନ୍ତୁ ।) ଦେ. ବି—୧ । ସମ୍ବନ୍ଧ—1. Connection. [ଉ—ଏଣେ ତାହାର ନାହିଁ ଭେଦ, ଶୁଣ କହିବା ତତ୍ତ୍ୱ ବୋଧ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ଭେଦକ—ସଂ. ବିଣ—(ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ପୃଥକ୍କାରକ—Bhedaka 1. Separating. ୨ । ବିଦାରଣକାରୀ—(ଭେଦକାରକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Piercing. ୩ । ବିଚ୍ଛେଦ (ଭେଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) କାରକ—3. Causing separation. ୪ । ବିରେଚକ—4. Cathartic; purgative. ୫ । ବିଶିଷ୍ଟଭାବଦ୍ୟୋତକ—5. Distinctive; characteristic.

ଭେଦ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିଦାରଣ କରିବା; ଚିରିବା—Bheda kariba 1. To pierce; to split up. ୨ । ଫୋଡ଼ିବା—2. To penetrate; to bore. ୩ । ପୃଥକ୍ କରିବା—3. To separate. ୪ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳି ବା ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଜନ୍ମାଇବା—4. To sow seeds of dissension between ভেদকরা; भेदकरना two persons.

ଭେଦ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ରହସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବା—Bheda kardhiba 1. To find out or unravel the ভেদ বাহির করা भेद निकालना secret of a matter. (ଭେଦ ବାହାର କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଗୁପ୍ତ ବିଷୟ ବାହାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା—2. To publish a secret.

ଭେଦ ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ବୋଧ—Bheda jnana 1. Realisation of distinction. (ଭେଦ ବୁଦ୍ଧି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅନାତ୍ମୀୟ ଭାବ—2. Unfriendly feeling. ୩ । ଏକତାର ଅଭାବ—3. Want of unity.

ଭେଦ ଧାଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରଭେଦ ସମୂହ—1. A number Bheda dhardi of differences or distinctions. ୨ । ରହସ୍ୟମାନ—2. Secrets. [ଉ—ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଣ ମୋତେ କହ ଭେଦ ଧାଡ଼ି । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।]

ଭେଦନ—ସଂ. ବି (ଭିଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଭେଦକରଣ—Bhedana 1. Act of separating or dividing. ୨ । ବିଦାରଣ; ଚିରିବା—2. Piercing. ୩ । ବେଧନ; ଫୋଡ଼ିବା—3. Boring; piercing. ୪ । ଝାଡ଼ା କରାଇବା—4. Purging. ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ; ଯେ ଭୂମିକୁ ଭେଦେ) ଶୂକର—5. Hog. ୬ । (ଯାହା ତରଳ ଝାଡ଼ା କରାଏ)—ହେଙ୍ଗୁ—6. Asafœtida.

ଭେଦନାସ୍ତ—ସଂ. ବି—୧ । ଭେଦନ କରିବାର ଅସ୍ତ୍ର—1. A piercing or splitting up weapon or
Bhedanāstra
instrument. ୨ । ଫୋଡ଼ିବା ଅସ୍ତ୍ର—2. A boring instrument; a drill.

ଭେଦନୀୟ—ସଂ. ବିଣ—(ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ଭେଦନ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be penetrated or pierced through.
Bhedanīya

ଭେଦ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୁପ୍ତ କଥା ବା ରହସ୍ୟ ଜାଣି ପାରିବା—To find out the secret.
Bheda pāibā
ভেদ পাওয়া भेद पाना

ଭେଦ ପ୍ରତ୍ୟୟ—ସଂ. ବି—ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଠାରୁ ଜଗତ୍ ପୃଥକ୍, ଏହି ଜ୍ଞାନ—The belief that the Creator is something distinct from the creation
Bheda pratyaya

ଭେଦ ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ବିଷୟର ରହସ୍ୟ ଶିଖାଇ ଦେବା—1. To teach a person the secret of a matter. ୨ । ଭେଦ କାଢ଼ିବା (ଦେଖ)—2. Bheda Kāṛhibā (See)
Bheda batā(te)ibā
ভেদ বাতলান
भेद देना, भेद बता(तला)ना

ଭେଦ ବାନ୍ତି—ଦେ. ବି—୧ । ଝାଡ଼ା ଓ ବାନ୍ତି—1. Purging and vomiting. ୨ । ହଇଜା—2. Cholera.
Bheda bānti
ভেদ বমী दस्त कै

ଭେଦ ଭାଦ—ଦେ. ବି—(ନିରର୍ଥକ ସମଧ୍ୱନିଯୁକ୍ତ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଭେଦ (ଦେଖ)—Bheda (See)
Bheda bhāda
ভেদভেদ (ভাদ) भेदभाव (ଭେଦ ଛେଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭେଦ ଭାବ—ଦେ. ବି—୧ । ଭେଦ ଜ୍ଞାନ (ଦେଖ)—1. Bheda jnāna (See) ୨ । କପଟ—2. Hypocrisy.
Bheda bhāba
ভেদ ভাব भेदभाव

ଭେଦ ମଦନ—ଦେ. ବି—କଣ୍ଟା ମଏଣ (ବୃହୈନ୍ଦ୍ରମୂଳ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ (ଦେଖ)—Kanṭā maeṇa (See)
Bheda madana

ଭେଦରା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—ବିଲାତି ବାଇଗଣ—Tomato.
Bhedarā

ଭେଦ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫାଟି ଯିବା; ଛିଦ୍ର ହେବା—To give way; to crack. [ଉ—ସେ ଶୂନ୍ୟ ଅଣ୍ଡ ଭେଦ ହୋଇ, ତହୁଁ ଜନମ ଭବଗ୍ରାହୀ । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମ ଗୀତା]। ଦେ. ବି—ଦେହ ଭେଦ ହେବା; ପ୍ରସୂତିର ସନ୍ତାନ ଜନନ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଥମ ଜ ସ୍ରାବ ହେବା—Primary watery discharge from the uterus before delivery.
Bheda hebā
ভেদ হওয়া
फट जाना

ଭେଦା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଭେଦ; ଯାହା ବାତାମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥାଭେଦରେ କମ ବେଶି ହୋଇ ଅଦାୟ ହୁଏ) ଚାନ୍ଦା—Subscription; contribution. (ଯଥା—ଗ୍ରାମ ଭେଦା; ଠାକୁରାଣୀ ମାଗଣା ଭେଦା ଇତ୍ୟାଦି ।)
Bhedā
চাদা चंदा, बेहरी

ଭେଦା(ଦେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଭେଦ)—୧ । ଭେଦିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—1. The causative form of 'Bhedibā.' ୨ । ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—2. To cause to penetrate. ୩ । ଉତ୍ତମ ରୂପେ ବୁଝାଇବା; ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା—3. To explain clearly. (ଉ—ଗୁଣ୍ଡାଙ୍କୁ କହିଲେ ବୁଝାଇ, ଏ ଲଙ୍କ ଶରୀର ଭେଦାଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୪ । ବତୁରାଇବା—4. To soak.
Bhedā(de)ibā
ঢুকান भेदवाना
বুঝান বুझाना
ভিজান भिगाना

ଭେଦା ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାନ୍ଦା ଦ୍ୱାରା ଅର୍ଥ ସଂଗ୍ରହ କରିବା; ଚାନ୍ଦା ଉଠାଇବା—(ଭେଦା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To raise a subscription.
Bhedā uṭhā(ṭhe)ibā
চান্দা তোলা चंदा करना(लेना)

ଭେଦାନ୍ତ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଭେଦ)—ମର୍ମ; ରହସ୍ୟ—Secret.
Bhedānta (ଉ—ବସ୍ତୁ ଭେଦ ହୋଇଲେ ଭେଦାନ୍ତ ଜଣା ନାହିଁ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମକଳ୍ପ ଗୀତା ।)

ଭେଦା ପଞ୍ଚା—ଦେ.ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ଭେଦ+ପଞ୍ଚ)—ଗ୍ରାମ ଭେଦା; ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କଠାରୁ ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସଂଗୃହୀତ ଚାନ୍ଦା—Subscription raised from villagers for a common purpose.
Bhedā pānchā
চাঁদাটাঁদা चँदाउँदा

ଭେଦା ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ଉପରେ ତାଙ୍କ ଦେୟ ଚାନ୍ଦାର ପରିମାଣ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା (ଭେଦା କରିବା —ଅନ୍ୟରୂପ)—To assess the amount of public subscription of different persons (according to difference of rank or wealth). (ଭେଦା ବସିବା—କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ)
Bhedā basā(se)ibā
চাঁদা বসান
चंदा बैठाना

ଭେଦାଭେଦ—ସଂ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ପ୍ରଭେଦ ଓ ଐକ୍ୟ—1. Difference and similarity. ୨ । ବିଚ୍ଛେଦ ଓ ମିଳନ—2, Separation and union. ୩ । ଅନାତ୍ମୀୟତା ଓ ଆତ୍ମୀୟତା—3. Separation and oneness. ଦେ ବି(ସଂ. ଭେଦ) ପ୍ରଭେଦ—Difference.
Bhedābheda
ভেদাভেদ भेदाभेद

ଭେଦାଭେଦ ଜ୍ଞାନ—ଦେ· ବି—୧ । ଏ ଜଣକ ଆତ୍ମୀୟ ଓ ସେ ଜଣକ ପର, ଏହିପରି ଜ୍ଞାନ—1. Discrimination; observing distinction between that which is one's own and which is not. ୨ । ଭଲର ଓ ମନ୍ଦର ବିଚାର—2. Discriminating between good and bad.
Bhedābheda jnāna
(ଭେଦାଭେଦ ବିଚାର—ଅନ୍ୟରୂପ)
ভেদাভেদ জ্ঞান
भेदाभेद बिचार

ଭେଦିତ—ସଂ. ବିଣ (ଭିଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ଭେଦ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ବିଦ୍ଧ—Pierced through.
Bheditā

ଭେଦିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଭିଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଭେଦ କରିବା; ବିଦାରଣ କରିବା—1. To penetrate; to pierce (ଉ—ଦ୍ରୁପଦଙ୍କ ଶରେ ଯାଇ ଭେଦି ଭେଦି, ଲାଗି ହେଲେ ଶତାଧି ଅଙ୍ଗରେ ଦ୍ରୌପଦୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।) ୨ । (ଜଳ) ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା—2. To soak or pass through (said of water).
Bhedibā
ভেদ भेदना

(ଉ—ତହିଁ ଯେ ବ୍ରହ୍ମଶାଳା ଭଗୀରଥୀ ନଦୀ, ଉହ୍ମଣ ବହୁଛନ୍ତି ପାତାଳକୁ ଭେଦ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ-ବନ ।) ୩ । କୌଣସି ବିଷୟର ରହସ୍ୟ ଭେଦ କରିବା —3. To pry into the secrets of a matter. ୪ । କୌଣସି ବିଷୟ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିବା —4. To know a matter well; to be well conversant with a matter. ୫ । ମୋହିବା; ତରଳାଇବା—5. To charm; to melt (one's heart). (ଉ—କାଳନ୍ଦୀ ତଟେ ଚୋ ଭ୍ରମର; ହୃଦୟ ଭେଦିଲା ଆମ୍ଭର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ଭେଦି(ଦୁ)ର—ସଂ. ବି (ଭିଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଇର; ଉର)—ବଜ୍ର; ବଜ୍ର
Bhedi(du)ra —Thunderbolt.

ଭେଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଭିଦ୍ ଧାତୁ + ଇନ୍; ଭେଦିନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Bhedī ଯାହା ଭେଦ କରେ; ବିଦାରକ—Piercing;
(ଭେଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) penetrating. [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଯଥା—ମର୍ମଭେଦୀ, ହୃଦୟଭେଦୀ, ଇଚ୍ଛାଭେଦୀ ଇତ୍ୟାଦି ।] ଦେ. ବି—ଜୁଲାପ ଔଷଧ— A purgative; a cathartic.

ଭେଦୁଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଭେଦକ)—୧ । ଯେ କୌଣସି ବିଷୟର
Bheduā ଭେଦ ବା ରହସ୍ୟକୁ ଜାଣେ—1. Conversant
গুপ্তচর with the secrets of a matter. ୨ । ଯେ
भेदिया; भेदुआ ଗୁପ୍ତ ବିଷୟ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିପାରେ—2. Detective; able to find out secrets. ବି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଗୁପ୍ତ ଭାବରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ଚର; ଗୁପ୍ତଚର—1. A spy ୨ । ମଧ୍ୟସ୍ଥ—2. A go-between.

ଭେଦୁଆ ପୁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୁପ୍ତଚର ଦ୍ୱାରା ଅନୁସନ୍ଧାନ
Bheduā purā(re)ibā କରାଇବା—1. To have an
গুপ্তচর লাগান investigation made through a spy.
भेदिया लगाना ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅତେଣାକ ପ୍ରତି ଗୁପ୍ତ [ଭେଦୁଆ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଭାବରେ ଦୃଷ୍ଟିଦେବା ପାଇଁ ଗୁପ୍ତଚର ନିଯୁକ୍ତ କରିବା—2. To employ a spy to watch the movements of a person.

ଭେଦୁର—ସଂ. ବି—(ଭିଦ. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉର)—ବଜ୍ର; ବଜ୍ର—
Bhedura Thunder.

ଭେଦୋ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ମୂଳ. ହି. ଭଦା; ଭଦ୍ ଭଦ୍)—
Bhedo ମୋଟା; ସ୍ଥୂଳ; ସ୍ଥୂଳକାୟ—Fat; corpulent.

ଭେଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଭିଦ୍. ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—ଭେଦନୀୟ—
Bhedya Penetrable; fit to be pierced through.

ଭେନେ(ନୋ)ଇ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ସଂ. ଭଗ୍ନୀପତି)—
Bhene(no)i ଭଗ୍ନୀପତି—One's sister's husband.

ଭେବଲ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବିହ୍ୱଳ)—୧ । ବିହ୍ୱଳ; ବିଭୋର—
Bhebala 1. Bewildered; enchanted. ୨ । ଯେ
বিহ্বল ସହଜରେ କଥାଗୁଡ଼ାକ ପାସୋରି ପକାଏ—2. Prone
विह्वल ভোলা **भोला** to forget everything easily
(ଭେବଲା, ଭେବଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭେରଲିହା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । ଅଛୁଆଁ; ସମାଜ
Bher-lihā ପରିତ୍ୟାଗ କରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Out-casted.
୨ । ଜାତିଲଣ୍ଡ—2. Taking food cooked by others irrespective of caste-consideration.

ଭେର(ରେ)ଣ୍ଡା—ଦେ. ବି (ସଂ· ଏରଣ୍ଡ)—୧ । ଜଡଗଛ—1.
Bhera(re)ṇḍā The castor oil plant. ୨ । (ସଂ.
ভেরগু ভেরণ্ডা ଫେରୁ) ଅଣ୍ଡିରା ବିଲୁଆ—2. A he-jackal.
एंडी; रेंडी ୩ । ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁ—3. Ferocious animal.
गीदड़ ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ରାତିରେ ବିକଟ ସ୍ୱର କରିବା ଅମଙ୍ଗଳସୂଚକ ପକ୍ଷିବିଶେଷ—A bird whose screeching at night forebodes evil

ଭେରା—ଦେ· ବି—୧ । ଭେଡ଼ା; ଫେରା—1. Circuit. ୨ ।
Bherā ଖଣ୍ଡେଦୂର—2. Some distance.
চক্কর **चक्कर, फेरा** ୩ । ପାହୁଣ୍ଡ—3. Step.

ଭେରାଏ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଫେରାଏ—1. Making one
Bherāe circuit. ୨ । ଅରାଏ; ଭଡ଼ାଏ; ଖଣ୍ଡେଦୂର—
একচক্কর **एकचक्कर; पेकफेरा** 2. For a distance.

ଭେରି(ରୀ)—ସଂ. ବି (ଭୀ ଧାତୁ=ଭୀତ ହେବା + ଋ; + ଈ)—ରଣ
Bheri(rī) ଢକ୍କା; ପଟହ—War drum. ଦେ. ବି—
তূরী ୧ । ତୁରୀ; ବଡ଼ କାହାଳୀ—1. A long trumpet. [ଉ—
तुरही, करनाल ଭୂପତି ଉଗଂତେ ଭେରିବେ ବାଜନ୍ତ ସଙ୍କେତ ଦେଲା । ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।] [ଦ୍ର—ଭେରୀର ସଂସ୍କୃତ ଅର୍ଥ ଠାରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅର୍ଥ (ତୁରୀ) ପୃଥକ୍ ଅଟେ । ହିନ୍ଦିରେ ଓ ବଙ୍ଗଳାରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାଗତ ଅର୍ଥ(ଢକ୍କା)ରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ୨ । ଭେରୁ (ଦେଖ) 2. Bheru (See).

ଭେରୁ—ଦେ. ବି (ସଂ ଭଦ୍ର)—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବର୍ଗର ମଧ୍ୟମାକୃତି ବନ୍ୟ ତରୁ—
Bheru The Indian satin wood; Chloroxylon
ভেরু Swietenia. [ଦ୍ର—ଏହି ଗଛ ଓଡ଼ିଶା, ଛୋଟନାଗପୁର ଓ
घोउरा, भिररा. गिरिया, भेरा ମଧ୍ୟଭାରତର ଶୁଷ୍କ ଅରଣ୍ୟରେ
ମ. ହଳଦା, ଭେରଆ ଜନ୍ମେ । ଏହା ଉତ୍କୃଷ୍ଟବର୍ଗର
ତା. ମୁଦ୍ରାଡ଼ି, ବରୁସ ମଧ୍ୟମାକୃତି ଅରଣ୍ୟ ତରୁ । ଏହାର
ତେ. ବିଲୁ, ବିଲୁଡ଼ା, ବିଲୁଭୁରା] କାଠ ପାଚିଲା, ସୁଗନ୍ଧ, ଘନ ଓ
ବିଲ୍ଲା, ଭାଲୁତେଲୁ । ଚକ୍କଣ । ଏହାର ତେଲ ବାତ
ଗଞ୍ଜାମ. ଯୋଗବାଗଲ ଧବଳ ରୁଷ୍ଟରେ ଲଗାଇଲେ ଉପକାର ହୁଏ । ଏ କାଠ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାର ସହିବାରୁ ଏଥିରେ ଲୋକେ ଅଖ କରନ୍ତି । ଏ କାଠ ଭୁଲିଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିକ୍କଣ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ବଡ଼ କାଠ ପ୍ରାୟ ଫାଟିଯାଏ (ଯୋଗେଶ୍ବଚନ୍ଦ୍ର); ଏହି କାଠରେ ସଖାର ଭଲ ମୁଷଳ ହୁଏ । ଏ କାଠକୁ ଜଳାଇଲେ ଏଥିରୁ ଖୁବ୍ ଧୂଆଁ ବାହାରେ (ହି. ଶ) ।]
ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଚଟକା-ତଳିଆ ଡଙ୍ଗା—
Flat-bottomed boat.

ଭେରୁଆଁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଭେରୁ (ଦେଖ)
Bheruāñ Bheru (See).

ଭେରୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବଣ (ସଂ. ଭୃ. ଧାତୁ)—ଭୟାନକ—Fierce. ବ—
Bherunda ଗର୍ଭଧାରଣ—Pregnancy; conception.

ଭେରୁଣ୍ଡା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦେବୀବିଶେଷ—1. Name of a
Bherundā Goddess. ୨ । ଯକ୍ଷିଣୀ ବିଶେଷ—2. Name of
a female of the 'Jaksha' class of aereal
beings.

ଭେରେଷା—ଦେ. ବଣ [ସଂ. ଭ୍ରେଷ=ଅନ୍ୟାୟ, ପାପ ବା କୁପଥ ଗମନ
Bhereshā (ଆପ୍ଟେ) ବା ସଂ. ହ୍ରେଷା=ଅଶ୍ୱର ରବ; ଯେ ଅଶ୍ୱର
(ଭେରେଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ୱବପରି ହସେ]—ଭଣ୍ଡ; ନିର୍ଲଜ୍ଜ—Shame-
ভাঁড় less; laughing immoderately. [ବ୍ୟ—ଯେଉଁ
भाँड लୋକ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଭାବରେ ବଡ଼ ପାଟି କରି ହସେ ଓ କଥା କହେ
(ଭେର୍ଷା—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାହାକୁ ଭେରେଷା କୁହାଯାଏ ।]

ଭେରେଷାଗିରି—ଦେ ବ—ନିର୍ଲଜ୍ଜତା—Shamelessness.
Bhereshāgiri ভাঁড়পনা भाँडगिरि
(ଭେରେଷାପଣ[ପଣିଆ]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭେଳ—ସଂ. ବ (ଭୃ, ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ. ଲ)—୧ । ଭେଳା (ଦେଖ)
Bheḷa 1. Bheḷa (see) ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଲ) ମୁନି
ବିଶେଷ—2. Name of a sage. ବଣ—୧ । (+
କର୍ତ୍ତୃ. ଲ) ଭୀରୁ (ହ ଶ; ମେଦିନୀ)—1. Timid;
coward ୨ । ଭୟଭୀତ—2. Frightened; alarmed.
୩ । କ୍ଷିପ୍ର; ଚଞ୍ଚଳ—3. Quick; agile; hasty
(Apte). ୪ । ମୂର୍ଖ; ଅଜ୍ଞ (ମେଦିନୀ)—4. Illiterate;
ignorant. ୫ । ବୋକା; ନିର୍ବୋଧ—5. Foolish;
stupid. ୬ । ଅସ୍ଥିର; ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ—6. Unsteady;
fickle [Apte]. ୭ । ଡେଙ୍ଗା—7. Tall [Apte]

ଭେଲ—ଦେ. ବଣ [ସଂ. ମିଳ୍, ଧାତୁ; ଭୁଲ. ତା, ଭେଲରୂପା]—
Bhela ୧ । ନକଲି; କୃତ୍ରିମ—1. Artificial; counter-
ভেজ feit; imitated. ୨ । ଅବିଶୁଦ୍ଧ—2. Impure. ୩ ।
गोबराहा, खराप ମିଶ୍ରିତ—3. Adulterated; alloyed.
[ଉ—ଭେଲ ସୁନା ବୋଲି ଭବେ ଯେ ବଳସେ, ଭେଲ
ସୁନା ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତର ଜାଣସେ । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।] ବ—
পান ୧ । ସୁନା ଆଦିରେ ମିଶିବା ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁ—1. Alloy;
मिलौनी, खाद base metals added to gold [ଉ—ଭେଲ
ସୁନା ବୋଲି ଭବେ ଯେ ବଳସେ, ଭେଲ ସିନା ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତର
ଜାଣସେ । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।] ୨ । କୃତ୍ରିମ ପଦାର୍ଥ—
2. Artificial thing; a counterfeit. ୩ । ମନ୍ଦ
মেকী ଦ୍ରବ୍ୟ ମିଶ୍ରିତ ପଦାର୍ଥ—3. Adulterated article.
जालीरूपया ୪ । ଜାଲ୍ ଟଙ୍କା—4. Counterfeit coin.

ଭେଳକ—ସଂ. ବ (ଭେଳ+କ)—ଭେଳା (ଦେଖ)—Bheḷā (See).
Bheḷaka [ଉ—ବଡ଼ିଲା ନଦୀ ଭେଳକରେ ମେଳକ ହୋଇଣ
ଜନ୍ତ୍ରେଜ ଯଥା । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ଭେଳ(ଳି,ଳେ)କା—ଦେ. ବଣ. [ସଂ ଭେଳକ=କ୍ଷିପ୍ର(Apte);ଅଜ୍ଞ, ଭୀରୁ
Bheḷa(ḷi,ḷe)kā (ମେଦିନୀ)]୧। ବୋକା—1. Stupid. ୨। ଭୟଭୀତ;
ଭୟଗ୍ରସ୍ତ—2. Frightened. ୩ । ହତବୁଦ୍ଧି; କିଂ-
ভেলকী କର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—3. Bewildered; puzzled
भौचक, हक्कावक्का,भयभीत (ଉ-ନାଳିକ ଦାଗି ଦେବା ବେଳେ ନୃପଙ୍କ
(ଭେଳକା, ଭେଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସବୁଙ୍କୁ ଲାଗଇ ଭେଳକ । ବଳରାମ.
ভেলকী ସମରତରଙ୍ଗ) ୪ । ମୋହିତ—4. Enchanted ବ—
घबडाहट ୧ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା—1. Bewilderment.
नजरबन्दी ୨ । (ସଂ. ଭେଳ=ନିର୍ବୋଧ, ଯାହା ଦର୍ଶକଙ୍କୁ ନିର୍ବୋଧ-
ପରି କରିଦିଏ)—କୁହୁକ—2. Jugglery; magi-
cal trick. (ଉ-ଦେଖିଲେ ମନେ ଲାଗେ ମଦନ ଭେଳକ,
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।) ୩ । ଚେତା;ସଂଜ୍ଞାଲୋପ—
3. Loss of one's senses.

ଭେଲକା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବଣ—ଭେଳକା (ଦେଖ)
Bhelakā Bheḷakā (See)

ଭେଳକା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ କରିବା; ହତ-
Bheḷakā karibā ବୁଦ୍ଧି କରିବା—1. To bewilder.
[ଭେଳକା ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ମନ୍ତ୍ରମୁଗ୍ଧ କରିବା—
ভেলকী লাগান 2. To enchant. ୩ । ଭୟଭୀତ କରିଦେବା—
भयभीत करना 3. To frighten a person out of
his wits.

ଭେଳକା ମାରିଯିବା—ଦେ. ବ—କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହେବା; ଭୟଭୀତ
Bheḷakā mārijibā ହେବା—Being bewildered or
alarmed.

ଭେଳକା(କି) ହେବା—ଦେ.କ୍ରି—୧। ମୁଗ୍ଧ ହେବା; ମୋହିତ ହେବା—
Bheḷakā(ki) hebā 1. To be enchanted.
ভোল(বিহ্বল) হওয়া ୨ । ଧନ୍ଦିତ ହେବା; ହତବୁଦ୍ଧି ହେବା—
विह्वलहोना; घबडाना 2. To be bewildered or
puzzled.

ଭେଳକି ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁହୁକ ଦେଖାଇବା—
Bheḷaki dekhā(khe)ibā To exhibit jugglery.
ভেলকী দেখান नजरबन्द करना

ଭେଳକି ବାଜି—ଦେ. ବ—ଭୋଜ ବାଜି (ଦେଖ)—
Bheḷaki bāji Bhoja bāji (See)
ভেলকী বাজী नजरबन्दि; छलावल

ଭେଲ ମିଶା(ଶେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଶୁଦ୍ଧ ପଦାର୍ଥରେ ନିକୃଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥ
Bhela misā(se)ibā ମିଶାଇବା—To adulterate base
ভেল মিশান things with superior ones.
खाद मिलाना

ଭେଳା—ଦେ. ବ (ସଂ. ଭେଳ; ଭେଳକ)—୧ । ପ୍ଲବ; ଉଡୁପ; ନଦୀ-
Bheḷā ଆଦି ପାରି ହେବା ନିମନ୍ତେ ଭାସମାନ କାଷ୍ଠାଦି—
ভেলা 1. A raft; a float. (ଉ—ଧରି ହରି-ପାଦତରୁ
बेडा; बेरा ଭେଳା । ମଧୁସୂଦନ. ସଙ୍ଗୀତମାଳା ।) ୨ ।
ଗ୍ରାମାନ୍ତରକୁ ନଅଯିବା ପାଇଁ କାଠ ବାଉଁଶଆଦିର ପଞ୍ଚାଳ

—2. A number of timbers or bamboos tied into a raft for the purpose of being carried to a distance on the water. ● । ନଦୀପାର ହେବାର ନୌକା—3. Boat; means of crossing a river. (ଉ—ମୋ ଛାତୁଭେଲା ଧରି କାମନଦୀ ପାର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।) ४ । ଗୋଷ୍ଠ; ସମୂହ—4. Cluster; multitude. ● । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜୀବକା; ବଞ୍ଚିବାର ଉପାୟ—5. (figurative) Means of livelihood. ୬ । ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ—6. Refuge.

ଭେଲ୍ଲ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ, ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ପିଣ୍ଡୁଳା; ଗୁଡ଼ଅଦର Bhelā ମେଣ୍ଟା—Lump; clod (of molasses). ବଣ —୧ । ସରୁ—1. Fine. ୨ । ଅସୁନ୍ଦର—2. Ugly. (ଉ—ମୁହିଁଟି ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଉ ଭେଲ । ଛଗ ।) ● । ଚେପ୍ଟା—3. Flat. ଗ୍ରା (ଇତର) ଅ—ଭଲ୍ଲ (ଦେଖ) Bhalā (See)

ଭେଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମିଳନ; ମେଳନ)—୧ । Bhelā(le)ibā ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ମେଳାଇବା; ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ଏକଜ କରାଇବା—1. To cause many people to assemble; to collect many people. ୨ । ବହୁଲୋକଙ୍କୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ମତାଇବା—2. To cause people to form a company or association to do a work.
জড়করা
ইকট্টা করনা
মাতান
মনানা

ଭେଲା ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନଦୀଆଦି ପାରହେବା ପାଇଁ ଭେଲା Bhelā bāndhibā ତିଆରି କରିବା—1. To make a raft. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନାର୍ଥ କୌଣସି ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା—2. (figurative) To pursue or have recourse to a means to accomplish an object. (ଉ—ହରି ନାମକୁ ବାନ୍ଧିଥିବୁ ଭେଲା । ଛଗ ।)
ভেলাবাঁধা
বেড়া বাঁধনা

ଭେଲା ବୁଡ଼ିବା—ଦେ. ବ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସର୍ବନାଶ ଘଟିବା— Bhelā burdibā (figurative) Being overtaken by ruin. (ଉ—ନଉକା ନାସ୍ତିକା ହେଲେ ବୁଡ଼ିବ ଭେଲା । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) (ଭେଲା ବୁଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ভেলা ডুবা
বেড়া ডুবনা

ଭେଲା ଭେଲା—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ପଞ୍ଝା ପଞ୍ଝା ହୋଇ—1. In Bhelā bhelā groups; in shoals. (ଉ—ଗୁଲ ଯାଣ ଭୃଙ୍ଗେ ପଢ଼ିବା ଭେଲା ଭେଲା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।) ୨ । ପଲ ପଲ; ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ—2. In herds. (ଯଥା—ଚଇମାଲ ନଈରେ କୁମ୍ଭୀର ଗୁଡ଼ାକ ଭେଲା ଭେଲା ହେଉଥାଆନ୍ତି ।)
দল দল
ঝুঁডকেঝুঁড, दलकेदल

ଭେଲି—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବ—ବେଲି (ଦେଖ)—Beli (See) Bheli ଦେ. ବ—ଭେଲିଗୁଡ଼ (ଦେଖ)—Bheligurda (See)

ଭେଲିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବଣ. ପୁଂ—ବେଲିଆ (ଦେଖ) Bheliā Beliā (See)

ଭେଲିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ସାମର୍ଥ୍ୟ— Bhe‌liā Strength.

ଭେଲି ଗୁଡ଼—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ଖାଦୁଆ ଗୁଡ଼; ପିଣ୍ଡୀକୃତ କଣ୍ଠିଆ Bheli gurda ଯଇଥିବା କାଠୁଆ ଗୁଡ଼—Solid molasses. (ଭେଲେଇଗୁଡ଼, ଭେଲୋଇଗୁଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ)
পাটালীগুড় **भेलीगुड**

ଭେଲିଙ୍ଗି—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବ—ବେଲି (ଦେଖ)—Beli (See) Bhelingi (ଯଥା—ସେ ଭେଲିଙ୍ଗି ବାହାର କରୁଛି) ଦେ. ବ—ବେଲିଙ୍ଗି (ଦେଖ)—Belingi (See)

ଭେଲୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ (ଭୁଲ ସ. ଭେଳକ)—ଉପାୟ— Bhelu Means; resources.

ଭେଲୁଆଁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ସ. ଭଲ୍ଲାତକ; ଭୁଲ ହି. ଭିଲାଵାଁ ।) Bheluāṅ —ଭଲିଆ—Marking nut.

ଭେଲୁଆ ବାଇଗଣ—ଦେ. ବ—ଅତି ବଡ଼ ପାଲୁଆ ବାଇଗଣ—Big Bheluā bāigaṇa brinjals grown on silted lands. [ଭେଲୋ(ଲେ)ଇ ବାଇଗଣ—ଅନ୍ୟରୂପ]
বড়বেগুন, পালবেগুন **बडाबैंगन**

ଭେଲୁ(ଲ୍ୟୁ)ପେ ଏ ବଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଭାଲ୍ୟୁ- Bhelu(lyu)pe-e bal (etc) ପେବଲ୍)—ଭି. ପି. ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Bhi. pi. etc (See)

ଭେଲେ(ଲୋ)ଇ ଆମ୍ବ—ଦେ.ବ—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ଆମ୍ବ—A species Bhele(lo)i āmba of mango, generally big in size. [ଦୃ—ବେଲ ଫଳକୁ ଛେଚିଲେ ଯେଉଁ ଗନ୍ଧ ହୁଏ, ଏହି ଜାତୀୟ ଆମ୍ବର ସେହିପରି ଗନ୍ଧ ହେବାରୁ ଉକ୍ତ ନାମ ଦିଆ ଯାଇଅଛି ।]
বড আম
बडा आम

ଭେଲେରି—ଦେ. ବ—ଖୋରଧାର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମ ସୀମାରେ ଅବସ୍ଥିତ Bheleri ପର୍ବତ; ଭେଲେରି ପାହାଡ଼—A hill in the south-west of Khurda.

ଭେଶରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. ପୁଂ (ସ. ଭ୍ରେଷ=ଅନ୍ୟାୟ; Bhes-riā ଦୋଷ; କୁପଥ ଗମନ; (ଅପ୍ରେ)—୧ । ଅଶ୍ଳୀଳ— (ଭେଶରି—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Vulgar; indecent. ୨ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ— 2. Shameless.

ଭେଶରିଆ କଥା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୧ । ଅଶ୍ଳୀଳ ବାକ୍ୟ— Bhes-riā kathā 1. Vulgar or coarse or indecent words. ୨ । ଅପଭ୍ରଂଶ—2. Vulgar language

ଭେଷ—ଦେ. ବ. (ସ, ବେଶ)—୧ । ବେଶ; ପୋଷାକ—1. Dress. Bhesa ୨ । ସାଜସଜ୍ଜା—2 Toilette. ● । ଚେହେରା— 3. Appearance.
বেশ **भेश**

ଭେଶ(ଶୋ)ଡ଼ା(ଢ଼ା) —ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସଂ ଭ୍ରଷ୍ଟ)—୧ । କଦର୍ଯ୍ୟ; Bhesa(se))rdā(rhā) କୁତ୍ସିତ—1. Ugly. ୨ । ମଇଳା— [ଭେଶ(ଶୋ)ଡ଼ୀ(ଢ଼ୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ] 2. Slovenly; slatternly. ভেসরা ୩ । ବେହେଲା; ନିର୍ଲଜ୍ଜ; ନଲଠା—3. Shameless. भद्दा, फुहर ୪ । ଅଶ୍ଳୀଳ—4. Indecent.

ଭେଶ ବଦଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ନଜର ରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତନ Bhesa badalā(le)ibā କରିବା—To assume a disguise; to put on a mask; to change one's dress. বেশ বদলান भेश बदलाना

ଭେଶର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. (ସ. ଭ୍ରଷ୍ଟ)— Bhesar ନିର୍ଲଜ୍ଜ; ଅଶ୍ଳୀଳ; ଲଜ୍ଜାଶୂନ୍ୟ—Shameless; impudent; vulgar.

ଭେଶର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ବେଶର ଗୁଣା—A kind of Bhesara ornament for nose. (ଉ—ମଣ୍ଡିଲ କନର୍ପ ନନ କେଉର, କ ସୁନ୍ଦର ନାସାପୁଟ ଭେଶର । ଉଷ. ଅଭିମନ୍ୟୁବଧ ।]

ଭେଷ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଭୟ କରିବା—1. To fear; to dread Bhesh (root) (Apte). ୨ । ଭୟ ପାଇବା; ଭୀତ ହେବା—2. To be frightened.

ଭେଷ—ସ. ବ (ଭେଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ଭୟ— Bhesha Dread.

ଭେଷଜ—ସ. ବ (ଭେଷ=ଭୟ; ରୋଗ ଭୟ+ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା Bheshaja +ଅ; ଯାହା ରୋଗ ଭୟକୁ ଜୟ କରେ)— ୧ । ଔଷଧ—1. Medicine. ୨ । ରୋଗରୁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଆରୋଗ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ନସୃଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର—2. A spell against a disease (Apte). ୩ । ଏକ ପ୍ରକାର ସନ୍ତୁଳ—3. A kind of fennel (Apte).

ଭେଷଜାଗାର—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପୋଟଳ ବଣିଆର ଦୋକାନ; Bheshajāgāra ଯେଉଁ ଦୋକାନରେ ଔଷଧ ବିକ୍ରି ହୁଏ— An apothecary's shop. ସ. ବଣ—ଆରୋଗ୍ୟକାରୀ —Curative (Apte).

ଭେଷଜାଙ୍ଗ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭେଷଜ+ଅଙ୍ଗ)—ଔଷଧର Bheshajānga ଅନୁପାନ—Anything taken as a vehicle with a medicine.

ଭେଷଜ୍ୟ—ସ. ବଣ (ଭେଷଜ+ଯ)—ଆରୋଗ୍ୟକାରୀ— Bheshajya Curative (Apte).

ଭେସ୍ତା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ, (ଭୁଲ. ବ. ଭେସ୍ତା, ସ. ବ୍ୟସ୍ତ)— Bhestā ତାସ ବାଣ୍ଟିବା ବେଳେ କୌଣସି କାରଣବଶତଃ ତାସ କମ ହୋଇଯିବା କିମ୍ବା ଜଣକର ଅଂଶ ଅନ୍ୟର ଭାଗରେ ପଡ଼ିବା—The missing of one's card or confusion of cards at the time of distribution after shuffling.

ଭେସ୍ତା କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ବ. ଭେସ୍ତା କରା)— Bhestā karibā ତାସକୁ ଗୋଳାଇ ଦେବା—To shuffle cards.

ଭେସ୍ତା ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି (ଭୁଲ ବ. ଭେସ୍ତା ହଓୟା)— Bhestā hebā (ତାସ) ଗୋଳିଆ ହୋଇଯିବା—To get confused (said of playing cards).

ଭୈଁଷା (ଇତ୍ୟାଦି) —ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ଭଇଁଷା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Bhainshā (etc) Bhainshā etc. (See)

ଭୈକ୍ଷ(କ୍ଷ୍ୟ)—ସ. ବ (ଭିକ୍ଷା+ସ୍ୱାର୍ଥେ ବା ସମୂହାର୍ଥେ. ଅ)— Bhaiksha(kshya) ୧ । ଭିକ୍ଷାଲବ୍ଧ ବସ୍ତୁସମୂହ—1. Things got by begging; alms. ୨ । ଭିକ୍ଷାବୃତ୍ତି— 2. Mendicancy (Apte). ସ. ବଣ. ପୁଂ— ଭିକ୍ଷାଜୀବୀ—Living on alms.

ଭୈକ୍ଷ ଚର୍ଯ୍ୟ(ର୍ଯ୍ୟା)—ସ. ବ (ଭୈକ୍ଷ+ଚର୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ; +ଆ) — Bhaiksha charjya(jyā) ୧ । ଭିକ୍ଷାବୃତ୍ତି ଅବଲମ୍ବନ— ଭୈକ୍ଷ ଚରଣ, ଭୈକ୍ଷ ଜୀବିକା, ଭୈକ୍ଷ ବୃତ୍ତି } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Living by begging; taking to alms; beggary. ୨ । ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ଭିକ୍ଷା ମାଗି ବୁଲିବା—2 Going about from door to door begging alms (Apte).

ଭୈକ୍ଷ ଜୀବୀ —ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଭୈକ୍ଷ+ଜୀବ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)— Bhaiksha jibi ଭିକ୍ଷୁକ—Beggar. (ଭୈକ୍ଷ ଜୀବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୈକ୍ଷାକୁଳ—ସ. ବ—ଯେଉଁଠାରେ ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଭିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ— Bhaikshākula Almonry; a place where alms are distributed.

ଭୈକ୍ଷୁକ—ସ. ବ (ଭିକ୍ଷୁକ+ସମୂହାର୍ଥେ. ଅ)—ଗୁଚ୍ଛଏ ଭିକ୍ଷୁକ— Bhaikshuka A number of beggars (Apte). (ଭୈକ୍ଷୁକ —ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୈମ—ସ. ବଣ (ଭୀମ+ଅ)—ଭୀମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Bhaima Bhima. ସ. ବ, ପୁଂ. ରାଜା ଉଗ୍ରସେନ (ହ୍ରୈ ଷ)— King Ugrasena.

ଭୈମସେନ(ନ୍ୟ)—ସ. ବ. ପୁଂ (ଭୀମସେନ+ଇ; ଯ)— Bhaimaseni(nya) ଭୀମସେନଙ୍କ ପୁତ୍ର—A son of Bhimasena (Apte).

ଭୈମୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭୀମ=ଭୀମସେନ ରାଜା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ+ଈ Bhaimi ଈ)—୧ । ନଳପତ୍ନୀ ଦମୟନ୍ତୀ—1. Damayanti, the daughter of king Bhima. ୨ । ଭୀମ ଏକାଦଶୀ; ମାଘମାସ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ—2. The 11th day of the bright fortnight of Māgha. ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଭୈମର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bhaima.

ଭୈୟା—ଦେ. (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ) ଅ (ସ. ଭ୍ରାତା)—ହେ ଭାଇ !— Baiyā ভাই भैया Oh brother !

ଭୈରବ—ସ. ବ. ପୁଂ (ଭୀରୁ+ଅ)—୧ । ମହାଦେବଙ୍କର ଭୟାନକ Bhairaba ଅଷ୍ଟମୂର୍ତ୍ତି (ଯଥା—ଅସିତାଙ୍ଗ, ରୁରୁ, ଚଣ୍ଡ, କ୍ରୋଧ, (ଭୈରବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉନ୍ମତ୍ତ, କପାଳ, ଭୀଷଣ, ସଂହାର)—1. Eight terrible forms of God Siba. [ଉ—ଯେଉଁ

ସମୟରେ ଅନ୍ଧକ ରାକ୍ଷସ ସଙ୍ଗେ ମହାଦେବଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ହେଲା ସେହି ସମୟରେ ଅନ୍ଧକର ଗଦା ବାଜି ମହାଦେବଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଚାରି ଚଉଡ଼ା ହୋଇଗଲା, ସେଥିରୁ ରକ୍ତଧାରା ବହିଲା; ସେହି ରକ୍ତଧାରାରୁ ପାଞ୍ଚ ଭୈରବ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲେ । କୌଣସି କୌଣସି ପୁରାଣ ମତରେ ଭୈରବଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ୮, (ଯଥା— ମହାଭୈରବ, ସଂହାର ଭୈରବ, ଅସିତାଙ୍ଗ ଭୈରବ, ରୁରୁ ଭୈରବ, କାଳ ଭୈରବ, କ୍ରୋଧ ଭୈରବ, ତାମ୍ରଚୂଡ଼ ଭୈରବ, ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼ ଭୈରବ । ତନ୍ତ୍ରସାରରେ ଏମାନଙ୍କ ନାମ ଅସିତାଙ୍ଗ ଭୈରବ, ରୁରୁ ଭୈରବ, ଚଣ୍ଡ ଭୈରବ, କ୍ରୋଧ ଭୈରବ, ଉନ୍ମତ୍ତ ଭୈରବ, କପାଳ ଭୈରବ, ଭୀଷଣ ଭୈରବ, ସଂହାର ଭୈରବ । ତାନ୍ତ୍ରିକମାନେ ଭୈରବମାନଙ୍କୁ ବଶିଷ୍ଟରୂପେ ଉପାସନା କରନ୍ତି— ହି. ଶ. । ଭୈରବମାନଙ୍କ ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଆଉ ଏକ ଉପାଖ୍ୟାନ ପାଇଁ ପୀଠ ଶବ୍ଦ ତଳେ ଟୀକା ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ; ରେଖାପଞ୍ଚମୀ ଦିନ କବାଟରେ ଓ କାନ୍ଥରେ ଚିତ୍ରିତ ଭୈରବ ମୂର୍ତ୍ତି ଏକପଦ ବଶିଷ୍ଟ ଅଟନ୍ତି; କାଶୀରେ ଭୈରବଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି ଓ ଏଠାକୁ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଯିବା ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ସେଠାର ପଣ୍ଡାମାନେ ମୟୂରପୁଚ୍ଛର ବାଡ଼ାରେ ନାମମାତ୍ର ପ୍ରହାର କରନ୍ତି] ୨ । ମହାଦେବ; ଶିବ—2. Siba. ୩ । ନଦୀବିଶେଷ— 3. Name of a river. ୪ । ରାଗବିଶେଷ; ହିନ୍ଦୁ ସଙ୍ଗୀତର ୬ ରାଗ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ; ମାଳବ ରାଗ— 4. Name of one of the six musical airs of the Hindus. [ଦ୍ର—ହନୁମାନଙ୍କ ମତରେ ଏହା ୬ ରାଗ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ । ଏହାର ଗାନ ସମୟ ଶରତ୍ ଋତୁ, ରବିବାର ଓ ପ୍ରାତଃକାଳ ଅଟେ । ଏହାର ରାଗିଣୀ ୫, ଯଥା— ଭୈରବୀ, ବୈରାଟୀ, ମଧୁମାଧବୀ, ସିନ୍ଧବୀ ଓ ବଙ୍ଗାଲୀ । ଏହା ହାସ୍ୟରସର ରାଗ ।] ୫ । ଭୟଙ୍କର ରୂପ—5. Terrible form. ୬ । ତାରାବତୀ ଗର୍ଭରେ ଶିବଙ୍କ ଔରସରୁ ଜାତ ପୁତ୍ର—6. The son of Siba born of Tārābati. (ଉ—ବହି ଖଡ୍ଗ ଫଳକ ଅସୁର ଭୈରବ—ରଞ୍ଜୀ- ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୭ । ଭୟଙ୍କର ଶବ୍ଦ (ହି. ଶ)— 7. Terrible noise. ୮ । କାବ୍ୟରେ ଭୟଙ୍କର ରସ (ହି. ଶ)—8. The terrific sentiment in literature. ୯ । ନାଗବିଶେଷ (ହି. ଶ)— 9. Name of a mythological serpent. ୧୦ । ଯେଉଁ ତାନ୍ତ୍ରିକ ମଦ୍ୟପାନ କରୁ କରୁ ବମନ କରନ୍ତି (ହି. ଶ)—10. A Tantric worshipper who vomits while taking wine. ୧୧ । ସଙ୍ଗୀତର ତାଳବିଶେଷ (ହି. ଶ)—10. Name of a musical measure. ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males. ସଂ. ବିଣ— ୧ । ଭୟଙ୍କର—1. Terrible; frightful. ୨ । ଦୁଃଖାର୍ତ୍ତ—2. Miserable (Apte). ୩ । ଭୀମନାଦୀ (ହି. ଶ)—3. Of frightful sound or roar.

ଭୈରବ ଘାଟୀ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀଠାରୁ ତିବ୍ବତକୁ ଯିବାର Bhairaba ghāṭi ଘାଟୀ—A Himalayan mountai ଭୈରବ ଘାଟି pass for going to Tibet from Gangotri. भैरव घाटी [ଦ୍ର—ଏହା ୧୧୦୦୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

ଭୈରବ ଯାତନା—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ଭୈରବଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଯାତନା)— Bhairaba jātanā କାଶୀରେ ମୃତ୍ୟୁଲାଭ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କାଶୀର ଭୈରବଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ଦିଆଯିବା ଶାରୀରିକ ଦଣ୍ଡ (ବେତ୍ରପ୍ରହାର), ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆତ୍ମା ପରମାତ୍ମାରେ ଲୀନ ହେବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଶୁଦ୍ଧି ଲାଭ କରେ ବୋଲି ହିନ୍ଦୁମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି—A sort of purificatory physical torment (e. g. caning) or penance inflicted by Bhairaba on those who die at Benares to make their spirits fit for absorption into the Supreme Spirit. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଯାତ୍ରୀମାନେ କାଶୀର ଭୈରବଙ୍କ ମନ୍ଦିରକୁ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଯାଆନ୍ତି ସେଠାର ପଣ୍ଡାମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପିଠିରେ ମୟୂରପୁଚ୍ଛରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ବାଡ଼ାରେ ନାମମାତ୍ର ପ୍ରହାର (ଭୈରବ ଯାତନା) ଦିଅନ୍ତି ।]

ଭୈରବ ସାଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାନ୍ତ୍ରିକ ମତରେ ଭୈରବଙ୍କ ଆରାଧନା Bhairaba sādhibā କରିବା—To worship the Bhairabas according to Tantric rites. [ଦ୍ର— ଭୈରବ ସାଧା भैरव साधना ଭୈରବ ଏକଗୋଡ଼ିଆ ହୋଇଥିବାରୁ ଏ ସାଧନାରେ (ଭୈରବ ସାଧି[ଧେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏକପାଦରେ ଠିଆ ହୋଇ ହସ୍ତଚାଳନ କରନ୍ତି ।]

ଭୈରବୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭୈରବ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଦୁର୍ଗା; ସତୀ— Bhairabi 1. Wife of Siba. ୨ । ଭୈରବାନୁଚରୀ ଦେବୀ- ବିଶେଷ—2. Name of a goddess accompanying Bhairaba. [ଦ୍ର—ଭୈରବୀଙ୍କର କେତେକ ମୂର୍ତ୍ତି କଳ୍ପିତ ହୋଇଅଛି; ଯଥା—ତ୍ରିପୁର ଭୈରବୀ; କୌଳେଶ ଭୈରବୀ; ରୁଦ୍ର ଭୈରବୀ; ନିତ୍ୟା ଭୈରବୀ; ଚୈତନ୍ୟ ଭୈରବୀ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।] ୩ । ରାଗିଣୀବିଶେଷ— 3. Name of a secondary musical air. [ଦ୍ର—ହନୁମାନଙ୍କର ମତରେ ଭୈରବୀ ରାଗିଣୀ ଭୈରବ ରାଗର ରାଗିଣୀ ବିଶେଷ । ଏ ରାଗିଣୀ ଶରଦ୍ ଋତୁର ପ୍ରାତଃକାଳରେ ଗେୟ । ଏହା ସପ୍ତସ୍ୱରବଶିଷ୍ଟ ଓ ଏଥିର ସ୍ୱର ଗୋଟି ସ୍ୱର କୋମଳ—ହି.ଶ ।] ୪ । ଶୈବୀ ସନ୍ୟାସିନୀ— 4. A female ascetic devoted to Siba. ୫ । ଦଶ ମହାବିଦ୍ୟାର ଏକତମା; ଚାମୁଣ୍ଡା—5. One of the 10 forms of Pārbati. ୬ । ନଦୀବିଶେଷ- 6. Name of a river. ୭ । ଦୁର୍ଗାପୂଜାରେ ଦୁର୍ଗା- ରୂପେ କଳ୍ପିତା ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଷୀୟା କନ୍ୟା- 7. A girl of 12 or a young girl representing the goddess Durgā at the Durgā festival (Apte.)

ଭୈରବୀ ଚକ୍ର—ସଂ. ବି—ତନ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ର କୁଳାର୍ଣ୍ଣବ ମତରେ ଯେଉଁ ଚକ୍ର ବା
Bhairabī chakra ତନ୍ତ୍ରସାଧକ ମଣ୍ଡଳୀ ମଧ୍ୟରେ ବସି ପଞ୍ଚମକାର
ସାଧନ କରାଯାଏ—A circle of tantric worshippers sitting in which tantric devotees perform the ritual of 'Pañchamakāra'.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ସାକ୍ଷିତ ତାନ୍ତ୍ରିକ ବାମ ମାର୍ଗ ସାଧକମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତିଥି ଓ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ବେଶ୍ୟା ପ୍ରଭୃତି ଏକତ୍ର ହୋଇ ଏକ ଚକ୍ର ବା ମଣ୍ଡଳରେ ବସି ପଞ୍ଚମକାର ସାଧନ କରନ୍ତି ତାହାକୁ ଭୈରବୀଚକ୍ର ବୋଲାଯାଏ । ଏଥିରେ ସମ୍ମିଳିତ ସାଧକମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ଆଦି ଭେଦର ବିଚାର କରାଯାଏ ନାହିଁ ।] ଦେ. ବି—୧ । ଉଦ୍‌ଭଟ୍ଟର କୁଟ; କୂଟ ଚକ୍ର—
ভৈরবী চক্র 1. A puzzling snare or trick; deep
भैरवी चक्र conspiracy. ୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ) ମଦ୍ୟଖିଆ ମଦ୍ୟପ
ଗୋଷ୍ଠୀ—2. (Ironical) A company of merry drinkers.

ଭୈରବେ—ଦେ. କି. ବି—(ସଂ. ଭୈରବ)—୧ । ଭୀଷଣରୂପେ—
Bhairabe 1. Terribly. ୨ । ଅତି ଭୟୋତ୍ପାଦକ
ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ—2. Tremendously loudly.
(ଉ—କୁପଥ ଉଙ୍ଗିତେ ଭୈରବେ ବାଜଇ ସଙ୍କେତ ଭେରୀ
ରାଧାନାଥ. ଭୂଷା ।)

ଭୈରବେଶ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍‌)—ମହାଦେବ; ଶିବ—
Bhairabesa Śiba.

ଭୈରା—ଦେ. ବି—ବହିରା (ଦେଖ)—Bahirā (See)
Bhairā ପ୍ରାଦେ.—(ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ତୋଡ଼ମାଛ—
A kind of tubular fish.

ଭୈଷଜ—ସଂ. ବି—(ଭିଷଜ୍‌+ଅ)—୧ । ଔଷଧ—1. Medicine.
Bhaishaja ୨ । ଚିକିତ୍ସା—2. Medical treatment.
୩ । ଭିଷକ୍‌ ପୁତ୍ର—3. The son of a physician.
୪ । ଲାବ ପକ୍ଷୀ (ହି. ଶ)—4. The quail (bird)
(Apte). ୫ । ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ବା ଛାତ୍ର (ହି. ଶ)—
5. A disciple or student of a physician.

ଭୈଷଜ୍ୟ—ସଂ. ବି—(ଭେଷଜ+ଯ)—୧ । ଆୟୁର୍ବେଦୀୟ ଚିକିତ୍ସକ—
Bhaishajya 1. A physician. ୨ । ଔଷଧ—2.
Medicine. ୩ । ଔଷଧର ଉପକରଣ—3. Materials or herbs used in medicine. ୪ ।
ଚିକିତ୍ସା—4. Medical treatment (Apte)
୫ । ଔଷଧାଦିର ରୋଗମୁକ୍ତ କରିବା ଗୁଣ—
5. Curativeness; healing power (Apte).

ଭୈଷଜ୍ୟ ଦର୍ପଣ—ସଂ. ବି—ଆୟୁର୍ବେଦୀୟ ଚିକିତ୍ସା ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
Bhaishajya darpaṇa Name of a work on the
(ଭୈଷଜ୍ୟ ରତ୍ନାବଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Āyurbedic system of medicine.

ଭୈଷଜ୍ୟୋଦ୍ୟାନ—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ବଗିଚାରେ ଔଷଧ ପାଇଁ ପ୍ରୟୋ-
Bhaishajyodyāna ଜନୀୟ ଉଦ୍ଭିଦ ମାନ ଥାଏ—A garden containing medicinal plants or herbs.

ଭୈଷ୍ମକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଭୀଷ୍ମକ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Bhaishmakī ରୁକ୍ମିଣୀ—Rukmiṇī.

ଭୋ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବ୍ୟୂହ)—ପ୍ରାଚୀନ ମନ୍ଦିରର ଭିତ୍ତି ଗାତ୍ରରେ ଉତ୍କୀର୍ଣ୍ଣ
Bho ଚିତ୍ରବିଶେଷ—Pictures like coat of arms engraved on the walls of ancient temples.
ଅ.—(ସମ୍ବୋଧନ) ହେ; ଅହେ; ହୋ; ଅହେ—
(Interjection) Oh [ଉ—ଏ ହରି ଚରିତ ବର୍ଣ୍ଣିତ, ଭୋ ମୁନି ସାବଧାନେ ଶୁଣ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]
ଦେ. ଅ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଭୋ ଭା (ଦେଖ)
Bho bhā (See).

ଭୋଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଉତ୍କଳର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜବଂଶବିଶେଷ—
Bhoi 1. Name of a dynasty of ancient kings of Utkaḷa. ୨ । ଗ୍ରାମର ସାଧାରଣ ହିସାବରକ୍ଷକ—
ଗୁମାସ୍ତା; ଭୂଇଁ ମୂଳ—2. The village accountant
୩ । ଉତ୍କଳର ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜାଙ୍କ ସମୟରେ ଗ୍ରାମ ଶାସନଭାର-
ପ୍ରାପ୍ତ ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଉପାଧି—A title given to the person employed by the independent kings of Orissa to look after the administration of a village [ଦ୍ର—ଉତ୍କଳ ଗଜପତିଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ ଭୋଇ ଜନାର୍ଦ୍ଦନଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଧରଙ୍କ ପୁତ୍ର ୧୫୬୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଖୋରଧା ଅଧିକାର କରି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ ନାମ ଗ୍ରହଣ କରି ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜତ୍ୱ ଚଳାଇଲେ । ସେହି ସମୟରୁ ଖୋରଧା ରାଜାମାନେ ଭୋଇ ବଂଶୀୟ ବୋଲି ପରିଚିତ ହେଲେ । କୃପାସିନ୍ଧୁ. ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ ।] ୪ । ବାଉରିମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ--
4. A family title of 'Bāuris'.

ଭୋଇ ପିଲା—ଦେ. ବି—ବାଉରି ଜାତିର ସନ୍ତାନ—A person
Bhoi pilā belonging to the Bāuri caste.
(ଭୋଇ ପୁଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୋଇ ମୂଳ—ଦେ. ବି—ଭୂଇଁମୂଳ (ଦେଖ)
Bhoi mūla Bhuiñ mūla (See)

ଭୋଉଁରି—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଭଉଁରି (ଦେଖ)
Bhouñri Bhauñri (See) (ଉ—ତେକା ତେକା ଭୋଉଁରି, ମାମୁ ଘର ଗୋଉଁରି । ଶିଶୁ ଗୀତ ।)

ଭୋଃ—ସଂ. ଅ—(ସମ୍ବୋଧନ)—ଭୋ (ଦେଖ)
Bhoḥ Bho (See)

ଭୋଁ ଭାଁ (ଭୋଁ)—ଦେ. ଅ—ଶଙ୍ଖ ଓ ସୀଟି ଆଦିର ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—
Bhoñ bhāñ (bhoñ) Whizzing or whistling sound;
ভোঁভোঁ the sound of conch shell or loud whistle.
भोंभों (ଯଥା—ଜାହାଜ ଭୋଁ ଭୋଁ କରି ସିଟି ମାରିଲା ।)

ଭୋକ(ଖ)—ଦେ. ବ (ସଂ. ବୁଭୁକ୍ଷା)—କ୍ଷୁଧା—Hunger. (ଉ—
Bhoka(kha) ଯେ ସମସ୍ତ କର ଚାହୁ, ଭୋକେ ଜଗତର ଅନ୍ନ
ভোক(খ); ক্ষিধা भूख ଦେହୁ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ଭୋକ କରିବା—ଦେ. କ—କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ହେବା—
Bhoka kariba Feeling of hunger.
ক্ষিদে পাওয়া भूख लगना
[ଭୋକ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା, ଭୋକ ଲାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଭୋକତା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବଣ—ଭୋକ୍ତା (ଦେଖ) Bhoktā (See)
Bhokatā (ଉ—କର୍ତ୍ତା ଭୋକତା ବେଦ ଭେଦ, ଏ ବେଦ ସଂଶୟ ମୋ ଛେଦ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ଭୋକତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୁକ୍ତାଇବା (ଦେଖ)
Bhokatā(te)ibā Bhuktāibā (See)

ଭୋକ ବାଉଳା—ଦେ. ବ—(ସଂ. ବୁଭୁକ୍ଷା+ବ୍ୟାକୁଳ; ବାତୁଳ)—
Bhoka bāuḷā କ୍ଷୁଧାଜନିତ ବାତୁଳତା ବା ହତାହତ ଜ୍ଞାନର
ক্ষিধার জালা भूखकी बेचैनी ଲୋପ—Madness due to hunger. ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଭୋକ ବାଉଳିଆ (ଦେଖ)
Bhoka bāuḷia (See)

ଭୋକ ବାଉଳିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । କ୍ଷୁଧାଯୋଗୁଁ ବାତୁଳ—
Bhoka bāuḷia 1. Maddened by hunger.
ক্ষিধায় পাগল ୨ । କ୍ଷୁଧା ଯୋଗୁଁ ବିବେକଶୂନ୍ୟ—2. Ren-
भूखसे बेचैन dered unconscientious by pangs of
(ଭୋକ ବାଉଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) hunger.

ଭୋକ ବିକଳ—ଦେ. ବ—(ସଂ. ବୁଭୁକ୍ଷା+ବ୍ୟାକୁଳ)—କ୍ଷୁଧାର ଜ୍ୱାଳା;
Bhoka bikaḷa କ୍ଷୁଧାଜ୍ୱାଳା ଅଜାଳ ହେବାର କଷ୍ଟ—
ক্ষিধার জালা भूखकी बेचैनी Pangs of hunger.
(ଉ—ଭୋକ ବିକଳରେ ଚାହିଁଅ ଜାମୁଡ଼ିବା । ଛନ୍ଦ ।)

ଭୋକ ବିକଳା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଅତି କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ; କ୍ଷୁଧାପୀଡ଼ିତ—
Bhoka bikaḷā ক্ষিধায় অস্থির 1. Very hungry;
भूखसे व्याकुल gnawed by hunger. ୨ । ଯେ କ୍ଷୁଧାର
(ଭୋକ ବିକଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜ୍ୱାଳା ସହି ନ ପାରେ—2. One
(ଭୋକ ବିକଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) who cannot long withstand the pangs of hunger.

ଭୋକ ମରିବା—ଦେ. କ—କ୍ଷୁଧା ଦେଖାଇବା ସମୟରେ ଖାଇବାକୁ ନ
Bhoka mariba ପାଇବାରୁ କ୍ଷୁଧା ନିବୃତ୍ତି ହେବା—The
(ଭୋକ ମରିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) deadening of the sharp-
ক্ষিধা মরে যাওয়া ness of hunger due to not be-
भूख मरना ing propitiated at the proper time.

ଭୋକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ଷୁଧାର ଉଦ୍ରେକ ବେଳେ ନ ଖାଇ କ୍ଷୁଧା
Bhoka māriba ବୃତ୍ତିକୁ ଶାନ୍ତ କରିବା—To stifle the
ক্ষিধা মারা craving of hunger (by not eating
भूखको मारना when one feels hungry).

ଭୋକରେ ଅଟପାଟୁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତି କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ହେବା—
Bhokare ātupāṭu hebā To feel very hungry; to
ଭୋକରେ ପାଟୁପାଟୁ ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ loose one's sanity
ଭୋକରେ କଂଶା ଉଡ଼ିଯିବା } and vitality on
ক্ষিধায় আটুপাটু হওয়া account of extreme hunger.
भूखमे लहालोट होना

ଭୋକରେ ପାଟି ପାକୁ ପାକୁ ହେବା—ଦେ. କ—ଅତି କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ହୋଇ
Bhokare pāṭi pāku pāku hebā ପାଟିରେ ଲାଳ ଅଭାବରୁ
ক্ষিধায় পাক পাক করা ଦୁଇ ଓଠ ମୁହୁର୍ମୁହୁ ଲାଗିଯିବା—The
भूखसे मुहँ वाना repeated sticking of lips due to extreme hunger.

ଭୋକ ଶୋଷ—ଦେ. ବ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ) (ସଂ. ବୁଭୁକ୍ଷା+ତୃଷା)—
Bhoka sosha କ୍ଷୁଧା ଓ ତୃଷ୍ଣା—Hunger and thirst.
ক্ষিধা তেষ্টা भूख पयास

ଭୋକା(ଖା)—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ବୁଭୁକ୍ଷିତ)—କ୍ଷୁଧିତ—
Bhokā(khā) Hungry.
[ଭୋକି(ଖି)ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ] ক্ষুধিত भुखा

ଭୋକା(କେ,ଖା,ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବୁଭୁକ୍ଷିତ)—କ୍ଷୁଧିତ ହେବା—
Bhokā(ke,khā,khe)ibā To feel hungry; to
ক্ষুধিত হওয়া भुखा होना hunger.

ଭୋକିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଭୁକିବା (ଦେଖ)
Bhokibā Bhukibā (See)

ଭୋକୀ ଶୋଷୀ—ଦେ. ବ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ)—ଅତି କ୍ଷୁଧିତ ଓ ଗରିବ
Bhoki soshi ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—The hungry and the
ଭୋକୀ ଦୁଃଖୀ } ଅନ୍ୟରୂପ thirsty; the foodless poor
ଭୋକୀ ରଙ୍କୀ } people. (ଉ—ସୌଭାଗ୍ୟ ସମୟେ
ভোকী শোষী କୌଶଲ୍ୟା ଭୋଜନ ଦେଉଥିଲେ ଭୋକୀ-ଶୋଷୀ ।
भुखा पयासा ଗୁଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।)

ଭୋକ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—୧ । ଭକ୍ଷିତବ୍ୟ—
Bhoktabya 1. Eatable. ୨ । ଉପଭୁକ୍ତ ହେବାର
ଯୋଗ୍ୟ—2. Enjoyable.

ଭୋକ୍ତା—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ତୃ; ଭୋକ୍ତୃ ୧ମା. ୧ବ)—
Bhoktā ୧ । ଭକ୍ଷକ—1. Eating. ୨ । ଉପଭୋକ୍ତା;
(ଭୋକ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭୋଗକାରକ—2. Enjoying. ୩ । ଅନୁଭବ
କାରୀ—3. Experiencing. ବ—୧ । ଭୋଗୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. Enjoyer. ୨ । ଖାଦକ—2. Eater. ୩ ।
ବିଷ୍ଣୁ—3. Bishnu. ୪ । ଭର୍ତ୍ତା; ପତି (ହି. ଶ)—
4. Husband. ୫ । ପ୍ରେତବିଶେଷ (ହି. ଶ)—
5. A class of ghosts. ଦେ. ବ—୧ । ବଂଶଗତ
ଉପାଧି ବିଶେଷ—1. A family title. ୨ । ଗ୍ରାମର
ରାଜକର୍ମଚାରୀବିଶେଷ—2. Title of a village
official. ୩ । ଗ୍ରାମର ସରବରାହକାର ବା ମଧ୍ୟସ୍ଥ—
3. The tenure-holder or middle man of a village (through whom the villagers pay their rents to the king).

ଭୋକ୍ତା(କ୍ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୁକ୍ତାଇବା (ଦେଖ)
Bhoktā(kte)ibā Bhuktāibā (See)

ଭୋକ୍ତୃତ୍ୱ—ସଂ. ବି (ଭୋକ୍ତୃ+ତ୍ୱ)—ଭୋକ୍ତାର ଭାବ—
Bhoktrutwa The state of being a Bhoktā,

ଭୋଖ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଭୋକ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bhokha (etc) Bhoka etc (See)

ଭୋଗ—ସଂ. ବି (ଭୁଜ୍ ଧାତୁ=ଖାଇବା, ଭୋଗ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)
Bhoga —୧ । ସୁଖର କିମ୍ବା ଦୁଃଖର ଅନୁଭୂତି—1. Experience of pleasure or pain; enjoyment of pleasure or suffering from pain. ୨ । ଉପଭୋଗ—2. Enjoyment. ୩ । ଭୋଜନ; ଭକ୍ଷଣ—3. Eating. ୪ । ଧନାଦି ଉପଭୋଗଜନିତ ସୁଖ—4. Worldly happiness. ୫ । ସୁଖ; ବିଳାସ—5. Luxury. ୬ । ଧନ; ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—6. Riches; prosperity. ୭ । ଅଧିକାର—7. Possession. ୮ । ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିବେଦିତ ଭୋଜ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ;ନୈବେଦ୍ୟ—8. Food offered to a Deity; offering. [ଦ୍ର—ଦେବତାଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ସମର୍ପିତ ହେବା ପରେ ନିବେଦିତ ବସ୍ତୁକୁ ଭୋଗ ବୋଲାଯାଏ ଓ ଭୋଗ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ତାକୁ ଅମୃଣିଆ ବୋଲାଯାଏ ।] ୯ । ଭୋଜ୍ୟ ବସ୍ତୁ—9. Food. ୧୦ । ସାପ—10. Serpent. ୧୧ । ସର୍ପ ଫଣା—11. Serpent's hood. ୧୨ । ସର୍ପର ଦେହ—12. The body of a serpent. ୧୩ । ଗଣିକା ସ୍ତ୍ରୀର ବା ବେଶ୍ୟାର ବେତନ—13. The remuneration paid to a prostitute. ୧୪ । ପାଳନ—14. Maintainance; bringing up. ୧୫ । ଦେବ—15. Deity. ୧୬ । ସମୟ ଯାପନ; କାଳାତିକ୍ରମ; ସମୟ କଟିବା—16. The passing of time. ୧୭ । ରୋଗୀର ଶରୀରରେ ରୋଗର ସ୍ଥିତିକାଳ—17. The duration of an attack of a disease. ୧୮ । ସ୍ତ୍ରୀସମ୍ଭୋଗ; ରମଣ (ହି-ଶ)—18. Cohabitation. (ଦ୍ର—ଚେତେ ବେଳେ ଭୂମିର ପରସ୍ତ୍ରୀ ଭୋଗ, କରିବାରେ ତ ବଳିଅଛି ଅନୁରାଗ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅନୁଶାସନ ।) ୧୯ । ଦୁଃଖ; କଷ୍ଟ (ହି. ଶ)—19. Pain; suffering. ୨୦ । ମାନ; ପରିମାଣ (ହି. ଶ)—20. Measure. ୨୧ । ଗୃହ; ଘର (ହି. ଶ)—21. House; habitation. ୨୨ । ପ୍ରାରବ୍ଧ; ପୂର୍ବଜନ୍ମାର୍ଜିତ ପାପ ପୁଣ୍ୟର ଫଳ; ଯାହା ତ ମନୁଷ୍ୟ ସହିବା ଦ୍ୱାରା ଭୋଗ କରେ (ହି. ଶ)—22 The result of one's sins or meritorious acts in a previous existence which a person undergoes in this life. ୨୩ । ସୈନ୍ୟ ବ୍ୟୂହ ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—23. A kind of battle-array. ୨୪। ଫଳ(ହି. ଶ) 24.Result. ୨୫। (ଆଇନ) ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଅଧିକାର;ଦଖଲ-26. (Law) Possession. ୨୬ । ଭଡ଼ା; ବେତେଇସ୍ତା (ହି. ଶ)—26. Hire. ୨୭ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଗ୍ରହର ଏକ ରାଶିରେ ରହିବା ସମୟ (ହି. ଶ)—27. The time during which a planet is within a certain sign. ୨୮ । ନଗର ବା ପ୍ରଦେଶ—28. Town or province. ୨୯ । ଭୋଜି—29. Feast; repast (Apte).

ଭୋଗ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉପଭୋଗ କରିବା—1. To enjoy.
Bhoga kariba ୨ । ରମଣ କରିବା—2. To cohabit.
ভোগ করা (ଦ୍ର—ମୁଁ ତ ତାର ହେଲି ମୋତେ ଲଙ୍କ କର ।
भोग करना, भोगना ଭୂମିକୁ ତ ଭୋଗ କରିବ କଲେ ଧର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ୍ଦ୍ୟତ ।) ୩ । ନିଜେ ଅନୁଭବରେ ଆଣିବା—3. To experience; to undergo; to go through an experience. ୪ । ନୈବେଦ୍ୟ
ভোগ লাগান ଅର୍ପଣ କରିବା—4. To offer food to a Deity.
भोग लगाना ୫ । ସହିବା—5. To bear; to suffer.

ଭୋଗ ଗୁଚ୍ଛ—ସ. ବି—ବେଶ୍ୟାକୁ ଦିଆଯିବା ମୂଲ୍ୟ—Wages paid
Bhoga guchchha to a prostitute (Apte).

ଭୋଗ ଗୃହ—ସ. ବି—୧ । ବାସ ଗୃହ—1. Residence.
Bhoga gruha ୨ । ଅନ୍ତଃପୁର—2. The harem; ladies'apartments.
ଭୋଗ ଶାଳା, ଭୋଗ ସଦ୍ମ, ଭୋଗାବାସ } ଅନ୍ୟରୂପ ୩ । ଭୋଗ ରନ୍ଧାଯିବା ଘର; ଦେବଙ୍କ ଭୋଗଘର—A room for cooking food for being offered to Deities.

ଭୋଗ ଚଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେବତାଙ୍କ ଉପରେ (ଯଥା—
Bhoga chardhā(rdhe)ibā କାଶୀରେ ବିଶ୍ୱନାଥଙ୍କ ଓ ଅନ୍ନ-
ভোগ চড়ান ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଉପରେ) ନୈବେଦ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଅର୍ପଣ କରିବା-
भोग चढ़ाना To offer offerings to a Deity by putting the articles over the Deity (as is done is Benares).

ଭୋଗ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେବତାଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ଦେବା—
Bhoga debā To make an offering to a Deity.
ভোগ দেওয়া भोग देना

ଭୋଗ ଦେହ—ସ. ବି—୧ । ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବାତ୍ମା ଯେଉଁ
Bhoga deha ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶରୀର ଧାରଣପୂର୍ବକ ପାପ ପୁଣ୍ୟର ଫଳ ଭୋଗ କରେ—1. The subtle or spiritual body of a person after his death. ୨ । ସୁଖ ଦୁଃଖ ଭୋଗକାରୀ ଶରୀର—2. The body which enjoys happiness and suffers misery.

ଭୋଗ ଧର—ସ. ବି (ଭୋଗ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଭୋଗୀ; ସର୍ପ—
Bhoga dhara Serpent (Apte).

ଭୋଗ ପତି—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ନଗରର ବା ପ୍ରଦେଶର
Bhoga pati ଶାସନକର୍ତ୍ତା (ହି. ଶ)—The ruler of a town or province (Apte).

ଭୋଗ ପାଳ—ସ. ବି. (ଭୋଗ+ପାଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bhogapāla ସହିସ—Groom (Apte).

ଭୋଗ ପିପାସା—ସଂ. ବି—ସାଂସାରିକ ସୁଖ ଓ ବସ୍ତୁ ଭୋଗ ପାଇଁ Bhoga pipāsā ମନୁଷ୍ୟର ବଳବତୀ ଇଚ୍ଛା—Hankering after worldly enjoyment.
[ଭୋଗତୃଷ୍ଣା, ଭୋଗବାସନା, ଭୋଗଲିପ୍ସା, ଭୋଗାଭିଳାଷ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଭୋଗ ପିପାସୁ—ସଂ. ବିଣ—ସାଂସାରିକ ସୁଖଭୋଗ ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛୁକ—Bhoga pipāsu Hankering after worldly enjoyment.
ଭୋଗାଭିଳାଷୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଭୋଗଲିପ୍ସୁ }

ଭୋଗ ପିଶାଚିକା—ସଂ. ବି—କ୍ଷୁଧା; ଭୋକ—Bhoga pisāchikā Hunger (Apte).

ଭୋଗବଟା—ଗ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ବସ୍ତୁଆଦିରେ ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନ—Bhoga baṭā 1. Intimate knowledge of a matter, ୨ । ଅଭିଜ୍ଞତା; ପ୍ରବୀଣତା; ଅନୁଭବ—2. Experience. ୩ । ବୈଷୟିକ ବିବରଣ—3. Material description.

ଭୋଗବତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଭୋଗବତ୍+ଈ)—୧ । ପାତାଳ ଗଙ୍ଗା—Bhogabatī 1. The river Ganges flowing in the nether world. ୨ । ପାତାଳସ୍ଥ ନାଗପୁରୀ—1. The city of the serpents in the nether regions. ୩ । ଗଙ୍ଗାନଦୀ (ଜ୍ଞା. ଅ)—3. The Ganges. ୪ । କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ ଏକ ମାତୃକା (ଜ୍ଞା.ଅ)—4. Name of one of the mothers of Kārttika. ୫ । କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ଦ୍ୱିତୀୟା ତିଥିର ରାତ୍ରି—5. The night of the second day of a lunar month.

ଭୋଗବନ୍ଧକ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଭୋଗ୍ୟ+ବନ୍ଧକ)—ଦଖଲବନ୍ଧକ; Bhogabandhaka ଫଳବନ୍ଧକ—Usufructuary mortgage.
दखलबन्धक भोगबन्धक

ଭୋଗବସ୍ତୁ—ସଂ. ବି—ଭୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ—Bhogabastu An object of enjoyment.

ଭୋଗବାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଭୋଗ+ବତ୍; ଭୋଗବତ୍ ୧ମା. ୧ବ)—Bhogabān ୧ । ଭୋଗୀ—1. Enjoying. ୨ । ସୁଖୀ—2 Happy (Apte). ୩ । ସୁନ୍ଦର—3. Delightful (Apte). ୪ । ଫଣାଯୁକ୍ତ—4. Hooded (serpent). ୫ । କୁଣ୍ଡଳ ଯୁକ୍ତ—5. Having coils (Apte). ବି—୧ । ଫଣୀ; ସର୍ପ—1. Serpent. (ଭୋଗବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନୃତ୍ୟ ଗୀତ—2. Music and dance dancing; acting and singing together (Apte). ୩ । ପର୍ବତ—3. Mountain (Apte).

ଭୋଗବିଳାସ—ସଂ. ବି—ଐହିକ ସୁଖଭୋଗ ଓ ଆନନ୍ଦ; ଆମୋଦ Bhogabilāsa ପ୍ରମୋଦ—Enjoyment; worldly pleasures and luxuries; amusements.

ଭୋଗବିଳାସୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ-ଯେ ସଂସାରର ସୁଖଭୋଗରେ ମାତିଥାଏ—Bhogabilāsī Enjoying worldly pleasures. (ଭୋଗବିଳାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୋଗଭୂମି—ସଂ. ବି—୧ । ସୁଖ ଭୋଗ କରିବାର ସ୍ଥାନ—1. Place Bhogabhūmi of bliss. ୨ । ସ୍ୱର୍ଗ—2. Heaven. ୩ । ଭାରତାନ୍ତର ପ୍ରଦେଶ—3. A country outside India.

ଭୋଗମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବି—ବଡ଼ ବଡ଼ ଦେବତାଙ୍କର ଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମା (ଯଥା—Bhogamūrtti ମହାଦେବଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଓ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ମଦନମୋହନ)—Removable images of immovable idols.

ଭୋଗର—ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗଉନ୍ତିଆଙ୍କ ନିଜସ୍ୱ ଜମି—Bhogarā The land cultivated by a landlord himself (and not by tenants). [ଦ୍ର—ମାଫିଦାରର ନିଜସ୍ୱ ଜମିକୁ ସିର୍ ବୋଲଯାଏ ।]

ଭୋଗରାଇ—ଦେ. ବି—ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାରେ ସମୁଦ୍ର ଅନୁବର୍ତ୍ତୀ Bhogarāi ସିକତା ସ୍ତୂପମୟ ସ୍ଥାନ—Name of a tract of (ଭୋଗରାଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) country in the district of Balasore which is full of sand-dunes along the sea-shore.

ଭୋଗରାଗ—ଦେ. ବି (ନୈବେଦ୍ୟ ଧୂପଦୀପ ସହିତର ଷୋଡ଼ଶ)—ଠାକୁରଙ୍କୁ Bhogarāga ନୈବେଦ୍ୟ ଅର୍ପଣପୂର୍ବକ ପୂଜନ—Worship of ভোগটোগ a Deity consisting of offerings and भोगराग other rites. ସଂ. ବି—ଭୋଗବିଳାସ (ଦେଖ)—Bhogabilāsa See.

ଭୋଗ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେବତାଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ Bhoga lagā(ge)ibā ନୈବେଦ୍ୟ ଅର୍ପଣ କରିବା—To ভোগলাগান offer an offering to a Deity by pro- भोगलगाना nouncing incantations.

ଭୋଗ ସାଧନ—ସଂ.ବି—୧ । ଭୋଗପାଇଁ ସାଧନା—1. Practice or Bhoga sādhana solicitations for enjoyment or prosperity. ୨ । ଭୋଗର ଉପାୟ ବା ଉପାଦାନ—2. Luxury; means or materials of enjoyment; means to enjoyment.

ଭୋଗ ସୁଖ—ସଂ. ବି—୧ । ଭୋଗଜନିତ ଆନନ୍ଦ—1. Pleasure Bhoga sukha derived from enjoyment. ୨ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସେବାଜନିତ ସୁଖ—2. Pleasures due to sensual enjoyment.

ଭୋଗସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି—୧ । ପାର୍ଥିବ ସୁଖଭୋଗର ଆଧାର (ଅର୍ଥାତ୍ Bhoga sthāna ଶରୀର)—1. The material body. ୨ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟସେବାର ସ୍ଥାନ—2. Place for sensual enjoyment. ୩ । ଅନ୍ତଃପୁର—3. The harem.

ଭୋଗ ହେବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । (କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା) Bhoga hebā ଉପଭୁକ୍ତ ହେବା—1. To be enjoyed ভোগ হওয়া (anything by any person). ୨ । (ଦୁଃଖ भोगाजाना ସୁଖ ଆଦି) ଅନୁଭବରେ ଆସିବା—2. To be experienced or undergone (happiness or suffering). ୩ । (ସମୟ) ଅତିବାହିତ ହେବା—3. To pass (said of time).

ଭୋଗା—ଦେ. ବି—ଧପ୍ପା; ପ୍ରତାରଣା; ଫାଙ୍କି; ଧପ୍ପୀ—Cheating;
Bhogā ভোগা **फाँकी, धप्पी** deception; imposture.
ଗ୍ରାଦେ. (ଅଠମଲ୍ଲିକ) ବି—ଚାଉଳଧୁଆ ବାଉଁଶିଆ—
A basket used for washing rice.

ଭୋଗା(ଗୋ)ଇ—ଦେ. ବି—(ଏଥିରେ ଠାକୁରଙ୍କୁ ଭୋଗ ଅନ୍ନ ଦିଆ
Bhogā(ge)i ଯାଉଥିବାରୁ) କ୍ଷୁଦ୍ର ପାଛିଆ—A small
চুপড়ী **मौकी** (ଭୌଗେ—ଅନ୍ୟରୂପ) basket.

ଭୋଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଭୋଗିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ); The
Bhogā(ge)ibā causative form of Bhogibā)—
ভুগান, ভোগান ୧ । କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରାଇବା—1. To cause
भोगाना another to suffer. ୨ । କଷ୍ଟ ଦେବା; ଦୁଃଖ
ଦେବା—2. To given trouble,

ଭୋଗା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧପା ମାରିବା; ପ୍ରତାରଣା କରିବା; ଭଣ୍ଡା-
Bhogā debā ଇବା—To cheat; to wheedle; to
ভোগা দেওয়া **धप्पी मारना** delude,
(ଭୋଗା ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୋଗାଧାର—ସ. ବି—ଭୋଗ ସ୍ଥାନ (ଦେଖ)
Bhogādhāra Bhoga sthāna (See)

ଭୋଗାଧି—ସ. ବି—ଭୋଗବନ୍ଧକ; ଦଖଲବନ୍ଧକ—
Bhogādhi Usufructuary mortgage (Apte).

ଭୋଗାନ୍ତ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୋଗ+ଅନ୍ତ)—ଭୋଗର ଶେଷ—
Bhogānta The end of enjoyment.

ଭୋଗାନ୍ତର—ସ. ବି—ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଭୋଗ—
Bhogāntara Another pleasure or enjoyment.

ଭୋଗାବଳି(ଳୀ)—ସ. ବି (ଭୋଗ+ଅବଳୀ=ଶ୍ରେଣୀ)—୧ । ନାନା-
Bhogābali(lī) ବିଧ ଭୋଗ—1. Various enjoyments.
୨ । ସ୍ତୁତି; ପ୍ରଶଂସା—2. Praise; eulogy. ୩ ।
ନାଗ-ପୁରୀ—3. The city of the mythological
serpents. ୪ । ଭାଟର ସ୍ତୁତି—4. The panegyric of a professional encomiast (Apte).

ଭୋଗାଭୋଗ—ସ. ବି—ଭୋଗ ଓ ଭୋଗର ଅଭାବ—Enjoyment
Bhogābhoga and absence thereof.

ଭୋଗାୟତନ—ସ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୋଗ+ଆୟତନ)—ସୁଖ ଓ
Bhogāyatana ଦୁଃଖ ଭୋଗର ଆଧାରରୂପୀ—Being a
receptacle of enjoyment of both pleasure
and pain. ବି—ଜଡ଼ ଶରୀର—Physical or
material body.

ଭୋଗାର୍ଥୀ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଭୋଗ+ଅର୍ଥ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Bhogārthī ଭୋଗାଭିଳାଷୀ; ଭୋଗପ୍ରାର୍ଥନାକାରୀ—Desiring
(ଭୋଗାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) enjoyment; praying for enjoyment.

ଭୋଗାର୍ହ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୋଗ+ଅର୍ହ)—ଭୋଗରେ
Bhogārha ଉପଯୋଗୀ—Fit to be enjoyed. ବି—
୧ । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ; ସାଂସାରିକ ବିଭବ—1. Prosperity;
wordly happiness. ୨ । ସମ୍ପତ୍ତି; ଧନ—
(ଭୋଗାର୍ହା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Riches; property.

ଭୋଗାସକ୍ତ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍; ଭୋଗ+ଆସକ୍ତ)—ଐହିକ
Bhogāsakta ସୁଖଭୋଗରେ ଅନୁରକ୍ତ—Addicted to
(ଭୋଗାସକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) worldly enjoyments.

ଭୋଗାସକ୍ତି—ସ. ବି—୧ । ଐହିକ ସୁଖଭୋଗ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତି—1. Attachment to worldly pleasures. ୨ ।
Bhogāsakti
ଭୋଗାଭିଳାଷ—2. Hankering after sensual
or worldly enjoyment.

ଭୋଗିକ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଭୋଗ+ଇକ)—ଘୋଡ଼ା ସଇସ—
Bhogika A groom; a horse-keeper.

ଭୋଗିନୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମହିଷୀ ବ୍ୟତୀତ ରାଜାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ; ଉପପତ୍ନୀ—
Bhoginī Concubine of a Rājā. ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—
ଭୋଗୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bhogi.

ଭୋଗିବଲ୍ଲଭ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭୋଗିନ୍+ବଲ୍ଲଭ)—ଚନ୍ଦନ—
Bhogiballabha Sandal (Apte).

ଭୋଗିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଭୁଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ସୁଖ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବା—
Bhogibā 1. To enjoy pleasure or undergo
ভুগা, ভোগা suffering [ଉ—ପୂର୍ବଜନ୍ମେ କରିଥିଲି ମୁହିଁ
भोगना ମହାପାପ, ଭୋଗୁଅଛି ତାହା ଫଳେ ଏ ଘୋର ସନ୍ତାପ
—କନକଘୋଷ. ସୀତା ବନବାସ ।] ୨ । ଅନୁଭବରେ
ଆଣିବା; ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇବା—2. To experience.
[ଉ—ଭୋଗି ନାହିଁ କେବେ ଅଭାବର ତାପ—ସୁଧାଙ୍କାଥ.
ଦରବାର ।] ୩ । ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବା—3. To
suffer or undergo hardships.

ଭୋଗୀ—ସ. ବିଣ (ଭୋଗ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଭୋଗକାରୀ—
Bhogī 1. Enjoying. ୨ । ଭକ୍ଷକ—2. Partaking
(ଭୋଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) of; eating. ୩ । ସୁଖୀ—3. Happy.
୪ । ଯେ ଅସୁଖ କରେ; ଭୋଗାସକ୍ତ—5. Luxurious;
indulging is sensual pleasures. ୫ । ଫଣା-
ଯୁକ୍ତ—(ସର୍ପ) 5. Hooded (serpent). ୬ । (ଅଧିକ)
ଦଖଲକାର-6. Possessing. ୭ । ଅନୁଭବକାରୀ—7.
Experiencing. ୮ । ଯହିଁରେ ବାଙ୍କମାନ ଅଛି—8.
Having curves (Apte). ୯ । ଧନୀ—9. Rich;
opulent (Apte). ବି-୧। ଫଣୀ; ସର୍ପ--1. Serpent;
a hooded serpent. ୨ । ରାଜା—2. King. ୩ ।
ଗ୍ରାମାଧ୍ୟକ୍ଷ—3. The headman or the proprietor of a village ୪ । ଭଣ୍ଡାରୀ—5. A
barber. ୫ । ଅସୁସୀ ଲୋକ; ଇନ୍ଦ୍ରିୟବିଳାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
5. A voluptuary (Apte). ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)
ବି (ତେଲଗୁରୁ ଅନୁକୃତ)—ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତି ପୂର୍ବଦିବସ
ରାତ୍ରିରେ ହେବା ଅଗ୍ନିଉତ୍ସବ—The bonfire lighted
on the night previous to Makarasankrānti.

ଭୋଗୀନ୍ଦ୍ର—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ଭୋଗିନ୍+ଇନ୍ଦ୍ର)—ନାଗରାଜ
Bhogindra ବାସୁକି; ଅନନ୍ତ—The mythological king of serpents.
(ଭୋଗୀଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୋଗୁଆ—ଦେ, ବିଣ—ବସ୍ତ୍ର; ଗେରୁ ମାଟିରେ ରଞ୍ଜିତ (ବସ୍ତ୍ର); ଗେରୁଆ
Bhoguā —(a cloth) Died red with ochre.
ଗେରুয়া भगवा

ଭୋଗ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଯ)—୧ । ଭୋଜ୍ୟ—
Bhogya 1. Eatable. ୨ । ଉପଭୋଗ କରିବାର (ଭୋଗ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯୋଗ୍ୟ (ବସ୍ତୁ)—2. Enjoyable. ବି—
୧ । ଧନସମ୍ପତ୍ତି—1. Riches. ୨ । ଉପଭୋଗ—2. Enjoyment. (ଉ—ବସନ୍ତର ଉଦୟ ଉତ୍ସବ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଭୋଗ୍ୟ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।) ୩ । ଶସ୍ୟ —3. Corn; grain (Apte). ୪ । ଉପଭୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ—4. An object of enjoyment [Apte].

ଭୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ—ସ. ବି (ଭୋଗ୍ୟ=ଭୋଗ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ+ବସ୍ତୁ
Bhogya bastu =ପଦାର୍ଥ)—ମନୁଷ୍ୟର ଯାହା ଭୋଗଯୋଗ୍ୟ —Things enjoyed by persons; enjoyable things. [ଉ—ଏହି ଭୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଦଶ ଅଟେ; ଯଥା —ଭୂମି ଗୌ ଦାସଦାସୀଚ, ବସନଂ ଭୂଷଣାଦିକେ, ଭୂରଗୋ ମନ୍ଦିରୋ ବାମା, ଭୋଗ୍ୟବସ୍ତୁ ଦ୍ୱିପଞ୍ଚକଂ । ଭୂମି, ଗୋରୁ, ଦାସ, ଦାସୀ, ବସନ, ଭୂଷଣ, ଶୋଭନ, ଅଶ୍ୱ, ମନ୍ଦିର ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ।]

ଭୋଗ୍ୟମାନ—ଗ୍ରା· ବି—ଭୋଗ୍ୟବସ୍ତୁ—Object of enjoyment.
Bhogyamāna [ଉ—ଷ୍ଟଧାନୁ କର ଭୋଗ୍ୟମାନ । ସନ୍ତୋଷବନ୍ତୁ, ପ୍ରେମରସ୍ତୁ ବନ୍ଧୁଗୀତା ।]

ଭୋଗ୍ୟା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭୋଗ୍ୟ+ଆ)—ଗଣିକା; ବେଶ୍ୟା—
Bhogyā A prostitute. ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଭୋଗ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bhogya.

ଭୋଜ—ସ. ବି (ନାମ) (ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯଦୁବଂଶ—
Bhoja 1. The Royal dynasty of Jadus ୨ । ମାଳବଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜଧାନୀ; ଧାର ନଗର; ଭୋଜପୁର—2. The ancient capital of the Mālaba kingdom. [ଉ—ଏହା ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଦଶମ ଓ ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ଥିଲା ।] ୩ । ଭୋଜ-ନଗରର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ରାଜାଙ୍କ ନାମ; ଭୋଜରାଜ—3. The name of a famous king of Bhoja. [ଉ—ଏ ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ ବିଦ୍ୟାରେ ବିଶେଷ ପାରଙ୍ଗମ ଥିଲେ ଓ ଏହାଙ୍କ କନ୍ୟା ଭାନୁମତୀ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧା ଭାନୁମତୀ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନାମ ଲୀଳାବତୀ; ସେ ମଧ୍ୟ ବିଦୁଷୀ ଥିଲେ । କାଳିଦାସ କବି ଏହାଙ୍କ ରାଜସଭାର କବିରତ୍ନ ବୋଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଅଛି । ଏ ରାଜା ବେତାଳ ସାଧନ କରି-ଥିଲେ । ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୧୦ମ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷାଂଶ ବା ୧୧ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମାଂଶରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ । ଏ ସ୍ୱୟଂ ବିଦ୍ୟାରେ ପଣ୍ଡିତ ଓ ଅନୁରାଗୀ ଥିଲେ ଓ ଶୃଙ୍ଗାରମଞ୍ଜରୀ, ଚମ୍ପୂ ରାମାୟଣ, ଚାରୁଚର୍ଯ୍ୟା, ସରସ୍ୱତୀକଣ୍ଠାଭରଣ, ତତ୍ତ୍ୱପ୍ରକାଶ, ବ୍ୟବହାରସମୁଚ୍ଚୟ ଆଦି ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ ହି. ଶ.] ୪ । ବିଦର୍ଭ ଦେଶର ରାଜା—4. Name of a king of Bidarbha; the father of Indumati. [ଉ—ଏହାଙ୍କ କନ୍ୟା ଇନ୍ଦୁମତୀଙ୍କୁ ରଘୁବଂଶୀୟ ରାଜା ଅଜ ବିବାହ କରି-ଥିଲେ ।] ୫ । ଭୋଜବିଦ୍ୟା; ଭୋଜବାଜି; କୁହୁକ—5. Magic; legerdemain. ୬ । ଶାନ୍ତିଦେବୀଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ବସୁଦେବଙ୍କ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—6. Name of a son of Basudeba. ୭ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସଖା ଗୋପବାଳକ ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—7. Name of a cowherd companion of Śrikrushṇa. ୮ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ନବମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା କାନ୍ୟ-କୁବ୍ଜର ରାଜା—8. Name of a king of Kannouj in the 9th century A. D. ୯ । ଅଧୁନାତ ବିହାର ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ଭୋଜପୁର (ହି. ଶ)—9. The ancient name of Bhojapur in Patna.

ভোজন भोजन ଦେ. ବି—(ସ· ଭୋଜନ)—୧ । ଭୋଜନ—1. Eating. [ଉ—ଖାଦ ଫଳ ମୂଳ ଖାଇଣ ପ୍ରସ୍ତରରେ, ରହୁ ଦ୍ୱିଜକୁ ସେ ଦଅଇ ଭୋଜ ଥରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨ । ଭୋଜି—2. A feast; ভোজ भोज banquet ଗ୍ରା.—(ଭାର)—୧ । ବୋଝ—1. A load. ୨ । ଅଙ୍ଗ; ଭାରରେ ବୁଢ଼ା ହେବା ଭୂଭଃ ବୋଝରୁ ଗୋଟିଏ—2. One of the two loads carried suspended from a yoke.

ଭୋଜକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଭୋଜନକାରୀ—
Bhojaka (ଭୋଜକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Eating.

ଭୋଜନ—ସ. ବି—(ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—୧ । ଭକ୍ଷଣ;ଖାଇବା—
Bhojana 1. Eating. ୨ । (+କର୍ମ ଅନ) ଭକ୍ଷଦ୍ରବ୍ୟ; ଖାଦ୍ୟ—2.Food. ୩ । ଖୁଆଇବା; ଲୋକଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେବା—3. Feeding people. ୪ । (+ଅଧିକରଣ ଅନ) ଭୋଜି—4. A feast.

ଭୋଜନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖାଇବା—To eat; to dine.
Bhojana karibā ভোজন করা भोजन करना

ଭୋଜନ କାଳ—ସ. ବି—୧ । ଖାଇବା ବେଳ—1. Time of
Bhojana kāla dinner. ୨ । ଖାଇବାର ନିରୂପିତ ସମୟ—2. Time fixed for taking one's meal.

ଭୋଜନ ଦକ୍ଷିଣା—ସ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଭୋଜନ ଦିଆଯିବା ପରେ
Bhojana dakshinā ତାଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଅର୍ଥ ବା ଉପଢୌକନ—Monetary present given to a Brāhmaṇa after feasting him.

ଭୋଜନ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଖାଇବା ସାମଗ୍ରୀ
Bhojana deba ଖାଇବାକୁ ଦେବା—To feed another
ভোজন দেওয়া person; to bestow a dinner on
भोजन देना another.

ଭୋଜନପଟୁ—ସ. ବଣ—୧ । ଖାଇବା ବିଷୟରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ—
Bhojanapaṭu 1. Expert in eating. ୨ । ପେଟୁ;
ଉଦରମ୍ଭରି—2. Greedy; gluttonous.

ଭୋଜନ ପାତ୍ର—ସ. ବି—ଯେଉଁ ପାତ୍ରରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଖାଏ, ଯେଉଁ
Bhojana pātra ପାତ୍ରରେ ଖାଦ୍ୟ ରଖିକରି ଖାଦକଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ
ରଖାଯାଏ—Food-tray; the plate on which
a person's dinner is placed.

ଭୋଜନ ବଢ଼ା(ଢେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୋଜନକ୍ରିୟା ଶେଷ କରିବା—
Bhojana bardhā(rdhe)ibā To finish one's meal;
ভোজন শেষ করা, খাওয়া সারা to finish eating.
भोजनसे निबटना (ଭୋଜନ ସାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୋଜନ ବଢ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଭୋଜନର ସମାପ୍ତି—
Bhojana bardhibā The end of a dinner.
ভোজন শেষ হওয়া भोजनका निबटारा

ଭୋଜନ ବିଳାସୀ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ.—ପେଟୁ— Greedy.
Bhojana bilāsi (ଭୋଜନ ବିଳାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୋଜନ ବେଳା—ସ. ବି—୧ । ଖାଇବାର ସମୟ—1. The time
Bhojana belā of dinner. ୨ । ଖାଇବାର ନିରୂପିତ ସମୟ—
খাবার বেলা 2. The time fixed for taking one's
भोजनका समय daily meals.
(ଭୋଜନ ବେଳ ଦେ. ରୂପ; ଭୋଜନ ସମୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୋଜନ ଭାଜନ—ଦେ. ବି (ନିରର୍ଥକ ଧ୍ୱନ୍ୟମୂଳକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Bhojana bhājana ଖାଇବା କ୍ରିୟା; ଖିଆପିଆ—Act of
ভোজন ভাজন भोजन भाजन eating.

ଭୋଜନ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ)—ଖାଇବା; ଗିଳିବା—
Bhojana māribā (Ironical) To eat one's fill.
পেট ভরান भोजन मारना

ଭୋଜନ ଶକ୍ତି—ସ. ବି—ଖାଇବା ବିଷୟରେ ସାମର୍ଥ୍ୟ—Ability or
Bhojana śakti capacity to eat (i. e. to digest
what a person eats).

ଭୋଜନ ଶାଳା—ସ. ବି—୧ । ଭୋଜନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Bhojana śālā ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଗୃହ—1. Dining room. ୨ ।
(ଭୋଜନାଗାର, ଭୋଜନାଳୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ହୋଟେଲ୍—
2. A hotel.

ଭୋଜନ ସାମଗ୍ରୀ—ସ. ବି—ପ୍ରସ୍ତୁତ ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ—
Bhojana sāmagri Ready-made food.

ଭୋଜନ ସ୍ପୃହା—ସ. ବି—୧ । ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛା—1.
Bhojana spruhā Hankering after food ୨ । ଖାଦ୍ୟ
ଦ୍ରବ୍ୟରେ ରୁଚି—2. A liking or relish for food.
୩ । ଭୋଜନେଚ୍ଛା; ଭୋକ; କ୍ଷୁଧା—3. Hunger.

ଭୋଜନାକାଙ୍କ୍ଷା—ସ. ବି—୧ । ଭୋଜନେଚ୍ଛା—1. Desire for
Bhojanākānkshā food. ୨ । ବୁଭୁକ୍ଷା; ଭୋକ—
2. Hunger.

ଭୋଜନାକାଙ୍କ୍ଷୀ—ସ. ବ—୧ । ଭୋଜନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛାଯୁକ୍ତ—
Bhojanākānkshi 1. Desirous for getting a meal.
(ଭୋଜନାକାଙ୍କ୍ଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭୋଜନାଚ୍ଛାଦନ—ସ. ବି—(ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଭୋଜନ+ଆଚ୍ଛାଦନ)—ଖୋରାକ
Bhojanāchchhādana ପୋଷାକ; ଖାଦ୍ୟ ଓ ବସ୍ତ୍ର—
Fooding and raiment.

ଭୋଜନାବଶିଷ୍ଟ—ସ. ବଣ—ଭୁକ୍ତାବଶିଷ୍ଟ; ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ—(food) Left
Bhojanābasishṭa in the plate after dinner.

ଭୋଜନାବଶେଷ—ସ. ବି—ଭୁକ୍ତାବଶେଷ; ଅଇଁଠା; ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ—
Bhojanābasesha Leavings of a dinner; orts.

ଭୋଜନାର୍ଥୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଭୋଜନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
Bhojanārthi ଉପସ୍ଥିତ; ଭୋଜନାକାଙ୍କ୍ଷୀ—1. Desirous
(ଭୋଜନାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) for getting a meal. ୨ । ଭୋଜନ
ପ୍ରାର୍ଥୀ—2. Soliciting food.

ଭୋଜନୀୟ—ସ. ବଣ—(ଭୁଜ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ଭୋ. ୟ;
Bhojaniya ଖାଇବାର ଉପଯୋଗୀ—Eatable; fit to be
partaken of.

ଭୋଜନେଚ୍ଛା—ସ. ବି—୧ । ଭୋକ; ବୁଭୁକ୍ଷା—1. Hunger.
Bhojanechchhā ୨ । ଖାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା—
2. Desire for food.

ଭୋଜ ପତି—ସ.ବି—୧ । ସମ୍ଭବତ ସାହୁକାରର ଅନୁରାଗୀ, କବିମାନଙ୍କର ପୃଷ୍ଠ-
Bhoja pati ପୋଷକ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ବିଦ୍ୟାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ମାଳବର
ଭୋଜ ରାଜ / ଭୋଜାଧିପ —ଅନ୍ୟରୂପ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ରାଜା; ଭୋଜ ୨ (ଦେଖ)—
1. Name of a famous
king of Malwa country. [ଦ୍ର—ମାଦଳା
ପାଞ୍ଜିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଏ କାଠଦ୍ୱାରା ଜଳଯାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ
କରିଥିଲେ । କ ପ୍ରକାର କାଠ କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟର ଉପଯୋଗୀ
ଏହା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଜଣା ଥିଲା । ଏ ଜାହାଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର
ନିୟମାବଳୀ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି 'ଯୁକ୍ତି କଳ୍ପତରୁ' ନାମକ
ପୁସ୍ତକ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ । ଏ ପୁସ୍ତକର
ବିଷୟକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ଅଧ୍ୟାପକ ରାଧାକୁମୁଦ ମୁଖର୍ଜି Indian
Shipping ଅର୍ଥାତ୍ ଭାରତରେ ଜାହାଜ ତିଆରି ନାମକ
ପୁସ୍ତକ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଲେଖି ଅଛନ୍ତି । ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ
ଉତ୍କଳ ।] ୨ । କଂସ (ହ. ଶ) —2. A name of
Kaṁsa.

ଭୋଜପତ୍ର—ଦେ. ବି—(ସ. ଭୂର୍ଜ ପତ୍ର)—୧ । ଭୂର୍ଜ ଗଛ—1. The
Bhoja patra Birch tree; Betula Bhojapatra.
ସ. ନାମ—ଭୂର୍ଜ ପତ୍ର, ଭୂର୍ଜ, ୨ । ଭୂର୍ଜ ଗଛର ପତଳା ବକଳ—
ଚର୍ମୀ, ବହୁ ବଲ୍କଳ; 2. The bark of the
ମୃଦୁତ୍ୱକ୍, ଛତ୍ର ପତ୍ର, ଶିବ, Birch tree. [ଦ୍ର—ଏହା
ସ୍ଥିର ଚ୍ଛଦ, ପତ୍ର ପୁଷ୍ପକ ହିମାଳୟରେ ୧୪୦୦୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚତା

ଭୂର୍ଜ, ବଲ୍କପତ୍ର, ବଲ୍କଲ୍ବକ୍ | ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର
ମ. ଭୂର୍ଜ ପତ୍ର | କାଠ ଶୁଭ୍ର କୋମଳ ଓ ବଲ୍କଲ
ଗୁ. ଭୋଜ ପତ୍ର | ସ୍ଥାୟୀ ଓ ଘର ଛପର କାମରେ
ভূর্জ(জ)পত্র | ଲାଗେ । ଏହାର ପତ୍ର ଗୋରୁ ଖାଆନ୍ତି ।
भोजपत्र | ଏହାର ଛାଲ ନାଲ ଓ ପତ୍ଳା ଧଳା
ହୁଏ ଓ ଏଥିର ଛାଲ କାଗଜ ପରି ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ ହୋଇ ଛଡ଼େ । ଛାଲ ଉପରେ ନାଲ ଗୋଲ୍ମାଳ ପଡ଼ି ଥାଏ । ଏହାର ପତ୍ରର କ୍ୱାଥ ବାତନାଶକ । ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ମତରେ ଏହା ବଲକାରକ, କଫ ନାଶକ, କଷାୟ ରସ ଓ ଭୂତଘ୍ନ. କର୍ଣ୍ଣ ରୋଗ, ରକ୍ତ ପିତ୍ତ, ବିଷଦ, ମେଦୋଦୋଷ ଓ ବିଷନାଶକ । ଭୂ. ପ ।]

ଭୋଜପୁର—ଦେ. ବି—୧ । ଭୋଜ ରାଜାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ; ଧାରାନଗରୀ—
Bhojapur 1. The name of the capital of king Bhoja (in Malwa).
ଭୋଜ ନଗର } ଅନ୍ୟରୂପ
ଭୋଜପୁରୀ }
୨ । ବିହାର ପ୍ରଦେଶର ଭୋଜପୁର—2. Bhojpur in Bihar.

ଭୋଜ୍ ପୁରୀ—ଦେ. ବି—ବିହାରୀ ଭାଷାର ଏକ ଉପଭାଷା:—
Bhoja puri A dialect of the Bihari language.
ভোজপুরী ବି°—ଭୋଜପୁର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to
भोजपुरी Bhojpur.

ଭୋଜ ପ୍ରବନ୍ଧ—ସ. ବି—ଭୋଜରାଜାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—Name
Bhoja prabandha of a work dealing with the acts of king Bhoja.

ଭୋଜ ବାଜି—ଦେ. ବି—ବାଜିଗର; ଭେଲକି; କୁହୁକ; ଦୃଷ୍ଟିର ଭ୍ରମ-
Bhoja bāji ଜନକ ଖେଳ—Legerdemain; feats
ভোজবাজী of jugglery. (ଯଥା—ଦେଖି ଦେଖି ଲଗିପଟେ
बाजिगरी ଏହୁପରି ନାନା, ଅଦ୍ଭୁତ ପରବର୍ତ୍ତନ ଭୋଜବାଜି
ପ୍ରାୟ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି. ବଳମାଦାସ୍ୟ ।) ୨ । ମାୟା—
2. Illusion.

ଭୋଜ ବିଦ୍ୟା—ସ. ବି—ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ବିଦ୍ୟା—The science of
Bhoja bidyā magical feats or legerdemain.

ଭୋଜୟିତା—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଭୁଜ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ଭୋଜ ଧାତୁ=ଖୁଆଇବା
Bhojayitā + ତୃ, ଭୋଜୟିତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଯେ
(ଭୋଜୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଖୁଆଏ—1. Feeding
another person. ୨ । ଅନ୍ନଦାତା—2. Giving
or bestowing food on another. ବି—
ଅଭ୍ୟାଗତକୁ ଖାଇବାକୁ ଦେବା ବ୍ୟକ୍ତି—A host.

ଭୋଜ ରାଜ—ସ. ବି (ନାମ)—ଭୋଜ ୨ (ଦେଖ)—Bhoja 2
Bhoja rāja (See) (ଯଥା—ଭୋଜ ରାଜ-ସୁତା ଲଭିଲ
ମୋତେ ଭଜ ଦ୍ୱାପରେ । ରାଧାନାଥ. ଇନ୍ଦୁମତୀ ।)

ଭୋଜା—ଦେ. ବି (ସ. ଭୋଜ୍ୟ)—ଭୋଜ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ; ଖାଦ୍ୟ—
Bhojā Victuals; food. ପ୍ରାଦେ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—
ଭଜା, ମୁଢ଼ି, ହୁଡ଼ୁମ୍ ଆଦି ଜଳଖିଆ—Tiffin consisting of fried rice. (ଯଥା—ଛାଡ଼ ଦେଉଥାଏ
ସ୍ୱପ୍ନରେ ସଙ୍ଗୀତ, ଅଣି ଭୋଜା ଖାଇ ହୋଇ ଅନନ୍ଦିତ ।
କେଶବ. ବୈତରଣୀ ।]

ଭୋଜାଲି—ଦେ. ବି (ସ. ଭୁଜବାଲ; ଭୁଜ. କରବାଲ)—ବାଙ୍କ
Bhojāli କଟୁରି; ଗୁର୍ଖାମାନଙ୍କର କୁକ୍ରି—A bent bladed
ভোজালিআ, ভুজালী bill hook; a Goorkha's kukri.
भुजाली

ଭୋଜି—ଦେ. ବି (ସ. ଭୋଜନ)—ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଭୋଜନ
Bhoji —A feast; a dinner partaken of by
ভোজ many people. [ଯଥା—ଭୈରବ ଭୈରବୀ-ଭୋଜ
भोज ଭୂମି ପ୍ରାୟ ଦିଶିଲା ସଂଗ୍ରାମ-ସ୍ଥଳୀ । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।]

ଭୋଜି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବେଶେକ ଲୋକ ମିଶି ଗୋଟିଏ ଭୋଜିର
Bhoji karibā ଉଦ୍ୟୋଗ କରିବା—To get up a feast)
ভোজ করা भोज करना

ଭୋଜି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଭୋଜନ
Bhoji debā ଦେବା—To bestow a feast on others.
ভোজ দেওয়া भोज देना

ଭୋଜିବା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—ଖାଇବା—To eat. (ଯଥା—
Bhojibā ଭୋଜନେ ସଙ୍ଗରେ ବନ୍ଧୁ । ପ୍ରାଚୀ. କର୍ଣ୍ଣମାହାତ୍ମ୍ୟ)
খাওয়া भोजन करना

ଭୋଜି ଭାତ—ଦେ. ବି—ଭୋଜି ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅନ୍ନ ବା ଖାଦ୍ୟ—
Bhoji bhāta Food prepared for a feast.
ভোজের অন্ন भोजका भात

ଭୋଜୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ ଖାଏ;
Bhojī ଭୁକ୍—Eating; subsisting on. [ଦ୍ର—
(ଭୋଜିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—
ମାଂସଭୋଜୀ, ଶାକାହାରଭୋଜୀ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଭୋଜ୍ୟ—ସ. ବଣ (ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଭୋଜନୀୟ; ଖାଦ୍ୟ;
Bhojya ଖାଇବା ଉପଯୋଗୀ—Eatable; fit to be
taken. [ଦ୍ର—ଭୋଜ୍ୟ ଓ ଭୋଗ୍ୟ ଏକ ଧାତୁରୁ ଓ ଏକ ପ୍ରତ୍ୟୟରୁ ଜାତ; ଜନ୍ତୁ ଭୋଗ୍ୟର ଅର୍ଥ ଭୋଗ କରିବାର ଉପଯୋଗୀ ।] ବି—୧ । ଖାଦ୍ୟବସ୍ତୁ—1. Food. ୨ । ଖାଇବାପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ ଦ୍ରବ୍ୟସମୂହ—2. Eatables; victuals; provisions. ୩ । ସ୍ୱାଦୁ ବା ରୁଚିକର ଖାଦ୍ୟ—3. A dainty (Apte). ୪ । ଲାଭ—4. Advantage; benefit (Apte). ୫ । ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଭୋଜ୍ୟବସ୍ତୁ—5. Eatables offered to the manes (Apte). ୬ । ସ୍ୱର୍ଗଗତ ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଉପଲକ୍ଷରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟସମ୍ଭାର; ସିଧା; ସଜା—6. Victuals presented to Brāhmaṇas on the occasion of Srāddha. [ଦ୍ର—ଯେଉଁମାନେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦିନ ପିତୃଲୋକଙ୍କୁ ପିଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି ସେମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଅରନ୍ଧା ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ସମ୍ଭାର ଦାନ କରନ୍ତି ।]

ଭୋଜ୍ୟ ଉଚ୍ଛ(ଚ୍ଛ)ର୍ଗ—ଗ୍ରା. ବି—ଭୋଜ୍ୟୋତ୍ସର୍ଗ (ଦେଖ)
Bhojya uchha(chchha)rga   Bhojyotsarga (See)

ଭୋଜ୍ୟକାଳ—ସଂ. ବି—ଖାଇବାର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ—
Bhojyakāla   Meal-time (Apte).

ଭୋଜ୍ୟ ଟେକି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିତୃଗଣଙ୍କ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଉପଲକ୍ଷରେ
Bhojya ṭeki debā   ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହାତକୁ ଉଠାଇ
ভোজ্যি দেওয়া   ଦେଇ ଦାନ କରିବା—To hand over
भोजन देना   victuals to a Brāhmaṇa on the occasion of Srāddha.

ଭୋଜ୍ୟାତ୍ମକ—ସଂ. ବିଣ (ଭୋଜ୍ୟ+ଆତ୍ମନ୍+କ)—୧ । ଭୋଜ୍ୟ ବା
Bhojyātmaka   ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to
food. ୨ । ଭୋଜ୍ୟୋତ୍ସର୍ଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating
to the offering of victuals to a Brāhmaṇa.

ଭୋଜ୍ୟାନ୍ନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଭୋଜନର ଉପଯୋଗୀ ଅନ୍ନ—
Bhojyānna   Food proper to be taken.

ଭୋଜ୍ୟୋତ୍ସର୍ଗ—ସଂ. ବି—ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଅବସରରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଅରଣ୍ଡା ଖାଦ୍ୟ
Bhojyotsarga   ସାମଗ୍ରୀ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବାରୂପ କର୍ମ—The
offering of victuals to a Brāhmaṇa on the
occasion of a Srāddha.

ଭୋଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଆପଣା
Bhoṭ   ମଧ୍ୟରୁ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କୁ ନିର୍ବାଚନ କରିବା ପାଇଁ
ভোট   ଦଳସ୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଦେବା ମତ—Vote.
वोट

ଭୋଟ୍ ଦାତା—ଦେ. ବି—ଭୋଟର (ଦେଖ)
Bhoṭ dātā   Voṭar (See)
ভোটদাতা   वोटदाता

ଭୋଟ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣା ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର
Bhoṭ debā   ନିର୍ବାଚନ ନିମନ୍ତେ ମତ ଦେବା—
ভোট দেওয়া   To vote for; to give vote for.
वोट देना

ଭୋଟ—ସଂ. ବି—୧ । ଭୋଟାଙ୍ଗ (ଦେଖ)—1. Bhoṭāṅga (See)
Bhoṭa   ୨ । ତିବ୍ବତ (ଦେଖ)—2. The country of
ভোট   Tibet. ଦେ. ବି—୧ । ଭୋଟ କମ୍ବଳ (ଦେଖ)
भोटिया कम्बल   1. Bhoṭa kambaḷa. ୨ । ନାଲି କମ୍ବଳ—
2. Red blanket.

ଭୋଟ ଅମଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭଟ୍ଟ)—ବହୁ ପୁରାତନ—
Bhoṭa amaḷa   Very old.
মারাঠা আমলের   (ଉ—ଭୋଟ ଅମଳର ଘଟ । ଭୁଲୁଭାଲୁମାସ୍ତ
आदम जवानाका   ନଅଡୁଗ୍ରୀ ।)

ଭୋଟ କମ୍ବଳ—ଦେ. ବି—ଭୁଟାନ ଦେଶୀୟ ଲୋକମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିବା
Bhoṭa kambaḷa   ପ୍ରସ୍ତୁତ କମ୍ବଳ—Blanket imported
[ଭୋ(ଭୁ)ଟିଆ କମ୍ବଳ—ଅନ୍ୟରୂପ]   to India from
ভোট কম্বল   भोटिया कम्बल   Bhutan.

ଭୋଟର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଯେ ଭୋଟ ଦିଏ; ନିର୍ବାଚକ—
Bhoṭar   Voṭer.
ভোটার   वोटर   (ଭୋଟେର—ପ୍ରାଦେଶିକ, ଗଞ୍ଜାମ)

ଭୋଟା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ମୋଟା; ସ୍ଥୂଳ; ସ୍ଥୂଳକାୟ—
Bhoṭā   Corpulent.
(ଭୋଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)   মোটা   मोटा

ଭୋଟାଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ଭୋଟ+ଅଙ୍ଗ; ତିବ୍ବତ ଦେଶର ଅଙ୍ଗ)—
Bhoṭāṅga   ଭୁଟାନ୍ ଦେଶ; ଭାରତରେ ଉତ୍ତର ପ୍ରାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ
ନେପାଳ ନିକଟସ୍ଥ ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜ୍ୟ—Bhuṭān; name
of a free state in the north of India near
Nepal.

ଭୋଟାଧିକାର—ଦେ. ବି—ଭୋଟ ଦେବା ବା ନିର୍ବାଚନ କରିବାକୁ
Bhoṭādhikāra   ଅଛନ୍ତି ପ୍ରଦତ୍ତ ଅଧିକାର—Right of
ভোটাধিকার   वोटाधिकार   voting.

ଭୋଟାନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୋଟାଙ୍ଗ)—ଭୋଟାଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Bhoṭān   Bhoṭāṅga (See)
ভুটান   भु(भो)टान

ଭୋଟିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଭୋଟୀୟ)—୧ । ଭୋଟା (ଦେଖ)—
Bhoṭiā   1. Bhoṭā (See). ୨ । ଭୁଟାନ୍ ଦେଶୀୟ—
ভুটিয়া   2. Belonging to the country of Bhuṭān.
भोटिया   (ଯଥା—ଭୋଟିଆ ଟାଙ୍ଗଣ=ଘୋଡ଼ା) ବି—୧ । ଭୁଟାନ-
ଦେଶବାସୀ ଜାତିବିଶେଷ—1. People of the
Bhuṭān country. ୨ । ଏହି ଜାତିର କଥିତ ଭାଷା—
2. The vernacular of the Bhutanese people.
[ଟି—ଏ ଭାଷା ତିବ୍ବତ, ଭୁଟାନ, କାଶ୍ମୀର, ସିକିମ୍ ଓ
ଦାର୍ଜିଲିଙ୍ଗରେ କଥିତ ହୁଏ ।]

ଭୋଟୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ପ୍ରଶସ୍ତ ଦେହା—1. Corpulent; fat
Bhoṭī   (female). ୨ । ଅଦୁଗ୍ଧବତୀ(ଗାଈ)—2. (a cow)
(ଭୋଟେରି—ଅନ୍ୟରୂପ)   Giving no milk.

ଭୋଟୀୟ—ସଂ. ବିଣ—ଭୋଟ ଦେଶୀୟ—   Relating to
Bhoṭīya   Tibet or Bhutan; Bhutanese.

ଭୋଡ଼କା—ଦେ. ବି—ରୁଷିଆ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ଏକ ପ୍ରକାର ମାଦକ
Bhoḍ-kā   ପାନୀୟ—A sort of liquor used in
ভোড়কা   वोडका   Russia; Vodka.

ଭୋଡ଼ଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ତୂରୀ; ରଣଶିଂଘା—
Bhorḍaṅga   Clarion; trumpet.
ভোরঙ্গ; তুরী   तुरही

ଭୋଡ଼ଙ୍ଗା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ପୋଲା; ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ—1. Hollow.
Bhorḍaṅgā   ୨ । ବଡ଼ା; ବଡ଼ ଓ ପୋଲା—2. Big and
মোটা ও ফাঁপা   मोटाऔरखोखला   hollow.

ଭୋଡ଼ଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ବି—ସ୍ୱରକଯୋଗରେ ତୁରୀ ବା ରଣଶିଙ୍ଗା
Bhorḍaṅgiā   ବଜାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—A trumpeter. (ଉ—
তুরীওয়ালা   ତନ୍ତ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟର ଓଡ଼ାଡ଼, ବନ୍ଧୁତ ଶ୍ରମର ପଢ଼,
तुरहीवाला   ଭୋଡ଼ଙ୍ଗିଆ ଆଗରେ ଚଳି ଭଗିଅ ଦେଇ । ପ୍ରାଚୀ. କଳ
ଚରିତ ।)

ଭୋଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶରେ ଏକ ଜାତୀୟ ଲୋକଙ୍କ କଥିତ
Bhondā ଓଡ଼ିଆର ଏକ ବିକୃତ ଭାଷା (ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସେନ୍ସସ୍ ରିପୋର୍ଟ—
A dialect of the Oriya language spoken by some Oriyas living in a portion of the Madras Presidency.

ଭୋଦ(ଦୁଅ)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଭାଦ୍ର)—ଭାଦ୍ର ମାସ—The month of
Bhoda(dua) Bhādra. (ଭୂ—ଭୋଦୁଅ ମାସରେ ଜନ୍ମିଥିବ ଗୀତ ଶୁଭୁଥିଲି-ଓସା-ମେଳ । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ-ଲୀଳାବତୀବାସ ।)
ভাদর, भादो

ଭୋ ଦଇବ—ଦେ. ଅ—ହା ଦୈବ ! ହାୟରେ କପାଳ !—
Bho daiba (Interjection) O my ill-luck !
(ଭୋ ଧରମ; ଭୋ ବିଧାତା—ଅନ୍ୟରୂପ) हे दैव हे धर्म

ଭୋଦୁଅ ଫୁଟା—ପ୍ରାଦେ (ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ) ବି—ଶୂଦ୍ରଙ୍କର ବୋହୂମାନେ
Bhodua phutā ଭାଦ୍ରମାସରେ ଶାଶୁଘରୁ ବାପ ଘରକୁ ଆସିବା—The coming back of a Śūdra daughter-in-law to her father's house from the house of her father-in-law during the month of Bhādra.

ଭୋଦୁଅ ମଙ୍ଗଳା(ଳା,ଳି)—ପ୍ରାଦେ(ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ) ବି (ଭାଦ୍ରମାସରେ ବା
Bhodua maṅgalā(lā,li) ବର୍ଷାରେ ଏହା ଫୁଟିବାରୁ)—ଏକପ୍ରକାର ଛତୁ—A kind of mushroom.

ଭୋଦୁଅ—ଦେ. ବିଣ—ଭୋଦେଇ (ଦେଖ)
Bhodua Bhodei (See)

ଭୋଦେଇ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଭାଦ୍ର)—ଭାଦ୍ରମାସରେ ଜନ୍ମିବା ବା
Bhodei ଅମଳ ହେବା—Produced in or harvested
ভাদোই during the month of Bhādra. ଦେ. ବି
भदई —ଏକପ୍ରକାର ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛ—A kind of shrimp. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଭାଦ୍ରବ ମାସରେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଧରାଯାଆନ୍ତି ।]

ଭୋଦେଇ ଖରା—ଦେ. ବି—ଭାଦ୍ର ମାସର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଖରା—The
Bhodei kharā strong heat-rays of the sun
(ଭୋଦୁଅ ଖରା—ଅନ୍ୟରୂପ) during Bhādra. [ଦ୍ର—ଏ
ভাদ্রেরোদ ମାସରେ ଲୁଗାପଟା ଖରାରେ ଦେଲେ ଲୁଗାପଟାରେ
भादोकारौद्‌ ଅଣ୍ଡି ପୋକ ଲାଗେ ନାହିଁ ।]

ଭୋଦେଇ ଖସା—ଦେ. ବି—ଭାଦ୍ର ମାସରେ ଅମଳ ହେବା ଏକପ୍ରକାର
Bhodei khasā ରାଶି—A kind of sesamum
ভাদোই তিল harvested in Bhādra. [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର
भदइतिल ଖସାର ନାମ ମାଘୀ ଖସା ।]

ଭୋଦେଇ ଧାନ—ଦେ. ବି—ବଉଳ ଧାନ—
Bhodei dhāna Paddy harvested during rains.
ভাদোই ধান भदइधान, आमनधान

ଭୋଦେଇ ଫସଲ—ଦେ. ବି—ଭାଦ୍ର ମାସରେ ଅମଳ ହେବା ଫସଲ
Bhodei phasala (ବଉଳ, ମାଣ୍ଡିଆ, କାକଡ଼, ମକା, ଝୋଟ ଇତ୍ୟାଦି)—The crops harvested in
ভাদোই ফসল
भदइफस्ल Bhādra.

ଭୋ ଦେବ—ସଂ. ଅ (ସମ୍ବୋଧନ)—ମହାପ୍ରଭୁ ଓ ରାଜା ଆଦିଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର
Bho deba ସମ୍ବୋଧନ; ହେ ପ୍ରଭୋ—(Interjection) Oh
ভোদেব भोदेव Lord !

ଭୋଦେ(ଦୈ)ବା(ବି)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ବେଳେ; କମିଚ୍ଚ; ଅକାଳେ
Bhode(dai)bā(bi) ସକାଳେ—1. Untimely and at
কালেভদ্রে irregular intervals. ୨ । ଦୈବାତ୍; ଅକସ୍ମାତ୍—
कभीकभी 2. Accidentally. ୩ । କ୍ୱଚିତ୍; କଦାଚିତ୍—3. Scarcely. ୪ । ଅନିୟମିତରୂପେ ଓ ଅତି ଅଳ୍ପ ଥର—4. At times, few and far between. (ଯଥା—ମୁଁ ଭୋଦେବା କଲିକତା ଯାଏଁ ।)

ଭୋନ୍ଦଡ଼—ଦେ. ବିଣ (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ) (ସଂ. ଉଦ୍=ଊର୍ଦ୍ଧ)—
Bhondarda ୧ । ଓଧପରି ଭୃକୁଣ୍ଡା ମୁହଁ—1. Having a
(ଭୋନ୍ଦା[ନ୍ଦୁ]- ଅନ୍ୟରୂପ) scowling face. ୨ । ଓଲୁ—
ভোঁদা भोंदू 2. Foolish.

ଭୋପା—ଦେ. ବି—୧ । ମହାଦେବ, ପାର୍ବତୀ ଓ ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କର
Bhopā ଶୂଦ୍ର ସେବକ ବା ଯାଜି—1. A caste of Śūdra Sebakas of Śiba and Pārbatī or other village gods and goddesses. ୨ । ବାଗାଡ଼ମ୍ବର-ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A braggart. ୩ । ମିଛୁଆ—3. A liar. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ବହୁଭାଷୀ) ଗପଡ଼ି—
बकुआ 1. Talkative. ୨ । ବାଗାଡ଼ମ୍ବର ପ୍ରିୟ; ଗପଡ଼ି—
गपबकड़ 2. Bragging; boastful. ୩ । ମିଛୁଆ,ମିଥ୍ୟାବାଦୀ—3. Lying. ୪ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ; ଯେଉଁ ଲୋକର କାମରେ କିଛି ଠିକ୍ ଠିକଣା ନ ଥାଏ—4. Whimsical. ୫ । ଅଲୁରୁବାଲୁରୁଆ—5. Unmethodical. ୬ । ନିର୍ବୋଧ; ବିବେଚନା ଶୂନ୍ୟ—5. Foolish, unthoughtful.

ଭୋପାଳ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ମଧ୍ୟଭାରତରେ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
Bhopāla ଶାସିତ ଏକ ପ୍ରଧାନ ମିତ୍ରରାଜ୍ୟ—A native
ভূপাল State in Central India ruled by
भोपाल a Mussalman Nabab.
[ଦ୍ର—ଭୂପରାଜା ଭୋପାଳଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନଗର ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବାରୁ ତାହାଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ଏହାର ନାମ ଭୋପାଳ ହୋଇଅଛି । (ମଦନମୋହନ-ଗାର୍ଥଦର୍ଶନ) ।]

ଭୋପାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ମିଥ୍ୟା—1. False. ୨ । ଭୋପା
Bhopālia (ଦେଖ)—2. Bhopā (See).

ଭୋବନ—ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ଷତ୍ରିୟଜାତି ବିଶେଷ—
Bhobana A class of the Kshatriyas of ancient Orissa.

ଭୋବନି—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ—(ଆଦରାର୍ଥକ) ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଡାକ ନାମ—
Bhobani A name for calling a person named
ভুবন भुवन Bhubaneśwara.
(ଭୋବନା—ଅନାଦରାର୍ଥକ)

ଭୋବନ(ନେ)ଶ(ଶ୍ୱ)ର—ଗ୍ରା. ବି (ସ୍ଥାନର ନାମ)—ଭୁବନେଶ୍ୱର
Bhobani(ne)śa(śwa)ra (ଦେଖ)—Bhubaneśwara
ভুবনেশ্বর भुवनेसर (See).

ଭୋ-ଭା—ଦେ, ଅ—୧ । ଭେଁ ଭେଁ, ଉଚ୍ଚ କାନ୍ଦଣାର ଶବ୍ଦ—
Bho-bhā 1. Sound of loud lamentation.
(ଭେଁ ଭେଁ, ଭୋ ଭୋ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ভেউ ভেউ भोभा; भैं भैं

ଭୋ ଭୋ ଡକା ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିକଳ ହୋଇ ଉଚ୍ଚ-
Bho bho dakā chhārdibā ସ୍ୱରରେ କ୍ରନ୍ଦନର ରୋଳ
ভেউ ভেউ করে কান্দা କରିବା—To make a loud
भैं भैं होना (करना) bewailing sound.

ଭୋର—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଭୃ ଧାତୁ=ପୂରଣ କରିବା)—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Bhor 1. Filled up. ୨ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; ଜାଜ୍ଜ୍ୱଳ୍ୟମାନ—
ভোর 2. Splendid; bright; dazzling. ୩। ଅଡ଼ମ୍ବର-
भोर ପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Pompous. ୪ । ସମାପ୍ତ—4. Finished; completed. ୫ । ବିଭୋର; ଭୋଳ—5. Enchanted. ୬ । ପ୍ରକାଶିତ; ପ୍ରକଟିତ—6. Published. ୭ । ନିଶାରେ ଉନ୍ମତ୍ତ—7. Intoxicated.
ବି—୧ । (ସଂ. ଭୃ ଧାତୁ; ରାତ୍ରିର ଶେଷ ବା ସମାପ୍ତି)—ପ୍ରତ୍ୟୁଷ; ପ୍ରାତଃକାଳ—1. Morning; dawn; day-
শেষ खतम break. ୨ । ଶେଷ; ସମାପ୍ତି—2 Comple-
আড়ম্বর ठाटबाट tion; finish ୩ । ଦୀପ୍ତି—3. Lustre, ୪ । ଅଡ଼ମ୍ବର—4. Ado; pomp.

ଭୋର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବିଷୟକୁ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକଟିତ
Bhor karibā କରିବା—To publish a matter.
চাউর করা प्रकट करना

ଭୋର ବେଳ(ଳା)—ଦେ. ବି—ପ୍ରତ୍ୟୁଷକାଳ—
Bhor beḷa(ḷā) Early morning; dawn.
ভোর বেলা भोरका वक्त

ଭୋଳ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବିହ୍ୱଳ)—୧ । ମୋହିତ; ମୁଗ୍ଧ; ବିହ୍ୱଳ—
Bhoḷa 1. Enchanted ୨ । ବାଇ; ବାତୁଳ; ଉନ୍ମତ୍ତ—
ভোল 2. Intoxicated; maddened. (ଉ—ମଦର
भोर ପାନେ ଭୋଳ ହୋଇ, ଯେମନ୍ତେ କିବସ୍ତ୍ର ନ ଜାଣଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୩ । ହିତାହିତ ବିବେଚନା ଶୂନ୍ୟ-
3. Incapable of distinguishing between right and wrong. ୪ । ଭ୍ରାନ୍ତ—4. Mistaken. ୫ । ବାଉଳା; ବିସ୍ମରଣଶୀଳ; ଯେ ଭୁଲିଯାଏ—5. Forgetful. (ଉ—ଅସୁଅ ରୋବ, ଗଞ୍ଜେଇଅ ଭୋଳ, ଧୂଅଁ ପଡୁଥିଅ ଘରେ ନିଭ ଗୋଳ—ଢଗ ।) ବି—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତତା—1. Madness. ୨ । ଭ୍ରାନ୍ତି; ଭ୍ରମ—
ভোল 2. Mistake. ୩ । ବାଉଳା; ବିସ୍ମୃତି—3. Forget-
बिभोरपन fulness; oblivion. ୪ । ଶୂଦ୍ର ଓ ମାସ୍ତାନମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—4. A family title of Śūdras and Māstānas. ୫ । (ସଂ. ଭୋଳ) ଚିଲିକାରେ ମିଳିବା ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛ—5. A class of salt-water fish (in Chilkā). ୬ । ଜମିର ବନ୍ଧରେ ବା ହିଡ଼ରେ ଫୁଟିବା କଣା ବା ଗଳିଅ—6. A hole under a ridge or embankment. ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଯେଉଁ ଚଟକା ଲୁଣି ମାଟି ବର୍ଷା ଦିନେ ଫୁଲଫୁଲେଇ ଯାଏ—Saline soil which becomes swollen during the rains. [ଦ୍ର—ଜଙ୍ଗଲ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ଲୁଣି ମାଟି ବର୍ଷା ପାଣି ସଙ୍ଗେ ଧୋଇ ହୋଇ ଆସି ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଜମା ହୋଇଥାଏ, ସେହି ଲୁଣି ପାଣି ଓ ମାଟିକୁ ଖାଇବା ପାଇଁ ସେଠାକୁ ମୃଗ, ସମ୍ବର ଓ ଗୟଳମାନେ ଆସନ୍ତି । ଶିକାରୀମାନେ ସେ ସ୍ଥାନ ଉଣ୍ଡି ତହିଁ ନିକଟରେ ଲୁଚି ରହି ଭୋଳ ଖାଇବାକୁ ଆସିବା ପଶୁଙ୍କୁ ଶିକାର କରନ୍ତି ।] ସ. ବି—ବୋଦସି ମାଛ ପରି ଏକ ପ୍ରକାର କାତିଅ ମାଛ (ଏହାର ଧଳା ଦେହରେ ନେଳିଆ ଚିହ୍ନ ଚିହ୍ନ ଥାଏ; ଗାଲିଶି ରେଖ ଓ ମୁହଁ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ବିସ୍ତୃତ; ନଦୀରେ ସହଜରେ ଧରା ପଡ଼େ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର । ପାଠାର୍ଥୀମାନେ
भोल ଏ ମାଛ ଖାଇଲେ ପାଠ ଭୁଲି ଯାଆନ୍ତି ବୋଲି ଲୋକଙ୍କ
ভোল ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି)—Barellius Bola (fish).

ଭୋଳ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭୁଲିଯିବା—1. To forget.
Bhoḷa hebā ୨ । ବାଉଳା ବା ଭ୍ରାନ୍ତ ହେବା—2. To
বিহ্বল হওয়া भूलना, पगला होना become mad. ୩ । ନିଶାରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ହେବା—3. To be intoxicated.

ଭୋଳା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ବିହ୍ୱଳ)—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତ—1. Intoxi-
Bhoḷā cated. (ଉ—ସାରସ ଗଡ ଅବଲା, ସାର ସଙ୍ଗତ
ভোলা ପାଇ ମୁହିଁ ନାଚଇ, ଭାବେ ହେଉ ଥାଇ ଭୋଳା ।
भोला ଦିବ୍ୟସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚମ୍ପୂ ଗୀତ ।) ୨ । ବିସ୍ମରଣଶୀଳ—
(ଭୋଳାପଣ—ବି) 2. Forgetful. ୩ । ବାଉଳା—3. Mad. ୪ । ଅକପଟ (ବ୍ୟକ୍ତି); ସରଳ ହୃଦୟ—4. Frank.
ବି—୧ । ଭୋଳାନାଥ (ଦେଖ)—1. Bhoḷānātha (See). ୨ । ଭୋଳାନାଥର ଡାକ ନାମ—2. A name for calling Bhoḷānātha.

ଭୋଳା ନାଥ—ଦେ. ବି—୧ । ମହାଦେବ; ଶିବ—1. God Śiba.
Bhoḷā nātha [ଦ୍ର—ମହାଦେବ ସର୍ବଦା ଗଞ୍ଜେଇ ନିଶାରେ
ভোলানাথ ଭୋଳ ଥିବାରୁ ତାହାଙ୍କର ଏହି ଲୌକିକ ନାମ
भोलानाथ ହୋଇଅଛି ।] ୨ । ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—2. A name given to males. ଦେ. ବିଣ—ବିସ୍ମରଣଶୀଳ—Forgetful.

ଭୋଳି—ସଂ. ବି—ଓଟ—Camel (Apte). ଦେ. ବି· ପୁଂ—
Bhoḷi (ଅଦରାର୍ଥକ) ଭୋଳାନାଥର ଡାକ ନାମ—A name for calling Bhoḷānātha.

ଭୋଳିତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବିହ୍ୱଳିତ)—୧ । ଭୋଳ; ମୁଗ୍ଧ—
Bhoḷita 1. Enchanted. ୨ । ଉନ୍ମତ୍ତ—2. Intoxi-
ভোল cated. ୩ । ବିସ୍ମରଣଶୀଳ; ଭ୍ରାନ୍ତ—3. Forgetful;
भोर oblivious.

ଭୌଗୋଳକ—ସଂ. ବଣ (ଭୂଗୋଳ+ଇକ)—୧ । ଭୂଗୋଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bhaugolika 1. Geographical; relating to the terrestrial globe. ୨ । (ପୁଂ) ଭୂଗୋଳ ବିଦ୍ୟାବିଶାରଦ—2. Versed in geography.

ଭୌଜଙ୍ଗ—ସଂ. ବଣ (ଭୁଜଙ୍ଗ+ଅ)—ସର୍ପ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Serpentine.
Bhaujanga ସଂ. ବି—ଅଶ୍ଳେଷା ନକ୍ଷତ୍ର—The 9th lunar mansion. (ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ)

ଭୌଜି ପ୍ରାଦେ, (ବଙ୍ଗଳା) ବି (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହୁଜୀ ଭୌଜାଇ
Bhauji ଶବ୍ଦ)—ଭାଉଜ—The wife of one's elder brother.

ଭୌଜ୍ୟ—ସଂ. ବି (ଭୋଜ+ଯ)—ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟ କେବଳ ରାଜାଙ୍କ
Bhaujya ସୁଖ ଭୋଗ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଶାସିତ ହୁଏ, ପରନ୍ତୁ ପ୍ରଜା ପାଳନ ଓ ପ୍ରଜାଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖାଯାଏ ନାହିଁ (ହି. ଶ)—A kingdom of which the government is run for the profit of the ruler and not in the interest of the ruled.

ଭୌଟ—ସଂ. ବଣ (ଭୋଟ+ଅ)—ତିବତୀୟ (ହି. ଶ) —
Bhautta Tibetan.

ଭୌତ—ସଂ. ବଣ (ଭୂତ+ଅ)—୧ । ପଞ୍ଚଭୂତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bhauta 1. Relating the 5 elements. ୨ । ଭୂତ ପ୍ରେତାଦି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Ghostly. ୩ । ଜୀବସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Relating to living beings (Apte). ୪ । ପାଗଳ—4. Crazy; mad (Apte). ୫ । ପୈଶାଚିକ—5. Demoniacal (Apte).
ବି—୧ । ଭୂତଯଜ୍ଞ—1. Oblation offered to the created beings. ୨ । ଭୂତ ପ୍ରେତାଦିଙ୍କ ଉପାସକ—2. A worshipper of demons and spirits. ୩ । ଦେବଳ ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଦେଉଳିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ; ପଣ୍ଡା—3. A class of Brāhmaṇas who take to worshipping in a temple as their profession. ଗ୍ରା. ବଣ (ସ. ବହୁ)—ବହୁତ; ଅଧିକ—Many; much.
ବହୁତ ବହୁତ

ଭୌତିକ—ସ. ବଣ (ଭୂତ+ଇକ)—୧ । ପ୍ରାକୃତିକ—1. Natural,
Bhautika elementary ୨ । ଭୂତସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to Bhūta. ୩ । ପଞ୍ଚଭୂତ ଗଠିତ—3. Material; physical. ୪ । ଭୂତପ୍ରେତସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—4. Ghostly. ବି—୧ । ଭୂତନାଥ; ମହାଦେବ; ଶିବ—1. Siba. ୨ । ମୁକ୍ତା—2. Pearl (Apte). ୩ । ମୌଳିକ ଉପାଦାନବିଶିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ—3. Anything elemental (Apte).

ଭୌତିକ ଦେହ—ସ. ବି—ପଞ୍ଚଭୂତ ଗଠିତତତ୍ତ୍ୱ ଶରୀର—The
Bhautika deha material body.
(ଭୌତିକ ଶରୀର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୌତିକ ନିୟମ—ସ. ବି— ପ୍ରାକୃତିକ ନିୟମ—Law of nature;
Bhautika niyama physical law.

ଭୌତିକ ପଦାର୍ଥ—ସ. ବି—ପଞ୍ଚଭୂତରୁ ଜାତ ବସ୍ତୁ—A material
Bhautika padārtha thing.
(ଭୌତିକ ବସ୍ତୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୌତିକ ବିଦ୍ୟା—ସ. ବି—୧ । ବେତାଳ ସାଧନା; ଭୂତ ବା ବେତାଳ
Bhautika bidyā ସାଧନାରୂପ ବିଦ୍ୟା—1. Demonology; necromancy. ୨ । ଗାରୁଡ଼ ବିଦ୍ୟା—2. Black art; magic; sorcery.

ଭୌତିକ ବ୍ୟାପାର—ସ. ବି (ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ
Bhautika byāpāra ଘଟଣା—1. Wonderful event; ভৌতিক ব্যাপার supernatural affair. ୨ । ଭୂତ ଘଟିତ
भौतिक व्यापार ବ୍ୟାପାର; ଭୂତପ୍ରେତଙ୍କ ଉପଦ୍ରବ—2. A ghostly affair; a visitation of
(ଭୌତିକ କାଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ) ghosts and evil spirits.

ଭୌତି—ସ. ବି (ଭୌତ+ଇ)—ରଜନୀ; ରାତ୍ରି—
Bhauti The night.

ଭୌମ—ସ. ବଣ (ଭୂମି+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ପାର୍ଥିବ—
Bhauma 1. Terrestrial; worldly. ୨ । ଭୂମିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Earthly. ୩ । ଭୂମିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—3. Produced from the earth. ବି. (ଭୂମି+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ପୃଥିବୀପୁତ୍ର;ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହ—1. The planet Mars. ୨ । ଆକାଶ; ଅମ୍ବର—2. The sky. ଦେ ବି—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ଏକ ରାଜବଂଶ—A dynasty of kings of ancient Orissa.

ଭୌମ ଜଳ—ସ. ବି (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଭୂଗର୍ଭସ୍ଥ ଜଳ—
Bhauma jala Subterranean water.

ଭୌମନ—ସ. ବି—ବିଶ୍ୱକର୍ମୀ—The heavenly architect of
Bhaumana Hindu mythology.

ଭୌମ ବାର—ସ. ବି—ମଙ୍ଗଳବାର—Tuesday.
Bhauma bāra (ଭୌମବାସର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭୌମ ରତ୍ନ—ସଂ. ବି (ଭୌମ=ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ+ରତ୍ନ; ଏ ରତ୍ନ ମଙ୍ଗଳ
Bhauma ratna ଗ୍ରହଙ୍କ ପ୍ରିୟ ବସ୍ତୁ ଥିବାରୁ)—ପ୍ରବାଳ; ପୋହଳା—Coral.

ଭୌମିକ—ସଂ. ବଣ (ଭୂମି+ଇକ)—ଭୂମିସ୍ଥିତ—Situated on
Bhaumika the ground. ବି—୧ । ଭୂସ୍ୱାମୀ; ଜମିଦାର—1. Landlord. ୨ । ସାମନ୍ତ ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧି—2. Title of feudal lords. [ଦ୍ର—ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶ ଭୂଆଁ, ଭୂୟାଁ ।]

ଭୌମୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭୂମି+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଧରାସୁତା;
Bhaumi ସୀତା—Sitā. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କୁ ଜନକ କୃଷି ହଳ କରିବା ସମୟରେ ଲଙ୍ଗଳ ସିଅରରୁ ପାଇଥିଲେ ।]

ଭୌରିକ—ସଂ. ବି (ଭୂରି+ଇକ)—କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ; ଖଜାଞ୍ଚି—
Bhaurika Treasurer.

ଭୌଁରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ· ବି—ଭଉଁରି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bhauñri (etc) Bhauñri etc (See)

ଭ୍ରଂଶ—ସଂ. ବି (ଭ୍ରନ୍ସ ଧାତୁ=ପତିତ ହେବା+ଅ)—୧ । ଲୋପ; Bhramsa ନାଶ; ବିନାଶ—1. Destruction. ୨ । ସର୍ବନାଶ—2. Ruin. ୩ । ପତନ—3. Overthrow; fall. ୪ । ଅବନତି—4. Degeneration; deterioration. ୫ । ଚ୍ୟୁତି—5. Slipping off ୬ । ପଳାୟନ—6. Fleeing away. ୭ । ସନ୍ମାର୍ଗରୁ ସ୍ଖଳନ—7. A fall from virtue; depravity.

ଭ୍ରଂଶାଇବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—ଭ୍ରଷ୍ଟ କରାଇବା—To cause to Bhramsaibā be displaced. [ଉ—ପୁଣି ଭ୍ରଂଶାଉ ଭ୍ରष्ट करा ସୁଖ ସ୍ଥାନୁଁ । ଯେଣୁ ହୋଇଲୁ ତୋର ମନ୍ଦୁ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭ्रंशाना ଭାଗବତ ।]

ଭ୍ରଂଶିତ—ସଂ. ବଣ (ଭ୍ରଂଶ+ଇତ)—ନଷ୍ଟ; ନାଶପ୍ରାପ୍ତ—
Bhramsita Spoiled.

ଭ୍ରକୁଟି(ଟୀ)—ସଂ. ବି (ଭ୍ରୂ+କୁଟ୍ ଧାତୁ=କୁଟିଳ ହେବା+ଇ, ଈ, Bhrakuṭi(ṭī) କପାଳନ)—ଭ୍ରୂକୁଞ୍ଚନ (ଦେଖ) Bhrukuñchana (See)

ଭରତ(ଥ)—ଗ୍ରା ବି (ସଂ.ଭରତ)—ଭରତ (ଦେଖ)—Bharata (See)
Bhrata(tha) [ଉ—କୈକେୟୀ ଯେରୂପେ ଭ୍ରତକୁ ଜାତ ଭରତ भरत କଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ଭ୍ରତ(ଥ)ଖଣ୍ଡ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଭରତଖଣ୍ଡ)—ଭାରତବର୍ଷ—India.
Bhrata(tha khaṇḍa [ଉ—ଭ୍ରତଖଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ମିଥିଳା ଭାରତଖণ্ড भरतखण्ड ନାମେ ଦେଶ । ତଥି ଅଧିପତି ଯେ ଜନକ ନରହରି—ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।]

ଭ୍ରାତା(ଥା)—ଗ୍ରା. ବି—୧ । (ସଂ. ଭ୍ରାତା) ଭାଇ—1. Brother.
Bhratā(thā) ভাই भैया, भाइ
ভাতার भतार, भरतार ୨ । (ସଂ. ଭର୍ତ୍ତା) ସ୍ୱାମୀ; ପତି—2. Husband. [ଉ—ମାୟା ହୋଇ ସିନା ତୋର ଭ୍ରଥା ହୋଇଥିଲୁ—ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।]

ଭ୍ରଥ ଦାସ—ଦେ. ବି—ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ Bhratha dāsa ପ୍ରଧାନ ଶିଷ୍ୟ—Name of a disciple of Achyutānanda dāsa. [ଉ—ମୁକୁନ୍ଦ ଅନନ୍ତ ଦାସ ଭ୍ରଥ ଦାସ ଛନ୍ତି—ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।]

ଭ୍ରନ୍ସ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପତିତ ହେବା—1. To fall. ୨ । Bhran-s (root) ଚ୍ୟୁତ ହେବା—2. To slip off. ୩ । ନଷ୍ଟ ହେବା—3. To be destroyed or lost. ୪ । ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ ହେବା—4. To be displaced.

ଭ୍ରମ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଭ୍ରମଣ କରିବା; ବୁଲିବା—
Bhram (root) To walk.

ଭ୍ରମ—ସଂ. ବି (ଭ୍ରମ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଭ୍ରାନ୍ତି; ଭୁଲ—
Bhrama 1. Mistake; erring; error. ୨ । ମିଥ୍ୟାଜ୍ଞାନ; ମାୟା—2. Illusion; delusion. ୩ । ଭ୍ରମଣ; ବୁଲିବା—3. Walking. ୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଜଳାବର୍ତ୍ତ; ଘୂର୍ଣ୍ଣି—4. Eddy; whirlpool. ୫ । ବିଚ୍ୟୁତି; ଭ୍ରଂଶ—5. Aberration. ୬ । ଘୂରି ହେବା; ଘୂରିବା—6. Whirling. ୭ । ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇ ଦେବା—7. Dizziness. ୮ । (+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ) କୁମ୍ଭାରର ଚକ—8. Potter's wheel. ୯ । କୁନ୍ଦାଯନ୍ତ୍ର—9. A turning lathe. ଦେ.ବି (ସଂ.ଭର୍ମ)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—Gold. [ଉ—ଉତ୍ତ ସୁମନ ଗନ୍ଧେ ତାହା ବଦନ ସାଲିତ ଭ୍ରମ ଗନ୍ଧସ୍ତ—ଉଷ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।] ବଣ—ଭ୍ରାନ୍ତ—Mistaken; deluded. [ଉ—ବେ ଜାଣିଲ ସୀତା, ତାହାର ବନିତା, ବ ତାହଣେ ହୁଅ ଭ୍ରମ ହେ—ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।]

ଭ୍ରମ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭୁଲ୍ କରିବା—1. To commit Bhrama karibā mistake; to err. ୨ । ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳରୁ ভ্রম করা ଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବା—2. To slip off from one's भ्रम करना aim. (ଉ—ଏରୂପେ ଯୋଗ ସମାଧିରେ, ଯେବେ ଏ ମନ ଭ୍ରମ କରେ, ତେବେ ସଂଯମ ମନ କରି, ଧ୍ୟାନେ ଚିନ୍ତିବ ନରହରି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୩ । ମନରେ ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା ପୋଷଣ କରିବା—3. To mistake; to entertain a mistaken notion.

ଭ୍ରମ ଜାଲ(ଳ)—ସ. ବି—୧ । (ରୂପକ) ଭ୍ରାନ୍ତିରୂପ ବନ୍ଧନ ଫାସ—
Bhrama jāla(ḷa) 1. A net of illusions. ୨ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଭ୍ରମସମୂହ—2. A number of errors.

ଭ୍ରମଣ—ସ. ବି (ଭ୍ରମ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—୧ । ପର୍ଯ୍ୟଟନ—
Bhramaṇa 1. Travel. ୨ । ବୁଲିବା—2. Walking. ୩ । ଘୂରିବା—3. Whirling.

ଭ୍ରମଣକାରୀ—ସ. ବଣ. ଓ ବି. ପୁଂ—୧। ଯେ ବୁଲେ—1. Walking. Bhramaṇakārī ୨ । ପର୍ଯ୍ୟଟକ—2. Travelling; (ଭ୍ରମଣକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) traveller.

ଭ୍ରମଣ କାହାଣୀ—ଦେ. ବି—ଭ୍ରମଣ ବୃତ୍ତାନ୍ତ (ଦେଖ)
Bhramaṇa kāhāṇī Bhramaṇa bruttānta (See)
ভ্রমণ কাহিনী भ्रमणकी कहानी

ଭ୍ରମଣ ବୃତ୍ତାନ୍ତ—ସ. ବି—ପର୍ଯ୍ୟଟନର ବିବରଣ—Description Bhramaṇa bruttānta of a travel.
(ଭ୍ରମଣକଥା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭ୍ରମଣ ଶୀଳ—ସ· ବଣ. ପୁଂ (ଭ୍ରମଣ+ଶୀଳ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ବୁଲା—
Bhramaṇa śīla Itinerant; roving.
(ଭ୍ରମଣଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଭ୍ରମଣଶୀଳତା — ବି)

ଭ୍ରମଣୀ—ସ. ବି (ଭ୍ରମଣ+ଈ)—୧ । ବୁଲିବା; ବୁଲା—1. Bhramaṇī Walking; walk. (ଉ—ନନ୍ଦୀଗ୍ରାମପୁର, ଗମନ ପ୍ରଖର, ଗଜପତ୍ତେ ଶ୍ରମହୀନ, ଉଜନ୍ମା ଭ୍ରମଣୀ ସାରଣ ସେବାକେ ମିଳିଲେ କୈକେୟୀ ବାଳ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।) ୨ । ଜୋକ (ଛ. ଷ)—2. Leech.

ଭ୍ରମଣୀ ବେଳା—ସ. ବ—ବିଚରଣ କରିବାର ଉଚିତ ସମୟ—
Bhramaṇi beḷa Time for roaming about or
বেড়াবার সময় घुमनेका वक्त taking a walk.

ଭ୍ରମ ନିରସନ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭ୍ରମ+ନିରସନ)—ଭ୍ରମର ଦୂରୀ-
Bhrama nirasana କରଣ—Removal of a mistake.

ଭ୍ରମ ପ୍ରମାଦ—ସ. ବ (ପ୍ରାୟ ଏକାର୍ଥକ ଶବ୍ଦର ଦ୍ୱନ୍ଦ)—ଭୁଲ ଭ୍ରାନ୍ତି
Bhrama pramāda —Mistakes; errors; errors of omission and commission.

ଭ୍ରମ ବଶ(ଶ୍ୟ)—ସ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଭ୍ରାନ୍ତିର ଅଧୀନ—1. Subject
Bhrama baśa(śya) to delusion. ୨ । ଭ୍ରାନ୍ତ—
[ଭ୍ରମବଶା(ଶ୍ୟା)—ସ୍ତ୍ରୀ] 2. Mistaken; erring.

ଭ୍ରମ ବଶତଃ—ସ. କ୍ରି ବଣ—୧ । ଭ୍ରାନ୍ତି ହେତୁ—1. Due to
Bhrama basataḥ mistake; by mistake; on account of mistake. ୨ । ଭ୍ରାନ୍ତି ପୂର୍ବକ—
2. Mistakenly.

ଭ୍ରମ ବାତ—ସ. ବ—ସର୍ବଦା ଘୂରୁଥିବା ଆକାଶସ୍ଥ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ (ହି. ଶ)
Bhrama bāta —The current of air in the sky which has always a whirling motion.

ଭ୍ରମ ମାଣ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଭ୍ରମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ ।
Bhrama māṇa ଘୂର୍ଣ୍ଣମାନ—1. Whirling ୨ ।
(ଭ୍ରମମାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭ୍ରମଣଶୀଳ—2. Itinerant; walking; travelling.

ଭ୍ରମର—ସ. ବ.ପୁଂ (ଭ୍ରମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ. ର)—୧ । ଭୃଙ୍ଗ; ମଧୁକର;
Bhramara ଭଅଁର—1. Large black bee;
(ଭ୍ରମରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) humble bee. ୨ । କାମୁକ—2. A lecherous person. ୩ । ଭଅଁର; କାଠରେ ବିନ୍ଧ କରିବା ଯନ୍ତ୍ର—3. A drilling machine; brace and bit; gimlet. ବେ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ)—
ଭ୍ରମଣର; ଚଳନର—Of walking; of movement.
(ଯୁ—ଉଡ଼ାଣିଢ଼ିଁ, ଭ୍ରମୁଲ ଭ୍ରମରୀ ଭ୍ରମର ଭାବ ଗର୍ଭେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ରସେଶ୍ୱର, ବ. ଗୀତ ।)

ଭ୍ରମରକ—ସ. ବ (ଭ୍ରମର+କ)—୧ । ଭୃଙ୍ଗ—1. Black bee.
Bhramaraka ୨ । ଶୃଙ୍ଗ—2. Horn. ୩ । ଜଳଭ୍ରମି;
ଭଉଁରି—3. Whirlpool. ୪ । ଭଅଁର ଯନ୍ତ୍ର—
4. Gimlet. ୫ । କପାଳଲମ୍ବିତ କେଶ କୁଣ୍ଡଳ—
5. Ringlets of hair hanging down from the forehead.

ଭ୍ରମର କୀଟ—ବେ. ବ—କୁମ୍ଭାରପୋକ; ମାଟି ପକୁଡ଼ି—
Bhramara kiṭa Mud wasp.

ଭ୍ରମର କୃଷ୍ଣ—ସ. ବଣ (ମ. ପ. ଲୋ; ଭ୍ରମରପରି କୃଷ୍ଣ)—ଭ୍ରମର
Bhramara krushṇa ପରି କଳା—Black as bee.

ଭ୍ରମର ଗୁଞ୍ଜନ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଭଅଁରର ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଧ୍ୱନି—
Bhramara guñjara The buzzing of a bee.
(ଭ୍ରମର ଗୁଞ୍ଜିତ; ଭ୍ରମର ଝଙ୍କାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭ୍ରମରଚ୍ଛଲୀ—ସ. ବ—ଜଙ୍ଗଲୀ ବଡ଼ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—A kind of big
Bhramarchchhaḷi wild tree. [ଯୁ—ଏହାର ସଂସ୍କୃତ ନାମ
ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ଭ୍ରମାହ୍ୱା, ଗଛ ଘର; ଗଛ ବଡ଼ୁଚ ଜୁଇଁ ଧରେ;
ଲୁତାହ୍ୱା, ଶୀତଦ୍ରୁ, ଭୃଙ୍ଗମୂଳିକା] ଏହାର କାଠ ଧଳା ଓ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
ଭୃଙ୍ଗଗନ୍ଧା, ଛତ୍ରୀ, ଭ୍ରମରୀ, ଥିବାରୁ ଏଥିରେ ଖଣ୍ଡାର ଖୋଲ
ଭ୍ରମରୀ ତିଆରି କରାଯାଏ । ବୈଦ୍ୟକମତରେ
ଏହା ସ୍ୱର, ଭୂତଜ୍ୱର, ଅଗ୍ନିଦାହକ ଓ ସର୍ବ ଦୋଷଯୁକ୍ତ—
ନାଶକ—ହି. ଶ]

ଭ୍ରମର ନାଗ—ସ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ. ଭ୍ରମରବତ୍ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ନାଗ)—
Bhramara nāga କଳାନାଗ—Black cobra.

ଭ୍ରମରମାରୀ—ସ. ବ—୧ । ଭଅଁରମାରି (ଦେଖ)—1. Bha-anra-
Bhramaramāri māri (See) [ଯୁ—ଏ ଗଛ
(ଭ୍ରମରାରି—ଅନ୍ୟରୂପ) ମାଳବଦେଶରେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଜନ୍ମେ ।
ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ ଭ୍ରମରାରି, ଏଥିର ଫୁଲ ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁଗନ୍ଧିତ ।
ଭୃଙ୍ଗାରି; ସାଂସ୍ପୃଷ୍ଟିକା, ବୈଦ୍ୟକମତରେ ଏହା ଲଘୁ; ଏହା
କୁଷ୍ଠାର, ଦୁଷ୍ଟବ୍ରଣ, ଯକ୍ଷ୍ମା, ଲତା ଶ୍ଳେଷ୍ମ, ଜ୍ୱର, ଶୋଥ, କୁଷ୍ଠ, ବ୍ରଣ ଓ
ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ—ହି. ଶ. ଭଅଁରମାରି ତଳେ ଟୀକା
ଦେଖ ।]

ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିବା—ବେ. କ୍ରି—ଅଜ୍ଞାତସାରରେ ଭ୍ରମଯୁକ୍ତ କର୍ମ କରିବା
Bhramare pardibā ବା ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା ମନରେ ପୋଷିବା—
ভ্রমে পড়া भ्रममें पड़ना To fall into an error; to be mistaken.

ଭ୍ରମରେଷ୍ଟା—ସ. ବ (ଭ୍ରମର+ଇଷ୍ଟ+ଅ)—୧ । ଭୁଇଁ ଜାମୁ (ହି.ଶ.)-
Bhramareshṭā 1. A tiny species of blackberry.
୨ । ଭାର୍ଗୀଗଛ (ହି. ଶ.)—2. Clerodendron Syphonan thus (tree)

ଭ୍ରମରୋତ୍ସବ—ସ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଭ୍ରମରମାନଙ୍କର ଏ ଫୁଲ ପ୍ରିୟ
Bhramrotsaba ଥିବାରୁ)—ମାଧବୀଲତା—Hipatage
Madhablata (a flowering creeper).

ଭ୍ରମ ହେବା—ବେ. ବ—ଭ୍ରାନ୍ତି—Falling into a mistake;
Bhrama hebā being mistaken.
(ଭ୍ରମ ଜନ୍ମିବା, ଭ୍ରମ ଘଟିବା, ଭ୍ରମ ଜନ୍ମିବା, ଭ୍ରମ
ଜାତହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ভ্রম হওয়া भ्रम होना

ଭ୍ରମରୀ—ସ. ବ—ଭ୍ରମରଚ୍ଛଲୀ (ଦେଖ) (ହି. ଶ.)—
Bhramarā Bhramarachchhaḷi (See)
ভোমরা भौंरा ବେ (ଦେଶ୍ୟ) ବ—(ସ. ଭ୍ରମର)—ଭ୍ରମର—
The tack bee.

ଭ୍ରମରୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭ୍ରମର+ଈ)—୧ । ମାଈ ଭଅଁର—
Bhramari 1. A female wasp. ୨ । ଭ୍ରମରଚ୍ଛଲୀ
(ଦେଖ)—2. Bhramarchchhaḷi (See)
୩ । ଜତୁକା ନାମକ ଲତା; ପୁତ୍ରଦାତ୍ରୀ (ହି. ଶ.)—
1. A kind of herbal creeper. ୨ । ମୃଗୀ
ରୋଗ (ହି. ଶ.)—2. Epilepsy. ୩ । ପାର୍ବତୀ
(ହି. ଶ.)—3. Pārbati.

ଭ୍ରମରୀ ଫୁଲ—ଦେ. ବ (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଭଅଁର ଆକାରର କାନଫୁଲ—
Bhramari phula An ornament or ring for the ear resembling a black bee.
[ଉ—କର୍ଣ୍ଣେ ଭାଇଙ୍କ ଭ୍ରମରୀ ଫୁଲ ଶୋହେ—ପାନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।]

ଭ୍ରମା—ଦେ. ବ—ଭ୍ରମ (ଦେଖ) Bhrama (See)
Bhramā ଭ୍ରମ ਭ੍ਰਮ, ਭੌਰ (ଉ—ବନାଇ ଚନ୍ଦ୍ରାର୍କ ବଣାଇ କର୍ମରୁ ନୋହୁବ ବଣାଇଁ ଭ୍ରମା । ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
ଭ୍ରାନ୍ତ ਭ੍ਰਾਂਤ ବଣ.—ଭ୍ରାନ୍ତ—Mistaken. (ଉ—ତାହାର ମାର୍ଗେ ଶିବ ବ୍ରହ୍ମା, ଗତି ନ ଜାଣି ହୋନ୍ତି ଭ୍ରମା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ଭ୍ରମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭ୍ରମିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Bhramā(me)ibā 1. The causative form of ଭ୍ରମାନ Bhramibā. ୨ । ବହୁତ ବୁଲାଇବା—2. To ਭ੍ਰਮਾਨਾ cause to walk much. ୩ । ଭ୍ରମରେ ପକାଇବା 3. To cause one to fall into error. ୪ । ଘୂରାଇବା—4. To whirl. (ଯଥା—ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଭ୍ରମାଉଛି ।) ୫ । ଘୂରାଇବା—5. To cause to spin round or whirl.

ଭ୍ରମାତ୍ମକ—ସ. ବଣ—(ଭ୍ରମ+ଆତ୍ମନ୍+କ)—୧ । ଯହିଁରେ ବା
Bhramātmaka ଯାହା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଭ୍ରମ ଜାତ ହୁଏ (ହ୍ର. ଶ)—1. (a matter) In or about which mistake is committed. ୨ । ଭ୍ରାନ୍ତ—2. Mistaken. ୩ । ସନ୍ଦିଗ୍ଧ—3. Doubtful; doubting.

ଭ୍ରମାସକ୍ତ—ସ.ବ.ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଦି ସଫା କରେ (ହ୍ର.ଶ)—
Bhramāsakta A cleaner of weapons.

ଭ୍ରମି(ମୀ)—ସ. ବ—(ଭ୍ରମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ରି.ଇ; +ଈ)—୧ । ଜଳଭ୍ରମି;
Bhrami(mī) ଜଳାବର୍ତ୍ତ; ପାଣି ଭଉଁରି—1. Whirlpool; eddy. ୨ । ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ—2. Whirl-wind. ଦେ.ବ—(ସ. ଭ୍ରମ)—ମୂର୍ଚ୍ଛା—Swoon.

ଭ୍ରମିତ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ଭ୍ରମ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଇତ)—୧ । ଭ୍ରମଣକାରୀ
Bhramita (ହ୍ର. ଶ)—1. Roaming. ୨ । ଭ୍ରାନ୍ତ (ହ୍ର.ଶ) 2. Mistaken; erring. ୩ । ଶଙ୍କିତ (ହ୍ର. ଶ)—3. Apprehensive.

ଭ୍ରମିତ ନେତ୍ର—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି, ଭ୍ରମିତ+ନେତ୍ର)—ଟେରା
Bhramita netra (ହ୍ର. ଶ)—Squint-eyed.
(ଭ୍ରମିତ ନେତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭ୍ରମିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—(ସ. ଭ୍ରମ ଧାତୁ)—୧ । ଭ୍ରମଣ କରିବା—
Bhramibā ਭ੍ਰਮਾ ਭ੍ਰਮਨਾ 1. To walk; to travel.
(ଉ—ଦୈବେ ଜଗ୍ନ ନାମେ ରାକ୍ଷସୀ ଭ୍ରମୁ ଥିଲା । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ସଭା ।) ୨ । ଭୁଲ କରିବା—2. To commit mistake. (ଉ—ଭ୍ରମିଥିଲି ବୋଲି ପୁଣି ହାସ କଲ ଜାତ । ଉଷ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।] ୩ । ଘୂରିବା—3. To whirl; to spin round.
(ଉ—ଭୁଷଣ ନର୍ତ୍ତଙ୍କୀ ଭ୍ରମରୀ ପରାପ୍ରେ ଭ୍ରମିଲେ ବାଡଡକ୍କ-ମାନେ । ପାନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।)

ଭ୍ରମି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବୃଥାରେ ବୁଲିବା—1. To walk or
Bhrami hebā wander aimlessly. ୨ । ଭ୍ରମରେ ଭ୍ରମେ ଘୁରା ପଡ଼ିବା—2. To fall into error. (ଉ—ସବୁ ਭ੍ਰਮਨਾ କଥା ଜାଣି ବା ଭ୍ରମିଅଛ ତୁମ୍ଭେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।) ୩ । ଇତସ୍ତତଃ ବୁଲିବା—3. To wander; to roam about.

ଭ୍ରମୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ଭ୍ରମ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଭ୍ରାନ୍ତ—
Bhramī 1. Mistaken. ୨ । ଉଦ୍‌ବେଗିତ (ହ୍ର.ଶ)—
(ଭ୍ରମିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Bewildered; alarmed. ସ. ବ—୧ । ଭ୍ରମଣ (ହ୍ର. ଶ)—1. Walking; roaming. ୨ । ଘୂରିବା—2. Whirling; spinning round. ୩ । ସୈନିକ ମଣ୍ଡଳ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିବା ରୂପ ସେନାରଚନା (ହ୍ର.ଶ)—3. Battle-array in which the army stands fixed in a particular position. ୪ । ଘଳଘଳ; ପାଣିର ଖୁବ୍ ସ୍ରୋତ ଥିବା ଭଉଁରୀ (ହ୍ର.ଶ)—4. Whirlpool. ୫ । କୁମ୍ଭାରର ଚକ (ହ୍ର. ଶ)—5. Potter's wheel.

ଭ୍ରଷ୍ଟ—ସ. ବଣ—(ଭ୍ରଂଶ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ରି.ତ)—୧ । ଅଧଃପତିତ; ଚ୍ୟୁତ—
Bhrashta 1. Fallen down; degraded. ୨ ।
(ଭ୍ରଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ଥାନ ଚ୍ୟୁତ—2. Displaced; expelled. ୩ । ଭ୍ରଷ୍ଟୋର; ନଷ୍ଟ—3. Degenerated; spoiled. ୪ । ଅଧାର୍ମିକ; ଅସତ୍—4. Irreligious. ୫ । ଦୂଷିତ; ଦୋଷଯୁକ୍ତ—5. Corrupted ୬ । ଦୁଶ୍ଚରିତ୍ର 6. Depraved. ୭ । (ଆଜ୍ଞା) ଲଂଘିତ—Transgressed.

ଭ୍ରଷ୍ଟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନଷ୍ଟ କରିବା—1. To spoil,
Bhrashta karibā ୨ । ଦୂଷିତ କରିବା—2. To corrupt. ଭ୍ରଷ୍ଟ କର୍‌ନା ਭ੍ਰਸ਼ਟਕਰਨਾ ୩ । ନ ପାଳିବା—3. To disobey.
[ଉ—ଯେ ପିତା ଆଜ୍ଞା ଭ୍ରଷ୍ଟ କରେ, ନରକେ ପଡ଼ଇ ଜର୍ଜରେ । ଭୂପତି ପ୍ରେମ ପଞ୍ଚାମୃତ ।)

ଭ୍ରଷ୍ଟକାର—ଗ୍ରା. ବଣ—ଅଶ୍ଳୀଳ; ଅଭଦ୍ର; ଭଣ୍ଡ ଅ—Indecent;
Bhrashtakāra ଅଶ୍ଳୀଳ ਭੱਦਾ, ਫੂਹੜ obscene.
(ପ୍ରୟୋଗ—ଭ୍ରଷ୍ଟକାର କଥା, ଭ୍ରଷ୍ଟକାର ଗାଳି)

ଭ୍ରଷ୍ଟ ଚରିତ୍ର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଚରିତ୍ରହୀନ; ନଷ୍ଟ-
Bhrashta charitra ଚରିତ୍ର—Immoral; depraved.
(ଭ୍ରଷ୍ଟ ଚରିତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭ୍ରଷ୍ଟତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ—୧ । ନଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥା—1. Fallen condition.
Bhrashtatā(twa) ୨ । ପତିତ ଅବସ୍ଥା—2. Degradation; degeneration.

ଭ୍ରଷ୍ଟା—ସ. ବ—କୁଳଟା ସ୍ତ୍ରୀ; ଅସତୀ; ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ; ପୁଂଶ୍ଚଳୀ—A
Bhrashtā spoiled woman; a lewd woman; an unchaste woman; an adulteress. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ଭ୍ରଷ୍ଟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bhrashta.)
ଦୁଶ୍ଚରିତ୍ରା—Depraved; adulterous (woman).

ଭ୍ରଷ୍ଟାଚରଣ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଭ୍ରଷ୍ଟ+ଆଚରଣ)—
Bhrashṭācharaṇa ୧ । ପାପାଚାରୀ—1. Sinful. ୨ ।
(ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାର—ଅନ୍ୟରୂପ) କଦାଚାରୀ—2. Deviating from
(ଭ୍ରଷ୍ଟାଚରଣା, ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) morality. ବି—(କର୍ମଧା)
ମନ୍ଦ ଆଚାର; କଦାଚାର—Depraved conduct.

ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାରୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—କଦାଚାରୀ; ପାପାଚାରୀ—Sinful; im-
Bhrashṭachārī (ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) moral.

ଭ୍ରାଜ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—
Bhrāj (root) To shine; to look brilliant.

ଭ୍ରାଜକ—ସଂ. ବି (ଭ୍ରାଜ୍ ଧାତୁ+ଅକ)—ପିତ୍ତ—Bile; the bilious
Bhrājaka humour of the physical system.

ଭ୍ରାଜିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—(ସଂ. ଭ୍ରାଜ୍ ଧାତୁ)—ଶୋଭା ପାଇବା—
Bhrājibā ভ্ৰাজা भ्राजना To shine; to look brilliant.

ଭ୍ରାଜିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବଣ—(ଭ୍ରାଜ୍ ଧାତୁ+ଶୀଳାର୍ଥେ. ଇଷ୍ଣୁ)—୧ । ଦୀପ୍ତିଶୀଳ-
Bhrājishṇu 1. Resplendent; lustrous; shining.
୨ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—2. Bright. ୩ । ଶୋଭାଯୁକ୍ତ; ସୁନ୍ଦର-
3. Beautiful.

ଭ୍ରାଜୀ—ସଂ. ବଣ ପୁଂ—(ଭ୍ରାଜ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା-୧ବ)—୧। ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—
Bhrājī 1. Bright. ୨ । ଦୀପ୍ତିଶୀଳ—2. Shining;
(ଭ୍ରାଜିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) lustrous.

ଭ୍ରାତ(ଥ)—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଭ୍ରାତୃ)—ଭ୍ରାତା; ଭାଇ—
Bhrāta(tha) ভাই भ्रात Brother.
[ଉ—ବସ୍ତ୍ର ନ ବଣିଲେ ଭ୍ରାଥ କହଇ ମରଇ । ପ୍ରାଚୀ.
ଶ୍ରୀ ଗୁରୁବନ୍ଧୁ ଗୀତା ।]

ଭ୍ରାତଃ—ସଂ. (ସମ୍ବୋଧନ)—(ଭ୍ରାତୃ ଶବ୍ଦର ସମ୍ବୋଧନ)—ହେ ଭାଇ !—
Bhrātaḥ Oh brother!

ଭ୍ରାତା—ସଂ. ବି—(ଭ୍ରାଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ଭ୍ରାତୃ ଶବ୍ଦ, ୧ମା. ୧ବ)—
Bhrātā ସହୋଦର; ଭାଇ—Brother. [ଦ୍ର—ଏହା
ସମାସରେ ଭ୍ରାତୃ ରୂପ ଧାରଣ କରେ ଯଥା—ଭ୍ରାତୃବଧୂ,
ଭ୍ରାତୃ ବିରୋଧ, ଭ୍ରାତୃ ସ୍ନେହ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଭ୍ରାତା ଭଗିନୀ(ଭଗ୍ନୀ)—ସଂ. ବି—(ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ)—ଭାଇ ଓ ଭଉଣୀ—
Bhrātā bhaginī(bhagnī) Brother and sister.

ଭ୍ରାତୁଷ୍ପୁତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ସଂ. ଭ୍ରାତୃ ଶବ୍ଦର ୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନ ରୂପ
Bhrātushputra ଭ୍ରାତୁଃ=ଭାଇର+ପୁତ୍ର)—ଭାଇର ପୁଅ;
(ଭ୍ରାତୃ ପୁତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୁତୁରା; ଭାଇପୁଅ—Brother's son;
(ଭ୍ରାତୁଷ୍ପୁତ୍ରୀ—ଉପସ୍ଥିତ ଲିଙ୍ଗ) ভাই পো भतिजा nephew.

ଭ୍ରାତୁଷ୍ପୌତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ସଂ. ଭ୍ରାତୃ ଶବ୍ଦର ୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ୧ବ. ରୂପ
Bhrātushpautra ଭ୍ରାତୁଃ=ଭାଇର+ପୌତ୍ର)—ଭାଇର
भाईका पोता ପୁଅର ପୁଅ—Brother's son's son.
ভায়ের নাতি (ଭ୍ରାତୁଷ୍ପୌତ୍ରୀ—ଉପସ୍ଥିତ ଲିଙ୍ଗ)

ଭ୍ରାତୃ—ସଂ. ବି—(ଭ୍ରାଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ତୃ)—ଭାଇ—
Bhrātṛu Brother.

ଭ୍ରାତୃକ—ସଂ. ବଣ—(ଭ୍ରାତୃ+କ)—ଭ୍ରାତୃଯୋଗ୍ୟ—Fit for a
Bhrātṛuka brother. ସଂ. ବି—ଭାଇ ଠାରୁ ମିଳିବା ଧନ
(ବ୍ରୁ. ଶ)—Riches or property acquired
from one's brother.

ଭ୍ରାତୃକଳ୍ପ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ଭାଇ ପରି; ଭ୍ରାତୃ ପ୍ରତିମ—Like a
Bhrātṛu kalpa (ଭ୍ରାତୃ ପ୍ରତିମ—ଅନ୍ୟରୂପ) brother.

ଭ୍ରାତୃଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ପୁତୁରା; ଭାଇ ପୁଅ—Brother's son.
Bhrātṛuja (ଭ୍ରାତୃଜା—ଉପସ୍ଥିତ ଲିଙ୍ଗ)

ଭ୍ରାତୃଜାୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭ୍ରାତୃ+ଜାୟା)—୧ । ଭାଉଜ;
Bhrātṛujāyā ବଡ଼ ଭାଇଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—1. Elder brother's
भाईज मामी wife. ୨ । ଭ୍ରାତୃବଧୂ; ସାନ ଭାଇର ସ୍ତ୍ରୀ; ଭାଇବୋହୂ—
ভাত্ৰবধূ बहू 2. Younger brother's wife.

ଭ୍ରାତୃତ୍ୱ(ତା)—ସଂ. ବି (ଭ୍ରାତୃ+ଭାବ ତ୍ୱ; ତା)—ଭାଇ ପଣ—
Bhrātṛutwa(tā) Brotherliness.

ଭ୍ରାତୃଦେବ—ସଂ. ବି—ଦେବତାପ୍ରତିମ ବଡ଼ଭାଇ—
Bhrātṛudeba Elder brother (equal to a Deity).

ଭ୍ରାତୃଦ୍ୱିତୀୟା—ସଂ. ବି—ଭାଇ ଦୁତିଆ (ଦେଖ)
Bhātṛudwitiyā Bhāi dutiā (See).

ଭ୍ରାତୃ ନିର୍ବିଶେଷରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଭାଇ ସମାନ ଭାବରେ; ଭାଇ
Bhrātṛu nirbiseshare ପରି—In a brotherly
ভ্ৰাতৃনির্ব্বিশেষে manner. (ଯଥା—ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଭ୍ରାତୃନିର୍ବିଶେଷରେ
भाईकेसमान ସ୍ନେହ କରୁଥିଲି ।)

ଭ୍ରାତୃପୁତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପୁତୁରା—
Bhrātṛuputra One's brother's son.
(ଭ୍ରାତୃପୁତ୍ରୀ—ଉପସ୍ଥିତ ଲିଙ୍ଗ)

ଭ୍ରାତୃପ୍ରତିମ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଭ୍ରାତୃ+ପ୍ରତିମା+ଅ)—ଭାଇପରି—
Bhrātṛu pratima Like one's brother.

ଭ୍ରାତୃପ୍ରେମ—ସଂ. ବି—ଭାଇ ଭାଇ ମଧ୍ୟରେ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ—Brotherly
Bhrātṛuprema attachment. [ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ
ପ୍ରକାର । ଯଥା—ବଡ଼ଭାଇ ପ୍ରତି ସାନଭାଇର ଭକ୍ତି ଓ
ସାନଭାଇ ପ୍ରତି ବଡ଼ଭାଇର ବାତ୍ସଲ୍ୟ ।]

ଭ୍ରାତୃବତ୍ସଳ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ସାନଭାଇ ପ୍ରତି ସ୍ନେହଶୀଳ—
Bhrātṛubatsaḷa Attached to one's younger
(ଭ୍ରାତୃବତ୍ସଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଭ୍ରାତୃବତ୍ସଳତା—ବି] brother.

ଭ୍ରାତୃବଧ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍)—ଭାଇକୁ ହତ୍ୟା କରିବା—
Bhrātṛubadha Fratricide.

ଭ୍ରାତୃବଧୂ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଭାଇବୋହୂ; ସାନଭାଇର ସ୍ତ୍ରୀ—
Bhrātṛubadhū Younger brother's wife.

ଭ୍ରାତୃବାତ୍ସଲ୍ୟ—ସଂ. ବି—ସାନ ଭାଇ ପ୍ରତି ବଡ଼ଭାଇର ବା ବଡ଼ଭଉଣୀର ସ୍ନେହ—
Bhrātṛubātsalya Brotherly affection; affection
(ଭ୍ରାତୃସ୍ନେହ—ଅନ୍ୟରୂପ) for one's younger brother.

ଭ୍ରାତୃବିଚ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍)—ଭାଇମାନେ ପରସ୍ପର ଠାରୁ
Bhratṛubichchheda ଦୂରରେ ରହିବା; ଭାଇଭାଇ ଠାଇଁ-
ଠାଇଁ ହେବା—Separation between brothers.

ଭ୍ରାତୃବିବାଦ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଭାଇମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳହ;
Bhrātṛubibāda ଭାଇ ସଙ୍ଗେ ଭାଇର କଳି—Dispute
between brothers; fraternal dissension

Plead...
...uttack-1

ଭ୍ରାତୃବୃନ୍ଦ—ସଂ. ବି—୧ । ଭାଇମାନେ—1. Brothers. ୨ । ଏକ
Bhrātṛu bṛunda ଦେଶବାସୀ ବା ଏକ ଜାତୀୟ ବା ଏକ ବ୍ୟବସାୟାବଲମ୍ବୀ ବା ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—
(ଭ୍ରାତୃଗଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Brethren.

ଭ୍ରାତୃବ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଭ୍ରାତୃ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ବ୍ୟ)-୧ । ଭାଇର ପୁଅ—
Bhrātṛubya 1. Brother's son. ୨ । ଶତ୍ରୁ—2. An
(ଭ୍ରାତୃବ୍ୟା—ବିପରୀତ ଲିଙ୍ଗ) enemy.

ଭ୍ରାତୃଭକ୍ତି—ବଡ଼ ଭାଇ ପ୍ରତି ସାନଭାଇର ପ୍ରେମ—A younger
Bhrātṛubhakti brother's devotion to the elder.

ଭ୍ରାତୃଭାବ—ସଂ. ବି—୧ । ଭାଇଭାଇ ସମ୍ପର୍କ; ସୌଭ୍ରାତ୍ର—
Bhrātṛubhāba 1. Brotherly relationship. ୨ । ଭାଇ ଭାଇ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସଦ୍ଭାବ ପର ସଦ୍ଭାବ—Brotherly feeling; brotherly affection or attachment.

ଭ୍ରାତୃଶ୍ୱଶୁର—ସଂ. ବି ପୁଂ—ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ; (ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କପରି
Bhrātṛuśwaśura ସମ୍ମାନାର୍ହ) ଦେଢ଼ଶୁର—Husband's
ভাসুর भासुर (ଭ୍ରାତୃଶ୍ୱଶ୍ରୂ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) elder brother.

ଭ୍ରାତୃସ୍ଥାନୀୟ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—୧ । ସମ୍ପର୍କରେ ଭାଇ—1. Related
Bhrātṛusthānīya to one as brother. ୨ । ଭାଇପରି;
ଭ୍ରାତୃତୁଲ୍ୟ—2. Like a brother; in the posi-
(ଭ୍ରାତୃସମ—ଅନ୍ୟରୂପ) tion of brother to one.

ଭ୍ରାତୃସ୍ନେହ—ସଂ. ବି—୧ । ସାନ ଭାଇ ପ୍ରତି ବାତ୍ସଲ୍ୟ—1. Affec-
Bhrātṛusneha tion for one's younger brother.
୨ । ଭ୍ରାତୃପ୍ରେମ (ଦେଖ)—2. Bhrātṛuprema (See).

ଭ୍ରାତୃହତ୍ୟା—ସଂ. ବି (ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—ଭ୍ରାତୃବଧ—Fratricide.
Bhrātṛuhatyā (ଭ୍ରାତୃଘାତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭ୍ରାତୃହନ୍ତା—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—ଯେ ଭାଇକୁ ହତ୍ୟା କରେ—
Bhrātṛuhantā (ଭ୍ରାତୃଘାତୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) A fratricide.

ଭ୍ରାତ୍ରୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ଭ୍ରାତୃ+ଈୟ)—୧ । ଭ୍ରାତୃସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bhrātrīya 1. Fraternal. ୨ । ଭ୍ରାତୃସମ; ଭାଇପରି—
2. Brotherly.

ଭ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ଭ୍ରମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଘୂର୍ଣ୍ଣାୟମାନ—1.
Bhrānta Whirling; revolving. ୨ । ଭ୍ରମଣଶୀଳ—
(ଭ୍ରାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Itinerant. ୩ । ଯେ ଭ୍ରମଣ କରିଥାଏ
—3. Travelled. ୪ । ଭ୍ରମପୂର୍ଣ୍ଣ—4. Erroneous; full of mistakes. ୫ । ଯାହାର ଭ୍ରମ ଜନ୍ମିଥାଏ—5. Mistaken; deluded; fallen into error; erring. ୬ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ (ବୁ. ଷ)—6. Bewildered. ୭ । ଉନ୍ମତ୍ତ(ବୁ.ଷ)—7. Maddened.
ସ. ବି—୧ । ମତ୍ତ ହାତୀ (ବୁ. ଷ)—1. A maddened elephant. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଧତୁରା; ରାଜଧତୁରା (ବୁ. ଷ)—2. A large species of thorn apple plant.

ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା—ସ. ବି—ଭ୍ରମପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ—Erroneous belief;
Bhrānta dhāraṇā mistaken notion.

ଭ୍ରାନ୍ତା(ନ୍ତ୍ୟା)ପହ୍ନୁତି—ସ.ବି—କୌଣସି ଭ୍ରାନ୍ତିର ଦୂରୀକରଣାର୍ଥ ସତ୍ୟବସ୍ତୁର
Bhrāntā(ntyā)pahnuti ବର୍ଣ୍ଣନରୂପ କାବ୍ୟାଳଙ୍କାର ବିଶେଷ
(ବୁ. ଷ)—A rhetorical figure in which true facts are described to remove a mistaken notion from the mind of the reader.

ଭ୍ରାନ୍ତି—ସ. ବି (ଭ୍ରମ ଧାତୁ+ଭାବ ତି)—୧। ଭ୍ରମ;ପ୍ରମାଦ—1. Error;
Bhrānti mistake. ୨ । ମିଥ୍ୟା ଜ୍ଞାନ; ମୋହ—2. Delusion. ୩ । ମାୟା—3. Illusion. ୪ । ଭ୍ରମଣ—4. Walk; wandering. ୫ । ଘୂର୍ଣ୍ଣନ—5. Revolution. ୬ । ସନ୍ଦେହ (ବୁ. ଷ) —6. Doubt. ୭ । କାବ୍ୟାଳଙ୍କାର ବିଶେଷ; ଯହିଁରେ ଉପସ୍ଥିତ ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଅନୁପସ୍ଥିତ ବସ୍ତୁର ସାଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ଦର୍ଶକର ମନରେ ଅନୁପସ୍ଥିତ ବସ୍ତୁର ଧାରଣା ଜନ୍ମିବା ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥାଏ—7. A figure of speech in which is described how a person mistakes one thing for another thing on account of the former's similarity with the other. ଗ୍ରା.ବି (ସ. ଭାତି)—ଶୋଭା—Beauty. (ଯଥା—ଗାଙ୍ଗେୟଶୀଳ ଗଣ ଭ୍ରାନ୍ତି ସ୍ୱରୂପୀ ତରଙ୍ଗ, ଦେଖିଣ କି ଛଳେ ମନ ଲୋଚନ ସେ ଅଙ୍ଗ । ପ୍ରାଚୀ ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ ।]

ଭ୍ରାନ୍ତିକର—ସ.ବି(ଭ୍ରାନ୍ତି+କୃଧାତୁ+ଅ)—୧। ଯାହା ଭ୍ରାନ୍ତି ଜନ୍ମାଏ—
Bhrānti kara 1. Delusive. ୨ । ସନ୍ଦେହ ଉତ୍ପାଦକ—
ଭ୍ରାନ୍ତି ଜନକ } ଅନ୍ୟରୂପ 2. Doubtful; creating
ଭ୍ରାନ୍ତି ପ୍ରଦ } doubt.

ଭ୍ରାନ୍ତି ଦୂର—ଦେ. ବି (ଭ୍ରାନ୍ତି+ଦୂରୀଭାବ)—ମନରୁ ଭ୍ରାନ୍ତିର
Bhrānti dūra ଲୋପ—Removal of doubt
ভ্রান্তি দূর হওয়া भ्रान्ति दूर होना from one's mind.

ଭ୍ରାନ୍ତି ନିବାରଣ—ସ. ବି—୧ । ମନରୁ ଭ୍ରାନ୍ତି ବା ଭ୍ରମ ଦୂର ହେବା—
Bhrānti nibāraṇa 1. Removal of a mistake from one's mind. ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନରୁ ଭ୍ରାନ୍ତି ଭାବ ଦୂର କରିବା—2. Removing a mistake from another's mind.
ଭ୍ରାନ୍ତି ଦୂରୀକରଣ, ଭ୍ରାନ୍ତି ନିରସନ, ଭ୍ରାନ୍ତି ନିରାକରଣ, ଭ୍ରାନ୍ତି ଶୋଧନ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଭ୍ରାନ୍ତି ବିନୋଦ—ସ. ବି (ଅଧୁନାତନ ପ୍ରୟୋଗ; ସେକ୍ସପିଅରଙ୍କ ନାଟକର
Bhrānti binoda ନାମର ଅନୁବାଦ)—ଉପଯୁ୍ୟପରି ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିବା
(ଭ୍ରାନ୍ତି ବିଳାସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ହେବାର ଫଳରେ ଘଟିବା ଆନନ୍ଦ—
Comedy of errors.

ଭ୍ରାନ୍ତିମାନ୍—ସ. ବିଣ—୧ । ଭ୍ରମଯୁକ୍ତ—1. Mistaken. ୨ । କୁପଥ-
Bhrāntimān ଗାମୀ—2. Going astray. ବି—କାବ୍ୟା-
(ଭ୍ରାନ୍ତିମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—A rhetorical figure.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ସାଦୃଶ୍ୟ ହେତୁ କଳ୍ପନାକୃତ ପ୍ରକୃତ ବିଷୟରେ ଇତର ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଭ୍ରମ ହୁଏ । ଯଥା— ଶିବା ଶୋଚିଲେ ସେ ସ୍ୱପ୍ନ ଅଛନ୍ତି ନାହାନ୍ତି ଭ୍ରମ ଶିବ

ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ଘୋଡ଼ଲେ କଣ୍ଠ ଫିଟାଇ, ଭୂଷଣ ଭୁଜଗ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଗଲେ, ମୋହଡ଼ାର ବଗ ମୋହ ଚନ୍ଦ୍ରାକୁ ଘାଇ, ଭ୍ରମରେ ଭ୍ରମରେ ଭ୍ରମନ୍ତି, ମଧୁ ସମ୍ପୁଷ୍ଟେ ଭ୍ରମୁଦଗ ଲୋଡ଼ନ୍ତି ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତସିଂହାର ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।]

ଭ୍ରାନ୍ତି ମୂଳକ—ସ. ବଣ—ଯାହା ଭ୍ରାନ୍ତି ଯୋଗୁଁ ଘଟିଥାଏ—Due to
Brānti mūlaka error; based on mistake.

ଭ୍ରାନ୍ତି ହର—ସଂ. ବ—ଯାହା ଭ୍ରାନ୍ତି ଦୂର କରେ—
Bhrānti hara Removing error.

ଭ୍ରାମକ—ସଂ ବଣ. ପୁଂ (ଭ୍ରମ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ଭ୍ରମି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Bhrāmaka ୧ । ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ଭ୍ରମରେ ପକାଏ—1. Leading one to error. ୨ । ଯେ କବୁଡ଼ ବୁଲାଏ—2. Causing a person to roam. ୩ । ଶଠ; ଧୂର୍ତ୍ତ—3. Deceptive; cheating. ବ—୧ । ଶଠ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A cheat. ୨ । କଲୁଆ—2. Jackal. ୩ । ଚୁମ୍ବକ ପଥର—3. Load stone, magnet. ୪ । ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ ଫୁଲ—4. Sun flower. ୫ । କାନ୍ତ ଲୌହ (ହ୍ର. ଶ)—5. A kind of iron.
(ଭ୍ରମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭ୍ରାମର—ସ. ବ (ଭ୍ରମର+ଅ)—୧ । ଭ୍ରମର ସଞ୍ଚିତ ଏକପ୍ରକାର ମଧୁ;
Bhrāmara ମହୁ—1. A kind of honey collected by the humble bee. [ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ ଯେଉଁ ଭ୍ରମର ମାନେ ଦେଖାଯାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଆକୃତରେ କଞ୍ଚିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଭ୍ରମରମାନଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃକ ସଞ୍ଚିତ ଭ୍ରମରମଧୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠତରୁଳୀ ଜର୍ମିକ । ବୈଦ୍ୟକମତରେ ଏହା ଲଘୁ ପିତ୍ତ ନାଶକ, ମୂତ୍ରଜନକ, ଜାଡ୍ୟକର, ସ୍ୱଲ୍ପ, ମଧୁରରସାଦ, ଅପସ୍ମାରୀ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ପିଚ୍ଛଳ ଓ ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ-ବଳକାରୀ ଦ୍ରବ୍ୟମୂଳ ।] ୨ । ଚୁମ୍ବକ ପଥର; ଅୟସ୍କାନ୍ତମଣି—2. Magnetic stone, load stone. ୩ । ନୃତ୍ୟ ବିଶେଷ—3. A kind of whirling ring-dance. [ଦ୍ର—ଏ ନୃତ୍ୟରେ ବହୁ ଲୋକ ମଣ୍ଡଳ ହୋଇ ବୁଲି ବୁଲି ନାଚନ୍ତି । ପଞ୍ଜାବରେ ଅବମାନବାସୀମାନେ ଏହି ପ୍ରକାର ନାଚ ନାଚନ୍ତି ।] ୪ । ଅପସ୍ମାର ରୋଗ—4. Epilepsy. ବଣ—ଭ୍ରମର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the black bee.

ଭ୍ରାମରୀ—ସ ବ· ସ୍ତ୍ରୀ (ଭ୍ରାମର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଭ୍ରମରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Bhrāmari 1. The feminine of Bhrāmara. ୨ । ଦୁର୍ଗା—2. Goddess Durgā. [ଦ୍ର—ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣରେ ୧୧ଶ ଅଧ୍ୟାୟ ୫୩।୫୪ ଶ୍ଳୋକରେ ଦେବୀ ସ୍ତୁତକାରୀ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ କହିଅଛନ୍ତି, 'ଯେଉଁ ସମୟରେ ଅରୁଣ ନାମକ ରାକ୍ଷସ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟରେ ମହାବାଧା କରିବ, ସେ ସମୟରେ ମୁଁ ବହୁ ଷଟ୍‌ପଦ ଭ୍ରମରରୂପ ଧାରଣ କରି ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟର ହିତ ନିମନ୍ତେ ସେହି ମହାସୁରକୁ ବଧ କରିବି ଓ ଲୋକେ ସର୍ବତଃ ମୋତେ ସେ ସମୟରେ 'ଭ୍ରାମରୀ' ନାମରେ ସ୍ତୁତ କରିବେ ।] ୩ । ପୁତ୍ରଦାତ୍ରୀ ଲତା (ହ୍ର. ଶ)—3. A kind of herbal creeper. ୪ । (ପୁଂ; ଭ୍ରାମର+ଇନ୍; ୧ମା, ୧ବ) ଅପସ୍ମାର ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି (ହ୍ର. ଶ)—4. A person subject to epeleptic fits. ସ. ବଣ—୧ । (ପୁଂ ଭ୍ରାମର+ଇନ) ଅପସ୍ମାର ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ—1. Epileptic. ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଭ୍ରାମରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—2. Feminine of Bhrāmara.

ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଭ୍ରମ· ଧାତୁ+ଅନ)—୧ । ଘୂର୍ଣ୍ଣ୍ୟମାନ;
Bhrāmyamāṇa ଯାହାକୁ ଘୂରି ଯାଉଥାଏ—1. Being whirled round. ୨ । ଯାହାକୁ ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି କବୁଡ଼ ବୁଲାଉଅଛି—2. Caused to wandr or roam.
(ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭ୍ରାଷ୍ଟ୍ର—ସ· ବ—୧ । (ଭ୍ରାଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ· ଷ୍ଟ୍ରନ୍; ଉଣାଦି)-ଆକାଶ
Bhrāshṭra (ହ୍ର. ଶ)—1. The sky. ୨ । (ଭ୍ରସ୍ଜ ଧାତୁ+କରଣ ବା ଅଧିକରଣ ଷ୍ଟ୍ରନ, ଉଣାଦି) ଭଜାଭଜି ହାଣ୍ଡି; ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିରେ ଖୁଇଚ ଖଇ ମୁଢ଼ି, ଚୁଡ଼ା ଭଜ ଭୁଜିମ୍ ଆଦ ଭଜାଯାଏ (ହ୍ର. ଶ)—2. A pot for frying rice and other corn.

ଭ୍ରୂକୁଂସ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—ସ୍ତ୍ରୀ ବେଶଧାରୀ ନର୍ତ୍ତକ ବା ନଟ (ହ୍ର. ଶ)—
Bhrukumsa An actor or dancer in female dress.

ଭ୍ରୂ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭ୍ରମ୍ ଧାତୁ+ କର୍ତ୍ତୃ. ଡୂ)—ଚକ୍ଷୁର ଉପରେ ଓ ଲଲାଟର
Bhrū ତଳେ ଥିବା ଧେନୁଆକୃତ ଲୋମରାଜି; ଭୂଲତା—Eyebrow; the line of hair or the arches over the eyes; the hairy arches above the eyes.

ଭ୍ରୂକୁଞ୍ଚନ—ସ. ବ (ଭ୍ରୂ+କୁଞ୍ଚନ=ସଙ୍କୋଚ; ବହୁବ୍ରୀହି)—କଟାକ୍ଷ;
Bhrūkuñchana କ୍ରୋଧାଦିଜନିତ ଭ୍ରୂର ବକ୍ରତା-Scowling; frown; knitting of the eyebrows due to anger or displeasure.

ଭ୍ରୂକୁଞ୍ଚନ କରିବା -ଦେ. କ୍ରି—୧ । କ୍ରୋଧରେ ମୁହଁ ଫଣ ଫଣ କରିବା—
Bhrūkuñchana karibā 1. To scowl; to frown. (ଭ୍ରୂକୁଟି କରିବା-ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥେ) କ୍ରୋଧ ବା ଅସମ୍ମତ ଭ୍ରୂକୁଞ୍ଚନକରୀ, ଭ୍ରୂକୁଟି ବା ଅସନ୍ତୋଷ ପ୍ରକାଶ କରିବା—2. (figurative) To show signs of one's anger, disagreement or displeasure.
माथे चढ़ाना, भौंहचढ़ाना

ଭ୍ରୂକୁଟି(ଟୀ)—ସ. ବ (ଭ୍ରୂ+କୁଟ୍ ଧାତୁ=କୁଟିଳ ହେବା+ଇ, ଈ)-
Bhrūkuṭi(ṭi) ଭ୍ରୂକୁଞ୍ଚନ (ଦେଖ)—Bhrūkuñchana (See) ଦେ. ବ (ସ. ଭୃଙ୍ଗୀ)—ମହାଦେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରପାଳ ଦୁହିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—One of the two gatekeepers of Siba. [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରପାଳଙ୍କ ନାମ ନନ୍ଦୀ ।]

ଭ୍ରୂକୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବଣ (ସ. ଭ୍ରୂକୁଟୀ)—ଭ୍ରୂକୁଞ୍ଚା ଭ୍ରୂକୁଟିଯୁକ୍ତ—
Bhrūkuṇḍā Frowning; scowling.
(ଭ୍ରୂକୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) गाल फोला मद्दा

ଭ୍ରୂକୁଣ୍ଡା ମୁହାଁ—ଦେ. ବ—ଭ୍ରୂକୁଞ୍ଚା ମୁଖ ଯୁକ୍ତ—Having a
Bhrūkuṇḍā muhāṅ scowling face,
(ଭ୍ରୂକୁଣ୍ଡୀ ମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) गाल फोला मद्दा मुहाँ

ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଭ୍ରୂ+କ୍ଷେପ)—୧ । ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗ; ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗୀ—1. Look; glance; a cast of the eyebrows (for an expressive look). ୨ । ସଙ୍କେତ ଜ୍ଞାପନାର୍ଥ ଭ୍ରୂର ଭଙ୍ଗୀଏକ ସୂଚନା—2. Sidelong glance indicating some sign. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସମ୍ମାନ; ଆଦର—3. (figurative) Regard; respect.
Bhrūkshepa

ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବା—1. To look at. ୨ । ଆଦର କରିବା—2. To take notice of; to pay heed to. (ଯଥା—ସେ ମୋ କଥାକୁ ଆଦୌ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ କଲେ ନାହିଁ ।)
Bhrūkshepa karibā
ভ্রূক্ষেপ করা
भ्रूक्षेप करना

ଭ୍ରୂଣ (ଧାତୁ)—ସ—ଆକାଙ୍କ୍ଷା କରିବା; ଆଶା କରିବା—To hanker after; to wish; to hope for.
Bhrūṇ (root)

ଭ୍ରୂଣ—ସଂ. ବ (ଭ୍ରୂଣ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁ; ଶିଶୁର ଗର୍ଭରେ ଥିବା ବେଳର ଅବସ୍ଥା—1. Fœtus; the embryo in the womb. ୨ । ଅଜାତ ଶିଶୁ; ଶିଶୁର ଜନ୍ମ ହେବାର ପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥା—2. An unborn child. ୩ । ବାଳକ—3. A boy. ୪ । ସ୍ତ୍ରୀର ଗର୍ଭ (ହି. ଶ)—4. Womb; uterus.
Bhrūṇa

ଭ୍ରୂ(ଭ୍ରୂ)ଣଘ୍ନ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ଭ୍ରୂଣ+ହନ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍)—ଯେ ଗର୍ଭସ୍ଥ ଭ୍ରୂଣକୁ ନାଶ କରେ; ଯେ ଗର୍ଭପାତ ଘଟାଏ; ଗର୍ଭପାତକାରୀ—Bringing about or causing abortion or miscarriage.
Bhrū(bhru)ṇaghna
ଭ୍ରୂଣ ଘାତକ, ଭ୍ରୂଣଘାତୀ, ଭ୍ରୂଣହା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଭ୍ରୂ(ଭ୍ରୂ)ଣଘ୍ନୀ, ଭ୍ରୂଣଘାତକା, ଭ୍ରୂଣଘାତିନୀ } ସ୍ତ୍ରୀ

ଭ୍ରୂଣ ହତ୍ୟା—ସ. ବ—ଗର୍ଭପାତ ଦ୍ୱାରା ଗର୍ଭସ୍ଥ ସନ୍ତାନର ବିନାଶ—Causing miscarriage or abortion.
Bhrūṇa hatyā

ଭ୍ରୂ ଧନୁଃ—ସ. ବ (ରୂପକ)—ଧନୁକାକୃତି ଆଖି ପତା ଉପରର ଲୋମ-ରାଜି; ଭୂଲତା—The bowlike line of furs over the eye; the arched eyebrow.
Bhrū dhanuḥ

ଭ୍ରୂ ବିକାଶ—ସ. ବ—ଆଖି ଠାର; କଟାକ୍ଷ—An amorous play of the eye brow.
Bhrū bikāsa
(ଭ୍ରୂବିଭ୍ରମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭ୍ରୂ(ଭ୍ରୁ)ଭଙ୍ଗ—ସ. ବ—୧ । କ୍ରୋଧରୁ ବା ଅସନ୍ତୋଷରୁ ଭାଲ ଭ୍ରୂକୁଟି—Frown; scowl (due to anger or displeasure).
Bhrū(bhru)bhaṅga
(ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ—ଅନ୍ୟରୂପ)
খাতির
ଦେ. ବ—ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ; ଆଦର—Regard; care.
खातिर

ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗି(ଙ୍ଗୀ)—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଭ୍ରୂବିକାଶ (ଦେଖ)—1. Bhrūbikāsa (See) ୨ । ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗ (ଦେଖ)—2. Bhrūbhaṅga (See)
Bhrūbhaṅgi(ṅgī)
(ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗିମା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଭ୍ରୂ ମଧ୍ୟ—ସ. ବ—ଭ୍ରୂ ଯୁଗଳର ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନ—The middle of the eyebrows; the portion just over the bridge of the nose.
Bhrū madhya

ଭ୍ରୂଲତା—ସ. ବ (ରୂପକ)—ଭୂଲତା—Eyebrow; the arched eyebrow.
Bhrūlatā
(ଭୂ—ଏହାର ଅପଭ୍ରଂଶ ଭୂଲତା ।)

ଭ୍ରୂସଙ୍କେତ—ସ. ବ—ଆଖି ଠାର; ଭ୍ରୂ ସଞ୍ଚାଳନ ଦ୍ୱାରା ଇଙ୍ଗିତ ବା ଇଶାରା—A suggestive wink; a significant gesture made by the turning of the eyebrow.
Bhrū saṅketa

ଭ୍ରେଷ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଗମନ କରିବା—To go.
Bhresh (root)

ଭ୍ରେଷ—ସ. ବ (ଭ୍ରେଷ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଗମନ—1. Going. ୨। ଭ୍ରମଣ—2. Walking. ୩ । ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶ—3. Trespass. ୪ । ଅନ୍ୟାୟ; ଦୋଷ—4. Fault; wrong. ୫ । କୁପଥ ଗମନ—5. Going astray; deviation from the path of rectitude. ୬ । ନାଶ (ହି. ଶ)—6. Ruin. ୭ । ଭୟ; ଡର—7. Fear.
Bhresha
(ଭ୍ରେଷଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମ

ମ—ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ପଞ୍ଚବିଂଶ ବର୍ଣ୍ଣ, ପ ବର୍ଗର ପଞ୍ଚମ ବର୍ଣ୍ଣ (ଏହା
Ma ଅନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଓଷ୍ଠ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ)—The 25th consonant corresponding to 'M' of the English alphabet.
म
म
ବି. (ମା ଧାତୁ=ପରିମାଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯମ—1. God of death ୨ । (+କରଣ. ଅ) ସମୟ—2. Time. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ବିଷ୍ଣୁ—3. Bishnu, the God of preservation. ୪ । ଶିବ—4. Siba, the God of destruction. ୫ । ବ୍ରହ୍ମା—5. Brahmā, the God of creation. ୬ । ଚନ୍ଦ୍ର—6 Moon. ୭ । (+କର୍ମ ଅ) ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—7. Beauty. ୮ । ବିଷ—8. Poison. ୯ । ମୁଖ—9. Mouth. ୧୦ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ମନୁଷ୍ୟ—10. Man. [ଦ୍ର—ଭାଷାର ଅନେକ ଶବ୍ଦର ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ ଅବ୍ୟୟ ପଦ ଏହି ଅକ୍ଷର ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ହୋଇଅଛି । ଯଥା—କମ୍‌କମ୍, ଘମ୍‌ଘମ୍, ଝମ୍‌ଝମ୍, ଝମର ଝମର, ମକ୍‌ମକ୍, ମଚ୍‌ମଚ୍, ମରମର, ମଡ଼ମଡ଼, ଢମ୍‌ଢମ୍, ଠମ୍‌ଠମ୍, ଡମ୍‌ଡମ୍, ଦମ୍‌ଦମ୍, ଦୁମ୍‌ଦାମ୍, ମିଟ୍‌ମିଟ୍, ଝୁମ୍‌ଝୁମ୍ ଇତ୍ୟାଦି ।]
ଦେ. ଅ—ନିମ୍ନଲିଖିତ ସ୍ଥଳମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—
जी An interjection used in the following cases. ୧ । ସମ୍ବୋଧନ—1. In addressing a person. ୨ । ବାକ୍ୟ ସମାପ୍ତି—2. In completing a sentence. ୩ । ବାକ୍ୟର ଦୃଢ଼ତା ଦ୍ୟୋତକ—3. In emphasising a sentence. ୪ । ଅନାଦରସୂଚକ—4. Expressing disregard. ୫ । ବିସ୍ମୟ, ସନ୍ଦେହ ବା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜକ—5. In expressing surprise, doubt or wonder. [ଦ୍ର—'ମ' ସମ୍ବୋଧନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲେ ସମ୍ବୋଧିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପରେ ବସେ; ଯଥା—ରାମ ମ; କିନ୍ତୁ ଏହାର ପୂର୍ବରେ ଓ ପରେ 'ହେ' ବସେ, ଯଥା—ହେ ରାମ, ରାମ ହେ ।]

ମ ଅ—ଦେ. ଅ—ମ (ଦେଖ)—Ma (See)
Ma-a

ମଅଣ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—୧ । ମଣ (ଦେଖ)—1. Maṇa (See)
Ma-aṇa ୨ । ମହଣ (ଦେଖ)—2. Mahaṇa (See)

ମଅଣ ସାରୁ—ଦେ. ବି—ମାଣସାରୁ—Arum Indicum; Alocasia
Ma-aṇa sāru Indica.

ମଅନ୍—ଦେ. ବି (ସ. ମଥନୋତ୍ଥ=ଘୃତ ? ଅଥ। ; ସ. ମଦନ=ମହମ—ଯୋଗେଶ୍ୱର)—ରୁଟୀ ଓ ଲୁଚି ପାଇଁ ଅଟାର
Ma-an
मयान
ବା ମଇଦାର ପିଣ୍ଡ ତକଟା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଅଟାରେ
मोया; मोयन ବା ମଇଦାରେ ମିଶାଯିବା ଘିଅ—Ghee mixed with flour before it is mixed with water and kneaded into dough. [ଦ୍ର—ଅଟାରେ ମଅନ୍ ଦେଲେ ରୁଟି ବା ପୁରି ଫୁଲୁକା ଓ ହାଲୁକା ହୁଏ ।]

ମଅନ୍ ଦାର—ଦେ. ବଣ—ମସ୍ୟାନ ବା ଉତସା ଘିଅ ଦିଆଯାଇ ତିଆର
Ma-an dār ହୋଇଥିବା (ପୁରି, ଲୁଚି ବା ରୁଟି); ଖାସ୍ତା—
मयान दार (Bread etc) Prepared with a leaven
मोया दार, मोयन दार of ghee.

ମଅମ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୋମ୍; ମୂଳ ସ. ମଧୂଚ୍ଛିମ୍)—ମହମ
Ma-ama मोम मोम (ଦେଖ)—Mahama (See)

ମଅଳ—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ମଳ)—ମଳ; ମଳ—Dirt; filth;
Ma-aḷa excrement. ବିଣ—ମଇଳା; ମଳଯୁକ୍ତ; ମଳିଆ;
मयला मैल, मला ମଳିଆ—Dirty; filthy.

ମଅଳଣ(ନ)—ଦେ. ବିଣ (ସ. ମ୍ଳାନ)—୧ । ମ୍ଳାନ—1. Pale.
Ma-aḷaṇa(na) ୨ । ଝାଉଁଳି ବା ମଉଳି ଯାଇଥିବା—2.
मलिन Withered. ୩ । ସଭାଆଦିର ଭଙ୍ଗ—3. The
मलान dispersal of a meeting or gathering.
ବି—ମ୍ଳାନ ହେବା—Paling; discolouration.

ମଅଳଣ(ନ) ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମଉଳିଯିବା; ମ୍ଳାନ ହେବା—
Ma-aḷaṇa(na) paḍibā 1. To become pale.
मलान होना
୨ । (ସଭା) ଭାଙ୍ଗି ଯିବା—2. (a meeting) To disperse.

ମଅଳ ମ୍ଳେଛ(ଚ୍ଛ)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସ· ମଳ ଓ ମ୍ଲେଚ୍ଛ)—
Ma-aḷa mḷechha(chhā) ମଳଯୁକ୍ତ ଓ କୁତ୍ସିତ (ଶରୀର ଓ ବସ୍ତ୍ରାଦି)—Foul and dirty.
ମଅଳ ମେଛେ(ଳ)ଛଅ } ଅପଭ୍ରଂଶ
ମଅଳ ମେଛେ(ଳ)ଛ(ଛା) }
(ମଅଳ ମ୍ଳେଛୀ, ମଅଳ ମେଛେଛୀ, ମଅଳ ମେଳେଛେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
নোংরা म्लेछ

ମଅଳିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସ. ମଳିନ)—ମଳିନ—Dirty; filthy.
Ma-aḷiā मयला मैला

ମଇ—ଦେ. ବି (ସ. ମର୍ଦ୍ଦିକା; ମଦିକା; ମଦି)—୧ । ହଳ କରାଯାଇ
Mai ଥିବା ଜମିର ଢେଲାମାନଙ୍କୁ ଭାଙ୍ଗି ସମତୁଲ କରିବା
मै ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ଉପରେ ଘୋଷରାଯିବା କାଠଖଣ୍ଡ ପରି କୃଷିଯନ୍ତ୍ର
हेंगा; पटेल ବିଶେଷ—1. A ladder-like harrow drawn over ploughed fields to reduce the ploughed up clods of dry earth into powder; a beam; a clod-crusher; clod-breaker. [ଦ୍ର—ପାଚିଲା ଧାନରେ ମଇଦେବା ନ୍ୟାୟ—ଯେତେବେଳେ ଧାନ ପାଚିଥିବା ସମୟରେ ମଇ ଦେଲେ ଧାନଗୁଡ଼ିକ ଗଛରୁ ଝଡ଼ି ପଡ଼ି ମାଟିରେ ମିଶିଯାଇ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ଓ କୃଷକର ସର୍ବନାଶ ଘଟେ ବୋଲି, ବହୁପରିଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଫଳଲାଭ ବେଳକୁ ବିଘ୍ନ ବା ସର୍ବନାଶ ବା କଷ୍ଟଲାଭ ଘଟିଲେ ଏହି ଉପମା ଦିଆଯାଏ ।]
জিওল ୨ । ଛଅଳ ଗଛ; ଏକପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲି ବଡ଼ ଗଛ—
जिगन 2. A kind of wild tree; Odina Wodier.
মে ବୈଦେ (ଇଂ. ମେ)—ଇଂରାଜୀ ବର୍ଷର ପଞ୍ଚମ ମାସ—
मई The month of May.

ମଇଅ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବାମଣ୍ଡା) (ଭୁଲ ଫା. ମେଵା)—
Maia ୧ । ପିଜୁଳି—1. Guava. ୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) ଆତ—2. Custard apple.

ମଇଁଷ—ଦେ. ବ (ସ, ମହିଷ)—ମଇଁଷି (ଦେଖ)
Maiñsha Maiñshi (See)

ମଇଁଷାଘିଅ—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବ (ଭୁଲ ବ. ଭଇଁଷା
Maiñshā ghia ଘୀ)—ମଇଁଷିର ଦୁଧରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଘିଅ—Ghee prepared from buffalo-milk; ghee produced from the milk of buffaloes.

ମଇଁଷାଳ—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ସ. ମହିଷପାଳ)—ମହିଷରକ୍ଷକ; ଯେ ମହିଷ
Maiñshāḷa ଚରାଏ—A tender of buffaloes.
মৈসবার মহীষের রাখাল

ମଇଁଷାସୁର—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ମହିଷାସୁର)—ମହିଷାସୁର (ଦେଖ)
Maiñshāsura Mahishāsura (See)

ମଇଁଷି—ଦେ. ବ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ମହିଷ)—ଗୋ ଜାତୀୟ ଦୂସର
Maiñshi ବର୍ଣ୍ଣର ଗୃହପାଳିତ ପଶୁବିଶେଷ—Buffalo.
ভয়স, মইষ [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଜଙ୍ଗଲରେ ଚରନ୍ତି ଓ ପାଣିରେ
भैंसा;, महीष ବୁଡ଼ିବାକୁ ସୁଖ ପାଆନ୍ତି । ଗ୍ରାମ୍ୟ ଓ ବନ୍ୟ
ଦେ. ଜନପୋରୁ ଭେଦରେ ଦୁଇପ୍ରକାର ମଇଁଷି ଅଛନ୍ତି । ବନ୍ୟ ମଇଁଷି କଳା ଓ ଖ୍ୱେତପ୍ରକୃତିକ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ମଇଁଷି ପାଣ୍ଡୁର ବର୍ଣ୍ଣର ଅଟନ୍ତି । ଅଣ୍ଡିରା ମଇଁଷିକୁ ଘୋଡ଼ ବା ଘୋଡ଼ିଅ ବୋଲାଯାଏ ।] ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମି) ବ—ମାଈ ମଇଁଷି—She-buflalo. [ଦ୍ର—ଅଣ୍ଡିରା ମଇଁଷିକୁ ସିଂହଭୂମିରେ କେଡ଼ା କୁହାଯାଏ ।]

ମଇଁଷିଆ—ଦେ. ଣ—୧ । ମହିଷ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to
Maiñshiā buffalo. ୨ । ମହିଷଜାତ; ମହିଷୋତ୍ପନ୍ନ—
মইষা, ভয়সা 2. Produced from buffalo. ୩ । (ଏକ-
भैंसका ଜାତୀୟ ଫଳ ବା ଜନ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ବଡ଼ ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଫଳକୁ ବା ଜନ୍ତୁକୁ ମଇଁଷିଆ ଓ ଛୋଟ ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଫଳକୁ ବା ଜନ୍ତୁକୁ ଗାଈଆ ବୋଲାଯାଏ) ବଡ଼ଜାତୀୟ—3. Belonging to a large species. ଦେ.ବ. ପୁଂ—ମହିଷ ରକ୍ଷକ—A tender of buffaloes.

ମଇଁଷିଆ ଜୋକ—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ଜୋକ—A large
Maiñshia joka বড় জোঁক species of leeches.
महीसिया जोंक (ଗାଈଆ ଜୋକ—ବିପରୀତ)

ମଇଁଷିଆ ଦେ(ଦି)ହ—ଦେ. ବ (ସ. ମହିଷ+ଦେହ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର
Maiñshiā de(di)ha ଶରୀର ନିଜକୁ ସର୍ବଦା ଗରମ ଥିବା ପରି
भैंसीया देह ଜଣାଯାଏ ଓ ଯେ ସର୍ବଦା ଥଣ୍ଡା ପାଣିକୁ ସୁଖ ପାଏ—A person who always feels hot and likes cold bath (like the buffalo).

ମଇଁଷିଆଳ—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ସ. ମହିଷପାଳ)—ମହିଷ ରକ୍ଷକ—
Maiñshiāḷa A person who tends buffaloes; a
মহিষ চরান লোক, মহিষের রাখাল buffalo-herd.
भैंसवार

ମଇଁଷିଆଳ ଛତା—ଦେ. ବ (ସ. ମହିଷପାଳ+ଛତ୍ର)—ମହିଷରକ୍ଷକ-
Maiñshiāḷa chhatā ମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ତାଳପତ୍ରର ଛତା—Very big palm-leaf umbrellas used by buffalo-herds. [ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ମଫସଲରେ ମଇଁଷିମାନଙ୍କୁ ମଇଁଷିଆଳମାନେ ଜଙ୍ଗଲରେ ଚରାନ୍ତି ଓ ରାତିରେ ଜଙ୍ଗଲର କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ମଇଁଷିମାନଙ୍କୁ ବୃତ୍ତାକାରରେ ବନ୍ଦ କରି ରଖନ୍ତି ଓ ବୃତ୍ତର ମଝିରେ ମଇଁଷିଆଳ ଶୁଅନ୍ତି । ମଇଁଷିଆଳମାନେ ଖୁବ୍ ବଡ଼ (୬୨ ହାତ ବା ୭ ହାତ ବ୍ୟାସବିଶିଷ୍ଟ) ତାଳପତ୍ର ଛତା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ଓ ସେହି ଛତାକୁ ଭୂଇଁରେ ପୋତି ଛତା ତଳେ ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଶୁଅନ୍ତି । ସେହି ଛତାର ଖଣ୍ଡରୁ ଶିକା ଝୁଲେ ସେ ଶିକାରେ ଆପଣାର ଖାଦ୍ୟାନ୍ନ ଓ ମଇଁଷିଙ୍କଠାରୁ ଦୁହାଁ ହେବା ଦୁଧ ରଖନ୍ତି ।]

ମଇଁଷିଆ ଶୋଲ—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ଶୋଲ—A big
Maiñshiā sola species of Æschynomene. [ଦ୍ର—
মোটাসোলা ଏହା ସାଧାରଣ ଶୋଲ ଗଛଠାରୁ ବଡ଼ ଓ ଏଥିର
কাটশোলা ଡାଙ୍ଗମାନ ସାଧାରଣଶୋଲ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ।]

ମଇଁଷି ଘିଅ—ଦେ. ବ (ସ. ମହିଷ+ଘୃତ)—ମଇଁଷି ଦୁଧରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Maiñshi ghia ଘୃତ—Ghee made from buffalo-
ভইষা ঘি भैंसका घी milk. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମଇଁଷି ଦୁଧ, ମଇଁଷି ଦହି ପଦମାନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମଇଛ(ଛେ)ଦ୍—ପ୍ରାଦେ (ସୁସ୍ତ) ଣ—ମୁକ୍ତହସ୍ତ—Liberal; open-
Maichha(chhe)d handed. (ଯଥା—ସେ ମଇଛେଦ୍ ହୋଇ ପୁଅ ବାହାଘରେ ଟଙ୍କା ଖରଚ କଲେ ।)

ମଇତନ କଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ମୈତ୍ରକଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Maitana kaṇṭā Maitrakaṇṭā (See)

ମଇତା—ଦେ. ବ—କୁଆମଇତା ଲତା ଓ ଫଳ—A kind of cucur-
Maitā bitatious creeper and its fruit.

ମଇତ୍ର—ଦେ. ବ.ପୁଂ (ସ. ମିତ୍ର)—୧ । ମିତ୍ର—1. Friend. (ଦ୍ର—
Maitra ତଥପେ ବ୍ୟଙ୍ଗାମଣା କର । ପଦ୍ମ ମଇତ୍ର ସମ ସର—
মিতা मीत ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।) ୨ । ସମ ନାମଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
(ମଇତ୍ରାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. A namesake. ୩ । ସମନାମଯୁକ୍ତ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାପିତ ଧର୍ମ-ବନ୍ଧୁତା; ମିତ୍ରତା—3. A god-relationship established between two namesakes.

ମଇତ୍ରାଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ମିତ୍ରା)—ମଇତ୍ରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine
Maitrāṇi মিতানী मीतनी of Maitra.

ମଇଥୁ(ଥା)ନ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବ—ମୈଥୁନ (ଦେଖ)
Maithu(tha)na Maithuna (See)

ମଇ(ୟ,ଏ)ଦା—ଦେ.ବ (ଫ.ମୈଦା)-ଗୋଧୂମର ସୂକ୍ଷ୍ମଚୂର୍ଣ୍ଣ—Fine flour
Mai(ya,e)dā of wheat. [ଦ୍ର—ମଇଦା ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ଆକାରର
মএদা, ময়দা मैदा ଦାନାବିଶିଷ୍ଟ ଗହମ ଚୂନାକୁ ଅଟା ବୋଲାଯାଏ ।]

ମଇଦା କଳ—ଦେ. ବ—ମଇଦା ପେଷିବାର ଯନ୍ତ୍ର କଳ—
Maidā kaḷa ময়দা কল मैदाकल Flour-mill.

ମଇଦାଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର ପ୍ରାନ୍ତ) ବ (ସଂ. ମେଢ୍ଢ଼+ଦଣ୍ଡ)—Maidāṇḍi ମେଢ଼ିଖୁଣ୍ଟ; ଧାନ ବେଙ୍ଗଲା ପକାଇବା ପାଇଁ ବଳଦ ଯୋଡ଼ି ବାନ୍ଧୁଣୀ ବନ୍ଧାଥିବା ଖୁଣ୍ଟ—The central post to which bullocks are tethered for treading paddy.

ମଇଦାନ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମୈଦାନ୍=ପଡ଼ିଆ)—୧ । ବସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ Maidāna ପ୍ରାନ୍ତର; ପଡ଼ିଆ—1. A wide expanse of ମୟଦାନ **मैदान** waste land; a vast field; a meadow. ୨ । (ଲୋକେ ଗ୍ରାମର ପ୍ରାନ୍ତସ୍ଥ ପଡ଼ିଆକୁ ଝାଡ଼ାଫେର ଯାଉଥିବାରୁ) ଝାଡ଼ା ଫେରିବା—2. Easing one's self; passing stools. ୩ । ଝାଡ଼ାରୋଗ—3. Diarrhoea; cholera. ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଅପରାହ୍ଣ—Afternoon. [ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ଲୋକେ ସାଧାରଣତଃ ଅପରାହ୍ଣରେ ଝାଡ଼ାଫେରିବାକୁ ଯିବାର ଅଭ୍ୟାସ ଦେଖାଯିବାରୁ ଏହି ଅର୍ଥ ।]

ମଇଦାନ ଯିବା—ଦେ. କି—ଝାଡ଼ା ଫେରିବାକୁ ଯିବା—To go to Maidāna jibā ବାହ୍ୟି ଯାଓୟା ease one's self. **मैदान जाना** ।

ମଇଦାନ ହେବା—ଦେ. କି—୧ । ଝାଡ଼ା ଫେରିବା—1. To pass Maidāna hebā stools. ୨ । ଝାଡ଼ା ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ହେବା—ବାହ୍ୟି ହওয়া 2. To suffer from diarrhoea or cholera. **झाड़ा होना** ଦେ. ବ—ପତଳାଝାଡ଼ା ହେବା—Looseness of stools.

ମଇଧାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ସଂ. ମଧ୍ୟାହ୍ନ)—ଅପରାହ୍ଣ—Maidhān (ମଇଧାନ୍ ବେଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Afternoon.

ମଇଧେ(ଧ୍ୟେ)—ଗ୍ରା. କି. ଵଣ (ସଂ. ମଧ୍ୟ; ବତରଥ)—୧ । ମଧ୍ୟରେ—Maidhe(dhye) 1. Amongst. (ଉ—ଅଳଙ୍କାର ମଇଧେ ମଧ୍ୟେ **मँझे** ଝମକାଠି ଥାନେ—ଚଗ ।) ୨ । ମଧ୍ୟରୁ—**मझे** 2. From; out of. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ହିସାବପତ୍ରରେ 'ମଧ୍ୟରୁ' ଅର୍ଥରେ ଞ୍ଜ ଏହିପରି ସାଙ୍କେତିକରୂପେ ଲେଖା ଯାଏ ।

ଯଥା—ଜମା ଟ ୩୯ ଞ୍ଜ ଖରଚ ଟ ୨୷ ଯାଇ ବାକି ରହିଲା ଟ ୦ ୷ ।

ଅର୍ଥାତ୍ ଛଅଟଙ୍କା ଜମା ମଇଧେ ବା ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇଟଙ୍କା ଦୁଇଅଣା ଖରଚ ବାଦ୍ ଯାଇ ବାକି ବଳିଲା ଚଉଦଅଣା ।]

ମଇନର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ.(ଇଂ ମାଇନର୍) ବଣ—ନାବାଳଗ—Mainara Minor. ବ—ନାବାଳକ ପିଲା—A minor.

ମଇ(ୟ,ଏ)ନା—ଦେ.ବ (ସଂ.ମଦନ ସାରିକା)—ଶାଳୀ—The Indian Mai(ya,e)nā grackle; the myna; Eulabes Inter-ମୟ(ଏ,ନା **मैना** media. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ବଣିଚଢ଼େଇ ଜାତୀୟ ଅଟନ୍ତି ଓ ପାହାଡ଼ରେ ରହନ୍ତି । ଏମାନେ ମନୁଷ୍ୟ ପରି କଥା କହିବାକୁ ଶିଖନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଲୋକେ ଏ ଚଢ଼େଇକୁ ପୋଷନ୍ତି ।] ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବଣିଚଢ଼େଇ—The common myna; Acridotheres Tristis. ବୈଦେ. (ଫା. ମାହୁଆନା)—ମହିନା; ମାସିକ ବେତନ—Monthly salary.

ମଇନାକ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବ—ମୈନାକ (ଦେଖ)—Maināka Maināka (See) [ଉ—ମଇନାକ ପର୍ବତ ଶ୍ୱେତ କଇଲାସ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।]

ମଇନ୍ଦର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ (ସଂ. ମହେନ୍ଦ୍ର)—ଗଞ୍ଜାମର ମହେନ୍ଦ୍ର Maindara ଗିରି—Name of a hill in the Ganjam district. [ଉ—ବାଘ ବଳଦ ବାନ୍ଧିଲ ହଳେ । ଗୁଷ ବଲ୍ଲ ମଇନ୍ଦର ମାଳେ—ଗଞ୍ଜାମ. ଗ୍ରାମ୍ୟ ଗୀତ ।]

ମଇଫ(ଫି)ଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମହଫିଲ୍)—ଆଡ଼ମ୍ବରଯୁକ୍ତ ସଭାମଣ୍ଡପ; Maipha(phi)l ମଜ୍‌ଲିସ୍ ପାଇଁ ସଜ୍ଜିତ ସଭାଗୃହ—A house or ମାଇଫଲ **मोफिल** place equipped for holding a fete.

ମଇମନ—ବେଦେ.ବ (ଇଂ ମାମ୍ନନ୍=ଧନଦେବ ?)—ପଶ୍ଚିମ ଭାରତୀୟ କଚ୍ଛ Maiman ଦେଶୀୟ ବ୍ୟବସାୟୀ ମୁସଲମାନ୍—The Cutchee ମୟମନ **मैमन** Memmons. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷ ପ୍ରଥମେ ହିନ୍ଦୁ ଥିଲେ ଓ ପରେ ମୁସଲମାନ୍ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଏମାନଙ୍କର ହିନ୍ଦୁ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଦାୟବିଭାଗ କରାଯାଏ ।]

ମଇର—ଗ୍ରା. ବ—(ସଂ. ମୟୂର)—ମୟୂର—Peafowl; peacock. Maira ମୟୂର **मोर** (ମଇଣ୍ଡି—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମଇ(ୟ,ଏ)ରା—ଦେ.ବ—(ସ.ମୋଦକକାର)—୧ । ଗୁଡ଼ିଆ; ହାଲୋଇ—Mai(ya,e)rā ମୟରା **हलवाई** 1. Confectioner. ୨ । ଲର୍ଡ଼ ମଇରା; ମାର୍କୁଇସ୍ ଅଫ୍ ହେଷ୍ଟିଙ୍ଗସ୍ ବା ଲର୍ଡ଼ ହେଷ୍ଟିଙ୍ଗସ୍—2. Lord Moira, Marquis of Hastings. [ଦ୍ର—ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୮୧୩ ଠାରୁ ୧୮୨୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତର ବଡ଼ ଲାଟ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସମୟରେ ଭାରତରେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ବିସ୍ତାର, ନେପାଳ ଯୁଦ୍ଧ ଓ ପିଣ୍ଡାରି ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା; ଶ୍ରୀରାମପୁର ଠାରୁ ପ୍ରଥମ ବଙ୍ଗଳା ସମ୍ବାଦପତ୍ର ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା ଓ କଲିକତାର ପ୍ରେସିଡ଼େନ୍ସି କଲେଜ୍ ୧୮୧୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା ।]

ମଇଣ୍ଡି—ଦେ. ବ—୧ । କବନ୍ଧ; ମୁଣ୍ଡହୀନ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହ—1. A Mairī headless human trunk. ୨ । ମାଈ ମୟୂର—**मोरनी** 2. Peahen.

ମଇ(ହି)ଣ୍ଡି ଗିରିଆ—ଦେ. ବ—(ସ. ମୟୂର ଗ୍ରୀବକ)—ତୁତିଆ; ତାମ୍ର—Mai(hi)ri giriā ଘଟିତ ନୀଳ ବର୍ଣ୍ଣ ଉପରସ; ଉପଧାତୁ ବିଶେଷ—ତୁତେ **मोर तुतिआ** Copper sulphate; blue vitriol. ସ. ମୟୂର ତୁତ୍ଥ, ତୁତ୍ଥ

ମଇଣ୍ଡି ପରି ଗଡ଼ିବା(ଲୋଟିବା)—ଦେ.କ୍ରି—(ସ. ମଣ୍ଡି+ଓ. ଗଡ଼ିବା)—Mairī pari gaṛibā(loṭibā) ଖାସାରକ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ ଯନ୍ତ୍ରଣାୟ ଗଡ଼ାଗଡ଼ି ଦେଓୟା ହୋଇ ଭୂମିରେ ଲୋଟିବା (କବନ୍ଧ ପରି)—**मोरकीतरहलोटपोट करना** To roll or wallow on the ground in extreme agony or pain.
ମଇଣ୍ଡି ଭଳିଆ ଗଡ଼ିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ମଇଣ୍ଡି ଭଳିଆ ହେବା }

ମଇ(ଏ)ଲ୍—ଦେ. ଅ—ହାତୀ ଉପରେ ଆରୋହୀ ଚଢ଼ିବା ପାଇଁ ହାତୀକୁ Mai(e)l ଅଣ୍ଟେଇବା ନିମନ୍ତେ ମାହୁନ୍ତଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଡାକ— **मय्येल** The driver's call to an elephant to kneel **धे धे, मयल मयल** down that it may be mounted on. (ମଲ୍ ମଲ୍, ମଲ୍, ମଏଲ୍‌ମଇ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଇ(ଏ)ଲ୍ (ଲି)ଖୁରା—ବୈଦେ. ବ—(ଫା. ମୈଲ୍ ଖୋର୍)—ଘୋଡ଼ାଙ୍କ Mai(e)l (li) khurā ପିଠିରେ ଜୀନ୍ ତଳେ ପକାଯିବା ପତଳା ଗଦି· **जीनेर गदी मौल खोरा** A thin cushion put on the back of a horse below the saddle.

ମଇଲ(ଲ)—ପ୍ରାଦେ, (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ଇଂ) ବ—(ଇଂ. ମାଇଲ୍)— Maila(la) ମାଇଲ; ଅଧ କ୍ରୋଶ—A mile.

ମଇ(ଏ)ଲମ୍—ବୈଦେ· ବ—(ଆ. ମଲହମ୍; ମରହମ୍)—୧ । ମଲମ— Mai(e)lam **मलम मलहम** 1. Ointment. ୨ । ଦେବତାଙ୍କ ଅଙ୍ଗରେ ଚୁଆ ଚନ୍ଦନ ବୋଳିବା ନୀତି ବିଶେଷ—2. The ritual of anointing idols with sandal paste and other scents. ୩ । ଦେବମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ଦେହରୁ ପିନ୍ଧିଥିବା ବେଶ ଓ ଅଳଙ୍କାର କାଢ଼ିବା—3. Taking off of the dress and ornaments from an idol.

ମଇ(ଏ,ୟ)ଳା(ଲା)—ଦେ. ବ—(ସ. ମଳ)—୧ । ମଳ— Mai(e,ya)lā (lā) **मयला मैला** 1. Dirt; filth. ୨ । ଗୁହ; ବିଷ୍ଠା—2. Dung; ordure; night soil. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପାପ—3. (figurative) Sin. ୪ । ମନ୍ଦ ଚିନ୍ତା—4. Evil thoughts. ବଣ—୧ । ମଳିଆ; ମଳଯୁକ୍ତ—1. Dirty; filthy. ୨ । ଅପରିଷ୍କୃତ—2. Unclean. ୩ । ମଳିନ—3. Soiled.

ମଇଲା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଳଯୁକ୍ତ କରିବା—To soil; to be Mailā karibā **मयला करा मैला करना** foul.

ମଇଲା ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିରେ ସହରର ବିଷ୍ଠା ପ୍ରଭୃତି Mailā gārdi ବୁହାଯାଏ—A cart for carrying away **मयलागाड़ि मैलागाडी** ordure or night soil etc.

ମଇଲ(ଲା)ଟ ବାଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବ (ଇଂ, ମାଲେଟ =କାଠର ବଡ଼ Maila(lā)ta bārda(rdā) ହାତୁଡ଼ି; ଏ ବାଡ଼ର ଖୁଣ୍ଟମାନ [ମଲ(ଲ)ଟବାଡ଼(ଡ଼ା)—ଅନ୍ୟରୂପ] ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟା ହୋଇ ବସାଯିବାରୁ)—ନଈ କୂଳ ଯାଉଥିବା ବନ୍ଧର ମୂଳରେ ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟାଯାଇ ବସା ଯାଇଥିବା କାଠର ବା ବାଉଁଶ-ଖୁଣ୍ଟିର ବାଡ଼—A fencing consisting of a row of wooden or bamboo posts driven into the ground with heavy hammers to prevent erosion of embankments.

ମଇଲଣ—ଦେ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବ—(ପ୍ରୋଫେସର ଆର୍ତ୍ତବଲ୍ଲଭଙ୍କ Mailāna ଦୃଷ୍ଟ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ) ପାଇଖାନା— Latrine; privy.

ମଉ—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ମଧୁ)—ମଧୁ; ମହୁ— Mau **मौ** ମୌ Honey.

ମଉକା—ବୈଦେ. ବ (ଆ. ମୌକା =ଘଟଣାସ୍ଥଳ) —୧ । ଅବସର— Maukā 1. Leisure. ୨ । ସୁବିଧା; ସୁଯୋଗ— ସୁযোগ **मौका** 2. Opportunity. ୩ । ଘଟଣାସ୍ଥଳ— 3 Place of occurence. ୪ । ଉପଯୁକ୍ତ [ମୋ(ମୌ)କା—ଅନ୍ୟରୂପ] କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର—4. A proper field for one's action.

ମଉକୁପ(ଫ,ବ)—ବୈଦେ· ବଣ (ଆ ମଉକୁଫ୍) (କଚେରି ଆ)—୧ । Maukup (ph, b) ସ୍ଥଗିତ—1. Stopped. ୨ । କିଛିକାଳପାଇଁ ମ(ମୋ)କୁଫ ବ) **मौकूफ** ସ୍ଥଗିତ—2.Stopped for a time; postponed; suspended. ୩ । (ଚାକିରି ଆଦିରୁ) ବରଖାସ୍ତ—3 Dismissed (from service). ୪ । ରଦ୍ କରି ଯାଇଥିବା—4 Annulled; nullified; set aside.

ମଉକୁପି(ଫି,ବି)—ବୈଦେ ବ (ଆ. ମଉକୁଫୀ) (କଚେରି ଆ)—୧ । Maukupi(phi,bi) ସ୍ଥଗିତତା—1,Stoppage. ୨। ବରଖାସ୍ତି— **मकुफी** 2. Dismissal. ୩ । ସାମୟିକ ସ୍ଥଗିତତା—3. **मौकूफी** Temporary stoppage; postponement; suspension. ୪ । ରଦ୍ ରହିତ ହେବା ଅବସ୍ଥା— 4. Annulment.

ମଉଛ(ଛୁ)ବ—ଦେ. ବ (ସ ମହୋତ୍ସବ; ପ୍ରା. ମହୋଚ୍ଛବ)—୧ । Mauchha(chhu) ba ମହୋତ୍ସବ—1. A great fes- (ମଉଚ୍ଛବ—ଅନ୍ୟରୂପ) tival. ୨ । ବଡ଼ ଭୋଜି—2. মচ্ছব A great feast. (ଉ—ଗୋଟାଏ ଘରେ **बडा भोज;** ମେଳା ମଉଛବରେ ପିଠା ଖଜା ଉଆର ଯୁବ । **महोत्सव; महोत्सो** ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।) ୩ । ମଠର ମହନ୍ତ ଆଦିଙ୍କ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଉପଲକ୍ଷରେ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଭୋଜି—3. A feast given to Baishnabas on the anniversary of the death of a Mahanta.

ମଉଜ—ବୈଦେ. ବ—(ଫା.ମୌଜ୍ =ଲହରୀ; ତରଙ୍ଗ)—୧ । ଆମୋଦ- Mauja ପ୍ରମୋଦ; ମଜା—1. Amusement. ୨ । ଆନନ୍ଦ- মউজ **मौज** ଲହରୀ—2. A wave of merriment. ୩ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ଜିହ୍ୱା ଆଦିର ସୁଖପ୍ରଦ ଆମୋଦ— 3. Pleasure derived from sensual enjoyment. ୪ । ଆନନ୍ଦ—4. Happiness; joy. ୫ । ସୁଖ ଭୋଗ—5. Enjoyment of pleasure. ୬ । ମୌଜା (ଦେଖ)—6. Maujā (See)

ମଉଜ ବେଲ(ଳା)—ଦେ. ବ—(ଫା. ମୌଜ+ସ. ବେଳା)—ମଜାର Mauja bela (lā) ସମୟ—A time of amusement মৌজের সময় or merriment. [ଉ—ରଥ ଚଳେ ଧୀରେ ଧୀରେ, **मौजका समय** ଶିଶୁ ମଉଜ ବେଳେ । ଶିଶୁଙ୍କ ରଥ ଗୀତ ।]

ମଉଜ ଭାତ—ଦେ. ବ—(ଶିଶୁ ଭାଷା)—ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନାର୍ଥ Mauja bhāta ପିଠା ମାଡା ଭାତ ଡାଲି ଘିଅ ଆଦି ଗୋଳାଇ বেড়ে ভাত କରିଥିବା ଲୋଭନୀୟ ଅନ୍ନ ପିଣ୍ଡ—A ball of rice

पवार भात dal and ghee rolled and kneaded together to attract children.

ମଉଜା—ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଲଚରଥ) (ଅ. ମୌଜା)—ସ୍ଥାନ
Mauja ଅଧାପୂର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜମିଶୁଡ଼ି ବା ଭୂମି ସମୂହର
মৌজা **मौजा** ସମଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ଗ୍ରାମ—1. A village, being the unit of some houses or plots, fixed for revenue purposes. [ଦ୍ର—ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ । ମୌ ।] ୨ । (ଫା. ମୋଜହ୍)
মোজা **मोजा** ମୋଜା; ଗୋଡ଼ମୁଣା—2. Stockings. ୩ ।
ঢেউ **मौज** (ଫା. ମୌଜ୍) ତେଉ—3 Wave.

ମଉଜାୱାର(ରି)—ବୈଦେ. ବଣ—(ଫା.) (ଲଚରଥ)—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
Mauja war(ri) ମଉଜା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to different mauzas or villages. (ଯଥା—
মৌজা ওয়ারি **मौजा वार** ମଉଜାୱାରି ରେକର୍ଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ।)
(ମଉଜଇଥାର [ରି], ମଉଜା ୱଥାର[ରି]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଉଜା ଦାର—ବୈଦେ. ବି—(ଫା.ମୌଜା + ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର)—ମଉଜାର
Maujadar ଜମିଦାର—The proprietor of a village
মৌজাদার **मौजादार**

ମଉଜି—ବୈଦେ. ବଣ—(ଫା.)—୧ । ଅମୋଦ ପ୍ରିୟ—1. Fond
Mauji of amusements or sensual pleasures.
(ମଉଜିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସର୍ବଦା ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଥାଏ—
মজাদার **मौजी** 2. Always merry. ୩ । ମନ ମଉଜି (ଦେଖ)—3. Mana mauji (See)

ମଉଜି କର୍ଡ଼ାଏ (ପଟେ)—ଦେ. ବି—(ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ) ଅମୋଦପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
Mauji kardae (pate) (ironical) A person fond
মজাদার লোক of pleasures and amusements; a
आप मौजी happy-go-lucky person.
(ମଉଜିଅ କର୍ଡ଼ାଏ [ପଟେ]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଉଜି ରାମ—ଦେ. ବଣ—୧ ଅତି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ—1. Careless.
Mauji ram মৌজী রাম **मौजी राम** ୨ । ମଉଜି (ଦେଖ)—2. (a person) Fond of amusements. ୩ । ସଂସାରର ଦୁଃଖରେ ନିର୍ଲିପ୍ତ—3. Not irritated or by affected worldly sorrows.

ମଉ(ହୁ)ଜୁତ(ଦ)—ବୈଦେ. ବଣ—(ଫା. ମୌଜୁଦ୍)—୧ । ଉପସ୍ଥିତ—
Mau (hu)jut(d) মজুত(দ) 1. Present; at hand.
मौजूद ୨ । ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରଖା ଯାଇଥିବା—2. Ready. ୩ । ନଗଦ; ଗଚ୍ଛିତ (ଧାନାଦି)—3. Cash; ready cash.

ମଉଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । (ସ. ମୁକୁଟ ପ୍ରା. ମଉଡ଼) ମୁକୁଟ—1. A
Maurda crown. ୨ । ଟୋପି—2. Hat; cap.
মকুট **मौर** ୩ । (ଫା. ମୋହର; ଭୁଲ; ସ. ମୁଦ୍ରା)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମୁଦ୍ରା;
মোহর **मोहर** ମୋହର—3. Gold coin. ୪ । (ସ. ମୁକୁଟ;
বাঙ্গলা ঘর **कोनिआ घर** ପ୍ରା. ମଉଡ଼)—ଚତୁଷ୍କୋଣ ଚାଳ ଘର; ଯେଉଁ ଘରର ହାଣ୍ଡିଅର ନ ଥାଏ—4. A house with a tapering quadrangular or pyramidal thatch; a thatched house without a gable.
गरदान ୫ । (ସ. ମୌଳ) ବେକ ଘଣ୍ଟି; ଗରଦନ—The nape
मौर of the neck.

ମଉଡ଼କଟା ସୁନା—ଦେ. ବି—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା କାଟି କରି ବର୍ଣ୍ଣିଅଦ୍ୱାରା ଅଳଙ୍କାର
Maurdakata suna ତିଆରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବିଶୁଦ୍ଧ ସୁନା—
মোহরগলান সোনা Pure gold got from gold coins.
मोहरदार सोना

ମଉଡ଼ ଘର—ଦେ. ବି—ବଙ୍ଗଳାଘର; ଯେଉଁ ଘରର ଚାଳ ଚତୁଷ୍କୋଣ;
Maurda ghara ଯେଉଁ ଘରର ଚାରିପାଖେ ୪ଟି ତ୍ରିକୋଣ ଚାଳ
(ମଉଡ଼ମଗ୍ନ ଘର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଥାଏ—A house with a
[ନାଗୁଳଅ ଘର—ବିପରୀତ] pyramidal thatch.
বাঙ্গলাঘর **कोनिया घर**

ମଉଡ଼ମଣି-ଦେ. ବି (ସ. ମୁକୁଟମଣି)—୧ । ମୁକୁଟରେ ଥିବା ପଥର—
Maurdamani 1. Gem set in a crown. ୨।(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)
মকুটমণি ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି; ପ୍ରଧାନ ବା ସରଦାର—2. (figura-
मौर, शिरमौर tive) The chief or head of a class.
(ଦ୍ର—ଅପଣ ସ୍ୱଜାତିର ମଉଡ଼ମଣି, ସଭାଏ ହେଲ ବସିଲେଣି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ) [ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ସ୍ୱାଧୀନ ନରପତିଙ୍କୁ 'ଲକ୍ଷେ ଉକଳରେ ମଉଡ଼ମଣି' ବୋଲି ଲୋକେ କହୁଥିଲେ ।]

ମଉଡ଼ ମାଳ(ଳା)—ଦେ. ବି (ଫା. ମୋହର୍+ସ. ମାଳ)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରାର
Maurda mala(la) ହାର—A necklace of gold
মোহরেরমালা coins. [ଦ୍ର—ଧୋବଣୀ ବେକରେ ମଉଡ଼ମାଳ,
मोहरमाला ବୋଲି ପଡ଼ୁଥିଲେ ଢ଼ୋଲ । ଗୋରୁଜଗାଟୋକାଙ୍କ ଗୀତ]

ମଉଡ଼ଶେଣୀ—ଦେ. ବି—ମଉଡ଼ମଗ୍ନ ଘରର ଚାଳ ତଳେ ଓ ଗୁରକାନ୍ଥ
Maurdaseni ଉପରେ ଥିବା ଶେଣୀ (ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)-Wall-plates of pyramidal thatched houses.

ମଉଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସ. ମୌଳ)—୧ । ପାଗ; ଶିରସ୍ତ୍ରାଣ-1. Helmet.
Maurda ୨ । ବେକ; ଗ୍ରୀବା—2. Neck. [ଦ୍ର—ଅଳପ ପାଗ
পাগড়ী କେଉଁ ମୁଣ୍ଡକୁ, ରୁପି ଅଛନ୍ତି ଶାଳ ମୁଣ୍ଡକୁ, ମଉଡ଼ା
टोप ଟେକଉନ୍ତି କାହାର, ଉଚ ମାପକୁ ଯେ । ବ୍ରଜନାଥ. ସମର
ঘাড় **मौर** ତରଙ୍ଗ ।]

ମଉ(ହୁ)ତ—ପ୍ରାଦେ (ସାଜପୁର] ବି. [ଭୁଲ. ହି. ମୌତ; ଅ, ମୌତ୍]—
Mau(hu)ta ୧ । ମୃତ୍ୟୁ—1. Death. ୨ । ମୃତ୍ୟୁର ସମୟ—2. The time of death.

ମଉନ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବଣ ଓ ବି(ସ. ମୌନ)—ମୌନ (ଦେଖ)—
Mauna Mauna (See). [ଦ୍ର—ହରଣାଙ୍କ ବିମ୍ବ, ଗ୍ରହି ବନ୍ଧା ବିମ୍ବ, ଅଧର ହେଲୁ ମଉନ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।]

ମଉନମାଳା—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ମୋହନ ମାଳା)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଦି ଧାତୁ ଗୋଲକଦ୍ୱୟ
Maunamala ଗୁମ୍ଫିତ ମାଳା—A necklace of gold or
মোহনমালা **मोहनमाला** silver balls.

ମଉନ(ନୁ)ମୁହାଁ—ଗ୍ରା. ବଣ.ପୁଂ (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ) (ସଂ. ମୌନମୁଖ)—ମୌନାବ-
Mauna(nu)muhā̃ ଲମ୍ବୀ;ଗୁପ୍ତଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର-(ironical) Silent;
(ମଉନ[ନୁ]ମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) taciturn to all appearances
ଚୁପସୟତାନ but scheming. [ଉ—ମଉନମୁହାଁର ଅପାର ଗୁଣ
मौनमुहाँ ଜଗ ।] [ଦ୍ର—ମଉନମୁହାଁମାନେ ଭିତର କପଟୀ ବା ଚକ୍ରାନ୍ତ-
ସଇତାନ ବୋଲି ଲୋକପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଛି ।]

ମଉନା[ନେ]ଇ—ଗ୍ରା. ବ—ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କ ନାମ—
Maunā[ne]i Name of a popular Goddess.

ମଉନାବତୀ—ଗ୍ରା. ବ [ସଂ. ମୌନବତୀ]-ବେତାଳ ପଞ୍ଚବିଂଶତି କାହାଣୀରେ
Maunābati ବର୍ଣ୍ଣିତ ମୌନବ୍ରତଧାରଣୀ ରାଜକନ୍ୟାବିଶେଷ—
ମୌନାବତୀ Name of a silent princess of the folk-
tale called Betālapañchabimśati.
[ଦ୍ର—ଏହି ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କ ବିବରଣ ଯଥା—ଏକ ଦେଶର
ରାଜକନ୍ୟା ମୌନବ୍ରତ ଧାରଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଯେ କଥା
କୁହାଇ ପାରିବ ରାଜା ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସେ କନ୍ୟାଙ୍କୁ
ସମ୍ପ୍ରଦାନ କରିବେ ବୋଲି ସତ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଅନେକ
ରାଜପୁତ୍ର ଆସି ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ବିଫଳପ୍ରଯତ୍ନ ହେଲେ ।
ଶେଷରେ ଶାଳିବାହନାଦିତ୍ୟ (ଯେ ବେତାଳସାଧନା କରି
ଥିଲେ) ବେତାଳମାନଙ୍କ ସହିତ ସେ କନ୍ୟା ନିକଟରେ
ପହଞ୍ଚି ବେତାଳମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଛଳରେ ଏପରି
କୌଶଳରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ଉତ୍ତରମାନ କଲେ (ଯଥା—ଦୋଷୀଙ୍କୁ
ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ, ଅବଧ୍ୟଙ୍କୁ ବଧ୍ୟ ବୋଲି ଉତ୍ତର କରିବା) ଯେ,
ମୌନାବତୀ ଏହା ଶୁଣି ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ହୋଇ ରହି ପାରିଲେ
ନାହିଁ, ଓ ଉକ୍ତ ଅନ୍ୟାଯ୍ୟ ଉତ୍ତରମାନଙ୍କର ପ୍ରତିବାଦ କରିବା
ପାଇଁ ପାଟି ଫିଟାଇଲେ । ତାଙ୍କ ମୌନବ୍ରତଭଙ୍ଗ ହେବାରୁ
ଶାଳିବାହନାଦିତ୍ୟ ଉକ୍ତ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ ।]

ମଉନାବେଶୀ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ମୌନ+ବେଶ)—ମଉନ ବ୍ରତ ଧାରଣ
Maunābesi କରିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ—A woman who was
taken the vow of keeping silence.

ମଉନୀ ବାବାଜୀ(ବାବା)—ଗ୍ରା. ବ—ଯେଉଁ ବାବାଜୀ ମୌନ ବ୍ରତ
Mauni bābāji(bābā) ଅବଲମ୍ବନ କରି ଥାଆନ୍ତି—
ମୌନীবাবা An anchorite who has taken the vow
मौनीबाबा of silence.

ମଉର(ରୁ)ସ(ସି)—ବୈଦେ. ବଣ ଓ ବ (ଅ. ମୌରୁସୀ)—
Maura(ru)sa(si) ମୌରସ(ସି) (ଦେଖ)- Maurasa(si)
(See) (ଉ—ଔପାଧିକ ରାଜା ଉଚ୍ଛାସନେ ରୁଷି, ଛୁଟି
ହେଉଛନ୍ତି ରାଜା ମଉରୁସି । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।)

ମଉ(ହୁ)ରାଡ଼(ଲ)—ଦେ. ବ (ସଂ. ମୁରଲ; ମଧୁରାଳକା)—ମଧୁର
Mau(hu)rārdi(li) ଜଳରେ ବାସ କରୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର
মৌরলা କ୍ଷୁଦ୍ର ମତ୍ସ୍ୟ—A tiny fresh water fish;
मौराली, खेसरा Aspidoparia Marar.
[ଦ୍ର—ଏ ମାଛ ୩।୪ ଅଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ
ଦେହରେ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର କାଣ୍ଟି ଅଛି; ଉଦର ଗୋଲ, ମୁହଁ
ଛୋଟ, ମୁଛ ନାହିଁ; ଏ ମାଛ ଖାଇବାକୁ ଖୁବ୍ ରୁଚିକର ଓ
ରୋଗୀର ପଥ୍ୟ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମଉର୍ବୀ—ଗ୍ରା. ବ (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ମୌର୍ବୀ)—ଧନୁର ଗୁଣ—
Maurbi Bow-string. (ଉ—ଭ୍ରୂରୁ ଧନୁ ଅଞ୍ଜନ ମଉର୍ବୀକ
(ମଉର୍ବୀକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ରଞ୍ଜନ ।.ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।)

ମଉଲ (ଇତ୍ୟାଦ)—ଦେ. ବ—ମହୁଲ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Maula (etc) Mahula etc. (See)

ମଉଳ(ଳି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ମୌଳ)—୧ । ମସ୍ତକ—1. Head.
Mauḷa(ḷi) ୨ । ଦେବମୂର୍ତ୍ତିର ମସ୍ତକରେ ଥିବା ମୁକୁଟ—2।
मौर Crown on the head of an image.
মৌড় ଦେ. ବଣ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଶ୍ରେଣୀମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—
(figurative) Best of a class. (ଉ—
ଫୁଲ ଗୁଚ୍ଛ ଗୁଚ୍ଛ ଢଳଢଳ ସହସା ଦେଖିଲି ଯୁବା-ମଉଳ ।
ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।)

ମଉଲ—ଦେ. ବ—ମହୁଲ (ଦେଖ)
Maula Mahula (See)

ମଉଲ(ଲା)ନା—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ମୌଲନା (ଦେଖ)
Maula(lā)nā Maulanā (See)

ମଉଲବୀ—ବୈଦେ. ବ—(ଅ ମୌଲବୀ)—ମୌଲବୀ (ଦେଖ)
Maulabi Maulabi (See)

ମଉଲ(ନା) ମୁଗୁ(ଗ)ଲ—ଦେ. ବ—ଭାରତକୁ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆକ୍ରମଣ
Maula(nā) mugu(ga)la କରିବା ବୈଦେଶିକ ମୋଗଲ ବା
(ମଉନା ମୁଗୁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୁସଲମାନ୍ ଶତ୍ରୁର କାଳ୍ପନିକ ନାମ
(ଜଗନ୍ନାଥ,ଭାଗବତ)—Name of some foreign
invader whose invasion of India has
been foretold in the Bhāgabata. [ଉ—
ଏମନ୍ତେ ମଉଲ(ନା) ମୁଗୁଲ, ପୃଥ୍ବୀକି ହୋଇବେ ସେ ଶଲ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] [ଦ୍ର—ଭାଗବତରେ ଲେଖା
ଅଛି ଯେ କଳିଯୁଗ କ୍ରମଶଃ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ ଲୋକେ
ଧର୍ମଚ୍ୟୁତ ହେବେ, ସଂସାରରେ ପାପ ଭାର ବଢ଼ିବ, ଦେଶକୁ
ବିଦେଶୀମାନେ ଆକ୍ରମଣ କରିବେ ଓ ମଉଲ(ନା) ମୁଗୁଲ
ଭାରତକୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରିବେ ।]

ମଉ(ହ, ହୁ) ଳା—ଦେ. ବ—୧ । (ସଂ. ମାତୁଳ)—ମାତୁଳ; ମାମୁ—
Mau(ha, hu)ḷā 1. Mother's brother; maternal
মামা uncle. [ଉ—ବାର ବରଷ ମଉଳା ପୋଷେ,
मामा ଖୁଡ଼ୁଡ଼ା ଦେଖିଲେ କୋଡ଼ରେ ବସେ । ଢଗ ।] ୨ ।
মহালয়া [ସଂ. ମହାଳୟା] ମହାଳୟା [ଦେଖ]—
महालया 2. Mahālayā (See) ୩ । ମାତୁଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
3. Relating to one's mothe'rs brother.

ମଉ[ହ,ହୁ]ଳା ଅମାସ୍ୟା—ଦେ.ବ-[ସଂ. ମହାଳୟା ଅମାବାସ୍ୟା]—
Mau(ha,hu) ḷā amāsyā ଆଶ୍ୱିନ ମାସ ଅମାବାସ୍ୟା—The
মহালয়া newmoon of the month of Āswina.
महालया [ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ମହାଳୟା ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବା ବିହିତ ।]

ମଉଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ମଉଳିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ;
Mauḷā(ḷe)ibā The causative form of Mauḷibā),
শুকান ୧ । ଝାଉଁଳିବାର ଉପାୟ କରିବା—1. To cause to
मौलाना wither. ୨ । (ସଂ. ମଳିନ) ମଳିନ କରିବା—

2. To cause to turn pale. ୩ । ସଭା ଆଦି ଭଙ୍ଗାଇବା—3. To cause a meeting or assembly to disperse.

ମଉଳା ଛତୁ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଛତୁ—A kind of Maulā chhatu mushroom. [ଦ୍ର—ଏହା ଆଶ୍ୱିନ ବା କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ନାଡ଼ ଗଚ୍ଛର ମାଞ୍ଜରୁ ଉଠିବା ଛତୁର ନାଡ଼ଠାରୁ ସାର୍ଘ, ଜନ୍ତୁ ଉପର ଛଡ ଅନ୍ୟ ଛତୁର ଛତ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ।]

ମଉଳା ନିମନ୍ତ୍ରଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାତୁଳ + ନିମନ୍ତ୍ରଣ)—ବାଳକର Maulā nimantraṇa ଉପନୟନ ବା ବାଳିକାର ବିବାହ ମামারবাড়ী তত্ত্ব ପୂର୍ବରୁ ମାମୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଯିବା ନିମନ୍ତ୍ରଣ—Formal invitation sent with a tray to boy's or girl's maternal uncle before the boy's 'upanayana or girl's marriage is performed. [ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ଡାଲାରେ ପାଣ, ନଡ଼ିଆ, ଗୁଆ, ମହାପ୍ରସାଦ ଓ ଡାଲପତ୍ରରେ ଲିଖିତ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର ପଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ମାମୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଯାଏ ଓ ପଣ୍ଡା ସଙ୍ଗେ ଜଣେ ଗଙ୍ଗୁଆ ଓ ଜଣେ ମଙ୍ଗୁଳିଆ ଯାଆନ୍ତି । ବ୍ରତରେ ବା ବିବାହ ଉତ୍ସବରେ ମାମୁ ଯୋଗ ଦେଇ ଉକ୍ତ ପାଣ ଖିଅନ୍ତି ।]

ମଉ(ହ)ଳା ପକ୍ଷ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମହାଳୟା ପକ୍ଷ)—ପିତୃପକ୍ଷ; ଅପର ପକ୍ଷ; Mau(ha)lā paksha ଆଶ୍ୱିନ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ—The dark পিতৃপক্ষ पितृपक्ष fortnight of the month of Āswina.

ମଉଳାପୁଅ ଭାଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାତୁଳ ପୁତ୍ର + ଭ୍ରାତୃ)—ମାମୁପୁଅ ଭାଇ—Maulāpua bhāi One's cousin, being the son of মামাতো ভাই ममेरा भाइ one's maternal uncle.

ମଉଳା ଭଞ୍ଜା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ ମୌଳି)—୧ । ଘରଚାଳରେ Maulā bhañjā ମଥାନ ବା ଭୁଜ—1. The ridge or topmost strip of a trangular thatch. ୨ । ଘରଚାଳର ଦୁଇ ଚାଳର ମଥାନ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ିଥିବା ଏକ ହାତ ଚଉଡ଼ା ଛଣର ଛାଟି—2. A plate of straw put on the ridge of gabled thatches.

ମଉଳାଶୁର—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ମାତୁଳ ଓ ଶ୍ୱଶୁର)—ମଳାଶୁର; Maulāśubha ଆପଣା ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ମାତୁଳ—(ମଉଳା ଶଶୁର, ମଳାଶୁର—ଅନ୍ୟରୂପ) One's husband's or ମଉଳା ଶାଶୁ ମଳାଶାଶୁ } ସ୍ତ୍ରୀ wife's maternal uncle. [ଦ୍ର—ଆମ ସମାଜରେ ମଉଳାଶୁର ଓ ଭଶୁରମାନେ ଭାଇ ମামাশ্বশুর ପରସ୍ପର ମୁହଁ ଦେଖିବାର ଓ ଅଙ୍ଗକୁ ଛୁଇଁବାର ନିଷିଦ୍ଧ ।] ममेराससुर, ममियाससुर

ମଉ(ହ)ଳା ଶ୍ରାଦ୍ଧ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମହାଳୟା ଶ୍ରାଦ୍ଧ)—ପିତୃପକ୍ଷରେ ବା Mau(ha)lā śrāddha ଆଶ୍ୱିନ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷରେ କରାଯିବା ପିତୃ. মহালয়াশ্রাদ্ধ ଶ୍ରାଦ୍ଧ—The Śrādha offered to one's महालयाश्राद्ध ancestors during the dark fortnight of Āświna. [ଦ୍ର—ଯେ କୌଣସି ମାସର ଯେଉଁ ତିଥିରେ ଆପଣାର ପିତା ମରିଥାଆନ୍ତି ପିତୃପକ୍ଷର ସେହି ତିଥିରେ ମହାଳୟା ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରାଯାଏ । ସେ ତିଥିରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ବ୍ୟକ୍ତି ପକ୍ଷରେ ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ମହାଳୟାଶ୍ରାଦ୍ଧ ଅବଶ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।]

ମଉଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମ୍ଳୈ. ଧାତୁ = ମ୍ଳାନ ହେବା)—୧ । ମ୍ଳାନ Maulibā ହେବା—1. To become pale. (ଉ—କେତେ শুকিয়েযাওয়া ସୁକୁମାର ବସ୍ତୁ ସତେ ଅବା ମଉଳିବ ପରଶେ । मौलना ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।) ୨ । ଶୁଖିଲା ଯିବା—2. To wither. (ଉ—ଏକମାତ୍ର ପାରିଜାତ ସୁରନନ୍ଦନକୁ । ଶତ୍ରୁଙ୍କ ମଉଳ ହୁଡ଼ । ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବିକ୍ରମୋଦୟ ।) ୩ । ନିସ୍ତେଜ ହେବା—3. To be shorn of lustre. ୪ । ଗର୍ବ ବା କ୍ରୋଧ ତ୍ୟାଗ କରି ନତ ହେବା; ନମ୍ର ହେବା—4. To climb down; to become crestfallen. ভঙ্গহওয়া ୫ । (ସଭା ଆଦି) ଭାଙ୍ଗିଯିବା—5. To disperse. (said of an assembly or meeting.

ମଉ(ହୁ)ଶଯ୍ୟା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶଯ୍ୟା)—ମଧୁ ଶଯ୍ୟା (ଦେଖ) Mau(hu)śajyā Madhu śajyā (See) ফুল শয্যা कोहबर शय्या

ମଉ(ହୁ)ଷଧ(ଧି)—ଗ୍ରା· ବି (ସଂ. ମହୌଷଧ)—ଅବ୍ୟର୍ଥ ଔଷଧ—Mau(hu)shadha(dhi) An unfailing medicine; মহৌষধ महौषध panacea. [ଉ—ହରନ୍ତି ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ବ୍ୟାଧି, ଉଅଇ ମନ୍ତ୍ର ମଉଷଧି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମଉସମ—ଦେ. ବି—ମୌସୁମୀ ବାୟୁ (ଦେଖ)—Mausumi bāyu Mausama (See) [ଉ—ସମୁଦ୍ରଗାମୀ ସବୁପ୍ରାୟିକ ଜାହାଜ ନଶା ଜଳକୁ ଆଚ୍ଛାଦନ କରି ମଉସମ ସମୟରେ ବାଲେଶ୍ୱର ବନ୍ଦର ଘାଟରେ ଲାଗୁଥିଲେ । ଫକୀର ମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।]

ମଉସା—ଦେ· ବି. ପୁଂ (ସଂ. ମାତୃଷ୍ୱସା = ମାଉସୀ; ମାଉସୀଙ୍କ ପୁଂଲିଙ୍ଗ Mausā ଆକାର)—ମାଆଙ୍କର ଭଗ୍ନୀପତି—One's mother's মাসা, মেসা, মেসো मौसा sister's husband.

ମଏ—ଦେ. ଅ (କଚରଅ) (ଫା. ମାସ୍ତ; ଭୁଲ ସଂ. ମଧ୍ୟ)—Mae ୧ । ସହିତ—1. With; together with. ୨ । ମଧ୍ୟ; মায় ଏବଂ—2. Also; and. ୩ । ଅମୁକକୁ ମିଶାଇ—माय 3 Including. ଗ୍ରା. ଅ (ପ୍ରାଚୀନ) (ସଂ. ମୟ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ, ଦୁଃଖ ମଏ) —ସଂ 'ମୟ' ପ୍ରତ୍ୟୟ—Full of. [ଉ—ଯେ ଭାଷା କୋଟି କୋଟି ମୋକ୍ଷ ମଏ, ନ ଦେବୁ ସୁନା ଯାଚଲେ କଶାଏ । ପ୍ରାଚୀ. ଗୀତା] କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ମୟ)—ବ୍ୟାପକ ରୂପେ—Through-ময়, তমাম out. (ଯଥା—ରୋଗ ଦେଶମଏ ବ୍ୟାପିଗଲା ।) मय, तमाम ଦେ. ବି—ପଶୁ ଆଦି ଜୀବଙ୍କର ଋତୁକାଳ—The ঋতু rut period of different animals; the थिराना mating period of animals; the time of heat of animals.

ମଏଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ (ଭୁଲ ହୁ. ମୈଁ)—
Maeñ ମୁଁ; ଅମ୍ଭେ—I.

ମଏ(ୟ)କାଳ—ଦେ. ବି—ପଶୁ ଅବ ଜୀବଙ୍କର ଋତୁ ବା ସଙ୍ଗମକାଳ—
Mae(ya)kāḷa The period of rut of animals; mating season of animals.
ଋତୁ ସମୟ
घिरानेका समय [ମଏ(ୟ)ବନ, ମଏ ଋତୁ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମଏ(ୟ, ଥ)ଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଦନ)—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର କଣ୍ଟକୀ ଗୁଳ୍ମ—1. A medicinal bushy plant; the Bushy Gardenia: Randia Dumetorum.
Mae(ya, a)ṇa
ସଂ. ମଦନ, ମଦନକଣ୍ଟକ, ପିଣ୍ଡି, ନଟ, କରହାଟ, ଶଲ୍ୟକ, ଧାସ୍ୟଫଳ, ଶଲ୍ୟ, ଛର୍ଦ୍ଦନ, ବସପୁଷ୍ପ, ପିଣ୍ଡୀତକ, ମରୁବକ
[ଦ୍ର—ଏହା ଅଳ୍ପଅଧିକ ବର୍ଦ୍ଧିତ ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ । ଶୁଷ୍କ ପଡ଼ିଆରେ ଏହି ଗଛ ଉଠେ । ଗଛରେ ସିଧା ସିଧା ଲମ୍ବ କଣ୍ଟା ଥାଏ । ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ପଞ୍ଚଦଳ ବଶିଷ୍ଟ; ଫଳ ପିଣ୍ଡାକାର । ଫୁଲ ଓ ଫଳ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଏହା ଉଦ୍ରେକ, ବ୍ରଣ, କୁଷ୍ଠ, କଫ, ଅନାହ, ଶୋଥ ଓ ଗୁଳ୍ମ ବ୍ରଣ ନାଶକ ।]
मयना फल,मएना,मएना काँटा
मैन फल, करहर
ତେ. ବସନ୍ତ, ମଣ୍ଡଚେଟ୍ଟୁ, ମାଙ୍ଗ
ମ. ମେଣାଫଲ
ଗଞ୍ଜାମୀ -ଗସଘସା, ଘସଘସା, ଭୃଷାଲୀ
ତା. ମଢୁକଳ୍ଳରମ୍
ମ. ମେଣ
ଗୁ. ଢାଲ
୨ । ଏକ ଜାତୀୟ ବଡ଼ ବନ୍ୟ ଗଛ; ମହା ପିଣ୍ଡୀତକ—Randia Longispina.

ମଏଦାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ (ଫା) ବି—ମଇଦାନ (ଦେଖ)
Maedān Maidāna (See)

ମଏ ମତ୍ତ(ନ୍ତା)—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ମଦମତ୍ତ)—ମତ୍ତ; ଉନ୍ମତ୍ତ—
Mae mattā (ntā) Wholly absorbed; intoxicated.
मद मत्त
मदमस्त, मैमंत
(ଉ—ହର ରସେ ମଦ୍ୟ ପାନେ ସର୍ବେ ମଏମତ୍ତ । ପ୍ରାଚୀ. କୃଷ୍ଣକରୁପଣ ଗୀତା ।)

ମଏ(ୟ) ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ପଶୁ ଅବ; ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ) ସଙ୍ଗମ କରିବା—
Mae(ya) jibā 1. To copulate (said of beasts).
पाल देखा
उहाना, बाहाना
थिराना
୨ । (ଜୀବ ଜନ୍ତୁ ଅବ) ଋତୁମତୀ ହେବା—2. To have menses (said of animals in rut); to be in heat.

ମଏଲ୍କା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମାଟିର ଛୋଟ ବା ସରା—
Mael-kā Earthen saucer or pan.

ମଏଲ୍ଛା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ସଂ. ମ୍ଲେଚ୍ଛ)—
Mael-chhā ଜୋବଡ଼ା; ମଳଥା—Dirty; filthy.

ମଂଜିରା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି (ସଂ. ମଞ୍ଜୀର)—ମଞ୍ଜିରା; ଗିନି—
Mamjirā (ମଁଜିରା—ଅନ୍ୟରୂପ) Small cymbals.

ମଁଗ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Mañg Mañga (See)

ମଁଜ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମଞ୍ଜ (ଦେଖ)
Mañj Mañja (See)

ମଁଜି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମଞ୍ଜି (ଦେଖ)
Mañji Mañji (See)

ମଁଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) କ୍ରି—ମଣ୍ଡିବା (ଦେଖ)
Mañd-bā Mandibā (See)

ମଁଡ଼(ଡ଼ି)ଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ମାଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)
Mañrdi(di)ā (ଭୁଲ. ହୁ. ମଁଡୁଆ) Māndiā (See)

ମଁଦ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ମଦ୍ୟ)—ମଦ—Wine.
Mañd ବିଣ (ସଂ. ମନ୍ଦ)—ମନ୍ଦ—Bad.

ମକ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଭୂଷିତ କରିବା—To adorn.
Mak (root) [ମଙ୍କ (ଧାତୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)]

ମକ୍ତବ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଆରବୀ ଓ ଫାରସୀ ଭାଷା ପଢ଼ିବାର ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ—Primary school for teaching the Persian and Arabic languages.
Mak-tab
मकतब
मकतब (ମକ୍ତବ୍-ଅନ୍ୟରୂପ)

ମକ୍ (ଖ)ମଲି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଗେଣ୍ଡୁ ଫୁଲ; କୁସୁମ ଫୁଲ—
Mak-(kh)-mali Safflower; Carthamus Tinctorius.

ମକଚା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଳନ)—୧ । ମୋଡ଼ିବା—1. Twisting; wrenching. ୨ । ଦଳନ; ଦଳା; ମଳା—2. Trampling; treading; bruising.
Makachā
मचका
मसलना ଦେ. ବିଣ—ଦଳିତ—Bruised; trodden; trampled; sprained.

ମକଚା(ଚେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମକଚିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Makachā(che)ibā The causative form of Makachibā).
मचकाना मसलाना
ଦଳାଇବା—To cause to be bruised; crushed or trampled.

ମକଚିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମଳ ଧାତୁ)—୧ । ମଳିବା; ଦଳିବା—
Makachibā 1. To tread; to bruise; to crush.
मचका मसकना
[ଦ୍ର—ସେ ଗଛର ପବନ ବାଜି ସମସ୍ତେ ଅଛି ମକଚ, ଛାଦରୁ ଉଠନ୍ତି ପର ଭୂଠି ବସିଲେ । ନୀଳକଣ୍ଠ ପିଲଙ୍କ ସ୍ୱମାସୃଣ ।] ୨ । ମୋଡ଼ି ଦେବା—2. To sprain; to twist; to wrench.

ମକଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ଅଠମଲ୍ଲିକ ବି—(ଭୁଲ. ହୁ. ମକଡ଼ା)—ବୁଢ଼ିଆଣୀ;
Makardā ମାକଡ଼ସା—Spider.

ମକଦ(ଦ୍ଦ)ମ—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ମୁକଦ୍ଦମ୍—ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରାଚୀନ)—
Makada(dda)ma ୧ । ଜମିଦାର ଓ ପ୍ରଜାଙ୍କର ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ମଧ୍ୟସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାର; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଖଜଣା ଅଦାୟ କରି ଅପଣାର ଲର୍ଭାଂଶ ମାଲିକାନା କାଟି ନେଇ ବାକି ଖଜଣା ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଦିଏ—1. A tenure holder under a zamindar. ୨ । ଗ୍ରାମାଧିକାରୀ—2. The proprietor of a village. ୩ । ଗ୍ରାମର ସରଦାର 3. Village headman. [ଉ—ଲୋକେ ପଚାରିଲେ କ ବୋଲି ବୋଲିବ ? ମୁଁ କ ଗାଆଁ ମକଦମ ହୋଇଅ । ତଗ ।] ୪ । ରେଳବାଇ କୁଲିଦଳଙ୍କ ସରଦାର—4. A sardar of a gang of Railway coolies. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଡେପୁଟି କମିଶନରଙ୍କ ବା ତହସିଲଦାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ଗ୍ରାମର ଶାସନାଧିକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—Exe-
मकद्दम
मुकद्दम

cutive head of a village appointed by the Deputy Commissioner or Tahasildar.

ମକଦ(ଦ୍ଦ)ମା—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମୁକଦମା)—ମାମଲା; ଅଦାଲତରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ଅଭିଯୋଗ—Case in court; litigation. [ଦ୍ର—ଏହି ଗଣ ଅଦାଲତରେ ଦାଏର ହେବା ମକଦମାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି । ଯଥା—ଫଉଜଦାରି ବା ଫୌଜଦାରୀ ମକଦମା, ଦେଉୟାନି ବା ଦେୱାନି ମକଦମା, ଦଉରା ବା ସେସନ ମକଦମା । ଯେଉଁ ପକ୍ଷ ଅଦାଲତରେ ଜୟଲାଭ କରେ ତାର ମକଦମା ଡିଗ୍ରି(କ୍ରି) ହେଲା ଓ ଯେ ହାରେ ତା ମକଦମା ଡିସ୍‌ମିସ୍ ହେଲା ବୋଲାଯାଏ । ମକଦମା ସମ୍ପର୍କରେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ାଏ ଇଂରାଜୀ ଓ ଫାର୍ସୀ ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ପଶିଛି । ଯଥା—ଓାଇଜ, ଇସୁ, ଖାରିଜଦାଖଲ, ଅପିଲ୍, ମୋସନ୍, ସାଏଲ୍, ଅସାମୀ, ମକଦ୍ଦର, ମକଦ୍ଦମା, ମୁଦେଇ, ମୁଦାଲ୍, ଫିରାଦି, ଉମାଦ୍, ଅରଜି, ଜବାବ୍, ସମନ, ଓ୍ୱାରେଣ୍ଟ, ନୋଟିସ୍ ।]
Makada(dda)mā
মো(ম)কদ্দমা
मुकद्मा

ମକଦମା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଦାଲତରେ ଅଭିଯୋଗ ଆଣିବା—To file a suit or complaint in court.
Makadamā kariba
মকদ্দমা করা **मुकदमा करना**

ମକଦମା ଖର୍ଚ୍ଚ(ର୍ଚ୍ଚା)—ବୈଦେ ବ (ଫା. ମୁକଦମା+ଖର୍ଚ୍ଚା)—ଅଦାଲତରେ ବା କଲେକ୍ଟରରେ ମକଦମା ପାଇଁ କରାଯିବା ଆଇନ୍ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ବ୍ୟୟ—Costs of a suit; expenses of litigation which are recognised by law. [ଦ୍ର—ମକଦମାର ପକ୍ଷମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ମକଦମାରେ ଯାହା ବ୍ୟୟ କରିଥାଆନ୍ତି ତାହା ମକଦମା ଖରଚ ବୋଲି ଅଦାଲତ ସ୍ଥିର କରନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ମକଦମାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦଫାର ପାଇଁ ଯେତିକି ବ୍ୟୟ କରାଯିବ ବୋଲି ସରକାରଙ୍କ ଆଇନରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଅଛି ତାହା ମକଦମା ଖରଚ ବୋଲି ଧରାଯାଏ ।]
Makadamā kharcha(rchā)
[ମକଦମା ଖରଚ(ଚ୍ଚ)—ଅନ୍ୟରୂପ]
মকদ্দমা খরচ
मुकदमा खर्चा

ମକଦମା ଡିକି(ଗ୍ରି)—ବୈଦେ. ବ (ଜଟିଳ) (ଫା. ମୁକଦମା+ଇଂ. ଡିକ୍ରୀ)—୧ । ମକଦମାରେ (ଏକପକ୍ଷର) ଜୟଲାଭ—1. Victory of one of the parties to a suit. ୨ । ମକଦମାରେ ବାଦୀର ଜୟଲାଭ—2. A case being decided in favour of the plaintiff.
Makadamā dikri(gri)
মকদ্দমা ডিগ্রী
मुकदमा डिग्री

ମକଦମା ଡିସ୍‌ମିସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଜଟିଳ) (ଫା. ମୁକଦମା+ଇଂ. ଡିସ୍‌ମିସ୍)—୧ । ମକଦମାରେ ଏକପକ୍ଷର ପରାଜୟ—1. Defeat of one of the parties to a suit. ୨ । ମକଦମାରେ ବାଦୀର ଦାବୀର ନାମଞ୍ଜୁର—2. The dismissal of the plaintiff's claim.
Makadamā dis-mis
মকদ্দমা ডিসমিস
मुकदमा डिसमिस

ମକଦମା ଦାଏ(ୟ୍ର)ର(ରି)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମୁକଦମା+ଦାୟର) —କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ମକଦମାର ଉପସ୍ଥାପନ—Institution or filing of a case.
Makadamā dāe(ya)r(ri)
মকদ্দমা দায়ের
मुकदमादायेर

ମକଦମା ବାଜ—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ମୁକଦବାଜ)—ମାମଲା ପ୍ରିୟ—Addicted to litigation; litigious.
Makadamā bāj
(ମକଦମାବାଜୀ—ବ) মকদ্দমা বাজ **मुकमे बाज**

ମକଦମା ମାମଲା—ବୈଦେ. ବ (ଏକାର୍ଥକ ସଦୃଶ ଶବ୍ଦ; ଫା. ମୁକଦମା+ମୁଆମଲା)—ମକଦମା ଆଦି—Litigation.
Makadamā māmalā
মামলা মকদ্দমা **मामला मुकदमा**

ମକଦମା ଲଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଜଟିଳ)—ଅପର ପକ୍ଷ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅପରାଧପକ୍ଷ ଜୟଲାଭ ପାଇଁ ଅଦାଲତରେ ପ୍ରଯତ୍ନ କରିବା—To contest a suit.
Makadamā lardhibā
মকদ্দমা লড়া
मुकदमा लड़ना

ମକଦ(ଦ୍ଦ)ମି—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମୁକଦମୀ)—ଜମିଦାରଙ୍କ ଅଧୀନ ମଧ୍ୟସ୍ୱତ୍ୱ ବିଶେଷ—A sort of tenure under a zamindar.
Makada(dda)mi
মকদ্দমী **मुकदमी**

ମକଦଳ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଆତ; ବଡ଼ିଆଳ—The custard apple.
Makadala

ମକଦଲ ଫୁଲ—ଦେ. ବ—ମଖମଲ ବା ମଶିଣଗନ୍ଧ ଫୁଲ—A small and veriegated kind of safflower; french marigold; Tagetes Patula.
Makadala phula
চিনের গেঁদা
गुलदाउदी गेन्दा

ମକମକ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ବେଙ୍ଗର ଡାକ—1. The croaking of frogs. ୨ । ବର୍ଷାଋତୁରେ ଶାମୁକମାନଙ୍କର (କଳ୍ପିତ) ଧ୍ୱନି—2. The imaginary sound produced by oysters during the rains. [ଦ୍ର—ଶାମୁକ କାମୁକଙ୍କ ହୃଦରେ ଚମକ, ଥୋଇଲା କାଲ ଜାଣି ବୋଲି ମକ ମକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।] ୩ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର କାମୋଦ୍ଦୀପନା ସୂଚକ ହାବଭାବ ବା ଚେଷ୍ଟା—3. The external indications of amorous women; flirting of amorous women. ୪ । ବାଚାଳ ବ୍ୟକ୍ତିର କହିବାକୁ ସୁବିଧା ନ ମିଳିବା ଯୋଗୁଁ ଅସ୍ଥିରତା ପ୍ରକାଶ—4. Exhibition of restlessness by a talkative person when he does not get an opportunity to speak. ୫ । ବିରହାତୁର ବ୍ୟକ୍ତିର କାମଚେଷ୍ଟା ଓ ଅସ୍ଥିରତା—5. External indications and restlessness of a separated lover.
Makamaka
মকমক
टर्टर, टर्टो
হাবভাব
कसमस
मटक

ମକମକ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମକମକାଯତେ)—୧ । (ବେଙ୍ଗ) ମକମକ ଶବ୍ଦ କରିବା—1. To croak (said of a frog). ୨ । ଚିତ୍କାର କରିବା—2. To make loud noise. ୩ । ଯୌବନରେ କାମଜ୍ୱାଳା ଯୋଗୁଁ ମତ୍ତତା ପ୍ରକାଶ କରିବା—3. To exhibit external signs of
Makamaka hebā
ମକମକା(କେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମକମକା(କେ)ଇ ହେବା }
মকমকা
टर्टो करना
হাবভাব দেখান

କସମସାନା unsatiated lust; to flirt. [ଦ୍ର—ଏହି
मटकना ଅର୍ଥରେ କାମୋନ୍ମତ୍ତ ଯୁବକମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏ ଶବ୍ଦ ବିଶେଷତଃ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ୪ । ଧୃଷ୍ଟତା ପ୍ରକାଶ କରିବା—4. To exhibit impudence. ୫ । (ମନ୍ଦାର୍ଥ) ଅସ୍ଥିରତା ପ୍ରକାଶ କରିବା; ଛଟପଟ ହେବା—5. [bad sense]—To show signs of restlessness.

ମକମକା(କି)—ଦେ· ବି—୧ । ବେଙ୍ଗରବ—Croaking of frogs.
Maka makā(ki) ୨ । ହାବଭାବ ଦ୍ୱାରା କାମମତ୍ତତା ପ୍ରକାଶ—
মকমকি, হাব 2. Exhibition of signs of unsatiated
कसमसा lust ବିଣ—ମକ ମକିଆ (ଦେଖ)
मटकनी, मटकी Maka makiā (See)

ମକମକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମକମକାୟତେ)—୧ । ମକ ମକ
Maka makā(ke)ibā ହେବା (ଦେଖ)—1. Makamaka
মকমকান उधियाना, कसमसाना, मटकना hebā (See)
୨ । ଉନ୍ମତ୍ତ କରାଇବା—2. To intoxicate. ୩ । ଧୃଷ୍ଟ କରାଇବା—3. To make impudent. [ଭ—ତାକୁ ଭାବ ମକମକଉଛି, ନାଁ କସୁର ମକମକଉଛି ? ଉଗ ।] ୪ । ବିରହରେ ଅସ୍ଥିର ହେବା—4. To feel restless and sickly owing to one's separation from the beloved.

ମକମକିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । କାମାତୁର—1. Lustful; lascivious.
Maka makiā ଅସ୍ଥିର उद्दाम, मटकीला
(ମକ ମକି[କେ]ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ କାମାତୁର ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରେ
2. Exhibiting amorous signs; thirsting for satisfaction of lust with the opposite sex; flirting.

ମକର୍‌ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଭୁଲ.ହି. ମକସ୍ରା)—ବୁଢ଼ିଆଣୀ—
Makar-lā Spider.

ମକର୍‌ଲା ଜାଲ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଭୁଲ. ହି. ମକସ୍ରାଜାଲ)
Makar-lā jāla ବୁଢ଼ିଆଣୀ ଜାଲ—Cob web.

ମକ(ଖ)ମଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ଫୁଲ ଗଛ—
Maka(kha)mali A species of flower tree.
(ଦ୍ର—ଗୁରୁବାର ଦିନ ମକମଲି ଫୁଲ ଗଛ ମୂଳେ ଦୁଧ ଗୁଡ଼ୁଲ ଦେଇ ପ୍ରଣାମ କରି ଏହାର ମୂଳ ଉତ୍ପାଟନ କରି ଅଣି ରଖିଥିବ । ଏହି ମୂଳକୁ ବାଟି ପ୍ରସବବେଦନାଗ୍ରସ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପାନ କରାଇଲେ ସେ ସତ୍ୱର ପ୍ରସବ କରିବ । ପ୍ରସବ କାଳରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଗଛର ମୂଳ ଅଣି ବାଟି ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପାନ କରାଇଲେ ପ୍ରସବ ବେଦନା ଲୁପ୍ତ ହୁଏ । ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।)

ମକର—ସଂ. ବି—(ମ=ମୁଖ, କିର+କୃ ଧାତୁ=ବିକ୍ଷେପ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ
Makara ଅ; ଅଥବା ମାୟା+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଅଥବା ମ=ମନୁଷ୍ୟ+କୃ ଧାତୁ=ହିଂସା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ନିପାତନ ସିଦ୍ଧ)—୧ । ପୁରାଣବର୍ଣ୍ଣିତ ଜଳଜନ୍ତୁ ବିଶେଷ—1. A mythological marine animal (half beast and half fish.) [ଦ୍ର—ଏ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ବାହନ ଓ କାମଦେବଙ୍କ ଧ୍ୱଜ ଅଟେ ।
ପୁରାଣ ବର୍ଣ୍ଣନା ଅନୁସାରେ ଏହାର ଗୋଟିଏ ଶୁଣ୍ଢ ଅଛି । ଏହାର ମସ୍ତକ ଓ ଅଗଗୋଡ଼ ଦ୍ୱୟ କୃଷ୍ଣସାର ମୃଗ ପରି ଏବଂ ଦେହ ଓ ପୁଚ୍ଛ ମତ୍ସ୍ୟ ପରି । କେହି କେହି ଏହାକୁ କୁମ୍ଭୀର, କେହି ହାଙ୍ଗର କହନ୍ତି । ପ୍ରାଚୀନ କାଳର ଅଙ୍କିତ ଚିତ୍ରରେ ଓ ପ୍ରସ୍ତରର ଖୋଦିତ ମୂର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କରେ ଏହାର ଦେହ କୁମ୍ଭୀର ପରି ଓ ତାହା ପରି ଗୋଟିଏ ଶୁଣ୍ଢ ଏ ଉପରକୁ ଟେକି ଥିବାର ଚିତ୍ରିତ ହୋଇ ଥାଏ । ଏ ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ ମଗର ।] ୨ । ଏକ ଶୃଙ୍ଗ ବିଶିଷ୍ଟ ମତ୍ସ୍ୟ ବିଶେଷ; ମଗର; ଶଣ୍ଢା ମଗର—2. Sword-fish. (ଦ୍ର—ଏହାର ଉପର ଓଠରୁ ଗୋଟିଏ ଶୃଙ୍ଗ ଦୁଇ ପାଖେ ପାହିଆ ପରି ଦନ୍ତୁରିତ ହୋଇ ଆଗକୁ ବାହାରିଥାଏ ।) ୩ । ମୁଣ୍ଡାମଗର; ହାଙ୍ଗର—3. Shark. ୪ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ରାଶିଚକ୍ରର ଦଶମ ରାଶି—4. The sign of Capricorn in the zodiac. ୫ । କୁବେରଙ୍କ ରତ୍ନବିଶେଷ—5. The name of a gem of the Hindu God of wealth. ୬ । ସୌରମାନ ମାଘ ମାସ—6. The solar month of Māgha. ଦେ. ବି—
মকর ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ଦେବତାଙ୍କୁ ଭୋଗ କରି ଯାଉଥିବା 'ମକରଚାଉଳ' ଖଆଖୋଇ ହୋଇ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାପିତ ବନ୍ଧୁତା—A god-relationship or sworn friendship set up between two persons by each feeding the other some Makara Chāula.

ମକର କୁଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଗ୍ଲୋ)—ମକରଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣ-
Makara kundala An earring in the shape of a Makara.

ମକର କେତନ—ସଂ. ବି—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ମକର ଅଟେ କେତନ=ପତାକା, ଧ୍ୱଜ ଯାହାର; ଏହାଙ୍କ ଧଜରେ ମକରର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥିବାରୁ)—
Makara ketana
ମକରକେତୁ, ମକରଧ୍ୱଜ, ମକରାଙ୍କ } ଅନ୍ୟରୂପ— ମୀନକେତନ; ଝଷକେତନ; କାମଦେବ; କନ୍ଦର୍ପ—1. The God Cupid.
୨ । (ଷଷ୍ଠୀତତ୍; ମକରର କେତନ=ବାସସ୍ଥାନ)—2. The sea.

ମକର କ୍ରାନ୍ତି—ସଂ. ବି (ଭୂଗୋଳପରିଭାଷା) -ବିଷୁବବୃତ୍ତଠାରୁ ୨୩ ଅଂଶ
Makara krānti ଦକ୍ଷିଣରେ କଳ୍ପିତ ରେଖା—
(ମକରମଣ୍ଡଳ —ଅନ୍ୟରୂପ) The Tropic of Capricorn.
[ଦ୍ର—ବିଷୁବବୃତ୍ତର ୨୩ ଅଂଶ ଉତ୍ତରରେ ଥିବା ରେଖାକୁ କର୍କଟକ୍ରାନ୍ତି Tropic of Cancer ବୋଲାଯାଏ ଓ ୨୩ ଅଂଶ ଦକ୍ଷିଣରେ ଥିବା ରେଖାକୁ ମକରକ୍ରାନ୍ତି ବୋଲାଯାଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏହି ମକରକ୍ରାନ୍ତିକୁ ମକରସଂକ୍ରାନ୍ତି ବା ମାଘ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ଛୁଅଁନ୍ତି । ଏହାହିଁ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣଗତିର ଶେଷ ସୀମା । ଏଠାରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୁଣି ଉତ୍ତର ଆଡ଼କୁ ଫେରନ୍ତି ।]

ମକରଚାଉଳ—ଦେ. ବି—ମକରସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ଦେବତାଙ୍କୁ ଭୋଗ
Makara chāula ଲଗାଯିବା ଗୁଡ଼ମିଶିତ ଅପକ୍ୱ ତଣ୍ଡୁଳ—
মকরের চাল মকরচোবট Rice mixed with molasses offered to Deities on the Makara Saṁkrānti day.

ମକର ଧ୍ୱଜ—ସଂ ବି (ବହୁବ୍ରୀହି, ମକର+ଧ୍ୱଜ=ପତାକା)—୧ ।
Makara dhwaja ମକରକେତନ; କାମଦେବ—
1. The God Cupid. ୨ । (ଆୟୁର୍ବେଦ) ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ପାରଦ ଓ ଗନ୍ଧକ ମିଶ୍ରିତ ହୋଇ ପୁଟପାକପ୍ରଣାଳୀରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ମହାଶକ୍ତିଶାଳୀ ରସାୟନ ଔଷଧବିଶେଷ-2. (Hindu medicine) A sublimate of mercury and sulpher prepared through the catalytic agency of gold; oxide of mercury. [ଦ୍ର—ଏହା ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ବୃଦ୍ଧ ଓ ଦୁର୍ବଳବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଯୁବକର ବଳ ଓ ଶକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରେ । ପ୍ରକ୍ରିୟାର ବିଭିନ୍ନତା ଓ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ସଂଖ୍ୟା ଅନୁସାରେ ଏହି ଔଷଧକୁ ରସସିନ୍ଦୂର, ସିଦ୍ଧ ମକରଧ୍ୱଜ, ଷଡ଼ଗୁଣ ବଳିଜାରିତ ସିଦ୍ଧ ମକରଧ୍ୱଜ, ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ମକରଧ୍ୱଜ, ବୃହତ୍-ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ମକରଧ୍ୱଜ କୁହେ । ଅନୁପାନ ଅନୁସାରେ ଏହା ପ୍ରାୟ ସାବଜୀୟ ରୋଗରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ବାଜୀକରଣ ଓ ଧ୍ୱଜଭଙ୍ଗ ରୋଗରେ ଏହା କବିରାଜମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରୟୋଗ । ଶୋଧିତ ପାରଦ ଓ ଗନ୍ଧକ ସଙ୍ଗେ କଜ୍ଜଳୀ ସୁନା ମିଶାଇ ବୋତଲରେ ବନ୍ଦ କର ବୋତଲକୁ ବାଲି ହାଣ୍ଡିରେ ଯୋଗ, ତିନି ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉକ୍ତ ହାଣ୍ଡି ତଳେ ନିଆଁ ଜାଳି ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଉତ୍ତାପଦ୍ୱାରା ପାରଦ ଓ ଗନ୍ଧକର କେତେକ ଅଂଶ ବାଷ୍ପରୂପେ ଉଡ଼ିଯାଏ ଓ ବାକି ପାରା ଓ ଗନ୍ଧକ ମିଶିଯାଇ ବୋତଲର ବେକ ପାଖରେ ଲାଗି ରହେ;କିନ୍ତୁ ସୁନା ତଳ ସେହିପରି ରହିଥାଏ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ରାସାୟନିକ ସାହାଯ୍ୟ ବା ଉପସ୍ଥିତିଦ୍ୱାରା ପାରା ଓ ଗନ୍ଧକ ଏହି ରୂପ ଧାରଣ କରେ । ଅଧିକାଂଶ ଗନ୍ଧକ ବାଷ୍ପରୂପେ ଉଡ଼ିଯାଏ । ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ମକରଧ୍ୱଜ ।]

ଦେ.ବି.—୧ । ହନୁମାନର ପୁତ୍ରବିଶେଷ—1. Name of a son of 'Hanumān. [ଉ—ଯହିଁ ସେ ମକର ଧ୍ୱଜ ଏମନ୍ତ ଶୁଣିଲି, ଏ ମୋହର ପିଅର ଯେ ବୋଲିଣ ଜାଣିଲି । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।]
୨ । ନାସିକାର ବାମ ପୁଡ଼ାରେ ବହୁଥିବା ନିଃଶ୍ୱାସ ପବନର ଦକ୍ଷିଣ ପୁଡ଼ାରେ ବହିବା ଅବସ୍ଥା—2. The state of the breath passing through the right nostril. [ଉ—ପ୍ରଥମରେ ବାମ ସ୍ୱର ଦକ୍ଷିଣକୁ ଗଲେ; ମକରଧ୍ୱଜ ବୋଲନ୍ତି ସେ ସ୍ୱରକୁ ଭଲେ । ପ୍ରାଚୀ. ଶିବ ସ୍ୱରୋଦୟ ।]

ମକରନ୍ଦ—ସଂ ବି—(ମକର+ଦୋ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Makaranda ଅ)—୧ । ପୁଷ୍ପରସ; ପୁଷ୍ପ ମଧୁ—1. Honey inside flowers. ୨ । କୁନ୍ଦ ଫୁଲ ଗଛ—2. A kind of flower plant. ୩ । ପୁଷ୍ପରେଣୁ - 3. Pollen of flowers. ୪ । କୋଇଲି—4. The cuckoo (Apte). ୫ । ମଧୁମକ୍ଷିକା—5. A bee (Apte). ୬ । ସୁବାସିତ ଆମ୍ବ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—6. A kind of fragrant mango tree (Apte).
ଦେ. ବି—(ନାମ)—ଜ୍ୟୋତିଷିକ ସାରଣୀ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ସ୍ୱନାମଖ୍ୟାତ ବ୍ରାହ୍ମଣ—The name of the author of an astronomical work Sāraṇi who was a Brāhmaṇa.

ମକରନ୍ଦ କଣା—ସ. ବି(ଷଷ୍ଠୀତତ୍)—ପୁଷ୍ପରେଣୁର ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ରାଂଶ—
Makaranda kaṇā A grain of pollen.

ମକରନ୍ଦ ବତୀ—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମକରନ୍ଦଯୁକ୍ତା; ମଧୁବିଶିଷ୍ଟା—
Makaranda batī Full of flower-honey. ବି—
ପାଟଳ ଫୁଲ—Bignonia Suaveolens (flower).

ମକର ବାଲୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଯେଉଁ କାଠଖଣ୍ଡ ଦ୍ୱାରା ଶଗଡ଼ର
Makara bāluā ଦୁଇଟି ଦଣ୍ଡା ଅଗ ପାଖରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଯୁଆଳର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳର ଜମ୍ମରେ ଯୋଡ଼ା ହୋଇଥାଏ—A wooden pin joining the 2 beams of a cart on the front (where they taper to a point).

ମକର ବାହିନୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ମକର+ବହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍+
Makara bāhini ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଜାହ୍ନବୀ; ଗଙ୍ଗା—The river Ganges.

ମକର ବ୍ୟୂହ—ସ. ବି—ମକରର ଶରୀର ଆକୃତିରେ ସୈନ୍ୟ ସମାବେଶ—
Makara byūha A battle array formed in the shape of a 'Makara'.

ମକର ମଙ୍ଗଳ—ସ. ବି—ମନୁଷ୍ୟର ଜନ୍ମକାଳୀନ ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଶୁଭ-
Makara maṅgaḷa ଯୋଗବିଶେଷ; ଜାତକରେ ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହ ମକର ରାଶିରେ ରହିଥିଲେ ଏହି ଯୋଗ ହୁଏ—An auspicious conjuction of the planet Mars with the sign of Capricorn at one's
(ମକର ମଙ୍ଗଳ; ମକର ମଙ୍ଗଳ ଯୋଗ—ଦେଶଜରୂପ) birth.
[ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟର ଜନ୍ମ ସମୟରେ ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହ ମକର ରାଶିର ଗୃହରେ ଥିଲେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ସୁଖୀ ଓ ଧନବାନ୍ ହୁଏ ।]

ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ସ. ବି—ମାଘ ସଂକ୍ରାନ୍ତି; ଉତ୍ତରାୟଣ ସଂକ୍ରାନ୍ତି; ଯେଉଁ
Makara saṁkrānti ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଧନୁ ରାଶିରୁ
(ମକର ସଂକ୍ରମଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯାଇ ମକର ରାଶିରେ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି—The passage of the sun from the sign of Sagitarius to that of Capricorn.
[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ସୂର୍ଯ୍ୟ ମକରକ୍ରାନ୍ତିରୁ ଉତ୍ତର ଆଡ଼କୁ ଫେରନ୍ତି, ଏ ଦିନରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଓ ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କର ଯାତ୍ରା ହୁଏ । ଏହି ଯାତ୍ରା ଉପଲକ୍ଷରେ ଅପକ୍ୱ ଚାଉଳ ସଙ୍ଗେ ଗୁଡ଼, ନଡ଼ିଆ, ପାଚିଲା କଦଳୀ ଆଦି ଗୋଳାଇ ହୋଇ ଦେବତାଙ୍କୁ ଭୋଗ କରାଯାଏ । ଏହାକୁ ମକର ଚାଉଳ ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ଭୋଗ କ୍ଷୀର ଜେଇ ହୋଇ ଲୋକେ 'ମକର' କହନ୍ତି ।]

ମକର୍ଷ—ଦେ. ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ମୋଟ ଶାରଦ ଧାନ—A species
Makarṣ of coarse paddy. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—
ଅଟ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ଘରର କାନ୍ଥ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ଧାରଣା ଉପରେ ବସା ଯିବା ଦୁଇଗୋଡ଼ିଆ ତ୍ରିକୋଣାକାର କାଠ ଖଣ୍ଡ—A two-legged triangular piece of wood placed on the cross beams of an earth-roofed thatched house. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—(ଭୁଲ. ହି. ମାକରା) ମାକଡ଼ସା. ବୁଢ଼ିଆଣୀ—Spider.

ମକରାକର—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମକର+ଆକର)—ସମୁଦ୍ର—
Makarākara The sea.
(ମକରାଳୟ, ମକରାବାସ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମକରାକ୍ଷ—ସ. ବି. ପୁଂ—ରାବଣର ସେନାପତିବିଶେଷ—
Makarāksha Name of one of the generals of Rābāṇa.

ମକରାର(ରି,ଲି)—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ମୁକରର(ରି) (ଦେଖ)
Makarār(ri,li) Mukarara(ri) (See)

ମକରାଶ୍ୱ—ସ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମକର ଅଟେ ଅଶ୍ୱ ବା ଯାନ ଯାହାଙ୍କର)—ବରୁଣଦେବ—The God
Makarāśwa of the ocean.

ମକରାସନ—ସ. ବ (ରୁଦ୍ରଯାମଳୋକ୍ତ) ତାନ୍ତ୍ରିକ ଯୋଗାସନବିଶେଷ—
Makarāsana A posture in sitting laid down in the Tantras.

ମକରିକା—ସ. ବ (ମକର+ସାଦୃଶ୍ୟାର୍ଥେ. କ+ଆ)—ମକରାକାର
Makarikā ପତ୍ରାବଳୀ; ଲଲାଟରେ କସ୍ତୁରୀ ଓ ଚନ୍ଦନାଦି
(ମକରୀପତ୍ର, ମକରୀଲେଖା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦ୍ୱାରା ମକରାକାରରେ ଅଙ୍କିତ ଚିତ୍ର; ଚନ୍ଦନପାଟି—Paintings on the forehead in the shape of a Makara.

ମକରୀ—ସ. ବ (ମକର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ମକରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Makarī 1. The feminine of Makara.
୨ । ମକରିକା (ଦେଖ)—2. Makarikā (See).
[ଉ—ବେନି କରେ ଧରି ଧରି-ଭୀମଶୃଙ୍ଗଶିରୀ ଶିରୀ ଫଳ ଲିଖନ ମକରୀ କରି—ଉଦ୍ଧ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]
୩ । (ମକର+ଅଚ୍ଛି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍)—ସମୁଦ୍ର—
3. The ocean.

ମକ(ଖ,ଖି)ଶୋ(ଚୋ)ଷ—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବିଣ—(ଭୁଲ. ହି.
Maka(kha,khi)so(cho)sh ମକ୍ଖୀଚୂସ)—କୃପଣ—Miserly.

ମକ[କ୍କା]—ଦେ. ବ—୧ । ଧାନ୍ୟାଦି ବର୍ଗର ଶସ୍ୟବିଶେଷ—
Makā[kkā] 1. Indian corn; maize; Zea
ସ. ଯବନାଳ; ଜାବନାଳ Mays; [ଦ୍ର—ଏହାର
ভুটা, মকা, মকাই ଗଛ ଓ ପତ୍ର ଜୁଆର ଗଛ ପରି;
ਮੱਕਾ, मक्का, मकई ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗଣ୍ଠିରୁ ଆବରଣାବୃତ ଲମ୍ବା ଫଳ ବାହାରେ ଓ ଉକ୍ତ ଫଳର ଗୁଣ ପାଖରେ ଦାନ୍ତ ପରି ମଞ୍ଜିମାନ ଘନ ହୋଇ ଲାଗିଥାଏ; ଖୋସା [ଗାଳକୋଷ]ର ଅଗରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ କେଶ ପରି ସରୁ ଲମ୍ବ ସୂତା ବାହାରିଥାଏ । ଏ ଗଛର ଆଦି ନିବାସ ଆମେରିକା ।]

ମକ୍କା मक्का ୨ । [ନାମ [ଆରବ ଦେଶର ରାଜଧାନୀ—
2. Mecca in Arabia. [ଦ୍ର—ଏହା ମୁସଲମାନ ଧର୍ମପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଜନ୍ମ ସ୍ଥାନ ଓ ମୁସଲମାନଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ତୀର୍ଥ । ଏଠାର ମୁସଲମାନ୍ ଧର୍ମମନ୍ଦିରକୁ କାବା ବୋଲାଯାଏ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁସଲମାନ୍ ଦୈନିକ ନମାଜ (ସ୍ତୋତ୍ରପାଠ) କଲାବେଳେ ଏହି ନଗର ଦିଗକୁ ମୁହଁ କରନ୍ତି ।]

ମକାଖଇ—ଦେ. ବ—ମକାର ମଞ୍ଜିକୁ ଭାଜି ତିଆରି କରାଯିବା
Makākhai ଲିଆ—Fried corns of maize.
মকারখৈ मक्कइलाव
(ମକାଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମକା ଖୋଷା—ଦେ. ବ—ମକାଗଛର ଗାଳ କୋଷ—The
Makā khoshā cylindrical shaft to which the
মকার ডাঁটা corns of the Indian—corn are
मकाका कोसा attached; the corn-cob of maize.

ମକା ଦାନ୍ତ—ଦେ.ବ—ମକାପରି ଦାନ୍ତ—Teeth like the grains
Makā dānta of Indian corn.
মুক্তার মতন দাঁত मक्का दाँत
[ମକାଦାନ୍ତିଆ (ପୁଂ), ମକାଦାନ୍ତେଇ, ମକାଦାନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଣ]

ମକାର—ସ. ବ—(ମ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କାର) ୧ । 'ମ' ଅକ୍ଷର—
Makāra 1. The letter 'Ma'. ୨ । ମ ଅକ୍ଷର ସୂଚକ ମାତ୍ରା (‸); ମଫଳା—2. The sign of the letter Ma when added to consonants. ୩ । ଓଁକାର ବା ପ୍ରଣବ ମନ୍ତ୍ରର ତୃତୀୟ ବା ଶେଷ ଅଙ୍ଗ—3. The last component element of the mystic syllable Oṅ'. [ଦ୍ର—ଓଁ=ଅ (ବ୍ରହ୍ମା)+ଉ(=ବିଷ୍ଣୁ)+ମ(=ମହାଦେବ) ।]
୪ । ମ ଅକ୍ଷରରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ପାଞ୍ଚଗୋଟି ବସ୍ତୁ (ଯାହାକୁ ବାମମାର୍ଗୀ ତାନ୍ତ୍ରିକମାନେ ସାଧନା କରନ୍ତି)—
4. The five things beginning with the letter 'Ma' which Tantric devotees use during their esoteric rites. (ଦ୍ର—ମତ୍ସ୍ୟ, ମାଂସ, ମଦ୍ୟ, ମୈଥୁନ ଓ ମୁଦ୍ରା ଏହି ପାଞ୍ଚକୁ ପଞ୍ଚମକାର ବୋଲାଯାଏ ।)

ମକାର ସାଧନ(ନା)—ସ. ବ—ପଞ୍ଚମକାର ଦ୍ୱାରା ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧନା—
Makāra sadhana(nā) Tantric or esoteric ritual performed with the aid of five things beginning with the letter 'Ma'.

ମକର୍ଲା—ଦେ. ବ—(ସ. ମହାକାଳ)—ମହାକାଳ ଲତା—
Makirlā Trichosanthes Palmata (Haines).
মাকাল [ଦ୍ର—ଏ ଲତାର ଚେର ସାପ ବିଷର ଔଷଧରୂପେ
माकाल ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ]

ମକୁଟ—ସଂ. ବି—(ମନ୍କ୍ ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା+କରଣ ଉଟ)—୧ । Makuṭa ମୁକୁଟ; ଶିରୋଭୂଷଣ—1. Crown; diadem. ୨ । ଅନ୍ଧାରି (ଦେଖ)—2. Andhāri (See). ୩ । ମକୁଟା (ଦେଖ)—3. Makuṭā (See).

ମକୁଟ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ଧାରି ମାରିବା (ଦେଖ)— Makuṭa māribā Andhāri māribā (See)

ମକୁଟା—ଦେ.ବି (ସଂ.ମକୁଟ)—୧ । ମୋଟ ପାଟରେ ତିଆରି ଏକ ପ୍ରକାର ମଠା Makuṭā —1. Cloth made of coarse or worsted मटका silk. ୨ । ଚାଳିଲ; ଘରର ଢାଳଅଁଶ ଉପରର ଶୁଳରେ मुकटा ପଦାଇ ବାହାର କରାଯାଇ ବନ୍ଧାଯାଇଥିବା କଡ଼ା ଗୋଛା— मटका 2. Straw projecting from the gable-roof. ओडिआनी ୩ । ନାହାଗୃହଳଥ ଘରର ଢାଳଅଁଶ ଉପରର ହିଉଳା-ଳାର ଅଂଶ—3. Gable of a thatched house.

ମକୁନ୍ଦ(ନ୍ଦା,ନ୍ଦି)—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ ମୁକୁନ୍ଦ)—୧ । ମୁକୁନ୍ଦ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ; Makunda (ndā,ndi) ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu. ୨ । ମୁକୁନ୍ଦ— मकुन्द ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ—2. Name for calling मकुन्द Mukunda. (ଉ—ଖାଲି ମକୁନ୍ଦା ଫେରୁ ଫାରୁ, ଦୋହୋଇ ପଇସା ଅଣ୍ଟାରେ ମାନ୍—ଭଗ ।)

ମକୁନ୍ଦି ଉଖୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଦୋପାଗୀ ଉଖୁଡ଼ା— Makundi ukhurḍā An excellent kind of sweets दोपागी मुड़की prepared by seasoning fried paddy पागाहुआलावा with treacle twice.

ମକୁନ୍ଦି ଉଖୁଡ଼ା ଖାଇଲାପରି ମୁହଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ)— Makundi ukhurḍā khāilā pari muhañ karibā ୧ । मुख सरस करना ମୁହଁ ସରସ କରିବା; ମୁଖରେ ଆନନ୍ଦର ଚିହ୍ନ ପ୍ରକାଶ लाइखानेके पेसा मुहं बनाना କରିବା—1. To show facial signs of pleasure. ୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ) ମୁହଁ ବିରସ କରିବା; ମୁଖରେ ଅସନ୍ତୋଷର ଚିହ୍ନ ପ୍ରକାଶ କରିବା— 2. (irony) To show signs of discontent.

ମକୁଫ୍(ଫ୍,ବ୍)—ବୈଦେ ବିଣ—(ଫା, ମୌକୁଫ୍)—ସମସ୍ତାଳୁବକୁ Makup (ph,b) ଗଡ଼ୁଯିବା—Postponed; deferred. मकुफ (ଯଥା—ଶୁଣାଣି ଦିନକୁ ସବାଶେ ମକୁବ୍ କରାଗଲା)— मौकुफ ବି—ମହଲତ—Postponement.

[ମକୃତି(ତି)(ବି)—ଡ଼]

ମକୁର—ସଂ. ବି (ମନ୍କ୍ ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା+କରଣ. ଉର)— Makura ୧ । ମୁକୁର; ଦର୍ପଣ—1. Looking glass; mirror. ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଉର) ମୁକୁଳ; କଢ଼ି— 2. Bud; blossom. ୩ । କୁମ୍ଭକାରର ଦଣ୍ଡ; କୁଲାଲ ଦଣ୍ଡ—3. The rod or handle of the potter's wheel. ୪ । ବକୁଳ ବୃକ୍ଷ—4. The Bakuḷa tree. ୫ । କୁନ୍ଦ ଫୁଲ—5. The Arabian jasmine (Apte).

ମକୁଳ—ସଂ. ବି (ମନ୍କ. ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉଳ)— Makuḷa ୧ । ଫୁଲର କଢ଼ି—1. Bud; blossom. ୨ । ବକୁଳ (ଗଛ)—2. The Bakuḷa tree (Apte).

ମକୁଷ୍ଟ(ଷ୍ଠ)—ସଂ. ବି—ବନ୍ୟ ମୁଦ୍ଗ; ବଣ ମୁଗ—A kind of wild Makushṭa(shṭha) pulse grain; Phaselous Aconi- (ମକୁଷ୍ଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) tifolius. ସଂ. ବିଣ—ମନ୍ଦଗାମୀ; ମନ୍ଥର- Moving slowly.

ମକ୍କ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଗତି କରିବା— Makk (root) To move.

ମକ୍କଲ—ସଂ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଶୂଳରୋଗ ବିଶେଷ—A kind of colic Makkala of females. [ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ପ୍ରସବ ପରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନାଭି ତଳେ, ପଞ୍ଜରା ହାଡ଼ ତଳେ ଓ ମୂତ୍ରାଶୟରେ ପୀଡ଼ା ହୁଏ, ପକ୍ୱାଶୟ ଫୁଲିଯାଏ ଓ ମୂତ୍ରରୋଧ ହୁଏ— ହୁ. ଶା. ।]

ମକ୍କି(କ୍କେ)ଲ—ବୈଦେ. ବି (ଫା; ମୋଅକ୍କଲ)—ଓକିଲଙ୍କ ଯଜମାନ— Maki(kke)la Client. (ଉ—ଅଇନ ପୋଥି ସଜାଡି ଦେଇ मक्केल ତଳଅଛୁ ଅଭିଜ୍ଞ ମକ୍କେଲଙ୍କୁ ଗୃହି ବସିଥାଆନ୍ତି । ଫକୀର मुअकिल, मोकीर ମୋହନ· ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।)

ମକ୍ରୀ—ପ୍ରାଦେ (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ମକ୍ରୀ)—ବୁଢ଼ିଆଣୀ— Makri Spider.

ମକ୍ଷ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ରାଶି କରିବା—1. To heap up; to Maksh(root) accumulate. ୨ । କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବା— 2. To be angry. ୩ । ଗମନ କରିବା—3. To go.

ମକ୍ଷ—ସଂ. ବି (ମକ୍ଷ. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ସମୂହ—1. Multi- Maksha tude. ୨ । (+କର୍ମ. ଅ) ଗଦା; ସ୍ତୂପ—2. Heap ୩ । କ୍ରୋଧ—3. Anger; wrath. ୪ । (+କରଣ. ଅ) ସ୍ୱୀୟ ଦୋଷ ଗୋପନ କରଣ; କପଟାଚାର—4. Concealing or hiding one's fault; hypocrisy.

ମକ୍ଷି—ଦେ. ବି—ମକ୍ଷିକା (ଦେଖ)—Makshikā (See). (ଉ— Makshi ମକ୍ଷି ତଡ଼ିବାକୁ ଏବେ ନାହିଁ ବଳ । ରାଧାନାଥ. मक्खी ଚଳିକା) ବିଣ—ଅତି କୃପଣ—Very miserly. (ଉ— ସ୍ୱାମୀଟା ବି ଥିଲା ଲୁଚ୍ଚାକୁ ବଳି ଚଣ୍ଡିରା; ମକ୍ଷି ବୋଲି ସରିଛୁ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।)

ମକ୍ଷି(କ୍ଷୀ)କ(କା)—ସଂ.ବି (ମକ୍ଷ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ· ଅକ;+ଆ)—୧।ମାଛି- Makshi(kshī)ka(kā) 1. Flea; the common house-flea. ୨ । ମହୁମାଛି—2. Bee.

ମକ୍ଷିକାମଳ—ସଂ. ବି—(ଷଷ୍ଠୀତତ୍) ମହଣ; ମଧୁସିକ୍ଥ— Makshikā maḷa Beeswax.

ମ(ମଂ)କ୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ—(ମକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ଗତିଶୀଳ— Ma(mam)kshu Moving. (ମଙ୍କୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଝଟିତି; ଶୀଘ୍ର—1. Sharp; soon. ୨ । ପ୍ରକୃତରେ—2 Truly; really. ୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—3. Exceedingly.

M. Patnaik, Pleader
Sutabat, Cuttack

ମଖ୍ (ଧାତୁ—ସଂ.—ଗମନ କରିବା; ଗତି କରିବା—
Makh (root) To go; to move.

ମଖ—ସଂ. ବି—(ମଖ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗମନ କରାଯାଏ)—ଯାଗ; ଯଜ୍ଞ— Vedic sacrifice.
Makha

ମଖଣ୍ଡ—ଦେ. ବିଣ—ଦୁଷ୍ଟ; ବଖଣ୍ଡ—
Makharda Wicked; wanton.
(ମଖଣ୍ଡଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) মাকড় बखंड

ମଖଣ୍ଡି—ଗ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ଥଟ୍ଟା କଥା—A jest; a joke.
Makhandi (ଉ—ରାଣ କହୁଥିରେ ମଖଣ୍ଡି ମଧ୍ୟର କୃଷ୍ଣ ଯେବା ଟାଟ୍ଟା दिल्लगी କରେ ଧୈର୍ଯ୍ୟବାନ। ଉପାସ୍. ଗୀତ ଲହରୀ।)

ମଖ ଦ୍ୱିଷ—ସଂ. ବି (ମଖ+ଦ୍ୱିଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ରାକ୍ଷସ—
Makha dwish Demon.

ମଖ(କ୍ଖ)ନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମ୍ରକ୍ଷଣ; ମନ୍ଥନ; ମଥନେନ୍ଦୁ)—
Makha(kkha)na ୧। କ୍ଷୀର ଦୁଧରୁ ବାହାରିବା ଲହୁଣୀ—
মাখন্ 1. Milk butter. ୨। ନବନୀତ; ଲହୁଣୀ—
मक्खन 2. Butter. [ଦ୍ର—ଦୁଧରୁ ମଖନ ଓ ଦହିରୁ ଲହୁଣୀ ବାହାରେ।]
ଫା. ମସକାହ୍

ମଖନା—ଗ୍ରାଦେ. (ଲହଥ) ବି—ବୋଇତ କଖାରୁ—Red pumpkin; Cucurbita Maxima.
Makhanā

ମଖମଲ—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—କୋମଳ ସ୍ଥୂଳ ଚକ୍କଣ ବସ୍ତ୍ର—
Makhmala মখমল मखमल. Velvet.

ମଖମଲ(ଲି) ଖିଅର—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଖିଅରରେ ମୁହଁ ବା ମୁଣ୍ଡ ମଖମଲ ପରି ଚକ୍କଣ ଜଣାଯାଏ—
Makhamala(li) khiara A velvety shave.
মখমলের মতন কামান
मखमली क्षौर

ମଖମଲ(ଲି) ଗଛ—ଦେ. ବି—ମଖମଲ ପରି ପତ୍ର ଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଲତାଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମ—A kind of creeping plant with velvety leaves.
Makhamala(li) gachha
মখমল গাছ
मखमलि पौधा

ମଖମଲ(ଲି) ଫୁଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଖମଲ୍ଲୀ)—ଏକ ପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର କୁସୁମ ଫୁଲ; ମାଳିକ ଗୁଛ ଫୁଲ—
Makhamal(li) phula A small species of safflower; French marigoid.
চিনের গেঁদা
गुलदावदी

ମଖମଲ(ଲି) ପୋକ—ଦେ. ବି—ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ କୀଟ—
Makhamala(li)poka The cocculus.
মখমলি পোকা, সিন্দুরে পোকা बीर बहुटी, रेसमी कीडा

ମଖମଲି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ)—ମଖମଲ ପରି କୋମଳ ଓ ଚକ୍କଣ—
Makhamali Velvety; soft and glossy.
মখমলি मखमली

ମଖ ରକ୍ଷଣ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି—ଯଜ୍ଞ ରକ୍ଷାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—Protector of sacrifices. (ଉ—ବିପୁଳ ମଖ (ମଖ ରକ୍ଷକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ରକ୍ଷଣ ପ୍ରାଣ ଶାଣ ମୁଖ ସୌମିତ୍ରି ସୁମତି। ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।) ସଂ. ବି—ଯଜ୍ଞକୁ ରକ୍ଷା କରିବା—Protecting the performance of a vedic sacrifice.
Makha rakshana

ମଖ(ଖି, କ୍ଖି)ଚୁ(ଚୋ, ଷୁ, ଷୋ)ଷ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମକ୍ଷିକା—ମହୁମାଛି; ମହୁମାଛି ପରି ସ୍ୱାର୍ଥପ୍ରିୟ; କଣ୍ଢେଇ ମୁଁହରୁ ବି ଯେ ଗିଅରେ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ପାତ୍ରରୁ ବହୁ ଦିଅ ଶୋଷି ଖାଇବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥାଏ)—ଅତି କୃପଣ—Very miserly; niggardly.
Makha(khi, kkhi)chu(cho, ṡu, ṡo)sh
মাছিটেপা
मक्खीचूष

ମଖ(ଖା)ସା—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମଖାସା)—
Makha(khā)sā ପୁରସ୍କାରରୂପେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଯାଗିର—Jagir land granted as a reward for services rendered. ୧। (ଗଞ୍ଜାମ, କୋରାପୁଟ) ବି—ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କୁ ଅଳ୍ପ ଖଜଣାରେ ଯେଉଁ ଜାଗିର ଦିଆଯାଏ—1. Jaigirs granted to public servants on quit-rent for rendering service.

ମଖ(ଖା)ସାଦାର—ଗ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ (ଫା) ବି—ଜାଗିର ଭୋଗକାରୀ; ଜାଗିରଦାର—
Makha(khā)sādār Jagirdar; a holder of service tenure.

ମଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମ୍ରକ୍ଷଣ)—(ମାଖିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—The causative form of 'Mākhibā'). ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ମାଖିବା କ୍ରିୟା କରିବା . To cause to besmear or anoint. (ଉ—ଘସାଇ ସାବନ ଜଳ ମଖାଇଣ ଯାଉଛର; ଦେଇ ଥାଳୁ ପାଲଟାଇ କୃଷ୍ଣକାନ୍ତି କୃଷ୍ଣଙ୍କର। ଉପାସ୍. ଗୀତଲହରୀ।)
Makhā(khe)ibā
মাখন
लगवाना

ମଖାନ୍ନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମଖ=ଯଜ୍ଞ+ଅନ୍ନ)—୧। ଯଜ୍ଞାନ୍ନ—
Makhānna 1. Boiled rice offered in vedic sacrifice. ୨। ଏକପ୍ରକାର ଜଳଜାତ ଶାକ ଓ ତାହାର ଫଳ, ମାଖନା; ତାଲମଖନା—
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— ପଦ୍ମବୀଜାଭ, ପାନୀୟଫଳ
মাখনা 2. A kind of aquatic pot-herb; Euryeli Eerox. [ଦ୍ର—
मखाना
ମ. ମଖାଣେ ଗୁ. ମଖାନା ଏହି ଗଛର ଫଳ ସୁସ୍ୱାଦୁ ଓ ମୁଖରୋଚକ।)

ମଖି ଚ୍ଚେଡ଼—ଗ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବିଣ—ମଖ(ଖି) ଚୁଷ (ଦେଖ)
Makhi chhord Makha(khi) ṡush (See)

ମଖୁଣ୍ଡି(ନ୍ଦି)—ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମଧୁର ଜଳଖିଆ; ସୁମିଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ—Sweets [ଉ—ତୋତେ
Makhundi(ndi)
ସେ ବି ମଖୁଣ୍ଡି ଖାଇବାକୁ ଦେବ ଯେ, ତୁ ତା ଘରକୁ ଜଲ ସକାଳୁ ଦଉଡ଼ି ଯାଉ।]

ମଗ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ବେଣ୍ଟଲଗା ଗ୍ଲାସ୍—
Mag মগ मग A mug.

ମଗ(କ)ଦୁର—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ମକ୍‌ଦୁର)—ଶକ୍ତି; ସାମର୍ଥ୍ୟ; ପରାକ୍ରମ—Power; strength.
Mag(k)dur
(ମକ୍ଦୁର—ଅନ୍ୟରୂପ) মগদুর, শক্তি मकदुर

ମଗ୍‌ଦୁର୍‌ ଭର୍‌(ରି)—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଯଥାଶକ୍ତି; ସାଧ୍ୟାନୁସାରେ, ଯାବୁ-
Magdur bhar(ri) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—To the best of one's
যথাশক্তি मकदूर भर power or ability.
(ମଦ୍‌ଦୁର୍‌ ଭରରେ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ମୋ ମଗ୍‌ଦୁର୍‌ ଭର ମୁଁ ଏ
କାମ କରିବି, କାର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ହାତରେ।)

ମଗ—ସଂ. ବି—(ମ=ବେଦ+ଗୈ ଧାତୁ=ଗାଇବା+ଅଧି. ଅ)—
Maga ୧। ଶାକ ଦ୍ୱୀପ; ମଘ (ଦେଖ)—Magha (See)
୨। (+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ) ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୂଜକ ପୁରୋହିତ—2. A priest
of the sun god ୩। ପ୍ରାଚୀନ ପାରସ୍ୟ ଦେଶବାସୀ—
3. A Magian (Apte) ଦେ. ବି—୧ । ବ୍ରହ୍ମ-
মগ मगह ଦେଶ ଅନ୍ତର୍ବର୍ତ୍ତୀ ଆରାକାନ୍‌ ଦେଶ—1. The
Arakan country in Burma. ୨। ଆରାକାନ
ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. An Arakanese
(ଲୃ—ମଗ ଦେଶିଆ ଅଖୁ ଖାଇଲେ ରସ ଲାଗନ୍ତି ନାହିଁ ।
ଲଗ।) [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଷୋଡ଼ଶ ଓ ସପ୍ତଦଶ
ଶତାବ୍ଦୀରେ ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ଜଳଦସ୍ୟୁ ବୃତ୍ତି କରୁ-
ଥିଲେ । ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନ୍‌ ସେମାନଙ୍କ କ୍ଷମତା
ଦମନ କରିଥିଲେ; ସେମାନଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ
ଆରାକାନରେ କୃଷି ବାଣିଜ୍ୟାଦି କରି ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି।]

ମଗଜ—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ମଗ୍‌ଜ୍‌)—୧ । ମସ୍ତିଷ୍କ—1. Brain.
Magaja ୨। ବୁଦ୍ଧି—2. Intellect. ୩ । ମନ—3.
মগজ मगज Mind. ୪। ହୃଦୟଗତ ଭାବ—4. Mental
condition. ୫। (ଫା. ମଗଜୀ)—ମଗଜି (ଦେଖ)
5. Magaji (See)

ମଗଜ ଖରଚ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଫା. ମଗ୍‌ଜ୍‌+ଖର୍ଚ୍ଚ)—ମୁଣ୍ଡ ଖରଚ
Magaja kharacha kariba କରିବା;ମସ୍ତିଷ୍କ ଚାଳନା କରିବା-
মগজ খরচ করা To exercise one's brain or intellect
मगजपचाना

ମଗଜ ଖରାପ ହେବା—ଦେ. ବି—(ଫା. ମଗ୍‌ଜ୍‌+ଖରାପ)—ପାଗଳ
Magaja kharapa heba ହେବା—Derangement of
মগজ খারাপ হওয়া मगज खौलना brain.

ମଗଜ ଗରମ(ମି)—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ମଗ୍‌ଜ୍‌+ଗରମ)—୧ । ମସ୍ତିଷ୍କ
Magaja garama(mi) ବିକୃତ —1. Derangement
মগজ গারম मगज गरम(मी) of brain.
୨। ବଦ୍‌ମେଜାଜ ହେବା; ଚିଡ଼ିବା—2. Loss of
temper. ଦେ. ବଣ—ବିକୃତ ମସ୍ତିଷ୍କ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
[ମଗଜବଗା(ଗି)ଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] Deranged.

ମଗଜ ଥଣ୍ଡା—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ମଗ୍‌ଜ୍‌+ଠଣ୍ଡା)—୧ । କ୍ରୋଧଶାନ୍ତି
Magaja thanda 1. The cooling of rage. ୨।
মগজ ঠাণ্ডা मगजठंडा ମନ ସନ୍ତୋଷ—2. Contentment.

ମଗଜ ଲଡ଼ୁ—ଦେ. ବି—[ସଂ. ମଗଧ+ଲଡ଼ୁ; ଏହା ମଗଧ (ଦକ୍ଷିଣ
Magaja lardu ବିହାର) ଅଞ୍ଚଳରେ ଖୁବ ଅଧିକ ହେଉଥିବାରୁ]
মগধ লাড্ডু ଘିଅରେ ଭଜା ହୋଇ ଥିବା ଅଟାକୁ ଚିନି ସଙ୍ଗେ ମିଶା
मगद लड्डु, मगदल ଯାଇ ବନା ଯାଇଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଲଡ଼ୁ—
A kind of sweet ball made of flour
fried in ghee and mixed with sugar.

ମଗଜା—ପ୍ରାଦେ. (ସାଜପୁର) ବଣ—୧ ମନ୍ଦୁଆ—1. Wayward.
Magaja ୨। ମନମୋଟିଆ; ଗର୍ବିତ—
2. Proud; arrogant.

ମଗଜି—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—୧ । ଖେସ ଲେଫେଇ ଆଦିରେ ବଅଯିବା
Magaji ସରୁ ଧଡ଼ି—1. A narrow border sewn to
মগজি मगजी quilts; an edging. ୨। ବସ୍ତ୍ରାଦିର ଧଡ଼ି—
2. The border of a cloth; hem.

ମଗଜିଦାର—ବୈଦେ. ବଣ (ଅ. ମଗଜୀ+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ୍ ଦାର୍)—ସରୁ
Magajidar ଧଡ଼ିଦାର୍—Having a narrow border.
मगजिदार मगजीदार

ମଗଣ—ସଂ. ବି—ଛନ୍ଦରେ ୮ ଗଣ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ; ଯହିଁରେ ୩ ଗୁରୁ
Magana ବର୍ଣ୍ଣର ପୁଞ୍ଜ ଥାଏ—A unit of 3 long letters
in a poem or verse

ମଗଧ୍‌ (ଧାତୁ)—ସ—ସ୍ତୁତି କରିବା—
Magadh (root) To eulogise.

ମଗଧ—ସଂ. ବି (ମଗ=ବେଦଜ୍ଞ ବ୍ରାହ୍ମଣ+ଧା ଧାତୁ=ଧରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Magadha ଅ; ମଗଧ୍‌ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବିହାର
ପ୍ରଦେଶର ଦକ୍ଷିଣାଂଶର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ—1. The an-
cient name of the southern part of the
Bihar Division. ୨। (ମଗଧ୍‌ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)
ସ୍ତୁତି ପାଠକ—2. A panegyrist; a bard.
୩। ମଗଧ ଦେଶୀୟ ଲୋକ—3. A man belong-
ing to the Magadha country.
ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର ଜାଙ୍ଗଲ ଓ ଅନୂପ ପ୍ରଦେଶର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ
ସମତଳ ଅଂଶ—The plain country between
the jungles and the low tracts of the
Orissa Coast. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗଉଡ଼-
ମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀ ଭେଦ—A subcaste of
'Garurdas' in Sambalpur district.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଖୁ ଶ୍ୟାମଳ ଜାତି ।]

ମଗଧ ଭାଷା—ସଂ. ବି—ମାଗଧୀ ବା ପାଲି ଭାଷା—
Magadha bhasha The Pali language.

ମଗଧା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗଉଡ଼ମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ
Magadha ବିଶେଷ—A sub-caste of the milkman
caste.

ମଗଧାଧିପ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍‌; ମଗଧ+ଅଧିପ)—୧ । ମଗଧର ରାଜା—
Magadhadhipa 1. The king of Magadha
ମଗଧାଧିପତି
ମଗଧେଶ୍ୱର } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଜରାସନ୍ଧ—2. Jarasandha;
ମଗଧାଧୀଶ୍ୱର the wicked demon-king of
ମଗଧେଶ Magadha

ମଗଜ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବଣ—ମଗ୍ନ (ଦେଖ)—Magna (See)
Magana (ଉ—ପରମ ପ୍ରୀତି ରସେ ହୁଏ ମଗନ । ଗ୍ରଧାନାଥ. ମେଘ ଦୂତ ।)
ମগন मगन

ମଗ(ଘ)ମ—ଦେ. ବ (ସ. ମର୍ମ; ମଗ୍ନ)—୧ । କୌଣସି ବିଷୟର ମର୍ମ ବା ରହସ୍ୟ—1. The secret of a matter; the key to a matter. ୨ । ଅନ୍ତର୍ଦେଶ—2. Inside. ୩ । ହୃଦୟ; ଅନ୍ତର—3. Heart. (ଯଥା—ଏ କଥା ତା ମଗମକୁ ବାଧିଲା ।) ବଣ—୧ । ଗୁପ୍ତ—1. Secret. ୨ । ମର୍ମଭେଦୀ—2. Heart-rending; affecting the vital parts. ୩ । ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ (ବିଷୟ)—3. Expressed by signs.
Maga(gha)ma
মরম मुघम मुग्घम

ମଗ(ଘ)ମେ ମଗ(ଘ)ମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ମର୍ମେ ମର୍ମେ—1. Into the vital parts; affecting the vital parts. ୨ । ଗୁପ୍ତ ରୂପେ—2. Secretly; in secret.
Maga(gha)me maga(gha)me
মরমে মরমে मुग्घम मुग्घम

ମଗର—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ (ଅ) ଅ (ଭୁଲ. ହି. ମଗର)—୧ । କିନ୍ତୁ—1. But. ୨ । ପରନ୍ତୁ—2. On the other hand. ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୧ । ମକର (ଦେଖ) 1. Makara (See) ୨ । (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହିନ୍ଦି ଏହି ଶବ୍ଦ) କୁମ୍ଭୀର—2. Alligator.
Magar

ମଗର—ଦେ. ବ (ସ. ମକର)—୧ । ମକର (ଦେଖ) 1. Makara (See) (ଉ—ବଳା ମୁଣ୍ଡ ଜଳେ ଛଟକେ ଦେଖାଇ, ବୁଲଇ ମଗର ଏଣେ ତେଣେ ଧାଇଁ । ଗ୍ରଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।) ୨ । ନେପାଳ ଜାତିବିଶେଷ (ହି. ଶ)—2. A class of the Nepalese. ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ. ସମ୍ବଲପୁର)—କୁମ୍ଭୀର—Alligator.
Magara
মগর मगर

ମଗର କୁ(କ)ମ୍ଭୀର—ଦେ. ବ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ଶବ୍ଦ)—ମକର ଓ କୁମ୍ଭୀର ଆଦି ହିଂସ୍ର ଜଳଜନ୍ତୁ—Sharks and alligators.
Magara ku(ki)mbhira
মগর কুমীর मगरमच्छ

ମଗର ମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବ (ସ. ମକର+ମୁଣ୍ଡ)—ସୁନାର ବା ରୁପାର ଖଡ଼ୁ ଓ ବଳା ଆଦିରେ ମଗରର ମୁଣ୍ଡ ପରି କରି ଯାଇଥିବା ମୁଣ୍ଡର ପ୍ରତିକୃତି—The ends of some ornaments, such as gold and silver bangles, shaped like the head of a Magara.
Magara munḍa
মকর মুখ मगर मुख
(ମଗରମୁହଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଗର(ଙ୍କ) ମୁଲକ—ଦେ. ବ—ଅରାଜକତା ଓ ଡକାଇତି ଘୋଟିବା ଦେଶ—A country where lawlessness reigns supreme.
Magara(ṅka) mulaka
মগের মুলুক
मगका मुल्क

ମଗର ମୁହାଁ—ଦେ. ବଣ (ସ. ମକର+ମୁଖ)—ଯାହାର ମୁହଁ ବା ମୁଣ୍ଡଭାଗ ମଗରର ମୁହଁ ପରି ଶୁଣ୍ଢଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ—Having the end modelled like a 'Magara'.
Magara muhāṅ
মকর মুখো
मगर मुहाँ

(ମଗରମୁଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ମଗରମୁହାଁ ପାଲିଙ୍କି, ମଗରମୁହାଁ ବାଲ, ମଗରମୁହାଁ ଅନନ୍ତ, ମଗରମୁହାଁ କୁଣ୍ଡଳ ଇତ୍ୟାଦି ।)

ମଗରବ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ)—ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ—The west.
Magarab ମଗରବ मगरब

ମଗରବୀ—ବୈଦେ. ବଣ (ଅ. ମଗରିବ୍)—ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the west. (ଯଥା—ମଗରବୀ (ମଗରିବ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ନମାଜ୍=ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗକୁ ମୁହଁ କରିଲାଇ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପରେ ଯେଉଁ ନମାଜ୍ ବା ସ୍ତବ ଆବୃତ୍ତି କରନ୍ତି ।) ଦେ. ବ (ଅ. ମଗରିବ୍)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ଅବ୍ୟବହିତ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳ—1. The time immediately after sunset. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ପଶ୍ଚିମକୁ (ମକ୍କା ଆଡ଼କୁ) ମୁହଁ କରିଲାଇ ଆବୃତ୍ତି କରିବା ନମାଜ—2. A Mahomedan's prayer just after sunset.
Magarabī
মগরবের
मगरबकी
মগরিব
मगरीब

ମଗର ଲେଉଟ୍—ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ୟବହାର; ସ. ମକର ଓ ଲୁଣ୍ଠନ)—କୁମ୍ଭୀର ପରି ଭୂଇଁରେ [ମଗର ଲୋଟ(ଠ)ଅନ୍ୟରୂପ] ଗଡ଼ୁଣି ଗଡ଼ୁଣି ଗତି କରିବା—[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ସମ୍ବଲପୁର ରାଜାଙ୍କ ଅଧୀନ ଜମିଦାର ବା ସାମନ୍ତ ରାଜାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ରେଢ଼ାଖୋଲର ଜମିଦାର ରାଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ବାର୍ଷିକ କର ଦେବାକୁ ଆସିଲାବେଳେ ସେ ଅଧୀନତାର ଚିହ୍ନ ସ୍ୱରୂପ ରାଜାଙ୍କ ଆଗରେ କରୁଥିବା କୁମ୍ଭୀରପରି ଗତିକୁ (ଅର୍ଥାତ୍ ରେଢ଼ାଖୋଲର ଜମିଦାର ସର୍ବାଙ୍ଗରେ କାଦୁଅ ବୋଳି ହୋଇ ଖଣ୍ଡହରରୁ ତଳେ ଶୋଇ ଲେଉଟି ଲେଉଟି ରାଜାଙ୍କ ଚରଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସି ନଜରଣା ଦେଇ ସାରି ପରେ ଠିଆ ହେବା ଖାଲକୁ) ମଗର ଲେଉଟ ବୋଲି ଯାଉଥିଲା (ପରମାନନ୍ଦ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ)— (Literally) Alligator's rolling or crawling on the ground. (Note—It was a curious performance formerly done once a year by the Zamindar of Rairākhol when the Raja of Sambalpur was his suzerain; it consisted of the Zamindar besmearing himself with mud and lying down and crawling along the ground, like an alligator, to the Raja's feet).
Magara leuṭ

ମଗରୁ—ବୈଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ଅ—ମଗରୂର୍=ଗର୍ବିତ)—୧ । ଗର୍ବିତ—1. Proud. ୨ । ଧୃଷ୍ଟ; ଅବାଧ୍ୟ—2. Insubordinate; impudent; insolent. ୩ । ପ୍ରଭୁର ଆଦେଶ ଅବମାନନାକାରୀ (ଭୃତ୍ୟ)—3. Disobedient (servant). ଗ୍ରାଦେ (ଙ୍ଗଭୂମି) ବ—୧ । ପାଣି ଯିବାପାଇଁ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ମାଟିର ନଳୀ—1. Earthen tube used as the
Magaru
মগরা; मगरूर
(ମଗରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

channel for water to flow out ୬ । ଖପରଲି ଘରର ମଥାନ ଉପରେ ବଅଥିବା ଅର୍ଦ୍ଧ ବୃତ୍ତାକାର ଖପରଲ—Semicircular thatching tiles which are laid on the top of a tiled thatch.

ମଗରାପଣ—ଦେ ବ—ଅବାଧ୍ୟତା—Insubordination; disobedience.
Magarāpaṇa ମଗରାପନା, मगरूरी
[ମଗର୍ ପଣିଅଁ; ମଗରେ(ରା)ଇ; ମଗର୍ ଚିଇ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମଗହି—ଦେ. ବ—(ସ.ମାଗଧୀ) ବହାରୀଭାଷାର ଏକ ପ୍ରାଦେଶିକ ରୂପ—
Magahi A dialect of the Bihari language.
ମଗହି; मगही ଦେ. ବଣ—ମଗଧ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Magadha.

ମଗା—ଦେ. ବ—୧ । (ସ. ମାର୍ଗଣ)—ଯାଚ୍ଞା; ମାଗିବା—
Magā 1. Asking; begging. ୨ । ଭିକ୍ଷୁକ—2
ମାଗା; मांगन Beggar. ବଣ—୧ । (ଅନ୍ୟଠାରୁ) ମାଗି ଆଣିଥିବା (ପଦାର୍ଥ)—1. (a thing) Obtained
ମାଗା; माँगाहुआ from another by asking for it.
୨ । ଭିକ୍ଷାକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Begging alms.

ମଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (୧ । ମାଗିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Magā(ge)ibā The causative form of Māgibā).
ମାଗାନ; मंगवाना ୧ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁ ମାଗିବା—
1. To ask for a thing through another
ଡେକେପାଠାନ person. ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଅଣାଇବାକୁ ଖବର ଦେବା—2. To send for (a thing); to order for the supply of a thing.
[ରିଭୁପର୍ଣ୍ଣ ନଳର ଦେଖକୁ ଯିବାକୁ । ମଗାଇଲେ ସାରଥିଏ ଶ୍ରମ ରଜାଙ୍କ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମଗାମଗି—ଦେ. ବ—ମାଗିବା କ୍ରିୟା; ମାଗଯାଚ; ମାଗି ଆଣିବା କ୍ରିୟା—
Magāmagi The act of begging.
ମାଗାମାଗି माँगामाँगी

ମଗାଯଚ୍—ଦେ. ବ (ସ. ମାର୍ଗଣ+ଯାଚଞ୍ଚା)—୧ । ମାଗିବା ଓ
Magājachā ଯାଚିବା—1. Asking and offering. ୨ ।
ମାଗାଯାଚା (ଏକାର୍ଥକ) ଯାଚଞ୍ଚା—2. Asking and begg-
माँचाँग ing. ୩ । ମଗାମଗି (ଦେଖ)—3. Magāmagi (See). ଦେ. ବଣ—ଯାହା ମାଗିକରି ଅଣାଯାଇ ଥାଏ—Obtained by begging

ମଗାହି—ପ୍ରାଦେ (ଛୋଟନାଗପୁର) ବ—ମଗହି (ଦେଖ)—Magahi
Magāhi (See). [ଦ୍ର—ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଓ ବାମଣ୍ଡାର ଭୂଇଁମାନଙ୍କ
(ମଗାଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) କଥିତ ଭୂଇଁମାଳି ଭାଷା ଏହି ମଗାହିଭାଷାର ରୂପାନ୍ତର ଅଟେ ।]

ମଗୁ—ଗ୍ରା. ବ—୧ । (ସ. ମୃଗ) ମୃଗ—1. Deer. ୨ । (ସ. ମାର୍ଗ)
Magu मग्गु ରାସ୍ତା; ବାଟ—2. Road; way.

ମଗୁ(ଘୁ)ଶିର—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ମାର୍ଗଶୀର୍ଷ; ମାର୍ଗଶିରସ୍)—ମାର୍ଗଶିର ବା
Magu(ghu)śria ଅଗ୍ରହାୟଣ ମାସ—The lunar month
ଅଗ୍ରାନ of 'Mārgaśira' following Kārttika. (ଦ୍ର—
अगहन, मार्गशिर କାର୍ତ୍ତିକ ପରକ୍ଷେ ଏହି ମଗୁଶୀର ଅଟେ । ପ୍ରାଚୀ. ଉକ୍ତସଂମଣ୍ଡଳ ।)

ମଗ୍ନ—ସ. ବଣ (ମସ୍ଜ, ଧାତୁ=ବୁଡ଼ିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ବୁଡ଼ିଯାଇ
Magna ଥିବା; ନିମଜ୍ଜିତ—1. Immersed; plunged;
(ମଗ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) sunken; drowned. ୨ । ଅନ୍ତଃପ୍ରବିଷ୍ଟ—
2. Entered inside. ୩ । ତନ୍ମୟ; ତତ୍ପର—
3. Absorbed in; engrossed; exclusively occupied with. ୪ । ଆସକ୍ତ—4. Addictd to.
୫ । ମଦମତ୍ତ; ନିଶାରେ ଚୂର୍; ବିଭୋଳ (ହ. ଶ)—
5. Intoxicated; inebriated. ୬ । ଲୀନ (ହ.ଶ)
6. Swallowed up; entranced. ୭ । ପ୍ରସନ୍ନ, ହର୍ଷିତ (ହ. ଶ)—7. Delighted; overjoyed.
୮ । ତଳକୁ ଦବି ଯାଇଥିବା (ଯଥା—ମଗ୍ନନାସିକା, ମଗ୍ନ ସ୍ତନ) [ହ. ଶ]—8 Sunken; suppressed (e. g nose; female breast). [ଦ୍ର—ଏହା ୨।୬।୭ ଅର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ଚିନ୍ତାମଗ୍ନ, ଜଳମଗ୍ନ, ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ; ପ୍ରେମମଗ୍ନ, ଶୋକମଗ୍ନ ଇତ୍ୟାଦି ।] ସ. ବ—ପର୍ବତ ବିଶେଷ; ମଗ୍ନଗିରି (୨) (ଦେଖ)—Magnagiri (2) (See).

ମଗ୍ନଗିରି—ସ. ବ (କର୍ମଧା; ମଗ୍ନ+ଗିରି)—୧ । ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ବୁଡ଼ି
Magna giri ଥିବା ପର୍ବତ; ବୁଡ଼ା ପାହାଡ଼—1. Submarine
(ମଗ୍ନପର୍ବତ—ଅନ୍ୟରୂପ) rock. ୨ । ପୌରାଣିକ ମୈନାକପର୍ବତ-
2. Name of a mythological mountain.
[ଦ୍ର—ଏ ହିମାଳୟର ପୁତ୍ର । ଇନ୍ଦ୍ର ପର୍ବତମାନଙ୍କ ପକ୍ଷଚ୍ଛେଦ କରିବା ସମୟରେ ମୈନାକ ପର୍ବତ ସମୁଦ୍ରରେ ଲୁଚି ରହି ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିଥିବା ପୁରାଣ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

ମଘ—ସ. ବ (ମହ, ଧାତୁ=ପୂଜା କରିବା+ଅ)—୧ । (+ଭାବ. ଅ)
Magha ପୂଜା—1. Worship. ୨ । ସୁଖ—2. Happiness; pleasure. ୩ । (+କରଣ. ଅ) ଧନ; ସମ୍ପତ୍ତି (ହ. ଶ)—3. Riches. ୪ । ପୌରାଣିକ ଭୂଗୋଳ ଅନୁସାରେ ମ୍ଲେଚ୍ଛାଧ୍ୟୁଷିତ ଦ୍ୱୀପବିଶେଷ ଓ ତଦ୍ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—4. Name of a mythological island or division of the globe and its barbarian inhabitants (Apte). ୫ । ପୁଷ୍ପ ବିଶେଷ (ହ. ଶ)—4. A kind of flower (Apte). ୬ । ପୁରସ୍କାର (ହ. ଶ)—6. Reward. ୭।ଉପହାର—7. A present (Apte). ୮ । ଦଶମ ନକ୍ଷତ୍ର; ମଘା—8. The tenth lunar mansion (Apte). ଦେ ବ-ବ୍ରହ୍ମଦେଶର ଆରାକାନ ପ୍ରଦେଶ ଓ ତଦ୍ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି-ଗଣ—Tne Arakan country and the Arakanese people. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ଜଳଦସ୍ୟୁରୂପେ ଅତ୍ୟାଚାର

କରୁଥିଲେ ।] ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବଣ—କୃପଣ—Miserly.

ମଘ ଦେଶ—ଦେ. ବି—ବ୍ରହ୍ମଦେଶୀୟ ଆରାକାନ ପ୍ରଦେଶ—The Magha'desa Arakan province in Burma. (ନେପାଳକ ଅନ୍ୟରୂପ) मगेरमल्लक मघैंकामुल्क;

ମଘବା(ବାଃ)—ସ. ବି. ପୁଂ (ମହ୍, ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନ୍, ଅସ୍; ମଘବନ୍, Maghabā(bāḥ) ୧ମା. ୧ବା)—୧ । ଦେବରାଜ; ଇନ୍ଦ୍ର—(ମଘୋନୀ - ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Indra; the king of Hindu gods. ୨ । ପେଚକ—2 An owl (Apte). ୩ । ବ୍ୟାସଙ୍କ ନାମାନ୍ତର—3. A name of Byāsa (Apte).

ମଘବାଜିତ୍—ସ. ବି—ରାବଣର ପୁତ୍ର ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ୍; ମେଘନାଦ [ହ୍ରୁ. ଶ]—Maghabājit The valiant son of Rābaṇa.

ମଘବାନ୍—ସ. ବି. ପୁଂ [ମଘ=ସୁଖ+ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ] —ଇନ୍ଦ୍ର—Maghabān (ମଘବତୀ, ମଘୋନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Indra.

ମଘା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ [ମହ୍. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ+ଆ]—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ Maghā ୨୭ ନକ୍ଷତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ପଞ୍ଚତାରକାଯୁକ୍ତ ଦଶମ ନକ୍ଷତ୍ର—The 10th lunar mansion or stellar constellation. [ଦ୍ର—ଏ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟରେ ଯାତ୍ରା ନିଷିଦ୍ଧ, ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ, See notes under Nakshatra) ପ୍ରାଦେ [ସମ୍ବଲପୁର] ବି—ମାଘ—The month of Māgha. ପ୍ରାଦେ. ବଣ—ମାଘ ମାସସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the month of Māgha. [ଦ୍ର—ମଘା ବରଷା, ମାଆପରଷା, ଏ ଦୁହିଙ୍କର ଏକା ଦଶା । ଲୋ ।]

ମଘାତ୍ରୟୋଦଶୀ—ସ. ବି—ଭାଦ୍ର ମାସର ମଘାନକ୍ଷତ୍ର ଯୁକ୍ତ କୃଷ୍ଣା Maghā trayodasi ତ୍ରୟୋଦଶୀ—The 13th day of the dark fortnight of Bhādra if it falls on the Maghā asterism. [ଦ୍ର—ଏ ତିଥିରେ ମଧୁ ବା ପାୟସଦ୍ୱାରା ପିତୃଲୋକଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବାକୁ ହୁଏ ।]

ମଘାପଞ୍ଚମୀ ଯୋଗ—ସଂ. ବି [ଜ୍ୟୋତିଷ]—ପଞ୍ଚମୀ ତିଥି ଓ ମଘା ନକ୍ଷତ୍ରର Maghāpañchami joga ମିଳନ—The auspicious conjunction of Maghā asterism on the fifth day of any lunar fortnight. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରି ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ତୀର୍ଥରେ ପିଣ୍ଡଦାନ କଲେ ପିତୃଗଣ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରନ୍ତି ।]

ମଘା ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି (ଲାକ୍ଷଣିକ)—ଆରମ୍ଭ ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧା Maghā paḍibā ବିଘ୍ନ ଘଟିବା—(figurative) The मघापड़ा; विघ्पड़ा happening of an obstacle in the beginning of a good work.

ମଘାଭବ—ସ. ବଣ (ମଘା+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମଘା ନକ୍ଷତ୍ର Maghābhaba ଜାତ—Born at a time when (ମଘାଭୂ—ଅନ୍ୟରୂପ) the constellation of Maghā was in the ascendant. ବି—୧ । ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ—1. Sukrāchārjya, the preceptor of the demons. ୨ । ଶୁକ୍ରଗ୍ରହ (ହ୍ରୁ. ଶ)—2. The planet Venus.

ମଘୋନୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଘବନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ; ଶଚୀ—Maghoni The wife of Indra.

ମଙ୍କ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଗତି କରିବା—1. To move (Apte). Maṅk (root) ୨ । ଭୂଷିତ କରିବା—2. To adorn (ମନ୍କ୍ ଧାତୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) (Apte).

ମଙ୍କଣକ—ସ. ବି—ଋଷି ବିଶେଷ—Name of a saint. Mankaṇaka (ଦ୍ର—ପ୍ରଭୁବେ ମଙ୍କଣକ ସେ ସ୍ଥାନରେ ବସି, ତପସ୍ୟା କରୁଥିଲେ ଗ୍ରାଳେ ନେତ୍ର ଶୋଷି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ମଙ୍କ ନ(ଣ, ଳ)କ—ସ. ବି—୧ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରର Mankan a(ṇa, ḷa)ka ଦ୍ୱାରପାଳ ଯକ୍ଷବିଶେଷ—1. Name of a demigod said to guard the Kurukshetra battle-field. (ଦ୍ର—କୁରୁ. କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଙ୍କନକ ଦ୍ୱାରପାଳ, ଅଛନ୍ତି ନମଇଁ ସେ ତାଙ୍କ ପାଦତଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।) ୨ । ଋଷି ବିଶେଷ (ହ୍ରୁ. ଶ)—2. Name of a sage

ମଙ୍କିଲ—ସ. ବି (ମଙ୍କ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇଲ)—ଦାବାଗ୍ନି—Mankiḷa Forest conflagration (Apte).

ମଙ୍କୁର—ସ. ବି (ମଙ୍କ ଧାତୁ+କରଣ. ଉର)—ମୁକୁର; ଦର୍ପଣ—Mankura Mirror.

ମଙ୍କ୍ଷଣ—ସ. ବି—ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସାଞ୍ଜୁ—An armour of Mankshaṇa the legs; greaves. (Apte).

ମଙ୍ଖ—ସ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଭାଟ—1. A royal bard (Apte). Mankha ୨ । ଏକଶ୍ରେଣୀର ଔଷଧ—2. Medicament of a particular class (Apte).

ମଙ୍ଗ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଗମନ କରିବା—To go; to move. Maṅg (root) [ମନଗ୍ (ଧାତୁ)—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତନ୍ତ—Maṅg Loom.

ମଙ୍ଗତ୍ରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ହି. ମଂଗତା)—ଭିକ୍ଷୁକ; Maṅg-tri ଭିକ୍ଷୁକ; ଭିକ୍ଷାଶୀ; ଭିକମାଗୁଣିଆ—Beggar.

ମଙ୍ଗନିଆ—ପ୍ରାଦେ (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି (ଭୁଲ ହି. ମଂଗନା; ମଙ୍ଗନ୍ୟା) Maṅg-niā ମାଗନ୍ତା; ଭିକ୍ଷୁକ—Beggar.

ମଙ୍ଗରା—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ମଲ୍ଲିଫୁଲ—Maṅg-rā The jasmine flower.

ମଙ୍ଗରି ପାଟି—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ମଥାନ ବା ମଙ୍ଗୁଳିଶେଣୀ—Maṅg-ri pāṭi The top wooden plate of a thatched house.

ମଙ୍ଗ—ସ. ବି (ସ. ମଙ୍ଗ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ନୌକାର ମୁଣ୍ଡ; Maṅga ନୌକାର କଣ୍ଠି (ହ୍ରୁ. ଶ)—1. The end of

ମେଳୁଇ head of a boat; the prow of a boat
गलही (Apte). [ଦ୍ର—ଡଙ୍ଗାର ଅଗ ପାଖର ମଙ୍ଗକୁ ଅଗମଙ୍ଗ ଓ ପଛପାଖର ମଙ୍ଗକୁ ପଛମଙ୍ଗ କହନ୍ତି ।] ୨ । ଜାହାଜର ପାର୍ଶ୍ୱ—2. The side of a ship (Apte).

সম্মতি, রাজি ଦେ. ବି—ମଙ୍ଗିବା; ସ୍ୱୀକାର; ସମ୍ମତି—Consent;
राजी agreeing to a thing. ବିଣ—ସ୍ୱୀକୃତ—
(ଅମଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) Agreeable; consenting;
সম্মত; রাজি राजी agreeing.

ମଙ୍ଗତ୍ ଜ(ଜା)ନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମଙ୍ଗତ୍=ଯେ ମଙ୍ଗେ ବା ଭିକ୍ଷ କରେ
Mangat ja(jā)n +ଜାନ୍=ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ)—ନର୍ତ୍ତକୀ; ବେଶ୍ୟା—
[ମଙ୍ଗନ୍ ଜ(ଜା)ନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ] A female dancer; dancing girl, who has accepted the profession of dancing out of her free will; prostitute.

ମଙ୍ଗ ଧରା—ଦେ. ବି—୧ । ନୌକାର ପଛ ମଙ୍ଗରେ ଲାଗିଥିବା ନୌକାର
Manga dharā ଗତିର ନିୟନ୍ତ୍ରଣାତ୍ମକ ଅଙ୍କୁଶ—1. The
हाइल helm of a boat; the rudder. [ଦ୍ର—ସୁକାନ
दुम्बाला, पतवार ଡଙ୍ଗା ଗଢ଼ା ହେଲା ବେଳେ ଡଙ୍ଗାର ପଛ ପାଖରେ
হালধরা; হালী କବଜାଦ୍ୱାରା ସଲଗ୍ନ କରାଯାଇ ଥାଏ । ମଙ୍ଗଧରା ମଧ୍ୟ
पत वारिया ଡଙ୍ଗାର ପଛପାଖରେ ଲାଗିଥାଏ । ମଙ୍ଗଧରା ଡଙ୍ଗାର ପଛ ମଙ୍ଗରେ ଦଉଡ଼ା ଦ୍ୱାରା ଛନା ହୋଇଥାଏ ।] ୨ । ମଙ୍ଗୁଆଳ; ଯେଉଁ ନାବିକ ନୌକାର ପଛ ମଙ୍ଗରେ ଲାଗିଥିବା ଅଙ୍କୁଶକୁ ଧରି ନୌକାର ଗତିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରେ—2. Helmsman. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚାଳକ—(figurative) Leader.

ମଙ୍ଗ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡଙ୍ଗାର ପଛ ମଙ୍ଗର ଅଙ୍କୁଶକୁ ଧରି ଡଙ୍ଗାର
Manga dharibā ଗତିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା—To steer
হালধরা पतवार धरना at the helm.

ମଙ୍ଗନ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମଙ୍ଗଳ)—୧ । ବିବାହର ପୂର୍ବ ଦିବସ; ମଙ୍ଗଳ-
Mangana କୃତ୍ୟ—1. The day previous to a
মঙ্গলকৃত্য অধিবাস मङ्गलकृत्य marriage. (ଉ—ଅଛି ମଙ୍ଗନ କାଲି ବାହା, କସ କରୁଅଛୁ କନ୍ୟାର ମାଥ । ଚଗ ।
୨ । ବିବାହର ପୂର୍ବ ଦିବସରେ ବର ଓ କନ୍ୟା ଯେଉଁ ମଙ୍ଗଳ କର୍ମ କରନ୍ତି) 2. The ceremonies performed on the eve of a marriage.

ମଙ୍ଗନ ଓଟା—ଦେ. ବି—ବିବାହର ପୂର୍ବ ଦିବସରେ ବର ଓ କନ୍ୟା
Mangana otā ଯେଉଁ ନୂଆ ଲୁଗା ପିନ୍ଧନ୍ତି—New cloths put on by the bride and the bridegroom on the day previous to the marriage [ଦ୍ର—କନ୍ୟାର ଲୁଗାକୁ ମଙ୍ଗନ ଶାଢ଼ି ଓ ବରର ଲୁଗାକୁ ମଙ୍ଗନ-ପାଗ କହନ୍ତି ।]

ମଙ୍ଗର୍—ପ୍ରାଦେ· (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବସ୍ତର) ବି—(ସଂ. ମକର)—କୁମ୍ଭୀର
Mangar Alligator.

ମଙ୍ଗରାଜ—ଦେ. ବି—୧ । କେତେକ ରାଜାଙ୍କ ବଂଶଗତ ଉପାଧିବିଶେଷ—
Mangarāja 1. A family title of kings. ୨ । କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—2. A family title of Kshatriyas.

ମଙ୍ଗରାଜି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର କୁଡ଼ୁମ୍ ବା ଭୁଜା
Mangarāji ଭଜା ।—A kind of fried rice.

ମଙ୍ଗଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମଙ୍ଗଳ (ଦେଖ)
Mangal Mangala (See)

ମଙ୍ଗଳ—ସଂ. ବି—(ମଙ୍ଗ୍ ଧାତୁ=ଯିବା+କର୍ମ. ଅଳ)—୧ । ଶୁଭ;
Mangala କଲ୍ୟାଣ; କ୍ଷେମ—1. Welfare; bliss; auspiciousness. ୨ । ସୌଭାଗ୍ୟ—2. Prosperity. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ ଅଳ) କୁଜଗ୍ରହ—3. The planet Mars. ୪ । ମଙ୍ଗଳବାର—4. Tuesday. ୫ । ମହାଦେବ; ମହେଶ୍ୱର; ଶିବ—5. Śiba, ୬ । ଦେବାଦିଙ୍କର ସ୍ତୁତି—6, Hymns to the Gods. ବିଣ—ଶୁଭକର—Auspicious; lucky. ଦେ. ବି.—୧ । ମଙ୍ଗଳାଚରଣ; ପୁରାଣାଦି ପାଠ ପୂର୍ବରୁ ବୋଲାଯିବା ମଙ୍ଗଳ ସୂଚକ ବାକ୍ୟ—1. Benedictory sentences uttered before beginning to read or recite a religious discourse. [ଉ—ଏମନ୍ତ ଋଷିମାନଙ୍କ ମୁଖୁ ଶୁଣି, ମଙ୍ଗଳ ଆରମ୍ଭିଲେ ଲୋମହରଷଣି । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ଆଦି ।] ୨ । ମଙ୍ଗଳ ବାକ୍ୟ; ଶୁଭ ବାକ୍ୟ—2. Benedictory utterance. (ଉ—ଅଶତ ଦେଇ ପୁତ୍ର ଶିରେ, ମଙ୍ଗଳ କଲେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରେ । ଜଗନ୍ନାଥ· ଭାଗବତ ।) ୩ । ଶୁଭ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—3. Music played on auspicious occasions. (ଉ—ମଦନ ବିଜୟ ମଙ୍ଗଳ, ବାଦ୍ୟ ମୋ ନୂପୁର ଯୁଗଳ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।)

ମଙ୍ଗଳ ଆଳତି—ଦେ. ବି—(ସଂ· ମଙ୍ଗଳ ଓ ଆରାତ୍ରିକ)—ପ୍ରତିଦିନ
Mangala ālati ସକାଳେ ଦେବ ବିଗ୍ରହମାନଙ୍କର ନିଦ୍ରାତ୍ୟାଗ
মঙ্গল আরতী ସୂଚକ ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ କରାଯିବା ଆରତି ବା ଦୀପାଦି
मङ्गल आरती ପ୍ରଦର୍ଶନ ଦ୍ୱାରା ପୂଜା—The ceremony of waving lights as the first thing done in the morning before idols. (ଉ—ନୀଳାଚଳ ଧାମେ ପ୍ରତ୍ୟୁଷେ ମଙ୍ଗଳ-ଆଳତି ଦର୍ଶନ ପାଇଁ । ରାଧାନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।)

ମଙ୍ଗଳ କର—ସଂ. ବିଣ—(ମଙ୍ଗଳ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଶୁଭକର—
Mangala kara Beneficial; auspicious; blissful.
(ମଙ୍ଗଳଜନକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଙ୍ଗଳ କର୍ମ—ସଂ. ବି—ବିବାହାଦି ଶୁଭ କର୍ମ—Festive occasions;
Mangala karma auspicious or happy family-rites. [ଦ୍ର—ବ୍ରତ, ବିବାହ, କର୍ଣ୍ଣବେଧ, ଗୃହ ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ଯଜ୍ଞ ଆଦି ମଙ୍ଗଳ କର୍ମର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।]

ମଙ୍ଗଳ କାମନା—ସଂ. ବି—କୁଶଳ ପ୍ରାର୍ଥନା; ହିତାକାଂକ୍ଷା—
Mangala kāmanā Wishes for one's welfare,

ମଙ୍ଗଳ କାମୀ—ସ. ବି. ପୁଂ —ହିତାକାଂକ୍ଷୀ; କଲ୍ୟାଣପ୍ରାର୍ଥୀ—
Mangala kāmi Wishing one's welfare.
(ମଙ୍ଗଳ କାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମଙ୍ଗଳ କୁମ୍ଭ—ସ.ବି—ବ୍ରତ ବିବାହାଦି ଶୁଭାନୁଷ୍ଠାନ ଉପଲକ୍ଷରେ ବେଦିରେ
Mangala kumbha ବା ଗୃହର ଦ୍ୱାର ଦେଶରେ ସ୍ଥାପିତ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ କଳସ; ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ—A jar full of water kept on the altar or at the door on ceremonial and festive occasions.
(ମଙ୍ଗଳ କଳସ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଙ୍ଗଳ କୃତ୍ୟ—ସ. ବି—(ମଙ୍ଗଳ + କୃତ୍ୟ = କର୍ମ) ବିବାହ—
Mangala krutya Marriage. ଦେ. ବି. ମଙ୍ଗଳ—(ଦେଖ)—Mangala (See).

ମଙ୍ଗଳ ଗାନ—ସ. ବି—ଶୁଭାନୁଷ୍ଠାନ ଉପଲକ୍ଷରେ ଗାନ କରାଯିବା
Mangala gāna ସଙ୍ଗୀତ—Songs sung on auspicious occasions.
(ମଙ୍ଗଳ ଗାୟନ, ମଙ୍ଗଳ ଗୀତ, ମଙ୍ଗଳ ଗୀତିକା, ମଙ୍ଗଳ ଗୀତି, ମଙ୍ଗଳ ସଙ୍ଗୀତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଙ୍ଗଳ ଘଟ—ସ· ବି—ଯେଉଁ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ କଳସକୁ ଦେବୀପୂଜା ଉପଲକ୍ଷରେ
Mangala ghata ସ୍ଥାପିତ କରିବାକୁ ଦେବୀମୂର୍ତ୍ତି କଳ୍ପନା କରି
(ମଙ୍ଗଳ କଳସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୂଜା କରାଯାଏ—A jar filled up with water and worshipped in lieu of Goddess Durgā.

ମଙ୍ଗଳ ଚଣ୍ଡିକା—ସ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଭଗବତୀ; ଦୁର୍ଗା—1. Durgā.
Mangala chandikā ୨ । ଅଭୀଷ୍ଟସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥ ମଙ୍ଗଳବାରରେ
(ମଙ୍ଗଳଚଣ୍ଡୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଯେଉଁ ଚଣ୍ଡୀଙ୍କୁ ବା ଭଗବତୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି—2. Goddess Durgā worshipped by females on Tuesdays. [ଦ୍ର—ଏ ଦ୍ୱିଭୁଜା, ରକ୍ତପଦ୍ମାସନସ୍ଥା, ଗୌରବର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ ଅଟନ୍ତି । ଧନୀ ସଉଦାଗରଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଥମେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ପୂଜା ଚଳାଇଥିବା ବିଷୟ ବ୍ରତ କଥାରେ ଉଲ୍ଲେଖ ହୋଇଅଛି ।]

ମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତା—ସ. ବି—ମଙ୍ଗଳ କାମନା; କଲ୍ୟାଣ ଚିନ୍ତା;ଶୁଭକାମନା—
Mangala chintā Thoughts for one's welfare; good-wishes.
(ମଙ୍ଗଳଚିନ୍ତକ—ପୁଂ. ବିଣ)

ମଙ୍ଗଳଣ(ନ)—ଦେ. ବି—(ସ. ମଙ୍ଗଳ)—ମଙ୍ଗୁଳିବା; ମଙ୍ଗଳାଚରଣ;
Mangalana(na) ୧ । ବିବାହାଦି ପୂର୍ବରୁ ଅଦ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
ଅଧିବାସ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଦେବାରାଧନା ଓ ହାଣ୍ଡିମଙ୍ଗୁଳା ଆଦି—
অধিবাস A propitiatory ceremony performed by females consisting of invoking the blessings of the village Goddess on festive occasions and consecrating earthen cooking pots for those occasions.
୨ । ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ; ପୂଜାଧିବାସ—2. Consecration.

ମଙ୍ଗଳ ଦର୍ଶନ—ସ. ବି—ଶୁଭସୂଚକ ବସ୍ତୁର ଦର୍ଶନ; ଶୁଭଶକୁନ—
Mangala darśana Seeing or meeting with an auspicious thing.
(ମଙ୍ଗଳଦର୍ଶନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଭାବୀ ମଙ୍ଗଳ ଘଟିବାର ସୂଚନା ହୁଏ—Auspicious; whose sight indicates the happening of a happy event. [ଦ୍ର—ବାଛୁରି ବଳଦ, ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ, ହରଡ଼ଦଳଅ ପକ୍ଷୀଆଦି ମଙ୍ଗଳ ଦର୍ଶନ ଅଟନ୍ତି—]

ମଙ୍ଗଳ ଦାୟକ—ସ. ବିଣ—୧ । ହିତକର—1. Beneficial. ୨ ।
Mangala dāyaka କଲ୍ୟାଣପ୍ରଦ—2. Bringing about bliss.
(ମଙ୍ଗଳଦାନ, ମଙ୍ଗଳପ୍ରଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ମଙ୍ଗଳଦାୟିକା, ମଙ୍ଗଳପ୍ରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମଙ୍ଗଳ ପାକ—ଦେ. ବି—୧ । ବିବାହାଦି ମଙ୍ଗଳକୃତ୍ୟର ପୂର୍ବ ଦିନ
Mangala pāka ରାନ୍ଧିବା ପାଇଁ କରାଯିବା ନୂଆ ହାଣ୍ଡି—
(ମଙ୍ଗଳ ପାଗ, ମଙ୍ଗଳ ଭୋଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. The new set
मङ्गलपाक of Earthen pots for a festive occasion.
मङ्गल पाक ୨ । ବରର କୁଟୁମ୍ବ ଓ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ବିବାହାଦିର ପୂର୍ବ ଦିନ ଦିଆଯିବା ଅନ୍ନ ଭୋଜନ—2. A feast of cooked food given to the kindreds and relatives of the bridegroom on the eve of marriage, generally in the night previous to the day of marriage. [ଦ୍ର—ମଙ୍ଗଳ ଭୋଜନ ସାରି ବର ଓ ବରଯାତ୍ରିମାନେ କନ୍ୟା ଘରକୁ ଯାତ୍ରା କରନ୍ତି ।]

ମଙ୍ଗଳ ପାଠକ—ସ. ବି.ପୁଂ—୧ । ସ୍ତୁତିପାଠକ; ଭାଟ—1. A bard;
Mangala pāṭhaka a panegyrist.
(ମଙ୍ଗଳଗାୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଙ୍ଗଳ ପୁର—ଦେ. ବି—୧ । ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ପିପିଲି ନିକଟସ୍ଥ ଗୋଟିଏ
Mangala pura ବଡ଼ ଗ୍ରାମ—1. Name of a populous village in the district of Puri [ଦ୍ର—ଏଠାରେ ହାଟ ବସେ ଓ ଏହା ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ ।] ୨ । ବାଲେଶ୍ୱରର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗ୍ରାମ —2. Name of a village in Balasore district. [ଦ୍ର—ଏହା ମୁଗୁନି ପଥର ବାସନ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

ମଙ୍ଗଳ ବାଦ୍ୟ—ସ. ବି—ଶୁଭାନୁଷ୍ଠାନ ଉପଲକ୍ଷରେ ବଜାଯିବା ବାଦ୍ୟ—
Mangala bādya Music played on festive occasions. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମଙ୍ଗଳ ଶଙ୍ଖ; ମଙ୍ଗଳ ମନୁଷ୍ୟ ଆଦି ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ମଙ୍ଗଳ ବାର—ସ. ବି—କୁଜବାର; ସୋମବାରର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦିନ—
Mangala bāra Tuesday. ଦେ. ବି—ମଙ୍ଗଳ-
(ମଙ୍ଗଳବାସର—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାରରେ କରାଯିବା ବ୍ରତବିଶେଷ—A ritual performed on Tuesday. (ଉ—ମାସି ମଙ୍ଗଳ ବାର ଗ୍ରହ, ଏବେହେଁ କଲେ ନନ୍ଦନାସ୍ତି । ଭୂପତି· ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।)

ମଙ୍ଗଳ ମୟ—ସ. ବିଣ (ମଙ୍ଗଳ + ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ ମୟ)—୧ । ସୁଖପୂର୍ଣ୍ଣ
Mangala maya —1. Blissful. ୨ । କଲ୍ୟାଣ-

(ମଙ୍ଗଳମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ରକ—2. Felicitous. ବି. ପୁଂ— ଭଗବାନ; ଈଶ୍ୱର—God; the All Good.

ମଙ୍ଗଳ(ଳା)ଯାତ୍ରା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଅଶ୍ୱିନମାସରେ ଉତ୍ତର
Mangala(lā)jātrā ଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଯେଉଁ ଯାତ୍ରା କରନ୍ତି— The jātrā performed by low caste women in the month of Āswina. [ଦ୍ର— ହେଣ୍ଡୁ ଚଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।]

ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାର—ସ. ବି—୧ । ସୁସମାଚାର—1. Good news.
Mangala samāchāra ୨ । ଶୁଭ ସମ୍ବାଦ—2. Happy news. ଦେ. ବି (ପାଦ୍ରିଙ୍କ ଭାଷା)—ବାଇବଲ୍— The Gospel.

ମଙ୍ଗଳ ସମ୍ବିଧାନ—ସ. ବି—ବରଣ ଡାଲାରେ ଦେୟ ମାଙ୍ଗଲ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ
Mangala sambidhāna —Articles arranged in a tray ready for ceremonial invitation on festive occasions.

ମଙ୍ଗଳ ସୂଚକ—ସ. ବଣ—ଯାହା ଭାବୀ ଶୁଭର ସୂଚନା କରେ—
Mangala sūchaka Auspicious; indicating future bliss.

ମଙ୍ଗଳ ସୂତ୍ର—ସ. ବି—ବିବାହ ବେଦୀରେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ହାତରେ ଦୂବ
Mangala sūtra ବରକୋଳପତ୍ର ଓ ଅଗୁଅଗୁଳ ସହିତ
(ମଙ୍ଗଳପ୍ରତିସର—ଅନ୍ୟରୂପ) ବନ୍ଧାଯିବା ହଳଦିଆ ସୂତା—An auspicious string worn in the arm by the bride and the bridegroom on the occasion of marriage.

ମଙ୍ଗଳ ହାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ବିବାହ ବା ଉତ୍ସବ ଉପଲକ୍ଷେ ପାକ କରିବା
Mangala hāndi ପାଇଁ ଅନୁକୂଳ କରାଯିବା ପ୍ରଥମ ପାକହାଣ୍ଡି
অধিবাসের হাঁড়ী —The set of cooking pots
अधिवासकी हाँडी first used in cooking the food on family-ceremonies.

ମଙ୍ଗଳ ସ୍ନାନ—ସ. ବି—୧ । ଶୁଭାନୁଷ୍ଠାନ ଉପଲକ୍ଷରେ କୃତ ମନ୍ତ୍ରପୂତ ସ୍ନାନ
Mangala snāna —1. A holy ceremonial bath taken on festive occasions. ୨ । କୋଇଲି ଲୁଡ଼ି; ବିବାହ ଦିନ ପ୍ରତ୍ୟୁଷରେ କନ୍ୟାର ସ୍ନାନ—2. The ceremonial bath taken by a bride early in the morning of the day of marriage.

ମଙ୍ଗଳା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ମଙ୍ଗଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଭଗବତୀ; ପାର୍ବତୀ;
Mangalā ଦୁର୍ଗା—1. Durgā. ୨ । ପତିବ୍ରତା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A chaste lady; a lady devoted to her husband. ୩ । ଶୁକ୍ଳ ଦୁବ; ଧଳା ଦୁବ—3. The bleached creeping grass. ୪ । ହଳଦୀ;ହଳଦି—4. Turmeric. ୫ । ଦୂର୍ବା; ନୀଳ ଦୁବ- 5. The blue Dooba grass. ଦେ. ବି—୧ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା କାକଟପୁରସ୍ଥ ଦୁର୍ଗା ଠାକୁରାଣୀ—1. Name of the image of Goddess Durgā in Kākatapur (District Puri.) ୨ । ଘଣ୍ଟେଶ୍ୱରୀ ଠାକୁରାଣୀ; ବାଟ ମଙ୍ଗଳା—2. A popular Goddess worshipped by village females in a hole dug in cross-ways of a village road. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କୁ ଗ୍ରାମବାସୀ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଗ୍ରାମର ଚୋଛକ ବାଟରେ ଗାତ ଖୋଳି ପଣା ଉପହାର ଭୋଗ ଦେଇ ପୂଜା କରନ୍ତି ଓ ସେ ଦିନ ରାତିରେ ଘର ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଶିଳପୁଅକୁ ଏହି ଘଣ୍ଟେଶ୍ୱରୀ ବା ମଙ୍ଗଳା ଠାକୁରାଣୀ ରୂପେ କଳ୍ପନା କରି ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଗଇଣ୍ଠା ଅଟକାଳି ଆଦି ଭୋଗ କରନ୍ତି ।] ୩ । ମାଷ୍ଟ ବଣ ଅବଧାନମାନେ ଭିକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ସଙ୍ଗରେ ନେଉ ଥିବା ସରସ୍ୱତୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି—3. The image of Saraswati carried by village pedagoguess while going a begging. ୪ । ବିବାହର ଏତେ ଦିନ ସଂଖ୍ୟା—4. So many days from the day of marriage [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହିତ ମିଳିତ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ଚାରି ମଙ୍ଗଳା, ପାଞ୍ଚ ମଙ୍ଗଳା, ଛଅ ମଙ୍ଗଳା, ସାତ ମଙ୍ଗଳା, ଆଠ ମଙ୍ଗଳା, ଦଶ ମଙ୍ଗଳା । ବଣ—ମଙ୍ଗୁଳା(ଦେଖ) Mangulā (See) ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଶୂଦ୍ର, ପାଣ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅନ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତିମାନଙ୍କ ଗ୍ରାମରେ ପୂଜା ପାଉଥିବା ଗ୍ରାମ ଦେବତା—A village Goddess worshipped by Śūdras and low caste people, such as Pānas and others. [ଦ୍ର—ଅଶ୍ୱିନ ମାସରେ ମଙ୍ଗଳା ଜାତ ହୁଏ ଓ ଚୈତ୍ର ଏବଂ ଅଶ୍ୱିନ ମାସରେ ମଙ୍ଗଳ ବାର ଦିନ ଏହାଙ୍କ ପାଖରେ ଭୋଗ ଦିଆଯାଏ ଓ ମାନସିକ ହୁଏ ।]

ମଙ୍ଗଳାକର—ସ. ବଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମଙ୍ଗଳ+ଆକର)—ମଙ୍ଗଳମୟ;
Mangalākara କଲ୍ୟାଣମୟ—Full of bliss.

ମଙ୍ଗଳାଧାର } ଅନ୍ୟରୂପ ବି—ମଙ୍ଗଳର ନିଦାନ—
ମଙ୍ଗଳାଳୟ } Source of all bliss.

ମଙ୍ଗଳାକାଙ୍କ୍ଷା—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମଙ୍ଗଳ+ଆକାଙ୍କ୍ଷା)—
Mangalākānkshā ମଙ୍ଗଳ କାମନା (ଦେଖ) Mangala kāmanā (See)

ମଙ୍ଗଳାକାଙ୍କ୍ଷୀ—ସ. ବଣ, ପୁଂ—ମଙ୍ଗଳକାମୀ (ଦେଖ)
Mangalākānkshi Mangalakāmi (See)
(ମଙ୍ଗଳାକାଙ୍କ୍ଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମଙ୍ଗଳା ଖୁଣ୍ଟ—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ଠାକୁର ଘରେ ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ପୂଜା
Mangalā khunta କରିବ ପାଇଁ ସ୍ଥାପିତ ଖୁଣ୍ଟ—
मङ्गलाखुटी A ceremonial post put in the Thākura-ghara room, representing Goddess Mangalā.

ମଙ୍ଗଳା ଘର—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ)ବି—ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ଗ୍ରାମଦେବତାମନ୍ଦିର—
Mangalā ghara The temple of the village Deities of Śūdra villages.

ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ଘଟ(ଣ୍ଟ)—ଦେ. ବି—୧ । କାକଟପୁରର ମଙ୍ଗଳା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ Mangal̄aṅka ghaṭa(nṭa) ନାମରେ ପୂଜା ହୋଇଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର (ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ଘଣ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜଳପାତ୍ର—A small water-jar representing the Goddess Mangal̄ā which the sebakas carry from village to village. [ଦ୍ର—ଏହି ଘଟକୁ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ସେବକମାନେ ପୁଷ୍ପ ବିଭୂଷିତ କରି ମଫସଲର ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ବୁଲାନ୍ତି ।] ୨ । ମଙ୍ଗଳା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି—2. An image of Mangal̄ā carried by the Sebakas from village to village for begging purposes. [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ସେବକମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଖେଟ ବିମାନରେ ବସାଇ, ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ବୁଲାଇ ଘଣ୍ଟ ବଜାଇ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ଚାଉଳ, ହଳଦୀ, ଦୂବ, ସିନ୍ଦୂର ଆଦି ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି ।]

ମଙ୍ଗଳାଚରଣ—ସ.ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମଙ୍ଗଳ+ଆଚରଣ)୧ । କୌଣସି Mangal̄ācharaṇa ଶୁଭକର୍ମର ଅନୁଷ୍ଠାନ ଆରମ୍ଭରେ କରାଯିବା ମଙ୍ଗଳପ୍ରଦ କର୍ମ— 1. Propitiatory ceremony; auspicious ceremony performed at the beginning of a festive occasion; auspicious preliminary observances. ୨ । କର୍ମାରମ୍ଭରେ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତୁତି ପାଠ—2. Preliminary prayer in the beginning. ୩ । କାବ୍ୟାଦିର ନାନ୍ଦୀ ଶ୍ଳୋକ ବା ଦେବତାଙ୍କ ବନ୍ଦନା—3. The opening lines of a poem invoking a Deity for a blessing.

ମଙ୍ଗଳାଚାର—ସ. ବି—୧ । ମଙ୍ଗଳାଚରଣ (ଦେଖ)—1. Mangal̄ā Mangal̄āchāra charaṇa (See) ୨ । ଶୁଭକର ବିଧି—2. Auspicious usage or custom. ୩ । ଶୁଭାନୁଷ୍ଠାନ—3. An auspicious occasion. ୪ । ଶୁଭ ପ୍ରଦ ବିଧି ନିୟମାଦିର ଅନୁଷ୍ଠାନ—4. Observance of propitious ceremonies.

ମଙ୍ଗଳାମଙ୍ଗଳ—ସ. ବି—(ବିପରୀତାର୍ଥ ସହିତର ଶବ୍ଦ)—ଭଲ ମନ୍ଦ; Mangal̄āmangal̄a ଶୁଭାଶୁଭ; ଶୁଭ ଓ ଅଶୁଭ—Prosperity and diversity; bliss and misfortune.

ମଙ୍ଗଳାରୋପଣ—ସ. ବି—ବିବାହ ବା ବ୍ରତ କର୍ମର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ କର୍ମ ଯାହା Mangal̄āropaṇa ହୋଇ ସାରିବା ପରେ ଅଶୌଚାଦି ଘଟିଲେ (ମଙ୍ଗଳାର୍ପଣ—ଦେଶଜ ରୂପ) ମଧ୍ୟ ବିବାହ ବା ବ୍ରତ ଆଦି କର୍ମ ବନ୍ଦ ହୁଏ ନାହିଁ—The preliminary religious ritual in a marriage, or thread ceremony, which being performed, the ceremonies are not stopped on account of any social impurity.

ମଙ୍ଗଳାଷ୍ଟକ—ସ. ବି—ବିବାହ ବ୍ରତ ଓ ଶୁଭ ଯାତ୍ରାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ Mangal̄āshṭaka ମଙ୍ଗଳାଚରଣ ରୂପ ବୋଲାଯିବା ଆଠଗୋଟି ଶ୍ଳୋକ—A collection of 8 'Ṡl̄okas' recited on propititious or festive occasions.

ମଙ୍ଗଳୋତ୍ସବ—ସ. ବି—ଶୁଭ ପର୍ବ; ଶୁଭାନୁଷ୍ଠାନ—Auspicious or Mangal̄otsaba festive occasions. [ଦ୍ର—ବିବାହ, ବ୍ରତ, ଯଜ୍ଞ, କର୍ଣ୍ଣବେଧ ଓ ଆଶୀର୍ବାଦ ପର୍ବ ପ୍ରଭୃତିକୁ ମଙ୍ଗଳୋତ୍ସବ କୁହାଯାଏ ।]

ମଙ୍ଗଲ୍ୟ—ସ. ବିଣ—(ମଙ୍ଗଳ+ହିତାର୍ଥେ, ଯ)—୧ । ମଙ୍ଗଳଜନକ; Mangalya ଶୁଭଜନକ—1. Auspicious; propitious. (ମଙ୍ଗଲ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସୁଖକର; ସୁଖଦାୟକ—2. Producing happiness. ୩ । ସୁନ୍ଦର—3. Beautiful. ବି—୧ । ଚନ୍ଦନ—1. Sandal. ୨ । ଦଧି—2. Curd. ୩ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ—3. Gold. ୪ । ବିଲ୍ୱ ବୃକ୍ଷ—4. The Bel tree. ୫ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୃକ୍ଷ—5. The holy fig tree. ୬ । ସିନ୍ଦୂର—6. Vermilion. ୭ । କଇଥ ଗଛ—7. Wood apple (tree). ୮ । ନଡ଼ିଆ ଗଛ—8. Cocoanut tree. ୯ । ପଇଡ଼—9. Raw or green cocoanut. [ଦ୍ର—ଶୁଭାନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରେ ପୂଜାଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ନାନା ପଦାର୍ଥ ଯଥା—ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ, ଦୂବ, ବରକୋଳି ପତ୍ର, ହଳଦୀ, ଚନ୍ଦନ, ଦହି, ନଡ଼ିଆ, ପଇଡ଼, ଗୁଆ, ଅମ୍ବଡାଳ ଇତ୍ୟାଦି ଶୁଭସୂଚକ ବୋଲି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ସେମାନେ ଯଥାକ୍ରମେ 'ମଙ୍ଗଲ୍ୟ' ଓ ମଙ୍ଗଲ୍ୟା ବୋଲି ଅଭିହିତ ।]

ମଙ୍ଗଲ୍ୟା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ମଙ୍ଗଲ୍ୟ+ଆ)—୧ । ଦୁର୍ଗା; ଭଗବତୀ; Mangalyā ପାର୍ବତୀ—1. Goddess Durgā. ୨ । ଦୁବା, ଦୂବ—2. The Dooba grass. ୩ । ଗୋରୋଚନା 3. A yellow pigment obtained from the carcass of a cow. ୪ । ହରିଦ୍ରା; ହଳଦୀ—4. Turmeric. ୫ । ଶତପୁଷ୍ପା; ସୋଇଁ—5. Dill-seed. ୬ । ଅଗୁରୁ ବିଶେଷ—6. Fragrant aloes-wood. ୭ । ମସୀ; ସ୍ୟାହି; କାଳି—7. Ink ୮ । ଋଦ୍ଧି ନାମକ ଔଷଧ—8. Name of a rare medicinal herb. ୯ । ବଚ (ହୈମବତୀ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—9. Sweet flag root.

ମଙ୍ଗଲ୍ୟାଗୁରୁ—ସ. ବି—କେଦାରଖଣ୍ଡରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଅଗୁରୁବିଶେଷ— Mangalyaguru An excellent species of aloes-wood growing in Kedārakhaṇḍa. [ଦ୍ର—ଏହା ସୁଗନ୍ଧ ଓ ଶୀତଳ ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ମିଶ୍ରିତ ହୁଏ ସେତେବେଳେ ତାହାର ଗୁଣକୁ ଗ୍ରହଣ କରେ ।]

ମଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—୧ । ମଙ୍ଗାମଙ୍ଗି (ଦେଖ)—Mangā mangi Mangā (See) ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବି—୧ । ବନ୍ୟ

ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—1. Name of a wild tree. [ଉ—ଏହି ଗଛ ୩।୭ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ। ଏଥିର ଡାଳରୁ ବାଡ଼ି ହୁଏ। ଏହା ସଳପରେ ବଣ୍ଡ ପଉ ବଢ଼େ; କେନା ହଏ ନାହିଁ।] ୨। ଜନ୍ତୁ ଶିକାର ପାଇଁ ବସ୍ତି ଯାଇଥିବା ଭାଡ଼ ବା ମଞ୍ଚା—2. A machan; a platform raised in the forest for hunters.

ମଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ମନୋନୟନ)—ମଙ୍ଗିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—The causative form
Mangā(ṅge)ibā
রাজিকরান; राजिकराना; मनाना of 'Mangibā'. ୧। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ରାଜି କରାଇବା; ମନାଇବା—1. To succeed in inducing a person to consent or agree to a matter. [ଉ—କେବଳ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନୁହେ ମଙ୍ଗାଇଲେ ଅମ୍ଭେ ଯିବା, ଧନ ଦେଖାଇ ତାଙ୍କୁ ଭଳେ। କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ.ବନ।] ୩। ମନାଇବା; ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା—3. To induce. ୪। ପ୍ରସନ୍ନ କରିବା—4. To propitiate a person. ଗ୍ରା.କ୍ରି—(ମାଗିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
আনান; मंगवाना ମଗାଇବା—To send for.

ମଙ୍ଗାମଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—(ସ. ମନୋନୟନ)—୧। ସମ୍ମତି—
Mangāmangi 1. Consent. ୨। ରାଜି ହେବା—
রাজি; राज़ीखुशी 2. Agreeing. ୩। ରାଜି କରିବା—3. Inducing a person to agree.

ମଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ମନୋନୟନ ବା ମନ୍. ଧାତୁ=ସମ୍ମତହେବା)-
Mangibā ୧। ରାଜି ହେବା—1. To consent; to agree.
রাজিহওয়া; राज़ीहोना, मानना [ଉ—ସେଇ ପାଞ୍ଚଣରେ ମଙ୍ଗୀ ଯାଉଛୁ। ଫକୀରମୋହନ ଗଳ୍ପ ସ୍ୱଳ୍ପ।] ୨। ମାନିବା—2. To admit. [ଉ—ସେ କଥିର ନ ମଙ୍ଗିବାରୁ ପତ୍ନୀ ସନ୍ତାଉଛି। ଲାଜ ଯହେଁ କରି ଅଛି। ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।]

ମଙ୍ଗୁ—ଦେ. ବିଣ.ପୁଂ—୧। ଯେ ରାଜି ହୁଏ;ସମ୍ମତ—1. Agreeing;
Mangu consenting. ଦେ. ବି.—ଯେ ନୌକାର ମଙ୍ଗରେ
হালী; पतवारिया ଥାଏ; ମଙ୍ଗଧରୁ—A sailor holding the
(ମଙ୍ଗୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) helm of a boat. ୨। ଲୋକଙ୍କୁ
(ମଙ୍ଗେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦିଆଯିବା ନାମ—2. Name given to persons.

ମଙ୍ଗୁଆଳ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ନାଉରୀ ଡଙ୍ଗାର ମଙ୍ଗ ଧରିଥାଏ; ମଙ୍ଗ
Mangu͟ala হালী; पतवारिया ଧରୁ—Helmsman.

ମଙ୍ଗୁ ମଠ—ଦେ. ବି—ପୁରୀରେ ଥିବା ଶିଖମାନଙ୍କ ମଠ—A Math
Mangu matha at Puri appertaining to the Sikhs.

ମଙ୍ଗୁଳା—ଦେ. ବିଣ—ମଙ୍ଗଳଣ ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇଥିବା (ବର, କନ୍ୟା,
Mangu͟lā ହାଣ୍ଡି ଓ ଦେବତା)—In respect of which 'Mangalaṇa' or consecration ceremony has been performed.

ମଙ୍ଗୁଳି—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଶୁଭ ଦର୍ଶନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Auspicious;
Manguḷi a person whose sight indicates com-
মঙ্গলী, लछमिनिया ing bliss.
(ମଙ୍ଗୁଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ ମଙ୍ଗୁଳୀ; ମଙ୍ଗଳେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଅମଙ୍ଗୁଳିଆ—ବିପରୀତ)

ମଙ୍ଗୁଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ମଙ୍ଗଳ) ୧। ବିବାହ ଓ ବ୍ରତଆଦି ଶୁଭକୃ-
Manguḷibā ତ୍ୟ ପୂର୍ବରୁ ଗ୍ରାମଦେବତାପୂଜା, ହାଣ୍ଡି ମଙ୍ଗୁଳା
মঙ্গলাচার করা ଆଦି ମଙ୍ଗଳାଚାର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବା—1. To
मङ्गलाचारकरना perform propitious ceremonies on the eve of festive occasions. ୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିଜେ ଅଶୁଚି ହୋଇ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଛୁଇଁବା; ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ ବାରଣ ନ ରଖିବା; ସ୍ପୃଶ୍ୟାସ୍ପୃଶ୍ୟ ବାରଣ ନ
অশুদ্ধকরা ରଖିବା—2. (figurative) To observe no dis-
छूतकरा tinction between the touchable and untouchable; to pollute clean people and things by one's touch (said of a person who is himself unclean).

ମଙ୍ଗ୍ରା—ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ଭୂଲ. ହି. ମଙ୍ଗନୟା)—ମାଗୁଣିଆ—
Mangrā Beggar.

ମଚମଚ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)ଅ—କୋମଳ ବସ୍ତୁ ଚୋବାଇବାର ବା
Mach-mach ଯୋତା ମାଡ଼ି ଚାଲିବାର ଶବ୍ଦ—Squeaking
মচ মচ sound; creaking sound (e.g. of munching
मचमच a soft thing or walking with shoes on).

ମଚକା—ଦେ. ବି—ଗୋଡ଼ ମୋଡ଼ି ହୋଇଯିବା—Wrenching,
Machakā sprain; bruise. ବିଣ—ମୋଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇ
মচকেখাওয়া मचकना ଥିବା—Sprained.

ମଚକିବା—ଦେ.କ୍ରି—୧। (ଗୋଡ଼ ବା ହାତଆଦି) ମୋଡ଼ି ହୋଇଯିବା-
Machakibā 1. To be wrenched; to be sprained
মচকেযাওয়া or bruised (said of a hand or leg).
मचकजाना ୨। ମଚ ମଚ ଶବ୍ଦ କରିବା—2. To make a
মচমচকরা munching sound. ୩। ଅଳ୍ପ ଫାଟିବା—3.
मचकाना To crack slightly. ଗ୍ରା. ବି—ମକଚିବା—
মচকা To squeeze; to crush.

ମଚ ମଚ – ଦେ. ଅ—ମଚ୍ ମଚ୍ (ଦେଖ)—Mach mach (See)
Macha macha ବି—ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—Melengtonia Hortensis; the Indian cork tree.

ମଚଲା—ଦେ. ବି—୧। ଲୁଣ୍ଡିଆ ରୋଗବିଶେଷ; ଶୁଖିଲା ଲୁଣ୍ଡିଆ—
Machaḷā 1. A sort of dry itches; scabies.
খোস ୨। ଉଇଁଆ ରୋଗ—2. Eczema. ୩। ଜୋଡ଼ିଯାଙ୍ଗୁ
खुजली କୋଷ, ଗୁହ୍ୟ ଓ ଲିଙ୍ଗମୂଳରେ ହେବା କଣ୍ଡୁମୟ ଦଦୁ—3. An itching ringworm attacking the privitees.

ମଚ୍ଚ—ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଭୂଲ. ହି. ମଚାନ) ଛାଇଘର ଭିତରେ
Machā କରାଯିବା ଭାଡ଼—A scaffolding inside a thatched house.

ମଚୁଆ—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ମଞ୍ଚ)—ଖଟର ଦଣ୍ଡା—The long beam of
Machuā a bedstead. (ଭୂ—ଗ୍ରାମ ନାମ ଲାଗି ଅଛି
ଡାଁଣ୍ଡା ପାଟ ଅଭେଣୀ ମଚୁଆ—ପ୍ରାଚୀ ବ୍ରହ୍ମକାରୂପଣ ଗୀତା ।)

ମଚୁଆ ପାଟି ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତୁର) ବି—ପାଖଛେଣୀ—
Machuā pāṭi The side wall-plate of a thatched house

ମଚ୍ଛ—ସଂ. ବି [ମଦ. ଧାତୁ—(ଜଳରେ) ହୃଷ୍ଟ ହେବା+କର୍ତ୍ତ୍ରି. ଘ]—
Machcha ମତ୍ସ୍ୟ; ମାଛ—Fish.

ମଚ୍ଛଳ—ଗ୍ରା. ବଣ—(ସଂ. ବତ୍ସଳ)—ବତ୍ସଳ—
Machchhala Loving; compassionate.

ମଛ(ଚ୍ଛ୍ୟ,ଛ୍ୟ)—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ମତ୍ସ୍ୟ)—୧ । ମାଛ—1. Fish. ୨ ।
Machha(chhya,chchhya) ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ମତ୍ସ୍ୟାବତାର—
2. The 1st incarnation of Bishnu (in the shape of a fish). [ଭୂ—ମଛ କଛ ଅବତାର ଛନ୍ଦ ଭାବ ପଢ଼, ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମକାରୂପଣ ଗୀତା ।]

ମଛଡ଼—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତୁର) ବି—(ଭୁଲ. ହି. ମଚ୍ଛଡ଼)—ମଶା—
Machharḍa Mosquitoes.

ମଛଡ଼ଦାନି—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତୁର) ବି—(ଭୁଲ. ହି. ମଚ୍ଛଡ଼ଦାନୀ) ମଶାରୀ—
Machharḍadāni Musquito-curtain.

ମଛ(ଚ୍ଛ)ଦିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ନଦୀ, ପୋଖରୀ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି
Machha (chchha)diā ଜଳାଧାରରେ ମାଛ ଧରିବାର ସ୍ୱତ୍ୱ—
ମାছধরাস্বত্ব 1. Fishing right in a river or tank.
माछ मारनेका हक ୨ । ମାଛ ଧରିଯିବା ଜଳାଧାର—2.
মাছ কর Fishery-tank. ୩ । ମାଛ ଧରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଜଳାଧାରର ମାଲିକଙ୍କୁ ଯେଉଁ କର ଦିଏ—
माछ कर 3. Fishery rent.

ମଛଦିଆ କର—ଦେ. ବି—ନଦୀ ପୋଖରୀ ଆଦିରୁ ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ
Machhadiā kara ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଖଜଣା—
মাছকর Fishery rent; rent payable to the land-
माछ कर lord of a river or tank for enjoying the
(ମଛୁଦିଆ ଖଜଣା, ମଛଦିଆ ଜମା—ଅନ୍ୟରୂପ) fishery right.

ମଛା (ଚ୍ଛା)—ଦେ. ବି—୧ । ପଣ୍ୟାର୍ଥ ରକ୍ଷିତ ବସ୍ତୁଆଦିର ନମୁନା—
Machhā (chchhā) 1. A sample of commodities
নমুনা offered for sale (e.g. corn). ୨ । ବଣିଆଘରକୁ
बानगी କାମ କରିବାକୁ ସୁନା ଦେଲେ, ଗହଣା ତିଆରି କରି ଦେବା ବେଳେ ଯେଉଁ ସୁନା ଦିଆ ଯାଇଥିଲା, ବଣିଆ ତାହା ଦେଲା କି ନାହିଁରେ ଖାଦ ମିଶାଇଲା, ଏହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଉକ୍ତ ସୁନା ମଧ୍ୟରୁ ମାଲିକ କାଟି ରଖିବା ଟିକିଏ ସୁନା—2. A bit of gold kept for verification out of the gold entrusted to a goldsmith for turning it into some article.

ମଜ୍କୁର—ବୈଦେ. ବଣ ବା ସର୍ବନାମ (ଆ) —(କଚେରୀ)—ପୂର୍ବୋକ୍ତ;
Maj-kur ଉକ୍ତ; ସେହି—Aforesaid; that.
মজকূর मजकूर (ମଜ୍କୁରଥ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଜ୍ କୁରି—ବୈଦେ. ବଣ (ଆ)—ଯେଉଁ ଜମିର ଖଜଣା ପ୍ରଜାଠାରୁ
Maj-kuri ସିଧେ ଜମିଦାର ବା ସିଧେ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅସୁଲ କରନ୍ତି
খাস ଖାସ୍ ଅସୁଲ—(land). Of which the rent is
मजकुरी realised direct by the landlord or by the Government (without the intervention of any middleman).

ମଜ୍କୁରି ଜମା—ବୈଦେ. ବି—ପ୍ରଜାଠାରୁ ଜମିଦାର ସ୍ୱୟଂ ଅସୁଲ
Maj-kuri jamā କରିବା ଜମା—Rent realised from a
খাসজমা मजकुरी जमा raiyat direct by the landlord.

ମଜ୍(ଝ)ବୁ(ଭୁ)ତ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଅ-ମଜ୍‌ବୂତ୍)—୧ । ବଳବାନ୍;
Maj-(jh)bu(bhu)t 1. Strong. ୨ । ଦୃଢ଼—2.
মজবুত Firm. ୩ । ଶକ୍ତ—3. Hard. ୪ । ଦକ୍ଷ; ପଟୁ—
मजबूत 4. Expert. [ଭୂ—ମୁଁ ହୁସାବ କତାବରେ ଖୁବ୍ ମଜ୍‌ବୁତ୍ ବୋଲି ତମେତ ଠକାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।]
[ମଜ୍‌ବୁ(ଭୁ)ତି—ବିଶେଷ୍ୟ] ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ. ଅଠଗୁଣ ।]

ମଜ୍ ମୁ(ମୋ)ଆଁ—ବୈଦେ• ବି (ଫା. ମଜ୍‌ମୂଅ=ସୁଗନ୍ଧିତ)--ଏକ ପ୍ରକାର
Maj-mu(mo)āṅ ଅତର—A kind of otto. [ଦ୍ର—ଏହା
মজমোয়াঁ আতর ନାନା ଦ୍ରବ୍ୟରୁ ସୁଗନ୍ଧିତ ହୁଏ ଓ ଏହାକୁ
मजमुआ इत्र ପାନପତ୍ରରେ ବୋଳିଲେ ତାହା ଭୋଗରେ ଦେଲେ ପକାଇଲେ ଉପକାର ହୁଏ ।]

ମଜ୍‌ମୁନ୍—ବୈଦେ• ବି (ଆ) (କଚେରୀ)—୧ । ମର୍ମ—1. Purpose.
Maj-mun ୨ । ଲେଖା ଯାଇଥିବା ବିଷୟର ସାରାଂଶ (ଯାହାର
মজমুন ହେଡ଼ିଙ୍ଗ୍‌ରେ ଲେଖା ଥାଏ)—2. Purport of a
मजमुन writing noted in the heading.
୩ । ହେଡ଼ିଙ୍ଗ୍—3. A heading.

ମଜରା—ଦେ. ବି—ଶ୍ରାନ୍ତି; କ୍ଲାନ୍ତି—Fatigue.
Majarā ବଣ—ଶ୍ରାନ୍ତ; କ୍ଲାନ୍ତ—Fatigued.
কাহিল थकावट, थका हुआ

ମଜଲ୍(ଲି)—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ମଜଲ୍)—୧ । ଦିନକର ଚାଲିବାର
Majal(li) ବାଟ—1. One day's journey.
मजल ୨ । ଭ୍ରମଣ—2. Journey.

ମଜଲ(ଲି)ମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—୧ । ଭ୍ରମଣର ଶେଷ ସୀମା—1. The
Majala(li)muṇḍa end or last point or limit
রাস্তার শেষ সীমা मजलका शेष of a journey. ୨ ।
ଆରବ୍ଧ କର୍ମର ସମାପ୍ତି—2. The end of a work.

ମଜଲ(ଲି)ସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ମଜଲିସ୍)—୧ । ନୃତ୍ୟ ଗୀତାଦିର
Majala(li)s ସଭା—1. A musical gathering.
(ମଜଲ[ଲି]ସି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସମାରୋହଯୁକ୍ତ ସଭା ବା ବୈଠକ—
मजलिस 2. A grand meeting or assemblage of
মজলিস people. ୩ । ଦରବାର; ରାଜସଭା—3. A king's court; darbar. ୪ । ପାରସ୍ୟର ରାଜସଭା—4. The royal court of Persia.
୫ । ଆମୋଦପ୍ରମୋଦ—5. Amusements. (ଭୂ—କଲିକତାମାନଙ୍କରେ ସରକାରମାନଙ୍କର ମଜଲିସ୍ ।

ପଙ୍କାରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ ।) ୬ । ସୁଖସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ; ଅଯୁସ—6. Luxury; grand style of living.

ମଜ(ଝ)ଲି—ଦେ. ବ (ସଂ. ମଧ୍ୟ)—ମାର୍ଗମଧ୍ୟସ୍ଥ ପାନ୍ଥନିବାସ—
Maja(jha)li A rest-shed for travellers along a road.
চটি ঘর सराइ

ମଜଲି[ଲ]ସ(ସି) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଉଜ କରିବା; ଆମୋଦରେ କାଳ କାଟିବା—To spend time in ease or amusement.
Majali[la]s(si)kariba
মজলিস করা[জমান] मजलिस जमाना
[ମଜଲିସ ଜମା(ମେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମଜହର—ବୈଦେ. ବ. ପୁଂ (କଚେରୀଅ) (ପା)—ଅଦାଲତରେ ଆପତ୍ତିକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—An objector in any proceeding in a court of justice.
Majahara
মজহর मजहर
(ମଜହରି, ମଜହରଅ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମଜହରା(ର)ଲା—ଦେ. ବ (କଚେରୀଅ) (ପା)—ଆପତ୍ତିକାରୀର ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷ—The opposite party of an objector; a counter-objector.
Majaharā(ra)lā
মজহর আলা
मजहरवाला

ମଜା—ଦେ. ବ (ସଂ. ମୃଜ୍ ଧାତୁ=ମାର୍ଜନ)—୧ । ମାଜିବା; ମାର୍ଜନ କରିବା—1. Rubbing; polishing; scouring.
Majā
মাজা, माजना (ଯଥା—ବାସନ ମଜା, ଅଳଙ୍କାର ମଜା, ଘଷାମଜା)
୨ । (ସଂ. ମଜ୍ଜା) ମଜ୍ଜା—2. Marrow.
মজ্জা, मज्जा
মজা मजा ବୈଦେ ୧ । (ପା. ମଜା=ସ୍ୱାଦ) ମଉଜ, ସୁଖ, ଆନନ୍ଦ—1. Amusement; pleasure; delight. ୨ । ସୁଖଭୋଗ—2. Enjoyment. ୩ । ତାମସା—3. Amusements; sports. (ଉ—କହଇ ସେ କେତେ ରଙ୍ଗ କେତେ ମଜା ରଘୁନାଥ. ଦରବାର ।) ୪ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତତା—4. Freedom from care. ୫ । (ଅ ମଜାଃ=ସ୍ୱାଦ)—5. Flavour; taste. ୬ । ଖାଦ୍ୟରେ ରୁଚି—6. Relish. ୭ । (ଅ. ମଜାକ୍=ଥଟ୍ଟା) ଥଟ୍ଟା; ପରିହାସ—7. Jest; sport.
মজা
ବଣ—୧ । ମାର୍ଜିତ—1. Polished; scoured.
মাজা मंजा हुआ
୨ । ମଜ୍ଜିତ; ମଗ୍ନ—2. Sunken.
মজা मजा

ମଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମାଜିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—The causative form of Mājibā).
Majā(je)ibā
୧ । ମାର୍ଜିତ କରାଇବା—1. To cause to be polished or scoured. (ଉ—ଧରାଇଲା କରେ ମଜାଇ ଦରପଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।)
মাজান मंजवाना
୨ । (ମଜିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ) ମଗ୍ନ କରାଇବା; ଆସକ୍ତ କରିବା—2. To cause to sink; to cause to be addicted or attached. (ଉ—ମଜାଇ ସେ ସୁଧା ହୃଦେ । ମଧୁସୂଦନ. ସଙ୍ଗୀତମାଳା ।) ୩ । ମୁଗ୍ଧ କରିବା—3. To enchant.
মজান मुग्ध करना

(ଉ—ସ୍ନେହେଁ ଜନ ମନ ମଜାଇ ତୋର ଏଡ଼େ ଗୁମାନ । ରଘୁନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।)

ମଜା ଉଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସୁଖଭୋଗ କରିବା, ସୁଖ ଉପଭୋଗ କରିବା—To enjoy sensual pleasures.
Majā urḍā(ṛḍe)ibā
মজা উড়ান मजा उड़ाना (लूटना)
(ମଜା ଲୁଟିବା, ମଜା ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଜାକ୍—ବୈଦେ. ବ —୧ । (ଅ. ମଜା)ମଜା; ମଉଜ; ସୁଖ—1. Pleasure. ୨ । (ଅ.ମଜାକ) ଥଟ୍ଟା—2. Jest; sport.
Majāk
মজা मजाक

ମଜା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମଉଜ କରିବା; ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନନ୍ଦଜନକ ସୁଖଭୋଗ କରିବା—1. To enjoy sensual pleasures. ୨ । ଥଟ୍ଟା କରିବା—2. To play jokes.
Majā karibā
মজা করা
मजा करना

ମଜା ଘଷା—ଦେ. କ୍ରି· (ସଦୃଶର ଶବ୍ଦ ସଂ ମାର୍ଜନ, ଘର୍ଷଣ)—ମାଜିବା ଓ ଘଷିବା—Act of rubbing and chafing.
Majā ghashā
মাজা ঘষা मांजना घसना

ମଜା ଚଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ଆସ୍ୱାଦନର ସୁଖଭୋଗ କରିବାକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସୁବିଧା ଦେବା—1. To let one have a taste of some sweet thing. ୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ ବା ଧମକ) କୁଫଳ ଭୋଗ କରାଇବା—2. (ironical) To cause one to taste the bitter result.
Majā chakhā(khe)ibā
মজাচাখান
मजाचखना

ମଜା ଚାଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉପଭୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଆସ୍ୱାଦନ ସୁଖ ଅନୁଭବ କରିବା—1. To taste the sweetness of an enjoyable thing. ୨ । ଅନୁଭବ କରିବା—2. To experience. ୩ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ) କୁଫଳ ଭୋଗ କରିବା—3. (ironical) To suffer the bitter results of a thing.
Majā chākhibā
মজাচাখা
मजाचाखना

ମଜାଟା ଦେଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌତୁକ ଦେଖିବା—1. To see the fun. ୨ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ସଙ୍କଟ ବା ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଦେଖିବା—2. To witness the adversity (of any one).
Majāṭā dekhibā
মজাটাদেখা
मजादेखना (ମଜା ଦେଖିନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଜାଦାର—ବୈଦେ.ବଣ (ଅ ମଜେଦାର୍)—
Majādār ୧ । ତୃପ୍ତିକର—1. Pleasant. ୨ । କୌତୁକଦାୟକ—2. Amusing.
মজাদার मजेदार

ମଜା ଦେଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌତୁକ ବା ରଙ୍ଗ ଦେଖିବା—1. To see the fun of a thing.
Majā dekhibā
মজাদেখা ୨ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ ଲାଗିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ସେମାନଙ୍କର ଦୁଃଖରେ ସୁଖ ଅନୁଭବ କରିବା—2. To feel pleasure or to enjoy while others are quarelling. ୩ । (ଧମକାଣ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଦେବା—3. (threat) To teach a person a lesson. ୪ । ଅନୁଭବ କରିବା—4. To experience.
मजादेखना

ମଜା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସୁଖ ଦେବା—To give pleasure.
Majā debā ମଜା দেওয়া **मजादेना**

ମଜା ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆମୋଦ ଉପଭୋଗ କରିବା—
Majā nebā 1 To enjoy pleasures.
মজালওয়া **मजालुटना**
୨। କୌଣସି ମଜାକୁ ଶେଷ ସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୋଗ କରିବା—
2. To enjoy a thing to satiation; to drink the cup to the dregs.
(ମଜାଲୁଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଜା ବାହାରିଯିବା—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର କୁଫଳ ଭୋଗ
Majā bāhārijibā କରିବା—1. Suffering the bitter
মজা বেরিএযাওয়া effects of one's acts. ୨ । ଅନୁଭୂତ ସୁଖ
मजानिकलजाना ଓ ଶାନ୍ତିର ଲୋପ—2. Cessation of
(ମଜା କାଢ଼(କା)ଢିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) one's peace and
[ମଜା ବାହାର କରିବା, ମଜା କାଢ଼ିବା—କ୍ରିୟାରୂପ] happiness.

ମଜାମଜି—ଦେ. ବି—ଉତ୍ତମରୂପେ ମାଜିବା କ୍ରିୟା—
Majāmaji Act of rubbing thoroughly.
মাজামাজি **मंजामंजि**

ମଜାମୁଠା—ଦେ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ଅଳଙ୍କାର ମାଜିବା ପାଇଁ
Majā muṭhā ବାରହାବାଳରେ ବା ବେଣାଚେରର ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା
মাজবার বুরুস ହୋଇଥିବା ଗୁଚ୍ଛ—A brush of pig's hair
कुची or khuskhus tied together and used as a brush for cleansing ornaments

ମଜାର କଥା—ଦେ. ବ—୧ । କୌତୁକଜନକ ବ୍ୟାପାର—1. An
Majāra kathā amusing matter. ୨ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ
(ମଜାର ବିଷୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଷୟ—2. A wonderful thing
মজারকথা ୩ । ଅତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବିଷୟ—3. An excellent
मजेकीबात thing.

ମଜାର ଗପ(ପ୍ପ,ଲ୍ପ)—ଦେ. ବି—୧ । କୌତୁକପ୍ରଦ ଗଳ୍ପ—1. An
Majāra gapa[ppa,lpa] amusing story, a
মজারগপ **मजेकीगप** romantic story.

ମଜ(ଜ୍ଜି)ବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମସଜ୍. ଧାତୁ=ମଗ୍ନ ହେବା, ଗାଧୋଇବା)-
Maji(jji)bā ୧ । ମଗ୍ନ ହେବା; ବୁଡ଼ିବା;ଭୁଡ଼ିବା;ନିମଜ୍ଜିତ ହେବା
মজা —1. To sink; to dive. ୨ । ଅନ୍ୟର ପ୍ରେମରେ ବା
मजना ଅନୁରାଗରେ ମଗ୍ନ ହୋଇ ଅସ୍ୱାବସ୍ଥିତ ହେବା—
2. To be absorbed in love or attachment. ୩ । ଆସକ୍ତ ହେବା—3. To be attached to. ୪ । ମୁଗ୍ଧ ହେବା—4. To be enchanted by; to be charmed by.

ମଜୁତ(ଦ୍)—ବୈଦେ· ବଣ (ଅ· ମୌଜୁଦ୍) (ଚଳିତ)—
Majut[d] ୧ । ବର୍ତ୍ତମାନ—1. Present. ୨ । ପ୍ରସ୍ତୁତ—
(ମଉଜୁତ, ମଉଜୁତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Ready; at hand. ୩ ।
মজুদ[ৎ] ଜମାଥିବା; ସଞ୍ଚିତ; ନଗଦ—3. In cash;
मौजुद treasured. ବି—ନଗଦ ଧନ—Cash.

ମଜୁତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଚଳିତ)—୧ । ଜମା ରଖିବା—
Majut karibā 1. To deposit. ୨ । ପ୍ରସ୍ତୁତ ରଖିବା—
মজুতকরা **मौजुदकरना** 2. To keep ready.

ମଜୁତି(ଦି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଅ. ମୌଜୁଦ୍) (ଚଳିତ)—ସଞ୍ଚିତ
Majuti[di] ରଖାଯାଇଥିବା—Kept ready; kept as
মজুদী **मौजुद** cash; treasured.

ମଜୁମଦାର—ବୈଦେ (ଫା. ମଜମୁଆଦାର୍=ରାଜସ୍ୱର ହିସାବ ରକ୍ଷକ)—
Majum-dār ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ରାଜସ୍ୱର ହିସାବରକ୍ଷକ
মজ্মদার କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—A title bestowed by kings on certain revenue accountants. ଦେ.ବି—ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦିଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—A family title of Bengalee Brahmaṇas and others.

ମଜମୁନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା) (ଚଳିତ)—୧ । ମସୁଦା; ଛଡ଼ା—
Majamun 1. Draft. ୨ । ଆଲୋଚିତ ବା ଲିଖିତ ବିଷୟ—
मजमून 2. Subject matter of a discourse or
मजमून writing.

ମଜୁର(ରୁ)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମଜ୍‌ଦୁର୍)—ଶ୍ରମଜୀବୀ; ମୂଲିଆ—
Majura(r) A day labourer. ଗ୍ରା.ବି (ସଂ.ମୟୂର)—ମୟୂର—
মজুর **मजदुर; मजुर मजुर** Peacock.

ମଜୁର(ରି)ଦାର—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ମୂଲିଆ—
Majur[ri]dār Day labourer.
মজুরদার, রোজমজুর, **मजदुर, मजुर**

ମଜୁରା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁଜରା)—ପୂର୍ବରୁ ଦିଆଯାଇଥିବା ଧନକୁ
Majurā ପରେ ହିସାବ ସମୟରେ କାଟିବା ବା ଭରଣା ଦେବା
মজুরা —Accounting for or setting off
मु(मो)जरा money paid before; a set-off. ପ୍ରାଦେ.
मुजरा (ଗଡ଼ଜାତ) (ଅ. ମୁଜରା)—ରାଜାଙ୍କୁ କରାଯିବା ପ୍ରଣାମ ବା ଅଭିବାଦନ—Obeisance made to a king. (ଉ—ମଜୁରା କର ହୁକୁମ ପାଇ ଯାନ୍ତି ସତ୍ୱର । ବ୍ରଜନାଥ, ସମରତରଙ୍ଗ ।) [ଦ୍ର—ସାଧାରଣ ପ୍ରଣାମ ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରଜାର ରାଜାଙ୍କୁ କରିବା ପ୍ରଣାମ ବା 'ମଜୁରା'ର ପ୍ରଭେଦ ଅଛି । ମଜୁରା କରିବା ଲୋକ ଆଗ କର ମୁଣ୍ଡକୁ ତଳେ ଲଗାଏ । ପରେ ଆପଣା ହାତକୁ ମୁଣ୍ଡରେ, ବେକରେ ଓ ପେଟରେ ଛୁଆଁଏ । ଏଥିର ଅର୍ଥ ଏହିକି ଏ ମୁଣ୍ଡ ଆମ୍ଭଙ୍କର ଏ ବେକ ଆମ୍ଭଙ୍କର ଅଟେ ଓ ଏ ପେଟ ଆମ୍ଭଙ୍କ ଅନ୍ନରେ ପାଳିତ ହେଉଅଛି ।]

ମଜୁରା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପୂର୍ବଦତ୍ତ ଧନକୁ ହିସାବରେ ଭରଣା କରିବା
Majurā karibā —To set off previous payments.
মজুরা করা ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ)—ରାଜାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରିବା—
मुजरा करा To bow before a king.

ମଜୁରା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ହିସାବ କଟାବ ଦେବାବେଳେ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଦତ୍ତ
Majurā debā ଧନକୁ ହିସାବରେ ଅଣିବା—To grant a

ମଜୁରା ଦେଓଯ୍ଯା person a set off for previous
ମୁଜରා ଦେନା payments made by him.

ମଜୁରା ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ହିସାବ କରାପ ହେବା ସମୟରେ ଆପଣାଙ୍କର
Majurā nebā ପୂର୍ବପ୍ରଦତ୍ତ ଧନକୁ ଭରଣା ପାଇବା—
ମଜୁରା ପାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ To get a set off for one's
ମଜୁରା କରେଇବା } previous payments.
ମଜୁରା ପାଓଯ୍ଯା ମୁଜରା ଲେନା

ମଜୁରି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମଜ୍‌ଦୂରୀ)—ମୂଲ; ପାରଶ୍ରମିକ—
Majuri ମଜୁରି ମଜଦୂରୀ; ମଜୁରି Wages.

ମଜୁରିଆ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମଜ୍‌ଦୂର)—ମୂଲିଆ—Day
Majuriā labourer; a hired man; a labourer.
ମଜୁର ମଜଦୂର

ମଜୁରି ଖ(ଖା)ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂଲ ଲାଗିବା; ମଜୁରି ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ
Majuri kha(khā)ṭibā କରିବା—To work as a day
ମଜୁର খাটা ମଜଦୂରୀ ଖଟନା labourer; to work for
(ମଜୁରିଲାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) wages.

ମଜୁଷି—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ଅଗ୍ନି ଉପାସକ ପାରସୀ ଜାତି—The
Majuṣi ମଜୁସୀ Parsees who worship the fire.

ମଜେଜା—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଅସାଧାରଣ କ୍ଷମତା-
Majejā ଜନିତ କାର୍ଯ୍ୟମାନ; କରାମତ—Miracles per-
କେରামত କରାମାତୀ formed by God or prophets.

ମଜ୍ଜ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ବୁଡ଼ିବା; ମଗ୍ନ ହେବା—To dive; to sink;
Majj (root) to plunge in water.
[ମସଜ୍(ଧାତୁ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମଜ୍ଜନ(ଥ)—ସ. ବି (ମସଜ୍ ଧାତୁ=ମଗ୍ନ ହେବା+ଭାବ· ଅନ; ଅଥ)
Majjana(tha) ୧ । ମଗ୍ନ ହେବା; ବୁଡ଼ିବା—1. Act of
sinking; plunging. ୨ । ଅବଗାହନ—2.
Immersion. ୩ । ମଜ୍ଜା - 3 Marrow.

ମଜ୍ଜନୋନ୍ମୁଖ—ସ. ବଣ ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍; ମଜ୍ଜନ+ଉନ୍ମୁଖ)—ଯେ ବୁଡ଼ି
Majjanonmukha ଯାଉଥିଲୁ—Sinking; about to
(ମଜ୍ଜମାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ମଜ୍ଜନୋନ୍ମୁଖା—ସ୍ତ୍ରୀ) sink down.

ମଜ୍ଜଫଳ—ସ. ବି—ମାଜୁ ଫଳ—Oak galls; gall nuts.
Majjaphala [ଦ୍ର—ପ୍ରକୃତରେ ଏହା ଫଳ ନୁହେଁ ।
ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ— ଏକ ପ୍ରକାର ପୋକ ପଶ୍ଚିମଦେଶୀୟ ଓକ୍
ଗ୍ରନ୍ଥିବାସ, ଗ୍ରନ୍ଥିରେଖା ନାମକ ବୃକ୍ଷଜାତୀୟର କୋମଳ ଶାଖାରେ
ମାଜୁଫଲ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଛିଦ୍ର କରି ତା ମଧ୍ୟରେ ଡିମ୍ବ ପାରନ୍ତି
ମାର୍ଜୁଫଲ ସେହି ଛିଦ୍ରବାଟେ ଗଛରୁ ଅଠା ବାହାରି
ଗୁ. ମାଂସ୍ଯାଂ ଛିଦ୍ର ମୁଖରେ ଗୁଆପରି ଅବୁମାନ ଜମି
ମ. ମାଯ୍ଯାଫଲ ଯାଏ । ଯଥାସମୟରେ ସେହି ଅଣ୍ଡ—
ଫା. ମାଜୁମ, ମାଜୁ ଗୁଡ଼ିକ ଫୁଟାଇ ପୋକମାନେ ସେହି ବଣା
ଈ. ଅଗ୍ଧ, ସମରଭୁଲ ବାଟେ ବାହାରି ଯାଆନ୍ତି । ସେହି
ଭୁରଫା ଗୁଆ ଅଲ୍ପ ବଳିଷ୍ଠ ଜମାଟ ଅଠାକୁ
ମାଜୁଫଳ ବୋଲିଯାଏ ଓ ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ; ଏହା
ହରଡ଼ା ଅପେକ୍ଷା ବେଶି କଷା, ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ମତରେ ଏହା
ଗ୍ରାହୀ, ବଳକର, କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଙ୍କ ଉତ୍ତେଜକ । ଏହା ମୁଖ
ଓ ଦନ୍ତରୋଗ, ଶ୍ୱେତ ପ୍ରଦର, ଅର୍ଶ, ଯୋନିକନ୍ଦ, ଅତିସାର
ଗ୍ରହଣୀ ଓ ପ୍ରବାହିକା ରୋଗନାଶକ ।]

ମଜ୍ଜା—ସ. ବି (ମଜ୍ ବା ମସଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ଏହା ଅସ୍ଥି
Majjā ଭିତରେ ମଗ୍ନ ଥାଏ ବୋଲି)—୧ । ହାଡ଼ରସା ଅସ୍ଥି
ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଚର୍ବଣ ପଦାର୍ଥ—1. Marrow. ୨ ।
ବୃକ୍ଷର ରସ—2. Sap. ୩ । ବୃକ୍ଷର ମଞ୍ଜ—3. The
pith of a tree. ଦେ. ବି—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—
ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳ—1. (figurative) Inside. ୨ ।
ଅନ୍ତରତମ ପ୍ରଦେଶ—2. Innermost place. ୩ ।
ହୃଦୟ; ମନ; ଅନ୍ତଃକରଣ—3. Heart; mind.
(ଉ—କେବଳ ହେଲା ମୋ ମଜ୍ଜା ମଜ୍ଜିଯିବ ଉଭା ବନ୍ଧରେ ।
ବଳିସୂର୍ଯ୍ୟ. କପୋତଲୋଭ୍ଭ. କ. ଗୀତ ।) ୪ । ଇଚ୍ଛା—
4. Wish; desire. (ଉ—ଦମୟନ୍ତୀ ପାଖକୁ
ଯିବାକୁ କଲେ ମଜ୍ଜା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।)
୫ । ମନୋଗତ ଭାବ—5. Intention; motive.
(ଉ—ଆଜ ଆସି କହିଲେ ମୋତେ ନଳ ରଜା, ଅଶି-
ଦେଲେ ଜାଣିବ ଏ ମୋହର ମଜ୍ଜା । କୃଷ୍ଣସିଂହ.
ମହାଭାରତ. ବନ ।) ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମଜା)—
୧ । ମଉଜ; ସୁଖ; ଆନନ୍ଦ—1. Pleasure ୨ । ସୁଖ-
ଭୋଗ—2. Enjoyment of pleasure. ୩ ।
କୌତୁକ—3. Amusement.

ମଜ୍ଜା(ଜ୍ଜେ)ଇବା—ଦେ. ବି (ମଜ୍ଜିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—୧ । ନିମଜ୍ଜିତ
Majjā(jje)ibā କରିବା—1. To cause to sink. ୨ ।
ମଜାନ ମୁଗ୍ଧ କରିବା—2. To enchant; to charm.
ମଜାନା (ଉ—ନବ ରମଣୀମଣି ବେଣୀ କବରୀ, କର୍ଣ୍ଣେ
ଚନ୍ଦ୍ର ମଜ୍ଜାଇବ । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।) ୩ ।
ପ୍ରେମରେ ଆସକ୍ତ ବା ଆବଦ୍ଧ କରିବା—3. To enchain
by ties of attachment.

ମଜ୍ଜାଗତ—ସ. ବଣ (୨ୟା ତତ୍)—୧ । ଅନ୍ତର୍ନିହିତ—1. Situate
Majjāgata inside. ୨ । ଶରୀରର ଧାତୁଗତ—2.
Constitutional. ୩ । ଦୃଢ଼ ସମ୍ବଦ୍ଧ—3.
Inseparately connected; forming an
integral part of.

ମଜ୍ଜାଗତ ଶରଦ(ଦି)—ଦେ. ବି—ମନୁଷ୍ୟର ଦେହସ୍ୱଭାବର ବା ଧାତୁର
Majjāgata śarada(di) ଗୁଣରୁ ଯେଉଁ ଶରଦ ଧରିଥାଏ (ସାହା
[ମଜ୍ଜାଗତଶ୍ଳେଷ୍ମ(ଷ୍ମା)—ଅନ୍ୟରୂପ] ବାହ୍ୟ ଔଷଧାଦି ପ୍ରୟୋଗରେ
মজ্জাগতশর্দি ସହଜରେ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ)—Cold which
मज्जागतशर्दी attacks a person due to some
constitutional peculiarity; a persistent
attack of cold.

ମଜ୍ଜାରସ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରେତଃ; ଶୁକ୍ର—
Majjārasa Semen.

ମଜ୍ଜାସାର—ସ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଜାଇଫଳ—
Majjāsāra The nutmeg.

ମଜ୍ଜିତ—ସ. ଣ (ମଜ୍ଜ ବା ମସଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ମଗ୍ନ—
Majjita Sunken; drowned. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ 'ନି' ଉପସର୍ଗ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ନିମଜ୍ଜିତ ରୂପରେ ସାଧାରଣତଃ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମଜ୍ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମଜ୍ଜ ଧାତୁ)—ମଜିବା (ଦେଖ)—Majibā
Majjibā (See) (ଉ—ପିତାମହ ସଦନେ ଯେ ଜନ ମଜ୍ଜା ମଜ୍ଜଇ, ସବୁର ମନଲୁଣ୍ଠ ଜାଣ ସେ ରଞ୍ଜଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. **मज्जना** ମହାଭାରତ, ବନ ।)

ମଜ୍ଜି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମଜ୍ଜଧାତୁ)—୧ । ମଜ୍ଜିତ ହେବା—1 To
Majji jibā be sunk; to be drowned. ୨ । ଦୃଢ଼-ମଜେଯାଓୟା **मज जाना** ରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ ହେବା—2 To be closely engaged. (ଉ—କେବଳ ହେଲ୍ଲ ମୋ ମଜ୍ଜା । ମଜ୍ଜି ଯିବ କ ଉଭା ବନରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଗୋପାଳଭୃଙ୍ଗ. ଗୀତ ।) ୩ । ଅନ୍ଧ ମୁଗ୍ଧ ବା ଆସକ୍ତ ହେବା—
3. To be attached or addicted to.

ମଝଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଣ.—(ସ. ମଧ୍ୟ)—ମଧ୍ୟମ; ଦୁଇ
Majhal ଶ୍ରେଣୀର ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନୀୟ—Medium; of the middle class.

ମଝଲ(ଲି) ରୂପ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ହଳଦିଆ ବଙ୍କଥ ଥଣ୍ଟଯୁକ୍ତ
Majhal(li)rūpa ଶୁଆ—Yellowish-beaked parrot.

ମଝ(ଝି)ଲା—ଦେ. ଣ. (ସ. ମଧ୍ୟ)—୧ । ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥିତ—
Majha(jhi)lā 1. Situated in the middle. ୨ । ମାঝের, মেজো **मझोला, मझला** ମଝିଆଁ—2 Intermediate.

ମଝା—ଦେ. ବ. (ସ. ମଧ୍ୟ. ପ୍ରା. ମଜ୍ଝ)—୧ । ମଧ୍ୟଭାଗ—
Majha 1. The middle. ୨ । କଟି—2. Waist. মাঝা (ଉ—ମଝା ହିବ ଉପରେ କ ଯଉବନକଳସ, ସ୍ୱେଷେ ଉଠି ବେକ **डाँड** କୁମ୍ଭ ଅଛ କ ଉଭାର. ଶିଶୁଶଙ୍କର—ଉଷା ଅଭିଲାଷ ।) ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଣ—ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥିତ—
Situated in the middle.

ମଝା ଖୁଲି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମଝିଦାଣ୍ଡ; ରାସ୍ତାର ମଧ୍ୟଭାଗ —
Majhā khuli The middle of the road.

ମଝା ମଝି—ଦେ. କ୍ରି. ଣ—୧ । ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ—1. In the
Majhā majhi মাঝা মাঝি **मझा मझि** middle. (ମଝିଆ ମଝି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମଧ୍ୟ ଭଳିଆ—2. Moderately. ୩ । ମଝି ବାଟରେ—3. Half way.

ମଝାଲ—ଦେ. ବ—(ସ. ମଧ୍ୟ)—ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ—The middle.
Majhāla **মাঝারি मज्झ** ଣ—ମଧ୍ୟଭଳିଆ—মাঝারি **मझला** Middling; of moderate size.

ମଝାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଥୋଇର ପଲ୍ଲାଣ ଦୁଇର ମଝିରେ
Majhāli ଥିବା ଦଉଡ଼ି—The string in the middle of the two packs of a pack-saddle.

ମଝି—ଦେ. ବ—(ସ. ମଧ୍ୟ, ପ୍ରା. ମଜ୍ଝ)—୧ । ମଧ୍ୟଭାଗ—1. The
Majhi মাঝ **बिच; मज्झ** middle. ୨ । ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person who is in the middle. (ଉ—'ଥଗ, ସୁନା ପାଗ; ମଝି ମର୍ଦ୍ଦଗାଜା, ପଛ ସୁହଡ଼ପୋଛ' । ଶିଶୁଗୀତ ।) ଣ—୧ । ମଧ୍ୟଭାଗରେ ସ୍ଥିତ—1. Situate in the middle; middle-most. ୨ । ଦୁଇର ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ—
2. Intermediate.

ମଝିଆ—ଦେ. ଣ—ମଝିଆଁ (ଦେଖ)—Majhiān (See)
Majhiā ପ୍ରାଦେ.—(ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୧ । ମାଝି; ମାଛ ଧରିବା ଓ ନୌକା ଚଳାଇବା ବ୍ୟବସାୟରେ ନିଯୁକ୍ତ କେଉଟ ଜାତିବିଶେଷ—1. A caste of fishermen and boatmen. ୨ । ନୌଚାଳକ—2. Boatman.

ମଝିଆଁ—ଦେ. ଣ. ପୁଂ (ସ. ମଧ୍ୟମ, ପ୍ରା. ମଜ୍ଝିଅ)—୧ । ମଧ୍ୟମ—
Majhiān মেঝ, মেজো 1. Intermediate. **बिचला, मझला** ୨ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଓ କନିଷ୍ଠର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ (ସନ୍ତାନ)—(ମଝିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. (child) Born between the eldest and the youngest. (ଯଥା—ମଝିଆଁ ପୁଅ ।)

ମଝିଆଣୀ—ଦେ. ଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମଝିଆଁର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Majhiāṇi Majhiān. ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମଝିଆ মেজো; **मझली** ଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—A female of the 'Majhiā' caste of Sambalpur.

ମଝି ଘର—ଦେ. ବ—ଦୁଇ ଘରର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଘର—The
Majhi ghara middle room. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମଝିକୋଠା, মাঝেরঘর; **मझलाघर** ମଝି କୋଠରି, ମଝି କଣର, ମଝି ଗଛା, ମଝି ଅଗଣା, ମଝି ଦାଣ୍ଡ ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦମାନ ହୁଏ ।]

ମଝିତନ—ଦେ. ଣ (ସ. ମଧ୍ୟତନ)—ମଧ୍ୟସ୍ଥ—Middle; situate
Majhitana in the middle.

ମଝି ଦରିଆ—ଦେ. ବ—୧ । ସମୁଦ୍ରର ମଧ୍ୟଭାଗ; ସମୁଦ୍ରର ଗଭୀରତମ
Majhi dariā ପ୍ରଦେଶ—1. The deep sea; the mid-মাঝদরিয়া **बीचदरिया** ocean. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଘୋର ବିପଦ—2. (Figurative) Great danger.

ମଝି ଦରିଆକୁ ପେ(ଠେ)ଲିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କୌଣସି
Majhidariāku pe(ṭhe)lidebā ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିସ୍ସହାୟ ବା କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ-মাঝদরিয়ায় ঠেলে দেওয়া ବିମୂଢ଼ କରି ବିପଦକୁ ପେଲିଦେବା—**मझधारमें छोड़ना** To drive a person in a helpless

ମଝି ନଦୀକୁ ପେଲି ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ or bewildered condition into
ମଝିନଦୀରେ ଭସା(ସେ)ଇ ଦେବା }
extreme danger.

ମଝିଦାଣ୍ଡ—ଦେ. ବ—ଦାଣ୍ଡର ମଧ୍ୟ ଭାଗ—The middle of the
Majhi dāṇḍa road. [ଉ—ମଝି ଦାଣ୍ଡରେ ପଡ଼ି ଯାଉଥିବେ রাস্তার মাঝ; মাঝ রাস্তা ଗଡ଼ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।] **बीचरास्ता; मझरास्ता**

ମଝି ନଈ—ଦେ. ବ—ନଦୀର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ—The middle of a river.
Majhi naï [ଉ—ଦଦରସ୍ତ ଡଙ୍ଗା, ମଝି ନଈରେ ଦେଲୁ
নদীর মাঝখান; **मझधार** . (ମଝିଧାର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦଗା । ଛଗ ।]

ମଝିମଝିକା(ଆ)—ଦେ. ବଣ (ସର୍ବନାମ ଶବ୍ଦ)—୧ । ମଧ୍ୟଭାଗ ସ୍ଥିତ—
Majhi majhikā(ā) 1. Situated in the middle;
মাঝামাঝি; **मझोला** intermediate. ୨ । ସେ ଦୁଇ ଉଭୟପକ୍ଷ ମତ
(ମଝି ମଝିକଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ମତକୁ
ଦୃଢ଼ ଭାବ ନ ଧରେ—2. Not firmly holding
either of the 2 extreme views in a matter. [ଉ—ସଂସାରେ ମୁଢ଼ ଯେଉଁ ଜନ, ସେବା ଭକ୍ତରେ
ଦୃଢ଼ ମନ । ଏ ବେନି ସଂସାରୁ ତରନ୍ତି । ମଝି ମଝିକା ନାଶ
ଯାନ୍ତି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ । ଦୃଢ଼େ ତରନ୍ତି, ମୂଢ଼େ
ତରନ୍ତି, ମଝି ମଝିକଅ ବୁଡ଼ି ମରନ୍ତି—ଢଗ ।]

ମଝିସିଆଁ—ଦେ. ବଣ—(ସ. ମଧ୍ୟସ୍ୟୂତ) ଦୁଇଖଣ୍ଡ (ଲୁଗା ଆଦି)ର
Majhisiāñ ଧାଡ଼ରେ ସିଲାଇ ହୋଇଥିବା—Sewn by
মাঝখানে সেলাইকরা joining the edges of two
बीचसिलाइहुआ pieces of cloth. (ଉ—ମୁଣ୍ଡରେ ମଝିସିଆଁ
ଛପ୍ପନ୍ନ ଉତ୍ତମୀ ବନ୍ଧା । ଫକୀରମୋହନ.ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।)

ମଞ୍ଚ (ଧାତୁ)—ସ.—ଉଚ୍ଚ ହେବା—To be high.
Mañch (root) [ମନ୍ଚ (ଧାତୁ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମଞ୍ଚ—ସ. ବ—(ମଞ୍ଚ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃଅ;)—୧ । ଖଟ—
Mañcha 1. Bedstead. ୨ । ମଞ୍ଚା; ଭାଡ଼—
(ମଞ୍ଚକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. A scaffolding; a stage. ୩ । ବେଦୀ;
ମଣ୍ଡପ—3. A platform; a pulpit. ୪ । ଉଚ୍ଚ
ସ୍ଥାନ—4. An elevated place. ଦେ. ବ.
মর্ত্যলোক (ସ. ମର୍ତ୍ତ୍ୟ)—ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକ; ପୃଥିବୀ—The earth.
मर्त्त्यलोक [ଉ—ଜଳପାନ ଦେଇ ଯେ କରଇ ସ୍ତ୍ରୁତିବାଦ ।
ସେ ପୁଣି ଆଉ ଥରେ ନ ଦେଖେ ଆସି ମଞ୍ଚ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମଞ୍ଚଖଣ୍ଡ—ଦେ. ବ—(ସ. ମର୍ତ୍ତ୍ୟଖଣ୍ଡ)—ମର୍ତ୍ତ୍ୟମଣ୍ଡଳ; ପୃଥିବୀ—
Mañcha khanda The earth. (ଉ—ଅନନ୍ତ ଅଂଶୁ ଏ
মর্ত্যখণ্ড **मर्त्त्य मण्डल** ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ, ସ୍ୱର୍ଗ ପାତାଳ ମଞ୍ଚଖଣ୍ଡ ।
ଯଶୋବନ୍ତ ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।)

ମଞ୍ଚ ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ହତ କରିବା; ମାରି
Mañcha chharḍā(rḍe)ibā ପକାଇବା—To kill.
সংসার থেকে বিদায় করা (ଉ—ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନ ସେ ହାଣିଭୁଲିଲୁ
मर्त्त्य छोडाना ନାସ୍ତିକ, ବହଳେ ଛଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ସ୍ୱଏ ମଞ୍ଚ !
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।)

ମଞ୍ଚପୁର(ରୀ)—ଦେ. ବ (ସ. ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁର)—ମର୍ତ୍ତ୍ୟମଣ୍ଡଳ; ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁର—
Mañchapura(ri) The terrestrial globe; the earth.
ମଞ୍ଚମଣ୍ଡଳ } ଉ—ସକଳ ଭୁବନର ସାର
ମଞ୍ଚଭୁବନ } —ଅନ୍ୟରୂପ ଶସ୍ୟ ସମ୍ପଦ ମଞ୍ଚପୁର
ମଞ୍ଚଲୋକ } ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)
মর্ত্যমণ্ডল **मर्त्त्यमण्डल**

ମଞ୍ଚା—ଦେ. ବ—(ସ. ମଞ୍ଚ)—୧ । ଉଚ୍ଚ ଭାଡ଼—1. A high
Mañchā scaffolding. (ଉ—ମଞ୍ଚାରୁ ପଡ଼ି ମାମୁ ମଲା,ମଚେଇଁ
মাচা, মাচন ଦେଇବ ଭଣିଲା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ) । ୨ । ଫସଲ
मचान ଜଗିବା ପାଇଁ ବିଲରେ କରାଯିବା ଭାଡ଼—
A scaffolding raised in the field to
watch the crops. ୩ । ବନ୍ୟ ଜନ୍ତୁ ଶିକାର କରିବା
ପାଇଁ ବଣରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଭାଡ଼—3. A machan;
a high platform raised in the forest for
seating the hunters

ମଞ୍ଚା(ଞ୍ଚ,ଞ୍ଚେ,ଚେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ହିହାଇବା; ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା;
Mañchā(chā,ñche,che)ibā লাগান মচাইবা—
To instigate; to incite.

ମଞ୍ଚାଳନ—ଦେ. ବ—(ସ. ମର୍ଦ୍ଦନ)—୧ । ହଥାଦ୍ୱାରା; ଘଷିବା;ରଗିବା—
Mañchālana 1. Chafing with the hands.
টেপা **दबाना, चापना** (ଯଥା—ପାଦ ମଞ୍ଚାଳନ) । ୨ । ମନ୍ଥନ—
মুথান **मथना** 2. Churning.

ମଞ୍ଚା(ଞ୍ଚ)ଳିବା—ଦେ· କ୍ରି—୧ । (ପାଦ) ହଥାଦ୍ୱାର କରିବା; ଘଷିବା—
Mañchā(chā)libā 1. To chafe or rub with the
টেপা hands; to shampoo. ୨ । ହାତରେ ଚପିବା—
चापना 2. To press with the hands. (ଉ—ବଞ୍ଚଣୀପାଦ
মোহা ମଞ୍ଚାଳି ଶୂଳ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି) । ୩ । ମନ୍ଥିବା—
मुथाना 3. To churn. ୪ । ଦୁଇ ହାତର ଲେଉଟରେ ମଳିବା—
দলা 4. To crush a thing between the two
मलना palms.

ମଞ୍ଜ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଶବ୍ଦ କରିବା—1.To make a sound.
Mañja (root) ୨ । ମାର୍ଜନ କରିବା; ମାଜିବା—2.To polish;
[ମନ୍ଜ(ଧାତୁ) —ଅନ୍ୟରୂପ] to rub.

ମଞ୍ଜ—ଦେ. ବ (ସ. ମଜ୍ଜା)—୧ । କାଠର ମଝିରେ ଥିବା ସାର ଭାଗ—
Mañja 1. The pith of a wood. (ଉ—ବୃକ୍ଷର
মাঁজ, মাজ ଫଳକେ ସିନା ମାଷ୍ଟ କରେ ଭାଇ, ମାଜ ତାର ନବା
साडिल ସାଧ୍ୟ ଶିରୀବ ମଞ୍ଜକୁ । ଚନ୍ଦ୍ରମଣି. ବନ୍ଧମାଦତ୍ୟ ।)
୨ । କଦଳୀ ଗଛର ଗଣ୍ଡିର ମଧ୍ୟଭାଗ-2. The pith or
core of a plantain tree. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି
କଥାର ମର୍ମ; ଗୁପ୍ତ ବିଷୟ—3. (figurative) Secret
matter. ୪ । ମଞ୍ଜ ପତ୍ର (ଦେଖ)—4. Mañja
patra (See) ପ୍ରାଦେ. (ବିହଭୂମି ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବ—
ଛୋଟ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—Name of a small tree.
[ଦ୍ର—ଏହା ବିହଭୂମି, ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ ଜଙ୍ଗଲ-
ମାନଙ୍କରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ପତ୍ର ଚକଚକିଆ ଓ ଦେଖ
ସର ସରୁ । ଏ କାଠର ଗୋଲେଇ ୫ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ହୁଏ ।]

ମଞ୍ଜ କାଠ—ଦେ. ବ—କାଷ୍ଠର ମଜ୍ଜା; କାଠ ଭିତରର ସାର ଅଂଶ—
Mañja kātha The strong interior portion or
মাজ কাঠ **साडिल काठ** core of a timber.

ମଞ୍ଜକାଳା ମାରିବା—ଦେ. ବି (ସ. ମଞ୍ଜା ଓ କାଳ)—କଦଳୀ ଓ
Manjakilā māribā ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗଛର ଏକ ପ୍ରକାର ରୋଗ
(ମଞ୍ଜ ମରିବା —ଅନ୍ୟରୂପ) (ଏ ରୋଗ ହେଲେ ଗଛର ମଞ୍ଜ ପ୍ରଥମେ
ମାଜ ଶୁଖା ଶୁଖିଯାଏ)—A disease attacking plantain
बीर सड़ना and other trees by which the pith first withers. (ଉ—ଶସ୍ୟେ ଢେଙ୍କରା ନାହିଁ ହେବ, ଘରରେ ମଞ୍ଜକାଳା ନାହିଁ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ମଞ୍ଜନ—ଦେ. ବି (ସ. ମାର୍ଜନ)—ଦାନ୍ତଘଷା ଚୂର୍ଣ୍ଣ—
Manjana Tooth powder.
মাজন मञ्जन

ମଞ୍ଜ ପତ୍ର—ଦେ. ବି—୧ । କଦଳୀ ଗଛର ମଞ୍ଜରୁ ବାହାରିଥିବା ବଡ଼
Manja patra ପତ୍ର—1. A big new leaf which has
(ମଞ୍ଜ ପତର—ଅନ୍ୟରୂପ) emerged from the pith of a
আঙ্গোট কলাপাত plantain tree. ୨ । କଦଳୀ ଗଛର
बीर पत्ता କୋମଳ ପତ୍ର—2. The tender or new leaf coming out of a plantain plant.

ମଞ୍ଜ(ଞ୍ଜି)ରା—ଦେ. ବି (ସ. ମଞ୍ଜୀର)— ବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ; ଝାଞ୍ଜ—
Manja(nji)rā Cymbals.
মন্দিরা (ଉ—ମୃଦଙ୍ଗ ମଞ୍ଜିରାକୁ ଶବଦେ ବାଇଲେ ।
मजीरा କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।)

ମଞ୍ଜରୀ(ରି)— ସ. ବି (ମଞ୍ଜୁ =ମନୋଜ୍ଞତା + ଋ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା +
Manjari(ri) ଇ, ଈ)— ୧ । ଅଙ୍କୁର; ମୁକୁଳ; କଢ଼ି—
1. Blossom; bud. ୨ । ବୃନ୍ତରେ ଲାଗିଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ରଫୁଲ ବା ଗୁଚ୍ଛ—2. Tufts attached to a stem. ୩ । ପତ୍ରାଙ୍କୁର—3. Newly blossomed tender leaf. (ଯଥା—ତୁଳସୀ ମଞ୍ଜରୀ) ୪ । ଫୁଲର ବା ଶସ୍ୟର ଶେଣ୍ଡା—4. A flower-spike; an ear of corn; a shoot; a sprout. ୫ । ତିଳକବୃକ୍ଷ—5. Tilaka tree. ଦେ. ବି—ପାଦର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ; ପାଉଁଜି—A tinkling ornament for the leg. (ଉ—ଅଙ୍ଘ୍ରି ଯୁଗଳେ ମଞ୍ଜରୀ ବୋଲେ,ସେ ପାଦ କମଳେ ଦେବ ମନ ଭୁଲେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।)

ମଞ୍ଜରିତ—ସ. ବିଣ (ମଞ୍ଜରୀ + ସଞ୍ଜାତ ଅର୍ଥରେ ଇତ)—୧ । ମୁକୁଳିତ—
Manjarita 1. Blossomed; blooming. ୨ । ଅଙ୍କୁରିତ—
2. Sprouting.

ମଞ୍ଜରିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—କଅଁଳିବା; ଗଜୁରିବା—To sprout.
Manjaribā মঞ্জরা मंजरना

ମଞ୍ଜା – ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଜ୍ଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)— ୧ । ଛାଗୀ; ମାଈ
Manjā ଛେଳୀ—1. She-goat. ୨ । ମଞ୍ଜରୀ—2. Sprout.
থোড় ' ଦେ. ବି (ସ. ମଜ୍ଜା)—କଦଳୀଗଛର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସାରାଂଶ —
बीर The pith of plantain plant. [ଦ୍ର—ଏହା ତରକାରୀରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମଞ୍ଜା ଅମ୍ବିଳ—ଦେ.ବି —ଥୋଡ଼ ବା କଦଳୀ ମଞ୍ଜା ସହିତ ଖଟା ଦଅଯାଇ
Manja ambila ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଖଟା ତରକାରୀ
থোড়েরঅম্বল (ଦ୍ର—ମଞ୍ଜାରେ ଖଟା ପ୍ରଭୃତି ଦେଇ ଅନ୍ୟ ବିବିଧ
बीरकीखटाइ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ)—A curry made from chips of plantain-tree-piths by mixing it with acid.

ମଞ୍ଜାରୀ ଦେ. ବି (ସ. ମାର୍ଜ୍ଜାର)—୧ । ବିରାଡ଼ି—1. Cat.
Manjari (ଉ – ଦୁଷ୍ଟେଣ ଷପିଲେ ଅଧରେ, ଯେସନେ ମଞ୍ଜାରୀ
বেরাল ମୂଷା ଧରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) (ଉ—
बिल्ल ଅଲଅଲ ଘର ମଞ୍ଜାରୀ, ଚୋର ଖାଇଗଲେ ହାଣ୍ଡିକୁ ।
পালিটা মাঁদার ଢଗ ।) ୨ । (ସ. ମନ୍ଦାର) ପାଲଧୁଆ ଗଛପରି
फरहद ଏକପ୍ରକାର ଗଛ—2. Erythrina Suberosa (Haines). [ଦ୍ର—ଗୁଆଗଛମାନ ଥିଲା ରହିବ ବୋଲି ଗୁଆ ବାଡ଼ିରେ ଏ ଗଛ ଲଗାଯାଏ ।]

ମଞ୍ଜି (ଞ୍ଜୀ)—(ମଜଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇ; + ଈ)—ମଞ୍ଜରି; ଅଙ୍କୁର—
Manji(nji) Sprout; shoot. ଦେ. ବି (ସ. ବୀଜ;
বীচি बीज ଭୁଲ ସ. ମଜ୍ଜା)—୧ । ଫଳମଧ୍ୟସ୍ଥ ବୀଜ—
1. Seed. ୨ । ଆଗାମୀ ବର୍ଷ ପାଇଁ ରଖାଯିବା ଧାନ ଆଦି ଶସ୍ୟର ବିହନ—2 Paddy and other seeds kept for sowing next year ୩ । ଫଳର ବା କାଣ୍ଡାଦିର ଯେଉଁଅଂଶ ନୂଆ ଗଛ ଜନ୍ମାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—3. The portion of a plant or fruit used for raising new plants. [ଦ୍ର—ଅମ୍ବମଞ୍ଜି =ଆମ୍ବକଣ୍ଠିର କ୍ଷୁଦ୍ର ଶସ୍ୟମାନ । ଅଙ୍କୁମଞ୍ଜି =ଅଙ୍କୁପିଣ୍ଡର ଅଂଶ । ପୋଲମଞ୍ଜି=ପୋଲ ଗଛର ଭେରର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ ।] ୪ । ଅଣ୍ଡକୋଷ—
আঁড়কোগুটলী 4. The testis. ୫ । ମାଛର ଡିମ୍ବ—
ডিম अंडा 5. The spawn or ova of fishes.
कील, कीला ୬ । ପାଚିଥିବା ବ୍ରଣ ଭିତରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ
ব্রণেরচাল କଠିଣ ପୂଜମୟ କାଳକ—6. A hard wedge-like pus inside a ripened boil. ୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଥାର ଗୁପ୍ତ ମର୍ମ; ରହସ୍ୟ ବା ସନ୍ଧି—7. (Figurative) The secret of a matter. ୮ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ସମସ୍ୟା ସାଧନ କରିବାର ମୂଳ ମନ୍ତ୍ର—8. (Figurative) The key to a problem. [ଉ—କଥାର ମଞ୍ଜି, ଭୁଆ ଧାନ ଖାଏ ବୋଇତୁ ଗଞ୍ଜି—ଢଗ ।] ୯ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବିଷୟର ମୂଳ କାରଣ—
9. (Figurative) The root cause of a matter. (ଯଥା—କଳିମଞ୍ଜି)

ମଞ୍ଜିଆ—ଦେ· ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ଫଳ ଅଧିକ ପକ୍ୱ ହେବାରୁ ତହିଁ
Manjiā ମଧ୍ୟରେ ମଞ୍ଜିସାର ପାକଳ 'ହୋଇ ଯାଇ ଥାଏ—
1' Running into seeds (ଯଥା—

ମଞ୍ଜିଅ ବାଇଗଣ) । ୨ । ବୀଜଯୁକ୍ତ—
2. Seedy; full of seeds. ୩ । ଚିଲିକାରେ ମିଳୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—3. A class of salt water fish found in the Chilka lake.

ମଞ୍ଜିଅ କଦଳୀ—ଦେ. ବି—ଭିତରେ ମଞ୍ଜି ଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର କଦଳୀ;
Manjiā kadalī ବଣୁଆ କଦଳୀ—A species of plantain which has seeds inside. [ଦ୍ର—ଏହା
বীচে কলা
बीजवाला केला
ଅଖାଦ୍ୟ; ମାତ୍ର କେହି କେହି ଭଜି ଖାଇ ଥିବା ଦେଖେ (ମଞ୍ଜି କଦଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏହାକୁ ତର୍କାରି କରନ୍ତି ।]

ମଞ୍ଜିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ମଞ୍ଜୁ+ଇକ+ଆ)—ବାରାଙ୍ଗନା; ଗଣିକା;
Manjikā ବେଶ୍ୟା—Prostitute. ଦେ. ବି—ସ୍ତର ବା ଧାଡ଼ି—Layer; row. (ଉ—ଭୃଙ୍ଗ ଶରବତ ପୁଷ୍ପ ପୁଷ୍ପକା, ଚହିଁବେ ବସିଛ ଉନ ମଞ୍ଜିକା । ନନ୍ଦକଶୋର. କର୍ଣ୍ଣଘଣୀ ।)

ମଞ୍ଜି ଫଳା—ସଂ. ବି—କଦଳୀ—
Manji phalā The plantain

ମଞ୍ଜିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସଦୃଶାତ) କ୍ରି—(ସଂ. ମଜ୍ଜ ଧାତୁ)—ଘୋର ଅରଣ୍ୟ
Manjibā ମଧ୍ୟରେ ପଶି ଯିବା—To enter into a dense forest.

ମଞ୍ଜିମା—ସଂ. ବି—(ମଞ୍ଜୁ+ଭାବ ଇମନ୍, ଟମା. ୧ବ)—ମନୋଜ୍ଞତା;
Manjimā ମଞ୍ଜୁଳତା; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—Beauty.

ମଞ୍ଜି ମାଛ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ମାଛର ପେଟରେ ବହୁତ ଲାଗି ଥାଏ—
Manji māchha A fish with spawns.
ডিম ভরা মাছ अंडावती मछली

ମଞ୍ଜି ଶୁଖୁଆ—ଦେ. ବି—ଶୁଖା ଯାଇ ଥିବା ମାଛ ମଞ୍ଜି—
Manji sukhuā Dried fish spawn.
মাছের ডিমের শুকো शुखडी अंडो

ମଞ୍ଜି(ଞ୍ଜି)ଳ—ସଂ. ବି—(ମଞ୍ଜୁ+ଇଲ, ଲଚ)—ଅଟ୍ଟାଳିକା; ଘର; ମନ୍ଦିର-
Manji(ñji)la House; building.

ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—ସଂ. ବି—(ମଞ୍ଜୁ=ମନୋହର+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)
Manjishṭhā ଅତ୍ୟୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ବର୍ଣ୍ଣର ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଲତାବିଶେଷ—
ଅନ୍ୟ ସଂ—ଲୋହିତ ଲତା, ରକ୍ତ[—The Indian
ଯଷ୍ଟି, ଯୋଜନ ବଲ୍ଲି, madder; Rubia Manjisṭha
ଜ୍ୱରଦନ୍ତୀ, ସମାଙ୍ଗା; [ଦ୍ର—ଏହା ହିମାଳୟ ପାର୍ବତ୍ୟ
ଛଣ୍ଣୀ (କରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) ପ୍ରଦେଶରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ମୂଳ
ଫା. ରନ ସ୍ କପଡ଼ାକୁ ତୈଳରୁ ରଞ୍ଜିତ କରିବା
ତେ. ମଞ୍ଜିଷ୍ଠି ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ଦେ. ବି—
মঞ্জিষ্ঠ, অরুণা, মঞ্জিষ্ঠা ଏକ ପ୍ରକାର ଅନୁରାଗ—A kind
मजिठ; मिजिथ; मजिठ of love. [ଦ୍ର—ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନୁରାଗ ଖୁବ ଗାଢ଼ ହେଲେ ତାକୁ ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା ବୋଲାଯାଏ, ମାଳୀ ଓ କୁସୁମୀ ଏହାଠାରୁ କ୍ଷିଣତର ।]

ମଞ୍ଜୀର—ସଂ. ବି—(ମଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଈର)—ନୂପୁର
Manjīra ଘୁଙ୍ଗୁର ଦିଆ ମଲ; ବାଜେଣୀ; ପାଞ୍ଜନ୍ମ—A tinkling anklet.

ମଞ୍ଜୁ—ସଂ. ବି—(ମନ୍ଜ୍ ଧାତୁ=ମାର୍ଜନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ ।
Manju ସୁନ୍ଦର; ମନୋଜ୍ଞ—1. Lovely; beautiful. ୨ । ମନୋମୋହକର—2. Charming; enchanting. captivating. ୩ । ମଧୁର—3. Sweet.

ମଞ୍ଜୁଅତି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା)—ଏକ ପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷ—
Manjuāti A kind of small tree, the leaves of
ସଂ. ନଖରଞ୍ଜକ, ନଖ ରଞ୍ଜନୀ which are crushed and
ତେ. ଗୋରଣ୍ଟା pasted on the hands and
ଅ. ହେନା legs which become red-
মেদী; মেহদী coloured; Hena; Lawsonia
मेहदी Alba; the evergreen
(ମଞ୍ଜାତି—ଅନ୍ୟରୂପ) privet (tree) Rhamnus
Alaternus. [ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଭାରତରେ ଶାହ ହାତ ବଢ଼େ । ଏଥିର ପତ୍ରକୁ ବାଟି ହାତ ଗୋଡ଼ରେ ବୋଳଲେ ସେ ସ୍ଥାନମାନ ନାଲି ରଙ୍ଗରେ ରଞ୍ଜିତ ହୁଏ । ଏଥିର ଡାଳରେ ଛୋଟ ଛୋଟ କଣ୍ଟା ଅଛି । ଏ ଗଛକୁ ଲୋକେ ବାଡ଼ରେ ଲଗାନ୍ତି—ଏହା ଦୁଇପ୍ରକାର—୧ । ପାଣି ମଞ୍ଜୁଅତି—1. Lawsonia Alba. ଏଥିର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ଫଳା ୨ । ପାଟ ମଞ୍ଜୁଅତି—2. Alcanna Tinctoria; Lawsonia Inermis (Haines) Henna; Alcanet. ଏଥିର ଫୁଲ ମନ୍ଦାର ଫୁଲ ପରି ଗାଢ଼ ନାଲି ଓ ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ଦୋହର ।]

ମଞ୍ଜୁକେଶୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମଞ୍ଜୁ+କେଶ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ ଇନ୍)—
Manju kesī ସୁକେଶଯୁକ୍ତ; ମନୋହର କେଶବିଶିଷ୍ଟ—
(ମଞ୍ଜୁକେଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Having a lovely tress of hair on the head. ସଂ. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—Srīkṛushṇa.

ମଞ୍ଜୁଗମନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ମଞ୍ଜୁ+ଗମନ)—ଯାହାର
Mañju gamana ଗତି ସୁନ୍ଦର—Having a lovely
(ମଞ୍ଜୁଗମନା—ସ୍ତ୍ରୀ) gait. ବି—ହଂସ—The swan.

ମଞ୍ଜୁଘୋଷ—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା; ମଞ୍ଜୁ+ଘୋଷ)—୧ । ମଧୁର ଧ୍ୱନି—
Mañju ghosha 1. A sweet sound. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)
(ମଞ୍ଜୁଘୋଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଜୈନ ଦେବତାବିଶେଷ—2. Name of a Jaina Deity. ୩ । ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧକଙ୍କର ଉପାସ୍ୟ ଦେବତାବିଶେଷ—3 Name of a tantric Deity. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ—Sweet-toned.

ମଞ୍ଜୁପାଠକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ମନୋଜ୍ଞ ରୂପେ ବୋଲି ପାରେ;
Mañju pāṭhaka ସୁପାଠକ—One whose recitation
(ମଞ୍ଜୁପାଠିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) is sweet; a good reader. ବି—ଶୁକପକ୍ଷୀ; ଶୁଆ—The parrot.

ମଞ୍ଜୁଭାଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମଞ୍ଜୁ+ଭାଷ୍ ଧାତୁ=କହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍
Mañju bhāshī ଟମା. ୧ବ)—ମଧୁରଭାଷୀ; ସୁଭାଷୀ; ମିଷ୍ଟ-
(ମଞ୍ଜୁଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭାଷୀ—Of sweet speech.

ମଞ୍ଜୁ ଭାଷିଣୀ—ସ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ—ତ୍ରୟୋଦଶାକ୍ଷର ଯୁକ୍ତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
Mañju bhāshiṇī A Sanscrit metre of 13 syllables.
ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମଧୁରଭାଷିଣୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—Of sweet speech.

ମଞ୍ଜୁର(ରି)—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ମନ୍‌ଜୁର୍‌)—୧ । ଅନୁମୋଦନ; କୌଣସି
Mañjur(ri) ପ୍ରାର୍ଥନାର ଗ୍ରହଣ—1. Sanction; granting
(ନାମଞ୍ଜୁର—ବିପରୀତ) of a request; approval. ୨। ସମ୍ମତି;
মংজুর(রি) ଅଙ୍ଗୀକାର; ସ୍ୱୀକାର—2. Consent. ବିଣ• (ଆ.
मंजूरी, ମନ୍‌ଜୁର୍‌)—୧ । ଅନୁମୋଦିତ—1. Granted;
मंज़ुर approved; sanctioned. ୨ । ଅଙ୍ଗୀକୃତ—
2. Consented, agreed to.

ମଞ୍ଜୁର—ଦେ. ବି (ସ. ମଞ୍ଜୁ)—ଏକ ପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—
Mañjura Name of a bird.
ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ମୟୂର—Peacock.

ମଞ୍ଜୁର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରାର୍ଥନା ଗ୍ରହଣ କରିବା—
Mañjura karibā To grant a prayer.
মঞ্জুর করা मंज़ुर करना

ମଞ୍ଜୁଳ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମଞ୍ଜୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଲ)—୧ । ସୁନ୍ଦର; ସୁଦୃଶ୍ୟ;
Mañjuḷa ମନୋହର—1. Charming; enchanting;
(ମଞ୍ଜୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) captivating. ୨ । ଉପଯୁକ୍ତ; ସମୀଚୀନ—
2. Proper. ବି—୧ । ନିକୁଞ୍ଜ; କୁଞ୍ଜବନ—
1. Grove; a bower. ୨ । ଶୈବାଳ; ଶିଉଳୀ—
2. Moss.

ମଞ୍ଜୁଳତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବି (ମଞ୍ଜୁଳ+ଭାବ. ତା,ତ୍ୱ)—ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—
Mañjuḷatā(twa) Loveliness.

ମଞ୍ଜୁଳବତୀ—ଦେ. ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ—ମନୋହାରିଣୀ—
Mañjuḷabatī Charming (feminine).
(ଉ—ବଞ୍ଜୁଳ ବନେ ମଞ୍ଜୁଳବତୀ ସୀତା ଏକାଳ ଅବସ୍ଥା ଧରି
ଯେ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ମଞ୍ଜୁ(ଞ୍ଜୂ)ଷା—ସ.ବି(ମଞ୍ଜ୍‌ ଧାତୁ+କର୍ମ ଉଷ+ଆ)—୧ । ପେଡ଼ି; ପେଡା;
Mañju(ñjū)shā ପେଟରା—1. A trunk; a casket; a
basket with lid. ୨ । ସିନ୍ଦୁକ—2. A chest.
୩ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା (ଦେଖ)—3. Mañjisṭhā (See)
୪ । ପାଷାଣ—4. Stone. ଦେ. ବି—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର
ଗୋଟିଏ ଓଡ଼ିଆ ଜମିଦାରୀ;(ମହେନ୍ଦ୍ରପର୍ବତ ଏହି ମଞ୍ଜୁଷାରାଜ୍ୟର
ଅନ୍ତର୍ଗତ)—Name of an estate in the Ganjam district.

ମଞ୍ଜୁହାସୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ସୁହାସ; ଯାହାର ହସ ମଧୁର—One who
Mañjuhāsī has a charming laugh.
(ମଞ୍ଜୁହାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମଟ୍‌ମଟ୍‌—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ (ସ. ମଡ୍‌ ଧାତୁ=ଭାଙ୍ଗିବା)—
Maṭ-maṭ ୧ । ମଡ଼ମଡ଼; କାଠର ବା ଗଛର ଡାଳ ଭାଙ୍ଗି ଯିବାର
মটমট ଶବ୍ଦ—1. Sound of breaking of hard
मटमट things (e.g. wood, boughs).
୨ । ଦଉଡ଼ିକୁ ଖିଚ ଟାଣିଲେ ଛିଣ୍ଡିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ
ଶବ୍ଦ ହୁଏ; କଟ୍‌କଟ୍‌; ରଟ୍‌ରଟ୍‌—2. The sound made
by a rope before it breaks asunder.
୩ । ଖଟ ଅବର ଗଣ୍ଠି ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ—3. Creaking
sound of the joints of bedsteads and
other furnitures. ୪ । ଅଖି ମେଲା କରି ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ
କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଚାହିଁବା; ରଟମଟ—4. Staring with
distended eyes; mode of staring at a thing
steadily. (ଉ—ବାଘ ପରି ଜବରେ ଚାହିଁ ଓଷ୍ଠ ଚଟି,
ଭୀମ ଭୁମ୍ଭ ପୁଏ ଚାହିଁଲେ ମଟ୍‌ମଟ୍‌ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ
ଶଲ୍ୟ ।)

ମଟକ—ଦେ. ବି. (ସ. ପଲକ)—୧ । ଚକ୍ଷୁର ପଲକ; ଅଖି ମିଟିକା—
Maṭaka 1. The wink of the eye; the twinkling of the eye.
লহমা मटक ୨ । ପଲକପତନମାତ୍ର କାଳ—
2. A twinkle. ୩ । ମିଟିକା (ଦେଖ)—3. Miṭikā (See)

ମଟକା—ଦେ. ବିଣ—ମସକା; ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ—Fragile. ବି. (ସ.
Maṭakā କଷାଳ)—୧ । ପୋଟଳ ଅନୁରୂପ ଏକ ପ୍ରକାର
মটকা ବନ୍ୟ ଲତା ଫଳ—1. A wild cucurbita-
बनपरवल tious fruit and creeper; Metothria
Heterophylla. [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଭକ୍ଷଣ କରି ଗାଈଗୋରୁ
ଓ କଅଁଳ ଥିଲା ବେଳେ ଏହା କଞ୍ଚା ମଧ୍ୟ ଖିଆଯାଏ ।] ୨ ।
মটকা (ସ.ମୁଖ+କର୍ତ୍ତନ) ମୋଟ ସୂତାର ତସର ଲୁଗା; ପାଟଅ
मुरदा ମକୁଟା; ମଠା—2. A kind of coarse silk cloth
[ଦ୍ର—ପାଟର ପୋକ ପୋକମାନେ ଗୋଟିର ମୁହଁକୁ କାଟି
ବାହାର ଗଲେ ସେହି ଗୋଟିରୁ ଯେଉଁ ସୂତା ବାହାରେ
মটকা, बडेरी ତହିଁରେ ମକୁଟା ଓ ମଠା ହୁଏ ।] ୩ । (ସ. ମଟୁକ)
मङ्गरा, मरकचा ଚାଳ ଘରର ମଥାନ—3. The ridge of a
thatched straw roof. ୪ । ଛୁଆଣି ହୋଇଥିବା
ଘରର ଚାଳ ଉପରେ ଯେଉଁ କତା ଚାଳର ଥାଏ ସଙ୍ଗେ
ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ ସେହି ବନ୍ଧା ଲଗଣ୍ଡିରେ ଥିବା
ଛିଦ୍ରମାନ—4. Holes in the roof a thatched
house near the knots of the bamboo
laths laid over the thatch.
୫ । ମିଟିକା (ଦେଖ)—5. Miṭikā (See)

ମଟକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଖି ମିଟିମିଟି କରିବା—1. To
Maṭakā(Ke)ibā open and shut one's eyes
মটকা repeatedly; to twinkle; to wink.
मटक(का)ना ୨ । ମଟମଟ କରି ଚାହିଁବା—2. To stare.
୩ । ନୟନ ଭଙ୍ଗି କରିବା; ଅଖି ମିଟିକା ମାରିବା—
3. To show signs of amorousness by
suggestive winks.

ମଟକା ପାଣି—ଦେ. ବି—ଚାଳର ମଥାନରୁ ଯେଉଁ ବର୍ଷାପାଣି ଘର
Maṭakā pāṇi ଭିତରକୁ ଗଳିପଡ଼େ—Water leaking
মটকার জল through the holes near the knots of
बडेरीकाचूना the roofs of a thatched house. [ଦ୍ର—

ପ୍ରଥମ ଅସର ବରଷାରେ ମଟକା ପାଣି ପଡ଼େ; ତହୁଁ ପରେ ସେହି ଲଇଗଣିର ଲବଣାକ୍ତ ମଳକୁ ଦୂର ହୋଇଯାଏ ଓ ସେବାଟେ ପାଣି ଗଡ଼େ ନାହିଁ ।]

ମଟନ ଚପ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ମେଷ ପଞ୍ଜରର ମାଂସକୁ କୁଟି କରି
Maṭan chap ଭାଜିବା ଖାଦ୍ୟ—Mutton chop; a rib
मटनचप of mutton for broiling, with the end of
मटनचप the bon eat the smaller part chopped off.
(ଦ୍ର—ଏହିପରି ମଟନ୍ କଟ୍‌ଲେଟ୍ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଭାଷାରେ ଚଳେ)

ମଟନ୍ ଜୁସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ମେଣ୍ଢା ମାଂସର ସୁରୁଆ—
Maṭan jus Mutton-soup.
(ମଟନ୍ ସୁପ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) मटनजुस **मटनजूस**

ମଟମଟକା—ଦେ. ବ—ମଟକା ୧ (ଦେଖ)
Maṭa maṭakā Maṭakā 1 (See).
[ମଟମଟା, ମଟମଟେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମଟମଟେଇ କରି ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଆଖି ମେଲି
Maṭa maṭei kari chāhiṅbā କରି ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ
[ମଟ ମଟ କରି ଚାହିଁବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଅନେକକ୍ଷଣ ଚାହିଁବା—
मटका, कटमटकरे चाओया To stare at a thing.
घूरना, मटकना

ମଟର—ଦେ. ବ (ଭୁଲ; ସ ବର୍ତ୍ତୁଳ)—ବର୍ତ୍ତୁଳ ଗୋଲବୀଜବିଶିଷ୍ଟ ଶିମ୍ବ-
Maṭara ଜାତୀୟ କୃଷିଜାତ ଲତାଫଳବିଶେଷ—The pea;
मटर Pisum Arvense. [ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର
मटर ମଟରର କୃଷି ହୁଏ । ୧ । ଦେଶୀ ମଟର—1. Field pea; Pisum Arvense. [ଦ୍ର—ଏହାର ଛୁଇଁ ଚେପ୍ଟା, ଫୁଲ ବାଇଗଣୀ ରଙ୍ଗର । ଏଥିର କଅଁଳ ଛୁଇଁକୁ ଓ ମଞ୍ଜିକୁ ତରକାରି କରି ଖିଆଯାଏ ।] ୨ । କାବୁଲି ମଟର— 2. Pisum Sativium. ୩ । ଆଉ ଏକ ପ୍ରକାର ମଟରଜାତୀୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବର୍ଷଜୀବୀ ଲତା ଅଛି । ଏହାକୁ ଲୋକେ ସୁଗନ୍ଧ ଫୁଲର ସକାଶେ ଲଗାନ୍ତି । ଏହାର ନାମ ସୁଗନ୍ଧ ମଟର—3. Sweet pea; Lathyrus Odoratos. [ଦ୍ର—ଦେଶୀ ମଟର ଗଛର ଫୁଲ ବାଇଗଣୀ, କାବୁଲି ମଟରର ଫୁଲ ଧଳା । ଏ ମଞ୍ଜିକୁ ବର୍ଷା ଓ ଶରତକାଳରେ ଗହିରି ଚଷ ହୋଇଥିବା ଓ ଖତ ଦିଆଯାଇଥିବା କିଆରିରେ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି କରି ଲଗାଯାଏ । ଏ ଲତାକୁ କାଣ୍ଡାରେ ମଡ଼ାଯାଏ । ଏଥିର ଛୁଇଁ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଲ ମଞ୍ଜିମାନ ଥାଏ । ଖୁବ୍ କଅଁଳ ଛୁଇଁକୁ ଓ କଞ୍ଚାମଞ୍ଜିକୁ ତରକାରି ଓ ଭାଜିକରି ଖିଆଯାଏ । ଛୁଇଁ ପାଚିଲେ ମଞ୍ଜିକୁ ଶୁଖାଇ ଲୋକେ ଡାଲି କରନ୍ତି । କୌଣସି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଏ ମଞ୍ଜିର ଛତୁଆ କରାଯାଏ । ଦେଶୀମଟରର ସଂ. ନାମ— କଲାୟ, ମୁଣ୍ଡଚଣକ, ହରେଣୁ, ରେଣୁକ, ସତୀକ, ତ୍ରିପୁଟ, ଅର୍ଦ୍ଧବର୍ତ୍ତୁଳ, ଶମନ, ନୀଳକ, କଂଠୀ, ସତୀଲ, ସତୀନକ— ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ମଧୁର, ସ୍ୱାଦୁଷ୍ଣ, ଶୀତଳ, ପିତ୍ତ- ନାଶକ, ରୁଚିକର, ବାତକାରକ, ପୁଷ୍ଟିଜନକ, ମଳନିଃସାରକ ଓ ରକ୍ତଦୁଷ୍ଟି ନାଶକ—ହୁ. ଷ ।] ବୈଦେ. ବ (ଇଂରାଜୀ
मटर
मोटर ମୋଟର୍)—ମଟରକାର୍ (ଦେଖ)—Maṭarakār (See).

ମଟରକଣ୍ଟିଆ—ପ୍ରାଦେ [ବାଲେଶ୍ୱର] ବ—ସାମୁଦ୍ରିକ ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—
Maṭara kaṇṭiā A kind of salt water fish. [ଦ୍ର— ଏହାର ପେଟରେ ମଟର ଭଳି ବଡ଼ ବଡ଼ ଏବଂ ଧଳ ମଞ୍ଜି- ମାନ ଦେଖାଯାଏ ।]

ମଟରକାର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମୋଟର୍+କାର୍)—ଶୋଧିତ
Maṭarakār କେରୋସିନ୍ ବା ପେଟ୍ରୋଲ୍ ଜଳାଯାଇ ଚଳୁଥିବା
मटरकार **मोटरकार** ଯନ୍ତ୍ରଚାଳିତ କଳ ଗାଡ଼ି—Motor car.

ମଟର ଚଣା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ (ସ.ବର୍ତ୍ତୁଳ ଚଣକ)—ମଟର (ଦେଖ)—
Maṭara chaṇā Maṭara (See).
[ବାଟୁଲା ଚଣା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମଟର ବୋଟ୍—ବୈଦେ.ବ (ଇଂ)—ଶୋଧିତ କେରୋସିନ୍ ବା ପେଟ୍ରୋଲ
Maṭara bot ଜଳାଯାଇ ଚଳୁଥିବା ଯନ୍ତ୍ରଚାଳିତ ଡଙ୍ଗା—Motor
मटरबोट **मोटरबोट** boat.

ମଟର ମାଳ—ଦେ. ବ—ମଟର ମଞ୍ଜିପରି ଛୋଟ ଗୋଲକଗୁଡ଼ିକ ଗ୍ରଥିତ ସୁନାର
Moṭara māḷa ମାଳ—Necklace made of small
मटर माला **मटर माला** golden peas strung together.

ମଟର ଲରି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ବହୁଲୋକ ବା ବହୁ ପରିମାଣରେ
Maṭara larī ପଦାର୍ଥ ବୋହିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ବଡ଼ ମଟର
मटरलरी **मोटरलारी** ଗାଡ଼ି—Motor lorry.

ମଟା(ଟୁ)—ଦେ. ବ (ସ. ମୃତ)—ପଶା ବା କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ଯେଉଁ
Maṭā(ṭu) ସାରି ବା ଗୋଟି ମାଡ଼ ଖାଇ ଅଉ ପାଲିରେ ବସି ନ
मड़ा, मरा ଥାଏ—A dice ball or cowrie which has
मडा been superseded by another in the game of dice or cowrie and has not yet been restored to the board.

ମଟାମ—ଦେ. ବ—୧ । କାନ୍ଥର ଓ କାଠର ସମକୋଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା
Maṭāma ନିମନ୍ତେ ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀ ଓ ବଢ଼େଇମାନେ ବ୍ୟବହାର କରିବା
माटाम ସମକୋଣୀ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—1. A mason's or
मटाम carpenter's square (used in ascertaining
लेवल right angles). ୨ । ସମତଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ପାଇଁ
समतल यन्त्र ମିସ୍ତ୍ରୀ ଓ ବଢ଼େଇଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ— 2. A carpenter's or plumber's level. [ଦ୍ର— ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀମାନେ କାନ୍ଥ ବା ମୂଳଦୁଆ ସମତଳ ହୋଇଅଛି କି ନାହିଁ ଏହା ଦେଖିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ତ୍ରିକୋଣବିଶିଷ୍ଟ ମଟାମ ଯନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ତାହାକୁ ଓଳମ ମଟାମ (Plumb level) କହନ୍ତି ।

ବଢ଼େଇ ଓ ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଭୂମି ଓ ଟେବୁଲ ଆଦିର ସମତଳ ଠିକ୍ ଥିବାର ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଜଳୀୟଦ୍ରବ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନଳଯୁକ୍ତ ମଟାମ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ତାହାକୁ ପାଣିମଟାମ (Spirit level) କହନ୍ତି ।]

ମଟାମସଇ(ହି)—ଦେ. ବଣ—ସମତଳବିଶିଷ୍ଟ; ସମକୋଣବିଶିଷ୍ଟ ବା
Matāma sai(hi) ଲମ୍ବ ଭାବରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ—Confirming to the plumb line; exactly horizontal or perpendicular or level.
ମଟାମସଇ
मटाम सही

ମଟାଳ—ଦେ. ବଣ (ସ. ମୃତ୍ତିକା)—କର୍ଦ୍ଦମମୟ ବା ଚକଟା (ମାଟି)—
Maṭāla Hard and clayey (soil). (ଦ୍ର—ସେଇଟା ଏକଚକଅ ପଦର ମାଣ ମଟାଳ ଜମି-ଭାର ବଳନ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ବଳ୍ପ ।) ବି—
ଏଁଟେଲ
चिकट, मटियार
ଏଁଟେଲ ମାଟି
चिकट; मटियार मिट्टी
୧। ଚକଟା ମାଟି; ବିଶେଷ କର୍ଦ୍ଦମମୟ ଓ କଠିଣ ମାଟି—1. Hard and clayey soil. [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଲୁହାଲିଲୁଣିଆ ମାଟି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ବର୍ଷା ହେଲେ ଏ ମାଟି କର୍ଦ୍ଦମମୟ (ଲବୁଣି ପରି) ହୁଏ ଓ ଶୁଖିଲେ ଲୁହାପରି ଭାରି ଟାଣ ହୋଇ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଫାଟିଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ତିନି ପ୍ରକାର ମଟାଳ ଭୂମି ଦେଖାଯାଏ, ଯଥା—୧ । ବାଲିଆ ବା ବାଲିଅଟା ବା ଦୋରସା ମଟାଳ; ଏହା ବାଲି ଓ କାଦୁଅ ମିଶ୍ରିତ ମାଟି—୨ । ତେଲିଆ ମଟାଳ—ଏହା ଚିକ୍କଣ କର୍ଦ୍ଦମାକ୍ତ ମାଟି—୩ । ଲବୁଣିଆ ମଟାଳ ବା ଲୁହା ଲବୁଣିଆ ମଟାଳ; ଯାହା ଶୁଖିଗଲେ ଲୁହା ପରି ଟାଣ ହୁଏ ଓ ଓଦା ହେଲେ ଲବୁଣି ପରି କଅଁଳ ହୋଇଯାଏ ।] ୨ । ବିଳମ୍ବ—2. Delay. ୩ । ମଟାଳିବା—3. Putting off of the doing of a matter.
টালা
टालना

ମଟାଳିଆ—ଦେ. ବଣ—କର୍ଦ୍ଦମମୟ ଓ ଟାଣୁଆ (ମାଟି)—
Maṭālia Hard and clayey (soil).
ଏଁଟେଲ
चिकना, मटियार

ମଟାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଟଳ ଧାତୁ)—୧ । ଅପେକ୍ଷା କରିବା—
Maṭāliba 1. To wait. ୨ । ବିଳମ୍ବ କରିବା—2. To delay. ୩ । ସମୟକୁ ଟାଳିବା—3. To put off a work from time to time. ୪ । ଶାନ୍ତ ହେବା; କମିବା—4. To abate. (ଯଥା—କଟକରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମଦିନେ ସଞ୍ଜ ବେଳ ସୁଦ୍ଧା ଗରମ ମଟାଳେ ।)
সবুর করা
सबुर करना
গড়ন
टालना
ঠাণ্ডা হওয়া
टलजाना

ମଟିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପ୍ରେତ ଯୋନିବିଶେଷ—
Maṭiā A class of ghosts. [ଦ୍ର—ଶିଶୁମାନେ ଚମକିତ କାନ୍ଦିବା ଦେଖା ଗଲେ ଓ ତହିଁର କାରଣ ସ୍ୱରୂପ ଦୃଶ୍ୟମାନ କୌଣସି ରୋଗ ଆଦି ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ହୋଇ ନ ପାରିଲେ ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳର ଅଧମ ଜନବାସୀମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ପିଲାକୁ ମଟିଆ ଧରାଇଛି ଓ ପିଲାଠାରୁ ମଟିଆକୁ ଛଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଗୁଣିଆ ଆଣି ଦେଖାନ୍ତି ।]

ମଠ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ବାସ କରିବା—
Math (root) To live in; to reside.

ମଠ—ସ. ବି (ମଠ୍ ଧାତୁ + ଅଧିକରଣ ଅ; ଯେଉଁଠାରେ ଛାତ୍ରାର୍ଥୀମାନେ ବାସ କରନ୍ତି)—୧ । ଛାତ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରମ;
Matha ଟୋଲ—1. A residential Sanscrit school. ୨ । ବାସସ୍ଥାନ—2. Residence. ୩ । ଦେବସେବା ପ୍ରଭୃତି ନିମିତ୍ତ ସ୍ଥାପିତ ଓ ଜମି ବାଡ଼ି ଲାଗି ଥିବା ଆଶ୍ରମ—3. A religious endowment. [ଦ୍ର—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ବା ପ୍ରତିଷ୍ଠାତାଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ ମଠର ନାମ ହୋଇଥାଏ, ଯଥା—ଗୌଡ଼ୀୟ ମଠ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ମଠ, ଦଣ୍ଡୀ ମଠ, ଷଡ୍‌ଦର୍ଶନୀ ମଠ, ରାମାନନ୍ଦୀମଠ, ନାନକାଣୀ ମଠ, ନିଦଣ୍ଡୀ ମଠ, ରାମକୃଷ୍ଣ ମଠ ଇତ୍ୟାଦି । ପୁରୀରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ମଠ ଅଛି ଓ ମଠଧାରୀମାନେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ନାଁରେ ଲାଗିଥିବା ଅମୃତମଣୋହି ସବୁ ଭୋଗ କରି ତହିଁର ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ଆୟରୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଭୋଗ, ମଠର ଠାକୁରଙ୍କ ଓ ଅତିଥି ଅଭ୍ୟାଗତମାନଙ୍କ ସେବା, ଛାତ୍ର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଭରଣ-ପୋଷଣ ଓ ଏବସ୍ଥିତ ଆଦି କରନ୍ତି । ପୁରୀରେ ଇମାରମଠ, ଉତ୍ତରପାର୍ଶ୍ୱ, ଦକ୍ଷିଣପାର୍ଶ୍ୱ, ଓଡ଼ିଆ, ଷାପୁଡ଼ଙ୍ଗ, କଡ଼ସନ୍ଧ, ବଡ଼ଛତା, ଜଗନ୍ନାଥବଲ୍ଲଭ, ତ୍ରିମାଳୀ, ସାନଛତା, ରାମଜୀ, କଟକିଆ, ରାଧାକାନ୍ତମଠ ଆଦି ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ମଠ ପ୍ରଧାନ । ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥଳରେ ମଠର ସମ୍ପତ୍ତି ଦେଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟୟିତ ହେଉ ନ ଥିବାର ସ୍ଥାନୀୟଲୋକେ ଅଭିଯୋଗ କରନ୍ତି । ମଠର ପ୍ରଧାନ ବାବାଜୀଙ୍କୁ ମହନ୍ତ କହନ୍ତି; ମହନ୍ତମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଦାରପରିଗ୍ରହ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେଉଁ ମଠର ମହନ୍ତ (ଅନ୍ତତଃ ଦୂରାଗତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଦେଖିବା ଭଳି) ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରତ ଧାରଣ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ତାହାକୁ ନାଗାଙ୍ଗିମଠ ବୋଲାଯାଏ । ପୁରୀର ଅଧିକାଂଶ ମଠ ନାଗାଙ୍ଗି ମଠ ଅଟେ । ଯେଉଁ ମଠର ମହନ୍ତ ଗୃହସ୍ଥ ଅଟନ୍ତି ତାହାକୁ ଗୃହୀମଠ ବୋଲାଯାଏ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ନେମାଳ ମଠ, ଫଟଗଡ଼ ମଠ ଆଦି ଗୃହୀମଠ ।] ୪ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରମ; ବାବାଜୀ ମାତାଜୀଙ୍କ ଆଖଡ଼ା—4. Math; hermitage of anchorites: a monastery. ୫ । ମନ୍ଦିର; ଦେଉଳ; ଦେବସ୍ଥାନ—5. Temple ୬ । ଗଣ୍ଡି; ରଥ; ଗାଡ଼ି (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—6. Cart. ଦେ. ବି (ସ. ମନ୍ଥର; ପ୍ରା. ମନ୍ଥଅ)—
विलम्ब; देरि ୧ । ଡେରି; ବିଳମ୍ବ—1. Delay. (ଦ୍ର—ନ
देरी କର ମଠ କରମାଗ ହୋ ବନ୍ଦନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୨ । ବିଳମ୍ବ କରିବା—2. Delaying. ବଣ—ବିଳମ୍ବିତ—Delayed. (ଦ୍ର—ନାବ ଦେଖ ନାହକେ ଜଗତ ଉଠ, ପଥିକଙ୍କ ଗମନ ହୁଅଇ ମଠ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ଜଗମୋହନ ।)

ମଠ ଅଲଣା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବଣ—ଈଷତ୍ ଅଲଣା (ତରକାରି)—
Maṭhā alaṇā (curry) Slightly wanting in salt.

ମଠ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଳମ୍ବ କରିବା—To delay.
Matha kariba [ଦ୍ର—ବୋଇଲେ ଶୋ ଦ୍ରୌପଦୀ ବେଗେ ଉଠ ଉଠ, ବ୍ୟର୍ଥ ଘରେ ବସି
(ମଠେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଦେରିକରା **मिटयाना** କରୁଛ ରମ୍ଭା ମଠ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ, ସଭା ।)

ମଠଧାରୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମଠ+ଧୃ ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. Mathadhāri ଇନ୍)—୧ । ଯେଉଁ ବୈଷ୍ଣବମାନେ (ମଠଧାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ମଠରେ ବାସ କରନ୍ତି—1. The (ମଠଧର—ଅନ୍ୟରୂପ) inmates of a monastery. ୨ । ମଠର ମହନ୍ତ—2. The Mahanta or head of a Matha; abbot.

ମଠବାଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ମଠ ଆଦି; ମଠ ଓ ମଠର Mathabārdi ସମ୍ପତ୍ତି—A Matha and its properties. মঠবাড়ি **मठबारी**

ମଠ ବୈଷ୍ଣବ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ମଠଧାରୀ ବୈଷ୍ଣବ—A monk Matha baishnaba belonging to a Matha. মঠেরবৈষ্ণব **मठवैष्णव** (ମଠ ବୈଷ୍ଣବୀ, ମଠ ବୈଷ୍ଣବାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ମଠ ବଇସ[ଶ୍ରି]ମ, ମଠ ବଇଷ୍ଣବ, ମଠବୈସମ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ମଠ ମଠ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ Matha matha hebā ପଶ୍ଚାତ୍ପଦ ହେବା—1. To (ମଠେଇ ମଠେଇ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) shrink from ଦେରିକରা **मटियाना** doing a work. ୨ । କାମ କରିବାକୁ ଡେରି କରିବା—2. To delay in [ମଠ ମଠ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] doing a work.

ମଠର—ସଂ. ବି (ମନ୍ ଧାତୁ=ମାନ୍ୟ କରିବା+କର୍ମ. ଅର ନିପାତନ)—Mathara ପ୍ରାଚୀନ ମୁନିବିଶେଷ—Name of an ancient sage. ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମତ୍ତ)—Maddened. ବି (ସଂ. ମନ୍ଥର)—ବିଲମ୍ବ—Delay.

ମଠ ସମ୍ପତ୍ତି—ସଂ. ବି—ମଠ ତଳେ ଲଗା ଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି—Matha sampatti The property endowed for a Matha.

ମଠା—ଦେ. ବି—ଗରଦ; ଏକପ୍ରକାର ମୋଟା ରେଶମ ଲୁଗା; ଟସର; Mathā ମଲୁଟା—Tusser; a kind of coarse silk. মটকা **कोकटा, मुकटा** [ଦ୍ର—ରେଶମ ବା ପାଟ ଏକ-ପ୍ରକାର ପୋକଙ୍କ ଗୋଟିରୁ ବାହାରେ । ମଠା ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ଗୋଟିରୁ ବାହାରେ । ରେଶମ ଗୋଟିମାନଙ୍କ ଭିତରସ୍ଥ ପୋକମାନେ କାଟି ବାହାର ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଉକ୍ତ ଗୋଟି-ମାନଙ୍କୁ ଗରମ ପାଣିରେ ଦିଆଯାଇ ପୋକମାନଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇବାକୁ ହୁଏ । ଗୋଟିର ମୁହଁରେ ଛିଦ୍ର ହେଲେ ଗୋଟି ଚାରିପାଖେ ଥିବା ରେଶମ ସୂତା ଛିଣ୍ଡିଯାଏ; କିନ୍ତୁ ମଠା-ଗୋଟିରେ ଥିବା ପୋକମାନେ ଗୋଟିର ମୁହଁ କାଟି ପ୍ରଜାପତି ହୋଇ ଉଡ଼ିଯିବା ପରେ ସେହି ମୁହଁକଟା ଗୋଟିରୁ ମଠା ସୂତା କଟାଯାଏ ।] ବିଣ—ଯାହା ମଠା ବା **मठोराहुआ** ଚିକ୍କଣ ହୋଇଥାଏ—Polished. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ସଂ. ମଂଥିତ)—ଘୋଳ ଦହି; ତକ୍ର (ତୁଳ. ହି. ମଠା, ବ. ମାଠା=ଘୋଳ ଦହି)—Churned curd.

ମଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିଳମ୍ବ କରିବା—1. To delay. Mathā(the)ibā ୨ । (ମାଠିବାର ଣିଜନ୍ତ) ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଦେରିକরা **देरीकरना, मटियाना** ମାଠିବା କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବା—পালিসকরান **चिकनाकराना, मठोराना** 2. To cause to be polished.

ମଠାଧିପ—ସଂ ବି (ମଠ+ଅଧିପ)—ମହନ୍ତ—The head of a Mathādhipa Matha; an abbot of a monastery. ମଠାଧୀଶ ମଠାଧ୍ୟକ୍ଷ }—ଅନ୍ୟରୂପ

ମଠିଆ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର ପ୍ରାନ୍ତ) ବି—(ତୁଳ. ହି. ମାଠ, ମଟକା, Mathiā ମଟୁକା; ବ. ମଟୁକୀ)—ମାଠିଆ—An earthen water jug.

ମଠୁଆ—ଦେ. ବିଣ ପୁଂ—୧ । ଅଳସୁଆ—1. Idle; slow; lazy; Mathuā slothful [ଦ୍ର—ଅଳ୍ପ ବୁଦ୍ଧି ମଠୁଆ ଅଳସ আলসে **सुस्त** ପୁଚ୍ଛିବାରୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।) ୨ । ଯେ ସବୁ କାମରେ ମଠ କରେ—2. Dilatory; procrastinating. ୩ । ଯେ ମଠରେ ରହେ—**मठवाला** 3. Living in a Matha. ୪ । ମଠସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—4. Relating to a Matha.

ମଠେ—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି ବିଣ—ମଠରେ, ଧୀରେ ଧୀରେ—Slowly Mathe [ଦ୍ର—ମଠେ ଗଲ ସଙ୍ଗୀ ଭୃଶରଦ୍ରା କରେ—ধীরে ধীরে **सुस्तीसे** ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।]

ମଡ଼ମଡ଼—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଶୁଷ୍କ ବୃକ୍ଷର ଶାଖା ଭାଙ୍ଗିବାର Mardmard ଶବ୍ଦ—1 The rattling sound of the মড়মড় **मडमड, मुरमुर** breaking of the branches of a tree. ୨ । ଟାଣୁଆ ଜିନିଷ ଚୋବାଇବାର ଶବ୍ଦ - 2. The sound of chewing hard substances; crunching sound. [ଦ୍ର—କାହିଁକି ଗୋଟେ ବାଳୁଙ୍ଗାକୁ ମଡ଼ମଡ଼ କରି ଚୋବାଇ ପକାଇଲେ—ମଧୁସୂଦନ ଭକ୍ତିରତ୍ନମଞ୍ଜରୀ ।] [ଦ୍ର—ମଡ଼୍ ମଡ଼୍ ଶବ୍ଦଠାରୁ ମୁଡ଼୍ ମୁଡ଼୍ ଶବ୍ଦ ଅଳ୍ପ ।]

ମଡ଼କ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମରକ)—ମାରୀଭୟ; ମହାମାରୀ; ଯେଉଁ ସଂକ୍ରାମକ Mardaka ରୋଗଦ୍ୱାରା ଏକସମୟରେ ବହୁ ଲୋକ ମରନ୍ତି—মড়ক **मरी, मरकी** A fatal epidemic (e g. pestitence, cholera, plague, smallpox etc) [ଦ୍ର—ଧୂମକେତୁ ସ୍ୱାମ ପୁଚ୍ଛ ସଞ୍ଚାଳ ବଦନ; କଷିଥେ ଅବାରେ ଥାଇ ଶୁଣଇ ଯେସନ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ମଡ଼କ ଗ୍ରସ୍ତେ—ରାଧାନାଥ. ଦେଶୀଦ୍ୱାର ।]

ମଡ଼କା—ଦେ. ବିଣ—ମସକା; ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ—Mardakā Fragile; brittle. মচ(ট)কা **कुडकीला**

ମଡ଼ଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଶସ୍ୟାଦିର ଏକ ପ୍ରକାର ମାପ—A Mardanga measure of corn; a unit of weight [ଦ୍ର—୧ ମଡ଼ଙ୍ଗ=୮ ଭିଶା=୬୦୦ ପଲ=ପ୍ରାୟ ୧୦ ବାଲେଶ୍ୱରୀ ସେର ।]

ମଡ଼(ଡ଼ି,ର) ଛୀ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ମୃତବତ୍ସା)—୧ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ
Marda(rdi, ra) chhi ମୃତବତ୍ସା ପ୍ରସବ କରେ—1. A
मड़छिया, मड़छी(छे); मरछे woman giving birth to
मृतजनी still born children. ୨ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ସନ୍ତାନମାନେ ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରେ ମୃତ ହୁଅନ୍ତି—2. A woman whose offsprings do not survive their infancy.
[ଦୃ—ଏତେ ମଡ଼ଛି ଅଛୁ କାହିଁ, କେ ବୋଲେ ମୁଁ ଛା ନ ଗୃହିଁ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।]

ମଡ଼(ଢ଼)ଫୁଲି—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ବି—୧ । ରାଜାଙ୍କ ଖାଦ୍ୟ ଓ ଦେବତାଙ୍କ
Marda(rdha)phuli ନୈବେଦ୍ୟ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ)
(ମେଡ଼ ଫୁଲି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭୋଜନାଦର ପକ୍ୱ ସାମଗ୍ରୀ; ଅନ୍ନବ୍ୟଞ୍ଜନାଦ—1. Cooked articles of meal (of a Raja or a Deity). ୨ । (ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଦେବତା ଓ ରାଜାଙ୍କ ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ ପକ୍ୱାନ୍ନ—2. Boiled rice intended for a Deity or Raja.

ମଡ଼ଫୁଲି ଘର—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ବି—ପାକଶାଳା—
Marda phuli ghara Cook-room; kitchen.

ମଡ଼ ମଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଗୁଳ୍ମ—A kind of
Marda mardi large shrub; Antidesma Diandrum (Haine). [ଦୃ—ଏ ଗୁଳ୍ମ ସାଧାରଣତଃ ପାବତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳର ଝରଣା ନିକଟରେ ଜନ୍ମେ ।]

ମଡ଼ ମଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ—
Marda mardia 1. Fragile. ୨ । ରୁଗ୍ଣ ଓ ଦୁର୍ବଳ—
মড় মড়ে 2. Weak and lean (on ac-
मुर मुरिया count of illness). ୩ । (ପତ୍ର ଆଦି) ଶୁଖିଯିବାରୁ
মড়া ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ—3. Dried and become crisp (said
मरमासन of leaves etc).

ମଡ଼ର କେଶ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ) (କଚେରୀ)—ନରହତ୍ୟା ମକଦମା;
Mardar kes ଖୁଣୀ ମକଦମା—A murder case.
মড়র কেস मडर केस

ମଡ଼ା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୃତ; ପ୍ରା. ମୁର୍ଦା)—୧ । ମୃତ ଦେହ; ଶବ;
Marda ମୁର୍ଦାର—1. Dead body; carcass. [ଦୃ—
মড়া ସେ ଦୁହିଙ୍କ ଅସ୍ଥିମାନ ଅତି ଦୃଢ଼, ଏ ସକାଶୁ ମଡ଼ା ହୋଇବେ
मुरदा; मुरदार କୁଢ଼ କୁଢ଼ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]
[ଦୃ—ଯେଉଁ ଶବ ମରିବା ସଙ୍ଗେ ସଦ୍ୟ ଶ୍ମଶାନକୁ ନିଆଯାଏ ତାକୁ ସନ ମଡ଼ା ଓ ଯେ ଉଁଶବ ପରଦିନ ଯାଏ ପଡ଼ି ରହେ
ধান মাড়া ତାକୁ ବାସି ମଡ଼ା କହନ୍ତି ।] ୨ । ଧାନ ବେଙ୍ଗଲା—2.
दौनी Treading of paddy sheaves by bullocks.
মাড়া ୩ । (ସଂ. ମର୍ଦ୍ଦନ) ଦଳନ; ମାଡ଼ିବା; ଗୋଡ଼ରେ ମଳିବା—
रौंदना 3. Treading; trampling. ବିଣ—୧ । ପଦ-
মাড়া ଦଳିତ—1. Trodden; trampled ୨ । ଶବପରି
रौंदाहुआ ଅସ୍ଥିକଙ୍କାଳସାର—2. Reduced to skeleton
মড়া (like a corpse). ୩ । ଯେ ମାଡ଼ିଥାଏ—3. Treading on. ୪ । (ସଂ. ମର୍ଦ୍ଦିତ) ଲୋକେ ଯାତାୟାତ କରୁଥିବା
मुरदा
चालू (ବାଟ)—4. Beaten (path). ୫ । ପାଣିମାଡ଼ିଥିବା
पटुआ (ସ୍ଥାନ)—5. Irrigated by water.

ମଡ଼ା ଅମଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ (ବିପରୀତାର୍ଥ ବୋଧକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ ।
Marda amarda ପାଣି ମାଡ଼ିଥିବା ଓ ପାଣି ନ ମାଡ଼ିଥିବା (କ୍ଷେତ)
पटुआ और अपटुआ —1. Irrigated and non-irrigated
चालू और मरा (lands) ୨ । ଲୋକମାନେ ଚାଲୁଥିବା (ବାଟ)
পথ অপথ ଓ ବାଟ ଚିହ୍ନ ନ ଥିବା (ସ୍ଥାନ)—2. Beaten and
राहबेराह unbeaten (track). ବି—ପଥ ଓ ଅପଥ—
Beaten and unbeaten paths; 'rough and smooth' (as in 'Over rough and smooth she trips along').

ମଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ମାଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Marda(rde)iba The causative form of Mardiba)
মাড়ান ୧ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ମାଡ଼ିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା; ଦଳାଇବା;
मढवाना ମଳାଇବା—1. To cause to be trampled; to cause to be trodden. (ଯଥା—ସେ ବଳଦଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧାନ ମଡ଼ାଉଛି)—୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଭୂମିରେ (ଜଳ)
দেওয়ান ସିକ୍ତ କରାଇବା—2. To cause (a land or
सींचवाना, पटवाना place) to be irrigated. (ଯଥା—ସେ ମୂଲିଆଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କ୍ଷେତରେ ପାଣି ମଡ଼ାଉଛି ।)
[জল]দেওয়া ୩ । ଭୂମିରେ ଜଳ ସେଚନ କରିବା—3. To
सींचना,पटाना irrigate a field. (ଯଥା—ଗ୍ରାମ ପଧାନ ଅଖ କ୍ଷେତରେ ପାଣି ମଡ଼ାଉଛି) ୪ । ଅନ୍ୟର ଜମିକୁ ଅଧି-
ଅଧିକାରକରି ଜାର କରିବା—4. To encroach on another's
बढ़ाना boundary or land. (ଯଥା—ସେ ବାଡ଼କୁ
পরা ମୋ ଜମିରେ ଚାରେ ମଡ଼ାଇ ଅଛନ୍ତି) ୫ । ଦେହରେ ଲୁଗା
ओढ़ना ବା ଯୋଗା ପିନ୍ଧିବା—5. To put on a dress on the body. (ଯଥା—ସେ ଚଢ଼ରୁ ଯୋଗା ମଡ଼େଇ କରି କଚେରୀକୁ ବାହାରି ଅଛି)—୬ । କୌଣସି ଦିଗକୁ
बाढ़ान ଗତି କରାଇବା—6. To cause to take a course
বাঢ়ান towards any direction. (ଯଥା—ନଦୀର ପୂର୍ବ ପାଖରେ ବହୁତ ପାଣି ଅଛି, ପଶ୍ଚିମକୁ ମଡ଼େଇ କର ନ
চাপান ଗଲେ ଲୁଗା ଓଦା ହୋଇଯିବ)—୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି
बढ़ाना ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱ ପକାଇ ଦେବା ବା ଲଦି ଦେବା—7. (Figurative) To lay a burden or responsibility on another. (ଯଥା—ଜମିଦାର ବାବଦାରଙ୍କ ଦେୟ ଖଜଣା ମୋ ଉପରେ ମଡ଼ାଇ
পিছনেথেকে যোরান ଦେଲେ) ୮ । ଡଙ୍ଗାର ପଛମଙ୍ଗରେ ଥାଇ
मोड़ना କାତ ମାରି ଅଗ ମଙ୍ଗକୁ ବୁଲାଇବା—8. To turn or direct the front end of a boat by manipulating the pole at the hind part of it.
চাপা ୯ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଲଦି
दबाना ଦେବା—9. To put or a press thing on

another. (ଯଥା—ବଙ୍କା ବାଉଁଶକୁ ନିଆଁରେ ସେକ ଦେଇ ତା ଉପରେ ଗୋଟାଏ ପଥର ମଡ଼ାଇ ରଖିଦେଲେ ତାହା ସିଧା ହୋଇ ଯାଏ) ୧୦ । କୌଣସି ଲଟାକୁ ବୃକ୍ଷ ବା ଗୃହ ବା ଉଚ୍ଚ ଉପରେ ମାଡ଼ିବାର ଉପାୟ କରିବା—10. To cause a creep to creep over trellise. (ଯଥା—ଲାଉ ଗଛକୁ ପୁଆଳ ପିଣ୍ଡାରେ ମଡ଼ାଇଲେ ଭଲ ଫଳ ହୁଏ)

ପুকুর গাবান ୧୧ । (ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ନଈ ବା ପୋଖରୀରେ

ଛାପনা ପୋଲୁଡ଼ିକୁ) ମାଡ଼ିବା—11. To press (a fishing basket on the ground of a shallow tank or river to catch fish). (ଯଥା—ନଈରେ ମାଛ

মাড়ান ଧରିବାକୁ ଲୋକେ ପୋଲୁଡ଼ି ମଡ଼ାଉ ଅଛନ୍ତି) ୧୨ । ବଳଦଙ୍କୁ

रौंदवाना, दौनीकरना ଯୋଚ ଧାନକୁ ବେଙ୍ଗଲା ପକାଇବା—12. To have the paddy sheaves trodden

বাগান by tethered bullocks. ୧୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି

बढ़ाना କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା—13. To induce a person to do a thing. (ଯଥା—ମୁଁ ତାକୁ ଏକାମ କରିବାକୁ ସେତେ ମଡ଼ାଇଲି ସେ ମାଡ଼ିଲା ନାହିଁ) ୧୪ । (କନାରେ, କାଗଜ, ଟେବୁଲରେ କନା) ବିଛାଇବା—14. To spread a layer [of

मढ़ना cloth on a table].

ମଡ଼ା କଡ଼ା—ଦେ. ବଣ—ଶବବାହକ; ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ଶବକୁ ଘରୁ

Mardā kardhā କାଢ଼ି ଶ୍ମଶାନକୁ ନିଅନ୍ତି କିମ୍ବା ଶବ ଶ୍ମଶାନକୁ

কাঁধকাট ନିଆ ଗଲାବେଳେ ଶବ ସଙ୍ଗେ ଯାଆନ୍ତି—(Persons)

मुर्दा लेनेवाला

ମଡ଼ାକାନ୍ଧି ମଡ଼ାକାନ୍ଧିଆ ମଡ଼ାଖାଇ ମଡ଼ାସାଙ୍ଗୀ ମଡ଼ାସାଙ୍ଗିଆ	ଅନ୍ୟରୂପ	Carrying the dead body to the cremation ground or accompanying the corpse to the cremation ground in funeral procession

ମଡ଼ାକଡ଼ା ଭାଇ—ଦେ. ବ—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗ୍ରାମବାସୀ ଯେଉଁ କୁଟୁମ୍ବ

Mardākardhā bhāi ବା ବନ୍ଧୁମାନେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶବକୁ

ମଡ଼ାକାନ୍ଧିଆ ଭାଇ ମଡ଼ାସାଙ୍ଗୀ ଭାଇ	ଅନ୍ୟରୂପ	ଶ୍ମଶାନକୁ ନିଅନ୍ତି ବା ଶ୍ମଶାନ ଯାଉଥିବାବେଳେ ଶବର ଅନୁଗମନ

কাঁধকাট କରନ୍ତି;ଶବବାହକ ବାନ୍ଧବଗଣ—Agnates, neigh-

सागमातभाई bours and relatives who (according to the caste and social grade of the deceased) carry his deadbody and accompany a person's funeral procession. [ଦ୍ର—ଏଥିପାଇଁ ଶ୍ଳୋକରେ ଅଛି—'ସ୍ୱଜନୈର୍ବେ ଶ୍ମଶାନେଚ ଯସ୍ତିଷ୍ଠତି ସବାନ୍ଧବଃ' ।]

ମଡ଼ା କାମୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତ୍ୟନ୍ତ କଣ୍ଟାଳ କରିବା—

Mardā kāmurdiba बहुत तङ्ग करना To importune.

ମଡ଼ାଖାଇ—ଦେ. ବ—ମଡ଼ା ମଶାଣି; ଶ୍ମଶାନ—

Mardā khāi Cremation ground.

ମଡ଼ା ଚଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ଗାଳି) (ସ. ଶ୍ମଶାନଚଣ୍ଡୀ)—

Mardā chandia ୧ । ଶ୍ମଶାନବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. (a term

(ମଡ଼ା ଚଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) of abuse) A person living in the

मसानिया cremation ground. ୨ । ଶ୍ମଶାନବାସୀ ତନ୍ତ୍ର ସାଧକ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ଭୈରବ ଓ ଭୈରବୀ), ଯେଉଁମାନେ ଶ୍ମଶାନରେ ରହନ୍ତି ଓ ଶବ ମାଂସ ଭକ୍ଷଣ କରନ୍ତି; ଅଘୋର ପନ୍ଥା ନେଇଥିବା ଶ୍ମଶାନବାସୀ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—2. Persons (male or female) who perform esoteric (Tantric) rites and live in the cremation ground and eat the flesh of the dead bodies taken to the cremation ground [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଚଣ୍ଡୀଙ୍କର ଉପାସକ ଅଟନ୍ତି ।] ୩ । (ସ. ମୃତପ) ଯେଉଁ ଲୋକ ଶ୍ମଶାନରେ ଶବର ବସ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରି ତାହା ବିକି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ—3. A person who lives on the selling of the clothes of dead men left in the cremation ground.

ମଡ଼ା ଜମି—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ—୧ । ଯେଉଁ ଜମିରେ ପାଣି ମାଡ଼ି

Mardā jami ଥାଏ—1. A field which has been

चालुजमीन irrigated by canal water.

पटोहुइ जमीन ୨ । ଯେଉଁ ଜମିରେ ଏକପଦା ରାସ୍ତା ପଡ଼ିଥାଏ—2. The land on which there is a beaten track.

ମଡ଼ାଣ—ଦେ. ବ—ପୂର୍ବର ରେକର୍ଡ଼ କୁ ଦେଖି ଜମିକୁ ମାପ କରିବା—

Mardāṇa Measurement of land with reference

परताल পরতাল to an old field book.

ମଡ଼ା ଭଉଁରିଆ—ଦେ. ବ—ଜମିକୁ ଆଉ ଥରେ ମାପ କରି ସାବକ

Mardā bhaunria ରେକର୍ଡ଼ ସଙ୍ଗେ ମେଳ ବା ଅମେଳ ଥିବା

परताल खतियान ବିଷୟ ଦେଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତିଆର କରା ଯାଇଥିବା ରେକର୍ଡ଼—Revised feldbook; remeasurement field book.

ମଡ଼ା ପଦା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ—ଶ୍ମଶାନ—Cremation

Mardā padā ground; grave yard.

ମଡ଼ା ପୋଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଶବଦାହ—

Mardā pordā Cremation of the dead body.

মড়ি পোড়া, মড়ুই পোড়ান ଦେ. ବଣ—ଶବଦାହକ—

मुर्दा जलाना Cremating the dead body.

ମଡ଼ାମଡ଼ି—ଦେ· ବ ଓ ବଣ—ଦଳାଦଳ; ଚକଟାଚକଟ; ଭୁଷାଭୁଷ;

Mardāmardi ପରସ୍ପରକୁ ଭୁଷିବା ଚକଟିବା (କାର୍ଯ୍ୟ)—

দলাদলি कुचलाकुचली Trampling each other. (ଦ୍ର—ପାଞ୍ଚାଳମାନେ ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କ ଗୁଡ଼, ପଳାଇଲେ ଖଳକ ହୋଇ ମଡ଼ାମଡ଼ି । କୃଷ୍ଣ ଦ୍ଵ. ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ।)

ମଡ଼ା ମଶାଣୀ—ଦେ. ବ (ସ. ଶ୍ମଶାନ)—ଶ୍ମଶାନ—Cremation

Mardā masāṇi মড়ামশান मरघट; मशान ground.

ମଡ଼ା ମୁର୍ଦ୍ଦାରିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଶବପରି ଅତି କୃଶ—1. Weak
Mar<u>d</u>ā murddāriā or emaciated like a corpse.
ମରାଟିଆ ୨ । ଅତି ଜୀର୍ଣ୍ଣ—Too much worn out.
ମୁରଦା ..

ମଡ଼ି—ଦେ. ବି (ପ୍ରାଚୀନ ତାମ୍ରପଟ୍ଟ ସନନ୍ଦ)—ଶ୍ରାଦ୍ଧର ଅନୁଷ୍ଠାନ
*Mar<u>d</u>i କରିବା ଲାଗି ରାଜା ଅନୁମତି ପ୍ରାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଦେୟ
କର (ପ୍ରୋଫେସର ଅର୍ତ୍ତବଲ୍ଲଭ)—A tax payable
to the king for perfomance of Srāddha.

ମଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ମଢ଼ିଆ (ଦେଖ)—Mar<u>d</u>hiā (See)
Mar<u>d</u>iā ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ବସ୍ତର ଅଧିବାସୀ
କନ୍ଧମାନଙ୍କର ଭାଷା—The language spoken by
the Kandhas in Bastar State.

ମଡ଼ି(ଡ଼ୁ, ରି, ରୁ)ଚା—ବିଦେ. ବି (ଫା. ମୋରଚ୍)—ମୁରୁଚା; ଲୁହା
Mar<u>d</u>i(<u>rd</u>u; ri; ru)chā ଆଦିରେ ଲାଗିବା କଳଙ୍କି—Rust
ମোরচা, মড়িচা (on metals). ବିଣ—କଳଙ୍କି ଲାଗିଥିବା
ମୁର୍ଚା —Rusted; rusty.

ମଡ଼ିଚା ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି ଓ ବି—ମୁରୁଚା ଧରିବା;ଲୁହା ଆଦିରେ କଳଙ୍କି
Mar<u>d</u>ichā dharibā ଲାଗିବା—To be rusted or
মর্চে ধরা (লাগা) rusty; to be covered with
मुर्चा लगना (धरना) (ମଡ଼ିଚା ଲାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) rust.

ମଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବି—ମଢ଼ୁଆ (ଦେଖ)—Mar<u>d</u>huā (See) ପ୍ରାଦେ
Mar<u>d</u>uā (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛାମୁଣ୍ଡିଆ (ତୁଳ. ହି. ମଡ଼ଇ
=ପର୍ଣ୍ଣଶାଳା)—A temporary shed.

ମଡ଼ୁ—ସଂ. ବି (ମସ୍ଜ୍ ଧାତୁ=ପବିତ୍ର ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ଅନକ
Maddu ବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ—A kind of drum.
(ମଡ଼ୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଢ଼—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୃତ)—ଶବ—Corpse; caracass. [ଦ୍ର
Mar<u>d</u>ha —ମନୁଷ୍ୟର ଶବକୁ ମଡ଼ା ଓ ପଶୁର ଶବକୁ ମଢ଼
মড়া मुर्दा ବୋଲାଯାଏ ।]

ମଢ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ମୁର୍ଦ୍ଦାରିଆ, ଶବପରି ଶୀର୍ଣ୍ଣ—1 Ema-
Mar<u>d</u>hiā ciated or lean like a corpse. ୨ ।
মড়া ଶବବାହକ—2. Carrying the dead body;
मुरदा corpse-bearing. ବି—୧ । (ସଂ. ମଣ୍ଡପ)—
কাঁধকাটি ମଢ଼ୁଆ; ପତ୍ର କୁଡ଼ିଆ—1. A hut made of
কুড়ে leaves and twigs. (ଉ—ମଢ଼ିଆ ତୁଆରେ
मढ़ी; मँड़ैया ଯେ ଅଛନ୍ତି ବେଲ ଗଛ, ତହିଁ ତଳେ ବସିଛନ୍ତି
ଜଗନ୍ନାଥ ବସ୍ତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଦଶହରାସମାଧୁଣ ।) ୨ ।
(ସଂ. ମୃତାଦ) ଶୂଦ୍ରର ଶବଦାହରେ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ବା
ପୁରୋହିତ କର୍ମକାରୀ ପତିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଅଗ୍ରଦାନୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ;
মড়িপোড়া,মড়ুইপোড়া পণ্ডাব্রাহ্মণ-2. A fallen Brāhmaṇa;
मुर्दनी a low caste of Brāhmaṇas who officiate
at the funeral ceremony of Śūdras.
୩ । (ବର୍ଣ୍ଣିଆ ଶବ୍ଦ) ଛୋଟ ହାତୁଡ଼ି—3. A gold-
मठरना smith's small hammer.

ମଢ଼ିଆ ଅଇଁଠା—ଦେ. ବି—ପତିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦ୍ୱାରା ଛୁଆଁ—
Mar<u>d</u>hiā ainthā Food made unclean by the
(ମଢ଼ିଆ ଛନ୍ଦୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) touch of a low caste
Brāhmaṇa. [ଦ୍ର—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ରାଜାଙ୍କ ଶାସନ-
ମାନଙ୍କରେ ଗ୍ରାମ ଦେବତା, ଦୁର୍ଗା ଠାକୁରାଣୀ ଆଦିଙ୍କ
ସେବକ ପଣ୍ଡା ପିଠା ଆଦି ଯାହା ଛନ୍ଦୁଡ଼ି ଭୋଗ ଲଗାନ୍ତି,
ଉକ୍ତ ଭୋଗର ଅଂଶ ଅଣି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କ ଘରେ
ପଣ୍ଡା ଦେଇ ଯାଆନ୍ତି । ଉକ୍ତ ପିଠା ଆଦିକୁ 'ମଢ଼ିଆ
ଛନ୍ଦୁ' ବୋଲାଯାଏ । ତାହାକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଖାଆନ୍ତି
ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିବାରର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ,
ଅବିବାହିତା ବ୍ରାହ୍ମଣଝିଅ ଓ ଶୂଦ୍ରମାନେ ଖାଆନ୍ତି ।]

ମଢ଼ିଆ କୋଟରା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ ଜାତ) ବି—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ରକାୟ କୋଟରା
Mar<u>d</u>hiā koṭarā ହରିଣ—A short-statured species
of deer.

ମଢ଼ିଆ ପଣ୍ଡା—ଦେ. ବି (ସନ୍ଧିତର ଶବ୍ଦ)—ନୀଚ ଶ୍ରେଣୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Mar<u>d</u>hiā paṇḍā Brāhmaṇa of an inferior caste.
(ମଢ଼ିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ମଢ଼ିଆ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ଘରେ ଉଚ୍ଚ
ଶ୍ରେଣୀୟ ଶାସନୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା ବିବାହ
ସମ୍ବନ୍ଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମାନେ ଅଶ୍ରୋତ୍ରିୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର
ଉଚ୍ଚଗୋଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟରୁ ନିକୃଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।
କୃପାସିନ୍ଧୁ—ଇତିହାସ ।]

ମଢ଼ିଆଳ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ବି—୧ । ରଜକ; ଧୋବା—1. A
Mar<u>d</u>hiāla washer man. ୨ । ପାଲଟା ଲୁଗା; ଅନ୍ୟର
ধোপা; धोबी ବ୍ୟବହୃତ ଲୁଗା —2. Cloth already used by
ছাড়া কাপড় another person. ୩ । ମଇଳା ଲୁଗା—3.
छेड़ाहुआकपड़ा Soiled cloth; cloth soiled by use.
ময়লাকাপড়; मैलाकपड़ा ୪ । ଧୋବାଘରେ ଧୂଆ ହୋଇ ଫେରି
বাসিকাপড়; कलपदिआहुआ कपड़ा ଆସି ହୋଇଥିବା ରାଜାଙ୍କ
ଲୁଗା ବା ପୋଷାକ—4. Clothes or dress of a
king which have been washed by the
washer-man. (ଉ--ଦେଖିବା ଦେମନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ।
ରାଜାର ମଢ଼ିଆଳ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ମଢ଼ୁଆ—ଦେ. ବି—ତାଳ ପତ୍ରର ପିଠି ପାଖରେ ଥିବା ଡେମଣ୍ଡ ଲଇ ପରି
Mar<u>d</u>huā ଟାଣୁଆ ଶଢ଼ଳା—The tenacious and fib-
'তাল পাতার শীর রীড় rous rib running at the back
of a palm leaf. [ଉ—ମଢ଼ୁଆ ଶଣ୍ଟିକ ଗୁଡ଼ା
ହୋଇଅଛି ଲମ୍ବରେ କେତେ ଅଙ୍ଗୁଳ । ଉପାଧ୍ୟ. ସାଆନ୍ତୁଆ
ବାହା ।] ପ୍ରାଦେ (ସାକ୍ଷୀପୁର) ବି—ଖଇ ଆଦି ଭାଜିବା
ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ନଡ଼ିଆପତ୍ର ଶଢ଼ଳାର ଗୁଚ୍ଛ; ଭଜା ଭଜ
ଶଢ଼ଳା—A bunch of the fibrous ribs of
cocoanut leaves used for agitating corn
which is being fried.

ମଢ଼ୁଅ ଶାଙ୍କୁ (ଙ୍କୋ)ଳ—ଦେ. ବି—ଚାଲପତ୍ରର ଖିଲ୍ବରେ ନିର୍ମିତ ଏକ ପ୍ରକାର ଫାଶ ।—
Mandhua sanku(nko)li
An obsolete kind of punishment inflicted on wicked boys by old pedagogues, consisting of tying the noosed ends of a palm-leaf-rib to the toes of the boy and putting the curved rib-string round his neck, so that his head and legs come nearer together. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଗୁରୁମାନଙ୍କ ଘରେ ଏ ଦଣ୍ଡ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା; ଏଥିରେ ଦଣ୍ଡିତ ବାଳକକୁ ଭୂମିରେ ବସାଇ ତାହାର ଦୁଇ ଗୋଡ଼ର ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଳିଦ୍ୱୟରେ ମଢ଼ୁଅର ଶେଷରେ ଥିବା ଫାଶଦ୍ୱୟକୁ ଦୃଢ଼ରୂପେ ଅବଦ୍ଧ କରି ମଢ଼ୁଅର ମଝି ଅଂଶକୁ ବାଳକର ମୁଣ୍ଡବାଟେ ଗଳାଇ ବେକରେ ପକାଇଲେ ସେ ବାଳକଟିର ମୁଣ୍ଡ ଓ ଦୁଇ ଗୋଡ଼ ଏକାଠେଇଁ ଲାଗିଯାଇ ବାଳକଟିର ମୁଣ୍ଡ ନଇଁବାର ଭୂଇଁ ଖାଉଥିଲେ ଓ ଏଥିରେ ଦଣ୍ଡିତ ବାଳକର ଖୁବ୍ କଷ୍ଟ ହେଉଥିଲା । ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଓ ଛୋଟନାଗପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଗ୍ରାମ୍ୟପାଠଶାଳାମାନଙ୍କରେ ଏ ଦଣ୍ଡ ପ୍ରଚଳିତ ନ ଥିବାର ଜଣାଯାଏ ।]

ମଣ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଶବ୍ଦକରିବା—
Man (root) To make a sound.

ମଣ (ଧାତୁ)—ପ୍ରାକୃତ— ୧ । ବୋଧ କରିବା; ଜାଣିବା—1. To think; to know. ୨ । ବିଶ୍ୱାସ କରିବା—2. To trow; to believe. ୩ । ଶବ୍ଦ କରିବା—3. To make a sound.
Mana (root)

ମଣ—ସ. ବି—(ଅର୍ବାଚୀନ ସଂସ୍କୃତ)—ମହଣ; ୪୦ ସେର—
Mana One maund; 40 seers. ଦେ. ବି.—
ସାୟେସ୍ତା; ତାଲିମ ଘୋଡ଼ା ଓ ବଳଦମାନଙ୍କୁ କାମ ଶିଖାଇବା ପାଇଁ ତାଲିମ କରିବା—Training given to horses and bullocks; breaking a horse or young bullock. ବିଣ—ତାଲିମ ହୋଇଥିବା (ପଶୁଆଦି)—Trained (animals) for work. ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—୪୦ ବାଟି ଓଜନ—Weight of forty batis.

ମଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘୋଡ଼ା ଆଦିକୁ ତାଲିମ କରିବା—
Mana kariba To train or break an animal.
ସାୟେସ୍ତାକରা ସାଧনা; তালিমকরনা

ମଣ(ଣି)ଷ—ଦେ. ବି (ସ. ମନୁଷ୍ୟ)—୧ । ଲୋକ; ମନୁଷ୍ୟ—
Mana(ni)sha 1.Man; person. ୨ । ଗୁଲାର— 2. Servant. ୩ । କୁଲି; ମୂଲିଆ—3. Cooly; labourer.
মানুষ মানুষ

ମଣହିଁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଭୋଜନ—
Manahin Meal.

ମଣ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଶୁ ଆଦି) କାମ କରିବାପାଇଁ ଶିକ୍ଷିତ ହେବା—
Mana heba To be trained or broken (said of beasts of burden.
সায়েস্তাহওয়া তালীমহোনা,

ମଣା—ଦେ. ବି (ସ. ମଣ. ଧାତୁ=ଜାଣିବା)—୧ । ବୋଧ; ଜ୍ଞାନ—
Mana 1. Understanding; knowledge. ୨ । ମଣାଇବା; ମନୋରଞ୍ଜନ—2. Gratifying; ବିଣ—ମଣିଆ (ଦେଖ)—Mania (See).

ମଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ ମନ. ଧାତୁ; ମଣିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ
Mana(ne)iba ରୂପ—The causative form of
মনমানান 'Maniba')—୧ । ମନୋରଞ୍ଜନ କରିବା—1. To
মনানা gratify. (ଉ—ଦଶଜଣେ କୃଷ୍ଣ ଅଗ୍ରେ ଯାଇ; ଗୋପୀଙ୍କି ମୋକାବିଲା କରା କହିଲା ମଣାଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୨ ।
মুকাবিলা করনা; মনানা ମୁକାବିଲା, ରଫାକରିବା—2. To
রাজিকরান settle a matter by confronting or
মনানা comparing. ୩ । ରାଜି କରାଇବା—3. To cause
লয়ান to agree. ୪ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା—4. To persuade.
মনানা ୫ । ଅଧୀନ କରାଇବା—5. To bring under
সায়েস্তাকরা control. ୬ । (ପଶୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ) କାର୍ଯ୍ୟକୁଶଳ
তালিমকরনা, ফেরনা ହେବା ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷା ଦେବା—6. To train (beast of burden). (ଉ—ଦାମଡ଼ା ଯୋଡ଼ିକୁ ମଣାଉଥିଲି ମୁହିଁ, ହଳତ ଏବେ ଯୋଚିଗଲା ବେଳେ
বুঝান ବୋହି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।) ୭ । ବୁଝାଇବା—
বুঝানা 7. To cause to understand.

ମଣାଣ—ଦେ. ବି (ପ୍ରା. ମଣ୍. ଧାତୁ= ଜାଣିବା)—୧ । ମନାଇବା;
Manana ରାଜି କରାଇବା-1 Causing to agree, (ଉ—
রাজি ସନ୍ନିଧିରେ ଧୀରେ ଜଣାଣ ମଣାଣ ନ କଲି କହି ବଣରେ—
মনানা ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।) ୨ । ମୁକାବିଲା—
মোকাবিলা মুকাবিলা 2. Confronting; checking.

ମଣି(ଣୀ)—ସ. ବି (ମଣ୍. ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—
Mani(ni) ୧ । ରତ୍ନ; ବହୁମୂଲ୍ୟ ପାଣିଶାଳୀ ପ୍ରସ୍ତର—1. Precious stone; gem. [ଦ୍ର—ମଣି ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଅଛି । ଯଥା—ହୀରା, ନୀଳା, ମୋତି ବା ମୁକ୍ତା, ମାଣିକ୍ୟ, ପଦ୍ମରାଗ, ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ, ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି । ରତ୍ନ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।] ୨ । ମୁକ୍ତା—2. Pearl. ୩ । ସାପର ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରତ୍ନସଦୃଶ ବସ୍ତୁ—3. A gem found in the head of a serpent. [ଦ୍ର—ନୂଆ ହୋଇ ଧରା ହୋଇଥିବା ଗୋଖର ସାପର ଫଣା ଚକଟସ୍ଥ ମସ୍ତକାଂଶରୁ କେତେମାନେ ଷୋଳଶ ବା ମାଣିଆ ପରି ଦୁଇଟି ଜିନିଷ ବାହାରି ଥିବା ମଣି ବାହାର କରିବାର ଦେଖା ଯାଇଅଛି, କିନ୍ତୁ ପୁରାଣ ଆଦିରେ ସର୍ପମୁଣ୍ଡରେ ଯେଉଁ ମଣି ଥିବାର କଥିତ ତାହା ଖୁବ୍ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଓ ଆଲୋକମୟ ଥିବାର କଥିତ ଓ ତାହା ସାପମୁଣ୍ଡରେ ଥିବାବେଳେ ଚକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳକୁ ତହିଁର ପ୍ରଭାଦ୍ୱାରା ଆଲୋକିତ କରେ ବୋଲି ଲେଖାଅଛି । ସେପରି ଆଲୋକମୟ ମଣି ସତରେ ସର୍ପମାନଙ୍କ ମସ୍ତକରେ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ।] ୪ । ଚୂଡ଼ାଗ୍ର—4. The top of the head. ୫ । ଅଜାଗଳ ସ୍ତନ—5. The false nipple hanging down a goat's neck. ୬ ।

ଅକାଳେ ଉଦିତ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ—6. A rainbow appearing of out time. ୭। କାଡଗଣ୍ଠି; ମଣିବନ୍ଧ—7. The wrist. ୮। ଲିଙ୍ଗାଗ୍ର; ସୁପାରି—8. The top of the penis. ୯। ସ୍ତ୍ରୀ ଯୋନିର ନାସିକାକୃତି ଅଗ୍ରଭାଗ; ସେଣ୍ଡି—9. The clitoris of the female organ. ୧୦। ଅଳଞ୍ଜର; ଜଳପାତ୍ର; ଜାବାଲ୍ଲ—10. A water-jar. ବିଣ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ—Best. [ଉ—ବସ୍ତ୍ର ସ୍ୱଚ୍ଛମଣି ମଣି,-ଜଣୁ ପୁଣି ଅଣି ଅଣି, ଶଙ୍କା ଦୂର ସେହି ଯଣି, ଲଙ୍କା ରାଜନ। ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ) ଦେ. ବ (ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁଂ)—୧। ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—

ମନି 1. Name given to persons. ୨। ଚନ୍ଦ୍ରମଣି,

ମଣି ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ଅବଳ ଡାକ ନାମ—2. A name for calling males and females whose names contain 'Maṇi'.

ମଣି(ଣୁ)ଆ—ଦେ· ବିଣ—ତାଲିମ କରାଯାଇଥିବା (ପଶୁ)—
Maṇi(ṇu)ā Trained; broken (said of beasts of burden).
(ଅମଣିଆ—ବିପରୀତ)

ସାଏସ୍ତା तालिमकियाहुआ, फेराहुआ

ମଣିଆଁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ମୃଗ—A kind
Maṇiāṅ of small unspotted deer. [ଦ୍ର—ଏହା ଉଚ୍ଚରେ ୨। ୨½ ଫୁଟ ହୁଏ; ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ କୁକୁରର ବର୍ଣ୍ଣପରି ଓ ଦେହରେ ଛୋଟି ଛୋଟି ଦାଗ ନ ଥାଏ। ପୁରୁଷ ଜାତିର ଶିଂଘ ଥାଏ। ମାଈର ଶିଙ୍ଘ ନ ଥାଏ। ସମ୍ବରଙ୍କ ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ ମାଟିଆ ନାଲି, କିନ୍ତୁ ମଣିଆଁ ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ ଇଟାର ବର୍ଣ୍ଣ। ଏମାନେ କୁଟୁରାଠାରୁ ବଡ଼ ଓ ହରିଣଠାରୁ ଛୋଟ।]

ମଣି ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ବିଚାରିବା—1. To consider.
Maṇi āṇibā [ଉ—ବୋଲନ୍ତି ତ ଜାଣୁ ରମଣୀମଣିକି ଢୁଦେ ମଣି ଆଣିଲେ ଏ ସତ। ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।] ୨।
जांचकरलेना କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ମୁକାବିଲା କରି ଗ୍ରହଣ କରିବା—
2. To take charge of a thing by checking and tasting it.

ମଣିକ—ସଂ. ବ (ମଣି+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧। ଅଳଞ୍ଜର; ଜାବାଲ୍ଲ—
Maṇika 1. A water-jar. ୨। ମାଠିଆ (ହି. ଶ)—
2. An earthen pitcher.

ମଣି କଙ୍କଣ—ସଂ. ବ—ରତ୍ନଖଚିତବଳୟ—
Maṇi kaṅkaṇa A bracelet set with gems.

ମଣି କର୍ଣ୍ଣିକା—ସଂ. ବ— (ମଣି+କର୍ଣ୍ଣିକା=କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣ)—୧। ମଣିମୟ
Maṇi karṇṇikā କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣ—1. An earring set with gems. ୨। କାଶୀସ୍ଥ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ ଓ ଗଙ୍ଗା ନଦୀର ଗୋଟିଏ ଘାଟ—2. Name of a sacred place and bathing ghat of the Ganges in Kāsi (Benares) [ଦ୍ର—ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଶିବଙ୍କ ମଣିମୟ କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣ ଖସି ପଡ଼ିଥିବାରୁ ଏହି ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି। କାଶୀଖଣ୍ଡରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ମହାଦେବ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ମୁମୂର୍ଷୁ ସାଧୁପୁରୁଷମାନଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣରେ ତାରକ ବ୍ରହ୍ମନାମ ଦେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରନ୍ତି ବୋଲି ଏହିପରି ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି। ଏହି ତୀର୍ଥ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ସୁଦର୍ଶନ ଚକ୍ରଦ୍ୱାରା ଖୋଳା ହୋଇ ଥିବାରୁ ଚକ୍ର ପୁଷ୍କରିଣୀ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ। ଏଠାରେ ମଣିକର୍ଣ୍ଣିକେଶ୍ୱର ଶିବମନ୍ଦିର ଓ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପାଦୁକା ଅଛି। ଏହି ମଣିକର୍ଣ୍ଣିକା ଘାଟ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ତୀର୍ଥ। ଏଠାରେ ଥିବା ଶ୍ମଶାନର ଅଗ୍ନି ପ୍ରାୟ ଲିଭେ ନାହିଁ; ଏହି ଶ୍ମଶାନରେ ଦାହ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ୪୦।୫୦ କୋଶ ଦୂରରୁ ଲୋକେ ଶବମାନ ଏଠାକୁ ବହି ଆଣନ୍ତି; ଦିବା ରାତ୍ରି ଶବବାହୀ ଲୋକଙ୍କର ସ୍ରୋତ ଏଠାରେ ଲାଗିଥାଏ। କାଶୀରେ ମୃତ ହୋଇ ଏହି ଘାଟରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶବଦାହ ହେଲେ ମୁକ୍ତିଲାଭ ହୁଏ, ଏହି ବିଶ୍ୱାସରେ ବହୁଶତ ହିନ୍ଦୁ ମୃତ୍ୟୁର ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ଏହି ଘାଟ ନିକଟରେ କାଶୀବାସ କରନ୍ତି। ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ମୁମୂର୍ଷୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଏଠାକୁ ଅଣା ଯାଇଥାଏ। ଏହି ଘାଟକୁ ଯେଉଁ ରାସ୍ତା ଦେଇ ଯିବାକୁ ହୁଏ, ସେହି ରାସ୍ତା ପ୍ରାୟ ଦିବାରାତ୍ର ଶବବାହୀମାନଙ୍କର 'ରାମ ନାମ ସତ୍ୟ ହେ' ଧ୍ୱନିରେ ମୁଖରିତ ହେଉଥାଏ। ଏହି ଶ୍ମଶାନ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ତଳ(ମହଲା)ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଏପରି ନିର୍ମିତ ହୋଇ ଅଛି ଯେ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀର ଜଳ ବଢ଼ିଲେ କମ୍ବା କମିଲେ ସେହି ଜଳକୁ ଲାଗିଥିବା ମହଲାରେ ଶବଦାହ କରାଯାଏ ଓ ଶବଦାହ ପରେ ଚିତା-ଭସ୍ମକୁ ଗଙ୍ଗାଜଳଦ୍ୱାରା ଧୌତ କରି ସେ ସ୍ଥାନ ପରିଷ୍କୃତ କରାଯାଇ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟ ଶବଦାହ କରାଯାଏ। ଏହି ଘାଟରେ ସ୍ନାନ କରି ପିତୃଲୋକଙ୍କୁ ପିଣ୍ଡ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଯାତ୍ରୀ ଏଠାରେ ରୁଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତି।]

ମଣି କାଚ—ସଂ. ବ—୧। ସ୍ଫଟିକ—1. Crystal. ୨। ବାଣପୁଙ୍ଖ—
Maṇi kācha 2. The tail of an arrow.

ମଣି କାଞ୍ଚନ—ସଂ. ବ—(ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ମଣି+କାଞ୍ଚନ)—ମଣି ଓ କାଞ୍ଚନ; ମୁକ୍ତା
Maṇi kāñchana ଓ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—Gem and gold.

ମଣିକାଞ୍ଚନ ଯୋଗ—ସଂ. ବ—ମଣିର ଓ କାଞ୍ଚନର ଏକତ୍ର ସମାବେଶ;
Maṇi kāñchana joga ଦୁଇଟି ଉପଯୁକ୍ତ ବା ଶୋଭନ (ମଣିକାଞ୍ଚନ ସଂଯୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବସ୍ତୁର ମିଳନ; ମଣିର ଓ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ଏକତ୍ର ସମାବେଶ ପରି ଅତି ମନୋହର ଓ ଉପଯୁକ୍ତ ସଂଯୋଜନ—The conjuction of two nice things. [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆରେ ଏହି ଭାବାତ୍ମକ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଉପମା ଅଛି—'ହାତୀ ଦାନ୍ତରେ ସୁନା କୁଥଣି ହେବା ନ୍ୟାୟ।']

ମଣିକାର—ସଂ. ବ—(ମଣି+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧। ମଣି-
Maṇi-kāra ପରିଷ୍କାରକ—1. A cleaner of gems. ୨। ଜହୁରି; ମଣିପରୀକ୍ଷକ—2. Examiner of

gems; a lapidiary. ୩ । ମଣିବ୍ୟବସାୟୀ—3. Jeweller. ୪ । ନ୍ୟାୟଚିନ୍ତାମଣି ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା—4. The author of a logical work 'Nyāya Chintāmaṇi'.

ମଣି କୁଟ୍ଟିମ—ସଂ.ବି(ମ.ପ.ଲୋ)—ମଣିଦ୍ୱାରା ଅଚ୍ଛାଦିତ ଗୃହର ତଳଦେଶ
Maṇi kuṭṭima —Floor paved with mosaic of stones or gems.

ମଣି କୁଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି—ମଣିମୟ କର୍ଣ୍ଣାଭରଣ—An ornament for
Maṇi kuṇḍaḷa the ear set with gems.

ମଣିକୂ(କୁ)ଟ—ସଂ. ବି—ରତ୍ନଗିରି, ପର୍ବତବିଶେଷ—A mythologi-
Maṇi kū(ku)ṭa cal mountain made of gems.
[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ମତରେ ଅସାମର କାମରୂପ ନିକଟରେ ଏହା ଅବସ୍ଥିତ । ହି. ଶ]

ମଣି ଖୁମ୍ବ—ଗ୍ରା.ଦେ.—(ଯାଜପୁର) ବି—ମାଣିଖୁଣ୍ଟ (ଦେଖ)
Maṇi khumba Māṇi khuṇṭa (See)

ମଣି ଗ୍ରୀବ—ସଂ. ବି—କୁବେରଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Maṇi griba Son of Kubera.

ମଣି ଚୂଡ଼—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ମଣି+ଚୂଡ଼ା)—ଯାହାର ଚୂଡ଼ାରେ
Maṇi chūṛa ବା ମସ୍ତକରେ ମଣି ଥାଏ—Having a dazzling gem on the head. ବି—ମଣିନାଗ (ଦେଖ)—Maṇināga (See) ଦେ. ବି—ସର୍ପରୂପରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ଅଭିଶପ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରପୁତ୍ର ସୁଦର୍ଶନ—Sudarsana, the accursed son of Indra who was born as a serpent. [ଦ୍ର—ସେ ନନ୍ଦଙ୍କୁ ଗିଳିବାରୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତା ମସ୍ତକରେ ପାଦ ପ୍ରହାର କରି ନନ୍ଦଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରିଥିଲେ ଓ ମଣିଚୂଡ଼କୁ ମୋକ୍ଷଦାନ କରିଥିଲେ ।]

ମଣି ଚୂଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଣି ଚୂଡ଼)—ମଣି ନାଗ (ଦେଖ)
Maṇi chūḷa Maṇi nāga (See)
মণি চূড় मनियार

ମଣି ଜଡ଼ିତ—ସଂ. ବି. (କର୍ମ୍ମ ତତ୍)—ମଣିମଣ୍ଡିତ; ରତ୍ନଖଚିତ—
Maṇi jaṛita Set with gems.

ମଣିତ—ସଂ. ବି (ମଣ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+ଭାବ. ତ)—୧ । ଚୁମ୍ବନ
Maṇita ଧ୍ୱନି—1. The sound of kissing. ୨ । ରତି ରତି ବାଣୀ;ରତି କୂଜିତ; ରମଣ କାଳରେ ରମଣୀର ଅବ୍ୟକ୍ତ ମଧୁର ଶବ୍ଦବିଶେଷ—2. The sweet and blissful sound emitted by a woman during cohabitation indicating ecstasy or orgasm.

ମଣି ଦ୍ୱୀପ—ସଂ. ବି (ମଣିମୟ ଦ୍ୱୀପ; ଏହି ଦ୍ୱୀପରେ ପ୍ରଚୁର ମଣି ଥିବାରୁ)-
Maṇi dwipa କ୍ଷୀର ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ପୌରାଣିକ ଦ୍ୱୀପବିଶେଷ-Name of a fabulous island abounding in gems. [ଦ୍ର—ଏହା ତ୍ରିପୁରସୁନ୍ଦରୀ ଦେବୀଙ୍କ ନିବାସସ୍ଥାନ ଥିବାର ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ—ହି. ଶ]

ମଣି ଧର—ସଂ. ବି (ମଣି+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସର୍ପ (ହି. ଶ)—
Maṇi dhara Snake.

ମଣି ନାକ—ଗ୍ରା. ବି—ମୈନାକ (ଦେଖ)—Mainaka (See)
Maṇi nāka (ଦ୍ର—ପଞ୍ଚ ବାଣୀ ପଞ୍ଚ ମଣି ମଣିନାକ ମଞ୍ଚ, ପ୍ରମାଦ-ଉଦବେ ଦବେ ବୃନ୍ଦ ସେ ଭ୍ରମନ୍ତ । ଅଭିନବଚନ୍ଦ୍ର, କଳ୍ପଲତାର ।)

ମଣି ନାଗ—ସଂ. ବି.(ମ. ପ. ଲୋ; ମଣିଧାରୀ ନାଗ)—ଯେଉଁ ନାଗ
Maṇi nāga ସାପର ମୁଣ୍ଡରେ ମଣି ଥାଏ—A cobra having a jewel on his head. [ଦ୍ର—ଗୋଷ୍ଠର, ନାଗ ଅବ ବଂଶଧର ସର୍ପମାନଙ୍କୁ ଖେଳାମାନେ ଧରି ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡକୁ କୁରରେ ଚିପାଇ ଦେଲେ ଉକ୍ତ ସାପ ମୁଣ୍ଡରୁ ଚୁଲଟ ଲସତ ବଳଦଅ ମଣି ବାହାରିବାର ଦେଖାଯାଏ ।] ଦେ.ବି—ରଣପୁରର ପର୍ବତବିଶେଷ—Name of a mountain in 'Raṇapura' State.

ମଣି ନାଗ ଦୁର୍ଗା—ଦେ· ବି (ସଂ. ମୈନାକ ଦୁର୍ଗା)—ରଣପୁରର
Maṇi nāga durgā ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ—Name of the image of Goddess Durgā in Ranpur state.

ମଣି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନ୍ ଧାତୁ)—୧ । କୌଣସି ବିଷୟରେ
Maṇi nebā ସକଳ କଥା ବୁଝି ସାର ଭାର ଗ୍ରହଣ କରିବା—মোকাবিলা করে ভার লওয়া 1. To take over charge item by item. बुझ लेना
୨ । ଉତ୍ତମ ରୂପେ ବୁଝି ଗ୍ରହଣ କରିବା—2. To take a thing after understanding it.

ମଣିନ୍ଦା—ଗ୍ରା.ଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—୧ । ମୁଥା ଘାସ—1. A kind
Maṇindā of grass. ୨ । ଏକ ଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗର କୋଳି—2. A species of yellow-coloured small berry.

ମଣି ପଦ୍ମ—ସଂ. ବି—ଏକ ବୋଧିସତ୍ତ୍ୱଙ୍କ ନାମ (ହି. ଶ)—
Maṇi padma Name of a Buddhist saint.

ମଣି ପୁର—ସଂ. ବି—୧ । ଅସାମ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପାର୍ବତ୍ୟ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ–
Maṇi pura 1. Name of a hilly state near Assam.
୨ । ତନ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଶରୀରସ୍ଥ ଛଅଟି ଚକ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ନାଭିର ନିମ୍ନରେ ଥିବା ଚକ୍ର—2. Name of one of the six esoteric circles said to exist inside the human body according to the Tantras. [ଦ୍ର—ତନ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ତେଜୋମୟ, ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରଭ, ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ, ଦଶ ଦଳବିଶିଷ୍ଟ ଓ ମହାଦେବଙ୍କ ନିବାସ ସ୍ଥାନ । ଏହି ଦଶ ଦଳରେ ଯଥାକ୍ରମେ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଡ ବର୍ଣ୍ଣଠାରୁ ଫ ବର୍ଣ୍ଣ ଅବସ୍ଥିତ—ହି· ଶ]

ମଣି ପୁଷ୍ପକ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ସହଦେବଙ୍କ ଶଙ୍ଖ—The conch
Maṇi pushpaka of Sahadeba.

ମଣି ପୂର—ସଂ. ବି (ମଣି+ପୂର=ପୂର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ନାଭି ପଦ୍ମ—1. The
Maṇi pūra part inside the navel. ୨ । ନାଭିଚକ୍ର; ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଶରୀରସ୍ଥ ଷଟ୍ ଚକ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ତୃତୀୟ ଚକ୍ର—2 The third of the six Tantric circles said to exist inside the human body.

ମଣି ପ୍ରଭ—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମଣି+ପ୍ରଭା)—୧ । ମଣିପରି
Maṇi prabha ପ୍ରଭାଯୁକ୍ତ—1. Dazzling like a gem.
୨ । ମଣି ଦ୍ୱାରା ଅଳଙ୍କୃତ—Dazzling with gems.

ମଣି ପ୍ରଭା—ସ. ବ· (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମଣି+ପ୍ରଭା)—ରତ୍ନର ଆଭା—
Maṇi prabhā The lustre of gems.

ମଣି ବନ୍ଧ—ସ. ବ—୧ । କର ଗ୍ରନ୍ଥି; ହାତର ଗଣ୍ଠି ବା କବଜା;
Maṇi bandha କଟୀ—1. The wrist. ୨ । ନବାକ୍ଷରା ଯୁକ୍ତ ଛନ୍ଦ ବୃତ୍ତ ବିଶେଷ—2. Name of a Sanscrit metre. [ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତି ଚରଣରେ ଭଗଣ, ମଗଣ ଓ ସଗଣ ଥାଏ—ଛ. ଷ]

ମଣିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମନ ଧାତୁ)—୧ । ଜାଣିବା—1. To know.
Maṇibā ୨ । ବୁଝିବା—2. To understand. ୩ । ବୋଧ (ମଣାଇବା—ଣିଜନ୍ତ ରୂପ) କରିବା—3. To feel. (ଉ—ଲୁଣି ମାନା, ମନେ କରନା ମଣିଲଣି ମଧୁ ଝରନ୍ତି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।)
सोचना, मनन करना ୪ । ବିଚାର କରିବା—4. To think; to regard. (ଉ—ପର ମଣିବ ରମଣୀ ! ଦେଲୁ କରମଣି ଛାଡ଼ରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ୫ । ବିଶ୍ୱାସ କରିବା—
माना 5. To believe. ୬ । ସ୍ୱୀକୃତ ହେବା; ମାନିବା—
मानना 6. To agree; to acquiesce. ୭ । ମୁକାବିଲା
मोकाबिला करना କରିବା; ପରୀକ୍ଷା କରିବା—7. To check; to
जाँचना compare. ୮ । କୌଣସି ନୂତନ ସ୍ଥାନକୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
राजि हओया ବା ଅବସ୍ଥାକୁ ଆଦର ଯିବା ବା ସ୍ୱଚ୍ଛ ହୋଇଯିବା—
मानना 8. To become used or reconciled to a
भाल पाओया new place, position, work or person.
पसार करना, चाहना ୯ । ଅନୁମାନ କରିବା—9. To infer. (ଉ—ବିବାଦ ରତ ହେମନ୍ତ, ସର୍ବୋଚ୍ଚ ହୋଇ ରହିତ, ଗମନ କରିବା ପ୍ରାୟେ ମଣେ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ ।) ୧୦ । ସୁଖ ପାଇବା; ଭଲ ପାଇବା—10. To like; to love. (ଉ—କୋଇଲି ଲୋ ! ଘର ମୋର ନ ମଣନ୍ତି ନନ୍ଦ । ମାରକଣ୍ଡ କୋଇଲି ।)

ମଣି ବିଗ୍ରହ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମଣି ବା ପ୍ରସ୍ତର ନିର୍ମିତ ଦେବ-
Maṇi bigraha ମୂର୍ତ୍ତି—An image of a Deity made of gems or stone.

ମଣି ବୀଜ—ସ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମଣି+ବୀଜ)—ଡାଳିମ୍ବ—
Maṇi bīja Pomegranate.

ମଣି ବେଦୀ—ସ. ବ—ମଣି ଖଚିତ ପୀଠ ବା ବେଦୀ—An altar
Maṇi bedī set with gems or precious stones.

ମଣି ଭଦ୍ର—ସ. ବ—୧ । ଯକ୍ଷବିଶେଷ—1. Name of an aerial
Maṇi bhadra being. ୨ । ବଣିକ୍ ବିଶେଷ—2. Name of a trader or merchant. ୩ । ଶିବଙ୍କ ଗଣ ବିଶେଷ—3. Name of a class of Śiba's attendants.

ମଣି ଭଦ୍ରା—ଦେ· ବ (ନାମ)—ଦଶପଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ମହାନଦୀ ତୀରବର୍ତ୍ତୀ
Maṇi bhadrā ସୁରମ୍ୟ ପର୍ବତ—Name of a beautiful mountain in Daspalla State. (ଉ—ମଣିଭଦ୍ରା ଶୈଳେ ମୁନି ଲୁମାଙ୍କ ସୁଚାରୁ-ମୂର୍ତ୍ତି ଅସ୍ୱାଦ । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।) [ଦ୍ର—ଏ ପର୍ବତ ମହାନଦୀର ଦକ୍ଷିଣ ତୀରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଓ ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଷଧର ସର୍ପସଙ୍କୁଳ । ବେଳମାନେ ଏଠାକୁ ଯାଇ ସାପ ଧରନ୍ତି ।]

ମଣି ଭୂ—ସ· ବ (ମଣି+ଭୂ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ କ୍ୱିପ୍)—ମଣିର ଖଣି
Maṇi bhū —A mine of gems.
(ମଣି ଭୂମି —ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଣି ମଙ୍ଗଳ ସୂତ୍ର—ଦେ.ବ (କଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ସ୍ୱଚ୍ଛ ପରିବାରରେ ବା ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ
Maṇi maṅgala sūtra ପରିବାରରେ ବିବାହ ବେଦୀ ଉପରେ ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିବା ପରେ କନ୍ୟା ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ଦୁଇଗୋଟି ଅଳଙ୍କାର—Two ornaments worn in the hand by a bride of a Raja's or gentleman's family on the marriage altar after the ceremony of tying the nuptial knot.

ମଣି ମଣ୍ଡପ—ସ. ବ (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧାରୟ)—୧ । ରତ୍ନଖଚିତ
Maṇi maṇḍapa ମଣ୍ଡପ—A pavillion set with of gems or precious stones. ୨ । ଦେବତା ପୀଠସ୍ଥାନ ବିଶେଷ—2. A kind of seat for an idol.

ମଣି ମଣ୍ଡିତ—ସ. ବଣ (୩ୟା ତତ୍)—ମଣିରେ ବା ରତ୍ନରେ ଖଚିତ—
Maṇi maḍita Set with gems.

ମଣି ମଧ୍ୟ—ସ. ବ—ନବାକ୍ଷରଯୁକ୍ତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ; ମଣି ବନ୍ଧ ୨ ଦେଖ
Maṇi madhya —Name of a Sanscrit metre of nine letters.

ମଣି ମନ୍ଥ—ସ. ବ (ମଣି+ମନ୍ଥ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ ଅ)—୧ । ପର୍ବତ-
Maṇi mantha ବିଶେଷ—1. Name of a mountain. ୨ । ଯଜ୍ଞବିଶେଷ—2. Name of a sacrifice. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ) ନୃପବିଶେଷ—3. Name of a king. ୪ । ସୈନ୍ଧବ ଲବଣ—4. Rock salt.

ମଣି ମୟ—ସ. ବଣ (ମଣି+ବିକାରାର୍ଥେ ମୟ)—ମଣି ନିର୍ମିତ ବା ଖଚିତ
Maṇi maya —Mad e of or set with gems.

ମଣିମା—ବୈଦେ. ଅ (ଆ. ମୁନମା=ମୁନିବ୍=ପ୍ରଭୁ, ଭୁଲ ସ. ମହିମା)
Maṇimā —୧ । ପ୍ରଭୋ ! ହେ ଦୟାମୟ !—1. (Interj)
हजुर Oh Lord ! ୨ । ପ୍ରଜା ଅବଙ୍କର ରାଜା ଓ ରାଣୀଙ୍କ
हुजुर, श्रीमान ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—2. 'Your Highness'; a
(ପ୍ରାଚୀନ ବଙ୍ଗଳା—ମଣିମା) term of address used by subjects to a Raja. or Ranee ୩ । ଠାକୁରଙ୍କ ପ୍ରତି ସେବକର ସମ୍ବୋଧନ—3. An address used to a Deity. ବ—୧ । ରାଜା—1. King. (ଉ—ଜୀବନ ଥିବାଯାକ ରାଜାଙ୍କୁ ମଣିମା, ବୋଲୁଥାନ୍ତି ମଲେ ନ ଯାନ୍ତି ତାର ସୀମା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।)

୨ । ରାଣୀ—2. A queen; a Rāṇi. (ଯଥା—ପାଟ ମଣିମା, ନୂଆ ମଣିମା, କନ୍ୟା ମଣିମା ।)

ମଣି ମାଣିକ—ଦେ. ବ (ଏକତର ଶବ୍ଦ; ସ ମଣି + ମାଣିକ୍ୟ)—ରତ୍ନାଦି—
Maṇi māṇika Gems and jewels.
(ମଣି ମୁକୁତା—ଅନ୍ୟରୂପ) मणि माणिक्य मणि माणिक

ମଣି ମାଣିକ୍ୟ—ସଂ. ବ (ଏକତର ଶବ୍ଦ)—ରତ୍ନାଦି—
Maṇi māṇikya Gems and jewels
(ମଣି ମୁକ୍ତା, ମଣି ରତ୍ନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଣିମାନ୍—ସ. ବଣ (ମଣି + ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ ମତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । Maṇimān ମଣିଯୁକ୍ତ—1. Jewelled. ୨ । ମଣିଭୂଷିତ—2. Adorned with gems. ବ—୧ । କୁବେରଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ୱଚର (ରାକ୍ଷସ)—Name of an attendant of 'Kubera' (a demon). [କୃ—ମଣିମାନ ନାମରେ ରାକ୍ଷସ ଜଣେ ଥିଲା, ରାକ୍ଷସଙ୍କ ଏ ରାଜା ଦେଖିଣ ବୋଇଲା—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।] [ଦ୍ର—ଏ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ମୁନିଙ୍କ ଅଭିଶାପରୁ ଭୀମଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ହୋଇଥିଲା ।] ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun. ୩ । ଯଜ୍ଞବିଶେଷ—3. Name of a vedic sacrifice. ୪ । ପଶ୍ଚିମସ୍ଥ ଦେଶବିଶେଷ—4. Name of a western country.
(ମଣିମାନ, ମଣିମନ୍ତ—ଦେ. ରୂପ)

ମଣିମାଳା—ସ. ବ—୧ । ରତ୍ନମୟ ହାର—1. A necklace of Maṇimālā gems. ୨ । ଦ୍ୱାଦଶାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ-2. Name of a Sanscrit metre of 12 letters. [ଦ୍ର-ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ଯଥାକ୍ରମେ ; ତଗଣ, ଯଗଣ, ତଗଣ, ଯଗଣ ଥାଏ—ବୃ. ଷ ।] ୩ । କାନ୍ତି—3. Lustre. ୪ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—4. Goddess Lakshmī. ୫ । ଦନ୍ତକ୍ଷତବିଶେଷ—5. A kind of mark left by the lover's teeth on the cheeks of the beloved.

ମଣିରତ୍ନ—ସ. ବ (ଏକତର ଶବ୍ଦ)—ବହୁମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନାଦି—
Maṇiratna Jewels and gems.

ମଣିରାଗ—ସ. ବ—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରତ୍ନର କାନ୍ତି—1. The lustre Maṇirāga of gems. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ହିଙ୍ଗୁଳ—2. The yellow orpiment.

ମଣିରାମ—ସ. ବ (ନାମ)—'ଗ୍ରହଗଣିତ ଚିନ୍ତାମଣି' ନାମକ ଜ୍ୟୋତିଷ Maṇirāma ଶାସ୍ତ୍ର ରଚୟିତା ଜଣେକ ଗୁଜରାଟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—The name of a Gujrati Brāhmaṇa, the author of Grahagaṇita Chintāmoni, a treatise on Astronomy.

ମଣିରୋଗ—ସ. ବ—ପୁରୁଷେନ୍ଦ୍ରିୟର ରୋଗବିଶେଷ; ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ର—A Maṇiroga kind of phimosis. [ଦ୍ର ଏ ରୋଗରେ ଲିଙ୍ଗାଗ୍ରଭାଗର ଚମଡ଼ା ଲିଙ୍ଗର ଗୁପାର ଉପରେ ଲାଗିଯାଏ ଓ ମୂତ୍ରମାର୍ଗ ଚଉଡ଼ା ହୋଇ ସେହି ବାଟେ ମୂତ୍ରର ସବୁ ଧାର ବହେ—ବୃ. ଷ. ।]

ମଣିଶିଳା—ଦେ. ବ (ସ. ମନଃଶିଳା)—ମନଃଶିଳା (ଦେଖ) —
Maṇisilā Manahśilā (See)
मनशिला मैनशील

ମଣିଷ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. ବ—୧ । (ଯାତ୍ରା ଆଦି କୌଣସି ଜନଗହଳି ମେଳାରୁ) Maṇisha bhāṅgibā କୌଣସି କାରଣ ବଶତଃ ହଠାତ୍ भीड़भाङ्गा मेलाटूटना ଲୋକେ ଚାଲିଯିବା—(ମଣିଷ ଭାଙ୍ଗିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Sudden dispersal आदमी कम होना of a crowd. ୨ । କୌଣସି ହାଟରେ ବା ମେଳାରେ) ଯେତେ ଲୋକ ପୂର୍ବେ ଜମା ହେଉଥିଲେ ସେତେ ଲୋକ ଜମା ନ ହେବା—2. The discontinuance of crowded attendance in a gathering, fair or market.

ମଣିଷ ମାରୁ—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜୀବନରେ Maṇisha māru ମାରି ଦେବା; ଖୁଣୀ; ନରହତ୍ୟା—खुनी खुनी 1. Murder; assassination. ୨ । ଯେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ମାରି ଦିଏ; ନରହନ୍ତା—2. Murderer; assassin.

ମଣି ସର—ସଂ. ବ—୧ । ରତ୍ନମୟ ହାର—1. A necklace of Maṇi sara gems. ୨ । ମୁକ୍ତାମାଳା—2. A string of pearls.

ମଣିହରା—ଦେ. ବଣ - ଯେ ମଣି ହରାଇ ଅଛି; ଭୁଜଙ୍ଗମଣି (ସର୍ପ)—Maṇi harā मणीहारा मणिहीन (a serpent) Having lost his jewel.

ମଣିହରାଫଣୀ—ଦେ. ବ—୧ । ଯେଉଁ ସର୍ପର ମଥାର ମାଣିକ୍ୟ ହଜି Maṇiharāphaṇī ଯାଇଅଛି—1. A serpent which (ମଣିହରା ନାଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) has lost the jewel of मणिहाराफणी मनिहीनफनी its head. ୨ । ଭୁଜଙ୍ଗମଣି ସର୍ପ ପରି ଅସ୍ଥିର ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person who has become restless like a serpent whose jewel is lost.

ମଣିହାରୀ—ସ. ବ ପୁଂ—୧। ରତ୍ନଜୀବୀ; ଅଳଙ୍କାରବ୍ୟବସାୟୀ; ମଣିବ୍ୟବସାୟୀ Maṇihārī 1. A jeweller; a goldsmith. ୨ । ରତ୍ନଚୋର—2. A stealer of gems.

ମଣୀ—ସ. ବ (ମଣି + ଇନ୍; ୧ମା; ୧ବ) —ସର୍ପ (ହି. ଷ.)—
Maṇi Serpent.

ମଣୀବକ—ସ. ବ—ପୁଷ୍ପ; ଫୁଲ (ହି. ଷ) —
Maṇibaka Flower.

ମଣିହାର—ସ. ବ—ରତ୍ନର ହାର—A necklace of gems or Maṇihāra pearls.

ମଣୁ(ଣେ,ଣୋ)ଇ(ହି)—ଦେ. ବ—ମୁଣୋହି; ରାଜାମାନଙ୍କର ଭୋଜନ-Maṇu(ṇe ṇo)i(hi) କ୍ରିୟା—Dinner of kings
मनुई राजभोजन [କୃ—କହୁଁ କହୁଁ ରମା ବେଶ ସାରି ବୋଇଲେ ଅସ ମଣୋହି କରି—ଉଛ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।]

ମଣ୍ଠ(ଣ୍ଡ) (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଭୂଷିତ କରିବା—1. To adorn.
Manth(nd) (root) ୨ । ବେଷ୍ଟନ କରିବା—2. To surround.

ମଣ୍ଥକ—ସ. ବ (ମଣ୍ଥ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅ+କ)—ମଣ୍ଡାପିଠା—
Manthaka A kind of steam-boiled cake.

ମଣ୍ଡ—ସ. ବ (ମନ୍ ଧାତୁ—ଭୂଷିତ କରିବା+କରଣ. ଡ)—୧ । ଭୂଷଣ;
Manda ଅଳଙ୍କାର—1. Ornament. ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ.ଡ) ଭାତର ପେଜ—2. The scum extracted from boiled rice. ୩ । ଫେଣ—3. Foam; froth; ferment. ୪ । ଜାଉ—4. Gruel. ୫ । ଖଳି; ଭାତ ଚୂଡ଼ା ଆଦି ଗୋଳାଇ ହୋଇଥିବା ପିଠୋଉ—5. Paste made from rice etc; dough. ୬ । ତେଲ ଆଦିର କାଞ୍ଜି—6. The dregs of a liquid (e.g. oil). ୭ । ଗୋଧୂମ, ଚାଉଳ, ଆଳୁ ଆଦି ପଦାର୍ଥର ଅଲ୍ପମସୃ ସାର—7. Starch. ୮ । ଏରଣ୍ଡ ବୃକ୍ଷ; ଜଡ଼ଗଛ—8. The castor seed plant. ୯ । ପିଛ; ମୟୂରପୁଚ୍ଛ—9. The tail of a peacock. ୧୦ । (ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର) ଚାଉଳ ବା ଯବ ପ୍ରଭୃତିକୁ ୮ ଗୁଣ ବା ୧୪ ଗୁଣ ଜଳରେ ସିଦ୍ଧ କରି ତାହା ଛାଣିଲାପରେ ଉକ୍ତ ଜଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ରୋଗୀର ପଥ୍ୟ—10. A liquid food or gruel made by boiling rice or barley in water and sifting it [ଦ୍ର—(ମତାନ୍ତରରେ) ୧୪ ଗୁଣ ଜଳରେ ତଣ୍ଡୁଳ ସିଦ୍ଧ କରି ସିଠା ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଏହି ତରଳ ମଣ୍ଡ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।] ୧୧ । (+ଭାବ. ଡ)—ସଜ୍ଜା; ସଜାଇବା; ଅଳଙ୍କରଣ (ହି· ଶ)—11. Decoration. ୧୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ.ଡ) ବେଙ୍ଗ (ହି.ଶ)—12. Frog. ବେ. ବ. ୧ । (ସ. ମଣ୍ଡନ)—ପୁରସ୍କାର—1. Reward. [ଦ୍ର—ଦଣ୍ଡ ବା ମଣ୍ଡ ସେହିଲାଗେ, ତେବେ ତରଣ ତଲେ ଅଗେ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।] ୨ । ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥର ଖଦଡ଼ା ଅଂଶ—2. Lumps found in liquids.

ମଣ୍ଡକ-ସ. ବ (ମଣ୍ଡ+କ)—୧ । ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ; ମଣ୍ଡା ପିଠା—
Mandaka 1. A kind of ball-shaped cake. [ଦ୍ର—ଚାଉଳ ଚୂନାରେ ପାଣି ମିଶାଇ ତାକୁ ସିଦ୍ଧ କରି ଯେଉଁ ଖଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ, ସେ ଖଳ ମଧ୍ୟରେ ମିଷ୍ଟ ପୁର ଦେଇ ବାମ୍ଫରେ ସୁସିଦ୍ଧ କରି ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।] ୨ । ମାଧବୀଲତା (ହି. ଶ.)—2. A kind of hardy flowering creeper. ୩ । ଗୀତର ଅଙ୍ଗବିଶେଷ (ହି.ଶ.)—3. A part of a song.

ମଣ୍ଡ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପୁରସ୍କାର ଦେବା; ସମ୍ମାନିତ କରିବା—
Manda kariba To reward; to honour.
পুরস্কার দেওয়া मसाड करन [ଦ୍ର—ଦୋଷ ହେବା ଲୋକଙ୍କୁ ହେଉଥିବ ଦଣ୍ଡ, କର୍ତ୍ତୋଷୀ ଲୋକଙ୍କୁ କରୁଥିବ ମଣ୍ଡ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।]

ମଣ୍ଡଣ—ଦେ. ବ (ସ. ମଣ୍ଡନ. ପ୍ରା. ମଣ୍ଡଣ)—ମଣ୍ଡନ (ଦେଖ)
Mandana মণ্ডন मंडन Mandana (See)

ମଣ୍ଡଣ(ଣି)ସୁଆଁସିଆ—ଦେ· ବ—ଯେଉଁ ସେବକ ଯାତ୍ରା ଓ ଉତ୍ସବାଦି
Mandana(ni)suañsia ଉପଲକ୍ଷରେ ଦେବତାଙ୍କ ରଥ, ବିମାନ
सजानेवाला सेवक ଆଦିକୁ ସଜ୍ଜିତ କରେ—A servant who bedecks the Deity's car etc. with trappings and fittings.

ମଣ୍ଡଣି—ଦେ. ବ—(ସ· ମଣ୍ଡନ)—୧ । ଅଳଙ୍କାର; ଭୂଷଣ—
Mandani 1. Ornaments; decorations. ୨ ।
অলঙ্কার ଅଳଙ୍କରଣ;ଅଳଙ୍କାରରେ ଭୂଷିତ କରଣ—2. Adorning.
मंडन [ଦ୍ର—ଭୂଷଣ ମଣି ଗଣ୍ଡେ ମଣ୍ଡଣି । କଣ୍ଠରେ ଖଞ୍ଜିଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳମଣି—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]—୩ । ବିମାନଆଦିର
সাজসজ্জা ସାଜସଜ୍ଜା—3. The equipments of a car;
सजावट trappings. (ଦ୍ର—ମୂଳ ମଣ୍ଡଣ ତାର ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳରେ । ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।)

ମଣ୍ଡଣିଆ—ଦେ. ବ—ବେଶକାରୀ; ଯେଉଁ ସେବକ ବେଶ କରେ—
Mandania A servant who furnishes Deities
বেশকার सजानेवाला etc with ornaments

ମଣ୍ଡଣି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଳଙ୍କାରରେ ଭୂଷିତ ହେବା—To be
Mandani heba bedecked with ornaments.
মণ্ডিতহওয়া सँवारा होना

ମଣ୍ଡନ—ସ. ବ—(ମଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅନ)—୧ । ଅଳଙ୍କାର;
Mandana ଆଭରଣ; ଭୂଷଣ—1. Ornament. ୨ । ସାଜସଜ୍ଜା—2. Equipments. ୩ । (+ଭାବ ଅନ) ପ୍ରସାଧନ—3. Toilette. ୪ । ଅଳଙ୍କରଣ—4. Act of adorning. ୫ । ସଜାଇବା—5. Equipping; furnishing. ବିଣ—ପୁଂ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ୧ । ଅଳଙ୍କାରକ; ପ୍ରସାଧକ—1. Adorning; one who adorns. ୨ । ଗୌରବ ବା ଶୋଭାବୃଦ୍ଧିକର—
(ମଣ୍ଡନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Enhancing the glory or grace. [ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଯଥା—ସଭାମଣ୍ଡନ, କୁଳମଣ୍ଡନ, ଭୂମଣ୍ଡନା ଇତ୍ୟାଦି] ୩ । ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଅନେକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—3. Chief amongst many of a class. [ଦ୍ର—ନରେଶ ମଣ୍ଡନ, ଶ୍ରୀହରି ଚନ୍ଦନ, ଜଗଦେବ ସୁତ ସେନ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଲଚନ୍ଦ୍ରମା, ୯ ଗୀତ ।] ଦେ. ବିଣ; ମୁଗ୍ଧ—Pleased; charmed. (ଦ୍ର—ଏଣୁ କରଇ ମନ ନେଇକୁ ମଣ୍ଡନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।)

ମଣ୍ଡନ ମିଶ୍ର—ସ. ବ—(ନାମ) ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ନବମ ଶତାବ୍ଦୀର ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର
Mandana misra ସମସାମୟିକ ଜଣେକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବୌଦ୍ଧପଣ୍ଡିତ-
Name of a celebrated Buddhist Pandit

of the ninth century A. D. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଉଭୟଭାରତୀ-ଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ଓ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ତର୍କରେ ମଧ୍ୟସ୍ଥତା କରିଥିଲେ]

ମଣ୍ଡନ ଲୀଳା—ଦେ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀତତ୍) ବେଶର ଅଳଙ୍କାରମାନଙ୍କର Mandana lila ଶୋଭା—The beauty of body due to ornaments or decorations. (ଉ—ପୁଣି ପୁଣି ମଣ୍ଡନ ଲୀଳା ଗୃହେଁ ଛବେ ସ୍ୱେ । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।)

ମଣ୍ଡପ—ସ. ବି—(ମଣ୍ଡ=ଅଳଙ୍କାର, ଭୂଷଣ+ପା. ଧାତୁ=ପାଳନ କରିବା Mandapa +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— ୧ । ମନ୍ଦିର; ଦେବାଳୟ—1. Temple. ୨ । ବିଶ୍ରାମ ଗୃହ—2. Rest house. ୩ । ଉପରରେ ଛାତ ଥିବା ଚାରି ପଟ ପାଖରେ ମେଲା ଥିବା ଘର, ଯହିଁରେ ବହୁଲୋକ ଅଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରିପାରନ୍ତି—3. A shed open on all sides; pavilion. ୪ । ମଞ୍ଚ; ବେଦୀ—4. An altar; a platform; a pandal. ୫ । ଅଳ୍ପକାଳ ରହିବା ନିମିତ୍ତ ନିର୍ମିତ ବାସସ୍ଥାନ—5. Arbour; a temporary pavilion. ୬ । ଦେବୋଦ୍ଦେଶରେ ନିର୍ମିତ ଗୃହ—6. A house or raised shed intended for accomodating idols ୭ । ଚାନ୍ଦୁଆ;ସାମିଆନା (ହି.ଶ)—7. Awning. ୮ । ଛାୟା ମଣ୍ଡପ; ଛାମୁଣ୍ଡିଆ; ଉତ୍ସବ ବା ସମାବେଶାର୍ଥ ନିର୍ମିତ ଛାୟାଯୁକ୍ତ ଅସ୍ଥାୟୀ ମଣ୍ଡପ (ହି. ଶ)—8. A temporary shed erected for a particular occasion. ୯ । ଦେଉଳର ଉପରଭାଗରେ କ୍ରମସୂକ୍ଷ୍ମ ଆବରଣ (ହି. ଶ)—
9. Dome; pyramidal roof of a temple.

ମଣ୍ଡପିକା—ସ. ବି (ମଣ୍ଡପ+କ+ଆ)—କ୍ଷୁଦ୍ର ମଣ୍ଡପ (ହି. ଶ)—Mandapika A small mandapa.

ମଣ୍ଡ(ଣ୍ଡି) ମଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବଣ—ମଣ୍ଡି ଥିବା; ମଣ୍ଡଯୁକ୍ତ; ଗଦଗୁଆ (ତରଳ ବସ୍ତୁ)—(liquid) Having Manda(ndi) mandia sediments or lumps; lumpy. ଖଇଚେ **गुटलीवाला**

ମଣ୍ଡଳ—ସ. ବି—(ମଣ୍ଡ+ଅଳ୍କ ଅର୍ଥରେ ଲ)—୧ । ଗୋଲକ—1. Mandala Sphere; orb. ୨ । ଚକ୍ର—2. Wheel. ୩ । ମୁଣ୍ଡଳୀ; ବୃତ୍ତ—3. Circle. ୪ । ବୃତ୍ତାକାର ଅଲୋକ—4. Halo of light. ୫ । ପରିଧି—5. Circumference. ୬ । ବୃତ୍ତାକାର ଚିତ୍ର—6. Circular figure or drawing. ୭ । ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପରିଧି; ଚନ୍ଦ୍ର ବା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ବିମ୍ବ—7. Disc of the sun or the moon. ୮ । ଚନ୍ଦ୍ର ବା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଚାରି ପଟରେ ବେଢ଼ିଥିବା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଅଲୋକ ରେଖା—8. A halo of light seen round the sun and the moon. ୯। ପରିବେଶ; ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର, ବିଶେଷତଃ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର, ଚାରି ପାଖେ ଖଣ୍ଡବୃଷ୍ଟିରେ ବେଳେ ବେଳେ ଯେଉଁ ବୃତ୍ତାକାର ରେଖା ଦେଖା ଯାଏ—9. A bright circle sometimes seen at some distance from the sun and specially the moon (in cloudy weather.) ୧୦ । ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ଗତି ରେଖା—10. Orbit of a planet. ୧୧ । ରାଜ୍ୟ—11. Kingdom. ୧୨ । ସ୍ଥାନ; ଦେଶ—12. Country; place. ୧୩ । ଦେଶାଂଶ; ପ୍ରଦେଶ; ଦେଶ ଭାଗ—13. Province; tract of country. ୧୪ । ଗ୍ରାମ ସମଷ୍ଟି; ଅଞ୍ଚଳ; ପ୍ରଗଣା—14. A collection or group of villages. ୧୫ । ମୁଣ୍ଡଳୀ; ଭୂମିରେ ବା ଅଙ୍କିତ ରେଖାଦ୍ୱାରା ରଚିତ ଆସନବିଶେଷ—15. A seat prepared by drawing circular lines on the ground. ୧୬ । ଧନୁର୍ଦ୍ଧରମାନଙ୍କ ଆସନବିଶେଷ—16. One of the postures assumed by an archer. ୧୭ । ଅରି ମିତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାଦଶ ପ୍ରକାରର ରାଜା—17. Twelve kinds of kings surrounding a kingdom. ୧୮ । ସର୍ପ; ନାଗ—18. Serpent; cobra. ୧୯ । କୁକୁର—19. Dog. ୨୦ । ସମୂହ, ପୁଞ୍ଜ; ବୃନ୍ଦ—20. Cluster; multitude. ୨୧ । ନଖାଘାତ; ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କ ଶରୀରର ସ୍ଥାନବିଶେଷରେ କଲାବେଳେ ନଖାଘାତ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—21. Semi circular amatory nail scratches. ୨୨ । ଦିଙ୍ମଣ୍ଡଳ; ଦିଗଲୟ (ହି. ଶ)—22. Horizon. ୨୩ । ୪୦ ଯୋଜନ ଲମ୍ବ ଓ ୨୦ ଯୋଜନ ଚୌଡ଼ା ଭୂଖଣ୍ଡ (ହି. ଶ)—23. A tract of county 40 Jojanas long and 20 Jojanas broad. ୨୪ । ନଖୀ ନାମକ ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ (ହି. ଶ)—24. A kind medicinal scent; shell. ୨୫ । ଦେହରେ ଚକାଚକା ଦାଗ ପଡ଼ୁଥିବା କୁଷ୍ଠରୋଗ ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—25. A kind of leprosy with round spots. ୨୬ । ଗୋଲ ଦାଗ (ହି. ଶ)—26. Circular spot. ୨୭ । ଗୋଲାକାର ସୈନ୍ୟବ୍ୟୂହ ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—27. A kind of circular battle-array. ଦେ. ବି—୧ । ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—1. Name of a family title. ୨ । ଗ୍ରାମର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—2. The headman of a village. ୩ । ଦାଣ୍ଡୁଆ ଜାତିର ସମ୍ମାନବିଶେଷ—3. A title of the Sudra (Dalua) caste guild.

ମଣ୍ଡଳକ—ସ. ବି (ମଣ୍ଡଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ Mandalaka ମଣ୍ଡଳ—1. The orb of the sun and the moon. ୨ । ଦର୍ପଣ—2. Mirror. ୩ । କୁଷ୍ଠ ରୋଗ ବିଶେଷ—3. A kind of leprosy. ୪ । ମଣ୍ଡଳାକାର ବ୍ୟୂହ - 4. A kind of circular

battle array. ୫ (ଏହା ମଣ୍ଡଳାକାରରେ ଶୋଉଥିବାରୁ) କୁକୁର—5. Dog.

ମଣ୍ଡଳ ନୃତ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଚକ୍ରାକାର ନୃତ୍ୟ—
Mandala nrutya A dance in a ring.

ମଣ୍ଡଳ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମିରେ ମଣ୍ଡଳାକାର ଚିହ୍ନ ଲେଖିବା—
Mandala bhāngibā To draw circular figures
মণ্ডল আঁকা अहिपन देना on the ground.

ମଣ୍ଡଳ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବିଣ—ଚକ୍ର ମଧ୍ୟସ୍ଥ—Situate inside a
Mandala madhyabartti circle.

ମଣ୍ଡଳା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଣ୍ଡଳ)—ଭୂମି ଆଦିରେ ଅଙ୍କିତ ମଣ୍ଡଳାକାର
Mandalā ରେଖା—Circles drawn on the ground.
মণ্ডলাকার রেখা (ଉ—ପୃଥ୍ୱୀରେ ମଣ୍ଡଳା କରି ବାନ୍ଧିଲ, ମୂଳ କମଳ
गोलाकार रेखा, मण्डल ତାର ନାମ ଦେଲ । ପ୍ରାଚୀ. ଫଳଚେ ଗୀତା ।)

ମଣ୍ଡଳାକାର—ସଂ. ବିଣ (ମଣ୍ଡଳ+ଆକାର)—ଗୋଲାକାର; ଚକ୍ରାକାର—
Mandalākāra Circular; globular.

ମଣ୍ଡଳାଗ୍ର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମଣ୍ଡଳ+ଅଗ୍ର)—୧ । ଖଡ୍ଗ—
Mandalāgra 1. Sword. ୨ । ସୁଶ୍ରୁତୋକ୍ତ ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ହି. ଶ)—2. A kind of surgical instrument used in ancient India.

ମଣ୍ଡଳା ଘର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପାଇଖାନା—
Mandalā ghara Latrine.

ମଣ୍ଡଳା ଘରେ ବିଜେ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତି
Mandalā ghare bije karibā ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ)—(ରାଜା) ପାଇଖାନାକୁ ଯିବା ବା ଝାଡ଼ା ଫେରିଯିବା—To ease oneself (said of Rajas).

ମଣ୍ଡଳାଧିପ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମଣ୍ଡଳ+ଅଧିପ)—ପ୍ରଦେଶର ଅଧିପତି;
Mandalādhipa ଚତୁଃଶତ ବା ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ ଯୋଜନ ପରିମିତ ଦେଶର ରାଜା—The lord of a province.
(ମଣ୍ଡଳାଧିପତି, ମଣ୍ଡଳାଧୀଶ, ମଣ୍ଡଳେଶ, ମଣ୍ଡଳେଶ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଣ୍ଡଳାୟିତ—ସଂ. ବିଣ (ମଣ୍ଡଳ+ୟ=ମଣ୍ଡଳାୟ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Mandalāyita ଚକ୍ରାକୃତି; ବର୍ତ୍ତୁଳ; ଗୋଲାକାର—Round; circular.

ମଣ୍ଡଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମଣ୍ଡଳୀ)—୧ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟାନମାନଙ୍କର ଏକ ଧର୍ମ
Mandali ଯାଜକଙ୍କ ଅଧୀନ ଉପାସକଗଣ—1. A colony
মণ্ডলী मण्डली or congregation under a person.
୨ । ଜଣେ ଧର୍ମଯାଜକଙ୍କ ଇଲାକା—2. A parish.

ମଣ୍ଡଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ମଣ୍ଡଳଯୁକ୍ତ; ଗୋଲ—Circular.
Mandalia (ଉ—ଅଖଣ୍ଡ ଚନ୍ଦ୍ର ସୁନ୍ଦର ମୁଖ ମଣ୍ଡଳିଆ ।
গোল गोला କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।)

ମଣ୍ଡଳିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ମଣ୍ଡଳ+ଇନ୍+ଈ; ୧ମା. ୧ବ)—ଦୂବ—
Mandalini The doob grass.

ମଣ୍ଡଳୀ—ସଂ. ବି (ମଣ୍ଡଳ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଜନସମୂହ;
Mandali ଗୋଷ୍ଠୀ; ସମାଜ—1. A congregation or crowd of people; a group of people; a society of men. ୨ । ଚକ୍ରାକାରରେ ଉପବିଷ୍ଟ ଜନସମୂହ—2. An assembly of persons seated in a circle. ୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The sun. ୪ । ସର୍ପ—4. Serpent. ୫ । କୁକୁର—5. Dog. ୬ । ବଣଭୁଆ; କଟାଶ—6. Wild cat. ୭ । ବିଲୁଆ—7. Cat. ୮ । ଡିମ୍ବିରି ଗଛ—8. The fig tree. ୯ । ବଟ ବୃକ୍ଷ—9. Banyan tree. ୧୦ । ଚକ—10. Wheel. ୧୧ । ଦୂବା (ହି. ଶ)—11. The Doob grass. ୧୨ । ଗୁଳୁଚି (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—12. Guluchi (See) ୧୩ । ସୁଶ୍ରୁତୋକ୍ତ ଆଠ ପ୍ରକାର ସର୍ପ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ଜାତୀୟ ସର୍ପ—13. A kind of snake. [ଦ୍ର—ଏହା ଦେହରେ ଗୋଲାକାର ମଣ୍ଡଳମାନ ଥାଏ ଓ ଏହା ଖୁବ ସ୍ଥିର ଥିବାରୁ ଚଞ୍ଚଳ ଗୁଳି ପାରେ ନାହିଁ—ହି. ଶ] ବିଣ—ଚକ୍ରାକାରରେ ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ମଣ୍ଡଳ ବର୍ତ୍ତିଷ୍ଣୁ—Revolving in a circle; gyrating.

ମଣ୍ଡଳୀ କରଣ—ସଂ. ବି (ମଣ୍ଡଳ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+କରଣ)—
Mandali karana କୁଣ୍ଡଳୀକରଣ; ଗୋଲାକରିବା—Coiling;
(ମଣ୍ଡଳୀକୃତ—ବିଣ) rounding.

ମଣ୍ଡ ହାରକ—ସଂ. ବି (ମଣ୍ଡ=ଅନ୍ନାଦିର ଫେଣ+ହୃ ଧାତୁ=ନେବା+
Manda hāraka କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ; ଯେ ଭାତର ଫେଣରୁ ମଦ ତିଆର କରେ)—୧ । ଶୌଣ୍ଡିକ; ଶୁଣ୍ଡି—1. A maker of wine; a distiller. ୨ । ମଦ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟୀ (ହି. ଶ)-2. A dealer in wine.

ମଣ୍ଡା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଣ୍ଡକ; ମଣ୍ଟକ)—୧ । ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ—
Mandā 1. A kind of cake boiled in steam.
মংডা [ଦ୍ର—ଚାଉଳ ଚୂନାକୁ ସିଝାଇ ଖଳ କରିବାକୁ ହୁଏ ।
मंडा ଚାଳୁରେ ସେହି ଖଳକୁ ଗିନା ଆକାର କରି ତା ମଧ୍ୟରେ ପୂର ଦେଇ ମୁହଁ ବୁଜି ଗୋଲ କରି ବାମ୍ପରେ ସିଝା ଯାଏ । ଏହି ପିଠା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁପାକ ଅଟେ । ଲୋକେ ତପରେ କହନ୍ତି—ପିଠା ଭିତରେ ମଣ୍ଡା କଣ୍ଢୋଲ, ବାଦ୍ଯ ଭିତରେ ଘଣ୍ଟା କଣ୍ଢୋଲ ।] ୨ । ପୁଷ୍ପ ସ୍ତବକ—
তোড়া 2. Nosegay. ୩ । ଗୁଚ୍ଛ ସ୍ତବକ—3. Cluster.
गुलदस्ता [ଦ୍ର—କରେ ଦେଲ ସୁଗନ୍ଧ ମଣ୍ଡା, ଶୁଙ୍ଘନ୍ତେ ଭ୍ରମରମଣି ହୋଇଲେ ମେଣ୍ଡା । ପ୍ରତାପ. ଶିଶିବେଣା ।] ୪ । ମଣ୍ଡିବା;
ভূষিত করা ଭୂଷିତ କରିବା—4. Adorning. ୫ । ମଣ୍ଡା କାଇଁଚ (ଦେଖ)—5. Mandā kāincha (See)
গোল ବିଣ—୧ । ଗୋଲାକାର—1. Circular. ୨ । ସଜ୍ଜିତ;
गोल ମଣ୍ଡିତ—2 Adorned. (ଉ—ଦେବଙ୍କର ଗଣ୍ଡା-ପାଇରେ ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା, ଛିଡ଼ିଲା ଅର୍ପିରଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉଡ଼େ ମଣ୍ଡା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।) ସଂ. ବି. (ମଣ୍ଡ+ଅ)—୧ । ସୁରା (ହି. ଶ)—1. Wine; spirituous liquor. ୨ । ଆମଳକୀ (ହି. ଶ)—2. Embelic

myrobalan. ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—କୌଣସି ଦେଶୀ ମଦ (ଗୁଡ଼ଳ ବା ମହୁଲ) ରଖିବାର ମାଟିର ପାତ୍ର ବିଶେଷ—A flat earthen vase for containing liquor. [ଦ୍ର—ଏହା ଶିଅଳମାନେ ତାଡ଼ି ରଖିବା ମଦ ଓଗ୍ର ଭଳ ସାନ ମୁହାଁ ଓ ମାଠିଆ ପରି ଗୋଲ ନ ହୋଇ ଚେପ୍ଟା ଅଟେ ।]

ମଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମଣ୍ଡିବା ଶବ୍ଦର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ— The Manḍā(ṇḍe)ibā causative form of Manḍibā). ୧ । ମଣ୍ଡିତ କରାଇବା—1. To cause to adorn. साजाना (ଉ—ମଣ୍ଡାଇ ସୁନାକ ନେତ୍ର ପଦ୍ମଜାସେଂ, ଅଯତ୍ନ ମଣ୍ଡଳ सजावट कराना,मंडवाना ଚଇଭୁରୁ ଲାସେଂ । ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା) ୨ । ସୁସଜ୍ଜିତ କରାଇବା—2. To decorate. (ଉ—ମଣ୍ଡାଇଲ କବାସ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଦେଲି ଏ ବେଶ, ଅନେ ଯେବେ ଶାବେଶ ମନ ବଳିଲାରେ । ଦକ୍ଷସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।)

ମଣ୍ଡା କାଇଁଚ—ଦେ. ବି (ସ. ମଣ୍ଡଳ + କୁଞ୍ଚିକା; ସ.ନାମ. ରକ୍ତଚନ୍ଦନ)—Manḍā kāiñcha ଏକ ପ୍ରକାର ବର୍ତ୍ତୁଳ ନାଲି ଫଳ—A kind of flat red seed used by goldsmiths in weighing; Adenanthera Penonina. [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରକୃତରେ କାଇଞ୍ଚ ଜାତୀୟ କୁହେଁ, କାଇଞ୍ଚ ଲତାରେ ଫଳେ, ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର ଗଛରେ ଫଳେ । ଏହି ଗଛ ରକ୍ତଚନ୍ଦନ ବର୍ଗରେ ଅଟେ । ଏହାର ଗାଡ଼ ଗୋଲ ଓ ଚେପ୍ଟା ଓ ଆକାରରେ କାଇଞ୍ଚର ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଗୁଣ । ବଣିଆମାନେ ସୁନା ଆଦି ଓଜନ କରିବାରେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏହାର ଓଜନ = ୨ କାଇଞ୍ଚ, କେହି କେହି ଏହାକୁ ରକ୍ତ ଚନ୍ଦନ (Teracarpus Santalum) ଓ କେହି କେହି ପତ୍ରଙ୍ଗ ବା ବକମ (Caesalpina Sapan) ର ଗାଡ଼ ବୋଲି କହନ୍ତି ।]

ମଣ୍ଡା କୁସୁମ—ଦେ. ବି—ବଡ଼ କୁସୁମ ଫୁଲ—Safflower of bigger species. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ହଳଦିଆ Manḍā kusuma बड गाँदा फूल हजारा ରଙ୍ଗର ବହୁତ ପ୍ରସ୍ତ ପାଖୁଡ଼ା ଥାଏ ।]

ମଣ୍ଡା କୋଲପ—ଦେ. ବି—ଗୋଲାକାର କୋଲପ—Manḍā kolapa गोल कुलुप A round padlock. (ମୁଣ୍ଡା କୋଲପ ଅନ୍ୟ ରୂପ; ନଳୀ କୋଲପ—ବିପରୀତ)

ମଣ୍ଡା ଗିଲ—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ଗିଲ; କରକଲ (ଦେଶ)—Manḍā gila A kind of Mimosa Scandens. गिला [ଦ୍ର—ଏହା ସାଧାରଣ ଗିଲଠାରୁ ବଡ଼ ଗୁର ଗୁଣ ବଡ଼ ଓ ଚେପ୍ଟା ।] ବଜ୍ରା

ମଣ୍ଡାଛତୁ—ଦେ. ବି—ନାଡ଼ ନ ଥିବା ଓ ପେଣ୍ଡୁ ପରି ମୁଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ ଭୂମିରୁ Manḍāchhatu ଉଠିବା ଏକପ୍ରକାର ଛତୁ—A ball-बड़छातू shaped mushroom. [ଦ୍ର—ଏହା ଶୁଖିଗଲେ କଳା ହୁଏ । ଏହାର ଚୂନା ପାଉଁଶ ପରି । ଏହି ଚୂନାକୁ ଘାଅରେ ପକାଇଲେ ଘାଅ ଶୁଖିଯାଏ ।]

ମଣ୍ଡା ଟିଙ୍କ—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ବଡ଼ ଟିଙ୍କ—A kind of big Manḍā ṭinka sized tick. [ଦ୍ର—ଟିଙ୍କ ତଳେ ଶୀଳା गोल एँटेनी चढ़ीकिलनी ଦେଖ ।]

ମଣ୍ଡାଣ—ଗ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—କଢ଼ାଣ ଓ ଦୋଓଡ଼ ପରେ Manḍāṇa ବିଲରେ ଯେଉଁ ହଳ କରାଯାଏ—The third ploughing of fields.

ମଣ୍ଡା ପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଧଡ଼ିରେ ମଣ୍ଡଳ ଆକାର ଚିହ୍ନ ବୁଣାଯାଇ ଥିବା Manḍā parḍiyā (ଲୁଗା)—(cloth) Bearing circular marks in the border. (ଉ—ନେତ ପିନ୍ଧିଥିବା ମଣ୍ଡା ପଡ଼ିଆ, କହାଇ ନ ଗିବ ଲୋଡ଼ିବା । ପ୍ରାଚୀ. ଭବସ୍ୟମଙ୍ଗଳ ।)

ମଣ୍ଡା ରୁଞ୍ଜ—ଗ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମଣ୍ଡା କାଇଁଚ (ଦେଖ)—Manḍā ruñja Manḍā kāiñcha (See)

ମଣ୍ଡା ଶିପ—ଦେ. ବି—ଗୋଲାକାର ଶିପ—Round oyster shell. Manḍā sipa गोल सामुक गोलसीप

ମଣ୍ଡି—ଦେ. ବି (ସ. ମଣ୍ଡ)—ପାଣିଆ ଦ୍ରବ୍ୟର ତଳେ ବସିଥିବା Manḍi ଖଦଡ଼ା ଅଂଶ—Rough sediment left at तलानी तलछट the bottom of a liquid.

ମଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଖଦଡ଼ିଆ (ତରଳ ଦ୍ରବ୍ୟ)—(a liquid) Manḍiā खईचे Having rough particles or (ମଣ୍ଡ ମଣ୍ଡିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) lumps in it.

ମଣ୍ଡିତ—ସ.ବିଣ (ମଣ୍ଡ ଧାତୁ + କର୍ମ.ତ)—୧ । ଭୂଷିତ—1. Adorned. Manḍita ୨ । ସଜ୍ଜିତ—2. Equipped. ୩ । ଖଚିତ —3. Studded. ୪ । ବେଷ୍ଟିତ—4. Enveloped; surrounded. ୫ । ଆବୃତ—5. Plated; covered; overlaid with. ବି—ଜନୈକ ବୌଦ୍ଧ ରାଜା —Name of a Buddhist king.

ମଣ୍ଡିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମଣ୍ଡ ଧାତୁ)—୧ । ଅଳଂକୃତ କରିବା; Manḍibā ଭୂଷିତ କରିବା—1. To adorn; to साजाना; मण्डनकरा decorate. (ଉ—ଚନ୍ଦନ ଫୁଲେ ମଣ୍ଡିଥାଉ मंडना ତନୁ ଗାହ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।) ୨ । ସଜାଇବା; ସଜ୍ଜିତ କରିବା—2. To equip. ୩ । ଶୋଭା ବଢ଼ାଇବା; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୃଦ୍ଧିର ଉପାୟ କରିବା—3. To emhance the beauty or charm of a thing. (ଉ—ଯଥାକାଳେ ଅଙ୍ଗମଣ୍ଡିଲା ଅଭିନବ ଯୌବନ । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।) ୪ । ଅଙ୍ଗେ ପିନ୍ଧିବା—4. To wear, to put on. (ଉ—ଲୋପମୁଦ୍ରା ତା ଦେଖି ସନ୍ନିଧାନ କଲେ, ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ସେ ମଣ୍ଡନ ମଣ୍ଡିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ମଣ୍ଡୁଅ—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ମଣ୍ଡପ)—ମଣ୍ଡପ—A raised and shaded Manḍua pandal. (ଉ—ସ୍ଥୂଳ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ମଣ୍ଡୁଅରେ मंडप थାଇ, ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ବେନି କିରଣ ଏହି । ପ୍ରାଚୀ. मंडवा ଅବଧୂତଗୀତା ।)

ମଣ୍ଡୁଅ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ମଣ୍ଡପ) ମଣ୍ଡପ—
Manduā A raised pavilion or pandal.

ମଣ୍ଡୁକ—ସଂ. ବି (ମଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଉକ)—ଢାଲକୁ ଧରିବାର ସ୍ଥାନ—
Manduka The part of a shield where it is held by the hand.

ମଣ୍ଡୁଳି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମାଛ ଧରିବାର ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Manduli A contrivance for catching fish.

ମଣ୍ଡୂକ—ସଂ. ବି (ମଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଊକ)—୧ । ଭେକ; ବେଙ୍ଗ—
Mandūka 1. A frog. ୨ । ମୁନିବିଶେଷ—2. Name
(ମଣ୍ଡୂକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) of a sage. ୩ । (+କରଣ ଊକ) ରତିବନ୍ଧବିଶେଷ—3. A kind of coitus or mode of sexual enjoyment (Apte). ୪ । (+କର୍ମ. ଊକ) ପ୍ରାଚୀନକାଳର ଏକ ବାଦ୍ୟ (ହି. ଶ)—4. A kind of musical instrument used in ancient India. ୫ । (+ଅଧିକରଣ. ଊକ) ନୃତ୍ୟବିଶେଷ (ହି. ଶ)—5. A kind of dance. ୬ । ଏକଜାତୀୟ ଘୋଡ଼ା (ହି. ଶ)—6. A species of horse.

ମଣ୍ଡୂକପର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି—ଶ୍ୟୋନାକ; ଫଣଫଣା (ବଙ୍ଗଳା ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Mandūkaparnna Bignonia Indica.

ମଣ୍ଡୂକପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି—୧ । ହାଡ଼ଯୋଡ଼ାଅଥ ଗୁଳ୍ମ; ଧାନ୍ୟାଦିବର୍ଗର ବନ୍ୟ ଶାକବିଶେଷ; ଥାଲକୁଣୀ ଶାଗ—
Mandūkaparnni 1. Hydrocotyle Asiatica; the Asiatic pennywort (Kirtikar). [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ବେଙ୍ଗ ପିଠିର ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ । ଏହି ପତ୍ରର ବାହ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗରେ କୁଷ୍ଠ, ଉପଦଂଶ, କଲି ଘା ଓ ଚର୍ମରୋଗ ଆରୋଗ୍ୟ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କୁଷ୍ଠ, ପାଣ୍ଡୁ, ମେହ, ରକ୍ତଦୋଷ, କାସ, ବିଷଦୋଷ, ଶୋଥ ଓ ଜ୍ୱର ନାଶକ । ଏହା ଆୟୁଷ୍କର, ମେଧାଜନକ, ରସାୟନ, ସ୍ୱରବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ସ୍ମୃତିପ୍ରଦ । ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ଦେଖା ଯାଇଅଛି ଯେ ଏ ପତ୍ରର ରସ ଏକ ତୋଳା ଲେଖାଏଁ ପ୍ରତ୍ୟହ ଖାଇଲେ ଆୟୁର୍ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ । ଜଣେ ଚୀନ ଦେଶବାସୀ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରି ଶତାଧିକ ବର୍ଷ ବଞ୍ଚିଥିବାର ଦେଖା ଯାଇଅଛି ।] ୨ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା (ହି. ଶ.)—2. Indian madder. ୩ । ବ୍ରାହ୍ମୀ ଶାଗ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—3. Brāhmi (See)
(ମଣ୍ଡୂକପର୍ଣ୍ଣିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ମାଣ୍ଡୂକୀ, ବ୍ରାହ୍ମୀ, ଶରଣ୍ୟା, ମହୌଷଧି
ଥାନକୁନ୍ଥି, ଥୁଳକୁଡ଼ି
ଥୁଲଖୁଡୀ, ଅମାଯହ୍ନୁକୀ.
ଖୁଲଖୁଡୀ
ତେ. ମଣ୍ଡୂକବ୍ରହ୍ମୀ
ମ. ବ୍ରାହ୍ମୀ
ତା. ବଲ୍ଲାରୈକେରୈ
ଗୁ. ଖଡବ୍ରମୀ
ପା. ଜନରବ୍

ମଣ୍ଡୂକପ୍ଲୁତ(ତି)—ସଂ. ବି—୧ । ଭେକ ଲମ୍ଫ; ବେଙ୍ଗ ଡେଇଁବା ଗତି—
Mandūka pluta(ti) 1. The jumping motion of
(ମଣ୍ଡୂକାପ୍ଲୁତ—ଅନ୍ୟରୂପ) a frog. ୨ । ରଚନାର ଗୁଣବିଶେଷ; ଚିତ୍ରରଚନାବିଶେଷ—2. A kind of pictural composition. [ଦ୍ର—ଏ ରଚନାରେ ଏକ ବା ତତୋଽଧିକ ପଦ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ବା ଏକାଧିକ ଅକ୍ଷର ବଢ଼ିବାର ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ନିମ୍ନଲିଖିତ ପଦଗୁଡ଼ିକ ମଣ୍ଡୂକପ୍ଲୁତ ଗୁଣରେ ଲିଖିତ । ଯଥା—

ଧରକର ହସି ହସି କେ ସଖୀ କହେ ମଧୁରେ
ମଧୁରେ ସ୍ନେହରେ ସୁମନା ମନାଇବା କଥିରେ
ଧୀରେ ହେବ ମୋଦ ଧୀବର ବର ଲଭନ୍ତ କାଲେ
କାଲେ ନ ହେବ ତ ଏ ଭାବ ଭାବକଙ୍କ ଭାବରେ ।
ଗୋଲୋକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।

ମତାନ୍ତରରେ ଉଦାହରଣ—
ମାନଦ୍ୱନ ମନ ମନ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ଧନସ୍ଥାନ
ଚନ୍ଦ୍ର ଘନ ମାନ ପ୍ରାଣଧନ ମାନ ମାନ ।
ଗୋଲୋକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।

ମତାନ୍ତରରେ ଉଦାହରଣ—
ରସେ ବରସେ ରସେ ଅଳ ରସେ ପରଶେ ରସେ ।
ଗୋଲୋକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।]

ମଣ୍ଡୂକପ୍ଲୁତ(ତି)ନ୍ୟାୟ—ସଂ. ବି—ବେଙ୍ଗ ଯେପରି ଡେଇଁ ଡେଇଁ
Mandūkapluta(ti)nyāya ଗତି କରେ ସେହିପରି ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ରହି ରହି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବା—Like the leaping motion of a frog. An analogy applied to a case where an act is done by leaps and bounds with repeated rests).

ମଣ୍ଡୂକ ବାଦ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଶିଶୁଙ୍କ କ୍ରୀଡ଼ନକ ଏକପ୍ରକାର ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ;
Mandūka bādya ବେଙ୍ଗାବାଇଦ—A kind of small drum for children.

ମଣ୍ଡୂକ ସରଃ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ)—ମଣ୍ଡୂକପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳାଶୟ—A tank
Mandūka sarah abounding in frogs.

ମଣ୍ଡୂକା—ସଂ. ବି—ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା (ଦେଖ)
Mandūkā Manjishtha (See)

ମଣ୍ଡୂକାସନ—ସଂ. ବି—ଯୋଗର ଆସନବିଶେଷ—
Mandūkāsana A posture in joga or spiritual meditation.

ମଣ୍ଡୂକି—ଦେ. ବି—ମଣ୍ଡୂକ (ଦେଖ)—Mandūka (See)
Mandūki (ଉ—କୂର୍ମ୍ମଙ୍କ ମଣ୍ଡୂକିରେ ରହନ୍ତି—ପ୍ରାଚୀ. ପରଚେଗୀତା ।)

ମଣ୍ଡୂକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମାଈ ବେଙ୍ଗ; ବେଙ୍ଗୁଲୀ—1. A she-
Mandūki frog. ୨ । ଭ୍ରଷ୍ଟା ବା ଅସତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. An unchaste woman (Apte). ୩ । ମଣ୍ଡୂକପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)—3. Mandūkaparnni (See) ୪ । ଆଦିତ୍ୟଭକ୍ତା (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)—4. Aditya-bhaktā (See)

ମଣ୍ଡୂର—ସଂ. ବି (ମଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଊର) —୧ । ଲୌହକିଟ୍ଟ; ଲୁହାର
Mandūra କଳଙ୍କି; ଲୌହମଳ—1. The rust of
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ-ସିଂଘାଣ, iron. ୨ । ଲୁହା ଗୁହ—2. Slag of

ସିଂହାଣ, ସିଂହାନ, iron; dross of iron. [ଦ୍ର—ସିଂଘାନ, ଶୁଳସାତନ, ଅନ୍ତତଃ ୬୦ ବର୍ଷର ପୁରାତନ ମଣ୍ଡୂରକୁ କଷ୍ଟ, ଲୌହଚୂର୍ଣ୍ଣ, ବାହାଡ଼ା କାଠର କଅଁଳରେ ପୋଡ଼ି ଗୋମୂତ୍ରରେ ଅୟୋମଲ, ଲୋହଜ, ପକାଇ, ଏହିପରି ୭ ଥର ଶୋଧନ କରି କୃଷ୍ଣଚୂର୍ଣ୍ଣ, ଲୋଷ୍ଟ, ତାକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହାର ଲୌହସିଂହାଣ(ଣି)କା କରାଯିବା ଉଚିତ ।]

ମଣ୍ଡେଇବା—ପ୍ରାଦେ (ଛାଣପୁର) କି—ପିନ୍ଧାଇବା—
Mandeibā To put on.

ମଣ୍ଡୋଦକ—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ମଣ୍ଡମିଶ୍ରିତ ଉଦକ)—ପିଠୋଉ
Mandodaka ପାଣି—Water mixed with rice paste.

ମଣ୍ଡୋପ—ଗ୍ରା. ବି—ମଣ୍ଡପ (ଦେଖ)—Mandapa (See)
Mandopa [ଦ୍ର—କଣ୍ଟ ଦୂରେ ମଣ୍ଡୋପେକ ଦେଖିଲେ (ମଣ୍ଡେଇ,ମୁଣ୍ଡପ, ମୁଣ୍ଡେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯାଇଁ—ପ୍ରାଚୀ. ନଳଚରିତ ।]

ମତ୍—ସ—୧ । (ଅସ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦର ମଦ୍‌ଶବ୍ଦାଂଶର ଏକ ରୂପ, ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ
Mat ପୂର୍ବେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ମଦବଲମ୍ବନ, ମଦାଲୟ, ମଦାଶ୍ରୟ, ମଦର୍ଚ୍ଚିତ, ମଦଙ୍କ, ମଦାଶ୍ରିତ, ମଦୁକ୍ତିଃ; ମଦୃଣ, ମଦୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ମତ୍‌କେଶ, ମତ୍‌ଖଡ୍ଗ, ମଦ୍‌ଗୁଣ, ମଦ୍‌ଧର୍ମ, ମଚ୍ଚିତ୍ତ, ମଚ୍ଛାୟା, ମଜ୍ଜାୟା, ମଜ୍ଜୀବନ, ମଟ୍ଟଙ୍କିତ, ମଣ୍ଡୁକୁର, ମତ୍ତୋରକ, ମତ୍ତନୟା, ମତ୍ତୁଲ୍ୟ, ମଦ୍‌ଥୁତ୍କାର, ମଦ୍ଦେଶ, ମନ୍ଦନ,ମନ୍ନାଥ,ମତ୍‌ପ୍ରେରିତ,ମଦ୍‌ଫଳ;ମଦ୍‌ଶଂସିତ,ମଦ୍‌ସନ୍ଦେଶ, ମଦ୍‌ସଦୃଶ)—ମଦଧିକୃତ; ମୋହୋର; ମୋସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ମୋଦ୍ୱାରା—1. Mine; relating to me; by me. ୨ । (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ଯାହାର ଅଛି, ଏହି ଅର୍ଥରେ ବିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୁଏ—2. A suffix denoting having or possessing. [ଦ୍ର—ଏଥିର ପୁଂ. ୧ ବଚନରେ ମାନ୍ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ ମତୀ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଆରେ ୧ ବଚନରେ ମଧ୍ୟ 'ମନ୍ତ' ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୁଏ । ଯଥା—ସ· ବୁଦ୍ଧିମାନ୍, ବୁଦ୍ଧିମତୀ, ଦେଶଜ. ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ ।]

ମତ୍କ—ସଂ. ବଣ (ଅସ୍ମଦ୍+୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତିରେ କ) —ମଦୀୟ; ମୋର—
Mat-ka Mine: my (Apte) ବି (ମଦ୍
(ମତ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ)—ଖଟପୋକ—
A bed-bug (Apte)

ମତ୍କାମନା—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅସ୍ମଦ୍+କାମନା)—ମୋ ଇଚ୍ଛା—
Mat-kāmanā My wish

ମତ୍କାମୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅସ୍ମଦ୍ +କାମିନ୍)—ମୋତେ
Mat-kāmi ଲାଭ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—Desirous of
(ମତ୍କାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) getting me. [ଦ୍ର—(ମଦ୍‌ଭକ୍ତ, ମଦ୍‌ପିପାସୁ, ମଦଭିଲାଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏହିପରି ମଦ୍‌ଶବ୍ଦପୂର୍ବକ ଅନେକ ଶବ୍ଦ ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ଯଥା—ମତ୍କାର୍ଯ୍ୟ, ମତ୍କୁଟୀର, ମତ୍କୁଳ, ମତ୍କ୍ଲେଶ ।]

ମତ୍କୁଣ—ସ. ବି (ମଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉଣ)—୧ । ଖଟ ପୋକ;
Matk-una ଓଡ଼ଶ—1. The bed bug. ୨ । ଉକୁଣୀ—2. Louse. ୩ । ଦନ୍ତହୀନ ହସ୍ତୀ; ମାଖୁନା ହାତୀ—3. An elephant without tusks. ୪ । ନାରିକେଳ (ଗଛ ଓ ଫଳ)—4. Cocoanut (tree and fruit). ୫ । ମାଖୁନା ମନୁଷ୍ୟ; ଶ୍ମଶ୍ରୁହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି—5. A male without mustaches or beard; a beard-less man. ୬ । ଜଙ୍ଘାତ୍ରାଣ; ପଦ ତ୍ରାଣ—6. An armour for the legs or thigh. ୭ । ମହିଷ—7. A buffalo (Apte.)

ମତ୍କୁଣା(ଣୀ)—ସ. ବି—୧ । ଅଜାଗଳସ୍ତନ—1. The nipple-
Mat-kunā(ni) like protuberances below the neck of a goat. ୨ । ଅଜାତଲୋମ ସ୍ତ୍ରୀଚିହ୍ନ; ଅଲୋମକ ଭଗ—2. Female organ which has not yet grown the pubic hairs; the pudendum of a young girl (Apte.)

ମତ୍କୁଣାରି—ସ. ବି—(ମତ୍କୁଣ+ଅରି)—ଇନ୍ଦ୍ରାସନ; ସିଦ୍ଧି; ଗଞ୍ଜା—
Mat-kunāri Indian hemp.

ମତ୍କୃତ—ସ. ବି—(ତୃତୀୟା ତତ୍; ଅସ୍ମଦ୍+କୃତ)—ମୋଦ୍ୱାରା କୃତ
Mat-kruta ବା ସମ୍ପାଦିତ ବା ରଚିତ—Done by me.

ମତ୍ ପରାୟଣ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ଅସ୍ମଦ୍+ପରାୟଣ)—ମୋ ପ୍ରତି
Mat-parāyana ବିଶେଷ ଅନୁରକ୍ତ—Devoted to me.
(ମତ ପରାୟଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ମତ ପରାୟଣତା—ବି)

ମତ୍ପୁତ୍ର—ସ. ବି—(ଅସ୍ମଦ୍+ପୁତ୍ର)—ମୋ ପୁଅ—
Mat-putra My son. (ଦ୍ର—ଏହିପରି ମତ୍ପିତା, ମତ୍କନ୍ୟା, ମତ୍ସନ୍ତାନ, ମଦ୍ଦୁହିତା ଆଦି ଶବ୍ଦ ସମ୍ଭବ ହୁଏ ।)

ମତ୍ ପ୍ରଣୀତ—ସ. ବଣ—(ଅସ୍ମଦ୍+ପ୍ରଣୀତ) ମୋ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ—
Mat pranita Written or composed by me.
(ମଦ୍ରଚିତ, ମଲ୍ଲିଖିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମତ୍ସ—ସ. ବି—(ମଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ସ)—୧ । ମାଛ—1. Fish
Mat-sa (Apte). ୨ । ମତ୍ସ୍ୟରାଜ—2. A lord of the Matsyas (Apte). ୩ । ମତ୍ସ୍ୟ ଦେଶ—3. The Matsya country. ୪ । ମତ୍ସ୍ୟ ଦେଶବାସୀ—4. An inhabitant of the Matsya country.

ମତ୍ ସକାଶ—ସ. ବି—(ଅସ୍ମଦ୍+ସକାଶ)—ମୋ ନିକଟତା—My
Mat-sakāsa (ମତ୍ସକାଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) vicinity.

ମତ୍ ସକାଶାତ୍—ସ. ଅ—(ଅସ୍ମଦ୍+ସକାଶାତ୍)—ମୋଠାରୁ; ମୋ-
Mat-sakāsāt ନିକଟରୁ—From me.

ମତ୍ ସଙ୍କଳ୍ପ—ସ. ବି—(ଅସ୍ମଦ୍+ସଙ୍କଳ୍ପ)—ମୋର ସଙ୍କଳ୍ପ—My
Mat-sankalpa determination or resolve.
(ମତ୍ସଙ୍କଳ୍ପ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମତ୍ ସଦୃଶ—ସ. ବଣ ପୁଂ—(ଅସ୍ମଦ୍+ସଦୃଶ)—ମୋ ପରି—
Mat-sadrusa Like me; similar to me.
(ମତ୍ସଦୃଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ମତ୍ ସାଦୃଶ୍ୟ—ବି) (ମତ୍ସଦୃଶା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମତ୍ସର—ସଂ. ବି—(ମଦ୍ ଧାତୁ=ହେଷ କରିବା+ଣିଚ୍. ସର)—୧ ।
Mat-sara ଅସୂୟା; ହିଂସା—1. Spite; malice. ୨ ।
(ମତ୍ସର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦ୍ୱେଷ—2. Envy. ୩ । ପରଶ୍ରୀକାତରତା—3. Pain at another's weal. ୪ । ରୋଷ; କ୍ରୋଧ—4. Anger. ୫ । ଅସ୍ୱୀକାର—5. Self reproach. ୬ । ଶତ୍ରୁତା—6. Enmity (Apte). ୭ । ଗର୍ବ—7. Pride (Apte). ୮ । ଲୋଭ; ଅସ୍ପୃହତା—8. Covetuousness (Apte). ୯ । (+କରଣ. ସର) ସୋମ (ଲତା)—9. The soma (Apte). ୧୦ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ସର)—ମଶା—10. Gnat (Apte) ବିଣ—୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ସର)—ପରଶ୍ରୀକାତର—1. Envious. ୨ । କ୍ରୁଦ୍ଧ—2. Angry. ୩ । ଦ୍ୱେଷପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Spiteful. ୪ । ଲୋଭୀ—4 Covetuous. ୫ । ପେଟୁ; ଉଦରମ୍ଭରି—5. Greedy; insatiate (Apte) ୬ । ସ୍ୱାର୍ଥାନ୍ଧ—6 Selfish; self interested (Apte) ୭ । କୃପଣ—7 Niggardly.
(ମତ୍ସରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ମତ୍ସରତା—ବି)

ମତ୍ସରା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମତ୍ସରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—The feminine of Mat-sara. ସଂ. ବି—୧ । ମାଛିକା; ମାଛି—1. A fly. ୨ । ମଶା—2. Gnat.
Mat-sarā
(ମତ୍ସରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମତ୍ସରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମତ୍ସର+ଇନ୍; ୧ମା, ୧ବ)—୧ । ଦ୍ୱେଷକାରୀ—1. Envious; jealous; spiteful. ୨ । ପରଶ୍ରୀକାତର; ଅସୂୟାପରବଶ—2. Unable to bear the weal of another person with equanimity. ୩ । ବୈରଭାବାପନ୍ନ—3. Inimical. ୪ । କୃପଣ—4. Miserly. ୫ । କ୍ରୁଦ୍ଧ—5. Angry. ୬ । ଲୋଭୀ—6. Covetuous; greedy (Apte).
Mat-sari
(ମତ୍ସରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ମତ୍ସରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମତ୍ସ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମଦ୍ ଧାତୁ=ମତ୍ତ ହେବା; ଆନନ୍ଦିତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ସ୍ୟ; ଯେ କି ପାଣି ପାଇଲେ ମତ୍ତ ହୁଏ)—୧ । ମାଛ; ମୀନ—1. Fish. ୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପ୍ରଥମ ଅବତାର—2. The first incarnation of Bishṇu. [ଦ୍ର—ଏହି ଅବତାରରେ ବିଷ୍ଣୁ ମହାପ୍ରଳୟ ସମୟରେ ଅତଳ ଗମ୍ଭୀର ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ବୁଡ଼ି ଯାଇଥିବା 'ବେଦ' ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିଥିଲେ ।] ୩ । ପୁରାଣ ବିଶେଷ—3. The name of a Purāṇa. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପୃଥିବୀର ସୃଷ୍ଟିତତ୍ତ୍ୱ ଓ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ମତ୍ସ୍ୟ ଅବତାରର କାର୍ଯ୍ୟମାନ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।] ୪ । ମୀନରାଶି; ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଦ୍ୱାଦଶ ରାଶିର ଶେଷ ରାଶି—4. The Pisces; the last of the 12 signs of the zodiac. ୫ । ସୌର ଚୈତ୍ରମାସ—5. The solar month of Chaitra. ୬ । ମତ୍ସ୍ୟ ଦେଶ (ଦେଖ) 6. Name of a country; Mat-sya deśa (See) ୭ । ବିରାଟ ଦେଶ—7. The Birāṭa country. ୮ । ମତ୍ସ୍ୟଦେଶର ରାଜା—8. The king of the Mat-sya country (Apte). ଦେ. ବି—୧ । ଉତ୍କଳ ଦେଶ—1. The country of Utkaḷa. [ଦ୍ର—ଉତ୍କଳର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ମାଛ ଖାଇବା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମରହଟ୍ଟିଆ ପଣ୍ଡିତମାନେ କହୁଥାଆନ୍ତି ଯେ ଆମର ଓଡ଼ିଶାଟା ମତ୍ସ୍ୟ ଦେଶ ।] ୨ । ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ପର୍ବତ-ବିଶେଷ—2. Name of a mountain in the Balasore district. (ଦ୍ର—ମତ୍ସ୍ୟଶୈଳ ଦେଖ ତଦା ଅନ୍ତର୍ଗ୍ରମରେ ଅଗ୍ରତେ ଠିଆ । ସୁଧାକାଥ. ଭୂଷା ।)
Mat-sya
(ମତ୍ସ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ମତ୍ସ୍ୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମତ୍ସ୍ୟ କରଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଖାଲୋଇ; ମାଛ ରଖିବାର ବାଉଁଶିଆ; ଅଇଁଷ ଟୋକେଇ—A wickerwork basket used by fishermen for keeping the fish they catch; a fish-basket.
Mat-sya karaṇḍa
ମତ୍ସ୍ୟ କରଣ୍ଡିକା, ମତ୍ସ୍ୟ ବନ୍ଧ(ନ୍ଧି)ନୀ, ମତ୍ସ୍ୟାଧାନୀ, ମତ୍ସ୍ୟଧାନୀ } ଅନ୍ୟରୂପ

ମତ୍ସ୍ୟ କେଶରୀ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର କେଶରୀ ବଂଶୀୟ ନରପତି ବିଶେଷ—Name of a king of ancient Orissa, of the Keśarī Dynasty. [ଦ୍ର—ଏ ପୁରୀ ସହର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଠରନଳା ପୋଲ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । ଏ ରାଜା ୯୭୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦଠାରୁ ୯୯୫ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ ।]
Mat-sya keśarī

ମତ୍ସ୍ୟଗନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହା ମାଛପରି ଗନ୍ଧାଉଥାଏ—Having the smell of fish. ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାଛର ଗନ୍ଧ; ଅଇଁଷିଣିଆ ଗନ୍ଧ—Fishy smell.
Mat-sya gandha

ମତ୍ସ୍ୟଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମତ୍ସ୍ୟ+ଗନ୍ଧ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ମତ୍ସ୍ୟର ଗନ୍ଧପରି ଗନ୍ଧ ଯାହାର)—୧ । ଧୀବରରାଜକନ୍ୟା; ଯୋଜନଗନ୍ଧା; ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ ଜନନୀ; ସତ୍ୟବତୀ—1. The mother of sage 'Byāsa' and wife of king Śāntwanu, but formerly deflowered by sage Parāśara. [ଦ୍ର—ସତ୍ୟବତୀ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।] ୨ । ଜଳ ପିପ୍ପଳୀ—2. A kind of aquatic pepper. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯାହାର ଦେହ ମାଛପରି ଗନ୍ଧାଉ ଥାଏ; ଅଇଁଷିଣିଆ ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ—Having a fishy smell.
Mat-syagandhā
(ମତ୍ସ୍ୟନାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମତ୍ସ୍ୟଘାତ—ସଂ. ବି—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାଛ ମାରିବା ବୃତ୍ତି—1. The occupation of a fisherman ୨ । (ମତ୍ସ୍ୟ+ହନ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମାଛମରା କେଉଟ; ମାଛୁଆ—2. Fisherman (Apte).
Mat syaghāta

ମତ୍ସ୍ୟଜାଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାଛଙ୍କ ମେଳା ବା ଥାକ—A shoal of fishes.
Mat-sya jāḷa

ମତ୍ସ୍ୟ ଜାଲ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ)—ମାଛ ଧରିବା ଜାଲ—
Mat-sya jāla — Fishing net.

ମତ୍ସ୍ୟ ଜୀବ(ବୀ)—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମତ୍ସ୍ୟ+ଜୀବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; +ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ ମାଛ ମାରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ; ଧୀବର; କେଉଟ—
Mat-sya jība(bī) Fisherman, ବିଣ. ପୁଂ—ମାଛ ମାରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହକାରୀ—Subsisting on fishing.
ମତ୍ସ୍ୟଜୀବା, ମତ୍ସ୍ୟଜୀବନୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ମତ୍ସ୍ୟାଜୀବ, ମତ୍ସ୍ୟୋପଜୀବୀ, ମତ୍ସ୍ୟଘାତୀ } ଅନ୍ୟରୂପ

ମତ୍ସ୍ୟଣ୍ଡିକା—ସଂ. ବି (ମତ୍ସ୍ୟ+ଅଣ୍ଡ+କ+ଆ)—୧ । ମିଶ୍ରୀ—
Mat-syandikā 1. Crystallised sugar; sugarcandy.
(ମତ୍ସ୍ୟଣ୍ଡୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ଗୁଡ଼; ନବାତ—2. Coarse or unrefined sugar (Apte). ୩ । ମଠ—3. A monastery. ୪ । ହିମାଳୟ ଜାତ ଏକଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଲତାର ଡାଙ୍ଗରୁ ଉଦ୍ଭୂତ ମାଛମଞ୍ଜି ପରି ଦାନା ବିଶିଷ୍ଟ ଔଷଧ ଦ୍ରବ୍ୟ—4. A kind of tiny globules coming out of the stems of a Himalayan herb and used in medicine.

ମତ୍ସ୍ୟ ଦେଶ—ସଂ. ବି—୧ । ଆଧୁନିକ ରାଜପୁତାନାର ଜୟପୁର—
Mat-sya desa 1, Modern Jaipur in the Rajputana states. ୨ । ପ୍ରାଚୀନ ବିରାଟଦେଶ; ଆଧୁନିକ କୁଚବିହାର—2. Modern Coochbehar.
[ଦ୍ର—କେତେକ ଲୋକଙ୍କ ମତ ଅଟେ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦିନାଜପୁର ଓ ରଙ୍ଗପୁରହିଁ ପ୍ରାଚୀନକାଳର ମତ୍ସ୍ୟ ଦେଶ ଅଟେ; କେତେକ ଲୋକ ଏହାକୁ ପ୍ରାଚୀନ ପାଞ୍ଚାଳ ଦେଶର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବୋଲି କହନ୍ତି—ହି. ଶ; କେହି କେହି ପ୍ରାଚୀନ ବିରାଟ ବା ମତ୍ସ୍ୟ ଦେଶକୁ ଉତ୍ତର ବଙ୍ଗରେ ବଗୁଡ଼ାର ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିବାର କହନ୍ତି—ସୁବଲଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦ୍ର; ମନୁସ୍ମୃତିରେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଓ ପାଞ୍ଚାଳ ଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମତ୍ସ୍ୟ ଦେଶର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଏଥିରୁ ଅନୁମିତ ହେଉଥିଲା ଯେ ଏହା ଥାନେଶ୍ୱର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଅଛି ଯେ ଅଲୱାର ଓ ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରଦେଶ ମହାଭାରତ ସମୟରେ ମତ୍ସ୍ୟଦେଶ ବୋଲାଯାଉଥିଲା। ଉକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବୈରାଟ ଓ ମାଚଡ଼ୀ ସ୍ଥାନ ଦ୍ୱୟ ଆଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ବିରାଟ ଓ ମତ୍ସ୍ୟ ଦେଶର ସ୍ମୃତି ଜାଗରୁକ କରୁଅଛି । ହି. ଶ. । ମରହଟ୍ଟୀ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଓଡ଼ିଶା ମତ୍ସ୍ୟଦେଶ ଥିବାର ଶୁଣାଯାଏ । କେହି କେହି ବିଶାଖା ପଟ୍ଟଣାର ଜୟପୁରକୁ ମତ୍ସ୍ୟଦେଶ କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏଥିର କିଛି ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ ।] ଦେ. ବି—ଉତ୍କଳ ଦେଶ—The Utkala country.

ମତ୍ସ୍ୟ ଦ୍ୱାଦଶୀ—ସଂ. ବି—ମାର୍ଗଶିର କୃଷ୍ଣଦ୍ୱାଦଶୀ—
Mat-sya dwādasi The 12th day of the month of Margasira (Apte).

ମତ୍ସ୍ୟ ଧାନିକା—ସଂ. ବି—ମାଛ ରଖାଯିବା ଟୋକେଇ; ଖାଲେଇ—
Mat-sya dhānikā A basket for depositing fishes after their being caught.
(ମତ୍ସ୍ୟଧାନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମତ୍ସ୍ୟ ପୁରାଣ—ସଂ. ବି—ତନ୍ନାମକ ଏକ ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ—
Mat-sya purāna The name of a Purāna or Hindu mythological work.

ମତ୍ସ୍ୟ ବନ୍ଧ—ସଂ. ବି (ମତ୍ସ୍ୟ+ବନ୍ଧଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—ମାଛମରା କେଉଟ—Fisherman (Apte)
Mat-sya bandha
(ମତ୍ସ୍ୟବନ୍ଧୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମତ୍ସ୍ୟ ବେଧନ—ସଂ. ବି—୧ । ବନଶି—1. A fishing angle (Apte). ୨ । ପାଣିକୁଆ—2. Cormorant (Apte)
Mat-sya bedhana

ମତ୍ସ୍ୟବେଧନୀ—ସଂ. ବି—(ମତ୍ସ୍ୟ+ବେଧନ+ଈ)—ବନଶୀ—
Mat-syabedhani Angling rod.
(ମତ୍ସ୍ୟବନ୍ଧନ, ମତ୍ସ୍ୟବେଧନଦଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମତ୍ସ୍ୟ ଭୋଜୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମତ୍ସ୍ୟ+ଭୁଜଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ, ୧ମା. ୧ବ)—ଆମିଷଭୋଜୀ; ମତ୍ସ୍ୟାଶୀ; ଯେ ମାଛଖାଏ—Fish-eating.
Matsya bhoji
(ମତ୍ସ୍ୟ ଭୋଜିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମତ୍ସ୍ୟରଙ୍କ(ଙ୍ଗ)—ସଂ. ବି—ମାଛରଙ୍କା ଚଢ଼େଇ—The kingfisher (bird); halcyon.
Mat-sya ranka(nga)
(ମତ୍ସ୍ୟରଙ୍ଗକ, ମତ୍ସ୍ୟାଶନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମତ୍ସ୍ୟ ରାଶି—ସଂ. ବି—ମୀନରାଶି—
Mat-sya rāsi The Pisces sign of the zodiac.

ମତ୍ସ୍ୟରାଜ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ମତ୍ସ୍ୟ+ରାଜନ୍)—୧। ମତ୍ସ୍ୟଦେଶର ଅଧିପତି; ବିରାଟରାଜ—1. Birāta; the king of the Mat-sya country. ୨। ରୋହିତ-
Mat-sya rāja
ମତ୍ସ୍ୟ—2. the Rohita fish. ୩। ବାଲିଆ ମାଛ—3. The cat fish; the Boal fish. ଦେ. ବି—ଭାକୁଡ଼ି ମାଛ—The Katla fish. (ଦ୍ର—ଭାକୁଡ଼ିମାଛ ଥାଇ ବୋଇଲା ମୁଁ ମାଛଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରଜା । ମୋ ମୁଣ୍ଡକୁ ସୋରୁଆ କଲେ ଦେଖିବୁ କେଡ଼େ ମଜା । ଢଗ ।)

ମତ୍ସ୍ୟ ଲିସ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ସଂ. ମତ୍ସ୍ୟ ଓ ଇଂ. ଲିଜ୍)—
Mat-sya lis ମଛଧରା ପଟ୍ଟା—Lease of fishery.

ମତ୍ସ୍ୟ ସଙ୍ଘ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ମତ୍ସ୍ୟ+ସଙ୍ଘ)—ମାଛଙ୍କ ପଙ୍କ୍ତି ବା ଗେଦା—A shoal of fish.
Mat-sya samgha
(ମତ୍ସ୍ୟ ସଙ୍ଘାତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମତ୍ସ୍ୟାକ୍ଷୀ(ଙ୍ଗୀ)—ସଂ. ବି—୧ । ଜଳଜ ଶାକବିଶେଷ; ହିଲମୋଚିକା; ହିଡ଼ମିଚ୍ଚ ଶାଗ—1. A kind of aquatic pot-herb; Hincha Ripens. ୨ । ଗଣ୍ଡଦୂବା—2. Globular-knotted grass. ୩ । ବୃହତୀ; ଭେଣ୍ଡାକାନ୍ତା—3. Solanum Indicum.
Mat-syākshi(ngi)

ମତ୍ସ୍ୟାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ମତ୍ସ୍ୟ+ଅଣ୍ଡ)—ମାଛମଞ୍ଜି—
Matsyānda The ova of fishes; the roe of a fish.
(ମତ୍ସ୍ୟାଣ୍ଡିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମତ୍ସ୍ୟାଦ—ସ. **ବିଣ. ପୁଂ** (ମତ୍ସ୍ୟ + ଅଦ୍. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—ଯେ ମାଛ Mat-**syāda** ଖାଏ; ଅମିଷାଶୀ—Subsisting on fishes; (**ମତ୍ସ୍ୟାଶୀ, ମତ୍ସ୍ୟାଶନ**—ଅନ୍ୟରୂପ) fish-eating. ସ. ବି.—(**ମତ୍ସ୍ୟାଦା—ସ୍ତ୍ରୀ**) ମାଛରଙ୍କା ପକ୍ଷୀ—The kingfisher bird.

ମତ୍ସ୍ୟାସନ—ସ. ବି—ତନ୍ତ୍ର ସାମଣ୍ଡଳ୍କ ତାନ୍ତ୍ରିକ ଆସନବିଶେଷ—**Matsyāsana** Name of a posture during spiritual meditation according to the Tantras.

ମତ୍ସୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମତ୍ସ୍ୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ମାଈ ମାଛ; ଯେଉଁ ମାଛଙ୍କ Mat-syī ପେଟରେ ମଞ୍ଜି ଥାଏ—A female fish.

ମତ୍ସ୍ୟୋଦରୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମତ୍ସ୍ୟ+ଉଦର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—Mat-syodarī ମତ୍ସ୍ୟଗନ୍ଧା ୧ (ଦେଖ)—Mat-syagandhā 1 (See) ସ. ବି. ପୁଂ (ମତ୍ସ୍ୟ+ଉଦର+ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—ରାଜା ବିରାଟ—An epithet of King Birāṭa (Apte).

ମତ୍ସ୍ୟୋଦରୀୟ—ସ. ବି. ପୁଂ (ମତ୍ସ୍ୟୋଦରୀ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଈୟ)—Mat-syodariya ବ୍ୟାସଦେବ—Sage Byāsa (Apte).

ମତ—ସ. ବି (ମନ୍ ଧାତୁ=ବୋଧ କରିବା; ମନେ କରିବା+କର୍ମ.ତ)—Mata ୧ । ମନର ଭାବ—1. Idea; thought. ୨ । ପରାମର୍ଶ; ଉପଦେଶ—2. Advice. ୩ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ; ଅଭିପ୍ରାୟ; ଆଶୟ—3. Intention; aim. ୪ । ବିଶ୍ୱାସ—4. Faith; belief. ୫ । ମନ୍ତବ୍ୟ—5. Remark. ୬ । ଇଚ୍ଛା—6. Wish; desire. ୭ । ଅଭିମତ—7. Opinion; choice. ୮ । ଜ୍ଞାନ—8. Knowledge. ୯ । ଗୁଗ୍ଗୁଲ; ଅଗୁରୁ—9. Agallochium. ୧୦ । ହସ୍ତୀ—10. Elephant. ୧୧ । ପ୍ରକାର; ରୀତି—11. Mode; manner. ୧୨ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ମନରେ ସ୍ଥିରୀକୃତ ଭାବ; ମତବାଦ—12. View; doctrine. ୧୩ । ମେଘ—13. Cloud. ୧୪ । ଧର୍ମରେ ବିଶ୍ୱାସ—14. Religious belief; creed; tenet. ୧୫ । ସମ୍ମତି; ମଞ୍ଜୁର; ଅନୁକୂଳମତ—15. Approbation; commendation; sanction (Apte). [ଦ୍ର—କେତେକ ଭାରତୀୟ ଅଭିଧାନରେ ଏଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ମଞ୍ଜୁର ବା ସମ୍ମତି (approbation, commendation, sanction) ବୋଲି ଲେଖା ଅଛି, କିନ୍ତୁ ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବା ଗ୍ରନ୍ଥରେ ମିଳେ ନାହିଁ ଓ ଏହା ମଧ୍ୟ ସାଧାରଣତଃ ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ—M. W.] ବିଣ—୧ । ସମ୍ମତ—1. Agreed; approved; sanctioned. ୨ । ଜ୍ଞାତ—2. Known. ୩ । ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ—3. Reasonable. ୪ । ଅଭିପ୍ରେତ—4. Intended; aimed at. ୫ । ବିବେଚିତ—5. Considered; deemed; regarded; looked-upon. ୬ । ଚିନ୍ତିତ—6. Thought of. ୭ । ଅନୁମିତ—7. Supposed; conjectured; guessed. (Apte). ୮ । ଚିନ୍ତାଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିରୀକୃତ—8. Thought out (Apte). ୯ । ପୂଜିତ; ସମ୍ମାନିତ—9. Respected; worshipped. ୧୦ । ଅନୁଭୂତ—10. Perceived (Apte). ୧୧ । କୁତ୍ସିତ; ମନ୍ଦ; କଦର୍ଯ୍ୟ (ହ. ଶ)—11. Nasty; filthy; bad. ଗ୍ରା. ବି (ସ. ମତ୍ତ)—୧ । ମତ୍ତତା—1. Madness. ମত্ততা मतताई , मस्ती ୨ । ଗର୍ବ—2. Pride. ୩ । ମାତୁ; ମାତ ମত্ত; मस्त ଉଠିବା—3. Paroxysm. ବିଣ—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତ—1. ମত্ত; মত্তন Maddened. ୨ । ଗର୍ବୀତ—2. Arrogant. ଅ.—କାঁपেলা (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଯଥା—ଏ ମତ; ସେ ମତ रकमसे ନାନା ମତ; କେ ମତ ।)—୧ । ପରି—1. Like. [ଉ—ଅକାଶ ମତ ମହିମା ଯାହାର । ପ୍ରାଚୀ. ଶିଶୁଶଙ୍କର ଭୂଷ. ଅଭିଳାଷ ।] ୨ । ପ୍ରକାରେ—2. In (such) way.

ମତ ଉଠିବା—ଦେ ବି—ମାତୁ ଉଠିବା; ମତ୍ତତା ପ୍ରକାଶ ହେବା—Mata uṭhibā Being in a paroxysm, frenzy or মাত ওঠা **मस्तीउतरना (चढ़ना)** madness.

ମତ କରିବା—ଦେ. କି—୧ । ସମ୍ମତ ହେବା—1. To agree. Mata karibā ୨ । ଅଭିମତ ଦେବା—2. To give an মত করা; **मतना** opinion.

ମତ ଖେଞ୍ଚା—ଦେ· ବିଣ—ବିତଣ୍ଡା ଯୁକ୍ତ କରି ଭିନ୍ନ ମତ ଦେଉଥିବା—Mata khenchā (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—Wrangling; carping. [ଉ—ମତ **ଖେଞ୍ଚା** ଜ୍ଞାନକୁ ଯେ ଏହୁ ଏ ଅପ୍ରାପତ—ପ୍ରାଚୀ· ଗୀବ ସ୍ୱର୍ଗୋଦୟ ।]

ମତ ଗଜ—ଦେ. ବି—୧ । (ସ. ମତଙ୍ଗଜ)—ମତଙ୍ଗଜ (ଦେଖ) Mata gaja মত্ত গজ 1. Matangaja (See) ୨ । **मत्ता हाथी** (ସ. ମତ୍ତଗଜ) ମତ୍ତହସ୍ତୀ—2. An elephant in মত্তহাতী rut.

ମତଗଜ ଗୁଲି—ଦେ. ବି—ମତ୍ତହାତୀ ପରି ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲି—Slow Matagaja chāli walking like that of an ele-মত্তগজের চাল **मतवाला हाथीकी चाल** phant in rut.

ମତଗଜ ସିଂହ—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଆ ପାଇକ ଓ ଖଣ୍ଡାଏତଙ୍କ ଦିଆଯିବା Matagaja simha ରାଜୋପାଧିବିଶେଷ—Name of a personal title given by Oriya Rajas to 'Pāikas'.

ମତଙ୍ଗ—ସ. ବି—(ମଦ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରୀତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଙ୍ଗ)—୧ । Matanga ମାତଙ୍ଗ; ହସ୍ତୀ; ହାତୀ—1. Elephant. ୨ । (+କରଣ ଅଙ୍ଗ) ମେଘ—2. Cloud. ୩ । ରାଜର୍ଷିବିଶେଷ—3. Name of a saintly king. ୪ । ମୁନିବିଶେଷ—4. Name of a sage. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଅଶ୍ରମ ଋଷ୍ୟମୂକ ପର୍ବତରେ ଥିଲା । ଏକଦା ଦୁନ୍ଦୁଭିଦାନବ ବାଳି ଦୁନ୍ଦୁଭି ନାମକ ଅସୁରକୁ ବଧ କରି ତାହାର ଶବକୁ ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେବା ସମୟରେ ଉକ୍ତ ଶବରୁ ନିର୍ଗତ ରକ୍ତବିନ୍ଦୁମାନ ଏ ମୁନିଙ୍କ ଦେହରେ ପଡ଼ିବାରୁ ଏ କ୍ରୋଧରେ

ବାଳକୁ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ ଯେ, ବାଳ ଋଷ୍ୟମୂକ ପର୍ବତ ଉପରକୁ ଗଲେ ମୃତ୍ୟୁ ଲଭିବ। ବାଳି ଏହି ପର୍ବତକୁ ଯିବାକୁ ସେହି ଶାପଯୋଗୁଁ ଡରୁଥିଲା; ତହିଁ ଉପରେ ସୁଗ୍ରୀବ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରକ୍ଷିତ ହେଲା।(ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର)। ଏ ଶବରୀର ଗୁରୁ ଥିଲେ। ମହାଭାରତରେ ଅଛି ଯେ ଏକ ନାପିତର ଔରସରୁ ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଗର୍ଭରେ ଜନ୍ମିଥିଲେ। ହି. ଶ।] ୫। ଦାନବବିଶେଷ (ହି. ଶ) 5. Name of a demon. ୬। ପ୍ରାଚୀନ ତୀର୍ଥବିଶେଷ—(ହି. ଶ.)—6. Name of an ancient place of pilgrimage. ୭। କାମରୂପ ଦେଶର ଅଗ୍ନିକୋଣସ୍ଥ ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)- 7. Name of a country to the south-east of Kāmarūpa in Assam.

ମତଙ୍ଗଜ—ସଂ. ବି—(ମତଙ୍ଗ+ଜନ ଧାତୁ+ଅ)—୧। ମୁନିବିଶେଷ—
Matangaja 1. Name of a sage. ୨। ହସ୍ତୀ—2. Elephant.

ମତ ଦେବା—ଦେ.କ୍ରି—୧। ଅନୁମୋଦନ କରିବା—1.To support; to second. ୨। ଅଭିମତ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
Mata debā
ମତ দেওয়া मत देना 2. To give an opinion. ୩। ସ୍ୱୀକୃତ ହେବା—3. To agree. ୪। ଅନୁମତି ଦେବା—4. To give permission. ୫। ପରାମର୍ଶ ଦେବା—5. To give advice.

ମତଦ୍ୱୈଧ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମତର ପ୍ରଭେଦ ବା ଅନୈକ୍ୟ—1. Difference of opinion between two persons. ୨। ଏକ ବିଷୟରେ ଦୁଇଟି ପୃଥକ୍ ମତ—2. Two defferent opinion son a subject
Mata dwaidha

ମତ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଅଭିପ୍ରାୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବା—1. To take or gather other people's opinion. ୨। ଅନ୍ୟର ଅନୁମତି ଗ୍ରହଣ କରିବା—2. To take permission. ୩। ସମ୍ମତି ଗ୍ରହଣ କରିବା—3. To get consent. ୪। ଅନ୍ୟର ପରାମର୍ଶ ନେବା—4. To take another's advice.
Mata nebā
মতলওয়া मतलेना

ମତ ପରିବର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧।ଥମେ ପ୍ରକାଶିତ ବା କଳ୍ପିତ ମତର ଅନ୍ୟଥା ଭାବ—Change of opinion.
Mata paribarttana

ମତ ପୋଷଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମନରେ କୌଣସି ମତ ଧାରଣ କରିବା—Holding or entertaining an opinion.
Mata poshana

ମତ ଫେରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରଥମରେ ପ୍ରକାଶିତ ବା କଳ୍ପିତ ଅଭିପ୍ରାୟକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା—To change one's opinion.
Mata pherā(re)ibā
মতবদলান मतबदलाना
[ମତ ବଦଳା(ଲେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମତବାଇ(ୟା)—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମତ୍ତ ଓ ବାତୁଳ)—ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ ହୋଇ ନ ପାରିବା ଯୋଗୁଁ ପାଗଳ; ମଦନମତ୍ତ—Maddened on account of unsatiated sexual hankering.
Mata bāi(yā)
(ମତବାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
[ମତବାଉଲା—ଅନ୍ୟରୂପ]
কামবাই मदनमस्त

ମତବାଦ—ସଂ. ବି—୧। ଅପଣାର ଜୀବନର ଗତି ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ବା ଅନ୍ୟ ବିଷୟର ମତ ବା ମୂଳନୀତି—1. The basic principles governing a man's actions or life; tenet governing a person's life or conduct; theory. ୨। ଅଭିମତ ପ୍ରକାଶ—2. Expression of one's opinion; laying down of one's tenets or doctrines.
Matabāda

ମତବାଦୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମତ+ବଦ୍. ଧାତୁ+ଣିନ୍. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମତ ପ୍ରକାଶକାରୀ—Expressing or propounding an opinion or theory.
Matabādi
(ମତବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମତ ବିରୁଦ୍ଧ—ସଂ.ବଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ମତର ବିପରୀତ ବା ପ୍ରତିକୂଳ—Contrary to a particular opinion or doctrine.
Mata birudha
(ମତ ବହିର୍ଭୂତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମତବିରୋଧ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)-ମତମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନତା ବା ଅମେଳ—Difference or disagreement of opinion.
Mata birodha

ମତବିରୋଧୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)--ବିପକ୍ଷମତ ପୋଷଣକାରୀ—Holding an opposite or adverse opinion.
Matabirodhī
(ମତବିରୋଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମତଭେଦ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ଏକାଧିକ ମତର ଅମେଳ—Matabheda 1. Difference of opinion. ୨। ଅନ୍ୟମତ—2. A different opinion.

ମତ(ତା)ଲପ୍(ବ୍)—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ମତଲବ୍)—୧। ଇଚ୍ଛା—1. Wish; desire. ୨। ଅଭିପ୍ରାୟ; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—2. Intention. ୩। ଗୁପ୍ତ ଅଭିସନ୍ଧି—3 Secret intent; motive. ୪। ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—4.Aim;object. ୫। ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ--5. Gist. ୬। ସ୍ୱାର୍ଥପରତା--6. Selfishnesss.
Mata(tā)lap(b)
মতলব मतलब

ମତଲପ(ବ୍) ବାଜ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଆ. ମତ୍‌ଲବ୍+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ବାଜ୍)—କୁଅଭିସନ୍ଧି ଯୁକ୍ତ—Evil-intentioned; designing.
Matalap(b) bāj
মতলববাজ मतलबबाज

ମତ(ତା)ଲପି(ବି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଆ. ମତଲବ୍ୟା)—୧। ଯାହାର ଅଭିସନ୍ଧି ଅଛି—1. Having an aim armotive in view. ୨। ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ; ଖିଆଲୀ—2. Acting according to one's whims; wayward; whimsical. ୩। ଫନ୍ଦୀବାଜ; କୂଟବୁଦ୍ଧି ଯୁକ୍ତ; କୌଶଳୀ—3. Strategist; crafty; designing. ୪। ସ୍ୱାର୍ଥପର—4. Selfish.
Mata(tā)lapi(bi)
খেয়ালী मतलबी
[ମତ(ତା)ଲପି(ବି)ଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମତଲ୍ଲିକା—ସ. ବଣ (ମତ+ଅଲ୍ ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ+ **Matallika** ଆ)—ପ୍ରଶସ୍ତ; ଉତ୍ତମ—Good; excellent; best of its kind. [ଦ୍ର—ଏହା ବିଶେଷ୍ୟ ପଦର ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଯଥା—ଗୋମତଲ୍ଲିକା=ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଗୋ ।]

ମତ ହେବା ଗଜ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମତଙ୍ଗଜଗତି)—୧ । ଅଳସ **Mata hebā gaja hebā** ବା ଧୀରଭାବରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ **सुस्तीसे सजावट करना** କରିବା—1. To do any work lazily or slowly. [ଉ—ମତ ହେବେ ଗଜ ହେବେ, ତେବେ ଯାଇ ପୁଅ ଦେଖତ ଯିବେ—ଲଗ ।] ୨ । ସାଜସଜ୍ଜା ବା ଅଙ୍ଗରାଗ କରିବାରେ ବହୁ ସମୟ ବ୍ୟୟ କରିବା—2. To spend much time in dressing or equipping oneself.

ମତା—ଦେ. ବି—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତ ହେବା ଅବସ୍ଥା—1. State of **Matā** being excited; excitement. ୨ । ଅଣ୍ଡିରା **माती** ପାରାବିଶେଷ—2. A kind of male **मस्ती** pigeon. ବଣ (ଡୋଲି ଓ ପାଲିଙ୍କି ଅବ) ଏକ ପାଖକୁ ଢଳିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବା—The state of a (palanqin or a balance) leaning to one side.

ମତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମାତିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—**Matā(te)ibā** The causative form of 'Mātibā'). **माताना** ୧ । ଉନ୍ମତ୍ତ କରାଇବା—1. To madden. ୨ । **मतवाना, बहकाना** ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା—2. To instigate; to incite; to induce. ୩ । ଆସକ୍ତ କରାଇବା—3 To cause to be attached. (ଉ—ତୁରିଅକୁ ମତାଇଣ କୂର କରାଇବ, ଯାହାର ଯେତେକ ଯିବ ଭଣ୍ଡାରୁ ତା ଦେବ । ପ୍ରାଚୀ. ନଳ ଚରିତ ।)

ମତାନୁଯାୟୀ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ (ସ. ମତ+ଅନୁଯାୟିନ୍)—କୌଣସି **Matānujāyī** ମତ ପ୍ରକାରେ—According to an opinion or doctrine. ସ.ବଣ. ପୁଂ (ମତାନୁସାରେ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ମତାନୁଯାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) —ମତାବଲମ୍ବୀ (ଦେଖ)—Matābalambī (See)

ମତାନ୍ତର—ସ. ବି (ସ. ଅନ୍ୟ+ମତ)—ଅନ୍ୟ ମତ; ଭିନ୍ନ ମତ—**Matāntara** Different opinion.

ମତାବଲମ୍ବନ—ସ. ବି(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଗୋଟିଏ ମତକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା; **Matābalambana** ଗୋଟିଏ ମତ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—1. Acceptance of a particular opinion; following of an opinion or tenet.
ମତାଶ୍ରୟ, ମତାନୁବର୍ତ୍ତନ, ମତାନୁସରଣ } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମତ ଅନୁସାରେ କର୍ମ କରଣ—2. Acting according to the opinion of another; subserviency to the wish of another person.

ମତାବଲମ୍ବୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେ ଗୋଟିଏ କୌଣସି ମତ ଅନୁସାରେ **Matābalambī** ଚଳେ—Following a particular opinion or tenet.
ମତାନୁବର୍ତ୍ତୀ, ମତାନୁସାରୀ, ମତାଶ୍ରୟୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
(ମତାବଲମ୍ବିନୀ, ମତାନୁବର୍ତ୍ତିନୀ, ମତାନୁସାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମତାମତ—ସ. ବି (ମତ+ଅମତ)—୧ । ମତ ଓ ଅମତ; ସମ୍ମତି ଓ **Matāmata** ଅସମ୍ମତି—1. Opinion for and against a thing. ୨ । ଇଚ୍ଛା ବା ଅନିଚ୍ଛା—2. Wish or unwillingness.

ମତାମତି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମତାଇବା; ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—**Matāmati karibā** To instigate; to incite. **মাতামাতি করা** **बहकाना**

ମତି—ସ. ବି (ମନ୍ ଧାତୁ=ବୋଧ କରିବା+କରଣ. ତି)—**Mati** ୧ । ବୋଧ ଶକ୍ତି; ବୁଦ୍ଧି—1. Intelligence; sense; understanding. ୨ । ଜ୍ଞାନ—2. Knowledge; perception; reason. ୩ । ସ୍ମୃତି; ସ୍ମରଣଶକ୍ତି—3. Memory; remembrance. ୪ । ଅନ୍ତଃକରଣ—4. Heart. ୫ । ମନ—5. Mind. ୬ । (+ଭାବ. ତି)—ପ୍ରବୃତ୍ତି; ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି—6. Propensity; tendency; mental condition; feeling; mentality. ୭ । ଇଚ୍ଛା—7. Wish; inclination; desire. ୮ । ପ୍ରକୃତି—8. Nature. ୯ । ସମ୍ମତି—9. Consent; agreement. ୧୦ । ବିବେଚନା—10. Consideration.

ମତି; **धीरज** ଦେ. ବି—ଧୈର୍ଯ୍ୟ; ଧୃତି—Patience. (ଉ—ମତ ଦ୍ୱଜାଇବେ ଯତ୍ନ ମତି । ଉପେନ୍ଦ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।) ଅ—ମତ **कायेसा, कैसे**, (ଦେଖ)—Mata(See) [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଏହି **कौनसी, कीतरह**, ଅର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ । **कौभांति** ଯଥା—ଏମତି ସେମତି, କେମତି, ତେମତି ।]

ମତିଆରି—ଦେ. ବି—ରାଗ ବିଶେଷ—**Matiārī** Name of a tune in music.

ମତିକି ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମନକୁ ଆଣିବା; ମନରେ ଭାବିବା—**Matiki ānibā** 1. To consider; to mind; to **মনে আনা** take into consideration. (ଉ—ତପେ **मन मे लाना** ମନାଇ ବୃନ୍ଦ ସ୍ୱର୍ଗିକ, ଆଣିଲେ ସେ ବହେଳ ସାଗର, କୋହିବ ନବ ଅଣ ମତିକ, ଗଲ୍ପ ଉଦେଗ । ଭକ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।) ୨ । କଳ୍ପନା କରିବା—2. To image; to guess.

ମତି ଗତି—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସ. ମତି+ଗତି)—୧ । ଅଭିପ୍ରାୟ **Mati gati** ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓ ବାହ୍ୟ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ବା କ୍ରିୟାକଳାପ **মতিগতি** 1. Intention and outward expressions **मतिगति** or movements. ୨ । ଚାଲିଚଳଣି; ମାନସିକ ଓ ବାହ୍ୟ ଅବସ୍ଥା—2. Inward and outward condition. ୩ । ମନର ଭାବ—3. Mental condition; mentality; attitude.

ମତି ଗର୍ଭ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ (ହି· ଶ)—
Matigarbha 1. Intelligent. ୨ । ଚତୁର (ହି. ଶ)—
(ମତିଗର୍ଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Clever. ୩ । ହୁସିଆର (ହି. ଶ)—
3. Cautious; prudent.

ମତିଚ୍ଛନ୍ନ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ତୃତୀୟା ତତ୍)—୧ । ଯାହାର ବୁଦ୍ଧି ଲୋପ
Matichchhanna ହୋଇଅଛି—1. Having lost one's
मतिछन्न brain; demented. ୨ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—
(ମତିଚ୍ଛନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2.Bewildered ଦେ,ବ—ବୁଦ୍ଧିର ବିନାଶ; ବୁଦ୍ଧି
(ମତିଚ୍ଛନ୍ନତା—ବି) ଭ୍ରଂଶ—Derangement of brain; loss
of reasoning faculty.

ମତିଦା—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମତି+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Matidā ଯାହା ବୁଦ୍ଧି ବୃତ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରେ—
(ମତିଦ—ପୁଂ) Endowing one with intelligence.
(ମତିପ୍ରଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ଲତା (ହି. ଶ)—
1. Cardiospermum Helicacabum(plant)
୨ । ଶିମିଳି ଗଛ (ହି. ଶ)—2. The silk cotton
tree.

ମତି ପ୍ରକର୍ଷ—ସ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବୁଦ୍ଧିର ପ୍ରକର୍ଷ—
Mati prakarsha Excellence of intellect.

ମତି ବୁଦ୍ଧି—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସ. ମତି+ବୁଦ୍ଧି)—
Mati buddhi ବୁଦ୍ଧିଶୁଦ୍ଧି—Understanding;intelligence.

ମତି ବିଭ୍ରଂଶ- ସ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବୁଦ୍ଧିଶକ୍ତିର ବିନାଶ—
Mati bibhramśa 1. Loss of intelligence.
ମତି ଭ୍ରଂଶ, ମତି ଭ୍ରମ, ମତି ବିଭ୍ରମ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ସ୍ମୃତିଶକ୍ତିର ଲୋପ—2. Loss
of memory. ୩ । ଉନ୍ମାଦ ରୋଗ
(ହି.ଶ)—3. Madness; mania;
derangement of brain.

ମତି ଭ୍ରଷ୍ଟ—ସ. ବ. ପୁଂ (ତୃତୀୟା ତତ୍)—ଉନ୍ମତ୍ତ—Mad; derang-
Mati bhrashṭa ed in brain; demented.
(ମତି ଭ୍ରଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ମତି ବିଭ୍ରଷ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମତି ମତେ—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବଣ—(ଅମୁକର) ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ—
Mati mate According to the desire or wish
ইচ্ছা মতে मन माना of a person.

ମତିମ(ବ)ନ୍ତ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସ ମତିମାନ୍)—ମତିମାନ୍; ବୁଦ୍ଧିମାନ୍-
Matima(ba)nta মতিমন্ত मतिम(व)न्त Intelligent
(ଉ—ଗୁଣବନ୍ତ ଲୋକେ ଆଦର ଯେ କରନ୍ତି, ମତିମନ୍ତ
ବୋଲିଣ ତାହାଙ୍କୁଟି କହି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ.
ଉଦ୍ୟୋଗ ।)

ମତିମାନ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମତି+ମତ୍, ୯ମା. ୧ବ)—୧ । ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—
Matimān 1. Intelligent. ୨ । ସୁବିବେଚକ—
(ମତିମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Considerate.

ମତିଷ୍ଠ—ସ. ବଣ (ମତିମତ୍+ଇଷ୍ଠ)—ସୁବୁଦ୍ଧିବିଶିଷ୍ଟ—
Matisṭha (ମତିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) Intelligent; keen-witted.

ମତିସ୍ଥୈର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବୁଦ୍ଧିର ସ୍ଥିରତା—
Mati sthairjya 1. Mental equilibrium; calm-
(ମତିସ୍ଥିରତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ness of mind. ୨ । ସଙ୍କଳ୍ପର
ଦୃଢ଼ତା ବା ଅଟଳତା—2. Fixity of purpose.

ମତିହୀନ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ତୃତୀୟା ତତ୍)—୧ । ବୁଦ୍ଧିଭ୍ରଷ୍ଟ—1. Mad.
Matihīna ୨ । ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଅ; ନିର୍ବୋଧ—2. Foolish.
(ମତିହୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ମତିହୀନତା—ବି)

ମତୁଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତ; ପାଗଳ—1. Maddened;
Matuā intoxicated. ୨ । ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ମତାଏ—
মাতাল, মোদো 2. Instigating others; inciting
मतवाला ये माताय उसकानेवाला others.
(ମତେଇ, ମତୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମତୁଆଲ(ଲ, ଳା, ଲା)—ଦେ ବଣ (ସ. ମତ୍ତ)—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତ—
Matuāla(rā, lā, lā) 1. Maddened. (ଉ—
(ମତୁଆଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫଗୁଆ ହୋଇ କି? ସେ କାମ ଅମଳ-ମତୁଆଲ
(ମତୁଆଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯୁବା ଭୁଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।)
মাতাল; মাতোয়ারা(লা) ୨ । ମଦୋନ୍ମତ୍ତ (ହସ୍ତୀ)—2.
मतवाला Infuriated; in rut (elephant). ୩ ।
ମଦନପାନରେ ଭୋଳ—3. Intoxicated with
wine. ବି—ମତୁଆ ଲୋକ —Drunkard.) ଉ—
ଜଣେ ମତୁଆଳ କହୁଥିଲା × × ×
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ. ଆଠଗୁଣ ।)

ମତୁଆଲ(ଳା) ହାତୀ—ଦେ. ବି—ମତ୍ତ ହସ୍ତୀ—Maddened or
Matuāla(lā) hāti infuriated elephant.
মাতোয়াল হাতী मतवाला हाती

ମତୁଆଲି—ଦେ. ବି (ଫା. ମାତୱଲ୍ଲି;ମତୱଲ୍ଲୀ)—ମୁସଲମାନଙ୍କ ମସଜିଦ୍‌ର
Matuāli ବା ଦେବୋତ୍ତର ସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲଫଦାର—
(ମତୋଲି, ମତ୍ୱାଲି—ଅନ୍ୟରୂପ) A trustee of a religious
মাতোয়ালী, মতওয়ালী endowment amongst the
मातवली; मतवली Mahomedans.

ମତେ—ଦେ. ଅ (ଅନ୍ୟ ସର୍ବନାମ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ)—ମତ
Mate (ଦେଖ) (ଅମୁକ) ପ୍ରକାରେ—Mata (See)
মতন; মত In (such) a manner [ଉ—କେତେ ଲୀଳା
तरह କଲ୍ୟ କରେ କେତେମତେ । ସ୍ୱାନାଥ-ଭାଗବତ ।]
আমাকে मुझे ସର୍ବ (ଅନାଦରାର୍ଥ)—ଅମୁକୁ—Me; to me.

ମତ୍କ—ସ. ବଣ—ମତକ (ଦେଖ)—Mat-ka (See) [ଦ୍ର—
Matka ମତ୍କୁଣ(ଣା, ଣୀ), ମତ୍କୁଣାର ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ମତ୍-
କୁଣ(ଣା, ଣୀ) ଇତ୍ୟାଦି ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ମତ୍ତ—ସ.ବଣ.ପୁଂ (ମଦ୍ ଧାତୁ=ହୃଷ୍ଟ ହେବା,ଭୋଳହେବା+କର୍ତ୍ତୃ କ୍ତ)
Matta —୧ । ଉନ୍ମତ୍ତ;ପ୍ରମତ୍ତ; ପାଗଳ—1. Maddened;
(ମତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) overcome with extreme excitement.
୨ । ମତୁଆଲ; ନିଶାରେ ବିହ୍ୱଳ ବା ଭୋଳ—2.
Intoxicated. ୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ହୃଷ୍ଟ—3. Excited

with delight; overjoyed. ୪ । କ୍ରୋଧାନ୍ଧ; କ୍ରୋଧରେ ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ--4. Maddened with anger; blinded with rage. ବି—୧ । କୋକିଳ—1. Cuckoo, ୨ । ବାଉଳା ହାତୀ; ଉନ୍ମତ୍ତ ବା କ୍ରୋଧାନ୍ଧ ହସ୍ତୀ—2. An elephant maddened with rage. ୩ । ମଦମତ୍ତ ହସ୍ତୀ—3. An elephant in rut. ୪ । ମହିଷ—4. Buffalo. ୫ । ଧୁସ୍ତୁର; ଧାଉଡ଼ି--5. The Datura Fastuosa (plant, fruit and flower). ଦେ.ବି—ମତ୍ତତା; ମାଡ଼ି—Madness; paroxysm. ପ୍ରାଦେ (ବାମଣ୍ଡା) ବି—ସାମର୍ଥ୍ୟ; ବଳ —Might; strength.
ମାতলামি
मस्ती

ମତ୍ତ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମତ୍ତତା+ଉତ୍ଥାନ)—ମାଡ଼ି ଉଠିବା, ମତ୍ତତା ଜାତ ହେବା—Being maddened; being over-taken with a fit of madness (due to lust etc).
Matta uthibā
(ମତ୍ତହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
পাগলামি ওঠা
मस्ती उतरना

ମତ୍ତ କରୀ—ସଂ ବି. ପୁଂ (କର୍ମଧା; ମତ୍ତ+କରୀ)—ମଦମତ୍ତ ହସ୍ତୀ; ମଦସ୍ରାବ ଯୋଗୁଁ ଉନ୍ମତ୍ତ ହସ୍ତୀ; ବାଉଳାହାତୀ—An elephant maddened with lust; an elephant in his rut. [ଦ୍ର—ମଦୋନ୍ମତ୍ତ ହସ୍ତୀ ଦେଖିବାକୁ ଅତି ସୁନ୍ଦର ବୋଲି ସୁନ୍ଦର ପୁରୁଷଙ୍କୁ ମତ୍ତ କୁଞ୍ଜର ସଙ୍ଗେ ଉପମା ଦିଆଯାଏ । ମତ୍ତ କୁଞ୍ଜରର ଗତି ମନ୍ଥର ଓ ମନୋହର ଥିବାରୁ ସୁନ୍ଦରୀ ଯୁବତୀମାନଙ୍କର ଚାଲିକୁ ମତ୍ତଗଜ ଚାଲି ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଏ ।]
Matta kari
ମତ୍ତଦ୍ୱିପ, ମତ୍ତକୁଞ୍ଜର, ମତ୍ତଗଜ, ମତ୍ତନାଗ, ମତ୍ତବାରଣ, ମତ୍ତମତଙ୍ଗଜ, ମତ୍ତମାତଙ୍ଗ, ମତ୍ତହସ୍ତୀ — ଅନ୍ୟରୂପ

ମତ୍ତକାଶି(ସି)ନୀ—ସଂ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମତ୍ତ+କାଶ୍‌ଧାତୁ+ଇନ୍+ଙୀପ୍)—୧ । ଯୌବନମତ୍ତା ବା କାମମତ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀ—1. A woman brimming with youthful restlessness; a buoyant young woman. ୨ । ଉତ୍ତମା ଯୁବତୀ— A very beautiful or graceful young woman.
Mattakāsi(si)ni
(ମତ୍ତକାଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମତ୍ତଗଜଗତି—ସଂ. ବି—ବାଉଳା ହାତୀ ପରି ମନ୍ଥର ଗତି—Walking resembling that of a mad elephant. ସଂ. ବଣ—ପୁଂ ଓ ବଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ମତ୍ତଗଜ ପରି ମନ୍ଥରଗତିବିଶିଷ୍ଟ—Of majestic gait (like an infuriated elephant).
Mattagajagati

ମତ୍ତଗଜ ଗମନା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମତ୍ତମାତଙ୍ଗ ପରି ମନ୍ଥରଗତିବିଶିଷ୍ଟା—(ସ୍ତ୍ରୀ)—A lady with majestic steps like those of a mad elephant.
Mattagaja gamanā
(ମତ୍ତଗଜଗମନା—ଦେଶଜରୂପ)

ମତ୍ତଗଜ ଚାଲି—ଦେ. ବି—ମତ୍ତଗଜ ଗତି (ଦେଖ) Mattagaja gati (See)
Mattagaja chāli

ମତ୍ତତା—ସଂ. ବି (ମତ୍ତ+ଭାବ ତା)—୧ । ବୁଦ୍ଧି ବିକାର; କ୍ଷିପ୍ତତା; ବାଉଳତା; ଉନ୍ମାଦ—1. Madness; mania. ୨ । ନିଶା—2. Intoxication.
Mattatā

ମତ୍ତବାଇ—ଦେ. ବି—କାମୋନ୍ମତ୍ତତା; କାମୋନ୍ମାଦ—Madness due to unsatiated lust. ବଣ—ମତ୍ତବାୟୀ (ଦେଖ) Mattabāyā [See]
Mattabāi
कामबाई मदनमस्ती

ମତ୍ତବାୟୀ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—କାମୋନ୍ମତ୍ତ (ପୁରୁଷ)—(a man) Maddened with lust.
Mattabāyā
মাতোয়ার मतवाला, मदनमत्त
(ମତ୍ତବାୟାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମତ୍ତବାରଣ—ସଂ. ବି—୧ । ମତ୍ତକରୀ (ଦେଖ)—1. Mattakari (See) ୨ । ଘରର ପିଣ୍ଡା ବା ବାରଣ୍ଡା-2. Veranda; portico. ୩ । ପ୍ରାଙ୍ଗଣ; ପ୍ରାଙ୍ଗଣର ଆବରଣ--3. An a wning over a courtaryd. ୪ । ଆବୃତ ସ୍ଥାନ—4. A covered place. ୫ । ନାଗଦନ୍ତକ; ଘରର କାନ୍ଥରୁ ବାହାରିଥିବା କାଠି—5. A peg driven into the wall of a house.
Mattabārana

ମତ୍ତଭର—ଦେ.ବଣ—ମତ୍ତୁଆଲ; ଉନ୍ମତ୍ତ—Excited; maddened. (ଉ--ଯୌବନଗର୍ବ ଗଜବର, ମଦନମତ୍ତେ ମତ୍ତଭର—ରୂପଛ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
Matta bhara
মাতোয়ার मस्त

ମତ୍ତ ଭୃଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମତ୍ତ+ଭୃଙ୍ଗ)—ମଧୁପାନରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ଭ୍ରମର—A black bee maddened or intoxicated with honey.
Matta bhrunga

ମତ୍ତ ମୟୂର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମତ୍ତ+ମୟୂର)—୧ । ମେଘ ଉଠିବାର ଦେଖି ଆନନ୍ଦରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ମୟୂର—1. A peacock overjoy at seeing the rise of clouds in the sky. ୨ । ପଞ୍ଚଦଶାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. A metre consisting of 15 syllables. [ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ଯଥାକ୍ରମେ ମଗଣ,ତଗଣ, ଯଗଣ, ସଗଣ ଓ ମଗଣ ଥାଏ—ଛ. ଶ ।] ୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ମେଘ—3. Cloud.
Matta mayūra

ମତ୍ତା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମତ୍ତ+ଆ)—ଅତି ହୃଷ୍ଟା; ବହ୍ୱଳା—(female) Maddened or excited with delight, lust or anger. ବି—୧ । ମଦିରା; ମଦ; ସୁରା—1. Wine; intoxicating spirits; ୨ । ଦଶାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. A metre of 10 letters. [ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ଯଥାକ୍ରମେ ମଗଣ, ଭଗଣ, ସଗଣ ଓ ଏକ ଗୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ ଓ ଏଥିରେ ୪ର୍ଥ ଓ ୬ଷ୍ଠ ଅକ୍ଷରରେ ଯତି ପଡ଼େ—ଛ.ଶ ।]ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ (ଭାବବାଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯଥା—ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା, ଶକ୍ତିମତ୍ତା) ଅମୁକ ବିଷୟ ବା ଗୁଣ ଥିବାର ଅବସ୍ଥା; ପଣ; ପଣିଆ—
Mattā

A suffix added to nouns to indicate the state of having. ଗ୍ରା. ଭଣ—ମନ୍ତୁ (ଦେଖ)—Matta (See). (ଉ—ସନର ବରଷେ ହୋଇଲା ମତ୍ତା, ଚୋଦ୍ଦ ବରଷେ ଉଛରେ ଚଳ୍ତା—ଗ୍ରାମ୍ୟ ପଦଚେଗାତା ।)

ମତ୍ତାକୀଡ଼(ଡ଼ା)—ସ. ବି (ମତ୍ତ+ଅକ୍ରୀଡ଼)—ତ୍ରୟୋବିଂଶାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋ-
Mattākrirda(rdā) ଭେଦ—A metre of 23 syllables. [ବି—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ଯଥାକ୍ରମେ ୨ ମଗଣ, ୧ ତଗଣ, ୪ ନଗଣ ଓ ଅନ୍ତରେ ୧ ଲଘୁ ଓ ୧ ଗୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ—ବୃ. ର ।]

ମତ୍ତାଲମ୍ବ—ସ. ବି (ମତ୍ତ+ଅଲମ୍ବ)—୧ । ବାରଣ୍ଡା—
Mattālamba 1. Veranda. ୨ । ଅଟ୍ଟାଳିକା—2. A covered place.

ମତ୍ତେଭ—ସ. ବି (ମତ୍ତ+ଇଭ)—ମତ୍ତହସ୍ତୀ—An elephant
Mattebha maddened with lust.

ମତ୍ତେଭଗତି—ସ. ବି ଓ ବଣ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ବହୁବ୍ରୀହି)—
Mattebha gati ମତ୍ତଗଜଗତି (ଦେଖ)—Mattagaja gati (See)
(ଉ—ମତ୍ତେଭଗତି ବାଳ ସମତେ ମତ୍ତେ ଉଡ଼ଇ ଅକାଶେ ବସିଥିଲା ସ୍ୱଚ୍ଛେ ପଡ଼େ ଉଡ଼ିଲା ଚେମନ୍ତେ—ରସ ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।)

ମତ୍ଥା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ମଥା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mattha (etc) Matha etc (See)
माथा मत्था

ମତ୍ସ(ତ୍ସ୍ୟ) (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ. ବି—ମତ୍ସ୍ୟ(ସ୍ୟ) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Matsa[tsya] (etc) Matsa(sya) etc [See]

ମତ୍ସର (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ. ବଣ—ମତ୍‌ସର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Matsara [etc] Mat-sara etc [See]

ମଥ୍(ନ୍ଥ) (ଧାତୁ)—ସ. ୧ । ମନ୍ଥନ କରିବା; ଆଲୋଡ଼ନ କରିବା—
Math[nth] [root] 1. To churn. ୨ । ବିନାଶ କରିବା—2. To destroy. ୩ । ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା—3. To crush. ୪ । ବଧ କରିବା—4. To kill; to slaughter.

ମଥଉଟ—ଦେ. ବି (ଲୁଗା)—ମଥୋଟ (ଦେଖ)
Mathauta Mathota [See].
(ମଥଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଥନ—ସ. ବି—(ମଥ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ମନ୍ଥନ; ମନ୍ଥିବା;
Mathana ଆଲୋଡ଼ନ; ଦଳନ—1. Churning; stirring up. ୨ । କ୍ଲେଶ—2. Hardship. ୩ । ବିନାଶ—3. Destruction. ୪ । ଅତ୍ୟାଚାର—4. Oppression. ୫ । (+କରଣ ଅନ)—ଅସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ (ବୃ.ଶ) 5. A sort of weapon of offence. ୬ । (+କର୍ମ ଅନ; ପୂର୍ବେ ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି ନିମନ୍ତେ ଏହି ବୃକ୍ଷର ୨ ଖଣ୍ଡ କାଠକୁ ମନ୍ଥନ କରି ଯାଉଥିବାରୁ) ଅଗ୍ନିମନ୍ଥ; ଅଗବଥ ଗଛ—6. Premna Integrifolia (tree.) ୭ । (+ଭାବ.ଅନ)—ଶତ୍ରୁ ଆଦିଙ୍କୁ ଦଳନ—7. Crushing of a foe etc. ବଣ—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସମାସରେ ବ୍ୟବହୃତ; +କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ମନ୍ଥନକାରୀ—1. Stirring; churning. (ଯଥା—ମଦନମଥନ, ଦେଶୀ ମଥନ ଇତ୍ୟାଦି)—୨ । ବିନାଶକାରୀ; ବିନାଶକ—2. Destroying.

ମଥା—ଦେ. ବି—(ସ. ମସ୍ତ, ମସ୍ତକ; ପ୍ରା. ମଥା)—୧ । ମୁଣ୍ଡ—
Mathā माथा मत्था, माथा 1. Head. [ଉ—ତାଲକୁ ବଳେ ମଥା ଛାଣି ଗଲଟା । ଜଗନ୍ନାଥ ସଙ୍ଗୀତ ଲହରୀ] ୨ । ମସ୍ତିଷ୍କ—2. Brain. ୩ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅଗ୍ରଭାଗ—3. The top of anything. ୪ । (ମଥ ଧାତୁ) ମନ୍ଥନ—4. Churning. ସ. ବି—(ମଥ ଧାତୁ+କରଣ. ଅ+ଆ) ଦହି ଘୋଳିବା ଖଣ୍ଟ (ବୃ. ଶ)—Churning rod.

ମଥା (ଇତ୍ୟାଦି)—ମୁଣ୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mathā (etc) Munda etc (See)

ମଥା ଘଷା—ଦେ. ବି—ମୁଣ୍ଡର ବାଳକୁ ଧୋଇବା ନିମନ୍ତେ ମେଥି, ଗନ୍ଧ-
Mathā ghashā ଶୁଣ୍ଠି, ବେଣାଚେର ଆଦି ଅନେକ ସୁଗନ୍ଧ
माथा घषा ମସଲାଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ସର୍ବୌଷଧି ଚୂର୍ଣ୍ଣ—A hair-
माथेका मसला wash consisting of many sweet-scented ingredients made into paste and used as a shampoo for the hair. [ବି—ଏହାକୁ ବାଟି କେଶରେ ଲଗାଇ ଧୋଇଲେ କେଶ ସୁଗନ୍ଧିତ ହୁଏ ।]

ମଥା ଘୁରା(ରୁ,ରୁ)ଣି—ଗ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧। (ଭୂଇ.ବ.
Mathā ghumā(rā,ru)ni माथा घोरनी)—ମୁଣ୍ଡ ବୁଲା ଜାଲ; ଖେପା ଜାଲ—1. Circular casting net.
ମଥା ଘୁର(ରା)
ମଥା ମାର } —ଅନ୍ୟରୂପ
ମୁଣ୍ଡ ଘର
[ବି—ଏହାକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ଧରି ଜଳ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଘୂରାଇ ପାଣି ଭିତରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେବାକୁ ହୁଏ । ତେଣୁ ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି ।]
୨ । ମୁଣ୍ଡ ବୁଲେଇବା (ରୋଗ)—2. Giddiness of the head.

ମଥା ଛୁ(ଛୋ)ଇଁବା—ଦେ. କି (ସ. ମସ୍ତକ+ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ)—ଶପଥ
Mathā chhu(chho)iṅbā କରିବା;ନିଜର ବା ଅନ୍ୟର (ଗୁରୁ
माथा छोना ଜନଙ୍କର ବା ଅନ୍ତ୍ରୀୟଙ୍କର) ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ
मत्था(माथ)छूना ଶପଥ କରିବା—To take a special oath by touching one's own head or the head of one's dear and near ones.
[ଉ—କଥାକୁ ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ମଥାକୁ ଛୁଅଁ ଏପରି ସାହସ ମୋ । ଜଗନ୍ନାଥ. ସଙ୍ଗୀତ ।]

ମଥା ଜାଲି—ଦେ. ବ (ସ. ମସ୍ତକ+ଜାଲ)—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମସ୍ତକରେ Mathā jāli କେଶ ଉପରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଜାଲିକାମର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ- খোঁপার জাল A filgree ornament or net for the head मत्थाकीजाल of females. (ଉ—କେଶ୍ୟାଣ ମୋତ ମଥା ଜାଲି ମଣ୍ଡିଲେ, ମଣ୍ଡିଲେ ନାହିଁ, ଧଇର୍ଯ୍ୟ ଖଣ୍ଡିଲେ । ଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।)

ମଥା ଦଇ(ହି)—ଦେ. ବ (ସ. ମସ୍ତକ+ଦଧି)—ତୈଳ; ତେଲ— Mathā dai(hi) তেল चिकनाई (ମଥାଦେି—ଅନ୍ୟରୂପ) Oil.

ମଥା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଯୁଦ୍ଧାଦିରେ) ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା— Mathā debā 1. To sacrifice one's own life. মাথাদেওয়া (ଉ—ଜଗତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ, କେବାକୁ ଦେବାକୁ ମଥା सिर देना କଥାକେ କଥାକେ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।) ୨ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ମସ୍ତିଷ୍କ ଚାଳନ କରିବା—2. To apply one's mind to something.

ମଥାନ—ଦେ. ବ (ସ. ମସ୍ତକ)—୧ । ଘରର ଚାଳର ଶୀର୍ଷଭାଗ— Mathāna 1. The topmost strip of the thatch মটকা of a house; the top ridge of a thatched house. मठठ (ଉ—ଘନ-ଘାର-ସିନ୍ଧୁ ମଥାନ ଭେଦଣ ଉଠୁଥିଲା ଧୂମଗଣ । ଜନ-ତୁଳୀ କଶୋର; ଭର୍ତ୍ତରୀ ।) ୨ । ଚିତ୍ରକରର ଲେଖନୀ ବା ତୁଳି— 2. Painter's brush.

ମଥାନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଭାବ ପୂରଣ କରିବା; କ୍ଷତିପୂରଣ କରିବା Mathāna karibā —To make up the want or অভাবপূরণ করা loss. [ଉ—ପାଠିଏ ଟଙ୍କାର ବଳଦ ମଲା, अभाव पूरन करना ଏକା କାଳୀ ଗାଈ ମଥାନ କଲା । ନନ୍ଦକିଶୋର ଭର୍ତ୍ତରୀ । ଅର୍ଥାତ୍ କାଳୀଗାଈ ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରି ଜନ୍ମ କରିବାଦ୍ୱାରା ମୃତ ବଳଦର ଅଭାବ ପୂରଣ କଲା ।]

ମଥାନ ଖୁଣ୍ଟ(ଣ୍ଟି)—ପ୍ରାଦେ (ଅଙ୍ଗ) ବ—ଚାଳଘରର ଉଚ୍ଚତମ ଖୁଣ୍ଟ Mathāna khuṇṭa(ṇṭi) ଖୁଣ୍ଟ—The tallest poles of a thatched house.

ମଥାନ ଗଡ଼ା—ଦେ. ବଣ—(ବର୍ଷା ପାଣି) ଯାହା ଘରର ଚାଳରୁ ଗଡ଼ି Mathāna garḍā ଥାଏ—(rain water) Dropping ছাঁচের(জল) ओलतीसेगीराहुआ from the thatch.

ମଥାନଗଡ଼ା ବରଷା—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ବର୍ଷା ଅବସ୍ଥାଦ୍ୱାରା ଘରର Mathānagarḍā barashā ଚାଳରୁ ସାମାନ୍ୟ ପାଣି ମାତ୍ର ଗଡ଼ି ছাঁচেরজলপড়াবৃষ্টি ପଡ଼େ—A shower of rain sufficient ओलतीसे जलगीराने वाली बर्षा for making the rain-water trickle down from the eaves.

ମଥାନଗୁଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘରର ଚାଳର ତଳ ପାଖରେ ଥିବା Mathānagurḍi māribā ବାଉଁଶ ଆଦିକୁ ହାତଦ୍ୱାରା ଓ ଗୋଡ଼ ভিতরেরচালধরেধরেযাওয়া ଦ୍ୱାରା ଜାବୁଡ଼ି କରି ଧରି ଧରି ମଥାନର ढोलबाती देना ତଳେ ତଳେ ଝିଟିପିଟି ବା ଚେମେଣୀ ଚାଲିଲା ପରି ଗତି କରିବା—To creep along the inner side of a thatch by holding the lower frame with the hands and legs like a lizard or house-bat.

ମଥାନଙ୍ଗଳା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସ. ମସ୍ତକ ଓ ନଗ୍ନ)—ନଗ୍ନମସ୍ତକ; Mathānangalā ଯାହାର ଶରୀରର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଂଶରେ ମଥା ନଙ୍ଗଳ } ଅନ୍ୟରୂପ ମଥା ନଙ୍ଗୁଳିଆ } ପୋଷାକ ବା ଅଳଙ୍କାର ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ମୁଣ୍ଡଟି ଅନାବୃତ ବା ଅନଳଙ୍କୃତ— [ମଥାନଙ୍ଗୁଳି—ସ୍ତ୍ରୀ] Having the head uncovered or খালিমাথা unadorned, though the other parts सिरखुल्ला of the body are properly dressed or decorated.

ମଥାନ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୁଳି ମାରିବା (ଦେଖ) Mathāna māribā Tuḷi māribā [See]. (ମଥାନ ତୁଳ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଥାପାଣି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ, (ସ. ମସ୍ତକ+ପାନୀୟ)—ରାଜାଙ୍କର Mathā pāṇi ମୁଣ୍ଡ ଧୋଇ ଗାଧୋଇବା—The bathing of the whole body (of a Rājā) including the head.

ମଥା ଭଉଁରି ଜାଲ—ଦେ. ବ—(ସ. ମସ୍ତକ+ଭ୍ରମ+ଜାଲ)—ଭଉଁରି Mathā bhauṅri jāla ଜାଲ; ଖେପଜାଲ—A circular মাথাঘোরানোজাল सिरघुमनीजाल casting net.

ମଥା ଭ୍ରମ—ଦେ. ବ (ସ. ମସ୍ତକ+ଭ୍ରମ)—୧ । ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇବା— Mathā bhrama 1. Giddiness of the head. মাথাভ্রম ୨ । ବାତୁଳତା; ମସ୍ତିଷ୍କବିକୃତି— माथाघुमरो, माथाभ्रम 2. Derangement of the brain.

ମଥା ମଣି—ଦେ. ବ (ସ.ମସ୍ତକ ମଣି)—ମାଙ୍ଗଟୀକା; ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କର Mathā maṇi କପାଳର କେଶର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ରେଖାର ମୂଳରେ মাথার মণি, টীকা ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଙ୍କାର—A jewellery worn मांग टीका, मथौरी by females on the forehead at the parting of the hair. ବଣ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ—(figurative) Best. (ଉ—ବଳବାରେ ମଥାମଣି ଦେଲେ ଚୋଳ, ବଳବାରେ ଏ ପଦ ନ ବୋଲ ବୋଲ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ମଥା ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର) କ୍ରି—ଜମିରେ ପ୍ରଜାଦ୍ୱାରା ଫସଲ Mathā lagā(ge)ibā ହେବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା; ପ୍ରଜା ବସି କରିବା—To settle lands with tenants for the purpose of cultivation.

ମଥା ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବ—ମୁଣ୍ଡଠାରୁ ଗୋଡ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଉଡ଼ି ଭିଡ଼ Mathā lāngurḍi ଦୁଷ୍ଟ ବଳଦକୁ ହଳରେ ଯୋଚିବା ରୀତି— नंगर कस Yoking of a naughty bullock to the plough after tying its limbs from head to foot.

ମଥିତ—ସ. ବଣ (ମଥ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ବିଲୋଡ଼ିତ; Mathita ଅଲୋଡ଼ିତ—1. Churned. ୨ । ଆନ୍ଦୋଳିତ— 2. Stirred up. ୩ । ବ୍ୟାକୁଳୀକୃତ—3. Agitated. ୪ । କ୍ଲିଷ୍ଟୀକୃତ;ଅତ୍ୟାଚରିତ;କ୍ଲେଶିତ—4. Oppressed;

harassed. ୫ । ହନସ୍ଥ;ହନାଶ୍ରିତ—5. Destroyed; crushed. ୬ । ହତ—6. Killed; slaughtered. ବି—ଜଳଶୂନ୍ୟ ଦହି—Unwatered curds

ମଥୀ—ସଂ. ବି (ମଥ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମନ୍ଥନ ଦଣ୍ଡ—Churner; churning rod.
Mathī
(ମଥୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମଥ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ) ମନ୍ଥନକାରୀ—Churning.

ମଥୁ(ଥୁ)ରା—ସଂ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ (ମଥ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+ଅଧିକରଣ ଉର;ଉର +ଅ; ଅଥବା ମଧୁ+ଉର+ଅ; ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ବାଣାସୁରର ପିତା ମଧୁ ନାମକ ଦୈତ୍ୟକୁ ବଧ କରିଥିବାରୁ ଏହି ନାମ)—ମଧୁଦୈତ୍ୟ ନିର୍ମିତ ଯମୁନାତଟସ୍ଥ ବୃନ୍ଦାବନ ନିକଟସ୍ଥ ନଗର; ମଧୁପୁର; କଂସର ରାଜଧାନୀ—Muttra; name of a district, town and cantonment in the United Provinces of India, 8 miles from Bṛundābana. [ଦ୍ର—ଏଠାରେ କଂସର ବନ୍ଧଶାଳାରେ ଦେବକୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ପରେ ଏଠାରେ ସେ କଂସକୁ ବଧ କରିଥିଲେ ।
Mathu(thū)rā

ଆର୍ଯ୍ୟ ଶୂରସେନ ଜାତି ଏଠାରେ ପ୍ରଥମେ ଉପନିବେଶ ସ୍ଥାପନ କରିଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ପ୍ରଥମେ ଶୂରସେନା ଥିଲା । ପରେ ମହାଭାରତ ଯୁଗରୁ ଏହା ମଧୁପୁର ନାମରେ ଅଭିହିତ ହେଲା । ପରେ ଏହା ମଥୁରା ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ହେଲା । ପାଲୀ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଏହା ମଥୁରା ନାମରେ ପରିଚିତ । ଅଶୋକଙ୍କ ରାଜତ୍ୱକାଳରେ ତାଙ୍କର ଅମାତ୍ୟ ଉପଗୁପ୍ତ ଏ ନଗରକୁ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର କେନ୍ଦ୍ର କରିଥିଲେ । ଏହା ମଧ୍ୟ ଜୈନମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ତୀର୍ଥ ଅଟେ । ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ଏ ଗୋଟିଏ ମୋକ୍ଷଦାୟକ ତୀର୍ଥ ଅଟେ । ମୌର୍ଯ୍ୟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପତନ ପରେ ଗ୍ରୀକ,ପାରସୀ ଓ ଶକମାନେ ଏନଗର ଅଧିକାର କରିଥିଲେ । ଖ୍ରୀ ୧୦୧୭ ରେ ମହମ୍ମଦ (ମାମୁଦ) ଗଜନୀ ଏ ନଗରକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ଏହାର ଧ୍ୱଂସ କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ଯୁକ୍ତପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଏବଂ ନଗର । ଏହା ବୃନ୍ଦାବନଠାରୁ ୮ ମାଇଲ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ; ଯମୁନା ନଦୀର ତଟଉପରେ ଏ ନଗରଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋଭାମୟ ଦେଖାଯାଏ । ଏଠାରେ ଅନେକ ବୈଷ୍ଣବ ଦେବମନ୍ଦିର ଅଛି । ଏଠାରେ ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସେନାନିବାସ ଅଛି ଏବଂ ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ରେଲ ଜଙ୍କସନ ଅଛି । ଏଠାରେ ଯମୁନା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ରେଲ ପୋଲ ତିଆର ହୋଇଅଛି । ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଯମୁନାନଦୀରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ବଡ଼ ବଡ଼ କଇଁଛ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି । ନଦୀତଟସ୍ଥ କୋଠାରେ ବସି ଯମୁନା ନଦୀର ଜଳକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇ ପାରେ ।

ଏଠାରେ ଚୌବେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଭୋଜନଶକ୍ତି ଦେଖିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହେବାକୁ ହୁଏ । ଜଣେ ଜଣେ ଚୌବେ ୧୦।୧୫ ସେର ଲୁଣ୍ଡୁ, ଡାଲି, ମିଷ୍ଟାନ୍ନାଦି ଭୋଜନ କରିବାର ଯାତ୍ରୀକ ସ୍ୱଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖି ଥାଆନ୍ତି ।]

ମଥୁରା ଘାଟ—ଦେ. ବି—ବୃନ୍ଦାବନରୁ ମଥୁରାକୁ ଆସିବାପାଇଁ ଗୋପୀମାନଙ୍କର ଯମୁନା ନଦୀକୁ ପାର ହେବା ଘାଟ—The ferry across the river Jamunā for coming to Mathurā. [ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନାବିକ ବେଶରେ ମଥୁରାକୁ ଦୁଧ-ଦହି ବିକିବାକୁ ଯାଉଥିବା ଗୋପୀମାନଙ୍କୁ ପାର କରାଇବାର ଛଳ ନାନାରଙ୍ଗ କରୁଥିଲେ ।]
Mathurā ghāṭa
ମଥୁରାର ঘাট
मथुराका घाट

ମଥୁରା ଚୌବେ(ବେ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଥୁରା+ଚତୁର୍ବେଦୀ)—ମଥୁରା ଅଞ୍ଚଳବାସୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଉପାଧି—Title of Brāhmaṇas of Mathurā. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଭୋଜନ ଶକ୍ତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ । ଜଣେ ଜଣେ ଚୌବେ ୧୦।୧୫ସେର ଲୁଣ୍ଡୁ ଓ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଏକା ବୈଠକରେ ଉଦରସାତ୍ କରିବାର ଦେଖା ଯାଇଅଛି ।]
Mathurā chobe(bbe)
মথুরার চোবে
मथुरिया चौबे

ମଥୁରା ଧାମ—ସଂ. ବି—ମଥୁରା ତୀର୍ଥ; ମଧୁପୁର—The sacred city of Mathurā.
Mathurā dhāma
(ମଥୁରାପୁର, ମଥୁରାପୁରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଥୁରାନାଥ ଶୁକ୍ଳ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ମାଳବ ଦେଶର ଅଧିବାସୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବିଶେଷ—The name of a Brahmaṇa of the country of Mālaba. [ଦ୍ର—ଏ ଖ୍ରୀ ୧୮ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଲୋକ ଥିଲେ । ଏ ପାରସୀ ଭାଷାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିପୁଣ ଥିଲେ । ୧୭୧୭ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଏ କାଶୀର ରାଜକୀୟ ପାଠଶାଳାର ପୁସ୍ତକାଗାରର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଥିଲେ । ଏ ଯନ୍ତ୍ରସଂଗ୍ରହ ନାମକ ବୋଧୋପଯୋଗୀ ବସ୍ତୁ ଜ୍ୟୋତିଷଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ ।]
Mathurānātha śukla

ମଥୁରା ପୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ମଥୁରାପୁରବାସୀ—Resident of Mathurā. ବି—ଉତ୍କଳର ଗୋପାଳମାନଙ୍କ ଜାତିବର୍ଗ—A sub-caste of Oriya cowherds. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଯଦୁ ବଂଶୀୟ ବା ଯାଦବ ବୋଲି ପରିଚିତ ।]
Mathurā puriā মথুরা পুরী मथुरापुरिया

ମଥୁରା ମଙ୍ଗଳ—ଦେ. ବି—କବି ଭକ୍ତଚରଣ ଦାସଙ୍କ କୃତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମଥୁରାଲୀଳା ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ଓଡ଼ିଆ ପଦ୍ୟ—Name of an Oriya classical poem dealing with the doings of Śrikṛushṇa in Mathurā.
Mathurā maṅgaḷa

ମଥୁରା ମୋହନ—ସଂ. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନାମାନ୍ତର—A name of Śrikṛushṇa. ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.
Mathurā mohana

ମଥୁରା ଲୀଳା—ସଂ. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ମଥୁରା ନଗରରେ କରିଥିବା ଲୀଳା ବା କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ—The doings of Śrikṛushṇa in the city of Mathurā (dis-
Mathurā līḷā

cribed in the 10th book of the Bhāgabata) [ଦ୍ର—ଏହା ଭାଗବତର ୧୦ମ ସ୍କନ୍ଧରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

ମଥୁରି—ଦେ. ବି—(ନାମ)—୧ । ମଥୁରାମୋହନର ଡାକ ନାମ—
Mathuri 1. A name for calling Mathurā mohana. ୨ । ଦ୍ୱାଦଶ ଗୋପାଳଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—2. One of the twelve cowherds (the 12 companions of Śrīkṛushṇa.) [ଦ୍ର—ବାରସୁତ ଶବ୍ଦ ଟୀକା ଦେଖ ।]

ମଥୁରେଶ—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମଥୁରା+ଈଶ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—
Mathureśa (ମଥୁରେଶ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ) Śrīkṛushṇa.

ମଥେଇ—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି (ସ. ମସ୍ତକ+ଦଧି)—ତେଲ;
Mathei ମଥାଦହି—Oil.

ମଥୋ(ଥୌ,ଥ)ଟ—ଦେ. ବି—(ହିନ୍ଦୀ ମଥୌଟ; ସ. ମସ୍ତ=ମସ୍ତକ;
Matho(thau,tha)ṭa ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ଠାରୁ ମୁଣ୍ଡ ପିଛା ଅର୍ଥାତ (ମଥୌଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଅନୁପାତ ଅନୁସାରେ মাথট **मथौट** ଅଦାୟ କରା ଯିବାରୁ)—୧ । ଅନୁପାତ—
1. Ratio; proportion. ୨ । ଜଣ ପିଛା ହିସାବ ହୋଇ ଅଦାୟ କରାଯିବା ଚାନ୍ଦା—2. Subscription raised equally from many persons. per head. ବିଣ—୧ । ଅନୁପାତିକ—1. Proportionate ୨ । ଜଣ ପିଛା ହିସାବ କରାଯିବା—2. Computed per head; per capita.

ମଥୋଟ ଜମା—ଦେ. ବି—ଅନୁପାତିକ ଖଜଣା—
Mathoṭa jamā মাথট জমা Proportionate rent. **मथौट जमा**

ମଥୋଟ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନୁପାତିକ ହିସାବ କରିବା—To
Mathoṭa dharibā strike up a ratio or proportion.
মাথট ধরা **मथौट हिसाब करना**

ମଥୋଟ ମୁତାବକ—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ହିନ୍ଦୀ. ମଥୋଟ ଓ ଅ.
Mathoṭa mutābaka ମୁତାବକ୍)—୧ । ଅନୁପାତ ଅନୁସାରେ
মাথট মোতাবেক **मथौट मुताबिक** 1. Proportionately. ୨ । ଜଣପିଛା ହିସାବ କରାଯାଇ—2. Per capita.

ମଥୋଟ ହିସାବ—ଦେ. ବି—୧ । ଅନୁପାତିକ ହିସାବ—1. Pro-
Mathoṭa hisāba portionate account. ୨ । ଜଣ
মাথট হেসাব ପିଛା ଧରାଯିବା ହିସାବ—2. An account computed per head.
मथौट हिसाब

ମଥ୍ୟମାନ—ସ. ବିଣ—(ମଥ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନ)—ଯାହା ଆଲୋଡ଼ିତ
Mathyamāna ହେଉଅଛି—Being churned.
(ମଥ୍ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମଦ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ମତ୍ତ ହେବା—1. To be maddened.
Mad (root) ୨ । ନିଶାରେ ଭୋଳ ହେବା—2. To be intoxicated. ୩ । ହୃଷ୍ଟ ହେବା—3. To be delighted. ୪ । ଦ୍ୱେଷ କରିବା—4. To envy.

ମଦ୍ଗୁ—ସ. ବି—(ମସ୍ଜ ଧାତୁ=ମଗ୍ନ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ, ନିପାତନ)—
Mad-gu ୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଜଳଚର ପକ୍ଷୀ; ପାଣିକୁଆ—
1. A water fowl; small cormorant. [ଦ୍ର—ଜଳକୁକ୍କୁଟ ମଦ୍ଗୁ ହଂସ ବକ ପ୍ଲବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨ । ଯୁଦ୍ଧଜାହାଜର ଦଳ; ରଣପୋତସମୂହ—2. A fleet of warships; navy.

ମଦ୍ଗୁର—ସ. ବି (ମସ୍ଜ୍. ଧାତୁ=ମଗ୍ନ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉର)—ମାଗୁର
Mad-gura ମାଛ—A kind of scaleless fresh water
(ମଦ୍ଗୁରକ—ଅନ୍ୟରୂପ) fish; a small sheat fish. [ଦ୍ର—
মাগুর ଏମାନେ ମୁଠାଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି ଓ କୃଷ୍ଣାଭ; ଏହା
मंगुर ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ଅଲ୍ପ ପାଚିଁଶିଆ ମାଛଙ୍କ ରାଜା ବୋଲାଯାଏ । ଏମାନଙ୍କର ଗାଲସି ତଳେ ଦୁଇ ପାଖରେ ଶିଂଘ (କଣ୍ଟା) ଅଛି । ଏ ଶିଂଘ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ବିଦ୍ଧ ହେଲେ ବିଶେଷ ବ୍ୟଥା ହୁଏ ।]

ମଦ୍ଗୁରୁ—ସ. ବି (ଅସ୍ମଦ୍+ଗୁରୁ)—ମୋ ଗୁରୁଦେବ—
Mad-guru My teacher or preceptor.

ମଦ୍ଗୃହ—ସ. ବି (ଅସ୍ମଦ୍+ଗୃହ)—ମୋ ଘର—My house.
Mad-gṛuha (ମଦ୍ଗେହ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଦ୍ରସା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ମାଦ୍ରାସା (ଦେଖ)
Mad-rāsā Mādrāsā (See).
(ମଦ୍ରାସା—ଅନ୍ୟରୂପ) মাদ্রাসা **मदरासा**

ମଦ—ସ. ବି (ମଦ୍. ଧାତୁ=ହୃଷ୍ଟ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ହର୍ଷଜନିତ
Mada ସମ୍ମୋହ—1. Paroxysm of joy; intoxication due to excess of joy. ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ହର୍ଷ; ଆନନ୍ଦ—2. Joy; delight. ୩ । ମଦ୍ୟପାନଜନିତ ମନୋବିକାର; ମତ୍ତତା—3. Intoxication due to wine. ୪ । ଉନ୍ମତ୍ତତା; ଉନ୍ମାଦ; ପାଗଳାମି—4. Madness. ୫ । ଅହଙ୍କାର; ଗର୍ବ—5. Pride; arrrogance; conceit. [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଯଥା—ଧନମଦ, ରୂପମଦ ଇତ୍ୟାଦି ।] ୬ । (+କରଣ ଅ) ମଦ୍ୟ; ମଦିରା; ସୁରା—6. Wine; spirits. [ଦ୍ର—ଭାରତ ଦେଶରେ ବ୍ୟବହୃତ ମଦର ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି ଯଥା—ଦେଶୀ ମଦ, ବିଲାତି ମଦ, ଫ୍ରେଞ୍ଚ ମଦ ଇତ୍ୟାଦି । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପଦାର୍ଥରୁ ବା ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ମଦର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି । ଯଥା—ଖଜୁରିମଦ, ଅରଖି ମଦ, ଧାନୁଆ ମଦ (ଚାଉଳ ମଦ), ହାଣ୍ଡିଆମଦ ଇତ୍ୟାଦି । ଖଜୁରି, ତାଳ, ନଡ଼ିଆ ଆଦି ଗଛରୁ ସଦ୍ୟ ଆମଦାନୀ ରସକୁ ସଜମଦ ଓ ତାହା ବାସି ହୋଇଗଲେ ତାକୁ ବାସିମଦ କହନ୍ତି ।] ୭ । ମୃଗମଦ; କସ୍ତୁରୀ—7. Musk. ୮ । ବୀର୍ଯ୍ୟ; ରେତଃ—8. Semen; virile. ୯ । ମତ୍ତହସ୍ତୀର ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳରୁ ନିଃସୃତ ଉତ୍କଟ ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ରସ—9. A strong-smelling juice flowing from the openings in the temples of a ma[illegible]

elephant in rut. ୧୦ । ଉନ୍ମାଦ ରୋଗ (ବୃ. ଶ)—10. Mania. ୧୧ । କାମଦେବ (ବୃ. ଶ)—11. Cupid. ୧୨. ବି—ଅସୁର ବିଶେଷ—Name of a demon.

ମଦ ଅଳସ—ଦେ. ବିଣ(ସ. ମଦାଳସ୍ୟ)—ମତ୍ତତା ଯୋଗୁଁ ଅଳସ୍ୟଯୁକ୍ତ—Mada aḻasa Languid on account of intoxication. ମଦାଳସ୍ୟ (ଉ—ଦୃଷ୍ଟି ତୋ ମଦ-ଅଳସ, ବଦନଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରକାଶ, ଗଣ୍ଡ ତୋର ଜନ ମନୋହର । ପ୍ରାଚୀ. ଉପବାସିଧ ।)

ମଦ ଉ(ଓ)ରା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର କଳସରେ ବା ଘଟରେ ଖଜୁରି Mada u(o)rā ତାଳ ଓ ନଡ଼ିଆ ଗଛରୁ ଝରିବା ରସ ସଂଗୃହୀତ ତାଡ଼ୀର ভাঁড় ହୁଏ—A jar in which is collected the लबनी toddy juice from palm, date-palm and cocoanut trees. [ଦ୍ର—ଖେଣ୍ଟ ଖେଣ୍ଟ କଳସକୁ ବା ଘଡ଼ିକୁ ହସ ଓ ବଡ଼ ମାଠିଅକୁ ଅଧ୍ୟା ବୋଲିଯାଏ; ଗଛର ଦେହରେ ରସ ସଂଗ୍ରହାର୍ଥ ଉସ ଖଲଚ୍ କରିଯାଏ । ଉସ-ମାନଙ୍କରେ ସଂଗୃହୀତ ରସକୁ ଅଧ୍ୟାରେ ଢାଳିଯାଏ ।]

ମଦକ୍—ଦେ. ବି—ମଦତ୍ (ଦେଖ)
Madak Madat (See).

ମଦ କଟ—ସ. ବିଣ (କସ୍ମା ତତ୍)—ମଦୋନ୍ମତ୍ତ; ମଦୋଦ୍ଧତ—Mada kaṭa Intoxicated with lust or pride. ବି ୧ । ମଦମତ୍ତ ହସ୍ତୀ—1. An elephant in rut. ୨ । ବୃଷ—2 Bull.

ମଦ କଳ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (କସ୍ମା ତତ୍)—୧ । ମତ୍ତତା ଯୋଗୁଁ ଅସ୍ଫୁଟ Mada kaḻa ଧ୍ୱନିକାରୀ—1. Making inarticulate sound under the effect of intoxication. ୨ । ମତ୍ତ;ଉନ୍ମତ୍ତ—2. Maddened. ବି—ମତ୍ତହସ୍ତୀ—An elephant in rut.

ମଦକଳା—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ନବଯୌବନା—[a lady] In the Madakaḻā glory of her youth. [ଉ—ମଦାମାସ୍ତୁ ଦସ୍ତା କଲା । ମଦକଳା ବାର୍ଧି ଗଲା । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ-ଚନ୍ତାମଣି ।]

ମଦ କାଞ୍ଜି—ଦେ. ବି - (ସ. ମଦ୍ୟ+କଞ୍ଜିକା)—୧ । ଖାଣିପିଆ ହୋଇ Mada kāñji ଅମିଳା କରିଯାଇ ଥିବା ମଦ—सिरका 1. Fermented wine. ୨ । ସିରକା; ମଦର କାଞ୍ଜି—सिरका 2. Vinegar.

ମଦ ଖଟି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁଠାରେ ମଦୁଆମାନେ ମଦ ଖାଇବାକୁ ଜମା Mada khaṭi ହୁଅନ୍ତି—Wine-shop; pot house; মদের খটী पासीखाना grog shop.

ମଦ ଖୋର—ଦେ. ବିଣ (ସ.ମଦ୍ୟ+ଫା. ଖୋର୍) —ମଦୁଆ—Mada khor মদ খোর मद् खोर Drunkard.

ମଦ ଗନ୍ଧ—ସ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ହସ୍ତୀ ଗଣ୍ଡରୁ କ୍ଷରିତ ମଦବାରିର Mada gandha ଉତ୍କଟ ଗନ୍ଧ—1. The strong smell of the juice exuded from the temples of an elephant in rut. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ମଦ (ବୃ. ଶ)—2. Wine. ୩ । ଛତିଅନା (ଗଛ) (ବୃ.ଶ) মদের গন্ধ 3. Alistonia Scholaris (tree). ଦେ. ବି—मद्की गंध ମଦ୍ୟପରୁ ଉଠୁଥିବା ଗନ୍ଧ—The peculiar smell of wine (which comes out of the mouth of a drunkard or toddy pot or toddy-shop).

ମଦ ଗନ୍ଧା—ସ. ବି—୧ । ସୁରା—1. Wine.
Mada gandhā ୨ । ଅତସୀ (ବୃ. ଶ) - 2. Linseed.

ମଦ ଗମନ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)--ମଇଁଷି (ବୃ. ଶ)—
Mada gamana Buffalo.

ମଦ ଗର୍ବ—ସ. ବି—ମତ୍ତତାଜନିତ ଅହଙ୍କାର; ଦାମ୍ଭିକତା—Mada garba Arrogance due to intoxication or madness or selfconceit.

ମଦ ଗର୍ବିତ--ସ.ବିଣ.ପୁଂ--ଗର୍ବ ମତ୍ତ--Intoxicated or arrogant Mada garbita (ମଦଗର୍ବିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) with pride.

ମଦ ଗଳ(ଳା)—ଦେ. ବି (ସ. ମଦ କଳ)—ମତ୍ତ ହସ୍ତୀ—
Mada gaḻa(ḻā) An elephant in rut.

ମଦଘ୍ନୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଦ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—Madaghnī ପୁଇଁକା; ପୋଇ ଶାଗ (ବୃ. ଶ)—(ମଦ ଶାକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Basella (pot herb).

ମଦ ଚ୍ୟୁତ—ସ. ବିଣ (ମଦ+ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ତ)—
Mada chyut ମଦସ୍ରାବୀ (ଦେଖ)—Mada srābī (See)

ମଦ ଝୁଙ୍କ—ଦେ ବି—୧ । ମଦନିଶା; ମଦ୍ୟପାନଜନିତ ମତ୍ତତା—Mada jhuṅka 1. Intoxication due to wine. মদের ঝোঁক ୨ । ମଦ ନିଶା ଯୋଗୁଁ ଟଳ ଟଳ ଚାଲିବା—मद्का झोंक 2. Unsteadiness in walking due to overdrink.

ମଦତ୍(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମଦଦ୍)—ସହାୟତା; ସାହାଯ୍ୟ—
Madat(d) Help; assistance.
মদত(দ্) (ଯଥା—ଏ ଘଟଣାରେ ପୁଲିସ୍ ମଦତ୍ ଦରକାର ।)
मदद्
ମଦକ୍ ଦେ. ବି (ସ. ମଦ; ମୋଦକ)—ଗୁଳି; ଚିକ୍କଣ ପତ୍ରକୁ
মদক
मदत(क) ପୋଡ଼ି ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ଅଫିମକୁ ଗୁଳି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପିଇବା ବସ୍ତୁ—A preparation of opium for smoking; bullet of opium. [ଦ୍ର— ଏହାର ଧୂଆଁ ପାନ କଲେ ଭାରି ନିଶା ହୁଏ । ମଦତ୍ ନିଶାର ଅଭ୍ୟାସ ସହଜରେ ଛାଡ଼ି ହୁଏ ନାହିଁ ଓ ଏହା ମନୁଷ୍ୟକୁ ଅନୁତ୍ସାହ ଶୂନ୍ୟ ଓ ଅଳସୁଆ କରି ପକାଏ । ଥରେ ଏଥିର ଚଟକ୍ ଲାଗିଲେ ମଦତ୍ଖୋର୍ ଆଉ ପଛ ବୁଲିର ନ କରି ଏଥିର ମାତ୍ରା ବଢ଼ାଇ ବଢ଼ାଇ ଶେଷକୁ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହୁଏ । ମଦଖୋରମାନେ ଶୀର୍ଣ୍ଣକାୟ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ଓ କେତେଜଣ ଏକତ୍ର ବସି ଅସାର କାଳ୍ପନିକ ଗଳ୍ପ ଦ୍ୱାରା ଅପଣା ଅପଣାର ମନୋରଞ୍ଜନ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଆଖି ବୁଜି କାଳ୍ପନିକ ଜଗତରେ ଅତିବାହିତ ହୁଏ ।]

ମଦତ୍(ଦ୍) କରିବା—ଦେ.କ୍ରି--ସାହାଯ୍ୟ କରିବା—To render help; Madat(d) karibā to render assistance. মদত দেওয়া मदद् देना (ମଦତ୍ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଦତ୍(ଦ୍) କାର—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ମଦଦ୍ ଗାର୍)—ମୁଦତ୍ କାର୍;
Madat-(d-) kāra ସାହାଯ୍ୟକାରୀ—Helping; rendering
মদত্ কার मदद्‌गार assistance.

ମଦତ୍ ଖଟି—ଦେ. ବ—ଗୁଳି ଖଟ (ଦେଖ)
Madat khaṭi Guli khaṭi (See)
মদক্ খটী मदक खाना

ମଦତ୍ ଖଟି ଗପ—ଦେ. ବ—ଗୁଳି ଖଟ ଗପ (ଦେଖ)
Madat khaṭi gapa Guli khaṭi gapa (See)
মদক্ খটীর গল্প मदक खानाका गप

ମଦତ୍ ଖାଇବା—ଦେ. ବ—ଅଫିମର ଧୂଆଁ ସେବନ କରିବା—
Madat khāibā To smoke opium.
মদক খাওয়া मदक खाना (ମଦତ ପିଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଦତ୍ ଖୋର୍—ଦେ.ବ ଓ ବଣ—ମଦତ ନିଶା ଖାଇବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି
Madat khor —A person addicted to smoking
মদক খোর मदक खोर opium;habitual opium
(ମଦତ ଖୋରୀ— ଅବସ୍ଥାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ) smoker.

ମଦତ୍(ଦ୍)ଗାର୍—ବୈଦେ, ବଣ (ଫା, ମଦଦ୍ ଗାର୍)—
Madat-(d-)gār ସହାୟକ—Helping.
মদত্ কার मददगार ବ—ସହାୟକ ବ୍ୟକ୍ତି—Helper.

ମଦତ୍(ଦ୍)ଗାରୀ—ବୈଦେ, ବ (ଫା, ମଦଦ୍‌ଗାରୀ)—ସହାୟକତା—
Madat(d)gāri The state of being a helper.
মদত্ কারী मदद्‌गारी

ମଦତ୍ ଛିଟା—ଦେ. ବ—ମଦତ୍ ବସ୍ତୁର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୋଳକ;
Madat chhiṭā ଯାହା ଥରକେ ଧୂଆଁ ପିଆରେ ଉଡ଼ିଯାଏ—
[ମଦତ୍ ଗୁ(ଗୋ)ଳ(ଳା, ଳି)—ଅନ୍ୟରୂପ) One small ball
মদক গোলা मदककी गोली or pillet of Madak.

ମଦତ୍(ଦ୍)ମାଶ୍—ବୈଦେ, ବ (ଫା, ମଦଦ୍=ସାହାଯ୍ୟ+ଇ=ପାଇଁ+
Madat-(d-)mās ମା-ଅଶ୍=ଜୀବିକା ନିର୍ବାହାର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ)—
মদদ্ মাস ମୁସଲମାନ୍ ବାଦସାହାମାନଙ୍କ ଅମଳରେ ଧର୍ମସାଧକ-
मदद माश ମାନଙ୍କ ଭରଣ ପୋଷଣାର୍ଥ ବା ଧର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ
ଅଳ୍ପ କରରେ ବା ନିଷ୍କରଭାବେ ଦିଆ ହୋଇଥିବା ବୃତ୍ତି—
Endowments given by Mahomedan emperors rent-free or on a nominal rent for religious purposes.

ମଦତ୍ ସରାପ୍—ବୈଦେ (ସ. ମୋଦକ+ ଫା. ସରାବ୍)—ଗୁଳି ଓ ମଦ—
Madat sarāp Opium bullet and wine.
মদক্‌সরাপ मदकसराब

ମଦତି(ତ୍ତି) ଗପ—ଦେ. ବ—ମଦତ୍‌ଖୋର୍ ଲୋକର ସୁଲଭ ଅସାର ବା
Madati(tti) gapa କାଳ୍ପନିକ ଗଳ୍ପ—Imaginary talk
গুলিখোরের গপ্প befitting opium smokers; an
मदकखोरीगप opium smoker's sweet waking
(ମଦତଖୋରୀ ଗପ—ଅନ୍ୟରୂପ) dreams.

ମଦତି(ତ୍ତି)—ଦେ. ବଣ—୧। ମଦତ୍‌ଖୋର୍; ଗୁଳିଖୋର୍—1. Addic-
Madati(tti) ted to smoking opium. ୨। ମଦତ-
मदती ଖୋର୍ ସୁଲଭ—2. Befitting an opium-
मदकची smoker. ବ—ମଦତ୍ ଖାଇବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ
ବ୍ୟକ୍ତି—A habitual smoker of opium

ମଦନ—ସ. ବ (ମଦ୍ ଧାତୁ; ଣିଚ୍, ମଦ ଧାତୁ=ମତ୍ତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅନ)
Madana —୧। କାମଦେବ—1. Cupid personified.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ରତି, ସଖା ବସନ୍ତ ଓ ଅସ୍ତ୍ର ଫୁଲ-ଧନୁଶର।] ୨। କନ୍ଦର୍ପ; କାମ—2. Cupid, lust.
୩। ଆଲିଙ୍ଗନବିଶେଷ—3. A sort of embrace.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ନାୟକ ଗୋଟିଏ ହାତକୁ ନାୟିକାର ଗଳାରେ ଓ ଅନ୍ୟ ହାତକୁ ନାୟିକାର କଟିଦେଶରେ ରଖି ଆଲିଙ୍ଗନ କରେ—ହି. ଶ ।] ୪। ବସନ୍ତ-କାଳ—4. The spring season. ୫। ବ୍ରୀହି—5. Phaseolus (grain). ୬। ଭ୍ରମର; ଭୃଙ୍ଗ—6 The black bee. ୭। ମଏଣ (ଦେଖ)—7. Maeṇa (See) ୮। ଧଳା ଅଙ୍କୁ ଗଛ—8. A kind of tree; Alangium Hexapetalum. ୯। ଖଇର ଗଛ—9. The catechu tree. ୧୦। ବକୁଳଗଛ—10. The Bakuḷa tree. ୧୧। ଧାତୁରା; ଦୁଦୁରା—11.The Datura Fastuosa plant. ୧୨। କାମକ୍ରୀଡ଼ା (ହି. ଶ)—12. Amorous dalliance. ୧୩। ମହମ (ହି. ଶ)—13. Beeswax. ୧୪। ସାରୀ; ମଇନା ପକ୍ଷୀ (ହି. ଶ)—14. Hill myna. ୧୫। (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଲଗ୍ନଠାରୁ ସପ୍ତମ ଗୃହ (ହି. ଶ)—15. The 7th house from one's lagna. ୧୬। ପ୍ରେମ (ହି. ଶ)—16. Love. ୧୭। ଖଞ୍ଜନ ପକ୍ଷୀ (ହି. ଶ)—17. The wagtail. ୧୮। ମହା-ଦେବଙ୍କ ୪ ପ୍ରଧାନ ଅବତାର ମଧ୍ୟରୁ ତୃତୀୟ ଅବତାର (ହି. ଶ)—18. The 3rd of the four principal incarnations of Siba. ବଣ—ମତ୍ତତା-ଜନକ—Causing intoxication or madness. ଦେ.ବ.ପୁଂ—ମଦନମୋହନର ଡାକ ନାମ—Name for calling Madanamohana.

ମଦନ କଣ୍ଟକ—ସ. ବ—୧। କାମାତୁର ବ୍ୟକ୍ତିର ରୋମାଞ୍ଚ; ସାତ୍ତ୍ୱିକ
Madana kaṇṭaka ରୋମାଞ୍ଚ—1. Horripilation due to lust. ୨। ମଏଣ (ଦେଖ)—2. Maeṇa (See)

ମଦନ କଳହ—ସ. ବ (ମ ଗ.ଲେ)—ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
Madana kaḷaha ପ୍ରଣୟଘଟିତ କଳହ—Love-quarrel.

ମଦନ ଗୃହ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ଭଗ; ଯୋନି (ହି. ଶ)—
Madana gṛuha 1. Female organ. ୨। ଜନ୍ମ କୁଣ୍ଡ-ଳୀର ୭ମ ଗୃହ—2. The 7th house from one's lagna in the horoscope.
ମଦନ ଭବନ, ମଦନ-ସଦନ, ମଦନାଳୟ } ଅନ୍ୟରୂପ

ମଦନ ଗୋପାଳ—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ, ମଦନ ପରି ସୁନ୍ଦର ଗୋପାଳ)
Madana gopāla —ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—Srikṛushṇa.

ମଦନ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—ସଂ. ବ—ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—The 14th
Madana chaturddaśī day of the bright fortnight of the month of Chaitra. [ଦ୍ର—ଏହା ମଦନ ମହୋତ୍ସବର ଅନ୍ତର୍ଗତ—ହ. ଶ ।]

ମଦନ ଜ୍ୱର—ସଂ. ବ(ମ. ଷ. ଲୋ) —କାମାତୁର ବ୍ୟକ୍ତିର ପୀଡ଼ିତାବସ୍ଥା;
Madana jwara କାମଜ୍ୱର—Love-sickness; rise of temperature in a love-sick person.

ମଦନ ତନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ (ମଦନ+ତନ୍ତ୍ର)—ରତିଶାସ୍ତ୍ର—The science
Madana tantra (ମଦନ ଶାସ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) of sexual love.

ମଦନ ତ୍ରୟୋଦଶୀ—ସଂ. ବ—ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳ ତ୍ରୟୋଦଶୀ—The 13th
Madana trayodaśī day of the bright fortnight of Chaitra.

ମଦନ ଦଶା—ସଂ. ବ—କାମାତୁର ବ୍ୟକ୍ତିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥା—
Madana daśā Different stages of an unsatiated lover's condition.

ମଦନ ଦହ(ମ)ନ—ସଂ. ବ—(ଯେ ମଦନଙ୍କୁ ଭସ୍ମ କରିଥିଲେ)
Madana daha(ma)na ମହାଦେବ—Śiba.

ମଦନ ଦୂତ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମଦନ+ଦୂତ)—କୋକିଳ—
Madana dūta The cuckoo.

ମଦନ ଦ୍ୱାଦଶୀ—ସଂ. ବ—ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀ—The twelvth
Madana dwādaśī day of the bright fortnight of the month of Chaitra.

ମଦନ ଧର୍ମ—ସଂ. ବ—ରତିକ୍ରୀଡ଼ା—
Madana dharma Copulation.

ମଦନ ଧର୍ମୋତ୍ସବ—ସଂ. ବ—୧ । ଦୋଳଯାତ୍ରା; ଦୋଳ; ଫାଲ୍ଗୁନ ପୌର୍ଣ୍ଣମୀ
Madana dharmotsaba ଉତ୍ସବ—1. Dolajātrā festi-
(ମଦନୋତ୍ସବ—ଅନ୍ୟରୂପ) val celebrated in honour of God Cupid during the fullmoon of Phālguna.
୨ । ଚୈତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବ ବିଶେଷ—
2. A festival observed during the fullmoon of Chaitra.

ମଦନ ନାଳିକା—ସଂ. ବ—ଅସତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—A faithless wife; a
Madana nālikā dissolute woman.

ମଦନ ପକ୍ଷୀ—ସଂ. ବ—ସାରୀ ପକ୍ଷୀ—A kind of bird; the
Madana pakshī hill-myna.

ମଦନ ପାଠକ—ସଂ. ବ (ମଦନ=ବସନ୍ତ+ପାଠକ)—କୋକିଳ—
Madana pāṭhaka The Indian cuckoo.

ମଦନ ପୀଡ଼ା—ସଂ. ବ—୧ । ମଦନ ବ୍ୟଥା—1. Love-sickness.
Madana pirdā ୨ । କାମବାଧା—2. Exhaustion or
(ମଦନବାଧା—ଅନ୍ୟରୂପ) fatigue due to cohabitation.

ମଦନ ପୁର—ସଂ. ବ—ସ୍ମରପୁର; ଭଗ; ଯୋନି—Female organ.
Madana pura (ମଦନଗୃହ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଦନ ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମଦନ+ପ୍ରିୟ)—ବସନ୍ତ; ମଦନସଖା—
Madana priya The spring season.

ମଦନ ଫଳ—ସଂ. ବ—ମଏଣ (ଦେଖ)
Madana phala Maeṇa (See)

ମଦନ ବାଇ—ଦେ. ବ—କାମପୀଡ଼ାଜନିତ ବାତୁଳତା—Love mad-
Madana bāi ness. ବିଣ—ମଦନ ବାଉଳା (ଦେଖ)
Madana bāulā (See)

ମଦନ ବାଉଳା—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ସଂ. ମଦନ+ବାତୁଳ)—କାମବିହ୍ୱଳ—
Madana bāulā Maddened by love or lust; love-
कामबाई मदनमत्त (ମଦନ ବାଉଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) mad.

ମଦନ ବାଣ—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । କାମବିଶିଖ—1. The
Madana bāṇa shafts of cupid. ୨ । କାମପ୍ରବୃତ୍ତି—
(ମଦନ ବିଶିଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Lust. ୩ । କାମବ୍ୟଥା—
3. The agony felt on account of unsatiated love or lust.

ମଦନ ବିହ୍ୱଳ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—କାମୋନ୍ମତ୍ତ—Maddened by
Madana bihwala lust; love-struck.
(ମଦନମତ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ । ମଦନ ବିହ୍ୱଳା, ମଦନ ମତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ମଦନବିହ୍ୱଳତା, ମଦନମତ୍ତତା—ବ ମଦନଭୋଳ(ଳା)—ଦେଶଜ, ବିଣ)

ମଦନ ବୃକ୍ଷ—ସ. ବ—ମଏଣ (ଦେଖ)
Madana bruksha Maeṇa (See)

ମଦନ ବ୍ୟଥା—ସ. ବ—କାମପୀଡ଼ା; କାମାତୁର ବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁ ଅସହ୍ୟ
Madana byathā ଯନ୍ତ୍ରଣା ଓ ଅସ୍ଥିରତା ଅନୁଭବ କରେ—
The agony experienced by an unsatiated lover.

ମଦନ ଭଞ୍ଜିକା—ସ. ବ—ମଦନ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ (ଦେଖ)—
Madana bhañjikā Madana chaturddaśī (See)
(ମଦନ ଭଞ୍ଜ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଦନ ଭେରୁ—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବ—ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Madana bheru A kind of drum.

ମଦନ ମନୋହର—ସ. ବିଣ—କାମଦେବଙ୍କ ପରି କମନୀୟ (ରୂପ)—
Madana manohara (form) Charming like God Cupid.

ମଦନ ମନ୍ଦିର—ସ. ବ—ପୟୋଧର; ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତନ—Female breast;
Madana mandira the mammary glands.

ମଦନ ମସ୍ତ—ଦେ ବିଣ (ସ. ମଦନ+ମତ୍ତ)—୧ । କାମୋନ୍ମତ୍ତ—
Madana masta 1. Maddened by lust. ବ—
कामगत्त मदनमस्त ମଦନ ମସ୍ତକ (ଦେଖ) Madana mastaka (See)

ମଦନମସ୍ତକ—ଦେ ବ—୧ । ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ଜଙ୍ଗଲି ଓଲୁଅର
Madanamastaka ଶୁଖିଲା ଚକୁଡ଼ା (ହ. ଶ)—1. Dried
मदनमस्त chips of wild arum. ୨ । ଲମ୍ବା ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ପନସ ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଫୁଲ (ହ. ଶ); ଚମ୍ପାଲମ୍ବା—
2. A kind of strong smelling flower.

ମଦନ ମାଦକ—ଦେ. ବ (ସ. ମଦନ+ଉନ୍ମାଦ)-୧ । କାମୋନ୍ମତ୍ତତା—
Madana mādaka 1. Madness due to unsatiated
(ମଦନମାତୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) lust. ୨ । ରାମକ୍ରୀଡ଼ାରେ ମାତିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର—2. Orgasm; hilarity of persons during amorous dalliance.

ମଦନ ମୋହନ—ସଂ. ବି (ମଦନ ପର ମୋହନ = ଅତି ସୁନ୍ଦର, ବା Madana mohana ମଦନଙ୍କୁ ଯେ ମୋହିତ କରୁଅଛନ୍ତି)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ନାମାନ୍ତର—A name of Śrikrushṇa. ବିଣ—ଅତି ସୁନ୍ଦର ରୂପବିଶିଷ୍ଟ—Having a charming appearance. ଦେ. ବି—୧। ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ମଦନମୋହନ ଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମା; ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରତିମା ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ମଦନମୋହन ରୂପେ ଚନ୍ଦନ ଯାତ୍ରା ସମୟରେ ନୌକାକୁ ବିଜେ କରନ୍ତି—1. The movable image representing the Idol Jagannātha which is taken to the boat during the Chandanajātrā festival. ୨। ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—2. Name given to males.

ମଦନ ରିପୁ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମଦନ+ରିପୁ) -ମହାଦେବ—Madana ripu (ମଦନ ଦ୍ୱିଷ୍, ମଦନାରି—ଅନ୍ୟରୂପ) Śiba.

ମଦନ ଲତା—ସଂ. ବି—ମଏଣ (ଦେଖ) Madana latā Maena (See)

ମଦନ ଲେଖ(ଖା)—ସଂ. ବି—ପ୍ରେମ ପତ୍ରିକା—Love letter; Madana lekha (khā) a letter written by a lover to his or her beloved.

ମଦନ ଶର—ସଂ. ବି—କାମ ବ୍ୟଥା; କାମବାଣ—The shafts of Madana śara (ମଦନଶାୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Cupid.

ମଦନ ଶରାହତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ଓ ତୃତୀୟା ତତ୍; ମଦନ+ Madana śarāhata ଶର+ଆହତ)—କାମ ପୀଡ଼ିତ—(ମଦନ ଶରାହତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Love-struck.

ମଦନ ଶଳାକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମଇନା ପକ୍ଷୀ—1. The Madana śalākā hill myna. ୨ । କୋଇଲି (ମଦନ ସାରିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ହି.ଶ)—2. A female cuckoo.

ମଦନ ସୁନ୍ଦର—ସଂ. ବିଣ—କାମଦେବଙ୍କ ପରି କମନୀୟ ରୂପବିଶିଷ୍ଟ—Madana sundara Having a charming countenance like that of the God Cupid. ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—A name given to males.

ମଦନ ସୁନ୍ଦର ପାଲା—ଦେ. ବି—ଧନୀ ସଉଦାଗରର ପୁଅ ମଦନସୁନ୍ଦରର Madana sundara pālā ଜୀବନରେ ସତ୍ୟପୀର ଠାକୁରଙ୍କ ମଦନସୁନ୍ଦର পালা ମାହାତ୍ମ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଥିବା ଗଳ୍ପ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିବା ପାଲା—A popular ballad describing the life of a merchant's son named Madana sundara who was favoured by the Deity Satyapira.

ମଦନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ମଦନ+ଅ)—୧ । ସୁରା; ମଦ୍ୟ—1. Wine. Madanā ୨ । ମୃଗନାଭି; କସ୍ତୁରୀ—2. Musk. ୩ । କାମୁକା ସ୍ତ୍ରୀ—3. A lascivious or lustful woman. ୪ । ମଇନା; ସାରୀ (ହି. ଶ)—4. The hill-myna bird. ଦେ. ବି—୧ । ମାଧବୀ ଜାତୀୟ ପୁଷ୍ପଲତାବିଶେଷ—1. A kind of flowering creeper. (ଯଥା—ଚମ୍ପା ନାଗେଶ୍ୱର ମଦନା ମାଧବୀ, ସୁଭଦ୍ରା ଲବଙ୍ଗଲତା ଗୋ । ପ୍ରାଚୀ. ଉଦ୍ଧବ ମଞ୍ଜରୀ ।) ୨ । ମଦନର ଅନାଦରାର୍ଥ ଡାକନାମ—2. A name for calling Madana.

ମଦନାଙ୍କୁଶ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମଦନ+ଅଙ୍କୁଶ)—ପୁରୁଷଚିହ୍ନ; Madanāṅkuśa ଲିଙ୍ଗ—Penis.

ମଦନାତୁର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃତୀୟା ତତ୍; ମଦନ+ଆତୁର)—ମଦନ-Madanātura ବିହ୍ୱଳ; କାମାତୁର; କାମାର୍ତ୍ତ; କାମପୀଡ଼ିତ—(ମଦନାତୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Love-struck; suffering from the (ମଦନାତୁରତା—ବି) pangs of unsatiated lust or love.

ମଦନାନ୍ତକ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମଦନ+ଅନ୍ତକ)—ମଦନଦହନ; Madanāntaka ମହାଦେବ—Śiba. (ମଦନାରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଦନାନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃତୀୟା ତତ୍; ମଦନ+ଅନ୍ଧ)—ମଦନ-Madanāndha ବିହ୍ୱଳ; ଅତ୍ୟନ୍ତ କାମପୀଡ଼ା ଯୋଗୁଁ ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—Blinded by love or lust; maddened by lust.

ମଦନାବତୀ—ଦେ. ବି—୧ । କାହାଣୀରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ସୁନ୍ଦରୀ ରାଜକନ୍ୟା—Madanābatī 1. Name of a fair princess ময়নাবতী described in the folk-tales. ୨ । ନୃସିଂହ ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ମୁରାସୁରର ରାଣୀ—2. The name of the queen of the demon 'Mura' described in the Nṛusiṁha Purāṇa.

ମଦନାବର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି—ମଦନଗୃହ; ଯୋନି—The female Madanābartta (ମଦନାଲୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) organ.

ମଦନାବସ୍ଥା—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ)—କାମଦଶା; କାମାତୁର ବ୍ୟକ୍ତିର Madanābasthā ଉତ୍ତ ଉତ୍ତ ଅବସ୍ଥା—The different stages through which lovers pass.

ମଦନାୟୁଧ—ସଂ. ବି—୧ । ମଦନବାଣ—1. Shafts of Cupid. Madanāyudha ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ଚିହ୍ନ; ଯୋନି—2. Female organ.

ମଦନାର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃତୀୟା ତତ୍; ମଦନ+ଅର୍ତ୍ତ)—Madanārtta କାମାତୁର; କାମବିହ୍ୱଳ—Restless (ମଦନାର୍ତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) through Cupid; love-struck.

ମଦ ନିଶା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଦ୍ୟ+ଫା. ନଶା)—ମଦ୍ୟପାନଜନିତ Mada niśā ମତ୍ତତା—Intoxication due to wine. মদের নেশা मदकी निशा

ମଦନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଦନ+ଈ)—୧ । ସୁରା; ମଦ୍ୟ—1. Wine. Madanī ୨ । ମୃଗନାଭି; କସ୍ତୁରୀ—2. Musk. ୩ । କାମୁକୀ ସ୍ତ୍ରୀ—3. Lustful woman. ୪ । ମେଥି (ହି. ଶ)—4. Fenugreek. ୫ । ଧାଇ ଫୁଲ; ଧାତକୀ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—5. Dhatakī (See)

ମଦନୀୟହେତୁ—ସଂ. ବି—ଧାତକୀ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)
Madaniya hetu Dhatakī (See)
(ମଦହେତୁ, ମଦ୍ୟପୁଷ୍ପ, ମଦ୍ୟବାସିନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଦନୋତ୍ସବ—ସଂ. ବି—୧ । ବସନ୍ତୋତ୍ସବ; ଦୋଲଯାତ୍ରା; ହୋରି—
Madanotsaba 1. A festival performed in the (ମଦନମହୋତ୍ସବ—ଅନ୍ୟରୂପ) spring in honour of Cupid. ୨ । ଚୈତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣମୀରେ ଅନୁଷ୍ଠେୟ ଉତ୍ସବ—2. A festival on the full moon of Chaitra. [ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଏହି ଉତ୍ସବ ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଦିନ ସମାପ୍ତ ହେଉଥିଲା; ଏଥିରେ ନୃତ୍ୟ, କାମଦେବଙ୍କ ପୂଜା, ଗୀତବାଦ୍ୟ, ରାତ୍ରିଜାଗରଣ ଓ ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷ ସମ୍ମିଳନ, ଇତ୍ୟାକାରରେ ଆମୋଦପ୍ରମୋଦ ହେଉଥିଲା—ହି· ଶ] ୩ । ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷଙ୍କର ସଙ୍ଗମ; ରତି; ରମଣ—3. Copulation.

ମଦନୋତ୍ସବା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ୱର୍ଗବେଶ୍ୟା; ଅପ୍ସରା—Heavenly
Madanotsabā nymphs; the courtesans of Indra's court (they are said to possess perpetual youth and charm).

ମଦ ବାରି—ସଂ. ବି—ମତ୍ତହସ୍ତୀର ଗଣ୍ଡନିଃସୃତ ସୁଗନ୍ଧି ରସ—A
Mada bāri strong-scented juice exuded from the temples of an elephant in rut.

ମଦ ଭଞ୍ଜିନୀ—ସଂ. ବି—ଶତମୂଳୀ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)
Mada bhañjinī Asparagus.

ମଦଭର—ଦେ. ବିଣ—ମଦମତ୍ତ (ଦେଖ)—Madamatta (See).
Madabhara (ଉ—ବଂଶଲେ ଲୁଚ ସେ ମଦଭର, କାଗେଶଙ୍କର
মত্ত ଗୋପ୍ୟସ୍ଥାନର, ମଣି ବନ୍ଧୁତ୍ୱ ଦେଖାଇବାର ସମ୍ଭବ ହେଲା ।
मदमत्त ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।)

ମଦ ଭାଟି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁଠାରେ ମଦ ତିଆରି ହୁଏ—
Mada bhāṭi Distillery; wine-still.
মদের ভাটী मदकी भट्टी

ମଦ ଭୋଳ(ଳା)—ଦେ. ବି (ସ. ମଦ୍ୟ+ବିହ୍ୱଳ)—ମଦ୍ୟପାନଜନିତ
Madabhola(lā) ବାତୁଳତା—Madness or deep
মদের ঘোর मदभोर intoxication resulting from
মদেচুর नशामेचूर excessive drink. ବିଣ—ମଦ୍ୟପାନ ଯୋଗୁଁ ବାତୁଳ—Maddened by wine.

ମଦମତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ, ପୁଂ (ଙ୍ଗ୍ୟା ତତ୍; ମଦ+ମତ୍ତ)—୧ । ଗର୍ବମତ୍ତ—
Madamatta 1. Maddened with pride. ୨ । କାମୋନ୍ମତ୍ତ; ମଦସ୍ରାବ ଯୋଗୁଁ ଉନ୍ମତ୍ତ (ହସ୍ତୀ)—
(ମଦକ୍ଷିପ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ମଦମତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. (elephant) Excited with lust; in rut.

ମଦ ମୁକୁଳିତାକ୍ଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଙ୍ଗ୍ୟା ତତ୍ ବା ବହୁବ୍ରୀହି; ମଦ ବା
Mada mukulitākshī ହର୍ଷଦ୍ୱାରା ମୁକୁଳିତ=ଅର୍ଦ୍ଧନିମୀଳିତ ହୋଇଅଛି ଅକ୍ଷି ଯାହାର)—ହର୍ଷ ହେତୁ ଅର୍ଦ୍ଧନିମୀଳିତନୟନା—(a woman) Having eyes half opened on account of extreme delight.

ମଦ ମୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଗର୍ବଶୂନ୍ୟ—1. Free from pride.
Mada mukta ୨ । ମତ୍ତତାଶୂନ୍ୟ—2. Free from madness.

ମଦୟନ୍ତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ମଦି ଧାତୁ+ଅନ୍ତ [ଶତୃ]+
Madayantī ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଯେ ହୃଷ୍ଟ କରାଏ)—ବନମଲ୍ଲିକା; ବନ-
(ମଦୟନ୍ତିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ମଲ୍ଲୀ—Wild jasmine.

ମଦୟିତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମଦ୍ ଧାତୁ; ଣିଚ୍ ମଦ ଧାତୁ=ମତ୍ତ କରାଇବା
Madayitā +କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ ୧ମା ୧ବ)—ଯେ ଉନ୍ମତ୍ତ କରାଏ—
(ମଦୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Maddening; intoxicating.

ମଦୟିତ୍ନୁ—ସଂ. ବିଣ (ମଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ମଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇତ୍ନୁ)—
Madayitnu ଯେ ଉନ୍ମତ୍ତ କରାଏ—Causing madness; bringing about intoxication; making a person intoxicated. ବି—୧ । ଶୁଣ୍ଡି—1. A wine seller; a wine-distiller. ୨ । କନ୍ଦର୍ପ—2. Cupid; lust. ୩ । ମଦ୍ୟ—3. Wine.

ମଦୟିଲୁ—ସଂ. ବି (ମଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଇଲୁ)—୧ । କାମଦେବ
Madayilu (ହି. ଶ)—1. God Cupid. ୨ । ମଦ୍ୟ (ହି. ଶ)—2. Wine. ୩ । ମେଘ (ହି. ଶ)—3. Cloud.

ମଦରଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଜଳଜ ଶାକ ଲତା—Name of
Madarangā an aquatic creeper; Alternathera Sessilis. [ଦ୍ର—
ସ ଗାଚ୍ଛ, ଶିଚସାର,
ଲୈଡ୍‌ସାରକ, ଲୈଡ୍‌ସାରକ ଏହା ଏଷତ୍ ତିକ୍ତରସ, ରୁଚକର,
শাঞ্চিশাক, শালিঞ্চশাক ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, କଫପିତ୍ତ-
शान्तिशाग, शालेंच, ନାଶକ, ପିତ୍ତ ବିକାରରେ ଔଷଧରୂପେ
सरहची ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ଗ୍ରାହୀ, ବାତୀ ଓ କଫନାଶକ । ମଦରଙ୍ଗା ପରି ଏକପ୍ରକାର ନାଲି ଫୁଲଯୁକ୍ତ ବଡ଼େଶାକକୁ ଗାଞ୍ଜରେ ମଦରଙ୍ଗା କହନ୍ତି ।]

ମଦ ସ୍ରାବ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମଦ+ସ୍ରାବ)—ହାତୀର ଗଣ୍ଡରୁ ମଦ-
Mada srāba ବାରିର କ୍ଷରଣ—The dropping or
(ମଦ ପ୍ରସ୍ରୋବ—ଅନ୍ୟରୂପ) flowing of the Mada juice from the temples of an elephant in rut.

ମଦ ସ୍ରାବୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମଦସ୍ରାବ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯାହାର
Mada srābī ଗଣ୍ଡରୁ ମଦବାରି ଧାର ବହୁଥାଏ—(An elephant in rut) From whose temples juice is dropping.

ମଦାଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ମଳଙ୍ଗ; ମଜାଙ୍ଗ; ଅନ୍ୟ ଗଛ
Madānga ଦେହରେ ଜନ୍ମିବା ଗଛ—1. A parasitic plant growing on the body of an other tree. ୨ । ଲୋକେ ଯିବା ଆସିବା ପାଇଁ ବଣଅରିର ବୁଦା ଭଲେ

ଛଡ଼ା ହୋଇଥିବା ବାଟ—2. A pathway left below the ridge of a cultivated field. ୩ । ପୋଲ—3. Bridge.

ମଦାଢ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଈଯ୍ୟା ତତ୍; ମଦ+ଅଢ୍ୟ=ପୂର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ମଦଯୁକ୍ତ; Madāḍhya ଅତି ଗର୍ବିତ—1. Arrogant. ୨ । ଅତି (ମଦାଢ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉନ୍ମତ୍ତ—2. Mad; intoxicated. ବି— ତାଳଗଛ—Palm tree.

ମଦାତଙ୍କ—ସଂ. ବି (ମଦ=ମତ୍ତତାଜନିତ ଆତଙ୍କ)—ଅତିରିକ୍ତ ମଦ୍ୟପାନ Madātaṅka ଜନିତ ଉନ୍ମାଦ ରୋଗବିଶେଷ—A sort of (ମଦାତ୍ୟୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) delirium due to excessive wine-drinking; delirium. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରୋଗୀର ମୁଣ୍ଡ ବୁଲେ, ଅରୁଚି ହୁଏ, ଶୋଷ ହୁଏ, ହାତ ଗୋଡ଼ ଜଳେ; ତନ୍ଦ୍ରା ଓ ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ଓ ସମୟେ ସମୟେ ଜ୍ୱର ଓ ପ୍ରଳାପ ହୁଏ—ବୈ. ଶ ।]

ମଦାନ୍ଧ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଈଯ୍ୟା ତତ୍; ମଦ+ଅନ୍ଧ)—ମଦ (ଗର୍ବ, Madāndha ମତ୍ତତା) ଯୋଗୁଁ ହିତାହିତଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ— (ମଦାନ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) Blinded by pride or intoxication. (ମଦାନ୍ଧତା, ମଦାନ୍ଧ୍ୟ—ବି)

ମଦାର୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ଅର୍ପିତ Madār କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର—1. Any charge entrusted to a person. ୨ । ଦାୟିତ୍ୱ—2. Responsibility. ୩ । ବିଶ୍ୱାସ—3. Trust; confidence.
ভার
मदार

ମଦାର୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ଅର୍ପଣ କରିବା— Madār debā 1. To entrust the charge of a work or matter to a person. ୨ । ନିର୍ଭର ବା ବିଶ୍ୱାସ କରିବା—2. To have trust or confidence on a person; to put reliance on a person. ୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବା—3. To depend upon another for any matter.
ভার দেওয়া
मदार देना

ମଦାର—ସଂ. ବଣ (ମଦ୍ ଧାତୁ=ମତ୍ତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—୧ । କାମୁକ— Madāra 1. Lascivious; lustful. ୨ । ଧୂର୍ତ୍ତ; ଶଠ— 2. Fraudulent; deceitful; cheat. ବି— ୧ । ଶଠ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A cheat. ୨ । କାମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି— 2. A lustful person. ୩ । ହସ୍ତୀ—3. Elephant. ୪ । ମତ୍ତହସ୍ତୀ—4. An elephant in rut. ୫ । ଶୂକର—5. A hog. ୬ । ବରାହ; ବାରହା— 6. A wild hog; a boar.

ମଦାରିଆ—ବୈଦେ. ବଣ (ଅ. ମଦାର)—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ପର Madāriā ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ—1. Putting reliance or trust on others. ୨ । ଯାହାର ଆତ୍ମନିର୍ଭରଶୀଳତା ନାହିଁ— 2. Having no self-reliance. ୩ । ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ କାର୍ଯ୍ୟଭାର ଅର୍ପଣ କରେ—3. Entrusting others with any charge. ୪ । ପରମୁଖାପେକ୍ଷୀ— 4. Dependent on others.
পরমুখাপেক্ষী
दारमदार देनेवाला

ମଦାଲସ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ମଦ+ଅଳସ+ଅ)—ମଦବିହ୍ୱଳ; ଆବେଶ- Madālasa ବିହ୍ୱଳ—Overcome with passion; (ମଦାଲସା—ସ୍ତ୍ରୀ) maddened with feelings or lust.

ମଦାଲସା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—ଧର୍ମଶୀଳା ତତ୍ତ୍ୱବାଦିନୀ ରାଣୀବିଶେଷ— Madālasā Name of a very learned and pious queen who taught theology and philosophy to her son. [ଦ୍ର—ଏ ବିଶ୍ୱାବସୁ ଗନ୍ଧର୍ବଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ପ୍ରତର୍ଦ୍ଦନ ବା ଋତୁଧ୍ୱଜ ରାଜାଙ୍କର ମହିଷୀ ଏବଂ ରାଜା ଅଲର୍କଙ୍କର ମାତା । ଏହାଙ୍କର ଆଉ ୩ ପୁତ୍ର ସଂସାରବିରକ୍ତ ଥିଲେ । ଏ ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିଲେ ।] ଦେ. ବଣ—ମଦାଲସୀ (ଦେଖ)—Madālasi (See).

ମଦାଲସୀ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମଦାଲସା)—୧ । ମଦବିହ୍ୱଳା ସ୍ତ୍ରୀ— Madālasi 1. A woman overwhelmed with passion; a passionate woman. ୨ । କାମୁକୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A lustful woman; a lascivious and charming lady. ୩ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—3. A charming and excellent lady. (ଉ—ମୁଁ ଯେବେ ହେଲି ଦୋଷୀ, ଅରେରେ ମଦାଲସି ! କରକମଳେ ଭୂଷି, ଦଣ୍ଡ କଅନା ବଳେ । ପ୍ରାଚୀନ, ସଙ୍ଗୀତ ।)

ମଦାଳାପ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ମଦ=ହର୍ଷଯୁକ୍ତ+ଆଳାପ)— Madālāpa ମଧୁରଭାଷଣ; ମଧୁରାଳାପ; ହର୍ଷପୂର୍ଣ୍ଣ କଥୋପକଥନ—Delightful discourse; sweet conversation.

ମଦାଳାପୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମଦାଳାପ+ଇନ୍; ୧ମା, ୧ବ)— Madālāpi ମଧୁରଭାଷୀ—Of sweet speech. ସଂ. ବି— (ମଦାଳାପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କୋକିଳ—The Indian cuckoo.

ମଦାହ୍ୱ—ସଂ. ବି (ମଦ+ଆ+ହ୍ୱେ. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—କସ୍ତୁରୀ— Madāhwa (ହ୍ର. ଶ)—Musk.

ମଡି—ସଂ. ବି—ମଇ; କର୍ଷିତଭୂମିକୁ ସମତୁଲ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ Madi କାଷ୍ଠଶ୍ରେଣୀ ପଟ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A clod-crusher. (ମଡିକ, ମଡିକା, ମଈ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଦିନା—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଆରବ ଦେଶର ଗୋଟିଏ ନଗର— Madinā Medina, a town in Arabia. [ଦ୍ର— ମୁସଲମାନ୍ ଧର୍ମପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ମହମ୍ମଦ ଏଠାରେ ଧର୍ମପ୍ରଚାର କରି ଏହି ନଗର ଅଧିକାର କରିଥିଲେ । ଏହା ମୁସଲମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ । ଏହା ମକ୍କା ନଗରଠାରୁ ୩୭ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଉତ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]
মদিনা
मदीना

ମଦିର—ସଂ. ବି (ମଦ୍. ଧାତୁ=ମତ୍ତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇର)—୧ । ମତ୍ତ Madira ଖଞ୍ଜନ ପକ୍ଷୀ—1. The deep-blue wag-tail

(which seems restless like an intoxicated person). ୨ । ରକ୍ତ ଖଦିର—2. Red catechu. ବିଣ. ପୁଂ (ମଦ. ଧାତୁ=ମତ୍ତ ହେବା+ (ମଦିରା—ସ୍ତ୍ରୀ) କିରଚ୍. ଉର) — ମତ୍ତତାଜନକ—Intoxicating.

ମଦିରା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଦିର+ଆ)—ମଦିରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Madirā Feminine of Madira. ସଂ. ବି—୧ । ବାରୁଣୀ ମଦ; ମଦ—1. Wine; a kind of spirituous liquor. [ଦ୍ର—ମଦିରା ପ୍ରଧାନତଃ ୨ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ । ୧. ଯାହାକୁ କଣ୍ଠରେ ବାନ୍ଧି ହାତୀ ବଳ ଯଜ୍ଞ ସାହାଯ୍ୟରେ ବାହାର କରାଯାଏ; ଏଥିର ନାମ ଅଭିସ୍ରୁତ, ଯଥା— ଅରଣୀ ମଦ । ୨. ଯାହାକୁ ସଢ଼ାଇ କରି ରସର କରାଯାଏ । ଏଥିର ନାମ ପର୍ଯ୍ୟୁଷିତ; ଯଥା—ତାଡ଼ୀ । ଏ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ମଦିରା ଉତ୍ତେଜକ, ଦାହକ, କଷାୟ ଓ ମଧୁର । ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ସୋମ ଲତାକୁ ଛେଚି ତହିଁର ରସ ଉତ୍ପନ୍ନ କେତେ ଦିନ ରଖାଗଲା ପରେ ତାହା ସଢ଼ି ଯାଇ ମାଦକ ହେଉଥିଲା । ଯଜୁର୍ବେଦରେ ଯବ ସୁରାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ବୈଦ୍ୟକରେ ସୁରା, ବାରୁଣୀ, ଶୀଧୁ, ଅସବ, ମାଧ୍ଵୀକ, ଗୌଡ଼ୀ, ପୈଷ୍ଟୀ, ମାଧ୍ଵୀ, ହାଲା, କାଦମ୍ବରୀ ନାମ ମିଳେ । ତନ୍ତ୍ରରେ ମାଧ୍ଵୀକ, ପାନସ, ଦ୍ରାକ୍ଷ, ଖର୍ଜୁର, ତାଳ, ଐକ୍ଷବ, ମୈରେୟ, ମାକ୍ଷିକ, ଟାଂକ, ମଧୂକ, ନାରିକେଳଜ, ଅନ୍ନବିକାରୋତ୍ଥ, ଏହି ୧୨ ପ୍ରକାର ମଦିରାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଏଥିରୁ ଖର୍ଜୁର ଓ ତାଳ ଶ୍ରେଣୀର ମଦ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟୁଷିତ ଓ ଅନ୍ୟମାନ ଅଭିସ୍ରୁତ । ଏହା ଛଡ଼ା ଦ୍ୱାଥରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକ ପ୍ରକାର ମଦିରାକୁ ଅରିଷ୍ଟ କହନ୍ତି । ଧାନ ବା ଚାଉଳର ମଦିରାକୁ ସୁରା, ଯବର ମଦିରାକୁ କୋହଲ, ଗହମର ମଦିରାକୁ ମଧୂଳିକା, ମିଠା ରସର ମଦିରାକୁ ଶୀଧୁ, ଗୁଡ଼ର ମଦିରାକୁ ଗୌଡ଼ୀ, ଦ୍ରାକ୍ଷାର ମଦିରାକୁ ମାଧ୍ଵୀକ କହନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ବହୁତ ମଦ୍ୟର ବହୁତ ଗୁଣ ଅଛି ଓ ତହିଁର ପ୍ରୟୋଗ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ଉପକାରକ ବୋଲି ଲେଖା ଅଛି—ହି. ଶ] ୨ । ରକ୍ତ ଖଦିର—2. Red catechu. ୩ । ଦ୍ୱାବିଂଶତି ଅକ୍ଷର ଯୁକ୍ତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—3. Name of a Sanscrit metre with 22 letters. [ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତି ଚରଣରେ ୭ ଭଗଣ ଓ ଅନ୍ତରେ ୧ ଗୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ—ହି. ଶ]

ମଦିରାକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମଦିର=ମତ୍ତ ଖଞ୍ଜନ+ଅକ୍ଷି; ଖଞ୍ଜନ
Madirāksha ପରି ଯାହାର)—ଖଞ୍ଜନନୟନ, ସୁଲୋଚନ—
(ମଦିରେକ୍ଷଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) (a person) With charming eyes (like those of a wag-tail).
ମଦିରାକ୍ଷୀ / ମଦିରେକ୍ଷଣା } ସ୍ତ୍ରୀ

ମଦିରା ଗୃହ—ସଂ. ବି—୧ । ମଦ ଭାଟି; ମଦ ଦୋକାନ—1. A tav-
Madirā gruha ern; wine shop; grog-shop. ୨ । ମଦ ଭାଟି—2. A distillery
ମଦିରାଳୟ / ମଦିରାଶାଳା } ଅନ୍ୟରୂପ

ମଦୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅସ୍ମଦ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ.ଈୟ) —୧ । ମତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ;
Madiya ମୋ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to me.
(ମଦୀୟା —ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମୋର—2. Mine.

ମଦୀୟୁନ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା)—ଦେଣଦାର; ଋଣଗ୍ରସ୍ତ—
Madiyūn Indebted; involved in debt.
देनदार मदीयून

ମଦୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ମଦ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ —1. Relating to
Madua wine. ୨ । ପାନାସକ୍ତ—2. Addicted to
मदुआ, मद्य drinking; sottish. ବି—୧ । ମଦଖୋର—
मदका पेला 1. Drunkard; a sot (ଭ—ଭକ୍ତୁ ଧାଣ୍ଡୁ ଦୁଇ
मदुआ मतुआ ସେକାଳର ମଦୁଆ, ପ୍ରାୟେ ଯୁବ ଦାଣ୍ଡେ ଘୂରିଲେ
(ମଦୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ହୋଇ ଠିଆ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସ୍ୱର୍ଗ ।)
मदुआ, मदो, मोदो ୨ । ଗାଳି ବିଶେଷ—2. A term of
मद्खोर abuse.

ମଦୁଆ ଗନ୍ଧ—ଦେ. ବି—୧ । ମଦର ଗନ୍ଧ—1. The smell of
Madua gandha wine. ୨ । ମଦ୍ୟ ପରି ଗନ୍ଧ—2. Wine-
मदुआ गंध like smell; a smell resembling that of
मदकी गंध wine.

ମଦୁଡ଼—ଦେ. ବି—ମଲ୍ଲମାନଙ୍କ ହାତ ଭୂମିକୁ ଅଘାତ—The strik-
Madurda ing of the ground by athletes.
(ଉ—ଦାଣ୍ଡ ଦେଇ ସାଉଣ ମାରିଲେ ମଦୁଡ଼, ଭୂମେ ପଡ଼ ପାଟେ ଛେଚିଲେ ମିଠି ହାଡ଼ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।)

ମଦୁରା—ଦେ. ବି (ନାମ) (ସଂ. ମଧୁରା)—ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ଗୋଟିଏ
Madurā ବୃହତ୍ ନଗର—Name of a big town in
मदुरा southern India. [ଦ୍ର—ଏହା ମାନ୍ଦ୍ରାଜଠାରୁ ୩୪୫
मदुरा ମାଇଲ୍ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ ଦକ୍ଷିଣ ମଥୁରା । ଏହା ପାଣ୍ଡ୍ୟ ରାଜାମାନଙ୍କର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଏଠାର ଦେବ ମନ୍ଦିର ଜଗତ୍ ବିଖ୍ୟାତ । ମନ୍ଦିରର ଏକ ଭାଗରେ ମୀନାକ୍ଷୀ ଦେବୀ ଓ ଅନ୍ୟ ଭାଗରେ ସୁନ୍ଦରେଶ୍ୱର ମହାଦେବ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ମନ୍ଦିରଟି ନାନା କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ବିମଣ୍ଡିତ —ମଦନମୋହନ. ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନ ।]

ମଦୋତ୍କଟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ମଦୋଦ୍ଧତ; ମଦଗର୍ବିତ; ଗର୍ବୋଦ୍ଧତ—
Madotkaṭa 1. Maddened with pride; arrogant.
(ମଦୋତ୍କଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମଦ୍ୟମତ୍ତ—2. Intoxicated with drink. ୩ । ମଦସ୍ରାବ ଯୋଗୁଁ ଅଦମ୍ୟ (ହସ୍ତୀ)—3. (elephant) Restive on account of rut. ବି—ମତ୍ତହସ୍ତୀ—An elephant in rut.

ମଦୋତ୍କଟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଦୋତ୍କଟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ସୁରା; ମଦ୍ୟ—
Madotkaṭā Wine; spirituous liquor.

ମଦୋଦଗ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃତୀୟା ତତ୍, ମଦ+ଉଦଗ୍ର)—
Madodagra ୧ । ଗର୍ବୋଦ୍ଧତ; ମଦମତ୍ତ; ମଦଗର୍ବିତ—
ମଦୋଦ୍ଧତ / ମଦୋନ୍ମତ୍ତ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Intoxicated with arrogance. ୨ । ମଦସ୍ରାବ ହେତୁଁ ଅଦମ୍ୟ

ମଦୋଦଗ୍ରା, ମଦୋଦ୍ଧତା, ମଦୋନ୍ମତ୍ତା } ସ୍ତ୍ରୀ (ହସ୍ତୀ)—2. (elephant) Excited by being in rut. ୩ । ମତ୍ତତାଯୋଗୁଁ ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—3. Maddened.

ମଦ୍ଗୁର—ସଂ. ବ—ମଦ୍‌ଗୁର (ଦେଖ)
Madgura Mad-gura (See).

ମଦ୍ଧିକ—ସଂ. ବ—ଦ୍ରାକ୍ଷାରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ (ହ. ଶ)—
Maddhika Wine made from grapes.

ମଦ୍ଧିତ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ଅସ୍ମଦ୍+ହିତ)—ମୋର ମଙ୍ଗଳ—
Maddhita My welfare.

ମଦ୍ୟ—ସଂ. ବ (ମଦ୍‌, ଧାତୁ ଣିଚ୍; ମଦ. ଧାତୁ=ମତ୍ତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଯ)—
Madya ୧ । ମଦ; ମଦିରା; ସୁରା—1. Wine. ୨ । ରସାୟନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଆସବ—2. Extract made by chemical process. [ଦ୍ର—ମଦିରା ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ; ମହାତନ୍ତ୍ରରେ ମଦ୍ୟ ଦ୍ୱାଦଶ ପ୍ରକାର; ଯଥା—୧—ମାଧ୍ୱିକ ବା ମାଧ୍ୱୀ—ମହୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ୨—ଐକ୍ଷବ—ଅଖୁ ରସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ୩ । ଦ୍ରାକ୍ଷବ—ଅଙ୍ଗୁରରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ୪—ତାଳ—ତାଳ ଗଛର ରସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ୫ । ଖାର୍ଜୁର—ଖଜୁରି ଗଛର ରସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ୬ । ପାନସ—ପଣସ ଫଳରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ୭ । ମୈରେୟ—ଧାଇଫୁଲ ଓ ଗୁଡ଼ରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ୮ । ପାଣ୍ଡିକ—ଏକପ୍ରକାର ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ମଧୁମକ୍ଷିକା ସଂଗୃହୀତ ମଧୁ, ୯ । ଟାଙ୍କ ବା ଟାଙ୍କ—ସୋମଲତା ରସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ୧୦ । ମଧୂକ ବା ମାଧୂକୀ—ପୁଷ୍ପ (ମହୁଲ) ରସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ୧୧ । ନାରିକେଳଜ—ନଡ଼ିଆ ଗଛର ଅଫୁଟା ଖୋସାର ଅଗ କାଟିଲେ ତହିଁରୁ ଝରିବା ରସ, ୧୨ । ଅନ୍ନ ବିକାରୋତ୍ଥ—ଚାଉଳ ଆଦିକୁ ସିଝାଇ ବାସିକରି ଦେଇ ସଢ଼ାଇ ବକଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଅରକ ବାହାର କରି ତିଆର କରାଯିବା ମଦ୍ୟ ।

ବୃକ୍ଷ, ପୁଷ୍ପ, ଫଳ ଓ ଶସ୍ୟ ଆଦିର ରସକୁ ସଢ଼ାଇଲେ ସେଥିରୁ ହେବା ପାନୀୟକୁ ମଦ ବୋଲାଯାଏ ଓ ଏହାକୁ ଖାଇଲେ ନିଶା ହୁଏ । ସଦ୍ୟରେ ଝରିଥିବା ଖଜୁରିଆଦିର ସଦ୍ୟ ରସରେ ନିଶା ନ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ତାହା ବାସି ହେଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟରେ ଝରିଥିବା ରସରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ପଡ଼ିଲେ ସେଥିରେ ନିଶା ହୁଏ । ଆମ ଦେଶରେ ଖଜୁରି ଗଛର ବେକ ପାଖ କନାକୁ କ୍ଷତ କରି ଯେଉଁ ରସ ତାଡ଼ି ବାହାର କରନ୍ତି, ଉତ୍ତରଭାରତରେ ତାଳ ଗଛରୁ ସେହିପରି ତାଡ଼ି ହୁଏ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ନଡ଼ିଆ ଗଛର ଅଫୁଟା ଖୋସାର ଅଗ କାଟିଲେ ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ରସ ବାହାରେ, ସେ ରସରୁ ତାଡ଼ି ହୁଏ । ଇଉରୋପ ଆଦିରେ ଦ୍ରାକ୍ଷା ବା ଅଙ୍ଗୁର ରସକୁ ସଢ଼ାଇ ବକ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଅରକ କାଢ଼ି ମଦ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଚାଉଳ, ଯବ ଓ ଗହମ ଆଦିକୁ ସିଝାଇ ତାକୁ ସଢ଼ାଇ ସେଥିରୁ ଅରକ ବାହାର କରି ମଦ ତିଆର କରାଯାଏ । ଗଡ଼ଜାତରେ ମହୁଲ ଫୁଲକୁ ପାଣିରେ ସିଝାଇ ତାକୁ ସଢ଼ାଇ ସେଥିରୁ ମହୁଆ ମଦ ତିଆର କରାଯାଏ ଓ ଚାଉଳକୁ ସିଝା ସଢ଼ାଇ ହାଣ୍ଡିଆ ମଦ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ମହୁରୁ ଓ ଅଖୁ ଚୋଲୁଅରୁ ମଧ୍ୟ ମଦ ହୁଏ । ସବୁ ମଦର ପ୍ରଧାନ ଉପାଦାନ ମିଠା ପଦାର୍ଥ ଓ ତାହା ସଢ଼ିଗଲେ ତାଡ଼ି ହୁଏ ଓ ସେଥିରୁ ବାହାରିବା ଅରକରେ ନିଶା ହୁଏ । ରୋଗବିଶେଷରେ ଓ ଧାତୁଦୌର୍ବଲ୍ୟାଦିରେ ଚିକିତ୍ସକମାନେ ରୋଗୀକୁ ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ ମଦ୍ୟ ସେବନ କରିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି ଓ ତଦ୍ୱାରା ଉପକାର ଦର୍ଶେ; କିନ୍ତୁ ଅଭ୍ୟାସପୂର୍ବକ ମଦ୍ୟପାନ ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ନିଶାରେ ହିତାହିତଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ହୁଏ ଓ ସର୍ବସ୍ୱ ହତ ମଦ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ଅଗ୍ରସର ହୁଏ ଓ ମଦନିଶାର ଭୋଳରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ଓ ଅଜ୍ଞାନ ହୁଏ । ଅତିରିକ୍ତ ମଦ୍ୟପାନରୁ ମଦାତ୍ୟୟ ଆଦି ନାନାବିଧ ରୋଗ ଜନ୍ମି ଶେଷରେ ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟ ଘଟେ ।

ଆମ ଦେଶରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ବିସ୍ତାର ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଦ୍ୟପାନ ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରିଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ପୂର୍ବେ ବୈଦିକ ଯଜ୍ଞରେ ସୋମଲତାକୁ ଛେଚି, ଚିପୁଡ଼ି ଓ ସଢ଼ାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ମଦ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ତନ୍ତ୍ର ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ପୂଜାଆଦିରେ ଓ ପଞ୍ଚମକାର ସାଧନାରେ ମଦ୍ୟର ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା । ମଦ୍ୟପାନ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ଯୁଗରେ ଏତେ ପରିମାଣରେ ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରିଥିବାର ଦେଖି କେତେକ ସଭ୍ୟଜାତି ତାହା ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ନାନାପ୍ରକାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ଓ ମାଦକ ନିବାରଣାର୍ଥ ଦଳବଦ୍ଧ ଚେଷ୍ଟା ଲାଗିଅଛି । ମଦ ଆଦି ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ଉତ୍ପନ୍ନ ଓ ବିକ୍ରି ହେବା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଇଂରାଜ ସରକାର ଖୁବ୍ କଟକଣା କରିଅଛନ୍ତି । ପରନ୍ତୁ ଭାରତରେ ଏହି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ଯୁଗରେ ମଦ୍ୟପାନ ଦୋଷ ପ୍ରାୟ ସବୁ ସମାଜର ଉଚ୍ଚସ୍ତର ସ୍ଥାନମାନଙ୍କୁ କଳୁଷିତ କରିବା ଦେଖାଯାଇଅଛି ।]

ମଦ୍ୟପ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ(ମଦ୍ୟ+ପା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ମଦ ପିଏ; ମଦୁଆ—
Madyapa Drunkard; habituated to drink.
(ମଦ୍ୟପାୟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ମଦ୍ୟପା, ମଦ୍ୟପାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ମଦ୍ୟପାନ —ସଂ. ବ(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମଦ ପିଇବା—
Madya pāna Drinking of wine.

ମଦ୍ୟପୀ —ଦେ.ବିଣ ଓ ବ (ସଂ ମଦ୍ୟପ)—ମଦୁଆ—Drunkard. (ଉ-
Madyapi ବ୍ରହ୍ମଘାତୀ ମଦ୍ୟପୀ ନ୍ୟାସ ଅପହାରୀ, ମାତୃ ଅଗ୍ନି ଯେ ମାତାଳ ପିତୃତ୍ୟାଗୀ ପାପକାରୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।)
मतवाला

ମଦ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟୀ—ସଂ. ତ—ଯେ. ମଦର ବାଣିଜ୍ୟ କରେ—
Madya byabasāyi Wine merchant.

ମଦ୍ର—ସଂ. ବ (ମଦ୍‌ ଧାତୁ=ହୃଷ୍ଟ ହେବା+ଭାବ.ର)—୧। ହର୍ଷ; ଆନନ୍ଦ—
Madra 1.Gay;delight. ୨ । (+କରଣ.ଘ) ଶୁଭ; ମଙ୍ଗଳ—2, Bliss;prosperity. ୩ । ପଞ୍ଜାବର ଅନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ — 3. Name of a province or kingdom in ancient India. [ଦ୍ର—ଏହା ଇରାବତୀ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ନଦୀଦ୍ୱୟର ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା ।]

ମଦ୍ରକ—ସଂ. ବ (ମଦ୍ର+କ) ମଦ୍ର ଦେଶଜାତ —
Madraka Born or produced in 'Madra' country.

ମଦ୍ରରାଜ—ମଦ୍ରଦେଶର ରାଜା; ଅଶ୍ୱପତି ନାମକ ରାଜା—
Madrarāja A king of Madra country.

ମଦ୍ର ସୁତା—ସଂ. ବି—ମାଦ୍ରୀ; ମଦ୍ରରାଜତନୟା; ପାଣ୍ଡୁ ରାଜାଙ୍କର ପତ୍ନୀ;
Madra sutā ନକୁଳ ସହଦେବଙ୍କ ମାତା—A wife of king Pāṇḍu; the mother of the two youngest Pāṇḍaba brothers.

ମଦ୍ରାସା—ବୈଦେ. ବି—(ଅ)—ଅରବୀ ଓ ପାରସୀ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା ଦିଆ-
Madrāsā ଯିବା ବିଦ୍ୟାଳୟ—A school where Arabic
। মাদ্রাসা मद्रसा or Persian or both are taught.

ମଧୁ—ସ. ବି—(ମନ୍ ଧାତୁ=ବୋଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ; ନିପାତନ)—୧ ।
Madhu ମହୁ—1. Honey. [ଦ୍ର—ମଧୁମକ୍ଷିକା ନାମକ ପକ୍ଷଯୁକ୍ତ କୀଟଗଣ ପୁଷ୍ପମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟରସ ବା ମକରନ୍ଦ ସଂଗ୍ରହ କରି ସଞ୍ଚୟ କରନ୍ତି । ଏହାକୁ ମଧୁ ବୋଲି ଯାଏ । ଏହା ମଧୁର ରସ, ଏବଂ ଏହା ଖାଦ୍ୟରୂପେ ଓ ବିଶେଷତଃ ନାନା ଔଷଧର ଅନୁପାନରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । କଳିଚୂନ ସଙ୍ଗେ ମଧୁ ମିଶାଇଲେ ଯେଉଁ ପ୍ରଲେପ ହୁଏ ତାହା ଅତିଶୀଘ୍ର କଠିନ ହୋଇ ଯାଏ । ଉକ୍ତ ପ୍ରଲେପ କଠିନ ନ ହେଉଣୁ ବାଗି, ଗାଲୁଆ, ଓ ଗିଲଟି ଉପରେ ବୋଳିଲେ ଉକ୍ତ ବ୍ରଣମାନ ବସିଯାଏ । ବିଷାକ୍ତ କୀଟାଦିଙ୍କ ଦଂଶନ ଜନିତ କ୍ଷତ ସ୍ଥାନରେ ମଧୁ ଲଗାଇଲେ ଜ୍ୱାଳାର ନିବୃତ୍ତି ହୁଏ । ମଧୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଆସବ ହୋମିଓପାଥିରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ (ଇଂ Apis mother tincture). ସମାନ ପରିମାଣରେ ମଧୁ ଓ ଘୃତ ମିଶାଇ ଖାଇଲେ ତାହା ବିଷପରି ଅନିଷ୍ଟ କରେ । ମଧୁସଂଗ୍ରହକାରୀ ମକ୍ଷିକାମାନଙ୍କର ନାମ ଅନୁସାରେ ମଧୁର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି ଓ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ସେମାନଙ୍କ ଗୁଣ ମଧ୍ୟ ପୃଥକ୍ ଥିବା ଲେଖାଅଛି—୧ । ମାକ୍ଷିକ—ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ମକ୍ଷିକାଦ୍ୱାରା ସଂଗୃହୀତ; ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ତୈଳପରି । ୨ । କ୍ଷୌଦ୍ର—ପିଙ୍ଗଳବର୍ଣ୍ଣ ମକ୍ଷିକାଦ୍ୱାରା ସଂଗୃହୀତ; ଏହା କପିଳ ବର୍ଣ୍ଣ । ୩ । ଭ୍ରାମର—ଭ୍ରମରଦ୍ୱାରା ସଞ୍ଚିତ; ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ । ୪ । ପୌତ୍ତିକ—ବାଘରା ବା ବଡ଼ ମହୁମାଛି ସଂଗୃହୀତ; ଏ ହଳଦିଆ । ୫ । ଛାତ୍ରକ—ବରୁଡ଼ିଙ୍କଦ୍ୱାରା ସଂଗୃହୀତ । ୬ । ଆର୍ଘ—ହଳଦିଆ ମାଛିଙ୍କଦ୍ୱାରା ସଂଗୃହୀତ । ୭ । ଔଦ୍ଦାଳକ—ଝିଙ୍କଦ୍ୱାରା ସଂଗୃହୀତ । ୮ । ଦାଳ—ବୃକ୍ଷ କୋଟରରେ ସଞ୍ଚିତ ଡାଳମହୁ । ପଦ୍ମଫୁଲରୁ ମହୁମାଛିମାନେ ଯେଉଁ ମହୁ ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି ତାହାକୁ ପଦ୍ମମଧୁ ବୋଲିଯାଏ । ଏହା ନେତ୍ରରୋଗରେ ଉପକାରୀ । ଗାଢ଼ ମହୁକୁ କିଛି ଦିନ ରଖି ଦେଲେ ତାହାର ତଳ ଦେଶରେ ଗୁଡ଼ ଦାନା ପରି କାଠିଆ ଜିନିଷ ବସିଯାଏ । ଏହାକୁ ମଧୁଶର୍କରା ବୋଲିଯାଏ ।] ୨ । ଫୁଲ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ମକରନ୍ଦ—2. Nectar or sweet juice found inside flowers. ୩ । ମଦ; ମଦ୍ୟ—3. Wine. ୪ । ସୁମିଷ୍ଟ ରସ; ମଧୁର ରସ; ମିଠା—4. Sweet juice; things of sweet taste; sweets. ୫ । ଜଳ—5. Water. ୬ । ବସନ୍ତ କାଳ—6. The spring season. ୭ । କାମଦେବଙ୍କ ଅନୁଚର—7. The companion of the God Cupid. ୮ । ମଧୁଦ୍ରୁମ; ଆମ୍ବଗଛ—8. Mango tree ୯ । ମହୁଲ ଗଛ—9. Mahwa; Bassia Latifolia (tree). ୧୦ । ଚୈତ୍ରମାସ—10. The lunar month of Chaitra. ୧୧ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣମଳରୁ ଜାତ ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—11. Name of a demon said to have sprung from the ear-wax of Bishṇu. [ଦ୍ର—ଏ ପ୍ରଳୟ ପୟୋଧି ଜଳଶାୟୀ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାଭିରୁ ବାହାରିଥିବା ପଦ୍ମ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ବଧ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବାରୁ ଏହାକୁ ଓ ଏହାର ଭାଇ କୈଟଭକୁ ବିଷ୍ଣୁ ସଂହାର କରିଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମ ମଧୁସୂଦନ । ଏହାର ମେଦରୁ ମେଦିନୀ ବା ପୃଥିବୀ ଜାତ ହେଲା । ଚଣ୍ଡୀ ବା ଦେବୀମାହାତ୍ମ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ମଧୁକୈଟଭବଧ ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।] ୧୨ । ଯଦୁବଂଶୀୟ ଜଣେ ରାଜା—12. Name of a king of the Jadu dynasty. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ ଏହାଙ୍କର ବଂଶଧରମାନେ ମାଧବ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ହୋଇଥିଲେ ।] ୧୩ । ଜଣେ ରାକ୍ଷସରାଜ—13. Name of a demon king. [ଦ୍ର—ଏ ମଥୁରା ନଗରୀକୁ ସ୍ଥାପନ କରିଥିବାରୁ ମଥୁରାର ଏକ ନାମ ମଧୁପୁରୀ । ଏ ରାବଣର ମାଉସୀଝିଅ ଭଉଣୀ କୁମ୍ଭୀନସୀକୁ ହରଣ କରିବାରୁ ରାବଣ ମଧୁପୁରକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲା, କିନ୍ତୁ କୁମ୍ଭୀନସୀର ଅନୁରୋଧରେ ମଧୁ ଓ ରାବଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସନ୍ଧି ହେଲା । ଏ ରାକ୍ଷସ କଠୋର ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ମହାଦେବଙ୍କଠାରୁ ଗୋଟିଏ ଅମୋଘ ଶୂଳ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଜଗତ୍ ଜୟ କରିଥିଲା । ଏହାର ପୁତ୍ରର ନାମ ଲବଣ ଓ କନ୍ୟାର ନାମ ମଧୁମତୀ । ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜା ହର୍ଯ୍ୟଶ୍ୱଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମଧୁମତୀର ବିବାହ ହୋଇଥିଲା । ଏ ରାକ୍ଷସ ସ୍ୱୀୟ ତପସ୍ୟା ଓ ପୁଣ୍ୟବଳରେ ବରୁଣ ଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିବାର ପୁରାଣରେ ଲେଖା ଅଛି । ହ୍ରି.ଶ ।]
ସ. ବିଣ—୧ । ମିଷ୍ଟ; ମିଠା—1. Sweet. ୨ । ସ୍ନିଗ୍ଧ—2. Mild; agreeable. ଦେ. ବି—୧ । ମଧୁବନ; ରାବଣର ଉଦ୍ୟାନ—1. The pleasure-garden of the demon Rābaṇa. (ଉ—
ମଧୁ
ମଧୁ ବେଗିରେ ବୋଲନ୍ତି ହରି, ବନେ ମଧୁ ନାଶ କରି । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ମଧୁସୂଦନର ଡାକ ନାମ—2. Name for calling Madhusūdana. ୩ । ଦ୍ୱାଦଶ ଗୋପାଳ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—3. One of the twelve companion-cowherds of Śrīkrushṇa. [ଦ୍ର—ବାରସୁତ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।] ୪ । ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—4. A name given to males.

ମଧୁ ଅମାବାସ୍ୟା—ସଂ. ବି—ଚୈତ୍ର ଅମାବାସ୍ୟା—The new-moon
Madhu amābāsyā of Chaitra.

ମଧୁ(ଧୂ)କ—ସଂ. ବି (ମନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉକ, ଊକ)—୧ । ମହୁଲ
Madhu(dhū)ka ଗଛ ଓ ଫୁଲ—1. Bassia Latifolia (tree and flower). ୨ । ଯଷ୍ଟି ମଧୁ; ଯାଠି ମହୁ—2. Glycyrhiza Glabra. ୩ । ମହୁଲରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ—3. Wine made from Mahula flowers. (ଭି—ମଧୂକ-ମଦରୁ ପାନେ ଚନ୍ଦ୍ରାସ ସରବେ । ସୁଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)

ମଧୁ କଟା—ଦେ. ବିଣ—ଯେ ମହୁ ଫେଣା କାଟି ମହୁ ସଂଗ୍ରହ କରେ—
Madhu katā Collecting honey by cutting the honeycomb after scaring away the bees. (ଭି—ଦେଖୁଅଛ ମଧୁମାଛିବ ହୋଇ ଗୋଟି, ମଧୁକଟା ଲୋକର ନାଥନ୍ତି ପ୍ରାଣଟି । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ମଧୁ କଣ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି, ମଧୁ=ମିଷ୍ଟ ଅଟେ କଣ୍ଠ=ସ୍ୱର
Madhu kantha ଯାହାର)—୧ । ମିଷ୍ଟକଣ୍ଠସ୍ୱରଯୁକ୍ତ—1. Having a sweet tone or voice. ୨ । ମିଷ୍ଟଭାଷୀ—2. Of sweet speech. ଦେ. ବି—କୋକିଳ—The cuckoo.

ମଧୁ କଣ୍ଠ ଭାଷୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମଧୁ କଣ୍ଠ ଭାଷିଣୀ)—କୋକିଳ-
Madhu kantha bhāshi ସ୍ୱର ପରି କୋମଳ ଓ ସୁମଧୁର ଯାହାର କଣ୍ଠ ସ୍ୱର—(a woman) Having a sweet and melodious voice like that of a cuckoo. (ଭି—ଏହି ଭବସେ ମଧୁର ମଧୁ ମାସେ ମଧୁର ମଧୁକଣ୍ଠ-ଭାଷୀ, ସୁଧାଂଶୁ-ପ୍ରଭା ସୁଧା-ପୁରେ ବସୁଧା-ମଣ୍ଡନା ସୁଖେ ଥିଲା ବସି । ଉଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।)

ମଧୁ କର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମଧୁ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଭ୍ରମର—
Madhu kara 1. Black bee. ୨ । [ଭ୍ରମର ଯେପରି ନାନା ପୁଷ୍ପରୁ ମଧୁ ସଂଗ୍ରହ କରେ, ବାଣିଜ୍ୟତରୀ ସେହିପରି ନାନା ଦେଶରୁ ପଣ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରେ ।] ବାଣିଜ୍ୟତରୀ—(ମଧୁକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Merchant vessel. ୩ । ବଲ୍ଲଭ; ପ୍ରଣୟୀ—3. Lover. ୪ । କାମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A lustful person. ୫ । ଭୃଙ୍ଗରାଜ ଗଛ—5. Wadelia Calendulacea. (tree) ୬ । ନାଗର—6. A gallant. ବି—ଯେ ମଧୁ ସଂଗ୍ରହ କରେ—Gathering honey.

ମଧୁକର ଡମ୍ବର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମଧୁକର+ଡମ୍ବର)—
Madhukara dambara ଭ୍ରମର ପୁଞ୍ଜ—A swarm of black bees.

ମଧୁକ(କୁ, କେ)ରୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାଧୁକରୀ; ମଧୁକର ଯେଉଁପରି ନାନା
Madhuka(ku, ke)ri ପୁଷ୍ପରୁ ମଧୁ ସଂଗ୍ରହ କରେ ସେହିପରି ମାଧୁକରୀ ବହୁ ସ୍ଥାନରୁ ଭକ୍ଷାହାର ଏହା ସମ୍ପାଦିତ ହେବାରୁ)—**ମଧୁକରୀ** ମାଧୁକରୀ; ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନରୁ ସଙ୍କଳିତ (ରୁଟି ତରକାରି ଅନ୍ନ) ଭିକ୍ଷା କରି ବୃନ୍ଦାବନରେ ଭକ୍ତଙ୍କର ସଂଗ୍ରହ କରିବା ଭିକ୍ଷା—Alms (consisting of cooked food) collected from many doors by a beggar at Brundābana. (ଭି—ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୃତ୍ତିର ତ **ଅଣ୍ଟା** ଥିଲେ କରି, ମାଗିଲେ ସେ ନଗରେ ଭୁଲି ମଧୁକରୀ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ **ଅନ୍ତ** ।)

ମଧୁ କର୍କଟିକା—ସଂ. ବି—ମଧୁର ରସଯୁକ୍ତ ଏକ ପ୍ରକାର ଟଭା; ମିଠା
Madhu karkatikā ଟଭା ଲେମ୍ବୁ—A kind of sweet citron.
(ମଧୁ କର୍କଟୀ, ମଧୁର କର୍କଟିକା, ମଧୁର କର୍କଟୀ, ମଧୁର ଫଳା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଧୂକ ସୁରା—ସଂ. ବି—ମହୁଲରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ୍ୟ—Wine made from
Madhuka surā Mahula flowers.

ମଧୁକାର—ସଂ. ବି (ମଧୁ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମହୁମାଛି (ହି. ଶ)—
Madhukāra Bee.

ମଧୁ କାଳ—ସଂ. ବି—ବସନ୍ତ ଋତୁ—
Madhu kāla The spring season.

ମଧୂକାଶ୍ରୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମଧୂକ+ଆଶ୍ରୟ)—
Madhukāsraya (ମଧୂଚ୍ଛିଷ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମହଣ—Bees-wax.

ମଧୁ କିରଣ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମଧୁ=ସ୍ନିଗ୍ଧ ଅଟେ କିରଣ ଯାହାର)—
Madhu kirana ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

ମଧୁ କୁକ୍କୁଟିକା—ସଂ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ମଧୁର ଟଭା ଲେମ୍ବୁ—
Madhu kukkutikā A species of sweet citron.

ମଧୁ କୁଲ୍ୟା—ସଂ. ବି—ମଧୁପୂର୍ଣ୍ଣ ଛୋଟ ନଦୀ—A small river
Madhu kulyā full of honey. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ଘୃତ-କୁଲ୍ୟା, ଦଧିକୁଲ୍ୟା, ଦୁଗ୍ଧକୁଲ୍ୟା ଇତ୍ୟାଦି ହେବ, ପୁରାଣ ଅନୁସାରେ ମଧୁକୁଲ୍ୟା କୁଶଦ୍ୱୀପର ଏକ ନଦୀ ।]

ମଧୁ କୃତ୍—ସଂ. ବି (ମଧୁ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ମଧୁକର; ଭ୍ରମର—
Madhu krut The black bee.

ମଧୁ କୈଟଭ—ସଂ. ବି—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣମଳରୁ ଜାତ ଅସୁରଦ୍ୱୟ—
Madhu kaitabha The twin demons said to have spring from the ear-wax of Bishnu. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ସୃଷ୍ଟିକାର୍ଯ୍ୟାରମ୍ଭ ପୂର୍ବରୁ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବାରୁ ବିଷ୍ଣୁ ଏମାନଙ୍କୁ ବଧ କରିଥିଲେ ଓ ଏମାନଙ୍କ ମେଦରୁ ମେଦିନୀ ବା ପୃଥିବୀ ଜାତ ହେଲା; ଏଥିର ବିବରଣପାଇଁ ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ ୧ମ ଅଧ୍ୟାୟ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।)

ମଧୁ କୈଟଭ ବିଧ୍ୱଂସୀ—ସଂ. ବି—ବିଷ୍ଣୁ—
Madhu kaitabha bidhwamsi Bishnu.
(ମଧୁ କୈଟଭାରି; ମଧୁକୈଟଭଜିତ୍, ମଧୁକୈଟଭହନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଧୁ କୋଷ—ସଂ. ବି—ମହୁ ଘର; ମହୁ ଫେଣା; ମହୁମାଛିମାନଙ୍କ ବସା-
Madhu kosha Honeycomb; bee-hive.

ମଧୁ କ୍ରମ, ମଧୁ ଜାଲକ, ମଧୁ ପଟଳ } ଅନ୍ୟରୂପ

[ଦ୍ର—ମହୁମାଛିମାନେ ଏହା ନିର୍ମାଣ କରି ଏଥିରେ ରହନ୍ତି, ଡିମ୍ବ ରଖନ୍ତି ଓ ମହୁ ସଞ୍ଚୟ କରନ୍ତି । ଏଥିର ଘରଗୁଡିକ ଷଡ୍-

କୋଣ ଓ ପରପାର୍ଶ୍ୱ । ଏ ସବୁସ୍ତୁକ ଅଠାଳଅ ବସ୍ତୁରେ ଲମିତ ଓ ଏହାଙ୍କୁ ଗରମ ଜଳରେ ପକାଇଲେ ଏଥିରୁ ମହଣ ବାହାରେ ।]

ମଧୁ କ୍ରୋଡ଼ା—ସଂ. ବି—ମଧୁ ମସ୍ତକ (ଦେଖ)
Madhu kroḍā Madhu mastaka (See)

ମଧୁ କ୍ଷୀର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଖଜୁରୀ ଗଛ (ହି. ଶ)—
Madhu kshira Date palm tree.

ମଧୁ ଖର୍ଜ୍ଜୂରିକା—ସଂ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଖଜୁରୀ—1. A kind
Madhu kharjjūrikā of date fruit. ୨ । ମଧୁ କର୍କଟିକା—
(ମଧୁ ଖର୍ଜୁରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Madhu karkaṭikā (See)

ମଧୁ ଘୋଷ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମଧୁପରି ଘୋଷ ଯାହାର ବା ମଧୁକାଳରେ ଯେ ଘୋଷ କରେ)—କୋକିଳ
Madhu ghosha (ହି. ଶ)—Cuckoo.

ମଧୁ ଚକ୍ର—ସଂ ବି—ମହୁଫେଣା—Bee-hive.
Madhu chakra (ମଧୁକୋଷ, ମଧୁପଟଳ, ମଧୁସ୍ଥାନ, ମଧ୍ୱାଧାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଧୁ ଚନ୍ଦ୍ରମା—ସଂ. ବି—(ଅଧୁନାତନ ବ୍ୟବହାର)—ସ୍ତ୍ରୀଷ୍ଟିଆନମାନଙ୍କ
Madhu chandramā ବିବାହର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ଦମ୍ପତିଙ୍କ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଏକତ୍ରାବସ୍ଥାନ କରିବା ଏକ ମାସ ସମୟ—(ବୈଦେଶିକ ଅର୍ଥ)—Honeymoon

ମଧୁଜ—ସଂ. ବିଣ (ମଧୁ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମଧୁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—
Madhuja Produced from honey. ବି—ମହଣ—Wax; beeswax.

ମଧୁଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଧୁ=ମଧୁ ଦୈତ୍ୟ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଏହା
Madhujā ମଧୁନାମକ ଦୈତ୍ୟର ମେଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ଥିବାରୁ)—ପୃଥିବୀ—The earth.

ମଧୁଜିତ୍—ସଂ. ବି (ମଧୁ=ଦୈତ୍ୟ+ଜି ଧାତୁ=ଜିଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ.କ୍ୱିପ୍)—
Madhujit ବିଷ୍ଣୁ—Bishṇu.
(ମଧୁମଥନ, ମଧୁଦଳନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଧୁ ଜୀବ—ସଂ. ବି (ମଧୁ+ଜୀବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—ଭ୍ରମର—
Madhu jiba The black bee.

ମଧୁ ଜୀରକ—ସଂ. ବି—ସଲ୍ପ (ହି. ଶ); ଶତପୁଷ୍ପା—
Madhu jiraka Dill seed.

ମଧୁ ତୃଣ—ସଂ. ବି (ମଧୁ=ମିଷ୍ଟ+ତୃଣ)—ଆଖୁ—
Madhu truṇa Sugarcane.

ମଧୁତ୍ରୟ—ସଂ. ବି (ମଧୁ=ମିଷ୍ଟରସ+ତ୍ରୟ=ତିନୋଟି)—ମହୁ, ଘିଅ ଓ
Madhutraya ଚିନିର ସମାହାର—A mixture of honey,
(ମଧୁରତ୍ରୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ghee and sugar.

ମଧୁ ଦୀପ—ସଂ. ବି—କାମଦେବ (ହି. ଶ)—
Madhu dipa God Cupid.

ମଧୁ ଦୂତ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଆମ୍ବ ଗଛ (ହି. ଶ)—
Madhu dūta Mango tree.

ମଧୁଦ୍ରୁ—ସଂ. ବି—ଭ୍ରମର(ହି.ଶ)—The black bee.
Madhudra (ମଧୁଲେହା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଧୁ ଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବି—୧ । ମହୁଲ ଗଛ—1. Bassia Latifolia.
Madhu druma ୨ । (ମଧୁମାସରେ ବଉଳିବାରୁ)ଆମ୍ବ ଗଛ—2. Mango tree.

ମଧୁଦ୍ୱିଟ୍—ସଂ. ବି (ମଧୁ=ଦୈତ୍ୟ+ଦ୍ୱିଷ୍ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍, ମଧୁଦ୍ୱିଷ୍ ୧ମା.
Madhudwiṭ ୧ବ)—ବିଷ୍ଣୁ; ମଧୁସୂଦନ—Bishṇu.
(ମଧୁରିପୁ; ମଧୁମଥନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଧୁ ଧୂଳି—ସଂ. ବି—ଖଣ୍ଡ ଗୁଡ଼—Molasses reduced to powder;
Madhu dhūli pulverised sugar.

ମଧୁ ନାରିକେଳ—ସଂ. ବି—ବାଣ ନଡ଼ିଆ; ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ଓ ମିଷ୍ଟ
Madhu nārikeḷa ଶସଯୁକ୍ତ ନଡ଼ିଆ—A species of
ଓ. ବାଣନଡ଼ିଆ dwarf cocoanut with sweet
বামন নারিকেল बामन नरियल kernel.
ତେ. ଏବ; ମ. ମୋହାନାରଳ

ମଧୁ ନିଷ୍ପାବ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ପିଠା ଶିମ୍ବ—A kind of
Madhu nishpāba (ମୁକୁନ୍ଦଶିମ୍ବୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) sweet bean.

ମଧୁପ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମଧୁ+ପା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—ଭ୍ରମର—The
Madhupa black bee. ବିଣ—୧ । ମଧୁପାନକାରୀ—
ମଧୁମାରକ, ମଧୁରସିକ, ମଧୁଲିହ, ମଧୁଲୋଲୁପ, ମଧୁବାମନ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Drinking honey. ୨ । ମଦ୍ୟପାୟୀ—2. Drinking wine.

ମଧୁ ପର୍କ—ସଂ. ବି (ମଧୁ+ପୃଚ୍ ଧାତୁ=ଛୁଇଁବା+ଅଧିକରଣ ଅ)—ମଧୁ,
Madhu parka ଦଧି, ଘୃତ, ଶର୍କରା, ଜଳ (ମତାନ୍ତରରେ ନାରିକେଳଜଳ), ଏହି ପାଞ୍ଚଦ୍ରବ୍ୟ ମିଶ୍ରିତ ଖାଦ୍ୟ ବା ନୈବେଦ୍ୟବିଶେଷ—A cordial or an offering prepared by mixing honey, curds, ghee, sugar and water. [ଦ୍ର— ଏହା ବୈଦିକଯୁଗରେ ଅତିଥିମାନଙ୍କୁ ଅର୍ଘ୍ୟରୂପେ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଦଧିସର୍ପିର୍ଜଳଂ କ୍ଷୌଦ୍ରଂ ସିତୈତାଭ୍ୟସ୍ତୁ ପଞ୍ଚଭିଃ । ପ୍ରୋଚ୍ୟତେ ମଧୁପର୍କସ୍ତୁ ॥]

ମଧୁ ପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ନୀଳୀ ଗୁଳ୍ମ—1.
Madhu parṇṇi Indigo plant. ୨ । ଗୁଡୁଚୀଲତା—2. A medicinal creeper. ୩ । ଗମ୍ଭାରୀ—3. A timber tree; Gmelina Arborea. ୪ । ମହୁର ଟଭା—4. A kind of sweet citron.

ମଧୁ ପାନ—ସଂ.ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପୁଷ୍ପରୁ ଭ୍ରମର ମଧୁ ପିଇବା—1.
Madhu pāna Drinking of nectar from flowers by the bee. ୨ । ମଦ୍ୟପାନ—2. Drinking of wine.

ମଧୁ ପାୟୀ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ (ମଧୁ+ପା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Madhu pāyi ୧ । ମଧୁପାନକାରୀ—1. Drinking honey.
(ମଧୁପାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମଦ୍ୟପାୟୀ—2. Drinking wine.
ବି—୧ । ଭ୍ରମର—1. Black bee. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—2. Sun bird; flower pecker.

ମଧୁ ପାବଣ—ସଂ. ବି—ବସନ୍ତକାଳୀନ ଦୁର୍ଗୋତ୍ସବ—Durgāpūja
Madhu pārbaṇa held during the spring (in Chaitra).

ମଧୁପୁର—ସ. ବି—ମଧୁପୁରୀ (ଦେଖ)—Madhupuri (See)
Madhupura ଦେ. ବି—୧ । କଟକ ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗୋଟିଏ
ମଧୁପୁର କିଲ୍ଲାଜାତ ସ୍ଥାନ—1. Name of a Killa
ମଧୁପୁର (permanently settled estate) in
Cuttack district. ୨ । ସାନ୍ତାଳ ପ୍ରଗଣାର
ଗୋଟିଏ ନଗର—2. Name of a town in the
Santal Pergannahs.

ମଧୁପୁରୀ—ସ. ବି—ମଥୁରା ନଗରୀ—The town of Muttra.
Madhupuri [ଉ—କୃଷ୍ଣଗଲେ ମଧୁପୁରୀ, କେମନ୍ତେ ବଞ୍ଚିବୁ
ଗୋପର ନାରୀ,ହେ କଳାକର ! କଂସ ତ ଦେଲା ଉଗାର,
ହେ କଳାକର । କଳାକର ଚଉତିଶା ।]

ମଧୁପୁଷ୍ପ—ସ. ବି—୧ । ମହୁଲ ଗଛ—1. The Mahwa tree.
Madhupushpa ୨ । ଅଶୋକ ଗଛ—2. The Asoka
tree. ୩ । ବଉଳ ଗଛ 3. The Bakula tree.
୪ । ଶିରୀଷ ଗଛ—4. Albizza sebbek tree

ମଧୁପୁଷ୍ପା—ସ. ବି—ଦନ୍ତୀ ଗଛ—1. Baliospermum
Madhupushpa Montanum.
୨ । ଧାତକୀ [ଢ଼. ଶ] (ଦେଖ)—2. Dhātaki (See)

ମଧୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବ (ଜସ୍ମା ତତ୍)—୧ । ମଧୁମୟ—1. Full of
Madhu pūrṇṇa honey. ୨ । ଅତିମିଠା—2. Honeyed;
very sweet.

ମଧୁ ପ୍ରିୟ—ସ.ବଣ. ପୁଂ(ବହୁବ୍ରୀହି; ମଧୁ ଅଟେ ପ୍ରିୟ ଯାହାର)—୧ । ଯେ
Madhu priya ମଧୁ ଖାଇବାକୁ ଭଲ ପାଏ—1. Fond of
honey. ୨ । ମଦ୍ୟପ; ମଦ୍ୟପ୍ରିୟ—2. Fond of
wine ବି—୧ । ବଳରାମ—1. Elder step-brother
of Srikrushna. ୨ । ଭୂଇଁ ଜାମୁ—2. A small
(ମଧୁପ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) species of black berry.

ମଧୁ ଫଳ—ସ. ବି—୧ । ଦ୍ରାକ୍ଷା; କିସମିସ୍—1. Grape ୨ ।
Madhu phala ବଇଞ୍ଚ; ଭଇଞ୍ଚ (ଢ଼. ଶ)—2. Flacour-
tia Romontche (plant).

ମଧୁବନ—ସ.ବି(ମଧୁ=ମିଷ୍ଟ+ବନ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—
Madhu bana ୧ । କୋଇଲି—1. The cuckoo. ୨ ।
(ମଧୁ=ସ୍ନିଗ୍ଧ+ବନ) ପ୍ରମୋଦ ଉଦ୍ୟାନ—2. A
pleasure garden. ୩ । ବୃନ୍ଦାବନର ଗୋଟିଏ
ଉଦ୍ୟାନ—3. Name of a garden in Brundā-
bana. ୪ । କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାର ଗୋଟିଏ ବନ—4. Name
of a part of the ancient forest of
Kishkindhyā in South India. ୫ । ଲଙ୍କାର
ଗୋଟିଏ ବନ—5. Name of a garden in
Lankā. ୬ । ମଥୁରାସ୍ଥ କଂସର ପ୍ରମୋଦ ବନ—
6. Name of a pleasure garden of Kamsa
in Mathurā. [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଲୁଟ କଲେ;
ଲୁଟି ବନର ରକ୍ଷକ କଂସର ଭୃତ୍ୟ ମନା କରିବାରୁ
ତାକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ ବଳରାମ ବାଡ଼ ପକାଇଥିଲେ ।]
୭ । ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କ ମିଳନ କୁଞ୍ଜ (ଢ଼. ଶ)—
7. A grove where lovers meet or tryst.

ମଧୁବନୀ ଦେ. ବି—ଦ୍ୱାରଭଙ୍ଗା ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ମହକୁମା ଓ ନଗର—
ମଧୁବନୀ A subdivision and town in the district of
Dwārabhangā.

ମଧୁବର୍ଷୀ—ସ. ବଣ (ମଧୁ+ବୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Madhubarshi ଅମୃତବର୍ଷୀ; ଅତି ମଧୁର—Very sweet;
(ମଧୁବର୍ଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) raining nectar.

ମଧୁ ବଲ୍ଲୀ—ସ. ବି—ମଧୁ ଯଷ୍ଟି (ଦେଖ)
Madhu balli Madhu jashti (See)

ମଧୁବହୁଳା(ଳ)—ସ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ମାଧବୀ ଲତା—1. A
Madhubahulā(la) flowering creeper; Hiptage
Mādhabilatā. ୨ । ଧଳା ଯୁଇ—2 The white
flowered Jūi plant.

ମଧୁବାର—ସ. ବି—୧ । ମହୁଚାକ—1. Honey-comb. ୨ । ପୁନଃ
Madhubāra ପୁନଃ ମଦ୍ୟପାନ—2. Repeated drinking
of wine; bout. ୩ । ମଦ୍ୟ (ଢ଼. ଶ)—3. Wine.
୪ । ମଦ୍ୟପାନ ଦିବସ (ଢ଼. ଶ)—4. A day for
drinking wine. ୫ । ମଦ୍ୟପାନର ରୀତି (ଢ଼.ଶ)—
5. Mode of drinking wine.

ମଧୁ ବୀଜ—ସ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମଧୁ=ମିଷ୍ଟ ଅଟେ ବୀଜ ଯାହାର)—
Madhu bija ଡାଳିମ୍ବ—Pomegranate.

ମଧୁ ବୀଜପୂର—ସ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମିଠା ଟଭା ଲେମ୍ବୁ; ମଧୁକର୍କଟିକା—
Madhu bijapūra A kind of sweet citron or
lemon.

ମଧୁବ୍ରତ—ସ. ବ(ବହୁବ୍ରୀହି; ମଧୁ+ବ୍ରତ)—ମଧୁକର; ଭ୍ରମର—Black
Madhubrata bee.[ଉ—କସେ ପାଶେ ହୋଇ ମଧୁବ୍ରତେ—
ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମଧୁ ଭୁବନ—ସ. ବି—ମଧୁପୁରୀ (ଦେଖ)—Madhupuri (See)
Madhu bhubana [ଉ—ଅରେ ବାବୁ ଶ୍ୟାମଘନ ! ଭୁ ଗଲେ
ମଧୁଭୁବନ, କାହା ମୁଖ ଅନାଇ ବଞ୍ଚିବି—ଭକ୍ତଚରଣ.
ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।]

ମଧୁଭୃତ୍—ସ. ବ (ମଧୁ+ଭୃ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍)—ଭ୍ରମର—
Madhubhrut The black bee.

ମଧୁମକ୍ଷିକା—ସ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ; ମଧୁ ସଞ୍ଚୟକାରିଣୀ ମକ୍ଷିକା)—
Madhumakshikā ମହୁମାଛି—Bee.

ମଧୁମଙ୍ଗଳ—ସ. ବି—ସାନ୍ଦୀପନି ମୁନିଙ୍କର ପୁତ୍ର; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ସଖା—
Madhumangala Son of the sage Sandipani.
ଦେ. ବି—କୋଇଲି—The cuckoo.

ମଧୁମତୀ—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଧୁମତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ମାଧୁର୍ଯ୍ୟମୟୀ—
Madhumati Full of sweetness ବି—୧ । ଯୋଗିନୀ-
ବିଶେଷ; ଦେବୀବିଶେଷ—1. Name of a Goddess.

[ଦ୍ର—ତନ୍ତ୍ରସାଧକ ଏହି ଯୋଗିନୀଙ୍କର ସାଧନା କରି ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କଲେ, ଦେବ, ଦାନବ, ଗନ୍ଧର୍ବ, ବିଦ୍ୟାଧର, ଯକ୍ଷ ଓ ରାକ୍ଷସ କନ୍ୟା ଓ ନାନାବିଧ ଉପଭୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।] ୨ । କାଶ୍ମୀରଦେଶୀୟ ନଦୀବିଶେଷ—2. Name of a river in Kāśmīra. ୩ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—3. Name of a metre. [ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୨ ନଗଣ ଓ ଏକ ଗୁରୁବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ—ହି· ଶ ।] ୪ । ମଧୁଦୈତ୍ୟର କନ୍ୟା (ହି. ଶ)—4. Name of the daughter of demon Madhu. [ଦ୍ର—ଏ ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁଙ୍କ ପୁତ୍ର ହର୍ଯ୍ୟଶ୍ୱଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ।] ୫ । ପୁରାଣ ମତେ ନର୍ମଦା ନଦୀର ଏକ ଶାଖା (ହି. ଶ) — 5. Name of a branch of the Narmadā river. ୬ । ପତଞ୍ଜଳିଙ୍କ ମତରେ ସମାଧିର ଅବସ୍ଥାବିଶେଷ, ଯହିଁରେ ଅଭ୍ୟାସ ଓ ବୈରାଗ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ରଜୋଗୁଣର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିନାଶ ଓ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣର ବିକାଶ ହୁଏ (ହି. ଶ)—6. A stage in religious meditation in which the devotee loses all his grosser habits.

ମଧୁମତୀ ସାଧନା(ନ)—ସ.ବି—ମଧୁମତୀ ଯୋଗିନୀଙ୍କର ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ସାଧନା—Madhumatī sādhanā (na) The process for attaining success in the worship of Goddess Madhumatī. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମଧୁମତୀ ସାଧକ= ମଧୁମତୀ ସିଦ୍ଧ, ମଧୁମତୀ ସିଦ୍ଧି ପଦମାନ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ।]

ମଧୁମତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମଧୁପାନଦ୍ୱାରା ମତ୍ତ—(ଭ୍ରମର) Madhumatta 1. (black bee) Mad after drinking honey from flowers. ୨ । ମଦ୍ୟପାନ ଯୋଗୁ ଉନ୍ମତ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. (person) Maddened with wine.

ମଧୁମୟ—ସଂ, ବିଣ—୧ । ମଧୁପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Full of honey. ୨ । ଅତି ମଧୁର—2. Very sweet; honeyed.
Madhumaya

ମଧୁମଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି—ମାଲତୀ (ହି. ଶ)—Echites caryophylata. (creeper and flower).
Madhumallī

ମଧୁମସ୍ତକ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ପିଠା; ମଇଦାର ପିଠା ମଧ୍ୟରେ ମସ୍ତକ ଦ୍ୱାର ବିଅସାଇ ଘିଅରେ ଛଣା ହୋଇଥିବା ପିଠା—A sort of cake containing honey in the centre.
Mudhumastaka

ମଧୁମାଧବୀ—ସଂ. ବି—୧ । ମଧୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସୁରା—1. Wine made from honey. ୨ । ଭୈରବ ରାଗର ସହଚରୀ ରାଗିଣୀ (ହି. ଶ)—2. Name of a secondary musical air.
Madhumādhabī
(ମଧୁମାଧ୍ୱୀକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଧୁମାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମଧୁ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ମତ୍; ୧ମା. ୧ବ)— ୧ । ମଧୁପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Full of honey. ୨ । ଯହିଁରେ ମଧୁ ଅଛି—2. Having honey. ୩ । ମାଧୁର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Full of sweetness.
Madhumān
(ମଧୁମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମଧୁମାଳତୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବାସନ୍ତୀ)—ମୃଦୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ଦୃଢ଼ ପୁଷ୍ପଲତା—A kind of hardy flowering creeper; the rangoon creeper. [ଦ୍ର—ଏହା ବର୍ଷଜୀବୀ ବନ୍ୟ ଲତା । ଏହାର ଫୁଲ ଚତୁର୍ଦଳ ଓ ଫୁଲର ଡେମ୍ଫ ଲମ୍ବା । ପ୍ରଥମେ ଫୁଟିଲା ବେଳେ ଫୁଲ ଧଳା ରହେ ଓ ୧୨ ଘଣ୍ଟା ପରେ ନାଲିଆ ହୋଇଯାଏ । ଏଥିପାଇଁ ଏକ ସମୟରେ ଲତାରେ ଧଳା ଓ ନାଲି ପାଖୁଡ଼ାଯୁକ୍ତ ଫୁଲ ଫୁଟିଥିବା ଦେଖାଯାଏ । ଏହାର ଫୁଲ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଫୁଟେ; ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଫୁଟିଲା ବେଳେ ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ନାଲି ଥାଏ ଓ ସକାଳକୁ ଧଳା ହୋଇଯାଏ । ସମ୍ଭବତଃ ଜୟଦେବଙ୍କ ଗୀତଗୋବିନ୍ଦର 'ଲବଙ୍ଗଲତା' ଏହି ମଧୁମାଳତୀ ଲତା ଅଟେ; ଡେମ୍ଫଲଗା ଫୁଲ, ଲବଙ୍ଗ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭୁଲନୀୟ ।] ସଂ ବି—ହଳଦିଆ ମାଲତୀ ଫୁଲ ଓ ତହିଁର ଲତା—The yellow flowering variety of Echites caryophylata creeper.
Madhumālatī
সীতাবাহার: সীতাহার

ମଧୁମାସ—ସଂ. ବି (ମଧୁ=ବସନ୍ତ+ମାସ)—ଚୈତ୍ରମାସ—The month of Chaitra.
Madhumāsa

ମଧୁମୁର—ସଂ. ବି—ମଧୁଦୈତ୍ୟ ଓ ମୁର ଦୈତ୍ୟ—The demons Madhu and Mura (killed by Bishṇu at different periods.)
Madhu mura

ମଧୁମୂଳ—ସ. ବି—୧ । ମିଠିଆ ଅଳୁ—1. A kind of yam with sweet bulbous root; Dioscoria Spinosa. [ଦ୍ର—ଏହାର ଲତା ବୃହତ୍ । ଲତାର ମୂଳରେ ଓ ଅଗରେ କଣ୍ଟା ଥାଏ । ଅଳୁ ବୃନ୍ତର ମୂଳରୁ ଏକାଧିକ ଓ ଅସମାନ ହୋଇ ବାହାରେ । ଏହି ଅଳୁର ଖୋପ ଉପରେ ଥିବା ଚେରମାନ ମଧ୍ୟ କଣ୍ଟା ପରି ମୁନିଆ ଓ ଖର ଟାଣୁଆ । ଏ ଅଳୁ ବହୁକାଳ ସଢ଼ି ନ ଯାଇ ରହେ ।] ୨ । ନାଲି ଅଳୁ (ହି. ଶ)—2. The red variety of yam.
Madhu mūla
ମଧ୍ୱାଳୁ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ମଧୁରକାଳୁକ }

ମଧୁମେହ—ସ, ବି—ମୂତ୍ର ସହିତ ମଧୁ ବା ଶର୍କରାକ୍ଷରଣ ରୋଗ—Diabetes Mellitus. [ଦ୍ର—ସବୁପ୍ରକାର ମେହର ଏହା ବର୍ଦ୍ଧିତ ଅବସ୍ଥା । ଏଥିରେ ରୋଗୀର ପ୍ରସ୍ରାବ ବହୁ ପରିମିତ ଓ ଘନ ଓ ମିଷ୍ଟ ହୁଏ । ମେହର ଏ ଅବସ୍ଥା ଅସାଧ୍ୟ ଓ ମାରାତ୍ମକ—(ହି. ଶ) ।]
Madhu meha
(ମଧୁପ୍ରମେହ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଧୁମେହୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ— ମଧୁମେହ+ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)—ମଧୁମେହଗ୍ରସ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person) Suffering in Diabetes Mellitus.
Madhumehī
(ମଧୁମେହିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମଧୁଯଷ୍ଟି—ସ. ବି—୧ । ଯଷ୍ଟି ମଧୁ—1. A tree with sweet root; Glycyrhiza Glabra. ୨ । ଆଖୁ—2. Sugarcane.
Madhu jashṭī

ମଧୁଯାମିନୀ—ସ. ବି—୧ । ବସନ୍ତକାଳର ରାତ୍ରି—1. A night during the spring. ୨ । ନିର୍ମଳ ବା ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମୟୀ ରାତ୍ରୀ—2. A clear moon-lit night.
Madhu jāminī

ମଧୁରୁ(ରୁ)ଚ (ଚିଁ)—ଦେ. ବି—ଖଟା ଓ ମିଠା ହୋଇଥାଇ ରନ୍ଧା ଯାଉ-
Madhur (ru)chi (chin̐) ଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ସୁସ୍ୱାଦ୍ୟ ତରକାରି-
[ମଧୁର(ରୁ) ଚୁ(ଚେ)ଇଁ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ] A kind of relishing
ମধুর অম্বল curry in which sweet and acid tastes
খটমিট্ঠী are very tastefully mixed up.

ମଧୁର—ସ. ବି (ମଧୁ+ଅଚ୍ ଅର୍ଥରେ ର)—୧ । ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଗୁଣ—
Madhura 1. Sweetness. ୨ । ମିଷ୍ଟରସ—2.
(ମଧୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Sweet taste. ୩ । ବିଷ; ହଳାହଳ—
3. Poison; deadly poison. ୪ ।
ଟୀଣ ଧାତୁ—4. Tin (metal). ୫ ।
ଜୀବକ ବୃକ୍ଷ (ବୃ. ଶ)—5. A rare
medicinal plant. ୬ । ନାଲି ଅଖୁ (ବୃ. ଶ)—
6. Red variety of sugarcane. ୭ । ଗୁଡ଼
(ବୃ. ଶ) 7. Molasses. ୮ । ଧାନ—8. Paddy.
୯ । ଲୁହା (ବୃ.ଶ)—9. Iron. ୧୦ । ମହୁଲ (ବୃ.ଶ)—
10. Mahula. [ଦ୍ର—ବର୍ଷେ ଘନ ଘନ ଘନ ଲୁଷ କଣ
ଯଥା, ବୃଷ୍ଟି ମଧୁର ମଧୁର ମଧୁର ସେ ତଥା । ବଇ.
ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୧୧ । ମଟର (ବୃ. ଶ)—
11. Pea. ୧୨ । ଜଙ୍ଗଲୀ ବରକୋଳି—12. Wild
jujube. ୧୩ । ବାଦାମ ଗଛ (ବୃ. ଶ)—13.
Almond tree. ୧୪ । କାକୋଲି (ବୃ. ଶ)
(ଦେଖ)—14. Kākoḷi (See) ବିଣ—୧ ।
ମିଠା; ମିଷ୍ଟରସଯୁକ୍ତ—1. Sweet to the
taste. ୨ । ପ୍ରୀତିକର; ମନୋହର—2. Pleasant;
pleasing. ୩ । ସୌମ୍ୟ; ପ୍ରିୟଦର୍ଶନ— 3. Hand-
some. ୪ । ମନ୍ଦଗାମୀ—4. Slow going.[ଦ୍ର—
ଦର୍ଶନ,ରସନା,ଘ୍ରାଣ, ସ୍ପର୍ଶ ଓ ଶ୍ରବଣ ଏପରି ସବୁପ୍ରକାର
ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ମାଧୁର୍ଯ୍ୟର ଉପଲବ୍ଧି କରାଯାଇ
ପାରେ ।]
ମଧୁରତା, ମଧୁରତ୍ୱ, ମାଧୁରୀ, ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ, ମଧୁରିମା—ବିଶେଷ୍ୟ

ମଧୁର ଗନ୍ଧ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମଧୁର+ଗନ୍ଧ)—ସ୍ନିଗ୍ଧ ଗନ୍ଧ—
Madhura gandha Mild or sweet taste;
ବିଣ—ସ୍ନିଗ୍ଧ ଗନ୍ଧ ଯୁକ୍ତ—Sweet-scented. [ଦ୍ର
—ଏହିପରି ମଧୁର ରୂପ, ମଧୁର ସ୍ପର୍ଶ, ମଧୁର ରସ,ମଧୁର ସ୍ୱାଦ
ଓ ମଧୁରଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦମାନ ହୁଏ ।]

ମଧୁର ଗାୟନ—ସ. ବି—ସୁଲମଧୁର ଗୀତ—
Madhura gāyana Sweet song.

ମଧୁର ଗୁଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ନିମ୍ବପିତା ନ କହି ମଧୁର ଶବ୍ଦ
Madhura gunḍā ପ୍ରୟୋଗ)—ନିମ୍ବପିତା—(euphemism)
Bitter Nim.

ମଧୁର ଚି(ଚୁ)ଙ୍ଗୁଡ଼ି—ଦେ, ବି—ମଧୁର ଜଳ (ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ଲୁଣି ପାଣି
Madhura chi(chu)ṅgurḍi ନୁହେଁ) ରେ ଥିବା ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛ-
(ଲୁଣି ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି—ବିପରୀତ) Shrimps living in fresh
মিঠেজলের চিঙ্গড়ী water (in contradistinction with
मीठापानीका झींगा those living in salt water).

ମଧୁର ଜ୍ୱର—ସ.ବି—ଦେହରେ ସର୍ବଦା ସାମାନ୍ୟ ତାତି ଥିବା ଜର—
Madhura jwara Low constant fever. [ଦ୍ର—
ଅଧିକ ଘିଅ ଖାଇଲେ ବା ଝାଳ ବୁହା ବନ୍ଦ କଲେ ଏ ଜ୍ୱର
ହୁଏ; ଏଥିରେ ମୁହଁ ନାଲି ପଡ଼େ, ତାଳୁ ଓ ତଳ ଶୁଖିଯାଏ,
ନିଦ୍ରା ହୁଏ ନାହିଁ । ଖୁବ୍ ଶୋଷ ଓ ବାନ୍ତି ଦେଖାଏ—ବୃ.ଶ ।]

ମଧୁର ଟଭା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମିଠା ଟଭା—
Madhura ṭabhā A kind of sweet citron.
(ମଧୁର କମ୍ଳା—ସ୍ୱଳ୍ପ ଭେଦ) মধুর টাবা मधुर टाब

ମଧୁର ଟିଙ୍ଗା—ଦେ.ବି (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ବାଳକଙ୍କର ଓ ବୃଦ୍ଧଙ୍କର ଷଣ୍ଢକାଳସ୍ଥାୟୀ
Madhura ṭingā ଲିଙ୍ଗୋଦ୍ରେକ—Short and feeble
অল্পউত্থান erection of the penis of small boys and of
मन्द उठना very old men.

ମଧୁର ତ(ତୋ)ରଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଧାମାର୍ଗବ; ମଧୁର ବଂଶ)—
Madhura ta(to)rarḍā ଝଙ୍ଗିପରି ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଲତା-
ধুন্দুল,পরোল ଫଳ—Luffa Aegyptica. [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଏକ
कुँद्रू ପ୍ରକାର ତିକ୍ତ ତରଡ଼ାକୁ ପିତା ତରଡ଼ା କହନ୍ତି ।]

ମଧୁରତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି—ମିଷ୍ଟତା (ତ୍ୱ)—
Madhuratā (twa) Sweetness.

ମଧୁର ପାଣି—ଦେ. ବି—୧ । ବିଶୁଦ୍ଧ ଜଳ (ଯାହା ଲୁଣି ନୁହେଁ)—
Madhura pāni 1. Fresh water. ୨ । ସୁସ୍ୱାଦୁ ଜଳ;
মিঠে জল ନଦୀ ପୁଷ୍କରଣୀ ଆଦିର ଜଳ—2. Water having
मीठा पानी a good taste; sweet water. ୩ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)
(ଲୁଣପାଣି—ବିପରୀତ) ମଦ; ନାଲିପାଣି—3. (ironical) Wine.

ମଧୁର ପ୍ରକୃତି—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—କୋମଳ ପ୍ରକୃତି—Sweet
Madhura prakṛuti temper or nature.
ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୋମଳପ୍ରକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—
Of sweet nature or temper.

ମଧୁର ବଚନ—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ମଧୁର+ବଚନ)—ମିଷ୍ଟ ବାକ୍ୟ—
Madhura bachana Sweet words. ବିଣ.ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)
(ମଧୁର ଭାଷଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମିଷ୍ଟଭାଷୀ—Sweetspeaking.
[ମଧୁର ବଚନା, ମଧୁର ଭାଷଣା—ସ୍ତ୍ରୀ]
(ମଧୁର ବଚନୀ—ଦେଶଜ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)

ମଧୁର ଭକ(ଗ)ତି—ଦେ. ବି (ସ. ମଧୁର ଓ ଭକ୍ତି)—(ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ) ମୁହଁ-
Madhura bhaka(ga)ti ଭକତି; ବାହ୍ୟ ଭକ୍ତି—
মৌখিক ভক্তি मुखभक्ति (ironical) Lip-devotion.

ମଧୁର ଭକ(ଗ)ତିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେ ମୁହଁରେ ଭକ୍ତି ଦେଖାଏ, ଭିତ୍ରି
Madhura bhaka(ga)tiā ଯାହା ଅନ୍ତରରେ ଭକ୍ତି ନ ଥାଏ—
যে মুখে ভক্তি দেখায় Showing devotion outwardly.
मुख भगतीया

ମଧୁର ଭକ୍ତି—ସ. ବି—ପ୍ରେମ ରସ ମିଶ୍ରିତ ଭକ୍ତି—Devotion
Madhura bhakti mixed with love. [ଦ୍ର—ଶ୍ରୀ
ଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ଅମଳରୁ ବୈଷ୍ଣବମାନେ ଏହି ଭକ୍ତି
ଦ୍ୱାରା ଭଗବାନଙ୍କୁ ଆରାଧନା କରିବା ପ୍ରଚଳନ କରିଅଛନ୍ତି ।

ଗୋପୀ ଓ ଗୋପ ବାଳକମାନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଏହି ଭକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଭଜନା କରୁଥିଲେ ।] ଦେ. ବି—୧ । ବାତ୍ସଲ୍ୟ ଭକ୍ତି (ଦେଖ)—1. Bātsalya bhakti (See). ୨ । ମଧୁର ଭକତି (ଦେଖ)—2. Madhura bhakati (See).

ମଧୁର ଭାଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ମିଷ୍ଟ କଥା କହେ—Sweet in speech; sweet-talking; talking sweetly.
Kadhura bhāshī
(ମଧୁର ଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମଧୁର ମାଛ—ଦେ. ବି—ଲବଣଶୂନ୍ୟ ଜଳାଶୟ ଓ ନଦୀମାନଙ୍କରେ ଥିବା ମାଛ—Fresh-water-fish.
Madhura māchha
ମିঠে জলের মাছ मीठा पानीका मछली

ମଧୁର ମୂରତି—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ମଧୁର ଓ ମୂର୍ତ୍ତି)—ମନୋଜ୍ଞ ରୂପ—A pleasing form.
Madhura mūrati
মধুর মূরতি मधुर मूरत

ମଧୁର ମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା: ମଧୁର+ମୂର୍ତ୍ତି)—ମନୋଜ୍ଞ ରୂପ—Pleasing form
Madhura mūrtti
ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମନୋଜ୍ଞ ରୂପ ଯୁକ୍ତ—Having a pleasing form.

ମଧୁର ରସ—ସଂ.ବି—୧ । (କର୍ମଧା) (ଷଡ଼ ରସ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ) ମିଠା ରସ—1. Sweet taste. ୨ । ପ୍ରେମ ରସ; ବାତ୍ସଲ୍ୟ ରସ—2. The sentiment of love and affection; soft and tender emotions. ୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି, ମଧୁ=ମିଠା ଅଛି ରସ ଯାହାର) ଆଖୁ—3.Sugarcane. ୪ । ତାଳ ଗଛ—4. Palm tree.
Madhura rasa

ମଧୁର ରସା—ସଂ. ବି—୧ । ଦ୍ରାକ୍ଷା—1. Grape. ୨ । ମୁର୍ବା ମୁରୁଗା ଘାସ—2. A kind of sweet grass. ୩ । ଗମ୍ଭାରୀ—3. A kind of timber tree; Gmelina Arborea. ୪ । ଶତପୁଷ୍ପା (ହି.ଶ);ଶଲୁଫ—4. Dill seed. ୫ । ପ୍ରସାରଣୀ ଲତା; (ହି. ଶ)—5. Pæderia Fœtida (creeper).
Madhura rasā
(ମଧୁରସା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଧୁ ରସ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ରସ ମଧୁର—Having sweet juice.
Madhu rasa
ସଂ. ବି—ଆଖୁ—Sugarcane.

ମଧୁର ସ୍ୱର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ଶ୍ରୁତିମଧୁର ସ୍ୱର—1. Sweet tone. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଗନ୍ଧର୍ବ ହି. ଶ)—2. Heavenly chorister.
Madhura swara
(ମଧୁର ସ୍ୱନ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମଧୁର ସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ—Sweet-toned.

ମଧୁର ସ୍ରବା—ସଂ ବି ପୁଂ—ପିଣ୍ଡ ଖର୍ଜୁର (ହି. ଶ)—Arabian dates.
Madhura srabā
(ମଧୁ ଫଳିକା, ମଧୁଫଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଧୁର ହାସ(ସ୍ୟ)—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମଧୁର+ହାସ; ସ୍ୟ)—ମୃଦୁହାସ୍ୟ—Sweet smile. ବିଣ. ପୁଂ—ମୃଦୁହାସ୍ୟକାରୀ—Sweet smiling.
Madhura hāsa(sya)
[ମଧୁର ହାସା(ସ୍ୟା)—ସ୍ତ୍ରୀ]

ମଧୁର ହାସୀ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—ମୃଦୁହାସ୍ୟକାରୀ—Smiling sweetly.
Madhura hāsī
(ମଧୁରହାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମଧୁରା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଧୁର+ଆ)—ମନୋହର—Pleasing (female). ବି—୧ । ପାଳଙ୍ଗ ଶାଗ; ମିଠା ପାଳଙ୍ଗ—1. The spinach. ୨ । ଶତପୁଷ୍ପ; ଶଲୁଫ—2. An armotic seed;dillseee. ୩ । (ମଧୁ+ରା) ମଥୁରା ପୁରୀ—3. The city of Mathurā (in U. P. of India). ୪ । ମଦୁରା ନଗର—4. Madura in Madras Provincd. ୫ । ମିଠା ଲେମ୍ବୁ (ହି.ଶ)-6 Sweet orange. ୬ । ଯଷ୍ଟି ମଧୁ (ହି. ଶ)—6. Liquorice root. ୭ । ମେଦା (ହି, ଶ)—7. A rare herb. ୮ । କାକୋଲି (ହି. ଶ)—8. Kākoḷi (See) ୯ । କଦଳୀ ଗଛ (ହି. ଶ)—9. Plantain tree. ୧୦ । ଶିମ୍ବ (ହି. ଶ)—10. Bean. ୧୧ । ମସୁର (ହି. ଶ)—11. Lentil. ୧୨ । ମିଠା ଖଜୁର (ହି. ଶ)—12. Sweet date. ୧୩ । ମହାମେଦା (ହି. ଶ)—13. A rare herb.
Madhurā
মিষ্টি मीठा
ଦେ. ବି—ମିଷ୍ଟ ରସ ଯୁକ୍ତ; ଗୁଡ଼ଖିଆ—Sweet; sugary.

ମଧୁରାଳୁକ—ସଂ, ବି—ମଧୁଆ ଆଳୁ—Sweet yam.
Madhurāḷuka

ମଧୁରାମ୍ଳ—ସଂ ବିଣ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ମିଠା ଓ ଖଟା—Sweet and sour.
Madhurāmḷa

ମଧୁରା ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହଁ ଭିତରେ ମିଠା ଅସ୍ୱାଦ ବୋଧ ହେବା—Feeling of a sweet taste in the mouth at some times.
Madhurā lāgibā
মিষ্টি লাগা मीठा लगना
(ମଧୁରା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. କ୍ରି—ଖାଇବାକୁ ମିଠା ଲାଗିବା—oT taste sweet.

ମଧୁରାଳାପ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମଧୁର+ଆଳାପ)—ମିଷ୍ଟ ବଚନ—Sweet talk or discourse.
Madhurāḷāpa
(ମଧୁରାଳାପା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମିଷ୍ଟ ଭାଷୀ—Sweet-talking.

ମଧୁରାଳାପା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଧୁରାଳାପ+ଆ)—ମଧୁରାଳାପର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Feminine of Madhurāḷāpa.
Madhurāḷāpa
ସଂ. ବି—ମଇନା ପକ୍ଷୀ; ସାରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The hill myna bird'

ମଧୁରାଳାପୀ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ମଧୁରାଳାପ+ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—ମିଷ୍ଟ ଭାଷୀ—Talking sweetly.
Madhurāḷāpi
(ମଧୁରାଳାପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)

ମଧୁରାଳିକା—ସଂ. ବି—ମଳୁଆ ଜାତୀୟ ମାଛ (ହି. ଶ)—A kind of tiny fish.
Madhurāḷikā

ମଧୁରାସ୍ୱାଦ—ସଂ. ବି—୧ । ପାଟିକୁ ମିଠା ଲାଗିବା—1. Sweet taste. ସ.ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମିଠା; ମିଷ୍ଟ—Sweet to the taste.
Madhurāswāda

ମଧୁରିଆ—ଦେ. ବଣ—ଈଷତ୍ ମଧୁର—
Madhuriā अल्प मिठि Sweetish.
थोड़ा मीठा, मधुरिया

ମଧୁରିକା—ସଂ. ବ (ମଧୁର+କ+ଆ)- ପାନମହୁରୀ—Aniseed;
Madhurikā fennel. ଦେ. ବ—ମୁଖବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ; ମହୁରି
—A kind of musical instrument; a kind of clarion. (ଯ—ଡମ୍ଫ, ଜାଗରି, ମହୁରିକା, ଭୁରୀ, ଭେରୀ, କାହାଳ; ନାନା ବାଦ୍ୟକାରେ ସଙ୍ଗେ ଚଳନ୍ତି ମାଳକୁ ମାଳ । ସୁଧାକାଥ. ଭୂଷା ।)

ମଧୁ ରିପୁ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମଧୁସୂଦନ; ବିଷ୍ଣୁ—
Madhu ripu Bishṇu.

ମଧୁରିମା—ସଂ. ବ. (ମଧୁର+ଭାବାର୍ଥେ ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ;
Madhurimā ମଧୁରତା—1. Sweetness. ୨ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—2. Beauty; grace.

ମଧୁରୀ—ଦେ.ବ(ସ.ମଧୁରିକା)--ମହୁରୀ ବାଜା--Name of a musical
Madhurī instrument; clarionet. (ଯ—ମଶ୍ଳୀ ତତ୍ ଘଣ, ଅସଂଖ୍ୟ ଅନେକ, ଜଳଦ ମଧୁରୀ ମାଧୁରୀ । ଉଷ. କୋଟବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।)

ମଧୁରେଣ ସମାପୟେତ୍—ସଂ.ପ୍ରବଚନ -(କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ) ମଧୁରତା
Madhureṇa samāpayet ଦ୍ୱାରା ସମାପ୍ତ କରିବା ଉଚିତ—To end a thing sweetly; to finish a thing well.

ମଧୁରୋଦକ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ପୁରାଣ ଅନୁସାରେ ସାତ ସମୁଦ୍ରର
Madhurodaka ଅନ୍ତିମ ସମୁଦ୍ର, ଯହିଁର ଜଳ ମିଠା ଓ ଯାହା (ମଧୁରୋଦଧି—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୁଷ୍କର ଦ୍ୱୀପକୁ ବେଢ଼ିଛି—The mythological sea of sweet water.

ମଧୁ ଲତା—ଦେ. ବ—ବିଲାତିଫୁଲର ଲତାବିଶେଷ—Name of a
Madhu latā creeper imported from abroad. [ଦୃ—ଏହାକୁ ବଡ଼ଲୋକମାନେ ବଗିଚାରେ ଲଗାନ୍ତି; ଏହାଦ୍ୱାରା ବଗିଚାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବଢ଼େ ।] ସଂ. ବ —ଏକପ୍ରକାର ଘାସ (ହି. ଶ)—A kind of grass.

ମଧୁ ଲମ୍ପଟ—ସ. ବଣ (୭ମୀ ତତ୍)—ମଧୁ ପ୍ରେମୀ—Fond of honey.
Madhu lampaṭa ବ—ଭ୍ରମର—The black bee. [ଯ—ମଧୁଲମ୍ପଟ ପ୍ରାୟେ କପଟ ପୀରତି ପଟଳତ । ଉଷ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]

ମଧୁଲିକା—ସ. ବ—୧ । ମଧୁଲୀ ନାମକ ଗହମରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ (ହି.ଶ)
Madhulikā 1. Wine distilled from a kind of wheat ୨ । ରାଇ ସୋରିଷ (ହି. ଶ)—2. Rye. ୩ । ଫୁଲର ପରାଗ (ହି. ଶ)—3. The pollen of flowers.

ମଧୁଲିଟ୍—ସ. ବ-- (ମଧୁ+ଲିହ୍ ଧାତୁ=ଚାଟିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍;
Madhulit ମଧୁଲିହ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—ମଧୁକର; ଭ୍ରମର—The black bee.

ମଧୁ ଲିହ—ସ. ବ—(ମଧୁ+ଲିହ୍ ଧାତୁ=ଚାଟିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Madhu liha ଭ୍ରମର—1. The black bee.

ମଧୁଲୀ -ସ. ବ—(ମଧୁ+ଲା ଧାତୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଈ.
Madhulī ଏକପ୍ରକାର ଗହମ (ହି. ଶ; ଖଇପ୍ରକାଶ)—A species of wheat.

ମଧୁ ଲୁବ୍ଧ—ସ. ବଣ. ପୁଂ--(କସ୍ମା ବା ୭ମୀ ତତ୍; ମଧୁ+ଲୁବ୍ଧ)--ମଧୁପାନ
Madhu lubdha କରିବା ପାଇଁ ଲାଳସାଯୁକ୍ତ—Hankering (ମଧୁଲୋଭୀ; ମଧୁଲୋଲୁପ—ଅନ୍ୟରୂପ) after or tempted by (ମଧୁଲୁବ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) honey.

ମଧୁଲେହ(ହୀ) —ସ. ବ. ପୁଂ —(ମଧୁ+ଲିହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଇନ୍)-
Madhuleha(hī) ଭ୍ରମର—The black bee.

ମଧୁ ଶୟନ—ସ. ବ—ମଧୁ ଶଯ୍ୟା (ଦେଖ)—Madhu śajyā
Madhu śayana (See) [ଯ—ଏ ତାଙ୍କ ହବାବେ ବର-ବଧୂଙ୍କର ମଧୁଶୟନ । ସୁଧାକାଥ. ଭୂଷା ।]

ମଧୁ ଶଯ୍ୟା —ସ. ବ—ମଧୁଶୟନ; ବିବାହର ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହରେ ସ୍ୱାମୀ
Madhu śajyā ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଏକତ୍ରଶୟନ--Honeymoon; sleeping together of the bride and bridegroom during the first week of marriage. [ଦୃ—ଏହି ମଧୁଶଯ୍ୟା ପ୍ରଥାରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ପୂର୍ବେ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ସମାଜରେ ଯୁବତୀ କନ୍ୟାର ବିବାହ ହେଉଥିଲା, ନଚେତ୍ ବାଳିକା କନ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ବରର ଏକତ୍ର ଶଯ୍ୟା-ରଚନା ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା ।]

ମଧୁ ଶର୍କରା - ସଂ.ବ— ୧ । ମହୁରୁ ଜାତ ଗୁଡ଼--1. Sugar deposited
Madhu śarkarā from honey. ୨ । ଶିମ୍ବ (ହି. ଶ)—(ମଧୁଖଣ୍ଡା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Bean.

ମଧୁ ଶିଗ୍ରୁ—ସଂ. ବ—ନାଲି ସଜନା—The red species of
Madhu śigru (ମଧୁ ଲଗ୍ନ— ଅନ୍ୟରୂପ) Moringa tree.

ମଧୁ ଶିଷ୍ଟ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମହମ (ହି. ଶ)—
Madhu śishṭha Bees-wax.
(ମଧୁଚ୍ଛିଷ୍ଟ, ମଧୁଶେଷ, ମଧୁସଂଭବ, ମଧୁସିକ୍ଥ, ମଧୁସିକ୍ଥକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଧୁ ସଂଗ୍ରହ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମଧୁମକ୍ଷିକା ଓ ଭ୍ରମରଦ୍ୱାରା ଫୁଲରୁ
Madhu saṃgraha ମଧୁ ଅହରଣ—The gathering of (ମଧୁଚୟନ—ଅନ୍ୟରୂପ) honey from flowers by bees etc.

ମଧୁସଖ-ସ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମଧୁ=ବସନ୍ତକାଳ ଅଟେ ସଖା ଯାହାର)—
Madhu sakha ୧ । କାମ—1. Cupid. ୨ । କୋକିଳ—2. The cuckoo.

ମଧୁ ସଞ୍ଚୟ —ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମଧୁମକ୍ଷିକା ଓ ଭ୍ରମରଦ୍ୱାରା
Madhu sañchaya ମଧୁଚକ୍ରରେ ମଧୁ ସଞ୍ଚିତ ହେବା—The storing of honey in the hive by bees or black bees.

ମଧୁ ସହାୟ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମଧୁ+ସହାୟ)—କନ୍ଦର୍ପ; କାମ—
Madhu sahāya Cupid.
(ମଧୁସାରଥି, ମଧୁସୁହୃଦ୍, ମଧୁଦେହୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଧୁସୂଦନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମଧୁ ନାମକ ରାକ୍ଷସକୁ ବଧ କରିଥିବାରୁ)— Madhusūdana ୧ । ମଧୁରିପୁ; ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu. ୨ । (ମଧୁହନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭ୍ରମର—2. Black bee. (ଯୁ—ସ୍ଵବନ୍ତ ରଙ୍ଗଦେଖି ଚଞ୍ଚଳ କଲିକା ମଧୁସୂଦନର ଭ୍ରମଣେ । ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।) ଦେ. ବି (ନାମ)—୧ । ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଓଡ଼ିଆ କବି—1. Name of an Oriya poet of the seventeenth century, A.D [ଦ୍ର— ଏ ରାମାୟଣୋକ୍ତ ନଳଚରିତର ଅନୁକରଣରେ 'ନଳଚରିତ' ନାମକ ପୁସ୍ତକ ଲେଖିଥିଲେ ।] ୨ । ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—2. Name given to males.

ମଧୁସୂଦନ ଦତ୍ତ—ଦେ. ବି (ନାମ)--ବଙ୍ଗଳାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ କବି; ମାଇକେଲ୍ Madhusūdana datta ମଧୁସୂଦନ ଦତ୍ତ—A famous poet of Bengal. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ନାମ ମାଇକେଲ୍ ମଧୁସୂଦନଦତ୍ତ । ବଙ୍ଗଳାରେ ଅମିତ୍ରାକ୍ଷର ଛନ୍ଦରେ ଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମେଘନାଦବଧ କାବ୍ୟ ରଚନା କରିଥିଲେ; ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ ୧୮୨୪, ମୃତ୍ୟୁ ଖ୍ରୀ ୧୮୭୩ । ଏ କଲିକତା ହିନ୍ଦୁ କଲେଜରେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରି ୧୯ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏ ଇଂରାଜୀ ଛଡ଼ା ଗ୍ରୀକ୍ ଓ ଲାଟିନ୍ ଭାଷାରେ ବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ ଥିଲେ । ଏ ପ୍ରଥମେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ କଲେଜର ଜଣେ ଇଉରୋପୀୟ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ କନ୍ୟାଙ୍କ ପାଣିଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଭାରତଇତିହାସପ୍ରସିଦ୍ଧା ସଂଯୁକ୍ତାଙ୍କ ଉପାଖ୍ୟାନକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି କାରାବନ୍ଦୀ ସ୍ତ୍ରୀ(The Captive Lady) ନାମରେ ଏ ଗୋଟିଏ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଇଂରାଜୀ କବିତା ଲେଖିଥିଲେ । ପରେ ପ୍ରଥମ ବିବାହବନ୍ଧନ ଛିନ୍ନ କରି ଏ ଆଉ ଜଣେ ଶ୍ଵେତକାୟା ରମଣୀଙ୍କ ପାଣିଗ୍ରହଣ କଲେ । ଏ କେତେକ କାଳ କଲିକତା ପୁଲିସ୍ କୋର୍ଟରେ କିରାଣୀ ଓ ପରେ ଦୋଭାଷୀ କର୍ମ କରିଥିଲେ ଓ ରତ୍ନାବଳୀ ନାଟକର ଇଂରାଜୀ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ପରେ ମାତୃଭାଷାର ସେବା କରି ବଙ୍ଗଳାରେ କେତେଏ ନାଟକ ଓ କାବ୍ୟ ରଚନା କରି ବଙ୍ଗରେ କବିପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭ କଲେ । ସେ ଆଇନ୍ ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ବିଲାତ ଯାଇ ସେଠାରେ ବହୁ ଆର୍ଥିକ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କଲେ ଓ ମହାତ୍ମା ଈଶ୍ଵରଚନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାସାଗରଙ୍କ ଠାରୁ ବିସ୍ତର ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ ଲାଭ କରି ବିଲାତରେ ବାରିଷ୍ଟର ପାଶ କରି ଫ୍ରାନ୍ସ ଓ ଇଂଲଣ୍ଡରେ କିଛି ଦିନ ଅବସ୍ଥାନ କରିବା ପରେ କଲିକତାକୁ ଆସି ବାରିଷ୍ଟରୀ କଲେ; କିନ୍ତୁ ସେ ଅମିତବ୍ୟୟୀ ଥିବାରୁ ଶେଷଜୀବନରେ ବହୁ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କଲେ ଓ ରୁଗ୍ଣ ଅବସ୍ଥାରେ ଚିକିତ୍ସାବ୍ୟୟ ଚଳାଇବାର ତାଙ୍କର ସାମର୍ଥ୍ୟ ନ ଥିବାରୁ ଆଲିପୁର ଦାତବ୍ୟ ଚିକିତ୍ସାଳୟକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ଇହଲୋକ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ତାଙ୍କର ଅମିତ୍ରାକ୍ଷର ଛନ୍ଦ ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶପଦୀ କବିତା ଓ ବୀରରସପ୍ରଧାନ ରଚନା ତାଙ୍କୁ ବଙ୍ଗଳାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବିରୂପେ ଚିରସ୍ମରଣୀୟ କରି ରଖିବ । ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ୧୫ ବର୍ଷ ପରେ ଦେଶବାସୀ ତାଙ୍କ ସ୍ମୃତିପୂଜା କରି ତାଙ୍କ ସମାଧି ଉପରେ ଗୋଟିଏ ମର୍ମରବେଦୀ ନିର୍ମାଣ କଲେ । ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର. ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ ।]

ମଧୁସୂଦନ ଦାସ—ଦେ. ବି (ନାମ)--ଉତ୍କଳର ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ଦେଶକର୍ମୀ— Madhusūdana dāsa The late Mr. M. S. Das, M. A., B.L., C. I. E. [ଦ୍ର—ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ ୧୮୪୮—ସ୍ଵର୍ଗଲାଭ ଖ୍ରୀ ୧୯୩୪ । ସେ ପ୍ରଥମେ କଟକରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରି କଲିକତାକୁ ଯାଇ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରି ଏମ୍.ଏ ଓ ବି.ଏଲ ପାସ୍ କରିଥିଲେ । କଲିକତାରେ ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍. ଏ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଓକିଲ ଥିଲେ । ସେ ପାସ୍ କରି ସାରି କଲିକତାରେ କିଛିକେତେ ଶିକ୍ଷକତା କରିଥିଲେ । ବଙ୍ଗର ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ସର୍ ଆଶୁତୋଷଙ୍କର ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ମଧୁସୂଦନ କେତେଦିନ ତାଙ୍କର ଗୃହଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ ଓ ସର୍ ଆଶୁତୋଷ ମଧୁସୂଦନଙ୍କଠାରୁ ପାଇଥିବା ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ଆଜୀବନ କୃତଜ୍ଞତା ସ୍ଵୀକାର କରିଥିଲେ । କଲିକତା ହାଇକୋର୍ଟରେ ସେ କିଛିକେତେ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦକ କର୍ମ କରି ପରେ କଟକରେ ଓକିଲାତି ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଖ୍ରୀ ୧୮୮୨—୮୭ ରେ ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରକୁ ସରକାର ସ୍ଵହସ୍ତରେ ନେବାକୁ ଯେଉଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ, ମଧୁସୂଦନ ପୁରୀ ରାଜାଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ କଲିକତା ହାଇକୋର୍ଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମକଦ୍ଦମା ଲଢ଼ି ମନ୍ଦିରରେ ପୁରୀ ରାଜାଙ୍କ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମିକ ଅଧିକାର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରାଇଥିଲେ । ସେ କଟକ କଲେଜରେ ବହୁ ବର୍ଷ ଆଇନକ୍ଲାସର ପ୍ରୋଫେସର ଓ କଟକ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ୍-ବୋର୍ଡ଼ର ଭାଇସ୍‌ଚେୟାରମାନ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ଦକ୍ଷତାର ସହିତ ସମ୍ପାଦନ କରିଥିଲେ । କଟକ ଓକିଲମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିଭା ଓ ଶକ୍ତିବଳରେ ସେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଓ ଗଡ଼ଜାତରେ ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଲାଭ କରିଥିଲେ । ବଙ୍ଗର ପ୍ରାଦେଶିକ କାଉନ୍‌ସିଲ୍‌ର ସଭ୍ୟରୂପେ ସେ ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ଉପକାର ସାଧନ କରିଥିଲେ ଓ ବିଲାତକୁ ଯାଇ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରତି ବିଲାତବାସୀଙ୍କର ତଥା ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟ ମେମ୍ବରମାନଙ୍କର ଓ ଷ୍ଟେଟ୍ ସେକ୍ରେଟାରୀଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲେ । ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ଓଡ଼ିଶାର ଅସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତର ମିଆଦ ୧୫ ବର୍ଷ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ୩୦ ବର୍ଷ ହୋଇଥିଲା । ଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚ ରାଜକୀୟ କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତିର ସୂତ୍ରପାତ ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୦୩ ସାଲରେ ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀର ସୂତ୍ରପାତ କରି ସେ ପ୍ରଥମେ ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳବାସୀଙ୍କ ମନରେ ଜାତୀୟତାର ଉଦ୍ରେକ କରାଇଥିଲେ; କୃଷି, ବାଣିଜ୍ୟ, ବୟନଶିଳ୍ପ ଓ କାରୁଶିଳ୍ପର ଉନ୍ନତିପାଇଁ ସେ ଅଜସ୍ର ଅର୍ଥବ୍ୟୟ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଉତ୍କଳ ଶିଳ୍ପ ଭଣ୍ଡାର [Orissa Art Wares] ଓ ଉତ୍କଳ ଚମଡ଼ା କାରଖାନା (Utkal Tannery) ଯୋଗୁଁ ଉତ୍କଳର ଶିଳ୍ପ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜଗତରେ ଆଦୃତ ହୋଇଥିଲା । ଯାଜପୁର ବନ୍ୟାକ୍ଲିଷ୍ଟ

ଅଞ୍ଚଳକୁ ନିଜେ ଯାଇ ସେ ଅଞ୍ଚଳର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ସରକାରଙ୍କ, ପାର୍ଲିଅମେଣ୍ଟର ମେମ୍ବରଙ୍କ ଓ ଖବରର ସାମ୍ବାଦିକମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆଣିଥିଲେ । ସମସ୍ତ ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଏକ ଶାସନାଧୀନ କରିବା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ମଧୁସୂଦନ ୧୯୦୦ ସାଲରୁ ମଙ୍ଗଧରରୂପେ ରହି ଶେଷରେ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ଗଢ଼ାଯିବା ଆଦେଶ ୧୯୩୪ ସାଲରେ ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ଶୁଣି ଗଲେ । ତାଙ୍କ ପ୍ରଯତ୍ନରେ The Oriya ନାମକ ଓଡ଼ିଶାର ଇଂରାଜୀ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଓଜସ୍ୱୀ ବକ୍ତା ଓ ଅଗ୍ନିସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗବର୍ଷୀ ଲେଖକ ଥିଲେ । ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରି ବିନା ଦରମାରେ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ସେ କରିବାରୁ ସରକାରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ମତଭେଦ ହେଲା ଓ ସେ ମନ୍ତ୍ରିପଦ ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ । ରେଭେନ୍‌ସା ବାଳିକା ଉଚ୍ଚ ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମଧୁବାବୁଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ତାଙ୍କର ପୋଷ୍ୟା କନ୍ୟା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତା ଶୈଳବାଳା ଦାସଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଖୁବ୍ ବଦାନ୍ୟ ଥିଲେ ଓ ଶେଷକୁ ଦେବାଳିଆ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ଏହି ଭାଷାକୋଷ ସମ୍ପାଦକଙ୍କର ସ୍ୱଜ୍ଞାତୀୟ ଥିଲେ । ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡର ଅବତରଣିକାରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ବିବୃତ ହୋଇଅଛି ।]

ମଧୁସୂଦନ ରାଓ—ଦେ. ବି—(ନାମ)—ଉତ୍କଳର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଭକ୍ତ କବି— Madhu sūdana rāo The late Rai Bahadoor Madhusudan Rao. [ଦ୍ର—)ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ. ୧୮୫୩, ପରଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତି ଖ୍ରୀ. ୧୯୧୨ । ଏହାଙ୍କ ମାତୃଭୂମି ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ଗୋପ ଗ୍ରାମ, ଏ ମରହଟ୍ଟା କ୍ଷତ୍ରିୟ ବଂଶରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପିତା ଭାଗୀରଥି ରାଓ ଜଣେ ପୁଲିସ୍ କର୍ମଚାରୀ ଥିଲେ । ଏ ପୁରୀ ସହରରେ ଏହାଙ୍କ ମାତୁଳାଳୟରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଶୈଶବରେ ମାତୃଶୂନ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ଏ ପ୍ରଥମେ ଗୋପ ଗ୍ରାମର ଚାଟଶାଳୀରେ, ତତ୍ପରେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ସାହାଯ୍ୟପ୍ରାପ୍ତ ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ କିଛି ଦିନ ପଢ଼ିବା ପରେ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିଲେ । ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କର ବିଚକ୍ଷଣତା, ଭକ୍ତି, ଅଧ୍ୟୟନରେ ଅଭିନିବେଶ, ମିତମୟ ଜୀବନଯାପନ ଦେଖି ଶିକ୍ଷକ, ସ୍କୁଲ୍ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର୍ ଓ ତଦାନୀନ୍ତନ ଜିଲ୍ଲା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ବିମୁଗ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ଏଣ୍ଟ୍ରାନ୍ସ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଖ୍ୟାତ ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ (ଖ୍ରୀ. ୧୮୬୬) ପଡ଼ିଲା ଓ ସେଥିରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ କ୍ଲିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳ ବୁଲି ସେ ସରକାରୀ ସାହାଯ୍ୟ ବିତରଣ କର୍ମରେ ଲାଗିଲେ । ତହିଁର ପର ବର୍ଷ ତାଙ୍କର ସାଂସାରିକ ପୀଡ଼ା ଯୋଗୁଁ ସେ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ପାରି ନ ଥିଲେ । ତତ୍ ପରବର୍ଷ ୧୬ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଏଣ୍ଟ୍ରାନ୍ସ ପାଶ୍ କରି ମଧୁସୂଦନ କଟକ କଲେଜକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ଆସିଲେ । କଲେଜର ପ୍ରୋଫେସର୍ ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ହରନାଥଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସହବାସ, ଧର୍ମଜୀବନ ଓ ଉପଦେଶ ତାହାଙ୍କୁ ଏକେଶ୍ୱରବାଦମୂଳକ ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ କଲା । ୧୮ ବରଷ ବୟସରେ ସେ କଟକ କଲେଜରୁ ଏଫ୍. ଏ ପାଶ୍ କରି ବି. ଏ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ କଲିକତା ଯିବାକୁ କାମନା କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ପିତା ତାଙ୍କୁ କଲିକତା ଛାଡ଼ି ଦେବାକୁ ସମ୍ମତ ନ ହେବାରୁ ସେ ପ୍ରଥମେ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାସ୍କୁଲର ତୃତୀୟ ଶିକ୍ଷକ ପଦ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ତତ୍ପରେ ଯାଜପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱରରେ ଶିକ୍ଷକତା କରି କଟକ କଲେଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲର ତୃତୀୟ ଶିକ୍ଷକ, କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ସ୍କୁଲ ସମୂହର ଡେପୁଟି ଇନ୍ସପେକ୍ଟର, କଟକ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲର ଓ କଲେଜିଏଟ୍‌ସ୍କୁଲର ହେଡ଼୍‌ମାଷ୍ଟର୍ ଓ ଶେଷକୁ ଓଡ଼ିଶା ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଇନ୍ସପେକ୍ଟର୍ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସ୍ମୃତିଶକ୍ତି ପ୍ରଖର ଥିଲା ଓ ଅବସର ସମୟରେ ସେ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର, ସାହିତ୍ୟ ଆଦି ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲେ । ସେ କୌଣସି ବଡ଼ କାବ୍ୟ ରଚନା କରି ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଗଦ୍ୟ ପ୍ରବନ୍ଧ ମାଳା, ପଦ୍ୟ କବିତାବଳି, ଛନ୍ଦମାଳା, କୁସୁମାଞ୍ଜଳି, ବସନ୍ତ ଗାଥା, କର୍ଣ୍ଣିବଧ କାବ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତମାଳା, ଶୋକଶ୍ଲୋକ, ସଂସ୍କୃତ ଉତ୍ତର ରାମଚରିତର ଅନୁବାଦ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶପଦୀ କବିତା, ବିବିଧ କବିତା ଓ ଶିଶୁପାଠ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ, ତାଙ୍କର ବହୁତୋମୁଖୀ ପ୍ରତିଭାର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରେ । ସେ ବାଲ୍ୟ କାଳରେ ପ୍ରତିଦିନ ଦେବ ଦର୍ଶନ ନ କରି ଜଳ ଗ୍ରହଣ କରୁ ନ ଥିଲେ । ଏଣ୍ଟ୍ରାନ୍ସ ପରୀକ୍ଷା ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ପୁରୀଠାରେ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଜଣେ ଜଟାଧାରୀ ଆଲୋକମୟ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦେଖି ତାଙ୍କ ମୁଖରୁ 'ଓଁ' ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବାର ଶୁଣି ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ମହାଭାବ ପ୍ରଥମେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଥିଲା । ପୁରୀଠାରେ ମଧୁସୂଦନ ପଢ଼ିବା ସମୟରେ କବିବର ରାଧାନାଥ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାସ୍କୁଲର ଦ୍ୱିତୀୟ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇଥିଲେ ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ାଇବା ଛଡ଼ା ସେ ମଧୁସୂଦନଙ୍କୁ ଘରେ ପଢ଼ାଉଥିଲେ । ରାଧାନାଥଙ୍କ ସହବାସ ଓ ସହଭ୍ରମଣରେ ମଧୁସୂଦନଙ୍କର କବିଜନୋଚିତ ଭାବୁକତାର ବୀଜ ଅଙ୍କୁରିତ ହୋଇଥିଲା । ନବ୍ୟ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟରେ ଓ ଓଡ଼ିଆ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ମଧୁସୂଦନଙ୍କୁ ନବଯୁଗର ଓ ମାର୍ଜିତରୁଚିର ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଋଷିପ୍ରାଣେ ଦେବାବତରଣ, ଜୀବନଚିନ୍ତା, ଆକାଶ ପ୍ରତି, ଧ୍ୟାନ, ଏ ସୃଷ୍ଟି ଅମୃତମୟହେ, ଆଶା, କବିତାମାନଙ୍କ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଭାବୋଚ୍ଛ୍ୱାସ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟରେ ଅତୁଳନୀୟ ଓ ଏପରି ମୌଳିକ ପବିତ୍ର କବିତା ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଦେଖାଯାଇ ନ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ ଓ ଛନ୍ଦମାଳା ଗତ ୫୦ ବର୍ଷ ହେବ ଉତ୍କଳର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବାଳକ ବାଳିକାଙ୍କର ଆଦରର ସାମଗ୍ରୀ ହୋଇଅଛି । ତାଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ଧର୍ମଜୀବନ, ଆଦର୍ଶ ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ଯେଉଁମାନେ ଦେଖିଅଛନ୍ତି ସେମାନେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ସେ ୩୫ ବର୍ଷ କାଳ ଉତ୍କଳର ବ୍ରାହ୍ମସମାଜର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲେ । ରାଧାନାଥ, ଫକୀରମୋହନ, ଘୋରମୋହନ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଓ ପ୍ୟାରୀମୋହନ ସେନ, ବିଶ୍ୱନାଥ

କର, ମିସ୍ତ୍ରର ମଧୁସୂଦନ ଦାସ, ବାମଣ୍ଡାର ରାଜା ସୁଚଳ ଓ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ, ମୟୂରଭଞ୍ଜ ମହାରାଜ ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ମହାରାଜା ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର, ନନ୍ଦକିଶୋର ଦାସ, ଗୌରୀଶଙ୍କର, ରାମଶଙ୍କର ଆଦି ଉତ୍କଳର ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ମହାପୁରୁଷମାନେ ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ସମସାମୟିକ ଥିଲେ ଓ ଅଧୁନାକ ସାହିତ୍ୟର ବହୁ ସେବକ ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ଓ ଭକ୍ତ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ କର୍ମ ସୁମାର୍ଜିତ, ସ୍ନେହ ଓ ଭକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଉଦ୍ବୃଦ୍ଧିତ ହୋଇଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ଫକୀରମୋହନ ଗାଇଥିଲେ, 'ଆଦର୍ଶ ମନୁଷ୍ୟ ଯଦି ଦେଖିବାରେ ରୁଚି, ଧାଇଁ ଯାଅ ଦେଖିଆସ ଘରେ ମଧୁରାଓ ।' ଉତ୍କଳରେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର ବିସ୍ତାର ପାଇଁ ଟାଉନ୍ ଭିକ୍ଟୋରିଆ ସ୍କୁଲ୍ ସ୍ଥାପନ କରି ମଧୁସୂଦନ ଉତ୍କଳର ଯେଉଁ ମହୋପକାର କରିଅଛନ୍ତି ତାହା ଉତ୍କଳର ଇତିହାସରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାକ୍ଷରରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବ । ମଧୁସୂଦନ ଆଜୀବନ ଶୂଳ ରୋଗରେ ବହୁ କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରୁଥିଲେ । ସେ ମଧୁରପ୍ରକୃତି, ମିଷ୍ଟଭାଷୀ ଓ ଆଦର୍ଶ ଗୃହସ୍ଥ ଥିଲେ । ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜରେ ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ସ୍ଥାନ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଥିଲା । ଉତ୍କଳର ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ଓ ସାହିତ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ସୁମାର୍ଜିତ ନବ୍ୟ ଉତ୍କଳକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଅଛି । ଅଧୁନାକ ଯୁଗରେ ବଙ୍ଗୀୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟଭକ୍ତ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଜୟଚନ୍ଦ୍ର ମଜୁମଦାର ତାଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଜାମାତା । ତାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ରାୟ ବାହାଦୁର ଜୟନ୍ତ ରାଓ ଜଣେ ଖ୍ୟାତନାମା ଓ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ଚିକିତ୍ସକ (ସିଭିଲ ସର୍ଜନ୍) ରୂପେ କର୍ମ କରି ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରିଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟତମ ପୁତ୍ର ଶ୍ରୀମାନ୍ ସୁକାନ୍ତ ରାଓ ଏମ୍. ଏସ୍‌ସି. ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ଉଚ୍ଚପଦରେ ଅଧିକାର କରିଅଛନ୍ତି । ନବଯୁଗର ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ଭକ୍ତବୃନ୍ଦଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଓ ରାଧାନାଥଙ୍କ ନାଗଦାସଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଇ ପାରେ ।]

ମଧୁସ୍ରବ—ସଂ. ବି—ମହୁଲ ଗଛ—
Madhusraba The Mahula tree,

ମଧୁସ୍ରବା—ସଂ. ବି—୧ । ମୂର୍ବା (ଦେଖ)—1. Mūrbā (See)
Madhusrabā [ଉ—ଅପରାଜିତା ବକୁଳ – ବୃନ୍ଦ ତାର ବଢ଼ିଲ ଏ ମଧୁସ୍ରବା ସେ ।] ୨ । ପିଣ୍ଡ ଖଜୁରୀ—2, A superior variety of dates.

ମଧୁହା—ସଂ.ବି (ମଧୁ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.କ୍ୱିପ୍)—୧ । ମଧୁରିପୁ;ବିଷ୍ଣୁ—
Madhuhā 1. Bishṇu. ୨ । ଭ୍ରମର – 2. The black bee.

ମଧୁହାରୀ—ସଂ.ବି—୧ । ମଧୁସୂଦନ; ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu. [ଉ—
Madhuhārī ବାସରେ ବାସରେ ରଷି ସଙ୍ଗ ମଧୁହାରୀ ଯେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ଭ୍ରମର—2. Black bee.

ମଧୂକ—ସଂ. ବି—ମହୁଅ (ଗଛ ଓ ଫୁଲ) (ଦେଖ)
Madhūka Bassia Latifolia (tree and flower.)

ମଧୂକ ସୁରା—ସଂ. ବି—ମହୁଲରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ—
Madhūka surā The wine extracted from Mahwa flowers.

ମଧୂଚ୍ଛିଷ୍ଟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମଧୁ+ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ)—ମହମ—
Madhūchchhishṭa Bees-wax

ମଧୂତ୍ଥ—ସଂ. ବି (ମଧୁ+ଉତ୍+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—ମହମ—Bees-
Madhūttha (ମଧୂତ୍ଥିତ, ମଧୂକ—ଅନ୍ୟରୂପ) wax.

ମଧୂତ୍ଥ ବର୍ତ୍ତିକା—ସଂ. ବି (ଅଧୁନାକ ପ୍ରୟୋଗ)—ମହମବତି—
Madhūttha barttikā Wax candle.

ମଧୂତ୍ସବ—ସଂ. ବି—ମଦନୋତ୍ସବ (ଦେଖ)
Madhūtsaba Madanotsaba (See)

ମଧୂଳ—ସଂ. ବି—ଜଳମହୁଅ (ହ୍ରୁ. ଶ)—Aquatic Mahwa.
Madhūḷa

ମଧୂଳିକା—ସଂ. ବି—ମଧୂଳୀ ନାମକ ଗୋଧୂମରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ୍ୟ—
Madhūlikā 1. Wine distilled from a kind of wheat. ୨ । ଯଷ୍ଟିମଧୁ (ହ୍ରୁ.ଶ)—2. Liquorice root. ୩ । ମୂର୍ବା (ହ୍ରୁ. ଶ)—3. A kind of fibrous grass. ୪ । ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ଦାନାବାଲା ଗହମ (ହ୍ରୁ. ଶ)—4. A small variety of wheat. ୫ । ଜଳଜ ମହୁଅ—5. Aquatic Mahwa. ୬ । ଏକପ୍ରକାର ବିଷାକ୍ତ ମାଛି (ହ୍ରୁ. ଶ)—6. A kind of poisonous flea.

ମଧୂଳୀ—ସଂ. ବି—୧ । ମଧ୍ୟଭାରତଜାତ ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୋଧୂମ—
Madhūlī 1. A species of small wheat grown in the Central Provinces of India. ୨ । ଆମ୍ରଗଛ (ହ୍ରୁ. ଶ)—2. The mango tree. ୩ । ଜଳଜ ମଧୁଯଷ୍ଟି (ହ୍ରୁ. ଶ)—3. A species of a aquatic liquorice.

ମଧ୍ୱକ ସଂ. ବି (ମଧୁ+ସଂଜ୍ଞାହକାର୍ଥେ ଅକ)—ମହୁମାଛି (ହ୍ରୁ ଶ)—
Madhwaka Bee.

ମଧ୍ୱରିଷ୍ଟ—ସଂ. ବି (ମ, ପ. ଲୋ; ମଧୁ+ଅରିଷ୍ଟ)—ମଧୁମିଶ୍ରଣରେ
Madhwarishṭa ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅରିଷ୍ଟବିଶେଷ—A kind of decoction of honey. [ଦ୍ର—ଏହା ସଂଗ୍ରହଣୀ ରୋଗରେ ଉପକାରୀ—ହ୍ରୁ. ଶ ।]

ମଧ୍ୱଲ—ସଂ. ବି (ମଧୁ+ଅଲଂ)—ବାରମ୍ବାର ଓ ବହୁତ ମଦ୍ୟପାନ
Madhwaḷa (ହ୍ରୁ. ଶ)—Repeated and excessive wine-drinking; drinkingbout.

ମଧ୍ୱାଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ (ଅଧୁନାକ ପ୍ରୟୋଗ; ମଧ୍ୱାଚାର୍ଯ୍ୟ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମଧ୍ୱାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ
Madhwāchārī (ମାଧ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭକ୍ତ—(a person) Belonging to the religious sect started by Madhwāchārjya.

ମଧ୍ୱାଚାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ମଧ୍ୱାଚାରୀ ବା ମାଧ୍ୱ
Mādhwāchārjya ବୈଷ୍ଣବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା—Name

of a religious teacher of South India. [ଦ୍ର—ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଦ୍ୱାଦଶ ଶତାବ୍ଦିରେ ଜୀବିତ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ମତରେ ନାରାୟଣଙ୍କଠାରୁ ଦେବତାମାନଙ୍କର ଓ ଜଗତର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଅଛି । ଜୀବ ଓ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ପୃଥକ୍ ସତ୍ତା ଏ ସ୍ୱୀକାର କରୁଅଛନ୍ତି । ଏହାଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦର୍ଶନର ନାମ ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରଜ୍ଞ ଦର୍ଶନ । ଏ ଅନେକ ବୈଷ୍ଣବଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ଗୀତାର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ଗ୍ରନ୍ଥର ଭାଷ୍ୟ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ନାମ ପ୍ରଥମେ ବାସୁଦେବାଚାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏ ବଦରିକାଶ୍ରମକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ବାସୁଦେବଙ୍କଠାରୁ ୮ଟି ଶାଳଗ୍ରାମ ପାଇଥିଲେ ଓ ଉକ୍ତ ୮ଟି ଶାଳଗ୍ରାମଙ୍କ ପୂଜା ନିମନ୍ତେ ଏ ଭାରତର ୮ ସ୍ଥାନରେ ୮ଟି ମଠ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ—ହି. ଶ ।]

ମଧ୍ୱାଧାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମଧୁ+ଆଧାର)—ମହୁଫେଣା (ହି. ଶ)—Bee-hive.
Madhwādhāra

ମଧ୍ୱାବାସ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମଧୁ+ଆବାସ)—ଆମ୍ବଗଛ (ହି.ଶ)—The mango tree.
Madhwābāsa

ମଧ୍ୱାଳୁ—ସଂ. ବି—ମହୁଆ ଆଳୁ (ଦେଖ)—Mahuā ālu (See)
Madhwālu

ମଧ୍ୱାସବ—ସଂ. ବି —୧ । ମଧୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସୁରା—1. Wine made from honey; mead wine. ୨ । ମହୁଲି ମଦ—2 Spirituous liquor made from the blossoms of Mahwa flower (Bassia Latifolia).
Madhwāsaba

ମଧ୍ୱାସବନିକ—ସଂ. ବି—ଶୁଣ୍ଡୀ; ଯେ ସରାପ ତିଆରି କରି ବିକେ (ହି.ଶ)—A distiller and seller of wine.
Madhwāsabanika

ମଧ୍ୱିଜା—ସଂ. ବି—ମଦ୍ୟ; ମଦ (ହି. ଶ)—Wine.
Madhwija

ମଧ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମନ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅ; ନିପାତନ; ଅଥବା ମ=ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ +ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ; ନିପାତନ)
Madhya
(ମଧ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) —୧ । ଅଣ୍ଟା; କଟିଦେଶ—1. The waist. ୨ । ମଝି; ଦୁଇ ଶେଷ ଭାଗର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ—2. Middle. ୩ । ଭିତର; ଅଭ୍ୟନ୍ତର; ଅନ୍ତର୍ଦେଶ—3. Inside. ୪ । ଅନ୍ତରାଳ—4. Interval; interstice. ୫ । ବିଶ୍ରାମ; ବିରାମ—5. Cessation; rest. ୬ । ତାଳ ବିଶେଷ—6. Name of a musical cadence. ୭ । ସଂଖ୍ୟା ବିଶେଷ; ଏକରେ ୧୬ଟା ଶୂନ୍ୟ ଦେଲେ ହେବା ସଂଖ୍ୟା—7. Ten thousand trillions in number. ୮ । ନୃତ୍ୟ ବିଶେଷ; ଖେମଟା ନାଚ—8. A kind of dance. ୯ । ଗ୍ରହର ଗତି ବିଶେଷ—9. A motion of a planet. ୧୦ । ହାତର ମଝି ଅଙ୍ଗୁଳି—10. Middle finger. ୧୧ । ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ—11. The west. ୧୨ । ସୁଶ୍ରୁତ ମତେ ୧୬ ବର୍ଷ ଠାରୁ ୭୦ ବର୍ଷ ବୟସ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନୁଷ୍ୟର ଅବସ୍ଥା (ହି. ଶ)—12. The state of a person between the ages of 16 and 70 years. ୧୩ । ଭେଦ (ହି. ଶ)—13. Difference. ବିଣ —୧ । ଅନ୍ତର୍ବର୍ତ୍ତୀ—1. Situate inside. ୨ । ଉପଯୁକ୍ତ; ନ୍ୟାଯ୍ୟ—2. Legitimate; proper; fit. ୩ । ଅଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ—3. Inner; internal. ୪ । ମଧ୍ୟମ—4. Middle-most. ୫ । ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ—5. Intermediate ୬ । ଅଧମ; ଅନୁତ୍ତମ—6. Bad; not good. ଦେ. ଅ (ସଂ. ଅପି)—୧ । ଓ ଅପିଚ; ପୁନଶ୍ଚ, ଅଧିକନ୍ତୁ—1 Also; again. ୨ । ମାତ୍ର କିନ୍ତୁ—2. But. ୩ । ଏବଂ—3. And. (ଉ —ସ୍ୱାମୀଚନ୍ଦ୍ର ମଙ୍ଗରାଜ ଜଣେ ମଫସଲର ଜମିଦାର, ମଧ୍ୟ ମହାଜନ । ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।)

ମଧ୍ୟକ୍ଷୀଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି, ମଧ୍ୟ=କଟି ଅଟେ କ୍ଷୀଣ ଯାହାର)—କ୍ଷୀଣମଧ୍ୟ; ସରୁକଟିଯୁକ୍ତ—Having a slender waist.
Madhyakshiṇa
(ମଧ୍ୟକ୍ଷୀଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମଧ୍ୟଗତ—ସଂ. ବିଣ (୨ୟା ତତ୍)—ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ—Middle.
Madhyagata

ମଧ୍ୟଗନ୍ଧ ବର୍ଗ—ବି—ଜୀରାଆଦି ୧୬ଟି ଦ୍ରବ୍ୟ (ଭାବପ୍ରକାଶ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—16 condiments beginning with cumin seed.
Madhyagandha barga

ମଧ୍ୟତଃ—ସଂ. ଅ—୧ । (ମଧ୍ୟ+ତସ୍) ମଧ୍ୟେ; ମଧ୍ୟରେ—1. In; inside of. ୨ । ମଧ୍ୟରୁ—2. From inside.
Madhyataḥ

ମଧ୍ୟଦେଶ—ସଂ. ବି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ମଧ୍ୟଭାଗ—1. The central part of a thing. ୨ । କଟିଦେଶ; ଅଣ୍ଟା—2 The waist. ୩ । ଭାରତର ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ—3. The Central Provinces of India. ୪ । ହିମାଳୟ ଓ ବିନ୍ଧ୍ୟାଚଳର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶ—4. The country between the Himalayas and the Bindhya range. [ଦ୍ର—ଏହାର ପୂର୍ବରେ ପ୍ରୟାଗ ଓ ପଶ୍ଚିମରେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର । ମନୁ ୨।୨୧]
Madhyadeśa

ମଧ୍ୟଦେହ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଦେହ+ମଧ୍ୟ; ପରନିପାତ)—ଉଦର; ପେଟ (ହି. ଶ)—Belly.
Madhyadeha

ମଧ୍ୟନ୍ଦିନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଦିନ+ମଧ୍ୟଂ; ପୂର୍ବପଦର ପର ନିପାତ)—ମଧ୍ୟାହ୍ନ—Noon.
Madhyandina

ମଧ୍ୟନ୍ଦିନ ରେଖା—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ଭୂଗୋଳ ପାରିଭାଷିକ)—ଦ୍ରାଘିମା ରେଖା; ଯେଉଁ କଳ୍ପିତ ରେଖା ବିଷୁବରେଖାକୁ ଠିକ୍ ଲମ୍ବଭାବରେ ଉଭୟ ମେରୁକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଅଛି—Longitudinal line.
Madhyandina rekhā

ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ ସମାସ—ସଂ. ବି —ସମାସଗଠନକାରୀ ପଦମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ମଝି ପଦଟି ଲୋପ ହୋଇ ଯେଉଁ ସମାସର ସମସ୍ତ ପଦ ଗଠିତ
Madhyapadalop samāsa
(ମଧ୍ୟମପଦଲୋପୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଲୁପ୍ତ—A compound in which the midmost word disappears. (ଯଥା—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ ମୁଦ୍ରା= ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା । ଏଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ, ମ. ପ. ଲୋ ।)

ମଧ୍ୟ ପାଣ୍ଡବ—ସ. ବି (ସ. ଦେ)—ଅର୍ଜୁନର ଏକଅର୍ଥ ମୟୂର ଥିବାରୁ Madhya pāndaba ମୟୂର—Peacock. (ଦ୍ର—ତଲେ ତାଣ୍ଡବ (ମଧ୍ୟମପାଣ୍ଡବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମଧ୍ୟ ପାଣ୍ଡବ ଝଙ୍ଗିପିଣ୍ଡିରେ ମାର୍ଜାର ରବ । ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ. ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ ।) ସଂ. ବି—ଅର୍ଜୁନ— Arjuna.

ମଧ୍ୟ ପାତ୍ର—ଦେ. ବି—ରାଜଦୂତ; ଦୁଇ ରାଜାଙ୍କ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଦୂତ— Madhya pātra Ambassador.

ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଦେଶ—ସ. ବି (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ପାରସ୍ୟ, Madhya prāchya desa ଅଫଗାନସ୍ଥାନ ଆଦି ଦେଶ— The middle eastern countries. [ଦ୍ର— ପାଶ୍ଚାତ୍ୟମାନେ ଇଉରୋପ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଆରବ, ତୁରସ୍କ ଆଦିକୁ ନିକଟ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଦେଶ, ପାରସ୍ୟ, ଅଫଗାନସ୍ଥାନ ଆଦିକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଚ୍ୟଦେଶ ଓ ଭାରତ, ବ୍ରହ୍ମ, ଚୀନ, ଜାପାନ ଆଦିକୁ ଦୂର ପ୍ରାଚ୍ୟ ଦେଶ କହନ୍ତି ।]

ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତିତା—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତିନ୍+ଭାବ. ତା)—୧ । ମଧ୍ୟରେ Madhyabarttitā ଅବସ୍ଥିତ ହେବା ଅବସ୍ଥା—1. The state of being situated in the middle. ୨ । ମଧ୍ୟସ୍ଥତା; ଭଲମନ୍ଦ—2. Arbitration; umpireship.

ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବିଣ (ମଧ୍ୟ+ବୃତ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)— Madhyabartti ୧ । ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ—1. Situated in the middle. ୨ । କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥ—2. Central. ବି. ପୁଂ—ମଧ୍ୟସ୍ଥ; ସାଲିସ—Arbitrator; mediator, umpire.

ମଧ୍ୟ ବିତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ଅତି ଧନୀ ନୁହେଁ ବା ଅତି ଗରିବ Madhya-bitta ନୁହେଁ—Neither rich nor poor; of (ମଧ୍ୟବିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) middling circumstances; belonging to the middle moneyed class.

ମଧ୍ୟ ଭଲି—ଦେ. ବିଣ—ମଧ୍ୟମ ପ୍ରକାରର—Middling; medium. Madhya bhali [ଦ୍ର—ମୂର୍ଖ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ହେଉଅଛି ଯୁଦ୍ଧ, (ମଧ୍ୟଭଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୁଝିଲେ ମଧ୍ୟଭଲି ଲୋକପାଏ ଦୁଃଖ । ମାঝারি রকমের মফোলা କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।]

ମଧ୍ୟମ—ସ. ବି—୧ । ମଝି ମଝିଆ; ମଧ୍ୟ ଭଳିଆ—1. Middling; Madhyama of medium kind. ୨ । ମଝିଆଁ— ମধ্যম 2. Middlemost. ୩ । ଦୁଇଟିର ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥିତ— मध्यम 3. Intermediate; situate between two. ୪ । ଉତ୍ତମ ନୁହେଁ କି ଅଧମ ନୁହେଁ; ଭଲ ନୁହେଁ କି ମନ୍ଦ ନୁହେଁ—4. Neither good nor bad. ୫ । ମଝିମଝିଆ; ଚଳନସହ—5. Tolerable; passable. ୬ । ଯାହା ଅତି ବଡ଼ ନୁହେଁ ବା ଅତି ସାନ ନୁହେଁ—6. Neither very big nor very small; of middle stature or size. ବି—୧ । ସଙ୍ଗୀତରେ ସପ୍ତସ୍ୱର ମଧ୍ୟରୁ ଚତୁର୍ଥ ସ୍ୱର 'ମା'— 1. The fourth tune in the gamut of Hindu musical notes. [ଦ୍ର—ଏହା ମୟୂରର ସ୍ୱରରୂପେ କଳ୍ପିତ ।] ୨ । ମୃଗ ବିଶେଷ—2. A speciesof deer (of medium size). ୩ । କାବ୍ୟ ନାଟକାଦିର ନାୟକ-ବିଶେଷ—3. A class of heroes or lovers depicted in fiction. [ଦ୍ର—ନାୟିକାର କ୍ରୋଧ ଦେଖି ଯେ ଆପଣାର ଅନୁରାଗ ନାୟିକା ନିକଟରେ ପ୍ରକଟିତ କରେ ନାହିଁ ଓ ନାୟିକାର ଚେଷ୍ଟାରୁ ନାୟିକାର ମନୋଭାବ ଠଉରାଇ ପାରେ, ସେ ମଧ୍ୟମନାୟକ ହ. ଶ] ୪ । ମଧ୍ୟଦେଶ .(ଦ୍ର. ଶ) (ଦେଶ)—4. Madhya desa (See) ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରାଚୀନ ଜଳଯାନ-ବିଶେଷ—1. A kind of ancient vessel. [ଦ୍ର—ଭୋଜ ରାଜାଙ୍କ 'ଯୁକ୍ତି କଳ୍ପତରୁ' ପୁସ୍ତକରେ ଏହାର ବିଶେଷ ବିବରଣ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ । ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।] ୨ । ମନ୍ଦ କଥା ବା ବିଷୟ—2. Bad words or matter. (ଯଥା—ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କେତେ ଉତ୍ତମ ମଧ୍ୟମ ଦେଇ ବିଦାୟ କଲି=ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ମାଡ଼ ଗାଳି ଦେଇ ବିଦା କଲି ।) ଦେ. ବିଣ—ମନ୍ଦ—Bad.

ମଧ୍ୟମ କାବ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ କାବ୍ୟରେ ବାଚ୍ୟାର୍ଥ ଅପେକ୍ଷା Madhyama kābya ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥର ଚମତ୍କାରିତା ଅଧିକ ନୁହେଁ ବା ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ ବାଚ୍ୟାର୍ଥର ଚମତ୍କାରିତାକୁ ବଳାଏ ନାହିଁ- A literary production in which the suggestive or hidden meaning does not excel or surpass the real meaning.

ମଧ୍ୟମ ଖଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—(ବୀଜଗଣିତ ପାରିଭାଷିକ)—ସମୀକରଣର ମଧ୍ୟ Madhyama khanda ପଦ—The middle term of an algebraic equation.

ମଧ୍ୟମ ଗ୍ରାମ—ସଂ. ବି—ସଙ୍ଗୀତର ସ୍ୱରଗ୍ରାମର ମଧ୍ୟମ ସ୍ୱର; 'ମା'— Madhyama grāma The middle or the 4th tune of the Hindu gamut.

ମଧ୍ୟ ମଣି—ସଂ. ବି—(ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାପିତ ମଣି; ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧା)- Madhya mani ହାର ଆଦି ଅଳଙ୍କାରର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ ସ୍ଥାପିତ ହୀରକାଦି ରତ୍ନ—A central gem; a gem set in the middle of a necklace or other ornament.

ମଧ୍ୟ ମନ୍ଦିର—ଦେ. ବି—(ସ. ମଧ୍ୟ+ମନ୍ଦିର)—ଏକ ଜାତୀୟ ପ୍ରାଚୀନ Madhya mandirā ଅର୍ଣ୍ଣବପୋତ—A kind of ancient sea-going vessel. [ଦ୍ର—ଏ ପୋତର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ରାଜାଙ୍କ ବସିବା ନିମିତ୍ତ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମିତ ଥିବାରୁ ସମ୍ଭବତଃ ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି । ଏଥିରେ ରାଜାମାନେ ବିଶେଷତଃ

ବର୍ଷାକାଳରେ ଯାତାୟାତ କରୁଥିଲେ । କ୍ଷେମଙ୍କରପ୍ରଣୀତ 'ଯୁକ୍ତିକଳ୍ପତରୁ' ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ । ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନଉତ୍କଳ ।]

ମଧ୍ୟମ ପାଣ୍ଡବ—ସଂ. ବି—ଅର୍ଜୁନ—Arjuna; the 3rd Madhyama pāṇḍaba Pāṇḍaba brother.

ମଧ୍ୟମ ବୟସ—ସଂ. ବି—ପ୍ରୌଢ଼ ବୟସ; ଅଧା ବୟସ—The middle Madhyama bayasa age; the meridian of life. [ଦ୍ର—୪୦ ବର୍ଷ ବୟସ ।]

ମଧ୍ୟମ ବୟସ୍କ—ସଂ. ବିଣ, ପୁଂ (ମଧ୍ୟମ+ବୟଃ+କ)—ଅଧା ବୟସିଆ; Madyama bayaska ପ୍ରୌଢ଼—Of middle age. (ମଧ୍ୟମବୟସ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ମଧ୍ୟବୟସ୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଧ୍ୟମ ଲୋକ—ସଂ. ବି—(ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ପାତାଳର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ବୋଲି) ପୃଥିବୀ; Madhyama loka ଭୂମଣ୍ଡଳ; ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକ—The earth. (ମଧ୍ୟଲୋକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଧ୍ୟମ ଲୋକପାଳ—ସଂ. ବି—ଭୂପାଳ; ମହୀପତି—A king. Madhyama lokapāla (ମଧ୍ୟଲୋକପାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଧ୍ୟମ ସାହସ—ସଂ. ବି—ପଞ୍ଚଶତ ପଳ ପରିମାଣ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ (ମନୁ Madyama sāhasa ୮।୧୩୮)—A fine amounting to 500 Palas in weight. [ଦ୍ର—ଏକ ଭାର୍ଷ ବା ୮୦ ରତି ପରିମିତ ତମ୍ବାକୁ ଏକ ପଣ ବା ତାମ୍ରିକ କାର୍ଷାପଣ ବୋଲାଯାଏ (ମନୁ ୮।୧୩୬) । ଅଡ଼େଇଶତ ପଣ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡକୁ ପ୍ରଥମସାହସ, ପଞ୍ଚଶତ ପଣକୁ ମଧ୍ୟମସାହସ ଓ ସହସ୍ର ପଣକୁ ଉତ୍ତମ ସାହସ ବୋଲାଯାଏ । (୮।୧୩୮) ।]

ମଧ୍ୟମା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ମଧ୍ୟମ (ଦେଖ)—Madhyama (See). Madhyamā (ଉ—ଭଙ୍ଗି ଣ ଧବଳ ଦେବ ବଳର ମଧ୍ୟମା । ପ୍ରାଚୀ; ବ୍ରହ୍ମକରୂପଣ ଗୀତା) ସଂ. ବି—୧ । ଦୃଷ୍ଟରଜା ସ୍ତ୍ରୀ ଋତୁମତୀ ହୋଇଥିବା ନବଯୁବତୀ—1. A newly menstruated girl. ୨ । ମଝି ଅଙ୍ଗୁଠି—2. Middle finger. ୩ । ମଧ୍ୟରେ ଫୁଟିଥିବା କଢ଼ି—3. A central blossom.

ମଧ୍ୟମାନ—ସଂ. ବି—ସଙ୍ଗୀତର ତାଳବିଶେଷ—Name of a Madhya māna musical cadence. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୮ ଦୁଇ ଅଥବା ୪ ପାଦମାତ୍ରା ଥାଏ ଓ ୩ ଅସାତ ଓ ୧ ତାଳି ଥାଏ । ଏଥିର ତବଲାର ବୋଲ୍ଟ—ଧା ଧିନ୍ ତାକ୍ ଧିନ୍; ଧା ଧିନ୍ ତାକ୍ ଧିନ୍, ଧାଗନ୍ ତାକ୍ ତନ୍, ତା ଧିନ୍ ତାକ୍ ଧିନ୍ ଧା—ହି. ଶ.] ଦେ. ବିଣ—ମଝାରୀ ମଝୋଲା ମଧ୍ୟଭଳିଆ—Of mediocre size. (ଉ—ପାର୍ଶ୍ୱ ବା ପ୍ରତ ପୁଷ୍ଟଗୀଣ, ଉଚ୍ଚ ବା ଓଚ୍ଚ ମଧ୍ୟମାନ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।)

ମଧ୍ୟମିକ—ସଂ. ବିଣ (ମଧ୍ୟମ+ଇକ)—ମଧ୍ୟମ— Madhyamik (ମଧ୍ୟମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Middle.

ମଧ୍ୟମିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଧ୍ୟମା+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ମଧ୍ୟମା; ନବଯୁବତୀ Madhyamikā —A girl arrived at her puberty.

ମଧ୍ୟ ଯମକ—ସଂ. ବି—ଶବ୍ଦାଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—A kind of figure Madhya jamaka of speech. [ଦ୍ର—ବାକ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଭିନ୍ନାର୍ଥବୋଧକ ଏକ ଶବ୍ଦର ପୁନଃ ପୁନଃ ବ୍ୟବହାରରେ ଏହି ଅଳଂକାର ହୁଏ ।] (ଉ—ଭୂଲେ ଭ୍ରମ ଭ୍ରମ ଭ୍ରମଣଶୀ ଯୋଗ ବଳେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ମଧ୍ୟ ରାତ୍ର—ସଂ. ବି (ରାତ୍ରିର ମଧ୍ୟ; ମଧ୍ୟ+ରାତ୍ରି)—ରାତି ଅଧ; ଅଧ ରାତି; Madhya rātra ନିଶୀଥ—Midnight; the dead of night.

ମଧ୍ୟ ରାତ୍ରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଧ୍ୟ ରାତ୍ର)—ରାତି ଅଧ— Madhya rātri Midnight.

ମଧ୍ୟରୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ଭିତରରୁ—1 From inside of. Madhyaru ୨ । (ବହୁଙ୍କ) ଭିତରୁ—2. Out of (many). ମଧ୍ୟେ मद्धे, बीचसे (ମଧ୍ୟୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଧ୍ୟରେ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ମଧ୍ୟେ)—୧ । ଭିତରେ—1. Inside of; Madhyare in; within; in the midst of. ୨ । ଦୁଇ ମଧ୍ୟେ, ମାଝେ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ—2. Between two. मध्यमें, बीचमें ୩ । ଅନେକଙ୍କ ଭିତରେ—3. Amongst many; amidst many. ୪ । ଅମୁକ ସମୟରେ—4. Within the time or period of. ୫ । ଅଧିକନ୍ତୁ —5. Moreover. (ଉ—ତାଙ୍କ ତାମ୍ବୁଳ ଯୋଗାନ୍ତି, ମଧ୍ୟରେ ସେବକ ବୋଲନ୍ତି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ମଧ୍ୟ ରେଖା—ସଂ. ବି—(ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଓ ଭୂଗୋଳ)—ଉତ୍ତର Madhya rekhā ଧ୍ରୁବ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଧ୍ରୁବ ଭେଦ କରିଥିବା (ମଧ୍ୟ ସୂତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) କଳ୍ପିତ ରେଖା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—(astrology and geography) An imaginary line passing through the north and south poles.

ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟରେ—ଦେ. ଅ—୧ । ମଝିରେ ମଝିରେ; କିଛି ସମୟ ଛାଡ଼ି Madhyare madhyare ଛାଡ଼ି—1. At intervals. ମାଝେ ମାଝେ ୨ । ସମୟେ ସମୟେ—2. At times. बीच बीचमें

ମଧ୍ୟସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ (ମଧ୍ୟ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ; Madhyastha ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ—1. Situated in the (ମଧ୍ୟସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) middle. ୨ । ଅନ୍ତରସ୍ଥ—2. Inner. ୩ । କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥ—3. Central. ୪ । ଯେ କୌଣସି ପକ୍ଷରେ ଲିପ୍ତ ନୁହେଁ; ଉଦାସୀନ—4. Not concerned with any of the parties; neutral. ୫ । ଯେ ଆପଣାର ହାନି ନ କରି ଅନ୍ୟର ଉପକାର କରେ (ହି.ଶ)- 5. Doing good to others without injuring one's interest. ସଂ. ବି—ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ ମୀମାଂସାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ମାଲିସ—Arbitrator; umpire.

ମଧ୍ୟସ୍ଥତା—ସଂ. ବି—୧ । ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତିତା—1. The state of being Madhyasthatā situated in the middle. ୨ । ଉଦ-

ଲୋକ; ପଞ୍ଚାଏତ —2. Arbitration; mediation. ୩ । ଉଦାସୀନତା—3. Neutrality.

ମଧ୍ୟସ୍ଥତା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି — ବିଚାର କରିବା; କୌଣସି ବିବାଦକୁ ଅପୋଷରେ ମୀମାଂସା କରିବା—To arbitrate; to decide a matter in dispute by arbitration.
Madhyasthatā karibā
মধ্যস্থতা করা
मध्यस्थता करना

ମଧ୍ୟ ସ୍ଥଳ(ଳୀ)—ସଂ.ବି [କର୍ମଧା; ମଧ୍ୟ+ସ୍ଥଳ(ଳୀ)]—୧ । ମଝିଭାଗ—1. The middle part. ୨ । ଦୁଇ ସୀମାର ବା ଦୁଇ ଖଣ୍ଡର ମଝି—2. Midway. ୩ । କେନ୍ଦ୍ର—3. Centre. ୪ । ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳ; ଭିତର—4. Inside. ୫ । ଅଣ୍ଟା—5. Waist.
Madhya sthaḻa(ḻi)

ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ—ସଂ. ବିଣ (୭ମୀ ତତ୍; ମଧ୍ୟ+ସ୍ଥିତ)—୧ । ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ ସ୍ଥିତ—1. Situate in the middle. ୨ । ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ—2. Inner. ୩ । ଦୁଇ ବସ୍ତୁର ମଧ୍ୟ ଭାଗରେ ଥିବା—3. Situate between two things.
Madhyasthita

ମଧ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଧ୍ୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ମଧ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Madhyā. ଦେ. ବି—୧ । ନାୟିକାବିଶେଷ—1. A class of heroines. [ଦ୍ର—ଯେ ଅତି ପ୍ରଗଲ୍ଭା ବା ଅତି ଧୀର ନୁହେଁ ଏବଂ ଯାହାର ଲଜ୍ଜା ଓ କାମ ସମାନ ଅଟେ ତାକୁ ମଧ୍ୟା ବୋଲାଯାଏ—ହି. ଶ] ୨ । ଗ୍ରହର ଗତି ବିଶେଷ—2. A particular motion of a planet. ୩ । ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଳି—3. Middle finger. ୪ । ତ୍ର୍ୟକ୍ଷର ବୃତ୍ତବିଶେଷ—4. A metre of 3 letters. [ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୩ଟି ମାତ୍ର ଅକ୍ଷର ଥାଏ—ହି. ଶ]
Madhyā

ମଧ୍ୟାନୁପ୍ରାସ—ସଂ. ବି—ଚିତ୍ର ରଚନା ବିଶେଷ—A kind of alliteration. [ଦ୍ର—ଧାଡ଼ିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟତ୍ର ଅନୁପ୍ରାସ ଯୁକ୍ତ ରଚନାକୁ ମଧ୍ୟାନୁପ୍ରାସ ବୋଲାଯାଏ, ଯଥା—ଅହା ନବ ରମଣୀ ମଣି ତୋ ଗୁଣ ଗୁଣି ଗୁଣି ଏ ଜୀବ ନ ମୋ ଯିବ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।]
Madhyānuprāsa

ମଧ୍ୟାହ୍ନ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟ+ଅହନ୍; ଅହ୍ନଃ=ଦିନର+ମଧ୍ୟ=ମଧ୍ୟ ଭାଗ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ପୂର୍ବ ପଦର ପରନିପାତ)—୧ । ଦ୍ୱିପ୍ରହର—1. Midday; noon. ୨ । (ବୈଦିକ ଗଣନା ମତେ) ଦିନକୁ ୩ ଭାଗ କଲେ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ୨ୟ ଭାଗ; ଦିନ ପ୍ରାୟ ୧୦ଟା ଠାରୁ ୨ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଳ; ଦିବସର ଅଷ୍ଟମ ମୁହୂର୍ତ୍ତ—2. The middle portion of the day divided into 3 divisions. ୩ । କୁତପକାଳ (ସ୍ମୃତି ମତେ) ଦିବସର ପାଞ୍ଚ ଭାଗରୁ ତୃତୀୟ ଭାଗ—3. The 3rd division of the day divided into 5 divisions. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବାହ୍ଣ ଓ ଅପରାହ୍ଣ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କରେ 'ର'ର ନିକଟବର୍ତ୍ତିତା ହେତୁ ଣତ୍ୱବିଧି ଅନୁସାରେ ଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣ 'ହ୍ଣ' ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ମଧ୍ୟାହ୍ନ, ସାୟାହ୍ନ ଶବ୍ଦରେ ଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣ 'ହ୍ନ' ହେବ, କାରଣ ଏ ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱୟରେ 'ର' ଅକ୍ଷରର ସତ୍ତା ନାହିଁ ।]
Madhyāhna

ମଧ୍ୟାହ୍ନ କାଳ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଦିବା ଦ୍ୱିପ୍ରହର; ମଧ୍ୟାହ୍ନ (ଦେଖ)—Noon; Madhyāhna (See) (ମଧ୍ୟାହ୍ନ ବେଳା, ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସମୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)
Madhyāhna kāḻa

ମଧ୍ୟାହ୍ନ କାଳୀନ—ସଂ. ବିଣ (ମଧ୍ୟାହ୍ନକାଳ+ଈନ)—୧ । ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to noon. ୨ । ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ଘଟିବା—2. Happening at noon. ୩ । ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—3. Performable at noon.
Madhyāhna kāḻina

ମଧ୍ୟାହ୍ନ ତପନ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ମଧ୍ୟାହ୍ନ କାଳୀନ ତପନ)—ଦ୍ୱିପ୍ରହର କାଳରେ କିରଣ ଦେଉଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟ—The mid-day sun; the meridian sun.
Madhyāhna tapana

ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ—ସଂ. ବି (ମ.ପ. ଲୋ)—ଦ୍ୱିପ୍ରହର ସମୟରେ ଖିଆଯିବା ଭୋଜନ—Dinner; mid-day meal.
Madhyāhna bhojana

ମଧ୍ୟାହ୍ନୋତ୍ତର—ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମଧ୍ୟାହ୍ନର ପରବର୍ତ୍ତୀ—Following the midday.
Madhyahnottara

ମଧ୍ୟେ—ଦେ. ବି—୧ । ମଧ୍ୟରେ (ଦେଖ)—1. Madhyare (See) ୨ । ମଇଧେ (ଦେଖ)—2. Maidhe (See) ୩ । (ପଦ୍ୟ) ମଧ୍ୟ; ସୁଦ୍ଧା—3. Also. [ଉ—ଏ ବାହାରେ ସିପାଇ ପାଇକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟେ, ମାର ପକାଇଲେ ସେ ଯୁଦ୍ଧେ ତହିଁ କ୍ରୋଧେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।]
Madhye
মধ্যে
मध्ये
ও
भी

ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ—ଦେ. ଅ—ମଝିରେ ମଝିରେ; ସମୟ ସମୟରେ—At intervals; at times [ଉ—ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଆସି, ଗ୍ରୀଷ୍ମମୂର୍ତ୍ତେ ଭେଟି, ହେଉଅଛୁ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ । ରାଧାନାଥ—ଉଷଙ୍ଗୀ ।]
Madhye madhye
মাঝে মাঝে
बीचबीचमे

ମନ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବିଚାର କରିବା—1. To think. ୨ । ବୋଧ କରିବା—2. To feel. ୩ । ବୁଝିବା—3. To understand. ୪ । ଗର୍ବ କରିବା—4. To feel proud.
Man (root)

ମନ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମନ (ଦେଖ)—Mana (See) ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବହୁବଚନ ପ୍ରତ୍ୟୟ—ମାନେ—A suffix (meaning plurality).
Man

ମନ୍‌ଜିଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ସୁନ୍ଦର ପ୍ରାସାଦ—Palace; palatial building.
Man-jil मन्ज़ील

ମନତନ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ମନସ୍ ଓ ତନୁ; ତୁଳନା କର ହି. ତନ୍‌ମନ୍)—୧ । ଗାଢ଼ ଅଭିନିବେଶ—1. Close attention. ୨ । ମନ ଓ ଦେହ—2. Mind and body.
Man-tan

ମନ୍ତନ୍ ଦେଇ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବଣ (ଭୁଲ ହି. ତନ୍‌ମନ୍ ସେ)—୧। ଗାଢ଼ ଅଭିନିବେଶପୂର୍ବକ—1. Very attentively. ୨। ମନ ଓ ଦେହ-ଲଗାଇ (କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା)—2. (To act) By applying one's mind and body.
Mantan dei

ମନ୍ ସବ(ବା)ଦାର୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମନସବ୍‌ଦାର୍)—୧। ଉଚ୍ଚ ରାଜପଦସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି—1. High official. ୨। ମୋଗଲ ବାଦ୍‌ସାହାଙ୍କ ଉଚ୍ଚ ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—2. A title bestowed on public servants by Moghal emperors.
Man-sab-(bā)dār
মনসবাদার
मनसबदार

ମନ୍ସୁବା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. କଠରଥ)—୧। ମସୁଦା; ଅଯୋଜନ; କଳ୍ପିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା—1. A plan; scheme; a design. ୨। ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—2. Purpose. ୩। ଯୁକ୍ତି—3. Reasoning.
Man-subā
মনস্থবা
मनसुबा

ମନ୍ସୁବାଦାର୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମନସବ୍‌ଦାର୍)—୧। ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ ରାଜ କର୍ମଚାରୀ—1. A high official. ୨। ଉଚ୍ଚ ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ମୋଗଲ ବାଦସାହାଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—2 A title bestowed by Moghal emperors.
Man-subādār
মনস্থবাদার
मनसुबादार

ମନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନସ୍ ଶବ୍ଦ, ୧ମା. ୧ବ, ମନଃ)—୧। ଚିତ୍ତ; ଅନ୍ତଃକରଣ; ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ତରିନ୍ଦ୍ରିୟ—1. Mind; mental sense. ୨। ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି—2. Mental faculty; the mental organ of feeling and perception. [ଦ୍ର—ଏହା ବେଦାନ୍ତ ମତରେ ସଙ୍କଳ୍ପ ବିକଳ୍ପାତ୍ମକ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ଓ ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନ ମତରେ ସବେନ୍ଦ୍ରିୟର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଅନ୍ତରିନ୍ଦ୍ରିୟ ଅଟେ।] ୩। ମନୁଷ୍ୟର ମନୋଗତ ଭାବ—3. Mental idea of a person; mentality. ୪। ଅଭିଳାଷ; ଇଚ୍ଛା—4. Wish; desire. [ଉ—ମଦନର ପାନ ଉତ୍ସବରେ ମନ ନ କରଇ କବ ଭଙ୍ଗ। କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ।] ୫। ପ୍ରବୃତ୍ତି—5. Inclination. ୬। ମିଜାଜ୍; ମତି—6. Temper. ୭। ମାନସିକ ପ୍ରକୃତି—7. Temperament.
Mana
মন
मन

ମନ ଅଟ୍ଟାଳିକା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନଃ+ଅଟ୍ଟାଳିକା)—ଅପ୍ରକୃତ ମଧୁମୟ ମାନସିକ କଳ୍ପନା—Visionary pleasant project; castles in the air. [ଉ—ଗଢ଼ୁଥିଲି ବସି ମନ-ଅଟ୍ଟାଳିକା। ରାଧାନାଥ—ଚିଲିକା।]
Mana aṭṭālikā
আকাশ কুসুম
मनकी कोठा

ମନ ଅବଶୋଷ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନ+ଫା. ଅଫ୍‌ସୋସ୍)—୧। ମନୋବେଦନା—1. Mental worry. ୨। ଅନୁତାପ; ପସ୍ତାଇବା—2. Regret; repentance. ୩। ବିବେକର ଦଂଶନ 3, Bitings of one's conscience,
Mana abasos
মনের আফশোষ
मनका अफसोस

ମନ ଆଉଟି ହେବା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନସ୍+ଉଦ୍‌ବର୍ତ୍ତନ)—ମନ ଅସ୍ଥିର ହେବା—Feeling of uneasiness or mental restlessness. (ମନ ଘାଣ୍ଟି ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ମନ ଆଉଟଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ମନ ଆଉଟ ପା(ଘା)ଉଟ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
Mana āuṭi hebā
মন অস্থির হওয়া **मन बहलना**

ମନ ଇଚ୍ଛା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମନଃ+ଇଚ୍ଛା)—ସ୍ୱେଚ୍ଛା—One's free will; one's unfettered will. କ୍ରି. ବଣ—ମନ ଇଚ୍ଛା ମୁତାବକ (ଦେଖ) Mana-ichhā mutābaka (See)
Mana ichhā
মনিচ্ছা
मनकी इच्छा

ମନ ଇଚ୍ଛା ମୁତାବକ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ସ୍ୱେଚ୍ଛାନୁସାରେ—According to one's free will, wish or desire. (ମନ ଇଚ୍ଛା ମାଫିକ୍[କେ]—ଅନ୍ୟରୂପ)
Mana ichhā mutābak
ইছা মত **मनकी माफिक**

ମନ ଉଚ୍ଚା(ଚ୍ଚା)ଟନ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମନସ୍+ଉଚ୍ଚାଟନ) କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ମନ ଉନ୍ମତ୍ତ ହେବା—Being mad after any matter. (ମନ ମାତିବା, ମନ ଉଚ୍(ଚା)ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)
Mana uchchā(chā)ṭana
মন মাতা
मनकी बेचैनी

ମନ ଉଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନସ୍+ଉଡ୍ଡୀନ)—୧। ନିଜର ମନକୁ କୌଣସି ବିଷୟର ଲାଭାର୍ଥ ଅସ୍ଥିରତାଯୁକ୍ତ କରିବା—To be restless after a thing. ୨। ମନୋଯୋଗକୁ ସ୍ଥିର ନ ରଖିବା—2. Not to concentrate one's attention; to let one's mind wander.
Mana urḍā(rḍe)ibā
মনকে অস্থির করা
मन बहकाना

ମନ ଉଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧। କୌଣସି ବିଷୟ ପାଇଁ ମନର ଚଞ୍ଚଳ—1. Being restless over a matter. ୨। ମନୋଯୋଗର ଅଭାବ—Want of concentration.
Mana urḍibā
মন অস্থির হওয়া **मन बहकना**
(ମନ ଅଥୟ, ମନଅଥିର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନଃ—ସଂ. ବି—(ମନ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅସ୍; ମନସ୍ ୧ମା. ୧ବ)—ମନ (ଦେଖ) Mana (See)
Manaḥ

ମନଃ କଳ୍ପିତ—ସଂ. ବଣ—(୩ୟା ତତ୍)—କଳ୍ପନାପ୍ରସୂତ—Imaginary.
Manaḥ kalpita

ମନଃ କଷ୍ଟ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ମନୋଦୁଃଖ; ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତା—1. Anxiety. ୨। ମାନସିକ ବେଦନା—2. Mental anguish.
Manaḥ kashṭa
(ମନଃ ପୀଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନଃ କ୍ଷେପ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମନର ଅସ୍ଥିରତା; ଉତ୍କଣ୍ଠା (ହି. ଶ)—Restlessness of mind; anxiety.
Manaḥ kshepa

ମନଃ ପତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ)—A name of Bishṇu.
Manaḥ pati

ମନଃ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସଙ୍କଳ୍ପ ଓ ବିକଳ୍ପ ଅନୁଭୂତ କରିବା ମାନସିକ ଶକ୍ତି (ହି. ଶ)—The faculty of mind which enables one to form resolutions and doubts.
Manaḥ parjyāpti

ମନଃ ପୂତ—ସ. ବଣ—(କର୍ମ ତତ୍)—୧ । ମନୋମାତ—
Manaḥ pūta 1. Approved by one's own mind. ୨ । ଚିତ୍ତତୃପ୍ତିକର—2. Pleasing to one's own mind; giving satisfaction ୩ । ବିବେକ-ବିହିତ—3. Conscientious. ୪ । ନିର୍ମଳାନ୍ତଃକରଣ-ଯୁକ୍ତ—4. Pure in mind. ଦେ. ବ—(ସ. ମନଃ ପୂତି)—୧ । ଚିତ୍ତ ଶୁଦ୍ଧି—1. Purity of mind. ୨ । ଚିତ୍ତର ପ୍ରସନ୍ନତା—2. Cheerfulness of mind.

ମନଃପୂତ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିତ୍ତରେ ନିର୍ମଳ ବା ପବିତ୍ର ସୁଖ ବୋଧ ହେବା—Feeling one's self purely satisfied; to be satisfied in one's own conscience.
Manaḥ pūta hebā
মনঃপূত হওয়া
मनःपूत होना

ମନଃପୂତି—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମନର ପବିତ୍ରତା—1. Purity of mind. ୨ । ମନର ପ୍ରସନ୍ନତା—2. Cheerfulness of mind. ୩ । ସନ୍ତୋଷ—3. Contentment; satisfaction. ୪ । ନିର୍ମଳ ବା ପବିତ୍ର ଆନନ୍ଦ—4. Pure or holy joy.
Manaḥ pūti

ମନଃ ପ୍ରସାଦ—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମନର ପ୍ରସନ୍ନତା—Cheerfulness of mind.
Manaḥ prasāda

ମନଃ ଶାନ୍ତି—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମନର ଶାନ୍ତ ଅବସ୍ଥା—Calmness of mind.
Manaḥ śānti

ମନଃ ଶାସ୍ତ୍ର—ସ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ) —ମନୋବିଜ୍ଞାନ—Psychology
Manaḥ śāstra

ମନଃଶି(ସି)ଲ(ଳା)—ସ. ବି [ମନଃ+ଶିଳା=ପଥର, ଏହା ଅତି ମନୋହର]—ମନଃଶିଳ; ଶଶିଙ୍କ ଭଳି ଅନ୍ୟ ସ.ନାମ—ନେପାଳିକା, ନାଗମାତା] ବର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ ବିଶେଷ;ଗନ୍ଧକ ଓ ଆର୍ସେନିକ ସଂଯୋଗରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଉପରସ ବିଶେଷ; ଗନ୍ଧକ ଯୋଗରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଉପରସ ବିଶେଷ—Red arsenic; realgar. [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ବିଧି ଅନୁସାରେ ଶୋଧନ କରି ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।]
Manaḥśi[si]la[lā]
କଲ୍ୟାଣିକା—
মনছাল
मैनशील
ଦେ. ମଣିଶିଳା

ମନଃସଂଯୋଗ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ମନୋନିବେଶ; ମନୋଯୋଗ—Close application of mind to any subject.
Manḥsaṁjoga

ମନଃସଂଯୋଗୀ—ସ. ବଣ ପୁଂ (ମନଃସଂଯୋଗ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ମନୋଯୋଗ ଦିଏ—Closely applying one's mind to any subject; attentive.
Manaḥ saṁjogī
[ମନଃସଂଯୋଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ମନକଥା—ଦେ. ବି—ହୃଦୟଗତ ଭାବ—One's internal thoughts; the wish of one's heart. [ଦ୍ର—ଧନକୁ ଦେଖିଲେ ଅରେ ମନ କଥା କହୁଛରେ-ସଙ୍ଗୀତ ।]
Mana kathā
মনেরকথা
मनकीबात

ମନ(ନ୍)କର—ପ୍ରାଦେ(ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ଉତ୍ତର ଭାଗ)(ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ମାନଙ୍କର—Mana(n-)kar (added to nouns and pronouns to denote the 6th case plural). Of.

ମନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମନଃ+କୃ ଧାତୁ)—୧ । ଚିନ୍ତା କରିବା—1. To think. ୨ । କାମନା କରିବା; ଇଚ୍ଛା କରିବା—2. To wish; to desire. [ଦ୍ର—କେଶବ ଡାକିଲେ ଶୀଘ୍ର ହେବା ମନ କଲେ । ଭକ୍ତ. କୋଷ୍ଠୀବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡପୁରାଣ ।]୩ । ମନସ୍ଥ କରିବା; କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସଙ୍କଳ୍ପ କରିବା—3. To resolve to do a thing.
Mana karibā
ইচ্ছাকরা
मननकरना, विचारकरना, मनकरना

ମନ କଲପଣା [ନା]—ଗ୍ରା.ବି। ମନରେ ଅବସୋସ ଜନ୍ମିବା; ଅପ୍ରସନ୍ନତା-Regret; want of mental spontaneity. ୨ । ଦୁଃଖିତ ହେବା—2. Being sorry for. (ମନ କଲପଣା[ନା] କରିବା-କ୍ରିୟା) ୩ । କୌଣସି ପ୍ରାର୍ଥିତ ବସ୍ତୁକୁ ଦାନ କରିବା ପାଇଁ ମନରେ ସ୍ୱଚ୍ଛତା ନ ଜନ୍ମିବା—3. Want of spontaniety in giving a thing asked for.
Mana kalapanā[nā]
মনের অস্বচ্ছতা
दिलमें दुख रहना:
मन कलपना

ମନ କଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମନଃ+କଳନ)—ଅନ୍ୟର ମନର ଭାବକୁ ବୁଝିବା—To fathom another's thoughts. [ମନ କଳିନେବା, ମନ ଠଉର(ରେ)ଇବା, ମନ କଳନା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
Mana kalibā
মন ঠাওরান; মনবুঝা
मनटोना

ମନ କସିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମନସ୍+ଫା. କଶ୍ନା)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ହୃଦୟ ଭାବ ଜାଣିବା ପାଇଁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା—To test one's mind. [ଦ୍ର—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନ କଳିବା ପାଇଁ ମନ କସାଯାଏ; ମନ କସିବା ପରେ ସେ ଲୋକର ମନ କଳ ହୁଏ ।]
Mana kasibā
মনকসা
मनजांचना

ମନକା ମନ—ଦେ. ଅ—୧ । ମନେ ମନେ—1. Mentally. ୨ । କଳ୍ପନାରେ—2. In imagination. (ଯଥା—ତାଙ୍କର ମନକାମନ କୋଠା ତୋଳା ହୋଇଯାଏ ।)
Manakā mana
মনেমনে
मनमे, मनहीमन

ମନ କାମନା—ଦେ. ବି (ସ. ମନସ୍କାମନା)—ମନୋବାଞ୍ଛା; ମନସ୍କାମନା—Heart's desire.
Mana kāmanā
মনের কামনা **मन कामना**

ମନ କିଣାକିଣି—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ାଳିକ ସ୍ନେହର ପରସ୍ପର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ—Exchange of mutual attachment, love or affection.
Mana kiṇākiṇi
মন কেনাকিনী
परस्पर विकजाना
(ମନ ବିକାବିକି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଣ.—ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଏକାନ୍ତ ଆସକ୍ତ—Fondly attached to each other.

ମନ କିଣିନେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମନଃ+କ୍ରୀ ଧାତୁ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପକାର କରିବା ବା ସେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ନେହରେ ବଶୀଭୂତ କରିବା ବା ମୁଗ୍ଧ କରିବା—
Mana kiṇinebā
মনবাঁধা, মনকেনা

मन खरीदना(कीनना) To bring a person under
ମନ ବାନ୍ଧିବା } ଅନ୍ୟରୂପ one's control by conferring
ମନ କିଣିବା } benefits on him or by love.

ମନ କିମିତି କିମିତି ହେବା—ଦେ. ବି—ମନର ବ୍ୟାକୁଳତା—
Mana kimiti kimiti hebā Feeling uneasy.
মন কেমন কেমন করা **मन केसा केसा होना**

ମନକୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ସ୍ୱେଚ୍ଛା କ୍ରମେ—1. Willingly; of one's
Manaku own accord. ୨ । ଆପେ ଆପେ; ସ୍ୱୟଂ ସ୍ୱୟଂ
স্বেচ্ছায় —2. By one's own exertions. ୩ । ପରର
आपसे आप, अपने मनसे ବିନା ପରିଶ୍ରମରେ ବା ସାହାଯ୍ୟରେ—
3. Without the help or exertion of another.

ମନକୁ ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନଃ+ଆନୟନ)—କୌଣସି ବିଷୟକୁ
Manaku āṇibā ମନ ମଧ୍ୟରେ ଭାବିବା; ବିଚାର କରିବା—To
মনেকরা think over a matter; to consider. (ଉ—
मनमेलाना ମୋ ବନାରେ ସେ ନଗ୍ନା ଦରଶନକୁ, କେ ଦେବଦେ
ବୋଲି ଦେବ ଅଣ ମନକୁ । ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।)

ମନକୁ ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପସନ୍ଦସହ ହେବା; ମନୋମତ ହେବା—
Manaku āsibā 1. To meet with one's choice or
পছন্দ হওয়া, মনেরমতন হওয়া approval (ଉ—କହୁଥାଅ
मनको माना; मनमे आना; ହେ ଯେହିଁ କଥାଟ ତାହାକୁ,
मनमे जमना, मनमे बैठना ଆସୁ ଥାଏଟିକି ତା ତାହାର ମନକୁ?
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।) ୨ । ଉଚିତ ବା
ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହେବା—2 To seem reasonable or proper.

ମନକୁ ଚାହିଁ—ଦେ. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ମନୋମତ; ମନର ବାଞ୍ଛା
Manaku chāhiṅ ଅନୁସାରେ—As one would desire;
মনের মতন; মনের মত suiting one's wishes; as
मन माफिक,मन मुताबिक one would like to have it.
(ଉ—ତା ମନକୁ ଚାହିଁ କହନ୍ତି ହସି ହସି । କୃଷ୍ଣସିଂହ.
ମହାଭାରତ. ବିରାଟ)

ମନ କୁଣ୍ଢେ ମୋଟ ହେବା—ଦେ. ବି—୧ । (ମନୁଷ୍ୟ) ଗର୍ବସ୍ଫୀତ
Mana kuṇḍhe moṭa hebā ହେବା—1. Being swol-
মন ফোলা len with pride. ୨ । ମନ ଆନନ୍ଦରେ ନାଚି
मनफुलना ଉଠିବା; ହର୍ଷୋତ୍ଫୁଲ୍ଲ ହେବା—2. Being beside oneself with joy.
(ମନକୁ ଲଗାମ ଦଉଡ଼ି ନ ପାଇବା, ମନ ଫୁଲିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନକୁ ପତଳା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଧୀର ହେବା;ଧୈର୍ଯ୍ୟ ହୀନ ହେବା-
Manaku patalā karibā To lose one's patience.
ধৈর্য্য হারান **मनको पतला करना, मन मारना**

ମନକୁ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମନର ଅନୁମତ ହେବା; ପସନ୍ଦସହ
Manaku pāibā ହେବା—1. To meet with one's
পছন্দ হওয়া approval. ୨ । ବିଶ୍ୱାସ କରାଯିବା—
मन माना, मन मानना 2. To be believed. (ଉ—ଏ
କଥାଟା ସତ, ହେଲେ ମନକୁ ପାଉ ନାହିଁ—ଭଗ ।) ୩ ।
ବିବେଚିତ ହେବା—3. To be considered or thought of.

ମନକୁ ବାଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନରେ ବ୍ୟଥା ଜାତ କରିବା—To
Manaku bādhibā cause mental pain or distress.
মনে লাগা **मनको दुखाना**
(ମନକୁ କାଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନକୁ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନୁମୋଦିତ ହେବା—
Manaku lāgibā 1. To be approved.
মনে লাগা ୨ । ମନକୁ ବାଧିବା—2. To give mental
मनमे जचना pain; to affect painfully.

ମନକ୍କା(କା)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁନକ୍କା)—ଦାରୁଳି ଫଳବିଶେଷ;
Manakkā(kā) ସୁପକ୍ୱ ଶୁଷ୍କ ବଡ଼ ଅଙ୍ଗୁର ବା ଦ୍ରାକ୍ଷା ଫଳ—
মুনক্কা **मुनक्का** Dried sweet grape; raisin.

ମନ ଖରାପ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନ+ଅ. ଖରାପ)—
Mana kharāpa ମନ ବିଗିଡ଼ିବା ୧ (ଦେଖ)
মন খারাপ Mana bigiṛibā 1 (See)
मन खराब

ମନ ଖେଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଜର ମନକୁ ନାନା ବିଷୟକ
Mana khelā(le)ibā ଚିନ୍ତାରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବା—To en-
मनको घुमाना gage one's mind in diverse thoughts
মন ঘুরান or directions.

ମନ ଖେଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନ ନାନା ଦିଗରେ ଗତି କରିବା ବା
Mana kheḷibā ନାନା ଦିଗରେ ଚିନ୍ତା କରିବା—
মন ঘুরা **मन घुमना** Wandering of the mind.

ମନ ଖୋଲା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମନସ୍+ଫା. ଖୁଲ୍)—
Mana kholā ସରଳାନ୍ତଃକରଣ—Frank.
(ମନ ଖୋଲସା—ଅନ୍ୟରୂପ) মন খোলা **मन खुला**

ମନ ଖୋଲିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନଃ+ଫା. ଖୁଲନା)—ହୃଦୟଗତ
Mana kholibā ଭାବକୁ ଅନ୍ୟ ଆଗରେ ସରଳ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ
মন খোলা କରିବା—To open one's heart to another;
मन खोलना to frankly speak out one's thought to
[ମନ ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] another. (ଉ—ତା
ପରେ ସେ ମନ ଖୋଲି ହନୁକୁ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର କଥା କହିବ
ପଚାରିଲେ । ନୀଳକଣ୍ଠ ଦିଗନ୍ତ ରାମାୟଣ ।)

ମନ ଖୋଲି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନଃ+ଫା. ଖୁଲନା)—
Mana kholi jibā ୧ । ସରଳ ଭାବରେ ମନୋଭାବର ପ୍ରକାଶ;
মন খুলে যাওয়া ମନୋଗତ କଥାର ବାହାରେ ପ୍ରକାଶ—
मन खुलजाना 1. Speaking out one's mind.
୨ । ମନରେ ଥିବା ସନ୍ଦେହ ବା ଆଶଙ୍କାର ଦୂରୀଭବ—
2. Removal of any doubt or fear from the mind.

ମନ ଗଢ଼ା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମନ+ଗ୍ରଥିତ)—୧ । କାଳ୍ପନିକ—
Mana garḍhā 1. Imaginary. ୨ । ଅବାସ୍ତବ—
মন গড়া **मन गढा, मन गढंत** 2. Not real or actual.

ମନ ଗଳିବା—ଦେ. ବ (ସ. ମନଃ+ଗଲ ଧାତୁ)—ମନୋନିବେଶ
Mana galibā କେବା—Paying attention.
मन पड़ाजागा **मन डूबना, मन गडना**

ମନ ଗଳେ(ଳା)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖୁବ୍ ଏକାଗ୍ର ଭାବରେ ମନୋ-
Mana gale(lā)ibā ନିବେଶ କରିବା—To be engaged
मन देओया, मन लागान in some work very atten-
मन डुबाना, मन गडाना tively; to attend to a thing
[ମନ(ନୋ)ଯୋଗ କରିବା, ମନ(ନୋ)ଯୋଗ ଦେବା, ମନ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମନ ଘର ଧରିବା—ଦେ. ବ—୧ । ଅବସ୍ଥାର ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ଅନୁଭୂତ ହେବା·
Mana ghara dharibā 1. Becoming alive to the
मने पड़ा seriousness of a situation; realisation
मन ठिकाना लगना of one's serious situation.
୨ । ବିଶେଷ ଚିନ୍ତିତ ହେବା—2. Being very anxious; a state of great anxiety.

ମନ ଘେନିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ରାଜି କରାଇବା; ସମ୍ମତ କରାଇବା—
Mana ghenibā 1. To make one agree. ୨ । ପ୍ରସନ୍ନ
[ମନ ଘେନା(ନେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] କରାଇବା; ଅନ୍ୟର ମନ
मन योगान ମୁତାବକ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ତାଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା—
मन राजी कराना 2. To please a person by acting according to his wishes. (ଉ—ଏହି ରୂପରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ଭଜନ୍ତି, କହିବାରେ ଗଲେ ତାଙ୍କର ମନ ଘେନି । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।)

ମନ ଚଗଲ(ଲା)—ଦେ. ବଣ (ସ. ମନଃ+ଚଞ୍ଚଳ)—
Mana chagala(lā) ଅସ୍ଥିର ଚିତ୍ତ—Fickle-minded.
(ମନ ଚଗଲି, ମନ ଚଗଲେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) अस्थिर मना **मन चला**

ମନ ଚଗଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ମନୋ-
Mana chagalā(le)ibā ଯୋଗ ନ ଦେଇ ମନକୁ ଏଣେ
मन टलान ତେଣେ ଖେଳାଇବା; ମନକୁ ବିକ୍ଷିପ୍ତ କରିବା—
मनको घुमाना, मन चलाना To cause one's mind to
(ମନ ଚଗଲ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) wander away from a matter.

ମନ ଚଞ୍ଚଳ—ଦେ. ବ (ସ. ମନ+ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ)—ଚିତ୍ତ ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ; ପ୍ରେମ,
Mana chānchalya ଚିନ୍ତା ବା ଭୟ ଆଦି ଯୋଗୁଁ ମନର
मन अस्थिर ଅସ୍ଥିରତା ବା ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—Mental restlessness
मन बेचैन on account of love, anxiety or fear.
(ମନ ଅଥୟ, ମନ ଅସ୍ଥିର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ ଚଞ୍ଚଳ ହେବା—ଦେ. ବ—ମନର ଅସ୍ଥିରତା—
Mana chanchala hebā Restlessness of mind.
मन अस्थिर हओया **मनमे बेचैन होना, मन चञ्चला होना**

ମନ ଚାଲିବା—ଦେ. ବ—କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମନ ରାଜି ବା
Mana chālibā ପ୍ରସନ୍ନ ହେବା—Being favourably
मन चला, मन याओआ inclined to a certain proposal.
मन जाना (ମନ ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ ଚାହିଁ(ହି)ବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟର ମନର ଭାବକୁ ଅନୁସରଣ କରିବା—
Mana chāhin̄(hi)bā To meet one's accord; to
मन योगान follow to please. (ଉ—ପତିର ମନ ଚାହିଁ
मनचाहना କହୁଥାଏ କଥା । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ· ବନ ।)
मनचाओया ଦେ. ବ କୌଣସି ବିଷୟ ମନରେ ଆକାଂକ୍ଷା କରିବା—
मन चाहना Hankering after a thing.

ମନ ଚୂନା ହୋଇଯିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ମନସ୍+ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—
Mana chūnā hoijibā ମନ ଫାଟି ଯିବା (ଦେଖ) Mana phāṭi jibā (See)

ମନ ଚୋର—ଦେ. ବ (ସ. ମନସ୍+ଚୌର)—ଚିତ୍ତ ଚୋର; ପ୍ରିୟତମ
Mana chorā ଲୋକ; ପ୍ରଣୟୀ ବ୍ୟକ୍ତି—Lover; one's be-
मन चोरा loved person. ଦେ. ବଣ- ମନୋମୋହନକର—
मन चोर Enchanting; very charming.

ମନ ଚୋରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରେମମୁଗ୍ଧ କରିବା;
Mana chorā(re)ibā ପ୍ରେମ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟକୁ ବଶୀଭୂତ କରିବା·
मन चुरि करा To charm a person with love; to
मन चुराना steal another's heart.

ମନ ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୁପ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଣା ଦ୍ୱାରା ଜଣକଠାରେ
Mana chhar̤ā(r̤e)ibā ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କର ବିରାଗ ଜନ୍ମାଇବା·
मन भाङ्गान **मन छोडाना** To estrange a person from another.
[ମନ ଫଟା(ଟେ)ଇବା, ମନ ଭାଙ୍ଗିବା, ମନ ବିଗାଡ଼ି ଦେବା, ମନ ଭଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା, ମନ ବିରସା(ସେ)ଇବା, ମନ ବିରସା(ସେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମନ ଛାଡ଼ିଯିବା—ଦେ. ବ—୧ । କୌଣସି ବିଷୟରୁ ମନ ବିରକ୍ତ ହେବା·
Mana chhār̤ijibā 1 Feeling disgusted with a
मनहटेयाओया **मनहटजाना** certain thing. ୨ । କୌଣସି
(ମନ ହଟିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଷୟରୁ କ୍ଷାନ୍ତ ହେବା—
2. Desisting from a matter.

ମନଛାଲ—ଦେ. ବ (ସ. ମନଃଶିଳା)—ମନଃଶିଳା—
Mana chhāla मनछाल **मैनसिल** Realgar.

ମନଜ—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ମନୋଜ)—ମନୋଜ; କନ୍ଦର୍ପ—Cupid.
Manaja [ଉ—ମନ ମନଜ ବହିଲ କହନ୍ତି । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।]

ମନଜଗା—ଦେ. ବ—ଅନ୍ୟର ମନର ଭାବ ବା ଇଚ୍ଛାର ଅନୁରୂପ
Manajagā କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—Acting with a view
मनराखा to please another. ଦେ. ବଣ· ପୁଂ—୧ । ଯେ
मनमुताबिककामकरना, मनरखना କିମ୍ବା ଯାହା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର
[ମନଜଗା(ଗି)—ଅନ୍ୟରୂପ] ମନୋବାଞ୍ଛା ପୂରଣ କରେ—
मनराखा 1. Fulfilling another's desire. ୨ । ଖୋସା-
मनमुताबिककामकरनेवाला, मनरखा ମଦିଆ—2. Flatter-
ମନ ଜଗିଆ / ମନଜଗା / ମନଜଗିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ ing. ୩ । ମନସ୍ତୁଷ୍ଟିକାରକ—
3. Satisfying; pleasing; gratifying.
[ମନ ଜଗେଇ, ମନ ଜଗେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ମନ ଜଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟର ମନୋଗତ ଭାବକୁ ରକ୍ଷା କରି କାର୍ଯ୍ୟ
Mana jagibā କରିବା; ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା—To please a
मनराखा; मनयोगान person; to act in such a manner
मन रखना that the person concerned will be

ମନ ଜଗା[ଗେ]ଇବା
ମନ ଯୋଗା(ଗେ)ଇବା
ମନରଖିବା
ମନ ରକ୍ଷା କରିବା
ମନ ରଖିବା
—ଅନ୍ୟରୂପ

pleased or humoured; to humour a person by acts and words.
[ଉ—ଭୁ କେବଳ ଭକ୍ତବତ୍ସଳ, ଭକ୍ତ ମନ ରଖିବାକୁ ସଦା ବ୍ୟାକୁଳ । ମାଳମଣି ଅସ୍ତ୍ର ନିବେଦନ ।]

ମନ ଜଳିଯିବା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନଃ+ଜଳ. ଧାତୁ)—୧ । ଅନ୍ତର୍ଦାହ
Mana jalijibā ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—1. Heart burning.
मन पुड़ेयाओया ୨ । ଗୁରୁତର ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ—2. Grave
मन जलजाना repentance. ୩ । ଗୁରୁତର ବିରକ୍ତି—
3. Grave displeasure.

ମନ ପୋଡ଼ିଯିବା
ମନ ପୋଡ଼ିବା
ମନ ଜଳିବା
ଅନ୍ୟରୂପ

ମନ ଜାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନସ୍+ଜ୍ଞା. ଧାତୁ)—ପରର ମନୋଗତ
Mana jāṇibā ଭାବ ବୁଝି ପାରିବା—To understand
मन जाना another's mind.[ଉ—ଅହେ ସୁଧୀବ୍ରିକ ଭ୍ରମର ଜାଣି
मन जानना ମନ, ଏଠାକୁ ସ୍ଵଇଚ୍ଛାରେ ଅଯିଲ ବହନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ—
ମହାଭାରତ ବନ ।] ଦେ. ବି—ସାକ୍ଷାତ୍ ଅନୁଭୂତ—
Direct experience.

ମନ ଜ୍ଞାନ—ଦେ. ବି (ତତ୍ପୁରୁଷ; ମନଃ+ଜ୍ଞାନ)—୧ । ମନ ଓ କଳ୍ପନା;
Mana jñāna ମନ ଓ ବୁଦ୍ଧି—1. Thought and
(ମନଜ୍ଜ୍ଞ—ଅନ୍ୟରୂପ) मनज्ञान **मनज्ञान** knowledge.
୨ । ମନୋଯୋଗ—2. Attention.

ମନଜ୍ଞାନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ମନୋଯୋଗ
Mana jñāna karibā ଦେବା—To mind or attend
मने लाओया **मनज्ञान करना** to any matter.

ମନ ଟଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନସ୍+ଟଳ. ଧାତୁ)—
Mana ṭalā(le)ibā ୧ । ଅନ୍ୟକୁ ସଂକଳ୍ପରୁ ବିଚ୍ୟୁତ
मनटलान କରିବା—1. To cause one to be deflected
मनहटाना (टालना) from his purpose. ୨ । ମୁଗ୍ଧ
(ମନ ଟାଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା—2. To enchant; to
enamour.

ମନ ଟଳିବା—ଦେ. ବି—୧ । ପୂର୍ବ ସଂକଳ୍ପରୁ ମନ ବିଚ୍ୟୁତ ହେବା—
Mana ṭalibā 1. Being deflected from one's
मनटला resolve. original. ୨ । ମୁଗ୍ଧ ହେବା—2. Being
मनहटना, मनटलना enchanted or enamoured.

ମନ ଟାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନ+ଟନ. ଧାତୁ)—୧ । କୌଣସି
Mana ṭāṇibā ବିଷୟ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟର ମନକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବା—
मन टाना 1. To attract another's mind to a certain
मन खींचना matter. ୨ । ଅନ୍ୟର ପ୍ରେମକୁ ନିଜ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ
କରିବା—2. To attract another's mind or love to one's self.

ମନ ଠଉରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟର ମନୋଗତ ଭାବ
Mana ṭhaurā(re)ibā ଅନୁମାନ କରିବା ବା ବୁଝି ପାରିବା—
मन बोझा To guess or understand
मनटो लेना, मन लेना another's mind.

ମନ ଡରିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ମନରେ ଭୟ ବା
Mana ḍaribā ଆଶଙ୍କା ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—Having mis-
भय पाओया **मन डरना** givings or apprehension
[ମନ ଡରା(ରେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] about a matter.

ମନ ଡାକିବା—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ମନରେ
Mana ḍākibā ଆକାଂକ୍ଷା ଜାତ ହେବା—1. Having a
मनडाका, मन चाओया yearning or desire for some-
मनचाहना thing; wishing for something.
୨ । କୌଣସି ବିଷୟ ଘଟିବ ବୋଲି ମନରେ ଆଶା ଜାଗ୍ରତ
ହେବା—2. Expectation or anticipation of something.
[ଉ—ଆହା ମନ ମୋର ଡାକୁଥିଲା ଯାହା, ସେହି ତା ଘଟିଲା ଫଳେ । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।]

ମନ ତରଳିବା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନଃ+ତରଳ)—ହୃଦୟ ଦୟାର୍ଦ୍ର ହେବା
Mana taralibā Being melted with pity.
मनगला **मन पिघलना** [ମନତରଳା(ଳେ)ଇବା—କ୍ରିୟାରୂପ]

ମନତୋଷ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନଃ+ତୋଷ)—ମନସ୍ତୁଷ୍ଟି (ଦେଖ)
Manatosha मनतोष **मनतोस** Manastushṭi (See)

ମନ ଥଣ୍ଡା(ଣ୍ଡ୍ୟ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନସ୍+ପ୍ରା. ଠଣ୍ଡା)—୧ । ଚିତ୍ତର
Mana thaṇḍā(ya) ସ୍ଥିରତା; ମନର ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ ଦୂରତ୍ୱ—
मन ठाण्डा 1. Calmness of mind; serenity of mind;
मन ठंडा pacification of one's mental restless-
(ମଥ ଥିର—ଅନ୍ୟରୂପ) ness. ୨ । ସନ୍ତୋଷ—2. Satis-
(ମନ ଥୟ—ବିପରୀତ) faction; contentment.

ମନ ଥଣ୍ଡା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣା ମନକୁ ଶାନ୍ତ କରାଇବା—
Mana thaṇḍā karibā To appease one's mind;
मन बोझान, मन ठाण्डा करा to pacify one's mind.
मनठण्डा करना [ମନକୁ ବୁଝା(ଝେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମନ ଥଣ୍ଡା ହେବା—ଦେ.ବି—ମନରେ ଶାନ୍ତି ବା ସନ୍ତୋଷ ଜାତ ହେବା—
Mana thaṇḍā hebā Having peace or satisfac-
मन ठाण्डा हओया **मन ठंडा होना** tion of mind.

ମନ ଦଉଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । ମନରେ ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ଜନ୍ମିବା—
Mana daurḍibā 1. Intense desire for or
मनछूटा hankering after a matter. ୨ । ମନର
मन दौड़ना ଗତି—2. Bent of mind; inclination.
[ମନଦଉଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—କ୍ରିୟାରୂପ]

ମନ ଦୁଃ(ଦୁ)ଖ—ଦେ. ବିଶ (ସଂ. ମନୋଦୁଃଖ)—୧ । ଚିତ୍ତର
Mana duḥ(du)kha ଅପ୍ରସନ୍ନତା; ବିମର୍ଷତା; ମନୋବେଦନା—
मनेर दुःख 1. Mental affliction; grief. ୨ । ଅଭିମାନ,
मन दुख ଅପ୍ରୀତି—2. Displeasure.

ମନ ଦୁଃ(ଦୁ)ଖ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମନୋଦୁଃଖ)—୧ । ଦୁଃଖିତ ହେବା
Mana duḥ(du)kha kariba̅ 1. To grieve. ୨ । ଅଭିମାନ କରିବା—2. To be inwardly displeased with a person.
মন দুঃখ করা
मन भारी करना

ମନ ଦୃଢ଼ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମନସ୍ + ଦୃଢ଼)—୧ । ଦୃଢ଼ ସଙ୍କଳ୍ପ କରିବା—1. To form a strong determination or fixed resolve. ୨ । ଅଟଳ ବିଶ୍ୱାସ କରିବା—2. To have a firm faith or belief. [ଉ—ମନ ଦୃଢ଼ କଲେ ଗଡ଼ୁଆ ଗଙ୍ଗା—ପ୍ରବଚନ ।]
Mana dṛuṟha kariba̅
মনকে দৃঢ় করা
मन दृढ़ करना

ମନ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମନ ଗଳେଇବା (ଦେଖ)—1. Mana gaḷeiba̅ (See) [ଉ—ମୋଠାରୁ ଶୁଣ ଭଲ କରି ମନ ଦେଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨ । ଆଦର କରିବା—2. To like; to have a liking for. [ଉ—କମ୍ପଦଳ ଦ୍ରବେ ଦେଇ ମନ, ସୁଧା ଧାରି ସୁଧା ଧରିବଲେ, ଦେଖୁଛ ଅଜାଣତରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ମନୋନିବେଶ କରିବା—3. To closely apply one's mind to any particular object.
Mana deba̅
মন দেওয়া
मनदेना

ମନ ଧରା—ଦେ. ବି (ସ. ମନଃ + ଧୃ ଧାତୁ)—ଅନ୍ୟର ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ତାର ସନ୍ତୋଷ ଉତ୍ପାଦନ—Pleasing a person by acting according to his desire; humouring a person; captivating. [ଉ—ଚୋରେ ତ ଗୋଚର, ପେଣି ଶିଶୁତର, ଯେତେ ରୂପେ ମନ ଧରା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।]
Mana dhara̅
মন যোগান
मनरखना

ମନ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମନଃ + ଧୃ ଧାତୁ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଇଚ୍ଛାକୁ ଠଉରିବା—1. To read another's mind. ୨ । ମନ ଜଗିବା (ଦେଖ) 2. Mana jagiba̅ (See) [ଉ—ପୂର୍ବେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ସଭାଲୋକମାନେ, ମନ ଧରିଣ କହୁଥାନ୍ତି ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବିରାଟ ।]
Mana dhariba̅
মনবুঝা
मनटोना

ମନ ଧାଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲାଳାୟିତ ହେବା; କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ମନରେ ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ଜନ୍ମିବା—Hankering after a particular thing. [ଉ—ଦରିଦ୍ର ଭାଗ୍ୟକ ଦୁଃଖ, ଦେଖୁଥିଲେ ଦେଖୁଥିବାକୁ ମୋ ମନ, ଧାଇଁଥାଏ ନିତି ନିତି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ]
Mana dhāiṅba̅
মনছুটা
मन दौड़ना

ମନନ—ସ. ବି (ମନ ଧାତୁ = ବୋଧ କରିବା; ଜାଣିବା; ମନ କରିବା + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବୁଦ୍ଧି—1. Intelligence. ୨ । ପ୍ରଗାଢ଼ ଚିନ୍ତନ—2. Reflection; contemplation; deliberation. ୩ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ଅନବରତ ଅନୁଚିନ୍ତନ—3. Harping upon a subject. ୪ । ଅନୁମାନ—4. Inference. ୫ । ଚିନ୍ତନ—5. Act of thinking. ୬ । ଧାରଣା; ଚିନ୍ତା—6. Thought; mental impression. [ଉ—ବଚନ ମନନ ଯାର ସତ୍ୟ ପୁଣ ପୁଣି ସୁଶସନ । ମଧୁସୂଦନ. ସାହିତ୍ୟ ତରଙ୍ଗ ।] ୭ । ବୁଝିବା; ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବା—7. Understanding. ୮ । ସଙ୍କଳ୍ପ—8. Resolve; determination. ୯ । ଅଭିଳାଷ; ଇଚ୍ଛା—9. Wish; desire. ୧୦ । ନବଧା ଭକ୍ତିର ଦ୍ୱିତୀୟ ସୋପାନ; କୌଣସି ବିଷୟ ଶୁଣିବା ପରେ ମନରେ ତହିଁର ଚିହ୍ନ ବା ଛାପ ଅଙ୍କିତ ହେବାର ସୋପାନ; ଶୁଣା ହେବା ବିଷୟକୁ ବାରମ୍ବାର ବିଚାର କରି ମନରେ ତହିଁର ଦୃଢ଼ ଚିହ୍ନ ଅଙ୍କିତ କରିବା ରୂପ ମାନସିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା—10. The 2nd step in the processes of devotion in which an impression in left of the matter heard; mental rumination or musing.
Manana

ମନ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମନସ୍ + ନୀ ଧାତୁ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା—1. To please a person. ୨ । ମୁଗ୍ଧ କରିବା—2. To enchant; to fascinate. ୩ । ପ୍ରସ୍ତାବିତ କାର୍ଯ୍ୟରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସହାନୁଭୂତି ଅଛି କି ନାହିଁ, ଏହା ପରୀକ୍ଷାପୂର୍ବକ ସ୍ଥିର କରିବା—3. To ascertain after testing whether one has sympathy for any proposal.
Mana neba̅
মন লওয়া
मन हातमे लेना
(ମନ ଝୁଲେଇବା, ମନ ଚୋପିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ ପତଳା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମନସ୍ + ପତଳ)—୧ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ ବା ଦମ୍ଭ ହରାଇବା—1. To lose patience or fortitude. ୨ । ଭୀତ ହେବା—2. To fear; to be afraid.
Mana pataḷa̅ kariba̅
মন পাতলা করা, মনমরা হওয়া
मन पतला करना; मन मलिन करना; मन मैला ना
(ମନ ପାତଳ[ଳା] କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ମନ ଦମ୍(ହାର)କରିବା—ବିପରୀତ]

ମନ ପତଳା ହେବା—ଦେ. ବି—ମନ ଅଧୀର ହେବା—Loss of one's patience or equanimity.
Mana pataḷa̅ heba̅
মন মরা
मन पतला होना

ମନ ପବନ—ଦେ. ବି—୧ । ମନରୂପ ପବନ—1. Wind compared in speed to the mind. ୨ । ପବନ ପରି ଚଞ୍ଚଳ ମନ—2. The mind compared in speed to the wind.
Mana pabana

ମନପବନ(ନା)—ଦେ. ବିଣ (ସ. ମନସ୍ + ପବନ)—ଯାହା ପବନ ପରି ଦ୍ରୁତଗତି କରି ଚାଳକକୁ ଇପ୍ସିତ ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚାଏ—Able to carry a person swiftly to the desired place.
Manapabana(na̅)

ମନପବନ(ନା) ଘୋଡ଼ା—ଦେ. ବି—କାହାଣୀରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଘୋଡ଼ା, ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ିବା ଲୋକ ଇପ୍ସିତ ସ୍ଥାନରେ ପବନବେଗରେ ପହଞ୍ଚେ—A fabulous horse which is said to swiftly carry its rider to the desired place.
Manapabana(na̅) ghoṟa̅
মনপবনের ঘোড়া
मन पवन घोडा

ମନପବନ(ନା) ଡଙ୍ଗା (ନାଅ[ହା])—ଦେ. ବ—କାହାଣୀରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ
Manapabana(nā) ḍangā (nāā[hā]) ନୌକା, ଯାହା
ମনপবনের না অପେକ୍ଷାକୁ ଉପସ୍ଥିତ ସ୍ଥାନରେ ପବନବେଗରେ
मनपवननाव (डोङ्गा) वा अद्भଶୀଘ୍ର ପହଞ୍ଚାଏ—A fabulous
boat which is said to swiftly carry its
passenger to any desired place.

ମନ ପଶିବା—ଦେ. ବ—କୌଣସି ବିଷୟରେ ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରବେଶ କରିବା;
Mana paśibā ମନୋନିବେଶ—Concentration of one's
মনেঢুকা मन पैठना attention on a particular
(ମନପଶ୍ୟ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) matter.

ମନ ପଶ୍ୟ କରିବା—(ସ. ମନଃ+ପ୍ରବେଶ)—୧ । କୌଣସି ବିଷୟକୁ
Mana paśya karibā ବା ଉପଦେଶକୁ ଖାତର କରିବା—
মন ঢুকান 1. To care for a thing or advice. ୨ ।
मनदेना मन ଦେବା;ମନୋଯୋଗ କରିବା—2. To give one's
attention to thing. ୩ । ସ୍ମରଣ କରିବା—3.
To remember.

ମନ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମନଃ+ପ୍ରାପ ଧାତୁ)—୧ । କୌଣସି
Mana pāibā ବ୍ୟକ୍ତିର ହୃଦଗତ ଭାବକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବା—
মন পাওয়া मन पाना 1. To fathom a person's
mind. [ଉ—ଏକଇଁ ଫଳ ଏକ ଦେବା, ଅନେକ
ମନ ନ ପାଇବା—ଭୂପତି ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।] ୨ । ଚିତ୍ତ
ରଞ୍ଜନ କରିବା—2. To please a person. ଦେ.
আসকারা পাওয়া ବ—୧। କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସିଦ୍ଧି ବା ପ୍ରଶଂସା
मन बढना ଲାଭ କରିବା ଯୋଗୁଁ ଭବିଷ୍ୟତରେ ସେହିପରି କର୍ମ କରିବା
ପାଇଁ ହୃଦୟରେ ସାହସ ବା ଉତ୍ସାହ ଜନ୍ମିବା—1. Being
encouraged to do a similar act, having
once been praised or rewarded for it. ୨।
କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ମନର ପ୍ରସନ୍ନତା ଜନ୍ମିବା—2. Satisfaction.

ମନ ପୂରିବା—ଦେ. ବ (ସ. ମନ+ପୂର୍ତ୍ତି)—ମନସ୍କାମନା ସଫଳ ହେବା—
Mana pūribā The fructification or fulfilment
मनपूरा होना of one's desire. [ଉ—ସେ କଥା ଅନ୍ୟଥା
ନୋହିବ, ଅବଶ୍ୟ ତୋ ମନ ପୂରିବ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ]

ମନ ପୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମନଃ+ପୁଷ୍ ଧାତୁ)—ଅନ୍ୟର ମନକୁ
Mana pordibā ଦୁଃଖିତ କରିବା—To cause grief to
মন পোড়ান मनजलाना another person.
(ମନ ପୋଡ଼ିଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) মনপোড়া ଦେ. ବ—୧ ।
मन जलना (ମନ ପୋଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ମନରେ ଗଭୀର
ଦୁଃଖ ବା ବିରକ୍ତି ଜାତ ହେବା—1. Grave displeasure or grief. ୨ । କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି
ପୂର୍ବ ଉତ୍ସାହର ଲଘିତ ବା ଅଗ୍ରହର ଲୋପ—2. The
abatement of one's zeal for a certain
matter.

ମନ ଫଟା—ଦେ. ବ (ସ. ମନଃ+ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବନ୍ଧୁଦ୍ୱୟଙ୍କ
Mana phaṭā ମଧ୍ୟରେ ମନୋମାଳିନ୍ୟ ବା ମାନସିକ ଅପ୍ରସନ୍ନତା—
মন ফাটা मन फटना 1. Dissension between two friends.
୨ । ମନୋଦୁଃଖ—2. Sorrow; mental pang.
୩ । ଉତ୍ସାହଭଙ୍ଗ—3. Abatement of zeal.
[ଉ—ଅମୃତ ଏହି ଦଶା ଦେଖି ମନଫଟା, ନ କର ଯୁଦ୍ଧ
କର ଲାଜ ହେ ସମ୍ଭଟା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।]

ମନ ଫଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମନଃ+ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ)—ଦୁଇ
Mana phaṭā(ṭe)ibā ବନ୍ଧୁ ବା ପ୍ରଣୟୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମନୋ-
মন ফাটান (বিগড়ান) ମାଳିନ୍ୟ ଘଟାଇବା—To cause
मन फटाना dissension between two friends or
(ମନ ଫାଡ଼ିବା, ମନ ଫଟା[ଟେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) lovers.

ମନ ଫଟାଫଟି—ଦେ. ବ—ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ବା ପ୍ରଣୟୀଙ୍କର ଉଭୟ ପ୍ରତି
Mana phaṭāphaṭi ଉଭୟଙ୍କର ମନର ଅପ୍ରସନ୍ନତା—Mutual
মন কষাকষি ill feeling or misunderstanding between
दोनोका मन फटजाना two friends or two lovers.

ମନ ଫା(ଫି)ଟିବା—ଦେ. ବ—୧ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ମନୋମାଳିନ୍ୟ
Mana phā(phi)ṭibā ବା ଏକତାର ଲୋପ ଘଟିବା—
মন ফেটে যাওয়া, मन कषाकषि होना 1. The cropping
मन फटना up of discord or split between
two persons. (ଉ—ରଜାମାନଙ୍କରେ ଜଣକୁ
ମନଫିଟିଯିବା, ମନ ଫାଟିଯିବା }—ଅନ୍ୟରୂପ ସେନାପତି, ବଳେ ମନ
ଫିଟିଯିବ ହେ ମହାମତି—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସ୍ତ୍ରୀ ।) ୨ । କୌଣସି ବିଷୟ
ପ୍ରତି ବିରାଗ ଜନ୍ମିବା—2. Becoming apathetic or
averse to any thing.

ମନ ଫି(ଫ)କା ପଡ଼ିଯିବା—ଦେ. ବ (ସ. ମନଃ+ଅ. ଫକା)—
Mana phi(pha)kā pardijibā ୧ । ନିରୁତ୍ସାହ ହେବା;
মন মরা मन फिका पडजाना ମନ ମରିଯିବା; ଅଗ୍ରହର ଲୋପ—
(ମନ ଫିକା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Becoming discouraged
or devoid of zeal. ୨ । ବିରସ ହେବା—
(ମନ ମଉଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Being dejected.

ମନ ଫୁଲଣା—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ମନସ୍+ଫୁଲ୍ଲ)—୧ । ଚିନ୍ତାଶୂନ୍ୟ—
Mana phulaṇā 1. Free from anxiety. ୨ । ଫୁର୍ତ୍ତି-
নিশ্চিন্ত, ফুর্তিবাজ ଚିତ୍ତ; ଫୁର୍ତ୍ତିବାଜ୍—2. Merry. ୩ । ଯେଉଁ
मनमौजी,फुर्तीला ଲୋକ ସଂସାରର ଦୁଃଖକୁ ଦୁଃଖ ବୋଲି ମନରେ
(ମନଫୁଲଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘେନେ ନାହିଁ—3. Happy-go-
(ମନଫୁଲଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) lucky (person). [ଉ—ମନ
ଫୁଲଣିଆ ଗୀତ ଗାଏ, ଅଶୋକା ନାଗ୍ରି ବାପଘର ଯାଏ—ଢଗ ।]

ମନ ଫେରଣ—ଦେ. ବ (ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟାନ୍ ପାଦ୍ରୀମାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ; ସଂ. ମନଃ
Mana pheraṇa +ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ)—୧ । ମାନସିକ ଅବସ୍ଥାର
মন ফিরা ବା ମନୋବୃତ୍ତିର ବା ଧାରଣାର ପରିବର୍ତ୍ତନ—
मन फेरना; मनफेरा 1. Change of one's mental condition, mentality or outlook. ୨ । ଅନୁ-
ତାପ—2. Remorse; repentance.

ମନ ଫେରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମନସ୍+ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ)—୧। ପ୍ରଥମ ମତ ବା ସଙ୍କଳ୍ପକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା—1. To change one's mind or opinion. (ବାଇବଲ ଅନୁବାଦ) ୨। ଅନୁତାପ କରିବା—2. (Bible) To repent.
Mana phera(re)iba
মন ফিরান मन फेरना

ମନ ଫେରିଯିବା—ଦେ. ବି—୧। ମାନସିକ ଅବସ୍ଥାର ବା ଧାରଣାର ପରିବର୍ତ୍ତନ—1. Change of one's mental condition or outlook. ୨। ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତାରୁ ବା ବିରସ ପଣରୁ ମନର ବିରତି—2. Diversion of one's mind from distressful thoughts or melancholy.
Mana pheri jiba
মন ফিরে যাওয়া मनफीरजाना
(ମନ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ମନ ବଦଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ ବଢ଼ିବା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମନଃ+ବୃଦ୍ଧି)—୧। ମନ ବଳିବା (ଦେଖ)—1. Mana baliba (See) [ଉ—ତାର ଚରଣ ସେବା ଶ୍ରଦ୍ଧା। ଯୁବା ପୁରୁଷେ (ମନ ବଢ଼ି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)ମନ ବଢ଼ି। ଭାଗବତ।] ୨। ଅସନ୍ତୁର ଆଧିକ୍ୟ—2. Having excess of attachment; being enamoured. ୩। ମନ ପାଇବା (ବି) (୧) ଦେଖ—3. Mana paiba (noun) (1) (See)
Mana bardhiba
আসক্তি হওয়া मन बढ़ना আসাকার পাওয়া

ମନ ବଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମନଃ+ବୃତ୍ତି)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଦୃଢ଼ସଙ୍କଳ୍ପ କରିବା ବା ଲାଳାୟିତ ହେବା—To be determined or resolved to do a thing; to be bent upon doing a thing. (ଉ—ତଳାତଳ କନ୍ଦୁକ ଭଳା ବଣକୁ ମନ ବଳାଅଛେ। କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ।)
Mana bala(le)iba
সংকল্প করা मन बढ़ाना

ମନ ବଳିବା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମନସ୍+ବୃତ୍ତି)—୧। କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ମନରେ ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ବା ଲାଳସାର ବା ଅସନ୍ତୁର ଉଦ୍ରେକ—1. Hankering after or determination to do a thing;being bent on doing a thing. (ଉ—ପୁଣି କଳିବାକୁ ଏବେହେ ପଶ ବଳୁଛ ମନ। ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା)୨। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ପ୍ରଣୟାସକ୍ତି ଜନ୍ମିବା—2. Being enamoured of a person.
Mana baliba
আসক্তি হওয়া मन बढ़जाना

ମନ ବହଲ—ଦେ. ବିଣ—୧। ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ଖିନ୍ନ-ହୃଦୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନରେ ପ୍ରସନ୍ନତା ଜନ୍ମେ—1. (any person or act) Diverting the mind of a person from grief or sad thoughts. ୨। ମନ ଭୁଲାଣିଆ (ଦେଖ)—2. Mana bhulania (See) ଦେ.ବି—ଖିନ୍ନ ହୋଇ ଥିବା ମନର ପ୍ରସନ୍ନତା ଜନ୍ମିବା—Diversion of one's mind from grief or sad thoughts.
Mana bahala

ମନ ବହଲା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧। ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତାରୁ ବା ଶୋକରୁ ଅପଣାର ବା ପରର ମନକୁ ପ୍ରସନ୍ନତା ଅଭିମୁଖ କରିବା—1.To divert one's own or another's mind from grief or sad thought. ୨। ମନ ଭୁଲାଇବା (ଦେଖ)—2. Mana bhulaiba (See)
Mana bahala(le)iba
মন ফিরান मन बहलाना
(ମନ ବହଲିବା—ବିଶେଷ୍ୟରୂପ)

ମନ ବାଉଳା—ଦେ.ବିଣ.ପୁଂ—ଶୋକ ବା ପ୍ରମୋଦାଦ ଯୋଗୁଁ ଯାହାର ବସ୍ତୁଦ୍ଧ ବା ମତ୍ତତା ଘଟିଅଛି—Become mad or forgetful on account of grief or joy.
Mana baula
ভোল मन सनकी
(ମନ ବାଉଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମନ ବାଉଳା(ଳି) ହେବା—ଦେ. ବି—ପ୍ରେମ ବା ଶୋକାଦିଦ୍ୱାରା ବସ୍ତୁଦ୍ଧ ଘଟିବା—Forgetfulness due to love or grief.
Mana baula(li) heba
मन सनकना

ମନବାଞ୍ଛା—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ମନୋବାଞ୍ଛା)—ମନସ୍କାମନା—Hearts wish.
Manabanchha মনবাঞ্ছা मनवाञ्छा

ମନବିକଳ—ସଂ. ବି (ମନଃ+ବ୍ୟାକୁଳତା)—ଚିତ୍ତର ବ୍ୟାକୁଳତା; ଶୋକାଧୀରତା—Restlessness due to grief; distraction of mind.
Manabikala
মনব্যাকুল मनविकल
(ମନବିକଳା—ବିଣ)

ମନ ବିକଦେ(ହେ)ବା—ଦେ.କ୍ରି (ସଂ.ମନ+ବି+କ୍ରୀ ଧାତୁ)—୧। ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବଶ ହେବା;ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି-ଠାରେ ଅପଣାର ମନକୁ ସମର୍ପଣ କରିବା—1 To offer full homage to a person; to sell one's heart to a person. ୨। ଅନ୍ୟଠାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଆସକ୍ତ ହେବା—2.To be completely attached to or enamowred of a person.
Mana bikide(he)ba
মনসম্পেদেওয়া मनबेचदेना, मनसौंपना
(ମନ ସମ୍ପି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ ବିଗାଡ଼ିବା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନଃ+ବିକାର)—୧। ଅନ୍ୟର ମନରେ ବିରକ୍ତିଭାବ ଜନ୍ମାଇବା—1. To bring about or sow seeds of displeasure in another's mind. ୨। ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଘଟାଇବା—2. To bring about mental rupture or discord between 2 persons.
Mana bigardiba
মনবিগড়ান मनबिगाड़ना
[ମନବିଗ(ଗି)ଡ଼ା(ଡ଼ୋ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
(ମନଭଙ୍ଗା[ଷୋ]ଇ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ ବିଗିଡ଼ିବା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନଃ+ବିକାର)—୧। ମନୋଦୁଃଖ—1. Dejection. ୨। ଅପଡ଼; ମନ ଛାଡ଼ିଯିବା; ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଘଟିବା—2. Mental difference.
Mana bigirdiba
মনবিগড়া, মনভাঙ্গা मनबिगड़ना, मनमोटाहोना
(ମନଭାଙ୍ଗିବା, ମନବିରସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ ବିଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନ+ବିଡ଼ ଧାତୁ=ଭେଦ କରିବା)—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନୋଗତ ଭାବକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା—To test the mental thoughts of a person.
Mana birdiba
মনপরীক্ষাকরা मनजाँचना

ମନ ବିରସ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନଃ+ବିରସ)—ଚିତ୍ତର ଅପ୍ରସନ୍ନତା ବା ବିରକ୍ତି—Mental gloom
Mana birasa
মনমরা मनविरस

ମନ ବୁଝା—ଦେ. ଵଣ (ସ. ମନଃ+ବୋଧ)—ସାନ୍ତ୍ୱନାପ୍ରଦ—
Mana bujha মনবুঝাব Consolatory.

ମନ ବୁଝିବା—ଦେ. ଵ (ସ. ମନଃ+ବୋଧ)—୧। ମନବୋଧ ହେବା; ମନରେ ଶାନ୍ତ ହେବା—1. Satisfaction or pacification of mind.
Mana bujhibā
মনবুঝা मनबुझना
(ମନବୁଝିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ସାନ୍ତ୍ୱନା ପାଇବା; ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେବା·
2. Consolation, ଦେ. କ୍ରି—୧। ମନ କଳିବା
মন পরীক্ষা করা मन जांचना (ଦେଖ)—1. Mana kalibā (See) ୨। ମନ କଷିବା (ଦେଖ)—2. Mana kasibā (See) ୩। ମନ ଜଗିବା (ଦେଖ)—Mana jagibā (See)

ମନ ବୋଧ—ଦେ. ଵ (ସ. ମନସ୍+ବୋଧ)—୧। ମନସ୍ତୁଷ୍ଟି—
Mana bodha 1. Satisfaction. ୨। ଅପଣା ମନକୁ ବୁଝାଇବା—2. Introspection.
মনকে বুঝান मनबोधन
୩। ନିର୍ଜନରେ ଅପଣାର ମନକୁ ସମ୍ବୋଧନ—3. Soliloqy. (ଯଥା—ମନବୋଧ ଚଉତିଶା)।

ମନ ବୋଧିଆ—ଦେ. ଵଣ—୧। ମନକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ ସମ ବା ସମର୍ଥ—1. Capable of satisfying one's mind; giving satisfaction.
Mana bodhiā
মনেরমত মনভুলান
मनबोधन ୨। ମନଭୁଲାଣିଆ—2. Beguiling.

ମନ ବ୍ୟାକୁଳ—ଦେ.ଵ (ସ. ମନୋବ୍ୟାକୁଳତା)—୧। ଚିତ୍ତବ୍ୟାକୁଳତା
Mana byākula 1. Mental perturbation.
মনব্যাকুল मनकीविकलता ୨। ମନ ଖରାପ—2. Depression of mind; mental gloom.
[ମନବ୍ୟାକୁଳା, ମନବ୍ୟାକୁଳିଆ—ପୁଂ]
[ମନବ୍ୟାକୁଳୀ, ମନବ୍ୟାକୁଳେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ] ଵଣ

ମନ ଭଙ୍ଗା—ଦେ. ଵଣ. ପୁଂ—ଯାହା ବା ଯେ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଘଟାଏ—Bringing about or causing mental estrangement between two persons.
Mana bhangā
[ମନଭଙ୍ଗାଣିଆ(ଆଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ]
ମନଭଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇ } ସ୍ତ୍ରୀ
ମନଭଙ୍ଗାଣୀ }
মন ভাঙ্গান मन तोडनेवाला

ମନ ଭଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଘଟାଇବା—1. To cause mental rupture between two persons.
Mana bhangā(nge)ibā
মন ভাঙ্গান
मनतोडना
୨। ବିରକ୍ତି ଭାବ ବଢ଼ାଇବା—2. To sow seeds of displeasure. ୩। ବୁଝାଇ ବୋଲି କରି କୌଣସି ସଙ୍କଳ୍ପିତ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ନିବୃତ୍ତ କରିବା—3. To induce a person to desist from a resolve.

ମନ ଭାଙ୍ଗିଯିବା—ଦେ. ଵ—୧। ମନ ବିଗିଡ଼ିବା (ଦେଖ)—1. Mana bigirdibā (See)
Mana bhāngijibā
মন ভেঙ্গে যাওয়া ୨। ନିରୁତ୍ସାହିତ ହେବା—2. Being discouraged or deprived of vigour; abatement of eagerness for a thing.
मन टूट जाना
(ମନ ଭୁଣ୍ଡିଯିବା, ମନ ଛୋଟଯିବା, ମନ ବସିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ ଭ(ଭା)ବୁକା(ସି)—ଦେ. ଵଣ—୧। ମନମଉଜୀ; ମନମୁଖୀ; ମନ୍ତୁଆ
Mana bha(bhā)bukā(si) 1. Arbitrary; self-willed. ୨। ଯେ ସବୁବେଳେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଥାଏ—2. One who is of a cheerful disposition of mind. ୩। ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ କୃତ (କର୍ମ)—3. (act) Done according to one's free will.
একগুয়েঁ।
প্রফুল
मनमौजी

ମନ ଭୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମନସ୍+ଭୁଲ)—୧। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନକୁ ତାହାର ସଙ୍କଳ୍ପରୁ କୌଶଳକ୍ରମେ ହଟାଇ ଦେବା—1. To shrewdly cause a person to deviate from one's resolve. ୨। ଚିତ୍ତ ମୁଗ୍ଧ କରିବା—2. To enchant a person.
Mana bhulā(le)ibā
মন ভোলান; মন ভুলান
मन भूलाना

ମନ ଭୁଲାଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ଵଣ—୧। ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଶଳକ୍ରମେ ଅନ୍ୟର ମନକୁ ସଙ୍କଳ୍ପରୁ ଭ୍ରଷ୍ଟ କରେ ବା ହଟାଏ—1. Shrewdly causing a person to deviate from one's resolve.
Mana bhulāniā(ān)
মন ভুলানিআ
୨। ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟର ମନ ମୌଳିକ ସଙ୍କଳ୍ପରୁ ଭ୍ରମରେ ହଟିଯାଏ—2 (work) Which causes a man to deviate from his original resolve unawares. ୩। ଚିତ୍ତମୁଗ୍ଧକର—3. Fascinating; enchanting.

ମନ ଭୁଲିବା—ଦେ. ଵ—୧। ମୁଗ୍ଧ ହେବା—1. Being enchanted or beguiled. ୨। ଜାଣି ଅଜ୍ଞାତରେ ବା ଅସାବଧାନତାରେ ସଙ୍କଳ୍ପରୁ ହଟିବା—2. Unconscious deviation from one's resolve.
Mana bhulibā
মন ভুলা मन भूलना

ମନ ଭୋଳ ହେବା—ଦେ ଵ—ମନ ବାଉଳା ହେବା (ଦେଖ)—
Mana bhola hebā Mana bāulā hebā (See)
মন ভোল হওয়া मन भोल होना

ମନ ଭ୍ରମର ଗୁମ୍ଫାରେ ପଶିବା—ଦେ.ଵ—ମନ ଘର ଧରିବା—(ଦେଖ).
Mana bhramara gumphāre pasibā —Mana ghara dharibā (See)

ମନ ମଉଜୀ—ଦେ. ଵଣ ପୁଂ. (ସ. ମନଃ+ପା. ମୌଜ)—୧। ଯେ ସବୁବେଳେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲମନା—1. Always merry.
Mana mauji
ମନମୌଜୀ(ମୌଜିଆ) } ଅନ୍ୟରୂପ
ମନମଉଜିଆ }
୨। ଯଥେଚ୍ଛାଚାରୀ—2. Despotic; arbitrary.
একগুয়েঁ। मनमौजी
(ମନ ମଉଜୀ, ମନ ମଉଜେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମନ ମକଚ ହୋଇଯିବା—ଦେ. ଵ—୧। ମନ ମରିଯିବା; ମନରେ କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି କିଛି ଭାବ ନରହିବା—1. Becoming disgusted or apathetic towards a matter. ୨। ଉପାୟାନ୍ତର ନ ଥିବାରୁ ବିଶ୍ରାମ ହୋଇ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ହେବା—2. Desisting from exertion, having no other alternative.
Mana makachi hoijibā
মন মরা
मन टूटना
ମନ ମକଚ ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମନ ମକଚ ହୋଇ ରହିବା }

ମନ ମଜ୍ଜା(ଜ୍ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନସ୍+ମସ୍ଜ୍. ଧାତୁ)—ଅନ୍ୟର
Mana majjā(jje)ibā ମନକୁ ମୁଗ୍ଧ କରିବା—To charm
মন মজান or fascinate another's mind.
मन मनाना(मोहना) [ମନ ମତା(ତେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମନ ମଜ୍ଜି(ଜି)ବା—ଦେ.ବି.ସଂ (ମନସ୍+ମଜ୍ଜନ)—ମୁଗ୍ଧ ହେବା; ପ୍ରେମ-
Mana majji(ji)bā ମୁଗ୍ଧ ହେବା—Being fascinated or
মন মজা **मन मोहितहोना** charmed.
(ମନ ମଜ୍ଜିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ ମତା (ମତୁଆ)—ଦେ. ବିଣ (ବଂ. ମଦୋନ୍ମତ୍ତ)—୧ । କାମାସକ୍ତ;
Mana matā (matuā) ସ୍ୱୈର; ଯେ ଆପଣା ଇଚ୍ଛାମୁତାବକ
মন সরিআ କାମ କରେ—1. Despotic; arbitrary. ୨ ।
मैम'त, मनमत ହର୍ଷୋନ୍ମତ୍ତ—2. Mad with joy. ୩ । ମଦୋ-
(ମନମତୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ନ୍ମତ୍ତ—3. Maddened with
ମନମତା } pride. ୪ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟର ମନକୁ
ମନମତେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ମତ୍ତ କରାଏ—
4. Causing another to become mad after a thing; maddening. ଦେ. ବି (ସଂ.ଉନ୍ମତ୍ତତା)—
କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ଅଳ୍ପକାଳସ୍ଥାୟୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲାଳସା
মনের ঝোঁক **मनकायूक** ବା ଝୁଙ୍କ—

ମନ ମତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନଃ+ମତ୍ତ)—୧ । କୌଣସି
Mana matā(te)ibā ବ୍ୟକ୍ତିର ମନକୁ ଉନ୍ମତ୍ତ କରାଇବା—
মন মাতান 1. To cause a person to become mad
मन मताना after a thing. ୨ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—2. To excite a person.

ମନମଥ—ସ୍ତ୍ରୀ (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ମନ୍ମଥ)—ମନ୍ମଥ; କନ୍ଦର୍ପ; କାମ—
Manamatha Cupid.
মনমথ **मनमथ**

ମନମଥ(ଥି)ନୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମନସ୍+ମଥିନୀ)—୧ । ମନରେ
Manamatha(thi)nī କ୍ଳେଶଦାୟିନୀ; ମନରେ ପୀଡ଼ାଦାୟିନୀ—
1. Causing distress or mental uneasiness. ୨ । ଚିତ୍ତଚାଞ୍ଚଲ୍ୟଦାୟିନୀ—2. Causing restlessness of mind. (ଉ—ମନମଥ ନାମ ଯାର, ମନମଥନୀ ତୁ ଅଟୁ ତାହାର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଗୁମ୍ଫା ଗୀତ ।)

ମନମନ—ଦେ. ବି—ମନ୍ମନ (ଦେଖ)—Manmana (See).
Manamana (ଉ—କାମିନୀ ସୁରତ କାଲେ ମନ ମନ ଶବଦ ପରାୟେ ଘଟନ୍ତି । ଗୋପୀକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।)

ମନମନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନ ବଳାଇବା; ଇଚ୍ଛା କରିବା—
Manamana karibā To wish ; to feel inclined
মন'বসান towards; to be bent on a thing. (ଉ—
मन करना ମାଲବଣ ଘନ ଘନ ନାଦେ କାନ୍ତ ଛନ୍ଦ ଛନ୍ଦ ପୁଣି ବଚେ କଲି ମନ ମନ । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି)

ମନ ମନା(ନେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମନ୍ ଧାତୁ)—୧ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ
Mana manā(ne)ibā କରିବା—1. To please. ୨ ।
মন লওয়া ରାଜି କରିବା—2. To cause to consent or
मन मनाना agree.

ମନ ମରଜି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମନଃ+ପା. ମର୍ଜୀ)—ସ୍ୱେଚ୍ଛା—
Mana maraji One's free will; desire.
মনের ইছা **मन मरजि** ଦେ.କ୍ରି.ବିଣ—ଯଥେଚ୍ଛା—At will.

ମନ ମରିଯିବା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମନସ୍+ମୃ ଧାତୁ)—ପ୍ରଥମେ ଅନୁରାଗ
Mana marijibā ଜନ୍ମିଥିବା ବିଷୟ ପ୍ରତି ଉତ୍ସାହ କମିଯିବା—
মন মরা Abatement of one's enthusiasm for a
मन टूटना thing. [ଉ—ତେଲ୍ଲଅ ଖାଇ, ମନ ମରି ଗଲା
(ମନ ମରିବା, ମନ ଖଣ୍ଡିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସେହି ପଦକୁ । ଛଗ ।]

ମନ ମାତୁ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମନସ୍+ମତ୍ତତା)—୧ । ମନର ଉନ୍ମାଦ;
Mana mātu ମାନସିକ କଣ୍ଡୁ; ମନର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତା—
মনের কণ্ডু 1. Mental itching; buoyancy of
मनका दोष spirits. ୨ । ଦୁଷ୍ଟାମୀ; ପରର ଅନିଷ୍ଟ କରି ବା
ମନ କାଡ଼ୁ (ଣ୍ଡୁ) } —ଅନ୍ୟରୂପ ପରର କଷ୍ଟ ଦେଖି ସୁଖ
(ମନକା(ଡି)ଣ୍ଡୁ } ଅନୁଭବ କରିବା ପ୍ରବୃତ୍ତି—
2. Wickedness; wantonness. ୩ । ଚିତ୍ତ-
ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—3. Mental restlessness. ୪ । ଅସ୍ମ-
ଗର୍ବ—4. Self-pride. ୫ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା
ବିଷୟ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲାଳସା; ହମ ହମ ହେବା—
5. Excessive hankering after something.

ମନ ମାନିବା—ଦେ. ବି—୧। ମନସ୍ତୁଷ୍ଟି ହେବା—1. Satisfaction;
Mana mānibā **মন মানা** being satisfied. ୨ ।
मन भरना मन मानना ପସନ୍ଦ ସଙ୍ଗ ହେବା; ମନୋମତ ହେବା—
2. Being according to one's choice or liking. ୩ । ଅନୁଭବଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମିବା—3. Wisdom resulting from one's experience.

ମନ ମାଫିକ୍(କେ)—ଦେ.ବିଣ. (ସଂ.ମନଃ+ଆ.ମୁଆଫିକ୍)—ମନକୁ ଗ୍ରହିଁ;
Mana māphik(ke) ମନୋମତ; ଅଭିଷ୍ଟ ମୁତାବକ—
মনের মতন Suiting one's wishes or taste; as
मन माफिक one would like to have.
ମନକୁ ଲାଖି } ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଆପଣାର ଇଚ୍ଛା
ମନ ଲାଖି } ଅନ୍ୟରୂପ ଅନୁସାରେ—According to
ମନକୁ ଗ୍ରହିଁ } one's wish or desire.
ମନ ମୁତାବକ }

ମନ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନସ୍+ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ=ମାର ଧାତୁ)—
Mana māribā ୧ । ମନ ଦୁଃଖ କରିବା; ବିରସ ହେବା—
মন মরা হওয়া, মন ভারি করা 1. To feel sorry; to as-
मन मारना sume a sorrowful attitude; to be depressed. ୨ । ତୁଚ୍ଛ ଜ୍ଞାନ କରିବା—2. To feel abhorence for; to consider insignificant. ୩ । ବିରତ ହେବା—3. To desist from. (ଉ—ଅମୋଦରୁ ମନ ମାରି ଦେଲୁ । ରାଧାନାଥ. ଇତାଲୀୟ ଯୁବା ।)

ମନ ମିଳା(ମେଳ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନସ୍+ମିଳନ)—ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ
Mana milā(meḷa) ମଧ୍ୟରେ ସଦ୍ଭାବ; ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ—

ମନେର মিল Good feelings or intimacy between
मनका मेल ମନ ମିଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) two persons.

ମନ ମିଳାପୀ—ଦେ. ଵଣ (ସଂ. ମନସ୍+ସଂ. ମିଳନ)—ମନ ମିଳୁଥିବା;
Mana milāpi ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଘନିଷ୍ଠତା ଥାଏ; ଘନିଷ୍ଠ-
ঘনিষ্ঠ मन मिलापी Very intimate (friend).
[ଦୃ—ମାସେ ଦୁଇମାସରେ ଗୃହମାସ ଭ୍ରମାସରେ ଟୋକାଠାରୁ ବୁଢ଼ୀ, ଟୋକାଠାରୁ ବୁଢ଼ାଯାଏ ସାଙ୍ଗ, ମନ ମିଳାପୀ ଲୋକ ଦେଖିଲେ × × × × ପରସ୍ପରକୁ ସାବଧାନ କରାଇ ଦଅନ୍ତି । ଫଗାଇରମୋହନ. ଭ୍ରମଣ ଅଠସ୍ତର ।]

ମନମୁଖି—ଦେ. ଵଣ. ପୁଂ—୧ । ମନୁଆ; ଆପଣାର ମନର ମରଜି
Mana mukhi ଅନୁସାରେ ଚଳିବା (ବ୍ୟକ୍ତି); ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ—
(ମନମୁଖିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Self-willed; wayward; arbitrary. ୨ । ଆପଣାର ମନ ଅନୁସାରେ କରାଯିବା (କାର୍ଯ୍ୟ)—2. (act) Done according to one's free will. ଦେ. କ୍ରି. ଵଣ-
ମନମୁଖୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମନମୁଖେଇ }
একগুঁয়ে
মনের মত, মনের মতন मनमाना ଯଥେଚ୍ଛା;ଆପଣାର ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ-
According to one's free will; arbitrarily.
[ଯଥା—ଅମୁକ ଲୋକ ଗୁରୁଜନଙ୍କ କଥା ନ ମାନି ମନମୁଖି ଚଳୁଛି ।]

ମନ ମୁତାବକ— —ଦେ. ଵଣ. ଓ କ୍ରି. ଵଣ—ମନ ମାଫିକ (ଦେଖ)
Mana mutābaka Mana māphik (See)

ମନ ମୁନ—ଦେ. ବ—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନୋଯୋଗ ଓ ଚେଷ୍ଟା—Whole
Mana muna attention; undivided attention and
মনপ্রাণ मनचित thought (ମନପ୍ରାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ ମୁରୁଛା—ଦେ. ଵଣ (ସଂ. ମନସ୍+ମୂର୍ଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ)—ମନକୁ ବୁଝାଇବା
Mana muruchhā ବା ବଦଳାଇବାପାଇଁ କରାଯିବା (କାର୍ଯ୍ୟ)—
(an act) Which is done to
মন বুঝান मनबुझावे satisfy one's high expectations which have not been fulfilled. (ଦୃ—ଭୁଞ୍ଜାକୁ ଭୁଞ୍ଜା, ଭୁଞ୍ଜା କାଞ୍ଜି ପାଣି ମନମୁରୁଛା—ଢଗ)

ମନ ମୋଟ(ଟା)—ଦେ.ବ—୧ । ମନର ଗର୍ବ—1. Pride. ୨ । ହରଷ
Mana mota(ṭā) ଆନନ୍ଦ—2 Delight. ୩ । ବେଖାତିର—
বেখাতির, গর্ব घमंड 3. Want of regard or respect; unconcern. ଦେ. ଵଣ.ପୁଂ—ମନମୋଟିଆ (ଦେଖ)
Manamoṭiā (See)

ମନ ମୋଟ ହେବା—ଦେ.ବ—ଗର୍ବସ୍ଫୀତ ହେବା—Being swollen
Mana mota hebā গর্বহওয়া घमंडी होना with pride.

ମନ ମୋଟିଆ—ଦେ. ଵଣ. ପୁଂ—୧ । ଗର୍ବସ୍ଫୀତ—1. Swollen.
Mana motiā witht pride; arrogant ୨ । ବେଖାତିରଥ-
গর্ব্বিত घमण्डी 2.Regardless;unconcerned. ୩।ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ-
(ମନମୋଟୀ, ମନମୋଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) Arbitrary

ମନ ମୋହନ—ଦେ. ଵଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମନୋମୋହନ)—
Mana mohana ୧ । ମନୋମୁଗ୍ଧକର; ଅତି ରୂପଶୀଯୁ—
মনমোহন 1. Charming; fascinating. (ଦୃ—କେଉଁ
मनमोहन ଖଲେ ଜନ କହନ୍ତି ବ ମନମୋହନା । ତନ୍ତୁ ମୋହ ଗାରେ—
(ମନମୋହନଆ[ଆଁ]—ଅନ୍ୟରୂପ) କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ଦେ.
ମନମୋହନା(ନୀ) } ସ୍ତ୍ରୀ
ମନମୋହନୀ }
ବ. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
A name given to males.
[ମନମୋହୋନ(ନା,ନୀ,ଆ) — ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ]

ମନ ମୋହନିଆ—ଦେ. ଵଣ—ମନୋମୁଗ୍ଧକର—Delightful
Mana mohaniā fascinating; enchanting;
মনমোহন मनमोहनिया charming.

ମନ ମୋହିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନଃ+ମୁହ୍ ଧାତୁ)—ମନ ରଞ୍ଜିବା
Mana mohibā (ଦେଖ)—Mana rañjibā (See).
মন মোহিতকরা मन मोहना

ମନଯୋଗ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମନୋଯୋଗ)—ମନୋଯୋଗ (ଦେଖ)—
Manajoga Manojoga [See].
মনযোগ मनयोग

ମନଯୋଗ କରିବା(ଦେବା)—ଦେ. କ୍ରି—ମନୋଯୋଗ କରିବା (ଦେଖ)
Manajoga karibā(debā) Manojoga karibā [See].
মনযোগ করা मनयोग करना

ମନ ଯୋଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନସ୍+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ)—
Mana jogā[ge]ibā ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନକୁ ଜଗି କର୍ମ
মনযোগান କରିବା—1. To act according to a
मनरखना person's wish. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ତାଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା—2. To please another by acting according to his or her wishes.

ମନଯୋଗୀ—ଦେ. ଵଣ (ସଂ. ମନୋଯୋଗୀ)-ମନୋଯୋଗୀ (ଦେଖ)—
Manajogi Manojogi (See).
মনযোগী मनयोगी (ଅମନଯୋଗୀ—ବିପରୀତ)

ମନର କଥା—ଦେ. ବ—ମନ କଥା (ଦେଖ)
Manara kathā Mana kathā (See).

ମନର କାଳି—ଦେ. ବ—୧ । ମନୋଦୁଃଖ; ମନୋମାଳିନ୍ୟ—
Manara kāli 1. Mental worry. ୨ । ଗୋପନ ପାପ; ମନ
মনের কালি ହୃଦୟ ଅଠରର ପାପ—2. Sinful thoughts.
मनमैल ୩ । ମନରେ ଲାଗିଥିବା ଆଘାତ—3. Hurt (ମନର ଦାଗ[କାଳିମା, ମଇଳା]—ଅନ୍ୟରୂପ) inflicted on the mind. ୪ । ଅଜ୍ଞାନାନ୍ଧକାର; ମୂର୍ଖତା—4. Mental darkness; ignorance.

ମନ ରକ୍ଷା—ଦେ. ବ (ସଂ. ମନୋରକ୍ଷା)—ପରର ମନକୁ ଜଗିବା; ମନ
Mana rakshā ଯୋଗାଇବା; ଅନ୍ୟର ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ କର୍ମ
মনরক্ষা କରିବା ବା କଥା କହିବା—Speaking or acting
मनरखना to please another.

ମନର ଗତି—ଦେ. ବ (ସଂ. ମନୋଗତି)—୧ । ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା;
Manara gati ମନର ଭାବ—1. Mental state. ୨ ।
মনের দৌড় କଳ୍ପନା—2. Imagination. ୩ । ମନର ଚିନ୍ତା—

मनका दौड 3. Internal thoughts. ୪ । କଳ୍ପନାର ଗତି—
ମନର ଦଉଡ଼ } ଅନ୍ୟରୂପ 4. Flights of imagination.
ମନର ଦୌଡ଼ } ୫ । ମନର ରୁଚି—5. Tastes and likings. ୬ । ମନର ପ୍ରବୃତ୍ତିଗତ ବା ଅଭ୍ୟାସଗତ ଧାରଣା—6. Mentality; bent of mind.

ମନ ରଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନରେ କ୍ରୋଧ
Mana ragā(ge)ibā ଜନ୍ମାଇବା—To cause anger
মন চটান **मन रंगाना** in another's mind.

ମନ ରଗିବା—ଦେ. ବ (ସଂ. ମନ+ରଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ)—ମନରେ ରାଗ
Mana ragibā ଜନ୍ମିବା—Feeling of anger in the
মন চটা **मन रंगाना** mind.
[ଦ୍ର—ରଗିବା ଓ ରାଗିବାର ପ୍ରୟୋଗ ପୃଥକ୍, ମୋ ମନ ରଗିଛି, ମୁଁ ରାଗିଛି ।]

ମନର ଗୁଣେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଆପଣାର ମନ ଅନୁସାରେ—
Manara guṇe According to one's mental state
মনের গুণে or thought. (ଉ—ମନର ଗୁଣେ ଫଳ ଫଳେ—
मनका गुणसे ଲୋକ । ମନର ମୂଳେ ଏ ଜଗତ,ମନକୁ କେବା ସାମରଥ ।
(ମନର ମୂଳେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ମନର ଜା(ଜ୍ୱା)ଳା—ଦେ. ବ [ସଂ. ମନୋଜ୍ୱାଳା]—୧ । ଅନ୍ତର୍ଦାହ—
Manara jā(jwā)ḷā 1. Burning of the heart.
মনের জ্বালা ୨ । ଅନୁତାପ—2. Bitings of a guilty
मनकी ज्वाला conscience.

ମନର ଜୋର୍—ଦେ. ବ (ସଂ.ମନସ୍+ଫା. ଜୋର୍)—୧ । ଦୃଢ ପ୍ରତିଜ୍ଞା—
Manara jor 1. Firm determination. ୨ । ଅଧ୍ୟବ-
মনের জোর ସାୟ—2. Perseverance; tenacity of
मनका जोर purpose. ୩ । ମନର ବଳ; ମାନସିକ ଶକ୍ତି—
3. Strength of mind.

ମନ ରଞ୍ଜା(ଞ୍ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି [ସଂ. ମନୋରଞ୍ଜନ]—୧ । ମନୋ-
Mana rañjā(ñje)ibā ରଞ୍ଜନ କରିବା—1. To please
মন যোগান a person. ୨ । ଅନ୍ୟର ମନରେ ରାଗ ଜନ୍ମାଇବା-
मन रंजितकरना 2. To cause anger in a person; to irritate a person.

ମନ ରଞ୍ଜିବା—ଦେ, କ୍ରି—ମୁଗ୍ଧ କରିବା—To enchant; to
Mana rañjibā charm; to please a person.
মন রঞ্জনকরা ଦେ. ବ—ମନ ମୁଗ୍ଧ ହେବା—
मन रंजितकरना Being charmed or fascinated.

ମନ ରଥ—ଗ୍ରା. ବ—ମନୋରଥ (ଦେଖ)—Manoratha (See)
Mana ratha (ଉ—ଗାଇ ଗୋପୀଙ୍କ ମନରଥ, ଏ ରୂପେ ଦେଲେ ଗୋପୀନାଥ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।)

ମନର ଦୃଢ଼ତା—ଦେ. ବ (ସଂ. ମନସ୍+ଦୃଢ଼ତା)—୧ । ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ;
Manara druṛhatā ଅଟଳ ବିଶ୍ୱାସ—1. Firm belief.
মনের দৃঢ়তা ୨ । ଅଟଳ ସଙ୍କଳ୍ପ—2. Firm determi-
मनकी दृढता nation.

ମନର ଭାବ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମନୋଗତ ଭାବ)—୧ । ମନୋଗତ ଭାବ—
Manara bhāba 1. Internal thoughts.
মনের ভাব ୨ । ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା—2. Mental condition.
मनका भाव ୩ । ମନର ଧାରଣା—3. Mentality.

ମନର ମଳି—ଦେ. ବ (ସଂ. ମନସ୍+ମଳ)—୧ । ମାନସିକ ମଳିନତା
Manara maḷi ବା ପାପ—1. Sinful thoughts.
মনের ময়লা ୨ । କପଟ—2. Insincerity.
मनका मैला
(ମନର ମଇଳା(ଳି), ମନର କାଳି, ମନର ଗୁହ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନର ମାଇପ—ଦେ.ବ—୧ । ମନୋମୁଗ୍ଧକାରିଣୀ ଭାର୍ଯ୍ୟା—1. Charm-
Manara māipa ing wife. ୨ । ମନର କଳ୍ପନାନୁରୂପା
মনের মত স্ত্রী ଭାର୍ଯ୍ୟା—2. A wife who tallies with
मन चाहती स्त्री one's model or ideal.
୩ । ଆପଣା ଦ୍ୱାରା ମନୋନୀତା ସ୍ତ୍ରୀ—
(ମନର ଭାରିଯା—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. A wife selected by a person himself; a wife of one's own choice.
(ଉ—ଅମଙ୍ଗ ମାଇପ ମନ କରିଛି. ମନର ମାଇପ ଖୋଜ ପାଉଛି, ଥୋଇ ମାଇପର ପାଳ, ବେଣ୍ଟି ମାଇପର ବନ୍ଧାପଟା ଦନ ଗେରସ୍ତ କରିଛି ଭାଇ—ଲୋକ ।)

ମନର ମେଳ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମନସ୍+ମିଳନ)—୧ । ସଦ୍ଭାବ—
Manara meḷa 1. Good feelings; good rela-
মনের মিল tions. ୨ । ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ—2. Intimacy.
मनका मेल ୩ । ମତର ଐକ୍ୟ—3, Consensus of opinion.

ମନର ସାଧ(ଦ)—ଦେ. ବ (ସଂ. ମନସ୍+ସାଧ୍ ଧାତୁ)—ମନରେ
Manara sādha(da) ପୋଷିତ ବାସନା—One's fondly
মনের সাধ **मनका साध** cherished desire.
(ମନ ସାଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନର ସାଧ ମେଣ୍ଟିବା—ଦେ. ବ—ମନୋବାଞ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
Manara sādha meṇṭibā The fulfilment of one's
মনের সাধ মেটা **मनका साध मेटना** cherished desire.
(ମନର ସାଧ ପୂରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ମନର ସାଧ ମେଣ୍ଟା(ଣ୍ଟେ)ଇବା, ମନର ସାଧ ପୂରା(ରେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମନ ରହିବା—ଦେ. ବ—୧ । ମନ କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ
Mana rahibā ତହିଁରେ ଅନୁରକ୍ତ ହେବା—1. Being at-
মন বসা **मन रहना** tached to some thing.
୨ । ମନର ଚଞ୍ଚଳତା ବା ସ୍ଥିରତା—2 Mental calmness ୩ । କୌଣସି କର୍ମରୁ ବା ଇଚ୍ଛାରୁ ମନର ନିବୃତ୍ତି—3. Desistence from an act or desire.

ମନରୁ ପାଶୋରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନସ୍+ବିସ୍ମରଣ)—୧ । ମନରୁ
Manaru pāśoribā ଭୁଲିଯିବା—1. To forget.
মন থেকে মুছে দেওয়া ୨ । ମନେ ନ ପକାଇବା—2. Not to

मनसे भुलाना cherish the memory of something.
(ମନରୁ ପୋଛି ଦେବା, ମନରୁ ଦୂର କରିବା, ମନରୁ ଲ(ଲି)ଭି(ଭେ)ଇବା —ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନରୁ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନସ୍+ଯା ଧାତୁ)—ମନରୁ ବିସ୍ମୃତ ହେବା; ବିସ୍ମରଣ ହେବା—To be forgotten.
Manaru jibā
মন থেকে যাওয়া **मनसे जाना**
(ମନୁଁ ଯିବା, ମନରୁ ଲ(ଲି)ଭିବା, ମନରୁ ପାଶୋରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନରେ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନସ୍+କୃ ଧାତୁ)—୧ । ସ୍ମରଣ କରିବା—1. To remember. ୨ । ଚେତିବା—2. To recollect. ୩ । କଳ୍ପନା କରିବା—3. To imagine. ୪ । ଚିନ୍ତା କରିବା—4. To think.
Manare karibā
মনে করা **मनमे लाना**
(ମନେ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନରେ ଥିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନସ୍+ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ସ୍ମରଣରୁ ଅନ୍ତର ନ ହେବା—1. Not to be out of one's mind. ୨ । ମନୋଯୋଗର ବିଷୟ ହେବା—2. To be the subject of one's attention.
Manare thibā
মনে থাকা **मनमे रहना**
(ମନେ ଥିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ମନରେ ନ ଥିବା—ବିପରୀତ)

ମନରେ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନସ୍+ଧୃ ଧାତୁ)—କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ଗ୍ରହଣ କରିବା—To take a thing seriously.
Manare dharibā
মনে ধরা **मनमे धरना**

ମନରେ ଧୋକା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନସ୍+ଧୃଷ୍ଟ ଧାତୁ)—୧ । ମନରେ ଭୟ ବା ଆଶଙ୍କା ଜାତ କରାଇବା—1. To cause fear or apprehension. ୨ । ମନରେ ଚିନ୍ତା ଜନ୍ମାଇବା—2. To cause anxiety. ୩ । ମନରେ ସନ୍ଦେହ ଜନ୍ମାଇବା—3. To cause doubt or suspicion
Manare dhokā debā
মনে ধোকা দেওয়া **मनमे धोका देना**

ମନରେ ପକା(କେ)ଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେବା; ଚେତାଇ ଦେବା—To remind.
Manare pakā(ke)i debā
মনে করান **मनमे याद दिलाना**
[ମନେ ପକା(କେ)ଇ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମନରେ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସ୍ମରଣ କରିବା—1. To remember. ୨ । ଚେତିବା; ଚେତିବା—2. To recollect. ୩ । ମନରେ ପକାଇ ଦେବା (ଦେଖ)—3. Manare pakāi debā (See)
Manare pakā(ke)ibā
মনে করা **मनमे रखना**
[ମନେ ପକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମନରେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ମରଣରେ ଆସିବା—To be remembered; to occur to one's mind.
Manare paṛibā
মনে পড়া **मनमे पडना**
(ମନେ ପଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନରେ ଭାବିତ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନସ୍+ଭାବିତ)—୧ । ଚିନ୍ତା କରିବା—1. To think. ୨ । ଚିନ୍ତିତ ହେବା; ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହେବା—2. To be anxious for
Manare bhābita hebā
মনে ভাবা, মন দুঃখ করা **मनमे चिन्तित होना**
ମନରେ ଭାବିବା, ମନରେ ଭାଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ
୩ । ଦୁଃଖିତ ହେବା—3. To be sorry; to grieve.

ମନରେ ମନରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । କଳ୍ପନାରେ; ପ୍ରକୃତରେ ନୁହେଁ—1. In one's imagination. ଯଥା—ମନେ ମନେ ସିଂଠେଇ ଖାଇବା । ୨ । ଆପଣାର ମନକୁ; ଅପ୍ରକାଶ୍ୟରେ; ଗୋପନରେ—2. To one's self; internally. ୩ । ଆପଣାର କଳନା ଅନୁସାରେ—3. In one's own estimation.
Manare manare
মনেমনে
[ମନେ ମନେ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମନରେ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ମରଣ କରିବା—To remember.
Manare rakhibā
মনে রাখা **याद रखना**
(ମନେ ରଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନରେ ଲାଖିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନଃ+ଲଗ୍ନ; ଲଗ୍ନ)—ସର୍ବଦା ସ୍ମରଣରେ ରହିବା—To be cherished in memory; to be remembered always.
Manare lākhibā
মনে বিংধে যাওয়া **मनमे बसना**

ମନରେ ଲୋଭ ହେବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ପାଇବା ପାଇଁ ମନରେ ପ୍ରବଳ ଆକାଂକ୍ଷା ଜନ୍ମିବା—Hankering after a thing; coveting for a thing.
Manare lobha hebā
মনে লোভ হওয়া **मनमे लोभ होना**

ମନ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ମନୋଯୋଗ ଦେବା—To give or devote one's attention to a particular matter.
Mana lagā(ge)iba
মন লাগান **मन देना**

ମନ ଲାଖି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମନଃ+ଲକ୍ଷ୍ୟ)—୧ । ଆପଣା ଇଚ୍ଛାର ଅନୁକୂଳ—1. Favourable to one's desire or wish. ୨ । ମନୋମୁଗ୍ଧକର—2. Charming. ୩ । କଳ୍ପିତ ଆଦର୍ଶର ତୁଲ୍ୟ—3. Tallying with one's ideal or fancy
Mana lākhi
মনের মতন **मनभाई**

ମନ ଲାଗିବା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନସ୍+ଲଗ୍ ଧାତୁ)—୧ । କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ମନୋଯୋଗ—1. Close attention to a matter. ୨ । କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ମନରେ ଆଗ୍ରହ ଜନ୍ମିବା—2. Being bent upon a thing.
Mana lāgibā
মনলাগা **दिलजमना**

ମନ ଲୋଭା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମନସ୍+ଲୁବ୍ଧ)—ସୁନ୍ଦର; ମନୋହର—Charming.
Mana lobhā
মনলোভা

ମନ ଲୋଭା(ଭେ)ଇବା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନସ୍+ଲୁଭ୍ ଧାତୁ)—କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ମନ ଲୁବ୍ଧ ବା ଲାଳାୟିତ ହେବା—Hankering after a thing.
Mana lobhā(bhe)ibā
মন লুভে যাওয়া; মন হাই পাই করা **मन लुभाना, मन ललचाना**
(ମନ ହାଇଁପାଇଁ ହେବା, ମନ ଲାଳଚେ[ଚେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ ଶୀଳ(ଳା)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନଃଶିଳ)—ମନଃଶିଳ (ଦେଖ) Manaḥśila (See)
Mana śila(lā)
মনছাল **मैनशील**

ମନଶ୍ଚକ୍ଷୁଃ—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ, ମନୋରୂପ ଚକ୍ଷୁ)—୧ । ଅନ୍ତ-ର୍ଦୃଷ୍ଟି; ଜ୍ଞାନର ମନୋବୃତ୍ତିର କଳନ—
Manaśchakshuḥ

1. Introspection. ୨ । ଭାବନା; ଧ୍ୟାନ—2. Contemplation; meditation. ୩ । କଳ୍ପନା—3. Imagination; fancy; mind's eye.

ମନଶ୍ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମନସ୍+ଚଞ୍ଚଳ୍ୟ)—୧ । ମନର ଉଦ୍‌ବେଗ; ଉତ୍କଣ୍ଠା—1. Mental restlessness; worry; anxiety. ୨ । ମନର ଅସ୍ଥିରତା—2. Fickleness of mind.
Manaśchāñchalya

ମନସବ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ଭାରତର ମୋଗଲ ବାଦସାହା-ମାନଙ୍କ ଅମଳରେ ଶତ ସୈନ୍ୟର ନେତା ବା ସେନାପତିଙ୍କ ଉପାଧି—A title given to a commander of one hundred soldiers under the Moghal emperors of India.
Manasab-dār
মনসবদার
मनसबदार

ମନସବାଦାରି—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମନସବ୍‌ଦାରି)—ମନସବ୍‌ଦାରର ପଦବୀ—The position of a Manasabdār.
Manasabādārī
মনসব্‌দরী मनसबदारी

ମନ ସରସ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନଃ+ସରସତା)—୧ । ମନର ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତା—1. The state of being in good spirits. ୨ । ରସିକ ପ୍ରକୃତି—2. Gallant nature. ୩ । ମନର ଉଦାରତା—3. Magnanimity of mind; liberality of mind.
Mana sarasa
মন সরস
मनसरस
(ମନରସ—ବିପରୀତ)
(ମନସରସିଆ—ବିଣ)

ମନସା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମନସ୍+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—କଶ୍ୟପଙ୍କ ଔରସରେ କଦ୍ରୁଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଜାତ କନ୍ୟା—Name of a goddess born of the womb of Kadru and begotten by Kaśyapa.[ଦ୍ର—ଏ ଅନନ୍ତ ବା ବାସୁକି ନାଗଙ୍କ ଭଉଣୀ, ଜରତ୍କାରୁ ଋଷିଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଓ ଆସ୍ତୀକ ମୁନିଙ୍କ ମାତା । ଏ ସର୍ପମାନଙ୍କଠାରୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଦେବୀରୂପେ ପୂଜିତା । ଏହାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ବୃକ୍ଷ କଣ୍ଟା ସିଜୁ । ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ଏହାଙ୍କର ପୂଜା ବିଶେଷରୂପେ ପ୍ରଚଳିତ ।]ଦେ.ଅ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ; ସଂ. ମନସା=ମନଦ୍ୱାରା)—୧ । ମନେ ମନେ; ମନରେ—1. In mind; mentally. ୨ । କଳ୍ପନାଦ୍ୱାରା—2. In imagination. [ଉ—ମନସା ଭ୍ରମର ଯେସନେ ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରସଙ୍ଗେ । ପ୍ରାଚୀ. ରସ-କାରଧି ।] ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—କଣ୍ଟା ସିଜୁଗଛ—Euphorbiā Niruria; Euphorbia Hirta.
Manasā

ମନସା ପଞ୍ଚମୀ—ସଂ. ବି—ଶ୍ରାବଣ କୃଷ୍ଣପଞ୍ଚମୀ—The 5th day of dark fortnight of Śrābaṇa.
Manasā pañchamī

ମନସା ପୂଜା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମନସା ଦେବୀଙ୍କର ପୂଜା; ଶ୍ରାବଣ କୃଷ୍ଣପଞ୍ଚମୀରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ମନସାଙ୍କ ଆରାଧନା—1. The worship of Goddess Manasā. ୨ । ଶ୍ରାବଣ କୃଷ୍ଣପଞ୍ଚମୀ—2. The 5th day of the dark fortnight of Śrābaṇa.
Manasā pūjā

ମନସା ସିଜୁ(ଜୁ)—ଦେ. ବି—କଣ୍ଟାସିଜୁ; ପଭୁରିଆ ସିଜୁ—Euphorbia Niruria.
Manasā sijhu(ju) मनसा सीज थुहर

ମନସିଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମନସି=ମନରେ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଅଲୁକ୍ ସମାସ)—କନ୍ଦର୍ପ; କାମ; ମଦନ—Cupid.
Manasija
(ମନସିଜସୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ ସୋ(ସୁ)ରେ(ରା)ଇବା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନଃ+ସ୍ପୃହା)—୧ । ମନରେ ସ୍ପୃହା ଜାତ ହେବା; କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ମନରେ ଉତ୍ସାହ ଜାତ ହେବା—1. Having a hankering after or desire for a thing. ୨ । ମନ ଅନନ୍ଦିତ ହେବା—2. Being delighted.
Mana so(su)re(rā)ibā
মন যাওয়া
मनका साध होना

ମନ ସୋ(ସୁ)ରେ(ରୁ)ହା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନଃ ଓ ସ୍ପୃହା)—୧ । ମନର ସ୍ପୃହା ବା ଉତ୍ସାହ—1. Keen desire. ୨ । ମନର ପ୍ରସନ୍ନତା; ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତା—2. Delight; joy.
Mana so(su)re(ru)hā
মনের সাধ
मनकासध

ମନସ୍କାମ—ସଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମନଃ+କାମ)—ମନୋରଥ; ମନୋବାଞ୍ଛା; ମନର ଅଭିଳାଷ—A desire or longing of the heart; heart's wish.
Manaskāma
(ମନସ୍କାମନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନସ୍କାମ ସିଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମନସ୍କାମ+ସିଦ୍ଧି)—ମନୋରଥର ସାଫଲ୍ୟ—Fulfilment or realisation of one's heart's desires.
Manaskāma siddhi
(ମନସ୍କାମନା ସିଦ୍ଧି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନସ୍କାର—ସଂ. ବି (ମନସ୍+କୃ ଧାତୁ+ଅ)—୧ । ମନର ସୁଖ; ସନ୍ତୋଷ—1. Mental happiness, satisfaction. ୨ । ଅନୁଭବ—2; Experience. ୩ । ଅଭିପ୍ରାୟ; ଇଚ୍ଛା—3. Intention; wish.
Manaskāra

ମନସ୍ତାପ—ସଂ. ବି [୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମନଃ+ତାପ]—୧ । ମନୋଦୁଃଖ—1. Sorrow. ୨ । ଅନୁତାପ—2. Regret; remorse.
Manastāpa

ମନସ୍ତୁଷ୍ଟି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମନର ସନ୍ତୋଷ—pleasure; satisfaction.
Manastushṭi

ମନସ୍ତୁଷ୍ଟିକର—ସଂ. ବିଣ (ମନସ୍+ତୁଷ୍ଟି+କୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ]—ଚିତ୍ତର ସନ୍ତୋଷଜନକ—Satisfactory; pleasing.
Manastushṭikara

ମନସ୍ତୃପ୍ତି—ସଂ. ବି [୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍] ମନର ସନ୍ତୋଷ—Contentment or satisfaction.
Manastṛupti

ମନସ୍ତୃପ୍ତିକର—ସଂ. ବିଣ (ମନଃ+ତୃପ୍ତି+କୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଚିତ୍ତର ସନ୍ତୋଷବିଧାୟକ—Pleasing to the mind; satisfactory.
Manastṛuptikara

ମନସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. (ସଂ. ମନଃ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ହୃଦୟସ୍ଥ; ଅନ୍ତରିକ—1. Of the heart; hearty. ୨ । କଳ୍ପିତ; ଅଭିପ୍ରେତ—2. Intended; desired. ପ୍ରା. ବିଣ—କୃତସଂକଳ୍ପ—Determined; resolved upon.
Manastha
मनस्थ मनस्थ
(ମନଃସ୍ଥ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନସ୍ଥ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସଙ୍କଳ୍ପ କରିବା—To resolve or be determined.
Manastha kariba मनस्थ करा **मनस्थ करना**

ମନ ସ୍ୱଚ୍ଛ—ଦେ. ବି—(ସ. ମନସ୍ ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛ)—୧ । ମନର ସ୍ୱଚ୍ଛତା ବା ନିର୍ମଳତା; ମନର ଅକାପଟତା—1. Frankness.
Mana swachchha **मनकी स्वच्छता**
(ମନର ସ୍ୱଚ୍ଛ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସ୍ୱେଚ୍ଛା—2. One's free or (ମନ କଳ୍ପନା[ଣା]—ଉପସ୍ୱତ୍ୱ) unfettered wish. [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ବାଧ୍ୟ ନ ହୋଇ ଯାହା କରିବାକୁ ବା ଦେବାକୁ ହୁଏ, ତାହା ମନସ୍ୱଚ୍ଛରେ କରାଗଲା ବା ଦିଆଗଲା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଯଥା—ମତେ ଜଣେ ଟ ୨୫ଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ ମାଗିବାକୁ ଆସିଲା, ମୁଁ ତାକୁ 'ମନ ସ୍ୱଚ୍ଛ'ରେ ଟ ୧୦ଙ୍କା ଦେଲି; କିନ୍ତୁ ମୋର ବନ୍ଧୁମାନେ ମତେ ବାଧ୍ୟ କରିବାରୁ ମୁଁ ଆଉ ଟ ୫ଙ୍କ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଦେଲି । ଏ ଟ ୫ଙ୍କା ଦେଇ ମୋ 'ମନ କଳ୍ପଣା' ହେଲା ବୋଲି କହାଯାଏ ।]

ମନ ସ୍ୱଚ୍ଛ ହେବା—ଦେ. ବି—(ସ. ମନଃ+ସ୍ୱଚ୍ଛ)—୧ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ବାଧ୍ୟ ନ ହୋଇ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ବା କିଛି ବସ୍ତୁ ଦେବା ପାଇଁ ମନ ହେବା—1. Being prompted by one's free will to do or give away something. ୨ । ମନ ଖୋଲି ଯିବା; ମନର ସରଳତା—2. Frankness.
Mana swachchha heba मन स्वछ हओया **मन स्वच्छ होना**

ମନସ୍ୱିତା—ସ. ବି—(ମନସ୍ୱିନ୍+ଭାବ. ତା)—୧ । ପ୍ରଶସ୍ତ ମନ—1. High mind. ୨ । ଚିତ୍ତର ଉଦାରତା—2. Magnanimity or liberality of mind. ୩ । ଆଶା (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3. Expectation; hope.
Manaswita

ମନସ୍ୱୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମନସ୍+ପ୍ରଶସ୍ତାର୍ଥେ ବିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଯାହାର ମନ ପ୍ରଶସ୍ତ ବା ଉଦାର; ଉଦାରଚେତାଃ; ମହାମନାଃ; ଉଚ୍ଚମନାଃ—1. High-minded; magnanimous; liberal-minded. ୨ । ସ୍ଥିର-ମନାଃ—2. Calm-minded.
Manaswi (ମନସ୍ୱିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମନ ହରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ମନଃ+ହୃ ଧାତୁ)—ମୋହିତ କରିବା—To charm.
Mana hariba मन हरण करा **मन हरना**
(ମନ ହରଣ—ବି) [ଉ—ତପଣେ ପ୍ରଭୁ ନରହରି, ମାୟାରେ ତାର ମନ ହରି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମନ ହାଇଁ ପାଇଁ ହେବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ମନରେ ଲାଳସା ଜନ୍ମିବା—Hankering after a thing.
Mana hain pain heba मन हाँइ पाइँ हओया **मन ललाचाना**

ମନହାରି—ଦେ. ବି—ମଣିଆରି (ଦେଖ)
Manahari Maniari (See)

ମନ ହିଆଳି—ଦେ. ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ—(ପ୍ରାଚୀନ)—୧ । ମନମୁଖୀ—1. Self-willed.
Mana hiali एकगुयेँ **मनमौजी**
ମନେର ମତ ୨ । ମନ ମୁତାବକ—2. According to the dictates of one's mind. [ଉ—ଚରଣ ପଖାଳି ଚଳଇ ବାଳୀ, କରଇ ସପାଗ ମନ ହିଆଳି । ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରତାପ—ଶଶିସେଣା ।]
मन माफिक

ମନ ହେବା—ଦେ. ବି—ମନରେ ଇଚ୍ଛା ଜନ୍ମିବା—The arising of a desire in the mind.
Mana heba मन हओया **मन होना**

ମନା—ଦେ. ବି—(ସ. ମା=ନିଷେଧ; ନ=ନାହିଁ)—୧ । ଅସ୍ୱୀକାର—1. Denial. ୨ । ନିଷେଧ—2. Prohibition. [ଉ—ଖାଇବେ ଏକାଳେ ବୁଲିବାକୁ ପ୍ରେତ ଯୋନିକୁ ଅଛଇ ମନା । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।] ଦେ. ବିଣ—(ସଂସ୍କୃତରେ ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସରେ ମନସ୍ ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ୧ମା. ଏକ ବଚନରେ 'ମନାଃ' ହୁଏ । ଯଥା ଉଚ୍ଚ ମନସ୍; ୧ମା. ୧ବ. ଉଚ୍ଚମନାଃ)—୧ । ଯାହାର ମନ ଅଛି (ଯଥା—ଉଦାରମନା)—1. Having a mind. ୨ । ନିଷିଦ୍ଧ—2. Denied; prohibited [ଦ୍ର—ଚୋଟେ ହୋଇଛି କୁଞ୍ଜନିଳୟ ଦୁଆର ମନା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ଦେ. ଅ—(ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ)—ପ୍ରିୟ ଓ ପ୍ରିୟାଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ (ଏଥିର ଅର୍ଥ—ସେ ମନକୁ କିଣି ନେଇ ଅଛି)—A term of endearment used in addressing one's beloved. ଦେ. ବି (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆ ଯିବା ନାମ—1. A name given to males and females. ୨ । ମନମୋହନ, ମନମୋହିନୀ ଆଦି ନାମ ଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—2. A name for calling males and females whose names begin with Mana.
Mana माना **मना**
मन प्यार
ମନ, ମନଆ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ମନୁ, ମନୁଆ }
(ମନେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମନା(ନେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ମନନ; ମାନିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ) ୧ । ରାଜି କରିବା—1. To make a person consent or agree to a thing. (ଉ—ନବ ପ୍ରମଦା ମଦାଳସୀ ଯୋଷାକୁ କଳକେଳରେ ମନାଇବ । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।) ୨ । ଅନ୍ୟକୁ ସ୍ୱୀକୃତ କରିବା—2. To cause one to admit. ୩ । ମନ ରଞ୍ଜିବା, ମନକୁ ମୁଗ୍ଧ କରିବା; ମନାଇବା—3. To please a person. ୪ । (ଦେବତା ଆଦିଙ୍କ) ପ୍ରସନ୍ନ କରିବା—4. To propitiate. (ଉ—ବରଷ ଶହେ ତପରେ, ବର ସଂଶୟେ ଶତ ପୁର୍ବେ ପାଇଛି ଶିବଙ୍କୁ ମନାଇବାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କୃଷ୍ଣା ଗୀତ ।) ୫ । (ସ. ମା ଧାତୁରୁ ମାନ) ମାପିବା—5. To measure (ଉ—ଖଇ ମନାଇ ମୂଲ କରି କାଳ । ଚେମା ପାଖକୁ ଚଳାଇ । ଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ । ୬ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ (ଯଥା କାଠର ଖିଲ)କୁ ଠଙ୍କା ଠୁଙ୍କି କରି ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ
Manā(ne)(in)bā मनको राजिकरा **मनाना**

(କୌଣସି ଛିଦ୍ରରେ) ଖାପ୍ ଖାଇଲା ଭଳି ବସାଇବା—6. To cause a thing to fit into another by modifying it. ୬ । ବଶୀଭୂତ କରିବା (ଯଥା—ଘୋଷ ମନାଇବା)—7. To make one subservient; to bring under control. ୮ । କଥା ମାନିବା ବା ପାଳିବା ଭଳି ଅଧୀନଙ୍କୁ ଆଣିବା—8. To make a person act according to one's order. (ଯଥା—ଅବଧାନେ ଛାତ୍ରକୁ ବହୁତ ବେତ ମାଡ଼ ଦେଲେ, ତଥାପି ଛାତ୍ରକୁ ତାଙ୍କ କଥା ମନାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ।) ୯ । ମାନିବା; ଶୋଭା ପାଇବା; ଶୋଭାଯୁକ୍ତ ଦେଖାଯିବା—9. To look grand or beautiful. (ଯଥା—ରଙ୍ଗମହଲରେ ରାଜାଙ୍କ ଆସନଟି ଖୁବ ମନାଇ ଥିଲା ।) ୧୦ । ରୁଚିସମ୍ମତ ହେବା; ରୁଚିକର ହେବା—10. To seem very tasteful. (ଯଥା—ଆମ ଗମିସ୍ତା ସାଆନ୍ତଙ୍କୁ ଠିଆ ମୁଛ ହସଟା ଖୁବ ମନାଉଛି ।)

ମନାଏବା—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତରିସ୍ତା) କ୍ରି—ମନାଇବା (ଦେଖ)
Manāebā Manāibā (See)

ମନାକ୍—ସ. ଅ (ମନ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ମ. ଅକ୍)—୧ । ଈଷତ୍; Manāk ଅଳ୍ପ—1. Little; slightly. ୨ । ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ; ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ—2. Slowly. ୩ । କେତେକ ଅଂଶରେ—3. Somewhat.

ମନାକ(କେ)—ଦେ. ଅ (ସ. ମନାକ୍)—ଥରେ—Once. [ଉ— Manāk(ke) ତାହୁ ବହୁଛି ଯାହା ମନା ମନାକେ କେ କରେ ତାହା—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।]

ମନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅ. ମନା=ନିଷିଦ୍ଧ)—୧ । ବାରଣ କରିବା; Manā karibā ନିଷେଧ କରିବା—1. To prohibit. ମାନା କରା ମନା କରନା [ଉ—ରଘୁନାଥ ନନ୍ଦନା ଅନାଇଣିବ ମନା କରୁ ଯେ ଥାଉଁ ହସ ଶୁଣିଲୁ ରେ·କବିସୂର୍ଯ୍ୟ.କଶୋଗୋଚନ୍ଦ୍ର ସ ଗୀତ ।] ୨ । ଅସ୍ୱୀକାର କରିବା—2. To deny. ୩ । ବାଧା ଦେବା—3. To obstruct. [ଉ—ମନା ନ କର ହୃତ, ଅନାଦର ରହିତ, ଅନାଇଣି କରତ ଚୁନା କରୁ ଦୁରତ —କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋଗୋଚନ୍ଦ୍ର-ମ ଗୀତ ।]

ମନାକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ହାତୁଣୀ; ମାଈ ହାତୀ (ଦ୍ରୁ. ଷ)— Manākā A female elephant.

ମନାକ୍କା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁନକ୍କା)—ମନକ୍କା; ଶୁଖାଯାଇ ରଖା Manākkā ଯାଇଥିବା ବଡ଼ ବଡ଼ ଅଙ୍ଗୁର କୋଳି—Large ମୁନକ୍କା, ମନକ୍କା ମୁନକ୍କା dried raisin; dried grapes.

ମନାଙ୍ଗ—ଗ୍ରା. ବି—ମଲଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Manāṅga Malāṅga (See)

ମନାତ୍ମଜ—ଦେ. ବି (ସ. ମନଃ+ଆତ୍ମଜ)—ମନସିଜ; କାମ— Manātmaja Cupid. [ଉ—ମନାତ୍ମଜେ ଜୟକେତୁ ବନାଇବ କେଉଁ ପାସୁଁ ହେଲୁ ତବ ମନା—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]

ମନାଦ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁନାଦୀ) (କଚରଅ)—ଢୋଲ ପିଟିବ Manādi ଦ୍ୱାରା ବିଆଯିବା ଘୋଷଣା; ମୁନାଦ (ଦେଖ)— ଢେଟରା, ଢେଁଡ଼ା ମ(ମୁ)ନାଦୀ Proclamation by beat of drums.

ମନାଦ ଦାର—ବୈଦେ. ବି (ଅ.ମୁନାଦୀ+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର; କଚରଅ) Manādi dār —ଯେ ସରକାରଙ୍କ ଘୋଷଣା କରିବା ପାଇଁ ଢୋଲ ଟେଁଟରାଓଯାଲା ପିଟେ—A drummer who beats the ମୁନାଦିଦାର drum on the occasion of a proclamation.

ମନାଦ ବିଆଯିବା—ଦେ. ବି (ଅ. ମୁନାଦୀ)—ଘୋଷଣାବେଳେ ଢୋଲ Manādi diājibā ବଜାଯିବା—The beating of drums ଟଁଟରା ପିଟା on the occasion of a proclamation. ମନାଦି ଫି(ଫେ)ରନା (ମନାଦ ପିଟାଯି[ହେ]ବା, ମନାଦ ଫେରାଯି[ହେ]ବା, ମନାଦ ଫେରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନାଦ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅ· ମୁନାଦୀ) (କଚରଅ)—୧ । ଢୋଲ Manādi debā ପିଟିବାଦ୍ୱାରା ଘୋଷଣା କରିବା; ଘେଣ୍ଡୁରା ଟେଁଟରା ଦେଓଯା ଦେବା—1. To proclaim by beat of ମନାଦି ପୀଟନା drum. ୨ । ଘୋଷଣା ଦେବା ଉପଲକ୍ଷରେ (ମନାଦଦାର) ଢୋଲ ବଜାଇବା—2. To beat the drum (said of the drumer) on the occasion of a proclamation.
ମନାଦ ପିଟିବା
ମନାଦ ଫେରା(ରେ)ଇବା } ପ୍ରଯୋଜକରୂପ
ମନାଦ ବଅଇବା

ମନା(ନୋ)ପଲି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମନୋପଲି)—ଏକଚାଟିଆ ଅଧିକାର Manā(no)pali ବିକ୍ରୟାର୍ଥ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଏକାଧି- ମନୋପଲୀ ମନୋପଲୀ କାର—Monopoly.

ମନାୟୀ(ୟୀ)—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମନୁ+ ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ମନୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—Wife Manābi(yi) (ମନାୟୀ, ମନାୟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) of Manu.

ମନାସ—ଦେ. ବି (ସ. ମାନସ)—୧ । ବାଞ୍ଛା—1. Wish; desire. Manāsa ୨ । ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟ ମାନସିକ କରିବା—2. Promise ମାନଂ or vow made or taken before a deity. ମନ୍ନତ, ମାନତା, ମନୌତୀ [ଉ—ଦକ୍ଷିଣ ପୁରୀ-ଶିରୋଦେଶ ପ୍ରବଳ ଏରୂପେ, ଅବଲା ରଜାପେ, ବଳ ବୁଝିବ ମନାସେ— ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।]

ମନାସ ଚମ୍ପା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ; ଜୟପୁର; ବଣାଖାପାଟଣା)—ଚକ Manāsa champā ଚମ୍ପା—Artabotrys Odoratissimus (flowering crepper). [ଦ୍ର—ଏହା ଲତା, ଗଛରେ ମାଡ଼େ । ଫୁଲଗୁଡ଼ିକର ବର୍ଣ୍ଣ ପଚ୍ଚ ସର, ଗଛରେ ଫୁଲ ଫୁଟିଥିଲେ ସୁରଅଡ଼ ମହକୁଥାଏ ।]

ମନାସ(ସି, ସେ)ଫ୍(ବ୍)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ. ମୁନାସିବ୍; କଚରଅ)— Manāsa(si, se)ph(b) ୧ । ପସନ୍ଦ ସହିତ; ମନୋମତ— ମୁନାସିବ ମୁନାସିବ 1. According to one's choice or pleasure. ୨ । ଉପଯୁକ୍ତ; ସଙ୍ଗତ; ଉଚିତ—2 proper; fit. ୩ । ଯଥାଯୋଗ୍ୟ—3. Suitable.

[ଯଥା—ମକଦମାର ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ମନାସଫ୍ ହୁକୁମ ଦେଥିଥିବ ।]

ମନାସା—ଦେ· ବି—ମନରେ ସ୍ଥିର କରିବା; ମନାସିବା—The act of
Manāsā settling a thing mentally (without
ମନେକରା expressing it); mental statement.
मन्नत करना, मनौती [ଦ୍ର—ଫୁଲ ମନାସାରେ ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତା ମନେ
ମନେ ଗୋଟିଏ ଫୁଲର ନାମ ସ୍ଥିର କରେ ଓ ସମାଧାନକାରୀ
ବ୍ୟକ୍ତି ଗଣନା କରି ଉକ୍ତ ଫୁଲର ନାମଟି କହି ଦିଏ ।]

ମନାସିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନସ୍; ମାନସ)—୧ । ଭାବିବା; ଚିନ୍ତା
Manāsibā କରିବା—1. To think. [ଉ—ଅନାଇତ
ଭାବା **सोचना** ମୋ ଚିତ୍ତ, ମନାସୁଛି ଅହିତ, ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ପଣ୍ଡିତ, ଜନା-
ବଳ୍ଲଭ ଦେ—ବଇସୁର୍ଯ୍ୟ. ଦଶୋଗ୍ରଚକ୍ଷୁ ।] ୨ । ବାଞ୍ଛା
ଚାଓୟା କରିବା—2. To wish for; to desire. [ଉ—
चाहना ମନାସନ୍ତି ସିନା ସୁଜନ ଶିଞ୍ଜିନୀ-କର୍ଷଣ-କର୍କଶ ପାଣି—
ସ୍ଥିରକରା ଗୁଧାନାଥ. ପାବର୍ତ୍ତୀ ।] ୩ । ମନରେ ସ୍ଥିର କରିବା—
स्थिरकरना 3. To settle a thing in one's mind. [ଉ—
ମନାସନ୍ତି ମହାରୁଦ୍ର ଯାହା ମନେ—ଗୁଧାନାଥ. ନନ୍ଦକେଶରୀ ।]
ମାନତକରା ୪ । ମନୋବାଞ୍ଛା ସିଦ୍ଧ ହେଲେ କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କୁ
मन्नत, मानना ସଙ୍କଳ୍ପିତ ନୈବେଦ୍ୟାଦି ଦେବା ପାଇଁ ଅଙ୍ଗୀକାର
କରିବା; ମାନସିକ କରିବା—4. To promise offer-
ings to a Deity in the event of one's
wish being fulfilled. (ଉ—କେତେ ଦେବତାଙ୍କୁ
କେତେ ଭୋଗ ମନାସିଲି—ଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।)

ମନି—ଦେ. ଅ—ମନା (ଦେଖ)
Mani (ମନିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) Manā (See)

ମନି ଅ(ଆ)ର୍ଡ(ର୍ଡ)ର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମନିଅର୍ଡ଼ର) —ପୋଷ୍ଟଅଫିସ
Mani a(ā)rda(rda)r ଦ୍ୱାରାରେ ଏକସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ
ମନିଅଡ଼ର **मनिआडर** ଟଙ୍କା ପଠାଇବାର ପଦ୍ଧତି—The system
of remitting money to distant places
through the Postal Department; money-
order.

ମନିଅଡ଼ର କମିସନ [ଫିସ୍, ଫୀ]—ବୈଦେ, ବି (ଇଂ. ମନିଅର୍ଡ଼ର
Maniardar kamisan [phis, phi] + କମିସନ; ଫୀ;
ମନିଅଡ଼ର କମିସନ ଫୀସ୍)—ମନିଅଡ଼ରଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଟଙ୍କା
मनिआडर कमिसन ପଠାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରେରକ ଡାକ ବିଭାଗକୁ
ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଧନ ଦିଅନ୍ତି—Money-order fee.
[ଦ୍ର—ମନିଅଡ଼ରଦ୍ୱାରା ଦୁଇପ୍ରକାରେ ଟଙ୍କା ଦୂର ଦେଶକୁ
ପଠାଯାଏ; ସାଧାରଣ ଡାକରେ ଟଙ୍କା ପଠାଇଲେ ଯେତେ
ଦିନେ ଡାକ ଚିଠି ପହଞ୍ଚେ ସେତେ ଦିନେ ଉକ୍ତ ଟଙ୍କା
ଅଭିପ୍ରେତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରେ ପହଞ୍ଚେ । ଏହାକୁ ପୋଷ୍ଟାଲ୍
ମନିଅଡ଼ର ବୋଲାଯାଏ । ଯେବେ ଅଭିପ୍ରେତ ବ୍ୟକ୍ତି
ଶୀଘ୍ର ଟଙ୍କା ପାଇବାକୁ ପ୍ରେରକ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ତେବେ
ଟେଲିଗ୍ରାମ୍ [ତାରଡାକ] ଦ୍ୱାରା ଟଙ୍କା ପଠାଇଲେ ଅଭିପ୍ରେତ
ବ୍ୟକ୍ତି ଟେଲିଗ୍ରାମ୍ ପହଞ୍ଚିବା ସମୟରେ ଉକ୍ତ ଟଙ୍କା
ପାଆନ୍ତି । ଏହାକୁ ଟେଲିଗ୍ରାଫିକ୍ ମନିଅଡ଼ର ବୋଲାଯାଏ ।]

ମନିଅଡ଼ର୍ କରିବା—ଦେ. ବି [ଇଂ ମନିଅର୍ଡ଼ର୍]—ଡାକଦ୍ୱାରା ଏକ
Maniardar karibā ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଟଙ୍କା ପଠାଇବା-
ମନିଅଡ଼ର କରা **मनिआडर करना** To remit money by
postal money order.

ମନିଅଡ଼ର୍ କୁପନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ ମନିଅର୍ଡ଼ର୍ କୁପନ୍)—ମନିଅଡ଼ର
Maniardar kupan କରିବାବେଳେ ପ୍ରେରକ ମନିଅଡ଼ର
ମନିଅড়র কুপন ଫାରମର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ଟଙ୍କା ପାଇବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
मनिआडर कूपन ଠାକୁ ଆପଣାର ବକ୍ତବ୍ୟ ଲେଖନ୍ତି—Money
order coupon.

ମନିଅଡ଼ର୍ ଫାରମ୍—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ ମନିଅର୍ଡ଼ର୍ ଫର୍ମ)—ଡାକଘରରୁ
Maniardar phāram ମିଳିବା ଯେଉଁ ଛପା ଫାରମକୁ
ମনিঅড়র ফারম **मनिआडर फारम** ପ୍ରେରକ ପୂରଣ କରି
ପ୍ରେରିତ ଟଙ୍କା ସହିତ ଡାକଘରେ ଦାଖଲ କରନ୍ତି—
[ମନିଅଡର ଫ(ଫା)ର୍ମ—ଅନ୍ୟରୂପ] Money order form.

ମନିଅଡ଼ର୍ ରସିଦ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ ମନିଅର୍ଡ଼ର୍ ରସିଦ୍)—ମନିଅଡ଼ର
Maniardar rasid ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ଟଙ୍କାର ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ୱୀକାରସ୍ୱରୂପ
ମনিঅডর রসিদ **मनिआडर रसिद** ଯେଉଁ କାଗଜରେ ଟଙ୍କା ପାଇବା
ବ୍ୟକ୍ତି ଦସ୍ତଖତ କରନ୍ତି ଓ ଯାହା ପ୍ରେରକଙ୍କ ନିକଟକୁ
ଡାକଦ୍ୱାରା ଫେରିଆସେ—Money order receipt or
acknowledgement. [ଦ୍ର—ମନିଅଡ଼ର ଫାରମ
ପୂରଣ କରି ଟଙ୍କା ସହିତ ତାହା ଡାକଘରେ ଦାଖଲ କଲେ
ଉକ୍ତ ଡାକଘରର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ ପ୍ରେରକଙ୍କୁ ଡାକଘରର
ମୋହରସମ୍ବଳିତ ରସିଦ ଦିଅନ୍ତି; ତାକୁ ପୋଷ୍ଟାଲ୍ ଅକ୍-
ନଲେଜ୍‌ମେଣ୍ଟ ବା ରସିଦ୍ ବୋଲାଯାଏ । ତତ୍ପରେ ଡାକରେ
ପ୍ରେରିତ ଟଙ୍କାକୁ ଅଭିପ୍ରେତ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଲେ ଯେ ଦସ୍ତଖତ
କରି ଯେଉଁ ରସିଦ୍ ଦିଅନ୍ତି ତାହା ପ୍ରେରକଙ୍କଠାକୁ ଡାକଦ୍ୱାରା
ଆସେ;ତାକୁ ପେୟୀଙ୍କର ରସିଦ୍ ବୋଲାଯାଏ;ପେୟୀଙ୍କ ରସିଦ
ମନିଅଡ଼ର ଫାରମରେ ଲାଗିଥାଏ ଓ ଫାରମର ଉକ୍ତ
ଅଂଶ ଚିରା ହୋଇ ପ୍ରେରକଙ୍କ ଠାକୁ ଫେରି ଆସେ ।]

ମନିଆରି—ଦେ ଓ ବୈଦେ. ବି—ମନିଆରି ଜିନିସ (ଦେଖ)
Maniāri Maniāri jinisa (See).

ମନିଆରି ଜାହାଜ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାନ୍-ଓ-ୱାର୍)—୧ । ଯୁଦ୍ଧ-
Maniāri jāhāja ଜାହାଜ—1. Man-o-war; battle-
মনিআরি জাহাজ, মানোআরি জাহাজ ship. ୨ । ଯେଉଁ
मनियारी जहाज ଜାହାଜରେ ବିଦେଶରୁ ଖେଳନା ଆଦି ଆସେ—
2. Ships carrying toys etc from foreign
countries.

ମନି[ନୁ]ଆ[ହା]ରି ଜିନିସ—ଦେ. ବି [ସଂ. ମନୋହର, ଜମ୍ମା ଇଂ
Mani[nu]ā[hā]ri jinisa ମାନ୍-ଓ-ୱାର୍=ଯୁଦ୍ଧ ଜାହାଜ] --
মনিয়ারি (মনিহারি) জিনিস ବିଦେଶରୁ ବାଣିଜ୍ୟାର୍ଥ ଏ ଦେଶକୁ
मनियारी चीज ଆସୁଥିବା ଖେଳନା,ଚୁଡ଼ି ଓ କାଚ ପ୍ରଭୃତିର ଛୋଟ
ମନିଆ[ହା]ରି ଚିଜ } ଅନ୍ୟରୂପ— ଓ ସୁନ୍ଦର ଜିନିସମାନ—Toys
ମନୁଆ[ହା]ରି ଚିଜ } and other gewgaws

and fancy things imported from foreign countries. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଜଳଦସ୍ୟୁମାନଙ୍କର ଉପଦ୍ରବ ଯୋଗୁଁ ଇଉରୋପରୁ ସମୁଦ୍ରପଥରେ ପଣ୍ୟବାହୀ ଜାହାଜମାନଙ୍କ ଯିବା ଆସିବା ନିରାପଦ ନ ଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ଉକ୍ତ ଜାହାଜମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ ଜାହାଜ [ମାନ୍ ଓ୍ୱାର୍]ମାନ ଆସୁଥିଲା । କ୍ରମଶଃ ମ୍ୟାନ୍-ଓ-ୱାର୍ ଶବ୍ଦ ବିଦେଶରୁ ଆସୁଥିବା ଖେଳନା ଆଦିକୁ ବୁଝାଇଲା ବୋଲି ଅନୁମିତ ହୁଏ ।]

ମଣିଆରି ଦୋକାନ—ଦେ.ବି (ସଂ. ମନୋହର+ଫା. ଦୁକାନ୍)—ଯେଉଁ Maniāridokāna ଦୋକାନରେ ଖେଳନା ଆଦି ଜିନିଷ ବିକ୍ରି ମନିହାରିদোকান मनियारीदुकान ହୁଏ—Toy shop; a shop where imported fancy articles are sold.

ମଣିଚ୍ଛା(ଛା)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନସ୍ ଓ ଇଚ୍ଛା)—ନିଜର ଇଚ୍ଛା; ସ୍ୱେଚ୍ଛା—Manichchhā(chhā) One's free will. ଦେ. କ୍ରି. মনেরইচ্ছা मनईच्छा ବିଣ—୧ । ଆପଣାର ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ;ଯଥେଚ୍ଛା—1. As one would have it. ୨ । ଆପଣା ସନ୍ତୋଷ ବିଧାନ ହେବା ପ୍ରକାରେ—2. To the heart's content.

ମଣିତ—ସଂ. ବିଣ (ମନ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଜ୍ଞାତ—Known. Manita ସଂ.ବି (+ଭାବ.ତ)—୧ । ଜ୍ଞାନ—1. Knowledge. ୨ । କୂଜିତ ବା କଣ୍ଠ ଧ୍ୱନିବିଶେଷ—2. A kind of vocal sound.

ମଣି ବା(ବେ,ବ୍ୟା)ଗ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଟଙ୍କା ରଖିବାର ଥଳି ବା Manibā(be,byā)g ବଟୁଆ—Money bag. মনিব্যা(বে)গ मनिबे(बै)ग

ମଣି ମକଦମା—ବୈଦେ. ବି (କଚେରି, ଇଂ. ମନି+ଫା. ମୁକଦ୍ଦମା)—Mani makadamā ଟଙ୍କା ଦାବି କରାଯାଇ ଥିବା ମକଦମା; মনিস্যুট मनिकेश ଯେଉଁ ମକଦମାରେ ବାଦୀ ପ୍ରତିବାଦୀ ଉପରେ (ମନିକେସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଟଙ୍କା ଦାବି କରିଥାଏ—Money suit.

ମଣିଷ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମନୁଷ୍ୟ)—୧ । ମଣିଷ; ମନୁଷ୍ୟ—1. Man; Manisha person. ୨ । ଲୋକ; ଚାକର—2. Servant. মনিষ্যি मानुस ୩ । ସ୍ୱାମୀ—3. Husband. ୪ । କଥକ ସ୍ୱୟଂ—4. The speaker himself. [ଦ୍ର—କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଆପଣାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷରେ 'ମଣିଷ, ମଣସ; ମନୁଷ୍ୟ' ଆଦି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ଯଥା—ନଈ କୂଳରେ ଅସି ପହଞ୍ଚି ବଢ଼ି ନଈରେ ଡଙ୍ଗା ନ ମିଳିବାରୁ ମଣିଷ କଳିକୂଳେ ଘାଉ ହଇରାଣ ହେଲା । ଏହାର ଇଂରାଜୀ ବ୍ୟବହାର—One is put to much inconvenience]

ମଣିଷ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶିଶୁକୁ ପ୍ରତିପାଳନ କରି ବୟଃସ୍ଥ Manisha karibā କରାଇବା; ଏଡ଼େଇଁ ଏଡ଼େ କରିବା— মানুষকরা मानुसकरना 1. To bring up a child till he is grown up. ୨ । ଶିକ୍ଷା ବା ସାହାଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ମୂର୍ଖ ବା ନିର୍ବଳ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପଣ୍ଡିତ ବା ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବା ଧନୀ କରିବା—2. To help a person in becoming learned, rich or respectable.

ମଣିଷ ପଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବି—ମନୁଷ୍ୟତା—Manliness. Manisha paniā(ān) মানুষপনা मनुसपना, मनुसाई (ମଣିଷପଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଣୀକ—ସଂ. ବି—ଅଞ୍ଜନ (ହି. ଘ)—Mankia Collyrium.

ମଣୀଷା—ସଂ. ବି (ମନସ୍+ଈଷା=ଲାଙ୍ଗଳଦଣ୍ଡ; ଈଷ ଲଙ୍ଗଳକୁ ଚଳାଇବା Manishā ପରି ଯାହା ମନୁଷ୍ୟର ମନକୁ ଚାଳିତ କରାଏ)—୧ । ବୁଦ୍ଧି; ପ୍ରଜ୍ଞା—1. Intellect; understanding; intellectual powers. [ଉ—ପଢ଼ୁଅଛୁ ବଳାଅ ଏଥିରେ ମଣୀଷା—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ସଭା ।] ୨ । ମନୋରଥ—2. Desire; wish. [ଉ—ଯିବାକୁ କେଉଁରୂପେ ବଳନ୍ତି ମଣୀଷା—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ] । ୩ । (ବୈଦିକ) ସ୍ତୁତି; ପ୍ରଶଂସା (ହି. ଶ)—3. (Vedic) Eulogy; praise. ଦେ. ବିଣ [ସଂ. ମଣୀଷା=ଇଚ୍ଛା]—୧ । ଯେ କାମନା କରେ;କାମନାକାରୀ—1. Desirous; wishing. ୨ । ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପ ଧାରଣକାରୀ—2. Assuming different shapes at will. [ଉ—ବାର ନୋହିଲା ପ୍ରଚୁର କଣାମନ୍ତ୍ର ମଣୀଷା ସେ କଣାଚର—ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମଣୀଷିତ—ସଂ. ବିଣ [ମନସ୍+ଈଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ, ବା ମଣୀଷା+ Manishita ସଞ୍ଜାତାର୍ଥେ ଇତ]—ବାଞ୍ଛିତ; ଅଭୀଷ୍ଟ—Wished for; desired.

ମଣୀଷିତା—ସଂ. ବି (ମଣୀଷିନ୍+ତା)—ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା—Manishitā Intelligence.

ମଣୀଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମଣୀଷା+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ପ୍ରଜ୍ଞାବାନ୍; ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—1. Intelligent; talented. ୨ । ଜ୍ଞାନୀ—2 Wise; learned. ସଂ. ବି—(ମଣୀଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପଣ୍ଡିତ; ଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟକ୍ତି—Learned man. Manishi

ମଣି ସୁଟ୍—ବୈଦେ.ବି—(ଇଂ) (କଚେରି)—ଟଙ୍କା ଦାବି କରାଯାଇଥିବା Mani suṭ ମକଦମା; ଯେଉଁ ମକଦମାରେ ବାଦୀ ପ୍ରତିବାଦୀ ଠାରୁ মনিস্যুট ନଗଦ ଧନ ପାଇବା ପାଇଁ ଦାବି କରିଥାଏ— मनिसुट (ମାଇନ୍ସୁଟ୍—ଅପଶବ୍ଦ) Money-suit.

ମନୁ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମନ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର Manu ମାନସ ପୁତ୍ରଗଣ; ମନୁଷ୍ୟ ଜାତିର ଆଦି ପୁରୁଷଗଣ)—1. (ମନାବୀ, ମନାୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) The sons of Brahmā born from his desires and the progenitors of mankind. [ଦ୍ର—ସେମାନଙ୍କର ନାମ ଯଥା—ସ୍ୱାୟମ୍ଭୁବ, ସ୍ୱାରୋଚିଷ, ଉତ୍ତମ, ତାମସ, ରୈବତ, ଚାକ୍ଷୁଷ, ବୈବସ୍ୱତ, ସାବର୍ଣ୍ଣି, ଦକ୍ଷ ସାବର୍ଣ୍ଣି, ବ୍ରହ୍ମସାବର୍ଣ୍ଣି, ଧର୍ମ ସାବର୍ଣ୍ଣି, ରୁଦ୍ରସାବର୍ଣ୍ଣି, ଦେବସାବର୍ଣ୍ଣି ଓ ଇନ୍ଦ୍ରସାବର୍ଣ୍ଣି । ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରତ୍ୟେକ କଳ୍ପରେ ଏହି ୧୪ ଗୋଟି ମନୁ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମନରୁ ଜାତ ହୁଅନ୍ତି ଓ ଯଥାକ୍ରମରେ ସୃଷ୍ଟି କର୍ମରେ ଲାଗନ୍ତି ଓ ସୃଷ୍ଟିରେ ଅଧିକାରୀ

ସ୍ୱୟମ୍ଭୁ । ପୃଥିବୀର ବର୍ତ୍ତମାନ ମନ୍ୱନ୍ତରରେ ବୈବସ୍ୱତ ମନୁଙ୍କର ଅଧିକାର ।] ୨ । ବୈବସ୍ୱତ ମନୁ; ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପୁତ୍ର—2. The Baibaswata Manu, a son of the Sun-god. [ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ୧୦ଟି ପୁତ୍ରଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ । ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହି ମନୁହିଁ ଆଦି ମାନବ ।] ୩ । ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରଣେତା ମୁନି ବିଶେଷ, ମନୁସଂହିତା ବା ମାନବଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରର ସଙ୍କଳୟିତା ମୁନି—3. The name of a sage who compiled a Hindu code of Law and Usuage, which still goes by his name. [ଦ୍ର—କେହି କେହି ଏହାଙ୍କୁହିଁ ବୈବସ୍ୱତ ମନୁ ବୋଲି କହନ୍ତି ।] ୪ । (+କର୍ମ. ଭି) ୭୧ ମହାଯୁଗ ବା ୨୮୪ ଯୁଗ (କାଳ)—4. A unit of time comprising 71×4320000 years of man (ଉ—କେଉଁ ମନୁରେ କେଉଁ ଯୁଗେ, କ ଲୀଳା କଲେ ପ୍ରଭୁ ଭଙ୍ଗେ । ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣତମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।) ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ.ଭି) ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ)—5. Bishnu. ୬ । (+କରଣ. ଭି) ଅନ୍ତଃକରଣ; ମନ (ହି. ଶ)—6. The heart; mind. ୭ । (+କର୍ମ.ଭି) ମନ୍ତ୍ର (ହି. ଶ)—7. Vedic incantation or formula. ୮ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଭି) ଅଗ୍ନି (ହି. ଶ)—8. Fire. ୯ । ବ୍ରହ୍ମା (ହି. ଶ)—9. Brahmā. ୧୦ । ଚଉଦ ସଂଖ୍ୟା (ହି. ଶ)—10 The number fourteen. ୧୧ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ମନୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ; ମନାୟୀ (ହି. ଶ)—11. The wife of Manu. ୧୨ । ପୃକ୍କା; ପଡଙ୍ଗ ଶାଗ—12. A kind of pot herb; Trigonella Corniculata. ଦେ. ବି (ସଂ. ମନ୍ୟୁ)—

मनामनि ୧ । ଶାପ—1. Curse. ୨ । ଅପଭ୍ରୂ; ମନୋମାଳିନ୍ୟ—2. Ill-feeling; bad blood. ୩ । ମନान्तर
ରାଗ; କ୍ରୋଧ—3. Anger. [ଉ—ଅଶ୍ୱାରେ ବାଜି ଶଙ୍କା ଧରଥିଲେ ଧନୁ, ଧାଇଁଲେ ପାର୍ଥଠାରୁ ଧର ତୁଟେ ମନୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।] ୪ । ପୁଂ (ସଂ. ଅଭିମନ୍ୟୁ) ଅଭିମନ୍ୟୁ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକନାମ—4. Name for calling Abhimanyu. ୫ । (ଓଡ଼ିଆ ମନ ଶବ୍ଦର ୫ମୀ ବିଭକ୍ତି ଏକ ବଚନ) ମନରୁ; ମନୁଁ—5. From one's mind.

ମନୁଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । କାମଚ୍ଛନ୍ଦ; ସ୍ୱୈର; ଯାହା ଇଚ୍ଛା Manuā(ān) ତାହା କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. Self-willed; जीदबाज; मनसिरिया wilful. [ଉ—ସେ ଲୋକ ଯୁବକରେ दिलवाला, मनमाना ମନୁଆ ହୋଇଥିବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ମନେଇ } ଅନ୍ୟରୂପ ସଭା ।] ୨ । ଏକବାଗିଆ—2. Way- ମନୋ(ନୁ)ଇ } ward. ୩ । ଖିଆଲୀ—3. Whimsical. ୪ । ଦୃଢ଼ଚିତ୍ତ—4. Of firm determination; resolute. ୫ । ନିପୁଣ; ଧୁରନ୍ଧର—5. Skilful. [ଉ—ଶଲ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧରେ ତ ଅଟନ୍ତି ମନୁଆଟି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୬ । ବୀର—6. Heroic. (ଉ—ସେତେବେଳେ ଯୋଦ୍ଧା । ଜହିଁଥିଲେଟି ଭରୁଆ, ତଉଲେ କୃଷ୍ଣ ହେଲେ ତା ଦେଖି ମନୁଆ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୭ । ସାହସୀ—7. Brave; bold. (ଉ—ମନୁଆଁ ଏ ଭରୁଆ ପଣ୍ଡୁପୁତ୍ରେ ରହିବେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମନସ୍ତୁ;

मनुआँ ଛନ୍ଦର ମନକୁ ସମ୍ବୋଧନ)—ମନ—Mind. (ଉ—ଆରେ ମନୁଆ ଭାଇ ! ଶରୀର ଭେଦ ତୁ ଜାଣିଲୁ ନାହିଁ—ଶରୀରଭେଦଭଜନ ।)

ମନୁଖ—ପ୍ରାଦେ (ଉଚ୍ଛିଆଣା) ବି (ଭୁଲ. ହିନ୍ଦିରେ ଷ ସ୍ଥାନରେ ଖ Manukh ଉଚ୍ଚାରଣ)—ମନୁଷ୍ୟ—Man.

ମନୁଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମନୁ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ମନୁଙ୍କଠାରୁ Manuja [ମନୁଜା(ଜୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ] ଜାତ)—ମନୁଷ୍ୟ; ମାନବ—Man

ମନୁଜ କୁଳ -ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାନବଜାତି—Manuja kula Mankind.
(ମନୁଜ ସମାଜ, ମନୁଜ ବୃନ୍ଦ, ମନୁଜ ଗଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନୁଜ ପୁଙ୍ଗବ—ସଂ ବି (ଉପମିତ ବା ୭ମୀ ତତ୍; ମନୁଜ=ମନୁଷ୍ୟ+ Manuja pungaba ପୁଙ୍ଗବ=ବୃଷଭ)—ମାନବ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—An [ମନୁଜ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ମନୁଜ ବ୍ୟାଘ୍ର, ମନୁଜ ସିଂହ-ଅନ୍ୟରୂପ] excellent man.

ମନୁଜେନ୍ଦ୍ର—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍)—ନୃପତି; ରାଜା;ନରେନ୍ଦ୍ର— Manujendra [ମନୁଜାଧିପ—ଅନ୍ୟରୂପ] A king.

ମନୁଜ୍ୟେଷ୍ଠ—ସ. ବି—୧ । ଖଡ୍ଗ; ତରୁଆରି (ହି. ଶ)— Manujyeshṭha 1. Sword. ୨ । ଲାଠି; ଯଷ୍ଟି (ହି.ଶ)—2. A stick; cudgel.

ମନୁ ଯୁଗ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ମ. ପ. ଲୋ)—ମନ୍ୱନ୍ତର (ଦେଖ) Manu juga Manwantara (See.)

ମନୁଷ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି, [ସ. ମନୁଷ୍ୟ, ଭୁଲ. ବଂ. ମାନୁସ; ହି. Manus ମନୁଷ୍ୟ]—ମନୁଷ୍ୟ—Man.

ମନୁଷ୍ ମରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ ଓ ବି—ନରହନ୍ତା— Manus marā Killer or murderer of men.

ମନୁଶ—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି (ଭୁଲ. ହି. ମନୁଷ୍)—ମନୁଷ୍ୟ— Manuśa Man.

ମନୁଶ୍ରେଷ୍ଠ—ସଂ. ବି—ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ)— Manu śreshṭha Bishnu.

ମନୁଷ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମନୁ+ଜାତାର୍ଥେ. ଷ୍ୟ)—୧ । ମାନବ; Manushya ଲୋକ-1. Man. ୨ । ବ୍ୟକ୍ତି—2. Person. (ମନୁଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ସବୁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ସହିତ ମନୁଷ୍ୟ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ— } ଏକ ସମୟରେ ମନୁଷ୍ୟର ଉତ୍ପତ୍ତି ମାନୁଷ, ମନୁଜ, ମାନବ, ନର } ହୋଇଥିବା କଥିତ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଦ୍ୱିପଦ— ଆଧୁନିକ ପ୍ରାଣିବିଜ୍ଞାନର ବିବର୍ତ୍ତନ ବାଦମତରେ ପ୍ରଥମେ ମେରୁଦଣ୍ଡହୀନ ପ୍ରାଣୀ, ସେମାନଙ୍କ ବିବର୍ତ୍ତନରୁ ମେରୁଦଣ୍ଡୀ ଅଣ୍ଡଜ, ସେମାନଙ୍କ ବିବର୍ତ୍ତନରୁ

ଜରାୟୁଜ ଓ ସର୍ବ ଜରାୟୁଜମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ମାଙ୍କଡ଼ ବା ବନ ମନୁଷ୍ୟ ଓ ସେମାନଙ୍କ ବିବର୍ତ୍ତନରୁ ମନୁଷ୍ୟର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ଅଛି । ନରଜାତିତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞମାନେ ପୃଥିବୀର ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନ ପାଞ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରିଅଛନ୍ତି; ଯଥା— ୧ । କକେଶୀୟ (ଇଉରୋପ ଓ ଭାରତବାସୀ ଆର୍ଯ୍ୟ), Caucasian, ୨ । ମଙ୍ଗୋଲୀୟ (ଚୀନ, ଜାପାନ ଅଧିବାସୀ), Mangolian, ୩ । ଇଥିଓପୀୟ ବା ନିଗ୍ରୋ (ଆଫ୍ରିକାବାସୀ), Etheopean, ୪ । ପଲିନେସୀୟ (ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗର ଦ୍ୱୀପବାସୀ), Polinasian, ୫ । ଅବମ (ଅମେରିକ ଆମେରିକାବାସୀ), Red Indian. ଏହି ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ, କେଶର ବର୍ଣ୍ଣ, ମୁଖ, ଓଷ୍ଠ, କର୍ଣ୍ଣାଦିର ଗଠନରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ—ହି. ଶ ।]

ମନୁଷ୍ୟ କଣ୍ଠ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାନବର ଗଳା; ମନୁଷ୍ୟର କଣ୍ଠ
Manushya kanṭha ସ୍ୱର—Human voice.

ମନୁଷ୍ୟକାର—ସ. ଅ—ପୁରୁଷକାର; ଉଦ୍ୟୋଗ; ପ୍ରଯତ୍ନ (ହି. ଶ)—
Manushya kāra Exertion.

ମନୁଷ୍ୟ କୃତ—ସ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—୧ । ମାନବ ରଚିତ—
Manushya kṛuta 1. Done by man. ୨ । କୃତ୍ରିମ—
(ଦୈବକୃତ—ବିପରୀତ) 2. Artificial.

ମନୁଷ୍ୟ ଖାଦକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ମାଂସ ଖାଏ—
Manushya khādaka Cannibal; man-eating.
(ମନୁଜାଦ, ମନୁଷ୍ୟାଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନୁଷ୍ୟ ଚରିତ୍ର—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମନୁଷ୍ୟ ଜାତିର ପ୍ରକୃତି
Manushya charitra ବା ସ୍ୱଭାବ—1. Human nature.
ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତି } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷର ସ୍ୱଭାବ—
ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ୱଭାବ } 2. A man's peculiar nature. (ଉ—ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତି ମଳେ ଭୁଟେ, ଘୁଷୁରି ପ୍ରକୃତି ପଙ୍କରେ ଲୋଟେ—ରଘ ।)

ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାନବ ଜନ୍ମ; ମନୁଷ୍ୟରୂପରେ
Manushya janma ସଂସାରରେ ଜନ୍ମ ହେବା—The state
(ମନୁଷ୍ୟ ଯୋନି—ଅନ୍ୟରୂପ) of being born in this world as a man.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ମନୁଷ୍ୟ ଦେହ, ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀର, ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜ ଆଦି ପଦ ହୁଏ ।]

ମନୁଷ୍ୟତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବି—୧ । ଦୟା, ପରଦୁଃଖ କାତରତା ଓ ସ୍ନେହାଦି
Manushyatā(twa) ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ଧର୍ମ—1. Humanity.
(ଅମନୁଷ୍ୟତା—ବିପରୀତ) ୨ । ମନୁଷ୍ୟପଣିଆ; ପୌରୁଷ; ସାହସିକତା—2. Manliness; courage.
୩ । ଶିଷ୍ଟତା—3. Civility. ୪ । ପୁରୁଷତ୍ୱ; ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗମସାମର୍ଥ୍ୟ—4. Virility; potency.

ମନୁଷ୍ୟତା ବିବର୍ଜିତ—ସ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—୧ । ଅମାନୁଷ; ନିଷ୍ଠୁର—1. Inhuman;
Manushyatā bibarjita cruel; devoid of humanity.
ମନୁଷ୍ୟତା ବିହୀନ }
ମନୁଷ୍ୟତା ହୀନ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମନୁଷ୍ୟତା ବିବର୍ଜିତ }
୨ । ସାହସହୀନ; କାପୁରୁଷ—2 Unmanly; cowardly. ୩ । ପୁରୁଷତ୍ୱହୀନ; ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗମଶକ୍ତିରହିତ—3. Impotent.

ମନୁଷ୍ୟ ଧର୍ମା—ସ. ବିଣ (ମନୁଷ୍ୟ+ଧର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମନୁଷ୍ୟ ପରି
Manushya dharmā ଆଚରଣକାରୀ—Acting like a man; having the qualities of a man.
ସ. ବି—କୁବେର—The God of wealth.

ମନୁଷ୍ୟ ପଣ—ଦେ. ବି—ମନୁଷ୍ୟତା (ଦେଖ)
Manushya paṇa Manushyatā (See)
मानुष्यपना (ଉ—ମନୁଷ୍ୟ ପଣରୁ ହେଉଛନ୍ତି ଭ୍ରଷ୍ଟ । ରାଧାନାଥ.
मनुष्यता [ମନୁଷ୍ୟ ପଣିଆ(ଆଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ଦରବାର ।)

ମନୁଷ୍ୟ ଯଜ୍ଞ—ସ. ବି—ନୃଯଜ୍ଞ; ଅତିଥି ସତ୍କାର—Hospitality.
Manushya jajñya

ମନୁଷ୍ୟ ରଥ—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ)—ମନୁଷ୍ୟବାହ୍ୟ ରଥ ଯାନ—
Manushya ratha A vehicle drawn by men.

ମନୁଷ୍ୟ ରାଶି—ସ. ବି (ଜ୍ୟୋତିଷ; ମ. ପ. ଲୋ; ମନୁଷ୍ୟରୂପ କଳ୍ପିତ
Manushya rāśi ରାଶି)—କନ୍ୟା ରାଶି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
The Virgo sign of the zodiac.

ମନୁଷ୍ୟ ଲୋକ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଲୋକ; ଭୂଲୋକ—
Manushya loka The earth (inhabited by human beings).

ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ—ସ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମନୁଷ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ; ମନୁଷ୍ୟ
Manushyochita ଯାହା କରିବା ଉଚିତ—Becoming or
(ମନୁଷ୍ୟସୁଲଭ—ଅନ୍ୟରୂପ) befitting a man.

ମନୁ ସଂହିତା—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ମନୁ ସଙ୍କଳିତ ସଂହିତା)—
Manu saṁhitā ମନୁ ପ୍ରଣୀତ ସ୍ମୃତି ଶାସ୍ତ୍ର; ମାନବ ଧର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ର—
ମନୁ ଧର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ର } The code of Manu; the
ମନୁ ଶାସ୍ତ୍ର } ଅନ୍ୟରୂପ laws of Manu.
ମନୁ ସ୍ମୃତି } [ଦ୍ର—ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ୧୪ ମନୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ ସ୍ୱାୟମ୍ଭୁବ ମନୁଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ବୋଲି ଅନୁମିତ ହୋଇ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ମତରେ ଏହା ଭୃଗୁଙ୍କ ରଚିତ । ମନୁ ଓ ପରାଶରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମନୁ ପ୍ରାଚୀନ ଓ ପରାଶର ପରବର୍ତ୍ତୀ; ମନୁସଂହିତାରେ ସତ୍ୟଯୁଗର ଧର୍ମ ଏବଂ ପରାଶରରେ କଳିଯୁଗର ଧର୍ମ ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇଅଛି । ମନୁରେ ୧୨ଟି ଅଧ୍ୟାୟରେ ଅଢ଼େଇ ହଜାରରୁ କିଛି ଅଧିକ ଶ୍ଳୋକ ଅଛି ।]

ମନୁହର(ରୀ)—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ—ମନୋହର (ଦେଖ)
Manuhara(rī) মনোহারী मनियार Manohara (See)

ମନେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ (ବହୁ ବଚନସୂଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ) ମାନେ—
Mane Suffix of plurality.
ମନେ मनमे ଦେ. ବି—ମନରେ—In the mind.

ମନେଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାକ୍ଷୀ ହେବା; ଜାମିନ ହେବା—
Manei hebā To stand surety.
জামিন হওয়া जमानत होना

ମନେ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସ୍ମରଣ କରିବା—1. To remember. (ଉ—ସେ ଅମୃତ୍କୁ ମନେ କରନ୍ତି ନାହିଁ?—ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍କଳ ଗ୍ରମଚରିତ ।) ୨ । ଚେତିବା—2. To recollect. ୩ । ଚିନ୍ତା କରିବା; ଭାବିବା—3 To think. ୪ । କଳ୍ପନା କରିବା—4. To imagine. (ଉ—ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ବାଉଁଡା ସେଠାରେ ପାଇଲେ, ମନ୍ତ୍ର ଦୁର୍ଯୋଧନ ବୋଲି ସେ ମନେ କଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)
Mane kariba — ମନେ କରା — मनन करना, याद करना; खयाल करना; सोचना

ମନେ ଥିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାଶୋର ନ ଯିବା; ସ୍ମରଣ ରହିବା—To be remembered; not to be forgotten.
Mane thiba — ମନେ ଥାକା — मनमे रहना

ମନେ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନସ୍+ଧୃ ଧାତୁ)—୧ । ମନରେ ରଖିବା; ସ୍ମରଣ ରଖିବା—1. To remember. [ଉ—ସୁକର୍ମ ବଚନାକୁ ଅତରେ, ଚକ୍ଷୁଜ୍ଞାନକୁ ମନେ ଧରେ । ପଣ୍ଡିତ ବୋଲିବା ତାହାରେ, ସେ ଶୁକ ଏ ଷୋଳସହାରେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୨ । କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଗୁରୁତର ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିବା—2. To take a thing seriously.
Mane dhariba — ମନେ ଧରା — मनमे धरना

ମନେ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସୁମରିବା; ସ୍ମରଣ କରିବା; ସୁମରଣା କରିବା—1.To remember; to cherish in memory. [ଉ—ପକାଉଥିବ ମନେ ଯାଉଅଛୁ ମୁହିଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।] ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଚେତାଇ ଦେବା—2. To remind a person.
Mane paka(ke)iba — ମନେ କରା — मनमे खयाल करना
(ମନେ ପକାଇଦେବା—୨ ଅର୍ଥ ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ମୃତ ହେବା; ସ୍ମରଣ ହେବା—To occur to one's mind or recollection. [ଉ—ମନାଉଛି ତୋତେ, ମନେ ପଡ଼ୁଥିବ, ମୋର ଏତିକ ମାଗୁଣି—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]
Mane pardiba — ମନେ ପଡ଼ା — मनमे आना

ମନେମନ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ମନେ ମନେ (ଦେଖ)—Mane mane (See) [ଉ—ଥୋକାଏ ତୁଳସୀ-ଭଜନ, ଜପ କରନ୍ତି ମନେମନ—ପ୍ରାଚୀ-ଚର୍ଯ୍ୟଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।]
Manemana — ମନେ ମନେ — मनमन

ମନେ ମନେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଆପଣାର ମନରେ—1. In one's own mind. [ଉ—ଜାଣିକ୍ରି ଉହରି ଅଗ୍ନି ବିଷୁଁ ମନେ ମନେ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] ୨ । ଅନ୍ତରରେ—2. Mentally. ୩ । ଅପ୍ରକାଶ୍ୟରେ; ଗୋପନରେ—3. Secretly. ୪ । ଆପଣାର କଳ୍ପନାରେ—4. In one's imagination. (ଯଥା—ସେ ମନେ ମନେ ମିଠେଇ ଖାଉଛି ।) ୫ । ଆପଣାର ବିଚାରରେ—5. According to one's own estimation. (ଯଥା—ସେ ମନେ ମନେ ଭାରି ସିଆଣାଟାଏ ।) ୬ । ମୁହଁରେ କିଛି ପ୍ରକାଶ ନ କରି—6. Without speaking out any thing.
Mane mane — ମନେ ମନେ — मनहीमन

ମନେ ମନେ ମିଠା(ଠେ)ଇ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—ଭବିଷ୍ୟତ ସମ୍ବନ୍ଧେ କଳ୍ପିତ ଚିତ୍ର ବିଷୟ ଭାବି ଅଳୀକ ଉପଭୋଗ କରିବା—To feel joy at some imaginary picture of the future.
Mane mane mitha(the)i khaiba — ମନେ ମନେ লাড়ু খাওয়া — मनकालड्डु खाना, मनमोदक खाना

ମନେ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସ୍ମରଣ ରଖିବା; ଭୁଲି ନ ଯିବା—1. To bear in mind; to remember. ୨ । ସୁମରଣା କରିବା—2. To recollect. ୩ । ପ୍ରକାଶ ନ କରିବା; ଗୁପ୍ତ ରଖିବା—3. To keep a thing to one's self; not to divulge a thing.
Mane rakhiba — ମନେ ରାଖା — मनमे रखना

ମନେ ହୁଏ—ଦେ. ଅ (ବାକ୍ୟାଂଶ ଅବ୍ୟୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—ମୋତେ ଜଣାଯାଏ ଯେ; ବୋଧହୁଏ; ସମ୍ଭବତଃ—Meseems; perhaps; probably
Mane hue — ମନେ ହୟ — शायद, मालुम होताहै

ମନେ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବୋଧ ହେବା—1. To seem (to me). ୨ । ସ୍ମୃତ ହେବା—2. To be remembered; to be recalled to memory.
Mane heba — ମନେ ହଓୟା — खयाल होना

ମନୋଗତ—ସଂ ବଣ (୨ୟା ତତ୍; ମନସ୍+ଗତ=ପ୍ରାପ୍ତ)—ମାନସିକ; ଯାହା ମନରେ ଉଦିତ ହୁଏ—Mental.
Manogata

ମନୋଗତ ଭାବ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ଅନ୍ତରର ଇଚ୍ଛା; ଯେଉଁ ଭାବ ମନଷ୍ୟ ମନରେ ଉଦିତ ହୁଏ—Heart's wish or desire; mental thought not yet expressed or ventilated.
Manogata bhaba

ମନୋଗତି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମନସ୍+ଗତି)—କଳ୍ପନାର କ୍ରୀଡ଼ା—Flights of imagination; the play of fancy.
Manogati

ମନୋଗମ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମନସ୍+ଗମ୍ୟ)—ଯାହା ମନରେ କଳ୍ପିତ ହୋଇପାରେ; ଚିନ୍ତନୀୟ—Conceivable; thinkable.
Manogamya

ମନୋଜ—ସଂ. ବଣ (ମନସ୍+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯାହା ମନରେ ଉଦିତ ହୁଏ—1. Occuring to one's mind. ୨ । ଆପଣା ମନରୁ ଯାହା ଜନ୍ମେ—2. Born of one's own mind. ସଂ. ବ—କାମ; ମଦନ; ମାନସିଜ—Cupid.
Manoja

ମନୋଜଗତ୍(ତ)—ସଂ. ବ (ମନଃ+ଜଗତ୍; ଅନ୍ତଃକରଣ ରୂପ ଜଗତ୍; ରୂପକ ସମାସ)—ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ତରରେ ବା କଳ୍ପନା ରାଜ୍ୟରେ ଅଙ୍କିତ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ—The microcosm; the sum total of a man's imagination and thoughts.
Manojagat(ta)

ମନୋଜନ୍ମା—ସଂ. ବ (ମନସ୍+ଜନ୍ମନ୍; ବହୁବ୍ରୀହି)—ମନୋଜ; କାମ—Cupid.
Manojanma

ମନୋଜବ—ସଂ. ବଣ (ମନସ୍+ଜବ=ବେଗ)—୧ । (ମନର ବେଗ ପରି ବେଗ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି) ମନପରି ଶୀଘ୍ରଗାମୀ—1. Swift like the mind; quick.
Manojaba

as thought. ୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ମନର ଗତି—2. The movements of the mind; flights of imagination; the wings of fancy. ୩ । ମନର ଅବେଗ—3. Restlessness of mind. ବି. ବି, ପୁଂ—ବିଷ୍ଣୁ—A name of Bishnu.

ମନୋଜବା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଗ୍ନିଜିହ୍ୱାନାମ୍ନୀ ଦେବୀ ବିଶେଷ—
Manojabā Name of a Goddess.

ମନୋଜାତ—ସଂ. ବିଣ (୫ମୀ ବା ୭ମୀତତ୍; ମନସ୍+ଜାତ)—ମନରେ
Manojāta ଉଦିତ ହୋଇଥିବା; ମାନସିକ—Occuring to one's own mind; mental.

ମନୋଜ୍ଞ—ସଂ. ବି (ମନସ୍+ଜ୍ଞା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମନୋହର;
Manojña ମନୋମୁଗ୍ଧକର; ଅତି ସୁନ୍ଦର—Charming;
(ମନୋଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) beautiful; enchanting. ଦେ. ଭିନ—୧ । ମନଗଢ଼ା; କଳ୍ପନାପ୍ରସୂତ; କାଳ୍ପନିକ—1. Imaginary; born of one's imagination. ୨ । ମନୁଆ—2. Wilful.

ମନୋଜ୍ଞତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି. (ମନୋଜ୍ଞ+ଭାବ. ତା; ତ୍ୱ)—ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—
Manojñatā(twa) Beauty.

ମନୋଜ୍ଞା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମନୋଜ୍ଞ+ଆ)—ମନୋଜ୍ଞର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Manojñā Feminine of Manojña. ସଂ. ବି—୧ । କଳାଜୀରା—1. Black cumin seed. ୨ । ଜାଇତ୍ରୀ (ବୃ. ଶ)—2. Mace (spice). ୩ । ମଦ୍ୟ (ବୃ.ଶ)—3. Wine.

ମନୋଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମନସ୍+ଦଣ୍ଡ)—ମନୋବୃତ୍ତିମାନଙ୍କର
Manodanda ନିଷେଧ—Self-control.
(ମନୋନିଗ୍ରହ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନୋଦତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ମନସ୍+ଦତ୍ତ)—ଦିଅଯିବାପାଇଁ
Manodatta ମନରେ ସଂକଳ୍ପିତ—(a thing) Which
(ମନୋଦତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) has been resolved to be given away.

ମନୋଦତ୍ତା କନ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ କନ୍ୟାକୁ କୌଣସି ବର
Manodattā kanyā ସହିତ ବିବାହ ଦେବାପାଇଁ କନ୍ୟାପିତା ମନେ ମନେ ସଙ୍କଳ୍ପ କରିଥାଆନ୍ତି—A daughter who has been bestowed on a bridegroom-elect by a mental resolution of her father or other guardian.

ମନୋଦୁଃଖ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମନସ୍+ଦୁଃଖ)—ମାନସିକ
Manoduhkha ବେଦନା ବା ଅସ୍ୱସ୍ତତା—Mental affliction.

ମନୋଦୁଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ମନ ଦୂଷିତ ବା କଳୁଷିତ—
Manodushta (ମନୋଦୁଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Of sinful mind.

ମନୋଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମନସ୍+ଦୃଷ୍ଟି)—ମନୋନେତ୍ର;
Manodrushti ମନଶ୍ଚକ୍ଷୁ; କୌଣସି ବିଷୟକୁ କଳ୍ପନାନେତ୍ରରେ ଦେଖିବା—Mental vision.

ମନୋଦେବତା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ରୂପକ)—ଅନ୍ତରାତ୍ମା; ବିବେକ
Manodebatā (ବୃ. ଶ)—Conscience.

ମନୋଦ୍‌ବେଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମନସ୍+ଉଦ୍‌ବେଗ)—ଚିତ୍ତର
Manodbega ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—Mental anxiety or restlessness

ମନୋନୟନ—ସଂ. ବି (ମନସ୍+ନୟନ; ୩ୟା ତତ୍)—୧ ।
Manonayana ଅନୁମୋଦନ—1. Approval. ୨ । ପସନ୍ଦ କରି ନେବା; ବାଛିନେବା—2. Nomination; selection; choice. ୩ । ନିର୍ବାଚନ—3. Election. ୪ । ମନୋନେତ୍ର (ଦେଖ)—4. Manonetra (See)

ମନୋନିବେଶ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମନସ୍+ନିବେଶ)—ମନୋ-
Manonibesa ଯୋଗ; ଅଭିନିବେଶ—Attention; concentration of mind on a particular matter.

ମନୋନୀତ—ସଂ. ବିଣ (ମନସ୍+ନୀତ; ୩ୟା ତତ୍)—୧ । ନିର୍ବାଚିତ—
Manonita 1. Selected; chosen; elected. ୨ ।
(ମନୋନୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅନୁମୋଦିତ—2. Approved

ମନୋନେତ୍ର—ସଂ. ବି (ରୂପକ ସମାସ; ମନସ୍+ନେତ୍ର)—ମନଶ୍ଚକ୍ଷୁ,
Manonetra କଳ୍ପନା ଚକ୍ଷୁ—The mind's eye; mental vision.

ମନୋପଲି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ବାଣିଜ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଉଚ୍ଚାଙ୍କ-
Manopali ଠାରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମିଳିବା ଏକଚାଟିଆ ଅଧିକାର;
मनोपली କୌଣସି ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର କ୍ରୟବିକ୍ରୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଏକାଧିକାର—
मनोपली Monopoly.

ମନୋବାଞ୍ଛା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମନସ୍+ବାଞ୍ଛା)—ଇପ୍ସିତ; ଅନ୍ତରର
Manobāñchhā ଇଚ୍ଛା—Heart's desire; wish.
(ମନୋବାସନା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ମନୋବାଞ୍ଛିତ—ବିଣ)

ମନୋବାଞ୍ଛା ପୂରଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମନୋବାଞ୍ଛା+ପୂରଣ)—
Manobāñchhā pūrana ମନରେ ଭିତର ଥିବା ବାସନାର
ମନୋବାଞ୍ଛା ପୂର୍ତ୍ତି } ଅନ୍ୟରୂପ ସିଦ୍ଧି—Fulfilment of one's
ମନୋବାଞ୍ଛା ସିଦ୍ଧି } desire; attainment of one's wished-for object; realisation of one's wish.

ମନୋବିକାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମନସ୍+ବିକାର)—୧ । ମନ-
Manobikāra ବିଗିଡ଼ା; ଚିତ୍ତର ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥା—
(ମନୋବିକୃତି—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Unnatural state of mind. ୨ । ଚିତ୍ତ ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—2. Mental anxiety; perturbation of mind; revulsion of feeling. ୩ । ଚିତ୍ତର ଦୁର୍ବଳତା—3. Mental weakness; weakness of mind. ୪ । ଚିତ୍ତରେ କୌଣସି ସୁଖଜ ବା ଦୁଃଖଜ ଭାବ ବା ବିଷୟର ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ଅବସ୍ଥା (ବୃ. ଶ)—4. Emotion. [ଦ୍ର—ରାଗ, ଦ୍ୱେଷ, କ୍ରୋଧ, ଦୟା ଆଦି ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ମନୋବିକାର

ଅଟେ । ସାଧାରଣତଃ ମନୋବିକାର ଜାତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କେତେକ ଶାରୀରିକ ବିକାର (ଯଥା—ରୋମାଞ୍ଚ, ସ୍ୱେଦ, କମ୍ପ, ଅଶ୍ରୁ, ହୃଦୟର ସ୍ପନ୍ଦନ) ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।)

ମନୋବିଚ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମନସ୍+ବିଚ୍ଛେଦ)—ମନାନ୍ତର
Manobichchheda —Ill-feeling; estrangement.

ମନୋବିଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି (ଅଧୁନାକ ବ୍ୟବହାର, ମ. ପ. ଲୋ. ମନ: ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଜ୍ଞାନ)—ଯେଉଁ ବିଜ୍ଞାନଶାସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ମନୋବୃତ୍ତିମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମେ—Psychology.
Manobijnāna

ମନୋବିବାଦ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମନସ୍+ବିବାଦ)—ମନୋମାଳିନ୍ୟ; ଦୁଇଜଣଙ୍କର ମନର ଅମେଳ; ମନାନ୍ତର—Disagreement; ill-felling; bad blood; estrangement; difference of opinion between two persons.
Manobibāda

ମନୋବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମନସ୍+ବୃତ୍ତି)—୧ । ଚିନ୍ତା—1. Thought. ୨ । ସ୍ମରଣ, ମନନ, ଅନୁଧ୍ୟାନାଦି ମାନସିକ ବୃତ୍ତି ବା ମନର କାର୍ଯ୍ୟମାନ—2. The operations of the mind, such as memory, thinking, attention etc. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଅଧିକାର ବା ସ୍ୱତ୍ୱ ନ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଭରଣପୋଷଣାର୍ଥ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦେୟ—A grant for the maintenance of a person who has no title to a property.
Manobrutti

ମନୋବେଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମନସ୍+ବେଗ)—୧ । ମନର ବେଗ ବା ଚଞ୍ଚଳତା—1. Velocity of the thought. ୨ । ମନ ପରି ଚଞ୍ଚଳ ଗତି—2. Swiftness like that of the mind. ୩ । ମନୋଦ୍ୱେଗ; ଚିତ୍ତଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—3. Mental anxiety. ୪ । ମନୋବିକାର (ଦେଖ)—4. Manobikāra (See)
Manobega

ମନୋବେଦନା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମନସ୍+ବେଦନା)—୧ । ମାନସିକ ଯାତନା—1. Mental affliction; (ମନୋବ୍ୟଥା—ଅନ୍ୟରୂପ) mental agony. ୨ । ଅନ୍ତରର ଦୁଃଖ; ମନୋଦୁଃଖ—2. Sadness of the heart; melancholy.
Manobedanā

ମନୋଭଙ୍ଗ—ଦେ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମନସ୍+ଭଙ୍ଗ)—୧ । ମନୋଦୁଃଖ—1. Dejection ୨ । ଆଶାର ଭଙ୍ଗ—2. Disappointment.
Manobhanga

ମନୋଭବ—ସଂ. ବି (ମନସ୍+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମନସିଜ, କାମ; କନ୍ଦର୍ପ—Cupid. ସଂ. ବିଣ—ମନରୁ ଜାତ—Born of the mind.
Manobhaba

ମନୋଭାବ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମନସ୍+ଭାବ)—ମନୋଗତ ଭାବ; ଅନ୍ତରର ଇଚ୍ଛା—Intention; what is uppermost in one's thoughts or mind.
Manobhāba

ମନୋଭିଳଷିତ—ସଂ. ବିଣ (୭ମୀ ତତ୍, ମନସ୍+ଅଭିଳଷିତ)—ମନୋଭୀଷ୍ଟ; ଇପ୍ସିତ—Wished-for; desired. ସଂ. ବି—ମନୋଭିଳାଷ (ଦେଖ)—Manobhilāsha (See)
Manobhilashita

ମନୋଭିଳାଷ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମନସ୍+ଅଭିଳାଷ)—ମନସ୍କାମନା—Heart's desire.
Manobhilāsha

ମନୋଭୀଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (୭ମୀ ତତ୍, ମନସ୍+ଅଭୀଷ୍ଟ)—ଇପ୍ସିତ—Wished-for; desired; longed for. ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମନୋବାଞ୍ଛା; ମନସ୍କାମନା; ମନୋରଥ—One's cherished desire; longing of the heart.
Manobhishta

ମନୋଭୀଷ୍ଟ ଫଳ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା, ମନୋଭୀଷ୍ଟ+ଫଳ)—ଯେଉଁ ଫଳ ପାଇବାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ବାଞ୍ଛା କରିଥାଏ—The fruits of one's desires.
Manobhishta phala

ମନୋଭୀଷ୍ଟ ଫଳପ୍ରଦ—ସଂ. ବିଣ (ମନୋଭୀଷ୍ଟ ଫଳ+ପ୍ର+ଦା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ମନୋବାଞ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଫଳ ଦେଇପାରେ—Capable of granting one's desires.
Manobhishta phalaprada
[ମନୋଭୀଷ୍ଟଫଳପ୍ରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ମନୋଭୀଷ୍ଟଫଳ ପ୍ରାପ୍ତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମନୋଭୀଷ୍ଟ ଫଳ+ପ୍ରାପ୍ତି)—ମନୋବାଞ୍ଛାର ପୂରଣ; ମନରେ ପାଇଥିବା ଫଳ ପାଇବା—The fulfilment or attainment of one's desires; the realisation of one's desires.
Manobhishta phala prāpti
ମନୋଭୀଷ୍ଟ ଫଳଲାଭ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମନୋଭୀଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧି }

ମନୋଭୂ—ସଂ. ବି (ମନସ୍+ଭୂ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ମନସିଜ; ମନୋଭବ; ମଦନ; କାମ—Cupid.
Manobhū
[ମନୋମଥନ, ମନୋଯୋନି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମନୋମତ—ସଂ. ବିଣ (ମନସ୍+ମତ)—ଇଚ୍ଛାନୁରୂପ; ବାଞ୍ଛାନୁରୂପ—To one's liking; agreeable to one's mind; suiting one's fancy.
Manomata

ମନୋମଦ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମନସ୍+ମଦ)—ମନର ଅହଙ୍କାର—Pride felt in one's mind.
Manomada

ମନୋମୟ—ସଂ. ବିଣ (ମନସ+ମୟ)—ମାନସିକ—Mental.
Manomaya

ମନୋମୟ କୋଷ—ସଂ. ବି—(ବେଦାନ୍ତଦର୍ଶନ) ମନୁଷ୍ୟର ଆତ୍ମାର ଆବରଣରୂପେ ଆତ୍ମାକୁ ବେଢ଼ି ରହିଥିବା ୫ ଗୋଟି କୋଷ ବା ଖୋଳ ମଧ୍ୟରୁ ୨ୟ କୋଷ—The 2nd of the 5 sheaths said to envelop the soul of man (in Bedānta philosophy).
Manomaya kosha

ମନୋମାଳିନ୍ୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମନସ୍+ମାଳିନ୍ୟ)—୨ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତରର ଅମେଳ; ମନାନ୍ତର—Ill-feeling; disagreement; bad blood; estrangement.
Manomālinya

ମନୋମୁଗ୍ଧକର—ସଂ. ବିଣ (ମନସ୍+ମୁଗ୍ଧ+କୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—
Manomugdhakara ଯେ ବାଁ ଯାହା ମନକୁ ମୋହିତ କରେ-
[ମନୋମୁଗ୍ଧକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] Enchanting; captivating; en-
(ମନୋମୁଗ୍ଧକାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) thralling the mind.

ମନୋମୋହନ—ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମନସ୍+ମୋହନ)—
Manomohana ମନୋହର; ମନୋମୁଗ୍ଧକର; ଅତ୍ୟନ୍ତ ରମଣୀୟ—
[ମନୋହରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ] Enchanting; fascinating.
(ମନୋମୋହିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ତପ ଫଳେ ସେବୁ ହୋଇଛ ଏ ବଦମୋହନ-ମନମୋହିନୀ । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।]

ମନୋଯାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମନସ୍+ଯା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.
Manojāyi ୧ବ)—ମନ ପରି ବେଗଶାଳୀ—As swift as
[ମନୋଯାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] thought.

ମନୋଯୋଗ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମନସ୍+ଯୋଗ)—ମନଃସଂଯୋଗ;
Manojoga କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ମନ ଦେବା; ଅଭିନିବେଶ—
[ଅମନୋଯୋଗ—ବିପରୀତ] Attention; concentration
of one's mind to a particular matter.
(ମନୋଭିବେଶ, ମନୋଭିନିବେଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନୋଯୋଗ ଆକର୍ଷଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନୋଯୋଗ+
Manojoga ākarshaṇa kariba ଆକର୍ଷଣ+କୃ. ଧାତୁ)—
মনোযোগ আকর্ষণ করা କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର
मनोयोग आकर्षण करना ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆକର୍ଷଣ କରିବା—To
draw a person's attention to any matter.

ମନୋଯୋଗ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନୋଯୋଗ+କୃ ଧାତୁ)—
Manojoga kariba କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ମନ ଦେବା; ମନ
মনোযোগ দেওয়া **मनोयोग देना** ଲଗାଇବା—To closely
(ମନୋଯୋଗ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) attend to a thing.

ମନୋଯୋଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମନୋଯୋଗ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—
Manojogi କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ଅଭିନିବେଶକାରୀ—
(ମନୋଯୋଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Attentive.
(ଅମନୋଯୋଗୀ—ବିପରୀତ)

ମନୋରଞ୍ଜକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମନସ୍+ରନ୍ଜ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Manoranjaka ୧ । ଚିତ୍ତର ତୁଷ୍ଟିବିଧାୟକ—1. Pleasing;
(ମନୋରଞ୍ଜିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) amusing. ୨ । ଚିତ୍ତର ମୁଗ୍ଧତା ସମ୍ପାଦକ—2. Enchanting.

ମନୋରଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି—୧ । ଚିତ୍ତର ସନ୍ତୋଷ ସାଧନ—1. Grati-
Manoranjana fication of mind; entertainment;
diversion. ୨ । ଚିତ୍ତର ମୁଗ୍ଧତା ସମ୍ପାଦନ—
2. Enchantment. ଦେ. ବିଣ—ମନୋରଞ୍ଜକ;ଆନନ୍ଦ-
ଦାୟକ—Gratifying; entertaining; charm-
ing; enchanting.

ମନୋରଞ୍ଜୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମନସ୍+ରନ୍ଜ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)-
Manoranji ମନୋରଞ୍ଜକ; ମନୋମୋହନ—Gratifying.
(ମନୋରଞ୍ଜିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମନୋରଥ—ସଂ. ବ (ମନସ୍+ରଥ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମନର ବାଞ୍ଛା
Manoratha ବା ଅଭିଳାଷ; ମନସ୍କାମନା—1. Desire.
୨ । ଅଭିଳଷିତ ବସ୍ତୁ—2. The desired object.

ମନୋରଥ ଗତି—ସଂ. ବ (ସ. ପ. ଲୋ; ମନୋରଥାନୁରୂପ ଗତି)—
Manorath gati ୧ । ଯଥେଚ୍ଛା ଗମନ ଶକ୍ତି—1. The
power of moving according to one's free
will; freedom of movement. ୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)
ମନର ଅଭିଳାଷର ଗତି—2. The movement of
one's desires; ambition.
ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମନ ପରି ଦ୍ରୁତଗାମୀ—
As swift as thought.

ମନୋରଥ ଦ୍ୱାଦଶୀ—ସଂ. ବ—ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀ ଓ ସେ ଦିନ
Manoratha dwādaśi ଅନୁଷ୍ଠେୟ ବ୍ରତ—The 12th
day of the bright fortnight of Chaitra
and a religious fast observed that
day.

ମନୋରଥ ଦ୍ୱିତୀୟା—ସଂ. ବ—ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱିତୀୟା; ଜଗନ୍ନାଥ ମହା-
Manoratha dwitiyā ପ୍ରଭୁଙ୍କର ରଥ ଯାତ୍ରା ବା ଗୁଣ୍ଡିଚା
ଯାତ—The 2nd day of the bright fort-
night of Āshārdha; the day of the Puri
car-festival.

ମନୋରଥ ସିଦ୍ଧି—ସଂ. ବ—ମନୋବାଞ୍ଛାର ସାଫଲ୍ୟ—The fulfil-
Manoratha siddhi ment or realisation of one's
desires.

ମନୋରମ—ସଂ. ବିଣ (ମନସ୍+ରମ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍, ରମି ଧାତୁ=ଆନନ୍ଦିତ
Manorama କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମନୋଜ୍ଞ; ମନୋହର;
(ମନୋରମ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମନୋମୁଗ୍ଧକର; ସୁନ୍ଦର—Pleasing;
charming; beautiful ଦେ. ବ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—
ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; ଶୋଭା—Beauty. [ଦ୍ର—କର୍ଣ୍ଣମିଆସୁ
କୋହଲ ଚହିଁର ମନୋରମ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ
ବିଳାସ ।]

ମନୋରମା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମନୋରମର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Manoramā Manorama. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କାର୍ତ୍ତ-
ବୀର୍ଯ୍ୟାର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କର ଧର୍ମପରାୟଣା ପତିବ୍ରତା ମହିଷୀ—
1. Name of the pious wife of king
Kārttabirjyārjuna. [ଦ୍ର—ପରଶୁରାମଙ୍କ
ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ ନ କରିବାକୁ ଏ ଏହାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ବିଶେଷ
ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ;ଜନ୍ତୁ ଏହା କ୍ଷତ୍ରିୟୋଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ ହେବ
ନାହିଁ ବୋଲି ସ୍ୱାମୀ କହିବାରୁ ପତିଙ୍କର ପରାଜୟ ଓ ମୃତ୍ୟୁ
ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ବୋଲି ବୁଝିପାରି ଏ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନିଧନ ପୂର୍ବରୁ
ଯୋଗାବଲମ୍ବନପୂର୍ବକ ତନୁ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ।] ୨। ପ୍ରଜା-
ପତି ରୁଚିଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ରୌଚ୍ୟ ମନୁଙ୍କର ମାତା—2. Name
of the wife of 'Ruchi' one of the progeni-
tors of mankind. [ଦ୍ର—ବରୁଣ ପୁତ୍ର ପୁଷ୍କରଙ୍କ
ଔରସରେ ପ୍ରମ୍ଲୋଚା ନାମ୍ନୀ ଅପ୍ସରା ଗର୍ଭରୁ ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ ।]

୩ । ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ଉପାସ୍ୟ ଦେବତାବିଶେଷ—3. Name of a Buddhist Goddess. ୪ । ଦଶାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—4. Name of a metre of 10 letter. [ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରଥମ, ଦ୍ୱିତୀୟ, ତୃତୀୟ, ସପ୍ତମ ଓ ନବମ ବର୍ଣ୍ଣ ଲଘୁ ଓ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ଗୁରୁ—ବୃ. ଛନ୍ଦସାଗର ।] ୫ । ଗୋରୋଚନା—5. A yellow pigment obtained from the body of dead cows. ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to females.

ମନୋରମ୍ୟ—ଦେ. ବିଣ (ସ. ମନୋରମ)—ରମଣୀୟ; ମନୋ- Manoramya ମୁଗ୍ଧକର; ମନୋହର—Beautiful; charming. (ମନୋରମ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମନୋରାଜ୍ୟ—ସ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧା; ମନସ୍+ରାଜ୍ୟ)—ଅଲଙ୍କାରଣରୂପ Manorājya ରାଜ୍ୟ; ରାଜ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯିବା ମନ; ହୃଦୟରାଜ୍ୟ—The mind or heart (compared to a kingdom).

ମନୋଲୁବ୍ଧକ—ସ. ବିଣ (ମନସ+ଲୁବ୍ଧ+କ)—ଯାହା ଦ୍ୱାରା ମନରେ Manolubdhaka ଲୋଭ ଜାତ ହୁଏ; ମନର ଲୋଭଜନକ; ମନଲୋଭା } ମନୋଲୋଭା } ଦେଶଜରୂପ ମନୋହର—That which causes a hankering after it; fascinating. (ମନୋଲୁବ୍ଧିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମନୋହର—ସ.ବିଣ (ମନସ୍+ହୃ ଧାତୁ=ହରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—Manohara ରମଣୀୟ; ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ; ସୁନ୍ଦର—Enchanting; (ମନୋହରତା[ତ୍ୱ]—ବିଶେଷ୍ୟ) charming; lovely; beautiful; graceful; fascinating; (ମନୋହରା—ସ୍ତ୍ରୀ) captivating. ଦେ. ବି—୧ । ଲିଆକୁ ଚୂନା କରି ଗୁଡ଼ରେ ପାଗ କରି ତିଆରି କରାଯିବା ମୁଆଁ—1. Balls made of powdered fried paddy seasoned with molasses. [ଦ୍ର—ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବାବେଳେ ବୋହୂଭାରରେ ଏହାକୁ ଝିଅଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ପଠାଯାଏ ।] ମନୋହରା लड्डु, लाइ ୨ । ଏକପ୍ରକାର ପିଠାଇ—2. A kind of sweetmeat.

ମନୋହରଣ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍;ମନସ୍+ହରଣ)—୧ । ଚିତ୍ତାକର୍ଷଣ; Manoharaṇa ମନକୁ ମୁଗ୍ଧ କରିବା—1. Fascinating the mind; attracting a person's mind or heart. ୨। ମନରେ ଅନୁରାଗ ଉତ୍ପାଦନ—2. Sowing the seeds of love or attachment in the mind of a person.

ମନୋ(ନୁ)ହର ଫାସିଆରା ପାଲା—ଦେ.ବି—ସତ୍ୟପୀର ବା ସତ୍ୟନାରାୟଣ Mano(nu)hara phāsiārā pālā ପାଲାର ଗୋଟିଏ ଗଳ୍ପ—One of the stories of the Satyapira Deity. [ଦ୍ର—ଏହି ଗଳ୍ପରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଯେ ମନୋହର ଫାସିଆରା ନାମକ ଜଣେ ଡକାଇତ ସତ୍ୟନାରାୟଣଙ୍କର ଜଣେ ବିଦେଶାଗତ ଭକ୍ତକୁ କୌଶଳକ୍ରମେ ଆପଣାର ଘରକୁ ଫାନ୍ଦରେ ଦେଇ ଆଣି ତାହାର ଧନସମ୍ପତ୍ତି ଲୁଣ୍ଠନ କରିବାକୁ ପଥିକକୁ ମାରି ପକାଇବାକୁ ବସିଥିଲା; ତାକୁ ସତ୍ୟପୀର ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଦୟାରୁ ଭକ୍ତ ଡକାଇତର ଝିଅ ରଙ୍ଗଲତା ଭକ୍ତ ବିଦେଶୀ-ଗତ ବ୍ୟକ୍ତିର ରୂପରେ ମୁଗ୍ଧା ହୋଇ ତାହାଠାରେ ପ୍ରବଳ ପ୍ରଣୟରେ ଆସକ୍ତା ହୋଇ ତାକୁ ସ୍ୱୀୟ ପିତାର ଚକ୍ରାନ୍ତରୁ ରକ୍ଷା କଲା ।]

ମନୋହରା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମନୋହର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଯୁଥିକା; Manoharā ଯୁଈଫୁଲ—1. A kind of small jasmine. ୨ । ଜାତିପୁଷ୍ପ; ଜାଈଫୁଲ—2. Another kind of jasmine. ୩ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ—3. Gold.

ମନୋହରି—ଦେଦେ. ବି—ମଣିଆରି (ଦେଖ)—Maniāri (See) Manohari ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ସାମୁଦ୍ରିକ କ୍ଷୁଦ୍ର ମତ୍ସ୍ୟ- मनिहारी ବିଶେଷ—A kind of small seafish. [ଦ୍ର— मनिहारी ଏହା ଦେଖିବାକୁ କେଉଣ୍ଡି ମାଛ ପରି ।]

ମନୋହର୍ତ୍ତା—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମନସ୍+ହର୍ତ୍ତୃ, ୧ମା. ୧ବ)—ଚିତ୍ତା- Manohartta (ମନୋହର୍ତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କର୍ଷକ—Fascinating.

ମନୋହାରିତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବି (ମନୋହାରିନ୍+ତା, ତ୍ୱ)—ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ— Manohārita(twa) Loveliness; charm.

ମନୋହାରୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମନସ୍+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମା. Manohāri ୧ବ.)—ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ—Fascinating; attractive. ମନୋହାରିଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ମନୋଲ୍ଲାହରୀ } ଦେ. ବି (ସ ମନୋହାରିନ)—୧ । (ପୁଂ) ପ୍ରେମିକ—1. (a female's) (ମନୋଲ୍ଲାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Lover. [ଉ—ନବନୀତ ଚୋର ସ୍ୱାମିକା ମନୋହାରୀ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଆଦ ।] ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ; ସ, ମନୋହାରିଣୀ) ପତ୍ନୀ; ଭାର୍ଯ୍ୟା—2. Wife. (ଉ—ଉଦ୍‌ବେଗ ମନେ ଧରି ନଳ-ମନୋହାରୀ, ସେଠାରୁ ଗଲେ ଘୋଡ଼ଣବନକୁ ବାହାରି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଆଦ ।)

ମନୋହ୍ୱା—ସ. ବି (ମନସ୍+ହ୍ୱେ. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ+ଆ)—ମନଃଶିଳା Manohwā (ବୃ. ଷ)—Red arsenic.

ମନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. ପ୍ରତ୍ୟୟ ପୁଂ. (ସ. ମତ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟର ଅପଭ୍ରଂଶ; ଯଥା— Manta ଗୁଣମନ୍ତ, ଧନମନ୍ତ, ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ) ଯାହାର ଅଛି— मन्त A suffix which is a variation of the मन्त Sanskrit suffix 'Mat'. ଦେ. ଅ. ପ୍ରତ୍ୟୟ— (ମନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସର୍ବନାମ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ; ଯଥା—ଏମନ୍ତ, କେମନ୍ତ, ତେମନ୍ତ) ପରି; ପ୍ରକାରେ—(An affix added to pronouns meaning) Like; in (such) a manner.

ମନ୍ତବ୍ୟ—ସ.ବିଣ (ମନ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ତବ୍ୟ)—୧ । ମନନୀୟ;କଳ୍ପନୀୟ— Mantabya 1. Conceivable. ୨ । ଭାବ୍ୟ; ଚିନ୍ତନୀୟ—2. Thinkable. ୩ । ବିବେଚନା ଯୋଗ୍ୟ—3. Fit to be considered. ୪ । ମାନନୀୟ (ବୃ. ଷ)— मन्तव्य 4. Respectable. ଦେ. ବି—୧ । ଅଭିମତ— मन्तव्य 1. Remark. ୨ । ପ୍ରକାଶିତ ଅଭିପ୍ରାୟ—2. Expressed intention. ୩ । ମତ—3. Opinion.

ମନ୍ତବ୍ୟ କ(କା)ଲମ୍—ଦେ. ବି (ମନ୍ତବ୍ୟ+ଇଂ. କଲମ୍; କଡ଼ଦଥା)—
Mantabya ka(kā)lam କାଗଜର ବା ଫାରମର ଯେଉଁ
মন্তব্য কলম অଲେଖା ସ୍ତମ୍ଭ ମନ୍ତବ୍ୟ ଲେଖାଯିବା ପାଇଁ ଛଡ଼ାଯାଇ
मन्तव्य कलम ଥାଏ—A column of space left or
[ମନ୍ତବ୍ୟ ଘର(ର)—ଅନ୍ୟରୂପ] intended for the endorsement of remarks or opinions; the remarks-column of a form or statement.

ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଭିମତ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
Mantabya debā To give an opinion.
মন্তব্য দেওয়া मन्तव्य देना

ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ—ଦେ. ବି (ଅଧୁନିକ)—ଆପଣାର ଅଭିପ୍ରାୟର ବ୍ୟକ୍ତି-
Mantabya prakāś କରଣ—Passing of a remark.
মন্তব্য প্রকাশ मन्तव्यप्रकाश

ମନ୍ତବ୍ୟ ଲିପି—ଦେ. ବି—ଅଭିମତ ପ୍ରକାଶକ ଲେଖା—A writing
Mantabya lipi embodying a person's opinion.
মন্তব্য লিপি मन्तव्य लेख (ମନ୍ତବ୍ୟଲେଖ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ୍ତବ୍ୟ ସ୍ତମ୍ଭ—ସଂ. ବି—(ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ମନ୍ତବ୍ୟ କଲମ୍ (ଦେଖ)
Mantabya stambha Mantabya kalam (See)

ମନ୍ତର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ)ବି -(ସଂ.ମନ୍ତ୍ର)—ମନ୍ତ୍ର(ଦେଖ)—Mantra (See)
Mantara মন্তর मन्तर [ଦ୍ର—ମନ୍ତର ଦେଇ ଅନ୍ତର ଛନ୍ଦ ପୁଂସ । ଭକ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।]

ମନ୍ତର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମନ୍ତ୍ର+କୃ ଧାତୁ)—ମନ୍ତ୍ର କରିବା
Mantara karibā (ଦେଖ)—Mantra karibā (See)
মন্তর করা टोना मन्तर करना

ମନ୍ତର ଘି(ଘେ)ନିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—(ସଂ. ମନ୍ତ୍ର+ଗ୍ରହଣ)—ମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ
Mantara ghi (ghe)nibā କରିବା (ଦେଖ)—Mantra
মন্ত্র লওয়া मन्तर लेना grahaṇa karibā (See)
(ମନ୍ତର ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ୍ତର ଦେବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—(ସଂ. ମନ୍ତ୍ର+ଦା ଧାତୁ)—ମନ୍ତ୍ର ଦେବ
Mantara debā (ଦେଖ)—Mantra debā (See)
মন্ত্র দেওয়া मन्तर देना

ମନ୍ତର ଯନ୍ତର—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ମନ୍ତ୍ର+ଯନ୍ତ୍ର)—ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Mantara jantara Mantra jantra (See)
যন্ত্র মন্ত্র मन्तर यन्तर

ମନ୍ତା—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ (ମନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତୃ;୧ମା.୧ବ)—୧ । ମନନକାରୀ;
Mantā ଅନୁଚିନ୍ତନକାରୀ—1. Contemplating. ୨ ।
(ମନ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ମନ୍ତ୍ରଣାଦାତା; ମନ୍ତ୍ରୀ—2. Councillor; counsellor; advisor;

ମନ୍ତା(ନ୍ଥା)ରୀ(ଡ଼ୀ)—ଦେ. ବି—ମନ୍ଥରୀ (ଦେଖ)
Mantā(nthā)rī(ṛdī) Mantharī (See)

ମନ୍ତି(ନ୍ତେ)—ଦେ. ଅ. ପ୍ରତ୍ୟୟ (ସର୍ବନାମ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ ଯଥା—
Manti [nte] ଏମନ୍ତି, ଏମନ୍ତେ; ସେମନ୍ତି, ସେମନ୍ତେ; କେମନ୍ତି,
মত, মতন କେମନ୍ତେ; ଯେମନ୍ତି, ଯେମନ୍ତେ)—ପ୍ରକାରେ—
सा Like.

ମନ୍ତିକା—ଦେ. ବିଣ ଓ ଅ—ପ୍ରକାରର—Of (any) kind. [ଦ୍ର—
Mantikā ସର୍ବନାମ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ । ଯଥା—ଏମନ୍ତିକା=ଏ
মতন सा ପ୍ରକାରର ।] (ଯଥା—ମତେ ଏମନ୍ତିକା କଥା
(ମନ୍ତିକଥା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆସେ ନାହିଁ ।)

ମନ୍ତିରି—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମନ୍ତ୍ରୀ)—ମନ୍ତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Mantiri মন্ত্রী मन्तरी Mantrī (See)

ମନ୍ତୁ—ସଂ. ବି (ମନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୁ)—୧ । ମନୁଷ୍ୟ—1. Man.
Mantu ୨ । ରାଜା—2. King. ୩ । ପ୍ରଜାପତି—3. The primordial progenitor of mankind. ୪ । (+ଭାବ. ତୁ) ଈର୍ଷା—4. Envy; spite; rancour, ୫ । କୋପ—5. Anger. ୬ । (+କର୍ମ. ତୁ) ଅପରାଧ—6. Fault; crime.

ମନ୍ତୁରା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନ୍ତ୍ରଣ)—ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ—Act of consecra-
Manturā itng a thing by reciting mystic
পড়া पढ़ना incantations. ଦେ. ବିଣ—ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ—
পড়া पढ़ाहुआ Consecrated by the recital of mystic incantation.

ମନ୍ତୁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନ୍ତ୍ରଣ)—ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା;
Manturā(re)ibā ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଫୁଙ୍କିବା—
মন্ত্রিতকরা; মন্ত্রান To consecrate a thing by
मन्तराना uttering mystic formulas over it.
(ମନ୍ତୁରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ମନ୍ତ୍ରପାଠ କରି ଧୂଳ, ଲୁଣ ଓ ଜଳ-ଆଦିକୁ ମନ୍ତୁରାଇବାକୁ ହୁଏ । ଏପରି କରିବାଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ବା ଅସାଧାରଣ ଶକ୍ତି ପ୍ରବେଶ କରିଥିବା କଥାଯାଏ ।]

ମନ୍ତ୍ର୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ମନ୍ତ୍ରଣା କରିବା—1. To consult; to
Mantr (root) take counsel; ୨ । ପରାମର୍ଶ ଦେବା —2. To counsel; to give advice. ୩ । ବିଚାର କରିବା—3. To deliberate; to ponder. ୪ । ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ ବା ପ୍ରୟୋଗ ପୂର୍ବକ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ବା ସ୍ଥାନକୁ ପବିତ୍ରୀକୃତ ବା ପ୍ରଭାବଶାଳୀ କରିବା —4. To consecrate (a thing or place) by chanting or applying esoteric formulas; to enchant with spells or charms. ୫ । କହିବା; ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—5. To speak; to mutter (Apte)

ମନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ମନ୍ତ୍ର୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ବୈଦିକ ଉପାସନାରେ
Mantra ବ୍ୟବହୃତ ଦେବତାବିଶେଷଙ୍କର ଉପଯୁକ୍ତ ବାକ୍ୟ ବା ପଦ—1. A sacred mystic text; mystic syllable or words used in the vedic worship of different Deities; incantation; mystic formula. [ଦ୍ର—ଯାହାଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧନ ଲାଭ ହୁଏ ଓ ସଂସାର ସାଗରରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଉଦ୍ଧାର ପାଏ ତାହାକୁ ମନ୍ତ୍ର ବୋଲାଯାଏ । ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ମନନ ଓ

ତ୍ରାଣ ଲାଭ ହୁଏ । ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେବତାଙ୍କ ଉପାସନା ପାଇଁ ଓ ସିଦ୍ଧି ଲାଭପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମନ୍ତ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଛି; ନିରୁକ୍ତ ଅନୁସାରେ ବୈଦିକ ମନ୍ତ୍ରକୁ ୩ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ଅଛି । ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରରେ ଦେବତାଙ୍କୁ ପରୋକ୍ଷଜ୍ଞାନ କରି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି 'ସେ' ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ତାହାକୁ ପରୋକ୍ଷକୃତ, ଯହିଁରେ ଦେବତାଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ କରି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି 'ତୁମ୍ଭେ' ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ତାହାକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷକୃତ; ଯହିଁରେ ନିଜଠାରେ ଦେବତାଙ୍କର ଆରୋପ କରାଯାଇ ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ ଓ ମୁଦ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ସ୍ତୁତି କରାଯାଏ ତାହାକୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ମନ୍ତ୍ର ବୋଲାଯାଏ । ମନ୍ତ୍ରର ବିଷୟ ପ୍ରାୟଶଃ ସ୍ତୁତି, ଆଶୀର୍ବାଦ, ଶପଥ, ଅଭିଶାପ, ପରିଦେବନା, ନିନ୍ଦା, ନିଜର ମଙ୍ଗଳକାମନା, ଶତ୍ରୁର ଅନିଷ୍ଟ କାମନା ଅଟେ । ମୀମାଂସା ଅନୁସାରେ ବେଦର ଯେଉଁ ବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା କୌଣସି କର୍ମ କରିବାକୁ ପ୍ରେରଣା ବା ଉତ୍ସାହ ମିଳେ ତାହାକୁ ମନ୍ତ୍ର ବୋଲାଯାଏ । ମୀମାଂସାକାର ମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦେବତା ବୋଲି ମାନି ଅଛନ୍ତି ଓ ମନ୍ତ୍ର ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଦେବତା ନାହାନ୍ତି ବୋଲି କହି ଅଛନ୍ତି । ବୈଦିକ ଗଦ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରକୁ ଯଜୁଃ ଓ ପଦ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରକୁ ଋକ୍ ଓ ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ର ଗୀତ ହୁଏ ତାକୁ ସାମନ୍ କହନ୍ତି । ତନ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରସନ୍ନତା ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କାମନାର ସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମନ୍ତ୍ରର ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ; ବେଦର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ମନ୍ତ୍ରମାନ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି, ତାକୁ ସଂହିତା ବୋଲାଯାଏ । ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ତ୍ରରେ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ଏକ ବା ତତୋଧିକ ଅକ୍ଷର ଥାଏ; ତାକୁ ଉକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରର ବା ମନ୍ତ୍ରୋଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦେବତାଙ୍କର ବୀଜମନ୍ତ୍ର ବା ବୀଜ ବୋଲାଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ମନ୍ତ୍ରମାନ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ 'ଓଁ' ବୋଲାଯାଏ; ଯଥା—ଓଁ ନମଃ ଶିବାୟ ।]

୨ । ମନ୍ତ୍ରଣା; ଗୁପ୍ତବିଚାର; ପରାମର୍ଶ—2. Secret consultation; counsel; deliberation. ୩ ସନ୍ଧିବିଗ୍ରହାଦି ବିଷୟକ ରାଜନୀତିକ ଗୁପ୍ତବିଚାର—3. Political consultation; policy; secret consultation regarding the administration of a state. ୪ । ବଶୀକରଣ, ସ୍ତମ୍ଭନ, ମୋହନ, ଉଚ୍ଚାଟନାଦି ଅଭିଚାର କାମରେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପଦମାନ—4. Spells or charms applied for the purpose of bringing persons under one's control, hypnotising or influencing the action of other people; a charm; a spell. ୫ । ରହସ୍ୟ; ଗୁପ୍ତକଥା—5. A secret. ୬ । କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କ ଆରାଧନା ପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ରନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଶିଷ୍ଟ ପଦମାନ (ଯଥା—ନାରାୟଣ ମନ୍ତ୍ର, ଦୁର୍ଗାମନ୍ତ୍ର)—6. A formula specified for a particular Deity. ୭ । ବେଦର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ମନ୍ତ୍ରମାନ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ଅଛି; ସଂହିତା—7. The portion of the Bedas containing the Mantras or formulas for prayers to different Deities. ୮ । ଗୁପ୍ତ ବିଚାରଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ଉପାୟ—8. Secret plan (Apte). ୯ । କୌଣସି କର୍ମର ମୂଳସୂତ୍ର—9. Policy (Apte). ୧୦ । ରାଜନୀତିକୁଶଳତା—10. Statesmanship (Apte). ୧୧ । ନିଜର ଇଷ୍ଟ ଦେବତାଙ୍କ ଉପାସନା ମନ୍ତ୍ର; ଯାହା ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଦୀକ୍ଷାରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ—11. Sacred formula for praying to one's particular titular Deity, which the spiritual preceptor whispers into the ears of devotee at the initiation of the latter. ୧୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବୈଦିକ ଉପଚାର ପାଇଁ ଉଚ୍ଚାରିତ ମନ୍ତ୍ର (ଯଥା—ଧୂପମନ୍ତ୍ର, ଦୀପମନ୍ତ୍ର, ଅର୍ଘ୍ୟମନ୍ତ୍ର, ବନ୍ଦନମନ୍ତ୍ର, ସ୍ନାନ ମନ୍ତ୍ର)—12. Different formulas set for different vedic rituals. ଦେ. ବି—୧ । (ଅମୁକ ହିଂସ୍ର ଜୀବର) ଉତ୍ପାତ ବା ଦଂଶନାଦିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ପଦ (ଯଥା—ସାପମନ୍ତ୍ର, ବିଛାମନ୍ତ୍ର)—1. Set formula used as a charm against the attack or biting of snakes, scorpions, tigers and other animals. [ଦ୍ର—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିଯୋଜିତ ମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କ ପୂର୍ବରେ ତନ୍ତ୍ରର ବିଷୟର ସୂଚକ ଶବ୍ଦମାନ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ; ଯଥା—ଲୁଣମନ୍ତ୍ର, ଗାରୁଡ଼ ମନ୍ତ୍ର, ଡାହାଣୀ ଛଡ଼ା ମନ୍ତ୍ର, ରକ୍ତଝଡ଼ା ମନ୍ତ୍ର, ସର୍ପବନ୍ଧନ ମନ୍ତ୍ର, ବିଷଝଡ଼ା ମନ୍ତ୍ର, ଚକ୍ଷୁମନ୍ତ୍ର ।]

ମନ୍ତ୍ର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନ୍ତ୍ର + କୃ. ଧାତୁ)—୧ । ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ Mantra karibā କରିବା—1. To apply spells or मंत्रकरना charm. ୨ । ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଅଭିଚାର କରିବା—यन्तरमन्तरकरना To enchant by means of charm.

ମନ୍ତ୍ରକାର—ସଂ. ବି (ମନ୍ତ୍ର + କୃ. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମନ୍ତ୍ରର ରଚକ—Mantrakāra The composer of a Mantra.

ମନ୍ତ୍ର କୁଶଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍)—ମନ୍ତ୍ରଣାପଟୁ; ପରାମର୍ଶ ଦାନରେ Mantra kuśala ଦକ୍ଷ—Adept in giving advice. (ମନ୍ତ୍ରକୁଶଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) [ମନ୍ତ୍ରକୁଶଳତା—ବି]

ମନ୍ତ୍ରକୃତ୍—ସଂ. ବିଣ (ମନ୍ତ୍ର+କୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ମନ୍ତ୍ରର Mantrakṛut ରଚୟିତା—The composer of a Mantra. ସଂ. ବିଣ—୧ । ପରାମର୍ଶକାରୀ (ତ୍ରି. ଲି)—1. Consulting. ୨ । ପରାମର୍ଶଦାତା (ତ୍ରି. ଲି)—2. Advising; advisory. ୩ । ଦୌତ୍ୟକାରୀ (ତ୍ରି. ଲି)—3. Acting as a messenger.

ମନ୍ତ୍ର ଗୁପ୍ତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମନ୍ତ୍ର+ଗୁପ୍ତି)—ମନ୍ତ୍ରଣାକୁ ପ୍ରକାଶ ନ Mantra gupti କରି ମନେ ମନେ ରଖିବା—Keeping of a counsel to one's self.

ମନ୍ତ୍ର ଗୁରୁ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ, ମନ୍ତ୍ରଦାତା ଗୁରୁ)—ଦୀକ୍ଷାଗୁରୁ—
Mantra guru Spiritual preceptor.

ମନ୍ତ୍ର ଗୂଢ଼—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଗୁପ୍ତଚର; ଗୁଇନ୍ଦା—
Mantra gūrdha A spy.

ମନ୍ତ୍ର ଗୃହ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ)—ମନ୍ତ୍ରଣାଗାର—
Mantra gṛuha A cabinet; a counsel chamber.
(ମନ୍ତ୍ର ଭବନ, ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରକୋଷ୍ଠ, ମନ୍ତ୍ରଣାଗାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଶିଷ୍ୟର ବା ଶିଷ୍ୟାର
Mantra grahaṇa ଇଷ୍ଟମନ୍ତ୍ର ନେବା କର୍ମ; ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଦୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ—The acceptance of or the initiation into a mystic formula from or by one's spiritual preceptor.

ମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଇଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ରର ଦୀକ୍ଷା ପାଇବା—
Mantra grahaṇa karibā To be initiated into a
মন্ত্র গ্রহণ করনা mystic formula by the spiritual
मन्तर ग्रहण करना preceptor.

ମନ୍ତ୍ର ଚୈତନ୍ୟ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜପ ହେଉଥିବା ମନ୍ତ୍ରରେ
Mantra chaitanya ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ରିୟାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରବେଶିତ ଜୀବନୀ ଶକ୍ତି—Infusion of life or vitality or potency into a Mantra
[ଦ୍ର—କୌଣସି ମନ୍ତ୍ରରେ ଚୈତନ୍ୟର ଅନୁପ୍ରବେଶ ନ କରାଇ ତାହା ଜପ କଲେ ତହିଁରେ ଅଭିପ୍ରେତ ଫଳ ଲାଭ ହୁଏ ନାହିଁ । ମନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଚୈତନ୍ୟ ବା ଜୀବନୀଶକ୍ତି ପ୍ରବେଶ କରାଇବା ପାଇଁ କେତେକ ଅନୁଷ୍ଠାନ (ଯଥା—ପୂଜା, ଧ୍ୟାନ, ସ୍ତୋତ୍ର ପାଠ ଓ ନ୍ୟାସ ଆଦି) କରିବାର ବିଧି ଅଛି; ତାହା ହେଲେ 'ମନ୍ତ୍ର ଚୈତନ୍ୟ' ହୁଏ ଓ ପରେ ଉକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ଜପଦ୍ୱାରା ଫଳ ଲାଭ ହୁଏ ।]

ମନ୍ତ୍ର ଜ(ଜା)ପ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ମନ୍ତ୍ରର ବାରଂବାର
Mantra ja(jā)pa ମାନସିକ ସ୍ମରଣ ବା ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଶୁଣା ନ ଯିବା ପ୍ରକାରେ ଉଚ୍ଚାରଣ—Repeated inaudible recitation or muttering of a mystic formula.

ମନ୍ତ୍ର ଜପିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମନ୍ତ୍ର+ଜପ ଧାତୁ)—୧ । କୌଣସି
Mantra japibā ମନ୍ତ୍ରକୁ ବାରମ୍ବାର ସ୍ମରଣ କରିବା—1. To
মন্ত্র জপা मन्तर जपना repeatedly mutter a mystic formula mentally. [ଦ୍ର—ଜପ କରିଯିବା ମନ୍ତ୍ରର ସଂଖ୍ୟା ଗଣନା କରିବା ପାଇଁ ନାନା ପ୍ରକାରର ମାଳା ବା ଅଙ୍ଗୁଳିର ପର୍ବଦ୍ୱାରା ଗଣନା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବିଷୟକୁ ବାରଂବାର ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବା—2. (figurative) To constantly or repeatedly ponder over a particular matter.

ମନ୍ତ୍ର ଜଳ—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ)—ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ବା ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ
Mantra jala ଜଳ—Water consecrated by Mantra.

ମନ୍ତ୍ର ଜିହ୍ୱ—ସଂ. ବି—(ମନ୍ତ୍ର ଅଟେ ଜିହ୍ୱା ଯାହାଙ୍କର; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅଗ୍ନି—
Mantra jihwa Fire

ମନ୍ତ୍ରଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ମନ୍ତ୍ରବିଦ୍; ଯେ ମନ୍ତ୍ର ଜାଣେ—1. Ver-
Mantrajña sed in mystic formulas. ୨ । ମନ୍ତ୍ରଣା
(ମନ୍ତ୍ରଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) କୁଶଳ—2. Adept or expert in giving counsel. ୩ । ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନ୍ତ୍ରଣା ବିଷୟକୁ ଜାଣେ—3. Knowing the secret counsels of other people. ସଂ. ବି—୧ । ମନ୍ତ୍ରୀ—1. A counsellor; a councillor. ୨ । ଦୀକ୍ଷାଗୁରୁ—2. Spiritual preceptor. ୩ । ଗୁପ୍ତଚର—3. A spy.

ମନ୍ତ୍ରଣ—ସଂ. ବି—(ମନ୍ତ୍ର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ;)—୧ । ପରାମର୍ଶ; ସଲ୍ଲା;
Mantraṇa କୌଣସି ବିଷୟରେ ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମିଳିତ ବିଚାର-
(ମନ୍ତ୍ରଣୀୟ—ବିଣ) 1. Consultation; counsel; deliberation. ୨ । ପରାମର୍ଶ ଦେବା—2. Advising; counselling. ଦେ. ବି—ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ; ମନ୍ତୁରିବା—Consecration of a thing by uttering specific formulas

ମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମନ୍ତ୍ରଣ+କୃ ଧାତୁ)—ମନ୍ତୁରାଇବା
Mantraṇa karibā (ଦେଖ)—Manturāibā (See)

ମନ୍ତ୍ରଣା—ସଂ. ବି—(ମନ୍ତ୍ର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ+ଆ)—୧ । ମନ୍ତ୍ରଣ
Mantraṇā (ଦେଖ)—1. Mantraṇa (See) ୨ । ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୁପ୍ତ ପରାମର୍ଶ—2. Secret consultation conspiracy.

ମନ୍ତ୍ରଣା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମନ୍ତ୍ରଣା+କୃ ଧାତୁ)-(ଏକାଧିକ ଲୋକ)
Mantraṇā karibā ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ) ଗୁପ୍ତ ପରାମର୍ଶ
মন্ত্রণা করা କରିବା—To hold a secret consultation;
मन्त्रणा करना to conspire.

ମନ୍ତ୍ରଣା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମନ୍ତ୍ରଣା+ଦା ଧାତୁ)—ଗୁପ୍ତରେ
Mantraṇā debā ପରାମର୍ଶ ଦେବା—To instigate,
মন্ত্রণা দেওয়া मन्त्रणा देना to tender secret advice.
(ମନ୍ତ୍ରଣା ନେବା—ବିପରୀତ)

ମନ୍ତ୍ରଣା ସଭା—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ)—ଯେଉଁ ସଭାରେ ଗୁପ୍ତ ପରାମର୍ଶ
Mantraṇā sabhā କରାଯାଏ—Privy council; a secret sitting for consultation.

ମନ୍ତ୍ର ତନ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି—(ସହଚର) (ସଂ. ମନ୍ତ୍ର+ତନ୍ତ୍ର)—ମନ୍ତ୍ର ଓ
Mantra tantra ତାନ୍ତ୍ରିକ ବିଧିଦ୍ୱାରା ଦେବାରାଧନା—Mystic
তন্ত্র মন্ত্র मन्तर तन्तर charms and worship.

ମନ୍ତ୍ର ଦାତା—ସଂ. ବି. ପୁ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଦୀକ୍ଷାଗୁରୁ; ଯେ ଇଷ୍ଟ
Mantra dātā ମନ୍ତ୍ର ଦିଅନ୍ତି—1. One's spiritual
(ମନ୍ତ୍ରଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) preceptor. ୨ । ପରାମର୍ଶଦାତା—
(ମନ୍ତ୍ରଦାତ୍ରୀ, ମନ୍ତ୍ରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Advisor.

ମନ୍ତ୍ର ଦାନ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନ (ଦେଖ)
Mantra dāna Mantra Pradāna (See)

ମନ୍ତ୍ର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନ୍ତ୍ର+ଦା ଧାତୁ)—୧ । ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନ
Mantra debā କରିବା (ଦେଖ)—1. Mantra pradāna
मंत्र দেওয়া karibā (See). ୨ । ମନ୍ତେଇବା—2. To
मन्त्र देना instigate; to insite. ୩ । ଅନ୍ୟକୁ ଗୁପ୍ତ
ବିଷୟ ଦେବା—3. To give advice in secret.

ମନ୍ତ୍ର ଦୀଧିତି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମନ୍ତ୍ର=ବେଦାଦି ଉପାସନାର ଉପ-
Mantra dīdhiti ଯୋଗୀ ବାକ୍ୟ+ଦୀଧିତି = ଆଲୋକ)—
ଅଗ୍ନି; ବହ୍ନି—Fire.

ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ରଷ୍ଟା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । କୌଣସି ବୈଦିକ ମନ୍ତ୍ରକୁ ପ୍ରଥମେ
Mantra drashṭā ପ୍ରକାଶ ବା ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥିବା (ଋଷି)—
(ମନ୍ତ୍ରଦର୍ଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. (the sage) Who was the
ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ରଷ୍ଟ୍ରୀ } ଅନ୍ୟରୂପ first to pronounce or proc-
ମନ୍ତ୍ର ଦର୍ଶିନୀ } laim any vedic Mantra.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ମନ୍ତ୍ରମାନ ଅବହମାନ
କାଳରୁ ଅଛି, ଯେଉଁ ଋଷିଙ୍କୁ ତାହା ପ୍ରଥମେ ସ୍ଫୁରିଲା, ସେ
ଉକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରକୁ ଦେଖି ପାଇଲେ ଓ ବୋଲିଲେ ଓ ଏଥିପାଇଁ
ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ରଷ୍ଟା ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । ବେଦଜ୍ଞ—
2. Versed in the Bedas.

ମନ୍ତ୍ର ଧୂଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନ୍ତ୍ରିତ+ଧୂଳି)—ଯେଉଁ ଧୂଳି ମନ୍ତୁରା ଯାଇଥାଏ;
Mantra dhūḷi ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଧୂଳି—Dust which has
मन्त्रित ধূলি been made potent for a certain pur-
मन्त्रित धूली, मन्तराई हुई धूली pose by spell.
(ଉ—ଶ୍ରମ କ୍ରୋଧ ସର୍ପକୁ ବଳବା ଇଚ୍ଛାରେ, ପକାଇଲେ
ମନ୍ତ୍ର ଧୂଳିକି ମନ୍ତ୍ରୀ କ୍ଷଣେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)
[ଦ୍ର—ମନ୍ତ୍ର ଧୂଳି ସର୍ପ ଓ ବ୍ୟାଘ୍ରାଦିଙ୍କ ଉପରକୁ ଫିଙ୍ଗିଲେ
ସର୍ପାଦି ଆକ୍ରମଣ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ରୁଦ୍ଧ ବୀର୍ଯ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି ।
ଚୋରମାନେ ନିଦ୍ରିତ ଗୃହସ୍ଥାଦିଙ୍କ ଉପରେ ମନ୍ତ୍ର ଧୂଳି
ପକାଇଲେ ସେମାନେ ଗାଢ଼ ନିଦ୍ରାରେ ଅଭିଭୂତ ହୁଅନ୍ତି, ଓ
ଏହି ସୁଯୋଗରେ ଚୋରମାନେ ଘରୁ ସର୍ବସ୍ୱ ଲୁଟି
ନିଅନ୍ତି ।]

ମନ୍ତ୍ର ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବା (ଦେଖ)
Mantra nebā Mantra grahaṇa karibā (See)
मंत्र লওয়া मन्त्र लेना

ମନ୍ତ୍ର ପୁରଶ୍ଚରଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଭୀଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ବିଧି
Mantra puraścharaṇa ପୂର୍ବକ ମନ୍ତ୍ର ଜପ—The reci-
tation of a mystic formula in the man-
ner enjoined in the text.

ମନ୍ତ୍ର ପୂତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ପବିତ୍ରୀକୃତ—
Mantra pūta Consecrated by means of
Mantras.

ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଗୁରୁଙ୍କର ଶିଷ୍ୟକୁ ଇଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ର
Mantra pradāna ଦେବା—The initiation of a dis-
ciple into a particular mystic formula
by a spiritual preceptor.

ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନ)—୧ । ଗୁରୁଙ୍କର
Mantra pradāna karibā ଶିଷ୍ୟକୁ ଇଷ୍ଟମନ୍ତ୍ରର ଦୀକ୍ଷା ଦେବା
मंत्र প্রদান করা —1. To initiate a disciple.
मन्त्र प्रदान करना ୨ । ମନ୍ତ୍ରଣା ଦେବା; ପରାମର୍ଶ ଦେବା—
2. To instigate.

ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ବିଶେଷ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ-
Mantra prayoga ସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥ ମନ୍ତ୍ରର ବ୍ୟବହାର—
(ମନ୍ତ୍ର ଯୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) The application or exercise
of a mystic formula for a certain end.

ମନ୍ତ୍ର ଫୁଙ୍କା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନ୍ତ୍ର+ଫୁତ୍କାର)—୧ । ଶିଷ୍ୟର କର୍ଣ୍ଣ
Mantra phuṅkā ନିକଟରେ ଗୁରୁଙ୍କର ଅନୁଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ମନ୍ତ୍ରର
मंत्र ফুঙ্কা ଉଚ୍ଚାରଣ—1. The low mutterance of a
मन्तर फुकना Mantra near the ear of a disciple.
୨ । ଗୋପନରେ ମନ୍ତ୍ରଣା ଦାନ—2. Whispering
evil counsel into another's ears.
୩ । ଦୀକ୍ଷାଗୁରୁ—3. One's spiritual preceptor.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ ଶିଷ୍ୟକୁ ଗୁରୁମନ୍ତ୍ର ଦିଅନ୍ତି—
1. Whispering secred formulas into the
disciple's ears. ୨ । ମନ୍ତ୍ରଣା ଦାତା—2. Giving
secret councels.

ମନ୍ତ୍ର ଫୁଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନ୍ତ୍ର+ଫୁତ୍କାର)—୧ । ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନ
Mantra phuṅkibā କରିବା (ଦେଖ)—1. Mantra
मंत्र ফুঙ্কা pradāna karibā (See) ୨ । କାନରେ
मन्त्र फूकना ଗୋପନରେ କୁମନ୍ତ୍ରଣା ଦେବା—2. To whisper
evil counsel into one's ears.

ମନ୍ତ୍ର ବାଦୀ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ପୁଂ (ମନ୍ତ୍ର+ବଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା
Mantra bādī ୧ବ)—ମନ୍ତ୍ରଜ୍ଞ (ହି. ଷ)—1. An adept
(ମନ୍ତ୍ର ବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) in the Mantras. ୨ । ଯେ ମନ୍ତ୍ର
ଉଚ୍ଚାରଣ କରେ—2. A person who utters or
pronounces a Mantra.

ମନ୍ତ୍ର ବିଦ୍—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ (ମନ୍ତ୍ର+ବିଦ୍ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍)—
Mantrabid ମନ୍ତ୍ରଜ୍ଞ (ଦେଖ)—Mantrajña (See)

ମନ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ମନ୍ତ୍ରମୂଳକ ବିଦ୍ୟା)—ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟା
Mantra bidyā ସାହାଯ୍ୟରେ ମନ୍ତ୍ରାଦିର ପ୍ରୟୋଗ ଶିକ୍ଷା କରାଯାଏ;
(ମନ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) ତନ୍ତ୍ର—The Tantras; the
science of application of the different
Mantras.

ମନ୍ତ୍ର ବୀଜ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ମନ୍ତ୍ରର ବୀଜ ବା ମୂଳ-
Mantra bīja ପିଣ୍ଡ ରୂପେ କଳ୍ପିତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏକ ବା ତତୋଽଧିକ
ଅକ୍ଷର—One or more letters used as the
primal seed or keystone to a Mantra.

ମନ୍ତ୍ର ମୁଗ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍)—ମନ୍ତ୍ରର ପ୍ରଭାବରେ ବଶୀଭୂତ—
Mantra mugdha Enchanted with incantations;
charmed by means of Mantras;
spell-bound.

ମନ୍ତ୍ର ମୂଳ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମନ୍ତ୍ର ଅଟେ ମୂଳ ଯାହାର)—୧ । ମନ୍ତ୍ର
Mantra mūḷa ଓ ମନ୍ତ୍ର ସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ରେଖା ଚକ୍ରାଦି—
1. Mystic charms and symbols and drawings accompanying them. ୨ । ମନ୍ତ୍ରର ଉପାସନା—2. Mystic exercise. ଦେ. ବ—ତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଭିଚାର; ଗୁଣିଗାରେଡ଼ି—Charms employed against others.

ମନ୍ତ୍ରଯାନ—ସଂ. ବ—ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମର ଶାଖାବିଶେଷ—A branch of
Mantrajāna the Buddhist faith. [ଦ୍ର—ମହାଯାନ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ; ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମର ଏହି ଶାଖାର ପ୍ରଚାର ତିବ୍ବତ, ନେପାଳ, ଭୂଟାନ ଆଦି ଦେଶରେ ହୋଇଅଛି । ଏ ଶାଖାର ଅନେକ ତନ୍ତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଛି, ତଦନୁସାରେ ତାନ୍ତ୍ରିକ ଉପାସନା କରାଯାଏ । ଏହି ମତର ପ୍ରଧାନ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ନାଗାର୍ଜୁନ । ଏହାକୁ ବଜ୍ରଯାନ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।]

ମନ୍ତ୍ରରାଜ—ସଂ. ବ (ଅଟେନଙ୍କ; ଷଷ୍ଠୀଭେଦ)—ମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
Mantrarāja ମନ୍ତ୍ର; ଓଁ ଶ୍ରୀଂ କ୍ଲୀଂ ହ୍ଲୀଂ ଗୋପୀଜନବଲ୍ଲଭାୟ ନମଃ; ଓଁ କ୍ଲୀଂ କ୍ଲୀଂ ଶ୍ରୀଂ—The chief amongst the Mantras. [ଉ—ଯଶୋବନ୍ତ ସିଂହ—ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା । ହରାକର ଦାସ—ଜଗନ୍ନାଥ ଚରିତାମୃତ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ମନ୍ତ୍ର ସଂସ୍କାର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବିବାହରୂପ ସଂସ୍କାର (ହି.
Mantra saṁskāra ଣ)—1. The sacrament of marriage. ୨ । ମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ମନ୍ତ୍ରକୁ ଫଳପ୍ରଦ କରିବା ପାଇଁ ଆଚରିତ ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ କ୍ରିୟାବିଶେଷ—2. Some rituals enjoined in the Tantras for making the Mantras potential. [ଦ୍ର—ଏହା ଦଶ ପ୍ରକାରର ଯଥା—୧. ଜନନ—ମାତୃକା ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ମନ୍ତ୍ରର ଉଦ୍ଧାର, ୨. ଜୀବନ—ମନ୍ତ୍ରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ପ୍ରଣବଦ୍ୱାରା ସମ୍ପୁଟିତ କରି ଶତବାର ଲେଖାଏଁ ସମ୍ପୁଟିତ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ଜପିବା, ୩. ତାଡ଼ନ—ମନ୍ତ୍ରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ୍ କରି ଲେଖି ବାୟୁବୀଜ ପାଠ କରି ନାଲି କରବୀ ଫୁଲରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ଶହେ ଥର ଆଘାତ କରିବା, ୪. ବୋଧନ—ମନ୍ତ୍ରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଣ୍ଣକୁ 'ରଂ' ବୀଜ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ନାଲି କରବୀ ଫୁଲରେ ଆଘାତ କରିବା, ୫. ଅଭିଷେକ—ମନ୍ତ୍ରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଣ୍ଣକୁ 'ରଂ' ବୀଜ ଉଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବକ ଶହେଥର ଅଭିଷେଚନ କରିବା, ୬. ବିମଳୀକରଣ—ସୁଷୁମ୍ନା (ବାମ ଦକ୍ଷିଣର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ନାଡ଼ୀ)ରେ ମନୋଯୋଗପୂର୍ବକ ମନ୍ତ୍ରର ଚିନ୍ତା କରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଣ୍ଣ ଉପରେ ଅଶ୍ୱତ୍ଥପତ୍ରଦ୍ୱାରା ଜଳସେଚନ, ୭. ଆପ୍ୟାୟନ—ଜ୍ୟୋତିର୍ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସ୍ପୃଷ୍ଟ ଜଳ ବା କୁଶୋଦକ ବା ପୁଷ୍ପୋଦକ ମନ୍ତ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ ଉପରେ ସେଚନ, ୮. ତର୍ପଣ—ଜ୍ୟୋତିର୍ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ମନ୍ତ୍ରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଣ୍ଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ପ୍ରଦାନ, ୯. ଦୀପନ—ଜ୍ୟୋତିର୍ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ମନ୍ତ୍ରର ଦୀପ୍ତି ସାଧନ, ୧୦. ଗୋପନ—ମନ୍ତ୍ରକୁ ଅନ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରକାଶ ନ କରିବା ଓ ଔଷଧ ବାହାରକୁ ମନ୍ତ୍ରକୁ ବାହାର ନ କରିବା—ହି. ଶ ।]

ମନ୍ତ୍ର ସଂହିତା—ସଂ. ବ—ମନ୍ତ୍ରମାନ ବେଦର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ସଂଗୃହୀତ
Mantra saṁhitā ହୋଇଅଛି—That part of the Bedas which contain the Mantras.

ମନ୍ତ୍ର ସାଧନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ)—ମନ୍ତ୍ରରେ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିବା ପାଇଁ
Mantra sādhana ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରଣାଳୀର ଅବଲମ୍ବନ—The taking of proper steps for attaining perfection or success in a Mantra.

ମନ୍ତ୍ର ସାଧିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନ୍ତ୍ର+ସାଧନ)—ମନ୍ତ୍ର ସାଧନ କରିବା—
Mantra sādhibā To follow or adopt proper
मन्त्र साधन करा steps to attain perfection in a
मन्त्र साधना mystic formula.

ମନ୍ତ୍ର ସିଦ୍ଧ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ମନ୍ତ୍ରର ସାଧନାଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧି
Mantra siddha ପ୍ରାପ୍ତ ବା ସଫଳକାମ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Accom-
(ମନ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) plished in Mantras; having attained perfection in Mantras. ୨ । (୩ୟା ତତ୍) ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଅମୋଘୀକୃତ—2. Made effectual with the help of Mantras; consecrated.

ମନ୍ତ୍ର ସିଦ୍ଧି—ସଂ. ବ (୬ମୀ ତତ୍)—କୌଣସି ମନ୍ତ୍ରର ସାଧନରେ ସଫଳ-
Mantra siddhi କାମତ୍—Attainment of perfection in any incantation.

ମନ୍ତ୍ର ସୂତ୍ର—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ.)—ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ବା ମନ୍ତ୍ରପୂତ ସୂତା, ଯାହାକୁ
Mantra sūtra ଅଙ୍ଗରେ ଧାରଣ କରିବାକୁ ହୁଏ; କବଚ—A string consecrated by Mantras and worn on a part of the body for a particular purpose.

ମନ୍ତ୍ରିକା—ଦେ. ବ—ମନ୍ତ୍ର (ଦେଖ)—Mantra (See) [ଉ—
Mantrikā ଓଁକାରୁ ଅକ୍ଷର ମାଳିକା, ପ୍ରକଟ ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରିକା—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ମନ୍ତ୍ରିତ—ସଂ. ବ (ମନ୍ତ୍ର ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ସଂସ୍କୃତ;
Mantrita ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ—1. Consecrated by means of incantations. ୨ । ମନ୍ତ୍ରଣାଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—2. Deliberated upon; settled after consultation.

ମନ୍ତ୍ରିତ୍ୱ(ତା)—ସଂ. ବ (ମନ୍ତ୍ରିନ୍+ତ୍ୱ; ତା)—୧ । ପରାମର୍ଶଦାତୃତ୍ୱ—
Mantritwa(tā) 1. The position of an adviser. ୨ । ମନ୍ତ୍ରୀ ବା ସଚିବର ପଦ; ମନ୍ତ୍ରୀପଣ—2. Ministry; the position of a minister.

ମନ୍ତ୍ରିବର—ସଂ. (ମନ୍ତ୍ରିନ୍+ବର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ—Prime
Mantribara minister; premier.
(ମନ୍ତ୍ରିପତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ୍ତ୍ରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନ୍ତ୍ର ଧାତୁ)—ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା—
Mantribā To consecrate a thing by muttering
मन्त्रपूत करा mystic incantations over it. [ଉ—

मन्त्राना, मन्तराना — ସେ ଅମୃତ ଅଛନ୍ତ୍ରୁ ଦେଖି ମୁଣ୍ଡବଳ, ସେ ଲୁସ (ମନ୍ତ୍ରା[ନ୍ତ୍ରେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରିୟ ପାଇଁ ମନ୍ତ୍ରିଲେ ସନ୍ତ୍ର— କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ସଭା ।]

ମନ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ(ମନ୍ତ୍ର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୯ମା. ୧ବ.)—ମନ୍ତ୍ରଣାଦାତା— Mantri Counsellor, advisor. ସଂ. ବ—ସଚିବ; ଯେଉଁ ପ୍ରଧାନ ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ରାଜ୍ୟ ଶାସିତ ହୁଏ— A minister. ଦେ. ବ—୧ । ଗଞ୍ଜପା ଖେଳର ଏକାଦଶ ସଂଖ୍ୟାସୂଚକ ଘୋଡ଼ାର ବା ହାତୀର ଚିତ୍ର—1. A picture representing 11 in the Ganjapā game. ୨ । ସତରଞ୍ଜି ଖେଳରେ ରାଜାଙ୍କ ତଳ ଖାଇ—2. The queen piece in the game of chess.

ମନ୍ଥ [ଥ୍](ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବିଲୋଡ଼ନ କରିବା; ମନ୍ଥିବା; ମୋହିବା— Manth [th] (root) 1. To churn; to agitate; to stir up. ୨ । ମନ୍ଥିବାଦ୍ୱାରା (ଲହୁଣୀ) ବାହାର କରିବା—2. To produce (e.g. butter) by churning (Apte). ୩ । ଦଳିବା; ଚକଟିବା; ଅତ୍ୟାଚାର କରିବା; ବଡ଼ଗଞ୍ଜ କରିବା—3. To crush; to oppress; to distress sorely (Apte). ୪ । ଆଘାତ କରିବା; ଅନିଷ୍ଟ କରିବା—4. To hurt; to injure (Apte). ୫ । ବିନାଶ କରିବା; ବଧ କରିବା—5. To crush down; to kill; to annihilate (Apte). ୬ । ଛିଣ୍ଡାଇ କରିବା— 6. To tear off; to dislocate (Apte).

ମନ୍ଥ—ସ. ବ (ମନ୍ଥ୍ ଧାତୁ+ଅ)—୧ । (+କରଣ ଅ) ମନ୍ଥନଦଣ୍ଡ; Mantha ଦହିଘୁଅ—1. The churning rod; a churner. ୨ । (+ଭାବ. ଅ) ବିଲୋଡ଼ନ— 2. Churning. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ନେତ୍ରରୋଗ ବିଶେଷ —3. A disease of the eye. ୪ । (+କରଣ. ଅ) ଅଣ୍ଡ—4. A wooden spoon or ladle. ୫ । (+କର୍ମ. ଅ) ନେତ୍ରମଳ; ଲେଞ୍ଜେରି—5. Rheum of the eye. ୬ । (+ଭାବ. ଅ) ବିନାଶ; ବଧ—6. Destroying; killing. ୭ । (+ କର୍ମ. ଅ) ଜଳ ମିଶ୍ରିତ ଘିଆଳୁ ଛତୁଅ—7. Flour mixed with ghee and water. ୮ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ସୂର୍ଯ୍ୟ—8. The sun. ୯ । ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ —9. Sun's ray (Apte). ୧୦ । (+କର୍ମ. ଅ) ଘର୍ଷଣଦ୍ୱାରା ଅଗ୍ନି ଉତ୍ପାଦକ ଯନ୍ତ୍ର; ଅରଣି—10. An instrument for kindling fire by attrition (Apte). ୧୧ । ଏକପ୍ରକାର ମୃଗ—11. A kind of antelope (Apte).

ମନ୍ଥଗିରି—ସ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ, ମନ୍ଥରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଗିରି)—ମନ୍ଦର Mantha'giri ପର୍ବତ—The mythological mountain which was used as a churner for the ocean by the gods and the demons.
(ମନ୍ଥପର୍ବତ, ମନ୍ଥଶୈଳ, ମନ୍ଥାଚଳ, ମନ୍ଥାଦ୍ରି — ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ୍ଥଗୁଣ—ସ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ; ଷଷ୍ଠୀ ୭ମୀ ତତ୍)—ଦହି ଘାଣ୍ଟିବାରେ Mantha guna ଲାଗିଥିବା ଦଉଡ଼ି; ଘୋଅ ଦଉଡ଼ି—Churning cord (Apte).

ମନ୍ଥଜ—ସ. ବ (ମନ୍ଥ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ନବନୀତ; ଲହୁଣୀ— Manthaja Butter.

ମନ୍ଥଡ଼—ଦେ. ବ (ସ. ମନ୍ଥର)—୧ । ଅନ୍ତର୍ବିବାଦ; ପାରିବାରିକ Mantharda କଳହ—1. Internal dissension in a family. ୨ । ବାଧା; ପ୍ରତିବନ୍ଧକ—2. Obstacle; impedement. ବାଧା; गोलमाल बखेडा; गोलमाल
ଦେ. ବଣ (ମନ୍ଥଡ଼ା[ଡ଼ୀ]—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୁଂ—୧ । ଯେ ପରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳି ଲଗାଏ; ପରଘରଭଙ୍ଗା—1. Bringing about or fomenting dissension between two persons in a family. ୨ । କଳିହୁଡ଼ା—2. Quarrelsome. मन्थर

ମନ୍ଥଡ଼ ପୂର(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ Mantharda pūrā(re)ibā ଲଗାଇବା—1. To foment a quarrel. ୨ । ବାଧା ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା—2. To set up an obstacle. गोलमाल लागान बखेडा लगाना
[ମନ୍ଥଡ଼ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମନ୍ଥଡ଼ା(ଡ଼ୀ)—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ମନ୍ଥରା=କୈକେୟୀଙ୍କ ଦାସୀ)— Manthardā(rdī) ୧ । ମନ୍ଥଡ଼ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—1. Feminine of Mantharda. ୨ । ମନ୍ଥରା (ଦେଖ)— 2. Mantharā (See) मन्थरा मन्थरा

ମନ୍ଥନ—ସ. ବ—(ମନ୍ଥ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଅଲୋଡ଼ନ; Manthana ମୋହିବା—1. Churning. ୨ । (+କରଣ. ଅନ)—ମନ୍ଥନ ଦଣ୍ଡ—2. Churning stick. ୩ । (+ଭାବ. ଅନ) ବିନାଶ—3. Destruction. ୪ । ଦୁଇ ବସ୍ତୁର ଘର୍ଷଣରେ ଅଗ୍ନି ଉତ୍ପାଦନ—4. Kindling fire by attrition (Apte). ୫ । ଚକଟିବା; ଦଳିବା—5. Shampooing; crushing. ଦେ.ବ— (ସ. ମୈଥୁନ) ମୈଥୁନ—Copulation.

ମନ୍ଥନ ଘଟୀ—ସ ବ—(ମ. ପ. ଲୋ)—ମୋହିବା ପାତ୍ର; ଯେଉଁ ପାତ୍ରରେ Manthana ghaṭī ଦହି ଅବା ମୁହାଁ ଯାଏ—Churning vessel.
(ମନ୍ଥନ ଭାଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ୍ଥନ ଦଣ୍ଡ—ସ. ବ—(ମ. ପ. ଲୋ; ମନ୍ଥନାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଦଣ୍ଡ)—ଦହି- Manthana daṇḍa ଘୋଅ—Churning rod.
(ମନ୍ଥ ଦଣ୍ଡ, ମନ୍ଥ ଦଣ୍ଡକ, ମନ୍ଥନ ଦଣ୍ଡକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ୍ଥନ ରଜ୍ଜୁ—ସ. ବ—(ମ. ପ. ଲୋ)—ଯେଉଁ ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଦହି Manthana rajju ଘୋଅକୁ ଘୂରାଇ କରି ଯାଏ; ଦହି ମୁହାଁ ଘଟେଣୀ; ଘୋଅ ଦଉଡ଼ି—Churning string or rope.

ମନ୍ଥନୀ—ସ. ବ—(ମନ୍ଥନ+ଈ)—ଦହି ମୋହିବା ହାଣ୍ଡି—A pot in Manthanī which curd is churned; churning vessel.

ମନ୍ଥର—ସଂ. ବିଣ—(ମନ୍ଥ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅର)—୧ । ମନ୍ଦଗାମୀ; ମୃଦୁ-
Manthara ଗାମୀ—1. Going or moving very
(ମନ୍ଥରା—ସ୍ତ୍ରୀ) slowly; slow-paced. ୨ । ଅଳସ; ଘର୍ଘସୂତ୍ରୀ; ଡର କ୍ରିୟ—2. Slow; tardy; lazy. ୩ । ସ୍ଥୂଳ; ସ୍ଥୂଳ—3. Fat; corpulent. ୪ । ନମ୍ର; ନତ—4. Bent; curved. ୫ । ନୀଚ—5. Low. ୬ । ନିର୍ବୋଧ—6. Stupid; foolish; silly (Apte). ୭ । ନୀଚ ସ୍ୱର ବିଶିଷ୍ଟ—7. Having a low tone (Apte). ୭ । ବଡ଼; ପ୍ରଶସ୍ତ—7. Big; large; wide (Apte.) ୮ । (ଅପ୍ରଚଳିତ) ସୂଚକ—8. Indicating; showing. ସଂ. ବି—୧ । (+କରଣ ଅର) ମନ୍ଥନ ଦଣ୍ଡ—1. Churning rod. ୨ । (+କର୍ମ. ଅର)—କୋଷ; ସଞ୍ଚିତ ଧନ—2. Store; treasure. ୩ । (+କରଣ. ଅର) ବାଧା; ପ୍ରତିବନ୍ଧକ—3. Obstacle. ୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର) ଧୀରେ ଧୀରେ ଗତି କରୁଥିବା ଯୋଦ୍ଧା—4. A soldier moving slowly. ୫ । (+କର୍ମ. ଅର) ମୁଣ୍ଡର କେଶ—5. The hair of the head (Apte). ୬ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର) ରାଗ; କ୍ରୋଧ—6. Wrath; anger (Apte). ୭ । (+କର୍ମ. ଅର) ସଦ୍ୟ ନବନୀତ—7. Fresh butter (Apte). ୮ । ଦୁର୍ଗ—8. Stronghold (Apte). ୯ । ଫଳ—9. Fruit (Apte). ୧୦ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—ଗୁପ୍ତଚର—10. Spy; informer (Apte). ୧୧ । ବୈଶାଖ ମାସ—11. The month of Baisākha (Apte). ୧୨ । (+କରଣ. ଅର)—ମନ୍ଦର ପର୍ବତ—12. The Mandara Mountain. ୧୩ । କୁସୁମ ଫୁଲ—13. Safflower (Apte). ଦେ. ବି—ବିଳମ୍ବ—Delay. [ଉ—ରଥୀମାନେ ରଥ ଭିଅଣ କରୁ କରୁ, ସାରଥିକି ବୋଇଲେ ମନ୍ଥର କେତେ କରୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ କର୍ଣ୍ଣ ।]

ମନ୍ଥର ଗତି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଧୀର ଗତି—Slow pace; slow
Manthara gati motion. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—(ବହୁବ୍ରୀହି) ମନ୍ଦଗାମୀ—Slow-paced; moving slowly.

ମନ୍ଥର ଗମନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ମନ୍ଥରଗତିବିଶିଷ୍ଟ—Moving
Manthara gamana slowly. ବି—ଧୀର ଗତି—Slow
[ମନ୍ଥର ଗମନା—ସ୍ତ୍ରୀ] motion.

ମନ୍ଥର ଗମନୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ [ସଂ. ମନ୍ଥର ଗମନା]—ଧୀରଗାମିନୀ—
Manthara gamani (woman) Moving very slowly.

ମନ୍ଥରଗାମୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମନ୍ଥର+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.
Mantharagāmi ୧ବ)—ଯେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲେ—
[ମନ୍ଥରଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] Walking with slow steps.

ମନ୍ଥର ବିବେକ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମନ୍ଥର+ବିବେକ)—
Manthara bibeka ୧ । ବିଚାର ଶକ୍ତିରେ ଧୀର—1. Slow
(ମନ୍ଥର ବିବେକା—ସ୍ତ୍ରୀ) in judgment (Apte). ୨ । ବିଚାର ଶକ୍ତି ହୀନ—2. Void of discrimination (Apte).

ମନ୍ଥରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମନ୍ଥର+ଆ)—୧ । ମନ୍ଥନ ଦଣ୍ଡ—1. Churn-
Mantharā ing stick. ୨ । କୈକେୟୀଙ୍କର କୁବ୍ଜା ଦାସୀ—2. Name of a hunch-backed maid of queen Kaikeyi. [ଦ୍ର—ଏହାର ମନ୍ତ୍ରଣାଦ୍ୱାରା ଚାଳିତା ହୋଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଯୌବରାଜ୍ୟାଭିଷେକର ପ୍ରାକ୍‌କାଳରେ କୈକେୟୀ ଦଶରଥଙ୍କ ପୂର୍ବପ୍ରଦତ୍ତ ବରଦ୍ୱୟର ପୂରଣାର୍ଥ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବନବାସ ଓ ସ୍ୱୀୟ ପୁତ୍ର ଭରତଙ୍କର ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ ।] ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ ଜଳଯାନ ବିଶେଷ—A kind of ancient boat or vessel. (ଚଉତରା . ପ୍ରାଚୀନ ଜାହାଜ) ।

ମନ୍ଥରୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମନ୍ଥରା)—ମନ୍ଥରା (ଦେଖ)—Mantharā
Manthari (See). [ଉ—ବାଳଶା ଯେ ମନ୍ଥରୀ; ବେଗେ ଶୀଘ୍ର ସଜ୍ଜିତ କର । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମନ୍ଥରୁ—ସଂ. ବି (ମନ୍ଥ. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅରୁ)—ଚାମର ଚାଳନଦ୍ୱାରା
Mantharu ପ୍ରବାହିତ ବାୟୁ—The wind produced by the waving of a Chāmara (Apte).

ମନ୍ଥା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନ୍ଥନ)—ମନ୍ଥନ; ମନ୍ଥିବା; ମୋହିବା—
Manthā Churning. ଦେ. ବିଣ—୧ । ମଥିତ—
ମଥା **मथहना** 1. Churned. ୨ । ମନ୍ଥନକାରୀ—2. Churning.

ମନ୍ଥା[ନ୍ଥେ]ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନ୍ଥିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Manthā(nthe)ibā Causative of Manthibā.
मथान **मथाना, महाना** [ଉ—ମନ୍ଦରେ ମନ୍ଥାଇ ସାଗର—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ମନ୍ଥା ଚକଟା(ଟ)—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)-ଦଳାଦଳ; ଦଳାଚକଟା;
Manthā chakatā(ta) ବିଶେଷ ଭାବରେ ଆଲୋଡ଼ନ--Exces-
[ମନ୍ଥ ଚକଟ—ଅନ୍ୟରୂପ] sive churning. [ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ]—
ଘାଁଟାଚକଟା କୌଣସି ବିଷୟର ବିଶେଷଭାବେ ଆଲୋଚନା; ଘଣ୍ଟାଚକଟା ।
मन्थनउन्थन A great deal of agitation.
[ମନ୍ଥାମନ୍ଥି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମନ୍ଥାନ—ସଂ. ବି (ମନ୍ଥ ଧାତୁ+କରଣ, ଅନ)—ଦହିଘୁଅ; ମନ୍ଥନ ଦଣ୍ଡ.
Manthāna Churning stick.

ମନ୍ଥାନ ଷଷ୍ଠୀ—ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଷଷ୍ଠୀ—The 6th day of the bright
Manthāna shashthi fortnight of Bhādra.

ମନ୍ଥାନୀ—ସଂ. ବି (ମନ୍ଥ୍ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ. ଅନ+ଈ)—ଦଧିଭାଣ୍ଡ;
Manthāni ମନ୍ଥନପାତ୍ର—Churning pot.

ମନ୍ଥିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନ୍ଥ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଗୋଳାଇବା; ବିଲୋଡ଼ନ
Manthibā କରିବା—1. To churn. [ଉ—ଦେଖି
मथा ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କ ହୃଦ ଦେଲା ମନ୍ଥି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।]

ମଥନା, महना ୨ । ଦଳିବା—2 To crush. [ଉ—କ୍ରମାଚ୍ଛନ୍ନ କୁହେଁ ବ୍ୟର୍ଥେ ମୋ ଦର୍ପ ମନ୍ଥିଲା । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ ।]

ମନ୍ଥିବା ଚକଟିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂଚରଣ)—୧ । ଦଳିବା ଓ ଚକଟିବା—Manthibā chakaṭibā 1. To crush. ୨ । ଅତ୍ୟାଚାର କରିବା **महीमही करना** କରିବା; ଧ୍ୱଂସ କରିବା; ବିନାଶନ [ଚକଟିବା ମନ୍ଥିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] କରିବା—2. To commit depredation.

ମନ୍ଥୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ [ମନ୍ଥ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ]—Manthī ମନ୍ଥନକାରୀ—Churning. ସଂ. ବ—ବୀର୍ଯ୍ୟ—[ମନ୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] Semen virile (Apte).

ମନ୍ଦ୍ [ଧାତୁ]—ସଂ—୧ । ଜଡ଼ୀଭୂତ ହେବା—1. To become Mand (root) slow; to languish; to become slack. ୨ । ପ୍ରୀତ ହେବା; ଆନନ୍ଦିତ ହେବା—2. To be pleased; to be glad. ୩ । ନିଦ୍ରା ଯିବା—3. To sleep. ୪ । ଧୀରେ ଗତି କରିବା; ବିଳମ୍ବ କରି ଚାଲିବା—4. To move slowly; to loiter; to tarry (Apte) ୫ । ପ୍ରଶଂସା କରିବା—5. To praise [Apte]. ୬ । ଦୀପ୍ତିମନ୍ତ ହେବା—6. To shine (Apte). ୭ । ପ୍ରଶଂସିତ ବା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହେବା—7. To be praised or celebrated [Apte].

ମନ୍ଦ—ସଂ. ବଣ (ମନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—୧ । ମୃଦୁ; ଧୀର—1. Slow. Manda soft; gentle; tardy. ୨ । ନିର୍ବୋଧ; ଜଡ଼; [ମନ୍ଦା—ସ୍ତ୍ରୀ] ମୂର୍ଖ—2. Dull; stupid; foolish. ୩ । ଅଳସ—[ମନ୍ଦତା(ଭ)—ବିଶେଷ୍ୟ] 3. Lazy; idle. ୪ । ଅଶୀଘ୍ର; ବିଳମ୍ବିତ—4. Tardy. ୫ । ସୁକୁମାର; ଅତି ପତଳା ବା ସରୁ—5. Delicate. ୬ । ଅସୁସ୍ଥ—6. Sick. ୭ । ବାମ; ପ୍ରତିକୂଳ—7. Unfavourable. ୮ । ଖରାପ; ମ୍ଳାନ—8. Bad; evil. ୯ । ଅଧମ; ନୀଚ—9. Low; mean. ୧୦ । ମତ୍ତ—10. Intoxicated. ୧୧ । ଅପକାରୀ; ଅନିଷ୍ଟକାରୀ—11. Injurious; mischievous; detrimental. ୧୨ । ଦୁଷ୍ଟ; ଖଳ—12. Wicked; vile. ୧୩ । ସାମାନ୍ୟ; କ୍ଷୁଦ୍ର; ଅଳ୍ପ—13. Little; slight. ୧୪ । ସଙ୍କୁଚିତ—14. Contracted. ୧୫ । ଅପକୃଷ୍ଟ—15. Inferior. ୧୬ । ଅପଟୁ—16. Incapable; unskilful. ୧୭ । ଅତୀକ୍ଷ୍ଣ; ଦନ୍ତୁର—17. Blunt. ୧୮ । କଟୁ—18. Harsh; bitter. ୧୯ । ଅଶ୍ଳୀଳ—19. Coarse; indecent. ୨୦ । ଉଦାସୀନ—20. Indifferent; apathetic (Apte). ୨୧ । ମ୍ଳାନ—21. Faded [Apte]. ୨୨ । ଅନଚ୍ଚ; ଗମ୍ଭୀର (ଶବ୍ଦ)—22. Low; deep (sound). ୨୩ । ଦୁର୍ବଳ; କ୍ଷୀଣ (ଜଠରାଗ୍ନି)—23. Weak; defective (digestion). ୨୪ । ପାନାସକ୍ତ—24. Addicted to drink (Apte). ୨୫ । ହତଭାଗ୍ୟ—25. Unlucky (Apte). ୨୬ । ଦୁଃଖଗ୍ରସ୍ତ; ଅସୁଖୀ—26. Unhappy [Apte]. ୨୭ । ଶିଥିଳ (ଧନୁ)—27. Slackened (bow). (Apte). ୨୮ । ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ—28. Independent [Apte]. ସଂ. ବ—୧ । ମୂର୍ଖ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Stupid person. ୨ । ଶନିଗ୍ରହ—2. The planet Saturn. [ଉ—ଭୁଲାଯାକ କର ମନ୍ଦ, ଭୁଲାବେ ଅଷ୍ଟମେ ମନ୍ଦ । ଭଞ୍ଜ. କୋଟୀବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।] ୩ । କାକ—3. Crow. [ଉ—ଦଇବଶେ ଝୁଲାସୂତ୍ର ଗମେ ମନ୍ଦପନ୍ଥ । ଭଞ୍ଜ. କୋଟୀବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।] ୪ । ଯମ—4. God of death. ୫ । ପ୍ରଳୟ—5. The dissolution of the world. ୬ । ଗଜ ବିଶେଷ—6. A kind of elephant (Apte). ଦେ. ବ—ଅପକାର; ଅନିଷ୍ଟ—Mischief; detriment.

ମନ୍ଦ ଅଲଣା—ଦେ. ବ (ସଂ.ମନ୍ଦ =ଈଷତ୍+ଅଲବଣ.)-ଅଳ୍ପ ଅଲଣା—Manda alaṇā Slighty wanting in salt (curry). अल्पआलना मन्द[म्द]नोन

ମନ୍ଦଉଦରୀ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କୃଶୋଦରୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—Manda udarī Slender-waisted [woman]. [ଉ—କେଉଁ ସୁନ୍ଦରୀ, ମନ୍ଦଉଦରୀ, ପ୍ରୀତି ଅଧର, ସେହ—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]

ମନ୍ଦ କଥା—ଦେ. ବ (ସ. ମନ୍ଦ+କଥା)—୧ । କଟୁ କଥା—Manda kathā 1. Harsh words. ୨ । ଅଶ୍ଳୀଳ କଥା—**मन्द कथा** 2. Coarse or indecent words. ୩ । ମନ୍ଦ **बुरी बात** ବିଷୟ—3. A bad thing.

ମନ୍ଦ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପକାର କରିବା; ଅନିଷ୍ଟ କରିବା—Manda karibā To injure; to commit mischief. मन्दकरना **मन्द् करना**

ମନ୍ଦ କର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବଡ଼ କାନ; ଈଷତ୍ ବଧିର—Manda karṇṇa Slightly deaf (Apte). ସ. ବ. ପୁଂ-(ମନ୍ଦ କର୍ଣ୍ଣୀ - ସ୍ତ୍ରୀ) ଜନୈକ ଋଷି—A sage. (ଉ—ବନୌକାର ନାମ ତା ମନ୍ଦକର୍ଣ୍ଣ, ବରଇଲ ତପସ୍ୟା କରି ବନ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) [ଦ୍ର—ଏ ଋଷି ବନରେ ତପସ୍ୟା-ଚରଣ କରିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କର ତପସ୍ୟାସିଦ୍ଧି ହେଲେ ଋଷି ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଇନ୍ଦ୍ରପଦ ପାଇବାର ଆଶଙ୍କା କରି ଇନ୍ଦ୍ରଦେବ ପାଞ୍ଚ ଜଣ ସ୍ୱର୍ଗବେଶ୍ୟାଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ଋଷିଙ୍କର ତପୋଭଙ୍ଗ ପାଇଁ ପଠାଇଲେ । ଏମାନେ ଆସିବାରୁ ଋଷି କାମମୋହିତ ହେଲେ । ଇତି ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରହ୍ମା ସ୍ୱର୍ଗଶିଳ୍ପୀ ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା 'ପଞ୍ଚାସର' ବା 'ପଞ୍ଚାପ୍ସର' ନାମକ ପୁଷ୍କରଣୀର ଜଳ ତଳରେ ଗୋଟିଏ ମନୋହର ପୁର ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । ଉକ୍ତ ପୁରରେ ସେ ବେଶ୍ୟାମାନେ ନୃତ୍ୟ ଗୀତାଦିରେ ମନ୍ଦ-କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ସର୍ବଦା ବଶୀଭୂତ ରଖିଥିବାର ସମାୟଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି । ବୃ. ଶ]

ମନ୍ଦ କର୍ମ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ମନ୍ଦ ଭାଗ୍ୟ (ଦେଖ)
Manda karma Manda bhāgya (See)
ଦେ. ବି—ମନ୍ଦ କାର୍ଯ୍ୟ—Evil act.

ମନ୍ଦ କାମ -ଦେ. ବି—ଖରାପ କାର୍ଯ୍ୟ—Wicked or evil act.
Manda kāma मन्द काज बुरा काम
(ମନ୍ଦ କାର୍ଯ୍ୟ—ସଂସ୍କୃତ ରୂପ)

ମନ୍ଦଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଧୀରଗତିବିଶିଷ୍ଟ—Moving slowly.
Mandaga ସଂ. ବି—୧ । ଧୀରଗାମୀ ଯୋଦ୍ଧା—1. A soldier marching slowly. ୨ । ଶନି ଗ୍ରହ—2. Saturn (Apte).
ମନ୍ଦଗା } ସ୍ତ୍ରୀ
ମନ୍ଦଗାମିନୀ }
(ମନ୍ଦଗାମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ୍ଦ ଗତି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମନ୍ଦ+ଗତି)—ଧୀର ଗତି—
Manda gati Slow motion; slow progress.
ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଧୀରଗତିବିଶିଷ୍ଟ—
Slow-going; moving by degrees

ମନ୍ଦ ଗ୍ରହ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ଶନି ଗ୍ରହ—1. Planet
Manda graha Saturn. ୨ । ଅମଙ୍ଗଳକାରକ ଗ୍ରହ—
2. Unpropitious or malicious planet.

ମନ୍ଦ ଘଟଣା—ସଂ. ବି—୧ । ଅମଙ୍ଗଳ ଘଟଣା—1. The befalling
Manda ghaṭanā of evil; inauspicious event.
[ମନ୍ଦ ଘଟଣ(ଣା)—ଦେ.ରୂପ] ୨ । ଦୁର୍ଘଟଣା—2. Mishap.

ମନ୍ଦ ଚରିତ୍ର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଖରାପ ଆଚରଣ—Wicked or
Manda charitra bad conduct. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ
(ମନ୍ଦ ଚରିତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଖରାପ ଆଚରଣ ବିଶିଷ୍ଟ;
ଦୁଷ୍ଟଚରିତ୍ର—Immoral; depraved.

ମନ୍ଦ ଚାହିଁ(ହି)ବା—ଦେ କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନିଷ୍ଟ କାମନା
Manda chāhiṅ(hi)bā କରିବା—To think evil of a
मन्द चाओया person; to wish evil to a person.
बुराइ चाहना (ମନ୍ଦ ଚାହିଁବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ୍ଦ ଚେତାଃ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମନ୍ଦ+ଚେତସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Manda chetāḥ ୧ । ନିର୍ବୋଧ—1. Dull-witted; silly (Apte). ;୨ । ଅନ୍ୟମନସ୍କ; ଅମନୋଯୋଗୀ—
2. Absent-minded (Apte). ୩ । ମୂର୍ଚ୍ଛା ଯାଉଥିବା
—3. Fainting away. (Apte).

ମନ୍ଦ ଚ୍ଛାୟା—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମନ୍ଦ+ଛାୟା)—୧ । ଅନୁଜ୍ଜ୍ୱଳ—
Manda chchhāyā 1. Lustreless (Apte). ୨ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ
ମନ୍ଦଚ୍ଛାୟ } ଅନ୍ୟରୂପ ଦେଖା ଯାଉଥିବା—2. Dim; faint
ମନ୍ଦରଶ୍ମି } (Apte).

ମନ୍ଦ ଜଳବାୟୁ—ଦେ. ବି—ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଆବ୍ ହାଓ୍ୱା—
Manda jaḷabāyu Bad or unhealthy climate.
मन्द आब हाओया मन्द आबहवा

ମନ୍ଦ ଜଳ ବୃଷ୍ଟି—ଦେ. ବି—ମନ୍ଦ ବୃଷ୍ଟି (ଦେଖ)
Manda jaḷa brushṭi Manda brushṭi (See)
(ବହୁ ଜଳ ବୃଷ୍ଟି—ବିପରୀତ)

ମନ୍ଦ ଜାଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନ୍ଦ+ଜ୍ୱଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ନିଆଁକୁ ଦୁହୁଦୁହ
Manda jāḷa ଜଳାଇବା ପାଇଁ ଚୁଲିରେ ଦିଆଯିବା ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ ଜାଳେଣୀ କାଠ - 1. A little of fuel added to a fire to make it burn slowly.
୨ । ନିଆଁର ସାମାନ୍ୟ ତାତି—2. Slow heat of fire; heat of a slow fire.

ମନ୍ଦାଟ—ସଂ. ବି—ମନ୍ଦାର ଫୁଲର ଗଛ—
Mandaṭa The coral tree (Apte).

ମନ୍ଦ ତନୟ—ଦେ. ବି—୧ । ମନ୍ଦ ଲୋକର ପୁତ୍ର—1. The son of
Manda tanaya a bad man. ୨ । କୋଇଲ; କୋକିଲ—
2. The cuckoo.
(କୃ—କୋଇଲ ମନ୍ଦ ତନୟ ଯେ, ନରେଶର ମନ୍ଦତନୟ
ନ ହେଉ ସବୁଦିନ ଆମୋଦସ୍ୱ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ)

ମନ୍ଦ ଦଶା—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ଜୀବନରେ ଅମଙ୍ଗଳର ଘଟଣା
Manda dasā ଘଟିବାର ଅବସ୍ଥା—1. Bad period of one's life ୨ । ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ଅମଙ୍ଗଳକର ଅବସ୍ଥାନ-ଜନିତ ଜୀବନର ମନ୍ଦ ଅବସ୍ଥା—2. Adversity due to unpropitious position of planets. ୩ । ମନ୍ଦ ଭାଗ୍ୟ—3. Misfortune.

ମନ୍ଦଧୀ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ନିର୍ବୋଧ—
Mandadhī Dull-witted; silly (Apte).
(ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧି, ମନ୍ଦପ୍ରଜ୍ଞ, ମନ୍ଦମେଧା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ୍ଦନ—ସଂ. ବି (ମନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ସ୍ତୁତି ଦେବା+କରଣ. ଅନ)—
Mandana ପ୍ରଶଂସା; ସ୍ତୁତି—Praise; eulogy (Apte).

ମନ୍ଦ ପଦ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଧୀର ପଦକ୍ଷେପ—Slow steps.
Manda pada ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ମନ୍ଦଗାମୀ—Slow-paced.
(ମନ୍ଦ ପଦା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମନ୍ଦ ପବନ—ସଂ. ବି—ମୃଦୁ ପବନ; ଧୀର ବାୟୁ; ଅଳ୍ପେ ଅଳ୍ପେ ବହୁଥିବା
Manda pabana ପବନ—Breeze.

ମନ୍ଦ ପ୍ରକୃତି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—କୁସ୍ୱଭାବ—Bad nature; evil
Manda prakṛuti propensity. ସଂ. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି)-
କୁସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତ—Evil-natured.

ମନ୍ଦ ପ୍ରକୃତିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । କୁସ୍ୱଭାବାପନ୍ନ—1. Evil-
Manda prakṛutika natured. ୨ । ନୀଚପ୍ରକୃତିକ—
(ମନ୍ଦ ପ୍ରକୃତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Mean; ignoble.

ମନ୍ଦ ଫଳ—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା)—୧ । ଅସନ୍ତୋଷଜନକ ଫଳ—
Manda phaḷa 1. Unsatisfactory result. ୨ । କୁଫଳ; ଅଶୁଭ ପରିଣାମ—2. Bad result. ୩ । (ଜ୍ୟୋ ତି) ଶନି ଗ୍ରହର ଅଶୁଭ ଫଳ—3. Evil due to the planet Saturn. ୪ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଗଣିତ ବିଶେଷ—4. The anomatistic equation of a planet (Apte).

ମନ୍ଦବସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା)—ମୋଟା ଲୁଗା—
Manda bastra Coarse cloth.

ମନ୍ଦ ବିଭବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ଗରିବ—Poor; impoverished (Apte).
Manda bibhaba (ମନ୍ଦ ବିଭବା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମନ୍ଦ ବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା)—୧ । ସ୍ଥୂଳ ବା ଜଡ଼ ବୁଦ୍ଧି—1. Stupidity; dullness. ୨ । ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି—2. Wicked inclination. ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି) ୧ । ମାନ୍ଦା ବୁଦ୍ଧିଅ; ଜଡ଼ବୋଧ—1. Foolish; stupid; dull. ୨ । ଦୁଷ୍ଟବୁଦ୍ଧି; ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧିବିଶିଷ୍ଟ—2. Wanton; wicked.
Manda buddhi

ମନ୍ଦ ବୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ସାମାନ୍ୟ ବା ଅଳ୍ପ ବୃଷ୍ଟି—
Manda brushti Slight or little rain-fall. ୨ । ଝିପି ଝିପି ବର୍ଷା—2. Light shower.

ମନ୍ଦ ଭାଗ(ଗ୍ୟ)—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଦୁରଦୃଷ୍ଟ—
Manda bhāga(gya) Ill luck; misfortune.
(ମନ୍ଦଭାଗା[ଗ୍ୟା]—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ହତଭାଗ୍ୟ—Unfortunate; unlucky.

ମନ୍ଦଭାଗୀ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମନ୍ଦ+ଭାଗ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Manda bhāgi ହତଭାଗ୍ୟ—Unfortunate (Apte).
(ମନ୍ଦଭାଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ମନ୍ଦଭାଗିନୀ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣସିଦ୍ଧ ପଦ ନୁହେଁ ବୋଲି ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର କହନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଭାଗ ଶବ୍ଦର ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥ ଭାଗ୍ୟ ଥିବାରୁ ଓ ଏ ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ଥିବାରୁ ଅପ୍ଟେ କହନ୍ତି ।] ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ମନ୍ଦଭାଗିନୀ) ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବତୀ; ହତଭାଗ୍ୟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—Unfortunate (woman). [ଉ—ପୁଣି ବୋଲେ ମନ୍ଦ ଭାଗୀ ମୁହିଁ ସେ ଏକା । ଶିଶୁଶଙ୍କର ଉଷାଅଭିଳାଷ ।]

ମନ୍ଦ ଭାଷଣ—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା)—ଧୀର ଭାଷଣ—
Manda bhāshaṇa Slow speech.

ମନ୍ଦ ଭାଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମନ୍ଦ+ଭାଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—ଯେ ଧୀରେ ଧୀରେ କଥା କହେ—
Manda bhāshi Of slow speech
(ମନ୍ଦଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମନ୍ଦ ମତି—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ—ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧି (ଦେଖ)
Manda mati Manda buddhi (See)

ମନ୍ଦ ମଧୁର—ସଂ. ବିଣ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ମୃଦୁ ଓ ମଧୁର—Sweet and gentle; slight and sweet.
Manda madhura

ମନ୍ଦ ମଧୁର ହାସ(ସ୍ୟ)—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ମୃଦୁ ଓ ମଧୁର ହସ—
Manda madhura hāsa(sya) Sweet simper; a sweet and gentle smile.
(ମନ୍ଦ ମଧୁର ହାସା[ସ୍ୟା]—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେ ଅଳ୍ପ ଓ ମଧୁର ହସ ହସେ—Having a sweet simper; smiling sweetly.

ମନ୍ଦ ମଧୁର ହାସୀ—ଦେ.ବିଣ.ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ମୃଦୁ ଓ ମଧୁର ଭାବରେ ହସୁଥିବା-
Manda madhura hāsi Smiling or simpering sweetly
(ମନ୍ଦ ମଧୁରହାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ମନ୍ଦଂ ମନ୍ଦଂ)—୧ । ଧୀରେ ଧୀରେ; ହାଲୁକେ ହାଲୁକେ—1. Slowly. ୨ । ଈଷତ—2. Slightly. [ଉ—ତାମ୍ବୁଳ ରାଗେ ଦନ୍ତ କାନ୍ତ, ମିଶ ହସନ୍ତି ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।]
Manda manda

ମନ୍ଦର—ସଂ. ବି (ମନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅର)—୧ । ପୌରାଣିକ ପର୍ବତ ବିଶେଷ—1. Name of a mythological mountain. [ଦ୍ର—ଦେବତା ଓ ଅସୁରମାନେ ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନ କରିବା ସମୟରେ ଏହି ପର୍ବତକୁ ମନ୍ଥନଦଣ୍ଡରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ ଓ ମନ୍ଥନର ଫଳରେ ଅମୃତ, ହଳାହଳ, ଚନ୍ଦ୍ର, ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଉଚ୍ଚୈଃଶ୍ରବା ଅଶ୍ୱ ଆଦି ବାହାରିଥିଲେ ।] ୨ । ମୁକୁର; ଦର୍ପଣ—2. Mirror; looking glass. ୩ । ଛାତି ଓ ନାଭି ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅଂଶ—3. The part between the breast and the navel ୪ । ମନ୍ଦାରି (ଦେଖ)—4. Mandāra (See) ୫ । ଅଠସରିଆ ବା ଷୋଳସରିଆ ମୁକ୍ତାହାର—5. A necklace of pearl of 8 or 16 strings (Apte). ୬ । ସ୍ୱର୍ଗ—6. Heaven (Apte). ୭ । ବୃହତ୍ସଂହିତା ଅନୁସାରେ କୋଡ଼ିଏ ପ୍ରକାର ପ୍ରାସାଦ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—7. One of 20 kinds of buildings according to Hindu architecture. [ଦ୍ର—ଏ ପ୍ରାସାଦ ଷଟ୍‌କୋଣ, ଏଥିର ବିସ୍ତାର ତିରିଶ ହାତ ଓ ଏଥିରେ ଦଶ ଭୂମିକା ଥାଏ—ହି. ଶ ।] ସଂ. ବିଣ—୧ । ବହୁଳ—1. Excessive; numerous. ୨ । ମନ୍ଦ; ଅଳସ—2. Lazy; tardy. ୩ । ଧୀର—3. Slow. ଦେ. ବି—୧ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଗିରି—1. A mountain called Gobarddhana. ୨ । ମୁଙ୍ଗେର ନିକଟରେ ଥିବା ଏକ ପାହାଡ଼—2. Name of a hill near Monghyr. [ଦ୍ର—ଏ ପର୍ବତରେ ଅନେକ ହିନ୍ଦୁ, ଜୈନ ଓ ବୌଦ୍ଧ ମନ୍ଦିର ଅଛି ଓ ସୀତାକୁଣ୍ଡ ନାମକ ଉଷ୍ଣ ପ୍ରସ୍ରବଣ ଅଛି—ହି. ଶ ।] ୩ । (ପୁଂ) ଲୋକଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—3. A name given to males
Mandara

ମନ୍ଦର ଦନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଦାନ୍ତୁରୀ—Having very big front teeth.
Mandara danta (ମନ୍ଦର ଦନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମନ୍ଦର ଦାନ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମନ୍ଦର ଦନ୍ତ)—ଦନ୍ତୁର; ଦାନ୍ତୁରୀ—
Mandara dāntiā ଦେନ୍ତୋ Having prominent teeth.
ଦାଁତୁଳା (ମନ୍ଦର ଦନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ମନ୍ଦର ଦାନ୍ତୋ[ନ୍ତେ]ଇ, ମନ୍ଦର ଦାନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମନ୍ଦର ଧର—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ମନ୍ଦର+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ମନ୍ଦର ପର୍ବତକୁ ମନ୍ଥନବେଳେ ଟେକି ଧରିଥିଲେ)
Mandara dhara

ବସ୍ତୁ—A name of Bishnu. ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆ ଯିବା ନାମ—A name given to males.

ମନ୍ଦରବାସିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମନ୍ଦର+ବାସ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—Mandar bāsini ଦୁର୍ଗା—Durgā (Apte).
(ମନ୍ଦରବାସା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ୍ଦରସ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁର) ବି (ଭୂଲନାକର ମରନ୍ଦ)—ମଧୁ—Mandaras Honey.

ମନ୍ଦ ସମୀରଣ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ମୃଦୁ ବାୟୁ—Breeze; a Manda samirana light wind.
(ମନ୍ଦ ପବନ, ମନ୍ଦ ବାୟୁ, ମନ୍ଦ ବାତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ୍ଦସାନ(ନୁ)—ସଂ. ବି—୧ । ଅଗ୍ନିଙ୍କର ଏକ ନାମ—1. A name of Mandasāna(nu) fire (Apte) ୨ । ଜୀବନ—2. Life (Apte). ୩ । ନିଦ୍ରା—3. Sleep (Apte).

ମନ୍ଦ ସୁତ—ସଂ. ବି (ମନ୍ଦ=ବାତ+ସୁତ; ଏହାର ଜନ୍ମ ଲୁଅ ପଛାରୁ Manda suta ହୁଏବାରୁ)—କୋକିଳ—The cuckoo. [ଦ୍ରୁ—ବହୁ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ଶୀତଳକୁ ବାତ,
(ମନ୍ଦସୁଷ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚଢ଼େ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ସ୍ୱର କରେ ଗୃତ—ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ ।]

ମନ୍ଦ ସ୍ମିତ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ମୃଦୁହାସ୍ୟ—Smile. ସଂ. ବିଣ—Manda smita ମୃଦୁହାସ୍ୟକାରୀ—Smiling sweetly.
(ମନ୍ଦସ୍ମିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମନ୍ଦ ହ(ହା)ସ—ଦେ. ବି (ସଂ.ମନ୍ଦ+ହାସ)—ଈଷତ୍‌ହାସ୍ୟ—A smile. Mandaha(sā)sa [ଦ୍ରୁ—କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ବହୁତ ପ୍ରଶଂସା । ମନ୍ଦହାଁସି ମନ୍ଦହାଁସୀ ଚିଲେ ବଚନରେ କରଣ ମନ୍ଦହସା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।]

ମନ୍ଦହାସ(ସ୍ୟ)—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଈଷତ୍‌ହାସ୍ୟ; ମୃଦୁଳ ହସ—Mandahāsa(sya) (ଅଟ୍ଟହାସ—ବିପରୀତ) A smile; (ମନ୍ଦହାସା[ସ୍ୟା]—ସ୍ତ୍ରୀ) simper. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ହସୁମୁଖ—Smiling.

ମନ୍ଦହାସୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମନ୍ଦହାସା)—ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ହସୁଥିବା Mandahāsi (ସ୍ତ୍ରୀ)—Smiling (woman).
(ମନ୍ଦହାସିନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ୍ଦ ହିଲ୍ଲୋଳ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ମୃଦୁତରଙ୍ଗ—1. Light Manda hillolā waves. ୨ । ମୃଦୁ କମ୍ପନ—2. Slight vibration.

ମନ୍ଦା—ସଂ. ବି (ମନ୍ଦ+ଆ)—୧ । ଗ୍ରହର ଗମନପଥର ଯେଉଁ ଅଂଶ Mandā କୋଣେଇ ହୋଇଥାଏ—1. The apsis of a planet's course. ୨ । ସଂକ୍ରାନ୍ତିବିଶେଷ—2 The name of a solar conjunction. [ଦ୍ରୁ—ଉତ୍ତର ଫାଲ୍‌ଗୁନୀ, ଉତ୍ତରାଷାଢ଼ା, ଉତ୍ତରଭାଦ୍ରପଦ ବା ରୋହିଣୀ ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ସଂକ୍ରାନ୍ତିକୁ ମନ୍ଦା ବୋଲଯାଏ । ଏ ସଂକ୍ରାନ୍ତିର ସଂକ୍ରମଣକାଳରୁ ୩ ଦଣ୍ଡ ପୁଣ୍ୟକାଳ—ହି. ଶ] ୩ । ଲତା କରଞ୍ଜ (ହି. ଶ.)—3. Latā karañja

ମাদা, মঁদা, থালা (See). ଦେ. ବି (ସଂ ବନ୍ଧ) ୧ । ଗଛରେ
থালা ପାଣି ଦେବା ନିମନ୍ତେ ମୂଳର ଚାରିପାଖରେ ଗୋଲ ହୋଇ ଖୋଳାଯାଇଥିବା ଗାତ; ଆଳବାଳ—1. A basin or hollow made round the foot of a tree for watering and where the water can be retained for some time. [ଦ୍ରୁ—ଚଳୁ ଚଲେ ଅର୍ଦ୍ଧ-ମନ୍ଦାର ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ ବସିଲ ଯାଇଁ ବହନ—
মাদা ସୁଧାନାଥ. ପାବନୀ ।] ୨ । ଲାଉ, କଖାରୁ, ଜହ୍ନି, କାକୁଡ଼ି
দ্র ଆଦିର ମଞ୍ଜି ପୋତିବା ପାଇଁ ଭୂମିରେ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ଗୋଲ ଅଗଭୀର ଗାତ—2. Circular shallow patches dug in the ground by turning up the soil for planting the seeds of cucumber, pumpkin etc; a seedbed.
চাকতী ୩ । ଦେହରେ ବା ଲୁଗା ଆଦିରେ ଦେଖା ଯାଉଥିବା
চতমা ଗୋଲାକାର ଦାଗ—3. Circular patches appearing on the body or on clothes.
মাছের ঝাঁক ୪ । (ସଂ. ବୃନ୍ଦ) ମାଛ ଛୁଆଁଳ ବା କ୍ଷୁଦ୍ର
ঝঘা ମାଛମାନେ ଏକାଠି ପାଣିରେ ପହଁରୁ ଥିବା ଗୋଲାକାର ଦଳ; ପଲ—4. A circular shoal of small fry swimming on the water. ୫ । (ସଂ.
একটু, কিছু[জল] ମନ୍ଦ=ଅଳ୍ପ) ମନ୍ଦା; ତରଳ ପଦାର୍ଥର ଅଳ୍ପ
থোড়াসা ପରିମାଣ—5. A small quantity of liquid.
ঝাঁক ୬ । କୀଟାଦିଙ୍କ ସମୂହ; ପୁଞ୍ଜ—6. Multitude; swarm
ঝুঁড় of insects. [ଯଥା—ପିମ୍ପୁଡ଼ି ମନ୍ଦା, ଚେଲୁଣୀ-ପୋକ ମନ୍ଦା ।] ୭ । ଏକତ୍ରଭାବରେ ଏକାଠି ଜନ୍ମିଥିବା ଗୁଳ୍ମସମୂହ—7. A group of young plants. (ଯଥା—ଶାଗ ମନ୍ଦା ।)

ମନ୍ଦା(ନ୍ଦି)ଏ—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ମନ୍ଦାଏ; ମନ୍ଦେ; ମନ୍ଦିଏ; ଅଳ୍ପ ପରିମିତ Mandā(ndi)e (ତରଳ)—A little quantity of
একটু থোড়াসা (liquid).
[ଦ୍ରୁ—ମନ୍ଦାଏ ଚୋରାଣି ପିଇଲେ ଦେହ ଶାନ୍ତ । ନାଶିବ ଶୋଷରେ ମୁଁ ହେଲିଣି ଅବଶ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବିରାଟ ।] [ଦ୍ରୁ—'ମନ୍ଦାଏ' ପାଣି ଅପେକ୍ଷା 'ମନ୍ଦିଏ' ପାଣି ପରିମାଣରେ ଅଳ୍ପ ।]

ମନ୍ଦାକ—ଦେ. ବିଣ—ମନ୍ଦାଏ ମାତ୍ର—A little quantity only Mandāka of (a liquid). [ଦ୍ରୁ—'ମନ୍ଦାକ' ଅପେକ୍ଷା
একটু থোড়াসা 'ମନ୍ଦକ' ପରିମାଣରେ ଅଳ୍ପ ।] ସଂ. ବି (ମନ୍ଦ ଧାତୁ=ପ୍ରୀତ ହେବା+କରଣ. ଅକ)—୧ । ପ୍ରଶଂସା—1. Praise (Apte) ୨ । ସ୍ରୋତଃ—2. Current; stream.

ମନ୍ଦାକିନୀ—ସଂ. ବି (ମନ୍ଦାକ=ସ୍ରୋତଃ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. Mandākini ଈ)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗଗଙ୍ଗା—1. The fabulous

river flowing in the heaven. ୨ । ଗଙ୍ଗାନଦୀ—2. The river Ganges (Apte). ୩ । ଦ୍ୱାଦଶାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—3. Name of a metre with 12 letters. [ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ଯଥାକ୍ରମେ ୨ ନଗଣ ଓ ୨ ରଗଣ ଥାଏ—ବୃ. ଶ ।] ୪ । ଆକାଶ ଗଙ୍ଗା (ବୃ. ଶ)—4. The milky way. ୫ । କୁମାଲୟରୁ ବାହାରି ଉତ୍ତର କାଶୀ ବାଟେ ବହି ଭାଗୀରଥୀ ନଦୀରେ ମିଳିଥିବା ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ନଦୀ—5. Name of a small tributary of the Ganges. ୬ । ଚିତ୍ରକୂଟ ନିକଟ ଦେଇ ବହୁଥିବା ଏକ ନଦୀ (ମନ୍ଦାକିନୀ; ବୃ. ଶ) (ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ପୟସ୍ୱିନୀ)—6. Name of a small river flowing by Chitrakūṭa. ୭ । ଦ୍ୱାରକା ପାଖ ଦେଇ ବହୁଥିବା ଏକ ନଦୀ (ହରିବଂଶ; ବୃ. ଶ)—7. Name of a river flowing by Dwārakā.

ମନ୍ଦାକ୍ରାନ୍ତା—ସଂ. ବି (ମନ୍ଦ+ଆକ୍ରାନ୍ତ+ଆ)—ସପ୍ତଦଶାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—A metre in Sanskrit consisting of 17 syllables. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୧ମ, ୪ର୍ଥ, ୧୦ମ, ୧୧ଶ, ୧୩ଶ, ୧୪ଶ, ୧୬ଶ ଓ ୧୭ଶ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଗୁରୁ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଲଘୁ; ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ଯଥାକ୍ରମେ ମଗଣ, ଭଗଣ, ନଗଣ, ଦୁଇଟି ତଗଣ ଓ ଅନ୍ତ୍ୟ ୨ ବର୍ଣ୍ଣ ଗୁରୁ (ବୃ. ଶ) । କାଳିଦାସଙ୍କ ମେଘଦୂତ ମନ୍ଦାକ୍ରାନ୍ତା ଛନ୍ଦରେ ରଚିତ ।]
Mandākrānta

ମନ୍ଦାକ୍ଷ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମନ୍ଦ=ସଙ୍କୁଚିତ ହୁଏ ଅକ୍ଷି=ଆଖି ଯାହା ଯୋଗୁଁ; ମନ୍ଦ+ଅକ୍ଷି+ଅ)—୧ । ଲଜ୍ଜା; ତ୍ରପା—1. Modesty; shyness; shame; bashfulness. ୨ । (କର୍ମଧା; ମନ୍ଦ+ଅକ୍ଷି)—ସଙ୍କୁଚିତ ନେତ୍ର—2. Contracted eyes. [ଭି—ମନ୍ଦାକ୍ଷରେ କାହା ମୁଖ ସୁହିଁବୁ ନାହିଁ, ଧୀଅନରେ ତା ପଥ୍ୟ ଅବା ରସିବୁ କାହିଁ—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।] ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—[ମନ୍ଦାକ୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ] (ବହୁବ୍ରୀହି; ମନ୍ଦ ଅଟେ ଅକ୍ଷି ଯାହାର)—୧।ଯାହାର (ମନ୍ଦାକ୍ଷୀ—ଦେ. ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) ନେତ୍ର ସଙ୍କୁଚିତ—1. Having contracted eyes. ୨ । ଯାହା ଅକ୍ଷି କ୍ଷୁଦ୍ର—2. Small-eyed. ୩ । ଟେରା—3. Squint-eyed. ୪ । ଯାହାର ଦୃଷ୍ଟି ଶକ୍ତି କମ୍—4. Weak-eyed (Apte).
Mandāksha

ମନ୍ଦା ଖେଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଶେଉଳ ଆଦି ମାଛ-ମାଛମାନେ ନଦୀବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରେ ଗଭୀର ପାଣି [ମନ୍ଦା ଖେଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଉପରେ ବୁଡ଼ି ରହିବା ଓ ପାଣି ଉପରେ ଯାଆଁଳମାନେ ମନ୍ଦା ବାନ୍ଧି ଖେଳୁଥିବାର ଦେଖାଯିବାରୁ) ନିଜର ଯାଆଁଳମାନଙ୍କୁ ଜଳ ଉପରେ ପଞ୍ଜା ହୋଇ ଖେଳିବା ବେଳେ ପାଣିଉପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଜଗିବା—To watch one's own fry swimming on the surface of water in circular shoals (said of the mother-fish). ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗୁଚ୍ଛିଏ ସନ୍ତାନସନ୍ତତି ଜନ୍ମ କରିବା—2. (figurative) To give birth to or bring forth a bevy of children.
Mandā khelā(le)ibā
ঝাঁকখেলান
ছবরাখেলানা

ମନ୍ଦା ଗଡ଼ିଶ(ଶା)—ପ୍ରାଦେ [ବାଲେଶ୍ୱର] ବି—ଯେଉଁ ଗଡ଼ିଶା ବା ଶେଉଳ ନିଜର କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ପଙ୍ଖଣା ବା ଯାଆଁଳମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଥାଇ ଜଗିଥାଏ—The mother Gar̤diṣā or Śeul̤a fish which watches her own fry swimming nearby. [ଦ୍ର—ଶତ୍ରୁର ଆକ୍ରମଣରୁ ନିଜର ଯାଆଁଳମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ଏ ଗଡ଼ିଶମାନେ ଏପରି ଜଗି ରହିଥାନ୍ତି ।]
Mandāgar̤diṣa(ṣā)

ମନ୍ଦାଗ୍ନି—ସଂ. ବି (ମନ୍ଦ=କ୍ଷୀଣ+ଅଗ୍ନି=ଜଠରାଗ୍ନି)—କ୍ଷୁଧାମାନ୍ଦ୍ୟ; ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଶକ୍ତିର ଅଳ୍ପତା—Dullness of appetite; [ମନ୍ଦାନଳ—ଅନ୍ୟରୂପ] slowness of digestion; apepsy; dyspepsia. ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ଜୀର୍ଣ୍ଣଶକ୍ତି କ୍ଷୀଣ ଅଟେ—Having a weak digestion; dyspeptic. ଦେ.ବି—ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଜାଳ ଦିଆଯିବାରୁ ଧକ୍ ଧକ୍ ହୋଇ ଜଳୁଥିବା ନିଆଁ—A slow fire.
Mandāgni

ମନ୍ଦାତ୍ମ—ସଂ. ବିଣ (ମନ୍ଦ+ଆତ୍ମନ୍)—୧ । ନିର୍ବୋଧ—1. Silly [Apte]. ୨ । ମୂର୍ଖ; ଅଜ୍ଞ—2. Ignorant [Apte].
Mandātma

ମନ୍ଦାଦର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମନ୍ଦ+ଆଦର)—୧ । ଯାହାର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବିଷୟ ପ୍ରତି ଆଦର କମ (ମନ୍ଦାଦରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଥାଏ—1. Having little respect for; caring little for [Apte]. ୨ । ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ହେଳା କରେ—2. Neglectful [Apte].
Mandādara

ମନ୍ଦାନିଳ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଧୀରେ ଧୀରେ ବହୁଥିବା ବାୟୁ—Breeze; gentle wind.
Mandānila

ମନ୍ଦା ମନ୍ଦା—ଦେ.କ୍ରି.ବିଣ-(କ୍ଷୁଦ୍ର ମାଛ ଓ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଆଦି) ପଞ୍ଜା ପଞ୍ଜା ହୋଇ—In shoals (said of small fishes, ants etc); in swarms.
Mandā mandā
ঝাঁকঝাঁক ঝুঁডকেঝুঁড

ମନ୍ଦା ଯାଦୁ—ଦେ. ବି—ଦେହରେ ମନ୍ଦା ମନ୍ଦା ହୋଇ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଯେଉଁ ଯାଦୁ ଦେଖାଯାଏ—Ringworm appearing in circular patches on different parts of the body.
Mandā jādu
চাকতিদাদ
চকত্তাদাদ

ମନ୍ଦାର—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ନେଉଆ; ଆତ—Custard apple.
Mandār

ମନ୍ଦାର—ସଂ. ବି (ମନ୍ଦ୍. ଧାତୁ=ପ୍ରୀତ ହେବା+କରଣ. ଅର)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଦେବତରୁ ବିଶେଷ; ପୁରାଣୋକ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗର ୫ ଗୋଟି ବୃକ୍ଷରୁ ଏକତମ—1. One of the 5 celestial trees mentioned in the Purāṇas. [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ୪ଟି ତରୁ ଯଥା—ପାରିଜାତ, ସନ୍ତାନ,
Mandāra
মাদার, জবা; জুভা, ওরু
জাসুন, জাসুৰড
ଭା. ଜପାପୁଷ୍ପ
ତେ. ଜବାପୁଷ୍ପମ୍, ମନ୍ଦାରମ

କଳ୍ପବୃକ୍ଷ ଓ ହରିଚନ୍ଦନ ।] ୨ । ଜବାଫୁଲ ଓ ଗଛ—2. The china rose (tree and flower) Hibiscu Rosa Sinensis;the coral tree. [ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଉଚ୍ଚତାରେ ୫।୬ ହାତ ବଢ଼େ । ଏ ଗଛରେ ଫଳ ବା ମଞ୍ଜି ଧରିବା ଦେଖା ଯାଏ ନାହିଁ । ମନ୍ଦାର ଫୁଲର ମଝିରୁ ଗୋଟିଏ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଡାଣ୍ଡି ବାହାରି ଥାଏ । ପାଖୁଡ଼ା ଭେଦରେ ମନ୍ଦାରର ପ୍ରକାର ମାନ ଯଥା—ଏକପ୍ରସ୍ତିଆ, ଦୋପ୍ରସ୍ତିଆ । ପୁଣି ବର୍ଣ୍ଣ ଭେଦରେ ଧଳା, ହଳଦିଆ, ନାଲି ଓ ଫିକା ରଙ୍ଗର ମନ୍ଦାରମାନ ଅଛି । ଏକପ୍ରକାର ଏକପ୍ରସ୍ତିଆ ନାଲି ମନ୍ଦାରର ଗର୍ଭ କାଣ୍ଡର ଅଗରେ ପାଞ୍ଚ ଗୋଟି ଶାଖା ବାହାରେ ଓ ଏ ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ୫ଟି । ଏହାକୁ ପଞ୍ଚମୁଖୀ ମନ୍ଦାର କହନ୍ତି । ଏକ ପ୍ରକାର ମନ୍ଦାର ଘନ ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ପାଖୁଡ଼ାଯୁକ୍ତ ଓ ଏକ ପ୍ରକାର ମନ୍ଦାର ଫୁଲ ୫ଟି ବଡ଼ ଓ ପାଖୁଡ଼ାବିଶିଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଏ, ତାକୁ ମଧ୍ୟ ପଞ୍ଚମୁଖୀ ମନ୍ଦାର ବୋଲାଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଦେବୀ ପୂଜାରେ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରହଙ୍କ ପୂଜାରେ ମନ୍ଦାର ଫୁଲ ଲାଗେ ।] ୩ । ଅର୍କ ବା ଅକନ୍ଦ ଗଛ—3. The mudar plant; Calotropis Gigantea. ୪ । ପାରିଭଦ୍ର; ପାଲଧୂଆ ଗଛ ଓ ଫୁଲ—4. The Indian coral flower and the tree; Erithrina Indica. ୫ । ତୀର୍ଥବିଶେଷ—5. Name of a sacred place of pilgrimage. [ଦ୍ର— ଏହା ବିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତର ପାର୍ଶ୍ୱରେ—(ହି. ଶ) ।] ୬ । (ମନ୍ଦ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଆର; ଯେ ପରର ଅନିଷ୍ଟରେ ପ୍ରୀତ ହୁଏ)—ଧୂର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଶଠ—6. A wicked person; a cheat. ୭ । ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହ—7. The planet Mars. (ଉ—ମନ୍ଦାର ଚଳନେ ଘନ ରସ ବୃଷ୍ଟି ହେବାର ସୂଚକ ନୁହଁ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।) ପ୍ରାଦେ. (ହିଡ଼ଭୂମି) ବି—ଆତ ଫଳ—Custard apple.

ମନ୍ଦା ଶେଉଳ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମନ୍ଦା ଗଡ଼ିଶ (ଦେଖ)—
Mandā seuḻa Mandā gaṟdisa (See)

ମନ୍ଦାସା—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଜମିଦାରୀ ଜମିଦାରୀ ମଞ୍ଜୁଷାର
Mandāsā ଇଂରାଜି ନାମ—Mandassa, the name of an Estate in district Ganjam.

ମନ୍ଦାସ୍ୟ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି ମନ୍ଦ + ଆସ୍ୟ=ମୁଖ)—୧ । ତ୍ରପା; ଲଜ୍ଜା-
Mandāsya 1. Shame; bashfulness. ୨ । (କର୍ମଧା) ସଙ୍କୁଚିତ-ମୁଖ—2. Contracted face.

ମନ୍ଦିଏ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ମନ୍ଦିଏ; ଅଳ୍ପ ପରିମିତ (ତରଳ ପଦାର୍ଥ)—
Mandie A little quantity (of liquid). (ଉ—ସେ ଘୋଡ଼ାଟୁଆ ପାଣି ମନ୍ଦିଏ ପିଇଲେ, ମନ୍ଦିଏ ମସ୍ତକ ଉପରେ ନବେଶିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅନୁଶାସନ ।)

ମନ୍ଦିକ—ଦେ. ବିଣ. ଓ ବି—ମନ୍ଦିଏ ମାତ୍ର (ଜଳ)—
Mandika A little quantity only (of water).

ମନ୍ଦିର—ସଂ. ବି—(ମନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ନିଦ୍ରା ଯିବା+ଅଧିକରଣ ଇର; ଯେଉଁଠାରେ ଲୋକେ ନିଦ୍ରା ଯାଆନ୍ତି ।)—୧ । ଗୃହ; ଭବନ
Mandira ଆବାସ; ବାସ ଗୃହ—1. Residence; house; dwelling; abode. ୨ । ପୁର—2 Premises. ୩ । ଦେଉଳ; ଦେବ ଗୃହ—3. A temple; a pagoda. ୪ । ନଗର—4. Town. ୫ । ଦେବାଧିଷ୍ଠାନ ସ୍ଥାନ; ଉପାସନା ଗୃହ—5. A place of worship; church. ୬ । ସମୁଦ୍ର—6. The ocean; the sea. ୭ । ଜାନୁର ବା ଆଣ୍ଠୁର ପଛଭାଗ—7. The back of the knee. ୮ । ଜଙ୍ଘର ପଛ—8. Ham. ୯ । ଶିବିର; ସେନାନିବାସ (ହି. ଶ)—9. Camp (Apte).

ମନ୍ଦିର କମି(ମେ)ଟି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ମନ୍ଦିର + ଇଂ କମିଟି)—
Mandira kami(me)ṭi କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କ ପାଇଁ ଲାଗି ଥିବା ଜମିର ଆୟରୁ ଦେବ ମନ୍ଦିରର ସେବା ଆଦି ପରିଚାଳନାର୍ଥ ୧୮୬୩ ସାଲର ୨୦ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଜିଲ୍ଲାର ଜଜଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ସମିତି—Endowment committee appointed for managing the endowment attached to a temple in pursuance of Act XX of 1863. [ଦ୍ର—ମାନ୍ଦ୍ରାଜରେ ଏପରି କମିଟିମାନଙ୍କୁ 'ଦେବସ୍ଥାନମ୍ କମିଟି' ବୋଲାଯାଏ । କେତେକ ସାଧାରଣ ମନ୍ଦିରର ପରିଚାଳନାର୍ଥ ସରକାର ଗୋଟିଏ ଆଇନ୍ କରିଅଛନ୍ତି । ସେହି ଆଇନ୍‌ଦ୍ୱାରା ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଓ ମୁସଲମାନଙ୍କ ମସ୍‌ଜିଦ୍ ପାଇଁ ଲାଗିଥିବା ସମ୍ପତ୍ତିର ଆୟରୁ ନିର୍ବାହିତ ସେବା ପୂଜା ଓ ସଦାବ୍ରତ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଜଜ୍‌ସାହେବ ୩ ରୁ ଅଧିକ ଓ ୭ରୁ କମ୍ ମେମ୍ବର ସମ୍ବଳିତ କମିଟି ମୁକରର କରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାରେ ପୁରୀ ସହରର ଜଗନ୍ନାଥ ବଲ୍ଲଭ ମଠ, ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ସତ୍ୟବାଦୀ, ବାଣପୁର ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱର, କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଝଙ୍କଡ଼, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ବଳଦେବ ଜିଉ ଆଦି ମନ୍ଦିରର ମନ୍ଦିରକମେଟି ଓ କଟକର କଦମ୍‌ରସୁଲଙ୍କ ପରିଚାଳନାର୍ଥ କମିଟି ଅଛନ୍ତି । କମିଟିର ମେମ୍ବରମାନେ ଆଜୀବନ ମେମ୍ବର ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଉଥିବାରୁ ଓ ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ତନ୍ନତନ୍ନ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ବିନା ମକଦମାରେ ଜଜ୍‌ସାହେବଙ୍କର ଅଧିକାର ନ ଥିବାରୁ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ହିନ୍ଦୁ ସାଧାରଣଙ୍କର ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ତୀବ୍ର ଦୃଷ୍ଟି ଓ ଠାଣୁଆ ଜନମତ (Public spirit or public opinion) ର ଅଭାବରୁ ଅଧିକାଂଶ କମେଟିଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଓ ପରିଚାଳନ ଅନିନ୍ଦ୍ୟ ନୁହେଁ ।]

ମନ୍ଦିର ଚୂଡ଼ା—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦେଉଳର ଅଗ—
Mandira chūṟdā The spire of a temple.

ମନ୍ଦିର ପଶୁ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ମନ୍ଦିର ବିହାରୀ ପଶୁ)—ବିରାଡ଼ି—
Mandira paśu A cat (Apte).

ମନ୍ଦିରା—ସଂ. ବି (ମନ୍ଦ ଧାତୁ + କରଣ ଇର + ଆ)—୧ । କାଂସ୍ୟନିର୍ମିତ
Mandirā କ୍ଷୁଦ୍ର ଝାଞ୍ଜ; ଗିନି (ହି. ଶ)—1. Small cymbals of bell metal. (ଦ୍ର—ଗ ଅକ୍ଷର ହୋଇଛି
मन्दिरा
मञ्जिरा, मजीरा ମନ୍ଦିରା ସେ ଗିନି, ସ୍ୱସ୍ୱର ଶବଦ ବାଜୁଅଛି ଝଣିଝଣି ପ୍ରାଚୀ. ବୃନ୍ଦାବନରୂପଣ ଗୀତା ।) ୨ । (ମନ୍ଦ ଧାତୁ + ଅଧି କରଣ. ଇର + ଆ)—ଘୋଡ଼ାଶାଳ; ଅଶ୍ୱଶାଳା (ହି. ଶ)—2. Stable (Apte).

ମନ୍ଦୀକୃତ—ସଂ. ବିଣ (ମନ୍ଦ + ଅଭୂତଭାବେ ଚ୍ଵି + କୃତ)—ପୂର୍ବେ ମନ୍ଦ
Mandīkruta ନ ଥିବା, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମନ୍ଦ କରି ଯାଇଥିବା-
(ମନ୍ଦୀକରଣ—ବି) Rendered slow; weakened, diminished; relaxed, slackened.

ମନ୍ଦୀଭୂତ—ସଂ. ବିଣ (ମନ୍ଦ + ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ଵି + ଭୂତ)—
Mandībhūta ୧ । ଜଡ଼ୀଭୂତ—1. Grown inert.
(ମନ୍ଦୀଭାବ—ବି) ୨ । ଅଧୁନା କ୍ଷୀଣ ହୋଇଥିବା—2. Recently emaciated; become weak. ୩ । କମି ଯାଇଥିବା—3. Become less, diminished.
୪ । ସଂପ୍ରତି ଶିଥିଳ ହୋଇଥିବା—4. Become slack; diminished.

ମନ୍ଦୁରା—ସଂ. ବି (ମନ୍ଦ୍ ଧାତୁ = ନିଦ୍ରା ଯିବା + ଅଧିକରଣ ଉର + ଆ;
Mandurā ଯହିଁରେ ଅଶ୍ୱ ନିଦ୍ରା ଯାଏ)—୧ । ଅସ୍ତାବଲ; ଅଶ୍ୱଶାଳା—1. A stable. ୨ । ଶଯ୍ୟା—2. A bed (Apte). ୩ । (ଯାହା ଉପରେ ଲୋକେ ଶୁଅନ୍ତି) ଦେଁସ; ମୁନ୍ଦୁସ; ତୃଣ ନିର୍ମିତ ଆସନ—3 A mat; a mat of reeds. [ଦ୍ର—କୁଶ, ବେଣୁର୍ମୂଳ, କାଣ୍ଡ-କାଣ୍ଡିଆ ବା ସନ୍ଦୁରା ଆଦି ତୃଣର ଡାଙ୍ଗକୁ ବାଣି ବା ସରୁ ଚୋର କରି ବୁଣି ଏହା ତିଆର କରାଯାଏ । ମନ୍ଦୁରା ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ, ଏହାର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ ମନ୍ଦୋଦରୀ ।]

ମନ୍ଦୁରା କାନି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନ୍ଦୁରା + କର୍ଣ୍ଣିକା)—ମୁନ୍ଦୁସ କାନି; ଦେଁସ
Mandurā kāni କାନି; ବଙ୍କ ହୋଇଥିବା ଦେଁସର ଶେଷ ଅଂଶ-
माहुर कानि The end of a spread mat.
चटाइका कात

ମନ୍ଦୁରା ଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଅଂଶତଃ ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥିବା ଦେଁସର
Mandurā gurdi ଗୁଡ଼ିଆ ଅଂଶ—The roller-like
गुटान माहुर part of a partially rolled up mat
चटाईकी गुडी, मोडि हुई चटाई

ମନ୍ଦୁରିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମନ୍ଦୁରା + ଇକ)—ଘୋଡ଼ା ସଇସ (ହି. ଶ)—
Mandurika Syce; a groom.

ମନ୍ଦେ—ଦେ. ବିଣ—ମନ୍ଦାଏ (ଦେଖ)
Mande ଏକଟୁ थोडा Mandāe (See)
मन्द मन्द मन्द् मन्द् ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି .ବିଣ (ସଂ.ମନ୍ଦଂମନ୍ଦଂ)—
ଧୀରେ ଧୀରେ—Slowly.

ମନ୍ଦେଣ—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ମନ୍ଦେ (ଦେଖ)
Mandeṇa Mande (See)

(ଦ୍ର—ଶୁଣି ଗୋବନ୍ଦ ମନସିଜ ମନ୍ଦେଣ ବୋଲନ୍ତି ସଜନ ।
ପ୍ରାଚୀ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।)

ମନ୍ଦେ ମନ୍ଦେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ମନ୍ଦଂ ମନ୍ଦଂ)—
Mande mande ଧୀରେ ଧୀରେ—Slowly.
मन्द मन्द (ଦ୍ର—ବେଣୁ ପାଶରେ ମନ୍ଦେ ମନ୍ଦେ ଚାଲିବା କ
मन्द् मन्द् କହିବ ବଚନରେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଜଗମୋହନ ।)

ମନ୍ଦେହ—ସଂ. ବି (ମନ୍ଦ ଅଟେ ଈହା = ଚେଷ୍ଟା ଯାହାଙ୍କର, ବହୁବ୍ରୀହି;
Mandeha ମନ୍ଦ + ଈହା)—ରାକ୍ଷସଗଣ ବିଶେଷ (ଏମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ସାଢ଼େ ତିନ କୋଟି)—A class of demons, 35 millions in number.

ମନ୍ଦେହା—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା, ମନ୍ଦ + ଈହା)—ମନ୍ଦ ଚେଷ୍ଟା—
Mandehā Evil endeavour.

ମନ୍ଦୋଚ୍ଚ—ସଂ. ବି (ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଗ୍ରହମାନଙ୍କ ଗତିରେ କକ୍ଷଭମ
Mandochha କକ୍ଷାଂଶ—(astrology) The lower apsis of a planet (Apte).

ମନ୍ଦୋତ୍ସାହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି, ମନ୍ଦ + ଉତ୍ସାହ)—ନିରୁତ୍ସାହ—
Mandotsāha Discouraged; one whose zeal
(ମନ୍ଦୋତ୍ସାହା—ସ୍ତ୍ରୀ) has abated; dispirited (Apte).
(ମନ୍ଦୌତ୍ସୁକ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମନ୍ଦୋଦରୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମନ୍ଦ = କୃଶ ଅଟେ ଉଦର ଯାହାର;
Mandodarī ବହୁବ୍ରୀହି; ମନ୍ଦ + ଉଦର + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—କୃଶୋଦରୀ —(a woman) Having a thin or slender belly. [ଦ୍ର—ମନ୍ଦୋଦର ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ସୁଲକ୍ଷଣ ରୂପେ ଗଣ୍ୟ ।] ସଂ. ବି.ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମୟଦାନବର ଔରସରେ ହେମା ନାମ୍ନୀ ଅପସରା ଗର୍ଭଜାତା କନ୍ୟା ଓ ରାବଣର ପ୍ରଧାନ ମହିଷୀ—1.The chief queen of Rābaṇa and daughter of Maya dānaba. [ଦ୍ର—ଏ ମେଘନାଦ (ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ) ଓ ଅକ୍ଷୟକୁମାର ଆଦିଙ୍କ ମାତା । ରାବଣର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ଏ ବିଭୀଷଣଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଅହଲ୍ୟା, ଦ୍ରୌପଦୀ, କୁନ୍ତୀ ଓ ତାରାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏ ଜଣେ ସତୀ ବା କନ୍ୟା ବୋଲି ଲେଖା ଅଛି । ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ପଞ୍ଚସତୀ ବା ପଞ୍ଚକନ୍ୟାଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କଲେ ମହାପାତକ ନାଶ ହୁଏ ।] ୨ । ମୁନ୍ଦୁସ; ଦେଁସ—2. A reed mat.

ମନ୍ଦୋଷ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (ମନ୍ଦ + ଉଷ୍ଣ)—କବୋଷ୍ଣ; ସାମାନ୍ୟ ଉଷୁମ—
Mandoshṇa Tepid; luke-warm.

ମନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ (ମନ୍ଦ୍ ଧାତୁ = ପ୍ରୀତ ହେବା + କରଣ. ର)—
Mandra ୧ । ଗମ୍ଭୀର ଧ୍ୱନି—1. Grave (sound); deep ୨ । ଘଡ଼ଘଡ଼ ଧ୍ୱନିଯୁକ୍ତ (ଶବ୍ଦ)—2. Rumbling (sound). ୩ । ନିମ୍ନ (ଶବ୍ଦ)—3. Low sound (Apte). ୪ । (+କର୍ମ. ର) ପ୍ରଶଂସନୀୟ—4. Praiseworthy (Apte). ୫ । ମନୋହର; ସୁନ୍ଦର (ହି. ଶ)—5. Pleasant; pleasing.

୬ । ପ୍ରସନ୍ନ; ତୁଷ୍ଟ (ହ୍ରି. ଶ)—6. Delighted; joyful. ସ. ବ—୧ । ଗମ୍ଭୀର ଧ୍ୱନି—1. A deep or grave sound. (ଯଥା—ମେଘର ଧ୍ୱନି) ୨ । ଧ୍ୱନି; ଶବ୍ଦ—2. Sound; tone. ୩ । ନମ୍ର ଧ୍ୱନି—3. Low sound (Apte).
୪ । (+କରଣ. ଣ) ଅନେକ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ମୃଦଙ୍ଗ (ହ୍ରି. ଶ)—4. A sort of drum (Apte).
୫ । ସଙ୍ଗୀତର ସ୍ୱରବିଶେଷ; ଉଦାତ୍ତ ସ୍ୱର (ହ୍ରି. ଶ)—5. Low tune in music. ୬ । ଏକଜାତୀୟ ହାତୀ (ହ୍ରି. ଶ)—6. A kind of elephant [Apte].

ମନ୍ନାଥ—ସ ବି. ପୁଂ (ଅସ୍ମଦ୍+ନାଥ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୋହର ସ୍ୱାମୀ
Mannātha ବା ପ୍ରଭୁ—My master; my lord. [ଉ—ମନ୍ନାଥ ବିଶ୍ୱନାଥ ସକଳ ଗୁଣ ଧାମ—ତୁଳସୀ. ବଳରାମ ରାମାୟଣ ।]

ମନ୍ୱନ୍ତର—ସ. ବ (ମନୁ+ଅନ୍ତର; ଏକ ମନୁଙ୍କର ଅନ୍ତର ହୁଏ ଯହିଁରେ;
Manwantara ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ୩୦ କୋଟି ୬୭ ଲକ୍ଷ ୨୦ ହଜାର ବର୍ଷ ବ୍ୟାପୀ କାଳ; ଦେବତାମାନଙ୍କର ୭୧ଟି ଯୁଗ—1. The period of the reign of one of the 14 Manus. [ଦ୍ର—ପ୍ରଜାପତିଙ୍କର ୧୪ଟି ମାନସ ପୁତ୍ର ବା ମନୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଦେବତାମାନଙ୍କର ୭୧ ଯୁଗ ବା ଶତଭୁକ୍ତଭାବରେ ୭୧ ଚତୁର୍ଯୁଗ ବ୍ୟାପୀ କାଳ ସୃଜନ୍ତି କରନ୍ତି । ଏହା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଏକ ଦିବସର ୧୪ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ (ହ୍ରି. ଶ) । ମତାନ୍ତରରେ ଏହା ୪୩ ଲକ୍ଷ ୨୦ ହଜାର ମାନୁଷ ବର୍ଷର କାଳ ଅଟେ (Apte). ୧୪ଟି ମନ୍ୱନ୍ତର ହେଲେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଗୋଟିଏ ଦିବସ ହୁଏ । ଏକ ମନୁଙ୍କ ସୃଜନର ଶେଷ ହେଲେ ପ୍ରଳୟ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ୭ମ ମନୁ ବା ବୈବସ୍ୱତ ମନୁଙ୍କର ସୃଜନ କାଳର ଅଷ୍ଟାବିଂଶ ଯୁଗର ୧ମ ଭାଗ ଭୋଗ ହେଉଅଛି ।]
୨ । ପୁରାଣର ଦଶ ଲକ୍ଷଣ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—2. One of the ten characteristics of a Purāṇa.
ଦେ. ବ—ମନ୍ୱନ୍ତର (ଦେଖ)—Manwantarā (See)

ମନନ୍ତର—ଦେ. ବ—(ସ. ମନ୍ୱନ୍ତର) (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଖଣ୍ଡପ୍ରଳୟ (ଜଳ-
Manwantarā ପ୍ଲାବନ ଓ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷାଦି)—A partial deluge
मन्वन्तर[रा] (consisting of flood and famine). [ଦ୍ର—
मन्वन्तर ବଙ୍ଗଦେଶରେ ସନ ୧୧୭୬ ସାଲରେ ଯେଉଁ ବନ୍ୟା ଓ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପଡ଼ିଥିଲା ତାକୁ ବଙ୍ଗଦେଶରେ 'ଛେୟାତ୍ତରେ ମନନ୍ତର ବା ମନ୍ୱନ୍ତର କହନ୍ତି ।]. ସ. ବ—ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳଦଶମୀ, ଶ୍ରାବଣ କୃଷ୍ଣଅଷ୍ଟମୀ ଓ ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳତ୍ରୟୋଦଶୀରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବବିଶେଷ (ହ୍ରି. ଶ)—A festival observed in ancient times on particular days of the months of Āshārḍha, Srābaṇa and Bhādra.

ମନ୍ୱନ୍ତ—ଗ୍ରା. ବ—ମନ୍ୱନ୍ତର (ଦେଖ)—Manwantara (See)
Manwantra [ଉ—ଅନେକ ସ୍ଥାନ ଶାସ୍ତ୍ର କହିଲେ, ସ୍ୱାୟମ୍ଭୁ ମନ୍ୱନ୍ତ ପାଳିଲେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମନ୍ମଥ—ସ. ବ (ମନସ୍+ମଥ ଧାତୁ=ମନ୍ଥନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା
Manmatha ମନକୁ ମନ୍ଥି ପକାଏ)—୧ । ମଦନ; ମନସିଜ; କନ୍ଦର୍ପ; କାମଦେବ—1. The Deity Cupid. ୨ । ପ୍ରେମ; ପ୍ରୀତି; ପ୍ରଣୟ—2. Love. ୩ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟଭୋଗ-ଲିପ୍ସା; କାମଚିନ୍ତା—3. Lust; amorous passion. ୪ । କପିତ୍ଥ; କଇଥ (ହ୍ରି. ଶ)—4. Wood apple [Apte]. ଦେ. ବ—ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.

ମନ୍ମଥ ପ୍ରିୟା—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କାମଦେବଙ୍କର ପତ୍ନୀ; ରତିଦେବୀ—
Manmatha priyā The wife of God Cupid.

ମନ୍ମଥ ଲେଖ—ସ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ)—ପ୍ରଣୟ ପତ୍ରିକା (ହ୍ରି. ଶ)—
Manmatha lekha Love-letter (Apte).

ମନ୍ମଥାନନ୍ଦ—ସ. ବ (ମନ୍ମଥ+ଆନନ୍ଦ)—ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଆମ୍ବ—
Manmathānanda A kind of mango [Apte].

ମନ୍ମଥାଳୟ—ସ. ବ (ମନ୍ମଥ+ଆଳୟ)—୧ । ଆମ୍ବଗଛ (ହ୍ରି. ଶ)—
Manmathālaya 1. The mango tree (Apte).
୨ । ପ୍ରେମୀ ଓ ପ୍ରେମିକାଙ୍କ ମିଳନ ସ୍ଥଳ; ବିହାର ସ୍ଥଳ (ହ୍ରି. ଶ)—2. A trysting place; a meeting place of lovers.

ମନ୍ମଥୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମନ୍ମଥ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—କାମୁକ; କାମୀ
Manmathī (ହ୍ରି. ଶ)—Amorous; enamoured (Apte).
(ମନ୍ମଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମନ୍ମନ—ସ. ବ (ମନ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରକାଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ମନ)—
Manmana ୧ । ଗଦ୍ଗଦ ବା ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ—1. Tremulous or choked voice. ୨ । ଦମ୍ପତିଙ୍କ ମନ୍ଦ ଜଳ୍ପିତ—2. Confidential whisperings between husband and wife (Apte). ୩ । କାମଦେବ—3. The God of love (Apte).

ମନ୍ମନା(ନାଃ)—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଅସ୍ମଦ୍+ମନସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Manmanā[nāḥ] ମୋ ଠାରେ ମନକୁ ଯେ ସମର୍ପଣ କରିଅଛି—One who has dedicated his mind to me.

ମନ୍ମୋହନ—ଗ୍ରା. ବ. ପୁଂ (ସ. ମନୋମୋହନ) -ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆ
Manmohana ଯିବା ନାମ—A name given to males.
मनमोहन ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ମନୋମୋହନ; ମନୋମୋହକାରୀ—
मनमोहन Charming; enchanting.
(ମନ୍ମୋହନୀ; ମନ୍ମୋହିନୀ, ମନ୍ମୋହେନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମନ୍ୟ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ମନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ; ଅନ୍ୟ ବିଶେଷଣ ଶବ୍ଦ
Manya ପରେ ସମାସରେ ଲାଗେ, ଯଥା ପଣ୍ଡିତମ୍ମନ୍ୟ; ସୁଭଗଂ
(ମନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମନ୍ୟା)—୧ । ଯେ ଆପଣାକୁ (ଅମୁକ) ପରି ବିଶ୍ୱରେ
1. Thinking oneself to be. ୨ । ଯେ ଆପଣାକୁ (ଅମୁକ) ପରି ଦେଖାଇ ହୁଏ—2. Appearing as.

ମନ୍ୟା—ସ. ବି—(ମନ୍ ଧାତୁ—ବୋଧ କରିବା + କର୍ମ. ଯ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Manyā ୧ । ବେକ ଶିରା; ଗ୍ରୀବାର ପଶ୍ଚାଦ୍‌ଭାଗସ୍ଥ ଶିରା; ବେକ
(ମନ୍ୟକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶିରା—1. The muscles on the back of the neck. ୨ । ବେକମୁଣ୍ଡା—2. The nape of the neck. ୩ । (+ ଭାବ. ଯ+ଆ)—ଜ୍ଞାନ—3. Knowledge.

ମନ୍ୟାସ୍ତମ୍ଭ—ସ. ବି—(ଆୟୁର୍ବେଦ)—ରୋଗବିଶେଷ, ଯହିଁରେ ବେକର
Manyā stambha ଶିରା ଅବଶ ହୋଇଯାଏ—A disease; paralysis of the muscles on the back of the neck.

ମନ୍ୟୁ—ସ. ବି.—(ମନ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯୁ)—୧ । ଦୈନ୍ୟ; ଦୀନତା—
Manyu 1. Distress; wretched condition. ୨ । ବିରକ୍ତି—2. Vexation. ୩ । ଶୋକ—3. Grief; sorrow. ୪ । ଘୃଣା—4. Hatred. ୫ । ଅହଙ୍କାର—5. Pride; arrogance. ୬ । କ୍ରୋଧ—6. Anger; rage; wrath; passion. ୭ । ଘୋଡ଼ା ଆଦିଙ୍କର ତେଜ ଗୁଣ—7. Spirit; mettle; courage (as of a horse) [Apte] ୮ । ତେଜ; ଉତ୍ସାହ—8. Ardour; zeal [Apte] ୯ । ସ୍ତୋତ୍ର—Hymn. ୧୦ । (+ କରଣ. ଯୁ) ଯଜ୍ଞ—10. A vedic sacrifice or offering. ୧୧ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଯୁ) କ୍ଷତ୍ରିୟ ବିଶେଷ—11. A class of Kshatriyas. ୧୨ । ଶିବ (ତ୍ରି. ଶ)—12. An epithet of Siba (Apte). ୧୩ । ଅଗ୍ନି (ତ୍ରି. ଶ)—13. An epithet of Agni or fire.

ମନ୍ୟୁ ଦେବ—ସ. ବି—(ରୂପକ)—ଦେବରୂପେ କଳ୍ପିତ କ୍ରୋଧ (ତ୍ରି.
Manyu deba ଶ.)—Anger personified; the personification of wrath.

ମନ୍ୟୁମାନ୍—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ମନ୍ୟୁ + ମତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । କ୍ରୋଧୀ;
Manyumān କ୍ରୋଧନ ସ୍ୱଭାବ—1. Angry; wrathful (ମନ୍ୟୁମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (Apte) ୨ । ପୀଡ଼ାଗ୍ରସ୍ତ—2. Distressed; afflicted (Apte) ୩ । ତେଜସ୍ୱୀ—3 Energetic; vehement (Apte).

ମନ୍ସୁବା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ମନ୍‌ସୁବା (ଦେଖ)
Mansubā Man-subā (See)

ମଫ[ଫ,ଫ,ପ,]ସଲ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁଫସ୍‌ସଲ୍)—୧ । ଗ୍ରାମ; ନଗରର
Map-(ph,pha,pa)sala ବହିଃସ୍ଥ ଦେଶାଂଶ; ସଦରଠାରୁ ଦୂରରେ
[ମଫ(ଫ)ସ୍ସଲ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଥିବା ଅଞ୍ଚଳ; ଗ୍ରାମ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ—
মফস্বল 1. Village; countryside; mofussil; interior
मुफस्सल, देहात of a district. ୨ । ଲୋକ ବା ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ
[ସଦର—ବିପରୀତ] ଅଞ୍ଚଳ—2. A solitary or out of
(ସଦର—ବିପରୀତ) the way place. ୩ । ଲୁଗାର ବା କୁର୍ତ୍ତାର ଯେଉଁ ଅଂଶ ସାଧାରଣଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ନ ପଡ଼େ—3. The inside or inner surface of a cloth or garment. ୪ । ଜମିଦାରୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗ୍ରାମମାନ—4. The villages constituting a zamindary or estate.

ମଫ[ଫ]ସଲ ଗସ୍ତ—ବୈଦେ. ବି (ଉଚରଅ) (ଅ. ମୁଫସ୍‌ସଲ୍ ଗସ୍ତ)—
Mapa(pha)sala gasta ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କର ସଦରରୁ ବାହାର
মফস্বলগস্ত ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ଭ୍ରମଣ—A tour undertaken
मुफस्सलगश्त by public servants to the countryside or in the interior.

ମଫ(ଫ)ସଲ ଜମା—ବୈଦେ. ବି (ଉଚରଅ) (ଅ. ମୁଫସ୍‌ସଲ୍ + ଜମା)—
Mapa(pha)sala jamā ଜମିଦାରର ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ
মফস্বলজমা ଜମିଦାର ଯେଉଁ ଖଜଣା ଅଦାୟ କରନ୍ତି—The
मुफस्सलजमा rent realised by a landlord from
(ସଦରଜମା—ବିପରୀତ) the tenants. [ଦ୍ର—ଜମିଦାର ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ମଫସଲ ଜମା ଅଦାୟ କରି ତହିଁରୁ ଆପଣା ଉଦ୍ଧାରିତ ପାରଶ୍ରମିକ ବା ମାଲିକାନା କାଟି ରଖି ବାକି ଟଙ୍କା 'ସଦରଜମା' ବା ରାଜସ୍ୱରୂପେ ସରକାରଙ୍କଠାରେ ଦାଖଲ କରନ୍ତି ।

ମଫ(ଫ)ସଲ ମୁଖସା—ବୈଦେ,ବି (ଅ)(ଉଚରଅ)—ଜମିଦାରର ପ୍ରଜାଙ୍କ
Mapa(pha)sala mu ଠାରୁ ମଫସଲରୁ ଖଜଣା ଅଦ
মফস্বলমোকাবিলা ଆଦାୟ କରୁଥିବା କର୍ମଚାରୀର କାଗଜପତ୍ରରେ
मुफस्सलमुकाबिला ଲେଖା ଥିବା ଅଙ୍କର ପ୍ରସଙ୍ଗ ପ୍ରକୃତ ଅଛି କି
[ମଫ(ଫ)ସଲ ମୁକାବଲା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଜାଣି, ତାହା ମଫସଲରେ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ଥାନିକଭାବରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ପାଇବା ଓ ପ୍ରମାଣ ନେଇ କରି ଚେକ୍ କରିବା—The act of checking the correctness of a collecting officer's accounts by investigations made locally in the mofussil.

ମଫ(ଫ)ସଲ ସରବରାକାର—ବୈଦେ. ବି [ପ୍ରାଚୀନ] (ଅ)—
Mapa(pha)sala sarabarākāra ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱରେ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଖଜଣା ଅଦାୟ କରି ସଦରରେ ସରକାରଙ୍କଠାରେ ତାହା ଦାଖଲ କରିବା କର୍ମଚାରୀ—The Sarabarākār whose duty was to collect rents from the tenants and pay the same to the Government during the Mahamedan rule.

ମଫ(ଫ)ସଲ ହାକମ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁଫସ୍‌ସଲ୍ + ହାକମ୍)—ଗ୍ରାମ୍ୟ
Mapa(pha)sala hākima କର୍ମଚାରୀ—Officers in
মফস্বলের হাকিম मुफस्सलका हाकिम charge of the interior.

ମଫ(ଫ)ସଲି—ବେ. ବଣ—୧ । ମଫସଲ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ଗ୍ରାମ୍ୟ—
Mapa(pha)sali 1. Rural; relating to the country
মফস্বলে,গাওঁলী side or village. ୨ । ମଫସଲବାସୀ;
गँवार;देहाती ଦେହାତି—2. Resident of the country-
[ମଫ(ଫ)ସଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] side; rustic. ୩ । ମଫସଲରେ
(ସଦରିଆ,ସଦରିଆ—ବିପରୀତ) ପ୍ରଚଳିତ—3. Obtaining in the countryside. ବେ. ବି—ମଫସଲବାସୀ ଲୋକ

ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁମାନେ ସହରିଆ ଚତୁର ନୁହନ୍ତି—Country-folk; village folk, (who are generally not so clever as townspeople; a rustic.

ମପା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମା. ଧାତୁ)—ମାପିବା; ମାପ କରିବା—Act of
Mapā measuring; measurement. ଦେ. ବି—ମାପ
ମାପା **नापना** ମାପା **नपाहुआ** ହୋଇଥିବା—Measured.

ମପା(ପେ)ଇବା—ଦେ କ୍ରି—(ସଂ. ମା ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ମାପି ଧାତୁ)—ମାପିବା
Mapā (pe)ibā କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—Causative of
ମାପାନ **नपवाना** Māpibā

ମପା କାଠି—ଦେ. ବି—ମାପକାଠି (ଦେଖ)—Māpakāṭhi (See)
Mapā kāṭhi ମାପ କାଠି **नापकाठी**

ମପା ମପି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାପନ)—ଅନେକ ପଦାର୍ଥ ବା ଅନେକଥର
Mapā mapi ମାପିବା କ୍ରିୟା—The act of measuring
ମାପା ମାପି many things; the act of measuring
नापा नापी and remeasuring.

ମବଲକ୍[ଗ୍]—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମବଲ୍ଲଗ) (କଚେରୀଆ)—୧ । ନଗଦ
Mab-lak(g) ଟଙ୍କା; ରୋକଡ଼—1. Ready money;
ମବଲଗ hard cash. ୨ । ମୋଟ ଟଙ୍କା; ସବୁସୁଦ୍ଧା ଏତେ ଟଙ୍କା—
नकद, मबल्लग 2. Sum total of cash. ବୈଦେ. ବିଣ—(ଅ)—୧ । ନଗଦ—1. In cash; ready (money). ୨ । ସବୁସୁଦ୍ଧା; ମୋଟ—2. Total; in all. ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ଅ)—୧ । ଖାତେ ଖାତେ; ନଗଦାନଗଦ; ବସ୍ତୁବସ୍ତୁ—1. In cash; in ready money; in hard cash. ୨ । ଅକ୍ଷରରେ (ଅଙ୍କରୁ ଲେଖିବା) 2. (writing the figures) In letters.

ମବଲକ୍(ଗ୍) ବନ୍ଦି—ବୈଦେ. ବି (ଫା) (କଚେରୀଆ)—ଅକ୍ଷର ବା ଶବ୍ଦ
Mabalak(g)-bandi ଦ୍ୱାରା ମୋଟ ଏତେ ଟଙ୍କା ବୋଲି
ଲେଖିବା—Writing the total amount of money in words.

ମବେଷି—ପ୍ରାଦେ (ବାମଣ୍ଡା)(ସଂ. ଗୋମେଷ)—ଗୋମେଷାଦ ପଶୁ—
Mabeshi Cattle.

ମମ୍—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ଭୂଲ. ବି ଓ ହି. ମୋମ୍)—ମହଣ—
Mam Wax

ମମ୍‌ଜାମା—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ମୋମ୍‌ଜାମା)—ମହଣଦ୍ୱାରା ଲିପ୍ତ—
Mam-jāmā On which a layer of wax has been
ମୋମଜାମା laid. ଦେ. ବି—ମହମଜାମା; ଯେଉଁ ଲୁଗାରେ ମହମର
मोमजामा ପ୍ରଲେପ ଦିଆଯାଇଥିବାରୁ ସେହି ଲୁଗା ପାଣିରେ ଓଦା ହୁଏ ନାହିଁ ଓ ଯାହା ଉପରେ ପଡ଼ିବା ପାଣି ଲୁଗାରେ ନ ଭେଦି ଗଡ଼ିପଡ଼େ—Oil cloth; wax cloth; mackintosh cloth.

ମ(ମୁ)ମତାଜ୍ ମହଲ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁମତାଜ୍ ମହଲ୍)—୧ । ତାଜ
Ma(mu)m-tāj mahal ମହଲ (ଦେଖ)—1. Tājamahala
ମମତାଜମହଲ (See. ୨ । ସାହାଜାହାନଙ୍କ ପାଟରାଣୀଙ୍କ ନାମ—
मुमताजमहल 2. Name of the Moghul Emperor Sahajehan's queen.

ମମ—ଦେ. ଅ (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ଅସ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦର ଷଷ୍ଠୀ ୧ ବଚନ)—ମୋହର—
Māma My; mine. (ଉ—ଚଉର୍ଦ୍ଦ ସ୍ୱର୍ଗର ସ୍ୱର୍ଗଭୂଇ ପ୍ରସୂତା,
ମମ ମମ ପ୍ରାଣ ପରମେଶ ଏ ଜଗ ଜାଣ୍ଡା । ପ୍ରାଚୀ. ଋତୁସଂହାରମଞ୍ଜରୀ)
मम [ବି—ଆମ ଦେଶରେ ବୋଲାଯାଉଥିବା ବଙ୍ଗଳା ସଙ୍ଗୀତର ପଦରେ ଏ ଶବ୍ଦର ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ, ଯଥା—
"ମମ ପ୍ରାଣନାଥ ଗୌରାଙ୍ଗ ହେ ! ମୋରେ କୃପା କରହେ !
ରସରାଜ ଚନ୍ଦ୍ରଗୌର ।"]

ମମକାର—ସଂ. ବି (ମମ=ମୋହର+କୃ. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଏ
Mamakāra ଧନ ଜନ ମୋର ବୋଲି ମନରେ ବିଚାର କରିବା;
ମୋର ପୁତ୍ର, ମୋର କଳତ୍ର, ମୋର ଧନ, ମୋର ଘର ଇତ୍ୟାକାର ଜ୍ଞାନ; ମମତା—Fondness or personal attachment for one's wordly possessions and family. ୨ । (+କର୍ମ. ଅ) ନିଜର ଅର୍ଜିତ ସମ୍ପତ୍ତି (ହି. ଶା)— 2. One's self-acquired property.

ମମତ—ଦେ. ବିଣ (ପ୍ରାଚୀନ) (ସଂ. ମମତାଯୁକ୍ତ)—ଅନୁରକ୍ତ—
Mamata Attached; fond. (ଉ—ମାର ଧର ବାଳରେ ଯେ
ହୋଇବେ ମମତ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।]

ମମତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି [ମମ+ଭାବେ. ତା, ତ୍ୱ]—୧ । ସ୍ୱାଭିମାନ;ମମକାର;
Mamatā(twa) ଏ ପଦାର୍ଥ ମୋର, ଏ ଧନ ମୋର, ଏ ପୁତ୍ର ଭାର୍ଯ୍ୟା ମୋର, ଏବମ୍ଭୂତ ଭାବ—1. Fondness or attachment for wordly possessions and family. ୨ । ଏ ସଂସାର ପ୍ରତି ଆସକ୍ତି; ମୋହ—2. Delusion as regards wordly matters. ୩ । ଅହଂଭାବ; ଅହଙ୍କାର; ଦର୍ପ—3. Pride; egotism. ୪ । ସହାନୁଭୂତି—4. Sympathy. ୫ । ସ୍ନେହ—5. Attachment; affectionate regard; love. [ଉ—ଜାଣି ମମତ୍ୱ, ଅଙ୍କ୍ତ ଯେମନ୍ତ, ମୁଁ ସନ୍ନମତ, କରେ ।ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]

ମମତା ଯୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ତ୍ରୀ ତତ୍)—୧ । ସ୍ନେହଶୀଳ—
Mamatā jukta 1. Affectionate. ୨ । ସ୍ନେହାସକ୍ତ—
(ମମତାଯୁକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Fondly attached. ୩ । ବୈଷୟିକ ଅଭିମାନ ଯୁକ୍ତ—3. Having a personal feeling for one's temporal belongings. ୪ । ସହାନୁଭୂତି ଯୁକ୍ତ—4. Full of sympathy. ୫ । ଅସ୍ମମର 5. Selfish.

ମମତା ଶୂନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ୍ତ୍ରୀ ତତ୍)—୧ । ନିର୍ମମ—
Mamatā śūnya 1. Devoid of sympathy; un-
(ମମତା ଶୂନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) sympathetic. ୨ । କ୍ରୂର—
ମମତା ବର୍ଜିତ } ଅନ୍ୟରୂପ 2. Cruel. ୩ । ସ୍ନେହବର୍ଜିତ—
ମମତା ବିହୀନ 3. Having no fondness
ମମତା ହୀନ or affection.
୪ । ବୈରାଗ୍ୟଯୁକ୍ତ—4. Unattached; apathetic.

ମମା— ଦେ. ବି (ସଂ. ମାତୃ ସ୍ତନ) — ପୟୋଧର; ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତନ — Female
Mamā breast; the breast of woman.
ମାଇ, ମେନା (ଉ—ମମା ଗଲାଣି ବମା ଖାଉ, ଉଲୁଳ ପଡ଼ୁଛୁ ଡାକର
ଛୁଞ୍ଚି, ଛାତି ହୋଇ—ଉଗ ।)

ମମାଦିଲ୍ଲ—ବୈଦେ. ବଣ (ଅ; ମୋଗଲ ବାଦସାହାଙ୍କ ଅମଳରେ
Mamādilā ଜମିବାସ୍ତି ପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦ)—ଅଲଗହୋ; ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର—
ଆଲାହିଦା ममादिला Separate (ଯଥା—ଚକ୍ରିଷ୍ଟିଲ
अलग ମମାଦିଲା ମୌଜେ କମାପୁର=କମାପୁର ମଉଜାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର
ଅଧୀନ ଭୁକ୍ତ ଜମିବାସ୍ତି ।)

ମମୀ(ସ୍ତ୍ରୀ)—ବୈଦେ.ବ (ଇଂ ମମ୍ମୀ; ଅ. ମୁମାୟିନ୍; ଫା.ମୋମ୍=ମହମ)—
Mami(mmi) ମହମ ସହିତ ବବଧ ମସଲା ଦେଇ ପ୍ରାଚୀନ
मम्मी ମିଶର ଦେଶୀୟ ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ବହୁକାଳ ଅବକୃତ
मम्मी, मोमियाई ଅବସ୍ଥାରେ ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇଥିବା ଶବଦେହ ବା
ମୂର୍ତ୍ତିର—A preserved dead body of Egypt; mummy; dead body preserved for a very long time with the help of wax and other spices. [ଦ୍ର—ଏପରି ସୁରକ୍ଷିତ ଶବଦେହମାନ ମିଶର ଦେଶର ପ୍ରସ୍ତରନ କବରମାନଙ୍କରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ଖୋଲା ହୋଇ ବାହାର କରା ଯାଉଅଛି । ବହୁ ସହସ୍ର ବର୍ଷ ପୂର୍ବର ଶବମାନ ଅଦ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବକୃତ ଥିବା ଦେଖିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହେବାକୁ ହୁଏ ।]

ମୟ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଗମନ କରିବା; ଗତି କରିବା—
Ma-y (root) To walk; to move; to go.

ମୟ—ସ. ବି. ପୁଂ (ମୟ୍ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Maya ୧ । ରାବଣର ସ୍ତ୍ରୀ ମନ୍ଦୋଦରୀଙ୍କର ପିତା; ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥରେ ରାଜା ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ଅଦ୍ଭୁତ ସଭା ନିର୍ମାଣକାରୀ ଦାନବ ଶିଳ୍ପୀ—1 Name of a demon architect. [ଦ୍ର—ଦେବଶିଳ୍ପୀ ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କୁ ଏ ଯୁଦ୍ଧରେ ପରାସ୍ତ କରିଥିଲେ । ଏ ଅସୁରମାନଙ୍କ 'ତ୍ରିପୁର' ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଦୁଇ ପୁତ୍ର ମାୟାବୀ ଓ ଦୁନ୍ଦୁଭି ଏବଂ କନ୍ୟା ମନ୍ଦୋଦରୀ । ବାଲ୍ମୀକିଙ୍କ ରାମାୟଣରେ ମୟ ଦିତିଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିବାର ଲେଖା ଅଛି ।] ୨ । ଅଶ୍ୱତର—2. A mule. ୩ । ଉଷ୍ଟ୍ର; ଓଟ—3. A camel ୪ । ଅଶ୍ୱ (ହ୍ର. ଶ)—4. A horse (Apte). ୫ । (+କରଣ. ଅ) ସୁଖ (ହ୍ର. ଶ)—5. Pleasure; happiness. ସ. ବଣ. ପୁଂ—ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ଅର୍ଥରେ ବିଶେଷ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେବା ପ୍ରତ୍ୟୟ—A suffix added to nouns in the following.
(ମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) senses ସ. ତ୍ରି—୧ । (ପ୍ରଚୁରତା ବୋଧକ) ଅମୁକରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Full of. (ଯଥା—ମଧୁମୟ ପଦାର୍ଥ, କଣ୍ଟକମୟ ବନ ।) ୨। (ବ୍ୟାପ୍ତ୍ୟର୍ଥେ) ଅମୁକ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟାପ୍ତ—2. Pervaded or spread over by. (ଯଥା—ଜଳମୟ ଦେଶ, ବାଲୁକାମୟ ସ୍ଥାନ ।) ୩ । (ବିକାରାର୍ଥେ) ଅମୁକରେ ନିର୍ମିତ ବା ଜଡ଼ିତ—3. Made of or set with. (ଯଥା—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ଗୃହ, ରତ୍ନମୟ ଅଳଙ୍କାରାଦି, ମୃଣ୍ମୟ ପାତ୍ର ।) ୪ । (ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ) ଯହିଁରେ ଅମୁକ ବସ୍ତୁ ବହୁପରିମାଣରେ ଅଛି; ଅମୁକ ବହୁଳ—4. Abounding in. (ଯଥା—କଙ୍କର ମୟ ସ୍ଥାନ, ଜଙ୍ଗଲମୟ ଦେଶ ।) ୫ । (ସ୍ୱରୂପାର୍ଥେ) ଅମୁକ ରୂପେ କଳ୍ପିତ ବା ବ୍ୟବହୃତ—5. In which such a thing has been utilised as. (ଯଥା—ଗଜମୟ ସେତୁ ।) ୬ । ଯାହାଠାରେ ଅମୁକ ଗୁଣ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଅଛି—6. Possessing a quality in great degree. (ଯଥା—ମାୟାମୟ ସଂସାର, ଦୟାମୟ ପ୍ରଭୁ, ପ୍ରେମମୟ ହୃଦୟ ।) ୭ । (ପୁରୀଷାର୍ଥେ) ଅମୁକର ବିଷ୍ଠା—7. The dung of. (ଯଥା—ଗୋମୟ=ଗୋବର, ଗୋବିଷ୍ଠା ।) ଦେ. ବି—୧ । ମଏ (ଦେଖ)
मय मय 1. Mae (See) ୨ । ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର ମେକ୍ସିକୋ ଦେଶର ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ କାଳର ଗୋଷ୍ଠୀ ସଭ୍ୟ ଅଧିବାସିଗଣ—2. Maya, the generic name of the ancient inhabitants of Mexico in South America. ୩। ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ ଅଧିବାସିଗଣଙ୍କ ସଭ୍ୟତା; ମାୟା ସଭ୍ୟତା—3. Māyā, the high civilization of the ancient people of Mexico. [ଦ୍ର—ବର୍ତ୍ତମାନ ଭୂଗର୍ଭରୁ ବାହାରୁଥିବା ପ୍ରାସାଦ ଓ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ଦେଖି ପୁରାତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍ ପଣ୍ଡିତମାନେ ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ଅନ୍ତତଃ ୪୦୦ ହଜାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ 'ମୟ'ମାନେ ସଭ୍ୟତାର ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ ସୋପାନରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ ଓ ଉକ୍ତ ସଭ୍ୟତା ସଙ୍ଗେ ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ଆର୍ଯ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ବହୁତ ମେଳଥିବାର ଦେଖା ଯାଉଅଛି । ମାୟା ସଭ୍ୟତା ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।]

ମୟ କାଳ—ଦେ· ବି—ମଏ କାଳ (ଦେଖ)
Maya kāla Mae kāla (See)
[ମୟ ଦନ, ମୟ ର(ରୁ, ର)—ଅନ୍ୟରୂପ] ऋतुकाल

ମୟଦାନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୈଦାନ୍)—୧ । ମଇଦାନ (ଦେଖ)
Mayadān 1. Maidāna (See) ୨ । (ସ. ପ୍ରମୋଦ
ବାଗାନ ଉଦ୍ୟାନ) ପ୍ରମୋଦ ଉଦ୍ୟାନ; ଅଧୁନାତନ ପାର୍କ—
रमना 2. Pleasure garden; park.
(ଉ—ଭୋପାଳୀ ନଗରରେ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଓ ମୟଦାନ ବା ଅଧୁନାତନ ପାର୍କ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ତିଆର କରା ଯାଇଥିଲା । ଲୁପାସିକ, ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ ।)

ମୟ ଦାନବ—ସ. ବି—ମୟ ୧ (ଦେଖ)—Maya 1 (See)
Maya dānaba (ମୟ ଦୈତ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୟନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ମଇନା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mayana (etc) Mayanā etc. (See)

ମୟୂର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—(ସ. ମୟୂର)—ମୟୂର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mayara (etc) Mayūra etc. (See)

ମୟ(ୟୂ)ର ଜଟା—ଦେ. ବ—ଈଶର ଜଟା (ଦେଖ)
Maya(yū)ra jaṭā Isarajaṭā (See)

ମୟରା—ଦେ. ବ. ପୁଂ—(ସ. ମୋଦକକାର)—ମଇରା (ଦେଖ)
Mayarā (ମୟୂରାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Mairā (See)

ମୟଲା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ—ମଇଲା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mayalā (etc) Mailā etc (See)

ମୟା—ସ. ବି. (ମୟ୍ + ଅ)—ଚିକିତ୍ସା (ହ୍ର. ଶ)—Medical treatment.
Mayā ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ଫା. ମେଓ୍ବା)—
୧ । ପିଜୁଳି—1. Guava. ୨ । ଆତ; ମେଧଆ—
2. Custard apple.

ମୟାଣ—ଗ୍ରା (ପ୍ରାଚୀନ) ବ—(ସ.ମଦନ)—ମଦନ; କାମଦେବ—God
Mayāṇa Cupid. [ଦ୍ର—ବସନ୍ତ ସହିତ ବିଜୟେ କଲେ ବା
ପ୍ରତାପେ ଦେବ ମୟାଣ । ଶିଶୁପାଳର ଉଷା ଅଭିଲାଷ ।]

ମୟାନ୍—ଦେ. ବ—(ସ. ମଥନୋତ୍ଥ=ଘିଅ; ବା ସ. ମର୍ଦ୍ଦନ; ବା ସ.
Mayān ମଦନ=ମହଣ)—କଚୁରି, ନିମ୍କି, ରୁଟି ଓ ଲୁଚି ଆଦି
मयान मोयन ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ଅଟାରେ ବା ମଇଦାରେ ପାଣି
ମିଶାଇ ଦଳିବା ପୂର୍ବରୁ ଶୁଖିଲା ଅଟାରେ ବା ମଇଦାରେ
ଦିଆ ଯିବା ଘିଅ; ଉତ୍ତମ ଘିଅ—The leaven of
ghee mixed with flour before it is kneaded into dough for making bread etc.
[ଦ୍ର—ମଇଦା ଆଦିରେ ମୟାନ୍ ଦିଅ ଗଲେ ତହିଁରେ
ପ୍ରସ୍ତୁତ ପୁରି, ଲୁଚି ଓ ନିମକି ଆଦି ଖୁବ ମସକା ଓ ମୁଡ଼ୁ-
ମୁଡ଼ିଆ ହୁଏ ।]

ମୟାନ୍‌ଦାର—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଲୁଚି ଆଦିର ଖଳ ଚକଟା ହେବା ପୂର୍ବରୁ
Mayān-dār ଅଟାରେ ଉତ୍ତମ ଘିଅ ଦିଆ ଯାଇଥାଏ—
मयानदार मोयनदार (bread or other cake) In
which ghee had been added to the flour before kneading.

ମୟୀ—ସ. ବଣ. ପ୍ରତ୍ୟୟ ସ୍ତ୍ରୀ. (ମୟ୍ + ଈ)—ମୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Mayī Feminine of Maya. ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମାଈ
ଓଟ—1. A female camel. ୨ । ଘୋଡ଼ୀ—୧ ।
2. A mare.

ମୟୁ—ସ. ବ—୧ । (ମି ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Mayu କିନ୍ନର; କିଂପୁରୁଷ—1. A class of semi-divine
singers. ୨ । (ମୟ୍ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.
ଉ)—୨ । ମୃଗ—2. Deer; antelope (Apte).
୩ । ଅଶ୍ୱ—3. Horse. ୪ । ଅଶ୍ୱତର—4. Mule.
୫ । ଉଷ୍ଟ୍ର—5. Camel.

ମୟୂ(ୟୁ)ଷ୍ଠ—ସ. ବ—ବନମୁଗ—A kind of wild grain.
Mayū (ya)shṭha [ମୟୂ(ୟୁ)ଷ୍ଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୟୂକ—ସ. ବ—(ମୟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଊକ)—ମୟୂର (ହ୍ର. ଶ)—
Mayūka Peacock.

ମୟୂଖ—ସ. ବ—(ମା ଧାତୁ = ମାପିବା+କର୍ମ ଊଖ)—୧ । କିରଣ;
Mayūkha ରଶ୍ମି—1. Ray; streak of light. ୨ ।
ଦୀପ୍ତି—2. Lustre; brilliance. ୩ । ଆଲୋକ;
ଜ୍ୟୋତିଃ—3. Light. ୪ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; ଶୋଭା—
4. Beauty. ୫ । ଅଗ୍ନିଶିଖା—5. A flame
(Apte). ୬ । (+କରଣ ଊଖ)—ସୂର୍ଯ୍ୟଘଡ଼ିର
କଣ୍ଟା—6. The pin of a sun-dial (Apte).
୭ । ପର୍ବତ (ହ୍ର. ଶ)—7. Mountain. ୮ ।
କୀଳକ; କିଲ—8. Peg; stake; pin.

ମୟୂଖ ମାଳା—ସ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କିରଣମାଳା—
Mayūkha māḻā Rays of the sun.

ମୟୂଖମାଳୀ—ସ. ବ—(ମୟୂଖମାଳା + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍ ୧ମା.୧ବ)—
Mayūkha māḻi କିରଣମାଳୀ; ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.

ମୟୂଖୀ—ସ. ବ—(ମୟୂଖ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର
Mayūkhī ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ (ହ୍ର ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. A weapon of offence and defence of ancient India; a cudgel about 5 ft. long, to the top of which was attached a bunch of tinkling bells. [ଦ୍ର—
ଏହା ପୁରୁଷର ଉଚ୍ଚତା ପ୍ରମାଣ ଦୀର୍ଘ ଯଷ୍ଟିବିଶେଷ;
ଏହାର ଅଗ୍ରରେ କିଙ୍କିଣୀ ଗୁଚ୍ଛଏ ଲାଗି ଥାଏ । ଏହା ଲୁମ୍ବା
ବାଡ଼ି ଭଳି ଓ ଏଥିରେ ମୂଠା ଲାଗି ଥାଏ । ଏହାର କାର୍ଯ୍ୟ
୫ ପ୍ରକାର :—ଆଘାତ, ପ୍ରତିଘାତ, ବିଘାତ, ପରିମୋଚନ
ଓ ଅଭିଦ୍ରବଣ ।] ସ. ବଣ. ପୁଂ—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ
Radiant; brilliant.

ମୟୁ(ଜୁ)ର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ମୟୂର (ଦେଖ)—
Maju(ju)ra (ମୟୂରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Mayūra (See)

ମୟୂର—ସଂ. ବ. ପୁଂ—(ମି ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଊର)—
Mayūra ୧ । କର୍ଷକ ବର୍ଗର ବୃହତ୍ ପକ୍ଷୀବିଶେଷ—1. The
ଅନ୍ୟ ସଂ, ନାମ—କେକୀ, pea fowl; Pava Cristatus;
ଶିଖୀ, ଶିଖଣ୍ଡୀ (male- peacock; female-
(ମୟୂରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) peahen.] [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜର ବଡ଼
ପକ୍ଷମାନ ଓ କଣ୍ଠର ଛୋଟ ପରମାନ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣରେ ଚିହ୍ନିତ ।
ଅଣ୍ଡିରା ମୟୂରଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ଖୁବ୍ ବଡ଼; ମାଈମାନଙ୍କର ଛୋଟ ।
ଏଥିପାଇଁ ଅଣ୍ଡିରା ମୟୂରକୁ ଲଞ୍ଜାମୟୂର ଓ ମାଈକୁ ଲଣ୍ଡୀ-
ମୟୂର ବୋଲି ଯାଏ । ମେଘ ଉଠାଇଲେ ଅଣ୍ଡିରାମାନେ
ଲାଞ୍ଜକୁ ପଞ୍ଝ ଅର୍ଦ୍ଧେ ପଙ୍ଖା ପରି ଠିଆ କରି ନାଚନ୍ତି ଓ
ବୋବାନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଶବ୍ଦ 'କେଓଁ' 'କେଓଁ' (ସଂ.—
କେକା) । ଏମାନେ ସାପକୁ ମାରି ପକାନ୍ତି ।] ୨ । ପୁଷ୍ପ-
ବିଶେଷ—2. A kind of flower (Apte) ୩ ।
ସୂର୍ଯ୍ୟ ଶତକ ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା କବିବିଶେଷ—
3. Name of a Sanscrit author. ୪ । ସମୟ
ମାପ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—4. A kind of instrument for measuring time.
ଦେ. ବ—ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—A kind of musical instrument. (ଦ୍ର —ଶଙ୍ଖ ବୀଣା ଖଞ୍ଜଣୀ ଫଣା-

ଉଚ୍ଚ ମୟୂର, ଏମାନ ବହୁଣ ଭୁମ୍ଭେ ଶେଷ୍ଠ ଗୋପ ଦେବ ।
ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତ ଗୀତା ।)

ମୟୂରକ—ସଂ. ବି (ମୟୂର + କ)—୧ । ମୟୂର—1. Peacock.
Mayūraka ୨ । ମୟୂରଶିଖା; ମୟୂରର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଥିବା ପକ୍ଷର ଚୂଡ଼ା—2. The cockscomb on the head of a peacock. ୩ । ଅପାମାର୍ଗ—3. Achyranthus Aspera (plant). ୪ । ତୁତିଆ—4. Copper sulphate.

ମୟୂର କଣ୍ଠିଆ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ମୟୂର + କଣ୍ଠ)—ମୟୂରର କଣ୍ଠପରି
Mayūra kanṭhiā ରଙ୍ଗ (ନାଲି ଓ ସବୁଜ) ବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ
मयूर कंठी (ବସ୍ତ୍ର)—(a cloth) Coloured like
मयूर कण्ठी the neck of a peafowl. (ଉ—ଉଷା
(ମୟୂର କଣ୍ଠୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ରକ୍ତାଂଶୁକେ ରଞ୍ଜିତ ଶ୍ୟାମଳ ଭୂଧରଗଣ, ପିନ୍ଧିଲେ ଅବା ହୃଷ୍ଟେ ମୟୂରକଣ୍ଠୀ ବସନ । ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।) ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଲୁଗା; ଧୂପଛାୟା ଲୁଗା—A kind of cloth (with red woof and green warp threads). [ଦ୍ର—ଏହାର ଟାଣୀ ସୂତା ନାଲି ଓ ଭରଣୀ ସୂତା ସବୁଜ ।]

ମୟୂରଗତି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—୨୪ ଅକ୍ଷରର ବୃତ୍ତବିଶେଷ—
Mayūragati A Sanscrit metre of 24 syllables.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ଯଥାକ୍ରମେ ୫ ଯଗଣ, ମଗଣ, ଯଗଣ ଓ ଭଗଣ ଥାଏ—ଛ. ଶ ।]

ମୟୂର ଗିରିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୟୂର ଗ୍ରୀବକ)—ତୁତ୍ତ; ତୁତିଆ;
Mayūra giriā ମଇଳା ଗିରିଆ—Sulphate of copper.
तूतिया; तूँते तुतथा; तुतिया ମ, ମୋରଚୂତ

ମୟୂର ଗୁଣା—ଦେ. ବି (କଣିଆ ଗବ)—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ବାହାଣ ନାକ-
Mayūra guṇā ପୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଗୁଣା; ଯେଉଁ ଗୁଣା
(ମୟୂର ବସାଗୁଣା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିସ୍ତାରିତ ପୁଚ୍ଛ ମୟୂରର ଆକୃତି
मयूरबेसर ପରି ନିର୍ମିତ ହୋଇଥାଏ—A nose ornament
मयूबाला नकवेसर representing a dancing peacock.

ମୟୂର ଗ୍ରୀବକ—ସଂ. ବି (ମୟୂରଗ୍ରୀବା + ତୁଲ୍ୟାର୍ଥେ କ)—ମୟୂରଗିରିଆ;
Mayūra gribaka ତୁତିଆ—Blue vitriol.

ମୟୂର ଚଟକ—ସଂ. ବି—ଗୃହପାଳିତ କୁକ୍କୁଟ—
Mayūra chaṭaka The domestic cock.

ମୟୂର ଚନ୍ଦ୍ରକ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୟୂର ଚନ୍ଦ୍ରିକା (ଦେଖ)
Mayūra chandraka Mayūra chandrikā (See)

ମୟୂର ଚନ୍ଦ୍ରିକା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୟୂର ଚନ୍ଦ୍ରକ)—୧ । ମୟୂରର
Mayūra chandrikā ଲାଞ୍ଜରେ ଥିବା ଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ବହୁ ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ଚକ୍ର—1. Rainbow-coloured rings or eyes on the tail-feather of a peacock. ୨ । ଚନ୍ଦ୍ରକ ବିଶିଷ୍ଟ ମୟୂର ପକ୍ଷ—2. Tail-feather of a peacock having rings or eyes on it. ୩ । ପଶ୍ଚିମଦିଗରେ ଦେଖାଯିବା ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ—3. A rain bow appearing in the west.

ମୟୂର ଚୂଡ଼ା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମୟୂରର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ
Mayūra chūrdā ଠିଆହୋଇ ରହିଥିବା ଅବସ୍ଥିତ ପକ୍ଷଗୁଚ୍ଛ—1. The tuft of feathers standing on the head of a peafowl. ୨ । (ସଂ. ମୟୂର ଶିଖା) ଏକ ପ୍ରକାର ପୁଷ୍ପ ଗାଛ; ଈଶର ଜଟା ଫୁଲ; ମୟୂର ଶିଖା ୨ (ଦେଖ) 2. Colosia Cristata (plant) and flower.

ମୟୂର ଚୂଳ—ସଂ. ବି—ମୟୂର ଚୂଡ଼ା (ଦେଖ)—Mayūra
Mayūra chūḷa मयूरेरचूड़ा chūrdā (See)
मयूरशिखा (ମୟୂରଜଟା—ଦେଶଜରୂପ)

ମୟୂର ଚୂଳିଆ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ମୟୂର ଚୂଳଧାରୀ)—ଯେ ମୟୂର
Mayūra chūḷiā ଚୂଳ ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧିଥାଏ—Decorated
मयूर चूड़ा धारी with a bunch of peacock's tail-
मयू शिखावाला feather on the head. ଦେ. ବି—
୧ । ଈଶର ଜଟା (ଦେଖ)—1. Īśara jatā (See) ୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—2. An epithet of Śrikrushṇa.

ମୟୂର ଝାଲି—ପ୍ରାଦେ (ବାମଣ୍ଡା) ବି—ମୟୂରଚନ୍ଦ୍ରିକାଯୁକ୍ତ ପକ୍ଷ—
Mayūra jhāli Peacock-feather having many coloured rings on it.

ମୟୂର ଝୁଲ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କେଳା, ଗଉଡ଼ ଓ ପାଟୁଆମାନେ
Mayūra jhula ମୁଣ୍ଡରେ ଟୋପି ଉପରେ ପିନ୍ଧିବା ମୟୂର ପକ୍ଷରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ପେନ୍ଥା—A tuft of peacock-feathers worn on the cap by certain dance-loving wild tribes. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଟୋପି ଉପରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଚନ୍ଦ୍ରିକାବିଶିଷ୍ଟ ମୟୂର ପକ୍ଷ ଠିଆ ହୋଇ ବାଗରେ ଖୋସା ଯାଇଥାଏ ।]

ମୟୂରଡିମ୍ବିଆ—ପ୍ରାଦେ [ଗଡ଼ଜାତ] ବି. (ସଂ. ମୟୂର + ଡିମ୍ବ; ଏହାର
Mayūra dimbiā ଆକାର ମୟୂରର ଡିମ୍ବପରି ହେବାରୁ)—
ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡବାଲା ଛତୁ—A kind of mushroom with a big ball at the top.

ମୟୂରଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବି (ମୟୂର + ଧ୍ୱଜ ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୟୂରଭଞ୍ଜର ପୂର୍ବତନ
Mayūra dhwaja ରାଜବଂଶର ଉପାଧି—The title of the ancient kings of Mayūrbhanj.
[ଦ୍ର—ମୟୂରଧ୍ୱଜ ରାଜବଂଶର ଗର୍ବ ଭଞ୍ଜନ କରି ସିଂହାସନ ଅଧିକାର କରିଥିବାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜବଂଶର ନାମ 'ମୟୂରଭଞ୍ଜ' ହୋଇଅଛି ।]

ମୟୂର ପଙ୍ଖା—ଦେ. ବି—ମୟୂର ପୁଚ୍ଛ ନିର୍ମିତ ବିଞ୍ଚଣା—
Mayūra pankhā A fan made of peacock's tail-feathers.
मयूरपाखा मयूरपंखा

ମୟୂରପଦକ—ସଂ. ବି (ମୟୂର ପଦ + ସାଦୃଶ୍ୟାର୍ଥେ କ)—ଶୃଙ୍ଗାର
Mayūra padaka ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଙ୍କର ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ଶରୀରରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ନଖାଘାତର ଚିହ୍ନ—The marks

made with the nails on the body of a man or woman during amorous intercourse.

ମୟୂର ପୁଚ୍ଛ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୟୂରର ଲାଞ୍ଜ—
Mayūra puchchha Peacock's tail.

ମୟୂରଭଞ୍ଜ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଓଡ଼ିଆ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନେତୃ-
Mayūrabhañja ସ୍ଥାନୀୟ ରାଜ୍ୟ—Name of a leading
ময়ূরভঞ্জ Oriya state in the Eastern States Agency.
मोरभंज [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆ ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହା ପ୍ରାଚୀନତମ ଓ ପ୍ରଧାନ ରାଜ୍ୟ । ଦୁଇ ହଜାର ବର୍ଷ ତଳେ ରାଜପୁତାନାର ଜୟପୁର ରାଜବଂଶର ଜଣେ ରାଜପୁରୁଷ ଏହି ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରି ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ ଏହାର ନାମ ହରିହର ପୁର ଥିଲା । 'ମୟୂର' ରାଜବଂଶର ସଙ୍କେତ ଥିବାରୁ ଓ ରାଜାମାନେ ଭଞ୍ଜବଂଶୀୟ ଥିବାରୁ ରାଜ୍ୟପରେ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲା । ସଂପତି ରାଜାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱରେ ନୀଲଗିରି, ସିଂହଭୂମ, ବରାହଭୂମି, ପଥରଗଡ଼, ନରସିଂହପୁର, ସାରଣ୍ଡା, କେନ୍ଦୁଝର ଆଦି ଓ ସିଂହଭୂମି ଓ ମାନଭୂମିର ଅଞ୍ଚଳମାନ ଏହି ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥିଲା । କାଳକ୍ରମେ ଏ ସବୁ ରାଜ୍ୟ ମୟୂରଭଞ୍ଜରୁ ବହିର୍ଭୂତ ହୋଇଅଛି ।
କୃପାସିନ୍ଧୁ ଇତିହାସ ।

ଏ ରାଜ୍ୟର ଅଧିପତିମାନଙ୍କର ମହାରାଜ ଉପାଧି ବଂଶାନୁଗତ ଅଟେ । ଏ ରାଜ୍ୟର ମହାରାଜମାନେ ବଂଶାନୁକ୍ରମେ ଉତ୍କଳରେ ବହୁ କୀର୍ତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରିଅଛନ୍ତି । ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମହାରାଜା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର କଟକ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠାକାଳେ ବହୁ ସହସ୍ର ମୁଦ୍ରା ଦାନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମହାରାଜା ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଉତ୍କଳର ଆଦର୍ଶ ଶାସକ ନରପତି ଓ ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗୀ, ମହା ପଣ୍ଡିତ, ଦାତା ଓ ଉଦାରମନା ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମହାରାଜ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପିତୃଦେବଙ୍କ ପଦ ଅନୁସରଣ କରି ଥିଲେ । ସେ ନାବାଳକ ଅବସ୍ଥାରେ ମୃତ ହେବାରୁ ତାଙ୍କର କନିଷ୍ଠ ମହାରାଜ ପ୍ରତାପଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ମହାରାଜ ଅଟନ୍ତି । ପ୍ରତାପଚନ୍ଦ୍ର ପିତୃ ମହୋଦୟଙ୍କ ପରି ଆଦର୍ଶ ନରପତି ଓ ଦାତା ଅଟନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବିଶିଷ୍ଟ ସହାୟତା ଲାଭ କରି ଥିବାରୁ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମହାରାଜଙ୍କ ସୂଚନାକ୍ରମେ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନାମ ଏ ଭାଷାକୋଷର ନାମ ପୂର୍ବେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଓଡ଼ିଆ ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚ ଆଦର୍ଶ ଅନୁସାରେ ବଂଶାନୁକ୍ରମେ ଶାସିତ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ରାଜ୍ୟର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଭାରତ ବିଶ୍ରୁତ ।]

ମୟୂର ରଥ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି)—କାର୍ତ୍ତିକେୟ—
Mayūra ratha A name of Kārttikeya.
(ମୟୂରକେତୁ, ମୟୂର ବାହାନ, ମୟୂରେଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୟୂର ଲାଞ୍ଜ—ଦେ. ବି—୧ । ମୟୂରପୁଚ୍ଛ—1. Peacock's tail.
ময়ূরের লেজ मयुर पुच्छ ୨ । ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ମେଘରେ ସମୟେ
(ମୟୂର ଲାଞ୍ଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସମୟେ ଦେଖାଯିବା ମୟୂରପୁଚ୍ଛାକୃତି ଚନ୍ଦ୍ର ରେଖା (ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ପରି)—2. A kind of rainbow in the shape of a peacock's tail.

ମୟୂର ଶିଖା—ସଂ. ବି—୧ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୟୂର ଚୂଡ଼ା; ମୟୂରର
Mayūra śikhā ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବାହାର ଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷଗୁଚ୍ଛ—
মোরগ ফুল The tuft of featheer on the head of a
मोरशिखा, लालमुरगा peacock. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ପୁଷ୍ପ-
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ସହସ୍ରାହି, ମଧୁଚ୍ଛଦା, ପ୍ରିୟତମ, ବର୍ହିଚୂଡ଼ା, ଶିଖିନୀ, ଶିଖାଳୁ, ସୁଶିଖ, ଶିଖାବଳା, କେତ ଶିଖ
ଫା. ଅଫ୍ସନାନେ; ଅଫ୍ଲାନ୍
ମ. ମୟୂର ଶିଖା
ଗୁ. ମୋର ଶିଖା
ତେ. ମୟୂର ଶିଖିଯୁନେ
ଶାକ ବିଶେଷ—Cockscomb (plant); Celosia Crestata. [ଦ୍ର—ଏହି ଗଛ ନାଲି ଗଡ଼ା ବା ଦେଙ୍ଗା କୋଶଳା ଶାଗ ପରି ଦେଖାଯାଏ । ଏଥିର ନାଲି ପୁଷ୍ପମଞ୍ଜରୀ ଚେପଟା ହୋଇ କୁକୁଡ଼ାର ବା ମୟୂରର ଚୂଳ ପରି ଦେଖାଯାଏ । ଏଥିର ଫୁଲ ଶ୍ୱେତ, ନାଲି ଓ ପୀତଦଳ । ଏକ ଜାତୀୟ ଗଛର ମଞ୍ଜରୀ ଓ ଫୁଲ ନାଲି, ଅନ୍ୟ ଏକ ଜାତିର ଧଳା । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ଲଘୁ, ମଧୁର ରସ ଓ ପିତ୍ତ, କଫ, ଅତିସାର, ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର ଓ ବାଳରୋଗ ନାଶକ । ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏହା ଗୁଡୂଚ୍ୟାଦି ବର୍ଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ । (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ; ଯୋଗେଶ୍ୱର)]

ମୟୂର ସିଂହାସନ—ସଂ. ବି—(ଅଧିକୃତ; ମୟୂର ଚିହ୍ନିତ ସିଂହାସନ ମ. ପ.
Mayūra simhāsana ଲୋ. କର୍ମଧା)—ମୋଗଲ ବାଦସାହା
ময়ূর সিংহাসন ଜାହାଙ୍ଗୀରଙ୍କର ଦିଲ୍ଲୀରେ ନିର୍ମିତ ମୟୂରାକୃତି ରତ୍ନ
मोर सिंहासन ସିଂହାସନ—A throne in the shape of a peacock built by the Moghal Emperor Jehangir at Delhi.

ମୟୂଳ ଗିରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ତୁତିଆ (ଦେଖ)
Mayūla giriā Tutiā (See)

ମର୍—ଦେ ଅ—୧ । (ବିରକ୍ତିସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ) ଧିକ୍ !—1. (An
Mar interjection denoting disapproval) Fie !
মর ୨ । (ଗାଳି ବା ଶାପ) ତୁ ମରୁ; ତୁ ମୃତ ହୋ; ତୋତେ ମରଣ
मर ଘେନୁ—2. (Interjection used as a curse, meaning) May death overtake you ! ପ୍ରାଦେ—(ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ସଂ. ମୋର—Mine.

ମରଗେଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମର୍ଟଗେଜ୍) (ତଦ୍ଭବ)—ଭୂସମ୍ପତ୍ତି
Mar-gej ବନ୍ଧକ ଦେଇ ଟଙ୍କା ନେବା କାରବାର; ବନ୍ଧକ—
মর্গেজ্ बन्धक,गीरवी Mortgage.

ମରଚି—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି (ଭୁଲ ହି. ମିରଚୀ)—ଲଙ୍କାମରିଚ—
Mar-chi Red-pepper.

ମରଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି ଓ ବିଣ (ଭୁଲ. ହି. ମୁର୍ଦା)-ମୁର୍ଦାର—
Mar-ṛdā Dead body; corpse.

ମରଡ଼ା ଘର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମୁର୍ଦାର ଖାନା; ଶବ ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ
Mar-ṛdā ghar ଗୃହ—Morgue.

ମରଚେଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ—ମରଣାନ୍ତକ ଭାବରେ;
Mar-tel ମରିଯିବା ଭଳି—Mortally. (ଯଥା—ମାଷ୍ଟର୍ ପିଲାଙ୍କେ ମରଚେଲ୍ ପିଟିଦେଇ ଛନ୍) । (ଭୁଲ. ଇଂ. ମର୍ଟାଲ)

ମରୁଦବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର, ସଂ. ମର୍ଦ୍ଦନ) କ୍ରି—ଚକଟିବା; ମଳିବା—
Mar-dibā To press; to bruise.

ମରନେ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ମୋ ପାଖରେ; ମୋଠାରେ; ମୋ ସହ—
Mar-ne Near me; with me.

ମରବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ମରିବା—
Mar-bā To die.

ମରବା ତକ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ—ମରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ; ଆମରଣ;
Mar-bā tak ଆଜୀବନ—Till one's death; throughout one's life.

ମର୍ ବାହାଞ୍ଚୋ—ଦେ. ଅ (ଇତର ବ୍ୟବହୃତ)—ଧିକ୍କାରସୂଚକ
Mar bāhāñcho ଅବ୍ୟୟ—(Interjection) Fie ! (denoting disapproval).
मरभाञ्चोत् मरबाहनचोद्
(ମର୍ ବାହାଞ୍ଚୋତ୍ [ଦ୍]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମରହା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମଡ଼ା - Corpse. ପ୍ରାଦେ—
Mar-hā (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ମୃତ—Dead.

ମର—ସଂ. ବି (ମୃତ୍. ଧାତୁ=ମରିବା + ଭାବ. ଅ)—୧ । ମରଣ; ମୃତ୍ୟୁ—
Mara 1. Death. ୨ । (+ ଅଧିକରଣ. ଅ) ପୃଥିବୀ; ଜଗତ୍—
2. The earth; the world. ସଂ. ବିଣ (+ ଅମର—ବିପରୀତ) କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ମରଣଶୀଳ; ମରଣାଧୀନ—
1 Subject to death; mortal. ୨ । ବିନାଶଶୀଳ—2. Subject to decay. ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର)
[ମ'ର—ଅନ୍ୟରୂପ] ସର୍ବନାମ—ମୋର—Mine.

ମରକ—ସଂ. ବି (ମୃ. ଧାତୁ+କରଣ ଅକ; ଯହିଁରେ ଲୋକ ମରନ୍ତି)—
Maraka ୧ । ମାରୀଭୟ; ମାରି; ମଉକ—1. Pestilence; plague; murrain. ୨ । ଦେଶବ୍ୟାପକ ବ୍ୟାଧି—
2. An epidemic.

ମରକଟ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. ପୁଂ (ସଂ. ମର୍କଟ)—୧ । ମର୍କଟ; ମାଙ୍କଡ଼—
Marakaṭa 1. Monkey. ୨ । [ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ] ମାଙ୍କଡ଼ପରି
[ମରକଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ଅସୁନ୍ଦର ଲୋକ—2. (figurative) An
मर्कट मरकट ugly looking person (like an ape).

ମରକଟା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ [ସଂ. ମର୍କଟ]—ମାଙ୍କଡ଼ଭଳି; ମାଙ୍କଡ଼ ପରି
Marakaṭā ଶୀର୍ଣଦେହବିଶିଷ୍ଟ—Having the body and
मु(मो)रकोटे limbs shrivelled or lean like those
मरकटिया of an ape; emaciated.
[ମରକଟୀ, ମରକଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ମରକଟି ହେବା--ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମର୍କଟ; ମାଙ୍କଡ଼ ପରି ଶୋକାତୁରହେବା)—
Marakaṭi hebā ଚଡ଼ମର୍କଟି ହେବା; ଚିଡ଼ି କରି ମାଙ୍କଡ଼ ପରି
[ମରକଟେଇ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଖିଙ୍କାରି ହେବା—To fret
रेगेमेगे दान्तदेखान and grin in rage like a monkey.
मर्कटीहोना; खीजना (ଯଥା—ସେ ମରକଟି ହେଉଛି)

ମରକତ—ସଂ. ବି [ମରକ=ମାରୀଭୟ+ତୃ. ଧାତୁ=ପାର ହେବା+
Marakata କରଣ. ଅ; ଏହା ଧାରଣ କଲେ ମାରୀଭୟରୁ ମନୁଷ୍ୟ
[ମରକୁ—ଅନ୍ୟରୂପ] ରକ୍ଷା ପାଏ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ଥିବାରୁ]—ସବୁଜ
ବା ହରିଦ୍‌ବର୍ଣ୍ଣ ମଣିବିଶେଷ; ପନ୍ନା—Emerald. [ଯଥା—
ଯେଉଁ ମରକତକେଶରୀ କେଶରୀ ରଘୁ-ସୁତ ଶାସ୍ତ୍ରରୁ ପଢ଼ାଇବ ।
ଋକ୍. ୧୬ ମସୁଧାନିଷ୍ଠ ।] [ଦ୍ର—ଗ୍ରୀକ୍ ଭଳି. ଭାଷା. ପ୍ର ସ୍ମିର୍ଗ—
maragda (ମରଗଦ୍), ଲାଟିନ୍—Smaragdus (ସ୍ମରଗ୍‌ଦସ୍), ଫ୍ରେଞ୍ଚ—Emerande (ଏମେରାଣ୍ଡେ) । ଯୁରୋପୀୟଙ୍କ ମତରେ ଏ ଶବ୍ଦ ଗ୍ରୀକ୍‌ଙ୍କର ପ୍ରୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ।] ଦେ. ବି—ମରକତ କେଶରୀ (ଦେଖ)—
Marakata kesari (See). (ଯଥା—ପୂର୍ଣ୍ଣଶ୍ଲୋକ ମରକତ ମଣ୍ଡପରୁ । ପ୍ରଧାନାଥ· ଦରବାର ।)

ମରକତ କେଶରୀ—ଦେ. ବି—କେଶରୀବଂଶର ନୃପ ବିଶେଷ—A king
Marakata kesari of Kesari dynasty of Orissa.
[ଦ୍ର—ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୦୫୧ରୁ ୧୦୫୧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ; କାଠଯୋଡ଼ି କଟକ (ଅଧୁନାତନ କଟକ ଓ କଟକର ଉପକଣ୍ଠସ୍ଥ ଗ୍ରାମ ବଡ଼ାକାଗି) ର ରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ କାଠଯୋଡ଼ି ଓ ମହାନଦୀ କୂଳରେ ପଥରବନ୍ଧ କରାଇଥିଲେ । କୃପାସିନ୍ଧୁ. ଇତିହାସ ।]

ମରକୁମେ—ବୈଦେ. ଅ (କଚେରୀ) (ଅ. ମରକୁମ୍=ଲିଖିତ)—(ଦଲିଲ
Markume ଆଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଅମୁକ ତାରିଖରେ ଲିଖିତ—
मरकूमे (used in deeds) Dated; written on such
मरक़ूमे a date.

ମରଜା(ଜ,ଜେ,)ଦା [ଇତ୍ୟାଦି]—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବି (ସଂ. ମର୍ଯ୍ୟାଦା)—ମର୍ଯ୍ୟାଦ
Marajā(ja,je)dā [etc] ଇତ୍ୟାଦି [ଦେଖ]—Marjyādā
मरजादा मरजाद[द्] etc [See].

ମରଜି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ମର୍ଜୀ)—୧ । ଖୁସି; ଇଚ୍ଛା—1. Wish;
Maraji will, pleasure. ୨ । ସମ୍ମତି—2. Consent.
(ମର୍ଜି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ; ଅଭିପ୍ରାୟ—3. Intention.
मर्जि ୪ । ମନ; ହୃଦୟ; ହୃଦ୍‌ଗତ ଭାବ—4. Mind; heart.
मर्जी [ଯଥା—ତୋ ଯେଉଁ ତମାଲ ଘନାମ ମୋ ମରଜି କଣିଲାରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଯଶୋମ୍ବାଭାର୍ଯ୍ୟା, ୯ ଗୀତ ।]

ମରଜି ଜଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅ. ମର୍ଜୀ+ସଂ. ଜାଗୃ. ଧାତୁ)—ମନ
Maraji jagā(ge)ibā ଜଗାଇବା; ପ୍ରସନ୍ନ କରାଇବା; କୌଣସି
मनयोगान ବ୍ୟକ୍ତିର ଇଚ୍ଛା ଅନୁକୂଳରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—To
ମରଜି ଜଗିବା, ମରଜି ରଖିବା, ମରଜା[ଜେ]ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ please a person; to act according to the wish of a person.

ମରଜି ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅ. ମର୍ଜୀ+ସଂ. ପ୍ରାପ. ଧାତୁ)—କୌଣସି
Maraji pāibā ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନ୍ତରର ଇଚ୍ଛା ବୁଝିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା-
मनपाओया To know the wishes of a person; to
मर्जीपाना fathom a person's mind.

ମରଜି ମିଳିବା—ଦେ. ବି—ଜଣକର ଅନ୍ତରର ଇଚ୍ଛା ଜଣା ପଡ଼ିବା—
Maraji milibā A person's mind or intention
मन जाना पड़ा being known or fathomed.
मर्जी मिलना

ମରଠା(ଠ୍ଠା, ଟ୍ଟା) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ସଂ. ମହାରାଷ୍ଟ୍ର)—
Maraṭhā(ṭṭhā, ṭṭā) (etc) ମରହଟ୍ଟା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
माराठा मरहट्टा Marahaṭā etc. (See)

ମରଠୀ(ଟ୍ଠୀ,ଟ୍ଟୀ) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବଣ—ମରହଟୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Marathi(tthi,tti) (etc) Marahati etc. (See)
माराठी ବି—ମହାରାଷ୍ଟ୍ରବାସୀ—Inhabitant of a
मरहट्टिया Mahārāshtra.

ମରଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମରକ)—ମଡ଼କ; ମହାମାରୀ—
Mararda Pestilence; plague.
मड़क मरगी(की)

ମରଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଚିଲିକାରେ ମିଳୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର କଙ୍କଡ଼ା—
Mararda A kind of crab found in the Chilkā.
(ମରଡ଼ଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମୃତ ପ୍ରାୟ)—
(ମରଡ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମହାମାରୀ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ରୋଗୀ ପରି କ୍ଷୀଣଦେହ-
मड़ा ବିଶିଷ୍ଟ—Emaciated like a person attacked
मरगिया with pestilence.

ମରଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମରକ)—୧ । ମରୁଡ଼ି; ମହାମାରୀ—
Marardi 1. Pestilence; plague. ୨ । ମାରାତ୍ମକ
मड़क ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗ—2. Mortal epidemic
मरगी ୩ । ବୃଷ୍ଟି ଅଭାବରୁ ଶସ୍ୟ ନାଶ—3. The wither-
सुको रौंदी ing of crops due to want of rain.
आकाल मृत्यु ୪ । ଅକାଳ ମରଣ—4. Untimely
अकाल मरण, मरत death; early death.

ମରଣ—ସଂ. ବି (ମୃ ଧାତୁ=ମରିବା+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ପ୍ରାଣ ତ୍ୟାଗ;
Marana ମୃତ୍ୟୁ; ମରିବା; ଅସାର ଦେହ ତ୍ୟାଗ—
(ଜୀବନ—ବିପରୀତ) 1. Dying; death. ୨ । ବିନାଶ—
मरा 2. Destruction. ୩ । ମହୁର; ବସନାଭ ନାମକ ବିଷ;
मरा हुआ କାଠ ବିଷ; ମିଠା ବିଷ—3. Aconite. ଗ୍ରା. ବଣ—
ମଲା; ମୃତ—Dead. (ଉ—ମରଣଗଛ ଡାଳର ସ୍ଵଚ୍ଛ ବସନତ
ସ୍ଖଳନ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।)

ମରଣ କାମନା—ସଂ. ବି (୪ର୍ଥୀ ତତ୍ ବା ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Marana kāmanā ମରିବାର ଇଚ୍ଛା; ମରିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା—
The wish to die

ମରଣ କାମୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ମରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—Wishing
Marana kāmi (ମରଣକାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) death.

ମରଣ କାଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବା ସମୟ—
Marana kāla The time of death.
[ଉ—ପ୍ରାଣୀର ଭଲ ମନ୍ଦ ବାଣୀ, ମରଣ କାଳେ ତାହା
ଜାଣି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମରଣ ଦଶା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମରିବା ପର ଅବସ୍ଥା; ମରଣାପନ୍ନ
Marana daśā ଅବସ୍ଥା—Verge of death; grip of
death; dying condition.

ମରଣ ଦୁଃଖ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ଅନୁଭୂତ କଷ୍ଟ—
Marana duhkha The pangs of death.
(ମରଣ ଯାତନା, ମରଣ କ୍ଳେଶ, ମରଣ କଷ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମରଣ ଧର୍ମ—ସଂ. ବି—ମରଣ ରୂପ ଧର୍ମ; ମରିବା ରୂପ ଜୀବର ଧର୍ମ—
Marana dharma The incident of death
common to all animals.

ମରଣ ଧର୍ମଶୀଳ—ସଂ. ବଣ ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମରଣଧର୍ମ+ଶୀଳ)—
Marana dharmaśīla ୧ । ମର; ମରଣଶୀଳ—1. Mortal;
ମରଣ ଧର୍ମୀ } ଅନ୍ୟରୂପ subject to death. ୨ । ନଶ୍ଵର—
ମରଣ ଧର୍ମା } 2. Subject to decay.
(ମରଣ ଧର୍ମଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମରଣ ପାଞ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମରଣ କାମନା କରିବା; ଆପେ ବା ଅନ୍ୟ
Marana pāñchibā ବ୍ୟକ୍ତି ମରୁ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରିବା—
मृत्यु कामना करा To wish death (to one's self
मरण बाँछना or to another).

ମରଣ ସନ୍ତୋଷ - ଦେ. ବି (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସନ୍ତୋଷ—
Marana santosha Utter dissatisfaction.
अति असन्तोष मरण सन्तोष

ମରଣାନ୍ତ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମରଣ ଅଟେ ଅନ୍ତ ଯାହାର)—
Maranānta ଯେଉଁ ରୋଗର ବା ଯୁଦ୍ଧାଦିର ଫଳରେ ମୃତ୍ୟୁ
(ମରଣାନ୍ତକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘଟେ; ଯାହାର ଶେଷ ଫଳ ମୃତ୍ୟୁ ଅଟେ-
मरणान्त Fatal (disease); mortal; (a thing) end-
मरणान्त ing in or leading to death.
ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ମରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ; ଆମରଣ—
Till death.

ମରଣାପନ୍ନ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (୨ୟା ତତ୍ ପୁରୁଷ; ମରଣକୁ ଆପନ୍ନ=
Maranāpanna ପ୍ରାପ୍ତ)—୧ । ମୃତପ୍ରାୟ—1. Nearing
(ମରଣାପନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) death; almost dead. ୨ । ମୁମୂର୍ଷୁ—
2. Dying.

ମରଣାପନ୍ନ ଅବସ୍ଥା—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥା—Dying
Maranāpanna abasthā condition; mortal con-
dition.

ମରଣାଶୌଚ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ମରଣ ଜନିତ ଅଶୌଚ)—
Maranā śaucha ମୃତ୍ତିକଥା; ମୃତକାଶୌଚ; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର
ମୃତ୍ୟୁ ଯୋଗୁଁ ତାହାର ଜ୍ଞାତିମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଅଶୁଦ୍ଧି—Impurity observed by kindreds
on the death of a person.

ମରଣେଚ୍ଛୁ—ସଂ. ବଣ (୭ମୀ ତତ୍; ମରଣ+ଇଚ୍ଛୁ)—ମରିବାକୁ
Maranechchhu ଇଚ୍ଛୁକ—Wishing to die.
(ମରଣେଚ୍ଛୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମରଣୋଦ୍ୟତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ମରଣ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ;
Maranodyata ମରିବାକୁ ଯାଉଥିବା—1. Going to die;
ମରଣୋଦ୍ୟତା } ସ୍ତ୍ରୀ prepared to die.
ମରଣୋନ୍ମୁଖୀ } ୨ । ମୁମୂର୍ଷୁ—2 Dying.
(ମରଣୋନ୍ମୁଖ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମରତ—ସଂ. ବି (ମୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅତ)—ମରଣ; ମୃତ୍ୟୁ—Death.
Marata ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମର୍ତ୍ତ୍ୟ) (ପଦ୍ୟ)—ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁର; ମର୍ତ୍ତ୍ୟ-
मरत मरत ଲୋକ; ପୃଥିବୀ—The earth; the world.
बार (ଉ—ମୋ ଯୋଗ ମରତେ କେତେ ମହାପ୍ରାଣୀ ଚେଳିଲେ
मरतबा ପ୍ରାଣ । ରଘୁନାଥ. ହରି ।) ବୈଦେ. ବି (ଅ.ମର୍ତ୍ତବା)
ଥର; ଦଫା—Time.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଖ୍ର
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ଢ଼

ମରଡ଼ ଭୁବନ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—(ସଂ. ମର୍ତ୍ତ୍ୟଭୁବନ)—ଭୂମଣ୍ଡଳ; Marata bhubana ପୃଥିବୀ—The globe; the world; मरत भुवन मरत मण्डल मरत मंडल the earth. (ମରଡ଼ ମଣ୍ଡଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମରତ୍ୟ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବି—(ସଂ. ମର୍ତ୍ତ୍ୟ)—ମର୍ତ୍ତ୍ୟ—The world. Maratya [ଉ—ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ ଏବେ ମରତ୍ୟେ ଦେବତା। मरत मरतय ମଧୁସୂଦନ ଉତ୍ତରରାମଚରିତ ।]

ମରଦ—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ—(ଅ. ମର୍ଦ୍; ତୁଲ. ସଂ. ମର୍ତ୍ତ୍ୟ)—୧ । ମର୍ଦ୍ଦ Marada ମନୁଷ୍ୟ; ପୁରୁଷ—1. Man. [ଯଥା—ପକ୍ଷ(ଶ୍ର)-मर्द्द ହେଲା ମରଦ ।] ୨ । ଅଣ୍ଡିରା—2. Male. ୩ । ସ୍ୱାମୀ; मर्द, मरद ଗେରସ୍ତ—3. Husband. ଦେ. ବିଣ—ସାହସୀ—Brave; manly.
ମର୍ଦ୍ଦ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ମର୍ଦ୍ଦ }

ମରଦଗାଜି—ଗ୍ରା. ବି—ମର୍ଦ୍ଦଗାଜି (ଦେଖ) Maradagāji Marddagāji (See)

ମରଦନ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମର୍ଦ୍ଦନ)—ମର୍ଦ୍ଦନ (ଦେଖ)—Marddana Maradana (See) [ଉ—ପୀନ ପୟୋଧର ମରଦନେ କନ୍ଦର୍ପ । मर्द्दन ରସବାରିଧି ।] ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ରଜାଙ୍କର मरद्न ତେଲ ଲଗାଇବା କର୍ମ—The rubbing of oil on the body of a Rājā.

ମରଦନ ବଢ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ରଜାଙ୍କର ସ୍ନାନ ପୂର୍ବରୁ Maradana bardhibā ଦେହରେ ତେଲ ଘଷିବା କାର୍ଯ୍ୟର ଶେଷ ହେବା—The completion of the act of rubbing oil on the body of a Rājā before bath.

ମରଦ ନାମା—ଦେ. ବି—(ଫା. ମର୍ଦ୍+ସଂ. ନାମ)—ପୁରୁଷ ନାମବାଚକ Marada nāmā ବ୍ୟକ୍ତି; ପୁରୁଷ ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—Male पुरुष मानुष person. [ଯଥା—ସେ ଘରେ ମରଦନାମା କେହି मरदनामा ନାହିଁ ।]

ମରଦନିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ମର୍ଦ୍ଦନକାରୀ)—ଯେ ମର୍ଦ୍ଦନ କରେ; Maradaniā(āṅ) ଯେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅଙ୍ଗ ଘଷେ—Rubbing the যে গাটেপে body of the master. [ଉ—ଯାମଲ ଭୂଧର-मरदनिआ ନବ ପୟୋଧର ମରଦନିଅ ଶୃତର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚଉପଦୀ ଚନ୍ଦ୍ର-ଯ ଗୀତ ।]

ମରଦ ପଣ—ଦେ. ବି—(ଫା. ମର୍ଦାନା)—୧ । ପୌରୁଷ; ବୀରତ୍ୱ; ସାହସ-Marada paṇa 1. Manliness; bravery; manly मर्दानी; मर्दानगी courage. ୨ । ପୁଂସ୍ତ୍ୱ; ଅଣ୍ଡିରପଣିଆ—मरदानि मरदानगी 2. Potency; virility. [ମରଦପଣିଆ (ଆଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମରଦ ପିଲା—ଦେ. ବି—(ହି. ମରଦ୍‌କା ବଚ୍ଚା)—୧ । ସାହସୀ ବ୍ୟକ୍ତି; Marada pilā ବୀର୍ଯ୍ୟବାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A manly person; मरदबाचा मर्दकाबच्चा a son of man. [ଦ୍ର—ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ (ମରଦ ପୁଅ; ମରଦ ବଚ୍ଚା[ଚା]—ଅନ୍ୟରୂପ) ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି, ଯେ ମନୁଷ୍ୟପଦବାଚ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପୁତ୍ର, ଅମନୁଷ୍ୟ ବା ଈଶ୍ୱରର ପୁତ୍ର ହୁଅନ୍ତି ।] ୨ । ମନୁଷ୍ୟ—2. A man.

ମରଦ ମାଇକିନିଆ—ଗ୍ରା. ବି—(ବିପରୀତ ଲିଙ୍ଗ ସହଚର)—୧ । ପୁରୁଷ Marada māikiniā ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—1. Male and female. पुरुष ও স্ত্রী ୨ । ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—2. Husband and wife. मरदमादी

ମରଦରାଜ—ଗ୍ରା. ବି—ମର୍ଦ୍ଦରାଜ (ଦେଖ) Maradarāja Marddarāja (See)

ମରଦଳ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—(ସଂ. ମର୍ଦ୍ଦଳ)—ମର୍ଦ୍ଦଳ (ଦେଖ) Maradaḷa Marddaḷa (See) [ଉ—ବାଜନ୍ତି ରସନା मादल ବାଦ୍ୟ ମରଦଳ ମଧ୍ୟେ କୁଣ୍ଡଳିନୀ ଦେଇ । ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶ मरदल ବିଳାସ ।]

ମରଦାଣୀ—ଦେ. ବି—(ଫା, ମର୍ଦ୍‌ର ଓଡ଼ିଆ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—୧ । ସାହସିକା Maradāṇi ନାରୀ—1. A brave woman. ୨ । ଅଣ୍ଡିରୀ-मरदानी मरदानो ଚଣ୍ଡୀ—2. An amazon.

ମରଦାନା(ନି)—ବୈଦେ. ବିଣ—(ଫା.)—୧ । ପୁରୁଷ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Maradānā(ni) 1. Relating to males. ୨ । मरदाना ପୁରୁଷୋଚିତ—2. Befitting a male. (ଯଥା—मरदाना(नी) ମରଦାନା ବେଶ ।) ୩ । ବୀରୋଚିତ—3. Rela-मरदानगी ting to a hero; heroic. ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ମରଦାନଗୀ)—ମରଦପଣ (ଦେଖ) Maradapaṇa (See)

ମରଦିଆ—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ମର୍ଦ୍ଦନକାରୀ)—ମରଦନିଆ; ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅଙ୍ଗ-Maradiā ମର୍ଦ୍ଦନକାରୀ (ଭୃତ୍ୟ)—(a servant) Who যে টেপে मरदनिआ rubs his master's limbs.

ମରଦିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—(ସଂ. ମୃଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଘଷିବା Maradibā ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା—1. To rub. ୨ । ମଳିବା—मरदनकरा, मरदा मरदन करना, मरदना 2. To crush. (ମର୍ଦ୍ଦିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଉ—ଗନ୍ଧ ଫୁଲ ଯାହେ ମରଦିଲେ ମଦେ ଲଭ ସିନା ଅଙ୍ଗାରକ ରେ ବନ୍ଧୁଅ । ସଙ୍ଗୀତ ।] ୩ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନ କରିବା; କଷ୍ଟ ଦେବା—3. To oppress. [ଉ—ସୁର ମରଦଇ ତା ବଚନ ପାଇ ବିଷମ ଶର ପଠାଣ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।]

ମରନ୍ଦ—ସଂ. ବି—(ମର=ମୃତ୍ୟୁ+ଦୋ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+ Maranda କର୍ତ୍ତୃ. ଅ—ଯାହା ଭ୍ରମରଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଖଣ୍ଡନ କରେ) (ମରନ୍ଦକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମକରନ୍ଦ; ପୁଷ୍ପ ମଧୁ—The honey from flowers. [ଉ—ମରନ୍ଦ ସେବେ ଭ୍ରମର ଲୋକେ ଭ୍ରମିଲେ ଲକ୍ଷ ମାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚଉପଦୀଚନ୍ଦ୍ର ୩. ଗୀତ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; କୃଷ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ। 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍କା ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ।

ମରବୁଦ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—(ସଂ. ଅର୍ବୁଦ)—୧୦ କୋଟି (ସଂଖ୍ୟା)—
Marabuda One hundred million.
(ମରଭୂତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମରମ—ଦେ. ବି. ପଦ୍ୟ (ସଂ. ମର୍ମ)—୧ । ଶରୀରର ମର୍ମ ସ୍ଥାନ ବା ସନ୍ଧି;
Marama ଶରୀରର ଜୀବସ୍ଥାନ (ଅର୍ଥାତ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ
মরম ସାମାନ୍ୟ ଅଘାତ ଲାଗିଲେ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ]—1. A vital
मरम part of the body; a vital organ of the body.
[ଉ—ମରମରେ ପଶି ଦରମସ୍ତ କରେ ସରସ ହରଷ କୋହି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ୨ । ହୃଦୟ; ଅନ୍ତର—2. Heart; the quick. [ଉ—ପ୍ରେମ ଗାଣ୍ଠି ବାନ୍ଧେ ବାମା ମରମେ । ନନ୍ଦକିଶୋର. କର୍ଣ୍ଣହରଣୀ ।] ୩ । ମନୁଷ୍ୟର ଆନ୍ତରିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ; ମର୍ମ କଥା; ଅନ୍ତରର କଥା—3. One's internal desire. ୪ । ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ ବିଷୟ; ଗୁପ୍ତକଥା; ରହସ୍ୟ—4. A secret; a mystery. (ଉ—ସବୁ କହିବ ମରମ କଥା କହିବ ନାହିଁ-ଢଗ) ୫ । ଚାବି; ଭେଦ; କୌଣସି ସମସ୍ୟା ସାଧନର ଗୁପ୍ତମନ୍ତ୍ର; ଗୂଢ଼ ରହସ୍ୟ—5. The key to a problem. ୬ । ଗୁପ୍ତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—6. Hidden purpose. ୭ । କୌଣସି କଥାର ଗୁପ୍ତ ଅର୍ଥ—7. The secret meaning of a passage or expression. ୮ । ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ—8. Gist; drift; purport. ୯ । ଉପସ୍ଥ—9. Male or female organ. ଦେ. ବିଣ—୧ । ଆନ୍ତରିକ—1. Internal. ୨ । ଗୁପ୍ତ; ଗୋପନୀୟ—2. Secret.
ବିଦେ. ବି (ଇଂ. ମୋରମ୍)—ପକ୍କା ସଡ଼କରେ ବିଛା
মোরম ଯିବା ସାନ ସାନ ପଥରଗୋଡ଼ି; ଚୂନା ଚୂନା ପଥର-
रोड़ी ଗୋଡ଼ି—Bits of metal spread on the surface of metalled roads; morum. [ଦ୍ର—ପ୍ରଥମରେ ମାଟି ଉପରେ ଚିମା ପଥର ବିଛାଯାଇ ତା ଉପରେ ଗୋଡ଼ି ବିଛାଯାଏ ଓ ତା ଉପରେ 'ମରମ' ବିଛାଯାଇ ତାକୁ ଦୁର୍ମୁଶରେ ପିଟି କରି ବା ରୋଡ୍ ରୋଲର୍‌ର ସାହାଯ୍ୟରେ ସଡ଼କକୁ ଘନ ଓ ଦୃଢ଼ କରାଯାଏ ।]

ମରମ କଥା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମର୍ମ କଥା)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୁପ୍ତ
Marama kathā କଥା—1. The secrets of a
মরমের কথা person. ୨ । ହୃଦୟର ଭାବ ପ୍ରକାଶକ ବାକ୍ୟ;
मरमकी बात ମନର କଥା—2. Words expressing one's desire of the heart. ୩ । ଯେଉଁ କଥା କହିଲେ ଲୋକର ହୃଦୟରେ କଷ୍ଟ ହୁଏ; ମର୍ମଭେଦୀ ବାକ୍ୟ—3. Words which hurt a person to the quick.

ମରମ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୁପ୍ତ କଥା ପ୍ରକାଶ
Marama kahibā କରିବା—To speak out the
মরমের কথা বলা मरमकी बात बोलना secrets of a person.

ମରମକୁ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ବିଷୟ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର
Maramaku kāṭibā ହୃଦୟରେ ବ୍ୟଥା ଜନ୍ମାଇବା; ହୃଦୟରେ
মরমে লাগা(বাজা) ବେଦନା ଦେବା—To cut a person
मरमे चोटदेना to the quick; to wound a person's sensitiveness (said of words or acts.)
ମରମକୁ ବାଧି (ଧେ)ବା, ମରମକୁ ଲାଗିବା
ମରମକୁ(ରେ) ବାଜିବା, ମରମରେ ଚୋଟ ଦେବା
ମରମରେ ପଶିବା, ମରମରେ ଗଳିଯିବା —ଅନ୍ୟରୂପ
ମରମରେ ପଡ଼ିବା, ମରମକୁ(ରେ) ଭେଦିବା
ମରମ ଛୁଣ୍ଡାଇବା, ମରମ ହାଣିବା

ମରମକୁ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମର୍ମ+ଧୃ ଧାତୁ)—୧ । ଅନ୍ତରରେ
Maramaku dharibā ଅନୁଭୂତ ହେବା—To touch a
মরমে লাগা मरमसे लगना person's heart. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଭାବ ସଙ୍ଗେ ମେଳ ଖାଇବା—2. To tally with a person's internal wish (said of words or ideas.)
ମରମକୁ ପାଇବା
ମରମକୁ ଭେଦିବା —ଅନ୍ୟରୂପ

ମରମକୁ ବାଧା(ଧେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମର୍ମ+ବ୍ୟଧ ଧାତୁ)—
Maramaku badha(dhe)ibā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ହୃଦୟରେ
মরমকে লাগান ଅଘାତ ଦେବା; ମର୍ମବ୍ୟଥା ଦେବା—To
আঁতে ঘা দেওয়া cut a person to the quick; to
मरमको लगाना wound a person's sensibility or sensitiveness.

ମରମ କୁହା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—(ସଂ. ମର୍ମ କଥକ)-ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର
Marama kuhā ମର୍ମ କଥା କହି ତା ମନରେ ମର୍ମବେଦନା
মর্মঘাতী ଜାତ କରାଏ; ମର୍ମଘାତୀ—Wounding the feelings
मरम कहनेवाला of others by speaking out their secrets.
(ମରମକୋହ୍ଲି—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମରମ ଘାତୀ—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ମର୍ମଘାତୀ) ହୃଦୟରେ ବେଦନା
Marama ghātī ଦେବା (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବିଷୟ)—Causing pain
মর্মঘাতী मरमघाती to the heart; heartrending.
(ମରମଘାତକା, ମରମ ଘାତକା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) [ଉ—ଯେତୁ ମରମଘାତୀ କଥାକୁ କରିଲ, ବୁଝିଲେଟି ପାପିଙ୍କ ଅଗ୍ରଣୀଟି ସେହି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।]

ମରମ ଛିଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ—ମରମ ବାଧକା (ଦେଖ)
Marama chhindā Marama bādhakā (See)

ମରମ ଜାଗା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମର୍ମ+ପା. ଜଗହ୍)—୧ । ଶରୀରର
Marama jāgā ଜୀବସ୍ଥାନ—1. The vital or
মরম যায়গা मरम जगह sensitive part of the body.
୨ । ଅଣ୍ଡକୋଷ, ଲିଙ୍ଗ ଓ ଯୋନି ଆଦି ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନ—2. The privities; the private parts of the body.
ମରମ ଥାନ
ମରମ ଥଳ —ଅନ୍ୟରୂପ
ମରମ ଠାଇଁ

ମରମତ(ି)— ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବୈଦେ. ବି—ମରାମତ (ଦେଖ)
Maramat(ti) Marāmat (See)

ମରମ ତୁଟ(ଟା)—ଦେ. ବଣ ପୁଂ—(ସଂ. ମର୍ମ + ତୁଟ୍ ଧାତୁ) ମରମ ବାଧକ
Maramatuṭ (ṭā) (ଦେଖ)—Marama bādhakā
मर्मघाती **मरम तोड़नेवाला** [ମରମ ତୁଟୀ(ତୁଟେଇ)—ସ୍ତ୍ରୀ] (See)

ମରମ ପାଇବା—ଦେ· ବି—(ସଂ. ମର୍ମ + ପ୍ରାପ୍ ଧାତୁ)—୧ । କୌଣସି
Marama pāibā ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନ୍ତରର ଇଚ୍ଛା ବା ମନକଥା ବୁଝିବାକୁ
मर्म पाओया ସମ ହେବା—1. To be able to fathom a
मरम पाना person's intention. ୨ । କୌଣସି ବିଷୟର
ବା ସମସ୍ୟାର ରହସ୍ୟ ଭେଦ କରିବା—2. To know the key or secret of a matter.

ମରମ ବାଧ(ଧି)କା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—(ସଂ. ମର୍ମ ବାଧକ)—ମର୍ମଘାତୀ
Marama bādha(dhi)kā (ବାକ୍ୟ, ବ୍ୟକ୍ତି); ଅତି ମନୋକଷ୍ଟ
ଦାୟକ—Wounding a person's sensibility;
[ମରମବାଧ(ଧି)କୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] (ମରମଦଣା—ଅନ୍ୟରୂପ) cutting to the quick.

ମରମ ବେଦନା—ଦେ. ବି —(ସଂ. ମର୍ମ ବେଦନା)—ମର୍ମ ବେଦନା
Marama bedanā (ଦେଖ)—Marma bedanā (See)
मर्मবেদনা **मरम वेदना** (ମରମ ବାଧା— ଅନ୍ୟରୂପ)

ମରମ ଭିତର—ଦେ. ବି—ହୃଦୟର ଭିତର; ଅନ୍ତରର ଭାବ—
Marama bhitara The inmost recesses of the
মরমের ভিতর heart; the quick; the heart; one's
मरम भितर most internal or mental sense.
[ଉ—କଥା କହୁଥାଏ ପରମକୁ, ଗୁଣ ଗାଉଥାଏ ଭରମକୁ, ମରମ ଭିତରେ ଯାହା ହେଉଥାଏ ସାକ୍ଷିହେଉଥାଏ ଧରମକୁ । ଲୋ ।]

ମରମ ଭେଦ—ଦେ. ବ—(ସଂ. ମର୍ମଭେଦ)—୧ । ମର୍ମଭେଦ (ଦେଖ)
Marama bheda मर्मভেদ 1. Marma bheda (See)
मरमभेद ୨ । ଗୁପ୍ତ ରହସ୍ୟ—2. Secret. ୩ । ଅନ୍ୟର ଗୁପ୍ତ
ରହସ୍ୟ ଜାଣିବା—3. Prying into the secrets of another.

ମରମ ଭେଦୀ—ଦେ. ବଣ—(ସଂ. ମର୍ମଭେଦୀ)—ମର୍ମଭେଦୀ; ଯେଉଁ
Marama bhedī କଥା ବା ଯାହା ମର୍ମକୁ ବ୍ୟଥା ଦିଏ; ମର୍ମ-
মরম ভেদ ବେଦନାଉତ୍ପାଦକ—Producing acute mental
मरमको दुखानेवाली anguish; cutting to the quick; heart rending.

ମରମର—ବୈଦେ. ବି—(ଲାଟିନ୍ ମର୍ମର; ଗ୍ରୀକ୍ ମର୍ମର୍ସ୍, ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍ ମର୍ବ୍ରେ,
Maramara ଇଂ. ମାର୍ବ୍ଲ)—୧ । ମର୍ମର; ଶ୍ୱେତମର୍ମର ପଥର—
মরমর **मरमर** 1. Marble. ଦେ. ଅ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)
(ସଂ. ମର୍ମର; ତୁଳ, ଇଂ. ମର୍ମର୍)—୨ । ଧୀର ପବନ ଯୋଗୁଁ
ଗଛ ପତ୍ର ଆଦିର ମର୍ମର ଧ୍ୱନି—2. The murmuring
or rustling sound of leaves of trees wafted
or shakn by breeze. [ଉ—ମରମର ପତ୍ର ପଡ଼ ତରୁ ପତ୍ରଗଣ କନକଘୋର.ଜନରଣୀ ।] [ଦ୍ର-'ମଡ଼ ମଡ଼' ଅପେକ୍ଷା
ଅଳ୍ପତର ଧ୍ୱନିକୁ ମର ମର ବୋଲି ଯାଏ ।] ଦେ. ବଣ—
(ସଂ. ମର; ମୁମୂର୍ଷୁ)—୧ । ମୁମୂର୍ଷୁ; ମରଣୋନ୍ମୁଖ—
मरमर 1. Dying; about to die; on the verge of
मरजीया(वा) death. ୨ । ଅଧମରା—2. Half-dead;

ମରମରିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—ମର୍ମର ଧ୍ୱନି କରିବା—To produce
Mara maribā a murmuring or rustling sound.
मरमरा (ଉ—ତାଳ ବନେ ଯହିଁ ମରମରେ ଶିଖ, ବାୟୁ ପ୍ରବାହ ।
मरमराना ପ୍ରଧାନାଥ. ଲୁଣ ।)

ମରମରେ ଚୋଟ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମର୍ମ ବେଦନା
Maramare choṭa debā ଜାତ କରାଇବା—To wound a person's feeling; to cut a person to the quick.
ମରମରେ ଚୋଟ ଲଗା(ଗେ)ଇବା, ମରମରେ ଚୋଟ ମାରିବା, ମରମରେ ଚୋଟ(ଟେ) ହାଣିବା, ମରମ ହାଣିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
মরমে চোট দেওয়া **मरममें चोट देना**

ମରମରେ ଚୋଟ ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମର୍ମ ବେଦନା
Maramare choṭa lāgibā ଜାତ ହେବା; ହୃଦୟରେ ଆଘାତ
মরমে চোট লাগা ଲାଗିବା—The feeling of a person
मरममें चोट लगना being wounded; being cut to the quick.

ମରମ ସନ୍ଧି—ଦେ. ବ (ସଂ. ମର୍ମ ସନ୍ଧି)—୧ । ମର୍ମ ସନ୍ଧି; ଶରୀରର ଜୀବ-
Marama sandhi ସ୍ଥାନ—1. Most vital or sensi-
मर्म সন্ধি tive organ or part of the body.
मरम सन्धि ୨ । କୌଣସି ବିଷୟର ଗୁପ୍ତ ରହସ୍ୟ—2. The
secret of a matter. (ଉ—ମରମ ସନ୍ଧି, ଲୁଅ ଧାନ ଖାଏ ବୋଡ଼ୁକୁ ବାନ୍ଧ—ଲୋ ।)

ମରମାନ୍ତ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ମର୍ମାନ୍ତିକ)—ମର୍ମାନ୍ତିକ; ମର୍ମଭେଦୀ; ମର୍ମ
Maramānta ବ୍ୟଥା ଉତ୍ପାଦକ—Piercing one's heart.
मर्मান্তিক **मरमांत** (ମରମାନ୍ତକ—ଅନ୍ୟରୂପ) heart rending.

ମରମେ ମରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଅପଣାର ହୃଦୟ ଭିତରେ;
Marame marame ହୃଦୟ ବା ମର୍ମ ସ୍ଥଳକୁ ଭେଦ କରିବା
মরমে মরমে ପ୍ରକାରେ—1. In a manner penetrating
मरमे मरमे the inmost recesses of one's heart.
୨ । ମନେମନେ; ଅତି ଗୁପ୍ତ ଭାବରେ—2. Very
secretly; mysteriously. ୩ । ଶିରରେ ଶିରରେ; ଶିରା ପ୍ରଶିରାରେ; ଦେହର ସମସ୍ତ ଅଂଶରେ—
3. Throughout the whole body or system.

ମରମେ ମରମେ ମରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମର୍ମାନ୍ତିକ ଦୁଃଖରେ ବା
Marame marame maribā ଲଜ୍ଜାରେ ମ୍ରିୟମାଣ ହେବା—
1. To be overcome with shame or sorrow, which can not be expressed to a third person.
ମରମେ ମରମେ ଜଳିବା, ମରମେ ମରମେ ସଢ଼ିବା, ମରମେ ମରମେ ପୋଡ଼ି ହେବା, ମରମେ ମରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
মরমে মরমে মরা
मरम मरमसे मरजाना ୨ । ହୃଦୟର ବେଦନା ବାହାରେ ପ୍ରକାଶ
କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ହୃଦୟରେ ଦୁଃସହ ଜ୍ୱାଳା ଅନୁଭବ
କରିବା—2. To suffer great mental pain

on account of not being able to give out one's grief to others.

ମରଯା(ଯେ)ଦା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରାମ୍ୟ ବି (ସଂ.ମର୍ଯ୍ୟାଦା)—ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଇତ୍ୟାଦି Marajā(je)dā (etc) (ଦେଖ) Marjyādā etc (See)
मरयादा **मरजादा**

ମରଷଣ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—୧ । ମର୍ଷଣ (ଦେଖ) Marashaṇa मरषण 1. Marashaṇa (See)
मरषण ୨ । ପୀଡ଼ନ—2. Oppression; paining.

ମରସିଅ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ମରସିଅ)—କୌଣସି ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୁଣ Marasiā ଓ କୀର୍ତ୍ତି ଗାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ରଚିତ ଶୋକ-
শোকসংগীত **मरसिया** ସଙ୍ଗୀତ—Dirge; a funeral song.
[ଦ୍ର—ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଭାଷାରେ ଏହା ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ରଚିତ ହୁଏ; ଏହା ଶୁଣିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ହୃଦୟରେ ଶୋକ ଉତ୍ପାଦନ କରେ । ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର ମହରମ ସମୟରେ ଏ ଶ୍ରେଣୀର ସଙ୍ଗୀତମାନ ବହୁଶଃ ବୋଲାଯାଏ—ହି. ଷ]

ମରସୁମ୍(ମୀ)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୋସମ୍—ଋତୁ)—୧ । ମୌସୁମୀ; Marasum(mī) ମର୍ସୁମ୍; ଋତୁ—1. Weather; season.
मस्‍म ୨ । ସୁଯୋଗ—2. Suitable opportunity.
मोसम ବୈଦେ. ବିଣ—ଋତୁକାଳୀନ—Happening in a particular weather or season; seasonable; monsoonic. (ଯଥା—ମରସୁମୀ ବାୟୁ, ମରସୁମୀ ବୃଷ୍ଟି ।)

ମରହଟା(ଟ୍ଟା)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମହାରାଷ୍ଟ୍ର)—୧ । ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଜାତି—Marahaṭā(ṭṭā) 1. The Marhatta race (an
मराठा, मरठा, मारहाट्टा Aryan tribe of India).
मरहट्टा(टा, ठा) [ଦ୍ର—ଏ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଅଞ୍ଚଳବାସୀ ଜାତି । ଶିବାଜି (ମର୍ଠା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ନେତା ଥିଲେ । ମୋଗଲ-ମାନଙ୍କ ସମୟରେ ଏମାନେ ଓଡ଼ିଶାରେ ରାଜ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରି ଥିଲେ ଓ ୧୮୦୩ ପୂର୍ବରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଇଂରାଜମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଶା ଏମାନଙ୍କ ଅଧିକାରରେ (ମରହଟିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଥିଲା ।] ୨ । (ପୁଂ) ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଜାତୀୟ ପୁରୁଷ-2. A male belonging to the Marhatta nation.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଜାତୀୟ—1. Belonging to the Marhatta nation. ୨ । ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଦେଶୀୟ-2. Belonging to the Marhatta country.

ମରହଟା ଅମଲ—ଦେ ବି (ସଂ. ମହାରାଷ୍ଟ୍ର+ଫା. ଅମଲ୍)—Marahaṭā amala ୧ । ଉତ୍କଳରେ ଇଂରେଜ ରାଜାଙ୍କ
माराठा आमल ଅଧିକାର (୧୮୦୩ ସାଲ) ର ପୂର୍ବ ସମୟ (ଯେଉଁ
मरहट्टा अमल ସମୟରେ ମରହଟ୍ଟାମାନେ ଉତ୍କଳରେ ଅଧିପତି ଥିଲେ)—1. The period of the rule of the Marhattas in Orissa. [ଦ୍ର—ଖ୍ରୀ ୧୭୫୨ ରେ ରଘୁଜୀ ଭୋଁସଲା ଅଲିବର୍ଦ୍ଦି ଖାଁଙ୍କଠାରୁ ଓଡ଼ିଶା ଜୟ କଲେ ଓ ୧୮୦୩ରେ ଦେଓଗାଁ ସନ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ଭୋଁସଲା ରାଜା ଓଡ଼ିଶାକୁ ଇଂରାଜଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କଲେ ।] ୨ । ପୂର୍ବକାଳ—2. Ancient times.

ମରହଟା(ଟ୍ଟା) ଯୁଦ୍ଧ—ଦେ. ବି—ଇଂରାଜମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଶିବାଜିଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ Marahaṭṭā(ṭṭā) juddha ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ଯୁଦ୍ଧ—
मारहाठा युद्ध, मारहटा युद्ध The Marhatta Wars; wars
मरहट्टा लड़ाइ between the English and the (ମରହଟା ସମର—ଅନ୍ୟରୂପ) Marhattas in India.
[ଦ୍ର—ଇଂରାଜଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କର ତିନି ଥର ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରତି ଥର ମରହଟ୍ଟାମାନେ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ଇଂରାଜଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସନ୍ଧି ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମବାର ମରହଟ୍ଟା ଯୁଦ୍ଧ ୱାରେନ୍‌ହେଷ୍ଟିଙ୍ଗ୍‌ସ୍‌ଙ୍କ ସମୟରେ ଖ୍ରୀ ୧୭୭୯ ଠାରୁ ୧୭୮୧ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିଲା; ପ୍ରଥମେ ଇଂରାଜ ସେନା ପରାସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ ଇଂରାଜମାନେ ଜୟୀ ହେଲେ ଓ ସାଲବାଇ ଠାରେ ମରହଟ୍ଟା ଓ ଇଂରାଜଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସନ୍ଧି ହେଲା । ୨ୟ ମରହଟ୍ଟା ଯୁଦ୍ଧ ଖ୍ରୀ. ୧୮୦୩ରେ ହୋଇଥିଲା; ଏଥିରେ ଇଂରାଜମାନେ ଜୟୀ ହେଲେ ଓ ମରହଟ୍ଟାମାନେ ଇଂରାଜମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଓଗାଁ ଠାରେ ସନ୍ଧି କଲେ । ଖ୍ରୀ୧୮୧୭ରେ ୩ୟ ମରହଟ୍ଟା ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା ଏଥିରେ ମରହଟ୍ଟାମାନେ ପରାସ୍ତ ହେଲେ ଓ ପୁନାରେ ସ୍ୱାକ୍ଷରିତ ସନ୍ଧି ଫଳରେ ପେଶବାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ଇଂରାଜଙ୍କ ଶାସନାଧୀନ ହେଲା । ଏ ୩ଟି ମରହଟ୍ଟା ଯୁଦ୍ଧର ଫଳରେ ଶିବାଜୀଙ୍କ ପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପୁନାର ପେଶବା, ଗୋଆଲିଅରର ସିନ୍ଧିଆ, ଇନ୍ଦୋରର ହୋଲକାର, ନାଗପୁରର ଭୋଁସ୍ଲା ରାଜାମାନେ ଇଂରାଜ ସରକାରଙ୍କ ଅଧୀନତା ସ୍ୱୀକାର କଲେ ଓ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ମରହଟ୍ଟା ରାଜ୍ୟ ଇଂରାଜଙ୍କ ଖାସ୍ ହସ୍ତଗତ ହେଲା ।]

ମରହଟୀ(ଟ୍ଟୀ)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ.ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀ, ପ୍ରା. ମରାଠୀ)—୧ । ମହାରାଷ୍ଟ୍ର Marahaṭi(ṭṭi) ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the
মারাঠি, মারাঠে, সেকেলে Marhatta race or
मरहट्टी; मरहट्टीया, मरहठी country. ୨ । ମରହଟା (ମରହଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅମଲର—2. Pertaining to the period of the Marhatta rule in India. ୩ । ପୁରୁଣାକାଳିଆ (ଲୋକ ଓ ରୀତି)—3. Of ancient times. ୪ । ରକ୍ଷଣଶୀଳ (ବ୍ୟକ୍ତି)—4. Conservative (person). (ଯଥା—ମରହଟ୍ଟୀ ବୁଢ଼ା ।) ୫ । ଯେଉଁ କଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ଚଳୁ ନାହିଁ—5. Exploded; obsolete; archaic. (ଉ—ମାତ୍ର ଆଜିକାଲି ସେପରି ମରହଟୀ ବର୍ଣ୍ଣନା ଚଳବ ନାହିଁ । ଫକୀର ମୋହନ. ଛଅମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।) ୬ । ପୁରାତନ କାରିଗରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା (କୋଠା ଆଦି କାମ)—6. (Structures) Made by ancient architects.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ଯେଉଁ କୋଠା, ପଥର କାମ ଓ ଇଟା କାମମାନ କରା ଯାଇଥିଲା (ଯଥା—କଟକରେ ମହାନଦୀ ଓ କାଠଯୋଡ଼ିର ପଥରବନ୍ଧ, କଟକ ଷ୍ଟେସନର ପୂର୍ବରେ ଥିବା ମରହଟା ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ରାବଲି, କଟକ ସହରରେ ଥିବା ପୁରୁଣା ପଥର କୋଠାମାନ ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱର

ଅଦାଲତ ଦେଉଳମାନ) ସେମାନ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଆଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରହିଅଛି; କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ ବା ଇଂରେଜ ଅମଳର ବଡ଼ ବଡ଼ କୋଠାମାନ (ଯଥା—କଟକର କମିଶନରଙ୍କ କଚେରି ଓ ନୂଆ ଅଦାଲତ କଚେରି ଅଫିସ)ତିଆରି ହେବାର ୨।୪ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଫାଟିବା ବା ଦରକଚା ହେବା ଦେଖା ଯାଉଅଛି । ଏଥିପାଇଁ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ପୂର୍ବକାଳର କାରିଗରମାନଙ୍କ ହାତର କାମମାନ ଆଧୁନିକ କାରିଗରଙ୍କ କାମ ଅପେକ୍ଷା ବେଶୀ ଦୃଢ଼ ଓ ସ୍ଥାୟୀ ।]

ମରହଟ୍ଟୀ ଜୋତା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଚଟି ଯୋତା—A kind
Marahaṭi jotā of slippers with a slender
माराठीचटि, नागराजूता tongue at the toe. [ଦ୍ର—ଏଥିର
काबुली जुता ଅଗରେ ଗୋଟିଏ ଚୁଞ୍ଚି ବା ଚୂରଙ୍ଗା ଲମ୍ବ ହୋଇ ବାହାରିଥାଏ । ଏ ପ୍ରକାର ଯୋତା ଆମ ଦେଶରେ ମରହଟ୍ଟା ଅମଳରେ ଚଳୁଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ମଫସଲରେ ପୁରୁଣା- କାଳିଆ ଲୋକେ ଏ ଜୋତା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।

ମରହଟ୍ଟୀ ପାଲ(ନ)କି(ଙ୍କି)—ଦେ. ବି—ପୁରୁଣାକାଳିଆ ହସ୍ତିମୁଖ ଓ
Marahaṭi pāli[ni]ki[ṅki] ଗ୍ରୀବାକାର ଦଣ୍ଡଯୁକ୍ତ ପାଲିକି
नालकी, दोला, डुली ବା ଦୋଳା—Palanquins used in
नालकी old times. [ଦ୍ର—ଏ ପାଲିକିମାନଙ୍କ ଉପରେ ଓଟର ମୁହଁ ଓ ବେକ ଆକାରର ବଙ୍କୁରିଟଙ୍କୁର ଲମ୍ବା ବାଉଁଶ ବା ବରଓହଲକୁ ବଙ୍କେଇ ହୋଇ ଉଡ଼ା ଯାଇଥାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ବିବାହଯାତ୍ରାରେ ସେହି ପାଲିକି ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଅଛି ଓ କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ଦେବପ୍ରତିମାମାନ ସେହି ପାଲିକିରେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା କରି ଯାଆନ୍ତି । ଅନ୍ୟତ୍ର ସେପରି ପାଲିକିର ବ୍ୟବହାର ହେଉ ନାହିଁ ।]

ମରହଟ୍ଟୀ ବୁଢ଼ା—ଦେ. ବି—ରକ୍ଷଣଶୀଳ ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି—A conser-
Marahaṭi burḍhā vative oldman; a votary of
সেকেলে বুড়ো old and archaic customs.
मरहटीया बुड्ढा (ମରହଟିଆ ବୁଢ଼ା—ଅନ୍. ରୂପ)

ମରହଟ୍ଟୀ ଭାଷା—ଦେ. ବି— ବୋମ୍ବାଇ, ବେରାର ଓ ମଧ୍ୟ-
Marahaṭi bhāshā ଭାରତରେ କଥିତ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାବିଶେଷ—
मारा‌ठी भाषा An Indo Aryan language spoken in
मरहटी भाषा Bombay, Berar and Central India. [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା, ହିନ୍ଦି ଆଦି ପରି ଏହା ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାସମ୍ଭୂତ ପ୍ରାକୃତ ଅଟେ; ଏହା ଦେବନାଗରୀ ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖାଯାଏ ।]

ମରହୁମ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଆରବୀ) (ଫା)—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ; ମୃତ—
Marahum मरहुम **मरहुम** Late; deceased.

ମରା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୃ. ଧାତୁରୁ ମରଣ)—୧ । ମରିବା; ମୃତ୍ୟୁ ; ମରଣ—
Marā 1. Dying; death. ୨ । ମଡ଼ା; ଶବ—2.Corpse
मरा ୩ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଯଥା—ବାଣମରା; **मरना** ତଳେଇମରା; ବନ୍ଧୁକମରା; ହରିଣୀମରା)—ମାରିବା—
मड़ा 3. Killing; discharging. [ଦ୍ର—ମାରିବାର ଉକ୍ତ ଅର୍ଥ
मड़ा ଅର୍ଥ ଦେଖ ।] ଦେ. ବିଣ—୧ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ
मारा ହେଲେ ଯଥା—ତଳେଇମରା ଲୋକ) ଯେ
मारा ମାରେ—1. Killing; destroying. ୨ । ମୃତ;
(ମରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ମରିଥିବା; ମଲା—2. Dead. ୩ । ଯେ ମରାଏ;
मारा ଯେ ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ହତ୍ୟା କରାଏ—3. Causing the
मारनेवाला; मारा death of others. (ଯଥା—ବଳିଁଆମରା ତାନ୍ତ୍ରିକ ।) [ଦ୍ର—ମରା ଶବ୍ଦ ନାନା ଅର୍ଥରେ ନାନା ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଯଥା—ଦରମରା, ଖରମରା, ହରିଣୀ ମରା, ଜୀବନମରା, ବଇଁଶମରା, ଘିଅମରା, ଧୂଳମରା, ବନ୍ଧୁକ ମରା, ବାଣମରା ।]

ମରା(ରେ)ଇ—ଦେ. ବି. (ସ. ମରାର=ଖଳା)—ପାଳର ମୋଡ଼ା ବା
Marā(re)i ଦଉଡ଼ି କୁଣ୍ଡଳାକାର ହୋଇ ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ଥିବା ଓ
मराई ଭିତରେ ଅବୃତ ସ୍ତୂପ, ଯହିଁ ଭିତରେ ବହୁ ପରିମିତ ଧାନ ବହୁକାଳ
बखारी ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହେ—A hollow stack made of and covered with crushed straw in which a large quantity of paddy is stored for a long time. ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଅଶ୍ଳୀଳ; ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ଅସଚ୍ଚରିତ୍ରା (ସ୍ତ୍ରୀ)—Depraved (woman).

ମରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି:—(ସ. ମୃ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ମାର ଧାତୁ)—
Marā(re)ibā ୧ । ମାରିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—(ମାରିବା
मारान କ୍ରିୟାର ଉକ୍ତ ଉକ୍ତ ଅର୍ଥ ଦେଖ)—1. Causative of
मरोना, मरवाना Māribā (See). [ଉ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନାତି ଶ୍ରୀମାର୍ଜୁନ ବଳ, ସକାଶୁଁ ମରାଇଲେ ମଗଧ ଶିଶୁପାଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।] ୨ । ମରିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—2. Causative of the verb Maribā (See). ୩ । (ଗ୍ରାମ୍ୟ ଅଶ୍ଳୀଳ; ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) (ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ) ପୁରୁଷର କାମବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରାଇବା—3. To let oneself be cohabited by another (said of a female). ୪ । (ଗ୍ରାମ୍ୟ. ଅଶ୍ଳୀଳ; ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) (ପୁରୁଷ ପକ୍ଷରେ) ଗୁଦାମୈଥୁନ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷର କାମବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରାଇବା—3. To let another commit unnatural sexuality on oneself (said of a male).

ମରାଖାଇ—ଦେ. ବି—୧ । ମଡ଼ାଖାଇ; ଶ୍ମଶାନ—1. Cremation
Marākhāi ground. ୨ । ମୁର୍ଦ୍ଦାରଖାନା—2. Morgue.
মশান **मरघट** (ମରାମଶାଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମରାଚଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି—ମଡ଼ାଚଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)
Marāchaṇḍiā Marḍā chaṇḍiā (See).

ମରାଜି—ଦେ. ବି—ଲୁଗା ଆଦିର ଅଗରେ ବା ମୁହଣ୍ଡରେ ଲଗାଯିବା ଝୁମ୍ପା;
Marāji ଝାଲର—Tassels attached to the end of
ঝালর **झब्बा;झालर** cloths.

ମରାଟ - ଦେ.(ପ୍ରାଚୀନ) ବି—୧ । ମୁରାଟ (ଦେଖ)—1. Murāṭa Marāṭa (See). ୨ । (ପ୍ରା. ମରଟ୍ଟ) ସ୍ୱଭୋଗପଦରର ବିଶେଷ—2. One of the paraphernalia of royalty.

ମରାଟ କାଢ଼ିବା—ଦେ. ବି—ମୁରାଟ କାଢ଼ିବା (ଦେଖ) Marāṭa kāṛhibā Murāṭa kāṛhibā (See). [ମରାଟ୍ଟବା, ମରାଟଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମରାଟି(ଠି)—ଗ୍ରା; ବିଣ—ମରହଟୀ (ଦେଖ) Marāṭi(ṭhi) Marahaṭi (See).

ମରାତ(ତି)ବ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମର୍ତବ୍) (ବହୁବଚ) -୧ । ପଦବୀ; Marāta(ti)b ପଦ—1. Position. ୨ । ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ମরাত(তি)ব ଘଟିବା ଅବସ୍ଥା—2. Successive condition or **मरातिब** stage. ୩ । ଧ୍ୱଜା; ପତାକା—3. Flag.

ମରା(ଡ଼ା) ଦେଉଳ—ଦେ. ବି—ସମାଧି—Tomb. Marā(ṛā) deuḷa (ଉ—ମରା ଦେଉଳ ଉପରେ ଚଢ଼ାଇ, সমাধি **समाधि** ବାଜେ ନାଗରା ଖ ଖ ଧାଇ ଧାଇ । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।)

ମରା ପିଲା—ଦେ. ବି—ମଲା ପିଲା; ଗର୍ଭରୁ ମୃତ ହୋଇଥିବା ସନ୍ତାନ— Marā pilā A still-born child. মরা ছেলে **मराहुआ बच्चा**

ମରାମତ(ତି)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମରମ୍ମତ୍)— Marāmat(ti) ଜୀର୍ଣ୍ଣ ସଂସ୍କାର—Repairs. ଦେ. ବିଣ— মেরামত **मरम्मत** ଯାହାର ଜୀର୍ଣ୍ଣସଂସ୍କାର କରା ଯାଇଅଛି— [ବେମରାମତ(ତି)—ବିପରୀତ] Repaired.

ମରାମତି କରିବା—ଦେ. କି (ଅ. ମରମ୍ମତ) - ଜୀର୍ଣ୍ଣସଂସ୍କାର କରିବା— Marāmat karibā To repair something; to মেরামত করা **मरम्मत करना** mend.

ମରାମର—ସଂ. ବି (ମର+ଅମର; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ମନୁଷ୍ୟ ଓ ଦେବତା— Marāmara Man and God; the mortals and the immortals. ସଂ. ବିଣ—ମରଣଶୀଳ ଓ ଅମର—Mortal and immortal.

ମରାମରା—ଦେ. ବିଣ—ଅଧମରା—Half killed. Marāmarā (ଉ—ଜଣଠାରୁ ମରାମରା ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଲା । আধ মরা **अध मरा, मरजिया** ଗୋଲକଣ୍ଡ ଦାସ. ଜିଲ୍ଲାର ସମାଚାର)

ମରାମରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୃତ ଧାତୁ ଶିଚ ମାର ଧାତୁ)—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ Marāmari ମାଡ଼ ବାଧ ଦେବା; ପରସ୍ପରକୁ—1. Mutual মারামারি beating or striking; affray; brawl. **मारामारि** (ଉ—ପରସ୍ପର ମରାମରିଟ ସେ ହୋଇଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।) ୨ । ମାଉଛିଟ; ବିଶେଷ ପ୍ରହାର—2. Copious beating. ୩ । ଫିଙ୍ଗାଫିଙ୍ଗି; ଫୋପଡ଼ା-ଫୋପଡ଼ି; ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ଫୋପାଡ଼ିବା କର୍ମ—3. The act of throwing things at each other or one another. (ଉ—ପରସ୍ପରେ ହାତ ପିଟିବା ବଳେ ଧରି, ହୋଇଲେ ସେ ତହିଁ ବାର ମରାମରି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅାଦି ।) ଦେ. ବିଣ—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ମାଉଛିଟ କରୁଥିବା—Beating each other.

ମରା ମଶାଣି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୃତ+ଶ୍ମଶାନ)—ଶ୍ମଶାନ— Marā masāṇi Cremation ground. মশান **मरघट, मसान**

•ମରା ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କି—[ମାରିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରେ ରୂପ— Marā ji(he)bā Passive voice of the verb মারা যাওয়া Māribā (see)]—ମାରିତ ବା ହତ ହେବା— **मारा जाना** To be killed or beaten. [ଦ୍ର—ମାରିବାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ ଦେଖ ।]

ମରାର—ସଂ. ବି—ଖଳା (ହି. ଶ)—Threshing floor; Marāra garnering yard.

ମରାଳ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମୃ ଧାତୁ=ମରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଲ)—୧ । ରାଜ- Marāḷa ହଂସ; ଅରୁଣ ଚଞ୍ଚୁ ଓ ଚରଣ ବିଶିଷ୍ଟ ଶ୍ୱେତ ହଂସ— (ମରାଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Swan; gander. ୨ । ପାତିହଂସ— କୃଷ୍ଣ ହଂସ; କାରଣ୍ଡବ—2. Drake (duck). ୩ । ଅଶ୍ୱ— 3. Horse. ୪ । ମେଘ—4. Cloud. ୫ । କଜ୍ଜଳ— 5. Collyrium. ୬ । ଡାଳିମ୍ବ ଗଛମାନଙ୍କ ପୁଞ୍ଜ— 6. A grove of pomegranate trees. ୭ । ଠକ- 7. A rogue; a cheat (Apte). ୮ । ହାତୀ (ହି.ଶ) —8. Elephant. ସଂ. ବିଣ—୧ । ମସୃଣ; ଚିକ୍କଣ— 1. Smooth. ୨ । କୋମଳ—2. Soft; tender (Apte). ୩ । ତେଲିଆ; ଚିକ୍କଣା—3. Oily; greasy (Apte).

ମରାଳ ଗତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମରାଳର ଗତି ପରି ଗତି; ହଂସ ପରି Marāḷa gati ଧୀର ଗତି—Slow steps like that of a swan. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମରାଳ ଗମନା (ଦେଖ)—Marāḷa gamana (See)

ମରାଳ ଗମନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ରାଜହଂସ ପରି ଧୀର ମନୋହର Marāḷa gamanā ଗତିବିଶିଷ୍ଟା (ନାରୀ)—(a woman) (ମରାଳ ଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Walking with measured and slow steps like the swan. [ଦ୍ର—ଧୀରଗତିବିଶିଷ୍ଟ ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଗୁଣକୁ ମରାଳର ଗୁଣ ସଙ୍ଗେ କବିମାନେ ତୁଳନା କରିବାର ଦେଖା ଶୁଣା ନାହିଁ ବୋଲି ଏହି ଶବ୍ଦର ପୁଂଲିଙ୍ଗ ଅବାର ଏଠାରେ ଦିଆ ଗଲା ନାହିଁ ।]

ମରାଳ ଗମନୀ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମରାଳ ଗମନା)— Marāḷa gamanī ମରାଳ ଗମନା (ଦେଖ)—Marāḷa মরাল গমনী **मराल गति** gamanā (See)

ମରାଳ ନନ୍ଦିତ—ସଂ. ବିଣ (ମରାଳ ନନ୍ଦିତ ହୁଏ ଯାହା ଦ୍ୱାରା)—ମରାଳ- Marāḷa nindita ଠାରୁ ସୁନ୍ଦର ବା ମନୋହର—More (ମରାଳ ଲଞ୍ଛିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) lovely than the swan. (ଯଥା—ସୁନ୍ଦରୀ ମରାଳନନ୍ଦିତ ଗତିରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲା ।)

ମରାଳ ପନ୍ତି - ଦେ. ବି (ସ. ମରାଳ ପଂକ୍ତି)—ହଂସମାନଙ୍କର ଧାଡ଼ି—
Marāla panti A row of swans (walking or
মরাল পংক্তি **मरालकी पाँती** swimming together).

ମାର ହଣା(କଟା)—ଦେ. ବି—୧ । ଲୋକଙ୍କୁ ମାରିବା ଓ ହାଣିବା କ୍ରିୟା;
Marā hanā(kaṭā) ମାର ହାଣ; ହାଣ କାଟ—1. Killing
মারা কাটা and cutting of men. ୨ । ଭୀଷଣ ଯୁଦ୍ଧ—
मार काट 2. Fierce battle. ୩ । ଜମିକୁ କୋଡ଼ି ଓ
ଗାଇଁତି ଦ୍ୱାରା ଖୋଳା ଖୋଳି କରି ସମତୁଲ କରିବା;
ଜମିରେ କୋଡ଼ି ମାରିବା ଓ ଗାଇଁତିରେ ହାଣିବା—
3. Act of levelling the ground by means
of spade and pickaxe etc.

ମରି—ଦେ. ଅ· (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ମୋ ଜୀବନ ସାର୍ଥକ
Mari ହେଲା !; ଅହା ! କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର !—1. (interjection)
(ମରମର, ମରିଛି—ଅନ୍ୟରୂପ) Aha ! How grand !
মরি মরি [ଦ୍ର—ଏହାର ଅର୍ଥ ଏହିକି, ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ବା ଏ
अहहा, अहा, କଥା ଶୁଣି ମୁଁ ଏତେ ଦୂର ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ଯାଉଛି
हम मरजाएँ ଯେ ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ଏହାହିଁ ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ
ଆନନ୍ଦରେ ବୁଡ଼ିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ମୁଁ ଶୀଘ୍ରରେ ମରି ଯାଆନ୍ତି]
୨ । ଅହା !; ହାୟ !—2 (interjection) Alas !;
What a pity !

ମରିଆ—ଦେ. ବି—ବସ୍ତର ଗଡ଼ଜାତ ଅଧିବାସୀ କନ୍ଧମାନଙ୍କର ଭାଷା—
Mariā The language spoken by the Kandhas
in the Bastar state. ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—
ଏକ ପ୍ରକାର ନିକୃଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ—A sort of inferior
food.

ମରିଆ(ୟ)ମ୍—ଦେ. ବି (ବାଇବଲ୍)—ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ମାତା; କୁମାରୀ ମେରି-
Mariā(ya)m মেরী **मरीयम** Virgin Mary.

ମରି(ରୀ)ଚ—ସ. ବି [ମୃ. ଧାତୁ+ଅପାଦାନ. ଇ(ଈ)ଚ]—ଗୋଲ
Mari(ri)cha ମରିଚ—Black pepper (berry);Piper
ସ. ଧର୍ମପତ୍ତନ, ବୃତ୍ତଫଳ, ବଲ୍ଲୀଜ, Nigrum (creeper). [ଦ୍ର—
ବେଲ୍ଲଜ, କୃଷ୍ଣ, ଊଷଣ— ଏହା ତାମ୍ବୂଳାଦି ବର୍ଗର ଲତା
মরিচ; কালমরিচ, গোলমরিচ ବିଶେଷ । ଏହାର ଫଳ ଛୋଟ
कालीमिरचा, मिर्चा, गोलमरिच ଛୋଟ ଓ ଗୋଲ । ଫଳ ଶୁଖିଗଲେ
कालामरिच, कालीमिरची କଳା କଳା ଓ କନ୍ଦୁରି
ଫା. ଫିଲ୍‌ଫିଲ୍ ସୀହା, ଫିଲ୍‌ଫିଲ୍ ଦେଖାଯାଏ । ଏହା ଭାରି କଟୁ
ଗର୍ଦ୍ଦା, ଫିଲ୍‌ଫିଲେ ଅସ୍ୱଦ୍, ବା ରାଗ । ତରକାରୀରେ ଓ
ଫୁଲ୍‌ଫୀଲେ ଗିର୍ଦ୍ । ଔଷଧରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ
ଆ. ଫିଲ୍‌ଫିଲ୍ ଅସ୍‌ୱଦ୍, ଫିଲ୍‌ଫିଲେ ଏ ଲତା ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ
ଅସ୍ୱାଦ୍ । (ଯଥା—ତ୍ରିବାଙ୍କୁଡ଼, ମାଲବାର
ମ. ମିରି, ମରେଠ ଉପକୂଳରେ) ବନ୍ୟ କୃଷିରେ
ଗୁ. ମରୀ, ଗାଣା । ଜନ୍ମେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ କୃଷି
ତେ. ମରିଯୁଲୁ, ମିରିୟା, ମରିଯ୍ୟାଳ ଦ୍ୱାରା ଏହା ଉତ୍ପାଦିତ କରାଯାଏ ।
ତା. ମିଲଗୁ, ମିଲ୍ଲଓ ଅଣ୍ଡିଷ ଓ ମାଳଭଞ୍ଜ ପୃଥକ୍ । ଏହି
ମରିଚକୁ ଲଙ୍କାମରିଚ ଠାରୁ ପୃଥକ୍ ଚିହ୍ନାଇବାପାଇଁ
ଏହାକୁ ଗୋଲମରିଚ ବୋଲାଯାଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର
ଅନୁସାରେ ଏହା କଟୁ, ଉଷ୍ଣ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ, କଫ, ଓ ବାୟୁ
ନାଶକ, ରୁକ୍ଷ, ପିତ୍ତକର ଓ ଲଘୁ । ଏହା ଶ୍ୱାସ, ଶୂଳ ଓ
କୃମି ବିନାଶକ ଓ ଶ୍ଳେଷ୍ମ ନିଃସାରକ ।]

ମରିଚ ଗୁଣ୍ଡ(ଣ୍ଡା)—ଦେ. ବି (ସ. ମରିଚ+ ଗୁଣ୍ଡକ)—ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଯାଇଥିବା
Maricha gunda(ṇḍā) ମରିଚ—Powdered black-
মরিচেরগুঁড়ো **मिरचीकाचूरन** pepper.

ମରିଚ(ଚି) ପାଣି—ଦେ. ବି—୧ । ମରିଚବଟା ମିଶିତ ଜଳ, କମ୍ବା ମରିଚ
Maricha(chi) pāṇi ସିଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା ଜଳ—1. Water
গোলমরিচের ঝোল mixed with powdered black-
गोलमिर्चका झोल pepper or boiled with pepper.
୨ । ମରିଚ ମସଲା ମିଶ୍ରିତ ଜଳ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ତରକାରୀର
ଝୋଳ—2. Soup prepared with pasted
black pepper. ପ୍ରାଦେ· (ପୁରୀ, ସୁହାଙ୍ଗ ଶାସନ)
ବି. (ଅଦ୍ୟ ପଦଲୋପୀ ଓଡ଼ିଆ ସମାସ ? ପତ୍ର+ ମରିଚ+
ପାଣି)—ଭାଙ୍ଗପାଣି; ପତ୍ରସଙ୍ଗେ ମରିଚ ବଟା ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ
କରାଯିବା ପାନୀୟ—Bhang; a drink made by
mixing water in a paste of black pepper
मरीचका काढा and Indian hemp-leaves.

ମରିଚ(ଚି) ଲ(ନ)ଡ଼ୁ(ଡ୍ଡୁ)—ଦେ. ବି—ମୁଗଅଟ୍ଟ ଶସ୍ୟଚୂନା ଘିଅରେ
Maricha(chi) la(na)ṛdu(ḍḍu) ଭଜା ହୋଇ ସେଥିରେ
মগজলাড়ু ଚିନି ଓ ମରିଚଗୁଣ୍ଡା ମିଶାଯାଇ ବନାଯାଇଥିବା ଲଡ଼ୁ—
मगधलड्डु A sweetmeat ball seasoned with black
pepper powder.

ମରିଚପତ୍ରକ—ସ. ବି (ମରିଚ+ପତ୍ର+ କ)—ଏକପ୍ରକାର ଶାଳଗଛ—
Maricha patraka A kind of Shoria Robusta
ଅନ୍ୟ ସ୍. ନାମ—ସର୍ଜକ, (tree). [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକମତରେ
ଅଜକର୍ଣ୍ଣ— ଏହା କଫ, ପାଣ୍ଡୁ, କର୍ଣ୍ଣରୋଗ,
ঝাংজীশাল ପ୍ରମେହ, କୁଷ୍ଠ, ବିଷ ଓ ବ୍ରଣନାଶକ-
ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

ମରିଚ ମସଲା—ଦେ. ବି (ସ. ମରିଚ+ଫା. ମସାଲା)—ଭାଙ୍ଗ ତିଆରି
Maricha masalā କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମରିଚ ଆଦି
মরিচমসলা ମସଲା—Black pepper and other spices
मरिच मसाला required to be mixed with ganja-
leaves in preparing Bhāng. [ଦ୍ର—କେତେକ
ମରିଚମସଲାର ନାମ—ମରିଚ, ଲବଙ୍ଗ, ଅଳାଇଚ, ଗୁଜରାତି,
ଜାଇଫଳ, ନାଗେଶ୍ୱର କେଶର, ପୋସ୍ତକଦାନା, ଚନ୍ଦନ-
ଗୁଣ୍ଡା, ଜାଇତ୍ରୀ ।]

ମରି(ଡ଼ି)ଚା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୋରଚା)—ଅବ୍ୟବହୃତ ଲୁହା ଉପରେ
Mari(ṛdi)chā ଜାତ ହେବା କଳଙ୍କି; ମୁର୍ଚ୍ଚା; କଳଙ୍କି—
মরিচা, মরচে **मुरचा** Rust (on iron).

ମରିଚାଇ—ଦେ· ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଠାକୁରାଣୀ ବିଶେଷ—
Marichāi The name of a popular Goddess.

ମରିଚ୍ଚ ଧରା—ଦେ. ଵିଣ (ଫା. ମୋରଚ୍ଚ+ଧୃ. ଧାତୁ)—କଳଙ୍କ ଲାଗି
Marichā dharā ଯାଇଥିବା (ଲୌହ)—Rusted (iron).
मरिचा धरा मुरचालगाहुआ [ମରଚ୍ଚମରା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମରିଚ୍ଚ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲୁହା) କଳଙ୍କିଯୁକ୍ତ ହେବା—To
Marichā dharibā rust (said of iron). ଦେ. ବି—
मरिचाधरा କଳଙ୍କି ଜାତ ହେବା—Rusting (of iron).
मुरचालगना
(ମରିଚ୍ଚ ପଡ଼ିବା, ମରିଚ୍ଚ ମାରିବା, ମରିଚ୍ଚ ଲାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମରିଜ(ଜା, ଜେ)ଦା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Marija(jā, je)dā (etc) Marjyādā etc (See).
मरजादा मरजादा

ମରି ପଡ଼ି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନାନା ଶାରୀରିକ କଷ୍ଟ
Mari pardi kaunasi kārjya karibā ଓ ପରିଶ୍ରମ ସହ୍ୟ
मरेपड़ेकाय करना କରି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିବା; ପ୍ରାଣ-
मरपडकेकामकरना ପଣେ କାମ କରିବା—To perform a
work at the stake of one's life or at a
great physical sacrifice and labour.

ମରିବା—ଦେ କ୍ରି (ସଂ ମୃ.. ଧାତୁ; ଅକର୍ମକ)—୧ । ମୃତ ହେବା; (ଜୀବ)
Maribā ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବା—1. To die; (said of
मरना living beings). ୨ । ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା; ଲୁପ୍ତ ହେବା—
मरना 2. To disappear; to cease. (ଯଥା—
ଭିଅଣରୁ ପାଣି ମଲାଣି) ୩ । ବିନଷ୍ଟ ହେବା; ଧ୍ୱଂସପ୍ରାପ୍ତ
ହେବା—3. To perish; to be destroyed or
ruined. [ଯଥା—ମଲମ ଲଗାଇବାରୁ ମୋ ଦେହରୁ
ଘାଋ ମଲା] ୪ । ଶୁଷ୍କ ହେବା; ଶୁଖିଯିବା—4. To dry
[ମରିଯି(ହେ)ବା—କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ] up. (ଯଥା—ଧାନଗଛ
(ମରାଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ) ଖରାରେ ମରିଗଲାଣି) ୫ । ବିଶେଷ କଷ୍ଟ ବା
ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବା; ହଇରାଣ ହେବା—5. To suffer
terribly. [ଉ—ମାଳଏ ମରନ୍ତି ଜଗମାନାଦେଇ ।
ଗ୍ରନ୍ଥନାଥ. ଦରବାର] ୬ । କୌଣସି ଦଳର ଜଣେ ଖେଳାଳି
ବିପକ୍ଷ ଦଳର ଖେଳାଳିଦ୍ୱାରା ପରାସ୍ତ ହୋଇ କ୍ରୀଡ଼ାରୁ ଅନ୍ତରିତ
ହେବା—6. To be out (said of a player in
a game). [ଦ୍ର—(କ୍ରିକେଟ୍, ବୁଢ଼ିଅଣୀ ଓ ଡୁଡୁ
ଖେଳରେ) କୌଣସି ଖେଳାଳି ପରାସ୍ତ ହେଲେ କ୍ରୀଡ଼ା ଭୂମିରୁ
ଅନ୍ତରିତ ହୁଏ ।] ୭ । (ପଶା, କଉଡ଼ି, ସତରଞ୍ଚ ବା ବାଘ-
ବକରୀ ଖେଳରେ ଏକ ଖେଳାଳିର ସାରି) ବିପକ୍ଷ ଦଳର
ସାରି ଦ୍ୱାରା ମାଡ଼ ଖାଇବା—
7. To be discarded or overtaken by an
adversary's set or piece in a game
(said of one player's set or piece in a
game of dice, chess or cowrie being over
taken or overpowered by another
player's piece). [ଦ—ସତରଞ୍ଚ ଖେଳରେ ହାତୀ,
ଘୋଡ଼ା ଓ ପାଇକ ଆଦି ମରନ୍ତି ।] ୮ । ଜୀବନୀଶକ୍ତି-
ଶୂନ୍ୟ ହେବା—8. To lose vitality. (ଯଥା—
ଜାଡୁ ଯୋଗୁଁ ଜଣ ମରିଯାଏ ।) ୯ । ଅତି ଲଜ୍ଜିତ
ହେବା—9. To be greatly humiliated
[ଉ—ମୋତେ ମାରନା ମୁଁ ମଲିଣି, ପାପ ଲଗେଇ ଦେଖ
ପିଠି; ଲାଜ ଖେର ଖବ ପାଇଲିଣି—ଛଗ ।] ୧୦ ।
ସଂଲଗ୍ନ କରାଯିବା; ମରାଯିବା—10. To be attached
or struck (ଯଥା—ଏ ଚଠି ଲଫାଫା ଉପରେ ପାଞ୍ଚ
ପଇସିଆ ଟିକଟ ମରିଛି ।) ୧୧ । ଝାଉଁଳିବା; (ବୃକ୍ଷାଦି)
ବର୍ଦ୍ଧନଶକ୍ତିଶୂନ୍ୟ ହେବା—11. To wither (said
of plants). [ଉ—ଅମ୍ବ ଗଛରେ ପାଣି ଦଉଁ ଦଉଁ
ଶିମ୍ବ ଗଛ ମଲା—ଛଗ ।] ୧୨ । ଜ୍ୟୋତିଃ ଶୂନ୍ୟ
ହେବା—12. To lose lustre. (ଯଥା—ଜହ୍ନ
ମରିବା ।) ୧୩ । ଜଳୀୟାଂଶ ଶୁଷ୍କ ହେବାଦ୍ୱାରା ନିର୍ଜଳ
ବସ୍ତୁରେ ପରିଣତ ହେବା—13. To turn into a
thing void of water by evaporation or
heat. (ଯଥା—ଲହୁଣୀରୁ ଘିଅ ମରେ, କଡ଼ୁଆ ରସରୁ
ନାଡ଼ୁଆ ଘିଅ ମରେ ।) ୧୪ । (ମନରୁ କ୍ରୋଧ ଆଦି)
ଉପଶାନ୍ତ ହେବା—14. To be assuaged.
(ଯଥା—ଏବେ ହେଲେ ତାଙ୍କର ମୋ ଉପରୁ ରାଗ ମରି
ନାହିଁ ।) [ଉ—ମରିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ
ସଙ୍ଗେ ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ମରି
ଯିବା ।]

ମରିଯାଏଁ ଟି—ଦେ. ଅ (ବାକ୍ୟ, ଅବ୍ୟୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ମରି
Marijāeñ ṭi (ଦେଖ)—1. Mari (See). ୨ । (ସ୍ୱଣ
हाममरजाएँ ପକାଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିବାରେ
(ମରେଁଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟବହୃତ) ମୋ ରାଣଟି !—2. (used in
मरि, मईरी making a request by invoking one's own
name)—(I request you) On my life !
[ଦ୍ର—ଏଥିର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏହି କି, ଯେବେ ମୋ
ଜୀବନ ପ୍ରତି ତୁମର ମାୟା ଥାଏ, ତେବେ ମୋ ଅନୁରୋଧ
ରକ୍ଷା କର; ରକ୍ଷା ନ କଲେ ମୁଁ ମରିଯାଏଁ ଟି ।]

ମରି ଶୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରାଣ ତ୍ୟାଗ କଲା ପରେ ଭୂଇଁରେ ଲମ୍ବ
Mari śoibā ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିବା—To lay dead on the
मरे शोओया मर पडना ground.

ମରି ହଜି ଯିବା—ଦେ. ବ—(ଗ୍ରାମର ବା ବଂଶର କେହି କେହି ମରିଯିବା
Mari haji jibā ଓ କେହି କେହି ନିରୁଦ୍ଦେଶ ହେବାଦ୍ୱାରା)
मरे हेजे याओया କୌଣସି ଗ୍ରାମର ବା ପରିବାରର ଲୋପ ସାଧନ
मर हर जाना ହେବା—The disappearance or
extinction of a family or a village,(some
of its members having died, the rest
gone away to unknown places).

ମରୀଚି—ସ. ବି (ମୃ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+ଅପାଦାନ ବା କର୍ତ୍ତୃ. ଇଚ୍,
Marichi ଯାହା ଅନ୍ଧକାର ନାଶ କରେ)—୧ । କିରଣ; ରଶ୍ମି—
1. Ray of light. ୨ । ଜ୍ୟୋତିଃ—2. Lustre;

radiance. [୩ । ସପ୍ତର୍ଷିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—3. Name of one of the seven primeval sages. [ଦ୍ର—ଏ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମାନସ ପୁତ୍ର । ଏ ପ୍ରଜା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଜାପତି ରୂପରେ କଳ୍ପିତ ହୋଇ କର୍ଦ୍ଦମ ଋଷିଙ୍କ କନ୍ୟା କଳା (ମତାନ୍ତରରେ ସମ୍ଭୂତି)ଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ଓ ଏହାଙ୍କ ଔରସରେ କଶ୍ୟପ ମୁନି ଜନ୍ମିଥିଲେ ।] ୪ । ଭୃଗୁ ମୁନିଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—4. Name of a son of sage Bhṛugu. ୫ । ଦନୁଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—5. Name of a son of Danu. ୬ । ପ୍ରାଚୀନ ପରିମାଣବିଶେଷ; ୬ ତ୍ରସରେଣୁ (ହି. ଶ)—6. A standard of weight used in ancient times.

ମରୀଚିକା —ସଂ. ବି (ମରୀଚି=କିରଣ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—
Marīchikā ୧ । ମୃଗତୃଷ୍ଣା (ଦେଖ)—1. Mṛugatṛushṇā (See) ୨ । କିରଣ—2. Ray.

ମରୀଚି ଜଳ(ତୋୟ)—ସଂ. ବି—ମୃଗତୃଷ୍ଣା (ହି. ଶ.)—
Marīchi jaḷa(toya) Mirage.

ମରୀଚି ନନ୍ଦନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କଶ୍ୟପ ଋଷି—
Marīchi nandana Sage Kaśyapa.

ମରୀଚି ମାଳୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମରୀଚି+ମାଳା+ଇନ୍; ୪ମା. ୧ବ)—
Marīchi māḷī ରଶ୍ମିଯୁକ୍ତ; କିରଣମାଳାବିଶିଷ୍ଟ—Having
(ମରୀଚି ମାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) rays; radiant. ସଂ. ବି—
(ମରୀଚି ଗର୍ଭ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସୂର୍ଯ୍ୟ; ଅଂଶୁମାଳୀ—The sun.

ମରୁ—ସଂ. ବି (ମୃ. ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ. ଉ; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଲୋକେ
Maru ମରିଯାଆନ୍ତି)—୧ । ଜଳଶୂନ୍ୟ, ଉଦ୍ଭିଦଶୂନ୍ୟ ଓ ପ୍ରାଣୀଶୂନ୍ୟ ଏବଂ କଙ୍କର ଓ ବାଲୁକାମୟ ବିସ୍ତୃତ ପ୍ରାନ୍ତର—1. Desert. ୨ । ପର୍ବତ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—2. Mountain. ୩ । ନିର୍ଜଳ ପର୍ବତ (ହି. ଶ)—3. A waterless mountain. ୪ । ମାରବାଡ଼ ଦେଶ -4. Marwar; the desert country to the south-east of the Punjab. ୫ । ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ଭାବୀ ରାଜବିଶେଷ—5. Name of a future king of the Solar dynasty whose advent has been foretold in mythology. ୬ । ମରୁଆ ଗଛ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—6. Maruā plant (See) ୭ । ନରକାସୁରର ସହଚରବିଶେଷ—7. A friend of demon Narakāsura. ସଂ. ବଣ—ଅନୁର୍ବର—Unfruitful; barren; sterile (place)

ମରୁଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମରୁବକ)—୧ । ତୁଳସୀଆଦି ବର୍ଗର ସୁଗନ୍ଧି
Maruā ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଶାକବିଶେଷ—1. Ocymum Caryophylatum (a plant having sweet-smelling leaves); Origanum Marjorana (Kirtikar); Ruta Graveolens; Rue. [ଦ୍ର—ଦ୍ୱା ଭାରେ ମାଳତୀ ମଲ୍ଲୀ ମରୁଆ ସେବତୀ—ଜଗନ୍ନାଥଶୋଭ. କର୍ଣ୍ଣଉଣୀ] [ଦ୍ର—କେହି କେହି ଏହାକୁ ଗନ୍ଧତୁଳସୀ କହନ୍ତି । ଏହା ଶ୍ୱେତ ଓ କୃଷ୍ଣଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର; ଏହା ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, ସୁଗନ୍ଧ, ହୃଦ୍ୟସୁସ୍ୱାଦୁ, ରୁଚିକର ଓ ବୃଶ୍ଚିକାଦିର ବିଷ, କଫ, ବାୟୁ, କୁଷ୍ଠ ଓ କ୍ରିମିନାଶକ ।] ୨ । ଏକପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧ, ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ କଳାଡ଼ ଶାକ—2. The sweet Marjoram. ୩ । ଏକପ୍ରକାର କୋକଲି ମାଛ—3. A kind of small sea-fish. [ଦ୍ର—କୋକଲି ୪ ପ୍ରକାର ଯଥା—୧. ଶୁଭ୍ର ବା ଶୁଭ୍ରଳଥ କୋକଲି, ୨. ଶୁଦ୍ଧ କୋକଲି, ୩. କାଉ କୋକଲି, ୪. ମରୁଆ କୋକଲି । ମରୁଆ କୋକଲି ଅନ୍ୟ ତିନପ୍ରକାର କୋକଲିଠାରୁ ଆକାରରେ ବଡ଼ ଓ ଅଧିକ ରୁଚିକର ।] ୪ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—4. A name given to women.

ସଂ. ମରୁତ୍, ମରୁବକ, ମରୁବ୍ରକ, ମରୁ, ଖରପତ୍ର, ଫଣିଜ୍ଜକ, ପ୍ରସ୍ଥପୁଷ୍ପ, ସମୀରଣ, କୁଲସୌରଭ, ଫଣୀ, ଗନ୍ଧପତ୍ର
ମରୁଆ, ଗେନ୍ଦରେତ ମରୁଆ
ତେ. ମରବକମୁ, ରୁଦ୍ରଜାଡ଼
ମ. ସବଜା ମରବା
ଗୁ. ମରବୋ
ଫା. ମର୍ଜଂଗୁସ୍
ଅ. ମର୍ଜଂଜୁସ୍

ମରୁଆ ଦଅ(ୟ)ଣା—ଦେ. ବି (ସହଚର, ସଂ. ମରୁବକ+ଦମନକ)—
Maruā da-a(ya)ṇā ମରୁଆ ଓ ଦୟଣା ଗୁଳ୍ମଦ୍ୱୟ—Two plants
ମରୁଆ ଦୋନା ମରୁଆ ଦୋନା with sweet-smelling leaves.

ମରୁକ—ସଂ. ବି—୧ । ମୟୂର (ହି. ଶ)—1. Peacock. ୨ । ଏକ
Maruka ପ୍ରକାର ମୃଗ (ହି. ଶ)—2. A kind of deer.

ମରୁ କାନ୍ତାର—ସଂ. ବି—ବାଲୁକାମୟ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ପଡ଼ିଆ—A sandy
Maru kāntāra (ମରୁପ୍ରାନ୍ତର—ଅନ୍ୟରୂପ) desert.

ମରୁଜ—ସଂ. ବି—ନଖୀ ନାମକ ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ (ହି. ଶ)
Maruja Shell (scent).

ମରୁଜାତା—ସଂ. ବି—କପିକଚ୍ଛୁ; ବାଇଡଙ୍କ (ହି. ଶ)—
Marujātā Cowhage.

ମରୁଣ୍ଟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଉଚ୍ଚକପାଳୀ ସ୍ତ୍ରୀ (ହି. ଶ)—A woman
Maruṇṭā with a prominent or builging forehead.

ମରୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୃ ଧାତୁ)—୧ । ମରଡ଼ି; ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ—
Marurḍi 1. Death before proper
मारी, मड़क
मरणी age. ୨ । ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ମୃତ୍ୟୁ—2. Death in large numbers. [ଦ୍ର—ଏ ସକାଶରୁ ହାତୀ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ମରୁଡ଼ି, ପଡ଼ିଥିଲ ରଥିଏ ଦେଲେ ଶର ଛଡ଼ି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଭୀଷ୍ମ ।] ୩ । ମଡ଼କ; ମହାମାରୀ; ମାରାତ୍ମକ ବ୍ୟାପକ ରୋଗ—3. Pestilence; mortal epidemic. ୪ । ଜଳାଭାବରୁ ଶସ୍ୟ ନାଶ—4
सूखा
सौदी Withering of crops due to drought. ୫ । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ—5. Famine. ୬ । ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗ ପ୍ରଭାବରୁ ବହୁ ଲୋକଙ୍କର ମରଣ—6. Mortality due
मरणी, मरी to some epidemic disease.

ମରୁଡ଼ିଆ—ଦେ.ବଣ—୧ । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ—1. Famine-stricken. Marurdiā ମଡ଼ା ୨ । ମହାମାରୀ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ—2. Stricken with pestilence. ୩ । ଅତି ଶୀର୍ଣ୍ଣଶୀର୍ଣ୍ଣ—3. Emaciated. ୪ । ଅସ୍ଥି କଙ୍କାଳାବଶିଷ୍ଟ—4. Reduced to skeleton. ୫ । (ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ) ନଅଙ୍କିଆ (ଦେଖ) 5.—Na-ankiā (See) ୬ । ଜଳାଭାବରୁ ଯେଉଁ ଦେଶର ଶସ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି—6. (a country) In which the principal crop has failed on account of drought.

ମରୁଡ଼ିଆ ମେଘ—ଦେ.ବି—(ଯେଉଁ ମେଘ ମରୁଡ଼ି ହେବାର ସୂଚନା Marurdiā megha କରେ) ଅବର୍ଷକ ମେଘ—Unraining cloud. অবর্ষুক মেঘঃ যে মেঘে জলহয়না देखावटि मेह

ମରୁତ(ତ)—ସଂ ବି—(ମୃ ଧାତୁ+ଅପାଦାନ.ଉତ୍, ଉତ୍; ଯାହା ଅଭାବରେ Marut(ta) ଜୀବମାନେ ମରିଯିବେ ।)—୧ । ଦେବତା—1 Deity; an immortal. ୨ । ବାୟୁ; ପବନ; ପଞ୍ଚ ମହାଭୂତମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—2. The air (one of the 5 elements of the creation). ୩ । ବାୟୁ ବା ପବନ ଦେବତା—3. The air personified as a Deity; the Wind god. [ପୁ—କଶ୍ୟପଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଦିତିଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନେ ଦେବତାମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ହେବାରୁ ସେ ପତିଙ୍କ ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ଅଜେୟ ପୁତ୍ର ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ସେହି ଫଳରେ ଦିତି ବାୟୁଙ୍କୁ ଗର୍ଭରେ ଧାରଣ କରିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଦିତିଙ୍କ ସପତ୍ନୀ ପୁତ୍ର ଇନ୍ଦ୍ର ଗର୍ଭସ୍ଥ ଭ୍ରୂଣଙ୍କୁ ବଜ୍ରଦ୍ୱାରା ୪୯ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟି ପକାଇଲେ; କିନ୍ତୁ କଶ୍ୟପଙ୍କ ବର ପ୍ରଭାବରୁ ଏ ସମସ୍ତ ରୂପ ଧାରଣ କରି ୪୯ ଖଣ୍ଡ ୪୯ ବାୟୁ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ହେଲେ ।] ୪ । ବାୟୁ କୋଣ; ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ କୋଣ—4. The north west point of the compass. ୫ । ପ୍ରାଣ (ବି° ଶ)—5. Life. ୬ । ପ୍ରାଣ ବାୟୁ—6. The breath of life; the vital air inside the body. ୭ । ସୁନା (ବି. ଶ)—7. Gold. ୮ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ (ବି. ଶ)—8. Beauty; grace. ୯ । ମରୁଆ (ବି. ଶ) (ଦେଖ)—9. Maruā (See) ୧୦ । ଗ୍ରନ୍ଥିପର୍ଣ୍ଣ (ବି. ଶ)—10. Granthi parnna (See)

ମରୁତ କ୍ରିୟା—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମରୁତ୍=ବାୟୁ+କ୍ରିୟା)—ବାତ କର୍ମ; Marut kriyā ଅଧୋବାୟୁ ତ୍ୟାଗ—Cracking wind; passing of wind through the anus.

ମରୁତ୍ କୋଣ—ସଂ. ବି—ବାୟୁ କୋଣ; ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ କୋଣ—Marut koṇa The north west quarter of the globe.

ମରୁତ୍ ପତି—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ନାରାୟଣ; ବିଷ୍ଣୁ—Marut pati 1. Bishṇu. ୨ । ଇନ୍ଦ୍ର (ବି. ଶ)—2. Indra.

ମରୁତ୍ ପଥ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଆକାଶ ପଥ; ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗ; Marut patha ବାୟୁ ମାର୍ଗ—The aerial route. ୨ । (ମରୁଦ୍‌ବର୍ତ୍ମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆକାଶ—2. The sky; the space.

ମରୁତପାଳ—ସଂ. ବି—ଇନ୍ଦ୍ର—Marut pāla Indra.

ମରୁତ୍ ପୁତ୍ର—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବୀର ହନୁମାନ—Marut putra 1. The great monkey-warrior of (ମରୁତ ସୁତ—ଅନ୍ୟରୂପ) the Rāmāyaṇa. ୨ । (ବାୟୁଙ୍କ ପୁତ୍ର) ଭୀମ—2. The 2nd Pandaba brother; Bhima.

ମରୁତ୍ ଫଳ—ସଂ. ବି (ମ. ପ.କୋ)—କରକା; ଶିଳାପଥର—Marut phala Hail-stone.

ମରୁତ୍ ସଖା—ସଂ. ବି—(ମରୁତ+ସଖି+ଅ; ବହୁବ୍ରୀହି; ମରୁତ ଅଟେ Marut sakha ସଖା ଯାହାର)—୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire. (ମରୁତ୍ ସହାୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଇନ୍ଦ୍ର—2. Indra. ୩ । ଧଳା ଚିତା ଗଛ—3. The leadwort plant.

ମରୁତ ଛନ୍ଦ—ଦେ. ବି—ପ୍ରାଣାୟାମ (ଦେଖ)—Prāṇāyāma Maruta chhanda (See) (ପୁ—ତପ କରଣ ଅର୍ଦ୍ଧେ ସହି, ଅର୍ଦ୍ଧେ ମରୁତ ଛନ୍ଦ ଦେଇ, ଥୋଡ଼େ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ କପାଳେ, ରହିଲେ ସମାଧି କରିଲେ । ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣ-ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।)

ମରୁତ୍ତ—ସଂ. ବି (ମରୁତ୍+ତନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—୧ । ଯଜ୍ଞଶୀଳ ଚନ୍ଦ୍ର-Marutta ବଂଶୀୟ ଜନୈକ ରାଜା—1. Name of a king of the Lunar dynasty. [ପୁ—ଏ ବହୁବାର ଯଜ୍ଞ କରିଥିଲେ ଓ ଯଜ୍ଞରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ରମାନ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ସାତରାଣୀ ଓ ୧୮ ପୁତ୍ର ଥିଲେ । ଏ ଜନକଙ୍କର (ମତାନ୍ତରରେ ଅଙ୍ଗିରାଙ୍କ) ପୁତ୍ର ଥିଲେ (ପୁ-ଶ) ।] ୨ । ବାୟୁ; ପବନ—2. The wind.

ମରୁତ୍ୱାନ୍—ସଂ. ବି (ମରୁତ୍+ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ର—Marutwān 1. Indra. ୨ । ବୀର ହନୁମାନ୍—2. The great Hanumān. ୩ । ସମୁଦ୍ର—3. The ocean. ୪ । ମେଘ—4. The clouds. ୫ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ ଦେବତାଙ୍କ ଗଣ ବିଶେଷ—5. A class of mythological Deities.

ମରୁଦାନ୍ଦୋଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମରୁତ୍+ଆନ୍ଦୋଳ)—ଭାଟି Marudāndola (ବି. ଶ)—Bellows. (ମରୁଦାନ୍ଦୋଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମରୁଦିଷ୍ଟ—ସଂ. ବି (ମରୁତ୍+ଇଷ୍ଟ)—ଗୁଗ୍ଗୁଳ (ବି. ଶ)—Marudishṭa Bdellium.

ମରୁଦେଶ—ସଂ. ବି—୧ । ମରୁମୟ ପ୍ରଦେଶ—1. A tract of Marudesa desert; a desert country. ୨ । ରାଜପୁତନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ମରୁମୟ ମାରୱାର୍ ପ୍ରଦେଶ—2. The country of Marwar in Rajputana.

ମରୁ ଦ୍ୱାର—ସଂ. ବି—୧ । ଧୂଆଁ—1. Smoke. ୨ । ଅଗ୍ନି (ପ୍ର. Maru dwāra ଅ)—2. Fire.

ମରୁଦ୍ୱିପ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମରୁ=ଜଳାଦି ଶୂନ୍ୟ ଦେଶ+ଦ୍ୱିପ Maru dwipa =ହାତୀ)—ଓଟ; ଓଟ—The camel. [ଦ୍ର—ତୁଳନା କର, ଇଂରାଜୀରେ ଓଟର ଏକ ନାମ ମରୁଭୂମିର ଜାହାଜ—The ship of the desert.]

ମରୁଦ୍ୱୀପ—ସଂ. ବି—ମରୁଭୂମି ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଉର୍ବର ଭୂଖଣ୍ଡ—Oasis; a Maru dwīpa bit of fertile land in a desert.

ମରୁଦ୍ରଥ—ସଂ. ବି (ମରୁତ୍=ଦେବତା+ରଥ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)— Marudratha ୧ । ଦେବରଥ—1. The aerial car of gods. ୨ । ବ୍ୟୋମଯାନ—2. Balloon; aeroplane ୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଅଶ୍ୱ—3. Horse.

ମରୁପ୍ରଦେଶ—ସଂ. ବି—୧ । ମରୁଭୂମି—1. Desert. ୨ । Maru pradeśa ମରୁମୟ ଦେଶ—2. A desert country. (ମରୁ ଦେଶ, ମରୁସ୍ଥଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମରୁପ୍ରିୟ—ସଂ. ବି (ମରୁଅଟେ ପ୍ରିୟ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଓଟ; Marupriya ଓଟ—The camel.

ମରୁବକ—ସଂ. ବି (ମରୁ=ବାଲୁକାମୟ ସ୍ଥାନ+ବା ଧାତୁ=ଗମନ Marubaka କରିବା, ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ=ମରୁବ+ସ୍ୱାର୍ଥେ.କ ଯାହା ବାଲୁକାମୟ ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମେ ବା ଗମନ କରେ) —୧ । ବ୍ୟାଘ୍ର—1. The tiger. ୨ । ରାହୁ—2. The Dragon's head; the ascending node, the earth's shadow which causes lunar eclipse. ୩ । ପିଣ୍ଡ ଖର୍ଜୁର—3. The Arabian date palm. ୪ । ଜମ୍ବୀର ଲେମ୍ବୁ (ଫଳ ଓ ଗଛ)—4. The citrus (tree and fruit). ୫ । ମଏଣା (ଦେଖ)—5. Maena (See) ୬ । ମରୁଆ (ଦେଖ)—6. Maruā (See)

ମରୁଧର—ସଂ. ବି—ମାରବାଡ଼ ଦେଶ (ପ୍ର. ଅ)—Marwar; Marudhara the desert country in Central India.

ମରୁଭୂମି—ସଂ. ବି—୧ । ମରୁ; ଜାବଶୂନ୍ୟ, ଉଦ୍ଭିଦରହିତ ନିର୍ଜଳ Maru bhūmi ପ୍ରଦେଶ—1. Desert. ୨ । ମାରବାଡ଼ ଦେଶ—2. The desert country in Central India to the south east of the Panjab

ମରୁକ—ସଂ. ବି—୧ । ମୟୂର (ପ୍ର ଅ)—1. Peacock. ୨ । Marūka ଏକପ୍ରକାର ମୃଗ—2. A kind of deer.

ମରୁଦ୍ୟାନ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ମରୁ+ଉଦ୍ୟାନ)— Marūdyāna ମରୁଦ୍ୱୀପ—Oasis.

ମରୁର(ଲ)—ସଂ. ବି—ମୂର୍ଗା (ଘାସ) (ପ୍ର. ଅ)— Marūra(la) A kind of fibrous grass.

ମରେ(ଳେ)ଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମରୁର=ଖଳା)—୧ । ଘରରେ ଧାନ Mare(le)i ରଖିବା ପାଇଁ ପାଲରେ ତିଆରି ଗଦା; ଧାନ ମେଢ— मराई, हामार 1. A hallow rick of crushed straw (ମରେଇ - ଅନ୍ୟରୂପ) for storing paddy. [ଦ୍ର— ଧାଡ଼ ଧାଡ଼ ହୋଇ ଧାନ ମରେଇ ବସି ଯିବ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ. ଅଠଗୁଣ ।] ୨ । ଧାନ ରଖିବା ପାଇଁ ୬/୭ ହାତ ଉଚ୍ଚ ବାଉଁଶ ଡୋଲି—2. A big bamboo basket (about 6 feet high) to store grains. ୩ । ମରେଇ କଣ୍ଟା (ଦେଖ)—3. Marei kaṇṭā (See) ୪ । ମରେଇ ପୋକ (ଦେଖ)—4. Marei poka (See)

ମରେଇ କଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବି—ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ Marei kaṇṭā ହେବା ଏକ ପ୍ରକାର କଣ୍ଟା ଗୁଳ୍ମ— Zanthoxylum Ledrunga (Haines)

ମରେଇ ପୋକ—ଦେ.ବି—କ୍ରିମିଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ସାମୁଦ୍ରିକ ପୋକ— Marei poka A kind of sea-worm. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଜାହାଜ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିଥିବା ଅଂଶର କାଠକୁ କାଟି ନଷ୍ଟ କରନ୍ତି ।]

ମରେ(ରା)ଇ—ଗ୍ରା.ଦେ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାଳିବିଶେଷ)—୧ । ନଷ୍ଟ ଚରିତ୍ରା; Mare(rā)i ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—1. Adulterous (woman). मारानी ୨ । କାମୁକା (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. Licentious (woman); lust- मरानी ful; libidinous. ଦେ. ବି—ମରାଇ (ଦେଖ)— Marāi (See)

ମରେ ନ ମରେ—ଦେ. ବିଣ—ମୁମୂର୍ଷୁ—About to die; Mare na mare मर मर मरजीवा moribund.

ମରୋଲି—ସଂ. ବି—ମକରଜାତୀୟ ବୃହତ୍ ସାମୁଦ୍ରିକ ଜଳଜନ୍ତୁବିଶେଷ (ପ୍ର. Maroli ଅ.)—A kind of big shark or sword-fish.

ମର୍କ(ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଗମନ କରିବା—1. To walk. ୨ । ଗତି Mark (root) କରିବା—2. To move.

ମର୍କ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଗଡ଼ଜାତ, ଗଞ୍ଜାମ)—ବି—(ସଂ. ମରକ; ତୁଳ Mark ହି. मरगी=ସଂକ୍ରାମକ ଓ ମାରାତ୍ମକ ରୋଗ)—ହଇଜା ରୋଗ- Cholera. ସଂ. ବି—(ମର୍କ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବାୟୁ (ପ୍ର. ଅ)—1. Air. ୨ । ମାଙ୍କଡ଼ (ପ୍ର. ଅ)— 2. Monkey. ୩ । ଦେହ (ପ୍ର. ଅ)—3. Body. ୪ । ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ରର ନାମ (ପ୍ର. ଅ)— 4. Name of a son of Śukrāchārjyā.

ମର୍କକ—ସଂ. ବି—(ମର୍କ+କ)—୧ । ମାକଡ଼ସା (ପ୍ର. ଅ)—1. Markaka Spider. ୨ । ହାଡ଼ଗିଲା ପକ୍ଷୀ—2. Adjutant bird; Leptoptilus Dubius.

ମର୍କଖିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଗଡ଼ଜାତ)—ବିଣ—(ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର Marka khiā ପୁରୁଷଙ୍କୁ କହୁଥିବା ଗାଳି ବିଶେଷ); ଝାଡ଼ା- ବାନ୍ତିଆ—(A term of abuse used to males indicating a curse that the person abused will be) A victim to cholera.

ମର୍କଟ—ସଂ. ବି—(ମର୍କ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅଟ)—୧ । ବାନର— Markaṭa 1. Monkey. ୨ । ଗୋଡ଼ମାଙ୍କଡ଼—2 Ape. (ମର୍କଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ମାକଡ଼ସା; ବୁଢ଼ିଆଣୀ; ଊର୍ଣ୍ଣନାଭ—3. Spider.

(ଯ—ବଲ୍ମୀକଶ ଶୁଣି ଲୁଣଣ ମର୍କଟ ଜାଲରେ ମର୍କଟ ଜାଲ, ବନ୍ଧନ କର ରକ୍ଷକ ହସ୍ତରବା ଉନ୍ନବା ଏ ବେଳେକାଳ । ଉଣ୍ଡ. ବେଦୋଣ୍ଡସବାଭାସ ।) ୪ । ହାଡ଼ଗିଲା ପକ୍ଷୀ—4. The adjutant bird, Leptoptilus Dubius. ୫ । ବିଷ ବିଶେଷ—5. A kind of poison.

ମର୍କଟକ—ସଂ. ବି. (ମର୍କଟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ମାକଡ଼ସା; ବୁଢ଼ିଅଣି—Markaṭaka Spider. ୨ । ଘାସ ବିଶେଷ (ହୁ. ଶ)—2. A kind of grass. ୩ । ମତ୍ସ୍ୟ ବିଶେଷ—3. A kind of fish. ୪ । ଦୈତ୍ୟ ବିଶେଷ—4. Name of a demon. ୫ । ମାକଡ଼ (ହୁ. ଶ)—5. Monkey. (ମର୍କଟକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମର୍କଟ କେଶରୀ—ଦେ. ବି—ମରକତ କେଶରୀ (ଦେଖ) Mårkaṭa kesarī Marakata kesari (See)

ମର୍କଟ ତିନ୍ଦୁକ—ସଂ. ବି—ମାକଡ଼ କେନ୍ଦୁ (ଗଛ)—Markaṭa tinduka A kind of Diospyros Embryopteris (tree).

ମର୍କଟ ବଦନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ମାକଡ଼ମୁହାଁ; ବାନର-Marakaṭa badana ମୁହାଁ—Having the face like (ମର୍କଟାସ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) that of an ape; having an ugly [ମର୍କଟ ବଦନା, ମର୍କଟାସ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ] face.

ମର୍କଟ ବଦନୀ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ, ମର୍କଟ ବଦନା)—ବାନର Markaṭa badanī ମୁହାଁ—(a woman) Having an ugly face like that of an ape.

ମର୍କଟ ବାସ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମର୍କଟ=ମାକଡ଼ସା+ବାସ=ବାସ Markaṭa bāsa ସ୍ଥାନ)—ବୁଢ଼ିଅଣି ଜାଲ—Spider's web; cobweb.

ମର୍କଟ ରାଜ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ମର୍କଟମାନଙ୍କ Markaṭa rāja ରାଜା—1. A king of monkeys. ୨ । ସୁଗ୍ରୀବ—2. Sugrība. ୩ । ବାଲି—3. Bāli. ୪ । ହନୁମାନ୍—4. Hanumān.

ମର୍କଟ ଶୀର୍ଷ—ସଂ. ବି—ହିଙ୍ଗୁଳ (ହୁ. ଶ)—Markaṭa śirsha Vermilion.

ମର୍କଟିଆ—ଦେ. ବି—ମରକଟିଆ (ଦେଖ) Markaṭiā Marakaṭiā (See).

ମର୍କଟି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦାନ୍ତ କାଢ଼ି ମାକଡ଼ ପରି ଦେଖାଉଥିବା—Markaṭi hebā To grin and fret like an ape. ରେଗେ দাঁত খিঁচান दाँतकीचकीचाना

ମର୍କଟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ମର୍କଟ+ଈ)—୧ । ମାଈମାକଡ଼—1. A Markaṭī female monkey. ୨ । ମାଈ ମାକଡ଼ସା—2. A female spider. ୩ । ବାଇଡଙ୍କ (ହୁ. ଶ)—3. Cowhage. ୪ । ଅପାମାର୍ଗ (ହୁ. ଶ) (ଦେଖ)—4. Apāmārga (See). ୫ । ଅଜାମୋଦା (ହୁ. ଶ) (ଦେଖ)—5. Ajāmodā (See). ୬ । ଏକ ପ୍ରକାର କରଞ୍ଜ (ହୁ. ଶ)—6. A kind of Karañja tree. ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅସୁନ୍ଦରୀ ଓ କୃଶା ସ୍ତ୍ରୀ—A thin and ugly-looking woman.

ମର୍କଟେନ୍ଦୁ—ସଂ. ବି—କୋଚିଲା (ହୁ. ଶ) Markaṭendu Nux Vomica.

ମର୍କତ—ଦେ. ବି (ସଂ ମରକତ)—ମରକତ (ଦେଖ)—Markata मर्कत मरकत Marakata (See). (ଯ—ମୁକୁତା ମର୍କତ ହେମ—ରଚିତ ହାର ସ୍ତୈ । ପ୍ରାଚୀ. ଉତ୍କଳୀୟମଞ୍ଜରୀ ।)

ମର୍କର—ସଂ. ବି—ଭୃଙ୍ଗରାଜ (ଦେଖ) (ହୁ. ଶ) Markara Bhrungarāja (See).

ମର୍କରା—ସଂ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ (ମର୍କ. ଧାତୁ+କର୍ମ.ଅର+ଆ)—୧ । ଦରୀ; ଗୁହା—Markarā 1. Cave. ୨ । ଭାଣ୍ଡ; ପାତ୍ର—2. Receptacle. ୩ । ବନ୍ଧ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀ—3. A barren woman. ୪ । ସୁଡ଼ଙ୍ଗ (ହୁ. ଶ)—4. A subterranean passage.

ମର୍ଗେଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମର୍ଟ୍ଗେଜ୍; ମର୍ଗେଜ୍‌ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ)—Margej (କଚେରୀଅ)—ସମ୍ପତ୍ତି ବନ୍ଧକ—Mortgage. মর্গেজ, মর্গিজ मर्गेज, बन्धक (ମର୍ଟ୍ଗେଜ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମର୍ଚ୍ଛା—ବୈଦେ. ବି—ମରିଚ (ଦେଖ) Marchhā Marichā (See).

ମର୍ଡ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଝୁଙ୍କାଳିଆ ବଡ଼ ପାହାଡ଼ୀ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—Marrdā Bridelia Montana (plant).

ମର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି (ମୃ. ଧାତୁ ମରିବା+କର୍ମ. ତ; ଯେଉଁଠାରେ ଜୀବମାନେ Martta ମରନ୍ତି)—୧ । ଭୂଲୋକ; ପୃଥିବୀ—1. The earth; the world. ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ ତ)ମାନବ; ମନୁଷ୍ୟ—2. Man. ୩ । ମାନବ ଜାତି—3. The mankind. ଦେ. ବିଣ—୧ । ନଶ୍ୱର; ମରଣଶୀଳ—1 Mortal; subject to decay. ୨ । ଅନିତ୍ୟ—2. Temporal. ବୈଦେ. ବି बार (ପ୍ରା. ମର୍ତ୍ତବା)—ଥର; ବାର—Time. (ଯଥା—मरतबा ମୁଁ ତତେ ଏ କଥା ୩ ମର୍ତ୍ତ କହିଲିଣି ।)

ମର୍ତ୍ତ(ର୍ତ୍ତ୍ୟ) ଧର୍ମ—ସଂ. ବି (ମର୍ତ୍ତ୍ୟ+ଧର୍ମ)—୧ । ମାନବ ଜୀବନର ସହଜ Martta(rttya) dharma ଗୁଣ—1. One of the attributes of man. ୨ । ମରଣଶୀଳତା; ନଶ୍ୱରତା—2. Mortality (Apte).

ମର୍ତ୍ତ(ର୍ତ୍ତ୍ୟ) ଧର୍ମୀ—ସଂ. ବିଣ (ମର୍ତ୍ତ+ଧର୍ମିନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—Martta[rttya] dharmā ୧ । ମରଣଶୀଳ—1. Mortal. ୨ । ଅନିତ୍ୟ—2. Temporal. ୩ । ମନୁଷ୍ୟ ଧର୍ମୀ—3. Having the attributes of the mortal man.

ମର୍ତ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ମୃ. ଧାତୁ+ଯୋଗ୍ୟାର୍ଥେ. ତବ୍ୟ)—୧ । ମରଣଶୀଳ—Marttabya 1. Liable to death. ୨ । ମରିବା ଯୋଗ୍ୟ—[ମର୍ତ୍ତବ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ] 2. Deserving death. ସଂ. ବି (+ଭାବ. ତବ୍ୟ)—ମରଣ; ମୃତ୍ୟୁ—Death.

ମର୍ତ୍ତ୍ୟଭାବ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତି—
Martta bhāba 1. Human nature (Apte).
୨ । ମନୁଷ୍ୟ ପଣ—2. Humanity; manliness.

ମର୍ତ୍ତ୍ୟ[ର୍ତ୍ତ୍ୟ] ଭୁବନ—ସଂ. ବି (ମ ପ୍ର. ଲୋ: କର୍ମ୍ମ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପୃଥିବୀ—
Martta(rttya) bhubana The earth (Apte).
[ମର୍ତ୍ତ୍ୟ(ର୍ତ୍ତ୍ୟ) ଲୋକ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମର୍ତ୍ତ୍ୟମହିତ—ସଂ ବି (୩ୟା ତତ୍; ମର୍ତ୍ତ୍ୟ+ମହିତ=ପୂଜିତ)-ଦେବ—
Martta mahita A god; a deity.

ମର୍ତ୍ତ୍ୟ(ର୍ତ୍ତ୍ୟ) ମୁଖ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି, ଏମାନଙ୍କର ମନୁଷ୍ୟପରି ମୁଖ
Martta(rttya) mukha ଓ ପଶୁପରି ଦେହ ଥିବାରୁ)—
କିନ୍ନର—A class of heavenly choristers with a human face and beastly body; satyr.

ମର୍ତ୍ତୁକାମ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ [ସ. ମର୍ତ୍ତୁଂ=ମରିବାକୁ+କାମ]—ମରିବାକୁ
Marttukāma ଅଭିଳାଷୀ—Wishing to die.
(ମର୍ତ୍ତୁକାମା - ସ୍ତ୍ରୀ)

ମର୍ତ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ+ଯ)—୧ । ମର୍ତ୍ତ୍ୟ (ଦେଖ) -
Marttya 1. Martta (See). ୨ । ଶରୀର; ଦେହ—
ମର୍ত্তমান কলা 2. Body (Apte). ୩ । ଅମୃତ ପାଣି କଦଳୀ;
অমৃতবান্ ଏକ ପ୍ରକାର ସ୍ଥୂଳ ଓ ସ୍ୱାଦୁ କଦଳୀ—3. A kind of excellent ripe banana; martaban banana.
[ଦ୍ର—ଏହି କଦଳୀ ପାଚିଲେ ହଳଦିଆ ହୁଏ ଓ ଓ ଏହା ଚମ୍ପା କଦଳୀଠାରୁ ବଡ଼ ।] ସ. ବଣ—ମର୍ତ୍ତ୍ୟ (ଦେଖ)—Martta (See).

ମର୍ତ୍ତ୍ୟ କଦଳୀ—ସଂ. ବି—ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ୩ (ଦେଖ)—
Marttya kadalī Marttya 3 (See)

ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଲୀଳା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ୭ମୀ ତତ୍)—ମାନବ ଲୀଳା;
Marttya līlā ସଂସାରରେ ଜନ୍ମ ଲାଭ କରି ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାସ୍ତବ
ରୂପ ଖେଳ—Worldly events of a man's life, birth and life till death.

ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଲୀଳା ସମ୍ବରଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୃତ୍ୟୁ—
Marttya līlā sambaraṇa Death.

ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଲୋକ—ସଂ. ବି—୧ । ଭୂଲୋକ; ପୃଥିବୀ - 1. The earth.
Marttya loka ୨ । ସମସ୍ତ ମାନବ ଜାତି—2. The mankind; humanity.
(ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଜଗତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମର୍ଦ୍ଦ—ସଂ. ବି (ମୃଦ୍ ଧାତୁ=ମଳିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ପେଷିବା;
Mardda ପିଷ୍ଟ କରଣ; ପେଷଣ; ଦଳିବା; ପେଷିବା; ଦଳନ;
মলা মর্দনা ମଳିବା—1. Trampling; thrashing; crushing; bruising, ୨ । ଚୂରିବା—
2. Grinding; pounding ୩ । ଘଷାହୁଣ;
ଘଷିବା—3. Robbing; shampooing. ୪ ।
ଚିପିବା; ଚିପିବା—4. Sqeezing; pressing.
মর্দ মর্দ্দ ବୈଦେ. ବି. ଓ ବଣ ପୁଂ (ଫା. ମର୍ଦ୍ଦ; ଭୂଇ. ସ. ମର୍ତ୍ତ୍ୟ)—
ମରଦ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Marada etc. (See)
[ମାଇ, ମାର୍ଦ୍ଦ, ମାର୍ଦ୍ଦକନିଆ(ଅଁ)—ସ୍ତ୍ରୀ] (ମର୍ଦ୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମର୍ଦ୍ଦକ—ସ.ବଣ. ପୁଂ (ମୃଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଦଳନକାରୀ—
Marddaka 1. Crushing. ୨ । ତେଲ ଅବା ଯେ ଅନ୍ୟର
(ମର୍ଦ୍ଦିକା, ମର୍ଦ୍ଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେହରେ ମର୍ଦ୍ଦନ କରେ—2. Anointing; shampooing.
(ମର୍ଦ୍ଦା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମର୍ଦ୍ଦଗାଜି—ଦେ. ବି ପୁଂ-୧ । କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—
Marddagāji 1. A title bestowed by kings on a
মর্দ মর্দ্দ distinguished warrior. ୨ । ନାମ ବିଶେଷ—
2. A name given to males. ଦେ. ବଣ-ବାହାଦୁର;
ବୀର—Heroic; valiant. (ଉ—ଅଗ, ସୁନା ପାଗ ବାନ୍ଧି, ମର୍ଦ୍ଦଗାଜି! ଘଞ୍ଚ, ଘୁଡ ଯୋଛ ! ଶିଶୁରଞ୍ଜନ ଗୀତ ।)

ମର୍ଦ୍ଦଗାଜି ପାଲା—ଦେ. ବି—ସତ୍ୟନାରାୟଣ ପାଲାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଗୋଟିଏ
Marddagāji pālā ରାଜପୁତ୍ରର ଗଳ୍ପ—One of the ballads sung in the Satyanārāyaṇa Pālā, describing the story of a prince.
[ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇଟି ଯଥା—୧. ମର୍ଦ୍ଦଗାଜି ଜନ୍ମ ପାଲା
୨. ମର୍ଦ୍ଦଗାଜି ବିଭା ପାଲା ।]

ମର୍ଦ୍ଦନ—ସଂ. ବି (ମୃଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ମର୍ଦ୍ଦ (ଦେଖ)
Marddana Mardda (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ତେଲ ମର୍ଦ୍ଦନ; ସ୍ନାନ ପୂର୍ବରୁ ତେଲାଭ୍ୟଙ୍ଗ—Anointing oil on the body before bath. (ଉ—ବର୍ଷା ନୋହିଲା ମର୍ଦ୍ଦନ ମାଜଣା, ବେଗେ ଗଲାତ ନ ଯାଇ ଏ ଜଣା । ଉକ୍ତ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।)

ମର୍ଦ୍ଦ(ର୍ଦ୍ଦ)ନ ରାଇ(ୟ,ଏ)—ଦେ.ବି—ଭଣ୍ଡାରୀମାନଙ୍କ ରାଜପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧି-
Mardda(rda)na rāi(ya,e) ବିଶେଷ—A title conferred on barbers by the Chiefs of Orissa.
ମର୍ଦ୍ଦନିଆଁ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମର୍ଦ୍ଦନ ସିଂହ }

ମର୍ଦ୍ଦ(ର୍ଦ୍ଦ)ନିଆ(ଆଁ)—ଦେ ବଣ ଓ ବି—ମରଦନିଆ (ଦେଖ)
Mardda(rda)niā(ā̃) Maradaniā (See)

ମର୍ଦ୍ଦ(ର୍ଦ୍ଦ)ରାଜ—ଦେ. ବି—ଉତ୍କଳର କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ରାଜାମାନଙ୍କର ବଂଶଗତ
Mardda(rda)rāja ଉପାଧି ବିଶେଷ—One of the family-titles of some kings and Kshatriyas of Orissa. [ଦ୍ର—କେତେକ ରାଜ ବଂଶର ଉପାଧି—
ଖିମୋଣ୍ଡି—ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ଜଗଦେବ
ଖଣ୍ଡପଡ଼ା—ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ଭ୍ରମରବର
ଖଲ୍ଲିକୋଟ—ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ହରିଚନ୍ଦନ
ଶହିକୋଟ—ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ଦେବ ।]

ମର୍ଦ୍ଦଳ—ସ. ବି (ମର୍ଦ୍ଦ=ମର୍ଦ୍ଦନ+ଲା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Marddala ଅ)—ମାଦଳ; ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ; ମୃଦଙ୍ଗ;
ପଖୋଜ—A drum covered over with skin and struck at both ends.
[ଦ୍ର—ଦୁଇ ହାତ ଦ୍ୱାରା ଏହାର ଦୁଇ ପାଖରେ ଆଘାତ କରାଯାଏ ।]

ମର୍ଦ୍ଦା(ର୍ଦ୍ଦା)—ବୈଦେ.ବଣ ପୁଂ (ଫା.ମର୍ଦ୍ଦ)—ଇତର ଜୀବ ଜାତିର ପୁରୁଷ
Marddā(rdā) ଜୀବ—Male (of an animal).
মর্দ্দা, মদ্দা মর্দ্দ (ମାଈ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମର୍ଦ୍ଦିତ—ସ. ବି. (ମୃଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ ମର୍ଦ୍ଦି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Marddita ୧ । ପିଷ୍ଟ—1. Pounded; bruised. ୨। ଦଳିତ
—2. Crushed; trampled. ୩ । ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ—
3. Powdered.

ମର୍ଦ୍ଦି(ର୍ଦ୍ଦି)ବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମୃଦ ଧାତୁ)—ଦଳିବା—To crush.
Marddi(rdi)bā (ଉ—ଦୁର୍ନ୍ନ ରଣ ରଙ୍ଗେ ଯାଇ, ଯାହେ
ମର୍ଦନ କରା मर्दन करना, मरदना ମର୍ଦ୍ଦିଲ୍ଲ ବୃନ୍ଦାସୁର ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ମର୍ଫିଆ—ବୈଦେ ବି (ଇଂ. ମର୍ଫିଅ)—ରାସାୟନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଅଫିମରୁ
Marphiā ପ୍ରସ୍ତୁତ ଧଳା ଗୁଣ୍ଡ ଓ ଅରକ—Morphia.
মরফিআ मार्फिया [ଦ୍ର—ଏହା ଔଷଧ, ବେଦନାହାରକ
ଓ ମାଦକ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମର୍ବୁ(ର୍ଭୁ)ଦ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ସ. ଅର୍ବୁଦ)—୧୦ କୋଟି ସଂଖ୍ୟା—
Marbu(rbhu)da 100 millions. ଦେ. ବି—ଗଞ୍ଜପା ବା
(ମର୍ଭୁଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦସ୍ତ ଖେଳର କ୍ରମ ବିଶେଷ—A step in
মর্বদ the game of country cards.

ମର୍ମ (ର୍ମ୍ମ)—ସ. ବି (ମୃ ଧାତୁ=ମରିବା+ଅପାଦାନ ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ;
Marma(rmmā) ପ୍ରା. ମର୍ମ୍ମ)—୧ । ପ୍ରାଣ ସ୍ଥାନ; ଶରୀରର
ଅତି ସୁକୁମାର ସନ୍ଧି ସ୍ଥାନ; ଜୀବ ସ୍ଥାନ; ଶରୀରର ଯେଉଁ-
ଠାରେ ଆଘାତ ଲାଗିଲେ ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଯାଏ—1. A vulnerable part of the body; most vital parts
of the body. ୨ । ଶିରା, ସ୍ନାୟୁ, ସନ୍ଧି, ଅସ୍ଥି ଓ ମାଂସାଦିର
ଏକତ୍ର ମିଳନ ସ୍ଥାନ—2. The points in the body
where veins, muscles, joints, bones and
flesh meet. [ଦ୍ର—ଏହି ମର୍ମ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଜୀବର
ପ୍ରାଣ ଶକ୍ତି ଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ କରେ । ଏଠାରେ
ଆଘାତ ଲାଗିଲେ ମର୍ମାନ୍ତିକ କଷ୍ଟ ହୁଏ । ଦେହ ମଧ୍ୟରେ
୧୦୨ ଟି ମର୍ମ ଅଛି ଯଥା—ମାଂସରେ ୧୧, ଅସ୍ଥିରେ
୮ଟି, ସନ୍ଧିରେ ୨୦, ସ୍ନାୟୁରେ ୨୨ ଓ ଶିରାରେ ୪୧ । ଏଥି
ମଧ୍ୟରୁ ପାଦଦ୍ୱୟରେ ୨୨, ହସ୍ତଦ୍ୱୟରେ ୨୨, ବକ୍ଷରେ ଓ
ଉଦରରେ ୧୨, ପୃଷ୍ଠରେ ୧୪, ଏବଂ ଗ୍ରୀବାରେ ଓ ତହିଁର
ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ୩୭ଟି । ମର୍ମ ୫ ପ୍ରକାରର ଯଥା—
୧. ସଦ୍ୟ ପ୍ରାଣହର—ଏଥିରେ ଆଘାତ ଲାଗିଲେ ତତ୍-
କ୍ଷଣାତ୍ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ, ଏଥିର ସଂଖ୍ୟା ୧୯ । ୨. କାଳାନ୍ତର
ପ୍ରାଣହର—ଏଥିରେ ଆଘାତ ହେଲେ କିଛି ଦିନ ପରେ
ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ, ଏଥିର ସଂଖ୍ୟା ୩୩ । ୩. ବୈକଲ୍ୟକର—
ଏଥିରେ ଆଘାତ ଲାଗିଲେ ଅଙ୍ଗ ବିକଳ ହୁଏ, ଏଥିର ସଂଖ୍ୟା
୪୪ । ୪. ପୀଡ଼ାକର—ଏଥିରେ ଆଘାତ ଲାଗିଲେ ଗୁରୁତର
ପୀଡ଼ା ହୁଏ, ଏଥିର ସଂଖ୍ୟା ୮ । ୫. ବିଶଲ୍ୟଘ୍ନ—ଏଥିରେ
ଶଲ୍ୟାଦି ବିଦ୍ଧ ହେଲେ ତାହା ଉତ୍ପାଟନ ମାତ୍ରକେ ମୃତ୍ୟୁ
ଘଟେ, ଏଥିର ସଂଖ୍ୟା ୩—ହି. ଶ ।] ୩ । ଅନ୍ତରଙ୍ଗ
ଅନ୍ତରତର ଭାବ; ହୃଦୟ—3. The heart; the corner
of recess of the heart. ୪ । ଗୁପ୍ତ କଥା; ରହସ୍ୟ;
ଗୁଢ଼ କଥା—4. Secret; key to a matter
୫ । ସାରାଂଶ; ତତ୍ତ୍ୱ—5. Essence; truth of a
matter. ୬ । ଅଭିପ୍ରାୟ; ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ—6. Gist;
মরম drift. ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ମରମ (ଦେଖ)—
मरम Marama (See) [ଉ—ସବୁରି ସଙ୍ଗେ ମର୍ମେ ମିଶି,
ଖୋଜଇ ସବୁ ଘରେ ପଶି—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।—ମର୍ମ
ସେ କହିବା ନବ ହୋଇ—ଯଶୋବନ୍ତ.ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।]
୭ । ପାରିବାରିକ ବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କଳଙ୍କ—7. Scandal;
family-secret.

ମର୍ମ କଥା—ସ. ବି—ମରମ କଥା (ଦେଖ)
Marma kathā Marama kathā (See)

ମର୍ମ କାତରତା—ସ. ବି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଅନ୍ତରର ବ୍ୟାକୁଳତା—
Marma kātaratā (figurative) The bleeding
of a person's heart.

ମର୍ମକୀଲ—ସ. ବି—ସ୍ୱାମୀ—
Marmakīla Husband (Apte).

ମର୍ମ ଗ୍ରହଣ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟାବଧାରଣ; ରହସ୍ୟବୋଧ—
Marma grahaṇa Understanding the sense or
secret of a matter.

ମର୍ମଗ୍ରାହୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମର୍ମ+ଗ୍ରାହିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ କଥାର
Marmagrāhī ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରେ—Grasping the
(ମର୍ମଗ୍ରାହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) purport of a thing; able to
[ମର୍ମଗ୍ରାହିତା(ତ୍ୱ)—ବି] understand the gist of a matter.

ମର୍ମଘାତ—ସ. ବି(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପ୍ରାଣଘାତ; ହତ୍ୟା—1. Murder.
Marmaghāta ୨ । ହୃଦୟରେ ଦୁଃଖ ଦେବା—2. Afflicting
ମର୍ମଘାତନ, ମର୍ମଚ୍ଛେଦନ, ମର୍ମପ୍ରହାର, ମର୍ମଭେଦନ } ଅନ୍ୟରୂପ one's mind. ୩ । ମର୍ମସ୍ଥଳରେ ଆଘାତ ବା
ଚୋଟ—3. Striking or a blow at a vital
part.

ମର୍ମଘାତୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମର୍ମ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.
Marmaghātī ୧ବ)—୧ । ମର୍ମଚ୍ଛେଦୀ; ହୃଦୟରେ ବ୍ୟଥା-
ମର୍ମଘାତିନୀ, ମର୍ମଚ୍ଛେଦିନୀ, ମର୍ମ ଚ୍ଛେଦନୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ଦାୟକ—1. Cutting to the
quick. ୨ । ପ୍ରାଣଘାତୀ—
(ମର୍ମଘାତକ, ମର୍ମଚ୍ଛେଦକ, ମର୍ମଚ୍ଛେଦୀ, ମର୍ମପ୍ରହାରକ— 2. Mortal.
ଅନ୍ୟରୂପ) [ମର୍ମଘାତ(କ, ତେ)ବା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ]

ମର୍ମଜ୍ଞ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମର୍ମ+ଜ୍ଞା. ଧାତୁ=କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ରହସ୍ୟଜ୍ଞ;
Marmajña ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ—1. Knowing the secret. ୨ ।
ମର୍ମିଗ, ମର୍ମବେତ୍ତା } ଅନ୍ୟରୂପ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଗ୍ରାହୀ—2. Discerning the
hidden meaning. ସ. ବି. ପୁଂ—
(ମର୍ମଜ୍ଞା, ମର୍ମଗା, ମର୍ମବେଦନା—ସ୍ତ୍ରୀ) A learned man.

ମର୍ମଚର—ସ. ବି (ମର୍ମ+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ହୃଦୟ—
Marmachara The heart (Apte).

ମର୍ମଭୁଦ—ସ. ବିଣ (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ମର୍ମ+ଭୁଦ୍ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା
Marmatuda ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ହୃଦୟବିଦାରକ—
(ମର୍ମଭୁଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) Heart-rending.

ମର୍ମନ୍ତୁଦ—ବି. ଣ (ବହୁବ୍ରୀହି ଓ ଧନଞ୍ଜୟ ଅବ କେତେକ ଶବ୍ଦ
Marmantuda ଅନୁକରଣରେ ଆଧୁନିକ ଲେଖକମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ମର୍ମନ୍ତୁଦ ବ୍ୟବହୃତ, କିନ୍ତୁ ଏହା ବ୍ୟାକରଣ ଶୁଦ୍ଧ ନୁହେଁ)—ମର୍ମନ୍ତୁଦ
(ମର୍ମନ୍ତୁଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଦେଖ)—Marmatuda (See)

ମର୍ମ ପୀଡ଼କ—ସ. ଣ, ପୁଂ (ମର୍ମ+ପୀଡ଼କ)—ଯାହା ମର୍ମରେ ବା ହୃଦ-
Marma pirdaka ୟରେ ବେଦନା ଦିଏ—Heart-rending.
(ମର୍ମପୀଡ଼ାଦାୟକ, ମର୍ମପୀଡ଼ାଦାୟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ମର୍ମପୀଡ଼କା, ମର୍ମପୀଡ଼ାଦାୟିକା(ନୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ]

ମର୍ମପୀଡ଼ା—ସ. ବି—ମର୍ମବେଦନା—
Marmapirdā Mental agony.

ମର୍ମ ପୀଡ଼ିତ—ସ. ଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍)—ମର୍ମାହତ (ଦେଖ)
Marma pirdita Marmāhata (See)
(ମର୍ମପୀଡ଼ିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମର୍ମ ବଚନ—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ମର୍ମଭେଦୀ ବାକ୍ୟ)—୧ । ମର୍ମ-
Marma bachana ଭେଦୀ ବାକ୍ୟ; ଯେଉଁ ବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟର
(ମର୍ମବାକ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମନରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟ ହୁଏ—1. Heart-rending words. ୨ । ଗୁପ୍ତ କଥା; ରହସ୍ୟ—
2. Secret.

ମର୍ମବିଦ୍—ସ. ଣ. ପୁଂ (ମର୍ମ+ବିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ମର୍ମଜ୍ଞ
Marmabid (ଦେଖ)—Marmajna (See)

ମର୍ମବିଦ୍ଧ—ସ. ଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍)—ମର୍ମାହତ (ଦେଖ)—Marmā
Marmabiddha (ମର୍ମବିଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) hata (See)

ମର୍ମ ବେଦନା—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମର୍ମ+ବେଦନା)—ଅନ୍ତରର
Marma bedanā କ୍ଳେଶ—Mental agony.
(ମର୍ମବ୍ୟଥା, ମର୍ମଯନ୍ତ୍ରଣା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମର୍ମବେଦୀ—ସ. ଣ. ପୁଂ—ମର୍ମଜ୍ଞ (ଦେଖ)—Marmajna (See)
Marmabedi (ମର୍ମବେଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମର୍ମଭେଦ—ସ. ବି—୧ । ଗୁପ୍ତ ରହସ୍ୟର ଅବଧାରଣ—1. Penetra-
Marmabheda tion into a secret. ୨ । ଦୁଃଖରେ
(ମର୍ମବିଦାରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଛାତି ଫାଟିଯିବା; ହୃଦୟ ବେଦନା—
2. The breaking or bursting of the heart. ୩ । ଶର ଆଦି ମର୍ମ ସ୍ଥଳରେ ଫୁଟିବା—
3. The piercing of a vital part of the body by a weapon.

ମର୍ମଭେଦୀ—ସ. ଣ. ପୁଂ (ମର୍ମ+ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)
Marmabhedi ୧ । ମର୍ମରେ ବ୍ୟଥାଦାୟକ—1. Cutting
(ମର୍ମଭିଦ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) one to the quick; heart-
(ମର୍ମଭେଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) rending; breaking one's heart.
୨ । ଜୀବସ୍ଥାନକୁ ଭେଦକାରୀ—2. Piercing a vital part of the body.

ମର୍ମର—ସ. ବି(ମୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର; 'ମ' ଆଗମ)—୧ । ପତ୍ରାଦିର
Marmara ବାୟୁ ହିଲ୍ଲୋଳାଦିଜନିତ ଅବ୍ୟକ୍ତ ଧ୍ୱନି—1. The rustling or crackling sound of leaves, ଶୁଷ୍କମର୍ମର, মার্বেল when trodden or wafted by breeze

संगमर्मर ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାର୍ବଲ୍)—ମାର୍ବଲ୍ ପଥର; ଶ୍ୱେତମର୍ମର
ପଥର—Marble. [ଦ୍ର—ଭାରତର ଜୟପୁର ଓ ରାଜପୁତନାର ମର୍ମର ପ୍ରସ୍ତର ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଧଳା, କଳା ଓ ହଳଦିଆ ଓ ଛିଟିକା ଆଦି ନାନାରଙ୍ଗର ମର୍ମର ପଥର ଅଛି । ଆଗ୍ରାର ତାଜମହଲ ମର୍ମର ପଥରରେ ନିର୍ମିତ । ଆଗ୍ରାରେ ଏହି ପଥରର ବାସନ ମିଳେ । ଇଟାଲିରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ମର୍ମର ମିଳେ ।]ସଂ. ଣ—ମର୍ମର ଶବ୍ଦକାରକ—Making

मर्मर सागर a rustling sound. ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—
मर्मर सागर ଏହି ନାମର ସାଗର—The Sea of Marmora; an inland sea to the southwest of the Black Sea. [ଦ୍ର—ଏହି ସାଗର ଇଉରୋପୀୟ ତୁରସ୍କ ଓ ଏସିଆଟିକ ତୁରସ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି ବାଟେ କୃଷ୍ଣସାଗର (Black Sea)କୁ ଭୂମଧ୍ୟସାଗରରୁ ଯିବା ଆସିବା କରାଯାଏ; ଏହା କୃଷ୍ଣସାଗରର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ; ଏହାର ଉତ୍ତର ପୂର୍ବ କୋଣରେ ଇଉରୋପୀୟ ତୁରସ୍କର ରାଜଧାନୀ କନଷ୍ଟାଣ୍ଟିନୋପଲ୍ ଅବସ୍ଥିତ ।] ଦେ. ଣ—
मरमर मरतेदम, मरताहुआ ମୁମୂର୍ଷୁ—Dying.

ମର୍ମରିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—(ସ. ମର୍ମର)—ମର୍ମର ଧ୍ୱନି କରିବା—
Marmaribā मर्मरा मरमराना To rustle. [ଉ—
ସୌରଭ ବହ, ତରୁ ପତ୍ରେ ମର୍ମର । ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।]

ମର୍ମରୀ—ସ. ବି—(ମର୍ମର+ଈ)—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଦେବଦାରୁ—
Marmari A kind of pine tree (Apte). ୨ । ହଳଦୀ—
2. Turmeric (Apte).

ମର୍ମରୀକ—ସ. ବି (ମର୍ମର+ଈକ)—୧ । ଗରିବ ଲୋକ—1. A
Marmarika poor man; a pauper (Apte).
(ମର୍ମରୀକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A wicked man. (Apte).

ମର୍ମ ସ୍ଥଳ—ସ. ବି—୧ । ଦେହର ସାଂଘାତିକ ସନ୍ଧିସ୍ଥଳ—1. A
Marma sthala vital or most sensitive
(ମର୍ମସ୍ଥାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) part of the body. ୨ । ହୃଦୟ; ଅନ୍ତର—2. The heart; the inmost recess of the heart. ଦେ. ବି—ଗୁପ୍ତସ୍ଥାନ—Secret place. [ଉ—ସେ ନଥ ତଟ ଲତା ବନ, ଗୁପତ ପ୍ରେମ ମର୍ମ ସ୍ଥାନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ ।]

ମର୍ମସ୍ପର୍ଶୀ—ସ. ଣ (ମର୍ମ+ସ୍ପୃଶ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Marma sparsi —୧ । ମର୍ମଭେଦୀ—1. Heart-rend-
(ମର୍ମସ୍ପର୍ଶ; ମର୍ମସ୍ପୃକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ing. ୨ । ହୃଦୟରେ ଦୟାର
(ମର୍ମସ୍ପର୍ଶିନୀ, ମର୍ମସ୍ପୃଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉଦ୍ରେକକାରୀ—2. Pathetic; touching the heart.

ମର୍ମା ଘାତ—ସ. ବି—(୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ମର୍ମସ୍ଥଳରେ ଆଘାତ—
Marmāghāta 1. A blow on a vital part of the body. ୨ । ହୃଦୟରେ ଜନିତ ବେଦନା—2. A wound in the heart.

ମର୍ମାନ୍ତ(ନ୍ତି)କ—ସଂ. ବଣ (ମର୍ମ+ଅନ୍ତକ; ଅନ୍ତକ=ଅନ୍ତଭେଦୀ; Marmānta (nti)ka ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମର୍ମଭେଦୀ; ହୃଦୟବିଦାରକ (ମର୍ମାନ୍ତଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) Heart-rending; stinging to the quick.

ମର୍ମାନ୍ତ(ନ୍ତି)କ ବେଦନା—ସଂ. ବ—(କର୍ମଧା)—ହୃଦୟବିଦାରକ କଷ୍ଟ— Marmānta(nti)ka bedanā A sorrow that (ମର୍ମାନ୍ତିକ ବ୍ୟଥା—ଅନ୍ୟରୂପ) rends the heart.

ମର୍ମାନ୍ୱେଷଣ—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମର୍ମ+ଅନ୍ୱେଷଣ)—୧। Marmānweshaṇa ଦେହର ମର୍ମ ସ୍ଥାନମାନ ଖୋଜିବା— (ମର୍ମାନୁସନ୍ଧାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Probing the vital parts. (ମର୍ମାନ୍ୱେଷୀ, ମର୍ମାନୁସନ୍ଧାୟୀ—ବି. ପୁଂ) ୨। ମନୁଷ୍ୟର ଦୁର୍ବଳତାର ଓ ଗୁପ୍ତ ବିଷୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ—2. Seeking the weak or vulnerable points of a person.

ମର୍ମାବଧାରଣ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀତତ୍)—ସ୍ୱରୂପାର୍ଥ ନିର୍ଣ୍ଣୟ— Ascertain- Marmābadhāraṇa ment of the real meaning or mysteries of a matter.

ମର୍ମାବରଣ—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମର୍ମ+ଆବରଣ) ସାଞ୍ଜୁ— Marmābaraṇa A coat of mail; armour (Apte). (ମର୍ମତ୍ର, ମର୍ମତ୍ରାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମର୍ମାର୍ଥ—ସଂ. ବ—୧। ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟାର୍ଥ—1. Gist; hidden meaning; Marmārtha the long and short of a matter. ୨। ପ୍ରକୃତ ତତ୍ତ୍ୱ; ସ୍ୱରୂପାର୍ଥ—2. The real meaning of a matter.

ମର୍ମାହତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(୭ମୀ ତତ୍)—୧। ମର୍ମରେ ଆଘାତପ୍ରାପ୍ତ— Marmāhata 1. Mortally wounded; wounded at (ମର୍ମାହତା -ସ୍ତ୍ରୀ) a vulnerable part. ୨। ଅନ୍ତରରେ ବେଦନାପ୍ରାପ୍ତ—2. Cut to the quick.

ମର୍ମିକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ମର୍ମ+ଜ୍ଞାନାର୍ଥେ ଇକ;)—୧। ମର୍ମଜ୍ଞ (ଦେଖ) Marmika 1. Marmajña (See) ୨। ଗୂଢ଼ଜ୍ଞାନବାଦୀ (ମର୍ମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) —2. Mystic. (ମର୍ମିକା, ମର୍ମିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମର୍ମୋଦ୍‌ଘାଟନ—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମର୍ମ+ଉଦ୍‌ଘାଟନ)—୧। Marmodghāṭana ରହସ୍ୟଭେଦ—1. Diving into (ମର୍ମୋଦ୍ଭେଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) secrets of a matter. ୨। ସ୍ୱରୂପାର୍ଥ ପ୍ରକାଶ—2. The divulging of the inner meaning of a matter.

ମର୍ଯା(ର୍ଯ୍ୟା)—ସଂ. ବ—ସୀମା— Marjā(jyā) Limit; boundary (Apte)

ମର୍ଯ୍ୟାଦା—ସଂ. ବ—(ମର+ଅ+ଦା ଧାତୁ=ଦେବା+ଅ କର୍ମ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ Marjyādā ପ; ମ ସ୍ଥାନରେ ନିପାତନ ସିଦ୍ଧ)—୧। ଗୌରବ; ସମ୍ଭ୍ରମ;ସମ୍ମାନ—1. Respect; regard; honour. [ଉ—ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଗଲେ ପୁରୁଷ ନାଶିବ। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା।] ୨। ସୁନାମ—2. Reputation. ୩। ସଦାଚାର; ସତ୍‌ପଥରେ ସ୍ଥିତ—3. Good conduct; propriety of conduct. ୪। ନିୟମ—4. Rule. ୫। (ମର୍ଯ୍ୟା=ସୀମା+ଦା ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—ସୀମା—5. Boundary; limit; border. ୬। ତଟ; କୂଳ—6. Shore. ୭। ଶେଷ; ସମାପ୍ତି—7. End; termination (Apte). ୮। ଚିହ୍ନ; ଜମିର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଚିହ୍ନ—8. Mark; landmark (Apte]. ୯। ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ବା ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସ୍ଥିତି—9. Fixed law; established rule (Apte). ୧୦। ନୈତିକ ନିୟମ—10. Moral law (Apte). ୧୧। ଚୁକ୍ତି-11 Contract; covenant.

मर्यादा ଦେ. ବ—୧। ଲୌକିକତା, ବେଭାର; ବାହାଘର
विदाई ଉପଲକ୍ଷରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଉପଢୌକନ— 1. Presents given to guests invited on ceremonial occasion. ୨। ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ସମ୍ମାନସ୍ୱରୂପ ଦିଆଯିବା ଲୁଗା—2. Cloth presented to invited guests.

ମର୍ଯ୍ୟାଦାକର—ସଂ. ବଣ (ମର୍ଯ୍ୟାଦା+କୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସମ୍ମାନ- Marjyādākara ଜନକ—Honourable. (ମର୍ଯ୍ୟାଦାଜନକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମର୍ଯ୍ୟାଦା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା—1. To Marjyādā karibā respect. ୨। (ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ) ଉପଢୌକନ ଓ ସଦ୍ଭାବଦ୍ୱାରା ସମ୍ମାନିତ କରିବା—2. To honour a guest with proper attention and presents.
मर्यादा करा मर्य्यादा करना

ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ପୋଡ଼ି ଖାଇବା—ଦେ, କ୍ରି—କୁଳ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବା ସଦାଚାରକୁ Marjyādāku porḍi khāibā ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପାଶୋରିବା— मर्यादा पुड़िये खाओया To forget etiquette or famliy custom entirely.

ମର୍ଯ୍ୟାଦାଗିରି—ସ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ.)—କୌଣସି ଦେଶର ସୀମାରେ Marjyādāgiri ଅବସ୍ଥିତ ପର୍ବତ—A mountain standing (ମର୍ଯ୍ୟାଦାଚଳ, ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପର୍ବତ—ଅନ୍ୟରୂପ) on the frontier.

ମର୍ଯ୍ୟାଦାବନ୍ତ—ଦେ. ବଣ—ମର୍ଯ୍ୟାଦାବାନ୍ (ଦେଖ)— Marjyādābanta Marjyādābān (See).
मर्यादामन्त मर्य्यादावन्त

ମର୍ଯ୍ୟାଦାବାନ୍—ସ ବଣ ପୁଂ—୧। ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ—1. Respectable. Marjyādābān ୨। ସମ୍ମାନିତ—2. Honoured. ୩। ଯେ ସଦାଚାର ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—3. Respectful; acting according to approved custom.

ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବିହୀନ—ସ. ବଣ (୩ୟା ତତ୍)—୧। ଅସମ୍ମାନିତ— Marjyādā bihina 1. Unhonoured; not treated with due respect. ୨। ଅସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା (ବ୍ୟକ୍ତି); ସମ୍ମାନରହିତ— (ମର୍ଯ୍ୟାଦାରହିତ, ମର୍ଯ୍ୟାଦାହୀନ — ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Disrespectful. ୩। ସମ୍ଭ୍ରମହୀନ—3. Shorn of regard; disregarding.

ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଲଂଘନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସଦାଚାରର ସୀମା
Marjyādā lamghana ଅତିକ୍ରମ—Overstepping
ମର୍ଯ୍ୟାଦାତିକ୍ରମ (କ୍ରମଣ) } ଅନ୍ୟରୂପ the limits of propri-
ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବ୍ୟତିକ୍ରମ } ety or etiquette.

ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଲଂଘିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସଦାଚାରର ସୀମାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବା—
Marjyādā lamghibā To overstep the boundary
मर्यादालंघन करा **मर्यादालांघना** or limits of etiquette.
(ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅତିକ୍ରମ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମର୍ଯ୍ୟାଦାଶାଳୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମର୍ଯ୍ୟାଦା+ଶାଳିନ୍)—ସମ୍ମାନ୍ତ—
Marjyādāsāḷi Respectable.
[ମର୍ଯ୍ୟାଦାଶାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ମର୍ଯ୍ୟାଦାଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମର୍ଯ୍ୟାଦାବାନ୍ (ଦେଖ)
Marjyādāsiḷa Marjyādābān (See).
(ମର୍ଯ୍ୟାଦାଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ମର୍ଯ୍ୟାଦାଶୀଳତା—ବିଶେଷ୍ୟ)

ମର୍ଶ—ସଂ. ବି (ମୃଶ୍. ଧାତୁ=ପରାମର୍ଶ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ମନ୍ତ୍ରଣା;
Marśa ପରାମର୍ଶ—1. Consultation; deliberation.
(ମର୍ଶନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉପଦେଶ—2. Advice ୩ । ନାସ;
ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ଶୁଂଘିଲେ ଛିଙ୍କ ହୁଏ-3. A sternutatory
(Apte). ୪ । ଘର୍ଷଣ; ଘଷିବା—4. Rubbing
(Apte). ୫ । ଦେହରୁ ମଳ ଛଡ଼ାଇବା—5. Rubbing off dirt from the body. (Apte).

ମର୍ଷଣ—ସଂ. ବି (ମୃଷ୍. ଧାତୁ=କ୍ଷମା କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—୧ । କ୍ଷମା
Marshaṇa କରିବା—1. Forgiveness. ୨ । ସହିବା;
(ମର୍ଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସହନ—2. Fortitude, forbearance;
endurance. ୩ । ନାଶନ—3. Destruction;
ruination. ୪ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ—4. Patience.

ମର୍ଷଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ମୃଷ. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—କ୍ଷମ୍ୟ; କ୍ଷମାପାଇବା
Marshaṇiya ଯୋଗ୍ୟ—Forgivable; excusable.

ମର୍ଷିତ—ସଂ. ବିଣ (ମୃଷ୍. ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଯାହାକୁ କ୍ଷମା ଦିଆ
Marshita ଯାଇଥାଏ—1. Excused; forgiven. ୨ ।
ଯାହା ସହା ଯାଇଥାଏ—2. Endured. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ.
ତ) କ୍ଷମାଶୀଳ—3. Forgiving. ସଂ. ବି (+ଭାବ. ତ)
୧ । କ୍ଷମା—1. Forgiveness. ୨ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ—
2. Patience.

ମର୍ଷିତବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୃଷ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତବତ୍;୧ମା. ୧ବ.)—
Marshitabān ୧ । କ୍ଷମା-ଶୀଳ—1. Forgiving. ୨ । ସହିଷ୍ଣୁ—
(ମର୍ଷିତବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Forbearing. ୩ । ଯେ କ୍ଷମା
କରିଅଛି—3. One who has forgiven.

ମର୍ସୁମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ମୌସିମ୍; ଏହାର ଇଂରାଜି ଅପଭ୍ରଂଶ
Marsum ମନ୍ସୁନ୍, monsoon)—୧ । ଋତୁ; ଉପଯୁକ୍ତ
मरसूम ସମୟ—1. Season. ୨ । ସୁଯୋଗ—2, Opportunity.
मौसिम

ମର୍ସୁମୀ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଆ. ମୌସୁମୀ)—ମୌସୁମୀ; ଋତୁ ଅନୁସାରେ
Marsumi ଘଟିବା (ବର୍ଷା ଓ ବାୟୁ)—Occurring in
मरसूमी proper season; seasonable (wind and
मौसुमी rain). ବି—ମରସୁମୀ ବାୟୁ—Monsoon.

ମଲ୍(ଲ୍) [ଧାତୁ]—ଧାରଣ କରିବା—
Mal(l) (root) To hold.

ମଲ୍‌କିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—(ଗୋଡ଼ ଆଦି)
Mal-kibā ମକଚ ହୋଇଯିବା; ମୋଡ଼ି ହୋଇଯିବା—
To be sprained; to be wrenched.

ମଲ୍ ମଲ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଲ ମଲ୍ଲକ=କୌପୀନ [ହି. ଶ]—୧ । ଅତି
Mal mal ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୂତାର ଲୁଗା—1. Muslin; mull. [ଦ୍ର—
मलमल ପୂର୍ବେ ଢାକା ଓ କାଲିକଟ ଆଦି ସ୍ଥାନର ତନ୍ତୀମାନେ ଅତି
मलमल ସୂକ୍ଷ୍ମ ବସ୍ତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଲାତି ମଲମଲର
ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମ ଦେଶର ସୂକ୍ଷ୍ମ ବସ୍ତ୍ର ଲୁପ୍ତପ୍ରାୟ
ହୋଇଅଛି । ପୂର୍ବେ ଇଷ୍ଟଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନି ବଣିକଦଳ ଆମ
ଦେଶରୁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ମଲ୍ ମଲ୍ ବିଲାତକୁ ନେଉ
ଥିଲେ । ମସ୍‌ଲିନ୍ ଶବ୍ଦରୁ ମସଲିପଟ୍ଟମ ନଗରର ନାମକରଣ
ହୋଇଥିଲା । ମଲମଲର ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦ ମସ୍‌ଲିନ୍ ଅସିରିଆ
ଭୂଖଣ୍ଡର 'ମୋସୁଲ' ନାମକ ନଗରରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଅଛି;
କାରଣ ଖ୍ରୀଷ୍ଟର ଅବତାର ପୂର୍ବରୁ ଇଉରୋପର ବଣିକମାନେ
ମୋସୁଲ ନଗରରେ ଏ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବସ୍ତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବାର
ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ।] ୨ । ମର୍ମର (ଦେଖ)—2. Marmara (See). (ଉ—କେତେ ଶର ମଲମଲ ପଥରରେ
ଉଅର ହୋଇଥାଏ । ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ. ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ।)
ଦେ. ବିଣ—ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ(ବସ୍ତ୍ର)—Of very fine texture;
very fine (cloth)

ମଳ—ସଂ. ବି [ମଲ୍. ଧାତୁ—(ଶରୀରରେ ଧାରଣ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—୧ ।
Maḷa ଶରୀରରୁ ବାହାରିବା ବିଷ୍ଠା, ମୂତ୍ର, ଶିଂଘାଣି ଆଦି ମଇଳା—
1. Excretions or secretions from the
body of animals; sordes of the body.
[ଦ୍ର—ଶରୀରରୁ ନାନାପ୍ରକାରରେ ନାନାବାଟେ ମଳ
ବହିର୍ଗତ ହୁଏ ଯଥା—

ଅଙ୍ଗର ନାମ	ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ	ଦେଶଜ ଶବ୍ଦ
ସର୍ବାଙ୍ଗରୁ	ସ୍ୱେଦ	ଝାଳ
ପେଟରୁ ଗୁହ୍ୟବାଟେ	ବିଷ୍ଠା	ଗୁହ
ପେଟରୁ ମୂତ୍ରଦ୍ୱାର ବାଟେ	ମୂତ୍ର	ମୂତ
ନାକବାଟେ	ଶ୍ଳେଷ୍ମା	ଶିଂଘାଣି
କାନବାଟେ	କର୍ଣ୍ଣମଳ	କାନଗଇ
ଆଖି ବାଟେ	ଚକ୍ଷୁର୍ମଳ	ଲେଦେରି
ପାଟିବାଟେ	ଲାଳ	ଖଙ୍କାର,ଛେପ,ନାଳ
ଜିଭ ଓ ଦାନ୍ତର ମଳ	ଜିହ୍ୱା ବା ଦନ୍ତମଳ	ଛିତଅ
ଲିଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଜାତ	ଲିଙ୍ଗମଳ	ଗେହା

ସ୍ତ୍ରୀ ଯୋନିରୁ ମାସାନ୍ତରରେ ନିର୍ଗତ ରକ୍ତସ୍ରାବ ମଧ୍ୟ ମଳ ଅଟେ ।
ମନୁସଂହିତାରେ ମଳ ୧୨ ପ୍ରକାର ବୋଲାଯାଇ ଅଛି, ଯଥା
—ବସା, ଶୁକ୍ର, ରକ୍ତ, ମଜ୍ଜା, ମୂତ୍ର, ବିଷ୍ଠା, କର୍ଣ୍ଣମଳ,
ନାସାମଳ, ଶ୍ଳେଷ୍ମା ବା କଫ, ଅଶ୍ରୁ, ଚକ୍ଷୁର୍ମଳ ବା ଲେଦେରି,

ଓ ସ୍ଥାନ (ମନୁ ୫।୧୩୫); ଦେହରୁ ବହିର୍ଗତ ମଲ ଅପବିତ୍ର (ମନୁ ୫।୧୩୨) । ଦେହରୁ ଉକ୍ତ ୧୨ ପ୍ରକାର ମଳ ବହିର୍ଗତ ହେବା ଅଙ୍ଗ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ଜଳ ଓ ମୃତ୍ତିକାଦ୍ୱାରା ଶୁଦ୍ଧ କରିବ (ମନୁ ୧।୧୩୪) । ଦେହସ୍ଥ ରସରୁ ନିର୍ଗତ ଶ୍ଳେଷ୍ମା, ରକ୍ତରୁ ପିତ୍ତ, ମାଂସରୁ କାଣ୍ଡା ଓ କର୍ଣ୍ଣମଳ, ଚର୍ବୀରୁ ସ୍ୱେଦ, ଅସ୍ଥିରୁ ନଖ ଓ କେଶରୁ ଓ ମସ୍ତିଷ୍କରୁ ନିର୍ଗତ ଲେଦେରୁକୁ ମଲ ବୋଲାଯାଏ (M. W.)

ଘନ, ତରଳ ଓ ବାୟୁବୀୟ ଆକାରରେ ମଳ ତିନି ପ୍ରକାର ହୁଏ । ଯଥା--ଘନ ବିଷ୍ଠା, ତରଳ ଯଥା-ମୂତ୍ର, ବାୟୁବୀୟ ଯଥା-ଅଧୋବାୟୁ; ହାଇଛି । ଯାହାସବୁ ଏ ଉପାୟରେ ବାହାର ନ ଯାଏ ତାହା ବଥ, ବାଘୀ, ବିସ୍ଫୋଟକ, କାଛୁ, ବସନ୍ତ, ହାଡ଼ଫୁଟୀ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ପୂଯ ଓ ପାଣି ରୂପେ ଦେହରୁ ବାହାରେ ।] ୨ । ଶରୀରସ୍ଥ ପ୍ରକୃତି ଦୋଷ; ଶରୀରସ୍ଥ ବାତ, ପିତ୍ତ ଓ କଫ—2. The 3 humours of the system (rheum, phlegm, bile). ୩ । ଲୁହା ଆଦିର କଳଙ୍କି; ମରଚି—3. Rust. ୪ । ତରଳ ପଦାର୍ଥର ତଳେ ଯାହା ବସିଯାଏ—4. Dregs of a liquid. ୫ । ତୈଳାଦିର କାଣ୍ଡି ବା ସିଠା—5. Sediment. ୬ । ତରଳ ପଦାର୍ଥର ଉପରେ ଯାହା ଭାସି ଉଠେ; ଫେଣ—6. Scum or froth of a liquid. ୭ । ଦେହରେ ଓ ବସ୍ତ୍ର ଆଦିରେ ବସିଥିବା ମଳ ବା ମଇଳା—7. Dirt; filth. ୮ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପାପ—8. (figurative) Sin. ୯ । ହୃଦୟର ଅସରଳତା—9. Want of frankness. ୧୦ । ହୃଦୟର ସନ୍ଦେହ-10. Doubt. ୧୧ । ବିଷ୍ଠା—11. Faecus; dung. [ଦ୍ର—ଶରୀରର ସବୁ ପ୍ରକାର ମଇଳାକୁ ମଳ ବୋଲା ଗଲେହେଁ ବିଷ୍ଠା ପ୍ରତି ଏହା ସାଧାରଣତଃ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ ।] ୧୨ । କଳଙ୍କ—12. Stain. ୧୩ । କର୍ପୂର—13. Camphor. ୧୪ । ସମୁଦ୍ର-ଫେଣ—14. Cuttle-fish bone. ୧୫ । କଷା ଯାଇଥିବା ଚମଡ଼ା—15. Tanned leather. ୧୬ । ଚମଡ଼ାର ପୋଷାକ—16. A leather garment. ୧୭ । ତରଳ ଧାତୁରୁ ବାହାରିବା ମଇଳା—17. Dross; scoria; slag. ୧୮ । ଦୋଷ (ହି. ଶ)—18. Fault; defect; blemish. ସଂ.ବିଣ.୧ । କୃପଣ-1. Miserly. ୨ । ମଳଯୁକ୍ତ—2. Dirty; filthy.

ମଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଲୟ; ଏହା ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅଳଙ୍କାର; Mala ବଙ୍ଗୀୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଏହା ଆମ ଦେଶରେ ଓ ଭାଷାରେ ପ୍ରବେଶ मल कड़ा କରିଅଛି)—୧ । ଗୋଡ଼ର ଚକ୍ରାକୃତି ବଳା; ପାଦ ବଳୟ—1. Circular anklet. [ଦ୍ର—ଏହା ପାଦ-ଗଣ୍ଠି ତଳେ ପିନ୍ଧାଯାଏ । ଏହା ସାଧାରଣତଃ ପୋଲା । ଚେପଟା ବା ଗୋଲ ବଳୟକୁ ମୋଡ଼ି କରି ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ମଲ କରାଯାଏ, ଏହାକୁ ବାଙ୍କ ମଲ କହନ୍ତି ।]

୨ । ମଲ୍ଲ (ଦେଖ)—2. Malla (See) ୩ । ଗୁଡ଼ିଆ ଓ ଗଉଡ଼ଙ୍କ ଉପାଧି ବିଶେଷ—3. A family title of some confectioners and milkmen. ୪ । ମାରୱାଡ଼ିମାନଙ୍କ ଉପାଧି ବିଶେଷ—4. A family title amongst the Marwaris.

ମଲ କଡ଼(ଢ଼ି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମଲ୍ଲୀ ଓ କଳୀ)—କାନର ଉପର ପାଖରେ Mala kardi(rdhi) ପିନ୍ଧାଯିବା ଦୁଇଟି ମଲ୍ଲି କଢ଼ି ଆକୃତିର ଗୋଲକ मल्लि कलि ସଂଯୁକ୍ତ କାଠି—A kind of gold ornament worn on the upper part of the ear (resembling dumb bells). [ଦ୍ର—ଏହାର ଦୁଇଟି କଢ଼ିକୁ ନୁଗାଳ ଦେଇ ଏକ ପଟର କାଠିକୁ ଅନ୍ୟ ପଟର ଛିଦ୍ରରେ ଗଳାଇ ଦୁଇଅଡ଼ ଦୁଇଟି କଢ଼ିକୁ ସଲଗ୍ନ କରାଯାଇ ପିନ୍ଧାଯାଏ ।]

ମଲ(ଳୁ)କୁ(ଖୁ)ଟି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଳ+କୀଟ)—ମଳଯୁକ୍ତ ଦେହକୁ Mala(lu)ku(khu)ti ବା ହଳଦିଲଗା ଦେହକୁ ହାତରେ मयला, मलि ଘଷି ଦେଲେ ଯେଉଁ ମଳ ବଳବଳ ହୋଇ ଦେହରୁ ଖସି मैल, मरोडी ପଡ଼େ—Particles or tiny rolls of dirt coming out of a dirty or turmeric-anointed body when rubbed with the palm or fingers.

ମଳଘ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ମଳ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ମଳ ନାଶକ; Malaghna ଯାହା ମଳ ଦୂର କରେ—1. Removing dirt. ୨ । ମଳ ପରିଷ୍କାରକ—2. Cleaning the dirt. ସଂ. ବି—୧ । ଶାଳ୍ମଳୀ କନ୍ଦ; ଶିମିଳି ମୂଳ—1. The root of the silk cotton tree ୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଲତା କାଞ୍ଚନ (ହି.ଶ)—2. A kind of creeping Kanchana plant

ମଲ(ଲ)ଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଲୁଣ ମାରିବାର ସ୍ଥାନ—A place where Mala(la)nga salt is manufactured.

ମଲ(ଲ)ଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଦେଶୀ ଡଙ୍ଗା—Mala(la)ngi 1. A kind of country boat. [ଦ୍ର—ଏହା ଲମ୍ବରେ ପଟୁଆ ଅପେକ୍ଷା ସାନ ଓ ଉଚ୍ଚତାରେ ପଟୁଆ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି । ଏଥିର ପଛ ମଙ୍ଗ ଆଗ ମଙ୍ଗଠାରୁ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚ । ଏହି ପ୍ରକାର ଡଙ୍ଗା କୁଜଙ୍ଗ ଓ କଟକଜିଲ୍ଲାର ତଳହଟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ୨ । ସମୁଦ୍ର ପାଣିରୁ ଲୁଣ ମାରିବା ମୂଲିଆ—2. Labourers employed in manufacturing salt from sea-water. ସଂ. ବି—ମହୁରାଡ଼ି ମାଛ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) (ଦେଖ) Mahurardi machha (See)

ମଳଜ—ସଂ. ବିଣ. (ମଳ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମଳରୁ ବା ମଇଳାରୁ Malaja ଜାତ—Produced from dirt. ସଂ. ବି—ପୂଯ (ହି. ଶ)—Pus.

ମଲଟ—ଦେ ଓ ବୈଦେ. ବି—ମଲାଟ (ଦେଖ) Malata Malāta (See)

ମଳତା—ଗ୍ରା. ବି—ମଳ; ଦାଗ—
Malatā Dirt; stain.
ମଳ ତ୍ୟାଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଝାଡ଼ା ଫେରିବା; ବିଷ୍ଠା ତ୍ୟାଗ—
Mala tyāga Discharge of faeces; evacuation of the bowels.
(ମଳୋତ୍ସର୍ଗ, ମଳ ପରିତ୍ୟାଗ, ମଳ ବିସର୍ଜନ, ମଳ ବିସର୍ଗ, ମଳ ଶୁଦ୍ଧି—ଅନ୍ୟରୂପ)
ମଳ ଦୂଷିତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—୧। ମଳଦ୍ୱାରା ଅପବିତ୍ର ବା
Mala dūshita ନଷ୍ଟ—1. Spoiled or defiled with
(ମଳଦୂଷ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) dirt; soiled. ୨। ମଇଳା—
2. Dirty; filthy.
ମଳ ଦ୍ୱାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର—1. The
Mala dwāra anus. ୨। ଶରୀରର ଯେଉଁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ-ଦ୍ୱାର ବାଟେ ଦେହର ମଳ ବାହାରେ—2. The organs through which excretions from the body come out. [ଯଥା—ଚକ୍ଷୁ, କର୍ଣ୍ଣ, ମୁଖ, ନାସିକା, ଗୁହ୍ୟ, ଲିଙ୍ଗ।]
ମଳଦ୍ରାବୀ—ସଂ. ବି (ମଳ+ଦ୍ରୁ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ. ଏହା ମଳକୁ
Maladrābī ଦ୍ରାବିତ ବା ତରଳ କରାଏ)—ଜୟପାଳ—
Croton seed.
ମଳଧାତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମ. ପ. ଲୋ)—ଶିଶୁର ମଳମୂତ୍ରାଦି ସଫା
Maladhātri କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତା ଧାତ୍ରୀ (ହି. ଶ)—
A nurse who in engaged to cleanse the nightsoil and urine of an infant.
ମଳନ—ସଂ. ବି (ମଲ୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—୧। ବିଲେପନ; ଲିପିବା—
Malana 1. Anointing; besemearing. ୨। ମର୍ଦ୍ଦନ; ମଳିବା—2. Rubbing; shampooing; pressing. ୩। (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ବସ୍ତ୍ରାବାସ; ତମ୍ବୁ—
3. Tent. ଦେ. ବି—ମଅଳନ (ଦେଖ)—
Ma-alana (See)
ମଳ ନିଃସରଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମଳୋତ୍ସର୍ଗ; ମଳତ୍ୟାଗ—
Mala nihsarana Discharge of faeces.
ମଳପୂ—ସଂ. ବି—କାକୋଡୁମ୍ବରିକା; ଡିମିରି ଗଛ—
Malapū The opposite-leaved fig-tree.
ମଳପୃଷ୍ଠ—ସଂ.ବି—ପୁସ୍ତକର ବାହାରର ପୃଷ୍ଠା (ଯାହା ମଇଳା ହେବ ବୋଲି
Malaprushtha ଅଲେଖା ରଖା ଯାଇଥାଏ)—The outer page of a book (left unwritten because liable to be dirtied) (M. W).
ମଳବତୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଳବତ୍+ଈ)—ମଳବାନ୍ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Malabatī Feminine of Malabān. ସ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଋତୁମତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—A menstruous woman (M. W).
ମଳବଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି, ମଳ+ବଦ୍ଧ)—ଯାହାର କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ
Malabaddha ହୋଇଥାଏ—Costive; suffering from constipation. ଦେ. ବି—କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ; ପରିଷ୍କାର ଝାଡ଼ା ନ ହେବା; ମଳକାଠିନ୍ୟ—Costiveness;
(ମଳବଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) constipation.
ମଳବଦ୍ଧତା—ସଂ. ବି—କୋଷ୍ଠ ଶୁଦ୍ଧି ନ ହେବା; ଝାଡ଼ା ବନ୍ଦ—
Malabaddhatā Constipation; costiveness.
ମଳବା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଳ)—ଭଙ୍ଗା କୋଠା ଆଦିରୁ ବାହାରିବା
Malabā ଇଟା ଓ ଚୂନ ଆଦିର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡମାନ—Broken
ରାବିস bits of brick and lime from a dela-
मलबा(मा) pidated or dismantled building; debris; rubbish.
ମଳବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମଳ+ବତ୍, ୧ମା. ୧ବ)—ମଇଳା; ମଳପୂର୍ଣ୍ଣ;
Malabān (ମଳବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ମଳପୂର୍ଣ୍ଣ—Dirty; filthy (M.W)
ମଳ(ଲ)ବାର—ସଂ.ବି (ସଂ. ମଳୟ)—ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳରେ
Mala(la)bāra କିବାଙ୍କୁଡ଼ ରାଜ୍ୟ ଉତ୍ତରସ୍ଥ ପ୍ରଦେଶବିଶେଷ—
মালবার The Malabar country in S. India; the
मालबार Mopla country (M. W). [ଦ୍ର—ଏଠାରେ ମୋପଲାମାନଙ୍କର ବାସ। ଏହାର ପ୍ରଧାନ ନଗର କାଲିକଟ୍; କାଲିକଟ ଜାମୋରିନ୍ ନାମକ ମୁସଲମାନ୍ ରାଜାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଶାସିତ।]
ମଳବାର ଉପକୂଳ—ଦେ. ବି—ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳ—
Malabāra upkūla The Mālabar coast of West
মালবার উপকূল मालबार उपकूल India.
ମଳବେଗ—ସଂ. ବି—୧। (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଝାଡ଼ା ତରବର ଦେବା—
Mala bega 1. Being called by nature; the tendency to pass stools. ୨। (ବହୁବ୍ରୀହି) ଅତିସାର
(ହି. ଶ)—2. Dysentery; diarrhoea (M.W).
ମଳ ଭାଣ୍ଡ—ସଂ.ବି ୧। (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ମଳାଧାର—
Mala bhānda 1. Intestines; bowels.
(ମଳାଶୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। (ମ. ପ. ଲୋ) ମଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାଣ୍ଡ—
2. A pot full of faeces.
ମଳଭୁକ୍(ଜ)—ସଂ. ବିଣ (ମଳ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍;+ଅ)—
Malabhuk(ja) ମଳଖାଦକ; ବିଷ୍ଠାଖାଦକ; ଗୁହଖିଆ—
Subsisting on dung. ସଂ. ବି—କାକ—
The crow.
ମଳଭେଦନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଳଭେଦନ+ଈ)—ମଳଭେଦୀର
Malabhedinī ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Malabhedī.
ସଂ. ବି—କଟୁକୀ—Black hellebore.
ମଳ ଭେଦୀ—ସଂ. ବିଣ (ମଳ+ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—ଯାହା
Mala bhedī କଠିନ ମଳକୁ ତରଳ କରାଏ—Cathartic.
(ମଳ ଭେଦନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ମଲମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମରହମ୍, ମଲ୍ହମ୍)—ଔଷଧରୂପେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ
Malam ଲେପ; ପ୍ରଲେପ—Plaster; ointment.
मलम मलहम, मरहम

ମଳମଳ—ଦେ ବିଣ (ସଂ. ମଳ; ନିଦ ଓ ଆଖି ପଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ, Maḷamaḷa 'ଯଥା—ନିଦ ମଳମଳ, ଆଖି ମଳମଳ)—ନିଦ୍ରା ଯୋଗୁଁ **ଆଁଖ ମଳପଲାଟେ** ବାରଂବାର ଯୋଡ଼ାଇ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିବା ବା ନିଦ୍ରାଲସତା ଛାଡ଼ି ନ ଥିବା ଚକ୍ଷୁ ବା ଚକ୍ଷୁଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Repeatedly drooping (eyes) (on account of the effect of sleep); still under the influence of sleep; (eyes or person) which has not yet shaken off the state of slumber (said of a person or the eyes of a person awakened from a deep slumber.

ମଳମଳା(ଳି)—ଦେ. ବି—ଜଳ ସ୍ରୋତର ଆବର୍ତ୍ତ ବା ଘୂର୍ଣ୍ଣି; ଜଳାବର୍ତ୍ତ; Maḷamaḷā(ḷi) ଜଳଭଉଁରି—Eddy; whirlpool of a strong current of water; maelstrom. [ଦ୍ର—ଛୋଟ ଆବର୍ତ୍ତକୁ ଘୂର୍ଣ୍ଣି ଓ ବଡ଼ ଏବଂ ବିପଜ୍ଜନକ ଆବର୍ତ୍ତକୁ ମଳମଳି ବୋଲାଯାଏ ।]
ଜলের পাক
चक्कर, भँवर, घुमरी

ମଳ ମଲ୍ଲକ—ସଂ. ବି—କୌପୀନ (ସ୍ତ୍ରୀ. ଶ.) (ଦେଖ)
Maḷa mallaka Kaupīna (See)

ମଲମାସ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମଳମାସ (ଦେଖ)
Malamās Maḷamāsa (See)

ମଳମାସ—ସଂ. ବି—ଅମାବାସ୍ୟାଦ୍ୱୟ ଯୁକ୍ତ ଓ ରବି ସଂକ୍ରାନ୍ତିବର୍ଜିତ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ; ଅଧିମାସ; ମାସବୃଦ୍ଧି—A leap-month of the Hindu almanac; an intercalary lunar month; a lunar month intercalated or added to the ordinary lunar months in order to compensate the deficit between the solar and the lunar months.
Maḷa māsa
[ଦ୍ର—ସୌରମାନ ବର୍ଷ ୩୬୫ ଦିନ ୬ ଘଣ୍ଟା ଓ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ବର୍ଷ ପ୍ରାୟ ୩୫୪ ଦିନ। ଏଣୁ ସୌରମାନ ବର୍ଷ ଅପେକ୍ଷା ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ବର୍ଷ ୧୧ ଦିନ ୬ ଘଣ୍ଟା କମ୍ । ସୌରମାନ ବର୍ଷ ସଙ୍ଗେ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ବର୍ଷର ମେଳ ରଖି ଏହି ଅଳ୍ପତାକୁ ପୂରଣ କରିବାପାଇଁ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ ଗଣନାରେ ଅଢ଼େଇ ବର୍ଷ ଅନ୍ତରରେ ଗୋଟିଏ ଅଧିକା ମାସ ଗଣାଯାଏ ଓ ସେହି ମାସଟି ଯେଉଁ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼େ ସେହି ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସର ନାମରେ ନିଆହୁଏ ଯଥା, 'କାର୍ତ୍ତିକମଳ', 'ବୈଶାଖମଳ' ଇତ୍ୟାଦି ।

ପ୍ରଥମେ ଅସଲ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସର ପ୍ରଥମ ପ୍ରତିପଦଠାରୁ ଅମାବାସ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷକୁ ଅସଲ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସର କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ବୋଲି ଗଣାଯାଏ; ଅମାବାସ୍ୟାଠାରୁ ଆଗାମୀ ଅମାବାସ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଳମାସ ଗଣାଯାଏ; ପୁଣି ସେହି ଅମାବାସ୍ୟାର ପରଦିନ ପ୍ରତିପଦଠାରୁ ଅସଲ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସର ବାକି ଥିବା ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଗଣିତ କରାଯାଏ । ଏଥିରୁ ଦେଖାଯିବ ଯେ ମଳମାସଟି ଅସଲ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସର କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଓ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷଦ୍ୱାରା ସମ୍ପୁଟୀକୃତ ହୁଏ । ମଳମାସରେ ଦୈବ ଓ ପୈତ୍ରାଦି କାର୍ଯ୍ୟ ନିଷିଦ୍ଧ । ସାଧାରଣ ମାସରେ ପ୍ରଥମେ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଓ ପରେ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ପଡ଼େ କିନ୍ତୁ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମଳ; ମାସରେ ପ୍ରଥମେ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଓ ପରେ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ପଡ଼େ । ଏ ମାସକୁ 'ମଳମାସ', 'ଚାନ୍ଦ୍ରମଳମାସ' ବା 'ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମଳ' ବା 'ଅଧିମାସ' ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ମଳମାସରେ ପ୍ରାତଃସ୍ନାନ, ହବିଷ୍ୟ ଓ ବହୁଜପାଦି ବ୍ରତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ହିନ୍ଦୁ ଗଣନାରେ ମଳମାସର ବ୍ୟବହାର ଥିବାରୁ ପର୍ବ ଓ ଉତ୍ସବମାନ ଋତୁ ଅନୁସାରେ ପଡ଼େ; କିନ୍ତୁ ମୁସଲମାନମାନେ ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ ଅନୁସାରେ ମାସ ଗଣୁଥିବାରୁ ଓ ସେମାନଙ୍କର ମଳମାସଦ୍ୱାରା ଚାନ୍ଦ୍ର ଓ ସୌର ମାସର ସମତା ରକ୍ଷା କରାଯାଉ ନ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ପର୍ବ ଓ ଉତ୍ସବମାନ (ଯଥା—ଈଦ, ମହରମ) ସବୁ ଋତୁରେ ପଡ଼ିଯାଏ ।

ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ରାୟ ତାଙ୍କର 'ଆମାଦେର ଜ୍ୟୋତିଷୀ' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ମଳମାସ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନେକ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ବିଷୟ ଲେଖି ଅଛନ୍ତି ।

ଏକଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ବର୍ଷ=୩୫୪ ଦିନ=୧୨ ଟି ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ ।

ଏକସୌରମାନ ବର୍ଷ=୩୬୬ ଦିନ=୧୨ ସୌରମାନ ମାସ ।

ଅତଏବ ୧ ସୌର ବର୍ଷ=୧ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ବର୍ଷ+୧୨ ଦିନ ।

ପ୍ରତି ବର୍ଷର ଏହି ୧୨ ଦିନର ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ପୂରଣ କରିବାପାଇଁ ୨॥ ବର୍ଷ ପରେ ଥରେ ଅଧିମାସ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଅଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ୩୦ ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ ପରେ ଗୋଟିଏ ମଳମାସ ପଡ଼େ ।

୧ ସୌର ବର୍ଷ=୩୬୬ ଦିନ ।
∴ ୫ ସୌର ବର୍ଷ=୧୮୩୦ ଦିନ ।
୧ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ=୨୯·୫୧୬ ଦିନ ।
∴ ୧ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ବର୍ଷ=୩୫୪·୧୯୨ ଦିନ ।
ଅତଏବ ୫ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ବର୍ଷ=୧୭୭୦·୯୬୦ ଦିନ ।

ଅତଏବ ୫ ବର୍ଷରେ ସୌରମାନ ବର୍ଷ ଓ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଦିନର ଭଗ୍ନାଂଶ ବାଦ୍ ଦେଇ ହିସାବ (କଲେ ୧୮୩୦ ଦିନ—୧୭୭୦ ଦିନ=୬୦ ଦିନ ବା) ୨ ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ ପ୍ରଭେଦ ପଡ଼େ । ତେଣୁ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ଅଢ଼େଇ ବର୍ଷ ଅନ୍ତରରେ ଗୋଟିଏ ଚାନ୍ଦ୍ର ମଳମାସ ମିଶାଇ ଦେଲେ ସୌର ବର୍ଷ ଓ ଚାନ୍ଦ୍ର ବର୍ଷମଧ୍ୟରେ ସମତା ରକ୍ଷା ହୁଏ । ମଳମାସର ବିଷୟ ମୋଟାମୋଟି ନିମ୍ନଲିଖିତମତେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇ ପାରେ । ଦିନ ଓ ରାତିକୁ ସୌରଗଣନା ଅନୁସାରେ ୬୦ ଦଣ୍ଡ ଧରାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚାନ୍ଦ୍ର ତିଥିର ମାନ ୫୮ ଦଣ୍ଡ । ଅତଏବ ପ୍ରତି ସୌରଦିନଠାରୁ ଚାନ୍ଦ୍ରତିଥି ୨ ଦଣ୍ଡ କମି ଅଛି ଓ ସୌର ୧ ମାସରେ ଚାନ୍ଦ୍ର ୩୧ ଟି ତିଥି ହୁଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତି ସୌରମାସରେ ଗୋଟିଏ ଚାନ୍ଦ୍ର ଦିନ ବଢ଼ିଯାଏ । ଅତଏବ ୧୨ ସୌରମାସ=୧୨ ଟି ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସ+୧୨ ଦିନ । ଅତଏବ ପ୍ରତି ୨॥ ବର୍ଷରେ ଚାନ୍ଦ୍ର ଗଣନା କରାଯିବା ମାସ-

ମାନଙ୍କରେ ଅଧିକା ୧ ମାସ ଯୋଗ କଲେ ସୌର ଓ ଚାନ୍ଦ୍ରଗଣନା ମଧ୍ୟରେ ସମତା ରକ୍ଷା ହୁଏ । ଏହି ଅଧିକା ମାସକୁ ମଳମାସ ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ମଳମାସରେ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଥରେ ମଳମାସ ପଡ଼ିବାର ୨୯ ବର୍ଷ ପରେ ଆଉ ଏକ ମଳମାସ ପଡ଼େ । ମଳମାସରେ ବିବାହାଦି ଶୁଭକୃତ୍ୟ ନିଷିଦ୍ଧ । ସଂକ୍ରାନ୍ତି ବର୍ଜିତମାସ ୩ ପ୍ରକାର ଅଟେ; —ଲିଙ୍ଗଲଂଘିତ, କ୍ଷୟ ଓ ମଳମାସ । ମଳମାସ ଫାଲ୍ଗୁନଠାରୁ ମାର୍ଗଶିର ଏହି ୧୦ ମାସରେ ପଡ଼େ । ପୌଷମାସ କେବେହେଁ ମଳମାସ ହୁଏ ନାହିଁ ଓ ମାଘରେ କ୍ୱଚିତ୍ ମଳମାସ ପଡ଼େ (ହି. ଶ) ଏଥିର ବିସ୍ତାରିତ ବିବରଣ ପାଇଁ କୌଣସି ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ମଳମାସ କୃତ୍ୟ—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍)—ମଳମାସରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
Malamāsa krutya ପ୍ରାତଃସ୍ନାନ, ହବିଷ୍ୟ ଓ ବହୁଳଦାନ ବ୍ରତ
(ମଳମାସ ବ୍ରତ—ଅନ୍ୟରୂପ) —Religious austerities or penance observed during an intercalary month.

ମଳମାସ ମାହାତ୍ମ୍ୟ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ପୁରୁଷ)—ମଳମାସରେ କୃତ
Malamāsa māhātmya ବ୍ରତାଦିର ଫଳ—The results expected from the observance of prescribed religious austerities during an intercalary month.

ମଳମୂତ୍ର ପରିତ୍ୟାଗ—ସ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଝାଡ଼ା ଫେରିବା
Malamūtra parityāga ଓ ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବା—Evacuation of fœces and urine.
(ମଳମୂତ୍ରୋତ୍ସର୍ଗ, ମଳମୂତ୍ର ତ୍ୟାଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଳମୂତ୍ର ରୋଧ—ସ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରୋଗ ବିଶେଷ;
Malamūtra rodha ଯେଉଁ ରୋଗରେ ରୋଗୀର ମଳର ଓ ମୂତ୍ରର
(ମଳମୂତ୍ର ରୋଧନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉତ୍ସର୍ଗ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ—Strangury; obstruction of the bowels and the kidney

ମଲମ୍ୱା(ମ୍ମା)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ. ମଲମ୍ମା)—ତମ୍ବା ଉପରେ ସୁନାର
Malambā(mmā) ଗିଲ୍ଟି କରାଯିବା—Of copper gilt with a layer of gold; having a layer of gold on copper plate. ବୈଦେ. ବି—ତମ୍ବା ଉପରେ ସୁନା ଗିଲ୍ଟି ହୋଇଥିବା ଜରି; ଝୁଟାଜରି—Gilt lace. (ଉ—ମଲମ୍ୱା-ଅମ୍ବରେ, ହେଲ ଏ ଭୂମ୍ବର, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଭ୍ରମ କେବଳ । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।)
मलम्बा
मलम्मा

ମଳୟ—ସ. ବି (ମଲ୍ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅୟ; ଯାହା
Malaya ଚନ୍ଦନ ବୃକ୍ଷକୁ ଧାରଣ କରେ, ସ. ମାଳ=ଜଙ୍ଗଲ; ଦ୍ରାବିଡ଼. ମଲୈ=ପର୍ବତ)—୧ । ମହୀଶୂର ରାଜ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣ ଓ ତ୍ରିବାଙ୍କୁଡ଼ ରାଜ୍ୟର ପୂର୍ବସୀମାରେ ଅବସ୍ଥିତ ପଶ୍ଚିମଘାଟ ପର୍ବତର ଅଂଶ; ଚନ୍ଦନାଦ୍ରି—1. A range of mountains running along the west or Malabar coast of India; the Malaya range of hills. [ଦ୍ର—ଦ୍ରାବିଡ଼ 'ମଲୈ' ଶବ୍ଦ (=ପର୍ବତ)ରୁ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ପର୍ବତମାଳାର ନାମ ମଳୟ ପର୍ବତ ହୋଇଅଛି । ଏହି ପର୍ବତ ଅର୍ଥବାଚୀ ମଳୟ ଶବ୍ଦ ଅନୁସାରେ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରୁ ବହୁଥିବା ପବନକୁ ମଳୟ ପବନ କହନ୍ତି । ପଶ୍ଚିମଘାଟ ପର୍ବତର ଯେଉଁ ଦକ୍ଷିଣ ଅଂଶ ମହୀଶୂର ରାଜ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣରୁ ତ୍ରିବାଙ୍କୁଡ଼ ରାଜ୍ୟର ପୂର୍ବ ସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାପି ରହିଅଛି ତାହାହିଁ ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ମଳୟ ପର୍ବତ ବୋଲି ଅଧିକାଂଶ ଭୂଗୋଳବିଦ୍‌ମାନଙ୍କ ମତ; ଏହି ପର୍ବତ-ଶ୍ରେଣୀର ଉତ୍ତର ଅଂଶକୁ ନୀଳଗିରି ପର୍ବତ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଅଂଶକୁ Cardamom ବା ଅଳାଇଚ ପର୍ବତ ବୋଲାଯାଏ । ନୀଳଗିରି ପର୍ବତ ଉପରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସରକାରଙ୍କ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ନିବାସ ଉତ୍ତକାମଣ୍ଡ ବା ଉଦକମଣ୍ଡଳ (Ooty) ଅବସ୍ଥିତ,ଏହି ମଳୟ ପର୍ବତରେ ଚନ୍ଦନ ବୃକ୍ଷର ବଣ ଅଛି ।] ୨ । ମଳୟ ପବନ; ଆରାମପ୍ରଦ ଦକ୍ଷିଣା ପବନ;ବସନ୍ତପବନ—2. The south breeze blowing in spring (in India). ୩ । ଭାରତର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳସ୍ଥ ଦେଶାଂଶ (ତ୍ରିବାଙ୍କୁଡ଼ର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଓ ବମ୍ବେର ଦକ୍ଷିଣ)- 3. The Malabar coast; the Malabar country. ୪ । ଆରାମ; ଉପବନ—4. A pleasure garden. ୫ । ଦ୍ୱୀପ ବିଶେଷ—5. Name of an island. ୬ । ନନ୍ଦନକାନନ—6. The pleasure-garden or park of Indra.

ମଳୟ ଉପକୂଳ—ଦେ. ବି—ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳ (ବମ୍ବେର ଦକ୍ଷିଣ
Malaya upakūla ଓ ତ୍ରିବାଙ୍କୁଡ଼ର ପଶ୍ଚିମ ଓ ଉତ୍ତର); ମାଲବାର ଉପକୂଳ—The Malabar coast of India.

ମଳୟ ଗିରି—ସ. ବି—ଚନ୍ଦନାଦ୍ରି; (ମଳୟ ଦେଶ)—The
Malaya giri Western Ghats range of mountains running along the Malabar coast of India. ଦେ ବି—ପାଲଲହଡ଼ା ରାଜ୍ୟର ଗୋଟିଏ ପର୍ବତ—A mountain of Pālalahardā state. [ଦ୍ର—ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ୩୮୯୫ ଫୁଟ ।]
ମଳୟ ପର୍ବତ
ମଳୟାଚଳ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମଳୟାଦ୍ରି

ମଳୟ ଚନ୍ଦନ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଗୁରୁ ଚନ୍ଦନ; ମଳୟଗିରି
Malaya chandana ଜାତ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଚନ୍ଦନ—Excellent sandal wood growing in the Western Ghat mountains.

ମଳୟଜ—ସ. ବି (ମଳୟ+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜାତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)
Malayaja —ମଳୟ ପର୍ବତ ଜାତ—Growing in the Western Ghats. ସ. ବି—୧ । ଚନ୍ଦନ କାଠ—1. Sandal wood. ୨ । ଘୋରା ଚନ୍ଦନ—2. Sandal paste. ୩ । ରାହୁ—3. The Dragon's head; the ascending node.

ମଳୟଜ ପଙ୍କ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଚୋବା ଚନ୍ଦନ—;
Ma**l**ayaja pa**n**ka Sandal paste.

ମଳୟଜ ଶୀତଳ—ସଂ. ବିଣ (ଉପମାନ କର୍ମଧାରୟ)—ଚୋବା ଚନ୍ଦନ ପରି
Ma**l**ayaja **s**ita**l**a ଥଣ୍ଡା—Cool and refreshing
(ମଳୟଜ ଶୀତଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) like sandal paste.

ମଳୟ ପବନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବସନ୍ତ ପବନ; ଦକ୍ଷିଣା ପବନ
Malaya pabana —The sweet south breeze blowing in the spring.
ମଳୟ ବାତ
ମଳୟ ବାୟୁ
ମଳୟ ମରୁତ(ତ୍)
ମଳୟ ମାରୁତ
ମଳୟ ସମୀର
ମଳୟ ସମୀରଣ
ମଳୟାନିଳ
[ଅନ୍ୟରୂପ] [ଦ୍ର—ବସନ୍ତକାଳରେ ପ୍ରବହମାନ ଫୁଟବାସ୍ତୁ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଦକ୍ଷିଣା ପବନରେ ସୁବାସ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ। ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରାଚୀନ ଲୋକେ ଅନୁମାନ କରୁଥିଲେ ଯେ ମଳୟ ପର୍ବତରେ ଥିବା ଚନ୍ଦନ ଗଛରେ ଏ ପବନ ଲାଗି ବହି ଆସି ଥିବାରୁ ସେହି ଚନ୍ଦନ ଗଛର ସୁବାସ ଏ ପବନ ନେଇ ଆସେ।]

ମଳୟ ବାସୀ—ସଂ. (ମଳୟ+ବସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)
Ma**l**aya bāsi —ମଳୟ ପର୍ବତରେ ବା ମଳୟ ଦେଶରେ ବାସ କରୁଥିବା—Living in the Malabar country or hills. ସଂ. ବି—ଦକ୍ଷିଣାପବନ—The south breeze.

ମଲଲା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର, ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କରଣ୍ଡି ଆଳୁ (ଦେଖ)
Malalā Karāṇḍi ā**l**u (See)

ମଳ ରୋଧ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ମଳବଦ୍ଧତା—
Ma**l**a rodha 1. Constipation of the bowels.
(ମଳ ରୋଧନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ମଳ ବେଗକୁ ବଳପୂର୍ବକ ଧାରଣ କରିବା—2. Retention the fæcus inspite of a call of nature.

ମଳ ରୋଧକ—ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)ଯାହା କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧତା କରାଏ—
Ma**l**a rodhaka Causing constipation.
(ମଳ ରୋଧୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ମଳ ରୋଧିକା, ମଳ ରୋଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମଳ ଶୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସଫା ହୋଇ ଝାଡ଼ା ହେବା—
Ma**l**a **s**uddhi Evacuation of the bowels; a
(ମଳ ବନ୍ଧତା —ବିପରୀତ) free movement of the bowels.

ମଳା—ସଂ. ବି (ମଳ+ଅ)—୧। ବିଛାର ଲାଞ୍ଜର ଅଗ୍ରଭାଗ;
Ma**l**ā କଙ୍କଡ଼ା ବିଛାର ନାହୁଡ଼—1. The tip of a scorpion's tail (M. W.) ୨। ଏକ ପ୍ରକାର କଂସା ବା ପିତ୍ତଳ—2 A kind of brass or bell-metal (M. W.) ୩। ଜଳକଣ୍ଟ; ଲଉଣୀ—3. Flacourtia Cataphracta (M. W.)
ଦେ. ବି (ସଂ. ମଣ୍ଡଳ)—୧। ବୃତ୍ତାକାର ରେଖା—
ମଣ୍ଡଳ 1. Circle. ୨। ଗୋଲାକାର ଚିହ୍ନ—2. Circular
मण्डली spot or patch. ୩। ଗଛ ମୂଳରେ ପାଣି ଦେବା
माँदा ନିମନ୍ତେ ହୋଇଥିବା ଆଳବାଳ; ମଢା—3. A basin
थलियाना, मांदा dug at the foot of a tree for watering it. ୪। ଅଗାଣ୍ଡିଆ ପାତ୍ର ଥୁଆ ରଖିବା ପାଇଁ ମାଟିରେ ଖୋଳା ହେବା ଅଗଭୀର ଗୋଲ୍ଡ଼ା ଗାତ—
मोडा 4. Circular groove made on the ground to place round-bottomed pots. ୫। ଅଗାଣ୍ଡିଆ ହାଣ୍ଡି ମାଠିଆ ଥୁଆ ଭୂମିରେ ଅଟଳ କରି ରଖିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଳ ଅବା ଲମ୍ବିତ ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ ବଳୟ; ମୋଡ଼ା—
चिमला 5. Circular rings of straw on which
बीडा round-bottomed pots are kept stable on even ground. ୬। ବୋହିଆମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ ବୋଝ ରଖିବା ପାଇଁ ତିଆର କରିଥିବା ଚୁମ୍ବଲା ବା ମୁଚୁଲା—6. Circular cushions put over the head to carry loads thereon. ୭। ସାପ, ଚେଲୁଣୀପୋକ ଆଦିଙ୍କର ଶୋଇବାର କୁଣ୍ଡଳୀ—7. Coil (of serpents etc). ୮। ଉଇ, ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଆଦିଙ୍କ ଗୋଲାକାର ମଢା—7. A circular swarm of white ants and other insects.
मला ୯। ମଳିବା (ଦେଖ)—9. Ma**l**ibā (See) ୧୦।
मलना (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନୁସରଣ ପୂର୍ବକ ତୋଷାମଦ କରିବା—10 (figurative) Act of dancing attendance; flattering a person for favours.
ଦେ. ବିଣ—୧। ଯେ ମଳେ ବା ମଳିବା କ୍ରିୟା କରେ—
मला 1. Engaged in twisting and twirling.
मलने वाला ୨। ତୋଷାମଦିଆ—2. Flattering; given to
(ମଳେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) flattery.

ମଲା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ.ମୃତ)—୧। ମୃତ—1. Dead. (ଉ—ମଲା ଲୋକ
Ma**l**ā ଯାଉଁ ଅଛଇ ସେହୁପରେ। କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ।)
मरा(डा) ୨। ମୁମୂର୍ଷୁ; ମୃତପ୍ରାୟ—2. Dying; moribund.
मरा(डा) (ଉ—ମଲାଠେଇଁ ଚନ୍ଦନ ପାଣ୍ଡି ପାଟି। ଉଗ।) ୩।
ମରଣାପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ପରି କ୍ଷୀଣ—3. Emaciated like a dying person. ୪। ଶୁଷ୍କ (ବୃକ୍ଷ)—4. Withered (tree). ୫। ନିଷ୍ପ୍ରଭ; ପ୍ରଭାହୀନ—5. Lustreless. (ଯଥା—ମଲାଜହ।) ଦେ.ବି—୧। ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥା—1. Dying condition. ୨। ଅତି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାମୟ ଅବସ୍ଥା; ଅତି ଗରିବ ଅବସ୍ଥା—2. Very impoverished condition. (ଉ—ଏତେ ମଲାଠେଇଁ ଦରଲ ବି ଚଳଯି ଥିଆ।—ଉଗ।)
मलो ଦେ. ଅ (ବିରକ୍ତି ଓ ଅବମାନନା ପ୍ରଦର୍ଶକ ସୂଚକ
मर ଅବ୍ୟୟ)—ଛିଅ!; ଛି!; ଛିଅ ଲୋ!—(interjection denoting displeasure or disregard) Fie!
(ଉ—ମଲା ଯା। ଛଠା ଠକା ପଣ୍ଡଲା ବେଣ୍ଡି।
(ମଲାଯା, ମଲାମୋର, ମଲାମି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ।)

ମଳା(ଳେ)ଇ—ଦେ. ବି—ମରେଇ (ଦେଖ)
Ma**l**ā(**l**e)i Marei (See)

ବ ଓ ବଣ—ମଲେଇ (ଦେଖ)—Maḻei (See)

ମଲ୍ଲ(ଲେ)ଇ—ବୈଦେ.ବ (ଫା. ବାଲାଇ=ଦୁଧର ସର)—ଘନ ଅଉଟା
Malā(le)i ଦୁଧ; ଘନୀକୃତ—Thickened milk;
ମାଲାई मलाई condensed milk.

ମଲ୍ଲ(ଲା,ଲେ)ଇ ବରଫ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ବାଲାଇ+ବର୍ଫ୍)—ଯେଉଁ
Malā(ḻā,le)i barapha ଘନୀକୃତ ଦୁଗ୍ଧକୁ ଟିଣ ଖୋଳରେ ପୁରାଇ ବରଫ
ମାলাই বরফ ମଧ୍ୟରେ ରଖି ଘନ କରାଯାଇ ଥାଏ; କୁଲ୍ଫି ବରଫ
मलाई बर्फ —Condensed milk frozened into ice

ମଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଲବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Maḻā[ḻe]ibā Causative of Maḻibā.
मलाना (ଦ୍ର—ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବର ଯୁଗେ ଇନ୍ଦ୍ରର ଯୁଗଳୀ ଲଗାଇବାକୁ,
मलवाना ମର୍ଦ୍ଦିବା ଲକ୍ଷନ ତା ପିଣ୍ଡେ କନକ ମଞ୍ଜୁଷ ମଳାଇବାକୁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।)

ମଲାକର୍ଷୀ—ସ. ବ. ପୁଂ (ମଳ+ଆ+କୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍;
Maḻākarshī ୧ମା. ୧ବ)—ମେହେନ୍ତର; ଝାଡ଼ୁଦାର—A
(ମଳାପକର୍ଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) sweeper; a remover of
(ମଳାକର୍ଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) night soil; seavenger.

ମଲାକା—ସ. ବ—୧ । ସଂବାଦବାହିକା; ଦୂତୀ—1. A female
Maḻākā messenger (M. W.). ୨ । ସଖୀ—
2. A confidante (M. W). ୩ । କାମୁକା ସ୍ତ୍ରୀ—
3. An amorous woman (M. W). ୪ । ମାଈ
ହାତୀ; ହାତୁଣୀ—4. A female elephant
(M W.).

ମଲା କେଚେଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ (ଦେ. ନାମ କେଞ୍ଚୁ)—
Maḻā kechenḍi ତେଲୁଣୀ ପୋକ (ଦେଖ)
Teluṇi poka (See)

ମଲା ଗଲା—ଦେ. ବଣ (ସହଚର)—ମୃତ ଓ ଦେଶତ୍ୟାଗୀ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—
Maḻā gaḻā Persons dead and those who have
मराहाजा मरा हुआ left the country.

ମଲା ଗି(ଗ୍ୟା)ହାଲିପ(ପୋ,ପୁଅ) !—ଗ୍ରା. ଅ (ଅଶିଷ୍ଟ) (A term of
Maḻā gi(gyā)hāḻipa(po,pa) ! vulgar disregard,
(ମଲଗ୍ୟାହିପ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେଖାଇବା ସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ)
ମଲା (ଦେଖ)—Maḻā (See).

ମଲା(ନା)ଙ୍ଗ—ଦେ. ବ (ସ. ବନ୍ଦା)—ଅନ୍ୟ ବୃକ୍ଷୋପଜୀବୀ ବୃକ୍ଷ; ଝର୍ମୁଲୀ
Maḻā(nā)ṅga ଗଛ; ପରବୃକ୍ଷଜୀବୀ ବୃକ୍ଷ; ପରାଙ୍ଗପୁଷ୍ଟ ଉଦ୍ଭିଦ—
ସ. ବନ୍ଦା, ବୃକ୍ଷାଦନୀ ବୃକ୍ଷରୁହା, Orchid; epiphyte; a
ପରପୁଷ୍ଟା, ପରାଶ୍ରୟ, ବନ୍ଦା— parasitic shrub grow-
ପରগাছা; বাঁদ্, मन्दा; मान्दा ing on the trunk of
ব্ন্দা, বান্দড়া, পরগাছা other trees; Loranthus.
बन्दा, बन्दा, बान्दा [ଦ୍ର—ଏହା ଆମ୍ବ, ଅଶ୍ୱତ୍ଥ,
ତେ. ବଦନକା, ବଦନ ସାହାଡ଼ା, ଜାମୁ, କୋଚିଲା ଆଦି
ମ. ବନ୍ଦାଗୁଳ ଗଛର ଶାଖା ଉପରେ ଉଠେ ।
ଗଞ୍ଜାମ. ମଦାଙ୍ଗ ଏହାର ପତ୍ର ସବୁଜ ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ମୋଟ;
ଏହାର ଫୁଲ ଆରକ୍ତ, କେଶର ଆଠଟି । ଏହାର ଫଳ
ପାଚିଲେ ଲାଲ ହୁଏ । ଚଟଚଟିଆ ଅଠା ଭିତରେ ମଞ୍ଜି ଥାଏ
ଅନେକ ଔଷଧ ଓ ଗୁଣିଗାରେଡ଼ିରେ ଏହା ଲାଗେ ।]

ମଲାଙ୍ଗି ଡଙ୍ଗା—ଦେ. ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ନୌକା—A kind of
Maḻāṅgi daṅgā boat. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଆଗେ ଧାନ
ଚାଉଳ ଆଦି ଯାତାୟାତ କରୁଥିଲା । ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ
ଉତ୍କଳ ।]

ମଲା ଚମ—ଦେ. ବ—(ସଂ. ମୃତ ଚର୍ମ)—୧ । ଦେହର ବାହାର
Maḻā chama ଅଂଶରୁ ବାହାରିବା ଶୁଖିଲା ଚମଡ଼ାର ସ୍ତର—
मरामास 1. Dry skin or scale peeling off from the
मुरदाचमडा, मराचमडा body; scurf. ୨ । ମୁଣ୍ଡର ରୂପୀ—
2. Dandruff.

ମଲା ଜହ୍ନ—ଦେ. ବ—୧ । ଦିବସରେ ଆକାଶରେ ଦେଖାଯିବା ପ୍ରଭା-
Maḻā jahna ହୀନ ଚନ୍ଦ୍ର—1. Lustreless moon seen
in the sky in the day time. ୨ । ଦ୍ୱିତୀୟାଠାରୁ
୭ମୀ ବା ୮ମୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାତିରେ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳର ଯେଉଁ ଅଂଶ
କଳୁଷ ଦେଖା ଯାଉଥାଏ—2. The part of the
moon's orb which looks lustreless during
the night when the moon is below its 8th
digit.

ମଲାଟ—ଦେ ବ (ସ. ମଳପୃଷ୍ଠ=ପୁସ୍ତକର ଉପର ପୃଷ୍ଠା)—୧ । ତାଳ-
Maḻāṭa ପତ୍ର ପୋଥି ଉପରେ ଦିଆଯିବା ପଟା; ପୋଥିପଟା—
मलाट 1. Wooden boards put on a palm-leaf
मलाट manuscript to keep it undamaged. ୨ ।
କାଗଜ ବହି ଉପରେ ଦିଆ ଯିବା ପଟା ବା ମୋଟ
କାଗଜର ଆବରଣ; ପିଠିକା—2. The cardboard
binding or cover of a book; the stiff
outer page of a book. ବୈଦେ. ବ—୧ । (ଇ.
ମାଲେଟ୍=ଖୁଣ୍ଟମାନଙ୍କୁ ଭୂମିରେ ବାଡ଼େଇ ଭଲ ବସାଇବାରେ
ବ୍ୟବହୃତ କାଠର ବଡ଼ ହାତୁଡ଼ୀ; ହାତୁଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଏ
ଖୁଣ୍ଟିମାନ ପୋତା ଯିବାରୁ) ମଲାଟ; ନଈବନ୍ଧକୁ ବଢ଼ିପାଣି
ଅତଡ଼ ନ ଖାଇବା ପାଇଁ ବନ୍ଧମୂଳରେ ପୋତାଯିବା କାଠର
ବା ବାଉଁଶର ଖୁଣ୍ଟି ମାନ—1. Wooden or bamboo
pegs or posts driven deep at the foot of
embankments to save them from erosion
୨ । (ଇ.ମାଲେଟ୍) ଖୁଣ୍ଟି ଆଦିକୁ ଭୂମିରେ ବାଡ଼େଇ ପୋତିବା
ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର ବଡ଼ ହାତୁଡ଼ା; ପିଟଣା—Big
wooden mallet. ୩ । (ଛାପାଖାନାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଗଦା,
ଇଂ. ମାଲେଟ) ଛାପା ହେବା, ପୂର୍ବରୁ ସୀସାର ଟାଇପମାନଙ୍କୁ
ଫାର୍ମରେ ବସାଇ ସମତୁଲ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର
ହାତୁଡ଼ା; ପିଟଣା—3. Printer's mallet.

ମଲ୍ଲ(ଲ)ଟ(ଟି) ବାଡ଼—ଦେ. ବ (ଇଂ. ମାଲେଟ୍=କାଠର ବଡ଼
Maḻā(la)ṭa(ṭi) ହାତୁଡ଼ା)—ନଈବନ୍ଧର ମାଟିକୁ ନଦୀଜଳର
ଆକ୍ରମଣରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ହାତୁଡ଼ାଦ୍ୱାରା ଠୁକ୍‌ରୁ ଯେ

ବାନ୍ଧ ଯାଇ ପୋତା ଯିବା ଖାଟ ବା ବାଉଁଶ ଖୁଣ୍ଟିର ବାଡ଼—A fence of bamboo or wooden posts driven deep at the foot of an embankment to save it form erosion.

ମଲ୍ଲଣି—ପ୍ରାଦେ (ସାଜପୁର) ଅ—ମଲ୍ଲ (ଦେଖ)
Malāni Malā (See).

ମଲ୍ଲାପଣା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ସ ମୃତ+ପ୍ରାପକ)—୪ର୍ଥ, ୭ମ ଓ Malā panā ୧ମ ଦିବସ; ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟିକ୍ରିୟା ଉପଲକ୍ଷରେ ମୃତ୍ୟୁର ୪ର୍ଥ, ୭ମ ଓ ୧ମ ଦିନ ସମବେତ କୁଟୁମ୍ବ, ବନ୍ଧୁ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯିବା ଶୀତଳ ବା ଜଳଖିଆ ସାମଗ୍ରୀ--Tiffin or light refreshments served to friends,relatives and Brāhmanas during the obsequies.

ମଲ୍ଲା ପ[ସ]ରି—ଦେ. ବଣ—୧ । ମୃତବତ୍—1. Like one dead. Malā pa[sa]ri [ଉ—ଖାଉଁଲେ ସେ ନୁହଇ ଭାଖ ମଲ୍ଲାପରି । ମরার মতন କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।] ୨ । ମୁମୂର୍ଷୁ—2. मरासा Dying. [ଉ—ମଲ୍ଲୁ ନାହିଁ ଓ ମଲ୍ଲାପରି ହେଲୁ ନାହିଁ । ଭଣ]

ମଳାପସାରକ—ସଂ.ବଣ (ମଳ+ଅପ+ସୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଯାହା Malāpasāraka ମଳ (ମଇଳା, ପାପ ଦାଗ) ଦୂର କରେ—(ମଳାପହ, ମଳାପସାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Removing impurities [ମଳାପସାରିକା, ମଳାପହା—ସ୍ତ୍ରୀ] or sin or stains.

ମଳାବରୋଧ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମଳରୋଧ (ଦେଖ)
Malābarodha Malarodha (See).

ମଳାବରୋଧକ—ସ. ବଣ—ମଳ ରୋଧକ (ଦେଖ)
Malābarodhaka Mala rodhaka (See)
(ମଳାବରୋଧୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ମଳାବରୋଧିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମଲା ବାନ୍ଧି ଶୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମଣ୍ଡଳ)—କୁଣ୍ଡଳପରି ଦେହକୁ Malā bandhi soibā ଗୋଲ କରି ଶୋଇବା (ଯଥା—ସାପ, কুণ্ডলীপাকিয়ে শোয়া ଡେଙ୍ଗୁଣୀ ପୋକ)—To lie coiled चक्करदेकरसोना up (said of a snake etc).

ମଲା ମ(ମୁ)ର(ରୁ)କୁଟିଆ-ଦେ· ବଣ (ସଂ. ମୃତ+ମର୍କଟ)—ମୁରୁକୁଟିଆ Malā ma(mu)r(ru)kutia (ଦେଖ)—Murukutiā রোগা, মড়ারআকার दुबलापतला [See].

ମଲା ମର(ରୁ)ଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସଦରର)—ଅନାବୃଷ୍ଟିଜନିତ ଶସ୍ୟହାନି—Malā mara(ru)rdi Failure of crops due to drought. শুকো (ଉ—×××ଥିଲୁ ମଲ୍ଲା ମରଡ଼ିରେ ଭିଡଥ ବାବଦକୁ ବହୁ सौदी ଖର୍ଚ୍ଚ××ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।)

ମଲା ମର(ରୁ)ଡ଼ିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ମୁରୁକୁଟିଆ (ଦେଖ)
Malā mara(ru)rdiā 1. Murukutiā (See)
মরারমতন ୨ । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ—2. Famine-stricken. सौदीया ୩ । ଖାଇବା ପାଇଁ ନ ପାଇ ଶୀର୍ଣ୍ଣ; ଅନାହାରକ୍ଳିଷ୍ଟ—3. Hunger-stricken; famished.

ମଳାମଳା—ଦେ. ବଣ—୧ । (ସ. ମଣ୍ଡଳ) ଚକାକାର ବହୁତଗୁଡ଼ିଏ ସମନ୍ବିତ Malāmalā —1. In circles; in patches. ୨ । (ସ. চাকাচাকা ମଳିନ) ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ—2. Cloudy; overclouded. चकेत्ता चकेत्ता [ଉ—ଦିନକୁ ମଳାମଳା ଦିଶିଲା ଚନ୍ଦ୍ରମା, ନାଥ ବୋଲେ ପୂତା କେ । ସିଦ୍ଧ ଗଣ୍ଡ ଫଳ—ଜନାକରନ ।] ଦେ.ବି—ମଦା ମଦା;ଚକା ଚକା ଦାଗମାନ—Circular-patches. [ଯଥା—ତା ଦେହସାରା ଯାକୁ ମଲା ମଲା ମାଡ଼ ଗଲାଣି ।] ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଚକ୍ରା ଚକା ଦାଗ ମାଡ଼ିବା ପ୍ରକାରେ—In circular patches.

ମଲାମଲି—ଦେ. ବି (ସ. ଦଳନ, ମର୍ଦ୍ଦନ)—୧ । ବହୁବାର ମଳିବା Malāmali କ୍ରିୟା; ଦଳାଦଳ;ଘଷାଘଷି—1. Act of trampling; crushing or rubbing. ୨ । ବହୁତ ତୋଷାମଦ—2. Much flattering. दलामला मलामली

ମଲା ମାଇଲା କାଳ—ଦେ. ବି - ଅତି ସଙ୍କଟମୟ ସମୟ; ଯେଉଁ ସମୟରେ Malā māilā kāla ଲୋକେ ବ୍ୟାଧି ଓ ଉପବାସରୁ ମରୁଥାଆନ୍ତି—আকাল A time of great distress; a time of high अकाल mortality (due to famine, pestilence contagionse disease war).

ମଲା ମୁର୍ଦ୍ଦାରିଆ—ଦେ. ବଣ—ମୁର୍ଦ୍ଦାର ପରି ଅତି ଶୀର୍ଣ—
Malā murddariā Emaciated and lean like মরকুটে मरासा a corps..

ମଳାୟନ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମଳ+ଆୟନ)—ପେଟ ମଧ୍ୟରୁ Malāyana ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରକୁ ମଳ ଆସିବାର ବାଟ—The rectum (M. W).

ମଲାର—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଲ୍ଲାର)—ମଲ୍ଲାର (ଦେଖ)
Malāra Mallāra (See)

ମଳାଶାଶୁ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମାତୁଳ ଓ ଶ୍ୱଶ୍ରୂ)—ମାଇଁଶାଶୁ; ଅପଣା Malāsāsu ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ମାଇଁ—The maternal মামাশাশুড়ী, মাসশাশুড়ী मामीशास uncle's wife of one's husband or wife.

ମଳାଶୁର—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସ ମାତୁଳ+ଶ୍ୱଶୁର)—ଅପଣା ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ବା Malāsura ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ମାମୁ—The maternal uncle of মামাশশুর मामासमुर one's husband or wife. (ମଳାଶଶୁର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଲା ସାପ—ଦେ. ବି—୧ । ମୃତ ସର୍ପ—1. A dead snake. ୨ । Malā sāpa (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଲୋକ—2. (figura- মরা সাপ मरा साप tive) One who is not useful in any way.

ମଲା ସାପ ବେକରେ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—Malā sāpa bekare pakā(ke)ibā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ মরাসাপ গলায় ফেলা ଅପମାନ ଦେବା—(figurative) मरा साप गलामे डालना To insult a person.

ମଲା ସାପ ବେକରେ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. ଇଡ—୧ । ଅକର୍ମଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର Malā sāpa bekare bāndhibā ଭରଣ ପୋଷଣ ଭାର ଗ୍ରହଣ

ମরা সাপ গলায় বাঁধা **मडा साप गलामे बाँधना** କରିବା—
ମଲ୍ଲ ସାପ ବେକରେ ଗୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ To undertake the maintenance of a lazy person. ୨ । ଅନ୍ୟ
ମଲ୍ଲ ସାପ ବେକରେ ଲଦିବା
ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଭରଣ ପୋଷଣର ଭାର ଅର୍ପଣ କରିବା—2. To lay upon another the burden of maintaining a useless person. ୩ । ନିଜର ବାଳୁତ ବିଧବା ଓ ପୁତ୍ର ବିନାଶର ବା ଅପୁତ୍ର ବଧୂର ଭରଣ ପୋଷଣ ଭାର ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଗ୍ରହଣ କରିବା—3. To be burdened with the duty of maintaining one's child-widow-daughter or issueless daughter-in-law.

ମଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଳ)—୧ । ଗାତ୍ର ମଳ; ଦେହ ଉପରେ
Ma**l**i ଜମିଥିବା ମଇଳାର ସ୍ତର—1 A layer of dirt on the
মলি, মলা body. [ଉ—ଜଳେ ସ୍ନାନ କଲେ ଦେହୁ ମଳି ଛାଡ଼ିଯାଏ—
मल प୍ରାଚୀ.ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।] ୨ । ମଇଳା—2. Filth. ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମଳିନ)—ମଳିନ; ମଳଯୁକ୍ତ—Dirty; filthy.

ମଲ୍ଲି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଲ୍ଲୀ)—୧ । ମଲ୍ଲୀଫୁଲ—1. Jasminum
Mali Samback (Kirtikar); jasmine. ୨ । ମଲ୍ଲୀନାମ୍ନୀ
বেল্, মল্লিকা ফুল ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକନାମ—2. Name for calling
चम्बा; मुग्रा; वेला a woman named Malli. ଦେ. ଅ—
(ମଲ୍ଲ ମଲ୍ଲି—ଅନ୍ୟରୂପ) (ମରିବା କ୍ରିୟାର ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ
मलु मलुम **मरगये** ଭୂତକାଳର ଆକାର; ଅବ୍ୟୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—
୧ । (ପ୍ରାଚୀନ କବିମାନଙ୍କ) ବର୍ଣ୍ଣିତ କାମକ୍ରୀଡ଼ା କାଳରେ ରସିକାର ମୁଖରୁ ବାରଂବାର ନିଃସୃତ ବାକ୍ୟ—1. An expression said to repeatedly issue from the mouth of a young woman during coition. (ଉ—ହାଁ ହାଁ ହୁଁ ହୁଁ ନା ନା ମଲି ଇଷି ଭାଷାକୁ କସ ଭୁଲାଇବ । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।) ୨ । ପୀଡ଼ାସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ—2. (interjection) Oh ! I am dying. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଳ ସ୍ଥାନରେ ଲ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ମଳି; ମଇଳା—Dirt.

ମଳିଆ(ହା)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମଳିନ)—ମଳଯୁକ୍ତ; ମଇଳା—
Ma**l**iā(hā) Dirty; filthy.
ময়লা (ଉ—ମେଇଛ ପ୍ରାଏକ ହସେ ନୃହଇ ମଳିଆ । ପ୍ରାଚୀ
मैला ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।)

ମଲ୍ଲିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଭୁବନେଶ୍ୱର ନିକଟସ୍ଥ କପିଳେଶ୍ୱର ମହା-
Maliā ଦେବଙ୍କ ମାଳ ସେବକ—1. The flower sup-
জলা plying Sebakas of the Śiba at Kapi-
दलदल **l**eśwara (near Bhubaneśwara). ୨ । ପାଣିର ସୋତି—2. A marsh; a long strip of water; a long fen. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ—ପିଙ୍ଗଳ ଚକ୍ଷୁ ଓ ତାମ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ କେଶ ବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—A person with brown eyes and reddish hair.

ମଳିକ—ଦେ. ବି (ଅ. ମଅଲ୍ଲକ, ମଲ୍ଲିକ=ଅନ୍ତଃପୁର ରକ୍ଷକ)—
Ma**l**ika ୧ । ଚଉକିଦାର ବା କଣ୍ଡରାମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି—
मल्लिक 1. The family title of Kandarās (a low caste of hereditary watchm (ଉ—ଧୋବା ମଳିକ; ସଖାଳ କରନ୍ତି ନୂଆ ହଳିକ । ଚଗ ।) ୨ । (ଅ.
मालिक; मलिक ମଳିକ=ରାଜା—M.W) ଗ୍ରାମର ଅଧିକାରୀ;ଗ୍ରାମର ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. The headman of a village. ୩ । ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ଉପାଧି ବିଶେଷ—3. A family-title of Śūdras.

ମଲ୍ଲି(ଲ୍ଲି) କଢ଼ି(ଢ଼ି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଲ୍ଲୀ ବା ମଲ୍ଲିକା ଓ କଳି)—
Mali(lli) kar**dh**i(r**dh**i) ୧ । ମଲ୍ଲୀଫୁଲ କଢ଼ି ପରି ଗୋଟି-
[ମଲ୍ଲିକାକଢ଼ି(ଢ଼ି)—ଅନ୍ୟରୂପ] ଗୋଟିକିଆ ରୁପାର ବା ସୁନାର
মল্লিকাকুঁড়ী ଗୋଲକ ମାଳରୂପେ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଥିବା ଅଳଙ୍କାର (ଏହା
बेलाकीकुँढी ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ଜୁଡ଼ାରେ ଗୁଡ଼ିଆ ଯାଏ)—
1. A string of gold or silver balls resembling Jasmine-buds and used as a tape (tied round the
বেলারকলী chignon). ୨ । ମଲ୍ଲୀପୁଷ୍ପର କଳି—2. Jasmine-
वेलेकीकली bud. ୩ । ତଳ କାନର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—
3. An ornament for the lower part of the ear. (ଉ—କେ ବୋଲେ ଏ ଚନ୍ଦ୍ରମଲ୍ଲୀକଢ଼ି କୋହେ, ଶୋଭନ୍ତି ତନ୍ତ୍ର କର୍ଣ୍ଣପାଳି ସେଯେ ସ୍ନେହେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ମଲ(ଲ୍ଲ)ଙ୍ଗ(ଙ୍ଗି)—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ସରୁଆ ଡଙ୍ଗା—
Ma**l**i(li)ṅga(ṅgi) A kind of narrow country
বালাম **ठकठकिआनाव; मल्हनी** boat or canoe.

ମଳି ଚମ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଳ+ଚର୍ମ—ମନୁଷ୍ୟର ଦେହର ଉପରେ
Ma**l**i chama ଥିବା ଖୁବ୍ ପତଳା ଚମ (ଯାହା ଉପରେ ଦେହର
মরামাস ମଳି ବସିଯାଏ)—The epidermis; cuticle;
पोस्तीन; उपरकीखाल scarf skin; the thin outer layer of skin. [ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟ ଦେହର ଅସଲ ଚମଡ଼ା ଉପରେ ଏକ ପରସ୍ତ ଖୁବ୍ ପତଳା 'ମଳିଚମ' ଅଛି । ସେ ମଳିଚମ ଛିଡ଼ିଗଲେ କଷ୍ଟ ବୋଧ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହି ମଳିଚମ କ୍ରମଶଃ ଦେହରୁ ନାଶ ହୋଇ ଛାଡ଼ିଥାଏ ଓ ନୂଆ ଚମ ବାହାରୁଥାଏ ।]

ମଳି ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେହରୁ ବା ବସ୍ତୁରୁ ମଳି ସଫା
Ma**l**i chhar**d**ā(r**d**e)ibā କରିବା—To cleanse or
মলাতোলা remove dirt from the body or from
मैलछुडाना anything.

ମଳି ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଜମିଥିବା ମଳି
Ma**l**i chhār**d**ibā ପରିଷ୍କାର ହେବା—The cleansing
ময়লাছাড়া or removal of dirt from a thing
मैलछूटना ଦେ. କ୍ରି—ନିଜ ଦେହର ମଳି ତ୍ୟାଗ କରିବା—To part with the dirt of one's body. [ଦ୍ର—

ଅଛ କୃପଣ ଲୋକଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଲୋକେ କହନ୍ତି, ସେ ଏଡ଼େ କାର୍ପଣ୍ୟ ଯେ, ତା ଦେହରୁ ଝାଡ଼ିଲେ ମଳ ଖସିବ ନାହିଁ ।]

ମଳ(ଳ)ଚ୍ଛିଅ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସ. ମ୍ଳେଚ୍ଛ)—୧ । ଅପରିଷ୍କାର; ମଳଯୁକ୍ତ; ମଇଳା—1. Dirty; filthy. ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହ ଓ ବସ୍ତ୍ରାଦ ମଳଯୁକ୍ତ—2. (a person) With dirty body and clothes. ୩ । ଅତି କୃପଣ—3. Very niggardly. ୪ । ଅପରିଷ୍କୃତ (ବସ୍ତ୍ର)—4. Soiled or unclean (cloth).
Mali(la)chhiā
ମଇଳା
मलेच्छा
ମଳ(ଳ)ଚ୍ଛେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ
ମଳ(ଳ)ଛୀ

ମଳଣ—ଗ୍ରା. ବଣ (ସ. ମଳିନ)—ମଳି ନ (ଦେଖ)
Maliṇa ମଳିନ मलिन Malina [See].

ମଳିଦା—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମଲୀଦହ୍; ତୁଲ. ସ. ମର୍ଦ୍ଦିତ ଓ ମଳିତ)—କାଶ୍ମୀର ଦେଶ ଜନ୍ମିତ ମେଷ ଲୋମର ବସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—Felt. [ଦ୍ର—ଏ ଲୁଗା ବୁଣାଯିବା ପରେ ଏହାକୁ ଦଳମଳ ଘନ ଓ କୋମଳ କରାଯାଏ—ହି, ଶ ।]
Malidā
मलीदा
मलीदा

ମଳ ଧୂଳି—ଦେ. ବ (ସ. ମଳ ଓ ଧୂଳି)—୧ । ଧୂଳିମଳ; ମଳ ଓ ଧୂଳି—1. Dirt and dust. ୨ । ମଇଳା—2. Filth; dirt. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଳେ ମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ—3. The slightest doubt; any particle of doubt. (ଯଥା—ତା କଥାରେ ମଳ ଧୂଳି ନାହିଁ ।)
Mali dhūli
धूलामला
मैलऔरधूली; मैलापन

ମଳିନ—ସ. ବଣ (ମଳ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ)—୧ । ମଳଯୁକ୍ତ; ମଇଳା; ମଳଥିଆ—1. Filthy; dirty; foul. ୨ । ବିବର୍ଣ୍ଣ; ମ୍ଳାନ; ତେଜୋହୀନ; ଫିକା—2. Pale; wan. (ଦ୍ର—ବେଶମଭେଷ ଅତାପର, ମଳିନ ମୁଖ କମଳ, ଶଶି ପଡ଼ିଲାର ପରି ଦିଶି । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୩ । ଦୂଷିତ; କଳଙ୍କିତ—3. Stained; corrupted; spoiled. ୪ । ପାପଯୁକ୍ତ; ପାପୀ—4. Sinful; sinning. ୫ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—5. Black. ୬ । ନିତ୍ୟ ନୈମିତ୍ତିକ କ୍ରିୟା ତ୍ୟାଗୀ—6. One who has forsaken the performance of the prescribed daily rites. ସ. ବ—୧ । କଳଙ୍କ-1. Stain. ୨ । ପାପ—2. Sin. ୩ । ପାଶୁପତ; ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ସାଧୁ, ଯେଉଁମାନେ ମଳିଆ ଲୁଗା ପିନ୍ଧନ୍ତି—3. A class of anchorites who wear dirty cloth. ୪ । ଘୋଳ ଦହି(ହି. ଶ)-4. Churned sour milk. ୫ । କୃଷ୍ଣାଗୁରୁ (ହି. ଶ)—5. Black agallochium. ୬ । ତାଜା ଗାଈଦୁଧ (ହି. ଶ)—6. Fresh cow's milk. ୭ । ହଂସ (ହି. ଶ)—7. Swan. ୮ । ବେଣ୍ଟ (ହି. ଶ)—8. Handle of a weapon. ୯ । ଦୋଷ (ହି. ଶ)—9. Defect; blemish. ୧୦ । ରତ୍ନର ଫିକା ପଣ ଓ ଧୂମ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଦୋଷ (ହି. ଶ)—10. Paleness and smokiness of gems. ଦେ. ବ—ମ୍ଳାନ ଭାବ; ମଳିନତା—Paleness. (ଦ୍ର—ତଦନ୍ତ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ଭୂମି କାଇଁବ ବିଶ୍ୱାସ ତୋଷ କରେ ସବୁ ମନ, ପଦ୍ମଙ୍କ ପ୍ରକାଶ ପରି ସ୍ୱମାଭ ମଳିନ । ଉଙ୍କ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।)
Malina
(ମଳିନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମଳିନତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବ (ମଳିନ+ତା, ତ୍ୱ)—ମାଳିନ୍ୟ; ମ୍ଳାନତା—Filthiness; paleness.
Malinatā(twa)

ମଳିନ ବଦନ—ସ. ବ. (କର୍ମଧା)—୧ । ମ୍ଳାନ ମୁଖ—1. Pale face; sad face. ୨ । କୃଷ୍ଣ ମୁଖ—(ମଳିନ ମୁଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Black face. ୩ । ମଳ ଯୁକ୍ତ ମୁଖ—3. Unclean or filthy face. ୪ । (ବହୁବ୍ରୀହି)ବାନର; ପୋଡ଼ାମୁହାଁ ବାନର—4. The black-faced monkey. ୫ । ପ୍ରେତ—5. Goblin; ghost. ୬ । ଅଗ୍ନି—6. Fire. ୭ । ବଳଦର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼—7. The tail of a bullock. ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ମ୍ଳାନମୁଖଯୁକ୍ତ—1. Pale-faced. ୨ । କୃଷ୍ଣ ମୁଖ ଯୁକ୍ତ—2. Black-faced. ୩ । ଯାହାର ମୁଖ ମଳଯୁକ୍ତ—3. Having a dirty face. ୪ । କ୍ରୂର; ଖଳ (ହି. ଶ)—4. Wicked; wanton.
Malina badana
ମଳିନ ବଦନା } ସ୍ତ୍ରୀ
ମଳିନ ମୁଖୀ

ମଳିନ ବସନ—ସ. ବ (କର୍ମଧା)—ମଳିଆ ଲୁଗା—Dirty cloth.
Malina basana
(ମଳିନ ବସନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବଣ ପୁଂ(ବହୁବ୍ରୀହି)—ମଳିନ ବସ୍ତ୍ରଧାରୀ—Wearing soiled cloth.

ମଳିନ ବାସଃ—ସ. ବ (କର୍ମଧା; ମଳିନ+ବାସସ୍)—ମଇଳା ଲୁଗା—Soiled cloth.
Malina bāsaḥ

ମଳିନ ବାସାଃ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି: ମଳିନ+ବାସସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମଳିନ ବସ୍ତ୍ରଧାରୀ—Wearing a soiled cloth.
Malina bāsāḥ

ମଳିନା—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଳିନ+ଆ)—ମଳିନର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Feminine of Malina. ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ରଜସ୍ୱଳା ସ୍ତ୍ରୀ (ହି. ଶ)—1. Menstruated woman. ୨ । ନାଲି ଖଣ୍ଡ; ଗୁଡ଼ (ହି·ଶ)—2. Red sugar. ୩ । ଭେଙ୍ଗା ବାଇଗଣ (ହି· ଶ)—3. Solanum Nigrum.
Malinā

ମଳିନାମ୍ବୁ—ସ· ବ. (କର୍ମଧା)—ମସୀ; କାଳି—Ink.
Malināmbu

ମଳିନିମା—ସ. ବ (ମଳିନ+ଭାବାର୍ଥେ. ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମଳିନତା (ଦେଖ)—Malinatā (See)
Malinimā

ମଳିନୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଳ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ରଜସ୍ୱଳା ସ୍ତ୍ରୀ—A woman in her menses.
Malinī
(ମଳିମ୍ଲୁଚା, ମଳିମ୍ଲୁଚୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଲ୍ଲ(ଲ୍ଲି) ଫୁଲ—ଦେ. ବ—୧ । ମଲ୍ଲୀ ନାମକ ଗଛର ଫୁଲ—1. Flower of Jasmine. ୨ । (ବର୍ଣ୍ଣିଆ ଶବ୍ଦ) ମୁଣ୍ଡର ଜୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ମଲ୍ଲି ଫୁଲ ଆକାରର ସୁନାର ବା
Mali(lli) phula
बेल फूल

बेला फुल ରୁପାର ଫୁଲ ବା ଅଳଙ୍କାର—2. Gold or silver ornaments resembling Malli flowers worn on the chignon.

ମଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମର୍ଦ୍ଦ୍ ବା ମୃଦ୍ ଧାତୁ; ପା. ମଦ୍ଦନ)—
Maḷibā ୧ । ଚଟକିବା; ଦଳିବା; ମର୍ଦ୍ଦିବା—1. To thresh;
मला to crush. ୨ । ଘଷିବା—2. To rub. ୍ଉ—
रौंदना, मलना କମ୍ବୁ କଣ୍ଠୀ କାନ୍ତ ଭୁଜ କଣ୍ଠେ ଚଳେ କରେ କେତ୍ର-ଯୁଗ ମଳ । ଗ୍ରନ୍ଥାନାଥ ପାବଂଗ ।) ୩ । ଚିପିବା—3. To press. ୪ । ମାଜିବା—4. To scour. (ଯଥା—ବାସନ ମଳିବା ।) ୫ । ଲୁଗାରେ ବା ହାତରେ ଲୋତକ ଯୁକ୍ତ ବା ନିଦ୍ରାଳୁତ ଆଖିକୁ ଦଳିବା—5 To wipe or rub off the tears or sleepiness from (the eyes).

ମଳିବା ମଚକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଏକାର୍ଥ ସହଚର)—ମଳାମଳ କରିବା;
Maḷibā machakibā ଉତ୍ତମରୂପେ ଦଳିବା—To crush.
(ମଳିବା ଚକଟିବା, ମଳିବା ମକଚିବା, ମଳିବା ଦଳିବା, ମଳିବା ମକ୍ଛିବା
दलामला **मलना मसकना** —ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଳି ମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ସ. ମଳିନ+ମୁଣ୍ଡ)—୧ । ମଳଯୁକ୍ତ ମସ୍ତକ;
Maḷi muṇḍa ମଳମୟ ମସ୍ତକ—1 Filthy head. ୨ । ମଳ-
मयला माथा ଯୁକ୍ତ କେଶ ଥିବା ମୁଣ୍ଡ—2. A head with
मैला शिर dirty hair. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତି ଗରିବ ବ୍ୟକ୍ତି—3. (figurative) Indigent person.

ମଳି ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ ପୁଂ—୧ । ଅପରିଷ୍କୃତଦେହ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Maḷi muṇḍā 1. Unclean (person); nasty or
(ମଳି ମୁଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) filthy. ୨ । ଅପରିଷ୍କୃତ କେଶ (ବ୍ୟକ୍ତି)
(ମଳି ମୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) —2. (a person) With uncleansed
गरीब or filthy hair. ୩ । ଅତି କୃପଣ—3. Very
दुखिया miserly. ୪ । ଅତି ଗରିବ—4. Indigent.

ମଳିମ୍ଳୁଚ—ସ. ବି (ମଳିନ୍+ମ୍ଳୁଚ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)
Maḷi mlucha ୧ । ମଳମାସ—1. Intercalary month ୨ । ଅଗ୍ନି—2. Fire. ୩ । ବାୟୁ—3. Air. ୪ । ଚୋର—4. Thief. ୫ । ପଞ୍ଚ ଯଜ୍ଞକାରୀ ଗୃହସ୍ଥ (ହ୍ବ. ଶ)— 5. A householder who regularly performs the daily offerings enjoined in the sastras.

ମଳିଷ୍ଠ—ସ ବିଣ (ମଳ+ଇଷ୍ଠ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ)—୧ । ଅତି ମଳଯୁକ୍ତ—
Maḷishṭha 1. Very filthy. ୨ । ଅତି ମଳିନ—
(ମଳିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ମଳିଷ୍ଠତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Very pale.

ମଳୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମଳ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ମଳଯୁକ୍ତ—
Maḷī 1. Full of impurities; filthy; dirty.
(ମଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ—2. Black.

ମଳୀମସ—ସ. ବିଣ (ମଳ+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ ଈମସ;ନିପାତନ)—୧ । ମଳିନ—
Maḷīmasa 1. Pale. ୨ । ମଳ ଦୂଷିତ—2. Filthy; dirty; befouled. ସ. ବି—୧ । ଲୌହ—1. Iron. ୨ । ମଳମାସ—2. Intercalary month. ୩ । ପାପ (ହ୍ବ. ଶ)—3. Sin.

ମଳୀୟାନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମଳ+ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ ଈୟସ୍; ୧ମା. ୧ବ.)-
Maḷīyān ୧ । ଅତି ବିବର୍ଣ୍ଣ—1. Very pale. ୨ । ଅତି
(ମଳୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ମଳଆ—2. Very filthy.

ମଳୁ—ଦେ. ବି—(ସ. ମଳ=ବାତ, ପିତ୍ତ ଓ କଫ)—୧ । ପୀଡ଼ାଗ୍ରସ୍ତ
Maḷu ରୋଗୀ **मरीज** ବ୍ୟକ୍ତି; ରୋଗୀ—1. A sick person. [ଉ—ମଳୁ ପଥ୍ୟ ଔଷଧ ନ ଖାଇଲା ପ୍ରାୟେ, ଅମୃତ ବଚନକୁ ନ ସେବିଲେ ସ୍ୱୟେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ.ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।] ୨ । ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ଚିକିତ୍ସାଧୀନ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A patient. [ଉ—ମଳୁ ଲୋଭୁଥିଲା ପଇଡ଼ପାଣି, ବଇଦ ବୋଇଲା ପି ଛୋଡ଼ାଣି । ଢଗ ।]

ମଳୁଆଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସାଜଘର) ଅ—ମଳା (ଦେଖ)
Maḷuāṇi Maḷā (See)

ମଳୁକ—ସ. ବି—(ମଳ+ବଶିଷ୍ଟାର୍ଥେ ଉକ)—୧ । ଉଦର; ପେଟ
Maḷuka (ହ୍ବ. ଶ)—1. Belly. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ପଶୁ—2. A kind of beast.

ମଳୁକୁ(ଖୁ)ଟି—ଦେ. ବି—ମଳକୁଟି (ଦେଖ)
Maḷuku(khu)ṭi Maḷakuṭi (See)

ମଳୁଖ—ଦେ. ବି—(ଭୁଲନା କର ସ. ମଳ=ନୈବେଦ୍ୟର ଅବ-
Maḷukha ଶିଷ୍ଟାଂଶ)—୧ । ଖୁଦ ବଛା ହୋଇଥିବା ମୋଟ
गोटा चाल ଚାଉଳ—1. Whole rice from amongst
बढ़िया चावल which rice particles or broken rice have been sifted or picked out. ୨ । ଅଟାକୁ ଚାଲୁଣିରେ ଚଲାଇବା ପରେ ଯେଉଁ ଚୁଣି ଚାଲୁଣିରେ ରହି ଯାଏ; ଚୋକଡ଼—2. Refuse of flour left after being sifted in a sieve; bran. ୩ । କୁଟା ଧାନକୁ ଚାଲୁଣିରେ ଚଲାଇ କୁଲାରେ ପାଛୁଡ଼ିବା ପରେ ଯେଉଁ ଗୋଟା ଚାଉଳ ଓ ତାହା ସଙ୍ଗେ ମିଶି ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଧାନ ରହି ଯାଏ—The whole rice mixed with unhusked grains of paddy left in the winnowing fan after the fine rice is separated from them. [ଉ—ଅରୁଆ ଚାଉଳରେ ମିଶି ଥିବା ଧାନମାନଙ୍କୁ ବାଛି ଦେଲେ ଯେଉଁ ଗୋଟା ଚାଉଳମାନ ରହେ ତାହାକୁ ଅଖଣ୍ଡ କହନ୍ତି] ୪ । ମଣ୍ଡାପିଠା ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଇଁ କୁଟା ଯିବା ବତୁରା ଚାଉଳର ଚୂନାକୁ କୁଲାରେ ପାଛୁଡ଼ିଲେ ଯେଉଁ ଗଦଡ଼ ଅଂଶ ବାଛ ରହି ଯାଏ, (ଏହାକୁ ଚୂନା ମଳୁଖ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ।)—4. The unpowdered particles of rice which remain after winnowing the powder of moistened rice pounded for preparing Maṇḍā cake

ମଳୁଖ ମାଳ(ଲି)—ଦେ. ବି—ମଳୁଖ ଗୁଡ଼ିକୁ ସୂତାରେ ଫାସଦ୍ୱାରା
Malukha māla(li)-ଗାଙ୍କ ଛଅର କରାଯିବା ମାଳ ବା ହାର-- ଗোটা চালের মালা Garland made by stringing together grains of whole rice in nooses. [ଦ୍ର—ଏହା ଦେବପ୍ରତିମାଙ୍କୁ ଲାଗି କରାଯାଏ ।]

ମଳୁ(ଲୁ)ଳ—ଗ୍ରାଦେ.-(ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—
Malu(lu)la A kind of cloth.

ମଳେଇ—ଦେ.ବି—୧ । ଗାଈର ବାଛୁରୀ ମରି ଗଲେ ତାକୁ ଲୁଣ ଚଟାଇ
Malei ବା ଅନ୍ୟ ଗାଈର ବାଛୁରୀ ଲଗାଇ ତା ଠାରୁ ଦୁଧ ଦୁହିଁବା— 1. The act of milking a cow (whose calf is dead) by making it lick salt or by engaging another calf. ୨ । ମଳେଇ ଗାଈ (ଦେଖ)—2. Malei gāi (See) ୩ । ମରେଇ (ଦେଖ)—3. Marei (See). ଗ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗୋରୁ ମଇଁଷିଙ୍କ ଗୋବର ଓ ମୂତକୁ ବିଲରେ ସାରରୂପେ ସଞ୍ଚାରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗୋରୁ ବା ମଇଁଷି ପଲଙ୍କୁ ନେଇ କ୍ଷେତ୍ରସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବିଲରେ ରାତିରେ ଗଉଡ଼ ପକାଇବା—The system of confining or stalling a herd of cattle or buffaloes in a field for the night so that their dung and urine left in the field will act as manure. [ଦ୍ର—ଏଥିପାଇଁ କ୍ଷେତ୍ରସ୍ୱାମୀ ଗଉଡ଼ଙ୍କୁ କିଛି ଅର୍ଥ ଦିଅନ୍ତି ।] ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି ଓ ବିଣ—ତଇଲା (ଦେଖ) —Tailā (See)

ମଳେଇ—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ବାଲାଇ)—ସରଢ଼; ସଗାକୃତ ଦୁଧସର—
Malei রাবড়ী, মালাই Milk made thick over fire; मलाइ, मलाई thickened cream.

ମଳେଇ ଗାଈ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଗାଈର ବାଛୁରୀ ମରି ଯିବାରୁ ତାକୁ
Malei gāi ଲୁଣ ଚାଟିବାକୁ ଦେଇ ଅଥବା ତା ଠାରେ ଅନ୍ୟ
बिना बाछरूकी गाय ଗାଈର ବାଛୁରୀ ଲଗାଇ ତାଠାରୁ ଦୁଧ ଦୁହାଁଯାଏ—A cow milched by making her lick salt when her calf is dead or by employing another cow's calf to suck, to induce her to give milk.

ମଳେଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୃଦ ଧାତୁ=ମର୍ଦ୍ଦନ; ସଂ. ଦଲ. ଧାତୁ;
Maleibā ଦଳନ)—୧ । ମଳିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ— मलान दलान 1. Causative of Malibā. ୨ । ମୃତବତ୍ସା मलवाना ଗାଈକୁ ଲୁଣ ପ୍ରଭୃତି ଚାଟିବାକୁ ଦେଇ ବା ଅନ୍ୟ ବାଛୁରି ଲଗାଇ ତା ଠାରୁ ଦୁଧ ଦୁହିଁବା—2. To milk a cow whose calf is dead, by giving her a lump of salt to lick or by engaging another calf to suck.

ମଲ୍ଲ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଧାରଣ କରିବା—1. To hold. ୨ ।
Mall (root) ପିନ୍ଧିବା—2. To wear; to put on.

ମଲ୍ଲ—ସଂ. ବି (ମଲ୍ଲ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବାହୁଯୋଦ୍ଧା; ମାଲ;
Malla ପହଲ୍‌ୱାନ୍; ଯେ କୁସ୍ତି ବା ଦଙ୍ଗଲ କରେ—1. A wrestler; an athlete; a boxer. ୨ । କପୋଳ; ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳ; ଗାଲ—2. Cheek; the cheek and temple (Apte). ୩ । ମାଳା—3. Wreath; necklace; garland. ୪ । ପାନପାତ୍ର—4. A drinking vessel; cup (Apte). ୫ । ମଲ୍ଲଭୂ; ମାଲବାର ଦେଶ—5. The Mālabāra country. ୬ । ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ—6 Name of a mixed caste born of an outcaste Kshatriya by a Kshatriya woman. [ଦ୍ର—ମଲ୍ଲ ନାମକ ପ୍ରାଚୀନ ଜାତିର ନାମ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଦେଶର ଓ ରାଜାଙ୍କର ନାମ ମହାଭାରତରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ମନୁସଂହିତାରେ (୧୦।୨୨)ରେ ମଲ୍ଲ ଜାତି ବ୍ରାତ୍ୟ ବା ସଂସ୍କାରଚ୍ୟୁତ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଥିବାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ପରେ ମଲ୍ଲ ଜାତି ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଲିଚ୍ଛବି ଜାତିରେ ମିଳେ । ଏମାନେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଯୁଦ୍ଧରେ ଖୁବ୍ ନିପୁଣ ଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଯୁଦ୍ଧକୁ ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ କୁହାଯାଏ । ମଲ୍ଲମାନେ ଶସ୍ତ୍ରବୃତ୍ତି, ଦ୍ୟୂତାସକ୍ତି, ପାନାସକ୍ତି ଓ ରଜୋଗୁଣ ପ୍ରଧାନ ଥିବା ମନୁ ସ୍ମୃତି (୧୨।୪୫)ରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ମୁଲତାନ (ମଲ୍ଲସ୍ଥାନ), ମଲବାର, ମାଳବ ଆଦି ସ୍ଥାନର ନାମରୁ ସେଠାରେ ମଲ୍ଲମାନେ ପୂର୍ବେ ବାସ କରୁଥିବା ଅନୁମିତ ହୁଏ । ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣରେ ମଲ୍ଲ ଜାତିକୁ ଲେଟପିତା ଓ ତୀବରୀମାତା ଓ ପରାଶର ସ୍ମୃତିରେ ଭୂନକାର ପିତା ଓ ଚର୍ମକାରୀ ମାତାଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତି ବୋଲି ଯାଇଅଛି ।] ୭ । ନୈବେଦ୍ୟର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ—7. The remnant of an oblation (Apte). ୮ । ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ (ହି. ଶ)—8 A kind of fish. ୯ । ଉତ୍ତରଦେଶ ଜନପଦସ୍ଥ ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶ (ହି. ଶ)—9. Name of an ancient country. ୧୦ । ଦୀପ (ହି. ଶ)—10. Lamp. ସ. ବିଣ— ୧ । ବଳିଷ୍ଠ—1. Strong; robust. ୨ । ଉତ୍ତମ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Good; excellent. ଦେ. ବି (ସ.
मल काडा ବଳୀୟ)—୧ । ମଲ (ଦେଖ)—1. Mala (See) ୨ । ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ମଲ୍ଲ—2. Gobarddhana Malla, the husband of Chandrābali. [ଉ—ଚଳଲେ ବଦନ ମିଳଲେ ଯାଇଁ ମଲ୍ଲ ନଗର—ଅଭିମନ୍ୟୁ ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।]

ମଲ୍ଲକ—ସ. ବି (ମଲ୍ଲ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଦୀପ (ହି. ଶ)—
Mallaka 1. A lamp vessel (Apte). ୨ । ଦୀପରୁଖା; ଦୀପବୃକ୍ଷ (ହି. ଶ)—2. A lampstand (Apte). ୩ । ନଡ଼ିଆ ସଢ଼େଇରେ ନିର୍ମିତ ପାତ୍ର (ହି. ଶ)— 3. A cup made out of cocoanut shell (Apte). ୪ । ଦାନ୍ତ (ହି. ଶ)—4. Tooth.

୫ । ପାତ୍ର; ବାସନ (ହ୍ରୁ. ଶ)—5. Cup; utensil. ୬ । ଡବାର ସମ୍ପୁଟ (ହ୍ରୁ. ଶ)—6. The lid of a box or case. ୭ । ଏକପ୍ରକାର ମଲ୍ଲୀଫୁଲ—7. A kind of jasmine.

ମଲ୍ଲ କ୍ରୀଡ଼ା—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମଲ୍ଲମାନଙ୍କର କୁସ୍ତି ଖେଳ— Malla krirdā 1. Athletic feats. ୨ । ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ— 2. Wrestling; boxing.

ମଲ୍ଲଜ—ସଂ. ବି (ମଲ୍ଲ=ମାଲବାର ଦେଶ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— Mallaja କଳା ମରିଚ; ଗୋଲ ମରିଚ (ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)— Black pepper.

ମଲ୍ଲ ନାଗ—ସଂ. ବି (ମଲ୍ଲ=ବଳିଷ୍ଠ+ନାଗ=ହାତୀ) —୧ । ଐରାବତ; Malla nāga ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହସ୍ତୀ—1. The elephant of Indra. ୨ । କାମସୂତ୍ର ରଚୟିତା ବାତ୍ସ୍ୟାୟନ ମୁନି— 2. A name of sage Bātsyāyana ୩ । ରଣହସ୍ତୀ—3. An elephant used in war. ୪ । ପତ୍ରବାହକ—4. Letter-carrier.

ମଲ୍ଲ ବିଦ୍ୟା—ଦେ. ବି—କୁସ୍ତି ବିଦ୍ୟା; କସରତ— Malla bidyā The art of wrestling; gymnastics

ମଲ୍ଲଭୂ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ରଣଭୂମି—1. Battlefield. Malla bhū (Apte). ୨ । ମଲ୍ଲମାନଙ୍କର କ୍ରୀଡ଼ାସ୍ଥଳ ବା (ମଲ୍ଲ ଭୂମି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଖଡ଼ା; ବ୍ୟାୟାମଶାଳା (ହ୍ରୁ. ଶ)— 2. A place where athletes exercise wrestling; gymnasium. ୩ । ମଲ୍ଲକ୍ରୀଡ଼ାର ରଙ୍ଗଭୂମି— 3. An arena for wrestling; wrestling ground. ୪ । ମାଲବାର (ଦେଖ)—4. Mālabāra (See) ୫ । ମାଲଭୂମ; ବଙ୍ଗର ବାଙ୍କୁଡ଼ା ଜିଲ୍ଲାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବିଷ୍ଣୁପୁର ଅଞ୍ଚଳ—5. A tract of country (modern Bishṇupur in the district Bankurā).

ମଲ୍ଲ ଯୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦୁଇ ଜଣ ମାଲଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଲଢ଼ା- Malla juddha ଲଢ଼ି; ବାହୁ ଯୁଦ୍ଧ—A wrestling match; a boxing contest. (ଦ୍ର—ଏ ବାହାରେ ତ ମଲ୍ଲ ଯୁଦ୍ଧ ମୁଁ ଜାଣଇଁ, କରକର ପର ଦେଖ ମୋ ବାହୁ ଦୁଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବିରାଟ ।)

ମଲ୍ଲ ଯୋଦ୍ଧା—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ମଲ୍ଲ ଅନ୍ୟ ମଲ୍ଲ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରେ— Malla joddhā A wrestler; a boxer; a pugilist.

ମଲ୍ଲଶାଳା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମଲ୍ଲଭୂମି; ଅଖଡ଼ା (ହ୍ରୁ. ଶ)— Mallaśālā Gymnasium.

ମଲ୍ଲା—ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ (ମଲ୍ଲ+ଆ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ; ନାରୀ—1. A Mallā woman (Apte). ୨ । ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲ ବିଶେଷ— 2. The Arabian Jasmine (Apte). ୩ । ଦେହରେ ସୁବାସ ଚନ୍ଦନ ଓ ଲେପ ଆଦି ବୋଳିବା— 3. Decorating the person with cosmetics or coloured unguents (Apte). ୪ । ଲତା ବିଶେଷ; ପତ୍ରବଲ୍ଲୀ (ହ୍ରୁ. ଶ)—4. A kind of leafy creeper.

ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମଲ୍ଲାହ୍=ନାବିକ)—ମଲ୍ଲା; ନୌବାହକ ଜାତିବିଶେଷ; ନାବିକ; ମାଝୀ—A caste of ମଲ୍ଲା, ମଲ୍ଲା ମଲ୍ଲାହ boatmen or sailors. [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ କୈବର୍ତ୍ତମାନେ ମାଛ ମାରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ମଲ୍ଲାମାନେ ମାଛ ମାରନ୍ତି ନାହିଁ । ମଲ୍ଲାମାନେ କେବଳ ନୌକା ଚଳାନ୍ତି । କେଉଟୁଣୀମାନେ ପିତଳ ଖଡ଼ୁ ପିନ୍ଧନ୍ତି ଓ ଗୁଣାବସଣୀ ଆଦି ପିନ୍ଧନ୍ତି ନାହିଁ । ମଲ୍ଲା-ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ପିତଳ ଖଡ଼ୁ ପିନ୍ଧନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ନାକରେ ଗୁଣାବସଣୀ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ମଲ୍ଲାମାନଙ୍କର ଗୋତ୍ର ଭରଦ୍ୱାଜ ଓ ନାଗସ । ମନୁସଂହିତା ୧୦ମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ସଙ୍କର ଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଲ୍ଲ ନାମକ ଯେଉଁ ଜାତିର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ସେ ବ୍ରାତ୍ୟ କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବୋଲି ଲେଖାଅଛି (୧୦।୨୨), । ମଲ୍ଲାମାନେ ସମ୍ଭବତଃ ଉକ୍ତ 'ମଲ୍ଲ'ଙ୍କ ବଂଶଧର ହୋଇପାରନ୍ତି । ପକ୍ଷାନ୍ତରରେ ନୌକା ଚାଳନ ମଲ୍ଲର କର୍ମ ଥିବାରୁ 'ମଲ୍ଲ' ଶବ୍ଦରୁ ଏହି ମଲ୍ଲା ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେବାର ସମ୍ଭବ । ମନୁ ୧୦।୩୪ ଅନୁସାରେ ନିଷାଦ (ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ) ପୁରୁଷ କର୍ତ୍ତୃକ ଅୟୋଗବୀ (କାଷ୍ଠ ଛେଦକ ଓ ତକ୍ଷକ) ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭରୁ ନୌକର୍ମଜୀବୀ ମାର୍ଗବ ଓ ଦାସ ଜାତି ବା କୈବର୍ତ୍ତ ଜାତି ଉତ୍ପନ୍ନ (ମନୁ ୧୦।୪୮); କିନ୍ତୁ ମଲ୍ଲାମାନେ ମାଛ ନ ମାରିବା ଯୋଗୁଁ ସେମାନେ ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ ନିଷାଦ ଔରସ ବୋଲି ବୋଲାଯାଇ ପାରୁ ନାହିଁ । କେଉଟଙ୍କ ସନ୍ତକ ଜାଲ ଦୁଣା କାଠି ବା ସଢ଼ଙ୍ଗ; କିନ୍ତୁ ମଲ୍ଲାଙ୍କ ସନ୍ତକ ଡଙ୍ଗାର ମଙ୍ଗଧରା । ସମାଜରେ ମଲ୍ଲାମାନଙ୍କ ଆସନ କେଉଟମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଉଚ୍ଚ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ଓ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମଲ୍ଲାଙ୍କର ପୁରୋହିତ ଓ ମନ୍ତ୍ରଗୁରୁ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ; କିନ୍ତୁ କେଉଟଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରଗୁରୁ କେଉଟ ଜାତୀୟ ବୈଷ୍ଣବ ଓ ପୁରୋହିତ ମଣ୍ଡିଆ ପଣ୍ଡା ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଟନ୍ତି । ଜଗନ୍ନାଥ, ଲିଙ୍ଗରାଜ ଓ ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ ଆଦିଙ୍କ ଚନ୍ଦନ ଯାତ୍ରାରେ ସନନ୍ଦଦ୍ୱାରା ଚାପ ଚଳାଇବା ଅଧିକାର ମଲ୍ଲାମାନଙ୍କର ଅଛି; କିନ୍ତୁ କେଉଟମାନଙ୍କର ଏପରି ସନନ୍ଦ ନାହିଁ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିରର ବାଇଶି ପାହାଚରେ ଯେଉଁ ପାହାଚଟି (ଷଷ୍ଠ ବା ୫ର୍ଥ) ମାକଡ଼ା ପଥରରେ ତିଆରି ସେ ପାହାଚରେ ମଲ୍ଲାମାନଙ୍କର ଚୌକିଦାର ଅଧିକାର ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ପୁରୀ ଗୁଣ୍ଡିଚା ଘର ପାଖେ 'ମଲ୍ଲେଇମଠ' ନାମରେ ଗୋଟିଏ ମଠ ଏମାନଙ୍କର ଅଛି ଓ ସେଥିରେ ଥିବା ମଲ୍ଲା ଜାତିର ବୈଷ୍ଣବଙ୍କ ପାଇଁ ପୂର୍ବେ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରରୁ ଅଭଡ଼ା ଖଞ୍ଜାଥିଲା ବୋଲି ବୃଦ୍ଧମାନେ କହନ୍ତି ।]

ମଲ୍ଲାର—ସଂ. ବି (ମଲ୍ଲ+ଋ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ;+ Mallāra ଈ)—ସଙ୍ଗୀତର ରାଗ ବିଶେଷ—A musical-air. [ଦ୍ର—କେହି କେହି ସଙ୍ଗୀତାଚାର୍ଯ୍ୟ ଏହାକୁ ସଙ୍ଗୀତର ପ୍ରଧାନ ୬ ରାଗ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଓ କେହି କେହି ଏହାକୁ

ହିନ୍ଦୋଳ ବା ମେଘ ବା ବସନ୍ତରାଗର ରାଗିଣୀ ବୋଲି କହି ଅଛନ୍ତି । ଏହା ବର୍ଷା ଋତୁରେ ରାତ୍ରିର ୨ୟ ପ୍ରହରରେ ଗେୟ । ଦେଶାବଳ୍ଲୀ, ପୂରବୀ, କାନଡ଼ୀ, ମାଧବୀ, କୋଡ଼ା, କେଦାରିକାକୁ ଏଥିର ରାଗିଣୀ ବୋଲି କେହି କେହି କହୁଅଛନ୍ତି । କେହି କେହି ଏହାକୁ ମେଘ ରାଗର ପୁତ୍ର ବୋଲି କହୁଅଛନ୍ତି; (ହି.ଶ) । ରାଗ ଶବ୍ଦରେ ଟୀକା ଦେଖ ।] ଦେ. ବି—ଦେଶ ବିଶେଷ—The name of a country (in ancient India). (ଯଥା—ମଲ୍ଲାରେ ମଲ୍ଲାରସମ ହେଲେ ସୁଜନ । ଉଷ୍ଟ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।)

ମଲ୍ଲାରୀ—ସଂ. ବି—(ମଲ୍ଲାର+ଈ)—୧ । ମଲ୍ଲାର ରାଗ—1. Mallārī Name of an air in music. ୨ । ବସନ୍ତ ରାଗର ଓ ମତାନ୍ତରରେ ମେଘ ରାଗର ରାଗିଣୀ ବିଶେଷ (ହି ଶ 2. Name of a secondary musical air.

ମଲ୍ଲି(ଲ୍ଲୀ)—ସଂ. ବି—(ମଲ୍ଲ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ମ. ଇ, ଈ)—Malli(llī) ମଲ୍ଲିକା (ଦେଖ)—Mallikā (See) ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to females.

ମଲ୍ଲିକ—ସଂ. ବି—(ମଲ୍ଲି+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—୧ । ଧୂସର ବା କୃଷ୍ଣ ଚରଣ Mallika ଓ ଚଞ୍ଚୁ ଯୁକ୍ତ ହଂସ ବିଶେଷ—1. A grey swan (ମଲ୍ଲିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) with brown or black legs and bill. ୨ । ମାଘ ମାସ (ହି.ଶ) 2. The month of Māgha.
ବୈଦେ.ବି.—(ଫା. ମଲିକ=ରାଜା; ଆରବୀ, ଫା. ମଲିକ= ବାଦଶାହା; ସଂ.ମଲକ=ରାଜା)—୧ । ମୁସଲମାନ୍ ବାଦଶାହା ପ୍ରଦତ୍ତ ସମ୍ମାନସୂଚକ ଉପାଧି ବିଶେଷ—1. A title bestowed by Mahomedan emperors. ୨ । ବଙ୍ଗଦେଶର ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—2. A family title in Bengal. ୩ । ଶାସନ ଓ ସମାଜ ବିଷୟ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ଗ୍ରାମରୁ ବା ସମାଜରୁ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିର୍ବାଚିତ ପଞ୍ଚାୟତ ସଭାର ମେମ୍ବର; ଗାଁର ମୁଖିଆ—3. The member or the headman of a society or of a village.

ମଲ୍ଲିକା—ସଂ ବି—(ମଲ୍ଲି+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର Mallikā ମଲ୍ଲି ଫୁଲ; ଏକ ପାଖୁଡ଼ିଆ ମଲ୍ଲିଫୁଲ—1. A species of single-petalled jasmine; Jasminum Sambac; Arabian Jasmine. [ଦ୍ର—ଏହା ଉଦ୍ୟାନପାଳିତ ଲଟାଳିଆ ଗୁଳ୍ମ । ୨ ହାତ ଉଚ୍ଚତାକୁ ବଢ଼ିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଗୁଡ଼ିକ ସିଧା ଠିଆ ହୋଇ ବଢ଼େ; ଦୁଇ ହାତରୁ ବେଶି ଉଚ୍ଚ ହେଲେ ଝୋଇ ପଡ଼ି ଭୂମିରେ ଲଟାଏ । ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ସୁଗନ୍ଧ । ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ାଭେଦରେ

ସଂ. ମଲ୍ଲି, ମଲ୍ଲିକା, ମଲ୍ଲୀ, ମଦୟନ୍ତୀ, ଶେଫାଳି, ଶୀତଭୀରୁ, ଭୂପଦୀ, ମୋହନୀ
ଗୁ. ମୋଗରୋ
ତେ. ମଲ୍ଲେଚେଟ୍ଟୁ
ମ. ରାନ ମୋଗରା
ବେଙ୍ଗ,ବେଲା,ବେଲୀ
ମୋତିୟାବେଲା, ଘୁଘୁଘମୋତିୟା

ଏକ ପରସ୍ତିଆ (ସଂ. ଏକ ଦଳ), ଦୋ-ପରସ୍ତିଆ, (ସଂ. ବହୁ ଦଳ) ଓ ବହୁ ପରସ୍ତିଆ (ସଂ. ଶତଦଳ ମଲ୍ଲିକା, ବ. ମୋତିୟା ବେଲ, ଓଡ଼ିଆ ମୁଗୁରା ମଲ୍ଲି) ମଲ୍ଲିଫୁଲ ବୋଲି ଯାଏ । ଏକ ପରସ୍ତିଆ ବା ଦୋପରସ୍ତିଆ ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲ ବଡ଼ ଓ ସାନ ଭେଦରେ ୨ ପ୍ରକାର । ଏହାର କଢ଼ମାନ ଗୋଲ ବଡ଼ ମୋତି ଭଳି ଦେଖାଯାଏ । ଏ ଫୁଲର ଡେଙ୍ଗ ନଳାକାର ଓ ଭିତର ନଳରେ ସୂତା ଗଳାଇ ମାଳା କରାଯାଏ । ବଣରେ ଫୁଟିବା ଏହି ଜାତୀୟ ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ଶ୍ୱେତ ଓ ପତଳା ଓ ସବୁଜନଳିଆ । ସାଧାରଣତଃ ଉଦ୍ୟାନପାଳିତ ବହୁଦଳକୁ ମଲ୍ଲିକା ବୋଲାଯାଏ । ଫୁଲ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିପକ୍ୱତା ଲାଭ କରିବା ପରେ ବୃନ୍ତ ଉପରେ କଳା ବଟିକା ପରି ଦୁଇ ଫଳ ଧରେ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ଲଘୁ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ଓ ତିକ୍ତକଟୁରସ; ଏହା ବାୟୁ, ପିତ୍ତ, ମୁଖରୋଗ, ନେତ୍ରରୋଗ, କୁଷ୍ଠ, ଅରୁଚି, ବିଷ ଓ ବ୍ରଣନାଶକ । ଫୁଲକୁ ଡାଳରୁ ଛିଣ୍ଡାଇ ଦେଲେ ନଳାକାର ଡେଙ୍ଗର ମୁଣ୍ଡରୁ ଗୋଟିଏ ଶିଳ ବାହାରିଯାଏ । ଉକ୍ତ ନଳାକାର ଡେଙ୍ଗକୁ ଶୋଷିଲେ ତା ମଧ୍ୟରୁ ଅଳ୍ପ ଟିକିଏ ମଧୁର ରସ ପାଟି ଭିତରକୁ ଯାଏ । ଏ ନଳାକାର ଡେଙ୍ଗ ବାଟେ ସୂତା ଗଳାଇ ମାଳା ଗୁନ୍ଥିବା ସୁବିଧାଜନକ ଥିବାରୁ ଲୋକେ ଏ ଫୁଲକୁ ମାଳା କରି ପିନ୍ଧିବାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ଏ ଫୁଲକୁ ପିଇବା ପାଣିରେ ପକାଇଲେ ପାଣି ବାସେ । ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲରୁ ମଧ୍ୟ ଅତର ଓ ଏସେନ୍ସ୍ ଓ ଫୁଲର ତେଲ ତିଆରି ହୁଏ ।]
୨ । ମୃତ୍ପାତ୍ର ବିଶେଷ—2. A kind of earthen pot. ୩ । ମତ୍ସ୍ୟ ବିଶେଷ—3. A kind of fish.
ଦେ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to females.

ମଲ୍ଲିକାକ୍ଷ—ସଂ. ବି (ମଲ୍ଲିକା+ଅକ୍ଷି, ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଧୂସର ଚରଣ ଓ Mallikāksha ଚଞ୍ଚୁ ବିଶିଷ୍ଟ ହଂସ ବିଶେଷ—1. A swan with brown legs and beak ୨ । ଧୂସର ବର୍ଣ୍ଣ ହଂସ—2. Grey swan. ୩ । ଶ୍ୱେତ ରେଖା-ବିଶିଷ୍ଟ ନୟନଦ୍ୱୟଯୁକ୍ତ ଅଶ୍ୱ—3. A horse having white streaks on its eyes. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମଲ୍ଲିକାକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯାହାର ଆଖି ଧଳା—White eyed.

ମଲ୍ଲିକାଖ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମଲ୍ଲିକ+ଆଖ୍ୟା=ନାମ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଲୋହିତ Mallikākhya ଚଞ୍ଚୁ ଓ ଚରଣବିଶିଷ୍ଟ ଧୂସର ବର୍ଣ୍ଣ ହଂସ—A grey swan.

ମଲ୍ଲିକାଖ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଲ୍ଲିକାଖ୍ୟ+ଆ)—ଏକପ୍ରକାର ଯୂଥିଫୁଲ—Mallikākhyā A kind of tiny jasmine.

ମଲ୍ଲିକା ପୁଷ୍ପ—ଦେ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଗିରିମଲ୍ଲିକା; କୁଟଜ; ପିତା-Mallikā pushpa କୋରୁଆ ଗୁଳ୍ମ ଓ ଫୁଲ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—Wrightea Antidysenterica (plant and flower).

ମଲ୍ଲିକାର୍ଜ୍ଜୁନ—ସଂ. ବି—ଶ୍ରୀଶୈଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଶିବଲିଙ୍ଗ—
Mallikārjjuna Name of the phallic image of Siba in Srisaila.

ମଲ୍ଲିଗନ୍ଧି—ସଂ. ବି (ମଲ୍ଲି+ଗନ୍ଧ+ଇ)—ଅଗୁରୁ ଚନ୍ଦନ—
Malligandhi An excellent species of sandal; eagle wood.

ମଲ୍ଲି ତେଲ—ଦେ. ବି—ମଲ୍ଲି ଫୁଲଦ୍ୱାରା ସୁବାସିତ ରାଶି ତେଲ—
Malli tela Sesamum oil scented with Jasmine.
বেলতেল बेलाकातेल

ମଲ୍ଲିନାଥ—ସଂ. ବି. ନାମ—୧ । ବିଖ୍ୟାତ ସଂସ୍କୃତ ପଣ୍ଡିତ ଓ ଟୀକାକାର—
Mallinātha 1. Name of the famous Sanscrit commentator of Kālidāsa and other poets. [ଦ୍ର—ଏ କାଳିଦାସ, ମାଘ, ଭାରବି ଓ ଶ୍ରୀହର୍ଷଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ କାବ୍ୟମାନଙ୍କର ସହଜବୋଧ୍ୟ ଟୀକା ରଚନା କରି ସାଧାରଣଙ୍କୁ କାବ୍ୟମାନଙ୍କ ରସାସ୍ୱାଦନର ସୁବିଧା କରିଦେଇ ଚିରସ୍ମରଣୀୟ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଓରଙ୍ଗଲର କାକତେୟ ବଂଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ ରହି ଏ ଏହି ଟୀକାମାନ ରଚନା କରିଥିଲେ (ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର) । ୨ । ଜୈନମାନଙ୍କର ଊନବିଂଶ ତୀର୍ଥଂକର—2. Name of a Jaina saint.

ମଲ୍ଲିନାଥୀ ଟୀକା—ସଂ. ବି—ମଲ୍ଲିନାଥଙ୍କ କୃତ କାବ୍ୟମାନଙ୍କର ଟୀକା—
Mallinātha ṭikā The commentaries of Mallinātha on Kālidāsa's and other poets' works.

ମଲ୍ଲୁ—ସଂ. ବି (ମଲ୍ଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ । ଭଲ୍ଲୁକ; ଭାଲୁ—
Mallu 1. The bear. ୨ । ମାକଡ଼ (ହ୍ନ. ଶ)—2. The monkey.

ମଲ୍ଲୂର—ସଂ. ବି—ଲୁହାର କଳଙ୍କି; ମଣ୍ଡୂର—
Mallura The rust of iron (Apte).

ମଲ୍ହ—ସଂ. ବି—ଗୋସ୍ତନ—
Malha The udder of the cow (Apte).

ମଲ୍ହାର—ସଂ. ବି—ସଙ୍ଗୀତର ରାଗ ବିଶେଷ—Name of an air
Malhāra in music. ପ୍ରାଦେ (ଢେଙ୍କାନାଳ) ବି—ଅନାର୍ଯ୍ୟଜାତି ବିଶେଷ; ବନ୍ୟ ଯାଯାବର ଜାତି ବିଶେଷ—A non Aryan tribe found in the Dhenkānāla State.

ମୱାଜିବ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ଓଜରଅ)—ମାମୁଲ; ମାମୁଲି; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Mawājib ସମୟରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାତ୍ରାରେ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କୁ ମିଳିବା
मवाजिब ପଦାର୍ଥ; ଭକ୍ଷ୍ୟ ବସ୍ତୁ—A thing which is fixed
मामूली to be given to a person at stated times in a fixed quantity; customary gift.

ମଶ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଶବ୍ଦ କରିବା—1. To make a sound.
Maś (root) ୨ । କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବା—2. To be angry.
୩ । ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରିବା—3. To buzz; to hum.

ମଶ୍(କୁ)ଗୁଲ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ମଶ୍‌ଗୁଲ)—୧ । ମୁସ୍‌ଗୁଲ; ଅତ୍ୟନ୍ତ;
Maś-ku(gu)l ବଡ଼—1. Very; much; great. ୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ; କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଭିଭୂତ—Absorbed in
মশগুল मशगुल work.

ମଶଜିଦ୍(ତ୍)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମସ୍‌ଜିଦ)—ମୁସଲମାନଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ଦିର;
Maś-jid(t) মসজীদ मसजीद ମସଜିଦ୍—A mosque.

ମଶମଶ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଶୁଖିଲା ପତ୍ର ଉପରେ
Maś-maś ଚାଲିଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଶୁଭେ—1. Rustling
মশমশ sound; the sound made by treading
मचमच on dry leaves. ୨ । ଡାଳ ପତ୍ର ଭାଙ୍ଗିବାର ଲଘୁ ଶବ୍ଦ—2. Soft sound of breaking branches. ୩ । ମଚମଚ; ଜୋତା ମାଡ଼ି ଚାଲିବାର ଶବ୍ଦ—3. The sound of squeaking produced by walking briskly with tight shoes on. ୪ । କାକୁଡ଼ି, ମୂଳା ଆଦି ଚୋବାଇବାର ଶବ୍ଦ—4. Mumbling sound produced by chewing cucumber, radish etc. [ଦ୍ର—ମଶ୍‌ମଶ୍‌ଠାରୁ ରଶ୍‌ରଶ୍ ଉଚ୍ଚତର ଓ ମଶମଶ ଠାରୁ ମୁଶ୍‌ମୁଶ୍ କୋମଳତର ।]

ମଶମଶ୍ ଚାଲି—ଦେ. ବି—ଦ୍ରୁତଗମନ—Walking by produ-
Maś-maś chāli cing sound; rustling brisk wal-
মশমশ করে চলা king. [ଦ୍ର—ଏହା ରଶ୍‌ରଶ୍‌ଠାରୁ ଧୀରତର ।]
मचमच चाल

ମଶ୍‌ମଶିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମଶ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା)—୧ । ମସକା,
Maś-maśiā ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ; ଭଙ୍ଗୁର (ଡାଳ)—1. Fran-
মসকা, মুড়মুড়া gible; fragile. ୨ । ଯାହା ସହଜରେ ଚୋବାଇ
मुरमुर, खस्ता ହୁଏ; ମୁଡ଼ୁମୁଡ଼ିଆ—2. Crumbly; crisp.

ମଶ—ସଂ. ବି (ମଶ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ମଶା
Maśa (ହ୍ନ. ଶ.)—1. Mosquito. ୨ । (+ଭାବେ. ଅ) କ୍ରୋଧ (ହ୍ନ. ଶ.)—2. Anger. ୩ । (+କର୍ମ. ଅ) ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ—3. Hum; humming (Apte).

ମଶକ—ସଂ. ବି (ମଶ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ; ଲାଟିନ୍
Maśaka Musca (ମସ୍କା); ଇଂ. Mosquito (ମସ୍କିଟୋ); ଅ. ଓ ଫା. ମଚ୍ଛର)—୧ । ମଶା—1. Gnat; mosquito. ୨ । ଚର୍ମରୋଗବିଶେଷ; ଆଞ୍ଚିଲ—2. A kind of skin-disease; wart. ୩ । (ଭୂଇ. ଫା. ଏହି ଅର୍ଥରେ ମଶକ) ଜଳ ବହନ କରିବା ପାଇଁ ଚର୍ମମୟ ପାତ୍ର (ଶବ୍ଦ. କଳ୍ପଦ୍ରୁମ); ଭିସ୍ତି—3. A big leathern bag for carrying water. ୪ । ଶାକଦ୍ୱୀପସ୍ଥ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଅଧ୍ୟୁଷିତ ଦେଶବିଶେଷ (ହ୍ନ. ଶ)—4. Name of an ancient country inhabited by Kshatriyas. ୫ । କଳ୍ପସୂତ୍ର ରଚୟିତା ଗାର୍ଗ୍ୟ ଗୋତ୍ରଜ ମୁନିବିଶେଷ (ହ୍ନ. ଶ.)—5. Name of a sage; the author of Kalpasūtra. ୬ । ତେଲାଦି ରଖିବାର ବଡ଼ ଚର୍ମପାତ୍ର—6. Leathern oil can or cask.

ମଶକା—ଦେ. ବଣ (ସ. ମସ. ଧାତୁ—ଶବ୍ଦ କରିବା)—ବକ୍ସପ୍ରବଣ
Maśakā (ଗଛର ଡାଳ); ଯାହା ଅଳ୍ପ ବଳ ପ୍ରୟୋଗରେ ଭାଙ୍ଗେ
মসকা मुरमुरा ଯାଏ—Frangible (tree or branch).

ମଶକୁଟି(ଟୀ)—ସ. ବ—ମଶା ଘୁଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚାମର—
Maśakuṭi(ṭī) A whisk for scaring away mos-
(ମଶବାରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) quitoes from the body'(Apte).

ମଶାଣିଆ—ଦେ. ବ—ତମ୍ବାଳୁ (ଦେଖ)—
Maśaṇiā Tambālu (See)

ମଶନଦ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ)—୧ । ସିଂହାସନ—1. Throne.
Maśanad ୨ । ବଡ଼ ତକିଆ; ଗାଦି ତକିଆ—2. A big
মসনদ मसनद bolster for leaning on while sitting.

ମଶଲା—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମସାଲ୍ଲ, ଫା. ମସ୍‌ଲ)—୧ । ମସଲା;
Maśalā ବ୍ୟଞ୍ଜନକୁ ସରସ, ସୁଗନ୍ଧ ଓ ରୁଚିକର କରିବାର ଉପ-
মসলা, মসালা करण—1. Condiments; spices. ୨ । ଖିଲିପାନ,
मसाला ତେଲ ଓ ମୁହଁକୁ ସୁବାସିତ କରିବାର ଉପକରଣ—
(ମସଲ୍ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Spices used to add scent to betel, oil and the mouth ୩ । ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ଜଡ଼ି ବୁଟି ଉପକରଣ—3. Ingredients used in the preparation of medicine;drugs. ୪ । ପକ୍କା ଓ କୋଠା ଆଦିର ଗାନ୍ଥିନି କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚୂନ, ବାଲି ଓ ସୁରୁକି ଆଦି ମିଶ୍ରିତ ଉପକରଣ—4. Mixture of sand and lime etc used in raising pucca structures or masonry.
ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ତମାଖୁ ବା ଧୂଆଁପତ୍ରର ଗୁଣ୍ଡ ସହେ ଧନିଆ ଓ ପାନମହୁରି ଆଦି ମିଶାଯାଇ ପାନ ସଙ୍ଗେ ଖିଆଯିବା ଗୁଣ୍ଡି—Tobacco powder mixed with spices and taken with betel.

ମଶଲା ମଶଲି—ଦେ. ବ (ସହଚର)—ନାନାପ୍ରକାରର ମସଲା—
Maśalā maśali Various kinds of spices or
মশলা মশলি मसाला उसाला condiments,

ମଶଳିବା—ବୈଦେ. କ୍ର (ସ. ମୃଦ ଧାତୁ; ମର୍ଦ୍ଦନ)—(କାନ) ମୋଡ଼ିବା;
Maśaḷibā ହାତରେ ରଗଡ଼ିବା ବା ଦଳିବା—To twist
মলা with the hands (one's ears as a
मसलना punishment); to wrench.

ମଶହରି—ସ ତ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଶ=ମଶା+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Maśahari ଈ)—ମଶାରି; ମଶାଙ୍କ ହାତରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା
(ମଶକହରି—ଅନ୍ୟରୂପ) ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଜାଲିକନା ନିର୍ମିତ ଚାଳ୍ଡ଼ିଯୁକ୍ତ ଘୋଡ଼ଣି—Mosquito curtain.
(ଉ—ହନେ ସୁରଚେ ମଣ୍ଡିତ ମଶହରି, ଜାଣି ନୋହିଲି କଷ୍ଟ ତମସ ହରି । ଉଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।)

ମଶା—ଦେ. ବ (ସ.ମଶ, ମଶକ)—୧ । ଦ୍ୱିପକ୍ଷୀ ଷଟ୍‌ପଦୀ କୀଟବିଶେଷ
Maśā —1 Gnat; mosquito; culex.
মশা [ଦ—ଏମାନେ ମନୁଷ୍ୟ ଓ ପଶୁ ଆଦି ଜୀବଙ୍କ ରକ୍ତଶୋଷଣ
मशान କରନ୍ତି ଓ ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ମୁହଁରେ ଥିବା ନାକୁଡ଼ି ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଓ ଏହି ନାକୁଡ଼ିକୁ ଜୀବମାନଙ୍କ ଲୋମକୂପରେ ଗଳାଇ ଦେଇ ତତ୍ପାସ୍ ରକ୍ତ ଶୋଷନ୍ତି । ଏମାନେ ମଇଳାପାଣିରେ ଜନ୍ମନ୍ତି । ପ୍ରଥମେ ମସ୍ତକଯୁକ୍ତ କୃମି ପରପୋକ (wrigglers) ହୋଇ ପାଣିରେ ସାଲୁ-ସାଲୁ ହୁଅନ୍ତି ଓ ପରେ ପକ୍ଷ ଲାଗି ଉଡ଼ନ୍ତି । ନାନାପ୍ରକାରର ମଶା ଅଛନ୍ତି । ମଶାମାନେ ରାତିରେ ବାହାରି ଜୀବଙ୍କୁ କାମୁଡ଼ନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ କାମୁଡ଼ାରେ କ୍ଷତସ୍ଥାନ ଫୁଲିଯାଇ ବେଳେ ବେଳେ ବିଶେଷ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୁଏ । ଏକପ୍ରକାର ମଶ (Anophyle) ଙ୍କ ନାକୁଡ଼ିରେ ଥିବା ବିଷ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ପ୍ରବେଶ କରି ମାଲେରିଆ, ଅମବାତ ଓ ବାତ-ଜ୍ୱରର ବୀଜ ମନୁଷ୍ୟଠାରେ ପ୍ରବେଶ କରାଏ । ଶୀତପ୍ରଧାନ ଦେଶରେ ଏମାନେ କମ୍ ଜନ୍ମନ୍ତି । ଧୂଆଁ ଦେଲେ ଏମାନେ ଧୂଆଁର ତୀବ୍ରତା ଯୋଗୁଁ ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତି; ପୁଣି ଧୂଆଁ କମିଗଲେ ଏମାନେ ଆସନ୍ତି । ନଡ଼ିଆଗଛର ଶିପ ବା ଖୋସାର ଧୂଆଁ ଅନ୍ୟ ଧୂଆଁ ଅପେକ୍ଷା ମଶାଙ୍କୁ ବେଶି ପରିମାଣରେ ନିବାରଣ କରେ । ମଶା କାମୁଡ଼ାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଲୋକେ ଜାଲିଯୁକ୍ତ ମଶାରି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ମଶାମାନେ କାନପାଖରେ ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରିବାରୁ ଓ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ କାମୁଡ଼ିବାରୁ ଲୋକେ ଖଳ ଓ କାନଭୁହା (ଚୁଗୁଲିଆ) ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମଶା ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରନ୍ତି ।] ୨ । ମଶାପରି ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବ—2. Any small animal compared to a mosquito. ୩ । ମଶାପରି ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ହାଲୁକା ପଦାର୍ଥ—3. Any tiny light thing compared to a mosquito.

ମଶା କାମୁଡ଼ା—ଦେ.ବ—ମଶକ ଦଂଶନ—The biting of mos-
Maśā kamuṛā মশারকামড় मच्छर का काटना quitoes.

ମଶାଖିଆ—ଦେ. ବ—୧ । ମଶାମରା (ଦେଖ)—1. Maśāmarā
Maśākhiā (See) ୨ । ମଶକ ଦଂଶନ—2. The
মশার কামড় bite of mosquito. ୩ । ମଶକଦଂଶନ
মশার কামড়ের দাগ ଜନିତ କ୍ଷତ—3. The wound made by the bite of the mosquito.
ଦେ. ଣ—ମଶକଦଂଶନ ଜନିତ—Caused by the biting of mosquitoes,

ମଶାଣ(ଣି)—ଦେ. ବ (ସ. ଶ୍ମଶାନ)—୧ । ମୁର୍ଦ୍ଦାରଖାନା—1.
Maśāṇa(ṇi) cemetery. ୨ । ଶ୍ମଶାନ; ଶବଦାହସ୍ଥାନ—
ସ. ନାମ—ଶ୍ମଶାନ, ପିତୃବନ, 2. Crematory. (ଉ—
ଶତାନକ, ରୁଦ୍ରାକ୍ରୀଡ଼, ଦାହସର, ଦକ୍ଷିଣ ମଶାଣ ରାଜସୁତେ
ଅନ୍ତଶଯ୍ୟା, ପିତୃକାନନ, ପିତୃଭୂମି, କଲେ ଲୋକେ ଉତ୍ସବ ।
ପ୍ରେତଭୂମି, ପରେତଭୂମି মশান मसान,मरघट ରାଧାନାଥ. ଉଷା)

ମଶାଣ(ଣି) ଚଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବ—ମଡ଼ାଚଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)
Maśāṇa(ṇi) chaṇḍiā Maṛāchaṇḍiā (See)

ମଶାଣ(ଣି) ଚଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବ (ସ. ଶ୍ମଶାନ ଚଣ୍ଡୀ)—ଶ୍ମଶାନ
Maśāṇa(ṇi) chaṇḍī ଚଣ୍ଡୀ; ଶ୍ମଶାନ ବାସିନୀ ଠାକୁରାଣୀ

ମশাণচণ্ডী ବିଶେଷ—Name of a Goddess presi-
मशानीचण्डी, मशानी ding on a cremation ground.

ମଶାଣ(ଣି) ପଦା—ଦେ. ବି—ଶ୍ମଶାନ ଭୂମି—Cremation
Masāṇa (ṇi) padā মশাণ ground; cemetery
मरघट, मशान ground. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ରାଜଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ
(ମଶାଣ[ଣି] ଭୂଇଁ—ଅନୁରୂପ) ମଶାଣିରେ ନେଇ ଶୂଳୀ ଦେଉ-
ଥିଲେ ।]

ମଶାଣିଆ—ଦେ. ବି—(ବୈଦ୍ୟକ) ତମ୍ବାଳୁ (ଦେଖ)—Tambālu
Masāṇiā (See) [ଦ୍ର—ଏହାର ଛାଲ ବାଟି ଲେପନ କଲେ
ଶୋଥ, ବ୍ରଣ, ବଲା ବା ବାଗି ବସିଯାଏ ଏବଂ ସଦ୍ୟୋବ୍ରଣ
ଦୁଷ୍ଟବ୍ରଣର ଦାହ ଓ ବେଦନା ନିବାରଣ ହୁଏ । ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ
କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।] ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଗାଳିବିଶେଷ (ଅର୍ଥ,
(ମଶାଣି ଶୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତୁ ମଶାଣିକୁ ଯା)—1. A term
of abuse or curse. ୨ । ଯେ ସର୍ବଦା ଶ୍ମଶାନରେ
ରହେ; ଶ୍ମଶାନବାସୀ (ପ୍ରେତ)—2. Living in the
cremation ground; like a goblin frequen-
ting the cremation ground.

ମଶା ମରା—ଦେ. ବି—୧ । ମଶାଙ୍କୁ ଘଉଡ଼ାଇବା ନିମନ୍ତେ ଧୂଆଁ ଦେବା
Masā marā ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଅଠା ବା ନଡ଼ାଁ ବେଣୀଆ—
मच्छर भगाने वाला 1. A plaited length of straw used
for fumigation in order to drive away
mosquitoes. ୨ । ମଶାନିବାରକ ଧୂପ ବା ଔଷଧ
ବିଶେଷ—2. Any incense for driving away
mosquitoes.

ମଶାର—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବି—ବଢି ଥିବା ନଦୀରେ ଗୁଡ଼ ଫୁଟିଲା
Masāra ପରି ଫୁଟୁଥିବା ପାଣି—The state of water
of a swollen river resembling boiling
water.

ମଶାରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଶହରୀ ବା ମଶ+ଅରି)—୧ । ମଶକ; ଝାଲୁଅ
Masāri ଲୁଗାଢେ ଖଟର ଉଦ୍ଧାରଣ ବିଶେଷ—1. Mosquito
মশারী curtain. ୨ । ମଶାରି ଦଉଡ଼ା (ଦେଖ)
मशहरी 2. Masāri daurḍā (See) ୩ । ମଶାରି
ଖୁଣ୍ଟ ୨ (ଦେଖ)—3. Masāri khunṭa 2
(See)

ମଶାରି ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଛଣାର ଚାରି ପାଖରୁ ଅବନତ
Masāri uṭhā(ṭhe)ibā ହୋଇଥିବା ମଶାରିକୁ ଟେକିଦେବା—
মশারি তোলা To lift up the sides of a mos-
मशहरी उठाना quito curtain.
(ମଶାରି ଟେକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଶାରି କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ମଶାରିର ଦଉଡ଼ାକୁ ବାନ୍ଧି ମଶାରି ଟାଙ୍ଗିବା
Masāri kanṭā ପାଇଁ କାନ୍ଥରେ ମରା ଯାଇଥିବା ଲୁହା କଣ୍ଟା—
মশারি কাঁটা Iron nails driven into walls for
मशहरीका काँटा hanging mosquito curtain.

ମଶାରି ଖଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଛଣା ଉପରେ ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ପରି ମଶାରିକୁ
Masāri khaṭā(ṭe)ibā ଝୋଲିବାର ଲଟକାଇବା—To
মশারি খাটান, মশারি টাঙ্গা hang or ring up a mosquito
मशहरी टांगना curtain; to tuck the curtain.
[ମଶାରି ଟଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା, ମଶାରି ଟାଙ୍ଗି(ଣି)ବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମଶାରି ଖୁଣ୍ଟ(ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବି—୧ । ଖଟପଲଙ୍କର ଚାରି କୋଣରେ ଥିବା
Masāri khunṭa(nṭi) ଯେଉଁ ଖୁଣ୍ଟମାନଙ୍କରେ ମଶାରିର
মশারি খুঁটি କୋଣମାନ ବନ୍ଧାଯାଏ—1. Posts set at the
मशहरी खूंटी corners of a bed-stead to hang the
corners of a curtain. ୨ । ନାଆର ଛଇର
ଗୋଟିଏ ପାଖକୁ ଟେକି ଦେଇ ତା ତଳେ ଠେସଦେବା ପାଇଁ
ଦେଉ ଥାଇ ଉଚ୍ଚ ବାଉଁଶର ବା କାଠର ଠିଆ ବା ଖୁଣ୍ଟି—
2. A small peg or post used to support
one side of the thatch over a country
boat.

ମଶାରି ଛାତ—ଦେ. ବି—ମଶାରିର ଉପର ଅଂଶରେ ଥିବା ଚନ୍ଦ୍ରାତପ—
Masāri chhāta The cloth roof of a mosquito
মশারির ছাদ मशहरीकी छत curtain.

ମଶାରି ଦଉଡ଼ା(ଡ଼ି, ରା, ରି)—ଦେ. ବି—୧ । ମଶାରି ଟାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ
Masāri daurḍā(rḍi, rā, ri) ମଶାରିର ଚାରି କୋଣରେ
মশারীর দড়ী ଲାଗିଥିବା ସରୁ ଦଉଡ଼ି—1. Slender strings
मशहरीकी डोरी attached to the corners of the
[ମଶାରି ଡୋର(ରା)—ଅନ୍ୟରୂପ] roof of a mosquito-
curtain by means of which it is hung up
by tying the strings to the pegs in
the wall. ୨ । ଡଙ୍ଗାର ମଶାରି ଖୁଣ୍ଟି ହଜି ନ ଯିବ
ବୋଲି ତହିଁରେ ଯେଉଁ ସୁତ, ସୁତୁଲି ବା ଦଉଡ଼ି ଲାଗି
ଡଙ୍ଗାର ଧାର ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥାଏ—2. A string
attached to the thatch-supporting pegs
of a country boat and which is tied to
the edge of a boat so that they will not
be mislaid or lost when not in use.

ମଶାରି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମଶାରି ଖଟାଇବା—
Masāri pakā(ke)ibā 1. To tuck the curtain.
মশারি ফেলা, মশারি নামান ୨ । ମଶାରିର ଚାରି ପାଖର ପରଦା-
मशहरी गिराना ମାନଙ୍କୁ ବିଛଣାର ଧାଡ଼ି ସଙ୍ଗେ ଲମ୍ବିତ କରିବା—
2. To let down the sides of a curtain.

ମଶାରି ବାଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବି—ମଶାରିର ଚାରି ପାଖେ ତଳକୁ ଓହ୍ଳା
Masāri barḍa(rḍā) ଥିବା କନା ବା ପରଦା—The
মশারি বাড় sides or hangings of a mosquito
मशहरी परदा curtain.

ମଶାଲ—ବୈଦେ. ବି—(ଆ° ମଶ୍‌ଅଲ୍)—ସ୍ଥୂଳ ବର୍ତ୍ତିକା; ବହୁତ ଅଲୋକ
Masāla ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କନାଗୁଡ଼ିଆ କାଠ ଯହିଁରେ
মশাল ତେଲ ଦିଆଯାଇ ନିଆଁ ଲଗାଯାଏ—Torch; flam-
मशाल beau. [ଦ୍ର—ରଜନୀରେ ଜାଳ ଦେଲାଣି ମଶାଲ ।
ରାଧାନାଥ. ଚଳିକା ।] [ଦ୍ର—ମଶାଲଦ୍ୱାରା ଯଥେଷ୍ଟ
ଅଲୋକିତ ହୁଏ ବୋଲି ତହିଁର ଠିକ୍ ତଳ ପ୍ରଦେଶରେ

ମଶାଲର ଅଲୁଅ ପଡ଼ ପାରେ ନାହିଁ । ନ୍ୟାଯ୍ୟ ବସ୍ତୁରତ ବା ସ୍ୱଜା ଅବକ ଦ୍ୱାରେ ଅନ୍ୟାଯ୍ୟ ଘଟଲେ ବା ବିଦ୍ୱାନ୍ ଲୋକର ପରିବାରସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି ମୂର୍ଖ ହେଲେ 'ମଶାଲ ତଳେ ଅନ୍ଧାର କ୍ୟାଯ୍ୟ' ପ୍ରବଚନ ବୋଲାଯାଏ ।]

ମଶାଲ କନା—ଦେ. ବି—ଲତା କନା; କାଠିରେ ଗୁଡ଼ାଇ ମଶାଲ ତିଆର କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚିରା କନା—
Maśāla kanā
मशाल कानी
मशालका चिथड़ा
Rags used for being tied round a stick to be used as a torch.

ମଶାଲ ଗୁଲି—ଦେ. ବି—ଜଳୁଥିବା ମଶାଲରୁ ଝଡ଼ିବା ଜଳନ୍ତା ବସ୍ତ୍ର ଖଣ୍ଡମାନ—
Maśāla gula
मशाल किचिनगारी
Particles of burning rags detached from a burning torch.

ମଶାଲ(ଲ୍)ଚି—ବୈଦେ. ବି— (ପା.)—୧ । ବତୁଡ଼ିଆ; ମଶାଲ ଧରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. Torch bearer. ୨ । (ଭାରତ-ବର୍ଷରେ) ସାହେବମାନଙ୍କ କୋଠିରେ ଆଲୁଅ ଅଦି ଲଗାଇବା ଚାକର—2. A servant who lights lamps in a European's bungalow (in India). ୩ । ମଶାଲଦାନି (ଦେଖ)—3. Maśāladāni (See)
Maśāla(l-)chi
मशालची
मशालची

ମଶାଲଦାନି—ବୈଦେ. ବି—(ପା. ମଶ୍ଅଲ୍‌ଦାନ୍)—ମଶାଲରେ ଦିଆଯିବା ତେଲ ଯେଉଁ ସରୁ ମୁହାଁ ଭାଣ୍ଡରେ ଥାଏ ଓ ମଶାଲର ସହିଁରୁ ଟୋପା ଟୋପା କରି ତେଲ ମଶାଲରେ ଢାଳେ—A narrow-necked or spouted receptacle used for dropping oil on a torch.
Maśāla dāni
मशालदानी
मशालदानी

ମଶାଲ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଶାଲର ଅଲୋକଦ୍ୱାରା ବାଟ ଦେଖାଇବା—To hold up a torch to a person; to show the way by means of a torch.
Maśāla dekhā(khe)ibā
मशाल देखान
मशाल दिखाना

ମଶାଲ ଧରା—ଦେ. ବିଣ—ମଶାଲ ଧରିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ବତୁଡ଼ିଆ—Torch bearer.
Maśāla dharā
मशाल धरा
मशाल पकड़ने वाला
(ମଶାଲଧାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମଶାଲ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଳୁଥିବା ମଶାଲକୁ ହାତରେ ଧରିବା—To bear a lighted torch.
Maśāla dharibā
मशाल धरा
मशाल धरना

ମଶାଲ ନାଳୁଆ—ଦେ. ବି—ନଳାକୃତ ଯେଉଁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଲୌହପାତ୍ରରୁ ମଶାଲରେ ତେଲ ଢଳା ଯାଏ—A spouted can for pouring oil on a lighted torch.
Maśala nāḻuā
मशालदान
मशालकी नली

ମଶାଲ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଶାଲରେ ଅଲୋକ ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା; ମଶାଲକୁ ଜଳାଇବା—To light a torch.
Maśāla lagā(ge)ibā
मशाल लागान
मशाल बारना

ମଶାଲିଆ—ଦେ. ବି—ମଶାଲ ଧରିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ବତୁଡ଼ିଆ—Torch-bearer.
Maśāliā
मशालची
मशालची

ମଷି(ଶୀ,ଷି,ଷୀ,ସି,ସୀ)—ସଂ. ବି—(ମଶ୍ ଧାତୁ=ଓଜନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ;ଈ)—୧ । ଲେଖିବାର କାଳି—1. Writing ink. ୨ । ବାଣ୍ଡି କଳା; ଦୀପକଳା; ଅଙ୍ଗାର କଳା ଅଦି ନାନା ପ୍ରକାର କଳା—2. Carbon from charcoal; lampblack etc; soot. ୩ । ଶେଫାଳିକା ବୃନ୍ତ—3. The stem of Śephāḻikā flower
Maśi(śi,shi, shi;si, si)

ମଶିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ମଷି) —ମଳିଆ; ମଳଯୁକ୍ତ; ମଇଳା—Dirty; begrimed; filthy; soiled. ଦେ. ବି—ଅଳୁ ପୁଅ; ଅଳୁବାଡ଼ସ; ଅଳୁର ଗୁଳ; ବାଡଡ଼ା; ଦେଶୀଅଳୁର ଲତାର ଗଣ୍ଠିରେ ଫଳୁଥିବା ଗୋଲାକାର ଅଳୁ—Potato-like tubers coming out at the joints of the yam creeper.
Maśiā
मयला
मैला

ମଶିଆରି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମଏଣ (ଦେଖ)
Maśiāri Maeṇa (See).

ମଶି(ଶୀ,ଷି,ଷୀ,ସି,ସୀ)କୂପିକା—ସଂ. ବି (ମଷି+କୂପିକା=କୁମ୍ଭୀ)—
Maśi(śi,shi,,shi,si,si)kūpikā ଦୁଆତଦାନ୍ଡ଼;ଦୁଆତ କୁମ୍ଭୀ—Inkpot; inkstand.
[ମଷି(ଶୀ,ଷି,ଷୀ,ସି,ସୀ)କୂପୀ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମଶିଗୁଣ୍ଡ(ଣ୍ଡା)—ଦେ. ବି—୧ । ସୂକ୍ଷ୍ମ ଚୂର୍ଣ୍ଣ—1. Minute powder. ୨ । ଯେଉଁ ଚୂନାରେ ପାଣି ପକାଇଲେ କାଳି ତିଆରି ହୁଏ—2. Ink-powder. ୩ । ଅଙ୍ଗାର ଚୂନା; କଳା ମୁରୁଜ—3. Powdered charcoal.
Maśigunḍa(ṇḍā)
गुँड़ोकाली
स्याहीका चूरन
(ମଷିଚୂର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ରୂପ)

ମଶି(ଶୀ) ଚିହ୍ନିତ—ସଂ. ବିଣ (ଶବ୍ଦ ଚତ୍)—କାଳିର ଦାଗଯୁକ୍ତ—Marked with ink.
Maśi(śi) chihnita
[ମଷି(ଷୀ)ଚିହ୍ନିତ, ମସି(ସୀ) ଚିହ୍ନିତ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମଶି[ଶୀ]ଜୀବୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ [ମଷି+ଜୀବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ ଲେଖାଲେଖି କରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ—Living on the earnings of his writing; following clerkship as a profession. ସଂ. ବି--୧ । ଲେଖକ; ମୋହରିର—1. A writer by profession; a scribe by profession. ୨ । କିରାଣୀ—2. Clerk.
Maśi(śi)jībi
ମଷି[ଷୀ]ଜୀବୀ }
ମସି[ସୀ]ଜୀବୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
[ମଶି(ଶୀ)ଜୀବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ମଶିଣ[ଣି]—ଗ୍ରା. ବିଣ—ମସୃଣ—Smooth.
Maśiṇa(ṇi)

ମଶିଣା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମସୃଣ)—(ମେଦିନୀପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ)—ଚଟେଇ; ସପ; ସୂକ୍ଷ୍ମ ଲଟୁ ବା ସୁନ୍ଦର ତୃଣ ବୋଇଥିବା ତୃଣର ଅସ୍ତରଣ ବା ପଟି—A fine rush mat; a fine matting of reed.
Maśiṇā
माहुर
चटाई

ମଶି[ଶୁ]ଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମସୃଣ)—(ହଳଦିକୁ) ମସୃଣ ଭାବରେ ବାଟିବା—To make (turmeric) into a smooth or fine paste. [ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ହଳଦିକୁ ଖଣ୍ଡି ଖଣ୍ଡି ଅ
Maśi(śu)ṇā(ṇe)ibā
चिकनकरे बाटा
महीनपीसना

କରି ଛେଚି ଖଦଡ଼ କରି ବାଟିବାକୁ ଏକେଇବା ବୋଲା- ଯାଏ । ପରେ ତାହାକୁ ଚକ୍କଣ କରି ବାଟିବାକୁ ମଶୁଣାଇବା ବୋଲାଯାଏ ।]

ମଶି[ଶୀ] ଧାନ[ନୀ]-ସଂ. ବି (ମଶି + ଧାନ — ପାତ୍ର)-ଦୁଆତ; କାଳିପାତ୍ର— Maśi(śī)dhāna(nī) Inkpot. [ମଷି(ଷୀ)ଧାନ(ନୀ), ମସି(ସୀ)ଧାନ(ନୀ), ମଶି(ଶୀ,ଷି,ଷୀ,ସି,ସୀ)ମଣି— ଅନ୍ୟରୂପ]

ମଶିଣା—ଦେ. ବି—ମଶୁଣିଆ (ଦେଖ) Maśiṇā Maśuṇiā [See].

ମଶିନିନ୍ଦିତ—ସଂ. ବିଣ —ମଶିଲାଞ୍ଛିତ (ଦେଖ) Maśinindita Maśilāñchhita [See].

ମଶିପଣ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି (ମଶି ଅଟେ ପଣ୍ୟ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)— Maśipaṇya ମଶିଜୀବୀ (ଦେଖ)—Maśijībī [See]. (ମଶିପଣ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମଶିପଥ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କଲମ— Maśipatha Pen [Apte].

ମଶିପ୍ରସୂ—ସଂ. ବି—୧ । ମସ୍ୟାଧାର; ଦୁଆତ—1. Ink-pot. Maśi prasū ୨ । ଲେଖନୀ; କଲମ—2. Pen. ୩ । ପେନ୍‌ସିଲ୍— 3. Pencil. ୪ । (ଆଧୁନିକ) ଷ୍ଟାଇଲୋ ପେନ୍— 4. Stylo pen; (modern) fountain pen.

ମଶି ବର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)— ମସୀ ପରି କାଳିଆ— Maśi barṇṇa Black as ink; inky.

ମଶି ବିନ୍ଦୁ—ସ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ କୁଦୃଷ୍ଟିର କୁଫଳରୁ Maśi bindu ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଯେଉଁ କଜ୍ଜଳ ଟୋପି ଦିଆଯାଏ (ହୁ. ସ)—Circlets or points of collyrium put on the forehead of infants to counteract the effect of evil eyes on them.

ମଶି ମଣି—ସ. ବି—୧ । ଲେଖନୀ; କଲମ—1. Pen. ୨ । ପେନ୍‌ସିଲ୍— Maśimaṇi 2. Pencil.

ମଶିମୟ— ସ. ବିଣ—କାଳିମୟ; କାଳି ବୋଳା ହୋଇଥିବା—Stained Maśimaya with ink; smeared with ink.

ମଶି ଲାଞ୍ଛିତ—ସ. ବି—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ମଶି ହୋଇଅଛି ଲାଞ୍ଛିତ ଯାହା Maśi lāñchhita ଦ୍ୱାରା) କାଳି ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକତର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ;ଘୋର କଳା—1. Blacker than ink; very black; deep black. ୨ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) କାଳିରେ ଦାଗ ଦିଆ ଯାଇଥିବା—2. Marked with ink.

ମଶିଲିପ୍ତ—ସ. ବିଣ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କାଳି ବୋଳା ହୋଇଥିବା— Maśilipta Smeared with ink.

ମଶୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଅରଣ୍ୟ ଗଛ— Maśu A kind of wild tree. [ଦ୍ର—ଏଥିର ଡାଳ ଖୁବ୍ ଟାଣ, ଏଥିର କାଠ ଡାଙ୍ଗ ବାଉ ପରି ଦିଶେ, ଏଥିରେ ବାଡ଼ି ହୁଏ ।]

ମଶୁଣ—ଦେ. ବିଣ (ସ. ମସୃଣ)—ମସୃଣ—Smooth. Maśuṇa मसृण चिकना

ମଶୁଣା—ଦେ. ବିଣ (ସ. ମସୃଣୀକୃତ)—୧ । ମଶୁଣ (ଦେଖ)— Maśuṇā 1. Maśuṇa (See) ୨ । ମସୃଣୀକୃତ (ହଳଦୀ ଚିକ୍କଣ বাটা ଲେପ); ଚକ୍କଣ (ହଳଦୀ ବଟା)—2. Smooth महीनपिसी हुई (turmeric paste). ଦେ. ବି—ମଶୁଣାଇବା (ଦେଖ)—Maśuṇāibā (See)

ମଶୁଣା(ଣେ)ଇବା —ଦେ. ବି (ମସୃଣ)—(ହଳଦୀକୁ) ଖୁବ୍ ଚକ୍କଣ Maśuṇā(ṇe)ibā କରି ବାଟିବା—Pestling turmeric চিক্কন করে বাটা महीन पीसना into a smooth paste.

ମଶୁଣି—ଦେ. ବି (ସ. ମସୃଣ)—୧ । ମଶିଣା (ଦେଖ)—1. Maśiṇā Maśuṇi (See) ୨ । ବାଛୁରୀ ବାନ୍ଧିବାର ଛୋଟ ଦଉଡ଼ି— মাছুর चराइ ডোর ज्ञान 2. A small string for tying calves. [ଦ୍ର—ପାଣ୍ଡୋର କଠାଉ ମସୁଣି, ଅଣ ଭୁ ଦୁଧର ଦୁହୁଣୀ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।]

ମଶୁଣିଆ—ଦେ. ବି—ଗଡ଼ଜାତର ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ— Maśuṇiā Ehretia Laevis tree (Haines),

ମଶୁଣି ଶିଳ—ଦେ. ବି (ସ. ମସୃଣ + ଶିଳା)—ଯେଉଁ ଶିଳରେ ପ୍ରଥମେ Maśuṇi śiḷa ବଟା ଯାଇଥିବା ପଦାର୍ଥକୁ ଚକଣ କରି ବଟାଯାଏ— চিক্কন বাটা শিল A pestling stone-slab on which तेजशिला roughly pestled articles are turned into fine paste.

ମଶୁନ—ସ. ବି (ମଶ ଧାତୁ, ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଉନ)—କୁକୁର— Maśuna Dog.

ମଶୁର—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ମଶ୍‌ହୁର)—୧ । ଖୁବ୍; ଅତ୍ୟନ୍ତ— Maśur 1. Very; much. ୨ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ; ବିଖ୍ୟାତ— পাঁড় 2. Notable; notorious. [ଦ୍ର —ଏବଂ ସେ मशहूर ଜଣେ ମଶୁର ବଦ୍‌ମାଏସ୍ ଏବଂ ଜାଲିମବାଜ୍ ଥିବା ଜାଣିତ— ଫକୀରମୋହନ ଗ୍ରନ୍ଥମାଳା ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।]

ମଶୁରି—ଦେ. ବି (ସ. ମଶହରୀ)—ମଶାରି— Mosquito curtain. Maśuri মশারি मसहरी

ମଶକ୍‌ଦାନା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁଶକ୍‌ଦାନା; ତୁଳ. ସ. ମୁଷ୍କ; ଅ. Mashak-dānā ମିସକ୍‌ଦାନା)—କଳା କସ୍ତୁରୀ—Black কস্তুরী, মসকদানা मशकदाना musk.

ମଷ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଅଘାତ କରିବା—1. To hurt; to Mash(root) injure (Apte). ୨ । ହତ୍ୟା କରିବା; ବିନାଶ ଘଟାଇବା—2. To kill; to destroy (Apte).

ମଷା —ଦେ. ବି (ସ. ମାଷ ବା ମାସ)—ପରିମାଣ ବିଶେଷ; ୧/୮ ଭରି Mashā মশা माशा ଓଜନ—A unit of weight.

ମଷାଏ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ସ. ମାଷ)—ଏକ ମଷା ପରିମାଣ— Mashāe One Mashā in weight.

ମଷ୍ଟିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) କ୍ରି (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ମଷ୍ଟା; Mashṭibā ସଂ ମୃଷ୍ଟ)—ଚକଟିବା (ଦେଖ)— Chakaṭibā (See)

ମସ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ପରିମାଣ କରିବା; ମାପିବା—1. To
Mas (root) measure. ୨ । ଓଜନ କରିବା—2. To weigh, ୩ । ଆକାର ବଦଳାଇବା—3. To change form,

ମସ୍କ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ)—ଅଭ୍ୟାସ—Habit.
Mas-k मश्क मसक

ମସ୍କରା—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମସ୍ ଖରାହ୍=ପରିହାସ ପ୍ରିୟ; ମସ୍ଖରା=
Maskarā ଥଟ୍ଟା)—୧ । ଥଟ୍ଟା; ପରିହାସ—1. Jesting,
मश्करी; ঠাট্টা joking. ୨ । ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ—2. Irony;
मसखरी satire; buffoonery. ବୈଦେ. ବଣ (ଅ.
ঠাট্টাবাজ ମସ୍ଖରାହ୍=ଥଟ୍ଟିଲ)—୧ । ଥଟ୍ଟିଲ; ପରିହାସକାରୀ—
मसखरा 1. Jesting; jestive. ୨ । ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟକାରୀ—
2. Ironical; sarcastic. (ଯଥା—ଗାଁର ମସ୍କରା ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ରଗ ମେଲନ୍ତି ।
(ମସ୍କରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫକୀରମୋହନ ଭ୍ରମଣ ଅଠସ୍ତ ।)

ମସ୍କରା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥଟ୍ଟା କରିବା—To cut jokes; to
Mas-karā karibā ঠাট্টাকরা, मश्कराकरा jest.
मसखरी करना (ମସ୍କରା ମାରିବା, ମସ୍କରା ଲଗାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମସ୍କରିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଥଟ୍ଟିଲ—Jesting; jocular.
Mas-kariā [ଯଥା—ଗୋପୀ ବାବୁ ଭଲେ ମସ୍କରିଆ ଲୋକ
রসিক, ঠাট্টাবাজ मसखरिया, मसखरा —ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ]
(ମସକରାବାଜ୍, ମସକରାବାଜି, ମସ୍କରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ମସକରୀ, ମସକରେଇ, ମସ୍କରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମସକ—ଦେ. ବଣ (ସ. ମସ୍ ଧାତୁ=ଆକାର ବଦଳାଇବା)—ମସ-
Masaka ମସିଆ; ମୁସୁମୁସୁ—(a crisp edible thing)
মুচমুচে Prodicing a very low rustling noise
मुड़मुड़िया when chewed, on account of there being no water in it. [ଯଥା—ଦହିଭ ମସକ ଚୁଡ଼ା ଭଜା ।]

ମସକା—ଦେ. ବ—ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ (ଡାଳ)—Fragile.
Masakā फुसफुसा टोन ठुमाक पलका

ମସତ୍—ପ୍ରାଦେ.—(ସମ୍ବଲପୁର)—ବଣ—(ଭୂଲ. ବ. ଏହି ଅର୍ଥରେ
Masat ମସ୍ତ)—ମସ୍ତ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଡ଼—Very large. ପ୍ରାଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣର ବଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ—
Very much.

ମସଣି—ପ୍ରଦେ. (କଟକ) ବ—ମସିଣା—
Masani Mat.

ମସଲା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର)—ବ—(ବ. ଖୁସ)—୧ । ମାଛ ଧରିବା
Masalā ଖୁସ ଭଳିଆ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମିଶ୍ରିତ ଥିବା ମସଲା ବିଶେଷ--
(ମାଛ ମସଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A mixture used as bait
୨ । ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଖୁସ—2. Bait
for fishes. ୩ । ମସଲା (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
3. Masalā etc (See)

ମସଲା ପାଣି—ଦେ. ବ—ତରକାରୀରେ ଦେବା ପାଇଁ ବଟା ହୋଇ-
Masalā pāni ଥିବା ମସଲା ପଦାର୍ଥ—A paste of condi-
मसलार जल ments mixed with water for being
मसालाका पानी used in curry.

ମସ(ଛ)ଲିପଟ୍ଟମ—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗର ବନ୍ଦରବିଶେଷ
Masa(chha)li patama A seaport of ancient
মসলি পটম मसलिपटाम Kalinga.

ମସା—ଦେ. ବ—(ସ. ମାସ) ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଦିର ପରିମାଣ ବିଶେଷ ୧/୬ ଭରି—
Masā মাষা मासा A standard weight of gold.
[ଯଥା—୧ ଭରି=୧୦ ମସା, ୧ ମସା=୮ ରତି;
୧ ରତି=୪ ଧାନ ।]

ମସାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ନଦୀ ମୁହଁରୁ ଧରାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର
Masāli ଲୁଣି ମାଛ—A species of sea fish, caught
at the muoths of sea-going rivers.

ମସି(ସୀ) (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ. ବ—ମଷି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Masi(si) (etc) Maṣi etc (See)

ମସିକ—ସ. ବ—ସାପଗାତ—A serpent's hole (Apte.)
Masika

ମସି ଗୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବଣ—ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ; ଚୂର ଚୂର—Bits; scraps,
Masi gundā চুনো चुर चुर [ଯଥା—ରଥର ଅଗ୍ରେ
ପଡ଼ିଲେ ହେବ ମସି ଗୁଣ୍ଡା । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।]

ମସିଣା—ପ୍ରାଦେ. (କୋରାପୁଟ) ବ—ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—A tree
Masiṇā found in the forest. [ଯଥା—ଏ ଗଛର
(ମସାଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଡେଲକୁ ବାଟିଲେ ଘାଡ଼ ଅଠାଳିଆ ହୁଏ ।
ଏହି କାଠକୁ ଜୁଏମ କରି ବୋଳିଲେ କଥ ବାଗୀ ଅଦ
ବସିଯାଏ ।]

ମସିହ—ବୈଦେ. ବ—(ଅ. ମସୀହ୍) ଯିଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ—Jesus Christ.
Masiha মসীহ मसीह

ମସିହା(ଅ)—ବୈଦେ. ବ—(ଅ. ମସୀହ; ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନଙ୍କ ଧର୍ମର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ
Masihā(a) ଯୀଶୁ); ଇଂ. ମେସାୟା=ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ; ଅ. ମସୀହୀ
মসিহা इसवी. मसीहा ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ; ଇଂରେଜି
ସନ—A year of the Christian calendar
[ଯଥା—ବଂଶବଳୀରେ ଲେଖା ଯାଏ—ସନ ୧୩୩୨ ସାଲ
ମାହେ ଜାନୁଆରୀ ୧୯୨୫ ମସିହା, ଅର୍ଥାତ୍ ଓଡ଼ିଶା
ପ୍ରଚଳିତ ୧୩୩୨ ସାଲ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୯୨୫ ସାଲ ।]
ବୈଦେ. ବଣ—ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ (ବର୍ଷ)—
Christian (year.)

ମସୀନା—ସ. ବ.—(ମସ୍ ଧାତୁ=ପରିମାଣ କରିବା+କର୍ମ. ଇନ୍+ଅ
Masinā ଅତସୀ (ଦେଖ)—Atasi (See)

ମସୀନା ତୈଳ—ସ. ବ—୧ । ଆୟୁର୍ବେଦ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତୈଳ--
Masina taila 1. Medicinal oil prepared from
linseed. [ଯଥା—ଏହା ଅଗ୍ନି ଗୁଣ ବହୁଳ, ସ୍ନିଗ୍ଧ,
ଗୁରୁସାର୍ଯ୍ୟ, କଫ ଓ ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ, କଟୁ ବିପାକ, ଚକ୍ଷୁର
ଅହିତକର, ବଳଜନକ, ମଳବଦ୍ଧକ, ମଧୁର ରସ, ଧାତୁର
ପାକ୍ଦୋଷନାଶକ ଓ ଗୁରୁ । ବସ୍ତିକ୍ରିୟାରେ, ପାନ,
ଅଭ୍ୟଙ୍ଗ, ନସ୍ୟ, କର୍ଣ୍ଣପୂରଣ, ଓ ଅନୁପାନରେ ବାୟୁ ଶାନ୍ତ

ଜମିର ଏବା ବାଣିଜ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।] ୨ । ନେସୁନେସୁକ ତେଲ (ଦେଖ)—2. Linseed oil (See).

ମସୁ(ସୋ,ସୌ)ଦା(ଧା)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ମୁସବ୍‌ଦା) (କଡରଥ)—୧ । Masu(so, sau)dā(dhā) मसूदा मसौदा ପ୍ରସ୍ତାବ—1. Proposal. ୨ । ପରାମର୍ଶ—2 Consultation. ୩ । କୌଣସି ଲେଖାର ଢଠା—3. Draft of a deed. ୪ । ଯୁକ୍ତି—4. Reasoning; argument. ୫ । ଉପାୟ—5. Plan; resource.

ମସୁ (ସୋ,ସୌ)ଦା କାଢ଼ିବା (ବାନ୍ଧିବା)—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ Masu(so, sau)dā kārḍhibā (bāndhibā) ସାଧନାର୍ଥ मसूदा बाहिर करा ଉପାୟ ଉଦ୍ଭାବନ କରିବା—To find out मसौदा गांठना(बांधना) the means for fulfilment of an object.

ମସୁ(ସୋ, ସୌ)ଦା ବାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ. ମୁସବ୍‌ଦା+ଫା. Masu(so, sau)dā bāj ପ୍ରତ୍ୟୟ ବାଜ୍) (କଡରଥ)— मसूदा बाज ୧ । ଉପାୟ ଉଦ୍ଭାବନ କରିବାରେ ସମର୍ଥ— मसौदे बाज 1. Resourceful. ୨ । ଚତୁର—2. Cunning.

ମସୁବିଦା(ଧା)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମସବ୍‌ଦା) (କଡରଥ)— Masubidā(dhā) ଢଠା; ଖସଡ଼ା—A draft. मसुविदा मसविदा

ମସୁର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି—ମଶାରି— Masur Mosquito curtain.

ମସୁର ଦନ୍ତା—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ—Linocora Masur dantā Intermedia (Haines).

ମସୁ(ସୂ)ର—ସଂ. ବି (ମସ୍ ଧାତୁ=ମାପିବା+କର୍ମ. ଉର; ଊର)— Masu(sū)ra ମୁଗ ବରି ଜାତୀୟ ଲତାଜାତ ଶସ୍ୟ— ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ମାଙ୍ଗଲ୍ୟକ, Cicerles; Lentil; Lens ଗ୍ରନ୍ଥିକାଞ୍ଚନ, ମସୁରକ,ପୃଥୁବୀଜକ, Esculenta. [ଦ୍ର—ଏହା ଶିମ୍ବାଦି ଶୂର, କଲ୍ୟାଣବୀଜ, ବର୍ଗର କୃଷି ଜାତ ଶସ୍ୟ; ଏଥିର ଫୁଲ ମସୁରିକା, ମଙ୍ଗଲ୍ୟା ଦେଖି ଓ ଉଭଳର ଶସ୍ୟ ଅଟନ୍ତି । मसूर ଫୁଲରେ ଦୁଇଟି ମଞ୍ଜି । ଏହା मसुर(री) କାଳି ଗୋଲଫି ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ପୁଷ୍ଟିକର । ମ. ଡଣଇ, ମସୁରା ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ମଧୁର, ତେ. ଚର ସନମଲୁ, ମିସିରପପ୍ପୁ ଶୀତଳ, ସଂଗ୍ରାହକ, କଫ ଓ ପିତ୍ତ ତା. ମିସୁର, ପୁରପୁର ନାଶକ ଓ ଜ୍ୱର ନାଶକ ।] ଫା. ବୁନୋସୁର୍ଖ ଅ. ଅଦସ ଓଡ଼ିଆ. ମସୁରି

ମସୁ(ସୂ)ରକ—ସଂ. ବି (ମସୁର+କ)—୧ । ମସୁର (ଦେଖ) Masu(sū)raka 1. Masura (See) ୨ । ତକିଆ—2. A pillow (Apte).

ମସୁ(ସୂ)ର ବିଦଳା—ସଂ. ବି—କୃଷ୍ଣ ତିହୁଡ଼ି (ଦେଖ) Masu(sū)ra bidaḷā The black variety of Tihuṛdi (See)

ମସୁ(ସୂ)ରା—ସଂ. ବି—୧ । ମସୁର ଶସ୍ୟ—1. Lentil. ୨ । ବେଶ୍ୟା— Masu(sū)rā 2. A prostitute. ୩ । ମସୁରବଟାରେ ତିଆରି ବଡ଼ି (ହ.ଶ)—3. Small balls of pestled lentil dried and kept for curry.

ମସୁ(ସୋ,ସୌ)ରି—ଦେ. ବି (ନାମ)—ହିମାଳୟ ଅଞ୍ଚଳର ଏକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର Masu(so, sau)ri ସ୍ଥାନର ନାମ—A sanitarium मसोरी मसोरी of that name in the Himalayas.

ମସୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମସୁର)—ମସୁର ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ—Shaped. Masuriā like a Masura (lentil).

मसूरे ଦେ. ବି—ମସୁରଦାଲ ପରି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ବସନ୍ତ ରୋଗ— मसुरिआ A kind of small pox, the pimples of which resemble grains of Masura (lentil).

ମସୁ(ସୂ)ରି—ସଂ.ବି. (ମସୁର+ଇ)—୧ । ବେଶ୍ୟା—1. Prostitute. Masu(sū)ri ୨ । ଭ୍ରଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—2. An adulteress. ୩ । ଛୋଟା- [ମସୁ(ସୂ)ରିକା—ଅନ୍ୟରୂପ] ବସନ୍ତ ରୋଗ—3. Small pox. ୪ । ମସୁର ପରି କ୍ଷୁଦ୍ର ପୀଡ଼କା ଯୁକ୍ତ ବସନ୍ତ—4. Small-pox with small postules. ୫ । କୁଟ୍ଟିନୀ—5. A procuress ୬ । କଳା ନିସୁତ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—6. Ipomoea Turpethum.

ମସୃଣ—ସଂ. ବିଣ. (ମସ୍ ଧାତୁ=ପରିମାଣ କରିବା+କର୍ମ.ଋଣ)—୧ । Masṛuṇa ସ୍ନିଗ୍ଧ;ତେଲିଆ—1. Oily; unctuous. ୨। ଚକ- (ମସୃଣା-ସ୍ତ୍ରୀ) ଚକିଆ 2. Glistening. ୩ । ଚିକ୍କଣ—3. Smooth. [ମସୃଣତା(ତ୍ୱ)—ବି] ୪ । କୋମଳ—4. Soft; velvety. ୫ । କର୍ଣ୍ଣମଧୁର—5. Sweet (to hear); bland. (ଉ—ସ୍ତ୍ରୋକ ରଚି ମସୃଣ ଯେ ହେଲିକା ବସେ । ଉଜ୍. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।) ୬ । ମନୋହର—6. Lovely; charming.

ମସୃଣା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମସୃଣର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ— Masṛuṇā Feminine of Masṛuṇa. ସଂ. ବି—ମସୀନା; ଅଳସି; ପେଶ—Linseed.

ମସ୍କ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଗତି କରିବା— Mask (root) To go; to move.

ମସ୍କର—ସଂ. ବି (ମସ୍କ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)-୧ । ବାଉଁଶ-1. Bamboo. Maskara ୨ । ବଂଶ ଯଷ୍ଟି—2. Bamboo stick. ୩ । (+ଭାବ.ଅର) ଗମନ—3. Going;motion (Apte); ୪ । (+କରଣ ଅର). ଜ୍ଞାନ—4. Knowledge (Apte).

ମସ୍କରୀ—ସଂ. ବି ପୁଂ (ମସ୍କର+ଇନ୍;୧ମା.୧ବ)—୧। ଭିକ୍ଷୁ;ଚତୁର୍ଥାଶ୍ରମୀ— Maskarī 1. A man (Hindu) who has taken to the 4th stage of life (begging alms) (porbably from their using bamboo sticks at that stage on account of old age) ୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon.

ମସ୍କଲା—ଦେ. ବି (ବଣିଆ ପଦ)—ଅଳଙ୍କାରକୁ ଚିକ୍କଣ କରିବାପାଇଁ ଏକ Maskalā ପ୍ରକାର ଲୁହାର ହତିଆର—A kind of iron implement for polishing ornaments.

ମସ୍କା—ଦେ. ବ—ମସକା (ଦେଖ)
Maska Masakā (See).

ମସ୍କାମସ୍କି—ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ର—[ଦୁଇ ଜଣ] ଧସ୍ତାଧସ୍ତି—
Maskāmaski Seizing each other (said of two persons).

ମସ୍ଜ୍ (ଧାତୁ)—ପ—୧ । ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିବା—1 To sink in
Mas-j (root) water. ୨ । ମୁଣ୍ଡ ବୁଡ଼ାଇ ଗାଧୋଇବା—2. To take a plunge. ୩ । ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିମରିବା—3. To be drowned.

ମସ୍ତ—ସ. ବ (ମସ୍. ଧାତୁ=ପରିମାଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)--ମୁଣ୍ଡ-Head.
Masta ଦେ. ଵଣ (ସଂ. ମସ୍ତକ)—୧ । ବିଶାଳ; ପ୍ରକାଣ୍ଡ—
ମସ୍ତ 1. Gigantic. ୨ । ଅତି ବୃହତ୍; ମହତ୍—2. Very
बहुत बडा large or great; very big. ବୈଦେ. ବଣ. ପୁଂ
(ମସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଅ. ମସ୍ତ; ମୂଳ. ସଂ. ମତ୍ତ)—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତ; ମତ୍ତ;
ମସ୍ତ ନିଶାରେ ଚୂର—1. Intoxicated; excited; mad-
मस्त dened. ୨ । କାମୋନ୍ମତ୍ତ—2. Maddened with lust; excited by amour. ୩ । ଗର୍ବୋନ୍ମତ୍ତ—3. Swollen with pride. ବୈଦେ. ବ--ମତ୍ତତା—Excitement; madness; intoxication. ଦେ. କ୍ରି. ଵଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ—Very.

ମସ୍ତକ—ସ. ବ (ମସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ+କ)—୧ । ମୁଣ୍ଡ—1. Head.
Mastaka ୨ । ଖପୁରି—2. Skull [Apte]. ୩ । ଅଗ୍ରଭାଗ; ଶିରୋଦେଶ—3. Top; summit; peak. ୪ । ତାଳ, ନଡ଼ିଆ, ଖଜୁରି ଆଦି ଗଛର ଅଗରେ ଥିବା ଶାଖାଗୁଚ୍ଛ—4. The tuft of branches on the top of palm, cocoanut and date trees.

ମସ୍ତକଚ୍ଛେଦନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମସ୍ତକ+ଛେଦନ; ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ଚ୍ଛ)
Mastaka chchhedana —ମୁଣ୍ଡକାଟ—Decapitation; cutting off of the head.

ମସ୍ତକ ମୁଣ୍ଡନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୁଣ୍ଡ ଲଣ୍ଡା ହୋଇ କ୍ଷୌର
Mastaka mundana ହେବା—Shaving of the head.

ମସ୍ତକମୂଳକ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବେକ—
Mastaka mūlaka Neck (Apte).
(ମସ୍ତ ମୂଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମସ୍ତକ ସ୍ନେହ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମସ୍ତିଷ୍କ—
Mastaka sneha The brain (Apte).

ମସ୍ତକି(ଗି)—ବୈଦେ. ବ [ଅ. ମସ୍ତକୀ(ଗୀ)]—ଭୂମଧ୍ୟସାଗର
Mastaki(gi) ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରଦେଶରେ ଜନ୍ମିବା ଅମ୍ଳାତ ବର୍ଗର
मस्तकी କ୍ଷୁପ ବିଶେଷ (Pistacia Lentiscus) ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ
मस्तगी ଝୁଣା ତୁଲ୍ୟ ପଦାର୍ଥ—Mastic. [ଦ୍ର—ଏହା ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍‌ରେ
(ରୁମି ମସ୍ତକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଓ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଦନ୍ତ ରୋଗରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଉପକାରୀ । କେହି କେହି ଏହା ଅଭ୍ୟାସ କରି ଚୋବାନ୍ତି । ମସ୍ତକୀ ତୁଲ୍ୟ କାବୁଲ ଦେଶରୁ ଆସିତ ପଦାର୍ଥକୁ କାବୁଲୀ ମସ୍ତକୀ Pistacia Mutica କହନ୍ତି ।]

ମସ୍ତକେ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାନିବା; ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
Mastake dharibā To obey; to bow down to (one's
মাথায়লওয়া order) (ଦ୍ର—କଣ୍ଠେ ଚିତ୍ତିଦେବ ଦେଖ ଗୁରୁଆଜ୍ଞା
मस्तकपर लेना ମସ୍ତକେ ଧରି । ଗ୍ରଧାନାଥ. ଦୃଷା ।)

ମସ୍ତ ଦାରୁ—ସଂ. ବ—ଦେବଦାରୁ—
Masta dāru Pine (tree); Pinus Deodara.

ମସ୍ତ ବଡ଼—ଦେ. ଵଣ—ଅତି ବୃହତ—Very big; very very
Masta barda big. (ଦ୍ର—ସେଠାରୁ ଦଶରଥ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା
মস্তবড় ଘୋଡ଼ାଏ ମସ୍ତବଡ଼ ସଭ୍ୟ ଡକାଇଲେ । ଗାଲକଣ୍ଠ. ପିଲଙ୍କ
बहुत बडा ରାମାୟଣ ।)

ମସ୍ତ ବଡ଼ ଲୋକ—ଦେ. ବ—ଧନାଢ୍ୟଶେଠ; ଖୁବ୍ ଧନୀ—
Masta barda loka A millionaire
মস্তবড় লোক बहुतबडाआदमी

ମସ୍ତର—ଦେ. ବ—ପ୍ରକାର—Pattern; model. (ଯଥା—ମୋତେ
Mastara রকম, নমুনা तरह;नमुना ଏ ମସ୍ତରର ଲୁଗା ଦିଅ ।)

ମସ୍ତରାମ୍—ଦେ. ବ—୧ । ପାଗଳପରି କାମ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Mastarām 1. Madcap. ୨ । ବାୟା—2. Mad man;
পাগল मस्तराम lunatic. ୩ । ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—3. A name given to males.
[ଦ୍ର—କଟକ ସହରରେ ମସ୍ତରାମ୍ ନାମକ ଜଣେ ସାଧୁ ମହନ୍ତଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ ଡକା ଯାଉଥିବା ଗୋଟିଏ ମଠ ଅଛି ।]

ମସ୍ତ ଲୋକ—ଦେ. ବ—୧ । ବଡ଼ ଲୋକ; ଧନୀ ଲୋକ—1. Rich
Masta loka man. ୨ । ଖ୍ୟାତ ଲୋକ—2. A cele-
মস্তলোক brated person. ୩ । ମହାପୁରୁଷ—3. A great
बडाआदमी man; a genius.

ମସ୍ତ ହାତୀ—ଦେ. ବ (ଫା. ମସ୍ତ+ସ. ହସ୍ତୀ; ଗ୍ରା. ହାତୀ)—୧ ।
Masta hāti ମତ୍ତହସ୍ତୀ; ମଦମତ୍ତ ହସ୍ତୀ—1. An elephant
মত্ত হাথী in rut; an elephant infuriated through
मस्त हाथी lust. ୨ । ବଡ଼ ହାତୀ—2. A big elephant.

ମସ୍ତ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମତ୍ତ; ଅ. ମସ୍ତ)—ଚଳନ୍‌ଆଚରଣଦ୍ୱାରା
Masta hebā ମତ୍ତତା ପ୍ରକାଶ କରିବା; ମାତିବା—To show
মত্ত হওয়া excitement by conduct; to act like a
मस्त होना mad person.

ମସ୍ତା—ଦେ. ବ—ଉନ୍ମତ୍ତ—Maddened; excited.
Mastā মত্ত मस्त (ମସ୍ତାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ମସ୍ତୀ, ମସ୍ତାନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମସ୍ତାନ—ବୈଦେ. ଵଣ. ଓ ବ ପୁଂ. (ଅ. ମସ୍ତାନହ୍=ଉନ୍ମତ୍ତ ପ୍ରାୟ)—
Mastān ଈଶ୍ୱରଭକ୍ତିବାତୁଳ(ବ୍ୟକ୍ତି)—Mad in devotion to
মস্তান मस्ताना God. (ମସ୍ତାନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମସ୍ତାନି—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମସ୍ତାନୀ)—ମତ୍ତତା—Madness.
Mastāni মত্ততা मस्तानी

ମସ୍ତି— ସ. ବ (ମସ. ଧାତୁ+ଭାବ. ତି) —୧ । ମାପିବା—1. Measuring
Masti ୨ । ଓଜନ କରିବା—2. Weighing. ବୈଦେ.
মত্ততা मस्ती ବ. (ଫା. ମସ୍ତୀ)—ମତ୍ତତା—Madness.

ମସ୍ତିକ—ସ. ବ (ମସ୍ତ+ଇକ)—ମସ୍ତକ; ମୁଣ୍ଡ—The head
Mastika (Apte). ଗ୍ରା. ବ—ମସ୍ତିଷ୍କ (ଦେଖ)—
Mastishka (See)

ମସ୍ତିଷ୍କ—ସ. ବ (ମସ୍ ଧାତୁ=ମାପିବା+ଭାବ. ତି=ମସ୍ତି କର୍ମ। ମସ୍ତ
Mastishka ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କରଣ ଅ. ନିପାତନ)—
(ମସ୍ତୁଲୁଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । ମଗଜ: ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଥିବା ଲହୁଣି
ପରି ବସ୍ତୁ; ମସ୍ତା—1. Brain. ୨ । ବୁଦ୍ଧି—2 Intelligence. ୩ । ମସ୍ତିଷ୍କ ଉପରେ କ୍ରିୟା କରିବା କୌଣସି
ଔଷଧ—3. Any medicine acting upon the
brain (Apte).

ମସ୍ତିଷ୍କ ଖରଚ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବୁଦ୍ଧିବୃତ୍ତିକୁ
Mastishka kharacha kariba ଖୁବ ଚଳନ କରି ଚିନ୍ତା କରିବା—
মাথা খরচ করা To apply one's brain to a matter.
मस्तिष्क खरच करना (ମସ୍ତିଷ୍କ ଲଗା [ଗେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମସ୍ତିଷ୍କହୀନ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ନିର୍ବୁଦ୍ଧି—Unintelligent; dunce.
Mastishkahina (ମସ୍ତିଷ୍କହୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମସ୍ତୁ—ସ. ବ (ମସ୍ ଧାତୁ=ଆକାର ବଦଳାଇବା+କର୍ମ. ତୁ; କମ୍ବା
Mastu ମସ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦିତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତୁ)—୧ । ଜଳଯୁକ୍ତ ଦଧି; ଘୋଳ ଦହି—1. Churned curd mixed
with water. ୨ । ଛେନାପାଣି (ହି. ଶ.)—
2. Whey. ୩ । ବସାଦହିର ମଣ୍ଡ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
3. The sediment or dregs of curd. [ଦ୍ର—
মাত ବସାଦହିର ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ଘନ ସ୍ତରକୁ ସର ଓ ମଣ୍ଡକୁ
ମସ୍ତୁ ବୋଲାଯାଏ । ଏହା କ୍ଲମହର, ବଲ୍ୟ, ଲଘୁ, ଅଭିଲାଷଜନକ, ଦେହସ୍ଥ ସ୍ରୋତଃସମୂହର ଶୋଧନକାରକ,
ଅହ୍ଲାଦକର, କଫଘ୍ନ, ପିପାସାନାଶକ, ବାତାପହାରକ,
ଅବୃଷ୍ୟ ଓ ତୃପ୍ତିଜନକ । ଏହା ଶୀଘ୍ର ସଞ୍ଚିତ ମଳକୁ
ବହିର୍ଗତ କରେ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

ମସ୍ନଦ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ ମସ୍ନଦ୍=ଗାଦି ତକିଆ)—୧ । ସିଂହାସନ
Masnad —1. Throne. ୨ । ଅଉଜି ବସିବା ପାଇଁ
মসনদ ବ୍ୟବହୃତ ତକିଆ; ଗାଦି ତକିଆ—2. A big pillow
मसनद् for leaning on while sitting.

ମସ୍ୟାଧାର—ସ ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦୁଆତ—
Masyādhāra Ink-pot.

ମହ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପୂଜା କରିବା; ମାନ୍ୟ କରିବା—1. To
Mah (root) worship; to honour; to revere.
୨ । ଅହ୍ଲାଦିତ କରିବା—2. To gladden; to
delight. ୩ । ବଢ଼ାଇବା—3. To increase;
to aggrandise.

ମହ—ସଂ. ବ (ମହ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅ)—୧ । ଯଜ୍ଞ—1.
Maha Vedic sacrifice or oblation. ୨ । ତେଜଃ
—2. Lusture; radiance. ୩ । ଉତ୍ସବ—
3. Festival; festive occasion. ୪ । ସପ୍ତ
ଭୁବନ ମଧ୍ୟରୁ ଚତୁର୍ଥ ଭୁବନ—4. The 4th of the
7 worlds of the Hindus [ଦ୍ର—ଏହା
ପୃଥିବୀଠାରୁ ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ ୪ର୍ଥ ସ୍ୱର୍ଗ ।] ୫ ।
ମହିଷ—5. A buffalo (Apte). ସଂ. ବଣ—
ପୂଜ୍ୟ; ପୂଜନୀୟ—Worshippable; adorable.
ସଂ. ପୁଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ (ପିତୃ ଓ ମାତୃ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ତାହାଙ୍କର
(ମହୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପିତା ଅର୍ଥରେ ମହ ଓ ମାତା ଅର୍ଥରେ ମହୀ ପ୍ରତ୍ୟୟ
ହୁଏ; ଯଥା—ପିତାମହ, ମାତାମହ; ପିତାମହୀ, ମାତାମହୀ)
—A suffix added to the words Pitā and
Mātā. ଦେ. ବଣ (ସଂ ମହତ୍)—ମହତ; ମହା—
मह Great; much. ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ—
Very; much [ଉ—ମହ ଉତ୍ସୁକ । ଛନ୍ଦ ପଲକ
ଅନ୍ତର ସହ । ଉଷ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]

ମହ(ହା)ଋଷି—ଗ୍ରା, ବ (ସଂ. ମହର୍ଷି)—ମହର୍ଷି—A great sage.
Maha(hā)rushi মহর্ষি महरिषि

ମହଃ—ସଂ. ବ (ମହ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅସ୍; ମହସ୍ ଶବ୍ଦ)—୧ । ଯଜ୍ଞ
Mahah —1. Vedic oblation. ୨ । ଉତ୍ସବ—
2. Festival. ୩ । ତେଜଃ—3. Radiance.

ମହଙ୍ଗି—ପ୍ରାଦେ (କୋରାପୁଟ) ବ—ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ—
Mahangi Famine.

ମହକ—ସ. ବ (ମହ. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ+କ) —୧ । ମହଦ୍‌ବ୍ୟକ୍ତି;
Mahaka ମହାପୁରୁଷ—1. A great man; an eminent
man. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2 Bishnu. ୩ । କଚ୍ଛପ—
3. Tortoise. ଦେ. ବ (ଫ. ମହକ୍)—୧ । ସୌରଭ;
সুবাস ସୁଗନ୍ଧ—1. Sweet smell; sweet scent. ୨ ।
महक ଦୂରବ୍ୟାପୀ ସୁଗନ୍ଧ—2. A diffused or widespread fragrance. ଦେ ବଣ—ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ—
Sweet smelling. [ଉ—ହେବକ ଗଛରେ ମହକ—
ଢଗ ।]

ମହକ ଉଠିବା—ଦେ. ବ—ବାସ ଚହଟିବା—
Mahaka uthiba The diffusion of sweet smell.
সুবাসউঠা महकउठना (ମହକ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହକ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (ଫ. ମହକ୍—(କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ତରଫ)
Mahaka deba ସୁଗନ୍ଧ ବିସ୍ତାରିତ କରିବା; ବାସିବା—To
সুবাস করা spread its sweet smell; to emit its
महक देना fragrance.

ମହକ ଫଳ—ଦେ. ବ—ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଫଳ—
Mahaka phala A fruit with sweet smell.
সুবাসিতফল महकिलाफल

ମହକ ଫୁଲ—ଦେ. ବ—ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଫୁଲ—
Mahaka phula A sweet-scented flower.
সুবাসিতফুল महकीलाफुल

ମହକ ବାସ—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—ସୁରଭିତ ଗନ୍ଧ;
Mahaka bāsa ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ସୁବାସ; ଦିଗନ୍ତପ୍ରସାରିତ
सुवास ସୁବାସ—A scent which is diffused to some
सुवास; गमक; महक distance.

ମହକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ମହକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ--Causa-
Mahakā(ke)ibā tive of Mahakibā)—୧ । ସୁବାସରେ
सुवासे मोहित करा ମୁଗ୍ଧ କରିବା—1. To charm by
महकाना sweet smell. [ଉ—ହେମ ବନ୍ଧ ସୁବାସିତ ତନ୍ତନେ
ଚଳିଛି, ମହକାଇ ଦେଉଥିଲା ଦର୍ଶକର ଚକ୍ଷୁ । ନନ୍ଦ-
କିଶୋର. ନିର୍ଝରିଣୀ ।] ୨ । ବାସିବା—2. To smit
[ମହକା(କେ)ଇବେବା—ଅନ୍ୟରୂପ] fragrance.

ମହକି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୀଘ୍ର ସୁଗନ୍ଧଦ୍ୱାରା ସୁରଭିତ ହେବା—
Mahaki uṭhibā To be filled with sweet smell.
[ମହକି ପଡ଼ିବା, ମହକି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] (ଉ—ଘିଅର ବାସନାରେ
सुरभित हओया ଘରଅଡ଼ା ମହକି ଉଠୁଛି । ଗୋଲକଣ୍ଠ ଦାଶ. ପିଲାଙ୍କ
महक उठना ; ଗ୍ରାମାୟଣ ।)

ମହକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମହକ୍କ)—ବାସିବା; ବାସନା କରିବା;
Mahakibā ଚାରିଅଡ଼େ ନିଜର ସୁବାସ ପ୍ରସାରିତ କରିବା—
सुगन्ध देओया To smell very sweetly to a distance
महकना to emit its fragrance.
(ସମ୍ବଲପୁର—ଭସୋଇବୋ)

ମହ(ହୁ,ହୋ)କିଲ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁଓକ୍କିଲ୍)—ମକେଲ; ମୁକ୍ତାର
Maha(hu,ho)kila ଓକିଲଙ୍କୁ ମକଦ୍ଦମାପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ କରିବା ପକ୍ଷ
मकेल मवक्किल —Client of a legal practitioner.

ମହକୁପ୍(ବ୍)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ମୌକୁଫ୍)—ମକୁବ୍ (ଦେଖ)
Mahakup(b) Makub (See).

ମହକୁମା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମହ୍‌କମା)—୧ । ହାକିମଙ୍କର ଅଧିଷ୍ଠିତ
Mahakumā ସ୍ଥାନ; ଅଦାଲତ; କଚେରୀ—1. A seat of
महकुमा justice; a seat of a public servant. (ଯଥା—
महकमा କଲେକ୍ଟରୀ ମହକୁମା; ଜଜ୍ ମହକୁମା ।) ୨ । ବିଚାରାଳୟ—
2. Court of justice; a tribunal. * । ଇଂରାଜ-
ଶାସିତ ଜିଲ୍ଲାର ବିଭାଗ; ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍—3. A sub-
division. [ଉ—ଇଂରାଜ ଶାସନାଧୀନ ଗୋଟିଏ
ଜିଲ୍ଲା କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମହକୁମାରେ ବିଭକ୍ତ ।] ୪ । ସବ୍-
ଡିଭିଜନର ମୁଖ୍ୟସ୍ଥାନ; ଯେଉଁଠାରେ ଜଣେ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍
ବା ମୁନ୍‌ସଫ୍‌ଙ୍କ କଚେରି ଥାଏ—4. Sub-divisional
head quarters. * । ହାକିମଙ୍କର ଇଲାକା ବା
ଅଧିକାରଭୁକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳ—5. The jurisdiction of a
court or public officer. ୬ । ସରକାରଙ୍କ ଭିନ୍ନ
ଭିନ୍ନ ଶାସନ ବିଭାଗ—6. A department of the
Government.

ମହକୁମା ହାକିମ—ବୈଦେ. ବି (ଫା) (ଫା. ମହକମା+ହାକିମ୍)
Mahakumā hākima (କଚେରି)—୧ । ସବ୍‌ଡିଭିଜନର
महकुमार हाकिम ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—1 Sub-divisional magis-
महकमाका हाकिम trate. ୨ । ମୁନ୍‌ସଫ—2. Munsif.
* । କୌଣସି ସରକାରୀ ବିଭାଗର ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ—
3. Departmental head.

ମହକୁମେ ସଦର—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା) (କଚେରି)—ଜିଲ୍ଲାର ସଦର
Mahakume sadar ମହକୁମାର ଅନ୍ତର୍ଗତ—Within the
महकुमे सदर jurisdiction of the Sadar Sub-
महकमे सदर division. [ଉ—ଏହିପରି ମହକୁମେ କେନ୍ଦ୍ରା-
ପଡ଼ା, ମହକୁମେ ଯାଜପୁର । ସବଡିଭିଜନ୍‌ମାନଙ୍କ ନାମ
ପୂର୍ବେ ଏ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମହକ୍କ—ସଂ. ବି (ମହ ଧାତୁ=ଆନନ୍ଦିତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ୍କ)—
Mahakka ବହୁଦୂର ପ୍ରସାରିତ ସୁଗନ୍ଧ—Wi-despread
fragrance (Apte).

ମହଙ୍ଗା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ମହାର୍ଘ)—ମହର୍ଘ; ମହାର୍ଘ—
Mahaṅgā Dear in price.
मागगी ଦେ.ବି—୧ । ଦ୍ରବ୍ୟର ସାଧାରଣ ମୂଲ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ
मह'गा, महँगा ମୂଲ୍ୟ; ଚଢ଼ା ମୂଲ୍ୟ—1. High price of an
(ସସ୍ତା—ବିପରୀତ) article ୨ । ବଜାରରେ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ-
ମାନଙ୍କର ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ିଯିବା ଅବସ୍ଥା—2. Rise in the
price of commodities. * । (ସଂ. ମହାର୍ଘ) ଏକ
ପ୍ରକାର କୋଳ; ମେହେଙ୍ଗା କୋଳି—3. A kind of
edible berry with sour taste.
[ଦ୍ର—ଏ କୋଳ ପାଚିଲେ ଖଟା ହୁଏ । ଏହାକୁ ଛୁଅଣରେ
ପକାଇ ଅମ୍ଳ କରନ୍ତି ।]

ମହଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ମହଙ୍ଗିଆ; ଯେଉଁ ଦୋକାନୀ ବଜାରର
Mahaṅgiā ଦର ଅପେକ୍ଷା ମହର୍ଘରେ ଜିନିଷ ବିକେ—
যে চড়া দামে বিক্রি করে (a shopkeeper) Selling
महँगिया things more dearly than the market
rate.

ମହଜର ନାମା—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ, ଜୟପୁର) ବି (ଅ. ମହଜର
Mahjar nāmā =ନର ହତ୍ୟା+ଫା. ନାମାହ୍=ଲେଖ;
महजर नामा ଯେଉଁ ଲେଖାରେ ହତ୍ୟା ଅପରାଧ ବିଷୟ ବା ପ୍ରମାଣ
ଲେଖାଯାଏ)—ଦରଖାସ୍ତ—Petition.

ମହଜରା—ଦେ. ବି—କରଣ ସମାଜର ବିବାହରେ ବର ଯାତ୍ରୀମାନେ ଆସି
Mahajarā କନ୍ୟାଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ଉଭୟ ଦଳଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ନିଜ ନିଜର ମାନ, ଆଉଚାତୀ ଆଦି ବିଷୟରେ ଯେଉଁ
(ଅପ୍ରୀତିକର) ବାକ୍‌ବିତଣ୍ଡା ଓ ବାଦୟୁଦ୍ଧ ହୁଏ—A hot
discussion (generally unpleasant) which
takes place between the bride-groom's
and the bride's party after the arrival
of the bride-groom's party during the
marriage, in the Karaṇa society.
(ଉ—ଡରଣ ଧରୁଛ ପାଇଁ ବ ସାଥିଲେ କେତେ ମହଜରା
କଲେ, ମାଲା ଓ ଚନ୍ଦନ ଧରି ଭିଡ଼ି ହେଲେ ନ କଥିଲୁ
ତାହା ବଲେ । ଉପାର. ସାଥିଲୁଅ ବାହା ।)

ମହଜିତ୍(ତି, ଦ୍, ଦି)—ବୈଦେ, ବି (ଅ. ମସଜିଦ୍)—ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ଦିର—Mosque.
Mahajit(ti, d, di)
মসজিদ **महजिद्**

ମହ(ହୁ)ଜୁତ୍(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ମୌଜୁଦ୍)—୧ । ବର୍ତ୍ତମାନ; ଉପସ୍ଥିତ; ବିଦ୍ୟମାନ—1. Existing. ୨ । ପ୍ରସ୍ତୁତ—2. Ready. ୩ । ସଞ୍ଚିତ—3. Stored; funded. ବୈଦେ. ବି. (ଅ· ମହ୍‌ଜିଦ୍)— ମହଜିତ୍ (ଦେଖ)—Mahajit (See)
Maha(hu)jut(d)
মজুদ (ত্)
मौजूद

ମହଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—Dodonaea Viscosa (plant) (Haines).
Mahardā
[ଦ୍ର—ଏ ଗୁଳ୍ମ ପ୍ରାୟ ୧୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ ।]

ମହଣ—ଦେ. ବି (ସ. ମଧୁନ; ମଦନ)—୧ । ମହୁ ଫେଣା; ମଧୁଶିକ୍ଥ—1. Beeswax. [ଦ୍ର—ମହୁମାଛିଙ୍କ ଫେଣାରେ ମହୁ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇଥିବା କୋଷମାନଙ୍କ କାନ୍ଥ ଏକପ୍ରକାର ଅଠାଳିଆ ବସ୍ତୁରେ ନିର୍ମିତ । ସେହି ଅଠାଳିଆ ବସ୍ତୁକୁ ପାଣିରେ ସିଝାଇଲେ ମହଣ ବାହାରେ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କୋମଳ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଭୂତାପସାରକ, ବ୍ରଣରୋଧକ ଓ ଭଗ୍ନସନ୍ଧାୟକ । ଏହା ବାୟୁ, କୁଷ୍ଠ, ବିସର୍ପ ଓ ରକ୍ତଦୋଷ ନାଶକ । ଏହା ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗେ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କେଶ କୁଣ୍ଡାଇ ତା ଉପରେ ମହଣ ବୋଳନ୍ତି । ମହଣରେ ବତି ଓ ପିତୁଳା ତିଆରି ହୁଏ ।] ୨ । (ସ. ମାନ; ଅ. ମନ୍) ୪୦ ସେର ଓଜନ ପରିମାଣ—2. A weight of 40 seers; maund. [ଦ୍ର—ଏହାର ସାଙ୍କେତିକ 'ମ' ସଂଖ୍ୟାର ପୂର୍ବେ ଲେଖାଯାଏ, ମ ୪=୪ ମହଣ; ବାଲେଶ୍ୱର ଓ କଟକୀ ସେରର ତାରତମ୍ୟ ଅନୁସାରେ ମହଣ ଓଜନର ତାରତମ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ୧ ମହଣ=୪୦ ସେର=୮ ପସୁରି । ଟନ୍=ବାଲେଶ୍ୱରୀ ୨୭ ମହଣ ।] ୩ । (ସ. ମଦନ)—ମଏଣ (ଦେଖ) 3. Maena (See) ୪ । (ସ. ମାଣକ) ମାଣସାରୁ—4. Alocasia Indica; a kind of taro. ୫ । ବଳଦ ଓ ଘୋଡ଼ା ଆଦିଙ୍କୁ ତାଲିମ କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା; ମଣ—5. The process or act of training bullocks, horses etc. ୬ । (ସ. ମଥନ) ଫେଣୀ ବା ଖଜା ନାମକ ବଡ଼ି ପରସ୍ତର ଭିତରେ ଲେପ ଦେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଘୃତମିଶ୍ରିତ ତରଳ ଅଟାର ଲେପ—6. A leaven consisting of a liquid dough of pasted rice mixed with ghee, smeared inside the folds of the rolls before they are fried in ghee or oil. [ଦ୍ର—ଅଟା ବା ମଇଦାକୁ ଚକଟି, ବେଲି ତହିଁ ଉପରେ ମହଣର ଲେପ ଦେଇ ଗୁଡ଼ାଇ ନେବାକୁ ହୁଏ ଓ ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଚକଟକୁ ପୁଣି ବେଲି, ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟି ଘିଅରେ ଛଣାଯାଏ । ମହଣ ଯୋଗୁଁ ଖଜାର ସ୍ତରମାନ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ହୋଇ ରହେ ।] ଦେ. ବିଣ—୧ । ମଣ ହୋଇଥିବା—1. Trained or broken to work (animal). ୨ । ମହଣରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ—2. Waxen.
Mahaṇa
ସ. ମଧୁନ, ମଦନ, ମଦନକ, ମଧୂଚ୍ଛିଷ୍ଟ, ମଧୂଷେତ, ସିକ୍ଥକ, ମଧ୍ୱାଧାର, ମଧୂଷିତ
মোম
मोम
ତେ. ମୈନମ
ତା ମେଝୁଗୁ
ମ. ମେଣ
ଗୁ. ମିଣ
ଫା. ମୋମେଜର୍ଦ
মণ **मन**
ময়না কাণ্টা **मइन फल**
মানকচু
मानकच्चु, मानकन्द
সায়েস্তা
साधना
ময়ান
मोयन
সায়েস্তা
साधाहुआ

ମହଣ କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି (ସ. ମଦନ ଓ କଣ୍ଟକ)—ମଏଣ (ଦେଖ) Maeṇa (See)
Mahaṇa kaṇṭā

ମହଣ କନା—ଦେ. ବି—ମମ୍‌ଜାମା (ଦେଖ)—Mam-jāmā (See)
Mahaṇa kanā মোমজামা, মোমঢালা **मोम जामा**

ମହଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପଶୁ ଆଦିଙ୍କୁ କାମ କରିବା ପାଇଁ ତାଲିମ କରିବା; ମଣ କରିବା—To train or break a horse or bullock.
Mahaṇa karibā
সায়েস্তা করা **साधना**

ମହଣକା(କୁ) ମହଣ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ ଓ ବିଣ—ମହଣ ମହଣ ପରିମିତ; ମହଣ ମହଣ କରି; ବହୁ ପରିମାଣରେ—In maunds; by maunds; in large quantities. (ଯଥା—ରଜାଙ୍କ ମଙ୍ଗଳକୃତ୍ୟରେ ମିଠେଇ ମହଣକା ମହଣ ଖାଇହୋଇଯାଉ ବଣ୍ଟା ହେଲା ।)
Mahaṇakā(ku) mahaṇa
মণকে মণ
मनका मन

ମହଣ(ଣି)କିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଏକ ମହଣ ଓଜନଯୁକ୍ତ—Weighing one maund.
Mahaṇa(ṇi)kiā
এক মণ **एक मना**

ମହଣ ଛତା—ଦେ. ବି—କନା ଛତା; ବିଲାତି ଛତା; ଯେଉଁ ଛତାରେ ମହଣ କନା ପଡ଼ିଥାଏ ବସ୍ତ୍ର ନିର୍ମିତ ଛତା—An umbrella covered with wax cloth.
Mahaṇa chhatā
মোম জামার ছাতা
छाता

ମହଣ ତେଲ—ଦେ. ବି—ମହଣ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ମସଲା ମିଶାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିବା ତେଲ (ଏହା ବାତ, ବଥା ଓ ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—Medicated oil prepared from certain ingredients mixed with wax.
Mahaṇa tela
মোমের তেল
मोमका तेल

ମହଣ ପତର—ଦେ. ବି (ସ. ମାଣକ+ପତ୍ର)—ମାଣସାରୁ ଗଛର ବଡ଼ ପତ୍ର—The big leaves of the Māṇasāru plant. [ଦ୍ର—ମେଘ ବରଷଇ ଟପର ଟପର, ମୋ ବାଡ଼ିଅଡ଼େ ବଏ ରେ । ବାଡ଼ି (ମହଣ ପତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଡ଼େ ଅଛି ମହଣ ପତର ମୁଣ୍ଡରେ ଘୋଟିଏ ଦେବ ରେ—ଶିଶୁରଞ୍ଜନ ଗୀତ ।]
Mahaṇa patara
মানকচুর পাতা
मानकंद्का पत्ता

ମହଣ ପାତିଆ—ଦେ. ବି (ସ. ମଦନ+ସ. ପତ୍ର)—ମହଣ ସୁନ୍ଥା (ଦେଖ)—Mahaṇa sunthā (See)
Mahaṇa pātiā

ମହଣ ପିତୁଳା(ଳି)—ଦେ. ବି (ସ. ମଦନ+ସ. ପୁତ୍ତଳୀ)—ମହଣ ନିର୍ମିତ ପ୍ରତିମା—Doll or idol made of wax.
Mahaṇa pituḷā(ḷi)
মোমের পুতুল **मोमकी पुतलि**

ମହଣ ବତି(ତ୍ତି)—ଦେ. ବି (ଫା ମୋମ୍‌ବତ୍ତୀ; ସଂ. ମଧୂକ + ବର୍ତ୍ତୀ) —
Mahaṇa bati(tti) ଆଲୁଅରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ମହଣରେ ନିର୍ମିତ
মোমবাতী मोमबत्ती ବତି—Wax candle.

ମହଣବତି ଝାଡ଼—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଶାଖାଯୁକ୍ତ କାଚ ପ୍ରଦୀପରେ ମହଣ
Mahaṇabati jhārḍa ବତି ଜଳେ—Chandelier;
মোমবাতির ঝাড় मोमबत्तीका झाड candelabrum.

ମହଣବତି ସେଜ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଲଣ୍ଠରେ ମହଣବତି ଜଳେ—
Mahaṇabati sejā A candle lamp; a candlestick
মোমবাতির সেজ protected by a glass chimney.
मोमबत्ती बैठकी (ମହଣବତି ବୈଠକ —ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହଣ ବ(ଶ)ଲିତା—ଦେ. ବି—ଯାଗ ଘର ଜଳାଇବା ପାଇଁ ମହଣ
Mahaṇa ba(śa)litā ବୋଳା ଯାଉଥିବା ମୋଟ ବଳିତା;
মোমের বাতী मोमकी बत्ती ଜଳୁବତି—A thick wick saturated with wax and used as a light.

ମହଣ ମେଥି ଗୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି (ସହଚର)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କେଶ
Mahaṇa methi guṇḍā ସାଉଁଳିବା ପାଇଁ ଲଗାଇବା ମହଣ
মোম আর মেথির গুঁড়ে ଓ କେଶକୁ ସୁବାସିତ କରିବା ପାଇଁ
ତହିଁ ଉପରେ ଛିଞ୍ଚିବା ମେଥି ଗୁଣ୍ଡା—Wax ointment, used in keeping the hair smooth and powdered fenugreek (2 of the chief ingredients of the hair dressing of ladies in old times.) [ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଅଙ୍ଗ-ରାଗ ନିମନ୍ତେ ସ୍ନୋ, ପାଉଡର, ସୁବାସ ନିମନ୍ତେ ଏସେନ୍‌ସ, ଅତର ଓ ବାସନା ତେଲ ଅଧିକ ବ୍ୟବହାର ନ ଥିଲା । ସେ କାଳରେ ଅଙ୍ଗରାଗ ପାଇଁ ହଳଦୀ ଓ କେଶ ସଜ୍ଜା ପାଇଁ ମହଣ ଓ ସୁବାସ ନିମନ୍ତେ ଚୂଆ, ଚନ୍ଦନ ଓ ମେଥିଗୁଣ୍ଡା ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ମେଥିକୁ ଭାଜି, ଚୂରି ସେହି ଗୁଣ୍ଡାକୁ ମହଣ ଲଗାଯାଇ ସାଉଁଳା ହୋଇ ଥିବା କେଶ ଉପରେ ଛିଞ୍ଚା ଯାଉଥିଲା । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଗରିବଲୋକମାନେ ମହଣ ଓ ମେଥିଗୁଣ୍ଡା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ମହଣ ରାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରିଷ୍କୃତ ମହଣ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ
Mahaṇa rāndhibā ମହଣକୁ ପାଣିରେ ଗରମ କରିବା—
মোম ফুটান, মোম গালা To boil wax in water for
मोम बरकाना (राँधना) cleansing it. [ଦ୍ର—ମଧୁଚକ୍ରରୁ ସଂଗୃହୀତ ମହଣକୁ ପାଣିରେ ଫୁଟାଇଲେ ମହଣସାର ତରଳି ଯାଇ ତଳି ପର ପାଣି ଉପରକୁ ଭାସି ଉଠେ ଓ ତହିଁରେ ଥିବା ମଳସାର ପୃଥକ୍ ହୋଇଯାଏ ।]

ମହଣ ସରୁ—ଦେ. ବି—ମାଣସାରୁ (ଦେଖ)—Māṇasāru (See)
Mahaṇa sāru मानकचू मानकच्चु

ମହଣ ସିନ୍ଦୂର—ଦେ. ବି (ସହଚର)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କେଶ ସାଉଁଳିବା
Mahaṇa sindūra ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ମହଣ ଓ
মোম আর সিন্দুর কপালরে ବା ସୁନ୍ଥାରେ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ
मोम और सिंदूर ସିନ୍ଦୂର—Wax and vermilion (two of the ingredients of a woman's toilette).

ମହଣ ସୁନ୍ଥା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଧୂକ + ସୀମନ୍ତ)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ
Mahaṇa sunthā କେଶକୁ କୁଣ୍ଡାଇ ଜୁଡ଼ା ବାନ୍ଧିବା ପରେ ସାମନା
মোমের পাতা ଅଡ଼ର ଦ୍ୱିଧାକୃତ କେଶ (ସୁନ୍ଥା)କୁ ମହଣ ଲଗାଇ
मोम पट्टी ଚିକ୍କଣ କରିବା ଅବସ୍ଥା—Plaits of the parted hair on the front of a woman's head made smooth with the application of wax [ଦ୍ର—ଅଳ୍ପକାଳରୁ ଶିକ୍ଷିତ ଓ ସଭ୍ୟସମାଜର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମହଣ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ପମେଟମ୍ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଦେଖାଯାଏ ।]

ମହଣ ସୁନ୍ଥା ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡର ଅଗପାଖର ବାଳକୁ
Mahaṇa sunthā pakā(ke)ibā ଦୁଇଫାଳ କରି କୁଣ୍ଡାଇ
ମହଣ ପାଉଁଶ ପକା(କେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ସୁନ୍ଥା କରି ତହିଁ ଉପରେ
ମହଣ ସୁନ୍ଥା ପାରିବା } ମହଣ ଲଗାଇ ତାକୁ
মোমের পাতা পাড়া ଚିକ୍କଣ କରି ନାନାଭଙ୍ଗୀରେ ସଜ୍ଜିତ କରିବା।
मोमपाटी बनाना (बैठाना) —To dress the hair into various designs or plaits and smooth the plaits with wax.

ମହଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. ଚ (ମହଣ ଖାଇଲେ ଯେଉଁପରି ଜଣ୍ଟ୍ପା
Mahaṇā(ṇe)ibā ପାଟିରେ ଜନ୍ମେ ସେହିପରି ହେବାରୁ)—
ମହଣା(ଣେ)ଇ ଉଠିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଅଶେଷ ପରିମାଣରେ ମିଠା ବା
ମହଣା(ଣେ)ଇ ହେବା } ସ୍ନିଗ୍ଧ ପଦାର୍ଥ ଖାଇବା ପରେ
মুখ মেরে যাওয়া ଯେଉଁ ବିତୃଷ୍ଣା ଓ ଅନିଚ୍ଛା ଜନ୍ମେ—A
जी उमटना feeling of revulsion or averseness which overtakes a person when he eats sweet or oily food to excess; feeling of revulsion against eating. [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ପାଟି ମହଣାଇବା, ହୃଦ ମହଣାଇବା ଆକାରରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମହଣିଆ—ଦେ. ବଣ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ଦୁଇ
Mahaṇiā ମହଣିଆ ବସ୍ତା)—୧ । ଏତେ ମହଣ ଓଜନର—
মন ওজনের 1. Weighing so many maunds.
मनिया; मना ୨ । ଏତେ ମହଣ ସମ୍ଭାଇବା ଭଳି—2. Of the capacity of so many maunds.

ମହଣିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମଧୂକ)—ମହଣରେ ମୂର୍ତ୍ତି ତିଆରି କରିବା।
Mahaṇibā —To mould or make images
মোমের মূর্তিকরা मोमकी मूर्त्तीबनाना with wax.

ମହଣି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମହଣାଇବା (ଦେଖ)
Mahaṇi hebā Mahaṇāibā (See)
(ମହଣିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହତ୍—ସଂ. ବଣ. (ମୂଳଶବ୍ଦ) (ମହ୍ ଧାତୁ=ପୂଜା କରିବା + କର୍ମ.
Mahat ଅତ୍)—୧ । ଅତ୍ୟଧିକ—1. Excessive;
(ମହାନ୍—ପୁଂ) intense. (ଯଥା—ମହାଦ୍ଭୁତ, ମହତୀ
(ମହତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଇଚ୍ଛା ।) ୨ । ପ୍ରଧାନ—2. Chief. ୩ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—3. Excellent. ୪ । ଢେର; ଅନେକ; ବହୁ—4. Much; many. ୫ । ବଡ଼; ବୃହତ୍—5. Great; big; large; huge. ୬ । ପ୍ରବଳ;

M. Patnaik, Pleader
Sulabh...

ବଳଶାଳୀ—6. Strong; powerful. (ଯଥା—ମହାବୀର ।) ୭ । ସତ୍ ସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତ; ଉଦାର—7. Noble. (ଯଥା—ମହାମନାଃ; ମହାଜନ ।) ୮ । ଅତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—8. Very good. (ଯଥା—ମହତ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ।) ୯ । ଦୀର୍ଘ—9. Long. (ଯଥା—ମହାବାହୁ ।) ୧୦ । ଉଚ୍ଚ; ବଡ଼; ପ୍ରସିଦ୍ଧ—10. High. (ଯଥା—ମହତ୍‌କୁଳ ।) ୧୧ । ଗମ୍ଭୀର—11. Gross; thick; dense. (ଯଥା—ମହାନ୍-ଅନ୍ଧକାର ।) ୧୨ । ପ୍ରୟୋଜନୀୟ—12. Important. (ଯଥା—ମହତ୍ତାବାର୍ତ୍ତା ।) ୧୩ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱର ବିଶିଷ୍ଟ—13. Loud. (ଯଥା—ମହାନ୍ ଘୋଷ ।) [ଦ୍ର—ଏହାର ପୁଂଲିଙ୍ଗରେ ମହାନ୍ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ ମହତୀ ହୁଏ । ସାଧାରଣତଃ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବହୁବ୍ରୀହି ଓ କର୍ମଧାରୟ ସମାସରେ 'ମହତ୍' ଶବ୍ଦ 'ମହା' ରୂପ ଧାରଣ କରେ ଓ ତତ୍ପୁରୁଷ ସମାସରେ 'ମହତ୍' ଆକାରର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହି ନିୟମର ଅଳ୍ପ କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ବ୍ୟବହାର ବିଷୟରେ ବିଶେଷତ୍ୱ ଅଛି । ସାଧାରଣତଃ ଏ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଉଦାର, ଉତ୍କୃଷ୍ଟ; ଓ ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦର ପ୍ରାଧାନ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରେ । କିନ୍ତୁ 'ଶଙ୍ଖେ ତୈଳେ ତଥା ମାଂସେ ବୈଦ୍ୟେ ଜ୍ୟୋତିଷକେ ଦ୍ୱିଜେ, ଯାତ୍ରାୟାଂ ପଥି ନିଦ୍ରାୟାଂ ମହଚ୍ଛବ୍ଦୋ ନ ଦୀୟତେ' ଏହି ବଚନରୁ ଶଙ୍ଖ, ତୈଳ, ମାଂସ, ବୈଦ୍ୟ, ଜ୍ୟୋତିଷିକ, ଦ୍ୱିଜ, ଯାତ୍ରା, ପଥ, ନିଦ୍ରା, ଏହି ୯ଟି ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ମହତ୍ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରାଚୀନ ଶାସ୍ତ୍ରକାରମାନେ କହିଅଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସଂସ୍କୃତ ଅଭିଧାନ ଓ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ମହାଶଙ୍ଖ (ନରକରୋଟୀ), ମହାମାଂସ (ନରମାଂସ) ମହାବ୍ରାହ୍ମଣ (ଘୃଣ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ), ମହାଯାତ୍ରା (ମୃତ୍ୟୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତୀର୍ଥ ଯାତ୍ରା), ମହାପଥ (ମୃତ୍ୟୁ), ମହାନିଦ୍ରା (ମୃତ୍ୟୁ) ଶବ୍ଦମାନ ମିଳେ ।] ସଂ. ବି—୧ । ରାଜ୍ୟ—1. Kingdom; dominion. ୨ । (ସାଂଖ୍ୟ) ମହତ୍ତତ୍ତ୍ୱ; ବୁଦ୍ଧି—2. (Samkhya philosophy) The intellect as distinguished from the mind. ୩ । ଜଳ (ହ୍ର. ଶ)—3. Water. ୪ । ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ—4. Spiritual knowledge (Apte). ୫ । ମଠର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ; ମହନ୍ତ—5. The abbot of a monastery (Apte). ୬ । ମହତ୍ତ୍ୱ—6. Greatness (Apte). ୭ । ବହୁ ସଂଖ୍ୟକତା—7. Numerousness (Apte). ୮ । ଅନନ୍ତତା—8. Infiniteness (Apte). ୯ । ଶିବ—9. Siba (Apte). ୧୦ । ଉଷ୍ଟ୍ର—10. Camel (Apte).

ମହତ୍କ୍ଷେତ୍ର—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହା ବିସ୍ତୃତ ଅଞ୍ଚଳ ବା ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥାଏ—Occupying a wide territory (Apte).
Mahat-kshetra

ମହତ୍ ସେବା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମହତ୍+ସେବା)—ମହାପୁରୁଷଙ୍କର ବା ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ସେବା—Service of the great (Apte).
Mahat-sebā

ମହତ୍ ସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନ—1. A high or lofty place (Apte). ୨ । ଉଚ୍ଚପଦ—2. A high position (Apte).
Mahat-sthana

ମହତ—ଦେ. ବି (ସଂ ମହତ୍ତ୍ୱ)—୧ । ସମ୍ମାନ; ମର୍ଯ୍ୟାଦା—1. Respect; honour. ୨ । ଇଜ୍ଜତ—2. Prestige. ୩ । ସତୀତ୍ୱ—3. Chastity. ୪ । କୁଳମର୍ଯ୍ୟାଦା—4. Family prestige (ଅମହତ—ବିପରୀତ) ଦେ. ବଣ ଓ ବଣର. ବଣ (ସଂ. ମହତ୍)—୧ । ମହତ୍ (ଦେଖ)—1. Mahat (See). ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—2. Much. [ଉ—ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଦାଣ୍ଡକେ ଭୀମସେନ ଧ୍ୱଜ, କାହିଁକେ ଦର୍ଶିଲ ମହତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।]
Mahata
মহত
महत
মহা
महत

ମହତ କଥା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମହତ୍+କଥା)—୧ । ଉଦାରତାପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ—1. Magnanimous words. ୨ । ଉଦାରତାପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ—2. Magnanimous or noble act. ୩ । ମହଦାଚରଣ—3. Noble conduct. [ଉ—ମହତଲୋକର ମହତ କଥା । ଢଗ ।]
Mahata kathā
মহৎ কথা
महत कथा

ମହତ ଜଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଯେଉଁ ପରି କାହାର ସମ୍ମାନର ବା ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ହାନି ନ ହୁଏ ତଦ୍ରୂପ ସାବଧାନ ହେବା—To be careful about or to preserve one's own respect or prestige.
Mahata jagā(ge)ibā
(ମହତ ଜଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
মানরাখা
महत रक्षा करना

ମହତ ଦାଣ୍ଡରେ ପଡ଼ି ହାଟରେ ଗଡ଼ଗଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. ବା—ସାଧାରଣଙ୍କ ଗହଳରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ମାନହାନିର ରଟନା ହେବା—The loss of one's prestige or honour being published in public; the publication of one's dishonour.
Mahata dāṇḍare pardi hāṭare gardagardā(rde)ibā
মান হাটের মাঝে পড়া
महत चलाजाना
(ମହତ ଦାଣ୍ଡରେ ପଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହତ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବେଇଜ୍ଜତ୍ କରିବା—1. To disgrace or dishonour a person; to rob a person of his or her honour. ୨ । କୁଳସ୍ତ୍ରୀର ସତୀତ୍ୱ ନାଶ କରିବା—2. To deflower a lady; to dishonour a lady by committing rape on her.
Mahata nebā
ইজ্জত লওয়া
इज्जत उतारना

ମହତ ପଣ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମହତ୍ତ୍ୱ)—୧ । ମହଦ୍ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଆଚରଣ—
Mahata paṇa 1. Conduct becoming a great
[ମହତ ପଣିଆ(ଅଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ] man. ୨ । ମହତ୍ତ୍ୱ; ଉଦାରତା
मानमर्यादा —2. Nobility; magnanimity; great-
महताई ness of mind. [ଉ—ଧର୍ମ ଏବା ସିନା ମହତ
ପଣିଆ, ଅଜି ବଡ଼ ପଣ ଅଟଇ ବଳଅ । ରାଧାନାଥ—
ଦରବାର ।]

ମହତ ପଦାରେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବ—ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ହାନି ହେବା; ସମ୍ମାନ
Mahata padāre paṛibā ବା ମର୍ଯ୍ୟାଦା ନଷ୍ଟ ହେବା—
मान हाटे पड़ा Loss of prestige or honour.
महत्व गीरजाना (ଉ—ରକ୍ଷଣୀ ପାଟିର ପାନ ଗଲା, ପାନ ଚକ୍ଷୁଲା
ମୋ ମହତ ଗଲା—ଲଗ ।)
(ମହତ ଦାଣ୍ଡରେ ପଡ଼ିବା, ମହତ ଯିବା, ମହତ ସରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହତ ମର୍ଯ୍ୟା(ର୍ଯ୍ୟା)ଦା—ଦେ. ବ (ସଦ୍ଭବ; ମହତ୍ତ୍ୱ ଓ ମର୍ଯ୍ୟାଦା)—
Mahata marjyā(jā)dā ୧ । ମାନମହତ୍ତ୍ୱ; ସମ୍ମାନ—
मान मर्यादा 1. Respect; prestige. ୨ । ଭଦ୍ର ସମା.
महत्व मर्यादा ଲୌକିକ ବ୍ୟବହାର; କାଏଦା—2. Etiquette.
[ମହତ୍ତ୍ୱ ମହଜା(ଜୋ)ଦା—ଅନ୍ୟରୂପ] ୩ । ଭଦ୍ରତା—3. Nobility; nobleness; gentlemanliness.
୪ । ବେଭାର ବଅଦେଇ—4. Exchange of social presents.

ମହତ ଲୋକ—ଦେ. ବ—୧ । ମହାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି; ଉଦାରମନାଃ ବ୍ୟକ୍ତି—
Mahata loka 1. A magnanimous person.
ମହତ ବେ(ବ୍ୟ)କ୍ତି } ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ (ଉ—ଘେର କରିବ, ମହତ
ମହତ ବେକେଡ଼ି } ଲୋକର ବାରୁଡ଼େ ପଡ଼ିବ—ଲଗ)
महान आदमी ୨ । ମହା ପୁରୁଷ—2. A great man; a noble person. ୩ । ସାଧୁ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A saintly person.
महत व्यक्ति

ମହତ ସମ୍ଭାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣାର ବା ପରର ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା
Mahata sambhāḷibā କରିବା—To save the pres-
मान रक्षा करा tige or honour of one's self or
मान रखना (ମହତରଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) of another.
[ଅଲୋ ସଖି ! ଆପଣା ମହତ ଆପେ ରଖି—ଲଗ ।]

ମହତ ସରା—ଦେ. ବଣ—୧ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା ହାନିକର; ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା
Mahata sarā ସମ୍ମାନ ନଷ୍ଟ ହୁଏ—1. Disgraceful; de-
(ମହତ ସରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) rogatory to one's prestige or
मान हानि करा honour. ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପରର ମର୍ଯ୍ୟାଦା
बेइज्जती ହାନି କରେ—2. One who puts another to disgrace or dishonour. ୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟ କଳାପ ଦ୍ୱାରା ନିଜର ସମ୍ମାନକୁ ହରାଏ—3. Bringing dishonour or disgrace on one's self by one's own conduct or action.

ମହତ ସାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆପଣାର ମହତ୍ତ୍ୱ ନିଜେ ହାନି କରିବା—
Mahata sāribā 1. To disgrace one's self by
अपमान करा one's own acts. ୨ । ମହତ ନେବା (ଦେଖ)
इज्जत तारना 2. Mahata nebā (See) (ଉ—ଗାଳ
इज्जत लओया ଦଥାଇ ମହତ ସାରି ଦେଇ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।)
इज्जत लेना ୩ । ସ୍ତ୍ରୀର ସତୀତ୍ୱ ନାଶ କରି—3. To deflower a woman to rape.

ମହତ ସୈନ୍ୟ—ଦେ. ବ (ସ. ମହତ୍+ସୈନ୍ୟ)—ବହୁସଂଖ୍ୟକ ସୈନ୍ୟ-
Mahata sainya A number of soldiers.
बडी सेना (ଉ—ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମହତ ସୈନ୍ୟ ଗୋଡ଼ାଇଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।)

ମହତ ହ(ହା)ରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନ୍ଦ ବା ଅନୁଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା
Mahata ha(hā)rā(re)ibā ଆପଣାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ହାନିର
मान हारान କାରଣ ହେବା—To bring disgrace upon
इज्जत खोना one's self by one's own conduct; to allow one's self to be dishonoured by another. (ଉ—ବୁଝି ହରେଇଲି ଛାର ବୁଢ଼ିଲ ସେବକ ପାଇଁ ମହତ ହରେଇଲି—ଲଗ ।)

ମହତ ହାନି—ଦେ. ବ. (ସ. ମହତ୍ତ୍ୱ ହାନି)—ମାନନାଶ; ମର୍ଯ୍ୟାଦା
Mahata hāni ଲୋପ—Loss of prestige or honour
मर्यादा हानि **बेइज्जती**

ମହତ ହୁର(ରୁ)ମତ୍—ଦେ. ବ (ସଦ୍ଭବ; ସ. ମହତ୍ତ୍ୱ ଓ ଫା. ହୁରମତ୍).
Mahata hur-(ru)mat ମାନସମ୍ଭ୍ରମ—Prestige; res-
मान संभ्रम **मान मर्यादा** pect; honour.

ମହତାପ(ବ)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମହତାବ୍=ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ।,
Mahatap(b) ଜ୍ୟୋ)—୧ । ତେଜ ଉଦ୍ଦୀପ୍ତ ବାଣ—1. A
महाताव fire-work which emits a dazzling
महताब(बी) light. [ଦ୍ର—ଅଲୋକର ରଙ୍ଗ ଅନୁସାରେ
[ମହତାପ—ଅନ୍ୟରୂପ] ମହତାପର ନାମ ହୁଏ, ଯଥା—ଲାଲ ବା ନାଲି ମହତାପ୍, ଧଳା ବା ଧଳା ମହତାପ୍, ନେଳ ମହତାପ୍ ସବୁଜା ବା ହଳଦି ମହତାପ୍ ଇତ୍ୟାଦି ।] ୨ । ପଶ୍ଚିମୋତ୍ତର ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ମାନଙ୍କ ବଂଶଗତ ଉପାଧିବିଶେଷ—2. A family title of Kshatriyas of the N. W. India.
୩ । ମହତା ପାନ (ଦେଖ)—3. Mahatā pāna (See)

ମହତା ପାନ—ଦେ. ବ. (ସ. ମହତ୍ ଓ ପର୍ଣ୍ଣ)—ବଡ଼ ପାନ; ଭଡ଼ପାନ-
Mahatā pāna Big betel leaves.
খুব বড় পান **बड़ा पान**

ମହତାବ୍ ଚାନ୍ଦ୍—ଦେ. ବ (ନାମ)—ବର୍ଦ୍ଧମାନର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମହାରାଜା—
Mahatāb chand The late adoptive father of the present Maharajadhiraj of Burdwan.
[ଦ୍ର—ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ. ୧୮୩୨ ମୃତ୍ୟୁ ଖ୍ରୀ. ୧୮୦୧ । ଏହାଙ୍କ ସହାୟତାରେ ମହାଭାରତର ବଙ୍ଗାନୁବାଦ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଏ ଓଡ଼ିଶାର କୁଜଙ୍ଗ ରାଜ୍ୟକୁ ଖଜଣା ଖଲାସରେ କଲିକତାରେ ନିଲାମ ଡାକ କିଣିଥିଲେ । ଏ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମହାରାଜାଧିରାଜ ବିଜୟଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଏ ପୋଷ୍ୟ ପିତା ।]

ମହତା ସିବ୍—ଦେ. ବି—ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱରେ ପ୍ରଦେଶରେ ପ୍ରଧାନ କର୍ମ-
Mahatā sib ଚାରୀଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—A title of the superintendent of a province during the Mahomedan rule. (ଉ—ସେକ୍ ଯୁନେଦ୍ କଟକରେ ମହତାସିବ ହେଲେ । ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ. ଉତ୍କଳ ।)

ମହତିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମହତ୍ତ୍ୱଯୁକ୍ତ)—ମହତ୍ତ୍ୱଯୁକ୍ତ—
Mahatiā Honourable; noble.
ইজ্জতদার इज्जतदार

ମହତୀ—ସଂ. ବିଣ• ସ୍ତ୍ରୀ (ମହତ୍+ଈ)—ମହତ୍ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Mahatī Feminine of Mahat. ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ନାରଦ ଋଷିଙ୍କ ବୀଣାର ନାମ—1. The name of Nārada's lute or harp. (ଉ—ଧାତା ସନ୍ନିଭ ମହତୀ ନାଦେ ବିଭ କଲେ ସେ ସଞ୍ଚୟ । ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।) ୨ । ବୃହତୀ; କଣ୍ଟକାରୀ (ବୃ. ଶ)—2. Solanum Indicum. ୩ । ବାଇଗଣ—3. Eggplant (Apte). ୪ । ମହତ୍ତ୍ୱ (ବୃ. ଶ)—4. Greatness; importance (Apte).

ମହତୀ ଦ୍ୱାଦଶୀ—ସଂ. ବି—ଶ୍ରବଣାନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳଦ୍ୱାଦଶୀ
Mahatī dwādaśī (ବୃ. ଶ)—The 12th day of the bright fortnight of Bhādra if it falls on the Śrabaṇā asterism.

ମହତୀ ଦେବତା—ସଂ. ବି—ସର୍ବୋତ୍ତମା ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠା ଦେବତା—The
Mahatī debatā supreme Deity or Goddess; a great Divinity.

ମହତେ(ତ୍ତେ)ଇ ଯିବା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମହତ୍ତ୍ୱ+ହି+ ଯା ଧାତୁ)—
Mahate(tte)i jibā ମହତ୍ତ୍ୱର ଲୋପ—The loss of one's prestige.
[ମହତେ(ତ୍ତେ)ଇ ସରବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମହତ୍କଥ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହତୀ+କଥା)—୧ । ମଧୁର
Mahatkatha ବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ପରର ମନୋରଞ୍ଜନକାରୀ; ଚାଟୁଭାଷୀ (ବୃ. ଶ)—1. Flattering; captivating men's minds by oily words. ୨ । (ବିଶେଷିତ) (ମହତ୍କଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଡ଼ଲୋକ ବା ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା କଥିତ—2. Talked of or mentioned by the great (Apte).

ମହତ୍ତ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମହତ୍ତ୍ୱ)—ମହତ୍ତ୍ୱ (ଦେଖ)
Mahatta Mahatwa (See).

ମହତ୍ତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ସାଂଖ୍ୟଦର୍ଶନୋକ୍ତ ସୃଷ୍ଟିର ଚତୁର୍ବିଂଶତି
Mahattattwa ତତ୍ତ୍ୱାନ୍ତର୍ଗତ ଦ୍ୱିତୀୟ ବା ବୁଦ୍ଧିସ୍ୱରୂପ ତତ୍ତ୍ୱ—1. (Sāṁkhya philosophy) The 2nd of the 24 primary principles in the creation, which consists of the intelligence. ୨ । ଜୀବାତ୍ମା (ବୃ. ଶ)—2. The animal Soul.

ମହତ୍ତମ—ସଂ. ବିଣ (ମହତ୍+ଅତିଶୟାର୍ଥେ. ତମ)—ଅନେକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
Mahattama ବଡ଼; ଅତିମହତ—Greatest; highest; noblest.
(ମହତ୍ତମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହତ୍ତର—ସଂ. ବିଣ (ମହତ୍+ଅତିଶୟାର୍ଥେ. ତର)—ଦୁଇର ମଧ୍ୟରେ
Mahattara ବଡ଼ ଅପେକ୍ଷାକୃତ; ମହତ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟତର—Greater; (ମହତ୍ତରା—ସ୍ତ୍ରୀ) nobler; higher. ସଂ ବି—୧ । ଶୂଦ୍ର (ବୃ. ଶ)—1. A Śūdra. ୨ । ଗ୍ରାମର ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—2. The oldest man of a village (Apte). ୩ । ଗ୍ରାମର ମୁଖ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ବା ନେତା—3. The head of a village (Apte). ୪ । ରାଜସଭାର ସଦସ୍ୟ—4. A courtier (Apte). ୫ । ରାଜ-ଶୟନାଗାରରକ୍ଷକ; ରାଜାଙ୍କ ପାରିବାରିକ ବିଷୟର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—5. Chamberlain; a palace superintendent (Apte) ୬ । ଦଳର ସମ୍ମାନ୍ୟ ବା ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—6. The most respectable or chief person; the principal (Apte).

ମହତ୍ତରକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମହତ୍ତର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ମହତ୍ତର ୪,୫
Mahattaraka (ଦେଖ)—Mahattara 4, 5 (See) (Apte).

ମହତ୍ତରିକା—ସଂ. ବି (ମହତ୍ତର+କ+ଆ) -ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ—
Mahattarikā Name of a hybrid or mixed caste amongst the Hindus.

ମହତ୍ତା—ସଂ. ବି (ମହତ+ତା)—ମହତ୍ତ୍ୱ; ମହାନୁଭବତା—
Mahattā Magnanimity; greatness.

ମହତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବି (ମହତ୍+ତ୍ୱ)—୧ । ମହାନୁଭବତା; ଉଦାରତା;
Mahattwa ଔଦାର୍ଯ୍ୟ—1 Nobility; magnanimity. ୨ । ଉତ୍କର୍ଷ; ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱ—2. Excellence; superiority ୩ । ବୃହତ୍ତ୍ୱ—3. Largeness; magnitude; great extent. ୪ । ପ୍ରାଧାନ୍ୟ; ଆଧିକ୍ୟ—4. Greatness; predominance ୫ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା; ସମ୍ମାନ; ସମ୍ଭ୍ରମ—5. Respect; noblity; honour. ୬ । ତୀବ୍ରତା; ପ୍ରଖରତା--6. Intensity; violence (Apte). ୭ । ଉଚ୍ଚତା—7. Height; elevation (Apte). ୮ । ଉଚ୍ଚପଦ-8. Exalted position (Apte). ୯ । ଜରୁରୀ; ଆବଶ୍ୟକତା; ଗୁରୁତା—9. Importance (Apte); urgency. ୧୦ । ଗୌରବ; ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—10. Majesty (Apte). ଦେ. ବି—୨ । ମହତ୍ତତ୍ତ୍ୱ (ଦେଖ)—1. Mahattattwa (See). [ଉ—ମହତ୍ତ୍ୱ ଅହଂକାର ଜାତ, ତା ତତ୍ତ୍ୱ ପଞ୍ଚ ତନମାତ୍ର । ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣତମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।] ୨ । ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତପଣିଆ; ଉଚ୍ଚବଂଶୀୟତା; କୁଳୀନତା—2. Respectability. ୩ । ବଂଶ ମର୍ଯ୍ୟାଦା; ଉଚ୍ଚ କୁଳରେ ଜନ୍ମିଥିବା ଓ ବଡ଼ ବାନ୍ଧୁଥିବା ଜନିତ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—3. Prestige or social position due to noble blood and high and respectable connection; high familystatus. [ଦ୍ର—ବର-କନ୍ୟା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବର ବଂଶ ଓ କନ୍ୟାର ବଂଶ ମଧ୍ୟରେ 'ମହତ୍ତ୍ୱ' ଦେଖାଯିବି ତୁଏ ଓ ବରର ବଂଶ ଉଚ୍ଚତର ବା

ଭଳଏର ବଂଶ ଉଚ୍ଚତର, ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀର ବଂଶଟାଇ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ମଧ୍ୟରେ ବେଶ୍ୱିବ ବଶ୍ରଳଥ ସ୍ୱିକୃତ ହୁଏ ।] ୪ । ଉଚ୍ଚକୁଳ ସଙ୍ଗେ ବିବାହ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ—4. Establshment of connection with a high family by marriage.

ମହତ୍ତ୍ୱ କଷିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ତୁଳନାରେ ତୁଳନା କରିବା—Mahattwa kashibā To compare the respectability of two persons. मान कषाकषि करा फरक तोडना [ଦ୍ର—ବିବାହ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଉଭୟ ବର କନ୍ୟାଙ୍କ (ମହତ୍ତ୍ୱ ତୁଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଂଶ ଦ୍ୱୟ ମଧ୍ୟରେ ମହତ୍ତ୍ୱ କଷା [ମହତ୍ତ୍ୱ କଷା(ତୁଳା)ଯିବା— ବିଶେଷ୍ୟ ରୂପ) ଯାଏ ।]

ମହତ୍ତ୍ୱ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—ଦେ. ବି (ସହଚର)—୧ । ସଦାଚାର—1. Approved conduct. ୨ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା—2. Respect. ୩ । ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ—3. Showing respect to a person. ୪ । ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟରେ ସମୁଚିତ ଭେଟିଘେନ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ—4. Exchange of proper social presents amongst relations. Mahattwa marjyādā मान मर्यादा मान मर्यादा

ମହତ୍ତ୍ୱ ସ(ହ)ର(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣାର ମହତ୍ତ୍ୱ ବା ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ନାଶ ଘଟାଇବା—To bring one's self to dishonour; to lose one's honour. Mahattwa sa(ha)rā(re)ibā अपमान पाओया इज्जत खोना(गमाना)

ମହତ୍ତ୍ୱ ସାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମହତ ସାରିବା (ଦେଖ) Mahattwa sāribā Mahata sāribā (See)

ମହତ୍ୱ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମହତ୍ତ୍ୱ)—ମହତ୍ତ୍ୱ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Mahatwa (etc) Mahattwa etc. (See)

ମହତ୍ରା(ତ୍ତ୍ରା)ଣ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମହତ୍ ଓ ତ୍ରାଣ) (କଟରଅ)—ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କ ଭରଣ ପୋଷଣ ପାଇଁ ଖଞ୍ଜା ଯାଇଥିବା (ଜମି)—(land) Assigned rent free for the maintenance of noble families. ଦେ. ବି—ମହତ୍ତ୍ରାଣ ଜାଗିର (ଦେଖ) Mahattrāṇa jāgiri (See) Mahatrā(ttrā)ṇa महत्राण

ମହତ୍ତ୍ରାଣ ଜାଗିରି(ର)—ଦେ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣେତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ସଦ୍‌ବଂଶୀୟ ବା ବଡ଼ ପରିବାରଙ୍କ ଭରଣ ପୋଷଣାର୍ଥେ ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଖଞ୍ଜା ନିଷ୍କର ଜାଗିର ବା ଜମି—Land assigned rent free by the king for the maintenance of noble families or families of gentlemen. (besides Brāhmaṇas). Mahattrāṇa jāgiri(r) महत्राण जायगीर मददमास जागीर

ମହଦ୍‌ବ୍ୟକ୍ତି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମହତ୍ + ବ୍ୟକ୍ତି; ସନ୍ଧି ଯୋଗୁଁ ତ ସ୍ଥାନରେ ଦ)—ମହାନୁଭବ ବ୍ୟକ୍ତି; ଉଦାର ବ୍ୟକ୍ତି—A magnanimous person. Mahad-byakti (ମହଦ୍ୱ୍ୟକ୍ତି-ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହଦାବାସ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ମହତ୍ + ଆବାସ)—ବଡ଼ ଘର—A specious or large building; mansion (Apte.) Mahadābāsa (ମହଦାଳୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହଦାଶୟ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମହତ୍ + ଆଶୟ)—୧ । ସତ ଅଭିଳାଷ; ସଦିଚ୍ଛା—1. Noble wish; noble intention. ୨ । ଉଚ୍ଚାକାଙ୍କ୍ଷା—2. Noble ambition. ୩ । ଉଦାର ହୃଦୟ—3. Magnanimous heart. Mahadāsaya

(ମହଦାଶୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସଦାଶୟ; ଉଦାରଚେତାଃ—Noble-minded; magnanimous.

ମହଦାଶା—ସଂ.ବି (କର୍ମଧା, ମହତୀ + ଆଶା)—ମହତୀ ଆଶା; ଉଚ୍ଚ ଆଶା—High hope; ambition (Apte). Mahadāsā

ମହଦାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ମହତ୍ + ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ମୟଜନକ—Very wonderful (Apte). Mahadāscharjya

ମହଦାଶ୍ରୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମହତ୍ + ଆଶ୍ରୟ)—ମହତ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅନୁଗତ୍ୟ—Shelter under a great man; dependence on or seeking protection with the great. Mahadāsraya

(ମହଦାଶ୍ରୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ(ବହୁବ୍ରୀହି)—ମହଦାଶ୍ରିତ (ଦେଖ) Mahadāsrita (See)

ମହଦାଶ୍ରିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ମହତ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ; ମହଦ୍‌ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରେ ଶରଣାଗତ—One who has taken shelter under or seeks protection with a high personage. Mahadāsrita (ମହଦାଶ୍ରିତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହଦେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି—ମହୀଶୂରରେ ଜାତ ଏକ ଜାତୀୟ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ଓ ବଳବାନ୍ ବଳଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A species of strong and stout bullocks found in Mysore. Mahadeswara

ମହଦ୍ଗୁଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହତ୍ + ଗୁଣ)—ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଗୁଣ ବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Having the qualities of the great (Apte). Mahadguṇa (ମହଦ୍ଗୁଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହନ୍ ଦାର୍—ଦେ. ବିଣ—ମଅନ୍ ଦାର (ଦେଖ) Mahan dār Ma-an dāra (See)

ମହନ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୋହନ)—୧ । ଅସଲ ଦେଉଳକୁ ଲାଗିଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ରତର ଦେଉଳ; ଜଗମୋହନ—1. A smaller temple attached to the main temple. (ଯଥା—ପୁରୀର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ମହନ ।) ୨ । ରାଧାମୋହନ ଓ କୃଷ୍ଣମୋହନ ଆଦି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଡାକ ନାମ—2. A name for calling people whose names end with the word 'Mohana.' ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମୋହନ)—ମହନିଆ (ଦେଖ)—Mahaniā (See) Mahana জগমোহন जगमोहन মোহন मोहन মোহন मोहनिया (ମହନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

(ମହନା, ମହନିଆ—ଅନାଦରାର୍ଥକରୂପ) (ମହନ—ଅଦରାର୍ଥକ ରୂପ)

ମହନଭୋଗ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୋହନଭୋଗ)—ହାଲୁଆ; ଘିଅରେ ଭରଜା ହୋଇଥିବା ସୁଜି ସଙ୍ଗେ ପାଣି; ଦୁଧ, କଦଳୀ ଓ ମସଲା ମିଶାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଖାଦ୍ୟ—Halwa; a paste (food) made from coarse flour; halwa. Mahanabhoga মোহনভোগ मोहनभोग, हलवा

ମହନମାଳ(ଳା)—ଗ୍ରା. ବ (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ମଉନମାଳ (ଦେଖ)—
Mahanamāla(lā) Maunamāla (See)

ମହନିଅ(ଆଁ)—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମୋହନ)-ମୁଗ୍ଧକାରୀ—Enchan-
Mahania(āṅ) ting; enslaving; fascinating. ଗ୍ରା. ବ.
মোহনিয়া ପୁଂ—ମନମୋହନ ଅବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଅନାଦରାର୍ଥ ଡାକ
मोहनिया —A name for calling Manamohan
(ମହନେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) in slight.

ମହନି ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—୧ । ମନ୍ତ୍ର ସମ୍ବାଦ ବା ଚାରିକ
Mahani lagā(ge)ibā ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ)
(ମହନି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଶୀଭୂତ କରିବା—1. To
মন্ত্রমুগ্ধকরা; মন্ত্রলাগান enchant or fascinate a
मोहनी लगाना (डालना) person by means of
(ମହନି ଲଗିବା—କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ) charms. ୨ । କୌଣସି
ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କରିବା—2. To enchant a
person; to fascinate a person.

ମହନୀ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ମୋହନୀ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମୋହନ
Mahani ବା ବଶୀକରଣ କରିବା ଉପାୟ—1. Power of
মোহিনীশক্তি enchanting others; a charm ୨ ।
मोहनी ଅନ୍ୟ ଲୋକର ମନକୁ ମୋହିବାର ଶକ୍ତି—2.
The charm or power possessed by a
person to fascinate others; enchantment.
୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମୋହିତ କରିବାର ଗୂଢ଼ ବା
ଗୁପ୍ତ ରହସ୍ୟ—3. The secret of fascinating
a person. ୪ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ମନୋମୋହିନୀ ଓ ମୋହିନୀ
ଅବ୍ଦ ନାମଧାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଡାକ ନାମ—4. A name
for calling women whose names end
with the word Mohini. ୫ । (ପୁଂ)
ମନମୋହନ, ରାଧାମୋହନ ଅବ୍ଦଙ୍କ ଅଦରାର୍ଥକ ଡାକ ନାମ
—5. A name for calling males whose
names end with Mohana, in fondness.
ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୋହିନୀ; ମୁଗ୍ଧକାରିଣୀ—Fascina-
মোহিনী **मोहनी** ting; enchanting

ମହନୀ କନ୍ୟା—ଗ୍ରା. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୋହିନୀ କନ୍ୟା (ଦେଖ)—
Mahani kanyā Mohini kanyā (See)
মোহিনী কন্যা **मोहनी कन्या**

ମହନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମହ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅନୀୟ)—୧ । ପୂଜନୀୟ
Mahaniya —1. Worthy of homage; illustrious.
(ମହନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମହତ୍—2. Noble; glorious.

ମହନ୍ତ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—ମଠାଧୀଶ; ମଠର ପରିଚାଳକ—The
Mahanta trustee or superior of a religious
endowment or monastery; the head of a
religious trust or institution (Apte).
ଦେ. ବ (ସଂ. ମହତ୍ ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନ ମହାନ୍ତଃ)—୧ ।
মহ(হা)ন্ত, মোহ(হা)ন্ত ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ମଣ୍ଡଳୀର ବା ଆଖଡ଼ାର
महंत କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱଧାରୀ ପରିଚାଳକ ବ୍ୟକ୍ତି—1. The head
of a religious choir formed for chanting
Samkirttana with the help of drums
and cymbals. ୨ । ଜାତିଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ-
ମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ଅନୁଶାସନ ଓ ନିୟମ ଚଳାଇବା
ମୋଖ ବ୍ୟକ୍ତି—2. The head of a caste-guild.
୩ । (ସଂ. ମହାମାତ୍ର)—ହାତୀର ମାହୁନ୍ତ ବା ଚାଳକ;
মাহুত ହାତୀଅଳ—3. The driver of an elephant.
महावत ୪ । ମହାପୁରୁଷ—4. A great man. ୫ ।
ସାଧୁବ୍ୟକ୍ତି—5. A saintly person. ୬ । ବୈରାଗୀ
ବା ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ଦଳର ବା ଆଖଡ଼ାର ନେତା—
6. The head or leader of a particular
order of anchorites.

ମହନ୍ତ ମହାରାଜ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମହନ୍ତ + ମହାରାଜ)—ମଠାଧୀଶଙ୍କର
Mahanta mahārāja ମାନ୍ୟସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—A res-
মহন্ত মহারাজ pectful appellation of the head
महन्त महाराज of a religious trust.

ମହନ୍ତା(ନ୍ତେ)ଇ—ଦେ. ବିଣ—ମଠର ମହନ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating
Mahantā(nte)i to the head of a religious
महन्ताई trust. ଦେ. ବ—ମହନ୍ତପଣ—The posi-
মহন্তগিরি tion or power or rights of the head of a
महन्ती, महन्ताई religious institution.

ମହନ୍ତା(ନ୍ତେ)ଇ ଶାଢ଼ୀ—ଦେ. ବ—ମଠର ମହନ୍ତଙ୍କ ଦେହାନ୍ତ ଘଟିଲେ
Mahantā(nte)i śāṛhi ନୂତନ ମହନ୍ତ ଗାଦିନସୀନ୍ ହେବା
[ମହନ୍ତାଇ ଶିରୁ(ରୋ)ପା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସମୟରେ ସର୍ବସାଧାରଣ ବା ଉକ୍ତ
মহন্তের পদ ମଠର ମହନ୍ତବାବାଙ୍କ ସାଧୁଗଣ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ
महन्ताई पगडी ମହନ୍ତ ପଦରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓ ତାଙ୍କୁ ମହନ୍ତରୂପେ
ସ୍ୱୀକାର କରିବାର ନିଦର୍ଶନ ସ୍ୱରୂପ ନୂଆ ମହନ୍ତଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ
ବନ୍ଧାଯିବା ଶାଢ଼ୀ ବା ପାଗ—A cloth or turban
tied round the head of a new Mahanta
on the occasion of his succession to and
public installation in the spiritual seat
of the endowment.

ମହନ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ମହନ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to
Mahantiā **महन्त सम्बन्धीय** **महन्तीया** a Mahanta.
୨ । ମହନ୍ତଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟ—2. Befitting to a
Mahanta

ମହନ୍ତିଆଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମଠର ସ୍ତ୍ରୀ ପରିଚାଳକ—1. The
Mahantiāni female head of a religious trust.
স্ত্রীমহন্ত ୨ । ଗୃହୀ ମହନ୍ତଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—2. The wife of a house-
महन्तनी keeping Mahanta.

ମହଫିଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଆ)—୧ । ସଭା; ବହୁଲୋକଙ୍କ ସମ୍ମେଳନ—
Mahaphil 1. Assembly. ୨ । ନୃତ୍ୟଗୀତାଦିର ସଭା
মাফিল **महफ़ील** —2. A dancing or music
party.

ମହମ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମସୃଣ; ମଦନ; ପା. ମୋମ୍)—ମହଣ; ମହୁ ସିଠା—Beeswax.
Mahama মোম **मोम**

ମହମ ଜାମା—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ପା. ମୋମ୍ ଜାମା)—ମମ୍ ଜାମା (ଦେଖ)—Mam jāmā (See)
Mahama jāmā মোম জামা **मोम जामा**

ମହମଦ୍—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—ମହମ୍ମଦ (ଦେଖ) Mahammad (See)
Mahamad

ମହମ(ଣ) ପିତୁଳା(ଳୀ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମସୃଣ+ପୁତ୍ତଳିକା)—୧ । ମହମରେ ତିଆରି ମୂର୍ତ୍ତି—1. A figure made of wax. ୨ । (ଲକ୍ଷ୍ୟାର୍ଥ) ଅତି ସୁକୁମାରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. (figurative) A very delicate and soft-bodied woman.
Mahama(ṇa) pituḷā(ḷī) মোমের পুতুল **मोमकी मरीयम**

ମହମ ବତି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମସୃଣ+ବର୍ତ୍ତି)—୧ । ମହଣ ବଳିତା (ଦେଖ)—1. Mahaṇa baḷitā (See) ୨ । ମହଣବତି—2. Wax candle.
Mahama bati মোমবাতী **मोमबत्ती**
[ଦ୍ର—ଅଗେ ଆମ ଦେଶରେ ମହଣବତି ମହଣରେ ହେଉଥିଲା । ଏବେ ଚର୍ବି (Tallow)ରେ ଓ କୋଇଲା ବା କେରୋସିନ୍ ଖଣିରୁ ବାହାରିବା ଏକପ୍ରକାର ସ୍ନିଗ୍ଧ ପଦାର୍ଥ (Paraffin) ଆଦି ଦ୍ୱାରା ବତି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଅଛି ।]

ମହମହ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ମହତ୍)—ଉତ୍କଟ ବାସନାଯୁକ୍ତ; ମହକ ବାସନା ଯୁକ୍ତ; ସୌରଭଯୁକ୍ତ; ବହୁଦୂର ବିସ୍ତାରିତ ସୁଗନ୍ଧ ଯୁକ୍ତ—Having a sweet smell which is diffused over a wide area.
Mahamaha মহমহ **महमह**
[ଉ—ହେଙ୍ଗୁ ହୋଇ କରାଟରେ ପଶିବ, ମହମହ ହୋଇ ବାସିବ—ଛଗ ।]

ମହମହ ବାସିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମହତ୍)—(କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ) ଖୁବ୍ ବାସିବା; ସୁବାସଦ୍ୱାରା ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ସୁଗନ୍ଧିତ କରିବା—To diffuse or emit its sweet smell.
Mahamaha bāsibā মহমহ গন্ধ করা **महमहाना**

ମହମୁଦ୍ ଗଜନି—ବୈଦେ. ବି (ନାମ) (ଗଜନୀ ଦେଶର ମହମୁଦ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତି)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଉତ୍ତର ଭାରତ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ମୁସଲମାନ୍ ରାଜା—Mahamud of Ghazni.
Mahamud gajanī মামুদ গজনী **महमूद गजनवी** (ମାମୁଦ୍ ଗଜନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଏ ଅଫଗାନିସ୍ଥାନ ଦେଶର ଗଜନୀ ରାଜ୍ୟର ସୁଲତାନ୍ ଭାରତ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ସୁବକ୍ତଗିନଙ୍କ ପୁତ୍ର । ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ. ୯୭୧, ମୃତ୍ୟୁ ଖ୍ରୀ. ୧୦୩୦ । ସୁବକ୍ତଗିନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଏ ୯୮୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଗଜନୀର ସୁଲତାନ୍ ହେଲେ ଓ ଖ୍ରୀ. ୧୦୦୧ ରେ ଲାହୋରର ରାଜା ଜୟପାଳଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧଯାତ୍ରା କଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କଲେ । ଜୟପାଳ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କଲେ । ଖ୍ରୀ.୧୦୦୫।୬ରେ ଏ ମୁଲତାନ ଆକ୍ରମଣ କଲେ । ଖ୍ରୀ.୧୦୦୯ ରେ ଏ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ସମ୍ମିଳିତ ସେନାକୁ ପେଶାବରଠାରେ ପରାସ୍ତ କରି ଅନେକ ହିନ୍ଦୁ ମନ୍ଦିର ଲୁଣ୍ଠନ କଲେ; ଖ୍ରୀ ୧୦୧୧ରେ ଥାନେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ଲୁଣ୍ଠନ କଲେ; ଖ୍ରୀ.୧୦୧୮।୧୯ରେ ମଥୁରା ଲୁଣ୍ଠନ କଲେ ଓ ଖ୍ରୀ.୧୦୨୨।୨୩ରେ କାନ୍ୟକୁବ୍ଜ ଓ କାଲିଞ୍ଜର ରାଜ୍ୟ ଅଧିକାର କଲେ; ୧୦୨୪ରେ ଗୁଜରାଟର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶିବମନ୍ଦିର ସୋମନାଥକୁ ଲୁଣ୍ଠନ କରି ଲୁଣ୍ଠିତ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ନିଜ ଦେଶକୁ ବୋହି ନେଲେ ଏବଂ ସୋମନାଥଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଭାଙ୍ଗି ତହିଁର ଖଣ୍ଡେ ପଥର ଗଜନୀର ମସଜିଦ୍‌ରେ ଗୋଡ଼ଘଷା (ପାଉଁପୋଛ) ପଥର ରୂପେ ପକାଇଲେ । ଭାରତ ଲୁଣ୍ଠନ ଏହାଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ଓ ଭାରତରେ ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ ଏହାଙ୍କର ଗୌଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା । ଏ ଖ୍ରୀ. ୧୦୩୦ରେ ମୃତ ହେଲେ । ଏହାଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଭାରତରେ ପ୍ରାୟ ୧୫୦ ବର୍ଷ ରାଜତ୍ୱ କଲା ପରେ ଖ୍ରୀ. ୧୧୮୮ରେ ମହମ୍ମଦ ଘୋରିଙ୍କଦ୍ୱାରା ବିତାଡ଼ିତ ହେଲେ—ପ୍ରୋଥେରୋ ସାହେବଙ୍କ ଇଂରାଜି ପ୍ରାଥମିକ ଭାରତ ଇତିହାସ ।]

ମହମ୍ମଦ୍—ବୈଦେ. ବି (ନାମ) (ଅ. ମୁହମ୍ମଦ୍)—ମୁସଲମାନ୍ ଧର୍ମ-ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଈଶ୍ୱର ପ୍ରେରିତ ଦୂତ ବା ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—Mahomed; the Apostle of God who first introduced Mahomedanism.
Mahammad মহম্মদ **महम्मद, मुहम्मद**
[ଦ୍ର—ମହାପୁରୁଷ ବା ହଜରତ୍ ମହମ୍ମଦ ଆରବର ମକ୍କା ନଗରରେ ଖ୍ରୀ. ୫୭୦ରେ କୋରେଶ୍ ବଂଶରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ପିତାଙ୍କର ନାମ ଅବଦୁଲ୍ଲା ଓ ମାତାଙ୍କ ନାମ ବିବି ଅମିନା । ହାଲିମା ବିବି ଏହାଙ୍କର ପାଳିତା ମା । ମହମ୍ମଦଙ୍କର ୮ ଗୋଟି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଖୋଦିଜା (ଖାଦିଜା (ପ୍ରଥମା ଓ ଅପ୍ରେସା ସିଦକା ସବୁଠାରୁ ବେଶି ସୁନ୍ଦରୀ ଓ ଗୁଣବତୀ ଥିଲେ । ଖାଦିଜାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ରଙ୍କ ନାମ ଅବୁତୟୁବ୍ ଓ ଅବୁ-ତାହେର୍ ଓ ଝିଅ ଫାତମା ଜୋହୋରା । ଏହି କନ୍ୟା ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଖୁଡ଼ୁତା ପୁଅ ଭାଇ ଅଲିଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଅତ୍ୟନ୍ତ ରୂପବତୀ, ଗୁଣବତୀ ଏବଂ ଧାର୍ମିକା ଥିଲେ । ମହମ୍ମଦଙ୍କର ପିତୃବ୍ୟଙ୍କ ନାମ ଅବୁତାଲିବ୍ ଓ ପିତାମହଙ୍କ ନାମ ଅବ୍ଦୁଲ୍ ମୋତଲ୍ଲବ୍ । ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ଏହାଙ୍କର ପିତୃ-ବିୟୋଗ ଘଟିବାରୁ ଏ ଜଣେ ଧନୀ ବଣିକଙ୍କ ପଣ୍ୟବାହୀ ଉଷ୍ଟ୍ରଚାଳକରୂପେ ୨୫ ବର୍ଷ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହୁ ଦୁଃଖରେ କାଳାତିପାତ କରିଥିଲେ । ତତ୍ପରେ ଖାଦିଜାନାମ୍ନୀ ଜଣେ ଧନବତୀ ବିଧବାଙ୍କ ପାଣିଗ୍ରହଣ କରିବାରୁ ସୁଖରେ ରହିଲେ । ଏହାଙ୍କର ବାଲ୍ୟକାଳରେ ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷାଲାଭ ହୋଇ ନ ଥିଲେହେଁ ଏ ସ୍ୱଭାବତଃ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ଥିଲେ । ଆରବ ଦେଶ-ବାସୀଙ୍କର ପୌତ୍ତଳିକତା ଓ ତଜ୍ଜନିତ ମତଭେଦ ଓ ବିବାଦ ଦେଖି ଏ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ଗିରିଗୁହାକୁ ଯାଇ ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ହୋଇ ତପସ୍ୟା କରିବା ସମୟରେ ଈଶ୍ୱର ଗେବ୍ରିଏଲ୍ ନାମକ ସ୍ୱର୍ଗଦୂତଦ୍ୱାରା ଏହାଙ୍କୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଆଜ୍ଞାମାନ (ଏକେଶ୍ୱରବାଦ ଆଦି) ଶୁଣାଇଥିଲେ ଓ ସେହି ସେହି ଆଜ୍ଞାମାନ ମହମ୍ମଦ୍ 'କୋରାନ୍'ରୂପେ ପ୍ରଚାର କଲେ । ଏକେଶ୍ୱରବାଦ ଧର୍ମର ପ୍ରଚାର ମହମ୍ମଦଙ୍କର ୪୦ ବର୍ଷ

ବୟସରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ । ପ୍ରଥମେ ଏହାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ଓ ଅଳ୍ପ ଦୁଇଜଣ ମାତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ଏହି ମତ ଗ୍ରହଣ କଲେ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଏହାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ମକ୍କାବାସୀମାନେ ଏହାଙ୍କ ପ୍ରଚାରିତ ଧର୍ମର ବିରୋଧୀ ହୋଇ ଏହାଙ୍କ ଉପରେ ନାନାପ୍ରକାର ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଶେଷରେ ମହମ୍ମଦ୍ ମଦିନା ନଗରକୁ ଗଲେ ଓ ଏହାଙ୍କର କେତେକ ଶିଷ୍ୟ ଅଫ୍ରିକାର ଆବିସିନିଆକୁ ଗଲେ । ମହମ୍ମଦଙ୍କୁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଅସ୍ତ୍ରଧାରଣ କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । କ୍ରମଶଃ ଏହାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିଲା ଓ ଶିଷ୍ୟମାନେ ଆରବଦେଶ ତମାମ୍ ଏହି ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କଲେ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ମହମ୍ମଦ୍ ସେନାନାୟକ ହୋଇ ଅନେକ ସ୍ଥାନ ଓ ନଗର ଅଧିକାର କଲେ । ଏହାଙ୍କୁ ୬୨ ବର୍ଷ ବୟସ ହୋଇଥିବା ସମୟରେ ଅର୍ଥାତ୍ ୬୩୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଏହାଙ୍କର ଦେହାନ୍ତର ହୋଇଥିଲା । ଏହାଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଧର୍ମ 'ଇସ୍‌ଲାମ୍' ଓ ଏହି ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନେ 'ମୁସଲମାନ୍' ନାମରେ ଖ୍ୟାତ । ମୁସଲମାନ୍ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ 'ଭକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ, ଭକ୍ତ' । ଏମାନଙ୍କ ଧର୍ମ-ଶାସ୍ତ୍ର କୋରାନ୍ । ଏ ଧର୍ମର ପ୍ରଧାନ ମତ ଏହି କି 'ଈଶ୍ୱର' ବା 'ଆଲ୍ଲା'ଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି ଏ ଜଗତର ପ୍ରଭୁ ନୁହନ୍ତି ଓ ମହମ୍ମଦ ଈଶ୍ୱରାନୁଗୃହୀତ ପ୍ରଚାରକ । ଯେଉଁମାନେ ଏହି ଏକେଶ୍ୱର ବା ଆଲ୍ଲାଙ୍କର ଉପାସନା ନ କରନ୍ତି ସେମାନେ ବିଧର୍ମୀ ବା 'କାଫର୍' ଓ କାଫରମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧ (ଯିହାଦ)ରେ ପ୍ରାଣନାଶ ହେଲେ ଅନନ୍ତସ୍ୱର୍ଗ ଲାଭ ହୁଏ । ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ୪ଟିରୁ ଅଧିକ ସ୍ତ୍ରୀ ବିବାହ କରିବେ ନାହିଁ ଓ ମଦ୍ୟ ଏବଂ ଶୂକର ମାଂସ ଖାଇବା ଏମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ନିଷିଦ୍ଧ । ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ଜାତିଭେଦ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ମହମ୍ମଦ ମଦିନାକୁ ଯିବା ସମୟ (ଖ୍ରୀ. ୬୨୨)ରୁ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର 'ହିଯିରା' ସନର ଗଣନା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ମକ୍କାରୁ ମଦିନାକୁ ଯିବା ପରେ ବିଧର୍ମୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ମଦିନାରେ ମଧ୍ୟ ଶାନ୍ତିରେ ରହିବାକୁ ଦେଲେ ନାହିଁ । ସେଠାରେ ବିଧର୍ମୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା ସେହି ଯୁଦ୍ଧରେ ଏହାଙ୍କ ଦଳ ପରାସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ମହମ୍ମଦଙ୍କ ପୂର୍ବେ ମକ୍କା ନଗରର ଯେଉଁ ଦେଉଳରେ ପ୍ରତିମା ପୂଜା କରାଯାଉଥିଲା ମହମ୍ମଦ୍ ତାହାକୁହିଁ ଏକେଶ୍ୱର ଉପାସନାର ମନ୍ଦିରରେ ପରିଣତ କଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମକ୍କାନଗରୀର ଏହି ମନ୍ଦିର ବା 'କବା' ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ତୀର୍ଥ ଏବଂ ଏଠାକୁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ମୁସଲମାନ୍ ଯାତ୍ରୀ 'ହଜ୍' କରିବାକୁ (ଅର୍ଥାତ୍ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ପୂଜା କରିବାକୁ) ଯାଆନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ମକ୍କାକୁ ଯାଇ 'ହଜ୍' କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ 'ହାଜୀ' କହନ୍ତି । ମୁସଲମାନ୍ ପୂଜିତ 'ଆଲ୍ଲା'ଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା-ରୂପେ ଅଲ୍ଲୋପନିଷଦ୍ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ସୂକ୍ତ ଅଥର୍ବ ବେଦରେ ଲେଖାଅଛି (ଅଲ୍ଲୋପନିଷଦ୍ ଦେଖ) ଓ ତହିଁରେ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ନାମୋଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ⅛ ଲୋକ ମୁସଲମାନ୍‌ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ।

ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ—୧. ପାଞ୍ଚ ଥର ଦୈନିକ ପ୍ରାର୍ଥନା ବା ନମାଜ ପାଠ, ୨. ଭିକ୍ଷା ଦେବା, ୩. ରମଜାନ୍ ମାସର ଉପବାସ ଓ ୪. ମକ୍କାକୁ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା । ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ମହମ୍ମଦଙ୍କୁ ପୟଗମ୍ବର୍ (ଦୂତ) ବା ହଜରତ୍ ମହମ୍ମଦ ବୋଲି କହନ୍ତି । ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ସାଧାରଣତଃ ୨ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ ଯଥା—ସୀହା ଓ ସୁନ୍ନୀ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁସଲମାନ୍ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅହମ୍ମଦୀୟ (ଅ. ଅହେମ୍ମଦୀ) ନାମକ ନୂଆ ଶାଖା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଛି ।

ଏହି ଅହମ୍ମଦୀୟ ଦଳର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ହଜରତ୍ ମିର୍ଜା ଗୋଲାମ୍ ଅହେମ୍ମଦ୍ ପଞ୍ଜାବ ପ୍ରଦେଶର ଗୁରୁଦାସପୁର ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ କାଦୀୟାନ୍ ନାମକ ସ୍ଥାନର ଅଧିବାସୀ ଥିଲେ ଓ ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଅହମ୍ମଦୀୟ ବା କାଦୀୟାନ୍ ମତ ପ୍ରଚାର କଲେ । ମୁସଲମାନ୍ ଧର୍ମ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମନ୍ଦ ପ୍ରଥା ଇତି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲା ତାହା ହଜରତ୍ ଅହେମ୍ମଦ୍ ସଂସ୍କାର କଲେ । ଏହାଙ୍କର ଉପାଧି ମେହେଦୀ ଅର୍ଥାତ୍ ମହମ୍ମଦଙ୍କର ଈଶ୍ୱରପ୍ରେରିତ ଶିଷ୍ୟ । ଏହି ମତାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣତଃ ଅହେମ୍ମଦୀ ବୋଲାଯାଏ ଓ ଅନ୍ୟ ମତାବଲମ୍ବୀ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତିରେ କାଦିଅନୀ (କାଦିୟାନ୍ ସ୍ଥଳରେ) ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବୋଲି କହନ୍ତି ।] ୨ । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—2. A family title of Mahomedans.

ମହମ୍ମଦ୍ ଘୋ(ଗୋ)ରୀ—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—ଭାରତରେ ପ୍ରଥମ Mahammad gho(go)ri ମୁସଲମାନ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା—মহম্মদ ঘোরী Name of the founder of the Maho- **महम्मद घोरी** medan dynasty of kings in India (12th century A.D.). [ଦ୍ର-ଏ ପ୍ରଥମେ ୧୧୭୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଭାରତରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ପରେ ଦିଲ୍ଲୀର ରାଜା ପୃଥ୍ୱୀରାଜ ଓ କାନ୍ୟକୁବ୍ଜର ରାଜା ଜୟଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଘଟିବାରୁ ଜୟଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନିମନ୍ତ୍ରଣକ୍ରମେ ଏ ଅବ-ଶେଷରେ ପୃଥ୍ୱୀରାଜଙ୍କୁ ଥାନେଶ୍ୱର ଯୁଦ୍ଧରେ ପରାସ୍ତ କରି ନିହତ କଲେ । ତତ୍ପରେ କାନ୍ୟକୁବ୍ଜ ଆକ୍ରମଣ କରି ଜୟ-ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ନିହତ କଲେ । ମହମ୍ମଦ ଘୋରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଖ୍ରୀ: ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦିରେ ଭାରତରେ ମୁସଲମାନ ରାଜ୍ୟର ସୂତ୍ରପାତ ହୋଇଥିଲେହେଁ ଖ୍ରୀ: ୧୧୮୮ ରେ ଏହାଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ ଓ ଏ ମହମୁଦ ଗଜନୀଙ୍କ ବଂଶଧର ଗିୟାସୁଦ୍ଦିନଙ୍କୁ ବିତାଡ଼ିତ କରି ଭାରତରେ ମୁସଲମାନ ରାଜ୍ୟର ସ୍ଥାୟୀ ଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କଲେ । ଏହାଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ ଗିୟାସୁଦ୍ଦିନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଏ ଖ୍ରୀ ୧୨୦୨ ରେ ଅଫଗାନିସ୍ଥାନର ଘୋର୍ ରାଜ୍ୟର ରାଜା ହେଲେ; କିନ୍ତୁ ଖ୍ରୀ: ୧୨୦୬ ରେ ପଞ୍ଜାବରେ ଏକ ଯୁଦ୍ଧ ଅଭିଯାନରେ ହତ ହେଲେ ।]

ମହମ୍ମଦ୍ ତୋଗଲକ୍—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—ଭାରତର ତୋଗଲକ-Mahammad Togalak ବଂଶୀୟ ମୁସଲମାନ ରାଜା—

Mahomed Tughlak; a Mahomedan king of N. India of the 14th century. [ଦ୍ର—ଏ ଖିଲିଜୀ ବଂଶୀୟ ରାଜାଙ୍କର ପଞ୍ଜାବ ପ୍ରଦେଶରେ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଓ ଟୋଗଲକ ରାଜବଂଶର ଆଦି ପୁରୁଷ ଗିୟାସ୍ ଉଦ୍ଦିନ୍ ଟୋଗଲକଙ୍କ ପୁତ୍ର । ଏ ଖ୍ରୀ: ୧୩୨୫ରେ ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କରି ଖ୍ରୀ:୧୩୫୧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ଏ ବିଦ୍ୱାନ୍, ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଓ ବିକୃତମସ୍ତିଷ୍କ ଥିଲେ । ଏ ଦିଲ୍ଲୀରୁ ରାଜଧାନୀ ଉଠାଇ ନେଇ ୧୬ ମାଇଲ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଟୋଗଲକାବାଦ୍ ଓ ପରେ ୮୦୦ ମାଇଲ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଦେଓଗିରିକୁ ରାଜଧାନୀ କଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ପଠାଣ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରଦେଶ ବିଦ୍ରୋହୀ ହେଲେ ଓ ଏ ଖ୍ରୀ: ୧୩୫୧ରେ ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରଦେଶରେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ବାହାମନୀ ରାଜ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନ ମୁସଲମାନ୍ ରାଜ୍ୟରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା । ପ୍ରୋଥେରୋ ସାହେବଙ୍କ ଇତିହାସ ।]

ମହମ୍ମଦ୍ ବିନ୍ କାସିମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ)—ଭାରତର ପ୍ରଥମ ମୁସଲମାନ ଆକ୍ରମଣକାରୀ—
Mahammad bin kāsim
Mahomed Bin Kasim, the 1st Mahomedan invader of India in the 8th century A. D. [ଦ୍ର—ଏ ଖ୍ରୀ: ୭୧୧ ରେ ଭାରତ ଆକ୍ରମଣ କରି ସିନ୍ଧୁର ରାଜା ଦାହିରଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ଅଲୋର ଓ ବ୍ରହ୍ମଣାବାଦ୍ ନଗରମାନ ଲୁଣ୍ଠନ କରି ସିନ୍ଧୁ ଅଧିକାର କଲେ । ଏହାଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ ସୌବୀର ନାମକ କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଖ୍ରୀ: ୭୫୦ ରେ ଭାରତରୁ ବିତାଡ଼ିତ ହେଲେ । ପ୍ରୋଥେରୋ ସାହେବଙ୍କ ଇତିହାସ ।]

ମହମ୍ମଦ୍ ମହ(ମୋ)ସୀନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ) (ଫା. ମୁହମ୍ମଦ ମହସୀନ୍)—ବଙ୍ଗଦେଶର ହୁଗୁଳି ନିବାସୀ ଧର୍ମପରାୟଣ ଓ ଦାନଶୀଳ ମୁସଲମାନ୍—
Mahammad mah-(mo)sin
মহম্মদ মোসীন
मुहम्मद महसीन
A pious and bounteous Mahomeddan of Hugly in Bengal. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ ୧୭୩୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ହୋଇଥିଲା । ଏ ପ୍ରାୟ ୧ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଦାନ କରି ସରକାରଙ୍କ ଜିମାରେ ଗୋଟିଏ ମୂଳପାଣ୍ଠି ସୃଷ୍ଟି କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ଏହି ଫଣ୍ଡର ସୁଧରୁ ଶତ ଶତ ଗରିବ ମୁସଲମାନ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ବୃତ୍ତିଦାନ କରାଯାଉଅଛି ।]

ମହମ୍ମଦୀୟ—ଦେ. ବିଣ (ଫା. ମହମ୍ମଦ+ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଈୟ)—ମହମ୍ମଦଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ମୁସଲମାନ ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Mahammadiya
মহম্মদীয়
मुहम्मदी
Mahomedan.

ମହମ୍ମଦୀୟ ଧର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି—ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର; କୋରାନ୍; ମହମ୍ମଦଙ୍କ ମୁଖନିଃସୃତ ବାକ୍ୟସମ୍ବଳିତ ଗ୍ରନ୍ଥ—
Mahammadiya dharma śāstra
মহম্মদীয় ধর্ম শাস্ত্র
मुहम्मदी धर्म शास्त्र
The Koran (Mahomedan Scripture).

ମହମାନ—ଦେ. ବି—ବାଲେଶ୍ୱରର ଗୋଟିଏ ପର୍ବତର ନାମ—
Mahamāna
A large hill in Balasore.

ମହର୍—ସଂ. ବି (ମହ୍ ଧାତୁ+ପୂଜା କରିବା—କର୍ମ. ଅର୍)—୧ । ମହର୍ଲୋକ (ଦେଖ)—1. Maharloka (See) ୨ । (+କରଣ. ଅର୍) ବ୍ୟାହୃତିବିଶେଷ—2. A kind of Byāhṛuti (Apte). ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଦେନ୍‌ମେହେର୍ ମହର୍)—ଦେନ୍ ମେହେର୍ (ଦେଖ)—Den meher (See)
Mahar
দেনমেহের মহর্
महर

ମହର—ସଂ. ବି (ମହ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅର)—ମହର୍ଲୋକ (ଦେଖ)
Mahara
Maharloka (See) ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଶଗଡ଼ର ଅଖର ଆଗପାଖ ଦଣ୍ଡାରେ ପଛପାଖ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ବୋଝ ଲଦା ହେବା ଅବସ୍ଥା; ଦବନ୍ତି—The state of a cart when the front part is loaded more heavily than the back part, and so there is no equilibrium.

ମହରଗ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମହାର୍ଘ)—୧ । ମହଙ୍ଗା; ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ—
Maharaga
মাগ্‌গী, মাগ্‌ষী, মাঙ্গা
महंगा
1 Dear in price. ୨ । ଯେଉଁ ସମୟରେ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ ହୁଏ—2. (a time) Of high prices. ଦେ. ବି—୧ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର (ମହର୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟତା—1. Dearness of price; a rise in price of commodities. ୨ । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ; ଯେଉଁ ସମୟରେ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ମହାର୍ଘ ହୁଏ—2. A time of high prices; famine; scarcity.

ମହରଗ କାଳ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ସମୟରେ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ମହାର୍ଘ ହୁଏ—A time of high prices.
Maharaga kāḷa
মাগ্‌গী, আকাল
अकाल, महंगा काल, महंगी

ମହରଗ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେଶରେ ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟତା ଜାତ କରାଇବା—To bring about a rise in the prices of articles in a country. [ଯଥା—ପୂର୍ବରେ ଅଗେ ବସ୍ତମାନଅ ଟଙ୍କାରୁ ପଇସାକୁ ପୁଞ୍ଜାଏ ଲେଖାଏଁ ମିଳୁଥିଲା, ଏବେ ବିଦେଶୀ ଫଣ ଫଣ ହୋଇ ଆସି ମହରଗ ପକାଇ ଦେଲେଣି ।]
Maharaga pakā(ke)ibā
দাম চড়ান
महंगा बनाना

ମହରଗ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଦେଶରେ ମହାର୍ଘକାଳ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—A state of the rise of the price of staple food in a country; being affected by scarcity.
Maharaga paṛdibā
আকাল পড়া
अकाल पडना

ମହରଗିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ଦୋକାନୀ ବା ପଣ୍ୟବିକ୍ରେତା ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦାମ୍‌ଭାଉ ଅପେକ୍ଷା ବେଶୀ ଭାଉ ରଖେ—1. (a trader or shop-keeper) Who charges higher price than the market rate; high-charging. ୨ । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷପ୍ରପୀଡ଼ିତ—2. Famine-stricken.
Maharagiā
যে চড়া দামে বেচে
महरगिआ, महंगिया
ମହରଗୀ, ମହରଗିଆଣୀ, ମହରଗେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ

ମହରଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ଶିମ୍ବଜାତୀୟ ଲତାଫଳ—
Mahararḍā
1. A kind of big bean; the sword-

মাখন শিম, রাঙ্গামাখন bean; Canavalia Ensifermis; **কবন্তুআ सीम, सेमा** the large cutlass kidney bean. [ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ ଲମ୍ବରେ ଖୁଣ୍ଡେ ଓ ଚଉଡ଼ାରେ ୩ ଅଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ ଓ ଭିତରର ମଞ୍ଜି କଠିନ ଅବୃଦ୍ଧବଗିଷ୍ଟ। ଏହାର ମଞ୍ଜି ନାଲି, ଚେପଟା ଓ ବଡ଼ ବଡ଼ । ଏହାକୁ ତରକାରି କରି ଖାଆନ୍ତି । ଏ ଛୁଇଁର ଅବରଣକୁ ବାନ୍ଧିଲେ কাংশিম, কালাশিম ଲକ୍ଷ୍ମଣୀ ପରି ହୁଏ ।] ୨ । ବାହାଡ଼ା ଶିମ୍— 2. Canavalia Virosa. [ଦ୍ର—ଏହାର ମଞ୍ଜି ବିଷାକ୍ତ ।]

ମହରତ—ଦେ. ବି—ଦୋକାନର ବନ୍ଧା ଗ୍ରାହକମାନେ ନବବର୍ଷାରମ୍ଭ Maharata ଦିନ ଦୋକାନକୁ ଆସି ବର୍ଷର ପ୍ରଥମ କାରବାର ଅନୁକୂଳ କରିବା; ବହୁନା—The first transaction of a regular constituent with a trader on the new year's day.

ମହରମ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ମହରମ୍, ମୁହର୍ରମ)—୧ । ମୁସଲମାନଙ୍କର Maharama ଖେଦପ୍ରକାଶକ,ପ୍ରଧାନ ଯାତ୍ରା—1. The chief মহরম festival of the Mahomedans; the **महरम, मुहर्रम** Mohorrum. ୨ । ମୁସଲମାନି ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସ; ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର ହିଜରି ବର୍ଷର ପ୍ରଥମ ମାସ—2. The 1st month of the Mahomedan year. [ଦ୍ର—ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ମହରମ୍ ମାସର ୭ମ ଦିବସଠାରୁ ୯ମ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୩ ଦିନ ପାଳିବା ଯାତ୍ରାର ନାମ ମହରମ୍ । ଏହା କୋରାନରେ ନାହିଁ । ମହମ୍ମଦଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ୩୪ ବର୍ଷ ପରେ ତାଙ୍କ କନ୍ୟା ଫାତମା ଜୋହୋରାଙ୍କ ବଡ଼ ପୁଅ ଇମାମ୍ ହସନ୍ ଖଲିଫା (ଧର୍ମଗୁରୁ)ପଦରେ ବସିବାର ଛଅ ମାସ ପରେ ଦାମିସ୍କର ଶାସନକର୍ତ୍ତା 'ମାଉଆ' ଖଲିଫା ହେବାକୁ ଚାହିଁବାରୁ ବୃଥା ରକ୍ତପାତର ଆଶଙ୍କା ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ହସନ୍ ତାଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ଅଧିକାର ବା 'ଖିଲାଫତ୍' ଛାଡ଼ି ଦେଲେ । ତଥାପି ମାଉଆଙ୍କ ପୁଅ ଦୁଷ୍ଟ ଏଜିଦ୍ ହସନଙ୍କୁ ବିଷ ଖୁଆଇ ମାରିଦେଲା । ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ମାଉଆର ସାନ ପୁଅ ହସନଙ୍କ ଭାଇ ହୋସେନଙ୍କୁ ଓ ତାଙ୍କର ୭୨ ଜଣ ସଙ୍ଗୀଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସରେ 'କୁଫା' ନାମକ ସ୍ଥାନକୁ ଡକାଇ ନେଇ ସେଠାରେ ତାଙ୍କୁ ନିରାହାର ରଖାଇ ନିଷ୍ଠୁରଭାବରେ 'କତଲ୍' (ହତ୍ୟା) କଲା । ଏହି ଦୁର୍ଘଟଣା ମହରମ୍ ମାସରେ ହୋଇଥିବାରୁ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ଏହାର ସ୍ମରଣାର୍ଥ ମହରମ୍ ପାଳନ୍ତି । ଏ ସମୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁସଲମାନ ଶୋକ, ଦାନ ଓ ଶୋଷି ଭୋକୀଙ୍କୁ ପାନ ଭୋଜନ ଦେବା ବିଧାନ ପାଳିଥାନ୍ତି । ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ବାହାର କରିବା ତାଜିଆ ଓ ତତ୍‌ସଙ୍କ୍ରାନ୍ତ ଖେଳ ତାମସା ଧର୍ମବିରୁଦ୍ଧ । କିନ୍ତୁ କାଳକ୍ରମେ ଏ ଖେଦ-ପ୍ରକାଶକ ଯାତ୍ରା ଉତ୍ସବ ଓ ଢଙ୍ଗରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି । କଥିତ ଅଛି ଯେ ତୈମୁରଲଙ୍ଗ୍ ଭାରତବର୍ଷରେ ତାଙ୍କ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ପାଳିତ (ଖ୍ରୀ. ୧୩୯୮) ମହରମ୍ ଉପଲକ୍ଷରେ ତାଜିଆ ନିର୍ମାଣ କରି ତାଜିଆ ସହିତ ଶୋଭାଯାତ୍ରା କରିବା ପ୍ରଥମ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ଓ ସେହି ସମୟରୁ ଏହା କ୍ରମଶଃ ସମସ୍ତ ଭାରତର ମୁସଲମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚଳି ଆସୁଅଛି । ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧର ସ୍ମରଣାର୍ଥ ମହରମ୍ ପାଳିତ ହୁଏ ତାହା ମୁସଲମାନୀ ମହରମ୍ ମାସର ୭ମ ଦିନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ୯ମ ଦିନ ଶେଷ ହେଲା ଓ ହୋସେନ୍ ୯ମ ଦିନ ଅବବର କରବଲା ନାମକ ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ନିହତ ହେଲେ । ମହରମରେ ଶୋକ-ପ୍ରକାଶର ଚିହ୍ନରୂପେ ମୁସଲମାନମାନେ ସବୁଜ ରଙ୍ଗର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ଶୋଭାଯାତ୍ରା ସହ ସେମାନେ ଯେଉଁ 'ତାଜିଆ' ବାହାର କରନ୍ତି ତାହା ହୋସେନଙ୍କ କଫନ୍ ବା ଶବରଥର ପ୍ରତିକୃତି ଅଟେ ।

ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ଏହି ରଣଯାତ୍ରାର ସ୍ମରଣ ଚିହ୍ନସ୍ୱରୂପ ହୋସେନଙ୍କ ପାପୁଲିର ପ୍ରତିରୂପ ପିତଳର 'ପାଞ୍ଜା' ବା କରତଳ ପରି ଗୋଟିଏ ରୂପକୁ କାଗଜ ଓ ନଳରେ ନିର୍ମିତ ବିମାନରେ ରଖି ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧଯାତ୍ରା କରନ୍ତି । ମହରମ୍ ମାସର—

୬ଷ୍ଠ ଦିନ—ଅଉଲଆ ମାହାତମ୍—ପାଞ୍ଜାକୁ ତାଜିଆରେ ସ୍ଥାପନ କରି ଫାତିଆ (ପୂଜା) କରନ୍ତି ।

୭ମ ଦିନ—ଦୋପହରଅ ମାହାତମ—ଫାତମାଙ୍କ ପୁତ୍ର-ଶୋକ ସମାଗମର ସ୍ମାରକ ସ୍ୱରୂପ ଦିନ ଦ୍ୱିପ୍ରହର ବେଳେ-ଫାତିଆ କରନ୍ତି ।

୮ମ ଦିନ—ଗୁମ୍‌ସୁମ୍ ବା ବିଶ୍ରାମ—ଏ ଦିନ ଶତ୍ରୁ ଭୟରେ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ କୂଅ ଭିତରେ ହୋସେନ୍ ପଶି ରହିଥିବାରୁ ସେ ଦିନ କିଛି ଯାତ୍ରା କରାଯାଏ ନାହିଁ ।

୯ମ ଦିନ—କତଲ୍—ଏ ଦିନ ମୁସଲମାନଙ୍କ ବିଭିନ୍ନ ଦଳମାନ ରାତିକୁ ତାଜିଆ ବାହାର କରି ନିଜ ନିଜ ଆଖଡ଼ାରେ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ରସଞ୍ଚାଳ ନ କରନ୍ତି । ଏହି ଦିନ ଯୁଦ୍ଧରେ ହୋସେନ୍ ଓ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷମାନେ ନିହତ ହୋଇଥିଲେ ।

୧୦ମ ଦିନ—ଅଲ୍‌ବିଦା—ଏ ଦିନ ସକାଳେ ତାଜିଆକୁ ନେଇ ନଗର ଯାତ୍ରା କରି ଫେରି ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତି ଓ ପୁଣି ରାତିକୁ ତାଜିଆକୁ ନେଇ ନଦୀଅଦରେ (କରବଲା ନାମକ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ର କଳ୍ପନା କରି ତହିଁରେ) ତାଜିଆକୁ ବିସର୍ଜନ କରନ୍ତି ।]

ମହର(ରୁ)ଷି—ଗ୍ରା. ବି (ପଦ୍ୟ)—ମହର୍ଷି (ଦେଖ)—Maharshi. Mahara(ru)shi (See). [ଉ—ନାରଦ ମହରଷି ଆଦରକୁ ପାଇ, କହିଲେ କଥା ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ଅନାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ **মহর্ষি** মহাঋষি ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମହୁରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ମଧୁରୀ)—ପେଁଏ କାଳି; ମହୁରୀ—Mahari A small clarion. মহুরি, সানাই **पिपही; सहनाई**

ମହୁରେଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ମଧୁଶୃଙ୍ଗିକା; ସଂ. ମୁରଲ)—Maharel ମହୁରାଳି ମାଛ—Aspidoparia Marar (a small kind of fish).

ମହର୍ଗ (ଇତ୍ୟାଦ)—ଦେ. ବ—ମହରର୍ଗ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Maharga (etc) Maharaga etc (See)

ମହର୍ଲୋକ—ସଂ. ବ (ମହଃ+ଲୋକ)—ସପ୍ତଲୋକ ବା ସପ୍ତସ୍ୱର୍ଗମଧ୍ୟରୁ ୪ର୍ଥ
Maharloka ଲୋକ—The 4th of the 7 heavens of the Hindus (calculated from the earth).

ମହର୍ଷଭ—ସଂ. ବ (ମହା+ଋଷଭ+ଅ)—ଭାଲଇବ (ହ. ଷ)—
Maharshabhi Cowhage.

ମହର୍ଷି—ସଂ. ବ (ମହାନ୍+ଋଷି; କର୍ମଧା; ମହତ୍ ଶବ୍ଦରୁ ମହା+
Maharshi ଋଷି)—୧ । ଶାସ୍ତ୍ରକଥିତ ସାତ ପ୍ରକାର ଋଷି (ଦେବର୍ଷି, ମହର୍ଷି, ବ୍ରହ୍ମର୍ଷି, ଶ୍ରୁତର୍ଷି, ରାଜର୍ଷି, କାଣ୍ଡର୍ଷି, ପରମର୍ଷି)ଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—1. One of the 7 classes of saints mentioned in the Śāstras. ୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଋଷି; ପ୍ରଧାନ ମୁନି—2. An eminent sage. ୩ । ପ୍ରଜାପତି; ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ୧୦ ପ୍ରଜାପତି (ମନୁ. ୧।୩୪)—3. The ten patriarchs of mankind procreated by Brahmā. (ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ନାମ ଭୃଗୁ, ମରୀଚ, ଅତ୍ରି, ଅଙ୍ଗିରାଃ, ପୁଲହ, କ୍ରତୁ, ମନୁ, ଦକ୍ଷ, ବଶିଷ୍ଠ, ପୁଲସ୍ତ୍ୟ ।) ୪ । ମରୀଚ ଅଙ୍ଗିରା ପ୍ରଭୃତି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ୭ ଜଣ ମାନସପୁତ୍ର (ମରୀଚ, ଅତ୍ରି, ଅଙ୍ଗିରା, ପୁଲସ୍ତ୍ୟ, ପୁଲହ, କ୍ରତୁ, ବଶିଷ୍ଠ)—4. The seven primordial sages born of Brahmā's mind. ୫ । ଭୈରବ ରାଗର ପୁତ୍ର, ରାଗବିଶେଷ (ହ. ଶ)—5. Name of a secondary musical air.

ମହର୍ଷି ଦେବେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁର—ଦେ. ବ (ନାମ)—ବଙ୍ଗର ଠାକୁର
Maharshi debendranātha ṭhākura ଜମିଦାର ବଂଶର ଜଣେ ମହାପଣ୍ଡିତ, ସାଧକ ଓ ପ୍ରଧାନ ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି—Name of a saintly personage and a member of the Tagore zamindar family of Bengal. [ଦ୍ର—ଜନ୍ମ ୧୮୧୭ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ୧୯୦୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ । ଏ ଦ୍ୱାରକାନାଥ ଠାକୁରଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର । ଏ ଏକେଶ୍ୱରବାଦୀ ଥିଲେ ଓ ପ୍ରତିମାପୂଜାର ବିରୋଧୀ ଥିଲେ ଏବ ଏକେଶ୍ୱର ବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରତିପାଦକ ତତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରଚାରାର୍ଥ ତତ୍ତ୍ୱବୋଧିନୀ ନାମରେ ଏକ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ଚଳାଉଥିଲେ । ଏ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ପିତା । ଏ ୧୮୪୩ ସାଲରେ ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ଆଦି ବ୍ରାହ୍ମସମାଜର ନେତୃସ୍ଥାନୀୟ ଥିଲେ ।]

ମହଲ୍—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ମୂଳ. ହି. ମହଲ୍, ଅ.
Mahal ମହଲ୍)—୧ । ପକ୍କାଘର; କୋଠା—1. Build-
(ମହଲ୍ଘର—ଅନ୍ୟରୂପ) ing. ୨ । ରାଜଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରାସାଦ—2. Palatial building; mansion.

ମହଳ—ଗ୍ରା. ବଣ (ସଂ. ମଳିନ)—ମଳିନ; ମଳଯୁକ୍ତ—Dirty; soiled.
Mahaḷa ବ (ସଂ. ମଳ)—ମଳ; ମଇଳା—Dirt. ମଇଳା
ମଇଳା ଲୁଗା—Dirty cloth [ଦ୍ର—ଗାଳିବ ମହଳ,
मैला ପିନ୍ଧିବ ମହଳ, ବାଣ୍ଡସର ଶଣ୍ଢ ଅଛୁଅ କର, ଅଧେ ଅପଣା ଅଧେ ପର, ତେବେ ଯାଇଁ ଏ ରାଇଜରେ କରବ ଘର—ଭଗ ।]

ମହଲ—ବୈଦେ. ବ (ଅ)—୧ । ଅଳୟ; ଅଗାର; ବାସସ୍ଥାନ; ପୁର—
Mahala 1. House; residence. ୨ । ପ୍ରକୋଷ୍ଠ;
মহল କୋଠରି; କାମରା—2. Room; compartments
महल hall. ୩ । ଗୃହ ବା ବାସସ୍ଥାନର ଅଂଶ—3. A part or division of a house; apartment. ୪ । ପ୍ରାସାଦ; ସୁଉଚ୍ଚତ ଅଟ୍ଟାଳିକା—4. Palatial building; mansion. ୫ । ରାଜବାଟୀ—5. Royal palace. ୬ । ଅନ୍ତଃପୁର—6. The zenana of a palace.
ଦେ. ବ—୧ । ବନ୍ୟବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—1. A wild tree.
(ମହଲି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଗୋଷ୍ଠୀ; ମେଳ; ସମାଜ—2. Society.
মহল (ଦ୍ର—ସାଙ୍ଗ ମହଲରେ କଥଭୁଣ୍ଡୀ କଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ହେଲା ।
महल ଭୁଲୁଭାଲୁମାସୀ. କଥଭୁଣ୍ଡୀ ।)

ମହଳଣ(ନ)—ଗ୍ରା. ବଣ (ସଂ. ମଳିନ)—୧ । ମଳିନ—1. Pale.
Mahaḷaṇa(na) ୨ । ମଉଳି ଯାଇଥିବା (ବୃକ୍ଷ)—2.
মলিন मलिन Withered (plant).

ମହଳଣ(ନ) ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବ—୧ । ମଉଳିଯିବା; ମଳିନ ହେବା—
Mahaḷaṇa(na) paṛibā 1. To become pale; to
মলিন হওয়া wane. ୨ । ଝାଉଁଳିବା—2. To wither.
मलिन होना (ମହଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହଲତ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମୁ[ମୋ]ହ୍ଲତ୍) (ତଦ୍ଭବ)—୧ ।
Mahalat ମକଦ୍ଦମାରେ ପକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ହାକିମଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦିଆଯିବା
মহলত ଅବକାଶ ବା ସମୟ—1. Time allowed to
मु(मो)हलत parties in a case. ୨ । ମକଦ୍ଦମାର ଶୁଣାଣିର ଅନ୍ୟ ତାରିଖକୁ ଘୁଞ୍ଚିବା—2. Adjournment of the hearing of a case. (ଦ୍ର—ନ ଦେବେ ମାଗିଲେ ମହଲତ ମାସେ । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।)

ମହଲତ୍ କରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତଦ୍ଭବ; ଅ. ମୁହ୍ଲତ୍)—
Mahalat karā(re)ibā ମକଦ୍ଦମାର ଶୁଣାଣି ତାରିଖ ଘୁଞ୍ଚି
মহলত করান ଯିବାର ହୁକୁମ ମିଳିବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ବା ଉଦ୍ୟୋଗ
मुहलत करना କରିବା—To arrange for time being granted for the hearing of a case; to take steps for the adjournment of a case.

ମହଲତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅ. ମୁହ୍ଲତ୍) (ତଦ୍ଭବ)—୧ । ମହ-
Mahalata karibā ଲତ କରାଇବା (ଦେଖ)—1. Maha-
মহলত করা मुहलत करना lata karāibā (See) ୨ । (ହାକିମ ରହେ) ମକଦ୍ଦମାର ପକ୍ଷଙ୍କୁ ସମୟ ଦେଇ ମକଦ୍ଦମାର ଅନ୍ୟ ତାରିଖ କରିବା—2. (the court) To fix another date for a case.

ମହଲତ ଚାହିଁ(ହିଁ)ବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତଦ୍ଭବ) (ଅ. ମୁହ୍ଲତ)—ମହଲତ
Mahalata chāhĩi(hi)bā ପାଇଁ ହାକିମଙ୍କ ନିକଟ ପ୍ରାର୍ଥନା

महलत चाओया　ଚହିବା—To ask of the court for time.
मुहलत मांगना　(ମହଲତ ମାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହଲତ ଦରଖାସ୍ତ(ସ)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁହଲତ; ବଚରଅ)—
Mahalata darakhāsta (sa)　ସମୟ ନେବା ପାଇଁ ହାକମଙ୍କ
महलत दरखास्त　ନିକଟରେ ପକ୍ଷଙ୍କର ଆବେଦନପତ୍ର—A peti-
मुहलत दरखास्त　tion for time filed by a party to a case; a petition for adjournment.

ମହଲତ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅ. ମୁହଲତ) (ବଚରଅ)—(ହାକମ)
Mahalata debā　ମକଦମାର ଶୁଣାଣି ପାଇଁ ପକ୍ଷଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥିତ ସମୟ
महलत देओया　ଦେବା—(a court) To grant or allow
मुहलत देना　time to parties in a case; to grant an adjournment.

ମହଲତ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅ. ମୁହଲତ; ବଚରଅ)—(ମକଦମାର
Mahalata nebā　ପକ୍ଷ) ହାକମଙ୍କଠାରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ
महलत नओया　ପାଇଁ ସମୟ ନେବା—(a party in a case)
मुहल्लत लेना　To take time from the court.

ମହ(ହା)ଲଦାର—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମାହାଲ୍‌ଦାର)—ଜମିଦାର—
Maha(hā)ladār　**माहालदार**　A zamindar.

ମହଲ ମେଲେଚ୍ଛ(ଚ୍ଛା)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମଳିନ ଓ ମ୍ଲେଚ୍ଛ)—
Mahala melechha(chhā)　ଅତି ଅପରିଷ୍କାର ଶରୀର ଓ
मयला मेलेछ　ବସ୍ତ୍ରଧାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person) With
मैला मलेछ　dirty body and clothes.
(ମହଲ ମେଲେଚ୍ଛଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ମହଲ ମେଲେଚ୍ଛୀ,
(ମହଲ ମେଲେଚ୍ଛେଇ, ମଇଳ ମେଲେଚ୍ଛୁଣୀ, ମହଲ ମେଲେଚ୍ଛ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହଲ୍ଲା(ଲ୍ଲା)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମହଲ)—୧ । ତଳବିଶିଷ୍ଟ କୋଠା—
Mahalā(llā)　1. A storeyed building. ୨ । କୋଠାର
ताला,महल्ला　ତଳ ବା ସ୍ତର; ମାହାଲ୍ଲ—2. Storey of a
महला(ल), मंजील　building. ଦେ. ବିଣ (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ଯଥା—ଏକ ମହଲା କୋଠା, ଦୋମହଲା କୋଠା ଇତ୍ୟାଦି) (ଏବେ) ତଳଯୁକ୍ତ—Having (so many) storeys; storied. ବୈଦେ. ବି—
महल्ला　(ଫା. ମହଲ୍ଲା; ମୁହଲ୍ଲା)—୧ । ନଗରର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶ
महल्ला　ବା ବସ୍ତି ବା ପଲ୍ଲୀ—1. Different parts or quarters of a town. [ଦ୍ର—କଟକର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମହଲ୍ଲାକୁ ଗଳି, ସମ୍ବଲପୁରରେ ପଡ଼ା, ପୁରୀରେ ସାହି ଓ ବାଲେଶ୍ୱରରେ ଗଞ୍ଜ କହନ୍ତି ।] ୨ । ମୁସଲମାନ ଗ୍ରାମର ଅଂଶ ବା ପଡ଼ା—2. A particular part of a
माल्ला　Mahomedan village. ୩ । (ଫା. ମଲ୍ଲାହ୍) ମଲ୍ଲୀ;
मल्लाह　ମଝି; ଏକ ପ୍ରକାର ନୌକାବାହୀ ଜାତି—
3. Title of a class of boatmen.

ମହଲ୍ଲ(ଲ୍ଲା)ଦାର—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ସହରର କୌଣସି ମହଲ୍ଲାର
Mahalā(llā)dār　ବା ବଜାରର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାୟକ—The head-
महल्लादार　man of a particular quarter of a town.
महल्लादार

ମହଳିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମଳିନ)—୧ । ମଇଳଯୁକ୍ତ, ମଇଳା, ମଅଳିଆ;
Mahaliā　ମଳିଆ—1. Dirty; filthy.
मयला　**मैला**　୨ । ବିବର୍ଣ୍ଣ—2. Pale.

ମହସିଲ୍‌ଦାର—ବୈଦେ (ଫା)—୧ । (ବଚରଅ) (ଫା. ମୁହସ୍ସିଲ୍)—
Mahasil-dār　ଅର୍ଥଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଜୋରିମାନା
मुहसिल　ଆଦାୟ କରିବାପାଇଁ ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—1 An officer deputed to realise fines imposed by a public officer. ୨ । ତହସିଲଦାର—
2. Rent-collecting officer.

ମହ(ହୁ)ଶୁ(ଶ)ମ୍[ନ୍]—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମୋସନ୍) (ବଚରଅ)—
Maha(hu)śu(śa)m(n)　୧ । ମହୁସନ୍; ହାଇକୋର୍ଟ୍ ଅଧିନରେ
मोशन　ନିମ୍ନ ଅଦାଲତଙ୍କ ଆଦେଶ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆଇନ୍ ପଏଣ୍ଟ
मोशन　ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଦାବିର କରାଯିବା ଅପିଲ୍—1. Motion filed for revision of a lower court's judgment by the High Court; an appeal on a point of law. ୨ । ମଉସୁମ୍ (ଦେଖ)—2. Mausum (See).

ମହ[ହୁ]ଶୁ(ଶି)ମି—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଅ. ମୌସୀମ୍=ଋତୁ, ମୌସୀମୀ
Maha(hu)śu(śi)mi　=ଋତୁକାଳୀନ)—ମଉସୁମି (ଦେଖ)—
मरसूमी　**मौसमी,मौसु(सि)मी**　Mausumi (See).

ମହସ୍—ସଂ. ବି (ମହ୍. ଧାତୁ+ଅସ୍)—୧ । (+କର୍ମ. ଅସ୍) ତେଜଃ—
Mahas　1. Brilliance. ୨ । (+ଅଧିକରଣ. ଅସ୍) ଉତ୍ସବ—
2. Festival. ୩ । (+କରଣ. ଅସ୍) ଯଜ୍ଞ—
3. A vedic sacrifice.

ମହସ—ସଂ ବି (ମହ.ଧାତୁ+କରଣ ଅସ)—୧ । ଜ୍ଞାନ—1. Know-
Mahasa　ledge. ୨ । ପ୍ରକାର—2. Kind. ୩ । ପ୍ରଭେଦ—
3. Difference.

ମହ(ହୁ)ସୁପ[ଫ]—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ବଚରଅ)—ମୌସୁଫ (ଦେଖ).
Maha(hu)sup(ph)　[ମହସୁଫିଅ—ସ୍ତ୍ରୀ]　Mausup (See).

ମହ(ହୁ)ସୁମ[ମି]—ଦେ.ବି (ଅ.ମୌସୀମ୍=ଋତୁ)—୧ । ଶସ୍ୟୋତ୍ପତ୍ତି—
Maha(hu)sum(mi)　1. The production of grains.
୨ । କୃଷିର କୌଣସି କର୍ମ କରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ଋତୁ—
2. The proper season for a particular agricultural operation.

ମହସୁଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୌସିମ୍)—୧ । ପ୍ରକାର; ରକମ—
Mahasul　1. Kind; variety. ୨ । ଋତୁ—2. Season.
रकम　ଦେ. ବି—ମହସୁମ୍ (ଦେଖ)
रकम　Mahasum (See)

ମହା—ଦେ. ବିଣ (ମହ ଧାତୁ+କରଣ. ଅ; ମହତ ଶବ୍ଦର ଗୋଟିଏ
Mahā　ରୂପ)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—1. Excellent. ୨ । ପ୍ରଧାନ—2. Chief. ୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ; ବିଶେଷ; ବେଶୀମାତ୍ରା—3. Too much; much; excessive. ୪ । ବଡ଼—4. Big; large. ସଂ. ବିଣର ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ—Very; much; very much. [ଦ୍ର—ମହତ୍ ଶବ୍ଦ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।]

ମହା ଅକଡ଼(ଳ)—ଦେ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସୁବିଧା - Great inconvenience or awkwardness.
Mahā akarḍa(ḷa)
মহা বিপদ
महा असुविधा
ଦେ. ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସୁବିଧାଜନକ—Very inconvenient. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ଅନେକସ୍ଥଳେ [ମହା ଅଖଣ୍ଡ(ଡ଼)—ଅନ୍ୟରୂପ] ଦେଶୀସ୍ଥ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସନ୍ଧି ନ ହୋଇ ମହା ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମହା ଅକଡ଼ି(ଳି)ଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଭାରି ଅଶାନ୍ତିଆ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସୁବିଧା ଯୁକ୍ତ (କାର୍ଯ୍ୟ)—1. Very inconvenient or awkward. ୨ । ଅତି ଅଖାଡ଼ୁଆ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Rash (person).
Mahā akarḍi(ḷi)ā
মহা বিপদের **महा उत्कट**
[ମହା ଅଖଡ଼ି(ଡ଼)ଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମହା ଅଖାଡ଼ୁ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଭାରି ଅବୁଝାମଣା (ଲୋକ)—1 Very unreasonable (person). ୨ । ଦୁଃଶାସ୍ୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Unmanageable or ungovernable (person). ୩ । ଅବିବେକ—3. Rash.
Mahā akhārḍu
(ମହା ଅଖାଡ଼ୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
বড় অবুঝ
महा बेवुक़्फ़

ମହା ଅସାଧ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସାଧ୍ୟ—1. Very impracticable; very unmanageable. ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଗମ୍ୟ—2. Very unapproachable. ୩ । ମହା ଅଖାଡ଼ୁ (ଦେଖ) 3. Mahā akhārḍu (See)
Mahā asādhya
ভারী অসাধ্য
महा असाधय

ମହା ଆନନ୍ଦ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମହାନନ୍ଦ)—ବିଶେଷ ଆନନ୍ଦ—Great delight.
Mahā ānanda
মহা আনন্দ
महा आनन्द
ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମହାନନ୍ଦ)—ବିଶେଷ ଆନନ୍ଦିତ—Greatly delighted; overjoyed. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମହାପ୍ରେମ, ମହା ଖୁସି ଓ ମହାସୁଖ ଆଦି ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ ।]

ମହା ଋଷି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମହର୍ଷି)—ମହର୍ଷି; ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଋଷି; ମହାମୁନି—A great sage.
Mahā rushi
মহা ঋষি
महा ऋषि
(ଢ଼—ଋଷିଙ୍କ ସରିକି ମହା ଋଷି ଗଲେ, ଛାସ ଉପରୁ ଶିଙ୍ଗ କାଢ଼ିଲେ—ଚଗ ।)

ମହା କଚ୍ଛ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହତ୍ ଅଟେ କଚ୍ଛ=ଶୀର ଯାହାର)—୧ । ପର୍ବତ—1. Mountain. ୨ । ସମୁଦ୍ର—2. Ocean. ୩ । ବରୁଣ—3. The God of ocean.
Mahā kachchha

ମହା କନ୍ଦ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ରସୁଣ—Garlic (Apte).
Mahā kanda

ମହା କପିତ୍ଥ—ସଂ. ବି—୧ । ବିଲ୍ୱ ଗଛ—1 The Marmalus tree (Apte). ୨ । ନାଲି ରସୁଣ—1. Red garlic (Apte).
Mahā kapittha

ମହା କବି—ସଂ. ବି—୧ । ମହାକାବ୍ୟର ପ୍ରଣେତା—1. An epic poet. ୨ । ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀର କବି—2. A great or high class poet. [ଦ୍ର—ମହା କବି ବ୍ୟାସ, ବାଲ୍ମୀକି, କାଳିଦାସ, ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ, ସେକ୍ସପିଅର୍, ଡାଣ୍ଟେ, ଗେଟେ, ହୋମର୍, ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଇତ୍ୟାଦି ।]
Mahā kabi

ମହା କବି ପ୍ରୟୋଗ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମହା କବିମାନେ ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ରଚନାରେ ବ୍ୟବହାର କରିଥିବା ବ୍ୟାକରଣବିରୁଦ୍ଧ ବା ଭାଷାର ରୀତି ବିରୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ; ଶିଷ୍ଟ ପ୍ରୟୋଗ—Ungrammatical or unidiomatic use of words or sentencess appearing in the writings of great poets; archaic use of words found in the work of great poets. [ଦ୍ର—ଢଗ ଅଛି ଯେ 'କବି ଭୁଣ୍ଡ ମେଣ୍ଢା ମୁଣ୍ଡ' ଅର୍ଥାତ୍ ମେଣ୍ଢା ମୁଣ୍ଡ ଯେପରି କୌଣସି ବାଧା ମାନେ ନାହିଁ, କବି ଭୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ବ୍ୟାକରଣର ନିୟମକୁ ସବୁ ବେଳେ ମାନେ ନାହିଁ । ସବୁ ଦେଶର ସବୁ ମହାକବିମାନଙ୍କ ରଚନାରେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟାକରଣବିରୁଦ୍ଧ ଓ ରୀତି ବିରୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗମାନ ଦେଖାଯାଏ; ସେମାନ ବ୍ୟାକରଣବିରୁଦ୍ଧ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମହାକବିଙ୍କ ପ୍ରୟୋଗ ଥିବାରୁ ଅଶୁଦ୍ଧ ବୋଲି ବୋଲାଯାଏ ନାହିଁ । ବିଶ୍ୱାସ ଶବ୍ଦ ବିଶେଷ୍ୟ, ମାତ୍ର ମହାକବି ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ଭାଗବତରେ 'ସେ ମୋର ବଚନ ବିଶ୍ୱାସ' ଏ ସ୍ଥଳରେ ଏଶବ୍ଦକୁ ବିଶେଷଣ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିଅଛନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଏହାକୁ ମହାକବି ପ୍ରୟୋଗ ବୋଲିଯିବ ।]
Mahā kabi prayoga

ମହା କମ୍ବୁ—ସଂ. ବିଣ—ନଗ୍ନ—Stark naked (Apte).
Mahā kambu
ସଂ. ବି—ଶିବ—Śiba (Apte).

ମହା କର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯାହାର ହାତ ବଡ଼—1. Large-handed. ୨ । ଯାହାର ରାଜସ୍ୱ ଅଧିକ—2. Having a large revenue (Apte).
Mahā kara
ସଂ. ବି—ଏକ ବୋଧିସତ୍ତ୍ୱ—Name of a Budhist saint.
(ମହାକରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହା କରଞ୍ଜ—ସଂ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର କରଞ୍ଜ (ଦେଖ)
Mahā karañja A kind of Karañja (See)
[ଦ୍ର—ଏଥିର ଫଳ ସାଧାରଣ କରଞ୍ଜ ଫଳ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହାର ମୂଳର ଛାଲି ଗ୍ରହଣୀୟ । ଏହା ରୁକ୍ଷ, କୃଷ୍ଣ, କଟୁ ଓ ବିଷ, ଲୁତା, କଣ୍ଡୁ, ବ୍ରଣ ଓ ଚର୍ମ ରୋଗ ନାଶକ—(ହ. ଶ) । ଏହାର ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ହସ୍ତିଚାରିଣୀ, ବିଷଘ୍ନୀ, କାଳଘ୍ନୀ, ଷଡ଼ଗ୍ରନ୍ଥା, ଉଦାକୀର୍ଯ୍ୟା, ସୁମନାଃ, ମଦହସ୍ତିନୀ, ହସ୍ତି କରଞ୍ଜକ, କାକ ଭାଣ୍ଡୀ, ମଧୁମଜ୍ଜା ।]

ମହା କର୍ମା—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହତ୍+କର୍ମନ୍)—ମହତ କର୍ମ ସାଧନକାରୀ—Doing great works.
Mahā karmā
ସଂ. ବି—ଶିବ—Śiba (Apte).

ମହାକର୍ଷଣ—ସଂ. ବି (ଅଧିକାର ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା; ମହତ୍+ଆକର୍ଷଣ)—୧ । ଅତି ପ୍ରବଳ ଭାବରେ ଆକର୍ଷଣ—1. Strong attraction. ୨ । ଯେଉଁ ପ୍ରକୃତ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ ଯଥାଶକ୍ତି ଆପଣା ନିକଟକୁ ଆକର୍ଷଣ କରେ; ମାଧ୍ୟାକର୍ଷଣ—2. Force of gravitation.
Mahākarshaṇa

ମହାକଲରବ—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—ଭୟାନକ ଗୋଳମାଳ; ହୋହା—
Mahākaḻaraba Much ado; uproar.

ମହାକଷ୍ଟ—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—ଅତି ଦୁଃଖ—Great difficulty;
Mahākashṭa much hardship. ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି) —ଅତି ଦୁଃଖୀ—Very miserable.

ମହା କଷ୍ଟୀ—ଦେ. ବିଣ (ସ. ମହାକଷ୍ଟ)—ବିଶେଷରୂପେ ଦୁଃଖୀ; ଯେ
Mahākashṭī ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖଭୋଗ କରୁଥାଏ—Suffering great hardship; very miserable.

ମହାକାବ୍ୟ—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ମହତ୍+କାବ୍ୟ)—ପୁରାଣାନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ
Mahākābya ବୃତ୍ତାନ୍ତ ବା ଦେବତା, ଉଚ୍ଚବଂଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି, ମହାପୁରୁଷ ବା ରାଜାଆଦିଙ୍କ ଚରିତ ବା ବଂଶାନୁଚରିତ ଆଦି ଯେଉଁ କାବ୍ୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥାଏ—A great epic. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ମୂଳ ଆଖ୍ୟାନକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ, ଋତୁ, ଯୁଦ୍ଧ, ଜନ୍ମ, ମୃତ୍ୟୁ, ବିବାହ, ବିରହ, ମିଳନ, ଧର୍ମାଦି ଚତୁର୍ବର୍ଗ, ପ୍ରେମ ଓ ଉତ୍ସବାଦି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥାଏ । ମହାକାବ୍ୟରେ ଆଠରୁ ଅଧିକ ସର୍ଗ ଥାଏ ଏବଂ ସର୍ଗମାନ ଏକ ବା ବିବିଧ ଛନ୍ଦରେ ରଚିତ ହୋଇଥାଏ । ମଙ୍ଗଳାଚରଣରେ ଇଷ୍ଟଦେବତାଙ୍କ ସ୍ତୁତି ବା ସାଧାରଣଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରି କାବ୍ୟାରମ୍ଭ କରାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସର୍ଗର ଶେଷ କେତେକ ପଂକ୍ତି ସର୍ଗର ଅନ୍ୟ ଶ୍ଳୋକମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଭିନ୍ନ ଛନ୍ଦରେ ରଚିତ ହୋଇଥାଏ । ସର୍ଗରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ପ୍ରଧାନତମ ବିଷୟ ଅନୁସାରେ ସର୍ଗର ନାମକରଣ ହୁଏ ଏବଂ ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ ବିଷୟ ବା ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ ମହାକାବ୍ୟର ନାମକରଣ ହୁଏ । ମହାକାବ୍ୟରେ ବୀର, କରୁଣ, ଶୃଙ୍ଗାର ଓ ଶାନ୍ତ ଏହି ଚତୁଷ୍ଟ ରସରୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ରସର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଥାଏ । ହାସ୍ୟ, ରୌଦ୍ର ଓ ଭୟାନକାଦି ରସମାନ ଅପ୍ରଧାନ ଭାବରେ ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଏ । ସଂସ୍କୃତ ରାମାୟଣ, ମହାଭାରତ, ରଘୁବଂଶ, କୁମାରସମ୍ଭବ, ଭଟ୍ଟି, କିରାତାର୍ଜୁନୀୟ, ଇଂରାଜି ପାରାଡାଇସ୍‌ଲଷ୍ଟ, ମ୍ୟୁଟନ୍ ଇଲିଅଡ୍, ଓଡ଼ିଆ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ, ବିଦଗ୍ଧ-ଚିନ୍ତାମଣି, ରସକଲ୍ଲୋଳ ଓ ବଙ୍ଗଳା ମେଘନାଦବଧ ଇତ୍ୟାଦି ମହାକାବ୍ୟ ଅଟେ ।]

ମହାକାୟ—ସ. ବିଣ, ପୁଂ (ମହାନ୍+କାୟ=ଶରୀର ଯାହାର;
Mahākāya ବହୁବ୍ରୀହି)—ପ୍ରକାଣ୍ଡ ବା ବୃହତ୍ ଶରୀର ବିଶିଷ୍ଟ
(ମହାକାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) —Gigantic; big-bodied; bulky. ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଅତିକାୟ; ବଡ଼ ହାତୀ—1. A big elephant. ୨ । ନନ୍ଦି; ଶିବଙ୍କର ଦ୍ୱାରପାଳ —2. One of the door-keepers of Śiba. ୩ । ଶିବ—3. Śiba (Apte). ୪ । ବିଷ୍ଣୁ—4. Bishṇu (Apte).

ମହାକାର୍ତ୍ତିକ—ଦେ. ବି—ମହାପୁଣ୍ୟମୟ କାର୍ତ୍ତିକମାସ—The month
Mahākārttika of Kārttika which is a
महाकार्त्तिक period of great sancttiy.—ହି] [ଲୁଣ ଘିନ ଖାଇବି, ଅଦା ଘିନ ଖାଇବି, ଏଡ଼େ ବଡ଼ ମହାକାର୍ତ୍ତିକ ଅଉ କାହୁଁ ପାଇବି ?—ଢଗ ।] [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମହାବୈଶାଖ ଓ ମହାମାଘ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ ।]

ମହାକାର୍ତ୍ତିକୀ—ସ. ବି—୧ । କାର୍ତ୍ତିକ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ରାତ୍ରି—1. The night
Mahākarttikī of the full moon of the month of Kārttika (Apte). ୨ । ଯେଉଁ କାର୍ତ୍ତିକ-ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ରୋହିଣୀ ନକ୍ଷତ୍ର ପଡ଼େ (ହି. ଶ)—2. The night of the full moon of Kārttika in which the 4th asterism falls.

ମହାକାଳ—ସ, ବି. ପୁଂ (ମହାନ୍+କାଳ)—୧ । ରୁଦ୍ର; ସୃଷ୍ଟିର ଅନ୍ତକର
Mahākāḻa ଶିବ—1 Śiba in his character
(ମହାକାଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) of the Destroyer of the universe. ୨ । ଉଜ୍ଜୟିନୀସ୍ଥ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶିବ ଲିଙ୍ଗ—2. Name of the phallic image of Śiba in Ujjain. [ଦ୍ର—ମେଘଦୂତର ୩୦-୩୮ ଶ୍ଳୋକମାନଙ୍କରେ କବି କାଳିଦାସ ଉଜ୍ଜୟିନୀର ଓ ସେଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ମହାକାଳ ଲିଙ୍ଗଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣନା, ମନ୍ଦିର ଓ ପୂଜା ବିଷୟ ମନୋହର ରୂପରେ ବର୍ଣ୍ଣି ଅଛନ୍ତି ।] ୩ । ଅନନ୍ତକାଳ (ଦେବତାରୂପେ କଳ୍ପିତ)—3. The Eternity (personified). ୪ । ମହାଦୁର୍ଭିକ୍ଷ; ଦେଶବ୍ୟାପୀ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ—4. A very great famine. ୫ । ଭୈରବ ବିଶେଷ—5. Name of a Bhairaba. ୬ । ପ୍ରମଥଗଣ ବିଶେଷ—6. Name of a class of attendants of Śiba. ୭ । କୁଷ୍ମାଣ୍ଡାଦି ବର୍ଗର ପାର୍ଶ୍ୱ କନ୍ୟପ୍ରତାନ ବିଶେଷ ଓ ତହିଁର ଫଳ (ଷଦ କଳ୍ପ-ଦ୍ରୁମ)—7. Encumis Madraspatams; Trichosanthes Palmata; Colocynth; Citriullus Colocynthas. [ଦ୍ର—ଏଥିର ପତ୍ର ପାଞ୍ଚଅଙ୍ଗୁଳିଆ, ପତ୍ରର ତଳ ପାଖ ରୋମଶୂନ୍ୟ, ଫୁଲ ପୀତବର୍ଣ୍ଣ; ଫଳଗୁଡିକ ଦେଖିବାକୁ ଛୋଟ ବେଲ ପରି ଗୋଲ ଓ ପାଚିଲେ ଖୁବ୍ ନାଲି, କିନ୍ତୁ ଫଳ ଭିତରେ ଗୋବର ପରି କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ବିସାକ୍ତ ରସ ଥାଏ । ଏହି ଲତାକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ପାଞ୍ଚକେଡ଼-ମେଳିଆ କହନ୍ତି । ଫଳ କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ବୃହତ୍ ଭେଦରେ ଏହା ଦୁଇପ୍ରକାର । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ତିକ୍ତରସ, କଟୁବିପାକ, ସାରକ, ଲଘୁ ଓ ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ । ଏହା କାମଳା, ପିତ୍ତ, କଫ, ପ୍ଳୀହା, ଉଦର ରୋଗ, ଶ୍ୱାସ, କାସ, କୁଷ୍ଠ, ଗୁଲ୍ମ,

ମାକାল, রাখালশশা
लालइन्द्रायण; इन्द्रायन
ମ. କୌଣ୍ଡଲ, ଇନ୍ଦ୍ରବଣ
ତେ. ଅଡବିପୁଚ୍ଚ
ଏତିପୁଚ୍ଚା
ଗୁ. ଇନ୍ଦରବାଣୀଁ,
ଗାବଟୁକଣୁ
ଫା. ଖର୍ଜ୍ୟକାତଲ୍ଖ
ଆ. ହଂଜଲ
ଇଙ୍ଗ୍ଲିସ. ମେଡେହିକାଲ,
ମାହାକାଲ

ସ. ଇନ୍ଦ୍ରାବରୁଣୀ, ପାର୍ବତୀ, ମହାକାଳ, ଚିତ୍ରା, ଗବାକ୍ଷୀ, ଗବାଦନୀ, ବାରୁଣୀ, ଅମରା, ବିଶାଳା, ଶ୍ୱେତପୁଷ୍ପା, ମୃଗାକ୍ଷୀ, ମୃଗେର୍ବାରୁ, ମୃଗାଦନୀ; ମହାଫଳା, ଚିତ୍ରଫଳା, ଐନ୍ଦ୍ରୀୟ ।

ଗ୍ରନ୍ଥି, ବ୍ରଣ, ପ୍ରମେହ, ମୂତ୍ରଗର୍ଭ, ଅମଦୋଷ, ଗଳଗଣ୍ଡ ଓ ବିଷନାଶକ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) ।

ଏହାର ଫଳ ବାହାରେ ଦେଖିବାକୁ ଅତି ସୁନ୍ଦର ଓ ନାଲି, କିନ୍ତୁ ଫଳଭିତରେ ଗୋବର ଭଳି ବସାକୁ ଗନ୍ଧ ଥିବାରୁ, ମୁଖରେ ମଧୁରଭାଷୀ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତରରେ କପଟତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଲୋକେ ମହାକାଳ ଫଳ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରନ୍ତି ।]

୮ । ଶିବଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—8. Name of a son of Śiba. [ଦ୍ର—ବାଲିକା ପୁରାଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ଏକଦା ଦେବତାମାନେ ଶିବଙ୍କ ବୀର୍ଯ୍ୟକୁ ଧାରଣ କରିବାକୁ ଅଗ୍ନିଙ୍କୁ କହିବାରୁ ଅଗ୍ନି ତାହା ଧାରଣ କରିବା ସମୟରେ ସେଥିରୁ ଦୁଇଟୋପା ଛିଟିକି ପଡିଲା । ତହିଁରୁ ମହାକାଳ ଓ ଭୃଙ୍ଗୀ ନାମକ ଦୁଇ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିତ ହେଲେ । ଥରେ ଶିବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିହାର କରି ପାର୍ବତୀ ବିହାରସ୍ଥଳରୁ ବାହାରି ଆସୁଥିବା ସମୟରେ ଏ ଦୁଇ ପୁତ୍ର ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ । ଏଥିରେ ପାର୍ବତୀ କ୍ରୁଦ୍ଧା ହୋଇ ସେ ଦୁହିଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ ଓ ତହିଁ ଫଳରେ ମହାକାଳ ବେତାଳ ଓ ଭୃଙ୍ଗୀ ଭୈରବ ରୂପ ଧାରଣ କଲେ —ହି. ଶ] ଦେ.ବି—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ--Name of a place of Hindu pilgrimage. [ଦ୍ର— ମହାକାଳ ନାମ୍ନ ତୀର୍ଥ ରହିଅଛନ୍ତି, ତହିଁରେ ସ୍ନାନ କଲେ ନୁଆଇ ମୁକତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।]

ମହାକାଳୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମହାକାଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ରୁଦ୍ରାଣୀ; ଶିବପତ୍ନୀ; Mahākāḻi କାଳୀ; ଶ୍ୟାମା; ପାର୍ବତୀଙ୍କ ରୂପ ବିଶେଷ— An incarnation of Goddess Kāḻi in her ferocious and naked form. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ପଞ୍ଚମୁଖ ଓ ଅଷ୍ଟଭୁଜ ଥିବାର ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ—ହି. ଶ]

ମହାକାଳୀ ପୂଜା—ଦେ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକ ଅମାବାସ୍ୟା ଅର୍ଦ୍ଧ ରାତ୍ରରେ କରାଯିବା Mahākāḻi pūjā ମହାକାଳୀଙ୍କର ପୂଜନ—Worship of the Goddess Mahākāḻi or Syāmā at midnight of Kārttika new-moon.

ମହାକାଶ—ସଂ. ବି—୧ । ମହାଶୂନ୍ୟ; ଅନନ୍ତ ଆକାଶ—1. The Mahākāsa infinite space. ୨ । ଏକ ପର୍ବତର ନାମ (ହି. ଶ)—2. Name of a mountain.

ମହାକୁ(ଖ, ଙ୍କୁ)ଡ଼—ଦେ. ବି (ସଂ. ମହାକୁଳ)—୧ । ଗଉଡ଼; Mahāku(khu, ṅku)ṟda ଗୋପାଳ—1. A cowherd. [ଦ୍ର—ତୁ ଅଟୁ ଯଶୋଦା ଜୁମର, ନନ୍ଦ ମହାଖୁଡ଼ ଝିଅର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୨ । ଗଉଡ଼ଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—2. A family-title of cowherds. ୩ । ଗାଈମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବିଶେଷ—3. A fixed number of cattle. [ଦ୍ର—୧୦୦୦ ଗାଈ= ୧ ଗୋଗୋଷ୍ଠ, ୧୦୦୦ ଗୋଷ୍ଠ=୧ ପଲ୍ଲି, ୧୦୦ ପଲ୍ଲି =୧ ଲଉଡ଼, ୧୦୦ ଲଉଡ଼=୧ ମହାକୁଡ଼, ୧୦୦ ମହାକୁଡ଼=୧ ମହାଗୋଇ, ୧୨ ମହାଗୋଇ=୧ ଗୋଧନ ।—ସାରଳା, ମହାଭାରତ]

ମହାକୁମାର—ସଂ. ବି—ଯୁବରାଜ; ରାଜାଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର (ହି. ଶ)— Mahākumāra The eldest son of a reigning king (Apte).

ମହାକୁଳ—ସଂ. ବି (ମହତ୍+କୁଳ=ବଂଶ; କର୍ମଧା)—୧ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ Mahākuḻa ବଂଶ—1. A celebrated race. ୨ । ସତ୍‌କୁଳ; ଉଚ୍ଚକୁଳ—2. A high family; a noble family. ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସତ୍‌କୁଳଜାତ—Of noble birth. ଦେ. ବି—ମହାକୁଡ଼ (ଦେଖ)— (ମହାକୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) Mahākuṟda (See)

ମହାକୁଷ୍ଠ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଗଳତକୁଷ୍ଠ (ହି. ଶ)— Mahākushṭha Leprosy with ulcers.

ମହାକେତୁ—ସଂ. ବି—ଶିବ (ହି. ଶ)— Mahāketu Śiba.

(ମହାକୋଷ, ମହାଗୀତ, ମହାକାନ୍ତ, ମହାଗ୍ରର୍ଯ୍ୟ, ମହାନାସ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହାକୋଶା(ଷା)ତକୀ—ସଂ. ବି—ତରଡ଼ା (ଦେଖ) Mahākosā(shā)taki Tararḏā (See) (ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ହସ୍ତିଘୋଷା, ମହାଫଳା, ଧାମାର୍ଗବ, ଘୋଷକ, ହସ୍ତିପର୍ଣ୍ଣୀ) धुन्दल, परोल, तरुई नतुआँ(या), घीआ तरोइ

ମହାକ୍ରତୁ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ବୃହତ୍ ଯଜ୍ଞ (ଯଥା, ରାଜସୂୟ, ଅଶ୍ୱ- Mahākratu ମେଧ)—A great vedic sacrifice.

ମହାକ୍ରୋଧ—ସଂ. ବି—୧ । (କର୍ମଧା) ଉଗ୍ରକ୍ରୋଧ; ରାଗ—1. Great Mahākrodha anger; fierce rage. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଶିବ (ହି. ଶ)—2. Śiba. ଦେ. ବିଣ ପୁଂ—ଅତ୍ୟନ୍ତ (ମହାକ୍ରୋଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) କ୍ରୁଦ୍ଧ—Enraged.

ମହାକ୍ରୋଧୀ—ସଂ. ବିଂ. ପୁଂ (ମହାକ୍ରୋଧ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)— Mahākrodhi ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ରୁଦ୍ଧ ପ୍ରକୃତିକ; ଅତି କ୍ରୋଧନ— (ମହାକ୍ରୋଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Very angry; very passionate.

ମହାକ୍ଷ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହତ୍+ଅକ୍ଷି)—୧ । ଶିବ (ହି. ଶ)— Mahāksha 1. Śiba. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ)—2. Bishṇu. (ମହାଗର୍ଭ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହାକ୍ଷ(କ୍ଷେ)ତ୍ରି—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ମହାକ୍ଷତ୍ରିୟ (ଦେଖ)—Mahā- Mahāksha(kshe)tri kshatriya (See) [ଦ୍ର— ଦୁହେଁ ମହାକ୍ଷତ୍ରି କେହି କାହାକୁହିଁ ନୋହିଲେ ବଡ଼ ସାନ-- ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।]

ମହାକ୍ଷତ୍ରିୟ—ଦେ. ବିଣ ପୁଂ—ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରମୀ—Mighty. ଦେ. ବି-- Mahākshatriya ୧ । ମହାବୀର; ମହାଯୋଦ୍ଧା—1. A great warrior. [ଦ୍ର—ମହାକ୍ଷତ୍ରିୟ ସେ ଯେଣୁ, ପଛକୁ ହଟିବା, ଅବା ପଳାୟନେ କେବେ ନ ବଳାଏ ମନ ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] ୨ । ମହାବଳୀ—2. Mighty person. ୩ । ମହାପୁରୁଷ—3. A genius; a great man ୪ । ମହାବଳ ବାଘ—4. A man-eater (tiger); the royal Bengal tiger.

ମହାକ୍ଷୀର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହତ୍+କ୍ଷୀର)—ଅଖୁ (ହି. ଶ)— Mahākshira Sugarcane (Apte).

ମହାଖଳା—ଦେ. ବଣ—୧ । ସୁବିସ୍ତୃତ—1. Wide; extensive;
Mahākhaḷā spacious. ୨ । ମହତ; ବୃହତ୍—2. Great; big. ଦେ. ବି—ସୁବିସ୍ତୃତ ସ୍ଥାନ—An extensive place; a spacious place.

ମହାଖୁସି(ସୀ)—ଦେ. ବି (ସ. ମହତ୍ + ପା. ଖୁସୀ)—ମହାଆନନ୍ଦ—
Mahākhusi(s) Delight; utter joy. ଦେ ବଣ (ହି. ବଡ଼ଖୁସୀ महाखुसी ମହତ୍+ପା. ଖୁସ୍)—ଅତି ଆନନ୍ଦିତ—Much delighted.

ମହାଗଜ—ସ. ବି (ମହାନ୍+ଗଜ)—ଦିଗ୍ଗଜ—The elephants
Mahāgaja said to guard the quarters of the globe.

ମହାଗଦ—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ଜ୍ୱର (ହ. ଶ)—1. Fever.
Mahāgada ୨ । କଠିନ ରୋଗ; ଦୁଶ୍ଚିକିତ୍ସ୍ୟ ରୋଗ (ହ. ଶ)—2. A serious disease. ୩ । ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳି, ଗୋଲମରିଚ ଆଦିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଔଷଧବିଶେଷ—3. A kind of medicine prepared with dry ginger; long pepper and black pepper.

ମହାଗନ୍ଧ—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହତ୍+ଗନ୍ଧ)—ଖୁବ୍ ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ—
Mahāgandha Exceedingly fragrant. ସ. ବି—୧ । କୁଟଜ (ହ. ଶ)—1. Wrightea Dysenterica. ୨ । ଜଳ ବେତସ—2. Water ratan. ୩ । ଚନ୍ଦନ—3. Sandal.

ମହାଗନ୍ଧା—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମହାଗନ୍ଧ+ଆ)—ମହାଗନ୍ଧର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Mahāgandhā Feminine of Mahāgandha. ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଚାମୁଣ୍ଡା—1. A name of Chāmuṇḍā. ୨ । ନାଗବଳା (ହ. ଶ) (ଦେଖ) 2. Nāgabaḷā (See) ୩ । କେତକୀ (ହ. ଶ)—3. Pandanus odoratissimus (plant).

ମହାଗବ—ସ. ବି (ମହତ୍+ଗୋ)—ଗବୟ; ଗୟଳ; ଗଳକମ୍ବଳଶୂନ୍ୟ
Mahāgaba ଗୋସଦୃଶ ବନ୍ୟ ଜନ୍ତୁ—A species of wild ox; Bos Frontalis.

ମହାଗିରି—ସ. ବି—୧ । (କର୍ମଧା) ବଡ଼ ପର୍ବତ—1. A big or
Mahāgiri lofty mountain. ୨ । (ନାମ) କୁବେରଙ୍କର ୮ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—2. Name of one of the 8 sons of Kubera. [ଦ୍ର—ଏ ପିତାଙ୍କ ଶିବପୂଜନ ପାଇଁ ଆଣିଥିବା ଫୁଲକୁ ଶୁଙ୍ଘିବାରୁ କୁବେରଙ୍କ ଶାପରେ କଂସର ଭାଇରୂପେ ଜନ୍ମିଥିଲେ ଓ କୃଷ୍ଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ହେଲେ—ହ. ଶ ।]

ମହାଗୁରୁ—ସ. ବି (ମହାନ୍+ଗୁରୁ; କର୍ମଧା)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗୁରୁଜନ—
Mahāguru One's most venerable elder. [ଦ୍ର—ପୁରୁଷର ମହାଗୁରୁ—ପିତା, ମାତା ଓ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ । ଅବିବାହିତା କନ୍ୟାର ମହାଗୁରୁ—ପିତା ଓ ମାତା । ବିବାହିତା କନ୍ୟାର ମହାଗୁରୁ—ସ୍ୱାମୀ ।]

ମହାଗୋଧୂମ—ସ. ବି—ବଡ଼ ଗହମ—
Mahā godhūma A big species of wheat.

ମହାଗୌରୀ—ସ. ବି—୧ । ଦୁର୍ଗା—1. Durgā. ୨ । ବିନ୍ଧ୍ୟାଚଳରୁ
Mahāgauri ବାହାରିଥିବା ପୁରାଣୋକ୍ତ ନଦୀବିଶେଷ—2. Name of a mythological river issuing from the Bindhya hills.

ମହାଗ୍ୟାନ୍ତା—ଗ୍ରା. ବଣ (ସ. ମହାନ୍+ଜ୍ଞାତା)—ମହାଜ୍ଞାନୀ—
Mahāgyāntā Very wise. [ଉ—ଶୁଣ ହୋ ପୁତ୍ର ମହାଗ୍ୟାନ୍ତା । ପୁଚ୍ଛିଲୁ ଯେବଣ ବାରତା—ପ୍ରାଚୀ. କର୍ତ୍ତିକ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।]

ମହାଗ୍ରନ୍ଥ—ସ. ବି—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ବଡ଼ ଗ୍ରନ୍ଥ—
Mahāgrantha A big and excellent book.

ମହାଗ୍ରନ୍ଥିକ—ସ. ବି—ଯେଉଁ ଔଷଧ ସେବନରେ ରୋଗ ନିଶ୍ଚିତରୂପେ
Mahāgranthika ଉପଶାନ୍ତ ହୁଏ ଓ ବଢ଼େ ନାହିଁ (ହ. ଶ)—A medicine which prevents the aggravation of a disease.

ମହାଗ୍ରହ—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ପ୍ରଧାନ ଗ୍ରହ—1. A chief
Mahāgraha planet. ୨ । ରାହୁ (ହ. ଶ)—2. The ascending node.

ମହାଗ୍ରୀବ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମହତୀ ଅଛି ଗ୍ରୀବା ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି;
Mahāgriba ମହତୀ+ଗ୍ରୀବା)—ବୃହତ ଗ୍ରୀବାବିଶିଷ୍ଟ; ବିଶାଳ ଗ୍ରୀବାଯୁକ୍ତ—Having a big neck. ସ. ବି—୧ । ଉଷ୍ଟ୍ର; ଓଟ—1. The camel. ୨ । ଶିବ (ହ. ଶ)—2. Śiba. ୩ । ଶିବଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ—3. An attendant of Śiba.
(ମହାଗ୍ରୀବକ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ମହାଗ୍ରୀବା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହାଘୂର୍ଣ୍ଣା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମହା+ଘୂର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—ସୁରା;
Mahāghūrṇṇa ମଦିରା—Wine.

ମହାଘୃତ—ସ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—୧୧୧ ବର୍ଷ ସଞ୍ଚିତ ପୁରୁଣା ଘିଅ—
Mahāghṛuta Ghee, 111 years old [ଦ୍ର—କଫ ରୋଗରେ ଏହା ଖାଇବାରେ ମାଲିସ କରାଯାଏ; ଏହା କଫନାଶକ, ବଳକାରକ ଓ ମେଧାଜନକ—ହ. ଶ ।]

ମହାଘୋର—ସ. ବଣ—ଅତି ଭୟାନକ—
Mahāghora Very awful.

ମହାଘୋଷ—ସ. ବି—୧ । (କର୍ମଧା) ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—1. Loud voice
Mahāghosha or sound; report. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ହାଟ; ବଜାର (ହ. ଶ)—2. Market.

ମହାଙ୍କାଳ—ଗ୍ରା. ବି—ମହାକାଳ (ଦେଖ)
Mahāṅkāḷa Mahākāḷa (See)

ମହାଙ୍ଗ—ସ. ବଣ ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବିପୁଳାବୟବବିଶିଷ୍ଟ—Big-
Mahāṅga bodied; gigantic. ସ. ବି—ଉଷ୍ଟ୍ର; ଓଟ—
(ମହାଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) The camel.

ମହାଚଞ୍ଚୁ—ସ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଶାକ—A kind of wild
Mahāchañchu pot herb. [ଦ୍ର—ଏହା କଟୁ-ରସ—ସ୍ୱାଦୁ, ଉଷ୍ଣ, ଶୀତଳ, କଷାୟରସ, ମଳଶୋଧକ ଓ ରକ୍ତପିତ୍ତନାଶକ । ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ ।]
ଦୀର୍ଘପତ୍ରୀ, ଦିବ୍ୟଗନ୍ଧା
বড় চেঁচকো चेंच

ମହାଚକ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମହତ+ଚକ୍ର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Mahāchakrī ୧ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରସକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A conspirator; a plotter. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishnu. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀ—Conspirant; plotting.

ମହାଚଣ୍ଡ—ସଂ. ବିଣ—ପ୍ରଚଣ୍ଡ—Very violent; ferocious.
Mahāchanda ସଂ. ବି—୧ । ଯମଦୂତ—1. The messengers or minions of the God of death. ୨ । ଶିବାନୁଚରବିଶେଷ—2. Name of an attendant of Śiba.

ମହାଚ୍ଛାୟ—ସଂ. ବିଣ (ମହତୀ ଛାୟା ଯାହାର, ବହୁବ୍ରୀହି)—ବହୁଳ
Mahāchchhāya ଛାୟାଯୁକ୍ତ—Shady; having a big shade. ସଂ. ବି. ବଟବୃକ୍ଷ—Banyan tree.

ମହାଜନ—ସଂ. ବିଣ (ମହାନ୍+ଜନ; କର୍ମଧା)—୧ । ଧାର୍ମିକ—
Mahājana 1. God-fearing; righteous; pious. ୨ । ବେଦରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାବାନ୍—2. Having faith in the Bedas; the faithful. ୩ । ଯଶସ୍ୱୀ—3. Famous. ୪ । ଭକ୍ତିମାନ୍—4. Devout. ୫ । ସାଧୁ—5. Honest; saintly. ସଂ. ବି—୧ । ମହାପୁରୁଷ—1. Great man. ୨ । ସାଧୁପୁରୁଷ 2. Saintly person. ୩ । ମୁଖିଆ ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A chief or leading person. ୪ । ଋଷି; ମୁନି—4. Sage; saint. ୫ । ବହୁବ୍ୟକ୍ତି—5. A great many persons. [ଦ୍ର—'ମହାଜନୋ ଯେନ ଗତଃ ସ ପନ୍ଥା' ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ ମହାଭାରତର ପ୍ରଧାନ ଟୀକାକାର ନୀଳକଣ୍ଠ 'ବହୁଜନ ଯେଉଁ ପଥ ଅନୁସରଣ କର ଅଛନ୍ତି ତାହାହିଁ ପ୍ରକୃତ ପନ୍ଥା ଅଟେ' ବୋଲି ଲେଖିଛନ୍ତି ।] ୬ । ଉତ୍ତମର୍ଣ୍ଣ; ଋଣଦାତା—6. A
মহাজন महाजन creditor. ୭ । ଶ୍ରେଷ୍ଠୀ; ବଣିକ; ସାଧବ; ସାଧୁ; ସାହୁକାର—7. Trader; merchant. [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କୁ ବେପାରୀ ଓ ବଡ଼ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କୁ ମହାଜନ ବୋଲାଯାଏ ।] ୮ । ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ସ)—8. A rich man. ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବ୍ରାହ୍ମଣଶାସନବାସୀ କୁଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିବାରମାନଙ୍କ କର୍ତ୍ତା—The head of each family of high caste Brahman families in a Brāhmana Śāsana village. [ଦ୍ର—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନମାନଙ୍କର କୋଠ ସମ୍ପତ୍ତି, ଦେବତା, ଦାଣ୍ଡ, ଅନାବାଦ ଇତ୍ୟାଦିରେ ମହାଜନମାନଙ୍କର ଇଜମାଲି ଅଧିକାର ଅଛି । ସେମାନେ ଉକ୍ତ ଗ୍ରାମର ଗ୍ରାମ୍ୟ ମଣ୍ଡଳୀ (village community)ର ସଭ୍ୟ ଅଟନ୍ତି । ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି (ଯଥା କୌଣସି ଶୂଦ୍ର, ପଣ୍ଡା, ସାରୁଆ ବା ମାସ୍ତାନ) ସେ ଗ୍ରାମରେ ବାସ କଲେ ବା ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମର ଅଧିବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି ସେ ଗ୍ରାମରେ ଜମି ଓ ଘର ଡିହ କିଣିଲେ ସେ ଗ୍ରାମର ମହାଜନ ବୋଲି ଅଭିହିତ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ମହାଜନ ଖାତକ—ଦେ. ବି (ଯୌଗିକ)—ଉତ୍ତମର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅଧମର୍ଣ୍ଣ—
Mahājana khātaka Creditor and debtor.
মহাজনখাতক महाजनखातुका

ମହାଜନ(ଣି) ମର୍ଯ୍ୟାଦା—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି—ବିବାହ ବ୍ରତ ଆଦି
Mahājana(ṇi) marjyādā ଉପଲକ୍ଷରେ କୌଣସି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନର ମହାଜନମଣ୍ଡଳୀଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ସମ୍ମାନସୂଚକ ଉପହାର—Any present given to the village community of a Brāhmana village (collectively) by a person on the occasion of some family ceremony.

ମହାଜନ ସଭା—ପ୍ରାଦେ (ବୋମ୍ବାଇ) ବି—ଅପୋଷରେ ବିବାଦ ମେଣ୍ଟାଇବା
Mahājana sabhā ପାଇଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବୋମ୍ବାଇରେ ପଞ୍ଚାୟତ ସଭା—
महाजन सभा Name of an association formed in Bombay for amicable settlement of disputes. ଦେ. ବି—୧ । ଉତ୍ତମର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ସଭା—1. A meeting of creditors. ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି—ଶାସନର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ସଭା—An assemblage of the Brāhmanas of a Śāsana village in the Puri district.

ମହାଜନାନ୍—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି (ବହୁବଚନ)—(ସଂ. ମହାଜନ+ଆ·
Mahājanān ବହୁବଚନାନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଅନ୍)—ଗ୍ରାମବାସୀ
महाजनान मହାଜନମାନେ—The village Mahājanas of a Brāhmana village.

ମହାଜନାନ୍ କୋଠ—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି—(ଓଡ଼ିଶାର ସେଟେଲମେଣ୍ଟ
Mahājanān koṭha ଉପଲକ୍ଷରେ ପ୍ରଚଳିତ ବା ବ୍ୟବହୃତ
गैरमजुरि आम शବ୍ଦ)—ଗ୍ରାମବାସୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ସାଧାରଣ ବା ଇଜମାଲି ସମ୍ପତ୍ତି—The common property of the village community of a Brāhmana village, which is jointly held by all the Brāhmana-villagers.

ମହାଜନି—ଦେ. ବିଣ—ମହାଜନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to trade
Mahājani or business. (ଯଥା—ମହାଜନି କାରବାର,
মহাজনী ମହାଜନି କାରବାର ଓ ମହାଜନି ଖାତା ।) ଦେ. ବି—
महाजनी ୧ । କାରବାର; ବେପାର; ବାଣିଜ୍ୟ—1. Trade; commerce. [ଦ୍ର—ବେଶି କାରବାରକୁ ମହାଜନି ଓ ସାମାନ୍ୟ କାରବାରକୁ ବେପାର ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । ଟଙ୍କା ବା ଧାନକୁ ସୁଧରେ ଲଗାଇବା—2. Usury; investment of money or paddy on loan. ୩ । ମାରୱାଡ଼ୀମାନଙ୍କ ଖାତା ଲେଖାରେ ପ୍ରଚଳିତ ଏକପ୍ରକାର ଅକ୍ଷର ଦେବନାଗର ଲିପି, ଯହିଁରେ ମାତ୍ରା ଆଦି ଲେଖାଯାଏ ନାହିଁ—3. A kind of script used by the

Marwaris in writing their accounts in which no dipthong or spelt letters are used. ଗ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣଗ୍ରାମର 'ମହାଜନ'ରୂପ ସ୍ୱତ୍ୱ ଓ ଅଧିକାର—The status and privileges of being a member of the village community of a Brāhmaṇa village. ଗ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଫା· ମହଜର୍ ନାମା)—କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ବହୁଲୋକଙ୍କ ସ୍ୱାକ୍ଷରଯୁକ୍ତ ଆବେଦନ ପତ୍ର—A representation made to the authorities under the signature of numerous persons.

ମହାଜନିଆ—ଦେ. ବିଣ—ମହାଜନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Mahājaniā trade or commerce. (ଭି—ମହାଜନିଆ মহাজনী· महाजनी ·ଭଙ୍ଗା)

ମହାଜବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହତ୍ ଜବ=ଗତି ଯାହାର)—Mahājaba ବେଗଗାମୀ—Swift. [ଉ—ମହାଜବ ପୁଷ୍ପ୍ୟ (ମହାଜବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୁଷ୍ପେ ଆସେ ଅସ୍ତ୍ରଭରେ । ରାଧାନାଥ—ମହାଯାତ୍ରା ।]

ମହାଜମ୍ବୀର—ସଂ. ବି—ବଡ଼ ଜମ୍ବୀର; ଝଟି ଲେମ୍ବୁ—Mahājambira A large species of citron.

ମହାଜମ୍ବୁ(ମ୍ବୂ)—ସଂ. ବି—୧ । ବଡ଼ ଜାମୁ କୋଳି ଓ ବୃକ୍ଷ—1. Big Mahājambu(mbū) black-berry· ୨ । ଗୋଲାପଜାମୁ ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ରାଜଜମ୍ବୁ, ମହାଫଳା] (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—2. Rose ଫଳେନ୍ଦ୍ରା, ନନ୍ଦା, ସ୍ୱରଭିପତ୍ରା । apple. বড়জাম্ वडाजामुन (ମ· ମହାଗ୍ରସୂ ଜମ୍ବୁ, ତେ. ଗାରନେରଡ୍ଡୀ—ଚେଟ୍ଟୁ ।)

ମହାଜୟା—ସଂ. ବି. (ମହତ୍+ଜୟ+ଆ)—ଦୁର୍ଗା (ହି. ଶ) Mahājayā Durgā.

ମହା(ହ)ଜର—ଗ୍ରାଦେ (ଜୟପୁର) ବୈଦେ. ବି (କଟକଅ) (ଅ. Mahā(ha)jara ମହଜର୍=ହଜୀୟା+ଫା. ନାମାହ୍)—ଦରଖାସ୍ତ; [ମହା(ହ)ଜର୍ ନାମା—ଅନ୍ୟରୂପ] ବହୁଲୋକଙ୍କ ସ୍ୱାକ୍ଷରିତ ଆବେଦନ ପତ୍ର—Petition; application signed by many persons. (ଫା. ମହଜର୍‌ନାମା ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଯେଉଁ ଲେଖାରେ ବା ପତ୍ରରେ କୌଣସି ନରହତ୍ୟାର ବା ହତ୍ୟାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରମାଣ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଥାଏ ।

ମହାଜରି—ଗ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର, ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ଫା. ମହଜର୍‌ନାମା)—Mahājari ଗ୍ରାମର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱାକ୍ଷରିତ ଆବେଦନ ପତ୍ର—A petition signed by all the villagers of a village.

ମହା ଜଳ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସମୁଦ୍ର (ହି. ଶ)—Mahā jala The sea.

ମହା ଜାଲ(ଲି)—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମାଟି ଉପରେ ବହୁ ଅଡ଼ରୁ ଚେର ମାଡ଼ି ଉଠିଥିବା ଲତା—A creeper Mahā jāla(li) which spreads out it roots under the ground in all directions.

ମହା ଜାଲୀ—ସଂ. ବି—ଜାଙ୍ଗଡ଼; ଜକୋଟକା (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—Mahā jāli A kind of cucurbitacious fruit and its creeper.

ମହା ଜ୍ଞାନୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମହତ୍+ଜ୍ଞାନ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—Mahā jnāni ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜ୍ଞାନବାନ୍—Very wise. ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜ୍ଞାନବାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A very wise person; a seer. ୨ । ଶିବ (ହି. ଶ)—2. Śiba.

ମହା ଜ୍ୱାଳ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହତୀ+ଜ୍ୱାଳା)—୧ । ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି; Mahā jwāla ହୋମାଗ୍ନି (ହି. ଶ)—1. The fire kindled for a fire-sacrifice. ୨ । ଏକ ନରକର ନାମ (ହି. ଶ)—2. Name of a part of hell. [ଦ୍ର—ପୁତ୍ରବଧୂ ବା କନ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ସହବାସ କରିବା ପାପୀଙ୍କୁ ଏ ନରକରେ ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଏ—ହି. ଶ] ୩ । ମହାଦେବ; ଶିବ (ହି. ଶ)—3. Śiba.

ମହା ଜୈଷ୍ଠୀ—ସଂ. ବି (ମହତ୍+ଜୈଷ୍ଠ+ଈ)—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଶୁଭ Mahā jaishṭhi ଯୋଗ ବିଶେଷ—Name of an auspicious time according to Hindu astrology. [ଦ୍ର—ରବିବାର ଦିନ ଜୈଷ୍ଠ ମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ହେଲେ, ଜୈଷ୍ଠ ମାସରେ ଗୁରୁବାର ବା ସୋମବାର ଦିନ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ନକ୍ଷତ୍ର ପଡ଼ିଲେ କିମ୍ବା ଜୈଷ୍ଠ ମାସର ରବିବାର ଦିନ ରୋହିଣୀ ନକ୍ଷତ୍ର ପଡ଼ିଲେ ଏ ଯୋଗ ପଡ଼େ (ହି.ଶ.) । କିନ୍ତୁ ମଦନମୋହନଙ୍କ ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଗୁରୁବାର ଦିନ ହେଲେ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବୃହସ୍ପତି ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ନକ୍ଷତ୍ରରେ ରହିଲେ ଏହି ଶୁଭଯୋଗ ପଡ଼େ ।]

ମହା ଜ୍ୟୋତିଷିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଅଜ୍ଞ ଜ୍ୟୋତିଷବିଦ୍ୟାବ୍ୟବସାୟୀ; Mahā jyotishika ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟାରେ ମୂର୍ଖ—A quack astronomer or astrologer; an ignorant astrologer. [ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଶବ୍ଦ ଓ ଜ୍ୟୋତିଷିକ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ 'ମହତ୍' ଶବ୍ଦ ଯୋଗ କରି ଯାଏ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ପ୍ରାମାଣିକ କାବ୍ୟକାର ଓ ଗ୍ରନ୍ଥକାରମାନେ ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ 'ମହତ୍' ଶବ୍ଦ ଯୋଗ କରି 'ମହତ୍' ଶବ୍ଦକୁ ନିକୃଷ୍ଟ ବା ନିନ୍ଦିତ ବା ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର କରି ଅଛନ୍ତି ।]

ମହା ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ—ସଂ. ବି—ଫଟଫଟକା (ଦେଖ) Mahā jyotishmati Phaṭaphaṭakā (See)

ମହାଢ୍ୟ—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ(ମହତ୍+ଆଢ୍ୟ)—ମହା ଧନୀ—Mahāḍhya Very rich; affluent. ସଂ. ବି—କଦମ୍ବ (ଦେଖ)—Kadamba (See) (ମହାଢ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ମହାଢ୍ୟତା—ବିଶେଷ୍ୟ)

ମହା ତପାଃ—ସଂ. ବିଣ (ମହତ୍+ତପସ୍=ତପସ୍ୟା ଯାହାର; ମହା-Mahā tapāḥ ତପସ୍ ୧ମା. ୧ବ)—ଘୋର ତପସ୍ୟାସାଧନ କାରୀ—

(ମହାତପା—ଦେଶଜରୂପ) Practising great religious austerities.

ମହା ତପ୍ତ କୃଚ୍ଛ୍ର—ସ. ବି—୪ ଦିନ ବ୍ୟାପୀ ବ୍ରତ ବା ଏକ ପ୍ରକାର Mahā tapta kruchchhra ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ—A kind of penance or religious vow.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୩ ଦିନ କେବଳ ଗରମ ଦୁଧ, ଗରମ ଘିଅ ବା ଗରମ ପାଣି ପିଇବାକୁ ହୁଏ ଓ ୪ର୍ଥ ଦିନ ଉପବାସ ରହିବାକୁ ହୁଏ—ହ ଶ]

ମହାତମ(ମ୍ୟ)—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ମାହାତ୍ମ୍ୟ)—୧ । ମାହାତ୍ମ୍ୟ; ମହିମା— Mahātama(mya) 1. Greatness. (ଉ—ଯେ ନର- ମହାତମ ପଢନ୍ତି ଥିଲେ ହବ ଧର୍ମ, ମହାତମ୍ୟ ତ୍ୟାଗ ଶବ୍ଦ ମାହାतम ପରାକ୍ରମ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ଅଦି ।) ୨ । ଗୌରବ- [ମାହାତମ(ମ୍ୟ)—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. Glory.

ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ମାତମ୍)—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ଆତ୍ମୀୟ- ମାତମ ମାନଙ୍କ ଶୋକ—Lamentation by the rela- मातम tives of a deceased person. (ଯଥା—ମହରମରେ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର ହାସହୁସେ ମହାତମ୍ ।)

ମହାତମା—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ—ମହାତ୍ମା (ଦେଖ) Mahātamā महातमा **महातमा** Mahātmā (See)
ମହାତମାଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ମହାତମୀ } (ଉ—ସେ ପୁଣ୍ୟମୟ ମହାତମା, ତାହାଙ୍କ ସେହି ସେ ଉପମା । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।)

ମହା ତମ୍ବି—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ କୌଣସି କଥା Mahā tambi ପାଇଁ ବିଶେଷ ଯୁକ୍ତିମ ସହିତ ଦାବି—1. Pres- भारी तम्बी sing demand. ୨ । ବିଶେଷ ଧମକାଣ—2. Much **महातंबी, तम्बी** threatening.

ମହାତରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସ. ମହତ୍ତର)—ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବେଶି ବା Mahātare ଅଧିକ—Comparatively better or महत्तर larger or greater. (ଉ—ମହାତରେ ଭଲତ, ବାଜୁଅଛି ଲଳତ, ବ ବେ ଭୁଲବଗମାନ ହବ ବଳତ। ଅଭିମନ୍ୟୁ ଉଦବ୍ଧେ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।)

ମହା ତଳ—ସ. ବି—ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ ମତରେ ସପ୍ତ ପାତାଳାନ୍ତର୍ଗତ ୫ମ Mahā tala ପାତାଳ—The 5th of the seven nether worlds according to the Hindu mythologies.

ମହା ତାପ—ସ. ବି(କର୍ମଧା)—୧ । ଅତ୍ୟଧିକ ତାପ—1. Great heat. Mahā tāpa ୨ । ଗଭୀର ଅନୁତାପ—2. Sore repentance. ୩ । ଅତ୍ୟଧିକ ଜ୍ୱାଳା; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜଳା ପୋଡ଼ା— 3. Great burning sensation.

ମହା ତାରା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ତାରିଣୀ ଦେବୀ—Name of a Mahā tārā Tantric Goddess.

ମହାତିକ—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବିଣ (ସ. ମହାନ୍ ଓ ଅତତାୟୀ)—ମହାଅତତାୟୀ; Mahātika ପରର ଅତ୍ୟଧିକ ଅନିଷ୍ଟକାରୀ—Very harmful; very injurious. [ଉ—ଅପେ ମହାଯୋଗୀ ହୁଏ ଅପେ ମହାତିକ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମଜରୁପଗୀତା]

ମହାତିକ୍ତ—ସ. ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ପିତା; ଅତି ତିକ୍ତାସ୍ୱାଦ ଯୁକ୍ତ— Mahā tikta Very bitter (in taste). ସ. ବି— ୧ । ମହାଲ ଗଛ—1. Melia Azadarachta (tree). ୨ । ନିମ୍ବ ଗଛ—2. Neem tree. ୩ । ଚିରେଇତା—3. Agathitis Chirayata. ୪ । ଯବତିକ୍ତା (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—4. A species of Chirayata.

ମହାତେଜସ୍ୱୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅତିଶୟ ତେଜସ୍ୱୀ—1. Very Mahā tejaswi radiant. ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ— (ମହାତେଜସ୍ୱିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Mighty.

ମହାତେଜାଃ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମହତ୍+ତେଜସ୍; ୧ମା. ୧ବ. Mahātejāh ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ମହାତେଜସ୍ୱୀ—1. Very radiant. ୨ । ମହାସାମର୍ଥ୍ୟଶାଳୀ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ —2. Heroic; mighty. ସ. ବି—୧ । ଅଗ୍ନି— 1. Fire. ୨ । ପାରଦ—2. Mercury. ୩ । (ହି. ଶ)—3. Śiba.

ମହାତୈଳ—ସ. ବି (ମହତ୍+ତୈଳ)—ମନୁଷ୍ୟଦେହରୁ ଜାତ ଚର୍ବି Mahātaila —Fat got from human body. [ଦ୍ର—ତୈଳ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ମହତ୍‌ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ନିଷିଦ୍ଧ ଥିଲେହେଁ ଏପରି ବ୍ୟବହାର ଅସ୍ପୃଷ୍ଟ ଗ୍ରନ୍ଥକାରମାନେ କରି ଅଛନ୍ତି ।]

ମହାତ୍ମା—ସ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ମହତ୍+ଆତ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ. Mahātmā ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ମହୋଦାର; ଉଦାରସ୍ୱଭାବାପନ୍ନ; ମହାନୁଭବ;ମହାମନାଃ—1. Noble; high-minded, magnanimous. ୨ । ବଦାନ୍ୟ—2. Liberal. ସ. ବି—୧ । ମହାପୁରୁଷ—1. A great man; a genius. ୨ । ମହାନ୍ ସାଧୁ; ମହର୍ଷି (ହି. ଶ)— 2. A great sage. ୩ । ପରମାତ୍ମା (ହି. ଶ)— 3. The Divine Soul pervading the universe. ୪ । ପିତୃମାନଙ୍କ ଗଣ ବିଶେଷ (ହି. ଶ) 4. A class of the manes. ୫ । ମହତ୍ତତ୍ତ୍ୱ (ହି.ଶ) (ଦେଖ)—5. Mahattatwa (See) ୬ । ଶିବ (ହି. ଶ)—6. Śiba.

ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି—ଦେ. ବି—ଭାରତର ଆଧୁନିକଯୁଗର ଜଗତ୍ ପରିଚିତ Mahātmā gandhi ମହାପୁରୁଷ; ମୋହନ ଦାସ କରମଚନ୍ଦ୍ର महात्मा गान्धी ଗାନ୍ଧୀ—Mahātmā Gāndhi; the greatest **महात्मा गान्धी** modern regenerator of India. [ଦ୍ର—ଗାନ୍ଧି ମହାତ୍ମା ଶବ୍ଦରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ୨ୟ ଖଣ୍ଡ ୨୧୫୮ ପୃଷ୍ଠାର ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତମ୍ଭରେ ‘ମୋହନଲାଲ କରମ ଚାନ୍ଦ ଗାନ୍ଧି’ ବୋଲି ଲେଖାଅଛି । ତାହା ‘ମୋହନ ଦାସ କରମ ଚାନ୍ଦ ଗାନ୍ଧୀ’ ପଢ଼ିବାକୁ ହେବ ।]

ମହାତ୍ମାଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଉଦାରସ୍ୱଭାବା ସ୍ତ୍ରୀ— Mahātmāṇi A noble woman.

ମହାଦଂଷ୍ଟ୍ରା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହତ୍ + ଦଂଷ୍ଟ୍ରନ୍)—ବଡ଼ଦାନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ—
Mahādamshtrā Having big teeth or tusks.

ମହାଦନ୍ତ—ସଂ. ବି—୧ । (କର୍ମଧା)—ହାତୀଦାନ୍ତ (ହି. ଶ)—
Mahādanta 1. Tusk; ivory. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)
ମହାଦେବ (ହି. ଶ.)—2. Śiba.

ମହାଦଶା—ସଂ. ବି—୧ । ମହା ବିପଦ୍—1. Great or critical
Mahādaśā danger. ୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମନୁଷ୍ୟର ଜାତକର ରାଶି ଅନୁସାରେ ଭୋଗ ହେଉଥିବା ପ୍ରଧାନ ଗ୍ରହର ଫଳଦାୟକ ଅବସ୍ଥା—2. (astrology) The condition of a man due to the position of the ruling planet in his zodiac sign of nativity at a period of his life.

ମହାଦାନ—ସଂ ବି (ମହତ୍ + ଦାନ; କର୍ମଧାରୟ)—୧ । ବଡ଼ ବା
Mahādān ବହୁମୂଲ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଦାନ—1 A big or large or very valuable gift. [ଦ୍ର—ତୁଳାପୁରୁଷଦାନ, ଲକ୍ଷଧେନୁଦାନ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ଗବାଦପଶୁମୂର୍ତ୍ତିଦାନ, ଭୂମି ବା ପୃଥିବୀ ଦାନ, ହସ୍ତୀ, ରଥ ଓ କନ୍ୟା ଆଦି ବହୁମୂଲ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଦାନ ପୁରାଣାନୁସାରେ ମହାଦାନରୂପେ ଗଣ୍ୟ ।] ୨ । ଗ୍ରହଣ ଆଦି ସମୟରେ ଡମ ଚମାର ଆଦି ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଦାନ (ହି. ଶ)—2. Gifts made to very low caste people on the occasion of eclipse and such other extraordinary events.

ମହାଦାରୁ—ସଂ. ବି—ଦେବଦାରୁ—The Deodar tree; the
Mahādāru Himalayan cedar.

ମହାଦୀପ—ଦେ. ବି—ଶିବରାତ୍ରି ଦିନ ରାତିରେ ମହାଦେବଙ୍କ ମନ୍ଦିରର ଚୂଡ଼ାକୁ
Mahādipa ନିଆଯାଇ ସେଠାରେ ରଖାଯିବା ପ୍ରଦୀପ—Lamp
महादीप carried to and put over the top of a
মহাদীপ Śiba's temple on the night of Śibarātri.

ମହାଦୀପ ଉଠିବା—ଦେ. ବି—ଶିବରାତ୍ରି ଦିନ ରାତିରେ ଶିବମନ୍ଦିରର
Mahādipa uṭhibā ଶିଖରକୁ ପ୍ରଦୀପ ନିଆଯିବା—The act
महादीप ऊठा of lifting of a lamp to the top of
মহাদীপ উঠনা a Śiba temple on the night of Śibarātri.

ମହାଦେଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମହାଦେବୀ)—୧ । ରାଣୀ; ରାଜ
Mahādei ପତ୍ନୀ—1. A queen; a ranee. [ଦ୍ର—ସେ
महादेवी ଦଶରଥଙ୍କ ବଡ଼ୋତ୍ତ ମହାଦେଇ । ବୃନ୍ଦାବିଂଶ. ମହାଭାରତ.
মহাদেবী ବନ ।] ୨ । ରାଣୀମାନଙ୍କ ନାମ ପରେ ଲେଖାଯିବା ଉପାଧି—2. A title added to the names of Ranees.

ମହାଦେବ—ସଂ. ବି—(ମହାନ୍ + ଦେବ; କର୍ମଧାରୟ, କିଂବା ମହତ୍—
Mahādeba ବଡ଼ଦେବତାଙ୍କର + ଦେବ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
୧ । ଶିବ; ମହେଶ—1. Lord Śiba. [ଦ୍ର—ଏ

ମହାକାଶ
ମହାତେଜ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମହାନୃତ୍ୟ
ରୁଦ୍ରମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେବତାଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟତମ ଓ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସଂହାରଶକ୍ତି । ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଯେ, ପ୍ରଥମେ ଏ ମହାପୁରୁଷଙ୍କ-(ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ) ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ ହୋଇ ତପସ୍ୟାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେଲେ ଏବଂ ଯୋଗୀବେଶ ଧାରଣ କଲେ । ଏହାଙ୍କର ପରିଧାନ ବ୍ୟାଘ୍ରଚର୍ମ; ସର୍ପ ଏହାଙ୍କର କଟିବନ୍ଧ ଓ ଉତ୍ତରୀୟ; ଦେହ ଭସ୍ମବୋଳା; ମୁଣ୍ଡରେ ଜଟା ଓ ଜଟାରେ ଗଙ୍ଗା ପ୍ରବହମାନା । ଏହାଙ୍କର ତିନିଗୋଟି ଆଖି; ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ତ୍ରିଲୋଚନ; କପାଳରେ ଅର୍ଦ୍ଧେନ୍ଦୁ ତିଳକରୂପେ ବିଦ୍ୟମାନ; ପାଞ୍ଚଗୋଟି ମୁଣ୍ଡ; ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ନାମ ପଞ୍ଚାନନ । ନନ୍ଦୀ ଏହାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ପାର୍ଶ୍ୱଚର । ଶ୍ମଶାନରେ ଏହାଙ୍କର ବିଚରଣ, ପ୍ରମଥଗଣ ବା ଭୂତପ୍ରେତ ଏହାଙ୍କର ସହଚର । ବୃଷଭ ଏହାଙ୍କର ବାହନ; ଏ ଅଗ୍ନିମୁନିଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ । ସବୁପ୍ରକାର ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରରେ ଏ ସୁପଣ୍ଡିତ । ତ୍ରିଶୂଳ ଏହାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଅସ୍ତ୍ର । ଏହାଙ୍କ ଧନୁର ନାମ ପିନାକ । ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଏହା ଧନୁରୂପେ ଓ ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ଏହା ବାଦ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଡମରୁ ଏହାଙ୍କର ବାଦ୍ୟ । ଏହାଙ୍କର ତାଣ୍ଡବନୃତ୍ୟ ଅତି ଭୟଙ୍କର । ଏ ତ୍ରିପୁରାସୁରକୁ ବଧ କରିଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଏହାଙ୍କର ନାମ ତ୍ରିପୁରାରି । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏ ଜଳନ୍ଧର ନାମକ ଅସୁରକୁ ବଧ କରିଥିଲେ । ଏ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅଜେୟ; କିନ୍ତୁ ଥରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ସହିତ ସଂଗ୍ରାମରେ ପରାଜିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ବାସ କୈଳାଶଶିଖର ।

ଅସୁର ଓ ଦେବତାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନ ସମୟରେ ସର୍ବଶେଷରେ ଏ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ପୁନର୍ବାର ସମୁଦ୍ରକୁ ମନ୍ଥିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ କରିବାରୁ ଦ୍ୱିତୀୟବାର ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନରୁ ହଳାହଳ (ବିଷ) ବାହାରିଲା । ତାହାକୁ ସେ ପାନ କରି ବିଷଜ୍ୱାଳାରେ ଅସ୍ଥିର ହେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର କଣ୍ଠ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କଲା । ଏଥିପାଇଁ ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ନୀଳକଣ୍ଠ । ଏ ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ଅତି ଶୀଘ୍ର ତୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି ବୋଲି ଏହାଙ୍କର ନାମ ଆଶୁତୋଷ । ପରଶୁରାମ ଏହାଙ୍କଠାରୁ ଅସ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଏହାଙ୍କଠାରୁ କେତେକ ଅସ୍ତ୍ର ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ତପସ୍ୟାରେ ଏ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ କିରାତବେଶରେ ତାହାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ ଦେଇ ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଶେଷରେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ତାହାଙ୍କୁ ପାଶୁପତ ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ।

ମହାଦେବ ପ୍ରଥମେ ଦକ୍ଷକନ୍ୟା ସତୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଥରେ ଭୃଗୁମୁନିଙ୍କ ଯଜ୍ଞରେ ଏ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ଯଥୋଚିତ ଅଭିବାଦନ ନ କରିବାରୁ ଦକ୍ଷ କୁପିତ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଏବଂ ନିଜ କନ୍ୟା ସତୀଙ୍କୁ ଯଜ୍ଞକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲେ ନାହିଁ । ନିମନ୍ତ୍ରିତ ନ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ସତୀ ପିତୃ ଯଜ୍ଞ ସମୟରେ ପିତୃଗୃହକୁ ଗଲେ । ସେଠାରେ ଦକ୍ଷ ସ୍ୱୀୟ କନ୍ୟା ସତୀଙ୍କ

ଅଗରେ ମହାଦେବଙ୍କ ନିନ୍ଦା କରିବାରୁ ସେ ପତିନିନ୍ଦା ସହି ନ ପାରି ସେହି ଯଜ୍ଞକୁଣ୍ଡରେ ଝାସ ଦେଲେ । ମହାଦେବ ଏ ସମ୍ବାଦ ପାଇ ଯଜ୍ଞସ୍ଥଳରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ତାଙ୍କ ଜଟାରୁ ବୀରଭଦ୍ର ନାମକ ବୀର ପୁରୁଷ ଜାତ ହୋଇ ଦକ୍ଷଙ୍କ ଯଜ୍ଞକୁ ନାଶ କଲେ ଓ ଦକ୍ଷଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଛେଦନ କଲେ । ପରେ ମହାଦେବ ଦକ୍ଷଙ୍କୁ ଜୀବନ ଦେଲେ । ତତ୍ପରେ ସତୀଙ୍କର ମୃତ ଦେହକୁ କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ଶିବ ପତ୍ନୀଶୋକରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଭ୍ରମଣ କଲେ । ଏହା ଦେଖି ବିଷ୍ଣୁ ସ୍ୱୀୟ ଚକ୍ର ଦ୍ୱାରା ମହାଦେବଙ୍କ ସ୍କନ୍ଧସ୍ଥିତ ସତୀ-ଶବକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ପକାଇଲେ । ସତୀଙ୍କ ଦେହର ଅଂଶ ପୃଥିବୀର ନାନା ସ୍ଥାନରେ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ସେ ସ୍ଥାନମାନ ପୀଠ ଓ ଉପପୀଠ ହେଲା (ପୀଠ ଦେଖ) । ତତ୍ପରେ ମହାଦେବ କୈଳାସରେ ଯୋଗମଗ୍ନ ହେଲେ । ଏଣେ ସତୀ ହିମାଳୟଙ୍କ କନ୍ୟା ରୂପେ ପାର୍ବତୀ ନାମରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଓ ମହାଦେବଙ୍କୁ ପତି ରୂପେ ପାଇବାକୁ ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପ କରି କଠୋର ତପସ୍ୟାଚରଣପୂର୍ବକ ଯୋଗନିରତ ମହାଦେବଙ୍କ ସେବାରେ ନିଜକୁ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ, ସେତେବେଳେ ତାରକ ନାମଧାରୀ ଏକ ଅସୁରଦଳପତି ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟ ପ୍ରତି ବାରମ୍ବାର ଅଭିଯାନ ଚଳାଇ ଦେବତାମାନଙ୍କ ଉପରେ ନାନା ଅନ୍ୟାୟ ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଥିଲା । ତାକୁ ବଧ କରି ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରିବା ପାଇଁ ଦେବସେନାମାନଙ୍କର ଅଗ୍ରଣୀ ରୂପେ ଯେଉଁ ବଳ ଯୋଦ୍ଧା ଆବଶ୍ୟକ, ତାହାଙ୍କୁ ପାଇବାକୁ ଦେବତାମାନେ ଚିନ୍ତିତ ହେଲେ ଏବଂ ଶେଷରେ ସ୍ଥିର କଲେ ଯେ, ମହାଦେବଙ୍କ ଔରସରେ ପାର୍ବତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଯେଉଁ ପୁତ୍ର ଜାତ ହେବେ, ସେହି ଏକା ଦେବସେନାନୀରୂପେ ଏ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସମର୍ଥ ହେବେ । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ମହା-ଦେବଙ୍କ ତପସ୍ୟା ଭଙ୍ଗାଇ ତାଙ୍କୁ ପାର୍ବତୀଙ୍କଠାରେ ଆସକ୍ତ କରାଇବା ପାଇଁ ମଦନ ବା କାମଦେବଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ । ମଦନ ମହାଦେବଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ପଞ୍ଚବାଣ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତେ ମାତ୍ରେ ପାର୍ବତୀଙ୍କୁ ଦେଖି ମହାଦେବ କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ବିଚଳିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଚିତ୍ତକୁ ସଂଯତ କଲେ ଓ ତାଙ୍କ ମନରେ ଜନ୍ମିବା ଏ ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ ମଦନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଜାଣି ପାରିଲେ ଏବଂ କୋପାନ୍ୱିତ ହୋଇ ମଦନ ପ୍ରତି କୋପଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କଲେ । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ତୃତୀୟ ନେତ୍ରରୁ ଅଗ୍ନି ନିର୍ଗତ ହୋଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଭିତରେ ମଦନଙ୍କୁ ଭସ୍ମ କରିଦେଲା । ଏଥିପାଇଁ ମହାଦେବଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଏକ ନାମ ସ୍ମରହର । ପାର୍ବତୀ ଏହିରୂପେ ବିଫଳମନୋରଥା ହୋଇ ଅତି କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ କଠୋର ତପଶ୍ଚରଣରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେଲେ । ଶେଷରେ ମହାଦେବ ତାଙ୍କ ତପସ୍ୟାରେ ପରିତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ ଏବଂ ନିଜର ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗରୂପେ ତାହାଙ୍କୁ ସର୍ବଦା ଦେହରେ ଧାରଣ କଲେ । ଏହି ବିବାହରେ ପାର୍ବତୀଙ୍କଠାରୁ ଗଣେଶ ଓ କାର୍ତ୍ତିକେୟ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲେ । ହିମାଳୟଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା କନ୍ୟା ଗଙ୍ଗା ମଧ୍ୟ ମହାଦେବଙ୍କୁ ପତି-ରୂପେ ବରଣ କରିଥିଲେ । ମହାଦେବଙ୍କର ଆଠ ଗୋଟି ମୂର୍ତ୍ତି, ଯଥା—ସର୍ବ ବା କ୍ଷିତିମୂର୍ତ୍ତି, ଭବ ବା ଜଳମୂର୍ତ୍ତି, ଉଗ୍ର ବା ବାୟୁମୂର୍ତ୍ତି, ଭୀମ ବା ଆକାଶମୂର୍ତ୍ତି, ଈଶାନ ବା ସୂର୍ଯ୍ୟ-ମୂର୍ତ୍ତି, ମହାଦେବ ବା ଚନ୍ଦ୍ରମୂର୍ତ୍ତି, ପଶୁପତି ବା ଯଜମାନ-ମୂର୍ତ୍ତି । ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ମହାଦେବ ସର୍ବଦା ଗଞ୍ଜେଇ ନିଶାରେ ଭୋଳ ଥାଆନ୍ତି, ଏଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ଦେଶୀୟ ନାମ ଭୋଳାନାଥ ।

ମହାଦେବଙ୍କୁ ଶକ୍ତିସହିତ ଲିଙ୍ଗମୂର୍ତ୍ତିରେ ପୂଜା କରାଯାଏ । ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀଯୋନି ଆକାରର ଶକ୍ତିର କେନ୍ଦ୍ର-ସ୍ଥିତ ବିବରରେ ପୁରୁଷଲିଙ୍ଗ ଆକାରର ପ୍ରସ୍ତର ବା ମଣିମୟ ବା ଧାତୁମୟ ବା ମୃତ୍ତିକାମୟ ବସ୍ତୁ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ତାହା ଶିବରୂପେ ପୂଜିତ ହୁଅନ୍ତି । ନାନା ପ୍ରକାର ଶିବ ଲିଙ୍ଗ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । ଯଥା—ସ୍ୱୟଂଭୂ, ଜ୍ୟୋତିର୍ଲିଙ୍ଗ, ପାର୍ଥିବ ଲିଙ୍ଗ, ବାଣଲିଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି । ପାର୍ବତୀଙ୍କୁ ଦୁର୍ଗା, କାଳୀ, ଚଣ୍ଡୀ, ଶ୍ୟାମା, ଜଗଦ୍ଧାତ୍ରୀ, ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା, ଦଶମହାବିଦ୍ୟା ଆଦି ନାନା ରୂପରେ ପୂଜା କରାଯାଏ । କେତେକ ଶିବଲିଙ୍ଗ ଶକ୍ତି-ରହିତରେ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଥାଆନ୍ତି ।

ଯେଉଁମାନେ ମହାଦେବଙ୍କର ଭକ୍ତ ସେମାନଙ୍କୁ ଶୈବ ବୋଲାଯାଏ । ମହାଦେବଙ୍କ ମୁଖରୁ ତନ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ର ବାହାରିଅଛି । ତନ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଶକ୍ତି ପୂଜାହିଁ ପ୍ରଧାନ ଅଙ୍ଗ । ଯେଉଁମାନେ ତାନ୍ତ୍ରିକ ମତରେ ଶକ୍ତି ଉପାସନା କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଶାକ୍ତ ବୋଲାଯାଏ ।]

ମହାଦେବ ଦାସ—ଦେ. ବି—ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ପୁରାଣ ଲେଖକ—
Mahādeba dāśa A writer of some Purāṇas in Oriya. [ଦ୍ର—ଏ ଜାତିରେ ଶୂଦ୍ର; ପିତାଙ୍କ ନାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଦାସ । ଏ ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର କବି । (ବିନାୟକ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ)
'ପଦ୍ମପୁରାଣ, ମାର୍କଣ୍ଡ ପୁରାଣ, କାର୍ତ୍ତିକ ମାହାତ୍ମ୍ୟ' ଆଦି ସାତ ଖଣ୍ଡି ପୁସ୍ତକ ଏହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ । ଭାରତୀ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।]

ମହାଦେବୀ—ସଂ. ବି—୧ । ଦୁର୍ଗା (ହି. ଶ)—1. Durgā, ୨। ରାଜାଙ୍କ
Mahādebī ପ୍ରଧାନ ପତ୍ନୀ ବା ପାଟମହାଦେବୀଙ୍କ ଉପାଧି—
2. Title of a Raja's principal Rānee.

ମହା ଦେଶ—ସ. ବି (ଭୂଗୋଳ)—ବହୁଦେଶର ସମଷ୍ଟି; ଯେଉଁ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ
Mahā deśa ଭୂଖଣ୍ଡରେ ଅନେକ ଦେଶ ଥାଏ—Continent.
(ଯଥା—ଏସିଆ, ଇଉରୋପ, ଅଫ୍ରିକା, ଆମେରିକା ।)

ମହା ଦ୍ୱିଜ—ସ. ବି—ମହା ବ୍ରାହ୍ମଣ (ଦେଖ)
Mahā dwija Mahā brāhmaṇa (See)

ମହା ଦ୍ୱୀପ—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—ମହାସାଗରବେଷ୍ଟିତ ସୁବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ୱୀପ—
Mahā dwīpa An island continent.
[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମତରେ ପୃଥିବୀ ୭ଗୋଟି ମହାସାଗର ବେଷ୍ଟିତ ୭ଗୋଟି ମହାଦ୍ୱୀପରେ ବିଭକ୍ତ ଥିଲା; ଯଥା—ଜମ୍ବୁ (ଭାରତବର୍ଷ), ପ୍ଲକ୍ଷ, ଶାଳ୍ମଳି, କୁଶ, କ୍ରୌଞ୍ଚ, ଶାକ ଓ ପୁଷ୍କର ।

ଅଧିକନ୍ତୁ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ମତରେ ପୃଥିବୀ ୬ଟି ମହାଦ୍ୱୀପରେ ବିଭକ୍ତ ଯଥା—ଏସିଆ, ୟୁରୋପ ଓ ଆଫ୍ରିକା ମିଶି ପ୍ରାଚୀନ ମହାଦ୍ୱୀପ ଏବଂ ଉତ୍ତର ଅମେରିକା ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଅମେରିକା ମିଶି ନୂତନ ମହାଦ୍ୱୀପ । ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ମହାଦ୍ୱୀପ ଅଟେ ।]

ମହାଦ୍ୟୁତି—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହତୀ+ଦ୍ୟୁତି=ତେଜଃ)—
Mahā dyuti ବିଶେଷ ତେଜୋମୟ—Dazzling; very brilliant or shining. ସଂ. ବି (କର୍ମଧାରୟ)—ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ଜ୍ୟୋତିଃ—Bright light.

ମହାଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଗଛ—1. Very
Mahā druma big tree. ୨ । ବଟ ଗଛ—2. Banyan tree. ୩ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ—3. The religious or sacred fig tree. ୪ । ତାଳ ଗଛ (ହି. ଶ)—4. The palm tree. ୫ । ମହୁଆ ଗଛ (ହି. ଶ)—5. Bassia Latifolia (tree). ୬ । ଏକ ପୌରାଣିକ ବର୍ଷ ବା ଦେଶ—6. Name of a mythological country.

ମହାଦ୍ରୋଣୀ(ଣା)—ସଂ.ବି—ଦ୍ରୋଣପୁଷ୍ପ; ଏକପ୍ରକାର ଗୁଳ୍ମ ବଡ଼ଗଛ (କ୍ଷୁପ)
Mahādroṇī(ṇā) —Leucas Cephalotes (plant).
বড় ঘলঘসে বড় গথস

ମହାଧନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ସବୁ ଧନ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ
Mahādhana ଧନ—1. Prominent property. ୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—2. Gold. ୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟ—3. Agriculture. ୪ । ସୁଗନ୍ଧ ଧୂପ—4. Incense. ୫ । ବହୁମୂଲ୍ୟ ବସ୍ତୁ—5. Very precious thing (ଉ—ଧର୍ମଧୈର୍ଯ୍ୟ, ଯେଉଁମାନେ ଶାନ୍ତ୍ୱନା, ଅଛି ସେହି ମହାଧନ, ସେ ମହାସ୍ୱର୍ଗ-ରତନ । ମଧୁସୂଦନ ।) ସଂ. ବିଣ (କର୍ମଧା)—୧ । ଧନାଢ୍ୟ; ଧନୀ—1. Rich; affluent; opulent. ୨ । ବହୁମୂଲ୍ୟ—2. Very valuable; precious.

ମହାଧନୀ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମହାଧନ)—ଖୁବ୍ ଧନଶାଳୀ (ଲୋକ)—
Mahā dhanī Very rich (man).

ମହାଧାତୁ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—
Mahā dhātu Gold.

ମହାଧ୍ୱନିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମହତ୍ ଶବ୍ଦ ଜାତ ମହା+ଅଧ୍ୱନ୍+ଇକ)
Mahād hwanika —ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପୁଣ୍ୟ ଅର୍ଜନାର୍ଥ ହିମାଳୟକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ମୃତ ହୋଇଅଛନ୍ତି—A person who undertook a pilgrimage to the Himalayas and died there.

ମହାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମହତ୍ ଶବ୍ଦର ପ୍ରଥମା ୧ମା. ୧ବ)—
Mahān ମହତ୍ (ଦେଖ)—Mahat (See).
(ମହତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହାନଗର(ରୀ)—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ରାଜଧାନୀ; ପ୍ରଧାନ ନଗର
Mahā nagara(rī) 1. Capital. ୨ । ଶିଳ୍ପ ଓ ବାଣିଜ୍ୟାଦିର ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନ ବା କେନ୍ଦ୍ର—2. A big city.

ମହାନଟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (କର୍ମଧା)—ଶିବ; ମହାଦେବ—Siba.
Mahānata [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ତାଣ୍ଡବ ନୃତ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନୃତ୍ୟ ।]

ମହାନଈ—ଦେ ବି—ମହାନଦୀ (ଦେଖ)—
Mahānaī Mahānadī (See)

ମହାନଗ୍ନ—ସଂ. ବି—୧ । କାମୁକ; ପ୍ରେମିକ (ହି. ଶ)—1. A
Mahānagna lover. ୨ । ଉପପତି; ଜାର (ହି. ଶ)—2. Paramour. ୩ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ ରାଜକର୍ମଚାରୀ ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—3. Title of a high government official in ancient India.

ମହାନ(ଲ)ଦା (ଡ୍ଡା, ଡ୍ଡି)—ପ୍ରାଦେ (କଟକ ସହର; ଇତର ପ୍ରୟୋଗ)—
Mahāna(la)dā(ddā, ddi) ମହାନଦୀ (ଦେଖ)—Mahānadī (See) [ଦ୍ର—କଟକ ସହରବାସୀ ଇତର ଲୋକେ 'ମହାନଦୀ'କୁ ଏହି ନାମରେ ଡାକନ୍ତି ।]

ମହାନଦୀ—ସଂ. ବି (ମହତୀ+ନଦୀ; କର୍ମଧା)—୧ । ବଡ଼ ନଦୀ;
Mahānadī ପ୍ରକାଣ୍ଡ ନଦୀ; ପର୍ବତରୁ ବାହାରି ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ୁଥିବା ନଦୀ—1. A great river. ଦେ. ବି (ନାମ)—୧ । ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରୁ ବାହାରି ଓଡ଼ିଶା ବାଟେ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ପଡ଼ୁଥିବା ନଦୀ—1. The Mahānadī river which passes through Orissa. [ଦ୍ର—ମହାନଦୀ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ବସ୍ତର ରାଜ୍ୟରୁ ବାହାରି ଛତିଶଗଡ଼ ବିଭାଗର ରାୟପୁର ଜିଲ୍ଲା, ଓଡ଼ିଶାର ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲା ଓ ସୋନପୁର, ବୌଦ, ଦଶପଲ୍ଲା, ଆଠମଲ୍ଲିକ, ନରସିଂହପୁର, ବଡ଼ମ୍ବା, ଆଠଗଡ଼ଆଦି ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟ ବାଟେ କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ପ୍ରବେଶ କରି କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଫଲ୍ସପଏଣ୍ଟଠାରେ ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ପଡ଼ିଅଛି । ଏଥିର ଗୋଟିଏ ଶାଖା କାଠଯୋଡ଼ୀରୁ ଯୋଡ଼ିଏ ଶାଖା ବାହାରି ପୁରୀଜିଲ୍ଲାରେ ଚିଲିକାରେ ଓ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିଅଛନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ମହାନଦୀର ନାମ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ଥିବାର କଥିତ । ହସଦୁ, ତେଲ, ଜମାଇ, ଇବ, ମେହେରଣୀ, ଶାଳୁଙ୍କି, ବାଘନଦୀ, ଆଉଘଞ୍ଚ ଆଦି ମହାନଦୀର ଉପନଦୀ । କାଠଯୋଡ଼ୀ, ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା, ବିରୂପା, ଲୁଣୀ ଓ ପାଇକା ଆଦି ମହାନଦୀର ଶାଖାନଦୀ । ଏହି ନଦୀକୂଳରେ ସୋନପୁର, ସମ୍ବଲପୁର, ବୌଦ, ବାଙ୍କୀ ଓ କଟକ ନଗରମାନ ଅବସ୍ଥିତ । ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ସମସ୍ତ ନଦୀ ଏହି ମହାନଦୀର ଶାଖା କାଠଯୋଡ଼ୀରୁ ବାହାରି ଅଛି ।] ୨ । ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଅସିକା ନିକଟରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିବା ଏକ ନଦୀ—2. The name of a river flowing by Aska in the Ganjam district.

ମହାନନ୍ଦ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ହର୍ଷ—1. Great joy.
Mahānanda ୨ । ମୋକ୍ଷ; ମୁକ୍ତି—2. Beatiwtude. ୩ । ୧୦ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ବଂଶୀ (ହ୍ମ. ଶ)—3. A flute. 10 digits long. ୪ । (ନାମ) ମଗଧର ନନ୍ଦବଂଶୀୟ ଶେଷ ନୃପତି—4. The last king of the Nanda dynasty of Magadha (Bihar).
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ମହାପଦ୍ମନନ୍ଦ । ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୪ର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ମୁରା ନାମ୍ନୀ ଶୂଦ୍ରା ଦାସୀ ଗର୍ଭରେ ଏହାଙ୍କ ଔରସ କୁମାର ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ନାମ ଧାରଣ କରି ରାଜା ହେଲେ । ମହାନନ୍ଦ ରାଜା ଏହାଙ୍କର ଶକଟାର ନାମକ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀଦୋଷରେ ଅବମାନିତ କରିବାରୁ ଶକଟାର ତାଙ୍କ ସାଧୁତା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପଣ୍ଡିତ ଚାଣକ୍ୟଙ୍କ ରାଜସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ କରାଇଲେ ଏବଂ ରାଜାଙ୍କଦ୍ୱାରା କୌଶଳରେ ଚାଣକ୍ୟଙ୍କୁ ଅବମାନିତ କରାଇବାରୁ ଚାଣକ୍ୟ କୁମାର ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ହସ୍ତଗତ କରି ମହାନନ୍ଦଙ୍କ ବଂଶର ବିନାଶ ସାଧନ କଲେ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କୁ ଖ୍ରୀ: ପୂର୍ବ ୩୨୧ ଅବ୍ଦରେ ମଗଧର ରାଜସିଂହାସନରେ ବସାଇଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ପ୍ରତାପୀ ରାଜା ଥିଲେ ଓ ଏହାଙ୍କ ଭୟରେ ମହାବୀର ସିକନ୍ଦର ମଗଧ ଆକ୍ରମଣ ନ କରି ପଞ୍ଜାବରୁ ସ୍ୱଦେଶକୁ ଲେଉଟି ଗଲେ ।
(ମହାନନ୍ଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ହ୍ମ. ଶ)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦିତ—Overjoyed. ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—A name given to males

ମହାନନ୍ଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ନଦୀବିଶେଷ—1. Name of a
Mahānandā river. [ଦ୍ର-ଏହା ହିମାଳୟରୁ ଦାର୍ଜିଲିଙ୍ଗ ନିକଟରୁ ବାହାରି ବଙ୍ଗଦେଶ ବାଟେ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇଅଛି—ହ୍ମ. ଶ] ୨ । ମାଘ ମାସ ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ—2. The ninth day of the bright fortnight of Magha. ୩ । ସୁରା; ମଦ୍ୟ—3. Wine. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମହାନନ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Feminine of Mahānanda-

ମହା ନବମୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(କର୍ମଧା; ମହତୀ+ନବମୀ)—ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ
Mahā nabamī ନବମୀ; ଦଶହରାର ପୂର୍ବ ଦିନ—The 9th day of the bright fortnight of Aświna.

ମହା ନରକ—ସଂ. ବି—ନରକର ୨୧ ଗୋଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ
Mahā naraka ସ୍ଥାନ—Name of 21 particular parts of the hell of the Hindus.

ମହାନସ—ସଂ. ବି (ମହତ୍+ଅନସ=ଅନ୍ନ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Mahānasa ୧ । ରନ୍ଧନଗୃହ, ପାକଶାଳା—1. Cooking room; kitchen. ୨ । ଭାରୀ ଗାଡ଼ି—2. A heavy carriage. ୩ । ରନ୍ଧନପାତ୍ର—3. Cooking utensil.

ମହା ନା(ଲା)ଏ(ୟ)କ—ଦେ.ବି(ସଂ. ମହାନ୍+ନାୟକ) ଖଣ୍ଡାଏତ (ଦେଖ)
Mahā nā(lā)e(ya)ka Khandāeta (See)

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ପୂର୍ବେ ନାୟକ ବୋଲାଉଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ଜାତୀୟ ଉପାଧିରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି ।]

ମହା ନାଗ—ସଂ. ବି—ବାସୁକି; ଅନନ୍ତ ନାଗ—The great ser-
Mahā nāga pent of the Hindus mythologies.

ମହା ନାଟକ—ସଂ. ବି—୧ । ନାଟକ ଲକ୍ଷଣ ଯୁକ୍ତ ୧୦ ଅଙ୍କ ବିଶିଷ୍ଟ
Mahā nāṭaka ନାଟକ—1. A drama in 10 acts. ୨ । ହନୁମାନଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ରାମଚରିତବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ସଂସ୍କୃତ ନାଟକ ବିଶେଷ—2. A Sanskrit drama said to have been composed by an author named Hanumān

ମହା ନାଦ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—୧ । ଘୋର ନାଦ; ଅତି ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ;
Mahā nāda ଗର୍ଜନ—1. A roar; a very loud sound. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ବର୍ଷଣୋନ୍ମୁଖ ମେଘ—2. Cloud which is about to burst into rain. ୩ । ଶଙ୍ଖ 3. Conch shell. ୪ । ହସ୍ତୀ—4. Elephant. ୫ । ସିଂହ—5. Lion. ୬ । ଉଷ୍ଟ୍ର—6. Camel. ୭ । ବଡ଼ ଢୋଲ—7. A big drum. ୮ । ଶିବ (ହ୍ମ. ଶ)—8. Śiba. ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଗମ୍ଭୀର ନାଦକାରୀ—Making a loud noise; roaring.

ମହା ନିଦ୍ରା—ସଂ ବି. (କର୍ମଧା)—ଚିର ନିଦ୍ରା; ମୃତ୍ୟୁ—Death;
Mahā nidrā 'sleep that knows no waking'.
[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣରେ ନିଦ୍ରା ଆଦି ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ମହା ଶବ୍ଦ ପ୍ରଯୋଜିତ କରାଯାଏ ନାହିଁ ବୋଲି ଲେଖାଅଛି; କିନ୍ତୁ କବି ଓ ଗ୍ରନ୍ଥକାରମାନେ ଏହି ଅର୍ଥରେ ମହାନିଦ୍ରାର ପ୍ରୟୋଗ ବହୁଶଃ କରିଅଛନ୍ତି ।]

ମହାନିଦ୍ରା ଗତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ମୃତ—Dead.
Mahānidrā gata (ମହାନିଦ୍ରାଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହା ନିମ୍ବ—ସଂ ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଲିମ୍ବ ଗଛ; ଘୋଡ଼ା ନିମ୍ବ—
Mahā nimba 1. The Persian lilac; Melia Azadirachta; Melia Sempervirens.

ସଂ—ମହାନିମ୍ବ; ଗିରି ନିମ୍ବ, ଦ୍ରେକା, ରମ୍ୟକ, ବିଷମୁଷ୍ଟିକ, କେଶ ମୁଷ୍ଟି, ନିମ୍ବକ, ଅକ୍ଷୀବ, କାର୍ମୁକ	Azadirachta; Melia Sempervirens.
ବନନିମ, ঘোড়ানিম, মহানিম	
বকাহ্(য)ন, महानीम	
ମ—ଢୌଁଗ୍ୟ ନିମ୍ବାଚ୍ୟ ଝାଡ଼ ବକାଣୀ ନିମ, କଡୁ ନିମ	
ତେ-ତୁରକ ବେପ, କଣ୍ଡବେପ,	
ତା. ମାଲ୍ଲଇବେମ୍ବୁ ବେପ୍ପମ	
ଗୁ. ବକାନ୍ୟ	
ଫା. ଅଜାଦ ଦରଖ୍ତ	
ଆ. ବାନ	

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ନିମ୍ବପତ୍ର ପରି କିନ୍ତୁ ବଡ଼; ଗଛ ମଧ୍ୟ ନିମ୍ବ ଗଛ ପରି, କିନ୍ତୁ ଡେଙ୍ଗା ଓ ଉଚ୍ଚ । ଏହାର କାଠ ନାଲିଆ, ଓ ହାଲୁକା; ଏ କାଠରେ ସବାରୀ, ସିନ୍ଦୁକ ଆଦି ହୁଏ । ଏହା ଗମ୍ଭାରୀଜାତୀୟ କାଠ । ଫଳ ଗମ୍ଭାରୀ ଫଳ ପରି । ତେଲ ଓ ପତ୍ର ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟକମତରେ ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ରୁକ୍ଷ, ତିକ୍ତକଷାୟ ଓ ଧାରକ; ଏହା କଫ, ପିତ୍ତ, ଭ୍ରମ, ବମି କୁଷ୍ଠ, ହୃଲ୍ଲାସ, ରକ୍ତଦୋଷ, ପ୍ରମେହ, ଶ୍ୱାସ, ଗୁଲ୍ମ, ଅର୍ଶ ଓ ମୂଷିକବିଷର ବିନାଶକ]

ବନ ନିମ୍ବ ୨ । ମହାଲ ଗଛ—2. Ailanthus Excelsa (tree). महारुख [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଜାମ୍ ପତ୍ର ପରି, ଲମ୍ବ ୩।୪ ଅଙ୍ଗୁଳ ରେ—ଗଙ୍ଗାସୁଆରେଟି ଲମ୍ବ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଚେଙ୍ଗ ୨ ହାତ ଅ. ହରୁଲ ଲମ୍ବ । ଚେଙ୍ଗରେ ପତ୍ର ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ବିପରୀତ ପାଖରେ ଧରେ । ଏ ଗଛ ପାହାଡ଼ରେ ଓ ନଈ ଅଡ଼ାରେ ଜନ୍ମେ । ଗଛ ୪୦।୫୦ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । କାଠ ହାଲୁକା, ଢିଲା ଓ ନରମ । ଏହା ଜାଳ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କାମରେ ଲାଗେ ନାହିଁ ।] ୩ । ମହାନିମ୍ବ (ଦେଖ)—3. Mahānimba (See).

ମହାନିର୍ବାଣ—ସଂ. ବି—ଆତ୍ମାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ବାଣ ବା ମୁକ୍ତି—Total Mahānirbāṇa extinction of the soul; final absorption of the human soul in the Supreme Soul. [ଦ୍ର—ବୌଦ୍ଧମାନେ ଏହାକୁ ପରିନିର୍ବାଣ କହନ୍ତି ।]

ମହାନିର୍ବାଣ ତନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—ତାନ୍ତ୍ରିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ବିଶେଷ—Name of a Mahānirbāṇa tantra Tantric work. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ତନ୍ତ୍ର ସାଧନାର ପ୍ରଣାଳୀ ଓ ଶରୀରସ୍ଥ ଷଟ୍‌ଚକ୍ରର ବିବରଣ ଅତି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

ମହାନୀଚ—ସଂ. ବି—ଧୋବା (ହି. ଶ)—
Mahānicha Washerman.

ମହାନିଶା—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ନିଶୀଥ; ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ର; ରଜନୀର Mahānisā ମଧ୍ୟ ଭାଗ—1. Midnight; the dead of night. ୨ । ରଜନୀର ମଧ୍ୟ ପ୍ରହରଦ୍ୱୟ—2. The middle portion of the night (from 9 p. m. to 3 a.m). ୩ । କଳ୍ପାନ୍ତ ବା ପ୍ରଳୟ ରାତ୍ରି—3. The night of the great dissolution of the universe.

ମହାନୀଳ—ସଂ. ବି—୧ । ସିଂହଳ ଦ୍ୱୀପଜାତ ନୀଳକାନ୍ତମଣି—Mahānīla 1. A sapphire found in Ceylon. ୨ । ନାଗ ବିଶେଷ—2. Name of a serpent. ୩ । ଭୃଙ୍ଗରାଜ ପକ୍ଷୀ (ହି. ଶ)—3. The black drongo bird) ୪ । ମେରୁ ପର୍ବତ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ପୌରାଣିକ ପର୍ବତ—4. Name of a mythological mountain.

ମହାନୁପ୍ରାଣତା—ସଂ. ବି (ମହା + ଅନୁ ପ୍ରାଣ + ତା)—ମହାନୁଭବତା Mahānu prāṇatā (ଦେଖ)—Mahānu bhabatā (See)

ମହାନୁଭ(ଭା)ବ—ସଂ. ବି [କର୍ମଧା; ମହତ୍ + ଅନୁଭ(ଭା)ବ=ପ୍ରଭାବ; Mahānubha(bhā)ba महिमा]—ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଭାବ ବା ପ୍ରତାପ - Great power. ସଂ, ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ମହାମହିମ; ମହାପ୍ରଭାବଶାଳୀ—1. Mighty; high-spirited. ୨ । ଉଦାରପ୍ରକୃତିକ; ମହାଶୟ, ମହାମନାଃ; ସଦାଶୟ—2. Noble-minded; magnanimous; very liberal-minded.

ମହାନୁଭ(ଭା)ବତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି —ଉଦାରତା—Magnanimity; Mahānubha(bhā)batā(twa) nobility of mind.

ମହା ନେମି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି) —କୁଆ (ହି. ଶ)—
Mahā nemi Crow.

ମହାନ୍ତ—ଦେ. ବି—ମହନ୍ତ (ଦେଖ)—Mahanta (See). (ହି— Mahānta ସନ୍ତ ଲୋକଙ୍କର ସେ ମହାନ୍ତ ଏକ ଜାଣ— मोह(हा)न्त महंथ ପ୍ରାଚୀ. ଲଦସମ୍ପର୍କୀ ।)

ମହାନ୍ତି—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ମହତ୍ ଶବ୍ଦଜ)—୧ । ଉତ୍କଳର କରଣ Mahānti ଜାତି; ମାହାନ୍ତି—1. The Karaṇa caste of माइति Utkal. [ଦ୍ର—'ମହାନ୍ତି' ଶବ୍ଦ ଚୈତନ୍ୟଚରିତାମୃତରେ (ମହାନ୍ତିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଙ୍ଗଳାରେ 'ମାଇତି'ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।] ୨ । ଶୂଦ୍ର ଓ ମାସ୍ତାନ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—2. A family title of Śūdras and Māstānas. [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗର କାୟସ୍ଥ ଓ ବିହାରର ଲାଲା-ମାନଙ୍କ ପରି ଉତ୍କଳରେ ମହାନ୍ତି ବା କରଣମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନ । ଓଡ଼ିଶାରେ କରଣମାନଙ୍କ ଆସନ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ରାଜନ୍ୟବର୍ଗଙ୍କର ଅବ୍ୟବହିତ ନିମ୍ନରେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ, ରାଜନ୍ୟ ଓ ବୈଶ୍ୟମାନଙ୍କ ସମାଜପରି ଏମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ମଧ୍ୟ ବିଧବା-ବିବାହ ବା ବିଚ୍ଛେଦ ପ୍ରଥା ନାହିଁ । ଶୂଦ୍ରବଂଶୀୟା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଉପାଧି ଦାସୀ; ରାଜନ୍ୟ ଓ କରଣ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଉପାଧି ଦେଈ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ-ମାନଙ୍କ ଉପାଧି ଦେବୀ । ଉତ୍କଳରେ ଏମାନଙ୍କର ଆସନ ଓ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଉଚ୍ଚ ଅଟେ । ଲେଖକବୃତ୍ତି ଓ ରାଜକର୍ମରେ ଏମାନେ ବହୁଶଃ ନିଯୁକ୍ତ । ଉତ୍କଳରେ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରବେଶ କରିବାବେଳେ ଏମାନେ ସେହି ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ସମାଜମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ କରଣ ସମାଜରେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଅଧିକ । ଦେଶର ସାମାଜିକ, ରାଜନୀତିକ, ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶହିତକର ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଏ ସମାଜର ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଗ୍ରଣୀ ଅଟନ୍ତି । ଉତ୍କଳର କରଣମାନେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଥିବା ବିଷୟ ଏ ପ୍ରଦେଶର ଉଚ୍ଚତମ ବିଚାରାଳୟରେ ସ୍ଥିର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହୋଇଅଛି ।]

ମହାନ୍ତିଆ(ୟା)—ଦେ. ବିଣ—ମହାନ୍ତିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Mahāntiā(yā) Relating to Mahānti.

ମହାପସାଦ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମହାପ୍ରସାଦ)—ମହାପ୍ରସାଦ (ଦେଖ)
Mahāp-sāda Mahāprasāda (See).
মহাপ্রসাদ, পেসাদ महापरसाद

ମହାପଣ୍ଡିତ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି ପୁଂ—ଗଭୀର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟଯୁକ୍ତ;ଅଗାଧ ବିଦ୍ୟାଯୁକ୍ତ
Mahāpandita (ବ୍ୟକ୍ତି)—Of deep learning; (ମହାପଣ୍ଡିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) highly learned (man).

ମହାପଞ୍ଚମୂଳ—ସଂ. ବି—ବୃହତ୍ ପଞ୍ଚମୂଳ (ଦେଖ)
Mahā pañchamu̱la Bṛuhat pañchamu̱la (See)

ମହାପଞ୍ଚବିଷ—ସଂ. ବି—ଶୃଙ୍ଗୀ, କାଳକୂଟ, ମୁସ୍ତକ, ବସ୍ତନାଭ ଓ
Mahāpañchabisha ଶଙ୍ଖକର୍ଣ୍ଣୀ] ନାମକ ୫ଟି ଉଗ୍ର ବିଷ—
Five deadly poisons.

ମହାପଥ—ସଂ. ବି—୧ । ମହା ପ୍ରସ୍ଥାନର ମାର୍ଗ; ହିମାଳୟର ଉତ୍ତରସ୍ଥ
Mahāpatha ଯେଉଁ ପଥରେ ପଞ୍ଚପାଣ୍ଡବ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଇଥିଲେ—
1. The road taken by the Pāṇḍaba brothers when they left the earth and wended thir way to heaven. ୨ । ମୃତ୍ୟୁ—
2. Death. [ଦ୍ର—ମହତ୍ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପଥିନ୍ ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହେବା କଥିତ ଥିଲେହେଁ ଏହି ଅର୍ଥରେ ବହୁ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ଏହା ବ୍ୟବହାର କରିଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।] ୩ । ରାଜମାର୍ଗ; ଲମ୍ବ ଓ ଚଉଡ଼ା ରାସ୍ତା—3. Highway; a long and broad road. ୪ । ହିମାଳୟସ୍ଥ ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ (ହି· ଶ)—4. A place of pilgrimage on the Himalayas. ୫ । ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ୀ (ହି.ଶ)—
5. The midmost of the three principal arteries of the human body. ୬ । ଶିବ (ହି.ଶ)—6. Siba. ୭ । ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବାର ମାର୍ଗ—7. The way to heaven (Apte). ୮ । କେଦାର ପର୍ବତକୁ ତୀର୍ଥ ଯାତ୍ରା—8 The long pilgrimage to mount Kedāra (Apte).

ମହାପଦ୍ମ—ସଂ. ବି—୧ । କୁବେରଙ୍କ ନିଧିବିଶେଷ; ପଦ୍ମନିଧି—1. Name
Mahāpadma of one of the great gems of the God of riches. ୨ । (ନାମ) ମହାନନ୍ଦ ୪ (ଦେଖ)—2. Mahānanda 4 (See) ୩ । ନାଗ ବିଶେଷ—3. Name of a serpent. ୪ । ଶ୍ୱେତ ପଦ୍ମ—4. The white lotus. ୫ । ଦଶ ସହସ୍ର କୋଟି ସଂଖ୍ୟା—5. One hundred thousand millions. [ଦ୍ର—ମତାନ୍ତରରେ ଲକ୍ଷକୋଟି, ଅନ୍ୟ ମତରେ ଶତଲକ୍ଷ କୋଟି ଏବଂ ଆଉ କେତେକଙ୍କ ମତରେ ଶତକୋଟି ପରିମିତ ସଂଖ୍ୟା ଏହି ନାମରେ ନାମିତ ହୁଏ ।]

ମହାପଦ୍ମ ନନ୍ଦ—ଦେ. ବି—ମହାନନ୍ଦ ୪ (ଦେଖ)
Mahāpadma nanda Mahānanda 4 (See)

ମହାପଶୁ—ଦେ. ବି—ବଳି କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମହିଷ; ମହିଷ ବଳି—
Mahāpaśu A buffalo sacrificed to a Goddess.
[ଉ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ପୁତ୍ରକାମୀ ହୋଇ । ଦେବୀଙ୍କି ମହାପଶୁ ସହି—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମହା ପାତକ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଘୋର ପାତକ; ମହାପାପ—
Mahā pātaka A great sin; a heinous sin.
[ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ୫ ଗୋଟି କର୍ମ ମହାପାତକ ଅଟେ । ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା, ସୁରାପାନ, ଗୁରୁପତ୍ନୀ ହରଣ, ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଚୋରି ଏବଂ ଏହି ୪ କର୍ମ କରିଥିବା ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଂସର୍ଗ—ମନୁ. ୧୧।୫୫ ଓ ୧୧।୬୫ ।]

ମହା ପାତକୀ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମହାପାତକୀ)—ମହାପାତକୀ
Mahā pātakā (ଦେଖ)—Mahāpātakī (See)
महापातकी (ମହାପାତକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ). (ମହାପାତେକୀ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ମହା ପାତକୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମହାପାତକ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Mahā pātakī ୧ । ମହାପାପୀ; ଯେ ମହାପାତକ କରେ—
(ମହାପାତକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Committing the 5 great sins; a great sinner. ୨ । ପତିତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. Outcasted.

ମହାପାତ୍ର—ସଂ. ବି (ମହତ୍+ପାତ୍ର=ଆଧାର; ସ୍ଥାନ)—୧ । ମହାମାତ୍ୟ-
Mahāpātra ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ—1. Prime minister.
୨ । ନଦୀ ଆଦିର ଉଭୟ ତୀରର ମଧ୍ୟସ୍ଥାନ—2. The place midway between the two shores of a river. ୩ । ମହାବ୍ରାହ୍ମଣ (ଦେଖ)(ହି.ଶ)—3. Mahābrāhmaṇa (See). ଦେ. ବି—୧ । ରାଜଦତ୍ତ ସମ୍ମାନସୂଚକ ଉପାଧି ବିଶେଷ—1. A title bestowed by kings. ୨ । ସେନାପତି—2. A commander; a general. ୩ । ଖଣ୍ଡାଏତ ବା ମହାନାୟକମାନଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—3. Family-title of Mahālāekas. ୪ । ଉତ୍କଳୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପାଧି ବିଶେଷ—4. A family title of Brahmaṇas. ୫ । ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—5. A family title of Śūdras. ୬ । ମାଳୀ ସେବକଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—
6. A family title of flower gardeners.
[ଉ—ଯତ୍ରା ନୃପତୟ୍ ଶ୍ଳେଷ ଯେଷାଂ ଯୋଗ୍ୟଭୂଦର୍ଶନାତ୍, ସମୁଦ୍ଧାସ୍ତାଦୃଶା ଯତ୍ରା ମହାପାତ୍ରା ଛିଦାକୃତାଃ, କେଚନ୍ନୃପାତ୍ର ସଙ୍ଘଂ ରାଜପାତ୍ରଂ ପ୍ରଚକ୍ଷତେ, ଦାନପାତ୍ରକ ମପ୍ୟନ୍ୟେ, ମହାପାତ୍ରଂ ପ୍ରଚକ୍ଷତେ—'ବ୍ରହ୍ମପରାକ୍ରମା ପ୍ରକ୍ଷୋଭିତ—ଉତ୍କଳ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଳସଙ୍ଘ'—ରୁଦ୍ରନାରାୟଣ ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ ।]

ମହାପାପ—ସଂ. ବି—ମହାପାତକ (ଦେଖ)
Mahāpāpa Mahāpātaka (See)

ମହାପାପୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ମହାପାତକୀ (ଦେଖ)—Mahāpātakī
Mahāpāpī (See) ସଂ, ବି—ଗୁରୁତର ପାପ
(ମହାପାପା—ଅନ୍ୟରୂପ) କର୍ମକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A great sinner.
(ମହାପାପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହାପାର୍ଶ୍ୱ—ଦେ. ବି (ମହାପାର୍ଶ୍ୱ)—ରାମାୟଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ରାବଣର ପୁତ୍ର-
Mahāpāruśwa ବିଶେଷ—A son of Rābaṇa described in the Rāmāyaṇa. [ଉ—ଉରୁଧେ ମହାପାର୍ଶ୍ୱ ପାରୁପରେ ନ ବସନ୍ତି ଭୟ ବହି ସେ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।]

ମହା ପାରେବତ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ପିଜୁଳି—
Mahā pārebat A large species of guava.

ମହା ପାସକ—ସଂ. ବି—ବୌଦ୍ଧ ଭିକ୍ଷୁ; ଶ୍ରମଣ—
Mahā pāsaka A Buddhist monk.

ମହା ପିଣ୍ଡିତକ—ସଂ. ବି—ମଦଣ (ଦେଖ)
Mahā pinḍitaka Maena (See)

ମହାପି(ଫି)ସ(ସି)—ବୈଦେ.ବି (ଅ. ମୁହାଫୀଜ୍)—ମହାଫିଜ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)
Mahāpi(phi)s(si) (ଦେଖ)—Mahāphij (etc) (See)

ମହାପୁଣ୍ୟ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ବିଶେଷ ପୁଣ୍ୟ—Great piety;
Mahāpunya a high order of piety or religious excellence.

ମହାପୁରାଣ—ସଂ. ବି—ମହର୍ଷି ବେଦବ୍ୟାସ ରଚିତ ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣ—
Mahāpurāṇa The eighteen Purāṇas composed by the great sage Bedabyāsa. [ଦ୍ର—ପୁରାଣ ଦେଖ ।]

ମହାପୁରୁ—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବି—ମହାପ୍ରଭୁ (ଦେଖ)
Mahāpuru Mahāprabhu (See)

ମହାପୁରୁଷ—ସଂ. ବି—୧ । ପରମପୁରୁଷ; ପରମେଶ୍ୱର; ନାରାୟଣ;
Mahāpurusha ଭଗବାନ—1. God; Bishnu. ୨ । (ମହାପୁଂସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେବତା—2. Deity. ୩ । ଦୈବଶକ୍ତିସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A person endowed with divine gifts. ୪ । ମହାତ୍ମା; ସାଧୁବ୍ୟକ୍ତି—4. A saint. ୫ । ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି; ଅସାଧାରଣ ବୁଦ୍ଧିଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି—5. A great man; a genius.

ମହାପୁରୁଷ ଲକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି—୧ । ସାଧୁବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ବିଶିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷଣ
Mahāpurusha lakshaṇa (ଯଥା—ଦୟା, କ୍ଷମା, ଅହିଂସା, ସତ୍ୟ, ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ସରଳତା ଓ ଉଦାରତା ଇତ୍ୟାଦି)—1. The attributes or characteristics of a great man. ୨ । ଜ୍ୟୋତିଷାଦି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ମହାପୁରୁଷଙ୍କଠାରେ ଲକ୍ଷିତ କେତେକ ବାହ୍ୟ ବା ଶାରୀରିକ ଚିହ୍ନ—2. External signs of a great man as described in the śāstras. [ଦ୍ର—ଯଥା; ଆଜାନୁଲମ୍ବିତ ଭୁଜ, ଆକର୍ଣ୍ଣବିସ୍ତୃତ ନୟନ, ତ୍ରିବଳୀ ମଣ୍ଡିତ କପାଳ, ପ୍ରଶସ୍ତ ହୃଦେଶ ଇତ୍ୟାଦି ୩୨ଟି ଲକ୍ଷଣ ।]

ମହା ପୂଜା—ଦେ. ବି- ଶାରଦୀୟ ଦୁର୍ଗାପୂଜା—The worship of
Mahā pūjā Durgā held in autumn.

ମହାପ୍ରପଞ୍ଚ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ—The great uni-
Mahāprapañcha verse; the macrocosm. ଦେ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟାନକ ଘଟଣା—A frightful event. ଦେ. ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Very wicked (person).

ମହାପ୍ରଭୁ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ପରମେଶ୍ୱର—1. God; the
Mahāprabhu Supreme Being. ୨ । ମହେଶ୍ୱର; ଶିବ;
ମହାପ୍ରଭୁ ମହାମସ୍ତ ମହାଦେବ—2. Śiba. ୩ । ଦେବତା—3. Deity. ୪ । ବିଷ୍ଣୁ (ହ୍ର. ଷ)—4. Bishnu. ୫ । ଦେବରାଜ; ଇନ୍ଦ୍ର—5. Indra. ୬ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବା ସାଧୁ (ହ୍ର. ଷ)—6. An anchorite. ଦେ. ବି—୧ । ଋଷି; ମୁନି—1. Sage. ୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଗୋସାଇଁ—2. A Brāhmaṇa. ୩ । ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟଦେବ—3. Srī Chaitanya. ୪ । ରାଜା—4. A king. ଦେ. ଅ(ସଂ. ମହାପ୍ରଭୋ)-(ସମ୍ବୋଧନ) ବୈଷ୍ଣବ, ଦେବତା, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ-A term of respectful address used towards a Baishṇaba, a Deity, a Brāhmaṇa and a king.

ମହାପ୍ରଭୋ—ସଂ. ବି (ସଂ. ମହାପ୍ରଭୁର ସମ୍ବୋଧନରୂପ)—ହେ
Mahāprabho ମହାପ୍ରଭୁ !—Oh ! Lord !.

ମହାପ୍ରୟାଣ—ସଂ. ବି—ମହାପ୍ରସ୍ଥାନ (ଦେଖ)
Mahāprayāṇa Mahāprasthāna (See)

ମହାପ୍ରଳୟ—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଓ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ନାଶକାଳ; ଏକଜଣ
Mahāpraḷaya ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଆୟୁଷ୍କାଳର ଅବସାନ—A universal cataclysm, the great extinction of the universe. [ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ର ମତେ ଏହା ୪୩୨ କୋଟି
ତୁମୂଳକାଣ୍ଡ ବର୍ଷରେ ଥରେ ଘଟେ ।] ଦେ. ବି—୧ । ତୁମୁଳ କାଣ୍ଡ—1. A frightful catastrophe. ୨ । ମହାବିପଦ—2. A great calamity.

ମହାପ୍ରସାଦ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ଅତି ପ୍ରସନ୍ନତା; ଖୁବ୍ ଅନୁଗ୍ରହ—
Mahā prasāda 1. Much favour; grace; a great favour. ୨ । ଦେବତାଙ୍କୁ ନିବେଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟ; ନୈବେଦ୍ୟ—2. An offering when it has been offered to a Deity. ୩ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପାଦୋଦକ, ନିର୍ମାଲ୍ୟ ଓ ନୈବେଦ୍ୟ—3. The water with which the feet of an idol is washed, the flower taken off from an idol and the food offered to a Deity. ୪ । ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଦେବଙ୍କୁ ନିବେଦିତ ଖାଦ୍ୟ ବା ପ୍ରସାଦ; ଆଭଡ଼ା—4. Food offered to the Deity Jagannātha at Puri. ଦେ. ବି—ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଲିଙ୍ଗରାଜଦେବଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ ଖାଦ୍ୟ—Food offered to the Deity Lingarāja of Bhubaneswara. [ଦ୍ର—ଦେବତାଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦିଆଯିବା ନିମନ୍ତେ ଅଭିପ୍ରେତ ବସ୍ତୁକୁ ଅମୃଣିଆ ବୋଲାଯାଏ। ତାହା ଭୋଗ ଲାଗି ସାରିଲେ 'ମହାପ୍ରସାଦ' ହୁଏ । ଭାରତ ବର୍ଷରେ କେବଳ ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଅନ୍ନ ଭୋଗକୁ ଲୋକେ ମହାପ୍ରସାଦରୂପେ ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ ଓ ଶଙ୍କା ଓ ଅଇଁଠା ବାରଣ ନ ରଖି ଖାଇ ଥାଆନ୍ତି । ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଶିବଙ୍କ ନିବେଦିତ ଅନ୍ନ ସାଧାରଣ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଖାଇବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପଦିନ ହେବ, ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଠାରେ ନିବେଦିତ ଅନ୍ନଭୋଗକୁ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକେ ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମହାପ୍ରସାଦ ପରି ବ୍ୟବହାର କରୁଅଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏହା ସର୍ବବାଦିସମ୍ମତ ନୁହେ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁ 'ସ୍ୱୟଂଭୂ ଲିଙ୍ଗ' ଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କର ପ୍ରସାଦ ('ଶିବ ନିର୍ମାଲ୍ୟ' ହେଲେହେଁ)

ସମସ୍ତଙ୍କର ସେବନୀୟ । ଅନ୍ୟ କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ, ଏହା ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଭୋଗ ଲାଗିବା ପରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମରେ ଅର୍ପଣ କରାଯାଏ; ଏଥିପାଇଁ ଏହା ମହାପ୍ରସାଦ ଅଟେ । କେହି କେହି କହନ୍ତି, ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଲିଙ୍ଗରାଜ ହରିହର ମୂର୍ତ୍ତି, ଏଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ଠାରେ ନିବେଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଶିବ ନିର୍ମାଲ୍ୟ ନ ହୋଇ ମହାପ୍ରସାଦ ଅଟେ । ଫଳତଃ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ଅନ୍ନ ଭୋଗ ଭାରତର ଅନ୍ୟ ଶିବଙ୍କ ଠାରେ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ରାମେଶ୍ୱରର ରାମନାଥ, ଦେଓଘରର ବାବା ବୈଦ୍ୟନାଥ, ଓ କାଶୀର ବିଶ୍ୱନାଥ ଆଦି ଶିବଙ୍କ ବିଗ୍ରହ ଉପରେ ନୈବେଦ୍ୟମାନ ଢଳାଯାଏ । ପୁରୀରେ ଯେଉଁ ମହାସୁଆରମାନେ ଅନ୍ନ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ମହାପ୍ରସାଦ ରାନ୍ଧନ୍ତି, ସେମାନେ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ରାହ୍ମଣ ନୁହନ୍ତି । ସମାଜରେ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ହିନ୍ନ ସୁଆର ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପାକ ହୋଇଥିବା ଅନ୍ନ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ସ୍ପର୍ଶ୍ୱ ହିତସ ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ଦେଉଳରେ ସେହିମାନେ ରାନ୍ଧିଥିବା ଅନ୍ନ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ଭୋଗ ହୋଇ ସାରିବା ପରେ କୁଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ବୈଷ୍ଣବମାନେ ବିନା ଆପତ୍ତିରେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଶୂଦ୍ର ଓ ଚଣ୍ଡାଳ ଛୁଇଁଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ମହାପ୍ରସାଦକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଭକ୍ଷଣ କରିବା ଶାସ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରଣାଳୀରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅନ୍ନ ଓ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ମହାପ୍ରସାଦର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି । (ଯଥା— ଦିଅନ୍ନ, ଖେଚୁଡ଼ି, କାନିକା, ସରପୁଳି, କାନ୍ତି, ଛେନା, ମାଣ୍ଡୁଅ, ଡାଲିଆ, ଖୁରୁମା, ଗଜା, କାନ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି । ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟଞ୍ଜନମାନ ହୁଏ ସେଥିରେ ବିଲାତି ଆଳୁ, ଲଙ୍କା, ସଜନାଛୁଇଁ, ପିଆଜ, ଆଦି କେବେ ପଡ଼ିବା ନିଷେଧ ନାହିଁ ।

ପରସ୍ପର ପାତ୍ରରେ ବିଅଦେଇ ହୋଇ ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁତା ସ୍ଥାପିତ ହୁଏ ତାହା ପବିତ୍ର ଓ ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟ; ଲୋକେ ମହାପ୍ରସାଦ ବିଅଦେଇ ହୋଇ ଧର୍ମ ବାପ, ଧର୍ମ ପୁଅ, ଧର୍ମ ଭାଇ, ଧର୍ମ ଭଉଣୀ, ଧର୍ମ ମାଆ, ସଙ୍ଗାତ,ମଇତ୍ରଆଦି ଧର୍ମ ସମ୍ପର୍କ ପରସ୍ପରରେ ବସାନ୍ତି । ବିବାହ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବରପକ୍ଷ ଓ କନ୍ୟାପକ୍ଷଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିର୍ବନ୍ଧ ବା ନିବାର୍ ମହାପ୍ରସାଦକୁ ସାକ୍ଷୀ ରଖି କରାଯାଏ; ଏହାକୁ ମହାପ୍ରସାଦ ନିର୍ବନ୍ଧ କହନ୍ତି । ଲୋକେ ମହାପ୍ରସାଦକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ହଲପ କରନ୍ତି ଓ ମହାପ୍ରସାଦକୁ ଛୁଇଁ 'ସତ୍ୟ' ବା 'ପ୍ରତିଜ୍ଞା' କରନ୍ତି । 'ମହାପ୍ରସାଦ' ମୂଳକ ବନ୍ଧୁତା, ନିର୍ବନ୍ଧ ଓ ସତ୍ୟକୁ ଯେ ଲଙ୍ଘନ କରେ ସେ ପାପଭାଗୀ ହୁଏ । 'ମହାପ୍ରସାଦ' ଲଙ୍ଘନ କରି ଓ ତହିଁର ଦୋହାଇ ଦେଇ ଅକାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିବା ଘଟଣାପ୍ରତି ବ୍ୟଙ୍ଗ କରି ଲୋକେ କହି ଥାଆନ୍ତି'ମହାନଦୀ ମହାପ୍ରସାଦ' ଏହାଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ ।]

ମହାପ୍ରସାଦ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି —୧ । ମହାପ୍ରସାଦକୁ ସାକ୍ଷୀ
Mahāprasāda uṭhā(ṭhe)ibā ରଖି କୌଣସି ଅଙ୍ଗୀକାର
মহাপ্রসাদ ওঠান କରିବା—1. To make a solemn
गङ्गाजल उठाना promise by touching the
পাকাদেখা Mahāprasāda. ୨ । ମହାପ୍ରସାଦ
सिद्धान्त करना, मंगनी करना ନିର୍ବନ୍ଧଦ୍ୱାରା ବର କନ୍ୟାଙ୍କର ବିବାହ ସ୍ଥିର କରିବା—2. To perform the ceremony of formal betrothal after exchange of Mahāprasāda between the guardians of the bride and bridegroom. ୩ । ମହାପ୍ରସାଦ ଛୁଇଁ ଶପଥ ବା ହଲପ କରିବା— 3. To take a solemn oath by touching Mahāprasāda. ୪ । ମହାପ୍ରସାଦକୁ ସାକ୍ଷୀ ରଖି ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଧୁତା ସ୍ଥାପନ କରିବା—4. To set up a god-relationship between each other by exchange or mutual feeding of Mahāprasāda.

ମହାପ୍ରସାଦ କଣିକା—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କଣିକା ମାତ୍ର ମହାପ୍ରସାଦ
Mahāprasāda kaṇikā —A small particle of Mahāprasāda.

ମହାପ୍ରସାଦ ଛୁ(ଛୋ)ଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମହାପ୍ରସାଦ+ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ)
Mahāprasāda chhu(chho)iṅbā —୧ । ମହାପ୍ରସାଦକୁ
মহাপ্রসাদ ছোঁয়া(ধরা) ସ୍ପର୍ଶ କରି ହଲପ କରିବା—1 To
गङ्गाजल छूना testify to a matter by
(ମହାପ୍ରସାଦ ଧରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) touching the Mahāprasāda. ୨ । ମହାପ୍ରସାଦକୁ ଧରି ସତ୍ୟ ବା ଅଙ୍ଗୀକାର କରିବା—2. To make a solemn promise by touching the Mahāprasāda.

ମହାପ୍ରସାଦ ଟେକିବା—ଦେ. କ୍ରି —କନ୍ୟାପକ୍ଷର କର୍ତ୍ତା "ମୋ କନ୍ୟାକୁ
Mahāprasāda ṭekibā ମନୋନୀତ ବରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିବାହ
(ମହାପ୍ରସାଦ ଟେକିଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେବି" ଏହି ବାକ୍ୟ ବୋଲି
পাকাদেখা ବରପକ୍ଷୀୟ କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ହାତକୁ 'ମହାପ୍ରସାଦ' ଟେକି
सिद्धान्तकरना ଦେବା—(a bride's guardian) To hand over Mahāprasāda to the bridegroom's party as a formal and solemn token of betrothal. [ଦ୍ର—ଏ କର୍ମକୁ ମହାପ୍ରସାଦ ନିର୍ବନ୍ଧ ବୋଲଯାଏ । ଯେଉଁ କନ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧେ ମହାପ୍ରସାଦ ନିର୍ବନ୍ଧ ହୋଇଥାଏ ତାକୁ 'ବାଗ୍‌ଦତ୍ତା' କନ୍ୟା ବୋଲଯାଏ ।]

ମହାପ୍ରସାଦ ତୋରା(ଡ଼ା)ଣି—ଦେ. ବି—ଦହି, ଅଦାଛେଚା, ଲଙ୍କାମରିଚ
Mahāprasāda torā(ṛā)ṇi ପ୍ରଭୃତି ମିଶାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ
মহাপ্রসাদ আমানী ହୋଇଥିବା ଅନ୍ନ ମହାପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ରିତ ରୁଚିକର ପାନୀୟ—A palatable drink made of curd, ginger, red pepper etc. mixed with the rice water of Mahāprasāda. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଅନ୍ନ ମହାପ୍ରସାଦ ଦିଅ ହେଉଥିବାରୁ ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

ମହା ପ୍ରସାଦ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ହାତରେ ବା
Mahā prasāda debā ପାଟିରେ ମହାପ୍ରସାଦ ଅର୍ପଣ କରି ବନ୍ଧୁତା
महा प्रसाद पातान ସ୍ଥାପନ କରିବା—To set up a god-relationship with a person by handing over or putting in his mouth Mahāprasāda.

ମହା ପ୍ରସାଦ ଦ୍ରୋହୀ—ସ. ବଣ (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Mahā prasāda drohī ମହାପ୍ରସାଦ ଲଙ୍ଘନ କରେ—
মহা প্রসাদ দ্রোহী One who breaks a promise made,
गङ्गा जल उठाकर तोनेड वाला relationship started or betrothal performed through the medium of Mahāprasāda.
(ମହାପ୍ରସାଦ ଦ୍ରୋହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
[ମହାପ୍ରସାଦ ଦୋରେ(ର,ଣ୍ଡେ)ହା—ଦେଶଜରୂପ]

ମହା ପ୍ରସାଦ ନିର୍ବନ୍ଧ—ଦେ. ବ—ବରକର୍ତ୍ତା ଓ କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତାଙ୍କ
Mahā prasāda nirbandha ମଧ୍ୟରେ ମହାପ୍ରସାଦ ଦିଆ-
পাকা দেখা ଦେଇ ହୋଇ ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଯେଉଁ ସ୍ଥିର କରାର
सिद्धान्त, मंगनी ବା ବାଗଦାନ କରାଯାଏ—The ceremony of formal betrothal solemnized by the exchange of Mahāprasāda between the bride's and bridegroom's guardians

ମହା ପ୍ରସାଦ ବନ୍ଧୁ—ଦେ. ବ—ଧର୍ମବନ୍ଧୁ; ପ୍ରୀତିବନ୍ଧୁ; ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ
Mahā prasāda bandhu ମହାପ୍ରସାଦ ଦିଆଦେଇ ହୋଇ ବା
মহা প্রসাদ বন্ধু, ধর্ম বন্ধু ଧର୍ମଦେବତାଙ୍କୁ ସାକ୍ଷୀ ରଖି ଯେଉଁମାନଙ୍କ
धर्म बन्धु ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଧୁତା ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥାଏ—God-relations; persons between whom a solemn relationship has been set up by the exchange of Mahāprasāda. [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଲୋକେ ମହାପ୍ରସାଦ ଦିଆଦେଇ ହୋଇ ପିତା-ପୁତ୍ର, ଭାଇ-ଭଉଣୀ, ମାତା-ପୁତ୍ର, ପିତା-କନ୍ୟା, ମାତା-କନ୍ୟା, ଭାଇ-ଭାଇ ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧ ବସାନ୍ତି । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧ ବେଳେବେଳେ ରକ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧ ଠାରୁ ଘନିଷ୍ଠତର ହେବା ଦେଖାଯାଏ । ବେଳେ ବେଳେ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧର ଅପବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ମହାପ୍ରସାଦ ଦିଆଦେଇ ହୋଇ ବନ୍ଧୁ ହୋଇଥାଆନ୍ତି ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ 'ସଙ୍ଗାତ', 'ଅଭଡ଼ା', 'ଫୁଲ ଭୋଗ', 'ସରଫୁଲ' ଓ 'ମହାପ୍ରସାଦ' ଆଦି ନାମରେ ଡାକାଡାକି କରନ୍ତି । ଏହି ଧର୍ମବନ୍ଧୁତା ଉତ୍ତର ଭାରତ ଅଞ୍ଚଳରେ ବେଶି ଚଳେ ନାହିଁ, କେବଳ ଦୁଇ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଗଙ୍ଗା ଜଳ ଦିଆଦେଇ ହୋଇ ଧର୍ମ ବନ୍ଧୁତା ବାନ୍ଧନ୍ତି ।]

ମହାପ୍ରସାଦ ବନ୍ଧୁତା—ଦେ. ବ—ପ୍ରୀତି ବନ୍ଧୁତା; ମହାପ୍ରସାଦ ଦିଆ-
Mahāprasāda bandhutā ଦେଇ ହୋଇ ସ୍ଥାପିତ ବନ୍ଧୁତା-
মহা প্রসাদ বন্ধুতা, ধর্ম বন্ধুতা God-relationship set up
धर्म बन्धुता by the exchange of Mahāprasāda.
(ମହାପ୍ରସାଦ ସମ୍ପର୍କ, ମହାପ୍ରସାଦ ସମ୍ବନ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହାପ୍ରସାଦ ଲଙ୍ଘନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମହାପ୍ରସାଦ ଦ୍ରୋହୀ ହେବା;
Mahāprasāda laṅghana karibā ମହାପ୍ରସାଦ ଦିଆ
(ମହାପ୍ରସାଦ ଲଙ୍ଘିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେଇ ହୋଇ ସ୍ଥାପିତ ବନ୍ଧୁତା
মহা প্রসাদ লংঘন করা, ধর্ম লংঘন করা ବା ନିର୍ବନ୍ଧ ବା ସନ୍ଧ୍ୟୁ
सतय भंग करना ପାଳନ ନ କରିବା—To act against one's solemn promise or solemnized betrothal or god-relationship.

ମହାପ୍ରସାଦ ସେବା—ଦେ. ବ—୧ । ମହାପ୍ରସାଦ ଭୋଜନ—
Mahāprasāda Sebā 1. Partaking of Mahā-
মহা প্রসাদ সেবা prasāda. ୨ । ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ବନ୍ଦନାଦି ପରେ
प्रसाद सेवा ମହାପ୍ରସାଦର କଣିକା ମାତ୍ର ସେବନ—2. Partaking of a particle of Mahāprasāda after one's daily prayers. ୩ । ବିବାହାଦି ଉତ୍ସବରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ନାମମାତ୍ର ମହାପ୍ରସାଦ ସହ ଜଳଖିଆ ଆଦି ଭୋଜନ—3. Partaking of refreshments by the invited guests on festive occasions. [ଦ୍ର—ଭକ୍ତିର ଚକ୍ଷୁରେ 'ମହାପ୍ରସାଦ' ଅତ୍ୟନ୍ତ ପବିତ୍ର । ତେଣୁ ତାହା ପ୍ରତି 'ଖାଇବା' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ନ ହୋଇ 'ସେବା କରିବା' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବିବାହାଦି ଉତ୍ସବରେ ଆମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ମିଷ୍ଟାନ୍ନାଦି ଭୋଜନ ଦିଆଯିବା ଆରମ୍ଭରେ ଭୋଜନ ପତ୍ରରେ ପ୍ରଥମେ ନାମମାତ୍ର ମହାପ୍ରସାଦ ପରିବେଷଣ କରାଯିବା ପରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଲଗାଯାଏ; ଏଥିପାଇଁ ଏପରି ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଭୋଜନକୁ ମଧ୍ୟ 'ମହାପ୍ରସାଦ ସେବା' ବୋଲାଯାଏ ।]

ମହା ପ୍ରସ୍ଥାନ—ସ. ବ (କର୍ମଧା; ମହତ୍ ଶବ୍ଦ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ)—
Mahā prasthāna ୧ । ମହାଯାତ୍ରା; ମରିବା ନିମନ୍ତେ ତୀର୍ଥ ଆଦିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜୀବନର ଶେଷ ଯାତ୍ରା—1. The final starting for a place of pilgrimage with a view to meet one's death there. ୨ । ମୃତ୍ୟୁ—2. Death. ୩ । ମରଣ ପଥ—3. The road leading to death. ୪ । ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ସ୍ୱଦେହରେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବା ପାଇଁ ହିମାଳୟର ଉଚ୍ଚ ଦେଶକୁ ଯାତ୍ରା—4. The journey of the Pāṇḍaba-brothers to the Himalayan region to bodily go to heaven. ୫ । ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ମହାପ୍ରସ୍ଥାନ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିବା ମହାଭାରତର ପର୍ବ ବିଶେଷ—5. The title of one of the 18 sections or books of the great Sanscrit epic Mahābhārata describing the final journey of the Pāṇḍaba-brothers towards heaven.

ମହା ପ୍ରଭୁ—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ମହାପ୍ରଭୁ)—ମହା ପ୍ରଭୁ (ଦେଖ)
Mahā prabhu महा प्रभु Mahā prabhu (See)
(ମହାପ୍ରୁ, ମହାପ୍ରେଭୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହାପ୍ରାଣ—ସଂ.ପୁଂ.(ମହତ୍ + ପ୍ରାଣ = ପ୍ରାଣ ବାୟୁ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Mahā prāṇa ୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) ବର୍ଗର ୨ୟ ଓ ୪ର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣମାନ (ଖ, ଘ, ଛ, ଝ, ଠ, ଢ, ଥ, ଧ, ଫ, ଭ) ଓ ଶ, ଷ, ସ ଓ ହ—1. The 2nd and 4th letters of the 5 Bargas of the consonants and the sibiliants of S and H; the aspirates among the consonants. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ବେଶି ନିଶ୍ୱାସ ଦରକାର ହୁଏ ତାଙ୍କୁ ମହାପ୍ରାଣ ବର୍ଣ୍ଣ ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶ୍ୱାସ—2. The hard breathing or aspirate sound made in the pronunciation of the aspirates (Apte). ୩ । ଡାମରକୁଅ—3. The crow; rook. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅତି ଉଦାର ହୃଦୟଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. High-minded. ୨ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣ ପାଇଁ ବେଶି ଶ୍ୱାସ ଦରକାର ହୁଏ—2. (grammar) (letters) Requiring hard breathing or aspirate sound.

ମହାପ୍ରାଣୀ—ସଂ. ବି (ମହତ୍ + ପ୍ରାଣିନ୍; କର୍ମଧା)—ଉଚ୍ଚଶ୍ରେଣୀସ୍ଥ ଜୀବ
Mahāprāṇi (ଯଥା—ମନୁଷ୍ୟ)—An animal of a high order

ମହାଫଳ—ସଂ. ବିଣ (ମହତ୍ + ଫଳ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି) ୧ । ବୃହତ୍
Mahāphaḷa ଫଳବିଶିଷ୍ଟ—1. Bearing large fruits.
(ମହାଫଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ମହତ୍‌ଫଳ ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ—2. Resulting in the achievement of great results. ୩ । ବହୁ ଫଳ ପ୍ରସବକାରୀ—3. Bearing much fruit (Apte). ୪ । ଯହିଁରୁ ବହୁ ପୁରସ୍କାର ଲାଭ ହୁଏ—4. Bringing much reward. ବି—୧ । ବିଲ୍ୱବୃକ୍ଷ ଓ ଫଳ—1. The Marmelus(tree and fruit). ୨ । (କର୍ମଧା) ବୃହତ୍ ଫଳ—2 Great result; big fruit. ୩। ଅଧିକ ପୁରସ୍କାର—3. Great reward.

ମହାଫଳା—ସଂ. ବି (ମହାଫଳ + ଆ)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ; ପାଣି-
Mahāphaḷā କୋଡ଼ମେଇ ଲତା; ମହାକାଳ ଲତା (ମହାକାଳ ଦେଖ)—1. Colocynth (creeper). ୨ । ତିକ୍ତା ଲାଉ—2. The bitter gourd (Apte). ୩ । ଏକ-ପ୍ରକାର ବର୍ଚ୍ଛା—3. A kind of spear (Apte). ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମହାଫଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Mahāphaḷa.

ମହାଫିଜ(ସ୍, ସି)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁହାଫିଜ୍; କଚେରୀ)—
Mahāphij(s, si) ୧ । ଅଫିସର କାଗଜ ପତ୍ରର ରକ୍ଷକ କର୍ମ-
মহাফি(ফে)জ, মোহাফেজ ଚାରୀ—1. Record-keeper of an
मुहाफीज office. ୨ । ନାବାଳକର ଅଭିଭାବକ—2. The guardian of a minor. [ଦ୍ର—ଏହି ମହାଫିଜ୍ ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ମାଲ ମହାଫିଜ୍, ଖୁଡ଼ଚା ମହାଫିଜ୍, ଭାର ମହାଫିଜ୍, ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ପ୍ରାପ୍ତ ମହାଫିଜ୍, ସମ୍ପତ୍ତି ମହାଫିଜ୍, ଶସ୍ତ୍ର ମହାଫିଜ୍ ଓ ମକଦମା ମହାଫିଜ୍ ଆଦି କଚେରୀ ଶବ୍ଦମାନ ଲୋକଙ୍କ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମହାଫିଜ୍(ସ୍, ସି)ଖାନା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁହାଫିଜ୍‌ଖାନା; କଚେରୀ)—
Mahāphij(s, si)khānā ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ କାଗଜପତ୍ର ସଞ୍ଚିତ
মোহাফেজখানা मुहाफीजखाना ହୋଇଥାଏ—Record-room. [ଦ୍ର—ଦେୱାନି ଅଦାଲତ କଚେରୀରେ, କଲେକ୍ଟରୀ କଚେରୀରେ ଓ ଫଉଜଦାରି କଚେରୀ ଆଦିରେ ସେହି ସେହି ଇଲାକା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କାଗଜପତ୍ର ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ରଖାଯାଏ ସେହି ସେହି ଇଲାକାର ନାମରେ ଉକ୍ତ ମହାଫିଜଖାନାର ନାମ ଦିଆ ହୁଏ; ଯଥା—ଅଦାଲତ ମହାଫିଜଖାନା, କଲେକ୍ଟରୀ ମହାଫିଜଖାନା, ଫଉଜଦାରୀ ମହାଫିଜଖାନା ।]

ମହାବଂଶ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ମହତ୍‌କୁଳ; ଉଚ୍ଚବଂଶ; ପ୍ରସିଦ୍ଧ
Mahā bamśa ବଂଶ—1. Noble family; a celebrated race. ୨ । ସଂସ୍କୃତଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—2. Title of a Sanskrit work. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—
(ମହାବଂଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉଚ୍ଚକୁଳସମ୍ଭୂତ—Born of a high or noble family.

ମହାବନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—୧ । ଅଗମ୍ୟ ବନସ୍ତ; ନିବିଡ଼
Māhābana ଅରଣ୍ୟ; ଘୋର ଜଙ୍ଗଲ; ଯେଉଁ ଜଙ୍ଗଲ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛ ଲତାଆଦିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—1. A dense or deep forest. ୨ । ବୃନ୍ଦାବନସ୍ଥ ୮୪ ବନ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—2. Name of one of the 84 forests of Bṛundābana (mentioned in the Bhāgabata).

ମହାବରାହ—ସଂ. ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ତୃତୀୟ ବା ବରାହ ଅବତାର—
Mahā barāha 1. The 3rd incarnation of Bishṇu as the Great Boar. ୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ସହସ୍ର-ନାମୋକ୍ତ ଏକ ନାମ—2. A name of Bishṇu. ଦେ. ବି—ବରାହନାଥ (ଦେଖ) 3. Barāhanātha (See)

ମହାବଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମହତ୍ + ବଳ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ପ୍ରବଳ;
Mahābaḷa ଅତ୍ୟଧିକ ବଳଶାଳୀ—Mighty; very
(ମହାବଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) powerful; very strong. ସଂ. ବି—୧ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—1. The Buddha. ୨ । ପବନ; ବାୟୁ—2. The air; the wind. ୩ ।
মহাবলবাঘ ସୀସା ଧାତୁ—3 Lead (metal). ୪ । ବତାସ—
গোবাঘা 4. Tempest; storm (Apte). ଦେ. ବି—୧ ।
ବଡ଼ାବଘୁଆ ବଡ଼ ବାଘ—1. A very big tiger. ୨ । ପଟ୍ଟାଦାରିଆ ମଣିଷଖିଆ ବାଘ—2. The Bengal man-eating tiger; the Royal Bengal tiger. (ଢ଼—ଜଙ୍ଗଲିଆଇରେ ବଟାସ ମହାବଳ—ନ୍ୟାୟ; ମହାବଳକୁ ଗୋହିରୀ ପାର—ଇତ ।)

ମହାବଳା—ସ. ବି (ମହାବଳ + ଆ)—୧ । ଶ୍ୱେତ ବାଡ଼ି ଅଁଳା— Mahābalā 1. Sida Rhomboidea. ୨ । ବଜ୍ରମୂଳି (ଦେଖ)—2. Bajramūli (See) (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)

ମହାବଳୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମହାନ୍ + ବଳନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ Mahābali ବଳଶାଳୀ; ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରମଶାଳୀ—Very mighty or powerful. ସ. ବି. ପୁଂ—୧ । ମହାବୀର; ମହାଯୋଦ୍ଧା—1. A great warrior; a hero. ୨ । ଦେବତାରୂପେ ପୂଜିତ ହନୁମାନ୍ ମୂର୍ତ୍ତି—2. Hanumān who is worshipped as a Deity and is represented to be a warrior of great valour.

ମହାବାକ୍ୟ—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ବଡ଼ ବାକ୍ୟ—1. A big Mahā bākya sentence; a collection of words. ୨ । ମହତ୍ ବା ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ବାକ୍ୟ—2. A great or valuable saying. ୩ । ମହାଜନମାନଙ୍କ ବାଣୀ; ଆପ୍ତବାକ୍ୟ—3. The saying of great men. ୪ । ପ୍ରବଚନ—4. Proverb; wise saws. ୫ । ବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରତିପାଦକ ବାକ୍ୟ; ଓଁ ତତ୍ ସତ୍; ସର୍ବଂ ଖଲ୍ୱିଦଂ ବ୍ରହ୍ମ—5. A great formula establishing the existence of the Supreme Being.

ମହାବାୟୁ—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ତୋଫାନ—1. Hurricane; Mahābāyu storm. ୨ । ପ୍ରାଣବାୟୁ—2. The (ମହାବାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) vital airs of the body. ୩ । ପଞ୍ଚ ମହାଭୂତର ଏକତମ; ମରୁତ୍—3. The air as one of the elements of the creation. (Apte).

ମହାବା(ବ, ବି)ର—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁହାବ(ବି)ର)—୧ । Mahābā(ba, bi)rā ଅଭ୍ୟାସ—1. Habit. ୨ । ଭାଷାର ଅଭ୍ୟାସ; ବୁଲୀ ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥବୋଧକ ବାକ୍ୟ ବା ପ୍ରୟୋଗ; ବୋଲି **मुहावि(व)रा;** —2. Idiom. [ଦ୍ର—ଇଂରାଜୀର Idiom **रोजमरा, बोलचाल** ଓ ଫାରସୀ 'ମୁହାବରା' ଅର୍ଥବୋଧକ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ ନ ଥିବାରୁ ଏ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଅଛି । ଲକ୍ଷଣା ବା ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ବାକ୍ୟ ବା ପ୍ରୟୋଗ, ଯାହା କୌଣସି ଏକ ଭାଷାରେ ବା ଏକ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୁଏ ଓ ଯହିଁର ଅର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ (ଅଭିଧେୟ) ଅର୍ଥରୁ ପୃଥକ୍ ଅଟେ,ତାହା 'ମୁହାବରା' । କୌଣସି ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅସାଧାରଣ ଶବ୍ଦଯୋଜନା ଅଥବା ପ୍ରୟୋଗକୁ ଇଂରାଜୀରେ ଓ ଫାରସୀରେ 'ମୁହାବରା' ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା— 'ମାଡ଼ଖାଇବା' । ଏଠାରେ ଖାଇବା ଶବ୍ଦ ସାଧାରଣ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ନାହିଁ; ଏହା ଲାକ୍ଷଣିକ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି; କାରଣ ମାଡ଼ 'ଖାଇବାର ଦ୍ରବ୍ୟ' ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ମାଡ଼ ଖାଇବାର ଅର୍ଥ 'ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ମାଡ଼ ବା ପ୍ରହାର ସହିବା' ଅଟେ । ଏହିପରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ 'ଚକ୍ଷୁ ଖାଇବା', 'ଘର କରିବା' 'ରସ ନିଗିଡ଼ିଯିବା' ପ୍ରଭୃତିର ପ୍ରୟୋଗ ଅଛି । ଏହି ସବୁ ମହାବାରାକୁ ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ ଅକ୍ଷରଶଃ ଅନୁବାଦ କଲେ, ଉକ୍ତ ଭାଷାନ୍ତରିତ ଅନୁବାଦ ସେହି ଭାଷାରେ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ହୁଏ ।]

ମହାବାରି(ରେ)ଣୀ—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ମହାବାରୁଣୀ)—ମହାବାରୁଣୀ Mahābāri(re)ṇi (ଦେଖ)—Mahābāruṇi (See) **महावारुणी महाबारनी**

ମହା ବାରୁଣୀ—ସ. ବି (ମହତୀ + ବାରୁଣୀ)—(ଜ୍ୟୋତିଷ) ଚୈତ୍ର କୃଷ୍ଣ Mahā bāruṇi ପକ୍ଷ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଦିନ ଶନିବାର ଓ ଶତଭିଷା (ମହା ମହାବାରୁଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ନକ୍ଷତ୍ର ପଡ଼ିଲେ ସେହି ମହାପୁଣ୍ୟମୟ ଯୋଗ ଘଟେ—A very auspicious conjunction which happens if the asterism Śatabhishā falls on a Saturday on the 13th day of the dark fortnight of the month of Chaitra. [ଦ୍ର—ଏ ଯୋଗରେ ଗଙ୍ଗାରେ ସ୍ନାନ କଲେ କୋଟି ଅଶ୍ୱମେଧ ଯାଗ କରିବାର ଫଳ ଲାଭ ହୁଏ । ବାରୁଣୀ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।]

ମହାବାହୁ—ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବିଶାଳ ଭୁଜବିଶିଷ୍ଟ; ଦୀର୍ଘବାହୁ-Mahābāhu ବିଶିଷ୍ଟ—1. Having long arms. ୨ । ଅତି ଶକ୍ତିଶାଳୀ—2 Very powerful. ସ. ବି (ଅପରାର ବାହୁଦ୍ୱାରା ତ୍ରିଭୁବନକୁ ଧାରଣ କରିଥିବାରୁ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ; ନାରାୟଣ; ଭଗବାନ; ବିଷ୍ଣୁ—God; Bishṇu.

ମହାବିକ୍ରମ—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରମ—Might. ସ. ବିଣ. Mahābikrama ପୁଂ—ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରମଶାଳୀ—Mighty. (ମହାବିକ୍ରମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହାବିକ୍ରମଶାଳୀ—ସ ବିଣ. ପୁଂ—ଅତିଶୟ ପରାକ୍ରମଶାଳୀ— Mahā bikramaśāli Very mighty. (ମହାବିକ୍ରମଶାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହାବିଦ୍ୟା—ସ. ବି—ଦଶମହାବିଦ୍ୟା; ଦୁର୍ଗା ବା ଶକ୍ତିଙ୍କର ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ Mahābidyā ୧୦ଗୋଟି ମୂର୍ତ୍ତି—The ten incarnations of Durgā worshipped according to the Tantric rites. [ଦ୍ର—ଦଶମହାବିଦ୍ୟା—କାଳୀ, ତାରା, ଷୋଡ଼ଶୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ, ଭୈରବୀ, ଛିନ୍ନମସ୍ତା, ଧୂମାବତୀ, ବଗଳା, ମାତଙ୍ଗୀ ଓ କମଳା ।]

ମହାବିନାୟକ—ଦେ. ବି—ଉତ୍କଳର ପ୍ରଧାନ ପଞ୍ଚତୀର୍ଥ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ Mahā binayaka ତୀର୍ଥ—The name of one of the five main holy places of Utkal. [ଦ୍ର—ମହାବିନାୟକ କଟକ ଜିଲ୍ଲାଅନ୍ତର୍ଗତ ଦର୍ପଣ ଗଡ଼ଜାତ ମଧ୍ୟରେ ବରୁଣାବନ୍ତ ବା ବରୁଣିଆ ପାହାଡ଼ର କଟିଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

ମହାବିଣା / ମହାବିଣାକ / ମହାବିଣାଏକ } ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ

(ଦ୍ର—ବିନାୟକ ବା ଗଣନାଥ ଏଠାର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା । ମଦନମୋହନ. ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ ।) ସ. ବି—ଗଣପତି; ଗଣେଶ—The Deity Gaṇeśa.

ମହାବିପଦ୍(ତ୍ତି) —ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଘୋର ବିପତ୍ତି—
Mahābipad(tti) A great calamity.
(ମହାବିପଦ—ଦେଶଜରୂପ)

ମହାବିପ୍ଳବ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଘୋର ଗୋଳମାଳ—
Mahābiplaba Great confusion; much ado.

ମହାବିଳ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ବୃହତ୍ ଓ ଗଭୀର ଗର୍ତ୍ତ—1. A
Mahābila great and deep hole; abyss. ୨ । ଆକାଶ; ବାୟୁମଣ୍ଡଳ—2. The sky;the atmosphere. ୩ । ଅନ୍ତଃକରଣ; ମନ—3. Mind; the heart. ୪ । ଜଳପାତ୍ର—4. A water-jar; pitcher (Apte)

ମହାବିଷ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଦୋମୁଣ୍ଡିଆ ସାପ—A serpent
Mahābisha having two mouths (Apte)

ମହାବିଷୁବ—ସଂ. ବି (ମହତ୍+ବିଷୁବ=ମେଷ ସଂକ୍ରାନ୍ତି)—ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି;
Mahābishuba ବୈଶାଖ ସଂକ୍ରାନ୍ତି; ରବିଙ୍କର ମେଷରାଶିରୁ (ମହାବିଷୁବ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂକ୍ରମଣ—The sun's entry into the sign of Aries; the vernal equinox. [ଦ୍ର—ଏହି ଦିବସଠାରୁ ସୌରମାନ ବର୍ଷର ପ୍ରଥମ ଗଣନା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ; ଏହା ସୌର ବୈଶାଖର ପ୍ରଥମ ଦିବସ ଓ ଏହିଠାରୁ ନୂତନ ପଞ୍ଜିକା ଗଣନାର ଆରମ୍ଭ ।]

ମହାବିଷୁବ ଚକ୍ର—ସଂ. ବି—(ଜ୍ୟୋତିଷ) ଅଙ୍ଗ ବିଶେଷରେ ୨୭ନକ୍ଷତ୍ର
Mahābishuba chakra ଅଙ୍କିତ ନରମୂର୍ତ୍ତି ଜ୍ୟୋତିଷଚକ୍ର ବା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ପୁରୁଷ—A figure of man drawn according to astrological calculations, showing the different asterisms on the different limbs of its body (according to which persons born in those asterisms undergo bliss or woe during the impending month).

ମହାବୀଚି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହାରୌରବ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ)—
Mahābichi ନରକବିଶେଷ—Name of a part of the hell

ମହାବୀର—ସଂ. ବିଣ (ମହାନ୍+ବୀର; କର୍ମଧାରୟ)—ଅତିଶୟ ବଳବାନ୍—
Mahābira Mighty; very valiant; heroic. ସଂ. ବି—୧ । ପ୍ରଧାନ ବା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଯୋଦ୍ଧା—1. A mighty or distinguished warrior; a great warrior or hero. ୨ । ହନୁମାନ୍—2. The mighty monkey-hero. ୩ । ଦେବତାରୂପେ ପୂଜିତ ହନୁମାନ୍ ମୂର୍ତ୍ତି—3. The image of Hanumān worshipped as a Deity. ୪ । ଗରୁଡ଼—4. Garurda, the king of birds. ୫ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ—5. Rāma's younger brother. ୬ । ସିଂହ—6. Lion ୭ । ଯଜ୍ଞୀୟ କଡ଼ାହି; ଯଜ୍ଞପାତ୍ର—7. A sacrificial pot or vessel. ୮ । ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି—8. The sacrificial fire. ୯ । ବଜ୍ର—9. Thunderbolt. ୧୦ । ଶ୍ୱେତାଶ୍ୱ—10. A white horse. ୧୧ । ଜୈନ ତୀର୍ଥଙ୍କର ବିଶେଷ 11. Name of a Jaina saint. ୧୨ । ଜୈନ ଧର୍ମର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ବିଶେଷ—12. Name of a preacher of Jainism. [ଦ୍ର—ଏ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମ ସ୍ଥାନ ଥିଲା ବୈଶାଳୀ (ଖ୍ରୀ. ପୂ. ୫୯୯ ।] ୧୩ । କୋକିଳ—13. The cuckoo (Apte). ୧୪ । ଏକ ପ୍ରକାର ବାଜ ପକ୍ଷୀ—14. A kind of hawk (Apte). ୧୫ । ଅର୍ଜୁନ—15. An epithet of Arjuna. [ଦ୍ର—ମହାବୀର ଶବ୍ଦ ସ୍ଥାନବିଶେଷରେ ଖ୍ରୀ, ଜର୍ଜ, ସିକନ୍ଦର ଆଦି ବଳଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।]

ମହାବୀର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଗୁହ୍ୟ ଓ ଲିଙ୍ଗମୂଳ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଶରୀରାଂଶ—The
Mahābirjya perineum; the lower part of the body between the genital organ and the rectum (Apte). ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ମହାବିକ୍ରମ (ମହାବୀର୍ଯ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଦେଖ)—Mahābikrama (See

ମହାବୀର ଚରିତ—ସଂ. ବି—ମହାକବି ଭବଭୂତିଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ସଂସ୍କୃତ
Mahābira charita ନାଟକବିଶେଷ; ରାମଚରିତ ନାଟକ—The title of a Sanskrit drama by poet Bhababhūti. [ଦ୍ର—ମହାକବି ଭବଭୂତିଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ 'ଉତ୍ତର ରାମଚରିତ'ରେ ରାମାୟଣର ଉତ୍ତରକାଣ୍ଡର ବିଷୟ ନାଟକାକାରରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି, କିନ୍ତୁ 'ମହାବୀର ଚରିତ'ରେ ରାମଙ୍କର ବିବାହଠାରୁ ବନବାସ, ସୀତାହରଣ, ଲଙ୍କାଯୁଦ୍ଧ, ରାବଣ ବଧ ଓ ଅଯୋଧ୍ୟା ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ ଯାଏ ସମସ୍ତ ବିବରଣ ନାଟକାକାରରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି । ମୂଳ ରାମାୟଣରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ବିବରଣରୁ ଏ ସମସ୍ତ ବିବରଣରେ ଅନେକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।]

ମହାବୀର ସାଧନ(ନା)—ସଂ. ବି—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ସାଧନା ବିଶେଷ—
Mahābira sādhana(nā) A Tantric rite practised for bringing the mighty 'Mahābira' under one's control. [ଦ୍ର—ଏହି ସାଧନାରେ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କଲେ ସାଧକ 'ମହାବୀର'ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ସାଧନ କରାଇ ପାରନ୍ତି ।]

ମହାବୀର ସି(ସେ)କନ୍ଦର – ଦେ. ବି—ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରମୀ ଗ୍ରୀସ୍‌ଦେଶୀୟ
Mahābira si(se)kandara ବୀର ଅଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡର—
মহাবীর সেকন্দর Alexandar the Great. [ଦ୍ର—ଏହି-
महावीर सिकन्दर ପରି ମହାବୀର ନେପୋଲିୟନ୍, ମହାବୀର ୱାସିଂଟନ୍ ଆଦି ହୁଏ ।]

ମହାବୀରା—ସଂ. ବି—କ୍ଷୀର କାକୋଳି (ଦେଖ)—Kshira kānkoli
Mahābirā (See) ଦେ. ବିଣ ଓ ବି. (ଗ୍ରାମ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ)—ବଳବନ୍ତ; ବଳିଷ୍ଠ; ଯୋଦ୍ଧା—A great warrior.

(ଦ୍ର—ସପ୍ତ କାଣ୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି ସାତ୍ୟକ ମହାବୀରଙ୍କ ବୋଲି ଅଶ୍ବତ୍ଥାମାଙ୍କ ଦେବତ୍ୱ ଦେଇ । କୃଷ୍ଣହି ଦ. ମହାଭାରତ. ସ୍ତ୍ରୀ ।) ବୈଦେ. ବ—ମହାବାର (ଦେଖ) Mahābārā (See)

ମହାବୀରଆ—ଦେ. ବଣ—ମହାବୀର ଦେବତା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Mahābiria Relating to Mahābira.
महावीरिया (ଯଥା—ମହାବୀରଆ ମଠ ।)

ମହାବୀର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଖୁବ୍ ବଳଶାଳୀ—
Mahābirjya Very powerful; mighty.
(ମହାବୀର୍ଯ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବ—ପରଂବ୍ରହ୍ମ; ପରମେଶ୍ୱର—
The Supreme Soul; God.

ମହାବୀର୍ଯ୍ୟା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମହାବୀର୍ଯ୍ୟ+ଆ)—ମହାବୀର୍ଯ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Mahābirjyā Feminine of Mahābirjya.
ସଂ. ଚ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବଣ୍ୟ କାର୍ପାସ ଗୁଳ୍ମ—1. The wild cotton shrub (Apte) ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ପତ୍ନୀ ସଞ୍ଜ୍ଞା—2. A name of Samjnā, a wife of the Sun-god (Apte).

ମହା ବୁଦ୍ଧ—ସ. ବ—ବୁଦ୍ଧଦେବ—
Mahā buddha The great Buddha.

ମହା ବେଗ—ସ. ବ (କର୍ମଧାରୟ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଗ—1. Great
Mahā bega velocity. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଶିବ—2. Siba. ୩ । ଗରୁଡ଼—3. Garurda (Apte). ୪ । ପାଡ଼ି ମାଙ୍କଡ଼—4. An ape (Apte). ସ. ବଣ. ପୁଂ—ଅତ୍ୟଧିକ ବେଗ ଯୁକ୍ତ—Having a great velo-
(ମହାବେଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) city or speed.

ମହା ବେଦୀ ମହୋତ୍ସବ—ସ. ବ—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଗୁଣ୍ଡିଚା ଯାତ୍ରା
Maha bedi mahotsaba ଉତ୍ସବ (ମଦନମୋହନ, ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନ)—The Gundichā festival of the idol Jagannātha of Puri.

ମହା ବେଲ—ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହତ୍+ବେଲା)—ତରଙ୍ଗମୟ—
Maha beḷa Billowy (Apte).

ମହା ବୈଦ୍ୟ—ସ. ବ. ପୁଂ (କର୍ମଧା)—ନିକୃଷ୍ଟ ଚିକିତ୍ସକ—A
Mahā baidya quack doctor. [ଦ୍ର—ମହତ୍ ଶବ୍ଦ ଟୀକା ଦେଖ; ବୈଦ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ମହତ୍ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା; ତଥାପି ସଂସ୍କୃତ ଲେଖକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିକୃଷ୍ଟ ବୈଦ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ଏ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖାଯାଏ ।]

ମହା ବୈର—ସ. ବ (ମହତ୍+ବୈର; କର୍ମଧା)—ଉତ୍କଟ ଶତ୍ରୁତା;
Mahā baira ଘୋର ଶତ୍ରୁତା—A great enmity.

ମହା ବୈରୀ—ସ. ବ. ପୁଂ (ମହାନ୍+ବୈରୀ; କର୍ମଧା)—ଘୋର ଶତ୍ରୁ—
Mahā bairi An implacable enemy.
(ମହା ବୈରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହା ବୋଧି—ସ. ବ. (ମହାନ୍+ବୋଧ=ଜ୍ଞାନ)—୧ । ବୁଦ୍ଧଦେବ-
Mahā bodhi 1. The great Buddha. ୨ । ବୌଦ୍ଧ ଭିକ୍ଷୁ—2. A Buddhist monk. ୩ । 'ବୁଦ୍ଧ' ବା ଜ୍ଞାନୀଙ୍କର ବୋଧ ଶକ୍ତି—3. The great intelligence of a Buddha or wise man.

ମହା ବୋଧି ଦ୍ରୁମ—ସ. ବ—ବୋଧିତରୁ (ଦେଖ); ଗୟା ନିକଟସ୍ଥ ବୁଦ୍ଧ-
Mahā bodhi druma ଗୟା ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ଥିବା ପୁରାତନ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୃକ୍ଷ—An old Pippala (religious fig) tree under which the great Buddha practised meditation and attained wisdom. [ଦ୍ର—ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଅଛି ଯେ ବୁଦ୍ଧଦେବ ଏହି ଗଛ ମୂଳରେ ତପସ୍ୟା କରି ଦିବ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିଥିଲେ ।]

ମହାବୋଧି ସତ୍ତ୍ୱ—ସ. ବ—ବୁଦ୍ଧ ଦେବ—
Mahābodhi satwa The great Buddha.

ମହା ବ୍ୟସ୍ତ—ସ. ବଣ (ମହତ୍+ବ୍ୟସ୍ତ; କର୍ମଧା)—୧ । ଅତି ଦୁଃଖିତ—
Mahā byasta 1. Very sorry. ୨ । ଅତି ଚିନ୍ତିତ—
महाव्यस्त 2. Very anxious. ୩ । ଅତି କାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟସ୍ତ—
महा बग्रस्त 3. Very busy.

ମହା ବ୍ୟାଧି—ସ. ବ—(ମହତ୍+ବ୍ୟାଧି; କର୍ମଧା)—୧ । ଦୁରାରୋଗ୍ୟ
Mahābyādhi ପୀଡ଼ା—1. Incurable disease. ୨ । କୁଷ୍ଠରୋଗ—2. Leprosy. ୩ । ଏକ ପ୍ରକାର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ କୁଷ୍ଠ ରୋଗ—. A very bad kind of leprosy; black leprosy (Apte).

ମହା ବ୍ୟାହୃତି—ସ. ବ—(କର୍ମଧା)—ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରାଦ୍ୟରେ 'ଓଁ ଭୂଃ,
Mahā byāhruti ଓଁ ଭୁବଃ, ଓଁ ସ୍ୱଃ' ଏହି ୩ ଗୋଟି ମନ୍ତ୍ରବାକ୍ୟ—The 3 great esoteric or spiritual expressions used at the beginning of the Gāyatri mantra.

ମହା ବ୍ରଣ—ସ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ରଣ; ନାଳୀ ଘାଅ –
Mahā braṇa 1. Fistula; a dull boil. ୨ । ଦୁରାରୋଗ୍ୟ ବ୍ରଣ—2. Incurable sore or ulcer sinus

ମହା ବ୍ରତ—ସ. ବ—(କର୍ମଧା)—୧ । ଜୀବନର ପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
Mahā brata ସାଧନାର୍ଥ ଅବଲମ୍ବିତ ବ୍ରତ—1. One's life's mission; one's fundamental duty. ୨ । ଦ୍ୱାଦଶ ବାର୍ଷିକ ବ୍ରତ—2. A series of austerities performed during a period of 12 years. ୩ । ଯଜ୍ଞବିଶେଷ--3. Name of a Bedic sacrifice. ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି) ବ୍ରତପାଳନ ବିଷୟରେ ଦୃଢ଼
(ମହାବ୍ରତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂକଳ୍ପ—Rigid in the observance of vows.

ମହା ବ୍ରାହ୍ମଣ ସ. ବ.—(କର୍ମଧା; ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ମହତ୍ ଶବ୍ଦ
Mahā brāhmaṇa ନିକୃଷ୍ଟାର୍ଥ ବୋଧକ; ମହତ୍ ଶବ୍ଦ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ)—୧ । ନିକୃଷ୍ଟ ବ୍ରାହ୍ମଣ—1. A low or inferior Brāhmaṇa. ୨ । ସମାଜଚ୍ୟୁତ ବ୍ରାହ୍ମଣ—2. A fallen Brāhmaṇa. ୩ । ମଡ଼ିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଶୁଦ୍ରମାନଙ୍କ ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି କ୍ରିୟାରେ ପୌରୋହିତ୍ୟ

ଦରବା ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଅଗ୍ରଦାନୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—3 A Brāhmaṇa who officiates at the funeral of Śudras. ୪ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବା ବିଦ୍ୱାନ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣ—4. A great or learned Brāhmaṇa.

ମହା ଭୟ—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟ—
Mahā bhaya A great fright; terror.

ମହା ଭୟଙ୍କର—ସଂ ବଣ.—(କର୍ମଧା)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀଷଣ—
Mahā bhayankara Terrible; very frightful.
(ମହା ଭୟଙ୍କରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହାଭରି—ସଂ. ବି.—ଏକ ପ୍ରକାର ବଚ; ଘୋଡ଼ାବଚ—
Mahābharī Curcuma Zedoaria; Curcuma
মহাভরি বচ, নরকচুর; কুলিঞ্জন Zerumbet (plant root);
महाबरि बच;नरकचुर Zengiber Zerumbet (Kirtikar);
ସଂ. ସ୍ଥୂଳଗ୍ରନ୍ଥି, ସୁଗନ୍ଧା Alpina Galanga; Zedoar
(ମହାଭରୀ ବଚ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) (root). ଦ୍ର—ଏହି ବଚ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଏକ ପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧ ଓ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର କଟୁଗନ୍ଧ । ଏହା ବରଦ୍ୱାଜ ବର୍ଗର ବୃକ୍ଷବିଶେଷର ମୂଳ; ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ ଓ ପୂର୍ବ ହିମାଳୟରେ ଜନ୍ମେ । ଏହା କଫନାଶକ, ସ୍ୱରକାରକ, ରୁଚିକର ଓ ହୃଦୟ, କଣ୍ଠ ଓ ମୁଖ ଶୋଧକ । ମହାଭରୀ ବଚ ସ୍ଥୂଳଗ୍ରନ୍ଥି ବିଶିଷ୍ଟ ଓ ସୁଗନ୍ଧ ବଚ ।]

ମହାଭରୀ ବଚ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମହାଭରୀ ବଚ୍)—ମହାଭରୀ (ଦେଖ)
Mahābharī bacha Mahābharī (See)

ମହାଭାଗ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ମହତ୍+ଭାଗ=ଭାଗ୍ୟ ଯାହାର; Mahābhāga ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଅତିଶୟ ସୌଭାଗ୍ୟଶାଳୀ—
(ମହାଭାଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Very fortunate or pros-
(ମହାଭାଗା, ମହାଭାଗ୍ନେ—ସ୍ତ୍ରୀ) perous. ୨ । ଦୟା ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟାଦ
(ମହାଭାଗତା (ଭା) ବି) ଗୁଣଯୁକ୍ତ—2. Endowed with noble qualities. ୩ । ମହାଶୟ; ଉଦାରଚେତା; ମହତ୍ମା—3. Noble; magnanimous; great (person). [ଉ—ଅଶ୍ୱୋମାରଙ୍କୁ ଚହିଁ ଶୋମ ଭାଗ; ଦେଲେ ବୃଷିକୁଳମଣି ମହାଭାଗ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅରଣ୍ୟ ।]

ମହାଭାଗବତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (କର୍ମଧା)—୧ । ପରମ ବୈଷ୍ଣବ; ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର
Mahābhāgabata ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭକ୍ତ—1. A great devotee of Bishṇu. ୨ । ଭାଗବତ ପୁରାଣ—2. The Bhāgabata Purāṇa ୩ । କେତେଜଣ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମହାଭକ୍ତ (ଯଥା, ମନୁ, ସନତ୍କୁମାର ସପ୍ତ ଋଷି, ନାରଦ, ଜନକ, କପିଳ, ବ୍ରହ୍ମା, ବଳି, ଭୀଷ୍ମ, ପ୍ରହ୍ଲାଦ, ଶୁକଦେବ ଧର୍ମରାଜ ଓ ଶିବ—ଭା. ଶ)—3. Name of some great devotees of Bishṇu.

ମହାଭାଗ୍ୟ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୌଭାଗ୍ୟ—Much pros-
Mahābhāgya perity or good fortune. ସଂ. ବଣ.
(ମହାଭାଗ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୁଂ—ଅତିଶୟ ସୌଭାଗ୍ୟଶାଳୀ—Very prosperous.

ମହାଭାର—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା)—୧ । ଗୁରୁ ଭାର—1. A great
Mahābhāra weight. ୨ । ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ୱ—2. A great responsibility.

ମହାଭାରତ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ମହତ୍+ଭାରତ=ଭରତ ବଂଶ; ଏଥିରେ
Mahābhārata ଭରତ ରାଜବଂଶର ବର୍ଣ୍ଣନା ଥିବାରୁ)—ମହର୍ଷି ବ୍ୟାସଦେବ କୃତ ଅଷ୍ଟାଦଶ ପର୍ବ ଯୁକ୍ତ ଇତିହାସ ସଂସ୍କୃତ ପଦ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ବା ମହାକାବ୍ୟ—The great Indian epic,—the Mahābhārata. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୧୮ଟି ପର୍ବ ଅଛି ଯଥା—ଆଦି, ସଭା, ବନ, ବିରାଟ, ଉଦ୍ୟୋଗ, ଭୀଷ୍ମ, ଦ୍ରୋଣ, କର୍ଣ୍ଣ, ଶଲ୍ୟ, ସୌପ୍ତିକ, ନାରୀ, ଶାନ୍ତି, ଅନୁଶାସନ, ଅଶ୍ୱମେଧ, ଆଶ୍ରମବାସ, ମୁଷଳ, ମହାପ୍ରସ୍ଥାନ ଓ ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ । ଏପରି ବୃହତ ଗ୍ରନ୍ଥ ପୃଥିବୀରେ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ପ୍ରାୟ ଏକଲକ୍ଷ ଶ୍ଲୋକ ଓ ପ୍ରତି ଶ୍ଲୋକରେ ଚାରି ଚରଣ ବା ଦୁଇ ଧାଡ଼ି ଅଛି । ସୁତରାଂ ଏହାର ଧାଡ଼ି ସଂଖ୍ୟା ଅନ୍ୟୂନ ୨ ଲକ୍ଷ ହେବ । ମହାଭାରତର ମୂଳ ଘଟଣା କୁରୁ ପାଣ୍ଡବଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧର ବର୍ଣ୍ଣନା । ପାଣ୍ଡବ, ମାନଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ ବର୍ଣ୍ଣନା ଏହାର ଶେଷ ପର୍ବ । କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ପ୍ରସଙ୍ଗକ୍ରମେ ବେଦର ଚତୁର୍ଦ୍ଦ ତତ୍ତ୍ୱ-ଉପନିଷଦର ବ୍ୟାଖ୍ୟା, ଇତିହାସ, ପୁରାଣ, ବର୍ତ୍ତମାନ, ଭୂତ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ କାଳତ୍ରୟ ନିରୂପଣ, ଜନ୍ମ, ମୃତ୍ୟୁ, ଜରା, ବ୍ୟାଧି ଆଦିର ବିବରଣ, ବିବିଧ ଧର୍ମ ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଆଶ୍ରମର ଲକ୍ଷଣ, ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ଆଚାର, ବ୍ରତ, ତପସ୍ୟା, ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ପୃଥିବୀ, ଚନ୍ଦ୍ର, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଗ୍ରହ, ନକ୍ଷତ୍ର, ଯୁଗଚତୁଷ୍ଟୟ, ଆତ୍ମ-ତତ୍ତ୍ୱ ନିରୂପଣ, ନ୍ୟାୟ, ଦର୍ଶନ, ଶିକ୍ଷା, ଚିକିତ୍ସା, ତୀର୍ଥ, ଦେଶ, ନଦୀ, ପର୍ବତ, ବନ, ସମୁଦ୍ର, ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ, ପାତାଳ, ରାଜନୀତି, ଧର୍ମନୀତି, ସମାଜନୀତି, ଶିଳ୍ପ, କୃଷି, ବାଣିଜ୍ୟ, ଲୋକବ୍ୟବହାର, ଦୁର୍ଗ, ସେନାଚାଳନ, ବ୍ୟୂହ ରଚନା ଆଦି ଲୋକଯାତ୍ରା ବିଧାନମାନ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ପରବ୍ରହ୍ମ-ତତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରତିପାଦନ ଏହାର ଅନ୍ୟତର ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ ବିଷୟ । ଏହି ମହାଭାରତ ପଞ୍ଚମ ବେଦ ନାମରେ କଥିତ । ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ସାରଥି ରୂପରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଉପଦେଶ ଛଳରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜଗତ୍ର ତତ୍ତ୍ୱର ବା ଯୋଗର ଯେଉଁ ଉପଦେଶଚୟ ଦେଇଅଛନ୍ତି ତାହା 'ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା, ନାମରେ ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ, ମୋକ୍ଷ, ଏହି ଚତୁର୍ବର୍ଗ ମହାଭାରତରେ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଅଛି । ଏଥିପାଇଁ ଲୋକେ କହନ୍ତି 'ଯାହା ମହାଭାରତରେ ନାହିଁ ତାହା ଭାରତ(ବର୍ଷ)ରେ ନାହିଁ' ।

ଭାରତବର୍ଷରେ ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ରାଜା ହସ୍ତିନାପୁରରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ଶାନ୍ତନୁ ନାମକ ଏହି ବଂଶର ପରମ-ଧାର୍ମିକ ରାଜା ପ୍ରଥମେ 'ଗଙ୍ଗା'ଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ଓ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଭୀଷ୍ମ ନାମକ କୁମାର ଜନ୍ମ ହେଲେ । ପରେ ଶାନ୍ତନୁ ଧୀବରରାଜକନ୍ୟା ସତ୍ୟବତୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକଲେ; କିନ୍ତୁ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ପୁତ୍ର ଭୀଷ୍ମ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଅନ୍ତେ

ରାଜା ହେବେ ଓ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କର ପୁତ୍ର ରାଜା ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ, ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ଧୀବରରାଜ ସ୍ୱୀୟ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ଦେବାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କଲେ । ଭୀଷ୍ମ ଏହା ଜାଣିପାରି ନିଜେ ଭାବୀ ରାଜପଦରୁ ଦାବୀ ତ୍ୟାଗ କଲେ ଓ ରାଜପଦ ପାଇଁ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଦାବୀଦାର ହେବାକୁ ତାଙ୍କର କେହି ବଂଶଧର ଜନ୍ମିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ସେ ନିଜେ ଚିରକୁମାର ବ୍ରତ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ । ଏହି ଅଟଳ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ସେ ପାଳନ କଲେ । ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ନାମକ ଦୁଇକୁମାର ଜାତ ହେଲେ । ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ମଲେ । ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ପିତାଙ୍କର ସିଂହାସନରେ ବସିଲେ । ସେ ଦୁଇ ସ୍ତ୍ରୀ ବିବାହ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ନିଃସନ୍ତାନ ଅବସ୍ଥାରେ ମୃତ ହେବାରୁ ଏହାଙ୍କ ଅନ୍ତେ ଏହାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଶାସ୍ତ୍ରବିଧି (ନିଯୋଗ) ଅନୁସାରେ ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ ଔରସରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ପାଣ୍ଡୁ ନାମକ କ୍ଷେତ୍ରଜ ପୁତ୍ରଦ୍ୱୟ ଜନ୍ମ ହେଲେ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ, କିନ୍ତୁ ଜନ୍ମାନ୍ଧ ଥିବାରୁ କନିଷ୍ଠ ଭାଇ ପାଣ୍ଡୁ ରାଜା ହେଲେ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ଦୁଇ ସ୍ତ୍ରୀ କୁନ୍ତୀ ଓ ମାଦ୍ରୀ । କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର, ଭୀମ ଓ ଅର୍ଜୁନ ଏବଂ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ନକୁଳ ଓ ସହଦେବ ଜନ୍ମ ହେଲେ । ଏମାନେହିଁ ପଞ୍ଚ ପାଣ୍ଡବ । ଏତଦ୍‌ଭିନ୍ନ ଅବିବାହିତା ଅବସ୍ଥାରେ କୁନ୍ତୀଙ୍କଠାରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଔରସରେ କାନୀନ କୁମାର 'କର୍ଣ୍ଣ' ଜନ୍ମିଥିଲେ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ଓ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଓ ଦୁଃଶାସନ ଆଦି ଶତ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହେଲେ । ଏମାନେହିଁ କୌରବ । ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ବାଲ୍ୟକାଳରେ ପିତୃବିୟୋଗ ଘଟିଥିଲା ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପୁତ୍ରନିର୍ବିଶେଷରେ ପାଳନ କରିଥିଲେ । ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଧାର୍ମିକ, ଭୀମ ଶାରୀରିକବଳଶାଳୀ ଓ ଅର୍ଜୁନ ରଣବିଦ୍ୟାନିପୁଣ ଥିଲେ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ହିଂସାପରାୟଣ ଥିଲେ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ରାଜପଦରେ ଅଭିଷିକ୍ତ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଅସମ୍ମତ ହୋଇ ଆପଣାର ମାମୁଁ ଶକୁନି ଓ ମନ୍ତ୍ରୀ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ବିନାଶସାଧନାର୍ଥ ନାନା ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ କୌଶଳକ୍ରମେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ବାରଣାବତ ନଗରକୁ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ । ସେଠାରେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ପୋଡ଼ିକରି ମାରିପକାଇବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଜତୁଗୃହ ତାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ପାଣ୍ଡବମାନେ ପୂର୍ବରୁ ବିଶ୍ୱସ୍ତସୂତ୍ରରେ ତାହା ଜାଣିପାରି ଗୃହଦାହ ପୂର୍ବରୁ ସେଠାରୁ ପଳାୟନପୂର୍ବକ ପ୍ରାଣରକ୍ଷା କଲେ ଏବଂ ନାନା ଦେଶ ଭ୍ରମଣକରି ଶେଷରେ ଛଦ୍ମବେଶରେ ପାଞ୍ଚାଳ ରାଜ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସେଠାରେ ଦ୍ରୁପଦ ରାଜକନ୍ୟା ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭାରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ଉପସ୍ଥିତ କୌଣସି ରାଜା ଭେଦ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ; ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ-ଭେଦରେ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ଶେଷରେ ଛଦ୍ମବେଶଧାରୀ ଅର୍ଜୁନ ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ଭେଦ କରି ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ଓ ମାତାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ପାଞ୍ଚ ଭାଇଯାକ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ । ତତ୍ପରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜ୍ୟକୁ ଦୁଇ ଭାଗ କରି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ହସ୍ତିନାରେ ଓ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥରେ ରାଜତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କଲେ ।

ଅନନ୍ତର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଶକୁନିଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ଏକ କପଟ ପାଶକ୍ରୀଡ଼ା (ପଶା ଖେଳ)କୁ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କଲେ । ଏହି କପଟ ପାଶକ୍ରୀଡ଼ାରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଧନ, ରାଜ୍ୟ, ଭ୍ରାତୃଗଣ ଓ ଶେଷରେ ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ପଣ ରଖି ଶେଷରେ ତାହା ସମସ୍ତ ହାରି ବସିଲେ । ପଣରେ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ଲାଭ କରି ତାଙ୍କୁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଅନ୍ତଃପୁରରୁ ଟାଣିଆଣି ସଭା ମଧ୍ୟରେ ବିବସ୍ତ୍ରା କଲେ; କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦୟାରୁ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ମାନ ରକ୍ଷା ହେଲା । ଶେଷରେ ଉକ୍ତ କ୍ରୀଡ଼ାର ପଣ ଅନୁସାରେ ପାଣ୍ଡବମାନେ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ସହିତ ୧୨ ବର୍ଷ ବନବାସ ଓ ୧ ବର୍ଷ ଅଜ୍ଞାତବାସ କଲେ । ଏହି ୧୩ ବର୍ଷ ଶେଷରେ ପାଣ୍ଡବମାନେ ଯେତେବେଳେ ଆପଣା ରାଜ୍ୟକୁ ଆସି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ନିଜର ରାଜ୍ୟ ଫେରାଇ ଦେବାକୁ କହିଲେ, ସେତେବେଳେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ କହିଲେ ଯେ, ବିନା ଯୁଦ୍ଧରେ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ସୂଚ୍ୟଗ୍ର ପରିମିତ ସ୍ଥାନ ଦେବେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ପାଣ୍ଡବମାନେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କଲେ । ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଦେଶର ରାଜାମାନେ ଏ ପକ୍ଷ ଅଥବା ସେ ପକ୍ଷ ଅବଲମ୍ବନ କଲେ । ଏହି ଯୁଦ୍ଧ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ନାମକ ରଣଭୂମିରେ ୧୮ଦିନ ବ୍ୟାପି ଲାଗିଥିଲା । ଉଭୟ ପକ୍ଷର ମୋଟ ସୈନ୍ୟସଂଖ୍ୟା ଅଷ୍ଟାଦଶ ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ଥିଲା । ୧୦୯୩୫୦ ପଦାତି, ୬୫୬୧୦ ଅଶ୍ୱ, ୨୧୮୭୦ ଗଜ ଓ ୨୧୮୭୦ ରଥବିଶିଷ୍ଟ ସେନାଦଳର ନାମ ଅକ୍ଷୌହିଣୀ । ଏହି ସଂଖ୍ୟାରୁ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧର ସର୍ବମୋଟ ସୈନ୍ୟସଂଖ୍ୟା କେତେ ବିଶାଳ ଓ ଅପରିମିତ ଥିଲା, ତାହା ସହଜେ କଳନା କରି ହେବ । ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ପକ୍ଷର ସେନାପତି ଭୀଷ୍ମ, ଦ୍ରୋଣ, କର୍ଣ୍ଣ ଓ ଶଲ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ମହାରଥୀମାନେ ପରାଜିତ ଓ ନିହତ ହେଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଭ୍ରାତୃବିବାଦମୂଳକ ଏ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅସ୍ତ୍ରଧାରଣ କରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ସତ୍ୟ କରିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ସାରଥିରୂପେ ଏବଂ ପରାମର୍ଶଦାତାରୂପେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ସହାୟତା କରିଥିଲେ । ଅବଶେଷରେ ଭୀମ ଗଦାଦ୍ୱାରା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ନିହତ କଲେ । ଏହି ଯୁଦ୍ଧର ଅବସାନରେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ସମବେତ ସମସ୍ତ ବୀର ନିହତ ହେଲେ ଓ କେବଳ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ୭ଜଣ ଓ କୌରବଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ୩ଜଣ ମାତ୍ର ବୀର ଜୀବିତ ରହିଲେ । କିନ୍ତୁ କୌରବ ପକ୍ଷୀୟ ଜୀବିତ ବୀରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ସିଂହାସନ ଅଧିକାର କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ ନ ଥିବାରୁ ପାଣ୍ଡବମାନେ ରାଜ୍ୟ ପାଇଲେ । ତତ୍ପରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଗାନ୍ଧାରୀ ଓ ଭ୍ରାତୃବଧୂ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ସହିତ ତପସ୍ୟାର୍ଥେ ବନକୁ ଗଲେ ।

ଅନ୍ତକାଳ ପରେ ଦାବାନଳରେ ପୋଡ଼ି ହୋଇ ମଲେ । ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଜ୍ଞାତିବଧ ପାପରୁ ନିଷ୍କୃତି ପାଇବାପାଇଁ ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞ କଲେ; ତତ୍ପରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ପୌତ୍ର ପରୀକ୍ଷିତଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟଭାର ଦେଇ ଆପଣାର ଭ୍ରାତୃଗଣ ଓ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ସହିତ ସଶରୀର ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବାପାଇଁ ହିମାଳୟାଭିମୁଖେ 'ମହାପ୍ରସ୍ଥାନ' କଲେ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗୋଟିଏ କୁକୁର ଅନୁସରଣ କରୁଥିଲା । ବାଟରେ କ୍ରମଶଃ ତାଙ୍କ ଭାଇମାନେ ଓ ଦ୍ରୌପଦୀ ଜଣଙ୍କ ପରେ ଜଣେ ଦେହ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ଶେଷକୁ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଓ କୁକୁରଟି ରହିଗଲେ । ସେ କୁକୁର ସ୍ୱୟଂ ଧର୍ମଦେବତା । ଅନନ୍ତର ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପ୍ରେରିତ ରଥରେ ସେମାନେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗମନ କଲେ । ଏହି ବିଷୟମାନ ମହାଭାରତରେ ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ବାକି ତିନି ଅଂଶରେ ଧର୍ମ, ସମାଜ, ରାଜନୀତି ଆଦି ନାନା ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ମହାଭାରତରେ ଗାନ୍ଧାର, ସିନ୍ଧୁ, ହସ୍ତିନା, ପଞ୍ଚାଳ, ବାରାଣସୀ, ମଗଧ, ଅଙ୍ଗ, ମତ୍ସ୍ୟ, ଚେଦି, ଦ୍ୱାରକା, ବଦରି, ପ୍ରାଗ୍‌ଜ୍ୟୋତିଷ ଓ କଳିଙ୍ଗ ଆଦିର ପରାକ୍ରାନ୍ତ ରାଜାମାନଙ୍କ ଯୋଗ ଦେଇଥିବା ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି । ସେ ସମୟରେ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତିମାନେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ଓ ବକାସୁର, ମୟଦାନବାଦି ଅସୁରମାନେ ମଧ୍ୟ ସେ ସମୟରେ କ୍ଷମତାଶାଳୀ ଥିଲେ । ମହାଭାରତର ଘଟନା ଅନେକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଜନ୍ମର ବର୍ଷପୂର୍ବେ ଘଟିଥିବାର ଅଧିକାଂଶ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ବେଦବ୍ୟାସଙ୍କ ରଚିତ । ଉତ୍କଳର ଶୂଦ୍ରମୁନି ସାରଳାଦାସ ମହାଭାରତକୁ ଓଡ଼ିଆ ପଦ୍ୟରେ ଲେଖିଅଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ମୂଳଗ୍ରନ୍ଥର ଅନେକ ବିଷୟ ଛାଡ଼ିଯାଇ ଅଛନ୍ତି । କଣ୍ଟାଜ ଧରାକୋଟ ରାଜାଙ୍କର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ରାଜା କୃଷ୍ଣସିଂହ ସମସ୍ତ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକୁ ଓଡ଼ିଆ ପଦ୍ୟରେ ଅନୁବାଦ କରି ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟରେ ଅକ୍ଷୟକୀର୍ତ୍ତି ରଖି ଯାଇ ଅଛନ୍ତି ।

ମହାଭାରତ-ଅନୁକ୍ରମଣିକାଧ୍ୟାୟ (Index chapter) ରେ ସୂଚିତ ଅଧ୍ୟାୟ ଓ ଶ୍ଳୋକମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟାକୁ ମୋଟ କଲେ ମହାଭାରତରେ ୧୯୨୩ ଟି ଅଧ୍ୟାୟ ଓ ୧୦୪୮୩୬ ଶ୍ଳୋକ ଥିବାର ଜଣାଯାଏ କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମିଳୁଥିବା ମହାଭାରତର ଅଧ୍ୟାୟ ଓ ଶ୍ଳୋକ ଗଣନା କଲେ ୨୧୦୭ଟି ଅଧ୍ୟାୟ ଓ ୯୬୨୨୬ଟି ଶ୍ଳୋକ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ଓ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ଶ୍ଳୋକ ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ତ ଓ ସେମାନ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଲେଖକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଯୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ପଣ୍ଡିତମାନେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରନ୍ତି ।] ଦେ. ବି—

ମହାଭାରত ୧ । ମହାଭାରତ ପରି ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଗ୍ରନ୍ଥ—1. A big and

মহাভারত voluminous work. (ଯଥା— ସମୁଦାୟ ଘଟଣା ଲେଖି ବସିଲେ ଗୋଟିଏ ମହାଭାରତ ହେବ ।) ୨ । ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧପରି ଭୂମୁଳ କଳହ ବା ବିବାଦ—2. A big quarrel.

ମହାଭାରତ ପର୍ବ—ସଂ. ବି—ମହାଭାରତ ଗ୍ରନ୍ଥର ୧୮ଟି ଭାଗ ବା ଖଣ୍ଡ—
Mahābhārata parba The 18 volumes or parts
মহাভারত পর্ব of the Mahābhārata ସଂ. ବି—
महाभारत पर्व ମହାଭାରତ ବର୍ଣ୍ଣିତ କୁରୁ ପାଣ୍ଡବ ବିବାଦ ଓ
(ମହାଭାରତ ପରବ—ଗ୍ରାମ୍ୟ ରୂପ) ଯୁଦ୍ଧ ପରି ବହୁଦିନ ବ୍ୟାପୀ ବା ଭୂମୁଳ କାଣ୍ଡ—A long drawn or big matter compared to the dispute and the war between the Pāṇḍabas and K<u>au</u>rabas.

ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବି—୧୮ଦିନ ବ୍ୟାପୀ କୁରୁ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
Mahābhārata juddha କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧ—The great war of Kurukshetra bet ween the K<u>ua</u>rabas and Pāṇḍabas which lasted for 18 days. ଦେ. ବି. ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧ ପରି ବହୁଦିନ ବ୍ୟାପୀ ଓ ଅସଂଖ୍ୟ ପକ୍ଷମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ବା
(ମହାଭାରତ ଲଢ଼େଇ ଦେ. ରୂପ) ବିବାଦ—Long drawn dispute or fight in which many person-
[ମହା ଭାରତ(ଥ) ଯୁଦ୍ଧ (ଝ)—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ] take part.

ମହାଭାରତୀୟ—ସଂ. ବିଣ.—(ମହାଭାରତ+ଈୟ)—୧ । ମହାଭାରତ
Mahābhāratiya ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the Mahābhārata. ୨ । ମହାଭାରତରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ—2. Described in the Mahābhārata.

ମହାଭାରଥ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ,ମହାଭାରତ)—ମହାଭାରତ (ଦେଖ)—
Mahābhāratha Mahābhārata (See)

ମହା ଭାର—ଦେ ବି—(ସଂ. ମହତ୍+ଭାର)—୧ । ଗୁରୁ ଭାର ବା
Mahābhārā ଦାୟିତ୍ୱ—1. A heavy responsibility.
মহাভার **महाभारा** ୨ । ମହାବାର (ଦେଖ)
2. Mahābārā (See)

ମହାଭାଷ୍ୟ—ସଂ. ବି—ପାଣିନିଙ୍କର ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ସୂତ୍ର ଉପରେ
Mahābhāshya ପତଞ୍ଜଳିକୃତ ଟୀକା; ପାଣି ଭାଷ୍ୟ—The title of a celebrated commentary by Patañ-ja<u>l</u>i on the Sanscrit grammatical aphoris sms of Panini.

ମହାଭୀତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟ ପ୍ରାପ୍ତ—Much fright-
Mahā bhīta ened. ସଂ. ବି—ଲଜ୍ଜାଳୁ ଲତା; ଲାଜକୋଳି
(ମହାଭୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଲତା (ଉ. ଶ)—Mimosa Pudica (creeper).

ମହା ଭୀମ—ସଂ. ବି—୧ । ଶିବାନୁଚର ଭୃଙ୍ଗୀ—1. One of the
Mahā bhīma attendants of Siba. ୨ । ମହାରାଜ ଶାନ୍ତନୁ—2. King Śāntanu, the ancestor of the Pāṇḍabas. ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—ଅତି ଭୟଙ୍କର—
(ମହାଭୀମା—ସ୍ତ୍ରୀ) Very ferocious or frightful.

ମହା ଭୀରୁ—ସଂ. ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟଶୀଳ—Very timid. ସଂ. ବି—
Mahā bhīru ୧ । ଗଙ୍ଗାଡ଼ୁଣୀ ପୋକ (ଉ. ଶ)—1. The black myriapod (insect). ୨ । ତେଲୁଣି ପୋକ

—2. Galley worm. [ଦ୍ର—ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର ଆଘାତ ପାଇଲେ ଏ କୁଣ୍ଡଳାକାର ଧାରଣ କରେ ।]

ମହାଭୁଜ—ସ. ବି ଓ ବିଣ—ମହାବାହୁ (ଦେଖ)
Mahābhuja Mahābāhu (See)

ମହାଭୂତ—ସ. ବି (କର୍ମଧା)— ୧ । ସୃଷ୍ଟିର ୫ଗୋଟି ପ୍ରଧାନ ଉପାଦାନ
Mahābhūta (କ୍ଷିତି, ଅପ୍, ତେଜଃ, ମରୁତ୍, ବ୍ୟୋମ)—
1. The 5 primordial elements of nature (viz, the earth, water, light, air and ether). ୨ । ବିଶେଷରେ; ଶିବ—2. Śiba. ୩ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜୀବ—3. An animal of a higher order; a noble creature. ୪ । ପରମେଶ୍ୱର—4. God.

ମହାଭୈରବ—ସ. ବି—ଶିବଙ୍କରୂପୀ ମହାଦେବ—An incarna-
Mahābhairaba tion of Śiba. [ଦ୍ର—ବୈଶାଖଅଷ୍ଟମୀ ଦିନ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ବାଣ୍ଡ କାନ୍ଥରେ ବା ବାଣ୍ଡ କବାଟରେ ମହାଭୈରବଙ୍କରୂପ ଅଙ୍କିତ ହୋଇ ପୂଜା କରାଯାଏ ।]

ମହାଭୈରବ(ବୀ) ବଚ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମହାଭରୀ ବଚ)—ମହାଭରୀ
Mahābhairaba(bi) bacha (ଦେଖ)—Mahābharī
মহাভরীবচ **महाबरीबच** (See).

ମହାଭୈରବୀ—ସ. ବି—ତାନ୍ତ୍ରିକମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପୂଜିତା ଦେବୀ ବା ଦେଵୀ
Mahābhairabī ବିଶେଷ—Name of a Goddess worshipped by the Tantra-worshippers.

ମହାଭୋଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଗଉଡ଼ମାନଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—1. A
Mahābhoi family title of cowherds ୨ । ଗୋରୁ-ମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବିଶେଷ; ୧୦୦ ମହାଭୁଡ଼ ଗାଈ—
2. A fixed number of cattle. [ଦ୍ର—ମହାଭୁଡ଼ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।]

ମହାଭୋଗ—ସ. ବି—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ସର୍ପ (ହି. ଶ)—1. Serpent.
Mahābhoga ୨ । (କର୍ମଧା) ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୋଗ—2. Great enjoyment.

ମହାଭୋଗୀ—ସ. ବି (ମହତ୍+ଭୋଗିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ବଡ଼ ଫଣାଧର
Mahābhogī ସର୍ପ (ହି. ଶ)—A serpent with a large hood.

ମହାଭୋଳ(ଳା)—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିହ୍ୱଳ—1. Much
Mahābhoḷa(ḷā) bewildered. ୨ । ଯେ ସବୁ କଥା ଭୁଲି
মহাভোলা **भोलाभाला** ଯାଏ—2, Very forgetful.

ମହାଭ୍ରମ—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୁଲ୍—A great mistake;
Mahābhrama a serious error.

ମହାମଙ୍ଗଳା—ଦେ. ବି (ସ. ମହତୀ+ମଙ୍ଗଳା)—ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର
Mahāmangaḷā କାକଟପୁରରେ ଥିବା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଠାକୁରାଣୀ—
A famous idol (Goddess) at Kākaṭapur in the district of Puri. [ଉ—ବନ୍ଦେ ବିକଟ କାକଟପୁର ମହାମଙ୍ଗଳା । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।] [ଦ୍ର—ଏ ମଙ୍ଗଳଦ୍ୱୀପରୁ ଆସିଥିବାରୁ ଜନଶ୍ରୁତି ଅଛି ଓ ଏଥିଯୋଗୁଁ ଏ ନାମ ହୋଇଅଛି । ବୋଧହୁଏ, ସେ କାଳରେ ସିଂହଳ ଦ୍ୱୀପକୁ ଲୋକେ ମଙ୍ଗଳାଦ୍ୱୀପ କହୁଥିଲେ ।]

ମହାମଣି—ସ. ବି—୧ । ମହାରତ୍ନ (ଦେଖ)—1. Mahāratna
Mahāmaṇi (See). ୨ । ଶିବ—2. Śiba (Apte).

ମହାମଣ୍ଡଳ—ସ. ବି—ମହାସଭା; ବୃହତ୍‌ସଭା—A very big
Mahāmaṇḍaḷa assembly or society. [ଯଥା—ଧର୍ମ ମହାମଣ୍ଡଳ (ଅର୍ଥାତ୍ ଧର୍ମରକ୍ଷା ଓ ଉନ୍ନତି ଓ ପ୍ରଚାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗଠିତ ମହାସଭା ।]

ମହାମତି—ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଅତି ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—1. Very
Mahāmati intelligent ୨ । ଉଦାରଚେତା—2. Noble-minded; magnanimous. ସ. ବି—୧ । ଗଣେଶ (ହି. ଶ)—1. A name of Gaṇeśa. ୨ । ଯକ୍ଷ-ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—2. Name of a Jaksha. ୩ । ବୌଦ୍ଧଋଷି ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—3. Name of a Buddhist sage. ୪ । ବୃହସ୍ପତି—4. A name of Bṛuhaspati (Apte).

ମହାମଦ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ହର୍ଷ—1. Great joy
Mahāmada ୨ । ପ୍ରମତ୍ତତା—2. Madness; ecstacy. ୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ମତ୍ତହସ୍ତୀ—3. An elephant in.
(ମହାମଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) rut. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ପ୍ରମତ୍ତ—Maddened infuriated.

ମହାମନା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମହାମନାଃ)—ମହାମନାଃ (ଦେଖ)
Mahāmanā Mahāmanāḥ (See).
মহামনা **महामना**

ମହା ମନାଃ—ସ. ବିଣ (ମହତ୍+ମନସ୍ ସାଧାର; ୧ମା. ୧ବ)—
Mahā manāḥ ପୁଂ ୧ । ମହାମତି; ଉଦାରଚେତାଃ; ମନସ୍ୱୀ—
(ମହାମନସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Noble-minded; magnanimous. ୨ । ଗର୍ବିତ—2. Proud; haughty (Apte).

ମହା ମନ୍ତ୍ର—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—୧ । ପ୍ରଧାନ ବା ଶକ୍ତିଶାଳୀ ମନ୍ତ୍ର—
Mahā mantra 1. A very efficacious charm or formula. ୨ । ଇଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ର; ଗୁରୁ ମନ୍ତ୍ର—2. The formula to which a person is initiated by his spiritual preceptor.

ମହା ମନ୍ତ୍ରୀ—ସ. ବି (ମହତ୍+ମନ୍ତ୍ରିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଧାନ
Mahā mantrī ମନ୍ତ୍ରୀ—Prime minister.
(ମହାମାତ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହା ମଲ୍ଲ—ସ. ବିଣ (କର୍ମଧାରୟ; ମହାନ୍+ମଲ୍ଲ=ଯୋଦ୍ଧା)—
Mahā malla ବଳବାନ୍ ଯୋଦ୍ଧା; ମହାବଳ ବୀର—A great hero. (ଉ—କି ଦୃଷ୍ଟ କର ତୁମ୍ଭେ ଜାତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହେଲ, କହନ୍ତି ମୋତେ ହେ ସମର ମହାମଲ୍ଲ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅନୁଶାସନ ।)

ମହା ମହ—ଦେ. ବିଣ (ସ. ମହତ୍+ମହସ୍=ତେଜଃ) - ମହାମହିମ
Mahā maha (ଦେଖ)—Mahāmahima (See) (ଉ—ମହାମହ ପଣ୍ଡିତ ଏମନ୍ତେ, ଗଣି ମାତ୍ର ଗଣେଶ କେମନ୍ତେ । ଭଞ୍ଜ.

କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।) ସ. ବି—ମହୋତ୍ସବ (ହି. ଶ)—
A great festival.

ମହା ମହା ବାରୁଣୀ—ସ. ବି—ମହା ବାରୁଣୀ (ଦେଖ)
Mahā mahā bāruṇi Mahā bāruṇi (See)

ମହା ମହାରଥୀ—ଦେ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳଶାଳୀ ଯୋଦ୍ଧାମାନେ—
Mahā mahārathī Many a great hero.
মহা মহারথী (ଯଥା—ଏ କାମରେ ମହା ମହା ରଥୀମାନେ ହଟି
महा महारथी ଗଲେଣି ।)

ମହା ମହା ରୂପକ—ଦେ. ବି—କାବ୍ୟାଲଙ୍କାର ବିଶେଷ—A figure
Mahā mahā rūpaka of speech. [ତ୍ର—ଯେତେବେଳେ
ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁକୁ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରି
ଯାଏ ସେତେବେଳେ ମହା ମହା ରୂପକ ହୁଏ ।
ଉଦାହରଣ—ଘନ ରସଦାନୀ ପ୍ରେମ ସାଗରୀ ନାରୀ
କଳାନିଧି ଶୁଭ୍ରପଦ ବର୍ଦ୍ଧକେ ଶର୍ବରୀ
ପରମାନନ୍ଦ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଦେବାରେତ ସିଁଡ଼ି
କଞ୍ଜ ନେଞ୍ଜ ସେତନକୁ ସତତ ଗଉରୀ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।]

ମହା ମହିମ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହତ୍+ମହିମନ୍; ୧ମା.୧ବ)—
Mahā mahima ବିଶେଷ ମହିମାଯୁକ୍ତ—Majestic; very
(ମହା ମହିମା—ସ୍ତ୍ରୀ) noble or glorious.

ମହା ମହିମା—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—ବିଶେଷ ମହିମା—Great
Mahā mahimā majesty. ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମହାମହିମର
ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Feminine of Mahāmahima.

ମହା ମହିମାନ୍ୱିତ—ସ. ବିଣ (ମହାମହିମା + ଅନ୍ୱିତ; କର୍ମ୍ମ ତତ୍)—
Mahā mahimānwita ଅତି ଗୌରବାନ୍ୱିତ—Very
(ମହା ମହିମାନ୍ୱିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) majestic or noble.

ମହା ମହିମାର୍ଣ୍ଣବ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ବିଶେଷ ଗୌରବାନ୍ୱିତ—
Mahā mahimārṇṇaba Very glorious.

ମହା ମହେଶ—ସ. ବି. ପୁଂ—୧ । ପରମେଶ୍ୱର—1. The Great
Mahā mahesa God. ୨ । ଶିବ—2. Śiba.
(ମହା ମହେଶ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହା ମହୋପାଧ୍ୟାୟ—ସ. ବି. ପୁଂ—ମହା ପଣ୍ଡିତ ବା ଆଚାର୍ଯ୍ୟ—A
Mahā mahopādhyāya great Pandit. ଦେ. ବି—
মহা মহোপাধ্যায় ଭାରତ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପଣ୍ଡିତ-
महा महोपाध्याय ଙ୍କର ସମ୍ମାନସୂଚକ ଉପାଧିବିଶେଷ—
A title bestowed on eminent Pandits
by the Indian Government.

ମହାମାଈ—ଦେ. ବି. (ସ. ମହତୀ ମାତା)—୧ । ଦେବତା; ଠାକୁରାଣୀ—
Mahāmāī 1, A Goddess. ୨ । (ସ. ମହାମାୟା)—
মহামায়ী ମହାମାୟା ବା ଦୁର୍ଗା ବା କାଳୀ—2. Goddess
महामाई Durgā or Kāli. ୩ । ମହତୀ ମାତା—
3. The Great mother. (ଉ—ମହାନଦୀ ମହାମାଈ,
ଉତ୍କଳ ମାତାଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ଧମନୀ ସମୁଦ୍ରେ ମିଶନ୍ତି ଯାଇ ।
ପଦ୍ମନାଭ. ଗୀତ ଲହରୀ ।)

ମହା ମାଂସ—ସ. ବି (ମହତ୍ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ; ମହତ୍ ଶବ୍ଦ ମାଂସ
Mahā māṁsa ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ନିଷିଦ୍ଧ ଥିଲେହେଁ
ଗ୍ରନ୍ଥକାରମାନେ ଏହା ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିବାର ଦେଖାଯାଏ)—
୧ । ନର ମାଂସ—1. Human flesh.
୨ । ଗୋ ମାଂସ (ହି. ଶ)—2. Beef.

ମହା ମାତ୍ର—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମହତ୍+ମାତ୍ରା=ହସ୍ତ୍ୟଶ୍ୱାଦି ବା ଧନ
Mahā mātra ଯାହାର ଅଛି; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ରାଜ୍ୟର କର୍ତ୍ତା
(ମହାମାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) —1. The head of a kingdom.
୨ । ଧନୀ ସେନାପତି—2. A rich general. ୩ ।
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—3. An eminent person. ୪ ।
ଆଚାର୍ଯ୍ୟ—4. A preceptor. ୫ । ସଚିବ—
5. Minister. ୬ । ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତି—6. A rich person. ୭ । ହସ୍ତିପକ; ହାତୀର ମାହୁନ୍ତ; ହସ୍ତି ରକ୍ଷକ—
7. The driver or keeper of an elephant.
୮ । ମହାମନ୍ତ୍ରୀ (ହି. ଶ)—8. Prime minister
(Apte). ୯ । ହାତୀମାନଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱ ନେବା କର୍ମଚାରୀ (ହି.
ଶ)—9. The supervisor of elephants.
ସ. ବିଣ—୧ । ପ୍ରଧାନ (ହି. ଶ)—1. Principal;
chief. ୨ । ସମୃଦ୍ଧ (ହି. ଶ)—2. Affluent. ୩ ।
ଧନୀ (ହି. ଶ)—3. Rich. ୪ । ବହୁ ପରିମିତ; ଖୁବ ବଡ଼
—4. Very great or large.

ମହା ମାନ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—ବିଶେଷ ସମ୍ମାନ—
Mahā māna Great respect.

ମହା ମାନୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମହାମାନ୍+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ
Mahā mānī ସମ୍ମାନିତ—Highly respected. ଦେ. ବିଣ
(ମହା ମାନିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅତି ଅଭିମାନୀ—Prone to take off-
মহাঅভিমানী ence on slight causes.

ମହା ମାୟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ମାୟାବୀ—Very illusive.
Mahā māya ସ. ବି. ପୁଂ—ମହାଦେବ—Śiba (Apte).

ମହାମାୟା—ସ. ବି—(ମହତୀ+ମାୟା)—୧ । (କର୍ମଧା) ଜଗତରେ
Mahā māyā ବ୍ୟାପି ଥିବା ଅବିଦ୍ୟା ବା ମାୟା—1. The
delusion which envelops the creation.
୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) (ବହୁବ୍ରୀହି) ଦୁର୍ଗା—2. Goddess
Durgā. ୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ) (ବହୁବ୍ରୀହି) ଲକ୍ଷ୍ମୀ; କମଳା—
3. The Goddess of wealth. ୪ । (ସ୍ତ୍ରୀ)
ଗଙ୍ଗାନଦୀ (ହି. ଶ)—4. The Ganges. ୫ । (ସ୍ତ୍ରୀ)
ଆର୍ଯ୍ୟାଛନ୍ଦର ୧୦ ପ୍ରକାର ମଧ୍ୟରେ ଏକ—5. One of
the modifications of the Sanscrit Ārjyā
metre. ୬ । (ପୁଂ) ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ)—6. Bishṇu.
୭ । (ପୁଂ) ଶିବ (ହି. ଶ)—7. Śiba. ୮ । (ପୁଂ)
ବିଦ୍ୟାଧରବିଶେଷ (ହି. ଶ)—8. Name of a
heavenly being. ଦେ. ବି (ନାମ)—୧ । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ମାତା; ମାୟାଦେବୀ—1. Name of the
mother of the Buddha. ୨ । ଗ୍ରାମଦେବତା-

ବିଶେଷ—2. Name of a popular village Goddess. [ଦ୍ର—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ସାକ୍ଷିଗୋପାଳ ଷ୍ଟେସନ ନିକଟରେ ମହାମାୟୀ ନାମରେ ଏକ ଦେବୀ ଅଛନ୍ତି ।]
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମହାମାୟୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Mahāmāyā.

ମହାମାରୀ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମହାନ୍+ମାରୀ=ମଡ଼କ ଓ ଦୁର୍ଗାଙ୍କର
Mahāmāri ଶକ୍ତିବିଶେଷ)—୧ । ମହାକାଳୀ (ଦେଖ)—
1. Mahākāḷi (See) ୨ । କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟାପିଥିବା ମଡ଼କ—2. A great pestilence or plague. [ଦ୍ର—ଯଥା; ଓଳାଉଠା, ବସନ୍ତ, ପ୍ଲେଗ୍ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ମହାମାଷ—ସଂ. ବି—ବରଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Mahāmāsha Baragurdi (See)

ମହାମାଷ ତୈଳ—ସଂ. ବି—ଆମବାତ ଓ ବନ୍ଧା ରୋଗ ନିବାରକ
Mahāmāsha taila ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ତୈଳବିଶେଷ—A medicinal oil used in acute rheumatism and aching.

ମହାମୀନ—ସଂ. ବି (ମହାନ୍+ମୀନ; କର୍ମଧା)—ବଡ଼ ମାଛ—A big
Mahāmina fish. [ଉ—ବହୁତ କୁମ୍ଭୀର ମହାମୀନମାନ ଗତି କରନ୍ତି ଜଳ ରଙ୍ଗେ ସେ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମହାମୁଖ—ସଂ. ବି—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କୁମ୍ଭୀର (ହି. ଶ)—
Mahāmukha 1. Alligator. ୨ । ମହାଦେବ (ହି. ଶ)—
2. Mahādeba. ୩ । (କର୍ମଧା) ନଦୀର ମୁହାଣ (ହି. ଶ)—3. The mouth of a river.

ମହାମୁଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଭୁଇଁକଦମ୍ବ (ଦେଖ)
Mahāmuṇḍi Bhūiñkadamba (See)

ମହାମୁଦ୍ରା—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଳ୍ୟାଦି ରଚିତ ମୁଦ୍ରା-
Mahāmudrā ବିଶେଷ—A pose of the fingers used during Tantric rites.

ମହାମୁନି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ମୁନିଶ୍ରେଷ୍ଠ; ମହର୍ଷି; ଅଗସ୍ତ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି—
Mahāmuni 1. A great sage. ୨ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—
2.The Buddha. ୩ । କୃପାଚାର୍ଯ୍ୟ—3. Preceptor Kṛupa. ୪ । କାଳ—4. Time personified. ୫ । ବ୍ୟାସ—5. Sage Byāsa. ୬ । ତୁମ୍ବୁରୁବୃକ୍ଷ—
6. Xanthoxylum Alatum (tree). ୭ । ଔଷଧ ବିଶେଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—7. A kind of medicine. ୮ । ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷି (ହି. ଶ)—8. Sage Agastya.

ମହାମୂଳ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା ବା ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ପିଆଜ (ହି. ଶ)—
Mahāmūḷā 1. Onion. ୨ ।ମୂଳା—2. Radish (Apte).

ମହାମୂଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ୍; ମହାର୍ଘ—
Mahāmūlya Very valuable; costly; precious.
ସଂ. ବି—ପଦ୍ମରାଗମଣି—Ruby (Apte).

ମହାମୃଗ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ଶରଭ—1. A kind of
Mahāmṛuga fabulous deer. ୨ । ହସ୍ତୀ—2. Elephant. ୩ । ବୃହତ୍ ଜୀବ—3. A big animal (Apte).

ମହା ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ—ସଂ. ବି—ଶିବ—
Mahā mṛutyuñjaya Śiba.

ମହା ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ମନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—ମହାଦେବଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—Name
Mahā mṛutyuñjaya mantra of a mystic formula for propitiating God Śiba. [ଦ୍ର—ଏହି ମନ୍ତ୍ର ଜପ କଲେ ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ, ଅସହ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଗୁରୁତର ରୋଗ କବଳରୁ ରକ୍ଷା ମିଳେ ।]

ମହାମେଦ—ସଂ.ବି—୧ । ମହାମେଦା (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) (ଦେଖ)—
Mahāmeda 1. Mahāmedā (See)— ୨ । ମନ୍ଦାର ଗଛ—2. The coral tree (Apte).

ମହାମେଦା—ସଂ. ବି—ଔଷଧବିଶେଷ; ଏକପ୍ରକାର ଲତାର ମୂଳ (ଏହାର
Mahāmedā ଆକାର ଧଳା ଅଦା ପରି)—
ସଂ. ସୁରମେଦା, ଦେବଗନ୍ଧା, ଦେବେଷ୍ଟା, ଦିବ୍ୟା, ସୋମା, ଦେବତାମଣି, ଦେବମଣି, ତ୍ରିଦନ୍ତୀ; ବସୁଚ୍ଛିଦ୍ରା
ତେ. ମହାମେଦଯୁବତଚେଟ୍ଟୁ
মহামেদা **महामेदा**
A kind of medicinal root. [ଦ୍ର—ଏହା ମୋରଙ୍ଗ ଦେଶରେ ଜନ୍ମିବା କଥିତ । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ସହଜରେ ମିଳୁ ନ ଥିବାରୁ ଏଥିର ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଅନନ୍ତମୂଳ ବା ଚେମିଡ଼ ନାଇ ମୂଳ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ଉପଦେଶ ଅଛି । ଏହା ସ୍ୱାଦୁ, ଶୁକ୍ରଜନକ, ସ୍ତନ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ, କଫକାରକ, ପୁଷ୍ଟିକର, ଶୀତଳ ଓ ରକ୍ତପିତ୍ତ ଓ ବାତଜ୍ୱର ବିନାଶକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

ମହାମେରୁ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ମେରୁ ପର୍ବତ ପରି ବଡ଼ ଓ ଦୃଢ଼—
Mahāmeru 1. Gigantic and strong. (ଉ—
খুব বড় ବୋଲନ୍ତି ମୋତେ ବିଶ୍ୱଗୁରୁ । ଯାର ମହିମା ମହା-
महामेरु ମେରୁ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୨ । ଅତିବଡ଼—
2. Very big. (ଉ—ଗଛ ମହାମେରୁ ପତର ସରୁ, ତା ଫଳଟି ବାଙ୍କିଅ ମେରୁ—ନାଆଁ କହ । ଉତ୍ତର= ଜମ୍ବୁଗଛ ।) ଦେ. ବି—୧ । ପର୍ବତବିଶେଷ—1. Name of a mountain. (ଉ—ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ଦିଶୁଅଛି ଯେଉଁ ଗିରି । ମହାମେରୁ ନାମଟି ଅଟଇ ତାହାର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲି ବଡ଼ ଗଛ—2. A kind of wild big tree.

ମହାମୋହ—ସଂ. ବି—୧ । ସଂସାରର ବିଷୟବାସନାରୂପ ଅଜ୍ଞାନ—
Mahāmoha 1. The great infatuation of mind towards worldly objects. ୨ । ମହାମାୟା—
2. Great delusion. ୩ । ମୈଥୁନାଦି ସୁଖଭୋଗେଚ୍ଛାରୂପ ଅନ୍ତଃକରଣବୃତ୍ତିବିଶେଷ—3 Amour; lust.

ମହାମୋହା—ସଂ. ବି (ମହା+ମୋହ+ଆ)—ଦୁର୍ଗା—
Mahāmohā A name of Durgā.

ମହାମ୍ଳ—ସଂ. ବି (ମହତ୍+ଅମ୍ଳ)—ତେନ୍ତୁଳି—
Mahāmḷa Tamarind.

ମହାଯଜ୍ଞ—ସଂ. ବି (ମହତ୍+ଯଜ୍ଞ, କର୍ମଧାରୟ)—୧ । ପ୍ରଧାନ ଯଜ୍ଞ—
Mahājajna 1. A great Vedic oblation. ୨ । ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ୫ ଗୋଟି ନିତ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ—2. The five great sacrifices enjoined on a Hindu householder. [ଦ୍ର—ଏହି ପାଞ୍ଚ ଗୋଟି ମହାଯଜ୍ଞ ଅଟେ । ଯଥା—
୧ । ଋଷିଯଜ୍ଞ—ବେଦାଧ୍ୟୟନ ।
୨ । ଦେବଯଜ୍ଞ—ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର ହୋମାଦି ।
୩ । ପିତୃଯଜ୍ଞ—ତର୍ପଣ ।
୪ । ନୃଯଜ୍ଞ—ଅତିଥିସେବା ।
୫ । ଭୂତଯଜ୍ଞ—ଜୀବଗଣଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟଦାନ ବା ବୈଶ୍ୱଦେବ ।]
୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବିଷ୍ଣୁ—3. Bishṇu.

ମହାଯମକ—ସଂ. ବି—କାବ୍ୟାଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦାଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
Mahājamaka A figure of speech. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଯମକରେ ଶ୍ଳୋକର ବା ପଦର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧାଡ଼ିର ଅକ୍ଷର ମାନଙ୍କରେ ବହୁବାର ସମାନତା ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥ ପୃଥକ୍, ତାକୁ ମହାଯମକ ବୋଲିଯାଏ । ଯଥା—ତପର ତପନରେଣ ତ ପର ତପନ, ତପର ତପନ ଭୁଜ. ତ ପର ତପନ— ଭଞ୍ଜ: ପ୍ରେମମଞ୍ଜରୀ । ସଂସ୍କୃତ କିରାତାର୍ଜ୍ଜୁନୀୟକାବ୍ୟର ୧୫ଶ ସର୍ଗ ୫୨ ଶ୍ଳୋକରେ ୪ ଧାଡ଼ିରେ ଅକ୍ଷରମାନ ଏକ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧାଡ଼ିର ଅର୍ଥ ଭିନ୍ନ ଅଟେ ।]

ମହାଯଶ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମହତ୍ ଓ ଯଶସ୍; କର୍ମଧା)—ଖୁବ୍ କୀର୍ତ୍ତି—
Mahājaśa महायश महायश A great fame.
(ମହାଯଶାଃ—ସଂସ୍କୃତରୂପ)

ମହାଯଶାଃ—ସଂ. ବିଣ (ମହା+ଯଶସ୍; ୧ମା, ୧ବ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Mahājaśāh ଅତିଶୟ ଯଶସ୍ୱୀ—Much renowned, very famous.

ମହାଯାତ୍ରା—ସଂ. ବି—୧ । ମହାପ୍ରସ୍ଥାନ (ଦେଖ)—Mahā
Mahājātrā prasthāna (See). (ମହତ୍ ଶବ୍ଦର ଟୀକା ଦେଖ) ୨ । ଶେଷ ମୃତ୍ୟୁ ଲଭିବାପାଇଁ କାଶୀ ଯାତ୍ରା—2. A pilgrimage to Benares to die there (Apte). ଦେ. ବି—ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ମହାପ୍ରସ୍ଥାନ-ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ କବିବର ରାଧାନାଥଙ୍କର ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟବିଶେଷ—An incomplete poem in Oriya by Rādhānātha.

ମହାଯାନ—ସଂ. ବି—ବୌଦ୍ଧସଂପ୍ରଦାୟବିଶେଷ—A sect of later
Mahājāna Buddhists. [ଦ୍ର—ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ମହା-ନିର୍ବାଣ ପରେ ତାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟୋପଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମତଭେଦରୁ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ନାନା ଶାଖା, ଉପଶାଖା ଏବଂ ବହୁତ ମତବାଦ ଉଦ୍ଭୂତ ହୋଇଥିଲା । ମହାଯାନ ମତବାଦ ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ । ଯେଉଁ ବୌଦ୍ଧମାନେ ସେ ମତବାଦକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ, ସେମାନେ ମହାଯାନସଂପ୍ରଦାୟ ନାମରେ ଅଭିହିତ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତିବ୍ବତ, ନେପାଳ, ଚୀନ ଓ ଯାପାନ ପ୍ରଭୃତିରେ ଏହି ମହାଯାନ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ପ୍ରଚଳନ ଦେଖାଯାଏ । ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ ଓ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ଉଭୟ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ସମନ୍ୱୟ ସାଧନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଏହି ମତବାଦର ସୂତ୍ରପାତ ହୋଇଥିଲା । ମହାଯାନ ବୌଦ୍ଧମାନେ ଉଭୟ ଧର୍ମସମନ୍ୱୟ ରକ୍ଷା କରି ଚଳୁଥିଲେ । ଶିବଙ୍କର ଶକ୍ତି ପରି ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଶକ୍ତି ବା ଦେବୀ ଏ ମତବାଦରେ କଳ୍ପିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ମତବାଦରେ ହିନ୍ଦୁ ତନ୍ତ୍ର ଓ ଯୋଗ-ସାଧନ ମତର ଅଧିକ୍ୟ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ଉତ୍କଳର 'ଶୂନ୍ୟବାଦୀ' ଓ 'ଶରୀରଭେଦ' ଯୋଗସାଧକମାନେ ଏହି ସଂପ୍ରଦାୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବୋଲି କେତେକ ପଣ୍ଡିତ ମତପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଲୋକେ ବୌଦ୍ଧାବତାର ବୋଲି ଯେ କହନ୍ତି, ତାହା ଏହି ସଂପ୍ରଦାୟର ପ୍ରଭାବଜନିତ ଫଳ ବୋଲି କେତେକ ପଣ୍ଡିତ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି ।]

ମହାଯୁଗ—ସଂ. ବି—ଚାରିଯୁଗର ସମଷ୍ଟି—A unit of 4320,000
Mahājuga years. [ଦ୍ର—ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତା, ଦ୍ୱାପର ଓ କଳି ଏହି ଚାରି ଯୁଗର ସମଷ୍ଟି ବା ୪୩ ଲକ୍ଷ ୨୦ ହଜାର ବର୍ଷ ମହାଯୁଗ ନାମରେ ଅଭିହିତ । ଏହା ଦେବତାମାନଙ୍କ ଗଣନାରେ ଗୋଟିଏ ଯୁଗ ଅଟେ ।]

ମହାଯୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧାରୟ; ମହତ୍+ଯୁଦ୍ଧ)—ତୁମୁଳ ସଂଗ୍ରାମ—
Mahājuddha A great or fierce war.

ମହାଯୋଗ—ସଂ. ବି (ମହାନ୍+ଯୋଗ; କର୍ମଧା)—୧ । ପ୍ରଧାନ ଯୋଗ
Mahājoga ବା ସୁସମୟ—1. A great or favourable conjunction or opportune moment. ୨ । କଠୋର ତପସ୍ୟା—2. Great austerities or concentration practised by a devotee.

ମହାଯୋଗୀ—ସଂ. ବିଣ (ମହାନ୍+ଯୋଗୀ; କର୍ମଧା)—ତପୋନିରତ;
Mahājogi ମହାତପାଃ—Practising great austerities. ସଂ. ବି—୧ । ମହାଦେବ; ଶିବ—1. Śiba. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu (Apte). ୩ । କୁକ୍କୁଟ—3. A cock (Apte).

ମହାଯୋଗେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଭଗବାନ୍; ହରି; ବିଷ୍ଣୁ
Mahājogeśwara (ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା)—1. Hari; Bishṇu. ୨ । ମହର୍ଷି ଓ ଯୋଗୀରୂପେ ବିଖ୍ୟାତ କତିପୟ ଋଷି—2. Some great sages. (ଏମାନଙ୍କ ନାମ—ପିତାମହ, ପୁଲସ୍ତ୍ୟ, ବଶିଷ୍ଠ, ପୁଲହ, ଅଙ୍ଗିରା, କ୍ରତୁ, କଶ୍ୟପ—ହି. ଶ ।)

ମହାଯୋଗେଶ୍ୱରୀ—ସଂ. ବି• ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦୁର୍ଗା—1. Durgā. ୨ ।
Mahājogeśwari ନାଗଦମନୀ (ହି. ଶ)—2. Indian wormwood.

ମହାରଜତ—ସଂ. ବି—(ମହତ୍+ରଜତ; କର୍ମଧା)—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—
Mahārajata 1. Gold. ୨ । ଧୁସ୍ତୁର—2. Thorn-apple (Apte).

ମହାରଜନ—ସଂ. ବି—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—1. Gold. ୨ । କୁସୁମ ଫୁଲ—
Mahārajana 2. Safflower (Apte).

ମହାରଜା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମହାରାଜନ୍ ଶବ୍ଦ)—ମହାରାଜ; ସମ୍ରାଟ—
Mahārajā An emperor. ଗ୍ରା. ଅ—ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତି
महाराजा ଯାର୍ଦଳମାନଙ୍କ ସଂବୋଧନ—A term used in
महाराज addressing a Raja by his attendants.
(ମହାରାଜା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହାରଣ—ସ. ବି (କର୍ମଧାରୟ; ମହତ୍+ରଣ)—ମହାଯୁଦ୍ଧ (ଦେଖ)—
Mahārana Mahājuddha (See).

ମହାରଣା—ଦେ. ବି—ପଥୁରିଆ, ବଢ଼େଇ, କମାର ଓ ଚିତ୍ରକରଙ୍କ
Mahāraṇā ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—A family title of
stone masons, carpenters and painters
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବଢ଼େଇ କରିଥିବା କାମସବୁ ଶୀଘ୍ର ନଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ
ତାହାଙ୍କୁ ବ୍ୟଙ୍ଗରେ କୁଶଳ ମହାରଣା କହନ୍ତି ।]

ମହାରଣ୍ୟ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମହତ୍+ଅରଣ୍ୟ)—ବଡ଼ ଅରଣ୍ୟ;
Mahāraṇya ଘୋର ଅରଣ୍ୟ; ଅଗମ୍ୟ ବନସ୍ଥଳ; ଅରଣ୍ୟାନୀ—
A dense forest.

ମହାରତ୍ନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମହତ୍+ରତ୍ନ)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମଣି—
Mahāratna 1. Chief gem. ୨ । ନବରତ୍ନ—2. Nine
kinds of excellent gems. [ଦ୍ର—ହୀରା, ନୀଳା,
ମୋତି, ମାଣିକ୍ୟ, ମରକତ, ଗୋମେଦ, ପୁଷ୍ପରାଗ, ପ୍ରବାଳ
ଓ ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ । କେହି କେହି କହନ୍ତି—ମଣି, ଦଉଡ଼ି,
ବଇଷ୍ଣୀ, ପରାଗାମ୍ବୁଜ ଓ ଗୁଡ଼ନାୟିକା—ଏହି ୫ଟି
ମହାରତ୍ନ—ପ୍ରକୃତିବାଦ ।]

ମହାରଥ—ସଂ. ବି (ମହତ୍ ଅଟେ ରଥ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Mahāratha ୧ । ଅସାଧାରଣ ଯୁଦ୍ଧକୁଶଳ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A great
warrior or hero. [ଦ୍ର—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ମହା-
ରଥର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସଂଜ୍ଞା ଦିଆଯାଇଅଛି, ଯଥା—(କ) ଯେଉଁ
ଯୋଦ୍ଧା ଏକାକୀ ଦଶହଜାର ଧନୁର୍ଦ୍ଧାରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ
କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ, (ଖ) ଯେଉଁ ଯୋଦ୍ଧା ଆପଣାକୁ, ସାରଥିକୁ ଓ
ରଥର ଅଶ୍ୱମାନଙ୍କୁ ଶତ୍ରୁର ଆକ୍ରମଣରୁ ରକ୍ଷାକରି ଯୁଦ୍ଧ କରେ,
(ଗ) ଯୁଦ୍ଧବିଦ୍ୟାରେ ନିପୁଣ ଯେଉଁ ବୀର ଏକମାତ୍ର ରଥରେ
ଆରୋହଣ କରି ଶତ୍ରୁର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଅନ୍ତି, (ଘ) ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର-
ବିଦ୍ୟା ଓ ଶାସ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟାରେ ପାରଙ୍ଗମ ଯୋଦ୍ଧା ।] ୨ । (କର୍ମଧା)
ବଡ଼ ରଥ—2. A great chariot. ୩ । ମନୋରଥ—
3. Desire; longing (Apte.)

ମହାରଥା—ଦେ. ବି. (ଦେଶ୍ୟ) (ସ. ମହାରଥ)—୧ । ମହାରଥ (ଦେଖ)
Mahārathā 1. Mahāratha (See) (ଭୂ—ଜାତିଭିତ୍ତିକ
ମହାରଥୀ } ଅନ୍ୟରୂପ ଯୁଦ୍ଧଶ୍ରେଷ୍ଠ ମହାରଥା-କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ।)
ମହାରଥିଅ } ୨ । ମହାରଥୀ (ଦେଖ)
महारथी 2. Mahārathi (See)

ମହାରଥୀ—ଦେ. ବି—କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—
Mahārathi A family title of Kshatriyas.
(ମହାର୍ଥୀ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ମହାରବ—ସ. ବି (କର୍ମଧାରୟ)—ଘୋର ଶବ୍ଦ—
Mahāraba A great noise; a loud noise.

ମହାରୟ—ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହାନ୍+ରୟ)—ଅତି ବେଗଶାଳୀ—
Mahāraya Very swift. ସ.ବି (କର୍ମଧା)—ଦ୍ରୁତ ବେଗ—
Great velocity.

ମହାରସ—ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅତିଶୟ ରସମୟ ବା ସ୍ୱାଦୁ ବା
Mahārasa ରୁଚିକର—Very savoury (Apte).
ସ. ବି—୧ । ପାରଦ—1. Mercury. ୨ । ଖର୍ଜୁର—
2. Date (tree or fruit). ୩ । ଆଖୁ—3. Sugar-
cane (Apte). ୪ । ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଖଣିଜ ଦ୍ରବ୍ୟ—
4. A precious mineral (Apte). ୫ । ବୈଦ୍ୟ-
ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ହିଙ୍ଗୁଳ, ପାରଦ, ବୈକ୍ରାନ୍ତ, କାନ୍ତଲୌହ,
ଅଭ୍ରକ, ମାକ୍ଷିକ, ବିମଳ, ଖର୍ପର (କଶେରୁ) ଏହି ଆଠଟି ବସ୍ତୁ—
5 Name of 8 substances mention-
ed in the Ayurbeda (Apte). ୬ । କାଞ୍ଜି;
ତୋରାଣି—6. Sour rice water (Apte).

ମହା ରହସ୍ୟ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଅତି ଗୁପ୍ତ ବିଷୟ—
Mahā rahasya Very secret matter.

ମହା ରାଗ—ଦେ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ରୋଧ—Rage.
Mahā rāga ଦେ. ବିଣ—କ୍ରୁଦ୍ଧ—Angry.
বড় রাগ महारंज

ମହା ରାଗୀ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ରୋଧୀ—
Mahā rāgi Of a very angry temper.
(ମହାରାଗୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ମହାରାଗେଈ—ସ୍ତ୍ରୀ)
বড় রাগী महारागी

ମହାରାଜ—ଦେ. ଅ. (ସମ୍ବୋଧନ)—(ରାଜା, ମହନ୍ତ, ବାବାଜୀ, ସମ୍ମାନୀ
Mahārāja ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଉକ୍ତି)—
ମହିମା । ମହାପ୍ରଭୁ ।—(a term used in address-
ing a king, a Mahant, a Brahman, a
respectable person etc) Your Majesty !
Your Highness !

ମହାରାଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (କର୍ମ ମହାନ୍+ରାଜନ୍)—୧ । ରାଜଶ୍ରେଷ୍ଠ;
Mahārāja ସମ୍ରାଟ୍; ରାଜେନ୍ଦ୍ର—1. Emperor. ୨ । ପୂର୍ବ
(ମହାରାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଜିନ ବିଶେଷ—2. Name of a saint who
(ମହାରାଜ୍ଞୀ ଦ୍ରୁଦେଁ) came before the Buddha. ୩ । ନଖ
3. Finger nail. ୪ । ପ୍ରଧାନ କ୍ଷତ୍ରିୟ—4. An
eminent Kshatriya. ସଂ. ଅ (ରାଜା ବା ମାନ୍ୟ
ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ) ହଜୁର ! ମହିମା !—Your
Highness ! your Majesty ! your Honour !
(Apte).

ମହାରାଜକୁମାର—ସଂ. ବି—ସମ୍ରାଟଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Mahārājakumāra A prince of an emperor.
মহারাজকুমার ଦେ. ବି—ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କଠାରୁ ମହାରାଜା ଉପାଧି
महाराजकुमार ପ୍ରାପ୍ତ ମହାରାଜାଙ୍କର କୁମାରଙ୍କ ଉପାଧି—
Title of the son of a titled Maharaja.

ମହାରାଜଗାନ—ଦେ. ବି (ମହାରାଜ + ପା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଗାନ୍)—
Mahārājagān ମହାରାଜାମାନେ; ମହାରାଜଗଣ—
All the great kings; the Maharajas.

ମହାରାଜ ପନ୍ଥୀ—ଦେ. ବି—ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ବୈଷ୍ଣବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟବିଶେଷ-
Mahārāja panthī Name of a Baishnaba sect in southern India.

ମହାରାଜା—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ମହାରାଜ)—୧ । ସମ୍ରାଟ—
Mahārājā 1. Emperor ୨ । ରାଜେନ୍ଦ୍ର; ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାଜା—
(ମହାରାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. A great or eminent Rājā. ୩ ।
महाराजा ଭାରତ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—
महाराजा 3. A title bestowed by the Indian Government. ଦେ. ଅ—ମହାରାଜ (ଦେଖ)
Mahārāja (See) [ଦ୍ର—'ମହାରାଜ' ଶବ୍ଦ ସ୍ଥଳରେ 'ମହାରାଜା' ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅଶୁଦ୍ଧ ।]

ମହାରାଜାଧିରାଜ—ସଂ. ବି. (ମହାରାଜ+ଅଧିରାଜ=ପ୍ରଧାନ ରାଜା)—
Mahārājādhirāja ରାଜେନ୍ଦ୍ର; ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରବର୍ତ୍ତୀ; ସାର୍ବଭୌମ —
महाराजाधिराज An emperor; a lord over many
महाराजाधिराज kings ଦେ. ବି—ଭାରତ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—A title bestowed by the Indian Government.

ମହାରାଜା ବାହାଦୁ(ର)ର—ଦେ. ବି (ସଂ. ମହାରାଜ+ପା.ବାହାଦୁର)-
Mahārājā bāhādu(dda)r ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ
महाराजा बाहादुर ଉପାଧିବିଶେଷ—A title conferred
महाराजा बाहादुर by the Indian Government.

ମହାରାଜା ସାହେ(ହା)ବ—ଦେ. ବି—ମହାରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଉକ୍ତି -
Mahārājā sāhe(hā)b A term used in respect
महाराजा साहेब of persons who have got
महाराजा साहे(हा)ब the title of Mahārāja.

ମହାରାଜିକ—ସଂ. ବି. (ମହାରାଜ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ୨୨୦ ବା
Mahārājika ୨୩୬ ସଂଖ୍ୟକ ଗଣଦେବତା ବିଶେଷ—
1. A class or group of Deities, 220 or 236 in number. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu (Apte).

ମହାରାଜ୍ଞୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମହାରାଜ୍ଞୀ)—୧ । ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ—
Mahārājñī 1. Empress. ୨ । ମହାରାଜ ପତ୍ନୀ—
महाराज्ञी 2. The queen of Mahārājā. ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—
महाराज्ञी (କର୍ମଧା; ମହତ + ରାଜ୍ଞୀ)—ବହୁଗୁଣ ଭୂଷିତା ମହୀୟସୀ ରାଜ୍ଞୀ—A magnanimous and noble queen.
[ଦ୍ର—ମହାରାଜ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ ଅର୍ଥାତ୍ ମହାରାଜଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଅର୍ଥରେ ମହାରାଜ୍ଞୀ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଅଶୁଦ୍ଧ, କିନ୍ତୁ ଯଦି କୌଣସି ରାଣୀଙ୍କ ଗୁଣର ଜ୍ଞାପନାର୍ଥ ରାଜ୍ଞୀ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ମହତ୍ ଶବ୍ଦ ଲଗାଯାଏ (ଅର୍ଥାତ୍ ମହୀୟସୀ ରାଣୀ ଅର୍ଥରେ) ତେବେ 'ମହାରାଜ୍ଞୀ' ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ନିୟମ ସଙ୍ଗତ ।]

ମହରାଣା—ଦେଦେ. ବି. (ହି)--ରାଜସ୍ଥାନର ରାଜବଂଶର ଉପାଧି
Mahārāṇā ବିଶେଷ—A family title of certain Rājput chiefs of N. W. India.

ମହାରାଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ମହାରାଜ୍ଞୀ; ସଂ. ମହତ+ରାଜ୍ଞୀ)—
Mahārāṇī ମହାରାଜ୍ଞୀ (ଦେଖ)—Mahārājñī (See)
महाराणी महारानी

ମହାରାତ୍ର(ତ୍ରି)—ସ. ବି—(ମହତ+ରାତ୍ରି; କର୍ମଧା)—୧ । ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରର
Mahārātra(tri) ପରବର୍ତ୍ତୀ ମୁହୂର୍ତ୍ତଦ୍ୱୟ—1. 2 moments just after midnight. ୨ । କାଳରାତ୍ରି—2. A fearful night. ୩ । ମହା ପ୍ରଳୟର ରାତ୍ରି—3. The utter darkness following the great cataclysm. ୪ । ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ର—4. Midnight (Apte). ୫ । ମହାଷ୍ଟମୀର ରାତ୍ରୀ—5. The night of the 8th day of the bright fortnight of Āswina (Apte).

ମହାରାୟ(ଏ)—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି.—(ସ. ମହାରାଜ)—୧ । ମହାରାଜ
Mahārāya(e) महाराय 1. Mahārāja (See) ୨ । କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—2. A family title of Kshatriyas.

ମହାରାଷ୍ଟ୍ର—ସ. ବି—(କର୍ମଧା; ମହତ୍+ରାଷ୍ଟ୍ର=ରାଜ୍ୟ)—୧ । ମରହଟ୍ଟା
Mahārāshtra ଦେଶ—1. The Marhatta country (a province in western India) [ଦ୍ର—ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଦେଶ ଭାରତର ପଶ୍ଚିମାଂଶରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାର ଉତ୍ତର ସୀମାରେ ସୁରଟ ଓ ସାତପୁରା ପର୍ବତ, ପଶ୍ଚିମରେ ଆରବ ସାଗର, ଦକ୍ଷିଣରେ କର୍ଣ୍ଣାଟ ଓ ପୂର୍ବରେ ଗଣ୍ଡୱାନା ଓ ତୈଲଙ୍ଗ ଦେଶ । ଏହାର ଲୋକ ସଂଖ୍ୟା ... କୋଟି । ଏହା ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟ ନାମରେ ପରିଚିତ ଥିଲା ।] ୨ । ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. The people of Mahārāshtra (Apte)

ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀ—ସ. ବି—(ମହାରାଷ୍ଟ୍ର+ଈ)—୧ । ମରହଟ୍ଟୀ ଭାଷା—
Mahārāshṭrī 1. The Marhattee language. ୨ । ମରହଟ୍ଟା ଦେଶର ଅଧିବାସୀ—2. An inhabitant of the Marhatta country; a Marhatta. ୩ । ଏକପ୍ରକାର ଶାକ; ଜଳ ପିପ୍ପଳୀ; ମହାରୁଣ୍ଠା; ଜଳାଶିମ୍ବ ବା ଜାଳଶିମ୍ବ ଶାଗ—3. A kind of pot-herb.

ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ—ସ. ଗୁଣ—(ମହାରାଷ୍ଟ୍ର+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଈୟ)—ମହାରାଷ୍ଟ୍ର
Mahārāshṭriya ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ମରହଟ୍ଟୀ—Relating to the Marhatta country.

ମହା ରିଷ୍ଟ—ସ. ବି—ପାର୍ବତ୍ୟ ନିମ୍ବ ବୃକ୍ଷ—A kind of Nimba
Mahārishṭa tree growing on mountains (Apte).

ମହାରୁଣ୍ଠା—ଦେ. ବି—(ସ. ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀ, ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ କଣ୍ଟ)—
Mahārunṭhā ଜଳଶିମ୍ବ; ଏକ ପ୍ରକାର ଶାକ; ଜଳ ପିପ୍ପଳୀ—

କାঁচড়া, কানসিড়ে A kind of pot-herb; Commelyna সরহেঁচী Bengalensis. [ଯଥା—ଏହା ପାଉଦ ଦୋଷ ଭାରୀ କୃପଣ ଜାଣଇ ।] ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଅତି କୃପଣ—
মহা কঞ্জুস Very miserly or niggardly.
(ମହାକୃଣୀ, ମହାରୁଣ୍ଡେଈ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହାରୁଣ୍ଠୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ହଳଦିଆ ଫଳଯୁକ୍ତ ପୋକସୁଙ୍ଘା
Mahā runṭhī ଗୁଳ୍ମ ପରି ଏକ ଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମ—Blumia Flava (Haines). [ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ ଟିକିଲଙ୍କ ପରି । ଫଳକୁ ପାଣିରେ ପକାଇଲେ ଭୁଣ୍ଡ ଝିମିଝିମି ହୋଇ ଯାଏ ।]

ମହାରୁଦ୍ର—ସଂ. ବି—ମହାଦେବ; ଶିବ—
Mahā rudra Śiba.

ମହାରୂପକ—ସଂ. ବି—୧ । କାବ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅର୍ଥାଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—
Mahā rūpaka A figure of speech used in epics [ଦ୍ର—ଯେଉଁଠାରେ ଏକ ବସ୍ତୁର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଏକାଧିକ ରୂପକାଳଙ୍କାରର ବ୍ୟବହାର ହୋଇଥାଏ, ତାହାକୁ ମହାରୂପକ ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—

ଦେହ-ପଞ୍ଜରସ୍ଥ ପକ୍ଷୀ ସାକ୍ଷୀ ଜୀବାତ୍ମା ସେ
ମନ ମୀନ ପ୍ରେମବନ ବର୍ଦ୍ଧମା ଅଭିସେ ।
କାମ ଚାପ କୃପା ଗଙ୍ଗା ଭ୍ରୂରେ ଶିବ ଅଛି
ଭସ ଉହ୍ନ ମନକୋଷ ନିଧାନୀ ମଣିଛି ।

—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।] ୨ । ସଂସ୍କୃତ ନାଟ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ବିଶେଷ—2. Name of a Sanscrit drama.

ମହାରୋଗ—ସଂ. ବି—(ମହତ୍+ରୋଗ; କର୍ମଧା)—ଉନ୍ମାଦ, କୁଷ୍ଠ,
Mahāroga ରାଜଯକ୍ଷ୍ମା ଆଦି ଅସାଧ୍ୟ ବା ସାଂଘାତିକ ରୋଗ—A dangerous illness; incurable disease; (eg. leprosy, insanity, and pthisis).

ମହା ରୋଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମହାରୋଗ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍)—
Mahā rogī ମହା ରୋଗ ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ—Suffering from an incurable disease.

ମହାରୋମା—ସଂ. ବି.—(ମହାରୋମନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ.)—ଶିବ—
Mahā romā Śiba. ସଂ. ବିଣ—ଅତି ଲୋମଯୁକ୍ତ—Shaggy; hairy.

ମହା ରୋଷ—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା, ମହାନ୍+ରୋଷ)—ବିଶେଷ କ୍ରୋଧ—
Mahā rosha A great rage or anger.

ମହା ରୌଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅତି ଭୟଙ୍କର—Very dreadful.
Mahā raudra (ମହା ରୌଦ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହା ରୌରବ—ସଂ. ବି—(ମହତ୍+ରୁରୁ+ତାଦର୍ଥେ. ଅ) ନରକ-
Mahārauraba ବିଶେଷ; ମହାପାପୀମାନଙ୍କର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରିବାର ସ୍ଥାନ; ନରକର ଅଂଶବିଶେଷ—A part of the hell where sinners undergo great tormentings. [ଦ୍ର—ମନୁ ୪।୮୮ ଠାରୁ ୯୦ରେ ୨୧ଟି ନରକର ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି, ଯଥା—ତାମିସ୍ର, ଅନ୍ଧତାମିସ୍ର, ମହାରୌରବ, ରୌରବ, କାଳସୂତ୍ର, ମହାନରକ, ସଞ୍ଜୀବକ, ମହାବୀଚି, ତପନ, ସମ୍ପ୍ରତାପନ, ସଂଘାତ, ସକାକୋଲ କୁଡ୍ମଳ, ପୂତିମୃତ୍ତିକ, ଲୋହଶଙ୍କୁ, ଋଜୀଷ, ପନ୍ଥାନ, ଶାଲ୍ମଳୀ, ନଦୀ, ଅସିପତ୍ର ବନ, ଲୋହଦାରକ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଶାସ୍ତ୍ର ମାର୍ଗପରିତ୍ୟାଗୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ରାଜାଠାରୁ ଦାନ ନିଏ ସେ କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ ଏହି ୨୧ ନରକରେ ପତିତ ହୁଏ— ମନୁ ୪ । ୮୭ ।]

ମହାର୍ଘ—ସଂ. ବି (ମହତ୍+ଅର୍ଘ=ମୂଲ୍ୟ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Mahārgha ୧ । ଦାମିକା; ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ୍—1. Precious; costly. ୨ । ମହର୍ଗ; ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ—2. Dear (in price). [ଦ୍ର—ଏହାର ଅପଭ୍ରଂଶ ମହର୍ଗ, ମହରଗ ।]

ମହାର୍ଘ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ମହତ୍+ଅର୍ଘ+ଯ)—ବହୁମୂଲ୍ୟ—
Mahārghya Precious; very valuable.

ମହାର୍ଣ୍ଣବ—ସଂ. ବି (ମହାନ୍+ଅର୍ଣ୍ଣବ; କର୍ମଧା)—୧ । ମହାସାଗର—
Mahārṇṇaba 1. Ocean. ୨ । ମହାଦେବ—2. Śiba (Apte).

ମହାର୍ଚ୍ଚିଃ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହତ୍+ଅର୍ଚ୍ଚିସ୍)—ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ ଶିଖାଯୁକ୍ତ—
Mahārchchiḥ Flaming high.

ମହାର୍ଥ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହତ୍+ଅର୍ଥ)—୧ । ଧନୀ—1. Rich.
Mahārtha ୨ । ମହତ୍—2. Great; noble. ୩ । ଖୁବ୍ ଦରକାରୀ; ଜରୁରୀ—3. Important; weighty. ୪ । ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ—4. Significant.

ମହାର୍ଦ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମହାପ୍ରସାଦ)—ମହାପ୍ରସାଦ ଇତ୍ୟାଦି
Mahārda (ଦେଖ)—Mahāprasāda etc (See).
মহাপ্রসাদ महाप्रसाद्

ମହାର୍ଦ୍ରକ—ସଂ. ବି—ବନ୍ୟ ଅଦା; ବଣ ଅଦା—
Mahārdraka মহাদা, বনঅদা Wild ginger.

ମହାର୍ବୁଦ—ସଂ. ବି—ଶତ କୋଟି ସଂଖ୍ୟା; ଏକ ବୃନ୍ଦ—
Mahārbuda 1000 millions or one billion (in number.)

ମହାର୍ହ—ସଂ. ବିଣ. (ମହା+ଅର୍ହ=ମୂଲ୍ୟ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Mahārha ୧ । ମହାର୍ଘ; ବହୁ ମୂଲ୍ୟ—1. Precious; costly. ୨ । ଅମୂଲ୍ୟ—2. Invaluable. ସଂ. ବି—ଶ୍ୱେତ ଚନ୍ଦନ—The white sandal wood.

ମହାଲ—ବୈଦେ. ବି (ଫା.)—ମାହାଲ (ଦେଖ)
Mahāla Māhāla (See)

ମହା ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ନାରାୟଣୀ; ଧନଦା ଦେବୀ; ଶ୍ରୀ—
Mahā lakshmī 1. The Goddess of wealth. ୨ । ବିଭବ; ସଂପତ୍ତି—2. Riches; prosperity. ୩ । ଦୁର୍ଗାପୂଜାରେ ଦୁର୍ଗାରୂପେ କଳ୍ପିତା ଓ ପୂଜିତା ବାଳିକା—3 A girl worshipped as Durgā during the Durgā Pūjā (Apte).

ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓଷା(ଷା)—ଦେ. ବି—ମାର୍ଗଶିର ମାସର ପ୍ରତି ଗୁରୁବାର
Mahālakshmī oshā(shā) ଦିନ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୂଜନ ରୂପ ଉତ୍ସବ; মহালক্ষ্মী ব্রত ମାଣବସା ବା ଗୁରୁବାର ଓଷା—A festival.

(ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ବ୍ରତ—ସଂ. ରୂପ) of worshipping the Goddess of wealth on all the Thursdays of the month of Margasira.

ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୂଜା—ସଂ. ବ—କୁମାରୋତ୍ସବ, କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ଆଶ୍ୱିନ
Mahālakshmi pūjā ପୂର୍ଣ୍ଣିମା; କୋଜାଗର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—
The full moon of the month of Āswina.

ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ବୁଡ଼—ଦେ. ବ (ଶୁଦ୍ଧ ଭାଷା)—ଠାକୁରାଣୀ ଗାଧୁଆ; ରଜ
Mahālakshmi burḍa ସଂକ୍ରାନ୍ତିର ତୃତୀୟ ଦିବସ—
The third day of Raja Sankrānti on which the Goddess of wealth is bathed.
[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ବହୁ ସହାଲୁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଅଗଣାରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ଲିପା ପୋଛା କରି ଓ ମୁରୁଜ ଦେଇ ସେଠାରେ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ କଳ୍ପନା କରି ଗୋଟିଏ ଗୁଆ, ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା ଓ ଗୋଟିଏ ସୁନାର ଅଳଙ୍କାର ବସାଇ ତାହାକୁ ପୂଜା କରନ୍ତି ।]

ମହାଲଜ୍ଜା—ସ. ବ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲଜ୍ଜା—Great shame.
Mahālajjā (ମହାଲଜ୍ଜିତ[ତା]—ବଣ)

ମହାଲଦ୍ଦା(ଦୀ)—ପ୍ରାଦେ (କଟକ ସହର) ବ—(କଟକ ସହରର ଇତର
Mahāldda(dī) ଲୋକଙ୍କ ଭାଷା; 'ନ' ସ୍ଥାନରେ 'ଲ' ପ୍ରୟୋଗ,-
महानदी ମହାନଦୀ (ଦେଖ)—Mahānadī (See). [ଉ—
महाजद्दी ଅତ ଗୁଡ଼ ପାହନ୍ତିବେଳକୁ କେମିତି ମହାଲଦ୍ଦା ପାର ନ ହେଲେ ଆଉ ଗତ ନାହିଁ । ଘଟାଣ୍ଡ. କଟକଭଳନ୍ତୁ ।]

ମହାଲୟ—ସ. ବ—୧ । ବୃହତ୍ ଘର—1. A big house. ୨ ।
Mahālaya ତୀର୍ଥ—2. A holy place. ୩ । ପରମାତ୍ମା—
3. The Divine Essence in the creation. ୪ । ଆଶ୍ୱିନ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ; ଅପରପକ୍ଷ; ପିତୃପକ୍ଷ—4. The dark fortnight of the month of Āswina. [ଦ୍ର—ଏହି ପକ୍ଷରେ ପିତୃଲୋକଙ୍କୁ ତର୍ପଣ କରାଯାଏ ।]

ମହାଲୟା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଶ୍ୱିନ ମାସର ଅମାବାସ୍ୟା—The new
Mahālayā moon of the month of Āswina. [ଦ୍ର—ଏହାର ଅପଭ୍ରଂଶ ମହଳା ଓ ମହାଳା ।]

ମହାଲୟା ଶ୍ରାଦ୍ଧ—ସ. ବ—ଯେଉଁ ତିଥିରେ ପିତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥାଏ
Mahālayā śrāddha ଆଶ୍ୱିନ ମାସର ପିତୃପକ୍ଷରେ ସେହି ତିଥିରେ କମା ଆଶ୍ୱିନ ମାସର ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ କରୁଥିବା ପିତୃଶ୍ରାଦ୍ଧ; ମହାଳା ଶ୍ରାଦ୍ଧ—Offering of rice-cakes to one's ancestors on the new moon of Āswina.

ମହାଲଏ(ୟ)କ—ଦେ. ବ—ମହାନାୟକ (ଦେଖ)–Mahānāyaka
Mahālae(ya)ka (See). ଦେ. ବଣ—ଅତି ଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
महालायक Very able (person).

ମହାଲିଆ—ଦେ. ବଣ (ଭୁଲକାରେ ଅର୍ଥାତ୍, ମାଗଣା=ମାଗଣା)—
Mahāliā ୧ । ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ—1. Unnecessary. ୨ ।
मागना ନିଷ୍ଫଳ—2. Fruitless; vain. ୩ । ମାଗଣା—3.Got
फोकटिया; मांगना gratis; gratuitous ଦେ. ବ (ସ.
ମହାଲୟା)—ମହାଲୟା (ଦେଖ)—Mahālayā
(See). ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ବୃଥାରେ—1. In
फोकट, माङ्गना vain. ୨ । ଅକାରଣରେ—2. Unnecessarily. ୩ । ମାଗଣାରେ—3. Gratis; for nothing.

ମହାଲିଆ ଖିଆ—ଦେ. ବଣ ଓ ବ.—ପରାନ୍ନଭୋଗୀ—A toady;
Mahāliā khiā depending on others for one's
মগনাখেকো meals; feeding at another's expense.
फोकटखिया, माङ्गनाखिहा

ମହାଲିଆ ଭୋଜନ—ଦେ. ବ—ବିନା ବ୍ୟୟରେ ଭୋଜନ—
Mahāliā bhojana Eating one's meals at
মাগনাভোজন **मांगनाभोजन** another's expense.

ମହାଲିଆ ମ(ମୁ)କୁନ୍ଦଦେବ—ଦେ. ବ—ଜନୈକ ପ୍ରାଚୀନ ପୁରୀ ରାଜାଙ୍କର
Mahāliā ma(mu)kunda deba ଉପାଧି ବିଶେଷ—A title
लालबबुआ of a Rajā of Puri. ଦେ. ବ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉପାଧି ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—A person who does not act according or befitting to the title he bears.

ମହାଲିଆ ଶ୍ରାଦ୍ଧ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମହାଲୟା ଶ୍ରାଦ୍ଧ)—ମହାଲୟା ଶ୍ରାଦ୍ଧ
Mahāliā śrāddha (ଦେଖ)—Mahālayā śrāddha (See).

ମହାଲିମ୍ବ—ଦେ. ବ (ସ. ମହାନିମ୍ବ)—ବଡ଼ ବଡ଼ ପତ୍ରଯୁକ୍ତ ନିମ୍ବବର୍ଗର
Mahālimba ତରୁ—The toon or Indian maho-
টুনি(ন),লড়,টুম্না gany tree; Cedrely Toona.
महानिम; तुना ମ. ଉଦଳାଉ, ଭୁରୁକ; ତା. ତୁନୁମାରମ୍, ମାଲି, ତୁନ୍-ମାରମ୍, ଚନ୍ଦୁଲ; ତେ. ନାନ୍ଦ ।)

ମହାଶକ୍ତି—ସ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରମ ବା କ୍ଷମତା—
Mahāśakti 1. Great strength or energy. ୨
ଆଦ୍ୟାଶକ୍ତି; ଦୁର୍ଗା; ଭଗବତୀ—2. The Primary Energy which created the universe. ୩ । (ପୁଂ) (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଦେବସେନାପତି କାର୍ତ୍ତିକେୟ—3. The commander of the gods; Kārttikeya. ୪ । ଶିବ—4. Śiba. ସ. ବଣ—ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରମଶାଳୀ—Mighty; of great energy

ମହାଶଙ୍ଖ—ସ. ବ (ମହତ୍ ଶବ୍ଦ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ; ଶଙ୍ଖ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ
Mahāśankha ମହତ୍ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇବ ଥିଲେହେଁ ଗ୍ରନ୍ଥକାରମାନେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରିଅଛନ୍ତି)—୧ । ବଡ଼ଶଙ୍ଖ—
1. A big conch. ୨ । ଭୀମଙ୍କ ଶଙ୍ଖ—2. The conch which Bhima used to blow. ୩ । କୁବେରଙ୍କ ନିଧି ବିଶେଷ; ଶଙ୍ଖ ନିଧି—3. Name of a precious gem of Kubera. ୪ । ସଂଖ୍ୟା ବିଶେଷ; ୧୦ ଶଙ୍ଖ ସଂଖ୍ୟା; ୧୦ ଲକ୍ଷ କୋଟି ସଂଖ୍ୟା—
4. A thousand billions. ୫ । ଅସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—
5. Name of a weapon. ୬ । ନରକପାଲାସ୍ଥି—

6. Human skull. ୭ । ଲଲାଟାସ୍ଥି—7. The bone of the forhead. ୮ । ଚକ୍ଷୁ ଓ ଚକ୍ଷୁର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ହାଡ଼—8. The malar bone; the cheek bone. ୯ । ତନ୍ତ୍ର ମତେ ଖାଗୁୟୁରପ୍ରସିଦ୍ଧ ନରକପାଳାସ୍ଥି ନିର୍ମିତ ମାଳ୍ୟ ବିଶେଷ—9. A garland of skulls used by devotees during Tantric rites.

ମହା ଶତାବରୀ—ସ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଛତୁଅର ଲତା—
Mahā śatābari A kind of Asparagus Recemosa (thorny creeper).

ମହାଶନି—ସ. ବି—୧ । (ମହା+ଅଶନି)—ଭୟଙ୍କର ବଜ୍ର—
Mahāśani 1. A great thunder. ୨ । ରାମାୟଣୋକ୍ତ ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ —2. A Rākshasa described in the Rāmāyaṇa. (ଦ୍ର—ବାଳି ସୁତ ମୃଷ୍ଟି ମହାଶନି ବଳୁ ସାନୁ ତୁଲ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ମହା ଶମ୍ଭୁ—ସ. ବି—ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶିବ ଲିଙ୍ଗ—A celebrated idol
Mahā śambhu representing Śiba.

ମହାଶୟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମହତ୍+ଆଶୟ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Mahāśaya ମହାମନାଃ; ମହାନୁଭବ; ଉଦାରହୃଦୟ—
মহাশয় High-minded; noble-minded; mag-
(ମହାଶୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) nanimous. ସଂ. ବି—ସମୁଦ୍ର—Ocean.
ଦେ. ବି—୧ । ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି; ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ଲୋକ—1. A gentleman; a respectable person. ୨ । ବଙ୍ଗ ଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜବତ୍ତ ସମ୍ମାନସୂଚକ ବଂଶୋପାଧି—2. A family-title given by the kings of ancient Bengal. ୩ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଉପନିବେଶ ସ୍ଥାପନ କରିଥିବା ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବଙ୍ଗୀୟ ଜମିଦାର ବଂଶର ଉପାଧି ବିଶେଷ—3. A family title of certain Bengal Zamindars of Orissa. [ଦ୍ର—ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର କାଳୁପୁର,ଲକ୍ଷଣନାଥ, ଦେବହୁଡ଼ା ଓ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କଣନ୍ ନଗର ଓ ରାମେଶ୍ୱରପୁର (ପାଲ-ପୁର)ର ପ୍ରାଚୀନ ବଙ୍ଗୀୟ ଜମିଦାର ବଂଶର ଏହି ଉପାଧି ।] ୪ । ଗୁରୁଜନ ଓ ସମ୍ମାନନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ—4. A term used in addressing one's teacher, elders and respectable persons. (ଯଥା—ଗୁରୁ ମହାଶୟ, ପଣ୍ଡିତ ମହାଶୟ ।) [ଦ୍ର—ମାନ୍ୟାସ୍ପଦ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଭଦ୍ର ଲୋକଙ୍କ ନାମ ଶେଷରେ ଏ ପଦ ମଧ୍ୟ ଯୋଗ କରାଯାଏ, ଯଥା—ଶ୍ରୀ ପଣ୍ଡିତ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ସମୀପେଷୁ ।]

ମହାଶୟ(ୟୀ) କାରଖାନା—ଦେ. ବି—ବହୁତ ଆଡ଼ମ୍ବର—Much
Mahāśaya(yi) kārakhānā ado; grand style.
মহাশয়ী কারখানা [ଦ୍ର—ଉତ୍କଳର ମହାଶୟ ଉପାଧିଧାରୀ ବଙ୍ଗୀୟ
নবাবী কারখানা ଜମିଦାରମାନଙ୍କର ଆଡ଼ମ୍ବର ଯୋଗୁ ଉକ୍ତରୁ ଏ ଶବ୍ଦ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଅଛି । ଫଳତଃ ଏହି ମହାଶୟୀ ଆଡ଼ମ୍ବର ଓ ବ୍ୟୟ ଯୋଗୁଁ ଉତ୍କଳର 'ମହାଶୟ' ବଙ୍ଗୀୟ ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୋଚନୀୟ ହେବାର ଦେଖା ଯାଉଅଛି ।]

ମହା ଶଯ୍ୟା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ରାଜ ଯୋଗ୍ୟ ଶଯ୍ୟା; ବହୁ ମୂଲ୍ୟ
Mahā śajyā ଶଯ୍ୟା—A very costly bed.

ମହା ଶରୀର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ବୃହତ୍ ଦେହ—Big body.
Mahā śarira ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବୃହତ୍କାୟ—
Big-bodied; gigantic.
(ମହାଶରୀରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହାଶଲ୍କ—ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବୃହତ୍ ଶଲ୍କ ବା କାତିବିଶିଷ୍ଟ—
Mahāśalka Having big scales. ସ. ବି—୧ । ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛ—1. Shrimp. ୨ । ସମୁଦ୍ରଜାତ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି—2. Prawn; sea shrimp (Apte). [ଦ୍ର—ମନୁ. ୩।୨୭୨ ରେ ଅଛି ଯେ ମହାଶଲ୍କ ପିତୃଲୋକଙ୍କୁ ଶ୍ରାଦ୍ଧରେ ଅର୍ପଣ କଲେ ପିତୃଗଣଙ୍କର ଅନନ୍ତକାଳ ତୃପ୍ତି ହୁଏ ।]

ମହାଶାଳି—ସ. ବି—ମୋଟା ବା ବଗଡ଼ା ଶାରଦ ଧାନ—
Mahāśāli Coarse winter paddy.

ମହାଶୁକ୍ଳ—ସ.ବିଣ—ଅତି ଶୁଭ୍ର—Very white; milken white.
Mahāśukla (ମହାଶୁକ୍ଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହାଶୁକ୍ଳା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସରସ୍ୱତୀ—The Goddess of lear-
Mahāśuklā ning. ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମହାଶୁକ୍ଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Mahāśukla.

ମହାଶୂଦ୍ର—ସ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଆଭୀର; ଗୋପ; ଗଉଡ଼—1. A cow
Mahāśūdra herd. ୨ । ଉଚ୍ଚପଦ ଅଧିକାରୀ ଶୂଦ୍ର—2. A Sūdra of a high position (Apte). ୩ । ଉଚ୍ଚଶ୍ରେଣୀର ଭୃତ୍ୟ—3. An upper servant (Apte).

ମହାଶୂନ୍ୟ—ସ. ବି—ଅନନ୍ତଆକାଶ—The limitless sky; the
Mahāśūnya great void ସ. ବିଣ—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଶୂନ୍ୟ—
Quite empty.

ମହାଶୂର—ସ. ବିଣ—ଅତିଶୟ ବଳବାନ୍—
Mahāśūra Very strong or mighty.

ମହାଶ୍ୱେତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସରସ୍ୱତୀ—1. The Goddess of
Mahāśwetā learning. ୨ । ଦୁର୍ଗା—2. Goddess Durgā. ୩ । ଶ୍ୱେତ ଅପରାଜିତା ଫୁଲ—3. The white clitoris flower. ୪ । ଭୂଇଁକଖାରୁ; କ୍ଷୀର ଭୂମିକୁଷ୍ମାଣ୍ଡ—4. Ipomoeia Digitata ୫ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ନଗରବିଶେଷ—5. Name of a town of ancient India. ୬ । ସଂସ୍କୃତ କାଦମ୍ବରୀ ଉପନ୍ୟାସର ଉପନାୟିକା—6. Name of a secondary heroine in the Sanscrit novel Kādambari. ୭ । ଧଳା ଚିନି—7. White sugar (Apte)

ମହାଶ୍ମଶାନ—ସଂ. ବି—୧ । ଯେଉଁଠାରେ ସବଦା ଶବଦାହ ହୁଏ—
Mahāśmaśāna 1. A great cremation ground where cremation is going on for the most part of the day. [ଯଥା—କାଶୀକ୍ଷେତ୍ରର ମଣିକର୍ଣ୍ଣିକା ଘାଟର ଶ୍ମଶାନ ।] ୨ । କାଶୀ; ବାରାଣସୀ—2. Benares.

ମହାଶ୍ରାବଣୀ—ସଂ. ବି—ଭୂଇଁକଦମ୍ବ (ଦେଖ)
Mahāśrābaṇī Bhūiṅkadamba (See).

ମହାଷ୍ଟମୀ—ସଂ. ବି—ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ଅଷ୍ଟମୀ—
Mahāshṭamī The 8th day of bright lunar fortnight of Āświna.

ମହାସତୀ—ସଂ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାମୀପରାୟଣା ସ୍ତ୍ରୀ—
Mahāsatī A very chaste and devoted wife.

ମହାସତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ମହା ବଳଶାଳୀ—1. Mighty.
Mahāsatwa ୨ । ମହାମନାଃ—2. Magnanimous;
(ମହାସତ୍ତ୍ୱା—ସ୍ତ୍ରୀ) noble. ୩ । ଧର୍ମପରାୟଣ—3. Righteous (Apte). ସଂ. ବି—୧ । ବୃହତ୍‌କାୟ ଜୀବ—1. A gigantic animal. ୨ । କୁବେର—2. Kubera (Apte). ୩ । ଶାକ୍ୟମୁନି—3. The Buddha.

ମହାସଫର—ସଂ. ବି—ଛୋଟ ଜାତିର ମାଛ; ସେରଣା ମାଛ—
Mahāsaphara বড়পুঁটি, Barbus Sarana fish.
সরলপুঁটি, সরণাপুঁটি बडापोठा; बडीपोठी

ମହାସମଙ୍ଗା—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବାଉଁଅଁଳାଜାତୀୟ ଔଷଧିଗୁଳ୍ମ—
Mahāsamaṅgā Name of a medicinal plant.

ମହାସମୁଦ୍ର—ସଂ. ବି—ମହାର୍ଣ୍ଣବ; ଯେଉଁ ସୁବସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଜଳରାଶି ପୃଥିବୀର
Mahāsamudra ସ୍ଥଳଭାଗକୁ ବେଷ୍ଟନ କରଅଛି—The great
ମହାସାଗର } ଅନ୍ୟରୂପ ocean. [ଦ୍ର—ପୃଥିବୀ ବେଷ୍ଟନକାରୀ
ମହାସିନ୍ଧୁ } ମହାସମୁଦ୍ର ଗୋଟିଏ । କିନ୍ତୁ ସୁବଧା ପାଇଁ ଭୂଗୋଳରେ ମହାସମୁଦ୍ରର ଖୁଦ୍ର ଅଂଶକୁ ସାଗର (ଯଥା—ଲୋହିତ ସାଗର, ଭୂମଧ୍ୟ ସାଗର) ଓ ବୃହତ୍ ଅଂଶକୁ ମହାସାଗର (ଯଥା—ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗର, ଭାରତ ମହାସାଗର, ଆଟଲାଣ୍ଟିକ ମହାସାଗର, ଉତ୍ତର ମହାସାଗର, ଦକ୍ଷିଣ ମହାସାଗର) ବୋଲାଯାଏ ।]

ମହା ସର୍ବ ଯମକ—ସଂ. ବି—ଶବ୍ଦାଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A figure of
Maha sarba jamaka speech. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅକ୍ଷର ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଚରଣର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅକ୍ଷର ସମାନ ଅଟେ; କିନ୍ତୁ ଚରଣମାନଙ୍କର ଅର୍ଥ ପୃଥକ୍ ।]

ମହା ସାନ୍ତପନ—ସଂ. ବି. (ମହତ୍ + ସାନ୍ତପନ = ବ୍ରତବିଶେଷ)—
Mahā sāntapana ଛଅ ଦିବସ ସାଧ୍ୟ ବ୍ରତ ବା ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବିଶେଷ—An expiation which takes 6 days to be completed.

ମହା ସୁଆର—ଦେ. ବି (ସଂ. ମହାନ୍ ଓ ସୁପକାର)—ଦେବତାଙ୍କ ଓ
Mahā suāra ରାଜାଙ୍କ ଅନ୍ନାଦ ପାକ କରିବା ବାହ୍ମଣ ସୁପକାର—
প্রধান সূপকার A cook who cooks for a king or
देवरसोया a Deity.

ମହାସୁଲ୍—ଦେ. ବି (ଫା. ମହସୁଲ୍)—୧ । ମାସୁଲ; ସରକାରଙ୍କରେ
Mahāsul ଅଦାୟ କରାଯିବା ଶୁଳ୍କ—1. A cess or custom
মাশুল or duty realised under the authority of
महसुल Government. ୨ । ଡାକ ମାସୁଲ—2. Postage.
(ମାସୁଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହା ସୁଖ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦ; ମହା ଆନନ୍ଦ—
Mahā sukha 1. Great pleasure or happiness; supreme felicity or bliss. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ରତି; ମୈଥୁନ—2. Copulation. ୩ । ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଉପାଧି—3. A Buddha (Apte).

ମହା ସିଂହ—ସଂ. ବି—୧ । ପାର୍ବତୀ ବା ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ବାହନ ସିଂହ—
Mahā simgha 1. The lion that carries the Goddess Durgā on its back. ୨ । ଶରଭ—2. A fabulous animal. ଦେ. ବି—ପଞ୍ଜାବର ରାଜା ରଣଜିତ୍ ସିଂହଙ୍କ ପିତା—Name of the father of Ranjeet Singh, the famous Sikh king of the Punjāb.

ମହାସେନ—ସଂ. ବି. (ମହତ୍ + ସେନା + ଅ; ମହତୀ ସେନା ଯାହାର;
Mahāsena ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଦେବସେନାପତି କାର୍ତ୍ତିକେୟ—1. Kārttikeya, the commandar of the Gods. ୨ । ମହାଦେବ; ଶିବ—2 Śiba.

ମହା ସେନା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ବୃହତ୍ ସେନା—
Mahā senā A large army.

ମହା ସ୍କନ୍ଧ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଉଷ୍ଟ୍ର; ଓଟ—
Mahā skandha Camel (Apte).

ମହା ସ୍ନାନ—ସଂ. ବି—ଦେବତାଙ୍କ ଶରୀର କୌଣସି କାରଣରୁ ଅଶୁଦ୍ଧ
Mahā snāna ହେଲେ ତାହାଙ୍କର ଅନୁଷ୍ଠିତ ସ୍ନାନ—Bath given to a Deity when it becomes impure for some reason or other.

ମହା ସ୍ନା(ସ୍ରା)ହାନ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ମହାସ୍ନାନ)—ମହାସ୍ନାନ (ଦେଖ)
Mahā snā(srā)hāna Mahā snāna (See)
মহাস্নান महास्नान

ମହା ସ୍ୱନ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମହା ଧ୍ୱନି ବଶିଷ୍ଟ—
Mahā swana Having a great sound.
ସଂ. ବି—ରଣ ବାଦ୍ୟ—War drum.

ମହା ହାସ—ସଂ. ବି—ଉଚ୍ଚ ହାସ୍ୟ—Loud or boisterous
Mahā hāsa laughter (Apte).

ମହି(ହୀ)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମହ ଧାତୁ + କର୍ମ ଇ; ଈ)—୧ । ପୃଥିବୀ;
Mahi(hī) ଧରଣୀ—1. The earth. ୨ । ଭୂମି—2. The
দখল, সাজ, সাজা ground. ୩ । ଗୋ; ଗାଈ—3. Cow.
मही, जोरन ୪ । ମହତ୍ତ୍ୱ—4. Greatness. ୫ । ବୁଦ୍ଧି—5. Intellect. ଦେ. ବି. (ସଂ. ମଥ୍ୟ-ସନ୍ଧାନ—ବାଜର)—୧ । ଦହିଁଣ୍ଡି; ଦୁଧକୁ ଦହି କରିବା ପାଇଁ

ଯେଉଁଥିରେ ପକାଯିବା ଖଟା ଦହି—1. Curd ferment; rennet used to co-agulate milk; sour whey used in curdling milk; Bulgarian
मै milk. ୨ । ମଇ (ଦେଖ)—2. Mai (See)
हे'गा ୩ । (ଅବସ୍ଥାର୍ଥକ) ମହେଶ୍ୱରଙ୍କ ଡାକ ନାମ—3. Name for
माहा calling Maheśwar. ଗ୍ରାଦେ. (ଭଦ୍ରକାର୍ଣ୍ଣ) ବି—ଦଧି—Curd. ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବୌଦ୍ଧ) ବି—ଘୋଳ ଦହି—Whey; churned buttermilk.

ମହୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଖଟା ଓ ଉଦ୍‌ଗୀର୍ଣ୍ଣ (ଭୁଷର ଗନ୍ଧ); ପଚା (ଗନ୍ଧ)—
Mahiā Foetid (smell); putrid (smell). ଦେ. ବି—
टकगन्ध; टोको (ଅନାଦରସୂଚକ) ମହେଶ୍ୱରଙ୍କ ଡାକ ନାମ—
फोकराहन Name for calling Maheśwara.

ମହିଁମ—ଦେ. ବି—ମାହାତ୍ମ୍ୟ—Nobility; glory. (ଯଥା—
Mahiñma ବାସୁ କେଶ ଲଙ୍କେଶ, ସୁତ ଚଡ଼ି ମହେଶ, ମହିଁମ ଇଚ୍ଛିଣ ବଳିଶ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ମହିଁମାଇ—ଦେ. ବିଣ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ମହିମାଯୁକ୍ତ ବ୍ରହ୍ମ—The
Mahiñmāi Supreme Being. (ଯଥା—ଅଥବା ସେ ଗ୍ରାଲ ତଳ କର୍ଣ୍ଣ ତଳେ ଯାଇ, ଏଥି ଅବା ବଳେ କହନ୍ତି ମହିଁମାଇ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମାକୃଷ୍ଣ ଗୀତା ।)

ମହିକା—ସଂ. ବି (ମହ୍ ଧାତୁ+ଅକ+ଆ)—୧ । ତୁଷାର; ହିମ—
Mahikā 1 Frost. ୨ । କୁହୁଡ଼ି—2 Mist.

ମହିଖୁଣ୍ଟ—ଗ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି(ସଂ. ମେଧି)—ପଭୁଳ ବା ବେଙ୍ଗଲା
Mahikhunṭa ପକାଇବାବେଳେ ଯେଉଁ ଖୁଣ୍ଟ ଦେହରେ ବଳଦ (ମହୀକୁମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାନ୍ଧି ଯାହାର ଚାରିଆଡ଼େ ବଳଦମାନେ ଘୂରନ୍ତି;
मेध्र्ुञ—The central post around which bullocks revolve, while treading paddy-sheaves.

ମହିତ—ସଂ. ବିଣ (ମହ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପୂଜିତ—1. Wor-
Mahita shipped. ୨ । ସମ୍ମାନିତ—2. Respected; honoured. ସଂ. ବି—ଶିବଙ୍କ ତ୍ରିଶୂଳ—The trident of Siba.

ମହି(ହୀ)ତଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଭୂତଳ; ଭୂପୃଷ୍ଠ—1. The
Mahi(hī)tala face of the earth. ୨ । ଭୂଇଁ—2. The ground.

ମହି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦହି ବସାଇବା ପାଇଁ ଦୁଧରେ ଖଟାଦହି
Mahi debā ଯୋଗ କରିବା—1 To put curd-
साजदेओया ferment into milk. ୨ । ମଇ ଦେବା (ଦେଖ)—
जोरन(महो)देना Mai debā (See),
मैदेओया हे'गादेना

ମହି(ହୀ)ଧର—ସଂ. ବି (ମହୀ+ଧୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Mahi(hī)dhara ଭୂଧର; ପର୍ବତ—Mountain. [ମହି(ହୀ)ଧ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମହିନା—ବୈଦେ. ବି (ଫା· ମାହିନା=ମାସ; ଦରମାହା=ମାସିକ
Mahinā ବେତନ)—ମାସିକ ଦରମା ବା ବେତନ—
माइना महीना Monthly pay or salary.

ମହିନ୍ଧକ—ସଂ. ବି—୧ । ମୂଷା—Rat (Apte) ୨ । ନେଉଳ—
Mahindhaka 2. Ichneumon (Apte). ୩ । ବାହୁଙ୍ଗିରେ ବୋଝ ବୋହିବା ପାଇଁ ଲାଗିଥିବା ଦଉଡ଼ି; ଶିକା—3. The string suspended from a pole used for carrying loads (Apte).

ମହି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମହି ଦେବା (୧) (ଦେଖ)
Mahi pakā(ke)ibā Mahi debā (1) (See).

ମହିପଦ୍ମ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମହାପଦ୍ମ)—ଏକପ୍ରକାର ନାଗସାପ—
Mahipadma A species of cobra.

ମହି(ହୀ)ଭୃତ୍—ସଂ.ବି (ମହୀ+ଭୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.କ୍ୱିପ୍)—
Mahi(hī) bhṛut ୧ । ପର୍ବତ-1. Mountain. ୨।ରାଜା—2 King.

ମହି(ହୀ)ପତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରାଜା—King.
Mahi(hī)pati (ମହିଭୁକ୍, ମହି[ହୀ]ପାଳ, ମହି[ହୀ]ଭର୍ତ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହି(ହୀ)ପୁତ୍ର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ—
Mahi(hī) putra The planet Mars.

ମହି(ହୀ)ପ୍ରାଚୀ(ଚ)ର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମୁଦ୍ର—
Mahi(hī) prāchī(ba)ra The ocean.

ମହିମ—ଦେ. ବି—ଜୟ—Victory (ଯଥା—ମହିମହିଲା ବଡ଼ଚ
Mahima ଉଲଚ, ମହିମା ମହିମ କରେ କେଁକେଁକ୍ୟ । ଉକ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।)

ମହିମ କୀର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବି (ମହିମନ୍+କୀର୍ତ୍ତନ)—ମାହାତ୍ମ୍ୟ କଥନ—
Mahima kirttana Singing one's glory.

ମହିମଣ୍ଡନ—ସଂ. ବିଣ· ପୁଂ—ପୃଥିବୀର ଅଳଙ୍କାରସ୍ୱରୂପ; ଅତି ସୁନ୍ଦର—
Mahi maṇḍana Who is an ornament or
(ମହିମଣ୍ଡନା—ସ୍ତ୍ରୀ) decoration to the earth; very graceful,

ମହି(ହୀ)ମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି—ଭୂମଣ୍ଡଳ; ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ—
Mahi(hī) maṇḍaḷa The globe; the whole world.

ମହିମ ବ୍ୟଞ୍ଜକ—ସଂ ବିଣ (ମହିମନ୍+ବ୍ୟଞ୍ଜକ)—ଗୌରବସୂଚକ—
Mahima byañjaka Indicating glory.
[ଦ୍ର—ମହିମାବ୍ୟଞ୍ଜକ - ବ୍ୟାକରଣ ଅନୁସାରେ ଭ୍ରମଯୁକ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ ।]

ମହିମମୟ—ସଂ. ବିଣ (ମହିମନ୍+ମୟ)—ଗୌରବମୟ—
Mahimamaya Glorious; majestic.
(ମହିମମୟୀ – ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହିମା—ସଂ. ବି (ମହତ୍+ଇମନ୍; ମହିମନ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)—
Mahimā ୧ । ଉତ୍କର୍ଷ—1. Excellence. ୨ । ମହତ୍ତ୍ୱ—2. Glory; greatness. ୩ । ଗୌରବ—3. Majesy; dignity. ୪ । ମାହାତ୍ମ୍ୟ—4. Magnitude. ୫ । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—5. Grandeour. ୬।ଶକ୍ତି—6. Energy; power. ୭ । ଉଚ୍ଚପଦବୀ—7. High exalted position. ୮ । ମହାଦେବଙ୍କ ଅଷ୍ଟ ବିଭୂତି ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—8. One of the 8 divine

peculiarities of Siba. [ଦ୍ର—ଏହି ଚଉଷଠି ସାହାଯ୍ୟରେ ମହାଦେବ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ ଆକାର ଧାରଣ କରନ୍ତି ।] ଦେ. ବି—୧ । ମହତ୍ତ୍ୱର ଚରମ ସୀମା—1. The acme of greatness or glory [ଦ୍ର—ସେହି ତଦ୍ରୂପ ମହିମା ସାହାଯ୍ୟରେ ଜଗତରେ ସମୁଦାୟ ବସ୍ତୁ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି । ମହିମା ତତ୍ସ୍ୱରୂପ ଅଟନ୍ତି । ସିଦ୍ଧ ଯୋଗୀମାନେ ଚରମ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ସୁଖଦୁଃଖବର୍ଜିତ ମହିମାକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।] ୨ । ମହାନ୍ ପୁରୁଷ; ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରଭୁ—2. The universal God. ୩ । ମହିମାଧର୍ମ (ଦେଖ)—3. Mahimādharma (See). [ଦ୍ର—ଏ ଅନ୍ତଃକରଣର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଜ୍ଞାନଜ୍ୟୋତିଃ ସ୍ୱରୂପ ଅନନ୍ତ ଈଶ୍ୱର ଅଟନ୍ତି । ସକଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ତାହାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ, କିନ୍ତୁ ସେ ସକଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟବର୍ଜିତ ପ୍ରଭୁ ଅଟନ୍ତି ।

ଏହି ଅର୍ଥର ବିଶିଷ୍ଟ ବିବରଣ ପାଇଁ ବିଶ୍ୱନାଥବାବାଙ୍କ ମହିମାଧର୍ମ ପ୍ରତିପାଦକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ମହିମା କୀର୍ତ୍ତନ—ଦେ. ବି. (ସ ମହିମକୀର୍ତ୍ତନ; ଏହିପଦ ସଂସ୍କୃତବ୍ୟାକରଣ Mahimā kirttana ଅନୁସାରେ ଅଶୁଦ୍ଧ)—ମାହାତ୍ମ୍ୟକଥନ—ମହିମাকীর্তন महिमाकीर्तन Singing the praise of one's greatness.

ମହିମା ଗାଦି—ଦେ. ବି—ଢେଙ୍କାନାଳ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜୋରନ୍ଦା ଗ୍ରାମରେ Mahimā gādi ଅବସ୍ଥିତ ମହିମାଧର୍ମର ପୀଠ—A seat of महिमागादी Mahimā dharma, at Jorandā in the State of Dhenkānāl. [ଦ୍ର—ଏହା ଅନନ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର ମହିମାଗାଦି ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ସତ୍ୟ-ମହିମାଧର୍ମୀମାନଙ୍କର ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନ ଗୁରୁପୀଠ ଅଟେ । ଯେହେତୁ ପ୍ରଭୁବରଙ୍କ ମହିମା ଗୋସାଇଁ ସେହିଠାରେ ଦେହଲୀଳା ସମ୍ବରଣ କରିଥିଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ମହିମା ଗାଦିର ନାମ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଉକ୍ତ ଗାଦିର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ବ୍ୟାପିବାରୁ ଅନେକ ମହିମା ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ସେହି ଗାଦିକୁ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପୀଠ ବିଶ୍ୱାସ କରି ନାନା ପ୍ରକାର ଭେଟି ଦିଅନ୍ତି । ଉକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ସେଠାରେ ମହିମା ଲୀଳା (ଧୃତାହୁତି, ବାଲ୍ୟଲୀଳା, ଚିରକାଳ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଭଜନ, ଅଭ୍ୟାଗତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସତ୍କାର)ରେ ବ୍ୟୟ କରାଯାଏ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଏହି ଧନ ଅଟ୍ଟାଳିକା, କୂପ, ତଡ଼ାଗାଦି ନିର୍ମାଣରେ ଜଗଦ୍ଧିତରେ ବ୍ୟୟିତ ହୁଏ । ସତ୍ୟ ସନାତନ ମହିମା ଧର୍ମର ଅବଧୂତାଶ୍ରମୀ 'ପର' ଓ 'ଅପର' ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ସେହିଠାରେ ଗୁରୂପଦେଶ ଦ୍ୱାରା କୌପୀନ ଓ କୁମ୍ଭୀପାଟ ଗ୍ରହଣ ପୂର୍ବକ ସନ୍ନ୍ୟାସ ପନ୍ଥାରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହୁଅନ୍ତି । ମହିମା ଗାଦିର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ କେବଳ 'ପର ସନ୍ନ୍ୟାସୀ' ବଲ୍କଳଧାରୀ ବାବାମାନେ ଅଟନ୍ତି । ସେହି ସାଧୁମାନେ ସେହି ଗାଦିରୁ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗ୍ରହଣ ନ କରି ଭିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା କାଳାତିପାତ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଆଦେଶମତେ ସାଧୁ ଭକ୍ତଗଣ ପୀଠର ପରିଚାଳନ ଓ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ସତ୍କାର୍ଯ୍ୟମାନ ସମାଧାନ କରନ୍ତି । ପ୍ରତି ମାସ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ ବିଶେଷ ଭାବେ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ସତ୍କାର୍ଯ୍ୟମାନ (ଧୃତାହୁତି, ବାଲ୍ୟଲୀଳା, ଭଜନ) ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭାବେ ବିଖ୍ୟାତ । ଏହି ହେତୁରୁ ଉକ୍ତ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ ଦେଶ ବିଦେଶରୁ ଧର୍ମପ୍ରଚାରାର୍ଥ ଯାଇଥିବା ସିଦ୍ଧ ସାଧୁଗଣ, ଗୃହସ୍ଥ ଭକ୍ତବୃନ୍ଦ ଓ ସାଧାରଣ ଯାତ୍ରିଗଣ ସମବେତ ହୋଇ ମହିମା ଲୀଳା ବିନୋଦରେ ପ୍ରମୋଦିତ ହୁଅନ୍ତି । ସେଠାରେ ବିଷୟୀଲୋକଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ନ ଥିବା ହେତୁ ମହିମା ଗାଦିର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ ପ୍ରକଟିତ ହେଉଅଛି । ଆଉ ମଧ୍ୟ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ ସହିତ କାମିନୀମାନଙ୍କର ବାସ ଓ ସ୍ପର୍ଶ ନିଷିଦ୍ଧ ଥିବା ହେତୁ ଗାଦି ପୀଠ ସ୍ଥାନ ପବିତ୍ର ଦୃଷ୍ଟିରେ ନିଷ୍କଳଙ୍କ ରହିଅଛି । ଗାଦିର ବିସ୍ତାର ନିମିତ୍ତ ଢେଙ୍କାନାଳର ରାଜା ସାହେବ ଉକ୍ତ ଭୂମି ଉପରେ କୌଣସି କର ଧାର୍ଯ୍ୟ ନ କରି ଆବଶ୍ୟକମତେ ଜମିମାନ ମହିମା ଗୋସେଇଁଙ୍କ ନାମରେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ ମାରଫତରେ ଖଞ୍ଜା କରୁଅଛନ୍ତି । ଉକ୍ତ ଭୂମିରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର କୃଷି ଆଦି ଫସଲ କର୍ମ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ଯେହେତୁ ପୂର୍ବରୁ ତାହା ମହିମା ଗୋସାଇଁଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ନିଷିଦ୍ଧ ରହିଅଛି । କେବଳ ସେହି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ମହିମାରେ ଭକ୍ତମାନଙ୍କର ମନସ୍କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ସେମାନେ ଯାହା ଅର୍ଥ ଦାନ କରନ୍ତି ବା ଧର୍ମାଶ୍ରିତ ଭକ୍ତଗଣ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ ସଦ୍ଭାବରେ ଯାହା ଅର୍ଥ ଦାନ କରନ୍ତି ତାହାଦ୍ୱାରା ମହିମା ଗାଦିର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରାଯାଏ । ଏକ ବର୍ଷରୁ ଅଧିକକାଳ ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟୟୋପଯୋଗୀ ଅର୍ଥ ସଞ୍ଚିତ ରଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଆୟକୁ ଦେଖି ବ୍ୟୟ କରାଯାଏ । ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବା]

ମହିମା ଗୋସା(ସେ)ଇଁ—ଦେ. ବି—ମହିମା ଧର୍ମର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ମହା-Mahimā gosā(se)in ପୁରୁଷ—The founder of the Mahima dharma. [ଦ୍ର—ସେ ସ୍ୱୟଂ ଈଶ୍ୱର ପୁରୁଷ ଅଟନ୍ତି । ଭାରତ ଭୂମିରେ ଧର୍ମର ଗ୍ଲାନି ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ସିଦ୍ଧ ସାଧୁ ଭକ୍ତବୃନ୍ଦଙ୍କ ବନ୍ଦନାରୁ ଜଗଦ୍ଗୁରୁ ମହିମା ଗୋସାଇଁ ସ୍ୱଶକ୍ତି ବଳରେ ଅଯୋନିସମ୍ଭୂତ ହୋଇ ପ୍ରଭୁବର ଗୁରୁ ସ୍ୱରୂପେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ବାୟୁ ଆହାର କରି ହିମାଳୟର କୈଳାସ ପର୍ବତ ଶିଖରରେ ବହୁ ସମୟର ଅସଂଯୋଗ ସମାଧିରେ କାଳାତିପାତ କରି ଗୁପ୍ତଭାବେ ନାନା ଦେଶ ବିଦେଶ ଭ୍ରମଣପୂର୍ବକ ସତ୍ୟ ସନାତନ ମହିମା ଧର୍ମ ସ୍ଥାପନାର୍ଥେ ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶକୁ ବିଜେମାନ ହେଲେ । ସେ ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ଦିବ୍ୟସିଂହ ୧୨ ଅଙ୍କରେ ପୁରୀଠାରେ ଲୋକଙ୍କ ନୟନଗୋଚର ହେଲେ । ସେ ସମୟରେ ସେ ଟୁଙ୍ଗିରେ ଶୟନ ଓ ଉପବେଶନ କରୁଥିଲେ; ସାଧାରଣ ଜନସମାଜରେ ବିଶେଷ ବାକ୍ୟାଲାପ କରୁ ନ ଥିଲେ; ଶରୀର ତାମ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ତେଜୋମୟ ଥିଲା । କଟିରେ ଗୈରିକ ବସ୍ତ୍ରର କୌପୀନ, ମସ୍ତକରେ ଜଟାର ଭାର ଥିଲା । ସେ ସମୟରେ ତାହାଙ୍କୁ

ଧୂଳିଆ ଗୋସାଇଁ ବୋଲି ଲୋକେ କହୁଥିଲେ । ଗୋସାଇ ସେ ସମୟରେ ବାରବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ଜଳପାନ କରି ପୁରୀ, ଖଣ୍ଡଗିରି, ଧଉଳଗିରି ପ୍ରଭୃତିର ଗୁମ୍ଫାମାନଙ୍କରେ ସମାଧି ଯୋଗ ଅବଲମ୍ବନ ପୂର୍ବକ କାଳାତିପାତ କରୁଥିଲେ । ଏ ହେତୁରୁ ତାଙ୍କୁ ଲୋକେ ନୀରାହାରୀ ଗୋସାଇଁ ମଧ୍ୟ କହୁଥିଲେ । ଉକ୍ତ ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ମହିମା ଗୋସାଇଁ ପୁରୀ ପଣ୍ଡିତ ମଣ୍ଡଳୀଙ୍କ ଧର୍ମ ସଭାରେ ବ୍ରହ୍ମାତ୍ମଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିଥିଲେ ଓ ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଜ୍ଞାନଭକ୍ତିଯୋଗର ବିଦ୍ୱାନ୍ ମହାମାୟାଙ୍କ ଦର୍ପ ବିନାଶ ପୂର୍ବକ ତାହାଙ୍କୁ ସ୍ୱଶକ୍ତିର ତେଜ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରାଇଥିଲେ ଓ ଖଣ୍ଡଗିରି ସମୀପରେ ହାଲଦିପିତୁ ନାମକ ଏକ ନୂତାଳିକ ବାବାଙ୍କର ଗର୍ବ ଖଣ୍ଡନ କରି ତାହାଙ୍କୁ ସଦ୍‌ଜ୍ଞାନ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ତହିଁଉତ୍ତାରୁ ସେ ୧୨୫୮ ଅବ୍ଦରେ ଢେଙ୍କାନାଳ କପିଳାସଗିରିକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ । ସେଠାରେ ଗୈରିକ କୌପୀନ ଓ ଜଟାଭାର ପରିତ୍ୟାଗ କରି କୁମ୍ଭି ବୃକ୍ଷର ବଲ୍କଳ ବାନା କୌପୀନ ଗ୍ରହଣ ପୂର୍ବକ ଗିରିଶିଖରର ଦକ୍ଷିଣଭାଗସ୍ଥିତ ଏକ ଚକ୍ରାକାର ପ୍ରସ୍ତରୋପରି ଅନନ୍ତ ଶଯ୍ୟାରେ ପୂର୍ବାଭିମୁଖ ହୋଇ ପଦ୍ମାସନରେ ଉପବେଶନ ପୂର୍ବକ ଅବିଚଳିତ ଭାବେ ଏକବିଂଶତି ଦିବସ ଅତିବାହିତ କଲେ । ଅନନ୍ତ ସପ୍ତଫଣୀ ଛତ୍ର ପ୍ରାୟ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଶୀର୍ଷ ଦେଶକୁ ଆବୃତ କରି ରହିଥାଏ । ଏହାପରେ କେତେ ଦିନ ଉତ୍ତାରୁ ସଦାନନ୍ଦ ନାମକ ଶବର ସେଠାରେ ଉପନୀତ ହୋଇ ଏହା ଦେଖି ଭୟ ମିଶ୍ରିତ ଭକ୍ତିପୂର୍ବକ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କଲା । ସ୍ୱାମୀ ଅନନ୍ତ ଶଯ୍ୟା ପରିହାର କରି ସଦାନନ୍ଦ ସମୀପକୁ ବିରାଜମାନ ହୋଇ ତାହାକୁ ଅଭୟବାଣୀ କହି ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଷ ଫଳାହାର ନିମିତ୍ତ ଫଳମୂଳ ଓ ଧୂନି ନିମିତ୍ତ କାଷ୍ଠ ଯୋଗାଇବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ସଦାନନ୍ଦ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଆଜ୍ଞାରେ ଅଙ୍ଗୀକୃତ ହୋଇ ଫଳମୂଳାଦି ଯୋଗାଇବାରେ ଲାଗିଲା । ଅନନ୍ତଶାୟୀ ବିଭୁ ଚକା ପ୍ରସ୍ତର ସମୀପସ୍ଥ ଏକ ଗୁମ୍ଫାରେ ଅବସ୍ଥାନ କଲେ । ଇତିମଧ୍ୟରେ ସିଦ୍ଧ ଗୋବିନ୍ଦ ବାବା ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ମହିମା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଚରଣରେ ଶରଣ ନେଇ ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କଠାରୁ ଅଲେଖ ବ୍ରହ୍ମ ମହାମନ୍ତ୍ର ଉପଦେଶ ଗ୍ରହଣ କରି ସତ୍ୟ ସନାତନ ମହିମା ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେଲେ । ତାହାର କେତେକ ଦିନ ପରେ ଅନାଦି ସିଦ୍ଧଗୁରୁ ମହିମା ଗୋସାଇଁ ତାହାଙ୍କୁ ଡୋରି ଓ କୁମ୍ଭି ବଲ୍କଳ ବାନା ପ୍ରଦାନ କରି ଆଦ୍ୟରେ ଅବଧୂତ ସିଦ୍ଧାଶ୍ରମୀ ପରିବ୍ରାଜକ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ କରାଇ ଦେଶ ବିଦେଶରେ ସତ୍ୟଧର୍ମ ପ୍ରଚାରାର୍ଥେ ପ୍ରେରଣ କଲେ । ଫଳାହାର ପରିଶେଷରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଅଦ୍ଭୁତ କ୍ରିୟା ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜା ଁଭାଗୀରଥୀ ଭ୍ରମରବର ବାହାଦୁର ଅବଗତ ହୋଇ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଜଗତ୍‌ସ୍ୱାମୀ ବୋଲି ମାନି ତାହାଙ୍କଠାରୁ ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ସ୍ୱାମୀ ତାହାଙ୍କୁ ସଦୁପଦେଶ ପ୍ରଦାନ ପୂର୍ବକ ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଷ ଗୋଦୁଗ୍ଧ ଯୋଗାଇବା ନିମିତ୍ତ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ । ରାଜା ବାହାଦୁର ଜଗତ୍‌ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ କରି କ୍ଷୀର ଯୋଗାଇବାକୁ ସମ୍ମତ ହୋଇ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ଅନୁସାରେ ପର୍ବତର ପାଦଦେଶରେ ଏକ ନୂତନ ଆଶ୍ରମ ନିର୍ମାଣ କରାଇ ସେହିଠାରେ ନିତ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମମୁହୂର୍ତ୍ତ ସମୟରେ ଗୋପାଳମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କ୍ଷୀର ଯୋଗାଇବାରେ ଲାଗିଲେ । ସ୍ୱାମୀ ସେହି ନୂତନ ଆଶ୍ରମରେ ବିରାଜିତ ହୋଇ ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ କ୍ଷୀର ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଏହିରୂପେ ଚତୁର୍ବିଂଶ ବର୍ଷ କପିଳାସଗିରିରେ ଆତ୍ମଯୋଗ ସମାଧି ଅବଲମ୍ବନ କଲେ । ଇତିମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭୁ ସ୍ୱାମୀ ଦିନେ ନିଶାର୍ଦ୍ଧ ସମୟରେ ଆକାଶ ମାର୍ଗରେ ଗମନ କରି ବୌଦ୍ଧ ରାଜ୍ୟର ବଣସିଂହାଠାରୁ ଗୋବିନ୍ଦ ବାବାଙ୍କ ଗହଣରେ ବେହେରାଖୋଲ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗ୍ରାମଡିହା ମୌଜାବାସୀ ଭୀମଭୋଇ ଦ୍ୱାରେ ଅଦ୍ଭୁତ ଭାବେ ବିରାଜମାନ ହୋଇ ଭୀମଙ୍କୁ ଚକ୍ଷୁଦାନ କରି ସତ୍ୟମହିମାଧର୍ମର ଉପଦେଶ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଭୀମଭୋଇ ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବାରୁ ବହିର୍ଦୃଷ୍ଟି ଶକ୍ତିର ଲୋପ ନିମିତ୍ତ ଗୁରୁଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ଜଗତ୍ ସ୍ୱାମୀ ଗୁରୁ ତଥାସ୍ତୁ କହି ଭୀମଙ୍କୁ କବିତାରଚନାଶକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରି ଗୋବିନ୍ଦ ବାବାଙ୍କ ବୌଦ୍ଧ ରାଜ୍ୟକୁ ବିଦାୟ ଦେଇ ପୂର୍ବବତ୍ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇ କପିଳାସଗିରିକୁ ବିରାଜମାନ ହେଲେ । କ୍ଷୀରାହାର ଶେଷରେ ଢେଙ୍କାନାଳର ରାଜା ବାହାଦୁରଙ୍କର ମନୋରଥ ପୂରଣ ନିମିତ୍ତ ରାଜଦୁର୍ଗକୁ ବିରାଜମାନ ହୋଇ ରାଜବଂଶରକ୍ଷାର୍ଥେ ମଙ୍ଗଳ ବାଞ୍ଛା କରି ତହିଁର ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ ।

ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଅନ୍ନଭିକ୍ଷା ନିମିତ୍ତ ଜଗନ୍ମାତା ପୃଥ୍ୱୀ ଦେବୀ ଅଦ୍ଭୁତ ମାନବୀରୂପ ଧାରଣ କରି, ଉକ୍ତ ଗିରିର ଚକା ପ୍ରସ୍ତର ସମୀପରେ ଭକ୍ତି ସହକାରେ ଦଣ୍ଡ ପ୍ରଣାମ ପୂର୍ବକ ଜଗତ୍‌ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ରକ୍ଷାର୍ଥେ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ସ୍ୱାମୀ ତାହାଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା ଗ୍ରହଣ କରି ଜଗତର ମଙ୍ଗଳ ସାଧନାର୍ଥେ ୧୨୬୯ ଅବ୍ଦରେ କପିଳାସ ତ୍ୟାଗ କରି ଉକ୍ତ ରାଜ୍ୟସ୍ଥ କାଶୀପୁର ମୁକାମରେ ବୈଶ୍ୟ ଗଙ୍ଗାଧର ସାହୁଙ୍କୁ ସତ୍ୟମହିମା ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ କରାଇ ସେହିଠାରେ ପ୍ରଥମେ ରାଜଦାଣ୍ଡରେ ନୂତନ ମୃତ୍ତିକା ପାତ୍ରରେ ଗଙ୍ଗାଧରଙ୍କ ଗୃହରେ ପାକ ହୋଇଥିବା ଅନ୍ନଭିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଏଥି ଉତ୍ତାରୁ କେତେକ ଦିନ ପରେ ଉକ୍ତ ଭୀମସେନଙ୍କ ଦ୍ୱାରେ ଭିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ ପୂର୍ବକ ବୌଦ୍ଧରାଜ୍ୟକୁ ଗମନ କଲେ । ସ୍ୱାମୀ ଗୋବିନ୍ଦ ବାବାଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ବୌଦ୍ଧ, ସୋନପୁର, ସମ୍ବଲପୁର ପ୍ରଭୃତି ଦେଶରେ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରାର୍ଥ ଭ୍ରମଣ କରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ଇତିମଧ୍ୟରେ ବୌଦ୍ଧର ରାଜାବାହାଦୁର ଗୋବିନ୍ଦ ବାବାଙ୍କଠାରୁ ମହିମା ଗୋସାଇଁଙ୍କର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲୀଳା ଅବଗତ ହୋଇ ମହିମାଧର୍ମ ସତ୍‌ପଥ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଥାଆନ୍ତି । ପରେ ସେହି ରାଜ୍ୟରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଗହଣରେ ଗୋବିନ୍ଦ ବାବା ବହୁ ମୃତ ଶବକୁ ଜୀବଦାନ, ନଦୀର ବନ୍ୟାଜଳ ଉପରେ ଗମନ, ରୂପର ପରିବର୍ତ୍ତନ ପ୍ରଭୃତି ଅଲୌକିକ ଘଟନା ଘଟାଇବାରୁ ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ମହିମା ପ୍ରକଟିତ ହେଲା ଓ ସେ ଦେଶର କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ୟମହିମା ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ

ହେଲେ । ତହିଁପରେ ସ୍ୱାମୀ ଢେଙ୍କାନାଳରେ ବିରାଜମାନ ହୋଇ ସତ୍ୟ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରାର୍ଥେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଆଶ୍ରମ ନିର୍ମାଣ କରାଇଲେ । ଉକ୍ତ ଆଶ୍ରମମାନଙ୍କରେ ଜଗତ୍‌ସ୍ୱାମୀ ଅବସ୍ଥି-ଭାବେ ଏକ ଏକ ଦିବସ ଅତିବାହିତ କରି ଉତ୍କଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ବିଶେଷଭାବେ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ଅବତାର ପ୍ରାରମ୍ଭ ଦିବସଠାରୁ ଏକ ଏକ ଗ୍ରାମରେ ଏକ ଏକ ଦିବସ ଅତିବାହିତ କରି ପ୍ରାତଃକାଳରୁ ଭିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରି ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରନ୍ତି । ଏକ ସମୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀରେ ବିଶେଷ ବନ୍ୟାବସ୍ଥା ହେବାରୁ ଜଗତ୍ ସ୍ୱାମୀ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଭାବେ ବନ୍ୟାବସ୍ଥା ଦୂରୀଭୂତ କରି ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ସ୍ୱାମୀ ଡାଳଯୋଡ଼ା, ଅଠଗଡ଼ ପ୍ରଭୃତିରେ ଭ୍ରମଣ କରି ୧୮୭୦ ଅବ୍ଦରେ ଅଠଗଡ଼ ଖୁଣ୍ଟୁଣି ମୁକାମରେ ବିଶେଷ ଭାବେ ଏକ ମହିମାଲୀଳା (ବାଲ୍ୟଲୀଳା ପ୍ରଭୃତି) କରାଇଲେ, ଅଛି ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ଏକ ଧୁନି ମନ୍ଦିର ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇ ଗୋବିନ୍ଦ ବାବାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧୁନିରେ ଘୃତ ଚନ୍ଦନାଦି ଆହୁତି ପ୍ରଦାନ କରାଇଲେ । ସେ ସମୟରେ ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନୀୟ ଜଙ୍ଗଲୀ ହସ୍ତୀମାନେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ପାଳନ କରୁଥିଲେ । ଏହି ମହିମା ଲୀଳା ଦିବସଠାରୁ ଜଗତ୍‌-ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଐଶ୍ୱରିକ ମହିମା ଦେଶରେ ବିଶେଷଭାବେ ପ୍ରକଟିତ ହେଲା । ତହିଁ ଉତ୍ତାରୁ ସ୍ୱାମୀ ଖୋରଧା ଅଞ୍ଚଳରେ ବିରାଜମାନ ହୋଇ ପଟିଆ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଡମଣା ମୁକାମରେ ପଟିଆ ରାଜାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏକ ଧୁନି ମନ୍ଦିର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇଲେ; ଉକ୍ତ ମନ୍ଦିରରେ ୧୮୭୧ ଅବ୍ଦ ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଦିବସ ଗୋବିନ୍ଦ ବାବାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧୁନିରେ ଘୃତାହୁତି ଓ ବାଲ୍ୟଲୀଳା କରାଇଲେ । ସେହିଠାରେ ସିଦ୍ଧ ଗୋବିନ୍ଦ ବାବା ଗୁରୁଙ୍କ ଆଜ୍ଞାନୁସାରେ ନୃସିଂହ ବାବା ପ୍ରଭୃତି ସପ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତି ସାଧୁଙ୍କୁ ବଳ୍କଳ ବାନା ପ୍ରଦାନ କରି ଅବଧୂତ ସିଦ୍ଧାଶ୍ରମଭୁକ୍ତ କରାଇଲେ । ଏହାପରେ ମହିମାସ୍ୱାମୀ ଏକସମୟରେ ପାଦପଦ୍ମ ମୁଣ୍ଡିଅସ୍ଥିତ ଏକ ଗୁହା-ମଧ୍ୟରେ ଏକବିଂଶତି ଦିବସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଷ୍ଟଯୋଗାସନରେ ସମାଧିସ୍ଥ ହେଲେ । ଗୁହାର ବହିର୍ଭାଗରେ ସିଦ୍ଧ ଗୋବିନ୍ଦ ବାବା ଓ ନୃସିଂହ ବାବା ଉକ୍ତ ଦିବସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣା-ମଧ୍ୟରେ ପାଳି କରି ଜଗି ରହିଥିଲେ । ଅଛି ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାମୀ ସେଠାରେ ଯୋଗନିଦ୍ରା ପରିହାର କରି ଅନନ୍ତଶଯ୍ୟାରେ ଉପବେଶନ କରିଥିଲେ । ଏହିପରି ଡାଳଯୋଡ଼ା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଶିଶୁପାଟଣା ଆଶ୍ରମରେ ସପ୍ତଦିନ ସ୍ୱାମୀ ଯୋଗନିଦ୍ରା ଯାଇଥିଲେ; ତତ୍ପରେ ଅବାଲୁଅ, ଦାରୁଠେଙ୍ଗ ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ଧୁନିଘର କରାଇ ଘୃତ ଚନ୍ଦନାଦି ଆହୁତି ପ୍ରଦାନ କରାଇଲେ । ଉକ୍ତ ଦାରୁଠେଙ୍ଗଠାରେ ଭୂମିକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ପ୍ରବୃଦ୍ଧସ୍ୱରୂପ ଶୂନ୍ୟରେ କିଛି କାଳ ଉଭା ହୋଇଥିଲେ । ଭୁବନେଶ୍ୱର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ବରଗଡ଼ ଗ୍ରାମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଧୁନି ସ୍ଥାପନ ପୂର୍ବକ ଘୃତାହୁତି ପ୍ରଦାନ କରି ଉକ୍ତ ଧୁନି ଶିଖା ମଧ୍ୟରେ ପଦ୍ମାସନରେ ସୂକ୍ଷ୍ମରୂପେ ଯବ ପ୍ରମାଣ ଆକାରରେ ଉପବେଶନ କଲେ; ସେଠାରେ କୁଷ୍ଠରୋଗୀ ଓ ବିସୂଚିକାକ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ରୋଗରୁ ମୁକ୍ତ କରି, ମୃତ ଗୋରୁକୁ ଜୀବଦାନ କରି ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ସତ୍ୟ ମହିମାଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପୁନଶ୍ଚ ଏକ ସମୟରେ ସର୍ବାନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ଗୁରୁ ଡମଣା ଗ୍ରାମ ଆଶ୍ରମରେ ବିରାଜମାନ ହୋଇ ଏକ ଉଷ୍ଟ୍ରକ ଓ ତତ୍‌ପୁତ୍ରକୁ ବ୍ୟାଘ୍ରାକ୍ରମଣ ଭୟରୁ ରକ୍ଷା କରିବାପୂର୍ବରୁ ତତ୍‌ସମ୍ବନ୍ଧେ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ବାକ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଅଛି ମଧ୍ୟ ଏକସ୍ଥାନରେ ବନ୍ଧ୍ୟା ଗାଭୀଠାରୁ ଦୁଗ୍ଧ ଦୋହନ କରାଇ ତାହାର ବନ୍ଧ୍ୟା-ଦୋଷ ନିବାରଣ କଲେ । ଏହା ପରେ ଜଗତ୍‌ସ୍ୱାମୀ ଢେଙ୍କାନାଳରେ ବିରାଜମାନ ହୋଇ କାଶୀପୁର ଗ୍ରାମ ଆଶ୍ରମରେ ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଅଦ୍ଭୁତ ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରକାଶ କରି, ଅନ୍ୟ ଏକ ଗ୍ରାମରେ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମୃତ ଶଯ୍ୟାରୁ ବଞ୍ଚାଇ ପୂର୍ଣ୍ଣାୟୁ କରାଇଲେ ।

ସ୍ୱାମୀ ଡାଳଯୋଡ଼ା ଅଗ୍ରାହାଟଠାରେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ ଦେଇ ହଠାତ୍ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇ ଅଠଗଡ଼ରେ ବିରାଜମାନ ହେଲେ । ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକ ଗୋପାଳ ପୁତ୍ରକୁ ବ୍ୟାଘ୍ର ମୁଖରୁ ରକ୍ଷା କରି ଅନ୍ୟ ଏକ ଦରିଦ୍ର ଅନ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଚକ୍ଷୁ ଦେଲେ, ତତ୍ପରେ ବାଙ୍କି ପ୍ରଭୃତି ଅଞ୍ଚଳରେ ସତ୍ୟ ମହିମାଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କରି ଅଂଶୁପା ହ୍ରଦ ସମୀପରେ ବୃହଦାକାରରେ ମହିମା ପୂଜା, ବାଲ୍ୟଲୀଳା ପ୍ରଭୃତି କରାଇ ୧୮୭୮ ଅବ୍ଦରେ ଉକ୍ତ ହ୍ରଦର ଉତ୍ତର ଏବଂ ମାଳବେହାରପୁର ଗ୍ରାମରେ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ଅତି ବିଚିତ୍ର ବୃହଦାକାର ଧୁନି ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କରାଇ ସେଠାରେ ନୃସିଂହ ବାବାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧୁନି ସ୍ଥାପନ ପୂର୍ବକ ନିତ୍ୟ ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଶତ ଶତ ମହଣ ଘୃତ ଚନ୍ଦନାଦି ଆହୁତି ପ୍ରଦାନ କରାଇଲେ ଏବଂ ସେହିଠାରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରୁ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ସତ୍ୟ ମହିମାଧର୍ମର ଉପଦେଶ ଗ୍ରହଣପୂର୍ବକ ଅଲେଖ ବ୍ରହ୍ମ, ନାମ ସ୍ମରଣ ଭଜନରେ ରତ ହେଲେ । ତାହା ପରେ ସେହିଠାରେ ଗୁରୁ ମହିମା ଗୋସାଇଁଙ୍କ ଆଜ୍ଞାନୁସାରେ ନୃସିଂହ ବାବାଙ୍କ ଠାରୁ ଚୌରାଶୀ ମୂର୍ତ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାଧୁ ବଳ୍କଳ ବାନା ଗ୍ରହଣ କରି ଅବଧୂତ ସିଦ୍ଧାଶ୍ରମ ପନ୍ଥାରେ ଭୁକ୍ତ ହେଲେ ।

ଏକ ସମୟରେ ଅଠଗଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ମହିମା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଆଦେଶାନୁସାରେ ରୋଗୀମାନେ ବିସୂଚିକା ରୋଗରୁ ମୁକ୍ତ ହେଲେ । ଅନ୍ୟ ଏକ ସମୟରେ କ୍ଷଣ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ଜଳବୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ମାଳବେହାରପୁର ଧୁନି ମନ୍ଦିରର ଧୁନିର ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ଶିଖା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭୁ ସ୍ୱାମୀ ଦିବ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିଃ ସ୍ୱରୂପରେ ନୃସିଂହ ବାବାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ ଦେଇଥିଲେ । ଢେଙ୍କାନାଳ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଏକ ଗ୍ରାମରେ ମୃତ ଶିଶୁକୁ ଜୀବଦାନ ଓ ଅପୁତ୍ରକକୁ ପୁତ୍ର ଦାନ କରି ବିଶେଷଭାବେ ଖେଳା ଲୀଳା ବିସ୍ତାର-ପୂର୍ବକ ସତ୍ୟ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କରିବାରେ ଲାଗିଲେ ।

ସ୍ୱାମୀ ବୈଦିକ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ସଦ୍‌ଯୁକ୍ତି ବଳରେ ଓ ଅନ୍ୟ ମତାବଲମ୍ବୀ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ ଐଶ୍ୱରିକ ଯୋଗ-

ବଳରେ ପରାସ୍ତ କରି ସ୍ୱାମୀ ସତ୍ୟ ମହିମା ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ କରାଇ ଅବଧୂତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ କରାଇଲେ ।

ସ୍ୱାମୀ ୧୮୭୭ଅବ୍ଦରେ ଢେଙ୍କାନାଳ ବଉଳପୁର ମୁକାମରେ ଏକ ମହିମା ଲୀଳା ବାଲ୍ୟଲୀଳା ପ୍ରଭୃତି) ବିଶେଷଭାବେ କରାଇଲେ । ତହିଁରେ ଢେଙ୍କାନାଳର ରାଜା ବାହାଦୁର ମଧ୍ୟ ଭକ୍ତିପୂର୍ବକ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଉକ୍ତ ସମୟରେ କଟକ ମୋଗଲବନ୍ଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରକାଶ୍ୟଭାବେ ଧର୍ମପ୍ରଚାର ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ତତ୍ପରେ ଏକ ପାଦ୍ରୀସାହେବ ଡାଳଯୋଡ଼ା ଅନ୍ତର୍ଗତ ମଙ୍ଗଳାଲଣ୍ଡା ଗ୍ରାମରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସହିତ ସତ୍ୟ ମହିମା ଧର୍ମ ବିଷୟ ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ଜଗତ୍ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଇ ଭକ୍ତିଭାବେ ପ୍ରଣାମ କରି ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କଲେ ।

ତତ୍ପରେ ଢେଙ୍କାନାଳ, ହିନ୍ଦୋଳ, ଅନୁଗୋଳ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଧର୍ମାଶ୍ରମମାନ ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମାଣ କରାଇ ନିଷ୍କାମ ଖେଳା ଲୀଳା ବିସ୍ତାରପୂର୍ବକ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମ-ମହାମନ୍ତ୍ର ଉପଦେଶଦ୍ୱାରା ସତ୍ୟ ମହିମାଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ କରାଇଥିଲେ । ଏହି ଧର୍ମାଶ୍ରମ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହିନ୍ଦୋଳର ବ୍ରହ୍ମପୁର, ଅନୁଗୋଳର ଅଙ୍ଗାରବନ୍ଧ, ଢେଙ୍କାନାଳ ଅନ୍ତର୍ଗତ ମଠି, ଜକା ଓ ଜୋରନ୍ଦା ଆଶ୍ରମ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଟେ ।

ସ୍ୱାମୀ ଏହି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଧୂନି ସ୍ଥାପନ ସମୟରେ ବିଶେଷ ଖେଳାଲୀଳା ବିସ୍ତାର କରି ଅତ୍ୟାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଐଶ୍ୱରିକଶକ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ । ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ସେ ସମୟରେ କେତେକ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ରାଜା ଓ ପ୍ରଜା ସତ୍ୟ ମହିମାଧର୍ମର ନିନ୍ଦା ରଟନା ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଓ ଭକ୍ତମାନଙ୍କର ଅନିଷ୍ଟାଚରଣ କରି ପାପଭାଗୀ ହୋଇ ଅପଯଶ ଅର୍ଜନ କଲେ । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ ସତ୍ୟ ମହିମାଧର୍ମର ଯଶଃ ଏବଂ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଗାନ କରି ଧନ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ।

ଏତନ୍ମଧ୍ୟରେ ୧୮୭୯ ଅବ୍ଦରେ ମାଳବେହାରପୁର ଧୂନି ମଣ୍ଡପରେ ବଜ୍ରାଘାତ ହେବାରୁ ଜଗତ୍‌ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଆଜ୍ଞାନୁସାରେ ସେ ଧୂନି ମଣ୍ଡପ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇଗଲା । ତାହା ପରେ ବିଶେଷଭାବେ ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କରେ ମହିମାଲୀଳା ପ୍ରକଟିତ କରାଇ ସ୍ୱାମୀ ସାଧୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ସତ୍ୟମହିମାଧର୍ମର ନିୟମାବଳୀ ପ୍ରଚାର କରାଇଥିଲେ । ଦିନକୁ ଦିନ ଜଗତ୍-ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଐଶ୍ୱରିକ ପ୍ରଭା ଓଡ଼ିଶା ମଧ୍ୟରେ ବିଶେଷଭାବେ ବ୍ୟାପିଗଲା । ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନଙ୍କର କଥିତ ଜଗତର ଅମଙ୍ଗଳ-ସୂଚକ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ବାକ୍ୟମାନ ଖଣ୍ଡନ କରି ସେ ଜଗତ୍‌ମଙ୍ଗଳ ସାଧନାର୍ଥେ ସଦୁପଦେଶ ପ୍ରଚାର କଲେ । ଏପରି ଅଲୌକିକ ବିଷୟ ଘଟିଲା ଯେ, ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଦେବତାମାନେ ଆସି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ଆହୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ମହିମାରେ ସିଦ୍ଧ ଭକ୍ତବୃନ୍ଦଙ୍କର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ବିଶେଷରୂପେ ପ୍ରକଟିତ ହେଲା ।

ଢେଙ୍କାନାଳ ଜକା ଆଶ୍ରମଠାରେ ବାଞ୍ଛାନିଧି ବାବାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱାମୀ ଅପର ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ପନ୍ଥାର ସୃଷ୍ଟି କରାଇଲେ । ଜଗତ୍‌ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଆଦେଶମତେ ସିଦ୍ଧ ବାଞ୍ଛାନିଧି ବାବା ଷଷ୍ଟ-ଶତାଧିକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପର ବୈରାଗୀ ତ୍ୟାଗୀମାନଙ୍କୁ ଅପର ସନ୍ନ୍ୟାସ ଯୋଗର ଉପଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରି ଡୋର ଓ ଗୈରିକ ବସ୍ତ୍ରର କୌପୀନ ଗ୍ରହଣ ନିମିତ୍ତ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ତ୍ୟାଗୀମାନେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଆଜ୍ଞାନୁସାରେ କୌପୀନ ଗ୍ରହଣ କରି 'ଦାସ' ଉପାଧି ଲାଭପୂର୍ବକ ସିଦ୍ଧ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଆଦେଶ ପାଳନରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହିଲେ ।

ଯେତେ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରଭୁବରଙ୍କୁ ମହିମା ଗୋସାଇଁଙ୍କର ମହିମାଲୀଳା ପ୍ରଭୃତି ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ, ତାହା ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ କରାଯାଏ । ବାଲ୍ୟଲୀଳା, ଧୂନୀସ୍ତବ, ଅଲେଖ ପରଂବ୍ରହ୍ମଙ୍କର ନାମସ୍ମରଣ, ଭଜନ, ଗାୟନ ଇତ୍ୟାଦି ନିଷ୍କାମ ମହିମାଲୀଳାର ଅଙ୍ଗ ଅଟେ ।

ମହିମା ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ମହିମାଲୀଳା ଶ୍ରବଣ କରି ଇଂରେଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଧରି ନେବା ନିମିତ୍ତ ଯତ୍ନବାନ ହୋଇ, କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଧରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଜଗନ୍ନାଥ ମହିମାଗୋସାଇଁ ମହିମା ଗାଦିର ଭବିଷ୍ୟତ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ବିଷୟ ସିଦ୍ଧସାଧୁ ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ଓ ରାଜବାହାଦୂରଙ୍କୁ ଶ୍ରବଣ କରାଇ ୧୮୮୩ ଅବ୍ଦ ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଦଶମୀ ସୋମବାର ଦିନ ଢେଙ୍କାନାଳ ଜୋରନ୍ଦା ଆଶ୍ରମରେ ତିରୋଭାବ ହେଲେ । ସେଠାରେ ସିଦ୍ଧସାଧୁ ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ବହୁ ସଦୁପଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରି, ଅପରାହ୍ଣ ପାଞ୍ଚଘଣ୍ଟା ବାଇଶି ମିନିଟ୍ ସମୟରେ ପଦ୍ମାସନରେ ଉପବିଷ୍ଟ ହୋଇ ଚିରସମାଧି ଅବଲମ୍ବନ କଲେ । ଶେଷରେ ସିଦ୍ଧସାଧୁ ଭକ୍ତଗଣ ଶୂନ୍ୟ ଦୈବବାଣୀ ଶ୍ରବଣ କରି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ କଳେବରକୁ ଭୂମଧ୍ୟରେ ସମାଧି ଗାଦିରେ ନ୍ୟସ୍ତ କଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନ ମହିମାଗାଦି ଅନନ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି । ମହିମାଗୋସାଇଁଙ୍କ ପ୍ରସଙ୍ଗ 'ସତ୍ୟମହିମା ଧର୍ମ ଇତିହାସ' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଉତ୍ତମରୂପେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇଅଛି ।

ଲେଖକ—ଅବଧୂତ-ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବା ।]

ମହିମାଧର୍ମ—ଦେ. ବି.—ଅଲେଖ ଧର୍ମ—A religious faith in Mahimādharma Orissa, the followers of which worship the Great Formless God. [ଦ୍ର—ଏହାର ପୂର୍ଣ୍ଣନାମ ସତ୍ୟ ସନାତନ ମହିମାଧର୍ମ ଅଟେ । ଉକ୍ତ ଧର୍ମ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଜଗଦ୍‌ଗୁରୁ ମହିମା ଗୋସାଇଁ ଅଟନ୍ତି । ମହିମାଧର୍ମୀମାନେ ଏକ ଅଲେଖ ନିର୍ଗୁଣ ପରଂ-ବ୍ରହ୍ମଙ୍କର ଉପାସନା କରନ୍ତି ଓ ନିତ୍ୟ ପ୍ରାତଃ ସାୟଂ ବ୍ରହ୍ମ ମୁହୂର୍ତ୍ତକାଳେ ଶୁଚି ହୋଇ କାୟମନୋବାକ୍ୟରେ ପ୍ରଭୁ ପରମାତ୍ମାଙ୍କଠାରେ ଶରଣ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ପ୍ରାତଃ ବ୍ରାହ୍ମ-ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପୂର୍ବାଭିମୁଖ ହୋଇ ଏକାଗ୍ରମନରେ ଶୂନ୍ୟରେ ଦୃଷ୍ଟି ସ୍ଥାପନ ପୂର୍ବକ ଛନ୍ଦବନ୍ଧ ନିୟମାନୁସାରେ ମୁକ୍ତ ସୁନିର୍ମଳ ସ୍ଥାନରେ ସପ୍ତବାର ଭୂମି ପରଂବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ କରନ୍ତି । ତଦ୍ରୂପ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ହେଲେ ପଶ୍ଚିମାଭିମୁଖ ହୋଇ ପ୍ରଭୁ ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ପଞ୍ଚବାର ଦଣ୍ଡ ପ୍ରଣାମ ପୂର୍ବକ ଶରଣ ପ୍ରାପ୍ତ

ହୁଅନ୍ତି; ବାହ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ସ୍ତୁତି ଜଣାଣ ସହକାରେ ଅଲେଖ ବ୍ରହ୍ମ ନାମ ଗାୟନ କରନ୍ତି; ମାନସିକ ସ୍ମରଣ ଅର୍ଥାତ୍ ମନ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରହ୍ମ ମହାମନ୍ତ୍ର ସ୍ମରଣ ପୂର୍ବକ ଅଜପା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଭଜନରେ ନିବିଷ୍ଟ ରହନ୍ତି । ଏକ ପରଂବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ଆରାଧ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଯେତେ ପ୍ରକାର ସାକାର ଦେବଦେବୀଙ୍କ ଆରାଧନା ରହିଅଛି ଓ ବ୍ରହ୍ମ ମହାମନ୍ତ୍ର ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମନ୍ତ୍ର ତନ୍ତ୍ର ସାଧନ ଭଜନାଦି ସାଧାରଣ ଭାବେ ଯାହା ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଅଛି, ସେ ସମସ୍ତ ମହିମା ଧର୍ମରେ ନିଷିଦ୍ଧ ।

ମହିମାଧର୍ମୀମାନେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଅବତାରମାନଙ୍କ ଆରାଧନା ଓ ତାହାଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ, ଏପରିକି ଭଗବତାଦି ସ୍ମୃତିଗ୍ରନ୍ଥ ବିଷାଣର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପୁନଶ୍ଚ ସେମାନେ ଭୂତ ପ୍ରେତାଦିଙ୍କ ପୂଜା, କାମ୍ୟ କର୍ମ, ଶ୍ରାଦ୍ଧ ପିଣ୍ଡଦାନ, ତୀର୍ଥାଟନ, ସାଧାରଣ ବ୍ରତୋପବାସର ନିୟମପାଳନ ତ୍ୟାଗ କରିଥାଆନ୍ତି; ଦେବଦେବୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅର୍ପିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗ୍ରହଣ ବା ସ୍ପର୍ଶ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ଆରାଧନା ଓ ତୁଳସୀ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରସାଦ ସ୍ପର୍ଶ ବା ସେବା ନ କରି ଅଦ୍ୱିତୀୟ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ ଥାଆନ୍ତି । ମହିମାଧର୍ମୀମାନେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଧର୍ମାଚାରମାନ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥାଆନ୍ତି :—

ଶରୀର ଶୋଧନାର୍ଥେ ବସ୍ତ୍ରଭସ୍ମ ଗୋମୟ ଅଙ୍ଗରେ ମାର୍ଜନ; ମୃତ୍ତିକାଦିଦ୍ୱାରା ଦନ୍ତଧାବନପୂର୍ବକ ଜଳରେ ସ୍ନାନ କରି ତତ୍ପରେ ଉକ୍ତ ଗୋମୟ, ଗୋମୂତ୍ର ଜଳ ଓ ରେଣୁ ମିଶାଇ ପାନ କରନ୍ତି । ତତ୍ପରେ ଶୁଦ୍ଧ ଗୈରିକ ବସ୍ତ୍ରପରିଧାନପୂର୍ବକ ବ୍ରହ୍ମରେ ଶରଣାପନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି ।

ଏମାନେ ଦିବସରେ ସୂର୍ଯ୍ୟନାଡ଼ୀ (ଦକ୍ଷିଣନାସା)ରେ ଶ୍ୱାସ ବହୁଥିବା ସମୟରେ ଭୋଜନ ପାନ କରନ୍ତି; କୁଭୋଜନ ଅର୍ଥାତ୍ ରାଜସିକ ତାମସିକ ପ୍ରଭୃତି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତଠାରୁ ପ୍ରାତଃକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସର୍ବରେ ଚତୁର୍ବିଧ (ଚର୍ବ୍ୟ, ଚୋଷ୍ୟ, ଲେହ୍ୟ, ପେୟବସ୍ତୁ ଗ୍ରହଣ) ଆହାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତଦ୍ରୂପ ଜୀବହିଂସା, ବେଶ୍ୟା, ପରଦାର, ମଦ୍ୟପାନ, ଜୁଆଖେଳ, ନୃତ୍ୟ, ଅସତ୍ଶାସ୍ତ୍ର ଓ କୁସଙ୍ଗ ବର୍ଜନୀୟ । ସତ୍ୟ, ଶାନ୍ତି, ଦୟା, କ୍ଷମା, ସରଳତା, ଅକୁଟିଳତା, ସତ୍ଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ, ବ୍ରହ୍ମନିଷ୍ଠସିଦ୍ଧସାଧୁଜନଙ୍କ ସଂସର୍ଗ ସର୍ବଦା ସେମାନଙ୍କର ସେବନୀୟ ।

ବାଲ୍ୟ, ଯୌବନ ପ୍ରଭୃତି ଅବସ୍ଥାରେ ସ୍ତ୍ରୀ ବା ପୁରୁଷ, ବ୍ରାହ୍ମଣଠାରୁ ଅନ୍ତ୍ୟଜ ଜାତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ଉକ୍ତ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିପାରନ୍ତି ।

ଏହି ଧର୍ମରେ ଦୁଇଟି ପନ୍ଥା ଅଛି । ଯଥା—ଗୃହସ୍ଥ ଓ ଅବଧୂତାଶ୍ରମ । ଉକ୍ତ ନିୟମ ସମସ୍ତ ଉଭୟ ପନ୍ଥାରେ ପାଳନୀୟ । ଗୃହସ୍ଥଗଣ ଯେ ସମସ୍ତ ଶୁଭ ସତ୍କର୍ମର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରନ୍ତି, ତାହା ପ୍ରଥମେ ପରଂବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ ପୂର୍ବକ କର୍ମ କରିବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । କଦାପି କାମ୍ୟ, ନିଷିଦ୍ଧ କର୍ମର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତ ଭକ୍ତ ଓ ତତ୍ପତ୍ନୀ ଉଭୟେ ସତ୍ୟ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେଲା ପରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟା ହେଲେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ଦୋଷ ସମ୍ବନ୍ଧନ ପାଳନ କରି ପୁତ୍ରଜନ୍ମାର୍ଥେ ସ୍ତ୍ରୀ ସଂସର୍ଗ କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଦିନରେ ସଙ୍ଗମ ବର୍ଜନୀୟ ।

ସାଧୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଅତିଥିମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ନ ବସ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ସତ୍କାର କରି ଭକ୍ତ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହନ୍ତି । ତଦ୍ରୂପ ବାଲ୍ୟଲୀଳା (ନାନାପ୍ରକାର ସୁମିଷ୍ଟ ସୁଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ନୂତନ ମୃତ୍ତିକା ଭାଣ୍ଡରେ ପୂରଣ କରି ପରଂବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ ପୂର୍ବକ ଆବାଳବୃଦ୍ଧ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମ ମହାପ୍ରସାଦ ବିତରଣ) କରି ଘୃତ ଦୀପାବଳୀମାନ ଜାଳି ପ୍ରତି ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମୟରେ ତାହାର ଅନୁଷ୍ଠାନ ପୂର୍ବକ ଆଶ୍ରମମାନଙ୍କରେ ନାମ ଭଜନ ଗାୟନରେ ରାତ୍ରି ଅତିବାହିତ କରନ୍ତି ।

ଭକ୍ତ ସତ୍କାର ସୂତକାଦି ଅଶୌଚ ମଧ୍ୟରେ ନିଷେଧ । ଉକ୍ତ ଅଶୌଚବହିର୍ଭୂତ ନିୟମମାନ ପାଳନ କରି ଗୁରୁଆଜ୍ଞା ଅନୁସାରେ ପବିତ୍ର ଗୋମୟଦ୍ୱାରା ଶୌଚ ହୁଅନ୍ତି । ଗୃହମଧ୍ୟରେ ବା ଶରୀରରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବିଘ୍ନଜାତ ହେଲେ ପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରେ ସାଧୁ ଭକ୍ତଗଣ—ଶରଣ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଉକ୍ତ ବିଘ୍ନଦୂରୀକରଣ କର୍ମର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରନ୍ତି ।

ଅବଧୂତ ସନ୍ନ୍ୟାସାଶ୍ରମ ଗ୍ରହଣ କରିବା ନିମିତ୍ତ ବାଲ୍ୟଯୌବନାଦି ଅବସ୍ଥା ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ଜାତିଭେଦ ନାହିଁ । କେବଳ ତୀବ୍ରବୈରାଗ୍ୟାନୁସାରେ ଯାହାର ହୃଦୟରେ ବିବେକ ବୈରାଗ୍ୟ ଜାତ ହୁଏ, ସେ ସିଦ୍ଧ ଗୁରୁଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରି ବିଧିମତେ ଗୃହତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ମହିମା ଗାଦି ଗୁରୁପୀଠସ୍ଥାନରେ ସିଦ୍ଧଗୁରୁଙ୍କ ଆଜ୍ଞାନୁସାରେ ସମସ୍ତ ତତ୍ତ୍ୱ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ମସ୍ତକମୁଣ୍ଡନ ପୂର୍ବକ ଡୋରକୌପୀନ ବସ୍ତ୍ର କୌପୀନ ଧାରଣ କରି ଅପର ସନ୍ନ୍ୟାସାଶ୍ରମଭୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଅପର ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ସେ ସମୟରେ କେବଳ ଦାସୋପାଧି ଲାଭ କରିଥାନ୍ତି । ତତ୍ପରେ ସିଦ୍ଧ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଆଦେଶରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହି ବୈରାଗ୍ୟାଦି ସାଧନ ଚତୁଷ୍ଟୟ ସମ୍ପନ୍ନ ହେଲେ, ସେ ସମୟରେ ବ୍ରହ୍ମଭାବନାଦ୍ୱାରା ପରଂବ୍ରହ୍ମ ସହ ଆତ୍ମାର ଐକ୍ୟ ସଂସ୍ଥାପନସହ ଆତ୍ମାକୁ ତତ୍ତ୍ୱମସିରୂପେ ଅବଗତ ହୋଇ ପରମାତ୍ମାରେ ପରମପ୍ରୀତି ସ୍ଥାପନ ପୂର୍ବକ ପରମାନନ୍ଦ ଲାଭ କରନ୍ତି । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଅଜପା ସୂତ୍ରରେ ସୋଽହଂଭାବ ଅବଲମ୍ବନ ପୂର୍ବକ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ବୟସରେ ଯାହାର ତୀବ୍ର ବୈରାଗ୍ୟ ଜନ୍ମିଥାଏ, ସେହି ବ୍ରହ୍ମଶରଣାପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ଅବଧୂତ ସିଦ୍ଧାଶ୍ରମ ପରସନ୍ନ୍ୟାସୀ ପନ୍ଥାରେ ଭୁକ୍ତ ହେବାର ଉପଯୋଗୀ ହୁଅନ୍ତି । ଅବଧୂତ ସିଦ୍ଧଗୁରୁ ତାହାଙ୍କୁ ମହାବାକ୍ୟ ପ୍ରଭୃତିର ତତ୍ତ୍ୱ ତତ୍ତ୍ୱମସିରୂପେ ଉପଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରି ଅବଧୂତ ପରସନ୍ନ୍ୟାସ ପନ୍ଥାରେ ଭୁକ୍ତ କରନ୍ତି ।

ଅବଧୂତ ସିଦ୍ଧଗୁରୁ ମହିମାଗୋସାଇଁଙ୍କର ଆଜ୍ଞାନୁସାରେ ତାଙ୍କୁ ଅବଧୂତ ବଲ୍କଳବାନା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ବୈରାଗ୍ୟସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ତାହାର ଓ ଅପର ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ତତ୍ତ୍ୱ

ତ୍ୟାଗ କରି ଦିଗମ୍ବର ହୋଇ ଗୁରୁପୀଠ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ରାହ୍ମ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସମୟରେ ବଲ୍କଲ ବାନା ଅଲେଖପରଂବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ଅର୍ପଣପୂର୍ବକ କୌପୀନ ପରିଧାନ କରି, ଅସ୍ମା ସହିତ ବ୍ରହ୍ମର ଅଭେଦଭାବ ଅବଲମ୍ବନପୂର୍ବକ ବ୍ରହ୍ମ ଦର୍ଶନ କରନ୍ତି । ତତ୍ପରେ ସିଦ୍ଧଗୁରୁ ତାହାଙ୍କୁ 'ବାବା' ଉପାଧି ପ୍ରଦାନ କରି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏକତ୍ର ଉପବେଶନ ଓ ଭୋଜନ ପାନ କରନ୍ତି । ଅପର ସନ୍ନ୍ୟାସପନ୍ଥୀ ଓ ଗୃହସ୍ଥପନ୍ଥୀ ତଦ୍ରୂପ ନିଜ ପନ୍ଥାରେ ଏକତ୍ର ଶରଣମାନ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ଉକ୍ତ ଅବଧୂତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ କାମିନୀ ସଙ୍ଗ ବା ସ୍ପର୍ଶ କରନ୍ତି ନାହିଁ; ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ 'ମା' ଶବ୍ଦରେ ସମ୍ବୋଧନ କରନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନରେ ବାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ସେମାନେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ମଠ କରି ରହନ୍ତି ନାହିଁ । ଏକ ଗ୍ରାମରେ ଏକ ଦିବସ ମାତ୍ର ରହି ଯାଚ୍ଞା ବା ଅଯାଚ୍ଞା-ଭାବେ ଏକ ଗୃହରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଏକବଳ୍ପ ପକ୍ୱାନ୍ନ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ସହ ଧର୍ମଶାଳାରେ ବା ଗ୍ରାମାନ୍ତରର ସୁନିର୍ମଳ ସ୍ଥାନରେ ନୂତନ ମୃତ୍ତିକା ପାତ୍ରରେ ବା ଉମ୍ବିଦ ପାତ୍ରରେ ଅଳ୍ପ କବଳ ବା ଭଲ ମନ୍ଦ ନ ଭାବି ବ୍ରହ୍ମ ସ୍ମରଣପୂର୍ବକ ଆନନ୍ଦ ମନରେ ଭୋଜନ କରନ୍ତି; ପର ଦିବସ ନିମିତ୍ତ ଭିକ୍ଷା ଦ୍ରବ୍ୟ ସଞ୍ଚିତ ରଖନ୍ତି ନାହିଁ; ଅଥବା ଭିକ୍ଷା ଦ୍ରବ୍ୟ ନେଇ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସ୍ୱୟଂ ଭିକ୍ଷା ଦ୍ରବ୍ୟ ରନ୍ଧନ କରିବା ଉକ୍ତ ଆଶ୍ରମ ବିଧାନରେ ନିଷିଦ୍ଧ । ସେମାନେ ଯାହା ଦ୍ୱାରେ ଭିକ୍ଷା କରନ୍ତି, ତାହାର ମଙ୍ଗଳ ନିମିତ୍ତ ପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି । ଅବଧୂତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ କାମିନୀକାଞ୍ଚନ-ଶୂନ୍ୟ ଗୃହରେ ବା ବୃକ୍ଷମୂଳରେ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି; ସାୟଂ-କାଳରେ ଧୂନିସ୍ଥାପନପୂର୍ବକ ବ୍ରହ୍ମଶରଣ ଭଜନ କରି ଆଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସଦୁପଦେଶ ପ୍ରଦାନପୂର୍ବକ ବିଳାସ ଆସନ ତ୍ୟାଗପୂର୍ବକ ଭୂପୃଷ୍ଠରେ ଶୟନ ଓ ଉପବେଶନ କରନ୍ତି । ପର ଦିନ ପ୍ରାତଃକାଳରୁ ଦର୍ଶନ ଭଜନ ଶେଷ କରି ଗ୍ରାମରେ ଭିକ୍ଷାଗ୍ରହଣପୂର୍ବକ ଗ୍ରାମର ମଙ୍ଗଳ ବାଞ୍ଛା କରି ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରନ୍ତି । ଭିକ୍ଷା ଅପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ଗ୍ରାମାନ୍ତର ଜଳାଶୟରେ ଜଳପାନ କରି ଗ୍ରାମର ମଙ୍ଗଳବାଞ୍ଛା କରିବା ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱାଭାବିକ ଧର୍ମନୀତି ଅଟେ ।

ସେମାନେ ଏକ ଗ୍ରାମରେ ଏକ ଦିନରୁ ଅଧିକ ନ ରହି ସତ୍ୟମହିମାଧର୍ମ ପ୍ରଚାରାର୍ଥ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଗ୍ରାମରେ ବିଚରଣ କରନ୍ତି । ଯଦି କେହି ତାହାଙ୍କୁ ଅର୍ଥ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି, ତାହା ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରକାରେ ବ୍ୟୟ କରନ୍ତି ।

ସେମାନେ ଉପବୀତ ଓ ମାଳା ପ୍ରଭୃତି ଧାରଣ ନ କରି ଦଣ୍ଡକୌପୀନ ଓ ତାଳପତ୍ର ପଙ୍ଖା ଆତପତ୍ରରୂପେ ଧାରଣ କରି ଥାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ତାମ୍ବୁଳ ଭକ୍ଷଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ; ଯାନ ବାହାନାଦି ଅନ୍ୱେଷଣ ନ କରି ସ୍ୱପଦରେ ଗମନ କରନ୍ତି; ତୀର୍ଥ, ବ୍ରତ, ଯଜ୍ଞାଦି ମେଳା, ମହୋତ୍ସବ ସ୍ଥାନକୁ ଗମନ କରନ୍ତି ନାହିଁ; ଜଗତ ମଙ୍ଗଳାର୍ଥେ ସର୍ବଦା ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଲୋକ-ମାନଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ଭକ୍ତିଯୋଗର ଉପଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ଅଗ୍ରଦ୍ୱିଜ, ନୃପ, ନାପିତ, ରଜକ, ଗଣକ, ଗଣିକା, ଲୋପାମାଳୀ, ଭାଟ, ବୈଦ୍ୟ, ଭିକ୍ଷାଜୀବୀ ଓ ଗୁପ୍ତି ବୈଷ୍ଣବ ପ୍ରଭୃତି ନୈବେଦ୍ୟାହାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଗୃହରେ ସତ୍ୟମହିମାଧର୍ମର ସାଧୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବା ଗୃହସ୍ଥ ଭକ୍ତଗଣ ଭୋଜନ କରନ୍ତି ନାହିଁ; ତଦ୍ରୂପ ଶ୍ରାଦ୍ଧାନ୍ନ ଓ ବନ୍ଧୁମେଳ ଅନ୍ନ ଭୋଜନ କରନ୍ତି ନାହିଁ; ଉକ୍ତ ଦେବନୈବେଦ୍ୟାହାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ୟମହିମାଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେଲେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଘୃଣା ପରିହାର କରନ୍ତି; ଯେ କେହି ସାଧୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଦେହ ତ୍ୟାଗ କଲେ, ଉକ୍ତ ଘଟକୁ ଭୂମି ମଧ୍ୟରେ ସମାଧି କରିଦିଅନ୍ତି । ଏକ ଅଲେଖ ପରଂବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ଉପାସନା କରାଯାଏ ବୋଲି ଏହି ସତ୍ୟମହିମାଧର୍ମକୁ ମଧ୍ୟ ଅଲେଖଧର୍ମ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଉକ୍ତ ଅବଧୂତ ପର ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ କୁମ୍ଭୀ ବୃକ୍ଷର ବଲ୍କଲ ଧାରଣ କରୁଥିବା ହେତୁ, କେହି କେହି ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଏମାନଙ୍କୁ କୁମ୍ଭିପଟିଆ ବୋଲି କହନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସତ୍ୟ ମହିମାଧର୍ମ ଉତ୍କଳ, ବଙ୍ଗ, ବିହାର ପ୍ରଭୃତି ଦେଶରେ ଓ ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚଳ ହାଇଦ୍ରାବାଦ, ଗୁଣ୍ଟୁରୁ, ଇଲୁରୁ ଓ ଗୋଦାବରୀ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନରେ ଓ ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳ ସୁଦୂର ଇନ୍ଦୋର ରାଜ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାପି ଅଛି । ସତ୍ୟମହିମାଧର୍ମ ତତ୍ତ୍ୱର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବୁଝିବାକୁ ହେଲେ ମହିମାଧର୍ମ ପ୍ରତିପାଦକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଦେଖନ୍ତୁ—ଲେଖକ. ବ୍ରହ୍ମଅବଧୂତ ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବା ।]

ମହିମାଧର୍ମୀ—ଦେ. ବିଣ—ମହିମାଧର୍ମ ଅବଲମ୍ବନକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Mahimādharmi (person) Following the creed of the Mahimādharma.

ମହିମା ବ୍ୟଞ୍ଜକ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମହିମାବ୍ୟଞ୍ଜକ) —ମାହାତ୍ମ୍ୟଜ୍ଞାପକ—
Mahimā byañjaka महिमा व्यञ्जक Indicating glory.

ମହିମାର୍ଣ୍ଣବ—ସଂ ବିଣ—ସମୁଦ୍ର ପରି ଅପରମେୟ ଗୌରବବିଶିଷ୍ଟ—
Mahimārṇṇaba Having illimitable glory; very glorious.

ମହିମେତା—ଦେ. ବିଣ—ମହିମାଯୁକ୍ତ—Endowed with glory
Mahimitā or excellence. [ଉ—ଏ ଉତ୍କଳ ମଣ୍ଡି କୁହେ ମହିମିତା ସ୍ୱଭାବ ସମ୍ପଦେ—ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି. ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ]

ମହିମ୍ନ—ଦେ. ବି. (ମହିମନ୍ ଶବ୍ଦର ୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ଏକବଚନ ମହିମ୍ନଃ
Mahimna ଶବ୍ଦ; ଶିବଙ୍କର ଏ ସ୍ତୋତ୍ରର ଆଦ୍ୟରେ 'ମହିମ୍ନଃ महिम्न **महिम्न** ପାରନ୍ତେ' ଥିବାରୁ)—ଶିବଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ତୋତ୍ର-(ମହିମ୍ନସ୍ତବ, ମହିମ୍ନସ୍ତୋତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଶେଷ—Name of a celebrated hymn to Śiba.

ମହିର୍(ରି)ଗିରିଆ—ଦେ. ବି— ମଇରିଗିରିଆ (ଦେଖ)
Mahir(ri)giriā Mairigiriā (See)

ମହିର—ସଂ. ବି. (ମହ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଇର)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Mahira 1. The Sun (Apte). ୨ । ଅର୍କଗଛ—
2. Calotropis Gigantea (tree).

ମହି(ଇ)ରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୋଦକକାର)—ଗୁଡ଼ିଆ—
Mahi(i)rā मयरा हलवाइ, मोदी Confectioner.

ମହିରଣ—ଦେ. ବି. (ଗ୍ରାମ୍ୟ ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ମହି + ରମଣ)—ରଜା—
Mahirāṇa ମହିରାଜ **महिराणा** King.

ମହି(ଇ)ରି ପରି ଗଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତି ବେଦନା ଯୋଗୁଁ ଭୂଇଁରେ
Mahi(i)ri pari gaṛibā ଲୋଟିବା—To wallow or
মাটিতে গড়াগড়ি দেওয়া roll on the ground in great
भूमिमें छटपटाना agony.

ମଇର ଭଳି ଗଡ଼ିବା, ମହିର ପରି ଲୋଟିବା, ମହିର ଭଳି ଲୋଟିବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ମହି(ହେ)ଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମହ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଇଲ + ଆ)—୧ ।
Mahi(he)lā ନାରୀ—1. Woman. ୨ । ରାଣୀ—
2. A queen. ୩ । ମଦମତ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ—3. A woman excited with lust; an amorous or intoxicated woman (Apte). ୪ । ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ ବିଶେଷ; ରେଣୁକା (ହି. ଶ.)—4. A kind of scented herb. ୫ । ଶ୍ୟାମଲତା—5. Ichnocarpus Frutescens (creeper). ଦେ. ବି—
মহিলা
महिला ଭଦ୍ରବଂଶୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—A lady.

ମହିଶୂର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମହୀଶୂର)—ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜ୍ୟ
Mahisūr —The state of Mysore in S. India.
মহিশূর, মৈশূর **मैसूर**

ମହିଷ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମହ୍ ଧାତୁ + କରଣ ବା କର୍ମ ଇଷ)—୧
Mahisha ମଇଁଷି—1. Buffalo. [ଦ୍ର—ଏ ଯମଙ୍କର
(ମହିଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବାହନ ଅଟେ ।] ୨ । ମହିଷାସୁର; ଅସୁର ବିଶେଷ (ଏହାକୁ ଦୁର୍ଗା ବଧ କରିଥିଲେ)—2. Name of a demon killed by Durgā ୩ । ଶଙ୍କର ପିତା ଓ ବୈଶ୍ୟ ମାତାଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତି ବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—3. Name of a mixed caste amongst the Hindus.

ମହିଷ(ଷୀ) କନ୍ଦ—ସଂ. ବି (ଏହାର ବାହାର ମଇଁଷି ପରି ଘାଣ୍ଟ ଓ ରୋମ-
Mahisha(shi) kanda ଯୁକ୍ତ ଥିବାରୁ)—ଧଳା ଦେଶୀଆଳୁ—
ସଂ. ଶୁଭ୍ରାଳୁ, ଶୁକ୍ଳକନ୍ଦ White yam.

ମହିଷ(ଷି) ଟିପା—ଦେ. ବି—ଦୁଷ୍ଟ ମଇଁଷି ବେକରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା
Mahisha(shi) ṭipā କାଠର ଘଣ୍ଟି—A wooden bell
(ମହିଷ ଟୁପେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) hung from the neck of a
গলঘণ্ট **भैंसका घंटि** vicious buffalo.

ମହିଷଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶମନ; ଯମ—
Mahisha dhwaja The God of death.
(ମହିଷ ବାହନ, ମହିଷ ବାହନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହିଷ ପଟା—ଦେ. ବି—ବାଲେଶ୍ୱରର ଗୋଟିଏ ପର୍ବତର ନାମ—
Mahisha paṭā Name of a mountain in Balasore. [ଦ୍ର—ମେଦେନିପୁର-ଜିଲ୍ଲା ଅଧୀନରେ ଲୋକଙ୍କ ମହିଷ ପଟା । ସୁଧାକାଥ. ଭୂଗୋ ।]

ମହିଷପାଳି—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ମଇଁଷି ଜଗିବା ବ୍ୟକ୍ତି—A person
Mahishapāla who tends buffaloes.
(ମହିଷପାଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହିଷ ବଳି—ସଂ. ବି—ଶାରଦୀୟ ଦୁର୍ଗାପୂଜା ସମୟରେ ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ଆଗରେ
Mahisha bali କଟାଯିବା ମଇଁଷି ବୋଦା—A buffalo killed as a victim before Durgā.

ମହିଷ ବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି—ସୋମଲତା ପରି ଏକପ୍ରକାର ଲତା—A kind
Mahishaballi of medicinal creeper.
[ଦ୍ର—ଏହା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମହିଷ ମତ୍ସ୍ୟ—ସଂ. ବି—କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଶଳ୍କଯୁକ୍ତ ରୋହିମାଛ ଶ୍ରେଣୀର ବଡ଼
Mahisha matsya ମାଛ; କଳାବାଇଁଶି ମାଛ—A kind
কালবসু; কালবাস of big fresh water fish with scales (of blackish colour); Labeo Calbasu. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ମଧୁର ପାଣିରେ ରହନ୍ତି । ମୁହଁ ପାଖରେ ୨ଟା ବଡ଼ ଓ ୨ଟା ସାନ ଡଶ ଥାଏ ।]

ମହିଷ ମର୍ଦ୍ଦିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମହିଷ + ମର୍ଦ୍ଦିନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ମହିଷାସୁର
Mahisha marddinī ବଧକାରିଣୀ ଦେବୀ; ଦଶଭୁଜା ଦୁର୍ଗା—
ମହିଷ ଘାତିନୀ, ମହିଷଘ୍ନୀ, ମହିଷ ମଥନୀ, ମହିଷ ମର୍ଦ୍ଦନୀ, ମହିଷ ସୂଦନୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
Durgā who killed the demon Mahishāsura. [ଦ୍ର—ଶରତ୍କାଳରେ ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ ଏହି ରୂପରେ ପୂଜା କରାଯାଏ; ମହିଷାସୁରବଧ କଥଯ ଚଣ୍ଡୀ ପୁରାଣର ୨ୟ ଓ ୩ୟ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

ମହିଷାର୍ଦ୍ଦନ—ସଂ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକେୟ (ହି. ଶ)—
Mahishārddana A name of Kārttikeya.

ମହିଷାଳ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମହିଷପାଳ)—ମହିଷପାଳ (ଦେଖ)—
Mahishāla Mahisha pāla (See) [ଦ୍ର—
(ମହିଷିଆଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମହାକବି-ପଠାଣୀ ମହିଷାଳ । ସୁଧାକାଥ. କନ୍ଦବେଶ୍ୱରୀ ।]

ମହିଷାସୁର—ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଦୈତ୍ୟ ବିଶେଷ—1. Name of a
Mahishāsura demon. [ଦ୍ର—ଏ ଶିବଙ୍କର ବରପୁତ୍ର
(ମହିଷେଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) ରମ୍ଭାସୁର ନାମକ ଅସୁର ଶିବଙ୍କ ତପସ୍ୟାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ଏହି ପୁତ୍ରଲାଭ କରିଥିଲା । ଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ଦାନ୍ତ ହୋଇ ଉଠିବାରୁ ଦେବତାମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ହରିହରଙ୍କ ତେଜସମ୍ଭୂତା ଭଗବତୀ ବା ଦୁର୍ଗା ଏହାକୁ ବଧ କରିଥିଲେ । (ଚଣ୍ଡୀ ପୁରାଣ ୨ୟ ଓ ୩ୟ ଅଧ୍ୟାୟ) ଏହାର ପ୍ରତିରୂପ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ନିକଟରେ ଦୁର୍ଗାପୂଜା ସମୟରେ ମହିଷ ବଳି ଦିଆଯାଏ ।] ୨ । ସ୍କନ୍ଦଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ଦୈତ୍ୟ—2. A demon killed by Skanda. [ଦ୍ର—ତୁମ୍ଭ ବିନା ମହିଷକୁ ଆନ ଲୋକ ଦେଖାଇ ନ ପାରନ୍ତି ଯମଙ୍କର ଲୋକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମହିଷାସୁର ମର୍ଦ୍ଦିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମହିଷ ମର୍ଦ୍ଦିନୀ (ଦେଖ)
Mahishāsura marddinī Mahisha marddinī (See)

ମହିଷୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମହିଷ + ଈ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ମହିଷ; ମାଈ ମଇଁଷି—
Mahishī 1. A she-buffalo. [ଦ୍ର—ବଶାଗଣ ସେହି-କାଳ,ଖାଦନ ପିବାର ମୂଳ, ଦେଖ ଅସୁର ଶ୍ୱପ ମହିଷୀ ଯେ ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । କୃତାଭିଷେକା ରାଣୀ —2. The chief queen of a king; the queen consort. ୩ । ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—3 An adulteress. ୪ । ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଉପାର୍ଜିତ ଧନ —4. Money earned by a woman by adultry. ୫ । ସୈରିନ୍ଧ୍ରୀ—5. A lady's maid (Apte). ୬ । ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀର ବ୍ୟଭିଚାର ଲବ୍ଧ ଧନ— 6. Money earned by the prostitution of one's wife (Apte). ୭ । ରାଣୀ—7. A queen in general (Apte).

ମହିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ—(ମହତ୍ + ଅତିଶୟାର୍ଥେ ଇଷ୍ଠ)—ଅତିଶୟ ମହତ୍
Mahishtha ବା ବଡ଼—Very great; noblest.
(ମହିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହୀଆଳୀ(ଳ)—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି—ଭୂମି; ପୃଥିବୀ—Earth.
Mahīālī(la) [ଉ—ସେ ପୂତ୍ର ପାଣ୍ଡବହିଁ ଯେତେ ତ ପାଞ୍ଚାଳୀ, ମଣ୍ଡିଲେ ନଭ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ ମହୀଆଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।]

ମହୀ ଇନ୍ଦ୍ର—ଦେ. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ.ମହୀନ୍ଦ୍ର)—ରାଜା—King. [ଉ—
Mahī indra ମାନ୍ଧାତା ନାମେ ମହୀ ଇନ୍ଦ୍ର, ତାର କୁମର ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ।
महीन्द्र महीन्द्र ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମହୀ(ହି)କ୍ଷିତ୍—ସଂ. ବି (ମହୀ+କ୍ଷି ଧାତୁ—ପ୍ରଭୁତ୍ୱ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.କ୍ୱିପ୍)—
Mahī(hi)kshit ଭୂଭୃତ୍; ରାଜା—King. [ଉ—ମାତା
(ମହୀକ୍ଷିତ—ଦେଶଜରୂପ) ଚର୍ମ ପୂଜା ସ୍ୱରୂପା ମହୀକ୍ଷିତ । ତା ପରେ ପୁତ୍ର ରୂପେ ପିତା ହୁଏ ଜାତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।]

ମହୀ(ହି)ଗତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ପୃଥିବୀରେ ପତିତ—1. Fallen to
Mahī(hi)gata the ground. ୨ । ଭୂପୃଷ୍ଠରେ ଲଗ୍ନ— 2. Attached to the ground. ୩ । ଭୂମିରେ ଶାୟିତ— 3. Lying on the ground. [ଉ—ଦୁହେଁ ହେବା ସଙ୍ଘାତ, ମୁଁ ହେବି ମହୀଗତ ମହେନ୍ଦ୍ରବଚରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।]

ମହୀ(ହି)ଜ—ସଂ. ବିଣ—(ମହୀ + ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—ଭୂମିରୁ ଜାତ
Mahī(hi)ja ବା ଉତ୍ପନ୍ନ—Produced or born from
(ମହୀଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) the earth. ସଂ. ବି—୧ । ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ— 1. The planet Mars. ୨ । ନରକାସୁର— 2. Name of a demon. ୩ । ଅର୍ଦ୍ରକ; ଅଦା— (ହି. ଶ)—3. Ginger.

ମହୀ(ହି)ଦେବ—ସଂ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣ— Brāhmaṇa.[ଉ—ଶୁଣିଁ
Mahī(hi)deba ମହୀଦେବ ହସ୍ତରେ ପଡ଼ିବା ବହୁ ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ଗାତ୍ରକୁ । ଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।]

ମହୀଧର—ସଂ. ବି—(ମହୀ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ପର୍ବତ—
Mahīdhara 1. Mountain. ୨ । ଶେଷ ନାଗ; ବାସୁକି-
(ମହୀଧ୍ର; ମହୀଧ୍ରକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. The great mythological serpent, holding up the universe on his hood.

ମହୀନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବି—(ମହୀ + ଇନ୍ଦ୍ର)—୧ । ମହୀପ (ଦେଖ)—1.
Mahīndra Mahīpa (See) ୨ । ରାମାୟଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ମର୍କଟ ଯୁଥପତି ବିଶେଷ—2. A monkey-chief described in the Rāmāyaṇa [ଉ—ବିକାଶି ମହୀନ୍ଦ୍ର ଶିରୀ ମହୀନ୍ଦ୍ରେ ଚପଳ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମହୀନ୍ଦ୍ର ବାହାଦୁର—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଆ ଗଡ଼ଜାତ ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜ-
Mahīndra bāhādur ବଂଶର ଉପାଧି—A family title of the Ruling Chief of Dhenkānāl State. [ଉ—ତ୍ରିଲୋଚନ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ଯେ; ରାଜ ମହୀନ୍ଦ୍ର ବାହାଦୁର ସଂସାର ମଧ୍ୟେ ବିଦିତ ଯେ । ବ୍ରଜନାଥ. ସମର ତରଙ୍ଗ ।] [ଦ୍ର—ଏ ଉପାଧି ପୁରୀର ଗଜପତି ମହାରାଜା ଢେଙ୍କାନାଳର ରାଜା ତ୍ରିଲୋଚନ (୧୭୨୪— ୧୭୬୮)ଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଶୌର୍ଯ୍ୟ ଓ ଗୁଣରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଦେଇଥିଲେ । ସେହି କାଳରୁ ଢେଙ୍କାନାଳର ରାଜାମାନେ ବଂଶାନୁକ୍ରମେ ଏ ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ ହୋଇ ଆସୁଅଛନ୍ତି ।]

ମହୀ(ହି)ପ—ସଂ. ବି—(ମହୀ + ପା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ନୃପତି; ଭୂପତି;
Mahī(hi)pa ରାଜା—King.
[ମହୀ(ହି)ପତି, ମହୀ(ହି)ପାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମହୀ(ହି)ପ୍ରାଚୀର—ସଂ. ବି—ସମୁଦ୍ର—The sea.
Mahī(hi) prāchīra

ମହୀ(ହି)ମଣ୍ଡନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର ଅଙ୍ଗଶୋଭା
Mahī (hi) maṇḍana ଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀକୁ ବା ଭୂପୃଷ୍ଠକୁ ମଣ୍ଡିତ ବା
(ମହୀମଣ୍ଡନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶୋଭିତ କରେ—One who adorns the earth place with his beauty

ମହୀମହିଳା—ସଂ. ବି—ପୃଥିବୀର ଯାବତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀ—All the women
Mahīma(hi)lā of the world. [ଉ—ମହୀମହିଳା ବଚନ୍ତି ଇଳକ, ମହିମା ମହିମ କରେ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ— ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।]

ମହୀୟାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମହତ୍+ଅତିଶୟାର୍ଥେ ଈୟସ୍; ୧ମା ୧ବ)—
Mahīyān ଅତି ମହତ୍—Very great or noble.
(ମହୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହୀୟମାନ—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ (ମହ୍ ଧାତୁରୁ ମହୀୟ ନାମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Mahīyamāna ଆନ)—୧ । ପୂଜ୍ୟ—1. Fit to be worshipped. ୨ । ପୂଜ୍ୟମାନ—2. Being
(ମହୀୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) worshipped

ମହୀ(ହି)ରାବଣ—ଦେ. ବି—ଅସୁରବିଶେଷ—Name of a demon.
Mahī(hi)rābaṇa [ଦ୍ର—ଏ ପାତାଳରେ ବାସ କରୁଥିଲା ।
महिरावण ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତଙ୍କୁ ମାରିବା ପରେ ଏ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ଚୋରାଇ ନେଇ ପାତାଳରେ ରଖିଲା । ପରେ ହନୁମାନ୍ ପାତାଳକୁ ଯାଇ ଏହାକୁ ବଧ କରି ରାମ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କଲା । ଏ ଚରିତ ବାଲ୍ମୀକି ରାମାୟଣରେ ବା କୌଣସି ସଂସ୍କୃତ ପୁରାଣରେ ନାହିଁ ।

ବଳରାମ ଦାସଙ୍କ ରାମାୟଣ ମତରେ ଏ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତର ପୁତ୍ର (ଯଥା;—ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ସୁତ ମହୀରାବଣ ବୀର, ପାତାଳ

ଭୁବନେ ଅଛେ ଯେ ବଣ୍ଡଧର) । ଉକ୍ତ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ମତରେ ଏ ସ୍ଥାନଟିର ସୂଚ ପାଥା; (ଭୁ—ବଂଶୁ ମହୀସୁତଙ୍କ ନାମଟି, ତାଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ବସ୍ତୁ ଭୂପର ।) ବୃଦ୍ଧ ପଦସାଗରରେ ଏହାକୁ ସ୍ଥାନଟିର ସୂଚ ବୋଲି ଯାଇଅଛୁ ।]

ମହୀ(ହି)ରୁହ—ସ. ବ (ମହୀ+ରୁହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—ବୃକ୍ଷ; ଗଛ—
Mahi(hi)ruha Tree.

ମହୀ(ହି)ଲତା—ସ. ବ (ମହୀ+ଲତା; ରୂପକ)—କେଞ୍ଚୁ; କେଞ୍ଚୁଆ—
Mahi(hi)latā Earthworm.

ମହୀଶ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମହୀ+ଈଶ)—ଭୂପତି; ରାଜା—
Mahīśa King.

ମହୀଶୂର—ସ. ବ—ମହୀଶୂର୍ (ଦେଖ)
Mahiśūra Mahiśūr (See)

ମହୀସାଇଁ—ଦେ. ବ. (ସ. ମହୀସ୍ୱାମୀ)—ରାଜା; ମହୀପତି—King.
Mahiśāiṅ [ଭୁ—ଚଉଷଠୀ କଳେ ଲୋକ ଭୁଏ ମହୀସାଇଁ—
মহীপতি **महीसाईं** ଦୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ, ବନ ।]

ମହୀ(ହି)ସୁତ—ସ. ବ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ—1. The
Mahi(hi)suta planet Mars. ୨ । ନରକାସୁର—
2. Name of a demon.

ମହୀ(ହି)ସୁତା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଏ ପୃଥ୍ୱୀପୃଷ୍ଠରୁ ମିଳିଥିବାରୁ)—ସୀତା-
Mahi(hi)sutā (ମହୀଜା—ଅନ୍ୟରୂପ) A name of Sitā

ମହୁ—ଦେ. ବ (ସ. ମଧୁ; ପ୍ରା. ମହୁ)—୧ । ମଧୁ—1 Honey.
Mahu [ଭୁ—ମଧୁ ଶବ୍ଦେ ଟୀକା ଦେଖ ।] ୨ । ପୁଷ୍ପର ମଧୁ;
মউ, মৌ ମକରନ୍ଦ—2. The sweet juice found inside
मधु, शहद the flowers. ୩ । ମହୁମାଛି—3. Bee.
ସ. ମଧୁ

ମହୁଆ—ଦେ. ବଣ—ମହୁପରି ମିଠା—Sweet like honey.
Mahuā মহুয়া **महुआ** ବ—୧ । ମହୁଲ—1. Bassia
Latifolia. ୨ । ଗୋରୁଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ଚର୍ମରୋଗ—
2. A kind of skin disease of cattle.
[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗ ସାଧାରଣତଃ ଗୋରୁ ବା ମଇଁଷି ବାଛୁରୀଙ୍କ ଦେହରେ ମଳା ମଳା ହୋଇ ଦେଖାଯାଏ ।]

ମହୁଆ ଆଳୁ—ଦେ. ବ (ସ. ମଧ୍ୱାଳୁ)—ମଧୁମୂଳ (ଦେଖ)—
Mahuā ālu মউআলু Madhumūḷa (See)
मिठाआलू (ମହୁଅଳୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହୁଆ ମଦ—ଦେ. ବ—ମହୁଲ ମଦ (ଦେଖ)
Mahuā mada Mahula mada (See)

ମହୁଆ ମାରିବା—ଦେ. ବ—(ବାଛୁରୀ ଦେହରେ) ମହୁଆ ରୋଗ
Mahuā māribā ପ୍ରକାଶ ପାଇବା—Appearance of
Mahuā disease (in the body of calves).

ମହୁକ—ଦେ. ବ. (ସଂ ମଧୁକ)—ଏକପ୍ରକାର ମିଠା ଶିମ୍—
Mohuka A kind of sweet bean.
(ମହୁକାକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହୁକା—ଦେ. ବ (ସ. ମଧୁକ)—୧ । ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—1. A kind
Mahukā of shrub. ୨ । ମହୁକ (ଦେଖ)—2. Mahuka
(See) ୩ । ମଉକା (ଦେଖ)—3. Maukā
অতি মধুর (See) ବଣ—ମହୁପରି ଅତ୍ୟଧିକ ମିଷ୍ଟ ସ୍ୱାଦବିଶିଷ୍ଟ—
बहुत मिठा Excessively sweet like honey. ଗ୍ରାଦେ.
(ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଶିମ୍ବଜାତୀୟ ବଡ଼ ଓ ମାଂସଳ ଫଳ—
A kind of big fleshy fruit of the bean variety. [ଦ୍—ଏହା ପରିବାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ]

ମହୁକା ଫଳ—ଦେ. ବ—ମହରଡ଼ା (ଦେଖ)
Mahukā phaḷa Mahararḍā (See)

ମହୁକିଆ—ଦେ. ବଣ.—ମହୁକା (ଦେଖ)।
Mahukiā Mahukā (See)

ମହୁଖଣ୍ଡ(ଣ୍ଡା)—ଦେ. ବ—ମଧୁମକ୍ଷିକାସଞ୍ଚିତ ଏକ ପ୍ରକାର କଠିନ ମଧୁ—
Mahu khaṇḍa(ṇḍā) A kind of congealed honey.
मधुखंड **मधुखण्ड** [ଦ୍—ଏହା ଗଡ଼ଜାତରେ ମିଳେ ।]

ମହୁ ଘର—ଦେ. ବ—(ସ. ମଧୁଚକ୍ର)—ମହୁମାଛିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ
Mahu gharā ଛତାକାର ବସା—Bee hive; honey-
মৌচাক **मधुकाछत्ता** comb. [ଭୁ—ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଭୁଲରେ ଗବ
ମହୁ ଛତା, ମହୁଚକ, ମହୁ ଫେଣା, ମହୁବସା }—ଅନ୍ୟରୂପ ମାଦକରେ, ମହୁଫେଣାଟି । ଦେଖିଲି ନୟନରେ । ଦୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।]

ମହୁଛ(ସ)ଞ୍ଚା—ଦେ. ବଣ—(ସ. ମଧୁସଞ୍ଚୟୀ)—୧ । ମଧୁମକ୍ଷିକା ପରି ଯେ
Mahu chha(sa)nchā ଧନ ସଞ୍ଚୟ କରେ—1. Given to
[ମହୁଛ(ସ)ଞ୍ଚୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] hoarding wealth like bees
অতি সংচয় **मधूसचयी** ୨ । କୃପଣ—2. Very miserly.
ଦେ. ବ—ମହୁମାଛି ପରି ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ସଞ୍ଚୟ କରି କରି ବହୁ ଧନ ସଞ୍ଚୟ—Hoarding of money by saving little by little.

ମହୁଛତା(ତ୍ତା)—ଦେ. ବ—(ସ. ମଧୁ+ଛତ୍ର)—ମହୁ ଫେଣା—
Mahu chhatā(ttā) মৌচাক Bee hive.

ମହୁଡ଼—ଦେ. ବ—ମଉଡ଼ (ଦେଖ)
Mahurḍa Maurḍa (See)
[ଭୁ—ଶାଳଗିରି ସଙ୍ଗି ମାଗଣ ମହୁଡ଼, ଚୈତନ୍ଛ ଅମ୍ବରେ ଟେକି ସୁନ୍ଦି ଉଡ଼ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଦ୍ରି. ନନ୍ଦକେଶରୀ ।]

ମହୁତରଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଏକ ଜାତୀୟ ମିଷ୍ଟ ତରଡ଼ା ଫଳ; ମଧୁରତରଡ଼ା
Mahu tararḍā A kind of sweet cucurbitacious
मधुर तरुई fruit. ବଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ମିଷ୍ଟ—Very sweet.

ମହୁ ଡାଟ—ଦେ. ବ.—(ସ. ମଧୁଚକ୍ର)—ମହୁଘର (ଦେଖ)
Mahu tāṭa Mahu gharā (See)

ମହୁବାଙ୍କେ(ଙ୍କୋ)ଇ—ଦେ. ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ସରୁ ଧାନ—
Mahu bāṅke(ṅko)i A species of fine paddy.

ମହୁ ମାଛି—ଦେ. ବ- (ସ. ମଧୁମକ୍ଷିକା)—ମଧୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ସଞ୍ଚୟ କରିବା ପକ୍ଷଯୁକ୍ତ କୀଟବିଶେଷ—The bee;
Mahu māchhi apis; the honey bee. [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତ ଛଅ

মৌমাছি ଭାରତର ମହୁ ଓ ମହୁମାଛି ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । ଯଥା :—
मधुमक्खी ୧ । ବାଘସ୍ତ—(Apis Dorsata) (ବଂ. ଛତାର ମଧୁ ବା ଅର୍ଘ୍ୟମଧୁ) ।

ଏମାନେ ଦେଖିବାକୁ ଭଅଁରପରି, ପ୍ରାୟ ଏକଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ । ଏମାନଙ୍କର ନାହୁଡ଼ ଅଛି । ଏମାନଙ୍କର ଫେଣାକୁ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଏମାନେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ବେଢ଼ିଯାଇ
बड़ी मधुमक्खी ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜଳବଳ କରି ନାହୁଡ଼ରେ ମାରନ୍ତି ଓ ଏମାନଙ୍କ ନାହୁଡ଼ ଆଘାତରେ ମନୁଷ୍ୟର ଦେହ ଗଡ଼ିପରି ଫୁଲିଯାଏ; ଦଂଶିତ ସ୍ଥାନରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ନାହୁଡ଼ ପଶି ଯାଇଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ଫେଣା ଝୁଲାମୁଣିପରି ଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ୨ । ୩ ଫୁଟ ବ୍ୟାସ ବିଶିଷ୍ଟ ହୁଏ । ଏମାନେ ଉଚ୍ଚବୃକ୍ଷର ଶାଖାରେ, କୋଠାର କଡ଼ରେ, ଗଛର କୋରଡ଼ରେ, ପର୍ବତ-ଗୁହାର ପ୍ରାନ୍ତରେ, ଦେଉଳର ଛାତରେ ଫେଣା ବାନ୍ଧନ୍ତି, ଏମାନଙ୍କ ମହୁ ନାଲି ଓ ଗାଢ଼ ।

पीली मधुमक्खी ୨ । ଡେଙ୍ଗଲା ମହୁ—(Apis Mellifica) (ବଂ. ଭ୍ରାମର ମଧୁ)—

ଏମାନେ ଦେଖିବାକୁ ହଳଦିଆ ଓ ବାଘସ୍ତ ମହୁମାଛିପରି ବଡ଼ ଓ ନାହୁଡ଼ଯୁକ୍ତ । ଏମାନଙ୍କ ମହୁ ହଳଦିଆ । ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚବୃକ୍ଷର ଶାଖା ଅଗ୍ରରେ ଫେଣା ବାନ୍ଧନ୍ତି । ହୋମିଓପାଥିର ବିଷନାଶକ ଔଷଧ (Apis Mel) ଏହି ମହୁମାଛିଙ୍କ ମହୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।

সাতপুরিয়া ୩ । ସାତଫେଣିଆ ମହୁ (Apis Indica)—ଏମାନେ
सातछत्तिया मधुमक्खी ବାଘସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଛୋଟ ଓ ଏମାନଙ୍କର ନାହୁଡ଼ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କ ଦଂଶନ ବାଘସ୍ତଙ୍କ ଦଂଶନପରି କଷ୍ଟପ୍ରଦ ନୁହେଁ । ଏମାନେ ଏକତ୍ର ବହୁଶାଖା (ଦଳ) ଯୁକ୍ତ ଚକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ବୃକ୍ଷ କୋଟରରେ ଓ ଗୁହା ମଧ୍ୟରେ ଫେଣା ବାନ୍ଧନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଫେଣାଗୁଡ଼ିକ ବାଘସ୍ତଙ୍କ ଫେଣା ଅପେକ୍ଷା ଛୋଟ । ଏମାନଙ୍କ ମହୁ ପାଣ୍ଡୁର ଓ ପତଳା ।

୪ । ବଣୁଣି ମହୁ—

ଏମାନେ ବଣଣା ବା ପଙ୍ଖାପରି ଛୋଟ (ଏକଫୁଟ ବ୍ୟାସରୁ ବେଶୀ ନୁହେଁ) ଫେଣା ବାନ୍ଧନ୍ତି । ଏମାନେ ସାଧାରଣ ମାଛିପରି ଛୋଟ, ନାହୁଡ଼ ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କ ମହୁ ମଳିନବର୍ଣ୍ଣ ଓ ପତଳା ।

୫ । ଡାଳମହୁ—(ବଂ. ଦାଲକ ମଧୁ) । ଏମାନେ ସାଧାରଣ ମାଛିଙ୍କଠାରୁ ଛୋଟ; ଗଛର ଛୋଟ ଡାଳ ସ୍ତରପାଖେ ଛୋଟ ଫେଣା ବାନ୍ଧନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ନାହୁଡ଼ ନାହିଁ । ମହୁ ଈଷତ୍ ନାଲି ଓ ପତଳା ।

ছোট মৌমাছি ୬ । ନକ(ଲୁ)ଟ ମହୁ—(Apis Florea)—
छोटी मधुमक्खी ଏମାନେ ମାଛିଙ୍କଠାରୁ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର । ଏମାନେ କାନ୍ଥର ଫଣା ମଧ୍ୟରେ ଅତି ପତଳା ଓ ଛୋଟ ଫେଣା କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ନାହୁଡ଼ ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କ ମଧୁ ଅଳ୍ପ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତରଳ ଓ ଧଳା ।

ଆଧୁନିକ ପ୍ରାଣିତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଗବେଷଣା ପୂର୍ବକ ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ଗୋଟିଏ ମହୁମାଛିଦଳରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ରାଣୀ (Queen bee) ଥାଏ । ସେହି ରାଣୀ ଗୁଡ଼ିଏ ଅଣ୍ଡା ପ୍ରସବ କରେ । ଫେଣାରେ ଗୁଡ଼ିଏ ଅଳସୁଆ ଅଣ୍ଡିରା ମାଛି (Drone) ଥାଆନ୍ତି । ସେମାନେ କିଛି କାମ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ବାଞ୍ଝ ମାଈମାଛିମାନେହିଁ ମହୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ଫେଣା ତିଆରି କରି ସେଥିରେ ମଧୁ ଓ କେଶର ସଞ୍ଚୟ କରନ୍ତି । ଫେଣାର କୋଠରିମାନ ସମଷଡ଼ଭୁଜ, କେତେକ କୋଠରିରେ ମହୁମାଛିଙ୍କ ଡିମ୍ବମାନ ରହେ; କେତେକରେ ତରଳ ମହୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ; କେତେକରେ କ୍ଷୁଦ୍ର ମାଛିମାନଙ୍କ ଖାଇବାପାଇଁ ହଳଦିଆ କେଶର ବା ପୁଷ୍ପପରାଗ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇଥାଏ । ମହୁଫେଣାର କୋଠରିମାନଙ୍କ କାନ୍ଥମାନ ଏକପ୍ରକାର ଅଠାଳିଆ ପଦାର୍ଥରେ ଗଢ଼ା ହୋଇଥାଏ । ସେହି ଅଠାଳିଆ ପଦାର୍ଥକୁ ମହଣ କହନ୍ତି । ମହୁମାଛିମାନେ ବହୁଦୂରରୁ ଫୁଲରୁ ମଧୁ ଓ କେଶର ସଂଗ୍ରହ କରି ଫେଣାକୁ ଆଣନ୍ତି । ଆଜିକାଲି ଲୋକେ ମହୁମାଛିଙ୍କୁ ଆଣି ପୋଷି ମହୁ ଅମଦାନି କରୁଅଛନ୍ତି । ରାଣୀମାଛିକୁ ବାନ୍ଧି ରଖିଲେ ଅନ୍ୟମାଛିମାନେ ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ଉଡ଼ି ଆସି ଫେଣା ବାନ୍ଧନ୍ତି ।]

୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ନାଲି ସରୁଧାନ—2. A kind of fine red-coloured pady.

ମହୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମହୁମାଛିମାନଙ୍କୁ ଫେଣାରୁ ବିତାଡ଼ିତ କରି
Mahu māribā ମୌଚାକରେ ମଧୁମକ୍ଷିକାଙ୍କ ସଞ୍ଚିତ ମଧୁକୁ ସଂଗ୍ରହ
মধু সংগ্রহ করা କରିବା—To gather honey from
मधु निकालना, bee hives by scaring away the
मधु चुआना bees. [ଦ୍ର—ଲୋକେ ରାତିରେ ଧୂଆଁ ଆଦି ପ୍ରୟୋଗ କରି ମହୁଫେଣାରୁ ମହୁମାଛିମାନଙ୍କୁ ଘଉଡ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତି ଓ ଉକ୍ତ ଫେଣାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଆଣି ତହିଁରେ ଥିବା ମହୁଘରମାନଙ୍କରୁ ମହୁ ନିଗାଡ଼ି ନିଅନ୍ତି ଓ ମହୁଘରର କାନ୍ଥରେ ଥିବା ବସ୍ତୁରୁ ମହଣ କରନ୍ତି ।]

ମହୁର—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଧୁର)—କଦଳୀ, ବାଇଗଣ, ଅଳୁ, ସାରୁ
Mahura ଆଦି ନାନାପ୍ରକାର ପରିବା ମିଶ୍ରି ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା
ঘণ্ট ଘାଣ୍ଟିଆ ତରକାରୀ—A hodgepodge or
सबनेजा, सतंजा curry prepared by cooking many sorts of vegetables. [ଉ—ଯହିଁ କରିଣ ମାଂସ କଦଳୀ ମହୁର । ଦଅନ୍ତେ ହିଁ କେ କରି ଦଅନ୍ତି ଅହାର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।] [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ମହୁରରେ ଆମିଷ (ମତ୍ସ୍ୟ ବା ମାଂସ) ମିଶା ଯାଇଥାଏ ତାହାକୁ ଆମିଷ(ଆଇଁଷ)ମହୁର କହନ୍ତି ଓ ଯହିଁରେ ଆମିଷ ଦିଆ ହୋଇ ନ ଥାଏ ତାହାକୁ ନିରାମିଷ (ନିରେଇଁଷ) ମହୁର କହନ୍ତି ।

ଯେଉଁ ମହୁରରେ ପଡ଼ିଥିବା ମାଛରୁ କଣ୍ଟାଯାକ ହବାକୁ ଝୁଡ଼ା ହୋଇ କଢ଼ାଯାଇ କେବଳ କୋମଳ ଅଂଶଯାକ ମିଶାଯାଇ ଥାଏ ତାହାକୁ ଝୁଡ଼ା ମହୁର କୁହାଯାଏ ।]

ମହୁର ବେଶର—ଦେ. ବ (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ମହୁର (ନାନାପ୍ରକାର Mahura besara ପରିବା ସଙ୍ଗେ ମାଛ ମିଶି ରନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଝୋଳ ଚଡ଼ଚଡ଼ୀ ଇତ୍ୟାଦି) ଓ ବେଶର (ମାଛରେ ବେଶର ଓ ସାମାନ୍ୟ তরকারী କେତେକ ପରିବା ମିଶାଯାଇ ରନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଇତ୍ୟାଦି)—Curry made of vegetables mixed with fish and curry made of fish seasoned with pasted rye.

ମହୁରା—ଦେ. ବ—ଅତିବିଷା (ଦେଖ)—Atibishā (See) Mahurā আতিষ, মিঠাবিষ महुरा

ମହୁରାଡ଼ି(ଲି)—ଦେ. ବ (ସ. ମଦ୍‌ଗୁରିକା)—ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ମାଛ—Mahurāṛi(li) A kind of small fresh water fish; মরুলা डेरवा, कंजली Aspidoparia Marar.

ମହୁରା ରୁପା—ଦେ. ବ (ସ. ମୃତ+ରୌପ୍ୟ)—କଳାରୁପା; ଯେଉଁ Mahurā rūpā ରୁପାରେ ଖାପରର ବେଶି ଖାଦ ମିଶିଥିବାରୁ মরারূপা कालारूपा ତାହା ବ୍ୟବହାର କଲେ କଳା ହୋଇଯାଏ ଓ टलहाचांदी ଘୋଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ କଳା ହୋଇଯାଏ—Mixed silver; silver mixed with zinc; impure silver which turns black after use.

ମହୁରିଆ—ଦେ. ବ (ସ. ମଧୁର)—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ମହୁରୀ ବଜାଏ—Mahuriā 1. One who blows the clorion; a সানাইদার bugler. ୨ । ଯାଙ୍କର ପର ଗୀତ ଜାତିବିଶେଷ—पीपहिवाला 2. A low caste of pipers. [ଦ୍ର—ଏମାନେ କେବଳ ମହୁରୀ ବଜାନ୍ତି; ଢୋଲ ବଜାନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ମହୁରୀ—ଦେ. ବ (ସ. ମଧୁର; ଏହା ମଧୁର ଶବ୍ଦ କରୁଥିବାରୁ)—Mahurī ୧ । ମୁହଁରେ ଫୁଙ୍କି ବଜାଇବା ଉପଯୋଗୀ ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର সানাই ଏକପ୍ରକାର ତୂରୀ; ସେର୍ଣ୍ଣାଇ—1. A kind of पीपही clarionet; clorion; a bugle. [ଦ୍ର—ତେଲଙ୍ଗୀ ବାଜାରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ମହୁରୀ ବାଜେ; ଯଥା—୧. ଗୀତ ମହୁରୀ (ବ. ଗାନ୍ ସାନାଇ)—ଏହା ଗୀତର ସ୍ୱର ଅନୁସାରେ ଫୁଙ୍କାଯାଏ । ୨.ସ୍ୱର ମହୁରୀ(ବ.ପୌଁ ସାନାଇ)—ଏହା କେବଳ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱରରେ ଅବିରତ ବାଜୁଥାଏ ।] ୨ । (ସ. ମଧୁରିକା) ପାନମହୁରୀ—2. Fennel. ୩ । ପାଣି ବୋହିଯିବାର ନଳା—3. A drain.

ମହୁଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମହୁଲ (ଦେଖ) Mahul Mahula (See)

ମହୁଲ୍ କୁଞ୍ଚି—ଦେ. ବ—ମହୁଲ ଫୁଲର ସଙ୍କୁଚିତ କଢ଼—The Mahul kuñchi contracted bud of the Mahuā महुएका कुचियाना (ମହୁଲ କୁଷ୍ଠ—ଅନ୍ୟରୂପ) flower.

ମହୁଲ—ଦେ. ବ (ସ. ମଧୂକ; ପ୍ରା. ମହୁଅ)—ବକୁଳାଦି ବର୍ଗର Mahula ଅବଣ୍ୟ ତରୁ—Mahua; Bassia Latifolia. [ଦ୍ର—ଏହା ବକୁଳାଦି ବର୍ଗର ଅରଣ୍ୟ ତରୁ । ଏଥିର ପତ୍ର ୩।୭ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ଓ ସୁଣ୍ଡାଗ୍ରେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ଓ ଏଥିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ଗୋଲିଆ । କେବଳ ପଞ୍ଜାବ ଛଡ଼ା ଭାରତରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଏହାର ଗଛ ବନ୍ୟ ଓ ପାହାଡ଼ିଆ ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମେ । ଏ ଗଛ ୩୦।୪୦ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ ଓ ଡାଳମାନ ଛତା ପରି ଗଛର ଚାରି-ପାଖେ ବିସ୍ତୃତ ହୁଏ । ଗଛ ୨୦।୨୫ ବର୍ଷରେ ଫୁଲ ଫଳ ଧରେ ଓ ଶହେ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ଗଛ ଫୁଲ ଓ ଫଳ ଧରେ । ଏ ଗଛର ପତ୍ର ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଓ ଚୈତ୍ରରେ ଝଡ଼ିପଡ଼େ । ପତ୍ର ଝଡ଼ିବା ପରେ ଡାଳମାନଙ୍କ ଅଗରେ କଢ଼ ଧରେ । ଏ କଢ଼ମାନ ଖୋଲି ଯାଇ ବସନ୍ତକାଳରେ ରାତିରେ ଛୋଟ ଘର ବସ୍ତୁ ଥିବା ଫିକା ନାଲି ବା ଈଷତ୍ ରଙ୍ଗର ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଏ ଗଛରୁ ଫୁଲ ୨୦।୨୨ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଝଡ଼େ । ଏ ଫୁଲରେ ଶତକଡ଼ା ୬୦ ଅଂଶ ମିଠା ଥାଏ । ଏ ଫଳକୁ ବନ୍ୟ ଓ ଗୃହପାଳିତ ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ ଓ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଖୁବ୍ ଆଦର ସହକାରେ ଖାଆନ୍ତି । ଏ ଫୁଲ ବହୁତ ଦିନ ଅବିକୃତ ଅବସ୍ଥାରେ ରହେ । ଲୋକେ ଏହାକୁ ବାଟି କରି ଚୁଡ଼ା ବା ଅଟା ମିଶାଇ ପିଠା କରନ୍ତି; ମହୁଲକୁ ଭାଜି କରି ମଧ୍ୟ ଖାଆନ୍ତି ଏବଂ ଏଥିରୁ ଗଡ଼ଜାତର ଲୋକେ ଏକପ୍ରକାର ମଦ ତିଆରି କରନ୍ତି । ଏ ମଦର ସଂସ୍କୃତ ନାମ ମାଧ୍ୱୀ ଓ ଦେଶୀ ନାମ ମହୁଲି । ଭାଲୁମାନେ ଏହି ଫୁଲ ଖାଇବାକୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ମହୁଲର ଫଳ ପୋଲ ପରି ଓ ତହିଁ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ମଞ୍ଜି ଥାଏ । ମହୁଲର ମଞ୍ଜିରୁ ଏକପ୍ରକାର ତେଲ ବାହାରେ. ଏହା ଦେଖିବାକୁ ଘିଅ ପରି (Mahua butter) । ଏ ତେଲକୁ ମହାଜନମାନେ ଘିଅରେ ମିଶାନ୍ତି । ଏହାର କାଠ ଶକ୍ତ ବର୍ତ୍ତି, କିନ୍ତୁ ମାଟି ଏ କାଠକୁ ଉଈ ଖାଇ ଯାଏ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ମହୁଲ ଫୁଲ ମଧୁର, ଶୀତଳ, ଧାତୁବର୍ଦ୍ଧକ, ଦାହ, ପିତ୍ତ ଓ ବାତ ନାଶକ, ହୃଦ୍ୟ । ମହୁଲ ଫଳ ଶୀତଳ, ଶୁକ୍ରଜନକ, ଧାତୁ ଓ ବଳବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ବାତ, ପିତ୍ତ, ତୃଷା, ଦାହ, ଶ୍ୱାସ,କ୍ଷୟ ଆଦି ପ୍ରଶମକ । ଏଥିର ଛାଲ ରକ୍ତପିତ୍ତନାଶକ ଓ ବ୍ରଣ ଶୋଧକ । ଏଥିର ତେଲ କଫପିତ୍ତ ଓ ଦାହନାଶକ ଓ ଭୂତବାଧା ନିବାରକ । ଆଉ ଏକପ୍ରକାର ମହୁଆ ଗଛ ପାଣିରେ ଉଠେ । ତହିଁର ସ. ନାମ; ଧୂମକଲ ।]

ସ. ମହାଦ୍ରୁମ, ମାଧବ, ମଧୁଗ, ବାନପ୍ରସ୍ଥ, ଗୁଡ଼ପୁଷ୍ପ, ମଧୂକ, ଗୁଡ଼ପୁଷ୍ପ, ମଧୁକ, ମଧୁଷ୍ଠିଲ, ମଧୁସ୍ରବା, ମଧୁପୁଷ୍ପ, ରୋଧ୍ରପୁଷ୍ପ, মহুল, মহুয়া, মৌল महुआ, महुवा ତେ. ଇପ୍ପ, ଇଲୁପ୍ପ, ତା. ଇରୁପ୍ପୈ, ଦ. ସୋଣ୍ଡୁ-ମଧୁକ, ଗୁ. ମହୁଡ଼ୋ, ମ. ମୋହାଚ୍, ଫା. ଚକାଂ

ମହୁଲ ଗୁଡ଼—ଦେ. ବ—ମହୁଲ ଫୁଲକୁ ବାଟି ତାକୁ ପାଣିରେ ସିଝାଇ Mahula guṛa ସେହି ସିଝା ପାଣିକୁ ଜାଲରେ ବସାଇଲେ মহুয়ার গুড় ତହିଁରୁ ଯେଉଁ ଗୁଡ଼ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ—The molas-महुआ गुड ses prepared for Mahwa by boiling and drying up the solution of the pasted flowers.

ମହୁଲ ଗୁଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଗୁଣ୍ଡି ଖିଆ (ଦେଖ) Mahula guṇḍi Guṇḍi khiā (See)

ମହୁଲ ଫାଶ(ଶୁ)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମହୁଲରୁ ମଦ କାଢ଼ାହେବା
Mahula phāśa(śu) ପରେ ରହୁଥିବା ସିଠା—The thick dreg left after distilling Mahwa liquor.
[ଦ୍ର—ଏ ସିଠା ଖତ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମହୁଲ ମଦ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଧୂକ ମଦ୍ୟ; ସଂ. ମାଧ୍ୱୀ)—ମହୁଲ ଫୁଲକୁ
Mahula mada ପାଣିରେ ସଢ଼ାଇ ତାହାକୁ ସିଝାଇ ସେଥିରୁ
(ମହୁଲି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅର୍କ ରୂପେ ବାହାର କରାଯିବା ମଦ—
মহুয়া মদ Wine destilled from Mahwa
महुआ मद, ठर्रा flowers.

ମହୁଲ ଶୀତ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଓ ଚୈତ୍ର ମାସର
Mahula śita ଶେଷରାତ୍ରିରେ ଅନୁଭୂତ ସାମାନ୍ୟ ବା ଅଳ୍ପ
(ମହୁଲ ଜାଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶୀତ—The mild cold felt during the latter part of the nights of the months of Falguna and Chaitra.

ମହୁଲି—ଦେ. ବି—ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
Mahulā A kind of bird.

ମହୁଷଧ(ଧୀ, ଦ, ଦୀ)—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ମହୌଷଧ)—୧ । ମହୌଷଧ;
Mahushadha(dhi, da, di) ଔଷଧ—1. Medicine.
୨ । ଜଡ଼ି ବୁଟି—2. Herb.

ମହୁ ସିଠା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମଟ୍ଟକ; ମଧୂଚ୍ଛିଷ୍ଟ)—ମହଣ—
Mahu-sithā মোম मोम Beeswax.

ମହେଚ୍ଛ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହତ୍+ଇଚ୍ଛା)—
Mahechchha ଉଦାରସ୍ୱଭାବ; ମହାମନାଃ ମହାଶୟ—
(ମହେଚ୍ଛା—ସ୍ତ୍ରୀ) Magnanimous; noble-minded.

ମହେଞ୍ଜୋଦାରୁ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପଞ୍ଜାବର ସ୍ଥାନ ବିଶେଷ—
Mahenjodāru Name of a place in the Punjab.
মহেঞ্জো দারু [ଦ୍ର—ଏଠାରେ ୫ହଜାର ବର୍ଷ ତଳର ଭାରତ
महेनजा दारू ସଭ୍ୟତାର ନିଦର୍ଶନ ଭୂଗର୍ଭରୁ ମିଳିଅଛି ।]

ମହେନ୍ଦ୍ର—ଦେ. ବି. (ମହାନ୍+ଇନ୍ଦ୍ର; କର୍ମଧାରୟ)—୧ । ଦେବରାଜ;
Mahendra ଇନ୍ଦ୍ର—1. Indra; the king of Gods.
୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishnu. ୩ । ଓଡ଼ିଶାର ଦକ୍ଷିଣରେ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ ଥିବା ପର୍ବତଶ୍ରେଣୀ—3. Name of a range of mountains in Ganjām (South of Orissa). [ଦ୍ର—ଗୋଦାବରୀ ନିକଟସ୍ଥ ପୂର୍ବଘାଟ ପର୍ବତମାଳାକୁ ଏବଂ ଗଞ୍ଜାମ ନିକଟସ୍ଥ ପାହାଡ଼କୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମହେନ୍ଦ୍ର ବୋଲିଯାଏ । ଇମ୍ପେରିଆଲ୍ ଗେଜେଟିଅର୍ ।
ଏ ପର୍ବତଶ୍ରେଣୀ ଗଞ୍ଜାମର ଋଷିକୂଲ୍ୟ ନଦୀଠାରୁ ମହାନଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଓ ଐତିହାସିକ ଋଷିକୂଲ୍ୟରେ ଏ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପର୍ବତ । ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ସମୁଦ୍ର ପୃଷ୍ଠରୁ ପ୍ରାୟ ଏକ ମାଇଲ ।
କଥିତ ଅଛି ଏହିଠାରେ ପରଶୁରାମ ତପସ୍ୟା କରିଥିଲେ ଏବଂ ପାଣ୍ଡବମାନେ ବନବାସ ସମୟରେ ରହିଥିଲେ । ଏହି ପର୍ବତରେ ଅନେକ ସୁନ୍ଦର ପକ୍ଷୀ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି । ଏହା ମଞ୍ଜୁଷା ନାମକ ଜମିଦାରୀ ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ; ଏହା ପୌରାଣିକ ସପ୍ତକୁଳାଚଳରୁ ଏକତମ ।] ୪ । ଅଶୋକଙ୍କର ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—4. Name of a son of Aśoka. [ଦ୍ର—ଏ ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କ ଭଗିନୀ ସଂଘମିତ୍ରାଙ୍କ ସହିତ ସିଂହଳକୁ ଯାଇଥିଲେ ।] ଦେ. ବି ପୁଂ. ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.

ମହେନ୍ଦ୍ର କଦଳୀ—ସଂ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ କଦଳୀ—A kind
Mahendra kadaḷi of plantain growing wild.

ମହେନ୍ଦ୍ର ଗିରି—ସଂ. ବି—ମହେନ୍ଦ୍ର ୩ (ଦେଖ)
Mahendra giri Mahendra 3 (See)

ମହେନ୍ଦ୍ର ଚାପ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଇନ୍ଦ୍ର ଧନୁ—
Mahendra chāpa Rainbow.

ମହେନ୍ଦ୍ର ନଗରୀ—ସଂ. ବି—ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନଗରୀ; ଅମରାବତୀ—The mytho-
Mahendra nagari logical city of Indra in heaven.
(ମହେନ୍ଦ୍ରପୁରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହେନ୍ଦ୍ର ବାରୁଣୀ—ସଂ. ବି—ବଡ଼ ମହାକାଳ ଲତା ଓ ଫଳ—
Mahendra bāruṇi A kind of big Mahākāḷa creeper and its fruit; Trichosanthes Palmata. [ଦ୍ର—ମହାକାଳ ତଳେ ଟୀକା ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ମହେନ୍ଦ୍ରଲାଲ୍ ସରକାର—ଦେ. ବି (ନାମ)—କଲିକତାର ପ୍ରଧାନ
Mahendralāl sarakāra ଦେଶହିତୈଷୀ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଡାକ୍ତର ଓ ବିଜ୍ଞାନାଚାର୍ଯ୍ୟ—Name of a famous doctor and scientist of Calcutta. [ଦ୍ର—ଏ ଖ୍ରୀ୧୮୩୩ ସାଲରେ ଜାତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ୧୯୦୪ ରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣନାମ ଡାକ୍ତର ମହେନ୍ଦ୍ରଲାଲ ସରକାର । ଏ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା ବିଦ୍ୟାଧ୍ୟୟନ କରି ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଏମ୍. ଡି (M. D) ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ବ୍ରିଟିଶ ମେଡିକାଲ୍ ଅସୋସିଏସନ୍ ନାମକ ବିଲାତ ଚିକିତ୍ସାସଂଘର ଭାରତୀୟ ଶାଖା (The Indian branch of the British Medical Association) ର ସମ୍ପାଦକ ଓ ସହକାରୀ ସଭାପତି ଥିଲେ । ଏ ପ୍ରଥମେ ହୋମିଓପାଥିକ୍ ଚିକିତ୍ସାର ବିରୋଧୀ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ପରେ ମତପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ସ୍ୱୟଂ ଭାରତ ବିଖ୍ୟାତ ହୋମିଓପାଥିକ୍ ଚିକିତ୍ସକ ହୋଇଥିଲେ ଓ ଏହି ଚିକିତ୍ସାର ପୋଷକ Calcutta Journal of Medicine ନାମକ ପତ୍ରିକା ମୃତ୍ୟୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୧୨ ବର୍ଷ ସମ୍ପାଦନ କରିଥିଲେ । ବଙ୍ଗର ଗବର୍ଣ୍ଣର ସର୍ ରିଚାର୍ଡ଼ ଟେମ୍ପଙ୍କ ପୃଷ୍ଠପୋଷକତାରେ ଏ Indian Association for the cultivation of Science ନାମକ ଗୋଟିଏ ବିଜ୍ଞାନାଗାର ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଏ କିଛିଦିନ କଲିକତାର ସେରିଫ୍ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭାର ସଦସ୍ୟ ଥିଲେ । ଏ ସି. ଆଇ. ଇ ଓ ଡି. ଏଲ୍. ଉପାଧି ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ପୁତ୍ର ଡାକ୍ତର ଅମୃତଲାଲ ସରକାର ପିତୃପଦାଙ୍କ

ଅନୁସରଣ କରି ଫିରୁଜଶୀୟଳିତ ପଦ୍ୟ କାବ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରାଇ ଥିଲେ । ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର—ବାଗାଳ୍ପ ଅଧ୍ୟନ ।]

ମହେନ୍ଦ୍ର ସୂରି—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଫିରୋଜ୍ ଶାହା ତୋଗଲକଙ୍କ
Mahendra sūri ସଭାର ପ୍ରଧାନ ପଣ୍ଡିତ—Name of a famous court Pandit of Phiroje Saha Toghlak. [ଦ୍ର—ଏ ଖ୍ରୀ. ୧୩ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଲୋକ ଥିଲେ ଓ ପାରସୀଭାଷାରେ ସଂସ୍କୃତ ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖି ଥିଲେ ।]

ମହେନ୍ଦ୍ରାଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଇନ୍ଦ୍ରପତ୍ନୀ; ଶଚୀ—
Mahendrāṇi The queen of Indra.

ମହେଳା—ସଂ. ବି (ମହ=ଉତ୍ସବ+ଇଲ୍ଲ=ପୂଜ୍ୟକ୍ଷ)—
Mahelā ମହିଳା (ଦେଖ)—Mahilā (See)
(ମହେଳକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମହେଶ—ସଂ. ବି (ମହା+ଈଶ)—ଶିବ; ମହାଦେବ—Śiba.
Mahesa ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to males.
(ମହେଶାନ, ମହେଶ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ମହେଶୀ, ମହେଶ୍ୱରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହେଶ ବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ବିଲ୍ୱବୃକ୍ଷ—1. The Bel tree
Maheśa bandhu (Apte). ୨ । ବଳଦ (ହୃ. ଶ)—2. Bull.

ମହେଶୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମହେଶ, +ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—୧ ।
Maheśi ପାର୍ବତୀ; ମହେଶ୍ୱର ପତ୍ନୀ—1. Pārbaṭi. ୨ ।
(ମହେଶ୍ୱରୀ, ମହେଶାନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) କଂସା—2. Bell metal.

ମହେଷ୍ୱାସ—ସଂ. ବି (ମହାନ୍+ଇଷ୍ୱାସ=ଧନୁ)—୧ । (କର୍ମଧା)
Maheshwāsa ବୃହତ୍ ଧନୁ—1. A big bow. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ମହା ଧନୁର୍ଦ୍ଧର—2. A great archer.
(ଉ—ହେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଏହାଙ୍କ ପରି କେ ମହେଷ୍ୱାସ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।)

ମହୋକ୍ଷ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା ମହାନ୍+ଉକ୍ଷନ୍=ବୃଷ)—ପୁଙ୍ଗବ;
Mahoksha ବଡ଼ ଷଣ୍ଢ—A big bull.

ମହୈଲା—ସଂ. ବି (ମହତ୍+ଏଲା)—ବଡ଼ ଅଳେଇଚ—
Mahailā Cardamom.

ମହୋଚ୍ଛ(ଚ୍ଛ)ବ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମହୋତ୍ସବ; ପ୍ରା. ମହୋଚ୍ଛବ)—
Mahochha(chchha)ba ମଉଚ୍ଛବ (ଦେଖ)—
(ମହୋଚ୍ଛା—ଅନ୍ୟରୂପ) Mauchhaba (See)

ମହୋତ୍ପଳ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ନୀଳପଦ୍ମ; ନୀଳକଇଁ—
Mahotpala 1. The blue waterlily (Apte). ୨ । ସାରସ ପକ୍ଷୀ—2. The Sārasa bird (Apte).

ମହୋତ୍ସବ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମହାନ୍+ଉତ୍ସବ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ
Mahot-saba ଆନନ୍ଦଜନକ ବ୍ୟାପାର—1. Festivity; festival. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କାମଦେବ—2. Cupid (Apte). ଦେ. ବି—ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ଭୋଜି; ମଉଚ୍ଛବ—A feast of the Baishṇabas.

ମହୋତ୍ସାହ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମହାନ୍+ଉତ୍ସାହ)—୧ ।
Mahot-sāha ଅତିଶୟ ଉତ୍ସାହ—1. Great exertion; vast encouragement. ୨ । ଅଧ୍ୟବସାୟ—2. Perseverance. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି) ଅତ୍ୟନ୍ତ
(ମହୋତ୍ସାହା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉତ୍ସାହୀ; ବିଶେଷ ଉଦ୍ୟମଶୀଳ—Making great exertions.

ମହୋଦଧି—ସଂ. ବି (ମହାନ୍+ଉଦଧି)—୧ । (କର୍ମଧା) ସାଗର;
Mahodadhi ସମୁଦ୍ର—1. The sea. ୨ । ମହାସାଗର—2. Ocean. ୩ । ଇନ୍ଦ୍ର—3. Indra (Apte).

ମହୋଦୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହାନ୍ ହୋଇଅଛି ଉଦୟ=
Mahodaya ଉନ୍ନତି ଯାହାର)—୧ । ଅତି ଉନ୍ନତ; ଅତି
(ମହୋଦୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସମୃଦ୍ଧ—1. Great; very prosperous. ୨ । ମହାନୁଭବ—2. Noble. ୩ । ଅତି ଭାଗ୍ୟବାନ୍—3. Very lucky. ବି—୧ । ମହାଶୟ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A great man. ୨ । ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A respectable person. ୩ । ସ୍ୱାମୀ; ପ୍ରଭୁ—3. Lord; master. [ଦ୍ର—ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ନାମ ପରେ ପଦାବରେ ଏ ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜଗନ୍ନାଥ ରଥ ଜ୍ୟୋତିଷରତ୍ନ ମହୋଦୟ ସମୀପେଷୁ ।] ୪ । କାନ୍ୟକୁବ୍ଜ ଦେଶ—4. Kannouj. ୫ । (କର୍ମଧା) ମୁକ୍ତି; ମୋକ୍ଷ—5. Salvation; beatitude; final emancipation of the soul. ୬ । କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ—6. Mastery. ୭ । ସମୃଦ୍ଧି; ବଡ଼ତ୍ୱ—7. Greatness; prosperity; great elevation. ୮ । ସୌଭାଗ୍ୟ—8. Good luck (Apte). ୯ । ମଧୁମିଶ୍ରିତ ଦଧି—9. Sour milk mixed with honey (Apte).

ମହୋଦର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହାନ୍+ଉଦର)—ଯାହାର
Mahodara ପେଟ ବଡ଼—Having a big belly; big-bellied. ସଂ. ବି—୧ । (କର୍ମଧା)—ବଡ଼ ବା ସ୍ଥୂଳ ପେଟ—1. A big belly. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଜଳୋଦର ରୋଗ—2. Dropsy (Apte). ଦେ. ବି—ଲଙ୍କାର ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—Name of a demon of Lankā. (ଉ—ବଡ଼ ଦରବାରା ମହୋଦର, ବାମେ ଚେଇ ପାରଇ ମନର । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ ।)

ମହୋଦରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମହାନ୍+ଉଦର+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ; ବହୁବ୍ରୀହି)
Mahodari (ସମସ୍ତ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଥିବାରୁ)—ଭଗବତୀ; ଦୁର୍ଗା—1. Goddess Durgā. ୨ । ମହାଶତାବରୀ—2. A kind of asparagus.

ମହୋଦ୍ୟମ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମହାନ୍+ଉଦ୍ୟମ)—ବିଶେଷ ଉଦ୍ୟମ
Mahodyama —Great exertion. ବିଣ. ପୁଂ
(ମହୋଦ୍ୟୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବିଶେଷ ଉଦ୍ୟମଶୀଳ
ମହୋଦ୍ୟମା } ସ୍ତ୍ରୀ —Very energetic; persevering; exerting.
ମହୋଦ୍ୟୋଗା }

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଙ	ଣ,ଷ	ଞ	ଇୟୁ	ଉଅ	ୠ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଗ	ଯ	ଷ	ଗଁ	ଇଅ	ଝ	ଲ୍ମ

ମହୋନ୍ନତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉନ୍ନତ—Much exalted
Mahonnata or lofty; very high; very noble.
(ମହୋନ୍ନତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହୋନ୍ନତି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମହତ୍+ଉନ୍ନତି)—ବିଶେଷ ସମୃଦ୍ଧି—
Mahonnati Great improvement; a great rise.

ମହୋପକାର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା, ମହାନ୍+ଉପକାର)—ବିଶେଷ
Mahopakāra ଉପକାର ବା ହିତ—Great benefit or obligation.

ମହୋପକାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମହାନ୍+ଉପକାରୀ)—ବିଶେଷ
Mahopakāri ହିତକର—Much beneficial; much
(ମହୋପକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) benefitting; rendering great services to a person.

ମହୋପାଧ୍ୟାୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମହାନ୍+ଉପାଧ୍ୟାୟ)—ବିଦ୍ୱାନ୍ ଗୁରୁ—
Mahopādhyāya A learned teacher.

ମହୋରଗ—ସଂ. ବି (ମହାନ୍+ଉରଗ=ସର୍ପ)—୧ । ବୃହତ୍ ସର୍ପ;
Mahoraga ଅଜଗର—1. A big serpent; the Python. ୨ । ଟଗର ବୃକ୍ଷର ମୂଳ—2. The root of Tagara tree.

ମହୋରସ୍କ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମହତ୍+ଉରସ୍+କ)—ଯାହାର ଛାତି
Mahoraska ଚଉଡ଼ା—Broad-breasted; broad-
(ମହୋରସ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ) chested. ସଂ. ବି—ଶିବ—Śiba.

ମହୋଲ୍କା—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମହତୀ+ଉଲ୍କା)—୧ । ବୃହତ୍ ଉଲ୍କା—
Mahoḻkā 1. A big shooting star; a great meteor. ୨ । ବଡ଼ ମଶାଲ—2. A great fire-brand.

ମହୋଲ୍ଲାସ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମହାନ୍+ଉଲ୍ଲାସ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦ—
Mahollāsa Great delight; joy

ମହୌଜାଃ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହତ୍+ଓଜସ୍ ଯାହାର;
Mahaujāḥ ମହୌଜସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମହାଶକ୍ତିଶାଳୀ—Very powerful; mighty. ସଂ. ବି - ମହାବୀର—A great hero(Apte).

ମହୌଷଧ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମହାନ୍+ଔଷଧ)—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
Mahaushadha ଔଷଧ—1. A very efficacious medicine; a sovereign remedy; a panacea. ୨ । ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳୀ ଓ ରସୁଣ—2. Dried ginger, long pepper and garlic. ୩ । ବତ୍ସନାଭ; ମହୁରା—3. Aconite. ୪ । ରସୁଣ—4. Garlic.

ମହୌଷଧି(ଧୀ)—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମହାନ୍+ଓଷଧି, ଧୀ)—୧ । ରାତି
Mahaushadhi(dhi) କାଳରେ ପ୍ରଦୀପ୍ତିଶୀଳ ତୃଣଲତାଦି—1. Creepers and plants emitting light in the night. ୨ । ଦୂବ—2. The dooba grass. ୩ । ବ୍ରାହ୍ମୀ; ଶ୍ୱେତକଣ୍ଟାକାରୀ; ହୁଲହୁଳିଆ; କଟୁକା—3. Name of different herbarious plants. ୪ । ଅତିବିଷା; ମହୁରା—4. Aconite.

ମହ୍ଲା—ଦେ. ବି—ମଲ୍ଲା (ଦେଖ)
Mahlā Mallā (See).

ମହ୍ଲାର୍ଡ—ଦେ. ବି—ମହ୍ଲାର ପ୍ରାଦେ (ଦେଖ)
Mahlārda Mahlāra (See).

ମହ୍ଲାର—ଦେ. ବି—ମଲ୍ଲାର (ଦେଖ)—Mallāra (See).
Mahlāra ପ୍ରାଦେ (କେନ୍ଦୁଝର ଓ ଢେଙ୍କାନାଳ) ବି—
मल्हार ଜଙ୍ଗଲି ଜାତି ବିଶେଷ—A race of wild peopl.
मलार dealing with honey and such other forest-produce. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ମହୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବନଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ଓ ବିକ୍ରୟ କରନ୍ତି ଓ ଗଛମୂଳରେ ବାସ କରନ୍ତି ।]

ମା (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପରିମାଣ କରିବା; ମାପିବା—1. To
Mā (root) measure. ୨ । ପାଳନ କରିବା—2. To bring up; to maintain. ୩ । ସମ୍ଭାଇବା—3. To be contained in. ୪ । ନିର୍ମାଣ କରିବା; ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—4. To prepare; to make; to builde ୫ । ବାଣ୍ଟିବା—5. To apportion; to mete out. ୬ । ଦେଖାଇବା—6. To show; to display. ୭ । ଶବ୍ଦ କରିବା—7. To roar; to sound (Apte).

ମା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମା, ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ତୁଳ (ସଂ) ଅମ୍ବା, ମାତୃ,
Mā ମା; (ହିଂ) ମାମା; (ଇ) ମାଦର; (ତୁ) ଅମ୍ମା, ମାଇ; (ତେ) ଅମ୍ମା; (ଅ) ଅମ; (ପା) ମାଦାର୍;—୧ । ମାତା; ଜନନୀ—1. Mother. [ଦ୍ର—ପୁରୀ ଓ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କେତେକ ସ୍ଥାନର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମାତାଙ୍କୁ 'ବୋଉ' ଓ ପିତାମହୀଙ୍କୁ 'ମା' ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରନ୍ତି ।
କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମାତାଙ୍କୁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ସହିତ 'ମା' ଶବ୍ଦ ଯୋଗ କରି ଡକାଯାଏ । ଯଥା—ହରିଅ ମା, ରାମା ମା ।] ୨ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ; କମଳା—2. The Goddess of wealth. ୩ । (+କରଣ କ୍ୱିପ୍)ଶ୍ରୀ; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—3. Beauty. ୪ । (+ଭାବ. କ୍ୱିପ୍) ପରିମାଣ—4. Measure. ୫ । (+କରଣ. କ୍ୱିପ୍) ଜ୍ଞାନ—5. Knowledge. ୬ । କାନ୍ତି—6. Lustre. ଅ—ନିଦା, ନିଷେଧ ଓ ନିଷେଧାର୍ଥକ ଅବ୍ୟୟ—No. ଦେ. ବି—

मा (ସଂ. ମଧ୍ୟମ)—୧ । ସଙ୍ଗୀତର ସପ୍ତ ସ୍ୱରର ଚତୁର୍ଥ ସ୍ୱର—
मा 1. The 4th scale in the Hindu music.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ଥଳରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ ଖୋଜିବେ; 'ବନ୍ଧୁ ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ ।

୨ । ମାଆ (ଦେଖ)—2. Mā-ā (See) ଅ—୧ । ଭୟ, ବିସ୍ମୟ ଓ ଅଭିଭାବସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ; ହେ ମା !—1. Interjection used in giving vent to fear wonder or bewilderment; Oh my Mother ! ୨ । (ସାଙ୍କେତିକ, ବଡଉଆ) ମାରଫତେ—2. Through; per; by the hands of. (ଯଥା—। ମା । ଅମୁକ=ଅମୁକ ଲୋକ ମାରଫତେ ।) ୩ । (ଜମିର ମାପ ପରିମାଣ) 'ମାଣ'ର ସାଙ୍କେତିକ—3. An abbreviation for 'Māṇa' of land. (ଯଥା—ମା ୧୫। ୦=ପନ୍ଦର ମାଣ ଜମି ।) ଗ୍ରା. ପ୍ରତ୍ୟୟ (କ୍ରିୟା ସହିତ ବ୍ୟବହୃତ)—'ବା' ସ୍ଥାନରେ ଲାଗେ—Used with a verb in the place of the ending 'bā' in the future tense. (ଉ—ଅନ ଦେବା ତାହା କହେ ଅଗ୍ନି-ମା ଅର୍ଜୁନ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।) ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଅ—(ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ) ଗୋ; ହେ; ଅହେ—Oh ! (ଉ—ମୋହନ ସ୍ୱର ଡଗା ପଡିଲା ମା । ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗୀତ ।)

ଓମା / ମାଁ, ଓମା

ମା ଅଂ(ଆଂ)ଶିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମାତୃ ଓ ଅଂଶୀୟ)—ଯେଉଁ Mā am(ām)siā ଶିଶୁର ଚେହେରା ବର୍ଣ୍ଣକେଶ ମାତାଙ୍କ ଚେହେରା (ମାଆ ଅଂଶିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅାଦି ସଙ୍ଗେ ବେଶି ମେଳ ଥିବା ଦେଖା- (ବାପ ଅଂଶିଆ—ବିପରୀତ) ଯାଏ—(a child) Resembling its mother in appearance (as regards the face, colour of the skin, density of the hair etc.) (ମା ଅଂଶୀ, ମାଆ ଅଂଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମା ମୁଖୋ / माइ मुहाँ

ମାଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମା, ମାତୃ)—୧ । ଠାକୁରାଣୀ ଦେବୀ—; Mā-ā 1. A Goddess. (ଯଥା—ମାଆ ଭମଳା, ମା କାଳୀ ।) ୨ । ମାତା; ଜନନୀ—2. Mother. ୩ । ଗୁରୁ ପତ୍ନୀ ଆଦି ପୂଜ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀ—3. The wife of one's elders. [ଉ—ଗୁରୁ ପତ୍ନୀ, ପିତୃବ୍ୟ ପତ୍ନୀ, ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତୃଜାୟା, ମାତୁଳାନୀ, ମାତୃଷ୍ୱସା, ପିତୃଷ୍ୱସା, ଶାଶୁ, ବଡ଼ ଭଉଣୀ ଇତ୍ୟାଦି 'ମା' ଅଟନ୍ତି ।] ଦେ. ଅ—୧ । ଆପଣାଠାରୁ ବୟସରେ ବଡ଼ ଓ ମାତୃସ୍ଥାନୀୟା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—1. A term used in addressing females much older than one's self. ୨ । କନ୍ୟା ଓ ଆପଣାଠାରୁ ବୟସରେ ସାନ ଓ କନ୍ୟାସ୍ଥାନୀୟା ବାଳିକାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବାତ୍ସଲ୍ୟସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—2. A term of endearment used towards one's daughter and younger girls. (ଉ—ତୁହେଁ ବିନା ଯୋଗ୍ୟ କେବେ ତୋ ପର ଦେଖିବ, ମୁହିଁ ବିନା ଅଶ୍ରୁଜଳ, ମାତ୍ର ଭୁ ମାଅଲୋ ! ବସ୍ତ୍ର, ଶଯ୍ୟା, ସ୍ନେହ, ପ୍ରୀତି, ଭକ୍ତି ପ୍ରଭୃତି । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ବିଜୟ ମାଲ୍ୟ)

ମା / ମାଁ

ମାଆଁ(ଏଁ)ସ—ଗ୍ରା. ବି—ମାଂସ (ଦେଖ)—Māmsa (See) Mā-āṅ(eṅ)sa (ଉ—ବୋଲନ୍ତି ସଙ୍କରେ । ବାଞ୍ଛିତ କର ଅନ ମାର୍ଗ ସ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।)

মাংস / मांस

ମାଆ ଗୋସା(ସେ)ଇଁ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଓ ପତ୍ର Mā-ā gosā(se)iṅ ଆଦିରେ ମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁକ୍ତ ସମ୍ମାନସୂଚକ ବାକ୍ୟ—A term of respectful address to one's mother; in the course of conversation or in a letter

মা গোসাই / मा गोसाइँ

ମାଆ ଛୁ(ଛେ)ଉଣ୍ଡ(ଣ୍ଡା)—ଦେ. ବିଣ—ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ମାତୃହୀନ—Mā chhi(chhe)uṇḍa(ṇḍā) Motherless from childhood.

মাতৃহীন / दुगड़ा, दुगर

(ମାଆ ଛୁ[ଛେ]ଉଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

(ମାଆ ଛୁ[ଛେ]ଉଣ୍ଡୀ, ମାଆ ଛୁ[ଛେ]ଉଣ୍ଡେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାଆ ଝିଅ—ଦେ. ବି. (ଅପେକ୍ଷିତ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ଶବ୍ଦ; ମାତା+ଦୁହିତା)—Mā-ā jhia ମାତା ଓ କନ୍ୟା—Mother and daughter. [ଉ—ମାଆ ଝିଅ ଦୁହେଁ ଦେଖିଲାକୁ ଗଲେ, ଯେଣ୍ଟୁ ଶୁଭ ଯେ ମନାସିଲେ—ଉପ ।]

মা মেয়ে / मा बेटी

ମାଆ ଠାକୁରାଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । (ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଭଗବତୀ ଓ ଗ୍ରାମ Mā-a ṭhākurāṇi ଦେବତା ଆଦି) ଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ-ଉକ୍ତି—1. Address to a Goddess. ୨ । ବସନ୍ତ ରୋଗର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ; ଶୀତଳା—(ମାଆ ଠାକୁରାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. The Goddess said to preside over small pox. (ଯଥା—ତାଙ୍କ ଗାଁରେ ମାଆ ଠାକୁରାଣୀ ବଢେ କରୁଛନ୍ତି ।) ୩ । ମାଆ ଗୋସାଇଁ (ଦେଖ)—3. Mā-ā gosāiṅ (See)

মা ঠাকুরান / माताजी; मया

ମାଆ ପୁଅ—ଦେ. ବି (ଅପେକ୍ଷିତ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ଶବ୍ଦ)—ମାତା ଓ ପୁତ୍ର—Mā-ā pua Mother and son. (ମାଏ ପୁଏ—ବହୁବଚନ)

মাএ ছেলে / मा बेटा

ମାଆ ପେଟ—ଦେ. ବି—ମାତୃଗର୍ଭ—Mother's womb. Mā-ā peṭa

মাএর পেট / माका पेट

ମାଆ ବାପ—ଦେ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ଶବ୍ଦ)—୧ । ମାତା ଓ ପିତା—Mā-ā bāpa 1. Mother and father. ୨ । ରକ୍ଷକ; ପୃଷ୍ଠପୋଷକ—2. Patron; helper. (ଯଥା—ହଜୁର ଗରିବ ଲୋକଙ୍କର ମାଆ ବାପ ।)

মা বাপ / माँ बाप

ମାଆ ଭଉଣୀ—ଦେ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ଶବ୍ଦ)—ଜଣଙ୍କର ମାତା ଓ ଭଗ୍ନୀ—Mā-ā bhauṇi One's mother and sister.

মা বোন / माँ बहीन

ମାଆ ଭଉଣୀ ଜୋରୁ ବେଟୀ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଣଙ୍କର ମାତା, Mā-ā bhauṇi joru beṭi karibā ଭଗ୍ନୀ, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ କନ୍ୟାଙ୍କ ନାମ ଧରି ଗାଳି ଦେବା-To call names by using the names of one's

মা বোন জোরু বেটীকরা / मतरिया बहिनिया करना,

मइया बहिनिया करना mother, sister, wife and daughter.

ମାଅ ଭାରିଜା—ଦେ. ବ (ସଂଧିତର ଶବ୍ଦ)—ଅପଣାର ମାତା ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—
Mā-ā bhārijā মা স্ত্রী One's mother and wife.
माँ जोरू (ମାଅ ମାଇପ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ମାଅ ମାଅରେ—ଦେ. ଅ. (ଶିଶୁ ବଚନ)—ମାତାଙ୍କ ପୁତ୍ରର ସମ୍ବୋଧନ;
Mā-ā mā-āre হে মাতঃ ! —Oh mother !. (ଯ—ମାଅ ଓ মা **माँ मारे** ମାଅରେ ! ପାଠପଢ଼ା ବଡ଼ ଦୁଃଖ, ହାତ ଗୋଡ଼ ଦୁଇ ଲାଗଇରେ, ପଶ୍ଚାତ୍ତେ ବଡ଼ ସୁଖ—ଶିଶୁ ଗୀତ ।)

ମାଅ ମାଉସୀ—ଦେ. ବ (ସଂଧିତର ଶବ୍ଦ; ମାତା+ମାତୃସ୍ୱସା)—
Mā-ā māusi ୧ । ମାତା ଓ ମାତୃସ୍ୱସା—1. One's mother মা মাসী **माँ मौसी** and mother's sister. ୨ । ଅପଣାର ମାତୃସ୍ଥାନୀୟ ସ୍ତ୍ରୀଗୁରୁଜନ—2. Elderly females who are to be looked upon as one's mother.

ମାଅ ମାଟି—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ସଂ. ମାତୃ ଓ ମୃତ୍ତିକା)—
Mā-ā māṭi ଜନ୍ମଭୂମି—Mother-country; one's brith-place.

ମାଅରାଣୀ—ଦେ. ଅ—କାନ୍ଦୁଥିବା କନ୍ୟା କାନ୍ଦିବା ବେଳେ ମାଅଙ୍କ ପ୍ରତି ଓ
Mā-ārāṇi ମାଅଙ୍କର ଝିଅ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—A term used মারাণী **माँरानी** by a weeping girl to her mother and vice versa. ଗ୍ରା. ବ—ମହାରାଣୀ (ଦେଖ) Mahārāṇi (See)

ମାଅ(ହା)ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ଦେ ବ (ସଂ. ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ)—ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ (ଦେଖ)—
Mā-ā(hā)lakshmi Mahālakshmi (See) ଦେ. ଅ—
মা লক্ষী **माँ लक्ष्मी** ଅପଣାର କନ୍ୟା, ବଧୂ ଓ ଭ୍ରାତୃବଧୂଙ୍କୁ ସ୍ନେହ-
ମାଅ(ହା)ଲକ୍ଷି(ଛୀ) } ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ ସମ୍ବୋଧନ—A term of
ମାଅ(ହା)ଲଛି } endearment used to one's daughter, daughter-in-law and younger brother's wife.

ମାଅଲୋ—ଦେ. ଅ (ଭୟ ଓ ଦୁଃଖରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅର୍ତ୍ତନାଦ)—ଅଲୋ
Mā ālo ମାଅଲୋ—Interjection used in agony, ওমা, মাগো **मारे** fear or wonder; Oh my mother I am dying.
(ମାଅଲୋ ବାପଲୋ, ମାଅଲୋ ମରଗଲି, ମାଅଲୋ ମଲି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଅଲୋ ବାପଲୋ ହେବା (କରିବା)—ଦେ. କ୍ରି—ଅତି ଉଚ୍ଚରେ
Mā-ālo bāpalo hebā (karibā) ଅର୍ତ୍ତସ୍ୱର କରିବା—
মারে বাপরে করা To wail very piteously.
माँ बाप करना

ମାଅ ସାଆନ୍ତାଣୀ—ଦେ. ବ—୧ । ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଭୃତ୍ୟାଦିଙ୍କର
Mā-ā sā-āntāṇi ସମ୍ମାନସୂଚକ ଉକ୍ତି—1. A term used মা ঠাকরান for and in addressing the lady of **माताजी, महतारी** the house. ୨ । କନ୍ୟା ପ୍ରତି ମାତାଙ୍କର ସ୍ନେହ ଉକ୍ତି—2. A term of endearment used to one's daughter. [ଯ—ମାଅ ସାଆନ୍ତାଣୀ ରାଣୀ ! ବେଳଥିବ ପଢ଼ମାନଅ ସବେ, ପଛଡ଼ ବୋଲୁଥିବେ ପାଣି—ଲବ ।] ୩ । ଦେବୀଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ—3. Address to a Goddess.

ମାଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ମାଇ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ
Māi (etc) Māi etc (See)

ମାଇଅ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରକୃତିବିଶିଷ୍ଟ (ପୁରୁଷ);
Māiā ମାଇଚ୍ଛ—1. (a male) Having the charac- মেয়েলি teristics of a female; womanish; feminine.
मेहरा; मौगा; मोगियाहा [ଯ—ଏମାନେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପରି ସ୍ୱଭାବ, ଲଜ୍ଜାଶୀଳ ଓ କୋମଳସ୍ୱଭାବ ଅଟନ୍ତି ।] ୨ । ସ୍ତ୍ରୀଜନୋଚିତ—2. Becoming or befitting a woman, womanly. ୩ । ସ୍ତ୍ରୈଣ; ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁରକ୍ତ-ଭାବରେ ଆସକ୍ତ—3. Addicted to females; effeminate; voluptuous. ୪ । ସ୍ତ୍ରୀବଶୀଭୂତ—4. Hen-pecked; led by the nose by a মেয়েরা woman. ଗ୍ରା ବ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ—1. Females. ୨ । (ପଦ୍ୟ) ମାୟା—2. Deception; illusion; delusion.

ମାଇକି—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଅଠମଲ୍ଲିକ) ଅ. (ହି. ମାଁକୀ କସମ୍)—
Māiki ମୋ ମାଅଙ୍କ ରାଣ—I swear by the name of my mother. (ଯଥା—ମାଇକି ମତେ=ମତେ ମୋ ମାଅଙ୍କ ରାଣ ଅଛି ।)

ମାଇକିନା—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମାତୃ ଓ କନ୍ୟା; ଅଥବା ମାତୃଗ୍ରାମ=
Māikinā ମାତୃଟାଇ; ପାଲି—ମାତୁଗାମ; ପ୍ରା. ମଉଗାଁ ସଂ. [ମାଇକିନିଅ(ଅଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ମାଟ୍ଟୋ; ସଂ. ମେଳନା=ସ୍ତ୍ରୀ; (ଅଶ୍ଳୀଳ—ଚଳିତ) ମହିଳା—ହି. ଗ)—୧ । ନାରୀ; ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ মেয়ে; মাগী; মাগী মাইয়া —1. Woman. ୨ । ପତ୍ନୀ; ସ୍ତ୍ରୀ
मउगी; मौगी; मेहरिया —2. Wife. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି—3. Womankind. [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ 'ମାଇକିନିଅ' ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଇତର ବା ଶିଷ୍ଟାଚାରବିରୁଦ୍ଧ; ଭଦ୍ରବୃତ୍ତି, ଭୃତ୍ୟ। ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଓ ଗାଳିରେ ଏ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ସଧବାମାନଙ୍କ ଅହୁଅ ମାଇକିନିଅ ଓ ବିଧବାମାନଙ୍କୁ ରାଣ୍ଡ ମାଇକିନିଅ ଲୁହାଯାଏ ।]

ମାଇକିନିଅ(ଅଁ) ଝିଅ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମାଇପି ଲୋକ; ସ୍ତ୍ରୀ
Māikiniā(āṅ) jhia ନାରୀଯା ବ୍ୟକ୍ତି—1. A female; (ଅଶ୍ଳୀଳ ରୂପ—ଚଳିତ) a woman. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ଶିଶୁ—
মেয়েছেলে 2. Female child. ୩ । ବାଳିକା—
बच्ची; मउगी; लुगाई 3. Girl.

ମାଇକିନିଅ ପିଲା—ଦେ. ବ—୧ । ବାଳିକା ଶିଶୁ—1. A female;
Māikiniā pilā child; a female infant.
(ଅଶ୍ଳୀଳ ପିଲା - ଚଳିତ) ୨ । ବାଳିକା—2. A girl.
মেয়েছেলে **बच्ची**

ମାଇକିନିଆ ଲୋକ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ନାରୀ—
Māikinia loka A woman; a female folk.
মেয়েমানুষ **औरत आदमी.**

ମାଇକେଲ୍ ମଧୁସୂଦନ ଦତ୍ତ—ଦେ. ବ (ନାମ)—ମଧୁସୂଦନ ଦତ୍ତ
Māikel madhusūdana dutta (ଦେଖ—Madhusūdana dutta (See)

ମାଇଗାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ଅଶ୍ଳୀଳ)– ୧ । ମାଇଆ (ଦେଖ)
Māigāndia —1. Māia (See). ୨ । ନାମର୍ଦ୍ଦ;
মাইআমুখা মাইআমুখো ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପରି ସ୍ୱଭାବ—2 Timid
नामर्द like a woman; effeminate. ୩ । ପୁଂସ୍ତ୍ୱହୀନ; ଅଣ୍ଡପୁରୁଷ—3. Impotent (male)

ମାଇଗାତ—ଦେ. ବ—ଶାତଗାତ (ଦେଖ)—
Māigāta Sātagāti (See)

ମାଇଗୁଲିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ମାଇପି ବୋଲକର; ଯେ ମାଇପର
Māigulia କଥାରେ ଚଳେ; ସ୍ତ୍ରୀବଶ; ସ୍ତ୍ରୀଜିତ—1. Led by
মাইআমুখা the nose by one's wife; hen-pecked
मौगियाहा ୨ । ମାଇପ୍ସ—2. Having the characteristics and habits of a female.

ମାଇଚ୍ଛ(ଛା)—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତ (ପୁରୁଷ)—
Māichā(chhā) 1. (a man) With female
[ମାଇଚ(ଛ)ଅ—ଅନ୍ୟରୂପ] nature. ୨ । ଯେ ସବୁବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀ-
(ଅଣ୍ଡସ୍ୱତଣ୍ତ୍ରୀ—ବ୍ୟବହାର) ମହଲରେ ରହିବାକୁ ସୁଖପାଏ—
মাইআমুখা, মেয়েমুখো 2. Effeminate; clinging to
मेहरा,मौगियाहा the apron strings of women.
୩ । ମାଇଆ (ଦେଖ)—3. Māia (See)

ମାଇ(ଏ)ଝି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ପଟ୍ଟନାଗଡ଼) ବ—୧ । ମାଇପି-
Māi(e)jhi ଲୋକ; ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A woman; a female folk. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି—2.The female-kind. ୩ । ବାଳିକା—3. A girl

ମାଇତି—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବ—୧ । ମାହିଷ୍ୟ ଓ କୈବର୍ତ୍ତଙ୍କ
Māiti ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—1. A family title of
মাইতি Māhishya and fishermen in Midnapur.
[ଦ୍ର—କୈବର୍ତ୍ତ୍ୟ ଚରିତାମୃତରେ 'ମହାନ୍ତି' ଅର୍ଥାତ୍ କରଣ ଜାତି ଅର୍ଥରେ 'ମାଇତି' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।]

ମାଇନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଖଣି—A mine. [ଦ୍ର—ଏହି
Māin ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅନେକ-ଗୁଡ଼ିଏ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ଚଳୁଅଛି । ମାଇନ୍-ଫିଲ୍ଡ, ମାଇନ୍ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର୍ ।]

ମାଇନ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମାନ୍ୟ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ପୁରୁଷଙ୍କ ଆଗରେ
Māina ବା ସର୍ବସାଧାରଣରେ ବା ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ
সামনে না বেরুন ଦେଖାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କ ସାମନାକୁ ନ
शरम, परदा, मा ଆସିବା; ଲଜ୍ଜା; ମାନନା—1. Modesty shown by females in the public or in the society of males and before their elders; observance of purda by females. ୨ । ମାନ୍ୟ; ମର୍ଯ୍ୟାଦା—2. Respect. ୩ । ସଦାଚାର-ନିୟମ—3. Rules of etiquette. ୪ । ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ବାଳକମାନଙ୍କର ପ୍ରଦର୍ଶିତ ସମ୍ଭ୍ରମ—4. Respect shown to elders by youngsters.

ମାଇନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସମାଜୋଚିତ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅନୁସାରେ
Māina kariba ଚଳିବା; ଗୁରୁଜନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା—
সামনে না বেরুন 1. To show proper respect and
शरम करना, परदा करना; modesty to one's elders or
संकोच करना; मान करना to outsiders. ୨ । (ବଧୂମାନେ) ସମାଜୋଚିତ ବିଧି ଅନୁସାରେ ଗୁରୁଜନଙ୍କୁ ଓ ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଦେଖା ନ ଦେବା ବା ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥା ନ କହିବା—2. Not to appear before and talk to one's elders and to outsiders according to the etiquette observed in society (said of young daughters-in-law etc). [ଦ୍ର—ଅମ୍ଭମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ମାଇନ କରିବା ପ୍ରଥା ପୂର୍ବେ ଖୁବ୍ ଚଳୁଥିଲା । ନବାଗତ ବଧୂ ଶାଶୁ, ନଣନ୍ଦ ଓ ଅନ୍ୟ ବର୍ଷିୟସୀମାନଙ୍କ ସହିତ ପାଟି ଫିଟାଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା ନ କରି ଚୁଁ ଚୁଁ ଶବ୍ଦ କରି ଓ ହାତରେ ଠାର ମନର ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ; ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦିବସରେ ବା ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଦେଖା ବା କଥାଭାଷା କରୁ ନ ଥିଲେ; ଶଶୁର, ଅଧିକ ବୟସ୍କ ଦିଅର ଓ ବାହାରର ଲୋକଙ୍କ ଦେଖା ଦେଉ ନ ଥିଲେ; ସବୁବେଳେ ଓଢ଼ଣା ପକାଉଥିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅପଣା ଦେଢ଼ଶୁର, ମଝିଲାଶୁର, ସାନ-ଭଉଣୀର ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଦେଖା ଦେଉ ନ ଥିଲେ କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥା କହୁ ନ ଥିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀମାନେ; ବିଶେଷତଃ ବଧୂମାନେ ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାରୁ ନ ଥିଲେ; ବାହାରର ପୁରୁଷ-ମାନଙ୍କୁ ଦେଖା ଦେଉ ନ ଥିଲେ କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାଭାଷା କରୁ ନ ଥିଲେ; ଏ ସବୁ ମାଇନ ପ୍ରଥା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଓ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରଭାବରୁ ସମାଜରୁ କମି ଗଲାଣି ।]

ମାଇନକାରିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମାନ+କାରୀ)—ଯେ
Māinakāria ଗୁରୁଜନଅଧିକଙ୍କୁ ସାମାଜିକ ଶିଷ୍ଟାଚାରସମ୍ମତ
(ମାଇନକା[ରୋ]ଈ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସମ୍ମାନ ଦେଖାଏ—(a male)
(ମାଇନକାରୀ—ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀରୂପ) Showing due respect
समीहकारी and modesty to his elders
शिष्ट; नम्र; मानकरनेवाला

ମାଇନ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—ଗ୍ରା. ବ—ମାନ୍ୟ ମର୍ଯ୍ୟାଦା (ଦେଖ)—
Māina marjyādā Mānya marjyādā (See)
(ମାଇନମହତ—ଅନ୍ୟରୂପ) मानमर्य्यादा **मानमर्यादा**

ମାଇନର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—୧ । ନାବାଳଗ ପିଲା—1. A
Māinar minor boy or girl. ୨ । ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ
মাইনর ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ମାନ; ମଧ୍ୟ—
माइनर ଇଂରାଜି—2. Middle English or Minor

standard of secondary education approved by the Education Department of the Government. [ଦ୍ର—ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଇମେରୀ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ୍ କରି ଯେଉଁମାନେ କେବଳ 'ମାତୃଭାଷା'ରେ ଉଚ୍ଚତର ଶିକ୍ଷା ପାଆନ୍ତି ସେମାନେ ଭର୍ଣ୍ଣାକୁଲର (Vernacular) ଓ ଯେଉଁମାନେ ଏହି ସଙ୍ଗେ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା କରନ୍ତି ସେମାନେ ମାଇନର (Minor or Middle English) ପଢ଼ନ୍ତି ।]

ମାଇନର୍ ସ୍କୁଲ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ Māinar skula 'ମାଇନର୍' ମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ମାଇନର ସ୍କୁଲ ଦିଆଯାଏ; 'ମଧ୍ୟ-ଇଂରାଜୀ' ବା 'ମିଡ୍ଲ୍ ଇଂଲିଶ୍' **माईनर स्कूल** ବିଦ୍ୟାଳୟ—Middle English or Minor School. [ଦ୍ର—ଏହିପରି 'ମାଇନର' ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବୃତ୍ତି, ପରୀକ୍ଷା, ପାସ୍, ଫେଲ୍, କ୍ଲାସ୍, ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ଼, ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ଆଦି ଶବ୍ଦ ଯୋଗ କରିଯାଇ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଶବ୍ଦମାନ ବ୍ୟବହାର କରିଯାଏ ।]

ମାଇ(ଏ)ନା—ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଫା. ମାଅଏନାହ୍)—ଭଲ୍ଲରୂପେ Māi(e)nā ପରୀକ୍ଷା କରିବା—1. Thorough examination. ମାୟନା **माइना** [ଦ୍ର—ପ୍ରଥମ ଅର୍ଥରେ ତୁଳନା ଚୌକିଦାର ଡମୀଦ ଲ୍ୟସ୍ ମାଇନା ସହାଯେ ଜଣକ ଗୃହଣ କରିଥିଲେ । ପଞ୍ଚାରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।] [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ତାଲୁକମାଇନା; ଲ୍ୟସ୍ ମାଇନା; ସରଜମିନ ମାଇନା ।] ୨ । ମାଇନା **महीना** (ଫା· ମହୀନା)—ମାସିକ ଦରମା—2. Monthly salary.

ମାଇନା କରିବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବିଷୟ ଭଲ୍ଲରୂପେ ପରୀକ୍ଷା Mainā karibā କରିବା—To investigate; to test ମାୟନା କରା **माइना करना** or examine a matter thoroughly.

ମାଇପ—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ମାତୃ; ମାତୃକା; ପ୍ର. ମାଇଅ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ; Māipa ଭାର୍ଯ୍ୟା—1. Wife. [ଚାଳ୍ପମାନଙ୍କର ତ ମାଗ **जोरू, बहू मेहरी** ମାଇପଲୁ ଅମ୍ଭେ, ଯେତେ କ୍ଲେଶ ଦେଲୁଁ ତା ଜାଣିଅଛ ତୁମ୍ଭେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା] [ଦ୍ର—ମାଇପ ଅର୍ଥରେ ପାଇକ ପଣ ଚାହିଁବା ନ୍ୟାୟ—ଭୀରୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣା ସ୍ତ୍ରୀ ଆଗରେ ମୁହଁରେ ସାହସ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଭୀରୁତା ଦେଖାଇବା (ମିଳିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ୍ଥଳରେ ଏ ରଚନା କୁହାଯାଏ ।

ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପରେ ମଧ୍ୟ ଲାଗେ; ଯଥା—ଅମରା ମାଇପ, କନ୍ୟା ମାଇପ, ଚୋରା ମାଇପ, ଥୋଇ ବା ଥୋଇଲା ମାଇପ, ଦୁଇଅ ମାଇପ, ଘୋଇଲା ମାଇପ, ବାଞ୍ଝ ମାଇପ, ବୁଢ଼ୀ ମାଇପ, ମଉଳ ମାଇପ, ଭଏଣ ମାଇପ ଇତ୍ୟାଦି ।

ମାଇପ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ଲଗି କେତେକ ବିଶେଷଣ ପ୍ରୟୋଗ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭାବରେ ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା—'ଅମରା ମାଇପ ମନ କରିଛି, ମଉଳ ମାଇପ ଖେଳ ଯାଉଛି, ଥୋଇ ମାଇପର ଘାଟ, ଚାଲିଆ ମାଇପ.ବନ୍ଦାପନା କର, ଖେଳନ୍ତୁ ବସିଛୁ ଭଳ' । ମାଇପ ଶବ୍ଦ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଅର୍ଥରେ ଓ ମାଇପୀ ବା ମାଇପେ ଶବ୍ଦ ସାଧାରଣ ସ୍ତ୍ରୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମାଇପ(ପୀ) କଥା—ଗ୍ରା. ବି—୧ । ସ୍ତ୍ରୀର ଉପଦେଶ—1. Wife's Māipa(pi) kathā advice. [ଦ୍ର—ମାଇପୀ କଥା, [ମାଇପ(ପି)ବୁଦ୍ଧା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଘାଣ ବାଇଚା, ସ୍ତ୍ରୀ କ ଶୁଣିବ ମେୟେଲୀ କଥା ଜାନେ ! ଉପ ।] ୨ । ସ୍ତ୍ରୀର ଅନୁରୋଧ— **औरतकी बात** 2. Wife's request. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀ ଉପଯୋଗୀ କଥା ବା କର୍ମ ବା ବିଷୟ—3. Words or acts or art befitting a female.

ମାଇପ କରିବା—ଗ୍ରା. କି (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ପରସ୍ତ୍ରୀର ବା ଯେ ଜନର Māipa karibā ସ୍ତ୍ରୀ ନୁହେଁ ତାହାର ସହବାସ କରିବା— ରାଖା To cohabit a woman who is not **रखेली बनाना** one's wife.

ମାଇପ କାନିଧରା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ସ୍ତ୍ରୈଣ; ଯେ ସର୍ବଦା ଆପଣା Māipa kānidharā ସ୍ତ୍ରୀର ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ଖୋଜିବା ପାଇଁ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ଆଁଚଲ ଧରା —1. Addicted to the company of **मौगियाहा** one's wife; clinging to the apron strings of one's wife; effeminate; voluptuous. ୨ । ଅତି ଭୀରୁ—2. Very cowardly. (ମାଇପ କନ୍ଥଧରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ସ୍ତ୍ରୀବୁଦ୍ଧି ଚାଳିତ-3. Hen-pecked.

ମାଇପ(ପୀ) ଚଟା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ସ୍ତ୍ରୀର ମନରକ୍ଷା କରିବାକୁ Māipa(pi) chatā ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସର୍ବଦା ତୋଷାମଦ କରେ—[ମାଇପ(ପୀ)ଚଟୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] 1. A person given to ସ୍ତ୍ରୈଣ flattering his wife to gain her favour. **मौगियाहा** ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆସକ୍ତ—2. Excessively attached to one's wife; hen-pecked.

ମାଇପ(ପୀ) ବୁଦ୍ଧି—ଗ୍ରା. ବି—୧ । ଆପଣାର ସ୍ତ୍ରୀର ପରାମର୍ଶ—1. The Maipa(pi) buddhi advice of one's wife. ୨ । ମେୟେ ମାନୁଷେର ବୁଦ୍ଧି ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତିର ବୁଦ୍ଧି—2. Womanly **औरतकी बुद्धि** intellect.

ମାଇପ(ପୀ) ବୁଦ୍ଧି(ଧି)ଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—ସ୍ତ୍ରୀ ବୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ; Māipa(pi) buddhi(dhi)ā ନିର୍ବୋଧ—Hen-pecked; ସ୍ତ୍ରୀବୁଦ୍ଧିତେ ଚାଳିତ **मौगियाहा**

ମାଇପ(ପୀ) ବୋଲ—ଗ୍ରା. ବି—ସ୍ତ୍ରୀର ଆଦେଶ—The order or Māipa(pi) bola ସ୍ତ୍ରୀର କଥା wish of one's wife. **औरतकी आज्ञा**

ମାଇପ(ପୀ) ବୋଲକରା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—ସ୍ତ୍ରୀର ଆଦେଶ ପ୍ରତିପାଳକ- Māipa(pi) bolakarā ଦାସ—Hen-pecked; ruled ସ୍ତ୍ରୀର କଥାୟ ଚଲା by one's wife; acting in obedience **मौगियाहा** to the order or wishes of one's wife. (ମାଇପ[ପୀ] ବୋଲକରାଉଥ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଇପ(ପୀ) ରଣ୍ଡା—ଗ୍ରା. ବଣ. ଓ ବ. ପୁଂ—୧ । ମୃତଦାର—
Māipa(pi) randā 1. Widower. ୨ । (ଗ.ଭ) ଯେଉଁ
মাগ্ রাঁড়িআ ପୁରୁଷ ବଞ୍ଚି ଥାଇଁ ଥାଇଁ ତାର ଭାର୍ଯ୍ୟା ବିଧବା ପରି
रँडुआ, रँडा ଅସହାୟା ହୋଇ ରହେ—2. A person
(ମାଇପ[ପୀ] ରାଣ୍ଡି[ଣ୍ଡୁ]ଆ--ଅନ୍ୟରୂପ) whose wife's condition is as helpless as that of a widow.

ମାଇପ(ପୀ) ସୁହା(ହ)ଗ—ଗ୍ରା ବ-୧ । ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଅଯଥା ବା ଅତ୍ୟଧିକ
Māipa(pi) suhā(ā)ga ଆଦର—1. Undue or exces-
স্ত্রীর সোহাগ sive fondness for or doting on one's
स्त्रीको प्यार करना wife. ୨ । ନିଜର ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟଧିକ
ଆଦର—2. Excessive fondness for one's husband.

ମାଇପ(ପୀ) ସୁହା(ହ)ଗିଆ—ଗ୍ରା. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ଆପଣା
Māipa(pi) suhā(hā)giā ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟଧିକ ଆଦର
স্ত্রী সোহাগী ଦେଖାଏ—1. Doting on or showing
स्त्रीको बहुत प्यार करने वाला excessive fondness for one's wife. ୨ । ଯାହାକୁ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ଅତ୍ୟଧିକ ଆଦର
ଦେଖାଏ—2. Excessively fondled by one's
(ମାଇପ ସୁହା[ହ]ଗୀ —ଅନ୍ୟରୂପ) own wife.

ମାଇପ ହେବା—ଗ୍ରା. କି (ଅଶ୍ଳୀଳ)—(କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ) ପରପୁରୁଷଦ୍ୱାରା
Māipa hebā ରକ୍ଷିତା ହେବା—(a female) To be
স্ত্রী হওয়া रखेली होना in the keeping of a person as his mistress.

ମାଇପୀ—ଗ୍ରା. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ; ନାରୀ—Woman. [ଯଥା—
Māipi মাগী ମାଇପୀଟା ଝିଅଣ୍ଡୀ ତାର ଘରେ ଗଲି । ଫୁଟାଇଲେ
औरत; मेहरी (ଓଡ଼ିଶ—ବସନ୍ତ) ଭୂତର ମୋର ଆଣ୍ଠିଅଣ୍ଡି—
মেয়েলী କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।] ବଣ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ
मौगियाहा ଯୁକ୍ତ; ସ୍ତ୍ରୀଜନୋଚିତ - 1. Befitting a female
୨ । ସ୍ତ୍ରୀଜାତୀୟ—2. Female.

ମାଇପୀ କଥା—ଗ୍ରା. ବ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଥାଭାଷା—
Māipi kathā 1. Conversation amongst females.
মেয়েলী কথা ୨ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା ହେବାର
औरतोंकी बात; मौगियाहा बात ଯୋଗ୍ୟ ବିଷୟ—
2. Minor matter which is fit for discussion amongst females. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)
ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିରର୍ଥକ ବା ଲଘୁ ସ୍ତ୍ରୋତକ କଥା—3. (figurative) Useless talk. ୪ । ସ୍ତ୍ରୀଜନୋଚିତ ବାକ୍ୟ
ବା ବିଷୟ—4. Any speech or matter befitting a female. ୫ । ଭାର୍ଯ୍ୟାର ଆଦେଶ—5. One's wife's order.

ମାଇପୀ କାଳ—ଦେ· ବ· - ଯେଉଁ ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ମତ ପ୍ରବଳ
Māipi kāla ହୁଏ—An age when the voice of
মেয়েদের যুগ women predominates; the age
औरतोंकी जमाना; मौगियाहा जमाना when the women
(ମାଇପୀ ଯୁଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) reign supreme.

ମାଇପୀ(ପେ) ଗାଧୁଆବେଳ(ଳା)—ଗ୍ରା. ବ—ସକାଳ ଦିନର ପ୍ରଥମ ପ୍ରହର
Māipi(pe) gādhuā bela(lā) ବେଳ—The first quarter
মেয়েদের নাইবার সময় of the day when the women
औरतोंके नहानेका वक्त (the matrons) take their bath.

ମାଇପୀ ଜାତି—ଗ୍ରା. ବ—ନାରୀଜାତି—Womankind; the
Māipi jāti women; women as a class.
নারীজাতি स्त्रीजाति

ମାଇପୀ ଡାହାଣୀ—ଗ୍ରା. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ
Māipi dāhāṇā ଦେଖିବାକୁ ଲାଳାୟିତ ହୁଏ—1. Hanker-
স্ত্রীসঙ্গলোভী ing after the company or society
औरतलोभी; छिनरा or sight of females, voluptuous
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପରସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ କୁଦୃଷ୍ଟି ପକାଏ—
2. Casting sinister or lustful eyes on other people's wives.

ମାଇପୀ ବିଚାର—ଦେ, ବ—କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଏକତ୍ର ହୋଇ
Māipi bichāra ପରସ୍ପର ସମ୍ବନ୍ଧେ କରିବା ଚର୍ଚ୍ଚା—Gossips
মেয়েলী বিচার amongst females when they meet
औरतोंका विचार together.

ମାଇପୀ ବୁଝାମ(ଣ)ଣା—ଗ୍ରା. ବ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ଅନୁଷ୍ଠାନଣା
Māipi bujhāma(ba)ṇā କଥା—Judgment or
মেয়েলী বিচার औरतोंका न्याय decision given by women (which is not just or correct).

ମାଇପୀ ଲୋକ—ଗ୍ରା. ବ—ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A woman, a female.
Māipi loka মেয়ে মানুষ, औरत

ମାଇପୀ ସଭା—ଗ୍ରା. ବ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ଏକତ୍ର ବୈଠକ—
Māipi sabhā A gathering of females.
মেয়েদের সভা औरतोंकी सभा

ମାଇପେ—ଗ୍ରା. ବ. (ବହୁବଚନ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ—1.Women.
Māipe ୨ । ସ୍ତ୍ରୀଜାତି—2. Women generally; woman-
মেয়েরা औरतें kind. ୩ । ଭାର୍ଯ୍ୟାମାନେ—3. Wives.

ମାଇପୋ—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବୋଧନ) ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମାଇଝି (ଦେଖ)
Māipo Mā-ijhi (See)

ମାଇମୁହାଁ—ଦେ. ବ. ପୁଂ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପରି ସୌମ୍ୟମୁଖବିଶିଷ୍ଟ—
Māimuhāñ 1 (male) Having a womanly face.
মেয়েমুখা; মেয়েমুখো ୨ । ସ୍ତ୍ରୈଣ; ମାଇକ୍—2. Effeminate.
मौगमुहाँ ୩ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପରି ଭୀରୁ—3. Timid like a woman.
୪ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପରି ଲଜ୍ଜିତ; ଲଜ୍ଜକୁଳା; ଲଜ୍ଜାଶୀଳ—
4. Modest; coy (like a woman); bashful.

ମାଇଲ(ଲି)—ବୈଦେ. ବ.(ଇଂ. ମାଇଲ)—ଦୂରତାର ଇଂରାଜ ପରିମାଣ;
Māil(li) ଏକ କ୍ରୋଶର ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧ ଦୂରତ୍ୱ—One mile.
মাইল , मांइल ସ୍ତ. ମେଲ୍, ମଇଲ (measure of distance

ମାଇଲ(ଲି)ଖୁଣ୍ଟ(ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବି—ସଡ଼କରେ ମାଇଲ ସଂଖ୍ୟା ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଦୂରତ୍ୱଜ୍ଞାପକ ପଥର ଖୁଣ୍ଟ—
Māil(li)khunṭa(ṇṭi)
মাইল খুঁটি
माइल खूंटि Mile stone. [ଦ୍ର—ଏହା ସଡ଼କ ପାଖରେ ପ୍ରତି ମାଇଲ୍ ଶେଷରେ ପୋତା ହୋଇଥାଏ ଓ ଏଥିର ଉପ ଉପ ଦିଗରେ ଥିବା ସ୍ଥାନମାନ ଏହି ଖୁଣ୍ଟଠାରୁ କେତେ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ତାହା ଲେଖାଥାଏ ।]

ମାଇଲା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ମାରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—1(one) Who has
Māilā beaten. ୨ । ମାରୁଥିବା—2. Beating. ଦେ.
হাতভোলা କ୍ରି—ମାରିବା ଧାତୁର ଅତୀତକାଳ (ଅତୀତାର୍ଥକ;
मारने वाला ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ, ଏକ ବଚନ; 'ସେ' କର୍ତ୍ତା ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବ-
মারল ହୃତ ମାରିଲାର ବିକଳ୍ପ ରୂପ—A form of '(he)'
मारा beat. [ଦ୍ର—ଅଇଲା ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।]

ମାଈ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମାତୃ; ପ୍ରା. ମାଈ)—ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତୀୟ (ଜୀବ)—
Māi Female. (ଦ୍ର—ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନ ବୋଇଲେ ମୋ ବଳିଏ
মাদী ମାଈ, ଦେଲେ କ ହେ ସଞ୍ଜୟ କହ ତା ବତାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ
मादी, मादा ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।) ବି—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତୀୟ ପ୍ରାଣୀ-
1. The female of an animal. ୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ସ୍ତ୍ରୀ; ନାରୀ—2. Woman. (ଦ୍ର—କାଲି ମାଈ ! ତୁନି ବୋଲଲେ କ ଗୋସା ହୋଇ ?—ଚଗ) ୩ । ମଥା ଉହ୍ଲିସି ଜାଲର ଏକ ଘର (ଯେଉଁ ଘରର ଫାନରୁ ସୂତା କାଢ଼ାକରାଯାଇ ଜାଲରେ ନୂଆ ଘର ବୁଣା ହୁଏ-3. A separately woven quadrangle of a casting net, which is attached to another new strip by means of a thread.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ—A woman, (ଯଥା—ଗଉଡୁଣୀ ମାଈ ।) [ଦ୍ର—କୌଣସି ଜନ୍ତୁବାଚକ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ମାଈ ଶବ୍ଦ ଲଗିଲେ ସେହି ଶବ୍ଦର ପୁଂଲିଙ୍ଗ ରୂପ ନ ବଦଳି ମଧ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଜାତୀୟ ପ୍ରାଣୀକୁ ବୁଝାଏ ଯଥା—ମାଈ ଘୋଡ଼ା, ମାଈ ବାଘ, ମାଈ ମଇଁଷି, ମାଈ କାତୁରି; ମାଈ ମିରଗ, ମାଈ ହଂସ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ମାଈ ଅଣ୍ଡିରା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ବିପରୀତ ଲିଙ୍ଗ ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ.
Māi aṇḍirā ମାତୃ+ଅଣ୍ଡୀର)—ସ୍ତ୍ରୀଜାତୀୟ ଓ ପୁରୁଷଜାତୀୟ
মাদী মদ্দা ଜୀବ—A female and a male animal;
मादी मर्द female and male.

ମାଇଁ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମାତୁଳାନୀ)—ମାମୁଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ—
Māiṅ Maternal uncle's wife.
(ମାମୁଁ [ମୁ]—ପୁଂ) মামী मामी

ମାଇଁ ଆଈ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମାତୁଳାନୀ+ଆର୍ଯ୍ୟା)—୧ । ଅପଣା
Māiṅ āi ପିତାଙ୍କର ବା ମାତାଙ୍କର ମାଇଁ—1. The wife of
বাবার মামী one's father's or mother's maternal
माई, बुढी मामी uncle. ୨ । (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ) ମାଇଁ ଓ
(ମାମୁ ଅଜା—ପୁଂ) ଆଈ—2. Maternal aunt and mother's mother.

ମାଇଁ ଭଣଜା—ଦେ. ବ(ଅପେକ୍ଷିକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ମାଇଁ ଓ ଭାଗିନେୟ—
Māiṅ bhaṇajā One's maternal uncle's wife and
মামা ভাগনে one's self (both being related to
मामा भागिना each other as aunt and nephew).

ମାଇ କାକର—ଦେ. ବି—ମାଘ, ଫଗୁଣ (ବସନ୍ତ କାଳ)ର ରାତ୍ରାନ୍ତଅରେ
Māi kākara ପଡ଼ୁଥିବା କାକର—The dew that falls
বসন্তের শিশির in the last part of the nights of
थोड़ा ओस, बसन्ती ओस the months of Māgha and Phaguṇa (spring).

ମାଇ ଗଛ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଗଛରେ ଫଳ ଧରେ—A fruit-
Māi gachha bearing tree. [ଦ୍ର—କେତେକ ଜାତିର
ফলন্ত গাছ ଗଛ ଓ ଲତାରେ କେବଳ ଫୁଲ ଧରେ, କିନ୍ତୁ ଫଳ
फलदार पेड ଧରେ ନାହିଁ ଓ କେତେକ ଗଛରେ ଫୁଲ ଧରି ଫଳ ଧରେ । ସେଥିପାଇଁ ଗଛକୁ ମାଇ ଗଛ ବୋଲାଯାଏ ।]

ମାଈ ଗିହା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ଗ୍ରା. (ଅଶ୍ଳୀଳ) ବିଣ (ଭୁଲ ହୁ. ଏହି
Māi gihā ଅର୍ଥରେ ମୈଥୁନେଚ୍ଛା)—ମାଇଚ୍ଛା (ଦେଖ)
Māichā (See)

ମାଈ ଗୋବର—ଦେ. ବି—ଗାଈର ଗୋବର—The dung of
Māi gobara a cow, as distinguished from that
গাঈর গোবর of a bull or bullock. [ଦ୍ର—ମାଈ
गाईका गोवर ଗୋବର ବଳଦ ଗୋବର ଅପେକ୍ଷା ଚିକ୍କଣ ।]

ମାଈ ଛୁଆ—ଦେ. ବି—ଜୀବମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଶିଶୁ—Female off-
Māi chhuā springs of animals.
(ମାଈ ପିଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) মাদী বাচ্চা मादी बच्चा

ମାଈ ଦୁଧ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାତୃ+ଦୁଗ୍ଧ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ
Māi dudha କରିଥିବା ମାତାର ଦୁଗ୍ଧ—1. The milk of a
মাই দুধ mother when she has given birth to
माय दूध, जनाना का दूध a female child. [ଦ୍ର—ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଔଷଧ ଦେବା ପାଇଁ କେତେକ ଔଷଧକୁ ମାଈ ଦୁଧ ସଙ୍ଗେ ଗୋଳି କରି ଦେବାକୁ ହୁଏ । କେତେକ ନେତ୍ର ରୋଗରେ ମଧ୍ୟ ମାଈ ଦୁଧ ପକାଇବାକୁ ହୁଏ ।] ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତନରୁ କ୍ଷରିତ ଦୁଧ—2. Milk from a woman's breast.

ମାଈ ନୁହେଁ କି ଗାଈ ନୁହେଁ—ଦେ. ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଷ୍କପଟ; ଉଦାର;
Māi nuheṅ ki gāi nuheṅ ଯେ ସହଜରେ ସବୁ କଥାରେ
সাদাসিদে ସମ୍ମତି ଦିଏ—Very innocent; pliable.
भोलामाला, मातग न पुरुष, बलगोविन्द [ଦ୍ର—ବୁଢ଼ାଟା ମାଈ ନୁହେଁ କି ଗାଈ ନୁହେଁ । କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ. ନଅଭଣ୍ଡୀ ।]

ମାଈ ଫାଶ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଜାଲ ବୁଣିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ
Māi phāsa ଫାଶ ବିଶେଷ—A kind of noose used in weaving nets. [ଦ୍ର—ଏହି ଫାଶ ସାହାଯ୍ୟରେ ଜାଲର କୌଣସି ଧାଡ଼ିର ଫାଶ ସଂଖ୍ୟା ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ଅଧିକା କରି ହୋଇପାରେ ।]

ମାଈ ଫୁଲ—ଦେ. ବି—ବୃକ୍ଷଲତାଦିର ଯେଉଁ ଫୁଲରେ ଫଳ ଧରେ—
Māi phula Flowers which bring forth fruits.

(ଅଣ୍ଡିରି ଫୁଲ—ଜପସ୍ୱୀତ) [ଦ୍ର—କଖାରୁ, ଲାଉ, କାକୁଡ଼, ଜହ୍ନି, ସ୍ତ୍ରୀପୁଷ୍ପ କାକୁଡ଼ ପ୍ରଭୃତି ଗଛରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଫୁଲ ଧରେ। ସ୍ତ୍ରୀପୁଷ୍ପ ଏକପ୍ରକାର ଅଣ୍ଡିରି ବା ଖାଲି ଫୁଲ ଓ ଅନ୍ୟଟି ଫଳ ସହିତ ସଲଗ୍ନ ଫୁଲ ବା ମାଈ ଫୁଲ। ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାର ଫୁଲ ଫୁଟି ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ଝଡ଼ିପଡ଼େ।]

ମାଈ ବାଛୁରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାତୃ+ବତ୍ସା)—ସ୍ତ୍ରୀ ବତ୍ସା—
Māi bāchhuri A female calf.
মাঈবাছুর बाछी; बाछड़ी

ମାଈ ମାଛ—ଦେ. ବି—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ମାଛ—
Māi māchha Small fishes except shrimps.
ছোটমাছ मीघनी

ମାଈ ରୁଅ—ଦେ. ବି—ଖଞ୍ଜଘରର ଯେଉଁ ରୁଅର ଉପର ମୁଣ୍ଡରେ
Māi rua ଅନ୍ୟ ରୁଅ ପଶିଥାଏ—A rafter to the upper end of which is thrust the lower end of the upper rafter in a thatched house.

ମାଉଁସ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାଂସ; ପ୍ରା. ମାଅଁସ)—ମାଂସ ୧ ଓ ୨
Māuṅsa (ଦେଖ)—Māṁsa 1 and 2 (See)
মাস; মাঁস [ଦ୍ର—ଏହିରୂପେ ବହୁତ ଥର ସେ ମାଉଁସ।
मांस, मास କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ।] [ଦ୍ର—ତମ୍ଭ ଭକ୍ଷଣ କି ମାଉଁସରେ ଲେଖା ?—ଇତ।]

ମାଉଁସ ତରକାରି—ଦେ. ବି—ଜୀବର ମାଂସରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତରକାରି—
Māuṅsa tarkāri Meat curry.
(ମାଉଁସ ଭକ୍ଷଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) মাঁসের তরকারী मांसकीतरकारी

ମାଉଁସ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶାରୀରିକ ମାଂସ ବୃଦ୍ଧି ଯୋଗୁଁ ସ୍ଥୂଳତ
Māuṅsa lāgibā ହେବା; ମେଦୋବୃଦ୍ଧି—Adding flesh;
মাংসলাগা मांसलगना, मांसबढ़ना becoming corpulent

ମାଉଁସିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ମାଂସଲ)—୧। ମାଂସଳ—1. Fleshy
Māuṅsiā ୨। ଥାଉଲିଆ; ମୋଟା; ସ୍ଥୂଳକାୟ—2. Corpulent
মাংসল; মোটা माँसवाला; मोटा fat; plump.

ମାଉଗ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ବ. মাগী)—
Māuga ସ୍ତ୍ରୀ; ଭାର୍ଯ୍ୟା; ପତ୍ନୀ—Wife.

ମାଉନ୍ଦା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ମନ୍ଦ)—୧। ମନ୍ଦା—1. Slow.
Māundā ୨। ଅଳସ—2 Idle; lazy. ୩। ନିରୁଦ୍ୟମ—
মান্দা 3. Having no exertion. [ଦ୍ର—ଏବେ ସେ
मन्दा କାଳ ଅସି ପ୍ରାପତ ହୋଇଛି, ମାଉନ୍ଦା ହଉ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ତବ ଭୁଜ ବଳି। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସ୍ୱର୍ଗ।]

ମାଉଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଗନ୍ଧଗୋକୁଳ—
Māula The civet cat.

ମାଉଲୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପ୍ରେତଯୋନିବିଶେଷ—
Māuli A class of ghosts.

ମାଉସ(ସା)ଦ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମହାପ୍ରସାଦ (ଦେଖ)
Māusa(sā)da Mahāprasāda (See)

ମାଉସ(ସା)ଦ ତୋରାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମହାପ୍ରସାଦ
Māusa(sā)da torāṇi ତୋରାଣି (ଦେଖ)—Mahāprasāda torāṇi (See)

ମାଉସୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମାତୃସ୍ୱସୃ ଶବ୍ଦଜ ମାତୃଷ୍ୱସା; ପ୍ରା. ମାଉସିଆ)
Māusi ୧। ମାଆଙ୍କ ଭଉଣୀ—1. Mother's sister.
মাসী, মাসী মা मावली, [ଦ୍ର—ମାତାଙ୍କ ପରି ମାଉସୀ ମଧ୍ୟ
माउसी; मौसी; मासी ପୁଅଝିଅ ଓ ଝିଅପୁଅମାନଙ୍କୁ ସ୍ନେହ କରନ୍ତି।
(ମାଉସୀ ମା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅନେକ ସମୟରେ ମାତୃହୀନ ସନ୍ତାନସନ୍ତତିଙ୍କୁ ମାଉସୀ ପିଲାଦିନୁ ବଢ଼ାଇ ମନୁଷ୍ୟ କରାଇ ଦେଇଥାନ୍ତି। ଏଣୁ ମଧ୍ୟ ଅଛି—'ମାଆ ନଥିଲେ ମାଉସୀ ଗାଈ ନ ଥିଲେ ମଇଁଷି, 'ଏ ଘର ମାଉସୀ ସେ ଘର ପିଉସୀ;—ଇତ। ବଙ୍ଗଳାରେ—ବନେର ସଙ୍ଗେ মাসী; বনের সরে পিসী;) ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ ବରକୁଳର ଓ କନ୍ୟାକୁଳର ସମ୍ପର୍କ ଥାଏ ସେ ଉଭୟ କୁଳର କଥା ଜାଣନ୍ତି। ସେହିପରି ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବିପକ୍ଷ ଓ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ, ଉଭୟ ପକ୍ଷ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠତା ରଖିଥାଆନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତ ଏ ଇତ ବୋଲାଯାଏ।] ୨। ସଙ୍ଗାତଙ୍କର ବା ଆପଣାର ମିତ୍ରଙ୍କ ମାତା—2. The mother of one's friend. ୩। ମାତୃସ୍ଥାନୀୟା ଓ ଆପଣାଠାରୁ ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠାମାନଙ୍କ ପ୍ରତ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଉକ୍ତି—3. A term used in addressing elderly females and those who stand in the relation of a mother to the speaker.

ମାଉସୀ ନାନୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧। ମାତାଙ୍କର ଭଗିନୀ—1. The
Māusi nāni sister of one's mother. ୨। ଦିତାମହଙ୍କ
ঠাকুরমা ଭଗିନୀ—2. The sister of one's grand-
बुढीदादी mother.

ମାଉସୀ ପୁଅ ଭାଇ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ମାତୃଷ୍ୱସ୍ରେୟ ଭ୍ରାତା)—
Māusi pua bhāi ଆପଣାର ମାଉସୀଙ୍କଠାରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା
মাসতুতো ভাই ପୁଅ (ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଭାଇ ହୋଇଥିବାରୁ)—
मौसेरा भाइ One's causin, being the son of one's
(ମାଉସୀ ଝିଅ ଭଉଣୀ—ଜପସ୍ୱୀତ) mother's sister.

ମାଉସୀ ମା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧। ପିତାଙ୍କ ମାଉସୀ—1. The mother's
Māusi mā sister of one's father. ୨। ମାଉସୀ;
ঠাকুর মা ମାଆଙ୍କ ଭଉଣୀ—2. Mother's sister. (ଦ୍ର—
मौसी; बुढीदादी ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମାଉସୀ ମା—ଏହା ବଡ଼ଦାଣ୍ଡର ଦକ୍ଷିଣପାଖରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଦେବପ୍ରତିମାର ନାମ। ଜଗନ୍ନାଥ ରଥଯାତ୍ରା ସମୟରେ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡରେ ଯିବାବେଳେ ଏହିଠାରେ ରଥ ଅଟକା ଯାଇ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ପୋଡ଼ପିଠା ଭୋଗ ଲଗାଯାଏ।] ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଧାତ୍ରୀ; ଉପମାତା—One's foster-mother.

ମାଉସୀ ଶାଶୁ—ବେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅପଣାର ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ମାଉସୀ—
Māusi śāsu The sister of one's mother-in-law.
মাসশাস, মাশাশ मउसीसास; मौसेरा सास
(ମଉସା ଶଶୁର; ମଉସାଶୁର—ପୁଂ)

ମାଏ—ବେ. ବ—୧ । (ବହୁବଚନ) ମାଆମାନେ—1. Mothers.
Māe ୨ । (ଏକବଚନ; ସମ୍ମାନାର୍ଥେ ବହୁବଚନ ରୂପ) ମାଆ—
মা माँ 2. Mother. [ଯଥା—ଖଣ୍ଡ ଧର ମାଏ ବହୁତ ଗଣ୍ଡେ—
ଭକ୍ତଚରଣ. ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।] ୩ । (ସମ୍ବୋଧନ) ହେ
ମାତଃ—3. O Mother! କ୍ରିବିଶେ. ଅ. (ଫା. ମଯ୍)—
মায় मय ମଧ୍ୟ; ସହିତ; ଏକତ୍ରରେ—Together; in all.

ମାଏଁସ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ମାଂସ)—ମାଂସ (ଦେଖ)
Māeṅsa Māṁsa (See)

ମାଏକିରେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ. (ଭୁଲ. ବ. ମାଇକିରି; ମାଉକିରେ;
Māekire ହି. ମାଯ୍କିରଯା)—(ଶପଥ) ମୋ ମାଆଙ୍କ ରାଣ—
(an oath) In the name of my mother.

ମାଏନ୍ ମନସା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ବହୁବିଧ; ଅନେକ
Māen manasā ପ୍ରକାର—Various; of many kinds.

ମାଏପୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମାଇପ; ସ୍ତ୍ରୀ—
Māepo Wife.

ମାଂସ—ସଂ. ବ (ମନ୍ ଧାତୁ=ବୋଧ କରିବା+କର୍ମ. ସ)—୧ । ଶରୀରସ୍ଥ
Māṁsa କୋମଳାଂଶବିଶେଷ; ପିଶିତ—1. Flesh. [ଦ୍ର—
ମାଂସ ଶରୀରସ୍ଥ ସପ୍ତ ଧାତୁ ମଧ୍ୟରେ ଏକ; ଏହା ଚକ୍କଣ
ବା ସ୍ନିଗ୍ଧ, କୋମଳ, ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଓ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ ।
ଏହା ଶରୀରର ରକ୍ତ, ହାଡ଼, ଚମଡ଼ା, ନାଡ଼ୀ, ଶିରା ଓ
ଚର୍ବିଠାରୁ ପୃଥକ୍ ବସ୍ତୁ ଅଟେ । ମାଂସର ପିଣ୍ଡମାନ ପରସ୍ପର
ସହିତ ସୂତ୍ରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ବଦ୍ଧ ଥାଏ । ଏ ସୂତ୍ରମାନଙ୍କୁ
ମାଂସପେଶୀ କୁହାଯାଏ । ଶରୀରର ସବୁ ଅଂଶରେ ଅଳ୍ପ
ବେଶୀ ମାଂସ ଥାଏ । ମାଂସ କୋମଳ ହେବାରୁ ତାକୁ
ସହଜରେ ଛୁରିରେ କଟାଯାଇ ପାରେ । ମାଂସପେଶୀକୁ
ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ସଙ୍କୁଚିତ ପ୍ରସାରିତ କରାଯାଇ ପାରେ ।
ସୁଶ୍ରୁତ ମତରେ ଶରୀରସ୍ଥ ମାଂସପେଶୀର ସଂଖ୍ୟା ୫୦୦; ବର୍ତ୍ତ
ଅଧୁନାତ ବିଜ୍ଞାନ ମତରେ ଏଥିର ସଂଖ୍ୟା ୫୧୯ ଅଟେ ।
ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ରକ୍ତରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଗୋଟିଏ ଧାତୁ
ଅଟେ । ଭାବପ୍ରକାଶ ମତରେ ରକ୍ତ ଶରୀରର ତାପ ବା
ଅଗ୍ନି ଦ୍ୱାରା ପରିପାକ ହେଲେ ତାହା ବାୟୁର ସଂଯୋଗରେ
ଘନୀଭୂତ ହୋଇ ମାଂସ ହୁଏ । ମାଂସର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ
ଆମିଷ, ପିଶିତ, ପାଲଲ, କ୍ରବ୍ୟ, ପଳ, ଅସ୍ରଜ—ହି. ଶ ।]
୨ । ଖାଦ୍ୟାର୍ଥେ ବ୍ୟବହୃତ ମୃତ ବା ହତ ଜୀବର ମାଂସ—
2. Meat (used as food). [ଦ୍ର—
ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ସବୁପ୍ରକାରର ମାଂସ ବାୟୁନାଶକ,
ଉପଚୟକାରକ, ବୃଂହଣ, ବଳବର୍ଦ୍ଧକ, ପୁଷ୍ଟିକାରକ, ଗୁରୁ,
ହୃଦୟଗ୍ରାହୀ ଓ ମଧୁର ରସ ଅଟେ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ
ଖାଦ୍ୟ ମାଂସକୁ ଜାଙ୍ଗଳ ଓ ଅନୁପ ଭେଦରେ ୨ ଶ୍ରେଣୀରେ
ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି । ଜାଙ୍ଗଳ ମାଂସ ୮ ପ୍ରକାର; ଯଥା—
ଜଙ୍ଘାଳ, ବିଲସ୍ଥ, ଗୁହାଶୟ, ପର୍ଣ୍ଣମୃଗ, ବିଷ୍କିର, ପ୍ରତୁଦ,
ପ୍ରସହ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ । ଅନୂପ ମାଂସ—କୁଳେଚର, ପ୍ଳବ,
କୋଷସ୍ଥ, ପାଦୀ ଓ ମତ୍ସ୍ୟ ଏହି ୫ ପ୍ରକାର । ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର
ପୁରୁଷଜାତିର ମାଂସ ଓ ପଶୁମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀଜାତିର ମାଂସ
ସୁସ୍ୱାଦ୍ୟ—ହି. ଶ. ।] ୩ । କାଳ—3. Time
(Apte). ୪ । କୀଟ—4. Insect; worm (Apte).
୫ । ଫଳର କୋମଳାଂଶ—5. The fleshy part of
a fruit (Apte).

ମାଂସକନ୍ଦୀ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାଂସର ଫୁଲା ରୋଗ—
Māṁsakandī The swelling of the flesh.

ମାଂସକାରୀ—ସଂ. ବ (ମାଂସ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Māṁsakārī ରକ୍ତ—Blood.

ମାଂସ ଖଣ୍ଡ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାଂସ+ଖଣ୍ଡ)—ଖଣ୍ଡେ ମାଂସ;
Māṁsa khaṇḍa ଫଡ଼ାଏ ମାଂସ—A bit of flesh; a
piece of meat; a lump of flesh.

ମାଂସ ଗ୍ରନ୍ଥି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଗିଲ୍ଟି; ପିଢୁଲୀ—
Māṁsa granthi A gland.

ମାଂସଜ—ସଂ. ବ (ମାଂସ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଚର୍ବି—
Māṁsaja Fat; adeps (Apte).
(ମାଂସତେଜଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଂସତାନ—ସଂ. ବ—ଗଳାର ମାଂସବୃଦ୍ଧି ରୋଗ—
Māṁsatāna Polypus of the throat.

ମାଂସଦ୍ରାବୀ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଏହା ମାଂସକୁ ଶୀଘ୍ର ସିଝାଇ ଦିଏ)—
Māṁsadrābī ଅମ୍ଳବେତସ; ଖଟାପାଳଙ୍ଗ (ହି. ଶ)—
(ମାଂସାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) A kind of sorrel (Apte).

ମାଂସ ନିର୍ଯାସ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦେହର କେଶ; ଲୋମ—
Māṁsa nirjāsa The hair of the body (Apte).

ମାଂସପ—ସଂ. ବ (ମାଂସ+ପା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପିଶାଚ—
Māṁsapa Piśācha; goblin.

ମାଂସ ପଚନ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମାଂସ ପାକ କରିବା ପାତ୍ର—
Māṁsa pachana A vessel for cooking meat
(Apte).

ମାଂସ ପାକ—ସଂ. ବ—ଲିଙ୍ଗର ମାଂସ ଫାଟି ଯାଇ ପୀଡ଼ା ଦେବା ରୋଗ-
Māṁsa pāka ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—A disease causing
the bursting of the flesh of the penis.

ମାଂସ ପିଟକ—ସଂ. ବ—୧ । ମାଂସପୂର୍ଣ୍ଣ ଟୋକେଇ—1. A basket of
Māṁsa piṭaka meat. ୨ । ବହୁପରିମିତ ମାଂସ—
2. A large quantity of flesh.

ମାଂସ ପିଣ୍ଡ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଦେହ; ଶରୀର—1. Body.
Māṁsa piṇḍa ୨ । ମାଂସଖଣ୍ଡ—2. A lump of flesh.

ମାଂସ ପିତ୍ତ—ସଂ. ବ(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅସ୍ଥି—
Māṁsa pitta Bone (Apte).

ମାଂସ ପେଶୀ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶରୀରର ମାଂସପିଣ୍ଡମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପର
Māmsa pesī ବାନ୍ଧିବା ମାଂସର ସୂତା—Muscle. [ଦ୍ର—ଅଧୂନିକ ଦେହତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞଙ୍କ ମତରେ ମାନବ ଦେହରେ ସର୍ବସମେତ ୫୧୯ ମାଂସପେଶୀ ଅଛି । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ହସ୍ତ ଦ୍ୱୟରେ ୨୦୦, କୋଷ୍ଠଦେଶରେ ୭୬; ଗ୍ରୀବା ଓ ତାହାର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଅର୍ଥାତ୍ ମସ୍ତକରେ ୮୪ଗୋଟି । ଶିରା, ସ୍ନାୟୁ, ଅସ୍ଥି, ପର୍ବ ଓ ସନ୍ଧିସମୂହ ମାଂସପେଶୀଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ହେବାରୁ ବଳବାନ୍ ଓ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ହୁଏ ।]

ମାଂସ ଫଳା—ସଂ. ବ. (ଏହାର ଉପର ମାଂସ ପରି କାଲଥା ଥିବାରୁ)—
Māmsa phala ତରଭୁଜ (ହି. ଶ.)—Melon.

ମାଂସଫଳା—ସଂ. ବ—ଭେଣ୍ଡୀ (ହି. ଶ.)—
Māmsaphlā Lady's finger.

ମାଂସ ବାରୁଣୀ—ସଂ. ଚ—(ମ. ପ. ଲୋ)—ହରଣ ଆଦ ମାଂସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Māmsa bāruṇi ଏକପ୍ରକାର ମଦ୍ୟ (ହି. ଶ.)—A kind of wine prepared from meat.

ମାଂସ ବିକ୍ରୟୀ—ସଂ. ବଣ. ଓ ବ. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଯେ ମାଂସ
Māmsa bikrayī ବିକ୍ରୟ କରେ; କଂସେଇ—1. Meat-seller; butcher. ୨ । ଧନ ଲୋଭରେ ନିଜର କନ୍ୟା ବିକ୍ରୟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ.)—2. One who sells his daughter to a bridegroom for money.

ମାଂସ ବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଦେହସ୍ଥ ମାଂସର ବୃଦ୍ଧି—
Māmsa bṛuddhi (ଯଥା—ଗୋଦର; ଅର୍ବୁ; ଗଳଗଣ୍ଡ)—1. Increase of the flesh in the body. ୨ । ଘାଆରେ ବା ଗରରେ ଛତୁ ପରି ମାଂସ ବଢ଼ିଯିବା—2. Proud flesh; a fungus-like growth of flesh in a wound. ୩ । ଅଣ୍ଡକୋଷର ମାଂସବୃଦ୍ଧି—3. Scrotal tumour.

ମାଂସଭୁକ୍—ସଂ. ବଣ. (ମାଂସ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ୧ମା. ୧ବ)
Māmsabhuk ମାଂସଖାଦକ; ଯେଉଁ ଜୀବ ମାଂସ ଭକ୍ଷଣ କରେ (ମାଂସ ଭୋକ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ମାଂସାଦ, ମାଂସାଶୀ—Carnivorous; flesh-eating; meat-eating.
(ମାଂସଭକ୍ଷ; ମାଂସ ଭକ୍ଷକ, ମାଂସ ଭକ୍ଷୀ —ଅନ୍ୟରୂପ)
ମାଂସ ଭକ୍ଷା, ମାଂସ ଭକ୍ଷିକା } —ସ୍ତ୍ରୀ
ମାଂସ ଭୋକ୍ତ୍ରୀ, ମାଂସ ଭକ୍ଷିଣୀ }

ମାଂସ ମଣ୍ଡ—ସଂ. ବ—ମାଂସର ଝୋଳ ବା ସୋରୁଆ—
Māmsa maṇḍa Meat soup.

ମାଂସ ରସ—ସଂ ବ—(ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ବୈଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ଉପଦେଶମତେ
Māmsa rasa ପାକ କରାଯାଇ ମାଂସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକ ପ୍ରକାର ରସ—1. A kind of medicinal soup of meat. [ଦ୍ର—କୌଣସି ଔଷଧ ମିଶାଇ ମାଂସରସ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ହେଲେ, ଏକ ଭାଗ କଲ୍କ ଦ୍ରବ୍ୟ, ଚୂର୍ଣ୍ଣକୃତ ମାଂସ ଏକଅ ସମୁଦାୟର ଚତୁର୍ଗୁଣ ଜଳରେ ପାକ କର ଚତୁର୍ଥାଂଶରୁ ଏକ ଭାଗ ଜଳ ଅବଶିଷ୍ଟ ରହି ରହିବ । ଏହେ ଏଥିରେ ଘିଅ ଓ ଲବଣ ସଯୋଗ କର ସନ୍ଥାର କରିବ । ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।] ୨ । ସୋରୁଆ; ମାଂସ ସିଦ୍ଧ କରି ଯାଇଥିବା ଝୋଳ—2. Meat soup. ୩ । (ଅଧୂନିକ) ଦେହର ପୁଷ୍ଟି ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ କଞ୍ଚା ମାଂସ ଚିପୁଡ଼ା ହୋଇ ତହିଁରୁ ବାହାରିବା ରସ—3. Meat juice; liquid pressed out of raw meat.

ମାଂସ ରୋହିଣୀ—ସଂ. —ଏକ ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲୀ ଲଟାଣିଆ ଗୁଳ୍ମ—
Māmsa rohiṇī The Redwood tree; Soymida Febrifuga. [ଦ୍ର—ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଡାଳର ଅଗରେ ଶୀର୍ଷ ପ୍ରତି ଗଛର ଏହପର ୭।୮ଟି ପତ୍ର ଲାଗି ଥାଏ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ସାରକ, ବୃଷ୍ୟ, ହିତୋଦ୍ଦିପ୍ତ, ଶୀତ-ବୀର୍ଯ୍ୟ, କଷାୟ ରସ, ରୁଚିଜନକ, କ୍ରିମିନାଶକ ଓ ରକ୍ତ ଶୋଧକ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) ଓ ଜ୍ୱରର ହିତକର (ହି. ଶ) ।
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଅତିରୁହା, ବୃତ୍ତା, ଚର୍ମକଷା(ଶା), କସା, ପ୍ରହାରବଲ୍ଲୀ, ବିକଷା, ବୀରବତୀ, ଅଗ୍ନିରୁହା, ଚର୍ମକସା, କଶାମାଂସୀ, ମହାମାଂସୀ, ମାଂସରୋ(ରୁ)ହା; ରସାଯୁକ୍ତା, ସୁଲୋମା, ଲୋମକର୍ଣ୍ଣୀ, ରୋହିଣୀ; ଚନ୍ଦ୍ରବଲ୍ଲଭା
[ମାଂସରୁ(ରୋ)ହା—ଅନ୍ୟରୂପ]
ସ୍ତ୍ର. ରୋହିଣୀ
ସ. ରୋହିଣୀ ଚାମରକଷା ରୋହଣୀ

ମାଂସଲ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ମାଂସ+ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଲ)—୧ । ମାଂସ-
Māmsala ବିଶିଷ୍ଟ; ମାଉଁସିଆ—1. Fleshy. ୨ । ସ୍ଥୂଳକାୟ, (ମାଂସଲା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୁଷ୍ଟ; ମୋଟା—2. Corpulent; fat. [ମାଂସଲତା(ତ୍ୱ)—ବିଶେଷ୍ୟ]

ମାଂସଲଫଳା—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ତରଭୁଜ (ହି. ଶ.)—
Māmsalaphalā 1. Melon. ୨ । ଭେଣ୍ଡି (ହି. ଶ.)—2. Lady's finger.

ମାଂସ ସମୁଦ୍ଭବା—ସଂ.ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମାଂସ+ସମୁଦ୍ଭବ+ଆ)—ଚର୍ବି—
Māmsa samudbhabā (ହି. ଶ)—Fat.
[ମାଂସସ୍ନେହ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାଂସ ସାର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶରୀରର ଅନ୍ତର୍ଗତ ମେଦ ନାମକ
Māmsa sāra ଧାତୁ (ହି. ଶ)—Marrow. ସଂ. ବଣ (ମାଂସସାରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ—Corpulent.

ମାଂସହାସା—ସଂ. ବ (ମାଂସ+ହାସ+ଆ)—ଚମଡ଼ା (ହି. ଶ)—
Māmsahāsā Skin.

ମାଂସାଦ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମାଂସ+ଅଦ୍ ଧାତୁ=ଖାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Māmsāda ମାଂସଭୋକ୍ତା—Carnivorous; flesh-eating; meat-eating. ସଂ. ବ—ରାକ୍ଷସ—A demon; a cannibal.
ମାଂସାଶନ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମାଂସାଶୀ }
[ମାଂଶାଦା, ମାଂସାଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ମାଂସାଷ୍ଟକ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମାଘମାସର କୃଷ୍ଣାଷ୍ଟମୀରେ କରିବା ମାଂସଯୁକ୍ତ
Māmsāshṭaka ଶ୍ରାଦ୍ଧବିଶେଷ—An offering of meat to the manes on the 8th day of the dark fortnight of Māgha.

ମାଂସାହାର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାଂସ ଭୋଜନ—Eating of
Māmsāhāra meat. ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମାଂସାହାରୀ (ଦେଖ)—Māmsāhārī (See)

ମାଂସାହାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାଂସାହାର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Māṁsāhārī ମାଂସାଦ; ମାଂସଭୋଜୀ—Carnivorous;
(ମାଂସାହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) meat-eating.

ମାଂସିକ—ସଂ. ବି (ମାଂସ+ଜୀବିକାର୍ଥେ. ଇକ)—ଶୌଣ୍ଡିକ; ମାଂସୋପ-
Māṁsika ଜୀବୀ; ମାଂସବିକ୍ରୟୀ; କଂସାଇ—
A butcher; a meat-seller.

ମାଂସିକା—ସଂ. ବି—ଜଟାମାଂସୀ (ବୃ. ଶ)—
Māṁsikā Spikenard.

ମାଂସୀ—ସଂ. ବି—ଜଟାମାଂସୀ—1. Spikenard. ୨ । କାକୋଳୀ—
Māṁsī [ବୃ. ଶ] (ଦେଖ)—2. Kākoḷī (See).
୩ । ମାଂସରୋହିଣୀ [ବୃ. ଶ] (ଦେଖ)—3. The Redwood tree. ୪ । ଚନ୍ଦନ ତେଲ [ବୃ. ଶ]—4. Sandal oil. ୫ । ଅଳାଇଚ [ବୃ. ଶ]—5. Cardamom.

ମାଂସୌଦନ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ମାଂସ+ଓଦନ; ମାଂସ ସହିତ
Māṁsaudana ପକ୍ୱ ଅନ୍ନ)—ପଲାଉ—Pilau; rice boiled with meat and spices.

ମାଁମାଁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମାତା; ମା; ଜନନୀ—
Māṅmāṅ Mother.

ମାକ୍(ଙ୍କ)ଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ମକରକୁଣ୍ଡଳ; ତୁଳ. ବି.
Māk-(ṅk-)ṛdi ମାକଡ଼ୀ)—କର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାରବିଶେଷ—Name of
(ମାଁକଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ) a kind of earring.

ମାକ(ଙ୍କ)ଡ଼—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ମର୍କଟ; ପ୍ରା. ମକଡ଼)—ବାନର—
Māka(ṅka)ṛda Monkey. [ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ
बन्दर वन्दर, माकड़. ସାଧାରଣତଃ ଦୁଇପ୍ରକାର ମାକଡ଼ ଦେଖା
ମାକ[ଙ୍କୁ]ଡ଼ୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ମାକ[ଙ୍କୁ]ଡ଼ୀ
ଯାଆନ୍ତି । 'ହନୁମାକଡ଼' ଓ 'ପାଣ୍ଡମାକଡ଼' । ହନୁମାକଡ଼ଙ୍କ ମୁହଁ ଓ ହାତ ପାପୁଲି ଓ ତଳପା କଳା, ଲାଞ୍ଜ ବଡ଼ । ଏମାନେ ପାଣ୍ଡମାକଡ଼ ଅପେକ୍ଷା ଆକାରରେ ବଡ଼ । ପାଣ୍ଡମାକଡ଼ର ମୁହଁ ନାଲିଆ ଓ ଲାଞ୍ଜ ଛୋଟ । ପୁରୀ, ମଥୁରା, ବୃନ୍ଦାବନ ଆଦି ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନରେ ପାଣ୍ଡମାକଡ଼ମାନେ ଘରେ ପଶି ଲୁଗାପଟା, ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଓ ଛୋଟ ବାସନ ଆଦି ନେଇ ଯାଆନ୍ତି । ମଫସଲରେ ହନୁ-ମାକଡ଼ମାନେ ଫସଲ ନଷ୍ଟ କରନ୍ତି, ଏମନ୍ତ କି, ନଡ଼ିଆ ଗଛରେ ଚଢ଼ି କଞ୍ଚା ନଡ଼ିଆର କତା ଛଡ଼ାଇ ଖାଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏବେ ସହରରେ ମଧ୍ୟ ମାକଡ଼ଙ୍କ ଉପଦ୍ରବ ବେଶୀ ହେଲାଣି । ଏମାନେ ଅନେକ ଗଛର କଅଁଳ ପତ୍ର ଓ କଞ୍ଚା ବେଲକୁ ଗଛରୁ ଛିଣ୍ଡାଇ ପଥରରେ ପିଟି ତା ମଧ୍ୟରୁ ଶସ ଖାଉଥିବାର ଦେଖାଯାଇଅଛି । ବୋମ୍ବାଇ ପ୍ରଦେଶରେ ଆଉ ଏକପ୍ରକାର ମାକଡ଼ ଅଛନ୍ତି (ଶାଳବାନର) । ଏମାନଙ୍କର ଦେହ ସରୁ, ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ରେ ଗୋଛାଏ ବାଳ ଓ ମୁହଁ ଚାରିପାଖେ ବାଳ ଥାଏ । ଯାବା, ବୋର୍ଣ୍ଣିଓ, ଆଫ୍ରିକା, ଆମେରିକା ଆଦି ପ୍ରଦେଶରେ ନାନାପ୍ରକାର ମାକଡ଼ ଅଛନ୍ତି । ଏକପ୍ରକାର ମାକଡ଼ଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ଖୁବ୍ ଲମ୍ବ ଓ ଏମାନେ ଲାଞ୍ଜକୁ ଗଛର ଡାଳରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଦେଇ ତଳକୁ ଝୁଲିପଡ଼ି ଏକ ଗଛରୁ ଅନ୍ୟ ଗଛକୁ ଡିଅନ୍ତି । ଏକପ୍ରକାର ମାକଡ଼ଙ୍କୁ 'ବନମନୁଷ୍ୟ' ବୋଲାଯାଏ । ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ନାନା ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ନାହିଁ । ଏମାନେ ଜଙ୍ଗଲରେ ଡାଳ ପତ୍ରରେ ଘର ତିଆରି କରି ରହନ୍ତି ।

ରାମାୟଣରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର କପିରାଜ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ସହାୟତାରେ ବାନରସୈନ୍ୟଙ୍କଦ୍ୱାରା ସମୁଦ୍ରରେ ସେତୁବନ୍ଧ ନିର୍ମାଣ କରାଇ ଲଙ୍କା ଆକ୍ରମଣପୂର୍ବକ ରାବଣଙ୍କୁ ବିନାଶ କରିବା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବନବାସ ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ମର୍କଟବୀର (ହନୁମାନ) ସୀତାଙ୍କୁ ଠାବ କରି ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ କରି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବହୁ ଉପକାର କରିଥିଲେ ଓ ସେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଭକ୍ତ । ଏଥିପାଇଁ ମାକଡ଼ମାନେ ଅତି ଅତ୍ୟାଚାର କଲେ ମଧ୍ୟ ହିନ୍ଦୁମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ହନୁମାନର ବଂଶଧର ଭାବି ବଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ମାକଡ଼ମାନେ ଦଳ ବାନ୍ଧି ରହନ୍ତି ଓ ଗୋଟିଏ ବଳିଷ୍ଠ ଅଣ୍ଡିରା ମାକଡ଼ ସ୍ତ୍ରୀଦଳ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ଦ୍ଦାର (ଗୋଧ)ରୂପେ ଥାଏ । ଦଳ ମଧ୍ୟରେ ଅଣ୍ଡିରା ପିଲା ଜନ୍ମ ହେଲେ ଗୋଧ ସେମାନଙ୍କୁ ମାରିପକାଏ । ତେଣୁ ଅଣ୍ଡିରା ପିଲାମାନେ ପଳାଇ ଯାଇ ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ସେମାନେ ଏକତ୍ର ଦଳ ବାନ୍ଧି ରହନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କୁ 'ସାତଭାଇଆ ଗୋଧ' କହନ୍ତି । ଏମାନେ ଭାରି ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଓ ସମୟ ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଦଳର ଦଳପତି ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତି ଓ ଉକ୍ତ ଦଳରୁ କେତେକ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ନେଇ ନିଜେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦଳପତି ହୁଅନ୍ତି । ହନୁଙ୍କ ଶିଶୁମାନେ ମାଆର ପେଟତଳକୁ ମୁଠାଇ ଧରି ଝୁଲି ରହନ୍ତି ଓ ପାଣ୍ଡଙ୍କ ଶିଶୁମାନେ ମାଆର ପିଠିରେ ଲାଖି ହୁଅନ୍ତି । ପାଣ୍ଡମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁକରଣପ୍ରିୟ । ଲୋକେ ପାଣ୍ଡଙ୍କୁ ପୋଷି ନାନାପ୍ରକାର ଖେଳ କୌତୁକ ଦେଖାଇ ରୋଜଗାର କରନ୍ତି । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ମତରେ ମାକଡ଼ମାନେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ଥିଲେ । ସାହେବମାନେ ଉନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶର ମାକଡ଼ମାନଙ୍କ ବିଷୟ ଗବେଷଣା କରି ମାକଡ଼-ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ପରସ୍ପର ଭାବ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନର ଭାଷା ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ।

ନିମ୍ନରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମାକଡ଼ଙ୍କର ନାମ, ବିବରଣ ବାସସ୍ଥାନ ୱେବ୍‌ଷ୍ଟର ଇଂରାଜୀ ଡିକ୍‌ସିନାରୀ (Webster's Dictonary)ରୁ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି ।

୧ । Ape (ଏପ୍) ପାଣ୍ଡ ମାକଡ଼ । [No 20 Rhesus (ନ ୨୦ ରେସସ୍) ଦେଖ ।] ୨ । Barbary ape (ବାର୍ବେରୀ ଏପ୍) ଏମାନେ ଉତ୍ତର ଆଫ୍ରିକାରେ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଇଉରୋପରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ନାହିଁ; ଚାରିଗୋଡ଼ରେ ଚାଲନ୍ତି । ଇଉରୋପରେ ଏହି ମାକଡ଼ଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ମାକଡ଼

କାହାନ୍ତି । (Macacus Innuus.) ୫ । Baboon (ବାବୁନ୍) ଅଫ୍ରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଁଶ ପରି, କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କର ମୁହଁ କୁକୁର ମୁହଁ ଭଳି; (Cinocephalus Porcarius.) ୬ । Capuchin (କାପୁଚନ୍)—ଦେଖିବାକୁ ହନୁ ପରି Cebus Capucinus [No, 23 Sapajou (ନ ୨୩ ସାପାଜୌ) ଦେଖ] ୭ । Coaita (କୋଅଇଟା)—ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତୀୟ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଲାଞ୍ଜ ଓ ହାତଗୋଡ଼ ଲମ୍ବ । ଏମାନେ ହନୁ ମାକଡ଼ ଜାତୀୟ ଅଟନ୍ତି; (Atelus Paniscus.) ୭ । Drill (ଡ୍ରିଲ୍)—ପାଉଁଶମାକଡ଼ ପରି । ୭ । Cimpānzee (ସିମ୍ପାଞ୍ଜି)—ଅଫ୍ରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କୁ ବନ ମନୁଷ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ନାହିଁ; ଉଚ୍ଚରେ ୩/୪ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଦେହର ମନୁଷ୍ୟର ଦେହ ସଙ୍ଗେ ବହୁପରିମାଣରେ ସାଦୃଶ୍ୟ ଅଛି; [Ānthropithecus Troglodites] ୮ । Entellus (ଏଣ୍ଟେଲସ୍), Honuman (ହନୁମାନ୍) ବା Hongoor [ହଙ୍ଗୁର୍]—ଭାରତରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ବଡ଼ । ଏମାନଙ୍କୁ ହନୁମାକଡ଼ କୁହାଯାଏ । [Semnopithecus Entellus.] ୯ । Gibbon (ଗିବନ୍)—ଦକ୍ଷିଣ ଆସିଆ ଓ ଭାରତୀୟ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଏକପ୍ରକାର ବନ ମନୁଷ୍ୟ । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ନାହିଁ । ହାତ ଖୁବ୍ ଦୀର୍ଘ । [Genus Hylobates] ୧୦ । Gorilla (ଗରିଲା)—ପଶ୍ଚିମ ଅଫ୍ରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଏକପ୍ରକାର ବନ ମନୁଷ୍ୟ । ମନୁଷ୍ୟଠାରୁ ଦୀର୍ଘତର; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଗ୍ରପ୍ରକୃତି, ଯୁଦ୍ଧପ୍ରିୟ ଓ ଖୁବ୍ ବଳବାନ୍ । [Ānthropythecus; Troglodite]. ୧୧ । Howler (ହାଉଲର୍)—ଦକ୍ଷିଣ ଅମେରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ବଡ଼; ମୁହଁରେ ଦାଢ଼ି ଅଛି । ଏମାନେ ଭାରି ଗର୍ଜନ କରନ୍ତି । [Genus, Mycetes] ୧୨ । Indris (ଇଣ୍ଡ୍ରିସ୍)—ମାଡାଗାସ୍କାର ଦ୍ୱୀପରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ରୋମଶ ଓ ଲେମୁର୍ ଜାତୀୟ ଅଟନ୍ତି । ୧୩ । Kaha (କାହା) ବା Kāhāu (କାହାଉ) —ବୋର୍ଣ୍ଣିଓ ଦ୍ୱୀପରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଦାଢ଼ି ଅଛି; ନାକ ଦୀର୍ଘ; ବର୍ଣ୍ଣ ସଫା ହଳଦିଆ ଓ ଅରୁଣ । [Semnopithecus Nāsālis]. ୧୪ । Kukāng (କୁକାଙ୍ଗ୍), Lemur (ଲେମୁର), Gālāgo (ଗାଲାଗୋ)—ମାଡାଗାସ୍କାର ଓ ଭାରତୀୟ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜରେ ବାସ କରନ୍ତି; ମାକଡ଼ଙ୍କଠାରୁ ଛୋଟ; ଲାଞ୍ଜସାକ କେଶପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଗୋଲିଆ, ଦେହସାକ ପଟା ପଟା ଦାଗ । ଏମାନେ ମାଂସାଶୀ ଓ ବୃକ୍ଷଚର ଅଟନ୍ତି । ୧୫ । Māndril (ମାଣ୍ଡ୍ରିଲ୍)—ପଶ୍ଚିମ ଅଫ୍ରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ନାହିଁ; ମୁହଁ ଅତି ବଡ଼; ଗୋଟିଏ ଥୋମଣି ଅଛି । ଏମାନେ ଚାରିଗୋଡ଼ରେ ଚାଲନ୍ତି । ୧୬ । Lori (ଲୋରି) ବା Loris (ଲୋରିସ୍)— ସିଂହଳ ବା ଲଙ୍କା ଦ୍ୱୀପରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ନାହିଁ, ମୁହଁର ଥୋମଣି ଗୋଲିଆ । ଏମାନେ ଏକଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ହୁଅନ୍ତି । [Genus Stenops]. ୧୭ । Orāng (ଓରାଙ୍ଗ), Orāng outāng (ଓରାଙ୍ଗ୍ ଅଉଟାଙ୍ଗ୍) Orāng utān (ଓରାଙ୍ଗ ଉଟାନ୍)— ବୋର୍ଣ୍ଣିଓ ଓ ସୁମାତ୍ରା ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଏକପ୍ରକାର ବନ ମନୁଷ୍ୟ; ଅବିକଳ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ଏମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣ ଅରୁଣ ପାଣ୍ଡୁର । ଏମାନେ ଠିଆ ହେଲେ ହାତ ଭୂଇଁରେ ଲାଗେ [Simiā Sātyrus]. ୧୮ । Ouākāri (ଓଆକାରି)—ଦକ୍ଷିଣ ଅମେରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ଛୋଟ । ଏମାନେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଁଶ ପରି । ଏମାନଙ୍କ ପିଠିର ଲୋମ ବଡ଼ । [Brāchyrus Ouākāri]. ୧୯ । Potto [ପୋଟୋ], Kukājou [କୁକାଜୌ], Bushdog [ବୁଷ୍‌ଡଗ୍]—ପଶ୍ଚିମ ଅଫ୍ରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ହାତ ଗୋଡ଼ର ପାପୁଲି ବଡ଼ ଓ ଅଙ୍ଗୁଠି ବଡ଼ । ଏମାନେ ବୃକ୍ଷଚର । ୨୦ । Rhesus [ରେସସ୍] Ape [ଏପ୍]—ଦକ୍ଷିଣ ଉତ୍ତରୋପରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଏକପ୍ରକାର ପାଉଁଶ ମାକଡ଼ । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ଅଛି । ଭାରତର ପାଉଁଶ ମାକଡ଼ ମଧ୍ୟ ଏହି ଜାତୀୟ ଅଟନ୍ତି । [Genus Simiadae]. ୨୧ । Pluto monkey. (ପ୍ଲୁଟୋ ମଙ୍କି)—ଅଫ୍ରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଦେହ ଓ ମୁହଁତମାମ୍ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲୋମଶ । ଏମାନଙ୍କର ଗାଲମୁଛ ଅଛି । [Cercopythecus Pluto] । ୨୨ । Sāki [ସାକି]—ଦକ୍ଷିଣ ଅମେରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଦେହ, ମୁହଁ ଓ ଲାଞ୍ଜ ଲୋମଶ । ଏମାନଙ୍କ ଦେହ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ମୁହଁ ଧଳା, ଏମାନେ ହାତ ଅଞ୍ଜୁଳା କରି ପାଣି ପିଅନ୍ତି । [Genus, Pithecia] ୨୩ । Sāpājou [ସାପାଜୌ], Sājou [ସାଜଉ], Sāi [ସାଇ], Cāpuchin [କାପୁଚନ୍]—ଦକ୍ଷିଣ ଅମେରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଲାଞ୍ଜ ଓ ହାତଗୋଡ଼ ଲମ୍ବା । ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ସରୁ । [Genus-Cebds] ୨୪ । Spider monkey (ସ୍ପାଇଡର ମଙ୍କି)—ଦକ୍ଷିଣ ଅମେରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ଖୁବ୍ ସରୁ । ଏମାନଙ୍କ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଓ ହାତଗୋଡ଼ ଖୁବ୍ ଲମ୍ବା ଓ ସରୁ । ଏମାନେ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼କୁ ଡାଳରେ ଲଗାଇ ଝୁଲି ପଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଡାଳକୁ ଯାଆନ୍ତି । [Genus Atelus] ୨୫ । Squirrel monkey ସ୍କୁଇରେଲ୍

ମଙ୍କି)—ଦକ୍ଷିଣଅମେରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ବହୁତ ପଟୁ, କିନ୍ତୁ ଆକାରରେ ଛୋଟ । [Callithrix Sceuria] ୧୬ । Vervet (ଭରଭେଟ୍)—ଦକ୍ଷିଣ-ଅଫ୍ରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି, ଏମାନେ ଖାଉଟି ପଟୁ, କିନ୍ତୁ ଦାଢ଼ି ଅଛି । [Cercopytheous Pygerythrus] ୧୭ । Wanderoo (ୱାଣ୍ଡରୁ)—ବର୍ମେ ଓ ମାଲବାର ଉପକୂଳରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ସର୍ବକାୟ, ଲୋମଶ ଓ ଏମାନଙ୍କ ଲାଞ୍ଜ ଅଗରେ ଗୋଛାଏ ବାଳ ଅଛି । ଏମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଚାରିପାଖେ ଦାଢ଼ି ବେଢ଼ିଥାଏ; ଦେହ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ । ଏମାନଙ୍କୁ ମାଲବାନର କହନ୍ତି । [Macacus Silenus] ୧୮ । Yuen (ଇଉଏନ୍)—ଶ୍ୟାମ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଚୀନ୍‌ରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଲାଞ୍ଜ ଓ ଦେହ ଲୋମଶ, ହାତ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବା । ଏମାନେ ପାଳ ଜାତୀୟ ଅଟନ୍ତି ।

ମାକଡ଼ ହାତରେ ଶାଳଗ୍ରାମ, ହଲେଇ ହଲେଇ ନେଲା ପ୍ରାଣ । ନ୍ୟାୟ—ମାକଡ଼ ଶାଳଗ୍ରାମଙ୍କର ଦେବତ୍ୱ ନ ବୁଝି ତାଙ୍କୁ ଅନାଦର କଲାପରି, କୌଣସି ଲୋକ କୌଣସି ପୂଜ୍ୟ ବା ମୂଲ୍ୟବାନ ଜିନିଷର ଅସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କଲେଏହି ନ୍ୟାୟ କୁହାଯାଏ ।]

ମାକଡ଼ କେନ୍ଦୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତିନ୍ଦୁକ)—ଏକପ୍ରକାର କେନ୍ଦୁ ଗଛ
Mākar̤da kendu —Diospyrus Embreyopteris;
গাব; আবলুস ebony [ଦ୍ର—ଏହି ଗଛର ମଞ୍ଜିରୁ ଅବଲୁସ୍
आबनूस; माकरकेन्दि କାଠ ହୁଏ । ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ।]
ଅ. ଅବଲସ—ଇ—ହୁନ

ମାକଡ଼ଚିତ—ଦେ. ବି—ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନରୁ ବନ୍ଦ ଲଙ୍ଗି ପାଣି ଉପରକୁ ଡେଇଁ
Mākar̤dachiti ପାଣିରେ ଚିତ୍ ହୋଇ ପଡ଼ିବା—
ডীগবাজী अलङ्घित Somersault on water.

ମାକଡ଼ଚିତ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନରୁ ଡେଇଁ ପାଣି ଉପରେ
Mākar̤dachiti māribā ଲେଉଟି ପଡ଼ି ଚିତ ହୋଇଯିବା—
ডীগবাজী খাওয়া To turn a somersault over
अलंगघीत फानना (कुदना) water.

ମାକଡ଼ ଫାଶ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଘଅ ଫାଶ—
Mākar̤da phāsa Reef knot.

ମାକଡ଼ ବସା—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ପାଣ୍ଡୁର କଙ୍କଡ଼ା ବିଛା—Small
Mākar̤da basā brown scorpion; whip scorpion.
ছোট কাঁকড়া বিছে [ଦ୍ର—ଏମାନେ ମାକଡ଼ସା ଶ୍ରେଣୀର
छोटा ककर बिच्छा ଅନ୍ତର୍ଗତ ।]

ମାକଡ଼ ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମର୍କଟ+ମୁଖ)—ମର୍କଟବଦନ;
Mākar̤da muhān̐ অন্দরমুখো—Ape-faced.
(ମାକଡ଼[ଡ଼ୀ]ମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) বাঁদর মুখো बंदर मुहाँ

ମାକ(ଙ୍କ)ଡ଼ସା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମର୍କଟ; ମର୍କଟକ)—ଲୁତି ଅଣୀ;
Māka(ṅka)r̤dasā ଉର୍ଣ୍ଣନାଭ; ଅଷ୍ଟପଦ କୀଟବିଶେଷ—
মাকড়; মাকড়সা Spider; Arachnid, genus-Araneae.
मकड़ा [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଘରରେ, ପାଣିରେ, ଗଛରେ, ଘାସରେ, ଭୂଇଁରେ, ଏପରି ନାନା ସ୍ଥାନରେ ରହନ୍ତି । ମାକଡ଼ସା ନାନା ଜାତୀୟ ଓ ନାନା ଶ୍ରେଣୀର ଅଛନ୍ତି । ତାହାର ପଦମାନ ଲମ୍ବ । ଏମାନଙ୍କର ଆଖି ୬ ଠାରୁ ୮ ଯୋଡ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ପେଟରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୂତା ବାହାରେ । ସେହି ସୂତାରେ ସେମାନେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଜାଲ ତିଆରି କରି ଜାଲକୁ ଶୂନ୍ୟରେ ଝୁଲାଇ ରଖି ଥାଆନ୍ତି ଓ ମାଛିଆଦି ପୋକମାନେ ଏହି ଜାଲରେ ପଡ଼ିଲେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହି ଯାଆନ୍ତି ଓ ଏମାନେ ସେହି ମାଛିଆଦିଙ୍କୁ ଧରି ଖାଆନ୍ତି । ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ଏମାନେ ଯେଉଁ ଜାଲ ତିଆରି ଥାଆନ୍ତି, ସେଥିରେ ଧୂଆଁର କଳାକାଳି ତାହା 'ଅଳନ୍ଧ' ହୁଏ । ସ୍ତ୍ରୀ ମାକଡ଼ସା ଅଧିକ ଆକାରର ତୁଳଫାଳଆ ଧଳା ଖୋସା ମଧ୍ୟରେ ଡିମ୍ବ ପାଡ଼େ । କୌଣସି କୌଣସି ମାକଡ଼ସାଙ୍କ ମୂତ ବିଷାକ୍ତ । ଏହି ମୂତ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ଲାଗିଲେ ଭୟାନକ ଘାଆ ହୋଇଯାଏ ଓ ତାହା ସହଜରେ ଭଲ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଇଂରାଜୀରେ ଘରେ ରହିବା ମାକଡ଼ସା (Home spider), ଘାସ ପତ୍ରଆଦିରେ ଥିବା (Grass spider) ପାଣିରେ ରହିବା (Water spider); ଡିଆଁ ମାକଡ଼ସା (Jumping spider); ସିଲ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କମ୍ବଳଆ ମାକଡ଼ସା (Silk spider) ଆଦିଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି ।

କଙ୍କଡ଼ାବିଛା ମଧ୍ୟ ଏହି ମାକଡ଼ସା ଶ୍ରେଣୀର; ଟିକ୍‌ମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର (ଅଷ୍ଟପଦ); ସୁଶ୍ରୁତ ସଂହିତାରେ ୧୬ ପ୍ରକାର ମାକଡ଼ସା ବା ଷୋଡ଼ଶ ଲୂତାଙ୍କର ନାମ ଓ ବିଶେଷତ୍ୱ ଓ ଗୁଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

ମାକଡ଼ସା ଜାଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମର୍କଟ+ଜାଲ)—ଲୂତିଅଣୀ ଜାଲ
Mākar̤dasā jāla —Spider's net; cobweb.
মাকড়সার জাল मकड़ाका जाल

ମାକ(କେ, ଙ୍କ, ଙ୍କେ)ଡ଼ା ପଥର—ଦେ. ବି (ସଂ. ମର୍କଟ=କଙ୍କଡ଼ା)
Māka(ke, ṅka, ṅke)r̤dā pathara —ଏକପ୍ରକାର
মাকড়াপাথর ନାଲିଆ ଛିଦ୍ରବହୁଳ ପଥର—Laterite stone.
उमडखाबड पत्थर [ଦ୍ର—ଏହା ନାଲି ଓ କଳା ମିଶା ଓ ଏହା ମଧ୍ୟରେ ବହୁତ ଛିଦ୍ର ଥାଏ । ଏହି ପଥରକୁ କାଟିବା ପରେ ଏହା ଟାଣ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାର ଓ ଗଡ଼ଜାତର ଅଧିକାଂଶ ପାହାଡ଼ରେ ଓ ଡାଙ୍ଗର ଭୂମିରେ ଏହି ପଥର ମିଳେ ।

ଏହି ଜାତୀୟ ଆଉ ଏକପ୍ରକାର ପଥରକୁ ମୁଗେଇ ମାକଡ଼ା କହନ୍ତି । ଏହା ମସୃଣ ଗୋଲ ବା କଙ୍କରମାନ ମୁଗ ଆକାର ବିଶିଷ୍ଟ । ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଛୋଟ, କ୍ଷୁଦ୍ର, ଛିଦ୍ର ଥାଏ । ତେଣୁ ଏହା ସାଧାରଣ ମାକଡ଼ା ପଥର ଅପେକ୍ଷା ଟାଣୁଆ ।]

ମକା(କି, କେ, ଙ୍କ, ଙ୍କି)ଡ଼ି—ଦେ ବି—୧ । (ସଂ. ମକର କୁଣ୍ଡଳ)
Māka(ki, ke, ṅka, ṅki)r̤di ପ୍ରକାର ମକରମୁଖ କୁଣ୍ଡଳ
মাকড়ি कुण्डल ବା ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତ କର୍ଣ୍ଣବଳୟ—1. A kind of ear-ring (crescent-shaped). [ଦ୍ର—ଏହା ବଙ୍ଗଦେଶରୁ ଆସି ଆମ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ଅଛି ।] ୨ । ପାଣି କୂହା ଚେଣ୍ଡାର ବା ଯନ୍ତ୍ରର ତୁଳ-ଦଣ୍ଡ ଉପରେ ଯେଉଁ ଅଡ଼ଧାରଣା ପଡ଼ିଥାଏ ସେହିଅଡ଼

ଧାରଣାରେ ଲଗିଥିବା ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ କାଠ, (ଯେଉଁ କାଠରେ ବାଉଁଶ ବନ୍ଧାଯାଏ)—2. A long piece of wood having a hole through which the cross-beam of a water-lifting contrivance passes and over which is tied the crane-bamboo. ୩ । ଖର୍ଦ୍ଦମା (ଦେଖ) 3. Khardamā (See).

ମାକ(ଙ୍କ, କି, ଙ୍କି, କୁ, ଙ୍କୁ, କେ, ଙ୍କେ)ଡ୍‌ଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । Māka(ṅka, ki, ṅki, ku, ṅku, ke, ṅke)rdiā ବାନର) ମାକ[ଡ଼, ଙ୍କୁ, କେ]ଡ଼ୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ମର୍କଟ ପରି ଅସୁନ୍ଦର ଓ କ୍ଷୀଣକାୟ— ମାଙ୍କ[କି, ଙ୍କୁ, ଙ୍କେ]ଡ଼ୀ } 1. Haggard; (a person) बान्दरा बांदरा having an ugly face and a lean body like those of a monkey. ୨ । ରୋଗ ଆଦି କୌଣସି କାରଣରୁ ବକୃତ ହୋଇଥିବା (ଫଳ)— 2. (fruit) Deformed owing to some मदारी disease. ଦେ. ବ—୧ । ଯେ ମାକଡ଼ ନଚାଇ ପେଟ ପୋଷେ—1. A person who earns his living by making a tame ape dance. ୨ । ଯେଉଁ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଲୋକେ ମାକଡ଼ ମାରନ୍ତି ଓ ମାକଡ଼ ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି—2. A class of aboriginal tribes who kill monkeys and eat their meat.

ମାକ(କି, କୁ, କେ)ଡ଼ି ଦୁଧୀ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କ୍ଷୀଣସ୍ତନା (ନାରୀ); Māka(ki; ku; ke)rdi dudhi ସେମଟଦୁଧୀ; ମର୍କଟସ୍ତନୀ— मर्कटस्तनी (a woman) With monkey-like or मर्कटस्तनी; बनरचुची suppressed breasts.

ମାକନ୍ଦ—ସ. ବ (ମା=ଲକ୍ଷ୍ମୀ; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ+କନ୍ଦ=ମୂଳ)—୧ । ଅମ୍ବ Mākanda ବୃକ୍ଷ; ଅମ୍ବଗଛ—1. Mango tree. ୨ । ଅମ୍ବ ଫଳ—2. Mango fruit. ୩ । ଚନ୍ଦନ ବୃକ୍ଷ— 3. Sandal wood tree.

ମାକନ୍ଦୀ—ସ. ବ (ମାକନ୍ଦ+ଈ)—୧ । ପୀତ ଚନ୍ଦନ—1. Yellow Mākandi sandal wood. ୨ । ଅମଳକୀ, ଅଁଳା— 2. Embelic Myrobalan. ୩ । ଗଙ୍ଗାକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ମହାଭାରତୋକ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ନଗରୀବିଶେଷ— 3. Name of an ancient city on the Ganges mentioned in the Mahābhārata.

ମାକର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମାକଡ଼— Mākar Monkey.

ମାକର—ସ. ବଣ (ମକର+ଅ)—ମକର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating Mākara (ମାକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) to Makara.

ମାକରନ୍ଦ—ସ. ବଣ (ମକରନ୍ଦ+ଅ)—ମକରନ୍ଦ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Mākaranda Relating to Makaranda. (ମାକରନ୍ଦୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାକରୀ—ସ. ବ—ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀ (ପୁଣ୍ୟତିଥି)—The 7th Mākari day of the bright fortnight of the month of Māgha.

ମାକଲା—ସ. ବ. ପୁଂ—ଅଳ୍ପଦନ୍ତ ହ୍ରସ୍ୱଦେହ ହସ୍ତୀ; ଦନ୍ତହୀନ ସ୍ଥୂଳକାୟ Mākalā ହସ୍ତୀ; ମାକୁଣାହାତୀ—A dwarfish male elephant without tusks.

ମାକଲି—ସ. ବ—୧ । ମାତଳି; ଇନ୍ଦ୍ର ସାରଥି—1. The chari- Mākali oteer of India. ୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon.

ମାକି(କେ)ଣ୍ଡି—ଦେ. ବ (ତୁଳ. ଇଂ. ମାକ୍କେରେଲ୍)—ଏକପ୍ରକାର Māki(ke)ndi ଛୋଟ ଜାତ ମାଛ—Chotoessus खयरा खेरा Mauminna; a kind of thin and ଚାକ୍ଲାରେ—ଲୁଣକ small scaly fresh-water fish (3 inches long like dollar fish). [ବ୍ର—ଏମାନେ ୨।୨ ଅଙ୍ଗୁଳରୁ ବେଶୀ ବଢ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କର ପିଠିର ବର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ୟାମ ଓ ପେଟ ଧଳା । ଏମାନଙ୍କ ଗଠନ ଚିଲିଶି ମାଛ ପରି ଚଟଳା । ଏମାନେ ମଧୁର ପାଣିରେ ଥାଆନ୍ତି ।]

ମାକୁ—ଦେ. ବ (ସ. ମକ୍ଷିକା=ଅଗ୍ରେ)—ତନ୍ତରେ ଲୁଗା ବୁଣିବା Māku ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—Weaver's shuttle. ସ. ତନ୍ତ୍ରିକ, ବେମର, ତୁରୀ [ବ୍ର—ଏହା ପ୍ରାୟ ଏକଫୁଟ ଲମ୍ବ ମାକୁ କାଠ । ଏହାର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ମୁନିଆ ଓ ଉଭୟ घोटे, नारी, ढरकी ପାଖ । ଓ ଉଭୟ ପାଖ ମଧ୍ୟରେ ଘର ଥାଏ; ମ ଢୋଟେ ସେହି ଘର ମଧ୍ୟରେ ଭରଣୀ ସୂତା ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା କଣ୍ଡା ଖଞ୍ଜା ହୁଏ ଓ ସେ କଣ୍ଡାରୁ ସୂତାଖିଅ ଏହି ମାକୁର ଗୋଟିଏ ଛିଦ୍ରବାଟେ ବାହାରକୁ ବାହାର ଥାଏ ।] ୨ । ମାଖୁ (ଦେଖ)—2. Mākhu (See)

ମାକୁ(ଖୁ)ଣ୍ଡା(ଣ୍ଢା)—ଗ୍ରା. ବ—ମାଖୁଣା (ଦେଖ) Māku(khu)ndā(ndhā) Mākhunā (See)

ମାକେରି(ଡ଼ି)—ଦେ. ବ—ଖଞ୍ଜଘରର ଥୁଣ୍ଟ ଓ ଶେଣୀ ମଧ୍ୟରେ ଲଗିଥିବା Mākeri(rdi) କାଠଖଣ୍ଡ—A piece of wood placed between the wall-plate and the hanging pin of a thatched house. [ଭ୍ର—ଅମାକେର ଅପାଦେର ବଢ଼ାଇଛୁ ଘରେ—ପ୍ରାଚୀ . ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନଗୀତା ।]

ମାକ୍ଷି(କ୍ଷୀ)କ—ସ. ବ (ମକ୍ଷିକା+ଅ)—୧ । ମଧୁ; ମହୁ—1. Honey. Mākshi(kshi)ka ୨ । ତାରମାକ୍ଷିକ ଓ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାକ୍ଷିକ ନାମକ ଉପଧାତୁ—2. Iron pyrites. ୩ । ବାଘମହୁ- ମାଛିଙ୍କ ସଞ୍ଚିତ ମଧୁ—3. Honey gathered by big (ମାକ୍ଷି[କ୍ଷୀ]କୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) bees. ସ. ବଣ—୧ । ମଶକା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— 1. Relating to fleas. ୨ । ମଧୁମକ୍ଷିକା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— 2. Relating to bees.

ମାକ୍ଷିକଜ—ସ. ବ (ମାକ୍ଷିକ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମହଣ— Mākshikaja Bees wax.

ମାକ୍ଷିକ ଶର୍କରା—ସ. ବ—୧ । ମଧୁଜାତ ଚିନି—1. Sugar made Mākshika sarkarā from honey. ୨ । ମିଶ୍ରି— 2. Candied sugar (Apte).

ମାକ୍ଷିକାଶ୍ରୟ—ସ. ବ—ମଧୁ ଚକ— Mākshikāsraya Beehive.

ମାକ୍ଷିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ମ୍ରକ୍ଷଣ)—ମାଖିବା (ଦେଖ)
Mākshibā Mākhibā (See)
মাখা लगाना

ମାକ୍ସ ମୁଲର—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ) ପ୍ରଧାନ ସଂସ୍କୃତଜ୍ଞ ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ ପୁରୁଷ।
Māksmullar ଜଣ୍ୟାତ ଜର୍ମାନ ପଣ୍ଡିତ—Dr. Fredrich
মাক্সমুলার Maxmuller; the editor of the Rug-beda
माक्समुलार in 4 volumes. [ଦ୍ର - ଏ ମହାପୁରୁଷ ଖ୍ରୀ ୧୮୨୩ରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଓ ୨୦ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଜର୍ମାନୀର ଲିପ୍‌ଜିଗ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଡକ୍ଟର୍ ଅଫ୍ ଫିଲୋସଫି (Doctor of philosophy) ଉପାଧି ଲାଭ କରିଥିଲେ । ତତ୍ପରେ ବର୍ଲିନ୍ ଓ ପାରିସ୍ ନଗରର ସଂସ୍କୃତଭାଷା ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କଠାରୁ ସଂସ୍କୃତ ଶିକ୍ଷା କରି ୨୩ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଅକ୍ସଫୋର୍ଡ ନଗରକୁ ଆସି ସେଠାରେ ସ୍ଥାୟୀଭାବେ ବାସ କଲେ । ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ କୋମ୍ପାନୀଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶକ୍ରମେ ଏ ସାୟଣାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଭାଷ୍ୟସହ ଋଗ୍ବେଦକୁ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ୧୮୫୮ ଠାରୁ ଏ ଅକ୍ସଫୋର୍ଡ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱର ଅଧ୍ୟାପକ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ଖ୍ରୀ ୧୯୦୦ ରେ ଅକ୍ସଫୋର୍ଡଠାରେ ୭୭ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଏହାଙ୍କ ଦେହତ୍ୟାଗ ଘଟିଲା । ସଂସ୍କୃତରେ ଏହାଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ଗଭୀର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଥିଲା । ଭାରତବର୍ଷ ପ୍ରତି ଓ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏହାଙ୍କର ଗଭୀର ଅନୁରାଗ ଥିଲା । ଏ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ, ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧେ ବହୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଯଥା—The History of Ancient Sanscrit literature, The origin and growth of Religion, Sacred books of the East. The science of Languages, India-what it can teach us, Chips from a German workshop, Auld Lang Syne, Ramkrishna-His life and sayings. ଏ ଇଂରାଜୀ ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତ (National Anthem) କୁ ସଂସ୍କୃତ ପଦ୍ୟରେ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ (ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ବାଙ୍ଗାଳା ଅଭିଧାନ)]

ମାଖ—ସ. ବିଣ. (ମଖ + ଅ)—ଯଜ୍ଞ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Mākha (ମାଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Sacrificial.

ମାଖ(ଖୁ)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କଉଡ଼ି ଖେଳରେ କଉଡ଼ି ମୁହଁ
Mākha(khu) ମାଡ଼ି ପଡ଼ିବା—The state of a cowrie falling on the ground with its ventral side down (in the game of cowries).
ବିଣ—ଭୂଇଁରେ ଉବୁଡ଼ି ବା ମୁହଁମାଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବା (କଉଡ଼ି)-(cowrie) Falling from the hand of the player with its ventral side down.

ମାଖନ—ଦେ. ବି. (ସ. ମକ୍ଷଣ)—ମଖନ (ଦେଖ)
Mākhana Makhana (See)
মাখন प्रादे. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର)—ବୋଇତ କଖାରୁ—
मक्खन ଯା. ମଖଦାଦ Sweet pumpkin.

ମାଖ(ଖୁ)ନା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ. ମତ୍କୁଣ)—ଶ୍ମଶ୍ରୁହୀନ (ପୁରୁଷ)—
Mākha(khu)nā (a male) Having no mustaches or beard on the chins or
মাকনা, মাকুন্দা(ন্দ)মুখ hair on the breast. ବି—୧ । ମୁହଁରେ ଓ ଛାତିରେ
माकुन्द ବାଳ ନ ଥିବା ପୁରୁଷ—1. A beardless person
मखना having no hair on the breast also. (ଦ୍ର—
୨. ମୁକୁଣା ମାଖୁନାକୁ ବଣ ଭୂଠରେ ଛାଡ଼ ନାହିଁ—ଢଗ ।) ୨ । (ସ.
মাখনা ମାକଲା) ଅଦାନ୍ତବନ୍ତ ବାଙ୍ଗର ହାତୀ—2. A dwarfish
मखुनी हाथी male elephant without tusks. ୩ । (ସ. ମଖାନ୍ନ) ତାଳମାଖନା ନାମକ ଜଳଜଲତାଫଳ; ଜଳଜ ପଦ୍ମ—3. Euryeli Ferox.
ସ. ନାମ—ମଖାନ୍ନ, ପଦ୍ମବୀଜାଭ, [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା
ପାନୀୟ ଫଳ ପଦ୍ମବୀଜ ସଦୃଶ ଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ; ଏହା
মাখনা ପୋଖରୀମାନଙ୍କରେ ଜନ୍ମେ; ଏଥିର
मखना, तालमखना ଦେହରେ କଣ୍ଟା ଅଛି; ପତ୍ର ପ୍ରାୟ
ମ. ମଖାଣେ ଗୋଲ; ପାଣିରେ ଏଥିର ଫୁଲ
ଗୁ. ମଖାନା ଅଂଶତଃ ବୁଡ଼ିଥାଏ । ଏଥିର ମଞ୍ଜି ପଦ୍ମ ମଞ୍ଜି ପରି ଓ କଳା । ମଞ୍ଜିକୁ ଭାଜିଲେ ତାହା ଖଇ ପରି ଫୁଟେ ଓ ଖାଇବାକୁ ଖଇ ପରି ସ୍ୱାଦୁ ।]

ମାଖ(ଖେ)ରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—(ସ. ରୁକ୍ଷ)—୧ । ରୁକ୍ଷ;
Makha(khe)rā ଯାହା ତୈଳସିକ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ—1. Not oiled.
[ମାଖ(ଖେ)ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] (ଯଥା—ମାଖରାବାଳ, ମାଖରା ମୁଣ୍ଡ ।)
রুক্ষ(ক্ষ),রুখা(খু) ୨ । ଅସ୍ନିଗ୍ଧ; ଅମସୃଣ—2. Not glossy.
रूखा; माखरा ୩ । ଶୁଷ୍କିଲା—3. Dry. ୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କପର୍ଦ୍ଦକଶୂନ୍ୟ—4. (figurative) Penniless.

ମାଖରା ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ମୁଣ୍ଡରେ ବା ମୁଣ୍ଡର କେଶରେ
Mākharā muṇḍā ତେଲ ଲଗି ନ ଥାଏ; ରୁକ୍ଷକେଶ—
রুক্ষ মাথা Not having one's head or hair oiled.
(ମାଖରମୁଣ୍ଡୀ; ମାଖରା ମୁଣ୍ଡେର—ସ୍ତ୍ରୀ) (ମଖରା ମୁଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ମ୍ରକ୍ଷ ଧାତୁ)—ଦେହରେ ତେଲ ଆଦି ବୋଳିବା;
Mākhibā ଲେପିବା—To smear the body with oil,
মাখা मालिस करना; मलना; लगाना to anoint.
(ଦ୍ର—ଦୂରରେ ସେ କଳା ପାଉଁଶ ଦେଇ ମାଖି, ଗୁହିବେ ରଙ୍କ କରି ତସ୍କର ବ ଅଛି । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନପର୍ବ ।)

ମାଖିମୁଖି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ମ୍ରକ୍ଷ ଧାତୁ)—ଦେହରେ ଭଲରୂପେ
Mākhimukhi hebā ରୂପେ ତେଲ ବୋଳ ହେବା—
(ମାଖିବା ମୁଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To smear one's body
মেখে মুখে হওয়া; মলিস করা well with oil.
पचाकर (तेल)लगाना; मलमल कर लगाना

ମାଖି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ. ମ୍ରକ୍ଷିତ)—ଅପଣା ଦେହରେ ତେଲ
Mākhi hebā ବୋଳ ହେବା—To smear one's own
মেখে হওয়া; মাখা मालिस करना; मलाना body with oil.

ମାଖୁଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—କଉଡ଼ି ଖେଳରେ
Mākhulu ସବୁଯାକ କଉଡ଼ି ମାଙ୍କ ବା ମୁଣ୍ଡି ମାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିବା- The throw in the game of cowries resulting in all the cowries falling on the ground with their ventral sides down.

ମା(ମାଁ)ଗ୍ନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ଭୁଲ. ହି. ମଂଗନୀ)—
Mā(mān̐)gni (ଶୂଦ୍ର ମାନଙ୍କର) ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ କନ୍ୟା ଘରଠାରେ ବରକର୍ତ୍ତାର ଓ କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତାର ବିବାହ ପାଇଁ ମହାପ୍ରସାଦ ନିର୍ବନ୍ଧ ସ୍ୱୀକାର - The ceremony of formal betrothal amongst the Sudras(in Sambal-pur) when the bridegroom elect's party goes to the bride elect's house and both parties make solemen promise for the coming marriage.

ମାଗ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ମାର୍ଗଣ)—୧। ମାଗିବା କର୍ମ—1. The act
Māga of begging or asking for a thing. ୨। (ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ମାଗୁଣି ନାମକ ପୁରୁଷ ଓ ମାଗୁଣୀ ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଡାକିବା ଅବସ୍ଥାର୍ଥକ ନାମ—2. A name for calling a male or a female named Māguṇi in fondness.

ମାଗ(ଙ୍ଗ)ଣ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମାର୍ଗଣ)—୧। ମାଗିବା—
Māga(ṅga)ṇa 1. Begging. ୨। ରଜା ବା ଜମିଦାର
ମାଗନ, ମାଙ୍ଗଣ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଠାରୁ ନିଜର ଆବଶ୍ୟକ ବା ପାରିବାରିକ
माँगना; मगनी; मांगन ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ (ପ୍ରଜାର ଦେୟ ଖଜଣା ଛଡ଼ା) ଧନ ସାହାଯ୍ୟ ମାଗିବା—2. Requisition made to the tenants by a king or zamindar for contribution for some special personal necessity or ceremony of his (paid over and above the rent).
[ଦ୍ର—ରଜା ଓ ଜମିଦାରମାନେ ପରିବାରର ବିବାହ ବ୍ରତ ଆଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ବା ଆପଣାର ଦେଣା ଆଦି ସୁଝିବାକୁ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଠାରୁ ମାଗଣ କରନ୍ତି ।]
୩। ଜମିଦାରଙ୍କୁ ବା ରଜାଙ୍କୁ ପ୍ରଜା ବିଶିଷ୍ଟ ଘଟନା ଉପଲକ୍ଷରେ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟଦାନ—3. Voluntary contribution or help made to the zamindar or the king by his rayats or subjects for some private necessity of the former. ୪। ତାସ୍‌ଖେଳର ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର— 4. A kind of card-play. [ଦ୍ର—ଏହି ଖେଳରେ ଦୁଇ ଜଣ କିମ୍ବା ଚାରିଜଣ ଖେଳନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ବାଜି ଖେଳ ହେଲା ପରେ ଯାହାର (ଯେଉଁ ପକ୍ଷର) ଯେତେ ମୁଠା ତାସ୍ ହୁଏ ତାହା ଗଣାଯାଏ ଏବଂ କେଉଁ ଖେଳାଳିର ବା କେଉଁ ପକ୍ଷ ଅନ୍ୟ କେଉଁ ପକ୍ଷ ଅପେକ୍ଷା କେତେ ଖଣ୍ଡ ତାସ୍ ବେଶୀ ପାଇଅଛି ତାହା ଗଣାଯାଏ; ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ବେଶି ତାସ୍ ପାଇଥିବା ଖେଳାଳି କମି ତାସ୍ ପାଇଥିବା ଖେଳାଳିଙ୍କଠାରୁ ନିଜ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ଆପଣାର ପ୍ରାପ୍ୟ ସଂଖ୍ୟକ ତାସ ମାଗି ନିଅନ୍ତି ଓ ନିଜ ପରବର୍ତ୍ତୀ ନିଜେ ପାଇଥିବା ତାସ ମୁଠାରୁ ସେହିକି ସଂଖ୍ୟକ କମି ମୂଲ୍ୟର ତାସ୍ ତାଙ୍କୁ ଦିଅନ୍ତି ଓ ପୂର୍ବ ବାଜି ହାରିଥିବା ଖେଳାଳି ନିଜ ଭାଗ୍ୟକୁ ଆଦର ତାଙ୍କ ହାତକୁ ଆସିବା ତାସରେ ଖେଳନ୍ତି ।

ମାଗଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଜମିଦାର) ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଆପଣାର
Māgaṇa karibā ବିଶିଷ୍ଟ ଆବଶ୍ୟକ ବ୍ୟୟ ନିର୍ବାହାର୍ଥ
मांगन करना ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ ମାଗିବା—To ask for contri-
मगनी करना butions from royats for zamindar's private necessity.

ମାଗଣା—ଦେ. ବିଣ(ସଂ. ମାର୍ଗଣ)—ଯାଚଞ୍ଚାଦ୍ୱାରା; ଅର୍ଥାତ୍ ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ
Māgaṇā ପ୍ରାପ୍ତ; ମାହାଳିଆ; ଫୋକଟ; ବିନା ଅର୍ଥରେ ପ୍ରାପ୍ତ—
मागना **मगना** (anything) Got gratis; gratuitous. କ୍ରି. ବିଣ—ମୂଲ୍ୟ ନ ଦେଇ; ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ—Gratis. [ଦ୍ର—ମାଗଣାକୁ ମହର୍ଘ—ଲୋକ ବା ନ୍ୟାୟ । ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ ମିଳେ, ତାହା ମହର୍ଘ ହେଲା ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନ କରିବା ଲୋକ ପ୍ରତି ଏହି ଲୋକ ବୋଲାଯାଏ ।]

ମାଗଣା କଥା—ଦେ. ବି.- ୧। ମୂଲ୍ୟହୀନ ବାକ୍ୟ—1. Valueless
Māgaṇā kathā words. ୨। ଅପ୍ରାର୍ଥିତପୂର୍ବ ଉପଦେଶ;
मागना कथा ଅଯାଚିତ ଉପଦେଶ—2. Gratuitous advice;
मगनी बात advice given without being asked for it. ୩। ଯେଉଁ ଉପଦେଶ ପାଇ ଉପଦେଶଗ୍ରାହୀଙ୍କୁ କିଛି ଅର୍ଥ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ—3. Advice for getting which one has not to pay anything.

ମାଗଣା ଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. ଓ ବି.— ପରାନ୍ନଭୋଜୀ; ଯେଉଁ ଲୋକ ପରର
Māgaṇākhiā ଉପରେ ପଡ଼ି ଭୋଜନ ମାରେ—A hanger
मागन कु(तु)ड़े **मगनी खानेवाला** on; a toady; a parasite ବି. ପରାନ୍ନ ଭୋଜନ—Living on (ମାଗଣା ଭୋଜନ—ଅନ୍ୟ ବି. ରୂପ) the charity of another.

ମାଗଣା ପରିଶ୍ରମ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ପରିଶ୍ରମ ପାଇଁ ପାରିଶ୍ରମିକ
Māgaṇā pariśrama ମିଳେ ନାହିଁ; ବେଠି—Labour.
मागना परिश्रम without remuneration; forced
मंगनी मिहनत labour. ୨। ନିଷ୍ଫଳ ପରିଶ୍ରମ; ବୃଥା ପରିଶ୍ରମ—
ମାଗଣାମି(ମେ)ହନ୍ତ
ମାଗଣାମି(ମେ)ହନତ } —ଅନ୍ୟରୂପ 2. Vain or fruitless labour.

ମାଗଣା ମାଲ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇଁ ଦ୍ରବ୍ୟଗ୍ରାହୀଙ୍କୁ ଧନ
Māgaṇā māla ଦେବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ—A thing for
मागना माल which one has not to pay any price.
मंगनी माल (ମାଗଣାଚିଜ, ମାଗଣା ଦରବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଗଣାହାରି—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ସଂ. ମାର୍ଗଣ)—୧।
Māgaṇāhāri ମାଗତା (ଦେଖ) —1. Māgatā (See). ୨। ମାଗଣାଖିଆ (ଦେଖ)—2. Māgaṇākhiā (See)

ମାଗତା(ନ୍ତା) ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ମୃଗଧାତୁ; ମାର୍ଗ)-ଯେ ମାଗେ; ଯାଚକ—
Māgatā(ntā) Begging. ବି. ଭିକ୍ଷୁକ—Beggar.
মাগা; मंगनीया (ଦ୍ର—ଭଦ୍ର ମଣିଷକୁ ବେଦ ନାହିଁ, ଭଦ୍ରମାଗତା (ନ୍ତା) କୁ ଦିଅନ୍ତା ନାହିଁ—ଲୋଗ)—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି ପୁଂ—ଅପତ୍ରିଅଣି ବାଳକକୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to a boy, who has lost his immediate elder brother or sister before he was born.

ମାଗଧ—ସଂ. ବିଣ—(ମଗଧ+ଜାତାର୍ଥେ ଅ)—୧। ମଗଧ ବା ଦକ୍ଷିଣ
Māgadha ବିହାର ଦେଶସମ୍ଭୂତ—1. Produced in the
(ମାଗଧୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) country of Magadha or South Bihār. ୨। ଗୁଜୁରାଟୀ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—2. Belonging to Gujarat. ସଂ. ବି—୧। ବନ୍ଦୀ; ସ୍ତବପାଠକ—1. A panegyrist; a bard; a herald. ୨। ବୈଶ୍ୟ ଔରସରେ କ୍ଷତ୍ରିୟା ଗର୍ଭରେ ଜାତ ଜାତି ବିଶେଷ; ଭାଟ ଜାତି—2. A hybrid caste (born of Baiśya father and Kshatriya mother)—[ଦ୍ର—ବୈଶ୍ୟ ପିତା ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟା ମାତା ଗର୍ଭରୁ ପ୍ରତିଲୋମ ଜାତ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ମାଗଧ ବୋଲାଯାଏ—ମନୁ ୧୦।୧୭ ॥ ଭାଟପଣ ଓ ସ୍ତୁତିପାଠ ଦ୍ୱାରା ଏମାନେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରୁଥିଲେ—ଅପ୍ଟେ)—୩। ମଗଧର ରାଜା—3. A king of the Magadhas (Apte). ୪। ମଗଧଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—4. An inhabitant of the Magadha country. ଦେ. ବି—୧। ଉତ୍କଳର ସମତଳ ପ୍ରଦେଶ—1. Name of the tract of level country of Orissa. [ଦ୍ର—ମାଗଧ ଅନୂପେ ସୀମାସୁମ୍ଭୁପେ ଚେଇଛୁ ପିଇ ଯେ ଦେଶେ। ନିରଞ୍ଜ ନାରସୃଙ୍ଗଙ୍କର ଭୁଜ ମନ୍ଦର। ସୁଧାନାଥ. ଭୂଷା।) [ଦ୍ର—ପ୍ରାକୃତିକ ଓଡ଼ିଶା (ଉତ୍କଳ)କୁ ଜାଙ୍ଗଳ (ପାହାଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳ), ମାଗଧ (ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳ) ଓ ଅନୂପ (ଜଳ ମାଳ ଅଞ୍ଚଳ) ଭେଦରେ ତିନି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ)—୨। ଦେଶ ବିଶେଷ—2. Name of a country. [ଦ୍ର—ମାଗଧେ ମାଗଧେ ନାସ୍ତି ଭର୍ତ୍ତି ପୁଚ୍ଛିଲେ। ଲକ୍ଷ ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି।]

ମାଗଧା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାଗଧ+ଆ)—୧। ମଗଧ ରାଜପୁତ୍ରୀ—1. A
Māgadhā princess of the Magadhas. (Apte).
(ମାଗଧିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ପିପ୍ପଳୀ—2. Long pepper (Apte).

ମାଗଧୀ—ସଂ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀ. (ମାଗଧ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧। ମଗଧ ଦେଶର ଭାଷା;
Māgadhī ପାଲି ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା—1. The Pali language. [ଦ୍ର—ଏ ଭାଷାରେ ବୌଦ୍ଧଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଲେଖା ହୋଇଅଛି, ଏହା ୪ଟି ପ୍ରଧାନ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାର ଏକତମ।]—୨। ମଗଧରାଜକନ୍ୟା—2. A princess of the Magadhas. ୩। ମଗଧଦେଶୀୟା ଗଣିକା—3. A prostitute hailing from Magadha country. ୪। କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଳାଇଚ; ଗୁଜୁରାଟ—4. The small cardamum; Elettoria Cardamomum; ୫। ଯୂଥିକା; ଯୂଥିଫୁଲ—5. Jasminum Auriculatum. ୬। ପିପ୍ପଳୀ—6. Long pepper (Apte). ୭। ଧଳା ଜୀରା—7. White cumin (Apte). ୮। ଚିନି—8. Refined sugar (Apte). ୯। କ୍ଷତ୍ରିୟା ମାତା ଓ ବୈଶ୍ୟ ପିତାଙ୍କ ଔରସ କନ୍ୟା—9. The daughter of a Baiśya father and Kshatriya mother (Apte). ୧୦। ଗୁଆଣି—10. Anise (Apte). ୧୧। ଶୋଣନଦୀ—A name of the Sone river (Apte).

ମାଗଧୀ ପ୍ରାକୃତ—ସଂ. ବି—ମଗଧ (ଅଧୁନାତନ ଦକ୍ଷିଣ ବିହାର) ଅଞ୍ଚଳରେ
Māgadhī prākṛuta ପୂର୍ବେ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା; ପାଲି ଭାଷା—The old Prākruta dialect of the country now known as South Bihar; the Pali language.

ମାଗ ଯାଚ—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ମାର୍ଗଣ ଓ ଯାଚ୍ଞା)·
Māga jācha ମାଗିବା; ମଗାମଗି—Begging and
মাগাযাচা मांगयांच asking.

ମାଗା—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ମାଗୁଣି ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନାଦରାର୍ଥକ ଡାକନାମ-
Māgā A name for calling Maguni in familiarity.

ମାଗି ଓଳିକି ଯାଚି କଲ୍ୟାଣ—ଦେ. ବି—କାହାଠାରୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା
Māgi oḷiki jāchi kalyāṇa ସକାଶେ ଅନ୍ୟକୁ ଅନୁରୋଧ
যেচেমানকেঁদেপেম କରିବା ବା ଅଯାଚିତଭାବରେ (ନିଜେ ନମସ୍କାରରେ) ଅନ୍ୟକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବାରୂପ କର୍ମ—Begging respect from another or blessing another when the latter does not ask for it or pay respects to the blesser. [ଦ୍ର—କୌଣସି ଲୋକ ସମ୍ମାନ ପାଇବା ପାଇଁ ଲାଳାୟିତ ହେଲେ ଓ ତାକୁ ନମସ୍କାର ନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଯାଚିତ ଭାବରେ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ ତା ପ୍ରତି ଏ ବାକ୍ୟ ପ୍ରଯୋଗ କରାଯାଏ।]

ମାଗି ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ନିଜର ବ୍ୟବହାରାର୍ଥ ଅନ୍ୟ-
Māgi ānibā ଠାରୁ ଆଣିବା—To bring a thing
চেয়েআনা मांगकरलाना from another for use.
(ଦ୍ର—ମାଗିଆଣିଲ ଋଣ ଶୋଝିବାକୁ ଗଲ।)

ମାଗି ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭିକ୍ଷାର ଦ୍ୱାରା ଉଦର ପୂରଣ କରିବା—
Māgi khāibā To live on food begged of others.
(ଭିକି ଖାଇବା—ବହୁଶବ୍ଦ) (ଦ୍ର—ଯେ ମାଗି ଖାଏ, ସେ ଭଲ ଖାଏ
মেগেখাওয়া मांगकरखाना खाना [ଦ୍ର—ଯେ ଘରର ଓ ଯାହା ଘରେ ଧାନ ଚାଉଳ ଅଛି ନ ଥାଏ ସେ ଉଚ୍ଚ ମାଗିଆଣି ତାହା ଦ୍ୱାରା ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ, କିନ୍ତୁ ଯେ ଏପରି ଘରର ସେ ଯେ ଉଚ୍ଚ

ମାଗି ଅଣିଲେ ଯୁବା ଘଖାଲବ୍ଧ ଭଣ୍ଡାରକୁ ଶସ୍ୟ ଖାଇବା ପାଇଁ ତାର ସ୍ଥାନ ବା ପାତ୍ରଠାରୁ ଅଡ଼ ନ ଥାଏ ସେ ଘର ଘରୁ ପକ୍ୱାନ୍ନ 'ମାଗିଖାଏ'। ଅତଏବ ସାଧାରଣ ଭିକ୍ଷୁକ ଅପେକ୍ଷା ମାଗିଖିଆର ଅବସ୍ଥା ଅଧିକ ହୀନ।]

ମାଗିଖାଇଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦରିଦ୍ରତା ଓ ଗୃହଶୂନ୍ୟତାର ଶେଷ ସୀମାରେ Māgikhāijibā ଉପନୀତ ହୋଇ ଘର ଘରୁ ପକ୍ୱାନ୍ନ ଭିକ୍ଷା କରି ପଥେଥବସା; ପথে ভিখারী হওয়া ପେଟ ପୋଷିବା—To be ভিখার জানা reduced to beggary; to be reduced to the extremes of poverty and homelessness; to beg one's morsel of cooked food of others. (ଯଥା—ସେ ଅଗେ ବଡ଼ଲୋକ ଥିଲେ, ଏବେ ତାଙ୍କ ଘରଦ୍ୱାର ଅସ୍ତ ହେବାରୁ ତାଙ୍କ ପିଲାଏ ମାଗିଖାଇ ଗଲେଣି।)

ମାଗିଖିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧। ଯେ ଭିକ୍ଷାକରି ପେଟ ପୋଷେ—Māgikhiā 1. Living by begging. ୨। ଯେ ଘର (ମାଗିଖାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଘରୁ ଭିକ୍ଷାଲବ୍ଧ ଅନ୍ନାଦି ଆଣି ଖାଏ—মাগনকু(ু)ড়ে ভিখমগা 2. Subsisting on cooked food begged of others. ୩। (ଗାଳି) ଅତି ଗରିବ 3. (Abuse)—Very poor.

ମାଗି ପଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରୁ Māgi pathā(the)ibā ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ମାଗି ଅଣିବାକୁ চেয়েপাঠান মাংগপঠানা ଲୋକ ପଠାଇବା—To send for a ମଗାଇପଠା(ଠେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ thing. (ଉ—ବୋଲ ହେଲ ମାଗିପଠିଅଇବା } ପାଉନାହିଁ କୁହ, ବେଳେବେଳେ ମାଗି ପଠିଅଇ—ଉ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।)

ମାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମାର୍ଗ ଧାତୁ, ତୁଳ. ପ୍ରା. ମାଗ୍ଗ)—୧। କୌଣସି Māgibā ବସ୍ତୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ବା ଭିକ୍ଷା মাগা মাঁগনা মাংগনা କରିବା; ଯାଚନା କରିବା—[ମଗା(ଗେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ] 1. To beg for a thing; to pray to get a thing. [ଉ—ରଘୁପତି ଲଙ୍କା ଟା ଶୁଣିଣ କହିଲେ, ଯେ ଲଙ୍କା ଅଛି ତାହା ମାଗର ଗ୍ରାସିଲେ। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ।] ୨। ବିନୟ ସହକାରେ ଅନୁରୋଧ କରିବା—2. To request humbly; to entreat. [ଉ—ସବୁ ସଙ୍ଗମାଙ୍କି, ହାତ ଧରି ମୁଁ ମାଗୁଛି ଏତିକ। ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି।] ୩। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଅନୁମତି ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—3. To ask for permission of a person. [ଉ—ବଡ଼ଙ୍କ ନଳଙ୍କ ଅନୁମତି ମାଗି କର। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ।] ୪। ଭିକ୍ଷା କରିବା—4. To beg alms. ୫। କୌଣସି ସଂଖ୍ୟାକୁ ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାରେ ଗୁଣନ କରିବା—5. To multiply a number by another number. [ଉ—ଗଣିତଅ ମାଗିବାହାସ ଗୋଟିଏ ରାଶିର ଅନ୍ୟସଂଖ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ଗୁଣଫଳ ସ୍ଥିର ହୋଇଯାଏ।]

ମାଗିବା ଯାଚିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ମାଗିବା; Māgibā jāchibā ଭିକ୍ଷା କରିବା; ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—চেয়েচিন্তে করা মাঁগনা চাঁচনা To ask or beg for a thing.

ମାଗି ଯାଚି ଅଣିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମାର୍ଗଣ ଓ ଯାଚ୍ଞା)—କୌଣସି Māgi jāchi āṇibā ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଦ୍ରବ୍ୟସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଅନୁମତିରେ চেয়ে চিন্তে আনা ଗ୍ରହଣ କରିବା—To bring a thing মাংগচাংগ করলানা from the owner by begging.

ମାଗୀ—ଦେ. ବ ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ମାଗୁଣି ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଦରସୂଚକ Māgī ଡାକ ନାମ—A name for calling Māguṇi (ମାଗୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) in fondness.

ମାଗୁଣି—ଦେ. ବ (ସଂ. ମାର୍ଗଣ)—୧। ମାଗଣ (ଦେଖ)—Māguṇi 1. Māgaṇa (See) ୨। ମାଗିବା—মাঙ্গন 2. Begging. ୩। ପ୍ରାର୍ଥନା—3. Request; मंगनी prayer. [ଉ—ମନେ ପଡୁଛ ପୁଣି ମୋର ମାଗୁଣି। मंगतु ସୁଧାନାଥ. ମେଘ ଦୂତ।] ୪। (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ମାଗ, ମାଗୀ, ମାଗୁ—ଅଦରାର୍ଥକ) ଅପତ୍ୟିଅଣୀ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ମାଗା, ମାଗୁଆ } ଅନାଦରାର୍ଥକରୂପ ଦଅଯିବା ନାମ—4. A name ମାଗୁଣିଆ } given to infants whose elders have predeceased them.

ମାଗୁଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବଣ—ମାଗନ୍ତା; ଯେ ମାଗେ; ପ୍ରାର୍ଥନାକାରୀ—Māguṇiā(ān) Begging. ବ—ମାଗୁଣି ନାମକ ପୁରୁଷର ভীকমাগা ଅନାଦରାର୍ଥକ ଡାକନାମ—Name for calling मंगनीया, मं(मां)गन Māguṇi in familiarity. (ମାଗୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଗୁଣି ଚରଣ—ଦେ. ବ. ପୁଂ—ଅପତ୍ୟିଅଣୀଙ୍କୁ ଦଅଯିବା ନାମ—Māguṇi charaṇa A name given to Aparttiāṇi boys.

ମାଗୁଣି ପଟ୍ଟନାୟକ—ଦେ. ବ (ନାମ)—'ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବିହାର' ନାମକ Māguṇi paṭṭanāyaka ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା (ଓଡ଼ିଆ. ଭ. ସା. ଇତିହାସ)—Name of an Oriya poet; the author of Rāmachandra Bihāra.

ମାଗୁର—ଦେ. ବ (ସଂ. ମଦ୍‌ଗୁର)—ମଧୁର ଜଳରେ ବାସ କରୁଥିବା Māgura ଏକପ୍ରକାର ଚାନ୍ଧ ନ ଥିବା ମାଛ—A kind of মাগুর scaleless fresh water fish with मगोर; मङ्गुर, मङ्गुरी, मगुरी spines on the side of the head (like the sheat fish of Europe in formation); Clarius Magur. [ଉ—ଏମାନେ ମଧୁର ପାଣିରେ ପଙ୍କ ଭିତରେ ଥାଆନ୍ତି। ଏମାନଙ୍କ ରଙ୍ଗ ଧୂସର କଳା। ଏ ମାଛ ଲମ୍ବରେ ଏକହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି; ମୁଣ୍ଡ ଚେପ୍ଟା, ମୁହଁର ଦୁଇ ପାଖରେ ୮ ଗୋଟା ଉଗ ଥାଏ; ଗାଲରି ପାଖରେ ଦୁଇଟା ମୁନିଆଁ କଣ୍ଟା ବାହାରି ଥାଏ। ଏମାନେ ଏହି କଣ୍ଟାରେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଫୋଡ଼ି ଦେଲେ ବିଶେଷ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୁଏ। ଏହି ଯନ୍ତ୍ରଣା ସ୍ଥାନରେ ମହୁର ପ୍ରଲେପ

ଦେଲେ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଉପଶମ ହୁଏ । ଏମାନଙ୍କୁ ଧଇଲେ ଏମାନେ କିଁ କିଁ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି । ମାଗୁର ମାଛର ଝୋଳ ରୋଗୀର ପଥ୍ୟ ଓ ବିଶେଷ ବଳଦାୟକ ବୋଲି ବିବେଚିତ ।] [ଭୂ—ମାଗୁର ମାଛର ଝୋଲ୍, ବେଶ୍ଚା ! ଦୁର ଦୁର ବୋଲ୍—ଢଗ ।]

ମାଗୁର ନିଶା—ଦେ. ବିଣ. ସଂ—ଯେଉଁ ପୁରୁଷର ମୁହଁରେ ମାଗୁରର ଭଳି ଅଳ୍ପ ସାମାନ୍ୟ ଗୋଟି କେତେ ବାଳସ୍ତ ନିଶଥାଏ;
Māgura nisā
ମାଗୁର ନିଶୁଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମାଗୁରମୁଛା(ମୁଛିଆ)
ଚିଂଗଡ଼ି ଗୁଂଗୋ
ମଂଗୁର ମୌଞ୍ଛା
ମାଉଁଳା—A person who has got a few brown hairs only over his upper lip. [ଭୂ—ଲୁଣ୍ଡୁ ଲୁଣ୍ଡୁଆ, ମାଗୁର ନିଶା, ହୁଅଇଲେ ନ ଥାଏ ବାଳ । ଏ ତିନ୍ଙ୍କି ପଚରେ ନ ଯିବ, ଥିବାଯାଏ ଜିନ କାଳ । ଢଗ ।—ଲୋକମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ମାଗୁରନିଶୁଆ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଅଣବିଶ୍ୱାସୀ ଅଟନ୍ତି ।]

ମାଗୁର ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ—ମାଗୁର ପରି ଯେଉଁମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଚେପ୍ଟା; ଚେପ୍ଟା ମୁହାଁ—Having the face flat like of the Māgura fish.
Māgura muhāñ
(ମାଗୁର ମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ମାଗুর মুখো মংগুর মুহাঁ

ମାଗୁର ମେ(ମି)ଞ୍ଚି(ଚି)—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଓ ଲମ୍ବା ଧାନ—
Māgura me(mi)ñchi(chi) A kind of fine paddy.

ମାଗୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଭୂଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଗୁଲୁଡ଼ିଆ)—ଛୋଟ ଓ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Small and stout (person).
Māguriā
মোটাসোটা খোখনা, মোটাসোটা
(ମାଗୁସ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମା ଗୋସା(ସେ)ଇଁ—ଦେ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ—ମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ସମ୍ମାନସୂଚକ ବାକ୍ୟ—A word used in respect toward's one's mother.
Mā gosā(se)iñ
মা গোসাই মতারী; মহতারী

ମାଘ—ସଂ. ବି (ମଘା+ଅ+ଇ=ମାଘୀ—ମଘା ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ମାଘୀ+ତଦ୍‌ଯୁକ୍ତ କାଳାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ମଘା ନକ୍ଷତ୍ର ଯୁକ୍ତ ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀବିଶିଷ୍ଟ ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ—1. The lunar month of Māgha (corresponding to January—February). [ଦ୍ର—ଏହା ସୌର ମକରମାସ ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ଏହା ଶୀତଋତୁର ଶେଷମାସ । ଏହି ମାସ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଧର୍ମମାସ । ଏହି ମାସରେ ପ୍ରାତଃସ୍ନାନ ଓ ହବିଷ୍ୟାନ୍ନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ମାଘମାସ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଢଗ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ଯଥା—୧ । ମାଘ, ଶୀତ ହୁଏ ବାଘ । ମାଘ, ଶୀତର ବଡ଼ ସୁଖ—ମାଘମାସରେ ଶୀତର ପ୍ରାବଲ୍ୟ ହେବା ହେତୁରୁ ଏହି ଢଗ ଲୁହାଯାଏ । ୨ । ଏହାମାସରେ ଶୀତ ଯାଏ ନାହିଁ—ପ୍ରତିବର୍ଷ ମାଘମାସ ଆସେ ଓ ଶୀତର ପ୍ରାବଲ୍ୟ ହୁଏ । ଯେଉଁ କଥା ପୁଣି ଘଟିବ ତହିଁପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଏହି ଢଗର ଉପମା ଦିଆଯାଏ । ୩ । ମାଘେ ଶୀତ, ମେଘେ ଶୀତ, ଯେବେ ବାତ ତେବେ ଶୀତ—ଶୀତ କେଉଁ କେଉଁ ସମୟରେ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ, ଏପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ବେଢାଲୋକ୍ତି ଢଗ । ୪ । ମାଘେ ମୂଳା, ଗୋରୁ ମାଉଁସ ତୁଲା ତୁଲା—ମାଘମାସରେ ମୂଳା ଖାଇବା ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିଷିଦ୍ଧ ଥିବାରୁ ମାଘମାସରେ ମୂଳା ଖାଇଲେ ଗୋମାଂସ ଭକ୍ଷଣର ପାପ ହୁଏ, ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏ ଢଗ ପ୍ରଚଳିତ ହୁଏ ।]

୨ । 'ଶିଶୁପାଳ ବଧ' ସଂସ୍କୃତ କାବ୍ୟର ରଚୟିତା—2. Name of the poet of a Sanscrit poem 'Śiśupāla badha.' [ଦ୍ର—ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୯ମ ବା ୧୦ମ ଶତାବ୍ଦିରେ ଗୁଜରାଟ ପ୍ରଦେଶରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ଦତ୍ତକ, ଏହାଙ୍କ ପିତାମହ ସୁପ୍ରଭ ଦେବ ଶ୍ରୀ ଧର୍ମନାଭ ନାମକ ରାଜାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ କାବ୍ୟରୁ ଏହାଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ କବିତ୍ୱ, ରାଜନୀତିକ ଓ ଦାର୍ଶନିକ ଜ୍ଞାନର ପରିଚୟ ମିଳେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶିଶୁପାଳର ବଧ ଏ କାବ୍ୟର ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ ବିଷୟ ଅଟେ । ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକଅଛି-ଉପମା, କାଳିଦାସସ୍ୟ, ଭାରବେ ରର୍ଥ ଗୌରବଂ, ଦଣ୍ଡିନଃ ପଦଲାଳିତ୍ୟଂ, ମାଘେ ସନ୍ତି ତ୍ରୟୋ-ଗୁଣାଃ । ମାଘଙ୍କ କାବ୍ୟରେ ଉପମା, ଅର୍ଥ ଗୌରବ ଓ ପଦ ଲାଳିତ୍ୟର ସମାବେଶ ଦେଖାଯାଏ—ସ୍ୱବଳଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅପ୍ଟେ ।]

ମାଘ ପଞ୍ଚମୀ—ସଂ. ବି—ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ପଞ୍ଚମୀ; ସରସ୍ୱତୀ ପୂଜା; ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ; ବସନ୍ତ ପଞ୍ଚମୀ—The 5th day of the bright fortnight of 'Māgha.'
Māgha pañchamī

ମାଘବତ(ନ)—ସଂ. ବିଣ. (ମଘବତ୍; ମଘବନ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଅ)—ଇନ୍ଦ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Indra
Māghabata(na)
[ମାଘବତୀ(ନୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ] (ଯଥା—ମାଘବତ ଚାପ=ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ।)

ମାଘବତୀ(ନୀ)—ସଂ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ (ମାଘବତ[ନ]+ଈ)—ମାଘବତର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ-Feminine of Māghabata.
Māghabatī(nī)
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପୂର୍ବଦିଗ—The east (Apte).

ମାଘ ବ୍ରତ—ସଂ. ବି—ମାଘ ମାସରେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର କରଣୀୟ ପ୍ରାତଃସ୍ନାନ, ହବିଷ୍ୟ ଓ ଜପ ଆଦି ବ୍ରତ—Austerities observed by pious Hindus during Māgha.
Māgha brata

ମାଘ ସପ୍ତମୀ—ସଂ. ବି—ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀ—The 7th day of the bright fortnight of Māgha. [ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ପୁଣ୍ୟ ଇଚ୍ଛାର ସମୁଦ୍ର କୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ତୀର୍ଥରେ ଅରୁଣୋଦୟ ସମୟରେ ସ୍ନାନ କଲେ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଦର୍ଶନ କଲେ ମହାପୁଣ୍ୟ ହୁଏ । ଏ ଦିନ ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ଯାତ୍ରା ହୁଏ ।]
Māgha saptamī

ମାଘ ସ୍ନାନ—ସଂ. ବି—୧ । ମାଘ ମାସରେ ଶାସ୍ତ୍ର-ବିହିତ ପ୍ରାତଃସ୍ନାନ—1. Early morning bath prescribed by the Hindu Śāstras during the lunar month of Māgha. ୨ । ପ୍ରୟାଗଠାରେ ତ୍ରିବେଣୀରେ କରାଯିବା ସ୍ନାନ—2. Auspicious bath at Allahbad taken in the month of Māgha.
Māgha snāna
ମାଘ ସୁଆ(ହା)ନ } ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ
ମାଘ ନୁଆ(ହା)ନ

ମାଘ ହବିଷ୍ୟ—ସଂ. ବି—ମାଘମାସବିହିତ ଏକଭକ୍ତ ଉପବାସ;
Māgha habishya (ଏଥିରେ ଦିନରେ ଥରେ ମାତ୍ର ଅରୁଆ ଓ
[ମାଘ ହବିଷ(ଷ୍ୟ)—ଦେଶଜରୂପ] ନିରାମିଷ ଭୋଜନ କରାଯାଏ)—
মাঘহবিষ্য Moderate, meatless and regulated meal prescribed for the month of Māgha.

ମାଘୀ—ସଂ. ବି. (ମଘା+ଅ+ଈ)—ମଘା ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—
Māghī The full moon of the month of Māgha
মাঘী ଦେ. ବିଣ—ମାଘ ମାସରେ ଜାତ ବା ଅମଳ କରାଯିବା—
माघी Produced or harvestced in the month of Māgha.

ମାଘୀ ଖସା—ଦେ. ବି—ମାଘ ମାସରେ ଅମଳ କରାଯିବା ରାଶି ବା ଖସି—
Māghī khasā Sesamum seeds harvested in the
মাঘী তিল माघी तील month of Māgha.
(ମାଘୀ ରାଶି, ମାଘୀ ଖସି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଘୀ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—ସଂ. ବି—ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ସବ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ମାଘ ମାସର ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ;
Māghī pūrṇnimā ଅଇଁଷରି ବା ଅଗିଜଳା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—
ମାଘ ପୁନେଇଁ, ମାଘ ପୁନିଅଁ, ମାଘ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ମାଘ ପୂର୍ଣ୍ଣି(ନ)ମୀ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ
The full moon of the month of Māgha.
[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ କୁଟା ଆଦି ଜମା କରି ତହିଁରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଓ ଅଗ୍ନିଦେବଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ସବ କରାଯାଏ; ଅଇଁଷରି ଦେଖ ।]

ମାଘୀ ଲଇ—ଦେ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଲତା ବିଶେଷ—Name of a
Māghī lai creeper. [ଦ୍ର—ଏହାର ଡାଳ ବଡ଼ ଓ ବହୁଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡାଳମାନ ବିସ୍ତାର କରେ । ଏ ଲତାର ପତ୍ରର ପୃଷ୍ଠଭାଗ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ମଖମଲି ପରି ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ପତ୍ରରେ କଡ଼ୁ ତେଲ ଲଗାଇ ଅଳ୍ପ ଉଷ୍ମ କରି ବ୍ରଣ ଉପରେ ପକାଇଲେ ବ୍ରଣ ପାଚି ଫାଟି ଯାଏ । ଏହି ପତ୍ରର ପ୍ରଲେପ ନାନାବିଧ ଚର୍ମରୋଗନାଶକ । (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ. କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)]

ମାଘୁଆଣି—ଦେ. ବିଣ—ମାଘ ମାସରେ ହେବା (ବରଷା, ଫଳ ଇତ୍ୟାଦି)—
Māghuāṇi মাঘের माघकी (rain, fruits etc) Produced in Māgha.

ମାଘ୍ୟ—ସଂ. ବି—(ମାଘ+ଯ; ଏ ଫୁଲ ମାଘ ମାସରେ ବା ଶୀତ
Māghya କାଳରେ ଫୁଟେ)—କୁନ୍ଦ ଫୁଲ—A kind of mild-scented white flower; Jasminum Pubescens. ସଂ. ବିଣ—ମାଘ ମାସରେ ଜାତ—Produced during Māgha.

ମାଙ୍କି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ମାଣ୍କି (ଦେଖ)
Mānki Māṇ-ki (See)

ମାଙ୍କ୍ଷ (ଧାତୁ)—ଇଚ୍ଛା କରିବା—
Mānksh (root) To wish or desire (Apte).

ମାଙ୍ଗଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାନ)—ଅଭିମାନ କରି କଥା ନ କହିବା—
Māng-ṭi Silence due to sullenness or
মুখফুলান मुख फुलाना displeasure.

ମାଙ୍ଗଟି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଭିମାନ କରି କଥା ନ କହିବା—
Māngaṭi karibā To be sullenly silent.
মুখ ফুলান मुखफुलाना

ମାଙ୍ଗ ସରାସରି—ବୈଦେ. ବି—(ଅ)—ମୁସଲମାନୀ ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ;
Māng sarāsari ମୁସଲମାନ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କପାଳର ମଝିରେ ପିନ୍ଧିବା ଅଳକା ମାଙ୍ଗଟୀକା; ମଥାମଣି—An ornament worn by Muhamadān ladies on their forehead, along the middle line of the parted hair.

ମାଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମାର୍ଗ)—ସୀମନ୍ତ; ସୁନ୍ନା; ମୁଣ୍ଡର ଲମ୍ବ ବାଳକୁ
Mānga କୁଣ୍ଡାଇବା ଦୁଇ ପାଖକୁ କୁଣ୍ଡାଇବାରେ ଦେଖାଯାଏ
সীতে, সিঁথী ମସ୍ତକର ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ବିନ୍ୟସ୍ତ କେଶର ମଧ୍ୟରେଖା—
मांग The middle line which parts the front hair of the head by combing; the parting line of the front hair of the head. [ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ସଜ୍ଜିତ କେଶର ମଧ୍ୟରେଖାକୁ ମାଙ୍ଗ ଓ ଲମ୍ପଟ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେଖାକୁ ଟେରି (ବ. টেড়ী; টেরি) କହନ୍ତି ।]

ମାଙ୍ଗଟ—ଦେ. ବି—ମାଙ୍ଗଟି (ଦେଖ)
Māngaṭa Māng-ti (See)

ମାଙ୍ଗଟିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଅଭିମାନୀ—Prone to be sullen or
Mangaṭiā অভিমানী to take offence at little
अभिमानी (ମାଙ୍ଗଟୀ; ମାଙ୍ଗଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) things.

ମାଙ୍ଗଟିକା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ନାମ ଲଲାଟିକା)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ
Māngaṭikā ମାଙ୍ଗରେ କପାଳ ଉପରେ ପିନ୍ଧିବା ଅଳଙ୍କାର
সীঁথীপাটী, সিঁথীফুল ବିଶେଷ; ଲଲାଟିକା; ମଥାମଣି—
माङ्गटीका; माङ्गफुल An ornament worn by females
(ମାଙ୍ଗ ଫୁଲ, ମାଙ୍ଗ ମଣି—ଅନ୍ୟରୂପ) at the parting of the hair over the forehead.

ମାଙ୍ଗ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡର କପାଳ ଉପରର କେଶକୁ
Mānga pakā(ke)ibā ପାନିଅଦ୍ୱାରା ଦୁଇ ଫାଳ କରି କୁଣ୍ଡାଇ
সীঁথীপাড়া, সীঁথীকাটা ସାଉଁଳି କରି ମହଣ ଆଦି ଦେଇ ସଜ୍ଜିତ
मांगफाड़ना; सेंतकाड़ना କରିବା—To arrange the
(ମାଙ୍ଗ ପାଡ଼ି(ରି)ବା, ମାଙ୍ଗ ଭାଙ୍ଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] front hair of the head into plaits (by means of comb and wax.)

ମାଙ୍ଗ ଭଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବି—ସୀମନ୍ତରଚନା; ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଥା ଉପରର ଲମ୍ବ
Mānga bhangī କେଶକୁ ଦ୍ୱିଭାଗ କରି ପାନିଅଦ୍ୱାରା ସାଉଁଳି
সীঁথীর ভঙ্গী କରାଯିବା ବିନ୍ୟାସ—The arrangement of the hair on the front of the head
(ମାଙ୍ଗଭଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) into plaits by means of comb and wax. [ଉ—ହେମାଙ୍ଗୀର ମାଙ୍ଗଭଙ୍ଗେ ମଥାମଣି ଜଡ଼ିତ ଦିବ୍ୟ ପ୍ରଭା—ରାଧାନାଥ. ପର୍ବତ ।]

ମାଙ୍ଗଳିକ—ସଂ. ବଣ (ମଙ୍ଗଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ମାଙ୍ଗଲ୍ୟ; Māṅgaḷika ମଙ୍ଗଳଜନକ; ଶୁଭକର—1. Auspicious; propitious. ୨ । ହିତକର—2. Beneficial. ୩ । ଶୁଭଫଳର ଲାଭ ଅଥବା ବା ପାଉବାଉକ ଉତ୍ସବର ଆରମ୍ଭରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ (କାର୍ଯ୍ୟ)—3. (acts) Performed in connection with family celebrations or to secure weal; propitiatory. ୪ । ସୌଭାଗ୍ୟବାନ୍—4. Fortunate (Apte). ବି—୧ । ଶୁଭ; ମଙ୍ଗଳ—1. Weal; auspices; prosperity. ୨ । ମଙ୍ଗଳାଚରଣ—2. Acts performed at the beginning to bring or invoke prosperity. ୩ । ମାଙ୍ଗଲ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—3. Articles used in connection of invoking prosperity. [ଦ୍ର—ଦୁବ, ଜଡ଼ଦୋଳ ପତ୍ର, ଚନ୍ଦ୍ରଅ, ଅକ୍ଷତ, ଶୁକ୍ଳଧାନ୍ୟ, ଚନ୍ଦନ, ଫୁଲ, ଦର୍ପଣ ପଇତା, ନବବସ୍ତ୍ର ଆଦିକୁ ମାଙ୍ଗଳିକ ଦ୍ରବ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।] ୪ । ନାଟକର ଯେଉଁ ନଟ ମଙ୍ଗଳ ଗୀତ ପାଠ କରେ (ହ୍ରୁ. ସ)—4. The player who recites the invocatory song in a dramatic performance.

ମାଙ୍ଗଳିକ ଉତ୍ସବ—ସଂ. ବି—ବିବାହ, ବ୍ରତ, ଯଜ୍ଞ, ହୋମ ଆଦି ଶୁଭକର Māṅgaḷika utsaba କାର୍ଯ୍ୟ—Ceremonial; ceremonial rite; festival.

ମାଙ୍ଗଳିକ କାର୍ଯ୍ୟ [କର୍ମ], ମାଙ୍ଗଳିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ମାଙ୍ଗଲ୍ୟ ଉତ୍ସବ, ମାଙ୍ଗଲ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ମାଙ୍ଗଲ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ (କର୍ମ) } ଅନ୍ୟରୂପ

ମାଙ୍ଗଳିକ ଦ୍ରବ୍ୟ—ସଂ. ବି—ମାଙ୍ଗଳିକ ଉତ୍ସବରେ ବ୍ୟବହୃତ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି—Māṅgaḷika drabya Articles used in ceremonials (ମାଙ୍ଗଲ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) which are intended to bring prosperity or blessing. [ଦ୍ର—ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ ସ୍ଥାପନ, କଦଳୀଗଛ ରୋପଣ, ଦ୍ୱାରରେ ପତାକା ତୋରଣାଦି ସ୍ଥାପନ, ଗଣେଶ ପୂଜା, ସ୍ୱସ୍ତିବାଚନରେ ବ୍ୟବହୃତ ଦୂବ, ଜଡ଼ଦୋଳପତ୍ର, ଅକ୍ଷତ, ଚନ୍ଦନ, ନାରିକେଳ, ଦର୍ପଣ, ଉପବୀତ, ନବବସ୍ତ୍ର ଆଦିକୁ ମାଙ୍ଗଳିକ ଦ୍ରବ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।]

ମାଙ୍ଗଲ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ମଙ୍ଗଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ମଙ୍ଗଳଯୁକ୍ତ; Māṅgalya ଶୁଭକର; କଲ୍ୟାଣକର—1. Propitious; auspicious. ୨ । ହିତକର—2. Beneficial. ବି—୧ । କଲ୍ୟାଣ; ଶୁଭ; ମଙ୍ଗଳ—1. Weal; welfare; bliss. ୨ । ସୌଭାଗ୍ୟ—2. Prosperity.

ମାଙ୍ଗାନିଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଲୌହ ପରି ଖଣିଜଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—Māṅganij Manganese. [ଦ୍ର—ଏହା ଖଣିଜ ଅଟେ । ম্যাঁ(মে)ঙ্গানীজ এହାର ବର୍ଣ୍ଣ ପାଉଁଶିଆ କଳା । ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସକ୍ତ मैंगानीज ଅଟେ ଓ ସହଜରେ ତରଳେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସହଜରେ ପାଉଁଶ ହୋଇଯାଏ । ଏହା ଇସ୍ପାତକୁ ସକ୍ତ କରିବାରେ ଓ କାଚ ରଙ୍ଗିନ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମାଙ୍ଗୋଷ୍ଟିନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଫଳବିଶେଷ—Mango-Māṅgoshṭin steen. [ଦ୍ର—ଏହାର ପାଚିଲା ଫଳ ସୁସ୍ୱାଦୁ ম্যাঙ্গোষ্টিন অଟେ । ଏହାର ଚୋପା ମୋଟା ଓ ନାଲି ଓ मैंगोस्टीन ଏଥିର ରସ ଧଳା ଅଟେ ।]

ମା(ମ୍ୟା, ମେ)ଚ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାଚ୍)—୧ । ଫୁଟବଲ୍, Mā(myā, me)ch କ୍ରିକେଟ୍ ଆଦି ଖେଳରେ ଏକାଧିକ ଦଳଙ୍କ ম্যাচ मैच ପ୍ରତିଯୋଗିତା—1. Match (in the game of cricket, football etc). ୨ । ଦିଆସିଲିଇ—2. Matches.

ମା(ମ୍ୟା, ମେ)ଚ୍ ବକ୍ସ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଦିଆସିଲିଇ ପେଡ଼ି—Mā(myā, me)ch baks Match box. ম্যাচবাক্স मैच बकस

ମାଚିକା—ସଂ. ବି—୧ । ମାଛି (ହ୍ରୁ. ସ)—1. Flea. ୨ । ଅମ୍ବଡ଼ା Māchikā ଗଛ (ହ୍ରୁ. ସ)—2. Hogplum tree.

ମା(ମ୍ୟା, ମେ)ଚି(ଚେ)ସ୍—ବୈଦେ. ବି(ଇଂ. ମାଚେସ୍=ଦିଆସିଲିଇମାନ)—Mā(myā, me)chi(che)s ୧ । ଦିଆସିଲିଇ—1. Match-box. ୨ । ଦିଆସିଲିଇ କାଠି—2. Matches.

ମାଚିସ୍‌ଖାଡ଼ି—ବୈଦେ. (ଇଂ) ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଦିଆସିଲି Māchis-khārḍi କାଠି—Matches; matchstick. (ମା[ମ୍ୟା]ଚି[ଚେ]ସ୍ କାଠି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାଛ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମତ୍ସ୍ୟ; ପ୍ରା. ମଚ୍ଛ; ପାଲି. ମାଛ)—ମୀନ; Māchha ମତ୍ସ୍ୟ; ଖାଦ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଜଳଜନ୍ତୁବିଶେଷ—মাছ Fish. [ଦ୍ର—ମାଛମାନେ ବାସସ୍ଥାନ ଭେଦରେ मछली, माछ ଓ ଜାତି ଥିବା ନ ଥିବା ଭେଦରେ ନାନାପ୍ରକାର । ସମୁଦ୍ରରେ ଥିବା ମାଛମାନଙ୍କୁ ସାମୁଦ୍ରିକ ବା 'ଲୁଣିମାଛ' ଓ ନଦୀ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଆଦି ମିଷ୍ଟ ଜଳରେ ଥିବା ମାଛମାନଙ୍କୁ 'ମଧୁର ମାଛ' ବୋଲାଯାଏ । ଶଳ୍କଯୁକ୍ତ ମାଛମାନଙ୍କୁ କାତି ମାଛ ଏବଂ ଅଶଳ୍କ ମାଛମାନଙ୍କୁ ଅକାତିଆ ମାଛ ବୋଲାଯାଏ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟମାନେ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ସାମୁଦ୍ରିକ ଓ ମିଷ୍ଟ-ଜଳବାସୀ ମାଛମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ କରି ନାମ ଦେଇଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଅମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭାଷାରେ ନାମ ବେଶୀ ନାହିଁ ।

କେତେକ ଲୁଣି ମାଛଙ୍କର ନାମ ଯଥା—ଲୁଣି ଚଙ୍ଗୁଡ଼ି, କଣ୍ଟକା(ଗା)ଚିଆ ଚଙ୍ଗୁଡ଼ି, ଗଙ୍ଗା, ଇଲିଶି, ଭାକୁଗଁଶି, ଭେକଟା, ସାବାଳ, ଖଙ୍ଗିଣି, କଙ୍କଡ଼, ଗୀଇଲିଡ଼ି, ଟେକାଲିଡ଼ି, ତୋଡ଼ଳ, ଶାଙ୍କୁଚ, ଖଣ୍ଡାମଗର, ମୁଣ୍ଡାମଗର, ଭମ୍ପୀ, ଗୋଲବଡ଼ମା, ଫିରକି, ବାହାଲ, ଗୋଟଛିଆ ଇତ୍ୟାଦି ।

କେତେକ ମଧୁର ମାଛଙ୍କର ନାମ ଯଥା—ଗଲ୍‌ଦା ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି, ଚିତଳ, ଚେଙ୍ଗ, ସିଙ୍ଗଡାଲୀ, କଳାବାଉଁଶୀ, କାଳବଈଶ, ଭେକୁଳ, ଡାଙ୍ଗି, ପବ, ଖାଲ, ଅଡ଼ି, କଉଁଶା, ପୋହଳା, ଏଣ୍ଡୁଳା, ଛେଲକେଷ୍ଟଣି, କଣ୍ଢ, ବଟା, ମାଗୁର, ଶିଙ୍ଗି,

ବାଙ୍ଗୁଁଷପରୁଅ, ହାଣ୍ଡିଭଙ୍ଗା, ଭୋଡ଼, ଗଣିଅଭୋଡ଼, ବାଲିଗରଡ଼ା, ଛଇଁଖାଡ଼ୀ, ବମି, ଚ(ଚୂ)ଙ୍ଗୁଡ଼, ବାଇଁଥାଲି, ଶିଙ୍ଗିଠାଲି, ବୋଦଶୀ, ଲଉଅଶିଙ୍ଗି, ଷେଉଣା, ଦୋଚଅ, ବମୀ, ଦଣ୍ଡକସା, ମଁନ୍ଦୁରାଢ଼(ଳ), ଢେସଣ୍ଡି ଇତ୍ୟାଦି ।

ଯେଉଁ ମାଛମାନେ ପଙ୍କଯୁକ୍ତ ପାଣିରେ ରହନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ପଙ୍କୁଅ ମାଛ ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—କଉ, ଗଡ଼ିଶା, ସେଉଲ, ରଢା, ମାଗୁର, ଭୋଡ଼ୀ, ଶାଲ, ବମୀ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଅତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଛମାନଙ୍କୁ ମୀନ ମାଛ ବା ଚୂନା ମାଛ କୁହାଯାଏ । ଯଥା—ଦଣ୍ଡିକସା, ମହୁରାଢ଼, ଢେସଣ୍ଡୀ, ପୋଇଚଙ୍ଗୁଡ଼, ବାଇଁଥାଲି, ଛଇଁଖାଡ଼ୀ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଚଙ୍ଗୁଡ଼ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଛମାନଙ୍କୁ ମାଇ ମାଛ କୁହାଯାଏ । ଦଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳାଶୟରେ (ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ପୋଖରୀ ଅବା ପାଣିରେ ପବନ ବାଜେ ନାହିଁ) ଥିବା ମାଛମାନଙ୍କୁ ଦଳୁଅ ମାଛ କହନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ସ୍ୱାଦ ଭଲ ନୁହେଁ । ମାଛ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିବା ଅଥଚ ଅଖାଦ୍ୟ ମାଛଙ୍କୁ ଅମଛ ବୋଲାଯାଏ ।

ବର୍ଷାଦିନରେ ନଦୀ ପୋଖରୀରୁ ଉଠି ଆସି ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଛମାନେ ରହନ୍ତି ଓ ଶରତ୍କାଳରେ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ପାଣି ଶୁଖିଗଲେ ବିଲରେ ରହିଯାଇ ଖେତୁଅମାସର ଖରାର ଉତ୍ତାପରେ ବିଲରେ ମରିଯାଆନ୍ତି ତାଙ୍କୁ କଣମଛ ବୋଲାଯାଏ । ଖରାଦିନରେ ଜଳାଶୟର ଜଳ ଗରମ ହୋଇଗଲେ ବମ୍ପା ଜଳ ବର୍ଷାରୁ ହେଲେ ମାଛମାନେ ମରି ଯାଇ ପାଣି ଉପରେ ଭାସିବାକୁ 'ମାଛ ବଉଳିବା' ବୋଲାଯାଏ । ଏହି କାରଣରୁ ବଡ଼-ମାଛମାନେ ପାଣି ଉପରୁ ଭାସି ଉଠି ଦରମରା ହୋଇ ଚିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ 'ମାଛଙ୍କୁ ଲହୁଅ ମାରିଲା' ବୋଲି କହନ୍ତି ।

ବଡ଼ ବଡ଼ ମାଛଙ୍କ ଅନ୍ତ୍ରକୁ ନିଆଁରେ ଗରମ କରି ତହିଁରୁ ମାଛ ଚର୍ବୀ ବା ମାଛ ତେଲ ବାହାର କରାଯାଏ । ସେ ତେଲ ଦୀପରେ ଜଳେ, ଔଷଧରେ ଲାଗେ । କେମି ମାଛଙ୍କ ଚର୍ବିରୁ ମହମବତୀ ତିଆରି ହୁଏ । କଡ୍ ନାମକ ମାଛର ଅନ୍ତ୍ରରୁ ଶ୍ୱାସ, କାଶ, ଦୁର୍ବଳତାର ନିବାରକ ତୈଳ ତିଆରି ହୁଏ ।

ମାଛମାନେ ଅଣ୍ଡଜ । ସେମାନଙ୍କ ପେଟ ମଧ୍ୟରେ ଅଣ୍ଡା ବା ମଞ୍ଜି ମ.ନ ଦୁଇଟି ନୋଳା ବା ନଳାକୃତି ହୋଇ ରହିଥାଏ । ବର୍ଷାର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ବର୍ଷାଜନିତ ଜଳସ୍ରୋତରେ ଗର୍ଭିଣୀ ମାଛମାନେ ସ୍ରୋତ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଖପ୍ଲୋଡ଼ିରେ ଗତି କରିବା ସମୟରେ ସେ ଡିମ୍ବଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କ ପେଟରୁ ବାହାରି ପଡ଼େ ଓ ସେହି ଡିମ୍ବଗୁଡ଼ିକ ଅଣ୍ଡିରା ମାଛଙ୍କ ବୀର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ତହିଁରୁ କେତେ ସମୟ ପରେ ମାଛ ଛୁଆ ବାହାରନ୍ତି । ଏ ମାଛ ଛୁଆମାନଙ୍କୁ ଜାଆଁଳ ବୋଲାଯାଏ । ନଈବଢ଼ିରେ ଭାସି ଆସୁଥିବା ଫେଣରେ ମାଛ ଜାଆଁଳମାନେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ଥାଆନ୍ତି । ଲୋକେ ସେହି ଫେଣମାନ ସଂଗ୍ରହ କରି ସେଥିରୁ ଜାଆଁଳ ଧରି ପୋଖରୀରେ ଉକ୍ତ ଜାଆଁଳମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ନ୍ତି ଓ କାଳକ୍ରମେ ସେହି ଜାଆଁଳମାନେ ବଢ଼ି ବଡ଼ ମାଛ ହୁଅନ୍ତି । ମାଛଥିବା ଜଳାଶୟମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟସ୍ଥାନରୁ ଜଳ-ସ୍ରୋତଦ୍ୱାରା ଜଳ ଆସିଲେ ମାଛମାନେ ସେହି ଜଳାଶୟରୁ ସ୍ରୋତର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଗତିକରନ୍ତି ବା ଉଠନ୍ତି, ତାହାକୁ ଉଠାମାଛ କହନ୍ତି । ଜାଆଁଳ ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଛର ଦଳକୁ 'ମଦା' କହନ୍ତି ଓ ବଡ଼ ମାଛର ଦଳକୁ 'ସାହାଣ' ବୋଲାଯାଏ । ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର, ନାନା ଆକାରର ଓ ନାନା ଶ୍ରେଣୀର ସାମୁଦ୍ରିକ ମାଛ ଅଛନ୍ତି ।

ଚ(ଚୂ)ଙ୍ଗୁଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ଲୋକେ ମାଛ ବୋଲି କହନ୍ତି ଓ ଖାଆନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏମାନେ ମାଛ ଶ୍ରେଣୀର ନୁହନ୍ତି; ଏକପ୍ରକାର ଜଳଜ ପୋକ । ଚଙ୍ଗୁଡ଼ିମାଛଙ୍କ ମଞ୍ଜି ସେମାନଙ୍କ ପେଟ ମଧ୍ୟରେ ନ ଥାଏ; ତାହା ସେମାନଙ୍କ ପେଟତଳେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୋଡ଼ମାନଙ୍କ ସନ୍ଧିରେ ଲାଗି ରହିଥାଏ । ଯେଉଁ ମାଛଙ୍କ ଦେହରେ ବେଶି କଣ୍ଟା ଥାଏ ସେମାନଙ୍କ 'କଣ୍ଟାମାଛ' ଓ ଯାହାଙ୍କ ଦେହରେ କଣ୍ଟା ଅଳ୍ପଥାଏ ସେମାନଙ୍କୁ ଅକଣ୍ଟା ମାଛ କହନ୍ତି । ଯେଉଁ ମାଛଙ୍କ ଦେହରେ କାତି ଥାଏ ତାଙ୍କୁ କାତିଅ ମାଛ ବୋଲାଯାଏ ଓ କାତି ନ ଥିବା ମାଛଙ୍କୁ ଅକାତିଅ ମାଛ ବୋଲାଯାଏ । ସମୁଦ୍ରରୁ ଓ ଜଳାଶୟରୁ ଖାଦ୍ୟ ନିମିତ୍ତ ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟ ନାନାପ୍ରକାରର ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଅସ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରେ । ଯଥା—ତେଣ୍ଡା, ବନସି, ନାନାପ୍ରକାର ଜାଲ, ପୋଲୁହ, ଜାଲ ପୋଲୁହ, ଖେପିଜାଲ, ଖଇଞ୍ଚ, କଜା, ମୁଗୁରି ଇତ୍ୟାଦି ।

ମାଛ ଓ ମାଛ ମଞ୍ଜିଦ୍ୱାରା ଲୋକେ ନାନାପ୍ରକାରର ଖାଦ୍ୟ ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି । ଯଥା—ପଲଉ, ତିଅଣ, ମନ୍ଦୁର, ବେସର, ଅମିଳ, ଭଜା, ବରା, ପୋଡ଼ା, ସିଝୋଲା, କାଳିଆ ଇତ୍ୟାଦି ।

ମାଛ ଓ ମାଛ ମଞ୍ଜିକୁ ଶୁଖାଇ ତହିଁରେ ଲୁଣ ଦେଇ ପରେ ଖାଦ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବାପାଇଁ ତାହା ସାଇତି ରଖାଯାଏ; ତାକୁ ଶୁଖୁଆ ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—ମଞ୍ଜି ଶୁଖୁଆ; କୋକଲି ଶୁଖୁଆ; ବଡ଼ ଶୁଖୁଆ; ଇଲିସି ଶୁଖୁଆ; ଚଙ୍ଗୁଡ଼ି ଶୁଖୁଆ; ପିତା ଶୁଖୁଆ ଇତ୍ୟାଦି ।

ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ପ୍ରଦେଶର ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଛଡ଼ା (ଯଥା—ମାରୱାଡ଼ୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କମା ବ୍ରାହ୍ମଣ) ଭାରତରେ ଓ ଅନ୍ୟଦେଶରେ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକେ ମାଛକୁ ଖାଦ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଉପବାସ, ହବିଷ୍ୟଅଦିରେ ମତ୍ସ୍ୟଭୋଜନ ନିଷିଦ୍ଧ । ଉଚ୍ଚ ଜାତୀୟ ହିନ୍ଦୁ ବିଧବାମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ମତ୍ସ୍ୟଭୋଜନ ନିଷିଦ୍ଧ ।

ଚଙ୍ଗୁଡ଼ି ଛଡ଼ା ପ୍ରାୟ ସବୁ ମାଛଙ୍କ ଦେହ ଭିତରେ ମନୁଷ୍ୟର ମେରୁଦଣ୍ଡ ଭଳି ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ ଶାଖାଯୁକ୍ତ

କଣ୍ଟା ଥାଏ । ମଧୁର ମାଛ ମଧ୍ୟରେ ବାଳଅ, ଶାଳ ଓ ଚଉଲ ମାଛ ୩।୪ ହାତ ବଢ଼ିବାର ଦେଖାଯାଅନ୍ତି ।

ସାମୁଦ୍ରିକ ମାଛଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତିମି ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଓ ଏହା ୫୦ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ଓ ସାର୍ଦ୍ଧଜାଗା ହେବାର ଦେଖାଯାଏ । ଜାହାଜରେ ଲୋକେ ଯାଇ ବଡ଼ ବଡ଼ ବେଖାଦ୍ୱାରା ଏମାନଙ୍କୁ ମାରନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ତିମିମାଛ ଦେହରୁ ଶହ ଶହ ମହଣ ଚର୍ବି ବାହାରେ ଓ ଏ ଚର୍ବିରେ ମହଣବଖା ହୁଏ ।

କୋଚଅ, ତୋଡ଼, ଗଣ୍ଠିଅ ତୋଡ଼, ସାପ ପର ଦେଖାଗଲେ ମଧ୍ୟ ମାଛଜାତୀୟ ଅଟନ୍ତି ।

ମାଛମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଥିବା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶ—ଲଣ୍ଡ—(ବ. ଶୁଂଗ, ହି. ସୁଂଗ)—ମାଛମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ଥିବା ସରୁ କେଶ—Feelers. ମୁଣ୍ଡ—(ବ. ମୁଡ଼; ହି. ମୁଡ଼ା) —ମାଛର ମସ୍ତକ—Head. ଗାଲ ବା ଗାଲସି— (ବ. କାନାସି, ଗାଲସି; ହି· ଗଲଫଡ଼)—ମାଛ ମୁଣ୍ଡର ଦୁଇକଡ଼ରେ ଥିବା ଅସ୍ଥିଫଳକ—Cheek bone. କାତି —(ବ. ଅଁଶ, ହି. ଛିଲକା)—ଶଲ୍କ—Scale. ଲାଞ୍ଜ—(ବ. ଲେଜା, ନେଜା; ହି. ପୁଛ)—ଲାଙ୍ଗୁଡ଼— Tail. ପକ୍ଷୀ—(ବ. ପାଖନା, ଡାନା; ହି. ଡେନା)— ଡେଣା—Fin. ଅନ୍ତ—(ବ. ଅଁଭ; ହି. ଅଢ଼ଡ଼ୀ)— ମାଛର ଗର୍ଭସ୍ଥ ନାଡ଼ ଅବ—Entrails. ଫୁଠା ବା ଫୁଠୀ—(ବ. ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍, ପଟକା; ହି. ଫୁସ୍‌ଫସ୍)— ଫସ୍‌ଫୁସ୍—Lungs. ପିତ୍ତ—(ବ. ପିତ୍ତ)—ପିତ୍ତ— Bile. ଫୁଲ—(ବ. ଫୁଲକା; ହି. ଫୁଲ)—ମାଛ ମୁଣ୍ଡର ଦୁଇ ପାଖରେ ଗାଲସି ତଳେ ଥିବା ଲାଲରଙ୍ଗର ବସ୍ତୁ; ଫୁଲ— The red gills inside the cheek of fishes. କଣ୍ଟା—(ବ. କାଁଟା; ହି. କାଁଟା)—ମାଛର ହାଡ଼— Fish bone. ଶିଙ୍ଗ—(ବ. ଶିଂଗ; ହି. ଶିଂଗ)— କେତେକ ମାଛଙ୍କ ବେକ ପାଖରେ ଥିବା ଦାନ୍ତୁଅ ଓ ନଳୀଅ କଣ୍ଟା—Spines or prickles or spikes on the sides of the head of some fishes. ଓଠ—(ବ. ଥୁତ୍‌ନି; ହି. ଥୁଥନ)—ଓଷ୍ଠ—The chin.] ୨ । ମାଛ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିବା ସୁନାର ବା ରୂପାର ଅଳଙ୍କାର—2. An ornament of the shape of a fish.

ମାଛ ଆଖି—ଦେ. ବି—୧ । ମତ୍ସ୍ୟର ଚକ୍ଷୁ—1. The eye of a Māchha ākhi fish. ୨ । ଏହା ମାଛ ଆଖି ପରି ଗୋଲ ଓ ମାଛେର ଚୋଖ ଉମ୍ଭା ଦେଖାଯିବାରୁ) ପାଦରେ କଣ୍ଟା ଗଳି ବହୁଦିନ କୁଟକୀ, मछलिकी आँख ରହିଗଲେ ଯେଉଁ ଚକାକାର ଘାଅ ହୁଏ— कोराँठि 2. Circular patches or sores appearing on the sole due to its being pricked by thorn which is not extracted from it.

ମାଛ ଆଖିଆ—ଦେ· ବି—୧ । ତଳପାରେ ଏକପ୍ରକାର ରୋଗ— Māchha ākhiā 1. A disease; circular sores କୁଟକୀ appearing on the sole of the foot. [ଦ୍ର— କୋରାଁଠୀ ଏଥିରେ ତଳପାରେ ମାଛ ଆଖି ପରି ଗୋଲ ଗୋଲ ଘାଆ ହୋଇଯାଏ ଓ ତାହା ଦରଜ ହେବାରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଡ଼ ମାଡ଼ି ଚାଲି ପାରେ ନାହିଁ ।] ୨ । ମାଛ ଆଖି ୨ (ଦେଖ)—2. Māchha ākhi 2 (See).

ମାଛ କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—୧ । ମାଛ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅସ୍ଥି—1. Fish- Māchha kaṇṭā bone. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଧାନ— মাছের কাঁটা 2. A kind of fine paddy. ୩ । मछलीकी काँटा ମାଛର ଶାଖାଯୁକ୍ତ କଣ୍ଟା ପରି ଏକପ୍ରକାର ସିଲାଇ—3. A kind of sewing in the shape of fish-bone.

ମାଛ କର—ଦେ. ବି (ସଂ. ମତ୍ସ୍ୟ ଓ କର)—ନଦୀ ପୋଖରୀରୁ ମାଛ Māchha kara ମାରିବା ପାଇଁ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଖଜଣା— মাছ কর मच्छ कर Fishery rent.

ମାଛ ଗାର—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ମାଛ ମଞ୍ଜି— Māchha gāra Fish roe.

ମାଛ ଗାରକ—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ଗରେ ବଣାଏ ମାଛ—One Bisā of Māchha gāraka (ମାଛ ଗାରେ—ଅନ୍ୟରୂପ) fish

ମାଛ ଜାଆଁଳ—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ମାଛଙ୍କର ଶିଶୁ—The fry of Māchha jā-āṅla fishes. মাছের চারা माछ(मछली)का राजी

ମାଛ ଡିମ୍ବ—ଦେ. ବି—ମାଛର ପେଟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅଣ୍ଡାକାର ପଦାର୍ଥ— Māchha ḍimba মাছের ডিম্ব Fish-roe; seed fish. मछलीका अंडा [ଦ୍ର—ମାଈ ମାଛମାନେ ଜଳସ୍ରୋତର ବିପରୀତରେ ମାଛ ଡିମ୍ବ } ଅନ୍ୟରୂପ ଉଠିଯିବେଲେ ସ୍ୱତଃ ଜଳରେ ଅଣ୍ଡେ ମାଛ ମଞ୍ଜି } ଅଣ୍ଡେ ଛାଡ଼ନ୍ତି । ସେହି ସମୟରେ ପୁଂମତ୍ସ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସାର୍ଯ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରେ । ଏହି ଉଭୟ ମିଳିତ ହୋଇ ୮ଘଣ୍ଟା ପରେ ଫୁଟିଥିବେ ପରିଣତ ହୁଏ—ଜଳଚର, ପ୍ରଜ୍ଞାବଳୀ ।

ଅତଏବ ମାଈ ମାଛଙ୍କ ପେଟରେ ଯେଉଁ ଅଣ୍ଡାକାର ପଦାର୍ଥ ଦେଖାଯାଏ ତାହା କେବଳ ରଜଃ ଅଟେ ଓ ତହିଁରେ ଅଣ୍ଡିରୁ ମାଛର ସାର୍ଯ୍ୟ ସଂଯୋଗ ନ ହେଲେ ତହିଁରୁ ଛୁଆ ଜାତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।]

ମାଛ ତରକାରି—ଦେ. ବି—ମତ୍ସ୍ୟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ—Fish curry. Māchha tarakāri [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମାଛ ଅମ୍ବିଲ, ମାଛ মাছের তরকারি ଚଚ୍ଚଡ଼ା, ମାଛ ଝୋଳ, ମାଛ ପଲଉ, ମାଛ मछलीकी तरकारी ପୋଡ଼ା, ମାଛ ବେସର, ମାଛ ଭଜା, ମାଛ (ମାଛ ତଅଣ-ଅନ୍ୟରୂପ) ବଡ଼ା, ମାଛ ମହୁର, ମାଛ ସନ୍ତୁଳା ଆଦି ହୁଏ ।]

ମାଛ ଧ(ମା)ରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଳାଶୟରୁ ଜାଲ ଆଦିଦ୍ୱାରା ମାଛ Māchha dha(mā)ribā ସଂଗ୍ରହ କରିବା—To catch fishes মাছ ধরা (মারা) मछली पकडना (मारना) with nets etc.

ମାଛ ପେଟ—ଦେ. ବି—ପେଟ ମାଛ; ମାଛର ପେଟିର ବିପରୀତ ଦିଗର Māchha peṭa ମାଂସଖଣ୍ଡ—The belly protion of a

মাছের পেট **मछलीका पेट** fish; the ventral part of a fish.

ମାଛ ଭାତ—ଦେ. ବ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସ. ମତ୍ସ୍ୟ+ଭକ୍ତ)—ଭାତ ଓ Māchha bhāta ତା ସଙ୍ଗେ ଖାଇବାକୁ ବନ୍ଧାଯିବା ମାଛ ତରକାରି মাছ ভাত **माछ भात** ଓ ଭଳା ଅର୍ଥ—Food consisting of cooked rice and fish.

[ଦ୍ର—କୁଟୁମ୍ବରେ କେହି ମୃତ ହେଲେ ମୃତକା-ଶୌଚର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୁଟୁମ୍ବ ଲୋକେ ମାଛ ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ। ଅଶୌଚର ଶେଷ ହେବା ପର ଦିନ (ଦ୍ୱାଦଶ ଦିନ) କୁଟୁମ୍ବମାନେ ମାଛ ଭାତ ଖାଆନ୍ତି।]

ମାଛ ମଣ୍ଡା—ଦେ. ବ—ଛୋଟ ମାଛମାନଙ୍କର ଦଳ—Māchha mandā A shoal of fry. ছোট মাছের ঝাঁক **मछलिका झुंड(थर)**

ମାଛ ମ(ଧ)ରା—ଦେ. ବ—୧। ଖାଦ୍ୟପାଇଁ ଜାଲଆଦିଦ୍ୱାରା ମାଛ ଧରିବା—Māchha ma(dha)rā 1. Catching of fishes for **मछलि मारना** food ୨। ମାଛୁଆ; କେଉଟ—মাছ ধ(মা)রা Fisherman.

ମାଛ ମାଂସ—ଦେ. ବ—(ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସ. ମତ୍ସ୍ୟ+ମାଂସ)—ଖାଦ୍ୟାର୍ଥ Māchha māmsa ବ୍ୟବହୃତ ମତ୍ସ୍ୟ ଓ ମାଂସ—Fish and মাছ মাংস **माछ मांस** meat; animal food. (ମାଛ ମାଁ(ଇଁ,ଏଁ)ସ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ମାଛ ମାରିହେବା—ଦେ. ବ—ମାଛ ଜଳର ଉପରଭାଗକୁ ଉଠି ଜଳକୁ Māchha mārihebā ସଶବ୍ଦରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିବା—; মাছ উলটান **माछ उलटना** The flapping of fishes on (ମାଛ ଲେଉଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) the surface of water.

ମାଛ ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବ—କଟା ହୋଇଥିବା ମାଛର ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ—Māchha mundā A big lump cut off from a মাছের মুড়া **माछका मुंडा** big fish.

ମାଛ ମୁଦି—ଦେ. ବ—(ବର୍ଣ୍ଣିତ ଶବ୍ଦ)--ମାଛର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥିବା Māchha mudi ମୁଦି—A finger-ring with the figure or form of a fish embossed on it. [ଦ୍ର—ରଜାମାନଙ୍କ ବିବାହ ବେଳେ ବର ତରଫରୁ ଏହିପରି ମୁଦି କନ୍ୟା ଘରକୁ ପଠାଯାଏ।]

ମାଛରଙ୍କା—ଦେ. ବ—(ସ. ମତ୍ସ୍ୟରଙ୍କ: ମତ୍ସ୍ୟରଙ୍ଗ)—୧। ଗଙ୍ଗେଇ Māchha rankā ଚଢ଼େଇ; ଖାଖାଶସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷିବିଶେଷ—মাছ রাগা **राम चिरया** 1. Kingfisher; Alcedo Ispida. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ମତ୍ସ୍ୟଖାଦ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପକ୍ଷୀ, ଏମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଓ ପିଠି କେଳଅ, ତଣ୍ଟି ଗାଢ଼ ଓ ଚେଷ୍ଟା, ଲାଞ୍ଜ ଖେଟ; ଲମ୍ବରେ ୭।୮ ଅଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି। ଏମାନେ ପାଣି କୂଳରେ ଥିବା ଗଛ ଉପରେ ବସି ଥାଆନ୍ତି ଓ ପାଣିର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ କେତେକ ଉଚ୍ଚରେ ପକ୍ଷର ଚେଷ୍ଟାଦ୍ୱାରା ଏକ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିରଭାବରେ ଉଡ଼ି କରି ରହି ପାରନ୍ତି। ପାଣି ଭିତରେ ମାଛକୁ ଦେଖିଲାକ୍ଷଣି ହଠାତ୍ ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପାଣି ଭିତରକୁ ଖରବେଗରେ ପଶି ପଡ଼ି ମାଛକୁ ଧରି ଉପରକୁ ଉଠାଇ ନେଇ ଗିଳି ପକାନ୍ତି। ଏମାନେ ଛୋଟ ଛୋଟ ମାଛ ଧରନ୍ତି।] ୨। ଗଙ୍ଗେଇ ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—2. Another kind of kingfisher; Halcyon Smyrnensis. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଗଙ୍ଗେଇ ଚଢ଼େଇଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼। ଏମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଓ ପିଠି ନେଳା, ପେଟ ଧଳା, ଥଣ୍ଟ ନାଲିଥାଏ। ଏମାନେ ଏକ-ଗୁଣଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବା ହୁଅନ୍ତି; କେଁ କେଁ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି। ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ପାଣିରେ ହଠାତ୍ ପଡ଼ି ଛୋଟ ମାଛ ଧରି ଅଣି ଗୁଳିଲରେ ବସି ଖାଆନ୍ତି। ଏମାନେ ଜଙ୍ଗଲରେ ବେଶି ପର୍ବତମାନରେ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି।] ୩। ଗଙ୍ଗେଇଜାତୀୟ ଅନ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—3. Another kind of kingfisher; Ceryle Varia; cormorant. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣ ପାଉଁଶିଆ; ୧୫।୧୬ ଅଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି; ଏମାନେ ସମୁଦ୍ର ଓ ନଦୀକୂଳରେ ବେଶି ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି ଓ ରାତିରେ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି।]

ବିଣ. ପୁଂ—ମାଛରଙ୍କା ପରି ଯେଉଁ ଲୋକର ପ୍ରତିଦିନ ମାଛ ଖାଇବାକୁ ଭାରି ଲାଳସା ବା ପ୍ରବୃତ୍ତି ଥାଏ; ମାଛ ଖାଇବା ପାଇଁ ଉତ୍କଣ୍ଠା ଲୋକ—(a person) Having a hankering after taking fish every day.

ମାଛ ରଙ୍କ(ଙ୍କୁ)ଣା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ମାଛରଙ୍କା (ଦେଖ) Māchha ranka(nku)nā Māchharankā (See) [ମାଛରଙ୍କ(ଙ୍କୁ)ଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)]

ମାଛ ସାହାଣ—ଦେ. ବ—ବଡ଼ ମାଛର ଦଳ—A shoal of big Māchha sāhāna মাছের ঝাঁক **मछलिका झुंड** fishes.

ମାଛ ହାଟ—ଦେ. ବ—(ସ. ମତ୍ସ୍ୟହଟ୍ଟ)—ଯେଉଁ ହାଟରେ ମାଛ ବିକି Māchha hāta মাছের হাট ହୁଏ—Fish market. [ଦ୍ର—**माछका हाट** ମାଛ ହାଟରେ ବିଶେଷ ଗୋଳମାଳ ଲାଗେ ଓ କେଉଟୁଣୀମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଡ଼ା କଥା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି। ଏଥିପାଇଁ କୌଣସିଠାରେ ବିଶେଷ ଗୋଳମାଳ ବା କଳ-କଳିଥ ହେଲେ 'ସେଠାରେ ମାଛ ହାଟ ବସିଛି' ବୋଲି ଲୋକେ କହନ୍ତି।]

ମାଛି—ଦେ. ବ—(ସ: ମକ୍ଷିକା, ମାଚିକା; ପ୍ରା. ମଚ୍ଛିଆ—୧। ଦ୍ୱିପକ୍ଷଯୁକ୍ତ Māchhi ଷଟ୍ପଦ କୀଟ; ମକ୍ଷିକା—1. House fly; a মাছি **मक्खी माछी** common fly; flea; Muscidae Diptera; Musca Domestica. [ଦ୍ର—ମାଛି-ମାନେ ଷଟ୍ପଦ ଓ ଦୁଇଟି ପକ୍ଷଯୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି। ନାନାପ୍ରକାର ମାଛି ଅଛନ୍ତି। ଏମାନେ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟରେ, ପଚା ଜିନିଷରେ ଓ ଜୀବ ଦେହର ଘାଆମାନରେ ବସନ୍ତି। ଏମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦୂଷିତ ଜୀବାଣୁମାନ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ନୀତ ହୁଅନ୍ତି।

ସାଧାରଣତଃ ମାଛିକୁ ଲୋକେ ଖୁବ୍ ଶାନ୍ତ ଓ ନିରୀହ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି। ଏଥିପାଇଁ ଯେଉଁ ଲୋକ ଶାନ୍ତ ଓ ନିରୀହ ତାକୁ 'ସେ ମାଛିଟିଏ' ବା 'ସେ ମାଛିକୁ ମଁ ବୋଲି କହେ ନାହିଁ' ବୋଲି କହନ୍ତି। ମାଛିମାନଙ୍କର ପ୍ରକାର ଯଥା—କୁକୁର ମାଛି, ମହୁମାଛି, ଗଣଗଣିଆ ମାଛି, ନେଙ୍

ମାଛି । 'ମାଛି ପଡ଼ିଲେ ନବଖଣ୍ଡ ହେଉଛି' ଦେ. ବାକ୍ୟ— ସେଠାରେ ଘର କଡ଼ା ପହରା ବନ୍ଧ ହୋଇଛି; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ (ଯଥା, ରାଜାଙ୍କ ଅନ୍ତଃପୁର, ରାଜ ଧନାଗାର) ଏପରି କଠୋର ନିୟମ ଓ ପହରାବାଲା ଥାଆନ୍ତି ଯେ ଅନ୍ୟ ଜୀବ ସେଠାକୁ ଯିବା ଦୂରେ ଥାଉ, ମାଛି ପରି ଜୀବ ଗଲେ ତାକୁ ପ୍ରହରୀମାନେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟି ପକାଇବେ, ସେହି ସ୍ଥାନ ପ୍ରତି ଏ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ ।] ୨ । ବନ୍ଧୁକ ନଳର ଅଗ୍ରଭାଗର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱାଂଶରେ ଥିବା ମାଛି ଆକାରର କ୍ଷୁଦ୍ର ଲୁହାର ଗୁଳ—2. The fly of a gun; a fly-like small ball of iron attached to the upper end of the muzzle of the barrel of a gun to help the gunner to fix his sight. [ଦ୍ର—ବନ୍ଧୁକ ମାରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଏହାକୁ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରତି ନଳର ଠିକ୍ କରେ ।] ୩ । (ଦେଶିଆ ଶବ୍ଦ) ମାଛି ପରି ଦିଶୁଥିବା ନାକରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅତି ଛୋଟ ସୁନାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—3. Name of a gold ornament in the shape of a fly, worn by females on the nostrils. ୪ । ଲୁଗାର ମୁଣ୍ଡରେ ସୁତାରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ମାଛି ଆକାରର ଚିହ୍ନ—4. Marks (resembling a fly) woven at the ends of clothes.

ମାଛି ଅନ୍ଧାର—ଦେ. ବି—(ଏ ସମୟରେ ଆଖିକୁ ମାଛି ଦେଖା ନ ଯିବାରୁ) Māchhi andhāra ମୁହଁସଞ୍ଜ; ଝୁମୁକ୍ତା ଅନ୍ଧାର—Dusk. মুখআঁধার माछि अंधार

ମାଛିଆ—ଦେ. ବି—ମାଛି ୨ (ଦେଖ) Māchhiā মেছো मछुआ Māchhi 2 (See) ଭଣ—ମାଛୁଆ; ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ—Fisherman.

ମାଛି ଆଖିଆ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ମାଛ ଆଖି ୨ (ଦେଖ) Māchhi ākhiā Māchha ākhi 2 (See)

ମାଛିଆ ପାତକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମକ୍ଷିକା+ପାତକ)—ମନୁଷ୍ୟର Māchhiā pātaka ଘାଆରେ ପୋକ ପଡ଼ିବାଜନିତ ପାପ; ঘায়ে পোকা পড়িলে যে পাতক হয় ଘାଆରେ ପୋକ ପଡ଼ିବା ଯୋଗୁ ଅପବିତ୍ରତା—Impurity due to one's sore having been infested with maggots. [ଦ୍ର—ସଢ଼ା ଘାଆ ଉପରେ ମାଛି ବସିବା ଯୋଗୁଁ ତହିଁରେ ପୋକ ଦେଖାଗଲେ ହିନ୍ଦୁ ଲୋକ ଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ ପାତକୀ ବା ଅପବିତ୍ର ହୁଏ ଓ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ନ କଲେ ସେ ଏଥିରୁ ପାତକରୁ ମୁକ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ମାଛି କଣ୍ଠି—ଦେ. ବି (ଦେଶିଆ ଶବ୍ଦ)—ମାଛି ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା Māchhi kanthi ତିନିକୋଣିଆ ଚେପ୍ଟା ରୁପାର ବା ସୁନାର କଣ୍ଠି—Three-cornered flat silver or gold beads (worn in strings) resembling flies in shape.

ମାଛି ଖସି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବା ପଶୁର ଦେହ Māchhi khasi pardibā ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ଯୋଗୁ ଅତି মাছি বসলে পিছলে যাওয়া ଚକ୍‌ଚକ୍ ଦେଖାଯିବା ଅବସ୍ଥା—आख फिसलना The condition of the body being smooth and shining on account of plumpness-as if a fly can not sit tight on it.

ମାଛି ଚ(ଚି)ପା—ଦେ. ବଣ. (ଯିଏରେ ମାଛି ପଡ଼ିଯାଇଥିଲେ ଯେଉଁ Māchhi chi(ṭi)pā ଲୋକ ମାଛିକୁ ଚିପି କରି 'ମାଛିରେ ଥିବା মাছিটেপা, মাছি মারা ଘିଅକୁ ବାହାର କରେ)—୧ । ମକ୍ଷିଚୁଷ୍; मक्खिचूस ଅତି କୃପଣ—1. Very niggardly; (ମାଛି ଚୋଷା—ଅନ୍ୟରୂପ) parsimonious. ୨ । ଅତି ଲୋଭୀ—2. Very avaricious.

ମାଛି ପରି ଜୀବ—ଦେ. ବି—ମାଛି ଭଳି କ୍ଷୁଦ୍ର ବା ନଗଣ୍ୟ ଜୀବ ବା Māchhi para jiba ବ୍ୟକ୍ତି—A very insignificant मक्खीसा जीव being (compared to a fly.

ମାଛି ବସା(ସେ)ଇ ନ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶରୀର ବା ଖାଦ୍ୟ ଉପରେ Māchhi basā(se)i na debā ମାଛି ନ ବସିବା ପାଇଁ ଯତ୍ନ मक्खी नहीं बैठने देना মাছি না বসিতে দেওয়া କରିବା—To [ମାଛି ବୁରୁଡ଼ା(ଡ଼ୁ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] scare away flies from the body or food. [ଉ—ତାକୁ ଖାଇବ କି ମାଛି ବୁରୁଡ଼ୋଇବ ?—ରଣ ।]

ମାଛି ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ ମାଛି ବସିବା— Māchhi basibā 1. (Flies) To infect a food. মাছি বসা मक्खी बैठना ୨ । ଘାଆ ଉପରେ ମାଛି ବସିବାଦ୍ୱାରା ତହିଁରେ ଅଣ୍ଡା ବା କ୍ଷୁଦ୍ର କୀଟ ଜାତ ହେବା—2. The appearance of maggots on a sore.

ମାଛି ବେଢ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ, ପଚା ଘାଆ ବା ପଚା ଜିନିଷ Māchhi berdhibā ଉପରେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ମାଛି ବସିବା মাছি ভনভন করা ଓ ଭଣ ଭଣ ଶବ୍ଦ କରିବା—Swarm मक्खीका भनभनाना of flies infesting a rotten (ମାଛି ଭଣ ଭଣ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) article or sore or unclean food.

ମାଛି ମଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ) ଅତି ହେୟ ବୋଲି Māchhi manibā ବିଚାର କରିବା; ନ ଗଣିବା; ଖାତିର ନ মাছি মনে করা କରିବା—To care a fig for a person; मक्खी समजना not to count one as a man. [ଉ—ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଯେଉଁ ମଣୁଥିଲ ମାଛି—ରାଧାନାଥ ରଚନା ।]

ମାଛି ମରା ରାଇଟର—ବୈଦେ. ବି (ବ୍ୟଙ୍ଗ) (ଓ- ମାଛିମରା ଓ ଇଂ. Māchhi marā raiṭar ରାଇଟର)—୧ । ଯେଉଁ ଲେଖକ মাছি মারা কেরানী ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଲେଖି ପାରେ—1. A मक्खीमरा लिखने वाला writer who can write very (ମାଛି ମରା କିରାଣି[ନି]—ଅନ୍ୟରୂପ) small letters ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଲେଖା ଅତି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ମନୋଯୋଗ—

2. A slovenly writer. ୩ । ଯେଉଁ ଲେଖକ ନିଜର ବିବେକ ପ୍ରୟୋଗ ନ କରି କେବଳ ଅନ୍ୟର ଲେଖାକୁ ନକଲ କରିଥାଏ—3. A senseless and slavish copyist.

ମାଛି ମରିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଜନଶୂନ୍ୟ ହେବା—
Māchhi marijibā A place becoming lonely or devoid of all living creatures.
মাছিটিও নাই
मक्खी मरजाना

ମାଛି ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଗୋମେଷାଦିଙ୍କ ଦେହକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ପାଇଁ ମାଛି ତାଙ୍କ ଦେହରେ ସଂଲଗ୍ନ ହେବା—
Māchhi lāgibā (Gadflies) Infesting the body of cattle.
গায়ে মাছি লাগা
मक्खी लगना

ମାଛି ଲାଗିବା(ଲା)ପରି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଗୋରୁ ଗାଈଙ୍କ ଦେହରେ ମାଛି ଲାଗିଲେ ସେମାନେ ଯେଉଁ ପରି ଅସ୍ଥିର ହୁଅନ୍ତି ସେହିପରି,ଅସ୍ଥିର ହେବା—
Māchhi lāgibā(lā)pari hebā
ମାଛି ଲାଗିବା ଭଳି ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମାଛି ଲାଗିଲାଭ(ଭି)ଳି ହେବା }
মাছি লাগলে যেমন হয় তেমন হওয়া To be restless
मक्खी लगनेका एसा होना (like cattle pestered with gadflies).

ମାଛୁଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—କେଉଟ; ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ—Fishmonger;
Māchhuā fisherman. ବିଣ—୧ । ମାଛ ପରି ଗନ୍ଧ (ମାଛୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଶିଷ୍ଟ; ଆଇଁଷିଆ ଗନ୍ଧ ବିଶିଷ୍ଟ—1. Having a fishy smell.
মাছুয়া, মেছো
मछुआ(वा) ୨ । ମତ୍ସ୍ୟପ୍ରିୟ—2. Fond of fish. ୩ । ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ—3. Subsisting on fish. (ଯଥା—ମାଛୁଆ କୁମ୍ଭୀର ।)

ମାଛୁଆ କମାର—ପ୍ରାଦେ. ବି. (ବାଙ୍କି ଓ ଗଡ଼ଜାତ)—ଏକ ଜାତିର
Māchhuā kamāra କେଉଟ—A caste of fishermen of Banki and of the adjoining Oriya States.

ମାଛୁଆ ଡ(ଡୁ)ଙ୍ଗି—ଦେ. ବି-ସରୁ ଡଙ୍ଗା; ଯେଉଁ ଛୋଟ ଡଙ୍ଗା ସାହାଯ୍ୟରେ
Māchhuā ḍa(ḍu)ṅgi କେଉଟମାନେ ମାଛ ଧରନ୍ତି—
মেছো ডোংগা A slender canoe-like boat; dinghi used by fishermen.
मछुआडोंगी, मछवा

ମାଛୁଆ ପତ(ତି, ତୁ)ରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଗୃହସ୍ଥର ବିବାହ ଆଦି
Māchhuā pata(ti, tu)riā ଉତ୍ସବ ଉପଲକ୍ଷରେ ମାଛ ଓ କଦଳୀ ପତ୍ର ଯୋଗାଇବା ଛୋଟ ଜାତି (ଯଥା—ବାଉରି, କଣ୍ଡରା)—Low caste people who supply fish and plantain leaves on marriage and other feasts of a household.

ମାଜଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାର୍ଜନା)—୧ । ମାର୍ଜନା—1. Polishing.
Mājaṇā ୨ । ଦେହ ମାଜିବା; ସ୍ନାନ—2. Scouring of
মার্জনা the body at bath. (ଉ—ପୁତ୍ରଙ୍କ ମାଜଣା
मार्जना କରାଇ, ଦଧି ଲବଣୀ ଅଙ୍ଗେ ଦେଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୩ । ଦେବତାଙ୍କ ଓ ରାଜାଙ୍କ ସ୍ନାନବିଧି—3. The ceremony of the bathing of idols and kings. (ଉ—ନଅରେ ମାଜଣା ବୋଲି ମୋତେ ଜଣା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ୪ । ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ—4. Coronation. ୫ । ସେଚନ—5. Sprinkling. (ଉ—ପଲ୍ଲବେ ଘେନି ଜଳ କଣା, ମୁନିଏ କରନ୍ତି ମାଜଣା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ମାଜଣା ନୀତି—ଦେ. ବି—ରାଜାଙ୍କର ସ୍ନାନ ଓ ଅଙ୍ଗମାର୍ଜନା—The
Mājaṇā niti act of a king or a Deity being
(ମାଜଣା ବିଧି—ଅନ୍ୟରୂପ) given a bath. (ଉ—କ୍ରମଶରେ
রাজস্নান, দেবস্নান ମାଜଣା ବିଧି କରି ଶେଷ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସ-
राजस्नान, देवस्नान କଲ୍ଲୋଳ ।)

ମାଜଣା ବଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ରାଜାଙ୍କର ଓ ଦେବତାଙ୍କର ସ୍ନାନବିଧିର
Mājaṇā bar̲dh̲ibā ସମାପ୍ତି—Completion of the
স্নান শেষ হওয়া bath of a Deity or a king.
स्नान निपट जाना

ମାଜନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାର୍ଜନ, ମଞ୍ଜନ)—ଦାନ୍ତ ଘଷିବା ଚୂନା—
Mājan Tooth powder
মাজন, মাংজন मंजन

ମାଜା(ଝା)—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ମୂଳ. ବି. ମାଂଝା)—
Mājā(jhā) ମାଞ୍ଜା (ଦେଖ)—Mānjā (See)

ମାଜରା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) (କଚେରିଆ)—୧ । ଘଟଣା; ଅକୁ—
Mājarā 1. Occurrence. ୨ । ମକଦ୍ଦମାର ହାଲ୍,
অকু माजरा ବୃତ୍ତାନ୍ତ—2. The circumstances of a case.

ମାଜରା ଜାଗା—ବୈଦେ. ବି· (କଚେରିଆ) (ଫା. ମାଜରା ଜଗହ୍)—
Mājarā jāgā ଘଟଣା ସ୍ଥଳ—Place of occurrence.
অকুস্থান माजरा जगह

ମାଜି(ଝି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମଧ୍ୟ; ଯେ ନୌକାର ମଧ୍ୟରେ ରହି ଅହୁଲ
Māji(jhi) ପକାଏ ବା ମଙ୍ଗଧରି ଚଳାଏ)—୧ । ନାବିକ; ନୌକା-
মাঝি माँझि ବାହକ; ନାଉରି—2. Boatman. ୨ । ନୌକାର କର୍ଣ୍ଣଧାର; ମଙ୍ଗଧରା—2. Helmsman. ୩ । ସାମାନ୍ୟ ରାଜକର୍ମଚାରୀ ବା ପେଅଦାଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—3. Title of petty officials or peons. [ଉ—କଚେରି ଘର ଅଗଣାରେ ଖୋଟଏ କଣରେ ମାଝି ସ୍ୱରୂପ ବେହେରା ପାସ୍ତାମୂଳରେ ଗାଲରେ ହାତ ଦେଇ ମୁହଁ ପୋତି ବସିଛି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପ ସ୍ୱଳ୍ପ ।] ୪ । କେଉଟମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି—4. Family-title of fishermen or boatmen. ୫ । ସାମନ୍ତ ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—5. A Title of petty landlords. ୬ । ମହାଲାୟକ ବା ଡଗରମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—6. A family-title of certain Dagarās and Mahālāyakas.

ମା(ମେ, ମ୍ୟା)ଜିକ—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ)—କୁହୁକ; ଭେଲ୍କିବାଜି; ଭେଲ୍କି ବିଦ୍ୟା—Magic.
Mā(me,myā)jik
ম্যাজিক मैजिक

ମା(ମେ, ମ୍ୟା)ଜିକ୍ ଲଣ୍ଠ(ଣ୍ଠ)ନ୍(ଣ୍)—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ)—ଯେଉଁ ଲଣ୍ଠନ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ ଉପରେ ଛାୟାଚିତ୍ର ପ୍ରତିଫଳନ କରାଯାଇ ସମବେତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ କରାଯାଏ—Magic lantern.
Mā(me, myā)jik lanṭa(nṭha)n(ṇ)
ম্যাজিক লণ্ঠন मैजिक लालटेन

ମାଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—[ସଂ. ମୃଜ୍ ଧାତୁ; ସଂ. ମଞ୍ଜ ଧାତୁ] ୧। ମାର୍ଜନା କରିବା; ଘଷି ପରିଷ୍କାର କରିବା—1. To scour; to cleanse by rubbing. [ଦ୍ରୁ—ଧୂଳି [ମଜା(ଜେ)ଇବା—ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ] ଧୋଇ କଳସ ଦ୍ୱୟର ବାମକ, ଧୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରା ସମାନ ମାଜି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କଶୋଗ୍ରାଦର୍ଶ, ଧ ଗୀତ ।] ୨। ଘଷି କରି ପାଲିସ୍ ବା ଚକ୍‌ଚକ୍ କରିବା—2. To polish. [ଯଥା—ବାସନ ମାଜିବା ।] ୩। (ଗୋଡ଼) ଘଷିବା—3. To rub, to massage. [ଦ୍ରୁ—ପଦ୍ମରୂପ ମୋହର, ଜଙ୍ଘର ତାହାର, ଚରଣ ମାଜିବାର, ସୁଶୀଳାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ୪। ପ୍ରସାଧନାର୍ଥ ନଖକୁ ନଖରୁଣିରେ କାଟି ଛାଣ୍ଟି ସଫା କରିବା—4. To pair and polish the finger-nails. [ଦ୍ରୁ—କେବେବେଳେ କେଶ ସାଜିବ, କେବେବେଳେ କରନଖମାନଙ୍କୁ ମାଜିବ । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି । ୫। (କୌଣସି ବିଷୟ ଭ୍ରମରୂପେ ଆଲୋଚନା ବା ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବା—5. To agitate (about a matter). (ଦ୍ରୁ—ସୂତା ମାଜିଲେ ସରୁ, କଥା ମାଜିଲେ ମୋଟ—ଢଗ ।) ୬। ଅଠା ବା ମଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଟାଣୀ ସୂତାକୁ ଘଷିବା—6. To rub the warp thread with gum. ୭। ଅଠା ଓ କାଚ ଗୁଣ୍ଡି ଲଗାଇ ଗୁଡ଼ିର ସୂତାକୁ ଟାଣ କରିବା—7. To strengthen the string of a kite by applying gum and powdered glass. ୮। ସୁତୁଲି ବା ସରୁ ଦଉଡ଼ିକୁ ବଳ ସାରି ତାକୁ କଟା ଅବ ଦ୍ୱାରା ଘଷି ଚକ୍କଣ କରିବା—9. To rub or polish a string after it is woven.
Mājibā
মাজা, মাঁজা माँजना

ମାଜିବା ଘଷିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—ମାର୍ଜନା କରିବା ଓ ଘର୍ଷଣ କରିବା—To scour; to cleanse; to rub and polish.
Mājibā ghashibā
মাজা ঘষা माँजना घषना

ମାଜି ମୁଜି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଭ୍ରମରୂପେ ମାଜି କରି (ସଫା କରିବା)—Scouring much. [ଯଥା—ସେ ବାସନକୁ ମାଜିମୁଜି ଚକ୍ ଚକ୍ କରି ଦେଇଛି ।]
Māji muji
মেজেমুজে माँजउँज कर

ମା(ମେ,ମ୍ୟା)ଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଫୌଜଦାରି ମକଦ୍ଦମାର ବିଚାରକ ହାକିମ—Magistrate. [ମା(ମେ)ଜି(ଜେ)ଷ୍ଟର—ଅନ୍ୟରୂପ] [ଦ୍ରୁ—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଅଛନ୍ତି ଯଥା—ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ଡେପୁଟି ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ସବ୍‌ଡେପୁଟି ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ସବ୍ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ଅସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ଜଏଣ୍ଟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ପ୍ରେସିଡେନ୍ସି ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ଭିଲେଜ୍ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ପୋଲିସ୍ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ । ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେସୀ=ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ଅଫିସ ।]
Mā(me,myā)jishtret
মাজিস্ট্রেট मैजेस्ट्रेट, माजिस्टेट

ମାଜୁ—ଗ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—(ଭୁଲ. ବ. ମାଝୁ)—ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ; ମଝି—Middle.
Māju

ମାଜୁଫଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଜ୍ଜୁଫଳ ବା ମାୟାଫଳ; ସଂ. ଅନ୍ୟନାମ ଛାଠରେଣା; ଭୁଲ. ଫା. ମାଜୁ)—୧। ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶର ଓକ୍ ନାମକ ଗଛର ଗଣ୍ଡି ମଧ୍ୟରୁ ପୋକମାନେ ଜାଳଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଅଣ୍ଡାକାର କୋଷ—1. Gall nuts; oak galls. [ଦ୍ରୁ—ଏହା ଦେଖିବାକୁ ଗୁଅଫଳ ପରି, କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏହା ଫଳ ନୁହେ । ଏହା ପୋକଙ୍କ ମୁଖନିଃସୃତ ଅଠା । ଏହା କେଶର କୃଷ୍ଣତା ସମ୍ପାଦକ ଓ ଶିଥିଳ ଅଙ୍ଗର ସଙ୍କୋଚକାରକ ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା କଷାୟ ତିକ୍ତ ରସ । ଏଥିରୁ ମଧ୍ୟ ଲେଖିବା କାଳି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏଥିରୁ ଗାଲୋଟାନିକ୍ ଏସିଡ୍ (Gallotanic acid) ନାମକ ଅମ୍ଳରସ ରାସାୟନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ବାହାର କରାଯାଏ । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ନେଳୀ; ମଜ୍ଜାଫଳ ଦେଖ ।] ୨। ରିଠା (ଦେଖ)—2. Rithā (See)
Mājuphala
মাজুফল माजूफल; माईफल, सागरगोटा; मायाफल

ମାଜୁମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମାଜୁନ୍)—ଗଞ୍ଜେଇ ଚିନା ସଙ୍ଗେ ଚିନି ମିଶାଇ ତିଆରି କରାଯିବା ମାଦକ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—An intoxicating sweetmeat prepared from ganjā mixed with sugar. [ଦ୍ରୁ—ତହିଁ କାହାକୁ ଖୁଆଇ ମାଜୁମ୍, ଖୁଲି କାଢ଼ନ୍ତେ ଯାଉଅଛି ଝୁମ । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।]
Mājum
মাজুম; ভাংগের বরফী माजन

ମାଜୁ(ଦୁ)ଲ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମାଜୁଲ୍=କର୍ମଚ୍ୟୁତ)—କର୍ମଚ୍ୟୁତି—Dismissal from service. ବିଣ—କର୍ମଚ୍ୟୁତ—Dismissed from service.
Māju(du)l
বরখাস্ত बरखस्ती বরখাস্ত बरखास्त

ମା(ମେ ମ୍ୟା)ଜେଣ୍ଡ(ଣ୍ଟ)ର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାଜେଣ୍ଟା)—ଅଲକାତରାରୁ ରାସାୟନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଉତ୍ପାଦିତ କୃତ୍ରିମ ଲାଲ ରଙ୍ଗର ଚୂର୍ଣ୍ଣ—Magenta; fuchsine. [ଦ୍ରୁ—ଏହାକୁ ପାଣିରେ ଗୋଳାଇଲେ ନାଲି ବା ନେଳି ବା ବାଇଗଣୀ ଆଦି ବର୍ଣ୍ଣର କାଳି ତିଆରି ହୁଏ ।]
Mā(me,myā)jenḍa(nṭa)r
মাজেণ্টা; মাজেণ্ডার मैजेण्डर

ମାଝ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଧ୍ୟ; ଭୁଲ ପ୍ରା. ମଝ୍‌ଝ)—୧। ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ—1. The middle. [ଦ୍ରୁ—ବଜ୍ରଦଂଷ୍ଟ୍ର ନଳ ରଣମାଝ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨। ଅଭ୍ୟନ୍ତର; ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳ; ଭିତର—2. Inside. ୩। କଟି; ଅଣ୍ଟା—3. The waist.
Mājha
মাঝ माँझ মাঝা

ମା ଝିଅ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ଶବ୍ଦ)—ମାତା ଓ କନ୍ୟା—
Mā jhia ମା"ଓ"ମେଯ଼େ **मायेटी** Mother and daughter.
(ମାଝୁଅ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) (ମାଅ ଝି[ଝୁ]ଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଝିଆରି କଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ବ. ମାଝାରି କାଁଟା)
Mājhiāri kaṇṭā —ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମଧ୍ୟମ ଆକାରର ବନିଶି କଣ୍ଟା—A fishing hook of medium size.

ମାଞ୍ଚି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଞ୍ଚ; ଭୁଲ, ଦ୍ରା. ମାଞ୍ଚ=ଚଉକି)—ଚଉକି—
Mañchi Chair. ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ ଓ ଗଞ୍ଜାମ; ତେଲୁଗୁ-ଚୌକୀ ମାଞ୍ଚି) ବିଣ—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ; ଉତ୍ତମ—Very good; **मंम्ा; मंचिया** excellent.

ମାଞ୍ଚିଆ—ଦେ. ବି—ମାଞ୍ଚି (ଦେଖ)—Mañchi (See)
Mañchiā (ମାଞ୍ଚିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମା(ମେ,ମ୍ୟା)ଞ୍ଚେଷ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—(ଇଂ) କଲକୁଗା ଭିଆର
Mā(me,myā)ñcheshṭar ହେଉଥିବା ଇଂଲଣ୍ଡର ଲାଙ୍କାଶାୟର
ମାଞ୍ଚେଷ୍ଟାର **मैंचेस्टर** କାଉଣ୍ଟିର ଗୋଟିଏ ନଗର—Manchester.

ମାଞ୍ଜା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାର୍ଜନ, ମଣ୍ଡନ)—ଗୁଡ଼ିର ସୂତାକୁ ମାଜ କରି
Mañjā ଶକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ କାଚଗୁଣ୍ଡା ବା ବାଲିଅଦ ମିଶାଇ
ମାଞ୍ଜା ତିଆର କରାଯିବା ଅଠା—Gum mixed with
माँझा powdered glass and used in scouring the strings of paper kites. [ଦ୍ର—ଗୁଡ଼ିର ସୂତାର ଦେହରେ ପ୍ରଥମେ ଅଠା ବା ଅଠାଳିଆ ମଣ୍ଡ ବୋଳି ଦିଆଯାଏ । ସେହି ଅଠା ଶୁଖିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ତା ଦେହରେ କର୍ତ୍ତନଗୁଣ ସମ୍ପନ୍ନ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର (ଯଥା—କାଚର ବା ଖଦଡ଼ା ବାଲିର) ଚୂନା ଲଗାଇ ଦିଆଯାଏ । ପରେ ସୂତା ଦେହରୁ ଅଧିକା ଚୂନା ଛଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଏବଂ ସୂତାକୁ ମସୃଣ କରିବାପାଇଁ କନାଖଣ୍ଡରେ ତାକୁ ଘଷାଯାଏ । ମାଞ୍ଜା ତିଆରି କରିବା ସମୟରେ ମଇଦା, ଅଠା, ଗୁଡ଼ର ବା ଚୂଡ଼ାର ମଣ୍ଡ,ଅଗ୍ରାର ଲାଇ, ବରକଣ୍ଠା, ଘିକୁଆଁରି ପତ୍ରର ରସ, ସିଜୁକ୍ଷୀର, ଶିରିସ ଅଠା ପ୍ରଭୃତି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ପୁଣି ସୂତାକୁ କର୍ତ୍ତନ ଗୁଣସମ୍ପନ୍ନ କରିବାଲାଗି ତା ଦେହରେ ଖୁବ୍ ପତଳା କାଚଗୁଣ୍ଡା, ଚନାବାସନ ଗୁଣ୍ଡା କମ୍ବା ସଫା ସରୁ ଓ ଖଦଡ଼ିଆ ବାଲି ବୋଳାଯାଏ । ସର୍ବଶେଷରେ ଶିମ ବୋଡ଼ାମ, ତୁଷ, କନା ବା କଡା କମ୍ବା କେବଳ ମାଛ ଜାଲ ସାହାଯ୍ୟରେ ସୂତା ଦେହରୁ ଅଧିକା ଗୁଣ୍ଡତକ ପୋଛି ଦିଆଯାଏ । ପରେ ସୂତା ଶୁଖିଗଲେ ତାକୁ ସାବଧାନତା ସହିତ ଚରଖିରେ ଗୁଡ଼ାଇ ରଖାଯାଏ । ଏହି ମାଞ୍ଜାଦିଆ ସୂତା ବା ମାଞ୍ଜା ସୂତା ଅନ୍ୟ ସୂତାକୁ କାଟି ଦେଇ ପାରେ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଗୁଡ଼ି-ଉଡ଼ାଳମାନେ ପରସ୍ପରର ସୂତାକୁ କାଟିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ଏ ଦୁଇରେ ଜଡ଼ିଥିବା କାଚଗୁଣ୍ଡିର ଧାର ଅନ୍ୟ ଦୁଇକୁ କାଟିଦିଏ । ଏକ ଗୁଡ଼ିର ଦୁଇଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ଗୁଡ଼ିର ସୂତାକୁ କାଟିବାକୁ 'ପେଞ୍ଚ' କହନ୍ତି । ପେଞ୍ଚର ଫଳାଫଳ ମାଞ୍ଜାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟତା ଉପରେ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ନିର୍ଭର କରେ ।] ୨ । ବାଲି ବା କାଚର ଗୁଣ୍ଡ ମିଶିଥିବା ଅଠା ବୋଳା ଯାଇଥିବା ଗୁଡ଼ିର ସୂତା—The string of paper-kite which has been hardened with gum mixed with powdered glass. [ଦ୍ର—ମାଞ୍ଜା ଅନେକ ପ୍ରକାର ହୁଏ । ଯଥା—

(୧) ଖଦଡ଼ା ମାଞ୍ଜା—ସୂତା ଦେହରେ ମାଞ୍ଜାର ମସଲା ସମାନଭାବରେ ଲାଗି ନ ଥାଏ ।

(୨) ଗୋଲ ମାଞ୍ଜା—ସୂତା ଦେହରେ ମସଲା ଲଗାଇ ଦେବା ପରେ ତାକୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଗୋଲ ଗର୍ତ୍ତ ଭିତରେ ଟାଣିବା ଦ୍ୱାରା ସୂତା ଉପରେ ସବୁଆଡ଼େ ସମାନ ହୋଇ ଓ ଗୋଲ ହୋଇ ମସଲା ଲାଗିଯାଏ ।

ଶିମ ବୋଡ଼ାମର ଛିଦ୍ର ଭିତର ଦେଇ ସୂତାକୁ ଚଳାଇ ସେହି ସୂତା ତିଆରି ହୁଏ ତାକୁ 'ବୋଡ଼ାମ ମାଞ୍ଜା' କୁହାଯାଏ ।

(୩) ଟଣା ମାଞ୍ଜା—ପେଞ୍ଚ ମାରିବା ସମୟରେ ସୂତାକୁ ଟାଣି ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର ଗୁଡ଼ିକୁ କାଟିବା ପାଇଁ ସେହି ମାଞ୍ଜା ଉପଯୋଗୀ ।

(୪) ନଣ ମାଞ୍ଜା—ଖୁବ୍ ପତଳାଭାବରେ ମସଲା ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଓ ନଣଦ୍ୱାରା ମଜା ଯାଇଥିବା ଏକପ୍ରକାର ମାଞ୍ଜା ।

(୫) ବାଲି ମାଞ୍ଜା—ବାଲି ସାହାଯ୍ୟରେ ତିଆରି ମାଞ୍ଜା । ଏହା ନିକୃଷ୍ଟ ।]

ମାଞ୍ଜା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାଞ୍ଜା ଲଗାଇ ସୂତାକୁ ତିଆରି କରିବା—
Mañjā karibā To prepare string for flying
ମାଞ୍ଜା କରା **माँजा करना** paper-kite by applying
[ମାଞ୍ଜା ଘଷିବା, ମାଞ୍ଜା ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) gum and sharp-edged powder.

ମାଞ୍ଜିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ—(ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା=ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଲତା+ରକ୍ତାର୍ଥେ. ଅ)—
Māñjishṭha ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ—Red. ସଂ. ବି.—ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସ୍ରାବ ହେବା ଏକ ପ୍ରକାର ପ୍ରମେହ—A kind of gonorrohea in which the urine becomes red.

ମାଞ୍ଜୁ—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—(ସଂ. ମାର୍ଜାର)—ବିଲେଇ; ବିରାଡ଼ି—
Mañju Cat.

ମାଟ୍ ଖେଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଖଡ଼ା ଶାଗ—
Māṭa-kherdā Amaranthus Frumentaceus.

ମାଟଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି—ମାଠିଣି (ଦେଖ)
Māṭaṇi Māṭhiṇi (See)

ମାଟ ପକା—ପ୍ରାଦେ. (ବିହାରୁ) ବି (ହି. ଭୂମଟମ)—ବାଟପଣ; ଚବାଦ
Māṭa pakā ବା ବ୍ରତ ଘରର ଦୁଇ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ହେବା ଉତ୍ସବ—
The festivity performed two days before a marriage or thread ceremony.

M. Patnaik, Pleader.
Sutahat, Cuttack-1.

ମାଟାପଲମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ମାଡାପୋଲାମ୍)—ବିଦେଶୀ ବା ଦେଶୀ
Māṭā palam କଳ ବୁଣା ମୋଟା ଥାନ ଲୁଗା—Mada-
(ମାଟିଅ ପଲମ—ଅନ୍ୟରୂପ) pollam; long piece of
মাটাপালাম, মাঠাফালাম coarse mill-made cloth.
बिलती थान [ଦ୍ର—ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ମାଡ୍ପୋଲମ୍ ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ଏ ଜାତୀୟ ଲୁଗା ପ୍ରଥମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]

ମାଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୃତ୍ତିକା; ତୁଳ. ପ୍ରା. ମଟ୍ଟୀ)—୧ । ମୃତ୍ତିକା—
Māṭi 1. Soil. [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ମାଟି ବାଲିଆ,
মাটি ଗୋଡ଼ିଆ, ମଟାଳ, ଅଠାଳିଆ ବା ଚିକିଟା, ଲୁଣି ଓ ପଟୁ
मिट्टी, माटी ଏହି ଛଅ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ; ବାଲି ଓ ମାଟି ମିଶା ମାଟିକୁ ଦୋରସା ମାଟି ବୋଲାଯାଏ ।

ସାଧାରଣ ଚାଷ ଜମିକୁ ଜଳ ଜମି ଓ ନଈକୂଳିଆ ଜମିକୁ ପାଳଜମି ବୋଲାଯାଏ । ଘର ଓ ଘରବାଡ଼ି ଜମିକୁ ଉଚ୍ଚ ଜମି ଓ ଗ୍ରାମ ନିକଟସ୍ଥ ଉର୍ବର ଜମିକୁ କଳା ଜମି ବୋଲାଯାଏ । ପଟୁ ପଡ଼ିଥିବା ଜମିକୁ ପଟୁଜମି ବୋଲାଯାଏ । ଯେଉଁ ମାଟିରେ ମୃତ୍ତିକାର ଭାଗ ବେଶି ତାକୁ 'ମଟାଳ' ବୋଲାଯାଏ । ଏଥିର ଉପର ଶୁଖିଗଲେ ମଧ୍ୟ ଭିତର ଓଦା ଥାଏ । ଏହା କୃଷି ପକ୍ଷରେ ଉପଯୋଗୀ । ମଟାଳ ଜମିର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ ଅଛି । ଯଥା—ବାଲିଆ ମଟାଳ, ଗୋଡ଼ିଆ ମଟାଳ, ଦୁଧିଆ ମଟାଳ, ତେଲିଆ ମଟାଳ, ଶୁଧ ମଟାଳ, ଖଇଲିଆ ମଟାଳ, ପାଉଁଶିଆ ମଟାଳ, ବାଘୁଆ ମଟାଳ, କମ୍ବିରିଆ ମଟାଳ, ଢେଲବାଲିଆ ମଟାଳ, ଧଉଳିଆ ମଟାଳ, କାଳିଆ ମଟାଳ, ହଳଦିଆ ମଟାଳ, ଜଡ଼ ମଟାଳ, ହାଡ଼ୁଆ ମଟାଳ, ଖଲି ବା ଖଡ଼ି ମଟାଳ, ଚିକିଟା ମଟାଳ, କଳା ମଟାଳ, ନ(ଲୁ)ଣିଆ ମଟାଳ ।

ଏହି ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ ମାଡକ୍ସ ସାହେବଙ୍କ ଓଡ଼ିଶା ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ରିପୋର୍ଟରୁ ଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି ।

ଏକପ୍ରକାର ମାଟିକୁ ପାଣି ଦେଇ ହାତରେ ଘଷିଲେ ତହିଁରୁ ବାହାରିବା ଘୋର ତନ୍ଦନ ପରି ଧଳା ଲେପକୁ ଲୋକେ ତିଳକରୂପେ ଦେହରେ ଲଗାନ୍ତି, ତାକୁ ତିଳକମାଟି କହନ୍ତି । ଗଙ୍ଗାନଦୀର ପଙ୍କକୁ ବଳ କରି ଶୁଖାଇ ରଖାଯାଏ ଓ ଯେଉଁଠାରେ ଗଙ୍ଗାନଦୀ ପାଖରେ ନ ଥାଏ ସେଠାରେ ଏ ମାଟିକୁ ପାଣି ଦେଇ ହାତରେ ଘଷି ତହିଁରୁ ବାହାରିବା ଲେପକୁ ଲୋକେ ତିଳକରୂପେ ଦେହରେ ଲଗାନ୍ତି; ତାକୁ ଗଙ୍ଗା ମାଟି ବା ଗଙ୍ଗା ମୃତ୍ତିକା ବୋଲାଯାଏ । ନାଲି ହଳଦିଆ ଓ ଧଳା ରଙ୍ଗର ମାଟିକୁ ପାଣିରେ ଗୋଳି ଲୋକେ କାନ୍ଥରେ କାନ୍ଥ ଲିପନ୍ତି; ତାକୁ ବନମାଟି ବୋଲାଯାଏ । କ୍ଷାରଯୁକ୍ତ ମୃତ୍ତିକାକୁ ସାଜିମାଟି ବୋଲାଯାଏ । ଏକପ୍ରକାର ମାଟି ଖୁବ୍ ଚିକ୍କଣ ଓ ଧଳା, ଏହାକୁ ଚିନାମାଟି ବୋଲାଯାଏ । ମାଟିକୁ ଚକଟି ପୋଡ଼ି ହାଣ୍ଡି, ମାଠିଆ, ନାନା ପାତ୍ର, ଇଟା, ଟାଇଲ୍, ଖପରଲି ତିଆରି ହୁଏ । ମାଟିକୁ ଚକଟି ସେଥିରେ କାନ୍ଥ ତିଆଯାଏ ଓ ତାହୁଆ କରି ଇଟାରେ ବା ପଥରରେ ଗାନ୍ଥନି କରାଯାଏ । ମାଟିକୁ ବଳ ବାଟୁଳି କରାଯାଏ ।] ୨ । ଭୂତଳ—2. The surface of the earth. ୩ । ଭୂମି—3. Ground. ୪ । ଧୂଳି—4. Dust. ୫ । (ମୃତ୍ତିକାମୟ) ଶରୀର—5. The material body. ୬ । ଋଦ୍ଧି ବା ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ବସ୍ତୁ—6. Soiled or damaged article. ବିଣ—୧ । ପଣ୍ଡ; ବୃଥା; ନିଷ୍ଫଳ—1. Vain; fruitless; abortive, (ଯଥା—ମୋ ପରିଶ୍ରମ ମାଟି ହେଲା ।) ୨ । ଅଳସ୍ୟଯୁକ୍ତ—2. Lazy. (ଯଥା—ତା ଦେହ ମାଟି ପରି ଲାଗୁଛି ।) ୩ । ଅଯୋଗ୍ୟ—3. Unfit. (ଯଥା—ପିଲାଟି ଅସତ୍ ସଂସର୍ଗରେ ପଡ଼ି ମାଟି ହୋଇ ଗଲାଣି ।) ୪ । ନିର୍ବୋଧ—4. Dunce. ୫ । ଋଦ୍ଧି ବା ନଷ୍ଟ—5. Soiled or damaged (article). (ଯଥା—ମୁଁ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତାରେ ଲଙ୍କାମରିଚ ରଖିଥିଲି, ବର୍ଷକ ବାଦ୍ ବସ୍ତା ଫିଟାଇଲା ବେଳକୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ମାଟି ହୋଇ ଗଲାଣି ।)

ମାଟିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମାର୍ତ୍ତିକ)—୧ । ମୃତ୍ତିକାମିଶ୍ରିତ—1. Mixed
Māṭiā with earth. ୨ । ମୃତ୍ତିକାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating
মাটিয়া, মেটে to the soil. ୩ । ମାଟି ପରି ସ୍ୱାଦଯୁକ୍ତ—
मटिया, मटमैला 3. Having a soily taste or flavour. ୪ । ମାଟି ପରି ପାଣ୍ଡୁର ରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ—4. Having the colour of soil. ବି—୧ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ବଂଶ ପରିଚୟବିଶେଷ—1. Family distinction of some Brāhmaṇas of Purī district. (ଯଥା—ଦେପୁର ମାଟିଆ ମିଶ୍ରେ ।) ୨ । ତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଭିଚାରଦ୍ୱାରା ପେଷା ଯିବା ଯାରବାନ୍ଧୁଟ—2. Evil spirits made to possess people by means of charms. ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବି—୧ । କୃଷିଜୀବୀ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିବିଶେଷ—1. A class of Oriya agriculturists. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଲମ୍ବ ଓ ବଡ଼ ଜହ୍ନି—2. A species of big kitchen vegetable; Luffa Acutangula

ମାଟିଆ କେଳା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଦକ୍ଷିଣୀ କେଳା—A sect
Māṭiā keḷā of wandering tribes of gipsies who
मुसहर; खानाबदोस; कंजर roam about doing earth-
বেদে work and digging earth for wages.

ମାଟିଆ ଚିଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାର୍ତ୍ତିକ+ଚିଲ୍ଲ)—ମାଟିଆ ରଙ୍ଗର ଏକ-
Māṭiā chila ପ୍ରକାର ଚିଲ—The brown kite; Marsh
মাঠচিল, মাটিআচিল harrier; Circus Aeruginosus.
মেটেচিল, গোদাচিল [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଏକ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ;
मटियाचील ଏମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣ ଶଳିଆ; ଏମାନେ ଚଳଚଞ୍ଚଳ ।]
(ମାଟିଚିଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଟି ଅଟୁ—ଦେ. ବି—ବାଉଁଶ ଉପରେ ମାଟି ଲେଶା ଯାଇ କରାଯାଇଥିବା
Māṭi āṭu ଘରର ଭିତର ଛାତ—Inner roof of a house

মাটকোঠা made of mud plastered over bamboo
पाटन framework.

ମାଟିଆ ତେଲ—ଦେ. ବି—ଭୂଗର୍ଭରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ମଇଳା କେରୋସିନ୍
Māṭiā tela ତେଲ—A sort of crude kerosine oil;
মেটেতেল mineral oil; rock oil; crude petroleum.
मटिया तेल [ଦ୍ର—ଶୋଧ ଅର୍ଥ ପରିଷ୍କାର ହେଲେ ଏହି ତେଲ ମାଲିଜ୍ କରାଯାଏ ।]

ମାଟିଆ ପେଷଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୀର ପେଷିବା (ଦେଖ)
Māṭiā peshaṇa karibā Bīra peshibā (See)
ভূত লগান जादु हाँकना (ମାଟିଆ ପେଷିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଟିଆ ଫ(ଫୁ)ରୋ(ରୁ)ସ୍—ଦେ. ବି—(ଏମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ ମାଟି ପରି
Māṭiā pha(phu)ro(ru)s ପାଣ୍ଡୁର ଥିବାରୁ) ସାହେବ ଓ
মেটেফরুস दोगला अंगरेज देଶୀ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ମିଶ୍ରିତ ଜାତି; କଳା ଫିରିଙ୍ଗି—Brown-skinned half-caste Eurasian.

ମାଟିଆ ବୁରୁଜ—ଦେ. ବି—ଗଡ଼ର କାନ୍ଥରେ ମାଟିରେ ତିଆରି ସ୍ତୂପ—
Māṭiā buruja Earthen revetment along the
মেটেবুরুজ मटियाबुरुज walls of a fort. [ଦ୍ର—
କଲିକତା ଉପକଣ୍ଠରେ ଅଯୋଧ୍ୟାର ପେନ୍‌ସନପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ନବାବ ବଂଶର ବାସସ୍ଥାନ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଅଦ୍ୟାପି ମାଟିଆ ବୁରୁଜ ବୋଲାଯାଏ ।]

ମାଟିଆ ମଙ୍ଗ(ଙ୍ଗୁ)ଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଧନଯୁକ୍ତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ
Māṭiā maṅga(ṅgu)lā ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମୋଟା ଓ ମଇଳା
(ମାଟିଆ ମଙ୍ଗୁଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଲୁଗା ପିନ୍ଧେ, ମୋଟା ଖାଏ ଓ କୃପଣତା
মলেছ ଦେଖାଏ—Dressing oneself with coarse
तेलियाह dirty clothes, eating coarse meal and showing niggardliness, though rich.

ମାଟିଆ ମିଶ୍ର—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାବାସୀ ଏକ ଜାତୀୟ ମିଶ୍ର
Māṭiā miśra ଉପାଧିଧାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—A distinguishing title of some family of Brahmans of Puri district.

ମାଟିଆ ବର୍ଣ୍ଣ—ଦେ. ବି—ମାଟି ପରି ପାଣ୍ଡୁର ବର୍ଣ୍ଣ; ଖାକି—
Māṭiā barṇṇa Khaki; brown colour.
(ମାଟିଆ ରଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) মেটে রংগ मटमैला रंग

ମାଟି ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖାତ ଭିତରୁ ମାଟି ବାହାର
Māṭi uṭhā(ṭhe)ibā କରି ବାହାରକୁ ଆଣିବା—1. To
মাটী উঠান bring out earth from a pit. ୨ ।
मिट्टी उठाना, डीह उजाड़ना (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଲୋକର ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇବା—2. (figurative) To bring about ruin of a person. ୩ । (ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ) ପଶ୍ଚିମ ମୁଖ ହୋଇ ହାତରେ କିଛି ମୃତ୍ତିକା ଧରି ଶପଥ କରିବା—3. (in the case of the Mahomedans) To take an oath by holding some earth and turning towards the west.

ମାଟି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । କୌଣସି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁକୁ
Māṭi karibā ନଷ୍ଟ କରିବା—1 (figurative) To
মাটি করা spoil a good thing. ୨ । ପରିଶ୍ରମକୁ ପଣ୍ଡ ବା
मिट्टी करना ବୃଥା ବା ବ୍ୟର୍ଥ କରି ଦେବା—2. To make one's labours or efforts abortive. ୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଳସୁଆ କରାଇବା—3. To cause a person to become lazy. ୪ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ନିକମା ବା ଖରାପ କରି ଦେବା—4. To render a good thing useless.

ମାଟି କଳ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ତୁମ୍ବ ବାଣର ବାରୁଦ ଉପରେ ଦିଆ
Māṭi kaḷa ଯିବା ମାଟିର ସ୍ତର—The layer of clay put on the gunpowder of a Tumba' fire-work.

ମାଟି କାମ—ଦେ. ବି—ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରୁ ମାଟି ଖୋଳି ଆଣି ସଡ଼କ
Māṭi kāma ଆଦିରେ ପକାଇବା ବା ଘରର ମୂଳଦୁଆରେ ଦକାଇବା
মাটির কায मिट्टीका काम ମାଟି—Earthwork.

ମାଟି କାମୁ(ମୋ)ଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାଧା, ଗୁମ୍ପୁଡ଼ା ବା ବେତମାଡ଼
Māṭi kāmu(mo)ṛibā ଆଦି ପ୍ରହାରରେ ଜର୍ଜରିତ ହୋଇ
মাটি কামড়া ଭୂମିରେ ମୁହଁ ଲଗାଇ କରି ପଡ଼ିବା—1. To lie
दाँतसे मिट्टी पकडना with the face touching the
[ମାଟି କାମୁଡ଼ି ପଡ଼ିବା(ରହିବା)—ଅନ୍ୟରୂପ] ground as the result of hard blows. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ବା ଅଞ୍ଚଳକୁ ନ ଛାଡ଼ି ନାନା କଷ୍ଟ ଓ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରି ସୁଦ୍ଧା ସେହିଠାରେ ଦୃଢ଼ ବ୍ରତ କରି ରହିବା—2. (figurative) To stick to a place permanently or for a long time, in spite of various troubles for it. (ଯଥା—ଗାଁଆଁର ସମସ୍ତେ ଏ ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ ସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ଏଠାରେ ଦଶ ବର୍ଷ ହେଲା ମାଟି କାମୁଡ଼ି ପଡ଼ିଛି ।) ୩ । ମୃତ ହେବା (ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁ ଭୂଇଁରେ ଲାଗି ଥିବାରୁ)—3. To die. (ଉ—ଅସିଥିଲେ ଦମ୍ଭେ ଓଷ୍ଠ କାମୋଡ଼ଣ, ପଡ଼ିଲେ ମାଟି କାମୋଡ଼
[ମାଟି କାମୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ ରୂପ] ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।)

ମାଟି କିଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ମରି ସେହି ସ୍ଥାନର
Māṭi kiṇibā ମୃତ୍ତିକାରେ ଦେହକୁ ମିଶାଇବା ପାଇଁ ସେଠାକୁ
মাটি কেনা ପୂର୍ବରୁ ଟାଣି ହୋଇଯିବା—To be fated to
(इसको यहाँकी)मिट्टी लिखा होना die at a certain place and to consign one's body to the soil thereof.

ମାଟି କୋଠା—ଦେ. ବି—ମାଟିରେ ନିର୍ମିତ ଛାତଯୁକ୍ତ କୋଠା—
Māṭi koṭhā A building made of earthen roof.
মাট(টি)কোঠা [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଦ୍ୱିତଳ ଗୃହର ତଳ ମହଲାର ଛାତ
मिट्टीका कोठा ମାଟିରେ ଆବୃତ ଓ ଉପର ମହଲାର ଛାତ ଛପର ହୋଇଥାଏ ତାକୁ ମାଟି କୋଠା କହନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଘରର ଛାତ ମଧ୍ୟ ମାଟିର ତିଆରି; କିନ୍ତୁ ସେ ଛାତରେ ମନୁଷ୍ୟ ଚଳାଚଳ

ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ; ବରଂ ମାଟିକୋଠାର ତଳ ମହଲାର ମାଟିଘର ଉପରେ ଲୋକେ ଶୁଅ ଉଠା ବସା କରନ୍ତି ।]

ମାଟି ଖାଇବା କ୍ରି—ଦେ. କ—୧।(ଶିଶୁମାନେ) ମୃତ୍ତିକା ଭକ୍ଷଣ କରିବା—Māṭi khāibā 1. (infants) To eat particles of earth. ମାଟି খাওয়া ୨। (ଗର୍ଭିଣୀମାନେ) ଦୋହଦସୂଚକ ସ୍ପୃହା ଯୋଗୁଁ ମାଟି ଖାଇବା—2. (pregnant women) To chew particles of earth during pregnancy. ୩। ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଶବ ରୂପେ ମାଟିରେ ପୋତା ହେବା—3. To be buried. [ଦ୍ର—ମୁସଲମାନମାନେ ଶବକୁ ପୋତି ସାରି କବର ନିକଟରେ ବସି ରୁଟି ଖାଆନ୍ତି ମିଟ୍টী খানা ଓ କହନ୍ତି—ତୁମ୍ ଖାଓ ମିଟ୍ଟି, ହାମ୍ ଖାବେଁ ରୋଟି, ଅର୍ଥାତ ତୁମେ ଖାଅ ମାଟି ଆମ୍ଭେମାନେ ଖାଇବୁଁ ରୋଟି ।] गाडाजाना, मिट्टी लेना ୪। କୁସ୍ତି ଖେଳରେ ଭୂତଳଶାୟୀ ହେବା—4. To fall on the ground in a duel. ୫। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥେ) କୁକର୍ମ କରିବା ବିଷୟ ସ୍ୱୀକାର କରିବା—5. To admit that one has done an improper or vile act.

ମାଟି ଖୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାଟିରେ ଗର୍ତ୍ତ ଖନନ କରିବା—Māṭi khoḷibā To dig the earth. মাটিখোঁড়া(কাটা) मिट्टिखोदना, मिट्टिकाटना (ମାଟିକାଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଟିଗଣ୍ଠି—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବ—ସଢ଼ବାଣ ବା ତୁମ୍ବ ବାଣରେ ବାରୁଦ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା ପୂର୍ବରୁ ତଳଟା ମାଟି ଖୁନ୍ଦାହୋଇ ଯେଉଁ ଟାଣୁଆ ପରସ୍ତ କରାଯାଏ—Māṭiganṭhi The hard layer of sticky clay below the gunpowder of a Tumba or Ghardi firework. মাটিরস্তর

ମାଟି ଗାନ୍ଥ(ନ୍ଥି)ନି—ଦେ. ବ—ଇଟାକୁ ମାଟି ବା କାଦୁଅଦ୍ୱାରା ସ୍ତର ସ୍ତର କରି ବସାଇ କାନ୍ଥ ତିଆରି କରିବା କାମ—Māṭi gāntha(nthi)ni Laying of bricks with mud; mud-and-brick masonry. মাটীর গাঁথুনি

ମାଟି ଗୋବର—ଦେ. ବ—ଘର ଆଦି ଲିପିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମୃତ୍ତିକା ଓ ଗୋମୟ—Māṭi gobara Earth and cowdung mixed with water and used for smearing over earthen walls and floors. গোবরমাটি मिट्टिगोबर

ମାଟି ଗୋବର କନା—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ କନାରେ ମାଟି ଗୋବର ପାଣି ଘରର କାନ୍ଥ ଆଦିରେ ଲିପାଯାଏ—Māṭi gobara kanā A rag used in besmearing the walls and floors with cowdung and water. ন্যাতা, নাতা नूँड

ମାଟି ଗୋବର ପାଣି—ଦେ. ବ—ମାଟି ଘରର କାନ୍ଥ ଓ ତଳ ଆଦି ଲିପିବା ପାଇଁ ମାଟି ଓ ଗୋବରଗୋଳା ଜଳ—Māṭi gobara pāṇi Water mixed with earth and cowdung and used for smearing over earthen walls and floors. গোবর মাটি জল मटिगोबरपानी

ମାଟି ଗୋବର ହାଣ୍ଡି—ଦେ. ବ—ହିନ୍ଦୁ ପରିବାରର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ସକାଳୁ ମାଟି ଗୋବର ପାଣିରେ ଘର, ପିଣ୍ଡା ଓ ଅଗଣା ଆଦି ଲିପିବାପାଇଁ ଯେଉଁ ପାତ୍ରରେ ମାଟି ଗୋବର ପାଣି ଓ ମାଟି ଗୋବର କନା ରଖନ୍ତି—Māṭi gobara hāṇḍi A pot containing watered mixture of earth and cowdung for daily washing of the earthen walls and floors and courtyards. নাতারহাড়ি गोबरोड

ମାଟି ଘର—ଦେ. ବ—ମାଟିରେ କାନ୍ଥ, ମେଝିଆ ଓ ମୂଳଦୁଆ ଆଦି ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଛପର ଘର—Māṭi ghara Mud house; mud-walled and mud-floored thatched house. মাটিঘর मिटिकाघर

ମାଟିଘରା—ଦେ. ବ—କୁମ୍ଭାରିଆ ପୋକ ବା ମାଟି ଘରୁଡ଼ (ଭ୍ରମର)ମାନେ ତିଆରି କରିଥିବା ମାଟିର ଘର—Māṭigharā The bulbons earthen nests made by mud-wasps.

ମାଟି ଘୋଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କୁ ଭେଟି ଦିଆଯିବା ମାଟିର ଘୋଡ଼ାମୂର୍ତ୍ତି—Māṭighoṛā Earthen horses presented to a village Goddess. মটিরঘোড়া मिटिकाघोडा

ମାଟି ଘେ(ଘି)ନିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। (ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ପକ୍ଷରେ) ମଳତ୍ୟାଗ ପରେ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରରେ, ହାତରେ ଓ ଗୋଡ଼ରେ ମାଟି ବୋଳି ଜଳଦ୍ୱାରା ମଳକୁ ପରିଷ୍କାର କରିବା—Māṭi ghi(ghe)nibā 1. (said of the Hindus) To smear earth on the anus, palms and feet and wash the body with water after passing stools. মটিলাগনা मिट्टिलेना [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଝାଡ଼ା ଫେରିବା ଓ ପରିସ୍ରା କରିବା ପରେ ଗୁହ୍ୟ, ଲିଙ୍ଗ, କରତଳ ଓ ପଦତଳରେ ମାଟି ବୋଳି ପରେ ତାହା ଜଳ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତମରୂପେ ପରିଷ୍କୃତ କରିବା ବିଧି ଅଛି । ତେଣୁ ସାଧାରଣତଃ ହିନ୍ଦୁମାନେ ମଳୋତ୍ସର୍ଗ କରିବା ପରେ ମାଟି ଘେନିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଉଚ୍ଚଶ୍ରେଣୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଶୁଦ୍ଧସ୍ନାନ ସମୟରେ ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ମାଟି ଲେପିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଫଳତଃ ଦେହରେ ମାଟି ବୋଳିହୋଇ ପରେ ପାଣିରେ ଧୋଇଲେ ଦେହ ଖୁବ୍ ପରିଷ୍କୃତ ଓ ମଳଶୂନ୍ୟ ହୁଏ ।] ୨। (ମୁସଲମାନ୍‌ପକ୍ଷରେ) ମଳ ଓ ମୂତ୍ର ତ୍ୟାଗ ପରେ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର ବା ଲିଙ୍ଗକୁ ମଳ ବା ମୂତ୍ର ଶୂନ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ମାଟିର ଖଣ୍ଡ ଲିଙ୍ଗ ଅଗରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—2. (said of the Mahomedans) To apply a bit of earth to the anus or the mouth of the urinary organ to cleanse it after a call of nature. [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନେ ସ୍ନାନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ମନ୍ତ୍ରପାଠପୂର୍ବକ ଦେହରେ ମୃତ୍ତିକା ଲେପନ କରନ୍ତି ଓ ମଳତ୍ୟାଗ ପରେ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରରେ ଓ ହସ୍ତ ପଦାଦିରେ ମୃତ୍ତିକା ଲେପନ କରି

ଜଳରେ ଧୁଅନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବିଭୂଷଣ ବନ ଅଙ୍ଗରେ ମୃତ୍ତିକା ଲେପନ କରନ୍ତି । ଏହାକୁ ମାଟି ଘେଡ଼ିବା ବୋଲିଯାଏ । ହିନ୍ଦୁମାନେ ପ୍ରସ୍ରାବ କରି ସାରି ଲିଙ୍ଗରେ ଜଳ ଦେଇନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ମୁସଲମାନମାନେ ଜଳ ନ ଦେଇ ଶୁଖିଲା ମାଟି ଢେଲା ଦ୍ୱାରା ଲିଙ୍ଗାଗ୍ରରେ ଲାଗିଥିବା ମୂତ୍ରକୁ ଶୁଷିଦିଅନ୍ତି ।]

ମାଟିଚଟା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—A kind of bird.
Māṭichaṭa (ଭୂ—ସାଗୁଣା ମାଟିଚଟା ବାଉଁଟାହୋଇ ଜଳ—ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।)

ମାଟି ଛଟା—ଦେ. ବି—କାନ୍ଥ, ବାଡ଼ଆଦିରେ ବଣ୍ଡା ବଣ୍ଡା କାଦୁଅ ଲଗାଇବା କର୍ମ—Act of daubing mud on walls. ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ କାନ୍ଥରେ ବା ବାଡ଼ରେ ମାଟି ଛଟା ହୋଇଥାଏ—(a wall) Daubed with mud.
Māṭi chhaṭā
କାদাছাটা **मिट्टीसाटना**
কাদাছাটা **मिट्टीलेषा हुआ**

ମାଟି ଛଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାନ୍ଥଆଦିରେ କାଦୁଅକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଲଗାଇବା—To daub a wall with mud.
Māṭi chhāṭibā
কাদাছাটা **मिट्टी साटना (लेषना)**

ମାଟି ତେଲ—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି (ଭୁଲ. ହିନ୍ଦୀ. ମଟିୟା ତେଲ=କେରସିନ୍ ତେଲ)—କେରୋସିନ ତେଲ—Kerosine oil.
Māṭi tela

ମାଟି ଦବକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମାଟିର ତଳେ ପାଣିଥିବା ଯୋଗୁଁ ମାଟି ନରମ ହେବା ବା ଚାପ ପାଇଲେ ତଳକୁ ବସିଯିବା ଓ ଚାପ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଉଠିଯିବା—1. (the earth) Becoming elastic or soft (owing to presence of water below). ୨ । ଉପରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାର ଲଦାଯିବା ଯୋଗୁଁ ଭୂମି ତଳକୁ ଚାପିଯିବା—2. The sinking of the surface of land on account of heavy weight put on it.
Māṭi dabakibā
ମାଟି ଦଲଦଲା(ଲେ)ଇବା }
ମାଟି ଦଲ୍ ଦଲ୍ ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
মাটি দল দল করা
मिट्टी पल पल करना

ମାଟି ଦବିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନୂଆ ମୃତ୍ତିକାରେ ଜଳ ପଡ଼ିବାରୁ ତାହା ତଳକୁ ଖସିଯିବା—1. (the earth) Settling down or setting. ୨ । ମାଟି ଦବକିବା (ଦେଖ)—2. Māṭi dabakibā (See)
Māṭi dabibā
মাটি বসে(দবে) যাওয়া
मिट्टी दबना
(ମାଟି ଦବିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଟି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁର୍ଦାରକୁ ପୋତିବା; କବର ଦେବା—1. To bury a dead body; to inter. ୨ । (ଏକ ଯୋଦ୍ଧା ବା ପହଲିବାନ୍ ବିପକ୍ଷ ନିକଟକୁ) ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ ଅହ୍ୱାନସୂଚକ ଟିକିଏ ମାଟି ପଠାଇଦେବା—2. To challenge an adversary to a duel by sendig to him a bit of earth.
Māṭi debā
মাটিদেওয়া
मिट्टीदेना

ମାଟି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୁସ୍ତି ଇତ୍ୟାଦିରେ (ମଲ୍ଲ) ଭୂମିକୁ ଜାବୁଡ଼ି କରି ଧରିବା—1. To hold fast to the earth (said of an athlete).
Māṭi dharibā
মাটিধরা

मिट्टी पकड़ना ୨ । (ଗୁଳିବିଦ୍ଧ କୁମ୍ଭୀରଆଦି ଜଳଚର ଜୀବ) ବନ୍ଧୁକର ଗୁଳିରେ ଅବଶ ହୋଇ ଜଳାଶୟର ତଳଦେଶକୁ ଯିବା—2. (said of alligators wounded by a bullet) To sink to the bottom.

ମାଟି ଧୂଳି—ଦେ. ବି (ସହଚର; ସଂ. ମୃତ୍ତିକା+ଧୂଳି)—ମୃତ୍ତିକା ଓ ଧୂଳି—Earth and dust.
Māṭi dhūḷi

ମାଟି ଧୂଳି ସାପ—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମି) ବି—ମାଟିବିରାଡ଼ି ସାପ (ଦେଖ) Māṭibirāṛdi sāpa (See)
Māṭi dhūḷi sāpa

ମାଟି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ମୃତ ହେବା—1. To die at a place. ୨ । ମାଟି ଘିନିବା (ଦେଖ)—2. Māṭi ghinibā (See)
Māṭi nebā
মাটিলওয়া **मिट्टीलेना**

ମାଟି ପରି ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଳସ୍ୟ ବୋଧ ହେବା—Feeling of laziness or indisposition to work.
Māṭi pari lāgibā
(ମାଟିପରି ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) মাটিমাটি করা
मिट्टीसा मालुम होना

ମାଟି ବଂଶ ନାୟ(ହା)କ—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର ନାୟକ (ଗଣକ) ଶ୍ରେଣୀର ଏକଶାଖା; ସିଦ୍ଧ ବଂଶ ଅବଧାନ—A class of astrologers of Orissa. [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ନାୟକମାନେ ୨ ଶ୍ରେଣୀର,—ସିଦ୍ଧବଂଶ ବା ମାଟିବଂଶ ନାୟକ ଓ ଖଣ୍ଡ ବଂଶ ନାୟକ । ଖଣ୍ଡ ବଂଶ ନାୟକମାନେ ଗଣକବୃତ୍ତି କରନ୍ତି । ମାଟିବଂଶ ନାୟକମାନେ ପାଠଶାଳାରେ ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିଲେ ।]
Māṭi bamśa nāya(hā)ka
(ମାଟିବଂଶ ଅବଧାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଟିପୁରା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନାପୁର) ବି—ମାଟିବିରାଡ଼ି ସାପ (ଦେଖ) Māṭibirāṛdi sāpa (See)
Māṭipurā

ମାଟିବଂଶ କରଣ—ଦେ. ବି—ବୈଶ୍ୟ କରଣ (ଦେଖ) Baiśya karaṇa (See)
Māṭibamśa karaṇa

ମାଟି ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବର୍ଷାଦ୍ୱାରା ମାଟି ଆର୍ଦ୍ର ହୋଇ ତଳକୁ ଦବି ଟାଣ ହୋଇଯିବା—1. The settling of earth after the rains. ୨ । ମାଟି ଦବିବା (ଦେଖ)—Māṭi dabibā (See)
Māṭi basibā
মাটিবসা
मिट्टी बैठना
(ମାଟି ବସିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଟିବିରାଡ଼ି ସାପ—ଦେ. ବି—ମାଟିଆ ରଙ୍ଗର ନିର୍ବିଷ ସାପ—A kind of non-poisonous snake; Tropidonotus Stolatus. [ଭୂ—କୋମଳ କରି ଗାଇଲେ ପଦ୍ମତୋଳା ଗୀତ, କରେ ମାଟି-ମାର୍ଜାର ଫଣୀ ଫଣା ଉନ୍ନତ ? ଧାନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।] [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣ ଈଷତ୍ ସାବଳା ଓ ମାଟିର ବର୍ଣ୍ଣ ; ଦେହରେ ଈଷତ୍ କଳା ଦାଗ ଥାଏ; ପେଟତଳ ଧଳା । ଏମାନେ ବେଙ୍ଗ, ମାଛ ପୋକ ପ୍ରଭୃତି ଖାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଡିମ୍ବ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଛୁଆ ଜନ୍ମ କରନ୍ତି—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର; ଏମାନେ ନିର୍ବିଷ ।]
Māṭibirāṛdi sāpa
ମାଟିବିରାଡ଼ିଆ ସାପ }
ମଟିମାର୍ଜାର ସପ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମାଟିମାର୍ଜାର ଫଣୀ }
মেটেলি সাপ
मटमैला साँप

ମାଟି ବୋଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାନ୍ଥରେ ବା ଘରର ତଳରେ ପାଣିଆ ମାଟିର ପ୍ରଲେପ ଦେବା—To lay a thin layer of mud on a floor or wall; to besmear with mud. [ଦ୍ର—ମାଟି ବୋଳିବାରେ ମାଟି ଲେପିବା ଅପେକ୍ଷା ମାଟିର ସ୍ତର ମୋଟ ବା ଘନ ହୁଏ ।]
Māṭi bolibā
ମାଟି ଲି(ଲେ)ପିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମାଟି ଲେପିବା
মাটি লেপা
मट्टीलेपना

ମାଟି ଭଅଁର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୃତ୍ତିକା ଭ୍ରମର)—କୁମ୍ଭାର ପୋକ; Māṭi bha-aṅra କାଦୁଅରେ ବସା ବାନ୍ଧିବା ଏକ ପ୍ରକାର [ମାଟି ବ(ଘ)ରୁଳି—ଅନ୍ୟରୂପ] ଭଅଁର—Mud wasp.
কুমরে পোকা कुम्हाइन कीडा

ମାଟି ଭରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଗର୍ତ୍ତରେ ବା ଖାଲରେ ମାଟି ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—To fill up a pit with earth.
Māṭi bharibā
(ମାଟି ଭରେ[ପୁ]ରା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
মাটিভরা मिट्टी भरना

ମାଟି ଭାଉ—ଦେ. ବି—ଅତି ସୁଲଭ ମୂଲ୍ୟ—Very cheap price. Māṭi bhāu (ଯଥା—ଅଚ୍ଛକାଳି ବଜାରରେ ମାଛ ମାଟିଭାଉରେ (ମାଟି ଦର, ମାଟି ମୂଲ୍ୟ, ମାଟି ଦାମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିକା ହେଉ- ଅଛି ।]
মাটির দর मिट्टीका भाव

ମାଟି ମାଟି ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—ଅବସନ୍ନତା ବୋଧ ହେବା; ଅଳସ୍ୟ ବୋଧ ହେବା—A feeling of langour or laziness.
Māṭi māṭi lāgibā
মাটি মাটি করা
(ପ୍ରୟୋଗ—ମୋ ଦେ(ହ)ହ ମାଟି ମାଟି ଲାଗୁଛି ।)

ମାଟିରେ ପୋକ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟରେ ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମ କରିବା; ଖୁବ୍ ଗଭୀର ଚାଷ କରିବା—To plough deeply; to labour very hard in agriculture.
Māṭire poka hebā
মাটিরপোকা হওয়া
मिट्टीका कीडा बनना

ମାଟିରେ ମିଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ମନୁଷ୍ୟ) ମୃତ ହେବା; ଦେହ ତ୍ୟାଗ କରିବା—1. To die. ୨ । (କୋଠା, ଘର ଆଦି) ଭାଙ୍ଗି ଯାଇ ଭୂମିସାତ୍ ହେବା—2. To fall down to the ground; to be razed to the ground. ୩ । (କୌଣସି ବସ୍ତୁ) ସଢ଼ି ପଚି ମୃତ୍ତିକାରେ ମିଶିଯିବା—3. (any organic matter) To become turned into the soil.
Māṭire misibā
মাটিতে মেশা
मिट्टीमे मिलजाना; मट्टीयामेट होना
[ମାଟିରେ ମିଶା(ଶେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ]

ମାଟି ଶୁଙ୍ଘିଲେ ଶୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଛଣାରେ ଶୋଇବା ମାତ୍ରକେ ଗାଢ଼ ନିଦରେ ଅଭିଭୂତ ହେବା—To have sound or deed sleep as soon as one lies down.
Māṭi sunghile soibā
বিছানা ধরলেই ঘুমন
बिछोना पर जानेसेही शोजाना

ମାଟି ହାତୀ—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କୁ ଭେଟି ଦିଆଯିବା ମାଟିରେ ତିଆରି ହାତୀମୂର୍ତ୍ତି—Earthen elephants offered to the village-Goddess. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମାଟିଘୋଡ଼ା ହୁଏ]
Māṭi hāti
মাটির হাতী
मिट्टीका हाथी

ମାଟି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପଣ୍ଡ ହେବା; ବ୍ୟର୍ଥ ହେବା—1. To miscarry; to turn into nothing; to be frustrated. ୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନଷ୍ଟ ହେବା—2. To be completely spoiled.
Māṭi hebā
মাটি হওয়া मिट्टी होना

ମାଟୁ—ଦେ. ବି—ଅଟୁ; ମାଟି ଘରର ଶୁଳ ତଳରେ ମାଟି ଛାଟ ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଛାତ—The inner roof of a thatched house, which is daubbed with mud. ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଶିକାରୀ ଲୁଚି କରି ବନ୍ୟଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ଜଗିବା ପାଇଁ ମାଟି ତଳରେ ଯେଉଁ ଗର୍ତ୍ତ ଖୋଳା ହୋଇଥାଏ, ଏବଂ ଯାହା ଉପରେ ଡାଳପତ୍ର ଆଦି ଘୋଡ଼ା ଯାଇଥାଏ—A hole below the ground where the hunter lies in ambush for hunting.
Māṭu
মাট কোঠা पाटन

ମାଟୁ(ଣ୍ଟୁ)ବେଣ୍ଟ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଶିକାର କରିବା ପ୍ରଣାଳୀ—A device for hunting in which the hunter lies in ambush in a concealed hole under ground and shoots animals when they come near it. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଶିକାରୀ ଭୂମିତଳେ ଗାତଖୋଳି ସେ ଗାତ ମୁହଁରେ ଡାଳ ପତ୍ର ଆଦି ଘୋଡ଼ାଇ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚି କରି ଜଗି ବସିଥାଏ । ନିକଟକୁ ବନ୍ୟ- ଜନ୍ତୁ ଆସିଲେ ସେହି ଗାତ ମଧ୍ୟରୁ ଶିକାରୀ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବନ୍ଧୁକ ବା ଶର ମାରେ ।]
Māṭu(ṇṭu)beṇṭa
গর্ত্তহইতে শিকার

ମାଟେ(ଣ୍ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନ୍ଥର)—୧ । ମଠ କରିବା; ବିଳମ୍ବ କରିବା—1. To delay. ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଧୀରେ ଧୀରେ କରିବା—2. To do a work slowly. ୩ । ସ୍ଥଗିତ ହେବା—3. To be in abeyance; to stop. ୪ । (କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ) ଧୀରଗତିବିଶିଷ୍ଟ ହେବା—4. (a work) To proceed very slowly. ୫ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅପେକ୍ଷା କରିବା—5. To wait or loiter at a place. ୬ । ମାଟିର ପ୍ରଲେପ ଦେବା—6. To besmear or daub clay on something.
Māṭe(ṇṭe)ibā
দেরীকরা
देरि करना
মাঠকরা
धीमा होना
बाटजोहना
মাটিলেপা
मिट्टी लेवना

ମା(ମେ,ମ୍ୟା)ଟ୍ରିକ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. 'ମାଟ୍ରିକୁଲେସନ୍'ର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଅକାର)—୧ । ମାଟ୍ରିକୁଲେସନ୍ (ଦେଖ)—1. Māṭrikulesan (See) ୨ । ମାଟ୍ରିକୁଲେଟ୍ (ଦେଖ)—2. Māṭrikulet (See)
Mā(me,myā)ṭrik
ম্যাটি্রক
मैट्रिक

ମା(ମେ, ମ୍ୟା)ଟ୍ରିକୁ(କ୍ୟୁ)ଲେଟ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଇଂ) —ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷାରେ ପାଶ କରିଥିବା (ଛାତ୍ର) —Matriculate. ବି—ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷାରେ ପାଶ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—A matriculate.
Mā(me,myā)ṭriku(kyu)leṭ
ম্যাট্রিকুলেট
मेट्रिकुलेट

ମା(ମେ,ମ୍ୟା)ଟ୍ରି,କୁ(କ୍ୟୁ)ଲେସନ୍ — ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର Mā(me,myā)ṭriku(kyu)lesan ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷା—The ম্যাট্রিকুলেসন matriculation or University मैट्रिकुलेसन Entrance Examination.

ମା(ମେ,ମ୍ୟା)ଟ୍ରି,କୁ(କ୍ୟୁ)ଲେସନ୍ କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ)--ହାଇସ୍କୁଲର Mā(me,myā)ṭriku(kyu)lesan klās ଏଣ୍ଟ୍ରାନ୍ସ ବା ଶେଷ ଶ୍ରେଣୀ ম্যাট্রিকুলেসন ক্লাস —The matriculation class of मैट्रिकुलेसन क्लास a High English school.

ମାଠ — ସଂ. ବି—ରଥ୍ୟା—A road (Apte). ଦେ. ବି — ୧ । Māṭha ଦଶ ସୂତାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦେଶୀ ଲୁଗାରେ ବୁଣା ମୋଟା দলাই ଦୁଇପଟ୍ଟିଆ ଶୀତ ବସ୍ତ୍ର—1. A double two-strip- सलिगा ped sheet made of cotton thread hand-woven. [ଦ୍ର—୧ ବା ୧୨ ହାତ ଲମ୍ବାର ମୋଟ ପଟ୍ଟ ଦୁଇଟିକୁ ଲମ୍ବ ବାଗରେ ସିଲାଇ କରି ସିଲାଇ ହୋଇ-ଥିବା ୧୨ ହାତ ଲମ୍ବ ଦୋପଟ୍ଟା ବସ୍ତ୍ରର ଲମ୍ବକୁ ୨ଥରରୁ କରି ଭାଙ୍ଗି ସେହି ୬ ହାତଓ ଦୋହୋର ଦୋପଟ୍ଟା ବସ୍ତ୍ର ହୁଏ ତାକୁ ମାଠ ବୋଲଯାଏ । ଏହାକୁ ମଫସଲରେ ସାଧାରଣ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଲୋକେ ଶୀତବସ୍ତ୍ରରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।] ୨ । (ସଂ. ମନ୍ଥଧାତୁ; ସଂ. ମୃଜ ଧାତୁରୁ ମୃଷ୍ଟ)--ଚକ୍କଣ ବା ପାଲିସ୍ মাঠন କରିବାର ହତିଆର—2. An instrument for मठेरा polishing articles. [ଦ୍ର—ଯୌବନର ମାଠେ ମଠା ହୋଇ ଅଙ୍ଗ-ଯଷ୍ଟି ହବା ଘଷିହଟା । ସୁଧାକାଥ. ସଥାର ।] ୩ । ନୀଚ ଜାତିର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ମଣିବନ୍ଧରେ ପିନ୍ଧିବା ପିତ୍ତଳର ପାଲିସ୍ ହୋଇଥିବା ଖଡୁ—Polished bangles worn on the wrist by females of low castes. ବିଣ (ସଂ. ମୃଷ୍ଟ)— মাঠা ଚକ୍କଣ ବା ପାଲିସ୍ କରଯାଇ ଥିବା (ଅଳଙ୍କାର ଅଦ) मठीर कियाहुआ —Polished (ornaments etc). ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ଭୂଳ ବି. ମାଠ)— ଚଢ଼ୁଆ ଜମି—Waste land; meadow.

ମାଠ ଗୁଣା— ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ପାଲିସ୍ କରଯାଇ ଥିବା ଗୁଣା ବା Māṭha guṇā ନାକପୁଡ଼ାର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—A polished বেসর flower (ornament) for the nostril मठोराहुआ वेसर [ଦ୍ର—ନାଶିକାରେ ମାଠଗୁଣା, କରରେ କଙ୍କେଡ ବଣା—ଲକ୍ଷ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।]

ମାଠଣ(ଣି)— ଦେ. ବି (ସଂ. ମନ୍ଥନ; ସଂ. ମୃଜ ଧାତୁରୁ ମୃଷ୍ଟ)— ୧ । Māṭhana(ṇi) ଅଳଙ୍କାରଅଦକୁ ବାରମ୍ବାର ଘଷିବାଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ মাঠন ପାଲିସ୍ ବା ମସୃଣତା—1. Polish of ornaments चिकनाहट and other things produced by constant rubbing. ୨ । ପାଲିସ୍ କରିବା କର୍ମ— 2. The act of polishing.

ମାଠଣ(ଣି) କରିବା — ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ମୃଷ୍ଟ)—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ Māṭhana(ṇi)kariba ବାରମ୍ବାର ଘଷି ପାଲିସ୍ କରିବା— মাঠন করা मठोरना To polish ornaments and other things.

ମାଠେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି— ମାଠଣ କରିବା (ଦେଖ) Māṭhaneibā Māṭhana karibā (See)

ମାଠଟିସ୍ —ଦେ. ବି (ଭୁଲ. ଇଂ. ମାଚେଟ୍ matchet; ଓଡ଼ିଆ Māṭhatis ଛୁରି)—ବଢ଼େଇମାନଙ୍କ ସରୁ ନିହାଣ— নিহানি रुखानी Carpenter's slender chisel.

ମାଠ ପଥର—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୃଜ୍ ଧାତୁରୁ ମୃଷ୍ଟ+ପ୍ରସ୍ତର)—ସୁନା Māṭha pathara ରୁପାର ଅଳଙ୍କାରକୁ ଚକଚକିଆ କରିବା ପାଇଁ ବଣିଆଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ଚିକ୍କଣ ପଥର— Goldsmith's polishing stone. [ମାଠ(ଠି,ଠେ)ଣି ପଥର—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାଠର —ସଂ. ବି (ମଠ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)— Māṭhara ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଗ୍ରହବିଶେଷ — 1. Name of a minor planet near or attendant on the sun (Apte). ୨ । ବ୍ୟାସଦେବ—2. The sage Byāsa. ୩ । ଶୌଣ୍ଡିକ; ଶୁଣ୍ଡି—3. Wine-vender. ୪ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—4. Brāhmaṇa. ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ରାଜବଂଶବିଶେଷ—A dynasty of ancient kings of Orissa.

ମାଠ ରନ୍ଦା—ଦେ. ବି—କାଠକୁ ଚିକ୍କଣ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ Māṭha randā ଛୋଟ ରନ୍ଦା—Carpenter's small মাঠার্ াঁ(রেঁ)দা मठौरा polishing plane.

ମାଠା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନ୍ଥ୍ ଧାତୁ; ସଂ. ମଥନୋତ୍ଥ; ଭୁଲ. ବି. ମାଠା = Māṭhā ଘୋଲଦହି; ଲହୁଣୀ)—ନବନୀତ; ଲହୁଣୀ (ନକେ)— মাঠা मक्खन Butter.

ମାଠି—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ମୃଷ୍ଟବଳୟ) ଏକପ୍ରକାର ପାଲିସ୍ କରା-Māṭhi ଯାଇଥିବା ରୁପାର ବା କଂସାର ମୋଟ ଖଡୁ ବା ବଳୟ पालिसदार कंगन, मठिया ବଳୟ—1. A kind of polished wristlet of silver or bell metal. मठरना ୨ । ବଣିଆଙ୍କର ଖଟ୍ ସାନ ହାତୁଡ଼ି—2. Goldsmith's tiny hammer.

ମାଠିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୃଦ୍ଘଟ)—ମାଟିର କୁମ୍ଭ; କଳସ—An Māṭhiā earthen pitcher; a narrow-necked ঘড়া, কলসী, মেটে কলসী earthen jar. [ଦ୍ର—ଦେଖିବୁ ଦେହ घडा, मटका, मट, माट ଭୁଙ୍ଗା ମାଠିଆ କୁମ୍ଭର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହା. ଭାରତ ।] [ଦ୍ର—ମାଠିଆ ଓ ହାଣ୍ଡି ପ୍ରଭୃତିର ଗୋଲାକାର ତଳଭାଗକୁ ଘାଣ୍ଟି ଓ ମେଲା ବା ଉପରର ପାଖକୁ ମୁହଁ କହନ୍ତି; ବଡ଼ ଘଟକୁ ମାଠିଆ ଓ ଛୋଟ ଘଟକୁ ଘଡ଼ି କହନ୍ତି ।] ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଛୋଟ ଓ ବଡ଼ ମାଟିର ଘଟ—Small or big earthen jar. [ଦ୍ର—ଛୋଟ ମାଟି ଘଡ଼ାକୁ ମଧ୍ୟ ସିଂହଭୂମରେ ମାଠିଆ କହନ୍ତି ।]

ମାଠି(ଠେ)ଣି—ଦେ. ବ—୧ । ମାଠଣ (ଦେଖ)—1. Māṭhaṇa
Māṭhi(ṭhe)ṇi (See). ୨ । ପଲସ୍ତରା ହୋଇଥିବା ଚୂନ
মাঠন **चिकनाहट; पलस्तर** ଉପରେ କରଣୀ ଘଷି କରାଯିବା
ପାଲିସ୍—2. Polish made on a plaster by repeated rubbings with the mason's trowel. ୩ । କାନ୍ଥ ବା ଚଟାଣ ଉପରେ ଚୂନ ବା ସିମେଣ୍ଟର ପଲସ୍ତରା—3. Plastering of a wall or floor with lime or cement.

ମାଠି(ଠେ)ଣି ଚୂନ—ଦେ. ବ—ଲୁଗାରେ ଛଣା ହୋଇ ତାନ୍ଥ ଅବା
Māṭhi(ṭhe)ṇi chūna ମାଠେଣି କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ
মাঠন চুন **पलस्तरका चूना** ଚୂନ—Sifted lime-paste used in polishing floors and walls. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ସାଧାରଣରେ ସିମେଣ୍ଟର ବ୍ୟବହାର ଚଳୁ ନ ଥିବା କାଳରେ ପଥରଚୂନକୁ ବାଟି ତାକୁ ଛାଣି ସେହି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଲେପଦ୍ୱାରା ମାଠିଣି କରାଯାଉଥିଲା ।]

ମାଠିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୃଜ ଧାତୁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ମୃଷ୍ଟ; ତୁଲ. ପ୍ରା. ମଟ୍ଠ)—
Māṭhibā ୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଘଷି କରି ମସୃଣ କରିବା—
মাঠা **मठोरना** 1. To polish a thing by repeated
(ମାଠେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) rubbing [ଦ୍ର—କୋଠାର ତଳରେ ବା
[ମଠା(ଠେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ] କାନ୍ଥରେ ଚୂନ ପଲସ୍ତରା କରି ତାକୁ କରଣୀର ପଛଅଡ଼େ ନ ମାଠିଲେ ତାହା ମସୃଣ ହୁଏ ନାହିଁ । ହାଣ୍ଡି ମାଠିଅଛୁ କୁମ୍ଭାର ଗଢ଼ି ସାରିବା ପରେ ତାକୁ ମାଠେ । ଶଙ୍ଖାରୀମାନେ କଂସା ଓ ଭରଣ ଜଡ଼ୁଙ୍କୁ ମାଠି ଚିକ୍କଣ କରନ୍ତି । କଣ୍ଣାମାନେ ଅଳଙ୍କାରକୁ ମାଠିଅଦ୍ୱାରା ମାଠି କରି ଚିକ୍କଣ କରନ୍ତି ।] ୨ । (ଦେହରେ ତେଲାଦ) ଚିକ୍କଣ କରି ବୋଳିବା; ମାଖିବା—2. To anoint (oil
মাখা **लेपना** etc).

ମାଠି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଜ ଦେହରେ ତେଲ, ହଳଦ ଅଦ ଉତ୍ତମ
Māṭhi hebā ରୂପେ ବୋଳି ହେବା—To anoint (oil
(ମାଠିମୁଠି ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) etc) on one's body. (ଉ—ହଳଦ ତେଲ ବୂଲ ଲୋହିବ ମାଠି ଅଙ୍ଗେ—ପୀତାମ୍ବର.
মাখা ନୃସିଂହପୁରାଣ ।)

ମାଠୀ—ସଂ. ବ—ସାଞ୍ଜୁ—
Māṭhī An armour; mail (Apte).

ମାଠୁଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମନ୍ଥର)—୧ । ମଠୁଆ; ଯେ ଅତ୍ୟନ୍ତ
Māṭhuā ବିଳମ୍ବରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—1. One who
আলসে takes much time to finish a work; lazy
मट्ठर; मंदा tardy, ୨ । ଯେ ବିଳମ୍ବରେ, କିନ୍ତୁ ଭଲ କରି
(ମାଠେ[ଠୋ]ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—2. One who does any work thoroughly but slowly. ୩ । (ସମ୍ମୃଷ୍ଟ) ଯେ ଆପଣା ଦେହରେ ଚିକ୍କଣ କରି ତେଲ ହଳଦୀ ଲଗାଇ ହୁଏ—3. One who takes care to smear his body thoroughly with oil and turmeric.

ମାଠୁଣି—ଦେ. ବ. (ବିଶିଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ)—ଛୋଟ ହାତୁଡ଼ି—Small
Māṭhuṇi ছোট হাতড়ী **हथौडी, मठरना** hammer.

ମାଠୁଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—କୁମ୍ଭ; ମାଠିଆ—
Māṭhul Pitcher.

ମାଡ଼ପିଟ୍—ଦେ. ବ. (ସଙ୍କର ଶବ୍ଦ)—ମାରପିଟ୍ (ଦେଖ)
Mārd-piṭ মারপিট **मरपीट** Mār-piṭ (See)

ମାଡ଼ବାର—ଦେ. ବ. (ସଂ. ମରୁରୁ ମାରବ=ମରୁ ଦେଶ)—ରାଜ-
Mārdbār ପୁତାନାର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମାଂଶ ମରୁ ଦେଶ; ମାରବାଡ଼
ମାଡ଼୍ଆର } ଅନ୍ୟରୂପ ଦେଶ; ଜୟପୁର, ବିକାନୀର, ମେବାର
ମାର୍‌ବାଡ଼ ଯୋଧପୁର ଅଦ ରାଜ୍ୟ; ମାରୁଆଡ଼
ମାରୁଅଡ଼(ର) ରାଜ—The states of Joy-
মাড়োয়ার pur, Bikaneer, Jodhpur, Mewar in
मारवाड Rajputana (N. W. India).
[ଦ୍ର—ଏ ଅଞ୍ଚଳ ମାରବାଡ଼ୀମାନଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ । ବାହାବଲପୁର, ଜସଲମିର, ଯୋଧପୁର, ବିକାନୀର ଅଦ ଅଞ୍ଚଳ ମରୁମୟ ଅଟେ ।]

ମାଡ଼ବାରି—ଦେ. ବ—୧ । ମାରୁବାଡ଼ି; ମାରବାଡ଼ ଦେଶବାସୀ; ରାଜ-
Mārd-bāri ପୁତନା ରାଜ୍ୟର ଜୟପୁର ଅଞ୍ଚଳବାସୀ—1. An
মারুআরি, মাড়োয়ারি inhabitant of Marwar in
मारवाडी Rajputna. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବ୍ୟବସାୟ ବୁଝିଥିବା
(ମାଡ଼୍ଅଳ, ମାରବାଡ଼ି, ମାରୁଅଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟକ୍ତି—2. (figurative) A person with business instincts.

ମାଡ଼—ସଂ. ବ—୧ । ବନ୍ୟବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ-1. A species of wild
Mārda tree. (Apte) ୨ । ପରିମାଣ; ଓଜନ—2. Weight;
মারমারি **मार** measure. ଦେ. ବ—(ସଂ. ମୃଦ୍ ଧାତୁ=ମର୍ଦ୍ଦନ; ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ ମାର ଧାତୁ)—୧ । ପ୍ରହାର; ପିଟା; ଛେଚା; ତାଡ଼ନ; ବାଡ଼ିଆ—1. Beating; assault. [ଦ୍ର—ହାତ, ଗୋଡ଼ ଅଦ ଅଙ୍ଗଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରହାରର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି ଯଥା, ମୁଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ମାଡ଼—ମୁଣ୍ଡିଆ; ଦାନ୍ତଦ୍ୱାରା—କାମୁଡ଼ା; ହାତଦ୍ୱାରା ମାଡ଼—ବିଧା, ଚାପୁଡ଼ା (ଚାପୁଡ଼ା), ମୁଣ୍ଡି, ମୁଥ, ଖୁଦା, ଲେଢ଼ା, କହୁଣିଆ, ହାରୂଡା, ଚଣ୍ଡିଅ, ଗଦକା, ଗଲଥା, ଧକ୍କା, ଠେଲା, ଖେଳା, ଝିଙ୍କା, ଲେଢ଼ା, ବାହୁଟା, ଗାଲୋଳ ବା ବଠା ପକାଇବା, ଚଟା, କୁଣ୍ଢା,ଘୋଷରା,ଓଟରା,କରଚୁଡା, ତଳେ ପକାଇବା, ପାଣି ଛଟା, ପାଣି ଭିଡ଼ା, ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା-ଚଷି ଚଟା, ନାକମୋଡ଼ା, କାନ ମୋଡ଼ା, ଥୋପି, ଠେଙ୍ଗା, ଚ(ଚ)ମୁଟା, ଠଣା, ପୁଞ୍ଚିଆ, ଅଙ୍ଗୁଠି ଗେଣ୍ଡା, ମୁଣ୍ଡ ଟଣା, ଚୁଟି ଝିଙ୍କା, ଥୋଡ଼ ଟଣା, ଗାଲ ଚୋଡ଼ା; ଅଙ୍ଗୁଳେଇବା; ନଖଦ୍ୱାରା—ରମ୍ପୁଡ଼ା; ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା—ଗୋଇଠା, ଆଣ୍ଠୁଅ, ଗୋଇ, ଚକଟା, ଦଳାମଳା, ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ପେଷା । ଅନ୍ୟ-ବସ୍ତୁଦ୍ୱାରା ମାଡ଼—ଚୋତା,ଖଡ଼ମ ବା ପଠଉମାଡ଼, ବେତ, କାଣ୍ଡିଲ ବେତ, ବାଡ଼ି, କୋରଡ଼ା, ଠେଙ୍ଗା, ଠେଙ୍ଗଣୀ,

ଷ୍ଟ, ପାଷାଣ, ଡଣ୍ଡ, ଗୋବା, ଭୁନା, ଢେଲା, ଭୁଷା, ଗୋବା, ପିଠା; ଠେକା ଓ ବୋଲିଅ ଫୋପାଡ଼ିବା, ବାଡ଼ିକ ଖଡ଼ା; କନ୍ଦୁର ଭୁସୁଡ଼ି ଅବର ବେଣ୍ଟ, ଭୁସୁଡ଼ି ଅବର ଫଳା, ଭୁଲ୍ ବାଡ଼ି, ବନ୍ଧୁକ, ଧନୁ, କାଣ୍ଡ, ଗଦା, ମୁଷଳ, ଖଣ୍ଡା, କଟୁର, ଭୁସୁଡ଼ି, ଟାଙ୍ଗିଆ ଅବ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ମାଡ଼; ତାହାଙ୍କ ଜହାରେ ଚଢ଼ୁ, ଚାଉଁ ଦେବା ବା ଲାଛବା । ମୁକ୍ତରଅ ଶସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ହଦାଇବା, ଫୋଡ଼ିବା, କେଷ୍ଟବା; ପଶୁଅବଙ୍କ ଚିଙ୍ଗଦ୍ୱାରା-ବନ୍ଧବା; ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା—ନାଚ, ଜାଙ୍ଗିଳି ନାଚ । ପକ୍ଷୀଅବଙ୍କ ଥଣ୍ଟ ଓ ପକ୍ଷଦ୍ୱାରା ଅଘାତ । ଏହିପରି ନାନା ପ୍ରକାରରେ ନାନା ରୂପାସୁରେ ମାଡ଼ ଦଅଯାଏ । ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକାନୁକରଣରେ ରଚିତ ଜନ୍ମଲଷିତ ଓ ହାସ୍ୟୋଦ୍ଦୀପକ ଓଡ଼ିଆ ଶ୍ଳୋକରୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମାଡ଼ର ନାମ ଜଣା ପଡ଼େ :—

କେଶାକର୍ଷଣ, ହାତୁଡ଼ା, ଗଡ଼ସଡ଼ା, ଦ୍ୱଯୋଡ଼, ଢକା, ଢଉ, ଲେଡ଼ା, ନାକମୋଡ଼ା, କହୁଣି, କୋରଡ଼ା, ପାଣ୍ଠୋଇ, ଠେଙ୍ଗା ଦଣ୍ଡ । ଝିଙ୍କା, ବାହୁଛଟା, ସମର୍ଥ ଗୋଇଠା, ଠେଙ୍ଗା, ମୁଣି, ଠେଙ୍ଗିବା; ଖାଙ୍କୋଳ, ଚଉକାଣ୍ଡି, ଖୁରୁକ, ଡଣ୍ଡ, ବେକଥୁବା‌ର ସୁତଃ । ମାଡ଼ଙ୍କୁ ମହାଦେବ ଭରନ୍ତୁ । ଇତ । ଏହାର ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ—ଅତି କ୍ଷମତାଶାଳୀ ଲୋକ ମଧ୍ୟ ପ୍ରହାରକୁ ଭୟ କରନ୍ତି ।] ୨ । ଅଘାତ—2. Stroke. [ଉ—ପଥର ମାଡ଼େ ଯେ ଦେଖିଲି ଯମପୁରୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ] ୩ । ମାରଣ; ହତ୍ୟା—3. Slaughter. ୪ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଦ୍ରୁଣ୍ଟା ବା ଚୋଟ—4. A paroxysm; a fit; a heat.

ମାଡ଼ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହୃତ ହେବା—1. To be beaten or assaulted.
Mā**r**da khāibā
(ମାଡ଼ ପାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଉ—ଲୁହା ଲଗି ଅଗ୍ନି ଦେବତା
মার খাওয়া
ଖାଇଲେ—ଇତ) । ୨ । ଅହତ ହେବା—
मारखाना 2. To be wounded or struck. ୩ । (ତାହାଙ୍କଅ ଭ୍ରଷ୍ଟା) ଜୋରରେ ବାଜବା; ଧକ୍କା ଖାଇବା—3. To collide. (ଉ—ଭେର ଭେର ଜାହାଜ ମାଡ଼ ଖାଇଛନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।)

ମାଡ଼ ଖାଇଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରହୃତ ହୋଇ ମୃତ ହେବା; ହତ ହେବା—1. To be killed. ୨ ।
Mā**r**da khāijibā
মার খেয়ে যাওয়া ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ବନଷ୍ଟ ହେବା—2. To be
मार खाजाना destroyed or annihilated. (ଯଥା—ଏ କଥି ବଢ଼ିରେ ମୋ ବଲର ଉଲସୁନ୍ଦ ବବାବ ମାଡ଼ ଖାଇଗଲା ।) ୩ । ପ୍ରହୃତ ହୋଇ ପଳାଇଯିବା—3. To flee away after being beaten. ୪ । ପ୍ରହାର ପାଇବା—4. To be beaten.

ମାଡ଼ ଖିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ମାଡ଼ୁଆ (ବ୍ୟକ୍ତି)—One who is
Mā**r**da khiā beaten constantly. ବ—ମାଡ଼ ଖାଇବା (ମାଡ଼ ଖାଉ—ସ୍ତ୍ରୀ) କର୍ମ—The act of being beaten.

মার খেগো, মার খাওয়া (ଉ—ମୋ ମାଡ଼ଖିଆ ଦେଖି ଦୁଃଖେ
मारखिया ଭୁକ ହେଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବସନ୍ତ ।)
মার খাওয়া **मारखाना**

ମାଡ଼ ଖୁଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ମାଡ଼ ଖାଇବାର ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ)—
Mā**r**da khuāibā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରହାର ଦେବା ପାଇ
ମାଡ଼ ଖାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଯେ ହାଙ୍କର ଅଧିକାର ବା ପ୍ରଭୁତ୍ୱ
ମାଡ଼ ମରା(ରେ)ଇବା } ଅଛି, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି କରୁଦ୍ଧରେ ଉକ୍ତି
মার খাওয়ান ପ୍ରଭୁଙ୍କ, ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବା ହାକମଙ୍କ ଅଗରେ ଫେରାଦ
मार खिलाना ହୋଇ ପ୍ରଭୁ ଅବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରହୃତ କରାଇବା—To cause a person to be beaten by his master or by a person in authority by complaining against him.

ମାଡ଼ ଚୁଲିଆ—ଦେ. ବ—ଦୁଦ୍ର ବନ୍ୟବୃକ୍ଷ ବଶେଷ—A species of
Mā**r**da chu**l**iā small tree whose flowers are yellowish white (Haines). [ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ଉଲଦଅ ପିଶା ଧଳା]

ମାଡ଼ଣ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମର୍ଦ୍ଦନ; ମାରଣ)—୧ । ମାଡ଼ିବା; ଚିପିବା—
Mā**r**da**n**a 1. Pressing. ୨ । ମାରଣ—2. Killing;
মারণ **मारणा** slaughter. ୩ । (ସଂ. ମାରଣ) ମାଡ଼ଣର ମାର ପକାଇବା ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ର—3. A weapon of war by which a person is crushed to death. (ଉ—ଅକାଳ ମହାକାଳ କିହାଇ ବଜ୍ରବାଣ, ଭୁଜାଣ ଭୁଜାଣ ମିଶି ତାଇଣ ମାଡ଼ଣ । ପୀତାମ୍ବର. ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ ।)

ମାଡ଼ ଦ(ଦେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରହାର କରବା—
Mā**r**da da(de)bā To deal blows; to beat.
মার দেওয়া **मार देना, मारना**
[ମାଡ଼ ଲଗା(ଗେ)ଇବା, ମାଡ଼ ମାଇବା, ମାଡ଼ ବସା(ସେ)ଇବା, ମାଡ଼ ଲଦବା, ମାଡ଼ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାଡ଼ ପିଟିଆ—ଦେ. ବଣ—ମାଡ଼ୁଆ (ଦେଖ)
Mā**r**da pithiā Mā**r**duā (See)
কীলকুটো, মারখেগো **मारुआ**

ମାଡ଼ ବସିବା—ଦେ. ବ—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ) ପ୍ରହାର ବୃଷ୍ଟି
Mā**r**da basibā ହେବା—Being beaten or given
মারবসা **मार बैठना** blows; being struck.
[ମାଡ଼ ବାଜବା, ମାଡ଼ ଚଳିବା, ମାଡ଼ ଲଗା(ବା)ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାଡ଼ ବୃଷ୍ଟି—ଦେ, ବ—ଅତ୍ୟଧିକ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ବୃଷ୍ଟି ପରି ପ୍ରହାର—
Mā**r**da brush**t**i Dealing of blows, one over the
মার বৃষ্টি **मार वृष्टि** other like a torrent of rain.

ମାଡ଼ ମରାମରି—ଦେ. ବ—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ପ୍ରହାର—
Mā**r**da marāmari Mutual beating.
মারামারি **मारामारि**

ମାଡ଼ ମୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାଡ଼ ଖାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ
Mā**r**da mulā(le)ibā କରବା—To do something to
কীল কৌনা **मार मोलाना** deserve a beating.
(ମାଡ଼ କଣିବା, ମାଡ଼କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଡ଼ରେ କୁଅଁକୁଅ ଉଡ଼ିଯିବା—ଦେ. ବ—ମାଡ଼ ବୃଷ୍ଟି ହେବା—
Mārdre kuachhua urdijiba Dealing of repeated blows like torrents; a shower of blows.
[ମାଡ଼ରେ ଧୂର୍ପ(ପୁ)ଙ୍ଗା ଉଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
মারের বৃষ্টি হওয়া, কীল বৃষ্টি, নিঘাত মার
मारमें घुर्पुञ्जा उडजाना
[ଦୃ—ଏହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଯେ ଏପରି ଉପୁଜର ପ୍ରହାର ଯେ ଚର୍ମର ଉପରେ ଲାଗି ହୋଇ କୁଅ ବସାରେ ଥିବା କୁଅଁକୁଅମାନେ ବସାରୁ ଉଡ଼ି ପଳାଇବେ ।]

ମାଡ଼ି—ସ. ବ—ରାଜପ୍ରାସାଦ—A palace (Apte). ଦେ. ବ.
Mārdi (ସ. ମାଢ଼ୀ=ଦନ୍ତବେଷ୍ଟ)—୧ । ମାଢ଼ି; ଦନ୍ତବେଷ୍ଟ;
माड़ी मसकूर ଦାନ୍ତର ମୂଳ—1. The gum. ୨ । (ସ. ମୃଦ୍
तरहन ଧାତୁ) ଲମ୍ବା କାଠ ଥୁଆ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଭୂଇଁ ଉପରେ ଆଡ଼ବାଗରେ ଯେଉଁ ଛୋଟ କାଠ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ରଖାଯାଏ—2. Wedges or cross-pieces put on the ground over which are laid long timbers etc. ୩ । ଶ୍ମଶାନରେ ଶବଦାହ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ କାଠର ବଡ଼ ଗଡ଼ ଦୁଇଟା ରଖାଯାଇ ତା ଉପରେ ସୁନାଣି କାଠ ସଜାଯାଏ—3. Two big
साइन trunks laid on the ground over which smaller logs are put crosswise for cremation. ୪ । ମୁର୍ଦ୍ଦାଭଳୁ ଚିତା ଉପରେ ମୁହଁ ମଡ଼ାଇ ଶୁଆଇ ଦେବା ପରେ କାଳେ ଅଗ୍ନି ଲାଗିବା ପରେ ତାହାର ମୁଣ୍ଡ ଉପରଆଡ଼କୁ ଛିଟ ହୋଇ ଉଠିଯିବ, ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ତାହାର ବେକ ଉପରେ କାଠର ଯେଉଁ ବଡ଼ ଗଡ଼ଟାଏ ମଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଏ; ବେକମାଡ଼କାଠ—4. A big log of wood put over the neck of a corpse when it is laid on the funeral pyre with the face towards the ground. ୫ । ପଥର ଆଦି କୌଣସି ଗୁରୁ ଭାର ପଦାର୍ଥକୁ ଭୂମିରେ ଗଡ଼ାଇ ନେବାକୁ ହେଲେ ଭୂମି ଉପରେ ଯେଉଁ ଲମ୍ବ କାଠ ବା ବାହୁଁସ ପକାଯାଏ ଓ ଯାହା ଉପରେ ଉକ୍ତ ଭାର ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ସହଜରେ ଗଡ଼ାଇ ନିଆଯାଇ ପାରେ—5. A long lever or rod which is put on the ground over which a very heavy stone is rolled.
जमिये ଦେ. କି. ଣ—ଅଟୋଉ; ଅଧିକାର କରି—
जमाकर Occupying. (ଉ—ବର୍ଷରେ ସବୁ ମାଡ଼ି ବସେ ଧର ଜାଣ କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ଅଦି ।)

ମାଡ଼ିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ—କୃଷକ ଜାତିବିଶେଷ—Name of
Mārdia a peasant class in Bastar.

ମାଡ଼ି ଆସିବା—ଦେ. କି—୧ । ପ୍ରବଳ ବେଗରେ ଅଗ୍ରସର ହେବା—
Mārdi āsibā 1. To advance swiftly and violently.
বেড়ে আসা, ঝেঁকে আসা, হেনে আসা
जोरसे आना (ଉ—ପ୍ରବଳ ବେଗଙ୍କେ; ଘୋର ବୃଷ୍ଟି କାଳ, ଅସିଲା ସମ୍ଭାରେ ମାଡ଼ି । ନନ୍ଦକିଶୋର. କଳ୍ପଲତା) [ପ୍ରୟୋଗ—ନଈବଢ଼ି ମାଡ଼ି ଆସୁଛି; ଘର ପୋଡ଼ର ନିଆଁ ମାଡ଼ି ଆସୁଛି, ବର୍ଷା ମାଡ଼ି ଆସୁଛି, ଶତ୍ରୁ ସୈନ୍ୟ ମାଡ଼ି ଆସୁଛନ୍ତି ।] ୨ । ବ୍ୟାପ୍ତ ବ୍ୟାପିବା—2. To overspread; to be diffused. (ଉ—ଧୂପାଦାରେ ଦୂରେ ପର୍ବତର ଘର, ମାଡ଼ି ଆସୁଅଛି ଜଳସ୍ଥଳ ଘର । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।) ୩ । ବସ୍ତୁର ଅଥବା ବା କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ କ୍ଷଣମାତ୍ର
মেড়ে আসা ପାଦ ଦେଇ ସେଠାରୁ ଚାଲି ଆସିବା—3. To come
माडकर आना away from a place or a bed shortly after stepping on it. (ଯଥା—ବେଶାକର୍ମି ସବୁ ସବୁ ସାଇ ଲୋଟର ହୋଇ ଯିବାରୁ ବରଦକନ୍ୟା ମାତ୍ର ମଣ୍ଡପଯାଏ ମାଡ଼ି ଅସିଲେ)

ମାଡ଼ି କାଠ—ଦେ. ବ—ମାଡ଼ି ୨,୩,୪ (ଦେଖ)—Mārdi 2.3.4
Mārdi kātha साइन (See)

ମାଡ଼ି ଦେବା—ଦେ. କି (ସ. ମୃଦ ଧାତୁ)—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ବା
Mārdi debā ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭୂମିତଳକୁ ବା ପାଣି ଭିତରକୁ
চাপান ଚାପିଦେବା—1. To press a person or
घुसाना thing down to the ground or into
नीचुकरा the water. ୨ । (ମୁଣ୍ଡକୁ) ତଳକୁ ପୋତିବା—
मारना 2. To droop down one's head. ୩ ।
জোরে ঢুকান ବଳପୂର୍ବକ ପୂରାଇବା; ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦେବା; ଗୁଞ୍ଜିବା.
माडदेना —3. To thrust forcibly; to ram.
[ଉ—ସେ ବାଣ୍ଡା ବୃଷିକ ଅକ୍ଷିରେ ମାଡ଼ି ଦେଲା । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୪ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ
লুকান, লুকানো ଅନ୍ୟ ବଡ଼ ଦ୍ରବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପୁରାଇ ଲୁଚାଇବା—
लुकाना 4. To conceal a thing by putting it inside a bigger thing. [ଉ—ଦୈତ୍ୟ ଯେ ବେଦକୁ ହରଲେ, ନେଇ ସମୁଦ୍ରେ ମାଡ଼ି ଦେଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମାଡ଼ି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କି—ଅବଧାନ ବା ଅଜାଣତରେ କୌଣସି
Mārdi pakā(ke)ibā ବସ୍ତୁ ଉପରେ ପାଦ ପକାଇ ଦେବା—
মাড়া To tread upon a thing unwares.
माडदेना (ଯଥା—ମୁଁ ବାଟରେ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଲଣ୍ଡାଏ ଗୋବର ମାଡ଼ି ପକାଇଲି ।)

ମାଡ଼ି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ—୧ । ଉପରୁ କେହି ତଳକୁ ଅପଣାକୁ ଚାପିବା
Mārdi pardibā ପରି ଜଣାଯିବା—1. To feel the
চেপেপড়া sensation of being pressed down
जब्द मालुमहोना; गीरपडना from above. [ଉ—ତାହା ଦେଖି ଅମୃତ କ୍ଷାନ ଗଲା ଭୁଞ୍ଜି, ପଡ଼ିଲା କିବା ମହାଗିରି ମୁଣ୍ଡେ ମାଡ଼ି । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।] ୨ ।
খারাপলাগা ଅସନ୍ତୋଷ ବୋଧ ହେବା; ବାଧିବା—2. To
बुरालगना produce an uneasy or awkward sensation in one's mind. (ଯଥା—ସାଥିକୁ

ମୋର ତଳେ ଠିଆ ହେଲେ, ମୁଁ ମଶିଣା ଉପରେ ବସିଲୁ; ଏ କଥାଟା ମନେ ଭାର ମାଡ଼ ପଡ଼ଲା ।) ୩ । ଗଦା ବା ଜମା

जमा हुआ। ହେବା—3 To gather; to conglomerate.

जमा होना [ଉ—କଲେ ଗୁଣ୍ଡ ଗୁପାତ, ଗ୍ରାମ୍ୟେ ଲୋକ ବହୁତ, ଦେଖୁ ଦେଖୁଁ ମାଡ଼ ପଡ଼ଲେ ॥ ସାଳକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।]

चाप। ୪ । ଉପରେ ଲଦ ହୋଇ ଚାପିଦେବା—4. To press

गीरपड़ना down (a person or thing) from above [ଉ—ପର୍ବତ ନ ପଡ଼ୁଲା ମାଡ଼, ବୃଷ ପଡ଼ଲା ତାକୁ ଝାଡ଼ । ବୃପଭ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ମାଡ଼ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହଠାତ୍ ଆସି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା Mardi basiba ଜନ୍ତୁକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ତାକୁ ତଳେ ପକାଇ

চেপেবসা। ତା ଉପରେ ଚଢ଼ି ବସିବା—1. To grapple;

मारबैठना to suddenly pounce upon and lay ones-self on the body of another; to overpower a person. (ଯଥା—ବାଘଟା ଆସି ସେ

ঢাকা। ଚାକରକୁ ମାଡ଼ ବସିଲା ।) ୨ । ଘୋଟି ଯିବା—

ढाँपना; ढकदेना 2. To over-cloud; to envelop; to enshroud. (ଯଥା—ଏ ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍‌ରେ ତାଙ୍କ ମୁହଁ ଉପରେ କଳାଗାରଟାଏ ମାଡ଼ ବସିଛି ।) ୩ ।

हड़पलेना ଯବରଦସ୍ତି କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ବା ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଅଧିକାର କରିବା-3. To take forcible possession of a thing

पचालेना or place. ୪ । ପରର ପ୍ରାପ୍ୟକୁ ନ ଦେଇ ଅନ୍ୟାୟ ପୂର୍ବକ ରଖିବା—4. To illegally retain another's dues. ୫ । କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଅଧିକାରରେ ରହିବା—5. To keep up one's hold or possession over an area. ୬ । ବଳାତ୍କାରରେ

বালাৎকার করা ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସଙ୍ଗମ କରିବା—6. To commit rape

बलजोरी करना on or outrage a woman.

ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୃଦ୍ ଧାତୁ=ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା; ତୁଳ ପ୍ରା. ମଡ୍ଡ) Mardiba —୧ । (ସକର୍ମକ) ଉପରୁ ତଳକୁ ଚାପିବା— (ମଡ଼ାଇବା—ପ୍ରଯୋଜକରୂପ) 1. To press down from

মাড়া, চাপা above. [ଉ—ଦୁଃଶାସନକୁ ମୋ ମାଡ଼ି

चापना ବସି ବଳେ, ପିଇଲି ରକ୍ତ ଗ୍ରୀବ ଚଢ଼ି ବସିଥିଲେ ।

মাড়া, মলা କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।] ୨ । ମର୍ଦ୍ଦନ

दलना କରିବା; ଦଳିବା; ମଳିବା—2. To crush; to

মাড়া bruise. ୩ । ଗୋଡ଼ରେ ଦଳିବା; ଗୋଡ଼ରେ

माड़ना ଚକଟିବା; ପାଦଦ୍ୱାରା ମର୍ଦ୍ଦନ ବା ଦଳନ କରିବା—3. To crush with the feet; to tread upon. [ଉ—ଅଙ୍ଗ କଦଳୀ, ଗଜମୁକୁତା, ଭବେକ ନ କରଣ ମାଡ଼ ତା, ଭମିଲେ ହୋଇବ ସେ । ଉଛ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।] ୪ । ଆକ୍ରମଣାର୍ଥ ଅଗ୍ରସର ହେବା; ଅଗକୁ ଗତି କରିବା—

বাড় 4; To advance; to set upon; to attack.

चढ़ाइ करना; धावा करना [ଉ—ଏ ସବାଶୁଁ ବୃକୁ ଏ ଭରି ସିଂହରଡ଼, ଅସୁରଗ୍ଭ ଅମୃତ ଉପରକୁ ମାଡ଼ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।] ୫ । (ଲତା) ଲମ୍ଭାଇବା—

লতান 5. To creep (said of creepers). [ଉ—

लतड़ना ଚଳିଁରେ ଲତା ପଥ୍ୟ ବହୁତ ମାଡ଼ଲା । କୃଷ୍ଣସିଂହ.

অধিকার করা ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୬ । ଆପଣାର ସୀମାକୁ ଲଙ୍ଘନ

दबालेना କରି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସୀମାକୁ ଅଧିକାର ବା ପ୍ରବେଶ କରିବା-6. To overtop one's own boundary and set foot on another's ground; to encroach upon. (ଯଥା—ତୋ ବାଡ଼ ମୋ ଜମିକୁ ୪ ହାତ ମାଡ଼ିଅଛି ।) ୭ । ପାଦ

পা দেওয়া ପକାଇବା; ଚାଲିବା; ଗୋଡ଼ ଦେବା; ପ୍ରବେଶ

माड़ना କରିବା—7. To set foot on; to pace; to walk; to enter. [ଉ—ଏହିମତେ ମାଡ଼ିବଁ ଭୂମେ ସ୍ୱର୍ଗପୁରୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୮ । ଗ୍ରାସ

গ্রাসকরা କରିବା; କବଳ ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଇବା; ଘୋଟିବା—8.

ढाँकना; निगलना To overcloud; to completely envelop; to enshroud. (ଯଥା—ଏଥରର ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ ବେଳେ ସମସ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ରାହୁଛାୟା ମାଡ଼ିବ ।) ୯ । (ବୃକ୍ଷର ଡାଳ ବା ଚେର ବା ଜଳ ଅବା) କୌଣସି

ঘেরা ସ୍ଥାନରେ ବିସ୍ତୃତ ହେବା—9. To spread about

फैल जाना (said of a tree or root or water); to spread over an area. (ଉ—ବରଷା ବଧାରେ ବଢ଼େ ସ୍ରୋତସ୍ୱତୀ, ମାଡ଼ଇ ସ୍ରୋତ ପ୍ରସର । ନନ୍ଦକିଶୋର. ଝର୍ଣ୍ଣରଣୀ ।) ୧୦ । (ଦାଉ ବା ଛଉ ବା ରୋଗ) ଦେହ-ସାମାନ୍ୟ ବିସ୍ତୃତ ହେବା; ବ୍ୟାପିବା—10. To spread

ঘিরা over the body (said of ringworm etc.

फैलना to pervade. (ଉ—ତ କରିବ ତାକୁ ମୁଁ ଏ ଅଶ୍ୱ-ଥାଦୁକୁ, ଅଶ୍ୱାସାଦୁ ମାଡ଼ଗଲା ପେଟ ତଳକୁ । ସୁଅଙ୍ଗ, ଗୀତ ।) ୧୧ । (ଘୋଣସ୍ତ, ପରସ୍ତ, ହସ, ଲାଜ, ଡର ଅବା ବେଗ) ମନୁଷ୍ୟକୁ ଅଭିଭୂତ କରିବା; ଅଭିଭୂତ ହେବା—

পাওয়া 11. To attack or overtake a person

आना (said of a strong tendency to laugh, to make water, to ease one's self, to fear, to feel modest). (ଯଥା—ମତେ ମୂତ ମାଡ଼ଲାଣି, ହଗ ମାଡ଼ଲାଣି, ମଜା କଥା ଶୁଣି ମତେ ହସ ମାଡ଼ୁଛି; ଭୂତର କାହାଣି ଶୁଣି ମତେ ଡର ମାଡ଼ଲାଣି, ଗାଣ୍ଠଲୋକଙ୍କୁ ମୁହଁ ଦେଖାଇବାକୁ ମତେ ଲାଜ ମାଡ଼ୁଛି; ନିଦ ମାଡ଼ଲାଣି ।)(ଉ-କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଶେଯେ ନ ମାଡ଼ଇ ନିଦ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ୧୨ । ବସ୍ତ୍ରାଦିକୁ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଗଦା କରିବା

गादा करा —12. To heap up clothes etc. promis-

उपर उपर रखना, ढाल करना cuously or indiscriminately at a place. (ଯଥା—ଏତେ ଲୁଗା ଗୁଡ଼ାକ ଉଚ ହେଲ ଘର କଣରେ ମାଡ଼ ଦେବାକୁ ଭଲ ଲାଗି ଗଲେ ।) ୧୩ । ଜୋରପୂର୍ବକ ଚାପିବା—13. To

চাপা press tightly. (ଯଥା—ଏ କଲମକୁ ମାଡ଼କର ନ

ଚାପନା ଲେଖିଲେ କାଗଜରେ ଅକ୍ଷର ଭଲ ରୂପେ ଦେଖାଯିବ ନାହିଁ ।) ୧୪ । ଛିଦ୍ର ଅବର ମୁଖ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଛିଦ୍ରରେ ସିଠା, କନାଖଣ୍ଡ, ଠେପି ଆଦି ବସ୍ତୁ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା—
লাগান 14. To thrust (a stopper) into; to push
घुसाना (a cork or gag) to a hole to stop it. (ଯଥା—କଣା ଗାଲରେ ପୁଲାଏ ମଳୁ ସିଠା ମାଡ଼ି ଦେଲେ କାମ ଚଳିଯିବ ।) ୧୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ବା ଭାବକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା—15. (figurative) To
শুনা अडना accept a proposal; to appreciate an idea. (ଯଥା—ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଯେତେ ବୁଝାଇଲି, ସେ ମୋ କଥାକୁ ଆଦୌ ମାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ ।) ୧୬ । ମୁହଁକୁ ଭୂମି ଅଭିମୁଖ କରିବା—
নীচু করা, পুতা করିବା—16. To hang down (one's
माडना head. (ଯଥା—ସେ ମୁହଁଟାକୁ ତଳକୁ ମାଡ଼ିଛି ।) ୧୭ । (ଚାଲିବା ପାଇଁ) ପାଦରେ (ଜୋତା ବା ପଠାଉ) ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା—17. To put on shoes or
পরা
पहनना sandals while walking. ୧୮ । ଜୋର୍ ପୂର୍ବକ
ঢুকান घुसेड देना ପୂରାଇବା—18. To thrust with force. ୧୯ । ସ୍ପର୍ଶ କରିବା; ସୀମା ମଧ୍ୟକୁ ଯିବା—19. To
মাড়া touch; to enter into the precincts or
पाँव देना vicinity of. (ଯଥା—ଆଜିଠୁ ବରଷେ ହେବ ସେ ଆମ ଦୁଆର ମାଡ଼ୁ ନାହାନ୍ତି; ସେ ମୋ ଘର ମାଡ଼ ନାହିଁ, ମୁଁ ସେ ଅପୁଣ୍ୟମଣା ରାଜ୍ୟର ଛିଟିଏ ମାଡ଼ିବ ନାହିଁ ବୋଲି ସଙ୍କଳ୍ପ କରିଛି ।) ୨୦ । ବୁଝିବା; ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବା—20. To understand; to comprehend. (ଯଥା—ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ ସୁକୁମାରମତି ବାଳକମାନେ ବୀଜଗଣିତ ସମସ୍ୟାମାନ ମାଡ଼ୁ ନାହାନ୍ତି ।) ୨୧ । ଅଗ୍ରସର ହେବା—21. To progress; to advance. ୨୨ । ଦେହରେ ଦୃଢ଼ଭାବେ ଠେଲିବା ପରି ଭାବରେ ଗେଞ୍ଜି ଦେବା—22. To poke or push something strongly an another. (ଯଥା—ଦୁଷ୍ଟ ପିଲାଟା ମୋ ଦେହରେ କଣ୍ଟା ଖୁଣ୍ଟାଏ ମାଡ଼ିବାକୁ ବସିଛି ।) ୨୩ । ମାଡ଼ି ଦେବା (ଦେଖ)—23. Mārdi debā (See) ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଲାଗିବା; ବୋଧ ହେବା —To seem; to appear. (ଯଥା—ମତେ ତା କଥା ଭଲ ମାଡ଼ୁଛି ।)

ମାଡ଼ିବା ଦଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସକର୍ମ) (ସଂ. ମୃଦ ଧାତୁ ଓ ଦଳ ଧାତୁ.) Mārdibā dalibā ୧ । ଗୋଡ଼ରେ ଚକଟିବା—1. To (ମାଡ଼ିକି ମକଚିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) trample with the feet.
মাড়া, চটকা ୨ । ଗୋଡ଼ ଦ୍ୱାରା ମଳାମଳ କରି ନଷ୍ଟ କରିବା—
माड़ना पीसना 2. To spoil a thing by trampling (ମାଡ଼ି ଦଳିଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) upon it.

ମାଡ଼ି ମକଚି ହୋଇ ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବହୁ କଷ୍ଟର Mārdi makachi hoi rahibā ଚେଷ୍ଟା ପରେ ଉପାୟାନ୍ତର (ମା[ମୋ]ଡ଼ି ମୁ[ମା]ଡ଼ି ହୋଇ ରହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ନ ଦେଖି ଶେଷକୁ
চুপচাপ থাকা ତୁନି ହୋଇ ରହିବା; କର୍ମ ଅଦୃଷ୍ଟ ରହିବା—
मोडमाड होकर रहना (figurative) To keep quiet and be reconciled to one's lot after a good deal of fruitless efforts.

ମାଡ଼ି ମଖାସା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଜାଗିର—
Mārdi makhāsā Service grant.

ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଅଗ୍ରସର ହେବା-
Mārdi mārdi chalibā 1. To advance slowly. (ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅଗ୍ରସର ହେବା—2. To
ধীরে ধীরে চলা, পা গুনে চলা advadce. (ଉ—ଉଚ୍ଚ ଥିବା
धीरे धीरे चलना ପୂର୍ବେ ଭୂମିରେ ଥାନ୍ତି ପଛ, ଏବେ ଉଡ଼ିବଟେ ଫଳାଉଅଛି ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।)

ମାଡ଼ି ମାଳ—ଦେ. ବି—ଚାବୁକ; କୋରଡ଼ା—Whip. (ଉ—ଏବା
Mārdi māla ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନ ଶରୀରେ, ଘୋଡ଼ାଙ୍କର ଉପରେ
কোড়া ପିଟିଲେ ମାଡ଼ିମାଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମ ।)
कोडा

ମାଡ଼ି ମୁଡ଼ି ପୂରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଆଧାରରେ Mārdi murdi pūrā(re)ibā ବେଶି ପରିମାଣର ଜିନିଷ (ମାଡ଼ିମୁଡ଼ି ଭର୍ତ୍ତି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜୋର୍‌ପୂର୍ବକ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା
মেড়ে মুড়ে ঢোকানা To fill up a receptacle by pres-
माड मुड कर घुसाना sing or squeezing things into it.

ମାଡ଼ି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିସ୍ତାରିତ ହେବା—1. To spread.
Mārdi jibā ୨ । ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—2. (number of chil-
বেড়ে যাওয়া बढना dren) To be on the increase. [ଉ—ଭାଇ ! ସେ ବଡ଼ମ୍ମନା ଚେକେ ପୁଅ କନ୍ୟା; ମାଡ଼ିଗଲେ ବଢ଼ି ପର ବେ କରେ ମନା । ଉପାସୀ. ଗୀତଲହରୀ ।] ୩ । ଚାଲିଯିବା—3. To walk. (ଯଥା—ଏଣୁ ବାଟେ ମାଡ଼ି ଯା ତୋ ।) ୪ । ବ୍ୟାପି ଯିବା—4. To overspread; to be diffused.

ମାଡ଼ି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଚ୍ଛାଦିତ କରି ରହିବା; ଆବରଣ
Mārdi rahibā କରିବା; ଘୋଡ଼ାଇବା—1. To envelop;
অধিকার করে থাকা to overcloud. ୨ । ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ
माड़ करके रहना ଅଧିକାର କରିବା—2. To possess; to accupy permanently. [ଉ—ଗୋପପୁରକୁ ଚାଲ ବଢ଼, ଏ ବଳରୁଇଁ ମାଡ଼ି ରହ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମ ପଞ୍ଚାମୃତ ।] ୩ । ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିବା—3. To occupy a space. [ଉ—ନବଯୁଗ ମାଡ଼ି ରହିଛି ଚାର ଥାଟ । ସାରଳା ମହାଭାରତ ।]

ମାଡ଼ୁ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମଣ୍ଡ)—କଞ୍ଚା ଅମ୍ବକୁ ଚିର ଅଗୁର ବା ଅଡ଼ଙ୍ଗା Mārdu କରିବା ପାଇଁ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଭରେଇ କରିବା ମସଲାଗୁଣ୍ଡା আচারের মসলা (ନକେ)—Condiment-powder put **अचारकी मसाला** inside split mangoes to prepare pickle.

ମାଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ପରଠାରୁ ମାଡ଼ ଖାଇବାରେ Mārduā ଅଭ୍ୟସ୍ତ—1. Habituated to be beaten মারখেগো **मारखा** by others. ୨ । ପ୍ରହାର ଖାଇବାର ମାଡ଼ୁଉଣୀ, ମାଡ଼ୁଣୀ }—ସ୍ତ୍ରୀ ଯୋଗ୍ୟ—2. Deserving to be thrashed. [ଯଥା—ସେ ଗୋଟାଏ ବୁଢ଼ା ମାଡ଼ୁଆ ।] ବି—୧ । ଅନ୍ୟଠାରୁ ମାଡ଼ ଖାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. One who has been beaten by another. ୨ । ମାଡ଼ ମାରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person who beats another. [ଭୁ—ମାଡ଼ୁଆ ନ ଥାଇ ଗୁହାରିଆ । ଲୋ ।]

ମାଡ଼ୁ ମାଡ଼ୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—(ତୁଳନୀୟ ସଂ. ମଡ଼) Mārdu mārdu ମଡ଼ମଡ଼ି ଯାହାକୁ ମଡ଼ମଡ଼ କରି ଖାଇବାର ମড়মড়, কড়মড় କରି ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥାଏ)—ଟାଣ ଜିନିଷ ବା କଞ୍ଚାଫଳକୁ **मड मड** ଚୋବାଇବାର ଶବ୍ଦ; ଖଡ଼ୁ ଖଡ଼ୁ; ମଡ଼ ମଡ଼—Rattling sound caused by chewing a hard or thing raw fruit.

ମାଡ଼େ—ଦେ. ବି—ମାଡ଼ର ଏକ ବର୍ଷା—A shower of beating Mārde বেদম মার **मार** or thrashing. [ଯଥା—ତତେ ମୁଁ ମାଡ଼େ ଦେଇଛି ଯେ, ତୋର କନାକେତେ ଯାଏ ମନେ ଥିବ ।] ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) (ମାଡ଼େ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅ—ବୋଧ ହୁଏ—Perhaps.

ମାଡ୍ଡୁକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଢୋଲିଆ; ଢୋଲ ବଜାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—A Mādduka (ମାଡ଼ୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ) drummer (Apte).

ମା(ମେ,ମ୍ୟା)ଡ୍ରାସ—ବୈଦେ. (ପ୍ରାଦେ) (ଇଂରାଜୀ) ବି—(ଇଂ. ନାମ)—Mā(me,myā)drās ମାନ୍ଦ୍ରାଜ (ପ୍ରଦେଶ ଓ ନଗର)— মাদ্রাজ **मदरास** Madras. (town and rovinec).

ମା(ମେ,ମ୍ୟା)ଡ୍ରାସ୍ ମେଲ—ବୈଦେ. (ପ୍ରାଦେ)(ଇଂରାଜୀ) ବି—(ଇଂ)—Mā(me,myā)drās mel କଲିକତା ଅବା ସ୍ଥାନରୁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ মাদ্রাজ মেল ନଗରକୁ ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜରୁ ସେସବୁ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଉଥିବା ଗୃହ। **मदरास मेल** ଡାକ-ରେଲଗାଡ଼ି—The Madras mail train.

ମାଢ଼—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମାଢ଼=ପରିମାଣ; ଓଜନ)—୧ । ୧° ରତି Mārdha ଓଜନର ସୁନା ବା ଓଜନ ହେବା ଅନ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—1, A small weight of gold or any other article. ୨ । ଓଜନ ବିଶେଷ; ଦଶ ରତି ବା ଅଧ ତୋଳା—2. A standard weight; half a tola. [ଦ୍ର—ସୁନା ରୁପା ଓ ବାସନ ଅବା ଓଜନ କରିବାରେ ମାଢ଼ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ:—

୪ ଧାନ=୧ ରତି (ସଂ. ରକ୍ତିକ=ଗାଇଞ୍ଜ)
୪ ରତି=୧ ରତି (ସ ରକ୍ତିକ)
୨ ରତି=୧ ମସା (ସଂ ମାଷକ)
୫ ମସା=୧ ମାଢ଼
୨ ମାଢ଼=୧ ତୋଳା (ସଂ. ତୋଳକ)
୪ ବା ୬ ତୋଳା=୧ ପଲ
୧୮ ବା ୨° ପଲ=୧ ସେର

ଅତଏବ ୧ ମାଢ଼=ଅଧ ତୋଳା ବା ଅଧ ଭରି । ଏ ମାଢ଼ ପଦର ବ୍ୟବହାର ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିରେ କହୁଥାର ହୋଇଅଛି ।] [ଭୁ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଦଶଲକ୍ଷ ମାଢ଼—ଦାର୍ଢ୍ୟତା-ଲକ୍ଷି ।] ଦେ. ବିଣ—(ଫା. ମୋହର=ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା)—ବହୁ ପରିମିତ (ମୁଦ୍ରା)—3. A large amount of money. [ଯଥା—ତା ଉପରେ ମୋର ମାଢ଼େ ଟଙ୍କା ଅଛି ।]

ମାଢ଼ି—ସଂ. ବି (ମଢ୍ ଧାତୁ=ପୂଜା କରିବା+କରଣ ଇ)—୧ । Mārdhi ପତ୍ରର ଶିର—1. The ridge on the back of a leaf; the tissue of a leaf. ୨ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ; ଦୈନ୍ୟ—2, Poverty. ୩ । ଦାନ୍ତ ମୂଳ—3. The gum of teeth. ୪ । ଦାନ୍ତମୂଳକୁ ଆବରଣ କରିଥିବା ମାଂସର ହୁଡ଼—4. The ridge of flesh covering the roots of the teeth. ୫ । ଗଛର ଅପୁଟା ପତ୍ର; ବିସ୍ତୃତ ବା ମେଲା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଗଛର ପତ୍ର—5; The young leaf before it opens (Apte). ୬ । ବାହାଡ଼ା ଦାନ୍ତ—6. A double tooth (Apte). ୭ । (+ଶ୍ୱର. ଇ) ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା; ପୂଜନ—7. Honouring (Apte). ୮ । କ୍ରୋଧ—8. Anger; passion (Apte). ୯ । ମନୋଦୁଃଖ; ବିମର୍ଷତା—9. Sadness; dejection (Apte). ୧° । ବସ୍ତ୍ରର ଧଡ଼ି—10. The border or hem of a garment (Apte).

बरेका झगा ଦେ. ବି—୧ । କଇଁ ଫୁଲ ଅବର ସାଇକୋଷ—1. The calyx of some flowers, as water lily, lotus. (ଯଥା—କଇଁ ମାଢ଼ି; ପଦ୍ମ ମାଢ଼ି ।) ୨ । ମାଢ଼ି (ଦେଖ)—2. Mārdi (See)

ମାଢ଼ିଆ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମାଢ଼ି) —ମାଢ଼ି ୪ (ଦେଖ) Mārdhiā ମାড়ি **मसकुर** Mārdhi 4 (See)

ମାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାଢ଼ିବା; ଏକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ Mārdhibā ସଂଲଗ୍ନ କରିବା—To put or press a thing মাড়ান **चपाना** upon another

ମାଢ଼େ—ଦେ କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅଳ୍ପ ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର; ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ Mārdhe একটু **कुछ** 1. A little; a bit. [ଭୁ—ସେ ବୃକ୍ଷମୂଳ ଯେଉଁଅଡ଼େ, ବୁଝିରୁ ନ ଖଉଳି ମାଢ଼େ । ପ୍ରାଗୀ. ଭକ୍ତିକଳ୍ପଲ ଗୀତା ।] ୨ । ଅନେକ; ପ୍ରଚୁର—3. Much. (ଯଥା—ସେ ବହୁଦିନ ଠାରୁ ମାଢ଼େ ଧାଉଛି ।) ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଏକ ମାଢ଼ ପରିମିତ—1. Weighing half a tolā. ୨ । ବହୁ ପରିମିତ

2. Much; large in quantity. ଦେ. ବି—ସାମାନ୍ୟ ପରିମିତ ବସ୍ତୁ—A very little quantity.

ମାଢ଼ୋର—ଦେ. ବି—ଗଣିତ ସମସ୍ୟା ସାଧନ କରିବାର ବାନ୍ଧ ସୂତ୍ର ବା
Mārdhori ବନ୍ଧ ପ୍ରଣାଳୀ—A set formula or key for solving arithmetical problems.

ମାଣ(ନ)କି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବି—କୋହ୍ଲମାନଙ୍କର ଅନେକ-
Māṇ(n)ki ଗୁଡ଼ିଏ ମୁଣ୍ଡା ବା ଗ୍ରାମସର୍ଦ୍ଦାରଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଧାନ
मानकी ସର୍ଦ୍ଦାର—The head Sarddāra of the Kohla tribes.

ମାଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମା. ଧାତୁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ 'ମାନ')—୧ । ପଚିଶ ଗୁଣ୍ଠ
Māṇa ପରିମିତ ଜମି—1. A measure of land consis-
আড়াই বিঘা ting of 25 Gunṭhas. [ଦ—୧ ବାଟି=୨୦ ମାଣ, ୧ ମାଣ=୨୫ ଗୁଣ୍ଠ, ୧ ଗୁଣ୍ଠ=୧୬ ବିଶ୍ୱା । ଦୀର୍ଘ ୨୦ ପଦିକା ଓ ପ୍ରସ୍ଥ ୨୦ ପଦିକା ହେଲେ ଏକମାଣ ଜମି ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ପଦିକାର ଲମ୍ବର ତାରତମ୍ୟ ଅନୁସାରେ ମାଣର ପରିମାଣର ତାରତମ୍ୟ ହୁଏ ।
୨୪ ଦସ୍ତିଆ ମାଣ=ଏକ ଏକର=ପ୍ରାୟ ୨୯ ବିଘା; ବାଇଶି ଦସ୍ତିଆ, ଚଉଦ ଦସ୍ତିଆ ଓ ବାର ଦସ୍ତିଆ ମାଣ ଅଛି । ବାର ଦସ୍ତି ପଦିକାର ଏକ ମାଣ=$\frac{1}{4}$ ଏକର । ଚବିଶ ଦସ୍ତି ପଦିକାର ଲମ୍ବ=୬ ହାତ ୧ କାଣି=୬ ହାତ ୨୨ ଅଙ୍ଗୁଳ । ମାଣର ସାଙ୍କେତିକ 'ମା'; ଯଥା—ଏକମାଣ
माना ଜମି=ମା୧।° ।] ୨ । ଏକ ଗଉଣୀର ୧୨ ଭାଗର ଏକ ଭାଗ; ଶସ୍ୟର ପରିମାଣ—2. A measure of grain one 12th of a Gauṇi. [ଦ୍ର—ଏକ ଭରଣ=କୋଡ଼ିଏ ଗଉଣୀ; ଏକ ଗଉଣୀ=ବାର ମାଣ । ଗଉଣୀର ତାରତମ୍ୟ ଅନୁସାରେ ମାଣର ତାରତମ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । କଟକୀ ଚାରି ସେରିଆ ଗଉଣୀର ମାଣ=$\frac{1}{3}$ ସେର । ଛଅ ସେରିଆ ଗଉଣୀର ମାଣ $\frac{1}{2}$ ସେର । ତିନ ସେରିଆ ଗଉଣୀର ମାଣ=$\frac{1}{4}$ ସେର ।] ୩ । ମାଣେ ପରିମିତ ଶସ୍ୟାଦି ମପାଯିବା ପାତ୍ର—3. A pot for measuring one Māṇa of grain. [ଉ—ଗୋପୀ ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ଶୁଣ । ଘର ଭିତରୁ ମାଣ ଅଣ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୪ । କେଉଟମାନଙ୍କ ଚୂଡ଼ାକୁଟା ଢିଙ୍କିମୁଣ୍ଡାରେ ଥିବା ଗର୍ତ୍ତ ବା ଉଖୁଣ୍ଡି—4. The hole or receptacle for holding the paddy to be flattened by the Dhinki by Keuṭas who pound
मानकचु paddy into Churdā. ୫ । (ସଂ. ମାନକ)
मानकंदू ମାଣସାରୁ (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—5. Arum Indicum. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଶସ୍ୟାଦିର ମାପବିଶେଷ; ୪୨ ଟଙ୍କା ଓଜନର ପରିମାଣ; ଅଧସେର—1. Half a seer. ୨ । ୧ ବିଶ୍ୱା; ୧୨୦ ବା ୧୫୦ ତୋଳା—2. One Bigha 120 or 150 Tolās.

ମାଣ ଓ(ବ)ସା—ଦେ· ବି -ମାର୍ଗଶିର ବା ମାଘ ମାସ ଗୁରୁବାର ଦିନ ଲକ୍ଷ୍ମୀ
Māṇa-o(ba)sā ରୂପେ କଳ୍ପିତ ଧାନପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଣକୁ ସାଜାଇ କରାଯିବା
लक्ष्मीपूजा ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା-A religious rite observed in honour of Goddess Lakshmī represented by a māṇa or corn-measuring pot on Thursdays in the month of Mārgaśira or Māgha. [ଦ୍ର—କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ମାର୍ଗଶିର ମାସରେ; କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ମାଘ ବା ଶ୍ରାବଣ ମାସରେ ଏ ବ୍ରତ କରାଯାଏ ।]

ମାଣ ଓ(ବ)ସା ଗୁରୁବାର—ଦେ. ବି—ମାର୍ଗଶିର ବା (କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ)
Māṇa o(ba)sā gurubāra ମାଘ ବା ଶ୍ରାବଣ ମାସର ଗୁରୁବାର ମାନ—The thursdays of the month of Mārgaśira (or at some places) Māgha or Śrābaṇa when Lakshmī is worshipped). [ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଗୁଡ଼ିଏ ଶୁକ୍ଳ ଧାନ୍ୟ-ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଣକୁ ଖଟୁଳିରେ ସ୍ଥାପିତ କରି ତାକୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀରୂପେ କଳ୍ପନା କରି ପୂଜା କରାଯାଏ ।]

ମାଣକ—ସଂ. ବି (ମା· ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନ+କ)—ମାଣସାରୁ (ଦେଖ)
Māṇaka (ମାଣକନ୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) Māṇasāru (See)

ମାଣକନ୍ଦା—ଦେ. ବି, (ସଂ. ମାଣକ+କନ୍ଦ)—ମାଣସାରୁ (ଦେଖ)
Māṇakandā Māṇasāru (See)
मानकचु मानकच्चु

ମାଣ ଗଉଣୀ—ଦେ· ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଶସ୍ୟ ମାପିବାର ପାତ୍ରଦ୍ୱୟ;
Māṇa gauṇī ଶସ୍ୟ ମାପିବାର ପରିମାଣଦ୍ୱୟ;—ମାଣ (ଛୋଟ)
(ମାଣ ଗୌଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଓ ଗଉଣୀ (ବଡ଼)—A smaller and a bigger measure of corn

ମାଣ ଗାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ଧାନ ମାପିବାର ପାତ୍ର 'ମାଣ'ର ପିଠିପାଖ—
Māṇa gāṇḍi The back or downside face of a
मानका पेंद Māṇa pot.

ମାଣ ଗାଣ୍ଡିରେ ଧାନ ମାପିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅଶୁଭ) (ମୃତାହ କ୍ରିୟା
Māṇa gāṇḍire dhāna māpibā ସମୟରେ ଦଶାହଠାରୁ
मानका पेंदमें धान मापना ଫେରି ଅସି କ୍ରିୟା ଧରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି) ମାଣର ପିଠିପାଖ ଧରି ତା ଉପରେ ଗଣ୍ଡାଏ ଗଣ୍ଡାଏ କରି ଧାନ ରଖି ମାପିବା—To measure grain by the back or buttom side up of a Māṇa pot on 10th day of a funeral ceremony, after returning from the funeral ghat. [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ମାଣ ଗଣ୍ଡିରେ ଧାନ ମାପିବା ଅମଙ୍ଗଳସୂଚକ ।]

ମାଣ ଗୁଣ୍ଠବିଶ୍ୱା—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଜମି ମାପିବାର ମାଣ,
Māṇa guṇtha biśwā ଗୁଣ୍ଠ ଓ ବିଶ୍ୱା—Measure of
বিঘা কাঠা বিশ্বা land by Māṇa, Guṇtha and
मान बिघा धुरकट्ठा Biswā. [ଦ୍ର—ମାଣ ଓ ଗୁଣ୍ଠ ଅଙ୍କରେ ଲେଖାଯାଏ ଓ ବିଶ୍ୱା ପଣରେ ଲେଖାଯାଏ; ମାଣ ଓ ଗୁଣ୍ଠ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଗାର ପଡ଼େ; ଯଥା—୩ ମାଣ ୫ ଗୁଣ୍ଠ ୭ ବିଶ୍ୱା=ମା ୩।୫।୷ ।]

ମାଣ ପୂରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ପରମାୟୁ ଶେଷ ହୋଇଯିବା— Māna pūribā One's life coming to an end; the ଅନ୍ନଜଳ ଶେଷ ହେଓଯା full measure or span of a life. मान पूरना [ଦ୍ର—ମାଣ ପୂରିଲ ଉତ୍ତରେ ପୂଜା !—ଶିଶୁବେଦ ।]

ମାଣବ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମନୁ=ମନୁଷ୍ୟ+ଷ୍ଣ ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ;+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)— Mānaba ୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମନୁଷ୍ୟ; ଯୋଗ୍ୟ ଲୋକ;—1. A mani-(ମାଣବକ—ଅନ୍ୟରୂପ) kin. ୨ । (ଅବଜ୍ଞାର୍ଥକ) ବାଳକ; (ମାଣବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅର୍ଭକ ଟୋକା— 2. (contemptuous) A boy; a youngster; a lad. ୩ । କୁତ୍ସିତ ଲୋକ—3. An ugly man. ୪ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାଳକ—4. A Brāhmana boy. ୫ । ଷୋଡ଼ଶ ବର୍ଷୀୟ ବାଳକ—5. A boy of 16 years of age. ୬ । ଅଷ୍ଟାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—6. Name of a metre of 8 syllables. ୭ । ବିଂଶତିସଙ୍ଖ୍ୟକ ହାର; କୋଡ଼ିଏସରିଆ ହାର— 7. A 20-stringed necklace. ୮ । ୧୬ ସରିଆ ହାର—8. A 16-stringed necklace. ୯ । ଅର୍ଦ୍ଧୋଚ୍ଚାରିତ ମନ୍ତ୍ର—9. Half-uttered hymn. [ଦ୍ର—(୭ ଓ ୮) ଅର୍ଥରେ ଏ ପ୍ରମାଣ ମାଣବକ ମୁକ୍ତାହାରର ଦେଖ 'ମାଣବକ' ।] ୧୦ । ମନୁଷ୍ୟ (ହି. ଶ.)— 10. Man ୧୧ । ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—11. A silly fellow (Apte.) ୧୨ । ଧର୍ମ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷା କରୁଥିବା ଛାତ୍ର- 12. A scholar; a religious student (Apte)

ମାଣ ବସା(ସେ)ଇବା— ଦେ. କ୍ରି —ମାର୍ଗଶିର ବା ମାଘ ମାସ ଗୁରୁବାର Māna basā(se)ibā ଧାନ ମାଣରେ ଧଳା ଧାନ ଭର୍ତ୍ତି କରି ବସ୍ତ୍ରାଦିରେ ବିଭୂଷିତ କରି ତାକୁ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ରୂପେ ପୂଜା କରିବା—To worship a measuring pot filled with white paddy on every thursday of the month of 'Mārgasira' or Māgha.

ମାଣ ବସା ଗୁରୁବାର-ଦେ. ବି-ମାର୍ଗଶିର ବା ମାଘମାସର ପ୍ରତି ଗୁରୁବାର Māna basā gurubāra —The thursdays of the (ମାଣ ବସା ଓଷା—ଅନ୍ୟରୂପ) month of Mārgasira or Māgha. [ଦ୍ର—ମାର୍ଗଶିର ବା ମାଘ ମାସର ଗୁରୁବାର ଦିନ ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥ ଘରେ ଗୋଟିଏ ଧାନମପା ମାଣରେ ଧଳା ଧାନ ପୂରାଇ ତାକୁ ବସ୍ତ୍ରାଦ୍ୱାରା ବିଭୂଷିତ କରି ତାହାକୁ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ କଳ୍ପନା କରି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୂଜା କରନ୍ତି ଓ ମାଘ ମାସର ଗୋଟିଏ ଗୁରୁବାରରେ ଏ ବ୍ରତ ଉଦ୍‌ଯାପନ କରନ୍ତି ।]

ମାଣବୀନ—ସଂ. ବିଣ (ମାଣବ+ଈନ)—ଟୋକାଳିଆ; ଶିଶୁଜନୋଚିତ— Mānabīna Boyish; childish (Apte).

ମାଣବ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମାଣବ+ଯ)—୧ । ଗୁଡ଼ିଏ ବାଳକ—1. A Mānabya number or company of boys. ୨ । ବାଲ୍ୟକାଳ—2. Boyhood. ୩ । ଶୈଶବ— 3 Childhood

ମାଣ ସାରୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାଣକ)—ମହଣସାରୁ; ସାରୁ ଜାତୀୟ ଏକ Māna sāru ପ୍ରକାର କନ୍ଦ—Arum Indicum; Aloca-ସଂ. ନାମ—ମାଣକ, ମାଣକନ୍ଦ, cia Indica. ମହାପତ୍ର मान कचु मान कन्द म. माण कन्द [ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳ ଶିଳପୁଆ ପରି ଲମ୍ବ ଓ ବଡ଼ ଓ ଏହାର ପତ୍ର ସାରୁ ପତ୍ର ପରି, କିନ୍ତୁ ୩ ଫୁଟ ପରିଧି ବିଶିଷ୍ଟ । ଏହାର କନ୍ଦ ଭକ୍ଷ୍ୟ । ଶଙ୍ଖସାରୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ଜାତୀୟ କୃଷିଜାତ କନ୍ଦ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଶୋଥ ହାରକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଲଘୁ ଏବଂ ଏହା ପିତ୍ତ ଓ ରକ୍ତଦୋଷ ଓ ଉଦରସ୍ଥ ରୋଗ ନାଶକ ।]

ମାଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାନ)—ଅଭିମାନ (କନ୍ଦେ)— Māni Hauteur; sullenness due to displeasure मान अभिमान

ମାଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବିଣ. (ଅଙ୍କ ସଙ୍ଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ; Mānia(ān) ଯଥା—ଚାରମାଣିଆ ଡିହ; ଛଅ ମାଣିଆ ବାଡ଼ି)— मानिआँ ଏତେ ମାଣ ପରିମିତ— Measuring so many Mānas.

ମାଣିଆ ବନ୍ଧ(ନ୍ଧି)ଦେ.ବି.-ଓଡ଼ିଆ ଗଡ଼ଜାତର ବଡ଼ାମ୍ବା ରାଜ୍ୟର ମାଣିଆବନ୍ଧ Mānia bandi(ndhi) ନାମକ ସ୍ଥାନର ତନ୍ତୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବୁଣା ହେବା ରେଶମଧଡ଼ିଆ ଧଳା ସୂତା ଲୁଗା ଓ ଶାଢ଼ୀ— A kind of cloth hand-woven by weavers of a village 'Māniābandha in the Oriya State of Bardambā. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏମାନେ ଖୁବ୍ ସରୁ ଓ ମସୃଣ ଲୁଗା ବୁଣୁଥିଲେ; ଏମନ୍ତ କି, ୧୦ ହାତ ଲମ୍ବର ଲୁଗା ଓ ୨ ହାତ ଲମ୍ବର ଶୁଦର ଏକାଠି ଗୁଡ଼ା ହୋଇ ଗଣ୍ଡିଏ ବାଉଁଶ ନଳ ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଦ ପାରୁଥିଲ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଉତ୍ସାହ ଓ ଆଦର ଅଭାବରୁ ଏ ଲୁଗାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟତା କମିଯାଇ ଅଛି । ମାଣିଆବନ୍ଧରେ ଠିଆ, ଶାଢ଼ୀ ଓ ଦୋପଟା ଶୁଦରମାନ ବୁଣାଯାଏ । ଏ ଲୁଗାମାନଙ୍କରେ ଏକ ଫୁଲିଆ ଓ ଏକାଧିକ ଫୁଲିଆ ଚଉଡ଼ା ରେଶମୀ ଧଡ଼ି ଥାଏ ।]

ମାଣିଆ ବନ୍ଧ(ନ୍ଧି) ଯଥା—ଦେ. ବି—ମାଣିଆବନ୍ଧରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସରୁ Mānia bandi(ndhi) jathā ଯୋଡ଼ ଶୁଦର (ଏକତ୍ର ଲାଗିଥିବା)—A pair of clothes (lower and upper pieces) woven in one length in 'Māniābandha.'

ମାଣିଆ ବନ୍ଧ(ନ୍ଧି) ଶାଢ଼ୀ— ଦେ. ବି — ଚଉଡ଼ା ରଙ୍ଗୀନ୍ ଧଡ଼ି ଥିବା Mānia bandi(ndhi) ମାଣିଆବନ୍ଧରେ ବୁଣା ସୂତା ଶାଢ଼ୀ— Cotton Sārdhis woven in Māniābandha

ମାଣିକ(କି)ଚାନ୍ଦି—ଦେ. ବି—୧ । ବଙ୍ଗ ଓ ଉତ୍କଳ ଦେଶରେ ଲଗା Manik(ki)chāndi ଯାଇଥିବା ଗୁଆ ଗଛରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଓ चान्दी(सुपुरी) ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗୁଆ—1. The areca nut (grown मानिक चंदी in this country); Indian Camomyle: छोटकचु Chrysanthemum Indicum. ୨ । ଏକ

ছোটা সাহ ପ୍ରକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାରୁ—2. A kind of edible
বৃন্দাবনী(গেঁদা) arum. ୩ । ଏକ ପ୍ରକାର ହଳଦିଆ ଓ ନାଲି
गुलदावदी ମିଶା ପାଙ୍ଖୁଡ଼ା ଯୁକ୍ତ ସାନ ଗେଣ୍ଡୁ ଫୁଲ—
3. French marigold.

ମାଣିକ୍(କି) ମକଦଲ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମାଣିକ୍ ଚାନ୍ଦି ୩ (ଦେଖ)
Māṇik(ki) makadala   Māṇik chāndi 3 (See)

ମାଣିକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାଣିକ୍ୟ)—୧ । ମାଣିକ୍ୟ; ପଦ୍ମରାଗ ମଣି;
Māṇika ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣର ମଣିବିଶେଷ—1. Ruby. (ହି—
মাণিক ଦେଖାଇଲା ଯାଉ୍, ମାଲା, ମାଣିକ—ଭଞ୍ଜ· ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।)
मानिक, लाल [ଦ୍ରୁ—ବାଡ଼ ଖାଇବେ ମାଣିକ ପଡ଼ିବା ନ୍ୟାୟ—
ବାଡ଼ମାନେ ମାଣିକ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝି ନ ପାର ତାକୁ ଅନାଦର
କଲା ପରି, କୌଣସି ଗୁଣୀ ଲୋକ ନିର୍ଗୁଣ ଲୋକଙ୍କ
ଦେଶରେ ପଡ଼ିଶ ଅନାଦୃତ ହେବା ସ୍ଥଳରେ ଏ ନ୍ୟାୟର
ଉପମା ଦିଆଯାଏ ।] ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ମାଣିକ୍ୟ ନାମ
ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—2. A name for calling a
female named Māṇikya.

ମାଣିକ ଚୁନା(ରା)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାଣିକ୍ୟ ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ଅଳଙ୍କାରକୁ ପାଲିସ
Māṇika chūnā(rā) ଓ ଉଜ୍ଜଳ କରିବା ପାଇଁ ବଣିଆଙ୍କ
মানিকচুর ବ୍ୟବହୃତ ମାଣିକ୍ୟର ଚୂର୍ଣ୍ଣ—Powdered
मानिकरेत ruby used by goldsmiths for
polishing ornaments.

ମାଣିକ (କି)ଯୋଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବି (ପୁଂ ଓ ପୁଂ. ସ୍ତ୍ରୀ) (ସଂ. ମାଣିକ୍ୟ+
Māṇika (ki)jorḍa(rḍā) ଯୁଗ୍ମ)—୧ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ) ପରସ୍ପରଙ୍କ
(ମାଣିକ ଯୋଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପ୍ରିୟ ସଙ୍ଗିଦ୍ୱୟ—1. A pair of
মাণিক জোড় bosom friends. ୨ । ପ୍ରେମିକାପ୍ରେମିକ-
मानिक जोर(ड) ଦ୍ୱୟ—2. A couple of lovers.

ମାଣିକା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମା ଧାତୁଜ ମାନ)—୧ । ତେଲ, ଘିଅ ଓ
Māṇikā ଶସ୍ୟାଦି ମାପିବାର ପିତଳ ମାଣ—1. A measuring
पितलको मान pot of brass for measuring oil,
ghee and grains. ୨ । ମାଣିକୀ ଗଉଡ଼ୁଣୀ
(ଦେଖ)—2. Māṇiki gaurḍuṇi (See)
ସଂ. ବି—୧ । ମଦ୍ୟ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—1. Wine. ୨ ।
ଅଠପଲ ଓଜନ ପରିମାଣ ବିଶେଷ—2. A particular
weight (equal to eight Palas) (Apte)

ମାଣିକୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମାଣିକ୍ୟ ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—A name
Māṇiki for calling a woman named Māṇikya.
[ଉ—ଜଳଜଳି ମାଣିକୀ ! ଜଳ ଜଳ କର ଅନେଇ
ଥାଏ ନଇବଢ଼ି ପାଣିକି—ଚଗ ।]

ମାଣିକୀ ଗଉଡ଼ୁଣୀ—ଦେ. ବି—ଉତ୍କଳର ଇତିହାସପ୍ରସିଦ୍ଧା ଗୋଟିଏ
Māṇiki gaurḍuṇi ଗଉଡ଼ୁଣୀ—A milkmaid fam-
ous in the history of Orissa. [ଦ୍ରୁ—କଥିତ
ଅଛି ଯେ ଉତ୍କଳର ରାଜା ପୁରୁଷୋତ୍ତମଦେବ ଯେତେବେଳେ
କାଞ୍ଚିରାଜାଙ୍କ କୃତ ଅପମାନକାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ପାଇଁ
କାଞ୍ଚିରାଜ୍ୟକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ଯୁଦ୍ଧଯାତ୍ରା
କରୁଥିଲେ, ତାଙ୍କ ଅଗେ ଅଗେ ଖଣ୍ଡଧର ଛଡ଼ାରେ ଜଗନ୍ନାଥ
ଓ ବଳଭଦ୍ର ଠାକୁର ଯଥାକ୍ରମେ କଳା ଘୋଡ଼ା ଓ ଧଳା
ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ି ଯାଉ ଥାଆନ୍ତି; ବାଟରେ ମାଣିକୀ ଗଉଡ଼ୁଣୀ
ଦହି ବିକୁଥିଲା; ଏ ଦୁଇ ଜଣ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ତା ଠାରୁ ଦହି
ଖାଇଲେ, ମାଣିକୀ ତାଙ୍କୁ ଦହିର ମୂଲ୍ୟ ମାଗିବାରୁ
ସେମାନଙ୍କଠାରେ ଅର୍ଥ ନ ଥିବାରୁ କହି ଜଗନ୍ନାଥେ ମାଣିକୀକୁ
ତାଙ୍କ ହାତରେ ଥିବା ନାମାଙ୍କିତ ମୁଦି (ଯାହା କି ବଡ଼
ଦେଉଳରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପ୍ରତିମାଙ୍କଠାରେ ଲାଗି ହୋଇ
ଥାଏ ତାହା) ଦେଲେ ଓ କହିଲେ ଯେ, କିଛିକ୍ଷଣପରେ
ଏ ବାଟେ ଯେଉଁ ରାଜା ସୈନ୍ୟ ସହିତ ଆସିବେ, ତାଙ୍କ
ଏ ମୁଦି ଦେଲେ ସେ ମାଣିକୀକୁ ଦହିର ଦାମ ଦେବେ ।
ଏହା କହି ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଦୁହେଁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ ।
ମାଣିକୀ ସେହିଠାରେ ଅପେକ୍ଷା କଲା । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ରାଜା
ପୁରୁଷୋତ୍ତମଦେବ ଦଳବଳ ସହ ସେହିଠାରେ ପହଞ୍ଚିବାରୁ
ମାଣିକୀ ସେହି ମୁଦି ଦେଖାଇ ରାଜାଙ୍କୁ ଦହିର ଦାମ ମାଗିଲେ,
ରାଜା ସେ ମୁଦି ଜଗନ୍ନାଥଦେବଙ୍କର ଥିବାର ଦେଖି
ଅତି ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ପଚାରିବାରୁ ମାଣିକୀ ସେ ଦୁଇ ଜଣ
ଅଶ୍ୱାରୋହୀ (ରାଉତ)ଙ୍କର ରୂପଆଦି (ବଡ଼ ଜଣକ ଗୋରା ଓ
ସାନ ଜଣକ କଳା ଥିବା) ବର୍ଣ୍ଣନା କଲା । ଏଥିରେ ରାଜା
କୃତକୃତ୍ୟ ହୋଇ ଜାଣିଲେ ଯେ ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ବଳଦେବ ସ୍ୱୟଂ
ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଯୋଦ୍ଧା ବେଶରେ ତାଙ୍କ ଅଗେ ଅଗେ କାଞ୍ଚି
ବିଜୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯାଉଅଛନ୍ତି । ମାଣିକୀକୁ ରାଜା ବହୁତ
ପୁରସ୍କାର ଦେଲେ ଓ ସେଠାରେ 'ମାଣିକୀ ପାଟଣା' ନାମରେ
ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ ବସାଇଲେ । ରାଜା ଏହି ଭଗବାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ସାହିତ
ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ କରି କାଞ୍ଚିରାଜାଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ତାଙ୍କ କନ୍ୟା
ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ଆଣିଲେ ।]

ମାଣିକୀ ପ(ପା)ଟଣା—ଦେ. ବି (ନାମ)—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଦକ୍ଷିଣରେ
Māṇiki pa(pā)ṭaṇā ଚିଲିକାକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଗୋଟିଏ
ଗ୍ରାମ—Name of a village in the south of
the Puri district on the shore of the
Chilka Lake. [ଦ୍ରୁ—ମାଣିକୀ ଗଉଡ଼ୁଣୀର
ନାମରେ ଏ ଗ୍ରାମ ପୁରୀ ରାଜା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । ଏଠାରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଓ ଘନ ବସାଦହି
ମିଳେ; ସେ ଦହି ବାଉଁଶ ପାତ୍ରଅରେ ବସାଯାଏ ।]

ମାଣିକ୍ୟ—ସଂ. ବି—୧ । (ମଣି—ରତ୍ନ+କୈ ଧାତୁ—ଦୀପ୍ତି ପାଇବା
Māṇikya +କର୍ତ୍ତୃ.ଯ)—ପଦ୍ମରାଗ ମଣି; ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ରତ୍ନ-
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— ବିଶେଷ; ଚୁନି—1. Ruby; Rubinus.
ପଦ୍ମରାଗ, ଶୋଣରତ୍ନ, [ଦ୍ରୁ—ଏହା ଖଣିରୁ ବାହାରେ । ବ୍ରହ୍ମଦେଶ,
ତରୁଣ, ଲୋହିତକ, ଶ୍ୟାମ, ଲଙ୍କା, ମଧ୍ୟଏସିଆ, ୟୁରୋପ,
ଶୃଙ୍ଗାରୀ, ରବିରତ୍ନକ, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆରେ ମାଣିକ୍ୟର ଖଣି ଅଛି ।
ଲୋହିତ, କୁରୁବିନ୍ଦ, ରାସାୟନିକ ବିଶ୍ଳେଷଣଦ୍ୱାରା ଦେଖାଯାଇ
ସୌଗନ୍ଧିକ ଅଛି ଯେ ଏଥିରେ ଆଲୁମିନିୟମ୍, ମାଗ୍ନେସିୟମ୍
মাণিক, চুনী ଓ ଅକ୍ସିଜେନ୍ ଅଛି । ଗାଢ଼ନାଲି, ଫିକ୍କାନାଲି

ମାଣିକ; ଲାଲ, ମ. ମାଣିକ, ଗୁ. ମାଣ୍ୟକ, ଚୁନୀ, ତେ. ମାଣିକ୍ୟ, ଫା. ଲାଲବଦଖସାନୀ, ଅ. ଲାଲ — ବା ଗୋଲ୍ଲାପୀ, ଲାଲଚୀ ଓ ବାଇଗଣୀ, ଏପରି ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ମାଣିକ୍ୟ ଅଛି । ମାଣିକ୍ୟକୁ ଗୋଡ଼ାଗା ସଙ୍ଗେ ଅଧିକ ତାପରେ ତରଳ କଲେ ଏହା କାଚ ପରି ତରଳ ଯାଏ ଓ ଏଥିର ବର୍ଣ୍ଣ ଉଭେଇ ଯାଏ । ଯେଉଁ ମାଣିକ୍ୟ ଗାଢ଼ନାଲ ଓ ଯେଉଁ ମାଣିକ୍ୟକୁ ଅନ୍ୟ ମାଣିକ୍ୟରେ ଘଷିଲେ ଦାଗ ପଡ଼େ ନାହିଁ ତାହା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ । ପଦ୍ମଫୁଲ ବର୍ଣ୍ଣର ମାଣିକ୍ୟକୁ ପଦ୍ମରାଗ, ଗାଢ଼ରକ୍ତ ବା ଈଷତ୍ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣର ମାଣିକ୍ୟକୁ ସୌଗନ୍ଧିକ, ପଳାଶଫୁଲ ପରି ଚୋପା ନାଲି-ରଙ୍ଗର ମାଣିକ୍ୟକୁ କୁରୁବିନ୍ଦ ଓ ନୀଳରକ୍ତ ମିଶ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣର ମାଣିକ୍ୟକୁ ନୀଳଗନ୍ଧି ବୋଲାଯାଏ । ବୈଦ୍ୟକମତରେ ମାଣିକ୍ୟ ମଧୁର, ସ୍ନିଗ୍ଧ ଓ ବାତପିତ୍ତନାଶକ । ଏଥିର ଚୂର୍ଣ୍ଣରେ ଅଳଙ୍କାର ଅଙ୍କ ଘଷାଯାଇ ପାଲିସ୍ କରାଯାଏ । ହ. ଶ.] (ଯଥା—ବନ୍ଧୁ ଭଲେ ହୀରା ଦେଶ ।) ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କଦଳୀ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—2. A species of excellent plantain. ୩ । ଆଠ ପଳର ଏକ ମାନ—3. A standard of weight of 8 Palas.

ମାଣିକ୍ୟ(କ୍) ଖମ୍ବ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାଣିକ୍ୟ ସ୍ତମ୍ଭ)—ବାଲେଶ୍ୱର ନଗରର
Mānikya(k) khamba ବହୁ ଜନାକୀର୍ଣ୍ଣ ଅଂଶ ବିଶେଷ—A populous quarter of the Balasore town. [ଦ୍ର—ଅଦ୍ୟାପି ମାଣିକ୍ୟ-ଖମ୍ବ ନାମ ଲୋକେ ଯେଣୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ସୁଧାନାଥ. ଦୁଷା ।] [ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ବାଣାସୁର ରଜା ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ମାଣିକ୍ୟର ସ୍ତମ୍ଭ ତିଆରି କରାଇଥିଲେ । ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ବାଲେଶ୍ୱର ରାଜବଂଶର ବାଳକୋଟ ଅଛି ।]

ମାଣିକ୍ୟ ଦେବ—ଦେ. ବି—(ନାମ)—ସଂସ୍କୃତରେ 'ଶୁଦ୍ଧି ଗ୍ରନ୍ଥ' ପ୍ରଣେତା
Mānikya deba (ଜଣକର ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)—The author of a Sanscrit work on purificatory rites.

ମାଣିକ୍ୟା—ସଂ. ବି.—୧ । ଛୋଟ ଝିଟିପିଟି—1. A small house-
Mānikyā lizard (Apte). ୨ । ଚକ୍ଚକ ଚେଲିଆ (?)—2. A small house-lizard with a shining scaly skin and red tail.

ମାଣିକ୍ୟାଦି ବର୍ଗ—ବି.—ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରର ରତ୍ନ—All sorts of
Mānikyādi barga gems. [ଦ୍ର—ମାଣିକ୍ୟ, ମୁକ୍ତା, ସ୍ଫଟିକ, ପ୍ରବାଳ, ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳ, ଗୋମେଦ, ଖଦ୍ର ପ୍ରବର, ପୁଷ୍ପରାଗ, ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ, ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ, ହୀରକ, ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳ, ରାଜାବର୍ତ୍ତ, ମରକତ, ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ମାଣିକ୍ୟାଦି ବର୍ଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।]

ମାଣିଖୁଣ୍ଟ(ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବି—ପେଷଣା ଚକିର ତଳ ପଥରର କେନ୍ଦ୍ରରେ
Mānikhunta (nti) ଗୋଡ଼ା ଯାଇଥିବା କାଠର କୀଳକ—
ଚାକୀରଖୁଁଟ; ଖୁଣ୍ଟୀ କୀଲ A peg driven into the centre
(ମାଣିକାଠି—ଅନ୍ୟରୂପ) of the lower mill-stone and round which the upper stone revolves. [ଦ୍ର—ପେଷଣା ଚକିର ଉପର ପଥରର କେନ୍ଦ୍ରରେ ଥିବା ବଡ଼ ଛିଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଗଣ୍ଡିଏ ଛୋଟ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ କାଠ ଥାଏ ତାକୁ ଟିହାଣ, ଟିହାଣି ବା ଟିହାଣିଆ ବୋଲାଯାଏ । ଏହି 'ଟିହାଣିଆର' ଛିଦ୍ରରେ ମାଣିଖୁଣ୍ଟ ପଶେ । ଏହି ମାଣିଖୁଣ୍ଟିକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଉପର ପଥର ଚକ ବୁଲେ ।]

ମାଣି ଚକି—ଦେ. ବି.—ଚକିର ଟିହାଣିଆ; ଚକିର ଉପର ପଥର ମଝିରେ
Māni chaki ଖଣ୍ଡା ମଧ୍ୟରେ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ଯେଉଁ କାଠଖଣ୍ଡ ଲଗା-
ହଥର ଯାଇ ଥାଏ ଓ ଯାହାର ଛିଦ୍ରରେ ମାଣିଖୁଣ୍ଟି ପ୍ରବେଶ କରିବାରୁ ଚକ ଘୁରେ—A circular bit of wood (with a hole in the middle) which revolves round the peg of the lower mill-stone.

ମାଣି ବନ୍ଧ—ସଂ. ବି.—(ସଂ. ମଣିବନ୍ଧ—ପର୍ବତ ବିଶେଷ + ଭବାର୍ଥେ. ଅ)
Māni bandha ସୈନ୍ଧବ ଲବଣ—Rock salt; chloride (ମାଣିମନ୍ଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) of sodium.

ମାଣି ହଂସ(ସା)—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେ ଅତି ଆଦରରେ ଓ ଗେହ୍ଲାରେ
Māni hamsa(sā) ପିଲାଦିନୁ ବଢ଼ି ଥାଏ ଓ ଯେ ଅତି
আদরের ঘরের দুলাল ସୁକୁମାରଅ—(A boy or girl)
ଲାଡୁ Tenderly and affectionately brought up from childhood. [ଦ୍ର—ଏଡ଼େ ମାଣିହଂସୀ ଅଟଇ
(ମାଣିହଂସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଗାନ୍ଧ—ପ୍ରାଚୀ. ପରତେ ଗୀତା ।]

ମାଣେ ଗେଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ). ବି—ଖୁବ୍ ବେଶି ଆନନ୍ଦ—
Māne gela Great joy.

ମାଣ୍ଟୁ—ଦେ. ବି—୧ । ମାଟୁ (ଦେଖ)—1. Mātu (See)
Māntu মাঠ কোঠা ପଦାଟ মাঠ ମୌଦାନ
୨ । (ବଙ୍ଗଳା 'ମାଠ' ଶବ୍ଦରୁ ଅପଭ୍ରଂଶ, ଯଥା—କଲିକତା-ଗଡ଼ମାଣ୍ଟୁ) ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ପଡ଼ିଆ—A big field.

ମାଣ୍ଡବୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭରତଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ—The wife of
Māndabi Bharata, younger brother of Ramachandra. [ଦ୍ର—ଏ ଜନକ ରାଜାଙ୍କ ଭାଇ କୁଶଧ୍ୱଜଙ୍କର କନ୍ୟା ଥିଲେ । ଭରତଙ୍କ ଔରସରେ ଏହାଙ୍କର ତକ୍ଷ ଓ ପୁଷ୍କଳ ନାମରେ ଦୁଇଟି ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ।]

ମାଣ୍ଡବ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ନାମ)—ଋଷିବିଶେଷ—Name of a
Māndabya sage. [ଦ୍ର—ଏ ତପସ୍ୟାରେ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । ଏକଦା ଏ ସମାଧିମଗ୍ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଚୋର ଆସି ଏହାଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ଲୁଚିଲେ । ଚୋରଙ୍କୁ ଧରିବା ପାଇଁ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଉଥିବା ରାଜଦୂତମାନେ ଆସି ଚୋରମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏହାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ରାଜଦ୍ୱାରକୁ ଚୋର ବୋଲି ଧରିନେଇଗଲେ । ଏ ତଥାପି ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ଥାଆନ୍ତି । ବିଚାରରେ ଏହାଙ୍କୁ ଚୋରଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଶୂଳୀ ଦଣ୍ଡ ଆଦେଶ ହେଲା । ରାଜପୁରୁଷମାନେ ନେଇ ଏହାଙ୍କୁ ଶୂଳୀରେ ବସାଇ ଦେଲେ; କିନ୍ତୁ ଏ ସମାଧିସ୍ଥ ଥିବାରୁ ତାହାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା ନାହିଁ ଓ ଶୂଳୀ ଉପରେ ତଦବସ୍ଥ ହୋଇ ବସି ରହିଲେ । ଇତ୍ୟବସରରେ ରାଜ-

ପୁରୁଷମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ତପସ୍ୱୀ ବୋଲି ବୁଝି ପାରି ଏହାଙ୍କୁ ଶୂଳୀରୁ ଉଠାଇ ଦେଲେ । ତତ୍ପରେ ଏ ତ କାମରେ ଶୂଳୀ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କଲେ ଏହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଋଷି ଧର୍ମ-ରାଜଙ୍କୁ ପଚାରିବାରୁ ଧର୍ମରାଜ କହିଲେ ଯେ ଏ ଶୈଶବ କାଳରେ କ୍ରୀଡ଼ାଚ୍ଛଳରେ ଗୋଟିଏ ପତଙ୍ଗର ଗୁହ୍ୟଦେଶରେ ଗୋଟିଏ କଣ୍ଟା ଫୋଡ଼ ଦେଇଥିଲେ ବୋଲି ତହିଁର ଦଣ୍ଡ ସ୍ୱରୂପ ଏହାଙ୍କୁ ଶୂଳବେଧ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।]

ମାଣ୍ଡ ମାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ—ଅନିଚ୍ଛୁକ; ପଶ୍ଚାତ୍ପଦ—
Māṇḍa māṇḍa Unwilling; hesitating. [ଦ୍ର —ସେ ମାଣ୍ଡ ମାଣ୍ଡ ହୋଇ ଶଙ୍କ ଦମ୍ଭ କରି କଟେଇରେ ପଶିଲା—ସମ୍ବାଦ ପତ୍ରିକା ।]

ମାଣ୍ଡଳିକ—ସଂ. ବିଣ (ମଣ୍ଡଳ+ଇକ)—୧ । ମଣ୍ଡଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Māṇḍalika 1. Relating to Maṇḍala (See) ୨ । ପ୍ରାଦେଶିକ—2. Provincial. ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ମାଣ୍ଡଳିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପ୍ରାଦେଶିକ ଶାସନକର୍ତ୍ତା—The ruler of a Province (Apte).

ମାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଣ୍ଡ; ମୁଣ୍ଡତଳେ ଦିଆ ଯିବାରୁ)—୧ । ତକିଆ,
Māṇḍi ମୁଣ୍ଡଲା—1. Pillow, bolster. [ଦ୍ର—
ବାଲିସ ଜାଗି ଦେଖୁଥିଲା କରି-ମାଣ୍ଡି ମାତ୍ର ଲୁଣ୍ଠାଇଛି ଭ୍ରାନ୍ତ
तकिया ସୁରେ । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।] ୨ । ବୋହିଆ-
चिमला ମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡରେ ଓ ସବାରୀ ବେହେରାମାନଙ୍କର କାନ୍ଧରେ
बीडा ପକାଇବା କନାର ମୁଣ୍ଡଲା; ଚମ୍ବଲା—2. Cushions of rags placed over the head by porters and on the shoulders by palki-bearers ଦେ. ବିଣ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ହ୍ରସ୍ୱପୁଷ୍ଟ ଓ ଗେଡ଼ା (ଶିଶୁ) —Small in stature and robust (child) ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । ଛୁଆଣି କରିବା ସ୍ଥଳସରର ଗର—1. A belt of thatching of a thatched house. ୨ । (କୋଙ୍କ ଓ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା; ତୁଳ. ସଂ. ମଣ୍ଡ)—ଭାତ—2. Boiled rice.

ମାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଣ୍ଡ)—୧ । ଚିପ ଜଳରେ ଶରତକାଳରେ
Māṇḍiā ଜନ୍ମିବା ଏକପ୍ରକାର କଦନ୍ନ ବା ନିକୃଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ ଶସ୍ୟ—
ସଂ. ମଣ୍ଡ, ରାଗି, ଲମ୍ବକ, 1. A kind of small round
ଲମ୍ବକା, ଗୁଚ୍ଛକଣିଶ, କଟକ, grain grown in autumn;
ସ୍ଥୂଳକଙ୍ଗୁ, ଋଦ୍ଧ, ସ୍ଥୂଳପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ, Elesine Coracana. [ଦ୍ର—
ରାଜିକା, ବହୁଦଳ କଣିଶ ଏହାର ଗଛ ଧାନ ଗଛ ପରି, ତଳୁ
मडुआ ପତ୍ର ଛୋଟ ଓ ଚଉଡ଼ା ଓ ଏଥିର ନଡ଼ା
मायडुआ, माडुआ, ମୋଟା । ଏ ଗଛର ଅଗରେ ବାଳସ
मक्का, रेटका ପରି କେଣ୍ଡା ବାହାରେ ଓ କେଣ୍ଡା
ତେ. ରାଗୀ ମଧ୍ୟରୁ ସୋରିଷଠାରୁ ବଡ଼ ନାଲି ଶସ୍ୟ ବାହାରେ । ଏହା ବାଳସ ଜାତୀୟ ଉଦ୍ଭିଦବିଶେଷ । ଏହା ଭାରତର ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ କୃଷିସ୍ଥାପ ଓ ବନ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଏ ଫସଲ ପାଇଁ ବେଶି ପାଣି ଲୋଡ଼ା ହୁଏ ନାହିଁ ଓ ଏହା ଢିପ ଜମିରେ ଓ ପର୍ବତର ଢାଲୁ ଦେଶରେ। ଉତ୍ପାଦିତ କରାଯାଏ । ଅଧିକ ବର୍ଷା ହେଲେ ଏ ଫସଲର କ୍ଷତି ହୁଏ । ଏ ଗଛରେ ଶସ୍ୟ ପାଚିଗଲେ ମଧ୍ୟ ଖାଇ ପରି ଏହା ଭୂଇଁରେ ଝଡ଼ି ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଗରିବ ଲୋକେ ଓ ବିଶେଷତଃ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସମୟରେ ଲୋକେ ଏଥିର ଚୁନାରେ ଜାଉ (ଅମ୍ବିଳ) ଓ ରୁଟି ଗଠି କରି ଖାଆନ୍ତି ଓ ଗୁଡ଼ ସଙ୍ଗେ ମିଶାଇ ସିଝ କରି ଖାଆନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଏକ-ପ୍ରକାର ସରାପ ମଧ୍ୟ ତିଆରି ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟକମତରେ ଏହା କଷାୟ, ତୃପ୍ତିଜନକ, ବଳବର୍ଦ୍ଧକ, ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ ଓ ରକ୍ତଦୋଷ ଦୂରକାରକ (ଭୂ. ଶ) । ବଡ଼ଲୋକମାନେ ଦେହକୁ ଓ ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ଥଣ୍ଡା ରଖିବା ପାଇଁ ସକାଳୁ ଏହାର ବାସି ଜାଉ ଖାଆନ୍ତି । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହାର ଆଦର ବେଶି । ମାଣ୍ଡିଆର ଅନେକ ପ୍ରକାର, ଯଥା—(କ) ଗାଈ-ଚେରିଆ—ଗାଈ ଚେରପରି ଏକ ଥୋପାରେ ଗୁଚ୍ଛ କେଣ୍ଡା ଥାଏ । (ଖ) କଲେଇ—ଏଥିର ଶସ୍ୟ ମୋଟା ଓ ଲମ୍ବା । (ଗ) ବୁଢ଼ା—ବଡ଼, ଭାଦ୍ରମାସରେ ବୁଣାଯାଏ, ମାଘରେ କଟା ଯାଏ । (ଘ) ମାକଡ଼ ମୁଠିଆ—ଶସ୍ୟର ଥୋପା ପାଚିଗଲେ ମୁଠାପରି ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇଯାଏ । (ଙ) ଲଘୁ ବା ଥୋଲି ମାଣ୍ଡିଆ—ଗଛ ଧୋବ ଓ ଖାସୁଆ; ଶସ୍ୟ ଛୋଟ; ଭାଦ୍ରମାସରେ କଟାଯାଏ ।] ୨ । ମାଣ୍ଡିଆ କଙ୍କଡ଼ା (ଦେଖ)—
2. Māṇḍiā kaṅkarḍā (See) ବିଣ—
ମାଣ୍ଡୁଆ (ଦେଖ)—Māṇḍuā (See) ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ପିତଳର ବଡ଼ କୁଣ୍ଡ—A big brass tub.

ମାଣ୍ଡି(ଣ୍ଡୁ)ଆ କଙ୍କଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । ବଡ଼ କଳା କଙ୍କଡ଼ା—1. Big
Māṇḍi(ṇḍu)ā kaṅkarḍā black crabs. ୨ । ସମୁଦ୍ରରେ
बड़ काँकड़ा ମିଳିବା ବଡ଼ କଙ୍କଡ଼ା—2. Big sea-crabs.
बडा केंकडा [ଦ୍ର—ଏହା ଜଳାଶୟର ତଳେ ବା କୂଳର ଭୂମିରେ ଗାତ କରି ରହେ; ଖାଇବାକୁ ସ୍ୱାଦୁ । ଏହାକୁ ଗାଡ଼ୁ(ଲୁ)ଆ କଙ୍କଡ଼ା ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ।]

ମାଣ୍ଡିକିଲା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମାଣ୍ଡୁକିଲା (ଦେଖ)
Māṇḍikilā Māṇḍukilā [See]

ମାଣ୍ଡି କୋଲଥ—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ ସଂ. ମଣ୍ଡ+କୁଳତ୍ଥ)—
Māṇḍi kolatha ୧ । ମାଣ୍ଡିଆ ଓ କୋଲଥ—1. Māṇḍiā
माडुआ कुलथि and horse-gram. [ଦ୍ର—ଏ ଦୁଇ
मांडुआ कुलथि ଶସ୍ୟ ଢିପ ଓ ନିକୃଷ୍ଟ ଜମିରେ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ମାଣ୍ଡିଆ ଓ କୋଲଥ ଜନ୍ମିବା ଉପଯୁକ୍ତ ଜମିକୁ ମାଣ୍ଡିକୋଲଥ ଜମି ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । ମାଣ୍ଡିଆ ଓ କୋଲଥ ଫସଲ ଦେବା ଉପଯୋଗୀ ନିକୃଷ୍ଟ ଜମି—2. Inferior soil; soil fit for growing Māṇḍiā and horse-gram.

ମାଣ୍ଡିବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ମାଡ଼ିବା—
Māṇḍibā To tread upon.

ମାଣ୍ଡୁ—ଦେ. ବ (ଭୁଲ. ସ. ମଣ୍ଡଳ; ଦେବତାବିଶେଷଙ୍କୁ ଆବାହନ କରିବା
Māṇḍu ପାଇଁ ଭୂମିରେ ଅଙ୍କିତ ଚକ୍ର ବିଶେଷ—A particular mystical diagram used in
ପରୀକ୍ଷା invoking a Divinity. (Apte)—୧ ।
ଧର୍ମ ପରୀକ୍ଷା ଧର୍ମମାଣ୍ଡୁ; ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ପୂର୍ବକାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଗ୍ନି ଆଦିଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷା; ଧର୍ମ ପରୀକ୍ଷା; ଧର୍ମମାଣ୍ଡୁ—1. Ordeal [of fire, hot iron, etc) through which an accused person had to pass, before he was declared innocent. [ଦ୍ର—ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ହାତରେ ତାତିଲା ଲୁହା ଧରିଲେ, କିମ୍ବା ନିଆଁ ଉପରେ ଚାଲିଗଲେ, କିମ୍ବା ବିଷଧର ସର୍ପ ଥିବା ମାଠିଆ ମଧ୍ୟରେ ହାତ ପୂରାଇ ଦେଲେ, କିମ୍ବା ଫୁଟିଲା ତେଲରେ ହାତ ବୁଡ଼ାଇ ଦେଲେ ଯେବେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଆହତ ହୋଇ ନ ଥିଲା, ତେବେ ସେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଥିଲା । ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଗ୍ନିଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷାକୁ ଅଗ୍ନିମାଣ୍ଡୁ, ଉତ୍ତପ୍ତ ତୈଳଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷାକୁ ତୈଳମାଣ୍ଡୁ, ତପ୍ତଲୌହଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷାକୁ ଲୌହମାଣ୍ଡୁ, ଉତ୍ତପ୍ତ ଜଳଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷାକୁ ଜଳମାଣ୍ଡୁ, ସର୍ପଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷାକୁ ସର୍ପମାଣ୍ଡୁ ବୋଲି ଯାଉଥିଲା ।]

୨ । ତେଲୁଣି; ଶଗଡ଼ର ଦୁଇ ଦଣ୍ଡା ତଳେ ଅକ୍ଷ ଉପରେ ଅକ୍ଷର ଆଡ଼ବାଗରେ ବସା ଯାଇଥିବା ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଲମ୍ବା କାଠ—2. Two long bits of wood put crosswise on the axle and over which the beams of a cart are securely set by means of wooden pins. [ଦ୍ର—ତେଲୁଣି କାଠରେ ଘର କରାଯାଇ ଏହା ଅକ୍ଷ ଉପରେ ଆଡ଼ବାଗରେ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ବସାଯାଏ ଓ ଏହି କାଠ ଦୁଇଖଣ୍ଡି ଉପରେ ଶଗଡ଼ର ଦୁଇ ଦଣ୍ଡାକୁ ରଖି ମାଣ୍ଡୁକିଲାଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ କରାଯାଏ ।]
୩ । (ସ. ମଣ୍ଡ) ମାଡ଼ୁ (ଦେଖ)—3. Mārdu (See)
ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ)—କଞ୍ଚା ତାଳ—Green or raw palm fruit. ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଏକଜାତୀୟ ଧାନ—A species of paddy

ମାଣ୍ଡୁଅ—ଦେ. ବ (ସ. ମଣ୍ଡକ)—ପିଠା ଓ ମଇଦା ମିଶା ଛେନାରେ
Māṇḍua ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକପ୍ରକାର ପିଠା—
ମଣ୍ଡା माँडा A cake made of cheese. ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲ
ମ. मांडे ପୁର, ଗଡ଼ଜାତ ଓ ବାଲେଶ୍ୱର)ବ—ମାଣ୍ଡୁ (ଦେଖ) Māṇḍu (See). ଗ୍ରାଦେ. (ଖୋର୍ଦ୍ଧା) ବ—ନାନମାନ (ଦେଖ)—Nānamāna (See)

ମାଣ୍ଡୁଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସ. ମନ୍ଦ)—୧ । ବୁଦ୍ଧିହୀନ; ମୋଟାବୁଦ୍ଧିଆ—1. Dllw; foolish; of slow under-
Māṇḍuā
ବୋକା मंदा standing. ୨ । ମୋଟ; ବଡ଼ଳିଆ—2. Coarse.

ମାଣ୍ଡେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ ୩ । ମୋଟା; ସ୍ଥୂଳକାୟ—3. Corpulent; fat.
ମାଣ୍ଡୋଇ } ମୋଟା ନ—ମାଣ୍ଡୁଅ (ଦେଖ)—Māṇḍua (See)

ମାଣ୍ଡୁକିଲା—ଦେ. ବ—ତେଲୁଣି କିଲ; ଶଗଡ଼ ଦଣ୍ଡାସହିତ ମାଣ୍ଡୁକୁ ଲଗାଇ
Māṇḍukilā ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଖିଲା—Pegs which keep together the beams and the Māṇḍu-pieces of a cart.

ମାଣ୍ଡୁ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମାଣ୍ଡ ପ୍ରଣାଳୀଦ୍ୱାରା ଶପଥ
Māṇḍu debā କରାଇବା—To administer an ordea.
হলফ দেওয়া हलफ देना to a person

ମାଣ୍ଡୁ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାଣ୍ଡୁଦ୍ୱାରା ଶପଥ କରିବା—To swear
Māṇḍu dharibā by means of an ordeal.
হলফ করা हलफ करना

ମାଣ୍ଡୁକୀ—ସ. ବ—ଥାଲକୁଡ଼ି (ଗୁଳ୍ମ)—
Māṇḍukī Indian pennywort (plant)

ମାତ୍—ଦେ. ବ (ସ. ମତ୍ତତା)—୧ । ମାତି; ମତ୍ତତା—1. Intoxi
Māt cation; excitement. ୨ । ଜିଗର; ଜିଦ୍—2. Zid.
ମত্তତା मस्ती ମାତ୍ मात ବିଦେ. ବ. (ଅ)—ପରାଜୟ—
Defeat. [ଯଥା—ସତରଞ୍ଜି ଖେଳରେ ବାଜୀମାତ୍ ।]
(ଭୁଲ. ସ. ମାଥ=ବିନାଶ)

ମାତ୍ ଉଠିବା—ଦେ. ବ—୧ । ମାତି ଉଠିବା; କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ
Māt uṭhibā ମତ୍ତତା ଜନ୍ମିବା—1. The state of being
ମତ্তତା উঠা mad after a thing. ୨ । କୌଣସି ବିଷୟରେ
मस्ती चढ़ना ଜିଦ୍ ଲାଗିବା—2. Zid in a matter; importunacy.

ମାତ୍‌ବା—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ସ. ମତ୍ତ)—ନିଶାରେ ଭୋଳ
Mat-bā ହେବା—To be intoxicated.

ମାତ୍ସର—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମତ୍ସର+ଅ)—ପରର ଉନ୍ନତିରେ ଦୁଃଖିତ—
Māt-sara (ମାତ୍ସରିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Envious; jealous.
(ମାତ୍ସରୀ, ମାତ୍ସରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବ (ମତ୍ସର+ଭାବ. ଯ)—ପରର ଉନ୍ନତିରେ
Māt-sarjya ଦୁଃଖିତ ହେବା ମନୋଭାବ; ପରଶ୍ରୀକାତରତା—
(ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) Envy at another's weal.

ମାତ୍ସି(ସ୍ୟି)କ—ସ. ବ ପୁଂ (ମତ୍ସ୍ୟ, ମତ୍ସ୍ୟ+ଜୀବକାର୍ଥେ. ଇକ)—ମାଛମରା
Māt-si(syi)ka ବ୍ୟବସାୟୀ; ଜାଲିକ; ଧୀବର—A fisherman (Apte).

ମାତ—ଗ୍ରା. ବ—୧ । ମାତ୍ (ଦେଖ)—1. Māt (See).
Māta ୨ । ମାତୁ (ଦେଖ)—2. Mātu (See) ୩ । (ସ. ମାତ मा ମାତୃ) ମାତା—3. Mother. ୪ । (ସମ୍ବୋଧନ. ମାତଃ) ହେ ମାତଃ—4. (interjection) Oh mother. [ଦ୍ର—ଦନ୍ତ ବୋଇଲେ ଯେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମାତ ମୁହିଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମାତଃ—ସ. ଅ (ସମ୍ବୋଧନ; ମାତୃ ଶବ୍ଦର ସମ୍ବୋଧନ)—ହେ ମାତଃ;
Mātaḥ ହେ ମାଆ !—Oh ! Mother.

ମାତଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମତଙ୍ଗ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ହସ୍ତୀ—
Mātaṅga I. Elephant. [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଶ୍ରେଷ୍ଠତାବାଚକ (ମାତଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶବ୍ଦରୂପେ ଅନ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ବଲାହକ ମାତଙ୍ଗ (Apte).] ୨ । ଚଣ୍ଡାଳ; ଶ୍ୱପଚ—2. A pariah; a sweeper; a person belonging to the untouchable class. ୩ । କିରାତ; ପାହାଡ଼ିଆ ଲୋକ—3. A hunter; a mountaineer (Apte). ୪ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥବୃକ୍ଷ—4. The Religious Indian fig tree. ୫ । ସମ୍ବର୍ତ୍ତକ ମେଘ (ହି. ଶ)— . A kind of cloud. ୬ । ନାଗ ବିଶେଷ [ହି.ଶ.]—6. A kind of a mythological serpent. ୭ । ଋଷିବିଶେଷ—7. Name of sage. [ଦ୍ର—ଏ ଋଷି ଋଷ୍ୟମୂକ ପର୍ବତରେ ତପସ୍ୟା କରୁଥିଲେ । ବାଳୀ ଦୁନ୍ଦୁଭି ରାକ୍ଷସକୁ ମାରି ଫିଙ୍ଗି ଦେଲାବେଳେ ତା ଦେହର ରକ୍ତ ଋଷିଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିବାରୁ ସେ ବାଳୀକୁ କ୍ରୋଧରେ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ; ତୁ ଏହି ପର୍ବତକୁ ଆସିଲେ ତୋ ଶିର ଫାଟିଯିବ । ବାଳୀ ତା ଭାଇ ସୁଗ୍ରୀବକୁ ମାରି ତଡ଼ି ଦେବାରୁ ସୁଗ୍ରୀବ ଏହି ପର୍ବତକୁ ନିରାପଦ ସ୍ଥାନ ଜାଣି ତହିଁରେ ବାସ କରୁଥିଲା । ସେହିଠାରେ ସେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ୍ କରି ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲା । ଏ ଋଷି ଶବରୀର ଗୁରୁ ଓ ମାତଙ୍ଗୀ ଦେବୀଙ୍କ ଉପାସକ ଓ ମୌନବ୍ରତୀ ଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ଏହାଙ୍କ ଅଧ୍ୟୁଷିତ ପର୍ବତର ନାମ ଋଷ୍ୟମୂକ ହୋଇଥିଲା—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ମାତଙ୍ଗ ନକ୍ର—ସଂ.ବି—୧ । ଜଳହସ୍ତୀ—1. Walrus; sea-elephant
Mātaṅga nakra (M. W). ୨ । ହାତୀ ପରି ବଡ଼ କୁମ୍ଭୀର—2. An alligator as large as an elephant (Apte).

ମାତଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ହସ୍ତିନୀ; ହାତୁଣୀ—1. She-elephant.
Mātaṅgī ୨ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦଶ ମହାବିଦ୍ୟା ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ଦେବୀ—2. One of the 10 Goddesses mentioned in the Tantras. ୩ । ଚଣ୍ଡାଳୁଣୀ—3. Sweeper woman. [ଉ—ବୋଇଲ ! ବ୍ରହ୍ମକନ୍ୟାକୁ ମାତଙ୍ଗୀ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୪ । କଶ୍ୟପଙ୍କ ଏକ କନ୍ୟା--[ଦ୍ର-ଏହାଙ୍କଠାରୁ ହସ୍ତୀମାନେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲେ (ହି. ଶ)]—4. Name of a daughter of Sage Kaśyapa.

ମାତ (ତୁ,ଥ) ଟ—ଦେ. ବି.—ମଥୋଟ (ଦେଖ)—Mathoṭ (See)
Mātā(tu, tha)ṭ মথোট मथोट; जमाह
(ମ[ମା]ଥୋଟ, ମଥଟ, ମଥୌଟ—ଅନ୍ୟରୂପ).

ମାତପ, (ବ, ବ୍ବ)ର—ବୈଦେ. ବି—(ଅ ମୋତବର=ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ; ବିଶ୍ୱସନୀୟ)—୧ । ମୁରବି—1.
Mata pa(ba,bba)r মাতবর मातबर Guardian; patron. ୨ । ଗ୍ରାମର ମୁଖ୍ୟ—2. Headman of a village. ୩ । ଗ୍ରାମର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—3. Prominent man of a village. ୪ । ବଡ଼ଲୋକ; ଧନୀବ୍ୟକ୍ତି—4. Rich person; moneyed man. [ଉ—ମଫସଲର ଜଣେ ମାତବର ଜମିଦାର ମଣିଷମାରୁ ମାମଲାରେ ଚଲାଣ ହୋଇ ଆସିଅଛି । ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ ।] ୫ । ମହାପୁରୁଷ—5. Great man. ୬ । ପ୍ରତିଭୂ; ଯାମିନ୍—6. Security; surety. ୭ । ବିଶ୍ୱାସ—7. Trust; reliance. ୮ । ବ୍ୟାବସାୟିକ ଖାତିର—8. Credit in business. ବିଣ—୧ । ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ; ମାନ୍ୟ—1. Respectable. ୨ । ଯୋଗ୍ୟ—2. Worthy. ୩ । ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ; ବିଶ୍ୱସନୀୟ—3. Trustworthy; reliable. ୪ । ବୃହତ୍; ପ୍ରଧାନ; ମହତ୍—4. Great; big. ୫ । ଧନୀ—5. Rich. [ଉ—ମାତବର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଇତର ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ବେଶି ଆଦର ପାନ୍ତି । ରାଧାନାଥ. ବିବେକୀ ।] ୬ । ଯାହାର ବ୍ୟବସାୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଖାତିର ଅଛି—6. Having credit in business circles.

ମାତପ(ବ,ବ୍ବ)ରି—ବୈଦେ. ବି—(ଅ. ମାତ୍‌ବରୀ)—୧ । ଯାମିନ୍; ପ୍ରତିଭୂତା—1. Security. ୨ । ବ୍ୟବସାୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଖାତିର—2. Credit in business. ୩ । ବିଶ୍ୱାସ—3. Trust. ୪ । ବିଶ୍ୱସନୀୟତା—4. Trustworthiness.
Māta pa(ba, bba)ri মাতব্বরি मातबरी

ମାତମ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଅ.)—ମୃତ୍ୟୁଜନିତ ଶୋକ—Lamentation for a dead person.
Matam মাতন मातम
(ମାଅ[ହା]ତମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାତର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ଅ—(ସଂ ମାତ୍ରଂ)—୧ । କିନ୍ତୁ; ମାତ୍ର—
Mātara মাত্র लेकीन, सिर्फ 1. But. ୨ । କେବଳ; ମାତ୍ର—2. Only. [ଉ—ବୋଲୁ ସମ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର, ବହିଲା ରୂପ ମାତର ହେଲା ସଲାଖ ହତ ସମୟେ ସେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]
(ମାତରକ, ମାତ୍ରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାତରଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—(ସଂ. ମାତୁଲଙ୍ଗ)—ନାରଙ୍ଗ—
Mātaraṅga A kind of orange; the sweet orange.

ମାତରା—ଗ୍ରା. ବି—୧ । (ସଂ. ମାତ୍ରା)—ମାତ୍ରା (ଦେଖ) Matrā (See)
Mātarā শটলা फतुआ
୨ । ଅଲୁବାତରା (ଦେଖ)—2. Alubātarā (See)

ମାତରି ପୁରୁଷ—ସଂ.ବି. ପୁଂ(ସଂ ମାତରି+ପୁରୁଷ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣା ଘରେ ନିଜର ମାଆ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଦିଙ୍କ ପାଖେ ବୀରତାର ଆସ୍ଫାଳନ କରେ, କିନ୍ତୁ ବାହାରେ କିଛି କରିପାରେ ନାହିଁ; ଘରବୀର (ହି.ଶ)--A person who brags of his valour before the womenfolk of his house, but does nothing valorous outside; a cowardly boaster; a paltroon (Apte).
Mātari purusha

ମାତରିଶ୍ୱା—ସଂ. ବି (ମାତରି=ଅକାଶରେ+ଶ୍ୱି ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧିପାଇବା+ Mātariśwā କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ୍ ମାତରିଶ୍ୱନ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ବାୟୁ; ପବନ—1. Wind; air. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଅଗ୍ନି—2. A kind of fire.

ମାତଲମି—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳାର ଅନୁରୂପ)—୧ । ମଦ ନିଶାରେ Mātalāmi ଉନ୍ମତ୍ତତା; ମାତୁ—1. Intoxication. ୨ । मातलामि ମଦ୍ୟୋନ୍ମତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଚରଣ; ମତୁଆପଣ—मस्ती, मतताइ 2. The conduct of an intoxicated person. ୩ । ଉନ୍ମତ୍ତତା—3. Madness.

ମାତଳି—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ନାମ)—ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସାରଥି—The name of Mātali the charioteer of Indra. ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ବି—(ବିଶ୍ୱାସ) ଘାତକତା—Breach (of faith) the killing (of faith). (ଯଥା—ଗୋ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ଯେ ମାତ୍ର ହରଣ କରନ୍ତି, ସୁରପାନ ଆଦି ହତ୍ୟା ବିଶ୍ୱାସ-ମାତଳି । ପ୍ରାଚୀ. ସୁଭୁଦ୍ରଙ୍କ ଗୀତା ।)

ମାତହତ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତହତ୍)—ଅଧୀନ କର୍ମଚାରୀ— Mātahat मातहत मातहत A subordinate. (ମାତହତୀ—ଅବସ୍ଥାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ)

ମାତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାତୃ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଜନନୀ; ମାଆ; Mātā ଜନ୍ମଦାତ୍ରୀ; ଗର୍ଭଧାରିଣୀ—1. Mother. ୨ । ମାତୃ-(ପିତା—ପୁଂ) ସ୍ଥାନୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A female who is as adorable as one's own mother. [ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଜନନୀ, ସ୍ତନ୍ୟଦାତ୍ରୀ, ଗୁରୁପତ୍ନୀ, ପିତୃରମଣୀ, ସ୍ନେହଦାତ୍ରୀ, ଶ୍ୱଶ୍ରୂ, ପିତାମହୀ, ମାତାମହୀ, ମାତୁଳାନୀ, ମାତୃଷ୍ୱସା, ପିତୃଷ୍ୱସା, ପିତୃବ୍ୟାଣୀ, ଜ୍ୟେଷ୍ଠସହୋଦର, ଭ୍ରାତୃଭାର୍ଯ୍ୟା ପୁତ୍ରବଧୂ ଓ କନ୍ୟା ଏ ଷୋଡ଼ଶ ମାତା ଅଛନ୍ତି; ମତାନ୍ତରରେ ଗର୍ଭଧାରିଣୀ, ଧାତ୍ରୀ, ଗୁରୁପତ୍ନୀ, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ରାଜପତ୍ନୀ, ପୃଥିବୀ ଓ ଗାଭୀ ଏ ସପ୍ତ ମାତା ଅଛନ୍ତି ।] ୩ । ଶ୍ରୀ; ଲକ୍ଷ୍ମୀ; କମଳା—3. The Goddess of wealth. ୪ । ସୃଷ୍ଟିର ଅଠ ଗୋଟି ଶକ୍ତି ବା ଦେବତା—4. The 8 forms of the Creative Energy. [ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ବ୍ରାହ୍ମୀ, ମାହେଶ୍ୱରୀ, ଐନ୍ଦ୍ରୀ, ବାରାହୀ, ବୈଷ୍ଣବୀ, କୌମାରୀ, ଚାମୁଣ୍ଡା ଓ ଚର୍ଚ୍ଚିକା ଏହି ଅଷ୍ଟ ଶକ୍ତି ଅଛନ୍ତି ।] ୫ । ଜୀବ—5. Animal life. ୬ । ଗମନ—6. Going. ୭ । ଆକାଶ—7. The sky; ether. ଭଣ. ପୁଂ. (ମା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—ପରିମାଣକର୍ତ୍ତା— (ମାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Measuring. ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦେବୀ; ଠାକୁରାଣୀ—1. Goddess. ୨ । ମାତାଜୀ; ସଂସାର-(ବାବାଜୀ—ପୁଂ) ତ୍ୟାଗିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A female recluse; a nun. ୩ । ମେଣ୍ଢାମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାର ରୋଗ—3. Variola; a disease of lambs. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ)—ବସନ୍ତ ରୋଗ—Small-pox. (ଭୁଲ. ଦ୍ର. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)

ମାତାଜୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସଂସାରତ୍ୟାଗିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ସ୍ତ୍ରୀ ସାଧୁ—A female Mātāji माताजी माई राम recluse; a nun. (ବାବାଜୀ—ପୁଂସ୍ତ୍ରୀ)

ମାତା ଟିପା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ବସନ୍ତ ଟୀକା— Mātā ṭipā 1. Vaccination. ୨ । ବସନ୍ତ ଟୀକା ଦେବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଟୀକାଦିଆ—2. Vaccinator.

ମତା ଟିପାଇ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବସନ୍ତ ପାଇଁ ଟୀକା Mātā ṭipāi hebā ନେବା—To be vaccinated or inoculated for smallpox.

ମାତା ଠାକୁରାଣୀ—ଦେ. ବି—(ମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନସୂଚକ ଶବ୍ଦ) Mātā ṭhākurāṇi ଦେବତାତୁଲ୍ୟା ମାତା; ମାତୃ ଦେବୀ—माता ठाकुराणी (A word used in respect for mother), माताजी One's revered mother (ଯଥା—ମାତା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ଗୋପାଳର ନମସ୍କାର ।)

ମାତା ପିତା—ଦେ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ସଂ. ମାତା+ପିତା=ମାତାପିତୃ Mātā pitā ଶବ୍ଦର ଦ୍ୱିବଚନରେ ମାତାପିତରୌ; ମାତର-ପିତରୌ)—One's parents; mother and father.

ମାତା ପିତୃ ହୀନ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ତୃତୀୟା ତତ୍; ମାତୃ ଓ ପିତୃ Mātā pitṛu hina =ମାତାପିତୃ ଶବ୍ଦ+ହୀନ)—ଯେଉଁ (ମାତା ପିତୃ ହୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶିଶୁର ପିତା ମାତା ମରି ଅଛନ୍ତି; ଅନାଥ ମାତୃ ପିତୃ ହୀନ } ଦେଶଜ ଅଶୁଦ୍ଧ } (ଶିଶୁ)—Orphaned; (a ମାତା ପିତାହୀନ { ରୂପ } child) destitute of both parents. [ଦ୍ର—'ମାତୃ ପିତୃହୀନ' ଓ 'ମାତା ପିତାହୀନ' ଶବ୍ଦ ସମସ୍ତ ବ୍ୟାକରଣ ଅନୁସାରେ ଅଶୁଦ୍ଧ । 'ପିତୃ ମାତୃହୀନ' ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଅଶୁଦ୍ଧ । କାରଣ ବ୍ୟାକରଣ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଅଧିକ ସ୍ୱର ବିଶିଷ୍ଟ ନ ହେଲେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସରେ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଶବ୍ଦହିଁ ପୂର୍ବରେ ବସେ ଓ ସମଗୋତ୍ର ସୂଚକ ଋକାରାନ୍ତ ଶବ୍ଦ ପରେ ରହିଲେ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଋକାରାନ୍ତ ଶବ୍ଦ ଆକାରାନ୍ତ ହୁଏ ।]

ମାତା ମହ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମାତୃ+ଡାମହ୍ ପିତା ଅର୍ଥରେ, ଅମହ)— Mātā maha ମାତାଙ୍କର ପିତା; ଅଜା—Materna lgrand-(ମାତାମହୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) दादा मशाय नाना father.

ମାତାଲ୍—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ମତ୍ତ)—ମତୁଆଲ; ନିଶା ଯୋଗୁଁ ମତ୍ତ— Mātāl Intoxicated with drugs. मातान, मातोयाल मतवाला (ମାତୁଆଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାତି—ସଂ. ବି. (ମା ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ପରିମାଣ— Māti 1. Measure (Apte). ୨ । (+କରଣ. ତି)— ଚିନ୍ତା; ଭାବ—2. Thought; conception (Apte) ୩ । ପ୍ରକୃତ ବା ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ—3. Accurate know-ledge (Apte).

ମାତି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମତ୍ତ+ଉତ୍+ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । Māti uṭhibā ହଠାତ୍ ଉନ୍ମତ୍ତତା ପ୍ରକାଶ କରିବା—1. To ମେଁତେ ଉଁଠା become excited at once. ୨ । (ଦଦ୍ରୁ ଓ ମସ୍ତ होना; मातना ଖୋସ) ଖୁବ୍ କଣ୍ଡୁଯୁକ୍ତ ହେବା— 2. (Said of ringworm and scabies) To become very itching or painful. ୩ । ଉନ୍ମାଦକ ଗୁଣ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—3. To attain the power of intoxicating. [ଯଥା—ତାଡ଼ିରେ ଖଟ ଲାଗିଲେ ତାହା ମାତି ଉଠେ ।]

ମାତିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମଦ୍ ଧାତୁ=ମତ୍ତ ହେବା)—୧ । ମତ୍ତହେବା; Mātibā ମାତା मातना ଉନ୍ମତ୍ତ ହେବା; ଉନ୍ମାଦଗ୍ରସ୍ତ ହେବା— [ମତା(ତେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] 1. To be maddened. ୨ । ଉନ୍ମତ୍ତତା ପ୍ରକାଶ କରିବା—2. To act madly. ୩ । ଅପ୍ରକୃତ ବା ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ହୋଇ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଲିପ୍ତ ହେବା ବା ଆସକ୍ତ ହେବା—3. To be mad after a thing; to be infatuated with a matter. [ଉ—ଲବଣ ଅଶେଷ ବହୁଛ । ମାତିଲା ଯେସନେ ମତ୍ତହସ୍ତୀ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୪ । ଉତ୍ତେଜିତ ହେବା—4. To be excited; to become restive. ୫ । ବିଶେଷ ଉତ୍ସାହ ସହିତ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିବା; ମନପ୍ରାଣ ଲଗାଇ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା— 5. To throw one's self, body and soul, into a work. ୬ । କାମରେ ବା ନିଶାରେ ଉନ୍ମତ୍ତପ୍ରାୟ ହେବା; ପ୍ରେମରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ହେବା—6. To be excited with lust or intoxicating drugs; to be intoxicated. [ଉ—ମାତି ତାଣ୍ଡବ ରଚନେ ଦେବଦାସୀଏ ସାବଧାନେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କପୋଳଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ-ଛାନ୍ଦ 'ମ' ଗୀତ ।] ୭ । କୁପିତ ହେବା—7. To be infuriated. ୮ । (ଶିଶୁ) ଅବୁଝା ହୋଇ କାନ୍ଦିବା—8. To cry persistently (said of जिद करना children and infants). ୯ । (ଘା ଓ) फोफनाना କୁପିତ ହେବା; ଦାଉ କରିବା—9. To become virulent; to assume a malignant condition (said of a sore). ୧୦ । କୁଣ୍ଡେଇ ହେବା; खुजलाना କଲୁ କରିବା—10. To be itching. ୧୧ । (ବାଘ, ଚୋର ଓ) ପ୍ରାଦୁର୍ଭୂତ ହେବା; ପ୍ରବଳ ହେବା— 11. To predominate; to infest (said of robbers and wild animals in a particular localitiy). ୧୨ । (ବୃକ୍ଷ ଲତାର) ବର୍ଦ୍ଧିତ ହେବା; ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ବ୍ୟାପିବା— 12. To increase; to spread. [ଉ—ଛୁଇଁଲେ ଭିତୁ । ମେଘ ବରଷିଲେ କେତେ ଭୂ ମାତୁ—ଉଚ୍ଚ ।] लहलहाना ୧୩ ।(କୌଣସି ବୃକ୍ଷ ବା ଲତା) ବଳିଷ୍ଠ ହୋଇ ବଢ଼ିଯିବା— 13. To grow very luxuriantly. [ଉ—ଧାନ ଗଛ, ମୁଗ ଗଛ ଆଦି ମାତିଗଲେ ତାହାର ପତ୍ର ଅଧିକ ଖୁବ୍ ବଢ଼େ, ଫଳ ଫୁଲ ବେଶି ଫଳେ ନାହିଁ ।] ୧୪ । [ବିଷ୍ଠା खमीरहोना ପଦାର୍ଥ (ଯଥା—ଚାଉଳବଟା) ଓ ରସ (ତାଡ଼ି)] କେତେକାଳ ରଖାଯିବା ପରେ ଫେଣଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଫୁଲିଯିବା—14. To ferment; to become frothy and bloated by fermentation; to swell in volume. ୧୫ । (ଖଜୁରି ରସ ବା ତାଡ଼ି) ବାସି ହେବାଦ୍ୱାରା ମାଦକତାଶକ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—15. To become intoxicant by fermentation. ୧୬ । (ପ୍ରଜା ଆଦି) ରାଜଶକ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହୀ ହେବା—16. To revolt.

ମାତିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତତାସହିତ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ Mātijibā ଲାଗିଯିବା—1. To be mad in the pursuit ମେତେ ଯାଓୟା of a thing. ୨ । ଅଧ୍ୟବସାୟ ସହିତ କୌଣସି मत्तहोना କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିବା— 2. To pursue a work with zeal; to persevere.

ମାତୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମତ୍ତତା)—୧ । ମତ୍ତତା—1. Madness. Mātu ୨ । କାମୋନ୍ମାଦ—2. Madness or excitement ମତ୍ତତା मस्ती due to lust. ୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ କଲୁ; କଣ୍ଡୁ— 3. Violent or excessive itching. ୪ । চুলকু(কা)নি କୌଣସି ବିଷୟରେ ଜିଦ ବା ଜଗର—4. Infatuजूल, लत ation; zid; intense longing; insisting on a matter. ୫ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଉତ୍ସାହ ବା ବ୍ୟଗ୍ରତା—5. Zeal; zest; ardour. [ଉ—ବନ ସାଦରେ ମାତୁ ଥାଏ ତୋଷବହୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମାତୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମତ୍ତ)—୧ । ଯେ ମାତେ— Mātuā 1. Acting madly or with eagerness. মাতুয়ারা ୨ । ଉନ୍ମତ୍ତ—2. Maddened; intoxicated. मतवाला, मस्त ୩ । (ଶିଶୁ) ଅବୁଝା; ଅଳିଆ; ଯେଉଁ ଶିଶୁ মাতের মাতোর } ସ୍ତ୍ରୀ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପାଇବା ପାଇଁ ମାତେ ବା କାନ୍ଦେ, ଓ ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ ବୁଝେ ନାହିଁ— জেদবাজ ज़िद्दी 3. Unreasonable; fretful; given to much crying and unreasonable zid. (ଯଥା—ମାତୁଆ ପିଲା ।)

ମାତୁଆର(ଳା, ଲ)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମତ୍ତ)—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତ— Mātuārā(lā, lā) 1. Maddened. ୨ । ଉତ୍ତେଜିତ— মাতোয়ারা, মাতোয়ালা 2. Excited. ୩ । ନିଶାରେ ଚୁର— मतवाला 3. Intoxicated; inebriated.

ମାତୁ ଉଠିବା—ଦେ. ବି(ସଂ. ମତ୍ତତା)—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତତା ଜାତ ହେବା - Mātu uṭhibā 1. Having a fit excitement or মত্ততা উঠা intoxication. ୨ । କାଣ୍ଡୁ ଉଠିବା—2. Having मस्ती आना a fit of itching sensation. (ମାତୁ ମରିବା—ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ)

ମାତୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ ମତ୍ତ)—୧ । (ଘାଣ ବା ଗଡ ଅର୍ଥ) Mātu karibā ପ୍ରକୁପିତ ହୋଇ ବଶେଷ କଷ୍ଟ ଦେବା; ব্যতিব্যস্ত করা फोफजाना ଭରିଁ ଫିରିବା—1. To give much agony by becoming malignant (said of sores, boils and itches). ୨ । (କାତୁ, କୁଣ୍ଡିଅ ଅର୍ଥ) କୁଣ୍ଡେଇ ହେବା; ଗଲ୍ କରିବା—2. To produce intensive itching sensation. (ଯଥା—ମୋ ଦୋଉଡ଼ାକୁ ସବୁଡ ଖାଉ ମାତୁ କରୁଛି ।].

ମାତୁଣି—ଦେ. ବ (ସ. ମତ୍ତତା)—୧ । ମାତ ଯାଇ ଆକ୍ରମଣ କରିବା; Mātuṇi ଉତ୍ତେଜନାଜନିତ ଆକ୍ରମଣ—1. Attacking মাতন मत्तापन another with excitement ୨ । ମାତିବା ଅବସ୍ଥା—2. Excited state; inebriety.

ମାତୁ ମରିବା—ଦେ· ବ—୧ । କଣ୍ଡୁ ଯୁକ୍ତର ନିବୃତ୍ତ ହେବା—1. The Mātu māribā satiation or subsidence of মাতামাতি কমা, চুলকুনি বন্দ হওয়া itching. ୨ । କୌଣସି खाज मरना, दील टूटना ବିଷୟ ପ୍ରତି ଜନ୍ମିଥିବା ଉତ୍ସାହ ବା ଝୁଙ୍କ କମିଯିବା—2. The cooling of zeal; the subsidence of one's zeal or ardour.

ମାତୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି· ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କଣ୍ଡୁ ନିବାରଣ କରିବା—Mātu māribā 1. To satiate another's itching; to চুলকুনি বন্দ করা soothe one's itching (by the खाज मारना application of proper remedies). ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ଜନ୍ମିଥିବା ଉତ୍ସାହର ବା ଝୁଙ୍କର ନିବୃତ୍ତି ଘଟାଇବା—2. To cool one's zeal for a matter.

ମାତୁରା—ଦେ. ବିଣ· ପୁଂ—୧ । ମାତୁଆ (ଦେଖ)—1. Mātuā Māturā (See) ୨ । ଯେଉଁ ଗଛ ବା ଲତା ଅତି ବଢ଼ିଯା ମাতোয়ারা ହୋଇ ବଢ଼େ—2. (trees and plants) लहलहा(ह) Growing up very luxuriantly (but (ମାତୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) producing less fruits). ୩ । ହଠାତ୍ ସମୃଦ୍ଧିମନ୍ତ—3. Suddenly become prosperous.

ମାତୁରା ଗଛ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଗଛ ବଳିଷ୍ଠ ହୋଇ ବଢ଼ିଯାଏ— Māturā gachha A plant growing up very लहलहा पौधा luxuriantly. [ଦ୍ର—ଏପରି ଗଛରେ ବେଶି ଫଳ ଧରେ ନାହିଁ ।]

ମାତୁରା ମାଟି—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ମାଟିରେ ବେଶି ପରିମାଣରେ ରସ Māturā māṭi ବା ସାର ଥିବାରୁ ତହିଁରେ ଜନ୍ମିବା ଗଛ ବା অত্যন্ত উর্ব্বর মাটি ଫସଲମାନ ବଳିଷ୍ଠ ହୋଇ ବଢ଼ିଯାଏ ଓ ଫଳ बौकार मिट्टी କମ୍ ହୁଏ—An excessively rich soil.

ମାତୁଳ—ସ. ବ. ପୁଂ (ମାତୃ+ଭ୍ରାତୃ ଅର୍ଥେ. ଡୁଲ)—୧ । ମାତାଙ୍କ Mātulā ଭ୍ରାତା; ମାମୁ—1. Maternel uncle. [ଦ୍ର— ମାତୁଳା } ସ୍ତ୍ରୀ ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶ ମଉଳା । ମାଆଙ୍କ ଭଉଣୀକୁ ମାତୁଳାନୀ } ମାତୃଷ୍ୱସା (ବା ମାଉସୀ) ବୋଲାଯାଏ ।] ମାତୁଳୀ } ୨ । ଧାତୁରା ଗଛ—2. The Datura plant (Apte). ୩ । ସର୍ପବିଶେଷ; ଚୋଡ଼ାସାପ ?— 3: A kind of snake (Apte); viper. ୪ । ଏକ ପ୍ରକାର ଧାନ୍ୟ—4. A kind of rice (Apte).

ମାତୁଳକ—ସ. ବ (ମାତୁଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ· କ)—୧ । ମାତୁଳ ୧,୨ (ଦେଖ) Mātuḷaka 1. Mātuḷa 1, 2 (See)

ମାତୁଲଙ୍ଗ—ଦେ. ବ—ମାତୁଲୁଙ୍ଗ ୨ (ଦେଖ) Mātulaṅga Mātuluṅga 2 (See)

ମାତୁଳ ପୁତ୍ର—ସ. ବ. ପୁଂ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାମୁ ପୁଅ ଭାଇ; ମଉଳା ପୁଅ— Mātuḷa putra Maternal uncle's son. (ମାତୁଳ ପୁତ୍ରୀ, ମାତୁଳେୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ମାତୁଳେୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାତୁଳ ପୁତ୍ରକ—ସ. ବ—୧ । ମାମୁ ପୁଅ ଭାଇ—1· One's mater- Mātuḷa putraka nal uncle's son. ୨ । ଧତୁରା ଫଳ; ଧାତୁରା ଫଳ—2. The fruit of the Dhaturā plant (a very narcotic and fatal poison).

ମାତୁଳ ବ୍ୟବହାର—ସ. ବ—ମଉଳା ଭେଟିଭାର—Customary Mātuḷa byabahāra presents given to a person by his maternal uncle on festive occasions in response to the formal invitation which is sent to him.

ମାତୁଳାନୀ—ସ. ବ· ସ୍ତ୍ରୀ (ମାତୁଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଅନୀ ବା ଈ; ଅନ୍. ଆଗମ)— Mātuḷāni ୧ । ମାଇଁ—1. Maternal uncle's wife. ୨ । ଭାଙ୍ଗ; ଗଞ୍ଜେ; ସିଦ୍ଧି; ବିଜୟା (ହ. ଶ.)— 2. Cannabis Indica (plant and leaves).

ମାତୁଳାଳୟ—ସ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାତୁଳ+ଆଳୟ)—ମାମୁଘର— Mātuḷālaya The house of one's maternal uncle. (ମାତୁଳାଶ୍ରମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାତୁଳାହି—ସ. ବ (ମାତୁଳ+ଅହି)—୧ । ଚୋଡ଼ାସାପ—1. Viper Mātuḷāhi (snake). ୨ । ଅଜଗର ସାପ—2. Boa constictor. [ଦ୍ର—ଜଳୁଷା ଗଛ ଜବ ମାତୁଳାହି ପ୍ରଭାବ ଗରୁଡ଼ି ଦେଖୁଅଛୁ ପ୍ରୁବ ସେ—ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମାତୁଳି—ସ. ବ. ପୁଂ—ମାତଳି (ଦେଖ) Mātuḷi Mātaḷi (See)

ମାତୁଲି(ଲୁ)ଙ୍ଗ(ଙ୍ଗା)—ସ. ବ.—(ମା=ବିଶେଷ+ତୁଲା=ଉଚ୍ଚତ+ ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଉଚ୍ଚତ ହୋଇ ବଢ଼ା ହୁଏ ନାହିଁ)—୧ । ଲେମ୍ବୁ—1. Lemon. ୨ । ଟଭ ଲେମ୍ବୁ; ବାଜପୁର—2. Citron; Citrus Medica; variety-Typica. [ଦ୍ର—ଏହାର ରସ ଔଷଧାଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଏହା ଅମ୍ଳ ମଧୁର ରସ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ଲଘୁ, ହୃଦ୍‌ଗ୍ରାହୀ ଓ କଣ୍ଠ, ଜିହ୍ୱା ଓ ହୃଦୟ-ଶୋଧକ; ଏହା ଲଘୁ ପିତ୍ତ, ଶ୍ୱାସ,

Māluli(lu)ṅga(ṅgā)
ସ. ନାମ—ବାଜପୂର, ଫଳପୂର
ଫଳ ପୂରକ, ଅମ୍ଳକେଶର,
ଶୈଳଜ,ଜମ୍ଭୀ(ମ୍ଭୀ); ମ୍ଭୀର,
ରୁଚକ, ବୀଜପୂର ଫଳ ।
ମ ମାତୁଲଙ୍ଗ, ମତୁଲୁଙ୍ଗ
ଫା. ତୁରଞ୍ଜ
ତେ. ମାଦୋଫଲମୁଚେଟ୍ଟୁ
ଦାବାକାୟା
ଆ. ତୁଟ୍ରୁଂଜ

ସୁ. ସାଚୋରୁଲ୍‌ଂରୁ କାସ, ଅରୁଚ ଓ ପିପାସାକାଶକ ।]
ଟାବା, ଛୋଲଙ୍ଗ, ହଂସନେବୁ ୩ । ଡାଳମ୍ବ—3. Pomegranate.
बिजौरा, कुदला (ମାତୁଲୁଙ୍ଗକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାତୃ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ମା. ଧାତୁ=ପୂଜା କରିବା+କର୍ମ. ତୃ; ମାତୃ
Mātṛu ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ ବଚନରେ ମାତା ହୁଏ । ସମୁଚ୍ଚୟରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସମାସ ହେଲେ ମାତୃ ଅକାର ହେବ; କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆରେ ମାତୃ ଶବ୍ଦ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମାତା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।)—୧ । ଜନ୍ମଦାତ୍ରୀ; ମାତା—1. Mother. ୨ । ମାତୃସ୍ଥାନୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ; ମାତାବତ୍ ପୂଜ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A woman who is considered as adorable as one's mother. (ମାତା ଚଳେ କୋହ୍ନି ଦେଖ ।) ୩ । ଗାଈ—3. A cow (Apte). ୪ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—4. Lakshmi (Apte). ୫ । ଦୁର୍ଗା—5. Durgā (Apte). ୬ । ଆକାଶ—6. The sky (Apte). ୭ । ପୃଥିବୀ—7. The earth (Apte). ୮ । ସପ୍ତମାତୃକା—8. The seven Divine Mothers. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ନାମ—ବ୍ରାହ୍ମୀ, ମାହେଶ୍ୱରୀ, ଐନ୍ଦ୍ରୀ, ବାରାହୀ, ବୈଷ୍ଣବୀ, କୌମାରୀ, ଚାମୁଣ୍ଡା ।] ୯ । ଅଷ୍ଟମାତୃକା—9. The eight Divine mothers. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ସପ୍ତ ମାତୃକା ଓ ଚର୍ଚ୍ଚିକା—(Apte)]. ୧୦ । ଷୋଡ଼ଶମାତୃକା—9. The 16 Divine Mothers. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ନାମ—ଗୌରୀ, ପଦ୍ମା, ଶଚୀ, ମେଧା, ସାବିତ୍ରୀ, ବିଜୟା, ଜୟା, ଦେବସେନା, ସ୍ୱଧା, ସ୍ୱାହା, ଶାନ୍ତି, ପୁଷ୍ଟି, ଧୃତି, ତୁଷ୍ଟି, କୁଳଦେବତା, ଆତ୍ମଦେବତା—(Apte) ୧୧ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଆଖୁକର୍ଣ୍ଣୀ; ଇନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ, ଜଟାମାଂସୀ ଆଦି ଗୁଳ୍ମଗଣ—11. A generic name of some medicinal plants (Apte). ୧୨ । ପିତୃଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଜାତୀୟ ୮ ଶ୍ରେଣୀ—12. Name of 8 clasess of female ancestors (Apte). ସ.ବିଣ. ପୁଂ. (ମା ଧାତୁ=ପରିମାଣ କରିବା; କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ମାତୃ ଶବ୍ଦ ଏଥିର ପୁଂଲିଙ୍ଗ ମାତା; ସ୍ତ୍ରୀ-ମାତ୍ରୀ)—ପରିମାଣକାରୀ—Measuring.

ମାତୃ ଅଂଶ—ଦେ. ବି.—(ସ. ମାତୃ+ଅଂଶ)—ଶିଶୁ ଧାରଣ କରିଥିବା
Mātṛu aṃśa ଅପଣା ମାତାଙ୍କ ଚେହେରା ଓ ଗୁଣ—
মাতৃঅংশ Qualities and appearance etc of the
महतारीका अंश mother (inherited by a child.)
(ପିତୃଅଂଶ—ବିପରୀତ) (ଯଥା—ଏ ପିଲାଟି ମାତୃ ଅଂଶରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଅଛି ।)

ମାତୃଅଂଶିଆ—ଦେ. ବିଣ ପୁଂ—(ସ. ମାତୃ+ଅଂଶୀ)—ମାଆ ଅଂଶିଆ;
Mātṛu aṃśia ମାତାଙ୍କ ଗୁଣ ଓ ଚେହେରା ଧରି ଜନ୍ମ ହୋଇ
মামুখো मौमुहाँ ଥିବା (ପିଲା)—(Child) Inheriting
(ମାତୃ ଅଂଶେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) the qualities and appearance
(ମାତୃଅଂଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ; ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) of its mother.

ମାତୃକ—ସ. ବିଣ—(ମାତୃ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. କ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ
Mātṛuka ସମାସ ହୋଇ ସୁକ୍ତ ହୁଏ)—୧ । ମାତୃ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
(ମାତୃକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Relating to mother; motherly. [ଯଥା—ଶାବକ ମାତୃକ=ଶାବାଙ୍କର ମାତା ଶାବତା ଅଛନ୍ତି ।]
୨ । ମାତୃ ବା ପାଳକରୂପେ ପରିଣତ—2. Acting or bringing up a child like its own mother (ଯଥା—ନଦୀ ମାତୃକ ଦେଶ=ନଦୀଜଳଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଦେଶରେ ଶସ୍ୟ ଜାତ ହୁଏ ।) ୩ । ମାତାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀରୂପେ ପ୍ରାପ୍ତ (ସମ୍ପତ୍ତି)—3. Property inherited from one's mother; maternal.
(ମାତୃକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବି. ପୁଂ—ମାମୁ—Maternal uncle.

ମାତୃକଚ୍ଛିଦ୍—ସ. ବି. ପୁଂ. (ମାତୃକା+ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ଯେ
Matrukachchhid ମାତାଙ୍କୁ ବଧ କରିଥିଲେ)—ପରଶୁରାମ —(matricide) Paraśurāma.

ମାତୃକଳ୍ପା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମାତାଙ୍କ ପରି ପୂଜ୍ୟା—Standing in the
Mātṛukalpā position of a mother to a person.

ମାତୃକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାତୃ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ମାତା—
Mātṛukā 1. Mother. ୨ । ମାତାମହୀ—2. Materna. grand-mother. ୩ । ଧାତ୍ରୀ; ଧାଇମା—3. Foster-mother; one's nurse. ୪ । ଉପମାତା; ସାବତ ମା (ହ୍ର. ଶ)—4. Step-mother. ୫ । ବର୍ଣ୍ଣମାଳା—5. The alphabets. ୬ । ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ୧୨ ଗୋଟି ମାତ୍ରା (ଆକାର, ଇକାର, ଈକାର, ଉକାର, ଊକାର, ଋକାର, ୠକାର, ୡ କାର, ଏକାର, ଐକାର, ଓକାର, ଔକାର), ବାରଖଡ଼ି—6. The 12 signs or marks of vowels when added to consonants. ୭ । ମାତୃ ୮ (ଦେଖ)—7. Matṛu 8 (See) ୮ । ମାତୃ ୯ (ଦେଖ)—8. Matṛu 9 (See) ୯ । ମାତୃ ୧୦ (ଦେଖ)—9. Matṛu 10 (See) ୧୦ । ଦେବୀ —10. Divine Mother (Apte). ୧୧ । ମୂଳକାରଣ; ଆଦିକାରଣ—11. Source; origin (Apte)

ମାତୃକାକୁଣ୍ଡ—ସ. ବି—ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରରେ ହେବା ବ୍ରଣ (ହ୍ର.
Mātṛukākuṇḍa ଶ) A boil in the anus of children.

ମାତୃକୁଳ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାତୃ+କୁଳ)—ମାତାଙ୍କର ଜନ୍ମବଂଶ
Mātṛukula —The family in which one's
(ପିତୃକୁଳ—ବିପରୀତ) mother was born.

ମାତୃଗଣ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦେବାଂଶ ରୂପଧାରିଣୀ ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଉକ୍ତ ଉକ୍ତ ୮
Mātṛugaṇa ଗୋଟି ରୂପ; ଅଷ୍ଟଶକ୍ତି; ହିନ୍ଦୁମତରେ ସୃଷ୍ଟିର ଜନ୍ମ, ପାଳନ ଓ ବିନାଶକାରିଣୀ ୮ ଗୋଟି ଦେବୀ—Eight Deities representing the forces controlling the creation. [ଦ୍ର—ଅଷ୍ଟଶକ୍ତି ଯଥା—ବ୍ରାହ୍ମୀ, ମାହେଶ୍ୱରୀ, ଐନ୍ଦ୍ରୀ, ବାରାହୀ, ବୈଷ୍ଣବୀ, କୌମାରୀ, ଚାମୁଣ୍ଡା ବା କୌବେରୀ, ଚର୍ଚ୍ଚିକା; ମତାନ୍ତରରେ 'ଚଣ୍ଡୀ' ସ୍ଥଳରେ 'ଐନ୍ଦ୍ରୀ' ।

ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣାନ୍ତର୍ଗତ ଦୁର୍ଗାସପ୍ତଶତୀର ଦେବୀ-କବଚରେ ୧୧ ଟି ମାତୃଗଣଙ୍କ ନାମ ଓ ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି । ଯଥା—୧ । ପ୍ରେତସଂସ୍ଥା—ଚାମୁଣ୍ଡା; ୨ । ମହିଷାସନା—ବାରାହୀ; ୩ । ଗଜସମାରୂଢ଼ା—ଐନ୍ଦ୍ରୀ; ୪ । ଗରୁଡ଼ାସନା—ବୈଷ୍ଣବୀ; ୫ । ମହାବୀର୍ଯ୍ୟା—ନାରସିଂହୀ; ୬ । ମହାବଳା—ଶିବଦୂତୀ; ୭ । ଶିଖିବାହନା—କୌମାରୀ, ୮ । ବୃଷାରୂଢ଼ା—ମାହେଶ୍ୱରୀ, ୯ । ପଦ୍ମାସନା—ଲକ୍ଷ୍ମୀ; ୧୦ । ହଂସସମାରୂଢ଼ା—ବ୍ରାହ୍ମୀ; ୧୧ । ବୃଷବାହନା—ଈଶ୍ୱରୀ ।]

ମାତୃଗନ୍ଧିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାତୃ+ଗନ୍ଧ+ଇନ୍+ଈ)—୧ । ସାବତ
Mātṛugandhinī ମା—1. Step-mother. ୨ । ପିତାଙ୍କ ଉପପତ୍ନୀ—2. Father's concubine.

ମାତୃଗର୍ଭ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାତୃ+ଗର୍ଭ)—ମାତାଙ୍କର ପେଟ—
Mātṛugarbha Mother's womb.

ମାତୃଗାମୀ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ପୁଂ (ମାତୃ+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଣିନ୍;
Mātṛugāmī ୧ମା ୧ବ)—ମାତାଙ୍କ ସହ ସହବାସକାରୀ—One who has committed incest with his mother (Apte).

ମାତୃଗ୍ରାମ—ସଂ. ବି (ମାତୃ+ଗ୍ରାମ=ସମୂହ; ଜାତି)—ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି;
Mātṛugrāma ମାଇପେ—The female sex; the womankind (Apte).

ମାତୃଘାତୀ—ସଂ. ବି. (ମାତୃ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଣିନ୍; ମାତୃଘାତିନ୍;
Mātṛughātī ୧ମା. ୧ବ)—ମାତୃହତ୍ୟାକାରୀ—Matricide;
(ମାତୃଘାତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) murderer of one's own mother.
ମାତଘାତୁକ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମାତୃଘାତକ }
ବି. ପୁଂ—ପରଶୁରାମ—The great Brahmaṇa warrior Paraśurāma. [ଦ୍ର—ଏ ପିତାଦେଶରେ ଅପଣା ମାତା ରେଣୁକାଙ୍କୁ ବଧ କରିଥିଲେ ।]

ମାତୃଘ୍ନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମାତୃ+ହନ୍ ଧାତୁ+କ୍ଷିପ. ଅ)—ମାତୃଘାତୀ
Mātṛughna (ଦେଖ)—Mātṛughātī (See)
(ମାତୃଘ୍ନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାତୃ ତୀର୍ଥ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଯେଉଁ ତୀର୍ଥରେ ମାତାଙ୍କୁ ଜଳ ତର୍ପଣ
Mātṛu tīrtha କରାଯାଏ)—କାଣି ଅଙ୍ଗୁଠିର ତଳରେ ଥିବା ଥିବା କରତଳାଂଶ (ହି. ଶ)—The part of the palm below the little finger.

ମାତୃତ୍ୱ—ସଂ. ବି (ମାତୃ+ଭାବ. ତ୍ୱ)—ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରିବାର ଅବସ୍ଥା—
Mātṛutwa Parenthood.

ମାତୃଦାୟ—ସଂ. ବି—ମାତୃ ବିୟୋଗଜନିତ ଦାୟିତ୍ୱ, ମୃତ ମାତାଙ୍କ ଶୁଦ୍ଧି-
Mātṛudāya ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବାର ଅବଶ୍ୟକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଦାୟିତ୍ୱ—The heavy and unavoidable necessity which befalls on a person on the death of one's mother (i.e. the due performance of her funeral and obsequial rites).

ମାତୃଦାୟ ଗ୍ରସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ଓ ୭ମୀ ତତ୍)—ମାତାଙ୍କର
Mātṛudāya grasta ମୃତ୍ୟୁ ହେତୁ ଯାହା ଉପରେ ଅବଶ୍ୟ
(ମାତୃଦାୟ ଗ୍ରସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମାତୃଶ୍ରାଦ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ପଡ଼ିଥାଏ—Burdened with the unavoidable responsibility of an obsequial offering to his mother on her death.

ମାତୃ ଦିବସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସାମ୍ବତ୍ସରିକ ମାତୃଶ୍ରାଦ୍ଧ—
Mātṛu dibasa Srāddha performed on the an-
(ମାତୃ ଦିବସା—ଦେଶଜରୂପ) niversary of the death of one's mother.

ମାତୃ ଦେବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମାତୃ+ଦେବ)—ଯେ ମାତାଙ୍କ
Mātṛu deba ଦେବତା ତୁଲ୍ୟ ପୂଜା କରେ— Adoring one's mother like one's God (Apte).

ମାତୃ ଦ୍ରୋହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାତାଙ୍କର ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ—
Mātṛu droha Offending one's mother; revolt against one's mother.

ମାତୃ ଦ୍ରୋହୀ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯେ ଅପଣା ମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି
Mātṛu drohī ଶତ୍ରୁ ଆଚରଣ କରେ—Offending one's
(ମାତୃଦ୍ରୋହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) own mother; acting against the wishes or welfare of one's own
(ମାତୃଦ୍ରୋହିତା—ବି) mother.

ମାତୃ ନନ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କାର୍ତ୍ତିକେୟ—
Mātṛu nandana Kārttikeya.

ମାତୃ ପିତୃ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାତୃ+ପିତୃ=ମାତାପିତରୌ; ମାତର
Mātṛu pitṛu ପିତରୌ; ପିତରୌ)—ମାତା ଓ ପିତା—
মা বাপ माँ बाप Mother and father.
[ଦ୍ର—ଏହା ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ଅନୁସାରେ ଅସିଦ୍ଧ । ମାତାପିତୃସ୍ଥାନ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ମାତୃ ପିତୃ ଉଝାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପିତା ଓ ମାତାଙ୍କ
Mātṛu pitṛu ujhāḷibā ପ୍ରତି ଅଶ୍ଳୀଳ ପଦ ପ୍ରୟୋଗ ପୂର୍ବକ
ମାତୃପିତୃ ନ ରଖିବା }
ମାଇଁପିଇଁ ଲଗାଇ ଗାଳିଦେବା }
ଗୋଧିବା ବା ଭର୍ତ୍ସନା କରିବା—To abuse a person by
মা বাপ তুলে গাল দেওয়া calling names to his par-
माता पिता उकटना, मतरिया बहिनिया करना ents.

ମାତୃ ପୂଜନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାତୃ+ପୂଜନ)—୧ । ବିବାହ
Mātṛu pūjana ଅବସର ପୂର୍ବରୁ ପିଷ୍ଟକ ଦ୍ୱାରା ମାତୃକାମାନଙ୍କ
(ମାତୃ ପୂଜା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୂଜା—1. Worship of the Divine Mothers by the offering of cakes during the marriage ritual. ୨ । ଜନନ-

ମାତାଙ୍କର ସେବା—2. Worshipping one's mother. ୩ । (ଅଧୁନିକ) ଦେଶମାତା ବା ଜନ୍ମଭୂମିର ପୂଜା—3. Worship or honouring of one's motherland. ୪ । (ଅଧୁନିକ) ନିଜ ଜନ୍ମଭୂମିର ବା ଜନ୍ମଭୂମିବାସୀମାନଙ୍କର ସେବା—4. Serving one's countrymen.

ମାତୃପୂଜା ମଣ୍ଡପ—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—୧ । ଯେଉଁ ମଣ୍ଡପରେ Mātrupūjā mandapa ବା ବେଦୀରେ ମାତୃପୂଜାର ବନ୍ଧ୍ୟାନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ—1. An altar where a person performs the rites of worshipping the Divine mother, (i. e, one's motherland). ୨। ଦେଶର ଉନ୍ନତିର ନିମିତ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠାନର ବା ସଭାର ମଣ୍ଡପ; ଦେଶବାସୀଙ୍କର ସମ୍ମେଳନୀମଣ୍ଡପ—2. A pandal where the people of a nation gather for discussing the good of the motherland.

ମାତୃବତ୍—ସଂ. ଅ (ମାତୃ+ତୁଲ୍ୟାର୍ଥେ ବତ୍)—ମାତାଙ୍କପରି; ମାତାଙ୍କ Mātrubat ତୁଲ୍ୟ—Like one's mother. (ଯଥା—ପର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମାତୃବତ୍ ଜ୍ଞାନ କରିବ । ମାତୃଭୂମି ଓ ମାତୃଭାଷା ମାତୃବତ୍ ଆଦରଣୀୟା ।)

ମାତୃବତ୍ସଳ—ସଂ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକେୟ—
Mātrubatsala An epithet of Kārttiikeya.
(ମାତୃବତ୍ସଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(୭ମୀ ତତ୍)—ମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି (ମାତୃବତ୍ସଳତା—ବି) ସ୍ନେହୀ—Mother-loving (M.W.)

ମାତୃବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମାତୃ+ବନ୍ଧୁ)—ଅପଣା ମାତାଙ୍କର ମାମୁ-Mātrubandhu ପୁଅ ଭାଇ, ମାଉସୀପୁଅ ଓ ପିଉସୀପୁଅ ଭାଇ—One's distant maternal uncles, being related to one's mother through her paternal and maternal aunts, the causins of one's mother. [ଦ୍ର—ଏଥିର ସ୍ମୃତି-ବାକ୍ୟ—ମାତୁଃ ପିତୁଃ ସ୍ୱସୁଃ ପୁତ୍ରା, ମାତୁର୍ମାତୁଃ ସ୍ୱସୁଃସୁତାଃ, ମାତୁର୍ମାତୁଲପୁତ୍ରାଶ୍ଚ ବିଜ୍ଞେୟା ମାତୃ ବନ୍ଧବଃ ।]

ମାତୃବାନ୍ଧବ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାତୃ+ବାନ୍ଧବ)—ଅପଣା ମାତାଙ୍କର Mātrubāndhaba ମାତା, ପିତା, ଭାଇ, ଭାଉଣୀପୁତ୍ର ଓ ପିତୃ-ସହୋଦର ଭ୍ରାତା (ଅର୍ଥାତ୍, ଅପଣାର ଅଈ, ଅଜା, ମାମୁ, ମଉଳାପୁଅ ଭାଇ ଓ ଅଜାଙ୍କ ଭାଇ)—One's maternal relations (e.g.maternal grandfather, maternal grand-mother, maternal uncle, maternal causin, maternal grand-father's brother). [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତିର ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ନିକଟତର ଜ୍ଞାତି ବା ପିତୃବନ୍ଧୁ ନ ଥିଲେ ମାତୃବନ୍ଧୁ ଓ ମାତୃବାନ୍ଧବମାନେ ତାହାର ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଧିକାରୀ ହୁଅନ୍ତି ।]

ମାତୃବିଚ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମାତୃ ବିୟୋଗ —
Mātru bichchheda 1. Death of one's mother. ୨ । ମାତାଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ୍ ହେବା —
2. Separation from one's mother.

ମାତୃବିୟୋ(ଯୋ)ଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ—
Mātru bijo(yo)ga Mother's death; bereavement due to the death of one's mother.

ମାତୃଭକ୍ତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାତୃ+ଭକ୍ତ)—ଅପଣାର Mātrubhakta ମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତିଯୁକ୍ତ—Devoted to (ମାତୃଭକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) the service of one's own mother.

ମାତୃଭକ୍ତି—ସଂ. ବି—ମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା—Devotion to or Mātrubhakti regard for one's own mother.

ମାତୃଭାବ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସନ୍ତାନ ପ୍ରତି ମାତାଙ୍କର ମନର ଭାବ Mātrubhāba ବା ସ୍ନେହ—Mother's feelings; the feelings of a mother to her child.

ମାତୃଭାଷା—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ)—(ମାତୃକୋଡ଼ରେ ଥିବା ସମୟରେ Mātrubhāshā ମାଆଙ୍କ ମୁହଁରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ ଭାଷା ଶୁଣେ) ଅପଣାର ନିଜସ୍ୱ ଭାଷା; ଅପଣାର ଘରୋଇ ଭାଷା—One's mother tongue; a vernacular which a man uses at home since child-hood.

ମାତୃଭୂମି—ସଂ. ବି—ନିଜର ଜନ୍ମଭୂମି—One's motherland.
Mātrubhūmi [ଦ୍ର—ପିତୃଭୂମି=ଶ୍ମଶାନ; ଶ୍ମଶାନ । ମାତୃଭୂମି =ସ୍ୱଦେଶ । ତୁଳ. ଇଂ Fatherland (ଫାଦରଲ୍ୟାଣ୍ଡ); Motherland (ମଦରଲ୍ୟାଣ୍ଡ) ।]

ମାତୃମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି—୧ । ଦୁଇ ଚୋଖ ହୃଦ୍ଧର ମଧ୍ୟସ୍ଥାନ—1.The Mātru mandala middle of the two eyes; the bridge of the nose. ୨ । ମାତୃକାଗଣଙ୍କର ସମୂହ—2. The collection of the Divine Mothers (Apte).

ଦେ. ବି—୧ । ଅରୁନ୍ଧତୀ, ଧ୍ରୁବ ଓ କୃତ୍ତିକା ଏହି ତିନି-ଗୋଟି ନକ୍ଷତ୍ରମଣ୍ଡଳ—1.The circle formed by the three asterisms—Arundhatī, Dhruba, and Kruttikā. (ଦ୍ର—ଅରୁନ୍ଧତୀ ଯେଉଁ ତାରା ଅଟେ ସେ ଧ୍ରୁବ, କୃତ୍ତିକାକୁ ସେ ମାତୃମଣ୍ଡଳ ବୋଲି ସଙ୍କ—ପ୍ରାଚୀ. ଶିବସ୍ୱରୋଦୟ ।) ୨ । ଚକ୍ଷୁର୍ମଧ୍ୟସ୍ଥ ତାରକା—2. The pupil of the eye. (ଦ୍ର—ଅକ୍ଷି ମଧ୍ୟେ ତାରକା ସେ ସେ ମାତୃମଣ୍ଡଳ - ପ୍ରାଚୀ. ଶିବସ୍ୱରୋଦୟ ।)

ମାତୃମୁଖ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ନିର୍ବୋଧ—1. Foolish; dull; Mātrumukha stupid. ୨ । ଅଜ୍ଞ; ମୂର୍ଖ—2. Dunce; (ମାତୃଶାସିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) illiterate. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀବୁଦ୍ଧିପରିଚାଳିତ—3. Governed by the advice of females. ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A foolish person; a simpleton (Apte) ୨ । ମୂର୍ଖ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A dunce (Apte).

ମାତୃମୁଖା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ମା ଅଂଶିଆ (ପିଲା); ଅପଣା ପିତାଙ୍କ
Mātrumukhā ଚେହେରା ଅପେକ୍ଷା ମାତାଙ୍କ ଚେହେରା ସଙ୍ଗେ
(ମାତୃମୁଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବେଶି ମେଳ ଖାଉଥିବା (ଶିଶୁ)—(a child)
ମାମୁଖো ମैमुहा Bearing resemblance to the outlines of its mother's face; whose facial outlines resemble those of its mother.

ମାତୃରିଷ୍ଟି(ଷ୍ଟ)—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାତୃ+ରିଷ୍ଟି—ହିନ୍ଦୁ ଜ୍ୟୋତିଷ
Mātrurishti(shta) (ଫଳଜ୍ୟୋତିଷ) ମତରେ ଜାତ ଶିଶୁର ମାତାଙ୍କର ଅନିଷ୍ଟକାରକ ଯୋଗ ବା ଶିଶୁର ଜାତକରେ ଶିଶୁର ଜନନୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁକାରକ ଗ୍ରହମାନଙ୍କ ସ୍ଥିତିବିଶେଷ—A particular conjunction of planets at the nativity of a child, which results in the death of its mother. [ଦ୍ର—୧ । ଜନ୍ମିତ ଶିଶୁର ଜନ୍ମଲଗ୍ନର ୪ର୍ଥ ସ୍ଥାନରେ ବଳବାନ ପାପଗ୍ରହ ଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ପାପଗ୍ରହର କେନ୍ଦ୍ର (ଅର୍ଥାତ ୪ର୍ଥ, ୭ମ ବା ୧୦ମ ସ୍ଥାନରେ ପାପଗ୍ରହ ଥିଲେ, ଅଥବା ଶିଶୁର ଜନ୍ମ ଲଗ୍ନର ୪ର୍ଥ, ୭ମ, ୧୦ମ, ୫ମ ବା ୯ମ ସ୍ଥାନରେ ପାପଗ୍ରହ ରହିଲେ ଏବଂ ପାପଗ୍ରହଯୁକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରର ୪ର୍ଥ ସ୍ଥାନରେ ପାପଗ୍ରହ ରହିଲେ ଓ ୫ମ ପାପଗ୍ରହ ଲଗ୍ନୋର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ୬ଷ୍ଠ ସ୍ଥାନରେ ପାପଗ୍ରହ ରହିଲେ 'ମାତୃରିଷ୍ଟ' ଯୋଗ ଘଟେ । ଏହି ଯୋଗରେ ଜାତ ଶିଶୁର ମାତାଙ୍କର ଶୀଘ୍ର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ ।]

ମାତୃଶ୍ରାଦ୍ଧ—ସ. ବ—ମୃତ ମାତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପିଣ୍ଡଦାନ ଓ ଧନାଦି
Mātruśrāddha ଦାନରୂପ କର୍ମ—A Śrāddha or offering of oblations made to the spirit of one's departed mother (on the 11th day of her death and on the anniversary of her death) [ଦ୍ର—ଏହା ମାତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ଏକାଦଶ ଦିନ ଓ ପ୍ରତି ବର୍ଷ ମାତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁଦିବସର ଉପଲକ୍ଷରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ ।]

ମାତୃଷ୍ୱ(ସ୍ୱ)ସା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାତୃ+ସ୍ୱସୃ, ୧ମା ୧ବ)—ମାଉସୀ;
Mātrushwa(swa)sā ମାତାଙ୍କ ଭଉଣୀ—Mother's sister; one's maternal aunt

ମାତୃଷ୍ୱ(ସ୍ୱ)ସେ(ସ୍ରୀ,ସ୍ରେ)ୟ—ସ. ତ. ପୁଂ (ମାତୃଷ୍ୱସୃ ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଏୟ;
Mātrushwa(swa)se(sri, sre)ya ଛିଏ)—ମାଉସୀପୁଅ
ମାତୃଷ୍ୱସେୟୀ
ମାତୃଷ୍ୱସ୍ରୀୟୀ } ବିପରୀତ ଲିଙ୍ଗ
ମାତୃଷ୍ୱସ୍ରେୟୀ
ଭାଇ—One's maternal causin (male).

ମାତୃସପତ୍ନୀ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମାତୃ+ସପତ୍ନୀ)—ସାବତ ମାଆ—
Mātrusapatnī Stepmother.

ମାତୃ ସମ୍ବତ୍ସର—ସ. ବ—ମାତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁଦିବସଠାରୁ ଏକ ବର୍ଷ କାଳ
Mātru sambatsara —A period of one year
(ପିତୃ ସମ୍ବତ୍ସର—ବିପରୀତ) from the death of one's mother.

ମାତୃ ସେବକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେ ମାତାଙ୍କର ସେବା କରେ—
Mātru sebaka Devoted to the service of
(ମାତୃସେବକା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ମାତସେବାରତ—ଅନ୍ୟରୂପ) one's mother.

ମାତୃସେବା—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାତୃ+ସେବା)—ମାତାଙ୍କର
Mātrusebā ଶୁଶ୍ରୂଷା—Filial service; service rendered to one's mother.

ମାତୃସେବା ବ୍ରତ—ସ. ବ (ରୂପକ; ମାତୃସେବା+ବ୍ରତ)—ମାତାଙ୍କ
Mātrusebā brata ସେବାରୂପ ବ୍ରତ; ବ୍ରତରୂପେ ପାଳିତ ମାତୃସେବା—Service of one's mother as a religious duty.

ମାତୃସ୍ତନ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାତାଙ୍କର ସ୍ତନ; ମାଆ ଥନ—
Mātrustana Mother's breast.

ମାତୃସ୍ତନ୍ୟ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାତୃ+ସ୍ତନ୍ୟ)—ମାତାଙ୍କ ସ୍ତନରୁ
Mātrustanya ଜାତ ଦୁଗ୍ଧ; ମାଆ ଦୁଧ—Milk from the mother's breast; mother's milk.

ମାତୃସ୍ଥାନୀୟା—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମାତୃକଳ୍ପା; ମାତାଙ୍କ ପରି ପୂଜ୍ୟା—
Mātrusthānīyā (women) In the position of one's mother. [ଦ୍ର—ମାତାଠାରେ କୋହି ଦେଶ ।]

ମାତୃସ୍ନେହ—ସ. ବ—ମାତାଙ୍କର ଅପତ୍ୟସ୍ନେହ—Mother's affec-
Mātrusneha tion or fondness for her child.

ମାତୃହତ୍ୟା—ସ. ବ—ଆପଣାର ମାଆଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇବା—Killing
Mātruhatyā of one's mother; matricide.
(ମାତୃବଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାତୃହନ୍ତା—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେ ଆପଣାର ମାତାଙ୍କୁ ବଧ କରେ—
Mātruhantā Murdering one's mother;
(ମାତୃହନ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) matricide.

ମାତୃହରଣ—ସ. ବ—ଗୁରୁପତ୍ନୀଆଦି ଅଗମ୍ୟଗମନରୂପ ମହାପାପ—
Mātruharana The heinous sin of outraging the modesty of women who stand in the relationship of a mother to a person.

ମାତୃହୀନ—ସ.ବଣ.ପୁଂ—୧ । ଯାହାର ଜନନୀ ମରି ଅଛନ୍ତି; ମାଉଳିଆ—
Mātruhīna 1. Motherless; orphaned by the
(ମାତୃହୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) mother's death. ୨ । ଯେଉଁ ଘରେ (ବା ପରିବାରରେ) ମାତା ନ ଥାନ୍ତି—2. (a house or family) Which has lost its mother.

ମାତ୍ର—ସ. ବ (ମା ଧାତୁ=ପରିମାଣ କରିବା+କରଣ ତ୍ର)—୧ ।
Mātra ସୀମା; ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—1. Boundary; limit. ୨ । (+କର୍ମ. ତ୍ର) ସମୁଦାୟ—2. Whole. ୩ । (+ଭାବ. ତ୍ର) ଅବଧାରଣ—3. Ascertaining. ୪ । ମାପ; ପରିମାଣ—4. A measure of length, breadth, height, size, space, distance or number. ବଣ. (ମାତ୍ରା+ଅ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ

ବ୍ୟବହୃତ ଯଥା—ତନ୍ମାତ୍ର; କର୍ଣ୍ଣମାତ୍ର)—୧ । ପରିମିତ—1. In quantity. ୨ । ପ୍ରକାରେ—2. In quality. ୩ । ଶ୍ରେଣୀର ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ବିଶିଷ୍ଟ—3 Comprising of all the members of a class. [ଯଥା—ପ୍ରସ୍ଥର ପରିମାଣ ଅର୍ଥରେ—ଅଙ୍ଗୁଳିମାତ୍ର ସ୍ଥାନ, ଦୂରତ୍ୱର ପରିମାଣ ଅର୍ଥରେ—କ୍ରୋଶମାତ୍ର ପଥ, ସମୟର ପରିମାଣ ଅର୍ଥରେ—କ୍ଷଣମାତ୍ର ବିଶ୍ରାମ, ସଂଖ୍ୟା ପରିମାଣ ଅର୍ଥରେ—ଏକମାତ୍ର, ଶ୍ରେଣୀର ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ଅର୍ଥରେ—ପ୍ରାଣିମାତ୍ର ଜଗତ, 'କେବଳ' ଅର୍ଥରେ—ଏ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଁ ନିମିତ୍ତମାତ୍ର ଅଟେ ।] ଅ—୧ । କେବଳ—1. Only; merely. ୨ । ମାତ୍ରକେ; ଯେଣି—2. As soon as; no sooner than; just as. ଦେ.ଅ—

ମାତ୍ର
मगर
୧ । ପକ୍ଷାନ୍ତରରେ—1. On the other hand. ୨ । କିନ୍ତୁ—2. But. [ଉ—ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ୫ ବର୍ଷ ଅନୁସରଣ କଲି; ମାତ୍ର ତାଙ୍କୁ କିଛି ଫଳ ପାଇଲି ନାହିଁ ।]

ମାତ୍ରକ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. କଷ୍ଟମାତ୍ର)—ତମାତ୍ରକ; ଅତି ସାମାନ୍ୟ—
Mātraka Very insignificant. [ଯଥା—ପିମ୍ପୁଡ଼ି
मात्रक ମାତ୍ରକ ଜୀବର ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଣ ଅଛି ।] ଅ—ମାତ୍ର (ଦେଖ)
किस तरह Mātra (See)

ମାତ୍ରକେ—ଦେ. ଅ—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ; ମନୁଷ୍ୟ ମାତ୍ରକେ;
Mātrake ଭ୍ରମ ପ୍ରମାଦ କରନ୍ତି)—୧ । ଶ୍ରେଣୀର ସମସ୍ତ; ସକଳ-
मात्रे; मात्रेई केसात 1. All of class. ୨ । ଯେଣି;
ମାତ୍ରେ,
ମାତ୍ରେକ (ହିଁ) } —ଅନ୍ୟରୂପ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍; ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ-2. Immediately after; instantly; in the next moment; no sooner than; as soon as. (ଯଥା—ଏ ପତ୍ର ପାଠ ମାତ୍ରକେ ବସିଲା ଠାରୁ ଉଠି ଆସିବ)—୩ । କେବଳ—3. Only. [ଯଥା—ମାତ୍ର ମାତ୍ରକେ ଘଣ୍ଟ-ଘାଲି । ଭୂପତି. ପ୍ରେମ ପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ମାତ୍ରା—ସଂ. ବି.—(ମା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପରିମାଣ—
Mātrā 1. Quantity; measure. ୨ । ଅକ୍ଷରାବୟବ; ଅକ୍ଷରର ଅଂଶ; ଅସଲ ଅକ୍ଷର ସଙ୍ଗେ ଯେଉଁ ଅଂଶ ଯୋଗ କରାଯାଏ; ଅକ୍ଷରର ଚୂଡ଼ା—2. Minor signs added to a letter; strokes added to a letter. ୩ । ଏକ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଯେଉଁ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷରଜ୍ଞାପକ ରୂପ ଧାରଣ କରେ; ଫଳା—3. The sign representing a consonant when added to another consonant to make a dipthong. [ଦ୍ର—ତ ବର୍ଣ୍ଣର ମାତ୍ରା ୍ତ (କ୍ତ), ଥ ର ମାତ୍ରା, (କ୍ଥ), ନ ର ମାତ୍ରା ୍ନ (କ୍ନ), ମ ର ମାତ୍ରା ୍ମ (କ୍ମ), ବ ର ମାତ୍ରା ୍ୱ (କ୍ୱ), ଯ ର ମାତ୍ରା ୍ୟ (କ୍ୟ), ର ର ମାତ୍ରା ୍ର (କ୍ର), ର ର ମାତ୍ରା ର୍ (ର୍କ), ଲ ର ମାତ୍ରା ୍ଲ (କ୍ଲ) ।]

୪ । (ବ୍ୟାକରଣ) ହ୍ରସ୍ୱ ସ୍ୱରର ଉଚ୍ଚାରଣକାଳ—4. (grammar) The time taken to utter a short vowel; a prosodial or syllabic instant. [ଦ୍ର—ହ୍ରସ୍ୱ ସ୍ୱରର ଏକ ମାତ୍ରା ଓ ଦୀର୍ଘ ସ୍ୱରର ଦୁଇ ମାତ୍ରା ।] ୫ । (ସଙ୍ଗୀତ) ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ୱରର ଅବସ୍ଥାନକାଳ; ହସ୍ତର ଏକବାର ପତନ ଓ ଉତ୍ଥାନର କାଳ—5. (music) The time-measure in music; time taken to raise the hand and to let it down once; beat; duration of each tone. [ଦ୍ର—ଏହା ଦ୍ରୁତ ଓ ବିଳମ୍ବିତ ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ।] ୬ । ଥରେ ଔଷଧ ସେବନ କରିବାର ପରିମାଣ; ଔଷଧର ମାନ—6. Dose of a medicine prescribed; quantity of a medicine taken at a time. ୭ । ମୁହୂର୍ତ୍ତ; କ୍ଷଣ—7. Moment. ୮ । ଅଂଶ—8. Portion. ୯ । କର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାର; କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣ—9. An ornament for the ear; an earring. ୧୦ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—10. Organ of sense or action. ୧୧ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କର ପରିଚ୍ଛଦ—11. Dress of an ascetic. ୧୨ । ଅବିଚ୍ଛେଦ—12. Continuity. ୧୩ । ଅବିଚ୍ଛେଦ ଇନ୍ଦ୍ରିୟବୃତ୍ତି—13. Uninterrupted sensual enjoyment. ୧୪ । ଧନ; ସମ୍ପତ୍ତି—14. Property; wealth. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଶେଷରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସମାସ ହେଲେ 'ମାତ୍ର' ଆକାର ଧାରଣ କରେ । ଯଥା—ଅତିମାତ୍ର, ଅଳ୍ପମାତ୍ର ।] ୧୫ । ପରିମାଣ ବା ମାପର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତମାନ; କଟିକଣ୍ଟ ବା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତମାନର ପାତ୍ର—15. A standard of measure; standard rule (Apte). ୧୬ । ଯଥାର୍ଥ ମାପ—16. The correct measure (Apte). ୧୭ । କଣିକା; କ୍ଷୁଦ୍ରାଂଶ—17. Particle; a little quantity (Apte). ୧୮ । ଅଂଶ—18 Part; portion (Apte). ୧୯ । ମହାଭୂତ—19. An elenent (Apte). ୨୦ । ଜଡ଼ ଜଗତ—20. Matter; the material world (Apte). ୨୧ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବୃତ୍ତି—21. Function of the organs (Apte). ୨୨ । ଅଳଙ୍କାର—22. Ornament; jewel (Apte). ୨୩ । ଦେବନାଗର ଅକ୍ଷରର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱାଂଶ—23. The upper part of the Debanāgara characters (Apte.)
ଦେ. ବି.—(ଏହା ଅକ୍ଷରର ମାତ୍ରା ପରି ଅଳୁ ଲତାର ଝୁଲୁଥିବାରୁ— ଅନୁବାଦତଃ; ଦେଶୀ ଅଳୁର ଲତାର ଗଣ୍ଠିରେ ଗୋଲ ସାରୁ ପରି ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୋଲ କନ୍ଦ ଫଳେ—Small balls shooting out from the joints of the yam-creeper. [ଦ୍ର—ଫଳଟା

ଏସ୍ତୁଡ଼ିକ ଅଳ୍ପ ଲଢାର ବାସ୍ତୁସ୍ତ ଦେଉ ବା ଓଡ଼ଲ । ଏସ୍ତୁଡ଼ିକ ଭୂମିରେ ପୋଡ଼ିଲେ ବା ଭୂମିରେ ଲାଗି ଗଲେ ଅଳ୍ପ ପର ଭୂମି ଘଟକକୁ ଗଳ ପଡ଼ି ବଢ଼ି ଯାଏ । ଗୋବର ଗୋଡ଼ରେ ବେଳେ ବେଳେ ସେହି ଅବ୍‌ଦସ୍ତୁଡ଼ିକ ବାହାରେ ସେ-ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିବାକୁ ଅଳ୍ପ 'ମାତର' ପର ହୁବାରୁ ଲୋକେ କହନ୍ତି 'ଗୋବର ଗୋଡ଼ରେ ଅଳ୍ପମାତର' ।]

ମାତ୍ରାଗତ—ବେ. ବଣ (୨ୟା ତତ୍)—ମାତ୍ରା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ପରମାଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to quantity; quantitative.
Mātrāgata
[ମାତ୍ରାଘଟିତ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାତ୍ରାଚ୍ଛନ୍ଦଃ—ସ. ବ—ପଦ୍ୟରେ ସ୍ୱରର ଉଚ୍ଚାରଣକାଳପରିମିତ ଛନ୍ଦ; ଗୁରୁଲଘୁ ମାତ୍ରା ଅନୁସାରେ ରଚିତ ପଦ୍ୟ—Poetical metre modulated according to the long and short measures of the letters or syllables comprising it.
Mātrāchchhandaḥ
[ମାତ୍ରାବୃତ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାତ୍ରାଦୋଷ—ଦେ. ବ—୧ । ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସୁଖଭୋଗ ଜନିତ ବ୍ୟସନ—1. Personal defects of a person consisting of sensual enjoyment. ୨ । ମଦ୍ୟପାନରୂପ ଦୋଷ—2. Defect of drunkenness in a person. ୩ । ମୁଦ୍ରାଦୋଷ; କଥା କହିବା ସମୟରେ ବାର ବାରକରିବା, କିମ୍ବା କୌଣସି ଶବ୍ଦକୁ ବୋଲି ବ୍ୟବହାର କରିବା ରୂପ ଦୁରଭ୍ୟାସ—3. A bad personal habit with some people while talking, of using redundant expressions.
Mātrādosha
मात्रादोष
मुद्रादोष

ମାତ୍ରାଧିକ୍ୟ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପରିମାଣର ଅଧିକ୍ୟ—1. Excess of quantity. ୨ । ଔଷଧର ନିୟମିତ ପରିମାଣରୁ ଅଧିକ୍ୟ—2. Overdose.
Mātrādhikya

ମାତ୍ରାପାନ—ସ. ବ—ପରିମିତ ପାନ; ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ପିଇବା—Drinking in small doses; dram-drinking.
Mātrāpāna

ମାତ୍ରା ବସ୍ତି—ସ. ବ—ଗୁହ୍ୟ ଦ୍ୱାର ବାଟେ ମଳ ଭାଣ୍ଡରେ ଦିଆଯିବା ପିଚକାରୀ—An oily clyster (Apte); washing the intestines with oil.
Mātrā basti

ମାତ୍ରା ଭସ୍ତ୍ରା—ସ. ବ—ଟଙ୍କାର ଥଳି—A money bag (Apte).
Mātrā bhastrā

ମାତ୍ରାସଙ୍ଗ—ସ. ବ (୭ମୀ ତତ୍)—ସାଂସାରିକ ସମ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ମମତା (ମନୁ ୨।୫୨)—Attachment to or regard for household possessions or property (Apte).
Mātrāsanga

ମାତ୍ରା ସମକ ଛନ୍ଦଃ—ସ. ବ—ଗୁରୁ ଲଘୁ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—A particular musical tune consisting of long and short syllables. [ଦ—ଏହି ଛନ୍ଦର ୪ ଗୋଟି ପାଦ; ପ୍ରତି ପାଦରେ ୧୬ଟି ବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ । ପ୍ରତି ପାଦର ଶେଷରେ ଗୋଟିଏ ଗୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ ଏବଂ ନବମ ଲଘୁ ବର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ଏହି ଛନ୍ଦର ଅନେକ ପ୍ରକାର ଅଛି । ଯଥା—ବାନବାସିକା (୯ମ ଓ ୧୨ଶ ଲଘୁ ଓ ୧୫ଶ ଓ ୧୬ଶ ଗୁରୁ); ଚିତ୍ରା (୫ମ, ୮ମ ଓ ୯ମ ଲଘୁ ଓ ୧୫ଶ ଓ ୧୬ଶ ଗୁରୁ), ଉପଚିତ୍ରା (୫ମ, ୮ମ ଲଘୁ ଓ ୯ମ, ୧୦ମ, ୧୫ଶ, ୧୬ଶ ଗୁରୁ); ବିଶ୍ଳୋକ (୫ମ, ୮ମ ଓ ୧୨ଶ ଲଘୁ ଓ ୧୫ ଓ ୧୬ଶ ଗୁରୁ) ପାଦାକୁଳକ (ପ୍ରତି ପାଦରେ ୧୬ଟି ବର୍ଣ୍ଣ ଛଡ଼ା ଏଥିର ବର୍ଣ୍ଣ ବିନ୍ୟାସରେ ଅନ୍ୟ ନିୟମ ନାହିଁ । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ରଚିତ ମୋହ ମୁଦ୍ଗରର ମାତ୍ରା ସମକଛନ୍ଦ ଅଟେ—Apte]
Mātrā samaka chhandaḥ

ମାତ୍ରା ସ୍ପର୍ଶ—ସ. ବ—୧ । ରୂପରସାଦି ବାହାରର ବିଷୟ ସଙ୍ଗେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଯୋଗ—1. The contact of the sense organs with external objects; sense perception of external objects. ୨ । ଜଡ଼ଭୂତ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କ—2. Contact with the material elements (Apte).
Mātrāsparśa

ମାତ୍ସର (ଇତ୍ୟା)—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ମାତ୍‌ସର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Mātsara (etc) Māt-sara etc. (See)

ମାତ୍ସି(ତ୍ସ୍ୟି)କ—ସ. ବ. ପୁଂ—ମାତ୍‌ସି(ସ୍ୟି)କ (ଦେଖ) Mātsi(tsyi)ka Māt-si(syi)ka (See)

ମାଥ—ସ. ବ. (ମଥ୍ ଧାତୁ=ମନ୍ଥନ କରିବା; ବଧ କରିବା+ଭାବ.ଅ)—୧ । ମନ୍ଥନ; ବିଲୋଡ଼ନ—1. Churning; stirring. ୨ । ବଧ—2. Slaughter. ୩ । ବ୍ୟଥା—3. Agony. ୪ । (+କର୍ମି. ଅ) ପଥ; ମାର୍ଗ—4. Road; path. ଦେ. ବ. (ସ. ମସ୍ତ)—ମସ୍ତକ; ମୁଣ୍ଡ; ମଥା—Head. [ଦ୍ର—ସେହି ଗାଣ୍ଡିବ ସେହି ପାର୍ଥ, ସେହି ଗାଣ୍ଡିବ ଏବେ ମାଥ !—ଜଗ; ଭୂରଶ୍ରୁତିଙ୍କ ଉକ୍ତିର ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ ପୂର୍ବେ ପାର୍ଥ ଅର୍ଥାତ୍ ଅର୍ଜୁନ ଯେଉଁ ଗାଣ୍ଡିବ ଧନୁକୁ ଅନାୟାସରେ ଉଠାଇ ପାରୁଥିଲେ ଏବେ ତାହାଠାରୁ ବସ୍ତୁଶକ୍ତି ଅନ୍ତର୍ହିତ ହେବାରୁ ଅର୍ଜୁନ ସେହି ଗାଣ୍ଡିବକୁ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ମୁଣ୍ଡରେ ବୋହି କରି ନେଉଅଛନ୍ତି ।]
Mātha
माथा माथ

ମାଥୁର—ସ. ବଣ (ମଥୁରା+ଅ)—୧ । ମଥୁରା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to Muthurā (name of a town). ୨ । ମଥୁରାବାସୀ—2. Residing in Mathurā. ୩ । ମଥୁରାରେ ଜାତ—3. Produced in Mathurā.
Māthura
(ମାଥୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାଥୁରୀ—ଦେ. ବ. (ସ. ମାଥୁରୀ ଭାଷା)—ବ୍ରଜ ଭାଷା (ଦେଖ) Māthurī Braja bhāshā (See)
ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାଥୁର+ଈ)—ମାଥୁରର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Feminine of Māthura.

ମାଥେ ଘେନିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅଦେଶ) ପାଳନ କରିବା; ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—To carry out; to obey
Māthe ghenibā

ମାଥায় ধরা (বা তোলা) (an order or behest)·
मत्था चढना, माथे लेना (ଦ୍ର—ଯେ ବସ୍ତୁ ଅଛି ସେଣ ମାଥେ, ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୃଜନ୍ତି ଯେମନ୍ତେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ମାଦ୍(ଦୁ)କୁରୀ—ଦେ. ବ. (ସ. ମାଧୁକରୀ)—ମାଧୁକରୀ (ଦେଖ)
Mād-(du)kurī Mādhukarī (See)
মাধুকরী **माधुकरी**

ମାଦ—ସ. ବ (ମଦ ଧାତୁ=ମତ୍ତହେବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ମତ୍ତତା—
Māda I. Madness. ୨ । ଅହଙ୍କାର—2. Pride. ୩ । ହର୍ଷ; ଅହ୍ଲାଦ—3. Joy; delight.

ମାଦକ—ସ. ବଣ (ମଦ ଧାତୁ ଣିଚ ମାଦ ଧାତୁ+ଅକ)—୧ । ମତ୍ତତା ଜନକ; ଯାହା ନିଶା କରାଏ—I. Intoxicating.
Mādaka
(ମାଦକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହା ଉନ୍ମତ୍ତତା ଜନ୍ମାଏ—2. Madening. ୩ । ଯାହା ହର୍ଷ ବା ଆନନ୍ଦ ଜନ୍ମାଏ—3. Gladdening.
ବ.—୧ । ନିଶା ଉତ୍ପାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ—1. Intoxicant; an intoxicating drug. ୨ । ଡାହୁକ ପକ୍ଷୀ—2. A gallinule (Apte). ଦେ. ବ—୧ । ମାଲୁ ନିଶା; ମତ୍ତତା—1. Intoxication. ୨ । ମଜା; ମଉଜ—2. Pleasure; amusement; cheer; good cheer.

ମାଦକ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ର.—୧ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ମାଦକସେବନଦ୍ୱାରା
Mādaka uṭhibā ଘୋର ନିଶା ଜନ୍ମିବା—1. Deepen-
(ମାଦକ ଜମିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ing of intoxication on
নেশা উঠা account of repeated doses of intoxi-
मस्तीउठना cants being taken. ୨ । ମାଲୁ ବା ମଉଜ ସମାରୂଢ ହୋଇଆସିବା—2. The rising of good cheer.

ମାଦକତା—ସ. ବ (ସ. ମାଦକ+ଭାବାର୍ଥେ. ତା)—୧ । ନିଶା—
Mādakatā 1. Intoxication. ୨ । ନିଶା ଜନ୍ମାଇବାର କ୍ଷମତା—2. The power or property of producing intoxication.

ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ—ସ. ବ (କର୍ମଧା)—ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ କଲେ ନିଶା
Mādaka drabya ହୁଏ—Intoxicating drug.

ମାଦକ ସେବନ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଶା ଖାଇବା—
Mādaka sebana The taking of intoxicants.
(ମାଦକ ସେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଦକସେବୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ନିଶାଖୋର୍—
Mādakasebī Habituated to taking intoxicants.
(ମାଦକସେବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାଦକୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ମାଦକସେବୀ; ନିଶାଖୋର୍; ମାତାଲ—
Mādakī Habituated to taking intoxicants.
(ମାଦକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ବଙ୍କାନ କୋହେ ମାଦକୀ ତେତା ଅଭୁତ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମାଦନ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ସ. ମଦ. ଧାତୁ. ଣିଚ୍=ମାଦ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Mādana ଅନ)—ମତ୍ତତା ଉତ୍ପାଦକ—Intoxicating. ବି°.
(ମାଦନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୁଂ—୧ । କାମଦେବ—1. Cupid. ୨ । ଧାତୁରା—2. The thorn apple (Apte). ୩ । ଲବଙ୍ଗ—3. Cloves (Apte). ୪ । (+ଭାବ. ଅନ) ହର୍ଷ—4. Exhilaration (Apte). ୫ । ନିଶା—5. Intoxication (Apte).

ମାଦନୀୟ—ସ°. ବ (ମଦ. ଧାତୁ· ଣିଚ୍=ମାଦ. ଧାତୁ+କର୍ମ .ଅନୀୟ)—
Mādanīya ୧ । ନିଶା ଉତ୍ପାଦକ ପାନୀୟ—1. An intoxicating drink (Apte). ୨ । ଭାଙ୍ଗପାଣି; ସିଦ୍ଧି—2. An intoxicating drink made with the leaves of Cannabis Indica.

ମାଦ(ଦୁ)ର ଚୋ(ଚୁ)ତ୍,ଦ୍(ଦା)—ବୈଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ଗାଳି; ଫା.
Māda(du)r cho(chu)t(d.dā) ମାଦର୍‌ଚୋଦ୍; ତୁଳନା ଇଂ.
মাদরচুদ; মাতৃচোদ মଦର୍, ଲାଟିନ୍ ମେଟର, ସଂ. ମାତୃ=ମାତା)-
मादरचोद ମାତୃଗାମୀ; ମାତୃହରଣକାରୀ—(a term of vile abuse) Committing incest with one's own mother.

ମାଦଳ—ଦେ. ବ (ସଂ ମର୍ଦ୍ଦଳ)—୧ । ପଖାଉଜ; କାଠର ଦୁଇ
Mādaḷa ମୁହଁରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ଏକହାତ ବା ଦେଢ଼ହାତ ଲମ୍ବ
মাদল ବାଦ୍ୟ—1. A small woooden drum. [ଦ୍ର—
मानर,मांदर ଏହା ମୃଦଙ୍ଗଠାରୁ ଆକାରରେ ଛୋଟ ଓ ଗଠନ
গণ্ডি; মাদলা ଗଣ୍ଡି ପରି ସମଭୁକ । ଏହା ଦୁଇ ହାତର କରତଳଦ୍ୱାରା
घड ବଜାଯାଏ । ମୃଦଙ୍ଗ ମାଟିରେ ତିଆରି, ଏହା କାଠରେ ତିଆରି ।] ୨ । କୌଣସି ଜୀବର ମୁଣ୍ଡ ଓ ହାତ ଗୋଡ଼ ହଣା ହୋଇଥିବା ଶରୀରାଂଶ—2. The headless and limbless trunk of an animal. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ମଧ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଯଥା—ଘଣ୍ଟ ମାଦଳ; ଘେଣ୍ଟେଇ ମାଦଳ ।]

ମାଦଳା—ଦେ. ବ—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ରକ୍ଷିତ ତାଳପତ୍ର
Mādaḷā ପଞ୍ଜିକା—Palm-leaf archives maintained in the temple of Jagannāth at Puri.[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ଇତିହାସ, ପୁରୀ ରାଜବଂଶର ଇତିହାସ, ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ପୂଜା ଓ ପର୍ବବିଧି ଆଦିର ବିବରଣ ପ୍ରାଚୀନକାଳରୁ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ଆସୁଅଛି । ଏଥିରେ ଲେଖାଥିବା ଅନେକ ବିଷୟ କାଳ୍ପନିକ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।

ଏହାର ଅବୃତ ତାଳପତ୍ର ପାଞ୍ଜିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧ ମର୍ଦ୍ଦଳପରି ଥିବାରୁ ଏହାର ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି—ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ମାଦ(ଡେ)ଲୀ—ଦେ. ବ—୧ । ମାଦଳିଆ (ଦେଖ)—1. Mādaḷiā
Māda(ḍe)ḷī (See) ୨ । କେଉଟ ଜାତିର ବଂଶୋପାଧି—2.The family title of fisherman. [ଦ୍ର—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳରେ ଏହି ଉପାଧିଧାରୀ କେତେକ ପରିବାର ଅଛନ୍ତି ।] ୩ । ମାଦୁଳି (ଦେଖ)—Māduli (See)

ମାଦ(ଦେ)ଳିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେ ମର୍ଦ୍ଦଳ ବଜାଏ—1. One
Māda(de)lia who plays on the 'Mādala'. ୨ ।
যে মাদল বজায়; মাদলওয়ালা নର୍ତ୍ତକୀ ବେଶ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ଯେ ମାଦଳ
मृदंगीया ବଜାଏ; ବାଜଣିଆ ଭଡୁଆ—2. A player of
drum with a dancing girl. [ଦୃ—ବାଜଣ
ମାଦେଳିଆ ସାଙ୍ଗୀ ; ଛଗ ।] ୩ । ଭଡୁଆ ଜାତିର
ବଂଶୋପାଧି—3. Family title of a caste of
professional musicians in the party of
dancing girls.

ମାଦା(ଧା)—ଦେ. ବଣ—(ସଂ. ମନ୍ଦ)—୧ । ଅଳସୁଆ—1. Lazy.
Mādā (dhā) ୨ । ଜଡ଼ବୁଦ୍ଧି—2. Dull-headed;dunce
মাদা मंदा(द) ୩ । ଯେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଧୀରେ ଧୀରେ କରେ—
3. Slow.

ମାଦନୀ—ସଂ. ବି—(ମଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ମାଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)
Madini ୧ । ଭଙ୍ଗ; ସିଦ୍ଧି; ପତ୍ର (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—1. The
leaves of Cannabis Indica. ୨ । ମାଦନୀୟ
(ଦେଖ)—2. Mādaniya (See)

ମାଈ—ବୈଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଫା. ମାଦା)—ମାଈ; ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତୀୟ (ଜୀବ)—
Mādi Female (animal). (ଯଥା—ମାଈ ପାର=ମାଈ
মাদী मादी,मदा ପାର; ନର ପାର=ଅଣ୍ଡିରି ପାର ।] ବି.—
(ମର୍ଦ୍ଦ—ପୁଂ) ୧ । ମାଈ ଜୀବ—1. A female animal. ୨ ।
(କର—ବ୍ୟଙ୍ଗ ଲକ୍ଷଣାରେ) (ପୁଂ) ସ୍ତ୍ରୀସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତ ବା ଭୀରୁ
ପୁରୁଷ—2. A coward.

ମାଦୁ—ଦେ. ବି—୧ । ଶୋଥ ବ୍ରଣ; ବ୍ରଣ ଶୋଥ—1. An abscess.
Mādu ফোড়া फोड़ा ୨ । ଦାଳମୂଳିଆ; ବଥ—2. A boil.

ମାଦୁ(ଦି)ଆନ୍ (ଣି)—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ମାଦୀୟାନ)—ମାଈ ଘୋଡ଼ା,
Mādu(di)ān(ni) (ମାଦାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘୋଡ଼ୀ—A mare.
মাদুয়ান, मादोयान घोडी

ମାଦୁର—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ମନ୍ଦୁରା)—୧ । ମୁଣ୍ଡୁରା—1. Mat. ୨ ।
Mādura মাদুর चटिया ଘୋଡ଼ାଶାଳ—2. Stable.

ମାଦୁଲ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଫା)—ବରଖାସ୍ତ; କାର୍ଯ୍ୟ ରହିତ୍ୟ—
Mādul বরখাস্ত बरखास्त Dismissal from service
ବଣ—ବରଖାସ୍ତ ହୋଇଥିବା—Dismissed from
service.

ମାଦୁଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କର୍ମଚ୍ୟୁତ କରିବା—
Mādul kariba To dismiss a person from
বরখাস্ত করা बरखास्त करना service.

ମାଦୁଲ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି--କର୍ମଚ୍ୟୁତ ହେବା; କାର୍ଯ୍ୟରୁ ରହିତ ହେବା—
Mādul hebā To be dismissed from service.
বরখাস্ত হওয়া बरखास्त होना

ମାଦୁଳି(ଲି)—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ମର୍ଦ୍ଦଳ; ଏହା ମର୍ଦ୍ଦଳାକୃତି ଥିବାରୁ)
Māduli(li) ତେଣ୍ଟୁଳିଆ—A charm or amulet of
মাদুলী यंत्र metal (shaped like two faced drum)
tied with a string and worn on the
neck or arms.

ମାଦୃକ୍(କ୍ଷ, ଶ)—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ଅସ୍ମଦ୍‌ର ମଦ୍+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Mādṛuk (ksha, śa) କ୍ୱିପ୍; ମାଦୃଗ୍ ୧ମା. ୧ବ; ମଦ୍+ଦୃଶ୍
[ମାଦୃଶା, ମାଦୃକ୍ଷୀ, ମାଦୃଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ସ; ମଦ୍+ଦୃଶ୍
ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ମୋ ଭଳି ଦେଖା ଯାଉଥିବା)—ମତ୍-
ସଦୃଶ; ମୋ ଭଳିଆ—Like me; like myself.
resembling me.

ମାଦ୍ରବତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ (ମ୍ବୃ ଷ.)—
Mādrabati 1. Name of the queen of Rājā
Parikhita. ୨ । ମାଦ୍ରୀ; ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର କନିଷ୍ଠା ସ୍ତ୍ରୀ—
2. The second wife of king Pāṇdu.

ମାଦ୍ରାଜ୍(ସ)—ଦେ. ବ—ମାନ୍ଦ୍ରାଜ୍ (ଦେଖ)
Mādrāj(s) Māndrāj (See).

ମାଦ୍ରାସା—ବୈଦେ. ବି—(ଅ. ମଦାରସ୍; ଫା. ମଦ୍‌ରସା)—ମୁସଲମାନଙ୍କ
Mādrāsā ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର୍ଥ ବିଦ୍ୟାଳୟ; ପାରସୀ ଓ ଆରବୀ ଭାଷାର
মাদ্রাসা मदरसा ଉଚ୍ଚ ପାଠଶାଳା—A school for
secondary education in Arabic or
Persian. [ଦ୍ର—ପ୍ରାଥମିକ ଆରବୀ ବା ପାରସୀ ଶିକ୍ଷାର
ପାଠଶାଳାକୁ ମକ୍ତବ୍ କହନ୍ତି ।]

ମାଦ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । (ମଦ୍ର=ମଦ୍ରଦେଶର ରାଜା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ.
Mādri ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ; ନକୁଳ-
ସହଦେବଙ୍କ ମାତା—1. Name of the 2nd wife
of king Pāṇdu. [ଦ୍ର—ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଦ୍ୱୟଙ୍କ
ଔରସରେ ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ନକୁଳ ଓ ସହଦେବ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ
କରିଥିଲେ । ପାଣ୍ଡୁ ରାଜା ଏହାଙ୍କ ସହବାସ କରିବା ସମୟରେ
ଅଗ୍ନି ବା କମିନ୍ଦମ ଋଷିଙ୍କ ଅଭିଶାପରୁ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କଠାରେ
ଘୋଟିଏ 'ଅକାଳ କାଣ୍ଡ' ଜାତହେବାରୁ ପାଣ୍ଡୁ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ
କଲେ । ପାଣ୍ଡୁରାଜାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁହେବାରୁ ମାଦ୍ରୀ ପୁତ୍ରଦୁହିଙ୍କୁ
ସପତ୍ନୀ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କରି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଚିତାନଳରେ
ଦେହତ୍ୟାଗ କଲେ । ଅକାଳକାଣ୍ଡ ଇଲେ ଟୀକା ଦେଖ ।]
୨ । ଅତିବିଷା; ମହୁରା (ମ୍ବୃ. ଷ)—2. Aconite.

ମାଦ୍ରେୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମାଦ୍ରୀ+ଜନ୍ମାର୍ଥେ. ଏୟ)—ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ଗର୍ଭ-
Mādreya ଜାତ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ପୁତ୍ରଦ୍ୱୟ; ନକୁଳ ଓ ସହଦେବ—
ମାଦ୍ରୀସୁତ } ଅନ୍ୟରୂପ The 4th and 5th
ମାଦ୍ରୀନନ୍ଦନ } Pāṇdaba brothers.
ମାଦ୍ରସୁତ (ମ୍ବୃ. ଷ)

ମାଧବ—ସଂ. ବି—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମା=ଲକ୍ଷ୍ମୀ+ଧବ=ସ୍ୱାମୀ)—
Mādhaba ବିଷ୍ଣୁ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ, ନାରାୟଣ—1. Bishṇu;
Nārāyaṇa; Srikṛushṇa. ୨ । (ମଧୁ=ବସନ୍ତ
କାଳ+ଅ)—ବସନ୍ତକାଳ—2. The spring. ୩ ।
ବୈଶାଖ ମାସ—3. The month of Baisākha.
୪ । (ମଧୁ=ମଦ୍ୟ+ଅ) ମଧୁକ ବୃକ୍ଷ; ମହୁଲ ଗଛ—
4. The mahua tree. ୫ । କାମଦେବଙ୍କ ସହଚର
ବସନ୍ତ—5. The spring personified; the
boon companion of Cupid. ୬ । ଇନ୍ଦ୍ର—

6. Indra (Apte). ୭ । ଯାଦବଗଣ—7. Name of the Jādabas (See). ୮ । ମାଧବାଚାର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)—8. Mādhabāchārjya (See) ୯ । ୨୪ ଅକ୍ଷରର ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ ବିଶେଷ (ହୃ. ଶ)—9. Name of a metre. ୧୦ । ଭୈରବରାଗର ୮ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହୃ. ଶ)—10. One of the secondary tunes of Hindu music. ୧୧ । ମହ୍ଲାର, କଲ୍ୟାଣ ଓ ନଟନାରାୟଣ ରାଗତ୍ରୟର ମିଶ୍ରିତ ରାଗିଣୀ (ହୃ. ଶ)—11. Name of a mixed

ମାଧବୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ମାଧବିକା }

tune. ବିଣ (ମଧୁ+ଅ)—୧ । ମଧୁସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to madhu. ୨ । ମଧୁ ପରି ମଧୁର—2. Sweet like honey. ୩ । ବସନ୍ତକାଳୀନ—3, Vernal. ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.

(ମାଧବାନନ୍ଦ—ଅନ୍ୟନାମ)

ମାଧବକ—ସଂ. ବି (ମାଧବ+କ)—ମହୁଲରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ (ହୃ. ଶ)
Mādhabaka —Wine made from Mahwa flowers.

ମାଧବ କର—ଦେ. ବି (ନାମ)—'ମାଧବକର ନିଦାନ' ନାମକ
Mādhaba kara ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରଣେତା—The author of 'Mādhaba kara Nidāna', a treatise on Hindu medical science. [ଦ୍ର—ଏ ୪୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଏହି ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ । ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ. ଉତ୍କଳ ।]

ମାଧବ ଧାରା—ଦେ. ବି (ନାମ)—ବିଶାଖାପାଟଣା ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ
Mādhaba dhārā ପ୍ରଟାନ ସ୍ଥାନ—Name of a famous place in the Vizag district. [ଦ୍ର—ଏହା ବିଶାଖା ପାଟଣା ଜିଲ୍ଲାର ସୀମାଚଳ ପର୍ବତର ପୂର୍ବଦିଗରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମହାଦେବ ମନ୍ଦିର ଅଛି ଏବଂ ସାତଗୋଟି ଝର ପ୍ରବାହିତ ହେଉଅଛି ।]

ମାଧବ ବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି—ମାଧବୀ ଲତା—The creeper Mādhabi
Mādhaba balli (Apte).

ମାଧବ ରାଓ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ରାଜା ସର୍ ଟାଞ୍ଜୋର୍ ମାଧବ ରାଓ—
Mādhaba rāo Raja Sir, T. Mādhaba Rao, an eminent Marhatta Brāhmaṇa (1821—1891)

ମାଧ ରାଓ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମାଧୋରାଓ }

[ଦ୍ର—ଏ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଂଶରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏ ଖ୍ରୀ ୧୮୨୮ ରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ୧୮୯୧ ରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଏ ଯଥାକ୍ରମେ ତ୍ରିବାଙ୍କୁଡ଼ ମହାରାଜାଙ୍କର ଶିକ୍ଷକ, ଦେୱାନ ଓ ଇନ୍ଦୋର ମହାରାଜାଙ୍କ ଦେୱାନ ଓ ବରୋଦା ରାଜାଙ୍କର ଦେୱାନ ହୋଇଥିଲେ ଓ ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କଠାରୁ ରାଜା ଓ ସର୍ ଉପାଧି ପାଇଥିଲେ ।]

ମାଧବ ଶ୍ରୀ—ସଂ. ବି—ପ୍ରକୃତିର ବସନ୍ତକାଳୀନ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—Vernal
Mādhaba śri beauty of nature (Apte).

ମାଧବାଚାର୍ଯ୍ୟ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୧୫ଶ ଶତାବ୍ଦୀର
Mādhabāchārjya ମଧ୍ୟଭାଗର ବିଖ୍ୟାତ ପଣ୍ଡିତ, ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ଏବଂ ବେଦର ଟୀକାକାର—A Sanscrit scholar, author, religious reformer, and minister of South India of the 15th century A. D. [ଦ୍ର—ଏ ବିଜୟନଗରର ତତ୍କାଳୀନ ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ସେନାପତି ଥିଲେ । ଏ ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଭାରତର ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ବୈଦିକ ଧର୍ମର ପୁନଃ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ ଓ ଗୋଟିଏ ବୈଷ୍ଣବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମ ବର୍ତ୍ତମାନ ବଙ୍ଗ, ଉତ୍କଳ ଓ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ଚଳୁଅଛି । ଏହାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ମାୟଣ; ଏ ଏହାଙ୍କ ଭାଇ ସାୟନାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସହିତ ଋଗ୍‌ବେଦର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଟୀକା ସଙ୍କଳନ କରିଥିଲେ (Apte).]

ମାଧବାନନ୍ଦ ନ୍ୟାୟବାଚସ୍ପତି—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଉତ୍କଳୀୟ
Mādhabānanda nyāyabāchaspati ନୈୟାୟିକ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପଣ୍ଡିତ—The name of a great logician of Utkal. [ଦ୍ର—ଏ କେନ୍ଦୁଝରର ଘସିପୁରା ଗ୍ରାମବାସୀ । ଏ ରାଜା ଧନଞ୍ଜୟ ଭଞ୍ଜଙ୍କ ସଭାପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ; ବଗଳା ମନ୍ତ୍ରର ବିଶିଷ୍ଟ ସାଧକ ଥିଲେ । ଏ ୫୩ ବର୍ଷ ଦେଶବିଦେଶରେ ବୁଲି ବହୁ ବିଦ୍ୟା ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଏ ମୈଥିଳୀ, ବଙ୍ଗଳା, ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀ ଓ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରେ ପଣ୍ଡିତ ଓ ବକ୍ତା ଥିଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କେଶବ ମିଶ୍ର ତାଙ୍କ ବୈତରଣୀ ପୁସ୍ତକରେ ଏହାଙ୍କ ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଅଛନ୍ତି ।]

ମାଧବିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଧୁ+ଅ=ମାଧବ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Mādhabikā ମାଧବୀ ୧ (ଦେଖ)—Mādhabi 1 (See)

ମାଧବୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଧୁ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପୁଷ୍ପଲତା—
Mādhabi I. A flowering creeper; the spring creeper; Hiptage Madablata; Jasminum Arborescens; Clustered Hiptage; (Kirtikar). [ଦ୍ର—ଏହାର ପ୍ରତି ଗଣ୍ଠିରୁ ତୁଳଟି ଲେଖାଏଁ ଡାଳ ବାହାରେ । ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ହଳଦିଆ । ଫୁଲର ଗନ୍ଧ ଅତି ମୃଦୁ ମଧୁର । ଫୁଲର ତିନୋଟି ପକ୍ଷ ଥାଏ ।

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ବାସନ୍ତୀ, ଅତିମୁକ୍ତା, ବିମୁକ୍ତା, ଚନ୍ଦ୍ରବଲ୍ଲୀ, ନବମଲ୍ଲିକା, କାମୁକ, ସୁଭଗା, ପୁଣ୍ଡ୍ରକ, ମଣ୍ଡକ, ଭ୍ରମରୋତ୍ସବ
ମାଧବ ଲତା, ବଡ଼ କୁନ୍ଦ
ହାଟି, মধমালতি,
মুক্তা, বড় কুন্দ, মাধবী
ମ. ମଧୁମାଲତି, ପୀତବେଲ
ତେ. ବାଦ୍‌ଲ୍ୟାରାଲ୍ଲ, ପୋଲୁବାଦଲ, ମାଧବଡୋଗେ,
ପୁଷ୍ପଲଗୁରବନ
ଗୁ. ମାଧବୀଲତା, ରକ୍ତପିତ୍ତି

ଏହାର ମୂଳ, ଡେଙ୍ଗ ଓ ପତ୍ର ଔଷଧରେ ଲାଗେ (କୀର୍ତ୍ତିକାର); ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ତିକ୍ତ ମଧୁର, କଷାୟ ରସ, ଲଘୁ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ,

ମଦଗନ୍ଧ, ଦାହ ଓ ବ୍ରଣନାଶକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।] ୨ । ତୁଳସୀ—2. The holy Basil plant. ୩ । ଦୁର୍ଗା—3. Durgā. ୪ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—4. Lakshmi. [ଦ୍ର—ମାଧବୀଙ୍କ ଗୃହିଁ ମାଧବୀ ବୋଲନ୍ତେ ଏହ ମଧୁପୁର ଭୂପତ—ଉତ୍ତ. କୋଟବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।] ୫ । ମଧୁଜାତ ମଦ୍ୟ—5. Wine made from honey. ୬ । ମଧୁଶର୍କରା—6. Sugar made from honey. ୭ । ମହାବ୍ୟାଧି କୁଷ୍ଠରୋଗ—7. Leprosy. ୮ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—8. Name of a musical air. ୯ । କୁଟଣୀ (ହି. ଷ)—9. Aprocuress; bawd (Apte). ୧୦ । ମିଶ୍ରି—10. Candied sugar (Apte). ୧୧ । ଗୋଧନରେ ଧନବତ୍ତା—11. Affluencein cattle (Apte). ଦେ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଡାଇଥିବା ନାମ—Name given to females.

ମାଧବୀ କୁଞ୍ଜ—ସ. ବି—ମାଧବୀ ଲତାଦ୍ୱାରା ଆବୃତ କୁଞ୍ଜ—A grove travers-
Mādhabi kunja ed by Mādhabi creeper.

ମାଧବୀ ଦେଈ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କର
Mādhabi dei ପ୍ରଧାନ ଭକ୍ତ କରଣଜାତୀୟ ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀ—Name of a Karana widow who was a devotee of Sri Chaitanya at Puri. [ଦ୍ର—ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଦେବ ପୁରୀରେ ଥିବା ସମୟରେ ଏହାଙ୍କର ଭକ୍ତିଭାବ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । ଏ ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ଦେବଙ୍କର ମନ୍ଦିର କର୍ମଚାରୀ ଶିଖୀ ମହାନ୍ତିଙ୍କର ଭଗିନୀ ଥିଲେ; ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ ସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବିମୁଖ ଥିଲେ, ତଥାପି ଏହାଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ ଭକ୍ତିରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଏହାଙ୍କୁ ଭକ୍ତରୂପେ ଗଣନା କରୁଥିଲେ ଓ ଭକ୍ତ ଭାବରେ ଏହାଙ୍କ ଜଣେ ବୋଲି ଗଣୁଥିଲେ ।]

ମାଧବୀ ମଣ୍ଡପ—ସ. ବି—ମାଧବୀ ଲତାଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ମଣ୍ଡପ—A shade
Mādhabi mandapa made of overhaning Mādhabi creeper. [ଦ୍ର—ମାଧବୀ ମଣ୍ଡପେ ବସେ ଭ୍ରମର ଝଙ୍କାରେ—ଗୋଲକ. ଚନ୍ଦ୍ରରେଖା ।]

ମାଧବୀୟ—ସ. ବିଣ (ମାଧବ+ଈୟ)—ମାଧବସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Mādhabiya Relating to Mābhaba

ମାଧା—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ମାଧବର ଡାକ ନାମ—
Mādhā A name for calling Mādhaba. ଦେ. ବିଣ (ମାଧୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୁଂ. (ସ. ମେଧାହୀନ; ମନ୍ଦ)—୧ (ମାଣ୍ଡ—ଅବଜ୍ଞାର୍ଥକ) ଅବୋଧ, ବୁଦ୍ଧିହୀନ, ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ—/ (ମାଧୀ, ମାଧେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Stupid; unintelligent. ୨ । ଅଳସୁଆ—2. Lazy; idle ୩ । (ଫା. ମାଦା= ମାଈ) ଭୀରୁ—3. Timid; coward.

ମାଧିଆ ଖଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଜଙ୍ଗଲଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର
Mādhia kharda ବନ୍ୟଗୁଳ୍ମ—A species of wild plant. [ଦ୍ର—ଏହା ଅମିଳା ସମୟେ । ଲୋକେ ଏହାକୁ ଅମିଳ କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

ମାଧୁ—ଦେ. ବି (ବଣିଆ ଷଡ)—୧ । ଦସ୍ତା—1. Zinc. ୨ ।
Mādhu (ଅବଜ୍ଞାର୍ଥକ) ମାଧବ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ—2. Name calling for Mādhaba.

ମାଧୁକର—ସ. ବି. (ମଧୁକର+ଅ)—ଭ୍ରମର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Mādhukara Relating to the black bee. (ମାଧୁକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାଧୁକରୀ—ସ. ବି. (ମଧୁକର+ଅ+ଈ; ଅର୍ଥାତ୍ ମଧୁକର ଅନେକ
Mādhukari ସ୍ଥାନରୁ ମଧୁ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ପରି ଭିକ୍ଷା ବୃତ୍ତି)—୧ । ପାଞ୍ଚଗୃହରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଭିକ୍ଷା—1. Alms obtained from 5 places (Apte). [ଦ୍ର—ବୈଷ୍ଣବ ଓ ଭକ୍ତମାନେ ବୃନ୍ଦାବନ ତୀର୍ଥରେ ୫ ଜଣ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ସେଠାରୁ ଯାହା ଭିକ୍ଷା ପାଆନ୍ତି ତାହା ଭୋଜନ କରିବାର ବିଧି ଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ଅମଳରୁ ଚଳି ଆସୁଅଛି ।] ୨ । ବହୁ ଗୃହରୁ ଭିକ୍ଷା କରି ଅନ୍ନ ସଂଗ୍ରହ କରିବା—2. Collecting alms by begging from door to door.

ମାଧୁକୀ—ସ. ବି. (ମଧୁକ+ଈ)—ମହୁଲ ଫୁଲର ମଦ; ମାଧ୍ୱୀକ—
Mādhuki The wine from Mahuā.

ମାଧୁପର୍କିକ—ସ. ବିଣ. (ମଧୁପର୍କ+ଇକ)—ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ ପୂର୍ବକ
Mādhuparkika ଅତିଥିଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ—Offered to a (ମାଧୁପର୍କିକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) guest as a token of respect (Apte).

ମାଧୁର—ସ. ବିଣ. (ମଧୁର+ଅ)—ମଧୁ ରସଜାତ; ପୁଷ୍ପରସୋତ୍ପନ୍ନ—
Mādhura Produced from the honey of flowers. ସ. ବି (ମଧୁ=ପୁଷ୍ପ ରସ+ସ. ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—ମଲ୍ଲିକା ପୁଷ୍ପ—Jasmine flower. [ଦ୍ର—ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲର ଭେଣ୍ଟର ତଳୁ ଭିଲ ଦାନ୍ତର କରି ଶୋଷି ନେଲେ ହିତକର 'ମଧୁ' ବାହାରେ ।]

ମାଧୁରୀ—ସ. ବି. (ମଧୁର+ଅ+ଈ)—୧ । ମିଷ୍ଟତା; ମଧୁରତା; ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ
Mādhuri 1. Sweetness; savoury taste. ୨। ହୃଦୟହାରିତା—2, Attractiveness; charm, ୩ । ଲାବଣ୍ୟ; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; ଶୋଭା—3. Beauty; delicate or soft beauty. ୪ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟତା—4. Excellence. ୫ । ମୃଦୁତା; ଧୀରତା—5. Calmness; mildness. ୬ । ମାଦ୍ଧ୍ୱୀ; ମହୁଲ ମଦ—6. The wine destilled from Mahua flowers. ୭ । ମଧୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ୍ୟ—7. Mead (Apte). ୮ । ସୁରାସାର—8. Spirituousliquor (Apte). ଦେ. ବି—୧ । ଶକ୍ତତା; କଠିନତା—1. Hardness. (ଦ୍ର—ବୋଲେ ଏକ କଥା ଅଛି ଅନ୍ତର, ବଜ୍ରୁଁ ଅସ୍ଥି ସମସ୍ତ ମାଧୁରୀ । ଉତ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ମହୁରୀ—2. Clarion. (ଦ୍ର—ସୁର ଶଙ୍ଖ ଶଙ୍ଖ ବାଜେ ଅଗଣ୍ୟ ମାଧୁରୀ । ଘଣ୍ଟ ଘଣ୍ଟ କଂସାଳ ତାଳ ତୂରୀ ଭେରୀ । ଉତ୍ତ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।)

ମାଧୁରୀ ନଳ—ଦେ. ବ—ସ୍ତନ—Female breast.
Mādhuri naḷa (ଦ୍ର—ବେଳ ଶିକ୍ଷୀ ଚଢ଼ି ପରେ ମାଧୁରୀ ନଳ ରଖିଲା ପ୍ରାୟେ ଜଳେ । ଭକ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।)

ମାଧୁରୀ ମୟ—ସ. ବଣ—ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ; ମଧୁରତାପୂର୍ଣ୍ଣ—
Mādhuri maya Full of sweetness

ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ(ର୍ଯ୍ୟ)—ସ. ବ. (ମଧୁର+ଯ)—୧ । ମଧୁରତା; ମାଧୁରୀ—
Mādhurjya(rja) 1. Sweetness. ୨ । ଲାବଣ୍ୟ; ରୂପର ଅନ୍ୱାଦ୍ୟତା—2. Loveliness; attractive. beauty. ୩ । ଦୟା; ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟ—3. Kindness; amiability. ୪ । କାବ୍ୟର ଗୁଣ ବଶେଷ; କାବ୍ୟର ଯେଉଁ ଗୁଣ ଥିଲେ ଶ୍ରବଣ ମାତ୍ରକେ ଚତ୍ତ ଆର୍ଦ୍ର, ଭାବମୟ ଓ ଦ୍ରବୀଭୂତ ହୁଏ—4. Elegance of style in literature, which melts the hearts of the hearers. [ଦ୍ର—ଏହା ଅଦ୍ଭ, କରୁଣ, ବପ୍ରଲମ୍ଭ ଓ ଶାନ୍ତ ରସରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ । ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ-ବ୍ୟଞ୍ଜକ ବର୍ଣ୍ଣ, ଯଥା—ଟ ବର୍ଗ ବ୍ୟତୀତ ଯେ କୌଣସି ବର୍ଗର ପଞ୍ଚମ ବର୍ଣ୍ଣ ଯେବେ ସେହି ବର୍ଗର ପ୍ରଥମ, ଦ୍ୱିତୀୟ, ତୃତୀୟ ବା ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଏବଂ ଣ ଓ ର ଯେବେ ଅସଂଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଏବଂ ରଚନା ଯେବେ ସମାସବର୍ଜିତ ବା ଅଳ୍ପ ସମାସଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ତାହାହେଲେ ସେହି ସବୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ରଚନା ରସବଶେଷରେ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତ କରେ ।

ଯଥା—ବନ ଦେଖାଇବ ଅପସାର ଲୀଳା
ଚଳୁଥାଇ ଅବିରତେ,
ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକେ ଯାର ଅନ୍ତ ତାରକତ
ବଶାଳ ଶୁଭ୍ର ସୈକତେ ।
ତରୁ ବ୍ରତତୀର ପ୍ରେମେ ବନ୍ଧାବନ୍ଧ,
ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦ ଘେନାଘେନ;
ଯୋଗୁଁ କୁଞ୍ଜ ପୁଞ୍ଜେ ଅନ୍ଧାରର ଯାର
ଠାବେ ଠାବେ ନୀର ବେଣୀ ।
ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।]

ମାଧୁର୍ଯ୍ୟରସଯୁକ୍ତ ଭକ୍ତି—ସ. ବ—(ବଙ୍ଗୀୟ ଅଦ୍ବୈତକ ବୈଷ୍ଣବ ଶାସ୍ତ୍ର)—
Mādhurjya rasajukta bhakti ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗୋପୀମାନେ ଓ ସଖାମାନେ ଯେଉଁ ରସଦ୍ୱାରା ଭକ୍ତି କରୁଥିଲେ; ସ୍ନେହ-ରସମୟ ଭକ୍ତି—Devotion mixed with sweet affection.

ମାଧୁକ—ସ. ବଣ (ମଧୁକ+ଅ)—ମଧୁରଭାଷୀ—
Mādhuka Sweet speaking (Apte).

ମାଧେ(ଧୋ)ଇ—ଦେ. ବ—୧ । ମାଧବ ବା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସ୍ନେହସମ୍ବୋଧନ—
Mādhe(dho)i 1. A term of endearment used to
ମାଧୋ(ଧା)ଇ Srikrushṇa. ୨ । ଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ସମସାମୟିକ
ମାଧୋ ନଦିଆବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ—2. Name of one of the two wicked brothers of Nadiā who were changed from their ways of sin to devotion by Chaitanya Deb and Nityānanda. [ଦ୍ର— ଏ ଜଗାଇ ବା ଜଗେଇଙ୍କ ଭାଇ ଥିଲେ । ଏ ଦୁଇ ଭାଇ ଘୋର ପାଷଣ୍ଡ, ପାପୀ, ମଦ୍ୟପାୟୀ ଏବଂ ଅତ୍ୟାଚାରୀ ଥିଲେ; ନୀରୀହ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଓ ବଶେଷତଃ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ନାନା ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଥିଲେ । ଦିନେ ସାଧୁ ହରିଦାସ ଓ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ମହାପ୍ରଭୁ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ କରି ନଗରଭ୍ରମଣରୁ ଫେରିବା ସମୟରେ ଏ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ହାତୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଲେ ଓ ମାଧୋଇ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦଙ୍କ ଉପରକୁ ଗୋଟାଏ ଭଙ୍ଗା ମାଠିଆର ଖପରା ଫୋପାଡ଼ିବାରୁ ତାହା ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ବାଜି, ମୁଣ୍ଡ ଫାଟି ଝର ଝର ରକ୍ତ ବୋହିଲା; କିନ୍ତୁ ଜଗାଇ ତାଙ୍କୁ ନିବାରଣ କଲା । ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଏହା ଶୁଣିପାରି ସଦଳ ସେଠାକୁ ଆସି ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଓ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ ପ୍ରଭାବରେ ଏ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ହୃଦୟ ଦ୍ରବୀଭୂତ ହେଲା ଓ ଦୁଇ ଭାଇ ମହାଭକ୍ତ ଓ ପରମ ସାଧୁ ବୈଷ୍ଣବ ହେଲେ ।] ୩ । ମାଧବର ଡାକ ନାମ—3. A name for calling Madhaba.

ମାଧୋଜୀ ହରି—ଦେ. ବ (ନାମ)—ସାବାଜୀ ଭୌଁସ୍ଲାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନାଗ-
Mādhoji hari ପୁରରୁ ଓଡ଼ଶାକୁ ପ୍ରେରିତ ମରହଟ୍ଟା ସୁବାଦାର—Name of a Marhattā Governor of Orissa. [ଦ୍ର—ଏ ଏହାଙ୍କ ପୂର୍ବତନ ସୁବାଦାର ବାବାଜୀଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରି ସୁବାଦାର ହୋଇଥିଲେ ।]

ମାଧ୍ୱ—ସ. ବଣ (ମଧୁ+ଅ)—୧ । ମଧୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ—1. Made from
Mādhwa honey. ୨ । ମଧୁର—2. Sweet (Apte). ସ. ବ—୧ । ମଧୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ—1. Mead; metheglin; liquor made from honey. ୨ । ମହୁଲରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ (ହ୍ର. ଶ)-2. Liquor made form Mahwa flowers. ୩ । ମଧୁର କଣ୍ଟକ; ମହୁରଡ଼ି ମାଛ (ହ୍ର.ଶ)—3. Aspidoparia Marar (fish). ଦେ. ବ—
ମାଧ୍ୱ ୧ । ମାଧବାଚାର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)—1. Mādhabāchar-
ମାଧ୍ୱ jya (See). ୨ । ମାଧବାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବୈଷ୍ଣବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—2. A sect of Baishṇabas.

ମାଧ୍ୱକ—ସ. ବ—(ମାଧ୍ୱ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ମଧୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ୍ୟ—
Mādhwaka 1. Mead. ୨ । ମହୁଲରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ—2. Wine made from Mahwa flowers.

ମାଧ୍ୱିକ—ସ. ବ. ପୁଂ (ମଧୁ+ଇକ)—ମଧୁସଂଗ୍ରହକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
Mādhwika A person who collects honey (Apte). (ମାଧ୍ୱିକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାଧ୍ୱୀ—ସ. ବଣ (ମାଧ୍ୱ+ଈ)—ମାଧ୍ୱର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Mādhwi Mādhwa. ସ. ବ—୧ । ମଧୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ୍ୟ—1. Mead. ୨ । ମହୁଲରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ—2. Liquor made from Mahwa flowers. ୩ । ମାଧବୀ ଲତା—3. The Mādhabi creeper (Apte). ୪ । ସୁରା (ହ୍ର. ଶ)—4. Spirituous liquor. ୫ । ମଧୁର କଣ୍ଟକ; ମହୁରଡ଼ି ମାଛ—5. Aspidoparia Marar (fish). ୬ । ପୌରାଣିକ ନଦୀବଶେଷ (ହ୍ର.ଶ)-6. Name of a mythological river.

ମାଧ୍ବୀକ—ସଂ. ବି (ମାଧ୍ବୀ+କ)—୧ । ମଧୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ—1. Mead.
Mādhwika ୨ । ମହୁଆ ମଦ—2. Liquor made from Mahwa flowers. ୩ । ମଧୁ; ମକରନ୍ଦ (ହି. ଶ)—3. Honey. ୪ । ଦ୍ରାକ୍ଷାରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ୍ୟ—4. Wine made from grapes. ୫ । ଦ୍ରାକ୍ଷା—5. A grape (Apte). ୬ । ଶିମ୍ବ (ହି. ଶ)—6. Bean.

ମାଧ୍ବୀକା—ସଂ. ବି (ମାଧ୍ବୀକ+ଆ)—ଶିମ୍ବ (ହି. ଶ)—
Mādhwikā Bean.

ମାଧ୍ବୀମଧୁରା—ସଂ. ବି—ମିଠାଖଜୁରୀ (ହି. ଶ)—
Mādhwimadhurā Sweet date.

ମାଧ୍ୟ—ସଂ ବିଣ (ମଧ୍ୟ+ଅ)—ମଧ୍ୟସ୍ଥ; କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥ—
Mādhya Middle; central (Apte).

ମାଧ୍ୟନ୍ଦିନ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟନ୍ଦିନ+ଅ)—୧ । ମଧ୍ୟାହ୍ନ—1. Noon
Mādhyandina day. ୨ । ବାଜସନେୟୀମାନଙ୍କର ଏକ ଶ୍ରେଣୀ—2. Name of a branch of the Bājasaneyis. ସଂ. ବିଣ—ମଧ୍ୟସ୍ଥ; କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥ—Middle; central (Apte).

ମାଧ୍ୟନ୍ଦିନୀ—ସଂ. ବି—ଶୁକ୍ଲ ଯଜୁର୍ବେଦୀୟ ଶାଖାବିଶେଷ—Name of a
Mādhyandini branch of white Jajurbeda. [ଦ୍ର—ବାଜସନେୟୀମାନଙ୍କର ମାଧ୍ୟନ୍ଦିନ ଶ୍ରେଣୀ ଏହି ଶାଖାଧ୍ୟାୟୀ ଅଟନ୍ତି ।]

ମାଧ୍ୟମ—ସଂ. ବିଣ (ମଧ୍ୟମ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ମଧ୍ୟମ; ମଧ୍ୟରେ
Mādhyama ସ୍ଥିତ—1. Middle. ୨ । କେନ୍ଦ୍ରିକ—
(ମାଧ୍ୟମିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Middlemost; central.
(ମାଧ୍ୟମୀ, ମାଧ୍ୟମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାଧ୍ୟମିକ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟମ+ଇକ)—ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ-
Mādhyamika ବିଶେଷ—Name of a sect of
(ମାଧ୍ୟମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) the Buddhists. ସଂ. ବିଣ—ମାଧ୍ୟମ (ଦେଖ)
Mādhyama (See) ଦେ. ବିଣ—ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ଓ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ (ଶିକ୍ଷାର ମାନ)—Intermediate (standard in education).

ମାଧ୍ୟସ୍ଥ—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ (ମଧ୍ୟସ୍ଥ+ଅ)—୧ । ଅପକ୍ଷପାତ—1. Impar-
Mādhyastha tial. ୨ । ନିରୁତ୍ସୁକ—2. Indifferent.
(ମାଧ୍ୟସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ମଧ୍ୟସ୍ଥ—3. Neutral.

ମାଧ୍ୟସ୍ଥ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟସ୍ଥ+ଯ)—୧ । ମଧ୍ୟସ୍ଥତା—1. Media-
Mādhyasthyá tion; arbitration. ୨ । ଔଦାସିନ୍ୟ—2. Apathy. ୩ । ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତିତା; ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥିତି—3. Intermediate position; position between two things or persons.

ମାଧ୍ୟାକର୍ଷଣ—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା; ମଧ୍ୟ+ଆକର୍ଷଣ+
Mādhyākarshana ଅ)—ପୃଥିବୀର ଯେଉଁ ଆକର୍ଷଣଶକ୍ତି ପ୍ରଭାବରୁ ବସ୍ତୁ ସକଳ ପୃଥିବୀର କେନ୍ଦ୍ର ଅଭିମୁଖେ ଟାଣି ହୋଇ ଭୂମିରେ ପତିତ ହୁଏ (ଏହି ଶକ୍ତି ପୃଥିବୀର କେନ୍ଦ୍ରରୁ ବା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବିନ୍ଦୁରୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବାରୁ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଏହାକୁ ଏହି ନାମ ଦେଇଅଛନ୍ତି)—Gravitation. [ଦ୍ର—ପୃଥିବୀର ଏହି ମାଧ୍ୟାକର୍ଷଣ ଶକ୍ତି ଥିବା ବିଷୟ ଭାରତୀୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ଭାସ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ୧୦୭୨ ସମ୍ବତ୍(ଖ୍ରୀ. ୧୧୪୪)ରେ ସୂଚନା କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଶିରୋମଣି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସେ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ଯେ ପୃଥିବୀ ଗୁରୁ ପଦାର୍ଥକୁ ଆପଣା ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷଣ କରେ ଓ ଏହି ଆକର୍ଷଣ ଶକ୍ତି ବଳରେ ଗୁରୁ ପଦାର୍ଥ ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠକୁ ଖସିପଡ଼େ । ଇଉରୋପରେ ନିଉଟନ୍ ୧୬୮୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପୃଥିବୀର ଏହି ଶକ୍ତି ଥିବାର ଅନୁମାନ କଲେ ।]

ମାଧ୍ୟାକର୍ଷଣ ହେତୁକ ସ୍ଥିତିଗତି—ସଂ. ବି (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Mādhyākarshana hetuka sthitigati ଉଦ୍ଭିଦର ଚେର-ଗୁଡ଼ିକ ଭୂଗର୍ଭକୁ ଭେଦ କରି କେନ୍ଦ୍ରଅଭିମୁଖେ ଗତି କରିବାର ଗୁଣ—Geotropism.

ମାଧ୍ୟାହ୍ନିକ—ସଂ. ବିଣ (ମଧ୍ୟାହ୍ନ+ଇକ)—ମଧ୍ୟାହ୍ନକାଳୀନ—
Mādhyāhnika Pertaining to the time of noon.
(ମାଧ୍ୟାହ୍ନିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାନ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ପୂଜା କରିବା—
Mān (root) To adore; to worship.

ମାନ୍—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମତ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟର ୧ମା. ୧ବ)—ଯାହାର
Mān ଅଛି—Having; possessing. (ଯଥା—ବୁଦ୍ଧିମାନ୍)
(ମତୀ-ସ୍ତ୍ରୀ) ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମାନେ)—୧ । ମାନେ; ଅର୍ଥ—
ମାନେ ମାନେ 1. Meaning; object; significance. ୨ । ଶବ୍ଦାର୍ଥ—2. Meaning of words. ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଣ ସ୍ଥାନରେ ନ ଓ ଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣର ହଲନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ) ମାଣ; ଶସ୍ୟ ମାପିବା ମାଣ; ପାହିଲି—A small standard pot for measuring rains. ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—ମରଦ; ପୁରୁଷ ଲୋକ—Male person.

ମାନ—ସଂ. ବି—୧ । (ମା. ଧାତୁ=ମାପ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Māna ତୁଳିବା; ଓଜନ କରିବା—1. Weighing; ୨ । ମାପିବା; ମାପ—2. Measuring; measurement. [ଦ୍ର—ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ, ସୌରମାନ ଓ ନାକ୍ଷତ୍ରମାନ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ—ଯାହା ଚନ୍ଦ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଓ ନକ୍ଷତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ମାପଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଯାଏ ।] ୩ । (ମା. ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ) ପରିମାଣ ସାଧନ; ଯେଉଁ ପାତ୍ର, ଯନ୍ତ୍ର ବା ଆଦର୍ଶ-ଦ୍ୱାରା ଓଜନ ବା ପରିମାଣ ବା ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଆଦି ସ୍ଥିର କରାଯାଏ—3. Standard of weight or measure; measuring instrument; a measure or weight. [ଦ୍ର—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁର ପରିମାଣ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରରେ ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଯାଏ । ଯଥା—ଜମିକୁ—ପଦକା, ଶିକୁଳି, ଫିତା ଓ ହାତଦ୍ୱାରା; ଲୁଗା ଆଦିକୁ—ହାତ ଓ ଗଜ କାଠିଦ୍ୱାରା; ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ—ପାତ୍ରଦ୍ୱାରା ଓ ସେର ବଟକୁ ଓଜନଦ୍ୱାରା; ଘନ ପଦାର୍ଥକୁ—ପାତ୍ରଦ୍ୱାରା ଓ ଓଜନଦ୍ୱାରା, ଶସ୍ୟାଦିକୁ—ପାତ୍ରଦ୍ୱାରା ଓ ସେର ବଟକୁରେ

ଓ୍ତଳକଦ୍ୱାରା ମାପ କରାଯାଏ ।] ୪ । ଆଦର୍ଶ—4. Standard. ୫ । (ସଙ୍ଗୀତ) ତାଳର ବିରାମ ସ୍ଥାନ; ତାଳର ବିରାମ – 5. The stop in musical measure. [ଦ୍ର—ଏହା ସମ, ବିଷମ, ଅତୀତ ଓ ଅନାଘାତ ଭେଦରେ ଚାରି ପ୍ରକାର ।] ୬ । (ମା. ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନ) ପରିମାଣ—6. Quantity. ୭ । (ମାନ୍ ଧାତୁ=ପୂଜା କରିବା + ଭାବ. ଅ) ସମ୍ମାନ; ପୂଜା—7. Worship; respect. ୮ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା; ମାନ—8. Honour; dignity. ୯ । (ମାନ୍ ଧାତୁ + କରଣ. ଅ) ଗୌରବ – 9. Prestige. ୧୦ । ସୁନାମ—10. Reputation; credit. ୧୧ । ପଦମର୍ଯ୍ୟାଦା—11. Rank. ୧୨ । (ମାନ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—କ୍ରୋଧ—12. Anger. ୧୩ । ଗର୍ବ; ଅହଙ୍କାର; ମୋଠାରୁ ବଳି କେହି ନାହିଁ, ମନରେ ଏ ପ୍ରକାର ଭାବ—13. Pride; hauteur; arrogance; self-sufficiency; haughtiness. ୧୪ । ଅଭିମାନ—14. Sensitiveness; taking offence; sulks; wounded sense of honour. ୧୫ । (ମନ୍ ଧାତୁ + କରଣ. ଅ) ପ୍ରଣୟୀର ଅପରାଧ ଦର୍ଶନରେ ପ୍ରଣୟିନୀର ଗମ୍ଭୀର କୋପ ବା ଅସନ୍ତୋଷ; ରୁଷା—15. Anger or displeasure or reserve excited by the feeling of a wife or beloved woman being wronged or wounded on account of actual or supposed infidelity or neglect of her husband or lover; anger excited in the heart of a jealous woman. [ଦ୍ର—ଆପଣାର ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି (ପ୍ରେମିକ, ପ୍ରେମିକା, ସ୍ତ୍ରୀ, ସ୍ୱାମୀ)ଙ୍କର କୌଣସି ଅପରାଧ ଦର୍ଶନରେ ମନରେ ଯେଉଁ ବିକାର ଜନ୍ମେ ତାକୁ ସାହିତ୍ୟରେ 'ମାନ' କୁହାଯାଏ । ଅଧିକତଃ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ପୁରୁଷଙ୍କଠାରେ ମାନ କରନ୍ତି । ନିଜର ପ୍ରେମିକଙ୍କୁ ବା ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଠାରେ ଆସକ୍ତ ଥିବାର ଦେଖିଲେ ବା ପ୍ରମାଣ ପାଇଲେ ବା ସନ୍ଦେହ କଲେ, ଆପଣାର ଅଭିଳଷିତ ବା ଫରମାସୀ ବସ୍ତୁ ନ ପାଇଲେ, ଆପଣା ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରା ନ ହେଲେ ବା ଆପଣା ପ୍ରତି ଅନାଦର ଦେଖିଲେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମାନ କରନ୍ତି ବା ରୁଷନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ମାନ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ, ମୌନ, ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ଓ କୁଟିଳ ବ୍ୟଙ୍ଗ ଓ ଭବସ୍ଥାରଦ୍ୱାରା ସୂଚିତ ହୁଏ । ଏହି ମାନ ୩ ପ୍ରକାର ଯଥା—ଲଘୁ, ମଧ୍ୟମ ଓ ଗୁରୁ ।

ଲଘୁମାନ କଳ୍ପିତ କୌତୁକାଦିଦ୍ୱାରା ସହଜରେ; ମଧ୍ୟମ ମାନ ଶପଥାଦିଦ୍ୱାରା କଷ୍ଟରେ ଓ ଗୁରୁମାନ ଚରଣଧାରଣ ଓ କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥନାଦିଦ୍ୱାରା ଅତି କଷ୍ଟରେ ଭଙ୍ଗାଯାଇ ହୁଏ ।] ୧୬ । (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ) ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଛାତ୍ରଙ୍କ ପାଠ—କ୍ରମ ଅନୁସାରେ ରଚିତ ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ—16. Standard or class in a school. ୧୭ । ଆତ୍ମପ୍ରତ୍ୟୟ—17. Self-confidence (Apte). ୧୮ । ସାମ୍ୟ; ସମାନତା—18. Equality; resemblance (Apte). ୧୯ । ପ୍ରମାଣ—19. Proof (Apte). ୨୦ । ପ୍ରାମାଣିକତା—20. Authority; means of proof or demonstration (Apte). ୨୧ । ମତ—21. Opinion (Apte). ୨୨ । ପରିମାଣ; ଆକାର—22. Dimension (Apte). ୨୩ । ପୌରାଣିକ ପୁଷ୍କର ଦ୍ୱୀପର ପର୍ବତବିଶେଷ (ହି. ଶ)—23. Name of a mythological mountain. ୨୪ । ସାମର୍ଥ୍ୟ; ଶକ୍ତି (ହି. ଶ)—24. Power; ability; strength. ୨୫ । ଉତ୍ତର ଦିଗର ଦେଶବିଶେଷ (ହି. ଶ)—25. Name of a northern country. ୨୬ । ଗ୍ରହ (ହି. ଶ)—26. Planet. ୨୭ । ମନ୍ତ୍ର (ହି. ଶ)—27. Mystic formula.

मान / अपमान — ଦେ. ବି—୧ । ଅପମାନ—1. Insult. (ଉ—ବଳିଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗରିଷ୍ଠ ମାନ ଯେବେ ଛିଣ୍ଡିବ ପାରିବ । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ମାନଗୋବିନ୍ଦର ଡାକ ନାମ—2. Name for calling Mānagobinda. ଦେ. ବଣ—ମାନ୍ (ଦେଖ)—Mān (See).

रा / सब; लोक — ଦେ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ) (ବହୁବଚନାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ, ଅଚେତନ ବସ୍ତୁ ଓ ନିକୃଷ୍ଟ ଜୀବଙ୍କ ପ୍ରତି; ତୁଲ. ପ୍ରା. ମାଗଧୀ=ବନ୍- ପ୍ରାଚ୍ୟ ହିନ୍ଦୀ=ବନ୍; ପ୍ରା. ଆସାମୀ; ମାନ୍-ଇଂ. ମେନି)—ସମୂହ; ଗଣ—Many (a plural suffix). [ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ବହୁବଚନରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ, ବସ୍ତୁର ବହୁବଚନରେ ବସ୍ତୁମାନ ।]

ମାନ ଅପ(ଭି)ମାନ—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ସମ୍ମାନ ଓ ଅପମାନ
Māna apa(bhi)māna —Respect and disrespect;
मानअपमान मानअपमान honour and dishonour.

ମାନକ—ସ. ବି—ମାଣସାରୁ (ଦେଖ)—
Mānaka Māṇasāru (See).

ମାନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଭିମାନ କରିବା—1. To take
Māna karibā offence; to be gravely or sullenly
मानकरा displeased with a person; to sulk. [ଉ—
मान करना ସ୍ନେହକୁ ମାନକର ଶପଥରେ ଖାଇବା ନ୍ୟାୟ ।) ୨ । (ନାୟିକା) ନାୟକ ପ୍ରତି କୋପ କରିବା—2. (a lady) To be sullen by being jealous towards a lover.

ମାନ କଳହ—ସ ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ମାନ + କଳହ)—ଅଭିମାନ-
Māna kalaha ଜନିତ ନାୟକ ନାୟିକା ମଧ୍ୟରେ କଳହ;
(ମାନକଳି—ଅଭିମାନ) ରୁଷାରୁଷି—Love-quarrels.

ମାନଗଣ୍ଠି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାନ+ଗ୍ରନ୍ଥି, ରୂପକ)—ସ୍ତ୍ରୀର ଗୁରୁ ଅଭି-
Mānaganthi ମାନରୂପ ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥି—A woman's sullenness, when it is very hard to be overcome. [ଉ—ଭର କରୁଣା ବୋଲି, ଯେତେ ସ୍ତୁତି ରଚିଲି, ତେବେ ତା ମାନଗଣ୍ଠି ନ ଫିଟିଲା ରେ । ସଙ୍ଗୀତ ।]

ମାନଗୃହ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ)—କୋପଗୃହ; ରୁଷିବା ଲୋକ
Mānagṛuha ଯେଉଁ ଘରେ ଏକୁଟିଆ ବସିରହେ—A room to which a person withdraws when in sulks.

ମାନଗୋବିନ୍ଦ—ସଂ. ବି—ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ନାମ—A name
Mānagobinda of Durjyodhana. ଦେ. ବି. ପୁଂ — ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.

ମାନଗ୍ରନ୍ଥି—ସଂ ବି—ସମ୍ମାନର ବା ଗର୍ବର ହାନି—
Mānagranthi Injury to honour or pride (Apte).

ମାନଘ୍ନ—ଦେ. ବିଣ.ପୁଂ—ଅଭିମାନନାଶକ--Dispelling conjugal
Mānaghna sulks or discontent growing in the mind of a friend due to wounded desires or expectations. [ଉ—ବନ୍ଧୁ ନାହିଁ କନ୍ଦୁମାନ ଅନୁମାନ ମାନଘ୍ନ ହେବ ସାଗରେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ସଂ. ବିଣ—ସମ୍ମାନ ବିନାଶକ—
(ମାନଘ୍ନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Destructive of self-respect.

ମାନଚିତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ଦେଶ ଆଦିର ଆକାର ଓ
Mānachitra ଭୌଗୋଳିକ ବିଷୟ ଆଦି ପ୍ରଦର୍ଶକ ନକ୍ସା—A map.

ମାନ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନରୁ ଅଭିମାନ ତ୍ୟାଗ କରିବା—To
Māna chhāṛibā free one's (a woman's) own
মান ত্যাগ করা mind from sullen jealousy; to give
मान छोड़ना up the feeling of displeasure entertained by a woman against her lover or husband. (ମାନ ତେଜିବା, ମାନ ତେଜ୍ୟା କରିବା, ମାନ ବାରି ଦେବା — ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନଜ—ସଂ. ବିଣ—ମାନରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—Resulting from Māna.
Mānaja ସଂ. ବି—କ୍ରୋଧ (ହ. ଶ)—Anger.

ମାନ ଜଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣାର ମହତ୍ତ୍ୱ ବା ସୁନାମ ନଷ୍ଟ ନ ହେବା
Māna jagibā ପ୍ରତି ସତର୍କ ହେବା—To be on watch
মান রেখে চলা to save one's prestige, honour or
मान रखना reputation; to guard one's prestige honour or reputation.

ମାନତ(ନ୍ତ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମନସ୍ତ)—୧ । ଦେବାନୁଗ୍ରହଲାଭାର୍ଥ ମନେ
Mānat(nta) ମନେ ସଙ୍କଳ୍ପ; ମାନସିକ; ମନାସ—1. Mental
মানত, মানান resolution or vow taken to perform
मन्नत, मानता certain acts to please or show gratitude to a Deity. ୨ । (ଭୁଲ. ପା. ଜମାନତ)
जामिन ଜାମିନ—2. Security; surety. ବିଣ. (ସଂ. ମାନିତ)
जमानत —୧ । ମାନ୍ୟ ପାଇବାର ଉପଯୁକ୍ତ; ସମ୍ମାନଯୋଗ୍ୟ—
मान्य 1. Deserving respect. ୨ । ଅନ୍ୟପାଇଁ ଜାମିନ
जमानत ହୋଇଥିବା—2. One who has stood security for another.

ମାନତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାନସିକ କରିବା; ଫଳସିଦ୍ଧି କାମନା କରି
Mānat karibā ଦେବତାଙ୍କୁ କୌଣସି ବିଷୟ ଯାଚିବା—
মানত করা मन्नत मानना To make a vow to deity.

ମାନତ ମଣ(ଣି, ଣି)ଷ—ଗ୍ରା. ବି—ମାନନୀ ବା ସମ୍ମାନର ଉପଯୁକ୍ତ
Mānat maṇa(ni, ni)sha ବ୍ୟକ୍ତି—A person deser-
(ମାନତ ଲୋକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ving to be shown respect
माननीय লোক by one; a person standing in the
मानय आदमी relation of an elder to a person. (ଯଥା—ଗୁରୁଜନମାନେ ଆପଣାର ମାନତ ଲୋକ; ଭାଇ-ବୋହୂର ଦେଢ଼ଶୁର ମାନତ ମଣଷ ଅଟନ୍ତି ।)

ମାନଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ସମ୍ମାନ ଦାନ କରି ପାରେ—
Mānada 1. Giver of honour; bestowing
(ମାନଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) honour, ୨ । ମାନରକ୍ଷକ—2. Saving the prestige of another. ୩ । ସମ୍ମାନପ୍ରଦର୍ଶକ—3. Showing respect (Apte). ୪ । ଗର୍ବୀ—4. Proud (Apte). ୫ । ଗର୍ବନାଶକ—5. Destroying pride (Apte). ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମ—1. A name of a Bishṇu. ୨ । 'ଅ' ଅକ୍ଷରର ଗୁପ୍ତ ନାମ—2. A mystical name for the letter 'ଅ'.

ମାନ ଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ)—୧ । ମାପିବା ଦଣ୍ଡ; ପଢ଼ିକା—
Māna daṇḍa 1. A measuring rod. ୨ । ତୁଲା ଦଣ୍ଡ—2. The beam of a balance.

ମାନ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାନ୍ୟ ପାଇବାର ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ
Māna debā ଦେଖାଇବା—To show respect to
মান দেখান मान देना a deserving person.

ମାନ ଧନ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ମାନିତ—
Māna dhana 1. Rich in honour (Apte). ୨ । ଅତି ଅଭିମାନୀ—2. Very prone to take offence.

ମାନ ଧାତା—ଗ୍ରା. ବି (ପଦ୍ୟ)—୧ । ମାନ୍ଧାତା (ଦେଖ)—1. Mān-
Māna dhātā dhātā (See) (ଉ—ଏ ଅଙ୍କେ ପଶ୍ଚାତ ମାନ୍ଧାତା ଦୁହିତା, ଉତ୍ପନ୍ନ କଲେ ମାନଧାତା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)
मान धाता ୨ । କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—2. A family-title of Kshatriyas.

ମାନ ଧାନିକା—ସଂ. ବି – କାକୁଡ଼ି (ହ. ଶ)—
Māna dhānikā Cucumber (Apte).

ମାନନ—ସଂ. ବି (ମାନ୍ ଧାତୁ—ପୂଜା କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ମାନ୍ୟ
Mānana କରିବା; ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ—1. Showing of respect.
(ମାନଣା—ଗ୍ରାମ୍ୟ ରୂପ) ୨ । ଅର୍ଚ୍ଚନ; ପୂଜାକରଣ—
2. Act of worshipping; paying of homage.
୩ । ଆଦର କରଣ—3. Showing of regard to a person.

ମାନନା—ସଂ. ବି—ମାନନ (ଦେଖ)—Mānana (See) ଦେ. ବି
Mānanā —ଚୂଲୀ ପାଇଁ ଭୂମିରେ ଗାତ କରି ମାଟିର କୁଣ୍ଡ ବା ହାଣ୍ଡି ପୋତି ତାହା ଉପରେ ବହଳଆ କରି ମାଟି ଲେସିବା —Plastering a thick layer of mud over an earthen pot or tub which is sunk in the ground for preparing an oven.

ମାନନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୁରୁଜନ ଆଦିଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା—
Mānanā karibā To show proper respect to one's elders.
মান্য করা मान करना

ମାନ ନାଶ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାନ+ନାଶ)—ସମ୍ମାନର ନାଶ;
Māna nāśa ଅପମାନ—Insult; loss of prestige; humiliation; indignity.
(ମାନ ନାଶନ, ମାନ ଭଙ୍ଗ, ମାନ ଖଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ମାନ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—୧ । ପୂଜନୀୟ;
Mānaniya ପୂଜାର୍ହ—1. Deserving respect; adorable.
(ମାନନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । ମାନ୍ୟ—2. Respectable; venerable; honourable.

ମାନ ପତ୍ର—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ)—ଯେଉଁ ପତ୍ରଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
Māna patra ଠାରେ ସମ୍ମାନ ଅର୍ପିତ ହୁଏ—Certificate of honour.
[ମାନଲିପି, ମାନ ଲେଖ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାନ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣାର ଯଥୋଚିତ ସମ୍ମାନ ଅନ୍ୟଠାରୁ
Māna pāibā ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—To receive one's due share of respect.
মান পাওয়া मान पाना

ମାନ ପାତ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । ଖୁରି; ସମୟ ଜାଣିବା ପାଇଁ ବାଲି କିମ୍ବା ପାଣି
Māna pātra ଭର୍ତ୍ତି ହେବା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ମିତ ପାତ୍ର—Sand-glass or water-glass used for measuring time. [ଉ—ବୁଡ଼ାଇ ମାନପାତ୍ର କରି ଦଲେ, ବୁଝିଲେ ଶୁଭ ଅଶୁଭ ବେଳେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ ।] ୨ । ମାପିବା ପାତ୍ର—2. A pot for measuring things.

ମାନବ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ମନୁ=ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁତ୍ର+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—
Mānaba ୧ । ନର; ମନୁଷ୍ୟ—1. Man. ୨ । ବାଳକ;
(ମାନବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଟୋକା—2. A lad; a boy (Apte). ୩ ।
ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ବିଶେଷ—3. A particular fine (Apte).
ବିଣ.— (ମନୁ+ଅ)—୧ । ମନୁଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to Manu. ୨ । ମନୁଙ୍କଦ୍ୱାରା ସଂକଳିତ (ସଂହିତା)—2. Compiled by the great lawgiver Manu. ୩ । ମନୁଙ୍କଠାରୁ ଜାତ—3. Descended from Manu. ୪ । ମନୁଷ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—4. Human (Apte).

ମାନବକ—ସଂ. ବି—(ମାନବ+ଇଦ୍‌ରାର୍ଥେ. କ)—ବାଳକ—
Mānabaka Boy; manikin.

ମାନବ ଜାତି—ସଂ. ବି—ମନୁଷ୍ୟ ଜାତି; ପୃଥିବୀର ମନୁଷ୍ୟଗଣ—
Mānaba jāti The men (as a class); mankind.

ମାନବ ଦେବ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(୭ମୀ ତତ୍)—ରାଜା—A king; a lord of men.
Mānaba deba
(ମାନବ ପତି, ମାନବେନ୍ଦ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନବ ଧର୍ମ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାନବ+ଧର୍ମ)—ମନୁଷ୍ୟର
Mānaba dharma ସ୍ୱାଭାବିକ ଗୁଣ—The attributes of human beings.

ମାନବ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା)—ମନୁଙ୍କର ରଚିତ ସଂହିତା—
Mānaba dharmaśāstra The great Hindu code of Manu.

ମାନବ ପ୍ରକୃତି—ସଂ. ବି.—(କର୍ମଧା)—ମନୁଷ୍ୟର ହୃଦୟଗତ ବା ସହଜ
Mānaba prakṛuti ପ୍ରକୃତି—Human nature.

ମାନବ ମଣ୍ଡଳୀ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ)—ମାନବସମୂହ; ମାନବଜାତି—
Mānaba maṇḍaḷi Mankind.

ମାନବର୍ଜ୍ଜିତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—୧ । ସମ୍ମାନ ରହିତ; ଅପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—
Māna barjjita 1. Devoid of honour. ୨ । ଅପମାନିତ—2. Humiliated. ୩ । ଅପବାଦକାରୀ—3. Slanderous; libellous.

ମାନବ ରାକ୍ଷସ—ସଂ. ବି—ନରରୂପଧାରୀ ରାକ୍ଷସ; ରାକ୍ଷସପ୍ରକୃତିକ
Mānaba rākshasa ମନୁଷ୍ୟ—A demon or fiend in the form of a man; fiendish person.
[ମାନବାସୁର, ମାନବ ପିଶାଚ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାନବଲୀଳା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)-ନରଲୀଳା; ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ କାଳର କାର୍ଯ୍ୟ
Mānabaliḷā କଳାପ—The actions performed by a man while living.

ମାନବଲୀଳା ସମ୍ବରଣ—ସଂ. ବି(୨ୟା ତତ୍)—ମରଣ; ମୃତ୍ୟୁ—
Mānabaliḷā sambaraṇa Death; dying.

ମାନବ ଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । (ଆଧୁନିକ) ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ମାନବଜାତିର
Mānaba śāstra ଉତ୍ପତ୍ତି, ବିକାଶ, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳକୁ
ମାନବ ବିଜ୍ଞାନ } ଅନ୍ୟରୂପ ଗମନ, ମନୁଷ୍ୟ ମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ,
ମାନବ ବିଦ୍ୟା } ଜୀବଜଗତରେ ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ଥାନ, ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜରେ ସଭ୍ୟତାର କ୍ରମ ବିସ୍ତାର ଆଦି ଆଲୋଚିତ ହୋଇଥାଏ—1. Anthropology; ethnology.
୨ । ମନୁସଂହିତା—2. The codes of Manu.

ମାନବ ସମାଜ—ସଂ. ବି(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବହୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ଦଳ—
Mānaba samāja Human society; humanity.

ମାନବ ହୃଦୟ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ)—ମନୁଷ୍ୟର ମନ—Human mind; the heart of man.
Mānaba hṛudaya

ମାନବା—ଗ୍ରା ବି—(ସଂ. ମାନବ ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନ ମାନବାଃ)—
Mānabā ୧ । ମନୁଷ୍ୟମାନେ—1. Men. ୨ । ମନୁଷ୍ୟ ଜାତି—
মানবেরা 2. Mankind. ୩ । ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରଜାବର୍ଗ—
मानवों 3. The subjects of a king. ଗ୍ରାଦେ (ଭକ୍ତି ସ୍ତୁତି)
କ୍ରି—ମାନିବା—To obey.

ମାନବାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାନ+ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଗର୍ବିତ—
Mānabān (ମାନବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Proud; haughty.
୨ । ଯେ ଅପମାନ କରୁଅଛି—2. Sullen; scowling.

ମାନବୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାନବ+ଈ)—୧ । ନାରୀ; ସ୍ତ୍ରୀ—
Mānabi 1. Woman. ୨ । ସ୍ୱୟମ୍ଭୁବ ମନୁଙ୍କ କନ୍ୟା—
2. The daughter of Swayambhuba Manu.

ମାନବୀୟ—ସଂ. ବିଣ—୧ । (ମନୁ+ଈୟ) ମନୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Mānabiya 1. Relating to Manu. ୨ । (ମାନବ+ଈୟ)
ମାନବ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Human; manly. ୩ । ମନୁଙ୍କ
ବଂଶୋଦ୍ଭବ—3 Descended from Manu (Apte).
ସଂ. ବି—ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ବିଶେଷ—A particular fine
(Apte).

ମାନବେନ୍ଦ୍ର(ଶ)—ସଂ. ବି (୬ମୀ ତତ୍)—ରାଜା—
Mānabendra(śa) A king.

ମାନବୋଚିତ—ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମନୁଷ୍ୟର ଉପଯୁକ୍ତ—
Mānabochita Befitting a man; fit for a human
(ମାନବସୁଲଭ—ଅନ୍ୟରୂପ) being.

ମାନବ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମାନବ +ଯ)—୧ । ବାଳକ ବା ଯୁବକ ସମୂହ—
Mānabya 1. A number of boys or youths.
୨ । ମାନବମଣ୍ଡଳୀ-2. Mankind. ୩ । ଶୈଶବାବସ୍ଥା—
3. Childhood; boyhood. ୪ । (ମାନ +ବ୍ୟ)—
ମାନମନ୍ଦିର—4. Observatory.

ମାନଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସମ୍ମାନର ନାଶ; ମାନହାନି—
Mānabhanga 1. Indignity. ୨ । ଅପମାନ—
2. Insult. ୩ । ଅଭିମାନ ଦୂର ହେବା—3. Conciliation.

ମାନଭଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଭିମାନର ଖଣ୍ଡନ—The
Mānabhanjana breaking of a woman's love-reserve
(ମାନ ମୋଚନ—ଅନ୍ୟରୂପ) or sulkiness; conciliation
between lovers after a love-qurrel. [ଦ୍ର—
ସାହିତ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅନୁସାରେ ମାନଭଞ୍ଜନ କରିବାର
ପ୍ରକ୍ରିୟା ୬ଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି:—(୧) ସାମ,
(୨) ଦାନ, (୩) ଭେଦ, (୪) ପ୍ରଣତି, (୫) ଉପେକ୍ଷା ଓ
(୬) ପ୍ରସଙ୍ଗ ବିଧ୍ୱଂସ—ହି. ଶ ।]

ମାନ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି-କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଭିମାନକୁ ଖଣ୍ଡନ ବା ଦୂର
Māna bhāngibā କରିବା—To remove or conciliate
মানভাঙা मानमनाना; मानतोड़ना a person's sullenness
or reserve.

ମାନଭାବ—ସ. ବି—ଥଟ୍ଟା; ଖେଳ (ହି. ଶ)—
Mānabhāba Jesting.

ମାନ ମନ୍ଦିର—ସ. ବି—୧ । ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରାଦି ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବାର ଗୃହ;
Māna mandira ବେଧଶାଳା—1. Observatory.
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯନ୍ତ୍ର ଆଦି
ସାହାଯ୍ୟରେ ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରାଦିଙ୍କ ଆକାର, ଦୂରତ୍ୱ ଓ ଗତି
ଆଦି ନିରୂପିତ ହୁଏ ।
ଅକବରଙ୍କଠାରୁ ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟ ପାଇବା ପୂର୍ବରୁ
ଅକ୍‌ବରଙ୍କ ହିନ୍ଦୁ ସେନାପତି ରାଜା ମାନସିଂହ ଓଡ଼ିଶାରୁ
ଫେରି ଯାଇ କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର ଅନୁକରଣରେ କାଶୀର
ବିଖ୍ୟାତ ମାନମନ୍ଦିରକୁ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ ।] ୨ । ମାନ
ଗୃହ (ଦେଖ)(ହି. ଶ)—2. Māna gruha (See.

ମାନ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—ସ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—ସମ୍ମାନ—Honour;
Māna marjyādā (ମାନ ମହତ—ଦେଶଜରୂପ) dignity.
(ମାନ ମହତ୍ତ୍ୱ, ମାନ ସମ୍ଭ୍ରମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନ ମହାନ୍—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗର୍ବୀ—Greatly proud
Māna mahān (ମାନମହତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (Apte)
(ମାନଭୃତ୍, ମାନପର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନ ମାନସେ—ଦେ. କ୍ରି ବିଣ—ଗର୍ବସହକାରେ—Proudly
Māna mānase [ଦ୍ର—ବିମାନ ଅବେଷ୍ଟି ମାନ ମାନସେ ଅସି
গর্ব সহকারে घमंडसे —ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମାନ ମାନ୍ୟତା—ସ. ବି—ଇଜ୍ଜତ;ପ୍ରତିଷ୍ଠା (ହି. ଶ)—
Māna mānyatā Prestige.

ମାନ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଅଭିମାନ ପ୍ରକାଶ
Māna māribā କରିବା—To maintain or show
অভিমান করা मान मारना reserve or sullenness (on
account of wounded feelings) towards
a person.

ମାନ ମିଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରାପ୍ୟ ସମ୍ମାନ ତାଙ୍କୁ
Māna milibā ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—Receiving one's due
মান রক্ষা হওয়া मान मिलना share of respect. ୨ । ମାନ
ରକ୍ଷା ହେବା—2. The retrieval of one's
prestige.

ମାନ ଯୋଗ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାପିବାର ବା ତଉଲିବାର ଯଥାର୍ଥ
Māna joga ପ୍ରଣାଳୀ—The correct mode of measuring or weighing (Apte).

ମାନ ରକ୍ଷା—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଇଜ୍ଜତ ବା
Māna rakshā ସମ୍ମାନର ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣତା—The preservation
of a person's prestige or honour.

ମାନ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ମାନକୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିବା
Māna rakhibā —To maintain or save a person's
মান রাখা मान रखना honour or prestige.

ମାନ ରନ୍ଧ୍ରା—ସ. ବି (ମାନ=ପରିମାଣ, ତତ୍ସମ୍ବନ୍ଧେ ରନ୍ଧ୍ର=ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ)—
Māna randhrā ପ୍ରାଚୀନ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ସମୟ ନିରୂପକ ଯନ୍ତ୍ର

ବିଶେଷ; ତାମ୍ରି; ଜଳଯନ୍ତ୍ର—A contrivance for measuring time used by ancient Hindus, consisting of a copper cup with a hole at the bottom; a kind of clepsydra. [ଦ୍ର—ତଳରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଛିଦ୍ର ଥିବା ଏହା ଗୋଟିଏ ତାମ୍ରପାତ୍ର । ଏଥିରେ ପାଣି ଭର୍ତ୍ତି କରି ରଖାଯାଉଥିଲା ଓ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ପାଣି ନିର୍ଗତ ହେବାଦ୍ୱାରା ପାତ୍ରରେ ଥିବା ଅବଶିଷ୍ଟ ଜଳରୁ ସମୟ ନିରୂପଣ କରାଯାଉଥିଲା ।]

ମାନସ—ସଂ. ବି (ମନସ୍+ଅ)—୧ । ମନ; ଚିତ୍ତ—1. Mind. Mānasa ୨ । କଳ୍ପନା—2. Idea; imagination; fancy. ୩ । ଇଚ୍ଛା; ଅଭିଳାଷ—3. Wish; desire; intention. ୪ । ମନର ତାପ; ମାନସିକ ଦୁଃଖକ୍ଲେଶ—4. Mental suffering. ୫ । ମାନସସରୋବର (ଦେଖ) 5. Mānasarobara (See) ୬ । (ହିନ୍ଦୁ ଆଇନ୍) ମୌନ ସମ୍ମତି—6. (law) Tacit or implied consent (Apte). ୭ । ଏକପ୍ରକାର ଲୁଣ—7. A kind of salt (Apte). ୮ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ପ୍ରତିମା-ବିଶେଷ—8. An image of Bishnu (Apte). ୯ । କାମଦେବ (ହି. ଶ)—9. Cupid. ୧୦ । ସଙ୍କଳ୍ପ-ବିକଳ୍ପ (ହି. ଶ)—10. Determination and hesitation. ୧୧ । (ନାମ) ଏକ ନାଗର ନାମ (ହି. ଶ)—11. Name of a mythological serpent. ୧୨ । (ନାମ) ଶାଲ୍ମଳୀ ଦ୍ୱୀପର ଏକ ବର୍ଷ ବା ଦେଶ(ହି. ଶ)—12. Name of a country in the mythological Śālmalī island. ୧୩ । (ନାମ) ପୁଷ୍କର ଦ୍ୱୀପର ଏକ ପର୍ବତ (ହି. ଶ)—13. Name of a mythological mountain. ୧୪ । ମାନବ; ମନୁଷ୍ୟ (ହି. ଶ)—14. Man. ବିଣ—୧ । ମନଃ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ମାନସିକ—1. Mental. ୨ । ମନ-ଗଢ଼ା; ମନୋକଳ୍ପିତ—2. Imaginary; ideal; born of one's imagination. ୩ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ—3. Spiritual. ୪ । କଳ୍ପନୀୟ—4. Conceivable (Apte). ୫ । ମନରୁ ଜାତ; ଇଚ୍ଛାମାତ୍ରେଜାତ-5. Produced from the mind; sprung at will (Apte). ୬ । ସୂଚନା—6. Implied; tacit (Apte). ୭ । ମାନସସରୋବରରେ ବାସ କରୁଥିବା—7. Dwelling in the Mānasarobara lake.

ମାନସ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଇଚ୍ଛା କରିବା—1. To wish; to Mānasa karibā desire. ୨ । ସଙ୍କଳ୍ପ କରିବା—2. To resolve.
मानस करना मनमें करना

ମାନସଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାନସ+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ (ଯେଉଁ ହଂସ) ମାନସହ୍ରଦରେ ବିଚରଣ କରନ୍ତି—(swans) Mānasachārī (ମାନସବିହାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ମାନସଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Frequenting the Mānasarobara lake. ସଂ. ବି—ରାଜହଂସ—Swan (Apte).

ମାନସ ଜନ୍ମା—ସଂ. ବିଣ (ମାନସ+ଜନ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ; ବହୁବ୍ରୀହି)—Mānasa janmā ୧ । ମନରୁ ଜାତ—1. Born of the mind. ୨ । ମାନସସରୋବରରେ ଜାତ—2. Produced in the Mānasa lake. ବି—୧ । କାମ; ମଦନ—1. Cupid. ୨ । ରାଜହଂସ—2. A swan (Apte).

ମାନସ ଜପ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ମନେ ମନେ ଦେବତାଙ୍କର ନାମ Mānasa japa ଜପିବା—Taking the name of a Deity mentally.

ମାନସତପଃ—ସଂ. ବି—ମନଃପ୍ରସାଦ, ସୌମ୍ୟତ୍ୱ, ମୌନ, ଆତ୍ମନିଗ୍ରହ Mānasatapaḥ ଓ ଭାବସଂଶୁଦ୍ଧି—Favourable disposition or tranquility of mind, sweetnature, silence, selfcontrol and purity of thought [ଦ୍ର—ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା ୧୭ଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ତପଃକୁ ୩ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି । ଯଥା—୧ । ଶାରୀର ତପଃ—ଦେବଦ୍ୱିଜଗୁରୁପ୍ରାଜ୍ଞପୂଜନ, ଶୌଚ, ଆର୍ଜ୍ଜବ ବା ସରଳତା, ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଅହିଂସା—୨ । ବାଙ୍ମୟ ତପଃ—ଅନୁଦ୍ବେଗକର ବାକ୍ୟ, ସତ୍ୟ, ପ୍ରିୟ ଓ ହିତବାକ୍ୟ, ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟାଭ୍ୟାସନ ବା ବେଦାଭ୍ୟାସ ଓ—୩ । ମାନସତପଃ—ମନଃପ୍ରସାଦ, ସୌମ୍ୟତ୍ୱ, ମୌନ, ଆତ୍ମନିଗ୍ରହ ଓ ଭାବସଂଶୁଦ୍ଧି । ୧୭।୧୪।୧୬ ଶ୍ଳୋକ ।]

ମାନସ ତୀର୍ଥ—ସଂ. ବି—ହିଂସାକ୍ରୋଧାଦିବର୍ଜ୍ଜିତ ମନ; ରିପୁବର୍ଜ୍ଜିତ ମନ—Mānasa tīrtha A mind free from envy, anger and evil positions.

ମାନସ ନ ପାଇବା—ଦେ. ବି – ମନ ନ ହେବା; ଇଚ୍ଛା ନ ହେବା—Mānasa na pāibā Want of a desire or liking for.
मन ना यावा मन नही भरना
[ଯ—ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କୁ ନ ଦେଖି ଏ ବନରେ ବାସ, କରିବାକୁ ମୋହର ନ ପାଏ ମାନସ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ମାନସ ନେତ୍ର—ସଂ. ବି (ରୂପକ; ମାନସ+ନେତ୍ର)—ମନଶ୍ଚକ୍ଷୁ—Mānasa netra The mind's eye.
(ମାନସ ଲୋଚନ; ମାନସ ଚକ୍ଷୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନସ ପଟ—ସଂ ବି (ରୂପକ; ମ.ନସ+ପଟ)—ଚିତ୍ତପଟ; ଚିତ୍ତରୂପକ Mānasa paṭa ପଟ—The canvas of the mind.

ମାନସ ପୁତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ଦେବତାଦିଙ୍କର) ମନ ମଧ୍ୟରୁ ଜାତ Mānasa putra କରାଯିବା ପୁତ୍ର—A son begotten (ମାନସ ପୁତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) of the mind (of a Deity); a son sprung at will. [ଦ୍ର—ବୈବସ୍ୱତାଦି ମନୁ ଓ ସନକ, ସନନ୍ଦାଦି ଋଷିମାନେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମାନସ ପୁତ୍ର ଅଟନ୍ତି; ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମା ମନରେ ଭାବିଲେ ଯେ ଏମାନେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ ଓ ଏମାନେ ଜନ୍ମିଲେ ।]

ମାନସ ପୂଜା—ସଂ. ବି (ମାନସୀ+ପୂଜା; କର୍ମଧା)—ମନଃକଳ୍ପିତ Mānasa pūjā ଉପକରଣଦ୍ୱାରା ପୂଜା; ବାହ୍ୟ ଉପକରଣମାନଙ୍କର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ମନେ ମନେ ପୂଜା)—Mental worship; worship of a Deity by means of abstract contemplation.

ମାନସ ବଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନ ବଳାଇବା; କୌଣସି Mānasa ba̲lā(le)ibā . କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରତି ଅତ୍ୟାଗ୍ରହାନ୍ୱିତ ହେବା—
ମନ ବাড়ান; মন দৌড়ান To be bent on doing a
मनबढाना; मनदौड़ाना thing; to hanker after a thing.

ମାନସ ବଳିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଅଗ୍ରହ ଜନ୍ମିବା
Mānasa ba̲libā —The state of having an
মন দৌড়া मन बढना intensive desire for a thing.

ମାନସ ବିଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି (ସ. ପ. ଙ୍ଗ୍ଲେ)—ମନୋବିଜ୍ଞାନ; ମନର କାର୍ଯ୍ୟ,
Mānasa bijñāna ମନର ଗତି ଆଦି ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାରେ
ମାନସ ବିଦ୍ୟା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମାନସ ଶାସ୍ତ୍ର } ଅଲୋଚିତ ହୁଏ— Psychology.

ମାନସ ବ୍ରତ—ସଂ. ବି—ଲୋଭରାହିତ୍ୟ, ଅହିଂସା, ସତ୍ୟ, ଦାନ,
Mānasa brata ଅକ୍ରୋଧ, ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଦି ବ୍ରତ (ହି. ଶ) —Mental piety; (e. g. uncovetuousness; truthfulness; abstinence or continence, absence of revenge) or hurting others, freedom from anger etc.

ମାନସ ମନ୍ଦିର—ସଂ. ବି (ରୂପକ; ମାନସ+ମନ୍ଦିର)—ମନୋମନ୍ଦିର;
Mānasa mandira ମନୋରୂପ ଗୃହ—The mind compared to a temple or a house.

ମାନସର—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାନସ ସରଃ)—ମାନ ସରୋବର (ଦେଖ)
Mānasara Māna sarobara (See) (ଦ୍ର—
মান সরোবর ବିହରିବା ମାନସର ମଧ୍ୟେ ହଂସକୁ ପ୍ରବଳ, ଅନ
मानसर ପକ୍ଷୀଙ୍କେ ନ ସେ ବାଞ୍ଛିତ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ ।)

ମାନସ ରାଜ୍ୟ—ସଂ. ବି (ରୂପକ; ମାନସ+ରାଜ୍ୟ)—ମନୋରାଜ୍ୟ
Mānasa rājya —The kingdom of mind.

ମାନ ସରୋବର—ଦେ ବି (ସଂ. ମାନସ ସରୋବର)—ମାନସ ନାମକ
Māna sarobara ହିମାଳୟର ଉତ୍ତରଦେଶସ୍ଥ ହ୍ରଦଦ୍ୱୟ—
(ମାନସସରୋବର—ସଂ. ରୂପ) Name of a couple of lakes
মানস সরোবর to the north of the Himalayas; the
मान सरोवर Manasarobara lakes. [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଦୁଇଟି ହ୍ରଦ, ଗୋଟିଏ ହ୍ରଦ ଅନ୍ୟ ହ୍ରଦର ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ । ପୂର୍ବପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ହ୍ରଦଟି ବଡ଼ ଓ ପଶ୍ଚିମପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ହ୍ରଦଟି ସାନ । କେହି କେହି ପଶ୍ଚିମ ହ୍ରଦକୁ ରାବଣହ୍ରଦ ଓ ପୂର୍ବ ହ୍ରଦକୁ ମାନସସରୋବର କହନ୍ତି । ଏହି ହ୍ରଦ ଓ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ହ୍ରଦ ହିମାଳୟର ଉତ୍ତରରେ ତିବ୍ବତ ଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏ ହ୍ରଦର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମରେ ଥିବା କୈଳାସ ଶୃଙ୍ଗର ଉଚ୍ଚତା ୨୧୯୦୦ ଫୁଟ୍ । ଏଥିର ପୂର୍ବ ହ୍ରଦରୁ ପୂର୍ବ ଅଭିମୁଖରେ ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ଓ ପଶ୍ଚିମ ହ୍ରଦରୁ ପଶ୍ଚିମ ଅଭିମୁଖରେ ଶତଦ୍ରୁ ଓ ସିନ୍ଧୁନଦୀ ବାହାରି ଅଛନ୍ତି ।

ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣମତେ ଏହାକୁ କୈଳାସ ପର୍ବତରେ ବ୍ରହ୍ମା ଖୋଳିଥିଲେ । ଏହାର ଉତ୍ତରରେ କୈଳାସ ଓ ଦକ୍ଷିଣରେ ହିମାଳୟ ପର୍ବତ । ରାମାୟଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ କୈଳାସଶିଖରରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମନ ଅନୁସାରେ ଏ ହ୍ରଦ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ଏହାର ନାମ ମାନସ ସରୋବର ହୋଇଅଛି ।

ଏହିଠାରୁ ଶୀତକାଳରେ ରାଜହଂସମାନେ ଭାରତକୁ ଉଡ଼ି ଆସନ୍ତି ବୋଲି କବି ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଅଛି । ପୁଣି ଶୀତ ଶେଷହେଲେ ଏଠାକୁ ଫେରି ଯାଆନ୍ତି ।

ଏହା ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ପୀଠବିଶେଷ । ସତୀଙ୍କ ଶବର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତ ଏହିଠାରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଏହି ପୀଠର ଭୈରବ ଅମର ଓ ଭୈରବୀ ଦାକ୍ଷାୟଣୀ । କୈଳାସ ପର୍ବତର ମୂଳଦେଶସ୍ଥ ଦାରଚେନ ମଠଠାରୁ ମାନସସରୋବର ତୁଇଦିନର ପଥ । ମଝିରେ ରାବଣ ହ୍ରଦ (ଯାହା ମାନ ସରୋବରର ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ, ତାକୁ) ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ରାସ୍ତା ତେର ପର ଛଅ ମାଇ । ଗୁରୁଅଡ଼େ ପର୍ବତମାଳା ବେଷ୍ଟିତ, ମଧ୍ୟରେ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ଜଳରାଶି ପବନବେଗରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ । ଏହି ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଚକ୍ରବାକ, ଚକ୍ରବାକୀ ଓ ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ରାଜହଂସ କ୍ରୀଡ଼ା କରନ୍ତି । ଏମାନେ କର୍ପୂର ପରି ଶୁଭ୍ର । ମାନସସରୋବରର ଚତୁଃପାଖରେ ୧୦।୧୨ ମାଇଲ୍ ଛଡ଼ାରେ ୮ଗୋଟି ମଠ ଅଛି । ମାନସସରୋବରର ପରିଧି ପ୍ରାୟ ୮୦ ମାଇଲ୍ । ଏହି ମଠମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜୁଙ୍ଗ୍ଥା ମଠ ସର୍ବ ପ୍ରଧାନ । ଏହି ପ୍ରଧାନ ମଠରେ ହର ପାର୍ବତୀ ମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ମଠର ଗୁପ୍ତ ଗୁହା ମଧ୍ୟରେ ରାଶି ରାଶି ହସ୍ତଲିଖିତ ପୋଥି ଗୋପନରେ ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇଅଛି । ଏହା ଗୁପ୍ତ ଗୁହାହିଁ ପୀଠସ୍ଥଳ । ମାନସରୋବରର ଜଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଓ ତଳର ପଥରମାନ ଉପରକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଏ । ଜୁଙ୍ଗ୍ଥା ମଠର ସକଳ ବାବାଜୀ ଉପଯୋଗୀ; କେବଳ ପ୍ରଧାନ ଲାମା ପ୍ରାଣାୟାମ ଯୋଗୀ । ଏମାନେ ମହାଶଙ୍ଖମାଳା, କେହି କେହି ରୁଦ୍ରାକ୍ଷମାଳାରେ ଜପ କରନ୍ତି । ସ୍ୱାମୀ. ରାମାନନ୍ଦ ।]

ମାନସ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମନରେ ବୈରାଗ୍ୟ
Mānasa sannyāsi ଉଦୟ ହେବାରୁ ସେ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ ତ୍ୟାଗ
(ମାନସ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) କରି ବନରେ ରହି ତପସ୍ୟା କରନ୍ତି । (ହି. ଶ)—A person who renounces his home and goes to the forest and does penance there. [ଦ୍ର—ଏ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର ବେଶ (ଗେରୁଆ ଲୁଗା ଆଦି) ପିନ୍ଧନ୍ତି ନାହିଁ—ହି. ଶ]

ମାନସ ସରୋବର—ସଂ. ବି—ମାନ ସରୋବର (ଦେଖ)
Māna sarobara Mānasa sarobara (See)
(ମାନସ ହ୍ରଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନସ ସିଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଭିଳାଷର ପୂରଣ—
Mānasa siddhi Fulfilment of one's desire.

ମାନସ ହଂସ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ)—୧ । ମାନସସରୋବରରେ ବିହାରୀ ରାଜହଂସ—1. A swan frequenting the Mānasa lake. ୨ । ଏକ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ—2. Name of a Sanscrit metre. [ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ 'ସ ଜ ଜ ଭ ର' ରହେ—ହି. ଶ]
Mānasa hamsa

ମାନସାଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ଅଧୁନିକ)—ଗଣିତର ଯେଉଁ ପ୍ରଶ୍ନ ଲେଖାଲେଖି ନ କରି ମନେ ମନେ ସମାଧାନ କରି ମୁଖରେ ତହିଁର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ହୁଏ, ଭୁଣ୍ଡ ଅଙ୍କ—Mental arithmetic.
Mānasānka
मानसाङ्क
मौखिक

ମାନସାଳୟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମାନସ+ଅଳୟ)—ରାଜହଂସ—
Mānasālaya Swan.

ମାନସିଂହ—ଦେ. ବି—୧ । ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଅକବରଙ୍କ ଅଧୀନ ରାଜପୁତ ସେନାପତି—1. Name of a Rajput general under Akbar. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ପିଉସୀଙ୍କୁ ଅକବର ବିବାହ କରିଥିଲେ ଓ ଏହାଙ୍କ ଭଉଣୀଙ୍କୁ ଜାହାଙ୍ଗୀର ବିବାହ କରିଥିଲେ; ଅକବର ଏହାଙ୍କୁ ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟର ରାଜା କରିଥିଲେ ।] ୨ । କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—2. Name of a family-title of Kshatriyas.
Mānasimha
मानसिंह
मानसिंह

ମାନସିକ—ସଂ. ବିଣ. (ମାନସ+ଇକ)—୧ । ମନଃ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ଅନ୍ତରର; ମନୋଗତ—1. Mental. ୨ । କାଳ୍ପନିକ—2. Imaginary. ଦେ. ବି—୧ । ଦେବଦେବୀଙ୍କ ସମୀପରେ କୌଣସି ଅଭୀଷ୍ଟ ସାଧନାର୍ଥ ଭୋଗ ଆଦି ଯାଚିବା କାର୍ଯ୍ୟ; ମାନତ—1. Vow taken before a Deity to perform certain acts in case one's particular desire is fulfilled. ୨ । କଳ୍ପନା—2. Imagination. (ଉ—ମାନସିକେ ତାର ମୁଖ ଦେଖୁଅଛୁ ଭୂଷିଲ କୋପଭରେଣ । ପ୍ରାଚୀ. ଉପବାସଧି ।] ୩ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ)—3. A name of Bishnu.
Mānasika
मानसिक
मन्नत, मान मनौति

ମାନସିକ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାନତ କରିବା (ଦେଖ)
Mānasika kariba Mānat kariba (See)
मानसिक करा **मन्नत करना**

ମାନସୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାନସ+ଈ; ମାନସର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Mānasa)—ମାନସ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟା—Mental. ବି—୧ । ବିଦ୍ୟାଧରୀ ବିଶେଷ—1. Name of a female demigod. ୨ । ମାନସ ପୂଜା (ହି.ଶ) (ଦେଖ)—2. Mānasa pūjā (See)
Mānasi

ମାନସୀ କନ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମନରୁ ଜାତ କନ୍ୟା; ମନରେ କନ୍ୟା ଜାତ ହେଉ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରିବା ମାତ୍ରେ ଯେଉଁ କନ୍ୟା ଜାତ ହୁଏ—A daughter begotten of the mind; a daughter sprung at one's will.
Mānasi kanyā
(ମାନସୀ ପୁତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନସୀ କାର୍ଯ୍ୟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାନସିକ+କାର୍ଯ୍ୟ)—ମନରେ ସଙ୍କଳ୍ପିତ କର୍ମ—An act resolved to be done.
Mānasi kārjya

ମାନସୀ ମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବି—ମନଃକଳ୍ପିତ ରୂପ—An image formed in the mind; imaginary form.
Mānasi mūrtti

ମାନସୂତ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଦି ନିର୍ମିତ କଟିସୂତ୍ର; ଅଣ୍ଟା ସୁତା; କଟିଚକ୍ର—1. A waist chain of any valuable metal. ୨ । ମାପ କରିବାର ସୂତୁଲି—2. A measuring string or rope.
Mānasūtra

ମାନସୋତ୍କ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାନସ+ଉତ୍କ)—ମାନସସରୋବରକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଅତ୍ୟୁତ୍କଣ୍ଠିତ (ହଂସ)—(a swan) Eager to proceed to the Mānasarobara lake.
Mānasotka
(ମାନସୋତ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)

ମାନସୌକାଃ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମାନସ=ମାନସ ସରୋବର ଅଟେ ଓକସ୍=ଗୃହ ଯାହାର)—ରାଜହଂସ—Swan. ବି—ମାନସବାସୀ—Living in Mānasa (lake or mind).
Mānasaukāḥ

ମାନ ହଂସ—ସଂ. ବି—ମାନସ ହଂସ ୨ (ଦେଖ)
Māna hamsa Mānasa hamsa 2 (See)

ମାନ ହରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣାର ସମ୍ମାନ ନଷ୍ଟ ହେବା ଭଳି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—To lose one's prestige; to act to the detriment of one's honour.
Māna harā(re)ibā
মান হারান, মান খুয়ান
मान खोना

ମାନ ହାନି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମହତ୍ତ୍ୱର ହାନି; ମାନର ନାଶ; ଅପମାନ—1. Loss of one's prestige or respect; insult. ୨ । ଅପବାଦ ଦ୍ୱାରା ପରର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ନାଶ—2. Libel; defamation.
Māna hāni

ମାନହାନି କର—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ଅପକାରକ—Defamatory; libellous.
Mānahāni kara
(ମାନହାନିଜନକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନହାନି ମକଦ(ଦ୍ଦ)ମା—ଦେ· ବି (କଚେରୀ)—ଆପଣାର ମାନହାନି ଘଟାଇବା ବ୍ୟକ୍ତିର ବିରୁଦ୍ଧରେ ମକଦମା; ଅପବାଦର ମକଦମା—Libel suit; suit for damages for defamation.
Mānahāni makada(dda)mā
মানহানি মোকদ্দমা
मानहानि मुकदमा
[ମାନହାନି ମାମଲା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାନହାନିର କ୍ଷତିପୂରଣ—ଦେ. ବି (କଚେରୀ)—ଆପଣାର ମାନନାଶ ହୋଇଥିବାରୁ ତହିଁ ନିମନ୍ତେ ମାନନାଶକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଦାବୀ କରାଯିବା ଅର୍ଥ—Compensation or damage
Mānahānira kshatipūraṇa
মানহানির ক্ষতিপূরণ
मानहानिका क्षतिपूर्ति

[ମାନହାନିର ଶୋଚ୍ୟ(ଚ୍ୟ)ସ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ] for one's loss of honour.

ମାନହୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ମର୍ଯ୍ୟାଦାହୀନ; ପ୍ରତିଷ୍ଠାରହିତ—
Mānahīna 1. Destitute of respect or prestige
(ମାନଶୂନ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) or honour. ୨ । ଗର୍ବହୀନ—
(ମାନହୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Free from pride.

ମାନା(ନ୍ନା)—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାନ୍ନା)—କେତେକ ବୃକ୍ଷରୁ ସ୍ରବିତ
Mānā(nnā) ମିଷ୍ଟ ନିର୍ଯ୍ୟାସବିଶେଷ—Manna. [ଦ୍ର—ଏହା
मान्ना **माना** ଦେଖିବାକୁ ଦାନାଦାର ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଏବଂ ପ୍ରଧାନ ରେଚ-
କରୂପେ ଆୟୁର୍ବେଦିକ ଚିକିତ୍ସାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।
(ଯଥା—ବଂଶଲୋଚନା ।)]

ମାନାମାନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାନ+ଅପମାନ)—ମାନ ଓ ଅପମାନ—
Mānāmāna Honour and dishonour; respect
मानामान **मानापमान** and insult.
(ମାନ ଅପମାନ—ଅନ୍ୟରୂପ; ମାନାପମାନ—ସଂ. ରୂପ) .

ମାନି—ଦେ. ବି—ପ୍ରତିଭୂ; ଜାମିନ—Security; surety ବିଣ—
Māni ୧ । ଅନ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଜାମିନ୍ ହୋଇଥିବା—1. Stand-
जामिन ing surety for another. ୨ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାପ୍ରଣୋଦିତ—
जमानत; मानी 2. Voluntary.

ମାନିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । (ସଂ. ମାନୀ) ଅଭିମାନୀ—
Mānia(ān) 1. Prone to take offence at small
(ମନେ[ନୋ]ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) things. ୨ । ଯେ ଗୁରୁଜନ ଆଦିଙ୍କୁ
अभिमानी, मानी ସମ୍ମାନ ଦେଖାଏ—2. Showing respect
अभिमानी to elders. [ଦ୍ର—ଅମାନିଆଁ ପୁଅ ବଣରେ ପଶେ,
मान्यकारी ମାନିଆଁ ପୁଅ କୋଳରେ ବସେ । ଢଗ ।] ୩ । (ପୁଂ.
मानय करनेवाला ଓ ସ୍ତ୍ରୀ; ସଂ. ମାନ୍ୟ) ମାନ୍ୟ; ମାନସମ୍ଭ
मान्य (ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Respectable. ୪ । ଭକ୍ତ; ଯେ ସ୍ୱଜନ
मान्य ଆଦିଙ୍କ ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଚଳେ—4. Loyal; devoted.
[ଦ୍ର—ନୃପତିହୁଡେ ଅମ୍ଭେ କରିବୁଁ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ, ପ୍ରଜାମାନିଆ
ହୋଇ ରହିବୁଁ ଅମ୍ଭ ରାଜ୍ୟ । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।]
ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଫୁଲ ଗଭା—1. A kind
of nosegay. [ଦ୍ର—ଦଳମାଳ ହରିଦର ସେବତୀ;
ଗୁନ୍ଥିଅଛି ମାନିଆ କେ ଯୁବତୀ । ଉପେ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।]
୨ । ବାଉଁଶ ଟୋକାଇ—2. Bamboo basket.
କ୍ରି. ବିଣ—୧ । (ଦଣ୍ଡିଷ୍ଟ ସମସ୍ତ) ପାଇଁ; ସକାଶେ—
जन्ये; जन्य 1. For (a fixed line). (ଯଥା—ତୁମେ ବଡ଼ର
मुताबिक, वास्ते ମାନିଆଁ ବଂଟକ ଅଛିବ) ୨ । (ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟକ
ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଇଁ) ଯଥେଷ୍ଟ ହେବା ପ୍ରକାରେ—2. In a
manner or quantity sufficient for (a
number of persons). [ଦ୍ର—ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ସଖୀଙ୍କୁ
ଭିଡି ଭୁଇଁ ଜଣ ମାନିଆ ଶୃଙ୍ଖଳ ମାଣର ଠିକ୍ କଣରେ
ମାପି ଦେଇଯାନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।]

ମାନି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣାପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଜାମିନ୍‌ରୂପେ
Māni karibā ଠିଆ କରାଇବା—To produce a person
जामिन देओआ as surety for one's own actions.
मानी करना

ମାନିକା—ସଂ. ବି (ମାନ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଇକ+ଆ)—୧ । ମଦ୍ୟ
Mānikā (ହି. ଶ)—1. Wine. ୨ । ୮ ପଳ ବା ୬୦
ତୋଳାର ଏକ ମାନ (ହି. ଶ)—2. A standard of
weight equal to 8 palas.

ମାନିତ—ସଂ. ବିଣ (ମାନ୍ ଧାତୁ+ଣିଚ୍ କର୍ମ. ତ)—୧ । ପୂଜିତ—
Mānita 1. Worshipped. ୨ । ସମ୍ମାନିତ—2. Ho-
(ମାନିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) noured; respected. ୩ । ସମ୍ମାନଯୋଗ୍ୟ—
3. Respectable; esteemable. [ଦ୍ର—ମାନିତ
ମିତ୍ରଙ୍କୁ ହରଇ ବଳେ ପଶି, ସେ ଦୋଷ ଯାଇ ଯାଇ
ହୋଇଲେ ଗର୍ଭବାସୀ । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହ ପୁରାଣ ।] ଦେ.
मानित ବିଣ—୧ । (ବିଚାର) ମକଦମାର କୌଣସି ପକ୍ଷଦ୍ୱାରା
मानाहुआ ସ୍ୱୀକୃତ ବା କଚେରୀରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ
ସାକ୍ଷୀ ବା ମଧ୍ୟସ୍ଥ—1. (witness or umpire)
Cited by a party. (ଯଥା—ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କ ମାନିତ
मानी ପଞ୍ଚାଏତ୍) ୨ । ଅଭିମାନଯୁକ୍ତ; ଅଭିମାନୀ—2. Prone
अभिमानी, घमंडी to take offence. [ଦ୍ର—×× ଦୁର୍ଜନମିତ୍ର;
ରଙ୍କମାନିତ; ସଣୀ ଗୋ । ମନ ଏ । ଛାନ ।]

ମାନିତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମାନ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ପୂଜନୀୟ
Mānitabya ମାନ୍ୟ—Venerable; adorable.
(ମାନିତବ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାନିତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାନିତ+ଆ)—ମାନିତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Mānitā Feminine of Mānita. ସଂ. ବି (ମାନିନ୍+
ଭାବ. ତା)—୧ । ସମ୍ମାନ; ଗୌରବ (ହି. ଶ)—
1. Respect; prestige. ୨ । ଅହଙ୍କାର; ଗର୍ବ
(ହି ଶ)—2. Pride.

ମାନିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାନିନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଅଭିମାନବତୀ—
Mānini 1. Haughty or reserved (woman).
(ମାନୀ—ପୁଂ) ୨ । ସ୍ୱାମୀ ବା ପ୍ରେମିକଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଭିମାନବତୀ—
2. (a lady) Reserved or sullenly indig-
nant towards her lover or husband;
sullenly displeased with hear sweetheart.
ବି—୧ । ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁଲତା—1. Aglaia Roxburghiana.
୨ । ଅଗଣିଚନ୍ଦ୍ର ନାମକ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. Name
of a Sanscrit metre.

ମାନି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଯୁକ୍ତି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସ୍ୱୀକାର କରିବା—
Māni nebā To admit for the sake of argument.
মেনে নওয়া **मान लेना**

ମାନିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମାନ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମାନ୍ୟ କରିବା; ସମ୍ମାନ
Mānibā କରିବା; ସମ୍ମାନ ଭାବରେ ଦେଖିବା—1. To show
মানা **मानना** respect; to honour; to do homage;

[ମନା(ନେ)ଇବା— ପ୍ରଯୋଜକରୂପ] to esteem; to treat with due regard. [ଉ—ମାନିଲେ ଦେବତା, ନ ମାନିଲେ ପଥର—ଚଗ ।] ୨ । ଆଦେଶ ପାଳନ କରିବା—2. To obey; to comply with an order. [ଉ—ଧାଇ ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କ କଥାକୁ ମାନିଲ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୩ । ସଙ୍କଳ୍ପ କରିବା; ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଯାଚିବା; ମାନସିକ କରିବା; ମାନତ କରିବା; ଅଙ୍ଗୀକାର କରିବା—3. To make a vow or mental offering to a Deity; to promise a votive offering to a Deity. (ଯଥା—ମୁଁ ସତ୍ୟନାରାୟଣଙ୍କୁ ଷୋଳ ପାଳ ମାନିଛି ।) ୪ । (ଅକର୍ମକ) ଶୋଭା ପାଇବା; ସୁନ୍ଦର ଦେଖା

सुन्दर दीखना ଯିବା—4. To look graceful. [ଉ—ଭଲ ମାନୁଛି ଦେଖ, ସୁଧାମୟୂଖମୁଖ—ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. କଶୋର. ଚନ୍ଦ୍ରାନନଚମ୍ପୂ. ଭ ଗୀତ ।] ୫ । (ସକର୍ମକ) ଗ୍ରାହ୍ୟ କରିବା; ଆଦର କରିବା—5. To care for. [ଉ—ବୃଷ୍ଟି ବାରଣ ଛତ୍ର ନ ପକାଉ, ନ ମାନେ ନବ ମାସ କଣାଇଁଉ—

मानना ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ଲବଣ୍ୟ ।] ୬ । ଅନ୍ୟର ଅନୁରୋଧକୁ ବା ଉପଦେଶକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା—6. To accept another's advice or request. [ଉ—ଅରେ ଚଷା ଭାଇ ମାନ୍ ରେ, ଯହିଁ ପାଣି ତହିଁ ଧାନ୍ ରେ—କୃଷିବଚନ ।] ୭ । (ସକର୍ମକ) (ଆପଣାର ଦୋଷ ବା ତ୍ରୁଟି ବା ଅପରାଧ) ସ୍ୱୀକାର କରିବା—7. To admit (one's guilt or fault). ୮ । ସାକ୍ଷୀ ବା ମଧ୍ୟସ୍ଥରୂପେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବା ବା ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା—8. To name or cite a person as witness or arbitrator. (ଯଥା—ଏ ମକଦମାରେ ମୁଁ ଗ୍ରାମର

मानना ଜଣ ଚଉକିଦାର ସାକ୍ଷୀ ମାନିବି ।) ୯ । (ଅକର୍ମକ)

मानना ରୂପକୁ ଯହିଁ ଶୋଭା ପାଇବା; ସାଜିବା; ଦେଶକାଳ ପାତ୍ରକୁ ଯହିଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଦେଖାଯିବା—9. To befit; to fit in; to suit. [ଉ—ନଥ ଭୁଲେ ନାକ, ବାଦେ କର ବଳ, ଭୁଲ ନ ଝୁଲ ନ ମାନୁଥାଏ—ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ଲବଣ୍ୟ ।] ୧୦ । (ଅକର୍ମକ) (ମନ) ରାଜି ହେବା; ବୁଝିବା—10. (the mind) To agree; to acknowledge. ୧୧ । ଅଧୀନରେ ରହିବା; ଅଧୀନ ହେବା—11. To be under control. [ଉ—ହାତୀ ଘୋଡ଼ା ଜାବ ଘର ମାନୁଥିଲୁ ଠୁଳେ କ ଡରନ୍ତା ସେହୁ ? ମନ ମାନୁଅଛି ବୋଲି ରହୁଅଛି ଅଙ୍କୁଶ ଶିକୁଳ ସହୁ—ଶିଶୁ ଗୀତ ।] ୧୨ । ବୋଧ କରିବା; ମନେ କରିବା—12. To think. (ଯଥା—ମୁଁ ସବୁ ତା କଥାକୁ ହେତୁ ମାନିଲଣି ।) ୧୩ । କୌଣସି ବିଷୟକୁ କର୍ଣ୍ଣପାତ କରିବା ବା ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ କରିବା; ଆଦର କରିବା—13. To mind or regard a thing or person.

୧୪ । (ନାମ ଅବଲମ୍ବନ) ସମ୍ମାନ କରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—14. To act by respecting or honouring a person's name when invoked. (ଯଥା—ନାହି ବଡ଼ି ତ ବାପଙ୍କ ନାମ ମାନିବ ?—ଚଗ ।) ୧୫ । ଦକ୍ଷ, କ୍ଷମତାବାନ୍, ଯୋଗ୍ୟ, ପୂଜ୍ୟ ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବା; ଗଣନା କରିବା—15. To admit a person as an excellent person; to count. (ଯଥା—ରାଜା ମହାରାଜାଙ୍କ ଘରେ ମୁଁ କେବଳ ଜଣକୁ ଅଭିମାନଶୂନ୍ୟ ବୋଲି ମାନେ ।) ୧୬ । କଳ୍ପନା କରିବା—16. To imagine. (ଯଥା—ଏ ବଡ଼ନ ବଜାର ଜଣେ ବଣିକ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ମାନିବାକୁ ହେବ ।) ୧୭ । ସ୍ୱୀକୃତ ହେବା—17. To agree. (ଯଥା—ମହାରାଜ ସାହେବ ମୋ ପ୍ରସ୍ତାବ ଅନୁସାରେ ଋଣ ଦେବାକୁ ମାନିଲେ ।) ୧୮ । ଅଙ୍ଗୀକାର କରିବା—18. To promise. ୧୯ । ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା—19. To notice. [ଉ—ମାନ ନ ଥିଲେ କପଟ ହେଲା ପ୍ରାପତ—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]

ମାନି ବୃତ୍ତ(ତ୍ତି)—ଦେ. ବି—୧ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାପ୍ରଣୋଦିତ କର୍ମ—1. Voluntary act. ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟବସାୟରେ ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କ ରାଜିଖୁସି କାରବାର
Māni brutta(tti)
मानीवृत्ति
ଚଳେ—2. A profession which depends upon the free will of both the parties. [ଉ—ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ 'ପଣ୍ଡା' ବୃତ୍ତି ମାନି ବୃତ୍ତି ଅଟେ । ଏହାର ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ, ଯାତ୍ରୀର ମନ ଯେଉଁ ପଣ୍ଡାଠାରେ ମାନେ ସେ ତାକୁ ପଣ୍ଡା ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରେ ।]

ମାନି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୋଷ ଅବ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରିବା—1. To admit one's guilt; to confess unconditionally. ୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଅଧୀନ ହେବା; ପୋଷ ମାନିବା—2. To come fully under a person's control; to be fully domesticated.
Māni jibā
মেনে যাওয়া
मान जाना

ମାନି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ଜାମିନ୍ ହେବା—To stand surety for another.
Māni hebā
জামিন হওয়া जमानत होना

ମାନୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ମାନ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଅଭିମାନୀ—1. Prone to take offence; excessively sensitive; sulky; of a very sensitive temperament. ୨ । ଅହଙ୍କାରୀ—2. Proud; arrogant; conceited; self-sufficient. ୩ । ମାନ୍ୟ; ମାନନୀୟ—3. Honourable; esteemable. ୪ । ସମ୍ମାନିତ—4. Honoured. ୫ । ମନସ୍ୱୀ; ଉଦାରମନାଃ—5. Magnanimous; noble-minded.
Māni
(ମାନିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାନୁଷ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମନୁ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ; ନିପାତନ)—ମାନବ;
Mānusha ମନୁଷ୍ୟ; ନର—Man. ବିଣ—୧ । (ମନୁଷ
(ମାନୁଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) +ଅ)—ମନୁଷ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Human.
(ମାନୁଷତା—ବି) ୨ । ମନୁଷ୍ୟକୃତ—2. Man-made. ୩ ।
ଦୟାଳୁ—3. Humane; kind (Apte).

ମାନୁଷ ଲୋକ—ସଂ. ବି—ନରଲୋକ; ପୃଥିବୀ—The earth; the
Mānusha loka terrestrial world. [ଯଥା—ଏ
ମାନୁଷ ଲୋକେ ଦେବେ ଜନ୍ମି ଥିଲେ, ଏ ମହାଭାରତ
ପୁରାଣ ଖ୍ୟାତ କଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।]

ମାନୁଷିକ—ସଂ. ବିଣ (ମାନୁଷ + ଇକ)—ମାନବସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Mānushika Human.
(ଅମାନୁଷିକ—ବିପରୀତ) (ମାନୁଷୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନୁଷ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମାନୁଷ+ଯ)—୧ । ମନୁଷ୍ୟତା—1. Manli-
Mānushya ness. ୨ । ମାନବଧର୍ମ—2. Human
attributes. ୩ । ମାନବ ଦେହ—3. The
human body. ସଂ. ବିଣ—ମନୁଷ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
(ହ୍ରି. ଶ)—Human.

ମାନୁଷ୍ୟକ—ସଂ. ବି (ମନୁଷ୍ୟ+ସମୂହାର୍ଥେ. କ)—ମନୁଷ୍ୟସମୂହ—
Mānushyaka A number of men. ସଂ. ବିଣ.
(ମାନୁଷ୍ୟ + କ)—ମନୁଷ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ହ୍ରି. ଶ)—
Human.

ମାନେ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମାନେ; ମାନା)—୧ । ଅର୍ଥ—1.
Māne Meaning. ୨ । ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ—2. Purport.
মানে ୩ । ଶବ୍ଦାର୍ଥ—3. Meaning of words. ଦେ.
मानें (ବହୁବଚନାନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ଗଣ; ସମୂହ [ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟ
ରା ଦେବତାଆଦି ପରେ 'ମାନେ' ଓ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥଳେ ଏବ
सब, लोक ଅଚେତନ ପଦାର୍ଥ ପରେ 'ମାନ' ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୁଏ ।]—
(a suffix denoting the plural number, used after words denoting higher beings, e. g. man, Deity etc)—A number of.

ମାନେଇ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମାନିନୀ)—ମାନିନୀ; ଅଭିମାନିନୀ—
Mānei মানিনী अभिमानवाली Sulky; sensitive.
[ମାନିଅ(ଅଁ)—ପୁଂ]

ମା(ମେ, ମ୍ୟା)ନେଜ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଇଂ. ମାନେଜ୍)—
Mā(me, myā)nej karibā କୌଣସି କର୍ମ ବା ସମ୍ପତ୍ତି ଆଦି
ম্যানেজ করা मैनेज करना ଚଳାଇବା—To manage.

ମା(ମେ, ମ୍ୟା)ନେଜ୍ ମେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାନେଜ୍‌ମେଣ୍ଟ୍)—
Mā(me, myā)nej-ment କୌଣସି କର୍ମର ବା ବିଷୟର
ম্যানেজমেণ্ট ନିର୍ବାହ ହେବା ବିଷୟରେ ତତ୍ତ୍ୱ ନେବା କର୍ମ—
मैनेजमेण्ट Management

ମା(ମେ, ମ୍ୟା)ନେଜର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାନେଜର୍)—କର୍ମ-
Mā(me, myā)nejar ନିର୍ବାହକ, ନିର୍ବାହକାରୀ—Manager.
ম্যানেজর, মেনেজার मैनेजर

ମା(ମେ, ମ୍ୟା)ନେଜରି—ଦେ. ବି (ଇଂ. ମାନେଜର୍+ଦେଶଜ
Mā(me, myā)nejari ପ୍ରତ୍ୟୟ ଇ)—୧ । ମାନେଜରର କର୍ମ
মেনেজারী —1. The act of a manager. ୨ ।
मैनेजरी ମାନେଜରର ପଦବୀ ବା ସ୍ୱତ୍ୱ—2. Managership.

ମା(ମେ, ମ୍ୟା)ନେଜିଙ୍ଗ୍ କମି(ମେ)ଟି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—କାର୍ଯ୍ୟ-
Mā(me; myā)nejing kami(me)ṭi ନିର୍ବାହକ ସମିତି—
ম্যানেজিঙ্গ কমিটি Managing committee.
मैनेजिङ्ग कमीटी

ମାନେ ବହି—ବୈଦେ ବି (ଅ. ମାନେ+ବହି)—ଅର୍ଥପୁସ୍ତକ—
Māne bahi Meaning book; key.
মানেবই माने पुस्तक

ମାନେ ମାନେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସମ୍ମାନ ବଜାୟ ଥାଉଁ ଥାଉଁ; ଅପମାନ
Māne māne ଘଟିବାକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି—Without running
মানে মানে the risk of being dishonoured. (ଯଥା
मानकेसाथ —ଏ ଟୋକାଙ୍କ ହାତରୁ ମୁଁ ମାନେ ମାନେ ଖସି ଆସି
ରକ୍ଷା ପାଇଛି ।)

ମାନୋ(ନୁ)ଆ(ହା)ର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାନ୍-ଓ-ୱାର୍)—ରଣତରୀ;
Māno(nu)ā(hā)r ଯୁଦ୍ଧଜାହାଜ—Man-o'war; war-
মানোয়ারী लड़ी जाहाज vessel; battle ship.

ମାନୋଆ(ହା)ରି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ରଣତରୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1.
Māno ā(hā)ri Relating to man o'war. ୨ ।
মানোয়ারী ବିଦେଶରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଜାହାଜରେ ଆସି ବିକି ହୋଇଥାଉ-
মানোহারি ଥିବା (ଖେଳନା, ପୁତ୍ତଳିଆଦି) ମନୋହର (ଜିନିଷ)-
मनियारी Fancy things (e. g. toys, dolls) imported by ships from foreign countries.

ମାନୋଜ୍ଞକ—ସଂ. ବି (ମନୋଜ୍ଞ+ଅ+କ)—ମନୋଜ୍ଞତା; କମନୀୟତା
Mānojñaka —Beauty; loveliness (Apte).

ମାନ୍ତ(ନ୍ତେ)ରା—ଦେ. ବି—ମାତ୍ରା (ଦେଖ)—Mātrā (See)
Mānta(nte)rā (ମାନ୍ତ୍ରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନ୍ତ୍ରିକ—ସଂ. ବିଣ. ଓ ପୁଂ (ମନ୍ତ୍ର+ଇକ)—୧ । ମନ୍ତ୍ରବିତ୍—1.
Māntrika Versed in 'Mantras' or sacred formulae. ୨ । ମନ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧ—2. One who has attained success in mastering 'mantras'. ୩ । ମନ୍ତ୍ରରଚୟିତା—3. Composer of 'mantras'. ୪ । ଗୁଣିଆ—4. A conjurer; a sorcerer.

ମାନ୍ଥ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଆଘାତ କରିବା—1. To hurt (Apte),
Mānth (root) ୨ । ଅନିଷ୍ଟ କରିବା—2. To injure (Apte).

ମାନ୍ଥର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମନ୍ଥର+ଭାବ. ଯ)—୧ । ମନ୍ଥରତା; ଗତିର-
Mānthar̄jya ଧୀରତା—1. Slowness. ୨ । ଦୁର୍ବଳତା —2, Weakness (Apte).

ମାନ୍ଦଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ମର୍ଦ୍ଦଲ)—ମାଦଳ (ଦେଖ)
Māndal Mādaḷa (See)

-ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ମନ୍ଦ)—୧ । ଅଳସୁଆ—.
Māndā 1. Lazy; idle. ୨ । ମନ୍ଦ; ଧୀର—2. Slow.
(ମାନ୍ଦୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ହ୍ରାସଯୁକ୍ତ—3. Lessened; diminished.
मान्दा मं(मां)दा ୪ । ରୋଗଯୁକ୍ତ ହେବାରୁ ଅଳସ—4. Lazy (on account of illness). ୫ । ଅଳ୍ପ—5. Little. ୬ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ଭାଉ କମିବା ଯୋଗୁଁ କ୍ରୟବିକ୍ରୟ କମିଥିବା (ବଜାର)—6. (market) Which has become dull owing to fall in prices. ୭ । କୌଣସି ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଗ୍ରାହକଙ୍କ ଆଗ୍ରହ ନ ଥିବାରୁ କମି ଯାଇଥିବା କାରବାର—7. (business in a certain article) Which has become dull on account of want of demand.

मान्द्य ବି. (ସଂ. ମାନ୍ଦ୍ୟ)—୧ । ମାନ୍ଦ୍ୟ; ମନ୍ଦତା—1. Slow-
मांदगी ness. ୨ । ହ୍ରାସ—2. Dwindling; lessening; diminution. ୩ । ଆଳସ୍ୟ—3. Laziness.

ମାନ୍ଦା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଳସ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେବା—
Māndā pardibā 1. To be overtaken with lazi-
(ମାନ୍ଦା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ness. ୨ । କମିଯିବା; ହ୍ରାସ ହେବା—
मान्दा पड़ा 2. To deteriorate; to become slow;
मंदा पडना to dwindle; to be diminished; to wane.

ମାନ୍ଦା ବୁଦ୍ଧି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନ୍ଦ ବୁଦ୍ଧି)—ସ୍ଥୂଳବୁଦ୍ଧି; ମୋଟା ବୁଦ୍ଧି;
Māndā buddhi ଜଡ଼ ବୁଦ୍ଧି—Slowness of intellect;
मान्दा बुद्धि dullness. ବଣ—ମାନ୍ଦା ବୁଦ୍ଧିଆ (ଦେଖ)
मन्दा बुद्धि Māndā buddhiā (See)

ମାନ୍ଦା ବୁଦ୍ଧିଆ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ମନ୍ଦ ବୁଦ୍ଧି)—ଜଡ଼ା; ମୋଟାବୁଦ୍ଧିଆ;
Māndā buddhiā ସ୍ଥୂଳବୁଦ୍ଧି ବିଶିଷ୍ଟ—Slow in under-
द्धि मन्दा बुधिया standing; dull.

ମାନ୍ଦାର—ଦେ. ବି—ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ; ଲକୁଚ; ଜେଉଟ—A kind of
Māndāra tree (Apte); The monkey-jack; Arto-
ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ଲକୁଚ, ଲକୁ carpus Lacoocha (tree
लकुट, लुकाठ, लखोट and fruit) (Apte).
(ମାନ୍ଦାରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନ୍ଦାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବଣ—ବୀତସ୍ପୃହ; ବିଷୟରୁ ବିରତ ବ୍ୟକ୍ତି—(a person)
Māndārjya Who has dissociated himself from mundane affairs.

ମାନ୍ଦ୍ୟ—ସ. ବି. (ମନ୍ଦ+ଯ)—୧ । ଅଳ୍ପତା—1. Littleness. ୨ ।
Māndya ନ୍ୟୂନତା—2. Lessening; diminution.
(ଯଥା—ଅଗ୍ନିମାନ୍ଦ୍ୟ; କ୍ଷୁଧାମାନ୍ଦ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ।) ୩ । ହାନି—3. Loss. ୪ । ଜଡ଼ତା; ଆଳସ୍ୟ—4. Laziness; sluggishness. ୫ । ପୀଡ଼ା; ରୋଗ—5 Illness; sickness.

ମାନ୍ଦ୍ରାଜ—ଦେ. ବି (ସ. ମଦ୍ରସ୍ଥଳ୍ୟ)—ଭାରତର ଦକ୍ଷିଣାଂଶ (ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ)
Māndrāja ର ପୂର୍ବ ଭାଗରେ ଥିବା ସମୁଦ୍ରର ଉପକୂଳସ୍ଥ ପ୍ରଦେଶ
माद्राज ଓ ନଗର—Name of a province and capital
मद्रास in the east coast of South India; Madras. [ଦ୍ର—ମହାଭାରତରେ ଦୁଇଟି 'ମଦ୍ର' ଦେଶର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଗୋଟିଏ ଶଲ୍ୟ ରାଜାଙ୍କର, ପଞ୍ଜାବ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଇରାବତୀ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ନଦୀର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶ; ଓ ଅନ୍ୟଟି ଭାରତର ଦକ୍ଷିଣାଂଶରେ ଥିବା ଅଧୁନାତନ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳ ।

ଏହାହିଁ ଭାରତରେ ଇଂରାଜମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଅଧିକୃତ ସ୍ଥାନ । ଏହି ପ୍ରଦେଶର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଗଭର୍ଣ୍ଣର, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ହାଇକୋର୍ଟ ଓ ଶାସନବିଭାଗ ଅଛି । ଏହି ପ୍ରଦେଶର ରାଜଧାନୀ ସମୁଦ୍ରକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ସହରଟି କାଡ଼ିଆ ଗଛର ବଗାଏତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ସୁରମ୍ୟ ଅଟ୍ଟାଳିକାମାନଙ୍କଯୋଗୁଁ ଅତି ରମଣୀୟ ଦେଖାଯାଏ । ସମୁଦ୍ରରୁ 'କାନାଲ'ମାନ କଟା ହୋଇ ଏ ସହର ମଧ୍ୟରେ ଚାଲି ପରିଚନା ହୋଇଅଛି ।

ଏହି ପ୍ରଦେଶର ଉତ୍ତରାଂଶରେ 'ତେଲଙ୍ଗା' ଓ ଦକ୍ଷିଣାଂଶରେ 'ତାମିଲ' ଜାତିଙ୍କର ବାସ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ଉତ୍ତରାଂଶରେ ଥିବା 'ଗଞ୍ଜାମ' ଓ 'ବିଶାଖାପାଟଣା' ଜିଲ୍ଲାରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଅଛନ୍ତି ଓ ଏ ଦୁଇଟି ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଜିଲ୍ଲାକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଶାଇ ଏକ ଶାସନାଧୀନ କରିବା ପାଇଁ ଉତ୍କଳୀୟମାନେ ବହୁକାଳରୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାର ଓ ପାର୍ଲିଅମେଣ୍ଟ୍ ବହୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ଆଲୋଚନା ପରେ ଗଞ୍ଜାମ ଓ ବିଶାଖା ପାଟଣାର ଅଧିକାଂଶ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଓଡ଼ିଶା ସଙ୍ଗେ ମିଶାଇ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ହେବା ଘୋଷଣା କରୁଅଛନ୍ତି ଓ ଖ୍ରୀ ୧୯୩୬ ସାଲ ଅପ୍ରେଲ ମାସରୁ ଏହି ନୂତନ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ ରୂପେ ଚଳିବାର ସ୍ଥିର କରୁଅଛନ୍ତି ।

ଇଉରୋପୀୟ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରଥମେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲା ଓ ଇଂରାଜମାନେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଆଡ଼ରୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଚଳିତା ମୁହାଣ ବାଟେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ । ଇଉରୋପୀୟମାନଙ୍କ ଔରସରୁ ଭାରତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଜାତ ହୋଇଥିବା କଳା ଫିରଙ୍ଗୀ ବା ଆଙ୍ଗ୍ଲୋ-ଇଣ୍ଡିୟାନ୍ (Anglo Indian) ଜାତିଙ୍କ ବଂଶଧର ଏହି ପ୍ରଦେଶରେ ଅଧିକ ଅଛନ୍ତି ଓ ଏମାନଙ୍କୁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜୀ ସାହେବ ବା କଳା ସାହେବ ବୋଲାଯାଏ ।]

ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ହତା—ଦେ. ବି—ଇଂରାଜ ଶାସିତ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶ—
Māndrāja hatā The province or Presidency
माद्राज प्रदेश मद्रास प्रान्त of Madras.

ମାନ୍ଦ୍ରାଜି—ଦେ. ବଣ—୧ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to
Māndrāji Madras. ୨ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଦେଶୀୟ ବା ଦେଶ-
(ମାନ୍ଦ୍ରାଜିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜାତ—2. Produced or resid-
माद्राजी ing in or belonging to Madras.
मद्रासी ବି—୧ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସାହେବ (ଦେଖ)—1. Māndrāji

sāheba (See) ୨ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A resident of Madras.

ମାନ୍ଦ୍ରାଜି ସାହେ(ହା,ହି)ବ—ଦେ. ବି—କଳା ଫିରଙ୍ଗୀ; ପୂର୍ବକାଳରେ Māndrāji sāhe(hā, hi)ba ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଉପକୂଳରୁ ଆସିଥିବା মন্ত্রাজি সাহেব ଇଉରୋପୀୟମାନଙ୍କ ଔରସରେ ଭାରତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ସନ୍ତାନ ଓ ସେମାନଙ୍କ ବଂଶଧର—Anglo Indians of Madras (of a darker complexion than other Anglo Indians of India). [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଅନ୍ୟ ଦୋମିଶା ଫିରଙ୍ଗିମାନଙ୍କଠାରୁ ବର୍ଣ୍ଣରେ ବେଶି କଳା ।]

ମାନ୍ଧାତା—ସ. ବି—(ମାଂ=ମତେ+ଧେ ଧାତୁ=(ଦୁଗ୍ଧ) ପାନ କରିବା Māndhatā +କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ମାନ୍ଧାତୃ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ.)—ଜଣେ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ସମ୍ରାଟ—Name of an ancient emperor of the solar dynasty. [ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ରାଜା ଯୁବନାଶ୍ୱ ଅପତ୍ୟହୀନ ହେବାରୁ ଋଷିମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପୁତ୍ରେଷ୍ଟି ଯଜ୍ଞ କରାଇଲେ । ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରରେ ଗର୍ଭଧାରଣାର୍ଥ ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଜଳ ଯଜ୍ଞବେଦୀରେ ରଖି ଯାଜ୍ଞିକମାନେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଯବନାଶ୍ୱଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଶୋଷ କରିବାରୁ ସେ ଅଜାଣତରେ ଯଜ୍ଞବେଦୀରେ ଥିବା ସେହି ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଜଳକୁ ପିଇ ଦେଲେ ଓ ଫଳତଃ ଯୁବନାଶ୍ୱ ଗର୍ଭଧାରଣ କଲେ । ଯୁବନାଶ୍ୱ ରାଜାଙ୍କର ଗର୍ଭର ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱରୁ ମାନ୍ଧାତା ଜନ୍ମ ହେଲେ । ସେହି ସମୟରେ ମୁନିମାନେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ ;-ଏ ବାଳକ କଅଣ ପାନ କରି ବଞ୍ଚିବ ? ଇନ୍ଦ୍ର କହିଲେ 'ମାଂ ଧାସ୍ୟତି', ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ମୋଠାରୁ ସ୍ତନ୍ୟ ପାନ କରିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ ଅଙ୍ଗୁଠିକୁ ଚୁଚୁମି ସେଥିରୁ ବାହାରିବା ଦୁଗ୍ଧବତ୍ ରସ ପାନ କରିବ । ଏଥିପାଇଁ ଏହାଙ୍କ ନାମ ମାନ୍ଧାତା ହେଲା । ଏ ଖୁବ୍ ପ୍ରତାପୀ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜା ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ଥିଲା । ଶଶବିନ୍ଦୁଙ୍କ କନ୍ୟା ବିନ୍ଦୁମତୀଙ୍କୁ ଏ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ୩ ପୁତ୍ରଙ୍କ ନାମ ମୁଚୁକୁନ୍ଦ, ପୁରୁକୁତ୍ସ ଓ ଅମ୍ବରୀଷ । ଏହାଙ୍କର ୫୦ କନ୍ୟା ହୋଇଥିଲେ । ମାନ୍ଧାତା ଦିଗ୍‌ବିଜୟପୂର୍ବକ ସୁମେରୁ ପର୍ବତରେ ରାବଣକୁ ଭେଟିଲେ । ଯୁଦ୍ଧରେ ଦୁହେଁ ସମବଳ ହେବାରୁ ଦୁହେଁ ସଖ୍ୟସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ହେଲେ । ଏ ସସାଗରା ପୃଥିବୀକୁ ଜୟ କରି ସ୍ୱର୍ଗଜୟକାମନାରେ ଅମରାବତୀରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ଇନ୍ଦ୍ର ଏହାଙ୍କୁ ମଧୁତନୟ ଲବଣ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ପଠାଇଲେ ଓ ଲବଣକ୍ଷିପ୍ତ ଶୂଳରେ ଏ ନିହତ ହେଲେ ।]

ମାନ୍ଧାତା ଅମଳ—ଦେ. ବି—ବହୁ ପୂର୍ବକାଳ; ଅତି ପ୍ରାଚୀନକାଳ—Māndhatā amala Very ancient times; days মান্ধাতার আমল मांधाताके समय long gone-by. [ଦ୍ର—ଅଳ୍ପଦିନ ପୂର୍ବର ପୁରୁଣା ସମୟକୁ 'ମରହଟ୍ଟା (ହଟ୍ଟି) ଅମଳ' ଓ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ ସମୟକୁ 'ମାନ୍ଧାତା ଅମଳ' ବୋଲାଯାଇ ଥାଏ ।]

ମାନ୍ମଥ—ସ. ବିଣ.—(ମନ୍ମଥ+ଅ)—କାମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating Mānmatha to cupid or carnal love. (ମାନ୍ମଥୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାନ୍ୟ—ସ. ବିଣ.ପୁଂ—୧ । (ମାନ୍ ଧାତୁ=ପୂଜା କରିବା+କର୍ମ. ଯ)—Mānya ପୂଜନୀୟ; ମାନନୀୟ; ଆଦରଣୀୟ—1. Respectable; (ମାନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) honourable. ୨ । (ମନ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍, ମାନ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ପ୍ରାର୍ଥନୀୟ (ବି. ଣ)—2 Fit to be prayed to, or prayed for. ସ. ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ.)—1. Bishṇu. ୨ । ଶିବ (ହି.ଶ.)-2. Śiba. ୩ । ମିତ୍ରାବରୁଣ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—Mitrābaruṇa (See). ଦେ. ବି.—୧ । ସମ୍ମାନ; ମର୍ଯ୍ୟାଦା—1. Respect; honour; homage. [ଉ—ଦେବେ ରାଜା ଅଣ ବୋଲି ନେଇ ମୁକ୍ତ ବଶିଷ୍ଠରେ କରି ନୃପ ମାନ୍ୟ ଘେନ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ସମ୍ମାନସୂଚକ ଉପଢୌକନ; ଭେଟି; ସଲାମି—2. Present offered as a sign of homage. [ଦ୍ର—କେହି ଗରିବ ଜାତିଭାଇ ଦେଇ ନ ପାରିଲେ ପଞ୍ଚ-ଗୋସାଇଁ କିଛି ମାନ୍ୟ ନେଇ ତାହାକୁ ଉଠାଇ ନଅନ୍ତି ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।]

ମାନ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମାନିବା; ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା—Mānya karibā 1. To show respect; to treat মান্য করা with regard; to honour; to pay homage. मानय करना ୨ । ନମସ୍କାର କରିବା—2. To make obeisance.

ମାନ୍ୟ ଗଣ୍ୟ—ସ. ବିଣ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଗଣ୍ୟ ଓ ମାନ୍ୟ; ସମାଜରେ Mānya gaṇya ମାନନୀୟ ଓ ଗଣନୀୟ (ବ୍ୟକ୍ତି); ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ—Respectable and respected; (a person) of light and leading; (a man) of position and respectability.

ମାନ୍ୟ ଧର୍ମ—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ଗୁରୁଜନ ଆଦିଙ୍କ Mānya dharma ପ୍ରଦର୍ଶିତ ସମ୍ଭ୍ରମ; ସମ୍ମାନ—1. Respect মান্য shown to one's elders; homage. ୨ । ନମସ୍କାର-मान 2. Obeisance. (ଉ—ଶାଶୁଙ୍କଠାରେ ଭକ୍ତି କରି ମାନ୍ୟ ଧର୍ମ, କରୁଥାଏଁ ମୁହିଁ ସମସ୍ତ ଗୃହ କର୍ମ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ମାନ୍ୟନ୍ତ—ଦେ. ବି (ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର)—୧ । ସମ୍ମାନନା—Mānyanta 1. Showing respect; tendering of homage. ୨ । ନମସ୍କାର—2. Obeisance. (ଉ—ସମସ୍ତ ଋଷି ପୁରୋହିତ ଆଇଲେ ସମ୍ମୁଖ ହୋଇ ହାକିମ ସେ; ରାମ ମାନ୍ୟନ୍ତ କଲେ; ବସିବାକୁ ଦିବ୍ୟାସନ ଦେଲେ—ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।)

ମାନ୍ୟପାତ୍ର—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—ସମ୍ମାନ ପାଇବାର ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—Mānya pātra A person deserving respect or homage; a person to whom homage is due.

ମାନ୍ୟବର—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାନ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବର—ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—
Mānyabara ମାନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ମହାମାନ୍ୟ-
(ମାନ୍ୟବରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Revered; very respectable; very honourable. [ଦ୍ର—ମାନ୍ୟବରଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚତର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମହାମାନ୍ୟବର କୁହାଯାଏ ।] ଦେ. ବି—ବଡ଼ଲାଟ, ହାଇକୋର୍ଟ ଜଜ୍, ବଡ଼ଲାଟଙ୍କ ସଭାର ସଦସ୍ୟଆଦିଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବରେ ଲାଗିବା ବିଶେଷଣାର୍ଥ ଉପାଧି—The title of 'Honourable' or 'the Hon'ble' used before the name of Governers High Court Judges and members of the Imperial Council etc.

ମାନ୍ୟବରେଷୁ—ସ ବିଣ (ମାନ୍ୟବର ଶବ୍ଦର ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ବହୁବଚନ;
Mānyabareshu ମାନ୍ୟାର୍ଥେ ବହୁବଚନ ପ୍ରୟୋଗ)-ଯେଉଁ ମାନନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବା ସ୍ନେହାସ୍ପଦ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟକୁ ପତ୍ର ଲେଖା ଯାଉଥାଏ ତାଙ୍କ ନାମ ଲେଖି ନାମ ଶେଷରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଓ ସମ୍ମାନାର୍ଥକ ବା ସ୍ନେହସୂଚକ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନ ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ବହୁବଚନରେ ପତ୍ରର ଶିରୋନାମାରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ) ଅମୁକ ମାନ୍ୟବରଙ୍କଠାରେ (ଏହି ନିବେଦନ)—A term added to the name of a person, and written on the heading of a letter, meaning; "unto the very honourable" (ଉ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରଥ ମହୋଦୟ ମାନ୍ୟବରେଷୁ)
[—ସମ୍ମାନାର୍ଥକ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ବହୁବଚନ ଆକାର ମଧ୍ୟ ଏହିସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା ସମ୍ମାନାସ୍ପଦେଷୁ, ମହନୀୟ ଚରିତେଷୁ, ଉଦାର ହୃଦୟେଷୁ, ଅଗ୍ରଜ ପ୍ରତିମେଷୁ, ପୂଜନୀୟେଷୁ, ସ୍ନେହାସ୍ପଦେଷୁ, ଶ୍ରଦ୍ଧାସ୍ପଦେଷୁ; ପିତୃକଳ୍ପେଷୁ ।]
[ମାନ୍ୟବରାସୁ—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହାର]

ମାନ୍ୟବାନ୍—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମାନ୍ୟ+ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ ।
Mānyabān ସମ୍ମାନିତ—1. Honoured. ୨ । ମାନନୀୟ-
(ମାନ୍ୟବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Honourable.

ମାନ୍ୟ ମର୍ଯ୍ୟା(ର୍ଯା)ଦା—ଦେ. ବି—(ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ସମ୍ମାନ; ମାନ-
Mānya marjyā(rja)dā ମହତ୍ତ୍ୱ—Respect; honour.
(ମାନ୍ୟ ମହତ୍ତ୍ୱ[ତ],ମାନ୍ୟ ସଭ୍ରମ--ଅନ୍ୟରୂପ ମାନମର্যাদা **मानमरजादा**

ମାନ୍ୟମାନ୍—ଦେ. ବିଣ—(ସ. ମାନ୍ୟବାନ୍)—ମାନ୍ୟବାନ୍ (ଦେଖ)
Mānyamān মান্যমান Mānyabān (See)
[ମାନ୍ୟ ମ(ବ)ନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାନ୍ୟମାନ—ଦେ ବି—(ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ମାନମର୍ଯ୍ୟାଦା—
Mānyamāna মানমর্য্যাদা Honour; dignity.
मानमर्यादा ଗ୍ରା. ବିଣ—(ସ. ମାନ୍ୟବାନ୍)—ମାନ୍ୟବାନ୍ (ଦେଖ)
Mānyabān (See).

ମାନ୍ୟରକ୍ଷା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସମ୍ମାନକୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିବା--
Mānya rakshā Maintaining or upholding a
মানরক্ষা **मानरक्षा** person's respect or dignity.

ମାନ୍ୟ ସୂଚକ—ଦେ. ବି—(ସ. ମାନ+ସୂଚକ)—ଯଦ୍ୱାରା କୌଣସି
Mānya sūchaka ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସମ୍ମାନ ସୂଚିତ ହୁଏ—Indi-
(ମାନ୍ୟାର୍ଥକ—ଅନ୍ୟରୂପ) cating respect; respectful.
মান্যসূচক **मानसूचक** (ଯଥା—ମହାତ୍ମା ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏ ମାନ୍ୟ-ସୂଚକ ଉପାଧି ଅଟେ ।]

ମାନ୍ୟସ୍ଥାନ—ସ. ବି.—୧ । ଆଦର ବା ସମ୍ମାନର କାରଣ; ଯେଉଁ
Mānyasthāna କାରଣ ବା ଗୁଣ ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବାରୁ ବ୍ୟକ୍ତି-ବିଶେଷ ମାନ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି—1. Things or possession for which a person is respected. [ଦ୍ର—ମନୁ ୫ଟି ବିଷୟକୁ ମାନ୍ୟସ୍ଥାନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିଅଛନ୍ତି; ଯଥା—ବିତ୍ତ, ବନ୍ଧୁ, ବୟସ, କର୍ମ ଓ ବିଦ୍ୟା; ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ସବୁ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଲୋକେ ସମ୍ମାନ ଦେଖାନ୍ତି । ହି. ଶ]

ମାନ୍ୟ ସ୍ଥାନୀୟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ମାନନୀୟ (ଦେଖ)—Mānaniya
Mānya sthāniya (ମାନ୍ୟସ୍ଥାନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) (See)

ମାନ୍ୟସ୍ଥାପନ—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା
Mānya sthāpana କରିବା—1. Maintenance or upholding of the respect due to a person.
୨ । ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା—2. Showing of respect to a person,

ମାନ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନର ଚିହ୍ନ ବା ନିଦର୍ଶନ
Mānya swarūpa ସ୍ୱରୂପ—As a token of respect.
মান্যস্বরূপ **मानमे**

ମାନ୍ୟାର୍ହ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ସ. ମାନାର୍ହ)-ସମ୍ମାନିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ;
Mānyārha ମାନନୀୟ—Deserving respect; honour-
(ମାନ୍ୟାର୍ହା—ସ୍ତ୍ରୀ) মান্যার্হ **मानार्ह; मानकेयोग्य** able.
(ମାନ୍ୟାର୍ହତା—ବିଶେଷ୍ୟ)

ମାନ୍ୟାସ୍ପଦ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—(ସଂ ମାନାସ୍ପଦ)—ମାନନୀୟ; ସମ୍ମାନିତ
Mānyāspada ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ—Respectable;
(ମାନ୍ୟାସ୍ପଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) মান্যাস্পদ **मानास्पद** deserving honour.

ମା(ମେ,ମ୍ୟା)ପ୍—ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଇଂ)—ମାନଚିତ୍ର; ଭୂଭାଗର
Mā(me,myā)p ନକ୍ସା—1. Map. ୨ । (ଫା. ମୁଅଫ୍)—
ম্যাপ, মাফ **मॅप, माफ** ମାଫ୍ (ଦେଖ)—2. Maph (See).

ମାପ୍ ଚୁପ୍—ଦେ. ବି—(ନିରର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ମାପବାକ୍ରିୟା—
Māp-chup Measurement. [ଉ—ଲୁଣ ସଉଦା ନେଇ
মাপজোখ (প) **मापतप, नापतप** ,ବସ ମୁଁ କଣିଲି ଚଷି
(ମାପ ଜୋଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମାପ୍ଚୁପ୍ ବେଳେ ହୋଇଗଲି ମୁଁ କଣା । ଉକାଶ. ଗୀତଲ୍ୟସ୍ତ ।]

ମାପ୍ସାଦ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ମହାପ୍ରସାଦ)—ମହାପ୍ରସାଦ
Māp-sāda (etc) (ଇତ୍ୟାଦି)—(ଦେଖ)—Mahāprasāda etc (See).

ମାପ—ସ. ବି—(ମା. ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ=ମାପି. ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—ବସ୍ତୁର
Māpa ପରିମାଣ ସ୍ଥିରୀକରଣ; ମାପିବା କ୍ରିୟା—Act of
माप measuring; measurement.—କୌଣସି ବସ୍ତୁର
मा(ना)प ସ୍ଥିରୀକୃତ ପରିମାଣ—Measure of a thing. [ଦ୍ର—
ନାନାଦେଶରେ ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁର ମାପିବା ପ୍ରଣାଳୀ
ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ଅଟେ ।

୧ । ଲୁଗା ଆଦିକୁ ଓ ଦୂରତ୍ୱକୁ ଦେଶୀୟ ମତରେ ହାତ, ଖଣ୍ଡ ଓ ଅଙ୍ଗୁଳଦ୍ୱାରା ମାପ କରାଯାଏ—୮ ଯବ=୧ ଅଙ୍ଗୁଳ; (ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ରରେ ୮ ଯବ=୧ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଅଙ୍ଗୁଳ; ୭ ଯବ=୧ ମଧ୍ୟମା ଅଙ୍ଗୁଳ; ୬ ଯବ=୧ କନିଷ୍ଠ ଅଙ୍ଗୁଳ; ଯବଧାନକୁ ଚଉଡ଼ାବାଗରେ ରଖିଦେଲେ ୧ ଯବ ହୁଏ) ୪ ଅଙ୍ଗୁଳ=୧ ଚଉକ=୧ ମୁଠା (୧ ମୁଷ୍ଟି); ୩ ମୁଠା =୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ=୧ ଖଣ୍ଡ (ସ ବିତସ୍ତି ଓ ବ. ବିଘତ); ୨୦ ଅଙ୍ଗୁଳ=୧ ମୁଠଣି (ସ. ଅରତ୍ନି ଓ ବ. ମୁଠକୀ); ୨ ଖଣ୍ଡ=୨୪ ଅଙ୍ଗୁଳ=୧ ହାତ (ସ. ହସ୍ତ ଓ ବ. ହାତ); ୪ ହାତ=୧ ବେଁ (ସ. ବ୍ୟାମ ଓ ବ. ବାଁଓ) ୮ ହଜାର ହାତ=୧ କୋଶ=୨ ମାଇଲ୍; ୪ କୋଶ =୧ ଯୋଜନ; ବର୍ଗଫଳ ପାଇଁ ଭୂମି ମାପିବା ସକାଶେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦୈର୍ଘ୍ୟର ପଦିକା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ଚବିଶ ଦସ୍ତି, ବିଶ ଦସ୍ତି; ଚଉଦ ଦସ୍ତି ଓ ବାର ଦସ୍ତି । ବଙ୍ଗଦେଶର ପଦିକା ବା କାଠା=୪ ହାତ । ୧ ଦସ୍ତି=କହୁଣିଠାରୁ ଟାଣି ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୨୨ ଅଙ୍ଗୁଳ; ଏହି ଦସ୍ତି ଅନୁସାରେ ପଦିକାମାନ କରାଯାଏ ।

୨ । ଦୂରତ୍ୱ ଓ ଲୁଗା ଆଦିକୁ ଇଂରେଜୀୟ ମତରେ ଇଞ୍ଚ, ଫୁଟ, ଗଜ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ମାପ କରାଯାଏ । ଚଉଡ଼ା ବାଗରେ ୮ ଯବ ବା ଲମ୍ବ ବାଗରେ ୩ ଯବ=୧ ଇଞ୍ଚ, ୧୨ ଇଞ୍ଚ=୧ ଫୁଟ, ୩ ଫୁଟ=୧ ଗଜ, ୨୨୦ ଗଜ= ୧ ଫର୍ଲଙ୍ଗ, ୪୪୦ ଗଜ=୧ କ୍ୱାର୍ଟର୍, ୮ ଫର୍ଲଙ୍ଗ= ୪ କ୍ୱାର୍ଟର୍=୧ ମାଇଲ୍, ୨ ମାଇଲ୍=୧ କୋଶ । ଘେରର ବର୍ଗଫଳ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ଭୂମି ମାପ ଆମ ଦେଶରେ ପଦିକାରେ ହୁଏ । ଇଂରେଜୀୟ ମତ ଅନୁସାରେ ଚେନ୍ ବା ଜରିବ୍ ବା ଲୁହା ଶିକୁଳିଦ୍ୱାରା ଭୂମି ମାପ କରାଯାଏ । ୧ ଚେନ୍=୬୬ ଫୁଟ=୧୦୦ ଲିଙ୍କ୍)

୩ । ଦରଜୀମାନଙ୍କ ଲୁଗା ମାପ—୩ ଅଙ୍ଗୁଳ= ୧ ଗିରା, ୪ ଗିରା=୧ ପାଅ, ୧୬ ଗିରା=୧ ଗଜ ।

୪ । ଶସ୍ୟ ଆଦିକୁ ମାଣ, ଗଉଣୀ ଆଦି ପାତ୍ରଦ୍ୱାରା ମାପ କରାଯାଏ । ୧୨ ମାଣ=୧ ଗୌଣୀ, ୨୦ ଗଉଣୀ= ୧ ପଉଟି, ୪ ପଉଟି=୧ ଭରଣ ।

ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ କଟକୀ ୨ ସେର ୩ ସେର, ୩୍ୟ ସେର, ୪ ସେର, ୪୍ୟ ସେର, ୫ ସେର; ୬ ସେର ଓ ୮ ସେରର ପରିମିତ ଗଉଣୀମାନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଗଞ୍ଜାମରେ ଶସ୍ୟାଦି ମାପର ପରିମାଣ—୨ ସୋଲି =୧ ବୋଡ଼ା, ୨ ବୋଡ଼ା=୧ ଅଡ଼ା (୬୪ ତୋଲା ଓଜନ ୪ ଅଡ଼ା=୧ ଗୌଣୀ, ୪ ଗୌଣୀ=୧ ନଉତି, ୨୦ ନୌତି=୧ ଭରଣ, ୩ ଭରଣ=୧ ଖଗଡ଼; ୭ ଭରଣ=୧ ଗଡ଼ିଶ ।

ସମ୍ବଲପୁରରେ ଓ ଗଞ୍ଜାମରେ ଶସ୍ୟାଦି ମାପିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ତାମି ମାପ, ଯଥା—୧ ଭୁତ ତାମି=୧୦୫ ତୋଲା ଓଜନ; (ଏଥିରେ ମଲିଆଙ୍କ ମୂଲ ଦିଆଯାଏ) । ୨ । ବଠା ତାମି=୯୦ ତୋଲା ଓଜନ (ଗୁହାଳ ଆଦି ଶସ୍ୟ ମାପିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ) । ୩ । ସେର ତାମି=୮୦ ତୋଲା ଓଜନ (ଘିଅ ତେଲ ଆଦି ମପାଯାଏ) । ୪ । କରଜା ତାମି=୧୨୦ ତୋଲା ଓଜନ (ଧାନ କରଜ ଦେବା ନେବା ବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ) ଶସ୍ୟ ଆଦିର ପରିମାଣ ତଉଲ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିର କରାଯାଏ । ଏହାକୁ 'ତଉଲବ କହନ୍ତି ।

୫ । ତରଳପଦାର୍ଥକୁ ଛଟାଙ୍କି, ପାଅ, ସେର ଆଦି ପରିମିତ ପାତ୍ରଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ମାପ କରାଯାଏ । ପ୍ରାୟ ୬ ଟଙ୍କା ଓଜନର ବସ୍ତୁ=୧ ଛଟାଙ୍କି, ୪ ଛଟାଙ୍କି=୧ ପାଅ, ୨ ପାଅ=୧ ଅଧସେର, ୨ ଅଧସେର=୧ ସେର, ୨୍ୟ ସେର =ଅଢ଼େଇଅ, ୫ ସେର=୧, ପଶୁରି ୮ ପଶୁରି= ୧ ମହଣ ।

କଟକୀ ୧ ସେରର ଓଜନ=୧୦୫ ତୋଲା (ଟଙ୍କା)
ବାଲେଶ୍ୱରୀ ୧ ସେରର ଓଜନ=୮୦ ଟଙ୍କା ।
ପାଟ ଆଦି ୧ ସେରର ଓଜନ=୧୬ ଟଙ୍କା ।

୬ । ଜଳର ଗଭୀରତା ଲଗୀ ବା ସୁତୁଲୀ ଦ୍ୱାରା ମାପ କରାଯାଏ ।

ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଓ ଅଞ୍ଚଳରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ମାପ ଅଛି । 'ମାପ' ଅର୍ଥ ବା ଦୈର୍ଘ୍ୟଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଯାଏ । ଓଜନ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ତଉଲବାଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଯାଏ ।]

ମାପକ—ସ. ବିଣ. (ମା. ଧାତୁ ଣିଚ୍=ମାପି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Māpaka ୧ । ମାପୁଣି; ଯେ ମାପେ—1. Measuring.
(ମାପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ବା ସାଧନ ସାହାଯ୍ୟରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ମାପ କରାଯାଏ—
2. Used for measuring a thing.

ମାପ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାପିବା (ଦେଖ)—Māpibā (See)
Māpa karibā मापकरा; मा(ना)प करना

ମାପ କାଠି—ଦେ. ବି—ପରିମାଣ କରିବା ବା ମାପିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ
Māpa kāṭhi ଦଣ୍ଡ ବା ଯଷ୍ଟି—Measuring rod.
मापकाठि; मा(ना)पकाठी

ମାପତ୍ୟ—ସ.—ବି—କାମ ଦେବ—The God of love (Apte)
Māpatya

ମାପନ—ସ. ବି—୧ । (ମା. ଧାତୁଣିଚ୍=ମାପି ଧାତୁ+କରଣ ଅନ)—
Māpana ତୁଳା ଦଣ୍ଡ—1. Balance; a pair of scales.
୨ । (+ଭାବ ଅନ)-ମାପିବା କର୍ମ—Measuring,

ମାପନୀୟ—ସ. ବିଣ—(ମା ଧାତୁଣିଚ ମାପି ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—
Māpanīya ମାପିବାର ଯୋଗ୍ୟ—Measurable.

ମାପିଖିଆ—ପ୍ରାଦେ (କଟକ) ବି—ଯେଉଁ ମାଣରେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଗୃହର
Māpikhiā ମପାଯାଇ ଖାଇବା ପାଇଁ ଭାତ ରନ୍ଧା ହୁଏ—The
(ମାପିଖିଆ ମାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) measuring pot by which the daily consumption of rice is measured.

ମାପିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମା ଧାତୁ ଣିଚ୍ ମାପି ଧାତୁ)—କୌଣସି ବସ୍ତୁର
Māpibā ପରିମାଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା—To measure (the
মাপা, **मा(ना)पना** capacity or length and breadth etc). [ଉ—ମୋହର ଏହି ପାଦ ତଳ, ମାପିଣ ହୁଅ ଭୂ ମେଦିନୀ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ] [ଦ୍ର—ହାତେ ମାପି ଗୃହକ୍ଷେତ୍ରେ ଗଳିବା—ଢଗ—ଏହାର ଅର୍ଥ, ଉତ୍ତମ ରୂପେ ବୁଝି ବସ୍ତୁର କୌଣସି କାମ କରିବା; କୌଣସି ବିଷୟ ବା କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଆଗ ପଛ ଭାବି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା । ଯେପରି ବାଟ ଗଳିବାବେଳେ ଆଗକୁ ଏକହାତ ମାପିଲେ ଆଗର ଏକହାତ ସ୍ଥାନର ଅବସ୍ଥା କିପରି, ତାହା ଜଣାଯାଏ; ଏହା ସ୍ଥିର କରି ସାରି ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଏକଖଣ୍ଡ ସ୍ଥାନରେ ଗୋଡ଼ ପକାଇଲେ ଆଉ ଭୟର କୌଣସି ଆଶଙ୍କା ନ ଥାଏ; ସେହିପରି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ତାହାକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ପରୀକ୍ଷା କରି କଲେ ବିପଦର ଆଶଙ୍କା ନ ଥାଏ ।]

ମାପିବା ଚୁପିବା - ଦେ. କ୍ରି—(ନିରର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଉତ୍ତମରୂପେ
Māpibā chupibā ପରିମାଣ କରିବା—To measure a
মাপা জোখা,**नापनातपना मापना तपन** thing thoroughly.

ମା ପୁଅ—ଦେ. ବି—ମାତା ଓ ପୁତ୍ର—Mother and son, [ଦ୍ର—
Mā pua মাছেলে **मावेटा** ଏହିପରି ମା ଝିଅ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ହୁଏ)—
(ମାଆପୁଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାପୁଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମା ଧାତୁ ଣିଚ ମାପି ଧାତୁ)—୧ । ପରିମାପକ;
Māpuṇi ଶସ୍ୟ ଆଦିକୁ ମାପ କରିବା ଲୋକ—1. Measurer.
মাপানি; ୨ । ମାପିବା କ୍ରିୟା—2. Act of measur-
मापदार, हटवे मापनेवाला ing. ୩ । ଶସ୍ୟାଦି ମାପିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦିଆଯିବା ପାରିଶ୍ରମିକ—3. Remuneration paid to a measurer of grains.

ମାପୁଣି କରଣି—ଦେ. ବି—କରଜ ଦିଆଯିବା ଶସ୍ୟାଦିକୁ ମାପିବା ବ୍ୟକ୍ତିର
Māpuṇi karaṇi ଓ ତାହା ଖାତାରେ ଲେଖିବା ବ୍ୟକ୍ତିର
মাপার ও লেখারতহুরী, মাপানিতহুর ପାରିଶ୍ରମିକ ସ୍ୱରୂପ ଦିଆ-
हटवेका और मुनीमका मिहनताना ଯିବା ଧାନ—Paddy paid as remuneration to the measuring servant and the clerk of the creditor. [ଦ୍ର—ଧାନ ମହାଜନଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ଖାତକମାନେ ଧାନ କରଜ ନିଅନ୍ତି ସେମାନେ ଧାନ ନେବା ସମୟରେ ଓ ଧାନକୁ ସୁଧ ମୂଳ ସୁଝିବା ସମୟରେ ମହାଜନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଜଣେ ମାପୁଣି ସେ ଧାନକୁ ମାପ କରେ ଓ ଜଣେ କରଣ ବା ଗୁମାସ୍ତା ଉକ୍ତ ଧାନର ପରିମାଣ ଖାତାରେ ଲେଖି ରଖେ । ଏହି ଦୁଇ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଇଁ ମହାଜନମାନେ ଖାତକମାନଙ୍କଠାରୁ ଆପଣାର ପ୍ରାପ୍ୟ ଧାନର ମୂଳ ଓ ସୁଧ ଉପରେ 'ମାପୁଣି କରଣି' ନାମରେ କରଣକୁ ଗଉଣିଏ ଦୁଇ ଗଉଣୀ ଧାନ ଆଦାୟ କରି ନିଅନ୍ତି ଓ ଖାତକ ଅନନ୍ୟୋପାୟ ହୋଇ ତାହା ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଏ ।]

ମାଫ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଆ. ମୁଅଫ୍=କ୍ଷମିତ)—୧ । ଯାହା କ୍ଷମା
Māph କରାଯାଇଅଛି; କ୍ଷମିତ—1. Forgiven; excused.
মাফ **माफी** ୨ । ରହିତ; ସ୍ଥଗିତ (କର୍ମ)—2. Suspended; kept in abeyance. ବି.(ଆ. ମାଫୀ, ମୁଆଫୀ)—୧ । (ଦୋଷର) ମାର୍ଜନା; କ୍ଷମା—1. Pardon; forgiving. ୨ । (ଖଜଣା ଆଦି ଦାୟିତ୍ୱରୁ) ଛାଡ଼; ମୁକ୍ତି; ଅବ୍ୟାହତି—2. Remission; exemption from payment. ୩ । (ଅଦଣ୍ଡ ଦଣ୍ଡ ଆଦିର) ରହିତକରଣ—3. Suspension; keeping in abeyance (of punishment etc).

ମାଫ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ଷମା ଦେବା—To pardon; to
Māph karibā মাফ করা(দেওয়া) **माफ करना** excuse.
(ମାଫ୍ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଫ୍ ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—To solicit
Māph chāhibā মাফ চাওয়া pardon.
माफी चाहना (माँगना) (ମାଫ୍ ମାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଫ୍ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୋଷମୁକ୍ତ ହୋଇ କ୍ଷମା ପାଇବା—To be
Māph pāibā মাফ পাওয়া pardoned or excused.
माफी पाना

ମାଫି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଆ. ମୁଅଫୀ: ମାଫୀ=ନିଷ୍କର)—୧ । ନିଷ୍କର
Māphi (ବୃତ୍ତି)—1. Rentfree (holding). ୨ । ଲାଖେରାଜ
মাফী (ବୃତ୍ତି)—2 Revenue-free (land). ୩ । ମାଫ୍
माफी ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—3. Māph etc (See) ବି—୧ । ନିଷ୍କର ବୃତ୍ତି—1. Rent-free holding. ୨ । (ଆ. ମାଫୀ) ମାଫ୍ (ଦେଖ)—2. Māph (See) ୩ । ମାଫ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—3. Māph etc (See)

ମାଫିକ୍(କେ)—ବୈଦେ. ଅ (ଆ. ମୁଅଫିକ୍)—ଅନୁରୂପ; ମୁତାବକ
Māphik(ke) ଅନୁସାରେ—According to; agreeing
মাফিক **माफिक** with. [ଉ—ଇଚ୍ଛା ମାଫିକେ ତୋ ବରଣ ବନାଇ ଦିଅନ୍ତିବ ହୋଇ ଛୁଡା ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ]

ମାଫି ଖରିଦା—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଏକପ୍ରକାର ନିଷ୍କର ମଧ୍ୟସତ୍ୱ (ଭୂମି)
Māphi kharidā —A class of rent-free tenures.
মাফি **माफी**

ମାଫିଦାର୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—୧ । ନିଷ୍କର ବୃତ୍ତି ଭୋଗ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି
Māphidār —1. A person holding a rent-free
মাফিদার tenure. ୨ । ଲାଖେରାଜଦାର୍—2. A person
माफिदार holding a revenue-free land.

ମାଫି ବୃତ୍ତି—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଜମିର ଖଜଣା ବା ରାଜସ୍ୱ ମାଫ୍ ହୋଇ Māphi brutti माफिवृत्ति ଅଛି—Rent-free tenure.
माफी (ମାଫି ବୃତ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମା ବାପ(ପା)—ଦେ. ବ (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ମାତା ଓ ପିତା—Mā bāpa(pā) 1. Mother and father. ୨ । କୌଣସି मा बाप **मा बाप** ରକ୍ଷକ ବା ଅଭିଭାବକ—2. Any protector (ମାଈ ବାପ[ପା]—ଅନ୍ୟରୂପ) or patron. ୩ । ନିୟାମକ—3. Ragulator. (ଯଥା—ଆଜକାଲି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର କେହି ମା ବାପ ଥିଲା ଭଳି ଜାଣ ପଡ଼ୁନାହିଁ ।)

ମା ଭଉ(ଇ, ଏ)ଣୀ—ଦେ. ବ (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ମାତା ଓ ଭଗିନୀ—Mā bhau(i, e)ṇi মা বোন **मा बहीन** Mother and sister.
(ମାଈ ଭଉ[ଇ, ଏ]ଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମା ଭଉଣୀ ଜୋରୁ(ରି) ବେଟୀ—ଦେ. ବ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସ. ମାତୃ, ଭଗିନୀ, ଫା. ଜୋରୁ, ବେଟୀ)—Mā bhauṇi joru(ri) beṭi মা বোন মাগি বেটী ମାତା, ଭଗ୍ନୀ, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ କନ୍ୟା—One's **मा बहीन जोरु बेटी** mother, sister, wife and daughter (all the female members of a (ମା ଭଉଣୀ ବୋହୂ ବେଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) person's family.)

ମା ଭଉଣୀ ଜୋରୁ(ରି) ବେଟୀ କରିବା—(ସ. ମାତା; ଭଗିନୀ; ଫା. Mā bhauṇi joru(ri) beṭi kariba ଜୋରୁ; ବେଟୀ)—মা বোন তুলে গালাগালি দেওয়া କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମା, ଭଗିନୀ, **मतरीया बहिनीया करना** ସ୍ତ୍ରୀ ଓ କନ୍ୟାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ଗାଳିଗୁଲଜ କରିବା—To abuse a person filthily by taking the names of his mother, sister, wife and daughter.
ମା ଭଉଣୀ ଜୋରୁ[ରି] ବେଟୀ କରି ଗାଳି ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମା ଭଉଣୀ ଜୋରୁ[ରି] ବେଟୀ ନେବା

ମା ଭାରିଯା—ଦେ. ବ (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ମାତା ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—Mother Mā bhārijā মা ও মাগী **मा और जोरु** and wife.

ମାଭୈଃ—ସ. (ବାକ୍ୟ) (ଅବ୍ୟୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—'ତୁମ୍ଭେ ଭୟ କର Mābhaiḥ ନାହିଁ' ଏବଂଭୂତ ଆଶ୍ୱାସବାଣୀ—(literally; Dont মাভৈঃ **माभैः** fear) An assurance given by a person to another not to fear-Dont you fear.

ମାମ୍‌ଦି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ. (ଭୂଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. Mām-di মামদো; ଫା. ମହମ୍ମଦ୍)—ପଠାଣ ଭୂତ—The spirit or ghost of a Mahomedan dead man.

ମାମ୍‌ବାପା—ଗ୍ରା. ଭ. ପୁଂ. (କରଣସମାଜରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—Mām-bāpā ମାମୁଁ ବାପା (ଦେଖ)—Māmuṅ bāpā (See)
(ମାମୁଁମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାମ—ସ. ବ. ପୁଂ (ମମ+ଅ)—ମାତୁଳ; ମାମୁଁ—Mother's Māma brother. ଭଣ—ମାମକ (ଦେଖ)—Māmaka (See)
(ମାମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାମକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମମ+କ+ଅ)—୧ । ମଦୀୟ; ମତ୍‌ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Māmaka 1. Relating to me. ୨ । ମୋର—(ମାମକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Mine. ୩ । ମମତାଯୁକ୍ତ—3. Having attachment for. ୪ । ସ୍ୱାର୍ଥପର—4. Selfish. ୫ । କୃପଣ—5. Miserly. ସ. ବ. ପୁଂ—୧ । କୃପଣ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A miser (Apte). ୨ । ମାମୁଁ; ମାତୁଳ—2. Maternal uncle (Apte).

ମାମକୀନ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମମକ+ଈନ)—ମତ୍‌ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Māmakina (ମାମକୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Relating to myself.

ମାମଥ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାମ୍ମଥ୍)—ହସ୍ତୀର ଅନୁରୂପବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାଚୀନ Māmath ଜନ୍ତୁ ବିଶେଷ—Mammoth (an extinct মামথ species of wooly elephants). [ଦ୍ର—ଏହାର **मैमथ** ଦେହସାର ଲମ୍ବ ଲୋମରେ ଆବୃତ ଥିଲା ଓ ଦନ୍ତଦ୍ୱୟ ଅଧିକ ଲମ୍ବା ଓ ଦନ୍ତାଗ୍ର ଉପରକୁ ବାଙ୍କେଇ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା; ଏହା ହାତୀ ଠାରୁ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଥିଲା । ଏ ଜୀବ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀରୁ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଅଛି ଓ ଏହାର କଙ୍କାଳ ଭୂଗର୍ଭରୁ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ମିଳୁଅଛି ।]

ମାମଲତ(ତି)—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମୁଆମିଲତ)—୧ । ମାମଲା Māmalat(ti) (ଦେଖ)—1. Māmalā (See). ୨—(ମାମଲ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୈଷୟିକ କାର୍ଯ୍ୟଚୟ—2. Worldly মামলত affairs or matters. ୩ । ବ୍ୟବହାର; ବ୍ୟବସାୟ—**मामलत** 3. Business. ୪ । ବ୍ୟାବହାରିକ କଥୋପକଥନ—4. Negotiation; business talk.

ମାମଲତ୍‌କାର—ବୈଦେ. ବ(ଫା. ମୁଆମିଲତ୍‌କାର୍)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୃହର Māmalat-kār ବୈଷୟିକ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ବୁଝେ—A person মামলতকার who manages or looks after the busi-**मामलतकार** ness of a family (e. g. litigation, trad), management of propertye.
(ମାମଲତକାରୀ—ଭାବବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ)

ମାମଲତ୍‌ଦାର—ବୈଦେ. ବ—୧ । (ଫା. ମୁଆମିଲତ୍‌ଦାର୍)-ଯେ ଅନ୍ୟ Māmalat-dār ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମକଦ୍ଦମା ଆଦି ବୁଝିବାପାଇଁ ସରକାର মামলতদার ଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ହୁଏ—1. A public servant **मामलतदार** engaged to decide matters arising between parties. ୨ । (ବମ୍ବାଇ ପ୍ରଦେଶର) ଗ୍ରାମ୍ୟ ବିଚାରପତି କର୍ମଚାରୀ—2. (In the Bombay presidency) Village-court; a village magistrate in Bombay.

ମାମଲ୍ଲା—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମୁଆମିଲା)—୧ । ବ୍ୟାପାର—1. Affair. Māmalā business. ୨ । କେଶ୍; ମକଦ୍ଦମା—2. Liti-মামলা gation; case; law suit. (ଯଥା—ଫଉଜଦାରୀ **मामला** ମାମଲ୍ଲା, ଦେୱାନି ମାମଲ୍ଲା, ଇନ୍‌କମ୍ ମାମଲ୍ଲା, ସେସନସ୍ ମାମଲ୍ଲା, ଖୁଣୀ ମାମଲ୍ଲା, ସଙ୍ଗିନ୍ ମାମଲ୍ଲା ଇତ୍ୟାଦି ।)

ମାମଲ୍ଲା ଦାଏ(ୟ)ର—ବୈଦେ. ବ (କତ୍ତୃ) (ଫା. ମୁଆମିଲା + Māmalā dāe(ya)r ଦାୟର)—କୋର୍ଟରେ ଅଭିଯୋଗ ବା ଦରଖାସ୍ତ

মলা দাএর — ଦାଖଲ କରବାଦ୍ୱାରା ମକଦ୍ଦମାର ଆରମ୍ଭ—Institution of a case.
मामलादायर

ମାମଲା ଫଇ(ଏ)ସଲ୍—ବୈଦେ. କତରଅଥ (ଫା. ମୁଅମିଲା + ଫୈସଲ୍)—
Māmalā phai(e)sal ମକଦ୍ଦମାର ନିଷ୍ପତ୍ତି—Decision or disposal of a case.
মামলাফয়েসল मामलाफैसला

ମାମଲା ବାଜ୍—ବୈଦେ. ଵଣ (ଫା. ମୁଅମିଲାବାଜ୍)—ମକଦ୍ଦମା କରବାରେ ପଟୁ; ଵବାଦପଟୁ—Litigious.
Māmalā bāj
মামলাবাজ मामलाबाज (ମାମଲାଖୋର—ଦେ. ରୂପ)

ମାମଲା ମକଦ(ଦ୍ଦ)ମା—ବୈଦେ. ଵ (ଫା. ମୁଅମିଲା + ମୁକଦ୍ଦମା)—
Māmalā makada(dda)mā (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—ମକଦ୍ଦମା
মামলামোকদ্দমা ମାମଲା; ମାଲିମକଦ୍ଦମା; ମାଲିମାମଲା; ନାନାପ୍ରକାରର
मामलामुकदमा ମକଦ୍ଦମା—Litigation.

ମାମା—ଦେ. ଵ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ମାତା, ମା; ଫା. ମାମା)—ସ୍ୱଚ୍ଛ ପରବାରରେ
Māmā ବ୍ୟବହୃତ ଓ ଶିଶୁଭାଷା)—ମାତା—Mother. [ଉ—
মা ମାମାରେ ! ପାଠପଢ଼ା ବଡ଼ ଦୁଃଖ, ହାତ ଗୋଡ଼ ଦୁଇ ଲାଗଇ
मामा ରେ ! ପଣ୍ଡାଙ୍କେ ବଡ଼ ସୁଖ । ଶିଶୁବଚନ ।] ପ୍ରାଦେ.
(ବାଲେଶ୍ୱର) ଵ. ପୁଂ. (ଭୁଲ. ବ. ମାମା; ହି ମାମା)—
ମାମୁ—Maternal uncle.

ମାମୀ—ସ. ଵ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାମ+ଈ)—ମାଈଁ; ମାଉଳାଣୀ—Maternal
Māmī uncle's wife. [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଳାରେ ମାଈଁଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମାମୀ
(ମାମିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) କହନ୍ତି ।]

ମାମୁଁ(ମୁ)—ଦେ. ଵ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ମାମ, ମାମକ)—ମାଉଳ—Maternal
Māmuñ(mu) uncle. (ଉ—ତା ଶୁଣି ନକୁଳ ସେଠାରୁ
(ମାଈଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବାହାରଲେ, ମଗଧ ଦେଶେ ମାମୁଁ ସଙ୍ଗତେ ଦେଖା-
মামা ହେଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା) [ଦ୍ର—ମାମୁ ଭଣଜା
मामु ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରଗାଢ଼ ସ୍ନେହଯୁକ୍ତ ଓ ମଧୁରତାପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ପର୍କ ଅଟେ ।
ମାମୁଁ ଭଣଜା ପ୍ରତି ପ୍ରଗାଢ଼ ବାତ୍ସଲ୍ୟଭାବ ଦେଖାଉଥିବାରୁ
ସ୍ନେହସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନରେ ଚାନ୍ଦକୁ ଓ ଜହ୍ନକୁ ଶିଶୁର ମାମୁ
ରୂପେ କଳ୍ପନା କରାଯାଏ, (ଯଥା—ଚାନ୍ଦମାମୁ, ଜହ୍ନମାମୁଁ) ।
ମଦ୍ୟପ ଶ୍ରେଣୀ ଲୋକମାନେ ଶୁଣ୍ଢିକୁ ଓ ଶିଅଳକୁ ମାମୁ
ସମ୍ବୋଧନ କରନ୍ତି ।

ମାମୁ ପଦ ସମ୍ପର୍କରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଢଗ ଓ ପ୍ରବଚନ;—
ଯଥା—୧ । ମାମୁଘରେ ପଡ଼ର ଖଣ୍ଡିକ ବଖଣ୍ଡ କରବା,
ଅର୍ଥାତ୍—କୌଣସି ପରିଶ୍ରମ ନ କର ମାଉଳାଳୟରେ
ଆଦର ଓ ଯତ୍ନସହକୃତ ପ୍ରତିପାଳିତ ହେବା ।]

নেই মামাথেকে ୨ । କାହିଁ ମାମୁଁ ଠାରୁଁ କଣା ମାମୁ ଭଲ—
কাণামামু ভাল ଅର୍ଥାତ୍—ଆଦୌ ମାମୁଁ ନ ଥିବାଠାରୁ, କଣା
नहिमामासे ହେଉ, ଖୋଟା ହେଉ, ଅଯୋଗ୍ୟ ହେଉ,
कणाहा मामा अच्छा ଗୋଟିଏ ମାମୁଁ ଥିଲେ ତାହାଙ୍କଠାରୁ ଭଣଜା
କେତେକ ପରମାଣରେ ଆଦର ଓ ଯତ୍ନ ଲାଭକରେ ।
ଏଥିର ସମଭାବାପନ୍ନ ଇଂରାଜି ପ୍ରବଚନ—Half a
loaf is better than no loaf.

মামামামী দুইপ্রাণী ୩ । ମାମୁଁ ମାଈଁ ଦ୍ୱି ପରାଣୀ—ଏକ୍ଲାବସ୍ଥାନ
दोही प्रानी ଦମ୍ପତିଙ୍କ ପ୍ରତି ଏ ବାକ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।
ଅର୍ଥାତ୍—ଯାହା ପରବାରରେ ମାମୁଁ (ସ୍ୱାମୀ) ଓ ମାଈଁ
(ସ୍ତ୍ରୀ), ଏ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି ନାହାନ୍ତି ।
୪ । ମାମୁଁ ବେକ ଧର କାନ୍ଦିବା ଓ ମାଈଁ ବେକ ଧର
କାନ୍ଦିବା । ଅର୍ଥାତ୍—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କ ସଙ୍ଗେ
ମିତ୍ରତା କର ଉଭୟପକ୍ଷଙ୍କଠାରୁ ସାହାଯ୍ୟ କାମନା କରେ ବା
ଉଭୟପକ୍ଷଙ୍କ ନିକଟରେ ସମବେଦନା ପ୍ରକାଶ କରେ ।
୫ । ମାମୁଙ୍କର ବାଟେ, ତ ମାଈଁଙ୍କର ବାଟେ । ଅର୍ଥାତ୍
—ଯେଉଁ ପରବାରରେ ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମତଭେଦ
ଘଟିଥାଏ ।]

ମାମୁଁ(ମୁ)ଅଜା—ଦେ. ଵ. ପୁଂ (ସ. ମାମ + ଆର୍ଯ୍ୟ)—୧ । ଆପଣାର
Māmuñ(mu)ajā ପିତାଙ୍କ ମାମୁଁ—1. One's father's
(ମାଈଁ ଅଜ—ସ୍ତ୍ରୀ) maternal uncle. ୨ । ଆପଣାର
বাবারমামা ମାଆଙ୍କର ମାମୁଁ—2. One's mother's
बाबाकामामा; नाना maternal uncle.

ମାମୁଁ(ମୁ)ଘର—ଦେ. ଵ—୧ । ମାଉଳାଳୟ—1. One's
Māmuñ(mu)ghara maternal uncle's house.
মামারবাড়ি ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜେଲ୍‌ଖାନା—2. (figurative)
ममाना; ममहारा, Jail. ୩ । ମଦଭାଟି; ଶୌଣ୍ଡିକାଳୟ—
ममियैरा; ममियाऊर 3. Tavern.

ମାମୁଁ(ମୁ) ଘରକୁ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ମଦ୍ୟପାୟୀ ଇତରଲୋକଙ୍କ
Māmuñ(mu) gharaku jibā ବ୍ୟବହୃତ)—ମଦ ବା ତାଡ଼ି
মামারবাড়ি যাওয়া ପିଇବାକୁ ଭାଟିକୁ ଯିବା—1. To go to
ममहारा जना the tavern to drink. ୨ ।
(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜେଲ୍‌ଖାନାକୁ ଯିବା—2. (figurative)
To go to jail. ୩ । ମାଉଳାଳୟକୁ ଯିବା—3.
To go to one's maternal uncle's house.

ମାମୁଁ(ମୁ)ଘର ପାଣି—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ମଦ୍ୟପାୟୀ ଇତରଜନ ବ୍ୟବହୃତ)—
Māmuñ(mu)ghara pāṇi ମଦ ବା ତାଡ଼ି—Wine or
লালপান आकासपानी toddy.

ମାମୁଁ(ମୁ)ଝି(ଝୁ)ଅ ଭଉଣୀ—ଦେ. ଵ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଆପଣାର ମାମୁଁଙ୍କ ଝିଅ
Māmuñ(mu)jhi(jhu)a bhauṇī ଥିବାରୁ ଆପଣାର ଭଗିନୀ—
মামাতো বোন One's causin, being the maternal
ममेरी बहीन uncle's daughter.

ମାମୁଦ୍—ବୈଦେ. ଵ (ନାମ) (ସ —ଭାରତ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ଗଜନୀ
Māmud ବଂଶୀୟ ମୁସଲମାନ୍ ରାଜା—Name of a
মামুদ Mahomedan king of Gaznee who
महमुद invaded India 17 times. [ଦ୍ର
(ମାମୁଦ୍ ଗଜନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) — ଭାରତରେ ପ୍ରଚୁର ଧନ ଥିବାରୁ
ସେ ୧୭ ଥର ଭାରତ ଆକ୍ରମଣ କରଥିଲେ ଓ ଶେଷଥର
ଗୁଜରାଟର ସୋମନାଥ ମନ୍ଦିର ଆକ୍ରମଣ କର ମୂର୍ତ୍ତି ଭାଙ୍ଗି
ବହୁ ଧନରତ୍ନ ଲୁଣ୍ଠନ କର ନେଇଯାଇଥିଲେ; ମହମୁଦ୍
ଗଜନୀ ଦେଖ ।]

ମାମୁଁ(ମୁ)ପୁଅ ଭାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାମ+ପୁତ୍ର+ଭ୍ରାତା)—
Māmuñ(mu)pua bhāi ଅପଣାର ମାମୁଙ୍କ ପୁଅ ଥିବା ଯୁ
মামাতো ভাই ବଳର ଭାଇ- One's causin, being
ममेराभाइ the son of the maternal uncle.

ମାମୁଁ ବାପା—ଦେ. ବି (ଉତ୍ତର ସମାଜ ବ୍ୟବହୃତ)—ମାମୁଙ୍କର ପିତା;
Māmuñ bāpā ମାଆଙ୍କର ବାପା—Maternal grand-
দাদামহাশয় मामाकाबाबा; नाना father; mother's father.

ମାମୁଁ(ମୁ) ଭଣଜା(ଞ୍ଜା)—ଦେ. ବି (ଅପେକ୍ଷିକ ସହିତର ଶବ୍ଦ)—ମାମୁଁ
Māmuñ(mu) bhaṇajā(ñjā) ଓ ଭଣଜା—Maternal
মামা ভাগনা मामा भांजा uncle and sister's son.

ମାମୁଁ(ମୁ) ଭଣଜା(ଞ୍ଜା) କଦଳୀ—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ କଦଳୀ—
Māmuñ(mu) bhaṇajā(ñjā) kadaḷī A species of plantain. [ଦ୍ର—ଏହି କଦଳୀକାନ୍ଦିର ମୂଳାଂଶରେ କେତେକ ପେଣାର କଦଳୀ ବଡ଼ ବଡ଼ ହୁଏ। ମଝିର କେତେକ ଅଂଶରେ କଦଳୀ ନ ଥାଏ। କାନ୍ଦିର ଅଗଅଡ଼କୁ ଥିବା ତଳ ପେଣାମାନଙ୍କରେ ଲଗାଲଗି ହୋଇ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଛୋଟ ଛୋଟ କଦଳୀ ଥାଏଁ।]

ମାମୁଁ(ମୁ) ଭଣଜା(ଞ୍ଜା) ପାହାଡ଼—ସଂ. ବିଣ—ଚିଲିକାକୂଳରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ
Māmuñ(mu) bhaṇajā(ñjā pāhāṛa ବାଲୁଗାଁର ନିକଟରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଓ ତେତିଲିହିତ ଗୋଟିଏ ସାନ ପାହାଡ଼ର ସ୍ଥାନୀୟ ନାମ—Local name of a big and a small hill situated near the Chilka Lake. [ଉ—ଲୁଣସ୍ଥାନ ଶିଳାଭୂଷ କଳେବର, ସିଂହେଶ୍ୱରଙ୍କର ଯାମଳ ଭୂଧର। ସ୍ୱଧାନାଥ. ଚିଲିକା।] [ଦ୍ର—ଏଥିର ବଡ଼ ପାହାଡ଼ରେ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର ନାମକ ଶିବଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି।]

ମାମୁର(ରି, ଲ୍, ଲି)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମାମୁଲ୍—୧। ସ୍ୱଭା; ୨। ନିରୂପିତ ସମସ୍ତ ବ୍ୟବଧାନ ଅନ୍ତେ ଯେଉଁ
Māmur(ri, l, li) ଧନ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବା କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ଦିଆଯିବାର
মামুল ব্যবস্থা ହୋଇଥାଏ)—୧। ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବା
मामुल ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥିବା ବିଷୟ—1. A matter already settled. ୨। ନିୟମିତ ବା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ—2. Routine. ୩। ପ୍ରଚଳନ; ଚଳନ—3. Currency; use. ୪। ଅଭ୍ୟସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ—4. Customary or habitual act. ୫। ନିୟମ—5. Rule. ୬। ଦସ୍ତୁର; ଚିରପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥା—6. Custom or usage. ୭। ଅଭ୍ୟାସ—7. Habit. ୮। ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟରେ ପ୍ରାପ୍ୟ ବା ଦେୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଧର୍ମ—8. A fixed payment; the payment of a particular amount at a particular period. ବିଣ (ଅ. ମାମୁଲୀ—
মামুলী ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ) ୧ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ଥିରୀକୃତ—1. Fixed; long
मामुली settled; previously arranged. ୨। ପ୍ରଚଳିତ—2. Usual; current. ୩। ନିୟମିତ—3. Regular. ୪। ସାଧାରଣ—4. Ordinary. ୫। ଚିରସ୍ଥାୟୀରୂପେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—5. Fixed permanently. ୬। ଚିର ପ୍ରଚଳିତ—6. Customary; habitual.

ମାମୁରି(ଲି) କଥା—ଦେ. ବି—୧। ଚିରସ୍ଥାୟୀ ବିଷୟ—1. A custo-
Māmuri(li) kathā mary act. ୨। ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ
মামুলি কথা ବା ସ୍ଥିରୀକୃତ କଥା—2. A thing long sett-
मामुली बात led.

ମାମୁରି(ଲି) କାମ(ର୍ଯ୍ୟ)—ଦେ.ବି—୧। ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟର କ୍ରମ ବହୁକାଳରୁ
Māmuri(li) kāma(rjya) ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇ ଚଳି ଆସୁଅଛି—
মামুলী কায 1. Routine work; customary actss
मामुली काम acts of a routine nature. ୨। ସାଧାରଣ କାରିଗରି; ଯେଉଁ ବସ୍ତୁରେ କିଛି ଅସାଧାରଣ କାରିଗରି ନ ଥାଏ—2. A thing having no peculiar workmanship.

ମାମୁରି(ଲି) ଖରଚ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମାମୂଲୀ+ଖର୍ଚ୍ଚ)—୧। ସାଧାରଣ
Māmuri(li) kharacha ବ୍ୟୟ—1. Ordinary ex-
মামুলি খরচ penses. ୨। ଚିର ପ୍ରଚଳିତ ବ୍ୟୟ—
खर्चा मामूली 2. Usual or customary expenses.

ମାମୁରି ଖୁରୁଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଛୋଟ ଜାତିର ନଡ଼ିଆ ଖୁରୁଡ଼—
Māmuri khururda Dried kernal of a small species of cocoanut.

ମାମୁରି(ଲି) ଜମା—ବୈଦେ. ବି (ଅ) (କଚେରୀ)—ଖଜଣା ଛଡ଼ା ଯେଉଁ
Māmuri(li) jamā ଜମା ପ୍ରଜାଠାରୁ ଚିରପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥା
মামুলি জমা ଅନୁସାରେ ଅଦାୟ ହୋଇ ଆସୁଅଛି—
मामुलीजमा Customary receipts from tenants over and above the rent.

ମାମୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବିଣ—ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର—Insignificant;
Māmula trite. ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବିଣ—ସାଧାରଣ—Ordinary. ବି—ପରମ୍ପରା—Tradition.

ମାମେର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଶାକ—
Māmer A kind of wild herb used as cooked salad. [ଦ୍ର—'ମାମଙ୍ଗ' ନାମକ ଗୋଟିଏ ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷର କାଠ ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ ଓ ଚିକ୍କଣ; ଏଥିର କାଠରେ ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍ ଦେଲେ ଖୁବ୍ ଚକଚକିଆ ହୁଏ; ଏଥିର କାଠରେ ମେଜ, ଚଉକି, ଅଲମାରି ଆଦି ତିଆରି ହୁଏ। ଏଥିର ଛାଲି ଔଷଧରେ ଲାଗେ। ସର୍ପ ଦଂଶନରେ ଏଥିର ମୂଳ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ। ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର; ମାମେର୍ ଏହି ଗଛ ହେବ କି ?]

ମାୟୁ—ବୈଦେ. ଅ (ଅ. ସଂ. ମଧ୍ୟ)—ମଏ; ସହିତ; ମିଶାଇ କରି;
Māy ଏକତ୍ର—With; together with; along
মায় मै, माय with; together. (ଯଥା—ମେକେଞ୍ଜିଙ୍କ ଦରମା ମାୟୁ ଗସ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ ମାସକୁ ଟ ୧୦୦୯ ଦିଆଯିବ।)

ମାୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)—୧। ଅସୁର—1. Demon.
Māya ୨। ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ—2. Magician; a mime; a

(ମାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) conjurer. ୪. ଭଣ—କୁହୁକ ବଦ୍ୟାରେ ଭୂଷଣ—Possessing magical powers (Apte).

ମାୟା—ସଂ. ବ. (ମା ଧାତୁ=ପରମାଣ କରବା+କରଣ, ଯ+ଅ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଏହ ବଶ୍ୱ ପରମିତ ହୋଇଅଛି)—୧।(ବେଦାନ୍ତ) ଅବଦ୍ୟା; ବସଦୃଶ ପ୍ରତୀତ ସାଧନ; ଯେଉଁ ଗୁଣ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୃତ ବସ୍ତୁ ଅନ୍ୟରୂପେ ଦେଖାଯାଏ; ମିଥ୍ୟା ଜ୍ଞାନ; ଭ୍ରାନ୍ତି; ମୋହ; ଅବଦ୍ୟା—1. Unreality; illusion; delusion; idealism. [ଦ୍ର—ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନ ମତରେ ଏହ ଜଗତ୍ ଅବାସ୍ତବ ଓ ଅସତ୍ୟ ଅଟେ ଓ ପରମେଶ୍ୱର ବାସ୍ତବ ଓ ସତ୍ୟ ଅଟନ୍ତି। ଯେଉଁ ମିଥ୍ୟା ପ୍ରତୀତ ଯୋଗୁଁ ଜଗତକୁ ବାସ୍ତବ ଓ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମନୁଷ୍ୟ ଭ୍ରମ କରେ ତାହାର ନାମ ମାୟା।

Maya

ଈଶ୍ୱର ଅପଣାର ମାୟା ବା ଅବଦ୍ୟା ରୂପ ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଏ ପୃଥିବୀକୁ ସୃଷ୍ଟି କରଅଛନ୍ତି; ଏଥିପାଇଁ ଶକ୍ତି ବା ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ମହାମାୟା ଆଖ୍ୟା ଦଅ ଯାଇଅଛି।] ୨। କୁହୁକ; ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ—2. Magic; jugglery; sorcery. ୩। ଆସକ୍ତି; ମମତା; ସ୍ନେହ—3. Attachment; affection; love. ୪। ଛଳ; ଶଠତା; କପଟତା—4. Deceit; hypocricy. ୫। ଆଖିରେ ଦେଖାଯିବା ଅବାସ୍ତବ ମୂର୍ତ୍ତି (ଯଥା—ଭୂତ)—5. An illusory image; phantom (Apte). ୬। ରାଜନୀତକ ଗୁଳ—6. A political trick; diplomatic feat (Apte). ୭। ଗୟା ନଗରର ଏକ ନାମ—7. A name of the city of Gaya (Apte). ୮। ଦୁଷ୍ଟତା ଖଳତା—8. Wickedness (Apte). ୯। ଶୈବ; ମତ ଅନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଘେରବା ୪ଟି ସାଂସାରକ ପାଶ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ—9. One of the four worldly snares which beset mankind (according to the Saibas) (Apte). ୧୦। ପୁରୁଷଠାରୁ ଭନ୍ନ ପ୍ରକୃତି—10. The Nature, as distinct from God. [ଦ୍ର—ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଯେଉଁ କଳ୍ପିତ ଶକ୍ତି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଅଜ୍ଞାରେ ଏ ବଶ୍ୱକୁ ପରିଚାଳତ କରୁଅଛି ତାହା ପ୍ରକୃତି ବା ମାୟା। ଏହା ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ୍ ଥିବା କଳ୍ପିତ ଏବ ଏହାହିଁ ସୃଷ୍ଟିର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ଅଟେ।] (ଉ—କାଳ ମାୟାର ପରେ ରହ, ପର ଅପଣା ଭେଦ କାହିଁ? ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ।) ୧୧। ଛଦ୍ମବେଶ—11. A mask. ୧୨। କରୁଣା; କୃପା—12. Kindness; pity; compassion. ୧୩। ସଂସାର ପ୍ରତି ଆସକ୍ତି—13. Wordly attachment. ୧୪। ମହାମାୟା; ଦୁର୍ଗା—14. Goddesss Durg ୧୫। ନାରୀ; ସ୍ତ୍ରୀ—15. Woman. ୧୬। କମଳା; ଲକ୍ଷ୍ମୀ—16. The Goddess of beauty and wealth. ୧୭। ମାୟାଦେବୀ; ବୁଦ୍ଧ ଦେବଙ୍କ ମାତା—17. The name of the mother of Buddha Deba. ୧୮। ଧନ; ସମ୍ପତ୍ତି (ହ୍ର. ଶ)—18. Wealth; riches, property. ୧୯। ଇନ୍ଦ୍ରବଜ୍ରା ଓ ଉପେନ୍ଦ୍ରବଜ୍ରା ନାମକ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତଦ୍ୱୟଙ୍କ ମିଶ୍ରଣରେ ରଚିତ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତବଶେଷ (ହ୍ର. ଶ.)—19. Name of a mixed metre. ୨୦। (ମୟ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ, ଆ) ମୟଦାନବର କନ୍ୟା; ରାବଣଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଏବ ଖର, ଦୂଷଣ, ତ୍ରିଶିର ଓ ସୂର୍ପଣଖାଙ୍କ ମାତା (ହ୍ର. ଶ)—20. A demoness; daughter of Maya demon. ୨୧। ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଦେବତାଙ୍କ ଲୀଳା (ହ୍ର. ଶ)—21. The sportive exhibitions of the Gods on the earth. ୨୨। ଆଦରଣୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ (ହ୍ର ଶ)—22. A beloved or respected woman. ୨୩। ବୁଦ୍ଧି; ଅକଲ (ହ୍ର. ଶ)—23. Intelligence. ୨୪। କାଳ୍ପନିକ ମୂର୍ତ୍ତି—24. Phantom; an illusory image (Apte).

ମାୟା — ଦେ. ବ—୧। (ଅଧୁନା ଭୂଗର୍ଭରୁ ଅବଷ୍କୃତ ନାନା ପ୍ରାଚୀନ ବସ୍ତୁରୁ ସ୍ଥିରୀକୃତ) ଦକ୍ଷିଣ ଅମେରକାର ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତା; ମୟ ସଭ୍ୟତା—1. Māyā; the civilisation of ancient South America. [ଦ୍ର—ଅନୁମାନ ୨୫୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ୫୦୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ସଭ୍ୟତା ଦକ୍ଷିଣ ଅମେରକାରେ ପ୍ରଚଳତ ଥିଲା। ଏହ ସଭ୍ୟତାର ଧ୍ୱଂସାବଶେଷ ବର୍ତ୍ତମାନ ମେକ୍ସିକୋରେ ମିଳୁଅଛି। ଭାରତବର୍ଷ ନକଟସ୍ଥ ଯାଭା ଓ ବାଲି ଦ୍ୱୀପରେ ଉପନବେଶ କରଥିବା କଳଙ୍ଗବାସୀ (ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ) ହନ୍ଦୁମାନେ ଯାଇ ଏଠାରେ ସଭ୍ୟତା ବସ୍ତାର କରଥିବାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଐତହାସିକ ରାଖାଲ୍ ଦାସ ବନ୍ଦୋପାଧ୍ୟାୟଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଅଛି।] ୨। ମାୟାଧରର ଡାକ ନାମ—2. Name for calling Māyādhara. ଭଣ—

ମାୟା

मायां

मायाः

ସ୍ତ୍ରୈଣ; ମେଯେମୁଖୋ ୧। ସ୍ତ୍ରୈଣ—1. Voluptuous; fond of women. ୨। ମାଇଚିଆ; ସ୍ତ୍ରୀସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତ—2. Womanish; effeminate. ୩। ଭୀରୁ—3. Cowardly.

मौगमुहाँ; मौगिआहा

ମାୟା କର—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ଉପପଦ ସମାସ)—ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲକ—Magician. ଭ—ଯେ ମାୟା ଘଟାଏ—(ମାୟାକାରୀ, ମାୟାକୃତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Delusive.

Māyā kara

ମାୟା କାନନ—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧା)—କୁହୁକବଦ୍ୟା ପ୍ରଭାବରେ ସୃଷ୍ଟ ଉପବନ—An illusive garden set up by magic.

Māyā kānana

ମାୟା କାନ୍ଦଣା—ଦେ. ବ (ସଂ. ମାୟାମୟ କ୍ରନ୍ଦନ)—ମିଛ କାନ୍ଦଣା; ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ କାନ୍ଦ—Weeping done or sorrow expressed as a show.

Māyā kāndanā

माया कान्ना

मायाकांदना

ମାୟା କୁହୁକ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମାୟା+କୁହୁକ) (ଦ୍ୱେତର ଶବ୍ଦ)—ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ—Magic.

Māyā kuhuka

माया कुहूक इन्द्रजाल

ମାୟା କୁହୁକିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ମାୟା ଘଟାଏ—Illusive;
Māyā kuhukiā delusive. ଦେ. ବି ପୁଂ—ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ—
(ମାୟା କୁହୁକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) Magician.
(ମାୟା କୁହୁକିନୀ, ମାୟା କୁହୁକେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାୟାଗ୍ରସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ମାୟା+ଗ୍ରସ୍ତ)—ମାୟାରୂପ
Māyāgrasta ଆବରଣଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛନ୍ନ—Overclouded
(ମାୟାଚ୍ଛନ୍ନ, ମାୟାଚ୍ଛାଦିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) with illusion.

ମାୟାଚଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାୟ+ପଟୁ ଅର୍ଥରେ. ଚଣ)—୧ । କୁହୁକ
Māyāchaṇa ବିଦ୍ୟାରେ ପଟୁ—1. Noted for jugglery
(Apte). ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ମାୟାବୀ—2. Very
(ମାୟାଚଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) deceitful (Apte).

ମାୟାଚାର—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ.)—ମାୟାମୟ ବ୍ୟବହାର; ଛଳନା-
Māyāchāra ମୟ ଆଚରଣ—Acting deceitfully;
(ମାୟାଚାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) deceitful conduct (Apte).
(ମାୟାଚରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ. ପୁଂ—ମାୟାବୀ—Deceitful.

ମାୟା ଛୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ଭୁଲ. ବ. ମେୟେ-
Māyā chhuā ଛେଲେ)—ମାଇକିନିଆ ପିଲା—Girl.

ମାୟାଜାଲ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାୟାସମୂହ; ଅନେକ ପ୍ରକାରର
Māyājāḷa ମାୟା—Illusions in various forms
or shapes.

ମାୟା ଜାଲ—ସଂ. ବି (ରୂପକ; ମାୟା+ଜାଲ)—ଜାଲପରି ବେଢ଼ିଥିବା
Māyā jāla ମାୟା—Illusion compared to an
entangling net. ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—
ସାଧାରଣ ଲୋକମାନେ କଇ, ଗୋଳସି ପ୍ରଭୃତିରୁ ଛୋଟ
ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ବାଉଁଶବତାରେ ତିଆରି କରିବା ଯନ୍ତ୍ର-
ବିଶେଷ—A contrivance made of split
bamboo laths used by ordinary people
to catch small fishes.

ମାୟା ଜୀବ(ବୀ)—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମାୟା+ଜୀବ୍ ଧାତୁ+
Māyā jība(bī) ଇନ୍)—ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ; ଯେ କୁହୁକ ଦେଖାଇ
ମାୟାଜୀବା } ସ୍ତ୍ରୀ ପେଟ ପୋଷେ; କୁହୁକୀ—Magician;
ମାୟାଜୀବିନୀ } conjurer; a juggler.

ମାୟା ଡୋର(ରି)—ଦେ. ବି—୧ । ଦଉଡ଼ିପରି ମନୁଷ୍ୟକୁ ଛନ୍ଦିଥିବା ମାୟା
Māyā ḍora(ri) —1. Delusion compared to a
মায়াডোর string. ୨ । ସ୍ନେହରୂପକ ବନ୍ଧନ—
मायाडोर(री) 2. Tie of attachment; a string
of magic.

ମାୟାତି—ସଂ. ବି (ମାୟା+ତି)—୧ । ମନୁଷ୍ୟର ସନ୍ତୋଷବିଧାନାର୍ଥ
Māyāti ଦିଆଯିବା ବଳି—1. The sacrifice to
men (Apte). ୨ । ନରବଳି; ଦେବଦେବୀ
ତୁଷ୍ଟ୍ୟର୍ଥେ ମନୁଷ୍ୟବଳି; ମେରିଆ—2. Human
sacrifice; killing of a man to propitiate
a deity.

ମାୟାତ୍ମକ—ସଂ. ବିଣ (ମାୟା+ଆତ୍ମନ୍+କ)—୧ । ମାୟାମୟ—
Māyātmaka 1. Illusory. ୨ । ମିଥ୍ୟା—2. False
(ମାୟାତ୍ମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) (Apte).

ମାୟାଦ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମାୟା+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କୁମ୍ଭୀର—
Māyāda Crocodile.

ମାୟାଦେବୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ମାତା—Name
Māyādebī of the mother of the Buddha.

ମାୟାଧର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଶଠ; କପଟାଚାରୀ—1. Deceitful
Māyādhara ୨ । କପଟବେଶଧାରୀ—2. Wearing a
mask. ୩ । ବିଷ୍ଣୁ ବା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିଶେଷଣ—
3. An epithet of Bishṇu or Śrīkṛushṇa.
ସଂ. ବି—ଭଗବାନ୍; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—God; Śrīkṛushṇa.
ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name
given to males.

ମାୟାଧାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଛଦ୍ମବେଶଧାରୀ—Wearing a mask.
Māyādhārī (ମାୟାଧାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାୟାପଟୁ—ସଂ. ବିଣ (୭ମୀ ତତ୍; ମାୟା+ପଟୁ)—ମାୟାବୀ—
Māyāpaṭu Deceitful.

ମାୟାଫଳ—ସଂ. ବି (ମାୟା+ଫଳ)—ମାଜୁଫଳ—
Māyāphaḷa Gall-nut.

ମାୟାବତୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାୟାବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ମାୟାବିନୀ—
Māyābatī Illusive (female). ବି—୧ । କୁହୁକିନୀ
(ମାୟାବାନ୍—ପୁଂ) —1. A female magician. ୨ ।
ଶମ୍ବରାସୁର ଗୃହରେ ପାଳିତା ହେବା ସମୟରେ କାମପତ୍ନୀ
ରତିଙ୍କର ନାମ—2. Name of the wife of
Cupid in her second birth in the house
of demon Śambara. [ଦ୍ର—ହରକୋପାନଳରେ
କାମ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହେବାରୁ ତତ୍ପତ୍ନୀ ରତି ସେହି ଅଗ୍ନିରେ
ଝାସ ଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟତା ହେଲେ; କିନ୍ତୁ ମହାଦେବଙ୍କ
ବଚନାନୁସାରେ ଶମ୍ବରାସୁରର ଘରେ 'ମାୟାବତୀ' ନାମ ଗ୍ରହଣ
କରି ଛନ୍ନି କାମଙ୍କ ପୁନର୍ଜନ୍ମକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ
କାମଦେବ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଔରସରେ ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ
ନାମରେ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ଶମ୍ବରାସୁରକୁ ବଧ କଲେ ଓ
ମାୟାବତୀଙ୍କୁ ପତ୍ନୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ।] ୩ । ମାୟାଦେବୀ
(ଦେଖ)—3. Māyādebī (See)

ମାୟାବଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ତୃତୀୟାତତ୍; ମାୟା+ଅବଦ୍ଧ)—ମାୟାପାଶରେ
Māyābaddha ଆବଦ୍ଧ—Entangled by delusion.

ମାୟାବଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାୟା+ବଳ)—ମାୟାର ପ୍ରଭାବ—
Māyābaḷa The power of delusion.

ମାୟା ବଶ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାୟାର ଅଧୀନ—
Māyā baśa (ମାୟାବଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) Subject to illusion.

ମାୟାବସାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାୟା+ଅବସାନ)—
Māyā basāna ମାୟାର ବା ଅଜ୍ଞାନର ବିନାଶ—The clear-
ing or vanishing of delusion.

ମାୟାବସିକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାୟା+ଅବ+ବସ. ଧାତୁ+ଇକ)—
Māyābasika ୧ । ପ୍ରତାରକ—1. Deceptive. ୨। ପ୍ରବଞ୍ଚକ
(ମାୟାବସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) —2. Cheating; fraudulent.

ମାୟା ବାଦ—ସ. ବି—୧ । ଏ ସଂସାର ମାୟାମୟ ଅଟେ, ଏହି ମତବାଦ—
Māyā bāda 1. The theory or doctrine of the illusory nature of the creation. ୨। ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମମତବାଦ—2. Buddhism (Apte). [ଦ୍ର—ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଛଡ଼ା ଜଗତର ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ମାୟା ବା ମିଥ୍ୟା ଅଟେ, ଏହି ମତକୁ ମାୟାବାଦ ବୋଲାଯାଏ ।]

ମାୟା ବାଦୀ—ସ. ବିଣ ଓ ବି. ପୁଂ (ମାୟାବାଦ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Māyā bādi ୧ । ମାୟାବାଦରେ ବିଶ୍ୱାସକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ମାୟା ବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. (a persen) Holding the Māyā theory. ୨ । ବୌଦ୍ଧମତାବଲମ୍ବୀ—2. Holding the doctrines of Buddhism.

ମାୟାବାନ୍—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାୟା+ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । କପଟାଚାରୀ; ମାୟାବୀ—1. Illusive. ୨ । ମାୟାଯୁକ୍ତ;
Māyābān
(ମାୟାବତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୋହାବିଷ୍ଟ—2. Deluded. ୩। କୁହୁକ-
(ମାୟାବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଜ୍ଞ—3. Skilled in magic.
ବି—ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ—Magician; juggler.

ମାୟା ବିଦ୍ୟା—ସ. ବି—କୁହୁକ ବିଦ୍ୟା; ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ—Magical
Māyā bidyā art; necromancy; sorcery.

ମାୟାବୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାୟା+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Māyābi ୧ । ମାୟାକାରୀ—1. Delusive. ୨ । କପଟାଚାରୀ—
(ମାୟାବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Deceptive; hypocrite. ୩ । ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲରେ ପାରଦର୍ଶୀ—3. Skilled in magical art. ୪ । ମିଥ୍ୟା; ଅବାସ୍ତବ—4. Unreal. ବି—୧।ଯାଦୁକର; ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ; କୁହୁକୀ—1. Magician. ୨ । ଦୁନ୍ଦୁଭି ଅସୁରର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର—2. Name of a demon whose father and who himself were killed by the monkey king Bāli. [ଦ୍ର—ବାନରରାଜ ବାଳି ଏହାର ପିତାକୁ ବଧ କରିବାରୁ ଏ ବାଳିଙ୍କୁ ବଧ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହୋଇଥିଲା; କିନ୍ତୁ ବାଳି ଏହାକୁ ଗୋଡ଼ାଇବାରୁ ଏ ଭୟରେ ଗୋଟିଏ ଭୂବିବର ଭିତରେ ପଶିଗଲା । ବାଳି ତହିଁରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଏହାକୁ ବଧ କଲେ ।] ୩ । ବିରାଡ଼ି (ହି. ଶ)—3. A cat. ୪ । ପରମାତ୍ମା (ହି. ଶ)—4. God; the Supreme Being. ୫ । ମାଜୁ ଫଳ—5. Gall-nut (Apte).

ମାୟା ବୀଜ—ସ. ବି—'ହ୍ରୀଂ' ନାମକ ତାନ୍ତ୍ରିକ ବୀଜମନ୍ତ୍ର—
Māyā bija The mystic syllable Hrim.

ମାୟାବୃତ—ସ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ମାୟା+ଆବୃତ)—ମାୟାଗ୍ରସ୍ତ—
Māyābruta Enveloped with delusion.

ମାୟାବେଶ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ)—ମାୟା ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ବେଶ—
Māyābesa ଛଦ୍ମବେଶ—Masked from; a disguise.

ମାୟା ମମତା—ସ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ସ୍ନେହ ଓ ମମତା—
Māyā mamatā Attachment and love.

ମାୟାମୟ—ସ. ବିଣ—ମାୟା ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ; ମାୟାଚ୍ଛନ୍ନ—
Māyāmaya Full of illusion.
(ମାୟାମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାୟା ମୁକ୍ତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (୫ମୀ ତତ୍; ମାୟା+ମୁକ୍ତ)- ବିଗତମୋହ—
Māyā mukta Freed from illusion.
(ମାୟାମୁକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାୟା ମୃଗ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ମାୟା ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ ମୃଗ)—ମାୟା
Māyā mruga ବିଦ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ ମୃଗ—A deer created by magic. [ଦ୍ର—ସୀତାହରଣାଭିଳାଷୀ ରାବଣର ଆଦେଶରେ 'ମାରୀଚ' ଅସୁର 'ମାୟାମୃଗ' ରୂପ ଧାରଣ କରି ପଞ୍ଚବଟୀରେ ସୀତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ସୀତା ତାହାକୁ ଧରିବା ପାଇଁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ । ସେ ମୃଗ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖି ଦୂରକୁ ପଳାଇଲା ଓ ସେଠାରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସ୍ୱର ପରି ସ୍ୱର କରି 'ହା ହା ଲକ୍ଷ୍ମଣ' ବୋଲି ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଡାକ ପକାଇଲା । ସୀତା ଏ ସ୍ୱର ଶୁଣି ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରୁଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଅନୁମାନ କରି ତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ । ଏହି ଅବସରରେ ରାବଣ ଆସି ସୀତାଙ୍କୁ ଏକାକିନୀ ଦେଖି ହରଣ କରି ନେଇଗଲା ।]

ମାୟା ମୋହ—ସ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ)—୧ । ମାୟା ବା ଅବିଦ୍ୟାଜନିତ
Māyā moha ଅଜ୍ଞାନ ବା ମୁଗ୍ଧତା—1. Folly or fascination due to delusion. ୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଦେହଜାତ ଅସୁରମୋହନକାରୀ ପୁରୁଷବିଶେଷ—2. An image of a man which issued from the body of Bishnu and fascinated the demons. ୩ । (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର) ମାୟା—3. Illusion.

ମାୟାଯୁଦ୍ଧ—ସ. ବି—ମାୟା ବା ଛଳନାପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପାୟ ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଯୁଦ୍ଧ-
Māyā juddha Fighting by the employment of
(ମାୟାଯୋଧୀ—ବିଣ) deceitful means.

ମାୟା ଯୋଗ—ସ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ)—କୁହୁକର ପ୍ରୟୋଗ—
Māyā joga Empolyment of magic.
(ମାୟା ପ୍ରୟୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାୟା ରୂପ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ)—୧ । ମାୟାଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ ମୂର୍ତ୍ତି—
Māyā rūpa 1. A form set up by magic. ୨ । ଛଦ୍ମରୂପ— 2. A form assumed in disguise.

ମାୟା ରୂପୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଛଦ୍ମରୂପଧାରୀ—1. Assuming a
Māyā rūpi masked form; disguised. ୨ । ଯେ
(ମାୟାରୂପିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲଦ୍ୱାରା ନାନା ମିଥ୍ୟାରୂପ ଧାରଣ କରି ପାରେ—2. Assuming different forms by magic

ମାୟା ଲୋକ—ପ୍ରାଦେ.—(ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—(ଭୁଲ ବ୍. ମେଘେ
Māyā loka +ଲୋକ)—୧ । ମାଇକିନିଆ; ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. A woman. ୨ । (ବହୁବଚନ) ସ୍ତ୍ରୀମାନେ—
2. Women; females.

ମାୟା ସଂସାର—ସଂ. ବି—(ଷ. ତ. ଲୋ; ମାୟା+ସଂସାର)—ମାୟାମୟ
Māyā samsāra ଜଗତ ସୃଷ୍ଟି— The world which is nothing but illusion.

ମାୟା ସାଗର—ସଂ. ବି.—(ରୂପକ; ମାୟା+ସାଗର)—ସାଗର ସମ
Māyā sāgara ମହା ଗଭୀର ବା ଦୁସ୍ତର ମାୟା—Illusion, compared to the deep and wide ocean.

ମାୟା ସୀତା—ସଂ. ବି—ଅଗ୍ନିଦେବଙ୍କଦ୍ୱାରା ଯୋଗବଳରେ ସୃଷ୍ଟ ସୀତା
Māyā sītā ଦେବୀଙ୍କର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି—An image or shadow of Sitā which was created by the Fire god and kept with Ramachandra when Sitā was taken away by Rābaṇa and which was afterwards given back by the Firegod when Sitā was made to pass through the ordeal of fire after her rescue from Lankā. [ଦ୍ର—ସୀତାହରଣ ପୂର୍ବରୁ ଅଗ୍ନିଦେବ ମାୟାସୀତାଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନିକଟରେ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ଓ ଅସଲ ସୀତାଙ୍କୁ ନେଇ ଆପଣା ପାଖେ ରଖିଲେ; ଏ କଥା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଜାଣିଥିଲେ, ମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଜାଣି ନ ଥିଲେ । ରାବଣ ଆସି ଅସଲ ସୀତା ଜ୍ଞାନରେ ମାୟା ସୀତାଙ୍କୁ ହରି ନେଲା । ସୀତା ହରଣ ଓ ରାବଣ ନିଧନ ପରେ ସୀତାଙ୍କ ଅଗ୍ନି ପରୀକ୍ଷା ସମୟରେ ଅଗ୍ନି ଅସଲ ସୀତାଙ୍କୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ କଲେ ଓ ମାୟାସୀତାଙ୍କୁ ଫେରାଇ ନେଲେ । ଅଗ୍ନିଙ୍କ ଆଦେଶରେ ମାୟା ସୀତା ଯାଇ ପୁଷ୍କର ତୀର୍ଥରେ ତପସ୍ୟା କଲେ ଏବଂ ଦ୍ୱାପର ଯୁଗରେ ପାଣ୍ଡବମହିଷୀ ଦ୍ରୌପଦୀ ରୂପରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣା ହେଲେ ।]

ମାୟା ସୁତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବୁଦ୍ଧଦେବ—
Māyā suta The great Buddha.
(ମାୟାଦେବୀ ସୁତ—ଅନ୍ୟ ରୂପ)

ମାୟାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି.—ଏକ କଳ୍ପିତ ଅସ୍ତ୍ର, ଯାହାର ପ୍ରୟୋଗ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର
Māyāstra ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଶିଖାଇଥିଲେ [ହ ର]—A kind of weapon, the use of which the sage Biswāmitra taught Rāma.

ମାୟିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାୟା+ଇକ)—୧ । ମାୟାମୟ—1.
Māyika Deceptive; delusive. ୨ । ମାୟାରେ
(ମାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ରଚିତ; କାଳ୍ପନିକ—2. Unreal. ବି—୧ ।
(ଅମାୟିକ—ବିପରୀତ) ମାଜୁଫଳ—1. Gall-nut. ୨ ।
ଯାଦୁକର—2. Conjurer; juggler.

ମାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାୟା+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମାୟାବୀ (ଦେଖ)
Māyī Māyābī (See) ବି—୧ । ବାଜିକର—
1. Magician. ୨ । ଅଗ୍ନି—2. Firegod.
(ମାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଶିବ—3. Siba. ୪ । ବ୍ରହ୍ମା—4. Brahmā. ୫ । କାମଦେବ—5. The God Cupid. ୬ । ଶଠବ୍ୟକ୍ତି—6. A deceitful person (Apte). ୭ । ବାଜିଗରୀ; କୁହୁକ—7. Magic; the magical art (Apte). ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ନାରୀ; ସ୍ତ୍ରୀ—1. Woman. [ଉ—ବାଳିମାୟୀ, ତୁନ ବୋଲିଲେ କ ଗୋଶ ହୋଇ ? ଇତି ।] ୨ । ଦେବୀ—2. Goddess. (ଯଥା—ମହାମାୟୀ ।)

ମାୟୁ—ସଂ. ବି (ମା. ଧାତୁ=ଦେହକୁ ଶୋଷଣ କରିବା+କର୍ମ+କର୍ତ୍ତୃ.
Māyu ଉ)—୧ । ପିତ୍ତ; ଶରୀରସ୍ଥ ଧାତୁବିଶେଷ—1. Bile; gall; one of the three humours of the human system. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun (Apte). ୩ । ବାକ୍ୟ (ହ. ଶ)—3. Speech. ୪ । ଶବ୍ଦ (ହ. ଶ)—4. Sound; word.

ମାୟୁରାଜ—ସଂ. ବି—କୁବେରଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Māyurāja The son of Kubera.

ମାୟୂର—ସଂ. ବିଣ. (ମୟୂର+ଅ)—୧ । ମୟୂର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Māyūra 1. Relating to peacocks. ୨ । ମୟୂର ପକ୍ଷନିର୍ମିତ —2. Made of peacock-feathers. ୩ । ମୟୂର ଦ୍ୱାରା ଟଣାଯିବା ଯାନ—3. (vehicle) drawn by a peacock. ବି—ମୟୂରସମୂହ—
A flock of peacocks.

ମାୟୂରି(ର)କ—ସଂ. ବି (ମୟୂର+ଇକ; ଅକ୍)—ମୟୂର ଶିକାରୀ—
Māyūri(ra)ka A hunter of peacocks; a peacock-catcher.

ମାୟୂରୀ—ସଂ. ବି (ମୟୂର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଅଜମୋଦା; ବଣ ଯୁଆଣୀ—
Māyūrī Carum Roxburghianum.

ମାର୍—ଦେ. ଅ (ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ମାର ଧାତୁ)—ଭର୍ତ୍ସନା ଓ ଘୃଣାସୂଚକ
Mār ସମ୍ବୋଧନ—An interjection denoting abuse
ମার मार and hatred)—ଦୂର୍ ! ଛି !—Be off ! Fie !
[ଦ୍ର—ଏଥିର ଶାବ୍ଦିକ ଅର୍ଥ—ଏ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରହାର ପାଇବା ଯୋଗ୍ୟ; ଏହାକୁ ପ୍ରହାର କର=Beat this man, he deserves beating].

ମାର୍ ଉତାର୍—ଦେ. ବି—ମନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟର ପ୍ରୟୋଗ ଏବଂ ସଂହାର; ମନ୍ତ୍ର
Mār utār ଉଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବକ ଲୋକଙ୍କୁ ବାଣ ମାରିବା ଓ ପରେ
মার উতার ତାହା ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିବା—Application of
मारना उतारना incantations and charm towards a person and its withdrawal.

ମାର୍ କାଟ୍—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ମାରିବା ଓ କାଟିବା—
Mār kāt Beating and cutting.
মার কাট (ଉ—ପୁର ଅଢ଼େ ମାର୍ କାଟ୍ ଲଗିଗଲା । ଗାଙ୍ଗରଣ୍ଡ. ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ।]

Sutahat, Cuttack-1.

ମାର୍କିନ୍(ନି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ. ଅମେରିକାନ୍)—୧ । ଅମେରିକା Mār-kin(ni) ଦେଶୀୟ—1. American. ୨ । ଅମେରିକାର [ମାର୍କିନ୍(ନି))—ଅନ୍ୟରୂପ] ଅଧିବାସୀ—2. Residing in মার্কিন America. ୩ । ଅମେରିକା ଦେଶ ଜାତ—3. Made मार्कीन in America. ବ—ବିଦେଶର କଳବୁଣା ମୋଟା-ସୂତାର ଏକ ପ୍ରକାର ଲୁଗାର ଥାନ—A kind of imported cloth of foreign mill, consisting of long pieces. [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରଥମେ ଅମେରିକାରୁ ଭାରତକୁ ଆସୁଥିଲା; ଏବେ ବିଦେଶୀ କଳବୁଣା ଥାନକୁ ମଧ୍ୟ ମାର୍କିନ୍ ଥାନ ବୋଲାଯାଏ ।]

ମାର୍କିନ୍(ନି) ଥାନ—ଦେ. ବ—ଅମେରିକା ଓ ଅନ୍ୟ ଦେଶର ମିଲ୍ ବା Mārkin(ni) thāna ଲୁଗାବୁଣା କଳ ତିଆରି ଲୁଗା ଥାନ—[ମାର୍କିନ୍(ନି)ଲୁଗା—ଅନ୍ୟରୂପ] Long pieces of cloth মার্কিন থান manufactured by American and other मारकीन थान mills.

ମାର୍କେ(କ,କି)ଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାର୍କେଟ୍)—ହାଟ— Mār-ke(ka,ki)t Market. মার্কেট मार्कीट

ମାର୍ଖୋର୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—କାଶ୍ମୀର ଓ ଅଫଗାନ ସ୍ଥାନର ଏକ Mār-khor ପ୍ରକାର ବଡ଼ ମେଣ୍ଢା—A kind of big sheep মারখোর found in Kashmeer. [ଦ୍ର—ଏ ଛେଳ ଉଚ୍ଚତାରେ मारखोर ୨ । ୩ ହାତ ବଢ଼ନ୍ତି; ଋତୁ ଅନୁସାରେ ଏମାନଙ୍କ ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ ବଦଳେ । ଏମାନଙ୍କ ଶିଂଘ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ପ୍ରାୟ ଲୁଚି ରହିଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ଦାଢ଼ି ଖୁବ୍ ଲମ୍ବ ଓ ଘନ ।]

ମାର୍ଗୁ(ଗୋ)ଲି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାର୍ବଲ୍)—ମିଲିଙ୍କ ଖେଳିବା Mār-gu(go)li କାଚର ବା ଚିନ ମାଟିର ଗୋଟିଏ—Playing মার্বেল marbles or small balls of glass or china. गोली

ମାର୍ତୁ(ତୋ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବ.—(ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍-ମାର୍ଟେଲୋ; ଇଟାଲୀୟ-Mār-tu(to)l ମାର୍ଟେଲୋ; ଲାଟିନ୍ ମାର୍ଟୁଲସ୍)—ଲୁହାର ବଡ଼ মারতোল मारतौल ହାତୁଡ଼ି—A big iron hammer. [ମାରୁ(ତୋ)ଲ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାର୍ ତେରି—ଦେ. ଅ.—(ଘୃଣା ଓ ଅବମାନନାର୍ଥକ ଅବ୍ୟୟ)—ଧତ୍-Mār-teri ତେର ! ଧୁତ୍ ! ଦୂର୍ ହୋ ! ଛି !—(Interjection মারতেরি used in showing hatred and disrespect) मारतेरी, मारतेरिके Be off ! Fie ! [ମାର୍ତେରିକ (କେ); ମାର୍ତେର, ମାର୍ତେରିକା(କେ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାର୍ ଧର୍—ଦେ. ବ—(ସ. ମାରଣ+ଧାରଣ)—ପ୍ରହାର— Mār dhar মার ধর मारधर Beating.

ମାର୍ ପିଟ୍ (ଟା)—ଦେ. ବ—(ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ବିଶେଷ ପ୍ରହାର— Mār pit(tā) মারপিট मारपिट 1. Sound beating. (ମାର ଗୋଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ମରାମରି— 2. Mutual beating. ୩ । ବହୁଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦଙ୍ଗା; ମାଡ଼ପିଟ; ଫୌଜଦାରୀ—3. Scuffle; an affray.

ମାର୍ ପେଞ୍ଚ୍(ଚ)—ଦେ. ବ—କୁହୁକ; ଛଳବାଜି—Strategem; Mār pench(ch) মারপ্যাঁচ मारपेंच, मारपेच artifice.

ମାର୍ଫତ୍(ତେ)—ବୈଦେ. ଅ (କଡ଼ରଅ)(ଫା. ମାର୍ଫତ୍)—୧ । ଜିମା— Mār-phat(te) 1. Custody. ୨ । ଜରିଅରେ; ଦ୍ୱାରା— মার্ফত मारफत 2. Through; with; per [ଦ୍ର— (ମାର୍ଫତ୍[ତେ]—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ । ମା ।]

ମାର୍ଫତ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ରଖିବା ପାଇଁ କାହା Mār-phat karibā ଜିମା କରିବା—To entrust a মার্ফত করা thing to the custody of a person. मारफत करना (ମାର୍ଫତ୍ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାର୍ଫତ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବ(କଡ଼ରଅ) (ଫା)—୧ । ଜିମାଦାର୍; କୌଣସି ବସ୍ତୁ Mār-phat-dār ସୁରକ୍ଷିତ ହେବା ପାଇଁ ଯାହା ଜିମାରେ ଥାଏ— মার্ফতদার 1. Custodian of a property. ୨ । ଦେବୋ- मारफतदार ତ୍ତର ବା ସାଧାରଣ ସମ୍ପତ୍ତିର ପରିଚାଳନାର୍ଥ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି— (ମାର୍ଫତ୍‌ଦାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Marfatdar; custodian of an endowment or trust property; trustee of any trust property. [ଦ୍ର— ଦେବୋତ୍ତର ସମ୍ପତ୍ତିର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣର ଭାର ଯାହାଙ୍କ- ଠାରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ ସେ 'ମାର୍ଫତ୍‌ଦାର୍' ବା ଟ୍ରଷ୍ଟୀ ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ଦେବତାଙ୍କ ସେବାପୂଜା ଆଦିର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ ଯାହାଙ୍କଠାରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ ସେ 'ସେବାଏତ୍' ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ଦେବତାଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସେବାକୁ ଯେ ନିଜେ ଭୃତ୍ୟରୂପେ ସମାଧାନ କରନ୍ତି ସେ 'ସେବକ' ଅଟନ୍ତି ।]

ମାର୍ବ(ବୁ,ବେ)ଲ୍—ବୈଦେ.ବ (ଇଂ.ମାର୍ବଲ୍)—୧ । ମାର୍ବଲ୍ (ଦେଖ) Mār-ba(bu,be)l 1. Mārbal (See) ୨ । ମାର୍ଗୁଲି (ଦେଖ)—2. Mār-guli (See).

ମାର୍ବାଡ଼(ର)—ଦେ. ବ (ସ. ମାରବ)—ମେବାର ଦେଶ— Mār-bārda(ra) মারবাড় मारवाड Mewar.

ମାର୍ବାଡ଼ି(ରି)—ଦେ. ବଣ—ମାରବାଡ଼ ଦେଶବାସୀ—Inhabiting Mār-bārdi(ri) the country of Mewar. ବ— মারবাড়ী मारवाडी ମାରୁଆଡ଼ି (ଦେଖ)—Māruārdi (See)

ମାର୍ମା(ମୁ)ର୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରହାର କରି Mār-mā(dū)r karibā ତଡ଼ି ଦେବାକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଦେଶ মার মার করা ଦେବା—To order a person to be मार मा(दू)र करना beaten and driven away.

ମାର୍ ମାର୍ ଠେଙ୍ଗା ବାନ୍ଧ୍ ବାନ୍ଧ୍ ଦଉଡ଼ି—ଦେ. ବ—କାହାଣୀରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ Mār mār thengā bāndh bāndh daurdi ଅଲୌକିକଶକ୍ତି- মার মার ঠেঙ্গা বাঁধ বাঁধ দড়ী ବିଶିଷ୍ଟ ଠେଙ୍ଗା ଓ ଦଉଡ଼ି— A cudgel and a rope mentioned in the folk-tales which possess extraordinary powers of beating and entangling a victim on the order of their possessor.

[ଦୃ—ଏ ବଉଡ଼ର ଓ ଠେଙ୍ଗାର ଏପରି ଅଦ୍ଭୁତ ଶକ୍ତି ଅଛି ଯେ, ଏମାନଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ 'ହେ ବଉଡ଼ ! ଅମୁକକୁ ବାନ୍ଧ୍ ଓ ହେ ଠେଙ୍ଗା ! ଅମୁକକୁ ମାର୍' ବୋଲି ଆଦେଶ ଦେବା ମାତ୍ରେ ବଉଡ଼ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଛନ୍ଦି କରି ବାନ୍ଧି ପକାଏ ଓ ଠେଙ୍ଗା ତାକୁ ଏପରି ମାଡ଼ ମାରେ ଯେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ହରମଙ୍ଗ ହୋଇଯାଏ ।]

ମାର୍ମୁସ୍କିଲ୍—ଦେ. ବିଣ—ଖୁବ୍ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ହୋଇ ମାରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ—
Mār-muskil About to beat in anger. [ଉ—ସେ
মারমুখ କଥା ଶୁଣି ସେ ମାର୍ମୁସ୍କିଲ୍—କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ. ନଅଗୁଣ୍ଡୀ ।]
मार मशगुल (ମାର୍ମୁସ୍କିଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାର୍ହାଣ—ଦେ. ବି—୧ । ହାଣ ଓ ମାରଣ; ମାରିବା ଓ ହାଣିବା;
Mār-hāṇ ମାରଣ ଓ ହନନ; ମାରି ହାଣ—1. Killing and
মারাকা मारकाट cutting. ୨ । ଜଙ୍ଗଲ ଭୂମିକୁ କାଟି ହାଣି ସମତୁଲ କରିବା—2. Clearing and levelling a ground.

ମାର—ସଂ. ବି (ମୃ. ଧାତୁ=ମରିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ମୃତ୍ୟୁ—
Māra 1. Death. ୨ । (ମୃ. ଧାତୁ. ଣିଚ୍ ମାରି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ) ବଧ; ମାରଣ; ହନନ; ହତ୍ୟା—2. Slaughter. ୩ । ବାଧା; ବିଘ୍ନ—3. Obstruction; obstacle; impediment. ୪ । (ମୃ. ଧାତୁ; ଣିଚ୍. ମାରି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) କାମ; ମଦନ; ମନସିଜ—4. Cupid. ୫ । ଧାତୁରି—5. The thorn apple (Apte). ୬ । ବିନାଶକ—6. Destroyer (Apte). ୭ । ପ୍ରେମ; ପ୍ରଣୟ—7. Love; passion (Apte).

ମାରକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୃ. ଧାତୁ; ଣିଚ୍. ମାରି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅକ)—
Māraka ୧ । ଘାତକ; ହତ୍ୟାକାରୀ—1. Killing; slaugh-
(ମାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) tering. ୨ । ମୃତ୍ୟୁକାରକ—2. Causing death. ୩ । ବିନାଶକ—3. Destructive. ବି—୧ । ମଡ଼କ; ମାରୀ; ମହାମାରୀ—1. Plague, ୨ । ସଂକ୍ରାମକ ବ୍ୟାଧି—2. A fatal epidemic; pestilence. ୩ । ବାଜ; ବନ୍ଧୁରିପକ୍ଷୀ; ଶ୍ୟେନ—3. Falcon; hawk. ୪ । ମୃତ୍ୟୁକାରକ ଗ୍ରହ—4. A planet causing a person's death. ୫ । ମୃତ୍ୟୁକାରକ ଗ୍ରହଦଶା—5. A conjunction of planets causing a person's death. ୬ । କାମଦେବ (ହି. ଶ)—6. Cupid. ୭ । ଘାତକ ବ୍ୟକ୍ତି—7. A murderer. ୮ । ବିନାଶକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ—8. A destroyer. ଦେ. ବି—ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବାର ଅନୁପୂର୍ବିକ ଅବସ୍ଥା—Circumstances resulting in a person's death.

ମାରକ ଗ୍ରହ—ସଂ. ବି—ନିଧନାଧିପତି ଗ୍ରହ; ଜାତକ ଗଣନା କ୍ରମେ ଯେଉଁ
Māraka graha ଗ୍ରହର ପ୍ରାବଲ୍ୟ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟର ମୃତ୍ୟୁ
(ମାର୍କଗ୍ରହ—ଦେଶଜରୂପ) ଘଟେ—A planet which causes a person's death when it is in the ascendant.

ମାରକ(କି,କେ)ଟ୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାର୍କେଟ୍)—ହାଟ—
Māraka(ki, ke)ṭ মার্কেট मार्केट Market.

ମାରକଣ୍ଡ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ)—ମାର୍କଣ୍ଡ (ଦେଖ)—Mārkaṇḍa
Mārakaṇḍa (See) [ଉ—ଏହା ଜାଣିଲେକ ମାରକଣ୍ଡ
মারকণ্ড मारकण्ड ଋଷି—ପ୍ରାଚୀ. ଜଳଚରିତ ।] ପ୍ରାଦେ. (ପୁ ସା) ବି—ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ୪ (ଦେଖ)—Mārkaṇḍeya 4. (See)

ମାରକ(କୁ)ଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ବିବାହାର୍ଥୀ ବର ବିବାହ ନିମନ୍ତେ କନ୍ୟା
Māraka(ku)ṇḍi ଗୃହକୁ ଯାତ୍ରା କରିବା ସମୟରେ ତାହା ସଙ୍ଗେ
মিতবর शहवाला, सहिवाला ପାଲିକିରେ ବସି ଯିବା ବାଳକ—
A boy who accompanies the bridegroom in the procession to the bride's house for marriage.

ମାରକ(କୁ)ଣ୍ଡି ଯିବା—ଦେ. ବି—ବିବାହାର୍ଥୀ ବର ସଙ୍ଗେ ବାଳ-
Māraka(ku)ṇḍi jibā ସହଚରରୂପେ ଯିବା—To go as
মিতবর হয়ে যাওয়া a boy-companion with a bride-
शहवाला जाना groom.
(ମାରକ[କୁ]ଣ୍ଡିରେ ଯିବା, ମାରକ[କୁ]ଣ୍ଡି ହୋଇ ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାରକତ—ସଂ. ବିଣ—(ମରକତ+ଅ)—୧ । ମରକତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Mārakata 1. Relating to emerald. ୨ । ମରକତ
(ମାରକତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ମଣିନିର୍ମିତ—2. Made of emerald.

ମାରକ ଦଶା—ସଂ. ବି.—ଯେଉଁ ଗ୍ରହଦଶାରେ ମନୁଷ୍ୟର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ—
Māraka daśā A conjunction of planets which
(ମାରକଯୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) results in a person's death.
(ମାର୍କ ଦଶା—ଦେଶଜରୂପ)

ମାରକମା—ଦେ. ବି.—ଦେବୀ ବିଶେଷ—
Mārakamā Name of a popular Goddess.
[ଉ—ବାଳୁଙ୍ଗା ସାରଳମା ମାରକମା ହିଙ୍ଗୁଳା—ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।]

ମାରକା—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ ମାର୍କ୍)—ମାର୍କା (ଦେଖ)
Mārakā মার্কা मारका Mārkā (See)

ମାରକାଧିପ—ସଂ. ବି—ନିଧନାଧିପତି; ମନୁଷ୍ୟର ଜାତକରେ ମୃତ୍ୟୁ
Mārakādhipa ଘଟାଇବା ଗ୍ରହ—A planet which, on account of its position in a person's horoscope, causes his death.
ମାରକାଧିପତି, ମାରକାଧୀଶ—ଅନ୍ୟରୂପ

ମାରଗ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ)—ବି—(ସଂ. ମାର୍ଗ)—ମାର୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି
Māraga (etc) (ଦେଖ)—Mārga etc. (See)
মারগ मारग

ମାରଗଣ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ)—ବି.—ମାର୍ଗଣ; ଶର—
Māragaṇa মারগণ मारगन Arrow; dart.

[ଉ—ବନ୍ଧଲେ ମାରଗଣ ଗଣକୁ ସେ ଝାଣେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।]

ମାରଗତ—ଦେ. ବଣ—ମାଡ଼ ବା ପ୍ରହାରଦ୍ୱାରା ବଶୀଭୂତ—Brought
Māragata under control by beating.
মারদিয়ে একতার মারকর অখতিয়ার করনা
[ଉ—ବଣର ମାକଡ଼ ସବେ, ମାରଗତ ନଚ୍ଚ କରଗତ
କଲେ ସଲମ କଇଲ କେତେ । ଛଗ ।]

ମାରଚ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ମାର୍ଚ୍ଚ)—ଇଂରାଜି ଗଣନାରେ ତୃତୀୟ ମାସ;
Mārach ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ—The month of March.
মারচ মারিচ

ମାରଜିତ—ସଂ. ବି—(ମାର=କନ୍ଦର୍ପ+ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା—
Mārajit କର୍ତ୍ତି. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ମହାଦେବ; ଶିବ—1. Siba.
୨ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—2. The great Buddha.

ମାରଣ—ସଂ. ବି—(ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ମାରି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Mārana ୧ । ବଧ; ହନନ; ହତ୍ୟା—1. Killing; slaughter; murder. [ଉ—ମାର ମାରଣକୁ କାରଣ ବର ଭୁଞ୍ଜ—ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।] ୨ । (ତନ୍ତ୍ର) ଶତ୍ରୁର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଇବା ପାଇଁ ତାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରୟୋଗବିଶେଷ; ତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଭିଚାର ବିଶେଷ—2. Tantric spells or charm employed to kill an enemy. ୩ । ଆକ୍ରମଣ; ଅତ୍ୟାଚାର—3. Oppression; attack. ୪ । (ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର) ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଆଦିକୁ ଭସ୍ମରେ ପରିଣତ କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—4. The process of oxidizing gold etc according to the Hindu medical science; calcination; oxidization. ୫ । ବିଷ ବିଶେଷ—5. A kind of poison(Apte).

ମାରଣ ରସ—ଦେ. ବି—୧ । ରସ ବା ଧାତୁ ଆଦିର ଭସ୍ମୀକରଣ—
Mārana rasa 1. The process of oxidizing or calcination of metals. ୨ । ବୀର ରସ—2. The sentiment of heroism in literature. [ଉ—ବଢେଲେ ଉଠଲେ ମାରଣ ରସବଲେ, ସୁଯୋଧନରେ କି ମଞ୍ଚିଲେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମାରଣା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ(ସଂ. ମାରଣ)—୧ । (ପଶୁ) ଯେ ମାରେ;
Mārana ଯେ ବିନ୍ଧେ; ବିନ୍ଧଣା—1. An animal given [ମାର(ରୁ)ଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) to goring; vicious (beast).
মারকুটে [ଉ—କମଳୀକୁ ଗୋଟାଏ ମାରଣା ବଳଦ ବିନ୍ଧିବାକୁ
मरकहा; मरखा; मरखन्ना ଗୋଡ଼ାଇଲା । ଫକୀରମୋହନ.
মারাত্মক ଲଛମା ।] ୨ । ଘାତକ—2. Slaughtering;
मारक killing; murdering. ୩ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକ —3. Faithless; perfidious; betraying.
বাটপাড়, ঠেঁগাড়ে ବି—୧ । ଦସ୍ୟୁ; ଡକାଏତ; ଯେଉଁମାନେ
डाकु; डकैत; बटमार ମନୁଷ୍ୟକୁ ମାରି ଦ୍ରବ୍ୟ ଅପହରଣ କରନ୍ତି;
যে মারে ଡାକୁ—1. Dacoit. ୨ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବିଧିରେ ଧାତୁ ଦ୍ରବ୍ୟାଦିକୁ ମାରଣ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
मारक 2. A person who oxidizes metals etc by Hindu medical process. ଗ୍ରା. ବି—ମହାରଣା; କାରିଗର; ବଢ଼େଇ, ପଥରିଆ, କମାର ଆଦି—Artisans (e. g. carpenters, ironsmiths, stonemasons).

ମାର(ରୁ, ରେ)ଣୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାରଣ)—ମାରଣ; ହତ୍ୟା; ବଧ—
Māra(ru, re)ni Slaughter. (ଯଥା—ଅମ
বধ मारनी ଗାଁରେ ଅଳ୍ପ କଂସମାରଣୀ ଯାତ୍ରା ହେବ ।)

ମାରଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—୧ । ସର୍ପାଣ୍ଡ—1. Serpent's egg. ୨ । ପଥ;
Māranda ପନ୍ଥା—2. Road. ୩ । ଗୋମୟମଣ୍ଡଳ; ଗୋବର ଲିପା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ—3. A patch of ground which has been smeared over with cowdung.

ମାରତଣ୍ଡ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବି—ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡ; ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun. [ଉ
Māratanda —କୁବେରଠାରୁ କନକକନକୁ ମାଗି ସ୍ୟନ୍ଦନ
মারতণ্ড मारतण्ड ମାରତଣ୍ଡ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।]

ମାରତୋଡ଼୍—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତରଭାଷା) ବି (ସହରର ଶବ୍ଦ)—ମାଡ଼;
Mārator ମାଡ଼ପିଟ—Beating.

ମାର(ରା)ତ୍ମକ—ଗ୍ରା. ବଣ (ସଂ. ମାରାତ୍ମକ)—ସାଂଘାତିକ—
Māra(rā)twaka Fatal.

ମାରଥା—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ମହାରଥ)—ଶସ୍ତ୍ରଯୁକ୍ତ ଓ ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ
Mārathā ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—Name of a family-
(ମାର୍ଥା—ଅନ୍ୟରୂପ) title of Kshatriyas.

ମାରଦା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଥଳିଆଟୁ (-ଦେଖ)—
Māradā (ମାରଦାଆଟୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) Thaliātu (See)

ମାରଦା ଲଇ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଲଇ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ ଏକ-
Māradā lai ପ୍ରକାର ଲତା—A kind of creeper, capable of being used as a tying string. [ଉ—ଏହାର ପତ୍ର ଶିଆଳି ପତ୍ର ପରି, ମାତ୍ର ଗୋଟିଆ ।]

ମାରବା—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତରଭାଷା) କ୍ରି—ମାରିବା—
Mārabā To beat.

ମାରଲସ୍—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତରଭାଷା) କ୍ରି—ମାରିବା କ୍ରିୟାର ଅତୀତକାଳ ନାମ
Māralas ପୁରୁଷ ବହୁବଚନ ରୂପ—ସେମାନେ ମାରିଲେ—(they) Did beat. [ଉ—ହିଁସ୍ମନ୍ ମାରଲସ —ସେମାନେ ମାରିଲେ ।]

ମାରଲି—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତରଭାଷା) କ୍ରି (ମାରିବାର ଅନଦ୍ୟତନ ଅତୀତ
Mārali ରୂପ)—(ମୁ, ତୁ, ସେ) ପ୍ରହାର କଲି—(I, you, he) Did beat (past tense form of the verb to beat).

ମାରହଣା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ--ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ଶିଶୁକୁ ମାଡ଼ ମାରିବାରେ
Mārahatā ଅଭ୍ୟସ୍ତ (ଶିଶୁ)—(a child) Habituated to beating others; given to beating others.
ମାରହାତ, ମାରହାତଅ, ମାରହାଉସ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ

(ମାର୍‌ଦ୍ଧାତ୍ତ, ମାରଦ୍ଧାତେଲ୍ଭ, ମାରଦ୍ଧାତୁଷ୍ଠ—ସ୍ତ୍ରୀ)
মারহাত, মারকুটিয়া, মারকুটে **मारहता**

ମାର୍‌—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ମୃ ଧାତୁ)—୧ । ନଷ୍ଟ—1. Spoiled. ୨ ।
Mārā ସ୍ପର୍ଶଦୂଷିତ; ମାରୁ—2. Polluted by touch;
মারা befouled. ୩ । ବୃଥାରେ ଯାପିତ (ସମୟ)—
मारा 3. Wasted (time). ବ—ଷତ; ଲୋକସାନ
মারা Loss. [ଦ୍ର—କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବର୍ଜ୍ଜାଗ୍ରସ୍ତ
ঘটী ବ୍ୟକ୍ତି ଛୁଇଁଲେ ବା ଅଇଁଠା କଲେ, ଭୁକ୍ତାବଶିଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ ଏଥିରେ ମୁହଁ ଲଗାଇଲେ, ଦେବତାଙ୍କ ଅମଣିଅକୁ ଦେହ ଛୁଇଁଲେ, ପାଗଦାଣ୍ଡିକୁ ଦେହ ଛୁଇଁ ଦେଲେ; ଉଚ୍ଚ ଜାତିସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତି ଛୁଇଁ ଦେଲେ, ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଝାଡ଼ା ଫେରିଗଲେ, ରଜସ୍ୱଳା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଛୁଇଁ ଦେଲେ, ଦେବତାଙ୍କ ପାଇଁ ଅପ୍ରେରିତ ଫୁଲ ବା ମାଳକୁ ବ୍ୟବହାର କଲେ ତତ୍ତ୍ୱତ୍ ବସ୍ତୁ ମାର୍‌ ବା ଦୂଷିତ ହୁଏ ।] ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବଣ—ଋତୁମତୀ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—Menstruated (woman).

ମାର୍‌ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଶୁଦ୍ଧ ବସ୍ତୁକୁ ସ୍ପର୍ଶ ବା ଭୋଗ-
Mārā karibā ଅବଦ୍ୱାରା ଦୂଷିତ କରିବା—1. To pollute
মারাকরা a thing by touch, enjoyment etc.
मारा करना ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନଷ୍ଟ କରିବା—2. To spoil a thing. ୩ । ଷତିଗ୍ରସ୍ତ କରାଇବା—3. To cause loss. ୪ । (ସମୟକୁ) ବୃଥାରେ କଟାଇବା—4. To waste (time).

ମାର୍‌ଗ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମରକତ)—ମରକତ ମଣି—Emerald.
Mārāga [ଦ୍ର—ଘଲକେ ପ୍ରାପ୍ତ ମାର୍‌ଗେ ଏହି ଗସ୍ତଥିଲେ ।
মরকত **मरकत** ଉଈ. କୋଟ୍‌ଚକ୍ରାଙ୍ଗସୁନ୍ଦରୀ ।] ବଣ—
ମରକତ ମଣିର ବର୍ଣ୍ଣ ବଶିଷ୍ଟ—Of emerald green colour.

ମାର୍‌ତ୍ମକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମାର+ଆତ୍ମନ୍+କ)—ପ୍ରାଣନାଶକ;
Mārātmaka ଘାତାତ୍ମକ; ଯାହା ମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଏ—Fatal;
(ମାର୍‌ତ୍ମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) mortal; deadly.

ମାର୍‌ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସ୍ୱାଭାବିକରୂପେ) ମରିବା—
Mārā pardibā 1 To die. ୨ । ହତ ହେବା—
মারাপড়া **मारा पड़ना** 2. To be killed.

ମାର୍‌ ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବା ଅପବିତ୍ର ବା ଦୂଷିତ
Mārā ji(he)bā ହେବା—1. To become polluted
মারা যাওয়া or untouchable. ୨ । (ସମୟ ବା ଧନ) ଷତ ହେବା—2. (time or money) To be lost. ୩ । (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ; ବ ମାରା ଯାଓୟା) ସ୍ୱାଭାବିକ କାରଣରୁ ମୃତ ହେବା—3. To die.

ମାର୍‌ରେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
Mārāre pardibā To suffer loss.
ক্ষতিগ্রস্ত হওয়া **घटीमें पड़ना**

ମାରି—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ମାରି ଧାତୁ+ଭାବ. ଇ)—ମାଡ଼କ; ସଂକ୍ରାମକ
Mārī ରୋଗଜନିତ ଲୋକଷୟ; ମହାମାରୀ—Plague; pestilence; a mortal epidemic.

ମାରି ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଜୀବକୁ ବଧ କରି ଗୃହକୁ
Mārī ānibā ଆଣିବା—1. To bring an animal
মেরে আনা home after killing it. (ଦ୍ର—ପଧାନ
मारकर लाना ଯାଉଛି ଧାନ କଲିକୁ, ମାରି ଅଣି ଦଦ ଶଶତଲକୁ—ଶିଶୁ ଗୀତ ।) ୨ । ଠକାଇ କରି ହସ୍ତଗତ କରିବା—2. To take a thing fraudulently.

ମାରି ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଦେଶକୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜୟ
Mārī āsibā କରି ରଣସ୍ଥଳରୁ ଫେରିବା—1. To return
মেরে আসা after winning. ୨ । ଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟଟନ ସଙ୍ଗେ
मारकर आना ସୁଦୂରକୁ ବାହୁଡ଼ି ଆସିବା—2. To return after a long journey. ୩ । କୌଣସିମତେ ସମୟ ଯାପନ କରିବା—3. To spend time somehow.

ମାରି ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ)—୧ । ଅଶୋଭା ଦେଖାଯିବା—
Mārī khāibā 1. To look very odd. (ଦ୍ର—
মানান ଠାକୁର ଗାଲକୁ ବନ ବଲଣ ମାରି ଖାଉଅଛି ସିନା—ଛଗ ।)
रंग लाना ୨ । କୌଣସି ଜୀବକୁ ହତ୍ୟା କରି ତା ମାଂସକୁ
মেরে খাওয়া ଖାଇବା—2. To kill an animal and
मारकर खाना eat its meat.

ମାରି ଗୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରହାର କରିବାକୁ ଆକ୍ରମଣ
Mārī gordā(rde)ibā ବା ପଶ୍ଚାଦ୍ଧାବନ କରିବା—1. To
মারতে দৌড়া chase some one for attacking him.
मारने दौड़ना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଭୟ ଦେଖାଇବା—2. To threaten. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖାଇ ଗୋଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)—3. Khāi gordāibā (See)

ମାରିଚକ—ସଂ. ବଣ (ମରିଚ+ଅକ)—ମରିଚ ମିଶ୍ରିତ—Seasoned
Mārichika with black pepper; peppered.

ମାରିତ—ସଂ ବଣ (ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ=ମାରି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Mārita ୧ । ବିନାଶିତ—1. Killed; destroyed. ୨ । ଆହତ—2. Wounded. ୩ । (ବୈଦ୍ୟକ) (ଧାତୁ ଆଦି) ଭସ୍ମୀକୃତ—3. Oxidized; reduced to ashes; calcined. ୪ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଜାରିତ—4. (medical) Dessolved; reduced to an applicable form.

ମାରି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହତ୍ୟା କରିବା; ବଧ କରିବା—
Mārī debā 1. To kill. ୨ । ବିନାଶ କରିବା—2. To
মেরে দেওয়া exterminate; to destroy. (ଦ୍ର—ଉଦ୍
मार देना ଭିପିଭିପି କରଣ ଜଳ ବୃଷ୍ଟି, ମାରି ଦେଲେ ପୃଥ୍ୱୀରେ ଥିବାର ଧ୍ୱଂସ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୩ । ଚଞ୍ଚଳ ଚଞ୍ଚଳ ଭୋଜନ କରିବା—3. To eat briskly. (ଦ୍ର—ଅଶାଇ ଦାନା ନ ଖାଏ ଗୁଡ଼, ମାରି ଦଉଥାଏ

ପିନ୍ଧାଣ ସାତ—ଉଗ ।) [ଦ୍ର—ଏହିପରି ପେଟେ ମାରି ଦେବା, ଭୋଲେ ମାରି ଦେବା, ଥାଳିଏ ଭାତ ମାରି ଦେବା, କଂସାଏ ପଖାଳ ମାରି ଦେବା ଇତ୍ୟାଦି ହୁଏ ।] ୪ । (କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ) ଶୀଘ୍ର ସମାଧା କରିବା—4. To accomplish a thing briskly; to hurry up ୫ । ଚଞ୍ଚଳ କୌଣସି କଥା ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—5. To speak briskly. ୬ । ଅଗ ପଛ ନ ବିଚାରି କଥା ପଦେ କହି ଦେବା—6. To make an offhand remark. (ଉ—ବାଣ୍ଡିଆଲେ ଭଗୁଥିଲି, ପଦେ ହୁଇ ପଦ ମାରି ଦଅନ୍ତି ଲୋ ! ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଜଗୁଥିଲି—ଉଗ)

ମାରି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଳ ବା କୌଶଳ ପୂର୍ବକ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ Māri nebā ନେଇଯିବା; ଛଡ଼ାଇ ନେବା—To take away মেরে লওয়া a thing by force or artifice; to मारलेना snatch off. (ଉ—ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ଶ୍ୟେନ ପକ୍ଷୀ ଭୂଜ ନେଲା ମାରି । ରାଧାନାଥ. ବେଣୀ ସଂହାର ।)

ମାରି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହତ୍ୟା କରିବା; ବଧ କରିବା—Māri pakā(ke)ibā 1. To kill; to murder. ୨ । মেরে ফেলা খାଦ୍ୟ ଓ ଯତ୍ନ ଅଭାବରୁ (କୌଣସି ଜୀବକୁ) ଶୁଖାଇ ମରଣା- मार डालना ପନ୍ନ କରିବା—2. To starve and neglect an animal to the point of death. (ଯଥା—ନିର୍ଦ୍ଦୟ ବାପ ପିଲାଗୁଡ଼ାକୁ ଖାଇବାକୁ ନ ଦେଇ ମାରି ପକାଇଲା) ୩ । (ହସାଇ ହସାଇ ବା କନ୍ଦାଇ କନ୍ଦାଇ) ଅକାନ୍ତ ବା ବେଦମ୍ କରିବା—3. To cause a person to laugh or weep to bursting; to cause a person to split his sides with laughter, weeping etc. (ଉ—ଧନ୍ଦଅ ଧମକ ଧମେଇଲା ! ଖାଣ୍ଟିଲ ନାକରେ ଖାଣ୍ଟିଲ ଗୁଣା, ମାରି ତ ପକେଇଲା—ଉଗ ।) ୪। (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଅତି ଅସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯିବା—4. (ironical) To look very odd or ugly.

ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍, ମାରି ଧାତୁ)—୧ । ହତ୍ୟା Māribā କରିବା; ପ୍ରାଣନାଶ କରିବା; ବଧ କରିବା—1. To [ମରା(ରେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ] kill; to murder; to মারা मारना slaughter. (ଯଥା—ମାଛ ମାରିବା; ମନୁଷ୍ୟ ମାରିବା ।) ୨ । ଆଘାତ କରିବା; ପ୍ରହାର କରିବା; ବାଡ଼େଇବା—2. To strike; to beat. (ଯଥା—ବିଧା ମାରିବା, ବେତ ମାରିବା, ନାତ ମାରିବା, ଗୋଇଠା ମାରିବା ।) [ଦ୍ର—ପ୍ରହାର କରିବାର ସାଧାରଣ ପିଟିବା ଅର୍ଥରେ ମାରିବା ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ, ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗ ବା ଯନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ପୂର୍ବକ ପ୍ରହାର କରାଯାଏ ତତ୍ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରି ମାରିବା ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ପୁନଶ୍ଚ ଭୂମି ଅବରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଆଘାତ କରିବା ଅର୍ଥରେ ମୁଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ ପରେ ମାରିବା ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ, ଯଥା—ମୁଣ୍ଡ ମାରିବା ।] ୩ । ବିନାଶ କରିବା; ଲୋପ କରିବା—3. To destroy. (ଯଥା—ଜଡ଼ ମାରିବା, ଚେର ମାରିବା, ଜାବୁ ମାରିବା, ଉକୁଣି ମାରିବା ।) ୪ । ବାଡ଼େଇ କରି ପ୍ରବିଷ୍ଟ କରାଇବା—4. To drive (e.g. a nail into the wall) by hammering. (ଯଥା—କଣ୍ଟା ମାରିବା; କିଲା ମାରିବା ।) ୫ । ସଂଲଗ୍ନ କରାଇବା; ଲଗାଇବା—5. To attach; to stick; to apply (ଯଥା— କାନ୍ଥରେ ଛବି ମାରିବା; ଲଫାପାରେ ଡାକ ଟିକଟ୍ ମାରିବା ।) ୬ । ଛାପ ବସାଇବା—6. To stamp to seal. [ଉ—କୋମଳ କପୋଳେ ଦାରୁଣ କଷଣ ମାରଛି ନିଜ ମୁଦ୍ରା । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।] ୭ । ଶୁଖାଇବା; କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଥିବା ଜଳୀୟାଂଶକୁ ଉତ୍ତାପଦ୍ୱାରା ନିଃଶେଷିତ କରାଇବା—7. To dry up (the water from a thing); to exhaust water from a thing by drying it in the sun or over fire. (ଯଥା -ଭିଅଣରୁ ପାଣି ମାରିବା; ଲହୁଣୀ ମାରିବା) ୮ । ହରଣ କରିବା; କାଢ଼ିନେବା—8. To take away; to snatch off; to rob. (ଯଥା—ଡକାଇତମାନେ ମୋ ଠାରୁ ଟଙ୍କା କଉଡ଼ିତକ ମାରିଲେ ।) ୯ । ଆତ୍ମସାତ୍ କରିବା; (ତହବିଲ ଆଦି) ତୋସରପ କରିବା—9. To misappropriate. (ଯଥା—ତହବିଲ ମାରିବା ।) ୧୦ । ବାଣ ବନ୍ଧୁକାଦି ଫୁଟାଇବା—10. To fire (a gun or firework). (ଯଥା—ବାଣ ମାରିବା; ବନ୍ଧୁକ ମାରିବା ।) ୧୧ । ନିକ୍ଷେପ କରିବା—11. To throw. (ଯଥା—ବାଟୁଳି ମାରିବା; ଢେଲା ମାରିବା ।) ୧୨ । ଲମ୍ବି ଥିବା ବସ୍ତ୍ର ଆଦି ଖୋସି ଦେବା—12. To tuck up. (ଯଥା—କଚ୍ଛ ମାରିବା; ଖୋସଣି ମାରିବା; ଫେର କାନି ମାରିବା ।) ୧୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା କୌଣସି ଫଳ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା—13. To do a thing with certain result. (ଯଥା—ଦଉଡ଼ ମାରିବା, ଡୁବ ମାରିବା, ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିବା; ତାଳି ମାରିବା, ବାଜି ମାରିବା ।) ୧୪ । ଅଗ୍ନି ଉତ୍ପାଦନାର୍ଥ ଘଷିବା—14. To strike (e.g. a match) for producing fire. (ଯଥା—ଦିଆସିଲି ମାରିବା, ଚକମକି ମାରିବା ।) ୧୫ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିବା—15. To perform a special act. (ଯଥା -ଡୁବ ମାରିବା, ଗୋଡା ମାରିବା, ହାଇ ମାରିବା, ହୁଅଁ ମାରିବା; ତରି ମାରିବା ।) ୧୬ । (ସକର୍ମକ) ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା; ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ କରିବା—16. To utter loudly; to make a loud sound. (ଯଥା—ଡାକ ମାରିବା, ହୁକାଟ ମାରିବା ।) ୧୭ । (ସକର୍ମକ) ଚଞ୍ଚଳ ବା ପେଟୁ ଭାବରେ ଖାଇବା—17. To eat greedily. (ଯଥା—ସେ କଂସାଏ ପଖାଳ

ମାରି ଖେଳିବାକୁ ଚାଲିଗଲା ।) ୧୮ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ବା କ୍ଷୁଧା ଆଦିର ବେଗକୁ ନିରୋଧ କରିବା—18. To bring under control; to restrain. [ଦ୍ର—ଲୁବ୍ଧକ ପବନ ଆହାର କରୁଅଛି, ଶୋଷକୁ ମାରିଲେ ସେ ପାଣି ମୁରୁଛି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।] ୧୯ । (ସକର୍ମକ) ଦେହରେ ବୋଳିବା—19. To anoint, (ଯଥା—ଦେହରେ ତେଲ ମାରିବା) ୨୦ । (ଅକର୍ମକ) ପୀଡ଼ା ଦେବା; ପୀଡ଼ାଯୁକ୍ତ କରିବା—20. To be ailing. (ଯଥା—ପେଟକୁ ମାରିବା, ଛାତିକୁ ମାରିବା, କପାଳକୁ ମାରିବା) ୨୧ । (ସକର୍ମକ) ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—21. To prepare; to manufacture. (ଯଥା—ଘିଅ ମାରିବା; ଲୁଣ ମାରିବା ।) ୨୨ । (ସକର୍ମକ) ଭୂମିରେ ପୋତି କରି ଠିଆ କରାଇବା—22. To set up on the ground. (ଯଥା—ଯନ୍ତ୍ର ମାରିବା, ପତାକା ମାରିବା) ୨୩ । (ସକର୍ମକ) ବେଗପୂର୍ବକ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଗତି କରିବା—23. To move rapidly. (ଯଥା—ଘୋଡ଼ା ମାରି ଚାଲିଯିବା) ୨୪ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବହାର କରିବା—24. To apply a thing to its proper use. (ଯଥା—କଲମ ମାରିବା, ବ୍ରୁସ ମାରିବା) ୨୫। (ଅକର୍ମକ ଓ ସକର୍ମକ) କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସମୟ ଯାପନ କରିବା; କାଳ କାଟିବା-25. To spend one's time any how; to while away. [ଉ—ମାରି ମାରି ଗଲା କାଳକ. ଅଛି ରହିଗଲା ପାଳକ । ଢଗ ।] ୨୬ । (ସକର୍ମକ) ଧାରୁଆ ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ହାଣିବା—26. To cut with a sharp weapon. (ଯଥା—କାଣ୍ଡିଆର ଗଣ୍ଡି ମାରିବା) ୨୭ । (ସକର୍ମକ, ଶୀଘ୍ରତାବୋଧକ) ଅଙ୍କିତ କରିବା; ଲେଖିବା—27. To write; to draw (ଯଥା—ଗାର ମାରିବା, ଦସ୍ତଖତ ମାରିବା) ୨୮ । (ସକର୍ମକ) ଦନା ଆଦି ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଚାଳିତ କରିବା—28. To move; to ply (an instrument). (ଯଥା—କାଠରେ ରନ୍ଦା ମାରିବା) ୨୯ । (ସକର୍ମକ) ଖୋସି କରି ରଖିବା; ବାନ୍ଧି ରଖିବା; ଗୁଞ୍ଜିବା—29. To keep tied up or tucked up. (ଯଥା—ଅଣ୍ଟାରେ ଟଙ୍କା ପଇସା ମାରିବା) ୩୦ । (ସକର୍ମକ) ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତମତେ ଧାତୁ ଆଦି ମାରଣ କରିବା ବା ଭସ୍ମ କରିବା—30. To oxydize metals etc. by the Āyurbedic process. (ଯଥା—ସୁନା ମାରିବା, ପାରା ମାରିବା) ୩୧ । (ଅକର୍ମକ) ପ୍ରକଟିତ ହେବା; ଜ୍ୟୋତିଃ ପ୍ରକାଶ କରିବା—30. To flash. (ଯଥା—ବିଜୁଳି ମାରିବା; ଘଡ଼ଘଡ଼ି ମାରିବା) ୩୨ । (ସକର୍ମକ) ପଶୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ହାତରେ ଆଉଁସାଇବା—32. To pat. [ଉ—ଚୁଚୁକାର କରି ଘୋଡ଼ାକୁ ମାରି କରି, ଦେଲେ ହରି ପିଠାଇ ଦଉଡ଼ ବେଗର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।] ୩୩ । (ଅକର୍ମକ) କାଟିବା; ବାଧିବା—33. To affect painfully. (ଯଥା—ଭେରୁଆ ମାସିଆ ଶବ୍ଦ ମାରୁଛି) ୩୪ । (ସକର୍ମକ) ଲେଖା ହୋଇଥିବା ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଗାର ପକାଇବା; କାଟ ଦେବା—34. To score through a writing. ୩୫ । (ସକର୍ମକ) ଅନ୍ଧାରରେ ବା ପାଣି ଭିତରେ (ଯେଉଁଠାରେ ଆଖିକୁ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ସେଠା) ଭୂତଳକୁ ଛୁଇଁବା ପାଇଁ ହାତକୁ ବା ଗୋଡ଼କୁ ବା ହାତରେ ଥିବା ଯଷ୍ଟିକୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇବା—35. To feel one's way with the help of one's hands, legs or stick.) ୩୬ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ନିଷେଧ ବା ଅନ୍ୟ ସୂଚନା କରିବା ବା ଠାରିବା—36. To covertly indicate or hint by the help of some article. (ଉ—ଧାତାବଣ୍ଟ ପ୍ରୀତି ଘଟିଲେ ଉନ୍ନତ ବହି ଚେଲାଞ୍ଚଳ ମାରିବାର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନାକର ଚମ୍ପୂ. ଧ ଗୀତ ।) ୩୭ । (ସକର୍ମକ) ପ୍ରୟୋଗ କରିବା; ବ୍ୟବହାର କରିବା; ବ୍ୟବହାରରେ ଲଗାଇବା—37. To apply; to bring into use. (ଉ—ନରମାଇଲ ! କାହିଁ କଥା ନେଇ କାହିଁ ମାଇଲ—ଢଗ) । ୩୮ । (ସକର୍ମକ) ଦେହରେ ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା; ଭରିବା—38. To put on the body. (ଯଥା—ମୁଣ୍ଡରେ ଠାହିଆ ମାରିବା; ଟୋପା ମାରିବା) । ୩୯ । (ସକର୍ମକ) ମନକୁ ବିରସ କରିବା—39. To sadden. (ଯଥା—ସେ ମନ ମାରିକରି ବସିଛି) । ୪୦ । (ସକର୍ମକ) କଣ୍ଡୁ ଉପଶାନ୍ତ କରିବା—40. To satiate (itching)(ଯଥା—କଣ୍ଡୁ ମାରିବା) । ୪୧ । (ସକର୍ମକ) ଜଳ ସିକ୍ତକରିବା;ପାଣି ଛିଞ୍ଚାଡ଼ିବା; ଛାଟିବା—41. To splash or sprinkle with water. (ଯଥା—ଆଖିରେ ପ୍ରତିଦିନ ଶୀତଳ ଜଳ ପାଣି ମାରିଲେ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଭଲ ରହେ; (ଉ—ନଥିମୀ ନାନୀ ! ବାହରେ ମାରୁଛି ଗୋବର ପାଣି—ଢଗ) । ୪୨ । (ସକର୍ମକ) (ଜାତି) ନଷ୍ଟ କରିବା; ଅପବିତ୍ର କରିବା—42. To spoil; to cause loss (of caste). (ଯଥା—ବଙ୍ଗାଳୀୟ ରଜା ଅମେଧ୍ୟ ଖୁଆଇ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଜାତି ମାଇଲେ । ୪୩ । (ସକର୍ମକ) (ଆଖି) ଠାରିବା; ଅକ୍ଷିଦ୍ୱାରା ଇଙ୍ଗିତ କରିବା— 43. To wink significantly. (ଯଥା—ମୁଁ ବିପଦ କହିବାକୁ ବାହାରିଥିଲି, କିନ୍ତୁ ସେ ମୋତେ ଆଖି ମାରିଦେବାରୁ ମୁଁ ଚୁପ ହୋଇଗଲି) । [ଦ୍ର—ମାରିବା କ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ଧରିବା, କାଟିବା, ହାଣିବା ଆଦି କ୍ରିୟା ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ମାରିବା ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ହୋଇ ପ୍ରଚଳିତ କେତେକ ପ୍ରବଚନ । ଯଥା—୧ । ଛେଳିଟା ମାରି ହାତୀ ପୋଷିବା ନ୍ୟାୟ । ୨ । ଝିଅକୁ ମାରି ବୋହୂକୁ ଶିଖାଇବା ।

୫ । ହାତରେ ନ ମାରି ଭାତରେ ମାରିବା । ୪ । ମୂର୍ଖ ମାଇଲେ ଯିବ ସରି, ଦେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କପାଁ କଳି । ୫ । ଦେବ-ଦେଉଳୀଙ୍କି କୋଳଥ ମଣ୍ଡା, ତହିଁ ମାଉଥିବ ଗେଦ, ଯେଏ-ଯିମିତି ମାଗି ଅଇଲେ ଗେଦ ତାଡ଼ିକରି ଦେବ । ୬ । ଧରି ମାଇଲେ ସେ, ବାନ୍ଧ ମାଇଲେ ସେ । ୭ । ଧରି ମାଇଲେ ସିଦ୍ଧେ ମରନ୍ତି । ୮ । ମାରଗଲେ ମହାପାତକେ ଗୃହ ଥିଲେ ଜଳକା । ୯ । ଖାଲି ମକୁନ୍ଦା ଫେରଫାର୍, ଦୋହୋର ପଇସା ଅଣ୍ଟାରେ ମାର୍ ।]

[ଦ୍ର—ମାରିବା କ୍ରିୟା ନାନା ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ଓଡ଼ିଆରେ ମହାବର (idiom ବା ବଶିଷ୍ଟ ପ୍ରୟୋଗ)ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ନିମ୍ନରେ ତହିଁର କେତେ-ଗୁଡ଼ିଏ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦିଆଗଲା :—

ଅକ୍ଷର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶୀଘ୍ର ଗୁଡ଼ିଏ ଅକ୍ଷର ଲେଖିବା; ୨ । ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଅକ୍ଷର ଉପରେ ଗାର ପକାଇ କାଟି ଦେବା ।

ଅଣଉଦିଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ)—ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ଭୋଜନ କରିବା ।

ଅଣଖିଲା(ଳ) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶଗଡ଼ର ଅଖର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଚକକୁ ପିନ୍ଧାଇ ଦେବା ପରେ ଅଖର ଚୂଳରେ ଥିବା ଛିଦ୍ରରେ ଖିଲ ଭରିବା (ଯେପରି କି, ଚକ ବୁଲିବାବେଳେ ଅଖରୁ ବାହାରି ନ ଯିବ) ।

ଅଣ୍ଟାକୁ ମାରିବା—ଦେ. ବି—ଅଣ୍ଟାବନ୍ଧା ।

ଅଣ୍ଟାରେ (ଗୋଟାଳି, ପଇସା, ଟଙ୍କା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଲୁଗାର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଅଣ୍ଟାକୁ ବେଢ଼ିଥାଏ, ସେହି ଅଂଶ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଳି ଆଦି ରଖି ଖୋସଣି ମାରିବା ।

ଅନ୍ଧାଳି ମାରିବା, ଅନ୍ଧାରୁଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବିଷୟର ତଥ୍ୟ ବା ପ୍ରକୃତ କଥା ନ ବୁଝି ଅନୁମାନ କରି କହିବା ।

ଅନ୍ଧାରି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘରର ହାଣ୍ଡିଅନ୍ଧର ତ୍ରିକୋଣାକାର ମେଲା ଅଂଶକୁ ପଟାଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରିବା ।

(ଅମୁକକୁ) ଅପସ(ସା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଇଲୁଗୁଣା ଦେବା; (ଅପସରି ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଛିଗୁଲେଇବା ବା ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିବା ।

ଅପସ୍ମାର(ରୁ) ମାରିବା—ଦେ. ବି—ଅପସ୍ମାର ବାତର ଆକ୍ରମଣ ।

(ଡଙ୍ଗାରେ) ଅସ୍ତା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନୌକାର ପଟାମାନଙ୍କ ଫାଟରେ ବା ସନ୍ଧିରେ ଲେପ ହୋଇଥିବା ଚୂନମୟ ଲେପ ଭରି କରି ଫାଟକୁ ନିରୁଦ୍ଧ କରିବା ।

ଆଖି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଖିଦ୍ୱାରା ଠାରିବା; ୨ । ଆଖିଠାର- (ଆଖିଠାର ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିଷେଧ କରିବା ।

ଆଖି ମିଟିକା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆଖିପତାକୁ ବାରଂବାର ଖୋଲିବା ଓ ବୁଜିବା; ଆଖିକୁ ମିଟ ମିଟ କରିବା; ଆଖିକୁ ବାରଂବାର ପିଛୁଡ଼ିବା ।

ଆଫା(ଫ୍ପା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଫ୍ପା କରିବା; ଆଖିରେ ଗୁଣ୍ଡ ଆଦି ପଡ଼ି ଆଖି ଭିତର ଖୋଞ୍ଚି ହେଲେ ମୁହଁକୁ ଆଁ କରି ମୁହଁରେ ହାତ ପାପୁଲିକୁ ବା କନାବଣ୍ଡାକୁ ମାଡ଼ି ତହିଁ ଉପରେ ଜୋର୍‌ରେ ପାଟିବାଟେ ନିଶ୍ୱାସ ମାରି ହାତ ପାପୁଲି ବା ଉକ୍ତ କନାବଣ୍ଡା ଉଷୁମ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ତାକୁ ଝୁଞ୍ଚୁଥିବା ଆଖି ଉପରେ ମାଡ଼ିବା (ଏପରି କଲେ ଆଖିର ଖୋଞ୍ଚା କମିଯାଏ) ।

(ଅମୁକକୁ) ଆହ୍ୱାର ମାରିବା—ଦେ. ବି—ମୃଗୀ ବାତର ଆକ୍ରମଣ ।
(ଅହ୍ୱାର ଛଟା ମାରିବା, ଅହ୍ୱାର ଛାଟ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଆହୁ(ଉ)ଲି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନୌକାକୁ ଚଲାଇବା ପାଇଁ ଆହୁଲା ଚଲାଇବା ବା ଆହୁଲାଦ୍ୱାରା ପାଣିକୁ ଆଘାତ କରିବା ।

ଉକୁଣି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡର କେଶ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଉକୁଣିମାନଙ୍କୁ ବାଛି ନାଶ କରିବା ।

ଉଙ୍କି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ) ଝାଙ୍କିବା; ଲୁଚି କରି ବାରଂବାର ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଦେଖିବା ।

ଉହ୍ମା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ୱରରେ ନାକପୁଡ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଉଠିଥିବା ରକ୍ତସ୍ଫୋଟକକୁ ବଅଁ କଣ୍ଟା ବା ଅନ୍ୟ ସୂକ୍ଷ୍ମ କଣ୍ଟା-ଦ୍ୱାରା ଫୋଡ଼ି ତହିଁରୁ ରକ୍ତମୋକ୍ଷଣ କରାଇବା; ୨ । ପାଲିସ୍ କରିବା ପାଇଁ ଧାତୁ ଓ କାଠ ଜିନିଷ ଉପରେ ଉହ୍ମା ଘଷିବା ।

ଉଜୁଙ୍ଗା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉନ୍ନୁକିବା: ଉପରକୁ ଉନ୍ନୁକି ଉଠିବା ।

ଓଡ଼ଶ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲୁଗା ଓ ବିଛଣା ଆଦିରୁ ଛାରପୋକଙ୍କୁ ନଷ୍ଟ କରିବା ।

କଉପୁନି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌପୀନ ପରିଧାନ କରିବା ।

କଂସାଏ ପଖାଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଏକ କଂସାପୂର୍ଣ୍ଣ ପଖାଳ ଭାତ ଖାଇବା ।

କଂସା କଂସା ପଖାଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି କଂସାଏ ଲେଖାଏଁ (କଂସାକୁ କଂସା ପଖାଳ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପଖାଳ ଭାତ ଖାଇବା ।

କଙ୍କାଳକୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଙ୍କାଳରେ ବିନ୍ଧା ବା ବ୍ୟଥା ହେବା ।
(କଙ୍କାଳ ବାଡ଼ିକ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

କଚ୍ଛ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବା ବ୍ୟକ୍ତି) ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର ଗୋଟାଏ ମୁଣ୍ଡକୁ ଆଗ ପାଖରୁ ବୁଲାଇ କରି ନେଇ ପଛଅଡ଼େ ଖୋସିବା; (ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବା ବ୍ୟକ୍ତି) ଗୋଟିଏ କାନିକୁ ନେଇ ପଛଅଡ଼େ ଖୋସିବା ।
(ଏହିପରି କାଣିଅକଚ୍ଛ ମାରିବା, ମୁଠି କଚ୍ଛ ମାରିବା, ପାଇକଚ୍ଛ ମାରିବା ଆଦି ହୁଏ ।)

କଣ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାଠ ଆଦିରେ ଥିବା କୋଣକୁ କାଟି ଗୋଲ କରିବା ।

କଣା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଣା ବା ଗାତକୁ ବୁଜି ଦେବା ।

କଣ୍ଟା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଣ୍ଟାକୁ ବାଡ଼େଇ କରି ବର୍ଦ୍ଧ କରିବା; ୨ । କଣ୍ଟାରେ ବଥ ଆଦିକୁ ଫୋଡ଼ିବା ।

କଣ୍ଟିକଲା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲଙ୍ଗଳ-ମୁଣ୍ଡାକୁ କଣ୍ଟି ସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଖିଲ ମାରିବା ।

କଡ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ହିଡ଼ର ଦୁଇପାଖ ମାଟିକୁ ପତଳା କରି ତାଛିବା; ହିଡ଼ କଡ କରିବା ।

କଥା ବା ପଦ ମାରିବା (ମାରିଦେବା)—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତା ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇ ପଦ କଥା କହିଦେବା; ୨ । ଆଗ ପଛ ବିଚାର ନ କରି ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା ।

କବାଟ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଆର ବନ୍ଦ କରିବା; କବାଟ କିଳିବା; ୨ । କବାଟକୁ ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ବନ୍ଦ କରି ସେଠାରେ ଥିବା ବାଟକୁ ରୋକିବା ।

କବାଟରେ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା କବାଟକୁ ଖୋଲି ଦେବା ପାଇଁ କବାଟରେ ହାତ ବା ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା ।

କଲମ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଲମରେ ଚଞ୍ଚଳ ଲେଖିଦେବା ।

(କାନରେ) କଲମ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାନ ଓ ମୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଫାଙ୍କରେ କଲମ ଖୋସିବା ।

(ଗାମୁଛରେ) କଳାଚିତ୍ର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗାମୁଛରେ ଚକା ଚକା କଳା ଦାଗମାନ ଛାପିବା ।

କହୁଣୀ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କହୁଣୀରେ ଆଘାତ କରିବା ।

କାତ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁନିଆ କାତଦ୍ୱାରା ଶରୀରକୁ ଫୋଡ଼ି ଦେହରୁ ରକ୍ତ ମୋକ୍ଷଣ କରାଇବା ।

କାଛୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାଛୁ ଅଦକୁ ଚିପି ଚମଡ଼ାରୁ ପୂଜ ବା ଜଳ ବାହାର କରିବା । (ଏହିପରି ଘିମିରି ମାରିବା; କୁଣ୍ଡିଆ ମାରିବା ହୁଏ) ।

କାଡ଼ୁଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡଙ୍ଗାକୁ ଟାଣିବାପାଇଁ କୂଳର ଖଣ୍ଡିଦୂରରେ ମାଟି ଉପରେ କିଲା ପୋତିବା ।

କାଡ଼ୁ (ଙ୍କୁ) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବଳକ୍ଷୟ କରାଇବା ।

କାଣ୍ଡ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧନୁଦ୍ୱାରା ଶର ମାରିବା ।

କାଣ୍ଡୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଣ୍ଡୁର ଉପଶମ କରାଇବା ।

କାତ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡଙ୍ଗାକୁ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଲମ୍ବ ବାଉଁଶକୁ ଜଳାଶୟର ନିମ୍ନଭୂମିରେ ଲଗାଇ ଠେସିବା ।

କାଦ ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—କାତ ମାରିବା ।

କାନରେ (ଫୁଲ ଆଦି) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାନର ଓ ମୁଣ୍ଡର ମଝି-ଫାଙ୍କରେ (ଫୁଲ ଆଦି) ଖୋସିବା । (ଏହିପରି ପେନ୍‌ସିଲ ମାରିବା, ପିକା ମାରିବା ହୁଏ ।)

କାନ୍ଧ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଥଟାରିଙ୍କ ଭାଷା)—ଲୋଟାର ବା ଗଡ଼ୁର (ଚଳ ମାରିବା—ବିପରୀତ) ମୁହଁପାଖ ବା ପେନ୍ଦ ପାଖର ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶକୁ ଭିଆରି କରିବା ।

କିରିଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତାହ କ୍ରିୟା ସମ୍ପାଦନ କରିବା; କ୍ରିୟା ଧରିବା । ଦେ. କ୍ରି—ଗୃହପାଳିତ ପଶୁଙ୍କ ଅଙ୍ଗରେ ପୋକ ଲାଗିଯିବା ।

କିଲା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମି ଉପରକୁ ଖିଲ ଲଗାଇ କରିବା ।

କୁଆଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଗଛ ବା ଗଜା)—ଅଗରୁ କୋମଳ ଶାଖା ବାହାର କରିବା ।

କୁଢ଼ିଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅସ୍ଥାୟୀ କୁଟୀର ନିର୍ମାଣ କରିବା ।

କୁଣ୍ଡିଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚମକୁ ଚିପି କୁଣ୍ଡିଆକୁ ଲୋପ କରିବା ।

କୁଦା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲମ୍ଫ ପ୍ରଦାନ କରିବା; କୁଦିବା ।

କୁହାଟ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୂରକୁ ଶୁଭିବା ଭଳି ଉଚ୍ଚ ଧ୍ୱନି କରିବା ।

କେଞ୍ଚା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କେଞ୍ଚାରେ କେଞ୍ଚିବା । ୨ । ମୁନିଆ ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ବେଞ୍ଚିବା;

କେଟେରିଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ରଣ ପକାଇବା । ଦେ. କ୍ରି—କଟେରିଆ ମାରିବା (ଦେଖ)

କୋଡ଼ରି / କୋଦଡ଼ା / କୋଦୋଡ଼ା } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶଠ ବା ଶୂରକରେ ପ୍ରହାର କରିବା ।

କୋଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହଣା ଯାଇଥିବା ବା ଅଳ୍ପ ଅସମତଳ ମାଟିକୁ କୋଡ଼ିରେ ସମତୁଲ କରିବା ।

ଖଙ୍କାର ଖା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତଣ୍ଟିରୁ ଶ୍ଳେଷ୍ମା ସଫା କରିବାଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ କରିବା ।

(ମୁହଁକୁ) ଖର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖରାର ତେଜ ମୁହଁକୁ ପୀଡ଼ା ଦେବା; ୨ । ଖରା ବକ୍ରଭାବରେ ଦେହରେ ପଡ଼ିବା ।

ଖଡ଼ୁମୁସା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି-(ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ) ହାତରେ ପିନ୍ଧିଥିବା ଖଡ଼ୁଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଘାତ କରିବା ।

ଖଣ୍ଡ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଣ୍ଡ ବା ତରବାରିଦ୍ୱାରା ଦ୍ରବ୍ୟର ବଳ-ପୂର୍ବକ ଅପହରଣ ।

ଖଣ୍ଡିକାଣ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଜର ଉପସ୍ଥିତ ଅନ୍ୟକୁ ଜଣାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏକାଧିକ ଥର ସାମାନ୍ୟ କାଶିବା ।

ଖରଡ଼ା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘୋଡ଼ା ଦେହକୁ ଲୁହାର ପାନିଆଦ୍ୱାରା କୁଣ୍ଡାଇବା ।

ଖିଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖୋଟ ଖିଲାକୁ ଭୂମିରେ ବା କାଠରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା ।

ଖୁଣ୍ଟ ବା ଖୁଣ୍ଟିଆଣିଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନାମରେ ଚୁଗୁଲି କହିବା ।

ଖୁଞ୍ଚା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଘରର ଚାଳରୁ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଉଡ଼ି ଯାଇଥିବା କୁଟା ଜାଗାରେ ନୂଆ କୁଟା ବା ନଡ଼ା ପୂରାଇବ ୨ । ଧାନ କିଆରୀର ଯେଉଁ ଅଂଶମାନଙ୍କରୁ ଧାନ ଗଛ ନଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ, ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରୁ ବା ସେହିଠାରୁ ବୁଛ ବା ଚାରା ଆଣି ରୋଇବା ।

ଖୁନ୍ଦା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଠାର ତର୍ଜନୀ ଅଙ୍ଗୁଠି ପାଖ ଦ୍ୱାରା ଗାଲରେ ଆଘାତ କରିବା ।

ଖୁର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖୁରରେ କ୍ଷୌର କରିବା । ୨ । ଖୁରରେ ହାଣିବା ।

ଖୁରା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖୁରା ବାଜିବା (ଗଧ ଓ ବଳଦ ଆଦି) ଖୁରାରେ ଭୂଇଁକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିଡ଼ିବା; ଖୁରାରେ ଆଘାତ କରିବା ।

ଖୁରୁଡ଼(ଡୁ) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୁଖିଲା ନଡ଼ିଆକୁ ଦିନା କେତେ ଘରେ ରଖିବାଦ୍ୱାରା ନଡ଼ିଆରୁ ପାଣି ଶୁଖିଯାଇ ତାହା ଖୁରୁଡ଼ରେ ପରିଣତ ହେବାର ଉପାୟ କରିବା ।

ଖେଞ୍ଚା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବିତ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାହିତ ହେବା ସମ୍ବନ୍ଧେ ବିଘ୍ନ ଘଟାଇବା ।

ଖେଡ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଳ ଅଭାବରୁ ବା ଯତ୍ନ ଅଭାବରୁ ଫସଲ ଶୁଖି ମରିଯିବାର କାରଣ ହେବା; ଶୁଖି ଯାଉଥିବା ଫସଲକୁ ପାଣି ନ ମଡ଼ାଇବା ।

ଖେପା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ ଏକତ୍ର ଚଳାଇ ଡିଆଁ ମାରିବା । ୨ । ଖେପା ଦଉଡ଼ି ସାହାଯ୍ୟରେ ନଡ଼ିଆ ଗଛ ଓ ତାଳ ଗଛ ଆଦିକୁ ଚଢ଼ିବା ।

ଖେପି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖେପା ମାରିବା । ୨ । (ଘୋଡ଼ା) ଖୁର ଗୋଡ଼ରେ କୁଦି ଦଉଡ଼ିବା ।

ଖୋଷା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡରେ ଜୁଡ଼ା ପକାଇ ବାନ୍ଧିବା ।

ଖୋସଣି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାର ଅଣ୍ଟା ପାଖେ ଥିବା ଦୁଇ ଉପସ୍ଥିତ ଅଂଶକୁ ଗଣ୍ଠି ପକାଇ ଖୋସିବା ।

ଗଜା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଜୁରିବା ।

ଗଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖାଇବାକୁ ନ ଦେଇ ଉପବାସରେ ମାରି ପକାଇବା; ୨ । କୌଣସି ପରିବାରର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଅନାହାରରେ ମରିବାର କାରଣ ହେବା ।

ଗଡ଼େଇ ଗଡ଼େଇ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ମାଡ଼ ଖାଇ ଭୂଇଁରେ ଗଡ଼ୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତାକୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ପ୍ରହାର ବା ଆଘାତ କରିବା ।

(ବାଉଁଶର ବା ବାଡ଼ର) ଗଣ୍ଠି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କଟୁରି, ବାସି ବା କୁରାଢ଼ିରେ ବାଉଁଶର ଗଣ୍ଠିକୁ ହାଣିବା ।

ଗଦା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଗଦା କରି ରଖିବା ।

ଗପ୍(ପା, ପ୍ପା) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଲୁଚି କରି ରହିବା । ୨ । ମୌନ ରହିବା ।

ଗପ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୃଥା ଗପିବା ।

ଗଫା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ବଡ଼ ବଡ଼ ଗୁଣ୍ଡାରେ ଭୋଜନ କରିବା ।

ଗଲୁ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାଣ୍ଡୁ ମାରବା (ଦେଖ)

ଗସ୍ତ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଏଣେ ତେଣେ ବୁଲିବା; ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରିବା ।

ଗାଣ୍ଡି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅଶ୍ଳୀଳ)—୧ । ଗୁଦା ମୈଥୁନ କରିବା । ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ମୈଥୁନ କରିବା । ୩ । ପ୍ରତାରଣା କରିବା; ଠକାଇବା ।

ଗାଡ଼ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗାତକୁ ପୋତିବା ।

ଗାତେ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଡ଼ ଦେବା ପାଇଁ ବୁଦାଏ କଣ୍ଟା ଗୋଟିଏ ଗାତରେ ପୋତିବା ।

ଗାର(ରେ) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଳ୍ପ ବିଷୟ ଲେଖି ଦେବା । ୨ । ଲେଖାଦ୍ୱାରା ଶେଷ ହୁକୁମ ଦେବା ବା ଦସ୍ତଖତ୍ କରିବା । ୩ । ହଳରେ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ା ହଳ କରିବା ।

ଗାଲ ଫି(ଫୁ)ଡ଼(ଡ଼ୁ, ଡ଼ୁ)କା(କ) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବାଘ) ଅଗରେ ଶିକାରକୁ ଦେଖି ଗାଲ ସାହାଯ୍ୟରେ ବିକଟ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ କରିବା ।

ଗାଲୁ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦାମ୍ଭିକତା ପ୍ରକାଶ କରି କୌଣସି ବିଷୟକୁ (ଗାଲୁ ଭୁରୁଡ଼ୁ ମାରବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଢ଼ାଇବା ।

ଗିଳା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଖାଇବା ।

ଗିଲା(ଲେ ଇ-ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି. କୌଣସ ଲୋକକୁ ବାରଂବାର ଖାଇବାକୁ ଦେଇ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରାଇବା ।

ଗିଳା(ଳେ)ଇ ଗିଲା(ଲେ)ଇ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତ୍ୟଧିକ ଭୋଜନ କରାଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ଜୀବକୁ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ କରାଇ ମାରି ପକାଇବା ।

ଗୁଣ୍ଡା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଫା ମାରବା (ଦେଖ)

ଗୁଞ୍ଜା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖୁଲରେ ମଝିରୁ ଭଙ୍ଗି ଯାଇଥିବା ରୁଅର ସ୍ଥାନରେ ନୂଆ ରୁଅ ଗୁଞ୍ଜିକରି ଭରଣ କରିବା ।

ଗୁଡ଼େଇ ଗୁଡ଼େଇ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଦେହର ସବୁପାଖେ ପ୍ରହାର କରିବା ।

ଗୁମ୍ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହିବା ।
(ଗୁମ୍‌ସୁମ୍ ମାରବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଗୁଳ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ବନ୍ଧୁକଦ୍ୱାରା ଗୁଳ ଫାଏର୍ କରିବା ।

ଗୁଳ୍ମ ମାରବା—ସ୍ତା. କ୍ରି—ପେଟ ଉପରେ ବିଷାଯୁକ୍ତ ଔଷଧାଦି ଲେପନ-(ଗୁଲ୍ମ ମାରବା—ଦେଶଜ ରୂପ) ପୂର୍ବକ ଘର୍ଷଣ ଉତ୍ପାଦନ କରି ପେଟରେ ହୋଇଥିବା ପ୍ଳୀହାବୃଦ୍ଧି ରୋଗକୁ ନାଶ କରିବା ।

ଗେଫା(ବା) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଗଫା ମାରବା, ଖାଇବା ।

ଗେର ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ମଣ୍ଡାପିଠା ଆଦି (ଯଥା—କୋଳଥ ପୁରଦିଆ ମଣ୍ଡା, ନଡ଼ିଆ ପୁରଦିଆ ମଣ୍ଡା, ମୁଗ ପୁରଦିଆ ମଣ୍ଡା) କୁ ବାଛିବା ବେଳେ ଚିହ୍ନି ପାରିବା ପାଇଁ ତହିଁ ଉପରେ ସଙ୍କେତ ସ୍ୱରୂପ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଟିପଚିହ୍ନ ଦେବା ।

ଗୋଇଠା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ବଳ ସହିତ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଘାତ କରିବା । [ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟର ପଦାଘାତକୁ ଗୋଇଠା ଓ ଅନ୍ୟ ଜୀବର ପଦାଘାତକୁ ଲାତ ମାରିବା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଗୋଡ଼ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ବାଟରେ କମ୍ପ ପାଣିରେ ଯିବା ସମୟରେ ପାଣିର ଗଭୀରତା ଆଦି ଜାଣିବା ପାଇଁ ସେଠାରେ ଚାଲିବା ପୂର୍ବରୁ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଛୁଇଁବା । ୨ । କାଦୁଅ ବା ମାଟିଗୁଳା ଆଦି ଥିବା ଅସମତଳ ସ୍ଥାନକୁ ସମତଳ କରିବା ଲାଗି ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଚଳାଇବା ।

ଗୋତା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାଣିରେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବୁଡ଼ ଦେଇ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଉଠିବା—୨ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରିବା ।

ଗୋନ୍ଦ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଜୀବର ବା ବ୍ୟକ୍ତିର ବଂଶର ସମସ୍ତ ଜୀବକୁ ହତ୍ୟା କରିବା ବା କରାଇବା ।

ଗୋବର ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମିରେ ଗୋବର ଲେପିବା ।

ଗୋବରପାଣି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ପରିଶୁଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ସେଠାରେ ଗୋବର ପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା । [ଦ୍ର—କଅଁମିନାମା, ହାତରେ ମାରୁଛୁ ଗୋବର ପାଣି —ଉଗ ।]

ଗୋରୁ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୋବଧ କରିବା—୨ । ହଳର ପାଳିତ ଗୋରୁର ଅପମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ପୁରାଣର ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ଗୋ-ସ୍ୱାମୀ ରୂପେ ଉକ୍ତ ଅପମୃତ୍ୟୁର ପାପରେ ଭାଗୀ ହେବା ।

ଗ୍ରାସ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଭୋଜନ କରିବା ।

ଘଣ୍ଟି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି (କଂସାରଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା)—ତମ୍ବା, ପିତଳ ଆଦିକୁ ଏକାଠି କରି ଅଗ୍ନିରେ ତାକୁ ଟେଡା ଟେଡା କରି ଗାଳିବା ପରେ, ତାଙ୍କୁ ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟି ପତଳା କରିବା ।

ଘଡ଼ଘଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଜ୍ରଧ୍ୱନି ହେବା ।

ଘଣ୍ଟା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିଟି ଘଣ୍ଟା ବଜାଇବା ।

ଘା } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ଛେଦି ମାରିବା ।
ଘାଅ

ଘାଏ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥରେ ଆଘାତ କରିବା ।

ଘାଏ ଘାଏ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅସ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ଥର ଥର କରି ଛେଦି ମାରିବା ।

ଘାସ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମିରୁ ଘାସକୁ ନିର୍ମୂଳ କରିବା ବା ଚାଞ୍ଛିବା ।

ଘିଅ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲହୁଣୀକୁ ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତାପରେ ନିର୍ଜଳ କରି ତହିଁରୁ ଘୃତ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା । [ଦ୍ର—ପ୍ରକୃତରେ ଘିଅ ମରିଯାଏ ନାହିଁ; ଲହୁଣୀକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇ ତାକୁ ନିର୍ଜଳ କରିବାଦ୍ୱାରା ଘୃତ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।]

ଘିମିରି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେହରେ ଉଠିଥିବା ଘିମିରିକୁ ନଖ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଚିପି ତାକୁ ଲୁପ୍ତ କରିବା ।

ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଦ୍ରାବସ୍ଥାରେ ନାକଦ୍ୱାରା ଘୁର ଶବ୍ଦପୂର୍ବକ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବା ।

ଘୋଷା, ଘୋଓଷା, } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବହୁଲୋକଙ୍କର ଗୋଳମାଳରେ ଆପଣାର ସ୍ୱରକୁ ମିଶାଇ ପାଠ କରିବା ।
ଘୋ ଓ ଘାଅ

ଘୋଡ଼ା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ବସି ଘୋଡ଼ାକୁ ଦଉଡ଼ାଇ ନେଇ ଗୃଲିଯିବା ।

ଙ୍ଗଅଁରିଡ଼ିହ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଫାଲବାଲାଦଳର ଗାୟକ)—ଗୁମରର ମୂଳ ବା ବେଣ୍ଟଦ୍ୱାରା ଅପର ପକ୍ଷକୁ ଉଡ଼ ମାରିବାର ବା ଭୁକିବାର ଅଭିନୟ କରିବା ।

ଚକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପହ୍ନିଆ ମାରିବା (ଦେଖ)

ଚକମକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଗ୍ନି ଝୁଲିଙ୍ଗ ବାହାର କରିବା-ପାଇଁ ଚକମକି ପଥରରେ ଲୁହାକୁ ଆଘାତ କରିବା ।

ଚକରେ ମାଣିକାଠି(ଖୁଣ୍ଟି) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚକର ତଳପଟର କେନ୍ଦ୍ରରେ କାଠି ପୋତିବା ।

ଚଂକଣା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚଂକା କରତଳଦ୍ୱାରା କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟର ମାଂସଳ ସ୍ଥାନ (ଯଥା—ଗାଲ)ରେ ଆଘାତ କରିବା ।

ଚଟକଣି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କରତଳର ଅଗ୍ରଭାଗଦ୍ୱାରା ସାମାନ୍ୟ ଚଟକଣା ମାରିବା ।

ଚଟୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାଣ୍ଡିରେ ଥିବା ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ବା ପାକ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଚଟୁଦ୍ୱାରା ଘାଣ୍ଟିବା ।

ଚଡ଼ଚଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘଡ଼ଘଡ଼ି ମାରିବା (ଦେଖ)

ଚଡ଼ୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ରୋଗ ଆଦି ଭଲ କରିବାର୍ଥେ) ଲୁହାର ଚଡ଼ୁ-କାଠିକୁ ଅଗ୍ନିଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତପ୍ତ କରି, ଦେହର ଶିର ଦେଖି, ତାହା ଲଗାଇ ଦେବା ।

ଚନ୍ଦନ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେହରେ ଚନ୍ଦନ ଘୋରି ବୋଳିବା ।

ଚନ୍ଦନ ଠୋପା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କପାଳରେ ଚନ୍ଦନର ବଡ଼ ବିନ୍ଦୁ ଲଗାଇବା ।

ଚୁଇଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିପ୍ରବାଇଚା ସହକାରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ (ଚୁଇଁଅଁ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗ୍ରହଣ କରିବା ।

ଚୁଉଁ(ଇ) ଚୁଉଁ(ଇ) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେହର କୌଣସି ଅଂଶ ଦୋଷ ବେଦନାପୂର୍ବକ କମ୍ପିବା ।

ଚୁପ(ପ୍ର)ଡ଼ା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚଂକଣା ମାରିବା (ଦେଖ)

ଚୁକୁକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁକୁକଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା ।

ଚୁଲଚୁଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ କ୍ରି—ଘରର ଚୁଲର ତଳ ପାଖର ବାଡ଼ିଶକୁ ବା ବଟୋକୁ ହାତରେ ଗୋଡ଼ରେ ଧରି ଧରି ଗଢ଼ କରିବା ।

ଚଅଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାଉଳ ଲୌହଶଳାକା ଦେହରେ ମାଡ଼ ଦେବା ।

ଚଢ଼େଇ ଚଢ଼େଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭୂପୃଷ୍ଠ-ପରେ ଚିତ୍କେ କରି ଅଥୟ କରିବା ।
(ଚଢ଼େଇ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଟା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚଟା କାଟିବା, ଦେହରେ ଚନ୍ଦନ ବା ତିଳକ ଚେଖାମାନ ଚିହ୍ନିତ କରିବା ।

ଚସ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଝଟ୍ ଉଚ୍ଚ ଲମ୍ଫ ଦେବା ।

ଚଲି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚଲ ପରି ଝାମ୍ପି କରି କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ସେଙ୍କିଯିବା ।

ଚନ୍(ନ) ଚନ୍(ନ) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁଷ୍ଟରେ ପୋଡ଼ିବା ପରି ଶରୀରରେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବେଦନା ଜଣାଯିବା ।
[ଦ୍ର—'ଚୁଉଁ ଚୁଉଁ' ଅପେକ୍ଷା ଚନ୍ ଚନ୍ ଲଘୁତର ।]

ଚୁଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁଁ କରିବା; (ନବାଗତ ବଧୂମାନେ) କଥା (ଚୁଁ ଚୁଁ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ନ କହି 'ଚୁଁ' ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ।

ଚୁଚୁକାଇ(ରି)ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଖଦ୍ୱାରା ଚୁ ଚୁ ଶବ୍ଦ କରି ପାଳିତ ପଶୁ ଆଦିଙ୍କ ପ୍ରତି ବାତ୍ସଲ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା ।

ଚୁପ୍ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୌନାବଲମ୍ବନ କରିବା ।

(ଗାଲରେ) ଚୁନ କଳା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ବା ଲଜ୍ଜିତ କରାଇବା ପାଇଁ, ତାହାର ଏକ ଗାଲରେ ପଞ୍ଚାଏ ଚୂନ ଓ ଅନ୍ୟ ଗାଲରେ ପଞ୍ଚାଏ କଳା ବୋଳିବା ।
(ଚୂନ କାଳି ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୂନ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାନରେ ଚୂନ ଲଗାଇବା । ୨ । ଘରର କାନ୍ଥରେ କଲି ଚୂନ ଗୋଳିଆ ପାଣି ଲେପିବା, ଚୂନ ସଫେଦ କରିବା ।

ଚେର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଗଛ) ଆପଣାର ଚେରକୁ ଭୂଇଁ ମଧ୍ୟକୁ ବିସ୍ତାରିତ କରିବା ।

ଚ୍ଛେଚ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସାପ) କୌଣସି ଜୀବକୁ ଦନ୍ତଦ୍ୱାରା ଥରେ ଆଘାତ କରିବା । ୨ । କୌଣସି ଶସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା ।

ଛଟା(ଟ)ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମେଞ୍ଚ ଛଟାକୁ ଭୁଜିବା; ୨। ମେଞ୍ଚ ଛଟାକୁ ଭୂଇଁରେ ପୋତି ତା ଉପରେ ବସିବା । [ଦ୍ର—ଯେପରି ଘୁଡୁରିଆ, ମଇଁଷିଆଳ ଓ ବାବାଜୀମାନେ କରନ୍ତି ।]

ଛତଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଦାନ୍ତ ବା ନଖ ବା କୌଣସି ପଦାର୍ଥ) ଛତିଆ ବା ଛତ୍ରାକାର ଛତୁଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ହେବା ।

ଛପଟିଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧପାଧାପି କରି କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଯେଉଁଠିବା । ୨ । (ବ୍ୟାଘ୍ର, ବିରାଡ଼ି ଆଦି) ଲୁଚି କରି ଅପେକ୍ଷା କରି ବସି ରହି ସୁଯୋଗ ଦେଖି ଶିକାରକୁ ଯେଉଁ ପକାଇବା ।

ଛପା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛପି କରି ବା ଲୁଚି କରି ରହିବା । ୨ । ମୋହର ମାରିବା । ୩ । ବହି ଆଦିରେ ଚଳନ୍ତିର ମାରିବା ।

ଛବି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାନ୍ଥ ଆଦିରେ ଛବି ଲଗାଇବା ।

ଛାଞ୍ଚୁଣି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସମ୍ମାର୍ଜନୀଦ୍ୱାରା ଘରେ ଓଳାଇ ଅଣିବା। ୨ । ଝାଡ଼ୁଣିର ମୁଠାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରହାର କରିବା ।

ଛାଞ୍ଚୁଣିବାଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଡ଼ୁଣିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରହାର କରିବା ।

ଛାଟ ମାରିବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । ସରୁ ଯଷ୍ଟିରେ ପ୍ରହାର କରିବା । ୨ । (ବର୍ଷା ପାଣି) ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ଭାବରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ିବା । ୩ । ପାଣିକୁ ଛାଟ କରି ପକାଇବା ।

ଛାଟପାଣି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ର—ବର୍ଷାପାଣି ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍ଭାବରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ିବା ।

ଛାତି } **ଛାତିରେ** } **ମାରିବା**—ଦେ. କ୍ରି—ଶୋକଯୋଗୁଁ ଛାତିକୁ କରତଳଦ୍ୱାରା ବାରଂବାର ଆଘାତ କରିବା ।

ଛାତିକ(କୁ) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ର—ବକ୍ଷଃସ୍ଥଳରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଦନା ବା ଶୂଳ ଅନୁଭୂତ ହେବା ।

ଛାପ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୋହର ମାରିବା । ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଭେଦସୂଚକ ଚିହ୍ନ ଦେବା । ୩ । (ବସ୍ତ୍ର ଆଦିରେ) ପାଟର ଛେପ ଲଗାଇବା; ୪ । ଦେହରେ ଚନ୍ଦନାଦି ବା ଦ୍ୱାରକା ଛାପାଦ୍ୱାରା ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଚିହ୍ନ ମୁଦ୍ରିତ କରିବା ।

ଛାପା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୋହର ମାରିବା; ୨ । ମାର୍କା ମାରିବା; ୩ । ଛବି ମାରିବା ।

ଛିଞ୍ଚି(ଞ୍ଚି)ଡ଼ା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ର—ଛାଟପାଣି ମାରିବା (ଦେଖ) ।

ଛିଟି(ଟି)କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ର—ଛାଟପାଣି ମାରିବା (ଦେଖ) । ଦେ. କ୍ରି—ଛିଟା ମାରିବା (ଦେଖ) ।

ଛିଟି(ଟି)କଣି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦଉଡ଼ି ଫାଶରେ ଟେକା ଲଗାଇ ହଳି ଝେଡାକୁ ଦୂରକୁ ଫୋପାଡ଼ିବା ।

ଛିଟା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାଣି ଆଦି ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍ଭାବରେ ଛିଞ୍ଚିବା ।

ଛୁଞ୍ଚି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛୁଞ୍ଚିରେ ଫୋଡ଼ିବା; ଦେ. କ୍ର—ସୂଚିବେଧନବତ୍ ତୀବ୍ର ଯାତନା ଅନୁଭୂତ ହେବା ।

ଛୁରି(ରୀ) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛୁରିର ଆଘାତଦ୍ୱାରା କାଟିବା ।

ଛେପ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବ୍ରଣ ଆଦିରେ ମୁହିଁର ଛେପ ଲଗାଇବା ।

ଛେଲିର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛେଲିରଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା ।

(ଗଛରେ) ଜଉ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ର—(ବୃକ୍ଷଶସ୍ୟନାଶୀ କୀଟବିଶେଷ) ଗଛ ଆଦିର ଡାଳରେ ବା ଗଣ୍ଡି ଉପରେ ଜଉ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିବା ଏକପ୍ରକାର ପୋକଙ୍କ ସ୍ତର (ଜଉଆ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପଡ଼ିଯିବା ।

ଜଉ ମୁଦ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିଠିକୁ ବା ଲଫାଫାକୁ ମୁଦ କରି ତହିଁ ଉପରେ ଜଉକୁ ତରଳାଇ କରି ଦେଇ ତହିଁ ଉପରେ ମୋହର ବସାଇବା ।

ଜଙ୍ଗ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ର—ଚଳନଶୀଳ ଜୀବରୂପେ ସ୍ଥଳବୁଲ କରୁଥିବା 'ଜଙ୍ଗ'କୁ ପୂଜାରେ ପରିଣତ କରିବା । [ଦ୍ର—ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ଯେ, ବହୁକାଳର ପୋତାପୁଞ୍ଜି 'ଜଙ୍ଗ' ବା ଚଳନଶୀଳ ଚକଚକିଆ ଜୀବ ପାଲଟି ଯାଇ ପୋତା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ ନିକଟରେ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥଳରେ ବୁଲେ ଓ କେହି ଲୋକ ତାକୁ ଖଣ୍ଡି କରି ତା ଉପରେ ହଳଦୀପାଣି ଛାଟିଦେଲେ ସେ ଚଳନଶୀଳ 'ଜଙ୍ଗ' ନିର୍ଜୀବ ସୁନା ପାଲଟି ଯାଏ ।]

ଜଡ଼ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂଳରୁ ମାରିବା; କୌଣସି ଗଛକୁ, (ଜଡ଼ରୁ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ରୋଗକୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ ନିର୍ମୂଳ କରିବା ।

ଜନ୍ତ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାଣି ବୋହିବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ତଶାଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ।

ଜଳଛ(ଛ)ପା ମାରିବା, ଜଳଛବି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାଣି ସାହାଯ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ କାଗଜରୁ ଚଳଛବି ଉଠାଇ ବହି ଆଦିରେ ଲଗାଇବା ।

ଜଳା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛିଦ୍ର ବୁଜିବା ବା ବନ୍ଦ କରିବା ।

ଜାନ୍ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରାଣାନ୍ତକ କଷ୍ଟ ଦେବା ।

ଜାନ୍‌ରେ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହତ୍ୟା କରିବା; ମାରି ପକାଇବା ।

ଜାବ(ବୁ)ଡ଼ା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚଟକଣା ମାରିବା ।

ଜାଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାଣିରେ ମେଞ୍ଚ ହୋଇଥିବା ଜାଲକୁ ଟାଣି ନେଇ ଗୋଠାଇବା ।

ଜିଦ୍(ଦ,ଦି) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ପଣ ରଖିବା ।

ଜିଭ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ଜିଭ ବୁଲାଇବା ବା ଲଗାଇବା; ଚାଟିବା ।

ଜୀବ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୀବହତ୍ୟା କରିବା ।

ଜୀବନ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାନ୍ ମାରିବା (ଦେଖ)

ଜୀବନରେ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାନ୍‌ରେ ମାରିବା (ଦେଖ)

ଝଅଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବେଲୁବ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା । ୨ । (ଝକ୍ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆପଣାର ବେଲୁବ ସ୍ୱୀକାର କରିବା ।

ଝକ୍‌ମକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ର—ଚକମକ ମାରିବା (ଦେଖ) ।

ଝାଇଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ର—୧ । ଝୋଲ ମାରିବା । ୨ । କାନରେ ଝାଁ ଝାଁ ଶବ୍ଦ ହେବା ।

ଝାଙ୍କି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁକି ମାରିବା; କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଲୁଚି ରହି ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ମୁହଁ ବାହାର କରି ବା ଉହୁଙ୍କି କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଚାହିଁବା ।

ଝାଙ୍ଗୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଉଁଣି ମାରିବା (ଦେଖ) ।

ଝାମ ମାରିବା—ଦେ. ବି—ଝୋଲ୍ଲ ମାରିବା (ଦେଖ) ।

ଝାମା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପୋଡ଼ା ଇଟାଖଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଘଷି କାଠକୁ ପାଲିଶ କରିବା ।

ଝାମ୍ପ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାମ୍ପିବା, ଡଲ ମାରିବା ।

ଝାଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରିଶ୍ରମ ଯୋଗୁଁ ଦେହରୁ ବୋହୁଥିବା ଘର୍ମକୁ ପବନ ସାହାଯ୍ୟରେ ଶୁଖାଇବା । [ଦ୍ର—ମୁଣ୍ଡଝାଳ ଗୋଡ଼ରେ ମାରିବା—ଢଗ; ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଣ୍ଡରୁ ଝାଳ ବୋହି ଝାଳର ଧାର ଗୋଡ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୋହି ଆସିବାଯାଏ ପରିଶ୍ରମ କରିବା; କଠୋର ପରିଶ୍ରମ କରିବା ।]

ଝିଟ୍(ଟି)କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମକୁ ବା ଦଉଡ଼ି ଅଦକୁ ଜୋରରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଝିଙ୍କିବା ଓ ଛାଡ଼ି ଦେବା ।

ଝିଣ୍ଟିକା ମାରି ବଣି ପୋଷିବା—ଦେ. ଢଗ—ଗୋଟିଏ ବଣି ଚଢ଼େଇକୁ ଆହାର ଦେବା ପାଇଁ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଝିଣ୍ଟିକାଙ୍କୁ ବଧ କରିବା, ଅର୍ଥାତ୍ ଅନେକ ଗରିବ ଲୋକଙ୍କୁ କଷ୍ଟ ଦେଇ ଜଣେ ବଡ଼ ଲୋକକୁ ସୁଖରେ ରଖିବା ।

ଝୁଣ୍ଟା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ୱଜା ଅବଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ଗୋଟିଏ ବାଉଁଶ ଅଗରେ ପୁଳାଏ କୁଟା ଗୁଡ଼ାଇ କୌଣସି ଜମିରେ ବା ପଦାର୍ଥ (ଯଥା—ଫସଲ) ନିକଟରେ ଉକ୍ତ ବାଉଁଶକୁ ପୋତିବା । (ଏଥିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହି ଯେ, ଉକ୍ତ ଜମିରେ ବା ପଦାର୍ଥରେ ନାମୋଚ୍ଚାରିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବିନା ଆଦେଶରେ କେହି ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବେ ନାହିଁ ।)

ଝୋଲ୍ଲ ମାରିବା—ଦେ. ବି—ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମ ଯୋଗୁଁ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହେବା ।

ଟକ(କ୍କ)ର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜିଦ ମାରିବା; ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ବା ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବା ।

ଟଙ୍କ(କ) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଦହି, ପଖାଳ) ବହୁଦିନ ରହିବା [ଟଙ୍କ(କ) ମାରିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଯୋଗୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖଟା ହେବା । ୨ । (ଦାନ୍ତ, ପାଟି) ଖଟା ପଦାର୍ଥ ଖାଇବାଦ୍ୱାରା ବିକାରଯୁକ୍ତ ହେବା ।

ଟର୍ଚ୍ଚ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅଧୁନିକ)—ବହୁତ ବଳଯୁକ୍ତ ଟର୍ଚ୍ଚର (ଟର୍ଚ୍ଚ ଲାଇଟ୍ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆଲୋକକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ଉପରକୁ ପକାଇବା ।

ଟହଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟହଲିବା; ଧୀରଭାବରେ ଅଗକୁ ଓ ପଛକୁ ବୁଲିବା ।

ଟାକର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଙ୍କାଙ୍ଗୁଳିର ପୃଷ୍ଠଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଣ୍ଡର ଖପୁରିରେ ଆଘାତ କରିବା ।

ଟାକସ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାକସ ଫୁଟାଇବା; ଜିଭ ଓ ତାଳୁ ଦ୍ୱାରା 'ଟକ୍ ଟକ୍' ଶବ୍ଦ କରିବା । [ଦ୍ର—ଗୋରୁ, ଅଶ୍ୱକୁ ଚଲାଇବା ପାଇଁ ଏ ଶବ୍ଦ କରାଯାଏ ।]

ଟାଙ୍ଗା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିରି ଯାଇଥିବା ଲୁଗା ବା କନାର ଦୁଇ ଅଂଶକୁ ଯୋଡ଼ି ମୋଟା ବା ଦୂର ଛଡ଼ାଅ କରି ସିଲାଇ କରିବା ।

ଟାଙ୍କୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଜଡ଼ରୁ ମାରିବା । [ଦ୍ର—ଉଇ ହୁଙ୍କାକୁ ଥରେ ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ ପୁଣି ଉଇମାନେ ଅଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ ସେ ହୁଙ୍କାକୁ ତିଆରି କରି ପକାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଉଇ ହୁଙ୍କାର ମୂଳ ଖୋଳି ଗର୍ତ୍ତର ଭୂମିରେ ଥିବା ଉଇର ଟାଙ୍କୁକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେଲେ ସେଠାରୁ ଉଇ ଲୋପ ପାଆନ୍ତି ଓ ସେ ସ୍ଥାନରେ ଆଉ ଉଇ ହୁଙ୍କା ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।] ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଶକ୍ତିକୁ ବା ଗର୍ବକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା । [ଦ୍ର—କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟର 'ଟାଙ୍କୁ' ବା ଗୋଡ଼କୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ ସେ ଅଚଳ ଓ ଅବଶ ହୋଇଯାଏ ।]

ଟାପୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଘୋଡ଼ା) ଖୁରଦ୍ୱାରା ଭୂମିକୁ ବାରମ୍ବାର ଆଘାତ କରିବା ବା ଖମ୍ପୁଡ଼ିବା ।

ଟାହୁଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫୁଲର ବା ପତ୍ରର ବଟଜ ପଖାକୁ ଖୋସି (ଟାହୁଅ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଢମଙ୍କେ କୌଣସିଠାରେ ଖୋସିବା ।

ଟାହି ମାରିବା, ଟାହ(ହୁ)ଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟାପରା କରିବା; ଥଟ୍ଟାରେ ପଦେଅଧେ କଥା କହିବା । ୨ । ବ୍ୟଙ୍ଗ ବିଦ୍ରୂପ କରିବା ।

ଟିକ(କ,କେ)ଟ୍ ମାରିବା, ଟିକଟି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚିଠି ଆଦିର ଲଫାଫା ଉପରେ ଡାକ ଟିକଟ ଲଗାଇବା । ୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ମୂଲ୍ୟାଦି ଜ୍ଞାପନାର୍ଥ ତହିଁ ଉପରେ ମୂଲ୍ୟଗୁଣାଦି ବର୍ଣ୍ଣିତ କାଗଜର ଛୋଟ ଖଣ୍ଡ ଲଗାଇବା ।

ଟିକିଲି ମାରିବା, ଟିକ୍ଲି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟିକଟ ମାରିବା । ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀମାନେ) କପାଳର ମଧ୍ୟରେ ଧାତୁ ଆଦିର ଗୋଲ୍ଲାକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଫଳକ ଲଗାଇବା ।

ଟିପ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଧୀରଭାବରେ ଆଘାତ କରିବା ବା ଚିପିବା । ୨ । ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଙ୍ଗକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି କୌଣସି ସଙ୍କେତ ଦେବା ।

ଟେକା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ଷୁଦ୍ର ଲୋଷ୍ଟ୍ରଖଣ୍ଡ ନିକ୍ଷେପ କରିବା ।

ଟେଳା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଡ଼ ବଡ଼ ପ୍ରସ୍ତର ବା ମାଟିର ଖଣ୍ଡ ନିକ୍ଷେପ କରିବା ।

ଟୋପା(ପି) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚନ୍ଦନର ବିନ୍ଦୁ କପାଳରେ ଲଗାଇବା

ଠଣା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠଣା ଠୁକିବା; ଟାକର ମାରିବା; ଅଙ୍ଗୁଠିକୁ ମୁଠା କରି ଅଙ୍ଗୁଠିର ଗୋବାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଘାତ କରିବା । ୨ । କାନ୍ଥରେ ଥିବା ଠଣାକୁ ବୁଜି ଦେବା ।

ଠାର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାରଦ୍ୱାରା ମାନସିକ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା ।

ଠିପି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୋତଲର ମୁହଁରେ ସୋଲ ବା କଣ୍ଡା ଆଦି ଲଗାଇ ମୁହଁକୁ ବନ୍ଦ କରିବା ।

ଠେଲ୍ଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କରତଳ ବା ବାହୁଦ୍ୱାରା ଠେଲିବା ।

ଠୋକର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଝାଙ୍କର ମାରିବା; ମୁଠା କରାଯାଇଥିବା ଅଙ୍ଗୁଳିର ପୃଷ୍ଠଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଘାତ କରିବା । ୨ । ପାଦତଳର ଅଗଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଆଘାତ କରିବା ।

ଡଙ୍କ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଲତା) ଛନ୍ଦାଇବା ବା ଲଟାଇବା । ୨ । (ବସ୍ତ ଅବ ନାହୁଡ଼ବଶିଷ୍ଟ ଜୀବ) ନାହୁଡ଼ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଜୀବକୁ ଆଘାତ କରିବା ।

ଡଙ୍କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଆଁ ଉପରେ ପାକ କରାଯାଉଥିବା ଭୋଜ୍ୟ ଅନ୍ନକୁ ଡଙ୍କା ବା ଅଣକଦ୍ୱାରା ଘାଣ୍ଟିବା ।

ଡାଇ(ହି)କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପାଲାବାଲାମାନେ) ବ୍ୟଙ୍ଗ-ବଦ୍ରୂପାତ୍ମକ ପଦ୍ୟ ବା ଗୀତ ବୋଲି ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଦଳକୁ ଗାଳିଦେବା ।

ଡାକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଡାକ ଛାଡ଼ିବା; ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଚିତ୍କାର କରିବା । ୨ । ଦୂରସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଡାକିବା ।

ଡାକୁ ମାରିବା—ଦେ. ବି—ଡକାଇତଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ବଳପୂର୍ବକ ଅପହରଣ ।

ଡିଆଁ ମାରିବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । ଡେଇଁବା । ୨ । କୁଦା ମାରି ଗତି କରିବା । ୩ । ଦଉଡ଼ି କରି ପଳାଇଯିବା ।

ଡିଟୋ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଇଂ. ଡିଟ୍ଟୋ)—ଅଗ୍ର ପଶ୍ଚାତ୍ ବା ଭଲ ମନ୍ଦ ବିଚାର ନ କରି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ ମତରେ ଏକମତ ପ୍ରକାଶ କରିବା ।

ଡିହ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଯଷ୍ଟି ଆଦିର ମୂଳଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା । (ଡିଅ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡୁବ(ବା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ; ବଂ. ଡୁବମାରା)—ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିବା ବା ବୁଡ଼ିଯିବା ।

ଡୁହା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ପ୍ରବଚନ ବୋଲିବା ।

ଡାଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଶିଶୁବଚନ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଲେଉଟକୁ ବା ମୁଣ୍ଡକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଆପଣା ମୁଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିବା ।

ଡାଗା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠାଙ୍କା ମାରିବା (ଦେଖ) । ୨ । କଳରେ ସିଲାଇ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଲୁଗା ୨ ଖଣ୍ଡକୁ ଦୂରସ୍ଥଡ଼ିଆ କରି ସିଲାଇ କରିବା ।

ଡୁଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡୁହା ମାରିବା (ଦେଖ) ।

ଡୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟାଇବା ।

ଡୁଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅଶ୍ଲୀଳ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ 'କୁଁ' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ ତାକୁ ଉପହାସ କରିବାକୁ 'ଡୁଁ' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ।

ଡେଲା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—[ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ; ବଂ. ଢେଲ୍ଲ (ଢିଲ୍)ମାରା] ଢେଲା ମାରିବା (ଦେଖ) ।

ଡୋଲେ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ପେଟ ପୁରା କରି ଭୋଜନ କରିବା ।

ତଣ୍ଟିଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ତଣ୍ଟି (ଗଳାର ସମ୍ମୁଖ-ଭାଗ)ରେ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତ କରତଳଦ୍ୱାରା ଧକ୍କା ଦେବା ।

ତର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଥାରେ ଭଣ୍ଡାଇବା; ବାହାନା କରିବା; ପ୍ରକୃତ କଥା ଗୋପନ ରଖି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କଥାକୁ ଚଳାଇନେବା ।

ତରକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସତର୍କ ହୋଇ କଥା କହିବା ।

ତଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅହୀରଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—ଛାଳ, ଗଛ ପ୍ରଭୃତିର ଚଳଖଣ୍ଡକୁ ବାଡ଼େଇ ବା ପିଟି ତିଆର କରିବା ।

ତହ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତର ମାରିବା । ୨ । ସ୍ତର ସ୍ତର କରି ସଜ୍ଜିତ କରିବା ।

ତାକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବସ୍ତ୍ରା ଆଦିକୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ସଜାଇ କରି ରଖିବା ।

ତାଲଫ(ଫୋ)ଟକା } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାଲପତ୍ରରେ ତିଆରି
ତଲଫୁଟୁକା

ହୋଇଥିବା ଫଟକାରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରି ଫୁଟାଇବା ।

ତାଲି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇ ହାତର ପାପୁଲିର ପରସ୍ପର ଆଘାତ କରି ଶବ୍ଦ କରିବା ।

ତେଣ୍ଟା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତେଣ୍ଟା ବା ଲମ୍ବ ମୁନିଆ ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ମାଛ ବା ଅନ୍ୟ ଜୀବଙ୍କୁ କିଛି ଦୂରରେ ରହି ଉପରଆଡ଼ୁ ଜୋରରେ ଫୋପାଡ଼ି ବିନ୍ଧିବା ।

ତେଣ୍ଡା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନକୁ ପାଣି ବୋହିବାକୁ ଜଳାଶୟର କୂଳରେ ବାଉଁଶ, ଖୁଣ୍ଟ ପ୍ରଭୃତି ପୋତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପକରଣମାନ ଠିକ୍ କରି ସଜାଡ଼ି ରଖିବା ।

ତେଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତେଲକୁ କୌଣସିଠାରେ ସାମାନ୍ୟ ଭାବରେ ବୋଳିବା; ୨ । ତୈଳପ୍ରଧାନ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ପିଢ଼ାଇ ବା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ତହିଁରୁ ତେଲ ବାହାର କରିବା ।

ତେଲ ହାତ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟରେ ବା ଦେହରେ ହସ୍ତଦ୍ୱାରା ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର ତୈଳ ଲଗାଇବା ।

ଥକା(କ୍କା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତିଶୟ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଯିବା ।

ଥଣ୍ଟ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ପକ୍ଷୀ) ଥଣ୍ଟଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଖୁମ୍ପିବା ବା ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ।

ଥୁଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁପ୍ ମାରିବା ଦେଖ) ।

ଥାକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତାକ ମାରିବା (ଦେଖ); ୨ । କୌଣସି ବିଷୟର ପ୍ରସଙ୍ଗକ୍ରମେ ତହିଁର ବିରୁଦ୍ଧ ବା ନିଃସମ୍ପର୍କୀୟ ବା ଅସମ୍ଭବ ବିଷୟ ଉତ୍ଥାପନ କରିବା ।

ଥାଳି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସମତୁଲ ସ୍ଥାନରେ ଥାଳିକୁ ଏପରି ଭାବରେ ପକାଇବା, ଯେପରି କି ଉକ୍ତ ଥାଳି ଉପରେ ଉପରେ ଖସି ଚାଲିଯିବ ।

[ଦ୍ର—ଏ ବାକ୍ୟ ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ । କେବଳ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଲୋକ-ସମାଗମ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡକୁ ମୁଣ୍ଡ ଏପରି ଲାଗିଯାଏ ଯେ ସେମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଥାଳିକୁ ପାଣିରେ ଭସାଇଲା ପରି ଛାଡ଼ିଦେଲେ, ଉକ୍ତ ଥାଳି ଲୋକଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ

ଉପରେ ଉପରେ ଗଡି କରି ଖସିଯିବ—ମଝିରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ତଳକୁ ପଡ଼ିଯିବ ନାହିଁ । ଏହିପରି ସ୍ଥଳରେ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ ।

ଥାଳକୁ ଥାଳ / ଥାଳ ଥାଳ କରି ଭାତ } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ଲୋକ) ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଦୁଇ ତିନି ଥାଳ ଭାତ ଖାଇବା; ଅତ୍ୟଧିକ ଖାଇବା ।

ଥୁକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛେପ ମାରିବା (ଦେଖ) ।

ଥୁକ୍କାଥା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—'ଥୁକ୍' ବା 'ଥୁକ୍କାଥା' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ପର୍ଶ କରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ନିଷେଧ କରିବା ।

ଥୁ(ଥୋ)ପା(ପି) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଣ୍ଡର ପଛଆଡ଼େ ଆଙ୍ଗୁଠିର ଟିପଦ୍ୱାରା ଧୀରଭାବରେ ଆଘାତ କରିବା ।

ଦଉଡ଼ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ) ଏକା ଦମକେ ଦଉଡ଼ିବା ।

ଦଉଡ଼େଇ ଦଉଡ଼େଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଲୋକକୁ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଚଲାଇ ଚଲାଇ ଅତିଶୟ ବ୍ୟସ୍ତ ବା କ୍ଳାନ୍ତ କରାଇବା ।

ଦମ୍ / ଦମ୍ଭ } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତ୍ୟଧିକ ପରିଶ୍ରମ କରି ଆଉ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହେଲେ କିଛି ସମୟ ବିଶ୍ରାମ କରି ପୁଣି ବଳ ସଞ୍ଚୟ କରିବା ।

ଦମେ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଞ୍ଜେଇ,ଗୁଡ଼ାଖୁ ପ୍ରଭୃତିର ଧୂମ ଏକା ଥରକେ ଶୋଷି ନେବା ।

ଦାଇ(ହି)କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଟରେ, ବାସା ପାଖରେ କିମ୍ବା କଳହ ସମୟରେ ବିପକ୍ଷକୁ ଜବାବ ଦେବା କିମ୍ବା ନିନ୍ଦା କରି କହିବା ।

ଦାଉଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଞ୍ଜ ଖାଞ୍ଜରେ କୌଣସି ଧନ ବା ବସ୍ତୁ ହସ୍ତଗତ କରିବା ।

ଦାଣ୍ଡି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୃଥାରେ ବୁଲିବା ।

ଦାନା / ଦାନା ପାଣି } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି-କୌଣସି ଲୋକର ଭରଣପୋଷଣର ଉପାୟ ନିଜେ ବନ୍ଦ କରିବା ବା ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରାଇବା ।

ଦିଆସିଲାଇ, ଦିଆସିଲି, / ଦିଆସିଲି କାଠି } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦିଅସିଲି କାଠିକୁ ଘଷି ଜଳାଇବା ।

ଦିନ କେତେ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କିଛି ଦିନ ବା ଅଳ୍ପ କାଳ କଟାଇ ନେବା ।

ଦିହକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୀବନର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ କଟାଇ ନେବା ।

ଦିହେ ଦିହେ ରୋଗ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ରୋଗ ଆକ୍ରମଣ (ଦିହେ ଦିହେ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କଲେ ତାକୁ ଖାତର ନ କରି କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି କରିବା ।

ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ଳାନ୍ତି, ଦୁଃଖ ବା ଚିନ୍ତା ଯୋଗୁଁ ବଡ଼ କରି କିମ୍ବା ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ନିଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିବା ।

ଦୀପ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୀପ ଲଗାଇ ଦେବା ।

ଦୁଆର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଗୃହକୁ ଯିବାର ଦ୍ୱାର ବା ବାଟକୁ ସ୍ଥାୟିଭାବରେ ବନ୍ଦ କରିଦେବା ।

ଧକା(କ୍କା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାହୁଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଲୋକକୁ ଆଘାତ କରିବା ।

ଧନ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରଠାରୁ କୌଶଳରେ ଧନ ହସ୍ତଗତ କରିବା ।

ଧପା(ପ୍ପା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠକାଇବା; ପ୍ରତାରଣା କରିବା ।

ଧରି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହାତରେ ଧରି ପ୍ରହାର କରିବା ।

ଧଳା ଶିତ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଯାତଳା ଖାମୁଣ୍ଡର ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ରଙ୍ଗ ଛାଡ଼ିଯାଇ ଚକା ଚକା ଧଳା ଦାଗମାନ ଦେଖାଯିବା ।

ଧୂଳି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାଣି ଆଦି ଛାଟିବା ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଉଡ଼ୁଥିବା ଧୂଳିକୁ ବସାଇ ଦେବା; ୨ । ଧାନ କୋଠିରେ ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା ପଟାମାନଙ୍କ ସନ୍ଧି ବୁଜିବା ପାଇଁ କାଠର ସରୁ ବଟମାନ କଣ୍ଟାଦ୍ୱାରା ଲଗାଇବା ।

ଧୂଳିଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧୂଳିଆ (କାଠର ଖୁଆ ଓ ବଡା-ବିଶିଷ୍ଟ) ଘରର ଛାତରେ କାଠର ଖୁଆ ଉପରେ କାଠର ବଟ ବା ବଡା ବିଛାଇ କଣ୍ଟା ମାରିବା; ୨ । (ପ୍ରାଦେ. ପୁରୀ) (ଏକ ପଣ୍ଡାର ଯାତ୍ରୀକୁ ଅନ୍ୟ ପଣ୍ଡାର ଗୁମାସ୍ତା) ବାଟରେ ଭେଟି ତାକୁ ଫୁସୁଲାଇ ଯାତ୍ରୀର କୌଳିକ ପଣ୍ଡା ନିକଟକୁ ସେ ଯାତ୍ରୀକୁ ନ ନେଇ ଆପଣାର ମୁନିବ ପଣ୍ଡା ନିକଟରେ ଆଣି ଉକ୍ତ ଯାତ୍ରୀକୁ ପହଞ୍ଚାଇବା ।

ନଖ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସମ୍ପୁଡ଼ିବା; ନଖଦ୍ୱାରା ଖୁମ୍ପୁଡ଼ିବା ।

ନଂ(ଲଂ)ଘା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସମକୋଣଭାବରେ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ମିଳିଥିବା ଦୁଇଟି ଘରର ଯୋଡ଼ ସ୍ଥାନରେ ବର୍ଷାପାଣି ନ ହେବା ଭଳି ତହିଁରେ ଘନଭାବରେ ନଡ଼ା ବା ଛୁଆଣି ଭରିବା ।

ନଡ଼ିଆ ଘିଅ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନଡ଼ିଆ କୋରର ରସକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇ ତହିଁରୁ ଘିଅ ବାହାର କରିବା ।

ନନ୍ଧା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନନ୍ଧିବା; ଶଗଡ଼ର ଦୁଇ ଦଣ୍ଡା ସମ୍ମୁଖରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ମିଶି ଯାଇଥାଆନ୍ତି, ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଯୁଆଳିର ମଧ୍ୟଭାଗ ସହିତ ମିଳିତ ଦଣ୍ଡା ଦୁହିଙ୍କୁ ଦଉଡ଼ାଦ୍ୱାରା ଶକ୍ତ କରି ବାନ୍ଧିବା ।

ନଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟାଇବା; ବନ୍ଧୁକ ଫାଏର କରିବା ।

ନ(ଲ)ହୁଣୀ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନହୁଣୀକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇ ଘିଅ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ।

ନାଖ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲାଖ ମାରିବା (ଦେଖ) ।

ନା(ଲା)ତ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଗୋରୁ ଆଦି ପଶୁ) ପଛ ଗୋଡ଼ରେ ଆଘାତ କରିବା ।

ନାହୁଅ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନାହୁଅ ମାରିବା (ଦେଖ) ।

ନାହୁଡ଼ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ନିବସ୍ତ ଅର୍ଥ) ଲଙ୍ଗୁଡ଼ ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା; ୨ । (ବିରୁଦ୍ଧ ଅର୍ଥ) ମୁହଁରେ ଦଂଶନ କରିବା ।

ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନାକ ବାଟେ ପବନ ନେବା ଆଣିବା କରିବା; ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଳ୍ପ ସମୟ ବିଶ୍ରାମ କରିବା; ଫୁରୁସତ୍ ନେବା ।

ନେଡ଼ା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲେଡ଼ା ମାରିବା (ଦେଖ) ।

ନୋ(ନୁ,ଲୋ,ଲୁ)ଟିସ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାନ୍ଥରେ ବା ପଟା ଆଦିରେ ବିଜ୍ଞାପନ କାଗଜକୁ ଲଗାଇବା ।

ପଚରା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛୋଟର ଚମରକୁ ଚୂନ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ କାନ୍ଥକୁ ସଫେଦ କରିବା । ୨ । ଶଗଡ଼ ଚକର ପୁଟିକୁ ଅର ସଙ୍ଗେ ଦୃଢ଼ କରି ବସାଇବା ପାଇଁ ଖିଲ ଦେବା ।

ପ(ପି,ପୁ)ଚ(ଚ,ଚୁ)ଖିଲା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶଗଡ଼ ଚକର କୌଣସି ଅଂଶ ଢୁଗୁଲା ହେଲେ ଓ ଚକରୁ ହାଲ ଢୁଗୁଳି ଗଲେ ତହିଁର ସନ୍ଧିରେ ପତଳା କାଠ ବା ବାଉଁଶ ପାଉଅର ଖିଲ ବାଡ଼େଇ କରି ଭର୍ତ୍ତି କରିବା ।

ପଟକଣ(ନ୍) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋଡ଼ର ପେଣ୍ଡା ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ଲୋକର ଗୋଡ଼ରେ ଆଘାତ କରି ତାକୁ ଭୂଇଁରେ ପକାଇଦେବା ।

ପଟି(ଟ୍ଟି) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠକାଇବା, ଭଣ୍ଡାଇବା; ୨ । ଲୁଗା ଆଦିର କୌଣସି ଛିଦ୍ରରେ ବା ମେଲା ଅଂଶ ଉପରେ ଚକଡ଼ି ପକାଇ ତାକୁ ବନ୍ଦ କରିବା ।

ପତ(ତା)କା ମାରିବା —ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମିରେ ପତାକା ପୋତିବା ।

ପରର ସମ୍ପତ୍ତି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଧପ୍ପା ଦେଇ ଭୋଗକରିବା ।

ପହଁଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲଗି ବା ଗାଡ଼ି ପ୍ରଭୃତିର ଚକ ବାଲିରେ ବା କାଦୁଅରେ ବୁଡ଼ିଗଲେ ତାହାକୁ ହାତ ଦ୍ୱାରା ପେଲିବା ।

ପାଇକଣ୍ଠ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର ଫେରକୁ ଜୋଡ଼ାଗୋଡ଼ (ଫଇକଣ୍ଠ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାଟେ ବୁଲାଇ ଅଣ୍ଟାର ପଛ ପାଖରେ ଖୋସିବା ।

ପାଉ(ଣ୍ଡୁ) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭୁଲାଇ ବା ଧପ୍ପାଇ କରି କୌଣସି ଜିନିଷ ତାଠାରୁ ନେବା ।

ପାଣି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁହଁ ଆଦିରେ ଜଳ ଲଗାଇବା, ୨ । (ଅଶ୍ଳୀଳ) ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର କାମ କଣ୍ଡୁର ନିବୃତ୍ତି କରାଇବା ।

ପାଣ୍ଡେ(ଣ୍ଡୋ)ଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋଡା ମାରିବା (ଦେଖ) ।

ପାରା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଉପାୟରେ ପାରାକୁ ଭସ୍ମ କରିବା । (ଏହିପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଧାତୁ ମାରିବା ବୋଲାଯାଏ ।)

ପିଚକା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ରକ୍ତ ବା ପାଣି ଆଦି କୌଣସି ଛିଦ୍ରବାଟେ ସୂକ୍ଷ୍ମଭାବରେ ଜୋରରେ ବାହାରିବା; ପିଚକିବା; ୨ । ପିଚକାରି ମାରିବା (ଦେଖ) ।

ପିଚକାରି(ରୀ) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିଚକାରି ଦ୍ୱାରା ଜଳ ଆଦି ଦ୍ରବକୁ ପୋପାଡ଼ିବା ।

ପି(ପୁ)ଚ(ଚୁ)କଲା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲଙ୍ଗଳର ମୁଣ୍ଡା ବା ଦେହ ସଙ୍ଗେ ଇଷକୁ ସଂଲଗ୍ନ କରି ଖିଲ ବାଡ଼େଇବା ।

ପିଞ୍ଚ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋମେଷାଦି ଧାନ ଗଛକୁ ନ ଖାଇବା ପାଇଁ ଖଜୁରି ଛାଲି (ପିଞ୍ଚ)କୁ ଗୋବରପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ଧାନ ଗଛରେ ଛାଟିବା ।

ପିଠିକ(କୁ) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଖରା) ଭର୍ଯ୍ୟଗ୍ରାଭାବରେ ପିଠିରେ ପଡ଼ିବା । ଦେ. ବି.—ପିଠିକ ଶୂଳ ମାରିବା; ପୃଷ୍ଠଶୂଳ ।

ପିତା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡାଲିରେ ବା ଝୋଳରେ ପିତା ମିଶାଇବା ଓ ପିତା ବଢ଼ାଇବା ।

ପିରକ(କ) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଛୋଟ କଣ୍ଟା ବାଡ଼େଇବା ।

ପିହାଣେ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଏକ ପଲମ ଭାତ ଖାଇବା । (ପଲମେ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—କଂସାଏ ମାରିବା, ଥାଳେ ମାରିବା ଅପେକ୍ଷା ପିହାଣେ ମାରିବା ବେଶି ପରିମିତ ଅନ୍ନର ସୂଚନା କରେ ।]

ପେଚ(ଞ୍ଚ)ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାଦଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ଲୋକର ପାଦକୁ ଆଘାତ କରିବା; ୨ । ପେଚ କଣ୍ଟାକୁ କାଠ ଆଦି ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା; ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୂଟ କୌଶଳ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ।

ପେଟକୁ ମାରିବା—ଦେ. ବି—ପେଟରେ ଶୂଳ ରୋଗର ବ୍ୟଥା ଅନୁଭୂତି । [ଦ୍ର—ଏହିପରି ପିଠିକ, କକାଳକୁ, ଅଣ୍ଟାକୁ, ଛାତି ଆଦି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ମାରିବା ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇ ସେହି ସେହି ଅଙ୍ଗରେ ଅନୁଭୂତ ଶୂଳ ବେଦନାକୁ ବୁଝାଏ ।]

ପେଟ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଜ ଖାଦ୍ୟର ପରିମାଣ କମାଇବା ।

ପେଟେ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ) ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଖାଇବା; ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଜନ କରିବା ।

ପୋକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଛରେ, ଦେହରେ, କେଶରେ ଜନ୍ମିଥିବା ପୋକକୁ ଔଷଧାଦି ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ନାଶ କରିବା ।

ପୋଚରା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପଚରା ମାରିବା (ଦେଖ) ।

ଫଟକା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାଲଫଟକା (ବାଣ)ରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଫୁଟାଇବା ।

ଫାଉ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଅପଣାର ଲାଭ ସ୍ୱରୂପ ପାଇବା; ୨ । କିଣିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ କିଣା ଯିବା ପରିମାଣ ଛଡ଼ା ଅଧିକା ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇବା; ୩ । ପାଉ ମାରିବା (ଦେଖ)

ଫାଲୁଆ ଗୁଣ୍ଡା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଡ଼ ବଡ଼ କରି ଗୁଣ୍ଡା ବଳ ଖାଇବା; ଭରି ଭରି ହୋଇ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଖାଇବା ।

ଫୁଟ୍(ଟୁ)ଡ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଷ୍ଟୀକୃତ କରତଳଦ୍ୱାରା ଦେହକୁ ଆଘାତ କରବା । ୨ । ବୃଦ୍ଧା ଓ ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଷ୍ଠଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ କରବା ।

ଫୁଲ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—(କାନରେ, ଜୁଡ଼ାରେ) ଫୁଲ ଖୋଷିବା ।

ଫେଲ୍ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ମିଛ କହି ଭୁଲାଇ ଦେବା; ଭଣ୍ଡାଇବା ।

ଫୋପଡ଼ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଛରେ ଥିବା ଫଳକୁ ବା ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ କୌଣସି ଜନ୍ତୁକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ମୋଟ ଓ ଛୋଟ ଠେଙ୍ଗଣୀ ଫିଙ୍ଗିବା ।

ବନ୍ଧୁକ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ବନ୍ଧୁକରେ ବାରୁଦ ଦେଇ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବା ଖାଲି ଫୁଟାଇବା; ବନ୍ଧୁକ ଫାୟର କରବା ।

ବାଜି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପଣ ରଖି ଖେଳବା ବା ଅନ୍ୟ କଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ କରବା । ୨ । ଖେଳରେ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପଣ ରଖା ଯାଇଥିବା ପଦାର୍ଥକୁ ଜିଣି କରି ଆଣିବା । ୩ । ଜିତବା, ଜୟଲାଭ କରବା ।

ବାଟ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପଥକୁ କଣ୍ଟା ଆଦି ପୋତି ବନ୍ଦ କରି ଦେବା । ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରବାକୁ ବସିଥିଲେ ତାର କରବାର ଉପାୟ ବନ୍ଦ କରି ଦେବା ।

ବାଟୁଲି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଟୁଳିଦଣ୍ଡାରେ ବାଟୁଳି ଦେଇ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ବା ପ୍ରାଣୀକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଫିଙ୍ଗିବା ।

ବାଡ଼ି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ଧାରରେ ଚାଲିବା ବାଟକୁ ବା ପାଣିକୁ ଯଷ୍ଟି ସାହାଯ୍ୟରେ ଠଣ୍ଡି କରି ଯିବା । ୨ । ବାଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଜଳର ଗଭୀରତାକୁ କଳିବା ।

ବାଣ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାଣକୁ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଫୁଟାଇବା; ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଇବା ପାଇଁ ତାନ୍ତ୍ରିକ ଉପାୟ ପ୍ରୟୋଗ କରବା ।

ବାତ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂର୍ଚ୍ଛା, ଅପସ୍ମାରାଦି ରୋଗଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେବା ।

ବାଡ଼ି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ଜୀବକୁ ବାଡ଼ିରେ ବାଡ଼ି ପ୍ରହାର କରବା ।

ବିଷ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ନାହୁଡ଼ଦ୍ୱାରା ବିଛାର ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀକୁ ଦଂଶନ ।

ବିଜୁଳି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଜୁଳିର ଆଲୋକ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ।

ବିଟ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କାଠର ବା ଧାତୁର ସରୁ ଓ ଲମ୍ବା ଫାଳିଆକୁ ଆଲମାରି ଆଦିର ଧଡ଼ିରେ କଣ୍ଟାଦ୍ୱାରା ସଲଗ୍ନ କରବା ।

ବିଣ୍ଡା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାଠିଆ ମୁହଁକୁ କିମ୍ବା କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଛିଦ୍ରର ମୁଖକୁ କନା, କୁଟା ବା କାଗଜ ଆଦିର ବିଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରବା ।

ବିଧା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାତ ମୁଠା କରି କାଣି ଅଙ୍ଗୁଠି ପାଖଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ଜନ୍ତୁକୁ ଆଘାତ କରବା ।

ବିହନ ମାରବା—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) କ୍ରି—୧ । ଧାନ ବଇଅଣର ଘନ ଅଂଶରୁ କେତେକ ବୁଢ଼ା ଧାନ ଗଛ ଉପାଡ଼ି ଆଣି ଅନ୍ୟ ବଇଅଣରେ ବା ବଇଅଣର ଗଛ ନ ଥିବା ସ୍ଥାନରେ ପୋତିବା ବା ରୋଇବା । ୨ । ବିହନ ବୁଡ଼ାଇବା; କୌଣସି ଫସଲର ବୀଜକୁ ଆଗାମୀ ବର୍ଷ ପାଇଁ ସଂଗ୍ରହ କରି ନ ରଖିବାଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଗଛର ଭବିଷ୍ୟତ ଉତ୍ପାଦନ କର୍ମ ବନ୍ଦ କରବା ।

ବୀଜ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ମୂଳ ଶେଷ କରିଦେବା; ସମୂଳ ବିନାଶ କରବା ।

ବୁଡ଼୍(ଡ଼ା) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାଣିରେ ବା କୌଣସି ତୀର୍ଥ ଜଳରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ବୁଡ଼ାଇ ଗାଧୋଇବା; ବୁଡ଼ ପାରବା ।

ବୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ କରି କୌଣସି ଜୀବକୁ ମାରି ପକାଇବା । ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ଲୋକ ନାମରେ ମିଛ ଅପବାଦ ଲଗାଇ କରି କହି ତାର ଅନିଷ୍ଟ କରବା ବା ତାକୁ ଅପବାଦଗ୍ରସ୍ତ କରବା ।

ବୁଲେଇ ବୁଲେଇ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବହୁ ପଥ ଚଲେଇ ଚଲେଇ ଆକ୍ରାନ୍ତ କରି ଦେବା । ୨ । ବୃଥାରେ ହରକତ କରବା ।

ବ୍ରୁସ୍, ବ୍ରସ } ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ବ୍ରସ୍‌ଦ୍ୱାରା ସଫା କରବା ।

ବେତ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ବେତରେ ବାଡ଼େଇବା ।

ବୋଲୁଅ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଡ଼ ବଡ଼ ଠେକା ଫୋପାଡ଼ିବା ।

ଭାଡ଼ି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଘର ମଧ୍ୟରେ ଖୁଣ୍ଟ ପୋତି ତା ଉପରେ ପଟା ପକାଇ ଭାଡ଼ି ତିଆରି କରବା । ୨ । ଘରରେ ଛାତ ଢାଳିବା ପାଇଁ ଛାତରେ ବା ଛାତ ପାଖରେ ଖୁଣ୍ଟ ପୋତି ଭାଡ଼ି ତିଆରି କରବା ।

ଭାତରେ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖାଇବାକୁ ନ ଦେଇ ହରକତ କରବା ବା ମାରି ପକାଇବା ।

ଭୁଚ(ଚୁ)କା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୁଟ୍‌ଚୁକା ମାରବା (ଦେଖ)

ଭୁଡ଼, ଭୁଡ଼ୁକା(କି), ଭୁଖି, ଭୁଡ଼(ଡୁ)ଭୁଡ଼ } ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି (ମାଛ, କଇଁଛ, କୁମ୍ଭୀର ଆଦି) ଜଳ ଭିତରେ ଥାଇ ନିଶ୍ୱାସ ମାରବାଦ୍ୱାରା ଜଳ ଉପରକୁ ବୁଦ୍‌ବୁଦ ଉଠାଇବା ।

ଭୁଟ(ଟୁ)ଚୁକା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଗୁହି ଜଳକା ବନାଇବା ପ୍ରତାରଣା କରି, ତାହାର କବଳରୁ ଖସିଯିବା । ୨ । (ବିଲୁଆ) କୁକୁରର ଆସନ୍ନ ଆକ୍ରମଣରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାପାଇଁ ବାତକର୍ମ କରବା । [ଦ୍ର—ବିଲୁଆମାନଙ୍କୁ ଶିକାର କରବାକୁ କୁକୁର ବିଲୁଆ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇ ଗୋଡ଼ାଇ ଯେତେବେଳେ ବିଲୁଆର ଅତି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଯାଏ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବିଲୁଅକୁ ମାଡ଼ିବସିବା ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ହେବାର ବିଲୁଆ ଦେଖିପାରେ, ସେତେବେଳେ ବିଲୁଆ ବାତକର୍ମ କରେ (ଭୁଟ୍‌ଚୁକା ମାରେ) ଓ ସେହି ଅଧୋବାୟୁର ଉକ୍ତ ଓ ଅସହ୍ୟ ଦୁର୍ଗନ୍ଧରେ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ କୁକୁର ବିଲୁଆର ପଶ୍ଚାଦ୍ଧାବନରୁ କ୍ଷଣକାଳ ନିବୃତ୍ତ ହୋଇ ମୁହଁ ମୋଡ଼ିଦିଏ ଓ ସେଥିଯୋଗୁଁ କୁକୁରର ଦଉଡ଼ିବାର ବେଗ କ୍ଷଣକାଳପାଇଁ ମନ୍ଦୀଭୂତ ହୁଏ । ଇତ୍ୟବସରରେ ବିଲୁଅଟି କୁକୁରର ଆସନ୍ନ କବଳରୁ ରକ୍ଷା ପାଇ ପଳାଇଯାଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଗ୍ୟା ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ;'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍'ଦେଖିବେ ।

ଭୁରୁଡ଼(ଡ଼ୁ)ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମିଛକଥା କହି ଦାମ୍ଭିକତା କରିବା; ଭୁରୁଡ଼ାଇବା; ଅମାନିଆ ହୋଇ କଥାକହିବା ।

ଭୋକ ମାରିବା—ଦେ.କ୍ରି—କ୍ଷୁଧାର ବେଗ ସମ୍ଭାଳିବା; କ୍ଷୁଧା ହେଲେ କିଛି ନ ଖାଇ ତାହା ସମ୍ଭାଳିନେବା ।

ଭୋକରେ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖାଇବାକୁ ନ ଦେଇ କୌଣସିବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭୋକରେ ଛଟପଟ କରିବା ।

ଭୋଜନ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବ୍ୟଙ୍ଗ)ଖାଇବା ।

ମକଦ୍ଦମା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଅକ୍ତିଆର କରି ବା (ମାମଲା ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରମାଣମାନଙ୍କୁ ନଷ୍ଟ କରି ବା ଲୁଚାଇ ମକଦ୍ଦମାକୁ ଅପ୍ରମାଣିତ କରିବା । ୨ । (ହାକିମ) ଉତ୍କୋଚ ଖାଇ ବା ମୋହବତରେ ପଡ଼ି ବା ସୁପାରସରେ ବଶ ହୋଇ ପ୍ରମାଣ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ମକଦ୍ଦମାକୁ ଡିସ୍‌ମିସ୍ କରିବା ।

ମଥାନ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖପରଘରର ମଥାନ (ଭୁଜ)ରେ ନଡ଼ା ଦେଇ ତହିଁ ଉପରେ ବତା ବାନ୍ଧି ଠିକ୍‌ରୂପେ ଛପର କରିବା ।

ମଥାନଗୁଞ୍ଜ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଳିର ମଥାନର ଦୁଇ ପାଖର ବାଉଁଶ ଓ ବତାକୁ ହାତ ଓ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ଛିଟପିଟ ପରି ଚାଲି ହୋଇ ଗତି କରିବା ।

ମନ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଜର ମନକୁ ବିରସ କରିବା ।

ମଶା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେହରେ ବସିଥିବା ମଶାକୁ ହାତରେ ଆଘାତ କରି ମାରି ପକାଇବା ।

ମହୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମହୁମାଛିମାନଙ୍କର ଫେଣା ଭାଙ୍ଗି ମହୁ ଆଣିବା ।

ମାକଡ଼ଚଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାତକୁ ତଳେ ଲଗାଇ ଗୋଡ଼କୁ ଉପରକୁ ଟେକି ଆଗପାଖକୁ ଲେଉଟି ପଡ଼ି କୁଦା ମାରି ବଙ୍କ ଭାଙ୍ଗିବା ।

ମାଛ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଳାଶୟାଦିରୁ ଜାଲ, ଖିଅ, ପୋଲୁହ, ବନସୀ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଖାଦ୍ୟାର୍ଥ ମାଛ ଧରିବା ।

ମାଟି ଗୋବର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମାଟି ଓ ଗୋବର ଏକାଠି କରି ପାଣି ମିଶାଇ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଲିପିବା । ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ସ୍ନାନ ସମୟରେ) ଦେହର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗରେ ମୃତ୍ତିକା ମିଶ୍ରିତ ଗୋମୟ ବୋଳି ହେବା ।

ମାଟି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବା ମଳତ୍ୟାଗ ପରେ ଦେହରେ ମାଟି ଲଗାଇବା । ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗି ତାକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେବା ।

ମାଡ଼ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାତ ବା ବେତ ପ୍ରଭୃତିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରହାର କରିବା ।

ମାନ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଭିମାନରେ କଥା କହିବା ।

ମାର୍‌କା (ମାର୍କା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଚିହ୍ନିବା ପାଇଁ ସେଥିରେ ବିଶିଷ୍ଟ ଚିହ୍ନ ଦେବା ।

ମାଲ୍‌କଷ୍ଟ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାଇକଷ୍ଟ ମାରିବା (ଦେଖ)

ମାଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟଠାରୁ କୌଶଳରେ ଧନ ହସ୍ତଗତ କରିବା; ଧନ ମାରିବା ।

ମିଞ୍ଜା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥକୁ ଯୋଡ଼ିବା ସମୟରେ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବ୍ୟବଧାନକୁ ଅଚ୍ଛିଦ୍ର କରିବା ।

ମୁଟି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଦ୍ଧମୁଷ୍ଟି କରି ତର୍ଜନୀ ଓ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଅଙ୍ଗୁଳିର ପାଖରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁରେ ଆଘାତ କରିବା ।

ମୁଣ୍ଡ ଝାଳ ଗୋଡ଼ରେ }
ମୁଣ୍ଡଝାଳ ଭୁଣ୍ଡରେ } ମାରିବା { ଦେ. କ୍ରି—ଏପରି ଓ ଏତେକାଳ
ମୁଣ୍ଡ ପାଣି ଭୁଣ୍ଡରେ } ପରିଶ୍ରମ କରିବା କି, ଯହିଁରେ ମୁଣ୍ଡରୁ ଅବିରାମ ଧାରାରେ ଝାଳବୋହି ହୋଇ ଝାଳ ଯାଇ ଭୁଣ୍ଡରେ ବା ଗୋଡ଼ରେ ପହଞ୍ଚୁଛି ।

ମୁଣ୍ଡ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଗଭୀର ଶୋକରେ) ନିଜର ମୁଣ୍ଡକୁ କୌଣସି କଠିନ ପଦାର୍ଥରେ ଆଘାତ କରିବା ।

ମୁଣ୍ଡରେ ଓଲଟିଆ ବାଡ଼ି ମାରିବା—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦେ. ବି.—କୌଣସି ବିଷୟର ସମାଧାନ ପାଇଁ କିଛି ଉପାୟ ନ ଦେଖି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିନ୍ତାକୁଳିତ ହେବା ଅବସ୍ଥା ।

ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରଣାମାର୍ଥ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବା ଦେବତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ନିକଟରେ ଆପଣା ମୁଣ୍ଡକୁ ଭୂମିରେ ଛୁଆଁଇବା; ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିବା । ୨ । ଆପଣା ମୁଣ୍ଡଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଆକ୍ରମଣ ବା ଆଘାତ କରିବା । ୩ । (ମାତୃଗର୍ଭସ୍ଥ ଭ୍ରୂଣ) ଜୀବିତାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଗର୍ଭରେ ଇତସ୍ତତଃ ଗତିଶୀଳ ହେବା ଅବସ୍ଥାରେ ମାତାର ପେଟର କାନ୍ଥରେ ଭ୍ରୂଣର ମୁଣ୍ଡ ବାଜିବା ।

ମୁଥ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହଁର ବା ମୁଣ୍ଡର କୌଣସି ଅଂଶରେ ବାଧା ମାରିବା ।

ମୁଦ(ଦା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ଚିଠିକୁ ବା ପାତ୍ରର ମୁଖକୁ ବନ୍ଦକରି ତା ଉପରେ ଜଉ ଦ୍ୱାରା ମୋହର ବସାଇବା ।

ମୁହଁଖିଆ ମାରିବା—ଦେ. ବି—ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗକୁ ମୁହଁ କରିଥାଏ ସେହିଅଙ୍ଗକୁ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଶସ୍ତ୍ର ତାହା ମୁହଁରେ ଗାର୍ଯ୍ୟଗଭିରେ ।ଢ଼େ ତାକୁ ପୀଡ଼ା ଦେବା ।

ମୁହଁପାଣି ମୁହଁରେ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦାମ୍ଭିକତା ଓ ମୁହଁବାଲିଙ୍ଗିକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ତାକୁ ଲଜ୍ଜିତ କରାଇବା ।

ମୁହଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସିଠାରେ ବା କୌଣସି ଲୋକକୁ ଦେଖାଦେଇ ଅଳ୍ପ ସମୟ ରହି ଚାଲିଯିବା । ୨ । (ପଶୁ-ମାନେ) ଖାଇବାପାଇଁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ମୁହଁ ଲଗାଇବା (ଅଥଚ ନ ଖାଇବା) ।

ମୂଳୁଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଉତ୍ପତ୍ତିକୁ ନିଃଶେଷ [ମୂଳରୁ (ଋ) ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] କରିବା; ନିର୍ମୂଳ କରିବା ।

ମେଖ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କିଲା ପୋତିବା । ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପୁରୁଣାକୁ ହୋଇ ଚାଲୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ୱ	ଡ଼ଅ	ଙ୍କ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଘ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍କ

ତାହା ବନ୍ଦ କରିଦେବା । ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ଗୁରୁଙ୍କର ଅପଚ୍ଛ ଉଠାଇବା ।

ମୋହ୍ର(ହୋ)ର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ମୋହର ଦ୍ୱାରା ଅକ୍ଷର ବା ଚିହ୍ନ ଅଙ୍କିତ କରିବା ।

ଯା(ଦା)ଦୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଔଷଧ ଦ୍ୱାରା ଯାଦୁକୁ ଆରୋଗ୍ୟ କରିବା—୨ । ନଖ ଦ୍ୱାରା ବା ଦାନ୍ତୁଆ ଅସ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଯାଦୁର ବିଆମାନଙ୍କୁ ଚାଞ୍ଚି ବା ଚିପି ବା ଫୁଟାଇ ଯାଦୁକୁ ଶୁଖାଇବା ।

ଯିଦ(ଦି)ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପଣ ରଖି କୌଣସି କର୍ମ କରିବା । ୨ । ଦୃଢ଼ତା ସହକାରେ କିଛି କଥା କହିବା ।

ଯୋତା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଯୋତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା । ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରକାଶ୍ୟରୂପେ ବିଶେଷ ଅପମାନ ଦେବା ।

ରଗ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଣ୍ଟା ଭାଙ୍ଗିଦେବା; ବଳ ଭାଙ୍ଗି ଦେବା ।

ରଡା ମାରିବା—ଦେ. ବି—ପ୍ରାୟ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବା; ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଦିନ ଥିବା । କ୍ରି. (ରଡା ବା ସିଙ୍ଗି ମାଛ) ଗାଲିସିରେ ଥିବା କଣ୍ଟା ଦ୍ୱାରା ମାଛଧରାଳର ହାତ ଆଦିକୁ ବିନ୍ଧିବା ।

ରନ୍ଦା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାଠକୁ ପାଲିସ୍ କରିବାକୁ ତା ଉପରେ ରନ୍ଦା ଚଳାଇବା ।

ରାଗ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣାର ବା ଅପର ବ୍ୟକ୍ତିର କ୍ରୋଧକୁ ଶାନ୍ତ କରିବା ।

ରୁମ ମାରିବା—ଦେ. ବି (ଗୋରୁ ଆଦିଙ୍କର) ଦେହର ଅସୁସ୍ଥତା ହେତୁ ଲୋମସବୁ ଶୋଇପଡ଼ିବା ଦ୍ୱାରା ଶରୀରର ତେଜୋହୀନ ଦେଖାଯିବା ।

ରୋଗ ଦହେ ଦହେ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବେମାରକୁ ଖାତିର ନ କରି ଦେହ ଭଲ ଥିଲା ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା; ରୋଗର ଆକ୍ରମଣକୁ ଗ୍ରାହ୍ୟ ନ କରିବା ।

ରୋଗ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଔଷଧ ବା ଅନ୍ୟ ଉପାୟରେ ରୋଗକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଆରୋଗ୍ୟ କରିବା ବା କଟାଇବା । ୨ । (ରୋଗ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମୃତପ୍ରାୟ କରିବା ।

ଲଙ୍ଗଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଲଙ୍ଗଳଦ୍ୱାରା ଚାଷ କରିବା; ୨ । ଭୂଇଁର ଉପରେ ଉପରେ ଚାଷ କରିବା; ଗଭୀର ଚାଷ ନ କରିବା ।

ଲଘା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପଟିଶିରକୁ ଯୋଗ କରିଥିବା ଦୁଇ ସ୍ଥଳର ସମକୋଣବିଶିଷ୍ଟ କୋଣକୁ ନଡ଼ା ବା କୁଟା ଆଦିଦ୍ୱାରା ଘନଭାବରେ ଛପର କରିବା ।

ଲହଡ଼ା(ଡ଼ି) ମାରିବା—ଦେ. ବି—ପାଣିରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଲହଡ଼ି ବା ଢେଉ ଉଠିବା ।

ଲହୁଣୀ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲହୁଣୀକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇ ନିର୍ମଳ କରି ଘିଅ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ।

ଲିଖ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଲିଖଦ୍ୱାରା ଚିଠି ଆଦି ମୁଦିବା; ୨ । ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭେଦ କରିବା ।

(ମାଛଙ୍କୁ) ଲିହୁଅ ମାରିବା—ଦେ. ବି—ମାଛମାନେ ଏକପ୍ରକାର ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ମରିଯିବା । [ଦ୍ର—ଏ ରୋଗ ଦ୍ୱାରା ମାଛଙ୍କର ଲିହୁ ଫୁଲି ଯାଇ ମାଛମାନେ କେତେ ସମୟ ଚିତ ହୋଇ ପହଁରି ମରିଯାଆନ୍ତି ।]

ଲୁଣ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସମୁଦ୍ର ପାଣିକୁ ନିଆଁରେ ଫୁଟାଇ ବା ଖରାରେ ଶୁଖାଇ ବା ଲୁଣମିଶା ପାଣିକୁ ପାତ୍ରରେ ବା କ୍ଷେତରେ କେତେ କାଳ ସ୍ଥିରଭାବରେ ରଖି ଲୁଣ ତିଆରି କରିବା ।

(କୌଣସି ସ୍ଥାନ) ଲୁଣି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନୁଷ୍ୟ ବା ଗୋମେଷାଦି ମୁତିବା ସ୍ଥାନର ଭୂମିରେ ବା କାନ୍ଥରେ ଥିବା ମାଟି ଧୂଳିମୟ ହୋଇ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିବା ଓ ତା ଉପରେ ଲୁଣର ଧଳା ସ୍ତର ପଡ଼ିଯିବା ।

ଲେଙ୍ଗୁଟି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଉପୁନି ମାରିବା; ଖଣ୍ଡିଏ କନାଦ୍ୱାରା କେବଳ ଗୁହ୍ୟ ଦେଶ ଓ ମୂତ୍ରେନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ଘୋଡ଼ାଇବା । ୨ । ବୈରାଗୀ ହେବା; ସଂସାରତ୍ୟାଗୀ ହେବା ।

ଲେଣ୍ଡା(ଣ୍ଡୁ) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାତପାପୁଲି (ଲେଣ୍ଡୁ)ର ମୂଳ ଅଂଶ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଘାତ କରି ଜୋର୍‌ରେ ଠେଲିବା ।

ଶଣ୍ଢୋ(ଣ୍ଢା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଛ) ମୂଳରୁ ବା ସ୍କନ୍ଧରୁ ନୂତନ କାଣ୍ଡ ବା ଶାଖା ବାହାର କରିବା ।

ଶର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବାଣ ବା ଧନୁଦ୍ୱାରା ଶର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ।

ଶାବଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାନବରଜ ପ୍ରଥମରେ ବସାଇଲାବେଳେ କ୍ଷେତରେ ମାଟି ପକାଇ ମାଟିକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଚଷି ସମତୁଲ କରିବା ପରେ ପ୍ରଥମରେ ରୋପିତ ପାନ ଲତାକୁ ପୋତିବା ପାଇଁ କ୍ଷେତ୍ରର କେନ୍ଦ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ଗାତ କରିବାକୁ ଶାବଳକୁ ଭୂମିରେ ବସାଇବା । [ଦ୍ର—ଶାବଳ ମାରି ପ୍ରଥମ ପାନଲତା ରୁଆ ହେବା ପରେ ସେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନ୍ୟ ସବୁ ଲତା ପୋତାଯାଏ ।] ୨ । ଭୂମିରେ ବା ପଥର-ସନ୍ଧିରେ ଶାବଳକୁ ଜୋରରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା ।

ଶୂନ୍(ନ୍ୟ)ଚରି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉପରକୁ ଡେଇଁ ମାଙ୍କଡ଼ଚିରି ମାରି ତଳେ ପଡ଼ିବା ।

ସକ୍ରେଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଲୋକକୁ ଲଜ୍ଜା, ଅପମାନ ବା ଦୁଃଖ ଦେଇ ତା ମନରେ ବିଶେଷ କଷ୍ଟ ଦେବା ।

ସନ୍ଧିଅ ପ(ପୋ)ଟରି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶଗଡ଼ଚକର ପୁଟୀ-ମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଓ ଅରକୁ ପୁଟୀ ସଙ୍ଗେ ଯୋଡ଼ିବା ପାଇଁ ଖିଲମାନ ମାରିବା; [ଦ୍ର—ଶଗଡ଼ଚକର ପୁଟୀ-ମାନଙ୍କୁ ଯୋଡ଼ିବା ଖିଲକୁ ସନ୍ଧିଅ ଓ ଅରକୁ ପୁଟୀ ସଙ୍ଗେ

ଯୋଡବା ଖିଲକୁ ଯୋଡଖି ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଖୁବ୍ ମଜବୁତ୍ ଓ ନିର୍ଦୋଷ କରି ସମ୍ପାଦନ କରିବା ।

ସନ୍ଧ(ଢ)ଅ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶଗଡ଼ଚକର ପୁଠୀ (ପରିଧିସ୍ଥ ବଳୟ ଖଣ୍ଡ)ମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଦୃଢ଼ସଲଗ୍ନ କରିବା ପାଇଁ ଦୁଇଟି ପୁଠୀ ମଧ୍ୟରେ ଖଣ୍ଡେ ଏ ଲେଖାଏଁ ଖିଲ ବସାଇବା ।

ସନ୍ଧ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଇଟା ବା ପଥର କାମରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଫାଙ୍କ ହୋଇଯାଇଥାଏ ତାହାକୁ ଚୂନ ବା ମାଟିଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରିବା ।

ସାଇକ(କେ)ଲ୍ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଇସାଇକେଲ୍‌ଦ୍ୱାରା ଖୁବ୍ ଚଞ୍ଚଳ ଯିବା ।
((ନ୍ୟ[ନ୍]ଗାଡ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାପ ମାରି ବେଙ୍ଗ ଉପରେ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବେଙ୍ଗ ମାରି ସାପ ଉପରେ ପକାଇବାର ବିକୃତରୂପ) ନିଜେ କୌଣସି ଦୋଷ କରି ତାହା କୌଶଳକ୍ରମେ ଅନ୍ୟ ଲୋକଠାରେ ଆରୋପ କରିବା ।

ସାର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପଶା ବା କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ଦାନ ପକାଇ ବିପକ୍ଷର ସାରକୁ ବା ଗୋଟିକୁ ନିଜ ଗୋଟିଦ୍ୱାରା ମାରି ସେ ସ୍ଥାନରୁ ଉଠାଇ ଦେବା ।

ସିଙ୍ଗ(ଘି) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସିଙ୍ଗିମାଛ) ଗାଲସିର ବିଷାକ୍ତ କଣ୍ଟାଦ୍ୱାରା ମାଛଧରାଳର ଦେହର କୌଣସି ଅଂଶକୁ ବିଦ୍ଧ କରିବା । [ଦ୍ର—ଏହି କଣ୍ଟା ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବିଦ୍ଧ ହୁଏ ସେଠାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୁଏ ।]

ସିଙ୍ଗି ମାରିବା(ଲା) ପରି ହେବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଥଣ୍ଡା ହେତୁ ହାତ ଗୋଡ଼ ଆଦିରେ ସିଙ୍ଗିମାଛ ମାରିବା ପରି ଯନ୍ତ୍ରଣା ବୋଧ ହେବା; ୨ । ଅତି ଅସ୍ଥିର ହେବା ।

ସିଟି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସିଟିକୁ ଭୁଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଫୁଙ୍କି ବଜାଇବା; ୨ । ଦୁଇ ଓଠକୁ ସଙ୍କୁଚିତ କରି ତଦ୍ୱାରା ସିଟି ପରି ଶବ୍ଦ କରିବା ।

ସିନ୍ଦୁର ଟୋପା(ପି) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସିନ୍ଦୂରରେ ଟୋପା ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇବା ।

ସିନ୍ଦୂର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡରେ ବା ଦେବପ୍ରତିମାଙ୍କ ଅଙ୍ଗରେ ସିନ୍ଦୁର ଲଗାଇବା ।

ସିନ୍ଦୂରା / ସୁନ୍ଦ(ନ୍ଦୂ)ରା } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସକାଳୁ ପୂର୍ବଦିଗ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ନାଲି ଦେଖାଯିବା; ଅରୁଣୋଦୟ ।

ସିଲ୍ / ସିଲ୍‌ମୋହର } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିଠି ଆଦିକୁ ମୁଦ ମୁଦ୍ରିତ ସ୍ଥାନରେ ଲାଖ ଦେଇ ଲାଖ ଉପରେ ନାମାଙ୍କିତ ମୁଦ୍ରା ବସାଇବା ।

ସୁନା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଧାତୁକୁ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଉପାୟରେ ମାରଣ ବା ଭସ୍ମ କରିବା; [ଦ୍ର—ଏହିପରି ରୂପା, ତମ୍ବା, ଅଭ୍ର, ବଙ୍ଗ, ମଣ୍ଡୁର, କାନ୍ତ, ଶଙ୍ଖ, ମୁକ୍ତା, ପ୍ରବାଳ ଆଦି ମାରିବା ବୋଲାଯାଏ ।]

ସୁନ୍ଧା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଇତରଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ) ମଥାଘଷା, ମେଥିଗୁଣ୍ଡା ଆଦି ସୁଗନ୍ଧ ମସଲାକୁ ବାଟି ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଉପରେ ମର୍ଦ୍ଦନ କରି ବୋଳିବା ।

ହଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବିଷୟରେ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ (ଅନ୍ତତଃ ମୁହଁରେ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ) 'ହଁ' ବୋଲି କହିବା ।

ହରଣଚାଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠକାଇ କରି ନେବା । ୨ । ଲୁଟିଲି କରି ନେବା । ୩ । ଚୋରି କରି ନେବା ।

ହଳଦୀ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେହରେ ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ ବଟା ହଳଦୀ ଲଗାଇବା ।

ହସେଇ ହସେଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବହୁତ ହସାଇ କରି ଅକ୍ଳାନ୍ତ କରିବା ।

ହାଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଖ ବ୍ୟାଦାନ କରି ପାଟି ବାଟେ ପବନ ନେବା ଅଣିବା ଦ୍ୱାରା ଅଳସ ଭାଙ୍ଗିବା ।

ହାଉଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୋଜନରେ ତୃପ୍ତ ହୋଇ 'ହେଉଡ଼ି' ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପେଟରୁ ପବନ ବାହାର କରିବା ।

ହାକୁଟି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ବା ଗୁରୁ ଭୋଜନ ଯୋଗୁଁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱବାୟୁ କରିବା ।

ହାତ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଛୁଇଁ ଦେବା ବା ତା ଉପରେ ସ୍ଥିର କରି ହାତ ଚଳାଇବା; ୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ କୌଶଳରେ ନେଇ ଆସିବା ବା ଆତ୍ମସାତ୍ କରିବା; ୩ । ଢିଙ୍କିଗଡ଼ରେ ଥିବା ଧାନ ବା ଚାଉଳ ଆଦି କୁଟାଯିବା ବେଳେ ତାକୁ ଢିଙ୍କିର, ମୁଷଳ ମୁହଁକୁ ପେଲି ଦେବା; ୪ । ଅଣ୍ଡାଳିବା; ୫ । (ଅଶ୍ଳୀଳାର୍ଥକ) ପରସ୍ତ୍ରୀ ରମଣ କରିବା; ଅବୈଧ ପ୍ରଣୟ କରିବା ।

ହାପା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପା ମାରିବା (ଦେଖ)

ହାବ(ବେ)ଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାବଳ(ବାଣ)ରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଉପରକୁ ଛାଡ଼ିବା ।

ହାବୁକା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଇ ହାତରେ ପାଣିକୁ ଆଘାତ କରି ଲହଡ଼ା ଉଠାଇବା । ୨ । ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି ଓ ବାକି ଅଙ୍ଗୁଠିକୁ ମେଲା କରି, ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି କରତଳ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବେକରେ ଠେଲା ଦେବା ।

ହାବୁଡ଼ା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାହା ଓ କହୁଣି ଦ୍ୱାରା ନିଜର କାଖରେ ଓ କଡ଼ରେ ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ ଆଘାତ କରି ଶବ୍ଦ କରିବା ।

ହାମ୍ପୋ(ମ୍ପୋ)ଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଓଷ୍ଠ ଦ୍ୱାରା ପବନ ଛାଡ଼ିବା; ୨ । କରତଳ ଦ୍ୱାରା ଫୁଟୁକା ମାରିବା ।

ହାର୍ ଜିତ୍(ଣ) / ହାର୍ ଜିଦ୍(ଦ) } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜିଦ ବା ପଣ ରଖି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପଶିବା ।

ହୁଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାହାଣୀକୁ ବା ବିଷୟକୁ ଶ୍ରୋତା ମନ ଦେଇ ଶୁଣୁଛି ବୋଲି କହିବା ଲୋକ ଜାଣି ପାରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ 'ଶ୍ରୋତା' ମଝିରେ ମଝିରେ 'ହୁଁ' ବୋଲି କହିବା; ୨ । ହଁ ମାରିବା (ଦେଖ)

ହେଉଁ(ଉ)ଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାଉଡ଼ି ମାରିବା (ଦେଖ)

ହେ(ହୁ)ଣ୍ଟାଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବାଘ) କ୍ଷୁଧିତ ଅବସ୍ଥାରେ ବାରମ୍ବାର ଗର୍ଜନ କରିବା ।

ହେଣ୍ଡି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାଣ୍ଡି ମାରିବା ।୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବିଶେଷ ଅନାଦର ବା କୃତଘ୍ନତା ପ୍ରକାଶ କରିବା; ଅନାଦରରେ ନାଡ଼ିବା ।

ହୋଇ } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଠୋ ମାରିବା (ଦେଖ)
ହୋଇ, ହୋଇ }

ହୋ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହୋ ହା ମାରିବା (ଦେଖ)

ହୋ ହା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଘୋଷା ମାରିବା (ଦେଖ); ୨ । ହୋ ହା ଶବ୍ଦ କରିବା; ୩ । ଉଠୋ ମାରିବା ।

ମାରିବା ତାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର; ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ ମାର ଧାତୁ ଓ ତୃ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ତାର ଧାତୁ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇବା ଓ ତାକୁ ରକ୍ଷା କରିବା—To ruin and save a person.
Māribā tāribā
मारा तारा
मारना तारना

ମାରିବା ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମାର ଧାତୁ ଓ ଧୃ ଧାତୁ)—ମାଡ଼ପିଟ କରିବା; ମାରଧର କରିବା;ପ୍ରହାର କରିବା—To beat.
Māribā dharibā
माराधरा, मारापेटा
मारना धरना
(ମାରିବା ପିଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାରିବା ହାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସହଚର ଶବ୍ଦ) (ସ. ମାର ଧାତୁ ଓ ହନ ଧାତୁ)—୧ । ପ୍ରହାର କରିବା ଓ ଶସ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା କାଟିବା—1. To strike and cut with weapons. ୨ । ଜଙ୍ଗଲ ଓ ପଡ଼ିଆ ଜମିର ଗଛମାନ କାଟି ମାଟିକୁ ଚୋଷ୍ଟ ଅବ ଦ୍ୱାରା ସମତୁଲ କରିବା—2. To reclaim a waste land or jungle by cutting the trees and levelling up the ground.
Māribā hāṇibā
मारकाटा
मारना काटना

ମାରି ମନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୃଢ଼ସଙ୍କଳ୍ପ ପୂର୍ବକ ପ୍ରହାର କରିବା—1. To beat after firm resolve. ୨ । ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ମାରିବା—2. To beat with force. ୩ । ମାଡ଼ ମାରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ବା ସଙ୍କଳ୍ପ କରିବା—3. To wish or resolve to strike a blow.
Māri mana karibā
मारनेको मन करना

ମାରି ମ(ମା)ହାପାତ୍ରେ ବୋଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି-ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମାଡ଼ମାରି ବା ଧମକାଇ ଅପଣା ସାହସିକ ପରିଚୟ ଦେବା—To show one's heroism by beating, striking or terrifying others.
Māri ma(mā)hāpātre bolā(le)ibā
मारकर बीरता दिखाना

ମାରି ମିଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମାଡ଼ ମାରିବା ପାଇଁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ବା ଉଦ୍ୟତ ହେବା—To attack or fall upon a person to beat him; to assault.
Māri misibā
मारते उद्यत होना
मारनेको झूकना

ମାରି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କାମ ଚଳାଇ ନେବା—1. To get on anyhow. (ଯଥା—ମାରିଗଲେ ମାହାପାତ୍ରେ, ପହିଁଥିଲେ କଲକା—ଲୋ) ୨ । କାଳ ଯାପନ କରିବା—2. To pass time; to go on. [ଯଥା—ମାରି ମାରି ଗଲା କାଳକ—ଲୋ ।]
Māri jibā
मेरे चलना
मारजाना

ମାରିଷ—ସ. ବି. (ମୃଷ୍ ଧାତୁ=କ୍ଷମା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ନିପାତନ; ଅଥବା ମା=ନିଷେଧ+ରିଷ୍ ଧାତୁ=ହିଂସା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । (ନାଟ୍ୟୋକ୍ତିରେ) ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ନଟ ବା ସୂତ୍ରଧାରଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ —1. A term of respect used to an elder (specially to an actor or manager) in dramatic parlance. ୨ । ନଟୁଲୀସୁ; ଶାକ ବିଶେଷ; କେଉଁଟିଆ ଶାଗ—2. A kind of potherb; Amaranthus Oleraceus. ୩ । ଖଡ଼ା ଶାଗ—3. Amaranthus Gangeticus.
Mārisha

ମାରିଷ ଦଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖଡ଼ା ଶାଗ—Amaranthus Gangeticus.
Mārisha daṇḍā

ମାରିଷା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦକ୍ଷ ମୁନିଙ୍କର ମାତା—The name of the mother of Sage Daksha.
Mārishā
ଦେ. ବି—ମାରିଷ ୨ ଓ ୩ (ଦେଖ)
Mārisha 2 & 3 (See)

ମାରିଷି—ଦେ. ବି—ମାରିଷ ୨ ଓ ୩ (ଦେଖ)
Mārishi
Mārisha 2 & 3 (See)

ମାରିଷିଆ ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଶିଙ୍ଗରେ ବିନ୍ଧିବା—To gore.
Mārishiā māribā

ମାରି ସାବାଡ଼୍ ବନା(ନେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଠୋର ମାଡ଼ ଦେଇ ବଶ କରିବା—To bring one under subjection by giving him a sound beating.
Māri sābārd banā(ne)ibā
(ମାରି ଦ[ଥି]ଣ୍ଡା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
মেরে সাবাড় করা
मारकर सीधा करना, मारकर सुला देना

ମାରି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସକର୍ମକ)—ଅପଣା ଦେହରେ ତେଲ ବା ହଳଦୀ ଆଦି ଲଗାଇ ହେବା—1. To smear one's own body with oil, turmeric paste etc. (ଯଥା—ଭୁ ଶିଶୁ ଦେହରେ ଝିକେ ତେଲ ମାରି ହୋଇ ଗାଧୋଇ ପଡ଼ୁ ।) ୨ । (ଅକର୍ମକ) ଅପଣା ଦେହରେ ହସ୍ତ ବା ଅସ୍ତ୍ରାଦି ପ୍ରହାର କରିବା—2. To strike one's hand or a weapon on one's body. [ଯ—ଛେଚ ହୋଇବାକୁ ଜାତ ଯୁଏ ଭୁବି, ଛେଚ ମାରି ହେବ କହୁ ଭରି ଥାଉ ସିଦ୍ଧି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳଦ୍ଧା ।] ୩ । (ଅକର୍ମକ) ଛଟପିଟ ହେବା; ଅପଣାର ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ଭୂମିରେ ବା ପାଣିରେ ବା ଇତସ୍ତତଃ ବାଡ଼େଇବା—3. To strain one's limbs; to strike one's body against the ground or water or in the air. (ଯଥା—ଏ ଘୋଡ଼ାଗୁଡ଼ିକ ସବୁବେଳେ ମାଛ ମାରି ହେଉଥାନ୍ତି ।) ୪ । (ସକର୍ମକ) (ଅପଣାର ମୁଣ୍ଡକୁ) ଭୂମିରେ ଅଘାତ କରିବା—4. To strike (one's head) on the ground. (ଯଥା—ଏଠାରେ ଉଦବଳ ମୁଣ୍ଡ ମାରି ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା କେହି ଶୁଣିବାକୁ ନାହିଁ ।)
Māri hebā
मारवा
মাখা
मलालेना
চাপড়ান
मारना
উলটান
उलटना
কুড়া
पीटना

ମାରି—ସଂ. ବି—(ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ମାର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ତି. ଇ)—୧ । Mārī ମାରୁ (ଦେଖ)—1. Māri (See) ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ମାହେଶ୍ୱରୀ ଶକ୍ତି; ଚଣ୍ଡୀ—2. Goddess Chandi.

ମାରିଚ—ସଂ. ବିଣ (ମରିଚ+ଅ)- -ମରିଚ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating Māricha to black pepper. ବି—୧ । ମରିଚ କ୍ଷେତ —1. A field of black pepper. ୨। ସୁନ୍ଦ ନାମକ ରାକ୍ଷସର ଔରସରେ ତାଡ଼କାନାମ୍ନୀ ରାକ୍ଷସୀ ଗର୍ଭରେ ଜାତ ମାୟାବୀ ରାକ୍ଷସ—2. Name of a demon who assumed the shape of a golden deer and cheated Sitā into believing it to be a real one and sending away Rāmachandra after it. [ଦ୍ର—ମାୟାମୃଗ ଶବ୍ଦ କୋଷ୍ଠ ଦେଖ ।] ୩ । ରାଜ ହସ୍ତୀ; ପାଟ ହାତୀ—3. An elephant ridden by a king.

ମାରିଚ ମାରି—ଦେ. ବି—ମାରିଚହନ୍ତା; ରାମଚନ୍ଦ୍ର—Killer of Māricha māri Māricha; Rāma Chandra. [ଉ—ହଳାସରେ ନେତ୍ର ମାରିଚମାରିର ଜାଣି ଉଲ୍ଲାସରେ ଧାଇଁ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମାରିଚୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦେବୀବିଶେଷ; ବଜ୍ରକାଳିକା ବା ବଜ୍ରବାରାହୀ Mārichi ଦେବୀ—Name of a Goddess (an incarnation of Durgā).

ମାରି ଭୟ—ସଂ.ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)-୧ । ମାରିରୂପ ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗ ଦେଶରେ Māri bhaya ବ୍ୟାପିବା ସମୟରେ ଜାତ ଭୟ 1. Fear due to the raging of a mortal epidemic in a locality. ୨ । ମଢ଼କ; ମହାମାରୀ —2. Plague, pestilence.

ମାରୁ—ସଂ. ବି—(ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ମାର ଧାତୁ+ଭାବ ଇ)—୧ । ହତ୍ୟା; Māru ମାରଣ; ବଧ; ବିନାଶ—1. Slaughter; destruction. ମାରାତ୍ମକ ଲୋକ ୨ । (+କର୍ତ୍ତ୍ତି. ଇ)—ମହାମାରୀ— 2. Plague; pestilence. ୩ । (+ଭାବ. ଇ) ଆଘାତ; ପ୍ରହାର—3. Stroke. ଦେ. ବି—(ସଂ. ମାରୁ, ମାରକ ମାରକ)—୧ । ଘାତୁକ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Assassin; ମାରା ଅଛୁତ murderer. ୨ । ପଦାର୍ଥର ବା ମନୁଷ୍ୟର ଅପବିତ୍ର ଅବସ୍ଥା—2. Impure condition of a thing or a person.

(ମାରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଘାତୁକ; ହତ୍ୟାକାରୀ— ମାରାତମକ 1. Murderous. ୨ । ନଷ୍ଟ—2. Spoiled. ମାରା ୩ । ଦୂଷିତ—3. Contaminated. ୪ । ସଢ଼ି ଛୁଆଜାନା ଯାଇଥିବା—4. Rotten. ୫ । ଅପବିତ୍ରୀକୃତ— ସଡ़ा 5. Polluted. ୬। ଅସ୍ପୃଶ୍ୟର ସଂସ୍ପର୍ଶରୁ ଅପବିତ୍ର; ଅଛୁତ ଛୁଆଁ—6. Polluted by the touch of a ଅଛୁତୀ prohibited thing or person. ୭ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଋତୁମତୀ; ରଜସ୍ୱଳା (ସ୍ତ୍ରୀ)—7. Menstruated (woman). [ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀ ରଜସ୍ୱଳା ହେଲେ ବା ରଜସ୍ୱଳା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଛୁଇଁଲେ, ମଳ ଇତ୍ୟାଦି ଅପବିତ୍ର ପଦାର୍ଥକୁ ଛୁଇଁଲେ, ସଦ୍ୟଃପ୍ରସୂତାକୁ ଛୁଇଁଲେ, ଅଶୁଦ୍ଧ ଶାଳକୁ ପ୍ରବେଶ କଲେ, ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଛୁଇଁଲେ, ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଝାଡ଼ା ଫେରି ଗଲେ ଓ ମୃତଦେହ କାନ୍ଧେଇଲେ ବା ଶ୍ମଶାନକୁ ଶବ ସଙ୍ଗେ ଗଲେ ସେ ଲୋକ ଓ ବସ୍ତ୍ରାଦି ମାରୁ ହୁଏ ଓ ସ୍ନାନ ନ କଲେ ପବିତ୍ରତା ଲାଭ ହୁଏ ନାହିଁ ।] ୮ । ମନ୍ଦ; ନିକୃଷ୍ଟ— 8. Inferior. ୯ । କାର୍ଯ୍ୟର ଅଯୋଗ୍ୟ; ଅକର୍ମଣ୍ୟ— 9. Unfit; worthless. ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ତୁଳ. ବଂ. ମାର)—ମାଡ଼—Beating. (ଯଥା—ଅଜ ତାକୁ ଖୁବ ମାରୁ ହେଲା ।)

ମାରୁ ଅଚ୍ଚ—ଦେ. ବି—କ୍ଷେତରେ ହଳ ବୁଲାଇ ଚଷ କଲା ବେଳେ Māru achā ଲଙ୍ଗଳ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଅଚ୍ଚ ବା ବୃତ୍ତାକାର ରେଖା- (ମାରୁଣି ଅଚ୍ଚ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମାନ ଗୋଳ ହୋଇଥାଏ ସେହି ଅଚ୍ଚ- ଅନ୍ଧଗାରୀ ଶିରାହ ମାନଙ୍କ କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳରେ ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ ହଳ ଦ୍ୱାରା କର୍ଷିତ ହୋଇ ନ ପାରି ପଡ଼ିଆ ରହିଯାଏ—The elliptical and very narrow strip of unploughed land left in the centre of a ploughed field when it is ploughed in concentric elliptical furrows. [ଦ୍ର—କ୍ଷେତକୁ ଚଷ କରିବା ପରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ 'ମାରୁ ଅଚ୍ଚ'ମାନ ରହି ଯାଇଥାଏ ସେହି ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ଶେଷରେ ହଳ ବୁଲାଇ ଚଷି ଦିଆଯାଏ ଏହାକୁ ମାରୁ ଅଚ୍ଚ ମାରିବା କହନ୍ତି ।]

ମାରୁ ଅଚ୍ଚ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ଷେତରେ ପ୍ରଥମେ ହଳ ବୁଲାଇବା Māru achā māribā ବେଳେ ଏକକେନ୍ଦ୍ରିକ 'ଅଚ୍ଚ' ବା ଲଙ୍ଗଳ ଘିଅରମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ଅକର୍ଷିତ କେନ୍ଦ୍ରାଂଶମାନ ରହି ଯାଇଥାଏ ତାକୁ ଶେଷରେ ହଳ କରିବା— To plough up the unploughed patches left in the centre of a ploughed field.

ମରୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମାରକ)—୧ । ଯେ ମାରେ ବା ପ୍ରହାର Mrāuā କରେ—1. Beating. ୨ । ହତ୍ୟାକାରୀ— [ମାରେ(ରେ)ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ] 2. Killing. ୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ମାରକୁଟଟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସଙ୍କଟରେ ପକାଏ—3. Putting another ମାରू to loss. (ଉ—ଜନ୍ମ ମାଲ-ମାରୁଆ--ମଇଲା ଲୋଟା । ମାରା ପ୍ରାଚୀ. ଉତ୍ସବ ମଣ୍ଡପ ।) ୪ । ନଷ୍ଟ—4. Spoiled. ଖराब ୫ । ଦୂଷିତ—5. Polluted. ୬ । ଅନ୍ତଃସାର ଶୂନ୍ୟ-- 6. Unsubstantial.

ମାରୁଆ ମଲି(ଲ୍ଲି)ଆ—ଦେ. ବିଣ—(କାଠ ବା କଡ଼ି ଅଦ ସଢ଼ି ଯିବାରୁ Mārua mali(lli) ବା ଉଇର ଘୋଳ ବା ରୁଷ ଖାଇ ଯିବାରୁ) ·ଖାରାପ ଅକର୍ମଣ୍ୟ; ଅନ୍ତଃସାରଶୂନ୍ୟ—Worthless (said ଖराब of a timber or log of wood which [ମାରୁ ମଲ୍ଲି(ଲି)ଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] is hollow

or ant-eaten in the interior); unsound in the core. ଦେ. ବ—ମାଣ୍ଡ କାଠର ଭିତରେ ଥିବା ଓ ବାହାରକୁ ଦେଖାଯାଉ ନ ଥିବା ଅଲ୍ପସାରଯୁକ୍ତ ଅଂଶ—Unsubstantial portion inside a damaged timber.

ମାରୁଁ ଗେଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତରଭାଷା) କ୍ରି—ମର ଗଲା—
Mārun̄ gelā (He) Died.

ମାରୁ(ରେ, ରୋ)ଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)—ବୈଦେ. କ୍ରି—(ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାର ମାରବା
Māru(re, ro)ṅgā (ṅge) କ୍ରିୟାର ଭବିଷ୍ୟତ କାଳ ୧ମ ପୁରୁଷ ୧ ବଚନରେ (ମୈଁ) ମାରୁଙ୍ଗା, (ହମ୍) ମାରେଙ୍ଗେ) ମୁଁ ମାରିବି ବା ପ୍ରହାର କରିବି—I shall beat. [ଦ୍ର—ଉଠି ନ ପାର ମାରୁଙ୍ଗା । ରଗ ।—ଏହାର ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶଯ୍ୟାରୁ ଉଠିବାର ଶକ୍ତି ନାହିଁ, ସେ ମୁହଁରେ ମୈଁ ମାରୁଙ୍ଗା (ମୁଁ ମାରିବି) ବୋଲି ଅହଙ୍କାର କରିବା ନ୍ୟାୟ । ଭୁକ୍ତ. ହିନ୍ଦୀ ପ୍ରଚଳନ—ଉଠନେସକତା କହ୍ମା ଜଗନ୍ନାଥ ଯାତା 'କଣ୍ଠୀ ନ ଚଳେ କେଉଁଭା ଗାଉ' ।]

ମାରୁ(ରେ)ଣୀ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ମାରଣ)—୧ । ମାରଣ ୧ । (ଦେଖ)
Māru(re)ṇī ମାରଣ मारण 1. Maraṇa 1 (See) [ଦ୍ର—ବାଡ ଯେ ବନ୍ଧିଲେ ସ୍ତମ୍ଭକ ମାରୁଣୀରୁ, ହରି ମୂଢ ପଳାଇଲେକ ସେ ବନରୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ] ୨ । ମାରୁଅଚ୍ଛ (ଦେଖ)—2. Māruachā (See)
(ମାରଣ—ପୁଂ) ୩ । ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଘାତୁକା ସ୍ତ୍ରୀ—3. A murderous woman.
ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ହତ୍ୟାକାରିଣୀ; ଘାତୁକା—Murderous (woman.)

ମାରୁଣୀ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାରୁଅଚ୍ଛମାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ହଳ ବୁଲାଇ
Māruṇi māribā ଚଷିବା—To plough up the parts of the field left untouched by the plough.

ମାରୁତ—ସଂ. ବ ମରୁତ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ପବନ; ବାୟୁ—
Māruta 1. Air; wind. ୨ । ଅଣଚାଶ ପବନ—2. The airs (49 in number) represented as demigods. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦର ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି 'ମା ରୋଦୀ'+ଅ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ସଂ. ମାରୋଦ= କାନ୍ଦନା; ଦିତିଙ୍କ ଗର୍ଭରେ 'ପବନ' ଭ୍ରୂଣରୂପେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଇନ୍ଦ୍ର ବଜ୍ରଦ୍ୱାରା ଏ ଭ୍ରୂଣକୁ ପ୍ରଥମେ ୭ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟି ପକାଇଲେ ଓ ପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡକୁ ୭ ଖଣ୍ଡ ଲେଖାଏଁ ଏପରି ୪୯ ଖଣ୍ଡ କଲେ । ଦିତି ଗର୍ଭନାଶ ହେବାର ଦେଖି କାନ୍ଦିବାରୁ ଇନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲେ :— ମାରୋଦୀ—ତୁମେ କାନ୍ଦନା ।]

ମାରୁତାତ୍ମଜ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାରୁତ+ଆତ୍ମଜ)—୧ ।
Mārutātmaja ପବନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଞ୍ଜନାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ବୀର
(ମାରୁତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ହନୁମାନ୍—1. The name of the monkey devotee of Rāma Chandra. ୨ । (ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ପବନଙ୍କ ଔରସରେ ଜାତ) ଭୀମ—2. Bhīma, the 2nd Pāṇḍaba brother.

ମାରୁତାଶନ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମାରୁତ ଅଟେ ଅଶନ ଯାହାର)—
Mārutāśana ଯେ ପବନ ଖାଇ ପ୍ରାଣଧାରଣ କରେ—Subsisting on air only. ବ—ସର୍ପ—Serpent.

ମାରୁ ମରୁଡ଼ି—ଦେ. ବ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ଅର୍ଥ)—ମାରୀ ଓ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ—
Māru maruḍi Pestilence and famine.
(ମାରୁ ମଡ଼ରସ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାରେଜ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାରିଜେଜ୍)—ବିବାହ—Marriage.
Mārej ম্যারেজ मैरेज

ମାରେଜ୍ ରେଜି(ଜେ)ଷ୍ଟର(ରୀ)—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମାରିଜେଜ୍
Mārej reji(je)shṭar(ri) ରେଜିଷ୍ଟର୍)—୧ । ମୁସଲମାନ୍ ଓ ବ୍ରାହ୍ମ
ম্যারেজ রেজিষ্টার ଧର୍ମର ବିବାହ ବିଷୟରେ ବର କନ୍ୟାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
मैरेज रजिष्टर ହେବା ଚୁକ୍ତି ଅଇନ୍ ଯେଉଁ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ଖାତାରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୁଏ—1. Marriage register. ୨ । ମାରେଜ୍ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍ (ଦେଖ) 2. Marej rejishṭresan (See)

ମାରେଜ୍ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ.—ମାରିଜେଜ୍ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାର୍)
Mārej rejishṭrār ମୁସଲମାନ୍ ଓ ବ୍ରାହ୍ମମାନଙ୍କର ବିବାହରେ
ম্যারেজ রেজিষ্টার ଦମ୍ପତିଙ୍କର ଚୁକ୍ତିକୁ ସରକାରୀ ଅଇନର ବିଧି
मैरेज रजिष्टर ଅନୁସାରେ ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ଗଭର୍ଣ୍ମେଣ୍ଟଙ୍କ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର କାଜୀ—Marriage registrar; Registrar of Mahomedan and Brahmo marriages.

ମାରେଜ୍ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ମୁସଲମାନ୍ ଓ
Mārej rejishṭresan ବ୍ରାହ୍ମମାନଙ୍କ ଦମ୍ପତିଙ୍କ ବିବାହବିଷୟକ
ম্যারেজ রেজিষ্ট্রেসন मैरेज रेजिष्ट्रेसन ଚୁକ୍ତିକୁ ଅଇନ ଅନୁସାରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟ—Registration of marriages amongst the Mahomedans and Brahmos.

ମାରୋଦ୍ୟମ—ସଂ. ବ (ସଂ. ମାର+ଉଦ୍ୟମ)—କାମ ଚେଷ୍ଟା—
Mārodyama Amour. (ଦ୍ର—ଚାରୁ କୁଟିଳ କୁନ୍ତଳ ସୁନ୍ଦରୀ କରଇ କାମ ସ୍ୱରୂପ ମାରୋଦ୍ୟମ ସ୍ୱେ । ପ୍ରାଚୀ. ଉପବାରୁଥ ।]

ମାର୍କ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—୧ । ପରୀକ୍ଷାରେ ଲବ୍ଧ ପାଇଥିବା ନମ୍ବର—
Mārk 1. Marks obtained by an examinee. ୨ । ବିଶେଷଜ୍ଞାପକ ଚିହ୍ନ—2. Distinctive mark. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦବିଶିଷ୍ଟ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଭାଷାରେ ଚଳୁଅଛି ଯଥା; କ୍ରସ୍ ମାର୍କ, ଟ୍ରେଡ୍ ମାର୍କ, ଇତ୍ୟାଦି) ଦେ. ବ—ମାରକ (ଦେଖ)—Māraka (See) ସଂ. ବ—ଭୃଙ୍ଗରାଜ (ଦେଖ) (ବୃ. ଷ.) Bhruṅgarāja (See).

ମାର୍କ(ର୍କି,ର୍କେ)ଟ୍— ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମାର୍କେଟ୍) — ହାଟ— Mārk(rki, rke)ṭ मार्केट मार्केट Market.

ମାର୍କଣ୍ଡ—ସ. ବ ପୁଂ—(ମୃକଣ୍ଡ ଋଷି+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—କଳ୍ପାନ୍ତସ୍ଥାୟୀ Mārkaṇḍa . ମୁନିବିଶେଷ; ମାର୍କଣ୍ଡେୟ—Name of a sage said to live for the period of the created world. ଦେ. ବ. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ଦିଆଯିବା ନାମ—Name given to males.

ମାର୍କଣ୍ଡ ଦାସ—ଦେ. ବ—ଉତ୍କଳୀୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କବିବିଶେଷ—Name Mārkaṇḍa dāsa of a famous poet of Utkal. [ଦ୍ର—ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବା ତତ୍ ପୂର୍ବର କବି ଅଟନ୍ତି । ଏ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା.ବାସୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ । ବିନାୟକ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ । ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳଭାଷୀ ପ୍ରଦେଶରେ ସୁପରିଚିତ 'କେଶବ କୋଇଲି' ଓ 'ଜ୍ଞାନୋଦୟ କୋଇଲି' ଏହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ । ଚାରଣି. ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।]

ମାର୍କଣ୍ଡି—ଦେ. ବ—ମାରକଣ୍ଡି (ଦେଖ)—Mārakaṇḍi (See). Mārkaṇḍi ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ—ବିବାହଦିନରେ କନ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ବର ଘରକୁ ଆସିଥିବା କନ୍ୟାର ଭାଇ ବା ଅନ୍ୟ କୁଟୁମ୍ବୀ ବାଳକ—A boy who accompanies the bride to her father-in-law's house just after the marriage.

ମାର୍କଣ୍ଡେୟ—ସ. ବ—(ମୃକଣ୍ଡ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—୧ । ମାର୍କଣ୍ଡ ମୁନି-Mārkaṇḍeya 1. Name of a sage. ୨ । ମାର୍କଣ୍ଡଋଷି-ରଚିତ ପୁରାଣ—2. Name of a Purāṇa said to have been composed by sage Mārkaṇḍa. ୩ । ପୁରୁଷୋତ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ରସ୍ଥ ଗୋଟିଏ ତୀର୍ଥ ପୁଷ୍କରିଣୀ—3. Name of a sacred tank in Puri. [ଦ୍ର—ପଞ୍ଚତୀର୍ଥ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।] ଦେ.ବ.ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—Name given to males.

ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣ—ସ. ବ—ମାର୍କଣ୍ଡ ଋଷିଙ୍କ ରଚିତ ପୁରାଣବିଶେଷ—Mārkaṇḍeya purāṇa Name of a Purāṇa ascribed to sage Mārkaṇḍa [ଦ୍ର—ଏହି ପୁରାଣରେ ଦେବୀ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ବା ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଚଣ୍ଡୀ ନାମକ ସ୍ତୋତ୍ର ଅଛି ।]

ମାର୍କଣ୍ଡେୟାବଟ—ସ ବ—(ମାର୍କଣ୍ଡେୟ+ଅବଟ=ପୁଷ୍କରିଣୀ)—Mārkaṇḍeyābaṭa ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ନାମକ ପୁରୁଷୋତ୍ତମର ତୀର୍ଥ ଜଳାଶୟ—The sacred tank named after Mārkaṇḍeya in Puri.

ମାର୍କଣ୍ଡେଶ୍ୱର—ଦେ. ବ—ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁଷ୍କରିଣୀର କୂଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ Mārkaṇḍeśwara ମହାଦେବ—Name of a Sibaliṅga set up on the bank of Mārkaṇḍeya tank in Puri.

ମାର୍କଣ୍ଡେଶ୍ୱର ସାହି—ଦେ. ବ—ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଠାରୁ ପ୍ରସାର ବଡ଼ Mārkaṇḍeśwara sāhi ଦେଉଳକୁ ଆସିଥିବା ଗୋଟିଏ ରାସ୍ତାର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ବସତି—Name of a bustee in Puri on both sides of the road leading from the Mārkaṇḍeya tank to the great temple.

ମାର୍କଣ୍ଡେଶ୍ୱରଆ ଭଣ୍ଡାରୀ—ଦେ. ବ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଖ Mārkaṇḍeswariā bhaṇḍārī ଲୋକଙ୍କ ସେବାକୁ ଅଦର गयाजीके पण्डा ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅର୍ଦ୍ଧସେବିତ କରି ବସାଇ ରଖେ—A person who takes in hand more work than he can smoothly cope with and accordingly keeps the persons concerned waiting for a long time. [ଦ୍ର—ମାର୍କଣ୍ଡେଶ୍ୱରଆ ଭଣ୍ଡାରୀ ପରି କରନ୍ତା—ଢଗ । ଏହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଯେ, ଯାତ୍ରୀମାନେ ମାନସିକ ପାଳନ କରିବା ପାଇଁ ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁଷ୍କରିଣୀ କୂଳରେ ଶିରୋମୁଣ୍ଡନ କରି ସ୍ନାନ କରନ୍ତି; ଅନେକ ଯାତ୍ରୀ ସେଠାରେ ମୁଣ୍ଡିତ ହୁଅନ୍ତି। ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଭଣ୍ଡାରୀ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ କ୍ଷୌର କରିବାକୁ ଉପସ୍ଥିତ ଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଭଣ୍ଡାରୀମାନେ ଲୋଭପରବଶ ହୋଇ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଅନ୍ୟ ଭଣ୍ଡାରୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଅଟକାଇ ଅଗୋର କରି ରଖିବା ପାଇଁ ଜଣେ ଯାତ୍ରୀକୁ କ୍ଷୌର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ତାକୁ ଅଧା କ୍ଷୌର କରି ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଆଉ ଜଣେ ଯାତ୍ରୀକୁ ଅଧିକାର କରି ତାକୁ ମଧ୍ୟ ଅଧା କ୍ଷୌର କରି ପୁଣି ଅନ୍ୟ ଯାତ୍ରୀକୁ ଧରନ୍ତି । ଏହିପରି ଅର୍ଦ୍ଧ ମୁଣ୍ଡିତ ଅବସ୍ଥାରେ ପାଞ୍ଚ ସାତ ଜଣ ଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଅଗୋର କରି ଅଟକାଇ ରଖନ୍ତି । ଜଣେ ଭଣ୍ଡାରୀ ଯେଉଁ ଯାତ୍ରୀକୁ ଅଧେ କ୍ଷୌର କରି ଛାଡ଼ି ଦେଇଥାଏ ସେ ଯାତ୍ରୀକୁ ଅନ୍ୟ କେହି ଭଣ୍ଡାରୀ ଆଦରିବାକୁ ସାହସ କରନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ସେ ଅର୍ଦ୍ଧମୁଣ୍ଡିତ ଯାତ୍ରୀଟି ସେହି ଭଣ୍ଡାରୀକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସି ରହିଥାଏ । ଜଣେ ଭଣ୍ଡାରୀ ଏହିପରି ୫।୭ ଜଣ ଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ଅଗୋର ସାରିବା ପରେ ଅର୍ଦ୍ଧମୁଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଜଣ ଜଣ କରି ପରେ କ୍ଷୌର କରେ । ଜଣେ ଲୋକ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ କାମକୁ ଆଦରି ପକାଇ ସବୁ କାମକୁ ପୂରା ନ କରି ଅଧା କରି ପକାଇ ରଖିଲେ ଲୋକେ ଏହି ଢଗ କୋଲନ୍ତି ।]

ମାର୍କା—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାର୍କ୍)—୧ । ଚିହ୍ନବାଚକ ଚିହ୍ନ ବା Mārkā ମୋହର—1. Distinctive mark or seal. मार्का ୨ । ଚିହ୍ନ; ଦାଗ—2. A mark. ୩ । ଛାପ; मारका ମୋହର—3. Seal. ୪ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ ମରାଯାଇଥିବା ଛାପ; ଟ୍ରେଡ଼ମାର୍କ—4. Trade-mark.

ମାର୍କାଦିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ; ସୁଚିହ୍ନିତ—1. Well-Mārkādiā marked. ୨ । ପ୍ରଖ୍ୟାତ—2. Celebrated;

ମାର୍କାମରା } ଅନ୍ୟରୂପ   notorious.(ଯଥା,ଅମୁକ ଜଣେ ମାର୍କାମରା ଲୋକ ।) ୩ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—
ମାର୍କାଲଗା }
मार्कामारा   3. Settled. ୪ । ବିଶିଷ୍ଟ (ଟ୍ରେଡ୍‌ମାର୍କ୍ ଯୁକ୍ତ
मार्का दिया हुआ   (ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ)—4. (a commodity) Having a special trademark.

ମାର୍କା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛାପ ମାରିବା—1. To put a
Mārkā debā   seal. ୨ । ଚିହ୍ନ ମାରିବା—2. To
(ମାର୍କା ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)   put a mark.
मार्कामारा मार्का देना

ମାର୍କିନ୍(ନି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ମାର୍‌କିନ୍(ନି) ଇତ୍ୟାଦି
Mārkin(ni) (etc)   (ଦେଖ)—Mār-kin(ni) etc (See)

ମାର୍ଗ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—1. To prepare.
Mārg (root) ୨ । ଗମନ କରିବା—2. To go. ୩ । ପଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—3. To construct a road. ୪ । ଶରରେ ବା ବାଣରେ ପକ୍ଷ ବସାଇବା—4. To feather an arrow. ୫ । ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା—5. To search.

ମାର୍ଗ—ସ. ବି (ମୃଗ୍ ଧାତୁ=ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—୧ ।
Mārga ପଥ; ବର୍ତ୍ମ; ବାଟ—1. Way; road; passage. ୨ । (ମୃଜ୍ ଧାତୁ=ଶୁଦ୍ଧ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—ମଳଦ୍ୱାର; ଗୁହ୍ୟ; ପାୟୁ—2. Anus. ୩ । (ମାର୍ଗ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା; ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା+ଭାବ. ଅ) ଅନ୍ୱେଷଣ—3. Searching. ୪ । ଗବେଷଣା—4. Enquiry. ୫ । (ମୃଗ=ମୃଗଶିର ନକ୍ଷତ୍ର+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଅ) ମୃଗଶିର ନକ୍ଷତ୍ର ଯୁକ୍ତ ମାର୍ଗଶିର ମାସ—5. The month of Mārgaśira. ୬ । ମୃଗଶିର ନକ୍ଷତ୍ର—6. Name of the 4th asterism. ୭ । (ମୃଗ+ଜାତାର୍ଥେ. ଅ) ମୃଗନାଭି; କସ୍ତୁରୀ—7. Musk. ୮ । ବିଷ୍ଣୁ—8. Bishṇu. ୯ । କାଠକୁ କରତରେ ଚିରିବାବେଳେ କରତଦ୍ୱାରା କାଠରେ ଯେଉଁ ମାର୍ଗ ବା ଗାର ପଡ଼େ—9. A line or mark left on a timber by the saw passing through it; the passage left by the saw along a timber. ୧୦ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନୁଷ୍ୟର ଆଚରିତ ପନ୍ଥା—10. (figurative) The way of one's conduct. ୧୧ । ପ୍ରକାର; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉପାୟ—11. Mode; means. ୧୨ । ମାର୍ଗ ବିଦ୍ୟା ୧ (ଦେଖ)—12. Mārga bidyā 1 (See) ବିଣ (ମୃଗ+ଅ)—ମୃଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to deer.

ମାର୍ଗ କଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବାଟ ଦେଖାଇ
Mārga kaṛhā(ṛhe)ibā କରି ନେବା—To lead the
रास्ता देखाना मार्ग दिखलाना   way.

ମାର୍ଗଣ—ସ. ବି (ମାର୍ଗ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା
Mārgaṇa   —1. Entreating. ୨ । ଯାଚ୍ଞା; ମାଗିବା—2. Begging for; praying for. ୩ । ପ୍ରଣୟ—3. Love; attachment. ୪ । ଅନୁସନ୍ଧାନ; ଅନ୍ୱେଷଣ—4. Searching; enquiry. ୫ । (+କରଣ ଅନ) ଶର; ଶର; ବାଣ—5. Arrow; shaft; dart. ବିଣ. ପୁଂ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ପ୍ରାର୍ଥୀ;
(ମାର୍ଗଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପ୍ରାର୍ଥକ; ଯାଚକ—Entreating; begging; suppliant. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦରୁ ମାଗଣ, ମାଗିବା ଆଦି ଅପଭ୍ରଂଶ ହୋଇଅଛି ।]

ମାର୍ଗଣକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାର୍ଗଣ+କ)—ଯାଚକ—
Mārgaṇaka   Suppliant.
(ମାର୍ଗଣିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାର୍ଗଦ—ସ. ବି. ପୁଂ (ମାର୍ଗ+ଦା ଧାତୁ=କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Mārgada   କେଉଟ; ନାଉରି (ବୃ. ଶ)—A boatman.

ମାର୍ଗ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପଥିକର ଆଗେ
Mārga dekhā(khe)ibā ଆଗେ ଯାଇ ବାଟ କଢ଼ାଇବା—
पथ देखाना   1. To lead the way. ୨ । ରାସ୍ତା ଜାଣି ନ
मार्ग दिखलाना ଥିବା ପଥିକକୁ ହସ୍ତାଦିର ସଙ୍କେତଦ୍ୱାରା ଗନ୍ତବ୍ୟପଥର ସୂଚନା ଦେବା—2. To indicate the way by pointing the fingers towards the direction which the wayfarer has to take. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଭିଲଷିତ କାର୍ଯ୍ୟସାଧନାର୍ଥ ଅବଲମ୍ବନୀୟ ଉପାୟ ବତାଇବା—3. (figurative) To suggest to a person how to proceed in a matter.

ମାର୍ଗ ଧରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ
Mārga dharā(re)ibā   କୌଣସି ବାଟରେ ନେବା—
पथ धराना   To succeed in inducing a person to
मार्ग धराना proceed along a certain path.

ମାର୍ଗ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବାଟରେ ଚାଲିବା—1. To
Mārga dharibā walk along a particular road.
पथ धरा   ୨ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା—
मार्ग धरना   2. To have recourse to a certain
(ମାର୍ଗ ପଶିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)   means or mode.

ମାର୍ଗ ଧେନୁ—ସ. ବି—ଏକ ଯୋଜନ ପରିମିତ ଦୂରତ୍ୱ; ୪ କୋଶ ବା
Mārga dhenu ୮ ମାଇଲ୍—A distance of 8 miles.
(ମାର୍ଗ ଧେନୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାର୍ଗପ—ସ. ବି.—(ମାର୍ଗ+ପା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେଉଁ ରାଜ-
Mārgapa କର୍ମଚାରୀଙ୍କଠାରେ ରାଜ୍ୟର ମାର୍ଗମାନଙ୍କ ନିରୀକ୍ଷଣ
(ମାର୍ଗପତି—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା ଭାର ଥାଏ (ବୃ. ଶ)—
An official in charge of highways.

ମାର୍ଗ ପାଳି—ସ. ବ—୧ । ଭୃଣକାଷମସ୍ତ ସ୍ତମ୍ଭ—1. A pillar
Mārga pāli made of grass. ୨ । ଯଙ୍କେବିଶେଷ ଦେବତାବିଶେଷ—2. Name of a Goddess (M. W.)

ମାର୍ଗବ—ସ. ବ—ନିଷାଦ ପିତା ଓ ଅୟୋଗବା ମାତାଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ସଙ୍କର
Mārgaba ଜାତି ବିଶେଷ (ହ. ଷ)—Name of a hybrid caste.

ମାର୍ଗ ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାଟ ବତାଇ ଦେବା—
Mārga batā(te)ibā 1. To instruct a person as
ପଥ ବାতলান रास्ता बतलाना to the road.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉପାୟ କହିଦେବା—2. (figurative) To suggest the means; to suggest the mode.

ମାର୍ଗବତୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ପଥିକମାନଙ୍କ ରକ୍ଷାକାରିଣୀ ଦେବୀବିଶେଷ
Mārgabati (ହ. ଷ)—Name of a Goddess who is said to guard travellers.

ମାର୍ଗ ବିଦ୍ୟା—ସ. ବ—୧ । ପ୍ରାଚୀନ ଋଷି ପ୍ରଣୀତ ଗୀତ, ବାଦ୍ୟ, ନୃତ୍ୟ
Mārga bidyā ବିଦ୍ୟା—1. The science of music of ancient Hindus. ୨ । ପଥ ନିର୍ମାଣର ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ବିଦ୍ୟା—2. A treatise on road-making.

ମାର୍ଗ ମଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କୌଣସି ଉପାୟ
Mārga mar̤dā(r̤de)ibā ଅବଲମ୍ବନ କରିବା ନିମନ୍ତେ
ପথ ধরান କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା—(figurative)
मार्ग धराना To induce a person to act in a certain manner or to take a certain course.

ମାର୍ଗ ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉପାୟ ଅନୁଧାବନ
Mārga mār̤dibā କରିବାକୁ ସ୍ୱୀକୃତ ହେବା—(figura-
পথে আসা tive) To be prevailed upon to act
मार्ग धरना in a certain manner.

ମାର୍ଗଶିର—ସ. ବ (ମାର୍ଗଶିର୍ଷ+ଅ)—ମଗୁଶିର; ଅଗ୍ରହାୟଣ ମାସ—
Mārgaśira The lunar month of Maguśira.

ମାର୍ଗଶିରୀ—ସ. ବ (ମୃଗଶିରସ୍+ଈ)—ମଗୁଶିର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ମୃଗଶିର ନକ୍ଷତ୍ର-
Mārgaśiri ଯୁକ୍ତା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—The fullmoon of the month of Mārgaśira.

ମାର୍ଗ ଶୀର୍ଷ—ସ. ବ (ମାର୍ଗ ଶୀର୍ଷୀ+ଅ)—ମାର୍ଗଶିର (ଦେଖ)
Mārga śirsha Mārgaśira (See)

ମାର୍ଗ ଶୀର୍ଷୀ—ସ ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଗ ଶୀର୍ଷ+ଅ+ଈ)—ମାର୍ଗଶିରୀ (ଦେଖ)
Mārga śirhsi Mārgaśiri (See)

ମାର୍ଗାବଲମ୍ବନ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ପନ୍ଥା ଧରିବା—
Mārgābalambana Taking to or following a course.

ମାର୍ଗାବଲମ୍ବୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—କୌଣସି ପନ୍ଥାର ଅନୁଧାବନକାରୀ—
Mārgābalambi Taking to a road or means;
(ମାର୍ଗାବଲମ୍ବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) following a path.

ମାର୍ଗିକ—ସ. ବ. ପୁଂ (ମାର୍ଗ+ଇକ)—୧ । ପଥିକ—1. Wayfarer;
Mārgika traveller. ୨ । (ମୃଗ+ଇକ) ବ୍ୟାଧ; ଶିକାରୀ
(ମାର୍ଗିକା -ସ୍ତ୍ରୀ) —2. Hunter.

ମାର୍ଗିତ—ସ. ବଣ. (ମୃଗ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ମାର୍ଗି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Mārgita ୧ । ଅନ୍ୱିଷ୍ଟ—1. Searched for. ୨ । ପ୍ରାର୍ଥିତ—2. Prayed for; wished for. ୩ । ଅନୁଧାବିତ—3. Pursued.

ମାର୍ଗୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମାର୍ଗ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ, ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ
Mārgi ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—ବେଦମାର୍ଗୀ)—(ଅମୁକ) ମାର୍ଗ
(ମାର୍ଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅବଲମ୍ବନକାରୀ—Following a particular path or course. ସ. ବ. ପୁଂ—୧ । ନେତା—1. Leader (Apte). ୨ । ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶକ—2. A guide (Apte). ୩ । ଅଗ୍ରଗାମୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A pioneer (Apte). ୪ । ସଙ୍ଗୀତର ମୂର୍ଚ୍ଛନା ବିଶେଷ—4. A particular modulation of tunes in Hindu music.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ସ୍ୱର ଗ୍ରାମ—ନିସରିଗମପଧା—ମପଧନିସରି-ଗମ—ପଧନିସ—ହ. ଷ]

ମାର୍ଗୁ(ର୍ଗୋ)ଲ୍(ଲି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ମାର୍ବଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mārgu(rgo)l(li) (etc) Mārbal etc. (See)
গোলি गोली

ମାର୍ଚ୍ଚ(ର୍ଚ)—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—୧ । ଇଂରାଜୀ ଗଣନାର ତୃତୀୟ ମାସ
Mārchch(rch) (ଫାଲ୍ଗୁନ—ଚୈତ୍ର)—1. The month of
মার্চ March. ୨ । ପାଦ ଦ୍ୱାରା ଗତି କରିବା କ୍ରିୟା—
मारच, मार्च 2. Marching. ୩ । ସେନାମାନଙ୍କ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଗତି-3. The march of soldiers. [ଦ୍ର—ବାଳକମାନଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଡ୍ରିଲ୍ (Drill) ବା ସୈନିକ ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା ଦେବାରେ Quick march (କ୍ୱିକ୍ ମାର୍ଚ୍ଚ)=ଚଞ୍ଚଳ ଗତି; Slow march (ସ୍ଲୋ ମାର୍ଚ୍ଚ)=ଧୀର ଗତି Double march (ଡବଲ୍ ମାର୍ଚ୍ଚ) ଖୁବ ଚଞ୍ଚଳ ଚାଲିବା ଅର୍ଥ ଇଂରାଜି ଭାବମାନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମାର୍ଚ୍ଚା(ର୍ଚ୍ଚେ)ଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ—(ଇଂ. ମର୍ଚ୍ଚାଣ୍ଟ) ବଣିକ—
Mārchchā(rchche)nṭ Merchant.
মার্চেণ্ট मर्चैंट

ମାର୍ଜ୍ଜ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ମାଜିବା; ଘଷିବା—1. To scour; to
Mārjj (root) rub. ୨ । ପୋଛିବା—2. To wipe. ୩ । ଶୋଧନ କରିବା; ପରିଷ୍କାର କରିବା—3. To cleanse. ୪ । ପାଣିଦ୍ୱାରା ଧୋଇବା—4. To wash. ୫ । କ୍ଷମା ଦେବା—5. To forgive; to excuse. ୬ । ପାଲିସ୍ କରିବା—6. To polish. ୭ । ଶବ୍ଦ କରିବା—7. To sound (Apte). [ଦ୍ର—ଏହାର ଅପଭ୍ରଂଶ ମାଜିବା ।]

ମାର୍ଜ—ସ. ବ. ପୁଂ (ମାର୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଧୋବା; ରଜକ
Mārja (ହ. ଷ)—1. Washerman. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ (ହ.ଷ)—2. Bishṇu. ୩ । (+ଘଞ୍. ଅ) ମାର୍ଜନ (ଦେଖ) 3. Mārjana (See)

ମାର୍ଜକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମାର୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଯେ ମାର୍ଜନ
Mārjaka କରେ—1. Cleansing; wiping. ୨ । ଯେ
(ମାର୍ଜିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) କ୍ଷମା ଦିଏ—2. Forgiving.

ମାର୍ଜନ—ସଂ. ବି. (ମୃଜ୍ ଧାତୁ=ପରିଷ୍କାର କରିବା+କରଣ. ଅନ)—
Mārjana ୧ । ଲୋଧ୍ର ଗଛ—1. The lodhra tree. ୨ । (+ଭାବ. ଅନ) ମାର୍ଜନା (ଦେଖ)—2. Mārjanā (See) ଦେ. ବି—ଟଙ୍କାର—Twang. [ଦ୍ର—ଜପୁରେ କର ଗର୍ଜନ,ସେ ଧନୁର୍ଗୁଣ ମାର୍ଜନ,ଜଳରେ ଦେବେ ସର୍ଜନ, କର ତର୍ଜନ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମାର୍ଜନ(ନା) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପରିଷ୍କାର କରିବା—1. To
Mārjana(nā) kariba cleanse. ୨ । ମାଜିବା—2. To
मार्जन(ना) करा scour; to rub. ୩ । ପାଲିସ୍ କରିବା—
मार्जन(ना)करना 3. To polish. ୪ । କ୍ଷମା ଦେବା—4. To pardon; to excuse.

ମାର୍ଜନା—ସଂ. ବି (ମାର୍ଜ. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ+ଆ)—୧ । ପରିଷ୍କାର
Mārjanā କରଣ—1. Cleansing. ୨ । ମାଜିବା—2. Scouring; rubbing; polishing. ୩। ସ୍ନାନ—3. Washing; bath. ୪ । ଦୋଷ ଅପରାଧ କ୍ଷମା—4. Forgiving of a fault; pardon. ୫ । ମୃଦଙ୍ଗର ଧ୍ୱନି—5. Sound of drum. ୬ । ପୋଛିବା—6. Wiping; rubbing off. ୭ । ଲିଭାଇବା—7. Effacing; wiping away. ୮ । ଉବଟ; ତେଲ ଆଦି ବୋଳି ଦେହକୁ ସଫା କରିବା—8. Cleansing the body by rubbing it with unguents. ୯ । ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ବା କୁଶାଗ୍ରଦ୍ୱାରା ଦେହରେ ଜଳ ଛିଞ୍ଚିବା—9. Sprinkling the person with water by means of the hand or a blade of Kuśa grass. ୧୦ । ସଂଶୋଧନ—10 Purification; refining. ୧୧ । (ଆଧୁନିକ) ଦେଶକାଳପାତ୍ର ଅନୁସାରେ ସମାଜର ଦୋଷ ମାନଙ୍କ ଦୂରୀକରଣ—11. (modern use) Reformation of society; social reform. [ଦ୍ର—ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶ ମାଜଣା ।]

ମାର୍ଜନୀ—ସଂ. ବି (ମାର୍ଜ. ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ+ଈ)—୧ । ଝାଡ଼ୁଣୀ;
Mārjanī ସମ୍ମାର୍ଜନୀ; ଝାଡ଼ୁ—1. Broomstick; sweeping brush. ୨ । ବ୍ରୁସ୍—2. Brush. ୩ । ରୁମାଲ; ଗାମୁଛା; ତୋଲିଆ—3. Napkin; towel. ୪ । ଝାଡ଼ନ୍—4. Duster. ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ+ଈ) ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ସହଚରୀବିଶେଷ—5. Name of a female companion of Durgā. ୬ । ସଙ୍ଗୀତର ପ୍ରଥମ ସ୍ୱରର ଶେଷ ଶ୍ରୁତି ମଧ୍ୟମ ଅନ୍ତିମ ଶ୍ରୁତି (ହି. ଶ)—6. The last of the Śrutis of the 1st tune in Hindu music.

ମାର୍ଜନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ମାର୍ଜ. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । କ୍ଷମଣୀୟ;
Mārjanīya କ୍ଷମାର୍ହ—1. Excusable; fit to be forgiven; pardonable. ୨ । ପରିଷ୍କାର ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—2. Fit to be cleansed. ୩ । ଘଷିବାର ଯୋଗ୍ୟ—3. Fit or requiring to be brushed or rubbed. ସଂ. ବି—ଅଗ୍ନି (ହି. ଶ)—Fire.

ମାର୍ଜାର(ଲ)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାର୍ଜ ବା ମୃଜ ଧାତୁ=ପରିଷ୍କାର କରିବା
Mārjāra(la) +କର୍ତ୍ତୃ. ଆର; ଯେ ଜିହ୍ୱାଦ୍ୱାରା ଦେହକୁ
(ମାର୍ଜାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପରିଷ୍କାର କରେ)—୧ । ବିରାଡ଼ି—1. The domestic cat. ୨ । ଗନ୍ଧବିଲୁଆ; ଖଟାଶ ପଡ଼ଙ୍ଗା—2. The civet cat. ୩ । ଶଙ୍ଖୁଆ; ବଣଖଟାଶ; ବନ୍ୟ ମାର୍ଜାର—3. The wild cat; the pole-cat. ୪ । ରକ୍ତଚିତା (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—4. Plumbago Zeylanica (red variety).

ମାର୍ଜାରକ—ସଂ. ବି (ମାର୍ଜାର+କ)—୧ । ମୟୂର; ଶିଖୀ—1. Pea-
Mārjāraka cock. ୨ । ବିରାଡ଼ି—2. Cat.
(ମାର୍ଜାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାର୍ଜାର କଣ୍ଠ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୟୂର—
Mārjāra kantha Peacock (Apte).

ମାର୍ଜାର କରଣ—ସଂ. ବି—ରତିବନ୍ଧବିଶେଷ—
Mārjāra karaṇa A kind of coitus (Apte).

ମାର୍ଜାର କର୍ଣ୍ଣିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚାମୁଣ୍ଡା ଦେବୀ; ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ରୂପାନ୍ତର—
Mārjāra karṇnikā One of the incarnations of
(ମାର୍ଜାର କର୍ଣ୍ଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Durgā.

ମାର୍ଜାରଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି—ମୁଦ୍ଗପର୍ଣ୍ଣୀ; ବଣ ମୁଗ—A kind of wild
Mārjāragandhā pulse, Phaseolus Trilobus.
(ମାର୍ଜାର ଗନ୍ଧିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାର୍ଜାରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାର୍ଜାର+ଈ)—୧ । ମାଈ ବିରାଡ଼ି—
Mārjārī 1. A female cat. ୨ । କସ୍ତୁରୀ—2. Musk (Apte). ୩ । ଗନ୍ଧନାକୁଳୀ (ହି. ଶ)—3. Ophioxylon Serpentinum (plant).

ମାର୍ଜାରୀୟ—ସଂ. ବି (ମାର୍ଜାର+ଈୟ)—୧ । ବିରାଡ଼ି—1. Cat. ୨ ।
Mārjāriya ଶୂଦ୍ର—2. A Śūdra. ୩ । ଶରୀର ଶୋଧନ—3 Cleansing of the body. ୪ । ଯେ ନିଜର ଶରୀର ଶୋଧନ କରେ—4. One who cleanses his body (Apte).
ସଂ. ବିଣ—ବିରାଡ଼ିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Feline.

ମାର୍ଜାଲୀୟ—ସଂ. ବି (ମାର୍ଜାଲ+ଈୟ)—୧ । ବିରାଡ଼ି (ହି. ଶ)—
Mārjālīya 1. The cat. ୨ । ଶୂଦ୍ର (ହି. ଶ)—2. A Śūdra. ୩ । ଶିବ (ହି. ଶ)—3. Śiba. ୪ । (ନାମ) ଋଷିବିଶେଷ (ହି. ଶ)—4. Name of a saint.

ମାର୍ଜିତ—ସଂ. ବିଣ (ମାର୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଶୋଧିତ; ପରିଷ୍କୃତ—
Mārjita 1. Cleansed. ୨ । ମଜା ହୋଇଥିବା—
(ମାର୍ଜିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Polished; rubbed; scoured;

brushed. ୩ । ସଂସ୍କୃତ; ବିଶୁଦ୍ଧୀକୃତ—3. Purified; reformed; refined. ୪ । କ୍ଷମାପ୍ରାପ୍ତ—4. Forgiven; pardoned. ୫ । ଡୋଳା ଯାଇଥିବା—5. Smeared. ୬ । ଧୁଆଯାଇ ସଫା କରାଯାଇଥିବା—6. Washed away (Apte). ୭ । ଅଳଂକୃତ—7. Adorned (Apte). ସଂ. ବି—ଦହି, ଚିନି, ମହୁ, ଗୋଲମରିଚ ଓ କର୍ପୂର ମିଶ୍ରିତ ଏକପ୍ରକାର ପ୍ରାଚୀନ ଖାଦ୍ୟ ବା ପେୟ (ହି. ସ)—A kind of dainty food or drink prepared by mixing together curd, sugar, honey, black pepper and camphor.

ମାର୍ଜିତ ବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବୁଦ୍ଧିବିଶିଷ୍ଟ—Mārjita buddhi Enlightened; of sharpened intellect. ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବୁଦ୍ଧି—Sharp intellect.

ମାର୍ଜିତ ରୁଚି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା. ମାର୍ଜିତ+ରୁଚି)—ଦୋଷଶୂନ୍ୟ ରୁଚି; Mārjita ruchi ବିଶୁଦ୍ଧ ରୁଚି—Refined taste; pure taste. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି) ଯାହାର ରୁଚି ବିଶୁଦ୍ଧ ଅଛି—Genteel; of pure or refined taste.

ମାର୍ଜିତ ସମାଜ—ଦେ. ବି—୧ । ସଭ୍ୟ ସମାଜ—1. Polished Mārjita samāja society; genteel society. ୨ । ସଂସ୍କୃତ ସମାଜ; ଯେଉଁ ସମାଜରେ ଦେଶକାଳୋଚିତ ସଂସ୍କାରମାନ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଅଛି—2. Reformed society.

ମାର୍ଜିତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାର୍ଜିତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଶିଖରିଣୀ; ଶର୍କରା ଓ ସୁବାସ Mārjitā ମିଶ୍ରିତ ଦଧି—Curd mixed with sugar and spices (Apte). ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମାର୍ଜିତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Mārjita.

ମାର୍ଜିନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଲେଖା ବା ଛପା ହୋଇଥିବା କାଗଜର Mārjin ପାର୍ଶ୍ୱାଂଶ; ହାସିଆ—The margin of a paper मार्जिन् on which something has been written or मार्जिन; हासीया printed.

ମାର୍ଜିବା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—(ସଂ. ମାର୍ଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ପରିଷ୍କାର Mārjibā କରିବା; ବିଶୁଦ୍ଧ କରିବା—1. To cleanse; to मारजा purify. ୨ । ଓଳାଇବା—2. To sweep clean. मारजना [ଉ—ଚୋଟର ଗୃହକୁ ମାର୍ଜିଲୁ, ଅମୃତ ସିଞ୍ଚ ସ୍ନାନ ଦେଲୁ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମାର୍ଟିଆ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାରେ ଜାତ ଏକ ପ୍ରକାର Martia ଗୁଳ୍ମ—Martia; a kind of thorny and poisonous plant of South Africa. [ଦ୍ର—ଏ ଗୁଳ୍ମ ୫।୬ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ । ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ କଣ୍ଟାଳିଆ ଓ ସାଙ୍ଘାତିକ ବିଷଯୁକ୍ତ । ସେ କଣ୍ଟା ପଶୁମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଫୋଡ଼ା ମାର୍ଟିଯା; मार्टिया ହୋଇଗଲେ ପଶୁମାନେ ମରିଯାଆନ୍ତି ।]

ମାର୍ତ୍ତ(ର୍ତ୍ତା)ଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—(ମୃତାଣ୍ଡ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ; ମୃତ ଅଣ୍ଡରୁ ଜନ୍ମ Mārtta(rttā)nda ହୋଇ ଥିବାରୁ; ଅଥବା ମା+ଅର୍ତ୍ତି+ଅଣ୍ଡ; ଦ୍ୱିଧାକୃତ ହେବା ସମୟରେ ପିତା କହିଲେ 'ହେ ଅଣ୍ଡ ! ମା ଅର୍ତ୍ତୋଭବ'=ହେ ଅଣ୍ଡ ! ତୁମ୍ଭେ ଅର୍ତ୍ତି ଲୁଅନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ; ତପନ—1. The sun. ୨ । ଅରକ ଗୁଳ୍ମ; ଅର୍କ ଗଛ—2. The mudar plant; the swallowwart; Calotropis Gigantea. ୩ । ଶୂକର; ଘୁଷୁରି—3. Hog. ୪ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାକ୍ଷିକ (ହି. ଶ)—4. Iron pyrites. ୫ । ଦ୍ୱାଦଶ ସଂଖ୍ୟା—5. The number 12 (Apte).

ମାର୍ତ୍ତିକ—ସଂ. ବିଣ (ମୃତ୍ତିକା+ଅ)—ମୃତ୍ତିକାନିର୍ମିତ—Made of Mārttika earth. ସଂ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ମାଟିଆ—(ମାର୍ତ୍ତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A kind of pitcher (Apte). ୨ । ମାଟିଆ ମୁହଁର ଘୋଡ଼ଣୀ—2. The lid of a pitcher (Apte). ୩ । ମାଟିର ଢେଲା—3. A clod or lump of earth (Apte).

ମାର୍ତ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ମର୍ତ୍ତ୍ୟ+ଅ)—୧ । ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Mārttya 1. Relating to the earth. ୨ । ମରଣଶୀଳ—2. Mortal (Apte). ସଂ ବି—ମରଣଶୀଳତା—Mortality (Apte).

ମାର୍ଥା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମହାରଥ)—ମହାରଥୀ (ଦେଖ) Mārthā Mahārathā (See).

ମାର୍ଦ୍ଦଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୃଦଙ୍ଗ+ବାଦକାର୍ଥେ. ଅ)—ମୃଦଙ୍ଗ Mārddanga ବାଦକ—One who beates a mrudang-(ମାର୍ଦ୍ଦଙ୍ଗିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) drum. ବି.—ନଗର; ସହର—Town; city (Apte).

ମାର୍ଦ୍ଦବ—ସଂ. ବି (ମୃଦୁ+ଭାବାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ମୃଦୁତା—1. Gentle-Mārddaba ness; mildness; tenderness. ୨ । କୋମଳତା—2. Softness.

ମା(ମେ)ର୍ଦ୍ଦା ଘର—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଅଠୁ ଘର—Mā(me)rddā ghara Atu ghara (See)

ମାର୍ଦ୍ଦ୍ୱୀକ—ସଂ. ବି (ମୃଦ୍ୱୀକା=ସୁପକ୍ୱ ଦ୍ରାକ୍ଷା+ଇକ)—ସୁପକ୍ୱ ଅଙ୍ଗୁରରୁ Mārddika ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ୍ୟ—Wine distilled from ripe grapes. ବିଣ. ଅଙ୍ଗୁର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to grapes.

ମାର୍ବ(ର୍ବି, ର୍ବୁ, ର୍ବେ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ)—୧ । ଶ୍ୱେତମର୍ମର ପ୍ରସ୍ତର—Marba(rbi, rbu rbe)l 1. Marble stone ୨ । କାଚର (ମାର୍ବୁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବା ପଥରର କ୍ରୀଡ଼ନକ ଗୋଟାଳ—मारबेल मार्बुल 2. Marble (for playing with). ୩ । ବହି ଆଦିର ମଲାଟରେ ମଡ଼ାଯିବା ନାନାପ୍ରକାରର ରଙ୍ଗୀନ କାଗଜ—3. Marble paper.

ମାର୍ମିକ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ (ମର୍ମ+ଜାଣିବା ଅର୍ଥରେ ଇକ)—ମର୍ମଜ୍ଞ; କୌଣସି Mārmika ବିଷୟର ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ—Fully conversant (ମାର୍ମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) with ;having a deep insight into.

ମାର୍ଷ୍ଟି—ସ. ବ (ମୃଜ୍ ଧାତୁ ବା ମାର୍ଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ମାର୍ଜନା
Mārshṭi (ଦେଖ)—1. Marjanā (See) ୨ । ତେଲ
ଲଗାଇବା—2. Anointing with oil.

ମାର୍ଶା(ର୍ଶେ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ ମାର୍ଶାଲ୍)--ସେନାପତିଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—
Mārśā(rśe)l Marshal; a title of a commander of
মারসাল मारसाल an army.

ମାର୍ଶାଲ୍ ଲ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଘୋରତର ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା
Mārśāl la ଥିବା ସ୍ଥାନରେ କତିପୟକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାଧାରଣରେ
মাসালল मार्शलला ଜାରିହେବା ବିଶିଷ୍ଟ ଆଇନ୍; ସାମରିକ ଆଇନ୍-
(ମାର୍ଶାଲ ଆଇନ୍—ଅଳଂରୂପ) Martial law.
[ଦ୍ର—ମାର୍ଶାଲ୍ ଲ ଜାରି ହେବା ସ୍ଥାନରେ ଓ ସମୟରେ ଦେଶପ୍ରଚଳିତ ସାଧାରଣ ଆଇନର ଚଳନ ସ୍ଥଗିତ ରହେ; ଏବଂ ସାମରିକ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଅପରାଧୀମାନଙ୍କର ବିଚାର କରାଯାଏ ଓ ଅପରାଧ ରୋଧ କରିବା ପାଇଁ ସାମରିକ ବିଭାଗର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନଙ୍କଠାରେ ବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷମତା ଅର୍ପିତ ହୁଏ ।]

ମାଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମାଲ୍)—୧ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—1. Commodity; goods. ୨ । ଦ୍ରବ୍ୟ—2. Thing; article. ୩ । ସମ୍ପତ୍ତି; ଧନ—3. Riches; wealth; property. ୪ । ନଗଦ ଧନ—4. Hard cash. ୫ । ଉପାଦାନ—5. Ingredient. ୬ । ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ—6. Exciseable article. ୭ । ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟକୁ ରାଜସ୍ୱ ଦେବା ଭୂମି; ମାହାଲ—7. Revenue-paying estate; Mahal. ୮ । ଜମିର ଖଜଣା; ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟକୁ ଦେୟ ରାଜସ୍ୱ— 8. Revenue payable to Government; land revenue ୯ । (ଅ. ମଲ୍)—ମଦ୍ୟ; ସୁରା—9. Wine. ୧୦ । ଉପକରଣ—10. Materials. ୧୧ । ଚଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି—11. Moveable property. ୧୨ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ଉପଭୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ—12. A thing worth enjoying with the senses. ୧୩ । (ଇତର; କାମୋ. ପଭୋଗୋଦ୍ଦେଶ୍ୟସୂଚକ) ସୁଖୋପଭୋଗ୍ୟା ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—13. A sensually enjoyable young lady. [ଦ୍ର—ଇତର ଲୋକ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ସୁଖୋପଭୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି 'ମାଲ' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ସୁଖାଦ୍ୟ, ସୁଖୋପଭୋଗ୍ୟ ଅଶନ, ସୁଖଭୋଗ୍ୟା ବା ଲଳିତଶୀଳା ଯୁବତୀ ।] ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଧାନ ଫସଲ ହେବା ଉପଯୋଗୀ ପର୍ବତ ପାର୍ଶ୍ୱରେ କାଟିଅରି କରି ଯାଇଥିବା ଉଚ୍ଚ ଭୂମି—A plot of land on the slope of a hill which has been ploughed and levelled and made fit for cultivation.
Māl
মাল্ माल

ମାଲ ଅଦାଲତ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ମାଲ୍ ଅଦାଲତ୍)—ଯେଉଁ ଅଦାଲତରେ ରାଜସ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ମକଦ୍ଦମାର ବିଚାର ହୁଏ—Revenue court; rent-court.
Māl-adālata
মালআদালত मालअदालत

ମାଲ୍‌କାନା—ଦେ. ବ (ହି. ମାଲ୍‌କାନା)—ଭାରତର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଅଞ୍ଚଳବାସୀ ଯେଉଁ ହିନ୍ଦୁ ବା ରାଜପୁତମାନେ ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାରଯୋଗୁଁ ପତିତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି—The Rajputs who have fallen from their social status owing to doing forbidden acts.
Māl-kānā
মালকানা मालकाना

ମାଲ୍‌ଖାନା—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—୧ । ଧନାଗାର—1. Treasury; treasury room. [ହି—ଧନେ ଯୁଦ୍ଧରିବା ଲାଗି ମାଲଖାନା । ସ୍ୱଧାନାଥ. ଦରବାର ।] ୨ । ଭଣ୍ଡାର ଘର—2. Storehouse. ୩ । ଜବତ ବା ସରକାର ମାଲ ରଖାଯିବାର ଘର—3. Mālkhānā; a room where attached or government properties are kept.
Māl-khānā
মালখানা मालखाना

ମାଲଖେଁ(ଖୋଁ)ଖାରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ଭୂଲ. ହି. ଖୁଁଖାରୀ)—କୋକଶିଆଳ—Fox.
Māl-khen̐(khon̐)k hāri

ମାଲ ଧାନ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ପାହାଡ଼ ପାର୍ଶ୍ୱରେ କାଟିଅରି କରାଯାଇ ଥିବା ଛିପ ଜମିରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଧାନ—Paddy grown on terraced plots on the slope of a hill.
Māl-dhān

ମାଲ୍‌ପି—ଦେ. ବ—ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—Petalidium (plant).
Māl-pi [ଦ୍ର—ଏହା ୨ ଫୁଟଠାରୁ ୫ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ; ଫୁଲ ଧଳା; ସୁରାଜଗଡ଼ ଓ ଗଡ଼ଜାତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ଗୁଳ୍ମ ଦେଖାଯାଏ ।]

ମାଲ—ସ. ବ (ମା—ଲକ୍ଷ୍ମୀ+ଲା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଅଥା ମା ଧାତୁ=ପରିମାଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଲ)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishnu. ୨ । ମନୁଷ୍ୟ—2. Man. ୩ । ପ୍ରାଚୀନ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତି ବିଶେଷ—3. Name of an ancient non-aryan tribe. ୪ । ଉନ୍ନତ ଭୂତଳ; ଉଚ୍ଚଭୂମି—4. High land ୫ । ପର୍ବତର ଉପରସ୍ଥ ସମତଳ ପ୍ରଦେଶ—5. Table land; plateau. ୬ । କାପଟ୍ୟ—6. Hypocrisy. ୭ । ଛଳନା—7. Deceit; fraud. ୮ । ଗ୍ରାମ ନିକଟସ୍ଥ ବନ—8. A wood near a village. ୯ । କ୍ଷେତ୍ର (ହି. ଶ)—9. An agricultural field. ୧୦ । ହରିତାଳ (ହି. ଶ)—10. Yellow orpiment. ୧୧ । ପ୍ରାଚୀନଦେଶ ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—11. Name of an ancient country.ଦେ. ବ—(ସ. ମାଲା)—୧ । ପୁଷ୍ପାଦିର ମାଳା; ମାଲ୍ୟ—1. Garland. ୨ । ଗଳାର ହାର—2. Necklace. ୩ । ସମୂହ—3. Collection; multitude. [ହି—ବୃହାଇଲ୍ଲ ମଧ୍ୟ ସେ ଶ୍ରୀହାରଣ ପ୍ରବଳ, ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କର ଦେହରୁ ଖୋଲମାଲ । ଭକ୍ତଚରଣ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୪ । ପଙ୍କ୍ତି—4. Row. ୫ । (ଶବରଭାଷା ମାଲ=ଜଙ୍ଗଲ; ତା. ମଲେ=ପର୍ବତ)
Māla
মালা माला মাল माल জঙ্গল

जंगल, झाड —ବନ; ଜଙ୍ଗଲ—5. Jungle; forest. ୬ । ଅଞ୍ଚଳ; ପ୍ରଦେଶ—6. Tract of country. (ଯଥା—ଜଲମାଲ, ଉପରମାଲ, ଗଡ଼ମାଲ ।) ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଜାଗା ସଫା କରି ବହୁ ଲୋକ ଚଷିବାରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ କରିଥିବା କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର—1. A group of paddy fields reclaimed by several individual royats in a jungle. ୨ । ଗାଈମଇଁଷିଙ୍କ ପଲ —2. Herd (of cattle). ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୩ । ସମୁଦ୍ରରେ ମାଛ ଧରିବା ଲାଗି ବ୍ୟବହୃତ ଜାଲ-ବିଶେଷ—3. A kind of V-shaped net for fishing in the sea. [ଦ୍ର—ଏହା ସମୟେ ସମୟେ ଏକ ମାଇଲରୁ ଅଧିକ ଲମ୍ବା ହୋଇଥାଏ । ମାଲରେ ମାଛ ଧରିବାର ଉପାୟ :—ସମୁଦ୍ରରେ ଜୁଆର ନ ଥିବା ବେଳେ ଅଗଷ୍ଟର ଅଂଶରେ ଖୁଣ୍ଟ ପୋତି ଏହି ଜାଲକୁ ବହୁଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଭୂମିଖଣ୍ଡ ଉପରେ ବାଡ଼ବଳ ବସାଇ ଦିଆଯାଏ । ମାଲ ବସିଲା ପରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଇଂରାଜି 'V' ଅକ୍ଷର ଭଳି ଦେଖାଯାଏ । 'V'ର ମୁହଁଆ ଅଂଶଟି ସମୁଦ୍ରଆଡ଼କୁ ଥାଏ ଓ କୋଣମୁହଁ କୂଳଆଡ଼କୁ ଥାଏ । 'V'ର ମୁହଁଆ ମୁହଁରେ ଜାଲର ଦୁଇଟି ପାଖ ଏକାବେଳକେ ମିଶି ନ ଯାଇ ଗୋଟାଏ ପାଖର ଜାଲ ଅନ୍ୟଟିକୁ ଘେରି ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ବହୁଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୂଳଆଡ଼କୁ ଗୁନ୍ଥାଯାଇ ଥାଏ । ଜୁଆର ଆସିଲେ ପାଣିର ବେଗ ଜାଲର ଭିତରକୁ ଯେଉଁ 'V' ଭିତରକୁ ପଶିଯାଏ । ପାଣି ସହିତ ଯେଉଁ ସବୁ ମାଛ ଜାଲଭିତରକୁ ପଶି ଯାଆନ୍ତି, ପୁଣି ଜୁଆର ଛାଡ଼ିଲେ ସେମାନେ ଆଉ ସମୁଦ୍ରଭିତରକୁ ଫେରିଯାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । 'V'ର ମୁହଁଆ ମୁହଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସି, ଆଉ ବାହାରିବାର ବାଟ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ; ସେତେବେଳେ କେଉଟମାନେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଜାଲ ସାହାଯ୍ୟରେ ମାଛଗୁଡ଼ିକୁ ଧରି ନିଅନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ —'ମାଲ' ବଡ଼ ଜୁଆର ସମୟରେ ବସେ । ମାଲରେ ଯେଉଁ ମାଛ ଧରା ହୁଅନ୍ତି; ତାକୁ 'ମାଲମାଛ' କହନ୍ତି । ଏହି ଉପାୟରେ ଥରକେ ହଜାର ହଜାର ମାଛ ଧରା-ପଡ଼ନ୍ତି ।] ୪ । ମୁଣ୍ଡ ଜାଲ ପରି ଛୋଟ ଜାଲ ବିଶେଷ— 4. A kind of small casting net.

ମାଲ—ବୈଦେ. ବି—(ଅ. ମାଲ୍)—୧ । ଅରଟର ଚକ ଓ ଟାକୁଡ଼ି Māla ସଙ୍ଗେ ଲଗ୍ନ ସୂତା—1. The string round the মালসূতা माल spinning wheel which turns the spindle of a spinning wheel. ୨ । ତନ୍ତୀର माल माल ଲୁଗା ବୁଣିବାର ଉପାଦାନ ତୁଳା ଓ ସୂତା— 2. A weaver's ingredients (e.g. cotton and thread.) [ଦ୍ର—ତନ୍ତୀ ସୂତା ! ଖାଏ ମାଲ,ସ୍ନେହିଏ ସୂତା—ଭଗ।] ୩ । ମାଲ୍ (ଦେଖ)—3. Māl (See) ୪ । ସୁଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—4. Dainty food. ୫ । (ଉଚର) ସୁଖଭୋଗ୍ୟା ସୁନ୍ଦରୀ ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—5. A young, beautiful and enjoyable woman. ୬ । ଗୃହର ଚଳନ୍ତି ଅସବାବ୍—6. Moveables and furnitures of a house. ୭ । ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ— 7. Commodity. ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ମଲ୍ଲ)— मल्ल ମଲ୍ଲ; ପହଲ୍‌ମାନ୍—1. A wrestler. [ଦ୍ର—ବାଗ ଘୋଡ଼ା माल, पहलवान ମାଲ ଯେ ସେ ଦେଖନ୍ତୁ, ଆସିଲେ ଯୁଝିବାକୁ । ବୃନ୍ଦାବନ ବିହାରକେ. ଭକ୍ତ ।] ୨ । ଯୋଦ୍ଧା— 2. Warrior. ୩ । ବୀର—3. A hero. ୪ । पट କ୍ଷେତକୁ ପାଣି ବୁହାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ପାଣି ମାହାଳ; ପଇଣ—4. A channel prepared for conveying water for irrigating fields. ୫ । (ସଂ. ମାଲ)—ବନ୍ୟ ଅସଭ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ— 5. Name of a wild aboriginal tribe. ୬ । (ସଂ. ମଲ୍ଲ)—ମାଲ ପଥର (ଦେଖ)—6. Māl pathara (See)

ମାଲ ଅଟିକା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବାଜି ଅଟିକା (ଦେଖ) Māla ātikā (ମାଲଡାଣ୍ଡି—ଅନ୍ୟରୂପ) Bāji ātikā (See)

ମାଲ ଉଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧନ ଅପବ୍ୟୟ କରିବା— Māla urdā(rde)ibā 1. To squander away money. धन উড়ান माल उड़ाना ୨ । ସୁସ୍ୱାଦୁ ଓ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁ-ପରିମାଣରେ ଖାଇବା—2. To partake profusely of sweet and valuable food. ୩ । ବହୁ ପରି-ମିତ ମଦ୍ୟାଦି ବା ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ କରିବା— 3. To partake profusely of intoxicating drugs.

ମାଲକ—ସଂ. ବି—(ମାଲ+କ)—୧ । ନିମ୍ବ ବୃକ୍ଷ—1. The Nimba Mālaka tree. ୨ । ସ୍ଥଳପଦ୍ମ—2. The Hibiscus Mutabilis. ୩ । ଅତସୀ—3. A kind of oil-seed; linseed. ୪ । ନାରିକେଳର ମାଳା; ନଡ଼ିଆ ଖପୁରି—4. A cup made from the hard covering or shell of cocoanut. ୫ । ଗ୍ରାମ ନିକଟସ୍ଥ ବନ—5. A wood near a village (Apte). ୬ । ମାଳା—6. A garland (Apte.)

ମାଲ କଚ୍ଛା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମଲ୍ଲ+କଚ୍ଛ)—ମାଲ କାଛ (ଦେଖ) Māla kachhā Mālakāchha (See)

ମାଲ କ(କା)ଟତି—ଦେ. ବି—(ହିନ୍ଦୀ ଓ ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ପଣ୍ୟ Māla ka (kā)tati ଦ୍ରବ୍ୟର ଉତ୍ତମବିକ୍ରୟ ଶେଷ—Exhaustive মালের কাটতী मालकी काटती sale of merchandise.

ମାଲ(ଲ)କଡ଼(ଢ଼ି)—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ମଲ୍ଲ+କଲଡ଼ା)—ମଲକଡ଼ି Māla(la)kardi(rdhi) (ଦେଖ) Malakardhi (See) मारकड़ी

ମାଲକ(ଖ)ଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଉମ୍ବରପୁର) ବି—ମାଇପଙ୍କ ତଳକାନର ଶିକୁଳି-Māla ka(kha)rdi ଲଗା ଗୋଡ଼—The ear-ring of females with chain attached to it.

ମାଲ କାଛ(ଛା)—ଦେ. ବ—ପାଲୁଆନ; ମଲ୍ଲମାନେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଲୁଗାର ଅଗ
Māla kāchha (chhā) ପାଣ କାଛକୁ ପଛ ପାଖେ ନେଇ ଖୋସି-
ମାଲକୋଚାଁ, ମାଲକାଛା ବା—A mode of tucking the
ମାଲକାଛ hanging front end of the loincloth back down the privities towards the back, as is done by athletes. [ଉ—
ସୁବଳ ପ୍ରମୁଖେକି ସ୍ନନ୍ଦ, ରଙ୍ଗ ମୁନ୍ଦକା ମାଲକାଛ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମାଲକୁ ମାଲ—ଦେ. କି. ବଣ—ଦଳ ଦଳ ହୋଇ—In bands;
Mālaku māla ଦଲେ ଦଲେ ଦଲବଦ୍ଦଲ in troops.
[ନାଦ ବାଦ୍ୟନାରେ ସବାଗ୍ରେ ଗୁଳନ୍ତି ମାଲକୁ ମାଲ ।
ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।]

ମାଲକୁସ୍ତି—ଦେ. ବ.—(ସ. ମଲ୍ଲ+ପା. କୁସ୍ତି)—ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ; ବାହୁଯୁଦ୍ଧ
Māla kusti Wrestling.

ମାଲକେଳି—ପ୍ରାଦେ· (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ପିଲାମାନେ ପରସ୍ପରର ହାତ
Māla keli ଧରାଧରି ହୋଇ ମାଳାକାରରେ ଟିଆ ହୋଇ
ଖେଳବାର ଖେଳ—A play of children by holding one another's hands and forming a circle thereby.

ମାଲ(ଲ)କୋ(କୌ)ଶ—ସ ବ—ସଙ୍ଗୀତର ରାଗବିଶେଷ; କୌଶିକ
Māla(la)ko (kau)śa ରାଗ—Name of a Hindu musical air. [ଦ୍ର—ହନୁମାନ୍ ଏହାକୁ ପ୍ରଧାନ ୬ ରାଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥିବାର କହି ଅଛନ୍ତି । ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ରାଗ । ଏହା ଗାନ କରିବାର ଋତୁ ଶରତ୍, ମତାନ୍ତରରେ ଶିଶିର, ମତାନ୍ତରରେ ବସନ୍ତ; ଓ ଗାନ ସମୟ ରାତ୍ରିର ଶେଷ ପ୍ରହର; କେହି କେହି ଏହାକୁ ସଙ୍କର ରାଗ ଥିବାର କହନ୍ତି (ହି. ଶ) ।]

ମାଲକ୍କା—ଦେ. ବ.—୧ । ମାଲୟ ଉପଦ୍ୱୀପର ଗୋଟିଏ ନଗର—
Mālakkā 1. Malacca; name of a town in the Malay peninsula. ୨ । ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରର ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ—(ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆର ଉତ୍ତରରେ)—2. The Mallucca islands in the Pacific Ocean. ୩ । ସୁମାତ୍ରା ଓ ମାଲୟ ଉପଦ୍ୱୀପ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ପ୍ରଣାଳୀ—3. The strait between Sumatra and the Malay archipelago.

ମାଲ ଖଜଣା—ବୈଦେ.ବ (ଅ. ମାଲ+ଖଜାନା; ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—
Māla khajaṇā ଜମିଦାରକୁ ଦେୟ କର—Rent paid to
মালখাজনা मालखजाना the Zamindar.

ମାଲ ଖ(ଖୁ)ମ୍ବ—ଦେ. ବ (ସ. ମଲ୍ଲ+ସ୍ତମ୍ଭ)—ମାଲଖୁଣ୍ଟ (ଦେଖ)
Māla kha(khu)mba Mālakhuṇṭa (See) [ଉ—
"ଜୟ ଗଙ୍ଗେଶ୍ୱର" ବୋଲି ମାଲ ଖମ୍ବ କଷ୍ଟାନ୍ତି ବାହୁ-
ଯୋଦ୍ଧେ—ରାଧାନାଥ ପାର୍ବତୀ ।]

ମାଲ ଖୁଣ୍ଟ—ଦେ. ବ—ମଲ୍ଲମାନଙ୍କ ବାହୁଯୁଦ୍ଧ ଶିକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ
Māla khuṇṭa କ୍ରୀଡ଼ାଗୃହରେ ପୋତା ହୋଇଥିବା କାଠର
মালখুঁট ଖୁଣ୍ଟ—A pillar on which wrestlers exer-
मलखम, मलखंभ cise their arms.

ମାଲ ଖୁଣ୍ଟି—ଦେ. ବ—୧ । ଢେଙ୍କିର ଦୁଇ ପଟେ ଲଗାଯିବା ଖୁଣ୍ଟିଦ୍ୱୟ—
Māla khuṇṭi 1. The two posts on which rest
মাল খুঁটী the two wings of a husking
ढेंकी को खुंटी, जंघा jack.

ମାଲ ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ରେଲଗାଡ଼ିରେ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ବୁହା
Mālagārḍi ଯାଏ—Goods-train; railway waggon
মালগাড়ি मालगाडि for carrying goods.

ମାଲଗୁଜାର(ରି)—ବୈଦେ. ବ (ପା ମାଲ୍ ଗୁଜାସ୍ତ)—ଜମିଦାର
Mālgujāra(ri) ଜମି ନାମରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟକୁ ଦେବା ରାଜସ୍ୱ—
মালগুজারী Revenue paid to the Government
मालगुजारी by a Zamindar. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ
—ଜମିଦାର ବା ଗଉନ୍ତିଆ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟକୁ ଦେବା ପାଇଁ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଅସୁଲ କରିବା ସମସ୍ତ ଖଜଣା—The rent realised by the Gauntia or Zamindar in order to pay to the Government.

ମାଲଗୁଜାରୁଦାର—ବୈଦେ.ବଣ (ଅ.ମାଲ୍‌ଗୁଜାର୍‌ଦାର୍)—ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟ-
Mālagujār-dār କାରୀ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟରେ ଦାଖଲକାରୀ—Paying
মালগুজারদার मालगुजारदार or depositing revenue.
ବୈଦେ. ବ. ଜମିଦାର—A Zamindar.

ମାଲ ଗୁ(ଗେ)ରୁଡ଼ି—ଦେ. ବ—ବଣରେ ମନକୁ ଉଠିଥିବା ଅମ୍ବ ଗଛର
Māla gu(ge)rurḍi ଛୋଟ ଛୋଟ ଅମ୍ବ ଫଳ—Pigmy
(ମାଳିରୈଡ଼ି,ମାଲଗେରେଡ଼ି--ଅପଭ୍ରଂଶ) mango fruits of
জঙ্গলীছোটআম जंगलीगुरूडि trees growing wild in the jungles.

ମାଲ ଗୁର୍ଜରୀ—ସ ବ—ରାଗିଣୀ ବିଶେଷ—
Māla gurjari Name of a musical tune.

ମାଲ ଗୋ(ଗୁ)ଦାମ—ବୈଦେ. ବ.—(ପା. ମାଲ୍+ଗୋଦାମ)—୧ ।
Māla go(gu)dāma ଯେଉଁ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ରେଲରେ ପଣ୍ୟ-
মাল গুদাম माल गोदाम ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ସଞ୍ଚିତ ହୁଏ—1. Railway goods shed. ୨ । ବେପାରୀମାନଙ୍କ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ସଂରକ୍ଷଣଶାଳା—2. A warehouse.

ମାଲ ଗୋବା—ବୈଦେ. ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଅମ୍ବ ।(ଏହା ବିଦେଶରୁ
Māla gobā ଏ ଦେଶକୁ ଆସି ବିକି ହୁଏ ।)—A kind of
মালগুবা माल गोबा big mango imported to Orissa in the mango season.

ମାଲ ଚକ୍ରକ—ସ. ବ.—ପିଚ୍ଛଅସ୍ଥି; ପିଠିର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଅଣ୍ଟା ଓ ଜଙ୍ଘ
Māla chakraka ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ—The posterior
পছুলা part of the body between the waist and the hip joint.

ମାଲ ଚନ୍ଦନ—ଦେ. ବ.—(ସ.ମାଳା ଓ ଚନ୍ଦନ; ସହଚର)—
Māla chandana ଦେବତାଙ୍କ ପରିହିତ ମାଳା ଓ ଚନ୍ଦନ—
মালা চন্দন माल चन्दन Garland and sandal paste put on the image of a Deity.

ମାଲ ଚ୍ଲଣ(ଣି)—ବୈଦେ. ବ—(ପା.)—୧ । ପୁଲିସ୍ଦ୍ୱାରା ଧୃତ
Māla chalāṇa(ṇi) ବସ୍ତୁକୁ କୋର୍ଟକୁ ପ୍ରେରଣ—1. The
মাল চালানী माल चलानी sending up of seized

articles by the police to the court. ୨ । ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରେରଣ—2. Despatch or sending up of articles. ୩ । ପ୍ରେରିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ତାଲିକା, ଯାହାକି ପ୍ରେରକ ପ୍ରେରିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ପଠାଏ—3. Invoice of goods despatched; bill of of lading.

ମାଲ ଚୁଲ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମାଲା+ଚୂଡ଼ା)—ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ
Māla chula ବେଶରେ ପିନ୍ଧିଥିବା ମାଳା ଓ ଚୂଳରେ ପିନ୍ଧିଥିବା
মালা চুল **माला चुडा** ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ, ଯାହା ତାଙ୍କ ଠାରେ ଲଗି ହେବା ପରେ କଢ଼ା ହୋଇଥାଏ—Garlands and nosegays taken off after they are worn by the Deity Jagannath.

ମାଲ ଜବତ(ଦ,ତି)—ବୈଦେ. ବି—(କଟରଥ; ଅ. ମାଲ୍+ଜବ୍ତ)—
Māla jabat(d,ti) କୌଣସି ଧୃତ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା—
মাল জবত(জব্দ) Detention of a seized article.
माल जफ़्त (ମାଲ ଜବ୍ତ [ପ୍ର, ପ୍ରଂ]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଲ ଜମା(ମେ)ଇବା—ଦେ, କ୍ରି.—୧ । ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଏକତ୍ର କରିବା—
Māla jamā(me)ibā 1.To gather up commodities;
মাল জমান **माल जमाना** to stock articles.
୨ । ଧନ ସଞ୍ଚୟ କରିବା—2. To amass riches.

ମାଲ ଜାତକ—ସଂ. ବି—ଗନ୍ଧମାର୍ଜାର (ବୃ. ଶ)
Māla jātaka Civet cat.

ମାଲ୍ ଜାମିନ—ବୈଦେ. ବି(ଫା)—(କଟରଥ)—୧ । ପର ନିମନ୍ତେ ଧନ
Māl jāmin মাল জামিন ଦାଖଲ କରି ହେବା ଜାମିନ୍ ବା ପ୍ରତି-
माल जमानत ଭୂ—1. Standing security for another (ଖାତିର ଜାମିନ୍—ବିପରୀତ) by depositing cash. ୨ । ସମ୍ପତ୍ତି ରକ୍ଷା ପାଇଁ ଜିମାଦାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦିଆ ଯିବା ଜାମିନ୍—2. Security given for the safe custody of a property.

ମାଲ(ଲା) ଝୁଲା(ଲି)—ଦେ.ବି. (ସହରର) (ସଂ.ମାଳ+ଦୋଳା)—ଜପିବା
Māla(lā) jhulā (li) ମାଳ ଓ ଜପିବା ମାଳ ରଖାଯିବା ଥଳୀର
মালাঝোলা **मालाझोला** ମୁଣି—String of beads and the bag of cloth which contains it. [ବ୍ର—ବୈଷ୍ଣବମାନେ ମାଳ ଝୁଲି ଧରି ହରି ନାମ ଜପନ୍ତି ପରି ଅକ୍ଷି ବୁଜି ଧ୍ୟାନ କରୁଅଛନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।]

ମାଲଞ୍ଚ—ଦେ. ବି—(ସଂ, ମାଳା+ମଞ୍ଚ)—ପୁଷ୍ପୋଦ୍ୟାନ; ମାଳୀର ଫୁଲ
Mālancha মালঞ্চ **फुलवारी** ବଗିଚା—Flower-garden.

ମାଲଟ—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମି) ବି—ଧାନ୍ୟ ବିଶେଷ—
Mālata A species of paddy.

ମାଲ ତାଲିକା—ବୈଦେ. ବି. (କଟରଥ)—ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କର ତାଲିକା
Māla tālikā ବା ଲିଷ୍ଟ—A list of articles.
মাল তালিকা **माल तालिका**

ମାଲତି—ପ୍ରାଦେ. (ଛତ୍ରପୁର) ବି—ପଲାଣର ପଛ ପାଖରେ ଥିବା ଗଦି,ଯହିଁର
Mālati ଦେହରେ ଖିଲ କାଠି ଲାଗି ଥାଏ—The cushion behind the pack saddle to which are attached the fastening pins. ସଂ. ବି—ମାଲତୀ ଦେଖ—Mālatī (See)

ମାଲତି ଭେଦ—ଦେ. ବି—ସର୍ପଦଷ୍ଟ ବା କ୍ଷତ ଓ ରକ୍ତାକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Mālati bheda କେହି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଛୁଇଁଲେ, ତାହା ତାଙ୍କୁ ଘୋର ବା ବିଷମ ମାରାତ୍ମକ ଅବସ୍ଥା—The serious condition of a snake-bitten person or a person with bleeding wounds of he is touched by a female. [ବ୍ର—ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସ ଏହିକି, ମାଲତିଭେଦ ହେବ । ବ୍ୟକ୍ତି ଦୃତିର ବଞ୍ଚନ୍ତି ।]

ମାଲତୀ—ସଂ. ବି (ମା=ନାହିଁ+ଲତ୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ
Mālatī +ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ବା ମା=ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଶୋଭା+ଲତ୍ ଧାତୁ=
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ସୁମନା, ବେଷ୍ଟନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ-
ଜାତି, ଜାଗ, ରାଜପୁତ୍ରିକା, ଈ; ଅଥବା ମାଲ=ବସ୍ତୁ+ଅତ୍
ହୃଦ୍ୟଗନ୍ଧା, ସନ୍ଧ୍ୟାପୁଷ୍ପା, ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+
ଚେତକୀ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ-କଳ୍ପଦ୍ରୁମ) ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—୧ । ଜାଇ ପୁଷ୍ପ ଓ ତହିଁର
মালতী ଲତା—1. A kind of jas-
मालती mine; Echites-Caryophy
ମ. ପୀବଲ ଜାଇ lata; Aganosma Cali-
ତେ. ଜାଜିପୁଷ୍ପାଲୁ cina. [ବ୍ର—ଏହା ଲଗସ୍ଥ ବର୍ଗର ବୃହତ୍ ଲତା ବିଶେଷ; ଏହାର ପତ୍ର ୪।୫ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ଓ ୨।୩ଅଙ୍ଗୁଳ ଚଉଡ଼ା ଓ ପତ୍ରର ଅଗ ମୁନିଆ । ଏହାର ଫୁଲ ସ୍ତର ଯାଖଡ଼ା ବିଶିଷ୍ଟ ଓ ଧଳା; ଫୁଲର ଡେମ୍ଫ ଲମ୍ବ; ବର୍ଷା ଦୁଇ ମାସ ଫୁଲ ଫୁଟେ । ରାତିରେ ଫୁଲର ଉତ୍କଟ ମଧୁର ଗନ୍ଧରେ ଘରଅଡ଼ ଆମୋଦିତ ହୁଏ । ଶୀତକାଳରେ ଏ ଲତାକୁ ଛୁଇଁ ହୁଏ । ଏ ଲତା ବଡ଼ ଗଛ ଉପରେ ଖୁବ୍ ମାଡ଼େ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଶିରୋରୋଗ, ନେତ୍ରରୋଗ, ମୁଖ ରୋଗ, ଦନ୍ତ ରୋଗ,ବ୍ରଣ,କୁଷ୍ଠ ଓ ବାତ ରକ୍ତ ନାଶକ । ଏହାର ଚେର ବ୍ରଣ, କୁଷ୍ଠ ଓ ନେତ୍ର ରୋଗ ନାଶକ । କେହି କେହି ଏହାକୁ ଜାଗ ବା ଜାଇ ଫୁଲ (Jasminium Grandiflorum) (ବ. ଜାଇ, ଚମେଲି, ହି. ଚମେଲି) ବୋଲି କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଜାଇ ଫୁଲ ଓ ମାଲତୀ ଫୁଲ ପୃଥକ୍] ୨ । ଯୁବତୀ—2. A youthful woman. ୩ । ରାତ୍ରି; ରାତ୍ରି—3. Night. ୪ । ଜହ୍ନ ବା; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—4. Moonlight. ୫ । କଳିକା—5. Bud. ୬ । ନଦୀ ବିଶେଷ—6. The name of a river. ୭ । ପଞ୍ଚଦଶାକ୍ଷର ବା ଦ୍ୱାଦଶାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—7. Name of a metre of 15 or 12 letters. ୮ । ଜାଇଫଳ ଗଛ (ବୃ. ଶ) 8. Myristica Fragrans (tree). ୯ । ଅକାଶ-ବଳ୍ଲୀ ଲତା (ବୃ. ଶ)—9. Stephania Hernandifolia (creeper). ୧୦ । କୁମାରୀ—10. A virgin (Apte). ଦେ. [ବି—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ନାମ—A name given to females.

ମାଲତୀ କ୍ଷାରକ—ସଂ. ବି— ସୋହାଗା (ହୁ. ଶ)—
Mālati kshāraka Borax.
(ମାଲତୀ ଜାତ, ମାଲତୀ ତୀରଜ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଲତୀ ପତ୍ରିକା—ସଂ. ବି— ଜାଇପତ୍ରୀ (ହୁ. ଶ)—
Mālati patrikā Mace (spice).

ମାଲତୀ ଫଳ—ସଂ. ବି— ଜାଇଫଳ (ହୁ. ଶ)—
Mālati phala Nutmeg.

ମାଲତୀ ମାଧବ—ସଂ. ବି—କବି ଭବଭୂତି ପ୍ରଣୀତ ସଂସ୍କୃତ ନାଟକ-
Mālati mādhaba ବିଶେଷ—Name of a Sanscrit drama by Bhababhūti. [ଦ୍ର—ଏହା ଗୋଟିଏ ପ୍ରକରଣ ଶ୍ରେଣୀର କବିକଳ୍ପିତ ନାଟକ । ଏଥିର ରଚନାକାଳ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦି ବୋଲି ଅନୁମିତ । ଏ ନାଟକର କଥାବସ୍ତୁ ଏହା;—ବିଦର୍ଭ ଦେଶର କୁଣ୍ଡିନପୁରର ଏକ ରାଜାଙ୍କ ଦୁଇ ମନ୍ତ୍ରୀ ଭୂରିବସୁ ଓ ଦେବରାତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ସତ୍ୟ ହୋଇଥିଲା ଯେ, ଯେବେ ଜଣଙ୍କର ପୁତ୍ର ଓ ଜଣଙ୍କର କନ୍ୟା ଜନ୍ମିବ ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ବିବାହିତ କରାଇବେ । ଦେବରାତଙ୍କର ମାଧବ ନାମରେ ପୁତ୍ର ଓ ଭୂରିବସୁଙ୍କର ମାଲତୀ ନାମରେ କନ୍ୟା ହେଲା । କିନ୍ତୁ ରାଜାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଏକ ମନ୍ତ୍ରୀ ନନ୍ଦନ ମାଲତୀକୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଓ ରାଜା ମଧ୍ୟ ଭୂରିବସୁଙ୍କୁ ଏଥିପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ରାଜାଙ୍କ କଥା ଭାଙ୍ଗିଲେ ରାଜା ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବେ, ଏଥିଯୋଗୁଁ ଭୂରିବସୁ ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ପଦ୍ମାବତୀ ଅତି ଶଙ୍କିତ ହେଲେ, ଅଥଚ ସତ୍ୟଭଙ୍ଗ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହେଲେ । ପତିପତ୍ନୀ କାମନ୍ଦକୀନାମ୍ନୀ ଜଣେ ପରିବ୍ରାଜିକାଙ୍କଠାରେ ମାଲତୀ ଓ ମାଧବଙ୍କୁ ମିଳିତ କରାଇବା ଭାର ଦେଲେ । ମାଲତୀ ଓ ମାଧବ ପିତାଙ୍କ ସତ୍ୟପ୍ରତିଜ୍ଞା କଥା ଜାଣି ନ ଥିଲେ । ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଦେଖି ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ପ୍ରଣୟାସକ୍ତ ହେଲେ । ଏଣେ ରାଜାଜ୍ଞାରେ ନନ୍ଦନ ସଙ୍ଗେ ମାଲତୀର ବିବାହର ସମସ୍ତ ଆୟୋଜନ ହେଲା, କିନ୍ତୁ କାମନ୍ଦକୀଙ୍କ କୌଶଳରେ ମାଲତୀ ସହିତ ମାଧବର ବିବାହ ହେଲା ଓ ଶେଷରେ ରାଜା ମଧ୍ୟ ଏ ବିବାହରେ ସମ୍ମତି ଦାନ କଲେ । ଏହି ନାଟକ କୌଣସି ପୌରାଣିକ ବା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉପାଖ୍ୟାନକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ରଚିତ ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ସମାଲୋଚକମାନେ ଏହାକୁ ଅବଜ୍ଞା ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିଲେ । ଏହି ବିଷୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କବି ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓ ବହୁଶଃ ଉଦ୍ଧୃତ ଶ୍ଳୋକ ରଚନା କରିଥିଲେ ;—"ଯେ ନାମ କେଚିଦିହ ନଃ ପ୍ରଥୟନ୍ତ୍ୟବଜ୍ଞାଂ, ଜାନନ୍ତୁ ତେ କିମପି ତାନ ପ୍ରତି ନୈଷ ଯତ୍ନଃ; ଉତ୍ପତ୍ସ୍ୟତେଽସ୍ତି ମମ କୋଽପି ସମାନଧର୍ମା, କାଲୋହ୍ୟୟଂ ନିରବଧି ର୍ବିପୁଲା ଚ ପୃଥ୍ୱୀ" । ଏଥିର ଅର୍ଥ—ଯେଉଁମାନେ ଏ ନାଟକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋତେ ଅବଜ୍ଞା ବାଦ କରୁଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତୁ ଯେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରି ନାହିଁ । କାଳର ବା ସମୟର ଅନ୍ତ ନାହିଁ ଓ ଏ ପୃଥିବୀ ବିପୁଳ ଅଟେ । ଅତଏବ ମୋର ସମାନଧର୍ମା କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଏ ସଂସାରରେ ଅଛନ୍ତି ବା ପରେ ଜନ୍ମିବେ, ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୋର ଏହି ପରିଶ୍ରମ ଅଟେ ।]

ମାଲଦହ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ବଙ୍ଗଦେଶର ଜିଲ୍ଲା ଓ ନଗର ବିଶେଷ
Māladaha —Malda; name of a town and
মালদহ district in Bengal, famous for its
मालदह mangoes. [ଦ୍ର—ଏହା ବଙ୍ଗ ଦେଶର
(ମାଲଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଓ ନଗର । ଏଠାର ଆମ୍ବ ଭାରତ ବିଖ୍ୟାତ । ଏହା ରାଜସାହି ବିଭାଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।]

ମାଲଦହି—ଦେ. ବିଣ—ମାଲଦହ ଜାତ—Produced in Malda
Māladahī district. ଦେ. ବି—ମାଲଦହ ଜାତ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
মালদহী ଆମ୍ବ—Excellent mango produced in
मालदही Malda.

ମାଲ ଦାର—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା)—ଧନୀ—Rich.
Māla dār মালদার मालदार

ମାଲ ଦି(ଦୁ)ହୁଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାଲ+ପାପାଜ)—ଗୋଟିଏ
Māla di(du)hurdi କାଠିରେ ଖଞ୍ଜା ହୋଇ ମାଳ ପରି
মসালেরমালা ଲମ୍ବା ଓ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ବତି ଜଳୁଥିବା
मालमसाल ମଶାଲ—Torches attached together
(ମାଲମଶାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) and looking like a garland when lighted.

ମାଲଦ୍ୱୀପ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଲୟଦ୍ୱୀପ; ବମ୍। ଦ୍ୱୀପମାଳା)—ଭାରତ
Māladwipa ମହାସାଗରରେ ଅରବ ଉପସାଗରର ଦକ୍ଷିଣ
মালদ্বীপ ଓ ଭାରତବର୍ଷର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ କ୍ଷୁଦ୍ର
मालद्वीप କ୍ଷୁଦ୍ର ବହୁଦ୍ୱୀପର ପୁଞ୍ଜ—The Maldive islands in the Indian Ocean.

ମାଲ ଧାନୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଜଙ୍ଗଲରେ ହେବା ଧାନୁଆ
Māla dhānuā ଲଙ୍କାମରିଚ—A kind of small capsicum growing in jungles.

ମାଲପତ୍ର—ଦେ. ବି (ଦ୍ୱିରର୍ଥକ ସହଚର)—ଧନଅର୍ଥ; ଚଳନ୍ତି
Māla patra মালপত্র मालपतर ସମ୍ପତ୍ତି—Moveable property.

ମାଲ ପଥର—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଲ୍ଲ+ପ୍ରସ୍ତର, ତୁଳ. ଫା. ମାଲ୍)—
Māla pathara ମଲ୍ଲମାନଙ୍କର ଭାର ବସ୍ତୁ ଉଠାଇବାର
মালপথর ଶକ୍ତି ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ, କେନ୍ଦ୍ରରେ
नाल ଛିଦ୍ର ବା ବେଣ୍ଟଥିବା ବଡ଼ ଗୋଲ ଓ ଖୁବ୍ ଭାରି ପଥର—A big circular very heavy stone with a hole or handle in the middle which is used for testing heavy-weight-lifting capacity of athletes.

ମାଲପା(ପି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାଲକ=ଲମ୍ବୀ ?)—ତେଲ; ତୈଳ—Oil.
Mālapā(pi) [ଉ—ମାଲପା ବନା ସେ ନ କରନ୍ତି ଭୋଜନ ।
তেল କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।] ପ୍ରାଦେ.
तेल (ବାମଣ୍ଡା) ବି—ସୋରିଷତେଲ—Sesamum oil.

ମାଲପା କୁଞ୍ଚା(ଘଡ଼ି)—ଦେ. ବି—ତୈଳଭାଣ୍ଡ—A small pitcher
Mālapā kuñchā(ghardi) তেলের ভাঁড for oil.
टाटो

ମାଲପୁ(ପୋ)ଆ—ଦେ.ବ ସଂ.ମାଲକ=ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ପୂପ=ପିଠା)—ଅମାଲୁ;
Mālapu(po)ā ଅପମାଲୁ; ମଇଦାର ପଠକ ସଙ୍ଗେ ଗୁଡ଼ ପକାଇ ଘିଅରେ ଛଣା ଯିବା ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ—
মালপোয়া, মালপুআ A kind of cake prepared from
मालपो(पु)आ flour and sugar mixed into a paste and fried n ghee.

ମାଲ ପ୍ରଦେଶ—ଦେ.ବ(ଦେ. ମାଲ+ସଂ. ପ୍ରଦେଶ)—ଜଙ୍ଗଲମୟ ଅଞ୍ଚଳ—
Māla pradeśa A locality consisting of wild
মালপ্রদেশ जङ्गली प्रदेश tracts.

ମାଲ(ଲ)ବ—ସଂ. ବ—(ମାଲ+ବା.ଧାତୁ ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ;ଅଥବା
Māla(la)ba ମରୁ+ଅ ମାରବ ବା ମାଲବ,ମରୁମୟ ପ୍ରଦେଶ)—
୧ । ମଧ୍ୟଭାରତର ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳସ୍ଥ ମରୁମୟ ପ୍ରଦେଶ—
1. The Country of Mālwa in the north of Central India. [ଉ—ଅସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ମାଲବେଶେ ମାଲବକବାସ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।]
[ଦ୍ର—ଅବନ୍ତୀ ବା ଉଜ୍ଜୟିନୀ ଏଥିର ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରଧାନ ନଗରୀ । ଇନ୍ଦୋର, ଭୂପାଲ, ଧାର, ରତଲାମ ଆଦି ରାଜ୍ୟ ଏଥିର ଅନ୍ତର୍ଗତ—ହି. ଶ. ।] ୨ । ସଙ୍ଗୀତର ରାଗବିଶେଷ — 2. Name of a musical air.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ଭୈରବ ରାଗ । ଏହା ରାତି ୧୭ ଠାରୁ ୨୦ ଦଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ଗେୟ—ହି. ଶ. ।]

ମାଲ(ଲ)ବକ—ସଂ. ବଣ (ମାଲବ+କ)—ମାଲବ ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Māla(la)baka Relating to Mālwa country.
ସଂ. ବ—ମାଲବବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—An inhabitant of Mālwa.

ମାଲବ ଗୌଡ଼(ଡ଼ା)—ସଂ ବ (ସଂ. ମାଲବ+ଗୌଡ଼)—ମିଶ୍ରରାଗିଣୀ
Mālaba gaurda(rdā) ବିଶେଷ—Name of a mixed
মালবগৌড়া musical air which is sung in the
मालबगौडा evening. [ଦ୍ର—ଏହା ଷାଡ଼ବ ଜାତିର ଓଡ଼ର ରାଗ; ଏଥିରେ ପଞ୍ଚମସ୍ୱର (ପ) ଲାଗେ ନାହିଁ; ଏଥିର ସ୍ୱରଗ୍ରାମ ମଧନିସରଗମ । ଶାରଦୀୟରେ ଏଥିର ଉପଯୋଗ କରାଯାଏ; ଏହା ଗାଇବା ସମୟ ସାୟଂକାଳ—ହି. ଶ]

ମାଲବନ୍ଧ—ଦେ· ବ (ସଂ. ମଲ୍ଲ ବନ୍ଧନ)—୧ । ମଲ୍ଲମାନଙ୍କର କସରତ—
Mālabandha 1. Wrestling. ୨ । ମଲ୍ଲମାନଙ୍କର ଭିନ ଭିନ୍ନ
মালসাট ରକମର ପେଚ—2. Different artful poses in
कसरत wrestling. [ଉ—ବେଭ ରାଉଳର ମାଲବନ୍ଧେ ଯୁଦ୍ଧ ହେଲେ—ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।]

ମାଲବ ଶ୍ରୀ—ସଂ. ବ—ଶ୍ରୀ ରାଗର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—Name of
Mālaba śri secondary musical air.
[ଦ୍ର—ମତାନ୍ତରରେ ଏହା ମାଲବ ରାଗର ରାଗିଣୀ । ଏଥିର ଗାନ ସମୟ ସାୟଂକାଳ—ହି. ଶ.]

ମାଲ୍ଲବା—ଦେ. ବ (ସଂ. ମାଲବ)—ମାଲବ ପ୍ରଦେଶ—
Mālabā মালব मालवा The Malwa Country.

ମାଲ ବା(ବେ)ଈ(ହ୍ମୀ)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଜାମାନଙ୍କ
Māla bā(be)i(hi) ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ ବିଶେଷ—A class of
(ମାଲବେଈ.[ହ୍ମୀ]—ଅନ୍ୟରୂପ) concubines of Rajas.
[ଦ୍ର—ରାଜା ଏହାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ମାଳା ଦେଇ ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀରୂପେ ବରଣ କରନ୍ତି ।]

ମାଲ ବାବୁ—ଦେ. ବ—ରେଳର ମାଲଗୋଦାମର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ଦେଶୀୟ
Māla bābu କର୍ମଚାରୀ—The Indian goods clerk in
মালবাবু मालबाबु a Railway goods shed.

ମାଲବାର—ଦେ. ବ (ନାମ)—୧ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତବର୍ଷର ପଶ୍ଚିମ
Mālabāra ଉପକୂଳରେ ଥିବା ପ୍ରଦେଶ—1. The Malbar
মালবার country in Southern India. ୨ । ଦକ୍ଷିଣଭାରତର
मालबार ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳ—2. The Malabar or west coast of Southern India.

ମାଲବିକ—ସଂ.ବଣ ପୁଂ(ମାଲବ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—ମାଲବଦେଶୀୟ—
Mālabika Belonging or relating to Mālaba
(ମାଲବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) country.

ମାଲବିକା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—୧ । କାଳିଦାସଙ୍କର 'ମାଲବିକାଗ୍ନିମିତ୍ର'
Mālabikā ନାମକ ନାଟକର ନାୟିକା—1. The heroine in the drama of Kalidasa,named Mālabikāgnimitra. ୨ । ନିସୁତ; ତରୁଡ଼ (ଔଷଧବିଶେଷ)-
2. A creeper with laxative roots; Operculina Turpethum; Ipomoea Turpethum.

ମାଲବିକାଗ୍ନିମିତ୍ର—ସଂ. ବ (ନାମ)—କାଳିଦାସଙ୍କର ନାଟକ ବିଶେଷ—
Mālabikāgnimitra Name of a drama of Kālidāsa.

ମାଲ ବିଜୁଳି—ଦେ. ବ (ସଂ. ମାଳ+ବିଦ୍ୟୁତ)—ତଡ଼ିନ୍ମାଳା; ମାଳାପରି
Māla bijuli ଦିଶୁଥିବା ବିଜୁଳି—The garland-like
বিদ্যুতের মালা बिजलीमाला flashes of lightning.

ମାଲ ବିନ୍ଧାଣ(ଣି)—(ସଂ.ମଲ୍ଲ+ବିଧାନ)—୧ । ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ—1. Wrest-
Māla bindhāṇa(ṇi) ling match. ୨ । (ସଂ. ମଲ୍ଲ+
दंगलजलडना ବିଧାନ)—ମଲ୍ଲଯୋଦ୍ଧା—2. Athlete; wrestler.
[ଉ—ପାଦ ଅଗ୍ରେ ଯେ ଶ୍ରୁଳର କ୍ଷେପିଣ; ତାଙ୍କୁ ସେ ଜାଣିବୁ ମାଲ ବିନ୍ଧାଣ । ପ୍ରାଚୀ. ସରଳଗୀତା ।]

ମାଲବି(ବେ)ହାର—ଦେ· ବ—ଓଡ଼ିଶାରେ କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି-
Mālabi(be)hāra ବିଶେଷ—A family title of Kshatriyas in Orissa.

ମାଲବୀ—ସଂ. ବ—ରାଗିଣୀବିଶେଷ; ଶ୍ରୀ ରାଗର ପତ୍ନୀ—Name of a
Mālabi secondary tone in music.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଋଷଭ ଓ ପଞ୍ଚମ ସ୍ୱର ବର୍ଜିତ ଅଟେ—ହି. ଶ]

ମାଲବୀୟ—ସଂ.ବଣ.ପୁଂ(ମାଲବ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଈୟ)—ମାଲବକ(ଦେଖ)
Mālabiya (ମାଲବୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Mālabika (See)

ମାଲବ୍ୟ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମାଲବୀୟ)—ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ପ୍ରଦେଶର ବ୍ରାହ୍ମଣ-
Mālabya ମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—A family-title of Brāhmaṇas in N. W. Provinces.
(ଯଥା—ପଣ୍ଡିତ ମଦନମୋହନ ମାଲବ୍ୟ ।)

ମାଲ ଭାଇ—ଦେ. ବି—ଶବ ବାହୋଇବା ଜ୍ଞାତି ଭାଇ—Relatives
Māla bhāi who shoulder the dead body to the
शववाही गोतीया cremation ground.

ମାଲଭୂମ(ମି)—ଦେ. ବି (ସ. ମଲ୍ଲଭୂମି; ଜମ୍ମା ମାଲଭୂମି)—ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗର
Māḷabhūma(mi) ପାର୍ବତ୍ୟ ଦେଶ ବିଶେଷ—Name of a
मालभूम hilly tract in West Bengal. [ଦ୍ର—ଏହା
मालभूमि ନେପାଳର ପୂର୍ବରେ ଅବସ୍ଥିତ—ହୁ. ଷ]

ମାଲ ଭୂମି—ସ. ବି—ଯେଉଁ ବିଶାଳ ଭୂଭାଗ ସାଧାରଣ ଭୂଭାଗ ଅପେକ୍ଷା
Māḷa bhūmi ବେଶି ଉନ୍ନତ—Plateau; table-land.
[ଦ୍ର—ହିମାଳୟର ଉତ୍ତରସ୍ଥ ତିବ୍ବତ ଦେଶ ଓ ମଧ୍ୟଭାରତ
ଗୋଣ୍ଡୱାନା ଲେଖାର୍ଥେ ପ୍ରବାଣ୍ଡ ମାଲଭୂମି ।]

ମାଲ ମତା(ତ୍ତା)—ଦେ. ବି (ଅ. ମାଲ୍+ସ. ମାତ୍ରା=ଧନ)—
Māla matā(ttā) ୧ । ଚଳନ୍ତିସମ୍ପତ୍ତି ଓ ଟଙ୍କା କଉଡ଼ି—
माल मसला 1. Moveable properties and cash. ୨। ମୂଲ୍ୟ-
मालमता ବାନ୍ ଦ୍ରବ୍ୟ—2. Precious things or articles.
(ଉ—ଜମାଦାର ଘରେ ପଶି ମାଲମତା ଗୁଡ଼ାକ ବହି ଅଣି
ଦାଣ୍ଡରେ ଜମା କରୁଅଛନ୍ତି । ପଞ୍ଚାରମୋହନ. ଛମାଣ
ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।)

ମାଲ ମସଲା—ବୈଦେ. ବି—୧ । ଘର ତିଆର କରିବାର ଉପକରଣ—
Māla masālā 1. Materials for building a
माल मसला house. ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନାର୍ଥ ପ୍ରୟୋ-
माल मसला ଜନୀୟ ଉପକରଣ—2. Materials necessary
for any object.

ମାଲ ମହାପ୍ରସାଦ—ଦେ. ବି (ସହଚର)—ଜଗନ୍ନାଥ ବା ଅନ୍ୟ ଦେବତା-
Māḷa mahāprasāda ଙ୍କର ପ୍ରସାଦୀକୃତ ଫୁଲହାର ଓ
माला प्रसाद ଭୋଗ—Garland and food already
माला और प्रसाद offered to Lord Jagannath or any
(ମାଳ ମାହାପ୍ରସାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) other Deity.

ମାଲ ଯୁଦ୍ଧ—ଦେ. ବି (ସ. ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ)—ବାହୁ ଯୁଦ୍ଧ—Wrestling.
Māla juddha (ଉ—ଜଙ୍ଘକଟେ ମିଳି ଘୋର ତାଳେ, ଯୁଦ୍ଧ
माल युद्ध କରନ୍ତି ମାଲ ଯୁଦ୍ଧେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)
दंगल

ମାଲ ମାଲ—ଦେ. ବିଣ—ଅସଂଖ୍ୟ—Numerous. (ଉ—ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ
Māḷa māḷa ମାଲ ମାଲ ହୋଇ, ତୋ ଲୋମକୂପେ ବସ୍ତ୍ରଇ ।
असंख्य ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ବହୁ
बहुत, झुंडकेझुंड ସଙ୍ଖ୍ୟାରେ—1. In herds. ୨ । ଗଞ୍ଜା ଗଞ୍ଜା
(ମାଲେ ମାଲେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ହୋଇ—2. In groups or
packs. (ଉ—ମାଲେ ମାଲେ ଭୂଷ ହୋଇ ବସାଇ
ପ୍ରାନ୍ତରେ । ସୁଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)

ମାଲ(ଲ)ୟ—ସ. ବିଣ. (ମଲୟ+ଅ)—ମଲୟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating
Māḷa(la)ya to Malaya. ସ. ବି—ଚନ୍ଦନ ବୃକ୍ଷ—The
Sandal tree. ଦେ. ବି (ସ. ମାଲୟ,
ଦ୍ରା. ମାଲ=ଜଙ୍ଗଲ; ଏହି ପ୍ରଦେଶ ଜଙ୍ଗଲମୟ ଥିବାରୁ ଏହି
ନାମ)—ବଙ୍ଗୋପସାଗରର ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳସ୍ଥ ଉପଦ୍ୱୀପ—
Mālay; a peninsula on the Bay of
Bengal towards the east of India. [ଦ୍ର—
ଏହି ଉପଦ୍ୱୀପର ପୂର୍ବରେ ଚୀନ୍ ସାଗର,ପଶ୍ଚିମରେ ବଙ୍ଗୋପ-
ସାଗର ଓ ସୁମାତ୍ରା ଦ୍ୱୀପ, ଦକ୍ଷିଣରେ ଭାରତ ମହାସାଗରସ୍ଥ
ସୁମାତ୍ରା ଆଦି ପୂର୍ବଭାରତୀୟ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ; ଉତ୍ତରରେ ଶ୍ୟାମ
ଓ ବ୍ରହ୍ମଦେଶ । ଏହାର ପ୍ରଧାନ ନଗର ପେନାଙ୍ଗ୍ ଓ
ସିଂଗାପୁର ।]

ମାଲ ଯମକ—ସ. ବି—ଶବ୍ଦାଳଙ୍କାର ବିଶେଷ (ଏହି ଅଳଙ୍କାରରେ
Māḷa jamaka ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦ୍ୟରେ ଏକ ଶବ୍ଦର ବହୁବାର
ସମାବେଶ ହୋଇଥାଏ)—A figure of rhetoric in
which one word appears many times
in the same line of the poetry
(ଉ—ଭୁରୁସଙ୍ଗ ଚକ ଚକ ଚକ କଲେ ତୋଷେ,
ପାଖାଳୀ ବାଡର ଚଳ ଚଳ ଦୁଃଖା ରୋଷେ ।
କୃଷ୍ଣା ଉପବାସ ବାସ ବାସରେ ବାଢ଼ଇ,
ପଞ୍ଚ ସହୋଦର ଦର ଦର କଣ୍ଠୀ ଗହିଁ ।
ଟେକନ୍ତି ପୁଷ୍କର କର କରଗୋରୁ ତ୍ରାସେ,
ଦେଉଛନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଋଷି ଋଷି ଗଣ ବାସେ ।
ଗୋଲକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।)

ମାଲୟାଲମ୍—ଦେ. ବି—ମାଲୟ ଦେଶୀୟ ଭାଷା—Name given
Mālayālam to the vernacular language of
मालयालम मालयालम the Malay peninsula

ମାଲଶ୍ରୀ—ଦେ. ବି (ସ. ମାଳବଶ୍ରୀ)—ରାଗିଣୀବିଶେଷ; ଶ୍ରୀରାଗର ପତ୍ନୀ;
Māḷaśrī (ଏହା ଗାଇବାର ସମୟ ଦିବା ୪ର୍ଥ ପ୍ରହର)—
मालाश्री Name of a secondary tune in Hindu
मालश्री(सी) music.

ମାଲଶ୍ରୀ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କଥାକୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି କହିବା ବା
Māḷaśrī karibā ଘୋଷି ହେବା—To recite a matter
बारबार बला repeatedly. [ଦ୍ର—ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି
राम अलापना ବିଷୟକୁ ବାରଂବାର ପାଠ କରି କହିଲେ ବା,
ମାଲଶ୍ରୀ ମେଲ୍ହ(ଲେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଧୁର ହେଲେ କହନ୍ତି, ଅମୁକ
ମାଲଶ୍ରୀ ଲଗା(ଗେ)ଇବା } ଲୋକ ଅମୁକ ବିଷୟକୁ ମାଲଶ୍ରୀ
କରୁଛି ବା ହରିଗୁଣ ଘୋଷି କରୁଛି ।]

ମାଲ(ଲି)ଶ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମାଲିଶ୍)—ଦେହରେ ତୈଳାଦିର
Māḷa(li)s ମର୍ଦ୍ଦନ—Rubbing of oil on the body.
मालिस. मालिश

ମାଲସା—ଦେ. ବି (ସ. ମଲ୍ଲିକା ବା ମାଲାକାର=ମୃତ୍ପାତ୍ରବିଶେଷ)—
Mālasā ମାଟିର ଗଭୀର ବଡ଼ ପଲମ; ତାଡ଼ିଅ; ଉମ୍ଭେଇ—
मालसा ढकना A deep earthen pan. ପ୍ରାଦେ.(ମେଦିନୀ-
ପୁର) ବି—ଛୋଟ ସରେଇ—Small cup-like
hard-shell of cocoanut.

ମାଲସା ଭୋଗ—ଦେ. ବି—ଠାକୁରଙ୍କୁ ଯେଉଁ ମିଷ୍ଟାନ୍ନାଦି ମାଲସାରେ ବା
Mālasā bhoga ତାଡ଼ିଅରେ ଭୋଗ କରାଯାଏ—Sweetmeat
मालसा भोग offered to a deity in a big pan.

ମାଲସୀ—ସ. ବି—୧ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ ବୃକ୍ଷ—1. Name of a tree.
Mālasi ୨ । ମେଘ ବା ମାଳବ ରାଗର ପତ୍ନୀ; ମାଳବଶ୍ରୀ—
2. Name of a secondary tune.

ମାଲ ସୂତା—ଦେ. ବି (ସ. ମାଲା+ସୂତ୍ର)—ଅରଟ ଚକର ଘୂର ପାଖେ
Māla sūtā ଘୂରୁଥିବା ହୋଇ ଚାକୁଡ଼ିରେ ଲଗ୍ନ ହୋଇଥିବା ସୂତ—
ମାଲସූତା ମାଲ The string used in furning round
the spindle of a spinning wheel.
[ଦ୍ର—ଅରଟ ଘୁରାଇଲେ ଏହି ସୂତା ଚାକୁଡ଼ିକୁ ଘୁରାଏ ।]

ମାଲ(ଳ) ହାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—୧ । ମୃତାହର ଦଶଦିନ ରାତ୍ରରେ ବିସର୍ଜନ
Māla(la) hāndi କରାଯିବା ପାକ ହାଣ୍ଡି—1.The cooking
earthen pots which are thrown away
on the tenth night of one's death. ୨ । ଦଶ-
ଘାଟର ଦଗ୍ଧ ହାଣ୍ଡି—2. The burning earthen
pot set ablaze on the tenth day at the
bathing ghat. ୩ । (ସ. ମାଳବ) ରାଗବିଶେଷ—
3. A kind of tune.

ମାଲା—ସ. ବି (ମା=ଲକ୍ଷ୍ମୀ; ପ୍ରାପ୍ତି+ଲା. ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+
Mālā କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ମାଳ; ମାଲ୍ୟ; ପୁଷ୍ପାଦିରଚିତ
ହାର; ସ୍ରକ୍—1. Garland. ୨ । ବେକରେ ପିନ୍ଧା-
ଯିବା ସୁନା ଆଦିର ହାର ବା କଣ୍ଠି—2. Necklace.
୩ । ସମୂହ; ସଙ୍ଘ—3. Collection. ୪ । ପଙ୍କ୍ତି;
ଶ୍ରେଣୀ; ଧାଡ଼ି—4. Row. [ଦ୍ର—ଶବର ଭାଷାରେ
ମାଲ=ଜଙ୍ଗଲ; ଜଙ୍ଗଲରୁ ଆସୁଥିବା ଫୁଲରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
ହେବାରୁ ଏହାର ନାମ ମାଳା । ଏହି ଶବ୍ଦ ଶବର ଭାଷାରୁ
ସଂସ୍କୃତକୁ ଆସିଅଛି ।]

ମାଲା—ଗ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ରର) ବି—ମାଳା (ଦେଖ)
Mālā Mālā (See)

ମାଲାଏକ—ଦେ. ବି—ମହାନାଏକ (ଦେଖ)
Mālāeka Mahānāeka (See)
[ମାଆ(ହା)ନା(ଲା) ଏକ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାଲା କଉ(କୌ)ପୁନି—ଦେ. ବି (ସ. ମାଳ, କୌପୀନ; ସମାହାର)—
Mālā kau(kau)puni ବାବାଜୀମାନଙ୍କ ବେକର ତୁଳସୀ ପ୍ରଧାନ
ମାଲା କୌପୀନ ଉପକରଣ; କଣ୍ଠର ମାଳା ଓ କଟିଦେଶ ଲମ୍ବରେ
ମାଲା କୌପୀନ ପରିହିତ କୌପୀନ—Necklace of beads and
a strip of rag worn by anchorites.

ମାଲାକ୍କା—ଦେ. ବି—ମାଲକ୍କା (ଦେଖ)—Mālakkā (See)
Mālakkā ମାଲକ୍କା ମାଲକ୍କା

ମାଲା କାର—ସ. ବି, ପୁଂ (ମାଲା+କୃ ଧାତୁ=କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Mālā kāra ୧ । ଯେ ମାଲା ଗୁନ୍ଥେ—1. One who pre-
pares garlands. ୨ । ହାଠର ମାଳା ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ
ଜାତିବିଶେଷ—2. A caste manufacturing
beads. ୩ । ମାଳୀ; ଫୁଲଫଳର ଉଦ୍ୟାନରକ୍ଷକ;
ଉଦ୍ୟାନପାଳ—3. A gardener. ୪ । ଯେ ଫୁଲର
ମାଳ ବିକି ପେଟ ପୋଷେ—4. One who maintains
himsilf by selling garlands of flowers;
a florist. ସ. ବିଶ—ମାଳା ଗ୍ରଥନକାରୀ—Pre-
paring strings of garlands.

ମାଲା ଗୌଡ଼(ର)—ସଂ. ବି—ମାଳବ ଗୌଡ଼ (ଦେଖ)
Mālā gaurda(ra) Mālaba gaurda (See)

ମାଲା ତିଲକ—ସଂ. ବି (ମାଲା+ତିଲକ)—ବାବାଜୀମାନେ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ
Mālā tilaka ବିଶେଷତ୍ୱରୂପେ ଧାରଣ କରିଥିବା ମାଳା ଓ
ଚିତା—Distinctive beads and painting
of anchorites. [ଦ୍ର—ଶୈବ, ଶାକ୍ତ, ବୈଷ୍ଣବ,
ଗାଣପତ୍ୟ ଆଦି ସଂପ୍ରଦାୟମାନଙ୍କରେ ମାଳା ଓ ଚିତା ଭିନ୍ନ
ଭିନ୍ନ ଥିବାରୁ, ମାଳା ଓ ତିଲକ ଦେଖି କେଉଁ ବାବାଜି
କେଉଁ ସଂପ୍ରଦାୟଭୁକ୍ତ, ଏହା ଜଣା ପଡ଼େ ।]

ମାଲା ତିଲଖ—ଦେ. ବି—ମାଲା ତିଲକ (ଦେଖ)
Mālā tilakha মাল্যতিলক Mālā tilaka (See)

ମାଲା ତୃଣକ—ସଂ. ବି (ମାଲା+ତୃଣକ)—ଗନ୍ଧତୃଣ; ଗନ୍ଧବେଣା;
Mālā trunaka ଧଳକଷ୍ଠୀ ଘାସ—A fragrant sort of
grass.

ମାଲା ଦୀପକ—ସଂ. ବି—ଅର୍ଥାଲଙ୍କାରବିଶେଷ; ଦୀପକାଲଙ୍କାରର ମାଳା—
Mālā dipaka A string of figures of speech

ମାଲା ଦୂବା—ସଂ. ବି (ମାଲା=ମାଲାକାର+ଦୂର୍ବା)—ଗଣ୍ଠି ଦୂବ;
Mālā durbā ଲମ୍ବ ଦୂବ—The Dūba grass creeper.

ମାଲା ବତୀ—ସଂ. ବି—ସଙ୍କର ରାଗିଣୀ ବିଶେଷ—Name of a
Mālā bati mixed musical air.

ମାଲାବାର—ଦେ. ବି—ମାଲବାର (ଦେଖ)
Mālābāra Mālabāra (See)

ମାଲାମ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଲ୍ଲ)—ମଲ୍ଲକ୍ରୀଡ଼ା—
Mālām कुश्ती दंगल Wrestling; athletic sports.

ମାଲାମାଲ୍—ଦେ. ବି (ଦେଶଜ)—୧ । ସ୍ଥାବର ଓ ଅସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି
Mālāmāl —1. Moveable and immoveable
माल properties. ୨ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—2. Goods;
मालमत्ता merchandise. ୩ । ମାଲପତ୍ର; ଅଳଙ୍କାର; ବାସନ
ଓ ଅସବାବ୍ ଆଦି ମାଲ—3. Moveable properties.
୪ । ଗୃହର ସମୁଦାୟ ଚଳନ୍ତି ପଦାର୍ଥ—4. All the
moveable properties of a house. [ଦ୍ର—
ହିନ୍ଦୀରେ ମାଲାମାଲ ଶବ୍ଦ ବିଶେଷଣ ଓ ଏଥିର ଅର୍ଥ
ଧନଧାନ୍ୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ (ବ୍ୟକ୍ତି) ।]

ମାଲା ରୂପକ—ସ. ବି—ରୂପକ (ଦେଖ)
Mālā rūpaka Rūpaka (See)

ମାଲାଲିକା—ସ. ବି—ପୃକ୍କା; ପିଡ଼ଙ୍ଗ ଶାକ—A potherb;
Mālālikā Trigonella Corniculata.
(ମାଲାଳି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଳି—ସ. ବି—ସୁକେଶ ରାକ୍ଷସର ପୁତ୍ର ଓ ରାବଣର ମାତାମହ—
Māli Name of a demon, the maternal
माली grandfather of Rābana. ଦେ. ବି ୧ । (ସ.
माला (ମାଳା)— ଜପମାଳା—1. Rosary. [ଦ୍ର

—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଉପାଦାନ ଅନୁସାରେ ମାଳର ବା ଜପମାଳାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ହୁଏ, ଯଥା—ରୁଦ୍ରାକ୍ଷମାଳ, ଭଦ୍ରାକ୍ଷମାଳ, ସ୍ଫଟିକମାଳ, ତୁଳସୀମାଳ ।] ୨ । ଶୁଦ୍ର ଓ ବୈଷ୍ଣବଙ୍କ ବେକରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ମାଳା—2. String of beads worn by anchorites and Śudras. ୩ । (ସଂ. ମାଳିକ) ପୁଂ ମାଳାକାର—3. A garland-maker. ୪ । ପୁଷ୍ପ ବ୍ୟବସାୟୀ—4. A florist. ୫ । ମାଳା ନିର୍ମାଣକାରୀ—5. A manufacturer of beads. ୬ । ଉଦ୍ୟାନ ରକ୍ଷକ—6. Gardener. ୭ । ଦେବତାଙ୍କୁ ଫୁଲ ପାଣିଦେବା ଶୁଦ୍ର ସେବକ—7. A Śudra sebaka of a Deity who offers or supplies flowers and water.

ମାଳୀ / ମାଲୀ
ମାଳିଅଣୀ, ମାଲ୍ୟାଣୀ, ମାଳିଣୀ, ମାଳୁଣୀ, ମାଲେଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ

ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ; ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କଣ୍ଠି; କ୍ଷୁଦ୍ର କଣ୍ଠମାଳା—Small necklace. [ଉ—ଗଡ଼ମାଳୀ ମୁଣ୍ଡ ଯେ ଗାରବଳି ଅଟେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] [ଦ୍ର—ପୁରୀରେ ଓ ଗଞ୍ଜାମରେ କଣ୍ଠମାଳାର ଉପାଦାନ, ଉପକରଣ ଓ ଦାନାର ଆକାରଅନୁ ଯୋଗୁଁ ମାଳର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ହୁଏ । ଯଥା—(ଉପାଦାନ ଅନୁସାରେ) ସୁନାମାଳ, ରୂପାମାଳ, ଘୋଡ଼ାବାଳମାଳ, ଅଠିଲମାଳ । (ଆକାର ସାଦୃଶ୍ୟରେ) ମୁଦେଇମାଳ, ଧାନ୍ୟଅମାଳ, ପଦ୍ମିମାଳ, ସୋରିଷିଅମାଳ, ଧଳାଅଫାଳିଆ ମାଳ, ହରଡ଼ଫାଳିଆ ମାଳ ଓ ହରଡ଼ାମାଳ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ମାଲି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; 'ଳ' ସ୍ଥାନରେ 'ଲ' ଉଚ୍ଚାରଣ) ବି—ମାଳ
Māli —Māḷi. ବୈଦେ (ଅ. ମୁଅମଲ୍ଲ) ବି—ମକଦ୍ଦମା
ମାଲୀ ମାମଲା Litigation; case; suit.

ମାଳିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସାଧାରଣତଃ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)
Māḷiā —୧ । ମାଳା ବ୍ୟବହାରକାରୀ ବା ପରିଧାନ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. Wearing beads. [ଉ—ବଳଦେବଙ୍କ, ଚନ୍ଦନକୁ ପଦ୍ମମାଳିଅଙ୍କୁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ୨ । ମାଳର ବା ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. Living in a particular country. (ଯଥା—ଗଡ଼ମାଳିଆ, ଚଳମାଳିଆ ।) ୩ । ଜଙ୍ଗଲର ଅଧିବାସୀ—3. Inhabiting a wild country.
ମାଳାଧାରୀ
ମାଲବାଲା
ମାଲେଇ, ମାଲୋଇ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଜଙ୍ଗଲୀ
ଜଙ୍ଗଲୀ

ମାଳିଅଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମାଳିନୀ)—୧ । ମାଳାକାରଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
Māliāṇi 1. A female florist or garland-maker. ୨ । ମାଳିର ସ୍ତ୍ରୀ—2. The wife of a Māḷi. [ଦ୍ର—ମାଲ୍ୟାଣୀ ପୁଷ୍ପ ଓ ହାର ଆଦି ନେଇ ରାଜାଙ୍କ ଅନ୍ତଃପୁରକୁ ଅବାରିତ ଭାବରେ ଯିବା ପାଇଁ ତାକୁ ଛାଡ଼ି ଥିବାରୁ, ଆମ ଦେଶର କବି ଓ ଗଳ୍ପକାରମାନେ ମାଳିଅଣୀକୁ ଏହା ରାଜାଙ୍କ ଅନ୍ତଃପୁରସ୍ଥା ପ୍ରେମା ଆଦିଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ଦୌତ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଅଛନ୍ତି । କେହି କେହି କବି ଏହାର ଯୌବନ, ବେଶଭୂଷା ଓ ରସିକତା ବର୍ଣ୍ଣନାରେ କୁଶଳ ଦେଖାଇ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]
ମାଲିଣୀ, ମାଲୁଣୀ, ମାଲେ(ଲେ)ଣୀ, ମାଲ୍ୟାଣୀ
ମାଲିନୀ
ମାଲିନ

ମାଳିଆଳି—ଦେ. ବି—ମାଳିମାନେ; ଦେବ ସେବକଗଣ—
Māḷiāḷi The Sebakas of a Deity.
(ଉ—ମାଳିଅଳି ଦକ୍ଷିଣା ବର୍ତ୍ତିକ ବନା କମ୍ଭ, କ ସେବକନ୍ତୁ ଦେବାକୁ ହେବ ତରଣେ ଅମୁ ଯେ । ଭକ୍ତ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।)

ମାଳିକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମାଳା+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଇକ)—୧ । ମାଳା
Mālika ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to garland. ୨ । (ମାଳିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମାଲ୍ୟ ନିର୍ମାଣକାରୀ—2. Preparing beads or garlands. ସଂ.ବି—୧ । ମାଳାକାର; ମାଳି—1. Florist; gardener. ୨ । ଚିତ୍ରକର—2. A painter. ୩ । ପକ୍ଷୀବିଶେଷ—3. Name of a bird. ୪ । ରଜକ; ଧୋବା—4. Washerman.

ମାଲିକ୍ ମକ୍ ବୁଜା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଯେଉଁ ରୟତ ଏକ
Mālik mak bujā କ୍ଷେତ୍ର ବା ବନ୍ଦ ଚାଷ କରେ, କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ଖଜଣାଠାରୁ ତାହାର ଖଜଣାର ପ୍ରକାର ଭିନ୍ନ ହୁଏ ଓ ସେ ନିଜେ ମାଲଗୁଜାର ନୁହେ କି ମଧ୍ୟସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ମଧ୍ୟ ନୁହେ (ସମ୍ବଲପୁର ମାନୁଅଲ୍ ୧୯୨୮)—A raiyat who cultivates a field but pays rent different in kind from ordinary tenants and is neither a revenue-payer nor a tenureholder.

ମାଲିକ—ବୈଦେ.ବି.ପୁଂ (ଅ. ମାଲିକ)—୧ । ବସ୍ତୁର ବା ସମ୍ପତ୍ତିର ସ୍ୱାମୀ
Mālika ବା ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ—1. Proprietor; owner. (ଉ—ଏକ କାର୍ଯ୍ୟେ ଦୁଇ ଜଣ ମାଲିକ ହେଲେ, ସେ କାର୍ଯ୍ୟ ନାଶ ଯାଏ ବୋଲି କହିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।) ୨ । ଅଧିକାରୀ—2. Possessor; holder. ୩ । ପ୍ରଭୁ; କର୍ତ୍ତା; ପ୍ରଭୁ—3. Lord; master. ୪ । ଗ୍ରାମର ଜମିଦାର—4. Zamindar of a village. ୫ । ରାଜା—5. King. ୬ । ଦଳର ନେତା ବା ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—6. Leader or headman of a group.
ମାଲିକ
ମାଲିକ
ମାଲିକାଣୀ, ମାଲିକଅଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ

ମାଲିକ(କି) ସ(ସ୍ୱ)ତ୍ୱ—ଦେ. ବି [ଫା. ମାଲିକ+ସଂ.ସ୍ୱତ୍ୱ; କଚେରିଆ]—
Mālika(ki) sa(swa)twa ୧ । ସମ୍ପତ୍ତିର ସ୍ୱାମିତ୍ୱ; ମିଲକିୟତ—1. Proprietory right. ୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାମିତ୍ୱ; ନିଷ୍କଣ୍ଟକ ସ୍ୱତ୍ୱ—2. Absolute proprietory right in a property.
ମାଲିକି ସତ୍ୱ
मालिकी स्वत्व

ମାଳିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାଳକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଯୁଥିକା; ମଲ୍ଲିକା;
Māḷikā ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲ—1. Jasmine. ୨ । ଡବଲ ମଲ୍ଲି; ସାତ ପାଖୁଡ଼ିଆ ମଲ୍ଲି; ମୁକ୍ତାଗୁଛ ମଲ୍ଲି—2. Jasmine having many folds of petals. ୩ । ପୁଷ୍ପ ମାଲ୍ୟ; ଫୁଲ ହାର—3. A chaplet. ୪ । ପୁତ୍ରୀ; କନ୍ୟା; ଦୁହିତା; ତନୟା—4. Daughter. ୫ । କଣ୍ଠଭୂଷଣ; କଣ୍ଠି; ମାଳ—5. Necklace. ୬ । ନଦୀ ବିଶେଷ—6. Name of a river. ୭ । ମଦ୍ୟ ବିଶେଷ—7. Name of a kind of wine. ୮ । ଅଳସୀ; ଅତସୀ; ଚେରି—8. Linseed. ଦେ. ବି—ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ

ଅବଶ୍ୟ ଭବିଷ୍ୟତ ବାଣୀ ଲିଖିତ ପଦ୍ୟ ପୁସ୍ତକ—Poems containing predictions and prophesies about future and composed by Achyutānanda Dāsa and others.
मालिका

[ଦ୍ର—କଳିକାଳରେ ବିଷ୍ଣୁ କଳ୍କୀ ଅବତାରରେ ମନୁଷ୍ୟ ରୂପରେ ପୃଥିବୀରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାପୀ ଓ ମ୍ଳେଚ୍ଛମାନଙ୍କୁ ନାଶ କରି ପୃଥିବୀରେ ପୁଣି ସତ୍ୟର ରାଜତ୍ୱ ସ୍ଥାପନ କରିବେ ବୋଲି ମାଳିକାରେ ଲେଖା ଅଛି । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ନେମ୍ୱାଳ ଗାଦିର ମହନ୍ତ ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ସମସାମୟିକ ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ ଓ ତଦାମ୍ନାୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭକ୍ତକବିମାନେ ଏ ମାଳିକାମାନ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ଅନେକ ଦୁର୍ବୋଧ୍ୟ ଭାଷା ଓ ସଙ୍କେତମାନ ଲେଖା ଅଛି ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନର ସଙ୍କେତ ଦିଆ ଯାଇଅଛି ଯେ, ସେହି ସେହିଠାରେ ଭଗବାନ କଳ୍କୀ ଅବତାରରୂପେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରାଇ ଦଳ ବଳ ସଂଗ୍ରହ କରି ଦୁଷ୍ଟଙ୍କୁ ଓ ପାପୀମାନଙ୍କୁ ବିନାଶ କରିବେ; ଦେଶରେ ରକ୍ତ ନଦୀ ପ୍ରବାହିତ ହେବ; ଶେଷରେ ସତ୍ୟର ରାଜତ୍ୱ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ । ମାଳିକାର ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟ ଏଠାରେ ଦିଆଗଲା; ଏଥିରୁ ଭାଷାର ଓ ସମୟର ଦୁର୍ବୋଧ୍ୟତା ଅନୁମିତ ହେବ । "ତେଇଶ ଥିରୁ ତେଦଶକୁ, ଚଉଦ ପଦର କେହି ନ ରହିବେ, ସତ ଯୁଗଜବ ସତରକୁ ।" ଏ କେଉଁ ୧୩ ଓ କେଉଁ ୧୪।୧୬ ବା ୧୭, ତାହା ଅନୁମାନ କରିବା ଦୁଃସାଧ୍ୟ ।]

ମାଳିକା ଡାକ—ଦେ. ବି (ମାଳିକା+ଡାକ)—ମାଳିକାରେ ଲେଖାଥିବା ଭବିଷ୍ୟଦ୍‌ବାଣୀ—Prophesies mentioned in the Mālikā.
Mālikā dāka

ମାଲିକାନା—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—୧ । ସ୍ୱାମୀ ବା ପ୍ରଭୁର ପ୍ରାପ୍ୟ—1. Dues payable to a proprietor. ୨ । ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ୟ ଶୁଳ୍କ—2. Royalty; cess. ୩ । ପ୍ରଜାଠାରୁ ଅଦାୟ ହେବା ଖଜଣାରୁ ଜମିଦାର ବା ମକଦମ ଶତକଡ଼ା ଯେଉଁ ଅଂଶ ନିଜର ପ୍ରାପ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ କାଟି ରଖିବା ପରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କୁ ରାଜସ୍ୱ ଦିଅନ୍ତି—3. The fixed percentage of rent which is deducted and kept to himself by the zamindar after realisation and before payment to the Government.
Mālikānā
मालिकाना
मालिकाना

ମାଲିକି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ)—ମାଲିକ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Proprietory; relating to ownership. ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ସୁନ୍ନୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଭୁକ୍ତ ମୁସଲମାନଙ୍କର ଚାରୋଟି ଶାଖା ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ଶାଖା—One of the four sects of the Sunni Mahomedans.
Māliki
मालिकी
मालिकी

[ଦ୍ର—ଏ ଶାଖାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଧର୍ମଗୁରୁ ଇମାମ୍ 'ମାଲିକ୍ ବିନ୍ ଅଂସ୍‌ଙ୍କ ନାମରୁ ଏହି ନାମ । ମାଲିକୀମାନେ ଆରବ ଓ ଉତ୍ତର ଅଫ୍ରିକାରେ ଅଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ତିନି ଶାଖାର ନାମ—ହନାଫି, ହନବଲୀ, ସାଫେଇ ।]

ମାଲି ଝୁଲି—ଦେ. ବି—ମାଳ ଝୁଲି (ଦେଖ)—
Māli jhuli Māla jhuli (See)
माला झोला **मालाझूला**

ମାଲିନୀ—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାଳୀ ବା ମାଳିନ୍ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ; ମାଳା+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ମାଳାଧାରିଣୀ—Wearing a garland. ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମାଳିକାର ପତ୍ନୀ; ମାଳୁଣୀ; ମାଳିଅଣୀ—1. A female florist; flower-girl. (ଉ—ଦ୍ରୌପଦୀ ବେଇଥିଲେ ମାଳିନୀ ନାମ ମୋତେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବିରାଟ ।) ୨ । ମାତୃକାଭେଦ—2. One of the Goddesses of the Mātṛukā class. ୩ । କାଳୀ; ଦୁର୍ଗା—3. Durgā; Goddess. ୪ । ଚମ୍ପାନାମ୍ନୀ ନଗରୀ—4. Name of an ancient city. ୫ । ସୁରନଦୀ; ମନ୍ଦାକିନୀ—5. The celestial Ganges. ୬ । ପଞ୍ଚଦଶାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—6. A metre of 15 letters. [ଦ୍ର—ଏହା କାବ୍ୟର ସର୍ଗମାନଙ୍କ ଶେଷ ଶ୍ଳୋକରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏଥିର ୧ମ, ୨ୟ, ୩ୟ, ୪ର୍ଥ, ୫ମ, ୬ଷ୍ଠ ୧୦ମ, ୧୩ଶ ସ୍ୱର ଲଘୁ ଓ ୭ମ, ୮ମ, ୯ମ, ୧୧ଶ, ୧୨ଶ, ୧୪ଶ ଓ ୧୫ଶ ସ୍ୱର ଗୁରୁ ।] ୭ । ଏକପ୍ରକାର ରାଗ—[ଦ୍ର—ରାଗ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ]—7. A kind of Rāga (See).
Mālini

ମାଲିମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁଅଲ୍ଲିମ୍)—ଜାହାଜର ଚାଳକ—A pilot of a vessel; ships' mate.
Mālim **मुआल्लिम**

ମାଳିନ୍ୟ—ସ. ବି (ମଳିନ+ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ମଳିନତା—1. Dirtiness; filthiness, paleness. ୨ । ମନୋଦୁଃଖ—2. Gloominess; grief; melancholy. ୩ । ମନୋବିବାଦ—3. Mental difference or dessension.
Mālinya

ମାଳିନ୍ୟ ନିର୍ମଳ—ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମାଳିନ୍ୟ+ନିର୍ମଳ)—ମଳିନତା-ରହିତ; ଯହିଁରୁ ମଳିନତା ଦୂର କରି ଯାଇଅଛି—Freed from dirt. [ଉ—ମାଳିନ୍ୟ ନିର୍ମଳ ମୁକୁରେ ଗୃହି, ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଯେବେ ଦିଶିବ ନାହିଁ—ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।]
Mālinya nirmala

ମାଲି ମକଦ(ଦ୍ଦ)ମା—ବୈଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ; ଅ. ମୁଅମଲ୍, ମୁକଦ୍ଦମା)—ମାମଲା ମକଦମା—Litigation; case; suit.
Māli makada(dda)mā
मालिमकदमामा **मला मुकद्दमा**

ମାଲି ମ(ମା)ହାପାତ୍ର—ଦେ. ବି—ମହାପାତ୍ର ଉପାଧିଧାରୀ ମାଳୀଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—A person of the florist caste
Māli ma(mā)hāpātra

ମାଲି ମାମଲା—ବୈଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ; ଅ. ମୁଅମଲ୍)—ମକଦମା—Case; suit. (ଉ—ମାଲି ମାମଲା ପଡ଼ିଲେ ମଜାଲାଙ୍କର ବଡ଼ ବଡ଼ ଲାଭ ହୁଏ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ ।)
Māli māmalā
मालिमामला
मामला

ମାଲସ(ସି)—ବୈଦେ. ବ (ପା. ମାଲିସ୍)—ତୈଳାଦ ମର୍ଦ୍ଦନ—Rub-
Mālis(si) মালিস **मालिश** bing of oil on the body.

ମାଲି ସେବକ—ଦେ. ବ(ସ.ମାଳ+ସେବକ)-ଦେବତାଙ୍କର ପୁଷ୍ପଯୋଗାଡ଼କ
Māli sebaka ଶୂଦ୍ର ଭୃତ୍ୟ—A Śūdra temple servant
মালি **शूद्रसेवक** supplying flowers to a Deity.

ମାଲୀ—ସ. ବ. ପୁଂ (ମାଲା+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ୍, ମାଳନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—
Mālī ୧ । ମାଳାକାର—1. Florist; bead-maker. ୨ । (ସ ଜନ୍ମା—ସ୍ତ୍ରୀ) ରାକ୍ଷସ ବିଶେଷ—2. Name of a demon. [ଦ୍ର—ଏ ସୁକେଶ ରାକ୍ଷସର ପୁତ୍ର ଓ ମାଲ୍ୟବାନଙ୍କର ଓ ସୁମାଲୀଙ୍କର ଭାଇ ଥିଲେ ।] ୩ । ଉଦ୍ୟାନପାଳକ—3. Gardener. ସ. ବଣ. ପୁଂ—ମାଳାଧାରୀ—Wearing a garland. [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଯାହାର ମାଳା ଅଛି ବା ମାଳା ଧାରଣକାରୀ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ଦେ. ବ(ସଂ. ମାଳ)—ଉର ମାଳା—Necklace. (ଉ—ବକ୍ଷମାଳୀ ବକ୍ଷମାଳୀ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ବସ୍ତ୍ର ଅଳଙ୍କାର ଦେଇ । ଲକ୍ଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ମାଲୀୟ—ସ. ବ (ମାଳ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇୟ)—ମାଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Māḷiya Relating to Māḷa or jungle; jungly.

ମାଲୁ—ଦେ. ବ (ସ. ମଲ୍ଲ)—୧ । ମାଲ; ମଲ୍ଲ—1. A wrestler.
Mālu ୨ । ଯୋଦ୍ଧା—2. A warrior. [ଉ—ଗାଲୁରୁ
মাল **माल** ମାଲୁ ସର ଜୁଝେ—ଭଗ ।]

ମାଳୁ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଲ୍ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Māḷu ୧ । ନାରୀ—1. Woman. ୨ । ପତ୍ରମୟ ଲତା—2. A leafy creeper. ୩ । ବନ୍ୟଜାତିବିଶେଷ—3. Name of a wild tribe.

ମାଳୁଆ—ଦେ. ବଣ (ସ. ମାଳୀୟ)—୧ । ମାଳ ବା ଜଙ୍ଗଲ ପ୍ରଦେଶ
Māḷuā ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ଜଙ୍ଗଲୀ—1. Jungly; relating to
জঙ্গলী **जंगली** wild country. [ଯଥା—ମାଳୁଆ ପ୍ରଦେଶ]
୨ । ଜଙ୍ଗଲବାସୀ—2. Residing in the forests.
ଦେ. ବ (ସ. ମାଳୁ)—କନ୍ଧଜାତି—Name of a wild tribe (the Khonds) of Orissa.

ମାଳୁଆ ଜ(ଜ୍ୱ)ର—ଦେ. ବ (ସ. ମାଳୀୟ+ଜ୍ୱର)—ଜଙ୍ଗଲ ଦେଶରେ
Māḷuā ja(jwa)ra ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଧରିବା ଜ୍ୱର; ମାଲେରିଆ—
জঙ্গলের জ্বর Malarial fever prevalent in wild
मैलेरिया tracts.

ମାଳୁଆ ଗାଈ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ବର୍ଷାଋତୁରେ ଜଙ୍ଗଲରେ
Māḷuā gāi ଓ କନ୍ଧପଲ୍ଲୀରେ ଯେଉଁ ଗାଈମାନଙ୍କୁ ଚରିବାକୁ ଛଡ଼ା ଯାଏ—The cows that are left in jungles and in Kandha hamlets for the purpose of grazing during the rains.

ମାଲ(ଳୁ)ଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ମାଳିନୀ)—୧ । ମାଳାକାରର ସ୍ତ୍ରୀ—
Mālu(lu)ṇi 1. A female florist, ୨ । ମାଳୀଜାତୀୟା
মালিনী ସ୍ତ୍ରୀ—2. A female of the gardener caste.
मालिन [ଉ—ବୋଉଛନ୍ତି ମାଲୁଣୀମାନେ, ବଟ୍ୟ ବେଶ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା]

ମାଲୁଦ—ଦେ ବ (ନାମ) (ସ. ମାଳ ଓ ହ୍ରଦ)—ପୁରୀର ଚିଲିକା-
Mālud ହ୍ରଦ ନିକଟସ୍ଥ ବାଲୁକାମୟ ପ୍ରଦେଶ—A sandy tract along the Chilkā lake of the Puri district.

ମାଲୁଦ୍ ଜାଗିର୍‌ଦାର—ଦେ. ବ—ଇଂରାଜମାନେ ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଶାକୁ
Mālud jāgir-dār ଅଧିକାର କରିବା ସମୟରେ ଇଂରାଜଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିବା ହେତୁ, ମାଳୁଦ୍ ଅଞ୍ଚଳ ସରକାରଙ୍କୁ ପୁରସ୍କାର ରୂପେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ପାଇଥିବା ମୁସଲମାନ ଜମିଦାର ଓ ତାଙ୍କ ବଂଶଧର—The Jaigirdar of the Malud estates in the district of Puri.

ମାଲୁ ଧାନ -ସ. ବ (ମାଲୁ=ପତ୍ରଲତା+ଧା. ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା
Mālu dhāna +କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ଅଷ୍ଟନାଗ ମଧ୍ୟରୁ ଏକଟିମ—1.Name of a snake; a variegated snake. ୨ । ମହାପଥ (ହ. ଶ)—2. Highway.

ମାଲୁମ୍(ମୁ)—ବୈଦେ. ବଣ (ଅ. ମଅଲୁମ୍; ମାଲୁମ୍)—୧ । ଜ୍ଞାତ—
Mālum(mu) 1. Known. [ଉ—ସମସ୍ତ ମାଲୁମ୍ ମୋତେ
মালুম **मालुम** —ଉତ୍କଳ. କଟକ ବନ୍ଧ ।] ୨ । ଦୃଷ୍ଟ—
2. Seen; visible. ବ—ଜ୍ଞାନ—Knowledge.

ମାଲୁମ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜାଣିବା; ଜ୍ଞାତ ହେବା—1. To
Mālum kariba know. ୨ । ଅବଗତ ହେବା—2. To
মালুম করা **जानना** learn; to come to know.
(ମାଲୁମ କର[ରେ]ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ)

ମାଲୁମ୍ କାଠ—ଦେ. ବ (ଅ. ମୁଅଲ୍ଲିମ୍)—ଜାହାଜର ପ୍ରଧାନ ମାସ୍ତୁଲ
Mālum kāṭha —The main mast of a ship.
মালুম কাঠ **मस्तुल**

ମାଲୁମ୍ ପଡ଼ିବା (ହେବା)—ଦେ. କ୍ରି (ଅ· ମଅଲୁମ୍)—୧ । ଜଣା
Mālum parḍibā (hebā) ପଡ଼ିବା; ଜଣାଯିବା—1. To
মালুম পড়া; মালুম হওয়া be known. ୨ । ଦୃଷ୍ଟ ହେବା—
मालुम पडना (होना) 2. To be visible; to be seen.

ମାଲ(ଲୁ)ର—ସ. ବ (ମା=ଲକ୍ଷ୍ମୀ+ଲା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ମ.
Mālū(lu)ra ଉର [ଉର]; (ପୁରାଣରେ କଥିତ ଅଛି ଯେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅପଣାର ସ୍ତନ କର୍ତ୍ତନ କରି ଶିବଙ୍କ ସନ୍ତୋଷାର୍ଥେ ତାହା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ)—୧ । ଶ୍ରୀଫଳ ବୃକ୍ଷ ଓ ଫଳ—1.The Bel tree and fruit;Egle Marmelos. ୨ । କପିତ୍ଥ ଗଛ ଓ ଫଳ—2. The wood-apple tree and fruit; the elephant apple; Ferona Elephantinum.

ମାଲେ(ଲୋ)ଇ—ଦେ. ବଣ—ନିକୃଷ୍ଟଜାତୀୟ (ବାସନ ଆଦି)—
Māḷe(ḷo)i Inferior kind of (metal-wares).
(ଯଥା—ମାଲେଇ ଥାଳି, ମାଲେଇ କଂସା) ।

ମାଲେ(ଲୋ)ଇ ଆମ୍ବ—ଦେ. ବ (ଶବର ଭାଷା. ମାଳ)—ଅରଣ୍ୟଜାତ
Māḷe(ḷo)i āmba ନିକୃଷ୍ଟ ଅମ୍ବ; ମାଳ ଗୁରୁଡି (ଦେଖ)—
জঙ্গলী আম **जंगली आम** Māḷa gururḍi (See)

ମାଲେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମାଳୀର ସ୍ତ୍ରୀ; ମାଲୁଣୀ—
Mālen A female florist or garland maker.

ମାଲେୟ—ସଂ. ବି (ମାଳା + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଏୟ)—ମାଳାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Māleya Relating to garlands.

ମାଲେୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାଳା + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଏୟ; ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ସ୍ଥୂଳୈଳା;
Māleyā ବଡ଼ ଅଲେଇଚ—Large cardamom.

ମାଲେରିଆ—ବୈଦେ. ବି—ମେଲେରିଆ (ଦେଖ)—Meleriā (See)
Māleriā ম্যালেরিয়া मलेरिया

ମାଲେ—ଦେ. ଅ—ମାଅଲୋ (ଦେଖ)—Mā-ālo (See)
Mālo ওমা ओमा

ମାଲୋଇ—ଦେ. ବି—୧ । ମାଳେଇ (ଦେଖ)—1. Māḷei (See).
Māḷoi ୨ । ପାନବରଜ ଜାତିବିଶେଷ—2. A clan of betel leaf growers. ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମାଳ (ଦେଖ)—Māḷa (See)

ମାଲୋପମା—ସଂ. ବି (ମାଳା + ଉପମା)—କାବ୍ୟାଳଙ୍କାରବିଶେଷ;
Mālopamā ଯେଉଁଠାରେ ଏକ ଉପମେୟର ବହୁ ଉପମାନ ଦେଖାଯାଏ—A simile in which the things compared with the object of comparson are more than one. (ଦ୍ର—ମାଲୋପମା ଅଳଙ୍କାରର ଉଦାହରଣ ଯଥା—
ମିଶିଯାଏ ଯଥା ପ୍ରଭାତ ତାରା ରବିକିରଣେ,
ମିଶିଯାଏ ଯଥା ଜୀବାତ୍ମା ପରମାତ୍ମା ଚରଣେ,
ମିଶିଯାଏ ଯଥା ଚପଳା ନୀଳଜଳଦ ଅଙ୍ଗେ
ମିଶିଗଲା ତଥା ଅବଳା ସେହି ନୀଳତରଙ୍ଗେ—
ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।)

ମାଲୋ ବାପଲୋ—ଦେ. ଅ—ମାଅଲୋ (ଦେଖ)—Mā-ālo (See)
Mālo bāpalo মারে বাপরে

ମାଲୋ ମ(ଗ)ଲି—ଦେ. ଅ—ମାଅଲୋ (ଦେଖ)—Mā-ālo (See)
Mālo ma(ga)li মারেগেলুম (ମାଅଲୋ ମଲି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଲ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମାଳା + ସ୍ୱାର୍ଥେ ଯ)—୧ । ମାଳା—1.
Mālya Garland ୨ । ପୁଷ୍ପ; ଫୁଲ—2. Flower. ୩ । ଶିରୋମାଳା—3. A chaplet for the head. ସଂ. ବିଣ (ମାଳା + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଯ)—ମାଳା ଗୁନ୍ଥା ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ—Fit for being made or strung into a garland.

ମାଲ୍ୟଗିରି—ସଂ. ବି (ନାମ)—ପାଲହଡ଼ାରେ ଅବସ୍ଥିତ ଉତ୍କଳର ସର୍ବୋଚ୍ଚ
Mālyagiri ପର୍ବତ ବିଶେଷ—The highest (ମାଳୟଗିରି—ଅନ୍ୟନାମ) mountain of Utkal in the State of Pallaharā. [ଦ୍ର ମାଲ୍ୟଗିରିବାସୀ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ଭୂୟାଙ୍ଗ । ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ ।]

ମାଲ୍ୟ ଚନ୍ଦନ—ସଂ. ବି (ଯଦ୍ୱନ୍ଦ; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ଅଭ୍ୟାଗତଙ୍କ ସମ୍ମାନାର୍ଥ ପ୍ରଦତ୍ତ
Mālya chandana ପୁଷ୍ପମାଳା ଓ ଚନ୍ଦନ—Garland and sandal paste offered to a distinguished guest.

ମାଲ୍ୟଦାନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାଲ୍ୟ + ଦାନ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ
Mālyadāna ଫୁଲମାଳ ଭେଟିବା—The presentation of a garland to a person.

ମାଲ୍ୟବନ୍ତ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାଲ୍ୟବାନ୍)—୧ । ମାଲ୍ୟବାନ୍ ପର୍ବତ—
Mālyabanta 1. The Mālyabān range of মাল্যবন্ত mountains. [ଦ୍ର—ଗିରି-ମାଲ୍ୟବନ୍ତ ଗିରି-माल्यवन्त ମଧ୍ୟ ମଣି । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] ୨ । ରାକ୍ଷସ ବିଶେଷ—2. Name of demon. [ଦ୍ର—ଏହାର ଭାଇ ନାମ ସୁମାଲୀ; ସୁମାଲୀର ନାତି ରାବଣ ଦୌହିତ୍ର ।] [ଦ୍ର—ବହୁତ କେଶ ବଂଶରେ ଜାତ, ସୁମାଲୀ ମାଲୀ ଯେ ମାଲ୍ୟବନ୍ତ, ସ୍ୱର୍ଗ ଲୁଣ୍ଠନେ ଅଛି ଅଦ୍ଭୁତ, ଧ୍ୱଂସନ କରି ସେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ଦେ. ବିଣ—ମାଳାଭୂଷିତ—Garlanded. [ଦ୍ର—ବ୍ୟବସ୍ଥିତେ ଦେଖ ମାଲ୍ୟବନ୍ତ ଦେଖି ମାଲ୍ୟବନ୍ତ ରାମ କହିଛ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମାଲ୍ୟବାନ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମାଲ୍ୟ + ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Mālyabān ୧ । ପର୍ବତ ବିଶେଷ—1. Name of a mountain range of South India. [ଦ୍ର—ପୁରାଣମତରେ ଏହା କେତୁମାଲ ଓ ଇଳାବୃତ ବର୍ଷର ସୀମାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ଓ ଏହାର ବିସ୍ତାର ନୀଳ ପର୍ବତଠାରୁ ନିଷଧ ପର୍ବତପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ (ହି. ଶ) । ବନବାସ ସମୟରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର କିଛିକାଳ ଏହି ପର୍ବତରେ ବାସ କରିଥିଲେ ।] ୨ । ରାକ୍ଷସ ବିଶେଷ—2. Name of a demon who was the maternal granduncle of Rābaṇa. [ଦ୍ର—ଏ ସୁକେଶ ରାକ୍ଷସର ପୁତ୍ର; ଗନ୍ଧର୍ବକନ୍ୟା ଦେବବତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ । ଏହାଙ୍କର ଭାଇ ସୁମାଲୀର କନ୍ୟା କୈକସୀ ବା ନୈକଷୀ ରାବଣର ମାତା ଥିଲେ । ଏ ରାବଣର ମନ୍ତ୍ରୀ କରୁଥିଲେ ଓ ରାମାୟଣ ଯୁଦ୍ଧରେ ହତ ହୋଇଥିଲେ ।]

ମାଲ୍ୟ ବିନିମୟ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାଲ୍ୟ + ବିନିମୟ)—ବିବାହ
Mālya binimaya ସମୟରେ ବର କନ୍ୟାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମାଳାର ବଦଳା ବଦଳ—The mutual exchange of garlands during marriage between the bridegroom and the bride.

ମାଲ୍ଲ—ସଂ. ବି—(ମଲ୍ଲ + ଅ)—ଅସଭ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—
Mālla Name of a wild tribe.

ମାଲ୍ଲବି—ସଂ.ବି.—(ମଲ୍ଲ + ଅବ୍ଧାତୁ = ରକ୍ଷାକରିବା + ଇ)—ମଲ୍ଲ ଯୁଦ୍ଧ—
Mallabi A wrestling match.

ମାଶବ୍ଦିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମା = ନିଷେଧ + ଶବ୍ଦ + ଭୂତାର୍ଥେ. ଇକ)
Māsabddika ନିଷେଧବାଚକ—Prohibiting; forbidding.
(ମାଶବ୍ଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାଶୟ(ଏ)—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ଅ—(ସଂ. ମହାଶୟ)—ଗୁରୁ, ମାଷ୍ଟର
Māsaya(e) ଆଦିଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ; ହେ ମହାଶୟ !—Oh Sir !
[ଯଥା—ପଣ୍ଡିତ ମାଶୟ, ମାଷ୍ଟର ମାଶୟ ।]

ମାଶୁଲ—ବୈଦେ. ବି—(ଆ. ମହ୍‌ସୁଲ୍)—ମାହାଶୁଲ୍; ଶୁଳ୍କ; ଟିକସ;
Māśul মাসুল महसुल କର—Tax; cess; duty; customs. [ଦ୍ର—ଜମି ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କୁ ଦେୟ କରକୁ ଖଜଣା ବା ଖଜଣା ବା କର ବୋଲାଯାଏ । ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥର ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଦେୟ ଶୁଳ୍କକୁ ମାଶୁଲ ବୋଲାଯାଏ ।]

ମାଶୁଦ—ଦେ. ବି.—ଭାରତର ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ପ୍ରାନ୍ତରେ ବାସ କରୁଥିବା
Māśuda ଯୁଦ୍ଧପ୍ରିୟ ମୁସଲମାନ୍ ଜାତିବିଶେଷ—The Mashoods;
मास्‌द मासुद a warlike tribe of Mabamedans inhabiting the N. W. forntier of India.

ମାଶୁମ୍—ଦେ. ବି.—ମୌଶୁମ୍—(ଦେଖ)
Māśum Mausum (See)

ମାଷ(ସ)—ସଂ. ବି—(ମଷ୍ ବା ମସ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Māsha(s) ୧ । କୃଷି ଜାତ ଲତାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଶସ୍ୟବିଶେଷ;
ସଂ. ନାମ—କୁରୁବିନ୍ଦ, ଧାନ୍ୟମାଷ, ବ୍ରୀହି; ବିରି—1. A species,
ପିତୃଭୋଜନ, ପିଣ୍ଡ୍ୟ, ମାଂସଲ, of pulse; Phaseolus
ବଲାଢ୍ୟ, ବୃଷାକର । Radiatus; Dolichus
ଓ. ବିରି Pilosus. [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ
ଗୁ. ଅଡ଼ଦ ମତରେ ଏହା ଗୁରୁ, ମଧୁର-
ତେ. ମିନୁମିଲୁ ବିପାକ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ରୁଚିକର,
ମ. ଉଡ଼ଦ; ଉଡ଼ୀଦ ବାୟୁ ନାଶକ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ବଳ
ଫା. ମାଷ ଓ ଶୁକ୍ରକର, ଶରୀରର ଉପଚୟ-
ଅ. ମାଷା କର, ମଳ ମୂତ୍ର ବର୍ଦ୍ଧକ, ମେଦୋ-
মাসকল(ড়া)ই ବର୍ଦ୍ଧକ, ସ୍ତନ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ, ପିତ୍ତ ଓ କଫ
उरीद्, उड़द् ବର୍ଦ୍ଧକ; ଏହା ପରିଣାମ ଶୂଳନାଶକ

୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଦିର ପରିମାଣ ବିଶେଷ; ୧ ମଷା; ୮ ରତି—2. A goldsmith's weight equal to the European weight of 17 grains troy. [ଦ୍ର—ମହାଜନରେ—୫ ଠାରୁ ୧୨ ଗୁଞ୍ଜା ପରିମାଣ ଓଜନରେ ୧ ମାଷ; କବିରାଜ ଓଜନରେ ୧ରତି=୮ ମାଷ ବଣିଆ ଓଜନରେ ୧ ରତି=୧୦ ମାଷ ।]

୩ । ମୂର୍ଖ—3. A dunce; a blockhead. ୪ । ଚର୍ମରୋଗ ବିଶେଷ—4. A skin disease.

ମାଷକ—ସଂ. ବି—(ମାଷ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ମାଷ (ଦେଖ)
Māshaka Māsha (See)

ମାଷ ତୈଳ—ସଂ. ବି—(ମାଷ+ତୈଳ)—ଆମବାତ ରୋଗ ନିମନ୍ତେ
Māsha taila ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ବିଧିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତୈଳବିଶେଷ—
(ଏହାର ପ୍ରଧାନ ଉପକରଣ ବିରି)—An oil prepared according to the prescription of Hindu medical books and used in rubbing the limbs affected by acute rehumatism.

ମାଷ ପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି—(ମାଷ+ପର୍ଣ୍ଣ+ଇନ୍)—ଶିମ୍ବାବର୍ଗର ବନ୍ୟ
Māsha parnni ଲତା ବିଶେଷ—A wild creeper of
মাষানি the bean species; Grangea Madrass-
माषोणी, मषीवन, वनउरदी patna; Teramuns labialis.
ଗୁ. ଅଡ଼ ବାଡ଼; ଅଡ଼ଜବେଲ [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣ ଓ
ମ. ରାନଉଡ଼ୀଦ ପତ୍ରର ପୃଷ୍ଠଦେଶ ଘନ ଲୋମଶ; ଫୁଲ
ତେ. କଣ୍ଡମାରୁ; କାରୁ ମନୁରୁ] ଅଗାଳ ରକ୍ତ । ଏହା କଫକାରକ ଓ ଧାରକ ଓ ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ । ଏହା ଶୋଥ, ବାୟୁ, ପିତ୍ତ ଜର ଓ ରକ୍ତଦୋଷ ନାଶକ । ଏହା ମାଷଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଶସ୍ୟ ।]

ମାଷ ବଟକ—ସଂ. ବି (ମାଷ+ବଟକ)—ବିରିବରା—A cake
Māsha baṭaka made of Biri paste and fried in ghee or oil. [ଦ୍ର—ବିରିକୁ ବାଟି ତା ସଙ୍ଗେ ହେଙ୍ଗୁ ଲୁଣ ଅଦା ଆଦି ମିଶାଇ ଘିଅରେ ବା ତେଲରେ ଭାଜି ଏହା ତିଆରି କରାଯାଏ ।]

ମାଷ ବର୍ଦ୍ଧକ—ସଂ. ବି (ମାଷ=ମାଷ ପରିମିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ+ବର୍ଦ୍ଧ ଧାତୁ=
Māsha bardhaka ଛେଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
(ମାଷବର୍ଦ୍ଧିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଣିଆ; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାର—Goldsmith.

ମାଷ ଭକ୍ତ ବଳି—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ ଓ ରୂପକ, ମାଷ+ଭକ୍ତ+
Māsha bhakta bali ବଳି)—ବ୍ରୀହି (ବିରି), ତଣ୍ଡୁଳ ଓ ଦଧି ମିଶ୍ରିତ ପୂଜୋପହାର ବିଶେଷ—A present or offering made up of Māsha, rice and curd.

ମାଷ ରୋଟିକା—ସଂ. ବି—(ମାଷ+ରୋଟିକା)—ବିରି ପିଠା—A
Māsha rotikā pastry cake made from the flour of Masha.

ମାଷାଦ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—(ମାଷ+ଅଦ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ
Māshāda ଅ)—ବ୍ରୀହି ଭକ୍ଷଣକାରୀ—Eating the Phaselus bean. ସଂ. ବି—କଚ୍ଛପ—Tortoise.

ମାଷାନ୍ନ—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ; ମାଷ+ଅନ୍ନ)—ବିରି ଓ ଚାଉଳରେ
Māshānna ପ୍ରସ୍ତୁତ ଖେଚୁଡ଼ି—Rice boiled with split Māsha.

ମାଷାଶ—ସଂ. ବି (ମାଷ+ଅଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଘୋଡ଼ା (ହି. ଶ)—
Māshāsa Horse.

ମାଷୀଣ—ସଂ ବି—(ମାଷ+ଈନ)—ମାଷ କ୍ଷେତ୍ର; ବିରି ବିଲ—A
Māshīna field on which the kidney bean is grown.

ମାଷ୍ଟର—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ ମାଷ୍ଟର)—ଶିକ୍ଷକ; ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁରୁ—
Māshṭara A teacher; tutor; master.
मांष्टर मास्टर (ମାଷ୍ଟରାଣୀ; ମାଷ୍ଟରଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରେଜୀ ପଢ଼ାଉଥିବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଦେଶୀୟ ଭାଷାର ଓ ସଂସ୍କୃତର ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ପଣ୍ଡିତ ଓ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ପଢ଼ାଉଥିବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ମୌଲବୀ ବା ଅଖୁନ୍ କହନ୍ତି ।]

ମାଷ୍ଟର ମହାଶୟ—ଦେ. ବି ଓ ଅ—(ଇଂ. ମାଷ୍ଟର୍+ସଂ. ମହାଶୟ)—
Māshṭara mahāśaya ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସମ୍ମାନସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—
মাষ্টর মশাই A respectful address to a teacher.
मास्टर महाशय (ମାଷ୍ଟର ମାଶୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଷ୍ଟରୀ—ଦେ. ବି—୧ । ମାଷ୍ଟର ପଣ; ଶିକ୍ଷକତା—1. Teacher-
Māshṭari মাষ্টারি मास्टरी ship. ୨ । ମାଷ୍ଟରର କାର୍ଯ୍ୟ
(ମାଷ୍ଟରପଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Post of a teacher. ଦେ. ବିଶ
୧ । ମାଷ୍ଟର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ଶିକ୍ଷକ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to a master. ୨ । ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟ—2. Fit for a teacher.

ମାଷ୍ଟ୍ର—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ. (ଇଂ. ମାଷ୍ଟର୍)—୧ । ଶିକ୍ଷକ—
Māshṭra 1. Teacher, ୨ । ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷକ—2. Teacher of English; English teacher. [ଦ୍ର—ଇଂରାଜୀ Master ଶବ୍ଦର ପ୍ରକୃତ ଉଚ୍ଚାରଣ ମାଷ୍ଟର୍, କିନ୍ତୁ ଲୋକେ ଓ ବିଶେଷତଃ ଗଞ୍ଜାମୀମାନେ ଏହାକୁ 'ମାଷ୍ଟ୍ର' ରୂପରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ଓ ସମ୍ବାଦ-ପତ୍ରାଦିରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଆକାର ଲେଖନ୍ତି ।]

ମାଷ୍ୟ—ସଂ. ବି.—(ମାଷ+ଯ)—ମାଷୀଣ (ଦେଖ)
Māshya Māshīṇa (See)

ମାସ୍ ବଡ଼ା(ଢ଼ା) ବରଷ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) (ଭୁଲ ବ. ମାସବାଢ଼ା
Mās-barḍā (rḍhā) barash ବତ୍ସର)—ଅଧିବର୍ଷ; ଯେଉଁ ବର୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ଅଧିମାସ ବା ମଳମାସ ଥାଏ—An year with an intercalary month.

ମାସ୍ ମିଟିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅପାମର ସାଧାରଣ ଯେଉଁ ସଭାରେ
Mās-miṭing ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି—Mass meeting.
(ମାସ୍ ମିଟିଂ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାସ—ସଂ. ବି—(ମସ=ଚନ୍ଦ୍ର+ଅସ୍ବାର୍ଥେ. ଅ; ମସ୍ ଧାତୁ=ପରିମାଣ
Māsa କରିବା+କରଣ. ଅ)—୧ । ଶୁକ୍ଳ କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷାତ୍ମକ କାଳ; ବୈଶାଖ, ଜ୍ୟେଷ୍ଠ, ଆଷାଢ଼, ଶ୍ରାବଣ, ଭାଦ୍ରବ, ଆଶ୍ୱିନ, କାର୍ତ୍ତିକ, ମାର୍ଗଶିର, ପୌଷ, ମାଘ, ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଓ ଚୈତ୍ର ଏହି ବାର ଗୋଟି ୩୦ ତିଥି ସମ୍ବଳିତ କାଳ—1. Lunar month.

୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଏକ ରାଶିରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବା ସମୟ; ମେଷ, ବୃଷ, ମିଥୁନ, କର୍କଟ, ସିଂହ, କନ୍ୟା, ତୁଳା, ବିଛା, ଧନୁ, ମକର, କୁମ୍ଭ, ମୀନ ଏହି ବାର ଗୋଟି କାଳ ପରିମାଣ—2. Solar month.

୩ । ଇଂରାଜୀ ଗଣନା କ୍ରମେ ୩୬୫ ଦିନକୁ ୧୨ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଯାଇଥିବା କାଳ; ଜାନୁଆରି, ଫେବୃଆରି, ମାର୍ଚ୍ଚ, ଏପ୍ରେଲ୍, ମେ, ଜୁନ୍, ଜୁଲାଇ, ଅଗଷ୍ଟ, ସେପ୍ଟେମ୍ବର୍, ଅକ୍ଟୋବର୍, ନଭେମ୍ବର୍, ଡିସେମ୍ବର୍ ଏହିପରି ୧୨ ଟି କାଳ ପରିମାଣ—3. An English month.
୪ । ମଷା; ଏକ ରତିର ଦଶଭାଗର ଏକଭାଗ ପରିମାଣ—4. A standard of weight; 17 grains troy.
୫ । ଦ୍ୱାଦଶ ସଂଖ୍ୟା—5. The number twelve (Apte). ୬ । (ମସ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ମାଷ; ଘାଣ୍ଟୁ; ବିରି—6. A kind of pulse.

[ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ର ପୃଥିବୀର ଚାରିପାଖରେ ଯେଉଁ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଥରେ ବୁଲି ଆସେ ତାହା ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ ନାମରେ ଅଭିହିତ । ଏହା ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପରଦିନ (କୃଷ୍ଣ ପ୍ରତିପଦ) ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଶେଷ ହୁଏ । ଏହାକୁ ଗୌଣ ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ ବୋଲଯାଏ । ମୁଖ୍ୟ ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ ଅମାବାସ୍ୟା ପରଦିନ (ଶୁକ୍ଳ ପ୍ରତିପଦ) ଠାରୁ (ଅର୍ଥାତ୍ ନୂତନ ଚନ୍ଦ୍ର-କଳା ଦର୍ଶନ ଠାରୁ) ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ଶେଷ ହୁଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯେଉଁ ସମୟରେ ଏକ ରାଶିରେ ଅବସ୍ଥାନ କରେ ତାହା ସୌରମାସ । ଏହା ସଂକ୍ରାନ୍ତିରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ମାସାନ୍ତରେ ଶେଷ ହୁଏ । ନାକ୍ଷତ୍ରିକ ମାସର ଗଣନା ୨୭ଟି ନକ୍ଷତ୍ରର ଉଦୟ ଓ ଅସ୍ତଦ୍ୱାରା ନିରୂପିତ ହୁଏ । ଏକ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଠାରୁ ଅନ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟକୁ ଏକ ଦିନ ଗଣି ଏହିପରି ୩୦ ଦିନରେ ଏକ ସାବନ ମାସ ହୁଏ । ବୃହସ୍ପତି ଗ୍ରହଙ୍କ ଉଦୟ ଓ ଅସ୍ତରୁ ଏକ ଦିନ ଧରାଯାଇ ତଦ୍ରୂପ ୩୦ ଦିନରେ ଏକ ବାର୍ହସ୍ପତ୍ୟ ମାସ ହୁଏ । ୧୨ ଟି ସୌର ମାସର ପରିମାଣ ୩୬୫ ଦିନ, ୧୨ଟି ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସର ପରିମାଣ ୩୫୪ ଦିନ । ଏହି ଦ୍ୱିବିଧ ଗଣନା-ଯୁକ୍ତ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ୧୧ ଦିନର ପ୍ରଭେଦ ହେତୁ ସମତା ରକ୍ଷା କରି ଏହି ୨ ପ୍ରକାର ବର୍ଷର ଗଣନାକୁ ମିଳାଇବା ପାଇଁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ପ୍ରତି ତୃତୀୟ ବର୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ଅଧିମାସ ବା ମଳମାସର ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛନ୍ତି । ଇଂରାଜ-ମାନଙ୍କର ସୌର ମାସ ସମ୍ବଳିତ ୧ ବର୍ଷ=୩୬୫ ଦିନ; ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର ମାସ ଗଣନା ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷର ପ୍ରଥମ ଚନ୍ଦ୍ର-ଦର୍ଶନଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର ସୌର ଗଣନାମତେ ମାସ ଚଳୁ ନ ଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାସ ସଙ୍ଗେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଋତୁ ମେଳ ଖାଏ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ପର୍ବମାନ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଋତୁରେ ପଡ଼େ । ଯେବେ ଏକ ବର୍ଷରେ ମହରମ ବର୍ଷାଦିନେ ପଡ଼େ, ୨।୩ ବର୍ଷ ବାଦ ଶରତ୍‌ରେ, ପରେ ପୁଣି ବସନ୍ତରେ ଓ ତା ପରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ପଡ଼େ ।

ସୌରମାସମାନଙ୍କ ନାମ	ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସମାନଙ୍କର ନାମ
ମେଷ	ବୈଶାଖ (ଦେଶଜ. ବଇଶାଖ୍ୟ)
ବୃଷ	ଜ୍ୟେଷ୍ଠ (ଦେଶଜ. ଜେଷ୍ଠ)
ମିଥୁନ	ଆଷାଢ଼ (ଦେଶଜ. ଅଷାଢ଼)
କର୍କଟ, (ଦେ. କକଡ଼ା)	ଶ୍ରାବଣ (ଦେ. ଶିରାବଣ)
ସିଂହ	ଭାଦ୍ର (ଦେ. ଭାଦ୍ରଅ)
କନ୍ୟା (ଦେ. କନ୍ୟ)	ଆଶ୍ୱିନ (ଦେ. ଅଶିଣ)
ତୁଳା (ଦେ. ତୁଳ)	କାର୍ତ୍ତିକ (ଦେ. କାରତିକ)
ବିଛା	ମାର୍ଗଶିର (ଦେ. ମଗୁଶିର)
ଧନୁ	ପୌଷ (ଦେ. ପୁଷ)
ମକର	ମାଘ (ଦେ. ମାଘ)
କୁମ୍ଭ	ଫାଲ୍‌ଗୁନ (ଦେ. ଫଗୁଣ)
ମୀନ	ଚୈତ୍ର (ଦେ. ଚଇତ)

ଇଂରାଜୀ ମାସ	ମୁସଲମାନୀ ମାସ
ଜାନୁଆରି (ଓଡ଼ିଆ. ଜନୋର)	ମହରମ୍
ଫେବୃଆରି (ଓ. ଫିମ୍ବୋର)	ସଫର୍
ମାର୍ଚ୍ଚ (ଓ. ମାରଚ)	ରବିଉଲ୍‌ଅଉଅଲ୍
ଏପ୍ରିଲ୍ (ଓ. ଅପ୍ରେଲ୍)	ରବିଉସ୍ସାନି
ମେ (ଓ. ମଇ)	ଜମାଦିଉଲ୍‌ଅଉଅଲ
ଜୁନ୍ (ଓ. ଜୁନ୍)	ଜମାଦିଉସ୍ସାନୀ

ଜୁଲାଇ (ଓ. ଜୁଲେଇ) ରଜବ୍
ଅଗଷ୍ଟ (ଓ. ଅଗଷ୍ଟ) ସାବାନ୍
ସେପ୍ଟେମ୍ବର (ଓ. ସିତମ୍ବର) ରମଜାନ୍
ଅକ୍ଟୋବର (ଓ. ଅକ୍ଟୁବର) ସଉଅଲ୍
ନଭେମ୍ବର (ଓ. ନବମ୍ବର) ଜିଲକଦ୍
ଡିସେମ୍ବର (ଓ. ଦସମ୍ବର) ଜିଲହଜ୍

ଇଂରେଜି ମାସ ସଙ୍ଗେ ମୁସଲମାନୀ ମାସର ସମତା ପ୍ରାୟ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । କାରଣ ମୁସଲମାନୀ ମାସ ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ । ମାତ୍ର ଇଂରାଜୀ ମାସ ସୌର ମାସ ଅଟେ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଏକ ରାଶିରେ ଉଦୟ ହେବା କାଳକୁ ସୌର ମାସ ବୋଲାଯାଏ, ଏହା କେବେ ୨୯, କେବେ ୩୦, କେବେ ୩୧ ଦିନ, କେବେ ୩୨ ଦିନ ବ୍ୟାପୀ ହୁଏ । ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସ କେବେ କେବେ ୨୭, ୨୮, ୨୯ ଓ ୩୦ ଦିନ ବ୍ୟାପୀ ହୁଏ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅଶ୍ୱିନୀ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଉଦୟ ହେବା ସମୟଠାରୁ ଯଥାକ୍ରମେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ରେବତୀ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଉଦୟ ହେବା ଦିନର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଳକୁ ନାକ୍ଷତ୍ର ମାସ ବୋଲାଯାଏ । ନାକ୍ଷତ୍ର ମାସ ୨୭ଦିନ ବ୍ୟାପୀ ହୁଏ । ସାବନ ମାସ ବ୍ୟବସାୟ, ବେପାର ଅଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ଏହା ୩୦ ଦିନ ବ୍ୟାପୀ ହୁଏ । ଏହା ଯେ କୌଣସି ଦିନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ତିଂଶ ଦିନରେ ସମାପ୍ତ ହୁଏ । (ହ. ଷ)

ମାସ ଶବ୍ଦ ସମ୍ଭବତଃ ମସ (ଚନ୍ଦ୍ର) ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଇଂରାଜୀରେ month (ମନ୍ଥ=ମାସ) moon (ଅର୍ଥାତ୍ ଚନ୍ଦ୍ର) ଶବ୍ଦରୁ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଅଛି । ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟରେ ମାସର ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର । ଋଗ୍ବେଦରେ 'ଚନ୍ଦ୍ରମସ୍'ର ଅର୍ଥ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun and the moon; ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଗୋଟିଏ ନାମ ମାସକୃତ୍; ପାରସୀଭାଷାରେ ମାସର ନାମ ମାହ୍; ଗ୍ରୀକ୍ଭାଷାରେ ମୀନ୍, ଲାଟିନରେ ମେନ୍‌ସିସ୍ ।]

ମାସ ଅଖର(ରି)—ଦେ. ବି—ମାସର ଶେଷ—The end of a
Māsa ākhara(ri) মাসের শেষ month.
मासकी आखरी

ମାସ(ଷ)କ—ସଂ. ବି—୧ । ଏକମଷା ପରିମାଣ ବା ଓଜନ—1.
Māsa(sha)ka Weight of 17 grains troy. ୨ ।
ମାସ; (ହ. ଷ)—2. Month. ଦେ. ଅ —ଏକମାସ
କାଳ—A period of one month.

ମାସକ ଧର୍ମ—ଦେ. ବି—ଏକମାସ ମଧ୍ୟରେ ସଞ୍ଚିତ ବା ଅର୍ଜିତ ପୁଣ୍ୟ—
Māsaka dharmma Piety accumulated or earned
একমাসের ধর্ম by a person during a month's
मासका धरम performance of religious acts.
(ଯଥା—ଅକାମାରେ, ପାନଗୁଅ ଖାଇ, ପାନଗୁଅ ଚୋର—
ମାସକ ଧର୍ମ ମୋର, କାର୍ତ୍ତିକ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ସ୍ନାନ କଲା ସମୟରେ
ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରିତ ବଚନ ।)

ମାସକ(କା)ବାଡ଼(ଢ଼)—ଦେ. ବଣ (ସ. ମାସ ଓ ପା. ବାବାରୁ=
Māsaka(kā)bārd(r) ମାସର ଶେଷ; ମାସକାବାରି=ମାସ
মাসকাবারি(র) ଶେଷରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ)—ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସ
मासकाबार(री) ଶେଷରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା—Prepared at
মাসকাবারি the end of every month. ବି—୧ ।
मासिककागज ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସ ଶେଷରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଉକ୍ତ
ମାସର ହିସାବ—1. Monthly return; monthly
account prepared at the end of every.
मासिकधरम month. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଋତୁସ୍ରାବ—2.
Monthly course; menstruation. ୩ । ପ୍ରତି-
ମାସର ଶେଷ—3. The end of every month.

ମାସକାବାର—ଦେ. ବି—ମାସାନ୍ତ; ମାସର ଶେଷ ଦିନ—The last
Māsakābāra মাসকাবার day of the month.
मासका आखीर

ମାସକାବାରି—ଦେ. ବଣ—ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସ ଶେଷରେ କରଣୀୟ—
Māsakābāri Performable at the end of
মাসকাবারি मासिक every month.

ମାସକା(କୁ)ମାସ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ପ୍ରତି ମାସରେ; ଫି ମାସରେ—
Māsakā(ku)māsa Every month; monthly.
মাসেমাসে मासबमास

ମାସ(ସି)କିଆ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ମା ସିକ)—୧ । ଏକମାସବୟସ୍କ—
Māsa(si)kiā 1. Aged one month; a month
একমাসের एकमासका old. ୨। ମାସିକ—
মাসিক मासिक धरम 2. Monthly. ଦେ. ବି.—
ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମାସିକଧର୍ମ; ଋତୁ—Menses.

ମାସକୃତ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାସ + କୃତ୍ୟ)—ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସର
Māsakrutya ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—(religious acts of
duties) Prescribed for a particular
month.

ମାସକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଏକ ମାସ ମଧ୍ୟରେ—In a month
Māsake (ଉ—ମାସକେ ନାନା ଉପହାରେ, ପାଳ ପଡ଼ଇ
এক মাসে एक मासमे ଏକ ଘରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ମାସକେଲ୍—ପ୍ରା ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶାମୁକା—
Māsakel Oyster-shell.

ମାସ ଗଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—(ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକର) ଗର୍ଭ ସଞ୍ଚାର ହେବା—
Māsa gardibā Pregnancy; conception [ଦ୍ର—
মাস গড়া, মাস টপে যাওয়া ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ଗର୍ଭ ହେଲେ
दिन चढना, दिन आना ସେମାନଙ୍କର ମାସିକ ଧର୍ମ ବା ଋତୁସ୍ରାବ
ଗଡ଼ି ଯାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ ।]

ମାସ ଗଣତି—ଦେ. ବି (ସ.ମାସ ଗଣନା)—ବର୍ଷର ମାସମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା-
Māsa ganati ଗଣନା—Calculation of the months
মাস গুনা मास गिनती of the year.

ମାସ ଗଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବର୍ଷର କେତେ ମାସ ଅତୀତ ହେଲା, ତାହା
Māsa ganibā ଗଣନା କରିବା—To calculate the
মাস গুনা period of time by the months of the
मास गीनना year in respect of a certain act or
event.

ମାସ ଘୂରକ—ସ.ବଣ. ପୁଂ (ମାସ+ଚର ଧାତୁ+କର୍ମ.ଇକ)—ଏକ ମାସ
Māsa chārika ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ (ହ୍ରୁ. ଣ)—Perform-
(ମାସ ଘୂରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) able for the period of one month.

ମାସ ଜାତ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ଏକ ମାସ ବୟସ୍କ—
Māsa jāta One month old.
(ମାସ ଜାତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାସଜ୍ଞ—ସ. ବ. ପୁଂ (ମାସ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଦାତ୍ୟୂହ ବା
Māsajña ଡାହୁକ ପକ୍ଷୀ—1. A gallinule (bird). ୨ ।
ଏକ ପ୍ରକାର ମୃଗ (ହ୍ରୁ. ଣ)—2. A kind of deer.

ମାସ ତାଲା—ସ. ବ (ମାସ+ତାଲ+ଅ)—ଏକପ୍ରକାର ବାଜା (ହ୍ରୁ.
Māsa tālā ଣ)—A kind of musical instrument.

ମାସ ଦିନ—ସ. ବ (ସଢ଼ତର)—୧ । ମାସ ଓ ଦିନ—1. Month
Māsa dina and date. ୨ । ମାସ ମଧ୍ୟରେ ୩୦ ଦିନ ଯୁକ୍ତ
(ମାସ ଦିବସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସମୟ—2. A period of 30 days.
मास दिन (ଉ—ସେ ମାସ ଦିନେ ମୋ ପାଖକୁ ଥରେ ମାତ୍ର ଆସନ୍ତି ।)

ମାସ ପକ୍ଷ—ସ. ବ. (ସଢ଼ତର)—ମାସ ଓ ପକ୍ଷ—
Māsha paksha Month and fortnight.

ମାସପଞ୍ଜି (ଞ୍ଜୀ)—ସ.ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ମାସରେ ଘଟିବା ତିଥି,
Māsa panji(ñji) ବାର, ଉତ୍ସବ ଓ ଘଟଣାବଳୀର ବିବରଣ—
(ମାସ ପଞ୍ଜିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) Monthly almanac; a record
(ମାସ ପାଞ୍ଜି—ଦେଶଜରୂପ) of the events etc during a particular month.

ମାସ ପତ୍ର—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାସ ଫଳ ୨ (ଦେଖ)
Māsa patra Māsa phala 2 (See)

ମାସ ପଶିବା—ଦେ. ବି (ସ. ମାସ+ପ୍ରବେଶ)—ଗଣନାକ୍ରମେ ଗୋଟିଏ ମାସ
Māsa pasibā ଶେଷ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ମାସର ପ୍ରବେଶ—
মাস হওয়া The entry of a month in respect of a
मास आना certain fact in calculation.

ମାସ ପୂରିବା—ଦେ. ବ. (ସ. ମାସ; ପୂରଣ)—୧ । ଏକମାସ ପୂର୍ଣ୍ଣ
Māsa pūribā ହେବା—1. The completion of a
মাস পূরা month. ୨ । ଗର୍ଭଧାରଣର ନବମ ଦଶମ ମାସ, ଅର୍ଥାତ୍
पूरे दिन होना, मास बरषमास बितना ଆସନ୍ନ ପ୍ରସବକାଳ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା; ପୂର୍ଣ୍ଣଗର୍ଭ ହେବାର ସମୟ—2. Being in the 9th or the 10th month of pregnancy; being near one's time of delivery.

ମାସ ପ୍ରମିତ—ସ. ବ (ମାସ+ପ୍ରମିତ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ମାସ ପରିମିତ ହୁଏ)—
Māsa pramita ନବଚନ୍ଦ୍ର; ପ୍ରତିପଦର ଚନ୍ଦ୍ର—The new moon.

ମାସ ଫଳ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—୧ । ପ୍ରତ୍ୟେକ
Māsa phāla ମାସରେ ଘଟିବା ଫଳ ବା ଘଟଣା—1. The events happening during a month calculated astrologically. ୨ । ଯେଉଁ ଲେଖାରେ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣନା କ୍ରମେ କୌଣସି ମାସର ଶୁଭାଶୁଭ ଫଳ ଲିଖିତ ହୋଇଥାଏ—2. A statement of the good or evil which will befall during a particular month according to astrotogical calculat

ମାସ ବରଷ—ଦେ. ବ. ସଢ଼ତର (ସଂ. ମାସ; ବର୍ଷ)—ମାସ ଓ ବର୍ଷ—
Māsha barasha Month and year.
মাস বৎসর **मास बरष**

ମାସ ବର୍ତ୍ତିକା—ସଂ. ବ—ଶ୍ୟାମା ଜାତୀୟ ପକ୍ଷି ବିଶେଷ; ବର୍ତ୍ତୀ ପକ୍ଷୀ—
Māsa barttikā A kind of quail or patridge.

ମାସ ବିତିବା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ମାସ+ବ୍ୟତୀତ)—ଏକ ମାସ ସମୟ ଗତ
Māsa bitibā ହେବା—The passing of a month.
মাস গত হওয়া **मास पूरा होना**
[ମାସ ବିତା(ତେ)ଇବା—କ୍ରିୟାରୂପ]

ମାସ ବୃଦ୍ଧି—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମଳମାସ; ଅଧିମାସ—
Māsa bṛuddhi An intercalary month.

ମାସ ଭର(ରି)—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଏକମାସ ସମୟରେ; ମାସଯାକ—
Māsa bhar(ri) Throughout a month; in the
মাসতমাম **मासभर** course of a month.
[ମାସତମାମ, ମାସଯାକ, ମାସେ ଯାକେ(ଏ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାସମାନ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାସ+ମାନ)—୧ । ମାସର ପରିମାଣ—
Māsamāna 1. The measure of a month.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ବର୍ଷ—2. A year.

ମାସର—ସ. ବ (ମସ ଧାତୁ=ପରିମାଣ କରିବା+କର୍ମ. ଅର)—୧ ।
Māsara ମଣ୍ଡ; ଭାତର ପେଜ—1. The water or scum distilled from boiled rice. ୨ । ପେଜ ଓ ଅଙ୍ଗୁର ରସରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଯନ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ମାଦକ ପେୟ (ହ୍ରୁ. ଣ)—2. A kind of intoxicating drink made of rice and grape juice.

ମାସଲ—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—
Māsala A kind of bird.

ମାସହରା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବଣ. (ଭୁଲ.ବ.ମାସହାରା)—ମାସିଅତି;
Māsaharā ମାସିକ—Monthly; payable month by
মাসহারা month. ବ—ମାସିକ ବେତନ—Monthly
मासहरा pay. କ୍ରି. ବଣ—ପ୍ରତି ମାସରେ—Monthly.

ମାସହାରା—ଦେ. ବ (ଅ. ମୁଶାହାରା)—ମାସିକ ବେତନ—Monthly
Māsahārā মাসহারা **मसहरा** pay; salary.

ମାସ ହେବା—ଦେ. ବ—୧ । ମାସ ଗଡ଼ିବା (ଦେଖ)—1. Māsa
Māsa hebā gardibā (See). ୨ । ମାସ ପୂରିବା (ଦେଖ)
2. Māsa pūribā (See)

ମାସାଦ୍ୟ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାସ+ଆଦ୍ୟ)—ମାସର ପ୍ରଥମ ଦିନ—
Māsādya. The first day of the month.

ମାସାଧିପ—ସଂ. ବି—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ଗ୍ରହ ଯେଉଁ
Māsādhipa ମାସରେ ପୃଥିବୀର ଅଧିପତି ଭଳି ରୂପେ ହୁଏ—The planet presiding over the earth during a particular month.
ମାସାଧିପତି, ମାସେଶ, ମାସାଧୀଶ } ଅନ୍ୟରୂପ

ମା ସାଆନ୍ତାଣୀ—ଦେ. ବି—ମାଅ ସାନ୍ତାଣୀ (ଦେଖ)
Mā sā-āntāṇi मा मालिकानी Mā-ā sāntāṇi (See)

ମାସାନୁମାସିକ—ସଂ. ବିଣ (ମାସ+ଅନୁମାସ+ଇକ)—ପ୍ରତି ମାସ-
Māsānumāsika ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ-Relating to every month.

ମାସାନ୍ତ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାସ+ଅନ୍ତ)—୧ । ମାସର ଶେଷ
Māsānta ଦିନ—1. The last day of the month. ୨ । ସୌରମାନ ମାସର ସଙ୍କ୍ରାନ୍ତିର ପୂର୍ବ ଦିନ—2. The day previous to a Samkranti day. ୩ । ଅମାବାସ୍ୟା—3. The new moon; the change of the moon.

ମାସାନ୍ତ ସଙ୍କ୍ରାନ୍ତି—ସଂ. ବି (ସଦୃଶ)—ଏକମାସର ଶେଷ ଦିନ ଓ
Māsānta samkrānti ଅନ୍ୟ ମାସର ପ୍ରଥମ ଦିନ—The last day of a month and the first day of the next month. [ଦ୍ର—ମାସାନ୍ତ ଓ ସଙ୍କ୍ରାନ୍ତିରେ ଯାତ୍ରାଦି ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟ ନିଷିଦ୍ଧ ।]

ମାସାବଧି—ଦେ. ବି—୧ । ଏକମାସ ସମୟ—1. Period of one
Māsābadhi month. ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ଏକମାସ ଧରି—For the period of one month.

ମାସି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମାସିକ)—ମାସସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to a
Māsi month. (ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ
মাসিক मासी ହୁଏ; ଯଥା—ବାରମାସି; ଦୋମାସି ଇତ୍ୟାଦି ।) ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ମାସିକ; ପ୍ରତି ମାସରେ—Every month. (ଦ୍ର—ମାସି ମଙ୍ଗଳବାର ଜ୍ୱର, ଏବେବେଁ କରେ ନିକନାଶ—ଲୋକ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।)

ମାସିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମାସିକ; ପ୍ରା. ମାସିଅ) (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ
Māsiā ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ସଂ. ମାସୀୟ)—୧ । ମାସସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
মাসের मासिया 1. Relating to a month. (ଯଥା—ଅଗ୍ରହାୟଣ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାସିଆ ଦିନ—ପଞ୍ଚରତ୍ନମୋହନ, ପ୍ରମାଣ ଅଠଗୁଣ ।) ୨ । ଏତେ ମାସ ଗର୍ଭରେ ରହି ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା (ଶିଶୁ)-2.Held in the mother's womb for so many months. (ଯଥା—ଅଠମାସିଆ ପିଲା, ନଅ ମାସିଆ ପିଲା, ଦଶ ମାସିଆ ପିଲା ।) ୩ । ଏତେ ମାସ ବୟସ୍କ—3. Aged so many months. ୪ । ଏତେ ମାସ ସ୍ଥାୟୀ ବା ବ୍ୟାପୀ—4. Lasting or occupying so many months.

ମାସିକ—ତ୍ରି. ବିଣ (ମାସ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ, ଜାତୃତ୍ୱାର୍ଥେ ଓ ଦେୟାର୍ଥେ.
Māsika ଇକ)—୧ । ମାସସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Monthly. ୨ । ପ୍ରତି ମାସରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—2. Performable every month. ୩ । ଏକମାସକାଳ ସ୍ଥାୟୀ—3. Lasting for a month. ୪ । ପ୍ରତି ମାସରେ ଥରେ ଘଟୁଥିବା—4. Happening once every month. ୫ । ପ୍ରତି ମାସରେ ଦେୟ—5. Payable every month. ସଂ. ବି—୧ । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୃତ୍ୟୁର ଏକବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତି ମାସରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶ୍ରାଦ୍ଧ—1. Oblation of food offered to a deceased ancestor every month for a year after his death ୨ । ପ୍ରତି ମାସର ଅମାବାସ୍ୟାରେ କରିବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ—2. Oblation offered to a deceased ancestor on every change of the moon.

ମାସିକ ଧର୍ମ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା. ମାସିକ+ଧର୍ମ)—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଋତୁ-
Māsika dharma ସ୍ରାବ—The menstrual discharge of women.

ମାସିମା—ପ୍ରାଦେ (ପୂର୍ବ ସଦର) ବି (ବଙ୍ଗାନୁକରଣ;ଭୁଲ.ବ. ମାସୀମା)—
Māsimā ମାଉସୀ ମା (ଦେଖ)—Māusi mā (See)

ମାସୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ(ମାସ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଈନ)—୧ । ମାସସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Māsina 1. Relating to month; monthly. ୨ । (ମାସୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଏକମାସ ବୟସ୍କ—2. Aged one month. ୩ । ଏତେ ମାସ ବୟସ୍କ—3. Aged so many months. (ଯଥା—ଦ୍ୱିମାସୀନ; ଷଣ୍ମାସୀନ ।)

ମାସୁଆରି(ରୀ)—ଦେ. ବିଣ—ମାସିକ ଭିତ୍ତିରେ—Monthly. (ଯଥା—
Māsuāri(ri) মাসকাবারি मसहरा ମାସୁଆରି ପତ୍ର; ମାସୁଆରି
মাসহারা मसहरा ଯୋଗାଡ଼ ।) ଦେ. ବି—୧ । ମାସିକ ଦରମା—
মাসিক मासिकधर्म 1. Monthly pay. ୨ । ମାସିକ ଋତୁସ୍ରାବ—2. Monthly course; menstruation.

ମାସୁଦ୍—ଦେ. ବି—ମାଶୁଦ୍ (ଦେଖ)
Māsud Māśud (See)

ମାସୁମ୍—ମାଶୁମ୍ (ଦେଖ)
Māsum Māśum (See)

ମାସୁରୀ—ସଂ. ବି—୧ । ଶ୍ମଶ୍ରୁ; ଦାଢ଼ୀ—Beard. ୨ । ପୂର୍ବ ଭାରତୀୟ
Māsuri ଏକପ୍ରକାର ଡାକ୍ତରୀ ଶସ୍ତ୍ର (ସୁ. ଶ.)—2. A kind of surgeon's knife used in ancient India.

ମାସୁଲ୍—ଦେ. ବି—ମାଶୁଲ୍ (ଦେଖ)
Māsul Māśul (See)

ମାସେ—ଦେ. ବି—ଏକ ମାସ ସମୟ—One month. ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.
Māse ଏକ ମାସ ପାଇଁ—For one month.
এক মাস एक मास

ମାସେକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଏକ ମାସରେ—1. In one
Maseke month. ୨ । ପ୍ରତି ମାସରେ—2. In every
মাসে मासमे month.

ମାସେ ଖଣ୍ଡେ—ଦେ. ବି—ମାସଠାରୁ ଅଳ୍ପ ବେଶୀ ବା କମ୍ ସମୟ—
Māse khande A period of time slightly more
मासखानेक महीना एकमहीना or less than a month;

ମାସେକାଲ୍ତର } ଅନ୍ୟରୂପ about a month or so.
ମାସେଅଧେ
ମାସେପଖେ(ଶ) (ଦ୍ର—ଅଉ ମାସେଖଣ୍ଡେ ଗଲେ ସେଇଆ ହବ ଯେ—ମାଳତୀ ଦାଶ. ଚିତ୍ତର ସ୍ୱମାଯୂଣ) ।

ମା ସ୍କ(ସ୍କା)ବାଡ଼(ର)—ଦେ. ବି. ଓ ବଣ—ମାସକବାଡ଼ (ଦେଖ)—
Māska(skā)bārḍa(ra) Māsakabārḍa (See)

ମାସ୍କା(ସ୍କୁ, ସ୍କେ)ମାସ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ମାସକାମାସ (ଦେଖ)
Māskā(sku, ske)māsa Māsakāmāsa (See)
मासे मासे मासका मास

ମାସ୍ତାନ—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର ଅଧସ୍ତନଶ୍ରେଣୀର ଏକଜାତୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Māstāna A class of Brāhmaṇas of lower order of Brāhmaṇas of Orissa. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନୁହନ୍ତି, ଲୌକିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଐତିହାସିକ ପ୍ୟାରୀମୋହନଙ୍କ ମତରେ ଏମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନୁହନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାନାପ୍ରକାର କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ପ୍ରବଳ ଥିବା ସମୟରେ କାନ୍ୟକୁବ୍ଜରୁ ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଯଯାତିକେଶରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ । ସେମାନେ ଯଜ୍ଞ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ପତିତ ଭୂମିକୁ ଯଜ୍ଞଭୂମି କରିବା ପାଇଁ (ସମ୍ଭବତଃ) ଗୁଡ଼ିଏ ଅବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ପତିତ ଭୂମିମାନଙ୍କରେ ହଳ ବୁଲା-ଗଲା ଏବଂ ସେହି କୃଷକଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ପଇତା ପକାଇ ଦେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ବ୍ରାହ୍ମଣରୂପରେ ପରିଚିତ କରାଗଲା । ଅଦ୍ୟାବଧି ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ହଳୁଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବା ବଳଭଦ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀ (ବଳଭଦ୍ରଙ୍କର ହଳ ଅସ୍ତ୍ର ଥିବାରୁ) ବା ବଳଦେବ-ଗୋଷ୍ଠୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲାଯାଏ । ସେମାନେ ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ଧାରଣ କରିବାର ଦେଖାଯାଏ; ଯଥା—ସାହୁ, ସରୁଚ, ବିଶ୍ୱାଳ, ସ୍ୱାଇଁ, ଯେନା, ସେଣ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଅବହେଳ୍ୟ ହଳବୁଲା ଓ ପିକାଖିଆ ଛାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ପୌରୋହିତ୍ୟାଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ନାହିଁ । ଜଣେ ଇତିହାସଲେଖକ ଅନୁମାନ କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ଯଯାତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଦେଖିଲେ ଯେ, ଓଡ଼ିଶାରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମାବଲମ୍ବୀଙ୍କର ଓ ଶୂଦ୍ରଙ୍କର ଓ ବୌଦ୍ଧ ପ୍ରଭାବରୁ ବେଦାନୁଷ୍ଠାନ ଭୁଲିଯାଇ ଥିବା ନାମମାତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ବେଶୀ; ଏମାନଙ୍କୁ ହତାଦର କରି ନବାଗତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଆପଣାର ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ସ୍ଥାପନ କରିବା ଅସମ୍ଭବ ଜାଣି ଆଗନ୍ତୁକମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ କରି ନେଲେ ଓ ଏହାହିଁ ଓଡ଼ିଶାର ପଣ୍ଡା, ପଢ଼ିଆରି, ମହିଅ, ସ୍ୱାରୁଆ, ପନ୍ଦରର ଓ ମାସ୍ତାନ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି ତତ୍ତ୍ୱ । ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ସୃଷ୍ଟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ପୂଜା ଓ ଦେବନୈବେଦ୍ୟର ମନ୍ଦିରର ସୂପକାର ଓ ସେବକ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାଦ୍ୱାରା (ସମାଜରେ ସେମାନଙ୍କର ପାକାନ୍ନ ନ ଖାଇ ମଧ୍ୟ) ଶୂଦ୍ର ଓ ବୈଶ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ସେମାନେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଥିବାର ଦେଖାଇଲେ ଓ ଏହି କୌଶଳ ଯୋଗୁଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ପ୍ରଭାବ କମିଗଲା ।

୰ ପଣ୍ଡିତ କୃପାସିନ୍ଧୁ ଏମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କ ଉତ୍କଳ ଇତିହାସରେ ଲେଖିଅଛନ୍ତି—

"ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ଆର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଉତ୍କଳରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମାସ୍ତାନ ବା ବଳରାମ ଗୋଷ୍ଠୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଅଶ୍ରୋତ୍ରିୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମଧ୍ୟ ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ବୈବାହିକ ସମ୍ବନ୍ଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଆରଣ୍ୟକ ବ୍ରାହ୍ମଣ କହନ୍ତି ।"]

ମାସ୍ତାନଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବଣ—ମାସ୍ତାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Māstāniā(āṅ) Relating to Māstāna.

ମାସ୍ତୁଲ—ବୈଦେ. ବି (ପର୍ତ୍ତୁ—Mastro=ମାସ୍ତ୍ରୋ; ସ. ନାମ. ଗୋଲନ୍ଦ, ଗୁଣବୃକ୍ଷ)—ଗୁଣବୃକ୍ଷ; ଡଳାଉଣ୍ଡି; ଜାହାଜରେ ବା ନୌକାରେ ପାଲ ଟାଙ୍ଗିବାର ଖୁଣ୍ଟି—The mast of a ship or boat.
Māstula
मास्तूल
मस्तूल

ମାସ୍ତୋ(ଷ୍ଟୋ)ଦ(ଡ)ନ୍—ଦେ. ବି (ଇଂ. ମାଷ୍ଟୋଡନ୍)—ପୃଥିବୀର ପୁରାକାଳର ବୃହତ୍ ହସ୍ତୀଜାତୀୟ ଜୀବ-ବିଶେଷ (ବର୍ତ୍ତମାନ ନାହାନ୍ତି)—Mastodon. [ଦ୍ର—ଏ ଜୀବ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀରୁ ଲୁପ୍ତ ହୋଇ-ଅଛନ୍ତି ଓ ଏମାନଙ୍କ କଙ୍କାଳ ଭୂଗର୍ଭରୁ ମିଳୁଅଛି ।]
Māsto(shṭo)da(ḍa)n
मास्तोदन
मासतोदन

ମାହୟାରି—ବୈଦେ. ବି ଓ ବଣ (ଫା. ମାହବାରୀ=ମାସିକ)—ମାସୁଆର; ମାସିକ—Monthly. କ୍ରି. ବଣ—ପ୍ରତିମାସରେ—Every month.
Māhayāri
मासहारा माहवारी

ମାହନ—ସ. ବି (ସ. ମା ହନ=ହତ୍ୟା କରନାହିଁ; ଶାସ୍ତ୍ରଅନୁସାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅବଧ୍ୟ ଥିବାରୁ)—ବ୍ରାହ୍ମଣ (ହି. ଷ)—A Brāhmaṇa
Māhana
(ମାହନୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାହା—ଗ୍ରା. ବଣ (ସ. ମହା)—ମହା—Great. [ଦ୍ର—ପ୍ରାୟ 'ମହା'—ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ସମସ୍ତ ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ଓ ବ୍ୟବହାରରେ 'ମାହା' ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ । ଯଥା—'ମାହାଜନ'; ମାହାନ୍ତି; ମାହାପ୍ରସାଦ; ମାହାରାଜା, ମାହାରାଣୀ; ମାହାଦେଇ; ମାହାପାତ୍ର(ସ); ମାହାକାଳ; ମାହାଭାରତ; ମାହାଲ୍ । ଏ ସବୁ ପାଇଁ 'ମହା' ତଳେ କୋଷ୍ଠ ଦେଖ ।]
Māhā
माहि
माहा

ମାହାକୁ(ଖୁ)ଡ଼—ଗ୍ରା. ବି—ମହାକୁଡ଼ (ଦେଖ)
Māhāku(khu)rḍa Mahākurḍa (See)

ମାହାକୁଳ(ଳୀନ)—ସ. ବି (ମହାକୁଳ+ଅ, ଈନ)—ଉଚ୍ଚବଂଶ ସମ୍ଭୂତ
Māhākuḷa(ḷīna) —Born of a high family.

ମାହାତମ—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ମାହାତ୍ମ୍ୟ)—ମାହାତ୍ମ୍ୟ (ଦେଖ)—
Māhātama माहात्म्य महातम Māhātmya (See)

ମାହାତମା—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ (ସ. ମହାତ୍ମା)—ମହାତ୍ମା (ଦେଖ)—
Māhātamā (ମାହାତ୍ମା—ଅନ୍ୟରୂପ) Mahātmā (See)
महात्मा महात्मा, महतमा

ମାହାତମାଣୀ – ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମହାତ୍ମାଣୀ (ଦେଖ)—
Māhātamāṇī Mahātmāṇī (See)
(ମାହାତ୍ମାଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) মহাত্মানী महतमानी

ମାହାତମ୍ୟ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ମାହାତ୍ମ୍ୟ)—ମାହାତ୍ମ୍ୟ (ଦେଖ)
Māhātamya মহাত্ম্য महातम Māhātmya (See)
[ଉ—ଏହିରୂପେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ମାହାତମ୍ୟ ଯେତେ, କହିଲେ ଶେଷ ହେବା ନୁହେ ସହାସତେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।]

ମାହାତ୍ମ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମହାତ୍ମନ୍+ଭାବ. ଯ)—୧ । ଗୌରବ; ମହତ୍ତ୍ୱ; ମହିମା—1. Greatness; majesty.
Māhātmya
୨ । ତୀର୍ଥଦର୍ଶନର ଓ ଦେବଦେବୀଙ୍କ ପୂଜାଅର୍ଚ୍ଚନର ଶୁଭ ଫଳ—2. Efficacy of visiting certain shrines and performing worship of certain Deities. ୩ । ଆଦର; ମାନ (ହି. ଗ)—3. Respect; honour. ୪ । ତୀର୍ଥ ଓ ଦେବଦେବୀଙ୍କ ପୂଜାର ଫଳବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ଗ୍ରନ୍ଥ-4. A book describing the fruits of visiting shrines and worshipping Deities.

ମାହାନ୍ତି—ଗ୍ରା. ବି—ମହାନ୍ତି (ଦେଖ)
Māhānti Mahānti (See)

ମାହାପୁରୁ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମହାପ୍ରଭୁ)—ମହାପ୍ରଭୁ (ଦେଖ)
Māhāpuru Mahāprabhu (See)
[ମାହାପ୍ରୁ, ମାହାପ୍ରଭୁ(ଭୁ), ମହାପ୍ରେଭୁ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାହାପୁରୁ ଗୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଠାକୁର ମନ୍ଦିର; ଦେଉଳ
Māhāpuru guṛi —God's temple; pagoda.

ମାହାବା(ବି)ରା—ଦେ. ବି—ମହାବା(ବି)ର (ଦେଖ)
Māhābā(bi)rā Mahābā(bi)rā (See)

ମାହାର—ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ମେହେନ୍ତର—1. Sweeper.
Māhāra ୨ । ପଶୁ ରକ୍ଷକ—2. A keeper of cattle.
মেহর मेहतर (ଯଥା—ଗୋରୁ ମାହାର ।)
(ମାହାରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାହାରଜା—ଗ୍ରା. ବି—ମହାରାଜ (ଦେଖ)
Māharajā Mahārāja (See)

ମାହା(ଆ)ରା—ଦେ. ବି—ପାଣି ଯିବା ପାଇଁ ଖୋଳାଯିବା ପହଣୀ ବା ନାଳୀ—A channel dug in the ground for passage of water.
Māhā(ā)rā
নালা
पैन, मुहाना

ମାହାରାଜ(ଜା)—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ—ମହାରାଜ (ଦେଖ)
Māhārāja(jā) Mahārāja (See)

ମାହାରାଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମେହେନ୍ତରାଣୀ; ମେହେନ୍ତର ଜାତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀ—
Māhāraṇī A female of the Mehetar or
মেতরানী मेहतरानी sweeper caste. ଗ୍ରା, ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମହାରାଣୀ (ଦେଖ) Mahārāṇī (See)

ମାହାରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବିହୁଭୂମି) ବି—ମାହାର (ଦେଖ)
Māhāriā Māhāra (See)

ମାହାରି—ଦେ. ବି—୧ । ଦେବ ନର୍ତ୍ତକୀ—1. Dancing girls dancing before idols. ୨ । ନର୍ତ୍ତକୀ—
Māhāri
নাচৱালী 2. Dancing girls. (ଉ—ରାଇଲେ ମଧ୍ୟରେ
नाचवाली ଗଙ୍ଗେଶ୍ୱର ଜନ୍ମ ମାହାରି ଦେବକନ୍ୟା । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।)

ମାହାରି ନାଟ—ଦେ. ବି—ଦାସୀ ନାଚ; ବେଶ୍ୟାନୃତ୍ୟ—
Māhāri nāṭa Dance of dancing girls.
বেশ্যা নাচ रण्डीका नाच

ମାହାରି ଶାଢ଼ୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଶାଢ଼ୀ—
Māhāri sāṛhi A kind of sāṛhi.

ମାହାରୁ(ର)ଦ—ଗ୍ରା. ବି—ମହାର୍ଦ୍ଦ (ଦେଖ)
Māhāru(ra)da Mahārdda (See)
(ମାହାର୍ଦ[ର୍ଦ୍ଦ]—ଅନ୍ୟରୂପ) প্রসাদ प्रसाद

ମାହାର୍ଜା—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ—ମହାରାଜା (ଦେଖ)
Māhārjā Mahārāja (See)
ଅ—ମହାରାଜାଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ—A term of address to a Mahārājā.

ମାହାଲ୍ ଉଆର(ରି)—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା)—ଜମିଦାରୀ ସଂକ୍ରାନ୍ତ—
Māhāl uār(ri) Relating to an estate.
মাহাল ওয়ারী महाल वार (ମାହାଲ୍ ୱାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାହାଲ୍ ଉଆର(ରି) ଖେଉଆଟ୍—ବୈଦେ. ବି—ସେଟଲମେଣ୍ଟରେ
Māhāl uār(ri) kheuāṭ ଜମିଦାରଙ୍କ ମିଳିବା ଜମି ସଂକ୍ରାନ୍ତ ଲେଖ
মাহালা ওয়ারী খেওাট —Māhālwār khewāṭ.
महालवार खेवट [ମାହାଲ୍ୱାର(ରି)ଖେଉ(ବା)ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାହାଲ୍ ଧାନ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମାଲ୍ ଧାନ (ଦେଖ)
Māhāl dhān Māl dhān (See)

ମାହାଲ (ଇତ୍ୟାଦ)—ବୈଦେ. ବି—ମହାଲ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Māhāla (etc) Mahāla etc. (See)

ମାହା(ଆ)ଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମହାନିମ୍ବ, ଅଶ୍ୱଲ, ଅଟରୁଷା)—ମହାନିମ୍ବ
Māhā(ā)ḷa (ଦେଖ)—Ailanthus Excelsa (tree).
মাহানিম ପ୍ରାଦେ. (ଓଡ଼ିଶାର ସମୁଦ୍ର କୂଳକୂଳ ଓ କୁଜଙ୍ଗ) ବି—
लिम्बाडो, महारुखा, महरुखा ଜାହାଜର ବା ଡଙ୍ଗାର ପଟତଳ
ମ. ଅଦୁଲ୍ଲା, ଅରୁଷା, ମହାନିମ୍ବ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁଠାରେ ଲୋକେ
ଗୁ. ମୋଟ ଅରୁଷା ବସନ୍ତି—The deck of a
ତା. ପେରୁ, ପୀ, ପେରୁ ମାରୁଥା ship or boat. (ଉ—ଉପରେ
ତେ. ପେଦ୍ଦୁ, ପୀ, ପେଦ୍ଦ୍ମା, ଜଳନ୍ତା ମାହାଳେ ଶିଶୁ ଏକଲ
ଛେଲ୍ଲା ମାତ୍ରୁ ପତ୍ରୀ (Kirtikar) ହୋଇ, ପଳାଇ ଗଲେଣି ସବେ
କାହିଁ ବର୍ଦ୍ଧୁ ବସେଇ । ଅଜ୍ଞସୂ. ବାଳୀର ।)

ମାହାଲକ୍ଷୀ(ଛି, ଖି)—ଦେ. ବି—ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ (ଦେଖ)
Māhālakshmī(kshiṅ, khiṅ) Mahālakshmī (See)
মহালখী महालछमी

ମାହାଳ ଛାଡ଼—ପ୍ରାଦେ, (କୁଜଙ୍ଗ) ବି—ରଜାଙ୍କ ବଗିଚ ମଧ୍ୟରେ ବଣ
Māhāḷa chhāṛa ପାରଶମିକରେ ମାଛ ଧରିବାକୁ ଅସିବା କେଉଟଙ୍କୁ ଜଙ୍ଗଲରୁ କାଠ ଓ ଦୃଢ଼ ଛାଡ଼—Free pass granted to fishermen to cut wood

from the estate forests as remuneration or gratification for coming to catch fish under the Raja's order for the consumption of the royal family.

ମାହାଲ ତଳ—ଗ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି–ଡଙ୍ଗାର ଦୁଇମୁଣ୍ଡର ମାହାଲର Māhāḷa taḷa ତଳ୍ପରେ ଜଳସ ରହିବା ସ୍ଥାନ—The recess under the planks spread at the ends of a boat.

ମାହାଲଦା(ଦ୍ଦା)—ଗ୍ରାଦେ. (କଟକ ସହରବାସୀ ଇତର ଲୋକଙ୍କ ଭାଷା)ବି- Māhāladā(ddā) ମହାନଦୀ (ଦେଖ)—Mahānadī (See)

ମାହାଲ ପଠା—ଦେ.ବି—ନଦୀ ଗର୍ଭସ୍ଥ ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚ ଜମିରେ ସ୍ୱଭାବ ମାହାଳ Māhāḷa patha ଗଛ ଉଠିଥାଏ—A silted high land on the bed of a river on which Māhāḷa trees have grown up.

ମାହାଲ ମଜକୁର—ବୈଦେ. ବି. (କଚେରୀ) (ଫା)—ପୂର୍ବୋକ୍ତ ବା Māhāla majakura ସେହି ଜମିଦାରୀ—The same or the said estate.

ମାହାଲ ମୁଲକ—ବୈଦେ. ବି. (ସଦରରେ) (ଫା)—୧ । ଜମିଦାରୀ ଅଡ Māhāla mulaka ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—1. Estate and other माहाल मुलुक landed properties. ୨ । ଜମିଦାରୀ ଓ **महाल मुलक** ରାଜ୍ୟ—2. Estates and states.

ମାହାଲା—ବୈଦେ, ବି—ମହଲ ଦେଖ Māhālā Mahalā See

ମାହାଲା(ନା)ଏ(ୟ)କ—ଦେ. ବି—ମହାନାଏକ (ଦେଖ) Māhālā(nā)ek(ya)a Mahānāeka (See)

ମାହାଲତ—ଦେ. ବି [କଚେରୀ]—ମାହାଲ ବା ଜମିଦାରୀସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Māhālat Relating to a Zemindary [ଯଥା— ମାହାଲତ୍ ଅନାବାଦ, ମାହାଲତ୍ ଜଙ୍ଗଲ, ମାହାଲତ୍ ଯାଗିର] ।

ମାହା(ଆ)ଲି—ଦେ. ବି—କେଉଟମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ— Māhā(ā)ḷi A family title of fishermen. [ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ଜାହାଜର ମାହାଲ ବା Deck ରୁ ଏ ଉପାଧି ଆସିଅଛି, ଯେଉଁମାନେ ଜାହାଜର ମାହାଲରେ କାମ କରନ୍ତି ।]

ମାହାଲିଆ—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ମହାଳିଆ (ଦେଖ) Māhāliā Mahāḷiā (See) ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ—ଅକାରଣ; ବୃଥା—In vain.

ମାହାଲିଆ(ୟା)—ଦେ. କି ଓ ବିଣ—୧ । ମହାଳୟା (ଦେଖ) Māhāḷiā(yā) 1. Mahāḷayā (See) ୨ । ମହାଳିଆ (ଦେଖ)—2. Mahāḷiā (See)

ମାହାଲିଆ ମ(ମୁ)କୁନ୍ଦ ଦେବ—ଦେ. ବି (ନାମ)—୧ । ରାଜ- Māhāḷiā ma(mu)kunda deba ସ୍ୱ ସମତାଚ୍ୟୁତ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ନାମଧାରୀ ପୁରୀର ଭୂତପୂର୍ବ ରାଜା— 1. Name of a nominal Rājā of Puri after he lost his independence. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ତଃ ଅଧିକାରଶୂନ୍ୟ ଉପାଧିଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. (figurative) A person bearing an empty title denoting greatness.

ମାହାଶୟ—ଗ୍ରା. ବିଣ ଓ ଅ—ମହାଶୟ (ଦେଖ) Māhāsaya मशाय **महाशय** Mahāśaya (See)

ମାହାସୁଆର—ଗ୍ରା. ବି—ମହାସୁଆର (ଦେଖ) Māhāsuāra Mahāsuāra (See)

ମାହାସ୍ନା(ସ୍ରା)ଆ(ହା)ନ—ଗ୍ରା. ବି—ମହାସ୍ନାନ (ଦେଖ)—Mahāsnāna (See) Māhāsnā(srā)ā(hā)na (ମାହାସ୍ନାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାହି—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମାହ୍)—ମାସ— Māhi माास **माह** Month.

ମାହି—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ମାଲବାର ଉପକୂଳରେ Māhi माही **मही** ଥିବା ଫ୍ରାନ୍ସ ଅଧିକୃତ ବନ୍ଦର—A seaport in the Malabar coast of India belonging to France.

ମାହିଆ(ହା)—ଗ୍ରାଦେ. (ଶୂଦ୍ରଭାଷା) ବିଣ—ମାଇଅ; ମାଇଚିଆ (ଦେଖ) Māhia(hā) Māiā; māichiā (See)

ମାହିନ—ସ. ବି (ମହିନ=ରାଜ୍ୟ+ଅ)—୧। ରାଜଧାନୀ—1. Capital. Māhina ୨ । ସାମ୍ରାଜ୍ୟ—2. Empire. ୩ । ରାଜ୍ୟ—3. Kingdom.

ମାହିନା—ଦେ. ବି (ଅ. ମାଶାହିନା)—ମାସିକ ଦରମା—Monthly Māhinā माइना, माहिना **महीना, माहियाना** salary.

ମାହିର—ସ. ବି—ଇନ୍ଦ୍ର; ମହେନ୍ଦ୍ର; ଦେବରାଜ (ହୁ. ଶ)— Māhira Indra; the king of gods.

ମାହିଷ—ସ. ବିଣ (ମହିଷ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ମହିଷସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Māhisha 1. Relating to buffalo. ୨ । ମହିଷଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ—2. Got from a buffalo. (ଯଥା—ମାହିଷ ଘୃତ, ମାହିଷ ଦଧି, ମାହିଷ ଦୁଗ୍ଧ ।)

ମାହିଷିକ—ସ. ବି. ପୁଂ (ମହିଷୀ+ଇକ)—୧ । ଦୁଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି Māhishika ଅନୁରକ୍ତ ସ୍ୱାମୀ—1. A husband attached to a corrupted wife; cuckold. ୨ । ଉପ- ପତ୍ନୀସେବୋପାର୍ଜିତ ସ୍ତ୍ରୀଧନୋପଜୀବୀ—2. Living on the earnings of a wife's adultery.

ମାହିଷ୍ମତୀ—ସ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଜା ଶିଶୁପାଳଙ୍କ ରାଜଧାନୀ; ନର୍ମଦାତୀରସ୍ଥ ନଗରୀ Māhishmatī ବିଶେଷ (ଏହାର ବର୍ତ୍ତମାନ ନାମ ଚୂଲିମହେଶ୍ୱର)— Ancient capital of king Śiśupāḷa on the bank of the Nerbudda river.

ମାହିଷ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ମହିଷ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ମହିଷସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; Māhishya ମାହିଷ—1. Relating to buffalo. ୨ । (ମହିଷୀ+ଭାବାର୍ଥେ. ଯ) ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ; ବୈଶ୍ୟା ଗର୍ଭରେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଔରସଜାତ ଜାତିବିଶେଷ— 2. A mixed caste(from a Kshatriya father and Baiśya mother). ଗ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର)

ବି—ହାଳକ କୈବର୍ତ୍ତଜାତୀୟ ଲୋକ—A class of agriculturist Kaibarttas of Midnapur. [ଦ୍ରୁ—ମନୁସଂହିତାରେ ମାହିଷ୍ୟ ଜାତିର ଉଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ । ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ଓ ସହ୍ୟାଦ୍ରିଖଣ୍ଡରେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ପିତା ଓ ବୈଶ୍ୟା ମାତାଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଜାତିକୁ ମାହିଷ୍ୟ ବୋଲାଯାଇଅଛି । ଅନ୍ୟଳାସ୍ତ୍ରଙ୍କରେ ସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ ପିତା ଓ କରଣଜାତୀୟ ମାତାଠାରୁ ମାହିଷ୍ୟ ଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିବା ଲେଖାଅଛି । ସ୍ମୃତିରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତିଦ୍ୱାରା ସ୍ୱାମୀର ଭରଣ-କାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମହିଷୀ ବୋଲାଯାଏ ଓ ଉକ୍ତ ମହିଷୀ-ଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ର ମାହିଷ୍ୟ ଅଟେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବଙ୍ଗର ହାଳକ କୈବର୍ତ୍ତମାନେ ଆପଣାଙ୍କୁ ମାହିଷ୍ୟ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଉ ଅଛନ୍ତି । ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତପୁରାଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ପିତା ଓ ବୈଶ୍ୟା ମାତାଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଜାତି କୈବର୍ତ୍ତ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ଓ ଏମାନେ ପତିତ ଅଟନ୍ତି । ଆଜି କାଲି ହାଳକ କୈବର୍ତ୍ତମାନେ ଜାଲିକ କୈବର୍ତ୍ତଙ୍କଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହେଲେ ଓ ସେମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ବିଶୁଦ୍ଧ କୈବର୍ତ୍ତ ବା ମାହିଷ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନେ ପତିତ ବା ଧୀବର କୈବର୍ତ୍ତ ନୁହନ୍ତି । ମାହିଷ୍ୟ ଓ କୈବର୍ତ୍ତଙ୍କ ଛଡ଼ା କ୍ଷତ୍ରିୟ ପିତା ଓ ବୈଶ୍ୟା ମାତାଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବାଗଜାତ ବା ବାଗଦୀ, ସୂତ ଓ ମାର୍ଗବ ବା ଦାସ ଜାତି ଉତ୍ପନ୍ନ । ଅତଏବ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ମାହିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ୩ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ; ଯଥା—୧. କ୍ଷତ୍ରିୟ—ବୈଶ୍ୟାଜାତ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀର ମାହିଷ୍ୟ; ୨. କ୍ଷତ୍ରିୟ କରଣୀଜାତ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀର ମାହିଷ୍ୟ ଓ ୩. ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତିଧାରିଣୀ ମାତାଠାରୁ ଜାତ ଅଧମ ମାହିଷ୍ୟ । ବଙ୍ଗର ମାହିଷ୍ୟମାନେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ହାଳକ ମାହିଷ୍ୟ ବୋଲି ଆପଣାଙ୍କୁ ପରିଚିତ କରନ୍ତି । କୃଷିକର୍ମ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବିକା; ୨ୟ ଶ୍ରେଣୀର ଜାଲିକ ମାହିଷ୍ୟଙ୍କର ମାଛ ଧରିବା ଜୀବିକା । ମେଦିନୀପୁର ଜିଲ୍ଲାରେ ହାଳିକ ମାହିଷ୍ୟମାନେ ବହୁ ପୂର୍ବକାଳରୁ ରାଜତ୍ୱ କରି ଆସିଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଏଥିଯୋଗୁଁ ରାଜକୀୟ ପ୍ରଭାବରେ ସେମାନେ ରାଜପୁତ (କ୍ଷତ୍ରିୟ)ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧ ବୈବାହିକ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇ-ଅଛନ୍ତି । ବାଲିଦ୍ୱୀପରେ ମାହିଷ୍ୟ ଜାତି ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି ଓ ଏମାନଙ୍କ ଅଧିକ ବ୍ୟବହାର କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ପରି ଓ ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ଏମାନେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଅଛନ୍ତି—ନଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ. ବଙ୍ଗଳା ବିଶ୍ୱକୋଷ. ୧ମ ସଂସ୍କରଣ ।]

ମାହୁ(ହୁଁ)ତ(ନ୍ତ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମହାମାତ୍ର)—୧ । ହସ୍ତିଚାଳକ—Māhu(huñ)ta(nta) 1. The driver of an elephant. (ମାହୁନ୍ତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଉ—ଦଶ ଭାର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ସହସ୍ରେ ମତ୍ତହସ୍ତୀ ମାହୁତ ମହାଉତ ମାହୁତମାନେ ତହିଁ ବସି ଯେ ଅଛନ୍ତି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।) ୨ । ଗଜା-ରୋହୀ ସୈନ୍ୟ—2. A warrior carried on the back of an elephant. ୩ । କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ବଂଶୋ-

ପାଧିବିଶେଷ—(ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)—3. A family title of the Kshatriyas.

ମାହେ—ଦେ. ଅ (ଭିତରଅ)—(ଅ-ମାହ୍=ମାସ)—ଅମୁକ ମାସରେ—Māhe In the month of. [ଦ୍ରୁ—ପଣ୍ଡ ଓ ଦଲିଲ ମାହେ ମାହ ଆଦିରେ ମାସର ନାମ ପୂର୍ବରେ 'ମାହେ' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ମାହେ ମୀନ ୧୦ ଦିନ; ମାହେ ଚୈତ୍ର ୧୯ ଦିନ; ମାହେ ମାର୍ଚ୍ଚ ୨୮ ତାରିଖ—ଅର୍ଥ ମୀନ ମାସର ୧୦ ମ ଦିନ ଇତ୍ୟାଦି ।) ଦେ. କ୍ର—ମାହି (ଦେଖ) Māhi (See)

ମାହେନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ଵଣ (ମହେନ୍ଦ୍ର+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—ଇନ୍ଦ୍ରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ-Māhendra Relating to Indra. ସଂ. ବି.—(ମାହେନ୍ଦ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଶୁଭଯୋଗ ବିଶେଷ—An auspicious conjunction of astrological elements. [ଦ୍ରୁ—ଏହାର ଅନ୍ୟନାମ "ଇନ୍ଦ୍ର" ଯୋଗ । ଅହୋରାତ୍ରରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଦିବାରେ ଓ ରାତ୍ରରେ ମାହେନ୍ଦ୍ର (ଶୁଭ), ଅମୃତ (ଶୁଭ), ବଜ୍ର (ଅଶୁଭ) ଓ ଶୂନ୍ୟ (ଅଶୁଭ) ଏହି ଚାରିଗୋଟି ଯୋଗ ଭୋଗ ହୁଏ । ମାସ ଓ ବାର ଭେଦରେ ଦିବସର ଓ ରାତ୍ରିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଯୋଗ ପଡ଼େ । ମାଘ, ଫାଲ୍ଗୁନ, ଚୈତ୍ର, ବୈଶାଖ ଓ ଶ୍ରାବଣମାସମାନଙ୍କରେ ଯୋଗମାନଙ୍କର ସ୍ଥିତି ଏକ-ପ୍ରକାର; ଭାଦ୍ରବ, ଆଶ୍ୱିନ, କାର୍ତ୍ତିକ, ମାର୍ଗଶିର ଓ ପୌଷରେ ଏକପ୍ରକାର ଓ ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ, ଆଷାଢ଼ରେ ଏକପ୍ରକାର, ଏହିପରି ତିନିପ୍ରକାର ଘଟେ । ରାତ୍ରିରେ ଯୋଗସ୍ଥିତି ଏକପ୍ରକାର ଓ ଦିବାରେ ଏକପ୍ରକାର ହୁଏ ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ମାଘ ମାସର ରବିବାର ଦିନରେ ଓ ରାତ୍ରରେ ଘଟିବା ଯୋଗସ୍ଥିତି ଏଠାରେ ଦିଆଗଲା ।

ମାଘ

	ଦିବା ଦଣ୍ଡ		ରାତ୍ରି ଦଣ୍ଡ	
ରବିବାର	ମାହେନ୍ଦ୍ର	୨ ଦଣ୍ଡ	ଶୂନ୍ୟ	୨ ଦଣ୍ଡ
	ଅମୃତ	୮ ଦଣ୍ଡ	ମାହେନ୍ଦ୍ର	୨ ଦଣ୍ଡ
	ଶୂନ୍ୟ	୮ ଦଣ୍ଡ	ଅମୃତ	୪ ଦଣ୍ଡ
	ମାହେନ୍ଦ୍ର	୨ ଦଣ୍ଡ	ବଜ୍ର	୮ ଦଣ୍ଡ
	ବଜ୍ର	୧୦ ଦଣ୍ଡ	ମାହେନ୍ଦ୍ର	୮ ଦଣ୍ଡ
			ଶୂନ୍ୟ	୬ ଦଣ୍ଡ
ମୋଟ		୩୦ ଦଣ୍ଡ	ମୋଟ	୩୦ ଦଣ୍ଡ

ମାହେନ୍ଦ୍ରଯୋଗରେ ଯାତ୍ରା କଲେ ସବୁଠାରେ ଜୟ, ବଜ୍ରଯୋଗରେ କାର୍ଯ୍ୟନାଶ, ଅମୃତଯୋଗରେ କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି, ଶୂନ୍ୟଯୋଗରେ ମୃତ୍ୟୁ ବା ଅପମାନ ଘଟେ ।

ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସଙ୍କଳ୍ପ କରି ଯାତ୍ରା କରିବାକୁ ଶୁଭ ଦିନ ନ ମିଳିଲେ "ଶିବା ଗୌରୀ" ମତରେ ଏହି ଯୋଗସ୍ଥିତିକୁ ଗଣନା କରି ଯାତ୍ରା କରିବାକୁ ହୁଏ ।]

୨ । ବାର ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦଣ୍ଡରେ ପଡ଼ିବା ଯୋଗବିଶେଷ, ଯହିଁରେ ଯାତ୍ରା କରିବା ଶୁଭ—

2. Another auspicious conjunction of astronomical elements. [ବି—ଏହି ମତରେ ଯୋଗ ସଂଖ୍ୟା ୪, ଯଥା—ମାହେନ୍ଦ୍ର, ବରୁଣ, ବାୟୁ ଓ ଯମ । ମାହେନ୍ଦ୍ରଯୋଗ କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧିକାରକ, ବରୁଣ ଧନପ୍ରଦ, ବାୟୁ ଗତ୍ୟପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନକାରୀ ଓ ଯମ ମୃତ୍ୟୁକାରକ । ଏ ୪ ଯୋଗ ସପ୍ତାହର ପ୍ରତିଦିନ ଏହି କ୍ରମରେ ପଡ଼େ ।

ବାର	୧ମ ଦଣ୍ଡ	୨ୟ ଦଣ୍ଡ	୩ୟ ଦଣ୍ଡ	୪ର୍ଥ ଦଣ୍ଡ
ରବି	ବାୟୁ	ବରୁଣ	ଯମ	ମାହେନ୍ଦ୍ର
ସୋମ	ମାହେନ୍ଦ୍ର	ବାୟୁ	ବରୁଣ	ଯମ
ମଙ୍ଗଳ	ବରୁଣ	ଯମ	ମାହେନ୍ଦ୍ର	ବାୟୁ
ବୁଧ	ମାହେନ୍ଦ୍ର	ବାୟୁ	ବରୁଣ	ଯମ
ଗୁରୁ	ବାୟୁ	ବରୁଣ	ଯମ	ମାହେନ୍ଦ୍ର
ଶୁକ୍ର	ମାହେନ୍ଦ୍ର	ବାୟୁ	ଯମ	ବରୁଣ
ଶନି	ଯମ	ମାହେନ୍ଦ୍ର	ବାୟୁ	ବରୁଣ

(ହି. ଶ)

ମାହେନ୍ଦ୍ରଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମାହେନ୍ଦ୍ର+ଦଣ୍ଡ)—ମାହେନ୍ଦ୍ର- Māhendra daṇḍa ଯୋଗଘଟିତ ସମୟ—A moment or time of Māhendra Joga.
ମାହେନ୍ଦ୍ର କ୍ଷଣ, ମାହେନ୍ଦ୍ର ମୁହୂର୍ତ୍ତ, ମାହେନ୍ଦ୍ର ବେଳା }—ଅନ୍ୟରୂପ

ମାହେନ୍ଦ୍ର ବେଳ—ଦେ. ବି—ମାହେନ୍ଦ୍ରଦଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Māhendra beḷa Māhendra daṇḍa (See)
মাহেন্দ্র বেলা माहेन्द्र बेला

ମାହେନ୍ଦ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମହେନ୍ଦ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ମହେନ୍ଦ୍ର+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ; ଶଚୀ—
Māhendrī The queen of Indra; ୨ । ଗାଈ; ଗାଭୀ—2. Cow; ୩ । ପୂର୍ବଦିଗ—3. The east.

ମାହେୟ—ସଂ. ବିଣ (ମହୀ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଏୟ)—୧ । ମହୀ ବା ପୃଥିବୀ-
Māheya ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Earthly. ୨ । ମୃଣ୍ମୟ—
(ମାହେୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Earthen. ସଂ. ବି (ମହୀ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଏୟ)—୧ । ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ—1. The planet Mars; ୨ । ପ୍ରବାଳ—2. Coral; ୩ । ନରକାସୁର—3. Name of a demon.

ମାହେୟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାହେୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଗାଈ—
Māheyī Cow. ୨ । ସୀତା—2. Rāmachandra's wife. ୩ । ନଦୀବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—3. Name of a river.

ମାହେଶ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମାହୁଲ୍ୟ ଜାତି—A caste
Māhesa of agriculturist fishermen in the Balasore district of Orissa.

ମାହେଶ୍ୱର—ସଂ. ବିଣ (ମହେଶ୍ୱର+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—ମହେଶ୍ୱର ବା
Māheśwara ଶିବସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Śiba. ସଂ. ବି.
(ମାହେଶ୍ୱରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଶିବୋପାସକ; ଶୈବ—1. A devotee of Śiba. ୨ । ସ୍ୱର ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନମାଳାସୂଚକ ପାଣିନିଙ୍କ ୧୪ଟି ସୂତ୍ର—2. The 14 aphorisms of Paṇin indicating the vowels and the consonants. [ବି—ପାଣିନି ବ୍ୟାକରଣର ଏ ୧୪ଟି ସୂତ୍ର ଯଥା-ଅଇଉଣ୍, ଋଳୃକ୍, ଏଓଙ୍, ଐଔଚ୍, ହୟବରଟ୍, ଲଣ୍, ଞମଙଣନମ୍, ଝଭଞ୍, ଘଢଧଷ୍, ଜବଗଡଦଶ୍, ଖଫଛଠଥଚଟତବ୍, କପୟ୍, ଶଷସର୍, ହଲ୍ । ଏ ସୂତ୍ରମାନ ଶିବଙ୍କ ତାଣ୍ଡବନୃତ୍ୟ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ଡମ୍ବରୁରୁ ବାହାରିଥିବା କଥିତ (ହି. ଶ.) ୩ । ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ ମାହେଶ୍ୱରାସ୍ତ୍ର—3. A weapon peculiar to Śiba.

ମାହେଶ୍ୱରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମହେଶ୍ୱର+ଅ+ ଈ)—୧ । ଦୁର୍ଗା
Māheśwarī 1. Durgā. ୨ । ମାତୃକାଦେବୀବିଶେଷ—2. One of the Mother-Goddesses of the Hindus. ୩ । ଯବତିକ୍ତା ନାମକ ଗୁଳ୍ମ; ଭୂନିମ୍ବ; ଭୂନିମ୍ବ 3. Name of a plant; Andrograpis Paniculata. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମାହେଶ୍ୱରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Māheśwara.

ମାହ୍ନା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର, ଉତ୍ତରଜଳବାୟୁଗଡ଼ିତ) ବି—ପୋଢ଼ (ଦେଖ)
Māhnā Porḍha (See)

ମାହ୍ୟା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—ମାଇଚିଆ—Effeminate.
Māhyā মেয়েলি मोगिया (ମାହ୍ୟଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାହ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ ବି. ମାଲ୍ଲା)—ନଡ଼ିଆ ସତ୍ରେଇ
Māhlā —The hard circular rind of a cocoanut; cocoanut-shell.

ମାହ୍ଲୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଖାଳଅପଚଳି; ବିଲେଇଠାରୁ
Māhluā ଟିକିଏ ବଡ଼ ଏକପ୍ରକାର ନିଶାଚର ଜନ୍ତୁ—
ଭାମ A kind of night-roaming animal,
मुशक विलाव a little bigger than the cat; the civet cat.

ମାହ୍ଲୁଆ ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟଙ୍କୁ ବଞ୍ଚିତ
Māhluā māribā କରି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ନିଜେ ଉପଭୋଗ କରିବା—1. To baulk some one of something for one's own enjoyment. ୨ । ଛୁଆଣି ବେଳେ ଘରର କୌଣସି ନୁଆଁଣିଆଁ ଅଂଶକୁ ବାଉଁଶ ବା ବତା ବାନ୍ଧି ଅନ୍ୟ ଅଂଶ ସଙ୍ଗେ ସମତଳ କରିଦେବା—2. To level up the low part of the thatch by means of raising the same up by means of whole or cleft bambooms.

ମି (ଧାତୁ)—୧ । ତ୍ୟାଗ କରିବା—1. To cast. ୨ । ନିକ୍ଷେପ
Mi (root) କରିବା—2. To throw. ୩ । ବିଞ୍ଚିଦେବା—3. To scatter.

ମି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର, ଯାଜପୁର, ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରିୟାର
Mi ବିଭକ୍ତି—ଭବିଷ୍ୟତ୍ କାଳ ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ ଏକ ବଚନ କ୍ରିୟାରେ ବ୍ୟବହୃତ ବିଭକ୍ତି (ଯଥା—ସଂ.ଅହଂ ଯାମି=ମୁଁ ଯିମି=ମୁଁ ଯିବ)—A verb-particle denoting future tense in the first person singular number. [ବି—ଓଡ଼ିଆରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାଣ, କରିବ,

ବାଉଶ ଅବ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ମିମି, ଖାଇମି ଅବ
মিঃ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।] ଦେ. ବଣ (ସାଙ୍କେତିକ. ସଂ.)
मि —ମିଷ୍ଟର୍ (ବା. ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ) ଶବ୍ଦର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଆକାର—Abbreviation for Mister; Mr.

ମିଆଁ(ୟାଁ, ଞା)—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ (ପା)—୧ । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର
Miañ(yañ, ña) ସମ୍ମାନାର୍ଥକ ଉପାଧି ବିଶେଷ—1. A title
মিঞাঁ of respect applied to Mahomedans.
मियाँ ୨ । ମୁସଲମାନ ବାଦସାହାଙ୍କ ଦରବାରରେ ମର୍ଯ୍ୟାଦାଯୁକ୍ତ
[ମିଆଁ(ୟାଁ)ଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଉପାଧି—2. A title of honoured persons in the courts of Mahomedan emperors. ୩ । ମୁସଲମାନ—3. Mahomedan.

ମିଆଁଉଁ—ଦେ. ବି ଓ ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ବିରାଡ଼ିଙ୍କ ଧ୍ୱନି—The
Miañuñ mewing sound of a cat.
(ମିଆଁଉଁ ମିଆଁଉଁ, ମ୍ୟାଉଁ, ମ୍ୟାଉଁ ମ୍ୟାଉଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ম্যাউ मियाऊँ; मयावँ

ମିଆଁ(ୟାଁ, ଞା) ଜୀ—ବୈଦେ. ବି ଓ ଅ (ପା)—୧ । ମୁସଲମାନଙ୍କ ପ୍ରତି
Miañ(yañ; ña) ji ସମ୍ମାନ ବା ସ୍ନେହ ସମ୍ବୋଧନ (=
[ମିଆଁ(ୟାଁ, ଞା)ସାହ୍ନ(ହେ)ବ—ଅନ୍ୟରୂପ] ମହାଶୟ)—
মিঞাজী Affectionate address to a Mahomedans.
मियाँजी ୨ । ମୁସଲମାନୀ ପ୍ରାଥମିକ ପାଠଶାଳାର ଶିକ୍ଷକ—2. The teacher of a primary Mahomedan school.

ମିଆଁ(ୟାଁ, ଞା)ଜୀ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲ୍—ବୈଦେ. ବି—ମକ୍ତବ୍ ବା ମୁସଲମାନୀ
Miañ(yañ; ña)ji trening skul ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ତାଲିମ୍ ନିଅନ୍ତି—A training school for primary teachers for Mahomedan schools. [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଗୁରୁ ବୋଲାଯାଏ ଓ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ପଣ୍ଡିତ ବୋଲାଯାଏ । ମୁସଲମାନୀ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ (ମକ୍ତବ୍)ର ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ମିଆଁଜୀ ଓ ଉଚ୍ଚଶ୍ରେଣୀୟ (ମଦ୍ରାସା)ର ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ମୌଲବୀ ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀର ମୁସଲମାନ୍ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ତାଲିମ କରାଯାଏ ତାହା ଯଥାକ୍ରମେ ମିଆଁଜୀ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲ ଓ ମୌଲବୀ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲ୍ ନାମରେ ବିଦିତ ।]

ମିଆଦ(ଦି; ଦୀ)—ବୈଦେ. ବି (କଟକରେ) (ଆ. ମିଆଦ୍)—୧ । କୌଣସି
Miāda(di; dī) କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ ବା ଋଣପରିଶୋଧ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ
মি(মে)য়াদ ସମୟ—1. Time stipulated for the per-
मिआद formance of some act or repayment of a loan. [ଉ—ମିଆଦ ଟାଳିଲା ପିଅଦା ପରୁଏ ମାର ହିକ୍କେଅସୁଯାଇ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ.ବଳୀଭ ।] ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧାନ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟର ଶେଷ ସୀମା-3. Time limit; limitation of the time stipulated for an act. [ଦ୍ର—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ତମସୁକ, ଡିକ୍ରିଜାରି, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମକଦ୍ଦମା ଖତିପୂରଣ ଇତ୍ୟାଦି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଦାବୀ ମକଦ୍ଦମା 'ତମାଦି'ର ସମୟ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଟେ । ଏହି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ 'ତମାଦି' କାଳମାନ ତମାଦି ଆଇନ୍ ବା Limitation Act ରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି ।] ୩ । କାରାବନ୍ଧନ—3. Imprisonment. [ଉ—ପଶ୍ଚାତ୍ ଶୁଣାଗଲା ମାଝୀ ଖଲାସିମାନେ ଚାରି ଚାରି ବର୍ଷ ମିଆଦ ଗଲେ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।] ୪ । କାରା ବନ୍ଧନର ସମୟ—4. Period of imprisonment. ୫ । କାରାଦଣ୍ଡାଦେଶ—5. Sentence of imprisonment.

ମିଆଦ(ଦି) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (କଟକରେ)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧା
Miāda(di) karibā ହେବାର ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା-To fix
মে(মি)য়াদ করা a period for the performance of
मिआद करना an act or obligation.

ମିଆଦ(ଦି) ଖ(କା)ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି (କଟକରେ)—କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗ
Miāda(di) kha(kā)ṭibā କରିବା—To undergo a
মেয়াদ খাটা term of imprisonment (said of a
मियाद काटना convict).

ମିଆଦ(ଦି) ଗଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (କଟକରେ)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ
Miāda(di) gaṛibā ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା—
মেয়াদ গত হওয়া The putting off of the perform-
मिआद गुजरना ance of an act beyond the time stipulated.

[ମିଆଦ(ଦି)ଗତ ହେବା, ମିଆଦ(ଦି) ପୂରିଯିବା, ମିଆଦ(ଦି) ବିତିଯିବା, ମିଆଦ(ଦି) ଅତୀତ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ] [ମିଆଦ(ଦି) ଗଡ଼ାଇବା(ଗତ କରିବା, ବିତା (ତେ)ଇବା)—କ୍ରିୟା]

ମିଆଦ(ଦି) ଗତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (କଟକରେ)—ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ
Miāda(di) gate ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା ପରେ--On the expiry
মেয়াদ গতে of the periodof limitation prescribed
मिआद बीतने पर for an act.

ମିଆଦ(ଦି) ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (କଟକରେ)—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସମା-
Miāda(di) debā ଧାନ ପାଇଁ ସମୟର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା—
মি(মে)য়াদ দেওয়া 1. To fix a time-limit for the
मिआद देना, मिआद बोलना performance of an act.
୨ । କୌଣସି ଆସାମୀକୁ କାରାଦଣ୍ଡ ଆଦେଶ କରିବା—2. To sentence an accused to imprisonment.

ମିଆଦ(ଦି) ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (କଟକରେ)—କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିବା
Miāda(di) pāibā ପାଇଁ ଆଦିଷ୍ଟ ହେବା—To be sen-
মেয়াদ পাওয়া मयाद पाना tenced to a term of imprisonment.

ମିଆଦ(ଦି) ପୂରିବା—ଦେ. କ୍ରି (କଟକରେ)—ମିଆଦ କାଳର ଶେଷ ସୀମା
Miāda(di) pūribā ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ବା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—The
মেয়াদ পূরা expiry of the period of limitation.
मिआद पूरा होना

ମିଆଦ(ଦି) ମାଗିବା(ଚାହିବା)—ଦେ. କ୍ରି (କଚେରୀ)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ
Miāda(di) māgibā(Chahibā) କରିବା ପାଇଁ ସମୟ ପ୍ରାର୍ଥନା
মেয়াদ চাওয়া କରିବା; ମହଲତ ଚାହିଁବା—To pray for
बादा चाहना time for performing an act.

ମିଆଦ(ଦି) ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚେରୀ)—ମିଆଦ ପାଇବା; କାରାଦଣ୍ଡ
Miāda(di) jībā ଆଦେଶ ପାଇବା—To be sentenced to
মেয়াদ যাওয়া a term of imprisonment. ଦେ.କ୍ରି—
मयाद जाना, मयाद बीतना ମିଆଦ ଗଡ଼ିବା (ଦେଖ)—2. Miāda gardibā (See)

ମିଆଦି—ବୈଦେ. ବଣ. (କଚେରୀ) (ଆ)—୧ । ମିଆଦସମ୍ବନ୍ଧୀ—
Miādi 1, Relating to limitation. ୨ । ଯହିଁରେ କାଳ
মেয়াদী ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥାଏ—2, Prescribed; having a time-
मिआदी limit. ୩ । କାରାଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ—3. Sentenced to imprisonment. ବୈଦେ.ବି (କଚେରୀ)—
মেয়াদী ପକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ତଲବ କରିବା ପାଇଁ ବା ଜଣାଇବା ପାଇଁ
कोर्टफिस ଅଦାଲତଙ୍କ ପ୍ରେରିତ ନୋଟିସ ଜାରି କରିବାକୁ ନିଯୁକ୍ତ
ପିଆଦା ଆଦିଙ୍କ ପାଇଁ ପକ୍ଷଙ୍କ ଦେବା ଖର୍ଚ୍ଚ—Process fees.
[ଦ୍ର—ଏହା ନଗଦ ଦିଆ ନ ଯାଇ କୋର୍ଟଫିସ୍ ରୂପେ ଦାଖଲ ହୁଏ ।]

ମିଆଦି ଜମା—ବୈଦେ.ବି (କଚେରୀ)(ଫା)—ଯେଉଁ ଜମାର ବା ଖଜଣାର
Miādi jamā ପରିମାଣ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳପାଇଁ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥାଏ—
মেয়াদী জমা A rent which is fixed for a stipulated period.
मिआदी जमा

ମିଆଦି ମକଦ(ଦ୍ଦ)ମୀ—ବୈଦେ.ବି (କଚେରୀ)(ଆ.ଓ ଫା.)—୧ । ଯେଉଁ
Miādi makad(dda)mī ମକଦ୍ଦମୀ ପାଇଁ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଅଦାୟ
মেয়াদি মকদ্দমী ହେଉଥିବା ଖଜଣା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ସକାଶେ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ
मिआदी मुकद्दमी ଥାଏ—1. An under-tenure for which the rent is fixed for a certain period.
୨ । ଯେଉଁ ମକଦ୍ଦମୀର ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଖଜଣା ଅଦାୟ କରିବା ପାଇଁ ଜମିଦାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ସକାଶେ ମକଦ୍ଦମା ନିଯୁକ୍ତ କରନ୍ତି—2. An under-tenure which is terminable on the expiry of a stipulated period. [ଦ୍ର—ଏହାପରି ମିଆଦି ସତ୍ତବନ୍ଦୋବସ୍ତ, ମିଆଦି ଠିକା-ଜମିଦାରୀ ଆଦି ଶବ୍ଦ ହୁଏ ।]

ମିଆଦି ହୁଣ୍ଡି—ଦେ.ବି (ମହାଜନୀ ବିଦ୍ୟା)—ଯେଉଁ ହୁଣ୍ଡିରେ ଟଙ୍କା ଦେବା
Miādi huṇḍi ପାଇଁ ଆବଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେଖିବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମିଆଦ
মেয়াদী হুণ্ডী (ଯଥା—୩୧ ଦିନ, ୬୧ ଦିନ, ୯୧ ଦିନ) ପରେ
मिआदी हुंडी ତାହାର ଟଙ୍କା ଦେବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ—A bill of exchange payable some fixed days after sight. (ହୁଣ୍ଡି ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ) ।

ମିଆନ୍—ବୈଦେ.ବି. (ଫା. ମିୟାନ୍)—୧ । ତରବାରି ଆଦିର ଖୋଳ—
Miān 1, Sheath of a sword. ୨ । ଛୁରୀ—
म्यान 2, Knife. ୩ । ଖଞ୍ଜର—3, Dagger.

ମିଆନା—ଦେ. ବି. (ଫା. ମିୟାନା)—ମେହେନା; ତାମଜାନ; ଅଗରେ
Miānā ଓ ପଛରେ ଲୋକେ ବୋହିବା ପାଇଁ ବାଉଁଶ ଲାଗି-
তামজান ଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଚଉକି—A sedan chair.
तामझाम, मियाना

ମିଉଜିଅମ—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ମ୍ୟୁଜିଅମ୍)—ଯାଦୁ ଘର; ଯେଉଁ ଗୃହରେ
Miujiam ପ୍ରାଚୀନ ଓ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ପଦାର୍ଥମାନ ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇ
মিউজিঅম্ **मुयजियम** ଥାଏ—Museum.
(ମ୍ୟୁଜିଅମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଉଜିକ୍—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ମ୍ୟୁଜିକ୍)—ଗୀତବାଦ୍ୟାଦି—
Miujik Music.
মিউজিক্ **मुयजिक** (ମ୍ୟୁଜିକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଉଜିକ୍ କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ.)—ଯେଉଁ ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ
Miujik klās ଗୀତବାଦ୍ୟାଦି ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ—
মিউজিক্ ক্লাস **मुयजिक किलास** Music class.

ମିଉଜିକ୍ ବାକସ—ବୈଦେ ବି. (ଇଂ. ମ୍ୟୁଜିକ୍ ବକ୍ସ)—ଯେଉଁ
Miujik bākasa ବାକ୍ସରେ ଥିବା ଯନ୍ତ୍ରରେ ଦମ୍ଭ ଦେଲେ ବାଦ୍ୟ
(ମିଉଜିକାଲ୍ ବାକସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଓ ସ୍ୱର ଆଦି ବାଜି ଉଠେ—
মিউজিক বাক্স **मुयजिक बकस** Music box.
(ମ୍ୟୁଜିକ୍ ବାକସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଉଜିକ୍ ମାଷ୍ଟର—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ମ୍ୟୁଜିକ୍ ମାଷ୍ଟର)—ସଙ୍ଗୀତାଚାର୍ଯ୍ୟ;
Miujik māshṭar ଗୀତବାଦ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ—Music master.
মিউজিক মাষ্টার **मुयजिक मॆष्टर** (ମ୍ୟୁଜିକ୍ ଷ୍ଟର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଉଟିନି—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ.ମ୍ୟୁଟିନି)—ଅଧୀନସ୍ଥ ସୈନ୍ୟଗଣଙ୍କ ସରକାରଙ୍କ ବିପକ୍ଷରେ
Miuṭini ବିଦ୍ରୋହ, ବିଶେଷତଃ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ବିଦ୍ରୋହ—
মিউটিনী **मुयटिनी** Mutiny.

ମିଉନିସି ପ(ପା)ଲ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ)—ମିଉନିସିପାଲିଟି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ-
Miunisipa(pā)l মিউনিসপাল Municipal.
मुनिसिपाल ବି. ମିଉନିସିପାଲିଟି—Municipality.

ମିଉନିସିପ(ପା)ଲ୍ କମିସନର୍—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. ମ୍ୟୁନିସିପାଲ୍
Miunisipa(pā)l kamisanar କମିସନର୍)—ମିଉନିସି-
মিউনিসপাল কমিস্নর ପାଲିଟି ସଭାର ସଦସ୍ୟ—Municipal
म्युनिसिपैल कमिसनर commissioner.
(ମିଉନିସିପାଲ୍ କମିସ୍ନର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଉନିସିପ(ପା)ଲ୍ ଚେଆରମାନ୍—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ)—ମିଉନିସିପାଲିଟିର
Miunisipa(pāl) cheārmān ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ନିର୍ବାଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ-
মিউনিসপাল চেয়ারম্যান্ ନିର୍ବାହକ ସଭାପତି—Municipal
म्युनिसिपैल चेरमेन Chairman; the Chairman of a
(ମ୍ୟୁନସିପାଲ୍ ଚେରମେନ୍—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) Municipality.

ମିଉନିସିପାଲ୍ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ) ମିଉନିସିପାଲିଟିର
Miunisipāl president କର୍ମର ଅଲୋଚନା ପାଇଁ ସମୟ
মিউনিসিপাল প্রেসিডেণ্ট ସମୟରେ ହେଉଥିବା କମିସନରମାନଙ୍କ
म्युनिसिपैल प्रेसिडेंट ବୈଠକରେ ସଭାପତିକର୍ମ ନିର୍ବାହ
କରିବାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି—The President of a Municipality. [ଦ୍ର—ମିଉନିସିପାଲିଟିର କମିସ୍ନର୍

ମାନେ ମିଉନିସିପାଲିଟିର ଦୈନନ୍ଦିନ କର୍ମ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଆପଣା ମଧ୍ୟରୁ ଜଣଙ୍କୁ ଚେଅରମାନ୍ ନିର୍ବାଚନ କରନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ମିଉନିସିପାଲ୍ ଚେଅରମାନ୍ ବୋଲଯାଏ । ମିଉନିସିପାଲିଟିର ବିଷୟ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ମଝିରେ ମଝିରେ ଯେଉଁ ବୈଠକମାନ ହୁଏ ତହିଁର କର୍ମ ପରିଚାଳନ କରିବା ପାଇଁ ମିଉନିସିପାଲ୍ କମିସନରମାନେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିର୍ବାଚନ କରନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ମ୍ୟୁନିସିପାଲ୍ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ୍ ବୋଲଯାଏ ।]

ମିଉନିସିପାଲ୍ ବୋର୍ଡ଼(ର୍ଡ)—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ) ମିଉନିସିପାଲିଟିର Miunisipāl bord(rd) କମିସନରମାନଙ୍କ ସଂଘ—Municipal board.
ମିଉନିସିପାଲ ବୋର୍ଡ଼ म्युनिसिपैल बोरड

ମିଉନିସିପାଲ୍ ଭାଇସ୍‌ଚେଅରମାନ—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ) ମିଉନିସିପାଲ୍ ଚେଅରମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ Miunisipāl bhāis-cheār-mān
ମିଉନିସିପାଲ ଭାଇସ୍‌ଚେୟାରମ୍ୟାନ୍ ପରିଚାଳନାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା-
म्युनिसिपैल वाइसचेरमैन ନିମନ୍ତେ ନିର୍ବାଚିତ ସହକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହକ — Municipal Vice-chairman; the Vice-chairman of a Municipality.

ମିଉନିସିପାଲିଟି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି)—ନଗରର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, Miunisipāliṭi ଶିକ୍ଷାଦି ପରିଚାଳନାର୍ଥ ନାଗରିକମାନଙ୍କ ସ୍ୱାୟତ୍ତ
ମିଉନିସିପାଲିଟି ଶାସକ ସଭା—Municipality.
म्युनिसिपैलटि [ମିନିସ୍(ସି) ପାଲ(ଲି)ଟି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମିଃ—ଦେ. ବି.—(ଇ. ମିଷ୍ଟର ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ)—ମିଷ୍ଟର୍ (ଦେଖ)
Mih ମିଃ मि Mishṭar (see)

ମିଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଛେଳିଛୁଆଙ୍କର ଓ ଅତି ଦୁର୍ବଳ ଜୀବଙ୍କର Miñ କ୍ଷୀଣ ଧ୍ୱନି—(onomatopoeic) Feeble bleating of (ମିଁ ମିଁ, ମିଇଁ ମିଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) kids or feeble sound of ମ୍ୟାଁ ମ୍ୟାଁ में में weaklings.

ମିଁଆଁ—ଦେ. ବି.—ମିଆଁ (ଦେଖ)
Miñān Miañ (see)

ମିଁଆଁଉଁ—ଦେ. ବି—ମିଆଁଉଁ (ଦେଖ,—
Miñañuñ Miañuñ (see).

ମିଁମିଁଆଁ—ଦେ. ବଣ—୧ । ମିଁ ମିଁ କ୍ଷୀଣଶବ୍ଦ କରୁଥିବା-1. Making a Miñmiñañ feeble bleating sound. ୨ । ଅତି କ୍ଷୀଣ (ମିଇଁମିଇଁଆଁ, ମିଇଁମିଇଁ ।—ଅନ୍ୟରୂପ) ଓ ଦୁର୍ବଳ—2. Very मिमिआ weak and emaciated. ଦେ. ବି.—ଛେଳିଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ରୋଗ ବିଶେଷ—A peculiar disease attacking goats.

ମିଁମିଁକା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବଣ—ଅବ୍ୟକ୍ତ ଓ କ୍ଷୀଣ ମିଁ ମିଁ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ Miñmiñkā ପୂର୍ବକ—Uttering a feeble bleating (ମିଇଁମିଇଁକା—ଅନ୍ୟରୂପ) sound. ବଣ.—ମିଁ ମିଁ ଶବ୍ଦକାରୀ- Bleating. [ଉ—'ମିଁମିଁକା ମାଣିକ ରଜା, ଶିଙ୍ଗ ଦଉଟି ଗୋଡ଼ା ଗୋଡ଼ା, ଏକ ଦିନକେ ମଣିଷ ମାରେ, ଦ ଦିନରେ ପଡ଼ିଲ ଡାଡ଼େ'—ପଲ୍ଲୀ ମୁଣ୍ଡ କାହାଣୀର ଗୀତ ।]

ମିଁମିଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅତି ଦୁର୍ବଳ ଓ କ୍ଷୀଣ ହୋଇ କ୍ଷୀଣ ଧ୍ୱନି Miñmiñ hebā କରିବା—1. To make a feeble ମିଁମିଁ କରା bleating sound (said of emaciated and weak animals). ୨ । ଅତି ଦୁର୍ବଳ मिमियाना ଓ କ୍ଷୀଣ ହେବା—2. To be lean and emaciated. ୩ । (ଛେଳିଛୁଆ) ବୋବାଇବା—3. To bleat (said of kids).

ମିକା(କେ)ଡ଼ୋ—ବୈଦେ. ବି. (ଜାପାନୀ)—ଜାପାନ ରାଜ୍ୟର ସମ୍ରାଟଙ୍କ Mikā(ke)ḍo ଉପାଧି—Mikado; the title of the ମିକାଡ଼ୋ मिकेडो Emperor of Japan.

ମିଖି(ଖି)ଛୋଡ଼(ଡ଼)—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ସଦର) ବଣ—ମକ୍ଷିଚୋଷ; କୃପଣ- Mikhi(kkhi)chhorḍ(s) Miserly; niggardly.

ମିଚିଡ଼(ଡ଼ି)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । ପୋଇଗଛର ଫଳଯୁକ୍ତ Michirḍ(rḍi) ଡାଙ୍ଗ—The slender stem of the ପୁଁଇ মৌচড়ি पोरोफल Basella plant with plum ୨ । ପୋଇ ଲତାର ଫଳ—2. The berries of the Poi creeper.

ମିଚ୍ଚେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ—Very fine.
Micho (ଉ—ଅଖିର ବାଲ୍ ବାଟିର ମିଚ୍ଚେ ।)
ମିহী ओछ

ମିଛ—ଦେ. ବି.—(ସ. ମିଥ୍ୟା; ପ୍ରା. ମିଚ୍ଛା)—୧ । ଅନୃତ; ଅସତ୍ୟ; Michha ମିଥ୍ୟା କଥା—Lie; falsehood. ୨ । ଅବାସ୍ତବ ବିଷୟ—2. Unreal thing or matter. [ଉ—ସେ ବୃକ୍ଷମୂଳେ ଥିବା ମିଛ । ପଥ ଭୁଲିବାଟି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ।
ମিছা झूठ, मिथ्या [ସତ—ବିପରୀତ] ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]
ଦେ. ବଣ—୧ । ଅସତ୍ୟ—1. False. ୨ । ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ କରାଯିବା; ବାହ୍ୟ—2. Outward; affected. ୩ । ଅବାସ୍ତବ—3. Unreal. ୪ । ଅମୂଳକ; ବୃଥା—4. Vain; groundless; baseless. ୫ । ନିଷ୍ଫଳ—5. Fruitless.

ମିଛ କଥା—ଦେ. ବି. (ସ. ମିଥ୍ୟା + କଥା)—୧ । ଅସତ୍ୟ ବାକ୍ୟ— Michha kathā 1. Untrue words; falsehood ମিছা (ছে)কথা झूठी बात; मिथ्या कथा ୨ । ଅବାସ୍ତବ ବିଷୟ- 2. Unreal thing.

ମିଛ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ମିଥ୍ୟା + କଥ୍ ଧାତୁ)—ଅସତ୍ୟ କଥା Michha kahibā କହିବା—To utter a lie; to speak ମিছা(ছে)বলা झूट कहना a falsehood.

ମିଛ(ଛି)କା—ଦେ. ବଣ—ମିଥ୍ୟା (ଦେଖ)—
Michha(chi)kā ମিথ্যা झूठ, मिथ्या Mithyā (See)
(ସତ(ତି)କା—ବିପରୀତ)

ମିଛ କାଗଜ—ଦେ. ବି—୧ । ମିଥ୍ୟା କଥା ଲେଖା ହୋଇଥିବା କାଗଜ Michha kāgaja ବା ଦସ୍ତାବିଜ—1. A document ମিথ্যা দলীল containing a false statement झूठा दस्तावेज ୨ । ଜାଲ୍ ଦଲିଲ—2. A forged document.

ମିଛ କାନ୍ଦ—ଦେ. ବି.—(ସ. ମିଥ୍ୟା କ୍ରନ୍ଦନ)—କୃତ୍ରିମ କ୍ରନ୍ଦନ; ଅନୁଭବ Michha kānda ଦୁଃଖ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ବାହାରେ ଶୋକ মিছ(ছে)কান্না দেখাইবা ପାଇଁ କ୍ରନ୍ଦନ—Affected weeping. (ମିଛ କାନ୍ଦଣା, ମିଛ କନ୍ଦାକନ୍ଦ, ମିଛ ଶକାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଛକୁ ମିଛ (ଛେ)—ଦେ. ଅ—୧ । ମିଥ୍ୟାରେ—Falsely. ୨ । Michhaku michha(chhe) ବୃଥାରେ—2. In vain. মিছে মিছে झूठ मूठ ୩ । ଅବାସ୍ତବରେ—3. Not actually.

ମିଛ ଗାଲୁ—ଦେ. ବ—ମିଥ୍ୟା କଥନ ପୂର୍ବକ ବାମ୍ଭିକତା; ଭୁରୁଭୁ—Michha gālu Effrontery by means of falsehood. মিথ্যা झूठी ढिठाई [ମିଛ ଭୁରୁଡ଼(ଡ଼ୁ)—ଅନ୍ୟରୂପ] [ପ୍ରୟୋଗ—ମିଛ ଗାଲୁ କରିବା (କାଢ଼ିବା; ମାରିବା)]

ମିଛ ନାଲିଶ[ଶି]—ଦେ. ବ—ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗ ବା ମକଦମା ଦାଏର—Michha nāliś(śi) False suit; false charge or মিথ্যা নালিস झूठा नालिश complaint.

ମିଛ ନିଦ—ଦେ. ବ. [ସ. ମିଥ୍ୟା ନିଦ୍ରା]—ପ୍ରକୃତରେ ନିଦ୍ରିତ ନ Michha nida ହୋଇ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଶୋଇବା—মিথ্যানিদ্রা, মিছেঘুম झूठी निंद Affected sleep.

ମିଛ ବାନି[ଲି]ଙ୍ଗି—ଦେ. ବ—ମିଥ୍ୟା କହିବା ପୂର୍ବକ ଆସ୍ଫାଳନ; ବୃଥ Michha bāni(li ṅgi ଆସ୍ଫାଳନ—Vain bragging; vain glory झूठी बहादुरी মিছে বাহাদুরী [ମିଛବାନି(ଲି)ଙ୍ଗିଆ—ବିଶେଷଣ ରୂପ]

ମିଛ ଭକ[ଗ]ତି—ଗ୍ରା.ବ.[ସଂ ମିଥ୍ୟା ଓ ଭକ୍ତି]—ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା Michha bhaka(ga)ti ପାଇଁ ବାହ୍ୟ ଅନୁରାଗ—Outward or affected devotion; a show of মিথ্যাভকতি झूठी भगती devotion.

ମିଛ ମାୟା—ଦେ. ବ—(ସ. ମିଥ୍ୟା ଓ ମାୟା)—୧ । କପଟ ସ୍ନେହ—Michha māyā 1. Affected or assumed friendship. মিথ্যা মায়া ୨ । କୁହୁକ—2. Magic. ୩ । ଅସାର ମୋହ—झूठी माया Unsubstantial delusion.[ଉ—ଶୁଣ ଶୁଣ ଶଙ୍ଖ ଶଙ୍ଖ ଶଙ୍ଖ; ମିଛ ମାୟାରେ ପଡ଼ି ତୁ କାହିଁ ବଡ଼ କାହିଁ ବଡ଼, ଭଜନ ।] ଦେ. ବିଣ—୧ । ମାୟାପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Full of delusion. ୨ । ଅବାସ୍ତବ—2. Unreal. ୩ । ଅସାର—3. Unsubstantial.

ମିଛରେ—ଦେ. କି. ବିଣ—୧ । ଅକାରଣ; ବୃଥା—1. In vain. Michhare ୨ । ମିଥ୍ୟା ଘଟଣାରୂପେ—2. Falsely. ୩ । মিথ্যায় झूठे ଅବାସ୍ତବରୂପେ—3. Unreally. ୪ । ମାୟାପୂର୍ଣ୍ଣ (ମିଛେ, ମିଛେରେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭାବରେ—4. Illusively. ୫ । ନିଷ୍ଫଳଭାବରେ—5. Fruitlessly.

ମିଛରେ ମିଛରେ—ଦେ. କି. ବିଣ—୧ । ଅନର୍ଥକ—1 In vain. Michhare michhare [ଉ—ଏଡ଼େ ପଦାର୍ଥ ଏଡ଼େ ମିଛେ, মিছামিছি झूठमूठ ବନ୍ଧା ପକାଇଲ ପ୍ରତ୍ୟେକେ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମ-(ମିଛେ, ମିଛେ ମିଛେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପଞ୍ଚାମୃତ ।] ୨ । ବୃଥା; ନିଷ୍ଫଳରେ—2. Fruitlessly. ୩ । ମିଥ୍ୟା କଥା କହି—3. Falsely. ୪ । ଛଳପୂର୍ବରେ ଅନୁଭବ ନ କରି ଦେଖାଇବା ପ୍ରକାରେ—4. Affectedly; seemingly. ୫ । ବିନା କାରଣରେ—5. Without any cause.

ମିଛ ସତ—ଦେ. ବ (ସତଦଉ) (ସ. ମିଥ୍ୟା ସତ୍ୟ)—୧ । ମିଥ୍ୟା Michha sata କଥା ଓ ସତ୍ୟ କଥା—1. Falsehood and মিথ্যা সত্যি झूठ सच truth. [ଉ—ଏବେତାଙ୍କ ଶ୍ରମୁରେ ମିଛ ସତ ଗାଇ—ସ୍ୱଧାନାଥ. ଦଉବାର ।] ୨ । ଚୁଗୁଲି; ପରୋକ୍ଷରେ ପର ନିନ୍ଦା—2. Backbiting; slandering ବିଣ—୧। ମିଥ୍ୟା ଓ ସତ୍ୟ (କଥା ବା ବସ୍ତୁ)—1. False and true (word or thing). ୨ । ଅବାସ୍ତବ ଓ ବାସ୍ତବ—2. Unreal and real; true and untrue.

ମିଛ ସତ ଲଗାଇ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପର ନାମରେ ସତ୍ୟ ଓ Michha sata lagāi kahibā ମିଥ୍ୟା କଥା ଲଗାଇ ଦୁର୍ନାମ মিথ্যাসত্যি লগিয়ে বলা କରିବା—1. To speak evil of a झूठ साँच लगाना person (by telling something which is true and something which is not true). ୨ । ଚୁଗୁଲି କରିବା—2. To backbite or slander. (ମିଛ ସତ ଗାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଛ ସାକ୍ଷୀ—ଦେ. ବ—୧ । (ସ. ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ୍ୟ) ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ୍ୟ—Michha sākshī 1. False deposition; false evidence. মিথ্যা সাক্ষী ୨ । (ସଂ. ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷୀ) ମିଥ୍ୟା झूठी गवाही, झूठ गवाह ସାକ୍ଷ୍ୟଦାତା—2. A person who deposes falsely; a dishonest witness; a perjurer.

ମିଛି—ଦେ. ବ (ସ୍ତ୍ରୀ)—ଅପତ୍ରିଆଣୀ ବାଳକାଙ୍କ ନାମ—A name Michhi given to girls whose elders have predeceased them.

ମିଛିରି—ଦେ. ବ—ମିଶ୍ରି (ଦେଖ)—Misri (See) Michhiri মিছরী मिसरी

ମିଛୁ—ଦେ. ବ (ପୁଂ)—୧ । ଅପତ୍ରିଆଣୀ ବାଳକଙ୍କ ନାମ—1. A name Michhu given to boys whose elders had died before their birth. ୨ । ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A liar. ଦେ.ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ମିଥ୍ୟାବାଦୀ(ବ୍ୟକ୍ତି)—Lying (person).

ମିଛୁଆ(ରା)—ଦେ.ବିଣ—ମିଥ୍ୟାବାଦୀ—Lying; given to lying; Michhuā(rā) speaking falsehood. [ଉ—ଏତୁଥ মিথ্যাবাদী झूठा ମିଛୁଆ ଲୋକେ ଶିରପା ପାଇବେ—ପ୍ରାଚୀ. [ମିଛେ(ଛୋ)ଇ, ମିଛୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।]

ମିଛୁଆ କରିବା—ଦେ.କ୍ରି—୧। (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ) ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ Michhuā karibā କରିବା—1. To falsify; to belie মিথ্যাবাদী করা a person. ୨ । ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ରକ୍ଷା झूठा बनवाना(बनाना) କରିବାକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅସମର୍ଥ (ମିଛୁଆ କରା[ନେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା—2. To cause a person to diviate from his promise

ମିଛୁଆ କଥାଁଗିଲା—ଦେ. ବଣ ଓ ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—ଘୋର
Michhuā niāṅgilā ମିଥ୍ୟାବାଦୀ; ଯେ କଥାଁକୁ ଗିଳିବା ପରି
ঘোর মিথ্যাবাদী 'ଅସମ୍ଭବ କଥା କହେ—A bold liar;
पक्का झूठ inveterate liar.

ମିଛୁଆ ବନିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିଜର କଥାର ଅସତ୍ୟତା ପ୍ରମାଣିତ
Michhuā banibā ହେବାଦ୍ୱାରା ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ପ୍ରତିପନ୍ନ ହେବା;
মিথ্যাবাদী হওয়া ନିଜର କଥା ଫଳରେ ନ ଘଟିବା ଯୋଗୁଁ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ
झूठा बनना ହେବା—1. To have one's report
(ମିଛୁଆ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) turn out not to be true.
୨ । ନିଜର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହେବା—
2. Not to be true to one's promise.

ମିଜ୍‌ରାବ୍—ଦେ. ବି (ଅ)—ସୀତାର ବଜାଇବା ପାଇଁ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ
Mij-rāb ପିନ୍ଧାଯିବା ତାରର କୋଣବିଶିଷ୍ଟ ମୁଦ୍ରିଅ—A striker
মিজরাব made of iron wire wherewith to
मिजराब play upon the guitar; a pointed wire
-ring put on the index finger like a
cap to strike the strings of a guitar.

ମିଜା(ଞ୍ଜା)ଜ୍(ସ୍)—ଦେ. ବି (ଫା. ମିଜାଜ୍)—୧ । ମନ; ଅନ୍ତଃକରଣ—
Mijā(ñjā)j(s) 1. Mind. [ଉ—ମୁଁ ଅନ୍ତ ବହୁ କହିଲି
মেজাজ **मिजाज** ନାହିଁ; ସବୁବେଳେ ମିଜାଜ୍‌ଟା ଭଡ଼ି ରହୁଛି—
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।] ୨ । ମନର ଗତି; ମନୋ-
ଭାବ; ମନୋବୃତ୍ତି—1. Temperament of mind;
disposition; temper; mood. ୩ । କୌଣସି
ବିଷୟ ପ୍ରତି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନୋଭାବ—3. Attitude
of a person towards a particular matter.
୪ । ପ୍ରକୃତି; ସ୍ୱଭାବ—4. Nature. [ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟର
ପ୍ରକୃତି ବଦଳେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ମିଜାଜ୍ ଦେଶକାଳପାତ୍ରର
ପ୍ରଭାବରେ ବଦଳି ପାରେ ।]

ମିଜା(ଞ୍ଜା)ଜ୍(ସ୍) ଖରାପ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅ. ମିଜାଜ୍+ଫା. ଖରାବ୍)
Mijā(ñjā)j(s) kharāpa karibā —୧ । ଅପରର ମନକୁ
মেজাজ খারাপ করা ବ୍ୟସ୍ତ କରିବା; ଦୁଃଖିତ ହେବା—1. To be
मिजाज खराब करना bothered about any thing. ୨ ।
ଅନ୍ୟର ବିରକ୍ତି ଜନ୍ମାଇବା; ଅନ୍ୟକୁ ବିରକ୍ତ କରିବା—
2. To displease or tease a person.

ମିଜାଜ୍(ସ୍) ଖରାପ ହେବା—ଦେ. ବି (ଅ. ମିଜାଜ୍+ଖରାବ୍)—
Mijāj(s) kharāpa hebā ୧ । ବିରକ୍ତି ଜନ୍ମିବା—1.
মেজাজ খারাপ হওয়া Having a feeling of displeasure.
मिजाज खराब होना ୨ । ମସ୍ତିଷ୍କର ବିକୃତି ଘଟିବା—2. De-
(ମିଜାଜ୍[ସ୍] ବିଗିଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) rangement of mind.

ମିଜାଜ୍(ସ୍) ଗରମ ହେବା—ଦେ. ବି—ମନରେ କ୍ରୋଧ ଜନ୍ମିବା—
Mijāj(s) garama hebā Angry mood.
মেজাজ গরম হওয়া **मिजाज गरम होना, मिजाज बिगड़ना**

ମିଜାଜ୍(ସ୍) ଠଉରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନୋଭାବକୁ
Mijāj(s) ṭhaurā(re)ibā ଅନୁମାନ କରିବା—To divine
মেজাজ ঠাউরান a person's mind; to probe another's
मिजाज तै करना mood.

ମିଜାଜ୍(ସ୍) ଥଣ୍ଡା ହେବା—ଦେ. ବି—୧ । ମନ ଶାନ୍ତ ହେବା—
Mijāj(s) thaṇḍā hebā 1. Pacification of the
মেজাজ ঠাণ্ডা হওয়া **मिजाज ठंडा होना** mind. ୨ । କ୍ରୋଧର
ଶାନ୍ତି—2. Appeasement of one's anger.

ମିଜାଜ୍(ସ୍) ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନୋଭାବ ବା
Mijāj(s) pāibā ଅନ୍ତରର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅବଗତ ହେବା—
মেজাজ পাওয়া **मिजाज पाना** 1. To fathom another's
mind or heart's wish. ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର
ପ୍ରକୃତିକୁ ଠଉରାଇବା—2. To know a pesron's
mentality, nature or attitude.

ମିଜାଜ୍(ସ୍)ପୁର୍‌ସୀ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମିଜାଜ୍+ଫା. ପୁର୍‌ସୀ; ଭୁଲ.
Mijāj(s)pur-si ପୃଚ୍ଛା; ଉର୍ଦ୍ଦୁରୁ ଅନୁକୃତ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ
মেজাজপুর্সী **मिजाज पुरसी** ତାଙ୍କ ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ କୁଶଳ
ସମ୍ବନ୍ଧେ ପ୍ରଶ୍ନ; ସ୍ୱାଗତ ପ୍ରଶ୍ନ; କୁଶଳ ପ୍ରଶ୍ନ—Questioning
a person (whom one meets) as to his
welfare in mind and body. (ଦ୍ର—କୌଣସି
ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଭେଟିବା ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କୁ ପଚାରନ୍ତି—ଆପଣଙ୍କର
ସବୁ ମଙ୍ଗଳ ତ ? ଏଥିରେ ଶାରୀରିକ ମଙ୍ଗଳ ଓ ମାନସିକ
ଶାନ୍ତି ଉଭୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ପ୍ରଶ୍ନ ସୂଚିତ ହୁଏ । ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଭାଷାରେ
"ମିଜାଜ୍ ଶରୀଫ୍ ?" ପ୍ରଶ୍ନସୂଚକ ବାକ୍ୟର ବ୍ୟବହାର ଅଛି ।
ଏଥିର ଅର୍ଥ—ଆପଣଙ୍କ ମିଜାଜ୍ ବା ମନ ଭଲ ଅଛି କି ?
ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣଙ୍କର ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ କୁଶଳ ତ ?]

ମିଜା(ଞ୍ଜା)ଜି(ସି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—୧ । ଏକଗୁଆଁ; ଗୁଆଁର—
Mijā(ñjā)ji(si) 1. Headstrong. ୨ । ଖିଆଲି—
ମିଜା(ଞ୍ଜା)ଜି(ସି)ଆ }
ମିଜାଜ୍‌ଦାର } ଅନ୍ୟରୂପ 2. Whimsical. ୩ ।
(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ,
মেজাজী ଯଥା—ବଦ୍‌ମିଜାଜୀ, ଖୁସ୍‌ମିଜାଜୀ)—ଅମୁକ ପ୍ରକୃତି
खुशमिजाजी, मिजाजी ବିଶିଷ୍ଟ—3. Natured; having
such and such a nature.

ମିଞ୍ଚର୍ଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଶେତେଡ଼ା; ଦୁଷ୍ଟ (ବାଳକ)—
Miñcharḍa(rḍā) 1. Wicked; wanton (boy). ୨ ।
[ମିଞ୍ଚ(ଞ୍ଚ)ଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ଅତି ଛୋଟ (ବାଳକ)—2. Pigmy;
এঁচড় **बदमाश** tiny. [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ବାଳକଙ୍କ ପ୍ରତି
ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମିଞ୍ଜ(ଞ୍ଜି) ମିଞ୍ଜ(ଞ୍ଜି)—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଆଖିକୁ ମିଞ୍ଜ୍ ମିଞ୍ଜ୍ କରିବ;
Miñj(ñji) miñj(ñji) ପ୍ରକାରେ—1 In a twinkling
মিজ মিজ manner. [ଉ—ଆଖି ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି କରିବା ।]
मटमट(आखि,) टिमटिम(दिया) ୨ । ଢୁକ୍ ଢୁକ୍; ପ୍ରଦୀପ କ୍ଷୀଣ-
ଭାବରେ ଜଳିବା ପ୍ରକାରେ—2. In a languishing
or flickering manner(said of a flickering
light). [ଉ—ବଲ୍‌ବଠାଏ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଜଳୁଅଛି,
(ମିଞ୍ଜିମିଞ୍ଜିଆ—ବଣ) ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ ।]

ମିଞ୍ଜକ—ଦେ. ବ—ବାଳକ—A boy. [ଯ—ଚହିଁରୁଛ ମିଞ୍ଜିକା
Minjaka ମିଞ୍ଜକ ଦଉଛ, କନ୍ଦିଛନ୍ତି ଦେବାକୁ ଭୂମିର ଗଣୁଛ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।]

ମିଞ୍ଜା—ଦେ. ବ (ସ. ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ)—ଦୁଇ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ମେଳ—
Minjā Coincidence between two things; tallying.
মেল, গোঁজামিল ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର, ଗଡ଼ଜାତ)
ठिक ବଣ—ମିଟିମିଟିଥା(ଅଲୁଅ)—Flickering light.

ମିଞ୍ଜାଜ(ସ୍) (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ (ଅ)—ମିଜାଜ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Minjāj(s) etc Mijāj etc. (See)

ମିଞ୍ଜାଜି (ସି)—ବୈଦେ· ବଣ—ମିଜାଜି [ଦେଖ]—Mijāji (See)
Minjāji (si) [ମିଞ୍ଜାଜ(ସି)ଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମିଞ୍ଜା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘରର କୌଣସି କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ନଡ଼ା
Minjā debā ବାହାରି ଯାଇଥିଲେ ସେଠାରେ ନଡ଼ା ଗୁଞ୍ଜିବା;
[ମିଞ୍ଜା ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଖୁଞ୍ଚା ଦେବା—To put straw at places wherefrom straw has come out.
গোঁজা মারা
मरम्त करना

ମିଞ୍ଜା ମିଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା
Minjā milā(le)ibā ଫାଙ୍କକୁ ବା ପ୍ରଭେଦକୁ କୌଶଳପୂର୍ବକ
গোঁজামিল করা ସମାନ କରିବା—To smooth the interstices or difference between two things with dexterity or skill.
सटाना

ମିଞ୍ଜିକା(କ୍ଜା) - ଗ୍ରା. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କନ୍ୟା—1. Daughter ୨ ।
Minjikā(kī) ଶିଶୁ କନ୍ୟା—2. An infant daughter.
[ଯ—ଚହିଁରୁଛ ମିଞ୍ଜିକା ମିଞ୍ଜକ ଦୁଇଛ, କନ୍ଦିଛନ୍ତି ଦେବାକୁ
ଭୂମିର ଗଣୁଛ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି(କା)ଆ—ଦେ. ବଣ—୧। ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଦେଖା ଯାଉଥିବା—
Minji minji(ka)ā 1. Seen indistinctly. ୨ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ-
মিজ মিজে धुंधला ଭାବରେ ଜଳୁଥିବା—2. Flickering.

ମିଟ୍ ମାଟ୍—ଦେ. ବ—(ସ. ମିଳନ)—ବିବାଦର ମୀମାଂସା; ମେଳ ମାଳ;
Mit-māt ମିଳମାଳ; ବିବାଦର ଅପୋଷରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି—Amicable settlement of a dispute.
মিট মাট मेटा मेटी

ମିଟ୍(ଟି) ମିଟ୍(ଟି)—ଦେ. ଅ.—(ସ. ନିମିଷ; ସ. ମୀଲ ଧାତୁ)—୧ ।
Mit(ṭi)mit(ṭi) ଆଖିକୁ ପୁନଃପୁନଃ ମେଲି କରିବା—1.
মিট মিট मट मट Twinkling of the eye. ୨ । ଜୁଳୁ ଜୁଳୁ
(ମିଟ ମିଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ହୋଇ; ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଖି ପିଛୁଡ଼ିବା—
2. With twinkling eyes. [ଯ—ମିଟ ମିଟ ଚାହିଁ
ରହିବେ ଏହା ତାକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମିଟ୍(ଟି) ମିଟିଆ(କା)—ଦେ. ବଣ.—(ସ. ମୀଲ ଧାତୁ)—ଅନୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ବା
Mit-(ṭi) mitiā(kā) କ୍ଷୀଣଭାବରେ ଜଳୁଥିବା (ଅଲୋକ)—
মিটিমিটা; মিটিমিটিয়া; মিটিমিটে Flickering (light.)
टिमटिमा, धुंधला

ମିଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ; ସ. ମିଲ ଧାତୁ)—
Mitā(te)ibā ୧ । ବିବାଦ ଅଦି ମିଳାଇବା; ମେଣ୍ଟାଇବା; ଦୁଇ
মেটান मिटाना ପକ୍ଷଙ୍କୁ ମିଳାଇବା; ବିବାଦ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବା; ମୀମାଂସା କରିବା—1. To cause a dispute to be settled between two disputants; to decide amicably. ୨। ମନର ଉଦ୍ଦମ ନା ବା ଲାଳସା ବା ଅବା- ଷାକୁ ସଫଳୀକୃତ କରିବା—2. To have one's hankering or craving realised or satisfied.

ମିଟାମିଟି—ଦେ. ବ (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ମିଟମାଟ୍ (ଦେଖ)
Mitāmiti Mitmāt (See)
মটামিট मेटामेटी

ମିଟିଆ—ଦେ. ବ—ମିଟିକାଣିଆ (ଦେଖ)
Mitiā Mitikāniā (See)

ମିଟିଆଣି—ଦେ. ବ—୧। ଗ୍ରାମର ଗୁହ ପଡ଼ିଆ—1. The village
Mitiāni common for people to pass stools there; the village easing ground.
মাঠ खता
୨ । (ନାମ)—ପୁରୀ ଅଠରନଳା ତଳେ ପ୍ରବାହିତ ନଦୀ- ବିଶେଷ—2. A river of this name flowing near the Puri town, and over which the Atharanalā bridge has been constructed.—୩ । ମିଟିକାଣିଆ (ଦେଖ)—3 Mitikāniā (See)

ମିଟିକା—ଦେ. ବ—୧। ଅଖିପିଛୁଡ଼ା; ପଲକ—1. Twinkling of
Mitikā the eye. ୨। ଅଖିଠାର—2. Ogling.
পলক मटका(की)

ମିଟିକା(କି)ଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ.ବ—କଙ୍କଡ଼ାଜାତୀୟ କାଠ; ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ
Mitikā(ki)niā(āṅ) ଗଛ (ଏଥିରେ ଶଗଡ଼ର ଅକ୍ଷ, ଚକ ଆଦି
ହୁଏ)—A wild tree used in making cart.

ମିଟିକା ମାରିବା—ଦେ· କ୍ରି—ଅଖି ପିଛୁଡ଼ିବା—To ogle; to
Mitikā māribā make the eye twinkles
(ମିଟକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
মিটকান मटकीमारना

ମିଟିକାଲ(ଲି;ଲିଆ)—ଦେ. ବ (ସ. ମୃଗଲ)—ମିରିକାଳି ମାଛ; ସେଣ୍ଟୁ
Mitikala(li;liā) ଜାତୀୟ ମାଛ; (ଦ୍ର—ଏହା ସେଣ୍ଟୁଠାରୁ
নিরগেল ନନୀ ସେଠ, ପ୍ରାୟ ୧୨ ହାତ ଲମ୍ବ)—Cirrhina Mrigala fish.

ମିଟିକୋରୁଅଁ—ଦେ. ବ—କୋରୁଅଁ (ଦେଖ)
Mitikoruāṅ Koruāṅ (See)

ମିଟିଙ୍ଗ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମୀଟିଙ୍ଗ୍)—ସଭା; ସଭାର ଅଧିବେଶନ—
Miting Meeting; a sitting of some persons for a particular object.
[ମିଟିଂ, ମିଟିଙ୍ଗି(ଣ୍,ଣି,ନ୍,ନ—ବିକୃତ ଗ୍ରାମ୍ୟ ରୂପ]
মিটিঙ্গ मिटिङ्ग

ମିଟିଙ୍ଗ୍ ଅହ୍ୱାନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସଭାର ଅଧିବେଶନରେ ଉପସ୍ଥିତ
Miting āhwāna karibā ହେବା ପାଇଁ ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ
মিটীঙ্গ ডাকা ଡାକିବା—To convene a meeting.
मिटिङ्ग बुलाना (ମିଟିଙ୍ଗ୍ ଡାକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଟିଙ୍ଗ୍ ନୁ(ନୋ)ଟିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ମିଟିଙ୍ଗ୍ ନୋଟିସ୍)—
Miting nu(no)tis ସଭାର ଅଧିବେଶନର ତାରିଖ ଜଣାଇ ଦିଆ
মিটিঙ্ নোটিস ଯିବା ବିଜ୍ଞାପନ—Notice of a meeting.
मिटिङ्ग नोटिस [ମିଟିଂନୁ(ନୋ)ଟିସ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ]

ମିଟିଙ୍ଗ୍ ହଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସଭା ମଣ୍ଡପ—
Miting hal মিটিঙ্ হল मिटिङ्ग हल Meeting hall.

ମିଟିବା—ଦେ. କି.—(ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ; ସ. ମିଳ ଧାତୁ)—୧।
Mitiba ମେଣ୍ଟିବା (ଦେଖ)—1. Mentiba (See)
মিটা ୨। (ବିବାଦ ଅବ) ମୀମାଂସା ହେବା; ମେଣ୍ଟିବା—2. To
मिटना be decided or settled. ୩। ନିର୍ବାହିତ ହେବା;
(ମିଟା[ଟେ]ଇବା—ପ୍ରଯୋଜକରୂପ) ମେଣ୍ଟିବା—3. To be accomplished. ୪। (ମନର ସାଧ, ଉତ୍କଣ୍ଠା, ଲାଳସା, ଆକାଂକ୍ଷା) ସଫଳୀଭୂତ ହେବା—4. (one's wish or hankering) To be realised or fulfilled.

ମିଟି ଯିବା—ଦେ.କି—୧। (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)(ବିବାଦ ବା ଅଡ଼୍ଡ଼ା)
Miti jiba ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେବା—1. To be finally
মিটে যাওয়া मिट जाना decided (said of a dispute or matter). ୨। (ମନର ଇଚ୍ଛା) କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେବା—2. (one's wish) To be fulfilled; to be realised.

ମିଠ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ମିଷ୍ଟ, ପ୍ରା. ମିଟ୍ଠ)—ମିଠା (ଦେଖ)
Mitha মিঠে मीठ Mitha (See) [ଉ—କର୍ପୂର ମରଚ ମେଳ ମିଠ ଭୁଞ୍ଜେ ମୋହିଁ। ପ୍ରାଚୀ. ଋତୁସଂହାର।]

ମିଠା—ଦେ. ବିଣ (ସ. ମିଷ୍ଟ, ପ୍ରା. ମିଟ୍ଠ)—୧। ମିଷ୍ଟ; ମଧୁର—
Mitha মিঠা(ঠে) মিষ্টি मीठा 1. Sweet. ୨। କୋମଳ; ମୃଦୁ—2. Soft; delicate. ୩। ଶ୍ରୁତିମଧୁର—3. Sweet to the ear. ୪। ସୁସ୍ୱାଦୁ—4. Sweet to the taste. ୫। ମନୋମୋହକର—5. Captivating. ୬। ଅନୁଗ୍ର; ଯାହା କଡ଼ା ନୁହେଁ—6. Mild. ବି.—୧। ମିଷ୍ଟତା—1. Sweetness. [ଉ—ଚଖାଇଲ ପୁରତ ମିଠା, ଲଗାଇଲ ବଜର ଅଠା। ପ୍ରାଚୀନ. ସଙ୍ଗୀତ।] ୨। ମଧୁର ସ୍ୱାଦ—2. Sweet taste. ୩। କର୍ଣ୍ଣମଧୁରତା—3. Sweetness. ୪। କୋମଳତା—4. Softness; tenderness; mildness.

ମିଠା(ଠେ)ଇ—ଦେ. ବି.—(ସ. ମିଷ୍ଟାନ୍ନ; ବା ମିଷ୍ଟକ)—ମିଷ୍ଟାନ୍ନ
Mitha(the)i ମିଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ—Sweetmeat. ବିଣ.—
মি(মে)ঠাই मिठाई ସୁମିଷ୍ଟ; ମଧୁର—Sweet.
[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ନାନା ପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନକୁ ପୂର୍ବେ ପିଠା ଓ ଭୋଗ କୁହା ଯାଉଥିଲା। ଅଧୁନାତନ ଯୁଗରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ନାନା ପ୍ରକାର ନବ୍ୟ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲାଣି। ଯଥା—ଲଡ଼ୁ, ଜି(ଝି)ଲି(ଲେ)ବି, ଗୁପ୍ ଚୁପ୍; ସନ୍ଦେଶ, ଖୀରମୋହନ, ଗୋଲାପଜାମୁ, ଗୁପ୍ ଚୁପ୍, ପାନଭୁଆ, ଚୁମଚମ, ଭୋଗ, ଜିଲି ବା କାନ୍ତି, ଡାଳମ୍। ଦେବତାଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ନାନା ପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନର ନାନା ନାମ ଅଛି। ଆମ ଦେଶର ଠୋମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ନାନା ନାମ ଅଛି।]

ମିଠା(ଠେ)ଇଖିଆ—ଦେ. ବି—୧। ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଭୋଜନ—1. Eating
Mitha(the)i khia মেঠাইখিআ of sweets.
मिठाइ खानेकेलिए पईसा ୨। ଚାକର ଓ ବାଳକମାନଙ୍କୁ ମିଠାଇ ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ଦିଆ ଯିବା ପାରିତୋଷିକ ଧନ—Tips paid to servants or children for buying sweets with.

ମିଠାଇ ବଣ୍ଟା—ଦେ. ବି.—ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବିତରଣ—
Mithai banta Distribution of sweets on cere-
মেঠাই বাণ্টা मिठाई बाँट monial occasions.
(ମିଠାଇ ବ[ବା]ଣ୍ଟିବା, ମିଠାଇ ବାଣ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ).

ମିଠା କଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—(ଉପସ୍ୱାଦାର୍ଥକ ସବଚନ)—୧। ମିଷ୍ଟ ଓ
Mitha karda ଉଗ୍ର; ମିଠା ଓ ସୁସ୍ୱାଦୁ—1. Sweet and
মিঠা কডা मीठा कड़ुआ pungent. ୨। ମଧୁର ଓ କର୍କଶ
(ମିଠା କଡ଼ୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବାକ୍ୟ)—2. Sweet and bitter (words).

ମିଠାକଡ଼ା ଦୁଇପଦ ଶୁଣାଇ ଦେବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Mithakarda duipada sunai deba ପଦକେତେ ଅପ୍ରିୟ
মিঠাকড়া দুইকথা শোনান मिठी कड़ी सुनाना ସତ୍ୟ ଶୁଣାଇ ଦେବା—To give a person a bit of one's mind.

ମିଠା କଥା—ଦେ. ବି (ସ. ମିଷ୍ଟ କଥା)—ମିଷ୍ଟ ବାକ୍ୟ—
Mitha katha Sweet words).
মিঠা কথা मिठि बात

ମିଠା କମଳା—ଦେ. ବି (ସ. ନାମ ମଧୁକର୍କଟିକା)—ଲେମ୍ବୁ ବର୍ଗର
Mitha kamala ବୃକ୍ଷ ଓ ତହିଁର ସୁମିଷ୍ଟ ଫଳ—Citrus
ବ. ମିଠାନେବୁ Limetta; the sweet
ହି. ମିଠା କମଲା lime. (Kirtikar.
ଗୁଜ. ମିଠା ଲିମ୍ବୁ
ତା. ଏଲେମିଛି ଅ
ତେ. ନେମ୍ମାପାଣ୍ଡୁ; ଗଜନିମ୍ମା
ମ. ସାକର ନିମ୍ବୁ

ମିଠା ଖଟା—ଦେ. ବିଣ (ଉପସ୍ୱାଦ ସବଚନ)—ମିଷ୍ଟ ଓ ଅମ୍ଳ—Of
Mitha khata sweet and acid taste. [ଦ୍ର—
মিষ্টঅম্ল मिठाखट्टा ଏହିପରି ମିଠା ଲୁଣା, ମିଠା ଲୁଣୀ, ମିଠା ଲୁଣୀ, ମିଠା ପିତା, ମିଠା ସୁଆ ଆଦି ପଦ ହୁଏ।]

ମିଠା ଗନ୍ଧ—ଦେ. ବି. (ସ. ମିଷ୍ଟ+ଗନ୍ଧ)—ମଧୁର ମନୋମୋହକର
Mitha gandha ଗନ୍ଧ—Sweet smell; aroma.
মিঠে(ঠা) গন্ধ मिठा गन्द (କଡ଼ା ଗନ୍ଧ—ବିପରୀତ)

ମିଠା ଗୁଡ଼ାଖୁ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଗୁଡ଼ାଖୁର ଧୂଆଁ ମୃଦୁ ବା କଡ଼ା
Mitha gurdakhu ନୁହେ—Smoking tobacco mix-
মিঠা তামাক मिठी पीनी ture of mild flavour.
(କଡ଼ା ଗୁଡ଼ାଖୁ—ବିପରୀତ)

ମିଠା ଗୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବ—ଧଳଅଥ ସଙ୍ଗେ ଅତି ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ ଧୂଆଁ ପତ୍ର ମିଶାଯାଇଥିବା ଗୁଣ୍ଡି—Tobacco powder with mild flavour.
Mitha gundi
মিঠে দোকতা **मिठा जरदा**

ମିଠା ଚଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ମିଷ୍ଟତା ଅନୁଭବ ଦ୍ୱାରା ବୋଧଗମ୍ୟ କରାଇବା—To cause a person to taste the sweetness of a thing.
Mitha chakha(khe)iba
মিষ্টি চাখান
मिठा चखाना

ମିଠା ଚାଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମିଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥର ସ୍ୱାଦ ଅନୁଭବ କରିବା—To taste a sweet thing.
Mitha chakhiba
মিষ্টি চাখা **मिठा चखना**

ମିଠା ତେଲ—ଗ୍ରାଦେ. (ବ୍ରଜର ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ରନ୍ଧାରେ ଲଗାଇବା ଓ ଲଗା ଅବ ପାଇଁ ବା କେଶ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଭଲ ତେଲ—Oil used for culinary purposes or the hair
Mitha tela
ভাল তেল, রাঁধবার তেল
मिठा तेल

ମିଠାଣି—ଦେ. ବ (ସ. ମିଷ୍ଟତ୍ୱ)—ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ—Sweetness.
Mithani
মাধুর্য্য **मिठास**

ମିଠା ପଣ—ଦେ. ବ—ମିଷ୍ଟତା—Sweetness.
Mitha pana
মিষ্টি **मिठापन**

ମିଠା ପଲ(ଲା)ଉ—ଦେ. ବ. (ସ. ମିଷ୍ଟ+ଫା. ପୋଲାଓ; ସ. ପଲାନ୍ନ)—ମାଛ ବା ମାଂସ ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଶର୍କରାଯୁକ୍ତ ଘୃତାନ୍ନ—Boiled rice sweetened with sugar and ghee and without the admixture of fish or meat.
Mitha pala(la)u
মিঠা পলাউ
मिठा पीलाव

ମିଠା ପାଣି—ଦେ.ବ. (ସ.ମିଷ୍ଟ ପାନୀୟ)—୧ । ଚିନି ଅବ ଦ୍ୱାରା ମିଷ୍ଟୀକୃତ ଜଳ; ପଣା—1. Water sweetened with sugar. ୨ । ମଧୁର ପାଣି; ବର୍ଷା ପାଣି (ଯାହା, ଲୁଣି ବା ସମୁଦ୍ର ଜଳ ନୁହେ) (ବିପରୀତ—ଲୁଣି ପାଣି; ଖାରୁ ପାଣି)—2. Sweet or fresh water (as opposed to sea-water or saline water.) ୩ । (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥକ) ତାଡ଼ି; ମଦ—3. (ironical) Wine; toddy.
Mitha pani
মিঠা পানী
मिठा पानी

ମିଠା ପାନ—ଦେ. ବ—୧ । ଯେଉଁ ପାନରେ ଗୁଣ୍ଡି ଦିଆଯାଇ ନ ଥାଏ—1. Betel prepared without tobacco powder. ୨ । ଯେଉଁ ପାନ ପତ୍ରର ସ୍ୱାଦ ଅନ୍ୟ ପାନର ସ୍ୱାଦ ଅପେକ୍ଷା କମ ରାଗୁଆ—(କଡ଼ା ପାନ—ବିପରୀତ) 2. Betel-leaf which is less pungent than other betel leaves.
Mitha pana
মিঠা পান
मिठा पान

[ଦ୍ର—କଟକ ଅଞ୍ଚଳରେ ସ୍ୱାଦଦୃଷ୍ଟିରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପାନ ଦେଖାଯାଏ । ପାନଲତାରୁ ନୂଆ ତୋଳି ବଢ଼ାଇଥିବା ପାନ ଓ ପୁରୁଣା ପାନର ସ୍ୱାଦରେ ପ୍ରଭେଦ ଥାଏ । କେତେ ପ୍ରକାରର ପାନ ଅନ୍ୟ ପାନ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ରାଗୁଆ ଲାଗେ । ଯେଉଁ ପାନ କମ୍ ରାଗୁଆ, ତାକୁ ମିଠା ପାନ ବୋଲାଯାଏ ।]

ମିଠା ବିଷ—ଦେ. ବ—ମହୁରା ନାମକ ବିଷ—Aconite.
Mitha bisha
মিঠা বিষ(খ) **मिठा विष**

ମିଠା ମାଛ—ଦେ. ବ—ମଧୁର ମାଛ; ମଧୁର ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳାଶୟରେ ଥିବା ମାଛ (ଯାହା ଲୁଣି ମାଛ ନୁହେ)—Fresh-water-fish. [ଦ୍ର—ମିଠା ମାଛ ଯଥା—ରୋହି, ଭାକୁଡ଼, ଚିତଳ ଅବ । ଲୁଣି ମାଛ ଯଥା—(ଲୁଣି ମାଛ—ବିପରୀତ) ଭାହାରଙ୍ଗି, ଶାହାଳ, ଭେକଟା, ଇଲଶୀ, ପିଆଳ, ବାହାଲ, ଲୁଣି ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି । କେତେକ ଲୁଣି ମାଛ (ଯଥା—ଇଲିଶି, ଭେକଟା) ନଦୀ ମୁହାଣ ବାଟେ ସମୁଦ୍ରରୁ ନଦୀକୁ ଉଠି ଆସି ନଦୀଅବରେ ବିଚରଣ କରନ୍ତି ।]
Mitha machha
মধুর মাছ
मिठा मछली

ମିଠା ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ମିଷ୍ଟତା ଅନୁଭବ କରାଇବା ଦ୍ୱାରା ତତ୍ପ୍ରତି ତାହାର ଲାଳସା ଜନ୍ମାଇବା—To generate a hankering after a sweet thing in the mind of a person by causing him to taste it
Mitha laga(ge)iba
মিঠা(ষ্টি) লাগান
मिठा लगाना

ମିଠା ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (କୌଣସି ବସ୍ତୁ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସୁଆଦିଆ ବୋଧ ହେବା—1. To taste sweet (said of a sweet thing) ୨ । ମଧୁରତା ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟକୁ ମୋହିବା—2. To charm a person by sweetness
Mitha lagiba
মিঠা লাগা
मिठा लगना

ଦେ. ବ—ଥରେକୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ମିଷ୍ଟତା ପ୍ରତି ମନରେ ଲାଳସା ଜନ୍ମିବା—Craving after a thing arising out of the experience of its taste once enjoyed. (ଯଥା—ଥରେ ଦୁଇଥର କଲିକତା ବଡ଼ବଜାରର ସନ୍ଦେଶ ଖାଇ କରି ମୋ ମୁହଁରେ ସେ ସନ୍ଦେଶର ମିଠା ଲାଗି ଯାଇଛି ।)

ମିଠାଳିଆ—ଦେ. ବଣ—ଈଷତ୍ ମିଷ୍ଟ ବା ମଧୁର—Slightly sweet; sweetish.
Mithalia
অল্প মিষ্টি **मिठास**

ମିଠା ଲେମ୍ବୁ—ଦେ. ବ—ମିଷ୍ଟ ରସଯୁକ୍ତ କମଳା, (ଯଥା—ସିଲହାଟ କମଳା, ନାଗପୁର କମଳା, ଗଞ୍ଜାମ ଉଦ୍ୟାନ ଅଞ୍ଚଳର କମଳା)—Lemon with sweet juice; sweet orange.
Mitha lembu
মিঠানেবু
मिठा नंबु

(ମୁହଁ) ମିଠା ହେବା—ଦେ. ବ—ଅସ୍ୱାଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ମିଷ୍ଟ ସ୍ୱାଦ ଦ୍ୱାରା କମ୍ପା ରୋଗ ଯୋଗୁଁ ମୁଖରେ ମିଷ୍ଟ ସ୍ୱାଦର ଅନୁଭୂତ ହେବା—Having a sweetish taste in the mouth.
(muhan) Mitha heba
মিঠা(ষ্টি)হওয়া
मिठा होना

ମିଠୁ(ଠୁ)—ଦେ. ବ ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.
Mithu(thu) **मिठु**

ମିଠୁ(ଠୁ) ମିଆଁ(ଣ୍ଠା)—ଦେ.ବ(ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—୧। ଅସ୍ତୁଶ୍ରଂସାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Self-praising person. ୨ । ମଧୁରଭାଷୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person with sweet
Mithu(thu)mian(na)
মিঠুমিঞা

मिय़ाँ मिठ्ठु or honeyed speech. ୩ । ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ
(ମିଠୁ ଖାଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉଭୟ ପକ୍ଷ ସଙ୍ଗେ ମୌଖିକ ବନ୍ଧୁତା ରକ୍ଷିବା ବ୍ୟକ୍ତି—3. A person who affects friendship with both the contending parties.

ମିଡ଼୍(ଡ, ଡାଲ୍(ଲ)—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ. ମିଡ଼ଲ୍)—ମଧ୍ୟସ୍ଥ—
Mid-(da, di)l(la) Situated in the middle; intermediate. ବ—ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ—Middle portion.
মিডল **मिडल**
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ମିଡ଼ଲ୍ ଇଲଣ୍ଟ, ମିଡ଼ଲ୍ ଭର୍ଣ୍ଣାକ୍ୟୁଲର୍ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ମିଡ଼୍(ଡ, ଡି)ଲ୍ ଇଂରାଜି—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ. ମିଡ଼ଲ୍ ଇଂଗ୍ଲିଶ୍)—
Mid(da, di)l ingrāji ମାଇନର; ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ମଧ୍ୟମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇଂରାଜି ପଢ଼ାଯିବା ବିଦ୍ୟାଳୟ ବା କ୍ଲାସ୍ ବା ମାନ—Middle English (school or class or standard).
মিডল ইংলিস **मिडल इंगलिस**
(ମିଡ଼ଲ୍ ଇଂଗ୍ଲିଶ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଡ଼୍(ଡ, ଡା)ଲ୍ ଇସ୍କୁଲ (ସ୍କୁଲ)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମିଡ଼ଲ୍‌ସ୍କୁଲ୍)—
Mid(da, di)l iskula (skul) ମଧ୍ୟମ ଶ୍ରେଣୀସ୍ଥ ବିଦ୍ୟାଳୟ—Middle (English or Vernacular) school.
মিডল স্কুল **मिडल स्कूल**

ମିଡ଼୍(ଡ, ଡ)ଲ୍ କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମିଡ଼ଲ୍ କ୍ଲାସ୍)—ମଧ୍ୟ-
Mid(da, di)l klās ଇଂରାଜୀ ବା ମଧ୍ୟବର୍ଣ୍ଣାକ୍ୟୁଲର୍ ପାଠ ଶ୍ରେଣୀ—Middle class (in English or Vernacular education).
মিডল ক্লাস **मिडल क्लास**

ମିଡ଼୍(ଡ, ଡାଲ୍ ଭର୍ଣ୍ଣାକ୍ୟୁ(କ୍ୟୁ)ଲ(ଲା)ର୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ. ମିଡ଼ଲ୍
Mid(da, di)l bharnnāku(kyu)la(lā)r ଭର୍ଣ୍ଣାକ୍ୟୁଲର୍)—ଦେଶୀୟ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଠ ପଢ଼ାଯିବା (ବିଦ୍ୟାଳୟ ବା ଶ୍ରେଣୀ ବା ମାନ)—Middle Vernacular shcool, standard or class). [ଦ୍ର—ଏହି ମିଡ଼ଲ୍ ଇଂଗଲିସ୍ ଓ ମିଡ଼ଲ୍ ଭର୍ଣ୍ଣାକୁଲର୍ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସ୍କଲର୍‌ସିପ୍, ପରୀକ୍ଷା ଓ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ଓ ପାସ୍ ଆଦି ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦ ଯୋଗ କରାଯାଏ ।]
মিডল ভর্ণাকুলার **मिडल वार्नाकुलर**

ମିଡିଅମ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ. ମିଡିଅମ୍)—ମଧ୍ୟମ ପ୍ରକାରର; ଯାହା
Midiam ଉତ୍ତମ ନୁହେ ବା ଅଧମ ନୁହେ—Medium.
মডিয়ম **मडियम** ବୈଦେ. ବ—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିରୁ ମଧ୍ୟସ୍ଥରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ଆତ୍ମିକ ପ୍ରେତତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରେତାତ୍ମାମାନଙ୍କୁ ସେହି ସ୍ଥଳକୁ ଆହ୍ୱାନ କରାଯାଏ—1. A spiritualistic medium (utilised by psychic methods to invoke the spirits of dead persons). ୨। (ଛାପାଖାନା)ଡେମି କାଗଜ; ମଧ୍ୟମ ଆକାରର କାଗଜ—(printing) Medium or demy paper.

ମିଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ବେଙ୍ଗାକୃତିର ନାଲିରଙ୍ଗର ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ; ମିରକାଲ ମାଛ—Mrigala fish. [ଦ୍ର—
Mirdha
মিরগেল ଏହା ଖାଇବାକୁ ସୁମିଷ୍ଟ, ଦେଖିବାକୁ ଅନେକାଂଶରେ ରୋହି ପରି, ଏହା ବଡ଼ ହେଲେ ରୋହି ମାଛର ଆକାର ଯେପରି ଲାଲ୍ ହୋଇଯାଏ ମିରିକର ସେପରି ହୁଏ ନାହିଁ; ମିରିକ ଜାତ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ କଳା ହୁଏ ।]

ମିଣିପ(ପି)—ଗ୍ରା. ବ. ପୁଂ (ସ. ମନୁ+ପୁତ୍ର)—୧ । ମନୁଷ୍ୟ; ପୁରୁଷ;
Minipa(pi) ଅଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି; ମର୍ଦ୍ଦ—1. Male; man. ୨
পুরুষ **मर्द** ସ୍ୱାମୀ—2. Husband. ବଣ—ପୁରୁଷସମ୍ବନ୍ଧୀୟ;
(ମାଇପ—ବିପରୀତ) Relating to male. [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ସାଧାରଣତଃ ବହୁବଚନରେ 'ମିଣିପେ' ଆକୃତିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ମିଣିପ(ପି) କଥା—ଗ୍ରା. ବ—୧ । ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାକ୍ୟାଳାପ—
Minipa(pi)katha 1. Talk amongst males. ୨। ପୁରୁଷସମାଜରେ ଆଲୋଚିତ ବିଷୟ—2. Matter discussed amongst males. ୩ । ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ବା ପୁରୁଷୋଚିତ ବିଷୟ—3. A matter befitting a male.
পুরুষদের বিষয় **मर्दकी बात**

ମିଣିପ(ପି) ଲୋକ—ଗ୍ରା. ବ ପୁଂ—ପୁରୁଷ ବ୍ୟକ୍ତି—Male person.
Minipa(pi) loka পুরুষ মানুষ **मर्द लोक**
(ମିଣିପ[ପି] ଲୋକେ—ବହୁବଚନ)

ମିଣିପି ଚଟେ(ଟୋ)ଇ—ଗ୍ରା. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ବା ଆପଣା
Minipi chāte(to)i ସ୍ୱାମୀକୁ ସର୍ବଦା ତୋଷାମଦ ବା ସରସ ব্যবহার କରିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ—(a woman) Given to flattering or pleasing males or her husband.
পুরুষঘেঁষা **मरद खुसामदी**

ମିଣିପି ଚୁହାଁ(ହିଁ)—ଗ୍ରା. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ସର୍ବଦା ପୁରୁଷଙ୍କ
Minipi chuhañ(hiñ) ମୁଖ ଅବଲୋକନ କରିବାକୁ, ଅର୍ଥାତ ପୁରୁଷ ସମାଜରେ ମିଶିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ—[a woman] Given to looking at the face of males or freely mixing in male society.
পুরুষঘেঁষা **मरदमिलु**

ମିଣିପି(ପ) ସଭା—ଗ୍ରା. ବ—ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ସଭା—A meeting of
Minipi(pa) sabhā male persons; men's meeting.
পুরুষ মানুষের সভা **मर्द सभा**

ମିଣିପି ସୁଆ(ହା)ଗୀ—ଗ୍ରା. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରତି ଅତିରିକ୍ତ ଭାବରେ
Minipi suā(hā)gi ଅନୁରକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—(a woman) Addicted to excessively fondling her husband
পুরুষ সোহাগী; ভাতার সোহাগী **पतिसेवी**
[ମିଣିପି ସୁଅ(ହା)ଗେଇ(ଣ୍ଡି)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମିଣିପେ—ଗ୍ରା. ବ.—(ମିଣିପ ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନ)—ପୁରୁଷମାନେ—
Minipe পুরুষ মানুষেরা **मर्दों** Men; males.
[ଦ୍ର—ଦାଣ୍ଡରୁ ମିଣିପେ, ଦିନ ବହି ଦେବେ, କଲେ ସେ ବୁଝିଲେ ଥରେ । ଉଦାସ. ସାଆନ୍ତଅ ବାଡ଼ା]

ମିଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ.(ଇଂ)—୧। ମୁଦ୍ରାଶାଳା; ଟଙ୍କାଶାଳା—1. Mint.
Mint ୨ । (ଇଂ. ମିଣ୍ଟ)—ମିଣ୍ଟ—2. Minue.
মিণ্ট **मिण्ट: टकसाल**

ମିଣ୍ଡେଇ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ)—(ଭୁଲ. ବ. ଧାନମାଡ଼ୀ) ବେଗଲା—
Mindei Threshing of corn by causing bullocks to tread upon spread corn-sheaves.

ମିତ—ଦେ. ବ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—(ସ. ମିତ୍ର; ପ୍ରା. ମିତ୍ତ)—୧ । ମିତ୍ର; Mita মিতা **मित** ସୁହୃତ୍; ବନ୍ଧୁ—1. Friend; a crony. (ମିତଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଉ—ବନେ କ ଯୋଗୀ ଦେଖିଲଇଁ । ଗୋ ମିତ । ଅଭମନ୍ୟୁ. ଛନ୍ଦରଧ ବନ୍ଧ୍ୟାମଣି ।] ୨ । ନାମର ସାଦୃଶ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଧର୍ମଦୃଷ୍ଟିରେ ବନ୍ଧୁ ହୋଇଥିବା ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Namesakes between whom god-relationship is set up. ସ. ବଣ. (ମା ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । ପରିମିତ—1. Measured; moderate. ୨ । କ୍ଷିପ୍ତ—2. Thrown; cast.

ମିତଂଗମ—ସ. ବଣ. ପୁ (ମିତଂ+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୃଦୁଗାମୀ Mitangama —Walking slowly. ବ—ହସ୍ତୀ—[ମିତଙ୍ଗମା(ମୀ) ସ୍ତ୍ରୀ] (ମିତଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) Elephant.

ମିତଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । (ସ. ମିତ୍ରା)—ନାମ ସାଦୃଶ୍ୟ ଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ—Mitani A namesake (of a female). ୨ । (ସ. মিতিন; মিতিনী ମିତ୍ରପତ୍ନୀ) (ପୁରୁଷ ପକ୍ଷରେ)—ଆପଣାର **मितनी** ମିତଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ—2. The wife of one's namesake. ୩ । (ସ୍ତ୍ରୀପକ୍ଷରେ) ସଖୀ—3. A female companion of a lady. [ଉ—ଅଷ୍ଟାଦୁର୍ଗ ନାଥ କହେ ହୋଇ ଅଭିଳାଷୀ, ମିତଣୀ କଥିତ ବଚନରେ ଶୁଭଭାଷୀ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଦେବାରୁ ହୋଇ ଦରଶୁ ହାସୀ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।]

ମିତଦ୍ରୁ—ସ. ବ—ସମୁଦ୍ର (ହ୍ରି. ଶ)—The sea; ocean.
Mitadru

ମିତବଚନ—ସ. ବ (କର୍ମଧା. ମିତ+ବଚନ)—୧ । ପରିମିତ ଭାଷଣ; ଅଳ୍ପ କଥା କହିବା—Moderate speech. ୨ । ହିତ କଥା—2. Good advice. ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମିତବାକ୍ (ଦେଖ) Mitabāk (See)
Mitabachana
ମିତବାକ୍ୟ, ମିତବାଦ, ମିତଭାଷଣ } ଅନ୍ୟରୂପ
(ମିତବଚନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିତବାକ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମିତ୍=ପରିମିତ+ବାକ୍)—Mitabāk ୧ । ଯେ ଅଳ୍ପ କଥା କହେ—1. Speaking little. ୨ । ପରିମିତ ଭାଷୀ - 2. Reserved: moderate in speech.
ମିତବାଗ, ମିତଭାଷୀ, ମିତବାଚ } ଅନ୍ୟରୂପ
(ମିତବାଗ୍, ମିତବାଦନୀ, ମିତଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିତବାଦିତା—ସ. ବ (ମିତବାଦିନ୍+ଭାବ. ତା)—ପରିମିତ ଭାଷଣର ଅବସ୍ଥା—The state of speaking little; reserve.
Mitabāditā
(ମିତଭାଷିତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିତ ବୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ଅଠମଲ୍ଲିକ) ବ—ଆପଣା ମିତର ପିତା; ମଉସା—
Mita buā Father of one's namesake.
(ମିତମା, ମିତମାଅ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିତବ୍ୟୟ—ସ. ବ (କର୍ମଧା. ମିତ+ବ୍ୟୟ)—ପରିମିତ ବ୍ୟୟ—
Mitabyaya Moderate expenditure; economy. ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମିତବ୍ୟୟୀ (ଦେଖ) Mitabyayi (See)
(ମିତବ୍ୟୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିତବ୍ୟୟିତା—ସ ବ (ମିତବ୍ୟୟିନ୍+ଭାବେ ତା)—ପରିମିତ ବ୍ୟୟଶୀଳତା—Moderation in expenses; frugality; economy.
Mitabyayitā

ମିତବ୍ୟୟୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମିତ+ବ୍ୟୟ+ଇନ୍)—ଯେ ଅଳ୍ପ ଖରଚ କରେ—Frugal; moderate in spending; economical.
Mitabyayi
(ମିତବ୍ୟୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିତଭୁକ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ମିତ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Mita bhuk ଯେ ପରିମିତ ଆହାର କରେ—Moderate in food.
(ମିତଭୋଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ମିତଭୋଜନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିତଭୋଜନ—ସ. ବ (କର୍ମଧାରୟ; ମିତ+ଭୋଜନ)—ମିତାହାର
Mitabhojana (ଦେଖ)—Mitāhāra (See) ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମିତଭୁକ୍ (ଦେଖ) Mitabhuk (See)
(ମିତଭୋଜନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିତମ୍ପଚ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମିତଂ+ପଚ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ ।
Mitampacha 1. Miserly; frugal; niggardly. ୨ । ପରିମିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ପାକକର୍ତ୍ତା—Cooking moderately; very sparing in cooking food.
(ମିତମ୍ପଚା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିତ ରହିବ ମାଣିକ ରହିବ—ଦେ. ବାକ୍ୟ (ଭଗ, ବ୍ୟଙ୍ଗ)—୧ । ଦୁଇ
Mita rahiba mānika rahiba ଦିଗକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି କୌଣସି ଅନ୍ତରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ନ ହେବା ବ୍ୟକ୍ତିର ମନୋଭାବ—1. An adage implying the mentality of a person who wants to save both the sides but is not successful in saving either. [ଦ୍ର—ଏଥିର ସମାର୍ଥ ଭଗ—ତେଲ ଘଡ଼ ତ ଅଣ, ପୁଅ ମୁଣ୍ଡକୁ ଅଣ; ସାପ ମରିବ ନାହିଁ, ବାଡ଼ି ଭାଙ୍ଗିବ ନାହିଁ ।]
কুঞ্জও থাকবে মানও থাকবে, কেষ্টও থাকবে, কুলও থাকবে
कुलीन मा कुला मा; गायो हाँ वैलो हाँ

ମିତା—ଗ୍ରା. ବ—ମିତ (ଦେଖ)—Mita (See)
Mitā মিতা **मिता**

ମିତାକ୍ଷର—ସ. ବ (କର୍ମଧା ; ମିତ+ଅକ୍ଷର)—ମିତ ବାକ୍ୟ—
Mitākshara Measured speech; moderate words. ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମିତବାକ୍—Moderate in speech.
(ମିତାକ୍ଷରା ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିତାକ୍ଷରା—ସ. ବ—ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି ଗ୍ରନ୍ଥ ବିଶେଷ; ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟମୁନି ପ୍ରଣୀତ ସଂହିତା ଗ୍ରନ୍ଥର ବିଜ୍ଞାନେଶ୍ୱର କୃତ ଟୀକାଗ୍ରନ୍ଥ
Mitāksharā —Name of a commentary on Hindu Law by Bijnāneśwara on the Institutes of Jājnyabalkya. [ଦ୍ର—କେବଳ ବଙ୍ଗଦେଶ ଛଡ଼ା ଭାରତର ଅନ୍ୟ ସର୍ବତ୍ର ମିତାକ୍ଷରା ଲିଖିତ ବିଧି

ଅନୁସାରେ ସମ୍ପତ୍ତିର ଦାୟଭାଗ ଚଳେ । ବଙ୍ଗଦେଶରେ 'ଦାୟଭାଗ' ଅନୁସାରେ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି ବଣ୍ଟନ ହୁଏ । ମିତାକ୍ଷରାର ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମହେଲା ପରଠାରୁ ପିତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପିତାମହଙ୍କ ତ୍ୟକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ବା ଅଂଶୀଦାର ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଦାୟଭାଗ ଅନୁସାରେ ପିତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେହିଁ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଏକାଏକି ପୁତ୍ରର ସ୍ୱତ୍ୱ ପ୍ରବର୍ତ୍ତେ । ଏହୁପରି ସ୍ତ୍ରୀଧନ, ସମ୍ପତ୍ତି ବଣ୍ଟନ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧେ ମିତାକ୍ଷରାର ବିଧାନ ଦାୟଭାଗର ବିଧାନଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ଓଡ଼ିଆମାନେ ମିତାକ୍ଷରା ଶାସ୍ତ୍ରାଧୀନ ଓ ବଙ୍ଗାଳୀମାନେ ଦାୟଭାଗର ଅଧୀନ ।]

ମିତାକ୍ଷରୀ—ସଂ. ବି—ଅକ୍ଷରବିଶେଷର ଉଚ୍ଚାରଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପୂର୍ବକ Mitākshari ବ୍ୟବହୃତ ସାଙ୍କେତିକ ବାକ୍ୟ (ଯଥା—ପକ୍ଷିଠାର) —Cypher language consisting of changing the sounds of letters; code words.

ମିତାଚାର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ମିତ+ଆଚାର) —ସଂଯତ ବ୍ୟବହାର— Mitāchāra Moderate behaviour or conduct. (ମିତାଚାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମିତାଚାରୀ (ଦେଖ) Mitāchāri (See)

ମିତାଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମିତାଚାର+ଇନ୍)—ଯାହାର ବ୍ୟବହାର Mitāchāri ସୁସଂଯତ—Of moderate conduct; [ମିତାଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ] temperate.

ମତାନ(ର)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ଅବ୍ୟୟ (ଭୁଲ. ହି. ମତନ; ହି. Mitān(r) ମୋତାବକ୍) ପରି; ମତ—Like. [ଉ— ସେ କାହାର ମିତାନ୍ ଦେଖା ଯାଉଛେ ?=ସେ କାହାପରି ଦେଖା ଯାଉଛି ?]

ମିତାର୍ଥ—ସଂ. ବି.—(କର୍ମଧାରୟ, ମିତ+ଅର୍ଥ)—୧ । କୌଣସି ବାକ୍ୟର Mitārtha ବିଶିଷ୍ଟ ବା ସୀମାବଦ୍ଧ ଅର୍ଥ—Restricted or special meaning of a word. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ପରିମିତଭାଷୀ ଦୂତବିଶେଷ—A messenger who speaks with moderation. ବିଣ ପୁଂ--(ବହୁବ୍ରୀହି) ଯେଉଁ ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ ସୀମାବଦ୍ଧ—(a word) Of (ମିତାର୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) restricted meaning.

ମିତାଶନ—ସଂ. ବି.—(କର୍ମଧା; ମିତ+ଅଶନ)—ପରିମିତ ଆହାର Mitāsana Moderate eating. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ— (ମିତାହାର—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବହୁବ୍ରୀହି; ମିତ+ଅଶନ)—ପରିମିତ ମିତାଶନା } —ସ୍ତ୍ରୀ ଭୋଜୀ—Moderate in eating, ମିତାହାରା } abstemious.

ମିତାଶିତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି.—(ମିତାଶିନ୍+ତା,ତ୍ୱ)—ପରିମିତଭୋଜିତା— Mitāsita(twa) Moderation in meal.

ମିତାଶୀ—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ—(ମିତ+ଅଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ) Mitāsi —୧ । ମିତଭୁକ୍—Abstemious or moderate (ମିତାହାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) in the matter of food. (ମିତାଶିନୀ, ମିତାହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିତି—ସଂ. ବି—(ମା ଧାତୁ=ମାପିବା+ଭାବ. ତି)—୧ । ମାପ; ପରିମାଣ Miti 1. Measure. ୨ । (+କରଣ ତି)ଜ୍ଞାନ—2. Knowledge. ୩ । (+କର୍ମ. ତି) ପ୍ରମାଣ—3. Proof; evidence. ୪ । ଅବଚ୍ଛେଦ—4. Section; part; portion. ୫ । ସୀମା—5. Limit; boundary. ୬ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧନ ବା ମୁଦ୍ରା —6. A specified sum or amount ୭ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତିଥି ବା ତାରିଖ— 7. A specified day of a lunar fortnight. ୮ । (+ଭାବ. ତି) କ୍ଷେପଣ —8. Throwing; casting ଦେ· ଅ.—ମିତିକା (ଦେଖ)—Mitikā (See)

ମିତିଅପା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ସଙ୍ଗାତଙ୍କ ପିତା—The name Miti apā of one's sangāta friend.

ମିତିକା—ଗ୍ରା. ଅ—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ)—ପରି; Mitikā ପ୍ରକାରେ—Wise; as in this wise; like (ମିତିକଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରକାରର—of (any) kind. (ଉ-- ଭୁ କମିତିକା ମଣିଷଟାଏ ମୁଁ ।)

ମିତନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ଅବ୍ୟୟ—(ଭୁଲ. ହିଂ. ମତନ; ସମ୍ବଲପୁରୀ Mitin ମିତାନ୍; ଓଡ଼ିଆ ମତ; ମିତ; ମିତିକା) ପରି—Like.

ମିତୁଣୀ—ଗ୍ରା. ବି—ମିତଣୀ (ଦେଖ) ituṇi Mitaṇi (See) [ଉ—ଷଷ୍ଠିସେଣା ସେହୁ ମୋର ପ୍ରାଣର ମିତୁଣୀ । ପ୍ରତାପ. ଷଷ୍ଠିସେଣା ।)

ମିତ୍ର(ତ୍ତ୍ର)—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ମିଦ୍ ଧାତୁ=ସ୍ନେହ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ତ୍ର) Mitra (ttra) ୧ । ସୁହୃଦ୍; ବନ୍ଧୁ; ବୟସ୍ୟ—1. Friend. (ମିତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ ।ତପନ; ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun. ୩ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ତାରା ବା ନକ୍ଷତ୍ରର ଯୋଗ ବିଶେଷ— 3. Name of a conjunction of stars in calculating the horoscope of a person. ଦେ. ବି. (ବ.)—୧ । ବଙ୍ଗ ଦେଶବାସୀ କାୟସ୍ଥଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—1. A family-title of Bengali Kāyasthas. ୨ । ମିତ୍ରତା—2. Friendship. [ଉ—ସୁଗ୍ରୀବ ଭୂଲେ ମିତ୍ର କର ବରୁଣ ବଳେ ସେ ଅସୁରୀ । ଜଗନ୍ନାଥ,ଭାଗବତ ।] ଦେ. ବିଣ—୧ । ସ୍ନିଗ୍ଧ—1. Charming; sweet; smooth. ୨ । ପ୍ରିୟ—2. Dear, agreeable. [ଉ—ବିଧିରେ ତ ଦେବ ମହୋତ୍ସବ ଅବଲୋକ,ବୃନ୍ଦାରକେ ଏହା ମିତ୍ର କରଣେ ବିବେକ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ] [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ନେହ କରେ ଓ ଯେ ଏକନିଷ୍ଠ ସେ ମିତ୍ର; ସୁଖ ଦୁଃଖ ସବୁ ଅବସ୍ଥାରେ ଯାହାର ପ୍ରେମ-ବନ୍ଧନ ଶିଥିଳ ହୁଏ ନାହିଁ, ସେ ବନ୍ଧୁ; ଯେ ସର୍ବଦା ସହୃଦୟ, ଅର୍ଥାତ୍ ହିତ କାମନାରେ ରତ ସେ ସୁହୃଦ୍; ଯେ ସମବୟସ୍କ, ସମରୁଚ, କାଟୀ ସଙ୍ଗୀ ସେ ସଖା; ଯେ ସମବୟସ୍କ ଆମୋଦ ସଙ୍ଗୀ ସେ ବୟସ୍ୟ ।)

ମିତ୍ର ଅକ୍ଷର—ଦେ. ବି.—ନିଜ ନାମର ସମାନ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବା
Mitra akshara ଗ୍ରାମର ନାମକରଣ—Naming of a person or village after one's own name.

ମିତ୍ର ଗ୍ରହ—ସ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ)=ପରସ୍ପର ମିତ୍ରଭାବାପନ୍ନ କେତେକ
Mitra graha ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗ୍ରହ—Friendly planets of certain planets. (ଯଥା—ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ରବି,ମଙ୍ଗଳ ଓ ବୃହସ୍ପତି, ରବିଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ର, ମଙ୍ଗଳ, ବୃହସ୍ପତି ଓ ବୁଧ; ମଙ୍ଗଳଙ୍କର ରବି, ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବୃହସ୍ପତି; ବୁଧଙ୍କର ଶୁକ୍ର ଓ ଶନି; ବୃହସ୍ପତିଙ୍କର ରବି, ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ମଙ୍ଗଳ; ଶୁକ୍ରଙ୍କର ବୁଧ ଓ ଶନି; ଶନିଙ୍କର ବୁଧ ଓ ଶୁକ୍ର ମିତ୍ର ଅଟନ୍ତି ।)

ମିତ୍ରଘାତକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମିତ୍ର+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Mitraghātaka ମିତ୍ରହତ୍ୟାକାରୀ—Killing a friend; (ମିତ୍ରଘାତିକା, ମିତ୍ରଘାତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) murderer of one's friend. (ମିତ୍ରଘ୍ନ, ମିତ୍ରଘାତୀ, ମିତ୍ରହା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିତ୍ରଘ୍ନ—ସ. ବି (ନାମ) (ମିତ୍ର+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ରାକ୍ଷସ-
Mitraghna ବିଶେଷ—A demon. [ଦ୍ର—ବଡେ ମିତ୍ରଘ୍ନ ନାମ ଯେ ସାତ, ବଧ କରେ ମିତ୍ର ତାହାର—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ମିତ୍ରଘାତକ (ଦେଖ)—Mitraghātaka (See)

ମିତ୍ରତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବି (ମିତ୍ର+ଭାବ. ତା, ତ୍ୱ)—ବନ୍ଧୁତା—
Mitratā(twa) Friendship.

ମିତ୍ର ତାର—ସ. ବି (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ମିତ୍ର ୩ (ଦେଖ)
Mitra tāra Mitra 3 (See)

ମିତ୍ର ଦ୍ରୋହ—ସ. ବି (ମିତ୍ର+ଦ୍ରୁହ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ମିତ୍ରର
Mitra droha ଅପକାରାଚରଣ ବା ଅନିଷ୍ଟ ସାଧନ—Injuring one's friend.

ମିତ୍ରଦ୍ରୋହୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମିତ୍ର+ଦ୍ରୁହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—
Mitradrohī ମିତ୍ର ପ୍ରତି ଅପକାରୀବ୍ୟକ୍ତି—Injuring a friend. (ମିତ୍ରଦ୍ରୋହା—ଦେଶଜରୂପ) (ମିତ୍ରଦ୍ରୋହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ମିତ୍ରଦ୍ରୋହିତା—ବି)

ମିତ୍ରଧ୍ରୁଗ—ଦେ. ବିଣ—(ସ. ମିତ୍ର ଦ୍ରୋହୀ)—ମିତ୍ରଦ୍ରୋହୀ—
Mitradhruga Violating the bonds of friendship. [ଦ୍ର—ସ୍ନେହ ସ୍ୱରୂପ ମିତ୍ରଧ୍ରୁଗ । ବ୍ରହ୍ମହା ଯେ ଗୁରୁ-ତଳ୍ପଗ । ସ୍ତ୍ରୀରାଜ ପିତୃ ଗୋବୁ ହତ୍ୟା । ଏ ଅଷ୍ଟ ପାପକର୍ମ କର୍ତ୍ତା । ପ୍ରାଚୀ. ଦୁର୍ଲଭମ. ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।]

ମିତ୍ରବତ୍ସଳ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ.—(୭ମୀ ତତ୍)—ମିତ୍ର ପ୍ରତି ସ୍ନେହଯୁକ୍ତ—
Mitrabatsala Attached or devoted to a friend. (ମିତ୍ରବତ୍ସଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିତ୍ରବତ୍ସଳତା—ସ. ବି—ମିତ୍ର ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତି—
Mitrabatsalatā Devotion to a friend. (ମିତ୍ର ବାତ୍ସଲ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିତ୍ର ବଧ—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମିତ୍ର+ବଧ)—ମିତ୍ରକୁ ମାରି
Mitra badha ପକାଇବା—Murdering of a friend.

ମିତ୍ରବର—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପ୍ରଧାନ ବନ୍ଧୁ—
Mitra bara A chief friend; a fast friend

ମିତ୍ର ବିଚ୍ଛେଦ—ସ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମିତ୍ରଙ୍କର ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗ
Mitra bichheda ବିଚ୍ଛେଦ—Separation between friends.

ମିତ୍ର ବିନ୍ଦା—ସ. ବି. ନାମ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଅଷ୍ଟ ପଟ୍ଟମହଷୀ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ-
Mitra bindā One of the 8 chief queens of Śrīkrushṇa. (ଦ୍ର—ମିତ୍ରବିନ୍ଦା, ସୁନନ୍ଦା, ଜାମ୍ବବତୀ-ପ୍ରାଚୀ—ଉଦ୍ଧବଶତକମ୍ ।)

ମିତ୍ର ବିରୋଧ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମିତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମନୋ-
Mitra birodha ମାଳିନ୍ୟ—Quarrel among friends rupture between friends

ମିତ୍ର ଭେଦ—ସ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମିତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳହ
Mitra bheda ଲଗାଇ ଦେବା—Creating dissension between friends.

ମିତ୍ରୟୁ—ସ. ବିଣ.—(ମିତ୍ର+ଯା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ମିତ୍ରବତ୍ସଳ
Mitrayu (ଦେଖ)—Mitra batsala (See)

ମିତ୍ର ରାଜା—ସ. ବି.—(କର୍ମଧା; ମିତ୍ର+ରାଜନ୍)—ଯେଉଁ ରାଜାଙ୍କ
Mitra rājā ସଙ୍ଗେ କୌଣସି ରାଜାଙ୍କର ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥାଏ—An ally of a king.

ମିତ୍ରରାଜ୍ୟ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମିତ୍ର—ରାଜ୍ୟ)—ମିତ୍ରରାଜାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ
Mitrarājya —The state of an ally.

ମିତ୍ରଲାଭ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଜଣକୁ ମିତ୍ରରୂପେ ପାଇବା—
Mitralābha Acquisition of a person as one's friend. ୨ । ହିତୋପଦେଶ ନାମକ ସଂସ୍କୃତ ନୀତି ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଥମ କଥା ଭାଗ—2. The title of the 1st section of the Sanscrit work Hitopadeśa.

ମିତ୍ରଶକ୍ତି—ସ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ମିତ୍ର ରାଜା—
Mitraśakti An ally; an allied power.

ମିତ୍ର ଷଡ଼ଷ୍ଟକ—ସ. ବି—ବିବାହ ବିଷୟକ ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଶୁଭଯୋଗ-
Mitra shaṛdashṭaka ବିଶେଷ (ଦ୍ର—ଯଥାକ୍ରମେ କନ୍ୟାର ଓ ବରର ରାଶି, ମକର—ମିଥୁନ; କନ୍ୟା—କୁମ୍ଭ; ସିଂହ—ମୀନ; ବୃଷ—ତୁଳା; ବୃଶ୍ଚିକ—ମେଷ; କର୍କଟ—ଧନୁ ହେଲେ ମିତ୍ର ଷଡ଼ଷ୍ଟକ ହୁଏ)—An auspicious correlation of the zodiac signs of the bride and the bridegroom leading to a happy wedlock.

ମିତ୍ର ସପ୍ତମୀ—ସ. ବି—ମାର୍ଗଶିର ଶୁକ୍ଳ ୭ମୀ—The 7th day of
Mitra saptamī the bright fortnight of the month of Mārgaśira.

ମିତ୍ର ସୈନ୍ୟ—ସ. ବି—ମିତ୍ରରାଜାଙ୍କ ସେନା—
Mitra sainya The army of an ally.

ମିତ୍ର ହତ୍ୟା—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍)—ମିତ୍ର ବଧ (ଦେଖ)
Mitra hatyā Mitra badha (See)

ମିତ୍ରହନ୍ତା—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମିତ୍ର+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ)—
Mitrahantā ମିତ୍ରଘ୍ନ; ଯେ ମିତ୍ରକୁ ବଧ କରେ—
(ମିତ୍ରହନ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Murdering one's friend.

ମିତ୍ରା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମିତ୍ର+ଆ)—୧। (ନାମ) ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କ ମାତା
Mitrā ସୁମିତ୍ରା—The mother of Śatrughna and a wife of Daśaratha. ୨। ମିତ୍ରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—2. Feminine of Mitra.

ମିତ୍ରାକ୍ଷର—ସ. ବି—ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ; ଯେଉଁ ଛନ୍ଦରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣର
Mitrākshara ଅନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣର ମେଳ ଥାଏ—Rhyme
(ଅମିତ୍ରାକ୍ଷର—ବିପରୀତ) (in poetry). [ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ ସାଧାରଣତଃ ଅମିତ୍ରାକ୍ଷର ଛନ୍ଦ ପ୍ରଚଳିତ; ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରାଚୀନ କାବ୍ୟାଦିରେ ବହୁସ୍ଥଳରେ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ମିତ୍ରାକ୍ଷର ଓ ନବ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିତ୍ରାକ୍ଷରର ପ୍ରଚଳନ ଦେଖାଯାଏ। ଇଂରାଜୀ କବିଙ୍କ ଅନୁକରଣରେ ବଙ୍ଗଳାରେ ମାଇକେଲ୍ ମଧୁସୂଦନ ପ୍ରଥମେ ଅମିତ୍ରାକ୍ଷର ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲେ। ରାମଶଙ୍କର ଓ ରାଧାନାଥ ଓଡ଼ିଆରେ ଅମିତ୍ରାକ୍ଷର ଛନ୍ଦ ଚଳାଇଲେ। ଓଡ଼ିଆ ଅମିତ୍ରାକ୍ଷର ରଚନାର ଛଟାକୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରି ଲୋକେ ରଙ୍ଗରେ ସୁଦ୍ଧା କହି ଥାଆନ୍ତି 'ସଜନୀ ଗଛମୂଳେ ଲୁଚାଇଲି ପାଣ୍ଡିଆ, ତଳେ ଦେଖି ମୋର ଲାଗି ଶରଧା।'

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ତିନି ପ୍ରକାର ମିତ୍ରାକ୍ଷର ଛନ୍ଦ ଦେଖାଯାଏ :—(୧) ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିତ୍ରାକ୍ଷର ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ପଦ୍ୟର ଦୁଇ ଚରଣର ଶେଷ ଅକ୍ଷର ଓ ତତ୍ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଅକ୍ଷରର ସ୍ୱରମାନଙ୍କର ମେଳ ଥାଏ। ଉ—ଦକ୍ଷିଣ ଦେଶେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଗିରି ଶୋଭନ, ନିର୍ମଳ ଶୁଭ୍ର ଯହିଁ ନଗ୍ନ ଜୀବନ। ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ। ତା ନାମ ଗାଇ ଭୃଙ୍ଗରେ; ପ୍ରୀତି ଭମରକୁ ବଜାଇ ଦାଣ୍ଡରେ ଗୋ, ଉଷା ମାଗୁଥିବ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ। ସଜନ ଗୋ! ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି। (୨) ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ମିତ୍ରାକ୍ଷର ଅର୍ଥାତ ଯେଉଁ ପଦ୍ୟର ଦୁଇ ଚରଣର କେବଳ ଶେଷ ଅକ୍ଷର ବା ସ୍ୱର ବ୍ୟଞ୍ଜନର ମେଳ ଥାଏ। ଉ—ହିଙ୍ଗୁଳା ଯାମିନୀରେ ମୋ ପ୍ରାଣସଖା, ବନେ ପଲଙ୍କେ ଥିଲା ମୋ କୋଳେ ଶୋଇ। ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ। (୩) ଏକାନ୍ତର ମିତ୍ରାକ୍ଷର ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ପଦ୍ୟର ଚାରି ଚରଣ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଛାଡ଼ି ଗୋଟିଏ (୧ମ ଓ ୩ୟ; ୨ୟ ଓ ୪ର୍ଥ) ଚରଣର ଶେଷ ଅକ୍ଷରର ମେଳ ଥାଏ। ଉ—ଗମ୍ଭୀର ନିଶୀଥ କାଳେ ନିଦ୍ରିତା ଧରଣୀ, ସ୍ୱପନେ ତୋ ମହାମୂର୍ତ୍ତି କରେ ଦରଶନ, ହସଇ ଆନନ୍ଦେ ବେଣୁ ମହାନନ୍ଦେ ଧନୀ, ସୁପ୍ତ ଶିଶୁ ଦେଖି ଯେସନେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସ୍ୱପନ। ମଧୁସୂଦନ. ଅବାଗଡ଼ିତ।]

ମିତ୍ରାବରୁଣ—ସ. ବି (ଦ୍ୱିବଚନ; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ମିତ୍ର+ବରୁଣ=ମିତ୍ରାବରୁଣ;
Mitrābaruṇa ନିପାତନ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ବରୁଣ—The Sun-god and the God of ocean.

ମିଥ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—ବଧ କରିବା—To kill.
Mith (root)

ମିଥଃ—ସ. ଅ—୧। ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ; ପରସ୍ପର—1. Mutually. ୨।
Mithaḥ ଗୋପନରେ—2. In secret.

ମିଥି—ସ. ବି. ନାମ—ନିମି ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର; ଜନକ ରାଜା—Name of
Mithi the son of king Nimi; king Janaka.

ମିଥିଳ—ଦେ. ବି—ରାଜା ଜନକ—King Janaka. [ଉ—
Mithiḷa ଜନ୍ମରେ ଜନକ ହୋଇଲା, ବୈଦେହ ନାମ ଯେ ବହିଲା। ମନ୍ଥନେ ମିଥିଳ ତା ନାମ, ବହେ ଅଶେଷ ଗୁଣ ଧାମ। ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ।]

ମିଥିଳା—ସ. ବି (ମିଥି=ନିମି ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଲ+ଆ,
Mithiḷā ମିଥି ରାଜାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ)—ଆଧୁନିକ ତ୍ରିହୁତ ବିଭାଗ (ଏଥିରେ ରାଜା ଜନକ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ) ପ୍ରାଚୀନ ବିଦେହ—The ancient country now represented by modern Tirhoot. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ନିମି ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର ମିଥି ସ୍ୱନାମାନୁସାରେ ଏ ନଗର ବସାଇ ଥିଲେ। ମିଥି ଏ ନଗରର ଜନକ(ସ୍ରଷ୍ଟା) ଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କ ନାମ ଜନକ ହୋଇଥିଲା ଓ ତାଙ୍କ ବଂଶଧର ମିଥିଳାର ରାଜାମାନେ ଜନକ ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ ହେଉଥିଲେ। ଋଗ୍‌ବେଦକାଳରେ ମିଥିଳା ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଦ୍ୟାର ଅନ୍ୱେଷଣା ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଥିଲା—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର. ବାଙ୍ଗଲା ଅଭିଧାନ।]

ମିଥୁନ—ସ. ବି (ମିଥ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉନ)—୧। ସ୍ତ୍ରୀ-
Mithuna ପୁରୁଷ; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ—1. Couple; a pair; a male and a female. ୨। ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ତୃତୀୟ ରାଶି—2. The 3rd sign of the zodiac. ୩। ସୌର ଆଷାଢ଼ ମାସ—3. The solar month of Āshāṛdha. ୪। ମିଳନ; ସଂଯୋଗ—4. Conjunction. ୫। ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷ ସଙ୍ଗମ—5. Copulation; pairing; coition.

ମିଥୋଭାଷଣ—ସ. ବି (ମିଥଃ+ଭାଷଣ)—ଗୁପ୍ତଗୁପ୍ତ କଥାବାର୍ତ୍ତା—
Mithobhāshaṇa A tete-a-tete.

ମିଥ୍ୟା—ସ.ଅ (ମିଥ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ମ.ଯ+ଆ)—୧। ମିଛ;
Mithyā ଅନୃତ; ଅସତ୍ୟ କଥା—1. A fib; falsehood;
(ସତ୍ୟ—ବିପରୀତ) untruth. ୨। ମାୟା—2. Illusion.
ସ. ବଣ.—୧। ଅସତ୍ୟ—1 Untrue; false. ୨। କାଳ୍ପନିକ—2. Imaginary. ୩। ମାୟାପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Delusive. ୪। ବୃଥା—4. Fruitless; vain. ୫। ଅବାସ୍ତବ—5. Unreal.

ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗ—ଦେ. ବି—ମିଥ୍ୟାରେ ଦୋଷାରୋପ ବା ନାଲିସ—
Mithyā abhijoga False charge.
মিথ্যাঅভিযোগ मिथ्याअभियोग (ମିଥ୍ୟାଭିଯୋଗ—ସ.ରୂପ)

ମିଥ୍ୟାକଥନ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀତତ୍) —ମିଛକହିବା—
Mithyākathana Falsehood; telling a lie; lying.

ମିଥ୍ୟାକଥା—ଦେ. ବି—୧ । ମିଛବାକ୍ୟ—1. False words.
Mithyākathā ୨ । ମିଛ ବିଷୟ—2. False thing.
মিথ্যাকথা मिथ्याबात ୩ । ବୃଥାକଥା—3. Fruitless thing or matter.

ମିଥ୍ୟାଚରଣ—ସଂ ବି (ମ.ପ. ଲୋ; ମିଥ୍ୟାପୂର୍ବ ଆଚରଣ)—୧ । କପଟାଚାର; ଅସତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର—
Mithyācharaṇa
(ମିଥ୍ୟାଚାର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Crooked or insincere conduct. ୨ । ମିଥ୍ୟାକଥନ (ସ୍ୱଳ୍ପାର୍ଥ)—2. Falsehood; lying.

ମିଥ୍ୟାଚାର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । କପଟାଚାରୀ—1. Of
Mithyāchāra crooked conduct; hypocrite.
(ମିଥ୍ୟାଚାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦାମ୍ଭିକ—2. Overbearing; impudent.
ମିଥ୍ୟାଚାରିଣୀ }
ମିଥ୍ୟାଚାରା } —ସ୍ତ୍ରୀ

ମିଥ୍ୟାଚାରିତା—ସଂ. ବି (ମିଥ୍ୟାଚାରିନ୍+ଭାବ. ତା)—କପଟବ୍ୟବହାର—
Mithyāchāritā Hypocricy.

ମିଥ୍ୟାଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି—ଭ୍ରାନ୍ତ ବା ଅସତ୍ୟ ଧାରଣା—
Mithyājnāna False notion; wrong impression.

ମିଥ୍ୟା ଦଲିଲ୍—ଦେ.ବି (କର୍ମଧା)—ମିଛରେ ଜାଲ୍ କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରା ଯାଇଥିବା ଦଲିଲ୍—False document; forged document.
Mithyā dalil
নিথ্যা দলীল मिथ्या दलील

ମିଥ୍ୟାଦୃଷ୍ଟି—ସଂ ବି—୧ । ନାସ୍ତିକତା—1. Atheism; ୨ । ଅସତ୍ୟ
Mithyādrushṭi ଭାବ ବା ଧାରଣା—2. Heresy; false view; ୩ । ଯଜ୍ଞାଦି କର୍ମ କରିବା ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱର୍ଗାଦି ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ, ଏଥିର ଅସ୍ୱୀକାର—3 Disagreement with the view that one attains heaven by the performance of vedic sacrifices.

ମିଥ୍ୟା ଧାରଣା—ସଂ. ବି—ଭ୍ରାନ୍ତବିଶ୍ୱାସ—
Mithyā dhāraṇā False belief or impression.

ମିଥ୍ୟା ନିରସନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶପଥ—
Mithyā nirasana Oath; swearing.

ମିଥ୍ୟାପବାଦ—ସଂ. ବି—ମିଥ୍ୟାରେ ଦୋଷାରୋପ—
Mithyāpabāda A false imputation; calumny.

ମିଥ୍ୟାପ୍ରତିଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକ—
Mithyāpratijna 1 Treacherous. ୨ । ଅଙ୍ଗୀକାର-
(ମିଥ୍ୟାପ୍ରତିଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭଙ୍ଗକାରୀ—2. Breaking one's promise.

ମିଥ୍ୟା ପ୍ରମାଣ ସର୍ଜନା(ନ)—ସଂ.ବି (ତତ୍ପୁରୁଷ)—ମିଛରେ କୌଣସିବିଷୟକୁ ପ୍ରମାଣିତ କରିବାପାଇଁ
Mithyā pramāṇa sarjjanā(na)
ଉଦ୍ୟୋଗ—Fabrication of false evidence.

ମିଥ୍ୟା ପ୍ରସୁପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—ଯେ ଛଳେଇଁ ଶୋଇ ଥାଏ—
Mithyā prasupta Pretending or feigning sleep.
(ମିଥ୍ୟା ପ୍ରସୁପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିଥ୍ୟା ପ୍ରସୁପ୍ତି—ସଂ. ବି—ଛଳେଇଁ ଶୋଇବା—
Mithyā prasupti Feigned sleep.

ମିଥ୍ୟା ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମିଥ୍ୟା ଅଟେ ପ୍ରିୟ ଯାହାର)—
Mithyā priya ଯେ ମିଥ୍ୟା କହିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ—
(ମିଥ୍ୟା ପ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Fond of lying.
(ମିଥ୍ୟା ପ୍ରିୟତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଥ୍ୟା ବାକ୍ୟ—ସଂ. ବି—ମିଛ କଥା—
Mithyā bākya Falsehood.

ମିଥ୍ୟା ବାଦ—ସଂ. ବି—୧ । ମିଛ କଥା—1. Falsehood. ୨ ।
Mithyā bāda ମିଛ କହିବା—2. Telling a lie. ୩ ।
ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦ—3. False imputation.

ମିଥ୍ୟା ବାଦିତା—ସଂ. ବି (ମିଥ୍ୟାବାଦିନ୍+ଭାବ. ତା)—ମିଛ କହିବାର
Mithyā bāditā ଅଭ୍ୟାସ—The habit of speaking falsehood.

ମିଥ୍ୟା ବାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମିଥ୍ୟାବାଦ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Mithyā bādī ମିଛୁଆ—Lying. ସଂ. ବି—ମିଛୁଆ ବ୍ୟକ୍ତି—
(ମିଥ୍ୟାବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) A liar.

ମିଥ୍ୟା ଭାଷଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମିଥ୍ୟା କଥନ (ଦେଖ)
Mithyā bhāshaṇa Mithyā kathana (See)

ମିଥ୍ୟା ଭାଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ମିଥ୍ୟା ବାଦୀ (ଦେଖ)
Mithyā bhāshī Mithyā bādī (See)
(ମିଥ୍ୟା ଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ମିଥ୍ୟା ଭାଷିତା—ବି)

ମିଥ୍ୟାଭିଯୋଗ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ମିଛରେ ଜଣଙ୍କ ନାମରେ ଲାଞ୍ଛନା-
Mithyābhijoga False accusation or charge.

ମିଥ୍ୟାଭିଶଂସନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମିଥ୍ୟା+ଅଭିଶଂସନ—
Mithyābhisamsana ଅପବାଦ)—୧ । ମିଥ୍ୟାପବାଦ—
1. False imputation. ୨ । ମିଥ୍ୟା ଲାଞ୍ଛନା—
2. False accusation; false charge.

ମିଥ୍ୟା ଶପଥ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ମିଛରେ ହଲପ କରିବା—
Mithyā śapatha Perjury.

ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ)—କୌଣସି ମିଥ୍ୟା ବିଷୟରେ
Mithyā sākshа ଧର୍ମାଧିକରଣରେ ଜବାନବନ୍ଦି ଦେବା—
Perjury; giving false evidence.

ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ମ. ପ. ଲୋ) ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ସାକ୍ଷୀ)—
Mithyā sākshī ଯେଉଁ ଲୋକ ଧର୍ମାଧିକରଣରେ ମିଛ କଥା
କହେ—A perjurer; a perjured witness.

ମିଥ୍ୟା ସାକି(କ୍ଷି)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷୀ)—୧ । ଯେଉଁ ସାକ୍ଷୀ
Mithyā sākhi(kshi) ମିଛ କଥା କହେ—1. A lying
মিথ্যা সাক্ষী witness; a perjured witness.
झूठी गवाही, मिथ्या साक्षी ୨ । ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ୍ୟ—2. False
(ମିଥ୍ୟା ହଲପୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) evidence; perjury.

ମିଥ୍ୟା ସୁକୃତ—ଦେ. ବି—କୌଣସି ମିଛ ବିଷୟରେ କରିବା ଶପଥ—
Mithyā sukruta Perjury; false statement on oath.

ମିଥ୍ୟା ଶপথ **মিথ্যা হলফ** (ମିଥ୍ୟା ହଲଫ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଥ୍ୟା ସମ୍ବାଦ—ସ. ବ. (କର୍ମଧା)—ମିଛରେ ହେବା, ରଟାଇବା Mithyā sambāda ବା ଶୁଣାଯିବା ଖବର—1. False information.

ମିଥ୍ୟୁକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମିଥ୍ୟା+ଉକ)—ମିଛୁଆ—Mithyuka Lying; given to lying. (ମିଥ୍ୟୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ)

ମିଥ୍ୟୋତ୍ତର—ସ. ବ. (କର୍ମଧା) (ମକଦମା ବା ଅଭିଯୋଗ ସମ୍ବନ୍ଧେ)—Mithyottara ଚତୁର୍ବିଧ ଉତ୍ତର ବା ଜବାବ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ; ଯାହି ଜବାବ (ଯଥା—ବାଦୀଙ୍କ ଉକ୍ତି ମିଥ୍ୟା, ମୁଁ ଏହା ଜାଣେ ନାହିଁ; ମୁଁ ଏହା କରନାହିଁ; ମୁଁ ସେଠାରେ ନ ଥିଲି; ଏହିପରି ଉତ୍ତର)—A reply embodying a denial of the plaintiff's claim.

ମିଥ୍ୟୋପଚାର—ସ. ବ. (କର୍ମଧା)—ଉପକାର କରିବାର ଛଳନା—Mithyopachāra Pretended friendly service.

ମିଦ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧। ଗର୍ବିତ ହେବା—1. To be proud. ୨। Mid(root) ନମ୍ରିତ ହେବା—2. To be humble. ୩। ସ୍ନିଗ୍ଧ ବା ତୈଳଯୁକ୍ତ ହେବା—3. To be oily or smooth. ୪। ଦ୍ରବ ହେବା; ଗଳିତ ହେବା—4. To be melted; to be liquefied. ୫। ତେଲ ବୋଳିବା—5. To anoint with oil. ୬। ସ୍ନେହ କରିବା—6. To love. ୭। କୋମଳ ହେବା—7. To be softened.

ମିନ—ପ୍ରାଦେ· (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. (ତୁଳ. ହି. ମହୀନ)—ଅତି Mina ସୂକ୍ଷ୍ମ; ବାରିକ୍—Very fine.

ମିନତି—ଦେ. ବ (ସ. ବିନତି)—ବିନୟପୂର୍ବକ ପ୍ରାର୍ଥନା—Minati ମিনতি **मिनति** Entreaty.

ମିନା—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମୀନା=ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ; ତୁଳ. ଇଂ. ଏନାମେଲ୍; Minā ଧାତୁର ଦେହରେ ନେଇ ପଥର ବା ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ଅସ୍ୱଚ୍ଛ মিনা କାଚ ଚଢ଼ାଇବା)—୧। ଧାତୁପଦାର୍ଥ ଉପରେ ବନ୍ୟସ୍ତ **मिना** ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର କାଚ ପରି ମସୃଣ ପୁଟବିଶେଷ; ଧାତୁ ଉପରେ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ପୁଟ ଦେବା କାରିଗରି—1. Enamel; enamelling. [ଉ—ସୁନା ପଟା ଗୋଳା ବନ୍ଧନ ମର୍କତ ମିନା ଫୁଲା ଲଗି ଝଳକ—ବଣ୍ଡ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ।] [ଦ୍ର—କାଶ୍ମୀର ଓ ରାଜପୁତାନାର ଜୟପୁର ଅଞ୍ଚଳ ମିନା କାରିଗରୀ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଖ୍ୟାତ।] ୨। ଏକ ଧାତୁ ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ପୁଟ ଦେବା; ଧାତୁ ଉପରେ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ଲେପ ଦେବା—2. The act of gilding. ୩। ସୁନା କାମ ଉପରେ ଅସ୍ୱଚ୍ଛ କାଚର ବା ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ମଣି ବସାଇବା, ଜଡ଼ାଉ ବା କୁନ୍ଦନ କାମ—3. Overlaying or plating or setting of gold ornaments with gems etc. [ଉ—ସୁନା ଲଗିବାରେ ମୀନା ପରି କଳା ହେନାଶାଢ଼ୀ ଯହିଁ ଚିତ୍ର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ।] [ଦ୍ର—ପଞ୍ଜାବ, ଜୟପୁର, ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ କୁନ୍ଦନ କାମର କାରିଗରୀ ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ।] ୪। ନୀଳରତ୍ନବିଶେଷ—4. A kind of blue gem. ୫। ପାନପାତ୍ରବିଶେଷ; ମଦ୍ୟପାତ୍ରବିଶେଷ—5. A kind of goblet; a decanter. ୬। ମିହ୍ନା (ଦେଖ)—6. Mihnā (See) ୭। କମିୟାଁ (ହି. ଶ)—7. Witchcraft; sorcery.

ମିନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ସୁନା ଅଳଙ୍କାର ଉପରେ ଜଡ଼ାଉ କାମ Minā kariba କରିବା—1. To set or overlay মিনা করা (বসান) ornaments with gems or layers **मिना करना** of enamel. ୨। ଅନ୍ୟ ଧାତୁ ଉପରେ (ମିନା ଫୁଙ୍କିବା, ମିନା ବସା(ଲେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସୁନାର ବା ରୁପାର ଗିଲ୍ଟ କରିବା—2. To gild ornaments.

ମିନା କାମ(ରୀ)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମୀନାକାରୀ)—୧। ମିନା ୧, ୨, Minā kāma(ri) ୩ (ଦେଖ)—1. Minā 1, 2, 3 (See) মিনার কাষ, মিনা বসান ୨। ମିନା କାମ କରା ଯାଇଥିବା **मिनाकारी** ଦ୍ରବ୍ୟ—2. Any enamelled or gilt or gem-set article.

ମିନାକାର—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମୀନାକାର୍)—ରୁପା ଓ ସୁନା ଉପରେ Minākāra ଚକଚକିଆ ପୁଟ ଦେବା କାରିଗର—An artisan মিনাকার **मीनाकार** who can enamel or gild metals. (ମିନା କାରିଗର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିନାର—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମ[ମୀ]ନାର୍; ତୁଳ. ସ. ମନ୍ଦିର)—ମନ୍ଦିରର Minār ଉଚ୍ଚ ଶୀର୍ଷଦେଶ; ଗମ୍ବୁଜ—Spire; minaret. মিনার **मिनार**

ମିନିଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମିନିଟ୍)—୧। ଏକ ଘଣ୍ଟାର ୬୦ ଭାଗରୁ Minit ଏକ ଭାଗ; ପ୍ରାୟ ୨½ ପଳ ସମୟ—1. A minute মিনিট of time. ୨। କୋଣର ଏକ ଡିଗ୍ରିର ୬୦ ଭାଗରୁ **मिनट** ୧ ଭାଗ—2. A minute of a degree of an (ମିନିଟ, ମଣ୍ଟ, ମିଣ୍ଟି—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) angle. ୩। (ଇଂ. ମିନିଟ୍ସ) ସଭାର ଅଧିବେଶନରେ କାର୍ଯ୍ୟ ବିବରଣ—3. The minutes of a meeting.

ମିନିଟ୍ କଣ୍ଟା—ଦେ. ବ (ଇଂ. ମିନିଟ୍+ସ. କଣ୍ଟକ)—ଘଣ୍ଟାରେ Minit kanta ମିନିଟ ଜ୍ଞାପକ ଲୌହ ଶଳାକା—Minute-মিনিট কাঁটা **मिनट काँटा** hand of a clock. (ମିନିଟ୍ ହାଣ୍ଡ—ବୈଦେଶିକରୂପ; ମିନିଟ କଣ୍ଟା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ମିନିଟ୍(ସ୍) ବୁକ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମିନିଟ୍ସ୍ ବୁକ୍)—ଅଧିବେଶନ-Minit(ts) buk ମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ବିବରଣ ଯେଉଁ ବହିରେ ଲେଖା মিনিট বুক ଯାଏ; ପ୍ରୋସିଡିଙ୍ଗ୍ ବହି—The minutes-book **मिनिट बुक** of an association.

ମିନି ଟୋଲ—ଦେ. ବ (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ସୁନାର ଗୋଲକାଦି ଉପରେ Mini tola ଗାର ଗାର ଚିହ୍ନ ଉଠିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଠସା—A mould to produce carved lines on golden balls of ornaments.

ମିନଶ (ଶି)ନି—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ମୀନଶନି)—ମହର୍ଗକାଳ; ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ—
Minita(si)ni Famine; time of scarcity or rise
मीनशनि मीनशनि in prices.

ମିନିସ(ସି)ପାଲ୍(ଲି)ଟି ଇତ୍ୟାଦି—ଗ୍ରା. ବି—ମିଉନିସିପାଲିଟି ଇତ୍ୟାଦି
Minis(si)pal(li)ti (etc.) (ଦେଖ) Miunisipaliti (etc) (See)

ମିବାର(ଡ଼) - ଦେ. ବି (ନାମ)—ରାଜସ୍ଥାନର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶୀୟ
Mibāra(rda) ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—Name of ancient Indian
মিবার मेवाड State in Rājaputanā. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏହାର ରାଜଧାନୀ ଚିତୋର ଥିଲା; ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଥିର ରାଜଧାନୀ ଉଦୟପୁର; ଏ ରାଜ୍ୟର ଅଧୁନାକ ନାମ ଉଦୟ-ପୁର; ଏଥିର ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧି ମହାରାଣା; ଏ ରାଜ୍ୟର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ୧୨୬୯୧ ବର୍ଗ ମାଇଲ ।

ମିବାରର ଶିଶୋଦୀୟ ରାଜପୁତବଂଶୀୟ ମହାରାଣା ଭାରତ ଇତିହାସରେ ଖୁବ୍ ବୀରତା ଦେଖାଇଥିବା ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏ ରାଜବଂଶ ୭୨୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବାପ୍ପାରାଓଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା, ଏଥିର ରାଜଧାନୀ ଚିତୋର ଥିଲା । ପୂର୍ବେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦିରେ ଏ ରାଜାମାନେ ଅଲ୍ଲାଉଦ୍ଦିନ୍ ଖିଲଜୀ ଓ ବାହାଦୁର ସାହାଙ୍କ ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ । ମହାରାଣା କୁମ୍ଭ ମାଲବ ଓ ଗୁଜରାଟର ରାଜାମାନଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ଚିତୋରରେ କୀର୍ତ୍ତିସ୍ତମ୍ଭ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ମହାରାଣା ସଂଗ୍ରାମ ସିଂହ ଓ ଉଦୟସିଂହ ଅକବରଙ୍କ ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର ନ କରିବାରୁ ଅକବର ପାଞ୍ଚମାସବ୍ୟାପୀ ଅବରୋଧ ପରେ ୧୫୬୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଚିତୋର ଦୁର୍ଗକୁ ଅଧିକାର କଲେ । ମହାରାଣା ଉଦୟସିଂହ ଆରାବଳୀ ପର୍ବତକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ରହିଲେ । ତାଙ୍କ ପୁଅ ପ୍ରତାପ ସିଂହ ମଧ୍ୟ ମୋଗଲଙ୍କ ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର କଲେ ନାହିଁ । ସେ ପ୍ରଥମେ ମୋଗଲ ସେନାପତି ରାଜା ମାନସିଂହଙ୍କଦ୍ୱାରା ପରାସ୍ତ ହୋଇ ଶେଷରେ ଜୟଲାଭ କରି ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମରେ ଉଦୟପୁର ନାମକ ନୂଆ ରାଜଧାନୀ ବସାଇଲେ । ୧୬୧୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଅମର ସିଂହ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର କଲେ—ଷ୍ଟୋଥେରେ ସାହେବଙ୍କ ଇତିହାସ ।]

ମିମଙ୍କ୍ଷା—ସ. ବି (ମସ୍ଜ୍ ଧାତୁ=ବୁଡ଼ିବା+ସନ୍ ବା ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ଦ୍ୱିତ୍ୱ+
Mimankshā ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ)—ବୁଡ଼ିବାର ଇଚ୍ଛା—A wish to plunge or dive.

ମିମଙ୍କ୍ଷୁ—ସ. ବିଣ (ମସଜ୍ ଧାତୁ+ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ବୁଡ଼ିବାକୁ
Mimankshu ଇଚ୍ଛୁକ—Wishing to plunge.

ମିମନ୍ଥିଷା—ସ. ବି (ମନ୍ଥ୍ ଧାତୁ+ସନ୍ ବା ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ. ଦ୍ୱିତ୍ୱ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Mimanthishā ଅ)—୧ । ମନ୍ଥନ କରିବା ଇଚ୍ଛା—1. A wish to churn. ୨ । ବଧ ବା ବିନାଶ କରିବା ଇଚ୍ଛା—2. A wish to destroy or kill.

ମିମନ୍ଥିଷୁ—ସ. ବିଣ (ମନ୍ଥ+ସନ୍+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ ।
Mimanthishu ମନ୍ଥନେଚ୍ଛୁ—1. Wishing to churn. ୨ । ବଧେଚ୍ଛୁ—2. Wishing to destroy.

ମିମା(ମାଂ)ସା—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ମୀମାଂସା)—ମୀମାଂସା—
Mimā(māṁ)sā মিমাংসা मीमांसा Disposal of a matter.

ମିମକ୍ଷା—ସ. ବି (ମିହ୍ ଧାତୁ=ସେଚନ କରିବା+ସନ୍. ସ+ଅ)—
Mimikshā ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବାର ଇଚ୍ଛା; ମୂତ୍ରତ୍ୟାଗେଚ୍ଛା—Desire to pass urine.
(ମିମିକ୍ଷୁ—ବିଣ)

ମିର—ବୈଦେ. ବି (ଫା—ସର୍ଦ୍ଦାର; ପ୍ରଧାନ; ନେତା)—୧ । ମୁସଲ-
Mir মির मीर ମାନଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବରେ ଲଗିବା ଉପାଧିବିଶେଷ—1. A title prefixed to the name of Mahomedans. ୨ । ମୁସଲମାନ୍ ସୈୟଦ ଜାତିର ଉପାଧି—2. The title of Syeds amongst the Mahomedans. ୩ । ମୁସଲମାନଙ୍କ ଧର୍ମାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଉପାଧି—3. Title of Mahomedan priests or preceptors. ୪ । ସର୍ଦ୍ଦାର; ନେତା—4. Head-man; leader. ୫ । ଗଞ୍ଜପାର ବା ତାସ୍‌ଖେଳର ସାହେବ ତାସ୍—5. The King card in the game of cards. ୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରତି-ଯୋଗିତାରେ ଯେ ବାହାଦୁରି ଦେଖାଏ—6. (figurative) A person who is the winner or first man amongt competitors.

ମିର୍ କାସିମ୍—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ମନୋନୀତ
Mir kāsim ବଙ୍ଗଦେଶର ଦ୍ୱିତୀୟ ନବାବ—Name of a
মির কাশিম Nawab of Bengal. [ଦ୍ର—ମିର୍ କାସିମ୍
मीर कासीम ମିରଜାଫରଙ୍କର ଜୋଇଁ ଥିଲେ । ଇଂରାଜମାନେ ଖ୍ରୀ.୧୭୬୦ ସାଲରେ ମିରଜାଫରଙ୍କୁ ବଙ୍ଗର ନବାବ ପଦରୁ ଛଡ଼ାଇ ଏହାଙ୍କୁ ନବାବ କଲେ । ଏ ଇଂରାଜମାନଙ୍କୁ ବର୍ଦ୍ଧମାନ, ମେଦିନୀପୁର ଓ ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ ଜିଲ୍ଲାମାନ ଦେଲେ ଓ ମୁଙ୍ଗେରଠାରୁ ମୁର୍ଶିଦାବାଦକୁ ରାଜଧାନୀ ଉଠାଇ ନେଲେ । ପରେ ଏହାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଇଂରାଜଙ୍କର ବିବାଦ ହେବାରୁ ଏ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହା ଆଲମ ଓ ଅଯୋଧ୍ୟାର ନବାବ ସାଅଦତ୍ ଖାଁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳି ଇଂରାଜଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଖ୍ରୀ. ୧୭୬୪ ରେ ବକ୍‌ସାରଠାରେ ପରାସ୍ତ ହେଲେ ଓ ଇଂରାଜମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ପଦଚ୍ୟୁତ କରି ପୁଣି ମିରଜାଫରଙ୍କୁ ବଙ୍ଗର ନବାବ କଲେ । ଷ୍ଟୋଥେରେ, ଭାରତ ଇତିହାସ ।]

ମିର୍(ରି)କିଟିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସ. ମର୍କଟ)—କୃଶ; କ୍ଷୀଣ—Emaciat-
Mir(ri)kitiā ed. ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମୃତାଶୌଚ—
মরকুটে Impurity due to the death of a relative.
मिरकिटिआ (ଛୁତ୍‌କଥା—ବିଘଟିତ)

ମିର୍(ରି)ଗ୍‌ଚରା—ଦେ. ବି—୧ । ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—1. Grewia
Mir(ri)g-charā Rotundifolia(tree). ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ବନ୍ୟ
कलतामन ଗଛବିଶେଷ—2. Grewia Elastica; Grewia Rothie (shrub).

ମିର୍(ରି)ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମିର୍ଢ଼ା (ଦେଖ)
Mir-(ri)gā Mirdha (See)

ମିର(ର, ରି)ଚ୍ଚ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) (ତୁଳ. ହି. ମିର୍ଚ୍ଚ)—
Mir(ra, ri)chā ଲଙ୍କାମରିଚ—Chilly; red pepper.

ମିର ଜାଫର—ବୈଦେ. ବି. ନାମ—ଇଂରେଜଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମନୋନୀତ ବଙ୍ଗ
Mir jāphar ଦେଶର ପ୍ରଥମ ନବାବ—Name of a Nawab
মির জাফর of Bengal, [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ
मिर जाफर କମ୍ପାନୀଙ୍କ ସେନାପତି କ୍ଲାଇବ୍ ସିରାଜ୍‌ଉଦ୍ଦୌଲାଙ୍କ
ପରେ ବଙ୍ଗଳାର ନବାବ କରିଥିଲେ । ଏ ଇଂରାଜମାନଙ୍କୁ
ସିରାଜୁଦ୍ଦୌଲାଙ୍କ କଲିକତା ଅବରୋଧ ପାଇଁ ଖେସାରତ
ସ୍ୱରୂପ ୧ କୋଟି ୭୦ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଦେଲେ । ପରେ ଏ
ଡଚ୍‌ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଇଂରେଜଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର
କଲେ ଓ ଇଂରାଜମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ସିଂହାସନ ଚ୍ୟୁତ କଲେ ଏବଂ
ଏହାଙ୍କ ଜୋଇଁ ମିର୍ କାସିମ୍‌ଙ୍କୁ ନବାବ କଲେ । ପରେ
ଇଂରାଜଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ମିର୍ କାସିମଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ହେବାରୁ
ଇଂରାଜମାନେ ପୁଣି ମିର୍ ଜାଫରଙ୍କୁ ନବାବ କଲେ ଓ
ଖ୍ରୀ ୧୭୬୫ ରେ ଏହାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହେବାରୁ ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ତର
ପୁଅ ନାଜମ୍‌ଉଦ୍ଦୌଲା ବଙ୍ଗର ନବାବ ହେଲେ ।
ପ୍ରୋଥେରୋ-ଇତିହାସ ।]

ମିର୍ ଜୁମ୍‌ଲା—ବୈଦେ. ବି. ନାମ—ସମ୍ରାଟ ଅଉରଙ୍ଗଜେବଙ୍କ ଅଧୀନ ସେନା-
Mir jumlā ପତି ଓ ସୁବେଦାର୍—Name of a general and
মির জুমলা governor under Emperor Aurangjib.
मीर जुमला [ଦ୍ର—ଏ ପ୍ରଥମେ ଗୋଲକୁଣ୍ଡାର ରାଜା ଅବ୍‌ଦୁଲ୍ଲା କୁତବ୍-
ସାହାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମତାନ୍ତର ମାଳିନ୍ୟ
ଘଟିବାରୁ ଏ ପଳାଇ ଯାଇ ଅଉରଙ୍ଗଜେବ୍‌ଙ୍କଠାରେ ଶରଣା-
ପନ୍ନ ହୋଇ ସମ୍ମାନିତ ହେଲେ । ଅରଙ୍ଗଜେବ୍ ଏହାଙ୍କୁ
ବଙ୍ଗର ସୁବାଦାର୍ କରିଥିଲେ । ଏ କୁଚବିହାର ଓ
ଆସାମକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ଅଧିକାର କରିଥିଲେ; ଏହାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ
ଖ୍ରୀ ୧୬୬୩ ରେ ଘଟିଥିଲା । ପ୍ରୋଥେରୋ-ଇତିହାସ]

ମିର୍ ବହରୀ—ବୈଦେ. ବି (ଫା.) (ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱ ଅମଳ)—ନୌସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ
Mir bahari The commander of the navy during Mahomedan rule.

ମିର୍‌ବାର୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା.) (ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱ ଅମଳ)—ବାଦସାହାଙ୍କୁ
Mir-bār ଭେଟିବାକୁ ଯିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା କର୍ମଚାରୀ—
An officer who used to examine persons going to appear before the Emperor.

ମିର୍ ମଂଜିଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା.) (ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱ ଅମଳ)—ସେନାମାନେ
Mir mamjil ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ଶିବିରର ସମସ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥାକାରୀ
କର୍ମଚାରୀ—Commissary General.

ମିର୍ ମଜ୍‌ଲିସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ସଭାପତି—President of an
Mir majlis assembly or gathering.

ମିର୍ ମହଲ୍ଲା—ବୈଦେ. ବି (ଫା) (ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱ ଅମଳ)—ବଜାରର
Mir mahallā ସରଦାର; ଚୌଧୁରୀ—The headman of
a bazar or particular quarter of a town.

ମିର୍ ମୁନ୍‌ସୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ହେଡ୍-ମୋହୋରର୍—
Mir munsi मीर मुंसी Head clerk.

ମିର୍ ଶିକାର୍—ବୈଦେ. (ଫା) (ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱ ଅମଳ)—ବାଦସାହାଙ୍କ
Mir śikār ଶିକାରର ବ୍ୟବସ୍ଥାକାରୀ ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀ—
मीर शिकार The principal officer in charge of
the arrangements for the royal hunt.

ମିର ସାମାନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା) (ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱ)—ବାଦସାହାଙ୍କ
Mir sāmān ପାକଶାଳାର ବ୍ୟବସ୍ଥାକାରୀ ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀ—
मीर सामान The superintendent of the royal cook-room.

ମିର୍‌ଧା—ଦେ. ବି (ଜାହାଜଅ ଭାଷା)—ଜାହାଜର ଖଲାସିମାନଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର
Mirdhā ଓ ଗୋଦାମରକ୍ଷକ—Head of the menials
in or purser of a ship. (ଭୂ—ଖଙ୍କର
ବେହେରା ମିର୍ଦ୍ଧା ପେଟରେ ଗୋଟାଏ ସ୍ୱପ୍ନ ଯୋଡ଼ାମିଶା
(ମିର୍ଧା (ର୍ଦ୍ଧା)—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯୋଡ଼ାଏ ଗୋଇଠା ମାରିଥିଲା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ)

ମିର(ରି)ଧା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମିର୍‌ଦାହ୍)—କ୍ଷମାଧିକାରୀ; ଗ୍ରାମର ମଣ୍ଡଳ-
Mir(ri)dhā Headman of a village.
মির্ধা मोडल

ମିର୍(ରି)ଶିଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ସଂ. ଭୂରି ସୁଗନ୍ଧ)—ଭୁରୁଶୁଙ୍ଗା
Mir-(ri)śingā (ଦେଖ)—Bhuruśungā (See)
[ମେର ଶିଙ୍ଗା, ମୁର୍(ରୁ)ଶୁଙ୍ଗା(ଙ୍ଘି)—ଅନ୍ୟରୂପ]
ଚେ. ଅବାବାସ୍

ମିରା—ସଂ. ବି—୧ । ମୂର୍ବା (ହ୍ର. ଶ) (ଦେଖ)—1. Mūrbā (See)
Mirā ୨ । ମଦିରା (ହ୍ର. ଶ)—2. Wine.

ମିରାସ୍‌ଦାର୍—ପ୍ରାଦେ(ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମିରାସ୍=ଉତ୍ତ-
Mirās-dār ରାଧିକାର ରୂପେ ପ୍ରାପ୍ତ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି+ଦାର୍)—
মিরাসদার ଗ୍ରାମର କାନୁନଗୋ କର୍ମ କରିବା ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ
मिरासदार ବା ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଜାଗିର ପାଇଥିବା
କର୍ମଚାରୀ; କ୍ରୂପ୍ କରଣ; [ଦ୍ର—ଏମାନେ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ରାଜସ୍ୱ
ଅଦାୟ କରନ୍ତି, ଜନ୍ମ ମୃତ୍ୟୁ ତାଲିକା ରଖନ୍ତି ଓ ଗ୍ରାମର ରାଜ-
ସ୍ୱ କର୍ମ ଓ ହିସାବ ଲେଖାଲେଖି କରନ୍ତି)—A hereditary village Kanungo in the district of Ganjam in Orissa

ମିରି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଲଙ୍କା ମରିଚ—
Miri Chilly, red pepper.

ମିରିକାଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୃଗଲ)—ରୋହିଜାତୀୟ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଛୋଟ
Mirikāli ମାଛ—A kind of fresh water fish; Chir-
মির্গেল, মৃগেল rhina Mrigala. [ଦ୍ର—ଏହା ରୋହି ମାଛଠାରୁ
मृगेल ଲମ୍ୱରେ ଛୋଟ ଓ ଏହାର କାତିର ଦାଢ଼ ଈଷତ୍ କୃଷ୍ଣ
(ମିର୍କାଳି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବର୍ଣ୍ଣ ।]

ମିରିଗ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ମୃଗ)—ମୃଗ—Dear.
Miriga (ଭୂ—ଶୁଅ, ସାରି, ମିରିଗମାନଙ୍କ ସରାଗ । କୃଷ୍ଣଚିହ୍ନ.
(ମିର୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ମିର୍ଗୀ, ମିରିଗି(ର୍ଗ)ଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ମହାଭାରତ. ବନ ।)
মৃগ, হরিন, মিগ मिरग, हरन

ମିରଗ(ଗି) ଛାଲ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ମୃଗ ଚର୍ମ)—ମୃଗ ଚର୍ମ—
Miriga(gi) chhāla Deer hide.
মৃগ ছাল मिरग छाल(ला)

ମିରଗ (ଗି) ଲେ (ଲ) ଣ୍ଡି—ଗ୍ରା. ବ—ମୃଗର ବିଷ୍ଠାଗୋଳକ—The
Miriga(gi)le(la)ṇḍi globules of the dung of the deer.
মৃগের লেদি ପ୍ରାଦେ. (ଖୋରଧା ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଝାଣୁଆ ବା
मिरग नेडी ବାଡ଼ୁଆ ଜାତ ବିଶିଷ୍ଟ ଏକ ପ୍ରକାର ଝାମ୍ପୁଡ଼ିଆ ଲତା—
Gnelum Sanden (Haines). [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଛଅ ଇଞ୍ଚଠାରୁ ଆଠ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ୱ ଓ ୨ ଇଞ୍ଚଠାରୁ ୪ ଇଞ୍ଚ ଓସାର ହୋଇଥାଏ ।]

ମିରଗା କୋଲି—ଦେ. ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଅମିଳା କୋଳି;
Mirigā koḷi [ଦ୍ର—ଏହା ପାଚଲେ ଏହାକୁ ଅମିଳ କରି ଖିଆଯାଏ
—A kind of wild edible plum of acid taste.]

ମିରଗାଣି ଡମ୍ବ—ପ୍ରାଦେ (ଜୟପୁର) ବ—ନୀଚ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତି ବିଶେଷ
Mirigāṇi damba —A low untouchable class in Jeypore (Dist. Vizag).

ମିରଗି ରୋଗ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ମୃଗୀ ରୋଗ)—ଅପସ୍ମାର—
Mirigi roga মৃগী; মির্গি मिरगी Epilepsy.

ମିରଗିଡ଼ା—ଦେ. ବଣ—ମୁରକୁଟିଆ (ଦେଖ)
Mirigirḍā (ମିରଗଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) Murkutiā (See)

ମିରଜା—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମୀର୍ଜା=ମୀର ବା ଅମୀରଙ୍କ ପୁତ୍ର)—
Mirijā ୧ । ମୁସଲମାନ୍ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତବଂଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଉପାଧିବିଶେଷ—
(ମିର୍ଜା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A title of noble Mahomedans.
মির্জা ୨ । ରାଜକୁମାର—2. Prince. ୩ । ମୋଗଲ୍‌ମାନଙ୍କ
मीरजा ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—3. A family-title amongst the Moghuls. ୪ । ତୈମୁର ବଂଶର ରାଜକୁମାରଙ୍କ ଉପାଧି—4. A title of the princes of Taimur's dynasty.

ମିରଜା(ଜେ)ଇ —ଦେ. ବ (ଫା. ମିର୍ଜାଇ)—୧ । କୁର୍ତ୍ତା—
Mirijā(je)i 1. Coat. ୨ । ତୁଳାଭରା କୁର୍ତ୍ତା—
ମିରଜେଇ } ଅନ୍ୟରୂପ 2. A cotton-stuffed coat
ମିର୍ଜାଇ [ଦ୍ର—ଏ କୁର୍ତ୍ତାର ପୁରା ହାତ ଥାଏ,
মির্জাই ଏହା ବେକଠାରୁ ଅଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ୱିଥାଏ ଓ ଏଥିର
मिरज(जा)ई ଦୁଇ ପାଖରୁ ଡୋରି ବନ୍ଧା ହୋଇ ଏହା ବନ୍ଦ କରାଯାଏ ।]
[ଉ—ସାଟନ୍‌ର ମିରଜେଇ କେମନ୍ତ ଭଲ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ରାଧାନାଥ. ବିବେକୀ ।]

ମିରଧା—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବ (ଫା. ମିର୍‌ଦାହ୍—ପ୍ରଧାନ
Miridhā ବ୍ୟକ୍ତି)—ଗୋଧ—Male monkey; the male head of a group of monkeys.
ଦେ. ଓ ବୈଦେ. ବ—ମିର୍ଧା (ଦେଖ)—Mirdhā (See)

ମିଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମିଲ୍)—ଲୁଗାଅଟର କଳ—Cotton
Mil মিল मिल mill; flour-mill etc.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ କଳରେ ଯେଉଁ କାମ ବା ବସ୍ତୁର ବ୍ୟବହାର ହୁଏ ସେହି ବସ୍ତୁର ଇଂରାଜୀ ନାମ ପରେ ଏ ଶବ୍ଦ ଲାଗେ । ଯଥା—ଜୁଟ୍‌ମିଲ୍=ଝୋଟକଳ; ରାଇସ୍‌ମିଲ୍=ଚାଉଳକଳ; ୱିଣ୍ଡମିଲ୍=ବାୟୁଚାଳିତ କଳ; ଫ୍ଲୋରମିଲ୍=ଅଟାପେଷାକଳ ହାଣ୍ଡମିଲ୍=ହାତଚଲା କଳ; କ୍ଲଥମିଲ୍=ଲୁଗାବୁଣା କଳ, କଟନ୍‌ମିଲ୍=ତୁଳାରୁ ସୂତା ଅଡ଼ କାଟିବା କଳ ।]

ମିଲ୍‌କ(କ୍ୟା)ତ୍—ବୈଦେ. ବ—ମିଲ୍‌କତ୍ (ଦେଖ)—Milikat,
Mil-ka(kya)t (ମିଲ୍‌କିଅତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) (See)

ମିଲ୍ ଲୁଗା—ଦେ. ବ—କଳବୁଣା ଲୁଗା—Mill-made cloth.
Mil-lugā মিলকাপড় मिलकपडा

ମିଳ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ମିଶ୍ରିତ ହେବା—1. To mix. ୨ । ସଂଯୁକ୍ତ
Miḷ (root) ହେବା—2. To be joined or attached to. ୩ । ସାକ୍ଷାତ କରିବା; ଭେଟିବା—3. To meet. ୪ । ଏକମତ ହେବା—4. To agree. ୫ । ତୁଲ୍ୟ ହେବା; ଖାପ୍‌ଖାଇବା—To tally with.

ମିଳ୍—ଦେ. ବ (ସଂ. ମିଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମେଳ; ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ—
Miḷ 1. Friendship. ୨ । ସଂଯୋଗ—2. Conjunction.
মিল ୩ । ଭେଟ—3. Meeting. ୪ । ଐକ୍ୟ; ଏକତା—
मेल 4 Unity; sameness. ୫ । ସମତା—5. Similarity.

ମିଳ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଐକ୍ୟ ହେବା; ମେଳ ହେବା—
Miḷ khāibā মিলখাওয়া मेल खाना To tally.

ମିଳ୍‌ମାଲ୍—ଦେ. ବ—ବିବାଦର ଆପୋଷରେ ମୀମାଂସା—
Miḷ-māḷ Amicable settlement of a dispute;
মিটমাট मेलजोल reconciliation.

ମିଳ(ଳ, ଳି)ମିଳା—ଦେ. ବ—କ୍ଷୁଦ୍ର ବସନ୍ତ ରୋଗ; ବିସ୍ଫୋଟକ ରୋଗ
Miḷ(la, ḷi)miḷā ବିଶେଷ—Measles; ham; Mor-
মিলি(ল)মিলা(লে)হাম billi; mamern; roseola. [ଦ୍ର—
दामस ପ୍ରଥମେ ଜର ହେବା ପରେ ଦେହରେ ଛୋଟ ଛିମିର ଫୋଟକମାନ ଏ ରୋଗରେ ବାହାରି ଯାଏ ଓ ଅଳ୍ପେଇ ଦିନ ପରେ ଏ ବ୍ରଣମାନ ଦେହରେ ମିଳେଇ ଯାଏ ।]

ମିଲ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ମିଳିବା (ଦେଖ)
Milbā Miḷibā (See)

ମିଳ—ସ. ବ (ମିଲ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ମିଳନ; ସଂଯୋଗ—
Miḷa 1. Union. ୨ । ସମ୍ମତି—2. Consent. ୩ । ଐକ୍ୟ—3. Oneness; unity. ୪ । ସମତା—4. Similarity. ୫ । ମତୈକ୍ୟ—5. Agreement.

ମିଳଣ—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ମିଳନ)—ମିଳନ (ଦେଖ)
Miḷaṇa মিলন मिलन Miḷana (See)

ମିଳଣ ଠାଁ(ଆଁ)—ଦେ.ବ (ସ. ମିଳନସ୍ଥାନ)—ଦେବତାଙ୍କ ମିଳନ ସ୍ଥାନ
Miḷaṇa ṭhāñā(āñ) —A place where idols from
মিলন স্থান various localities are brought
मीलनेका जगह for common worship.

ମିଳନ—ସ. ବ (ମିଲ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ମିଶ୍ରଣ—1.
Miḷana Mixing. ୨ । ଐକ୍ୟ—2. Unanimity;

agreement; unity. ୩ । ସ୍ପର୍ଶ—3. Touch. ୪ । ସଂଯୋଗ—4. Conjunction; contact; union. ୫ । ମିତ୍ରାକ୍ଷର—5. Rhyme. ୬ । ଭେଟ—6. Meeting; encounter. ୭ । ସମତା; ସାଦୃଶ୍ୟ—7. Resemblance; similarity; accordance; consistency; likeness. ୮ । ତୁଳନା; ଉପମା—8. Comparison. ୯ । ବନ୍ଧୁତାସ୍ଥାପନ—9. Establishment of friendly relationship. ୧୦ । ପ୍ରାପ୍ତି—10. Obtaining; receipt. ୧୧ । ଘଟନ—11. Happening.

ମିଳା—ଦେ. ବ (ସ. ମିଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମିଶ୍ରିତ—1. Mixing. Milā ୨ । ଭେଟ; ଏକତ୍ର ହେବା—2. Coming together; meeting. ମିଲା ବିଣ—୧ । ମିଳିତ—1. Joined. ମିଲনা ୨ । ଲୁଣ୍ଠ; ପଚା—2 Rotten. ୩ । (ସ. ବିଲୀନ) ମିଳାଇ ଯାଇଥିବା—3. Dissolved.

ମିଳା(ଳେ)ଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସକର୍ମକ)—୧ । ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମେଳ Milā(le)i debā କରାଇବା—1. To cause reconciliation between two persons. ମିଲিয়ে দেওয়া मिला देना ୨ । ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଭେଟ ଘଟାଇବା—2. To bring out an interview between persons.

ମିଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି.—ମିଲ୍ ଧାତୁର ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ, ସକର୍ମକ)—Milā(le)ibā ୧ । ମିଶାଇବା—1. To cause to mix. মিলান मिलाना [ଉ—ଦଧି ମନ୍ଥନର ଶବଦ ସଙ୍ଗେ ମିଳାଇ ଗୀତ ନାଦ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୨ । ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ମିଳିତ କରାଇବା; ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ୍ କରାଇବା—2. To bring about a meeting between two persons. ୩ । ଦୁଇଜଣଙ୍କର ମେଳ କରାଇବା—3. To cause reconciliation between two persons. ୪ । ସଂଯୋଜିତ କରାଇବା—4. To cause to join. [ଉ—ଉପମା ମଣ୍ଡିତ ମଣ୍ଡି ମିଳାଇବ । ଉକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।] ୫ । ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଘଟାଇବା—5. To bring about congruity or consistency. ୬ । ପ୍ରାପ୍ତ କରାଇବା—6. To cause to get. ୭ । (ବି+ଲୀ ଧାତୁ=ଲୀନ ହେବା ମিলান मिटना ଲୟ ପାଇବା; ଅକର୍ମକ)—ଲୁଚିଯିବା; मिटना ବିଲୀନ ହେବା; ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା—7. To disappear. গলান गलाना ୮ । ପାଣିରେ ଲୁଣ ଅବା ମିଶି ଯାଇ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା—8. To be dissolved. [ଉ—ଦେଖରେ ଭାଇ ! ପାଣିରେ ପଥର ମିଳେଇ ଯାଇ—ଦଶ ।] ୯ । (ସକର୍ମକ) ତରଳାଇବା—9. To cause to melt. [ଉ—ସେ ଧ୍ୟାନେ ଶରୀର ମିଳାଇ, ଜଗ ସ୍ୱରୂପେ ଗଲେ ବହି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୧୦ । (ମ୍ଲୈ ଧାତୁ=ମ୍ଲାନ ଗলনা ହେବା, (ଅକର୍ମକ)—ଲୁଣ୍ଠ ହେବା; ପଚି ଯିବା—To be rotten.

ମିଳା(ଳେ)ଇ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅକର୍ମକ)—୧ । ପଚିଯିବା—Milā(le)i jibā 1. To be rotton ୨ । ବିଲୀନ ହେବା ମিলিয়ে যাওয়া গলে যাওয়া (ଯଥା— ପାଣିରେ ଚିନି ବା ଲୁଣ मिल जाना ମିଳାଇ ଯିବା)—3. To be dissolved in. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଅସ୍ପୃଷ୍ଟ ହେବା, ଲୋପ ହେବା—3. To be totally forgotten. [ଉ—ସବୁ ସମିତିମାନଙ୍କରେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ କୌଣସି ବିଷୟ ପାସ୍ ହୋଇଯିବା ପରେ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ତାହା ଏକାବେଳକେ ମିଳାଇ ଯାଏ ।]

ମିଳାଣ(ନ୍) ଖସଡ଼ା ଦେ.ବ.—(ସେଟଲମେଣ୍ଟ ବିଭାଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ) Milān(n) khasardā ଯାହାସ ବନୋବସ୍ତରେ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ মিলান খসড়া ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ମୌଜାର ଭୂମିମାନଙ୍କର मिलान खसरा କ୍ରମିକ ବିବରଣ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା ରେଜିଷ୍ଟର—Milan khasra; a register showing the details of the consecutive plots of a village, prepared in the course of a revenue settlement.

ମିଳାପ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବ.—(ଭୁଲ. ହି. ମିଳାପ)—୧ । Milāp ଏକତା—1. Unity. ୨ । ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ—2. Friendship; mutual good feeling.

ମିଳାପ—ଦେ. ବ—(ସ. ମିଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମିଳନ; ମିଳାମିଶା; ମେଳ-Milāpa আলাপ 1. Mixing together; accord; मिलाप, मिलित concord. ୨ । ମେଳାପ; ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ; ବନ୍ଧୁତା—2. Friendship; attachment. [ଉ-କମଳା ଦେଇ ଅଉ କମଳା ଦେଈଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଶିଷ୍ଟ ମିଳାପ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।] ୩ । ସାକ୍ଷାତ୍ ପରିଚୟ—3. Acquaintance.

ମିଳାପି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ମେଳାପୀ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ Milāpi ସଙ୍ଗେ ମିଳ ମିଶି କଥା ବାର୍ତ୍ତା କରେ—Affable; আলাপি मिलापी mixing with others. (ମିଳାପିଆ, ମିଳାପି ଅଳାପି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଘନିଷ୍ଠରୂପେ ପରିଚିତ-2. Intimate; well acquainted (friend.) ଯଥା—ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ—An intimate friend.

ମିଳା ମିଶା—ଦେ. ବ. (ସହଚର); ମିଲ୍ ଧାତୁ ଓ ମିଶ୍ ଧାତୁ)—୧ । Milā misā ମିଲ୍ ମାଲ୍; ମିଳନ—1. Mixing together. মিলামিশা, মেলামিশা ୨ । ଅପୋଷରେ ବିବାଦର ମେଣ୍ଟନ—मेलजोल 2. Reconciliation; amicable settlement of a dispute; restoration of friendly feelings.

ମିଲକ(କ୍ୟ)ତ୍(ତ)—ଦେ. ବ—(ଜଡରଥ)—(ପା. ମିଲ୍କୟତ)—Milikat ୧ । ଭୂସମ୍ପତ୍ତି; ଭୂସ୍ୱତ୍ୱ—1. Landed property মিলকিঅত ୨ । ଅଧିକାରରେ ସ୍ୱତ୍ୱ—2. Ownership; proprie-मिलकीयत tory right. ୩ । ଜମିଦାରୀ—3. Zamindary.

ମିଲ୍(ଲ୍)କଅତ୍ ସରକାର୍—ବୈଦେ (ଫରସୀ) (ଗା.)—ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ
Mili(l)kiat sarkār ସମ୍ପତ୍ତି—The property of
সরকারী মিলিকিয়ত Government. (ଯଥା—ସହର କଟକ
मिलकीयत सरकार ମିଲକିୟତ୍ ସରକାର,ମାହାଲ୍ ଖାସ୍=କଟକର
ସରକାରୀ ବା ଖାସ୍ମାହାଲ୍ ଜମିବାଡ଼ି ।)

ମିଳିଚୁଳି କାମ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଏକତା ସହ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
Milichuli kāma karibā To act in union.
মিলে জুলে কাজ করা मलजुलकर कामकरना
(ମିଳାମିଳି କାମ କରିବା, ମିଳି ମିଶି କାମ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଲିଟା(ଟେ)ରି—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ. ମିଲିଟାରୀ)—ସୈନ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ-
Militā(te)ri মিলিটারী मिलिटारी ସାମରିକ—Military.

ମିଲିଟା(ଟେ)ରି ପୁଲିସ୍—ବୈଦେ. ବ—ସରକାରଙ୍କର ପୁଲିସ୍ ବାହିନୀର
Milita(te)ri pulis ସାମରିକ ବିଭାଗ—Military
মিলিটেরি পুলিস मिलिटारी पुलिस Police.

ମିଳିତ—ସ. ବଣ—(ମିଳ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଜୁଡ଼ାଯାଇଥିବା;
Milita ଭେଟା ଭେଟି ହୋଇଥିବା; ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ—
(ମିଳିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Joined together; met; come
into contact. ୨ । ଅର୍ଜ୍ଜିତ—2. Earned;
acquired. ୩ । ପ୍ରାପ୍ତ—3. Got; obtained;
୪ । ଯୁକ୍ତ—4. United. ୫ । ମିଶ୍ରିତ—5. Mixed.
୬ । ଏକତ୍ରୀଭୂତ—6. Gathered together;
congregated. ୭ । ପରସ୍ପର ସମ୍ବନ୍ଧ—7. Correlated. ୮ । ସ୍ପର୍ଶ କରୁଥିବା—8. Touched;
touching.

ମିଳିତ ମୂଳଧନ—ସ. ବ—(ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ବ୍ୟବସାୟ ନିମନ୍ତେ
Milita mūladhana ପୁଞ୍ଜିଭୂତ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ଧନ—
Joint stock; united capital.

ମିଳିତ ରାଜ୍ୟ—ସ. ବ—(ଆଧୁନିକ)—ବହୁରାଜ୍ୟ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା
Milita rājya ରାଜ୍ୟ—United states.

ମିଳିତ ସେନା—ସ. ବ—ଏକାଠିଭୂତ ସୈନ୍ୟ—Army gathered
Milita senā or concentrated at one place.

ମିଳିନ୍ଦ—ସ. ବ—(ମିଳ୍ ଧାତୁ=ସଂଲଗ୍ନ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ଦ=ଯେ
Milinda ପୁଷ୍ପରେ ମିଳିତ ହୁଏ)—ଭ୍ରମର—Black bee.
[ଉ—ମିଳିନ୍ଦ ଲତା ଦମ୍ଭ କରନ୍ତା ବଦନେ ମିଶି ମାରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳଦେବ ଚମ୍ପୂ. ମ. ଗୀତ ।]

ମିଳିବା—ପ୍ରାଦେ. (କୋରାପୁଟ) କ୍ରି—ମିଳିବା (ଦେଖ)
Milibā Milibā (See)

ମିଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ.ମିଳ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମିଶାହେବା—1. To be
Milibā মিলা मिलना mixed with. ୨ । ମିଳିତ
ହେବା—2. To join; to be united to. [ଉ—
ମିଳି ଏ ସମୟେ ଅସି କରେ ଖଣ୍ଡ ଧର । ସୁଧାକାଥ-
ବେଣୀ ସହାର ।] ୩ । ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା—3. To be
joined with. ୪ । ଜୁଟିବା; ଭାରୁଡ଼ିବା;
ଭେଟିବା—4. To meet. [ଉ—ସୁଧା ସମସ୍ତେ ମିଳି
ଗଲେ ଯଥେ । ପ୍ରାଚୀ. ଭସକାରଣ ।] ୫ । ଲବ୍ଧ
ହେବା; ଲାଭ ହେବା—5. To be earned. ୬ ।
ହସ୍ତଗତ ହେବା; ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—6. To be received
or got. [ଉ—ଭାଣ୍ଡ ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ମୋତେ ମିଳିଲେ
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସ. ।] ୭ । ପହଞ୍ଚିବା; ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—
7. To arrive at a place; to reach a place.
[ଉ—କାର୍ତ୍ତିକ ଗଣପତି ଭୁଜ, ମିଳିଲେ ଏକା ବେଳେ
ଯାଇ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମ ପଞ୍ଚାମୃତ ।] ୮ । ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—
8. To touch. ୯ । (ମତ) ଏକ ହେବା—9. To
agree with.

ମିଳି ମିଳା—ମିଲ୍ ମିଲା (ଦେଖ)
Milimilā Mil-milā (See)

ମିଳି(ଳି)ମିଳି(ଳି)—ଦେ. ଅ—ମିଟିମିଟି (ଦେଖ); ମିଞ୍ଜିମିଞ୍ଜି (ଦେଖ)
Mili(li)mili(li) Mitimiti (See); minjiminji (See)
মিনমিন टिमटिम ଦେ. ବ—ପ୍ରଦୀପର ଧୁକୁଧୁକୁ ହୋଇ ଜଳିବା—
Flickering of a light.

ମିଳିମିଶି—ଦେ.ଅ.—ଏକତ୍ର; ଏକାଠେଇଁ—Together. [ଉ-ଦୁହେଁ
Milimisi ମିଳିମିଶି ଘର କାମ କରନ୍ତି—ଫକୀରମୋହନ.
মিলেমিসে मिलजुलकर ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।]

ମିଳି ମିଶି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମିଳି ଯିବା (୩) (ଦେଖ)—
Mili misi jibā Mili jibā 3 (See) (ଉ—
মিলেমিশে যাওয়া मिल जाना ତାହାର ପୃଥ ଅଙ୍ଗାଦିକୁ
ଅଣି ଯୁବରାଜ କଲା, ସମସ୍ତେ ମିଳିମିଶି ଗଲେ—ନୀଳକଣ୍ଠ
ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ।)

ମିଳିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଷ୍ଟିତରୂପେ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—1. To be
Milijibā got at last. ୨ । ମିଳିତ ହେବା—
মিলে যাওয়া मिलजाना 2. To be united with.
୩ । ଦୁଇଜଣଙ୍କର ବିବାଦ ମୀମାଂସା ହୋଇ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ
ସ୍ଥାପିତ ହେବା—3. To be reconciled with
each other. ୪ । ମିଳାଇଯିବା—4. To dissolve.
(ଉ—ପୂର୍ବରୁ ତ ମଣ୍ଡାଟ ପୋଡ଼ିଯାଇଥିବ, ଜଳଧାର ପଡ଼ିବା
ଷଣି ମିଳିଯିବ—କୃଷ୍ଣଶିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।)

ମିଶ୍—ବୈଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଇଂ. ମିସ୍)—କୁମାରୀଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବେ ଲାଗିବା
Mis ଉପାଧି—Miss; a title prefixed to the names
মিস मिस of maidens [ଦ୍ର—ଶ୍ୱେତାଙ୍ଗକୁମାରୀ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ
ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଶିକ୍ଷିତା ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟା କୁମାରୀମାନଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବେ ଏ
ଶବ୍ଦ ଲାଗେ ।]

ମିଶର୍—ବୈଦେ. ବ. ନାମ [ଅ. ମିଶର୍=ସୁରକ୍ଷିତ (ନଗର)]—
Misar ଅଫ୍ରିକା ମହାଦେଶର ଉତ୍ତର ପୂର୍ବ କୋଣରେ ନୀଳ
মিসর ନଦୀର ଉପତ୍ୟକାରେ ଅବସ୍ଥିତ ମୁସଲମାନ୍ ରାଜ୍ୟ—
मिस्र Egypt. [ଦ୍ର—ମିଶର୍‌ରାଜ୍ୟ ବହୁକାଳରୁ ଭାରତରେ 'ମିଶ୍ର'
ରୂପେ ପ୍ରଚଳିତ । ଏ ଦେଶର ଇଂରାଜୀ ନାମ Egypt
(ଇଜିପ୍ଟ) ସ. ଅଗୁପ୍ତ (ସୁରକ୍ଷିତ) ରୁ ସୃଷ୍ଟ ବୋଲି
ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି । ମିଶର୍ ଦେଶ ଅଫ୍ରିକା ମହାଦେଶର

ଉତ୍ତରପୂର୍ବକୋଣରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାର ଉତ୍ତରରେ ଭୂମଧ୍ୟସାଗର, ପୂର୍ବରେ ସୁଏଜ୍ କେନାଲ୍ ଓ ଲୋହିତସାଗର, ପଶ୍ଚିମରେ ତ୍ରିପଲୀ ରାଜ୍ୟ ଓ ସାହାରା ମରୁଭୂମି । ଦକ୍ଷିଣରେ ଏହା ନାଇଲ ନଦୀର ଉତ୍ପତ୍ତି ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ । ଏହାର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ନାଇଲନଦୀ ଦକ୍ଷିଣରୁ ଉତ୍ତରକୁ ବୋହିଯାଇ ଅଛି ଓ ଏ ନଦୀର ବାର୍ଷିକ ବନ୍ୟା ଯୋଗୁଁ ଏ ଦେଶରେ ଖୁବ୍ ପଟୁ ପଡ଼େ ଓ ଏତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଜମି ଖୁବ୍ ଉର୍ବର ହୁଏ । ଏହା ଉଷ୍ଣମଣ୍ଡଳଦେଶ, କିନ୍ତୁ ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରାୟ ବୃଷ୍ଟି ହୁଏ ନାହିଁ । ପୂର୍ବେ ଏହା ତୁରସ୍କର ସୁଲତାନଙ୍କ ଅଧୀନ 'ଖେଦିବ୍' ନାମକ ଜଣେ ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ତୁରସ୍କରୁ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇ ବ୍ରିଟିଶ୍‌ସରକାରଙ୍କ ଅଭିଭାବକତ୍ୱରେ ଜନପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ଖେଦିବ୍‌ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ୨ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଉତ୍ତର ଭାଗ ମିଶର୍ ଓ ନିମ୍ନ ଭାଗ ସୁଦାନ୍ । ମିଶରର ରାଜଧାନୀ କାଇରୋ । ନାଇଲ ନଦୀ ମୁହାଣରେ ଥିବା ଅଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡ୍ରିଆ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବନ୍ଦର ଅଟେ । ଏ ଦେଶବାସୀମାନେ ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଅନ୍ତତଃ ସାତ ସହସ୍ର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ସଭ୍ୟତାର ଚରମ ସୀମାରେ ଉପନୀତ ହୋଇଥିଲେ । ସେହି କାଳରେ ଏମାନଙ୍କର ରକ୍ଷିତ ଶବମାନ ଭୂଗର୍ଭରୁ ବାହାରୁ ଅଛି । ଏ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜାମାନଙ୍କର ବିଶାଳ ସମାଧି ମନ୍ଦିରମାନ (ପିରାମିଡ୍) ଅଦ୍ୟପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛି । ମିସରର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜାମାନଙ୍କ ଉପାଧି ଫାରୋ (Pharao) ଥିଲା । ପ୍ରାଚୀନ କାଳର ମିଶରର ସଭ୍ୟତା, ଶିକ୍ଷା, ଯୁଦ୍ଧ, ରାଜନୀତି, ଧର୍ମ ନୀତି ବିଷୟରେ ପ୍ରାଚୀନ ବୈଦିକଯୁଗର ଭାରତର ଓ ଭାରତୀୟ ତତ୍ ବିଷୟମାନଙ୍କର ଅନେକ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଥିବାର ଜଣାଯାଏ, ଆଜିକାଲି ମିଶରବାସୀମାନେ ମୁସଲମାନ୍‌ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ। ଐତିହାସିକ ଯୁଗରେ ମିଶର୍ ବହୁ ବିଦେଶୀ ଆକ୍ରମଣକାରୀଙ୍କ କରଗତ ହୋଇଥିଲା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂରାଜଙ୍କ ଅଭିଭାବକତ୍ୱରେ ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ଲାଭ କରିଅଛି ।]

ମିଶର—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମିଶ୍ର)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ମିଶ୍ର ଉପାଧି—
Miśara 1. The title of Miśra among the
ମିଶିର Brāhmaṇas. ୨ । ମିଶର୍ (ଦେଖ)—2.
मिशर Miśar (See)

ମିଶଲ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମିସ୍ଲ, ମିସଲ୍=ନଥି)—୧ ।
Miśal ମକଦ୍ଦମାର ନଥି; କୌଣସି ମକଦ୍ଦମା ସମ୍ପର୍କୀୟ ସମସ୍ତ
ମିসଲ କାଗଜ ପତ୍ର—1. File or record of a case.
মিছিল ୨ । ଅଦାଲତରେ ବିଚାରପତିଙ୍କ ବସିବାର ସ୍ଥାନ ବା ମଞ୍ଚ;
मिस्ल ବିଚାରାସନ—2. The raised platform on which a judge takes his seat; the Bench. ୩ । ଅଦାଲତ ଗୃହ—3. The court-house; court. ୪ । ମିଶଲରେ ବସି ବିଚାରପତିଙ୍କ ବିଚାର କରିବାର ଏକ-ଥର (ଶୁଣାଣୀ, ହେରିଙ୍ଗ୍—Hearing)—4. One sitting of a court; one hearing of a case. [ଉ—ଓକିଲ ବାବୁ ମିଶଲ୍‌ରେ ଏକ ମୋହର୍ ଫିସ୍ ନିଅନ୍ତି ।] ୫ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନାୟକଙ୍କ ଅଧୀନ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶିଖମାନଙ୍କ ଦଳ—5. A number of Sikhs following a particular leader.

ମିଶଲ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପକ୍ଷ, ଓକିଲ, ମୁକ୍ତାର ଏବଂ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ
Miśal karibā ମିଳିତ ହୋଇ ଅଦାଲତରେ (ବିଚାର ପାଇଁ)
[ମିଶଲ ଜମା(ମେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ବିଚାରାସନରେ ବସିବା—
মিসল জমান (the judge) To hold the court
मिस्ल जमाना with all the requisites (suitors, pleaders, officers etc).

ମିଶଲ୍ ଖରଚା (ଖର୍ଚ୍ଚା)—ବୈଦେ. ବି—ଓକିଲ ମୁକ୍ତାରଙ୍କ ଅଦାଲତରେ
Miśal kharachā (kharchchā) ପକ୍ଷମାନଙ୍କ ତରଫରୁ
মিসল খরচা ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ପକ୍ଷଠାରୁ
मिस्ल खर्चा ନେବା ଫିସ୍—Fees taken by a pleader for attending a court.

ମିଶଲ୍ ଜମିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଚାରପତିଙ୍କ ବିଚାର କରିବା ସମୟରେ
Miśal jamibā ଅଦାଲତରେ ପକ୍ଷ ଓ କର୍ମଚାରୀ ଆଦି ସମବେତ
(ମିଶଲ୍ ବସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ହେବା—The holding of
মিসলজমা मिस्ल जमना a full court.

ମିଶା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମିଶ୍ର)—୧ । ମିଶ୍ରିତ—1. Mixed. [ଉ
Miśā —କରୁଣା ମିଶା ଅନୁରାଗ, କଟାକ୍ଷ ବଚନ ସୁଭଗ ।
মিশা ଜଗନ୍ନାଥ. ରାଗବତ ।] ୨ । ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ସଙ୍ଗେ
मिलाहुआ ମିଶ୍ରିତ ହୋଇଥିବା—2. Adulterated. ୩ । ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର—3. Hybrid or mixed caste. ବି—
মিশন ୧ । ମିଶ୍ରଣ—1. Mixing. ୨ । (ଗଣିତ) ଯୋଗ
जोड़ କରଣ; ମିଶାଣ; ସଙ୍କଳନ—2. (arithmetic) Addition. [ଉ—ହରଣ, ଗୁଣନ, ଫେଡ଼, ମିଶା; ଅଙ୍କ ସବୁ ପାଠ ଫସରଫସା—ପ୍ରବଚନ ।] ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଜୟପୁର) ଅ—ମଧ୍ୟ—Also. [ଉ—ମାଧବ ମିଶା ଗ୍ୱେର ବାହିରି ଲୁଚ୍‌ଲାଣି=ମାଧବ ମଧ୍ୟ ଘରୁ ବାହାରି ଲୁଚିଲାଣି ।]

ମିଶା(ଶେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମିଶ୍ର ଧାତୁର ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ)—
Miśā(śe)ibā ୧ । (ଏକାଧିକ ପଦାର୍ଥ) ମିଶ୍ରିତ କରିବା—
মি(মে)শান 1. To mix up. ୨ । ଗୋଳାଇ ଦେବା—
मिलाना 2. To adulterate; to dissolve. ୩ । (ଗଣିତ) ରାଶିମାନଙ୍କୁ ଯୋଗ କରିବା—3. To add up some numbers. ୪ । ଏକ ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ସଂଯୋଗ କରିବା—4. To join a thing with another. ୫ । ମେଳାଇବା; ଦୁଇଟି ଦଳକୁ ମିଳିତ କରାଇବା, ମେଳ କରାଇବା—5. To cause to meet or associate; to reconcile; to effect reconciliation between. ୬ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆପଣାର ଦଳରେ ବା ସଙ୍ଗରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଦେବା;

ଅପଣାର ଦଳଭୁକ୍ତ କରିବା—6. To cause or allow a person to work or mix in one's company; to admit a person as one's colleague.

ମିଶାଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମିଶ୍ରଣ)—୧ । (ଗଣିତ) ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଯୋଗ କରିବା—1. (arithmetic) Addition. ୨ । ମିଶ୍ରଣ—2. Mixing up. ୩ । ମିଳନ—3. Meeting together. ୪ । ଏକତ୍ର କରିବା—(ପେଡ଼ାଣ—ଲୁଗାରେ) 4. Gathering up. ୫ । ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁର ମିଶ୍ରଣରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁ—5. Mixture; a compound. ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳି ମିଶି ଚଳେ; ମିଳାପୀ—1. Affable; sociable; disposed to mix with other people. ୨। (ପରିବା)ଯାହା ଅନ୍ୟ ପରିବା ସଙ୍ଗେ ପାକ ହେଲେ ମିଶିଯାଏ—2. (vegetable) Which gets mixed up with other vegetables when cooked.

Misāṇa
মেশান
जोड़
মিশ(শু)ক
मिलापी
মেশাল
मिलापी

ମିଶାଣିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମିଶୁଆଣ(ଳ) }

[ଦ୍ର—ଶାରୁ, ଅଳୁ, କଖାରୁ ପ୍ରଭୃତିକୁ ଅଳ୍ପମାନ ସିଝାଇଲେ ଝୋଳ ହୋଇ ଯାଇ ଅନ୍ୟ ପରିବାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଯାଏ ବୋଲି ଏମାନଙ୍କୁ ମିଶାଣ ପରିବା କହନ୍ତି ।]

ମିଶାଣୀ }
ମିଶାଣେଇ } ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ
ମିଶୁଆଣୀ(ଲୀ) }

मिलाने वाला

ମିଶା ମିଶି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମିଶ୍ରଣ)—୧ । ମିଶ୍ରଣ—1. Mixing up. ୨ । ମିଳାମିଶା; ମିଳାମିଳି; ଐକ୍ୟ; ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ—2. Intimate friendship; unision. ୩ । ବିବାଦ ପରେ ସଖ୍ୟ ସ୍ଥାପନ—3. Reconciliation ୪ । ବହୁ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ମିଶାଇବା—4. Mixing together of many things. ୫ । ଭେଟାଭେଟି—5. Interview; union. ବିଣ—୧ । ବହୁ ଦ୍ରବ୍ୟର ମିଶ୍ରଣରେ ଉତ୍ପନ୍ନ; ମିଶ୍ରିତ—1. Mixed up; resulting from a mixture. [ଦ୍ର—ହାସ୍ୟ ରୋଦନ ମିଶାମିଶି, ଯେ ଭାବ ତାର ହେବେ ବସି । ଭୂପତି ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।) ୨ । ଭେଟାଭେଟି—2. Meeting each other. (ଉ—ସେ କାଳେ ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟ ହୋଇ ମିଶାମିଶି, ହେଲେ ଶରମୃକ ଦେହରେ କଥାକଥି । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।)

Misā misi
মিশামিশি
मिलामिली
मिली हुई
मिलित

ମିଶରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଅ.—ଅବୋ—At all.

Misāru

ମିଶାରେ—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ଅ—ମଧ୍ୟ—Also.

Misāre

(ମିଶେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଶା ରୁ(ରୋ)ଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମିଶ୍ରିତ+ରୋଟିକା)—୧ । ନାନା ଶସ୍ୟର ଚୂନାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରୁଟି—1. Flat bread-roll made from mixed flours. ୨ । ଗରମ ପାଉଁଶରେ ପୋତା ଯାଇ ସିଦ୍ଧ କରା ଯାଇଥିବା ଅଟାର ଗୋଲା; ବାଟି—3. Cake-balls or bread-balls dressed by putting them inside a heap of hot ashes.

Misā ru(ro)ṭi
মেশারুটি
मिस्सा रोटी

ମିଶି(ଷି,ସି)—ସଂ.ବି (ମିଷ୍ ଧାତୁ=ମାପ କରିବା+କର୍ମ ଇ,ଈ)—୧ । ଶତ ପୁଷ୍ପା,ଶତପୁଷ୍ପ—1. Dill seed; Pellcedanum Graveolaens. ୨ । ଜଟାମାଂସୀ—2. Indian spikenard. ୩ । ଧାନମଞ୍ଜୁରୀ—3. Fennel. ୪ । ମେଥି—4. Fengreek. ୫ । ରାତ୍ରି (ତୁ ଷ)—5. Night. ବୈଦେ. ବି (ପା. ମିସ୍=ତମ୍ୱା; ମିସ୍ସି=ତାମ୍ରସମ୍ପର୍କିତ; ତୁଳ. ସଂ. ମସୀ)—୧ । ସ୍ପ୍ରାଶ୍ରିତ ଓ ତୁତିଆ ଯୋଗେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦନ୍ତମଞ୍ଜନ ଗୁଣ୍ଡ—1. Powder of copper-sulphate and green vitriol mixed up and used as tooth-powder; a black powder used as denrifice. [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଦାନ୍ତରେ ଘଷିଲେ ଦାନ୍ତଧାଡ଼ି କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ଏହା ମୁସଲମାନଙ୍କ ଅମଳରୁ ଭାରତୀୟ ନାରୀମାନେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଶିଖିଅଛନ୍ତି ।] (ଉ—ମିଶି ଘଷିଥିବା ହସିଲା ଯେସନ, କରୁଥାଏ ଦନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଚାରଣ—ସୁଧାନାଥ. ଦରବାର ।] ୨ । (ଇଂ. ମିସ୍) ଅବିବାହିତା ବାଳିକା; ମିସ୍ (ଦେଖ)—2. Mis (See). ଦେ. ଅ—ଏବଂ—And. [ଉ—ଭୁକ ଦଳୀର ତୁଲ୍ୟ-ଅଳା, ମିଶି ନାଗେଶ୍ୱର ଦସ୍ତଣା—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।]

Misi(shi,si)
মিশী
मिस्सी

ମିଶି ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାରିବାକୁ ବା ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ପଡ଼ିଲା ପରି ଅଗ୍ରସର ହେବା; ମାରିବାକୁ ଉଦ୍ଧୁକିବା—To set upon or charge a person (to attack him).

Misi āsibā
উদ্যত হওয়া
चढ़आना

ମିଶିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମିଶ୍ର ଧାତୁ)—୧ । ଏକତ୍ର ମିଶ୍ରିତ ହେବା, ମିଳିତ ହେବା; ଏକତ୍ର ହେବା; ଦଳବଦ୍ଧ ହେବା—1. To be mixed up. ୨ । (ଏକାଧିକ ପଦାର୍ଥ) ଏକତ୍ର ହେବା; ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା—2. To be joined together. ୩ । ସମ୍ମିଳିତ ହେବା; ଭେଟିବା—3. To meet with; to join. [ଉ—ମିଶେ ତ ସେ ଅଳୋକରେ, ଉତ୍ତମ ସ୍ୱମା ଅଙ୍କରେ, ଖେଳ କରେ ପଲ୍ଲବରେ, ତ ଭ୍ରମରରେ—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।] ୪ । ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ବା ମାରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହୋଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟକୁ ଲଗି ଆସିବା ବା ଦଉଡ଼ି ଆସିବା—4. To rush to a person to attack him. (ଯଥା—ମାର ମିଶିବା ଅର୍ଥାତ୍ ମାରିବାକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟକୁ ଉଦ୍ଧୁକି ଆସିବା ।) [ଉ—ବଡ଼େ ସାମୁକ ଶର, ପ୍ରସର ବଢ଼ନ୍ତି, ନରସିଂହ ଉପରେ ମିଶି—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୫ ।

Misibā
মি(মে)শা
मिलना
चढ़आना

ଘନିଷ୍ଠଭାବରେ ବନ୍ଧୁତା ସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ହେବା—5. To be on very intimate terms with a person. ୬ । (ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁ) ଘନଭାବରେ ଏକତ୍ର ସଂଶ୍ଲିଷ୍ଟ ହେବା—6. To be mixed up together. ୭ । ଲୀନ ହେବା—7. To be absorbed; to be lost in; to be swallowed up in. ୮ । (ଗଣିତ) (ଏକାଧିକ ସଂଖ୍ୟା) ଏକତ୍ର ଯୋଗ କରାଯିବା ବା ଯୁକ୍ତ ହେବା—8. (mathematics) To be added up (said of two numbers). ୯ । କୌଣସି ଘନ ପଦାର୍ଥ କୌଣସି ତରଳ ପଦାର୍ଥରେ ମିଳାଇ ଯିବା—9. To be dissolved in a liquid (said of a solid thing). ୧୦ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ମିଳାମିଶା କରିବା—10. To mix freely with a person. ୧୧ । (କଳି କରିଥିବା ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତି) ମିଳିଯିବା—11. To be reconciled. ୧୨ । ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା—12. To disappear. ୧୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବା—13. To reach or overtake a person. (ଉ—ଏକା ନଳଯେ ଆରମଣି, ଘୋଡ଼ାଇ ମିଶନ୍ତି ସଉନ ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।) ୧୪ । ସାଙ୍ଗ ହେବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସହଚର ହେବା—14. To accompany. (ଉ—ବୋଲନ୍ତାନ୍ତୁ ବନେ ଅସ, ଯିବା ମିଶି ଥରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ୧୫ । ସମାନ ହେବା—15. To become equal to. (ଉ—ବଣାମିକ ରକାଟ ପୂର୍ବରେ ସେଠାରେ, ତପ କର ମିଶିଲେ ଦ୍ୱିଜଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୧୬ । ପହଞ୍ଚିବା; ଯାଇ ମିଳିବା—16. To reach. (ଉ—କୈବଲ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ଯେ ସନ୍ତୋଷେ, ଅନ୍ତେ ପରମପଦେ ମିଶେ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।)

ମିଶିବାବା—ବୈଦେ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ(ଇଂ.ମିସ୍)—(ସାହେବମାନଙ୍କ) ଅବିବାହିତା
Misibabā ବାଳିକା; କୁମାରୀ—Miss; a maiden.
মিসীবাবা **मिसीबाबा**

ମିଶିର—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମିଶ୍ର)—ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଉପାଧି ବିଶେଷ (ମିଶ୍ର
Misira মিশির **मिसर** ଦେଖ)—Miśra (See)
(ମିଶିରୁଣୀ, ମିଶିରଅଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିଶିରି—ଦେ. ବି—ମିଶ୍ରି (ଦେଖ)—Miśri (See)
Misiri মিছরি **मिश्री**

ମିଶୁଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମିଶ୍ର ଧାତୁ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ
Misuā ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳାମିଶା କରିବାକୁ ଖୁସି ପାଏ—
মেশাল, মিশুক Sociable; affable; disposed to mix
मिलापी with other people.
(ମିଶୁଅଣ, ମିଶୁଅଣିଆ, ମିଶୁଅଲ, ମିଶୁଅଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ମିଶୁଣୀ, ମିଶୁଅଣୀ, ମିଶୁଅଳି, ମିଶୁଅଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିଶେ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ଅ—ମଧ୍ୟ—Also. [ଉ—ମେ
Miśe ମିଶେ ମୋ ସାଥିରେ ଯିବ ।]

ମିଶେସ୍—ବୈଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଇ. ମିଷ୍ଟ୍ରେସ୍‌ର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ
Mises ମିସେସ୍)—୧ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ
মিসেস **मिसेस** ନାମ ପୂର୍ବେ ଲଗିବା ଉପାଧି—
1. Mrs (an abbreviation of Mistress, prefixed to the names of European married ladies. ୨ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତା ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟସଭ୍ୟତା ଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ ପୁରୁଷଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବେ ଲଗିବା ଉପାଧି—2 Mrs (an abbreviation prefixed to the names of married Indian ladies who have got western education or are the wives of English-educated gentlemen.

ମିଶେଶ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମିସେସ୍; ମିଷ୍ଟ୍ରେସ୍)—ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସମାଜରେ
Misesh ଶିକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବେ ଲଗିବା ଉପାଧି—
মিসেস **मिसेस(ज)** Mrs.

ମିଶ୍ର (ଧାତୁ)—ସ—ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁକୁ ମିଶାଇବା—
Miśra(root) To mix up two or more things.

ମିଶ୍ର—ସ. ବଣ (ମିଶ୍ର ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଏକତ୍ରୀଭୂତ; ମିଶ୍ରିତ
Miśra —1. Mixed up; jumbled up; blended
[ମିଶ୍ରତା(ତ୍ୱ)—ବି] together; mingled; combined; compounded. ୨ । ସଂଯୁକ୍ତ—2. Joined together; united; conjoined; connected; associated. ୩ । ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁର ମିଶ୍ରଣରେ ଉତ୍ପନ୍ନ—3. Adulterated; produced by mixing up more than one thing. ୪ । ଦୋଜୋଷଲ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର; ଦୋମିଶା—4. Hybrid; cross-bred ୫ । (ସମାସରେ ଅନ୍ୟ ପଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ) ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପୂଜ୍ୟ; ମାନ୍ୟ—5. Honourable; chief; honoured; adorable (when affixed to other words such as ଆର୍ଯ୍ୟ ମିଶ୍ର; ମହା ମିଶ୍ର etc). ୬ । (ଗଣିତ) ବହୁ ଶ୍ରେଣୀର ବସ୍ତୁର ମିଶ୍ରଣ ଜନିତ (ଯୋଗ, ବିଯୋଗ, ହରଣ, ଗୁଣନ)—6. (Mathematics) Compound (addition, subtraction, multiplication and division). ୭ । ଅଡୁଆ ତଡୁଆ ହୋଇଥିବା; ଜଡ଼ାଜଡ଼ି—7. Tangled; intertwined (Apte). ୮ । (ସମାସରେ ପଦ ଶେଷରେ) ଅମୁକ ବସ୍ତୁରେ ମିଶ୍ରିତ; ଯହିଁରେ ଅମୁକ ବସ୍ତୁ ବେଶି ପରିମାଣରେ ମିଶାଯାଇ ଥାଏ—8. (in compound words) Having a mixture of; consisting for the most part of (Apte). ୯ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ମିଶ୍ରଣକାରୀ—9. Mixing; adulterating(Apte.
ବି—୧ । ଏକାଧିକ ଉପାଦାନର ମିଶ୍ରଣରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ପଦାର୍ଥ;

(ମିଶ୍ରାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ମିଶ୍ରିତ ଦ୍ରବ୍ୟ—1. A mixture; a compound. ୨ । ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ —2. A family-title of Brāhmaṇas. ୩ । ଗଜଜାତି ବିଶେଷ—3. Name of a species of elephants. [ଦ୍ର—ଭୂଦକ୍ଷ ଗଜଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ ଗଜ ଚାରି ଜାତିର । ଯଥା—ଭଦ୍ର; ମନ୍ଦ୍ର; ମୃଗ; ମିଶ୍ର ।] ୪ । ମିଶର ଦେଶ; ଇଜିପ୍ଟ୍ (ଆଫ୍ରିକାର ଖଣ୍ଡ; ସୂର୍ଯ୍ୟୋପାସ୍ୟ ଦେଶ—4. Egypt. ୫ । ସନ୍ନିପାତ (ହୁ. ଶ)—5. Collapse; a morbid state of the 3 humours of the system. ୬ । ରକ୍ତ; ଲହୁ (ହୁ. ଶ)—6. Blood. ୭ । ମୂଳା (ହୁ. ଶ)—7. Radish. ୮ । (ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ ପରେ ଯୁକ୍ତ) ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—8. (usually affixed to the names of great men) A respectable or worthy person (Apte).

ମିଶ୍ରକ—ସ. ବି (ମିଶ୍ର ଧାତୁ + ଅଧିକରଣ କ)—୧ । (ଯେଉଁଠାରେ Miśraka ଦେବଗଣ ମିଳିତ ହୁଅନ୍ତି) ସ୍ୱର୍ଗର ଉଦ୍ୟାନ; ଦେବୋଦ୍ୟାନ; ଦେବତାଙ୍କର ଉପବନ—1. A garden of paradise; a garden of the gods. ୨ । ସଙ୍ଗୀତ ବିଶେଷ—2. Name of a kind of song. ୩ । (+ କର୍ମ ଅକ) ଊଷର ଲବଣ—3. Salt prepared from saline earth. ୪ । ଏକ ପ୍ରକାର ରଙ୍ଗ (ହୁ.ଶ)—4. A kind of tin. ୫ ।(ମିଶ୍ର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ମିଶ୍ରଣକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—5. Compounder; one who mixes up things. ୬ । ମଧ୍ୟମରୂପେ ପାରଦର୍ଶୀ ଗାୟକ—6. A medium singer. ୭ । ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଯେ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ମିଶାଏ—7. An adulterator of mercantile goods (Apte). ସ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । (ମିଶ୍ର ଧାତୁ (ମିଶ୍ରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ମିଶ୍ରଣକାରୀ—1. Mixing; adulterating. ୨ । (+ କର୍ମ. ଅକ)—ମିଶ୍ରିତ—2. Mixed (Apte). ୩ । ବହୁ ବସ୍ତୁର ମିଶ୍ରଣରେ ଉତ୍ପନ୍ନ; ବାଜେ; ମିଶା ମିଶି—3. Miscellaneous (Apte); mixed.

ମିଶ୍ରକା ବନ—ସ. ବି—ସ୍ୱର୍ଗର ଉଦ୍ୟାନ; ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଉପବନ;ନନ୍ଦନକାନନ- Miśrakā bana The mythological pleasure-garden of Indra.

ମିଶ୍ର କେଶୀ—ସ. ବି.ସ୍ତ୍ରୀ ନାମ—ଜଣେ ଅପ୍ସରାର ନାମ—Name of Miśra keśī one of the heavenly nymphs in Hindu mythology. [ଦ—ଏ ମେନକାର ସଖୀ ଥିଲେ—ହୁ. ଶ]

ମିଶ୍ର ଗୁଣନ—ସ. ବି—(ଗଣିତ) ମିଶ୍ରରାଶିର ଗୁଣନ—(Mathematics) A compound multiplication. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମିଶ୍ର ଯୋଗ; ମିଶ୍ର ବିୟୋଗ; ମିଶ୍ର ହରଣ; ମିଶ୍ର ଭାଗହାର; ମିଶ୍ର ଭଗ୍ନାଂଶ; ମିଶ୍ର ଗୁଣନ; ମିଶ୍ର ସଙ୍କଳନ; ମିଶ୍ରବ୍ୟବକଳନ ଅବ ଶବ୍ଦ ହୁଏ ।]

Miśra guṇana

ମିଶ୍ରଜ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମିଶ୍ର + ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଦୁଇ ଭିନ୍ନ Miśraja ଜାତିର ମିଶ୍ରଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—Produced from the (ମିଶ୍ରଜା, ମିଶ୍ରଜାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) mixture of two castes or (ମିଶ୍ରଜାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) species. ସ. ବି. ପୁଂ—୧ । ମିଶ୍ରଜାତି (ଦେଖ)—1. Miśra jāti (See) ୨ । ଖଚର (ହୁ. ଶ.), ଅଶ୍ୱତର—2 Mule.

ମିଶ୍ର ଜାତି—ସ ବି. (କର୍ମଧା, ମିଶ୍ର + ଜାତି)—ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର; ଦୋମିଶା Miśra jāti ଜାତି—Hybrid; half caste; cross-breed (ମିଶ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଶ୍ରଣ—ସ. ବି. (ମିଶ୍ର ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁକୁ Miśraṇa ମିଶାଇବା; ଏକୀକରଣ—1. Act of mixing up; uniting many things; compounding; adulteration. ୨ । (ଗଣିତ) ମିଶାଣ; ଯୋଗ; ଏକାଧିକ ସଂଖ୍ୟାର ଯୋଗକରଣ—2. (Arithmetic). Addition. ୩ । ମିଳନ;ସଂଯୋଗ—3.Conjunction; meeting together; conglomeration. ୪ । ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁକୁ ମିଶାଇବା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ପଦାର୍ଥ—4. Mixture; compound; admixture. ୫ । ବହୁ ପଦାର୍ଥର ଏକତା ସମ୍ପାଦନ; ଏକୀକରଣ—5. Unification.

ମିଶ୍ରଣୀୟ—ସ. ବିଣ. (ମିଶ୍ର ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ମିଶାଯିବାର Miśraṇiya ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be mixed together or added up.

ମିଶ୍ର ଧାତୁ—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—ଏକାଧିକ ମୌଳିକ ଧାତୁର ମିଶ୍ରଣରେ Miśra dhātu ଉତ୍ପନ୍ନ ଧାତୁ—A compound metal.

ମିଶ୍ର ଧାନ୍ୟ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—ବାରମିଶା ଧାନ; ବହୁ ଜାତିର Miśra dhānya ମିଶ୍ରିତ ଧାନ—Paddy consisting of many species mixed together.

ମିଶ୍ର ପଦାର୍ଥ—ସ. ବି—ବିଭିନ୍ନ ମୌଳିକ ପଦାର୍ଥଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ପଦାର୍ଥ— Miśra padārtha A compound made up of many elements.

ମିଶ୍ର ପୁଷ୍ପା—ସ. ବି—ମେଥିକା; ମେଥି— Miśra pushpā Trigonella Fenugræcum; fenugreek.

ମିଶ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ—ସ.ବି—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କୃଷ୍ଣାଗୁରୁ—1. A sort of Miśra barṇṇa aloes-wood. ୨ । (କର୍ମଧା) ମିଶ୍ରଜାତି (ଦେଖ) 2.Miśra jāti (See). ୩ । (କର୍ମଧା) ଏକାଧିକ ମିଶ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ—3. Mixed colour. ୪ । ଆଖୁ (ହୁ. ଶ.)—4. Sugarcane. ବିଣ—ନାନା ବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ—Of many colours.

ମିଶ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଫଳ—ସ. ବ—(ବହୁବ୍ରୀହି) (ମିଶ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ+ଫଳ+ଅ)—
Misrabarnna phala ବାର୍ତ୍ତାକୀ; ବାଇଗଣ (ଗଛ ଓ ଫଳ)—
(ମିଶ୍ରବନ—ଅନ୍ୟରୂପ) —Brinjal (plant and fruit); egg-plant; Solanum Melongena.

ମିଶ୍ର ବ୍ୟବହାର—ସ. ବ—(ମ. ପ. ଲୋ)—(ଗଣିତ) ମିଶ୍ର ରାଶି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
Misra byabahāra ଗାଣିତିକ ହିସାବ—(Mathematics) The processes dealing with compound figures.

ମିଶ୍ର ଶବ୍ଦ—ସଂ. ବ—(ବହୁବ୍ରୀହି) ଖେଚର; ଅଶ୍ୱତର (ହ୍ରୁ. ଶ)—
Miśra śabda Mule.

ମିଶ୍ରି—ବୈଦେ.ବ (ଅ. ମିସ୍ରୀ; ସ. ମିଶ୍ର=ମିସର୍ ଦେଶ; ପ୍ରଥମେ ମିସର୍
Miśri ବାସୀଙ୍କଠାରୁ ଦେଖି ଭାରତରେ ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ
ମିହରୀ ହୋଇଥିବାରୁ; ସ. ନାମ ସିତୋପଲା)—ବଡ଼ ବଡ଼ ଦାନା
मिश्री, मिसरी ବା ଗୁଅରେ ପରିଣତ କଠିନ ବା ସ୍ୱଚ୍ଛ ଗୁଡ଼—
Sugar candy; crystallised sugar. [ଦ୍ର—କଳକୁ ବା ଚିନିକୁ ଦୁଇଥର ସଫା କରି ଚହ୍ଳିଁର ସିର୍ (ରସ)କୁ ମାଠିଅରେ ବା ଆଳଅରେ ଛାଲ ଦେଦେବାଲ ରଖିଲେ ସେଥିରେ ଥିବା ଅଧିକା କଠିନ ଦାନା ବା ବଡ଼ଗୁଅ ବାଲି ପାତର ଗାତରେ ବା ଲକୁ ପାତ୍ରର ଗର୍ଭରେ ଲଟ୍ଟକା ହୋଇଥିବା ସୂତାର ଦେହରେ ବସିଯାଏ । ଏହାକୁ ମିଶ୍ରି ବୋଲାଯାଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଧାତୁବର୍ଦ୍ଧକ, ମୁଖପ୍ରିୟ, ବଳକାରକ, କୋଷ୍ଠ ଶୁଦ୍ଧିକାରକ; ଏହା ବାୟୁ ଓ ରକ୍ତପିତ୍ତନାଶକ । ଗ୍ରୀଷ୍ମାବଳ୍ପାଳରେ ଓ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଶ୍ଳେଷ୍ମାରେ ମିଶ୍ରିର ପଣା ଉପକାରୀ ।]

ମିଶ୍ରିତ—ସ. ବଣ (ମିଶ୍ର ଧାତୁ+କର୍ମ. କ୍ତ)—୧ । ମିଳିତ; ମିଶା
Miśrita ଯାଇଥିବା—1. Mixed up; compounded. ୨ । ଏକତ୍ରୀଭୂତ—2. Jumbled up; gathered up. ୩ । ଯୁକ୍ତ—3. Joined with. ୪ । (ବହୁବଚନ) ଯୋଗ କରାଯାଇଥିବା—4. Added up.

ମିଶ୍ରିତ ଭାଷା—ସ. ବ (କର୍ମଧା)—ବହୁ ଭାଷାର ମିଶ୍ରଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ
Miśrita bhāshā ଭାଷା—Mixed language; jargon.
(ବର୍ଣ୍ଣକ ଭାଷା—ବ୍ୟପଦେଶ)

ମିଶ୍ରିତା—ସ. ବ—କୃତ୍ତିକା ଓ ବିଶାଖା ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ସଂକ୍ରାନ୍ତିବିଶେଷ—
Miśritā Name of a day on which the sun passes from one zodiac sign to another, when the asterisms of Kruttikā and Biśākhā are in the latter sign. ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମିଶ୍ରିତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Miśrita.

ମିଶ୍ରି ସାର—ଦେ.ବ—ମିଶ୍ରିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସିର୍—Syrup made from
Miśri sāra sugar candy. [ଦ୍ର—ଗୁଡ଼ କରାତ ମିଶ୍ରିସାର,ସେ
रस मिश्रीपाग ଉକ୍ତି କରଇ ବାହାର—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ମିଶ୍ରୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମିଶ୍ର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—ମିଶ୍ରଣକାରୀ—
Miśri Mixing up. ସଂ. ବ. ପୁଂ—ନାଗବିଶେଷ—Name
(ମିଶ୍ରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) of a mythological serpent.

ମିଶ୍ରୀକରଣ—ସଂ. ବ. (ମିଶ୍ର+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+କରଣ)—
Miśrikaraṇa ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁକୁ ମିଳାଇବା—Mixing up
(ମିଶ୍ରୀକୃତ—ବଣ) of many things.

ମିଶ୍ରୀତୁତ୍ଥ—ସଂ. ବ—ଅଞ୍ଜନ (ହ୍ରୁ. ଶ)—
Miśrituttha Antimony.

ମିଶ୍ରେୟା—ସଂ. ବ (ମିଶ୍ର+ଇ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଅ)—
Miśreyā ୧। ମହୁରୀ; ଗାଣ୍ଡଗନ୍ଧୁରୀ—1. Aniseed; Pimpinella Anisum. ୨ । ଶତପୁଷ୍ପା; ସଲୁପ—2. Dill seed; Anethum Harmorium Rox. ୩ । ଏକପ୍ରକାର ଶାକ (ହ୍ରୁ. ଶ)—3. A kind of pot herb.

ମିଶ୍ରୋଦନ—ସଂ. ବ (ମିଶ୍ର+ଓଦନ)—ଖେଚୁଡ଼ି (ହ୍ରୁ. ଶ)—
Miśrodana Rice and pulses boiled together.

ମିଷ୍—ସଂ. (ଧାତୁ)—୧ । ସେଚନ କରିବା; ଛିଞ୍ଚିବା—1. To
Mish (root) sprinkle. ୨ । ତୁଷ୍ଟ ହେବା—2. To be contented. ୩ । ବିବାଦ କରିବା—3. To contend ୪ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବା—4. To emulate. ୫ । ଆଖି ମେଲା କରିବା—5. To open the eyes; to wink (Apte). ୬ । ବଲ ବଲ କରି ଚାହିଁ ରହିବା—6. To look at; to look helplessly (Apte). ୭ । ଓଦା କରିବା; ଭିଜାଇବା—7. To wet; to moisten (Apte).

ମିଷ—ସଂ. ବ (ମିଷ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା; ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା—
Misha 1. Emulation; rivalry. ୨ । ଛଳ; କପଟତା—2. Pretext; trick; fraud (Apte). [ଦ୍ର—ଭଗୋସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମନ,-ମୀନକୁ ଏ ବଚନ,-ମିଷ ବଡ଼ିଶ ଗ୍ଳଟି ଲଟ୍ଟକଲେ—ବକସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ୩ । ବାହ୍ୟ ଚେହେରା; କପଟ ବେଶ—3. False or outward appearance; disguise (Apte). ୪ । ଦେଖିବା; ବଲ ବଲ କରି ଚାହିଁବା—4. Staring; looking helplessly. ୫ । ସେଚନ—5. Sprinkling. ୬ । ଈର୍ଷା (ପ୍ରତିବାଦ)—6. Envy; spite; malice.

ମିଷି—ସ. ବ (ମିଷ ଧାତୁ+କରଣେ. ଇ)—୧ । ଜଟାମାଂସୀ)—
Mishi 1. Spikenard; Varbiana Jatamansi. (ମିଷିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଶତପୁଷ୍ପା; ସଲୁପ (ହ୍ରୁ. ଶ)—2. Dill seed. ୩ । ଲୁଣୀକ; ବେଣାମୂଳ (ହ୍ରୁ. ଶ) —3. The root of Beṇā grass.

ମିଷ୍ଟ—ସ. ବଣ (ମିଷ୍ ଧାତୁ=ସେଚନ କରିବା+କର୍ମ. କ୍ତ)—୧ ।
Mishṭa ମଧୁର; ମିଠା; ସ୍ୱାଦୁ—1. Sweet; sugary. ୨ । ମନୋମୋହକର—2. Charming; agreeable; pleasant. ୩ । ସିକ୍ତ—3. Sprinkled; moistened. ୪ । ସମୟୋଚିତ—4. Timely. ୫ । ରନ୍ଧା ଯାଇଥିବା; ସେକା ଯାଇଥିବା, ଭଜା ଯାଇଥିବା ବା ସିଝା

ଯାଇଥିବା (ହି. ଣ)—5. Cooked; dressed; toasted, fried or boiled. ବି—୧ । ମିଷ୍ଟାନ୍ନ; ମିଷ୍ଟଖାଦ୍ୟ; ମିଠାଇ—1. Sweetmeat. ୨ । ମଧୁର ରସ—2. Sweet taste. ୩ । ମଧୁରତା—3. Sweetness.

ମିଷ୍ଟ କଥା—ସ. ବି—୧ । ମଧୁର ବାକ୍ୟ—1. Sweet words. Mishta kathā ୨ । ସବସ୍ତୁ ଭାଷା—2. Kind words. (ମିଷ୍ଟବଚନ, ମିଷ୍ଟବାକ୍ୟ, ମିଷ୍ଟବାଣୀ, ମିଷ୍ଟଭାଷା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଷ୍ଟତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବି (ମିଷ୍ଟ+ଭାବ.ତା, ତ୍ୱ)—ମଧୁରତା—Sweetness; agreeableness. Mishtatā(twa)

ମିଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ମିଷ୍ଟ+ଦ୍ରବ୍ୟ)—ସୁସ୍ୱାଦୁ ପଦାର୍ଥ—Sweet thing. Mishta drabya

ମିଷ୍ଟ ନିମ୍ବ—ସ. ବି—ମିଠା ନିମ୍ବ (ହି. ଣ) ଯେଉଁ ନିମ୍ବ ପତ୍ରର Mishta nimba ତିକ୍ତତାରେ ଈଷତ୍ ମିଷ୍ଟତା ମିଶିଥାଏ—A species of sweetish Nimba.

ମିଷ୍ଟ ନିମ୍ବୁ—ସ. ବି—ମିଠା ଲେମ୍ବୁ; ମିଠା କମଳା—Sweet orange. Mishta nimbu

ମିଷ୍ଟ ପାକ—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ମିଷ୍ଟ+ପାକ)—ଶର୍କରାରସପକ୍ୱ ଫଳାଦି; ମୋରବା—Preserved fruit. Mishta pāka

ମିଷ୍ଟ ପାଚକ—ସ. ବି. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସୁସ୍ୱାଦ ଖାଦ୍ୟ ରନ୍ଧି ପାରେ (ହି. ଣ)—A cook who cooks savoury dishes. Mishta pāchaka (ମିଷ୍ଟ ପାଚକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିଷ୍ଟ ପାଟ—ସ. ବି—ଶାକ ବିଶେଷ [ଇହୁଦୀ ଓ ମିଶରବାସୀମାନେ ଏହା ଅତି ଯତ୍ନସହିତ ଭକ୍ଷଣ କରନ୍ତି—A variety of Chorchorus Olitorius or Jew's mallow; an esculent pot herb. Mishta pāta

ମିଷ୍ଟ ବକ୍ତା—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମିଷ୍ଟ ବକ୍ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—ମଧୁର ଭାଷୀ ବ୍ୟବହାର କାରୀ—Speaking sweetly, fairspoken; honey-tongued; speaking kindy. Mishta baktā (ମିଷ୍ଟ ଭାଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ମିଷ୍ଟବକ୍ତ୍ରୀ, ମିଷ୍ଟ ଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିଷ୍ଟ(ଷ୍ଟା)ର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମିଷ୍ଟର)—ସାହେବ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରାପ୍ତ ଭାରତୀୟ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ପୂର୍ବରେ ବା ନାମ ପୂର୍ବରେ ଲାଗିବା ସମ୍ମାନସୂଚକ ଉପାଧି—[ଦ୍ର—ଆମଭାଷାରେ ଏ ଅର୍ଥରେ ବାବୁ ବା ଶ୍ରୀ ଲାଗେ ।] Mister; Mr (prefixed to the name or family title of a gentleman). [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦକୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରାପ୍ତ ଭାରତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରି ଥାଆନ୍ତି । ଏହାର ସାଙ୍କେତିକ "ମି:" ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] Mishta(shtā)r मिष्टार मिष्टर

ମିଷ୍ଟ ସ୍ୱର—ସ. ବି—କର୍ଣ୍ଣମଧୁର ସ୍ୱର—Sweet tone. Mishta swara

ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—ସ.ବି (ମିଷ୍ଟ+ଅନ୍ନ=ଭକ୍ଷଣୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ)—୧ । ମିଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ—1. Sweet food. ୨ । ମିଠାଇ—2. Sweetmeat; sweets; confectionary. Mishtānna

ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଖାଇବାକୁ ଭଲ ପାଏ—Fond of sweets. Mishtānna priya (ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପ୍ରିୟତା—ବି)

ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଭୋଜୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମିଷ୍ଟାନ୍ନ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍)—ମିଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭକ୍ଷଣକାରୀ—Eating sweets. Mishtānna bhoji (ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଭୋଜିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିସ୍(ସି)—ବୈଦେ. ବି(ଇଂ.ମିସ୍)—ଅବିବାହିତା ବାଳିକା ବା କୁମାରୀଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବରେ ଲାଗିବା ପଦ—Miss (the word prefixed to the name of a maid). Mis(si) मिसी मिस

ମିସ୍(ସି)ବାବା—ଦେ. ବି (ଇଂ. ମିସ୍)—ସାହେବମାନଙ୍କ ପରିବାରର କୁମାରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଚାକରମାନଙ୍କର ସ୍ନେହସମ୍ବୋଧନ—A term of endearment addressed by the servants to maids of a European family. Mis-(si)bābā मिसी बाबा मिस बाबा

ମିସନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମିସନ୍)—୧ । ଧର୍ମପ୍ରଚାରକ ମଣ୍ଡଳୀ—1. A company of persons engaged in a religious propaganda. ୨ । ଧର୍ମପ୍ରଚାରାର୍ଥ ଉଦ୍ୟୋଗ—2. Religious mission. ୩ । ପ୍ରଚାରର ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନର ଭାର—3. A mission ୪ । ରାଜନୈତିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏକ ରାଜ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟକୁ ପ୍ରେରିତ ଦୂତ ମଣ୍ଡଳ—4. Political mission. Misan मिसन मिसन

ମିସନ୍ ଇସ୍କୁଲ(ସ୍କୁଲ)—ଦେ. ବି (ଇଂ)—ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଙ୍କ ପରିଚାଳିତ ବିଦ୍ୟାଳୟ—Mission School [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମିସନ୍ ପ୍ରେସ୍, ମିସନ କଲେଜ୍ ହୁଏ ।] Misan iskula(skula) मिसन इस्कूल मिसन स्कूल

ମିସନ୍ ସମାଜ (ସମ୍ପ୍ରଦାୟ)—ଦେ. ବି—ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରକ ସଂଘ—A missionary society. Misan samāja (sampradāya) मिसन समाज मिसन समाज

ମିସନ(ନା, ନେ)ରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ମିସନାରୀ)—୧ । ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରକ—1. Religious preacher; missionary. ୨ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍ ପାଦ୍ରୀ—2. A Christian missionary. ବିଣ—ଧର୍ମପ୍ରଚାରକମଣ୍ଡଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to a mission. Misan(nā, ne)ri मिसनर्री मिसनरी

ମିସାଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ. (ସ. ମିଶ୍ରିତ)—୧ । ମଧ୍ୟ; ବି—1. Also; too. ୨ । ସଙ୍ଗେ—2. Together with. (ଯଥା—ମୁଁ ଡାଲି ମିସାଲ୍ ପଖାଳ ଖାଇଲି ।) Misāl (ମିସେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିସି—ସଂ. ବି—ମିଷି (ଦେଖ) Mishi (See) Misi

ବୈଦେ. ବି—ମିସ୍ (ଦେଖ)—Mis (See)

ମିସ୍ତର୍—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ମିଷ୍ଟର୍ (ଦେଖ) Mishtar (See) Mistar

ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ଅଳ୍ପ ଛଡ଼ାଛଡ଼ା ଖୁବ୍ ମୋଟ ସମାନ୍ତର ରେଖାମାନ ଟଣା ଯାଇଥିବା ମୋଟ କାଗଜ ବା

କାଗଜର ତକ୍ତା—A pasteboard or thick sheet of paper on which thick parallel
मिस्तर lines are drawn at short intervals and over which, when a writing paper is put, the writer's lines follow the lines below. [ଦ୍ର—ଏହି ମିସ୍ତର୍ ତକ୍ତା ଉପରେ ପତଳା କାଗଜକୁ ପକାଇ ଲେଖିଲେ କାଗଜ ତଳେ ଥିବା ଉକ୍ତ ତକ୍ତାରେ ଅଙ୍କିତ ରେଖାମାନ ବାହାର ହୋଇ ପଡ଼େ ଓ ସେହି ଗାରମାନଙ୍କୁ ଠଉରାଇ କରି କାଗଜରେ ଅକ୍ଷର ଲେଖିଲେ ଧାଡ଼ିମାନ ବଙ୍କା ନ ହୋଇ ସମାନ୍ତର ହୁଏ ।]

ମିସ୍ତ୍ରୀ—ବୈଦେ.ବି. (ପ୍ରାଚୀନ ଇଂରାଜୀ ମିଷ୍ଟ୍ରେସ୍;ଇଂ. ମାଷ୍ଟର୍; ପର୍ତ୍ତୁ. ମୀଜ୍
Mistrī ମେଷ୍ଟ୍ରାର୍=ଗୁରୁ; ଶିକ୍ଷକ)—୧ । କାରିଗର;
मिस्त्री ଶିଳ୍ପୀ—1. Mechanic; artisan; craftsman.
मिस्त्री, मिस्तरी ୨ । ରାଜ ମିସ୍ତ୍ରୀ—2. Mason. [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ବଢ଼େଇ, କମାର, କଳ ଆଦିରେ କାମ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଓ କୋଠା ଓ ଅନ୍ୟ କାମ କରିବା କାରିଗରଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମିସ୍ତ୍ରୀଖାନା—ବୈଦେ. ବି—ମିସ୍ତ୍ରୀ ବା କାରିଗରମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ;
Mistrikhānā କାରଖାନା—A workshop.
मिस्त्रीथाना मिस्त्रीखाना

ମିହ୍ ଧାତୁ—ସ—୧ । ସେକ ଦେବା—1. To foment. ୨ ।
Mih (root) ସେଚନ କରିବା—2. To sprinkle.

ମିହ—ସ. ବି—(ମିହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମେଘ; ବର୍ଷା ଥିବା ମେଘ
Miha Rain-cloud.

ମିହନତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ମେହନତ୍)—କାୟିକ ପରିଶ୍ରମ—
Mihanat Physical labour; industry.
মি(মে)হনত मि(मे)हनत (ମିହନ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିହନତି—ବୈଦେ.ବିଣ.—(ପା. ମେହନତୀ)—ପରିଶ୍ରମୀ—
Mihanati Industrious; laborious.
মি(মে)হনতী मिहनती (ମିହନ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିହନ୍ତ(ନ୍ତା)ନା—ଦେ. ବି.(ପା. ମେହନତାନା)—ପାରିଶ୍ରମିକ; ପରିଶ୍ରମର
Mihanta(ntā)nā ମୂଲ୍ୟ; ମଜୁରି—Wages or remuneration for labour.
মি(মে)হনতানা मि(मे)हनताना

ମିହି—ବୈଦେ.ବିଣ.—(ପା.ମହୀନ)-ସୂକ୍ଷ୍ମ;ଛୋଟ ଛୋଟ ବା ପତଳା;କୋମଳ—
Mihi মিহি महीन, मेही Very fine; thin, delicate.
[ଯଥା—ମିହି ଲୁଗା, ମିହି ଚାଉଳ, ମିହିସୁର ।]

ମିହିକା—ସ.ବି—(ମିହ୍ ଧାତୁ=ସିକ୍ତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ+ଆ)—
Mihikā ୧ । ଶିଶିର—1. Dew. ୨ । କାକର; ତୁଷାର; ହିମ—2. Frost.

ମିହିଦାନା—ଦେ. ବି—ମୁଗ ଲଡୁ; ସରୁ ସରୁ ଦାନାଯୁକ୍ତ ଏକ ପ୍ରକାର
Mihi dānā ଲଡୁ ବା ମିଠାଇ; ମତିଚୁର—A kind of
মিহিদানা, মতিচুর sweetmeat ball consisting of
मेहीदाना, मोतिचूर flour of moong fried in ghee.

ମିହିର—ସ. ବି (ମିହ୍ ଧାତୁ=ସେକ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇର)—୧ ।
Mihira କିରଣମାଳୀ; ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun. ୨ । ପଣ୍ଡିତ—2. Learned man. ୩ । ଅର୍କ ଗଛ—3. Calotropus Gigantea (plant). ୪ । ମେଘ—4. Cloud. ୫ । ବାୟୁ—5. Wind. ୬ । ଚନ୍ଦ୍ର—6. Moon. ୭ । ମୁନି ବିଶେଷ; ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ପୁତ୍ର—7. Name of a sage. ୮ । ବରାହ ମିହିର; ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ନବରତ୍ନ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—8. Name of a famous astrologer of the court of Bikramāditya. ୯ । ତମ୍ବା (ହୃ. ଶ)—9. Copper. ୧୦ । ରଜା (ହୃ. ଶ)—10. King. ୧୧ । ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି (ହୃ. ଶ)—11. An old man (Apte). ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ବୃଦ୍ଧ (ହୃ.ଶ)—Old. ଦେ. ବି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ—A name of Kabisūrjya Baladeba Ratha. [ଦ୍ର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କ ଭଣିତାରେ କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ଆପଣାକୁ କବି ମିହିର କହି ଅଛନ୍ତି ।]

ମିହିର ମଣ୍ଡଳ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମିହିର+ମଣ୍ଡଳ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ
Mihira mandala ମଣ୍ଡଳ—1. The sun's sphere.
୨ । ଚନ୍ଦ୍ର ମଣ୍ଡଳ—2. The lunar sphere or orb.

ମିହିରାଣ—ସ. ବି (ମିହିର+ଅନ୍ ଧାତୁ=ବଞ୍ଚିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଶିବ;
Mihirāna ମହାଦେବ—God śiba.

ମିହ୍ନା—ବୈଦେ.ବି—୧ । ମିନା (ଦେଖ)—1. Minā (See) (ଯଥା—
Mihnā ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିରେ ଅଙ୍କୁର ଅଛି ମରକତ ମିହ୍ନା ଲତା । ଉପେ.
মিনা କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।) (ଯଥା—ସେ ଭୂଜେ ବାନ୍ଧିଛି
मिना ରୂପା ସୁତା ବଦମାଳୀ, ପାଣିରେ ତା ପାଣି କାଚ ମିହ୍ନା
মিহ্না କଡ଼ି ଅଳି ଯେ । ଉପେ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।) ୨। (ପ. ମିନ୍ହା)
मिन्हा ନିଷ୍କର ଭୂମି—2. Rent free land. ବିଣ—ନିଷ୍କର—
Rent free.

ମିହ୍ନାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମିହ୍ନା (ଦେଖ)
Mihnāi Mihnā (See)

ମିହ୍ନା ଖାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା
Mihnā khāibā ପାଇଁ ଜାଗିର ଇତ୍ୟାଦି ପାଇବା—To be in the enjoyment of Jagir (rent-free land) in return for certain services.

ମିହ୍ନାଦାର୍—ବୈଦେ. ବି(ପା)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଷ୍କର ଜମି ପାଇଅଛି—
Mihnādār Rent free holder.
নিষ্কর ভোগী मिन्हादार

ମୀ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ବଧ କରିବା—1. To kill. ୨ ।
Mī (root) ବଦଳାଇବା—2. To change. ୩ । ଗତି କରିବା—3. To move. ୪ । ମରିବା—4. To die.

ମୀଡ୍—ଦେ. ବି (ସଙ୍ଗୀତ) (ସ. ମିଳ ଧାତୁ)—ଦୁଇ ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ୱର
Mid ଏକ ଲହରରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବାର ଅବସ୍ଥା—The
মিড় state of two consecutive tunes being
मिड uttered in one strain.

ମୀଢ଼ —ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ମୂତ୍ର ମାର୍ଗରେ ବାହାରଥିବା (ହି. ଶ)—
Mirḍha 1. Discharged through the urethra.
୨ । ମୂତ୍ର ପରି (ହି. ଶ)—2. Similar to urine.

ମୀନ – ସଂ. ବି. (ମୀ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା + କର୍ମ. ନ)—୧ । ମତ୍ସ୍ୟ;
Mina ମାଛ—1. Fish ୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଦ୍ୱାଦଶ ରାଶି ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—2. The pisces; one of the twelve signs of the zodiac (ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ) ୩ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଅବତାର—3. The 1st incarnation of Bishnu. [ଦ୍ର—ମହାପ୍ରଳୟରେ ସମୁଦ୍ରରେ ବିଷ୍ଣୁ ମୀନ ରୂପ ଧାରଣ କରି ଶଙ୍ଖାସୁର କବଳରୁ ବେଦଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ ।] ୪ । ସୌର ଚୈତ୍ର ମାସ—4. The solar month of Chaitra.
ଦେ. ବି—୧ । ଅତି ଛୋଟ ମାଛ—1. Fry of fish, very small fish. ୨ । ଜଳଚର ପ୍ରାଣୀ—2. Aquatic animal. (ଉ—ବୋଲନ୍ତି ମୀନ ଉଦ୍ଧାରେ ମୁକୁତା, ବଡ଼ ଭଣା ଯେଣୁ, ବାହାରେ ଲୁଚ ଧରି ଭଯେ ମୁହିଁ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ମୀନ କେତନ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସମୁଦ୍ର—1. Sea.
Mina ketana ୨ । ଜଳାଶୟ—2. Tank. ୩ । (ମୀନ ଚିହ୍ନିତ କେତନ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—କନ୍ଦର୍ପ; ମଦନ; କାମଦେବ—3. Cupid (personified).
[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ ମଦନ, ମନ୍ମଥ, ମାର, ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ, କନ୍ଦର୍ପ, ଦର୍ପକ, ଅନଙ୍ଗ, କାମ, ପଞ୍ଚଶର, ସ୍ମର ।]

ମୀନ ଗନ୍ଧା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୀନ+ଗନ୍ଧ+ଆ)—ମତ୍ସ୍ୟ ଗନ୍ଧା
Mina gandhā (ଦେଖ)—Matsya gandhā (See)

ମୀନ ଗୋଧିକା—ସ. ବି—ଜଳାଶୟ; ପୁଷ୍କରଣୀ; ପଲ୍ୱଳ—
Mina godhikā A tank; a pond.

ମୀନ ଘାତୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ମୀନ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ ମାଛ ମାରେ—Killing fishes
Mina ghāti (ମୀନ ଘାତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବି—ବକ ପକ୍ଷୀ—The egret bird.

ମୀନ ଦୋଳ—ଦେ.ବି—ସୌର ମୀନ ମାସରେ ପଡ଼ୁଥିବା ଦୋଳ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—
Mina dola Dola fullmoon day falling during the solar month of Mina.
[ଦ୍ର—ଏହା ଶୁଭ ଯୋଗ, ମାତ୍ର ଦେଶ ପକ୍ଷରେ ହାନିକର ବୋଲି କଥିତ ଅଛି ।]

ମୀନ ନେତ୍ରା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୀନ+ନେତ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Mina netrā ୧ । ଗଣ୍ଡ ଦୂବ—1 A species of grass ୨ । ମତ୍ସ୍ୟାକ୍ଷୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A woman with round eyes. ୩ । କୁବେରଙ୍କ କନ୍ୟା—3. Name of the daughter of Kubera.

ମୀନର—ସ. ବି. (ମୀନ+ର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମକର; ମଗର—
Minara Shark.

ମୀନ ରଙ୍କ(ଙ୍ଗ, ଞ୍ଜ)—ସଂ. ବି. (ମୀନ+ରଜ୍; ରଜ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+ଅ)—୧ । ମତ୍ସ୍ୟରଙ୍କ; ମାଛରଙ୍କା ପକ୍ଷୀ—1. The kingfisher bird. ୨ । ପାଣିକୁଆ—2. The small cormorant.
Mina ranka(nga, nja)

ମୀନରାଶି—ସ. ବି (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଦ୍ୱାଦଶ ରାଶି ମଧ୍ୟରୁ ଶେଷ ରାଶି (ଚୈତ୍ର
Minarāsi ମାସରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏହି ରାଶିକୁ ସଂକ୍ରମଣ କରନ୍ତି)—The sign pisces of the zodiac. (ରାଶି—ରାଶି ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।)

ମୀନ ଲାଞ୍ଛନ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୀନ+ଲାଞ୍ଛନ=ଚିହ୍ନ)—ମଦନ;
Mina lānchhana କାମ—Cupid. [ଉ—ସେ ଅବଳନ୍ତ, (ମୀନସ୍ୟନ୍ଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୋତେ ହାଣିଲା, ମୀନ ଲାଞ୍ଛନ, ବାଣେ —ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]

ମୀନ ଶନି—ସ. ବି—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଯୋଗବିଶେଷ; ଶନିଗ୍ରହ ମୀନ-
Mina sani ରାଶିକୁ ସଂକ୍ରମଣ କରିବା ସମୟ; (ଏହାଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ, ମଡ଼କ ଆଦି ଅମଙ୍ଗଳ ଘଟେ)—The conjunction of the planet Saturn with the sign Pisces.

ମୀନ ସଂକ୍ରମଣ—ସ. ବି—ସୌର ଚୈତ୍ରମାସର ସଂକ୍ରାନ୍ତି ବା ପ୍ରଥମ ଦିନ—
Mina samkramaṇa The first day of the solar month of Chaitra.
(ମୀନ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୀନା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଉଷା କନ୍ୟା; କଶ୍ୟପଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—A wife of
Minā sage Kasyapa. ଦେବେ. ବି—ମିନା (ଦେଖ)
Minā (See)

ମୀନାକ୍ଷୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୀନ+ଅକ୍ଷି+ଈ; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । କୁବେରଙ୍କ
Mināksbi କନ୍ୟା—1. Name of Kubera's daughter. ୨ । ଗଣ୍ଡଦୂବ—2. A sort of grass. ୩ । ମତ୍ସ୍ୟାକ୍ଷୀ ସ୍ତ୍ରୀ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3. A woman with round eyes. ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ନାମ—Name of a popular Goddess.

ମୀନାଘାତୀ—ସ. ବିଣ ପୁଂ (ମୀନ+ଆ+ହନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—
Minaghāti ମୀନ ବଧକାରୀ—Killing fish. ବି—୧ । ଢୀବର; କେଉଟ—1. Fisherman. ୨ । ବକପକ୍ଷୀ—2. The egret bird.

ମୀନାଣ୍ଡ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାଛ ମଞ୍ଜି; ମାଛ ଡିମ୍ବ—
Minanda Spawn of fish.

ମୀନାଣ୍ଡୀ—ସ. ବି (ମୀନ+ଅଣ୍ଡ+ଈ)—୧ । ଚିନି—1. White
Minandi sugar. ୨ । ମିଶ୍ରି—2. Sugar candy.

ମୀନାଳୟ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୀନ + ଆଳୟ)—ସମୁଦ୍ର—
Minālaya The sea.

ମୀବ୍ (ଧାତୁ) ସ—୧ । ଗତି କରିବା—1. To move. ୨ । ସ୍ଥୂଳ
Mib (root) ହେବା—2. To grow fat.

ମୀବର—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ହିଂସାଜନକ—1. Hurtful; injur-
Mibara ious (Apte). ୨ । ମାନ୍ୟ; ପୂଜ୍ୟ—
(ମୀବରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Respectable; venerable.
ସ. ବି—ସେନାପତି—A general.

ମୀବା—ସଂ. ବି (ମୀବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—୧ । ଜାତୁଷ୍ଟ; Mība ପେଟ ଭିତରର ବଡ଼ କୃମି—1. Tapeworm (Apte). ୨ । ପବନ—2. Wind (Apte).

ମୀମ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଗମନ କରିବା; ଯିବା—1. To go; to Mīm (root) walk. ୨ । ଶବ୍ଦ କରିବା—2. To sound. ୩ । ଚଳନ କରିବା—3 To move.

ମୀମାଂସକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୀମାଂସା+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ, କିମ୍ବା ମାନ୍ ଧାତୁ Mīmāṁsaka =ବିଚାର କରିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍ ବା ଦ୍ୱିତ୍ୱ+ (ମୀମାଂସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ନିଷ୍ପତ୍ତିକାରକ—1. Deciding. ୨ । ମୀମାଂସା ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ—2. Versed in the Mīmāṁsā philosophy. ବି—କୌଣସି ବିବାଦର ବା ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A person deciding a matter or solving a problem.

ମୀମାଂସନ—ସଂ. ବି (ମାନ୍ ଧାତୁ+ସନ୍+ଭାବ. ଅନ)—୧ । କୌଣସି Mīmāṁsana ବିଷୟର ମୀମାଂସା କରଣ—1. Decision or solution of a matter. ୨ । ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧାନ—2. Investigation.

ମୀମାଂସା—ସଂ. ବି (ମାନ୍ ଧାତୁ=ବିଚାର କରିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ. ସନ୍+ Mīmāṁsā ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ସିଦ୍ଧାନ୍ତ; ନିଷ୍ପତ୍ତି; ବିଚାର; ଶେଷ ଫଳ – 1. Decision; disposal. ୨ । ସମସ୍ୟାର ବା ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ—Solution of a problem or question; determination of a question. ୩ । କୌଣସି ତତ୍ତ୍ୱର ବିଚାର ବା ବିବେଚନ – 3. Deep reflection. ୪ । ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧାନ—4. Enquiry; investigation. ୫ । ଷଡ଼୍‌ଦର୍ଶନର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜୈମିନି-ରଚିତ ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର; ପୂର୍ବ ମୀମାଂସା – 5. The system of Hindu philosophy of Jaimini. ୬ । ବେଦବ୍ୟାସ ରଚିତ ବେଦାନ୍ତ; ଉତ୍ତର ମୀମାଂସା—6. The system of Bedānta philosophy of Byāsa. [ଦ୍ର—ମୀମାଂସା ଦୁଇଟି, ଯଥା—୧ । ପୂର୍ବ ମୀମାଂସା – ରଚକ ଜୈମିନି, ବୃତ୍ତିକର୍ତ୍ତା କୁମାର ଭଟ୍ଟ, ଭାଷ୍ୟକର୍ତ୍ତା – ଶ୍ରୀଧର ସ୍ୱାମୀ,ଶବର ସ୍ୱାମୀ, ମାଧବାଚାର୍ଯ୍ୟ; ୨ । ଉତ୍ତରମୀମାଂସା—ସୂତ୍ରକର୍ତ୍ତା ବେଦବ୍ୟାସ, ଭାଷ୍ୟକର୍ତ୍ତା ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ।

ପୂର୍ବ ମୀମାଂସାରେ ବେଦର କର୍ମକାଣ୍ଡ ବା କ୍ରିୟାକଳାପ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି; ଉତ୍ତର ମୀମାଂସାରେ ବେଦର ଜ୍ଞାନକାଣ୍ଡ ବା ବେଦାନ୍ତ ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି । ସାଧାରଣତଃ ପୂର୍ବ ମୀମାଂସାକୁ 'ମୀମାଂସା' ଓ ଉତ୍ତର ମୀମାଂସାକୁ ବେଦାନ୍ତ ବୋଲଯାଏ । ବେଦାନ୍ତରେ ବା ଉତ୍ତର ମୀମାଂସାରେ ଅଦ୍ୱୈତବାଦ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଅଛି ; କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବ ମୀମାଂସାରେ ବେଦବିହିତ କର୍ମକାଣ୍ଡହିଁ ଲକ୍ଷିତବ୍ୟ ହୋଇଅଛି ।]

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦର ଗ୍ରାମ୍ୟ ଅପଭ୍ରଂଶ ମିମାଂସା, ମିମାଂଶା, ମମେଇସା ହୁଏ ।]

ମୀମାଂସିତ—ସଂ. ବିଣ (ମାନ୍ ଧାତୁ+ସନ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ନିଷ୍ପନ୍ନ Mīmāṁsita ହୋଇସାରିଥିବା—Decided; settled.

ମୀମାଂସ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ମାନ୍ ଧାତୁ+ସନ୍+କର୍ମ. ଯ)—ନିଷ୍ପତ୍ତିଯୋଗ୍ୟ— Mīmāṁsya Fit to be decided; requiring to be disposed of or settled.

ମୀର—ସଂ. ବି (ମି ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ ର)—୧ । ପର୍ବତ ପ୍ରାନ୍ତ— Mīra 1. The end of a mountain. ୨ । ସମୁଦ୍ର—2. The sea. ୩ । ସୀମା—3. Boundary; limit. ୪ । ପାନୀୟ—4. Drink; liquid. ୫ । ଜଳ—5. Water.

ମୀରଜା—ବୈଦେ ବି—ମିର୍‌ଜା (ଦେଖ) Mirajā Mir-jā (See)

ମୀରାବାଈ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—କୃଷ୍ଣଭକ୍ତିପରାୟଣା ରାଜପୁତ ମହିଷୀ, Mirābāī ରାଠୋର ବଂଶୀୟା କନ୍ୟା ଓ ମେବାରର ରାଜା କୁମ୍ଭଙ୍କର ମୀରାବାଈ **मिराबाई** ରାଣୀ—Name of a Rajput queen.

ମୀଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଆଖି ମିଟିକାଇବା—1. To wink. ୨ । Mīl (root) ମୁଦିବା—2. To shut up; to close.

ମୀଲ—ସଂ. ବି—୧ । (ମୀଲ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବନ; ଜଙ୍ଗଲ (ହି. Mīla ଶ)–1. Forest. ୨ । (+ଭାବ. ଅ) ମିଳନ (ଦେଖ) – 2. Milana (See).

ମୀଲକ—ସଂ. ବି—ରୋହିମାଛ (ହି. ଶ)— Mīlaka Rohī fish.

ମୀଲନ—ସଂ. ବି (ମୀଲ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ସଙ୍କୋଚନ; Mīlana ମୁଦ୍ରଣ—Winking; shutting; contracting; twinkling. ୨ । ଆଖି ବୁଜିବା—2. Closing of the eyes. ୩ । ଗୁପ୍ତୋପମାଲଙ୍କାର—3. A concealed simile (Apte).

ମୀଲିତ—ସଂ. ବି (ମୀଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ସଙ୍କୁଚିତ; ମୁଦ୍ରିତ— Mīlita 1. Contracted; shut; closed. ୨ । ଅନ୍ତର୍ହିତ—2. Disappeared; vanished. (Apte). ସଂ. ବି – କାବ୍ୟର ଅଲଙ୍କାର ବିଶେଷ—A rhetorical figure.

ମୁ—ଦେ (କଚେରୀ, ସାଙ୍କେତିକ) – An abbreviation used Mu to denote—୧ । ମୁକାମ – 1. At. ୨ । ମୁକାବିଲା (ମୁଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) – 2. Confronting. ୩ । ମୁତୋଫା—ମୁ 3. Deceased; the late. ୪ । ମୁତାବକ—ମୁଃ 4. According to. ୫ । ମୁତାଲୁକେ—5. In the Taluq of. ୬ । ମୁନସଫ୍—6. Munsif. ୭ । ମୁବଲକ୍—7. In all; altogether. ୮ । ମୁତଫର୍କା—8. Miscellaneous. ୯ । ମୂଲ୍ୟ—9. Price. ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତରଗ୍ରାମ)ବି – ମୁହଁ – Face.

ମୁଅଜା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁଅଜାଜା=ଅଦ୍ଭୁତରଣ, ପ୍ରତିଶୋଧ; Muājā ମୁଅଯୁକା=କଷ୍ଟିସଣ; ମୁଅଜୁବା—ଦୁଇ ନିଷ୍ପ; କରିବ) ମୋଆଜା —୧ । ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ସାକ୍ଷାତରେ କୌଣସି ବିଷୟ **मुअवाजा, मुकाबला** ପ୍ରମାଣ କରାଇବା – 1. Proving of a

matter in the presence of an accused person. [ଉ—ଅଣିରେ ଦେଖି ମୁଅଜା ଘଟେଁ, ତାହାଠାରୁ ବଳ ଉପମା କଏ ? ଭଗ ।] ୨ । ମୁକାବିଲା —2. Confronting. ୩ । ସାକ୍ଷ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ; ସାକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରମାଣ—3. Direct evidence.

ମୁଅଜା କରିବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟକୁ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ରୂପେ ପ୍ରମାଣିତ କରାଇବା; କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରମାଣିତ କରାଇବା—1. To have a matter proved by direct evidence. ୨ । ମୁଅଜା ନେବା; କୌଣସି ବିଷୟର ସାକ୍ଷ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ ଗ୍ରହଣ କରିବା—2. To take direct evidence on a matter. ୩ । ବାଦୀ ବିବାଦୀ ଉଭୟଙ୍କୁ ମୁକାବିଲା କରାଇ କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରମାଣିତ କରାଇବା—3. To have a matter proved by confronting both the parties.
Muājā kariba
ମୋଆଜା କରਾ
मुकाबला करना

ମୁଅଜା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅଭିଯୋଗକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି) ସମ୍ମୁଖରେ କୌଣସି ବିଷୟର ପ୍ରମାଣ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା—To have a matter proved by direct evidence in the presence of the accused.
Muājā debā
ମୋଆଜା ଦେଓୟା
मुकाबला देना

ମୁଅଜା ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କ ମୁକାବିଲାରେ ବିବାଦୀୟ ବିଷୟର ପ୍ରମାଣ ଗ୍ରହଣ କରିବା—To take evidence on a disputed matter in the presence of both the parties.
Muājā nebā
ମୋଆଜା ଲଓୟା
मुकाबला लेना

ମୁଅଜ ମୁକାବିଲ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସହରେ ଶବ୍ଦ)—ଉଭୟପକ୍ଷଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିରେ ଗୃହୀତ କୌଣସି ବିଷୟର ସାକ୍ଷ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ—Proof of a matter taken in the presence of both the parties.
Muājā mukābilā
ମୋଆଜା ମୋକାବେଲା
मोआजा मुकाबला

ମୁଅଜିବ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା.)—ନିଷ୍କର ଜମି—
Muājib Rent-free land.

ମୁଅ(ଅ)ଜ୍ଜ(ଜା)ନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁଅଜ୍ଜନ)—ଯେ ଅଜାନ୍ ଦିଏ; ଯେ ମସ୍‌ଜିଦ୍‌ର ଚୂଡ଼ାରେ ଠିଆ ହୋଇ ମୁସଲମାନ୍ ମାନଙ୍କୁ ନମାଜ କରିବାକୁ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଡାକେ (ଅଜାନ୍) ଦେଖ—The person who calls aloud to the Mahommedans from the top of the mosque to prayer at 5 fixed periods of the day and night.
Muā(a)jja(ja)n
মুআজন
मुअज्जन

ମୁଅଫି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁଅଫୀ)—ମାଫି (ଦେଖ)—Māfi (See)
Muāfi মাফি माफी

ମୁଅଫିଦାର୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ମାଫିଦାର (ଦେଖ)—
Muāfidār মাফীদার माफीदार Māfidār (See)

ମୁଅଲି—ଦେ. ବି—ଅପୁତ୍ରୁଡ଼ା ଧନ; ଯୋଲ ଧନ—Property left by a man without any heir.
Muāli

ମୁଆଁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୋଦକ; ପ୍ରା. ମୋଅଅ)—ଖଇ, ମୁଢ଼ୀ ଆଦି ଗୁଡ଼ର ବା ଚିନିର ପାଗରେ ପକାଯାଇ ବନ୍ଧାଯାଇଥିବା ଗୋଲକ; ଗୁଡ଼ପକ୍ୱ ଲିଆର ବା ମୁଢ଼ୀର ଲଡୁ—Parched or fried paddy coated with treacle or sugar and rolled into a ball.
Muañ
(ମୁଁ ଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)
মোয়া, মুড়কীরগোলা
लाई

ମୁଆଁ ପାଡ଼ିବା—ଦେ.କ୍ରି—ଭଜା ଚାଉଳକୁ ପିଷ୍ଟକାକାରରେ ବଳ ମୁଆଁ କରିବା—To prepare cake-like or flattened balls with parched or fried paddy coated with treacle.
Muañ pardiba
মোয়াঁকরা
लाई बाँधना
[ଉ—ମ ଅଁ ପାଡ଼ୁ,ଖଜା ପାଡ଼ୁ ! କାକଥ ବଳଦ ଗଲାରେ ! ହାଣ୍ଡି ଖ(ଧ)ଡ଼ୁ ଖ(ଧ)ଡ଼ୁ କଲାରେ । ଶିଶୁଗୀତ ।]

ମୁଆଁ ପିଠା—ଦେ. ବି—ଧନୁ ମୁଆଁ ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ବା ପଲମ ଆକୃତିର ଉଣ୍ଡି ଖ ପିଠା—Steam-boiled cake made in the shape of a frying pan.
Muañ pithā
আসকে পিঠা
[ଉ—ହାଣ୍ଡିରେ ପାଣି ଦେଇ ହାଣ୍ଡିକୁ ଚୁଲି ଉପରେ ବସାଇ ହାଣ୍ଡି ମ ହଁରେ ଖଣ୍ଡେ 'ଥଥାର' କନା ବାନ୍ଧି ସେହି କନା ଉପରେ ପଲମ ଆକାରରେ ପିଠଉ ଜମା କରାଯାଏ । ତାହା ହାଣ୍ଡି ଉପରୁ ଉଠୁଥିବା ବାଷ୍ପଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ହେଲେ ଏହି ପିଠା ତିଆର ହୁଏ । ଗୁଡ଼ଲ ଓ ନଡ଼ିଆକତାଦ୍ୱାରା ଏହି ପିଠଉ ତିଆର ହୁଏ ।]

ମୁଆଁଶ—ଦେ. ବି—ମୁହାଶ (ଦେଖ)—
Muāñsa Muhāsa (See)

ମୁଆଁଶ ଖାଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୁହାଶ ଖାଇ (ଦେଖ)
Muāñsa khāi Muhāsa khāi (See)

ମୁଅଁଶ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହାଶ ଲାଗିବା (ଦେଖ)—
Muāñsa lāgibā Muhāsa lāgibā (See)
মায়া লাগা माया लगना

ମୁଆଁ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ଦେ. ବି—ଧନୁ ସଂକ୍ରାନ୍ତି; ପୌଷ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—The first day of the solar month of Pousha. [ଉ—ଏ ଦିନ ଦେବତା-ମାନଙ୍କୁ ଧନୁ ମୁଆଁ ଭୋଗ ଲାଗେ ।]
Muañ samkrānti
পৌষ সংক্রান্তি
पौष संक्रान्ति

ମୁଆଁ ସିଝୁ—ଦେ. ବି—ଦେଉଳିଆ ସିଝୁ (ଦେଖ).
Muañ sijhu Deuliā sijhu (See).

ମୁଇ—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର ଓ ବସ୍ତର, ଛତିଶଗଡ଼)—ସର୍ବନାମ ମୁଁ; ଅମ୍ଭେ—I.
Mui

ମୁଇ ଅସେ—ପ୍ରାଦେ (ଛତିଶଗଡ଼) ବାକ୍ୟ—ମୁଁ ଅଛି—I am.
Mui āse

ମୁଇଁ—ଗ୍ରା (ଉତ୍ତର) ସର୍ବନାମ—୧ । ମୁଁ—1. I. ୨ । ମୁହିଁ; ଅମ୍ଭେହିଁ—2. I certainly. [ଉ—ମୁଇଁ ଗୋପୀଜନଙ୍କ ଦାସ । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।]
Muiñ
মুই
मैं
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; ସିଂହଭୂମ) ସର୍ବନାମ—ମୁଁ—I.

ମୁଇଁବା—ଗ୍ରା କ୍ରି (ଉଇଁବାର ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)—ଉଠିବା; ଉଇଁବା—To rise.
Muiñbā উঠা भगना

ମୁଁ—ବେ. ସର୍ବନାମ, (ସଂ. ଅସ୍ମଦ୍, ପ୍ରା. ସି.)—ମୁହିଂ—[ଦ୍ର—ଖରୀ
Muñ ଆମି ਮੈਂ ଅମ୍ଭେ'ର ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ)
(ପ୍ରାଚୀନ ବଙ୍ଗଳା—ମୁଁ ଇଁ,ମୁଁ, ମୁଇ, ମୁଞି ମରହଟ୍ଟ— ମୀ)
(ମୁ, ମୁଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଁଆଲି—ବେ. (ପ୍ରାଚୀନ ସନନ୍ଦ) ବ—ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀ, ଝିଅ, ଭାଇ, ଭଉଣୀ
Muñāli ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଲୋକ ପୁତ୍ରହୀନ ହୋଇ ମଲେ ତାହାର ଧନକୁ ସମ୍ପତ୍ତି ସରକାର ରାଜ ଦଖଲକୁ ଅସିବା ରୀତି—The custom of escheat to the crown for failure of male heirs, although such relations; as widow, daughter, brother, sister, survive the deceased.

ମୁଁଆ ମୁଁଆ—ବେ. ବ–ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—
Muāñ muāñ Sagittaria Sagitifolia.

ମୁଁଗ—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବ—(ଭୁଲ. ହୂ. ମୁଁଗ)—ମୁଗ (ଦେଖ)
Muñga Muga (See)

ମୁଁଡ୍(ଢ୍)—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର, ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମୁଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Muñrd(d) Munda (See)

ମୁଁଡା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Muñrdā Mundā (See)

ମୁକ୍ତବ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମକ୍ତବ୍) —ମକ୍ତବ୍; ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ
Muk-tab ପ୍ରାଥମିକ ପାଠଶାଳା—Primary school for
ମୁକ୍‌ତବ मकतब Mahomedans.

ମୁକତ—ପ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବଣ.—(ସଂ. ମୁକ୍ତ)—ମୁକ୍ତ (ଦେଖ)
Mukata মুকত मुकत Mukta (See)

ମୁକତ(ତି) ମଣ୍ଡପ—ପ୍ରା. ବ—ମୁକ୍ତିମଣ୍ଡପ (ଦେଖ)
Mukata (ti)mandapa Mukti mandapa (See)
[ଦ୍ର—ମୁକତ ମଣ୍ଡପ ସେ ଦେଖ ବୈକୁଣ୍ଠ ବସ୍ତୁର ।
ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି. ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।]

ମୁକତି—ପ୍ରା. ବ. (ପଦ୍ୟ)—(ସଂ. ମୁକ୍ତି)—ମୁକ୍ତି (ଦେଖ)
Mukati মুকতি मुकति Mukti (See)
୨ । ମୁକ୍ତାମଣି ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—2. A name for calling Muktāmani. ବଣ.—ମୁକ୍ତ—Delivered; freed. [ଦ୍ର—ଶୋକ ସମୁଦ୍ରରୁ ମୁକତି ହୋଇ ଯାଏ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମୁକତି ଦାତା—ପ୍ରା. ବଣ.—ମୁକ୍ତିଦାତା (ଦେଖ)
Mukati dātā Mukti dātā (See)

ମୁକତି ପସରା—ପ୍ରା, ବ.—ମୁକ୍ତିର ପ୍ରଧାନ ଅବଲମ୍ବନ—The
Mukati pasarā principal means or refuge for
মুকতি পসরা मुकतिका डाला attaining salvation.
[ଦ୍ର—ଯା ନାମ ମୁକତି ପସରା; ସେ କହି କଲେ ପରବାସ?
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମୁକଦ(ଦ୍ଦ)ମ—ବୈଦେ. ବ—ମକଦମ (ଦେଖ)—
Mukada(dda)ma মকদ্দম मुकद्दम Makadama (See)

ମୁକ(କୁ)ନ୍ଦକ—ସ. ବ—ପିଆଜ
Muka(ku)ndaka Onion.

ମୁକର୍—ବୈଦେ. ଅ. (ଅ. ମୁକରୁ—ସ୍ୱୀକାର; ମୁକରରୁ—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ)
Mukar অবশ্য अवश्य ନିଶ୍ଚୟ; ଅଲବତ୍; ଅବଶ୍ୟ—
Surely; certainly; positively. [ଦ୍ର—୧ । ମୁଁ ମୁକର ସେଠାକୁ ଯିବି । ୨ । ତୁ ମୁକର ଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବୁ ।
୩ । ସାରବାଦ୍ୟ ମାନତ ଶୁଣନ୍ତି ଦେ ଅଇଲେଟ ମୁକର
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବଡଜ ସ୍ୱମାପୂଣ ।]

ମୁକର(ରି)ର୍—ବୈଦେ. ବ—(କଚେରୀ)—(ଅ. ମୁକର୍ରେର)—୧ ।
Mukara(ri)r କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା ପଦରେ ସ୍ଥାୟୀରୂପେ ନିଯୁକ୍ତି;
মুকরর मुकररी ନିଯୁକ୍ତ—Permanent appointment in a post. ୨ । ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ—2. Fixity. ବଣ.—୧ । ସ୍ଥାୟୀ—1. Permanent. ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—2. Ascertained; fixed.

ମୁକରର୍(ରି) କରିବା—ବେ. କ୍ରି (କଚେରୀ)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ
Mukarar(ri) karibā ନିଯୁକ୍ତ କରିବା—To appoint a
মুকরর করা मुकरर करना person to a post.

ମୁକରରା(ରି) ଜମା—ବୈଦେ. ବ—(ଫା. ମୁକରରର୍=ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ; +
Mukararā(ri) jamā ଜମା)—ଚିରକାଳ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୂମିର
মুকররি জমা ଖଜଣା—Fixed rent, a rent for a land
मुकरर जमा fixed in perpetuity.

ମୁକରରା(ରି) ସଞ୍ଜା—ବେ. ବ—ରୈୟତର ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଦେୟ ଫସଲର ବା
Mukarara(ri) sanjā ଶସ୍ୟର ଭାଗ, ଯାହାକି ଚିରସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ
সংজা मनखप ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ—Fixed produce rent payble by a raiyat to the landlord.
[ଦ୍ର—ରୈତ ଯେଉଁ ଚାଷ କରିଥିବା ଜମିର ଉତ୍ପନ୍ନ ଫସଲରୁ ଅଧେ, ଯାହା ରୈତ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଖଜଣା ଦିଏ, ତାକୁ ଧାନଭାଗ ବୋଲାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଜମିରେ ଫସଲ ଫଳିବା ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥିବା ରୈତଙ୍କ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଦେୟ ଶସ୍ୟର ପରିମାଣକୁ ସଞ୍ଜା ବୋଲାଯାଏ । ସେହି ସଞ୍ଜାର ପରିମାଣ ଚିରକାଳ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ ତାକୁ ମୁକରରୀ ସଞ୍ଜା ବୋଲାଯାଏ; ଜମିରେ ଫସଲ ହେଉ ବା ନ ହେଉ, ରୈତ ଜମିଦାରକୁ ଚିରକାଳ ସକାଶେ ଏହି ମୁକରରୀ ସଞ୍ଜା ଦେବାକୁ ଦାୟୀ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ହିନ୍ଦୁ ଅଦାଲତରେ ନଜୀର୍ ହୋଇଅଛି ଯେ, ଜମିରେ ପ୍ରକୃତରେ ଯେତେ ଶସ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବ ରୈତର ଦେୟ ମୁକରରୀ ସଞ୍ଜାର ପରିମାଣ ସେଥିର ଅର୍ଦ୍ଧେକରୁ ବେଶି ଜମିଦାର ପ୍ରଜା ଠାରୁ ଆଦାୟ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।]

ମୁକରରୀ—ବୈଦେ. (କଚେରୀ) ବ.—୧ । (ଫା. ମୁକର୍ରେରୀ) ଜମି ର
Mukarari ଖଜଣାର ପରିମାଣର ଚିରସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
মুকররি 1. Permanent settlement of the rent
मुकररी payble for a raiyati holding. ୨ । ମୁକରର୍ (ଦେଖ)—2. Mukarar (See) ବୈଦେ. ବଣ.—ମୁକରର୍ (ଦେଖ)—Mukarar (See).

ମୁକରରି ଜମି—ବୈଦେ. ବି. (କଚେରିଅ)—ଚିରସ୍ଥାୟୀ ରୂପେ ଯେଉଁ
Mukarari jami ଜମିର ଖଜଣା ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥାଏ—A
মুকররী জমী मुकररी जमिन holding, the rent of which is fixed in perpetuity.

ମୁକରରି ଦାର୍—ବୈଦେ. ବି (କଚେରିଅ) (ଫା.)—ମୁକରରି ଜମିର
Mukarari dār ସ୍ଥାୟୀଧାରୀ—The holder of a
মুকররীদার मुकररीदार permanent tenure.

ମୁକରରି ପରୁଆନା—ବୈଦେ. ବି. (କଚେରିଅ)—(ଫା. ମୁକରରି
Mukarari paruānā ପରୱାନା)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତି-
মুকররী পরয়ানা बाहालि परवाना ସୂଚକ ଆଦେଶପତ୍ର—
[ମୁକରରି ପରୱାନା—ଅନ୍ୟରୂପ] Appointment letter.

ମୁକଳ—ସଂ. ବି.—୧। ଅଜଗନ୍ଧ (ବୃ. ଶ)—1. Cassia Fistula
Mukaḷa (tree) ୨। ଗୁଗ୍ଗୁଳ (ବୃ. ଶ.)—2. Bdellium.

ମୁକ(କୁ)ଶାଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖଶାଳା)—ମୁଖଶାଳି (ଦେଖ)
Muka(ku)śāḷi Mukhaśāḷi (See)
[ମୁକ(କୁ)ଶିଅଳି – ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୁ(ମୋ)କା—ଦେ. ବି.—୧। ଥର; ଦଫା—
Mu(mo)kā বার दफा 1. Time.
দল झुंड [ଉ—ଆରେ ଚେଡ଼ୀପୋ ମିସ୍ତିରି। ଏକ ଟଙ୍କା ମୂଲକୁ ଗୁରୁଦକା ଦସୁରି। ଲୋକ।] ୨। ପଲ; ଦଳ—2. Group; herd; flock; party. ୩। ବୁଦା—
ঝোঁপ झाड़ी 3. Bush. [ଉ—ଜଳୁକେ ରହିଅଛି ଏକ ବେଣା ମୋକା, ତାହାକୁ ଅଣ୍ଡେ କରି ଅଛନ୍ତି ସେ ଏକା। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନୁ।] ୪। ମୁଷ୍ଟି; ବଦ୍ଧ ମୁଷ୍ଟି
মুখটি मुक्का ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖରେ ଆଘାତ—4. A blow on the face with clenched fist.
ବୈଦେ. ବି.—(ଅ. ମୌକା)—୧। ସୁବିଧା, ସୁଯୋଗ—
মৌকা मौका 1. Opportunity. ୨। ଅବସର—2. Leisure. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଗୁଚ୍ଛ; ବିଡ଼ା—Cluster; bundle. ପ୍ରାଦେ.—(ଅଳ)—ବି—ପରଗଣା; ଗ୍ରାମପୁଞ୍ଜ—Fiscal division.

ମୁକାଏମ—ବୈଦେ. ବି. (କଚେରିଅ) (ଫା. ମୋକାଏମ୍)—୧। ପ୍ରତିନିଧି
Mukāem —1. Representative. ୨। ସ୍ଥଳାଭିଷିକ୍ତ
মোকাএম ବ୍ୟକ୍ତି; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଉପସ୍ଥିତ
मोकायम ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person who steps into the place of another; a substitute.

ମୁକା ଖୁରୁଡ଼(ଡ଼ୁ)—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା) ବି—ଯେଉଁ ଖୁରୁଡ଼ ନଡ଼ିଆର
Mukā khururḍa(rḍu) ଭିତର ପାଣି ଶୁଖି ନ ଥିବାରୁ ଶସ ସହିତରୁ ଛାଡ଼ି ନ ଥାଏ ଓ ଯାହାକୁ ହଲାଇଲେ ଖଡ଼ଖଡ଼ ବାଜେ ନାହିଁ—The cocoanut of which the kernel is not fully dried and which does not produce any sound when shaken by the hand.

ମୁକାବିଲା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁକାବିଲା)—୧। ସମ୍ମୁଖବର୍ତ୍ତିତା;
Mukābilā ଉପସ୍ଥିତି—1. Presence. ୨। ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିବା;
মু(মো)কাবি(ব)লা ମୁଖାମୁଖି—2. Confronting. ୩। ତୁଳନା—
मुकाबला 3. Comparison; comparing.
୪। ମିଳନ; ସାକ୍ଷାତ୍; ଦେଖାଭେଟ—4. Interview; meeting; encounter. ୫। ପରୀକ୍ଷା—5. Examination; testing. ୬। ଦୁଇ ପକ୍ଷଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରମାଣିତ ହେବା ବା ତର୍କ ବିତର୍କଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିରୀକରଣ—6. Settling or proving a matter in the presence of both the contending parties. [ଦ୍ର—ଏହାର ସାଙ୍କେତିକ। ମୁ।] ୭। ସମ୍ମୁଖ ଯୁଦ୍ଧ—7. Fight; hand to hand fight.

ମୁକାବିଲା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—ଦେ. ବି. (କଚେରିଅ)—ଥରେ ହୋଇ ସାରି-
Mukābilā bandobasta ଥିବା ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ସଂକ୍ରାନ୍ତ
মুকাবিলা বন্দোবস্ত କାଗଜପତ୍ରକୁ ମୁକାବିଲା କରି ସଂଶୋଧନ
मुकाबला बन्दोबस्त କରିବା ପାଇଁ କେତେଦିନ ପରେ କରାଯିବା ସାନ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—Revision Settlement.

ମୁକାବିଲେ—ଦେ. ଅ. (କଚେରିଅ)—ସାମନାରେ; ସାକ୍ଷାତରେ;
Mukābile ଉପସ୍ଥିତିରେ—In the presence of.
মোকাবিলে [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ। ମୁ।
मुकाबिले ସାଙ୍କେତିକ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—। ମୁ। ମେନେଜର=ମେନେଜରଙ୍କ ମୁକାବିଲାରେ ବା ସାକ୍ଷାତରେ।]

ମୁକାମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ମକାନ୍)—୧। ବାସସ୍ଥାନ—
Mukām 1. Residence. ୨। ବସା ଘର; ଅସ୍ଥାୟୀ ବାସ
মুকাম ସ୍ଥାନ—2. Temporary residence or lod-
मुकाम ging. ୩। ଗୃହ; କୋଠା ଘର ଅଟ—3. Building; palatial house. ୪। (ଅ. ମୁକାମ୍) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ରହିବାର ଠିକଣା—4. Address or the whereabouts of a person. ୫। ପଥିକର ଯାତ୍ରାକାଳୀନ ରାତ୍ରି ଯାପନ ସ୍ଥାନ—5. A place where a traveller halts for the night in the course of travelling. ୬। ପଥିକର ଏକଦିନ ଚାଲିବା ପରେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ରାତ୍ରି ଯାପନ—6. A traveller's halt for the night after one day's travelling. (ଯଥା—କଟକରୁ ପୁରୀକୁ ଗଲେ ବାଟରେ ଦୁଇ ମୁକାମ କରିବାକୁ ହେବ।) ୭। ସତ୍ୟନାରାୟଣ ପୂଜା ସମୟରେ ଅସ୍ଥାନ ବା ପୀଢ଼ା ଉପରେ ପଞ୍ଚ ଦେବତାଙ୍କୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯାଇ ପାନ ଉପରେ ରଖାଯିବା ପାଚିଲା କଦଳୀ—7. Ripe plantains placed on betel leaves and dedicated to the five Deities who are invoked during the Satyanārāyaṇa pūjā ceremony.

ମୁକାମ କଦଳୀ—ଦେ. ବି—ମୁକାମ ୭ (ଦେଖ)
Mukāma kadalī Mukāma 7 (See)

ମୁକାମୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମୁକାମ ୭ (ଦେଖ)
Mukāmu Mukāma (See)

ମୁକା ମୁକା—ଦେ. ଅ—୧ । ଥର ଥର କରି; ବହୁଥର; ଅନେକଥର—
Mukā mukā 1. Several times. ୨ । ଦଫା ଦଫା;
বার বার ଘଣ୍ଟା ଦେଖା; ଦଳ ଦଳ—2. By groups; group
दफा दफा, मोका मोका by group; in herds.

ମୁ(ମୁଁ)କାର—ଦେ. ବି—୧ । ଅହଂଗୁଣ; ଅହମିକା—1. Egoism.
Mu(muṅ)kāra (ଉ—ବର୍ତ୍ତମାନ ଜାଣିବାର ମୁକାର
অহংকার अहंकार କହଇ—ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।)
୨ । ଗର୍ବ; ଅହଂକାର—2. Pride

ମୁକୁ—ସ. ବି (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କୁ)—୧ । ମୁକ୍ତି—1. Emancipation. ୨ । ମୋକ୍ଷ—2. Final beatitude.
Muku
ଭା (ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ; 'ମୁଁ' ଶବ୍ଦର ୨ୟା ବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନର ରୂପ)—ମୋତେ—To me.

ମୁକୁଟ—ସ. ବି (ମଙ୍କ୍ ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉଟ; ନିପାତନ)-
Mukuṭa ମକୁଟ (ଦେଖ)—Makuṭa (See) ବିଣ—
(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରଧାନ—Chief.
[ଉ—ଖଳମୁକୁଟେ ପଦ କର ବନ୍ଧୁ, ବନ୍ୟସ୍ତ ସେ ପ୍ରସାଦେ କଲେ ବନ୍ଧୁ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମୁକୁଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ମୁକୁଟଧାରୀ—Wearing a crown
Mukuṭiā or coronet. [ଉ—ଚଳ ମୁକୁଟିଆ ସଙ୍ଗମାନେ—
মুকুটধারী मुकुटवाला କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କପୋତ୍ପତ୍ନୀ. ଚ-ଗୀତ ।]

ମୁକୁତା—ପ୍ରା. ବି (ସ. ମୁକ୍ତା)—୧ । ମୁକ୍ତା; ମୋତି—1. Pearl.
Mukutā [ଉ—ସେ ଜଳରେ ମୁକୁତା ପଡ଼ୁ ଥିବୁଛନ୍ତି, ପଣ
মুকুতা ପବନରେ ଯେ ଅଲପ କମ୍ପନ୍ତି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ.
मुकुता ସଭା ।] ୨ । ମୁକ୍ତାନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—
2. Name for calling a woman named Muktā.

ମୁକୁତା କେରି—ଦେ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ସାରୁ—1. A species
Mukutā keri of taro or arum. ୨ । ମୁକୁତାର ଝରା—
মুক্তার থোলো 2. A bunch of strings of pearls.
मुक्ताका गुच्छा ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମି)—ଏକପ୍ରକାର ଧାନ—
A species of paddy.

ମୁକୁତା ଜାଲି—ପ୍ରା. ବି (ସ. ମୁକ୍ତା+ଜାଲ)—ମୁକ୍ତା ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଥିବା
Mukutā jāli ଜାଲି ପରି ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—An ornament
মুক্তার জাল of pearls strung into a net. [ଉ—
मुक्ताकी जाली କପୋଳ । ମୁକୁତାଜାଲି ଗାଢ଼ଙ୍କ, ଦୋହଲିବା
ଦେଖି, ଦୂର ହୁଏ ଅଖି, ପ୍ରକାର ଉପରେ ପଙ୍କରେ
—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।]

ମୁକୁତା ଝରା—ପ୍ରା. ବି—ମୁକ୍ତା ସମ୍ବନ୍ଧ ଝରା—Tassels made of
Mukutā jharā many strings of pearls strung
মুক্তার ঝারা together. [ଉ—ଗଡ଼ଛେ ଲମ୍ବାଇ ଶିରେ
मुक्ताका झालर ମୁକୁତା ଝରା—ପ୍ରାଚୀନ. ସଙ୍ଗୀତ ।] [ଉ—
(ମୁକୁତା ଫେନ୍ତା[ନ୍ତୀ]—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏଉପର ମୁକୁତାମାଳ, ମୁକୁତା
ହାର ଅବ ହୁଏ ।]

ମୁକୁତା ଦାନ୍ତି—ପ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ମୁକ୍ତାଦନ୍ତୀ)—ମୁକ୍ତାପନ୍ତି ପରି
Mukutā dāntī ଦନ୍ତ ଥିବା (ସ୍ତ୍ରୀ)—(a woman) Having
মুক্তোর মত দাঁত যার teeth resembling a row of
मोतीके समान दांतवाली pearls.
(ମୁକୁତା ଦାନ୍ତିଅ, ମୁକୁତା ଦନ୍ତା—ପୁଂ)

ମୁକୁତାପନ୍ତି—ଦେ. ବି (ସ. ମୁକ୍ତାପଙ୍କ୍ତି)—ଧାଡ଼ି ହୋଇ ସଜ୍ଜିତ
Mukutāpanti ମୁକ୍ତାଗଣ—Row of pearls. [ଉ—
মুক্তাপংক্তি मुकुतापन्ती ଅଣ୍ଡ ବନ୍ଦୁ ମୁକୁତାପନ୍ତି ସୁନ୍ଦର । ରାଧାନାଥ.
ମେଘଦୂତ ।]

ମୁକୁତାବନ୍ଧ—ଦେ. ବି—କର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—A kind of
Mukutābanda ornament for the ear. [ଉ
—ଶ୍ରବଣେ ଭର ମୋ ଝୁଲିବ ଚନ୍ଦ୍ର ଫେରଚା ମୁକୁତାବନ୍ଧ ।
ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]

ମୁକୁତା ଶାମୁକା—ଦେ. ବି (ସ. ମୁକ୍ତାଶମ୍ବୁକ)—ଯେଉଁ ଶମ୍ବୁକର
Mukutā śāmukā ଖୋଳପାରୁ ମୁକ୍ତା ମିଳେ—Pearl-
শুক্তি oyster. [ଉ—କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ସମୁଦ୍ର-
मुक्ताका सितुआ; मुक्तासीप ଗର୍ଭରୁ ମିଳୁଥିବା ଶାମୁକାକୁ ଦୁଇ
ଫାଳ କରି ଦେଲେ କେତେକ ଶାମୁକାର ଦୁଇ ଫାଳର
ଗର୍ଭ ପାଖରେ ମୁକ୍ତା ଲଟିଥାଏ ଓ ଶାମୁକାଦେହରୁ ତାହା
ପୃଥକ୍ କରି କଢ଼ାଯାଏ ।]

ମୁକୁତି (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା. ବି (ସ. ମୁକ୍ତି)—ମୁକ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mukuti (etc) मुक्ति Mukti etc. (See)

ମୁକୁ(କ)ତିଆର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ମୁକ୍ତାର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Muku(ka)tiāra (etc) Muktāra etc (See)
মোক্তার मुख्तार

ମୁକୁତି - ପ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—ମୁକୁତା ୨ (ଦେଖ)
Mukutī Mukutā 2 (See)

ମୁକୁନ୍ଦ—ସ. ବି (ସ. ମୁକୁମ୍=ମୋକ୍ଷ+ଦା ଧାତୁ ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Mukunda ଅ; ଯେ ମୋକ୍ଷ ଦଅନ୍ତି)—୧ । (ମୁକ୍ତିଦାତା)
ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishnu. ୨ । ପାରଦ—2. Mercury; quicksilver. ୩ । କୁବେରଙ୍କ ରତ୍ନ ବିଶେଷ—3. Name of a particular gem possessed by Kubera. ୪ । କୁନ୍ଦୁରୁଷ୍କ—4. Gum Olibanum. ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା
মুকুন্দ ନାମ—1. A name given to persons. ୨ ।
मुकुंद ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦଙ୍କ ଦ୍ୱାଦଶ ଶିଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟତମ—2. One of the twelve disciples of Achyutānanda Dāsa of Nemālā.

ମୁକୁନ୍ଦକ—ସ. ବି (ମୁକୁନ୍ଦ+କ)—୧ । ପଳାଣ୍ଡୁ; ପିଆଜ—
Mukundaka 1. Onion. ୨ । ଷଷ୍ଟିକ ବ୍ରୀହି—2. A kind of grain.

ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବ- ଦେ. ବି (ନାମ)—ଉତ୍କଳର ଶେଷ ସ୍ୱାଧୀନ ହିନ୍ଦୁ
Mukunda deba ନରପତି—The first independent
ମুকন্দ দেব Hindu king of Orissa (1551—1568
मुकुन्द देव A. D.) [ଦ୍ର—ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ୧୫୫୧ ରୁ ୧୫୬୮ ଅବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ସେ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ତେଲିଙ୍ଗ ସୀମାନ୍ତବାସୀ ଥିବାରୁ ଇତିହାସରେ ତେଲଙ୍ଗା ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ନାମରେ ପରିଚିତ । ସେ ତଦାନୀନ୍ତନ ଉତ୍କଳର ଶେଷସୀମା ହୁଗୁଳୀ ନଦୀର ତ୍ରିବେଣୀ ତୀର୍ଥରେ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ତ୍ରିବେଣୀ ଘାଟ ଓ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ପିପିଲି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ମୁକୁନ୍ଦପୁର ଶାସନ ଓ ପୁଷ୍କରିଣୀ ତାଙ୍କର କୀର୍ତ୍ତି । ବାରବାଟୀ ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ଏକ ସୁରମ୍ୟ ଓ ସୁବିଶାଳ ନବତଳ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାସାଦ ନିର୍ମାଣ କରି ତାହାକୁ ନିଜର ରାଜଭବନ କରିଥିଲେ । ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ କୌଶଳ ଓ ବିଚକ୍ଷଣତା ଦେଖି ପ୍ରବଳପ୍ରତାପ ସମ୍ରାଟ ଅକବର ବଙ୍ଗ ଅଧିକାର କରିବା ପାଇଁ ଏହାଙ୍କର ସହାୟତା ଲୋଡ଼ିଥିଲେ । ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ବହୁକାଳ ବ୍ୟାପୀ ବଙ୍ଗ ଅଭିଯାନରେ କ୍ଷୀଣବଳ ଓ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ସମୟରେ ସାରଙ୍ଗଗଡ଼ର ସାମନ୍ତ ଅଧିପତି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଉତ୍କଳ ସିଂହାସନ ଅଧିକାର କରିବା ସକାଶେ ବିଦ୍ରୋହାଚରଣ କଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁ କରୁ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ତାଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ରାଘାତରେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲେ । ୧୫୬୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ କଳାପାହାଡ଼ ଓଡ଼ିଶା ଆକ୍ରମଣ କଲା ଓ ଉତ୍କଳର ସ୍ୱାଧୀନତା ଚିରକାଳ ପାଇଁ ଲୁପ୍ତ ହେଲା । କଥିତ ଅଛି ଯେ କଳାପାହାଡ଼ କଟକ ବାରବାଟୀ ଦୁର୍ଗ ଅବରୋଧ କରିବାରୁ ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କ ରାଣୀ ସୁନା ଥାଳରେ ହୀରାଆଦି ବହୁମୂଲ୍ୟ ଧନରତ୍ନ ରଖି ଅବରୋଧ ତ୍ୟାଗ କରିବା ପାଇଁ କଳାପାହାଡ଼କୁ ଉପଢୌକନ ପଠାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ଧର୍ମଦ୍ୱେଷୀ ପ୍ରତିହିଂସାପରାୟଣ କଳାପାହାଡ଼ ତହିଁରେ ସମ୍ମତ ନ ହେବାରୁ ସତୀ ରାଣୀ ଦୁର୍ଗର ସମସ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଘେନି ଦୁର୍ଗରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ପୋଖରୀକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ି ଆତ୍ମହତ୍ୟା କଲେ । ଆଜିକାଲି ବାରବାଟୀ ଜିଲ୍ଲାର ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ରାଣୀ-ପୋଖରୀ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ତଡ଼ାଗ ଅଛି । ପ୍ରବାଦ ଅଛି—

ଆଇଲା କଳା ପାହାଡ଼, ଭାଙ୍ଗିଲା ଲୁହାର ବାଡ଼
ପିଇଲା ମହାନଦୀ ପାଣି,
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଥାଳରେ ହୀରା ପରଶିଲେ
(ମକୁନ୍ଦ ଦେବ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କ ରାଣୀ ।]

ମୁକୁନ୍ଦରାମ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବଙ୍ଗ ଭାଷାରେ କବିକଙ୍କଣ ଚଣ୍ଡୀର ରଚୟିତା
Mukundarama chakrabartti
କବି--Name of a Bengalee poet of the 16th and 17th centuries A. D. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମ ବର୍ଦ୍ଧମାନ ଜିଲ୍ଲାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ହୋଇଥିଲା । ବର୍ଦ୍ଧମାନର ତଦାନୀନ୍ତନ ନବାବଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାରରେ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ଏ ଜନ୍ମଭୂମି ଛାଡ଼ି ମେଦିନୀପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଆଡ୍ରା ଗ୍ରାମରେ ବାସ କଲେ ଓ ସେଠାର ରାଜା ଏହାଙ୍କୁ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କ ଶିକ୍ଷକ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ । ଏ ସେହିଠାରେ ବଙ୍ଗ ଭାଷାରେ 'ଚଣ୍ଡୀ' ରଚନା କଲେ । ଉକ୍ତ ରାଜା ତାଙ୍କୁ କବିକଙ୍କଣ ଉପାଧି ଦେଇଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥ 'କବିକଙ୍କଣ ଚଣ୍ଡୀ' ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ରାମାୟଣ ରଚୟିତା କୃତ୍ତିବାସଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳର ଏ କବି । ତାଙ୍କ ଭାଷା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ମାର୍ଜିତ ଓ ତାଙ୍କ ରଚନା ବିବିଧ ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ।]

ମୁକୁନ୍ଦି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ସାମୁଦ୍ରିକ ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—
Mukundi A kind of sea-fish. (ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରାୟ (ମକୁନ୍ଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ, କାତିଯୁକ୍ତ ଓ ଖାଇବାକୁ ସ୍ୱାଦୁକର ।)

ମୁକୁମ୍—ସଂ. ଅ (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କୁମ୍)—୧ । ନିର୍ବାଣମୁକ୍ତି
Mukum (ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର)—1. Final beatitude. ୨ । ପ୍ରେମ (ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର)—2. Love.

ମୁକୁର—ସଂ. ବି (ମକ୍ ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା+କରଣ. ଉର)—
Mukura ୧ । ଦର୍ପଣ—1. Mirror. ୨ । ବକୁଳ ବୃକ୍ଷ—2. The Bakula tree. ୩ । କୁମ୍ଭକାର ଦଣ୍ଡ—3. The potter's staff. ୪ । ମୁକୁଳ (ଦେଖ)—4. Mukula (See) ୫ । ମଲ୍ଲିକା ପୁଷ୍ପ ଗୁଚ୍ଛ—5. A bunch of jasmine flowers.

ମୁକୁଳ—ସଂ. ବି. (ମକ୍ ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉଳ,
Mukula କିମ୍ବା ମୁଚ୍ ଧାତୁ=ମୋଚନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉଳ)—୧ । ଫୁଲର କଢ଼ି—1. Bud; blossom. ୨ । ଈଷଦ୍ବିକଶିତ କଳିକା—2 An opening bud. ୩ । ଶରୀର; ଦେହ—3. The body. ୪ । ଆତ୍ମା—4. Soul.
ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଚ୍ ଧାତୁ)—୧ । କ୍ଷେତରୁ କଟା ହୋଇ ଖଳାକୁ ଆଣିବା ସମୟରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଧାନ ବିଡ଼ା ବା ଶସ୍ୟଗୋଛମାନଙ୍କୁ ଖଳାରେ ଏକତ୍ର ରଖିବାପାଇଁ ବା ଗଦା ମାରିବାପାଇଁ ଅଥବା ବେଙ୍ଗଳା ପକାଇବା ପାଇଁ ମୁକୁଳା କରିବା—1. Act of untying the sheaves of corn gathered by the reapers at the threshing floor before stacking काटानी डावी, वरहिवा or threshing them. ୨ । ଶସ୍ୟକଟାଳିମାନେ କ୍ଷେତରୁ ଧାନ ଆଦି କାଟି ତାହା ଗୋଛ ଗୋଛ କରି ଖଳାକୁ ବୋହି ଆଣିବା ପରେ ଉକ୍ତ ଗୋଛମାନ ଫିଟାଇ ସେଥିର କେତେକ ଅଂଶ କଟାଳିମାନଙ୍କୁ ପାରିଶ୍ରମିକ ଦିଆଯିବା—2. Giving of one-tenth or one-twelvth of the harvest to the reapers;the operation of untying the bundles or sherves of corn brought into the threshing floor by the reapers, after

harvesting and giving a portion of each bundle to each reaper for his or her remuneration. ୩ । ବିଲରୁ କଟାଳ ଯେଉଁ ଶସ୍ୟ ଗୋଛା ବାନ୍ଧି ଖଳାକୁ ଆଣେ ତହିଁରୁ ଯେଉଁ ଅଂଶ କଟାଳକୁ ପାରିଶ୍ରମିକରୂପେ ଦିଆଯାଏ—3. The portion out of a bundle of corn-sheaves brought into the threshing floor by a reaper after harvesting, which is given to him or her as remuneration. ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ମୁକୁଳିତ ବା ମୁକ୍ତ)—୧ । ଫିଟା; ମେଲା; ବନ୍ଧନରହିତ (ଯଥା—କେଶ)—1. Dishevelled; untied; unbound. (ଉ—କେଶ କରି ମୁକୁଳ, ଛେକ ବାହୁଯୁଗଳ, ଦଶଇ ମହାବଚଗ୍ନଳ—ବଇଦନାଥ ବଡଜ ସ୍ୱମାସୂଣ ।) ୨ । ଉନ୍ମୁକ୍ତ; ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ—2. Released from a bond. (ଉ—ଭିଗୁଣ୍ଟ ନୃବନ୍ଧ ମୁକୁଳ, ଜନ୍ମ ମରଣ ବେଳୁବେଳ—ପ୍ରାଚୀ. କର୍ଣ୍ଣମାବାସ୍ୟ ।)

ମୁକୁଳବତୀ—ସଂ. ବ (ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । କଳିକାବତୀ—1. Having Mukulabati buds. ୨ । ଅଦୃଷ୍ଟରଜା (ଦେଖ)—Adrushtarajā (See).

ମୁକୁଳା—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ମୁକ୍ତ)—୧ । ଖାଲି; ଜନଶୂନ୍ୟ (ଘର)—1. Empty; untenanted. Mukulā
খোলা খুলা ୨ । ଖୋଲା; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଡ଼ ଅଧିକାର କରି ନ ଥାଏ—2. Unoccupied (space or place); open; bare. ୩ । କବାଟ ବନ୍ଦ ହୋଇ ନ ଥିବା (ଘର)—3. (House) With the door open. ୪ । ମୁକ୍ତ; ଉନ୍ମୁକ୍ତ—4. Released; freed. ୫ । ଯାହା ଖରଚୀ; ମୁକ୍ତ ହସ୍ତ—5. Spendthrift. ୬ । ସରଳ; ଯେ ଗୁପ୍ତ କଥାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖି ନ ପାରେ—6. Frank; plain-spoken. ୭ । ଅସାବଧାନ; ଅସତର୍କ—7 Unwary; careless. ୮ । ମୁକୁଳ (ଦେଖ)—8. Mukula (See).

ମୁକୁଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ମୁଚ୍ ଧାତୁ; ମୁକୁଳିବା କ୍ରିୟାର Mukulā(le)ibā ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—୧ । ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା- খোলা 1. To liberate; to release from a bond. খোলনা (ଉ—ସୁଯୋଧନ ରଜାଙ୍କୁ ଅଣ ମୁକୁଳାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୨ । ଫିଟାଇବା—2. To untie; to unbind. (ଉ—ଫେଣ୍ଟାବାଳ ମୁକୁଳାଇ ବସିଅଛି ବେହି । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।) ୩ । ଋଣ ପରିଶୋଧ କରି ବନ୍ଧା ଦିଆ ଯାଇ ଥିବା ବସ୍ତୁକୁ ମହାଜନ ଠାରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଆଣିବା—3. To redeem a thing from mortgage or pledge by paying off the debt. ୪ । କାରାମୁକ୍ତ କରିବା—4. To release from confinement. (ଉ—ଦେବ ମୁକୁଳାଇ ପ୍ରହସ୍ତ ହୋଇ ଏ ପ୍ରେରଣ ନେଲ ଡୁବସ୍ତ । ରାଧାନାଥ. ଉଷାଣୀ ।) ୫ । କଟାଳମାନେ କ୍ଷେତରୁ ଆଣିଥିବା ଧାନବଳୀର ଗୋଛାମାନଙ୍କୁ ଫିଟାଇ ତହିଁରୁ କଟାଳମାନଙ୍କୁ ପାରିଶ୍ରମିକ ଛାଡ଼ି ଦେବା—5. To untie the bundles or sheaves of corn harvested by the reapers in order to parcel out the share for their remuneration.

ମୁକୁଳି—ଦେ. ବଣ—ମୁକୁଳ (୧, ୨) (ଦେଖ) Mukuli Mukula (1, 2) (See)

ମୁକୁଳିତ—ସ. ବଣ. (ମୁକୁଳ+ଜାତାର୍ଥେ.ଇତ)—୧ । ଅର୍ଦ୍ଧ ମୁଦ୍ରିତ—Mukulita 1. Half-closed. ୨ । ଅର୍ଦ୍ଧ ବିକଶିତ—2. Half-opened. ୩ । ମୁକୁଳ ଯୁକ୍ତ—3. Budded; blossomed.

ମୁକୁଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ ମୁଚ୍ ଧାତୁରୁ ମୁକ୍ତ)—୧ । ମୁକ୍ତି ପାଇବା; Mukuliba ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିବା—1. To be set free; to মুক্তি পাওয়া be liberated; to be freed. छूटजाना, छूटकरा पाना ୨ । ଆସନ୍ନ ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା—2. To be delivered from an impending danger. ୩ । କାରାମୁକ୍ତ ହେବା—3. To be released from confinement.

ମୁକୁଳୋତ୍ପତ୍ତି—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁକୁଳ+ଉତ୍ପତ୍ତି)—ଗଛରୁ କଢ଼ି Mukulotpatti ବାହାରିବା—The coming out of (ମୁକୁଳୋଦ୍ଗମ, ମୁକୁଳୋଦ୍ଭବ—ଅନ୍ୟରୂପ) buds from a tree.

ମୁକୁଶା ବାଜ(ଦ୍)—ଦେ. ବ—ବଙ୍ଗ ଦେଶର ଗୋଟିଏ ନଗର—Mukuśā bāj(d) Mursidabad; a town in Bengal মুর্শিদাবাদ [ଦ୍ର—ମୁର୍ଶିଦ୍ କୁଲିଖାଁ ଙ୍କ ନାମରୁ ହିଁ ଦେଶ ମୁର୍ଶିଦାବାଦ୍ ର मुरसिदाबाद् ପ୍ରାଚୀନ ନାମ । ଏଠାରେ ଉତ୍ତମ ଲୁଗା ବୁଣା ହୁଏ ।]

ମୁକୁଶା ବାଜି(ଦି)—ଦେ. ବଣ—ମୁର୍ଶିଦାବାଦରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ (ପାଟ ଲୁଗା)—Mukuśā bāji(di) (silk cloth) Made in Mursidābād. মুর্শিদাবাদী मुरसिदाबादी

ମୁକୁଶିଆଳି—ଦେ ବ. (ସ. ମୁଖଶାଳା)—ଦେଉଳର ସମ୍ମୁଖାର୍ଦ୍ଧ Mukuśiāli ମଣ୍ଡପ—The front half of a temple. (ମୁକୁଶାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—'ଦେଉଳକୁ ମୁକୁଶିଆଳ ବଳଯିବ' । মুখশালা ନ୍ୟାୟ'—ଢଗ । ସାଧାରଣତଃ ଦେଉଳଠାରୁ ମୁକୁଶିଆଳ जगमोहन ଛୋଟ ହୁଏ କିନ୍ତୁ ଦେଉଳ ଅପେକ୍ଷା ମୁକୁଶିଆଳ ବଡ଼ ହେଲେ ତାହା ଅସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଏ । ଅପବ୍ୟୟ ବ୍ୟୟ ବେଶୀ ହେବା ସ୍ଥଳରେ ଏ ଢଗ ବୋଲାଯାଏ ।]

ମୁକୁଷ୍ଟ—ସ. ବ—ବଣ ମୁଗ (ହି. ସ—A kind of wild Mukushtha Muga (grain). (ମୁକୁଷ୍ଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁକ୍କର—ସଂ. ବି—ମୁକର (ଦେଖ).
Mukkara . Mukara (See)

ମୁକ୍କା—ଦେ. ବି—ମୁକା (ଦେଖ)
Mukkā Mukā (See)

ମୁକ୍ତ—ସଂ. ବି. (ମୁଚ୍ ଧାତୁ=ମୋଚନ କରିବା+କର୍ତ୍ତ୍ତି. ତ)—
Mukta ୧ । ମୁକ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ; ଲବ୍ଧ ମୋକ୍ଷ—1. Liberated; delivered; released. ୨ । ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତ—2. Freed; emancipated. ୩ । (+କର୍ମ. ତ) ପରିତ୍ୟକ୍ତ—3. Discharged. ୪ । ପୃଥକ୍ କୃତ—4. Detached from; extricated. ୫ । ମୁକୁଳା; ଢିଲା—5. Loosened; untied; loose. ୬ । ଉଦ୍‌ଘାଟିତ; ମେଲା; ଖୋଲା—6. Open; opened. ୭ । ଅବାଧ; ବାଧାରହିତ—7. Unobstructed; free. ୮ । ନଗ୍ନ; ଲଙ୍ଗଳା—8. Naked; shorn of clothes. [ଦ୍ର—ଏହାର ଅପଭ୍ରଂଶ ମୁକୁଳା ।]

ମୁକ୍ତକ—ସଂ.ବି. (ମୁକ୍ତ=ପରିତ୍ୟକ୍ତ+କ)—୧ । ସମାସରହିତ ରଚନା-
Muktaka ବିଶେଷ—1. A kind of composition without compounds. ୨ । ବର୍ଚ୍ଛା, ବଲମ ପ୍ରଭୃତି କ୍ଷେପଣୀୟ ଅସ୍ତ୍ର—2. Missiles.

ମୁକ୍ତ କଚ୍ଛ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି କଚ୍ଛା ଯାହାର)—
Mukta kachchha ଯେଉଁ ଲୋକ ଲୁଗା ପିନ୍ଧି କଚ୍ଛ ମାରି ନ
(ମୁକ୍ତ କଚ୍ଛା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଥାଏ, ଅର୍ଥାତ୍, ଫାଳିଟା କରି ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଥାଏ—Wearing a cloth round the waist without having one end tucked down the privities. ବି. ପୁଂ—ବୌଦ୍ଧଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବିଶେଷ (ଏମାନେ କଚ୍ଛ ମାରୁ ନ ଥିବାରୁ)—Name applied to a sect of Buddhists.

ମୁକ୍ତ କଞ୍ଚୁକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି କଞ୍ଚୁକ
Mukta kañchuka ଯାହାର)—୧ । ନିର୍ମୋକ ବା କାଞ୍ଚ ଛାଡ଼ି
ମୁକ୍ତ କଞ୍ଚୁକା } ସ୍ତ୍ରୀ ଥିବା (ସାପ)—1. Having cast its
ମୁକ୍ତ ନିର୍ମୋକା } skin or slough (said of snake).
(ମୁକ୍ତ ନିର୍ମୋକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଯେ ଦେହରୁ ସାଞ୍ଜୁ କାଢ଼ିଅଛି—2. Having put off one's armour or coat of mail. ୩ । ଯେ ଦେହରୁ ଜାକେଟ ବା କାଞ୍ଚୁଲା କାଢ଼ିଅଛି—3. Having taken off the jacket or bodice from the body.

ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ମୁକ୍ତ+କଣ୍ଠ)—୧ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱର;
Mukta kantha ଅନବରୁଦ୍ଧ କଣ୍ଠ ସ୍ୱର । ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—
(ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) or loud voice. ୨ । ଅନବରୁଦ୍ଧ କଣ୍ଠସ୍ୱର ବିଶିଷ୍ଟ—2. Having a loud or unchoked voice.

ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅନବରୁଦ୍ଧ କଣ୍ଠ ସ୍ୱରରେ, ସ୍ପଷ୍ଟ
Mukta kanthare ସ୍ୱରରେ—1. In clear or unchoked voice; in an outspoken
(ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠେ—ଅନ୍ୟରୂପ) manner. ୨ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ; ବଡ଼ ପାଟି କରି—
मुक्त कण्ठसे 2. Loudly; aloud. (ପ୍ର—ସତ୍ୟମଣି ଲୋକେ ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠେ କଲେ ସ୍ୱଜାଙ୍କ ପ୍ରଶଂସାବାଦ । ରାଧାନାଥ. ଚାନ୍ଦଙ୍କ ।)

ମୁକ୍ତ କେଶ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ମୁକ୍ତ+କେଶ)—ଅଲୁଳାୟିତ କୁନ୍ତଳ;
Mukta kesa ମୁକୁଳା ବାଳ; ଢିଲା କେଶ—Dishevel-
(ମୁକ୍ତକେଶା, ମୁକ୍ତକେଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) led hair; hair let loose; flowing hair. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଢିଲା କେଶ ବିଶିଷ୍ଟ; ଯାହା ବାଳ ମୁକୁଳା ହୋଇଅଛି—Having one's hair dishevelled.

ମୁକ୍ତ କେଶୀ—ସଂ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ—(ଅଲୁଳାୟିତ କେଶବିଶିଷ୍ଟା) କାଳୀ ଦେବୀ—
Mukta kesi Goddess Kālī (represented with flowing hair). ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଭୁଲ. ବି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ; ସଂ. ମୁକ୍ତାକେଶୀ)—ବଡ଼ ବାଇଗଣୀ ରଙ୍ଗର ବାଇଗଣ—A species of big brinjal of violet colour.

ମୁକ୍ତ ଚନ୍ଦନ—ସଂ. ବି—ରକ୍ତ ଚନ୍ଦନ (ହି. ଶ)—
Mukta chandana Red sandal wood.

ମୁକ୍ତ ଦ୍ୱାର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମୁକ୍ତ+ଦ୍ୱାର)—୧ । ମେଲା ହୋଇଥିବା
Mukta dwāra କବାଟ—1. Open door. ୨ । ଅବାଧ ଗମନ—2. Free access and egress. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ଘରର କବାଟ ମେଲା ଥାଏ—(a house) With the door open.

ମୁକ୍ତପଥ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମୁକ୍ତ+ପଥ)—ଅବାରିତ ପଥ—
Muktapatha Unobstructed or free road.

ମୁକ୍ତ ପବନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା;. ମୁକ୍ତ+ପବନ)—ଖୋଲା ବାୟୁ;
Mukta pabana ଯେଉଁ ବାୟୁ ବହିବା ବେଳେ କିଛି ବାଧା
(ମୁକ୍ତବାୟୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପାଇ ନ ଥାଏ—Free air; air which has met with no obstruction.

ମୁକ୍ତ ପୁରୁଷ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମୁକ୍ତ+ପୁରୁଷ)—ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି;
Mukta purusha ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଷୟବାସନାରୁ ମୁକ୍ତ ଅଟେ—A person free from worldly attachment.

ମୁକ୍ତ ବନ୍ଧନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ବନ୍ଧନ
Mukta bandhana ଖୋଲା ହୋଇଅଛି—Having one's bonds loosened.

ମୁକ୍ତ(କ୍ତା)ବର୍ଚ୍ଚାଃ—ସଂ. ବି—ମୁକ୍ତାଝାଙ୍ଗା; ସ୍ତ୍ରୀଶୀଅଡ଼ ବର୍ଗର ବର୍ଷାୟୁ ବନ୍ୟ
Mukta(ktā)barchchāh ଶାକ ବିଶେଷ—Acalypha
(ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଭୁଟ୍ଟା) Indica (plant). [ଦ୍ର—ଏହାର
मुक्तावर्षि; मुक्ताझुरी ପତ୍ର ଏକୋତ୍ତର ଓ ପତ୍ରର ଧାର କଟା-
कुपी; आदितमञ्जरी କଟା; ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଫୁଲର ଚାରିପାଖରୁ ମଞ୍ଜରୀ ପରି ଡାଳରୁ ଝୁଲି ଥାଏ । ଏହା ବମନକାରକ, ବିରେଚକ ଓ ବାତ ଶ୍ଳେଷ୍ମ ନାଶକ; ଏହା

କାଶ, ଶ୍ୱାସ, ଜ୍ୱର ଓ ବିଷ ବେଗରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ। ଏହାର ରସ ପାନ କଲେ କଫ ନିର୍ଗତ ହୁଏ ଓ ବମନ ହୁଏ। ଏହା ବାହ୍ୟ ହୃଦ୍‌ଦେଶରେ ପ୍ରଲେପ ଦେଲେ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ବମନ ହୁଏ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ।]

ମୁକ୍ତବାସ—ସଂ. ବି—ଶୁକ୍ତି; ଶାମୁକା (ବୃ. ଶ)—Oyster.
Muktabāsa (ମୁକ୍ତମାତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁକ୍ତ ବେଣୀ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମୁକ୍ତ+ବେଣୀ)—୧। ଉନ୍ମୁକ୍ତ
Mukta beṇi ବେଣୀ; ଯେଉଁ ବେଣୀ ଗୁନ୍ଥା ନ ହୋଇ ଲମ୍ବି ଥାଏ —1. The plaited hair hanging down; pigtail. ୨। ଉନ୍ମୁକ୍ତ ବା ଅବାଧ ସ୍ରୋତ—2. Unobstructed current. ୩। ତ୍ରିବେଣୀ; ଗଙ୍ଗା ଯମୁନା ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ସଙ୍ଗମ—3. The place where the current of the three rivers (the Ganges, the Jamuna and the Saraswatī) flow unobstructed. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯାହାର ବେଣୀ ବନ୍ଧା ନ ହୋଇ ତଳକୁ ଲମ୍ବିଅଛି—(a woman) With the plaited hair hanging down.

ମୁକ୍ତଭାଷ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମୁକ୍ତ+ଭାଷ)—ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା—
Muktabhāsha Clear words.

ମୁକ୍ତ ମଣ୍ଡପ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁକ୍ତିମଣ୍ଡପ)—ମୁକ୍ତିମଣ୍ଡପ (ଦେଖ)—
Mukta maṇḍapa Muktimaṇḍapa (See)
মুক্তি মণ্ডপ मुक्त मण्डप

ମୁକ୍ତଲଜ୍ଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୁକ୍ତ+ଲଜ୍ଜା)—ତ୍ୟକ୍ତଲଜ୍ଜ;
Muktalajja ନିର୍ଲଜ୍ଜ (ବୃ. ଶ)—Shameless.
(ମୁକ୍ତଲଜ୍ଜା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୁକ୍ତଶୃଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ରୋହି ମାଛ (ବୃ. ଶ)—
Muktaśṛuṅga Rohi fish.

ମୁକ୍ତସଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି, ମୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି ସଙ୍ଗ ବା
Muktasaṅga ବିଷୟାସକ୍ତି ଯାହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା)—୧। ବିଷୟସଙ୍ଗତ୍ୟାଗୀ; ବିଷୟାସକ୍ତିବର୍ଜିତ—1. Freed from worldly attachment. ୨। ନିସ୍ପୃହ; ବାସନାରହିତ —2. Disinterested. ବି—ପରିବ୍ରାଜକ—An itinerant recluse.

ମୁକ୍ତସାର—ସଂ. ବି—କଦଳୀ ଗଛ (ବୃ. ଶ)—
Muktasāra Plantain tree.

ମୁକ୍ତ ହସ୍ତ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମୁକ୍ତ+ହସ୍ତ)—୧। ମୁଠା ହୋଇ ନ
Mukta hasta ଥିବା ହାତ—1. Open palm. ୨। ଦାନ (ବନ୍ଧମୁଷ୍ଟି—ବିପରୀତ) କରିବାକୁ ଅକୁଣ୍ଠିତ ହସ୍ତ—2. A free or munificent hand. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—
(ମୁକ୍ତହସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ନୁହେଁ; ଦାନଶୀଳ; ବଦାନ୍ୟ—Liberal; munificent; open-handed.

ମୁକ୍ତ ହସ୍ତତା—ସଂ. ବି (ମୁକ୍ତ ହସ୍ତ+ଭାବ ତା)—ବଦାନ୍ୟତା—
Mukta hastatā Munificence.

ମୁକ୍ତା—ସଂ. ବି (ମୁକ୍ତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧। ମୋତି; ଶୁକ୍ତିରୁ ବା ଶାମୁକାରୁ
Muktā ଜାତ ମଣି—1. Pearl. [ଦ୍ର—ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶ ମୁକୁତା। ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ମୁକ୍ତା ଶୁକ୍ତି ବା ଶାମୁକା, ଶଙ୍ଖ, ଗଜମସ୍ତକ, ଭେକମସ୍ତକ (ମତାନ୍ତରରେ ମେଘ), ବରାହ ମସ୍ତକ, ସର୍ପମସ୍ତକ, ବେଣୁ ବା ବଂଶବୃକ୍ଷ ଓ ମତ୍ସ୍ୟମସ୍ତକରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ। ଏହା ନବରତ୍ନ ମଧ୍ୟରେ ଏକତମ। ଏହା ଅଳଙ୍କାରରେ ଲାଗେ ଏବଂ ଜାରିତ ଓ ଶୋଧିତ ହୋଇ ଔଷଧରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ।] ୨। ବେଶ୍ୟା—2. Harlot; prostitute. ୩। ପୁଂଶ୍ଚଳୀ—3. An adulteress. ଦେ. ବି—ମୁକ୍ତାମଣି ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକନାମ—Name for calling a woman, named Muktāmaṇi. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୁକ୍ତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—୧। ନଗ୍ନା—1. Naked (feminine). ୨। ଅବଦ୍ଧା—2. Untied; loosened; unbound.

ମୁକ୍ତା କଳାପ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ମୁକ୍ତା ସମୂହ—1. A
Muktā kaḻāp collection of pearls. ୨। ମୁକ୍ତାହାର —2. A bead or string of pearls.

ମୁକ୍ତାକେଶୀ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବାଇଗଣ (ବୃ. ଶ)—
Muktākeśi A kind of excellent brinjal.

ମୁକ୍ତା ଖଚିତ—ସଂ. ବିଣ (ତୃତୀୟା ତତ୍)—ଯେଉଁ ଅଳଙ୍କାରରେ ମୋତି
Muktā khachita ବସିଅଛି—Set with pearls.
(ମୁକ୍ତା ଜଡ଼ିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁକ୍ତାଗାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମୁକ୍ତା+ଅଗାର)—ଯେଉଁ ଶୁକ୍ତି
Muktāgāra ବା ଶାମୁକା ମଧ୍ୟରେ ମୁକ୍ତା ଜନ୍ମେ—
(ମୁକ୍ତାଗୃହ, ମୁକ୍ତାପ୍ରସୂ, ମୁକ୍ତାମାତା—ଅନ୍ୟରୂପ) Pearl-oyster.

ମୁକ୍ତାତ୍ମା—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା, ମୁକ୍ତ+ଆତ୍ମନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—ସଂସାର-
Muktātmā ରୂପ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତିପ୍ରାପ୍ତ ଆତ୍ମା—Soul emancipated from the bondage of matter.

ମୁକ୍ତାପନ୍ତି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁକ୍ତାପଂକ୍ତି)—ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ସଜ୍ଜିତ ମୋତି
Muktāpanti —Row of pearls.
মুক্তার সারী मुक्तापन्ति

ମୁକ୍ତା ଫଳ—ସଂ. ବି (ରୂପକ)—୧। ମୁକ୍ତା; ମୌକ୍ତିକ—1. Pearl.
Muktā phaḻa ୨। ସୀତାଫଳ; ଆତ—2. The custard apple. ୩। କର୍ପୂର—3. Camphor. ୪। ବୋପଦେବ କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—4. Name of a treatise by Bopadeba. ୫। ନଅର କୋଳି (ବୃ. ଶ.) (ଦେଖ)—5. Na-ara koḻi (See)

ମୁକ୍ତାବଳି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁକ୍ତାର ଅବଳି)—୧। ମୁକ୍ତାସମୂହ—
Muktābaḻi 1. A collection of pearls. ୨। ମୁକ୍ତାର ମାଳା—2. A string of pearls.

ମୁକ୍ତାଭ—ସଂ. ବି—ତ୍ରିପୁର ମଲ୍ଲିକା (ବୃ. ଶ)—
Muktābhā Treble-petalled jasmine.

ମୁକ୍ତା ମଜା(ଞ୍ଜି)—ଦେ. ବି—ରିଠା (ଦେଖ)—Riṭhā (See)
Muktā majā(ñji) रिठा रिठा(ठी)

ମୁକ୍ତାମଣି—ସ. ବି (ରୂପକ)—ମୁକ୍ତା—Pearl. ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—
Muktāmaṇi ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦିଅଯିବା ନାମ—A name given to females.

ମୁକ୍ତାମାଳା—ସ. ବି(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମୁକ୍ତାର ମାଳା)—ମୁକ୍ତାଗ୍ରଥିତ ହାର—
Muktāmāḷā A necklace or string of pearls.
(ମୁକ୍ତାମାଳ—ଦେଶଜ ରୂପ)

ମୁକ୍ତା ମୋଦକ—ସ. ବି—ମୋତିଚୂର ଲଡ୍ଡୁ (ହି. ଶ)—
Muktā modaka A kind of sweet meat ball.

ମୁକ୍ତାର୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ.ମୁଖ୍ତାର୍)—୧ । ଅଦାଲତରେ ମକଦ୍ଦମାର
Muktār ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପକ୍ଷମାନଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି—
मोख्तार 1. A representative of a party in a
मुख्तार court. ୨ । ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀର ଆଇନ୍ ବ୍ୟବସାୟୀ—
ମୁକ୍ତିଆର } ଅନ୍ୟରୂପ 2. A lawyer of the lowest grade.
ମୁକ୍ତ୍ୟାର } ୩ । କ୍ଷମତାପ୍ରାପ୍ତ କାରପରଦାଜ; ଏଜେଣ୍ଟ—
3. Authorised agent. [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ କ୍ଷମତାପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଆମ୍-ମୁକ୍ତାର ଓ କାର୍ଯ୍ୟବିଶେଷ କରିବା ପାଇଁ କ୍ଷମତାପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଖାସ୍ ମୁକ୍ତାର ବୋଲାଯାଏ ।]

ମୁକ୍ତା ଲତା—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁକ୍ତାର ଲତା)—ମୁକ୍ତାଗ୍ରଥିତ
Muktā latā ହାର—A string of pearls.

ମୁକ୍ତା ଶାମୁକା—ଦେ. ବି (ସ. ମୁକ୍ତା+ଶମ୍ବୂକ)—ମୁକ୍ତା ଶୁକ୍ତି
Muktā śāmukā (ଦେଖ)—Muktā śukti (See)
मुक्ता सिपुक सीतुआ

ମୁକ୍ତା ଶୁକ୍ତି—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧା+ମୁକ୍ତା ଉତ୍ପାଦକ ଶୁକ୍ତି)—
Muktā śukti ଯେଉଁ ଶାମୁକାରେ ମୁକ୍ତା ଜନ୍ମେ—Pearl-
(ମୁକ୍ତା ଶମ୍ବୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ) oyster. [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ସଂ ନାମ—ମୁକ୍ତାସ୍ଫୋଟ, ମୁକ୍ତା ଗୃହ ।]

ମୁକ୍ତାସାର—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁକ୍ତାର ସାର)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୁକ୍ତା—
Muktāsāra An excellent pearl.

ମୁକ୍ତାସ୍ଫୋଟ—ସ. ବି (ମୁକ୍ତା+ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ=ବିକଶିତ ହେବା+
Muktāsphoṭa ଅଧିକରଣ. ଅ; ଯାହା ମଧ୍ୟରେ ମୁକ୍ତା ବିକଶିତ ହୁଏ)—ମୁକ୍ତା ଶୁକ୍ତି; ଶାମୁକା—Oyster.

ମୁକ୍ତା ହାର—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁକ୍ତାର ହାର)—ମୁକ୍ତାଗ୍ରଥିତ
Muktā hāra ହାର; ମୋତି ମାଳ—A necklace or string of pearls. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି ଆହାର ଯାହାଙ୍କରେ)—ଉପବାସ—Fasting.

ମୁକ୍ତି—ସ. ବି—(ମୁଚ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ ଫିଟାଇବା+ଭାବ ତି)—
Mukti ୧ । କାରାମୋଚନ—1. Deliverance from cofinement. ୨ । ବନ୍ଧନ ମୋଚନ—2. Liberation from bondage. ୩ । ନିସ୍ତାର; ଦୁଃଖନିବୃତ୍ତି; ଦୁଃଖର ବା ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର—3. Cessation of pain or trouble; deliverance from pain or danger. ୪ । ପରିତ୍ରାଣ; ମୋକ୍ଷ; କୈବଲ୍ୟ; ଅପବର୍ଗ—4. Final beatitude attained by the soul; salvation. ୫ । ଜନ୍ମମରଣରୂପ ସଂସାର ବନ୍ଧନରୁ ବିମୁକ୍ତି; ପୁନର୍ଜନ୍ମରୂପ ବନ୍ଧନରୁ ଉଦ୍ଧାରପ୍ରାପ୍ତି—5. The liberation of the soul from the necessity of rebirth in future. ୬ । ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ—6. Emancipation; attainment of freedom.

ମୁକ୍ତିଆର—ବୈଦେ. ବି—ମୁକ୍ତାର୍ (ଦେଖ)
Muktiāra Muktār (See)

ମୁକ୍ତିଆରଖାନା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁଖ୍ତାର୍‌ଖାନାହ୍)—କଚେରି
Muktiārakhānā ସମୟରେ ମିସିଲରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁ ନ ଥିବା
मोख्तारखाना ମୁକ୍ତିଆରମାନେ ଯେଉଁ ଗୃହରେ ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତି—
मुख्तारखाना The bar library for the muktars.
(ମୁକ୍ତା[କ୍ତ୍ୟା]ରଖାନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁକ୍ତିଆର ନାମା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁଖ୍ତାର୍ ନାମା)—୧ । ଯେଉଁ
Muktiāra nāmā ଦଲିଲଦ୍ୱାରା ପକ୍ଷ କୋର୍ଟରେ ଆପଣାର ପକ୍ଷ
मोख्तार नामा ସମର୍ଥନ କରିବା ପାଇଁ ମୁକ୍ତିଆର ନିଯୁକ୍ତ କରେ—
मुख्तार नामा 1. A power of attorney given by a party to his muktar. ୨ । କ୍ଷମତାପତ୍ର—2. Power of attorney. [ଦ୍ର—ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ପ୍ରଦତ୍ତ କ୍ଷମତାପତ୍ରକୁ ଆମ୍ ମୁକ୍ତିଆରନାମା ଓ କାର୍ଯ୍ୟ ବିଶେଷ ପାଇଁ ପ୍ରଦତ୍ତ କ୍ଷମତାପତ୍ରକୁ ଖାସ୍ ମୁକ୍ତିଆର ନାମା ବୋଲାଯାଏ ।]

ମୁକ୍ତିଆରି—ବୈଦେ. ବି—୧ । ମୁକ୍ତିଆରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ—1. Muk-
Muktiāri tarship. ୨ । ଅଦାଲତରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର
मोख्तारी मुख्तारी ମୁକ୍ତାରସ୍ୱରୂପ ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ—2. Pleading
(ମୁକ୍ତା[କ୍ତ୍ୟା]ରି—ଅନ୍ୟରୂପ) the cause of a person in the court as his muktar. ବିଣ—୧ । ମୁକ୍ତାରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to a muktar. (ଯଥା—ମୁକ୍ତିଆରି ପରୀକ୍ଷା ।) ୨ । ମୁକ୍ତାରଙ୍କ ଉପଯୋଗୀ—2. Becoming or befitting a muktear. (ଯଥା—ମୁକ୍ତିଆରି ପୋଷାକ ।)

ମୁକ୍ତିଆରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ମୁକ୍ତିଆରି (ଦେଖ)—Muktiāri
Muktiāriā मोख्तारी मुख्तारी (See)
(ମୁକ୍ତା[କ୍ତ୍ୟା]ରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁକ୍ତି କଇବଲ(ଲ୍ୟ)—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ମୁକ୍ତିକୈବଲ୍ୟ)—କୈବଲ୍ୟ
Mukti kaibala(lya) ମୁକ୍ତି—Final beatitude
कैवल्य मुक्ति attained by the human soul. (ଉ—
कैवल्य मुक्ति ତୋହର ଅଙ୍ଗ ଲଗି ଭୁଲ, ଲୋକ ସେ ମୁକ୍ତି କଇବଲ—ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।)

ମୁକ୍ତିକ୍ଷେତ୍ର—ସ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ; ମୁକ୍ତିପ୍ରଦ କ୍ଷେତ୍ର)—୧ । ବାରାଣସୀ
Mukti kshetra (ତୃ. ଶ.)—1. Benares. ୨ । ଭାରତସ୍ଥ ନାନାବିଧ ପ୍ରାଚୀନ ତୀର୍ଥ, ଯହିଁର ଅନ୍ୟ ନାମ ବଇକୁଣ୍ଠ-

ଭଣ୍ୟ ଥିଲ (ହି. ଶ,—2. Name of a place of Hindu pilgrimage on the Kāberi river.

ମୁକ୍ତି ତୀର୍ଥ—ସ. ବ—୧ । ମୁକ୍ତିଦାତା (ହି. ଶ)-1. Saviour.
Mukti tirtha ୨ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ)—2. A name of Bishnu.

ମୁକ୍ତିଦ—ସ. ବଣ. ଓ ବ. ପୁଂ—(ମୁକ୍ତି+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Muktida ପରିତ୍ରାତା; ମୋକ୍ଷଦାତା—Deliverer; saviour.
(ମୁକ୍ତିଦାତା; ମୁକ୍ତିଦାୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ମୁକ୍ତିଦା, ମୁକ୍ତିଦାତ୍ରୀ, ମୁକ୍ତିଦାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୁକ୍ତି ଦାନ—ସ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଅବ୍ୟାହତି ଦେବା;
Mukti dāna ମୁକ୍ତ କରିବା—1. Delivering. ୨ ।
(ମୁକ୍ତିପ୍ରଦାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସାଂସାରିକ ଦୁଃଖର ବିନାଶକରଣ—
2. Deliverance from worldly troubles.

ମୁକ୍ତି ଧନ—ସ. ବ—(ରୂପକ)—ମୁକ୍ତିରୂପ ସମ୍ପଦ—Salvation or
Mukti dhana beatitude (compared to wealth).

ମୁକ୍ତି ପଞ୍ଜର—ଦେ. ବ.—ବ୍ରତ ବିଶେଷ—Name of religious
Mukti pañjara observance. [ଦ୍ର—ସମ୍ବତ୍ସରର ଅଦ୍ୟ ଦିନ ଫାଲ୍ଗୁନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପ୍ରତିମାସର ପ୍ରଥମ ଦିନ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନଙ୍କର ଦ୍ୱାଦଶନାମାନୁସାରେ ଦ୍ୱାଦଶ ମୂର୍ତ୍ତି ନିର୍ମାଣ କରି ଭକ୍ତମାନେ ଏ ସାମ୍ବତ୍ସରିକ ବ୍ରତ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରନ୍ତି । ମଦନମୋହନ. ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ କମ ।]

ମୁକ୍ତି ପତ୍ର—ଦେ. ବ—(କରଣବାଚ୍ୟ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବନ୍ଧନ
Mukti patra ଅବରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବାର ନିଦର୍ଶନ ବା ଆଦେଶ-
ମୁକ୍ତିପତ୍ର **मुक्तिपत्र, बाजदावी** ଲିପି—1. An order for release. ୨ । କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରେ ବା ଧନରେ ଥିବା ଅଧିକାର ଦାବିକୁ ବା ସ୍ୱତ୍ୱକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପକ୍ଷରେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାର ନିଦର୍ଶନ ଦଲିଲ—2. A deed of release regarding any title or claim to a property; a deed of waiver of one's title or claim to a property.

ମୁକ୍ତି ପଥ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁକ୍ତିର ପଥ)—୧ । ପରିତ୍ରାଣର
Mukti patha ଉପାୟ—1. Means of salvation.
ମୁକ୍ତିପନ୍ଥା / ମୁକ୍ତି ମାର୍ଗ }—ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଯେଉଁ ପଥ ଧରିଲେ ମନୁଷ୍ୟ ମୁକ୍ତି ବା ମୋକ୍ଷ ଲଭେ—
2. The way to salvation.

ମୁକ୍ତି ପଦ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅପବର୍ଗ ରୂପ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—
Mukti pada The state of attaining salvation.

ମୁକ୍ତି ପଶରା—ଦେ. ବ—ମୁକ୍ତିର ବା ମୋକ୍ଷର ସ୍ଥାନ; ମୁକ୍ତିଲାଭ ହେବା
Mukti pasarā ନିମନ୍ତେ ଅନୁସୃତ ବା ସେବିତ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଦେବତା)
ମୁକ୍ତି ପସରା —A Deity or a person to whom one
मुक्तिका आधार clings for salvation.

ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦ—ସ. ବଣ. ଓ ବ. ପୁଂ—ମୁକ୍ତିଦ (ଦେଖ)
Mukti prada Muktida (See)
(ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ. ବ—ସାଧୁଆ ମୁଗ (ହି. ଶ)—
The green variety of Muga (grain).
(ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦା; ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୁକ୍ତି ପ୍ରାର୍ଥନା—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମୋକ୍ଷ ପାଇବାପାଇଁ ଯାଚ୍ଞା
Mukti prārthanā 1. Prayer for salvation or release.

ମୁକ୍ତି ପ୍ରାର୍ଥୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମୁକ୍ତି+ପ୍ର+ଅର୍ଥ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍
Mukti prārthi ୧ମା. ୧ବ)—ମୋକ୍ଷଲାଭେଚ୍ଛୁ—Wishing
(ମୁକ୍ତି ପ୍ରାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) for deliverance or salvation.

ମୁକ୍ତି ଫଉ(ଫୌ)ଜ—ଦେ. ବ—ଗରିବ ଲୋକଙ୍କୁ ଓ ଦୁଃସ୍ଥମାନଙ୍କୁ
Mukti phau (phau)ja ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସହାୟତା ଦେବା ଓ
মুক্তি ফৌজ **मुक्ति फौज** ସଦୁପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଜେନେରଲ୍ ବୁଥ୍ ନାମକ ସାହେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓ ପରେ ସର୍ବ ଜଗତର ସର୍ବାଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଧର୍ମ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—The Oriya rendering of the "Salvation Army" started by the late General Booth.

ମୁକ୍ତି ମଣି—ଦେ. ବ.—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୁକ୍ତିଦାତା—Supreme in grant-
Mukti maṇi ing salvation. [ଜ୍ଞ—ବ୍ରହ୍ମା ବୋଇଲେ ତାହା ଶୁଣି, ଶୁଣିମା ଦେଉ ମୁକ୍ତି ମଣି । ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।]

ମୁକ୍ତିମଣ୍ଡପ—ସ. ବ.—(ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧା; ମୁକ୍ତିପ୍ରଦ ମଣ୍ଡପ)—
Mukti maṇdapa ୧ । କାଶୀ ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିରର ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ମଣ୍ଡପ—1. Name of a roofed open platform to the south of the Bisweśwara temple at Beneres. ୨ । ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ଜଗମୋହନର ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ମଣ୍ଡପ—2. Name of a roofed open platform to the south of the temple of Jagarnnath at Puri.
[ଦ୍ର—ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ମୁକ୍ତିମଣ୍ଡପରେ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ରାଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନମାନଙ୍କର ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ପଣ୍ଡିତମାନେ ବସନ୍ତି; ଅନ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଏଠାରେ ବସିବାର ଅଧିକାରୀ ନୁହନ୍ତି । ଏହି ପଣ୍ଡିତମାନେ ସଭା କରି ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର କର୍ମକାଣ୍ଡ ଓ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦିଅନ୍ତି । ଏହି ମଣ୍ଡପରେ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମାଙ୍କର ଝୁଲଣ ଯାତ୍ରା ସମାହିତ ହୁଏ । ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳରେ ଓ ଭାରତବର୍ଷରେ ପୁରୀର ମୁକ୍ତିମଣ୍ଡପ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରତି ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ବିଶେଷ ଆସ୍ଥା ଥାଏ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସେବା ପୂଜା ଓ ନୀତି ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧେ କୌଣସି ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଲେ ପୁରୀର ରାଜା ଓ ମନ୍ଦିରର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ ଏହି ମୁକ୍ତିମଣ୍ଡପ ପଣ୍ଡିତ ସଭାର ମତ ଲୋଡ଼ି ଥାଆନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ମୁକ୍ତି ମଣ୍ଡପର ପଣ୍ଡିତ ସଭା ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ପୁସ୍ତକାଗାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ଏ ସଭାର ବ୍ୟବସ୍ଥାମାନ ଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ ଦିଆଯିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଅଛନ୍ତି । ଏ ସଭା ବିଚାରର

ଙ୍କଟ ବାହାଦୁରଙ୍କୁ ଓ ଅନ୍ୟ ବଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଯୋଗ୍ୟତା ଅନୁସାରେ ଉପାଧିମାନ ଦେବାର ପ୍ରଥା ଚଳାଇ ଅଛନ୍ତି । ଭୋଇ ବଂଶୀୟ ପ୍ରଥମ ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କର ରାଜତ୍ୱର ୧୪ ଅଙ୍କରେ ବା ୧୫୮୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଅକବରଙ୍କ ହିନ୍ଦୁ ସେନାପତି ରାଜା ମାନସିଂହଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଗୌରରାଣୀ ଏହି ମୁକ୍ତି ମଣ୍ଡପ ନିର୍ମାଣ କରାଇ ଥିଲେ ।]

ମୁକ୍ତି ମୁକ୍ତ—ସଂ. ବି—ଶିଲା ରସ (ଛୁ. ଶ)—
Mukti mukta — Styrax or benzoin.

ମୁକ୍ତି ଲାଭ—ସଂ. ବି—ପରିତ୍ରାଣପ୍ରାପ୍ତି; ମୋକ୍ଷଲାଭ—The attainment of salvation.
Mukti lābha

ମୁକ୍ତେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି—ଶିବଙ୍କଙ୍କ ବିଶେଷ (ଛୁ. ଶ)—
Mukteśwara Name of an image of Śiba.
[ଦ୍ର—ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ମୁକ୍ତେଶ୍ୱର ନାମକ ଗୋଟିଏ ଶିବ ଲିଙ୍ଗ ଅଛନ୍ତି ।]

ମୁଖ୍‌ଲିସ୍—ବେଦେ. ବି—୧ । (ଫା. ମୁଫ୍‌ଲିସ)—୧ । ଦରିଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି
Mukh-lis 1. A poor man. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅବିବାହିତ
मुफ्लीस मुफलिस ପୁରୁଷ—2. (figurative) A bachelor. ୩ । (ଫା. ମୁଖନ୍ନସ୍)—ନପୁଂସକ—3. An eunoch.

ମୁଖ—ସଂ. ବି. (ଖନ୍ ଧାତୁ=ଖୋଳିବା+କର୍ମ. ଅ; ନିପାତନ)—
Mukha ୧ । ବଦନ; ମୁହଁ; ଆନନ—1. Face. ୨ । ପାଟି; ତୁଣ୍ଡ; ବକ୍ତ୍ର; ବାକ୍ୟ ନିଃସରଣର ଓ ଭୋଜ୍ୟ ଗ୍ରହଣର ଦ୍ୱାର—2. Mouth. ୩ । ପ୍ରବେଶ ମାର୍ଗ; ଗୃହାଦିର ଦ୍ୱାର—3. The door or entrance of a house. ୪ । ନିଃସରଣ ପଥ—4. Exit; the way out. ୫ । ଛିଦ୍ର—5. Aperture; hole. ୬ । ସୂତ୍ରପାତ; ଆରମ୍ଭ—6. Beginning; commencement. ୭ । ନଳର ମୁହଁ ବା ପ୍ରବେଶ ପଥ—7. The mouth of a tube. ୮ । ଅଗ୍ରଭାଗ—8. Top. ୯ । ସୈନ୍ୟାଦିର ସମ୍ମୁଖ ଭାଗ—9. The van or advance guard of an army. ୧୦ । ଉପାୟ 10. Means. ୧୧ । ପାତ୍ରାଦିର ଧାର—11. The brim of a pot. ୧୨ । ବାକ୍ୟ; ବାକ୍; ଶବ୍ଦ—12. Word; sound; speech. ୧୩ । ନାଟକର ପୂର୍ବଭାଗ; ନାଟକାଦିର ସନ୍ଧି ବିଶେଷ—13. Prologue; name of a preparatory or turning incident in a dramatic composition. ୧୪ । ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ବା ଆଗପାଖ—14. Front part; forepart of a thing. [ଉ—ବନ୍ଧି ଜନନ୍ଧ ପଦରେ, ବୋଲେ ଦକ୍ଷିପଣେ ମାରେ, ଶୁଣି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନ ରହି ମୁଖେରେ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୧୫ । ପକ୍ଷୀର ଚଞ୍ଚୁ; ଥଣ୍ଟ—15. The beak of a bird. ୧୬ । ମୁଖ୍ୟ ବା ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପଦାର୍ଥ—16. The chief (man or thing). [ଉ—ବେଦମାନଙ୍କରେ ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର ମୁଖ, ସେ ରୂପରେ ଗାୟତ୍ରୀ ଛନ୍ଦଙ୍କର ମୁଖ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।] ୧୭ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ, ଲକୁଚ ବୃକ୍ଷ; ଜେଉଟ ଗଛ—17. The monkey jack tree. ୧୮ । ନଦୀର ମୁହାଣ—18. The mouth of a river. ୧୯ । (ଗଣିତ) କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରଥମ ବା ଆଦ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା—19. (Arithmetic) The first term in a progression. ୨୦ । (ଜ୍ୟାମିତି) ଚତୁର୍ଭୁଜ ବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ରର ଭୂମିର ବିପରୀତ ବାହୁ—20. (Geometry) The side opposite to the base of a quadrilateral figure. ୨୧ । ବେଦ (ଛୁ. ଶ)—21. The Bedas. ୨୨ । ଜୀର (ଛୁ. ଶ)—22. Cumin seed. ୨୩ । ପାଣିକୁଆ (ଛୁ. ଶ)—23. The small cormorant. ଦେ. ବି—୧ । ବଥିର ବା ଘାଆ ଆଦିର ଅଗ୍ରଭାଗ—1. The forepart or head of a boil or sore. ୨ । କ୍ଷେତକୁ ଯେଉଁ ବାଟେ ପାଣି ପଶେ ବା କ୍ଷେତରୁ ଯେଉଁ ବାଟେ ପାଣି ବାହାରି ଯାଏ—2. The mouth of a field; the part by which water enters into and comes out of a field. ସଂ. ବିଣ—୧ । ପ୍ରଧାନ—1. Chief. ୨ । ଆଦ୍ୟ—2. First.

ମୁଖ କଟୁ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୁଖ ଅଟେ କଟୁ ଯାହାର)—କଟୁଭାଷୀ—Scurrilous.
Mukha katu

ମୁଖ କଣ୍ଡୁ—ସଂ. ବି—କଥା କହିବା ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଇଚ୍ଛା ବା ଆଗ୍ରହ—
Mukha kandu Eager desire to speak.

ମୁଖ କବାଟି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖ+କପାଟ)—୧ । ଖଡୁ ଆଦିକୁ ହାତରେ ବା ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧିବା ପରେ ଯେଉଁ କବାଟ ବା କବଜା ଦ୍ୱାରା ତାହା ମୁଦା ଯାଏ—1. The hinge that closes the bangle tightly around the wrist or leg. [ଉ—ବଳୟ ଏକ ପୃଥ୍ୱୀଦେବଙ୍କ ଥାଇ କେଉଁ କୁଣ୍ଡଳ ନିର୍ମିଣି × × × ବଜାଣି ବସ୍ତ୍ରାର ମୁଖ କବାଟ ଯେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ମୂର୍ଚ୍ଛା ବା ରୋଗ ଆଦି ଯୋଗୁଁ ଦାନ୍ତପାଟି ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯିବା—Lock-jaw
Mukha kabāṭi
कबजा
कवजा
दान्तकपाटी
दान्ती

ମୁଖ କମଳ—ସଂ. ବି (ଉପମିତ)—ପଦ୍ମପରି ସୁନ୍ଦର ମୁଖ; ସୁନ୍ଦର ବଦନ—A face as beautiful as the lotus.
Mukha kamala

ମୁଖ କାନ୍ତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁଖ+କାନ୍ତି)—ମୁଖଶ୍ରୀ; ମୁଖର ଶୋଭା—The beauty or grace of one's face.
Mukha kānti

ମୁଖ କୁଷ୍ଠ—ସଂ. ବି—ମୁଖ ଗଳିବା; ମୁଖରୋଗ ବିଶେଷ—A leprosy of the face; Leontiasis.
Mukha kushṭha

ମୁଖ କୋଷ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁଖ+କୋଷ)—୧ । ମୁଖାଚ୍ଛାଦନ—1. A covering for the
Mukha kosha

face. ୨ । ମୁଖା—2. A mask worn on the face.

ମୁଖ କ୍ଷତ—ସ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ମୁଖରେ କ୍ଷତ)—ଭୁଣ୍ଡ ଘା; ମୁହଁରେ
Mukha kshata · ଘାଆ—Mouth-sore.

ମୁଖ କ୍ଷୁର—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦାନ୍ତ (ହ. ଶ)
Mukha kshura Tooth

ମୁଖ ଖୋଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାଟି ଫିଟାଇବା; କଥା କହିବା—
Mukha kholibā To begin to speak; to open
মুখ খোলা मुँह खोलना one's mouth.

ମୁଖ ଗନ୍ଧ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅପରିଷ୍କୃତ ପାଟିରୁ ବାହାରିବା
Mukha gandha ପୂତି ଗନ୍ଧ—Ozostomia; foul smell
(ମୁଖଦୁର୍ଗନ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) issuing from the mouth.

ମୁଖ ଗନ୍ଧକ—ସ. ବି (ମୁଖ+ଗନ୍ଧ+କ)—ପଳାଣ୍ଡୁ; ପିଆଜ—
Mukha gandhaka Onion.

ମୁଖ ଗହ୍ୱର—ସ. ବି—ପାଟି—The mouth; the cavity of
Mukha gahwara the face.

ମୁଖ ଗୋଳ—ଦେ. ବି—ପାଟି; ଗୋଳମାଳ (ଶବ୍ଦ)—Noise. [ଉ
Mukhagoḷa —ଇନ୍ଦ୍ରର ଭୁଲେ ଦେବବଳ, ଚଳନ୍ତେ ଶୁଭେ
গোলমাল हल्ला ମୁଖଗୋଳ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମୁଖଘଣ୍ଟା—ସ. ବି—ହୁଳହୁଳି ଧ୍ୱନି—A ticking sqeaking sound
Mukha ghantā uttered by moving the tongue repeatedly between the lips while shouting (made by Indian women on auspicious occasions).

ମୁଖ ଚନ୍ଦ୍ର—ସ. ବି (ଉପମିତ)—ଚନ୍ଦ୍ର ସଦୃଶ ମନୋହର ମୁଖ—
Mukha chandra A face as lovely as the moon.

ମୁଖ ଚାଳି—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ମୁଖଶାଳା (ଦେଖ)
Mukha chāḷi Mukhaśāḷā (See)

ମୁଖ ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁକୁ ଦେଖିବା
Mukha chāhiñbā —1. To see a person's face.
ମୁଖ ଦରଶନ କରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
ମୁଖ ଦେଖିବା } ଦେଖିବା—2. To see a
মুখচাওয়া, মুখদেখা person. ୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅପଣାର
मुँह देखना ସମ୍ମୁଖରେ ଦେଖିବା—3. To see a person face to face. [ଦ୍ର—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ବିରକ୍ତ ହେଲେ ଓ ତାକୁ ଆଉ ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନ କଲେ ବିରକ୍ତିରେ ଲୋକେ କହି ଥାଆନ୍ତି "ମୁଁ ଆଉ ତୋ ମୁଖ ଚାହିଁବି ନାହିଁ ।" ଗୋଟିଏ ଲୌକିକ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ଯେ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ମୁଖକୁ ସକାଳୁ ଉଠି ଦର୍ଶନ କଲେ ସେ ଦିନଟି ସୁଖମୟ ହୁଏ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ମୁଖ ଦେଖିଲେ ସେଦିନ ଅମଙ୍ଗଳ ଘଟିଥାଏ । ଅତି ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦେଖିଲେ ମନୁଷ୍ୟ ସୁଖୀ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଦର୍ଶକ କହେ "ତୋ ମୁଖ ଚାହିଁଲେ ମୋ ଦୁଃଖ ଯାଏ" ।]

ମୁଖଚାରୀ—ସଂ. ବି (ମୁଖ+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ; ୧ମା. ୧ବ)—
Mukhachāri ଜିହ୍ୱା—Tongue.

ମୁଖ ଚପଳ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବହୁ ଭାଷୀ—
Mukha chapaḷa 1. Talkative. ୨ । କୁତ୍ସିତଭାଷୀ—
(ମୁଖ ଚପଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Foul-mouthed.
(ମୁଖ ଚପଳତା, ମୁଖ ଚାପଲ୍ୟ—ବି)

ମୁଖ(ହଁ, ହୁଁ)ଚୋର (ରା)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଲଜ୍ଜାଶୀଳ—
Mukha(hañ, huñ)chora(rā) 1. Bashful. ୨ ।
মুখ চোর ଭୀରୁ—2. Chicken-hearted. (ଉ—ନାଚୁଥିଲେ
मुँह चोर ଦିନେ ନାହିଁ ସେ ଶୋଣିତ ହେଲେ ସବୁ ମୁଖ ଚୋର । ଉକ୍ର. ସ୍ୱା. ଗୀତ ଲହରୀ ।) ୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସଭାରେ ବା ଅନ୍ୟ ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ କିଛି କଥା କହି ପାରେ ନାହିଁ—3. (a person) Who has not the courage to speak out in a meeting or before a body of strangers.

ମୁଖ ଛ(ଚ୍ଛ)ବି—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁଖ+ଛବି)—ମୁଖ କାନ୍ତି—
Mukha chha(chchha)bi The beauty or grace of the face.

ମୁଖଜ—ସ. ବିଣ. (ମୁଖ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୁହଁରୁ ଜାତ—
Mukhaja Born of the mouth. ବି-୧। (ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମୁଖଜାତ) ବ୍ରାହ୍ମଣ—1. A Brāhmaṇa (born of the face of Brahmā). ୨ । ଦାନ୍ତ—2. Tooth.

ମୁଖ ଟେକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲଜ୍ଜାହେତୁ ଯୋଗୁଁ ଅବନତ ହୋଇଥିବା ମସ୍ତକକୁ
Mukha ṭekibā ଉପରକୁ ଉଠାଇବା—To lift up one's
মুখ তো(তু)লা face which has been bowed down
मुँह उठाना through shame.

ମୁଖ ଡିଣ୍ଡିମ—ସ. ବି—ମୁଖଘଣ୍ଟା (ଦେଖ)—Mukhaghaṇṭā
Mukha diṇḍima (See) (ଉ—ଏ କାଳେ ମୁଖ ଡିଣ୍ଡିମ ଶୁଭେ ଅନ୍ତଃପୁରେ । ଉପ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।)

ମୁଖଣ୍ଡ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ମୁଖର)—ମୁଖର; ଯେ ଖୁବ୍ କହି ପାରେ—
Mukhaṇḍa Talkative; given to tall talking.
মুখড় मुखर

ମୁଖତଃ—ସ. ଅ(ମୁଖ+ତସ୍)—ମୁଖରୁ; ମୁହଁରୁ—From the mouth.
Mukhataḥ (ଯଥା—ରାଜା ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମୁଖତଃ ଏ ସମ୍ବାଦ ପାଇଲେ ।)

ମୁଖ(ଖୁ)ଦାନ୍ତ(ନ୍ତୁ)ରା—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ମୁଖ+ଦନ୍ତୁର)—ଉଚ୍ଚ
Mukha(khu,dānta(ntu)rā ଦନ୍ତୁର (ବ୍ୟକ୍ତି); ଯେଉଁ
[ମୁଖ(ଖୁ)ଦାନ୍ତ(ନ୍ତୁ,ନ୍ତେ)ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପର ପାଟିର ସମ୍ମୁଖ ଦାନ୍ତ
সামান্য দেঁতো ସାମାନ୍ୟରେ ଓଠ ଉପରକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଥାଏ—
थोड़ा दाँतुला A person who has his front teeth of the upper jaw protruding a little beyond the lips.

ମୁଖ ଦୂଷଣ—ସ. ବି—ପଳାଣ୍ଡୁ; ପିଆଜ—
Mukha dūshaṇa Onion.

ମୁଖ ଦୂଷିକା—ସ.ବ—ଯୁବକ ଯୁବତୀଙ୍କ ମୁହଁରେ ବାହାରିବା ଷଦ୍ ବ୍ରଣ; Mukha dūshikā ବାଠ ବରୁଣ—Pimples coming out on the face of young persons; varus.

ମୁଖ ଦୂଷୀ—ସ. ବ—ରସୁଣ (ହୁ. ଶ)— Mukha dūshi Garlic.

ମୁଖ ଧାବନ—ସ.ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁଖ+ଧାବନ)—ମୁହଁ ଧୋଇବା; ମୁଖ Mukha dhābana ପ୍ରକ୍ଷାଳନ—Washing of the face.

ମୁଖ ଧୌତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାଣି ଦ୍ୱାରା ପାଟିକୁ ଓ ମୁହଁକୁ ଧୋଇ Mukha dhauta karibā ପରିଷ୍କାର କରିବା—To wash the face and rinse the mouth.
ମୁଖ ধৌত করা
मुहँ धोना

ମୁଖ ଧୌତା—ସଂ. ବଣ—ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯଷ୍ଟିକା; ବାହ୍ମଣ ଯଷ୍ଟିଅ ଗୁଳ୍— Mukha dhautā A plant, Saponanthus Indica.

ମୁଖ ନିବାସିନୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସରସ୍ୱତୀ—The Hindu Goddess Mukha nibāsini of learning.

ମୁଖ ନିରୀକ୍ଷକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ମୁଖ ଦର୍ଶନକାରୀ—1. Seeing Mukha nirikshaka a face. ୨ । ପକ୍ଷପାତୀ—2. Partial. ୩ । ଅଳସ—3. Idle; indolent. ୪ । ଅଯଥାର୍ଥ ଦର୍ଶୀ—4. Looking at the wrong side of things.
(ମୁଖନିରୀକ୍ଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୁଖ ନିରୀକ୍ଷଣ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୁହଁ ଦେଖିବା— Mukha nirikshaṇa Seeing of a face.

ମୁଖ ନିର୍ଗତ—ସଂ. ବ. (୫ମୀ ତତ୍; ମୁଖ+ନିର୍ଗତ)—୧ । ମୁଖରୁ Mukha nirgata ବାହାରିଥିବା—1. Come out of the face or mouth. ୨ । ଉଚ୍ଚାରିତ—2. Uttered.
(ମୁଖ ନିଃସୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଖ ପଖାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ମୁଖ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ)—ମୁହଁ ଧୋଇବା— Mukha pakhālibā To wash the face.
মুখ ধোওয়া मुँहधोना (ମୁଖ ପଖଳା—ବିଶେଷ୍ୟ)

ମୁଖପଟ—ସ. ବ (ମ. ଯ. ଲୋ)—ମୁହଁ ଘୋଡ଼ାଇବା ବସ୍ତ୍ର; ଓଢ଼ଣା Mukhapaṭa (ହୁ. ଶ)—Veil.

ମୁଖପଦ୍ମ—ସ. ବ (ରୂପମିତ)—ମୁଖକମଳ (ଦେଖ) Mukhapadma Mukhakamala (See)

ମୁଖପାତ—ଦେ. ବ (ସ. ମୁଖ+ପତ୍ର)—ବାକ୍ସ, ସିନ୍ଦୁକ, ଆଲମାରି Mukhapāta ଆଦିର ଚାବି ଗଳିବା ଛିଦ୍ର ଉପରେ ଦିଆଯିବା ପାନ ଆକାରର ବା ତ୍ରିଭୁଜ ଆକାର ଧାତୁର ବା ଶୃଙ୍ଗର ପାତ୍ରଖଣ୍ଡ—A thin triangular or heart-shaped plate put over the keyhole of a box or almirah.
মুখপাত
मुखपात

ମୁଖପାତ୍ର—ସ. ବ (କର୍ମଧା; ମୁଖ=ପ୍ରଧାନ+ପାତ୍ର=ବ୍ୟକ୍ତି)— Mukhapātra ୧ । ପ୍ରତିନିଧି—1. A representative. ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ କଥା କହେ—2. A person who is the mouthpiece of others. ୩ । ଅଗ୍ରଣୀ; ନେତା—3. A leader. ୪ । ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି; ମୁଖିଆ—4. A chief person; headman.

ମୁଖପିଡ଼କା—ସ. ବ—ବାଠବରୁଣ (ହୁ. ଶ) Mukhapirdikā Varus.

ମୁଖପିଣ୍ଡ—ସଂ. ବ—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟିକ୍ରିୟାରେ Mukhapiṇḍa ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଦତ୍ତ ପିଣ୍ଡ (ହୁ. ଶ)—Offering of a cake of boiled rice to the ghost of a a deceased before the obsequal rites begin.

ମୁଖ ପୂରଣ—ସଂ. ବ—୧ । କୁଳୁକୁଳା (ହୁ. ଶ)—1. Gargle. Mukha pūraṇa ୨ । କୁଳୁକୁଳା କରିବା ପାଇଁ ମୁହଁରେ ପୂରାଯିବା ଜଳ (ହୁ. ଶ)—2. Water filled up in the mouth for gargling.

ମୁଖ ପୋଛିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁଖ+ପ୍ରୋଞ୍ଛନ)—ମୁହଁରେ Mukha pochhibā ଲାଗିଥିବା ଜଳକୁ ବା ଅଇଣ୍ଠାକୁ ବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ମାର୍ଜନା କରିବା; ମୁହଁ ପରିଷ୍କାର କରିବା—To cleanse the face by rubbing it with cloth.
মুখ মুছা
मुँह पोछना

ମୁଖ ପୋଡ଼ା—ଗ୍ରା. (ଗାଳି) ବଣ. ପୁଂ—ପୋଡ଼ାମୁହାଁ; ଦଗ୍ଧମୁଖ— Mukha porḍā (a term of abuse) Having a scorched face.
মুখ পোড়া मुँह जला

ମୁଖ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୁହଁ ଧୋଇବା— Mukha prakshālana Washing of the face.

ମୁଖପ୍ରିୟ—ସଂ. ବଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୁଖରୋଚକ; ଖାଇବାକୁ ରୁଚିକର—Toothsome; tasteful. ସଂ. ବ— Mukhapriya ୧ । କାକୁଡ଼ି (ହୁ. ଶ)—1. Cucumber. ୨ । ନାରଙ୍ଗ (ହୁ. ଶ)—2. A kind of sweetish orange.

ମୁଖ ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କଥା କହିବା—To open the Mukha phiṭā(te)ibā mouth; to speak.
মুখ খোলা मुँह खोलना (ମୁହଁ ଫିଟିବା—ବିଶେଷ୍ୟରୂପ)

ମୁଖବନ୍ଦ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମୁଖବନ୍ଧନ)—୧ । କଥା କହିବାର ସହିତ୍ୟ; Mukhabandā ତୂଷ୍ଣୀଭାବ—1. Silence. ୨ । ମୁହଁରେ କଣ୍ଢା ମାରିବାଦ୍ୱାରା ବାକ୍ୟରୋଧ— 2 Gagging. ୩ । ମୁଖ ବନ୍ଧ (ଦେଖ)— Mukha bandha (See)
মুখ বন্দ मुँह बन्द

ମୁଖ ବନ୍ଦ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଥା କହିବାକୁ Mukha banda karibā ଅଧିକାର ନ ଦେବା—1. To gag a person's mouth; not to allow a person to speak. ୨ । କଥା କହିବାରୁ ବିରତ ହେବା—2. To cease speaking.
মুখ বন্দ করা
मुँह बन्द करना

ମୁଖବନ୍ଧ—ସଂ. ବ—୧ । ପ୍ରସ୍ତାବନା; ଅବତରଣିକା; ଗ୍ରନ୍ଥାଦିର ଭୂମିକା Mukhabandha ବା ଉପକ୍ରମଣିକା—1. Introduction to a book; preface, ୨ । ଦାନ, ପୁରସ୍କାରର ଅଙ୍ଗୀକାର, ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ, ଲାଞ୍ଚ ଆଦିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଥା କୁହାଇ ନ ଦେବା—2. Stopping the

mouth of a person by threat, promise or reward; preventing a person from speaking.

ମୁଖ ବନ୍ଧନ—ସଂ. ବି—୧ । ସ୍ତମ୍ଭନ, ମୋହନ, ବଶୀକରଣାଦି ତାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବାକ୍‌ଶକ୍ତିକୁ ବନ୍ଦ କରିବା—
Mukha bandhana
The stoppage of a person's power of speech by employing charms. ୨ । ମୁହଁରେ କପଡ଼ା ମାରିବାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବାକ୍‌ଶକ୍ତିର ନିରୋଧନ—2. Gagging. ୩ । ମୁଖବନ୍ଧ (ଦେଖ)—3. Mukhabandha (See)

ମୁଖ ବଲ୍ଲଭ—ସ. ବି—ଡାଳିମ୍ବ ଗଛ—Pomegranate tree.
Mukha ballava
ବିଣ- ମୁଖପ୍ରିୟ; ମୁଖରୋଚକ—Delicious; tasteful.

ମୁଖ ବାଦ୍ୟ—ସ. ବି (ସ. ଉ. ଲେ.)—୧ । ମୁହଁଦ୍ୱାରା ବଜାଯିବା ବାଦ୍ୟ
Mukha bādya (ଯଥା—ଶଙ୍ଖ, ମହୁରି)—1. A musical instrument played with the mouth. ୨ । ଶିବାର୍ଚ୍ଚନ ସମୟରେ ଉଚ୍ଚାରିତ 'ବମ୍' 'ବମ୍' ଶବ୍ଦ—2. Sound of Bom repeated while worship ping the God Siba. ୩ । ବୁଲବୁଲ—3. Squeaking sound repeated by wagging the tongue.

ମୁଖ ବାସ—ସ. ବି—୧ । ପାନ ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ
Mukha bāsa (ଯଥା—ପାନ, କର୍ପୂର, ମସଲା ଆଦି)—1. Scents used to make the mouth fragrant. ୨ । ମୁଖର ଦୁର୍ଗନ୍ଧନାଶକ ଦ୍ରବ୍ୟ—Fragrant spices used in chewing. ୩ । ତରଭୁଜ ଲତା (ହ୍ରି. ଶ.)—3. The water. melon creeper. ୪ । ଗନ୍ଧତୃଣ (ହ୍ରି. ଶ.)—4. Andropogen Citratus plant.

ମୁଖ ବାସନ—ସ. ବି—ପାନ ଓ ମସଲା ଆଦି ଖାଇବାଦ୍ୱାରା ମୁଖର
Mukha bāsana ସୁଗନ୍ଧୀକରଣ—Act of making the mouth fragrant by chewing spices, scented gums, etc.

ମୁଖବାସିନୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୁଖ + ବସ୍ ଧାତୁ + ଇନ୍ + ଈ)—
Mukhabāsini ସରସ୍ୱତୀ (ହ୍ରି. ଶ.)—The Goddess of learning.

ମୁଖବିଲୁଣ୍ଠିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଛେଳି; ମାଈ ଛେଳି—
Mukhabilunṭhikā A she-goat.

ମୁଖ ବିଷ୍ଠା—ସଂ. ବି (ଯାହାର ମୁଖ ସ୍ପର୍ଶରେ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ବିଷ୍ଠା ପରି ଦୁର୍ଗନ୍ଧ
Mukha bishṭhā ହୁଏ)—ତେଲିଚାଟିକା; ଅସରପା—Cockroath.

ମୁଖ ବୁଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଖ ବନ୍ଦ କରିବା; କଥା ନ କହିବା—
Mukha bujibā To shut up one's mouth.
ମୁଖବোজা(মুজা) मुँह बंद करना

ମୁଖ ବ୍ୟଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—ଉଙ୍ଗରୋଗ; ମୁହଁରେ ଦେଖାଯିବା ସାନ ସାନ
Mukhabyanga ଅସ୍ପଷ୍ଟର ଦାଗମାନ—Small blackish patches appearing on the face. [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକମତରେ ଅଧିକ ପରିଶ୍ରମ ବା କ୍ରୋଧ ଯୋଗୁ ବାୟୁ ଓ ପିତ୍ତ ପ୍ରକୁପିତ ହୋଇ ଏ ଦାଗମାନ ପଡ଼ିଯାଏ; ଏଥିରେ କୌଣସି କଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ମୁହଁର ଶୋଭା କମିଯାଏ—ହ୍ରି. ଶ. ।]

ମୁଖ ବ୍ୟାଦାନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପାଟି ଆଁ କରିବା; ପାଟିକୁ
Mukha byādāna ବିସ୍ତାର କରିବା—Yawning; gaping.

ମୁଖଭଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମୁହଁର ଛଟକ—
Mukha bhangi 1 Facial expression making; faces. ୨ । ମୁହଁକୁ ବିକୃତ କରିବା—2. Distortion of the face.

ମୁଖ ଭଙ୍ଗୀ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁହଁକୁ ବକଟ କରିବା—1. To
Mukha bhangi karibā distort one's face. ୨ । ଖେଳେଇ ହେବା—2. To make faces or mouths at,
মুখভঙ্গী করা मुख भङ्गी करना

ମୁଖ ଭାର(ରି)—ଦେ. ବି—ଅନ୍ତରର କ୍ରୋଧ ବା ଅପମାନ ଯୋଗୁ
Mukha bhāra(ri) ମୁଖକୁ ଗମ୍ଭୀର ବା ବିରସ କରିବା—Scowling; frowning;
মুখ ভার मुहँ फुलाना

ମୁଖ ଭୂଷଣ—ସ. ବି—ପାନ ଖିଲି—Betel prepared for
Mukha bhūshaṇa chewing.

ମୁଖ ମଣ୍ଡନ—ସ. ବି—୧ । ମୁହଁକୁ ଚନ୍ଦନ, ତେଲ ଓ ବେଶାଦି ଦ୍ୱାରା
Mukha manḍana ସଜାଇବା—Painting one's face with sandal paste, oil etc; the toilette of the face. ୨ । ମୁହଁକୁ ବେଶ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଚନ୍ଦନ, ଗୋରୋଚନା, ସିନ୍ଦୁର ଆଦି—2. Articles (e.g. face powder, sandal paste) used for painting the face. ୩ । ମୁହଁର ଅଳଙ୍କାର—3. Ornament for the face. ୪ । ଯେଉଁ କବିତା ବା ଶ୍ଳୋକାଦି ମୁଖସ୍ଥ ରଖିବା ଉଚିତ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—4. Any couplet or sloka which should be committed to memory.

ମୁଖ ମଣ୍ଡଳ—ସ. ବି. (ରୂପକ)—୧ । ମୁଖ ପ୍ରଦେଶ; ସମଗ୍ର ମୁଖ—
Mukha manḍala 1. The whole face. ୨ । ପରିଧି ବିଶିଷ୍ଟ ମୁଖ—2. The orb of the face.

ମୁଖ ମଣ୍ଡଳୀୟ—ସ. ବିଣ—ମୁଖ ମଣ୍ଡଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to
Mukha manḍaliya the whole face.

ମୁଖ ମଣ୍ଡଳୀୟ ପକ୍ଷାଘାତ—ଦେ. ବି. (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଯେଉଁ
Mukha manḍaliya pakshāghāta ପକ୍ଷାଘାତ ରୋଗ ମୁଖ ମଣ୍ଡଳକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ—Facial paralysis.
মুখ মণ্ডলীয় পক্ষাঘাত मुख मण्डलीय पक्षाघात

ମୁଖ ମଣ୍ଡଳୀୟ ସ୍ନାୟୁଶୂଳ—ଦେ. ବି. (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ମୁହଁକୁ
Mukha manḍaliya snāyusūla ଆକ୍ରମଣ କରିବା

ମୁଖ ମଣ୍ଡଲୀୟ ସ୍ନାୟୁଶୂଳ ସ୍ନାୟୁଶୂଳ ରୋଗ ବିଶେଷ—Facial neuralgia; Prosopolgia.
मुख मण्डलीय स्नायुशूल

ମୁଖ ମଣ୍ଡିକା—ସ. ବି—୧ । ବାଳ ରୋଗ ବିଶେଷ (ବୈ. ଶା)—1. A kind of infant disease.
Mukha maṇḍikā
(ମୁଖ ମଣ୍ଡିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଉକ୍ତ ରୋଗର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ (ବୈ. ଶା)—2. The Goddess presiding over the above disease.
(ଉ—ଦୈତ୍ୟମାତା ଯେଉଁ ବାଳକ ମାଂସ ଖାଇ, ମୁଖମଣ୍ଡିକା ସେ ବୋଲାଇଲେ ଏ ମଣ୍ଡି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ମୁଖ ମଳ—ସ. ବି—ପାଟି ଭିତରର ଛିଅଣ—The dirt accumulating inside the mouth.
Mukha maḷa

ମୁଖ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) - ଶ୍ଳେଷ୍ମାର ବିକାର ଜନିତ ପାଟିରେ ମଧୁର ସ୍ୱାଦ ଅନୁଭୂତ ହେବା ରୋଗ ବିଶେଷ (ଭାବ ପ୍ରକାଶ)—A kind of disease in which there is a sweet taste felt in the mouth.
Mukha mādhurjya

ମୁଖ ମାରୁତ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ମୁଖ ନିଃସୃତ ମାରୁତ)—ଫୁତ୍କାର—Air blown through the mouth.
Mukha māruta

ମୁଖ ମୋଦ—ସଂ. ବି—୧ । ଶୋଭାଞ୍ଜନ; ସଜନା ଗଛ—1. A tree; Hyperananthera Morunga. ୨ । ଶଲ୍ଲକୀ ବୃକ୍ଷ (ବୈ. ଶା)—2. Boswellia Serrata (tree).
Mukha moda

ମୁଖମ୍ପଚ—ସଂ. ବି. (ମୁଖମ୍+ପଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଯେ ମୁଖ ଦ୍ୱାରା ପାକ କରେ)—୧। ଭିକ୍ଷୁକ—1. A beggar. ୨ । ଯାଚକ—2. A petitioner.
Mukhampacha

ମୁଖ ଯନ୍ତ୍ରଣ—ସଂ. ବି—ଲଗାମର କଡ଼ିଆଳ—1. The bit of a bridle. ୨ । ଘୋଡ଼ା ଅଟକିବାର ଲଗାମ (ମୁଖଯନ୍ତ୍ରଣ—ଅଶ୍ୱବନ୍ଧ) (ବୈ. ଶା)—2. Bridle; reins
Mukha jantraṇa

ମୁଖର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ମୁଖ=ମୁଖ ଦ୍ୱାରା ବାକ୍ୟ+ର ଅର୍ଥରେ ର)—୧ । ଅଳ୍ପ ଭାଷୀ; ବାଚାଳ—1. Garrulous; talkative. ୨ । ଅଗ୍ରଭାଷୀ—2. Speaking first. ୩ । କୁଭାଷୀ; ଅପ୍ରିୟଭାଷୀ; ଦୁର୍ମୁଖ; କଟୁଭାଷୀ—3. Scurrilous; foul mouthed. ୪ । ବଡ଼ ପାଟିଆ—4. Boisterous, turbulent. ୫ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ୱରୂପ ଯେ କଥା କୁହେ—5. Speaking as the mouthpiece of others. ୬ । ଶବ୍ଦାୟମାନ—6. Vocal. (ଉ—ବାହାରୁଁ ସେ ମୁଖର ଭବନାଙ୍ଗନ କଲେ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୭ । ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ; ପ୍ରଧାନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—7. Leading; chief (person). ବି—୧। ଅଗ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ନେତା—1. A leader. ୨ । ଶଙ୍ଖ—2. Conchshell. ୩ । କାକ—3. A crow.
Mukhara
(ମୁଖରା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ମୁଖରତା—ବି)

ମୁଖ ରକ୍ଷା—ଦେ. ବି—୧ । ମାନ ରକ୍ଷା—1. Saving of one's face; saving of one's prestige. ୨ । ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା—2. Compliance with one's request.
Mukha rakshā
মুখ রক্ষা
मुहँकि लाज रक्षा

ମୁଖ ରତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଉପାୟରେ ଅନ୍ୟର ମୁଖ ସାହାଯ୍ୟରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରିବା କିମ୍ବା (ଅଶିଷ୍ଟ—ଗୁହ୍ୟ ଚଟାଇବା)—Act of unnatural sexual intercourse through the mouth.
Mukha rati

ମୁଖରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ)—ଧ୍ୱନିତ କରିବା; ଶବ୍ଦାୟିତ କରିବା—To resound. (ଉ—ଯେଉଁମାନ ମୁଖରେ ଘୋଷ ଦୁଆର କଲରବେ । ରାଧାନାଥ. ଦରବାରୀସଂବାଦ ।)
Mukharibā
মুখরা
मुखरना

ମୁଖରୀକରଣ—ସଂ. ବି. (ମୁଖର+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+କରଣ)—ଥଟ୍ଟା ତାମସା—Mockery; raillery.
Mukharīkaraṇa

ମୁଖ ରୁଚି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)--କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁର ଶ୍ରୀ ମୁଖ ଶୋଭା—The beauty or grace of one's face.
Mukha ruchi
মুখ রুচি
मुख रुचि
ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖରୋଚକ)—ମୁଖର ରୁଚି ଜନକ, ମୁଖ ରୋଚକ—Tasteful; delicious-

ମୁଖରେ ପାଣି ନ ଥିବା—ଦେ. ବି—୧ । ମୁହଁରେ ସରସତା ନ ଥିବା—1. Disappearance of cheerfulness from the face ୨ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ ହେବା—2 To be lost to all sense of shame. [ଉ—ଯେତେ ଅଛନ୍ତି ଭୂମି ସେନାରେ ରଥୀ ଶ୍ରେଣୀ । ତୁମ୍ଭ ଘର ମୁଖରେ ନାହିଁ ଅଛି ପାଣି । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଉ. ।]
Mukhare pāṇi nathibā
মুখ শুখিয়ে যাওয়া
मुखमे पानी नही रहना

ମୁଖ ରୋଗ—ସ. ବି—୧ । ମୁହଁର ବେମାର—1. A disease affecting the face. ୨ । ପାଟିର ବେମାର—2. Mouth-disease. [ଦ୍ର— ଓଠ, ଦାନ୍ତମୂଳ, ଦାନ୍ତ, ଜିଭ, ତାଳୁ ଓ ଗଳାରେ ହେବା ରୋଗକୁ ମୁଖ ରୋଗ ବୋଲାଯାଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହାର ସଂଖ୍ୟା ୭୭ । ଓଠରେ ହେବା ରୋଗ ୮, ଦାନ୍ତ ମୂଳରେ ୧୭, ଦାନ୍ତରେ ୮, ଜିଭରେ ୫, ତାଳୁରେ ୯ ଓ କଣ୍ଠରେ ୧୮ ଓ ସମସ୍ତ ମୁଖରେ ୩ ପ୍ରକାର— ବୈ. ଶା.।]
Mukha roga

ମୁଖ ରୋଚକ—ସ. ବିଣ—ଖାଇବାକୁ ରୁଚିକର—Tasteful; delicious; toothsome.
Mukha rochaka

ମୁଖରୋଧ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —ମୁଖ ବନ୍ଧନ (ଦେଖ) Mukha bandhana (See).
Mukharodha

ମୁଖ(ଖୋ, ଖୁ)ର୍ଜି(ର୍ଜ୍ୟା)—ଦେ. ବି—ବଙ୍ଗୀୟ ମୁଖୋପାଧ୍ୟାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପାଧି—A family title of Bengalee Brāhmaṇas.
Mukha(khā, khu)rji(rjyā)
মথুর্জ্যা, মধর্জী
मुखरजी

ମୁଖ ଲଜ୍ଜା—ଦେ. ବି—ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜା; ସୌହାର୍ଦ୍ଦ; ଅନ୍ୟର ମନ ନେବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା—Regard for the feelings of a person; delicacy
Mukha lajja
ମୁଖଲଜ୍ଜା, मुखलज्जा
[ଦ୍ର—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ବା କୌଣସି କଥା କହିଲେ ତାଳେ ଅପଣା ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି କଟକ୍ତ ହେବେ, ଏହାକୁ ଜାଣି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବା କହିବାକୁ ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜା ବା ମୁଖଲଜ୍ଜା ବୋଲାଯାଏ ।]

ମୁଖ ଲାଙ୍ଗଲ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୁଖ ଅଛେ ଲାଙ୍ଗଲ ପରି ଯାହାର; ଯେ ମୁହଁରେ ଭୂମି ଖୋଳେ)—
Mukha lāngala
୧ । ବରାହ; ଶୂକର; ଘୁଷୁରି—1. Hog; boar. ୨ । କୁକୁର—2. Dog.

ମୁଖ ଶଫ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଦୁର୍ମୁଖ; କଟୁଭାଷୀ (ହି. ଶ.)—
Mukha śapha Evil-tongued; foul-mouthed.

ମୁଖ ଶଶୀ—ସଂ. ବି (ରୂପକ)—ମୁଖଚନ୍ଦ୍ର (ଦେଖ)
Mukha śaśī Mukhachandra (See)

ମୁଖଶାଳା(ଳ)—ସଂ. ବି—ଦେବତାଙ୍କ ରହିବା ମନ୍ଦିରର ସମ୍ମୁଖରୁ ଲାଗି ଥିବା ଛୋଟ ମନ୍ଦିର—Vestibule; the entrance hall of a temple.
Mukhaśāḻā(lā)

ମୁଖ(ଖୁ)ଶାଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖଶାଳା ବା ମୁଖ୍ୟଶାଳା)—
Mukha(khu)śāḻi
୧ । ଦେଉଳର ବିମାନ—1. The pyramidal top part of a temple.
विमान, जगमोहन जगमोहन
(ଉ—ଉପର ମୁଖଶାଳଯାଏ, ଅନନ୍ତକଣ୍ଠ ସେ ବୋଲଏ-ଯଶୋବନ୍ତ ପ୍ରେମଭକ୍ତିବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।)
୨ । ମୁଖଶାଳା; ଜଗମୋହନ—
2. The entrance room to a temple.

ମୁଖ ଶୁଖା(ଖୋ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହଁଦ୍ୱାରା ଦୁଃଖପ୍ରକାଶ କରିବା; ମୁହଁ ବିରସ କରିବା—
Mukha śukhā(khe)ibā
मुखशुकान मुहसुखाना To have a sorrowful face.
(ମୁଖଶୁଖିବା—ବି)

ମୁଖଶୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମୁଖ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ—
Mukha śuddhi 1. Washing of the face and the mouth. ୨ । ଦାନ୍ତସଫାକରିବା—2. Cleansing of the teeth. ୩ । ଖାଇ ସାରିବା ପରେ ମୁଖକୁ ସୁଗନ୍ଧୀକରଣାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଭୁଆଁସଙ୍ଗ ଆଦି ଦ୍ରବ୍ୟ—
3. Spices chewed after dinner to impart fragrance to the mouth.

ମୁଖ ଶୋଧନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମୁଖକୁ ପରିଷ୍କୃତ କରିବା—
Mukha śodhana 1 Cleansing of the mouth.
୨ । ମସଲା ଆଦି ଖାଇବାଦ୍ୱାରା ମୁଖର ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ନିବାରଣ—
2. The act of imparting fragrance to the mouth by chewing spices etc. ୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ପାନ ମସଲା ଆଦି ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥମାନ ଖାଇବାଲେ ପାଟି ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଯୁଏ (ହି. ଶ)—
3. Spices etc which cause the mouth to smell sweet. ୪ । ଜାଇଫଳ (ହି. ଶ.)—
4. Mace (spice).

ମୁଖଶୋଧୀ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (ମୁଖ + ଶୁଧ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମ ୧ବ)—ଯାହା ମୁଖର ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ନିବାରଣ କରେ—Removing bad smell from the mouth
Mukhaśodhī
(ମୁଖଶୋଧକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
. ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ମୁଖଶୋଧନ ୩ (ଦେଖ)—1. Mukhaśodhana 3 (See) ୨ । ଜଂଗଲ ଲେମ୍ବୁ—2. Citron (fruit).

ମୁଖ ଶୋଭା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁଖ + ଶୋଭା)—ମୁହଁର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; ଚେହେରାର ଶୋଭା—Beauty of the feature; lustre of the countenance; the grace of one's face.
Mukha śobhā
(ମୁଖଶ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଖଶୋଷ—ସଂ. ବି—୧ । ପୀଡ଼ା ଯୋଗୁଁ ମୁହଁ ଶୁଖିଯିବା—
Mukha śosha 1. Dryness of the mouth occasioned by disease. ୨ । ଶୋଷ (ହି. ଶ)
—2. Thirst.

ମୁଖଷ୍ଠୀଳ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ମୁଖ + ଷ୍ଠା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଇଲ)—ଦୁର୍ମୁଖ—
Mukhashtbīḻa Foul-mouthed.

ମୁଖ ସମ୍ଭବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୁଖରୁ ଜାତ—
Mukha sambhaba Produced from the mouth.
(ମୁଖସମ୍ଭବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି (ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଜାତ)—୧ ।
(ମୁଖସମ୍ଭୂତ—ଅନ୍ୟ ବିଣରୂପ) ବ୍ରାହ୍ମଣ—1. Brāhmaṇa.
୨ । ପୁଷ୍କର ମୂଳ (ହି. ଶ)—2. The root of Alpotaxis Auriculata

ମୁଖସୁଧା—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧା; ମୁଖ ଭିତରେ ସୁଧା)—୧ । ଛେପ—1. Spittle. ୨ । ପାଟିର ନାଳ —2. Saliva.
Mukha sudhā

ମୁଖ ସୁରା(ର)—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ କର୍ମଧା; ମୁଖରୁ କ୍ଷରିତ ସୁରା)—
Mukha surā(ra) ୧ । ଲାଳ—1. Saliva. ୨ । ଛେପ—2. Spittle. ୩ । ତାଳସୁରା; ତାଡ଼ୀ—3. Palm-toddy; datepalm toddy.

ମୁଖ ସୂଚୀ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅମ୍ବଡ଼ା ଗଛ (ହି. ଶ)—
Mukha sūchī Hogplum tree.

ମୁଖସ୍ତ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ମୁଖସ୍ଥ)—ପଢଛାଇଥିବା; ଯାହା ଘୋଷିକରି ମନେ ରଖି ପ୍ରୟୋଜନ ବେଳେ ଅବିକଳ କହିଯାଇ ପାରେ, କଣ୍ଠସ୍ଥ—Learnt by rote; got by heart; committed to memory.
Mukhasta
मुखस्त (स्थ)
कण्ठस्थ

ମୁଖସ୍ତ କରିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—୧ । ପଢ଼ଛାଇବା —1. To get by heart; to commit to memory. ୨ । ଘୋଷିବା—2. To learn anything by rote.
Mukhasta kariba
मुखस्त(स्थ) करना
कण्ठस्थ करना

ମୁଖସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ (ମୁଖ + ସ୍ଥା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ପଢ଼ଛାଇ-ଥିବା; କଣ୍ଠସ୍ଥ—1. Committed to
Mukhastha

memory; learnt by rote. ୨ । ମୁଖସ୍ଥିତ—2. Situated or placed on the face or in the mouth ୩ । ମୌଖିକ; ବାହ୍ୟ; ଯାହା ଅନୁଭବ କୃତ୍ରିମ—3. External.

ମୁଖସ୍ଥ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘଣ୍ଟାଇବା—To get by heart; to commit to memory.
Mukhastha karibā
ମୁଖস্থ করা কণ্ঠস্থ করনা

ମୁଖସ୍ରାବ—ସଂ. ବି (ମୁଖ + ସ୍ରୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଲାଳ—1. Saliva. ୨ । କେତେକ ଶିଶୁଙ୍କ (ମୁଖାସ୍ରବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୁହଁରୁ ଅତ୍ୟଧିକ ଲାଳ ବହିବା—2. Excessive salivation of some children. [ଦ୍ର—ଏହା ଦୂଷିତ ସ୍ତନ୍ୟପାନ ଯୋଗୁଁ ହୁଏ । ସାଧାରଣ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ, ଯେଉଁ ପିଲା ଗର୍ଭରେ ଥିବା ସମୟରେ ମାତାର ଦୋହଦଲାଳସା ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଥାଏ, ସେ ପିଲାର ପାଟିରୁ ଝୁର୍ ଲାଳ ଗଡ଼େ ।]
Mukhasrāba

ମୁଖା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖକୋଷ)—୧ । ମୁଖକୋଷ; ମୁଖାଚ୍ଛାଦନ; ଯାହା ପ୍ରଥମେ ଅଭିନୟରେ ନଟ ମୁହଁରେ ଘୋଡ଼ାଇ ଅନ୍ୟ ଯେଉଁ କୃତ୍ରିମ ମୁଖ ପିନ୍ଧନ୍ତି—1. A mask worn on the face in masquerades. [ଉ—ମୁଖାର ଯୋଗାଡ଼ େ ନାହିଁ ଅଛି ତାଙ୍କ ମୁଖ । ପ୍ରାଚୀ. ବୃନ୍ଦାବନରୂପଣଗୀତା ।] ୨ । ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ [ଦ୍ର—ଏହା ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଥିବା ବୃକ୍ଷ ଯାଗାମାନଙ୍କରେ ଜନ୍ମେ ।] 2. Schebera Swietenioides (Haines). ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ, ଯଥା ବାନର ମୁଖା)—ମୁଖଯୁକ୍ତ—Faced; having a face. କ୍ରି. ବିଣ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଯଥା—ଉତ୍ତର ମୁଖା; ପୂର୍ବମୁଖା)—କୌଣସି ଦିଗକୁ ମୁହଁ କରି—Facing towards; with face turned towards.
Mukhā
ମୁখোষ মুখড়া; चेहरा
গোলকালুয়াডী
ମୁଖା
मुँहा
ମୁଖ
मुँह

ମୁଖାକୃତି—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁଖ + ଆକୃତି)—୧ । ମୁଖର ଗଢ଼ଣ—1. The build of the face. ୨ । ଚେହେରା—2. Countenance; mien.
Mukhākruti

ମୁଖାଗ୍ନି—ସଂ. ବି.—(ମ, ପ. ଲୋ କର୍ମଧା; ମୁଖରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଅଗ୍ନି)—୧ । ଶବଦାହ କାଳରେ ଶବର ମୁହଁରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆତ୍ମୀୟ (ଯଥା, ପୁଅ) ମନ୍ତ୍ର ପାଠ ପୂର୍ବକ ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ ଅଗ୍ନି ଦିଏ—1. Fire set to the face of a dead body by a relative of the deceased (such as the eldest son) at the time of setting fire to the funeral pyre. ୨ । ଶବ ଦାହ କାଳରେ ଶବର ମୁଖରେ ପ୍ରଥମେ ଅଗ୍ନି ଲଗାଇବା ରୂପ ସଂସ୍କାର ବିଶେଷ—2. The ritua of the first setting of the fire to the face of the dead body in cremation. ୩ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ମୁଖ + ଅଗ୍ନି)—ଦାବାନଳ—3. Forest fire; forest conflagration. ୪ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ବ୍ରାହ୍ମଣ—4. A Brāhmaṇa. ୫ । ଉଲ୍କାଗ୍ନି—5. Will-o-the-wisp. ୬ । ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି—6. Sacrificial fire. ୭ । ଉଲ୍କାମୁଖୀ; ଏକପ୍ରକାର ଶୃଗାଳ, ଯେଉଁ ଜନ୍ତୁ ପାଟି ମେଲା କରେ ପାଟିରୁ ନିଆଁ ପରି ଅଲୁଅ ବାହାରେ—7. A kind of jackal from whose mouth is said to issue a jet resembling fire.
Mukhāgni

ମୁଖାଗ୍ର—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଓଠ—1. Lip. ୨ । ଥୋମଣି—2. Snout. ୩ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅଗ ପାଖ (ହି. ଶ)—3. The front portion or side of a thing. ସ. ବିଣ—୧ । ମୁଖସ୍ଥ; କଣ୍ଠସ୍ଥ (ହି. ଶ)—1. Committed to memory; got by heart. ୨ । ଯେଉଁ ବିଷୟ ବା କଥା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥାଏ—2. (any matter) Which is on the point of being uttered by a person; which is on the tip of one's tongue.
Mukhāgra

ମୁଖାଚ୍ଛାଦନ—ସ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁଖ + ଆଚ୍ଛାଦନ)—୧ । ଅବଗୁଣ୍ଠନ; ଓଢ଼ଣା—1. A veil. ୨ । (ମୁଖାବରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପାତ୍ରାଦିର ମୁହଁରେ ଘୋଡ଼ା ଯିବା ଢାଙ୍କୁଣି—2. A lid or covering for the mouth of a pot.
Mukhāchchhādana

ମୁଖାପସେକ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁଖ + ଅପସେକ)—୧ । ମୁହଁରେ ଲାଳ ଉଠିବା—1. Salivation. ୨ । ରୋଗ ବିଶେଷ; ମୁହଁ ନାଳେଇବା—2. Water brash; involuntary flow of saliva.
Mukhāpaseka

ମୁଖା ପିନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହଁରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ମୁହଁର ପ୍ରତିକୃତି ପିନ୍ଧିବା—To wear a mask on the face. [ମୁଖା ବାନ୍ଧିବା, ମୁଖା ଲଗା (ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
Mukhā pindhibā
মুখোষ পরা मुखड़ालगाना, चेहरालगाना

ମୁଖାପେକ୍ଷା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁଖ + ଅପେକ୍ଷା)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଦେଶର ବା ଅନୁଗ୍ରହର ଅଥବା ସାହାଯ୍ୟର ପ୍ରତ୍ୟାଶା—1. Waiting for another's help or order or favour. ୨ । ପକ୍ଷପାତ—2. Partiality. ୩ । ଅନୁରୋଧ—3. Request. ୪ । କୌଣସି ବିଷୟର ସୂଚନା ପାଇବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ରହିବା—4. Watching another person's face or countenance (in order to get an indication of his or her wish from the countenance). ୫ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଧୀନ (ବ୍ୟ) (ହି. ଶ.)—5. Dependance on another.
Mukhā pekshā

ମୁଖାପେକ୍ଷିତା—ସଂ. ବି (ମୁଖାପେକ୍ଷିନ୍ + ଭାବ. ତା)—୧। ପକ୍ଷପାତିତା
Mukhāpekshitā —1. Partiality. ୨। ଅନ୍ୟର ମୁଖାପେକ୍ଷା କରିବାର ଭାବ—2. Dependence on another's favour. ୩। ଅନୁରୋଧ—3. Request.

ମୁଖାପେକ୍ଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୁଖାପେକ୍ଷା+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ. ଏକ)
Mukhāpekshī ସାଧାରଣତଃ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ (ମୁଖାପେକ୍ଷକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯଥା ପରମୁଖାପେକ୍ଷୀ, ସ୍ତ୍ରୀ ମୁଖାପେକ୍ଷୀ)
ମୁଖାପେକ୍ଷିଣୀ, ମୁଖାପେକ୍ଷିକା } ସ୍ତ୍ରୀ —୧। ଅନୁଗ୍ରହ ପ୍ରତ୍ୟାଶୀ—1. Depending upon another's favour. ୨। ଯେ ଅନ୍ୟର ମୁଖାପେକ୍ଷା କରେ—2. Waiting for another's favour or pleasure. ୩। ପକ୍ଷପାତୀ—3. Partial. ୪। ଯେ ଅନ୍ୟର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ରହେ—4. Watching another's countenance. ୫। ଅଧୀନ (ଗ୍ରା. ପ)— 5. Dependant.

ମୁଖାବଲୋକନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁଖ+ଅବଲୋକନ)—
Mukhābalokana ମୁଖ ନିରୀକ୍ଷଣ; ମୁହଁ ଦେଖିବା—The seeing of a person's face.

ମୁଖାମୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମୁଖ+ଆମୟ)—୧। ମୁଖରୋଗ—
Mukhāmaya 1. Disease of the face or the mouth.

ମୁଖାମୁଖି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଦୁଇଜଣଙ୍କର ସାମନାସାମନି—
Mukhāmukhi Face to face; tete-a-tete.
মুখোমুখী मुँहामुँही ବି—ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ୍—Interview.

ମୁଖାମୃତ—ସଂ. ବି (ମ. ସ. ଲୋ; କର୍ମଧା; ମୁଖ ଜାତ ଅମୃତ)—
Mukhāmṛuta ୧। ଖେପ—1. Spittle. ୨। ପାଟିର ଲାଳ—2. Saliva. ୩। ମୁହଁରୁ ବାହାରିବା ବାକ୍ୟରୂପ ଅମୃତ—3. The ambrosia of words uttered from the mouth.

ମୁଖାରି—ଦେ. ବି—୧। ସଙ୍ଗୀତର ରାଗିଣୀ ବିଶେଷ—1. Name of
Mukhāri a tune of songs. ୨। ମୁହଁ—2. Face. ୩। ଦାନ୍ତକାଠି—3. Fragmant of a twig to cleanse the teeth with. [ଉ—ମହାବୃକ୍ଷ ମହିମା ସେ ଧୁଅନ୍ତି ମୁଖାରି। ସ୍ୱାମୀଭୋଇ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା।]

ମଖାର୍ଜକ—ସଂ. ବି—ବନତୁଳସୀ (ଗ୍ରା. ପ)—
Mnkhārjaka The wild Basil plant.

ମୁଖାଲ(ଲି)ପ(ଫ)—ବୈଦେ. ବିଣ (ବିପରୀତ) (ଅ)—୧।
Mukhāla(li)pa(pha) ବିରୋଧୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Adverse;
मुखालिफ antagonistic. ୨। ଶତ୍ରୁଭାବାପନ୍ନ—2. Inimical; hostile. ୩। ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ—3. Rival.
ବି—୧। ଶତ୍ରୁ—1. Enemy, adversary. ୨। ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ—2. Rival. ୩। ବିରୋଧୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. Antagonist.

ମୁଖାସବ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ମୁଖ+ଆସବ)—୧। ଛେପ; ଖେପ
Mukhāsaba —1. Spittle. ୨। ଲାଳ—2. Saliva.

ମୁଖାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ମୁଖ+ଅସ୍ତ୍ର; ବହୁବ୍ରୀହି)—(ଯାହାର ମୁଖରେ ଅସ୍ତ୍ର
Mukhāstra ଅଛି) କଙ୍କଡ଼ା, କର୍କଟ—A crab.

ମୁଖି—ଦେ. ବି—୧। ବଦ୍ଧମୁଷ୍ଟି ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠର ଅଗ୍ରଭାଗଦ୍ୱାରା ମୁଖରେ
Mukhi ଆଘାତ—1. A blow or prodding given
মুখটি on the face by the thumb protruding
ठुनका, मुक्का(को) from the fist. ୨। ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ଉପାଧି-ବିଶେଷ—2. A family title amongst the Śūdras. ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୩। ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତି ବିଶେଷ—3. A class of aborigines.

ମୁଖିଆ(ଅ)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମୁଖ୍ୟ)—୧। ଦଳ ମଧ୍ୟର ପ୍ରଧାନ
Mukhiā(a) (ବ୍ୟକ୍ତି); ଶ୍ରେଷ୍ଠ—1. Chief (amongst
মুখী a crowd); eminent. ୨। ପ୍ରତିନିଧିସ୍ଥାନୀୟ—
मुखिया 2. Representative. ବି—୧। ଦଳର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A chief. ୨। ପ୍ରତିନିଧି—2. A representative. ୩। ନେତା; ସର୍ଦ୍ଦାର—3. Leader. ୪। ବଲ୍ଲଭାଚାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ମନ୍ଦିରର ପୂଜକ ଓ ପାଚକ ବାବାଜୀଙ୍କ ଉପାଧି—4. The title of the worshipper and cook of a temple belonging to the Ballabhāchārjya sect.

ମୁଖୀ—ସଂ. ବିଣ (ମୁଖ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ) (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ)
Mukhī ମୁଖ ବିଶିଷ୍ଟ—Having a face. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ସୁମୁଖୀ; ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ)— ମୁଖଯୁକ୍ତା — Faced (in a compound). ବି (ମୁଖ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଈ)— ସାରୁ, ଅଦା, ଆଳୁ, ଓଲୁଅ ଆଦିରୁ ବାହାରିଥିବା ଛୋଟ
बिज्ञो ଗଜା ବା ଅଙ୍କୁର—Small shoots coming out from arum, ginger, yam etc. ଦେ. ବି—
মোরষে ଭୁକୁଣ୍ଡା—The staple of a door-frame for
कुण्डा attaching the door chain to it. [ଉ— ଦ୍ୱାରବନ୍ଧେ କଲ୍ପିତା ହୋଇଅଛି ମୁଖୀ। ସ୍ୱାମୀଭୋଇ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା।]

ମୁଖେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସାମନାରେ; ହାବୁଡ଼େ; ଆଗରେ—
Mukhe In the front of; face to face. [ଉ—
মুখে ଏବେ ଅର୍କସୁତ ସମସ୍ତେ ମୋର ମୁଖେ, ପଡ଼ିଛି ଆଗ ଭାଲୁ
मुँहमेः मुँहपर ମାରିବ ଯେ ଦୁଃଖେ। କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ।]

ମୁଖୋତ୍ସଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—ମୁଖରୋଗ ବିଶେଷ; ମୁଖୋତ୍ସ ମ ଗଲଗଣ୍ଡ ଓ ପାଟି
Mukhotsaṅga ମଧ୍ୟରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଫୋଟକା ପରି ବ୍ରଣ— A kind of eruption in the face and mouth; thrush; sprul apthal.

ମୁଖୋପାଧ୍ୟାୟ—ଦେ. ବ (ବ. ମୁଖোপাধ্যায়)—ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପାଧି ବଶେଷ—A family-title of Bengalee Brāhmaṇas.
Mukhopādhyāya
মুখোপাধ্যায় **मुखोपाध्याय**

ମୁଖୋଲ୍କା—ସ. ବ—ଦାବାନଳ—Forest fire.
Mukholkā

ମୁଖ୍ୟ—ସ. ବଣ (ମୁଖ=ପ୍ରଧାନ+ଯ)—୧ । ପ୍ରଧାନ—1. Chief; principal. [ଉ—ମୋ ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧୁ ଅପସର ମୁଖ୍ୟ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ] ୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Eminent; pre-eminent. ୩ । ପ୍ରଥମ; ଅଗ୍ରମ—3. Primary; first. ୪ । ଅଗ୍ରଣୀ—4. Foremost; leading. ୫ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ—5. Direct. ସ. ବ—୧ । ମୁଖ୍ୟ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ (ଦେଖ) 1. Mukhya chāndramāna (See) ୨ । ବେଦାଧ୍ୟୟନ—2. Learning of the Bedas. ଦେ. ବଣ—ଉଚିତ—Proper; meet. [ଉ—କଲେ ଲଗାଇ ବସନ୍ତ, କାହିଁବା କଥା ନୋହେ ମୁଖ୍ୟ । ଘନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।]
Mukhya
(ଗୌଣ—ବିପରୀତ)
(ମୁଖ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୁଖ୍ୟ(କ୍ଷ)କର୍ତ୍ତା—ଦେ. ବ—ପରିବାରର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—The head of a family.
Mukhya (ksha) karttā
মোক্ষকর্ত্তা **मुखिआ**

ମୁଖ୍ୟ କର୍ମ—ସ. ବ—୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱିକର୍ମକ କ୍ରିୟାର ଦୁଇଟି କର୍ମ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧ ଥିଲେ ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଧାନ କର୍ମ [ଦ୍ର—ଅପ୍ରଧାନ କର୍ମକୁ ଗୌଣ କର୍ମ ବୋଲାଯାଏ]—1.(grammar) The direct object governed by a transitive verb. [ଦ୍ର—ଶିକ୍ଷକ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ ଏଠାରେ 'ପଚାରିଲେ' ଏହି ସମାପିକା କ୍ରିୟାର ପ୍ରଧାନ କର୍ମ ବା ମୁଖ୍ୟ କର୍ମ 'ପ୍ରଶ୍ନ' ଓ ଗୌଣ କର୍ମ ବା ଅପ୍ରଧାନ କର୍ମ 'ଛାତ୍ର' ।] ୨ । ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ—2. Chief work or duty. (ଯଥା—ବେଦାଧ୍ୟୟନ ବ୍ରାହ୍ମଣର ମୁଖ୍ୟ କର୍ମ ।]
Mukhya karma

ମୁଖ୍ୟ କୁଳୀନ—ସ. ବଣ—କୁଳୀନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ—Chief amongst high caste people.
Mukhya kulīna

ମୁଖ୍ୟ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ(ସ)—ସ. ବ—ଶୁକ୍ଳ ପ୍ରତିପଦଠାରୁ ଅମାବାସ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଣାଯିବା ମାସ—The lunar month counted as beginning from the new moon and ending before the next new moon. [ଦ୍ର—ମୁସଲମାନଙ୍କର ମାସ ଗଣନା ମୁଖ୍ୟ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ କ୍ରମେ ଓ ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସ ଗଣନା ଗୌଣ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ କ୍ରମେ, ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣିମୀ ବାସୀଠାରୁ ଆଗାମୀ ପୂର୍ଣ୍ଣିମୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ ।]
Mukhya chāndramāna(sa)
(ମୁଖ୍ୟଚାନ୍ଦ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଖ୍ୟତର(ତମ)—ସ. ବଣ (ମୁଖ୍ୟ+ଉତ୍କର୍ଷାର୍ଥେ. ତର, ତମ)—୧ । ସର୍ବ-ପ୍ରଧାନ—1. Chief; pre-eminent ୨ । ସାରଭୂତ 2. Supreme; very essential.
Mukhyatara (tama)
(ମୁଖ୍ୟତରା, ମୁଖ୍ୟତମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୁଖ୍ୟତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବ (ମୁଖ୍ୟ+ଭାବେ. ତା; ତ୍ୱ)—ପ୍ରଧାନତା; ଶ୍ରେଷ୍ଠତା—Eminence.
Mukhyatā(twa)

ମୁଖ୍ୟସର୍ଗ—ସ. ବ (କର୍ମଧା)—ସ୍ଥାବର ସୃଷ୍ଟି (ହି. ଶ)—The creation consisting of the immoveable things.
Mukhyasarga

ମୁଖ୍ଲିସ୍—ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ମୁଫ୍ଲିସ (ଦେଖ)—Muphlis (See)
Mukhlis

ମୁଗରା—ଦେ ବ—୧ । ମୁଗୁରା (ଦେଖ)—1. Mugurā (See) ଚାଳେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୨ । ଖପରଲ ଘରର ମଥାନରେ ଉଦ୍‌ଘାଡ଼ାଯିବା ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତାକାର ଲମ୍ବ ଘୋଡ଼ଣୀ—2. Long semi-circular covers for the top ridge of the roof of a tiled house.
Mug-rā

ମୁଗ—ଦେ. ବ (ସ. ମୁଦ୍ଗ)—ବ୍ରୀହି ପର ଶିମ୍ବାଦି ବର୍ଗର କୃଷିଜାତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଲତା ଓ ତାହାର ଛୁଇଁରେ ଥିବା ଶାଳ—A leguminuous plant; Phaselous Mungo; Phaseolus Radiatus; green grain. [ଦ୍ର—ଏହା ଶିମ୍ବାଦି ବର୍ଗର କୃଷିଜାତ ଲତାଫଳ; ମୁଗ ଓ ବିର ଏକଜାତୀୟ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ନାନାପ୍ରକାର ମୁଗର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ଯଥା—କୃଷ୍ଣ, ଶ୍ୱେତ, ରକ୍ତ, ପୀତ, ହରିତ ଓ ବନ୍ୟ ମୁଦ୍ଗ । ଆମ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ନାନାପ୍ରକାରର ମୁଗ ଦେଖାଯାଏ ଯଥା—କଳା ମୁଗ, ଛାଇଁ(ଛି) ମୁଗ, ମେଥି ମୁଗ ବା ସୁନା ମୁଗ, କାଉଁରୀ ମୁଗ, ବଣ ମୁଗ, ଘୋଡ଼ା ମୁଗ ଇତ୍ୟାଦି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ରୁକ୍ଷ, ଲଘୁ, ମଳ-ସଂଗ୍ରାହକ, କଫ ପିତ୍ତହର, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ମଧୁରରସ, ଅଳ୍ପ ବାୟୁବର୍ଦ୍ଧକ, ଚକ୍ଷୁର ହିତକର ଓ ଜ୍ୱର ନିବାରକ । ବୈଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ହରିତ (ଶାଗୁଆ) ମୁଦ୍ଗ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ମୁଗକୁ କଞ୍ଚା ଓ ଭାଜି କରି ରଗଡ଼ି ଡାଲି କରାଯାଏ; ମୁଗ-ବଟାରେ ବଡ଼ି ଓ ପିଠା ହୁଏ । ମୁଗ ବେସନରେ ମୁଗ ଲଡ଼ୁ ତିଆରି ହୁଏ । ଡାଲି ମଧ୍ୟରେ ମୁଗ ଡାଲି ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରଧାନ ଅଟେ ।]
Muga
ସ. ମୁଦ୍ଗ, ସୂପଶ୍ରେଷ୍ଠ, ବାଜୀ ଭୋଜନ
ମୁଗ **मुँग; हारिमुङ्ग**
ମ. ହିରବେମୁଗ
ତେ. ପେସଲୁ
ଗୁ. ମଗଲୀଲ
ଫା. ବୃନ୍ଦମାସ
ଅ. ମଜ

ମୁଗ କଣି—ଦେ. ବ (ସ.ମୁଦ୍ଗ ଓ କଣ)—ରଗଡ଼ା ହୋଇଥିବା ମୁଗକୁ କୁଲାରେ ପାଛୁଡ଼ି ତହିଁରୁ ଚୋପାଯାକ ବାହାରଗଲା ପରେ ସେହି ମୁଗ ଉଦେ ତହିଁମଧ୍ୟରୁ ମୁଗର ମୋଟା ମୋଟା ଓ ଫାଳମାନ ବାହାରଯିବା ପରେ ରହିଯାଇ ଥିବା ମୁଗର ସେହି କ୍ଷୁଦ୍ର 'କଣ' ମାନ ଉଦେ —Small particles of split muga separated from the husks and the bigger particles.
Muga kaṇi
মুগের কানি
मुँगका गुडा

ମୁଗ ଚକୁଳି—ଦେ. ବ (ସ.ମୁଦ୍ଗ+ଶଷ୍କୁଲୀ)—ବଟା ମୁଗର ପିଠଉରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚକୁଳି ପିଠ—Pancake made from muga paste.
Muga chakuli
মুগসাউলী **मुँगकी चपाटी**

ମୁଗଚ୍ଛୋପା(ପି)—ଦେ. ବ—ମୁଗ ଶସ୍ୟର ଉପରେ ଥିବା ଆବରଣ—
Mugachopā(pi) The chaff of moong,
মুগের খোষা मुँगका छिलका

ମୁଗ ଛତୁ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମୁଦ୍ଗ+ସକ୍ତୁ)—ଭଜା ମୁଗର ଚୂନା—
Muga chhatu Flour of fried muga.
(ମୁଗଛତୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) মুগের ছাতু मुगका सत्तु

ମୁଗ ଛୁଇଁ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମୁଦ୍ଗ ଓ ଶିମ୍ବୀ)—ମୁଗଗଛରେ ଫଳିଥିବା
Muga chhuin ଛୁଇଁ—The beans or pods of the
মুগশুঁটি मुगछिमी muga plant.

ମୁଗ ଜାଇ—ଦେ.ବ—କଞ୍ଚା ମୁଗକୁ ଉଗଡ଼ି କରି ତା ଉପରେ ସାମାନ୍ୟ ଜଳ
Muga jāi ଛିଞ୍ଚି ସେଥିରୁ ଚୋପା ବାହାର କରାଯାଇ ଡାଲି
মুগের কাঁচা ডাল ରାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଫାଳମାନ—
मुगकी कच्ची दाल Split unfried muga.
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ମୁଗକୁ ଭାଜି ତା ପରେ ଉଗଡ଼ି ଚକିରେ ଚୋପାକୁ ପୃଥକ୍ କରି ଡାଲି କରାଯାଏ। ତାକୁ ମୁଗକୁ ଭାଜିବା ସମୟସାପେକ୍ଷ। ଏଥିପାଇଁ ବିବାହ ବ୍ରତ ଆଦି ଉପଲକ୍ଷରେ କଞ୍ଚା ମୁଗକୁ ଉଗଡ଼ି ଚକିରେ ସାମାନ୍ୟ ଜଳର ପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା ପରେ ତାକୁ ଦାଣ୍ଡି କରି ପାଛୁଡ଼ିବା ଦ୍ୱାରା ଚକିରୁ ଚୋପା କାଢ଼ି ତାକୁ ଜାଇ କରାଯାଏ ଓ ଉକ୍ତ ଜାଇ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧୁଲୋକଙ୍କ ଖାଦ୍ୟାର୍ଥ ଡାଲି ରନ୍ଧାଯାଏ।]

ମୁଗ ଡାଲି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ମୁଦ୍ଗ ଓ ଦ୍ୱିଦଳ)—୧। ମୁଗକୁ ଭାଜିବା
Muga dāli ପରେ ଉଗଡ଼ି ଚକିରୁ କୁଲ ଦ୍ୱାରା ପାଛୁଡ଼ି ଚୋପା
মুগের ডাল ବାହାରି କରି ଯାଇଥିବା ମୁଗର ଫାଳ—1. Split
मुँगकी दाल muga. ୨। ମୁଗରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଜଳୀୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ—
2. Soup made by boiling split muga with water.

ମୁଗ ଦାନ୍ତି(ନ୍ତୁ)ଆ—ଦେ.ବଣ. ପୁଂ—ମୁଗ ପରି କ୍ଷୁଦ୍ର ଦାନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)-
Muga dānti(ntu)ā (person) Having teeth as
মুগের মত দাঁত যার small as grains of muga.
मुँग दाँत वाला, अनार दाँत वाला [ଦ୍ର—ଯାହାଙ୍କର ଦାନ୍ତ ମୁଗ
ମୁଗ ଦାନ୍ତୀ } —ସ୍ତ୍ରୀ ପରି କ୍ଷୁଦ୍ର ହୋଇଥାଏ ସେମାନଙ୍କ ଦାନ୍ତ
ମୁଗ ଦାନ୍ତେଇ } ବଡ଼ଦାନ୍ତିଆ ଲୋକଙ୍କ ଦାନ୍ତ ପରି ବୁଢ଼ା
(ମୁଗ ଦନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ହେଲେ ଶୀଘ୍ର ଖସିପଡ଼େ ନାହିଁ, ଏମନ୍ତ କି, ମୁଗଦାନ୍ତିଆ ଅଶୀ ବର୍ଷର ବୁଢ଼ାଙ୍କର ଦାନ୍ତ ପଡ଼ି ନଯାଇ ଚର୍ବଣକ୍ଷମ ଥିବା ଦେଖାଯାଏ।]

ମୁଗନା—ଦେ. ବ—ମୁଗୁନା (ଦେଖ)
Muganā Mugunā (See)

ମୁଗ ପଇ(ପୈ)ତି—ଦେ.ବ—ତରଳ ରୂପେ ସିଝାଯାଇ ଜାଉ ପରି ହୋଇ
Muga pai(pai)ti ଥିବା ମୁଗ ଡାଲି—Gruelly soup
মুগের সূপ मुँगकी घोंटी हुई दाल of muga.

ମୁଗ ଫଳି(ଲି)—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅଧିକର ନାମ—ଭୂଚଣକ)—ଚେର
Muga phali(li) ଫଣା; ଚିନା ବାଦାମ (ଦେଖ)—Earth-
চিনাবাদাম, বিলাতি মুগ nut; ground nut; Araclus
चीनाबादाम, Hypogæa.
(ମୁଲ ଫଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଗ ବଟା—ଦେ. ବ—ବଟା ହୋଇଥିବା ବତୁରା ମୁଗ—
Muga batā Muga paste.
মুগের বাটা पीसा हुआ मुँग

ମୁଗ ବଡ଼ା(ରା)—ଦେ. ବ. ସଂ. ମୁଦ୍ଗ ବଟକ)—ବଟା ମୁଗରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Muga bardā(rā) ଘିଅରେ ବା ତେଲ ପକ୍ୱ ପିଠା—Cakes
মুগের বড়া, মুগ সাউলি, মুগ টিকলি fried in oil or
मुँगका बड़ा ghee and made of muga paste.

ମୁଗ ବଡ଼ି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ମୁଦ୍ଗ ବଟୀ)—ବଟା ମୁଗର ଶୁଖା ଯାଇଥିବା
Muga bardi ଗୋଳକ; (ଦ୍ର—ଏହାକୁ ତରକାରିରେ ମିଶାନ୍ତି)—
মুগের বড়ী Globules of dried muga paste.
मुँगकी बड़ी, मुँगौरी

ମୁଗ ବେଶନ—ଦେ. ବ—କଞ୍ଚା ମୁଗର ଚୂନା—
Muga besana Flour of raw muga.
মুগের বেসম मुँगका बेसन

ମୁଗ ବୋଡି—ଦେ. ବ—ମୁଗ ଛୁଇଁକୁ ମଳି କରି ଚକିରୁ ମୁଗ ବାହାର
Muga boti କରି ନେବା ପରେ ବାକି ରହିଯିବା ଚୋପାଆଦି ଅଂଶ—
মুগ শুঁটির খোসা Chaff or rinds left after thresh-
मुँगकी भुँसी ing out muga grains from the pods.

ମୁଗ(ଘ)ମ୍(ମ)—ବିଦେ. ବ. (ଫା. ମୁଗମ; ମୁଅମ୍ମା)—୧। କୌଣସି
Muga(gha)m(ma) ବିଷୟର ଗୁପ୍ତ ରହସ୍ୟ—1. The key
ମର୍ମ or secret of a matter. ୨। ସାର ମର୍ମ—
मुग्घम, मरम, भेद, मुअम्मा 2. The essence or purport of a matter. ୩। ଦେହର ମର୍ମ ସ୍ଥାନ—
3. The vital part of the body.
୪। ମନ—4. Mind. ବଣ—ଗୁପ୍ତ—Secret.

ମୁଗ(ଘ)ମ ଖୋଲିବା—ଦେ. କି—ଗୁପ୍ତ ରହସ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
Muga(gha)ma kholibā To give out a secret;
মরম খোলা भेद खोलना to divulge a secret.
[ମୁଗ(ଘ)ମ ପିଠା(ଟେ)ଇବା, ମୁଗ(ଘ)ମ ପଦାରେ ପକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
[ମୁଗ(ଘ)ମ ଖୋଲିଯିବା, ମୁଗ(ଘ)ମ ପିଟିବା, ମୁଗ(ଘ)ମ ପଦାରେ ପଡ଼ିବା—କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ]

ମୁଗ(ଘ)ମେ ମୁଗ(ଘ)ମେ ମାରିବା—୧। କୌଣସି ଗୁପ୍ତ ବିଷୟକୁ
Muga(gha)me muga(gha)me māribā ବାହାରେ
মরমে মারা ପ୍ରକାଶ ନ କରିବା—1. To keep a secret
देहमे मारना to one's self. ୨। କୌଣସି ରୋଗ ଆକ୍ରମଣ କଲେ ବାହାରେ ଚିହ୍ନର ଚିହ୍ନ ପ୍ରକାଶ ନ କରିବା—
2. Not to exhibit the signs of an attack of a sickness.

ମୁଗ ମଣ୍ଡା—ଦେ.ବ. (ସଂ.ମୁଦ୍ଗ ମଣ୍ଡକ)—ପୁର ସିଝା ପୁରରୂପେ ଦିଆଯାଇ
Muga mandā ଥିବା ମଣ୍ଡା ପିଠା—A "mandā" cake
মুগের মণ্ডা with boiled muga filled in it.
दालबाटी

ମୁଗର—ଦେ. ବି—ମୁଗୁର (ଦେଖ)
Mugara [Mugura (See)

ମୁଗଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ମୁଗଲ୍)—ମୋଗଲ ଇତ୍ୟାଦି
Mugala (etc) (ଦେଖ)—Mogala etc. (See)

ମୁଗ ଲଡ଼ୁ(ଡ୍ଡୁ)—ଦେ,ବି. (ସଂ. ମୁଦ୍ଗଲଡ୍ଡୁକ)—ମୁଗ ବେସନରେ ବା ମୁଗ
Muga lardu(ddu) ବେସନରେ ତିଆରି ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—Sweet
ମুগের লাড়ু मुँगका लड्डू meat made of muga flour.

ମୁଗଲ ବନ୍ଦି—ଦେ. ବି—ମୋଗଲ ବନ୍ଦି (ଦେଖ)
Mugala bandi Mogala bandi (See)

ମୁଗଲ ବନ୍ଦିଆ—ଦେ. ବିଣ—ମୋଗଲ ବନ୍ଦିଆ (ଦେଖ)
Mugala bandiā Mogala bandiā (See)

ମୁଗଲାଇ—ଦେ. ବିଣ—ମୋଗଲାଇ (ଦେଖ)
Mugalāi Mogalāi (See)
(ମୁଗଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଗଲ୍ୟାଣ—ଦେ. ବିଣ—ମୋଗଲ୍ୟାଣ (ଦେଖ)
Mugalyāṇa Mogalyāṇa (See)

ମୁଗ ଶିଂସା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୁଦ୍ଗ ଓ ସିଦ୍ଧ)—ଜଳସିଦ୍ଧ ଗୋଟା ମୁଗ
Muga śiṃsā —Whole muga grains boiled in
[ମୁଗ ସିଝା(ଝା)—ଅନ୍ୟରୂପ] মুগ সিদ্ধ उसिना मुँग water.

ମୁଗା(ଙ୍ଗା)—ବୈଦେ. ବି (ଅସାମୀ; মুগা=ରେଶମଉତ୍ପାଦନକାରୀ କୀଟ-
Mugā(ṅgā) ବିଶେଷ, ଏହାର ସୂତା ମୁଗ ପରି ବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ) —
মুগা मुँगा ୧ । ଆସାମଦେଶଜାତ ଏକପ୍ରକାର ଗୋଟପୋକ-
ଜାତ ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ ରେଶମ ଲୁଗା; ଅସାମୀ ମଠା—
1. Yellowish silk produced in Assam; the Muga silk. ୨ । ରେଶମ ଗୋଟ ଉତ୍ପାଦନ-
କାରୀ ଆସାମଦେଶୀୟ ଏକପ୍ରକାର କୀଟ—2. The Muga cocoon of Assam; Antheraea.
[ଦ୍ର—ଏ କୀଟମାନେ "ସୋମ" ଗଛର ପତ୍ର ଖାଇ ବଢ଼ନ୍ତି ।
ଅସାମରେ ଲୋକେ ମୁଗା କୀଟକୁ ପାଳ କରିବି ଗୋଟରୁ
ରେଶମ ବାହାର କରନ୍ତି । ଛିନ୍ନ ଗୋଟରୁ ବା ଖୋସାରୁ
ଯେଉଁ ପାଟ ସୂତା ବାହାରେ, ସେ ସୂତାରୁ ବଳିବାରୁ ହୁଏ
ନାହିଁ; ସେଥି ଅବଳା ସୂତାରେ ବୁଣା ମଠାକୁ ମୁଗା
ବୋଲାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଯେବେ ପୋକ ଗୋଟକୁ କାଟି ପଳାଇ
ଯାଇଥାନ୍ତି ତେବେ ସେ ସୂତା ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡିଆ ହୁଏ ଓ ସେ ସୂତାକୁ
ନ ବଳଲେ ଲୁଗାବୁଣିବାର ସୂତା ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ମୁଗା(ଗେ)ଇ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ମୁଗର ଆକୃତି-ବିଶିଷ୍ଟ—
Mugā(ge)i 1. Shaped like grains of muga.
মুগা মুগিয়া (ଯଥା—ମୁଗେଇ ଉଙ୍ଗାଗୁଆ; ମୁଗେଇ
ବସନ୍ତ; ମୁଗେଇ ଦାନ୍ତ ଓ ମୁଗେଇ ମାକଡ଼ା ।)
୨ । ମୁଗର ରଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—2. Having the colour of muga. (ଯଥା—ମୁଗେଇ ଲୁଗା; ମୁଗେଇ
ମଠା ।)

ମୁଗା(ଗେ)ଇ ଗୁଆ—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ଛୋଟ ହୋଇ ଉଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା
Mugā(ge)i guā ଗୁଆ—Betelnuts cut into
মুগেরমত ছোট ছোট করে কাটা সুপারি small bits
मुगिया सुपारी resembling muga grains.
(ମୁଗେଇ ଉଙ୍ଗାଗୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଗା (ଗେ)ଇ ଠାକୁରାଣୀ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବସନ୍ତ ଫୋଟକମାନ
Mugā(ge)i ṭhākurāṇi ମୁଗଆକାରବିଶିଷ୍ଟ—Small-
[ମୁଗା(ଗେ)ଇ ବସନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ] pox eruptions of the
মগাবসন্ত मुगियाचेचक size of muga grains.

ମୁଗା(ଗେ)ଇ ଦାନ୍ତ—ଦେ. ବି—ମୁଗ ପରି କ୍ଷୁଦ୍ର ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଦନ୍ତ—
Mugā(ge)i dānta Teeth, small like muga.
মগাদাস্ত मुगियादाँत

ମୁଗା(ଗେ)ଇ ମଠା—ଦେ. ବି—ମୁଗ ପରି ହରିଦ୍ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ମଠା—
Mugā(ge)i maṭhā Silk cloth of greenish
মুগাকাপড় मुगियाकटा colour. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମୁଗେଇ
ଶାଢ଼ୀ, ମୁଗେଇ ମଲୁଠା, ମୁଗେଇ ଲୁଗା, ମୁଗେଇ ପାଟ
ଅଚ୍ଚ ହୁଏ ।)

ମୁଗା(ଗେ)ଇ ମାକ(ଙ୍କ)ଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ମାକଡ଼ା ପଥର,
Mugā(ge)i maka(ṅka)ṛḍā (ଏହାର ଦାନା ଓ ଇଟ୍‌ଗୁଡ଼ିକ
মগাইপাথর मुगियापत्थर ମୁଗ ପରି ଛୋଟ ଓ ଏହା ଟାଣ
ହୋଇଥାଏ)—A kind of strong laterite.

ମୁଗାନି(ଣି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଦ୍ଗପର୍ଣ୍ଣୀ)—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ମୁଗ,
Mugāni(ṇi) ମୁଦ୍ଗପର୍ଣ୍ଣୀ(ଦେଖ)—A kind of wild muga;
মুগানী मुगवन Phaseolus Trilobus, Phaseolus Aconitifolius.

ମୁଗାରି—ପ୍ରାଦେ (ବାମଣ୍ଡା) ବି—ମହିଷଙ୍କ ପ୍ରିୟ ଅରଣ୍ୟ ଘାସବିଶେଷ—
Mugāri A kind of wild grass favourite with the buffaloes.

ମୁଗିରି—ଦେ. ବି—ମୁଗୁରି (ଦେଖ)
Mugiri Muguri (See).

ମୁଗୁଡ଼ି(ରି)—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ମୁଦ୍ଗାର୍ଦ୍ଧବଟକ)—ବଟା ମୁଗରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Mugurḍi(ri) ଘୃତପକ୍ବ ବା ତୈଳପକ୍ବ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବିଶେଷ—
মুগেরটিকলী A kind of cake made of muga paste
मुँगकाबड़ा fried in ghee or oil

ମୁଗୁଧ—ଗ୍ରା. ବି (ପଦ୍ୟ)—ମୁଗ୍ଧ ହେବା ଅବସ୍ଥା—State of
Mugudha being fascinated. [ଉ—ଭ୍ରମୀଳ ମଧୁର
ଗନ୍ଧ ଲୁବୁଧେ ଭ୍ରମ ମଧୁପ ଚୁମ୍ବଇ ମୁଗୁଧେ—ପ୍ରାଚୀ—
ଉପବାରଧ୍ବ ।]

ମୁଗୁଧା—ଗ୍ରା. ବି (ପଦ୍ୟ)—ମୁଗୁଧା (ଦେଖ)—Mugudha (see)
Mugudhā [ଉ—ମୁଗୁଧେ ଚପଳ ନୋକ୍ତ ବଳମ୍ବ ନ କର ଅଭି
ରମ୍ୟ ଅଭସାର ଘଣ ଗୋବନ ପାଶ । ପ୍ରାଚୀ, ଉପବାରଧ୍ବ ।]
(ମୁଗୁଧେ—ବହୁବଚନରେ ଓ ସମ୍ବୋଧନରେ ରୂପ)

ମୁଗୁନା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମଧୁଗୁଞ୍ଜନ ବୃ. ଷ)—୧ । ମଞ୍ଜିରୁ ଉଠିଥିବା
Mugunā ସଜନା ଗଛ—1. Horse radish or Moringa
নাজনা मुँनगा, मुनगा tree which sprouts from

the seed. [ଦ୍ର—ସଜନା ଗଛର ଡାଳ ପୋତିବାରୁ ଯେଉଁ ଗଛ ହୁଏ ତାକୁ ସଜନା ଓ ସଜନା ଛୁଇଁର ମଞ୍ଜି ପଡ଼ି ଯେଉଁ ଗଛ ଉଠିଥାଏ ତାକୁ ମୁଗୁନା ବୋଲାଯାଏ । ମୁଗୁନା ଛୁଇଁ ଅପେକ୍ଷା ସଜନା ଛୁଇଁ ଖାଇବାକୁ ସୁଚ-କର । ମୁଗୁନା ଗଛରେ ବାରମାସୀ ଫୁଲ ଓ ଛୁଇଁ ଧରେ ।]

ମୁଗାନି ୨ । (ସଂ. ମୁଦ୍ଗପର୍ଣ୍ଣୀ)—ବନ୍ୟ ମୁଦ୍ଗ; ବଣ ମୁଗ; ଘୋଡ଼ା
मुदवन ମୁଗ (ଦେଖ)—3. Ghorḍā muga (see)

ମୁଗୁନି— ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ମସୃଣ ଓ ଠାଣ କଳା ପଥର; କଳା-
Muguni ମର୍ମର ପଥର—A kind of black marble;
ମୁଗନୀ chlorite; basalt. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ବାସନ ଓ ଦେବ-
मुँगियापत्थर ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ; ଏହା ଦୁଇପ୍ରକାରର, କଳା ଓ ଧଳା ବା ମାଟିଆ ।]

ମୁଗୁର—ଦେ. ବି (ସଂ.ମୁଦ୍ଗର)—୧ । ମଲ୍ଲମାନଙ୍କର ହାତରେ ବୁଲାଇବା
Mugura ଗଦା—1. Club; mace. ୨ । ବଢ଼େଇ ବଟାଳି
ମୁଗୁର ପ୍ରଭୃତି ଉପରେ ଯେଉଁ ଦାରୁଦ୍ବାରା ଆଘାତ କରେ—
मुदगर, मुगदर 2. A carpenter's wooden mallet.
मोंगरा (ଉ—ପୁନଶ୍ଚ ବାରସୀ ମୁଗୁର ଧରି କରେ;ହାଣିବ କାଠମାନ ବୋଲେ ହରଷରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ପର୍ବ ।] ୨ । ମୁଦ୍ଗର (ଦେଖ)—2. Mud-gara (see)

ମୁଗୁର ବୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଲ୍ଲକ୍ରୀଡ଼ା ଓ ଅଙ୍ଗଚାଳନାର୍ଥ
Mugura bulā(le)ibā ହାତରେ ମୁଦ୍ଗର ଧରି ଇତସ୍ତତଃ
ମୁଗୁର ଭାଙ୍ଗିବା }—ଅନ୍ୟରୂପ ସଞ୍ଚାଳନ କରିବା—To exer-
ମୁଗୁର ସାଧିବା } cise with the mace.
ମୁଗୁରଭାଙ୍ଗା, মুগুরভাঁজা मुगदरफेराना

ମୁଗୁରା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଦ୍ଗର; ଏହା ମୁଗୁର ପରି କ୍ରମଶଃ ସରୁ
Mugurā ହୋଇ ଥିବାରୁ)—୧ । ମାଛ ଧରିବାର ଏକପ୍ରକାର
ମୁଗରୀ ଯନ୍ତ୍ର ବା ପଞ୍ଜୁରି—1. A kind of wicker work cage
गाञ्जि; सरईला for catching fishes going up along a current. [ଦ୍ର—ଏହା ବାଉଁଶ କାଠିରେ ଶଙ୍କୁ ଆକାରରେ ବୁଣା ହୋଇଥାଏ; ଏହାର ମୁହଁ ଚୌକାଳ ମୁହଁ ପରି । ଏହା କ୍ରମଶଃ ସରୁ ହୋଇ ଏହାର ଗାଣ୍ଡି ବା ଶେଷଭାଗ ଖଣ୍ଡିଏ ଦଉଡ଼ିଦ୍ବାରା ଗୋଞ୍ଜ ହୋଇ ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ । ଏଥିର ଭିତରେ ମୁହଁରେ ଅଳ୍ପ ପ୍ରସ୍ଥେ କାଠି ବୁଣା ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରେ ସ୍ରୋତରେ ଉଠୁଥିବା ଛୋଟ ମାଛ ପଶିଗଲେ ଭିତରେ ଓଲଟ ବାଗରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା କାଠି ଯୋଗୁଁ ଭିତରେ ଅଟକଯାଇ ଆଉ ବାହାରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଥିରେ ପଡ଼ିଥିବା ମାଛକୁ ମୁଗୁରାର ଗାଣ୍ଡିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଦଉଡ଼ିକୁ ଫିଟାଇ ବାହାର କରାଯାଏ । ମୁଗୁରାର ଗାଣ୍ଡି ମେଲା ରହିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଦଉଡ଼ି ଦ୍ବାରା ବନ୍ଧା ନ ହେଲେ ମାଛମାନେ ସେହି ବାଟେ ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତି । (ଉ—ବାପ ପୁଅ ବର୍ଦ୍ଧେ ସବୁ ଅଡ଼ଦ୍ରା, ମୁଗୁରା ଗାଣ୍ଡି ମେଲା—ଢଗ ।) ୨ । ମୁଗୁରା ମଲ୍ଲୀ (ଦେଖ)—2. Mugurā malli (See)

ছোট ও মোটা ଦେ. ବଣ—୧ । ମୁଗୁରର ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ—
मुचंगडा;गावदुमा 1. Shaped like a mace; i. e. tapering up. ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଥଚ ମୋଟା—2. Stout and small.

ମୁଗୁରା ମଲ୍ଲୀ—ଦେ. ବି—ଡବଲ ମଲ୍ଲୀ; ଏକ ପ୍ରକାର ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲ (ଏଥିରେ
Mugurā malli ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ପାଖୁଡ଼ା ଥାଏ)—A kind
রাইবেল मोगरा of Jasmine flower; jasminum Pubiscens (Haine's Botany of Bihar and Orissa)

ମୁଗୁରି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଦ୍ଗରର ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ଥିବାରୁ)—୧ । ଏକ
Muguri ପ୍ରକାରର ଗାଲମୁଞ୍ଛ; (ଏହା ଗାଲ ମଧ୍ୟକୁ ମୁଗୁର ପରି ବାହାରି ଥାଏ ଓ ତତ୍‌ପାର୍ଶ୍ବବର୍ତ୍ତୀ କେଶମାନ ଖିଅର କରାଯାଇ ଥାଏ)—1. A kind of whiskers left on the cheek. ୨ । ଧନୁ ଆଦି ଅସ୍ତ୍ର ଦେହରେ ରତନ ପ୍ରବାଳ ଓ ଖଡ୍ଗାଦିରେ ଖଚିତ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ—2. Inlaying of gems and corals in the body of bows and handle of swords etc. ୩ । ଛୋଟ ମୁଗୁର—3. Small club or mallet.

ମୁଗୁରିଆ—ଦେ. ବଣ.—ମୁଗୁରା (ଦେଖ)
Muguriā Mugurā (See)

ମୁଗୁରୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୁଦ୍ଗର)—ପୁରାଣାଦିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଏକ ପ୍ରକାର
Muguru କ୍ଷେପଣୀୟ ଅସ୍ତ୍ର—A kind of missile used in war (mentioned in the Puraṇas). [ଉ—ଦେଖି କରି ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀ କୋପେ ଗୁରୁତର, ଦୋଳନ୍ତ ମୁଗୁରୁ ବାଣ ବହୁ ଲକ୍ଷେ ଶର । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହ ପୁରାଣ ।]

ମୁଗୁଲ(ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ମୋଗଲ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mugula(etc.) মোগল मो(मु)गल Mogala etc. (See). [ମୁଗୁଲ(ଲ୍ୟା)ଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] [ଉ—ଏ ଅନ୍ତେ ମଉଳା ମୁଗୁଲ, ପୃଥ୍ବୀର ହୋଇବେ ସେ ଖଳ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମୁଗୁଲା(ଲେ)ଇ—ଦେ. ବଣ.—ମୋଗଲାଇ (ଦେଖ)
Mugulā(le)i Mogalāi (See)

ମୁଗୁହ—ସଂ. ବି—୧ । ଡାହୁକ ବା ଡାହୁକ ପକ୍ଷୀ—1. A galli-
Mugūha nule (bird). ୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ହରିଣ (ହ୍ବ. ଶ) 2. A kind of deer. ୩ । ପପିହା (ହ୍ବ. ଶ.); ଚାତକ—3. Coccyster (bird).

ମୁଗ୍ଧ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ମୁହ ଧାତୁ=ଅଚେତନ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)
Mugdha ୧ । ମୂର୍ଚ୍ଛିତ; ମୋହପ୍ରାପ୍ତ; ହତସଂଜ୍ଞ—1. Stupe-
(ଲିଙ୍ଗ—ବିପରୀତାର୍ଥକ) fied; stunned; bewildered, ୨ । ମୋହ ପରବଶ; ମୋହିତ—2. Fascinated; enamoured; charmed; infatuated. ୩ । ମୂଢ଼; ମୂର୍ଖ; ଅବୋଧ—3. Foolish; stupid. ୪ । ସୁନ୍ଦର; ମନୋହର—4. Fascinating; charming; lovely [ଉ-ବେଗେ ଅଧିକ ମୁଗ୍ଧ ମୂଢ଼ ଭ୍ରମାସି ମଧୁସୂଦନ. ଗୀତାବଳବାସ ।] ୫ । ନୂତନ—5. New.

ମୁଗ୍ଧ ଚିତ୍ତ—ସ. ବି—(କର୍ମଧା; ମୁଗ୍ଧ+ଚିତ୍ତ)—୧ । ମୋହିତ ମନ—
Mugdha chitta 1. Fascinated mind.
(ମୁଗ୍ଧ ହୃଦୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯାହାର
(ମୁଗ୍ଧଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମନ ମୋହିତ ହୋଇଅଛି—1. Fascinated. ୨ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—2. Bewildered

ମୁଗ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟି—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ମୁଗ୍ଧ+ଦୃଷ୍ଟି)—୧ । ବିମୋହିତ ଚକ୍ଷୁ—
Mugdha drushti 1. Fascinated eyes. ୨ ।
(ମୁଗ୍ଧ ନେତ୍ର, ମୁଗ୍ଧନୟନ; ମୁଗ୍ଧଲୋଚନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମନୋହର ଦୃଷ୍ଟି—2. Charming look. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ଚକ୍ଷୁ ମୋହିତ ବା ଚକିତ ହୋଇଅଛି—One who has been fascinated with something seen; having a bewildered look.

ମୁଗ୍ଧବୋଧ—ସ. ବିଣ. (ମୁଗ୍ଧ=ଅବୋଧ; ମୁର୍ଖ+ବୁଧ ଧାତୁ ଣିଚ୍
Mugdha bodha ବୋଧି ଧାତୁ+କରଣ. ଅ)—ଯାହାଦ୍ୱାରା ଅବୋଧ ବା ମୂର୍ଖ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସହଜରେ ବୁଝାଇ ଦିଆ ଯାଇ ପାରେ—Which can make a fool understand. ବି.—ବୋପଦେବ କୃତ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣର ନାମ—Title of a Sanskrit grammar by Bopadeba.

ମୁଗ୍ଧା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ମୁଗ୍ଧ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ନାୟିକା ବିଶେଷ;
Mugdhā ସରଳସ୍ୱଭାବା ନୂତନ ଯୁବତୀ—1. A class of heroines in Sanskrit books;a name given to a class of young ladies. [ଉ—ହକାରି ମୁଗ୍ଧା ପ୍ରକାରି ଚନ୍ଦନ ବିଶେଷ, ବଳେଯିବେ ଧୂପିବେ କି ବିଳସି ମାନସ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] [ଦ୍ର—ମୁଗ୍ଧା ନାୟିକାଙ୍କୁ ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଯାଇଅଛି ଯଥା—ଅଜ୍ଞାତଯୌବନା ଓ ଜ୍ଞାତଯୌବନା; ଯେଉଁ ବାଳିକା ଶୀଘ୍ର ଯୌବନରେ ପ୍ରବେଶ କରିବ ବା ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା ଯୁବତୀ ହୋଇଅଛି ତାକୁ ମୁଗ୍ଧା ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । ନବୋଢ଼ା ଯୁବତୀ—2. A newly married young woman.

ମୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ମୁଗା (ଦେଖ)
Mungā Mugā (See)

ମୁଚ୍(ଛ୍)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ସ. ଶ୍ମଶ୍ରୁ)—ମୁଛ (ଦେଖ)—
Much(chh) মোছ मोछ Muchha (See)

ମୁଚ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ମୁକ୍ତ କରିବା—1. To let loose; to
Much (root) release. ୨ । ଖୋଲି ଦେବା—2. To loosen. ୩ । ଛାଡ଼ିଦେବା—3. To let go. ୪ । ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା; ଛାଡ଼ିବା—4. To abandon. ୫ । ଦାନ କରିବା—5. To give; to bestow. ୬ । ଶର ଅସ୍ତ୍ର ଫୋପାଡ଼ିବା—6. To discharge (an arrow or other missile.) ୭ । ଆନନ୍ଦିତ କରାଇବା—7. To give delight. ୮ । ଠକାଇବା—8. To deceive. ୯ । କହିବା—9. To speak. ୧୦ । ଗର୍ବ କରିବା—10. To be proud. ୧୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—11. To pound. ୧୨ । ଚର୍ବଣ କରିବା—12. To chew. ୧୩ । ପୋଛିବା—13. To wipe out. ୧୪ । ମୁକ୍ତି ପାଇବା—14. To be released.

ମୁଚ୍(ଚୁ)କି ମୁଚ୍(ଚୁ)କି ହସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଈଷଦ୍ହାସ୍ୟ କରିବା—
Much-(chu)ki much-(chu)ki hasibā To smile.
মুচকিমুচকি হাসা मुसकमुसककर हसना (ଉ-ଅଜୁ ଜଣେ [ମୁଚ୍(ଚୁ)କେଇ ହସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ସେଠାରେ ବସି ମୁଚକି ମୁଚକି ହସୁଛନ୍ତି—ସ୍ୱାଧୀନାଥ ବହେରା)

ମୁଚ୍କି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମୁଚୁଟୀ=ଅଙ୍ଗୁଳି ମୋଟନ)—ମଚକି
Much-ki jibā ଯିବା; ଗୋଡ଼ିଲାବେଳେ ଗୋଡ଼ ମୋଡ଼ି ହୋଇଯିବା [ମୁଚ୍(ଚୁ)କିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] To be sprained (said মচকে যাওয়া, মুচড়া मचकजाना of the legs.)

ମୁଚ୍(ଚ,ଚୁ)କି ହସ(ସା)—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଖ କୁଞ୍ଚିତ)—ମୁଚୁକି-
Much-(cha,chu)ki hasa(sā) ହସା; ମୁରୁକିହସ; ଈଷଦ୍ହାସ୍ୟ;
মুচকিহাসি মৃদুহাস্য—Smile; simpering. [ଦ୍ର—
मुसकीहसी ଓଡ଼ିଆରେ 'ମୁରୁ(ଡ଼ୁ)କି ହସ' ବୋଲାଯାଏ କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବଙ୍ଗଭାଷାର ଅନୁକରଣରେ' ମୁଚୁକି ହସ'ର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ ।] ଦେ. ବିଣ. ଯେ ମୁଚୁକି ହସେ—Simpering (person).

ମୁଚ୍(ଚୁ) ମୁଚିଆ—ଦେ. ବିଣ—(ସ. କୁଞ୍ଚିତ)—କୁଞ୍ଚିତ; କୁଞ୍ଚୁକୁଞ୍ଚିଆ—
Much-(chu) muchiā কোঁচকান Curled; crisp.
घुंघरवाला

ମୁଚ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି—ମୁଚୁଲା; ତକିଆ—
Much lā Pillow; bolster.

ମୁଚକ—ସ. ବି.—(ମୁଚ୍ ଧାତୁ=ଆନନ୍ଦିତ କରାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Muchaka ଲାକ୍ଷା—Lac.

ମୁଚ(ଚୁ)କୁନ୍ଦ—ସ. ବି—୧ । କଦ୍ରୁକାଦି ବର୍ଗର ଏକ ପ୍ରକାର
Mucha(chu)kunda ବଡ଼ ଗଛ—1. Pterospermum
ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ— Acerefolium, Suberifolim
ମୁଚୁକୁନ୍ଦକ, ବହୁ ପତ୍ର, ଛତ୍ର, or Salicifolium. [ଦ୍ର—ଏହା
ପ୍ରତିବିଷ୍ଣୁକ, ହରିବଲ୍ଲଭ, କଦ୍ରୁକାଦି ବର୍ଗର ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଗଛ;
ଲଘୁ ବୃକ୍ଷ, ଚକ୍ରକ, ସୁପୁଷ୍ପ, ଏହାର ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଫୁଲ ଦେଖିବାକୁ ବେଣ୍ଟିପରି
ଛତ୍ରବୃକ୍ଷ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପ୍ରସବ, ଲମ୍ବା । ଫୁଲର ପାଞ୍ଚ ପାଖୁଡ଼ା ଓ ପାଖୁଡ଼ା
ଦୀର୍ଘ ବୃନ୍ତ; ସ୍ଥଦଳ ଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ୍ ମୋଟ । ପାଖୁଡ଼ାର ବାହାର
মুচ্চুকুন্দ ପାଖ ମଖମଲି ପରି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଲୋମ ବଶିଷ୍ଟ ଓ
मुचकुन्द ହଳଦିଆ । ପାଖୁଡ଼ାର ଭିତର ପାଖ ଧବଳ
ସ୍ତ୍ରୀ. ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ପଣ୍ଡ ଧଳା । ଫୁଲର ବାସନା ଭଦ୍ର ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ
ପ. ମୁଚକୁନ୍ଦ ଓ ଉତ୍ତମ । ଏହି ଫୁଲର ଶୁଖିଲା ପାଖୁଡ଼ାକୁ

ତେ. ଲଚ୍ଚୁଣ୍ଟ; ଲୋଲପ୍ପ ହିଞ୍ଚାଇଲେ ସେ ପାଣି ପେଟମର୍ଦ୍ଦ ରୋଗରେ
ତା. ତାଡ୍ଡୁ; ଟଡ୍ଡୀ ଔଷଧ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏ ଗଛର ପତ୍ର ବଡ଼ ବଡ଼ ଓ ଲୋମଶ ଏବଂ ଏଥିର ଫଳ ପଣସ କଠା ପରି ଲମ୍ବା ଓ ଚାଣ୍ଡୁଆ । ଚଉଡ଼ା ପତ୍ରର ମଝିରେ ଚେର୍ମ୍ପ ଥାଏ । ଏ କାଠର ମଞ୍ଜି ନାଲି । ଏହାକୁ କେହି କେହି ଭ୍ରମରେ କନକ ଚମ୍ପା ବୋଲି କହି ଥାଆନ୍ତି; ଏଥିର ଫୁଲ ଓ ଛାଲ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଗରମ, କଟୁ, ସ୍ୱର ମଧୁରକାରୀ ଏବଂ କଫ, କାସ, ଚର୍ମରୋଗ, କଣ୍ଡୁ, ଶିରୋବ୍ୟଥା, ଓ ତ୍ରିଦୋଷ ଓ ରକ୍ତ ପିତ୍ତ ବିକାର ନାଶକ ।] ୨ । ମୁନିବିଶେଷ—2. Name of a sage. ୩ । ଦୈତ୍ୟ ବିଶେଷ—3. Name of demon. ୪ । ମହାରାଜ ମାନ୍ଧାତାଙ୍କ ପୁତ୍ର—4. Name of the son of king Māndhātā. [ଦ୍ର—ଏ ଜଣେ ଅସାମାନ୍ୟ ବୀର ଥିଲେ । ଦେବାସୁର ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଦେବତାମାନେ ପ୍ରୀତ ହୋଇ ଏହାଙ୍କୁ ବର ଯାଚିବାରେ ଏ କହିଲେ "ମୁଁ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅତିଶୟ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ କ୍ଳାନ୍ତି ନିବାରଣାର୍ଥ ଶୋଇବି । 'ଯେ ମୋ ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ କରିବ ସେ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହେବ' ମୋତେ ଏହି ବର ଦିଅନ୍ତୁ"। ଦେବତାମାନେ ତାଙ୍କୁ ସେହି ବର ଦେଲେ । ଏହି ବର ପାଇ ଏ ଗୋଟିଏ ପର୍ବତ ଗୁହାରେ ଶୋଇଲେ; ବହୁ ଯୁଗ ଅତୀତ ହୋଇଗଲା ପରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କାଳଯବନକୁ ବିନାଶ କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ସୁକୌଶଳ କରି ତାକୁ ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ଶୋଇଥିବା ଗୁହାକୁ ନେଇ କାଳଯବନ ଦ୍ୱାରା ତାହାଙ୍କର ନିଦ୍ରା ଭଙ୍ଗାଇଲେ ଓ ମୁଚକୁନ୍ଦ ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠି କାଳଯବନକୁ ଦେଖିବାରୁ କାଳଯବନ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇଗଲା । ମୁଚକୁନ୍ଦ ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠି ଦେଖିଲେ ଯେ ଯୁଗପରିବର୍ତ୍ତନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ଓ ପରିବାରବର୍ଗଙ୍କର ଚିହ୍ନମାତ୍ର ନାହିଁ । ଏହା ଦେଖି ଦୁଃଖରେ ସେ ତପସ୍ୟାର୍ଥ ହିମାଳୟକୁ ଗମନ କରି ସେଠାରେ ଯୋଗାବଲମ୍ବନପୂର୍ବକ ତନୁତ୍ୟାଗ କଲେ ।]

ମୁଚ(ଚୁ)କୁନ୍ଦୀ—ଦେ.ବି—(ସଂ. ମୁଚକୁନ୍ଦ)—ମୁଚକୁନ୍ଦ ୧ । (ଦେଖ)—
Mucha(chu)kundi Muchakunda 1. (see).

ମୁଚଙ୍ଗ – ବୈଦେ. ବି (ଫା.)—ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ଏହାର ତାରକୁ ଦାନ୍ତରେ
Muchaṅga ଚାପିଧରି ବଜାଇବାକୁ ହୁଏ—A kind of harp
मुचंग set to music by the teeth.

ମୁଚଲିକା—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ତୁର୍କୀ. ମୁଚଲ୍କା=ଚୁକ୍ତି-
Muchalikā ପତ୍ର)—ଉତ୍ପନ୍ନ ଫସଲର ଭାଗ ଦେବାପାଇଁ ରଇତମାନେ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ସମ୍ପାଦନ କରିଦେବା କବୁଲିୟତ—
A deed of agreement executed by a tenant to the landlord for cultivating the land of the latter on the condition of giving the latter a share of the produce.

ମୁଚ୍ଚ(ଚି, ଚୁ)ଲିକା—ବୈଦେ. ବି (ତୁର୍କୀ—ମୁଚଲ୍କା)—୧ । କୌଣସି
Muchā(chi; chu)likā କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଅଙ୍ଗୀକାର ପତ୍ର,
मुचलका ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ନ କଲେ ଅଙ୍ଗୀକାର ଭଙ୍ଗକାରୀ ଯେ ଦଣ୍ଡ
मुचलका ପାଇବ ବା କେତେ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ଦେବ, ତାହା ସହିତରେ ଲେଖାଥାଏ—1. A deed of agreement stipulating a penalty for the breach thereof; a security bond; a recognisance bond. ୨ । ଶାନ୍ତିରକ୍ଷାପାଇଁ ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କୁ ଲେଖି-ଦେବା ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପତ୍ର—2. A bond to keep the peace, executed by a wicked person to the magistrate [ଦ୍ର—ମଫସଲରେ ଜମିଦାର ବା ପଞ୍ଚାୟତମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ବାଦୀ ପ୍ରତିବାଦୀ ଉଭୟେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପରିମାଣ ଟଙ୍କା ଉଲ୍ଲେଖ କରି ମୁଚୁଲିକା ଲେଖି ଦିଅନ୍ତି । ବିବାଦ ବିଚାର ପରେ ଯେଉଁ ପକ୍ଷ ଦୋଷୀ ହେବ, ସେ ପକ୍ଷ ଉକ୍ତ ମୁଚୁଲିକା ଲିଖିତ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବ ବୋଲି ଉଭୟପକ୍ଷ ଅଙ୍ଗୀକାର କରନ୍ତି । ଆସାମୀ ବା ସାକ୍ଷୀ ଅଦାଲତରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତାରିଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ମୁଚୁଲିକା ଲେଖି ଦିଅନ୍ତି । ଦୁଷ୍ଟଲୋକମାନେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ ନ କରିବେ କିମ୍ବା ଅସଦାଚରଣ ନ କରିବେ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ନିକଟରେ ମୁଚୁଲିକା ଲେଖିଦିଅନ୍ତି । ଜଣକ ପାଇଁ ଆଉ ଜଣେ ମୁଚୁଲିକା ଲେଖିଦେଲେ ଉକ୍ତ ଲେଖାକୁ ଯାମିନ୍‌ନାମା ବୋଲାଯାଏ ।

ମୁଚି—ଦେ. ବି. ପୁଂ—(ସଂ. ମୌଚିକ ବା ଚର୍ମକାର)—ମୋଚି; ଯୋତା
Muchi ତିଆରି କରିବା ବ୍ୟବସାୟୀ ବ୍ୟକ୍ତି—Shoe-maker;
মোচী मोची cobbler; currier; tanner.
ମୁଚିଅଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ

ମୁଚିଆଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୋଚିର ସ୍ତ୍ରୀ—A cobbler woman.
Muchiāṇi মোচিয়ানী मोचियानी

ମୁଚିପାଣି—ଦେ. ବି—ମୋଚିପାଣି (ଦେଖ)
Muchipāṇi Mochipāṇi (see).

ମୁଚିର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୁଚ୍ ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇର)—
Muchira ୧ । ଦାନ ଶୀଳ; ବଦାନ୍ୟ—1. Munificent.
(ମୁଚିରା—ସ୍ତ୍ରୀ) liberal; generous. ବି.—୧ । ଧର୍ମ-ଦେବତା—1. The God of the righteous. ୨ । ବାୟୁ—2. Wind. ୩ । ଦେବତା—3. Deity.

ମୁଚୁକାଳି—ଦେ.ବି—୧। ଅଳ୍ପ ଅଳରେ ଥାଇ ଅଳ୍ପ ମୁହଁ ଦେଖାଇବା—
Muchukāḷi 1. Peeping out from behind a hidding
লুকোচুরী place; ୨ । ଲୁଚୁକାଳି ଖେଳ—2. The game of
लुकाचूरी hide-and-seek.

ମୁଚୁକିହସ(ସା)—ମୁଚୁକି ହସ (ଦେଖ)—
Muchuki hasa(sā) Much-ki hasa (see).

ମୁଚୁକି(କେଇ) ହସିବା—ଦେ.କ୍ରି—ଈଷଦ୍‌ହାସ୍ୟ କରିବା—To smile;
Muchuki(kei)hasibā to simper.
মুচ্‌কী(কে)হাসা मुसकक़र हँसना

ମୁଚୁକୁନ୍ଦ—ସଂ. ବି.—ମୁଚକୁନ୍ଦ (ଦେଖ)—Muchakunda (see).
Muchukunda (ସ୍ତ୍ରୀ—ମୁଚୁକୁନ୍ଦ, ଚମ୍ପା, କେଶର, ତମାଳ-ସ୍କନ୍ଧକାଥ ଚଳିବା ।

ମୁଚୁଟୀ—ସଂ. ବି (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କ୍ତିନ୍)—୧ । ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା Muchuṭi ଚୁଟ୍‌କି; ଅଙ୍ଗୁଳ ମୋଟନ; ଅଙ୍ଗୁଠି ଫୁଟାଇବା—1. Cracking of the finger-joints. ୨ । (+କର୍ମ କ୍ତିନ୍) ମୁଠା; ମୁଷ୍ଟି—2. Fist.

ମୁଚୁଲା(ଲି)—ଦେ. ବି—୧ । ମାଣ୍ଡି; ତକିଆ; ତୁଳାଆଦି ନରମ ପଦାର୍ଥ-Muchulā(li) ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥଳି—1. Pillow. [ଦ୍ର—ତଳେ মাথার বালিস ଶୋଇ ହାତ ମୁଚୁଲି ଯେ କରଇ, ଦେବେ तकिया; बालिस्ता ତାହାକୁ ପ୍ରଶଂସନ୍ତି ଲୋକ ବହୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨ । ବୋହିଆମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ ବା চিমলা କାନ୍ଧରେ ବୋଝ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା बीडा କନାର ମଲା; ଚୁଟୁଲା—2. A cushion or ball of rags used by porters on the head or shoulders to carry loads on. ୩ । ହାଣ୍ଡିକୁ ଭୂଇଁରେ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପାଳଆଦିର ମୋଡ଼ା; ମଲା—3. Circular cushion of straw used to set round-based pots securely on the ground.

ମୁଚ୍ଛିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁଞ୍ଚ ଧାତୁ)—୧ । ମୁରୁଛିବା; ମାୟା ତ୍ୟାଗ Muchchhibā କରିବା—1. To give up attachment for a person or thing. ୨ । ତ୍ୟାଗ କରିବା—2. To give up. [ଦ୍ର—ଜନ୍ମଦାତାକୁ ସ୍ନେହ ନ ଯାଉଛି ମୁଚ୍ଛି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୩ । ଧନ ଲୋଭ ତ୍ୟାଗ କରି ବ୍ୟୟ କରିବା—3. To spend lavishly.

ମୁଛ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶ୍ମଶ୍ରୁ; ପ୍ରା. ମସ୍ସୁ; କମ୍ପା ସ କୂର୍ଚ୍ଚ—କଠିନ Muchha ଶ୍ମଶ୍ରୁ)—ଗୁମ୍ଫ—Mustaches. [ଦ୍ର—ବହଳ গোঁপ, মোছ(চ) ଶ୍ମଶ୍ରୁକୁ ଗୁମ୍ଫ ଓ ଘନ ଶ୍ମଶ୍ରୁକୁ ମୁଛ ବୋଲିଯାଏ; मोछ ମୁହଁର ଗୋଟିଏ ପାଖର ମୁଛକୁ ପଖାଏ ମୁଛ ବୋଲି-ଯାଏ ।]

ମୁଛଡ଼ିବା—ସଂ. କ୍ରି—ମୁରୁଡ଼ିବା (ଦେଖ) Muchhardibā Muchhurdibā (See)

ମୁଛ ଦାଢ଼ି—ଦେ. ବି (ସମାହାର) (ସଂ. ଶ୍ମଶ୍ରୁ+ଦାଢ଼ିକା)—ମୁଛ ଓ Muchha dardhi ଦାଢ଼ି; ପାଟିର ଉପର ଓଠ ଉପରେ ଥିବା গোঁফদাড়ী मोछदाढी ଗୁମ୍ଫ ଓ ତଳ ଓଠର ତଳେ ଥିବା ଦାଢ଼ି—Mustaches and beard.

ମୁଛଡ଼(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି—ମୁରୁଡ଼ି (ଦେଖ) Muchhadi(ddi) Muchhudi (See)

ମୁଛ ମୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାତ ଦ୍ୱାରା ମୁଛକୁ ସାଜ୍ଇବା—To Muchha mordibā set one's mustaches in order মোচে (গোঁপে)তা দেওয়া by the hand. मोछ फेडना, मोछपर ताव देना [ଦ୍ର—ମୁଛ ରଖିବା ଗାଉଁଲି- [ମୁଛରେ ହାତ ଦେବା(ଦେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ବୀରତ୍ୱ । ଗର୍ବକୁ ବା ଦର୍ପ ବା ଅଶ୍ଳୀଳ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ଲୋକେ ମୁଛ ମୋଡ଼ୁ ଥାଆନ୍ତି ।]

ମୁଛା—ଦେ. ବିଣ—ଗୁମ୍ଫ; ମୁଛଯୁକ୍ତ—Muchhā Having mustaches. গুঁফো मोछवाला, मुछन्दर, मुछियल (ମୁଛୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଛି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ମାଳ (ଦେଖ) Muchhi Mālā (See)

ମୁଛିଆ ହଳଦି ବସନ୍ତ—ଦେ. ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ହଳଦିଆ ବସନ୍ତ ପକ୍ଷୀ— Muchhiā haḷadi basanta Barbet (bird). [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଥଣ୍ଟର ମୂଳରେ ମୁଛ ପରି ଗୋଟିଏ କେତେ ଲମ୍ବ ଠାଣୁଆ ଲୋମ (ଜଟା) ବାହାରି ଥାଏ ।]

ମୁଛୁଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି. (ସଂ. ମୁଚୁଟୀ—ଅଙ୍ଗୁଳି Muchhurdibā ମୋଟନ)—ଠକିବା—To cheat.

ମୁଛୁ(ଛ, ଚ୍ଛ, ଚ୍ଛୁ)ଦି(ଦ୍ଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ମୁସଦ୍ଦୀ=ଲେଖକ)— Muchhu(chha, chchha, chchhu)di(ddi) মুচ্ছদ্দি, মুতসদ্দি ୧ । ସାଂସାରିକ ବିଷୟ କର୍ମର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ मुसुद्दि, मुतसद्दी କର୍ମଚାରୀ; ଗୁମାସ୍ତା—1. An agent. ୨ । ମେନେଜର୍—2. Manager. ୩ । କାର୍ଯ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ—3. Superintendent. ୪ । ମୋହରର୍; ଲେଖକ—4 A writer; clerk

ମୁଜ(ଜୁ)ମଦାର—ବୈଦେ. ବି—ମଜୁମଦାର (ଦେଖ) Muja(ju)madāra Majumdāra (See)

ମୁଜମ୍ମା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ଘୋଡ଼ାକୁ ରୋକିବା ସକାଶେ ଘୋଡ଼ାର Mujammā ମୁହଁ ପାଖ କଡ଼ିରେ ସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ ଚମଡ଼ାର মুজমা ଲଗାମ୍; ବାଗଡୋରି—A bridle attached to मुजम्मा the bit of a horse to curb its progress at the will of the rider.

ମୁଜରିମ୍—ବୈଦେ ବି ଓ ବିଣ. (ବଚନରେ) (ଅ)—ମୁଦାଲା; କୌଣସି Mujarim ଅପରାଧରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—A person মুজরিম accused of an offence; an accused. मुजरिम

ମୁଜା(ଝା)ଇ(ଏ, ହି, ହେ)ମ୍(ମି)—ବୈଦେ. ବି. (ବଚନରେ) (ଅ. Mujā (jhā)i(e, hi, he)m(mi) ମୁଜାହିମ୍)—୧ । ଅପତ୍ତି— মু(মো)জাহে(হি)ম 1. Objection. ୨ । ଦାବି—2. Claim. मुजाहीम ୩ । ଜଣେ ଦାବି କରୁଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଅପରର ଦାବି—3. Counter claim. ବି ଓ ବିଣ—୧ । ଅପତ୍ତି-କାରୀ 1. Objector. ୨ । ଦାବିଦାର୍—2. Claimant. [ଦ୍ର—ଅଦାଲତରେ ଦରଖାସ୍ତକାରୀ ବା ପ୍ରଥମ ଦାବିଦାରକୁ ସାଏଲ୍ ଓ ବିପକ୍ଷ ଦାବିଦାର୍ ବା ଅପତ୍ତିକାରୀକୁ ମୁଜାହିମ୍ ବୋଲିଯାଏ ।]

ମୁଜାଇମ୍(ମି) ଦରଖାସ୍ତ—ବୈଦେ. ବି. (ବଚନରେ) (ଅ. ଓ ଫା)— Mujāim(mi)darakhāst ଅଦାଲତରେ ଦାଖଲ କରାଯିବା মোজাহেম দরখাস্ত ଅପତ୍ତି ଦରଖାସ୍ତ—Petition for claim; मुजाहिम दरखास्त objection petition.

ମୁଜାଇମ୍ ମକଦ(ଦ୍ଦ)ମା—ଦେ. ବି. (ଚଳିତଅ)—ଅପତ୍ତି ବା ଦାବି
Mujāim makada(dda)mā ମୁକାଦ୍ଦମା—
মোজাহেম মোকদ্দমা A claim case; as case or off-
मुजाहिम मुकद्दमा shoot of an original suit, in which an objection or claim is set up; gone into and adjudicated upon.

ମୁଜାଇମ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଚଳିତଅ)—ଅଦାଲତରେ ଅପତ୍ତିକାରୀ
Mujāim hebā ରୂପେ ଠିଆ ହେବା—To stand as a
মোজাহেম হওয়া claimant or objector in court.

ମୁଜାଏମ୍ ଦାର—ବିଦେ. ବି ଓ ବିଣ.(ଚଳିତଅ)(ଫା)-୧। ଅପତ୍ତିକାରୀ-
Mujāemadār 1. Objector. ୨ । ଦାବିଦାର—
মু(মো)জাহেম 2. Claimant. ୩ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଦାବିଦାର—
मजाहिम 3. Counter-claimant.

ମୁଜାଏମ୍ ହେ(ଦେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି (ଚଳିତଅ)—କୌଣସି ଦଖଲସ୍ୱ ସମ୍ପର୍କ
Mujāemhe(de)bā ପକ୍ଷେ ଅଦାଲତରେ ଅପତ୍ତି ଦରଖାସ୍ତ ଦାଖଲ
(ମୁଜାଏମ ପକାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା—To file an objection petition or a counter claim
মোজাহিম হওয়া **मुजाहिम होना** in a court.

ମୁଜାବର୍—ବିଦେ. ବି (ଅ)—କୌଣସି ପୀରଙ୍କ ଦରଗାରେ ବା
Mujābar ଅସ୍ଥାନରେ ରହି ସେଠା ଓଜାଇବା, ସେଠାରେ
মুজাবর **मुजावर** ସନ୍ଧ୍ୟାବତୀ ଲଗାଇବା ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା
ମୁସଲମାନ୍—A Mahomedan who is a whole-time servant in a saint's tomb.

ମୁଜୁମ୍—ଗ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଜିଦ୍; ଜବର—
Mujum Importunity; insistence.

ମୁଞ୍ଚ୍(ଧାତୁ)—ସଂ—୧। ଛାଡ଼ିଦେବା—1. To let go. ୨। ତ୍ୟାଗକରିବା
Munch (root) 2. To abandon. ୩ । ମୋଚନ କରିବା—
3. To give up; to discharge.

ମୁଞ୍ଚକ—ସଂ.ବି(ମୁଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅକ)—୧। ମୁଷ୍କକ ବୃକ୍ଷ—1. Name
Munchaka of a tree. ୨ । ଅଣ୍ଡକୋଷ—2. Testicle.

ମୁଞ୍ଚନ—ସଂ. ବି (ମୁଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ+ଭାବ.ଅନ)—ତ୍ୟାଗ—Giving up.
Munchana (ଉ—କଳରେ କର ବନ୍ଧନ, ଚାଲିଲ ଘର
ମୋଚନ, ହୋଏ କ ମନ ମୁଞ୍ଚନ, ନାହିଁ ବନ୍ଧନ—ଉପେ.
ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।)

ମୁଞ୍ଚା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ)—ତ୍ୟାଗ—Abandonment.
Munchā ବିଣ—ତ୍ୟକ୍ତ—Abandoned.
ত্যাগ **मुँचना** (ଉ—ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିଳାସ ଜଳକୁ ଦେ
ସିଞ୍ଚି, ତଥ କାମଅନଳ ସନ୍ତାପକୁ ମୁଞ୍ଚି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ
ବନ୍ତ ।)

ମୁଞ୍ଚିବା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ମୁଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ)—୧ । ତ୍ୟାଗ କରିବା—
Munchibā 1. To abandon. ୨। ମୋଚନ କରିବା
মুঞ্চা । **मुँचना** 2. To discharge. (ଉ—
ବଜ୍ରାଘାତ ଶୁଣି ବାସବକୁ ମୁଞ୍ଚିଲେ— କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ.
ସଭା ।)

ମୁଞ୍ଜ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଶବ୍ଦ କରିବା—
Munj (root) To make a sound.

ମୁଞ୍ଜ—ସଂ.ବି (ମୁଞ୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—୧ । ଏକପ୍ରକାର ତୃଣ; ଜାଇଁଷ
Munja ତୃଣ—1. A kind of grass from which a newly initiated Brahman boy's girdle is spun. Sacharum Mconja; Sacharum Varciliaris. [ବି—ମୁଞ୍ଜ ତୃଣ ତୃଣ ପ୍ରକାର—ମୁଞ୍ଜ ଓ ଭଦ୍ର ମୁଞ୍ଜ । ବୈଦ୍ୟକ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ମଧୁର କଷାୟ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ବାତ, ତୃଷ୍ଣା, ବିସର୍ପ,ଅସ୍ର, ମୂତ୍ର-କୃଚ୍ଛ୍ର, ନେତ୍ର ରୋଗ ଓ ତ୍ରିଦୋଷ ନାଶକ ଏବଂ ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ । ଏଥିରେ ଦ୍ୱିଜ ବାଳକଙ୍କ ଉପନୟନ ବେଳେ ପରିଧେୟ ମେଖଳା ତିଆରି ହୁଏ । ଏହା ବୁଦା ବୁଦା ହୋଇ ହୁଏ; ଏଥିରୁ ଡାଳ ବାହାରେ ନାହିଁ । ମୂଳରୁ ଏହାର ସରୁ ଲମ୍ବ ପତ୍ରମାନ ଘନ ଭାବରେ ବାହାରେ । ପତ୍ର ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଖାଣୁଅ ଚିହ୍ନ ଥାଏ । ବୁଦାର ମଝିରୁ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ କାଣ୍ଡ ବାହାରେ ଓ କାଣ୍ଡର ଅଗରେ ଧଳା ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଏ କାଣ୍ଡର ଛାଲ ଶୁଖି ଚକଟଣ ଓ ଚୋପା ହୁଏ । କାଣ୍ଡର ଛାଲରୁ ସୁନ୍ଦର ଡାଲି ଓ ଟୋକେଇ ଆଦି ବୁଣାଯାଏ ।] ୨ । ଶରତୃଣ—2. A kind of reed grass. ୩ । ଯଜ୍ଞୋପବୀତ; ପଇତା—3. A Brāhmana's sacred thread. ୪ । ଶର; ବାଣ—4. Arrow. ୫ । (ନାମ) ମାଳବ ଦେଶର ନୃପତି ସିନ୍ଧୁଳ ବର୍ଣ୍ଣଦେବଙ୍କ ପୁତ୍ର—5. Name of an ancient prince of the Mālaba country.

ସଂ. ମୁଞ୍ଜାତକ, ବାଣ, ସ୍ଥୂଳଦର୍ଭ; ମୌଞ୍ଜୀତୃଣ, ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ, ତେଜନା-ହ୍ୱୟ, ବାଣାହ୍ୱ, ମୁଞ୍ଜନକ ଶାଖା, ଦର୍ଭାହ୍ୱୟ, ଦୃଢ଼ମୂଳ, ଦୃଢ଼-ମୂଳ, ବହୁପ୍ରଜ,ରଞ୍ଜନ, ଶରପର୍ଣ୍ଣ
মুঞ্জ(ঞ্জ), শর
मुञ्ज, रामशर
ଦେ ମୁଞ୍ଜଘାସ, ଅରଣ୍ୟଲଙ୍କା
ସଂ. ବ୍ରାହ୍ମଣ ମେଖଳା
ସଂ. ମୋଳ

ମୁଞ୍ଜ କେଶ(ଶୀ)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ମୁଞ୍ଜ ପରି ଟାଣୁଆ କେଶ ଯାହାର
Munja kesa(si) ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୁଞ୍ଜ ପରି ଟାଣୁଆ ବା କଡ଼ା
କେଶଯୁକ୍ତ—Tough-haired.

ମୁଞ୍ଜକେଶା } ସ୍ତ୍ରୀ
ମୁଞ୍ଜକେଶୀ }
ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishnu.
୨ । ଶିବ (ତ୍ରି. ଶ)—2. Siba.

ମୁଞ୍ଜ ପୃଷ୍ଠ—ସଂ. ବି. (ଏଠାରେ ମୁଞ୍ଜ ତୃଣ ଜନ୍ମୁଥିବାରୁ)—ହିମାଳୟର
Munja prushtha ଶୃଙ୍ଗ ବିଶେଷ—Name of a peak of the Himālayas.

ମୁଞ୍ଜ ବନ୍ଧନ(ନୀ)—ସଂ. ବି. (ମଂ ସ. ଲୋ କର୍ମଧା; ମୁଞ୍ଜ ନିର୍ମିତ ବନ୍ଧନ)—
Munja bandhana(ni) ନବବ୍ରହ୍ମଚାରୀଙ୍କ ପରିଧେୟ ମୁଞ୍ଜତୃଣ ନିର୍ମିତ
(ମୁଞ୍ଜ ମେଖଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମେଖଳା—A girdle made of munja grass worn by the newly initiated Brāhmana. (ଉ—ମୁଞ୍ଜ ମେଖଳାରେ ବନ୍ଧ କୋପେ କଟି ଦେଶ । ସୁଧାକାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)

ମୁଞ୍ଜ ମଣି—ସଂ. ବି—ପୁଷ୍ପରାଗ ମଣି (ହି. ଶ)—
Muñja maṇi Ruby.

ମୁଞ୍ଜର—ସଂ. ବି. (ମୁଞ୍ଜ=ତୃଣ+ର ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Muñjara ଅ)—୧। ନବ ଅଙ୍କୁରିତ ଫୁଲ—1. Budding flower. ୨। ଶାଳୁକ; ପଦ୍ମର ଓ କଇଁର ମୂଳ (ପ୍ରକୃତିବାଦ) 2. The bulbuous root of lotus and waterlily.

ମୁଞ୍ଜରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ମୁଞ୍ଜର+ଇତ)—ନବ ଅଙ୍କୁରିତ (ଫୁଲ)—
Muñjarita Budding (flower); blossomed.

ମୁଞ୍ଜରୀ—ସଂ. ବି. (ମୁଞ୍ଜର+ଈ)—୧। ତୁଳସୀ ପୁଷ୍ପ; ତୁଳସୀର ଜଟା ବା
Muñjarī ମଞ୍ଜରୀ—1. The flower of the Holy Basil plant. ୨। ଧାନର ଶୀର୍ଷ; ଧାନର ଶୀଷା — 2. The ear of corn. ୩। ପଦ୍ମ କେଶର—3 The spike or filaments of the lotus flower.

ମୁଞ୍ଜା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୁଞ୍ଜ)—ମୁଞ୍ଜ (ଦେଖ)—Muñja (See)
Muñjā (ଦ୍ର—କଟିରେ ମୁଞ୍ଜାର ମେଖଳା, ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ଅଷ ମାଳା। ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ¹)

ମୁଞ୍ଜାତକ—ସଂ. ବି—୧। ମୁଞ୍ଜ (ଦେଖ)—1. Muñja (See)
Muñjātaka ୨। ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ତୃଣ ମୂଳ —2. A sort of medicinal grass root. [ଦ୍ର—ଏହା ଉତ୍ତର ଖାରକରେ ମିଳେ। ଏହାର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ଡାଳ ମଞ୍ଜା ବ୍ୟବହାର କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି (ହି.ଶ)।]

ମୁଞ୍ଜାଳ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଲଘୁମାନସ ନାମକ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥର
Muñjāla ରଚୟିତା—Name of the author of the astrological work named Laghu Mānasa.

ମୁଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧। ଘଷିବା—1. To rub; to press. ୨।
Muṭ (root) ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା; ଚୂରିବା—2. To pound; to grind; to reduce to powder. ୩। ଭାଙ୍ଗିବା—3. To break down. ୪। ଦଳିବା—4. To trample down. ୫। ତିରସ୍କାର କରିବା—5. To reprove. ୬। ନିନ୍ଦା କରିବା—6. To blame.

ମୁଟ(ଟୁ)ମୁଟ(ଟୁ)—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ମଟମଟଠାରୁ ଅଳ୍ପ
Muṭ-(ṭu)muṭ-(ṭu) ଶବ୍ଦ; ଗୋଟି ଡାଳ ଆଦି ଭାଙ୍ଗିବାର ଶବ୍ଦ—
ମୁଟମୁଟ Low snapping sound (as of twigs
मुटमुट when broken).

ମୁଟ(ଟୁ)ରା—ଦେ. ବି—ଗଣ୍ଠିରି; ବୋକଚ୍ଛା—Luggage. ପ୍ରାଦେ.
Muṭ-(ṭu)rā (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ମୋଟ ଧାନ;
ମୋଟ ମୋଟରା—A species of coarse paddy.
मोटरा

ମୁଟ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ ଓ ବି—ମୋଟ (ଦେଖ)
Muṭa Moṭa (See)

ମୁଟ(ଟୁ)ରି—ଦେ. ବି—ଧାନ ଗଛର ଏକ ପ୍ରକାର ରୋଗ (ଏଥିରେ
Muṭa(ṭu)ri ଧାନର କେଣ୍ଡାମାନ ଶୁଖିଯାଏ)—A disease
ଭେଁପୋ affecting paddy plants by which the
गुरुबनी ears of corn wither.

ମୁଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଭୁଲ. ବି. ମୁଟିୟା)—ବୋଝିଆ;
Muṭiā ମୋଟିଆ—A porter; a load-carrier.

ମୁଟ୍ଠ(ଠା, ଠି)—ଦେ. ବି—ମୁଠ(ଠା, ଠି) (ଦେଖ)
Muṭṭha(ṭṭhā, ṭṭhi) Muṭha(ṭhā, ṭhi) (See)

ମୁଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୁଷ୍ଟି)—ତରବାରି ଆଦିର ବେଣ୍ଟ—Hilt or
Muṭha handle of a sword. ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି
मूट ठ) —କାନ୍ଥ ଭଙ୍ଗି ଯାଉଥିଲେ ତାକୁ ରଖିବା ଲାଗି ଦିଆ
मुठ ଯାଇଥିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶ ଖଣ୍ଡ; ଠେସ—A prop of wood or bamboo to support a falling wall

ମୁଠା—ଦେ ବି (ସଂ. ମୁଷ୍ଟି, ପ୍ରା. ମୁଟ୍ଠି)—୧। ସଂ. କୁଞ୍ଚିତ କରତ—
Muṭhā Clenched palm of the hand; clutch.
मूठा [ଦ୍ର—ମୁଠା କରି ବେକ ହସ୍ତେ କେ ଧରିବ କହ।
मुट्ठा ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗ. ବ୍ରହ୍ମକଲ୍ପପଞ୍ଚାୟ।] ୨। ସଙ୍କୁଚିତ କରତଳ ମଧ୍ୟରେ ରହି ପାରିବା ବସ୍ତୁର ପରିମାଣ—2. A handful. ୩। ତରବାରି ଆଦିର ବେଣ୍ଟ—3. The hilt or handle of a sword. ୪। ଲଙ୍ଗଳର ଥଣ୍ଡ; ଯେଉଁଠାରେ ଲଙ୍ଗଳକୁ ଧରି ବୁଲାଇବାକୁ ହୁଏ—4. The handle of a plough. ୫। (ସଂ. ସମଷ୍ଟି) ପରଗନା; ରାଜ୍ୟର ଅଂଶ ବିଶେଷ; ଗ୍ରାମସମଷ୍ଟି—5. Pergunna; name of a fiscal division of a state; a collection of villages taken as a unit. ୬। ଅଧିକାର; ଅଧୀନ—6 Control; clutches. ୭। ଏକ-ପ୍ରକାର ଚାମର—7. A kind of chowrie fan. ୮। ଏକହାତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା କାଚ ବା ଶଙ୍ଖା—8. One set of choories or glass bangles put on one hand. ୯। ଖଡ଼ିକା ବା ଡାଳଆଦି ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଖଡ଼ିକି ଓ ପହରି—9. A cluster of twigs or wickers bound into a broom-stick. ୧୦। ତାସର ପୁରା ୫୨ ଖଣ୍ଡ—12. A full set of playing cards. ୧୧। ବଣ୍ଟା ହେବା ପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖେଳାଳିଙ୍କ ହାତରେ ଥିବା ତାସମାନ—11. The equal number of playing cards in the hand of each individual player before the game begins. ୧୨। ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖେଳାଳି ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ତାସ ଖେଳିବା ପରେ ଯେଉଁ ତାସଗୁଡ଼ିକ ଉଠାଇ ନିଆ ହୁଏ—12. The group of playing cards which is thrown at a time and which is won by one of the players. ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ)—ଜମିମାନଙ୍କର

ଗ୍ରାମ ମଣ୍ଡଳୀ—A group of Khond villages. ଦେ. ବଣ—ମୁଷ୍ଟିମେୟ—Handful of. ପ୍ରାଦେ. ବ (ପାନବରଜୀଙ୍କ ଭାଷା)—୧ । ବରଜୀଙ୍କର ସଙ୍କେତ—1. The mark of illiterate betel-leaf-growers. ୨ । ଦୁଇ ପୋଇର ବୁଝ ମୁଣ୍ଡାଇଥିବା ଶେଷ ଗଣ୍ଠି—2. The last knot of string which ties the roof-bamboo put above a row of betel creepers.

ମୁଠା ଅଜ୍ଞା—ଦେ. ବ—ରାଜାଙ୍କ ଶାହସ୍ତାକ୍ଷିତ ଆଦେଶ; ହାତ ଚିଠାଉ
Muṭhā ājnā —An order issued under a king's
(ମୁଠାଜ୍ଞା—ଅନ୍ୟରୂପ) signature; Latters Patent.
হাতচিঠা [ଭୂ—ବୈଦେହୀ ସମର୍ପ ଜାବେ ଥିଲେ ଅଷ ମୁଠା
রাজ আজ্ঞা ଅଜ୍ଞା ଅଷ୍ଟ ଅଣି ମୁଁ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମୁଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମୁଷ୍ଟି)—୧ । ହାତର ମୁଠାଦ୍ୱାରା
Muṭhā(ṭhe)bā ଧରିବା—1. To clutch a thing,
(ମୁଠିଅଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) to hold a thing with the
মুঠান clenched palm. ୨ । ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ଧରିବା—
मुट्ठीमेलेना; मुठियाना 2. To hold a thing tightly.

ମୁଠାଏ—ଦେ. ବଣ ଓ ବ—୧ । ମୁଠାରେ ଧରାଇବା ପରିମିତ—
Muṭhāe 1. A handful of. ୨ । ପ୍ରଚୁର; ଅନେକ
একমুঠা(ঠো) (ଟଙ୍କା)—2. Much. (ଯଥା—ମୁଁ ଅମୁକ
मुट्ठीभर କାମରେ ମୁଠାଏ ଟଙ୍କା ଖରଚ କରି ଦେଲି ।)
[ଦ୍ର—"ମୁଠାଏ" ରୁ "ମୁଠିଏ" ବନ୍ ପରିମାଣ୍ଟେପର ଓ କୋମଳତରପ୍ରୟୋଗ ।]

ମୁଠା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାତପାପୁଲିକୁ ସଙ୍କୁଚିତ କରିବା—
Muṭhā karibā To contract the palm of the
মুঠাকরা मुट्ठी बान्धना hand.

ମୁଠାତଳ—ଦେ. ବଣ—ଅପଣାର ହସ୍ତଗତରେ ଥିବା; ହାତର
Muṭhātaḷa ଅଧୀନରେ—Under one's control or
(ମୁଠାଉପର—ଅନ୍ୟରୂପ) clutches. [ଭୂ—ସେ ମୋ
হাতের ভিতর ମୁଠାତଳ ଲୋକ ।] ଦେ. ବ—ହାତର
मुट्ठीकातल ଅଧିନ୍ୟସ୍ତଭା; ବଶ୍ୟତା; ଅଧିକାର—Control.

ମୁଠା ତଳିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ହାତର ଅଧୀନସ୍ଥ—
Muṭhā taḷiā (a person) Under one's control or
(ମୁଠାତଳର, ମୁଠାଉପରର—ଅନ୍ୟରୂପ) clutches
হাতের ভিতরের मुट्ठीतलेका

ମୁଠା ମୁଠା—ଦେ.ବଣ—୧ । ବହୁ ମୁଷ୍ଟି ପରିମିତ—1. Handfuls
Muṭhā muṭhā of. ୨ । ବହୁ ପରିମିତ—2. Large
মুঠা মুঠা quantities of; much. [ଭୂ—ସାଅନ୍ତାଣୀ
मुट्ठी मुट्ठी ତାଙ୍କ ମେନେଜରଙ୍କ ହିସ୍ତ ମୁଠା ମୁଠା ଟଙ୍କା ଖରଚ କରୁଅଛନ୍ତି ।]

ମୁଠା ମୁଠା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହାତପାପୁଲିକୁ ମୁଷ୍ଟିବଦ୍ଧ କରିବ,
Muṭhā muṭhā karibā —1. To clench the fist.
মুঠাকরা ୨ । ଅନିଚ୍ଛା ବା ଭୟସୂଚନାର କରିବା—2. To show
मुट्ठी मुट्ठी करना; मुठियाना signs of unwillingness or fear by clenching the fist.

ମୁଠା ଭିତରେ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପଣାର ଅଧୀନ ରଖିବା—
Muṭhā bhitare rakhibā 1. To keep within some
মুঠার ভেতরে রাখা one under one's control; to retain
मुट्ठीभीतर रखना a thing under one's clutches.

ମୁଠାରୁ ଖସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅପଣାର ଅଧୀନତାରୁ ବାହାର ହିବା—
Muṭhāru khasibā To get out of one's control
মুঠাথেকে খসে যাওয়া मुट्ठीसे खसकना or clutches.

ମୁଠା ସାରି—ପ୍ରାଦେ.ବ. (ପାନ ବରଜୀଙ୍କ ଭାଷା)—ବୁଝମାନଙ୍କ ଉପରେ
Muṭhā sāri ମୁଠା ବୁଣାହିବା ପରେ ଅଡ଼ ବାଗରେ ପଡ଼ିଥିବା
ବାଉଁଶ—The bamboo placed cross-wise on the roof of a row of betel creepers.

ମୁଠାସାରି ଗଣ୍ଠି—ପ୍ରାଦେ.ବ.—(ପାନବରଜୀଭାଷା)—ବୁଝମାନଙ୍କ ଯୋଡ଼
Muṭhā sāri ganṭhi ମୁଣ୍ଡିରେ ଯେଉଁ ଗଣ୍ଠି ଦିଆଯାଏ—
The knot tying the bamboos placed length-wise on the roof of a row of betel-creepers.

ମୁଠି—ଦେ. ବ—(ସ. ମୁଷ୍ଟି, ପ୍ରା. ମୁଟ୍ଠି, ମୁଟି)—୧ । ମୁଠା; ମୁଷ୍ଟି
Muṭhi ସଙ୍କୁଚିତ କରତଳ—1. Clenched or clutched
মুঠা(টা) palm. [ଭୂ—ଅଷ କରଣ ଘଡ଼, ଛେଦିବ ମୁଠିଟ ।
मुट्ठी କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।] ୨ । ଏକ ମୁଷ୍ଟି ପରିମାଣ;
मुँठ ପ୍ରାୟ ୫ ଇଞ୍ଚ—2. A measure of length by the fist [ଭୂ—ଚାରି ମୁଠି ଅଢ଼ି ବ ମୁଠି ଅଥର ମଝିରେ ଯୋଡ଼ିବ କାଠି ।] ୩ । ଖଡ୍ଗ ଆଦିର ବେଣ୍ଟ—
3. The hilt or handle of a sword.
নাপিতেরথলী; বগলী ୪ । ଭଣ୍ଡାରିମାନଙ୍କର ଖୁର ଆଦି
लोहखड ରଖିବାର ବଟାଉ ବା ଚମଡ଼ାର ମୁଣି—4. Barber's bag for keeping razor etc; barber's pouch. ୫ । ଅଖି ମୁଠି (ଦେଖ) 5. Akhi muṭhi (See)

ମୁଠିଆ—ଦେ. ବଣ—ଭଣ୍ଡାରୀର ମୁଠି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the
Muṭhiā barber's wallet. [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ପଦ ପୂର୍ବେ
मुठिया ବ୍ୟବହୃତ ଯଥା—ବଳା ମୁଠିଆ, ଚମ ମୁଠିଆ ।] ବ.—
মুঠা ୧। କଟୁରି, ଲଣ୍ଠୁଣି ଆଦିର ମୁଠାରେ ବନ୍ଧା ହିବା ବେତର ବା
मुट्ठी ଦଉଡ଼ିର ଗଣ୍ଠି—1. A knot of cane or string wrought round the handle (of a bill-
মুঠান hook or broom-strck). ୨ । ମୁଠାଇବା କ୍ରିୟା-
मुठियाना 2. The act of clutching the palm.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ଧାନ କାଟ ଖଳାକୁ ବୋହି ଅଣିବା ପାଇଁ କରିଥିବା ବୋଝ—Bundle of paddy sheaves or paddy plants carried to the threshing floor during harvest.

ମୁଠିଅଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ମୁଠାଇବା (ଦେଖ)—Muṭhāibā (see)
Muṭhiāibā [ଭୂ—ସେ ବାଳର ଚକ୍ର ଅଙ୍ଗୁଳି ମୁଠିଅଇ ।
মুঠান ठियाना କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

ମୁଠିଅ ମୁଠି—ଦେ. କ୍ରି—ବସ୍ତୁବସ୍ତୁକୁ ବା ଏକାଧିକ ଥର ମୁଠାଇବା କ୍ରିୟା—Grasping a thing repeatedly in the palm.
Muṭhiāmuṭhi
मुट्ठिआमुठी

ମୁଠିଏ—ଦେ.ବଣ ଓ ବି.—ଏକ ମୁଷ୍ଟିପରିମିତ--A small handful.
Muṭhie (ଦ୍ର—ଏହା ମୁଠାଏ ଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଓ କୋମଳତର ବା ପ୍ରିୟସୂଚକ ପ୍ରୟୋଗ ।)
একমুঠো मुट्ठीभर

ମୁଠି କଚ୍ଛ—ଦେ.ବି—ନାରୀଙ୍କ କଚ୍ଛ;ବେଳେବେଳେ କଚ୍ଛ; ମାଇପଙ୍କର ଫାଳଠା କରି ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାର ସାମନା କାନକୁ କାଛା କଚ୍ଛ କରି ତାକୁ ନେଇ ଅଣ୍ଟାର ପଛଆଡ଼େ ଖୋସିବାର ପ୍ରକାର—A mode of females wearing the cloth by tucking one corner of the cloth down to the back of the waist.
Muṭhi kachhā
কাছা
कच्छा

ମୁଠିକା—ଦେ. ବି—ମୁଠିଶାଗ (ଦେଖ)
Muṭhika Muṭhiśāga (see).

ମୁଠିଚାଉଳ—ଦେ. ବି (ସଂ ମୁଷ୍ଟିତଣ୍ଡୁଳ)—ମୁଷ୍ଟି ଭିକ୍ଷା ଦେବା ନିମନ୍ତେ ରଖାଯିବା ଚାଉଳ; ଭିକ ଚାଉଳ—Rice kept apart for being distributed to beggars by handfuls.
Muṭhi chāula
মুষ্টিভিক্ষার চাল
भीखचावल

ମୁଠିବାର କିଆରି—ଦେ. ବି—ଅକ୍ଷିମୁଠି କିଆରି (ଦେଖ)—Akshi-muṭhi kiāri (see).
Muṭhibāra kiāri मुठीक्यारी

ମୁଠି ବୁହାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅକ୍ଷି ତୃତୀୟା ଦିନ କିଆରିରେ ଅକ୍ଷିମୁଠି (ପ୍ରଥମେ ଧାନବିହନ) ବୁଣିବା—To sow the first paddy seeds on the field on the "Akshi trutiyā" day.
Muṭhi buhāibā
मुट्ठीलगाना

ମୁଠି ଭିକ(ଖ)—ଦେ. ବି (ସଂ ମୁଷ୍ଟିଭିକ୍ଷା)—୧ । ଯୋଗୀଭିକାରୀଙ୍କୁ ଦାତାମୁଠାରେ ଦିଆଯିବା ଚାଉଳ—Handfuls of rice given to beggars.
Muṭhi bhika(kha)
মুষ্টিভিক্ষা
मुट्ठीभीख ୨ । ପ୍ରତି ଗୃହରୁ ମୁଠାଏ ଲେଖାଏଁ ଚାଉଳ ଭିକ୍ଷା କରିବା—2. Begging of alms from door to door for getting handfuls of rice from each.

ମୁଠି ମାଡ଼—ଦେ. ବି—ବିଧା ପ୍ରହାର—Fisticuffs, [ଦ୍ର—ଏ ବାହାରେ ପୁଣି କଲେ ମୁଠିମାଡ଼ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]
Muṭhi mārḍa
মুষ্ট্যাঘাত मुट्ठीमार

ମୁଠିମୁଠି କରି—ଦେ. କି. ବଣ—ଏକ ଏକ ମୁଷ୍ଟି ପରିମାଣରେ—Handfull after handful; in handfuls. [ଦ୍ର—ପୁଣି କରେ ମାତ୍ର କରଣ ମୁଠି ମୁଠି, ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ଭାଇମାନଙ୍କୁ କରି ପିଠି । କୃଷ୍ଣ ସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।]
Muṭhimuṭhi kari
মুঠোম্‌ঠোকরে
मुट्ठीमुट्ठीकर

ମୁଠି ଶାଗ—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶାକ, [ଦ୍ର—ଏହା ପଡ଼ିଆରେ ମାଡ଼େ ଓ ଏହାକୁ ଗରିବ ଲୋକମାନେ ତୋଳି ଆଣି ଶାଗ କରି ଖାଆନ୍ତି, ଏହା ତିକ୍ତସ୍ୱାଦ୍ୱିଶିଷ୍ଟ]—A kind of wild pot-herb (of slightly bitter taste.)
Muṭhi śāga

ମୁଠୁଣି—ଦେ. ବି.—(ସଂ ମୁଷ୍ଟିହସ୍ତ)—କହୁଣିଠାରୁ ମୁଷ୍ଟିବଦ୍ଧ କର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୀର୍ଘତା; ମୁଷ୍ଟିବଦ୍ଧ ହସ୍ତର ମଧ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ (ପ୍ରାୟ ୧୫ ଇଞ୍ଚ)—A short cubit; length ¾ of a cubit; a length of nearly 15 inches.
Muṭhuṇi
মুঠানি, মুটম, মুটমহাত
निमुठहाथ

ମୁଠୁଣିଏ(ଏଁ)—ଦେ. ବଣ ଓ ବି—ଏକ ମୁଠୁଣି ପରିମିତ—A short cubit of.
Muṭhuṇie(eñ)
একমুঠানি पेकनिमुठहातका

ମୁଠୁଣିକିଆ—ଦେ. ବଣ—ଏକ ମୁଠୁଣି ପରିମିତ—Measuring a short cubit.
Muṭhuṇikiā একমুঠানি निमुठ हात

ମୁଡ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଶଗଡ଼ ଚକର ମଧ୍ୟ ପିଣ୍ଡ—The nave or hub of the wheel of a cart.
Muḍ

ମୁଡ଼କି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବି—(ଭୁଲ ବ. ମୁଡ଼କି) ଉଖୁଡ଼ା—Fried rice with a coating of boiled molasses.
Muḍki

ମୁଡ଼(ଡ଼ୁ) ମୁଡ଼(ଡ଼ୁ)—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ମୁଢ଼ି ଆଦି ଚୋବାଇବା ଶବ୍ଦ—The sound of chewing brittle things (e. g. biscuits.) [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ମଡ଼ ମଡ଼ ଠାରୁ ଅଳ୍ପ ।]
Murd-(rdu) murd-(rdu)
মুড় মুড় मड मड

ମୁଡ଼ମୁଡ଼ି—ଦେ. ବି.—୧ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—1. Helicteres Isora (Haine's Botany of Bihar and Orissa).
Murd-murdi
মুর মুরিয়া मुंडि (ମୁଡ଼ମୁଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ମୁଣ୍ଡିକା (ଦେଖ)—2. Mundikā (See)

ମୁଡ଼(ଡ଼ୁ) ମୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବଣ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଯାହା ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ—Brittle; crisp; fragile.
Murd-(rdu) murdiā
মচ মচে मड मडिआ

ମୁଡ଼(ଡ଼ୁ)ରା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ଚିଡ଼ ଅଳୁଚିର ବାଣ ବିଶେଷ—A kind of fire work resembling a cigar. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଏହା ଭେଇଁ ଭେଇଁ ବନ୍ଧୁଚ୍ଛିକୁ ଚାଲି ଯାଏ ।]
Murd-(rdu)rā
(ମୁଡ଼ୁଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଡ଼୍ ବନ୍ଧା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି.—ଛିଣ୍ଡା କନା—Rag.
Murd bandhā

ମୁଡ଼(ଢ଼ି)—ଦେ. ବି. (ସଂ ଭୃଷ୍ଟ)—ଭୃଷ୍ଟ ତଣ୍ଡୁଳ—Fried rice; parched rice.
Murdi(rdhi)
মুড়ী
मुढ़ी
ମ. ମୁରମୁରା
ତେ.ମୁଡ଼ୀ(ଗ)
[ଦ୍ର—ଧାନକୁ ପାଣିରେ ଏକ ରାତ୍ରି ବତୁରାଇ ରଖି ତହିଁ ଆର ଦିନ ଉକ୍ତ ଧାନକୁ ଅର୍ଦ୍ଧ ସିଦ୍ଧ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଷୁଆଁଇବାକୁ ହୁଏ; ତା ପରେ ଉକ୍ତ ଉଷୁଆଁ ଧାନକୁ ଶୁଖାଇ କୁଟି କରି ଚାଉଳ କରା ଯାଏ । ମୁଢ଼ି ଭାଜିବା ପୂର୍ବରୁ ଉକ୍ତ ଚାଉଳକୁ ହାଣ୍ଡିରେ ନିଆଁ ଉପରେ ବସାଇ ସେଥିରେ ସାମାନ୍ୟ ଲୁଣ ପାଣି ଛିଞ୍ଚି ଚଟୁଡ଼ା ମୁଦା ଚାଟୁ ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଚାଉଳକୁ ନିଆଁ ଉପରେ ବୁଲାଇବାକୁ ହୁଏ ଓ ସେହି

ଭୁଷୁଣ୍ଡା ଚାଉଳ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲାରୁ ତାକୁ ବାଲି ଥିବା ହାଣ୍ଡିରେ ଭାଜିଲେ ମୁଢ଼ି ତିଆର ହୁଏ ।
ସାଧାରଣ ଚାଉଳକୁ ଭାଜିଲେ ତାକୁ 'ଚାଉଳ ଭଜା' ମୁଢ଼ି ଠାରୁ ଅଧିକରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ଅଧିକରେ ଖାଏ । ଜାନ୍ତି ମୁଢ଼ି ଚାଉଳକୁ ଭାଜିଲେ ଯେଉଁ ମୁଢ଼ି ହୁଏ ତାହା ଚାଉଳ ଭଜା ଠାରୁ ଫୁଲୁକା ଓ ହାଲୁକା ହୁଏ; ମୁଢ଼ି ଲଘୁପାଚ୍ୟ ଅଟେ । ମୁଢ଼ି ବଢ଼ୁଥିବା ପାଣିକୁ ବୈଦ୍ୟମାନେ ଜ୍ୱର ରୋଗୀକୁ ପାନ କରିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତି ।]

ମୂର୍ଦ୍ଧିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା)—ବି.—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—
Murdiā Vitex Pubescens (Haines)

ମୂର୍ଦ୍ଧିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ମୋଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Murdibā Mordibā (See)

ମୂର୍ଦ୍ଧିଶା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବି—ଭୂଇଁ କଦମ୍ବ (ଦେଖ)
Murdisā Bhuiñ kadamba (See)

ମୂର୍ଦ୍ଧି(ଢ଼ି)ଉଖୁଡ଼ା—ଦେ.ବି—(ସହରର)—ମୁଢ଼ିସଙ୍ଗେ ମିଶ୍ରିତ ଉଖୁଡ଼ା-
Mgrdi(rdhi) uk hurdā Parched rice mixed with
ମୁଡ଼ି ମୁଡ଼କୀ मुढ़िलाइ sweetened fried paddy.

ମୂର୍ଦ୍ଧି ଚାଉଳ—ଦେ. ବି.—ମୁଢ଼ି ପାଇଁ ଲୁଣ ପାଣି ଦେଇ ସିଝା ହୋଇ
Murdhi chāula ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଚାଉଳ (ମୁଢ଼ି ଚଲେ
ମୁଡ଼ିଚାଉଲ କୋଡ଼୍ ଦେଖ)—Rice specially prepared for being fried into Murdhi.

ମୂର୍ଦ୍ଧି(ଢ଼ି) ଭଜା—ଦେ. ବି—ଚାଉଳକୁ ମୁଢ଼ି ରୂପରେ ପରିଣତ କରିବା
Murdi(rdhi) bhajā ପାଇଁ ଚାଉଳକୁ ଭାଜିବା କ୍ରିୟା—
ମୁଡ଼ି ଭାଜା मुडी भुनना The operation of frying or parching rice.

ମୂର୍ଦ୍ଧି(ଢ଼ି)ଭାଜିବା—ଦେ.କ୍ରି—ମୁଢ଼ି କରିବା ପାଇଁ ଚାଉଳକୁ ଭାଜିବା—
Murdirdh bhājibā To fry rice into Murdhi.
ମୁଡ଼ିଭାଜା मुडी भुनना [ଦ୍ର—ଏହା ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହାରର ଗୋଟିଏ ବିଶେଷତ୍ୱ; କାରଣ, ଲୋକେ ମୁଢ଼ିକୁ ଭାଜନ୍ତି ନାହିଁ; ଚାଉଳକୁ ଭାଜି ମୁଢ଼ି କରନ୍ତି ।]

ମୂର୍ଦ୍ଧୁକ(ଖ)—ଦେ. ବି—ପୂର୍ଣ୍ଣତା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବା ପଇଡ଼;
Murduka(kha) ଯେଉଁ ପଇଡ଼ ଭିତରେ ନାଲ ହୋଇ ନ ଥାଏ—A green cocoanut in which the soft kernel has not yet grown and there is only water in it. [ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ 'କଷି ନଡ଼ିଆ ବା ଗୋଟମା', ତାପରେ 'ମୂର୍ଦ୍ଧୁକ', ତା ପରେ 'ପଇଡ଼', ତା ପରେ 'ପାଣିଚ' ବା 'ନଡ଼ିଆ', ତା ପରେ 'ଢ଼ୁଣ୍ଡୁ' ବା 'ଝୁରୁଡ଼ୁ' ହୁଏ । ନଡ଼ିଆ ଗୋଟମା ବଢ଼ି ଯାଇ ତା ମଧ୍ୟରେ ନାଲ ଲାଗି ନ ଥିବା ଓ ତହିଁର ପାଣି ସୁସ୍ୱାଦୁ ହୋଇ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପଇଡ଼ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ତାହାକୁ ମୂର୍ଦ୍ଧୁକ ବୋଲି ଯାଏ ।]

ମୂର୍ଦ୍ଧୁକି ହସ—ଦେ, ବି—ଈଷଦ୍ହାସ୍ୟ, ମୁରୁକି ହସ—
Murduki hasa ମୁଚକିହାସି Smile; simper.
मुसकना

ମୂର୍ଦ୍ଧୁକି ହସା—ଦେ. ବି—ମୂର୍ଦ୍ଧୁକି ହସ (ଦେଖ)
Murduki hasā Murduki hasa (See)
(ମୂର୍ଦ୍ଧୁକି ହସୁଆ—ଅନ୍ୟ ରଣ ରୂପ) ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
ମୂର୍ଦ୍ଧୁକି ହସୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ମୂର୍ଦ୍ଧୁକି ହସି ହସେ—Habituated
ମୂର୍ଦ୍ଧୁକି ହସୁଣୀ } to smiling; simpering.

ମୂର୍ଦ୍ଧୁକି(କେଇ) ହସିବା—ଦେ.କ୍ରି—ଈଷଦ୍ହାସ୍ୟ କରିବା—To smile;
Murduki(kei) hasibā to simper.
[ମୂର୍ଦ୍ଧୁକି(କେଇ) ମୂର୍ଦ୍ଧୁକି(କେଇ) ହସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୂର୍ଦ୍ଧୁଗା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ମଧୁଗୁଞ୍ଜନ; ଭୁଲ. ହି.
Murdugā ମୁନଗା)—ମୁଗୁନା ଗଛ—The horse radish or Moringa tree; (Moringa Pterygosperma.

ମୂର୍ଦ୍ଧା କରିବା—ଦେ (ମାନଭୂମି) କ୍ରି (ସଂ. ମୂଢ଼)—କୌଶଳି
Murdhā karibā ଲୋକ ମନ୍ତ୍ର ତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଧିକାର ପ୍ରୟୋଗ ପୂର୍ବକ ତାହାକୁ ଚେତନାଶୂନ୍ୟ କରିବା—To bring about the permanent stupefication of one's senses by meams of charms.

ମୁଣ(ଣୁ, ଣେ, ଣୋ)ଇ(ଇଁ, ହି, ହିଁ)—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—
Muna(nu, ne, no)i(iñ, hi, hiñ) ମଣୋହି; ରାଜାମାନଙ୍କର
मनुई ଭୋଜନ କ୍ରିୟା—The taking of meal of a
भोजन Rājā. [ଦ୍ର—ଢାଠିଲଟି, ଗାଈ, ମୁଣୋଇ, ପଦଡ଼, ଯେନ ନ ହେ ଭୁମେ ନର ମଧେ ବଡ଼ । ରାଧାନାଥ ଦରବାର ।]

ମୁଣଇ ବଢ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ରାଜାଙ୍କ ଭୋଜନ କ୍ରିୟାର
Munai bardhibā ସମାପ୍ତି—The end of the act of a Raja's taking his meal.

ମୁଣା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୋଣ=ସାପ ରଖିବା ପେଡ଼ା)—୧ । ବଡ଼
Munā ଥଳି—1. Big bag. ୨ । ମୁଣି—2. Bag;
ଥଳିଆ; ମୁଣି pouch. ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର)—ଗାଈ
थैली(ला) ରଖୁଆଳ—Cowhend.

ମୁଣାଳ—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୃଣାଳ)—ପଦ୍ମନାଡ଼—
Munāla The stem of the lotus.

ମୁଣୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୋଣ—ସାପ ରଖିବା ପେଡ଼ି)—୧ । ଛୋଟ ଥଳି
Muni —1. Small bag. ୨ । ଝୁଲି—2. Pouch.
ମୁଣି ୩ । ଲଫାପା—3. Envelope. ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର)
थैली ବି—ପାନବଟୁଆ—Betel-pouch.

ମୁଣିବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଗାଈଅଢ଼ ଜଗିବା—
Munibā To tend (cattle).

ମୁଣୁଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର)—ମୂର୍ଦ୍ଧୁଗା (ଦେଖ)
Munungā Murdugā (See)

ମୁଣୁ(ଣୁଁ, ଣୋ)ହୁଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ମୂଳତଃ)—ମୂଳରୁ; ଅଦୌ;
Munu(nuñ, no)huñ ଜମାରୁ—At all; from the
[ମୁଣୁ(ଣୁଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ] beginning. [ଦ୍ର—ସେ ପ୍ରଶ୍ନ
आदौ ଧନ ଦେଲଣି ସ୍ୱପନ, ମୁଣୁହୁଁ ଜଗତେ ନାହିଁ । ରାଧାନାଥ]
एकदम [ଦ୍ର—ଏହା ନାସ୍ତ୍ୟର୍ଥକ ପ୍ରୟୋଗ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରାୟଶଃ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ମୁଁ ମୁଣୁହୁଁ ସେ କଥା ଜାଣେ ନାହିଁ ।]

ମୁଣ୍ଡ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଛେଦନ କରିବା—1. To cut.
Muṇḍ (root) ୨ । ଲଣ୍ଡା କରିବା—2. To shape.

ମୁଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମୁଣ୍ଡ—
Muṇḍ Head.

ମୁଣ୍ଡକାଟି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; ତୁଳ. ହି. ମୁଁଡ଼କଟ୍ଟା)—ଯେଉଁ
Muṇḍ-kaṭi ବ୍ୟକ୍ତି ମନୁଷ୍ୟର ମୁଣ୍ଡକୁ କାଟି ମାରି ପକାଏ
—A person who murders a man by beheading him; a murderer.

ମୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (ମୁଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—୧ ।
Muṇḍa ମସ୍ତକ; ଯଥା—1. Head. ୨ । ସ୍ଥାଣୁବୃକ୍ଷ—
2. A pollard; the trunk of a lopped off tree. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ନାପିତ; ଭଣ୍ଡାରୀ—
3. A barber. ୪ । ଦୈତ୍ୟ ବିଶେଷ—4. Name of a demon. ୫ । ରାହୁ—5. The Dragon's head; the ascending node. ୬ । ମୁଣ୍ଡାୟସ; ଲୌହ; ଲୁହା—6. Iron. ଦେ. ବି—୧ । ଗୋଟିଏ
ମୁଣ୍ଡ, ମାଥା ଜୀବ—1. One head of cattle or animal.
मुँड ୨ । ବ୍ୟକ୍ତି—2. An individual; a person.
[ଯଥା—'ସେ ଗ୍ରାମରୁ ବସନ୍ତ ଠାକୁରାଣୀ ୧୦ ମୁଣ୍ଡ ନେଲେଣି ।' କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ମାରାତ୍ମକ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ହେଲେ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ବୋଦା ମାନସିକ କରି ବୋଲାଯାଇ ଥାଏ—ମା । ଏ ମୁଣ୍ଡ (ଅର୍ଥାତ୍ ଏ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ) ରଖିଲେ ମୁଁ ତତେ ଛଳମୁଣ୍ଡ(ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ଗୋଟି ଛାଗ) ବଳି ଦେବି ।
୩ । ପଦାର୍ଥର ଅଗ୍ରଭାଗ—3. The top of a thing.
ମାଥା ୪ । ଲମ୍ବ ବସ୍ତୁର ଶେଷ ଭାଗ; ଶେଷ ସୀମା; ପ୍ରାନ୍ତ—
छोर 4. Extremity or end of a long thing. (ଯଥା—ଗାଁମୁଣ୍ଡ, ରାସ୍ତାମୁଣ୍ଡ, ସାଇମୁଣ୍ଡ, ଗଳମୁଣ୍ଡ ।)
୫ । ସମୟର ସୀମା—5. Limit of time. (ଯଥା—ବରଷ ମୁଣ୍ଡ ।) ୬ । ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କର୍ତ୍ତା; ମୁରବୀ; ଅଭିଭାବକ—6. The head or master of a group of men; protector; patron; headman. (ଯଥା—ସେମାନଙ୍କର କେହି ମୁଣ୍ଡ ନ ଥିବାରୁ ସେମାନେ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇଗଲେ ।)
୭ । ମସ୍ତିଷ୍କ; ମଗଜ; ବୁଦ୍ଧି—7. Brain; intelligence. (ଯଥା—ଏ କଥା ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ପଶୁ ନାହିଁ ।) ୮ । କଳ୍ପନା ଶକ୍ତି—8. Imagination. ୯ । ମୁଣ୍ଡର ବାଳ—9. The hair of the head. (ଯଥା—ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧିବା ।)
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର)—(ଏଥିରେ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର ଚିତ୍ର ଥିବାରୁ)—ଡାକ ଟିକଟ—Postage stamp.

ମୁଣ୍ଡ ଉକୁଣି—ଦେ. ବି—ମୁଣ୍ଡରେ ଜନ୍ମୁଥିବା ଉକୁଣି—Head-lice; Pediculus Capitus.
Muṇḍa ukuṇi
ମাথার উকুন शिरकाढील

ମୁଣ୍ଡ ଉଠା(ଠୋ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଆପଣାର ମସ୍ତକ ଉତ୍ତୋଳନ
Muṇḍa uṭha(ṭhe)ibā କରିବା—To raise up one's
(ମୁଣ୍ଡଟେକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) head. ୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆପଣାର
মাথা উঁচুকরা, মাথাতোলা ସାଂସାରିକ ବା ସାମାଜିକ ଅବସ୍ଥାର
शिर उठाना ଉନ୍ନତି କରିବା—1. To improve one's worldly or financial position. ୨ । ଆପଣାର ଅବସ୍ଥା ବା କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଲଜ୍ଜିତ ନ ହେବା, ଅର୍ଥାତ୍ ସମାଜରେ ମୁହଁ ଦେଖାଇ ପାରିବା—2. Not to droop down one's head; to have no reason to be ashamed for anything concerning one's self.

ମୁଣ୍ଡ ଉପର—ଦେ. ବି.—୧ । ଆପଣାଠାରୁ ଉଚ୍ଚତର ସ୍ଥାନ—1. A
Muṇḍa upara higher place or position. ୨ ।
মাথার উপর ଆପଣାର ମସ୍ତକର ଠିକ୍ ସିଧାରେ ଆକାଶର ଅଂଶ—
शिरउपर 2. Zenith.

ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଡ଼ ଦେଇ ଜନ୍ମ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଏକ ମାତାଙ୍କ
Muṇḍa upare goṛa dei janma hebā ଗର୍ଭରୁ ଅନ୍ୟର
মাথার উপর পা দিএ জন্ম হওয়া ଅଗ୍ରଜରୂପେ ଭୂମିଷ୍ଠ ହେବା—
शिरपर पैर देकर पैदा होना To be born, as an elder to one who is born later, from the same mother.

ମୁଣ୍ଡକ—ସଂ. ବି (ମୁଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ=ଲଣ୍ଡା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—୧ ।
Muṇḍaka ଭଣ୍ଡାରି; କ୍ଷୌରକାର—1. Barber. ୨ ।
(ମୁଣ୍ଡ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ) ମୁଣ୍ଡ; ମସ୍ତକ—2. Head.
୩ । ଉପନିଷଦ ବିଶେଷ—3. A branch of the Upanishads.

ମୁଣ୍ଡ କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଜୁଡ଼ାରେ ଖୋସାଯିବା ସୁନାର
Muṇḍa kaṇṭā ବା ରୁପା ଆଦିର କଣ୍ଟା—Hair pin.
মাথার কাঁটা शिरका काँटा

ମୁଣ୍ଡ କର—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଣ୍ଡ+କର)—ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ
Muṇḍa kara ବସାଯିବା ରାଜକର—A tax of assessed
মাথাপ্রতি কর मुँडकर per head.

(ଅମୁକ ଦିଗକୁ) ମୁଣ୍ଡ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୋଇବାବେଳେ କୌଣସି
Muṇḍa karibā ଦିଗକୁ ମୁଣ୍ଡ ରଖିବା—To turn
মাথাকরা one's head to a point of the compass
शिर करना while lying down to sleep.

ମୁଣ୍ଡକାଟ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଣ୍ଡକର୍ତ୍ତନ)—୧ । ମସ୍ତକ ଛେଦନ—
Muṇḍa kāṭa 1. Cutting one's head. ୨ । ମସ୍ତକ
মাথাকাটা ଛେଦନ ରୂପ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ—2. Capital punish-
शिरकाट ment; beheading. [ଦ୍ର—ରାଜାର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ବି ମୁଣ୍ଡକାଟ ଶାସ୍ତି ହେଲା] ପ୍ରାଦେ.(ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୩। ଫସଲ ଅମଦାନି ହେଲେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହାରରେ ଧାନ, ମୁଗ, ଗୁଡ଼, କୋଳଥ, ବିରି ଆଦି ଦେବା ପାଇଁ କୃଷକଙ୍କୁ ମହାଜନର ଫସଲ ଅମଦାନି ପୂର୍ବରୁ ଋଣ ଦେବା ପ୍ରଥା—The

system of advancing money to a cultivator before harvest on condition that he will repay the debt in kind at a stipulated rate after harvesting. ୨ । ଜମିର ଦାଖଲ ଖାରଜ—2. Mutation of the name of a new tenant in the place of the old one.

ମୁଣ୍ଡକାଟ ଫିସ୍—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଜମିର ଦାଖଲ ଖାରଜ
Mundakāta phis ସେଲାମୀ—Mutation fees paid by a new tenant for registration of his name in the place of the old tenant.

ମୁଣ୍ଡ କାଟି—ପ୍ରାଦେ (ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ) ବି—ସଜନା ଗଛ ବିଶେଷ—A kind
Mundā kāti of Moringa tree.

ମୁଣ୍ଡ କାଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଜମି ବନ୍ଧକ ଦେବାର
Munda kātiā ଏକ ବିଶେଷ—A kind of usufructuary mortgage, by which it is agreed that the debtor would get back the land fully redeemed after a fixed time. [ଦ୍ର—କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବର୍ଷ ଭୋଗଲେ ଖାତକର ଜମି ମହାଜନଙ୍କୁ କାଟିନେ ବନ୍ଧକବନ୍ଧନ ହୁଅଯାଏ । ମୂଳ ଓ ସୁଧ ଅସୁଲ ହୋଇ ଯାଉଲେ, ଋଣଦାତା ଜମିକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି ।]

ମୁଣ୍ଡକାଟି ଜାଗିର୍—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପୂର୍ବେ ରାଜାଙ୍କ ଆଦେଶ
Mundakati jāgiri ଅନୁସାରେ ଅପରାଧୀର ଯେଉଁମାନେ ମୁଣ୍ଡ କାଟୁଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ରାଜାଙ୍କ ଦତ୍ତ ଜାଗିର—The jaigir granted by a king to an executioner in ancient times.

ମୁଣ୍ଡ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦେହରୁ ମସ୍ତକକୁ ଛେଦନ କରିବା—
Munda kātibā 1. To sever one's head from the body; to decapitate a person
মাথাকাটা in execution of a capital sentence
सिरकाटना, मुंडकाटना ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲଜ୍ଜିତ କରିବା—2. To grossly insult a person.

ମୁଣ୍ଡ କାନ ଅଉଁସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନନ୍ୟୋପାୟ ହେବା; ନାଚାର
Munda kana āunsibā ହେବା—To be helpless; to have no other alternative. ୨ ।
মাথাচুলকান ଅଦୃଷ୍ଟ ଭାଗ୍ୟକୁ ଆଦରିବା—2. To be re-
सिर खुजलाना conciled to one's lot. [ଦ୍ର-ମୁଣ୍ଡକାନ ଅଉଁସି ଯେ ଯାହା ସହନ୍ତି, ବାହାରକଲେ କଥା ନ କହନ୍ତି କାହାକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମୁଣ୍ଡ କିଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କ୍ରୀତଦାସରୂପେ
Munda kinibā ପାଇବା—1. To get a person as
মাথা কেনা one's slave.
सिर मोलना ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଶିରଚ୍ଛେଦନ କରିବା ପାଇଁ ସମର୍ଥ ହେବା—2. To have the power of life and death over a person.

ମୁଣ୍ଡ କି(କେ)ନ୍ଦ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ମୁଣ୍ଡବୁଲା—Whirl-
Munda ki(ke)nd-rā ing of one's head; giddiness of the head.

ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡର କେଶକୁ ପାନିଆ ଦ୍ୱାରା
Munda kundā(nde)ibā କୁଣ୍ଡାଇ ସୁବିନ୍ୟସ୍ତ କରିବା—
মাথা আঁচড়ান **कंघी करना** To comb one's hair.

ମୁଣ୍ଡକୁ ପାଣି ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ
Mundaku pāni chhardā(rde)ibā ପାଇଁ ଅପଣାର
মাথা উৎসর্গ করা, মাথায় জল ছড়িয়ে দেওয়া ଜୀବନକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ
आत्मोत्सर्ग करना କରିବା—To sacrifice one's life for a certain aim in view.

ମୁଣ୍ଡକୁ ହାତ ପାଇବା—ଦେ. ବି—ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା ଅତିକ୍ରମ କରି ଆପଣାର
Mundaku hāta pāibā ଭରଣ ପୋଷଣ ବୁଝିବା ପାଇଁ ସମର୍ଥ
বড় হওয়া ହେବା; ସାବାଳକ ହେବା—Growing up, so as
बालिग होना to be able to take care of one's self; becoming major.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ପୁଅମାନେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଖଣ୍ଡିଏ 'ଲେଖାଏ' ପାଇବାକୁ ସେମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡକୁ ହାତ ପାଇଲାଣି ।)

ମୁଣ୍ଡକେ—ଦେ. ଅ—ଜଣକେ; ଜଣ ପିଛା—
Mundake Per one man; per head.
মাথা পিছু **मुंड पीछे**

ମୁଣ୍ଡ କୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଃଖ, ଅନୁତାପ, ଶୋକ ଆଦି
Munda kordibā ଯୋଗୁଁ ଭୂମିରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଆଘାତ କରିବା;
মাথা কু(কো)টা(ড়া), মাথা খোঁ(খুঁ)ড়া ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇବା—
सिर पीटना 1. To strike one's own head on the ground in agony or grief. (ଦ୍ର—ଦୁଃଖେ ମୁଣ୍ଡ କୋଡ଼ି କାନ୍ଦେ ଅଶ୍ରୁଜଳେ ସିକ୍ତ କଲ ମୁହିଁ ମଞ୍ଚ । ରାଧାନାଥ ପାଟଣା ।) ୨ । ମୁଣ୍ଡକୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ ନମସ୍କାର କରିବା; ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିବା—2. To touch the ground with one's head in making obeisance.

ମୁଣ୍ଡ ଖରଚ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୁଦ୍ଧି ଖେଳାଇବା; ମସ୍ତିଷ୍କ ଚାଳନ
Munda kharacha karibā କରିବା—To apply
মাথা খরচ করা (one's) brain or intellect.
सिर पचाना

ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ହେବା—ଦେ. ବି—ଉନ୍ମାଦଗ୍ରସ୍ତ ଅବସ୍ଥା; ମସ୍ତିଷ୍କ ବିକୃତ
Munda kharāpa hebā ହେବା ଅବସ୍ଥା—Derange-
(ମୁଣ୍ଡ ବିଗିଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ment of the brain.
মাথা খারাপ হওয়া, মাথা বিগড়া **मगज खराब होना**

ମୁଣ୍ଡ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବ-
Munda khāibā ନାଶର କାରଣ ହେବା—1. To be the
মাথা খাওয়া cause of a person's ruin.
मुंडखाना (ଦ୍ର—ବାବା ବୃଦ୍ଧ ହେଲେ ନାତୁଣୀର ମୁଣ୍ଡ ଖାଏ—ଢଗ ।) ୨ । (ଋଣ ସହାଇବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଯଥା—'ତତେ ମୋ ରାଣ ଲୁ । ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଖାଉଛୁ ! ଏକଥାଟି କର'

ଅର୍ଥାତ୍, ଯେବେ ଏ କାମ ନ କରିବୁ ବା ମୋ କଥା ନ ରଖିବୁ ତେବେ ମୋର ମୃତ୍ୟୁ ହେଉ ଓ ମୋ ମୁଣ୍ଡକୁ ଖାଦ୍ୟ ରୂପେ ତୁ ଭୋଜନ କରୁ)—ଜଣକର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତା ମୁଣ୍ଡକୁ ଭୋଜନ କରିବା—2. (a term used in swearing while making a request to a person) May you eat my head if you do not accede to my request). ୩ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ହେବା—3, To be of the height of a person's head. (ଯଥା—ଏ ପିଲା ଅମ୍ଭ ଭିତରୁ ଜଣେ ୧୦ ବରଷିଆ ପିଲାର ମୁଣ୍ଡ ଖାଇବ ।)

ମୁଣ୍ଡ ଖୁଜାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଅସମ୍ମତି ପ୍ରକାଶ କରିବା; Munda khujāibā ନାହିଁ କରିବା—To nod disapproval.

ମୁଣ୍ଡ ଖେଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ସମସ୍ୟା ସାଧନ କରିବା Munda khelā(le)ibā ପାଇଁ ମସ୍ତିଷ୍କ ବା ବୁଦ୍ଧି ଚାଳନ କରିବା [ମୁଣ୍ଡ ଖଟା(ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] —1. To exercise ମাথা খেলান one's brain to solve a matter. मुंड घुमाना ୨ । ଉପାୟ ଉଦ୍ଭାବନ ପାଇଁ ଚିନ୍ତା କରିବା— 2. To think out a way out of a difficulty.

ମୁଣ୍ଡ ଗଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆପଣାର ମସ୍ତକକୁ ଭୂମିରେ Munda garḍā(rde)ibā ଲୁଣ୍ଠିତ କରିବା—1. To roll মাথাগড়ান मुंड घुमाना one's head on the ground. [ଦ୍ର—ବେଳାମାନେ ପଣା କରିବାବେଳେ ବାତାମାନଙ୍କ ମନରେ ଦୟାର ଉଦ୍ରେକ କରାଇବା ପାଇଁ ଭୂଇଁରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ବିଲୁଣ୍ଠିତ କରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଏ ବାକ୍ୟ ଲକ୍ଷଣାର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆପଣାର ନିର୍ଦ୍ଧନତା ପ୍ରକାଶ କରିବା ଓ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ଥିବା ପ୍ରକାଶ କରିବା—2, (figurative) To express before others that one is very poor and so is unable to pay any money. (ଯଥା—'ଅମେ ଜୁହାରୀ ପୂଜା ମାଗିବାକୁ ଆସିଛୁଁ, ଆପଣ ମୁଣ୍ଡ ଗଡ଼ାଇଲେ ଅମେ ଛାଡ଼ିବୁଁ ନାହିଁ' ।) ୩ । ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ଲମ୍ବ ବାଳରେ ତେଲ ନ ଲଗାଇ ତାକୁ ଲୁଖୁରୁ ରଖିବା—3. To keep one's hair of the head unoiled for some time.

ମୁଣ୍ଡ ଗଣ୍ଡି—ଦେ. ବି (ସହଚର)—୧ । ମସ୍ତକ ଓ ଶରୀରର ଅନ୍ୟ ଅଂଶ- Munda gandi 1. Head and trunk of the body. মাথামুণ্ড ୨ । (ବିରକ୍ତିସୂଚକ) ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର ବିଷୟ ବା ବସ୍ତୁ— माथामुण्ड 2, (a term of displeasure) A little matter or thing. (ଯଥା—ତୁ ଏ କଥାର ମୁଣ୍ଡ ଗଣ୍ଡି ବୁଝିଛୁ) ।

ମୁଣ୍ଡ ଗରମ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମସ୍ତିଷ୍କର ବିକୃତି ଘଟିବା—1. Munda garama hebā Derangement of the মাথা গরমহওয়া brain. ୨ । କ୍ରୋଧରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ହେବା—2. मुंड गरम होना Being maddened with rage.

ମୁଣ୍ଡ ଗଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛିଦ୍ରରେ ଆପଣାର ମୁଣ୍ଡକୁ Munda gaḷā(ḷe)ibā ପ୍ରବେଶ କରିବା—1. To thrust one's মথা চালান head into a hole. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)— मुंड गड़ाना କୌଣସି ବିଷୟ ବୁଝିବା ପାଇଁ ମସ୍ତିଷ୍କ ଚାଳନା କରିବା- (ମୁଣ୍ଡ ଗଳିବା—ଅକର୍ମକରୂପ) 2. (figurative) To exercise one's brain to understand a matter.

ମୁଣ୍ଡ ଗାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର)—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର Munda gāndi ଅଗ ମୁଣ୍ଡ ଓ ଶେଷ ମୁଣ୍ଡ; ଆଦ୍ୟ ଓ ଅନ୍ତ— মাথামুণ্ড 1. The front and hind end of a thing. मुंड़ गांड़ ୨। କୌଣସି ବିଷୟର ଧାରାବାହିକ ବା ବିସ୍ତୃତ ବର୍ଣ୍ଣନା ବା ଅର୍ଥ- 2. A comprehensive description or meaning or idea of a matter. (ଯଥା- ମୁଁ ତା କଥାର ମୁଣ୍ଡଗାଣ୍ଡି କିଛି ପାଇଲି ନାହିଁ ।)

ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ ଓ ନିରାଶ୍ରୟ Munda gunjibā ହୋଇ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବା କୌଣସି মাথাগোঁ(গুঁ)জা ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ଅତି କଷ୍ଟରେ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ पगरखना କରିବା—(figurative) To shelter one's head in a place or in any house or under a person.

ମୁଣ୍ଡ ଘି(ଘେ)ନି ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଗେ ଆପଣାର ମୁଣ୍ଡକୁ Munda ghi(ghe)ni pasibā ପ୍ରବେଶ କରାଇ କୌଣସି মাথাঢুকান ସ୍ଥାନକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବା—1. To enter a place मुंडसे पैठना by pushing on one's head first. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଶରଣାପନ୍ନ ହେବା—2. To take refuge or shelter under a person. (ଯଥା—ଆପଣ ମୋତେ ଗୋଡ଼ ଦିଅ ପେଲିଦେଲେ ମୁଁ ମୁଣ୍ଡ ଦେଇ ପଶିବି ।)

ମୁଣ୍ଡଘୁରା—ଦେ. ବି (ସ ମୁଣ୍ଡ+ଘୂର୍ଣ୍ଣନ) ୧। ଶିରୋଘୂର୍ଣ୍ଣନ; ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇବା- Mundaghurā 1.Reeling of the head. ୨। ମହାଚିନ୍ତା মাথাঘোরা ଯୋଗୁଁ ମସ୍ତିଷ୍କ ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ହେବା—2. Puzzling of मुंडघुमना one's brain due to great anxiety. (ମୁଣ୍ଡ ଘୂରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଣ୍ଡ ଘୁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି--କୌଣସି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବା— Munda ghurā(re)ibā To think over a matter. মাথাঘোরান ଦେ. ବି.--ମୁଣ୍ଡ ଘୁରା(ଦେଖ)--Munda ghurā (see) मुंडघुमाना

ମୁଣ୍ଡଚ୍ଛେଦ—ସ. ବି—(ଷଷ୍ଠୀତତ୍) ମୁଣ୍ଡକାଟ; ମସ୍ତକଚ୍ଛେଦନ— Mundachchheda Beheading; decapitation,

ମୁଣ୍ଡ ଛିଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (ଗାଳି)—୧। ସର୍ବନାଶ କରିବା; Munda chhinda(nde)i debā ଉଚ୍ଛେଦ୍ କରିବା— মাথাকাটা 1, To compass the ruin of a person. मुंडकाटना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ସ୍ରୋତ ବହିବା— 2, (figurative) To flow with a forceful current.

ମୁଣ୍ଡ ଛିଣ୍ଡି (ଡ଼ି) ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପମାନିତ ହେବା—1.
Munda chhindi (rdi) jibā Being deeply humiliated.
মাথা কাটা যাওয়া
मुँडकटना
୨ । ଅପମାନିତ ବୋଧ କରିବା—2. Feeling humiliated. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସ୍ରୋତର ବେଗ ଅତି ବଳବାନ୍ ହେବା—3. (figurative) Flowing with a very forceful or strong curent.

ମୁଣ୍ଡ ଛେଦା—ଦେ. ବିଣ—ମୁଣ୍ଡ କଟା ହୋଇଥିବା—Beheaded; decapitated.
Munda chhedā
মস্তকহীন
मुँड काटा
[ଉ—ଅର୍ଜୁନ ବାଣ୍ଡେ ମୁଣ୍ଡ ଛେଦା ଗଣ୍ଡି ପଡ଼ୁ; ଜନ୍ମା ବଳେ ହାଣି ଥୋଇବା ମୁଣ୍ଡା ଗଡ଼ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମୁଣ୍ଡ ଝାଳ—ଦେ. ବି—ମୁଣ୍ଡରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ସ୍ୱେଦ—
Munda jhāla Sweat of one's brow.
মাথার ঘাম
मुण्डका पसीना
[ଉ—ଓଡ଼ିଆ ଲୋକଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଝାଳରେ କୋଠା ଘର ତୋଳା ହୋଇଛି । ଦୈନିକ ଆଶା—୨୫।୮।୨୮]

ମୁଣ୍ଡ ଝାଳ ଗୋଡ଼ରେ ମରିବା—ଦେ. ବି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ବିଶେଷ ଶାରୀରିକ ପରିଶ୍ରମ—(figurative) Undergoing of severe physical labour.
Munda jhāla gordare maribā
মাথার ঘাম পাএ মারা
चोटीका पसीना पेड़ीतक बहना
(ମୁଣ୍ଡ ଝାଳ ଭୂଇଁରେ ମରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଣ୍ଡ ଝାଳ ଗୋଡ଼ରେ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମ କରିବା—To undergo severe physical labour
Munda jhāla gordare māribā
মাথার ঘাম পাএ ফেলা
चोटीका पसिना पेंडितक बहाना

ମୁଣ୍ଡ ଟା(ଟୁ)ଙ୍ଗରା—ଦେ. ବି—ମୁଣ୍ଡକୁ ଉପରୁ ତଳକୁ ବାରଂବାର ନୁଆଁଇବା ଓ ଉଠାଇବା; ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରିବା—Repeated nodding of the head up and down.
Munda tā(tu)ngarā
মাথা নাড়া
मुण्ड हलाना

ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଣ୍ଡକୁ ବାରଂବାର ତଳକୁ ଓ ଉପରକୁ ହଲାଇବା—1. To alternately lower and lift one's head; to nod one's head up and down.
Munda tungāribā
মাথা নাড়া
मुण्ड हलाना
୨ । ସମ୍ମତିର ନିଦର୍ଶନ ସ୍ୱରୂପ ମୁଣ୍ଡକୁ ଈଷତ୍ ନୁଆଇଁବା—2. To slightly lower one's head as a token of consent.

ମୁଣ୍ଡ ଟେକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନତମସ୍ତକକୁ ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା—1. To raise or lift up one's head
Munda tekibā
মাথা তোলা
मुण्ड उठाना
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଲଜ୍ଜାଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନ ଥିବାରୁ ନତମସ୍ତକ ନ ହୋଇ ସମାଜରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଚଳ ପ୍ରଚଳ ହେବା—2. (figurative) To move in society with one's head lifted up, there being no cause to hang down one's head in shame.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିତାନ୍ତ ବିପନ୍ନ ବା ଦରିଦ୍ରାବସ୍ଥାରୁ ଉନ୍ନତତର ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସିବା—3. (figurative) To rise from poverty or troubled state.

ମୁଣ୍ଡ ଡେଉଁରିଆ—ଦେ. ବି (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଅନେକଗୁଡ଼ାଏ ଡେଉଁରିଆକୁ ମାଳ ଗୁନ୍ଥି, ମୁଣ୍ଡର ଜୁଡ଼ାରେ ଗୁଡ଼ାଇ କର ପିନ୍ଧିବାର ଉପଯୋଗୀ ସୁନାର ବା ରୁପାର ଗୋଲ ଗୋଲ ଅଳଙ୍କାର—Globular ornaments either of silver or gold strung together to deck the chignon with.
Munda deunriā
মাথায় পরবার ঝাঙ্গলী
लुँडडोरिया

ମୁଣ୍ଡ ତକିଆ—ଦେ. ବି—ଶୋଇଲାବେଳେ ମୁଣ୍ଡତଳେ ଦେବା ଉପାଧାନ—A pillow for the head.
Munda takiā
মাথার বালিশ
मुण्डका तकिया
[ଦ୍ର—ଶୋଇଲା ବେଳେ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଦିଆଯିବା ତକିଆକୁ କଡ଼ ତକିଆ ଓ ଗୋଡ଼ ତଳେ ଦିଆଯିବା ତକିଆକୁ ଗୋଡ଼ ତକିଆ ବୋଲାଯାଏ ।]

ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମସ୍ତକ ଅବନତ ହେବା; ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଙ୍କୋଚ ଭାବ ଆସିବା—Hanging down of the head in shame.
Munda talaku hebā
মাথনীচু(চ) হওয়া
मुण्ड नीचा होना

ମୁଣ୍ଡ ତଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଶ୍ରୟରେ ରହୁଥିବା—1. (a person) Who is under the shelter of another.
Munda taliā
আশ্রিত
अधीन; मातहद
୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ବା ନାୟକତ୍ୱର ଅଧୀନ ରହି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା—2. Working or having to move under the leadership or authority of another person ୩ । ପରର ଅଧୀନ—3. Occupying a dependent position

ମୁଣ୍ଡ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସମାଜରେ ଗର୍ବସହରେ ବିଚରଣ କରିବା—1. To walk in society with one's head erect.
Munda dekhā(khe)ibā
মাথা দেখান
मुँडदिखाना
୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଜଡ଼ିତ ପଡ଼ିବା—2. To expose oneself. ୩ । ମୁଣ୍ଡ ପତାଇବା (ଦେଖ)—3. Munda pataibā (See) ୪ । ଦଳ ମଧ୍ୟରୁ ଆପଣାର ମୁଣ୍ଡକୁ ଟେକି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ୍‌ରୂପେ ଦେଖାଇବା—4. To raise up one's head from amongst those of a crowd. ୫ । ଗୁପ୍ତସ୍ଥାନରୁ ନିଜର ମୁଣ୍ଡକୁ ପଦାକୁ ବାହାର କରିବା—5. To show up one's head from a place of concealment. ୬ । ସାହସ କରିବା—6. To have courage.

ମୁଣ୍ଡ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୃତ୍ୟୁକୁ ବରଣ କରିବା; ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା—1. To sacrifice one's self.
Munda debā
মাথা দেওয়া
मुँडदेना
୨ । ତକିଆ ଉପରେ ମସ୍ତକ ସ୍ଥାପନ କରିବା—2. To lay one's head on a pillow. ୩ । ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—3. To exercise one's brain or intellect.

ମୁଣ୍ଡଧର —ଦେ॰ ବି—୧ । ମୁଣ୍ଡ ଦରଜ—1. Headache ୨ ।
Mundadhara ରକ୍ଷକ ଲୋକ; ଅଭିଭାବକ; ରକ୍ଷକ—
মাথাধরা 2. Protector; guardian or patron.
शिरदर्द ୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରଧାନ ସହାୟ—3. Chief refuge of a person.

ମୁଣ୍ଡ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଣ୍ଡ ବିନ୍ଧିବା; ମଥାବ୍ୟଥା—1.
Munda dhariba Headache. ୨ । ମସ୍ତିଷ୍କ ଉପରେ
মাথাধরা କୌଣସି ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା—2. The
शिरदर्द करना action of some intoxicant on the brain. ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବଡ଼ ଲୋକ ବା ମୂଲ୍ୟବାନ ସ୍ଥାନରେ ଲୋକଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ନେବା ବା ଶରଣାପନ୍ନ ହେବା—1. To take refuge under a great personage. ୨ । (କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ୱପୁରୁଷବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟକୁ ସ୍ୱାମୀରୂପେ ଆଶ୍ରୟ କରିବା—2. (a woman) To take a male (not one's husband) as her protector or paramour. ୩ । (କୌଣସି କର୍ମ) ଶେଷ ହୋଇ ଆସିବା—3. (a work) To proceed towards completion.

ମୁଣ୍ଡନ—ସ. ବି (ମୁଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ସମୁଦାୟ ମୁଣ୍ଡ କ୍ଷୌର
Mundana ହେବା; କ୍ଷୌରକର୍ମ—Act of shaving of of the entire head.

ମୁଣ୍ଡ ନ(ଇ)ଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମୁଣ୍ଡ ଓ ନମ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମସ୍ତକ
Munda na(la)iñba ନତ ହେବା—1. The bending
মাথা নুঁয়ে যাওয়া or drooping down of one's head.
मुँड झुकजाना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଲଜ୍ଜାରେ ଅବନତମସ୍ତକ ହେବା—2. (figurative) Hanging down of one's head with shame. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର—3. (Figurative) Acknowledgement of another's authority or mastery. ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇବା (ଦେଖ) Munda nuaiñba (See)

ମୁଣ୍ଡ ନୁ(ଲୁ)ଆଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମୁଣ୍ଡ+ନମନ)—୧ । ମସ୍ତକକୁ
Munda nu(lu)āñiba ଅବନତ କରିବା—1. To bend
[ମୁଣ୍ଡ ନୋ(ଲୋ)ଇଁବା—ଅନ୍ୟରୂପ] one's head down.
মথা নীচু করা, মাথা হুআন wards; to bow. ୨ । ଲଜ୍ଜାରେ
मुँहनवाना, मुँडझुकाना ମୁଣ୍ଡ ପୋତିବା—2. To hang down one's head in shame. ୩ । ନମସ୍କାର କରିବା—3. To make obeisance. ୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର କରିବା—4. (figurative) To acknowledge another's authority.

ମୁଣ୍ଡପ—ସ. ବି (ସ. ମଣ୍ଡପ)—ମଣ୍ଡପ (ଦେଖ)
Mundapa Mandapa (See)

ମୁଣ୍ଡ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ
Munda paka(ke)iba ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବା—1. To
মাথাঠুকা vie or emulate in a matter. ୨ । ଚେଷ୍ଟା
शिरदेना କରିବା—2. To try. ବି—୩ । ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଖୋଲାଖୋଲି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—3. To do a work openly.

ମୁଣ୍ଡ ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟରେ ବା ଛିଦ୍ରରେ ମୁଣ୍ଡ
Munda pasiba ପଶିବା—1. The entry of
মাথাঢুকা one's head into a thing or opening.
मुँडप्रवेश करना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବୁଝିବାର ପ୍ରବେଶ; ବୁଝିପାରିବା—2. (figurative) Comprehension of any matter.

ମୁଣ୍ଡ ପତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର
Munda pata(te)iba ଆଦେଶକୁ ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ବା
মাথা পাতা ସ୍ୱୀକାର କରିବା—1. (figurative) To
मुँड झुकाना yield to a person's orders.
[ମୁଣ୍ଡ ପାତି(ତ୍ତି, ଇ)ବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ମସ୍ତକ ଛେଦନ ହେବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଆପଣା ମୁଣ୍ଡକୁ ଦେଖାଇ ଦେବା; ମସ୍ତକକୁ ଅର୍ପଣ କରିବା—2. To offer one's head to another (as a sign of complete submission). ୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ବହନ କରିବା—3. To take upon one's self some responsibility.

ମୁଣ୍ଡ ପାଣି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ମୁଣ୍ଡ ଝାଳ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Munda pāni (etc) Munda jhāla etc. (See)
মাথার ঘাম मुँडका पानी

ମୁଣ୍ଡ ପାତ—ସ. ବି. (ମୁଣ୍ଡର ପାତ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମସ୍ତକଛେଦନ—
Munda pāta Beheading.

ମୁଣ୍ଡ ପୀଡ଼ା—ସ. ବି. (ମୁଣ୍ଡର ପୀଡ଼ା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୁଣ୍ଡ ବ୍ୟଥା—
Munda pirdā Headache.

ମୁଣ୍ଡ ପୋଡ଼ା—ଗ୍ରା. ଦଶ. ପୁଂ. (ଗାଳି; ଯାହାର ମୁଣ୍ଡ ପୋଡ଼ା ହୋଇଅଛି
Munda pordā ବା ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ)—ପୋଡ଼ା ମୁହାଁ;
মুখ পোড়া ମୁହଁପୋଡ଼ା—(a term of abuse) With
मुँड जला a burnt face.

ମୁଣ୍ଡ ପୋଡ଼ୀ—ଗ୍ରା. ଦଶ.ସ୍ତ୍ରୀ—(ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ଗାଳିବିଶେଷ)
Munda pordi ମୁଣ୍ଡପୋଡ଼ାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—(a term of
মুখ পোড়ী abuse to females) Feminine of
मुँड जली Mundapordā. (ଉ—ଅଲୋ ରାଣ୍ଡି ! ଅଲୋ ତୁ ମୁଣ୍ଡ ପୋଡ଼ି ! ବୋଲି, ସେ ଦେଶ ସ୍ତ୍ରିଗଣ ଡୁଥନ୍ତି ବୋଲି ବୋଲ । ଜ୍ଞାନସିଦ୍ଧି. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।).

ମୁଣ୍ଡ ପୋତା—ଦେ. ବି. (ମୁଣ୍ଡକୁ ପୋତେ ଯେ)—ଏକ
Munda potā ଜାତୀୟ କେଲା—A class of Kelās who bury their heads in a hole dug in the ground and beg for alms in that posture by extending the arms. [ଉ—ଏମାନେ ତଳ ହୋଇ ଗୋଇ ମୁଣ୍ଡ ତଳେ ଗୋଟିଏ ଗାତ ଭୁଇଁରେ

ଟୋଳ ସେଥି ଭିତରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ପୂରାଇ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ମାଟି ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଇ ହାତ ପକାଇ ସେବାଟେ ଯାଉଥିବା ପଥିକଙ୍କୁ ଭିକ୍ଷା ମାଗନ୍ତି ।] ଦେ. ବିଣ—୧ । ମାଟି ଭିତରେ ଯେ ମୁଣ୍ଡ ପୋତେ—1. Hiding one's head under the ground. ୨ । ପୋତା ମୁହାଁ (ଦେଖ)— 2. Potā muhāñ (See)

ମୁଣ୍ଡ ପୋତା କେଲା—ଦେ. ବି—ମୁଣ୍ଡ ପୋତା (ଦେଖ)
Muṇḍa potā keḻā Muṇḍa potā (See)

ମୁଣ୍ଡ ପୋତିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । ଲଜ୍ଜାରେ ମୁହଁ ତଳକୁ
Muṇḍa potibā କରିବା—1. (figurative) To droop
মাথা হেঁট করা down or hang down one's head
मुंड झुकाना through shame. (ଉ—ଅସିବେ ଯେବେ ଥିବେ ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ରହି, କହିବାକୁ କଥା କିଛିର ଅଛି କାହିଁ । କୃଷ୍ଣସିଂ.ମହାଭାରତ.ବନ ।) ୨ । ମସ୍ତକକୁ ତଳକୁ ନତ କରିବା—2. To bow or droop down one's head.

ମୁଣ୍ଡ ଫଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି—ଲଗୁଡ଼ ପ୍ରଭୃତିର ଆଘାତରେ ମସ୍ତକକୁ
Muṇḍa phaṭā(ṭe)ibā ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ କରିଦେବା—To break
মাথা ফাটান मुंड फोड़ना another's head by a stroke.
(ମୁଣ୍ଡ ଫାଟିବା—କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ)

ମୁଣ୍ଡ ଫଳ—ସଂ.ବି (ମୁଣ୍ଡ=ମନୁଷ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ପରି+ଫଳ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)
Muṇḍa phaḻa —ନାଲିକେଳ ବୃକ୍ଷ—The cocoanut tree.

ମୁଣ୍ଡ ଫୁଲ—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ମୁଣ୍ଡ ବାଳରେ ଖୋସିବା ପାଇଁ
Muṇḍa phula ଫୁଲାକୃତିରେ ଗଢ଼ା ଏକ ପ୍ରକାର ଅଳଙ୍କାର—
মাথার ফুল A kind of ornament shaped like
मुंडका फूल flower and meant for the chignon.

ମୁଣ୍ଡ(ଣ୍ଡି) ବଉଳ(ଳୀ)—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ସରୁ ଧାନ—
Muṇḍa(ṇḍi) bauḻa(ḻi) A kind of fine paddy.
[ଦ୍ର—ଏ ଧାନର ମୁଣ୍ଡି ବଉଳ ଫୁଲ ପରି ବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ ଏବଂ ଅଳ୍ପ ଲମ୍ବ ।]

ମୁଣ୍ଡ ବଥା—ଦେ. ବି.(ସଂ. ମୁଣ୍ଡ ଓ ବ୍ୟଥା)—୧ । ମସ୍ତକରେ ବେଦନା;
Muṇḍa bathā ମୁଣ୍ଡ ବିନ୍ଧା; ଶିରଃ ପୀଡ଼ା—1. Head-
মাথা ব্যথা ache. (ଉ—ମୁଣ୍ଡ ନାହିଁ, ତାର ମୁଣ୍ଡ ବଥା—ଲୋକ)
शिर दर्द ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବେଦନାରେ ଅସ୍ଥିର ହେବା ପରି [ମୁଣ୍ଡ ବଥା(ଥେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ମହାଚିନ୍ତାରେ ଅସ୍ଥିର ହେବା; ଗଭୀର ଚିନ୍ତା—2. Great mental anxiety.

ମୁଣ୍ଡ ବନ୍ଧା—ଦେ. ବି. (ଯାହା ମୁଣ୍ଡରେ ବନ୍ଧା ହୁଏ)—୧ । ଶିରସ୍ତ୍ରାଣ,
Muṇḍa bandhā ମୁଣ୍ଡ ଗୁଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ପଗଡ଼ି ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ
মাথা বান্ধা, শিরোপা ବ୍ୟବହୃତ ଲୁଗା—1. Cloth tied
शिर बँधा, मरेठा round the head as a turban.
মাথা বান্ধা ୨ । ପାନିଆ ଆଦି ଦ୍ୱାରା କେଶକୁ କୁଣ୍ଡାଇ ଗଣ୍ଠି
केश बाँधना ପକାଇବା ବା ଜୁଡ଼ା ବାନ୍ଧିବା—2. Tying of the hair into a knot or chignon after combing.

ମୁଣ୍ଡ ବନ୍ଧା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ନିକଟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରାଧୀନତା
Muṇḍa bandhā debā ବା ଦାସତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରିବା—
মাথা বান্ধা দেওয়া To make one's self a slave to
शिर बंधक देना another; to sell one's self, body and soul, to another.

ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଃଖ ବା ଶୋକ ଯୋଗୁଁ
Muṇḍa bāṛā(ṛe)ibā ଭୂଇଁରେ ନିଜର ମୁଣ୍ଡକୁ ଆଘାତ
মাথা কুটা କରିବା—1. To strike one's head on the
मुंड पटकना ground (in anger or agony of grief).
ମୁଣ୍ଡ ପିଟିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଅନ୍ୟର ମସ୍ତକରେ
ମୁଣ୍ଡ ପିଟା(ଟେ)ଇବା } ଯଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା—
2. To deal a blow on another's head.

ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର କେଶକୁ କୁଣ୍ଡାଇ ଜୁଡ଼ା
Muṇḍa bāndhi debā ବାନ୍ଧି ଦେବା—To tie up or
মাথা বেন্ধে দেওয়া dress up another person's
केश बाँध देना hair.

ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁଣ୍ଡ ଓ ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ)—ଆପଣାର ବା
Muṇḍa bandhiba ଅନ୍ୟର କେଶକୁ କୁଣ୍ଡାଇ ଗଣ୍ଠି ବା ଜୁଡ଼ା
মাথা বাঁধা केश बाँधना ପକାଇବା—To dress up one's hair into a knot or chignon.

ମୁଣ୍ଡ ବାଳ—ସଂ. ବି (ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ବା ମୁଣ୍ଡଜାତ ବାଳ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା
Muṇḍa bāḻa ମ.ପ.ଲୋ. କର୍ମ)—ଶିରସ୍ଥ କେଶ—The hair of the head. [ଉ—ମୁଣ୍ଡ ବାଳ ସଙ୍ଗେ କି ଗାଣ୍ଡି ବାଳ ସରି ?—ଲୋକ ।]

ମୁଣ୍ଡ ବିକା—ପ୍ରାଦେ. (କୁଜଙ୍ଗ) ବି—୧ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କୁଜଙ୍ଗ
Muṇḍa bikā ରାଜ୍ୟରେ ଏକପ୍ରକାର ଚାକିରି—1. A system of service in the Kujanga estate of Cuttack district, in which the servant renders free service in lieu of some land or free wood from the estate jungles. [ଦ୍ର—ଏହି ଚାକିରି କରିବା ଲୋକ ରାଜସରକାରରୁ କେତେକ ଜମି ନିଷ୍କରରୂପେ ପାଏ, କିମ୍ବା ଜଙ୍ଗଲରୁ କାଠ ଖଡ଼ ପାଏ ଓ ଏଥି ବଦଳରେ ମୂଲ ବା ମଜୁରି ନ ନେଇ ରାଜାଙ୍କର କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସେବା କରେ । ମୁଣ୍ଡ ବିକା କେଉଟ ରାଜାଙ୍କୁ ବିନା ଭଡ଼ାରେ ଡଙ୍ଗା ଦିଏ; ମୁଣ୍ଡବିକା ଭଣ୍ଡାରୀ ବିନା ମଜୁରିରେ ହଳ କାମ କରେ, ମୁଣ୍ଡବିକା ବାରିକ ବିନା ଦରମାରେ କ୍ଷୌର ଓ ଶଙ୍ଖୁଳା ବୋହି ନେବା ଇତ୍ୟାଦି କାମ କରେ; ମୁଣ୍ଡବିକା ଧୋବା ବିନା ବର୍ତ୍ତନରେ କାଠ ଚିରେ ଓ ଲୁଗା ସଫା କରେ ଏବଂ ମୁଣ୍ଡବିକା କୁମ୍ଭାର ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ ହାଣ୍ଡି ଯୋଗାଏ ।] ବିଣ—୧ । ଉକ୍ତ ପ୍ରଥାନୁସାରେ ବିନା ପାରିଶ୍ରମିକରେ ଚାକିରି କରୁଥିବା (ଲୋକ)—1. Serving without remuneration according to the aforesaid custom of Muṇḍabikā. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ

ପରଠାରେ ନିଜକୁ ଅର୍ପଣ କରୁଥିବା (ଲେକ)—
2. (figurative) Surrendering one's self completely to another.

ମୁଣ୍ଡ ବିକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦାସତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରିବା—To accept servitude.
Munda bikibā
মাথা বিক্রি করা शिर बीकना

ମୁଣ୍ଡ ବିଗିଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ମସ୍ତିଷ୍କ ବିକୃତି—Derangement of the brain.
Munda bigirdibā
মাথা খারাপ হওয়া मुँड बिगड़ना

ମୁଣ୍ଡ ବିନ୍ଧା—ଦେ. ବି—ମୁଣ୍ଡ ବଥା (ଦେଖ)
Munda bindhā — Munda bathā (See)
(ମୁଣ୍ଡ ବିନ୍ଧିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଣ୍ଡ ବୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୁଡ଼ିକରି ସ୍ନାନ କରିବା—To take a bath by immersion.
Munda burdā(rde)ibā
মাথা ডুবান मुँड डुबाना [ଉ—କୃଷ୍ଣ ଭୃଙ୍ଗମଧେଶ ସପ୍ତଋଷି କୁଣ୍ଡ, ଅଛୁ ତହିଁ ନର ବୁଡ଼ାଇଲେ ମୁଣ୍ଡ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହା ଭାରତ. ବନ ।]

ମୁଣ୍ଡ ବୁଲା—ଦେ. ବି—ମସ୍ତକ ଘୂର୍ଣ୍ଣନ; ଶିରୋଘୂର୍ଣ୍ଣନ—Giddiness of the head; reeling of the head.
Munda bulā
মাথা ঘোরা, মাথা ঘুরনী शिर घूमना
ଦେ. ବିଣ—କଥାକଥାରେ ବା ଅଳ୍ପ ଅସୁବିଧାରେ ଯାହାର ମସ୍ତିଷ୍କ ବିକୃତ ଘଟେ—Liable to derangement of the brain on small provocations.
ମୁଣ୍ଡ ଚକ୍କର ଦେବା,
ମୁଣ୍ଡ ବୁଲି[ଲେ]ଇବା, } —ଅନ୍ୟରୂପ
ମୁଣ୍ଡ ବୁଲି[ଲେ]ଇ ଦେବା

ମୁଣ୍ଡ ବୋଝ—ଦେ. ବି—ମୁଣ୍ଡରେ ବହନ କରାଯିବା ବୋଝ—A load carried on the head. [ଉ—ଘାଟ ବସନ ବାନ୍ଧି ନେଲେ, ଶ୍ରବଣେ ବସନ୍ତେ କୁଣ୍ଡଳ । ସେ ଯେବେ ଭଣନ୍ତି କ୍ରମେ, ସେ ମୁଣ୍ଡ ବୋଝ ବହୁ ଶ୍ରମେ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।]
Munda bojha
মাথার বোঝা मुँडका बोझा

ମୁଣ୍ଡ ବୋଝିଆ(ୟା)—ଦେ. ବିଣ—ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବୋଝ ବହୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person) Carrying loads on the head. ଦେ. ବି—ମୁଣ୍ଡରେ ବୋଝ ବହିବା ଯାହାର ଜୀବିକା; ମୋଟିଆ—A carrier of load on the head; a professional carrier or bearer; a porter. (ଉ—ଶକଟରଥ ପଶିଲେ ମୁଣ୍ଡ ବୋଝିଆ ଗଣ୍ଡ ପଳାନ୍ତି—ଜଗ ।)
Munda bojhia(yā)
মুটে मोटिया

ମୁଣ୍ଡ ଭ(ଘା)ଉଁରି ଜାଲ—ଦେ. ବି (ସ ମୁଣ୍ଡ+ଭ୍ରମ+ଜାଲ)—ମଥା ଭଉଁରି ଜାଲ—Casting net.
Munda bha(ghā)uñri jāla
মাথা ঘুরানী জাল

ମୁଣ୍ଡ ଭିଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । ଜୁଡ଼ାରେ ବନ୍ଧାଯିବା ପାଟଫୁଲି—1. Tapes for tying the chignon. ୨ । ମୁଣ୍ଡରେ ଗୁଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁଗା ବା ଗୁଦଡ଼—2. A cloth or sheet for tying round the head.
Munda bhirdā মাথার ফিতা फेंटा
মুরেঠা

ମୁଣ୍ଡ ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡ ପୋତିବା (ଦେଖ)
Munda mārdibā — Munda potibā (See)

ମୁଣ୍ଡ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇବା; ମସ୍ତକ ଅବନତ କରିବା—1. To bow down. ୨ । ଦେବତା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ନିକଟରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଭୂମିରେ ଛୁଆଇଁ ନମସ୍କାର କରିବା—2. To make obeisance by touching one's head to the ground. ୩ । ଗଭୀର ଶୋକରେ ଭୂଇଁରେ ନିଜର ମୁଣ୍ଡକୁ ଆଘାତ କରିବା—3. To strike one's head on the ground through grief.
Munda māribā
মাথা খোঁড়া(কোড়া)
मुँड पटकना

ମୁଣ୍ଡମାଳ(ଳା)—ସ. ବି—(ମୁଣ୍ଡର ମାଳ; ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବହୁ ନର-ମୁଣ୍ଡରେ ଗ୍ରଥିତ ମାଳା—1. A wreath or string of human skulls. ୨ । ମାଳାରେ ଗ୍ରଥିତ ହେବା ପରି ଏକତ୍ର ସ୍ଥିତ ଅନେକ ମୁଣ୍ଡ—2. Row of skulls found or placed together. [ଯଥା—ଉକ୍ତ ଗ୍ରାମରେ ଖୋଳା ଏପରି ଗୋଟିଏ ଯେ, ମଶାଣିରେ ମୁଣ୍ଡମାଳ ପଡ଼ିଲା ।]
Mundamāla(lā)

ମୁଣ୍ଡମାଳିନୀ—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ମୁଣ୍ଡମାଳ+ଇନ୍; ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ+ଈ; ସ୍ତ୍ରୀ. ମୁଣ୍ଡମାଳ ଧାରିଣୀ—Wearing a string of skulls. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କାଳୀ—Goddess Kālī.
Munda mālinī

ମୁଣ୍ଡ ମାଳୀ—ସ.ବିଣ. ପୁଂ—(ମୁଣ୍ଡମାଳ+ଇନ୍; ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ; ୧ମା. ୧ବ) ମୁଣ୍ଡମାଳା ବେକରେ ପକାଇଥିବା—Wearing a string of skulls. ବି. ପୁଂ—ମହାଦେବ—God Śiba.
Munda mālī

ମୁଣ୍ଡ ମୁକୁଳା—ଦେ. ବି—୧ । ଅଲୁଳାୟିତ କେଶ—1. Dishevelled hair of the head. ୨ । ଓଢ଼ଣା ନ ଥିବା ମୁଣ୍ଡ—2. Unveiled head.
Mundamukulā
খুলা বাল खुला बाल (मुँह)

ମୁଣ୍ଡ ମୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବେକଗଣ୍ଠିରୁ ମୁଣ୍ଡକୁ ମୋଡ଼ି ଗଣ୍ଡିରୁ ମୁଣ୍ଡକୁ ଛିଣ୍ଡାଇ ଦେବା—To twist asunder the head. [ଉ—କ୍ରୋଧ ନଶେଧ ଯୋଗୀଙ୍କର; ସେ ମୁଣ୍ଡ ମୋଡ଼ିଲେ ବ୍ରହ୍ମାର । ଭୂପତି. ପ୍ରେମ ପଞ୍ଚାମୃତ ।]
Munda mordibā
মাথা মোড়া मुँह मरोड़ना
(ମୁଣ୍ଡମୋଡ଼ା—ବି. ରୂପ)

ମୁଣ୍ଡ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ମୁଣ୍ଡ ଓ ରକ୍ଷ୍ ଧାତୁ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିବା—1. To save another's life. [ଉ—ମା କାଳି । (ମୋ ପିଲାର) ଏ ମୁଣ୍ଡ ରଖିଲେ, ତୋତେ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ (ବୋଦା) ଦେବି ।] ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରାଣ ଦଣ୍ଡରୁ ବା ମୃତ୍ୟୁମୁଖରୁ ରକ୍ଷା କରିବା—2. To save a person from losing his head. ୩ । ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବା (ଦେଖ)
Munda rakhibā
মাথা রখা
मुँडरखना
3. Munda guñjibā (See)

ମୁଣ୍ଡ ରହିବା—ଦେ. ବ—ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡରୁ ବା ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା—
Munda rahibā Being saved from death or from death sentence. [ଯଥା—ମୁଣ୍ଡ ରହିଲେ ଚୁଣ୍ଡ କହିବ । (ଢଗ)]
মাথা রক্ষা হওয়া
मुण्ड रहना

ମୁଣ୍ଡ(ଣ୍ଡି)ରି—ଦେ. ବ.—ମୁଣ୍ଡିତିକା (ଦେଖ)—
Munda(ndi)ri মুণ্ডিরী मुँडड़ी Munditikā (See).

ମୁଣ୍ଡରେ ଅଠା ବୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ଦୋଷ ବା କଳଙ୍କ ଅର୍ପଣ କରିବା—To lay the blame or stigma of a thing on the head of a person. [ଉ—ଗାଁଆଁ ବାଳ ଘଣ୍ଟ ଖାଇଲେ, ଭଣ୍ଡାରି ମୁଣ୍ଡରେ ଅଠା ବୋଳିଲେ । ଢଗ]
Mundare athā bolibā
মাথায় দোষ দেওয়া
कलंक लगाना

ମୁଣ୍ଡରେ ଆକାଶ ଛିଣ୍ଡି(ଡ଼ି)ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବ—୧ । ହଠାତ୍ ବିପଦ୍‌ଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ବିହ୍ୱଳ ଓ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିବା—1. Being overwhelmed with danger. ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିନ୍ତାକୁଳ ଓ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହେବା—2. Being bewildered with anxiety.
Mundare ākāsa chhindi (rdi) pardibā
মাথায় আকাশ ভেঙ্গে পড়া
मुण्डपर आकाश गिरना

ମୁଣ୍ଡରେ ଉକୁଣୀ କାମୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମସ୍ତକରେ ଉକୁଣି ଦଂଶନ କରିବା—1. Being bitten by lice. ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିନ୍ତିତ ହେବା—2. Being very much anxious. [ଉ—ଏଣେ ମା ବାପଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଉକୁଣୀ କାମୁଡ଼ିଲାଣି, କେମିତି ବାହା ହେବେ । ଫକୀରମୋହନ ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।]
Mundare ukuni kāmurdibā
মাথায় উকুন কামড়ান
शिरमें जूँ काटना
(ମୁଣ୍ଡକୁ ଉକୁଣୀ କାମୁଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଡ଼ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପମାନ ଦେବା—1. To insult. [ଉ—ତାହା ସବୁ ଅମୃତ ଅଟେ କେତେ ବଡ଼ । ନେଲ୍ଲ କନ୍ୟା ବଳେ ଦେଇଣ ମୁଣ୍ଡେ ଗୋଡ଼—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।] ୨ । (ମନ୍ଦାର୍ଥ) ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଇ ଅସମ୍ଭାଗତ କାମ କରିବା ବା କ୍ଷମତାର ଅପବ୍ୟବହାର କରିବା—2. (bad sense) To take undue advantage of one's privilege; to abuse one's authority.
Mundare gorda debā
মাথায় পা দেওয়া
माथ पर लात देना

ମୁଣ୍ଡରେ ଚଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଯଥା ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେବା—1. To give undue indulgence to a person. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପୂଜା ବା ସମ୍ମାନ କରିବା—2. To worship or honour a person.
Mundare chardhā(rdhe)ibā
মাথায় করা
मुँडपर चढाना

ମୁଣ୍ଡରେ ଚଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଇବା ଯୋଗୁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଅବାଧ୍ୟତା ପ୍ରକାଶ କରିବା—To take undue liberty with a person by abusing the indulgence shown by him.
Mundre chardhibā
মাথায় চড়া
मुँडपर चढना

ମୁଣ୍ଡରେ ଟାହିଆ ବାନ୍ଧି(ମାରି) ବୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବକ ଲୋକ-ସମାଜରେ ବିଚରଣ କରିବା—To strut in the public with delight.
Mundare tāhiā bāndhi(māri) bulibā
মাথায় পাগ বেঁধে বেড়ান
मुँडमें फूल लेकर घूमना
[ମୁଣ୍ଡରେ ଫୁଲମାଳ(ପାଗ)ବାନ୍ଧି ବୁଲିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୁଣ୍ଡରେ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡରେ ଅଠା ଲଗାଇବା (ଦେଖ)
Mundare debā Mundare athā lagāibā (See)

ମୁଣ୍ଡରେ(କୁ) ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟର ଦାୟିତ୍ୱ ସ୍ୱୟଂ ବହନ କରିବା—1. To shoulder the responsibility for any matter. ୨ । ଅନ୍ୟ କେହି କରିଥିବା ଅପରାଧକୁ ନିଜେ ଅବୋର ନେଇ ଅନ୍ୟକୁ ରକ୍ଷା କରିବା—2. To save a person by taking upon one's self the blame for acts committed by the former.
Mundare(ku) nebā
মাথায় লওয়া
मुंडपर लेना

ମୁଣ୍ଡରେ ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ମସ୍ତିଷ୍କରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା; ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବା—To enter into one's brain; to be understood. [ଉ—ଏ ସାମାନ୍ୟ କଥାଟା ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ପଶୁ ନାହିଁ ।)
Mundare pasibā
মাথায় ঢুকা
मुंडमें घूसना (ढुकना)

ମୁଣ୍ଡରେ ବଜ୍ର ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବ—ବିପଦ ଅବସ୍ଥାରେ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ବିମୂଢ଼ ଓ ବିହ୍ୱଳ ହେବା—Being bewildered on the sudden approach of a danger.
Mundare bajra pardibā
মাথায় বাজ পড়া
मुंडमें बजर गिरना

ମୁଣ୍ଡରେ ଶିକା ଛିଡ଼ି(ଣ୍ଡି)ବା—ଦେ. ବ—ଅଯାଚିତଭାବରେ କୌଣସି ଲୋକର ଅନେକ ଅର୍ଥ-ପ୍ରାପ୍ତି ବା ସୌଭାଗ୍ୟପ୍ରାପ୍ତି ହେବା—(a person's) Being blessed with profit or good fortune without asking for it.
Mundare sikā chhirdi(ndi)bā
ভাগ্যে শিকা ছিঁড়া
मुंडमें शिका छिनना

ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଦୁର୍ଭାବନାରେ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହେବା—1. To rest one's head on the raised palm in utter anxiety. [ଉ—ଦୁର୍ଭାବନା-ଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ମୁଣ୍ଡକୁ କରତଳହାର ଟେକ ରଖେ ।] ୨ । ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବା—2. To bless. (ଉ—ଅଜସ କୃଷ୍ଣସିଂହ ମୁଣ୍ଡେ ଦେଇ ହାତ, ଦୁର୍ଣ୍ଣିବର ଯାବତ ଅଛେ ଗୋପୀନାଥ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)
Mundare hāta dei basibā
মাথায় হাত দিএ বসা
शिरपर हात देकर बैठना
(ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଠକାଇ କରି ତାଠାରୁ କିଛି ପଦାର୍ଥ ନେବା—1. To cheat a person
Mundare hāta bulā(le)ibā
মাথায় হাত বুলান

୧	ଋ	ଌ	ଙ,ଞ	ଡ଼	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ଋ
୨	ଋ	ଌ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ୍ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ଢ଼

शिरपर धूत फिराना of something. ୨ । କୌଣସି (ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୋଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ତାହାଙ୍କ ଦକ୍ଷିଣାସ୍ୱରୂପ ତାହାଠାରୁ କିଛି ପଦାର୍ଥ ନେବା—2. To take something from a person as a gift by invoking blessings on him. [ଦ୍ର—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବା ସମୟରେ ତା ମୁଣ୍ଡରେ ହାତଟିକୁ ବୁଲେଇ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ ।]

ମୁଣ୍ଡ(ଣ୍ଡୁ)ଳା(ଳି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଣ୍ଡଳ)—ବୃତ୍ତାକାର ଚିହ୍ନ—Munda(ndu)lā(li) मण्डल A circular drawing. गोल (ମଣ୍ଡଳ[ଳି]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଣ୍ଡ(ଣ୍ଡୁ)ଶାଳି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଡାଲୁଅ ଧାନ—A species Munda(ndu)śāli of summer paddy.

ମୁଣ୍ଡ ହଲ(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଣ୍ଡକୁ ବାରମ୍ବାର ଏପାଖରୁ Munda hala(le)ibā ସେପାଖକୁ ଘୁଳାଇ କରିବା—1. To माथा हलान wave or wag the head to and fro. ୨। शिर हिलाना ଅସମ୍ମତିର ଚିହ୍ନ ସ୍ୱରୂପ ମୁଣ୍ଡକୁ ବାରମ୍ବାର ଏପାଖ ସେପାଖ ଘୁଳାଇ କରିବା; ନାହିଁ କହିବା—2. To wave one's head to indicate denial; to express 'no' by waving one's head. ୩। ସମ୍ମତିର ନିଦର୍ଶନସ୍ୱରୂପ ମୁଣ୍ଡକୁ ଏକଥର ଉପରୁ ତଳକୁ ଘୁଳାଇ କରିବା—3. To lower one's head once to express 'yes'. [ଦ୍ର—ଦୁଇ ପାଖକୁ ଏକାଧିକ ବାର ମୁଣ୍ଡକୁ ଘୁଳାଇ କଲେ ତାହିଁରୁ ଅସମ୍ମତି ବା ନାସ୍ତି ବାଣୀ ଜଣାପଡ଼େ; କିନ୍ତୁ ମୁଣ୍ଡକୁ ଥରେ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ପାଖକୁ ଅଥବା ଉପରୁ ତଳକୁ ଘୁଳାଇ କଲେ ତାହିଁରୁ ସମ୍ମତି ଜଣାପଡ଼େ ।]

ମୁଣ୍ଡା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମୁଣ୍ଡିତକା (ଦେଖ)—1. Munditikā Mundā (see). ୨ । ମୁଣ୍ଡିଆ ସ୍ତ୍ରୀ; ରାଣ୍ଡୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A woman with shaven head. ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଣ୍ଡ—ସ୍ଥୂଳ ଖଣ୍ଡ)—୧ । ହଳଦୀ, ସାରୁ ଓ କଦଳୀ ऍंटे ଗଛର ମୂଳପିଣ୍ଡ—1. The ball-shaped root of अथरी turmeric, yam, arum and plantain tree. ୨ । ଶାଖା ଆଦି କର୍ତ୍ତିତ ବୃକ୍ଷର ଗଣ୍ଡି; ଲଣ୍ଡା ଗଛ; ସ୍ଥାଣୁ—ठूँटे 2. The branchless trunk of a tree; a ठूँठ a lopped tree. [ଦ୍ର—ମୁଣ୍ଡା ବୃକ୍ଷ ପରି ବୃଥଲେଖ୍ୟ ସେ ସୁଜନ । ପରଶୁ ମାର ପୁଣି ଶିର କଲେ ଛେଦନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୩ । କାଠର ବା ପଥରର ବଡ଼ गड ଖଣ୍ଡ—3. A big block of wood or stone. ढेंग, घड ୪ । ମାଛର ବା ମାଂସର ବଡ଼ଖଣ୍ଡ—4. A big lump बड़चेका of flesh or meat or fish. [ଦ୍ର—କେଳେ ଗିଅ फुट्टी (मछली), बुट्टी (माँस) ଆଣି ଘଟେ ଛାଗମୁଣ୍ଡା । ବଇବାର.

ठूँटो ବୁଝାଯାଉ ।] ୫ । (ଗାଳି) ଆପଣା ପରିବାରର ଅନ୍ୟ वंशलोपन, हरमुंड हो ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି (ଯଥା—ପିତା, ମାତା, ପୁତ୍ର, କନ୍ୟା ଆଦି) ମୃତ ହେବା ପରେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ବଞ୍ଚିଥାଏ—5. A person who is the sole surviver in a family. ୬ । ହଳଦୀ ଗଛର ମୂଳର ମାଟିକୁ छोटि कोदाल ଖୋଳାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ସରୁଆ तामनी କୋଡ଼—6. A narrow spade used in loosening the soil near the root of turmeric plants

गोडा जड़ ୭ । (କର୍ଣ୍ଣର) ମୂଳଭାଗ; କାନମୁଣ୍ଡା—7. The root (of the ear). ୮ । ବେକମୁଣ୍ଡା; बौंना ବେକର ମୂଳଭାଗ—8. The nape (of the neck). मुड़ा अधकटी ୯ । ଚେକ୍ ରସିଦ ଆଦିର ଶେଷ ଅଂଶ ଚିରି ହୋଇଗଲା ପରେ ମୂଳର ସେହି ଅଂଶଗଣ୍ଡି ରହିଥାଏ-9. Counterfoil (of duplicate receipts etc.) मिड़ा ୧୦ । (ହିଡ଼ର) ଉପରଭାଗ—10. The top (of a ridge). (ଦ୍ର—ସୁଅକୁ ଖାଇଲା ହିଡ଼ମୁଣ୍ଡାରେ, କନା କାମୁଡ଼ିଲା କାନ ମୁଣ୍ଡାରେ—ଶିଶୁ କବିତା ।) बीचपांतर ୧୧ । ଗଞ୍ଜାର ଜମି; ସେହି ଜମି ଗଞ୍ଜାର (ସୁଦୀର୍ଘ ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କ) ମଝିରେ ଥାଏ—11. Land situated in the middle of a vast plain. ୧୨ । (ପାନବରଜ)—ପାନ ବରଜର ଗଛଧାଡ଼ି ସେହି ବାଗରେ ଲଗାଯାଇ ଥାଏ, ସେହି ବାଗର କଡ଼ ଦୁଇ ପାଖ [ଦ୍ର—ଅର ଦୁଇ ପାଖକୁ 'ବାହାଲ, କହନ୍ତି ।] 12. The two sides or wings of a row of betel leaf plants in a Baraja. ୧୩ । ଲଙ୍ଗଳର ସେହି ଚଉଡ଼ା କାଠର ଅଂଶର ମଝିରେ ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା ଗଳା ଯାଇଥାଏ—13. The wooden blade of a plough into which the ploughshare is thrust. ୧୪ । ଲଙ୍ଗଳ ଗଢ଼ା ହେବା ପାଇଁ କାଠର ଗଣ୍ଡିକୁ କଟା ହେବା କାଠ ଖଣ୍ଡ—14. An unworked or rough block of wood from which a plough is made. ୧୫। ବାଉଁଶ, କଦଳୀ ଆଦି ବୁଦାଳିଆ ଗଛର ବା ଗୁଳ୍ମର ଏକ ବୁଦା—15. One group of a bushy tree or plant (as plantain, bamboo) (ଯଥା—ମୁଁ ଏ ବରଷ ବଗିଚାରେ ୩ ମୁଣ୍ଡା କଦଳୀ ଲଗେଇଛି ।) [ଦ୍ର—ସେହି ଗଛ ଓ ଗୁଳ୍ମ ଅଧର ମୂଳରେ ବଡ଼ ପିଣ୍ଡ ଥାଏ, ସାଧାରଣତଃ ସେହି ଗଛର ସଂଖ୍ୟା କହିବା ଅର୍ଥ 'ମୁଣ୍ଡା' ଶବ୍ଦ 'ଗୋଟା' ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—୩ ମୁଣ୍ଡା କଦଳୀ ଗଛ; ୪ ମୁଣ୍ଡା ବାଉଁଶ; ୫ ମୁଣ୍ଡା ସାରୁ ଗଛ; ୧୨ ମୁଣ୍ଡା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ୧ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ । ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ମୂଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ମୁଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କୃତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କୃତ' ଦେଖିବେ ।

ହୋଇବ ଗଛ ।) ପ୍ରାଦେ. ବି—୧ । (ସମ୍ବଲପୁର)— ପାହାଡ଼ରୁ ଗଡ଼ିଆସିବା ବର୍ଷା ପାଣିକୁ ତଳ ପାଖରେ ଅଡ଼ି ବା ବନ୍ଧ ଦେଇ ଜମାଇ ରଖାଯିବା ଜଳାଶୟ, ଯହିଁରୁ କ୍ଷେତକୁ ପାଣି ମଡ଼ାଯାଏ—1. A tank formed by restraining rain water coming down a hill, by constructing a dam, which is utilised for irrigating fields. [ଦ୍ର—ବୃହଦାକାର 'ମୁଣ୍ଡା'କୁ 'କଟା' ବୋଲାଯାଏ । ସ୍ରୋତ ଅଡ଼େଇ ବନ୍ଧ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଜଳାଶୟକୁ 'ବନ୍ଧ' ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । (ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା)—ଖୁରୁଡ଼ି ଓ ଶାଢ଼ିତ ନଡ଼ିଆ ଚୋପା ଛଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ଲମ୍ବ ମୂଳିଆ ଖଣ୍ଟ (ଦ୍ର—ଏହା ଗୋଟିଏ ମୋଟ ଖୁଣ୍ଟିରେ ତେରଛ ହୋଇ ମରା ହୋଇଥାଏ । ନଡ଼ିଆରୁ ଚୋପା ଛଡ଼ାଇଲାବେଳେ ଏ ଖୁଣ୍ଟିକୁ ଭୂମିରେ ପୋତି ସେହି ତେରଛ ମୁନହାର ନଡ଼ିଆର ଚୋପାକୁ ଭେଦକରି ଚାଡ଼ିଦେଲେ ନଡ଼ିଆରୁ ଚୋପା ଛଡ଼ିଯାଏ ।) 2. A kind of pointed implement used to peel off the rind of a cocoanut. ୩।

মুণ্ডা मुंडा (ଗଡ଼ଜାତ)—ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ— 3. An aboriginal tribe. (ଦ୍ର— ଏମାନେ ଛୋଟନାଗପୁର ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏବଂ ବିହାରରେ ଓ ଭାରତର ଅନ୍ୟ କେତେକ ପାର୍ବତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରନ୍ତି ।)

মুণ্ডারী ভাষা मुंडारी ୪ । (ଗଡ଼ଜାତ) ମୁଣ୍ଡାମାନଙ୍କ କଥିତ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା ବିଶେଷ—4. A language of the aborigines called Muṇḍā inhabiting the Oriya states. ୫ । (ସିଂହଭୂମି) ଗ୍ରାମର ପ୍ରଧାନ ପୁରୁଷ; ପଧାନ; କୋଲ୍ହମାନଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର—5. The headman of a village; a village headmen amongst the Kols. ୬। (ଗଡ଼ଜାତ)—ଧାନ ଗଛର ରୋଗ ବିଶେଷ—6. A disease affecting paddy plants. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଧାନ ଗଛର ତେର ଭୂମି ଉପରକୁ ମାଡ଼େ ନାହିଁ; କମ୍ପା ଧାନ ଗଛର ଉପର ଅଂଶ ଲୁଅଁ ହଏ ନାହିଁ, ଓ ବଢ଼େ ନାହିଁ ।]
୭ । (ବାଲେଶ୍ୱର)—ସୂତା କାଗଜ ଦେହରେ ଉପରୁ ତଳକୁ ଲଗା ହୋଇଥିବା କାଠି ବା ବାଉଁଶ ପାତିଆ— 7. The rib of a paper kite. ୮ । (କାନ୍ଥଣ୍ଡା)—ଶାରଦ ଜମି—8. Land fit for Śārada cultivation. ଦେ.ବିଣ—୧। ଦନ୍ତୁର; ଧାର ନ ଥିବା (ଅସ୍ତ୍ର)—1. Blunt; dull (weapon).

ভোঁতা मुंडा ୨ । (ପୁଂ) ଯାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ସନ୍ତାନାଦି ମରି ଅଛନ୍ତି—
নির্বংশ हरमुंडहा 2. A person who has lost his wife and children. ୩ । (ସ. ମୂଢ଼; ପୁଂ)—ଜଡ଼ବୁଦ୍ଧି; ସ୍ଥୂଳବୁଦ୍ଧି—3 Dunce; dull. ୪ ।

বোকা मूढ (ପୁଂ) ମୁଣ୍ଡଯୁକ୍ତ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ; ଯଥା, ମଳ ମୁଣ୍ଡା; ଉକୁଣିମୁଣ୍ଡା)—4. (Used with other
মাথা বালা मुण्ड वाला words in a compound)— (ମୁଣ୍ଡେଇ,ମୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Headed (as in dirty-headed

ମୁଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି —(ସ. ମୁଣ୍ଡରୁ ଓଡ଼ିଆରେ ନାମ ଧାତୁ)—
Muṇḍā(ṇḍe)ibā ୧ । ମୁଣ୍ଡରେ ବୋଝ ନେବା—
মাথায় করা शिरपर लेना 1. To carry a load on the head. (ଉ—ପୁରବ ନଇଲେ, ପ୍ରଜା ସବୁ ଋଣ ଭାର, (ମୁଣ୍ଡିଆଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୁଣ୍ଡାଇଛ ମୁଣ୍ଡେ ରାଜନ କୂଟର ବଶରେ । ସ୍ୱଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।) ୨ । ମୁଣ୍ଡରେ ଆଘାତ
মাথা ঠোকান
शिरसे मारना କରିବା; ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିବା—2. To strike by butting the head. ୩ । ପ୍ରସବ ହେବାର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁର ମସ୍ତକ ପ୍ରସବ ଦ୍ୱାରକୁ ଆସିବା
মাথা ঠোকা 3. To approach the vaginal aperture
मुखडा निकलना with the head first (said of a child just before being born.) ୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପୂଜା କରିବା ବା ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା—4. (figurative) To worship a person. ୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବା—5. (figurative) To take the responsibility for doing a thing upon one's head; to undertake. [ଦ୍ର—ଦାୟିତ୍ୱ ମୁଣ୍ଡାଇବା, ଦୋଷ ମୁଣ୍ଡାଇବା] ୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସଂକ୍ରାନ୍ତି, ଅମାବାସ୍ୟା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଆଦି ଲଗ୍ନର ଠିକ୍ ପୂର୍ବେ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ବା ଆସିବା—6. (figurative) To start while certain inauspicious tithi or day or time is near at hand. (ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ର-
মুড়ান ଘରକୁ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ମୁଣ୍ଡାଇ କରି ଗଲେ ଅମଙ୍ଗଳ ଘଟେ ।)
मुंडाना ୭ । (ସ. ମୁଣ୍ଡନ)—ଭଣ୍ଡାରୀଦ୍ୱାରା କ୍ଷୌର ହେବା— 7. To have one's head shaven by a barber. (ଉ—'ମନ ନ ମୁଣ୍ଡାଏ ମୁଣ୍ଡାଏ କେଶ । ଭଣ । 'ବୋଲେ ଭୂମର ବଚନ ପ୍ରକାଶ, ଅଜ ତୋହର ମୁଣ୍ଡାଇବ କେଶ । ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରକାଶ ଶଶୀସେଣା ।)

ମୁଣ୍ଡା କଲମ—ଦେ. ବି—ଦନ୍ତୁର କଲମ; ଯେଉଁ କଲମର ମୁନ ଘୋରି
Muṇḍā kalama ହୋଇ ଯାଇଥାଏ—Blunt pen.
মুঁড়ো (ভোঁতা) কলম मुंडा कलम

ମୁଣ୍ଡା କାଠି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ସୂତା କାଗଜର ଦେହରେ
Muṇḍā kāṭhi ଉପରୁ ତଳକୁ ଲଗା ହୋଇଥିବା କାଠି ବା

(ମୁଣ୍ଡୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗାଡ଼ିର ପାତଅ—Thin rib of bamboo or wood attached to a kite.

ମୁଣ୍ଡା କୋଡ—ଦେ. ବି—ଦନ୍ତୁରା କୋଡ଼—A blunt spade. Mundā kord [ଦ୍ର—ଏହୁପରି ମୁଣ୍ଡା ପଇନ, ମୁଣ୍ଡା ବାଙ୍କ, ভোঁতা কোদাল ମୁଣ୍ଡା କଟୁରି, ମୁଣ୍ଡା ଛୁରକି; ମୁଣ୍ଡା ପାଲଅ ଅର୍ଥ मुंडा कुदाली ଗ୍ରହଣ ହୁଏ ।]

ମୁଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ଶାଖା ଅଗ୍ର ଛେଦା ହୋଇଥିବା ବୃକ୍ଷର ଗଣ୍ଡି—Mundā gardi The trunk of a tree whose গড় branches have been lopped off; a big कुन्दा log of wood. (ଦ୍ର—ଅର୍ଜୁନ କାଣ୍ଡେ ମୁଣ୍ଡ ଛେଦା ଗଣ୍ଡି ପଡ଼ୁ, ଜଳା କଲେ ହାତୀ ଥୋଇବା ମୁଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡି । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ୍ସ ।)

ମୁଣ୍ଡା ଗାଗର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୁଣ୍ଡ+ଗର୍ଗର)—ମୁଣ୍ଡରେ ଖଣ୍ଡା ପରି Mundā gāgara ଡାଡ଼ୁଅ ଦଳା ନ ଥିବା ଗାଗର ମାଛ—গাগর गागर A kind of fish without a long and sharp snout. (ଦ୍ର—ନଈ ଭିତରେ ଯାଉଥିଲ ମହିଁ, ମାଉଲି ମୁଣ୍ଡା ଗାଗର, କୋତୁକୁ କହୁବ କାନ୍ଦବେ ନାହିଁ, ହୋଇ'ଚି ସୁଣା ସାଗର—ଛନ୍ଦ ।)

ମୁଣ୍ଡା ଚେକ୍—ଦେ. ବି—ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରସ୍ତୁ ଏକ କଥା ଛପା ହୋଇଥିବା Mundā chek ଚେକ୍ ପାଉଣ୍ଡି ଅବ କାଗଜର ସେଷ ଅଂଶମାନ मुঁড়ো চেক ଦଅଯିବା ପରେ ମୂଳର ଯେଉଁ ଖଣ୍ଡି ରହୁଯାଏ— अध कट्टी The counterfoil of duplicate cheques (ମୁଣ୍ଡା ରସିଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) or receipts.

ମୁଣ୍ଡା ଛତୁ—ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମଣ୍ଡା ଛତୁ (ଦେଖ) Mundā chhatu Mandā chhatu (See)

ମୁଣ୍ଡା ଛଞ୍ଚୁଣୀ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଛଞ୍ଚୁଣୀ ବହୁକାଳ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା Mundā chhāñchuni ଦ୍ୱାରା କାଠିର ଅଗମାନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ (ମୁଣ୍ଡା ଝାଡୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଛି—A worn out mop. মুড়া ঝাঁটা मुंडा झाडू

ମୁଣ୍ଡା ଠା—ଦେ. ବି—ଖାଇବା ପାଇଁ ଥଲିଭ ବା ପାତ୍ର ରଖାଯିବା ସ୍ଥାନରେ Mundā thā ମୁରୁଜ ଦ୍ୱାରା 'ଠାଅ' ହୋଇ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା— बिना अहिपनका ठा The absence of a drawing on (ମୁଣ୍ଡା ଠାଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) the ground (with white powder) on which the plate is kept for taking meal. [ଦ୍ର—ମୁରୁଜରେ 'ଠାଅ' ଚିତ୍ର ନ କରି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଖାଇବାକୁ ଦେଲେ ମାଇପେ କହନ୍ତି ତାକୁ ମୁଣ୍ଡା ଠାଅରେ ଖାଇବାକୁ ଦେଲୁ ।]

ମୁଣ୍ଡା ନ(ଲ)ଇ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଲତା—Elephant Mundā na(la)i creeper; Argyrica Speciosa. समनदर सोक [ଦ୍ର—ଏହା ମୋଟା କାଠିଯୁକ୍ତ ଏବଂ ଏହାର ଫୁଲ ଅତି ସୁନ୍ଦର ହୁଏ ।]

ମୁଣ୍ଡା ପଥର—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ଗୋଟା ପଥର; ବଡ଼ ପଥର ଖଣ୍ଡ—Mundā pathara A big block of stone. বড় পাথর मंडा पत्थर

ମୁଣ୍ଡା ପହଁରା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବଢ଼ଣା ମୂଠା ବହୁକାଳ ବ୍ୟବହୃତ Mundā pahañrā ହେବା ଦ୍ୱାରା ତାହାର ଅଗ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁଣ୍ଡା ବଢ଼ଣା / ମୁଣ୍ଡ ପହଁରା ମୂଠା }—ଅନ୍ୟରୂପ ହୋଇଅଛି—A worn out broomstick. মুড়া ঝাঁটা मुंडा झाडू

ମୁଣ୍ଡା ବସା(ସେ)ଇବା—ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡା କାଠିର Mundā basā(se)iba ସୂତ୍ରକୁ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଅଠା ଲଗାଇ ବସାଇବା—To set the Mundā Kāthi with gum in on a paper kite.

ମୁଣ୍ଡା ବେଶର—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବେଶର ତିଅଣରେ ମାଛର Mundā besara ଖଣ୍ଡମାନ ମୁଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡା ହୋଇ ରହି মুড়ি ঘণ্ট ଥାଏ—Fish curry with lumps of fish intact. [ଦ୍ର—ଏହୁପରି ମୁଣ୍ଡା ମହୁର ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ହୁଏ ।]

ମୁଣ୍ଡାଭାରି—ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ—ଉପର ମୁଣ୍ଡ ତଳ ମୁଣ୍ଡ ଠାରୁ Mundābhāri ଅତ୍ୟନ୍ତ ରୂପେ ଭାରୀ ହୋଇଥିବା (ଗୁଡ଼ି)—(a kite) Having the upper end excessively heavier than the lower end. [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଗୁଡ଼ିର ଉପର ମୁଣ୍ଡ ତଳ ମୁଣ୍ଡ ଠାରୁ କିଛି ସ୍ଥୂଳ ଏବଂ ଭାରୀ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସମୟ ସମୟରେ ଏହି ସ୍ଥୂଳତାର ଏବଂ ଭାରର ପରିମାଣ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ହୋଇଯାଏ ଓ ଗୁଡ଼ିର ଉପର ଅଡ଼ ତଳଅଡ଼ ଅପେକ୍ଷା ଓଜନରେ ବେଶୀ ହୋଇପଡ଼େ । ଫଳରେ ଗୁଡ଼ିକୁ ଉଡ଼ାଇଲାବେଳେ ତାର ମୁଣ୍ଡ ସବୁବେଳେ ତଳ ଅଡ଼କୁ ହୋଇ ରହେ ଗୁଡ଼ି ନମିଶରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ତ୍ରୁଟି ।]

ମୁଣ୍ଡାଭାଷା ପୁଞ୍ଜ—ଦେ. ବି—ଖେର୍‌ୱାରି (ଦେଖ)—Mundābhāshā punja Kher-wari (see)

ମୁଣ୍ଡା ମଗର—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଣ୍ଡ+ମକର)—ଯେଉଁ ମଗର ମାଛର Munda magara ମୁଣ୍ଡରେ ଖଣ୍ଡା ନ ଥାଏ; ହାଙ୍ଗର— (ବିପରୀତ—ଖଣ୍ଡାମଗର) Shark.

ମୁଣ୍ଡା ମଅ(ହ)ଣ—ଦେ. ବି—ଅମଣିଆ ଦାମୁଡ଼ିଙ୍କ ବେକରେ ଗୋଟିଏ ଭାର Mundā ma-a(ha)na କାଠ ମୁଣ୍ଡିଆ ଝୁଲାଇ ମଣ କରିବା ରୀତି— (ମୁଣ୍ଡାମଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) Breaking or training of an untrained young bullock by suspending a heavy log of wood from its neck. [ଦ୍ର—ଏପରି ମଣ କଲେ ଦାମୁଡ଼ି ଉପରକୁ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଚାଲିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୁଏ ।)

ମୁଣ୍ଡା ମାଂସ—ଦେ. ବି—ମାଂସର ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ—A big lump of Mundā mauñsa meat. [ଦ୍ର—ଏହୁପରି ମୁଣ୍ଡା ମାଛ ବା মাংসর খণ্ড मांसकी बुट्टी (ମାଂସ ମୁଣ୍ଡା-ଅନ୍ୟରୂପ) ମାଛମୁଣ୍ଡା ହୁଏ ।]

ମୁଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଖାଇବାକୁ ମିଳିବା ମାଛ ବା ମାଂସର ବଡ଼ ବଡ଼ Mundā mundā ଖଣ୍ଡ ବା ମୁଣ୍ଡା—Big lumps of fish খণ্ড খণ্ড and flesh which one gets at his meal. ढेरकाढेर

ମୁଣ୍ଡମୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରାନ୍ତ; ଶେଷ—1. Extremity; Mundāmundi end. ୨ । ନିଃଶେଷିତ ଅବସ୍ଥା—2. State of শেষ exhaustion. ୩ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟର ଶେଷ—3. The शेष, सीमा end or limit of a time fixed

ମୁଣ୍ଡମୁଣ୍ଡି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ବୋହି-Mundāmundi karibā ନେବା—To carry a thing মাথায় করা शिरपर लेना on the head (ମୁଣ୍ଡିଆମୁଣ୍ଡି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଣ୍ଡାୟସ—ସଂ. ବି (ମୁଣ୍ଡ+ଅୟସ୍+ଅ)—ଲୌହ (ବ ଶବ୍ଦକୋଷ)—Mundāyasa Iron.

ମୁଣ୍ଡା ରକତ—ଦେ. ବି.—ବସି ଯାଇଥିବା ରକ୍ତର ଖଣ୍ଡମାନ—Clots Mundā rakata of blood (ମୁଣ୍ଡାରକ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) রক্তের চাপ थेमहा, थक्का

ମୁଣ୍ଡାରି—ଦେ. ବି—୧ । ଗଡ଼ଜାତର ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—Mundāri 1. Name of an aboriginal tribe. মুণ্ডারী ୨ । ଅନାର୍ଯ୍ୟ ମୁଣ୍ଡାମାନଙ୍କ ଭାଷା—2. The spoken मुण्डारी language of the Mundas. [ଦ୍ର—ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରଥମ ଭାଗ ଇଂରାଜୀ ଅବତରଣିକା ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ; ଏହା ଅଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଭାଷା ଅଟେ ।]

ମୁଣ୍ଡା(ଣ୍ଡୁ)ଳି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଣ୍ଡ)—୧ । ଅଗ୍ରଭାଗ—1. The Mundā(ndu)li end (of anything). (ଦ୍ର—ଶେଣୀ শেষভাগ, মাথা ମୁଣ୍ଡାଳମାନ ସମ୍ବନ୍ଧ କହିଲ ୮ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲେଖାଁଏ मुंडालि, मुँडेरा ଥିବ । ଲବଙ୍ଗ ପ୍ରାଚୀନ ବୃକ୍ଷ।) ୨ । ଇଟା ପାଚେରିର ଅଗରେ ବଢ଼ିଥିବା (କାନ୍ଥଠାରୁ ଓସାରିଆ) ବେଢ଼—2. The top of a parapet (which is thicker than the main wall). ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । କାନ୍ଥର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଂଶ—1. The highest part or summit of a wall. ୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ସବୁଠାରୁ ଉପର ଅଂଶ ବା ଶେଷ ଭାଗ—2. The uppermost part or top of anything. ୩ । ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା) ବି—ଶୁଖିଲା ନଡ଼ିଆ ଛଡ଼ାଇବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ଅସ୍ତ୍ର; ମୁଣ୍ଡା—3. A pike to peel off the rinds of dried cocoanuts.

ମୁଣ୍ଡାଳ ଛୁଇଁବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି.—(କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର) Mundāli chhuinbā ଶେଷରେ ପହଞ୍ଚିବା—To approach to or arrive at the end of a (ମୁଣ୍ଡାଳ ଧରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) work.

ମୁଣ୍ଡାଳ ଛୁଆଁ ହେବା (ଛୁଇଁବା)
ମୁଣ୍ଡାଳି ଧରା(ରେ)ଇବା } —ଣିଜନ୍ତ ରୂପ

ମୁଣ୍ଡା ଲେଖନ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ମୁଣ୍ଡ ଓ ଲେଖନ)-ଯେଉଁ ଲୁହାକଲମର Mundā lekhana ମୁନ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ—An মুডো(ভোতা)লেখন iron pen with its point blunted. मुंडाकलम

ମୁଣ୍ଡାସାରୁ—ଦେ. ବି.—୧ । ସାରୁ ଗଛର ମୂଳରେ ଥିବା ଗୋଲକ—Mundā sāru 1. The bulb at the foot of an বড়কচু মুখী arum plant. ୨ । ଶିଆଳି ସାରୁ ବିଶେଷ—अरवि 2. Bulbous arum.

ମୁଣ୍ଡା ସିଜୁ—ଦେ. ବି—ତିନିକୋଣିଆ ସିଜୁ—Mundā sijhu Three cornered euphorbia; Euph-ত্রিশিরা মনসা तिकांटा सेहुंड orbia Antiquorum.

ମୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଣ୍ଡ)—୧ । ଯଷ୍ଟି ଆଦିର ଅଗ୍ରଭାଗ—Mundi মাথা; ডগা सिरा 1. The top of a stick. ୨ । ସ୍ତନର ଅଗ୍ରଭାଗ; ଚୁଞ୍ଚି; ଚୁଚୁକ—2. Nipple of the female breast. ୩ । ମୁଣ୍ଡିତିକା (ଦେଖ)—3. A medicinal plant; Munditikā (See) ঢেগ মুণ্ড ୪ । ମୂଳରୁ ହଣା ହୋଇଥିବା ଶାଖାହୀନ (ଶାଳ ପିଆଶାଳ ଆଦି କାଠର ଗଣ୍ଡି—4. The branchless trunk of a tree cut at the ground-level. ୫ । କାଠର ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ-5. A log of timber. ୬ । ବାଇଗଣ ଓ କାକୁଡ଼ି मुँड ଆଦି ଫଳର ବୃନ୍ତ ସଂଲଗ୍ନ ଅଂଶ—6. The part of a brinjāl or cucumber which adjoins the stalk. ୭ । ଦେଉଳର ଅଗ୍ରଭାଗ—7. The top of a temple. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କେଳି କଦମ୍ବ ଗଛ—A kind of tree; Stephygyne Parvifolia; Nauclia Parvifolia.

ମୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଣ୍ଡ)—୧ । ମୁଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଆଘାତ—1. A Mundiā butting given by the head; a stroke তাল ঠোকা टेकरा, टक्कर given by the head. মাথাঠুকে প্রণাম ୨ । ଭୂମିରେ ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ନମସ୍କାର—2. सिर टेकना Obeisance made by touching the ছোট পাহাড় head on the ground. ୩ । ବୃକ୍ଷଶୂନ୍ୟ टीला, पहाडी କ୍ଷୁଦ୍ର ପାହାଡ଼—3. Treeless hill; hillock. কাঠের গুঁড়ি ୪ । କାଠର ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡା—गोल 4. A big log of of wood. ୫ । ପଥରର ମୁଣ୍ଡା—বড খণ্ড 5. A big piece of stone. ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—सिल, ढोंग ମୁଣ୍ଡଯୁକ୍ତ—Headed. (ଯଥା—ମଳ ମୁଣ୍ଡିଆ, ଓ ମୁଣ୍ଡିଆ ।)

ମୁଣ୍ଡିଆ କୋରୁଆଁ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କୋରୁଆ ଗୁଳ୍ମ—Mundiā koruān Holarrhena Antidysenterica (plant) (କୋରୁଆ ତଳେ ଦୋକ୍ ଦେଖ)

ମୁଣ୍ଡିଆ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭୂମିରେ ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ପ୍ରଣାମ Mundiā pakā(ke)ibā କରିବା—1. To bow to মাথাটুকেপ্রণামকরা माथाटेकना a person or Deity (ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) by touching the ground with the head. ୨ । ମୁଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା—2 To butt with the head.

ମୁଣ୍ଡିଅଳ—ଗ୍ରାଦେ. (କଟକ ଜିଲ୍ଲା) ବି—୧ । ଗାଆଁ ସର୍ଦ୍ଦାର—
Mundiāla 1. Headman of the village.
মোড়ল ୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A man of position or
मुखिया, मदर of high respectabitily.
୩ । ନେତା—3. Leader.

ମୁଣ୍ଡି କରଣ୍ଡି—ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ପିତା କରଣ୍ଡି (ଦେଖ)
Mundi karāndi Pitā karāndi (See)

ମୁଣ୍ଡିକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୁଣ୍ଡିକା)—ବହୁଅଗୁଣ୍ଡ ଶାଗ; ମୋଡ଼ା ଛୁଇଁ
Mundikā (ଦେଖ)—Sphaeranthus Indicus;
(ମୁଣ୍ଡି ମୁଣ୍ଡିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) Mordā chhuiñ (See)
ସଂ. ନାମ—ଅରୁଣା, ଅଲମ୍ବୁଷା, [ବ୍ରି—ଏହା ସୋମରାଜ୍ୟାଦି ବର୍ଗର
କଦମ୍ବପୁଷ୍ପା, ଭିକ୍ଷୁକା, ଫଲକଣ୍ଟା, ଉଦ୍ଭିଦ। ବେମଣ ଶାକବିଶେଷ । ଏହା
ଲୁଚିନ୍ତି, ମୁଣ୍ଡୀ, ଉଣ୍ଡୁ, ଶ୍ରାବଣୀ, ସାଧାରଣତଃ ଧାନ କ୍ଷେତରେ ଜନ୍ମେ ।
ତପୋଧନା, ଶ୍ରବଣାହ୍ୱା, ଶ୍ରବଣ- ପତ୍ର ଏକୋଡ଼ିର ଓ ଦନ୍ତୁର,ଫୁଲ ଗାଢ଼,
ଶୀର୍ଷିକା, ମୁଣ୍ଡିତିକା, ମୁଣ୍ଡିରିକା, ଲାଲିଆ ଏବଂ କଣ୍ଟିଆ ଭୂଇଁ ଆକାର
मुण्डिरी, मुरमुरिया, हाइम मूल ବିଶିଷ୍ଟ । ଶୀତକାଳରେ ଏହା ଫୁଟେ ।
मुण्डी ଶୁଷ୍କ ମଞ୍ଜରୀ ଦେଖିବାକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଫଳସ-
ତା. କୋଟ୍ଟକ ଦଣ୍ଡ ଲମ୍ବ । ଗଛ ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ।
ତେ. ବୋଡ଼ ସରପୁଚେଟ୍ଟୁ ଏଥିର ତେଲ ଔଷଧରେ ଲାଗେ ।
ମ. ବରସବୋଳୀ ଏହା କଟୁ, କଷାୟ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ମଧୁର
ଗୁ. ମୁଣ୍ଡୀ, ଗୋରଖମୁଣ୍ଡୀ ରସ, ଲଘୁ ଓ ମେଧାଜନକ । ଏହା
ଗଲଗଣ୍ଡ, ଅପଚୀ, ଶ୍ଳୀପଦ, ଅରୁଚି, ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର, କିମି, ଯୋନି-
ରୋଗ, ପାଣ୍ଡୁ, ଅପସ୍ମାର, ପ୍ଳୀହା, ମେଦ ଓ ଗୁହ୍ୟାର୍ତ୍ତି ରୋଗ
ନାଶକ ।]

ମୁଣ୍ଡି କାକୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଏକ ଜାତିର କ୍ଷୁଦ୍ର କାକୁଡ଼ି—A spe-
Mundi kākurdi cies of small cucumber.
ছোট শশা खीरा ककडी

ମୁଣ୍ଡି କାଠ—ଦେ. ବି—ମୂଳରୁ ଛେଦିତ ହୋଇଥିବା ବଡ଼ ଗଛର
Mundi kātha ଶାଖାଶୂନ୍ୟ ଗଣ୍ଡି—A log of wood
কাঠের গড়(গুঁড়ি) (consisting of the branchless
काठका गोल trunk of a big tree cut down from
the ground-level.

ମୁଣ୍ଡି ଖଡ଼ିକା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ସମ୍ମାର୍ଜନୀ ବହୁଦିନ ବ୍ୟବହୃତ
Mundi khardikā ହେବାରୁ ତାହାର ଅଗ୍ରଭାଗ ଛିଣ୍ଡିଯାଇଥାଏ—
মুড়ো ঝাঁটা मुंडा झाड़ु A worn out broomstick.
(ମୁଣ୍ଡି ଝାଡ଼ୁ, ମୁଣ୍ଡି ସର୍ଦ୍ଦିବା, ମୁଣ୍ଡି ସର୍ଦ୍ଦିବା ମୂଠା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଣ୍ଡି ଚଣା—ଦେ. ବି. (ହି. ମୁଣ୍ଡ ଚଣକ)—ଏକପ୍ରକାର ଚଣା—
Mundi chanā A kind of pulse.
চনা चना

ମୁଣ୍ଡି ଚ(ତ)ଷା—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ହେୟାର୍ଥ)—ଓଡ଼ଚଷା; ଜର୍ଦ୍ଦିଆ ଓ
Mundi cha(ta)sā ଅସଭ୍ୟ ଚଷା—A foolish or stupid
(ମୁଣ୍ଡି ଘୁ[ଙ୍ଗା]ଷୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) person of the cultivator
অজ চাষা चाषा class.

ମୁଣ୍ଡି ଛାଞ୍ଚୁଣୀ—ଦେ. ବି—ବହୁକାଳ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଯେଉଁ
Mundi chhāñchuni ଛାଞ୍ଚୁଣୀର ଅଗ୍ରଭାଗ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବା କାଣ୍ଡି
মুঁড়ো ঝাঁটা ହୋଇ ଯାଇଥାଏ—A worn-out sweep-
मुंडी बढ़नी ing brush or mop.

ମୁଣ୍ଡି ଠେଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡିଯୁକ୍ତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଠେଙ୍ଗା; ଠେଙ୍ଗଣୀ—
Mundi thengā A cudgel with a big knob.
বড় মুখো লাঠি मुंडी लट्ठी

ମୁଣ୍ଡିତ—ସଂ. ବିଣ. (ମୁଣ୍ଡ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—କ୍ଷୌର ହୋଇଥିବା—
Mundita Shaven. ସଂ. ବି—ଲୁହା—Iron.

ମୁଣ୍ଡିତ କେଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଲଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡା—
Mundita kesa 1. Shaven-headed. ୨ । ଟାଙ୍ଗରା—
2. Bald headed.
(ମୁଣ୍ଡିତ କେଶା, ମୁଣ୍ଡିତ ମୁଣ୍ଡା; ମୁଣ୍ଡିତ ଶିରସ୍କା[ମସ୍ତକା]—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ମୁଣ୍ଡିତ ମୁଣ୍ଡ, ମୁଣ୍ଡିତ ଶିର, ମୁଣ୍ଡିତ ଶିରସ୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଣ୍ଡିତି(ରି)କା—ସଂ. ବି—ମୁଣ୍ଡିକା (ଦେଖ)
Munditi(ri)kā Mundikā (See)

ମୁଣ୍ଡିନୀ—ସଂ. ବି—କସ୍ତୁରୀ ମୃଗ (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Mundini Musk deer.

ମୁଣ୍ଡିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ମୁଣ୍ଡ ଧାତୁ)—୧ । ଗଛର
Mundibā ଉପରଭାଗରୁ ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା କାଟିବା—1. To
(গাছ)মুঁড়ান lop off the branches of a tree.
मुँडना ୨ । ଅଗରୁ କର୍ତ୍ତନ କରିବା—1. To cut down
from the top; to pair (the nails).
(ଉ—ଦାନ୍ତ ଘଷିଣ ନଖ ମୁଣ୍ଡି ସ୍ନାନ କର । କୃଷ୍ଣସିଂହ.
ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୩ । କ୍ଷୌର କରିବା—3. To
shave.

ମୁଣ୍ଡି ଭଉଁରି—ଗ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଖେପା ଜାଲ—
Mundi bhauñri Casting net.

ମୁଣ୍ଡି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଦେଉଳର) ଅଗ୍ରଭାଗରେ ବାକି ଥିବା
Mundi māribā କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଶେଷ କରି ଦେଉଳ ଗଢ଼ା କାମର
মাথা মারা ସମାପ୍ତି କରିବା; ଦେଉଳକୁ ମୁଦିବା—1. To com-
ढकना plete the construction of a temple
by finishing the top; to set the coping
stone to a temple. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି
କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ କରିବା—2. (figurative) To com-
plete a work; to give the finishing
touch to a thing.

ମୁଣ୍ଡି ଶାଗ—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶୀତ ଋତୁରେ ଧାନ କଅଛ-
Mundi Sāga ମାନଙ୍କରେ ମନକୁ ଉଠିଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଶାଗ;
ମୁଣ୍ଡିକା (ଦେଖ)
—A kitchen herb growing in paddy
fields in winter; Mundikā (See).

ମୁଣ୍ଡି ଶାଳୁଅ—ଦେ. ବି—ଶାଳୁଅ କାଠର ମୁଣ୍ଡି—
Mundi sāluā A big log of Sāla timber.
শালের গড়(গুঁড়ি) साल लकडीका गोल.

ମୁଣ୍ଡି ଶିଳ(ଳି,ଳୁ)ପା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୁଣ୍ଡ+ଶିଳାପୁତ୍ର)—ବହୁକାଳ
Mundi sila(li,lu)pā ବ୍ୟବହାର ଯୋଗୁଁ କ୍ଷୟ ପାଇଥିବା ଶିଳପୁଅ—
ଖୟା লুড়ী A small pestling stone worn out by long use.

ମୁଣ୍ଡି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ମୁଣ୍ଡ+ଇନ୍; ଏମା. ୧ବ)—୧ । ଭଣ୍ଡାରୀ—
Mundi 1. Barber. ୨ । ମହାଦେବ—2. Siba. ● ।
(ମୁଣ୍ଡା—ପୁଂ) ମୁଣ୍ଡିକା (ଦେଖ)—3. Mundikā (See)
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ମୁଣ୍ଡିତ କେଶ (ମହାଭାରତ)—With shaven head. ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ଚକୁଣୀ ମୁଣ୍ଡୀ)—
ମୁଣ୍ଡ-ଯୁକ୍ତା—Head-ed (useded in compound).

ମୁଣ୍ଡୁଲା(ଳି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଣ୍ଡଳ)—୧ । ମଣ୍ଡଳାକାର ରେଖା;
Mundulā(li) ବୃତ୍ତ—1. Circle. ୨ । ମଣ୍ଡଳାକାର ଚିତ୍ର—
মণ্ডল मंडल 2. Circular drawing. [ଦ୍ର—
ପିଲାମାନେ ପ୍ରଥମେ ଚଦ୍ୟାରମ୍ଭ କରି ଗଣ୍ଡି ବୁଲାଇଲାବେଳେ ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ମହେଶଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ବୁଲାଇବେ ତିନିଗୋଟି ମୁଣ୍ଡୁଲା କାଟନ୍ତି ।]

ମୁଣ୍ଡୁଲା(ଳି) ଜାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବେଢ଼ି ବା ଦୁଇ
Mundulā(li) jāla ହାତ ବ୍ୟାସ ବିଶିଷ୍ଟ ଗୋଟିଏ କାଠର ବା ବାଉଁଶର ପରିଧି ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ଗୋଲ ଜାଲବିଶେଷ—
A round net with a circular bamboo or wooden rim in the shape of a basket.
[ଦ୍ର—ଛୋଟ ଛୋଟ ନାହାଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ବନ୍ଧ ଯାଉଥିବା ପାଣି ସୁଅରୁ ମାଛ ଛାଣିଲାପରି ଧରିବା କାମରେ ଏହି ଜାଲ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମୁଣ୍ଡେ(ଣ୍ଡୋ)ଇ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମଣ୍ଡପ)—ମଣ୍ଡପ—A raised
Munde(ndo)i roofed or unroofed platform.
মণ্ডপ मडवा [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସାଧାରଣତଃ ଏହି ଶବ୍ଦଟିର ପ୍ରୟୋଗହୁଏ; ଯଥା—ଦୋଳ-ମୁଣ୍ଡେଇ, ଧୂଳାମୁଣ୍ଡେଇ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ମୁଣ୍ଡେଇବା—ଦେ· ବି ('ମୁଣ୍ଡ' ଶବ୍ଦରୁ ଉଦ୍ଭବ ନାମ ଧାତୁ)—
Mundeibā ମୁଣ୍ଡାଇବା (ଦେଖ)—Mundāibā (See)

ମୁଣ୍ଢ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମୁଣ୍ଡ)—ମୁଣ୍ଡା; ଧାରହୀନ; ଦାନ୍ତହୀନ—
Mundha Blunted. ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମୁଣ୍ଡା ୪
ভোঁতা भौंतला,भुथरा (ଦେଖ)—Mundā 4 (See)

ମୁଣ୍ଢିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଗଣ୍ଠିଯୁକ୍ତ କାଠର ଗଡ଼ ବା ଖଣ୍ଡ—
Mundhiā Knotted log of wood or timber.
গেঁঠোগাড় काठका गोल (सील)

ମୁଣୁହୁଁ—ଦେ. କି. ବିଣ—ମୁଣୁହୁଁ (ଦେଖ)
Munhun - Munuhun (See)

ମୁଣେ(ଣ୍ଣୋ)ଇ—ଦେ. ବି—ମୁଣଇ (ଦେଖ)
Munhe(nho)i Munai (See)

ମୁତ୍‌ଫର୍କା—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫରସି) (ଅ. ମୁତଫରିକ୍—ଭିନ୍ନ, ପୃଥକ୍
Mut-pharkā ପୃଥକ୍)—୧ । ଭିନ୍ନ; ନାନାଜାତୀୟ ବସ୍ତୁ-
মুৎফরকা मुतफरीका ମିଶ୍ରିତ—1. Miscellaneous; sundry;
(ମୁତ୍‌ଫରକା—ଅନ୍ୟରୂପ) motley; mixed. ୨ । ଅନା-
ବଶ୍ୟକ; ବାଜେ—2. Unimportant. (ଦ୍ର—
ଅଦାଲତରେ ଚାଲୁଥିବା ଅସଲ ମକଦ୍ଦମାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବା କୌଣସି ଅବାନ୍ତର ବିଷୟ ସେହି ବିବାଦ ବା ଦାବି ଉପସ୍ଥାପିତ ହେଲେ ତାହାକୁ ସେହି ମୂଳ ମକଦ୍ଦମାର ମୁତ୍‌ଫର୍କା ମକଦ୍ଦମା କହନ୍ତି ।)

ମୁତ୍‌ଫର୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ(ର୍ଚ୍ଚା)—ବୈଦେ. ବି (ଫରସି)—ଅନାବଶ୍ୟକ ବା
Mut-pharkā kharchcha(rchchā) ବାଜେ ଖର୍ଚ୍ଚ; ପ୍ରୟୋ-
মুৎফরকা খরচা मुतफरीका खर्च ଜନାତିରିକ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ—Extra or miscellaneous expenses.

ମୂତ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂତ୍ର)—୧ । ପ୍ରସ୍ରାବ—1. Urine. (ଦ୍ର—
Muta କେବଳ ପଡ଼ ନାହିଁ କଷ୍ଟରେ ମଳ ମୂତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ.
পেচ্ছাব, মূত মহাভারত. ଦ୍ରୋଣ ।) ୨ । ମୂତ୍ରତ୍ୟାଗ—
मूत 2. Urination; pissing.

ମୁତଇ(ଏ, ୟା)ନ୍(ନି)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫରସି) (ଅ. ମୁତାୟନ୍)—
Mutai(e, ya)n(ni) ୧ । କୌଣସି ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା
মুতায়েন, মোতাএন ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ—1. Appointed or depu-
मुतायून ted for a particular work. [ଦ୍ର—
ହରିସିଂ ଅପଣା ଘରରେ ମତୟନ ଥିବା ହାଲିତ—ଫକୀର ମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ ।] ୨ । କୌଣସି କର୍ମରେ ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ—2. Permanently appointed; belonging to the permanent staff or service.

ମୂତ ଗୁହ—ଦେ. ବି (ଯଦୃଚ୍ଛ)—ମୂତ୍ର ଓ ବିଷ୍ଠା—Urine and
Muta guha গু মূত गुह मूत and night soil.

ମୂତ ନଳା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ନଳାରେ ଲୋକେ ପ୍ରସ୍ରାବ କରନ୍ତି—
Muta nalā A gutter used as urinal; urinal.
পেচ্ছাবের নালা मूतनाली

ମୂତ ନାଲି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂତ୍ରନାଳୀ)—ପୁରୁଷର ଲିଙ୍ଗ—
Mutanāli The urinary passage; the urethral
মূত্রনালী मूतनाली passage in the penis.

ମୂତ(ତ୍ର)ପୁଡ଼ା—ଦେ.ବି(ସଂ. ମୂତ୍ରପୁଟ)-୧। ମୂତ୍ରାଶୟ—1. Bladder.
Muta(tu)purdā পানি ভুসকী मूतकी थैली ୨ । ଜରାୟୁରେ
पुरइन ଭ୍ରୂଣକୁ ଘେରି ରହିଥିବା ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥର ମୁଣା ବା ଥଳି
ପରଦା; ଝିଲ୍ଲି—2. Amnion; thin membrane or sack of watery substance surrounding the embreyo in the womb and which acts as a lubricant just before delivery. [ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟ ଶିଶୁର ପ୍ରସବ ପୂର୍ବେ ଏହି ମୁଣା ଫାଟିଗଲେ ପିଲା ସୁଗମ ହୋଇଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ

ମୂତପୁଡ଼ା ଫାଟିଲେ ପିଲା ଶୀଘ୍ର ଜନ୍ମ ହେବ ବୋଲି ଜଣା ପଡ଼େ । ହାଣ୍ଡିରୁ ଏହି ମୂଣାହାର ଅଦୃଢ଼ ହୋଇ ଭୁମିଷ୍ଠ ହୋଇଥାଏ; ପରେ ଦାଇଣୀ କାଳରେ ବାହାରେ ସେହି ମୂଣାର ଭଳୀସୁ ଅଂଶକୁ ଶୁଖାଇ ଦେଲେ ତାହା ଫାଟିଯାଏ ଓ ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଛୁଆ ବାହାରେ ।]

ମୂତପୁଡ଼ା ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରସବ ପୂର୍ବରୁ ଗର୍ଭରୁ ଜଳସ୍ରାବ ହେବା—
Mutapurda bhangiba Discharge of watery
পানীভুসকী ভাংগা substance from the womb
पूरइन निकलना before childbirth.
(ମୂତପୁଡ଼ା ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂତ ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂତ୍ରୋଦ୍‌ବେଗ—Tendency to pass
Mutamardiba urine.
পেচ্ছাব পাওয়া पेसाब लगना

ମୂତର୍‌ଜିମ୍—ବୈଦେ. ବି (କଚେରୀ) (ଫ. ମୁତର୍‌ଜିମ୍)—ଅନୁ-
Mutar-jim ବାଦକ; ଭାଷାନ୍ତରକାରୀ—Translator.
মুতরজিম मुतरजिम

ମୂତା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂତ୍ର)—ମୂତ୍ରତ୍ୟାଗ—Urination. (ଯଥା—
Muta মুতা, মোতা 'ଉଠଉଠକା ବଳଦ ମୂତା—ଶିଶୁବଚନ ।)
मूतना मोता **ମୁତାହ** ବୈଦେ. ବି (ଆ. ମୁତାହ୍; ମୂତଅ)—
ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ କିଛି କାଳ ସ୍ଥାୟୀ
মোতা ବିବାହ—Temporary marriage amongst
मुताह the Mahomedans. (ଯଥା—ଏ ବିବାହ ପ୍ରାୟଶଃ
ଶିଆ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ।) ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)
ବି—ସାନ ଗାଲ; ଲୋଟା—A small water jug.

ମୂତା(ତେ)ଇ ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଶିଶୁର ଘର ମଧ୍ୟରୁ
Muta(te)i anibā ବାହାରକୁ ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବାକୁ ଯିବା ସମୟରେ
মুতিয়ে আনা ତା ସଙ୍ଗେ ଯାଇ ସେ ମୂତି ସାରିବା ପରେ ତା ସଙ୍ଗେ
मुताकर लाना ଫେରି ଆସିବା—To bring back a child
after its passing urine outside a room.

ମୂତା(ତେ)ଇ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶିଶୁର ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବାକୁ ଯିବା
Muta(te)i neba ସମୟରେ ତାକୁ ସଙ୍ଗରେ ନେବା—To
পেছাব করিতে নিয়ে যাওয়া accompany child while
मूतालेना it goes out to make water; to take a
child outside a room to make water.

ମୂତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମୂତିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Muta(te)iba ପ୍ରହାରାଦିର ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ ଦ୍ୱାରା ବା ପ୍ରହାରଦ୍ୱାରା
ମୂତା(ତେ)ଇ ପକାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ମୂତ୍ରୋତ୍ସର୍ଗ କରାଇବା—
ମୂତା(ତେ)ଇ ଦେବା } To cause a person
মো(মু)তান to pass urine involuntarily
मुताना through terror or as a result of sound
beating. [ଯଥା—କୌଣସି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଭୀତବସ୍ତ
ହେଲେ କମ୍ପ ହେଉଥାଏ ମାତ୍ର ଖାଇଲେ ହିଁ ମୂତି
ପକାନ୍ତି ।]

ମୂତାବ(ବି)କ୍—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (କଚେରୀ)—(ଆ. ମୁତାବକ୍)—
Mutaba(bi)k ଅନୁସାରେ—According to; suitably
মোতাবিক, মোতাবেক to. (ଯଥା—ମୋ ମନ ମୁତାବକ
मुताबिक ଗୋଟିଏ ଶାଢ଼ି ମୋତେ ମିଳିଛନ୍ତି) [ଦ୍ର—ଏଥିର
ସାଙ୍କେତିକ । ମୁ ।]

ମୂତାଲୁକେ—ବୈଦେ. ଓ ଅ. (କଚେରୀ) ବିଣ—(ଆ. ମୁତଅଲକ୍=
Mutaluke ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ)—୧ । ଇଲାକାଭୁକ୍ତ; ଅଧୀନ—
মোতাল্লিক 1. Within the jurisdiction of; under.
मुतालिक ୨ । ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to. ୩ । ଅନ୍ତର୍ଗତ—
3. Included in. [ଯଥା— । ମୌ । ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର ପୁର
। ପ୍ର । କୋଦଣ୍ଡା ମୁତାଲୁକେ ଇଲା କଟକ । ଏଥିର
ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ । ମୁ ।]

ମୂତାହି—ବୈଦେ. ବିଣ ଓ ବି ସ୍ତ୍ରୀ (ମୁସଲମାନଙ୍କ ଘରରେ) ମୂତା ବିବାହ
Mutahi ପ୍ରଥାରେ ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ରହିଥିବା (ସ୍ତ୍ରୀ)-(in the case
মোতাহি of a Mahomedan) (a woman) Taken as
मुताही one's temporary wife by the system
of Muta marriage.

ମୂତି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂତିବା; ମୂତ୍ରୋତ୍ସର୍ଗ କରିବା—
Muti deba মুতে দেওয়া मूत देना To pass urine.
[ଯଥା—ତୋ ଖଇ ମୋ ହାତରେ, ମୂତି ଦେଲି ତୋ
ପଡ଼ରେ । ଶିଶୁ ଗୀତ ।]

ମୂତି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି ଓ ବି—୧। ଭୟ ବା ପ୍ରହାରାଦି ହେତୁ
Muti paka(ke)iba ଅଜାଣତରେ ମୂତ୍ର ତ୍ୟାଗ କରିବା—
মুতেফেলা 1. To pass urine involuntarily through
मूतदेना fear or beating. ୨ । ମୂତିବା (ଦେଖ)—
2. Mutiba (See)

ମୂତିବା—ଦେ. କ୍ରି. ଓ ବି (ସଂ. ମୂତ୍ର)—ମୂତ୍ରୋତ୍ସର୍ଗ କରିବା; ପ୍ରସ୍ରାବ
Mutiba କରିବା—To pass urine; to make water.
মুতা; মোতা [ଦ୍ର—ଏହା ହଗିବା ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସହଚରରୂପେ
मूतना ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ
ପକାଇବା ଓ ଦେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ମୂତି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବା ପାଇଁ ବାହାରକୁ ଯିବା—
Muti jiba To go out to make water.
মুতিতে যাওয়া मूतनेजाना

ମୂତୁଡ଼ା(ରା)—ଦେ.ବିଣ.ପୁଂ—ଯେ ଅତ୍ୟଧିକ ପ୍ରସ୍ରାବ କରେ—Given
Muturda(ra) to much urination;having tendency
মুতুড়ে to pass urine often. (ଯଥା—'ଭୁ ଭ ମୂତୁରା ପୁଁ ଭ
मूतुआ, मूतना ମୂତୁରା, ଶେଯ କାହିଁପାଇଁ ଧୋଇବା । ଚଗ ।)
মুতেরগন্ধ ୨ । ମୂତ୍ରଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ—2 Having the smell of
[ମୂତୁରୀ(ରା)—ସ୍ତ୍ରୀ] urine.

ମୂତୁରା ରୋଗ—ଦେଦ. ବି (ସଂ. ମୂତ୍ର ରୋଗ)—ବହୁମୂତ୍ର ରୋଗ—
Mutura roga Diabetes,
মুতারোগ बहुमूत्र

ମୁତୁରି(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର କଣ୍ଟକା ଲତା; ଭୃମ୍ୟଁଙ୍ଗ —
Muturi(rdi) A kind of thorny creeper used as
ମୁଟୁଡ଼ୀ tooth-stick. [ଦ୍ର—ଏହା ଦାନ୍ତକାଠିରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ
ମୁତୁଡ଼ୀ ହୁଏ । ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର, ଯଥା—୧ । ଗାଈଅ—ସରୁ ।
୨ । ମଇଁଷିଅ—ମୋଟା ।]
ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୁତୁରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Muturā.

ମୁତୋଫା(ଫେ)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ଉଚରଣ)—(ଅ. ମୁତୱଫ୍ଫା)—ମୃତ;
Mutophā(phai) ପରଲୋକ ଗତ. Dead; deceased;
(ମୁତୋଫିଅ—ସ୍ତ୍ରୀ) the late (so and so). [ଦ୍ର—ଏଥିର
ମୁତୋଫା ସାର୍ଟେଶବ । ମୁ । ଓ ଏହା ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଶେଷରେ
ମୁତବଫ୍ଫା ବା ପୂର୍ବରେ ଯୋଗକରୁ । ଯଥା—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପାତ୍ର
। ମୁ । =ମୃତ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପାତ୍ର ।]

ମୁତୋଲି—ବିଦେ. ବି. (ଅ. ମୁତୱଲ୍ଲୀ)—୧ । ମନ୍ଦିର୍ ଅବ
Mutoli ସାଧାରଣ ସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲଫଡାର—1. The trustee
ମୁତାଓ(ୱ)ଲ୍ଲୀ of a public endowment.
ମୁତୱଲ୍ଲୀ —ଅନ୍ୟରୂପ୨ । ନାବାଳକର ଓ ତାହାର ସମ୍ପତ୍ତିର
ମୁତୱାଲୀ ଅଭିଭାବକ—2. Guardian of
मतवली मतवली a minor's person and property.

ମୁତ୍ୟ—ସଂ. ବି—ମୁକ୍ତାଭର (ପଦାର୍ଥ ତତ୍ତ୍ୱ)—
Mutya Pearl.

ମୁତ୍ରିକା—ଗ୍ରା. ବି.—(ସ. ମୃତକ)—ମୁରୁତିକା (ଦେଖ)
Mutrikā Murutikā (See)
(ମୁତ୍ରିକଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) मृतक मृतका

ମୁଥ—ଦେ. ବି—(ସ. ମୁଷ୍ଟି)—୧ । ଅଘାତୋଦ୍ୟତ ଅବଦ୍ଧ ମୁଷ୍ଟି—
Mutha 1. Clenched fist ready to strike a blow.
मुठ्ठी; घूसी, मुकटी, मुटकी ୨ । ମୁଷ୍ଟିବଦ୍ଧ କରତଳଦ୍ୱାରା ଗାଲରେ
मुठ(ठ्ठी); घूषा; मुक्का ବା ମୁହଁରେ ଅଘାତ—2. A blow
बार मौका with the clenched fist on the face or
cheek. [ଦ୍ର—ଉନ୍ତ ଯାହାର ଗାଲୁ ହଲେ, ମୁଥେ
ତା ଶିରରେ ମାରିଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସର ରାମାୟଣ ।]
['ମୁଣ୍ଡି'ଗଲେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।] ୨ । ଥର; ବାର—
2. Time.

ମୁଥକା(କୁ)ମୁଥ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଥରକୁ ଥର; ଅନେକ ଥର;
Muthakā(ku) mutha ବାରମ୍ବାର—Several times;
बार बार बार बार repeatedly.

ମୁଥ ଖିଆ—ଦେ. ବି.—(ଗାଳି) ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ମୁଥ ମାଡ଼
Mutha khiā ଖାଇବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବା ଉପଯୁକ୍ତ—
कौलकुटौ Habituated to being or deserving to
मुकाखोर, लतखोर be struck with fist blows.

ମୁଥ(ଥୁ)ଡ଼ା(ରା)—ଦେ. ବିଣ.—ମୁଣ୍ଡା; ବଲ୍ଲର୍; ଧାର ରହିତ—
Mutha(thu)rdā(rā) Blunt; dull-edged.
ভোঁতা भोथा; भोथरा

ମୁଥ ମାଡ଼—ଦେ. ବି.—ମୁଷ୍ଟିବଦ୍ଧ କର ତଳ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର—
Mutha mārda Blow with clenched fist;
मुटकीमार मुक्कामार fisticuff.
[ଦ୍ର—ଡେଙ୍ଗେ ବଳୀଷ୍ଠାଙ୍କୁ ତ ଅକାଯୁଦ୍ଧେ ଷ୍ଟାମ, ଦେଖାଇଲା
ମୁଥ ମାଡ଼ରେ ଯମ ଗ୍ରାମ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ
ଉଦ୍ୟୋଗ ।]

ମୁଥା—ଦେ. ବି.—(ସ. ମୁସ୍ତା, ପ୍ରା. ମୁଥା)—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—
Muthā 1. A kind of grass; Cyperus Rotundus.
ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ— ୨ । ଉକ୍ତ ଘାସର ଗୋଲକ କନ୍ଦ—
ମୁସ୍ତ(ସ୍ତା),ମୁସ୍ତକ, ଭଦ୍ରମୁସ୍ତ, 2. The bulbous root of
ଧନ କୁନ୍ତ, ସୁଗନ୍ଧ, ଗ୍ରନ୍ଥିଲ, Cyperus Rotundus. [ଦ୍ର—
ଓ ମେଘ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଶବ୍ଦମାନ ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏହି ଘାସର
ତେ. ସକଟତୁଙ୍ଗ, ଜରୁ, ଚେଙ୍ଗ କିଦୋଣ; ପଡ଼ କିଧାର;
ତୁଙ୍ଗ ମୁସ୍ତଲ ବର୍ଷାକାଳରେ ଏ ଘାସ ସାଧାରଣତଃ
ମ. ମୋଥେ ପଡ଼ିଆରେ ଜାତ ହୋଇ ଥାଏ ଏବଂ
ଗୁ. ମୋଥ୍ୟ ସହଜରେ ନିର୍ମୂଳ ହୁଏ ନାହିଁ ।
ତା. କୋରଇ ଏହା ପ୍ରକାର ଭେଦରେ ୪ ଟି ଭଲ
ଫା. ସାଦକଫୀ ଶ୍ରେଣୀର ଦେଖା ଯାଏ । ଯଥା—୧ ।
ଅ. ମୁସ୍ ଇମୀଜ ଭଦ୍ରମୁସ୍ତକ ବା ନାଗର ମୁସ୍ତକ । ଆମ
মোথা, মুর্তা, মুথা ଦେଶର ଲୋକେ ଏହାକୁ ଅଞ୍ଚଳଭେଦରେ
मोथा ରାଜ ମୁଥା, ନାଗର ମୁଥା ବା ଘୋଡ଼ା
ମୁଥା ବୋଲି କହନ୍ତି । ନାଗରମୁଥାର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ
ନାଗରୋତ୍ଥ, ଚକ୍ରାଙ୍କା, ଓ ଚୂଡ଼ାଲା ।
୨ । କୈବର୍ତ୍ତି (କେଉଟିଅ ମୁଥା) । ଏହାର ଅନ୍ୟ
ସଂସ୍କୃତ ନାମ ଜଳ ମୁସ୍ତକ ଓ ଜଳଜ ।
୩ । ମୁସ୍ତକ ବା ଶୁଦ୍ର ମୁସ୍ତକ । ଲୋକେ ଏ ଶ୍ରେଣୀର
ମୁଥାକୁ କାଣୀ ମୁଥା ବା ଭୂଇଁ ମୁଥା ବୋଲି କହନ୍ତି ।
୪ । ଗୋନ୍ଦ ମୁସ୍ତକ । ଏହାକୁ ଲୋକେ ଅଡ଼ୀ ମୁଥା-
ନାମରେ ଅଭିହିତ କରନ୍ତି । ଏହା ସାଧାରଣତଃ ଜଳରେ
ଜନ୍ମେ ।
କାଣୀ ମୁଥା ସବୁଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏବଂ ରାଜମୁଥା ସବୁଠାରୁ
ବଡ଼ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ମୁଥା କଟୁ ତିକ୍ତ କଷାୟ, ଶୀତ
ଗ୍ରାହୀ, ଧାରକ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ ଓ ପାଚକ; ଏହା କଫ, ପିତ୍ତ,
ରକ୍ତ ଦୋଷ, ତୃଷା, ଅରୁଚି, ଜ୍ୱର ଓ କ୍ରିମିନାଶକ ।
ଯେଉଁ ମୁଥା ଅନୂପଦେଶରେ ଜନ୍ମେ ତାହା ପ୍ରଶସ୍ତ ।

ମୁଥା ମୁଥି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ମୁଥକା ମୁଥ; ଥରକୁ ଥର—
Muthā muthi बार बार बारबार Repeatedly.
ঘুষো ঘুষী मुक्कामुक्की ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ସ. ମୁଷ୍ଟା ମୁଷ୍ଟି)—
ମୁଥ ମଲ୍ଲ ମଲ୍ଲ ହେବା—Mutual dealing of
blows with the fist. (ଦ୍ର—ମୁଷ୍ଟାମୁଷ୍ଟି ମୁଥ
ମୁଥି କଲବେଳ ହେଉ, ଗଡ଼ିଲେ ଅବନୀ ତଳେ ଦେହ ରଣ-
ଗୋଳେ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)

ମୁଥା ମୂଳ—ଦେ. ବି—ମୁଥା (ଦେଖ)
Muthā mūla Muthā (See)

ମୁଦ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ହୃଷ୍ଟ ହେବା—1. To be merry; to be
Mud (root) glad. ୨ । ମିଶ୍ରିତ କରିବା—2. To mix up; to blend. ୩ । ମୁକ୍ତ କରିବା; ଖୋଲି ଦେବା—3. To untie; to release; to open.

ମୁଦ୍—ସ. ବି—(ମୁଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବେ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ହର୍ଷ—
Mud 1. Delight; joy. ୨ । ଆନନ୍ଦ; ପ୍ରୀତି—2. Pleasure. ୩ । ସୁଖ—3. Happiness. ୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍) ସ୍ତ୍ରୀ; ଭାର୍ଯ୍ୟା—4. Wife. ୫ । ନିଶାଦ୍ୱାରା ଉନ୍ମତ୍ତତା—5. Intoxication.

ମୁଦ—ଦେ. ବି (ସ.ମୁଦ୍)—୧ । ଆନନ୍ଦ—1. Joy. ୨ । (ସ. ମୁଦ୍
Muda ଧାତୁ) ଚିଠି, ଘର ବା ବାକ୍ସ ବନ୍ଦ କରି ତହିଁ ଉପରେ
ମুদ ଦିଆଯିବା ମୋହର ବା ଛାପ—2. Impression; seal or
গালামোহর मुँद stamp put on a closed letter, door or receptacle. ୩ । ମୁଦ୍ରିତ କରିବା—
মুদিত করা मुँदना 3. Closing; shutting up. (ଉ—
মুদা চিঠি ଦମୟନ୍ତୀ ନୟନ ବନ୍ଦ ମୁଦ—କୃଷ୍ଣସିଂହ.ମହାଭାରତ ବନ.]
मुँदीहुई चिट्ठी; बन्द चिट्ठी ୪ । ମୋହର ମରା ଯାଇ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଥିବା ଚିଠି—4. Sealed letter. (ଉ—ମୁଦ ଲିଭ ମୁଦକୁ ଖେଳେଇ ଖାଲି ବରେ—ଭଞ୍ଜ ।)

ମୁଦ(ଦ୍ଦ)ଇ—ବୈଦେ. ବି.—(କଟେଇଅ) ମୁଦେଇ (ଦେଖ)
Muda(dda)i Mudei (See)

ମୁଦ(ଦୁ)କ—ଗ୍ରା. ବି—(ସ. ମୋଦକ)-ମୋଦକ (ଦେଖ)
Muda(du)ka Modaka (See)

ମୁଦ(ଦୁ)ଗର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—(ସ. ମୁଦ୍ଗର)—ମୁଦ୍ଗର (ଦେଖ)—
Muda(du)gara মুদ্গর मुगदर Mudgara (See)
(ଉ—ମୁଦଗର ପର୍ଶୁ ତୋମର ଭିନ୍ଦିପାଳ, ଖଡ୍ଗ ଚଳେ ଯତ୍ତିଲ ପ୍ରାନ୍ତେ ଶର ଢାଲ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।)

ମୁଦ(ଦ୍ଦ)ତ୍—ବୈଦେ. ବି—(କଟଇଅ)-(ଆ. ମଦଦ୍)—୧ । କୌଣସି
Muda(dda)t କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦିଆ ଯିବା ସାହାଯ୍ୟ—
মদত मदद 1. Help rendered to a worker.
୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣ କରିବା—2. Act of deputing a person to render help. (ଯଥା—ଯାକାରେ ଶାନ୍ତି ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ପୁଲିସ୍ ମଦତ୍ ।)—(ଆ,
ମୁଦ୍ଦତ मुद्दत ମୁଦତ୍ =ସମୟର ସୀମା)—୧ । ସମୟର ବ୍ୟାପ୍ତି—
1. Extent of time. ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ; ସମୟର ସୀମା—2. Limited time; fixed time-limit.

ମୁଦ(ଦ୍ଦ)ତ୍ କରିବା (ଦେବା)—ଦେ. କ୍ରି.—(କଟଇଅ)—୧ । ସାହାଯ୍ୟ
Muda(dda)t karibā (debā) ଦେବା—1. To render
মদত দেওয়া मदद देना help. ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣ କରିବା-
2. To depute a person to render help.

ମୁଦତ୍କାର—ବୈଦେ. ଵଣ—(କଟଇଅ)(ଫା. ମଦଦ୍‌ଗାର୍)—ସାହାଯ୍ୟ-
Mudat kāra মদতকার मददगार କାରୀ—Helping.

ମୁଦ(ଦ୍ଦ)ତି(ତୀ)—ବୈଦେ. ଵଣ. (ଫା॰)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟକାଳୀନ—
Muda(dda)ti(tī) 1. Happening in a fixed time.
ମୁଦ୍ଦତୀ मुद्दती ୨ । ଯହିଁ ପାଇଁ କୌଣସି ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି—2. For which a time-limit has been fixed. ୩ । ଯାହାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ଗତ ହୋଇଅଛି—3. Of which the fixed time is passed; time-expired. (ଯଥା—ମୁଦତି ହୁଣ୍ଡି ।) ୪ । (ଫା. ମୁଦତ୍ତୀ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଥିବା—4. Permanently appointed. ୫ । କୌଣସି ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ—5. Deputed to do a particular work.

ମୁଦ(ଦ୍ଦ)ତି(ତି) ହୁଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବି (କଟଇଅ)—ମିଆଦି ହୁଣ୍ଡୀ (ଦେଖ)
Muda(dda)ti(tri) hundi Miādi hundi (See)
ମୁଦ୍ଦତୀ ହୁଣ୍ଡୀ मुद्दती हुंडी

ମୁଦ ଦେବା (ମାରିବା)—ଦେ. କ୍ରି—ଚିଠି ବା ଦ୍ୱାର ବା ବାକ୍ସ ଆଦି
Muda debā (māribā) ବନ୍ଦ କରି ତହିଁ ଉପରେ ମୋହର
মোহর করা मुँदना ମାରିବା—To put seal on a letter or a door or box after closing it.

ମୁଦ ଶିଳା—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଦ୍ରିତ+ଶିଳା)—ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡଦ୍ୱାରା
Muda silā ଦେଉଳର ମୁଣ୍ଡ ମଙ୍ଗୁଯାଏ ଓ ଯାହା ଉପରେ କଳସ-
মুদ শিলা गुम्बज पथर ନିଅଯାଏ—1. The central stone which shuts the topmost last hole of a temple; the coping stone. ୨ । ଯେଉଁ
महरावके बीचोबीचका पत्थर ମଧ୍ୟଖଣ୍ଡ ପ୍ରସ୍ତରଦ୍ୱାରା ଖିଲାଣ ବନ୍ଦ ହୁଏ; ଖିଲକୋପଲ—2. The keystone of an arch. [ଉ—ମୁଦଶିଳା ମୁଦେ ସମାଧିର ଗର୍ତ୍ତେ—ଗ୍ରଧାନାଥ ।]

ମୁଦା—ସ. ବି (ମୁଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କ୍ୱିପ୍+ଆ)—ହର୍ଷ; ପ୍ରୀତି—
Mudā মুদা मुँदना Joy; delight. ଦେ. ବି (ସ. ମୁଦ୍ରା)—
୧ । ମୋହର ମାରିବା—1. Act of sealing or
গোলা गोला stamping. ୨। ଗୁଳା;ଗୋଲକ—2. Ball.
ডিবে बट्टी (ଉ— ଚନ୍ଦନ ମୁଦା ତାହା କରେ ଘୋଟେ, ବଦନ
মুদা मुँदना ବଙ୍କେ କୃଷ୍ଣ ମନ ମୋହେ—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।)
মুঠোকরা জিনিস ୩। ଡବା;କଣ୍ଟେଇ—3. Case. ୪। ମୁଦିବା କର୍ମ-
मुदा 4 Closing ୫ । ହାତ ମୁଠାରେ ଲୁଚାଇ ରଖିଥିବା ପଦାର୍ଥ, ଯାହା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲୋକେ କାଳସୀ ଲାଗିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବା ସବଙ୍କୁ ପଗଣା କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତି—5. A small thing concealed in the hollow of the hand regarding which questions are asked to a person possessed by a Goddess to find out if the alleged possession

বন্ধ is real or feigned. ଦେ. ଵଣ—୧ । ମୁଦ୍ରିତ
বন্দ; মুঁদা —1. Closed; shut up. (ଉ—ବଉଷେ ଥାଇ ମୁଦ୍ରା ହୋଇ, ସ୍ନାହାନ ସାର ଭାବସାସ୍ତ— ସଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତିଗୀତା ।) ୨ । ମୁଦ୍ରାକାରରେ
গোলা করা ଗଠିତ; ଗୋଲ—2. Made in the shape of
गोला coins; circular. (ଯଥା—ମୁଦା ତେନ୍ତୁଳ ।)
सगुन ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ପୋଷା ମାଙ୍କଡ଼ ଆଗରେ ରଖାଯିବା ଗୋଡ଼ମାନ—Peebles put before a trained monkey. [ଦ୍ର—ଫକୀରମାନେ ଯେଉଁ ପୋଷାମାଙ୍କଡ଼ଙ୍କୁ ନଚାନ୍ତି, ସେହି ମାଙ୍କଡ଼-ମାନେ ଭବିଷ୍ୟତ କଥା ଜାଣନ୍ତି ବୋଲି ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ । ଭବିଷ୍ୟତ କଥା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଭୂଇଁଖଣ୍ଡି ଗୋଡ଼ି ରଖିଲେ ମାଙ୍କଡ଼ ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁଟି ଉଠାଇ ନେବ, ତଦନୁସାରେ ଫଳ ହେବ । ସେହି ଗୋଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ମୁଦା କୁହାଯାଏ ।]

ମୁଦା(ଦ୍ଦା, ଦେ, ଦ୍ଦେ)ଇ—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ (ଫା. ମୁଦାଇ)—୧ । ଶତ୍ରୁ
Mudā(ddā, de, dde)i —1. Enemy. ୨ । (କଚେରୀ)
मुदई मुद्दई ମକଦ୍ଦମାରେ ଫେରିଆଦି; ବାଦୀ; ଅଭିଯୋକ୍ତା—2. Complainant in a case.
(ମୁଦେଇଆ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ଫଉଜଦାରୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ପ୍ରଥମ ପକ୍ଷକୁ ମୁଦେଇ ଓ ବିପକ୍ଷକୁ ମୁଦାଲି ବୋଲାଯାଏ ଏବଂ ଦେୱାନି ମକଦ୍ଦମାରେ ପ୍ରଥମ ପକ୍ଷକୁ ବାଦୀ ଓ ବିପକ୍ଷକୁ ପ୍ରତିବାଦୀ ବା ବିବାଦୀ ବୋଲାଯାଏ ।] ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମୁଦାଲି—An accused
ବୈଦେ. ବିଣ—ବିପକ୍ଷ; ପ୍ରତିକୂଳ—Adversary; inimical.

ମୁଦା(ଦେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ମୁଦିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—ମୁଦ୍ରିତ
Mudā(de)ibā କରାଇବା—To cause to shut. (ଉ—
বন্ধ করান ଏହା ବାହାରେ କର-କୋକନଦ ଦୁଇ
मुँदवाना ଘୋଡ଼ାଇବା ବ୍ୟାଜରେ ଦେଇଣ ମୁଦାଇ—ବ୍ରଜସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ମୁଦାଇ ମୁଦାଲି—ବୈଦେ. ବି (କଚେରୀ; ସଦଉଚ; ଫା. ମୁଦଇ + ମୁଦାଅଲେହ୍)—ମକଦ୍ଦମାରେ ବାଦୀ ଓ
Mudāi mudālā
ମୁଦଇ ମୁଦାଲା मुद्दई मुदालेह ପ୍ରତିବାଦୀ—The complainant and the accused in a case. (ଉ—ମୁଦେଇ ମୁଦାଲି ରାଜି, କସ କରିବ କାହା—ତଗ ।)

ମୁଦାଏଲା—ବୈଦେ. ବି(କଚେରୀ)—ମୁଦାଲା (ଦେଖ)
Mudāelā Mudālā (See)

ମୁଦା କହିବା—ଦେ.କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଠା ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚି ହୋଇ-
Mudā kahibā ଥିବା ପଦାର୍ଥର ସ୍ୱରୂପ କହି ଦେବା—
মুঠোরভিতর কি আছে বলা To speak out the contents
मुद्दा बोलना (कहना) of one's closed hand.

ମୁଦା ଚନ୍ଦନ—ଦେ. ବି—ଦେବବିଗ୍ରହର ଅଙ୍ଗରେ ବୋଳା ଯାଇଥିବା
Mudā chandana ଶୋଷ ଚନ୍ଦନ କଢ଼ା ହେଲେ
চন্দনেরগোলা चन्दनगोला ପରେ ଉକ୍ତଚନ୍ଦନରେ ବଳା ଯାଇଥିବା ଗୁଳା—Ball of sandal paste after it is scraped out of the body of an idol.

ମୁଦାତେ(ତି)ନ୍ତୁଳି—ଦେ.ବି (ସଂ.ମୁଦ୍ରା + ତିନ୍ତିଡ଼ି)—ତିନ୍ତୁଳିରୁ ମଞ୍ଜି ଓ
Mudā te(ti)ntuli ଖାରୁ କାଢ଼ି ତାକୁ ଲୁଣ ପିଣ୍ଡ ଆକାରରେ
তেন্তুলেরগোল ବାନ୍ଧିବା ଗୁଳା—Balls of tamarind
इमलीकागोला after taking out the seeds, fibres and pods therefrom.

ମୁଦା ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାକୁରାଣୀ ଲାଗିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଚକ୍ଷିବା
Mudā dharibā ପାଇଁ ମୁଠାର ମଧ୍ୟରେ କଅଣ ଅଛି
মুঠাকরা मुद्दा पकडना ବୋଲି ତାକୁ ପଚାରି ତା ଆଗରେ ହାତମୁଠାରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଲୁଚାଇ କରି ଦେଖା-ଇବା—To hold up anything concealed inside the closed palm to test if a person said to be possessed by a Goddess can divine what it is.

ମୁଦାମ୍(ମି)—ବୈଦେ. ବିଣ. (କଚେରୀ)—(ଅ. ମୁଦାମ୍—ସର୍ବଦା;
Mudām(mi) ମୁଦାମୀ—ସର୍ବଦା ଘଟୁଥିବା)—୧। ସ୍ଥାୟୀ;
মুদাম ସାର୍ବକାଳିକ—1. Permanent. ୨ । ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ;
असालतन, मुदाम ନିରନ୍ତର—2. Continuous. ୩। ଚିରକାଳ ନିମନ୍ତେ ସ୍ଥିରୀକୃତ—3. Settled for ever. ୪ ସର୍ବଦା ଘଟୁଥିବା—4. Happening always; constant. ବୈଦେ. ଅ—(ଅ. ମୁଦାମ୍)—୧ । ସର୍ବଦା—1. Always; constantly. ୨ । ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ; ଲାଗେ ଲାଗେ—2. Continually. ୩ । ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ—3. Permanently.

ମୁଦାରା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମନ୍ଦ୍ର)—(ସଙ୍ଗୀତ) ଗମ୍ଭୀର ଧ୍ୱନି ବା
Mudārā ସ୍ୱରବିଶେଷ; ମନ୍ଦ୍ରଧ୍ୱନିଯୁକ୍ତ ସ୍ୱର; ତାରସ୍ୱର ଓ କ୍ଷୀଣସ୍ୱରର
মুদারা ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଧ୍ୱନି—A medium tone in music;
उदारा, उतार neither loud nor low tune. (ସୁର୍ ଚଲେ ନୋହି ଦେଖ ।)

ମୁଦାଲା—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ (ଫା. ମୁଦା-ଅ-ଲହ୍)—୧ । ଫୌଜଦାରୀ
Mudālā ମକଦ୍ଦମାରେ ଅସାମୀ—1. An accused in a
(ମୁଦାଲିଆ[ଣୀ]—ସ୍ତ୍ରୀ) criminal case. ୨ । ଦେୱାନି
মুদালা ମକଦ୍ଦମାରେ ପ୍ରତିବାଦୀ—2. A defendant in a
मुदाअलेह, मुदालेह, जबाबी civil case. [ଦ୍ର—ଦେୱାନୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ପକ୍ଷକୁ ପ୍ରତିବାଦୀ ବା ବିବାଦୀ ବୋଲାଯାଏ । ଫଉଜଦାରୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ପକ୍ଷକୁ ମୁଦାଲି ବା ଅସାମୀ କୁହାଯାଏ ।]

ମୁ(ମୋ)ଦି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଦ୍ରିକା; ପ୍ରା. ମୁଦ୍ଦିଆ)—୧ । ଅଙ୍ଗୁରୀୟକ;
Mu(mo)di ହାତର ବା ଗୋଡ଼ର ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା
(ମୁଦ୍ଦ, ମୁଦ୍ଦି—ଅପଭ୍ରଂଶ) ଗୋଲାକାର ଭୂଷଣ—1. Finger-
আংটি, আঙ টি ring for the hand and the leg. ୨ ।

ଅଂଗୁଠୀ (ସଂ. ମୋଦକ, ମୋଦକୀ) ଗୁଡ଼ିଲ, ଡାଲି, ଲୁଣ, ତେଲ ଓ ମସଲା ଆଦି ଦୈନିକ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ପଦାର୍ଥର ଖୁଚୁରା
ମୁଦୀ ବିକ୍ରୟକାରୀ ଦୋକାନୀ—Grocer; a retail dealer.
मोदी [ଦ୍ର—ବଜାରର ମୁଦି ଦୋକାନୀମାନଙ୍କର ପାଉଣା ଶୁଝି ଦେଲାରୁ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ ।]

ମୁଦିଅ(ଆ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଦ୍ରିକା; ପ୍ରା. ମୁଦ୍ଦିଅ)—ମୁଦିପର
Mudia(yā) ଗୋଲାକାର ଧାତୁ ବଳୟ—A ring of
ଅଁାଗଠା metal. [ଦ୍ର—ମୋଡ଼ା ନ ପଡ଼ିବାରୁ ସୁନା ମୁଦିଅକୁ, अंगुठी, मुंद्री ଗଢ଼ିଲେ ନକୁଲ ଏ ଡାଲ ସେ ଡାଲକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ୍] ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେ ମୁଦି
ଅଁାଗଠିଓୟାଲା ପିନ୍ଧିଥାଏ—Wearing a ring. (ଦ୍ର—ଏହା
अंगुठीवाला(ली) ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଯଥା—ସୁନାମୁଦିଅ) (ଦ୍ର—ସୁନାମୁଦିଅ ହାତରେ ଗୁଆପୁଡ଼ା ଖାଇଲେ ଦୋକାନ ଫଳ ମିଳେ । ଢଗ ।)

ମୁଦିତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମୁଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ଆନନ୍ଦିତ; ହୃଷ୍ଟ—
Mudita Delighted; gratified. (ଦ୍ର—ମଧୁ-ମୁଦିତ ଦେଖି
(ମୁଦିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭୃଙ୍ଗକୁଳ । ପ୍ରାଚୀ. ଉପବାରଣ) ଦେ. ବଣ—
बन्द (ସଂ. ମୁଦ୍ରିତ) ମୁଦା ହୋଇଥିବା; ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା—
बंद, मुंदा हुआ Closed; shut up.

ମୁଦିତା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୁଦିତ+ଆ)—Feminine of Mudita.
Muditā ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପରକୀୟା ନାୟିକା ବିଶେଷ—A class of concubines or heroines in love-stories.
(ଦ୍ର—ଯେଉଁ ନାୟିକାର ପର ପୁରୁଷ କାମନା ପରପୁରୁଷର ଅକସ୍ମିକ ଆଗମନ ଦ୍ୱାରା ଚରିତାର୍ଥ ହୁଏ—ହ୍ମ.ଶ)

ମୁଦି ଦୋକାନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୋଦକୀ+ଫା. ଦୁକାନ୍)—ଗୁଡ଼ିଲ
Mudi dokāna ଡାଲି ଆଦିର ଖୁଚୁରା ଦୋକାନ—Retail
(ମୁଦିଖାନା—ଅନ୍ୟରୂପ) shop; grocer's shop.
मुदिखाना, मुदिरदोकान मोदीखाना

ମୁଦି ଦୋକାନୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୋଦକୀ)—ଗୁଡ଼ିଲ ଡାଲି ଆଦିର
Mudi dokānī ଖୁଚୁରା ବ୍ୟବସାୟୀ—A grocer; a retail
मुदी मोदी shop-keeper.

ମୁଦିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁଦ୍ ଧାତୁ) —୧ । ମୁଦ୍ରିତ କରିବା—1. To
Mudibā close; to shut up. (ଦ୍ର—ବାଲେ ଅବଲା ନେତ୍ର
मूंदा ମୁଦିକି ଭରି । ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।) ୨ । ଘୋଡ଼ାଇବା;
मूंदना ଆବୃତ କରିବା; ଆବରଣ ମଧ୍ୟରେ ରଖିବା—2. To shut; to cover. (ଦ୍ର—ବାହାରକୁ ଆଣି ନାକ ପେଡ଼ାରେ ମୁଦିଲା । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ) ୩ । ଛିଦ୍ର ବୁଜିବା—3. To close up a hole. (ଦ୍ର—କର୍ଣ୍ଣ ମୁଦିଲେହେଁ ତା ଶୁଣି । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।) ୪ । ସଂ. ମୁଦ୍ ଧାତୁ) ତୋଷିବା—4. To please; to gratify. (ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ମୁଦେ, ଦୂରତେ ମୁଦେ, ପତଙ୍ଗ ମୁଦେ ମୋତେ; ଦେଇ ହରଷ, କରିବା ରସ, କାହିଁ ବରଷ ଅଳ୍ପେ ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି) ୫ । ବନ୍ଦ କରିବା; ବନ୍ଦୀ କରିବା—5. To imprison. (ଦ୍ର—ବନ୍ଦୀ କାରାପୁରେ ମୁଦିଲା ପ୍ରକାରେ ବସାଇ ସ୍ୟନ୍ଦନେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ)

ମୁଦିର—ସଂ.ବି (ମୁଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇର)—୧ । ମେଘ—1.Cloud.
Mudira ୨ । ବେଙ୍ଗ—2. Frog. ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧।କାମୁକ—
(ମୁଦିରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Amorous, lascivious. ୨ । ଲମ୍ପଟ—
2. Licentious.

ମୁଦିରଥ—ଦେ. ବି—ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ସେବକ ବିଶେଷ—
Mudi ratha A class of leading sebakas of the Deity Jagannātha at Puri.
[ଦ୍ର—ଏ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ନୂତନ କଳେବର ସମୟରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପ୍ରତିମାଙ୍କ ଭିତରେ ଥିବା 'ବ୍ରହ୍ମ ପଦାର୍ଥ'ଙ୍କ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରି ଆଣି ନୂତନ ପ୍ରତିମା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି ଏବଂ ପୁରୀ ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ୱରୂପ ବେଢେକ ସେବା କରନ୍ତି । 'ଛଡ଼ା ମୁଦିରଥ ମଲା ସମାନ' ବୋଲି ଏକ ଢଗ ପ୍ରଚଳିତ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ଏହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଯେ, ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ୱରୂପ ମୁଦିରଥ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ବେଢେକ ସେବା ଚଳାନ୍ତି; ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ସେବାରୁ ଛଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଏ ବା କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅନ୍ତର କରି ଦିଆଯାଏ, ସେ ସାଧାରଣ ସେବକ ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନ ଥିବାରୁ ମୃତ ତୁଲ୍ୟ ବିବେଚିତ ହୁଅନ୍ତି ।]

ମୁଦିରା—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ମୁଦ୍ରାକାର)—ମୁଦି ତିଆରି କରି ବିକିବା
Mudirā ଯାହାର ବ୍ୟବସାୟ—Manufacturer of rings.
साकरा [ଦ୍ର—ଏହିପରି ଶଙ୍ଖାରୀ,କାଚରା ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ହୁଏ ।]
अंगुठी बनाने वाला ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୁଦିରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ— । Feminine of Mudira.

ମୁଦି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି· (ସଂ. ମୁଦ୍ରିତ)—ବୁଜି ହେବା; ବନ୍ଦ ହୋଇ-
Mudi hebā ଯିବା—To be shut up; to be closed.
बन्द हओया (ଦ୍ର—ଦେଲେ ହବ୍ୟ ନାସ, ଛିଡ଼ିଲା ସେ ପ୍ରାସ, ମୁଦି
बंद होना ହେଲା ହୃଦସ୍ଥଳ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।)

ମୁଦୀ—ସଂ. ବି. (ମୁଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଚନ୍ଦ୍ରରଶ୍ମି—
Mudī Moon light; the rays of the moon.

ମୁଦୁକ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ମୋଦକ)—ମୋଦକ (ଦେଖ)
Muduka Modaka (See)

ମୁଦୁଗର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ମୁଦ୍ଗର)—ମୁଦ୍ଗର ଇତ୍ୟାଦି
Mudugara (etc) (ଦେଖ)—Mudgara etc. (See)
मुगर मुगुर, मुगदर

ମୁଦୁଡ଼ି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ· ମୁଦ୍ରା)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ହାତର ଅଙ୍ଗୁଠିରେ
Mudurḍi ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—
आंगठि An ornament for the fingers worn
छल्ला by women.

ମୁଦୁମୁଦୁ—ଗ୍ରା. ବଣ ଓ କ୍ରି. ବଣ. (ସଂ. ମୃଦୁ)—ମୃଦୁ (ଦେଖ)
Mudu mudu Mṛudu (See)
मृदमृदु मुलक

ମୁଦୁମୁଦୁ ହସ(ସା)—ଗ୍ରା. ଭ. (ସଂ. ମୃଦୁ+ହାସ୍ୟ)—ମୃଦୁହାସ୍ୟ; ଈଷତ୍
Mudu mudu hasa(sā) ମଧୁର ହାସ୍ୟ—Sweet smile.
मृदमृद हासि (ଯଥା—ଏ ପିଲାର ମୁଦୁମୁଦୁ ହସ ଦେଖି ମୋର
मुसक ଆନନ୍ଦ ହେଉଛି ।)

ମୁଦୁରା(ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ମୁନ୍ଦୁରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mudurā (etc.) Mundurā etc. (See)

ମୁଦୁଲି—ଦେ. ବି—୧ । କୁମ୍ଭାରମାନଙ୍କ ବଂଶଗତ ଉପାଧି ବିଶେଷ—
Muduli 1. A family-title of potters.
୨ । ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ଉପାଧି ବିଶେଷ—2. A family-title of śudras. ୩ । (ସଂ. ମୁଦ୍ରା) ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିରର ସେବକବିଶେଷ—3. A class of Sebakas of the Deity Jagannath at Puri.
[ଦ୍ର—ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ସେବକମାନେ ଦେଉଳରେ ପଡ଼ିବା କୋଲପମାନଙ୍କ ଉପରେ ସିଲ୍ ବା ମୁଦ ଦିଅନ୍ତି ।]

ମୁଦୁସୁଲି—ଦେ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମୃଦୁଶୀଳା)—୧ । ଅନ୍ତଃପୁରସ୍ଥା ଦାସୀ;
Mudusulī ପୋଇଲି—1. A maid servant atten-
दासी ding on a rich lady; lady's maid.
दा(धा)ई, आया (ଉ—ତାହା ଜାଣି ପାରିଣ ମୁଦୁସୁଲୀମାନେ, କହିଲେ ଶ୍ରମ ନୃପବର ସନ୍ନିଧାନେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୨ । ଧାଈ—2. Nurse.

ମୁଦେ(ଦ୍ଦେ)ଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ଭ—ମୁଦାଇ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mude(dde)i etc) Mudāi etc. (See)

ମୁଦ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ମୁଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଗ)—୧ । ମୁଗ ନାମକ ଶସ୍ୟ—
Mudga 1. Muga(pulse). (ମୁଗ ଶବ୍ଦେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ସୂପଶ୍ରେଷ୍ଠ, ୨ । ପାଣି କୁଆ—2. A species
ବର୍ଣ୍ଣାଢ଼, ରସୋତ୍ତମ, ହୟାନନ୍ଦ, of aquatic bird; small
ବାଜୀ ଭୋଜନ, ସୁଫଳ, ହରନାମା cormoant.

ମୁଦ୍ଗ ପର୍ଣ୍ଣା—ଦେ. ବି—ମୁଦ୍ଗ ପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Mudga parṇṇā Mudga parṇṇi (See)

ମୁଦ୍ଗ ପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. (ମୁଦ୍ଗ+ପର୍ଣ୍ଣ+ଇନ; ୧ମା. ୧ବ; ମୁଗ ପରି ପର୍ଣ୍ଣ
Mudga parṇṇi ଯାହାର)—ବଣ ମୁଗ; ମୁଗାନି; ଘୋଡ଼ା-
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—କାକମୁଦ୍ଗା, ମୁଗ—Phaseolus Trilobus;
ବନମୁଦ୍ଗା, ସହା, ମୁଦ୍ଗଦଲା, Phaseolus Aconitifolius.
ଶିମ୍ବିପର୍ଣ୍ଣୀ, ଶିମ୍ବୀ, କ୍ଷୁଦ୍ରସହା, [ଦ୍ର—ଏହା ଲଟାଳିଆ ସରୁ ଲୋମଶ
ମାର୍ଜାର ଗନ୍ଧିକା, ବନଜା, ଗୁଳ୍ମ; ଛୁଇଁ ଲୋମଶ ବୃନ୍ତେ । ଏହା
ରଙ୍ଗିଣୀ, ଦ୍ରୁମା, ସୂପପର୍ଣ୍ଣୀ, ବନ୍ୟ ଜନ୍ମେ । ବ୍ରିଟିଶ୍ ଜଙ୍ଗଲଷ୍ଟ
ଭୁରଙ୍ଗିକା, ମୁଦ୍ଗଷ୍ଠ, ଜମିରେ ଚାଷ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟକ
ମୁଦ୍ଗଷ୍ଟକ, କୋଙ୍କିଲା, ମତରେ ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ରୁକ୍ଷ,
କଲିଞ୍ଜିକା, ଅରଣ୍ୟ ମୁଦ୍ଗା, ତିକ୍ତ ମଧୁର, ଶୁକ୍ର ବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ଚକ୍ଷୁର
କାକପର୍ଣ୍ଣୀ, ସୂର୍ଯ୍ୟପର୍ଣ୍ଣୀ, ହିତକର । ଏହା ଘତ, ଶୋଥ,
ଅଲ୍ପିକା ଗ୍ରହଣୀ ଯୁକ୍ତ ଜ୍ୱର, ଦାହ, ତ୍ରିଦୋଷ,
मुगानी, बनमूग, खेँड़ी कलाई ଗ୍ରହଣୀ, ଅର୍ଶ ଓ ଅତିସାର
माठ मुगानी, मुगवन, ବିନାଶକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

त्रिआङ्गुलि मुङ्गानी ମ. ରାଣ ମୁଗ; ତେ. ଦିନ୍ନ ପେସରଚେଟ୍ଟୁ; କାରୁପେସାରୁ; ଗୁ. ଅଡବାଡ ମଗବେଲ୍ୟ

ମୁଦ୍ଗ ବଟକ—ସଂ. ବି—ମୁଗ ବଡ଼ା (ଦେଖ)
Mudga baṭaka Muga barḏā (See)

ମୁଦ୍ଗ ବଟୀ—ସଂ. ବି—ମୁଗ ବଡ଼ି (ଦେଖ)
Mudga baṭi Muga barḏi (See)

ମୁଦ୍ଗ ଭୁକ୍—ସଂ. ବି (ମୁଦ୍ଗ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍ ୧ମା.
Mudga bhuk ୧ବ)—ଘୋଟକ; ଘୋଡ଼ା—The horse.
(ମୁଦ୍ଗ ଭୋଜୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଦ୍ଗ ମାଷ—ସଂ. ଉ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ମୁଦ୍ଗ ଓ ମାଷ; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ମୁଗ ଓ
Mudga māsha ବିରି—Muga and Biri.

ମୁଦ୍ଗ ମୋଦକ—ସଂ. ବି—ମୁଗ ବେସନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଲଡ଼ୁ; ମଗଦ୍‌ଲଡ଼ୁ;
Mudga modaka ମିହିଦାନା—A sweetmeat ball
(ମୁଦ୍ଗ ଲଡ୍ଡୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ) made from the flour of muga fried in ghee.

ମୁଦ୍ଗର—ସଂ. ବି (ମୁଦ୍=ହର୍ଷ+ଗୃ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;
Mudgara ଏହା ଅଭ୍ୟାସ କଲେ ଶରୀରରେ ହର୍ଷ ବା ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ)—୧ । ଗଦାପରି ଅସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ; ମୁଗୁର; ମୁଦୁଗର; ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—1. A mace; a weapon of offence of ancient India. [ଦ୍ର—ଏହାର ଆକାର ଲମ୍ବ ଓ ବର୍ତ୍ତୁଳ; ହାତରେ ଧରାଯିବା ଅଂଶ ସରୁ ଓ ଅଗପାଖ କ୍ରମଶଃ ମୋଟ । ଏହାର ଅଗର ବ୍ୟାସ ୪ ଠାରୁ ୮ ଅଙ୍ଗୁଳ । ମୂଳଦେଶ ବା ମୁଠା କୃଶ; ସ୍କନ୍ଧ ଦେଶ ସ୍ଥୂଳ; ଲମ୍ବ ୧୨ ହାତ ଠାରୁ ଦୁଇ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଖୁବ୍ ବଡ଼ ମୁଦ୍ଗରର ଗୁରୁତ୍ୱ ଅଷ୍ଟଭାର=୬୪୦୦ ତୋଳା=ପ୍ରାୟ ୧୨ ମହଣ । ଦୁଇଟି ମୁଦ୍ଗରକୁ ହାତର ଦୁଇ ମୁଠାରେ ଧରି ଏକ ସମୟରେ ଘୂରାଇବାକୁ ହୁଏ ଏବଂ ଏଥିରୁ ଗୋଟିକୁ ଧରି ଶତ୍ରୁ ଉପରେ ପ୍ରହାର ବା ନିକ୍ଷେପ କରିବାକୁ ହୁଏ ।] ୨ । ମଲ୍ଲମାନେ ବ୍ୟାୟାମ କରି ଘୂରାଇବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର ମୁଗୁର—2. Dumbbell. ୩ । କାଠର ବଡ଼ ହାତୁଡ଼ି—3. Wooden mallet. ୪ । କାଠମଲ୍ଲୀ; ମୁଗୁରା ମଲ୍ଲୀ—4. A kind of scented double-petalled Jasmine; Jasmine Zambac. ୫ । ମାଗୁର ମାଛ—5. A kind of fish. ୬ । ଢେଲାକୁ ବାଡ଼େଇ ଚୂନା କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର ପିଟଣା—6. A mace like mallet for breaking clods of earth (Apte). ୭ । ସୁଗନ୍ଧିରାଜ ଫୁଲ ଗଛ; କର୍ଣ୍ଣିକାର—7. A kind of flower plant. [ଦ୍ର—ଏଥିର ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ, କର୍ମାର, ଗନ୍ଧସାର, ସପ୍ତପତ୍ର, ଅତିଗନ୍ଧ, ଗନ୍ଧରାଜ, ବଟପ୍ରିୟ, ଜନେଷ୍ଟା, ମୃଗେଷ୍ଟା—ବୈଦ୍ୟକୋଷ ।] ୮ । କରମଙ୍ଗା ଗଛ—8. Averroehea Carambola (tree).

ମୁଦ୍ଗରକ—ସଂ. ବି (ମୁଦ୍ଗର+କ)—କରମଙ୍ଗା; କର୍ମରଙ୍ଗା ଫଳ ଓ
Mudgarake ଗଛ—Averrhoehea Carambola (tree and fruit).

ମୁଦ୍ଗଲ(ଲ)—ସଂ ବି (ନାମ)—ହର୍ଯ୍ୟଶ୍ୱ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର—Name of a
Mudgala(la) prince of ancient India. [ଦ୍ର— ଏହାଙ୍କ ସହିତ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖନୀ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।] ୨ । ଗୋତ୍ର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଋଷି ବିଶେଷ—2. Name of a progeniter sage. 3. ତୃଣ ବିଶେଷ; ରେଣୁକାତୃଣ—3. Name of a kind of grass. ୪ । ପୁଷ୍ପ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ; ଗନ୍ଧରାଜ ଫୁଲ ଗଛ—4. Name of a flower tree. ୫ । ମଲ୍ଲୀ ମଲ୍ଲୀ— 5. Double-petalled Jasmine.

ମୁଦ୍ଗ ଲଡ୍ଡୁକ—ସଂ. ବି (ମୁଦ୍ଗ+ଲଡ୍ଡୁକ; ମ. ପ. ଲୋ)—ମୁଦ୍ଗ
Mudga ladduka ମୋଦକ (ଦେଖ)—Mudga modaka (See)

ମୁଦ୍ଗାନ୍ନ—ସଂ. ବି (ମୁଦ୍ଗ+ଅନ୍ନ; ମ. ପ. ଲୋ)—ମୁଗ ଓ ଚାଉଳ
Mudgānna ଏକାଠି ସିଝା ଯାଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ; ମୁଗ ଖେଚଡ଼ି —Muga and rice boiled together.

ମୁଦ୍ଗାମଲକ ଯୂଷ—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ମୁଗଡାଲି ଓ ଅଁଳା
Mudgāmalaka jusha ଚୋପା ଏକତ୍ର ପାକ କରାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଝୋଳ—A soup made of split muga and Embellic myrobalan berries boiled together.

ମୁଦ୍ଗାର୍ଦ୍ର(ଦ୍ର) ବଟକ—ସଂ. ବି—ଅଦା ମିଶ୍ରିତ ଏକପ୍ରକାର ମୁଗ ବଡ଼ା
Mudgārdra(dra) bataka ବା ବଟା ମୁଗର ପିଠା— A pastry cake made of Muga flavoured with ginger; gingerbread of Muga. [ଦ୍ର—ମୁଗ ଡାଲିକୁ ବାଟି ତହିଁରେ ବଡ଼ା ତିଆରି କରି ତେଲରେ ବା ଘିଅରେ ଭାଜିବ । ପରେ ଏହାକୁ ଚୂନା କରି ଏଥି ସଙ୍ଗେ ହେଙ୍ଗୁ, ଅଦା, ଗୋଲମରିଚ, ମରିଚ ଓ ଜୀରା ବଟା, ଲୁଣ ଓ ଲେମ୍ବୁ ରସ ମିଶାଇ ରଖିବ । ପରେ ମୁଗର ଡାଲିକୁ ବାଟି ଅଥାଳରେ ସିଝାଇ ଖଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବ । ଉକ୍ତ ଖଳକୁ ମଣ୍ଡା ପରି କରି ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମୋକ୍ତ ଚୂର୍ଣ୍ଣକୁ ପୁର ଦେଇ ତେଲରେ ବା ଘିଅରେ ଭାଜିବ । ଭାଜି ସାରି ଉକ୍ତ ମଣ୍ଡାମାନଙ୍କୁ ଲବଙ୍ଗ, ହେଙ୍ଗୁ ଓ ମରିଚ ମିଶାଯାଇ ପାକ କରାଯାଇ ଥିବା ଦହି (କ୍ୱଥିତା)ରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖିବ । ଏହି ଦହିବଟୁରି ବଡ଼ାକୁ ମୁଦ୍ଗାର୍ଦ୍ର ବଟକ ବୋଲଯାଏ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ରୁଚିକର, ଲଘୁ, ବଳକର, ଅଗ୍ନି ପ୍ରଦୀପକ, ତୃପ୍ତିଜନକ, ପଥ୍ୟ ଓ ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ—ନଗେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ବଙ୍ଗଳା ବିଶ୍ୱକୋଷ ୧ମ ସଂସ୍କରଣରେ ଉଦ୍ଧୃତ ଭାବପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବଖଣ୍ଡ ।]

ମୁଡ(ଡ଼ା,ର୍ଦ୍ଦ,ର୍ଦ୍ଦା)ଫରା(ରୋ)ଶ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁର୍ଦାଫରୋଶ୍)
Mudda(ddā,rdda,rddā)pharā(ro)š ଉଲଗମାଟଅ; ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ କୁଟୁମ୍ବହୀନ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶବ ବହନ ଓ ଦହନ କରନ୍ତି—A class of people who
मुर्दफरास मुर्दाफरोश carry away and dispose of the dead bodies of persons dying without having any kinsman to dispose of them.

ମୁଦ୍ରଣ—ସଂ ବି (ମୁଦ୍ରାରୁ ମୁଦ୍ର ନାମ ଧାତୁ+ଭାବ.ଅନ)—
Mudraṇa ୧ । ପୁସ୍ତକାଦି ମୁଦ୍ରାଙ୍କରଣ; ଛାପିବା— 1. Printing. ୨ । ଛାପ ମାରିବା; ମୋହର ମାରିବା— 2. Impression; sealing. ୩ । ମୁଡିବା; ନିମୀଳନ—3. Closing up; shutting up. ୪ । (+କରଣ.ଅନ) ହାତର ମୁଦି—4. Finger-ring ୫ । ନିୟମନ; କାର୍ଯ୍ୟର ପରିଚାଳନ ପାଇଁ ନିୟମାଦିର ପ୍ରଣୟନ ଓ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ (ନୂ. ଶ)—5. Controlling; regulating. ୬ । ଛାଞ୍ଚଦ୍ୱାରା ମୁଦ୍ରା ବା ସିଲ୍ ତିଆରି କରିବା (ନୂ. ଶ)—6. Preparation of a seal or coin by means of a mould.

ମୁଦ୍ରଣ ପ୍ରମାଦ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ମୁଦ୍ରିତ ପୁସ୍ତକରେ
Mudraṇa pramāda କମ୍ପୋଜିଟର୍ ମାନଙ୍କ ଅସାବଧାନତା ଯୋଗୁ ମୁଦ୍ରିତ ବିଷୟରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ଭ୍ରମ— Printing mistake.

ମୁଦ୍ରଣ ବ୍ୟୟ—ସଂ. ବି (ମୁଦ୍ରଣ+ବ୍ୟୟ, ମ. ପ. ଲୋ.)—ବହି
Mudraṇa byaya ଛାପିବାର ଖର୍ଚ୍ଚ; ଛାପା ଖର୍ଚ୍ଚ— Printing cost.

ମୁଦ୍ରଣ ଭାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ବହି ଛାପିବାର ଭାର ବା ଦାୟିତ୍ୱ—
Mudraṇa bhāra Charge or printing a book; responsibility for getting a book printed.

ମୁଦ୍ରଣା—ସଂ. ବି (ମୁଦ୍ରଣ+ଆ)—ମୁଦି—
Mudraṇā Ring.

ମୁଦ୍ର(ଦ୍ରି)ଣୀ—ସଂ. ବି—ଲାଷା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Mudra(dri)ṇi Shellac.

ମୁଦ୍ରହସ୍ତ—ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ରାଜୋପାଧି ବିଶେଷ—
Mudra hasta A title of kings in ancient Orissa.

ମୁଦ୍ରା—ସଂ. (ମୁଦ୍ ଧାତୁ=ତୁଷ୍ଟ ହେବା+କରଣ.ଅ+ଆ; ଯାହାଦ୍ୱାରା
Mudrā ମନୁଷ୍ୟ ତୁଷ୍ଟ ହୁଏ)—୧ । ରାଜକୀୟ ଚିହ୍ନାଙ୍କିତ ବା ରାଜାଙ୍କ ନାମାଙ୍କିତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାର ଓ ମୂଲ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରୌପ୍ୟାଦି ନିର୍ମିତ ଧାତୁଖଣ୍ଡ ବା ଟଙ୍କା—1. Coin; circular bits of metal etc of specific weight and value containing the king's stamp and used as currency. [ଦ୍ର— ପୂର୍ବେ ଉକ୍ତରୂ ରାଜାଙ୍କ ନାମ, ମୂର୍ତ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟସଙ୍କେତବିଶିଷ୍ଟ ଧାତୁଖଣ୍ଡମାନ ମୁଦ୍ରା ରୂପରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ଚଳୁଥିଲା; ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ରାଜାଙ୍କ ନାମ ଓ ମୂର୍ତ୍ତି ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥିବା ଧାତୁଖଣ୍ଡମାନ ମୁଦ୍ରାରୂପେ ଚଳୁଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ କାଗଜଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ରାଜାଙ୍କର ନାମ ଓ ମୂର୍ତ୍ତି ଅଙ୍କିତ

ହୋଇ ତାହା ନୋଟ୍ ବା କାଗଜମୁଦ୍ରାରୂପରେ ଚଳୁଅଛି । ପୃଥିବୀର ସବୁ ଦେଶରେ ଏକପ୍ରକାର ମୁଦ୍ରା ଚଳେ ନାହିଁ, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶରେ, ମୁଦ୍ରାର ଆକାର, ପ୍ରକାର, ଓ ଉପାଦାନରେ ଏବଂ ମୂଲ୍ୟରେ ବହୁ ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂରାଜଅମଳରେ ଭାରତରେ ସୁନାର, ରୁପାର, ବ୍ରୋଞ୍ଜର ଓ ତମ୍ବାର ମୁଦ୍ରାମାନ ଚଳୁଅଛି—
ସୁନାର ମୁଦ୍ରା—ମୋହର, ଗିନି ବା ସବରନ୍; ଅଧଗିନି ।
ରୁପାର—ଟଙ୍କା, ଅଧୁଲି, ସୁକି, ଦୋଅଣୀ ।
ବ୍ରୋଞ୍ଜର—ଅଧୁଲି, ସୁକି, ଦୋଅଣୀ, ଅଣୀ ।
ତମ୍ବାର—ଦୋପଇସା(ସି), ପଇସା, ଅଧଲା, ପାହୁଲା ।]

୨ । ସିଲ୍ ମୋହର; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମାଙ୍କିତ ଛାପ—2. A seal; signet. ୩ । ପ୍ରତ୍ୟୟ-କରଣ ଚିହ୍ନ; ଖୋଦିତ ଲିପି ଯୁକ୍ତ ଚିହ୍ନ; ତକମା—3. Identifying token; stamp; medal. ୪ । ନାମାଙ୍କିତ ମୁଦି—4. Signet ring. ୫ । ନଗଦ ଧନ—5. Cash; money. ୬ । ଖୋଦିତ ଲିପି—6. Engraved writing or letter. [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ୫ ପ୍ରକାର ଲିପିର ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି । ଯଥା—୧ । ମୁଦ୍ରାଲିପି—ମୋହର ଛାପା ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଅକ୍ଷର । ୨ । ଶିଳ୍ପଲିପି—ଖୋଳ କରି ବା କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା କାରିଗର କରିବା ଲିପି । ୩ । ଲେଖନୀସମ୍ଭବା ଲିପି—କଲମ ଆଦିରେ ଲେଖା ଅକ୍ଷର । ୪ । ଗୁଣ୍ଡିକା ଲିପି—ମୁରୁଜ ଓ ଚିତା ଆଦିରେ ରଚିତ ଲେଖା । ୫ । ଘୁଣ ସମ୍ଭୂତା ଲିପି—ପୋକମାନେ କଣା କରିବା ଦ୍ୱାରା ଅକ୍ଷରାକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ଯେଉଁ ଚିହ୍ନ ବାହାରି ପଡ଼େ ।] ୭ । ମୁଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର—7. Printed letters. ୮ । ବୈଷ୍ଣବାଦିଙ୍କର ଶରୀରରେ ଧାରଣ କରିବା ଚିହ୍ନ (ଯଥା—ବିଷ୍ଣୁପାଦ, ପଦ୍ମ, ଶଙ୍ଖ, ଦେବନାମାଦି) 8. Holy sectarian marks stamped on the body by devotees. ୯ । (ତନ୍ତ୍ର) ଦେବାରାଧନା ସମୟରେ ଆଙ୍ଗୁଳି ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ଭଙ୍ଗୀ ବିଶେଷ । 9. Modes of intertwining and showing the fingers to Deities during religious rituals (ଦ୍ର—ଦେବତାମାନେ ଏହି ମୁଦ୍ରାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମୁଦିତ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଏହା ମୁଦ୍ରା ନାମରେ ଖ୍ୟାତ । ହାତର ଅଙ୍ଗୁଠିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପ ଓ ଆକୃତି ରଚନା କରି 'ମୁଦ୍ରା' କରାଯାଏ ଓ ପୂଜା ସମୟରେ ଉକ୍ତରୂପ ମୁଦ୍ରାକୁ ଦେବତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇବାକୁ ହୁଏ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେବତାଙ୍କର ପୂଜା ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମୁଦ୍ରାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି । ତନ୍ତ୍ର ଓ ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ନାନା ପ୍ରକାର ମୁଦ୍ରାର ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି ଏବଂ ମୁଦ୍ରାର ରଚନା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଉପଦେଶ ଓ ମୁଦ୍ରାମାନଙ୍କର ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରୟୋଗମାନ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାର ସାଧାରଣ ପୂଜାରେ ନଅ ଗୋଟି ମୁଦ୍ରା ଶମ୍ଭା ସତ୍ତ୍ୱଗ ମୁଦ୍ରା ଦେଖାଇବାକୁ ହୁଏ । ବିଷ୍ଣୁ ପୂଜାରେ ୨୯ ଗୋଟି, ଶିବ ପୂଜାରେ ୧୦ ଗୋଟି, ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜାରେ ଗୋଟିଏ; ଗଣେଶଙ୍କର ୭ ଗୋଟି; ଶକ୍ତି ବା ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ୯ ଗୋଟି—ଏହିପରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେବତାଙ୍କ ପୂଜାରେ ଓ ଜପରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମୁଦ୍ରାମାନ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । କାଳିକା ପୁରାଣର ୭୦ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ମୁଦ୍ରାର ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି । ପାଠକମାନଙ୍କର କୌତୂହଳନିବୃତ୍ତି ନିମିତ୍ତ କେତେଗୋଟିଏ ମୁଦ୍ରାର ନାମ ମାତ୍ର ଏଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଉଅଛି । ଯଥା—ଆବାହନ, ସଂସ୍ଥାପନ; ସନ୍ନିରୋଧନ; ଧେନୁ; ମହା ମୁଦ୍ରା; ଅବଗୁଣ୍ଠନ; ଶଙ୍ଖ; ଚକ୍ର; ପଦ୍ମ; ଗଦା; ନାରାଚ; ଅଙ୍କୁଶ; ତ୍ରିଶୂଳ, ଲିଙ୍ଗ; ଯୋନି; ମତ୍ସ୍ୟ; କୂର୍ମ; ବରାହ; ନରସିଂହ; ମୃଗ; ଖାଳନୀ; ଲେଲିହା; ସନ୍ନିଧାପନ, ସମ୍ବୋଧନ, ବଦ୍ଧ, ଅଭୟ; ସ୍ଥାପନୀ । 'ଘେରଣ୍ଡ ଗୀତା'ର ତୃତୀୟାଂଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଖେଚରୀ, ଭୂଚରୀ, ଉନ୍ମୁନୀ, ଖେଚରୀ ଓ ଗୋଚରୀ ନାମରେ ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର ମୁଦ୍ରାର ଉଲ୍ଲେଖ ଦେଖାଯାଏ ।] ୧୦ । ଗାନ ବା ନୃତ୍ୟ କାଳରେ ଗାୟକର ବା ନର୍ତ୍ତକର ହସ୍ତର ଓ ମୁଖର ଭଙ୍ଗୀ; ଠାଣି—10. Gesture or pose of the face and hands made by a singer or dancer. ୧୧ । ମଦ୍ୟପାନ କାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଚାଟ ବା ଚଟଣୀ—11. Sauce used at the time of drinking wine. ୧୨ । ତୁଷ୍ଣୀଭାବ; ମୌନାବସ୍ଥା—12. Silence. ୧୩ । ବିନ୍ୟାସ; ନ୍ୟସନ—13. Act of arranging or setting in order. ୧୪ । ହାତ, ଗୋଡ଼, ବେକ, ମୁଖ ଆଦିର କୌଣସି ସ୍ଥିତି ବା ଭଙ୍ଗୀ (ହି. ଶ.)—14. Postures of the different limbs and face. ୧୫ । ଚେହେରାର ଢଙ୍ଗ; ମୁଖର ଭଙ୍ଗୀ (ହି. ଶ)—15. Mein. ୧୬ । (ତନ୍ତ୍ର)—ଭଜା ଶସ୍ୟ—(ହି. ଶ)—16. Fried corn. ୧୭। (ହଠ ଯୋଗ) ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାରର ବିଶିଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗବିନ୍ୟାସ (ଯଥା—ଖେଚରୀ, ଭୂଚରୀ, ଚାଚରୀ, ଗୋଚରୀ, ଉନ୍ମୁନୀ) (ହି. ଶ)—17. Five particular poses of the body according to tantric rites. ୧୮ । ଲୋପାମୁଦ୍ରା; ଅଗସ୍ତ୍ୟ ପତ୍ନୀ (ହି. ଶ.)—18. Name of the wife of sage Agastya. ୧୯ । କଥା କହିବା ସମୟରେ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବିଶିଷ୍ଟ ବାଗ୍‌ଭଙ୍ଗୀ ବା ବିଶିଷ୍ଟ ପଦ—19. Individual peculiarities of certain persons while talking, consisting of a habit of using peculiar and redundant phrases or words in the course of talk; mannersims [ଦ୍ର—କଥା କହୁ କହୁ ମଝିରେ ମଝିରେ 'ପେରୁ', 'ପେଣ', 'ଜାଣି ପାରୁ ସେ, 'ଶଳା ଭାଇରୁ', 'ଦେଖନ୍ତି

ବ', 'ବସି' କରି', 'ମାରୁଚେରେ', 'ଅଥଚ' ,'ଅବଧାନକୁ ଅସ୍ତୁ, 'ଈଶ୍ୱର ଭଲ କରନ୍ତୁ', 'ଚୁଲମାଳ', 'ସାଇ ଶସ୍ତ ଜଗ' 'ଢଣ୍ଡ ଢଗ', 'ଫୁଲ୍ଲାର'—ଏହିପରି ଅନର୍ଥକ ଓ ଅନାବଶ୍ୟକ ଶବ୍ଦ ଲଗାଇବା ବେଳେ ଲୋକଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଦ୍ରାଦୋଷ ବୋଲିଯାଏ ।]
୧୫ । ତାନ୍ତ୍ରିକ ପଞ୍ଚମକାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଭକ୍ଷ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିଶେଷ-- 15. One of the ingredents of the tantric worship of Pañchamakara. ୧୬ । ଆଲିଙ୍ଗନ 16. Embracing. (ଦ୍ର—ଜଗନ୍ନାଥ ଶ୍ରୀହରି ଚନ୍ଦନ ବନେ ଗୋଷ୍ଠୀ ମାରସ ମାଳ ବାନ୍ଧି ମୁଦ୍ରାମାରେ । ଉଦ୍ଧବସୁମ୍ପର୍କ ବିଶୋଷ ଜଷ୍ଟ 'ନ' ଗୀତ ।) ପ୍ରାଦେ. (ସାନପୁର) ବ— ଡାକ ଟିକଟ—Postage stamp.

ମୁଦ୍ରାକର—ସଂ. ବି—(ଅଧୁନାତନ ପ୍ରୟୋଗ)—୧ । ଛାପାଖାନାରେ ଯେଉଁ Mudrākara ବ୍ୟକ୍ତି ଅକ୍ଷରମାନ ଯୋଡ଼ି କରି ବହି ଛାପନ୍ତି— 1. A printer; a compositor. ୨ । ଧାତୁ ଅକ୍ଷରେ ଖୋଦନ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା କାରିଗର—2. Engraver. ୩ । ଯେ ମୁଦ୍ରା ବା ଟଙ୍କା ତିଆରି କରେ—3. A coiner.

ମୁଦ୍ରାକର ପ୍ରମାଦ--ସଂ. ବି--ବହି ଛାପିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଭୁଲ୍ କରି ଗ୍ରନ୍ଥକାରଙ୍କ Mudrākara pramāda ଲିଖିତ ଅକ୍ଷର ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଛାପିଥିବା ଅନ୍ୟ ଅକ୍ଷର— Printer's mistake; printing mistake; misprint.

ମୁଦ୍ରାଙ୍କ—ସଂ. ବି—ମୁଦ୍ରା ବା ମୋହରର ଉପରେ ଥିବା ଚିହ୍ନ— Mudrāṅka Marks on a coin or seal.

ମୁଦ୍ରାଙ୍କନ—ସଂ. ବି—(ମୁଦ୍ରା+ଅଙ୍କନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମୁଦ୍ରଣ; Mudrāṅkana ଛାପିବା—1. Printing. ୨ । ମୁଦ୍ରିତ ପୁସ୍ତକର ସଂସ୍କରଣ—2. Edition of a printed book. ୩ । ମୋହର ମାରିବା—3. Impression; sealing.

ମୁଦ୍ରାଙ୍କିତ—ସଂ. ବିଣ—(ମୁଦ୍ରା+ଅଙ୍କିତ; ୩ୟା ତତ)—ମୁଦ୍ରିତ; ଛାପା Mudrāṅkita ହୋଇଥିବା—Printed; engraved.

ମୁଦ୍ରାଦୋଷ—ସଂ. ବି—(ମୁଦ୍ରା+ଦୋଷ; ମ. ପ. ଲୋ;)—କୌଣସି Mudrā dosha କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କଥା କହିବା ସମୟରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବିଶିଷ୍ଟ ବାକଭଙ୍ଗୀ ବା ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ଆଦି— Mannerisms; individual peculiarities of certain persons (in using certain phrases and in waving some limbs) while talking, which have become a habit with them. [ଦ୍ର—ଜଣେ ଜଣେ କଥା କହିବା ବେଳେ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବାକ୍ୟର ମଝିରେ ମଝିରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିଶିଷ୍ଟ ବାକ୍ୟ ବା ପଦମାନ କହିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏହାକୁ ମୁଦ୍ରାଦୋଷ ବୋଲିଯାଏ । ଯଥା 'ବର୍ତ୍ତମାନ, ବର୍ତ୍ତମାନକାଣ୍ଡ, ଜାଣି ଯାଉ ଯେ, ଜଗ ଜଗ ଜଗ, ଅବଧାନ, ବସି କରି, ଈଶ୍ୱର ଭଲ କରନ୍ତୁ, ଫୁଲ୍ଲାର, ମାରୁଚେର, ଫେଣେ; ଶୁଣୁଚଟ ବ, ସାବଧାନ୍ ଇତ୍ୟାଦି । କେତେକ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଠାରେ ମଧ୍ୟ ଏ ଦୋଷ ଦେଖାଯାଏ । କେହି କେହି କଥା କହିଲା ବେଳେ ମଝିରେ ମଝିରେ ମୁଣ୍ଡ ଝୁଙ୍କାଉ ଥାଆନ୍ତି, ଗୋଡ଼ାଉ ଦେଉଥିବେ ହାତ ଲଗାଉ ଥାଆନ୍ତି । ଏ ସବୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ମୁଦ୍ରାଦୋଷ ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।]

ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ର—ସଂ.ବି(ଅଧୁନାତନ;ମ.ପ.ଲୋ)—୧। ଛାପାକଳ—1. Printing. Mudrājantra press. ୨ । ମୁଦ୍ରା ତିଆରି କରିବା କଳ (ମୁଦ୍ରଣଯନ୍ତ୍ର— ଅନ୍ୟରୂପ) —2. Coining press.

ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ରାଳୟ—ସଂ. ବି (ଅଧୁନାତନ)—୧ । ଛାପାଖାନା -1. Mudrājantrālaya Printing house. ୨ । ଟଙ୍କଶାଳା—2. Mint. (ମୁଦ୍ରାଳୟ, ମୁଦ୍ରଣାଳୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଦ୍ରାରକ୍ଷକ—ସଂ. ବି (ମୁଦ୍ରା+ରକ୍ଷକ; ଉପପଦ ତତ୍)—ଖଜଣାଞ୍ଚି; Mudrārakshaka କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ--Treasurer

ମୁଦ୍ରାଲିପି—ସଂ. ବି —(ମୁଦ୍ରା+ଲିପି, ମ. ପ. ଲୋ)—୧ । ଛାପିବାରେ Mudrālipi ବ୍ୟବହୃତ ଧାତୁନିର୍ମିତ ଅକ୍ଷରର ଛାଞ୍ଚ— (ମୁଦ୍ରାକ୍ଷର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Printing types. ୨ । ମୁଦ୍ରାରେ ଲେଖାଥିବା ଅକ୍ଷର—2 Letters or inscriptions found on coins ୩ । ଛପା ଅକ୍ଷର— 3. Printed letters. [ଦ୍ର—ଲିପି ବା ଲେଖା (ବାତ୍ସ୍ୟାୟନ ତନ୍ତ୍ର ମତରେ) ୫ ପ୍ରକାର,ଯଥା—ମୁଦ୍ରାଲିପି—ଛାପା ବା ଟାଇପ୍ ବା ମୋହରର ଅକ୍ଷର । ଶିଳ୍ପଲିପି—ଖୋଦିତ ବା ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର । ଲେଖନୀ ସମ୍ଭବାଲିପି—କଲମରେ ବା ଲେଖନରେ ଲେଖା ଅକ୍ଷର । ଗୁଣ୍ଡିକା ଲିପି—ମୁରୁଜରେ ଲେଖା ଅକ୍ଷର । ଘୁଣ ସମ୍ଭୂତା ଲିପି—ପୋକମାନେ କାଗଜ,ପତ୍ର,କାଠ ଆଦିକୁ କାଟିବା ଦ୍ୱାରା ଅକ୍ଷର ପରି ଯେଉଁ ଚିହ୍ନମାନ ଅଙ୍କିତ ହୋଇଯାଏ । ୪ । ସିଲ୍ ମୋହର ପ୍ରଭୃତିରେ ଅଙ୍କିତ ଅକ୍ଷର- Monograms or letters contained in seals and stamps.

ମୁଦ୍ରାଶଙ୍ଖ—ସଂ ଓ ବୈଦେ ବି. (ଫା. ମୁରୁଦାରସଙ୍ଗ୍)—ମୁର୍ଦ୍ଦାର ଶଙ୍ଖ; Mudrā saṅkha ଖନିଜ ବିଷବିଶେଷ—Name of a poisonous mineral; litharge; oxide of lead. [ଦ୍ର—ଏହା ସୀସାର ଭସ୍ମ ବିଶେଷ; ଏହା ପିତ୍ତଳ ପରି କାଳିମିଶା ହଳଦିଆ ଓ ଶକ୍ତିଶାଳୀ । ଏହା ସର- ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ମୃଦ୍ଦାର- ଶଙ୍ଖକ, କଙ୍କୁଷ୍ଠ, ପୀତିକା, ଅରୁଣ ନାଗ ମୃଦ୍ଦାଶଙ୍ଖ ମୁର୍ଦ୍ଦାଶଙ୍ଖ, मुरदारसिङ्ग, मुर्दासिंगी ଚିକିତ୍ସାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।)

ମୁଦ୍ରାଶାଳା—ସଂ. ବି — (ଅଧୁନାତନ)—ଟଙ୍କଶାଳା; ଯେଉଁଠାରେ ଧାତୁକୁ Mudrā śālā ତରଳାଇ ଛାଞ୍ଚରେ ଢାଳି ଟଙ୍କା ପ୍ରଭୃତି ମୁଦ୍ରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ—Mint.

ମୁଦ୍ରାଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ଅଧୁନାତନ)—ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ Mudrā śastra ମୁଦ୍ରାମାନଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଦେଶର ଐତିହାସିକ ତତ୍ତ୍ୱମାନ ଜଣାଯାଏ— Numismatics. ମୁଦ୍ରାବିଜ୍ଞାନ, ମୁଦ୍ରାତତ୍ତ୍ୱ }—ଅନ୍ୟରୂପ

ମୁଦ୍ରାହାର—ସ. ବି. (ରୂପକ)—ଅଲିଙ୍ଗନ ରୂପ ହାର -An
Mudrā hāra embrace compared to a necklace.
(ଭ୍ର—କରକାଥ ଶ୍ରୀହରି ଚନ୍ଦନବୋଲେ ମୋର ! କ ରସ
ଗାଲବାହା ମୁଦ୍ରାହାରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋସ୍ର
ଭଞ୍ଜ. ନ ଗୀତ ।)

ମୁଦ୍ରିକା—(ମୁଦ୍ରା+କ+ଅ)—୧ । ଧାତବ ମୁଦ୍ରା—1. Metal
Mudrikā coin. ୨ । ମୁଦ୍ରାଲିପି; ଛାପା ଅକ୍ଷର—2. Printed letter. ୩ । ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ମୁଦି—
3. Finger ring. ୪ । ଛୋଟ ସିଲ୍ ବା ମୋହର—
4. A small seal. ୫ । ନାମାଙ୍କିତ ମୁଦି—5.
Seal ring; signet ring.

ମୁଦ୍ରିତ—ସ. ବି—(ମୁଦ୍ରା+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ-ଇତ)—୧ । ଛାପା ହୋଇଥିବା—
Mudrita 1. Printed. ୨ । ମୁଦ୍ରା ଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ—2.
Stamped; sealed. ୩ । ନିମୀଳିତ—3. Closed.
shut. ୪ । ସଙ୍କୁଚିତ—4. Contracted. ୫ ।
ଅବିକଶିତ; ଅପ୍ରଫୁଲ୍ଲ—5. Unopened. ୬ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ (ବଙ୍ଗଲା ଶବ୍ଦକୋଷ. ୧ମ ସଂସ୍କରଣ)—6. Abandoned.

ମୁଧା—ସ. ଅ.—(ମୁହଧାତୁ+କରଣ ଆ)—ବୃଥା—In vain. (ଭ୍ର—
Mudhā ଜମଦଲ ଦ୍ରବେ ଦେଇ ମନ ସୁଧାଧାର ମୁଧା ଧଇଲେ
ଦେଲୁ ତ ଅଜାତରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।)

ମୁନଗା—(ବଙ୍ଗ) ବି—୧ । ସଜନା—1. Moringa tree.
Mun-gā ୨ । ମଞ୍ଜିରୁ ଜନ୍ମିଥିବା ସଜନା ଗଛ; ମୁଗୁନା (ଦେଖ)—
Mugunā (See)

ମୁନ୍(ନୁ)ମୁନିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଶାଗ—
Mun-(nu)muniā A kind of potherb

ମୁନ୍(ନୁ)ମୁନିଆ ଚଢ଼େଇ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର). ବି.—ଗୁଗୁଚିଆ
Mun-(nu)muniā chardei ଘାସର ଛୋଟ ଛୋଟ ଶସ୍ୟ—
Small grain of Guguchiā grass.

ମୁନ୍‌ଷ୍ଟୋନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଉପରତ୍ନ ବିଶେଷ; ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ
Mun-shton ମଣି—Moonstone. [ଦ୍ର—ସିଂହଳ ଦ୍ୱୀପ
ଜାତ ମୁନ୍‌ଷ୍ଟୋନ୍ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ-ଶବ୍ଦକୋଷ]—

ମୁନ୍‌ସ(ସା,ସି,ସେ)ଫ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଆ.ମୁଂସିଫ୍)—ମୁନସଫ (ଦେଖ)-
Mun-sa(sā, se, se)ph Munsapha (See).
মুনসফ মুন্সেফ

ମୁନ—ଦେ. ବି—(ସ. ମୁଖ, ମୁଣ୍ଡ)—୧ । ଛୁଞ୍ଚି ଅଦି ସରୁଅ ଅସ୍ତ୍ରର ସୂକ୍ଷ୍ମ
Muna ଅଗ୍ରଭାଗ—1. The sharp point of a needle
মুখ, আগা etc. (ଭ୍ର—ମଦନ ବାଣମୁନେ ହେବଟି
নোক ପ୍ରାଣନାଶ ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋସ୍ର ଭଞ୍ଜ. ମ ଗୀତ ।)
୨ । ଲମ୍ବବସ୍ତୁର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଗ୍ରଭାଗ—2. The sharp
or tapering point of a long thing.
୩ । ପଥର କାଟିବାର ସରୁ ଛିଣା—3. A pointed
chisel to cut a stone. ୪ । ତୀକ୍ଷ୍ଣାଗ୍ର
ବୁଦ୍ଧି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବୁଦ୍ଧି—4. Sharp intellect.
(ଭ୍ର—ମନ, ମୁନ ଉଭଚନ ଲଗାଇ, ବାମ କଲେ ଯାଇ
ସୂଚାଇ ପାଇ । ଭଗ.) ଦେ. ବିଶ.—ତୀକ୍ଷ୍ଣାଗ୍ର; ମୁନିଆ
ধারাল, ছুচোল sharp-pointed. (ଭ୍ର—ବାଡ ବନ୍ଧମାନେ ଯେ
নোকদার তিকালো ଦଶୋଟ ଯୋଜନ, ସର୍ପ ହୋଇ ହୋଇଅଛନ୍ତି
ଅତି ମୁନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ମୁନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁନିଆ ଅସ୍ତ୍ରକୁ ଧାର କରିବା—To
Muna karibā sharpen a pointed weapon.
ধারদেওয়া ছুচালো করনো

ମୁନକା(କ୍କା)—ବୈଦେ. ବି (ଆ; ଭୂଇ ସ. ମୃଦ୍ୱିକା)—ଶୁଖା ହୋଇଥିବା
Munakā(kkā) ଅଙ୍ଗୁର ଫଳ—Dried grape.
মনকা মুনক্কা

ମୁନଗା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି. (ଭୁଇ. ହି. ମୁନଗା) - ମୁଗୁନା—
Munagā The Moringa Olifera tree produced
from seeds.

ମୁନଘଷା—ଦେ. ବି.—ମୁନ ଘଷିବା; ମୁନିଆ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରର ଧାର
Muna ghashā କରିବା—Sharpening of a pointed
যেধারকরা weapon. ବିଶ—ଧାରୁଆ; ତୀକ୍ଷ୍ଣ; ମୁହିଆ—
নোকঘসনা Sharp. [ଭ୍ର—ଯେତେଗଲେ ବର୍ଷଣ ମୁନଘଷା
নোকঘষাছুআ ବାଣ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ପର୍ବ ।]

ମୁନ(ନା)ଫା—ବୈଦେ, ବି.—(ଆ. ମୁନଫାଅତ; ମୁନାଫା)—୧ ।
Muna(nā)phā ନଫା; ଲଭ୍ୟ; ଲାଭ—1. Profit. ୨ ।
মুনাফা ଅସଲରୁ ବ୍ୟୟ ବାଦ୍ ଯାଇ ବାକି ଯାହା ଲାଭ ହୁଏ—
মুনাফা 2. Net profit; gain.

ମୁନ(ନୁ)ମୁନି--ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି--ବାୟା ଚଢ଼େଇ—Tailor bird.
Muna(nu)muni [ଦ୍ର—ଏହି ଚଢ଼େଇ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀର ଦେଖା
ଯାଆନ୍ତି । ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ବାୟା ଚଢ଼େଇ ପତ୍ରମାନ ସିଲେଇ
କରି ବସା ବାନ୍ଧି ସେଥିରେ ରହନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଏକ ଶ୍ରେଣୀର
ବାୟା ତାଳ ଓ ନଡ଼ିଆ ଅଦି ଡେଙ୍ଗା ଗଛମାନଙ୍କରେ ଓହଳିଥିବା ବସା କରି ବାସ କରନ୍ତି ।]

ମୁନ(ନୁ)ସଫ୍—ବୈଦେ.ବି (ଆ.ମୁଂସିଫ -ପକ୍ଷଦର୍ଶକ, ପରୀକ୍ଷକ)—
Muna(nu)saph ଇଂରେଜୀଶାସିତ ଜିଲ୍ଲାର ବା ସବଡ଼ିଭିଜନର ନିମ୍ନତମ
ଦେବାନୀ ଅଦାଲତର ବିଚାରପତି—
ମୁନ୍‌ସିଫ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ Munsiff; the presiding officer
ମୁନ୍‌ସେଫ୍ } of the civil court of lowest
মুনসফ মুন্সেফ jurisdiction in a judicial
মুন্সেফ district or subdivision. [ଦ୍ର—ଇଂରେଜୀ
ଭାଷାରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲାଣି । ମୋଗଲ ରାଜତ୍ୱ
କାଳରେ ମୁନସଫ୍‌ମାନେ ଅମିନମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଦର୍ଶନ
କରୁଥିଲେ ।

ମୁନସଫି—ବୈଦେ. ବିଶ—ମୁନସଫ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Munasphi মুনসফি Relating to a munsif.
মুন্সেফী ବି.—୧ । ମୁନସଫଙ୍କ ଅଦାଲତ ବା କାର୍ଯ୍ୟ—1. The
post or court of a munsiff. ୨ । ମୁନସଫଙ୍କ
କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱାଧୀନ ଇଲାକା—2. Jurisdiction of a munsiff.

ମୁନ(ନ୍, ନି)ସି—ବୈଦେ. ବି—(ଅ. ମୁନ୍‌ସୀ=ରଚନା କୁଶଳ;
Muna(n,ni)si ଇଂରେଜୀ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—
মুনসী मुंशी ୧ । ଲେଖକ; ଲିପିକର; ରାଇଟର; ମୋହରିର—
[ମୁନ୍‌ଷି—ଅନ୍ୟରୂପ] 1. Writer; a scribe; a mohorir.
୨ । କଚେରିରେ ଦେଶୀୟ ଭାଷାରେ ଲେଖିବା ମୋହରିର; କିରାଣି—2. A Vernacular clerk. ୩ । ପୁଲିସ ସବ୍ ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟର୍—3. Police Sub-Inspector.

ମୁନ(ନ୍,ନି)ସିଆନା—ବୈଦେ. ବି (କଚେରୀ)—ଲିପି କୁଶଳତା—
Muna(n, ni)siānā Penmanship.
মুনসিআনা मुंसिआना
[ମୁନ(ନି)ସିପଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୁନ(ନ୍,ନି)ସି ଖାନା—ବୈଦେ. ବି (କଚେରୀ)—ଇଂରାଜୀଭାଷାରେ
Muna(n,ni)si khānā ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)--କଚେରୀର ଯେଉଁ
মুনসিখানা; मुंसिखाना ସ୍ଥାନରେ କିରାଣିମାନେ ବସନ୍ତି; କିରାଣି ଖାନା—Moonshi khana; the office where mohorirs do their work; the Vernacular office of a Collector's court.

ମୁନ(ନ୍,ନି)ସିଗିରି—ବୈଦେ. ବି.—୧ । ଲେଖକତ୍ୱ—1. Penman-
Muna(n, ni)sigiri ship. ୨ । ମୁନସିର କାର୍ଯ୍ୟ—2. The
মুনসিগিরি; मुंसिगिरी work or post of a writer.
[ମୁନ୍ (ନି) ସି ଅନା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୁନ(ନ୍,ନି)ସିପ(ପା)ଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି.—ମିଉନିସିପାଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Muna(n, ni)sipa (pā)l(etc)—Miunisipāl etc.(See)
ମୁନସିପାଲ(ଲ୍)ଟି (ଟୀ)
ମୁନିସିପାଲ(ଲ୍)ଟି, (ଟୀ) } ଅନ୍ୟରୂପ
ମୁନ୍‌ସିପାଲ(ଲ୍)ଟି (ଟୀ)
মিউনিসাপালিটি म्युनिसिपल

ମୁନା—ଦେ, ବି—୧ । ମୁନ ଯୁକ୍ତ ଅସ୍ତ୍ର—1. A sharp-pointed
Munā weapon ୨ । ଟେଣ୍ଟା—2. Harpoon.
বর্শা; बरछी ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ପଥର କାଟିବାର ମୁନିଆ ବଟାଳି—A pointed chisel for cutting stones. ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; ଏ ସ୍ଥାନରେ ନ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ମୁଣା; ଥଳି—Bag; sack. ଦେ. ବିଣ
ধারাল; नुकीला ମୁନିଆ—Sharp-pointed.

ମୁନା(ନେ)ଇବା—ଦେ, କ୍ରି—୧ । ମୁନ କରିବା (ଦେଖ)—1. Muna
Munā(ne)ibā kāribā (See). ୨ । (ମଞ୍ଜିରୁ ଗଛ ଗଜା)
ধারকরা; नुकीलाकरना ଭୂମି ଉପରକୁ ବାହାରିବା; ଗଜୁରିବା-2. To sprout; to send forth a sprout (said of a seed); to germinate. ପ୍ରାଦେ. (ଢେଙ୍କାନାଳ) କ୍ରି—ଜନ୍ତୁର ଶରୀରର ଏକ ପାଖ ଫୁଟି ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଶରର ମୁନ ବାହାରିବା—(the pointed end of an arrow) To appear on the other side of the body of an animal pierced with it.

ମୁନାଫା—ବୈଦେ. ବି.—ମୁନଫା (ଦେଖ)—Munaphā (See)
Munāphā মুনাফা मुनाफा

ମୁନାରା—ପ୍ରାଦେ (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି.—ଅଟକ ଜଙ୍ଗଲ—Reserve-
Munārā forest.

ମୁନାସ(ସୀ)ବ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (କଚେରୀ)—(ଅ. ମୁନାସୀବ୍)—୧ ।
Munāsa(si)b ଅବସ୍ଥାନୁରୂପ—1. Suitable; fitting.
মুনাসীব; मुनासीब ୨ । ଦେଶକାଳ ପାତ୍ରର ଉପଯୋଗୀ; ଯଥାଯୋଗ୍ୟ; ଯଥୋଚିତ—2. Proper under the circumstances. (ଯଥା—ପକ୍ଷମାନେ ଏ ମକଦ୍ଦମାର ତାରିଖରେ ହାଜର ନ ହେଲେ ମୁନାସିବ୍ ହୁକୁମ ସାଦର ହେବ।) ୩ । ପସନ୍ଦସଇ—3. According to one's choice. ୪ । ସୁବିଧାଜନକ—4. Convenient. ବି.—ପସନ୍ଦ—Choice.

ମୁନି—ସଂ.ବି.—(ମନ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ; ଜ୍ଞାତକ; ଯେ ବଶିଷ୍ଟ
Muni ଜ୍ଞାନଯୁକ୍ତ)—୧ । ତପସ୍ୱୀ; ଋଷି; ତପୋନିରତ ବ୍ୟକ୍ତି—1. An ascetic; a devotee; a person practising religious penance ୨ । ବାକ୍‌ସଂଯମବ୍ରତ ଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ମୌନବ୍ରତଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A sage who has taken a vow of silence. ୩ । ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A seer. ୪ । ମହାଜ୍ଞାନୀବ୍ୟକ୍ତି; ପଣ୍ଡିତ—4. A very wise person. [ଦ୍ର—ଯେ ଦୁଃଖରେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ନୁହନ୍ତି, ସୁଖରେ ଅନୁଦ୍ୱିଗ୍ନମନାଃ, ରାଗ ଭୟ କ୍ରୋଧ ଦ୍ୱେଷାଦି ବର୍ଜିତ, ସ୍ଥିରଧୀ, ସତ୍ୟବାଦୀ ଓ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ (ମହାତ୍ମାଙ୍କରେ ମୌନବ୍ରତଧାରୀ) ସେ ମୁନିପଦ ବାଚ୍ୟ—ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା, ୨ ଅ, ୫୬ ଶ୍ଳୋକ ।]
୫ । ଅର୍ହତ ବା ଜୈନ ଗୁରୁ; ଜିନ (ମେଦିନୀ)—5. A deified Jaina teacher or saint. ୬। ପଲାଶ ବୃକ୍ଷ—6. Brutea Frondosa tree. ୭ । ବକଫୁଲ ବା ଅଗସ୍ତି ଗଛ—7. Sesbania Grandiflora tree. ୮ । ଦମନକ ବୃକ୍ଷ—8. Artemisa Scoparia plant. ୯ । ମହର୍ଷି ଅଗସ୍ତ୍ୟ—9. Sage Agastya. ୧୦ । ପିଆଳ ବୃକ୍ଷ—10. The name of a tree Buchananea Latifolia. ୧୧ । ସପ୍ତ ସଂଖ୍ୟା—11 The number 7. ୧୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଦକ୍ଷ କନ୍ୟା ଓ କଶ୍ୟପ ପତ୍ନୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ (ମହାଭାରତ)—12. One of the daughters of Daksha and wives of Kaśyāpa. ୧୩। ଅପ ନାମକ ବସୁଙ୍କ ପୁତ୍ର(ହରିବଂଶ) 13. The son of the Basu Deity Apa ୧୪ । ଭରତ ଋଷି—14. Sage Bharatā
ସଂ. ବିଣ—୧ । ମନନଯୁକ୍ତ; ଗମ୍ଭୀର ଚିନ୍ତାଶୀଳ—1 Contemplative ୨ । ଜ୍ଞାନୀ—2 Wise.
ଦେ. ବି—୧ । ଚୁପ୍ ଶଇତାନ୍; ପ୍ରକୃତରେ ସବୁ କଥ
চুপশয়তান ଜାଣି ବହୁତ ନ ଜାଣିବା ପରି ଭୁଲ ହୋଇ ରହିବା
घुन्ना ବ୍ୟକ୍ତି—A person who affects the demeanour of a sage by keeping silent.

on matters of which he is cognisant. ୨ । ଶିବପୂଜକ ଶୂଦ୍ର ଜାତି ବିଶେଷ—2. A class of Śūdras who serve the idols of Śiba ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)˙ବି (ନ ସ୍ଥାନରେ ଣ ଉଚ୍ଚାରଣ) ମୁଣି—A bag. ଦେ. ବିଣ—ମୌନୀ—Silent.

ମୁନିଅ(ଅାଁ)—ଦେ. ବିଣ—୧ । ମୁନିଯୁକ୍ତ; ସୂକ୍ଷ୍ମାଗ୍ରଯୁକ୍ତ; ଶୋଷଅ—
Munia(ān̐) 1. Having a sharp point; sharp-
ছুঁচোল pointed. ୨ । ଯାହାର ଅଗ୍ର ତୀକ୍ଷ୍ଣୀକୃତ ହୋଇଥାଏ
नुकीला —2. Sharpened to a fine point. ଦେ. ବି
बर्षा —୧ । ବେଞ୍ଚା—1. A harpoon. ୨ । ଭୂମି
बरछी ହସ୍ତାନ୍ତର ପତ୍ର—2. A deed of transfer of
মনিয়া land. ୩ । (ସଂ. ମୋଣ—ସାପ ପେଡ଼ା; ଏ
मनिया ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଲୋକେ ପେଡ଼ାରେ ବା ପଞ୍ଜୁରୀରେ ପାଳନ୍ତି ବୋଲି)—ଶାଖାଶ୍ରୟୀ ବର୍ଗର ଶସ୍ୟଭୁକ୍ କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷୀ—3. Warbler; the munia bird; Fringilla Amandava. [ଉ—ସାରୀ, ଶୁଆ, ଶ୍ୟାମା, ଭୃଙ୍ଗ, ଚଷାପୁଅ, ଦହୀଆଳ ପୁଣି ମୁନିଅ । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି-କେଶରୀ ।] [ଦ୍ର—ଏହି ପକ୍ଷୀମାନେ ଦେଖିବାକୁ ଚଢ଼େଇ ପରି; ଲାଞ୍ଜ ଓ ଥଣ୍ଟ ଗୋଲ । ଏମାନେ ନାନା ଜାତିର ଓ ନାନା ରଙ୍ଗର ହୁଅନ୍ତି; ବେଗରେ ଉଡ଼ି ପାରନ୍ତି ଓ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ଉଡ଼ନ୍ତି । ଏମାନେ ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର ଥିବାରୁ ଲୋକେ ସହଜରେ ଏହାଙ୍କୁ ପାଳନ୍ତି । ଏମାନେ ସୁମଧୁର ସିଟି ମାରନ୍ତି । ମୁନିଅ ଚଢ଼େଇ ନାନା ପ୍ରକାରର ଅଛନ୍ତି । ଯଥା—୧ । ଶରମୁନିଅ—ଏମାନେ ୪।୬ ଅଙ୍ଗୁଳି ଦୀର୍ଘ—Uroloncha Malabarica. ୨ । ଛିଟଅ ମୁନିଅ—ଶରମୁନିଅଠାରୁ ବଡ଼ ଓ ଧୂମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ—Uroloncha Punctulata. ୩ । ଲାଲ ବା ଲାଲ ମୁନିଅ—ଦେହ ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ; କିନ୍ତୁ ଉଦର କୃଷ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ—Sporaeginthus Amandava.

(ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)

ମୁନିଋଷି—ସଂ. ବି (ଏକାର୍ଥବାଚୀ ସହଚର)—ମୁନି ବା ଋଷି—
Muniṛushi A sage.

ମୁନିକେଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୁନିଙ୍କ ପରି ଜଟା କଳାପ-
Munikeśa ଧାରୀ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—Having matted hair like an anchorite

ମୁନି ଖର୍ଜୁରିକା—ସଂ. ବି—ଭୂଇଁ ଖଜୁରୀ—A kind of smal
Muni kharjūrikā date palm

ମୁନିଗା—ଦେ. ବି—୧ । ଧାନ ବିଲରେ ମନକୁ ଉଠୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର
Munigā ଘାସ—1. A kind of grass or weed. ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ହି. ମୁନଗା; ଇଂ. ମୋରିଙ୍ଗା)—ସଜନା—Indian horse radish or Moringa tree.

ମୁନିଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବି (ମୁନି=ସପ୍ତସଂଖ୍ୟକ+ଛଦ=ପତ୍ର)—ସପ୍ତଚ୍ଛଦ ବା
Munichchhada ଛତିଅନା ଗଛ—Name of a tree; [ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣ] Alstonia Scholaria.

ମୁନିଧର୍ମ—ସଂ. ବି—୧ । ମୁନିମାନଙ୍କ ଆଚରିତ ଧର୍ମ—1. The con-
Munidharma duct practised by sages. ୨ । ମୌନବ୍ରତ—2. The vow of silence.

ମୁନି ଧାନ୍ୟ—ସଂ ବି—ତିନାରି; ବାଳୁଙ୍ଗା ଧାନ—Paddy growing
Muni dhānya without cultivation.
(ମୁନିଅନ୍ନ, ମୁନିଭୋଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁନିନଗ—ସଂ. ବି—ଅଗସ୍ତି ଗଛ—Sesbania Grandiflora.
Muni naga [ଉ—ବିଶେଷତ ମୁନି ନଗରେ ଯେ ମନୋହର । [ମୁନିତରୁ, ମୁନିଦ୍ରୁମ, ମୁନିପାଦପ, ମୁନିବୃକ୍ଷ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମୁନି ନଗର—ସଂ. ବି—୧ । ଋଷି ଆଶ୍ରମ—
Muni nagara 1. Hermitage.

ମୁନି ନିର୍ମିତ—ସଂ. ବି—ଭେଣ୍ଡି; ଭଣ୍ଡିସ—
Muni nirmita Lady's finger (fruit)

ମୁନିନ୍ଦା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁନି ଧାନ୍ୟ)—ଶୁଅାଁ ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର
Munindā ଘାସ—A kind of weed resembling the paddy plant. [ଦ୍ର—ଏହାର ଗଛ ଧାନ ପରି । ଏ ଗଛ ଧାନ କିଆରିରେ ହୁଏ ଓ ଧାନ ବଛା ବେଳେ ଚଷା ଏହାକୁ ବାଛି ବାଛି ଉପାଡ଼ନ୍ତି ।]

ମୁନିପିତ୍ତଳ—ସଂ. ବି—ତାମ୍ର; ତମ୍ବା—
Munipittala Copper.

ମୁନି ପୁଙ୍ଗବ—ସଂ. ବି (ମୁନି+ପୁଙ୍ଗବ=ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଉପମିତ କର୍ମ-
Muni puṅgaba ଧାରୟ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠମୁନି—A prominent sage.

ମୁନି ପୁତ୍ର—ସଂ. ବି—(ମୁନିଙ୍କ ପୁତ୍ର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଋଷିକୁମାର;
Muni putra ଋଷିଙ୍କ ତନୟ—1. The son of a sage. (ମୁନିସୁତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦମନକ (ଦେଖ)—
2. Damanaka (See)

ମୁନି ପୁତ୍ରକ—ସଂ. ବି—୧ । ଖଞ୍ଜନ ପକ୍ଷୀ; ଜଳଲଞ୍ଜ ଚଢ଼େଇ—
Muni putraka 1. The wagtail bird. ୨ । ମୁନି ପୁତ୍ର (ଦେଖ)—2. Muniputra (See)

ମୁନି ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି—୧ । ଅଗସ୍ତି ଫୁଲ; ବକ ପୁଷ୍ପ—1. The flower
Muni pushpa of Sesbania Grandiflora. [ଦ୍ର—କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ଏ ଫୁଲଦ୍ୱାରା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପୂଜା କଲେ ଅଶ୍ୱମେଧ ଫଳ ଲାଭ ହୁଏ (ଭକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର) । ଏ ଫୁଲ କାର୍ତ୍ତି ବେଳେ ମଧ୍ୟ ଏହାଦ୍ୱାରା ଦେବପୂଜା କରାଯାଏ—ଶବ୍ଦକୋଷ ଉଦ୍ଧୃତ ଏକାଦଶୀ ତତ୍ତ୍ୱ ।) ୨ । ଅଗସ୍ତି ଗଛ—
2. Sesbania Grandiflora (tree).

ମୁନିବ—ବୈଦେ. ବି—[ଅ. ମୁନିବ୍—ନାଏବ ରଖିବା ବାଲା ବ୍ୟକ୍ତି
Muniba (ହି. ଣ)]—୧ । ଭୃତ୍ୟର ପ୍ରଭୁ—1. Master of a
ম(মু)নিব servant. ୨ । ସ୍ୱାମିନ୍—2. Lord. ୩
मालीक ପୃଷ୍ଠପୋଷକ—3. A patron. ୪ । ପ୍ରତିପାଳକ
4. One's supporter.

ମୁନି ବନ—ସ. ବି.— (ମ. ପ. କୋ)—ଯେଉଁ ବନରେ ବହୁ ମୁନି ବାସ
Muni bana କରନ୍ତି (ଶବ୍ଦକୋଷ)—A forest where many sages have taken up their residence, a forest full of hermitages.

ମୁନିବ ପଣ (ପଣିଆ)—ଦେ. ବି.—୧ । ପ୍ରଭୁତ୍ୱ—
Muniba pana(pania) মনিবপনা 1. Mastery.
मालीका ୨ । ପ୍ରଭୁର ଅଧିକାର—2. Lordship.

ମୁନି ବର—ସ. ବି—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଋଷି; ମହର୍ଷି—1. An eminent
Muni bara or great sage. ୨ । ପୁଣ୍ଡରୀକ (ବୃକ୍ଷ) (ଶବ୍ଦକୋଷ)—2. Pundarika tree(see) ଦେ.ବି. —ଓଡ଼ିଆ ଛନ୍ଦର ବାଣୀ ବିଶେଷ— The tune of an Oriya chhānda.

ମୁନିବାରି—ଦେ. ବିଣ—ମୁନିବ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Munibāri মনিবের मालिकानी Relating to a master.
(ଉ—ତୁ ମୁନିବାରି କାମ ଜାଣୁ ନାଁ ?—ସହକାର ।)

ମୁନି ବ୍ରତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୌନବ୍ରତାବଲମ୍ବୀ—
Muni brata One who has taken a vow of silence.
(ମୁନିବ୍ରତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭେଷଜ—ସ. ବି. (ମୁନିମାନଙ୍କର ଭେଷଜ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Muni bheshaja ୧ । ହରିତକୀ; ହରଡ଼ା—1. The yellow myrobalan ୨ । ଅଗସ୍ତି ପୁଷ୍ପ—2. The flower of Sesbania Grandiflora. ୩ । ଉପବାସ; ଲଙ୍ଘନ—3. Fasting.

ମୁନି ଶସ୍ତ୍ର—ସ. ବି—ଶ୍ୱେତ ଦର୍ଭ—The white variety of
Muni śastra Kuśa grass.

ମୁନିସ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ତୁଳ. ବ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)
Munisa ମୂଲିଆ—Labourer.

ମୁନି ସ୍ଥାନ—ସ. ବି. (ମୁନିଙ୍କ+ସ୍ଥାନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଋଷିଙ୍କ ଆଶ୍ରମ—
Muni sthāna Hermitage.

ମୁନିସି(ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ମୁନସୀ)—ମୁନସି ଇତ୍ୟାଦି
Munisi(etc) (ଦେଖ) Munasi (etc) (See)
মুনসী मुंनसी

ମୁନିସି ପାଲ୍—ବୈଦେ. ବି—ମିଉନିସିପାଲ୍ (ଦେଖ)
Munisipāl Miunisipāl (See)
[ମୁନିସିପାଲିଟି(ଟୀ)—ଅନ୍ୟରୂପ] মিউনিসিপালিটি
मिउनिसिपालिटी

ମୁନି(ନେ)ହି—ଦେ. ବି—ଦୂତ ବା ଚର—A messenger.
Muni(ne)hi दूत

ମୁନୀନ୍ଦ୍ର—ସ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ମୁନି+ଇନ୍ଦ୍ର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—୧ । ଋଷି
Munīndra ଶ୍ରେଷ୍ଠ—1. An eminent sage. ୨ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—2. The Great Buddha.

ମୁନୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । କନିଷ୍ଠ—1. Younger.
Munu ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ରତର—2. Smaller. (ଯଥା—ମୁନୁ ଭାଇ)
[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଳା 'ମିନା' ସହିତ ତୁଳନା କର ।]

ମୁନୁଷ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ମନୁଷ୍ୟ—1. Man.
Munush ୨ । ମୂଲିଆ—2. A labourer.

ମୁନ୍ତ ଖ(ଖା)ପ୍—ବୈଦେ. ବି. (କଚେରୀ) (ଅ. ଇନ୍ତଖାବ୍)—
Munta kha(khā)p ୧ । ମହାଫେଜଖାନାରେ ରକ୍ଷିତ ନଥିପତ୍ରମାନଙ୍କର ସୂଚୀପତ୍ର ବା ନିଦର୍ଶନ ପତ୍ର—1. An
ইন্তিখাপ
इन्तिखाब index of the records kept in the record-room. ୨ । ଇନ୍ତିଖାପ୍ (ଦେଖ)—2. Intikhāp (See)

ମୁନ୍ତା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ମୁତାହ୍; ମୁତଅ)—ମୁସଲମାନ୍ ସିଆ
Muntā ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅସ୍ଥାୟୀ ପାଇଁ ବିବାହ—
মুতা The system of temporary marriage
मुताह amongst the Siha Mahomedans.
ପ୍ରାଦେ.(ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ସାନ ଗାଲ—A small water-jug.

ମୁନ୍ଥା—ସ. ବି—ନୀଳକଣ୍ଠୀୟ ତାଜକପ୍ରସିଦ୍ଧ ଇନ୍ଥିହା ଶବ୍ଦାର୍ଥ
Munthā (ଶବ୍ଦକୋଷ), ବାମାବର୍ତ୍ତରେ ଗଣନୀୟ ବର୍ଷଲଗ୍ନ (ବାଚସ୍ପତ୍ୟ,ଜ୍ୟୋତିଃସାର ରତ୍ନାବଳୀ)—The planet which is in the ascendant for a particular year by calculation from right to left. [ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷରେ ଯେଉଁପରି ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତିର ରାଶି ଚକ୍ରରେ ଲଗ୍ନାଦି ସ୍ଥିର କରି ଫଳ ନିରୂପଣ କରାଯାଏ ତଦ୍ରୂପ ନୀଳକଣ୍ଠୀୟ ତାଜକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅନୁସାରେ ବର୍ଷପ୍ରବେଶ ଗଣନା କରି ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଲଗ୍ନ ଓ ମୁନ୍ଥା ସ୍ଥିର କରି ଫଳାଫଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଏ । ଲଗ୍ନଠାରୁ ବାମଦିଗକୁ ମୁନ୍ଥା ଗଣନା କରାଯାଏ । ଯେପରି ଯେଉଁପରି ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏକ ରାଶିରୁ ଅନ୍ୟ ରାଶିକୁ ଚଳେ, ସେହିପରି ମୁନ୍ଥା ବାମ ଦିଗକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ରାଶି ଘୁଞ୍ଚିଯାଏ । ଯଥା—ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ମେଷ ଲଗ୍ନରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଅଛି; ତାହାର ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଷ ବୃଷ ରାଶି, ତୃତୀୟ ବର୍ଷ ମିଥୁନ ଓ ଚତୁର୍ଥରେ କର୍କଟ ରାଶିକୁ ମୁନ୍ଥା ନିରୂପଣ କରାଯିବ—ମୁନ୍ଥା ସ୍ଥିର କରି ତଦନୁସାରେ ଜାତକର ଫଳ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୁଏ—ଶବ୍ଦକୋଷ ।]

ମୁନ୍ଦା—ଦେ. ବି. (ସ. ବିନ୍ଦୁ)—ସାମାନ୍ୟ ପରିମିତ ତରଳୀୟ ପଦାର୍ଥ—
Mundā A small quantity of liquid.
অল্প थोड़ा

ମୁନ୍ଦାଏ—ଦେ. ବିଣ—ସାମାନ୍ୟ ପରିମିତ (ତରଳ)—A little
Mundāe অল্প थोड़ा quantity of
[ଦ୍ର—ମୁନ୍ଦାଏଠାରୁ ମୁନ୍ଦିଏ ଅଳ୍ପତର ।]
ମୁନ୍ଦାକ, ମୁନ୍ଦିଏ, ମୁନ୍ଦିକ } ଅନ୍ୟରୂପ

ମୁନ୍ଦୁରା—ଦେ. ବି (ସ. ମନ୍ଦୁରା)—ତୃଣନିର୍ମିତ ଶଯ୍ୟାବିଶେଷ; ଦେଁସ—
Mundurā A rough mat.
মাছর, মাজুরি खिनहर, नारका चटाइ

ମୁନ୍ଦୁରା କାନି—ଦେ. ବି—ଦେଁସ କାନି; ତଳେ ବିଛା ମୁନ୍ଦୁରାର ଗୋଟିଏ
Mundurā kāni କାନି ବା ଶେଷଭାଗ—One end
মাছরের কানী खिनहरका कोर of a mat spread on the ground,

ମୁନ୍ଦୁରା ଗୁଡ଼ି—ଦେ·ବ—ତଳେ ବଛା ଯାଇଥିବା ମୁନ୍ଦୁରାର ଗୁଡ଼ା ହୋଇ
Mundurā gurḍi ଥିବା ଅଂଶ—The part of a mat
মাদুরের গুটান অংশ खिनहरका लपेट remaining rolled up i.e. not spread out on the ground.

ମୁନ୍ଦୁରା ମସିଣା—ଦେ. ବ (ବହୁତର ଶବ୍ଦ)—ତୃଣନିର୍ମିତ ଶଯ୍ୟା—
Mundurā masiṇā Mat. [ଦ୍ର—ମନ୍ଦୁରା ତୃଣରେ ବା
মাদুর खिनहरकीचटाई ବେତୁଡ଼ାରେ ବୁଣା ଓ ମୋଟା
ମସିଣା ତୃଣରେ ବୁଣା, ମସୃଣ ଓ ସରୁ ।

ମୁନ୍ଦ୍ରା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ମୁନ୍ଦୁରା (ଦେଖ)
Mundrā Mundurā (See)

ମୁନ୍ସ(ନ୍ସି,ନ୍ସେ)ଫ୍—ବୈଦେ. ବ—ମୁନସଫ (ଦେଖ)
Munsa(nsi, ns()ph Munasapha (See.)

ମୁନ୍ସ(ନ୍ସି)ଫି—ବୈଦେ. ବ—ମୁନସଫି (ଦେଖ)
Munsa(nsi)phi Munsaphi (See)

ମୁନ୍ସ(ନ୍ସେ)ରମ—ବୈଦେ. ବ (ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟରେ ବ୍ୟବହୃତ; ଅ)—
Munsa(nse)rim କଚେରୀରେ କଥିତ ଅଛ ସଜାଡ଼ ରକ୍ଷିବାର
মুনসেরিম मुंसरीम ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—An officer in charge of the maintenance and arrangement of record.

ମୁନ୍ସି—ବୈଦେ. ବ—ମୁନସି ଦେଖ—
Munsi Munasi (See).

ମୁନ୍ସିପାଲ୍—ବୈଦେ. ବ—ମୁନସି ପାଲ (ଦେଖ)
Munsipāl Munasipāla (See)

ମୁନ୍‌ସିପାଲ(ଲି)ଟି—ବୈଦେ. ବ—ମ୍ୟୁନସିପାଲିଟି (ଦେଖ)
Munsipala(li)ṭi Myunasipāliṭi (See)

ମୁଫଲିସ—ବୈଦେ. ବ—ମୁଫ୍ଲିସ୍ (ଦେଖ)
Muph-lis Muphlis (See)

ମୁଫତ୍—ବୈଦେ. ବଣ—(ଫା. ମୁଫ୍ତ)—ମୋଫତ୍; ମାଗଣା; ବିନା
Muphat ମୂଲ୍ୟରେ ପ୍ରାପ୍ତ—Got gratis; gratuitious
মোফত मुफ्त କ୍ରି. ବଣ—ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ—
Gratis; gratuitously.

ମୁଫତଖଉରା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର)—ବଣ.—ଅପଦାର୍ଥ ଲୋକ—
Muphat khaurā Good for nothing (person).
(ମୁଫତ ଖଉରୀ ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୁଫତଖୋର୍—ବୈଦେ.ବଣ.ଓ ବ· (ଫା. ମୁଫ୍‌ତଖୋର)—ମାଗଣାଖିଆ;
Muphat khor ପରାନ୍ନଭୋଜୀ—Subsisting on food
মোফত খোর मुफतखोर got gratis; a hanger on
(ମୁଫତ୍‌ଖୋରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଫତଖୋରି—ବୈଦେ. ବ—(ଫା.) ପରାନ୍ନ ଭୋଜନ; ପରାନ୍ନ ଭୋଜିତା
Muphat khori Subsistence on the bounty of
মোফতখোরি मफ़तखोरी another. ବୈଦେ ବଣ—ମୁଫତ-
ଖୋର (ଦେଖ) Muphat khor (See)

ମୁଫ୍ତି—ବୈଦେ. ବ—(ଫା.)—୧ । ମୁସଲମାନ୍ ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି;
Muphti ମୁସଲମାନ ଆଇନରେ ପଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରୀ
1 A lawyer used in Mahomedan law
୨ । ମୁସଲମାନ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ—2. A Mahomedan law giver

ମୁଫ୍ଲିସ—ବୈଦେ. ବ—(ଅ). ମୁଫଲିସ=ଦରିଦ୍ର)—୧ । ଦେବାଳିଆ
Muphlis 1. Insolvent ୨ । ଦରିଦ୍ର; ଗରିବ—2 Poor; indigent. ବ.—ଅବିବାହିତା ପୁରୁଷ—
A bachelor,

ମୁବଲକ୍(ଗ୍)—ବୈଦେ. ବ (ଉତରାଥ)—(ଅ. ମୁବଲଗ୍)—ହିସାବ
Mubalak (g) ସମଷ୍ଟି—Total of sum of
মবলক money. ବଣ.—ମୋଟରେ—In all; amouting
मुबलग to. କ୍ରି. ବଣ.—ସର୍ବସୁଦ୍ଧା—Altogether; in all.
(ଦ୍ର—ଏ ଇକରାରନାମା ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ହସ୍ତରେ
ମୁବଲଗ ଟ ୧୦୦ ରେ ବିକ୍ରି କଲି) ।

ମୁବାର(ରି)କ୍—ବୈଦେ. ବଣ.—(ଅ. ମୁବାରକ୍)—୧ । ଆଶିଷ ପ୍ରାପ୍ତ
Mubāra(ri)k 1. Blessed. ୨ । ସ୍ୱାଗତ—2. Wel-
মুবারক comed. ୩ । ସୁଖୀ—3. Happy. ୪ । ଶୁଭ—
मुबारक 4. Auspicious. ୫ । ମଙ୍ଗଳମୟ—Blissful.

ମୁମ୍‌କିନ୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଅ) ସଂଭବ; ଯାହା ହୋଇପାରେ—Pos-
Mum-kin sible; practicable.

ମୁମ୍‌ତାଜ୍‌ମହଲ୍—ବୈଦେ.ବ (ନାମ)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନ୍‌ଙ୍କ
Mum-tāj-mahal ପ୍ରିୟତମା ପତ୍ନୀ—The most beloved
মমতাজমহল wife of the Moghul Emperor
मुमताजमहल Sāhājahān [ଦ୍ର—ସାହାଜାହାନ ଏହାଙ୍କ
ସ୍ମୃତି ରକ୍ଷାର୍ଥ ଆଗ୍ରାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ତାଜମହଲ ନାମକ ସମାଧି
ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ, ଏ ନୁରଜାହାନ୍‌ଙ୍କର ଭାଇର
କନ୍ୟା । ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ ୧୫୯୨—ମୃତ୍ୟୁ ୧୬୩୧ ।]

ମୁମାଦିଲା—ବୈଦେ. ବ—(ଜମିଦାରୀ ସିରସ୍ତା । ଓଡ଼ିଶାର ୧୮୯୭ ସାଲ
Mumādilā (ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ଅ. ମୁବାଦଲା)—
मुबादिला ବଦଳ—Exchange. ବଣ. ବଦଳ କରାଯାଇ-
ଥିବା—Exchanged. (ଯଥା—ମୌଜେ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର
ପୁର ଖାରଜ ମମାଦିଲା ମୌଜେ କମାପୁର, ୫ମାଣ, ଅର୍ଥାତ୍
କମାପୁର ମୌଜାରୁ ୫ ମାଣ ଜମି ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର ପୁର ମଉଜାକୁ
ବଦଳରେ ନିଆଯାଇ ତହିଁ ବଦଳରେ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରପୁର
ମୌଜାରୁ କମାପୁର ମୌଜାକୁ ସେତିକି ଜମି ଦିଆଗଲା ।]

ମୁମୁକ୍ଷା—ସ. ବ.—(ମୁଚ୍ ଧାତୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍+ଅ+
Mumukshā ଆ)—୧ । ମୋକ୍ଷ କାମନା—1. Desire for salvation or liberation.—୨ । ମୁକ୍ତି ପାଇବାର
ଇଚ୍ଛା—2. A wish for being released from a bond.

ମୁମୁକ୍ଷୁ—ସ. ବଣ.—(ମୁଚ୍ ଧାତୁ+ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ । ମୋକ୍ଷ-
Mumukshu ଲାଭେଚ୍ଛୁ—1. Desirous of obtaining salvation. ୨ । ମୁକ୍ତି ପ୍ରାର୍ଥୀ—2. Desiring liberation. ୩ । ସଂସାର ବନ୍ଧନରୁ ବା ମାୟାବନ୍ଧନରୁ
ମୁକ୍ତି ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛୁକ—3. Desirous of emancipation from worldly ties.

୪ । ସଂସାର ବିରାଗୀ—4. Indifferent or apathetic to worldly concerns. ବି—୧ । ଯତି—1. Sage. ୨ । ସଂସାରତ୍ୟାଗୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—2. A devotee who has renounced the world.

ମୁମୁଚାନ—ସଂ. ବି.—(ମୁଚ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ମେଘ—Cloud.
Mumuchāna ସଂ. ବିଣ—୧ । ଯେ ମୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି—1. Released. ୨ । ଯେ ମୋକ୍ଷ ଲାଭ କରିଅଛି—2. (One) Who has attained salvation,

ମୁମୂର୍ଷା—ସଂ. ବି.—(ମୃ ଧାତୁ=ମରିବା+ସନ୍+ଅ)—ମରଣ କାମନା; ମରିବାର ଇଚ୍ଛା—A desire to die.
Mumūrshā

ମୁମୂର୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ—(ମୃ ଧାତୁ+ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ.ଉ)—୧ । ମରଣକାମୀ—
Mumūrshu 1. Longing for death. ୨ । ଯାହାର ମୃତ୍ୟୁ ଅସନ୍ନ; ଆସନ୍ନମୃତ୍ୟୁ; ମରଣାପନ୍ନ—2, Dying; about to die.

ମୁୟେଁ—ପ୍ରାଦେ. (ବଡ଼ି ଭାଷା) ସର୍ବନାମ—ମୁଁ; ଅମ୍ଭେ—I.
Muyeñ

ମୁର୍—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. ମୁର୍, Moor)—୧ । ଆଫ୍ରିକାରୁ ଆସିଥ ଓ
Mur ସ୍ପେନ୍ ଅଦିକୁ ପ୍ରଥମେ ଆସିଥିବା ମୁସଲମାନ୍ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ
मूर,मूर् କୃଷ୍ଣକାୟ ଜାତି ବିଶେଷ—1. The Moors (a mixed dark-skinned race originally coming from Africa to Asia and Europe and who adopted the Mahomedan faith, ୨ । (ନାମ) ଜଣେ ବୈଦେଶିକ ସଂସ୍କୃତଜ୍ଞ ମହାପଣ୍ଡିତଙ୍କର ନାମ—2. The late Sanscrit scholar Mr. Muir; editor of original Sanskrit tracts in five volumes. [ଦ୍ର—ଏ କେତେ ଖଣ୍ଡ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥ ୫ ଖଣ୍ଡ ବହିରେ ଭାଗରେ ମୁଦ୍ରିତ ଓ ପ୍ରକାଶିତ କରିଥିଲେ ।]

ମୁର୍କି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ ଓ ବିଣ—ମୁରୁକି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mur-ki (etc) Muruki etc (See). [ଉ—ଏ କଥା ଶୁଣି ଜଣ କେତେ ମୁହଁ ଚନ୍ଦ୍ରା ଚନ୍ଦ୍ରି ହୋଇ ମୁର୍କି ମୁର୍କି ହସି ଥିଲେ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।]

ମୁରକୁଟିଆ(ୟା)—ଦେ. ବିଣ—ମୁରୁକୁଟିଅ(ୟା) (ଦେଖ)
Mur-kuṭiā(yā) Murukuṭiā(yā) (See).

ମୁର୍ଚ୍ଛା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମୂର୍ଚ୍ଛା; ମୋହ ଯିବା—Swoon.
Mur-chā ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ମୋରଚ୍)—ଧାତୁ ଅଦିରେ
मोरचा(चे) ଲାଗିବା କଳଙ୍କି ବା ମଳ—Rust (on metals).
मोरचा

ମୁରଦାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ମୁର୍ଦାର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mur-dāra (etc) Murdāra etc (See).

ମୁର୍ମୁରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଅଂଶପ୍ରଦ
Mur-muri ଘାସ (ଏଥିରେ ଦଉଡ଼ା ତିଆରି ହୁଏ)—A kind of fibrous grass.

ମୁର୍ମୁରିଆ(ୟା)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—(ସଂ. ମୁର୍ମୁର=ତୁଷାଗ୍ନି; ତତ୍ତୁଲ୍ୟ ଅର୍ଥ)—ପାଉଁଶ—Ashes.
Mur-muriā(yā);

ମୁର୍ମୁରି ପଟ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମୁର୍ମୁରିରୁ ବାହାର
Mur-muri paṭa କରାଯିବା ଅଂଶ ବା ଛୋଟ—Fibre from Murmuri grass.

ମୁର୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. ଧାତୁ—୧ । ବେଷ୍ଟନ କରିବା—1. To encircle;
Mur (root) to surround; to entwine. ୨ । ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧିବା—2. To bind together. ୩ । କୁଣ୍ଢେଇ ଧରିବା—3. To hold in an embrace; to hold tightly.

ମୁର—ସଂ. ବି—୧ । (ମୁର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ବେଷ୍ଟନ—
Mura 1. Surrounding. ୨ । କ୍ଲେଶ; ସନ୍ତାପ (ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣ)—2. Trouble. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଦୈତ୍ୟ ବିଶେଷ; [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ବିଷ୍ଣୁ ନୃସିଂହ ଅବତାରରେ ବଧ କରିଥିଲେ ।] 3. Name of a demon killed by Bishṇu in one of his incarnations. [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଅମ୍ଭେମାନେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଯେଉଁ ଦଶ ଅବତାର କଥା କହୁଥାଉଁ ସେଥିରେ ପଞ୍ଚମ ବା ନୃସିଂହ ଅବତାରରେ ବିଷ୍ଣୁ ହିରଣ୍ୟକଶିପୁକୁ ବଧ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ନୃସିଂହ ପୁରାଣ ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବିଷ୍ଣୁ ନୃସିଂହ ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରି କୃଷ୍ଣବତ୍ସ ନାମକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ରରୂପେ ଜନ୍ମି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଔରସରୁ ଅପ୍ସରା ଗର୍ଭଜାତ ମୁର ନାମକ ଅସୁରକୁ ବଧ କରିଥିବା ଲେଖା-ଅଛି । ବାମନ ପୁରାଣ ୫୩-୫୮ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବିଷ୍ଣୁ ମୁର ନାମକ ଦୈତ୍ୟକୁ ବଧ କରିଥିବା ବିଷୟ ଲେଖା ଅଛି । ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣ କୃଷ୍ଣଜନ୍ମଖଣ୍ଡ ୧୧୧ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ମୁର ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ କ୍ଳେଶ, ସନ୍ତାପ, କର୍ମୀଗଣଙ୍କ କର୍ମଭୋଗ ଓ ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ । ଭଗବାନ ବିଷ୍ଣୁ ଏହି ସବୁରର ବିନାଶକର୍ତ୍ତା ଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ନାମ ମୁରାରି (ଶବ୍ଦକୋଷ) । ଏହି ଅବତାରରେ ଅନନ୍ତ-ରୂପରେ ଜନ୍ମିଥିବା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଭାଇ ମୁରର ଭାଇ ଦାରୁଣକୁ ବଧ କରିଥିଲେ ।]

ମୁରଗ (ଗି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁରଗ୍=ପକ୍ଷୀ)—କୁକୁଡ଼ା—
Murag(gi) मोरग मुरगा Cock; fowl.
(ମୁରଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ

ମୁରଗଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ବର୍ଣ୍ଣିକ; କାଡବରୁଣ; ବରଣ୍ଡ—
Muragaṇḍa Pimple on the face.

ମୁରଙ୍ଗିକା—ସଂ. ବି—ମୂର୍ବା (ଦେଖ)
Muraṅgikā Mūrbā (See).

ମୁରଚ୍ଛା—ଦେ. ବି—ମୁରୁଛା ୨ (ଦେଖ)
Murachā Muruchchā (See),

ମୁରଜ—ସଂ. ବି (ମୁର=ବେଷ୍ଟନ+ଜନ ଧାତୁ=ଜାତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Muraja ଯାହାର କାଠର ବେଷ୍ଟନରୁ ଜନ୍ମିତ)—ବାଦ୍ୟ ଅ ବିଶେଷ, ମୃଦଙ୍ଗ; ପଖୋଜ—A kind of drum. (ଉ—ମୁରଜ ଡିଣ୍ଡିମ ହୁନ୍ଦୁଭିରେ ମଙ୍ଗଳମାସେ—ଭ୍ୱ.

ଲିଖିତ୍ୟବସ୍ଥା ।) ୨ । ମୁରଜ ବନ୍ଧ (ଦେଖ)—
2. Muraja bandha (See)

ମୁରଜ ବନ୍ଧ—ସଂ. ବି (ସ. ପ. ଶ୍ଳୋ.)—ମୁରଜ ବା ମୃଦଙ୍ଗ ଆକାରରେ
Muraja bandha ସନ୍ନିବେଶିତ ଅକ୍ଷରସମ୍ବଳିତ ଚିତ୍ରରଚନାବିଶେଷ
—A stanza artificially arranged in the shape of a drum (Apte).

ମୁରଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କୁବେରଙ୍କ ପତ୍ନୀ—1. Wife of
Murajā Kubera. ୨ । ବଡ଼ ପଖୋଜ; ଢୋଲ—
2. A large drum (Apte).

ମୁରଜ ଫଳ—ସଂ.ବି (ମୁରଜ=ମୃଦଙ୍ଗ ପରି ଫଳ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Muraja phala ପଣସ ଗଛ—The jack fruit (tree).

ମୁରତି—ଗ୍ରା. ବି (ପଦ୍ୟ)—(ସ. ମୂର୍ତ୍ତି)—ମୂର୍ତ୍ତି (ଦେଖ)—
Murati Murtti (See)
मुरति मूरती

ମୁର ଦାରୁଣ—ସଂ. ବି (ସମାହାର;ମୁର+ଦାରୁଣ; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ମୁର ଦୈତ୍ୟ
Mnra dāruna ଓ ତାର ସାନ ଭାଇ ଦାରୁଣ—The demon Mura and his younger brother Dāruṇa.

ମୁରଧନା—ଗ୍ରା. ବି (ପଦ୍ୟ)—ମୂର୍ଚ୍ଛନା (ଦେଖ)
Muradhanā Mūrddhanā (See)
मुरधना मूरधना

ମୁରବ—ବୈଦେ. ବି—ମୁରବି (ଦେଖ)
Muraba Murabi (See)

ମୁରବା(ବ୍ବା)—ବୈଦେ. ବି—ମୁରୁବା (ଦେଖ)
Murabā(bbā) Murubbā (See)

ମୁରବି(ବ୍ବି)—ବୈଦେ. ବି—(ଅ. ମୁରବ୍ବୀ)—୧ । ଅଭିଭାବକ—
Murabi(bbi) 1. Guardian ୨ । ଶରଣ; ଆଶ୍ରୟ—
मुर(ब्ब)बि मुरब्बी 2. Refuge. ୩ । ପୃଷ୍ଠପୋଷକ—
3 Patron. ୪ । ରକ୍ଷକ—4. Protector.

ମୁରବି(ବ୍ବି)ଆ—ବୈଦେ.ବିଣ—ମୁରବିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to a
Murabi(bbi)yā guardian; patronising.
मुरबीय मुरब्बीया

ମୁରବି(ବ୍ବି)ଆନା—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା)—୧ । ଅଭିଭାବକତ୍ୱ—
Murabi(bbi)ānā I Guardianship. ୨ । ଅଭିଭାବକ
ମୁରବି(ବ୍ବି)ଗିରି
ମୁରବି(ବ୍ବି)ପଣ
ମୁରବି(ବ୍ବି)ପଣିଆ(ଆଁ) } ଅନ୍ୟରୂପ— ପରି ଆଚରଣ—2. Action befitting guardian or a patron.
मुरबिआना, मुरबिगिरि, मुरबिपना मुरब्बियाना

ମୁରବି(ବ୍ବି)ଜୋର—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସଂସାର-
Murabi(bbi)jor କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ
मुरबीजोर मुरब्बीजोर ଅଭିଭାବକର ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—
The state of having powerful patrons to back one up in the world of action.

ମୁରମଣ୍ଡ—ସ.ବି—ମୁରଗଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Muramanda Muragaṇda (See)

ମୁରମଥନ—ସଂ. ବି (ମୁର=ଅସୁରବିଶେଷ+ମଥନ=ବିନାଶକ)—
Muramathana ମୁରାରି; ବିଷ୍ଣୁ—A name of Bishṇu.
ମୁରମର୍ଦ୍ଦନ
ମୁରହର, ମୁରଦ୍ୱେଷୀ
ମୁରଜିତ୍, ମୁରଦ୍ୱିଷ୍(ଟ୍)
ମୁରଭିଦ୍, ମୁରବୈରୀ, ମୁରରିପୁ } —ଅନ୍ୟରୂପ

ମୁରଲ(ଲା)—ସଂ. ବି—ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ ମାଛ—A small species of
Murala(la) fish. Aspidoparia Marar.
मउरला [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ବୃଂହଣ, ବୃଷ୍ୟ,
गीधनी ସ୍ତନ୍ୟ ଓ ଶ୍ଳେଷ୍ମ ବର୍ଦ୍ଧକ—ସୁଶ୍ରୁତ ।]

ମୁରଲା—ସଂ. ବି (ମୁର+ଲା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—ନର୍ମଦା ନଦୀ
Muralā —The river Nerbudda (in Central India). [ଦ୍ର—ମଲ୍ଲିନାଥ ଟୀକାକାର ଲେଖି-
ଅଛନ୍ତି ଯେ ଏ ନଦୀ କେରଳଦେଶରେ ପ୍ରବାହିତ ।]

ମୁରଲୀ—ସଂ. ବି (ମୁର+ଲା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଏହା ଅଙ୍ଗୁଳି
Muralī ବେଷ୍ଟନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ)—୧। ବଂଶୀ—1. A flute; a pipe. [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ବଂଶିକା, ବଂଶୀ,
ବଂଶନାଳିକା, ସାନେୟିକା, ସାନେତ୍ରୀ, ସାନିକା, ମୁରଲିକା
ବଂଶବୋଧ ।] ଦେ. ବି—ମୁରଲୀ ଧରର ଡାକ ନାମ—
Name for calling Muralīdhara.

ମୁରଲୀଧର—ସଂ. ବି (ମୁରଲୀ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଉପପଦ
Muralīdhara ତତ୍)—ବଂଶୀଧର; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—Srī-
(ମୁରଲୀଧାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) krushna. ସ. ବିଣ. ପୁଂ—
मुरलीधर ହାତରେ ମୁରଲୀ ଧରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—Holding
मुरलीधर a flute. ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ନାମ-
ବିଶେଷ—A name given to males.

ମୁରଲୀ ଧରା—ଦେ. ବିଣ (ସ. ମୁରଲୀଧାରୀ)—ଯେ ମୁରଲୀ ଧରି ଥାଏ—
Muralī dharā Holding a flute. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର
ନାମ—Name of Krushna. [ଦ୍ର—ହୋଇ
ଥାରେ ସଜ କୁଞ୍ଜକୁ ଯିବୁ ପରା, ଦେଇଛନ୍ତି ସଙ୍କେତ ସେ
ମୁରଲୀ ଧରା—ସଙ୍ଗୀତ ।]

ମୁରଲୀ ଧ୍ୱନି—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବଂଶୀ ନିର୍ଗତ ଶବ୍ଦ—
Muralī dhwani The sound of a flute.
(ମୁରଲୀ ନାଦ, ମୁରଲୀ ସ୍ୱନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରଲୀ ବଦନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାଙ୍କ ମୁଖରେ
Muralī badana ମୁରଲୀ ସଂଯୁକ୍ତ—Having a flute
(ମୁରଲୀବଦନା—ସ୍ତ୍ରୀ) attached to the mouth.

ମୁରଲୀ ବଦନିଆଁ—ଦେ. ବିଣ (ସ. ମୁରଲୀବଦନ)—୧ । ଯେ
Muralī badaniāñ ମୁହଁରେ ମୁରଲୀ ଧରି ଥାଏ (ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ)—
मुरली बदन 1. Holding the flute to his mouth.
मुरली बदनीया [ଦ୍ର—ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ସ୍ୱଧବା ବିଳାସ,

ମୁରଲୀ-ବଦନଅଁ ଗୋକୁଳ ଚାରୁ ଏଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।]

ମୁର—ସ. ବ—୧ । ମୁରମାଂସୀ (ଦେଖ)—1. Murāmāmsi
Murā (See) ୨ । ମଗଧରାଜ ମହାନନ୍ଦଙ୍କ ଦାସୀ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ମାତା—2. Name of a maid servant of king Mahānanda and mother of the king Chandragupta. [ଦ୍ର—ଏହି ମୁରାଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ରାଜବଂଶ ମୌର୍ଯ୍ୟ ବଂଶ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ।] ଗ୍ରା (ଉତ୍ତର) ବ—(ଳ ସ୍ଥାନରେ ଉଚ୍ଚାରଣ) ମୂଳା—Radish. ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବାଉଁଶ ଓ ବେତ ଆଦିରେ ନିର୍ମିତ ସୁଗ୍ଗୁଡ଼—A wicker-work tray. (ବସ୍ତର) ମୂଳା—Radish. ଦେ. ବ—ମୁର ଅସୁରର ଅନାଦରସୂଚକ ଡାକ ନାମ—Name for calling Murāsura in contempt.

ମୁରଟ—ଦେ.ବ(ସ.ମୂର୍ତ୍ତି)—୧ । ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗୀ ପୂର୍ବକ ଚାହାଣି;ଆଖି ତରାଟିବା
Murāṭa —1. A look accompanied by the
তেজ contraction of the eyelbows; knitting
आंख, तेज of the eyebrows. ୨ । ଭ୍ରୂକୁଟି—2.Frown; angry look. [ଦ୍ର—ମହାନ୍ତ ବିଶ୍ୱପାଟରେ ମୁରଟ କରୁଥ । ଗ୍ରାଣ୍ଟ. ଶ୍ରୀ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଗୀତା ।] ୩ । କ୍ରୋଧପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକଦୃଷ୍ଟି—3. An angry steady look. ୪ । ତେଜୋପୂର୍ଣ୍ଣ ଚେହେରା—4. A bright appearance. ୫ । ଶ୍ରୀ; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—5. Grace; beauty. ୬ । ବୀରର ଚାହାଣି ପରି ଚାହାଣି—6. Casting the look of a hero. ଦେ. ବଣ—୧ । ଭ୍ରୂକୁଟିଯୁକ୍ତ
आंख देखानेवाला 1. Frowning. ୨ । ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗୀ କୁଟିଳ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ମୁଖ)—2. Kintted; with the brows contracted. ୩ । ସୁନ୍ଦର; ଶୋଭମାନ; 3. Imposing; graceful. ୪ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—4. Bright. ୫ । ପ୍ରଧାନ; ଉତ୍ତମ—5. Greatest; highest. (ଦ୍ର—ତା ମଧ୍ୟେ ମେରୁ ଯେ ମୁରଟ, ତାର ଶୃଙ୍ଗରେ ସ୍ୱର୍ଗ ବାଟ । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।)

ମୁରଟ ଚାହାଣି—ଦେ. ବ—ଭ୍ରୂକୁଟିଯୁକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟି—
Murāṭa chāhāṇi Frowning look; angry stare;
রাগের চাউনী क्रोध दृष्टि scowl.

ମୁରଟ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ଦ୍ୱାରା ଦମ୍ଭ
Murāṭa dekhā(khe)ibā ଦେଖାଇବା—1. To display
তেজ দেখান a courageous look. ୨ । ଭ୍ରୂକୁଟି କରିବା-
आँख देखाना 2. To growl; to scowl.
(ମୁରଟ ବାହାର କରିବା, ମୁରଟ ଢାଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତରାଟି କରି ଚାହିଁବା—1. To look
Murāṭibā with a frowning stare. ୨ । ଭ୍ରୂକୁଟି
ভ্রূভঙ্গী করা କରିବା—2. To frown; to scowl; to
आंख दिखाना knit the brow.

ମୁରତି ରହିବା—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) କ୍ରି—ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ମୁହଁକୁ
Murāti rahibā ଫେରାଇ ଶତ୍ରୁକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବା—To be readly waiting for the enemy to fight with.

ମୁରଡ଼—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ମୁରାଳ (ଦେଖ)
Murārda Murāla (See)

ମୁରତପ୍(ବ୍)—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମୁରବତ୍)—୧ । ସମ୍ମାନ—1. Res-
Murātap(b) pect. ୨ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା—2. Prestige.
মুরাতব ୩ । ମନୁଷ୍ୟତା—3. Humanity. ୪ । ଯୋଗ୍ୟତା-
मुरातब 4. Fitness. ବଣ—ଯୋଗ୍ୟ; ଉପଯୁକ୍ତ—Fit; suitable. (ଦ୍ର—ଯେ ଯାହା ମୁରତବ ସମ୍ଭାର, ଦୌଲତ ଯେତେ ଦେଲେ ବାଇର, ମଜୁରି କର, କୁକୁମ ପାଇ, ଯାନ୍ତି ସତ୍ୱର । ବ୍ରଜନାଥ. ସମର ତରଙ୍ଗ ।]

ମୁରତମ୍—ଗ୍ରାଦେ. (ଅଳ) ବ—ମୁରତପ୍ (ଦେଖ)
Murātam Murātap (See)

ମୁରାଦ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ)—୧ । ଅଭିଳାଷ; ଅଭିପ୍ରାୟ—1. Wish;
Murād intention. ୨ । (ନାମ) ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନଙ୍କ ଚତୁର୍ଥ ଓ କନିଷ୍ଠ ପୁତ୍ର—2. Name of
মুরাদ the youngest son of the Moghal
मुराद Emperor Sāhajāhān. [ଦ୍ର—ମୁରାଦଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ପିତା ଗୁଜରାଟ ଆଦିର ଶାସନକର୍ତ୍ତା କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ ଆଓରଙ୍ଗଜୀବ୍ କୌଶଳକ୍ରମେ ତାଙ୍କୁ ସେଠାରୁ ଉଠାଇ ଆଣି ଗୋଆଲିୟର ଦୁର୍ଗରେ ବନ୍ଦ କରି ଖ୍ରୀ ୧୬୬୨ ରେ ଗୋପନ ହତ୍ୟା କରାଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ପୁତ୍ର ନାମ ମୁରାଦ୍ ବକ୍ସ ।] ୩ । (ନାମ) ସମ୍ରାଟ ଅକବରଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ର—3. Name of the second son of Akbar the Great. [ଦ୍ର—ଏ ପିତାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ବିଜୟାର୍ଥ ଗମନ କରିଥିଲେ ଓ ସେହିଠାରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା । ଏହାଙ୍କର ପୂର୍ବ ନାମ ମୁରାଦ୍‌ମୀର୍ଜା; ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ ୧୫୭୦ ମୃତ୍ୟୁ ୧୫୯୯ । (ବିଶ୍ୱକୋଷ)]

ମୁରାଦାବାଦ—ଦେ. ବ. ନାମ—ଯୁକ୍ତ ପ୍ରଦେଶର ରୋହିଲଖଣ୍ଡ ବିଭାଗର
Murādābād ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଓ ନଗର—Muradabad;
মুরাদাবাদ name of a district and town in the
मुरादाबाद United Provinces. [ଦ୍ର—ଖ୍ରୀ ୧୬୨୫ରେ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନଙ୍କ ଉପଯୋଗିତ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ରୁସ୍ତମ୍ ଖାଁଙ୍କଦ୍ୱାରା ସମ୍ରାଟ-ପୁତ୍ର ମୁରାଦ ବକ୍ସଙ୍କ ନାମରେ ଏହି ନଗର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । (ବିଶ୍ୱକୋଷ)]

ମୁରା ମାଂସୀ—ସ. ବ—ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ-
Murā māmsi Name of a scented herb; Mur-
ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ତାଳପର୍ଣ୍ଣୀ, raya Grofica. [ଦ୍ର—ଏହା ଦୈତ୍ୟା, ଗନ୍ଧକୁଟୀ, ପୂର୍ବର ଦେଶର ଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ । ଏହାର ଗନ୍ଧକୁଟୀ, ଗନ୍ଧନା, ଭୂତଘ୍ନୀ, ବର୍ଣ୍ଣ ଈଷତ୍ ପୀତ; ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ

ସୁରଇ, ଖାଲପାଣିକା — ଏହା ତିକ୍ତ, ଶୀତଳ, ସ୍ୱାଦୁ, ଲଘୁ,
ମୁରାମାଂସୀ — ପିତ୍ତ ଓ ବାୟୁନାଶକ । ଏହା ଜ୍ୱର,
एकांगी — ଅସୃକ୍ ଓ ଭୂତାଦି ଦୋଷ, କୁଷ୍ଠ ଓ
ମ. ମୁରା — କାସ ନାଶକ । ଭାବପ୍ରକାଶ]
ତେ. ମୁରସୁଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟମ୍

ମୁରାରି—ସଂ. ବି. (ମୁର—ଅସୁର ବିଶେଷ+ଅରି, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Murāri ମୁର ଦୈତ୍ୟର ଶତ୍ରୁ, ବିଷ୍ଣୁ—Enemy of the demon Mura; Bishṇu. [ଦ୍ର—ମୁର ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।] ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ— A name given to males.

ମୁରାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲି ପକ୍ଷୀ—
Murāla A kind of wild bird.
[ଦ୍ର—ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ପକ୍ଷୀମାନେ ସୁନ୍ଦର । ଗଡ଼ଜାତର ଜଙ୍ଗଲ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏମାନେ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଶରୀରର ଆକାର ପ୍ରକାର ଦେଖିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ମୟୂର ଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀ ବୋଲି ଭ୍ରମ ହୁଏ । ସ୍ୱରରେ ମୟୂର ପରି ମଧ୍ୟ ଏମାନେ ବୋବାନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କ ଶରୀରର ବର୍ଣ୍ଣ ନାଲିଆ । ଏମାନେ ମୟୂର ଶ୍ରେଣୀର ହେଲେହେଁ ପକ୍ଷପ୍ରାନ୍ତ ଅଟନ୍ତି । କୁକୁଡ଼ା, ଠେକୁଆ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ମାରି ଏମାନେ ଖାଆନ୍ତି ।]

ମୁରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—୧ । ବସ୍ତର ଅଞ୍ଚଳର ଏକ କୃଷକ
Muriā ଜାତି—1. An agricultural caste found in the Baster state. ୨ । ବସ୍ତର ଅଞ୍ଚଳର ଏକ ଜାତୀୟ କୃଷକଙ୍କର ଭାଷା—2. The language spoken by the Muriās.

ମୁରୁକ(ଖ)—ଦେ. ବି—ମୁଡୁକ (ଦେଖ)
Muruka(kha) Murḍuka (See)

ମୁର୍କି—ଦେ. ବିଣ—ଈଷତ୍—Slight. କ୍ରି. ବିଣ-ଈଷତ୍ ଭାବରେ—
Mur-ki Slightly. [ଦ୍ର—ଏହା କେବଳ ହସ ଓ ହସିବା
मुचकि मुसक मुलक ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଲାଗେ ।]

ମୁରୁକି ହସ(ସା)—ଦେ. ବି—ମୁଡ଼ୁକି ହସା; ମନ୍ଦ ହାସ୍ୟ; ଈଷତ୍‌ହାସ୍ୟ—
Muruki hasa(sā) Smile; simper.
मुचकि हासि मुसकान (ମୁର୍କିହସା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରୁକି ହସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଡ଼ୁକି ହସିବା; ଈଷତ୍‌ହାସ୍ୟ କରିବା—
Muruki hasibā To semper; to smile.
मुचकि हासा मुसकना
ମୁରୁକେଇ ହସିବା, ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସିବା, ମୁରୁକେଇ ମୁରୁକେଇ ହସିବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ମୁରୁକୁଟିଆ(ୟା)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମୃ. ଧାତୁରୁ କର୍ମ୍ମ ମର୍କଟ)—
Murukuṭiā(yā) ୧ । ଅତି କ୍ଷୀଣକାୟ—1. Emaciated.
मुरकुटे दुबला ୨ । ଶୀର୍ଣ୍ଣ—2. Withered; reduced.
ମୁରୁକୁଟିଆ(ୟା), ମୁରୁକୁଟା, ମୁରୁକୁଟିଆ } --ଅନ୍ୟରୂପ [ଉ—ମଲ୍ଲ ! ଏ ଜଗତରେ ସେ ଯୋଗ୍ୟ ଥିଲା ମୁରୁକୁଟିଆ ବୁଢ଼ାଟା ଅଛି, ତା ନାଲିଟ୍ ଫେରେ କି ଦେଖିବ ? —ଉଦ୍‌ଭାସ: କଟକ ବିଜୟ ।] ୩ । ଶୁଖି ଯାଇଥିବା— 3. Dried up. ୪ । ମୁର୍ଦାଭଳି—4. Withered like a mummy. ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ. (ସଂ. ମୃତ)—ଚମଡ଼ା ବା ପର ଇତ୍ୟାଦି ଜଳିଲେ ଜହିଁରୁ ଯେଉଁ ଗନ୍ଧ ଉଠେ, ସେହିପରି ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ; ମୁଦାର ପୋଡ଼ା (ଗନ୍ଧ)—The foul smell emitted by the burning of skin or feather.

ମୁରୁକୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲୀ ଗଛ—
Murukuṇḍi A kind of wild tree.
(ମୁରୁଣ୍ଡି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରୁକେଇ ହସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁରୁକି ହସିବା (ଦେଖ)
Murukei hasibā Muruki hasibā (See)

ମୁରୁଖ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ମୂର୍ଖ—
Murukh Illiterate; ignorant:

ମୁରୁଖ—ଗ୍ରା. ତ. ଓ ବିଣ (ସଂ. ମୂର୍ଖ)—ମୂଢ଼; ଅଜ୍ଞାନ—Ignorant;
Murukha मूर्ख मुरुख, मूरख a dunce.
(ମୁର୍ଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଉ—ଯେ ବୋଲିବ ଜାଣି ସେ କଣ୍ଠସ୍ଥ ମୁରୁଖ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।]

ମୁରୁଖାଣ୍ଡି—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ମୂର୍ଖ)—ମୂର୍ଖର ଉପଯୁକ୍ତ—Befitting
Murukhāṇḍi a dunce. (ଯଥା—ତାର ଭାରି ମୁରୁଖାଣ୍ଡିଆ କଥା ।)
[ମୁରୁଖାଣ୍ଡିଅ(ୟା), ମୁର୍ଖାଣ୍ଡି; ମୁର୍ଖାଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]
ଗ୍ରା. ବି—ମୂର୍ଖତା—Stupidity; dunceness.

ମୁରୁଗ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୃଗ)—ମୃଗ (ଦେଖ)—Mṛuga (See)
Muruga मृग हिरन (ମୁର୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରୁଗା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂର୍ବା, ମୁରଙ୍ଗିକା)—୧ । ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ —
Murugā 1. Bowstring hemp; Sansevieria Zeylancai, Sansevieria Roxburghiana.
(ମୁର୍ଗା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ମଧୁରସା, ଦେବୀ, ମଧୂଳିକା, ମଧୁଶ୍ରେଣୀ, ଗୋକର୍ଣ୍ଣୀ, ପୀଲୁପର୍ଣ୍ଣୀ, ଧନୁର୍ଗୁଣୋପଯୋଗ୍ୟା
সুচীমুখী, বোড়চক্র, মুর্গা
चूर्णिहार; मुर्हरी; मुरगाली
ମ. ଗୋଲ୍ଡଫଣ, ମୋରବେଲ
ତେ. ଚଗ, ଚ୍ଛଗଚେଟ୍ଟୁ, ସଗ, ଯାଗଚେଟ୍ଟୁ, ଯାଗ
ତା. ମରୁଲ୍
[ଦ୍ର—ପ୍ରାୟ ଛାୟାବୃତ ସ୍ଥାନରେ ଏହା ଜନ୍ମିଥାଏ ଓ ବହୁସ୍ଥାନ ମାଡ଼େ; ପତ୍ର ସରୁ ଓ ଲମ୍ବା ପରି । ଫୁଲ ବଡ଼ ବଡ଼ ଓ ଡେଙ୍ଗର ଅଗରେ ଧରେ । ଏହାର ପତ୍ରର ଅଂଶ ବା ଶାରୁ ଝୋଟ ହୁଏ । ପୂର୍ବେ ଏହାଦ୍ୱାରା ଋଷିପୁତ୍ରଙ୍କର କଟିସୂତ୍ର ତିଆରି ହେଉଥିଲା ଏବଂ ଏବେ ଧନୁର ଗୁଣ ଆଦି ତିଆରି ହେଉଅଛି । ଏହାର ମୂଳ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ବୈଦ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଏହା ସାରକ, ଗୁରୁ ଓ ମଧୁରତିକ୍ତରସ; ପିତ୍ତ, ରକ୍ତ, ପ୍ରମେହ, ତ୍ରିଦୋଷ, ତୃଷ୍ଣା, ହୃଦ୍‌ରୋଗ, କଣ୍ଡୁ, କୁଷ୍ଠ ଓ ଜ୍ୱରନାଶକ ।] ୨ । (ସଂ. ମୋରଗ ଫୁଲ ମୟୂରଶିଖା; ପା. ମୁର୍ଗା) କୁକୁଡ଼ାଜଟ ଫୁଲ; ପୁଷ୍ପଗଛବିଶେଷ; ଉକ୍ତ ଗଛର ଫୁଲ ଓ ଗଛ—ଈଶରଜଟା (ଦେଖ)
2. Cockscomb, Celosia Cristata. [ଦ୍ର—ଏହା ଦେଖିବାକୁ ନାଲି ଶାଗଗଛ ପରି । ଏହାର ପୁଷ୍ପମଞ୍ଜରୀ

ଟେପ୍ଟା ଓ କୁକୁଡ଼ାମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଥିବା ଚୂଳ ପରି ଦେଖାଯାଏ । ଏହା ନାଲି ଓ ଧଳା ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଶୀତକାଳରେ ସାଧାରଣତଃ ଏ ଫୁଲ ଫୁଟେ ।] ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାରବରଷିଆ ଗଛ—Agave. [ଦ୍ର—ପଣ୍ଡିତ କୁଳମଣି ଦାଶ ଉ. ସା. ୩।୨।୧୧ରେ ବାରବରଷିଅା ଗଛର ସଂସ୍କୃତ ନାମ 'ମୁର୍ବା' ବୋଲି ଲେଖି ଅଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।]

ମୁରୁଗି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁରଗ୍=ପକ୍ଷୀ)—୧ । କୁକୁଡ଼ା—
Murugi 1. Cock; fowl. [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଳାରେ ଅଣ୍ଡିରା ମୋରଗ मुर्गी କୁକୁଡ଼ାକୁ ମୋରଗ ଓ ମାଈ କୁକୁଡ଼ାକୁ ମୁରଗୀ (ମୁର୍ଗି—ଅନ୍ୟରୂପ) କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆରେ ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଉଭୟଙ୍କୁ ମୁରଗୀ କହନ୍ତି ।] ୨ । (ସଂ. ମୃଗୀ) ମୃଗୀ ରୋଗ—2. Apoplexy.

ମୁରୁଗି ଅଣ୍ଡା—ଦେ. ବି (ଫା. ମୁର୍ଗୀ+ସଂ. ଅଣ୍ଡ)—କୁକ୍କୁଟାଣ୍ଡ—
Murugi aṇḍā Hen's eggs.
মুরগীর ডিম্ব मुर्गीका अंडा

ମୁରୁଗି ଲଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇ—ଦେ. ବି (ଫା. ମୁର୍ଗ୍‌ବାଜୀ)—ହାର ଜିଣାର
Murugi laṛhā(ṛhe)i ବାଜି ରଖି ଦୁଇଟି କୁକ୍କୁଟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ মুরগী লড়াই मुर्गाकी लड़ाई; मुर्गबाजी ଯୁଦ୍ଧ କରାଇବାରୂପ କୌତୁକ—Cockfight.

ମୁରୁଗୁଡ଼ିଆ(ୟା)— ଦେ. ବିଣ—ମୁର୍‌କୁଟିଆ (ଦେଖ)
Muruguṛiā(yā) Mur-kuṭiā (See)

ମୁରୁଗୁଣୀ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୃଗୀ)—ହରିଣୀ; ସ୍ତ୍ରୀ ମୃଗ, ଏଣୀ—
Muruguṇi A she-deer.
মৃগী हरिनी (ମୁର୍ଗୁଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରୁଗୁଣୀ ତୁସ୍ତି (ସ୍ତୁତି)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୃଗୀ ଓ ସ୍ତୁତି)—ବଳ
Muruguṇi tusti (stuti) ବଳରାମ ଦାସଙ୍କ ରଚିତ ଉପନ୍ମୃଗীর স্তুতি हरिनीकि स्तुति ମୃଗୀର ଉପାଖ୍ୟାନ ସମ୍ବଳିତ (ମୁର୍ଗୁଣୀ ତୁସ୍ତି[ସ୍ତୁତି]—ଅନ୍ୟରୂପ) କବିତା—A poem in Oriya by Baḷarāma Dāsa describing the rescue of a she-deer, when beset with danger on all sides, by the Grace of God whom she prayed fervently. [ଦ୍ର—ଏହା ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣୋକ୍ତ ଗୋଟିଏ ଆଖ୍ୟାୟିକା ଅବଲମ୍ବନରେ ରଚିତ । ଗୋଟିଏ ଅସନ୍ନପ୍ରସବା ମୃଗୀ ତାହାର ଦୁଇଟି ଶିଶୁକୁ ନେଇ ବଣରେ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ତାକୁ ବ୍ୟାଧ ମାରିବାକୁ ବସିଲା । ଏକ ଦିଗରେ ଜାଲ ଘେରାଇଲା, ଏକ ଦିଗରେ କୁକୁର ଜଗାଇଲା, ଅନ୍ୟ ଏକ ଦିଗରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଲା ଏବଂ ନିଜେ ଆଉ ଏକ ଦିଗରେ ଧନୁ ଧରି ଜଗିଲା । ଏହା ଦେଖି ମୃଗୀ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ା ହୋଇ ଆର୍ତ୍ତତ୍ରାଣ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକ ଛାଡ଼ିଲା । ଭଗବାନ୍ ସେ ସମୟରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ସହିତ ବୈକୁଣ୍ଠପୁରରେ ପଶାଖେଳରେ ମାତିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ବହୁଦୂରସ୍ଥ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ହରିଣୀର କରୁଣ ଡାକ ତାଙ୍କ କାନରେ ବାଜିବାରୁ ସେ ସୁଦର୍ଶନ ଚକ୍ରକୁ ତାର ସାହାଯ୍ୟାର୍ଥେ ପଠାଇ ଦେଲେ । ଭଗବାନଙ୍କ ଦୟାରୁ ହଠାତ୍ ବର୍ଷା ହୋଇ ବଣରୁ ନିଆଁ ନିଭିଗଲା, ଚୋଫାନରେ ଜାଲ ଛିଣ୍ଡିଗଲା, ସାପଟିଏ ବାହାରି କୁକୁରକୁ ଦଂଶନ କଲା ଓ ବଜ୍ରାଘାତରେ ସ୍ୱୟଂ ବ୍ୟାଧ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲା । ଏହି ପ୍ରକାରେ ଭଗବାନଙ୍କ ଅପାର କରୁଣାରୁ ହରିଣୀ ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇ ତା ବାଟେ ବାଟେ ଗଲା ।]

ମୁରୁଚ୍ଚା—ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଫା. ମୋରଚ୍; ତୁଳ ସଂ. ମଣ୍ଡୁର)—
Muruchā ଲୁହା ଆଦି ଧାତୁରେ ଲାଗିବା କଲଙ୍କି; ମରଚ୍ଚ—মর্চে, মর্চ্যা, মড়িচা 1. Rust. ୨ । (ଫା. ମୁର୍ଚ୍ଚ)—ଗଡ଼ मोर्चा (ମୁର୍ଚ୍ଚା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚାରିପାଖ ପାଚେରି—2. Wall round, মুরচা मुरचा a fort. [ଉ—ରାଜଜେମା ପୂର୍ବରୁ ଜାଣି, ଅଗାଧ ପାଣି ଜଳୀ ନର୍ମିଣି, ପାଷାଣ କାନ୍ଥି ସଜାଡ଼ ପୁଣି ମୁରୁଚ୍ଚ କରି ଯେ—ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।] ୩ । ଗଡ଼ଖାଇ—3. Moat round a fort. ୪ । ଦୁର୍ଗର ପାଚେରିରେ ନର୍ମିତ ଗୃହ, ଯହିଁରେ ବାରୁଦଗୋଳା ଆଦି ରଖାଯାଏ—4. A bastion!

ମୁରୁଚ୍ଚ ଧ(ମା)ରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଲଙ୍କି ଲାଗିଯିବା -To become
Muruchā dha(mā)ribā মর্চেধরা rusted.
मोरचा लगना (ମୁରୁଚ୍ଚ ପଡ଼ିବା, ମୁରୁଚ୍ଚ ଲାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରୁଚୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମ ନିକଟସ୍ଥ ଭୂମି —
Muruchuṛā Lands adjoining a village.

ମୁରୁଚୁଣ୍ଡା—୧ । ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ବି—(ଅନାଦରବୋଧକ) କିଛି
Muruchuṇḍā ନାହିଁ—1. Nothing. [ଯଥା—ସବୁ ତ ସରିଲାଣି, ତୁ ଅସିଛୁ ମୁରୁଚୁଣ୍ଡାଟା ପାଇବୁ ।] ୨ । ପ୍ରାଦେ. (ଚିଲିକା ଅଞ୍ଚଳ) ବି—ଚିଲିକାର ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛର ଖୋଳ ଛଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଶସ—2. The dried flesh of big shrimps after the scales are beaten out by means of cudgels. [ଦ୍ର—ଚିଲିକାରୁ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିମାଛ ମାରି ତାକୁ ପାଣିରେ ସିଝାଇ ଖରାରେ ଶୁଖାଇ ଗଦା କରି ବଡ଼ ବୋଲଥ ବାଡ଼ିଆ ବଳ ବାଡ଼ିରେ ପିଟି ତା ଦେହରୁ ଖୋଳପା ପୃଥକ୍ କରି ଶସ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଏ । ଏହି ଶସ ବ୍ରହ୍ମଦେଶବାସୀଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଖାଦ୍ୟ ।]

ମୁରୁଛନା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଚ୍ଛନା)—ମୂର୍ଚ୍ଛନା (ଦେଖ)—
Muruchhanā মূরছনা मुरछना Mūrchchhanā (See)
(ମୁର୍ଚ୍ଛନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରୁଚ୍ଛା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଚ୍ଛା)—୧ । ମୂର୍ଚ୍ଛା (ଦେଖ)—1. Mūrchchhā
Muruchhā মূর্চ্ছা मूर्च्छा (See) ୨ । ମୁରୁଛିବା (ଦେଖ)
[ମୁର୍ଚ୍ଛା, ମୁଚ୍ଛା—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. Muruchhibā (See)

ମୁରୁଚ୍ଛା ଯି(ହେ)ବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହେବା—To swoon.
Muruchhā ji(he)bā মূর্চ্ছা যাওয়া मुर्च्छित होना

ମୁରୁଛିତ—ଗ୍ରା. ବି. (ପଦ୍ୟ) ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଚ୍ଛିତ)—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ—
Muruchhita মূর্চ্ছিত मूर्च्छित Fainted. [ଉ—ମୁରୁଛିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ମହୀପତି, ପୁଣି ଜ୍ଞାନ ଅସି ଅଗରେ କଲେ ସ୍ତୁତି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।]

ମୁରୁଛିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତ୍ୟାଗ କରିବା; ଛାଡ଼ିବା—1. To give up
Muruchhibā ছেড়ে দেওয়া **माया छोड़ना**
ମୁର୍ଛିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ମୁଛିବା }
[ଉ—ଗୁରୁ ସେବା କରି ବେଦ ଯେ ଜାଣିଅଛ, ତାକୁ ଶିଷ୍ୟାଗ୍ରେ ନ ପାରିଲ ମୁରୁଛି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨ । ପାଶରୁ ଅନ୍ତର ହୋଇ ଯିବା; ଅନ୍ତର ହେବା—2. To stay away from; to part with. ୩ । ପାଶୋରିବା—3. To forget. [ଉ-ସଙ୍ଗକୁ ଯିବାବେଳେ ଯାହା ଶିଖିଥିଲେ, ସେହୁ ଲୁଗାବେଟ ସେ ବନବାସ ଗଲେ । ଭୁଲି ତାହା ଦେଖିଣ ମୁରୁଛି ନ ପାରି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।] ୪ । କୌଣସି ବିଷୟର ସ୍ନେହ ତ୍ୟାଗ କରିବା—4. To give up hankering after or liking for a thing.

ମୁରୁଜ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଜ୍ ଧାତୁ=ପରିଷ୍କାର କରିବା, ଅଳଂକୃତ କରିବା; ଭୁଲ. ତା. ମୁରୁଜ=ଘଷିବା; ଗୁଣ୍ଡ କରିବା)—
Muruja
চালের চূর্ণ **चूरन; खड़ीका चूरन**
୧ । ଚାଉଳ ଓ ଖଡ଼ି ଅଥବା ଚୂନା, ଯାହାଦ୍ୱାରା ପୂଜା ସ୍ଥାନାଦିରେ ଚିତ୍ରବିଚିତ୍ର ବା ଠାଅ କରାଯାଏ—Powdered rice or chalk etc. used in drawing figures on the ground before a dish of meal or offering is placed there. [ଉ—ହୋଇଛି ଯା ସେ ଘରେ ମୁରୁଜ ମଣ୍ଡଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।] [ଟି—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେବତାଙ୍କ ଓ ଗ୍ରହଙ୍କ ପୂଜାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣର ମୁରୁଜ ଦ୍ୱାରା ଠାଅ କରିବାର ବିଧି ଅଛି । ପାଞ୍ଚ ବର୍ଣ୍ଣର ମୁରୁଜ ପୂଜାଅବସରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ଧଳା, କଳା, ନାଲି, ହଳଦିଆ ଓ ସାବୁଜା । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଓ ତର୍ଜନୀ ମଧ୍ୟରେ ମୁରୁଜ ଚୂନା ଧରି ହାତକୁ ଭୂମି ଉପରେ ଚଳାଇ ଅଛି ପରିପାଟୀରୂପେ ନାନା ଚିତ୍ର କାଟି ପାରନ୍ତି ।]

ମୁରୁଜ ଚୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାଉଳ, ଖଡ଼ି ଅଥବା ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ମୁରୁଜରେ ପରିଣତ କରିବା—To reduce rice or chalk to powder to draw figures therewith.
Muruja chūribā
চাল গুঁড়া করা **चावल पीसना**

ମୁରୁଜ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁରୁଜଦ୍ୱାରା ଭୂଇଁରେ ଚିତ୍ର ବା ଠାଅ ଅଙ୍କିତ କରିବା—To draw figures on the ground with Muruja.
Muruja debā
আলপনা দেওয়া **अहिपन देना**

ମୁରୁଜ ପଥର—ଦେ. ବି—ଶୁକ୍ଳ ପ୍ରସ୍ତର ବିଶେଷ; (ଏହାର ଚୂନା ଧଳା ହୋଇ ଓ ମୁରୁଜ ହୁଏ); ଧଳା ଖଡ଼ିପଥର—A white variety of stone which can be easily pulverised into powder; a kind of hard chalk stone.
Muruja pathara
খড়ি প্রাথর **खलिया पथर**

ମୁରୁଜ ମାଟି—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଧଳା ପାର୍ବତ୍ୟ ମାଟି, ଯାହାର ଚୂନାରେ ମୁରୁଜ ହୁଏ—A kind of white earth used as Muruja and found on hilly tracts.
Muruja māṭi
খড়ি মাটী
खलिया मट्टी

ମୁରୁଜ ମାନ—ଗ୍ରା. ବିଣ.—(ସଂ. ମ୍ରିୟମାଣ)—ଯେ ଖେଦ ପ୍ରକାଶ କରେ; ଦୁଃଖିତ—Sorrowing.
Muruja mān
(ମୁର୍ଜମାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରୁଡ଼ି—ଦେ. ବି.—(ଭୁଲ. ଓ. ମୁରୁଛିବା;)—୧ । ବୁଡ଼; ପଣ—1. Wager. ୨ । ତ୍ୟାଗ—2. Giving up. ୩ । ବସ୍ତ୍ରତ୍ୟାଗ—3. Putting off of one's cloth. ବିଣ—ଉଲଗି କରାଯିବା (ବସ୍ତ୍ର) — Put off; discarded (cloth). (ଉ—ବେଳକାଳରେ କରି ବାସ ମୁରୁଡ଼ି—ଭଞ୍ଜ. ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ।)
Murur̤di

ମୁରୁଡ଼ି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଫିଟି ଅଲଗା ହୋଇ ପଡ଼ି ଯିବା—1. To be unstrung and lie scattered. (ଉ—ହାର ଛିଣି ମୁରୁଡ଼ି ପଡ଼ଇ ବାସ ବେଳ । ଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।) ୨ । ବୁଡ଼ ବା ପଣରୂପେ ରଖା ଯିବା—2. To be laid as a wager
Murur̤di par̤dibā

ମୁରୁଣା(ଣା)ଳ—ଗ୍ରା. ବି (ପଦ୍ୟ; ସଂ. ମୃଣାଳ)—ମୃଣାଳ; ପଦ୍ମନାଡ଼—The stalk of lotus.
Muruṇā(ṇā)la

ମୁରୁତି—ଗ୍ରା. ବି (ପଦ୍ୟ)—(ସଂ. ମୂର୍ତ୍ତି)—ମୂର୍ତ୍ତି (ଦେଖ)
Muruti Mūrtti (See).
মুরতি, মুরুৎ **मूरत**

ମୁରୁତିକା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୃତକାଶୌଚ)—୧ । ମରଣାଶୌଚ; ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର କୁଟୁମ୍ବମାନଙ୍କୁ ଲାଗିବା ଅଶୌଚ—1. Impurity or pollution affecting the kinsmen by the recent death of a person.
Murutikā
ମୁରୁତିକିଆ(ଯ଼ା) } ଅନ୍ୟରୂପ
ମୁର୍ତିକା,ମୁର୍ତିକିଆ(ଯ଼ା) }
ବିପଥିତ—ଛୁଇଁକିଆ
মৃতাশৌচ, মৃতক **मरणाशौच**

ମୁରୁତିକା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ ମୃତ୍ତିକା)—୧ । ମାଟି—1. Earth. ୨ । ମୃତାଶୌଚ—2. Mourning period in a Hindu household.
Murutikā
(ମୁର୍ତ୍ତିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରୁତିକିଆ(ଯ଼ା)—ଦେ.ବିଣ-ଏକ ମୂର୍ତ୍ତି ବା ଏକଖଣ୍ଡ ବିଶିଷ୍ଟ (ଲୁଗା)—Consisting of one piece only. (ଯଥା-ମୁରୁତିକିଆ ଲୁଗା) ଦେ. ବି—ମରଣାଶୌଚ—Impurity due to the recent death of a kinsman.
Murutikiā(yā)
(ମୁର୍ତିକିଆ[ଯ଼ା]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରୁଦଙ୍ଗ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୃଦଙ୍ଗ)—ମୃଦଙ୍ଗ (ଦେଖ)—
Murudaṅga Mṛudaṅga (See).
(ମୁର୍ଦଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) মৃদঙ্গ **मिरदंग**

ମୁରୁଦାର—ବୈଦେ, ବି (ଫା. ମୁର୍ଦା)—ଶବ; ମଡ଼; ମଢ଼—Dead body, corpse. [ଟି—ମନୁଷ୍ୟର ଶବକୁ ମୁରୁଦାର ଓ ପଶୁଅଦିଙ୍କ ଶବକୁ ମଢ଼ ବୋଲାଯାଏ ।]
Murudāra
(ମୁର୍ଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ)
মুর্দ্দার **मुर्दा**

ମୁରୁଦାର ଉଠା (ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନୁଷ୍ୟ ଶବକୁ ଶ୍ମଶାନକୁ ନେବା—To carry the corpse of a dead person to the cremation ground
Murudāra uṭhā(ṭheibā
(ମୁର୍ଦାର କାଢ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
মড়া তোলা
मुर्दा उठाना

ମୁରୁଦାର କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ଶବବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ—Dessection. ଦେ. Murudāra kaṭā ବିଣ—ଶବବ୍ୟବଚ୍ଛେଦକାରୀ—Dissecting. (ମୁର୍ଦାରକଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) মড়াকাটা मुर्दा चीरना

ମୁରୁଦାର କିଢ଼ା—ଦେ. ବିଣ—ମଡ଼ାକୁ ଯେଉଁମାନେ ଘରୁ କାଢ଼ି Murudāra kāṛhā ଶ୍ମଶାନକୁ ନିଅନ୍ତି—Carrying the (ମୁର୍ଦାର କଢ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) dead body of a person to মড়াতোলা the cremation ground. ଦେ. ବି—୧ । मुर्दा उठानेवाला ମଡ଼ା କାଢ଼ିବା—The act of bringing out the dead body of a person from the house to the cremation ground. ୨ । ଯେ ମୁର୍ଦାର ବୋହିନିଏ—Undertaker.

ମୁରୁଦାର ଖଟିଆ(ୟା)—ଦେ. ବି—ଶବବାହୀ ଖଟ—A litter for Murudāra khaṭiā(yā) carrying the dead body. [ମୁର୍ଦାର ଖଟିଅ(ୟା), ମୁର୍ଦାର ଡୋଲି(ଲୀ)—ଅନ୍ୟରୂପ] মড়া খাটিয়া मुर्दाको खटिया

ମୁରୁଦାର ଖାନା—ବୈଦେ. ବି (ପା. ମୁର୍ଦା ଖାନା)—୧ । ମଡ଼ା- Murudāra khānā ପଶାଣୀ; ଶ୍ମଶାନ—1. Cremation (ମୁର୍ଦାରଖାନା—ଅନ୍ୟରୂପ) ground. ୨ । କବର ଖାନା— মুদারখানা मुर्दा खाना 2. Burial ground. ୩ । ଯେଉଁ ଘରେ ଡାକ୍ତରମାନେ ଶବ ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ କରନ୍ତି—3. Morgue.

ମୁରୁଦାର ଶଙ୍ଖ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଦ୍ରାଶଙ୍ଖ)—ମୁଦ୍ରା ଶଙ୍ଖ (ଦେଖ) Murudāra śankha Mudrā śankha (See) (ମୁର୍ଦାର ଶଙ୍ଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) মুদ্ৰা শঙ্খ मुर्दा शंख

ମୁରୁଦାରିଆ(ୟା)—ଗ୍ରା. ବିଣ—୧ । ମଡ଼ା ପରି ଶୁଷ୍କ ବା କ୍ଷୀଣ— Murudāriā(yā) 1. Withered like a dead body. (ମୁର୍ଦାରିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମଡ଼ା ପରି ଗନ୍ଧାଉଥିବା—2. মড়ার মত Smelling like a dead body. मुर्दारिआ; मुर्दाकी ୩ । ଅତି କ୍ଷୀଣ—3. Emaciated.

ମୁରୁଧନା(ନି)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍)—୧ । ମସ୍ତକ; ମୁଣ୍ଡ— Murudhanā(ni) 1. The head. [ଦ୍ର—ଦଶବଦନଙ୍କୁ (ମୁର୍ଦ୍ଧନା, ମୁର୍ଦ୍ଧନି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦଶ ମୁର୍ଦ୍ଧନି କରିବ ତାର ବଳ, মাথা ଭୂମିରେ ପଡ଼ୁଥିବ ବା ପିଣ୍ଡ ହୋଇ ବୁଝିବ ଧୂଳି । मुरूधना ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ । ତୋ ବଂଶେ ରାଜା ଯେ ହୋଇବ, ମୂର୍ଦ୍ଧନା ପାଟ ସେ ମରିବ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୨ । ଶିରଃ ବା ଅଗ୍ରଭାଗ—2. The top. ୩ । ବହୁଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ଥାନ; ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନ—3. Chief or prominent position amongst many. ୪ । ବହୁଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—4. The chief or headman.

ମୁରୁଧନା ପାତ—ଦେ.ବି(ସଂ.ମୂର୍ଦ୍ଧାନ୍ ଓ ପାତ)—୧ । ମୁଣ୍ଡହଣା ହୋଇ Murudhanā pāta ଭୂମିରେ ପଡ଼ିବା; ମୁଣ୍ଡକାଟ; ମୁଣ୍ଡପାତ (ମୂର୍ଦ୍ଧନାପାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) —Beheading; loss of one's head. ୨ । ଅପମୃତ୍ୟୁ ; ହଠାତ୍ ମୃତ୍ୟୁ—2. Sudden death. মুণ্ডপাত [ଦ୍ର—ଲୋକେ ଅଭିଶାପ ଦିଅନ୍ତି—'ତୋର मुरधना पात ମୂର୍ଦ୍ଧନା ପାତ ହେଉ' ।]

ମୁରୁଧନାଭିଷେକ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷେକ)—ରାଜାଙ୍କର Murudhanābhisheka ସିଂହାସନରେ ଅଭିଷେକରୂପ କର୍ମ (ମୂର୍ଦ୍ଧନାଭିଷେକ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଏଥିରେ ରାଜାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ মূর্দ্ধাভিষেক ମନ୍ତ୍ରପୂତ ତୀର୍ଥଜଳ ଢଳାଯାଏ)—Installa- मुरधानमिषेक tion of a king on his throne (accompanied with the ceremony of sprinkling water on the head)

ମୁରୁଧନାଭିଷେକୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷିକ୍ତ)—ରାଜା; Murudhanābhishekī ସମ୍ରାଟ୍—A king; an [ମୂର୍ଦ୍ଧନାଭିଷେକୀ—ଅନ୍ୟରୂପ] emperor মূর্দ্ধাভিষেকী मुरधनामिषेक

ମୁରୁଧନି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍)—ଜାତିର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି; ଜାତିର Murudhani ସର୍ଦାର—The headman of a caste. [ମୁରୁଧନିଅ, ମୂର୍ଦ୍ଧନି, ମୂର୍ଦ୍ଧନିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] মূর্দ্ধানিয়া मूड आदमी

ମୁରୁଧନ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ (ଦେଖ) Murudhanya Mūrddhanya (See) (ଯଥା—ମୁରୁଧନ୍ୟ ଷ, ମୁରୁଧନ୍ୟ ଣ ।)

ମୁରୁଧା—ଗ୍ରା. ବି—ମୂର୍ଦ୍ଧା (ଦେଖ) Murudhā Murddhā (See)

ମୁରୁବା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂର୍ବା)—ମୁରୁଗା (ଦେଖ) Murubā Murugā (See)

ମୁରୁବା(ବା)—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ମୁରବ୍ବା)—ମୁରବ୍ବା; ମୋରବ୍ବା; Murubā(bbā) ମିଷ୍ଟରସରେ ପାକ କରାଯାଇ ବହୁଦିନ ସକାଶେ মুরবা, মোরবা ରଖାଯାଇ ଥିବା ଫଳ—Preserved fruit; मरब्बा a preserve; a confection.

ମୁରୁମ—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ତାଠ ବରୁଣ— Muruma Pimple on the face

ମୁରୁ ମୁରିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) (ସଂ. ମୁର୍ମୁର—ତୁଷାନଳ) Muru muriā ବିଣ—ଅସର ବା ସାମାନ୍ୟ ଜଳୁଥିବା (ଅଗ୍ନି)—Low (fire). (ଯଥା—'ମୁରୁମୁରିଆ ଜର୍ଥରେ ପୋଡ଼ି ରସ ବାହାର କରିବ'—ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣକଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।)

ମୁରୁମୁରିଆ ପାଉଁଶ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ତଳେ ନିଆଁ ଥାଇ Murumuriā pāunśa ଉପରେ ଥିବା ପାଉଁଶ— Smouldering ashes.

ମୁର୍କି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ—ମୁରୁକି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Murki (etc) Muruki etc (See)

ମୁର୍କୁଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ମୁରୁକୁଟିଆ (ଦେଖ)— Murkuṭiā Murukuṭiā (See)

ମୁର୍କୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ଖର୍ବ ଲୋକ— Murkunda A dwarf.

ମୁର୍ଗ—ଗ୍ରା. ବି—ମୁରୁଗ (ଦେଖ) Murga Muruga (See)

ମୁର୍ଗା—ଦେ. ବି—ମୁରୁଗା (ଦେଖ)—Murugā (See) ଗ୍ରାଦେ.
Murgā (ସିଂହଭୂମି) ବି—ବାରବରଷିଆ ଗଛ—Agave.
ମୁର୍ଗି—ଦେ. ବି—ମୁରୁଗି (ଦେଖ)
Murgi Murugi (See)
ମୁର୍ଜ(ର୍ଜ୍ଜ)ମାନ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ମ୍ରିୟମାଣ)—ଅତି ଦୁଃଖିତ—
Murj(rja)mān Sorrowing. (ଯଥା—ସେ ଘର ମୁର୍ଜମାନ୍ ହୋଇ ବସିଛି ।)
ମୁର୍ଦ(ର୍ଦ୍ଦ)ଙ୍ଗ—ଗ୍ରା. ବି—ମୁରୁଦଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Murda(rdda)ṅga Murudaṅga (See)
ମୁର୍ଦା(ର୍ଦ୍ଦା)ର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ମୁରୁଦାର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Murdā(rddā)ra (etc) Murudāra etc. (See)
ମୁର୍ଦ(ର୍ଦ୍ଦା) ଫରାଶ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ମୁର୍ଦା ଫରୋଶ୍)—ଶବବାହକ
Murdda(rddā) pharāś ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବିଶେଷ; ସେଉଁ ମୁଚି
मुर्दा फरा(रो)श ବ୍ୟକ୍ତିର ଶବର ସତ୍କାର ପାଇଁ ନିକଟରେ ଆତ୍ମୀୟ
मुर्दा फरोश ଆଦି କେହି ନ ଥାନ୍ତି ସେହି ଶବକୁ ଉଠାଇ ନେଇ ସତ୍କାର କରିବା ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଜାତିକା; ଇତରମାନଙ୍କ —Professional carriers and disposers of dead bodies of persons who have got no relations near at hand to dispose of the corpses.
ମୁର୍ଦ୍ଦା(ର୍ଦା)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ମୁର୍ଦା)—ମୁରୁଦାର (ଦେଖ)
Murddā(rdā) Murudāra (See)
ମୁର୍ଦ୍ଦା(ର୍ଦା)ର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ମୁର୍ଦା)—ମୁରୁଦାର
Murddā(rdā)ra (etc) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Murudāra etc. (See)
ମୁର୍ଦ୍ଦା(ର୍ଦା)ର ଶଙ୍ଖ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୁଦ୍ରା ଶଙ୍ଖ)—ମୁଦ୍ରା ଶଙ୍ଖ(ଦେଖ)
Murddā(rdā)ra śaṅkha Mudrā śaṅkha (See)
ମୁର୍ଦ୍ଦା(ର୍ଦା)ରିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଫା. ମୁର୍ଦା)—ମୁରୁଦାରିଆ (ଦେଖ)
Murddā(rdā)riā Murudāriā (See)
ମୁର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଧ) (ଧାତୁ)—ସଂ—ବନ୍ଧନ କରିବା, ବାନ୍ଧିବା—
Murddh(rdh) (root) To bind.
ମୁର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଧ)ନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍)—ମୁରୁଧନା ଇତ୍ୟାଦି
Murddha(rdha)nā (etc) (ଦେଖ)—Murudhanā etc. (See)
ମୁର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଧ)ନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧା)—୧ । ମୁରୁଧନି (ଦେଖ)
Murddha(rdha)ni 1. Murudhani (See) ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Excellent person. (ଉ—ଅନଙ୍ଗ ନାମର ମୂର୍ଦ୍ଧନି, ଅମ୍ଭେ ଜାଣିଲୁଁ ସୁନ୍ଦରୀ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।) ୩ । (ସଂ.ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍)—ମସ୍ତକ; ଶିରଃ—3. Head. ଦେ.ବିଣ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ—Chief; principal. ଗ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍)—ଘର ଛପରର ମଥାନ; ଭୂଇ—The topmost ridge of a thatched house.

ମୁର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଧ)ନିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ—
Murddha(rdha)niā(āṅ) Chief; principal.
माथामाथा ଦେ. ବି—ମୁରୁଧନି (ଦେଖ)—Murudhani
मुड आदमी (See)
ମୁର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଧ)ନ୍ୟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ)—ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ
Murddha(rdha)nya (etc) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mūrdhanya etc. (See) ଗ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି, ସମ୍ବଲପୁର)
୧ । ଛାଇଅଁଳି—1. The gable of a thatched house. ୨ । ମଉଳା ଭଞ୍ଜା (ଦେଖ)—2. Maulā bhañjā (See)
ମୁର୍ଦ୍ଧା(ର୍ଧା)—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ପଳାଶ ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଗଛ—
Murddhā(rdhā) Bute Parviflora (tree);
[ବି—ଏହା କ୍ଷୁଦ୍ର ଜାତିର ଜଙ୍ଗଲୀ ଗଛ, ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ମାଟିରେ ହୁଏ । ଏହାର ମଞ୍ଜିରୁ ତେଲ ବାହାରେ ।]
ମୁର୍ବ୍(ର୍ବ୍) (ଧାତୁ)—ସଂ—ବନ୍ଧନ କରିବା—
Murbb(rb) (root) To bind.
ମୁର୍ବ୍ବା—ବୈଦେ. ବି—ମୁରବା (ଦେଖ)
Murbbā Murabā (See)
ମୁର୍ବି (ର୍ବ୍ବୀ)—ସଂ. ବି. (ମୁର୍ବ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କରଣ. ଅ+ଈ)—ମୁର୍ବ୍ବା (ଦେଖ)—Mūrbbā (See)
Murbbi(rbi)
ମୁର୍ଭଣୀ—ସଂ. ବି—ଅଙ୍ଗାରଧାନିକା; ଜାଉଁ ଭୁମେଇ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ, ରତ୍ନ କୋଷ)—Brazier.
Murbhaṇi

ମୁର୍ମୁର—ସଂ. ବି—(ମୁର ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍—
Murmura ମୁର୍+ଅତିଶୟାର୍ଥେ ମୁର+ଅ)—୧ । ତୁଷାନଳ—
1. The fire of chaff. (ଉ—ତୋ ମୁର୍ମୁର ବିଭାବ ପ୍ରକାଶର—ମଧୁସୂଦନ. ବସନ୍ତଗାଥା । ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କର ରଥର ଅଶ୍ୱ ବିଶେଷ—2. Name of one of the 7 horses of the Sun's chariot.
୩ । ମଦନ, କାମଦେବ—3. Cupid.
ମୁର୍ସିଦ୍ କୁଲୀ ଖାଁ—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ
Mursid kuli khāṅ ଅଓରଙ୍ଗଜେବ ଓ ତତ୍ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଅଧୀନ ବଙ୍ଗଳାର ସୁବାଦାର ଦେୱାନ୍ ଓ ନବାବ—Name of a famous Subadar and Nabab of Bengal under the Moghals. [ବି—ଏ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟବାସୀ ଦରିଦ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ ସନ୍ତାନ । ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରେ ଏହାଙ୍କୁ ଜଣେ ପାରସ୍ୟଦେଶୀୟ ବଣିକ କ୍ରୀତଦାସରୂପେ କ୍ରୟ କରି ପାରସ୍ୟର ଇସ୍ପାହାନ ନଗରକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ପାଳି ତାଙ୍କୁ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ କରି ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ନାମ ଥିଲା ମହମ୍ମଦ ହାଦୀ । ବଣିକଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ସ୍ୱଦେଶକୁ ବିଦାୟ ଦେଲେ । ଏ ବେରାର ପ୍ରଦେଶର ଦେୱାନଙ୍କ ପାଖେ ପହଞ୍ଚି ସେଠାରେ ଏପରି କର୍ମକୁଶଳତା ଦେଖାଇଲେ ଯେ ଅଳ୍ପ ଦିନେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି

ଅଙ୍କଷିତ ହେଲା । ସମ୍ରାଟ ତାଙ୍କୁ ବଙ୍ଗଦେଶର ଦେବାନ କଲେ ଓ ମୁର୍ଷିଦ୍ କୁଲୀଖାଁ ଉପାଧି ଦେଲେ । ସେ ପ୍ରାଚୀନ ମୁକ୍‌ସୁଦା(ସା)ବାଦ୍‌କୁ ଆପଣା ନାମ ଅନୁସାରେ ମୁର୍ଷିଦାବାଦ ନାମ ଦେଇ ସେଠାରେ ନିଜର ରାଜଧାନୀ କଲେ । ତତ୍ପରେ ବଙ୍ଗବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ଦେବାନ୍ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ପୂର୍ବେ ମେଦିନୀପୁର ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥିଲା । ଏ ତାକୁ ବଙ୍ଗଳାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କଲେ । ଏ ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟ ବିଷୟରେ ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଖୁବ୍ କଡ଼ା ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଧର୍ମପରାୟଣ, ନ୍ୟାୟପରାୟଣ ଓ ଦାନଶୀଳ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର ଗୋଟିଏ ବିବାହିତା ରମଣୀର ଧର୍ମ ନାଶ କରିବାରୁ ନବାବ ପୁତ୍ରର ଶିରଶ୍ଛେଦନ କଲେ । ରାଜ୍ୟର ସୁଶାସନ ଓ ପ୍ରଜାପାଳନରେ ସେ ସର୍ବଦା ତତ୍ପର ଥିଲେ । ସେ ଏକ-ପତ୍ନୀରତ ଥିଲେ ଓ ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ଥିଲା । ୧୭୨୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସେ ମୃତ ହେଲେ—ବଙ୍ଗଳା. ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ମୁର୍ଷିଦାବାଦ—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—(ମୁର୍ଷିଦ୍ କୁଲୀଖାଁ ନବାବଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓ ନବାବଙ୍କ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ନଗର) ବଙ୍ଗର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଓ ନଗର—
Mursidābāda ম্ুর্সিদাবাদ मुर्शीदाबाद Name of a district and town in Bengal. [ଦ୍ର—ଏହାର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ ମୁକ୍‌ସୁଦା(ସା)-ବାଦ୍ । ଏ ଜିଲ୍ଲାର ଉତ୍ତର ସୀମାରେ ଗଙ୍ଗା ଓ ଦକ୍ଷିଣପୂର୍ବ ସୀମାରେ ପଦ୍ମା ଓ ମଧ୍ୟରେ ଭାଗୀରଥୀ ନଦୀ ପ୍ରବାହିତ । ମୁର୍ଷିଦାବାଦର ତସର ଓ ଗରଦ ଲୁଗା ଭାରତପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

ମୁଲ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ରୋପଣ କରିବା—
Mul (root) To plant.

ମୁଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଳ ସ୍ଥାନରେ ଲ ଉଚ୍ଚାରଣ; ଶବ୍ଦର ଶେଷ ଅକ୍ଷର ହଲନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ମୂଳ (ଦେଖ)—
Mul Mūla (See)

ମୁଲ୍‌କି ହସ(ସା)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମୃଦୁହସା—
Mul-ki hasa(sā) Smile.

ମୁଲ୍‌ତ(ତୁ)ବି—ବୈଦେ. ବି (କଚେରୀ; ଅ. ମୁଲ୍‌ତବୀ)—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପରେ କରିବା ପାଇଁ ପକାଇ ରଖିବା—
Mul-ta(tu)bi মুলতবী मुलतवी 1. Deferring; keeping in abeyance. ୨ । ମକଦ୍ଦମା ଅବିର ପରେ ବିଚାର ହେବା ପାଇଁ ସ୍ଥଗିତ ରଖାଯିବା; ମହଲତ—2. Adjournment; postponement of a case. ବିଣ (ଅ)—୧ । ପରେ କରାଯିବା ପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ଥଗିତ ରଖାଯିବା (କର୍ମ)—1. Deferred; kept in abeyance. ୨ । ଅନ୍ୟ ତାରିଖକୁ ଶୁଣାଣିର ତାରିଖ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥିବା (ମକଦ୍ଦମା)—2. Adjourned; postponed (hearing of a case).

ମୁଲ୍‌ତବି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚେରୀ)—କୌଣସି ମକଦ୍ଦମାକୁ ଅନ୍ୟ ତାରିଖରେ ଶୁଣାଣି ହେବା ପାଇଁ ସ୍ଥଗିତ ରଖିବା—
Mul-tabi karibā মুলতবি করা मुलतवी रखना To adjourn a case to another date for hearing. (ମୁଲ୍‌ତବି ରଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଲ୍‌ତବି ଖରଚା—ବୈଦେ. ବି (କଚେରୀ) (ଅ. ମୁଲତବୀ + ଖର୍ଚ୍ଚା)—
Mul-tabi kharachā মুলতবি খরচা मुलतवी खरचा କୌଣସି ମକଦ୍ଦମାର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ତାରିଖରେ ଏକ ପକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ ସହିତ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ଅପର ପକ୍ଷ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ସମୟ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ସମୟପ୍ରାର୍ଥନାକାରୀ ପକ୍ଷ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ-ଥିବା ପକ୍ଷକୁ ତାହାର ଖରଚ କରିଥିବା ଧନର କ୍ଷତିପୂରଣ ରୂପେ ଯେଉଁ ଧନ ଦେବାକୁ ହାକିମ ହୁକୁମ କରନ୍ତି—Adjournment costs ordered by a court to be paid by the party who is not ready to conduct the case on the fixed date and prays for a postponement to the party who has come to cour. ready with his evidence.

ମୁଲ୍‌ତାନ—ଦେ. ବି—ମୁଲତାନ (ଦେଖ)—Mulatāna (See)
Mul-tāna মুলতান मुलतान

ମୁଲ୍‌ତାନି(ନୀ)—ଦେ. ବି—ମୁଲତାନୀ (ଦେଖ)
Mul-tāni(nī) Mulatāni (See)

ମୁଲ୍‌ନା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୌଲନା)—ମୁସଲମାନ ପଣ୍ଡିତ—
Mul-nā মৌলনা मौलना A Mahomedan learned mant.

ମୁଲ୍‌ହୁଁ—ପ୍ରାଦେ, (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—୧ । ମୂଳସୁଁ; ମୂଳଠାରୁ—
Mul-huṅ 1.From the root. ୨ । ଆରମ୍ଭରୁ—2. From the beginning. ୩ । ଆଦୌ—3. At all.

ମୁଲ୍‌ହୁଁ ଶେଷ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ଆଦ୍ୟରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ; ଆଦ୍ୟନ୍ତ—
Mul-huṅ śesh From the beginning to the end.

ମୁଳ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ମୂଳ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Muḷa (etc) Mūḷa etc (See)

ମୁଲ—ଦେ. ବି—ମୂଲ (ଦେଖ)
Mula Mūla (See)

ମୁଲକ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁଲ୍‌କ୍)—୧ । ରାଜ୍ୟ—1. Kingdom.
Mulaka মুলুক मुल्क [ଉ—ଖଣ୍ଡାବଳେ କେତେ ଖଣ୍ଡା-ଇତଙ୍କର ଛଡ଼ାଇ ନେଲେ ମୁଲକ—ବ୍ରଜନାଥ. ସମର-ତରଙ୍ଗ ।] ୨ । ଦେଶ—2. Country. ୩ । ସଂସାର; ଦୁନିଆ—3. The world. ଦେ. ବିଣ—
বিস্তর, দেদার दुनिआका ୧ । ବହୁତ; ଅନେକ—1. Large; (ମୁଲକର—ଅନ୍ୟରୂପ) great many. [ଯଥା—ଏ ମକଦ୍ଦମାରେ ମୋର ମୁଲକ ଟଙ୍କା ଖରଚ ହେଲା ।] ୨ । ରାଜ୍ୟବାସୀ (ବହୁବଚନ)—2. (person) Inhabiting a country. [ଉ—ମୁଲକ ଲୋକେ ପଣସ ଖାଇଲେ, ଭଣ୍ଡାରୀ ମୁଣ୍ଡରେ ଅଠା—ଢଗ ।]

ମୂଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କିଣିବା ପାଇଁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର Mula karibā ଦରଦାମ କରିବା—1. To negotiate দরদস্তর করা the price of a thing to be purchased. **मोल करना** ୨ । କିଣିବା ପାଇଁ ବସ୍ତୁର ଦର ସ୍ଥିର କରିବା—2. To settle the price of a thing.

ମୁଲକି(କୀ)—ଦେ. ବଣ—ପ୍ରଚଳିତ; ଦେଶୀୟ—Mulaki(kī) Current in a country. দেশী (ଯଥା—ମୁଲକିମାଣ=ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟରେ ଯେଉଁ ବସ୍ତି **मुल्की** ପଦକାର ମାଣ ଚଳେ ।)

ମୁଲ(ଲା) ଗଡ଼ି—ଦେ. ବ—ଘର ଛାଇର ପହିଲ ବା ନିମ୍ନ ଗଡ଼ ବା Mula(lā) gaḍi ପଙ୍କ୍ତି—The first or lowest layer **नीचेकोपटी; पनीयागर** or strip of straw beginning from the eaves of a thatched house.

ମୁଲ ଚାଲ—ଦେ. ବ—(ଭାବାର୍ଥକ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ)—୧ । କୌଣସି Mula chāla ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ମୂଲାଇବା; ଦରଦାମ—2. Making দরদস্তর the valuation of a thing. ୨ । ମୂଲ୍ୟ—**मोलजोल** 2. Price.

ମୁଲଚାଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ମୂଲାଇବା; Mulachāla karibā ଦରଦାମ କରିବା- 1. To make দরদস্তর করা the valuation of a thing. ୨ । କୌଣସି **मोलजोल करना** ଦ୍ରବ୍ୟ କିଣିବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର କରିବା—2 To negotiate for the purchase of a thing.

ମୁଲତା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବଳିତା—Mulata Wick.

ମୁଲତାନ—ଦେ. ବ—ପଞ୍ଜାବ ପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ବିଭାଗ, ଜିଲ୍ଲା ଓ Mulatāna ନଗର—Name of a division, district মুলতান and town in the province of the Punjab. **मूलतान** [ଦ୍ର—ଏ ନଗରର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ କଶ୍ୟପପୁର ବା ମୂଲ ସ୍ଥାନପୁର ଓ ମିତ୍ରବନ—ଶବ୍ଦକୋଷ ।]

ମୁଲତାନି—ଦେ. ବ—ରାଗିଣୀ ବିଶେଷ—(ରାଗ ରାଗିଣୀ ଦେଖ)—Mulatāni A kind of subsidiary tune.
(ମୁଲତାନା, ମୁଲତାନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବଣ—ମୁଲତାନ মুলতানী **मूलतानी** ଦେଶୀୟ—Appertaining to the মুলতানী country of Multan. (ଯଥା—ମୁଲତାନୀ ଗାଈ, ମୁଲତାନୀ ହେଙ୍ଗୁ)

ମୁଲତାନି(ନୀ) ମାଟି—ଦେ. ବ—ମୁଲତାନ ଦେଶର ହଳଦିଆ ମାଟି—Mulatāni(nī) māṭi The yellow soil of Multan. মুলতানী মাটি **मुलतानी मिटी**

ମୁଲତାନି ହେଙ୍ଗୁ—ଦେ. ବ—ମୁଲତାନଦେଶୀୟ ହିଙ୍ଗୁ ହେଙ୍ଗୁ—Mulatāni hengu Assāfaetida of Multan. মুলতানী হিঙ্ **मुलतानीहिंग**

ମୁଲଦା—ପ୍ରାଦେ· (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—୧ । ମୁଲାହିଜା—1. Personal Mulada regard for the feelings of a person. ୨ । ବାକି ପଇଅସୁ—2. Credit.

ମୁଲା(ଲ୍ଲା)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମୁଲ୍ଲା)—ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଗ୍ରାମ୍ୟ Mulā(llā) ଧର୍ମୋପଦେଶକ ବା ପୁରୋହିତ—A Mahomedan মোল্লা **मुल्ला** preacher; a Muslim priest.

ମୁଲାଇ(ହି,ଏ,ହେ)ଜା—ବୈଦେ. ବ—(ଫା. ମୁଲାହଜା)—Mulāi(hi, e, he)jā ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜା; ମୋହବତ—Personal [ମୁଲାହା(ଜ୍ୟା)—ଅନ୍ୟରୂପ] regard for the feelings of মোলাহিজা a person. [ଦ୍ର—" × × × ଦେଖ ଶ୍ୟାମ ! **मुलाहिजा** ଏଣିକି ବୁଝିଥାଅ ରହ, ମୁଁ ଥିଲି ବୋଲି ମୋ ମୁଲାଇଜାରେ ପାଞ୍ଚ ଜଣ ତୋତେ ଟେକି ନେଲେ ସିନା, ନୋହିଲେ ଭୁ ଏତେବେଳକେ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତୁ । ଫକୀର-ମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ ।]

ମୁଲାଇ(ଏ,ୟ)ମ୍—ବୈଦେ. ବଣ—(ଫା. ମୁଲାୟମ୍)—୧ । କୋମଳ; Mulāi(e,ya)m ନରମ—1. Soft, tender. ୨ । ମଖମଲି—মোলাএম 2. Velvety. ୩ । ସୁକୁମାର—3. Delicate. **मुलायम**

ମୁଲାଇ(ଏ,ୟ)ମି—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମୁଲାୟମତ)—୧ । କୋମଳତା—Mulāi(e,ya)mi 1. Softness; tenderness. ୨। ମଖମଲି মোলাত্রমী ପଣ—2. Velvetiness. ୩ । ସୁକୁମାର ପଣ—**मुलायमत ; मुलायमी** 3. Delicateness.

ମୁଲାକାତ୍(ତି)—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ମୁଲାକାତ୍)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି Mulākāt(ti) ସଙ୍ଗେ ସାକ୍ଷାତ୍କାର; ଭେଟ; ଦେଖା; ଦର୍ଶନ; মুলাকাত ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ୍—Meeting or interview **मुलाकात** with a person; seeing a person; a visit to a person. ବୈଦେ. ବଣ (ଅ. ମୁଲାକାତୀ) মুলাকাতী ୧ । ଦୃଷ୍ଟ; ଭେଟ ହୋଇଥିବା—1. Seen; inter- **मुलाकाती** viewed. ୨ । ସାକ୍ଷାତ୍କାରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to a visit. ୩ । ପରିଚିତ—3. Known; acquainted.

ମୁଲାକାତ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନିକଟକୁ ଯାଇ Mulākāt karibā ଦେଖା କରିବା—To pay a visit to মুলাকাত করা **मुलाकात करना** a person.

ମୁଲାକାତ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭେଟିବା ପାଇଁ ସମାଗତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦର୍ଶନ Mulākāt debā ଦେବା—To grant an interview মুলাকাত দেওয়া **मुलाकात देना** to a person.

ମୁଲାକାତ୍ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭେଟିବା ପାଇଁ ଯାଇ Mulākāt paibā ତାଙ୍କର ଭେଟ ପାଇବା—To have an মুলাকাত পানা interview with a person; to be able to see a person.

ମୁଲାକାତ୍ ମିଳିବା(ହେବା)—ଦେ. ବ—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଦର୍ଶନ mulākāt milibā(hebā) ପ୍ରାପ୍ତି ହେବା—Having an মুলাকাত হওয়া interview with a person. **मुलाकात होना**

ମୁଲାକାତ କାର୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ମୁଲାକାତ + ଇଂ. କାର୍ଡ; ଅଧୁନାତନ ବ୍ୟବହାର)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବାକୁ ଯାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଆଗରୁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇବା କାର୍ଡ; ନାମାଙ୍କିତ ଟିକଟ—Visiting card.
Mulākati kārd
মুলাকাতী কার্ড
मुलाकाती कारड

ମୁଲାକାତ ଦଳ—ଦେ. ବି. (ମୁଲାକାତ + ଦଳ; ଅଧୁନାତନ ପ୍ରୟୋଗ)—କୌଣସି ସରକାରୀ ବଡ଼ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଅଭିଯୋଗାଦି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ପ୍ରତିକାର କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି; ଡେପୁଟେସନ—Deputation which waits on a high official.
Mulākati daḷa
ডেপুটেসন
मुलाकाती दल

ମୁଲାଜ(ଜ୍ୟା)—ବୈଦେ. ବି.—ମୁଲାଇଜା (ଦେଖ)
Mulāja(jyā) Mulāija (See)

ମୁଲାଜା ମୋହବତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ଫା)—ଚକ୍ଷୁ ଲଜ୍ଜା—Personal regard for another's feelings.
Mulājā mohabat
মুলাহিজা মোহব্বত
मुलाह्जा मुहब्बत

ମୁଲିଆ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ମୂଲିଆ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Muliā (etc) Mūliā etc. (See)
মজুর मुजदूर (मूलिअणी—स्त्री)

ମୁଲୁମୁଲିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅଳସୁଆ; ଯେ ଅଳ୍ପ ସମୟରେ କରିଯିବା କାମକୁ ବହୁ ସମୟରେ କରେ—Idle; slow; lazy.
Mulumuliā
আলসে सुस्ती
(ମୁଲୁମୁଲେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୁଲୁମୁଲୁ—ଦେ. ଅ—୧। କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ବିଳମ୍ବ—1. Delay in finishing a work. ୨। କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛୁକ—2. Unwilling to do any work.
Mulumulu
ঢীলা
ढिली

ମୁଲୁରୁ ମୁଲୁରୁ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସିବା—To smile.
Muluru muluru hebā

ମୁଶ୍(ଷ୍, ସ୍) (ଧାତୁ)—ସ—୧। ଅପହରଣ କରିବା—1. To steal. ୨। ଲୁଣ୍ଠନ କରିବା—2. To plunder. ୩। କାଟିବା—3. To cut. ୪। ଭାଙ୍ଗିବା—4. To break. ୫। ବିଭାଗ କରିବା—5. To divide.
Muś(sh, s) (root)

ମୁଶ(ଶୁ)ମୁଶ(ଶୁ)—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଶୁଖିଲା ପତ୍ର ଆଦି ମକଚିବାର ଶବ୍ଦ—Sound of crushing of dry leaves.
Muś(śu)muś(śu)
মস্‌মস্‌ मुसमुस
[ଦ୍ର—ମସ୍ ମସ୍ ଶବ୍ଦଠାରୁ ମୁହୁଁ ମୁହୁଁ ମୁତୁକର
ମଚ୍ ମଚ ଶବ୍ଦଠାରୁ ମସ୍ ମସ୍ ମୁତୁକର
ମଚ୍ ମଚ୍ ଶବ୍ଦଠାରୁ ମୁଚ୍ ମୁଚ୍ ମୁତୁକର ।]

ମୁଶ୍କିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନାଦିକୁ ବା ଋଣକୁ ଲୁଚୁଡ଼ାଇ ଦିଏ ବା ନ ଦିଏ—(a person) Who defrauds a person of his dues.
Muśkiā
(ମୁଷ୍କିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଶ୍କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦେୟ ଋଣ ବା ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନକୁ ଲୁଚୁଡ଼ାଇବା ବା ନ ଦେବା—To defraud a person of his dues.
Muśkibā

ମୁଶଠୀ—ଦ. ବି—ଧଳା କାଙ୍ଗୁ; ସିଟ ଜାତୀୟ—White variety of pulse (grain).
Muśaṭi

ମୁଶାଫି(ଫେ)ରୁ(ରି)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ମୁସାଫିର୍)—୧। ପାନ୍ଥ; ପଥିକ; ବାଟୋଇ—1. Traveller; way-farer. ୨। ପ୍ରବାସୀ—2. A sojourner; a stranger. ୩। (ଅ. ମୁସାଫିରୀ) ଭ୍ରମଣ—3. Travel. [ଦ୍ର—ସେ କେବଳ ମୁଶାଫେରି, ମୁସାଫିରୀ ସକାଶେ ଫେରି ଆସି ଅଛନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ ।] ୪। ପ୍ରବାସ; ବିଦେଶ ବାସ—4. Sojourn. ୫। ମୁସଲମାନ ସାଧୁ ବା ଫକୀର—5. A Mahomedan mendicant.
Muśāphi(phe)r(ri)
মুসাফি(ফে)র
मुसाफिर
मुसाफिरी

ମୁଶାଫି(ଫେ)ର(ରି) ଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ମୁସାଫିରଖାନା)—ପାନ୍ଥନିବାସ, ପଥିକଙ୍କ ବିଶ୍ରାମ ସ୍ଥାନ—A rest house for travellers; a traveller's rest-shed.
Muśāphi(phe)ra(ri) khānā
মুসাফিরখানা
मुसाफिरखाना

ମୁଶାବିଦା(ଧା)—ବୈଦେ. ବି. (କଚେରୀ) (ଫା. ମୁସୱିଦା)—ଦଲିଲ ଆଦିର ଛଡ଼ା, ପାଣ୍ଡୁଲିପି, ଖସଡ଼ା, ମସୁଦା—Rough draft of a document.
Muśābidā(dhā)
মুসাবিদা
मुसव्विदा
[ଦ୍ର—କୌଣସି ଦଲିଲ ଦସ୍ତାବିଜ ଲେଖା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ତହିଁର ଗୋଟିଏ ମୁଶାବିଦା ଲେଖା ହୁଏ ଓ ତାହା ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳରେ ସଂଶୋଧିତ ହେଲା ପରେ ଲେଖା ହେବା କାଗଜରେ ଚଢ଼ାଯାଏ ।]

ମୁଶାହା(ହି, ହେ)ବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ମୁସାହିବ୍)—ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ୱଚର ସ୍ତାବକ ବା ଖୋଷାମୋଦକାରୀ ବା ବିଦୂଷକ ବ୍ୟକ୍ତି—Flatterer of a rich man; a hanger-on; toady; a jester.
Muśāhā(hi, he)b
মোসাহেব
मुसाहिब
[ଦ୍ର—ଆଗରେ ସାତ ଜଣ ମୁଶାହେବ ଲୁଚକାରେ ବସି ଭୋଳାଉ ଅଛନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ ।]

ମୁଶାହା(ହି, ହେ)ବି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁସାହାବି)—ସ୍ତାବକର କାର୍ଯ୍ୟ; ଖୋଷାମଦ—Flattery.
Muśāhā(hi, he)bi
মোসাহেবি मुसाहेबी

ମୁଶିଆରି—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଧଳା ସିଙ୍ଘି ମାଛ—A white variety of Saccobranchus Fossilis.
Muśiāri

ମୁଷ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧। ଚୋରି କରିବା—1. To steal. ୨। ଲୁଣ୍ଠନ କରିବା—2. To loot; to rob. ୩। ଭାଙ୍ଗିବା—3. To break. ୪। ବିଭାଗ କରିବା—4. To divide.
Mush (root)

ମୁଷ୍(ଷ୍କ)କି(କୁ)ଲ(ଲି)—ବୈଦେ. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ (ଅ. ମୁଶ୍କିଲ)—୧। ମହା—1. Great. ୨। ଶକ୍ତ; କଷ୍ଟକର—2. Difficult; hard; beset with difficulties. ୩।
Mush(shu)ki(ku)l(li)
ମୁଷ୍କିଲ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମୁଷ୍କୁଲ }

ମୁସ୍କିଲ . ଅତ୍ୟନ୍ତ; ବଡ଼; ଖୁବ—3. Very, very much.
मुशकील ୪ । ଅତ୍ୟଧିକ—5. Too much. ୫ । ଜଟିଳ; ଗୋଳମାଳିଆ—5. Confused. [ଉ—ଏହା ବିପଦ ର ସପଦ, ମହାମୁସ୍କିଲ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ ।] ୬ । ବିପଜ୍ଜନକ; ବିପତ୍‌ସଙ୍କୁଳ—6 Dangerous; beset with danger. ୭ । ଅତି ସନ୍ଦେହଜନକ—7. Very doubtful. ବୈଦେ. ବି —୧ । ବିପଦ—1. Danger. ୨ । ଗୋଳମାଳ; ଅଡୁଆ—2. Confusion. ୩ । ମହାବିପ୍ଦ ବା ଦୁଃଖ —3. Great sorrow. ୪ । ଅସୁବିଧାଜନକ ଅବସ୍ଥା; ଅଶାନ୍ତିଆ ଅବସ୍ଥା—4. Awkward situation; danger. ୫ । କଷ୍ଟ—5. Hardship. ୬ । ଗମ୍ଭୀର ସନ୍ଦେହ—6. Great doubt. ୭ । ବିଷମ-ସମସ୍ୟା—7. Grave dilemma.

ମୁଷକ—ସଂ. ବି —ମୂଷିକ (ବୈଦ୍ୟକ ନିଘଣ୍ଟୁ)—
Mushaka Mouse.

ମୁଷବ(ବ୍ବ, ମ୍ବ)ର—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁସବର)—ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ
Mushaba(bba, mba)ra ଘୃତକୁମାରୀ ରସରୁ ଶୁଷ୍କୀକୃତ ନିର୍ଯ୍ୟାସ
ସଂ. ନାମ—କୁମାରୀସାର —The dried juice of Indian
ସହାସାର, କୁମାରୀରସ- aloe used in medicine.
ସମ୍ଭବ [ଦ୍ର—ଏହା ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ; ପିତ୍ତନାଶକ,
ম ুসব্বর ବଳକର, ବିରେଚକ, ରଜଃପ୍ରବର୍ତ୍ତକ,
बोलतम्मा मुसब्बर ଗର୍ଭପାତକ, ମଳରୋଧକ; କୃମି, ଗଲ୍ମାସ,
ଅ. ମସ୍ବର, ସବର, ଅପସ୍ମାର, ରକ୍ତୋଲ୍ଲେପ, ଶୀତପିତ୍ତ,
ସବୂତର ଶିରୋରୋଗ, ଶ୍ଳେଷ୍ମଜ୍ୱର, ପ୍ଲୀହା ଓ
ଫା. ସବର ଅଗ୍ନିମାନ୍ଦ୍ୟ ରୋଗରେ ଉପକାରକ ।
ଅର୍ଶରୋଗୀ, ଗର୍ଭବତୀ, ଋତୁମତୀ ଓ ରକ୍ତପ୍ରଦରାକ୍ରାନ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ-ମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହାର ସେବନ ନିଷିଦ୍ଧ; ଏହାକୁ ଘୋର ଉଷୁମ କରି ଫୁଲାରେ ଲଗାଇଲେ ଫୁଲା କମେ ।]

ମୁଷ(ଷୁ)ଦ(ଦ୍ଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁତ୍‌ସଦ୍ଦୀ) - ବୈଷୟିକ କାର୍ଯ୍ୟର
Musha(shu)di(ddi) ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ; ଗୁମାସ୍ତା—
ম ুচ্ছদ্দি, ম ুতসদ্দী An agent for house-hold
मुसद्दि management.

ମୁଷମା(ମ୍ମା)ତ୍ —ବୈଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅ. ମୁସମ୍ମତ୍) (ଉଚିତାର୍ଥ)—
Mushamā(mmā)t ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବରେ ଯୁକ୍ତ
ম ুসমাৎ ହେବା ବିଶେଷଣ; ସଧବା (ସ୍ତ୍ରୀ)=ଶ୍ରୀମତୀ—A term
मुसमात prefixed to the name of a woman whose husband is alive.

ମୁଷ(ଶ, ସ)ଳ—ସଂ. ବି (ମୁଶ୍, ମୁଷ୍, ମୁସ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା; ଛେଦନ
Musha(śa, sa)ḻa କରିବା+କରଣ. ଅଳ)—୧ । ଗଦା; ମୁଦ୍ଗର—1. Mace; a club. ୨ । ହାମାନଦିସ୍ତା ବା ଢିଙ୍କିରେ ଜିନିଷ ଥିବା କୁଟିବାର ଦଣ୍ଡ—2. A pestle. ୩ । ଢିଙ୍କିର ପାହୁରାଣି—3. The pestle of a dhiṅki (ଢିଙ୍କି). [ଉ—ମୁଷଳ ଗଦା ଶଙ୍କୁ ଶେଲଣ ପଟ୍ଟିଶ, ଲଢିଥିଲେ ଶିବଦେବଙ୍କ ପାଶ ପାଶ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] [ଦ୍ର—ଏହା ବଳରାମଙ୍କର ବ୍ୟବହୃତ ଅସ୍ତ୍ର; ଏହା ଗଦାପରି, କିନ୍ତୁ ଏହାର ସବାଙ୍ଗ ସମାନ ।] ୪ । ଉଦ୍ଭିଜ୍ଜ ବିଶେଷ—4. A kind of plant. ୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୁଷଳ ପରି ଲମ୍ବ ଓ ମୋଟ ବସ୍ତୁ—5. (figurative) A long and thick article like a mace. ୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଶତ୍ରୁଦ୍ୱାରା ପ୍ରୟୋଗ କରାଯିବା ବିଘ୍ନ—6. A hindrance put by a person before his enemy.

ମୁଷଳ ଧାର(ରା)—ଦେ. ବି—ମୁଷଳ ପରି ଘନବୃଷ୍ଟିର ଧାରା; ଦୁମୁଦୁମା ବର୍ଷଣ
Mushaḻa dhāra(rā) —Big drops of rain; a
ম ুষলধারা heavy downpour; raining cats and
मुसलधार dogs. [ଉ—ଶୁଣି ସେ ସମୟରେ ଭୂମେ ଘନରୂପେ, ମୁଷଳ ଧାର ପରି ବର୍ଷନ୍ତିଅଛେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମୁଷଳ ପାଣି—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବଳରାମ—
Mushaḻa pāṇi An epithet of Baḻarāma.

ମୁଷଳି—ଦେ. ବିଣ—ମୁଷଳ ପରି ମୋଟା ଓ ଲମ୍ବା—
Mushaḻi Long and stout like a club.
(ମୁଷଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ম ুসলের মতন मुसलिया

ମୁଷ(ଶ, ସ)ଳୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୁଷଳ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ଇନ୍)—ମୁଷଳ-
Musha(śa, sa)ḻī ଧାରୀ—Armed with a mace.
[ମୁଷ(ଶ,ସ)ଳିକା—ଅନ୍ୟରୂପ] ସଂ. ବି - ୧ । ବଳଦେବ—
1. Baḻadeba. [ମୁଷ୍+କର୍ତ୍ତୃ.ଅଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ]—
୨ । ଗୃହଗୋଧିକା, ଝିଟିପିଟି—2 House-lizard.
୩ । ତାଳମୂଳୀ [ଦେଖ]—3. Tāḻamūḻi (See)

ମୁଷଳୀ କନ୍ଦ—ସଂ. ବି—[ମୁଷଳୀ+କନ୍ଦ)—ତାଳମୂଳୀ (ଦେଖ)
Mushaḻi kanda Tāḻamūḻi (See)
ସଂ. ନାମ—ଖଲିନୀ, ସୁବହା, ଗୋଧାପଦୀ ।

ମୁଷଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମୁଷଳ+ଦଣ୍ଡ୍ୟାର୍ଥେ. ଯ]—ମୁଷଳଦ୍ୱାରା
Mushaḻya ବଧ୍ୟ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—Deserving to be
[ମୁଷଲ୍ୟା - ସ୍ତ୍ରୀ] killed by a mace or club.

ମୁଷା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୂଷିକ)—ମୂଷା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mushā (etc) Mūshā etc (See)
ସଂ. ବି—(ମୁଷ୍ ଧାତୁ=ଚୋରି କରିବା+କରଣ. ଅ+ଆ; ଯାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ବଣିଆମାନେ ଚୋରି କରନ୍ତି)—ଧାତୁ ଗଳିତ କରିବା ପାତ୍ର; କୋଇ—A crucible for melting metal. ବୈଦେ. ବି (ନାମ) (ଇଂ. ମୋଜେସ୍; ଅ. ମୁଷା)—ଇହୁଦୀମାନଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଧର୍ମବିଧି ପ୍ରଣେତା—Moses.
[ଦ୍ର—ଏ ଖ୍ରୀ. ପୂ. ୧୫୭୧ ଅବ୍ଦରେ ମିଶର ଦେଶରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ବାଇବଲ୍‌ର ଓଲ୍ଡ ଟେଷ୍ଟାମେଣ୍ଟର ଏ

ଜଣେ ଧର୍ମପ୍ରବର୍ତ୍ତକ । ଏ ହେତୁ ଜାଗାସୃ ଥିଲେ । ଏ ଜଣେ ଈଶ୍ୱରପ୍ରେରିତ ଆଦର୍ଶ ପୁରୁଷ ବୋଲି ହେତୁ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ଓ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଏ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବାକ୍ୟାଳାପ କରୁଥିଲେ । ଏ ପାଞ୍ଚ ଖଣ୍ଡି ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏ 'ଇସ୍ରାଏଲ୍' ମାନଙ୍କୁ ମିଶରରୁ ଦେଶର ବହୁକଷ୍ଟ ନିରାପଦ ସ୍ଥାନକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । ଅରବରେ ମୁଶା ଭୁଣ୍ଡ ଓ ଆମନ୍ ମୁଷ ନାମକ ଦୁଇଟି ପ୍ରସ୍ରବଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁସଲମାନଙ୍କ ତୀର୍ଥରୂପେ ଅଦ୍ଭୁତ । ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ମୁଷା(ଷୁ)ଣ୍ଡା(ଣ୍ଡି)—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—(ସଂ. ମୁଷଳ + ଦଣ୍ଡ) Mushā(shu)ṇḍā(ṇḍi) ଢିଙ୍କି ପାହାର, ଢିଙ୍କିର ମୁଷଳ—The pestling rod of the Dhinki.

ମୁଷି—ସଂ. ବି—(ମୁଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଇ) ଚୋରି (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—Mushi Stealing.

ମୁଷିତ—ସଂ. ବିଣ—(ମୁଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଚୋରିତ; ଅପହୃତ—Mushita 1. Stolen. ୨ । ବଞ୍ଚିତ—2. Defrauded. ସଂ. ବି—ଚୋରି ମାଲ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—Stolen property.

ମୁଷିତକ—ସଂ. ବି—(ମୁଷିତ+କ)—ଚୋରାଇ ମାଲ—Mushitaka Stolen property.

ମୁଷିବତ—ବିଦେ. ବି—(ଆ)—୧ । କଷ୍ଟ;ଦୁଃଖ—1. Trouble. Mushibat ମୁସିବତ **मुसीबत** ୨ । ବିପତ୍ତି—2. Danger.

ମୁଷୁଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ.—(ହିନ୍ଦୁଳି)—ବି—(ସଂ. ମୁଷଳ ଦଣ୍ଡ); ଢିଙ୍କିର Mushuṇḍā ମୁଷଳ—The pestling rod of the Dhinki.

ମୁଷ୍କ—ସଂ. ବି [ମୁଷ୍ ଧାତୁ=(ଚୌର୍ଯ୍ୟ) ଚୋରି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ]—Mushka ୧ । ଅଣ୍ଡକୋଷ—1. Testicle; scrotum. ୨ । ତସ୍କର; ଚୋର—2. Thief; robber. ୩ । ଘଣ୍ଟାପାଟଳୀ ଗଛ [ବିଶ୍ୱକୋଷ]—3. Schrebera Swietenioides (tree). ସଂ. ବିଣ.—ମାଂସଳ [ହେମ ଚନ୍ଦ୍ର]—Fleshy.

ମୁଷ୍କକ—ସଂ. ବି.—[ମୁଷ୍କ+କ]—ପଳାଶ ବୃକ୍ଷ ପରି ଏକ ପ୍ରକାର ବୃହତ୍ Mushkaka ବୃକ୍ଷ, ଏକ ପ୍ରକାର ପାଟଳୀ ଗଛ—Name of a tree; Schrebra Swietenioides.

ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ—	[ଦ୍ର—ଏହା
ଘଣ୍ଟାପାଟଳୀ, ମୋକ୍ଷକ, ଗୋଲୀହ	ପଳାଶବତ୍ ପାଦପତ୍ୟ ବୃକ୍ଷ ।
ଝାଟଳ, ମୁଷ୍କକ, ଗୌଳିକ,	ଏଥିର ପତ୍ର ଚାରି ଯୋଡ଼ା ପର୍ଣ୍ଣିତ
ମେହନ, ମୋଚକ, ଶାଚରୁଷ,	ସମଷ୍ଟି । ଫୁଲ ଅଶୀତ, ଶବର
ପାଟଳୀ, ବିଶାପକ, ଗୋଳହ,	ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ସୁଗନ୍ଧ । ଫଳ ଚାରିଅଙ୍ଗୁଳ
କଟାଳ, ବନବାସୀ, ସୁଗନ୍ଧକ,	ଲମ୍ବ, ଘଣ୍ଟା ପରି । ଏହା କଟୁ,ଅମ୍ଳ
କ୍ଷାରଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଘଣ୍ଟା, ଘଣ୍ଟାକ,	ଉଷ୍ଣ, ରେଚକ, ପାଚକ, କଫ
ମୁଷ୍କ, ଝାଣ୍ଟା,	ବାତ ଓ ବିଷନାଶକ । ଏହା
घण्टापारुल	ମେଦୋରୋଗ, ଗଣ୍ଡ, କୃମି, ଓ
मोषा	ମ. ମୋଷେ ଶୁକ୍ରନାଶକ, ପ୍ଲୀହା ଓ ଉଦର
	ତେ. ମୋକ୍ଷ-ଚେଟ୍ଟୁ, ରୋଗ ନାଶକ ।]
	ମୁଷ୍କ ଭୁଣ୍ଡଚେଟ୍ଟୁ

ମୁଷ୍କଗ୍ରନ୍ଥି—ସଂ. ବି—(ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ଅଣ୍ଡକୋଷର ନାଡ଼ୀ—Mushka granthi 1. The cord of the testis. ୨ । ଅଣ୍ଡକୋଷ—2. The testis.

ମୁଷ୍କ ଛିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମୁଷ୍କ+ଛିନ୍ନ ଯାହାର, ବହୁବ୍ରୀହି)—Mushka chchhinna ଅବତା; ଖାସୀ ହୋଇଥିବା—(ଛିନ୍ନମୁଷ୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ) Castrated; gelded.

ମୁଷ୍କ ଛେଦ—ସଂ. ବି—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପୁଂସ୍ତ୍ୱ ନଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ପୁରୁଷ Mushka chchheda ଜୀବର ଅଣ୍ଡକୋଷକୁ କାଟିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—ମୁଷ୍କ ଛେଦନ, ମୁଷ୍କ ମୋଚନ }—ଅନ୍ୟରୂପ ଖାସୁ କରିବା, ଅଣ୍ଡା କରିବା—Castration; gelding.

ମୁଷ୍କଭାର—ସଂ. ବି—ପ୍ରବୃଦ୍ଧ ମୁଷ୍କ; ଅଣ୍ଡକୋଷ ବୃଦ୍ଧି—Mushka bhāra Hydrocele; enlarged testicles.

ମୁଷ୍କର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ମୁଷ୍କ+ପ୍ରଲମ୍ବାର୍ଥେ. ର)—ପ୍ରଲମ୍ବାଣ୍ଡ, Mushkara ଭୁରୁଣ୍ଡା—Having big testicles. ସଂ. ବି ଲମ୍ବମାନ ଅଣ୍ଡକୋଷ; (ପ୍ରକୃତିବାଦ); ଭୁରୁଣ୍ଡା—Hydrocele; enlarged testicles.

ମୁଷ୍କ ଶୂନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଖାସୀ ହୋଇଥିବା—Mushka śūnya 1. Castrated; gelded. ୨ । ନପୁଂସକ—2. Eunuch.

ମୁଷ୍କବର୍ହ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମୁଷ୍କ+ଅ+ବୃହ୍ ଧାତୁ=ଉନ୍ମୂଳନ କରିବା+ Mushkabarha କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗବାଦି ଜୀବଙ୍କ ଅଣ୍ଡା ବା ଉନ୍ମୂଳନକୋଷ କରେ (ବିଶ୍ୱକୋଷ. ଅଥର୍ବବେଦ)—A person who castrates or gelds animals.

ମୁଷ୍ଟ—ସଂ.ବିଣ (ମୁଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ମର୍ଦ୍ଦିତ—1. Rubbed. Mushṭa ୨ । ଅପହୃତ—2. Stolen. ବି. (+ଭାବ. ତ)—ଚୋରି—Stealth; robbery.

ମୁଷ୍ଟା ମୁଷ୍ଟି—ସଂ. ବି.—ପରସ୍ପର ବିଧା ବା ମୁଥ ମରାମରି—Mushṭā mushṭi Mutual dealing of fist blows. [ଦ୍ର—ମୁଷ୍ଟା ମୁଷ୍ଟି, ମୁଥା ମୁଥି, କଚ କଚ ରଚ, ଗହଳେ ଅବଗାଢ଼ଲେ ବେନି ଭଣଗୋଳେ—ରାଧାନାଥ ମହାଯାତ୍ରା ।] ସଂ. ବି.—ପରସ୍ପର ବିଧା ବା ମୁଥ ମରାମରି ହେଉଥିବା—Dealing fist blows on each other.

ମୁଷ୍ଟି—ସଂ. ବି.—(ମୁଷ୍ ଧାତୁ=ଚୋରି କରିବା+କରଣ. ତି)—୧ । Mushṭi ମୁଷ୍ଟିତ କରତଳ, ହାତର ମୁଠା—1. Fist-closed palm. ୨ । ମୁଠାଏ ପରିମାଣ—2. A handful. ୩ । ମୁଠାଦ୍ୱାରା ଆଘାତ; ବିଧା; ମୁଥ—3. Fisticuff; a blow with the fist. ୪ । (+ଭାବ. ତି) ଚୋରି—4. Theft. ୫ । ଧାତୁ ତରଳାଇବା—5. Melting of metals. ୬ । ଖଡ୍ଗାଦିର ବେଣ୍ଟ

—6. The handle of a weapon; hilt. ୭ । ଚାରିତୋଳା ପରିମାଣ—7. A weight of 4 tolas. [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମାପ ଅନୁସାରେ ଏହା ୮ ତୋଳା ।] ୮ । (ମୁଷ୍ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ. ତି; ଯେଉଁ ସମୟରେ ଖୁଧାତୁର ପଥିକ ଦ୍ରବ୍ୟସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଓ ତାଙ୍କ ବିନାଅନୁମତିରେ ନିଜର ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରେ ବା ଯେଉଁ ସମୟରେ ପଶ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ଗୁପ୍ତ ରଖିବାକୁ ହୁଏ) ଦୁର୍ଭିକ୍ଷକାଳ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—8. A time of scarcity; famine. ୯ । ଘଣ୍ଟା ପାଟଳୀ ବୃକ୍ଷ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—9. Schrebera Swietenioides (tree). ୧୦ । ଋଦ୍ଧି ନାମକ ଔଷଧଦ୍ରବ୍ୟ—10. A rare medicinal article. ୧୧ । (+ ଭାବ. ତି) ଗୋପନ—11. Concealment. [ଦ୍ର—ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶ ମୁଠା, ମୁଠି ।]

ମୁଷ୍ଟିକ—ସଂ. ବି (ମୁଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତି+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ କ)—୧ । Mushṭika ରାଜା କଂସର ମଲ୍ଲ ବିଶେଷ—1. A warrior under the demon Kaṁsa. [ଦ୍ର—ବଳରାମ ଏହାଙ୍କୁ ବଧ କରିଥିଲେ—ଶବ୍ଦକୋଷ ।] ୨ । (+ ଅଧିକରଣ. ତି+କ) ଧାତୁ ତରଳାଇବା ପାତ୍ର; କୋଇ—2. Crucible. ୩ । (ମୁଷ୍ଟି+ପ୍ରୟୋଜନ ଏହାର, ଏହି ଅର୍ଥରେ କ) ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାର; ବଣିଆ—3. Goldsmith.

ମୁଷ୍ଟିକାନ୍ତକ—ସଂ. ବି (ଉପପଦ; ମୁଷ୍ଟିକ+ଅନ୍ତକ=ବିନାଶକାରୀ)—Mushṭikāntaka ମୁଷ୍ଟିକ ନାମକ ମଲ୍ଲକୁ ବିନାଶ କରିଥିବା ବଳଦେବ—A name of Baḷadeba the slayer of Mushṭika.

ମୁଷ୍ଟି ଦେଶ—ସଂ. ବି—ଧନୁମୁଠା ବା ମଧ୍ୟଦେଶ (ଯେଉଁଠାରେ ଧନୁକୁ Mushṭi desa ଧରାଯାଏ)—The middle or handle of a bow.

ମୁଷ୍ଟି ଦ୍ୟୂତ—ସଂ.ବି—ଦ୍ୟୂତକ୍ରୀଡ଼ା ବିଶେଷ—A kind of game at Mushṭi dyūta hazards.

ମୁଷ୍ଟିନ୍ଧୟ—ସଂ. ବି—୧ । (ମୁଷ୍ଟି+ଧେ ଧାତୁ+ପାନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. Mushṭindhaya ଅ; ଯେ ମାତାର ବକ୍ଷରେ ମୁଷ୍ଟିପ୍ରହାର କରି ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରେ)—ସ୍ତନନ୍ଧୟ; ଶିଶୁ—1. A suckling child. ୨ । ମୁଷ୍ଟିବନ୍ଧନ କ୍ରିୟା; ସଂଗ୍ରାହ; ହାତକୁ ମୁଠା କରିବା (ଶବ୍ଦକୋଷ)—2. Clenching of the fist.

ମୁଷ୍ଟିପାତ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବିଧା ବା ମୁଥ ମାରିବା—Mushṭipāta Blow with fists.

ମୁଷ୍ଟି ପୀଡ଼େ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଦୃଢ଼ମୁଷ୍ଟିରେ—Tightly in Mushṭi piṛde hand. [ହି—ହାଲଦର୍ଦ୍ଦ ପ୍ରାୟେ ଲୁଲ୍ ଦୃଢ଼ମୁଷ୍ଟିତେ ମୁଷ୍ଟିପୀଡ଼େ ଧରି । ରଘୁନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] **दृढमुष्टिमे**

ମୁଷ୍ଟିବଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ—ମୁଷ୍ଟିକୃତ; ମୁଠା କରାଯାଇ ଥିବା (ହାତ)—Mushṭibaddha Clenched.

ମୁଷ୍ଟିବନ୍ଧ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ହାତକୁ ମୁଠା କରିବା—Mushṭibandha The act of clenching the fist. (ମୁଷ୍ଟିବନ୍ଧନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଷ୍ଟିଭିକ୍ଷା—ସଂ. ବି—ମୁଠିଏ; ଦୁଆର ଦୁଆର ବୁଲି ମୁଠାଏ ଲେଖାଏଁ Mushṭibhikshā ଚାଉଳ ଭିକ୍ଷା କରିବା—Begging of a handful of rice at every door.

ମୁଷ୍ଟିମାଡ଼—ଦେ. ବି—ବିଧାମାଡ଼—Fist-blow. [ହି—ବକୁର Mushṭi mārda ପର ମୁଷ୍ଟିମାଡ଼ରେ ତାହାର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] घुषि **मुस्टीमार**

ମୁଷ୍ଟିମିତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—୧ । ମୁଠାଏ ପରିମିତ—Mushṭimita 1. Measured by a handful. ୨ । ସାମାନ୍ୟ; ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ—2. A few; a little.

ମୁଷ୍ଟିମେୟ—ସଂ. ବିଣ (ମୁଷ୍ଟି+ମା ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ମୁଷ୍ଟି- Mushṭimeya ଦ୍ୱାରା ପରିମେୟ; ମୁଠାଏ—1. A handful of. ୨ । ଅଳ୍ପ ପରିମାଣ—2. Little (in quantity). ୩ । ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ—3. Few (in number).

ମୁଷ୍ଟି ମୁଷ୍ଟି—ସଂ. ବି—ପରସ୍ପର ମୁଥ ମରାମରି ହୋଇ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ହୁଏ Mushṭi mushṭi —Boxing; fist to fist fighting.

ମୁଷ୍ଟି ଯୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବି—ମୁଥ ମରାମରି ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ; ବିଧା ମରାମରି—Mushṭi juddha Boxing; pugilistic fighting.

ମୁଷ୍ଟି ଯୋଗ—ସଂ.ବି (ମୁଷ୍ଟି+ଯୋଗ)—୧ । ଟୁଟକା ଔଷଧ, ଚେରମୂଳ Mushṭi joga ଆଦି—1. Simple herbs. ୨। ସୁସ୍ଥ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନପୂର୍ବକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା, ବଳ ସମାଧାନ ଓ ରୋଗ ନିବାରଣ ଆଦି ପାଇଁ ହଂଯୋଗୋକ୍ତ ଯୋଗପ୍ରକ୍ରିୟା ବିଶେଷ—2. Simple exercises enjoined in the Haṭhajoga as remedies for keeping the body strong, healthy. [ଦ୍ର—ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଅନେକ ରୋଗ ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ପ୍ରଶସ୍ତ ଓ ଜଟିଳ ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗରେ ଆରୋଗ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସାମାନ୍ୟ ମୁଷ୍ଟି ଯୋଗରେ ତାହା ଆରୋଗ୍ୟ ହୁଏ; ଯଥା—ଡାହାଣ ନାକପୁଡ଼ାରେ ନିଶ୍ୱାସ ଚାଲୁଥିଲେ ଭୋଜନ କରିବା, ବାମ ନାକରେ ନିଶ୍ୱାସ ଚାଲୁଥିଲେ ଶୋଇବା, ସକାଳୁ ଉଠି ବାସିପାଣି ପିଇବା, ଲୁଣ ଅଦା ଚୋବାଇବା ।]

ମୁଷ୍ଟିଳ—ଦେ. ବିଣ—ମୁଷ୍ଟିଯୁକ୍ତ—Attached with fists. [ହି—Mushṭiḷa ମୁଷ୍ଟିଳ ଭୁଜେ ଫେରଣ, ମୂର୍ଦ୍ଧାଘ୍ରାଣ ଚୁମ୍ବ ପୁଣ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।]

ମୁଷ୍ଟି ସଂଗ୍ର(ଗ୍ରା)ହ—ସଂ. ବି—ମୁଷ୍ଟିବନ୍ଧ (ଦେଖ) Mushṭi saṁgra(grā)ha Mushṭibandha (See).

ମୁଷ୍ଟ୍ୟାଘାତ—ସଂ. ବି (୩ୟା ତତ୍; ମୁଷ୍ଟି+ଆଘାତ)—ମୁଷ୍ଟିପ୍ରହାର Mushṭyāghāta ପ୍ରହାର, ବିଧା ବା ମୁଥ—Fisticuff, blow with the fist.

ମୂଷ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ବିଭାଗ କରିବା—1. To divide.
Mus (root) ୨ । କାଟିବା—2. To cut. ୩ । ଭାଙ୍ଗିବା—3. To break to pieces.

ମୁସ୍କିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନ
Muskiā ବା ଋଣକୁ ଯେ ଭୁରୁଡ଼ାଏ ବା ମାଡ଼ି ବସେ—(a person) Defrauding another of his dues.

ମୁସ୍କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରାପ୍ୟକୁ
Muskibā ଭୁରୁଡ଼ାଇବା ବା ମାଡ଼ି ବସିବା—Defrauding or diswoning another's dues.

ମୁସ୍(ସୁ)କୁଲି—ବୈଦେ. ଅ ଓ ବିଶେଷ ବିଣ.,କ୍ରି. ବିଣ (ଅ. ମୁଶ୍କିଲ୍)—
Mus(su)kuli ୧ । ମହା; ଅତ୍ୟନ୍ତ—1. Great; very;
মুশকিল मुसकील very much. ୨ । ଶକ୍ତ; ଅସହଜ—Difficult. [ଉ—ଏହା ବିପଦ ବିସମ୍ବାଦ, ମହା ମୁସ୍କିଲ—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।]
ମୁଶ୍[ସ୍]କିଲ୍ [ଲି], ମୁସ୍କିଲ୍[ଲି], ମୁସ୍କୁଲି } ଅନ୍ୟରୂପ

ମୁସ୍‌ମୁସି ଖରା—ପ୍ରାଦେ• (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବର୍ଷାଦିନରେ ହେବା
Mus-musi kharā ତେଜୋହୀନ ମେଘୁଆ ଖରା—Mild sun's rays during cloudy weather.

ମୁସ୍‌ଲି(ଲେ)ମ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଅ. ମୁସ୍‌ଲିମ୍)—ମୁସଲମାନ୍
Mus-lī(le)m (ଦେଖ)—Musalamān (See)
মুসলীম मुसलीम

ମୁସ୍‌ଲି(ଲେ)ମ୍ ଲୀଗ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅଟୂଟ ବ୍ୟବହାର) (ଅ. ମୁସ୍‌ଲିମ୍+ଇ. ଲୀଗ୍)—ଭାରତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ
Mus-lī(le)m lig
মুসলীম লীগ ମୁସଲମାନଙ୍କ କେନ୍ଦ୍ର ସଭା—The Muslim
मुसलीम लीग League; an association of Mahomedans in India.

ମୁସ୍‌ଲି(ଲେ)ମ୍ ସେମିନା(ନେ)ରି—ବୈଦେ. ବି (ଅଧୁନିକ) (ଅ. ମୁସ୍‌ଲିମ୍+ଇଂ. ସେମୀନାରି)—
Mus-lī(le)m seminā(ne)rī
মুসলীম সেমিনারী କଟକରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହାଇସ୍କୁଲ—The
मुसलीम सेमिनेरि Moslem Seminary High School in the town of Cuttack.

ମୁସ(ସୁ)ଦି(ଦ୍ଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁତ୍‌ସଦ୍ଦୀ)—୧ । ମୋହରର୍;
Musa(su)di(ddhi) ଲେଖକ—1. Writer; clerk. ୨ ।
মুৎছুদ্দী मूतसद्दि ପେସ୍କାର—2. A ministerial officer who puts up record before a superior official ୩ । ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା କର୍ମଚାରୀ—3. An officer in charge of arrangement. [ଉ—ସାରି ଫଉଜ ହେଲେ ଉଜୀର, ମୁସଦ୍ଦି ମୁସା ହେଲେ ବାହାର—ବ୍ରଜନାଥ.ସମରତରଙ୍ଗ ।] ୪ । ହିସାବରକ୍ଷକ—4. Accountant. ୫ । ଗୁମାସ୍ତା—5. Agent.

ମୁସମା(ମ୍ମା)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ପା. ମୁସମା) (କଟକିଆ ଭାଷା)—
Musamā(mmā) ମଜରା—Set off; adjustment.

ମୁସ(ସୁ)ମା (ମ୍ମା)ତ୍—ବୈଦେ. ବି (କଟକିଆ) (ପା. ମୁସମ୍ମତ୍)—
Musa(su)mā(mmā)t ମୁଶମା(ମ୍ମା)ତ୍ (ଦେଖ)—
মুষমত मूसम्मत Musamā(mmā)t (See)

ମୁସଳ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ. ବି (ମୁଷ୍ ଧାତୁ=ଭାଙ୍ଗିବା+କରଣ. ଅଳ)—
Musaḷa (etc) ମୁଷଳ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Mushaḷa etc (See)

ମୁସ(ସୁ)ଲ(ଲୁ)ମ୍—ବୈଦେ. ଅ (ଅ. ମୁତ୍‌ଲକ)—ଆଦୌ; ମୂଳରୁ;
Musa(su)la(lu)m ବିଲ୍‌କୁଲ୍—At all.
আদতে, মূহলম मूसल्लिम

ମୁସଲ(ଲ)ମାନ୍—ବୈଦେ. ବି• ପୁଂ (ଅ. ଏକବଚନ; ମୁସ୍‌ଲିମ୍=ମୁକ୍ତ
Musala(ḷa) mān ପୁରୁଷ; ବହୁବଚନ—ମୁସଲ୍‌ମୀନ୍; ମୁସଲ-
মুস(ছ)লমান मूसलमान ମୀନ୍ ଶବ୍ଦ କ୍ରମଶଃ ଅପଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ଫାରସୀରେ ମୁସଲମାନ ରୂପ ଧାରଣ କରିଅଛି—ବ. ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
ମୁସଲ[ଲ]ମାନୀ, ମୁସଲ[ଲ]ମାନଅଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
୧ । ହଜରତ୍ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଏକେଶ୍ୱର ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ଇସ୍‌ଲାମ୍ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ; ପଠାଣ—1. Mahomedan; Muslim; Islam. [ଦ୍ର—ମୁସ୍‌ଲିମ ଓ ଇସଲାମ ଶବ୍ଦ ଆରବୀ 'ସଲମ' ଧାତୁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଅ. ସଲମ ଧାତୁର ଅର୍ଥ ଆପଦଶୂନ୍ୟ, ମୁକ୍ତ ବା ମୁକ୍ତିଦାନକାରୀ । ଯେଉଁ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ ସଂସାରରେ ମନୁଷ୍ୟ ନିରାପଦ ହୁଏ ଓ ପରଲୋକରେ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରେ ତାକୁ ହଜରତ ମହମ୍ମଦ ଇସଲାମ ବା ମୁସ୍‌ଲିମ ବା ମୁସଲମାନ ଧର୍ମ ନାମ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ସଲାମତ ଓ ସଲାମ ଶବ୍ଦ ଏହି ଅ. ସଲମ ଧାତୁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଦେଶଭେଦରେ ଏ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ନାମ ହୋଇଅଛି । ୟୁରୋପରେ ମୁର୍; ଆରବରେ ମୁସଲମାନ, ମୋସଲେମ; ଆବସିନିଆ ଓ ନାଇଜିରିଆରେ ହାବସୀ; ପାରସ୍ୟରେ ପାରସୀ; ପୂର୍ବ ଇଉରୋପରେ ମଧ୍ୟଯୁଗରେ ସାରାସିନ । ଏହି ଧର୍ମର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ହଜରତ ମହମ୍ମଦ ଆରବର ମକ୍କା ନଗରରେ ଖ୍ରୀ. ୫୭୧ ରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଖ୍ରୀ. ୬୨୨ରେ ସେ ମକ୍କା ତ୍ୟାଗ କରି ମଦିନାକୁ ଗଲେ ଓ ସେହି ଦିନଠାରୁ ମୁସଲମାନଙ୍କ ପ୍ରଚଳିତ ହିଜ୍‌ରୀ ସନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଖ୍ରୀ. ୬୩୨ ରେ ହଜରତ ମହମ୍ମଦ ଦେହତ୍ୟାଗ କଲେ । ଏକେଶ୍ୱରବାଦ ଏ ଧର୍ମର ପ୍ରଥମ ଧର୍ମନୀତି । 'ଅଲ୍ଲା'ହିଁ ଜଗତରେ ଏକମାତ୍ର ପ୍ରଭୁ ଓ ମହମ୍ମଦ ତାଙ୍କର ଜଣେ ପଏଗମ୍ବର ବା ପୃଥିବୀକୁ ପ୍ରେରିତ ଦୂତ ଅଟନ୍ତି ଓ ଏ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର କୋରାନରେ ମହମ୍ମଦ ଈଶ୍ୱରାଦେଶମାନ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଅଛନ୍ତି । ଯେ ଏ କଥା ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ସେ ମୁସଲମାନ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁସଲମାନର ୫ଟି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଈଶ୍ୱରାଦେଶ କୋରାନରେ ଅଛି:—୧ । ଏକେଶ୍ୱରବାଦ କଲମା ପଢ଼ିବା, ୨ । ଦିନ ରାତିରେ ୫ ଥର ନମାଜ ପଢ଼ିବା, ୩ । ରମଜାନ ମାସରେ ଉପବାସ କରିବା, ୪ । ଧର୍ମାର୍ଥ ଦାନ କରିବା ଓ ୫ । ମକ୍କାକୁ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା କରିବା ।] ୨ । ଇସଲାମ ଧର୍ମ—2. Mahomedanism.

ମୁସଲ(ଲ)ମାନି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ମୁସଲ୍‌ମାନୀ)—ମୁସଲମାନର
Musala(la)māni ଆଚରଣ—Conduct befitting a
ମୁସ(ଛ)ଲମାନୀ मुसलमानी Mahomedan.
[ମୁସଲମାନଅ(ଅଁ)—ଅନ୍ୟ ବଣ.ରୂପ] ବଣ—ମୁସଲମାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Islam.

ମୁସଲ୍ଲା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ମୁସଲମାନମାନେ ନମାଜ ପଢିବା ସମୟରେ
Musallā ଯେଉଁ ଚଟେଇ ବା ଆସନ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି—
ମୁସଲ୍ଲା A prayer mat of a Mahomedan.
मुसल्ला

ମୁସଲ୍ୟ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମୁସଲ+ବଧ୍ୟାର୍ଥେ.ଯ)—ମୁସଲ ଦ୍ୱାରା ବଧ-
Musalya Deserving to be killed by the blow
(ମୁସଲ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) of a mace.

ମୁସ୍କି(ସ୍କୁ)ଲ୍(ଲି)—ବୈଦେ. ଅ. କ୍ରି. ବଣ. ବଣର ବଣ. ବଣ (ଅ)—
Muski(sku)l(li) ମୁସ୍କୁଲ (ଦେଖ)—Mus-kuli (See)

ମୁସ୍ତ (ଧାତୁ)—ସ—୧। ଏକତ୍ର ହେବା; ଗଦା ହେବା—1. To be
Must (root) gathered together; to be heaped up. ୨। ଗଦା କରିବା—2. To heap up; to accumulate. ୩। ଏକତ୍ର କରିବା—3. To gather up.

ମୁସ୍ତ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା, ମୁସ୍ତର୍)—୧। ଥର, ବାର, ମୁଥ—
Musta 1. Time. ୨। କିସ୍ତି—2. Instalment. ସ. ବାର, କିସ୍ତି ବି. (ମୁସ୍ତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧। ଦୂବ ଘାସ—
बार, मुस्त 1. Cyperus Rotundus; the creeping
(ମୁସ୍ତର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) grass. ୨। ଏକ ପ୍ରକାର ଘାସର ସୁଗନ୍ଧ
ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ମୁସ୍ତକ, ମୂଳ, ଯଥା—2. The bulbous
ସୁସ୍ତା, ଭଦ୍ର, ଭଦ୍ରକ, ଭଦ୍ର root of a kind of grass;
ମୁସ୍ତକ, ଭଦ୍ରା, ଗାଙ୍ଗେୟ, Cyperus Rotundus.
ଅନ୍ତୁନାମକ, କୋରକ [ଦ୍ର—ଏହା ଉଷ୍ଣ, କଟୁ, ବାୟୁ-
ମେଘୂକ, ନାଗରମୁସ୍ତକ, ନାଶକ, ଗ୍ରାହକ ଓ ପାଚନ, ଏହା
ଶ୍ରୀଭଦ୍ରା, କୁରୁବିନ୍ଦ, ରାଜକ ପିତ୍ତ, ଅସ୍ର, ତୃଷ୍ଣା, ଜ୍ୱର ଓ କୃମି
ମେଘ, ସୁଭଦ୍ରା, ମେଘ, ମେଘାଖ୍ୟ ନାଶକ। ଅନୂପଦେଶ ଜାତ ମୁଥା
ଓ ମେଘର ସମସ୍ତ ପ୍ରଭୃ ଶବ୍ଦମାନ ପ୍ରଶସ୍ତ।]
मुता(आ) मोथा ଦେ. ଭୁଗ ମୁସ୍ତ, ସକଦଭୁର୍ଙ୍ଗ ବିଭୁ
ଭା. କୋରସ୍

ମୁସ୍ତକ—ସ. ବି—୧। ସ୍ଥାବର ବିଷବିଶେଷ—1. A poisonous
Mustaka drug. ୨। ମୁସ୍ତ (ଦେଖ)—2. Musta (See)

ମୁସ୍ତଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା· ମୁସ୍ତାଜର)—ମୁସ୍ତାଜର (ଦେଖ)
Mustaja Mustājara (See)

ମୁସ୍ତ(ସ୍ତୁ)ଣ୍ଡା—ଦେ. ବଣ. (ସ. ପୁଷ୍ଟ)—୧। ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ଓ ବଳିଷ୍ଠ—
Musta(stu)ṇḍā 1. Stout and strong. ୨। ଦୁଷ୍ଟ—
मुस्तण्डा 2. Wicked.

ମୁସ୍ତ(ସ୍ତା)ଫା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ମୁସ୍ତାଫା)—୧। ମୁସଲମାନ ଉଚ୍ଚ-
Musta(stā)phā ବଂଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବରେ ଲାଗିବା ଉପାଧି
ମୁସ୍ତଫା ବିଶେଷ—1. A title prefixed to the name
मुस्तफा of Mahomedan nobles. ୨। ହଜରତ୍ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ନାମାନ୍ତର (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. A name of the prophet Mahammad.
[ଦ୍ର—ତୁର୍କିଭାଗରୁ ଅନେକ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଓ ତୁରସ୍କର ସୁଲତାନଙ୍କ ଏହି ନାମ ଥିଲା। ଖ୍ରୀ ୧୬ଶଠାରୁ ୧୯ଶ ଶତାବ୍ଦି ମଧ୍ୟରେ ଏହି ନାମଧାରୀ ୪ ଜଣ ତୁରସ୍କର ସୁଲତାନ ହୋଇଥିଲେ।]

ମୁସ୍ତ(ସ୍ତା)ଫା କ(କେ)ମା(ମେ)ଲ ପାଶା—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ)—
Musta(stā)phā ka(ke)ma(me)l pāśā ତୁରସ୍କ ଗଣତନ୍ତ୍ରର
मुस्तफा कमाल पाशा ଆଧୁନିକ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ରର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା—
मुस्तफा कमाल पाशा Mustāfā Kamāl Pāśā, the founder of the modern Turkish republic.

ମୁସ୍ତାର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ମୁସ୍ତ (ଦେଖ)
Mustār Musta (See)

ମୁସ୍ତରୀ—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ (ଅ. ମୁଶ୍‌ତାରୀ; କତରଥ)—ସମ୍ପତ୍ତିକ୍ରୟକାରୀ;
Mustarī କ୍ରେତା—Purchaser of a property.
(ମୁସ୍ତରଥ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବାସ୍ତା—ବପସ୍ୱାକ)
मुस्तारी मुस्तारी

ମୁସ୍ତା—ସ. ବି—ମୁସ୍ତ (ଦେଖ)
Mustā Musta (See)

ମୁସ୍ତାଜ(ଦା)ର—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁସ୍ତାଜର କତରଥ ଭାଷା)—ଯେଉଁ
Mustāja(dā)ra ଲୋକ ଜମିଦାର ଅଧିକରୁ ଖଜଣା ଅସୁଲ
(ମୁସ୍ତାଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବାକୁ ଜମିଦାରଙ୍କଠାରୁ ଇଜରା
मुस्तजर ନିଏ; ଠିକାଦାର—A farmer or lessee who
मुस्ताजर takes the farming of a Zamindari.

ମୁସ୍ତାଜରି—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ମୁସ୍ତାଜରର କାର୍ଯ୍ୟ ବା ପଦ—
Mustājari The act or post of a lessee.
ମୁସ୍ତାଜରୀ मुस्ताजरी

ମୁସ୍ତାଫ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁସ୍ତଫା)—ବେଶଭୂଷାରେ ସଜ୍ଜିତକରଣ—
Mustāpha Being fitted up with dress, toilette.

ମୁସ୍ତେଜ—ବୈଦେ. ବଣ (ଅ. ମୁସ୍ତଅଦ୍)—ଉଦ୍ୟତ—Ready.[ଦ୍ର—
Musteja ସେ ମୋ ସଙ୍ଗେ କଳି କରିବାକୁ ମୁସ୍ତେଜ ହେଉଛି।].
उद्यत मुस्तैज

ମୁସ୍ଲିମ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବଣ (ଫା)—ମୁସ୍‌ଲିମ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Muslim ମୁସ୍‌ଲିମ मुस्लिम Muslim etc. (See)

ମୁହ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧। ମୁଗ୍ଧ ହେବା—1. To be charmed.
Muh (root) ୨। ମୂଢ଼ ହେବା—2. To become foolish, to be fooled.

ମୁହଁ ବନ୍ଧ—ଗ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତରଖଣ୍ଡ) ବି—ଶଗଡ଼ ଚକର ମଧ୍ୟ ପିଣ୍ଡର
Muhan̐ bandha ବାହାରେ ତୁଳ ପାଖେ ଲୁଲିଯିବା ଏକଲା ଲୌହ-
ବଳୟ—The iron ring round the navel of the wheel of a cart.

ମୁହଁ—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଖ; ପ୍ରା. ମୁହଁ)—୧ । ମୁଖ; ବଦନ—
Muhañ 1. Face. ୨ । ପାଟି—2. Mouth. ୩ । ମୁଣ୍ଡ—
(ଗାଳି—ଉପଯୋଗ) 3. Head. ୪ । ଅଗ; ସମ୍ମୁଖଭାଗ—
ମুখ 4. Front part. ୫ । ଚେହେରା—5. Countenance.
मुहँ ୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବ୍ୟକ୍ତି—6. (figurative) A person. (ଉ—ଖାଇ ନ ଥାଏ ଯେଉଁ ମୁହଁକୁ, ଭଣ୍ଡାର ନ ଥାଏ ଖାଉଥିବାକୁ । ଉଗ ।) ୭ । ମୁଖନିଃସୃତ ବାକ୍ୟ—7. Speech. ୮ । ମୁଖଲଜ୍ଜା; ମୋହବତ—8. Regard for the feelings of others. (ଉ—ତୋ ମୁହଁକୁ, ନା ତୋ ଗୋସେଇଁଥିଁ ମୁହଁକୁ । ଉଗ ।) [ଦ୍ର—ମୁହଁ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅର୍ଥ ପାଇଁ ମୁଖ ଶବ୍ଦ ତଳେ ଦେଖ ।]

ମୁହଁ ଅଇଁଠା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖାଇବାକୁ ବସି ନାମମାତ୍ର
Muhañ ainṭhā karibā ଖାଇବା, ଅର୍ଥାତ୍ ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ
মুখএঁঠো করা ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ନ ଖାଇବା—To touch
मुहँ जुठारना the food.

ମୁହଁ ଅନ୍ଧାର—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଖ+ଅନ୍ଧକାର)—୧ । ବେଳ
Muhañ andhāra ବୁଡ଼ିବା ସମୟର ସାମାନ୍ୟ ଅନ୍ଧାର (ଯେଉଁ
(ଝିଟିପିଟି ଅନ୍ଧାର—ଉପଯୋଗ) ଅନ୍ଧାରରେ ସାମନାରେ ଥିବା
মুখআঁধারী ଲୋକର ଉପସ୍ଥିତି ଓ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଜଣାପଡ଼େ, କିନ୍ତୁ
मुहँ अँधार (अँधेरे) ମୁହଁକୁ ଚିହ୍ନାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ)—1. The darkness of dusk (by which a person's face cannot be distinguished). ୨ । ପ୍ରାତଃ କାଳର ଠିକ୍ ପୂର୍ବ ସମୟ—2. Day-break. (ଉ—ବାବାଜୀ ମୁହଁ ଅନ୍ଧାରରୁ ଉଠି ପ୍ରାତଃସ୍ନାନ ସାରି ହରିନାମ ଶୁଣାଇବା ସକାଶେ ଗ୍ରାମକୁ ବାହାରନ୍ତି । ପଦ୍ମାବତୀମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ ।)

ମୁହଁ ଅରୁ(ରୁ)ଚି(ଚେ)ଇବା—ଦେ. ବି. (ସ. ମୁଖ+ଅରୁଚି)—
Muhañ ara(ru)chā(che)ibā (ଅସ୍ୱାଦୁ ପଦାର୍ଥ ଖାଇବା
অরুচি হওয়া ଯୋଗୁଁ ବା ରୋଗ ଯୋଗୁଁ) ମୁଖରେ ଅରୁଚି ଭାବ
अरुचि होना ହେବା—A feeling of disrelish or apathy for food.

ମୁହଁ ଆଣ୍ଟ—ଦେ. ବି—ବାକ୍ୟରେ ଦାମ୍ଭିକତା; ମୁହଁ ଜୋର—
Muhañ āṇṭa Effrontery; impudence.
[ମୁହଁ ଅଣ୍ଟୁଆ—(ପୁଂ); ମୁହଁ ଅଣ୍ଟେ(ଣ୍ଟୋ)ଇ—(ସ୍ତ୍ରୀ)—ବ୍ୟକ୍ତି-
-দাম্ভিকতা मुहँ जोरी ବାଚକ ବିଶେଷଣ]

ମୁହଁ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ମୁଖ+ଉତ୍+ସ୍ଥା ଧାତୁ)—
Muhañ uṭhā(ṭhe)ibā ୧ । ତଳକୁ ନତ କରିଥିବା ମୁଖକୁ
[ମୁହଁ ଟେକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଉପରକୁ ଟେକିବା—1. To raise
মুখ তোলা up one's face. ୨ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
मुहँ उठाना ପ୍ରଧାନ ବା ଉନ୍ନତ ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ ହେବା—2. To become prominent amongst many.

ମୁହଁ ଉପରେ କଥା କହିବା—ଦେ.କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ମୁଖରେ
Muhañ upare kathā kahibā ଧୃଷ୍ଟତାପୂର୍ବକ କଥା
মুখের উপর কথা বলা କହିବା—To speak out to a
मुहँके उपर बोलना person's face impudently.

ମୁହଁ କଡ଼ା—ଦେ.ବିଣ.ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.(ସ. ମୁଖ+କଟୁ)—୧। ଅପ୍ରିୟଭାଷୀ;
Muhañ karḍā କଟୁଭାଷୀ—1. Foul-mouthed.
মুখ কড়া ୨ । କ୍ରୋଧନସ୍ୱଭାବ—2. Of an angry
मुहँ कडा temperament.
[ମୁହଁ କଡ଼ା ପଣ, ମୁହଁ କଡ଼ା ପଣିଆ(ଆଁ)—ବିଶେଷ୍ୟ]

ମୁହଁ କଢ଼ା—ଦେ. ବିଣ—ମୁଖନିଃସୃତ; ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ; ପାଟିକଢ଼ା—
Muhañ karḍhā Gorged out of the mouth.
মুখ হতে বাহির করা जुठा (ଯଥା—ମୁହଁକଢ଼ା ପାନ ।)

ମୁହଁ କଥା—ଦେ. ବି. (ସ. ମୁଖ+କଥା)—୧ । ବାକ୍ୟ ମାତ୍ରରେ
Muhañ kathā ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ବଚନ—1. Windy
(ମୁହଁର କଥା—ଅନ୍ୟରୂପ) words; speech consisting
মুখের কথা of words only (i. e. not ending in
मुहँकी बात deeds. ୨ । ବାଗାଡ଼ମ୍ବର—2. A display of words; verbiage. ୩ । ମୌଖିକ କଥା—3. Verbal news; word of mouth. ୪ । ବାହ୍ୟ କଥା (ଯାହା ଅନ୍ତରର କୁହେଁ)—4. Outward expressions (which does not represent the speaker's actual feelings).

ମୁହଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କ୍ରୋଧପ୍ରକାଶକ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ କରିବା—
Muhañ karibā 1. To assume a frowning
মুখ করা face; to frown; to scowl.
बडा मुहँ करना ୨ । ହର୍ଷସୂଚକ ବା ଦୁଃଖସୂଚକ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ କରିବା—2. To assume a bright or sorrowful countenance. (ଯଥା—ସେ ଆଜି ଏଡ଼େ ମୁହଁ କରିଛି) [ଦ୍ର—ମୁହଁର ଚେହେରା ଦେଖିଲେ ମନୁଷ୍ୟ ସୁଖୀ ବା ଦୁଃଖୀ ଥିବା ଜଣା ପଡ଼େ । ଏଥିପାଇଁ ତୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କହନ୍ତି "ସେ ମିଠେଇ ଖାଇଲା ଭଳି ମୁହଁ କରିଛି ।" "ସେ ମୋକଦମା ଜିତି ପାଇଲା ପରି ମୁହଁ କରିଛି ।" ବିମର୍ଷ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କହନ୍ତି "ସେ ଅଧିଆ ହେଲେଇଲା ପରି ମୁହଁ କରିଛି ।" "ସେ ଚନ୍ଦୁଳ ଖାଇଲା ପରି ମୁହଁ କରିଛି ।"] ୩ । କୌଣସି ଆଡ଼କୁ ମୁଖ ବୁଲାଇବା; ଅଭିମୁଖୀ ହେବା—3. To turn one's face towards. (ଯଥା—ଭୁ ସିଧା ସିଧା ଉତ୍ତରକୁ ମୁହଁ କରି ଚାଲିଗଲେ ବାଲେଶ୍ୱରରେ ପହଞ୍ଚିବୁ ।] ୪ । ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ବ୍ରଣକୁ ପଚାଇ ତାହାର ଗୋଟିଏ ମୁହଁ ପ୍ରକାଶିତ କରାଇବା—2. To cause a boil to come to a head. (ଯଥା—ବଥ ଉପରେ ଗହମ ପୁଳ୍ଟିସ୍ ଦେଲେ ଏହା ଶୀଘ୍ର ବଥର ଗୋଟିଏ ମୁହଁ କରିଦେବ ।)

ମୁହଁ କଳା ପଡ଼ିବା(ହେବା)—ଦେ. କ୍ରି—ଭୟାଦି ହେତୁ ମୁଖ ବିବର୍ଣ୍ଣ ହେବା—One's face becoming pale through fear etc.
Muhañ kalā pardibā(hebā)
মুখ কালো হওয়া
मुहँ काला पडना
[ମୁହଁ କେଶର ପଡ଼ିଯିବା(ହେବା)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୁହଁ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଇଁଛ ଆପଣା ଖୋଳରୁ କିମ୍ବା ସର୍ପ ଆଦି ଆପଣା ଗାତରୁ କିମ୍ବା ନୂଆ ବୋହୂ ଓଢ଼ଣା ମଧ୍ୟରୁ ବା ଯାତ୍ରୀ ରେଲ ଗାଡ଼ିର ଝରକାରୁ ମୁଖକୁ ପଦାକୁ ବାହାର କରିବା ବା ଦେଖାଇବା—To show out one's face from a hole or veil or window, said of a tortoise, a snake or a veled woman etc.
Muhañ kārdhibā
(ମୁହଁ ବାହାର କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
মুখ বাহির করা
मुहँ निकालना

ମୁହଁ କଢ଼ୁ(ଣ୍ଟୁ, ଣ୍ଡୁ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୁଖ+କଣ୍ଡୁ)—ମୁହଁବଳ; କଥା କହିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ; ମୁଖରତା—1. Ability to talk; glibness ୨। କଥା କହିବା ପାଇଁ ଅତ୍ୟଧିକ ବ୍ୟଗ୍ରତା—2. An inordinate desire to speak.
Muhañ kārdhu(ṇṭu, ṇḍu)
মুখরতা
मुखरपन
মুখর
मुखर ଦେ. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—Talkative.

ମୁହଁ କାଢ଼ୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମୁଖର)—ମୁଖର—Talkative; forward (person).
Muhañ kārdhuā
[ମୁହଁ କାଢ଼େ(ଢ଼ୋ)ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ] মুখর मुखड

ମୁହଁକୁ ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା; କହିବା—To speak; to utter.
Muhañku āṇibā
মুখে আনা मुहँ मेलाना

ମୁହଁକୁ ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି କଥା ବା ବାକ୍ୟ) ଘରିଷ୍ଟବା; ବାକ୍‌ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ହେବା—(any word or speech) Come to one's mouth; to occur to one's mouth.
Muhañku āsibā
মুখে আসা
मुहँमे आना

ମୁହଁକୁ ଏଡ଼େ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ରୋଧ ବା ଅଭିମାନରେ ମୁହଁ ଫୁଲାଇବା—To pull a long face
Muhañku erde karibā
মুখ ভার করা मुहँ बडा करना

ମୁହଁକୁ ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରର ମୁଖାପେକ୍ଷୀ ହେବା—1. To slavishly depend upon another's pleasure ୨। ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖାବଲୋକନ କରି ଶାନ୍ତି ବା ସୁଖ ପାଇବା—2. To have peace of mind or happiness by having a look at the face of one's near and dear ones. ୩। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉପରୋଧ କରିବା; ଅନ୍ୟର ମନୋବୃତ୍ତି ରକ୍ଷା କରିବା—3. (figurative) To show regard for the feeling of another
Muhañku chāhiñbā
মুখ তাকান, মুখ চাওয়া
मुहँ तकाना(चाहना)

ମୁହଁକୁ ଟିକିଏ ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉପରୋଧ ବା ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରିବା—To have regard for the feeling or opinion of another
Muhañku ṭikie chāhiñbā
মুখের দিকে চাওয়া
थोडाभी मुहँ चाहना

ମୁହଁକୁ ମୁହଁ—ଦେ. ଅ—ସାମନା ସାମନି; ମୁହାଁ ମୁହିଁ—Face to face.
Muhañku muhañ
মুখোমুখি मुहाँमुहि

ମୁହଁକୁ ମୁହଁ ନ ଦିଶିବା—ଦେ.ବି (ଅନ୍ଧକାର ଯୋଗୁଁ) ସମ୍ମୁଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱୟ, ପରସ୍ପର ମୁଖ ଦେଖି ନ ପାରିବା; ଝୁଚୁଝୁଚିଆ ଅନ୍ଧାର—Pitch darkness.
Muhañku muhañ na disibā
মুখ দেখতে না পাওয়া मुहँभी नही दिखा जाना

ମୁହଁକୁ ଶୁଣ୍ଢେଇ କରି ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହଁକୁ ଲମ୍ବା କରି ବସିବା; ଭ୍ରୂକୁଟୀ କରିବା—To sit witha; long or scowling face.
Muhañku śuṇḍeikari basibā
মুখ ভারকরে বসা मुहफुलाकरबेटना

ମୁହଁ କେଶରା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲଜ୍ଜାରେ ମୁହଁ ବିବର୍ଣ୍ଣ ହେବା—One's face turning pale with shame.
Muhañ keśarā pardibā
মুখচুন হওয়া मुहँ फिका पडना

ମୁହଁ ଖଉରା(ରେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି (ସଂ. ମୁଖ+କ୍ଷୌର)—ଭଣ୍ଡାରିଦ୍ୱାରା ନିଜର ବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖର କ୍ଷୌରକର୍ମ ସମ୍ପାଦିତ କରାଇବା—To have one's own or another person's face shaven by the barber.
Muhañ khaurā(re)ibā
কামান हजामत करना

ମୁହଁ ଖଉରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଖର ଶ୍ମଶ୍ରୁ ଆଦିକୁ କ୍ଷୌର କରିବା—To shave the beard etc of the face. (ଉ—ଲାଜ ନ ଥାଏ ଯେଉଁ ମୁହଁକୁ ଭଣ୍ଡାରି ନ ଥାଏ ଖଉରିବାକୁ—ଛଇ ।)
Muhañ khauribā
কামান हजामत करना

ମୁହଁ(ହୁଁ)ଖଣ୍ଡ(ଣ୍ଡା)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମୁଖର)—୧ । ମୁଖର; ମୁଖଣ୍ଡ; ବହୁଭାଷୀ—1. Talkative; garrulous. ୨। କଥା କହିବାରେ ନିର୍ଭୀକ—2. Fearless in speech.
Muhañ(huñ)khanḍa(ṇḍā)
মুখর मुखर

ମୁହଁ(ହୁଁ)ଖର—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମୁଖର)—୧ । କଟୁଭାଷୀ—1. Scurrilous; foul-tongued. ୨ । ମୁଖର—2. Talkative.
Muhañ(huñ)khara
মুখড় मुखर
ମୁହଁଖରୀ
ମୁହଁଖରେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ
ମୁହଁଖରଖରୀ

ମୁହଁଖରାପ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖ + ପା. ଖରାବ୍) କଟୁଭାଷଣ—Scurrility.
Muhañ kharāpa
মুখখারাপ मुहँखराब
মুহখারাপ मुँहखराबी ଦେ.ବିଣ—କଟୁଭାଷୀ—Scurrilous

ମୁହଁ ଖରାପ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହଁ ବିଗାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Muhañ kharāpa karibā Muhañ bigārdibā (See)
মুখ খারাপ করা मुहँ खराब करना

ମୁହଁ ଖାଇ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଗାଳି) (ସଂ. ମୁଖରା)—କଳହପ୍ରିୟା; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ମୁହଁକୁ ମୁହଁ ମୁହଁ ଝଗଡ଼ା କରି ଗାଳିଦିଏ—Very quarrelsome (woman), shrewish.
Muhañ khāi
মুখরা मुखडी

ମୁହଁ ଖୁରା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଗୋରୁମାନଙ୍କର ରୋଗବିଶେଷ; Muhañ khurā ଫାଟୁଆ—A cattle disease appearing in the mouth; the foot and mouth disease of cattle. [ଦ୍ର—ଏହି ରୋଗ ହେଲେ ଗୋରୁମାନେ ମୁହଁ ଖୋଲି କିଛି ଖାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଖୁରାର ସନ୍ଧିରେ ଘାଆ ହୁଏ ।]
খুরো ঘররা

ମୁହଁ ଖୋର—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମୁଖର)—ଯେ କଡ଼ା କଥା କହେ; Muhañ khora କଟୁଭାଷୀ—Harsh in words; scurrilous.
মুরম মুখর

ମୁହଁ ଖୋଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଥା କହିବା—To open one's mouth; to speak out.
Muhañ kholibā
(ମୁହଁ ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
মুখখোলা मुहँखोलना
(ମୁହଁ ଖୋଲିଯିବା, ମୁହଁ ଫିଟିବା—ବିଶେଷ୍ୟରୂପ)

ମୁହଁ ଗଲୁ—ଦେ. ବି—୧ । ମୁଖ କଣ୍ଡୁ; କଥା କହିବାକୁ ପ୍ରବଳ ସ୍ପୃହା Muhañ galu —An inordinate hankering to talk; itching for talk.
[ମୁହଁକ(କା)ଣ୍ଡୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
মুখ চুলকনী ୨ । ମୁଖରତା—2. Talkativeness.
मुहँका गलु

ମୁହଁ ଗାଣ୍ଡି—ଗ୍ରା. ବି (ବିପରୀତାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ଖାଦ୍ୟ-ପ୍ରବେଶ ପଥ ଓ ବର୍ଜ୍ୟନିର୍ଗମ ପଥ—1. Mouth and anus (the entrance and exit for food in the body).
Muhañ gāṇḍi
মুখ ও পোঁদ
मुहँ और गाँड
୨ । ପାତ୍ରାଦିର ମୁଖ ଓ ଅଧୋଭାଗ—2. The mouth and bottom of a pot.

ମୁହଁ ଗାଣ୍ଡି ପାଲଟିବା—ଗ୍ରା. ବି (ଅଶିଷ୍ଟ)—ମୁଖୋଚ୍ଚାରିତ ବାକ୍ୟ ପ୍ରତିପାଳିତ ନ ହେବା—Breach of one's promise. [ଦ୍ର—ମୁହଁ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚତାବ୍ୟଞ୍ଜକ ଓ ଗାଣ୍ଡି ହୀନତା ବା ହେୟତାବ୍ୟଞ୍ଜକ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଆପଣାର ବାକ୍ୟ ବା ସତ୍ୟ ପାଳନ ନ କରେ, ଇତର ଲୋକେ କହନ୍ତି, "ତାର ମୁହଁ ହୁଏ ଯେ ଗାଣ୍ଡି", 'ତାର ମୁହଁଟା ଗାଣ୍ଡି ହେଲା' ଇତ୍ୟାଦି ।
Muhañ gāṇḍi pālaṭibā
ମୁହଁ ଗାଣ୍ଡି କରିବା
ମୁହଁ ଗାଣ୍ଡି ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମୁହଁ ଗାଣ୍ଡି ହୋଇଯିବା
বচন ভ্রষ্ট হওয়া
मुहँ गाँड होना

ଇତର ଲୋକେ ଅତି ବେହିଆ ଲୋକକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କହନ୍ତି ଯେ 'ତାକୁ ମୁହଁରେ ମାଇଲେ ଲାଜ ନାହିଁ, ବା ଗାଣ୍ଡିରେ ମାଇଲେ ଲାଜ ନାହିଁ ।]

ମୁହଁ ଗାଲୁ—ଦେ. ବି—୧ । ମୁହଁ ଭରୁଭୁ; ଦାମ୍ଭିକତା—1. Effrontery; bravado. ୨ । କୌଣସି ସତ୍ୟ କଥାକୁ ନ ମାନିବା—2. Denial of a true fact.
Muhañ gālu
দাম্ভিকতা
मुहँगाली

ମୁହଁ ଗାଲୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରହାରାଦିଦ୍ୱାରା ଦାମ୍ଭିକତାକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦେବା—To root out a person's effrontery (i.e. to cause him to speak out the truth) by condign punishment.
Muhañ gālu bhāngi debā
দাম্ভিকতা ভাংগা
मुहँगाल तोड़ना (भांगना)
(ମୁହଁଗାଲୁ ଭାଙ୍ଗିଯିବା—ବିଶେଷ୍ୟରୂପ)

ମୁହଁ ଗୋଜ(ଜା) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପମାନ ହେତୁ ଓଷ୍ଠଦ୍ୱୟକୁ ଲମ୍ୱାଇବା—To knit the lips with displeasure or sulkiness.
Muhañ goja(jā) karibā
[ମୁହଁ ଗୋଜା(ଜେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
মুখ গোঁজকরা मुहँ चुकरी करना

ମୁହଁ ଘୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣା ମୁଖକୁ ବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ବା ଅବଗୁଣ୍ଠନଦ୍ୱାରା ଆବୃତ କରିବା—To cover one's face with a vei
Muhañ ghorḍā(ṛḍe)ibā
মুখ ঢাকা
मुहँ ढाकना

ମୁହଁ ଚଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଥା କହିବା—1. To talk. ୨ । ଗାଳି ଦେବା—2. To rebuke.
Muhañ chalā(le)ibā
(ମୁହଁ ଚାଲିବା—ବିଶେଷ୍ୟ ରୂପ)
মুখ চলান मुहँ चलाना

ମୁହଁ ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖାଇବା—1. To eat. ୨ । ପାକୁଳାଇବା; ଘେରାଇ କରି ଖାଇବା—2. To chew; to ruminate.
Muhañ chālibā
[ମୁହଁ ଚଲା(ଲେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ]
(ମୁହଁ ଚଳିବା—ବିଶେଷ୍ୟ ରୂପ)
মুখ চালান मुहँ चलाना

ମୁହଁ(ହୁଁ) ଚାହାଣି—ଦେ. ବି—ଶ୍ୱଶୁର ଘରେ କବାଗତା ବଧୂର ମୁଖକୁ ପ୍ରଥମେ ଦେଖିଲାବେଳେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ଦେବା ଉପଢୌକନ—Present given to a newly come bride.
Muhañ(huñ) chāhāṇi
[ମୁହଁ(ହୁଁ) ଚାହାଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
মখদেখা
मुहँ देखावन

ମୁହଁ ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଖ ଦେଖିବା; ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖାବଲୋକନ କରିବା—1. To see another's face. [ଦ୍ର—୧ । ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ, ସକାଳୁ ଉଠି ସଚ୍ଚରିତ୍ର ପ୍ରଥମେ ଲକ୍ଷ୍ମୀବନ୍ତ ଲୋକର ମୁହଁ ଚାହିଁଲେ ମଙ୍ଗଳ ଘଟେ ଏବଂ ଅଣ୍ଟୁକୁଡ଼ା, କୃପଣ ଆଦି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମୁହଁ ଚାହିଁଲେ ସେ ଦିନ ଭଲ ଖାଇବାକୁ ମିଳେ ନାହିଁ ଓ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଢଗରେ ଅଛି—'ସକାଳୁ ଉଠି ତୋ ମୁହଁ ଚାହିଁଲି, ଆଜ ପସ୍ୱ ଦିନେ ମାଡ଼ ଖାଇଲି ।'
Muhañ chāhiñbā
(ମୁହଁ ଦେଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
মুখ চাওয়া
मुहँ देखना

୨ । ଅତି ମଧ୍ୟ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ, ଯେବେ ଉତ୍ତମ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବା କ୍ଷଣରେ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଭେଟ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ସେ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଧୁତା ଓ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ଚିରକାଳ ରହେ । ଏଥିପାଇଁ ଲୋକେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ପରସ୍ପର ମୁଖାବଲୋକନ ଓ ଶୁଭଦର୍ଶନ ପାଇଁ ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଠିକଣା କରନ୍ତି ।

୩ । ଅତି ମଧ୍ୟ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଦେବତା, ରାଜା ଆଦିଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଦର୍ଶନ କଲାବେଳେ ଦକ୍ଷିଣା ଦର୍ଶନୀ ବା ଭେଟି ବା ସଲାମୀ ଦେଲେ ମଙ୍ଗଳ ହୁଏ । କିଛି ନ ମିଳିଲେ ଫଳଟିଏ ମଧ୍ୟ ଦେଲେ ଚଳେ । ଯାହାକୁ ପ୍ରଥମେ ଦେଖା

କରିବାକୁ ଯିବାକୁ ହୁଏ, ତାଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରାଇବା ପାଇଁ ଏହା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇ ଅଛି । ଶାଶୁ ଘରେ ଗୋଡ଼ ଦେବା ମାତ୍ରେ ବୋହୂ 'ନଣନ୍ଦ'ଙ୍କୁ ନଣନ୍ଦ ପୋଟଳି ଭେଟି ଦେବା ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରଥାର ଫଳ ।] ୨ । ପରର ମୁଖାପେକ୍ଷୀ ହେବା—2. To depend on another's opinion or pleasure; to become a sycophant.

ମୁହଁ ଚିକ(କି)ଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମୁଖ+ଚିକ୍କଣ)— Muhañ chika(ki)ṇā(ṇe)ibā ୧ । କ୍ଷୌର ହୋଇ ବା ମୁখ চিকনাই করা ତେଲ ମାରି ମୁହଁକୁ ଚିକ୍କଣ କରିବା— **मुँहको चिक्कन करना** 1. To make one's face fair or smooth by shaving or with unguents ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖୋସାମଦ କରିବା—2. (figurative) To flatter. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ହୃଦୟରେ କପଟ ରଖି ମୁହଁରେ ମଧୁର କଥା କହିବା—3. (figurative) To utter sweet words with conceit inside.

ମୁହଁ(ହୁଁ)ଚୁହାଁ—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁ ଦେଖିବା; Muhañ(huñ) chuhāñ ମୁଖଦର୍ଶନ; ମୁଖାବଲୋକନ— মুখ চাওয়া; মুখদেখা; মুখদেখানী 1. Seeing the face of **मुँह देखा** a person. ୨ । ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ବରପକ୍ଷୀୟ ଲୋକଙ୍କର କନ୍ୟାର ମୁଖକୁ ଦେଖିବା—2. Inspection of the face of the bride-elect by the bridegroom's guardians before betrothal or marriage. ୩ । ଅସ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନମାନେ ନବବଧୂମାନଙ୍କର ମୁହଁ ପ୍ରଥମେ ଦେଖିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ଯେଉଁ ଦର୍ଶନୀ ବା ଉପହାର ଦିଅନ୍ତି—3. Present given to a new bride by the bridegroom's relatives on the occasion of their first seeing her face. ୪ । ବିବାହର ଅଠମଙ୍ଗଳା ଦିନ କନ୍ୟା ଶ୍ୱଶୁରଘରକୁ ଫେରି ଯିବା ବେଳେ ଶ୍ୱଶୁର ଘରୁ ନବବଧୂକୁ ଦିଆ ଯିବା ଉପଢୌକନ—4. Present given to the newly married girls by the bride's family, when she goes back to her father's house on the 8th day of the marriage ceremony. ବିଣ. ପୁଂ—(ଅନ୍ୟ ପଦ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗେ,ଯଥା—ମାଇପ ମୁହଁ ଚୁହାଁ; ସରିତା ମୁହଁ (ମହଁ ଚୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଚୁହାଁ)—୧ । ମୁଖଦର୍ଶନକାରୀ—1. Seeing the face of. ୨ । ସର୍ବଦା ମୁଖ ଦେଖିବାକୁ ବା ପାଖରେ ରହିବାକୁ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ—2. Eagerly longing to look at the face of; loving the company of; very fond of (another.) ୩ । ମୁଖାପେକ୍ଷୀ—3. Depending upon the wish or pleasure of (another.)

ମୁହ(ହୁଁ)ଚୁ(ଚା)ହାଁ ଚୁ(ଚା)ହିଁ—ଦେ. ବି—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ମୁଖ ବିଲୋକନ Muhañ (huñ) chu(cha)hañ chu(cha)hiñ Mutual মুখ দেখা দেখি looking at the face of each other. **मुँह देखा देखी**

ମୁହଁ(ହୁଁ) ଚୋର(ରା)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲାଜକୁଳା; Muhañ (huñ) chora(rā) ଚୋରମୁହାଁ—1. Modest; মুখ চোরা **मुँह चोर** coy; shy; shame-faced; bashful. [ମୁହଁ (ହୁଁ)ଚୋରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] sheepish. ୨ । ଅଳାପଚାରୁ; କଥା କହିବାକୁ ସଙ୍କୁଚିତ—2. Feeling bashful to talk

ମୁହଁ ଛତୁ କରି ପକାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି.—କୌଣସି Muhañ chhatu kari pakāibā ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିଶେଷ ଅପ- [ମୁହଁ ଛତୁ ହେବା—ବିଶେଷ୍ୟରୂପ] ମାନିତ, ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ବା ଲଜ୍ଜିତ କରିବା—To make a person crest-fallen; to insult a person; to abash a person.

ମୁହଁ ଛପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହଁ ନୁଚାଇବା (ଦେଖ)— Muhañ chhapā(pe)ibā Muhañ nuchāibā (See) মুখ লুকান **मुँह छिपाना**

ମୁହଁ ଛିଞ୍ଚ (ଞ୍ଚି)ଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ବିରକ୍ତିପ୍ରକାଶକ ମୁଖବିକୃତଭଙ୍ଗୀ— Muhañ chhiñcha(ñchi)rdā Frowning grimace; মুখ সিটকান **मुँह सुटकना** a wry face.

ମୁହଁ ଛିଞ୍ଚାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିରକ୍ତି ବା ଘୃଣାରେ ମୁଖ କୁଞ୍ଚିତ Muhañ chhiñchārdibā କରିବା—1. To make the মুখ সিটকান **मुँह सुटकाना** face wry expressing disgust or hatred.—୨ । (ପଶୁଆଦି) ଖାଇଲା ବେଳେ ମୁହଁକୁ ଇତସ୍ତତଃ ହଲାଇବା—2. (beasts) To shake the face while eating.

ମୁହଁ ଛୁଟିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଅନର୍ଗଳ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ— Muhañ chhutibā 1.The continuous flow of words [ମୁହଁ ଫିଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ଅସଂଯତ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର— মুখছুটা **मुँह छूटना** 2. Unbridled flow of words. ୩ । ମୌନତା ତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ବାକ୍ୟୋଚ୍ଚାରଣ— Giving up silence and beginning to talk

ମୁହଁ ଛୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଅଶିଷ୍ଟ ପ୍ରୟୋଗ)—ଦାନ୍ତ ଖେଡ଼ିବା; Muhañ chhordibā ଦାନ୍ତକୁ ଖୋଲାରେ ହସିବା—To show নির্লজভাবে হাসা one's teeth while talking,to laugh **मुँह किदोडकरना** grinningly; to grin indecently. **मुँहबाना**

ମୁହଁ ଜଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମନକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ Muhañ jagā(ge)ibā କରାଇବା—To please মনযুগান **मुँहजगाना** another person.

ମୁହଁ ଜଗିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅନିଷ୍ଟ ନ ଘଟିବା ପାଇଁ ସତର୍କ Muhañ jagibā ରହିବା—1. To be on's one guard. **मुँहजगना** ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରାଇବା— 2. To please another person. ୩ । କାର୍ଯ୍ୟର ସମାପ୍ତି ଘଟିବା ପୂର୍ବରୁ ସାବଧାନ ରହିବା—3. To be careful before the completion of any work.

ମୁହଁ (ହୁଁ) ଜବାନି—ଦେ. ବି—(ଫା.ମୁହଁ ଜବାନୀ)—୧ । କଥାବାର୍ତ୍ତା । Muhañ (huñ) jabāni 1. Conversation. ୨ । ମୁଖ ଜବାନୀ मुहँ ज़बानी ମୌଖିକ ସମ୍ବାଦ—2. Verbal news. ବିଣ.—ମୌଖିକ—Verbal.

ମୁହଁ ଜଳିଯିବା—ଦେ. କି—ଲଜ୍ଜାରେ ମୁଖ ବିବର୍ଣ୍ଣ ହେବା— Muhañ jaḷi jibā The face becoming pale through shame. ମୁଖ জলে জাওয়া मुहँ जल जाना

ମୁହଁ (ହୁଁ) ଜୋର (ରି)—ଦେ. ବି—୧ । ଦାମ୍ଭିକତା; ଧୃଷ୍ଟତା— Muhañ (huñ) jor(ri) মুখজোর 1. Effrontery. मुहँज़ोरी ୨ । ବାକ୍‌ଶକ୍ତିର ପ୍ରଖରତା—2. Glibness of the tongue. ୩ । କୌଣସି କୌଣସି ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମକୁ ବା ବାଗକୁ ନ ମାନିବାର ଶକ୍ତି—3. Obstinacy of some horses not to be curbed or restrained. ଦେ. ବିଣ—୧ । ବଚନ- ମুখজোরী मुहँ ज़ोर
ମୁହଁ(ହୁଁ)ଜୋର ଦାର, ମୁହଁ(ହୁଁ) ଜୋରିଆ }—ଅନ୍ୟ ବିଣ ରୂପ ଭୂଷଣ—1. Glib. ୨ । ଧୃଷ୍ଟ— 2. Full of effrontery. ୩ । ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ା ବାଗକୁ ମାନେ ନାହିଁ—3. Strong-mouthed; uncurbable (horse.)

ମୁହଁ ଟାଣ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦାମ୍ଭିକ—1. Haughty; Muhañ ṭāṇa arrogant. ୨ । ଧୃଷ୍ଟ—2. Impudent দাম্ভিকতা ଦେ. ବି—ଦାମ୍ଭିକତା, ମୁହଁ ଗାଲୁ; ଧୃଷ୍ଟତା— गाल करना Effrontery; insolence; arrogance.

ମୁହଁ ଟାଣୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ମୁହଁ ଟାଣ (ଦେଖ) Muhañ ṭāṇuā দাম্ভিক Muhañ ṭāṇa (See) गाल करनेवाला [ମୁହଁ ଟାଣେ(ଣୋ)ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ମୁହଁ ଟିକିଏ କରିଦେବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲଜ୍ଜିତ ବା Muhañ ṭikie karidebā ଅପ୍ରତିଭ କରାଇବା—To cause মুখ ছোট করান another to be crest-fallen.

ମୁହଁ ଟିକିଏ ହେବା—ଦେ. କି—ଅପ୍ରତିଭ ହେବା— Muhañ ṭikie hebā মুখ ছোট হওয়া Being crest-fallen. मुहँ छोटा होना (ମୁହଁ ଟିକିଏ ହୋଇ ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) .

ମୁହଁ ଢାଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କି—ଅପଣା ମୁହଁକୁ ବସ୍ତ୍ର ବା ଅବଗୁଣ୍ଠନ Muhañ ḍhaṅkā(ṅke)ibā କରିବା—To cover one's মুখ ঢাকা मुहँ ढकाना (ମୁହଁ ଢାଙ୍କିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) face with a veil.

ମୁହଁ ତୁଟିବା—ଦେ. କି—ମୋହବତ ତୁଟାଇ ଗାଳି ଦେବା— Muhañ tuṭibā To call names to a person's face.

ମୁହଁ ଥିବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ବା Muhañ thibā ଅନୁରୋଧ କରିପାରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ—The capacity of requesting some one or praying before some one. (ଯଥା—ସେ ରାଜାଙ୍କ ପାଖରେ କଥ ଲୁଠ କରନ୍ତି, ତାଙ୍କର ରାଜାଙ୍କ ପାଖେ ମୁହଁ ଅଛି, ସେ ମୋ ପାଇଁ ରାଜାଙ୍କ ପାଖରେ ଅବଶ୍ୟ (ମୁହଁ ରହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କିଛି କହି ପାରିବେ ।) মুখ থাকা मुहँ होना

ମୁହଁ ଦେଖା(ଖୋ)ଇବା—ଦେ. କି—୧ । ମୁହଁ କାଢ଼ିବା (ଦେଖ) Muhañ dekhā(khe)ibā 1. Muhañ kāṛhibā (See) মুখ দেখান मुहँ देखाना ୨ । ଅପଣାର ମୁହଁକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେଖିବାକୁ ସୁବିଧା ଦେବା—2. To allow another to see one's face; to show one's face. ୩ । ଲଜ୍ଜାରେ ନତମସ୍ତକ ନ ହୋଇ ସମାଜରେ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ବିଚରଣ କରିବା—3. To walk in the society with a raised head.

ମୁହଁ ଦେଖାଯିବା—ଦେ. କି—୧ । ସମ୍ମୁଖରେ ଧୃତ ଦର୍ପଣରେ Muhañ dekhājibā ଅପଣାର ମୁହଁ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେବା— মুখ দেখাযাওয়া 1. The reflection of one's face in a मुहँ दीखपडना mirror held before one. ୨ । କୌଣସି (ମୁହଁ ଦି[ଦୁ]ଶିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)ସ୍ଥାନରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦର୍ଶନ ମିଳିବା-2. The appearance of a person at a place. ୩ । ଈଷତ୍ ଅନ୍ଧାରରେ ବା କ୍ଷୀଣ ଆଲୋକରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁ ବାରି ହେବା—3. The face of a person being distinguished in a faint light or slight darkness. ୪ । କଳ୍ପନାରେ କୌଣସି ଅନୁପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁ ଦୃଷ୍ଟ ହେବା— 4. The face of an absent person being recalled to the mind's eye.

ମୁହଁ ଦେଖିବା—ଦେ. କି—୧ । ମୁହଁ ଚାହିଁବା (ଦେଖ)-1. Muhañ Muhañ dekhibā chāhiñbā (See). ୨ । ଅପଣାର মুখদেখা ମୁଖର ପ୍ରତିବିମ୍ବକୁ ଦର୍ପଣ ସାହାଯ୍ୟରେ ଦେଖିବା—2. To मुहँ देखना see one's image in a mirror.

ମୁହଁ ଦେବା—ଦେ. କି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଯଥା ପ୍ରଶ୍ରୟ Muhañ debā ଦେବା—1. To give undue indulgence to a person. মুখদেওয়া, নাইদেওয়া, আস্কারা দেওয়া लाडकरना, मुहँचढाना (ଯଥା—ଘରର ପିଲାଙ୍କୁ ମୁହଁ ଦେଲେ ସେମାନେ ଉପରେ ଚଢ଼ନ୍ତି ।) ୨ । ଆସ୍ୱାଦନ କରିବା; ଚାଖିବା—2. To taste. (ଯଥା—ଏ ପାଣିରେ କେମା ମୁହଁ ଦେଇ ଦେଇ ନାହିଁ ।) ୩ । ମୁହଁ ମାରିବା (୧) (ଦେଖ)—3. Muhañ māribā (1) (See) ୪ । ମୁହଁ ପକାଇବା (ଦେଖ)—4. Muhañ pakāibā (See)

ମୁହଁ ଧରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କି—ଉପଦଂଶ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ଶରୀର- Muhañ dharā(re)ibā ବ୍ୟାଧିଗ୍ରସ୍ତ ବିଷକୁ ମୁହଁବାଟେ ଲାଳ মুখ আনান ସହିତ ବାହାର କରାଇବା ପାଇଁ ପାରଦସଂଯୁକ୍ତ ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ରୋଗୀର ମୁହଁକୁ ଫୁଲାଇବା—To cause one's face to be swollen and make one's mouth salivate by the application of mercurial medicine to extracting venereal poison from the body.

ମୁହଁ ଧରିବା—ଦେ. ବି—ଉପଦଂଶାଦିଜନିତ ଶରୀରାଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ବିଷକୁ ଲାଳ
Muhañ dharibā ଦ୍ୱାରା ମୁହଁବାଟେ ବାହାର କରିବାପାଇଁ ପାର-
ମୁଖ ଆସା ଘଟିତ ଔଷଧ ସେବନ କରିବାହେତୁ ମୁହଁର ଫୁଲିଥିବା ଓ ଲାଳ ବାହାରୁଥିବା ଅବସ୍ଥା—The state of swelling of the face and unusual salivating of the mouth due to taking mercurial medicine to drive out venereal and other poison from the body.

ମୁହଁ(ହୁଁ)ଧୁଆ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ମୁଖଧାବନ) ମୁଖ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ—
Muhañ(huñ)dhuā Washing of the face.
ମୁଖ ଧোଆ **मुँहधोना** ଦେ. ବିଣ.—ମୁଖ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ କ୍ରିୟାରେ ଆବଶ୍ୟକ—Necessary for washing the face in, (ଯଥା—ମୁହଁଧୁଆ କୁଣ୍ଡ)—

ମୁହଁ ଧୋଇବା—ଦେ.କ୍ରି—୧। ମୁଖ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ କରିବା—1. To wash
Muhañ dhoibā the face. ୨। ଖାଇସାରି ଆଞ୍ଚେଇବା
ମୁଖ ধোয়া —2. To rinse the face and mouth
मुहँ धोना after meal.

ମୁହଁ ନ ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୋଷ ବା ଅପରାଧ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Muhañ na chāhiñbā ନ ଦେଖିବା—Not to look at
ମুখ না চাওয়া the face of an offending person.
मुहँ नहीं ताकना [ଦ୍ର—ଦୋଷୀର ବା ଅପରାଧୀର ଉପସ୍ଥିତିଦ୍ୱାରା କ୍ରୋଧର ବା ଦୁଃଖର ଉଦ୍ରେକ ହେବ ବୋଲି ତାହାର ମୁଖାବଲୋକନ କରିବ । ଏଥିପାଇଁ ସ୍ୱଜନସ୍ଥରେ ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ 'ମୁହଁର ମନା' ବା 'ଛାମୁ ମନା' ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଏ ।]

ମୁହଁ(ହୁଁ)ନା(ଲ)ଳ(ଳି)ଚ(ଚା)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖ+ଲାଳସା)—
Muhañ(huñ)nālā(ḷa,ḷi)chā(ଛା) ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି
ମুখ লালচে পন ଅଯଥା ଲାଳସା ବା ଲୋଭ—Undue hanker-
जी ललचापन ing for taking food. ଦେ ବିଣ. ପୁଂ
ମুখলালচে —ସୁସ୍ୱାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଅଯଥା ଲାଳାୟିତ; ଖାଦ୍ୟ
जी ललची ପ୍ରତି ଅଯଥା ଆସକ୍ତିଯୁକ୍ତ; ପେଟୁ—Having an
[ମୁହଁ(ହୁଁ)ନା(ଳ)ଳ(ଳ)ଚ(ଚି)ଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] inordinate han-
[ମୁହଁ ନା(ଳ)ଳ(ଳ)ଚୀ(ଚେଇ)ଣୀ(ଣେଇ)—ସ୍ତ୍ରୀ] kering after delicious food; greedy. [ଦ୍ର—'ମୁହଁନାଳଚ' ଓ ପେଟୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଏହି ଯେ—ପ୍ରଥମୋକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ମିଷ୍ଟାସ୍ୱାଦ ଲୋଭନୀୟ ଖାଦ୍ୟର ଲୋଭ ସମ୍ଭାଳି ପାରେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ପେଟୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେ କୌଣସି ଖାଦ୍ୟଦ୍ୱାରା ପେଟ ପୂର୍ତ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ସର୍ବଦା ବ୍ୟଗ୍ର ଥାଏ ।]

ମୁହଁ ନାଳ(ଳ)ଚ(ଚେ,ଇବା)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖ+ଲାଳସା; ଲାଳାୟିତ)
Muhañ nāḷa(ḷi)chā(che)ibā —ମୁହଁରୁ ନାଳ ବୋହିବା
ମୁହଁ ନା(ଳ)ଳେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ (ଦେଖ)—Muhañru
ମୁହଁ ପାଣେଇବା } nāḷa bohibā (See)
ମুখে জল আসা **जी ललचाना; मुहँसे लार गीरना (टपकना)**

ମୁହଁ ନିକ(କୁ)ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଦାନ୍ତ ନିକୁଟିବା; ମୁଖକୁ ଈଷତ୍
Muhañ niki(ku)ṭibā କୁଞ୍ଚିତ କରିବା—1. To slightly
[ମୁହଁ ନିକ(କୁ)ଟା(ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] show the teeth
দাঁত বাহির করা while speaking. ୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)
मुहँ दिखाना; मुहँमे तिनका लेना ଅନୁନୟ ବିନୟ କରିବା—2. To request humbly.

ମୁହଁ ନିରଖା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖ ନିରୀକ୍ଷଣ)—ମୁହଁ ଚାହାଁ ୧
Muhañ nirikhā (ଦେଖ)—Muhañ chahāñ 1 (See)

ମୁହଁ ନିରି(ରେ)ଖିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁଖ ନିରୀକ୍ଷଣ)—୧। ଅନ୍ୟର
Muhañ niri(re)khibā ମୁଖକୁ ସତୃଷ୍ଣାବକ, ସ୍ନେହପୂର୍ବକ ବା
ମুখ নিরীক্ষণ করা ମନୋନିବେଶପୂର୍ବକ ଦେଖିବା—1. To
मुहँ देखना look attentively at a person's face. ୨। ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖ ଦର୍ଶନ କରିବା—2. To look at the face of one's beloved.

ମୁହଁ ନୁ(ଲୁ)ଗୁ(ଚେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଆପଣାର ମୁଖକୁ ଅନ୍ୟ
Muhañ nu(lu)chā(che)ibā ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଲୁକ୍କାୟିତ
মখলুকান କରିବା—1. To hide one's face. ୨।
मुहँछिपाना ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା—2. To disappear.

ମୁହଁ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ବା
Muhañ pakā(ke)ibā ଅନୁଗ୍ରହ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା ବା ଅନୁରୋଧ
হাত দেওয়া କରିବା ବା ଚେଷ୍ଟା କରିବା—To try for or
मुहँदेना ask for a favour or object.

ମୁହଁ ପଖାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁଖ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ)—ମୁହଁ ଧୋଇବା
Muhañ pakhāḷibā (ଦେଖ)—Muhañ dhoibā (See)

ମୁହଁ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଅଯଥା ଉତ୍ସାହ ବା ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଇବା—
Muhañ pāibā 1. To get undue indulgence.
নাই পাওয়া (ଉ—ଛୋଟ ଲୋକେ ମୁହଁ ପାଇଲେ ଉପରେ
लार पाना ଚଢ଼ିବେ ।) ୨। ମୁହଁ ବଢ଼ିବା (ଦେଖ)—
মুখ পাওয়া 2. Muhañ bardhibā (See)—୩।
मुहँ पाना ଉଚ୍ଚରେ ଥିବା କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ (ଯଥା—ଗଛର ଫଳ, ଡେଙ୍ଗାଗଛର ଡାଳ)କୁ ଗୋରୁ ଓଟ ଆଦି ମୁହଁ ବଢ଼ାଇଲେ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁହଁ ପହଞ୍ଚିବା—3. To reach a food with one's mouth (said of beasts)

ମୁହଁ ପାଣି—ଦେ. ବି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୁହଁ ବାଲିଙ୍ଗି; ବାଗାଡ଼ମ୍ବର—
Muhañ pāṇi Bragging; boasting. (ଯଥା—
মুখের জল **मुहँका पानी** ତା ମୁହଁ ପାଣି ମୁହଁରେ ମଲା ।)

ମୁହଁ ପାଣି ମୁହଁରେ ମରିବା—ଦେ. ବି—୧। ଲଜ୍ଜିତ ବା ଅପ୍ରତିଭ
Muhañ pāṇi muhañre maribā ହେବା; ବାହାଦୁର ନ
মুখের জল মুখেমরা ଦାମ୍ଭିକତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉକ୍ତିର ଯଥାର୍ଥ ଉତ୍ତର ପାଇବା
मुहँका पानी मुहँमे रहना ଦ୍ୱାରା ଲଜ୍ଜିତ ହେବା—1. Becoming crest-fallen after getting proper reply to an imprudent speech; the state of being discomfited; [ଯଥା—ମୁଁ ଅମୁକ ବିଷୟରେ

(ମୁହଁ ପାଣି ମୁହଁରେ ମାରିବା—କ୍ୱଚିତ୍) ତର୍କ କରିବାକୁ ଅମୁକଙ୍କ ଠାକୁ ଯାଇଥିଲି, କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ ତାଙ୍କ ଅଗାଧ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦେଖି ମୋର ମୁହଁ ପାଣି ମୁହଁରେ ମଲା, ମୁଁ ତର୍କ ନ କରି ଫେରି ଆସିଲି ।] ୨ । ଜବତ୍ ହେବା; ଶିକ୍ଷା ପାଇବା—2. Learning a lasting lesson. ୩। ଲଜ୍ଜିତ ହେବା-3. Being ashamed, ୪। ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—4. To be unsuccessful.

ମୁହଁ ପାତିଆ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଖପତ୍ର)—ଉପକରଣ ବା ଯନ୍ତ୍ରାଦିର Muhañ pātiā ମୁହଁରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଧାତୁମୟ ସରୁଆ ପଟି— মুখপাত; **मुखपात** A strip of metal with a pole put (ମୁହଁପାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) over the key-hole of a box.

ମୁହଁ ପେଣ୍ଡି କରିବା--ପ୍ରାଦେ (ସାଙ୍କେତିକ) କ୍ରି--କ୍ରୋଧରେ ବା ଅଭିମାନରେ Muhañ perdi karibā ମୁହଁକୁ ଫୁଲାଇବା—To bloat মুখবিকৃত করনা one's face with anger or sensitiveness. (ମୁହଁ ପେଣ୍ଡୁ ପରି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁହଁ (ହୁଁ)ପୋଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—(ଗାଳି) ପୋଡ଼ାମୁହାଁ; Muhañ (huñ)porda(rdā) ଦଗ୍ଧ ମୁଖଯୁକ୍ତ—A term of abuse Having a burnt face. মুখপোড়া পোড়ামুখ **मुँहपोड़ा** [ଭୁ--ବେଡ଼େ ଅକାର୍ଯ୍ୟ ସେନ୍ତୁ ମୁହଁ-ପୋଡ଼ ଭଲ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।] ମୁହଁ (ହୁଁ) ପୋଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ

ମୁହଁ ପୋଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ର ବା ଅଉଷଧର ପ୍ରୟୋଗ ବଳରେ Muhañ pordā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି (ଯଥା— **मुहँ पोडा** ଆପଣା ପୁଅ, ସ୍ତ୍ରୀ, ସ୍ୱାମୀ, ବନ୍ଧୁ ପ୍ରଭୃତି) ପ୍ରତି ଏପରି ବିରକ୍ତ ହୁଏ ଯେ, ସେ ତାହା ମୁହଁ ଦେଖିବା ଇଚ୍ଛା କରେ ନାହିଁ—The charm, by applying which one becomes so disgusted with one's near relatives, such as son, wife, husband or other dear one,—that he does not look at their face. (ଯଥା—ସେ ଅମୁକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମୁହଁ-ପୋଡ଼ା କରିଛି ।)

ମୁହଁ ପୋତିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁହଁକୁ ତଳକୁ କରିବା—1. To Muhañ potibā droop down one's face. ୨। ଲଜ୍ଜାରେ মুখপুঁতা, মুখ হেঁট করা, মুখ নীচু করা ମୁହଁକୁ ତଳକୁ କରିବା- **मुहँ नीचा करना** 2. To droop down one's face **मुहँ फुलाना** in shame or modesty.

ମୁହଁ ଫିକା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହଁ କେଶର କରିବା; ମୁହଁ Muhañ phikā karibā ଶୁଖାଇବା—To make one's মুখ ফিকা করা **मुहँ फीका करना** face turn pale. (ମୁହଁ ଫିକା ପଡ଼ିବା—କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ)

ମୁହଁ ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହଁ ଖୋଲିବା (ଦେଖ) Muhañ phitā(te)ibā Muhan kholibā (See) মুখ খোলা **मुहँ खोलना, मुहँ फा(फो)डकर कहना**

ମୁହଁ ଫିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶିଶୁ ବା ମୂକ ବ୍ୟକ୍ତି କଥା କହିବା— Muhañ phitibā 1. Utterance of a child or mute. মুখ ফোটা ୨ । ମୁହଁରୁ ଗାଳି ମନ୍ଦ ବାହାରିବା—2. **मुहँ खुलना, मुहँसे फूटना** Utterance of obscene words. ୩ । ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—3. Utterance of speech. ୪ । ମନ କଥା ପ୍ରକାଶ କରିବା—4 Expression of one's mind.

ମୁହଁ ଫୁଲା—ଦେ. ବି.(ସଂ.ମୁଖ+ଫୀତ)—ଅଭିମାନରେ, କ୍ରୋଧରେ ବା Muhañ phulā ଦୁଃଖରେ ମୁଖର ଫୀତି; ଭ୍ରୁକୁଟି—Frown. মুখ ফুলা **मुहँ फुला**
(ମୁହଁଫୁଲୀ, ମୁହଁଫୁଲେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଭ୍ରୁକୁଟିଯୁକ୍ତ—Scowling; frowning.

ମୁହଁ ଫୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କ୍ରୋଧ, ଶୋକ ବା କ୍ରନ୍ଦନ Muhañ phulā(le)ibā ଯୋଗୁଁ ମୁହଁକୁ ଫୀତ କରିବା— মুখ ফুলান 1. To scowl; to have a frowning face **मुहँ फुलाना** (due to anger or weeping). ୨ । ମୁହଁ ବିରସ କରିବା—2. To have a pale or sad face. [ମୁହଁ ଫୁଲୁବା କରିବା, ମୁହଁ ଭୁଭୁଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ) ଇବା, ମୁହଁ ଭୁ(ଭ୍ରୁ)ଭୁଙ୍ଗା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୁହଁ ଫୁଲା ଫୁଲି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ପରସ୍ପର ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଅଭିମାନ Muhañ phulā phuli କରିବା; କ୍ରୋଧଯୁକ୍ତ ବା ରୁଷ୍ଟ ହେବା- পরস্পর পরস্পরের উপর মুখ ভার করা Scowling or **अनबन** frowning at each other.

ମୁହଁ ଫେରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ରହିଥିବା ଦିଗରୁ ମୁଖକୁ Muhañ pherā(re)ibā ବୁଲାଇ ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ ମୁଖ କରିବା- মুখ ফিরান 1. To turn one's face from one side **मुहँ फिराना** to a different side. ୨ । ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଗତି କରିବା—2. To move in an opposite direction. ୩ । କୌଣସି ଆଡ଼କୁ ଅଭିମୁଖୀ ହେବା—3. To turn one's face towards any direction.

ମୁହଁ(ହୁଁ) ଫୋଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ମୁଖ ଓ ସ୍ଫୁଟ)— Muhañ(huñ) phorda(rdā) ୧ । ସ୍ପଷ୍ଟବାଦୀ—1. Plain-মুখ ফোড় spoken. ୨ । ମୁଖର—2. Talka-**मुहँ फोड** tive. ୩ । ଅଗ ବୋଲା—3. Forward; (ମୁହଁ ଫୋଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) pert

ମୁହଁ ବଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁଖବକ୍ର)—୧ । ମୁଖକୁ Muhañ bankā(ñke)ibā ଗୋଟାଏ ପାଖକୁ ବକ୍ର କରିବା— মুখবাঙ্কান 1. To turn one's face to a side. ୨ । **मुहँ बाङ्का कारना** କୌଣସି ବିଷୟରୁ ବିମୁଖ ହେବା—2. To be averse to a thing or object, ୩ । ମୁଖ ବିକୃତ କରିବା; ମୁଖଭଙ୍ଗୀ କରିବା—3. To knit one's face. ୪ । ମୁଖଭଙ୍ଗୀଦ୍ୱାରା ଅନାଦର ବା ଉପେକ୍ଷା ପ୍ରକାଶ କରିବା—4. To give vent to one's slight or disregard by facial expression.

ମୁହଁ ବଙ୍କା ହେବା—ଦେ. ବି—ଲଜ୍ଜିତ ବା ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା—
Muhaṅ baṅkā hebā Being crest-fallen or
মুখ বেঁকে যাওয়া मुहँ बाँका होना abashed.

ମୁହଁ ବଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁଖ ଓ ବୃଦ୍ଧି)—୧ । ମୁହଁ
Muhaṅ baṛhā(ṛhe)ibā ବାଢ଼ିବା(ଦେଶ)—1. Muhaṅ
মুখ বাড়ান मुहँ बढ़ाना kāṛhibā (See) ୨ । (ଗୋରୁ
ଓଟ ଅବ) ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ମୁହଁ ଭିତରକୁ ନେବା ପାଇଁ
ସେଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ଲମ୍ବାଇବା—2. To extend one's
নাই দেওয়া, আস্কারা দেওয়া face to reach a food (said
लाड देना of cattle, camel etc). ୩ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
ଅଯଥା ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେବା—3. To give undue
indulgence to a person. ୪ । ଭୃତ୍ୟ, ନୀଚ
ଲୋକ ଓ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଅଯଥା ପ୍ରଶ୍ରୟ ବା ଆଦର ଦେବାଦ୍ୱାରା
ସେମାନଙ୍କ ଅବାଧ୍ୟତା ବା ଔଦ୍ଧତ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି କରାଇବା—
4. To encourage a child's, servant's or
inferior's disobedience or insolence by
undue indulgence or fondling.

ମୁହଁ ବଢ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଅଯଥା ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଇବା ଯୋଗୁଁ ଔଦ୍ଧତ୍ୟ
Muhaṅ baṛhibā ବୃଦ୍ଧି ହେବା—1. Impudence due
মুখ বাড়া मुहँ बढ़ना to being given indulgence.
(ମୁହଁ ବଢ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମୁଖରତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—
2. Increase of one's pertness or garrulity.

ମୁହଁ ବନ୍ଦ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖ ଓ ବନ୍ଧନ)—କଥା କହିବା କ୍ଷମତାର
Muhaṅ banda ପ୍ରତିରୋଧ—Stoppage of one's mouth;
মুখ বন্দ मुहँ बन्द gagging of one's mouth.

ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରିବା—ଦେ କ୍ରି - ୧ । ମୌନାବଲମ୍ବନ କରିବା; ଚୁପ
Muhaṅ banda karibā ରହିବା—1. To keep silent;
মুখ বন্দ করা मुहँ बन्द करना to shut up one's lips; to
close one's mouth. ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଥା
କହିବାକୁ ନ ଦେବା—2. Not to allow a
person to speak. ୩ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପାଟରେ
କପଡ଼ା ବା ଠିପି ମାରିବା—3. To gag a person's
mouth. ୪ । ଉପଯୁକ୍ତ ଯୁକ୍ତି ଅବ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି
ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲଜ୍ଜିତ ଓ ନିରୁତ୍ତର କରାଇବା—4. To silence
or a shame a person by reasonable
arguments.

ମୁହଁ ବନ୍ଦ(ନ୍ଧ)ନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖବନ୍ଧନ)—ତନ୍ତ୍ରମନ୍ତ୍ରାଦିର ପ୍ରୟୋଗ
Muhaṅ banda(ndha)na ଦ୍ୱାରା ବାକ୍‌ଶକ୍ତିର ରୋଧ—
মুখ বান্ধা मुहँ बन्धन Stoppage of a person's power
of speech by employment of magical
charm.

ମୁହଁ ବନ୍ଧା(ନ୍ଧେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାଣି ଅଟକାଇବା ପାଇଁ ପୋଖରୀ
Muhaṅ bandhā(ndhe)ibā ଓ ନଈ ଅବର ମୁହଁରେ ବନ୍ଧ
মুখ বাঁধান मुहँ बँधा देना ପକାଇବା—To dam up the
mouth of a pond or a river.

ମୁହଁ ବାନ(ନି)ଗି(ଙ୍ଗି)—ଦେ. ବି (ମୁହଁ+ଫା. ବାନ୍‌ଗୀ; ତୁଳ. ଅ.
Muhaṅ bāni(li)gi(ṅgi) ମୁବାଲଗା)—ବୃଥା ଅହଂକାର—
মুখসাপট डींग, हिर् Bragging; vain boasting.
[ମୁହଁ ବଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇ, ମୁହଁବଢ଼ଙ୍ଗ, ମୁହଁଭଡ଼ଂ—ଅନ୍ୟରୂପ]
[ମୁହଁ ବାନ(ଲ)ଗିଆ, ମୁହଁ ବଡ଼ଗିଆ—ବଣ]

ମୁହଁ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁଖବନ୍ଧନ)—୧ । ମୂକ ସ୍ତମ୍ଭନ କରିବା;
Muhaṅ bāndhibā ତନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ବାକ୍‌ଶକ୍ତି ଲୋପ
মুখ বান্ধা मुहँ बाँधना କରିବା ବା ମୂକ କରିବା—1. To
(ମୁହଁ ବାନ୍ଧିଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) bring about a person's
dumbness by employment of charms.
୨ । (କୌଣସି ମିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ) ଅତ୍ୟଧିକ ମିଷ୍ଟତା ହେତୁ
ଖାଦକର ତହିଁରେ ଅରୁଚି ଜନ୍ମାଇବା—2. To cause
aversion to a sweet thing by its excessive
sweetness. ୩ । କୌଶଳ ପ୍ରୟୋଗ ବା ଉପହାର
ପ୍ରଦାନପୂର୍ବକ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମୋହିତ ବା ମୌନୀ
କରିବା (ଯେପରି—ସେ ଅପ୍ରିୟ ସମାଲୋଚନା କରି ନ
ପାରିବ)—3. To charm or bribe a person
into silence.
୪ । ଗୋମେଷାଦିଙ୍କ ପାଟିକୁ ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧନ କରିଦେବା—
(ଯେପରି—ସେମାନେ ଖାଇ ନ ପାରିବେ ବା କାମୁଡ଼ି
ନ ପାରିବେ)—4. To tie up the mouth (of
beasts etc) to prevent them from biting
or eating. ୫ । ମୃଦଙ୍ଗ ଅବ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରର ମୁହଁରେ
ଚମଡ଼ା ପକାଇ ବାନ୍ଧିବା—5. To bind the mouth
of a drum with leather.

ମୁହଁ ବିଗାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବଣ.—(ସଂ. ମୁଖ+ବିକୃତ)—କଟୁଭାଷୀ—
Muhaṅ bigāṛiā Scurrilous; foul-tongued.
ମୁହଁ ବିଗାଡ଼ୁ, ମୁହଁ ବିଗେଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁହଁ ବିଗାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ମୁଖ ଓ ବିକାର)—ମୁହଁ ଖରାପ
Muhaṅ bigāṛibā କରିବା; ଗାଳି ଦେବା; ଗାଳି ବା ଅଶ୍ଳୀଳ
মুখবিগড়ান ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଅପଣାର ମୁଖକୁ କଳୁଷିତ
मुहँबिगाडाना କରିବା—To befoul one's mouth by
uttering indecent words or abuse.

ମୁହଁ ବିଗିଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । ବିସ୍ୱାଦ ପଦାର୍ଥ ଭୋଜନ କରିବା ହେତୁ
Muhaṅ bigiṛibā ଯୋଗୁଁ ଖାଦ୍ୟରେ ଅରୁଚି ଉପସ୍ଥିତ
মুখবিগড়া ହେବା—1. Disrelish or apathy for food
मुहँबिगडना (owing to the tasting of a bad
thing or owing to illness) ୨ । ସର୍ବଦା
ଅଶ୍ଳୀଳଭାଷା ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ଅଭ୍ୟାସ-2. The habit
of using indecent expressions.

ମୁହଁ ବୁଜିବା—ଦେ. କ୍ରି-୧ । (କଥା) ଚୁପ ହେବା; କଥା ନ କହିବା—
Muhaṅ bujibā 1. To be silent; to shut up one's
মুখবুজা lips. ୨ । ଅନ୍ୟର ପାଟିରେ ହାତ ବା କପଡ଼ା ଦେବାଦ୍ୱାରା
मुहँ बन्द करना ତାକୁ କଥା କହିବାକୁ ନ ଦେବା—2. To gag
a person's mouth. ୩ । ମନର ଭାବକୁ ପ୍ରକାଶ ନ
କରିବା—3. Not to give vent to one's mind.

ମୁହଁ ବୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁବା—
Muhañ bulā(le)ibā 1. To look round. ୨ । (ଗୋରୁ
মুখ বুলান ଅର୍ଥ) ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ମୁହଁ ଚାଳନ କରିବା –
मुँह घुमाना 2. To move the mouth on the food said of cattle.)

ମୁହଁ ଭକ(ଗ)ତି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ସଂ. ମୁଖ+ଭକ୍ତି)—ହୃଦୟରେ ଭକ୍ତି ନ
Muhañ bhaka(ga)ti ଥାଇ କେବଳ ମୁହଁରେ ଦେଖାଇବା
মুখের ভক্তি मुँह भकति ଭକ୍ତି—Lip-devotion.

ମୁହଁ ଭକ(ଗ)ତିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ—ଯାହାର ବା ଯେଉଁ କଥାରେ ପ୍ରକୃତରେ
Muhañ bhaka(ga)tiā ଭକ୍ତି ନ ଥାଇ ଭକ୍ତି ଥିବାର କେବଳ
যে মুখে ভক্তি দেখায় ମୁହଁରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥାଏ—Having
मुहँभगतीया lip-deep devotion.

ମୁହଁ(ହୁଁ)ଭ(ଭୋ)ର—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ଚଳିତ ନୋଳ ସମୟରେ ଗଞ୍ଜଡ଼ଙ୍କ
Muhañ (huñ)bha(bho)r, ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—୧।ସମ୍ମୁଖରୁ
ଦିଆଯିବା ଆଘାତ—1. A stroke dealt from
one's front; a frontal blow. ୨।ବାଗାଡ଼ମ୍ବର-
2. Bragging. ବଣ—୧। ମୁହଁପୋଡ଼; ମୁଖର—
1. Pert. ୨। ବାଗାଡ଼ମ୍ବର ପ୍ରିୟ—2. Braggart;
boastful; fond of bombastics.

ମୁହଁ ଭ(ବ)ରଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ମୁହଁବରୁଣ; ବାଠବରୁଣ-A pimple
Muhañ bha(ba)randa on the face; varus.
মেচেতা बर रे

ମୁହଁ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଯଥା ଅହଙ୍କାର ବା
Muhañ bhāngibā ମୁଖରତାକୁ ବନ୍ଦ କରିବା—1. To
মুখভাঙ্গা check a person's undue impudence.
मुहँतोडना ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଯଥା ଆଶାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେବା—
2. To nip a person's undue hopes in the bud.

ମୁହଁ ଭା(ଭୁ)ଡୁଙ୍ଗା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁଖ ଓ ଭାର)—ଅନୁରକ୍ତ
Muhañ bhā(bhu)rdungā karibā କ୍ରୋଧ ଓ ଅଭିମାନ
(ମୁହଁ ଭାର କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯୋଗୁଁ ଭ୍ରୂକୁଟି କରିବା—To
মুখ ভারিকরা frown from anger or sensitiveness;
मुँह बाहारकरना to sulk.

ମୁହଁ ଭା(ଭୁ)କୁଣ୍ଡା କରିବା—ଦେ କ୍ରି (ସଂ.ମୁଖ ଭ୍ରୂକୁଟି)—ମୁହଁ ଫୁଲାଇବା,
Muhañ bhā(bhu)rkundā karibā (ଦେଖ)—Muhañ
ମୁହଁ ଭୁକୁଣ୍ଡା[ଣ୍ଡେ]ଇବା-ଅନ୍ୟରୂପ) phulāibā
মুখ ভারকরা मुँह बाहार करना (See)

ମୁହଁ ଭିଡ଼ା—ଦେ. ବି-ମୁହଁ ଭିଡ଼ିବା (ଦେଖ)—Muhañ bhirdibā
Muhañ bhirdā (See). ଦେ. ବଣ—ଯାହାଦ୍ୱାରା ପାଣିଆଗୁଡ଼-
মুখবান্ধা ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଠିଆର ମୁହଁକୁ ଟାଣ କରାଯାଏ—[ଦ୍ର—ଅନେକ
मुँहबाँधना ଗୁଡର ମାଠିଆରେ ପାଣିଆଗୁଡ଼ ଭରିଛନ୍ତି ସାର, ଗୁଡ଼ର
ଗୋଟିଏ ମୁହଁଭିଡ଼ା ପାଗ ରହି ସବୁ ମାଠିଆର ମୁହଁ
ଭିଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ ।]

ମୁହଁ ଭିଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତରଳପଦାର୍ଥ (ଯଥା-ପାଣିଆଗୁଡ଼) ପୂର୍ଣ୍ଣ
Muhañ bhirdibā ଥିବା ମାଠିଆ ଅଦିର ମୁହଁରେ ପାଗେ ଟାଣୁଆ
মুখবান্ধা ଗୁଡ଼ ଢାଳିବାଦ୍ୱାରା ମାଠିଆର ମୁହଁ ପାଖ ସ୍ତରକୁ କଠିନ
मुहँबाँधना କରାଇବା (ଯେପରି କି, ମାଠିଆକୁ ଓଲଟାଇଦେଲେ
ମାଠିଆ ଭିତରର ତରଳ, ଗୁଡ଼ ବୋହି ପଡ଼ିବ ନାହିଁ)—
1. To spread a layer of thick molasses on the mouth of a jar full of thin or liquid molasses. ୨ । ଜଳାଶୟାଦିର ଜଳ-
ନିର୍ଗମନ ପଥକୁ ବନ୍ଧଆଦିଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରିବା—2. To stop the mouth of a tank by raising a bundh, so that water will not escape out of it.

ମୁହଁ ଭୁରୁଡ଼(ଡ଼ା, ଡ଼ୁ)—ଦେ. ବି—ଦାମ୍ଭିକତା; ଅବିନୀତ ବାକ୍ୟ—
Muhañ bhururda(rdā, rdu) Impudence; asser-
দাম্ভিকতা, মুখসাপট tiveness; effrontery. ଦେ.ବଣ—
ढीठाई(बि) ढीठ(विशे) ଦାମ୍ଭିକ—Impudent.

ମୁହଁ ମରିବା—ଦେ.ବି—୧। ଉତ୍ସାହ ବା ଉଦ୍ୟମ କମିଯିବା—1. Loss
Muhañ maribā of energy or eagerness. ୨ । ସରସ
(ମୁହଁ ମରିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୁହଁ ବିରସ ହେବା; ମୁହଁ ଶୁଖିଯିବା—
মনমরা 2. (the face) Becoming pale or dejec-
मुहँ मरना ted; dejected countenance.

ମୁହଁମାଡ଼ି ପଡ଼ି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସକଳପ୍ରକାର
Muhañ mārdi pardi rahibā ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ସହି ରହିବା
মাটি কামড়ে পড়ে থাকা —To stick to a place in
मुहँ मारके पड रहना spite of all suffering and trouble.

ମୁହଁ ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଖକୁ ଅବନତ କରିବା; ମୁଖକୁ ତଳକୁ
Muhañ mārdibā ପୋତିବା—1. To droop down
মুখহেঁট করা one's head. ୨ । ତଳକୁ ମୁହଁ କରିବା—
मुहँ गीराना, मुहँ भिडाना 2. To lower one's face; to look to the ground. ୩ । ମୁଖକୁ ତକିଆରେ
ବା ବିଛଣାରେ ବା ଭାତ କଂସାରେ ସଲଗ୍ନ କରିବାକୁ ଆଦର
କରିବା—3. To put one's head on a pillow, a bed or a food-pot.

ମୁହଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ନ ଖାଇ କେବଳ
Muhañ māribā ତାହା ମୁଖଦ୍ୱାରା ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—1. To touch
মুখ ছুঁআন the food with one's mouth without
मुँह डालना (मारना) actually eating it. ୨ । ଚୁମ୍ବନ
କରିବା—2. To kiss. ୩ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ କିଛି
ସମୟ ନ ରହି କେବଳ ସେହି ସ୍ଥାନ ବାଟେ ଚାଲି ଆସିବା
—3. To touch a place (without stopping there) in the course of a journey. (ଯଥା
—ଆପଣ କଟକ ଆସିବା ବେଳେ ଆମ ଗାଁରେ ଟିକିଏ
ମୁହଁ ମାରିଦେଇ ଆସିବେ ।)

ମୁହଁ ମେଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଖ ବ୍ୟାଦାନ କରିବା—
Muhañ melā(le)ibā 1. To open one's mouth;
মুখ খোলা to yawn. ୨ । ମୁଖ ଖୋଲିବା; କଥା କହିବା
मुहँ फैलाना —2. To speak out.

ମୁହଁ ମୋଡ଼ା—ଦେ. ଣ—୧ । ବକ୍ରମୁଖ—1. Of contracted face.
Muhañ morḍā
ମୁଖବাঁকা
मुहँ फेरा
୨ । ଯାହାର ମୁହଁ ଏକ ପାଖକୁ ବଙ୍କା ହୋଇଥାଏ—2. Having the face turned to one side. [ଉ—ସେ ଘାତରେ ବାଳ ଯୁଦ୍ଧରେ ମୁହଁମୋଡ଼ା, ହୋଇ ମସ୍ତ-ବେଗରେ କଲେ ମୁଣ୍ଡଭଙ୍ଗା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରି ନିଜର ମୁହଁକୁ ମୋଡ଼ି ଦିଏ—3. (a person) Habituated to draw away his face (as a sign of dislike).
(ମୁହଁ ମୋଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଦେ. ବି—ମୁହଁକୁ ବିରକ୍ତିରେ ଏକ ପାଖକୁ ବଙ୍କା କରିବା—Drawing away of one's face in displeasure.

ମୁହଁ ମୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଓଠକୁ ଏକ ପାଖକୁ ମୋଡ଼ି ଘୃଣା ବା ବେଖାତିର ପ୍ରକାଶ କରିବା; ମୁଖ କୁଞ୍ଚିତ କରିବା—1. To squeeze or knit the lips to one side as an expression of disgust or sneering; to contract the face in disgust, actual or feigned; to sneer at.
Muhañ morḍibā
(ମୁହଁ ମୋଡ଼ାହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
মুখমোড়া; মুখবাঁকান; মুখসিটকান
मुहँ मोड़ना (दूसना,फेरलेना)
୨ । ଲଜ୍ଜାରେ ମୁହଁକୁ ଏକପାଖକୁ ବୁଲାଇବା—2. To turn one's face to one side in shame.

ମୁହଁ ମୋଡ଼ି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର କରି, ଅପମାନିତ ବା ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିବା—To acknowledge defeat with the face contracted in shame; to be crest fallen.
Muhañ morḍi rahibā
পরাজয় স্বীকার করা
सीरझुँकालेना, मुहँमोड़कर रहना
ମୁହଁମୋଡ଼ି ହୋଇ ରହିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମୁହଁମୋଡ଼ି ମାଡ଼ି ହୋଇ ରହିବା }
[ଉ—ସେହିରୂପେ ଅଛ ମୋ ମାଉସୀ ଘାତେ, ମୁହଁ ମୋଡ଼ି ରହିବେ ନୃପତି ସମସ୍ତେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।]

ମୁହଁ ରକ୍ଷା—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଖରକ୍ଷା)—୧ । ମୁଖରକ୍ଷା; ମାନରକ୍ଷା—1. The saving of one's prestige.
Muhañ rakshā
মুখরক্ষা
मानरक्षा, बातरक्षा
୨ । ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା—2. Showing regard for another person's request or feelings.

ମୁହଁ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମୁଖରକ୍ଷା)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମାନ ରକ୍ଷା କରିବା—1. To save the prestige of a person.
Muhañ rakhibā
(ମୁହଁ ରକ୍ଷା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
মুখরাখা; মুখ রক্ষাকরা
मानरखना, मुहँ रखना
୨ । ଯେପରି ଲଜ୍ଜାରେ ମୁହଁ ତଳକୁ ନ ହୁଏ ସେପରି କରିବା—2. To save the face of a person. ୩ । ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରିବା—3. To show regard to the feelings or request of a person.

ମୁହଁ ରଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ରାଗ ହେବା; ରାଗି ଯିବା; କ୍ରୋଧରେ ରକ୍ତମୁଖ ହେବା—1. (one's face) To become red with anger or rage.
Muhañ rangā(nge)ibā
[ମୁହଁ ନା(ଲା)ଲ(ଲି) କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
মুখ রাঙ্গান
मुखलाल करना
[ଉ—ପ୍ରବଳ କ୍ରୋଧ ଜାତ ହେଲେ ମୁହଁ ଅରକ୍ତି ହୋଇ ଉଠେ ।] ୨ । ରଙ୍ଗଆଦିଦ୍ୱାରା ମୁଖକୁ ରଞ୍ଜିତ କରିବା—2. To paint one's face.

ମୁହଁରୁ(ରୋ)ଚକ—ଦେ. ଣ (ସ. ମୁଖରୋଚକ)—ସୁସ୍ୱାଦୁ; ରୁଚିକର—Tasteful;delicious.
Muhañ ru(ro)chaka
মুখরোচক
मुखरोचक

ମୁହଁରୁ ଛୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବାକ୍ୟ) ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବା—To be uttered; to be spoken out.
Muhañru chhuṭibā
মুখথেকে বেরান
मुहँसे छुटना

ମୁହଁରୁ ନା(ଲା)ଳ ବ(ବୋ)ହିବା—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଖ+ଲାଳ+ବହ ଧାତୁ)—୧ । ମୁଖରୁ ଲାଳ ବହିବା—1. Salivation; watering of the mouth.
Muhañru nā(lā)ḷa ba(bo)hibā
মুখে জল আসা
मुहँ ललचाना,मुहँसे लार टपकना
ମୁହଁ ନାଳ(ଳ)ରେଇବା }
ମୁହଁ ଳାଳେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମୁହଁ ପାଣେଇବା }
୨ । ସମ୍ମୁଖରେ ଖାଦ୍ୟାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଦେଖି ଲାଳାୟିତ ହେବା—2. Hankering after or longing for a dainty dish brought to one's presence. ୩ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଭୋଗ କରିବାକୁ ମନ ବଳେଇ ଖେଳେଇ ବା ଅସମ୍ଭାଳ ହେବା! ଅନ୍ୟର ଭୋଗ ଦେଖି ଅନ୍ୟର ଭୁକ୍ତ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ପ୍ରବଳ ସ୍ପୃହା ଜନ୍ମିବା—3. An uncontrollable longing for a thing enjoyed by another.

ମୁହଁରୁ ପାଣି ଶୁଖିଯିବା—ଦେ. ବି—୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ସରସ-ପଣିଆ ଗୁଙ୍ଗ ଯିବା—1. Becoming downcast or crest-fallen.
Muhañru pāṇi sukhijibā
মুখের জল মরা
मुहँका पानी सूख (मर) जाना
୨ । ଲଜ୍ଜାଶୂନ୍ୟ ହେବା—2. To become shameless.
(ମୁହଁରୁ ପାଣି ମରିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁହଁରୁ ପାଣ ଖସି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଲଜ୍ଜାହୀନ ହେବା—To be lost to all sense of shame.
Muhañru pāṇa khasi paḍibā
লজ্জাহীন হওয়া
लज्जाको घोलकर पीजाना, वेपानी होना

ମୁହଁରୁ ବରତିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିପଦର କବଳରୁ ଉଦ୍ଧାର ଲାଭ କରିବା—To come out of a grave danger unscathed. (ଯଥା—ମୁଁ ବାଘମୁହଁରୁ ବରତିଗଲି ।)
Muhañru baratibā
মুখথেকে বাঁচা
मुहँसे निकलना
(ମୁହଁରୁ ବୃଢ଼ିବା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)
(ମୁହଁରୁ ବର୍ତ୍ତିବା, ମୁହଁରୁ ବଞ୍ଚିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁହଁରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଜର ଅସାବଧାନତା ଯୋଗୁଁ (କୌଣସି ବାକ୍ୟ) ହଠାତ୍ ଉଚ୍ଚାରିତ ବା ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—
Muhañru bāhāri paḍibā
মুখথেকে বেরিএ পড়া

मुहँसे निकलना (words) To slip out of one's (ମୁହଁରୁ ବାହାରି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) mouth; to be spoken out in a moment of carelessness.

ମୁହଁରେ କାଳି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅପମାନିତ ଓ Muhaṅre kāḷi debā ଅପଦସ୍ଥ କରିବା—To put a ମୁଖେ କালি দেওয়া person to disgrace. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ **मुहँमे कालो पोतना** ଦଣ୍ଡରୂପେ ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁର ଏକ ମୁହଁରେ ଚୂନ କଳା ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ ପାଖରେ ଚୂନ ଓ ଏକ ମୁହଁରେ ଚୂନ କାଳି ଦେବା } ପାଖରେ କଳା ବୋଳି ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ମୁହଁସାରା କଳା ବୋଳି ତାକୁ ଦାଣ୍ଡରେ ବୁଲାଉଥିଲେ ।]

ମୁହଁରେ କାଳି ବୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଳଙ୍କ ଅରୋପଣ କରିବା—Muhaṅre kāḷi boḷibā To slander (a person). মুখে কালী লাগান **मुहँमे काली पोतना** (ମୁହଁରେ କାଳି ଲେ[ଲି]ପିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁହଁରେ ଖଇ ଫୁଟିବା—ଦେ. ବ—(ଧାନକୁ ଭାଜିବା ସମୟରେ ଭଜା Muhaṅre khai phuṭibā ଭଜା ହାଣ୍ଡିରେ ଖଇ ଫୁଟିବା ପରି) মুখে খৈ ফোটা **मुहँमे लावा फुटना** ମୁହଁରୁ ଅନର୍ଗଳ ଧାରାରେ ବାକ୍‌ସ୍ରୋତ ବାହାରିବା—Talking without a halt or stop; talking glibly.

ମୁହଁରେ ଚଡ଼କ (ରାଧାଚଡ଼କ) ପଡ଼ୁ—ଦେ. ଅ (ଗାଳି ବା ଅଭିଶାପ) Muhaṅre chaṛḍaka (rādhā chaṛḍaka) paṛḍu—ଭୁ মুখে বজ্র পড়ুক **मुहँमे वज्र पडे** ଯେଉଁ କଥା କହିଲୁ ସେଥିପାଇଁ (ମୁହଁରେ ବଜ୍ର ପଡ଼ୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଈଶ୍ୱର ତୋର ଅମଙ୍ଗଳ (ମୁହଁରେ ଢଲୁଆ ପଡ଼ୁ—ଅଶ୍ଳୀଳ) ଘଟାନ୍ତୁ—(Interjection) A curse upon you for what you have said.

ମୁହଁରେ ଜବାବ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଭୃତ୍ୟ, ଶିଷ୍ୟାଦି) ଦୁର୍ବିନୀତ Muhaṅre jabāba debā ଭାବରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ବା ଗୁରୁଙ୍କୁ ଅବାଧ୍ୟ মুখের উপর জবাব দেওয়া ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେବା—To **मुहँपर जबाब देना** return insubordinate replies to one's superiors.

ମୁହଁ ଉପରେ ଜବାବ ଦେବା, }—ଅନ୍ୟରୂପ
ମୁହେଁ ମୁହେଁ ଜବାବ ଦେବା

ମୁହଁରେ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କହିବା—1. To speak. Muhaṅre dharibā ୨ । ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—2. To utter. মুখে ধরা (ଯଥା—ପାପ କଥା କରିବା ଦୂରେ ଥାଉ ମୁହଁରେ **मुहँमे (पर) धरना** ଧରିଲେ ମଧ୍ୟ ପାପ ହୁଏ ।)

ମୁହଁରେ ନିଆଁ—ଦେ. ଅ (ଗାଳି)—୧ । (ମୃତ୍ୟୁକାମନାପୂର୍ବକ ଗାଳି, Muhaṅre niāṅ ଏହାର ଅର୍ଥ ତୋ ମୁହଁ ପୋଡ଼ିଯାଉ) ତୁ মুখে আগুন; মুয়েঁ আগুন ମର୍—1. (A curse meaning **मुहँमे आग** fire on your mouth) You die ! [ଦ୍ର—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖରେ ମୁଖାଗ୍ନି ଦେବା ବିଧିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବ୍ୟବହୃତ ।] ୨ । ମୁଖାଗ୍ନି—2. The fire set to the face of a dead body going to be cremated.

ମୁହଁରେ ନିଆଁ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖରେ Muhaṅre niāṅ debā 'ମୁଖାଗ୍ନି' ଦେବା—1. To set fire মুখে আগুন দেওয়া to the face of a dead body. ୨ । **मुहँमे आग देना** 'ମୁହଁରେ ନିଆଁ' ବୋଲି ଗାଳି ଦେବା—2. To abuse a person.

ମୁହଁରେ ପାଣି ଦେବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । ମୁହଁ ଧୋଇବା—1. To Muhaṅre pāṇi debā wash the face. ୨ । ଉପବାସ মুখে জল দেওয়া ପରେ ପ୍ରଥମେ ଜଳ ଗ୍ରହଣ କରିବା—2. To **मुहँ धोना** drink water after a fast

ମୁହଁରେ ପାଣି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଖ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ କରିବା; ମୁହଁ Muhaṅre pāṇi māribā ଧୋଇବା—To wash the face. মুখ ধোয়া **मुहँपर छिंटा देना**

ମୁହଁରେ ପାଳବିଣ୍ଡା (ଚୁଣ୍ଟା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଚୁପ Muhaṅre pāḷabiṇḍā (chunṭā) māribā ହୋଇ মুখে বুঁজা দেওয়া ରହିବା—To keep silent. [ଦ୍ର—**मुहँमे बीडि देना** କାହାଣୀରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅନୁଷ୍ଠାମଣା ରାଜାଙ୍କର (ମୁହଁରେ ଠିପି ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଯୋଗ୍ୟ ବା ନିର୍ବୋଧ "ପାଳବିଣ୍ଡା ମନ୍ତ୍ରୀ"ଙ୍କ ମୁହଁରୁ କାଳେ ବୃକି ବାହାରି ପଡ଼ିବ, ଏଥିପାଇଁ ସେ ସବୁବେଳେ ପାଟିରେ "ପାଳବିଣ୍ଡା" ମାରି ଥାଆନ୍ତି ଓ କଥା କହିବାର ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ସେ ବିଣ୍ଡାଟି ପାଟିରୁ କାଢ଼ି ଦେଇ କଥା କହି ସାରି ପୁଣି ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ ମୁହଁରେ ପାଳବିଣ୍ଡାଟି ମାଡ଼ି ଦଅନ୍ତି । ଏହି କାହାଣୀକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବ୍ୟବହୃତ ।]

ମୁହଁରେ ଫୁଲ ଚନ୍ଦନ ପଡ଼ୁ (ବରଷୁ)—ଦେ. ଅ (ଅଶୀର୍ବଚନ)—Muhaṅre phula chandana paṛḍu (barashu) ୧ । মুখে ফুল চন্দন পড়ুক ତୋ କଥା ସତ୍ୟ ହେଉ—1. (Inter) **मुहँमे फुल चन्दन पडे** May thy words come true. ୨ । ତୁ ଯେଉଁ କଥା କହିଲୁ ଏଥିପାଇଁ ଈଶ୍ୱର ତୋର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ—2. Be thou blessed for what you have said.

ମୁହଁରେ ବାଡ଼ ବତା ନ ଥିବା—ଦେ. ବ—୧ । କଥା କହିବା ବିଷୟରେ Muhaṅre bāṛḍa batā na thibā ନିର୍ଭୀକ ହେବା—মুখে আটক না থাকা 1. Being fearless in speech. **मुहँमें रोक न होना** ୨ । ଅବଗଣରୂପେ କଥା କହିବା—2. Speaking without restraint; talking incoherently or irresponsibly. ୩ । ଆଗ ପଛକୁ ଦୃଷ୍ଟି ନ ରଖି ଯାହା ଭୁଣ୍ଡିରୁ ଅସିଲା ତାହା କହିବ—3. Blabbing or speaking out anything which comes uppermost to one's lips. ୪ । ଅଶ୍ଳୀଳ କଥା କହିବା—4. Speaking out indecently.

ମୁହଁରେ ବାଡ଼ଏ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାମନା
Muhanre bardie debā ସାମନା ଅପ୍ରିୟ ଉତ୍ତର ଦେଇ ଚୁପ
ମୁହଁରେ ବାଡ଼େଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ କରି ଦେବା—1. To
ମୁହେଁ ମୁହେଁ ବାଡ଼େଇବା } silence a person
ମୁଖେ ମୁଖେ ଚୋପା କରା by speaking unpleasantly
मुहँ पर चपाटा देना to his face.

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କଥା କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ବେଳେ ତାକୁ ଧମକାଇ ଚୁପ କରିବା—2. To silence a person by threatening him when he begins to speak. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ପରି ପଶୁ ଅବ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଖାଇବାକୁ ତହିଁରେ ମୁହଁ ଲଗାଇବା ବେଳେ ତା ମୁହଁରେ ପ୍ରହାର କଲେ ସେ ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବିରତ ହୁଏ; ଏହି ଲକ୍ଷଣାରୁ ।]

ମୁହଁରେ ବାନ(ଲି)ଙ୍ଗି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତ୍ମଶ୍ଳାଘା କରିବା—
Muhanre bāni(li)ngi karibā To boast; to brag
ଆତ୍ମ ଶ୍ଲାଘା କରା मुहँ मे सेखी बघारना,
अपने मियाँ मिट्ठू होना

ମୁହଁରେ ଲାଗି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ମୁଖ+ଲଗ୍ନ)—ଥରେ ଖାଇ-
Muhanre lāgijibā ଥିବା କୌଣସି ସ୍ୱାଦୁ ଖାଦ୍ୟର ବା ଥରେ
ମୁଖେ ଲେଗେ ଯାଓୟା ଭୋଗ କରିଥିବା କୌଣସି ସୁଖକର ପଦାର୍ଥର
मुहँ मे लगना ଭୋଗଜନିତ ସୁଖ ପୁଣି ଆସ୍ୱାଦନ କରିବା ପାଇଁ ଲାଳାୟିତ ହେବା—To hanker after a thing once tasted

ମୁହଁ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆକ୍ରମଣ କରି କାମୁଡ଼ିବା—
Muhañ lagā(ge)ibā 1. To bite. ୨ । ଚୁମ୍ବନ କରିବା-
ମୁଖ ଲାଗାନ 2. To kiss. ୩ । କଥା କହିବା—3. To
मुहँ लगाना speak to. (ଉ-ମୁହଁ ନ ଲଗାଅ ଏହି ଖଳକୁ, ଭଲ ବୁଝିଛନ୍ତି ଏହି ଖଳକୁ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼ଚିନ୍ତାମଣି ।) ୪ । ଧୀରେ କାମୁଡ଼ିବା—4. To bite softly. ୫ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଥରେ ସଫଳ ହେବା ଦ୍ୱାରା ତାକୁ ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଆଶାନ୍ୱିତ କରାଇବା; ଉତ୍ସାହିତ କରିବା—5. To engender hope in a person's mind by making him succeed once; to encourage a person.

ମୁହଁ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଥରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ
Muhañ lāgibā ହୋଇ ଥିବାରୁ ସେହି ଆଶା ବା ଉତ୍ସାହ ଦ୍ୱାରା
ମନ ଲାଗା ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଆଶାନ୍ୱିତ ହୋଇ ପୁଣି ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ
मुहँ लगना କରିବାକୁ ଅଗ୍ରସର ହେବା—Eagerness or further hope engendered in the mind of a person by first success and encouragement. (ଯଥା—ଥରେ ମୋଠାରୁ ପୁଲାଏ ପାଇ ଯିବାରୁ ତା ମୁହଁ ଲାଗି ଯାଇଛି; ମୋଠାରୁ ସେ ଫେରୁ ବଡ଼ୁଡ ଆସିଛି ।)

ମୁହଁ ଲୁଚା—ଦେ. ବି—ବିବାହର ଅଠମଙ୍ଗଳା ଦିନ କନ୍ୟା ଓ ବରଙ୍କର
Muhañ luchā ପରସ୍ପର ଦେଖା ନ ହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କନ୍ୟାକୁ ଅନ୍ୟ ଘରେ ଲୁଚାଇ କରି ରଖିବାର ପ୍ରଥା
ମୁଖ ଲୁକାନୀ
मुहँ छिपाना(लुकाना) —The custom of keeping the bride concealed in a separate house on the 8th day of the marriage to prevent the groom from seeing her face, which is considered inauspicious.

[ଦ୍ର—ବିବାହର ଅଠମଙ୍ଗଳାର ପରଦିନ ବର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ୍ ହେବା ଅଶୁଭକର । ଏଥିପାଇ ଯେଉଁଠାରେ କନ୍ୟାକୁ ଅଠମଙ୍ଗଳାର ବାସିଦିନ ପିତ୍ରାଳୟକୁ ପଠା ନ ଯାଏ ସେଠାରେ କନ୍ୟାକୁ ସେହିଦିନକ ପାଇଁ ବର ଘରଠାରୁ ନେଇ କୌଣସି ପ୍ରତିବେଶୀଙ୍କ ଘରେ ଲୁଚାଇ କରି ରଖାଯାଏ ।]

ମୁହଁ ଲୁଚା(ଚେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ) ସାମାଜିକ ପ୍ରଥା
Muhañ luchā(che)ibā ଅନୁସାରେ ବା ଲଜ୍ଜାବଶତଃ କୌଣସି
ମୁଖ ଲୁକାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମୁହଁ ନ ଦେଖାଇବା ବା ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ମୁହଁ
मुहँ छिपाना ଉପରେ ଓଢ଼ଣା ପକାଇବା—(said of women) Not to show one's face to a particular person or to draw the veil over one's face before a particular person. [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନ୍ ସମାଜରେ ଶ୍ୱଶୁରାଳୟକୁ ନବାଗତା ବଧୂମାନେ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କୁ ଓ ସାଧାରଣଙ୍କୁ ନିଜର ମୁହଁ ଦେଖାନ୍ତି ନାହିଁ । ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ଭାଇବୋହୂ, ଦେଢ଼-ଶାଶୁ, ଭଣଜାବୋହୂମାନେ ଯଥାକ୍ରମେ ଦେଢ଼ଶୁର, ଦେଢ଼ଶାଶୁର, ଭଉଣୀର ଜୋଇଁ ଓ ମଉଳାଣୀଶୁରଙ୍କୁ ମୁହଁ ଲୁଚାନ୍ତି ।]

ମୁହଁ ଲୁଚା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଜର ସ୍ନେହୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ
Muhañ luchā debā ରହିବା—To remain away
(ମୁହଁ ଛପା ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) from one's beloved
ମୁଖ ନା ଦେଖାନ मुहँ छिपा देना persons

ମୁହଁ ଲୁଚି ଯିବା—ଦେ. ବି—୧ । ମୁହଁ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବ—1. Time
Muhañ luchi jibā of dusk. ୨ । ବହୁକାଳ ଦୂର
ମୁଖ ଆନ୍ଧାର ହଓୟା ପ୍ରବାସରେ ରହିବା—2. Long sojourn.
मुखान्ध होना ମୁଖ ଲୁକିୟେ ଥାକା मुहँ लुक जाना

ମୁହଁ ସଞ୍ଜ(ନ୍ଧ୍ୟା)—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଖ+ସନ୍ଧ୍ୟା)—ପ୍ରଦୋଷ; ଗୋଧୂଳି
Muhañ sanja(ndhyā) ବେଳା—Dusk.
(ମୁହଁ ସଞ୍ଜିଅ;—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୁଖ ଆଁଧାର
मुखान्ध

ମୁହଁ ସମ୍ଭାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସାବଧାନ ହୋଇ କଥା କହିବା—
Muhañ sambhālibā 1. To talk with caution.
ମୁଖ ସାମଲାନ ୨ । କଥାକୁ ସଂଯତ କରିବା—2. To check
मुहँ सँभालना one's passionate speech.

ମୁହଁ ସାଉଁଳା—ଦେ. ବି—ମୁଖ ସଜା; ମୁହଁକୁ ପରିଷ୍କାର କରିବା ବା
Muhañ sāuñlā ମୁହଁକୁ ବେଶ ଦ୍ୱାରା ସୁସଜ୍ଜିତ କରିବା—
ମୁଖ ସାଓଁଲା Toilette of the face. ଭଣ. ପୁ°—୧ ।

मुहँ सजाना ମୁଖ ସଜ୍ଜାରେ ସଜ୍ଜିତ (ଲୋକ) -1. Having (মুখ সাজিলী—স্ত্রী) performed the toilette of the **मुहँ सजाने वाला** face. ୨ । ସୌମ୍ୟଦର୍ଶନ (ବ୍ୟକ୍ତି)— 2. Of lovely appearance.

ମୁହଁ ସୁଆ(ହା)ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୁଖ + ସୌଭାଗ୍ୟ)—ଶୁଖିଲା Muhañ suā(hā)ga ସୁହାଗ; ବାହ୍ୟ ଆଦର—Outward মুখের সোহাগ **मुहँ पियार** fondling.

ମୁହଁ ସୁଆ(ହା)ଗୀ—ଦେ. ଵିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବାହ୍ୟ Muhañ suā(hā)gī ଆଦର ବା ସ୍ନେହ ଦେଖାଏ—Prac- মুখ সোহাগী **मुहँ पियारा** tising outward fondling. (ମୁହଁ ସୁଅଟିଆ—ପୁଂ, ମୁହଁ ସୁଆଗେଣ—ସ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁହଁସୁଆଦ(ଦି) —ଦେ. ବି.—(ସଂ. ମୁଖସ୍ୱାଦ)—୧ । ଭୋଜନ ଶେଷରେ Muhañ suāda (di) ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଗ୍ରହଣ ପୂର୍ବକ ମୁଖଦ୍ୱାରା ମଧୁର ସ୍ୱାଦ মিষ্টিমুখ করা **मुहँस्वाद** ଗ୍ରହଣ; ଭୁଣ୍ଡ ସୁଆଦ—1. Taking (ମୁହଁ ମଧୁର—ଅନ୍ୟରୂପ) of something sweet at the end of a meal to keep the mouth tasteful. ଵିଣ.—୧ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁଦ୍ୱାରା ମୁଖ ସ୍ୱାଦୁଯୁକ୍ତ মিষ্টি **मुहँ सुआदि** ହୁଏ—1. Delicious; tasteful. ୨ । মিষ্টিমুখ **मुहँस्वादी** ମଧୁର ଭାଷୀ—2. Of sweet discourse or speech.

ମୁହଁ ସୁଆଦିଆ—ଦେ. ଵିଣ. ପୁ—୧ । ମଧୁରଭାଷୀ; ବଚନମଧୁର— Muhañ suādiā 1. Sweet-speaking. ୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) [ମୁହଁ ମହୁଆ(ଳା)—ଅନ୍ୟରୂପ] ଯାହାର ମଧୁରତା କେବଳ (ମୁହଁ ସୁଆଦୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଚନରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ; କଥାଁ ଲଲୁଆ— মিষ্টিমুখ, মিঠেমুখ **हु पियारा** 2. (ironical) One whose sweetness is confined to his speech only; honey-tongued. ୩ । ମଧୁର; ମିଠା— 3. Sweet in taste.

ମୁହଁ ସେମ(ମୋ)ଟ—ଦେ. ବି.—ମୁହଁ ଶୁଖାଇବା; ଅନାଦର, କ୍ଲେଶ, Muhañ sema(me)ṭā ଭୟ ବା ଦୁଃଖ ଯୋଗୁଁ ବଦନକୁ ବିରସ মুখশুকান **मुह समेट** କରିବା—Assuming of a sorrow- (ମୁହଁ ଶୁଖା—ଅନ୍ୟରୂପ) ful countenance. ଦେ. ଵିଣ. ଵିରସମୁହଁ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Having a downcast look.

ମୁହଁ ସେମ(ମେ)ଟ (ଟେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି—ଅପମାନରେ ବା ଦୁଃଖରେ Muhañ sema(me)ṭā(ṭe)ibā ମୁହଁକୁ ବିରସ ବା ମ୍ଳାନ କରିବା— মুখ শুকান **मुहँ समेटना** To have a pale face through (ମୁହଁ ଶୁଖା[ଖେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) sorrow or grief. [ମୁହଁ ସେମ(ମେ)ଟିବା, ମୁହଁ ସେମ(ମେ)ଟଯିବା—ଵିଶେଷ୍ୟରୂପ]

ମୁହଁ ହଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି —୧ । ଅସମ୍ମତିର ଚିହ୍ନ ସ୍ୱରୂପ ମୁଖକୁ Muhañ halā(le)ibā ଚାଳନ କରିବା—1. To wag the মুখনাড়া **मुहँ हिलाना** face to indicate denial. ୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଗର୍ବ ପୂର୍ବକ କଥା କହିବା—2. To nod the head while boasting. ୩ । ଶୃଙ୍ଗାର ଚେଷ୍ଟାରେ କଥା କହିବା—3. To nod the head while speaking in a coquettish manner. ୪ । ଆପଣାର ମୁଖର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ବା କର୍ଣ୍ଣାଦିରେ ପିନ୍ଧି ଥିବା ଅଲଙ୍କାର ପ୍ରତି ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିବ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମନରେ ରଖି (ରସିକ ଓ ରସିକା) କଥା କହିଲା ବେଳେ ଇତସ୍ତତଃ ମୁଖ ଚାଳନ କରିବା—4. To wag one's head to show off the charm of the face or of the ornament worn on the ear etc.

ମୁହଁ ହାତ—ଦେ. ବି.—(ଯୌଗିକ)—ମୁଖ ଓ ହସ୍ତ—The face Muhañ hāta মুখ হাত **हात मुहँ** and the hands.

ମୁହଁ ହାତ ଧୋଇବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ଭୋଜନ ପରେ ବା ମଳ ମୂତ୍ରାଦିର Muhañ hāta dhoibā ଉତ୍ସର୍ଗ ପରେ ମୁଖ ଓ ହସ୍ତାଦିକୁ মুখ হাত ধোয়া ଜଳଦ୍ୱାରା ମାର୍ଜନ କରିବା—1 To wash the **हात मुह धोना** face and hands after meal or after answering a call of nature. ୨ । ଦାନ୍ତ ଘଷିବା—2. To brush one's teeth. ୩ । (ମଳୋତ୍ସର୍ଗ କରିବା ପରେ ମୁହଁ ଓ ହାତ ଧୋଇବାକୁ ହେଉ ଥିବାରୁ)—ଝାଡ଼ା ଫେରିବାକୁ ଯିବା—3. To go out to answer a call of nature.

ମୁହଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବିସ୍ଫୋଟକ ବା ବ୍ରଣ ଆଦି ପାଚି ତାହା ଯେଉଁ Muhañ hebā ସ୍ଥାନରେ ଫାଟି ଯିବ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଚିହ୍ନ মুখ হওয়া **मुँहहोना** ହେବାକୁ ଦେଖାଯିବା—To come to a head (said of boils, pimples, blisters and pox etc.) (ଯଥା—ବଥ ଉପରେ ପୁଲ୍‌ଟିସ୍ ଦେବାରୁ ବଥଟି ମୁହଁ ହେଲା ।) ଦେ. ଵିଣ—ବ୍ରଣାଦିର ମୁଖ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—The coming to a head of a boil.

ମୁହଁା—ଦେ. ବି.—୧ । ମୁଆଁ (ଦେଖ) Muhañ মোআঁ **लाई** 1. Muañ (See) ୨। (ସଂ. ମନ୍ଥନ) মুআন **मथना** ଦଧି ମନ୍ଥନ—2. Churning of curds. উনুনে জাল দেওয়া ୩ । (ସଂ. ମୁଖ) ଚୁଲ୍ଲୀମୁହଁରେ ଜାଳ ଦେବା; **आँचलगना** ନିଆଁ ଜାଳିବା ପାଇଁ ଜାଳକୁ ଚୁଲ୍ଲୀରେ ପୂରାଇବା— 3. Putting fuel into the oven; trimming মুখা a fire. ୪ । (ସଂ. ମୁଖ) ଅଭିମୁଖୀ ହେବା; ମୁଖ ବୁଲାଇବା— **मुहाँ** 4. Turning of the face towards. ୫ । (ସଂ. মুখা ମୁଖ) କୌଣସି ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହେବା—5. Advancing **मुँहफीराना** towards a particular direction. ୬। (ସଂ. গোরুকে জাব দেওয়া ମୁଖ) କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା— **सानी खिलाना** 6. To enter into a thing. ୭। (ସଂ. ମୁଖ) ଗଳଦିଙ୍କ ମୁହଁପାଖେ ଦାନାପାଣି ରଖିବା; ଗୋରୁଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡରେ ଦାନାପାଣି କୁଣ୍ଡା କୁଟୁଚ ଆଦି ଖୁଆଇବା—7. Feeding of cattle with chaff and grains mixed

মুখোস with water in a trough. ୮ । ମୁଖା—8. Mask
মুখড়া for the face. ଦେ.ଵଣ—୧ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲଗେ
মুখো, মুখো ଯଥା ଘୋଡ଼ାମୁହାଁ, କାଠମୁହାଁ ଇତ୍ୟାଦ)—ମୁଖ
मुहाँ ଯୁକ୍ତ—1. (In compound with other words)—
মুখো Faced. ୨ । (ଅନ୍ୟ ବଦବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ଯଥା—
मुहाँ ଉତ୍ତରମୁହାଁ, ପୂର୍ବମୁହାଁ ।)—କୌଣସି ଦଗକୁ ମୁଖ କର;
ଅଭିମୁଖୀ—2. (In compound) Facing; having the face turned towards. [ଉ—× × × ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ଭୂସା ଫଟିରେ ଦକ୍ଷିଣମୁହାଁ ଗଲଛନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ଵଳ୍ପ ।]

ମୁହାଁଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଗ୍ରାମ୍ୟ) କ୍ରି—ଖାଇବା—
Muhāñibā To eat. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ କେବଳ ଭାତ ଛଡ଼ା ସବୁ ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମୁହାଁ(ହେଁ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ମଥନ, ମନ୍ଥନ)—(ଦଧି
Muhāñ(heñ)ibā ଅବର) ମନ୍ଥନ କରିବା—1. To
(ମୋହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) churn. ୨ । ଗୋଳାଇବା;
মুআন ମିଶାଇବା—2. To mix with. ୩ । (ସଂ. ମୁଖ)
मथना କୌଣସି ଦଗକୁ ମୁଖ ବୁଲାଇବା; ଅଭିମୁଖୀ ହେବା—
মুখান, মুখকরা **मुँहफिराना** 3. To turn the face towards.
উনুনে জাল দেওয়া ୪ । (କୌଣସି ଆଡ଼କୁ) ଗତି କରିବା;
आँच देना ଅଗ୍ରସର ହେବା—4. To proceed towards;
জাব দেওয়া to advance towards. ୫ । ଚୁଲି ଜଳାଇବା
सानीखिलाना ପାଇଁ ଚୁଲି ମୁହଁବାଟେ ଚୁଲି ଭିତରକୁ କାଠ ପୁରାଇବା
5. To thrust fuel into an oven to produce a brisk fire. ୬ । ଗୋରୁ ବଳଦ ଆଦଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡା ପାଣି ଖୁଆଇବା; ତୋରାଣି ବା ପାଣି ସଙ୍ଗେ କୁଣ୍ଡା ବା ଚଗଡ଼ା ଦାନା ଗୋଳାଇ କୁଣ୍ଡରେ ବଳଦଙ୍କ ମୁହଁ ଲଗାଇବା ସମୟରେ ତାକୁ ଘାଣ୍ଟି ଦେବାଦ୍ଵାରା ବଳଦଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡା ଆଦ ଖୁଆଇବା—6. To feed cattle with chaff etc mixed with water from a trough.

ମୁହାଁଟି(ତି)—ଦେ.ବ—ଛଣଘରର ଛପରର ତଳକୁ ଲାଗିଥିବା ଗଡ଼ ତଳେ
Muhāñṭi(ti) ବତା ଉପରେ ପ୍ରଥମେ ବନ୍ଧା ଯିବା ଛଣର ଗଡ଼ ବା
[ମୁହାଣ୍ଟି(ନ୍ତି)—ଅନ୍ୟରୂପ] ସ୍ତର—The layer of straw spread over the lowermost rib of the bamboo-frame of a thatched house over which the ordinary layer of straw is spread. [ଦ୍ର—ମୁହାଁଟି ଉପରେ ବତା ଘସ୍ମ ଯାଇ ଖୁଣ୍ଟର ତଳମରେ ଘଡ଼ା ଯାଏ ଓ ତାହା ଉପରେ ଖୁଣ୍ଟର ଜନ୍ମକ୍ରମ ଗଡ଼ର ଛଣ ବନ୍ଧା ଯାଏ ।] ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଵଣ—ସମ୍ମୁଖରେ ଅବସ୍ଥିତ—Situated or placed in front.

ମୁହାଁଟି କାମ(ମୁ,ମୋ)ଡ୍ରା—ଦେ. ବ—ଖୁଲ ଘରର ରୁଅମାନଙ୍କ ଶେଷ
Muhañṭi kāma(mu,mo)ṛdā ବା ତଳର ସନ୍ଧିକଟସ୍ଥ ଶେଷ ଭାଗରେ ବନ୍ଧା ଯିବା ପ୍ରଥମ କାମଡ଼ା—The split bamboo tied to the lower ends of the bamboo-rafters of a thatched house.

ମୁହାଁ ପିଠା—ପ୍ରାଦେ. (ଫିଙ୍ଗୁରି ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବ-ଏଣ୍ଡୁରିପିଠା (ଦେଖ)
Muhāñ piṭhā Enḍuripiṭhā (See)

ମୁହାଁ ମୁହିଁ—ଦେ.ଵଣ.—(ସଂ. ମୁଖା ମୁଖି)—ପରସ୍ପରର ସମ୍ମୁଖବର୍ତ୍ତୀ;
Muhāñ muhiñ ସାମନା ସାମନି ପରସ୍ପରକୁ ଦେଖିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
মুখা মুখি **सामने सामनी** Confronting each other; meeting each other face to face. କ୍ରି. ଵଣ.—ସାମନା ସାମନି ହୋଇବା ପ୍ରକାରେ—Face to face. [ଉ—ଉନ୍ନକଳ ଦେଖିଲି ମୁହାଁମୁହିଁ ଅଗତ ଅଗେ ଛୁଡ଼ା ହବା ସବୁ କଥା ଲୁହେଁ ।—ଗୋଲକଣ୍ଡ ଦାସ ପିଲଙ୍କ ରାମାୟଣ ।] ବ—୧ । ମୁହାଁଇବା କାର୍ଯ୍ୟ ଅଦ; ମୁହାଁଇବା (ଦେଖ)—Muhañibā (See) ୨ । ଦୁଇଜଣଙ୍କର ସାମନା ସାମନି ଭେଟ—2. A meeting of two persons face to face; encounter of two persons.

ମୁହାଁ(ହା)ସ—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ମୋହପାଶ; ଜମ୍ପା ମାୟା+ଅଶା)—
Muhāñ(hā)sa ୧ । ବାସ୍ତୁ ପୁତ୍ରାଦଙ୍କ ପ୍ରତି ମାୟା ମମତା—
মায়া মমতা **माया** 1. Attachment towards one's family. [ଉ—ତୁମ୍ଭେ ତାହାକୁ ଅନୁରୂପରେ ପୁରୁଷ, ହୋଇଛ ତୁମ୍ଭ ଠାରେ କରବ ମୁହାଁଶ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨ । ବିଷୟାଭଲାଷ; ବିଷୟାସକ୍ତି; ସଂସାର ମୋହ—2. Attachment towards one's worldly concerns. ୩ । ଅଭିଲାଷ; ଇଚ୍ଛା—3. Wish; desire. [ଉ—ପ୍ରଭ ସ୍ଵଭ ନାସ୍ତିମଣିର ଭମଣେ ତରେ କଳାଏ ମୁହାଁଶ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।]

ମୁହାଣ—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ମୁଖ)—୧ । ନଦୀ ଯେଉଁଠାରେ ସମୁଦ୍ରରେ
Muhāṇa ବା ଜଳାଶୟରେ ଯାଇଁ ପଡ଼େ; ନଦୀମୁଖ—
মোহানা **मोहाना** The mouth of a river. ୨ ।
বার **आँच** କୌଣସି ଦଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହେବା—2. Advancing towards a direction. ୩ । ଚୁଲିରେ କାଠ ଜାଠ ପୁରାଇବାର ଅର୍ଥ—3. The act of putting or thrusting fuel into the oven. (ଯଥା—ଚୁଲିରେ କାଠ ମୁହାଣେ ଦେଲେ ଭାତ ଫୁଟିବ ।)

ମୁହାଣ କମ୍ଭିର—ଦେ. ବ—ସ୍ଵାଧୀନ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜାମାନଙ୍କ ଅମଳରେ
Muhāṇa-kimbhira ନଦୀ ମୁହାଣରେ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳରେ ଥିବା ସାମନ୍ତ ରାଜାମାନଙ୍କୁ ଦଅ ଯାଉଥିବା ଉପାଧି—A title of the vassal-chiefs under the independent sovereigns of ancient Orissa holding dominion over coastal regions where the rivers fall into the sea. [ଦ୍ର—

ଏ ସାମନ୍ତ ରାଜାମାନେ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳରେ ଯିବା ଆସିବା ବୈଦେଶୀମାନଙ୍କୁ ନଈ ମୁହାଁଣ ପାର ହେବା ପାଇଁ ନୌକା ଆଦର ସୁବିଧା ଓ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବହିଃ ଶତ୍ରୁ ଆକ୍ରମଣରୁ ଦେଶକୁ ରକ୍ଷା କରିବାର ଭାର ଏମାନଙ୍କ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ନ୍ୟସ୍ତ ଥିଲା । ସେହି ରାଜାମାନଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଏହି ଦୁଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ସେହିଁ ପାଇକମାନେ ନିଯୁକ୍ତ ଥିଲେ ସେମାନେ ଜାଗିର-ସ୍ୱରୂପ ବହୁତ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ଓ ବଣ ଜଙ୍ଗଲ ବୃତ୍ତିରୂପେ ଲାଭ କରୁଥିଲେ । ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ହେଲେ ଏହି ମୁହାଁଣକମ୍ଭୀରମାନେ ନିଜର ନିଜର ଅଧୀନ ପାଇକମାନଙ୍କୁ ସାମନ୍ତ ରାଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପଠାଉଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ମୋଗଲ ଓ ମରହଟ୍ଟା ରାଜତ୍ୱ ପରେ ଓଡ଼ିଶା ଉପକୂଳରେ ଏହିପରି ୫୦ ଜଣ ସରଳ ମୁହାଁଣକମ୍ଭୀର ସାମନ୍ତ ରାଜା ଥିଲେ । ଏହି ପଚାଶ ଜଣ ମଧ୍ୟରୁ ଅଲ, କୁଜଙ୍ଗ, କନିକା, ହରିଶପୁର, ମରିଚପୁର, ଗୋଲରା ପ୍ରଭୃତି ରାଜ୍ୟର ରାଜାମାନେ ପ୍ରଧାନ ଥିଲେ । କମ୍ୱଦନ୍ତୀ]

ମୁହାଣ ଚୌକିଆ—ଦେ. ବି.—ମୁହାଣକମ୍ଭୀର (ଦେଖ)
Muhāṇa chaukiā Muhāṇa kimbhīra (See)

ମୁହାଣ ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଳାଶୟରୁ ପାଣି ବାହାର ଯିବାପାଇଁ
Muhāṇa phiṭā(ṭe)ibā ବାଟ ଖୋଲିବା ବା ଫିଟାଇ ଦେବା—
জলযাবার মুখকরা To open a water-outlet from
मुहँ खोलना a tank.

ମୁହାଣ ମୁହଁ—ଦେ. ବି—ମୁହାଣ; ନଦୀ ଯେଉଁଠାରେ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ି-
Muhāṇa muhan̄ ଥାଏ ସେହି ସଂଯୋଗ ସ୍ଥାନ—The place
মোহানা where a river falls in to the sea;
मोहाना river-mouth.

ମୁହାଣି—ଦେ. ବି (ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଯଥା
Muhāṇi ତିନିମୁହାଣି; ଚଉମୁହାଣି)—ନଦୀମୁଖର ଧାରଯୁକ୍ତ
মোহানা मोहाना ସ୍ଥାନ—Deltaic place.

ମୁହିର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମୁହ୍ ଧାତୁ=ମୁଗ୍ଧ ହେବା+କରଣ ଇର)—
Muhira ୧ । କନ୍ଦର୍ପ; ମଦନ—1. Cupid. ୨ । ପ୍ରେମ —2. Love. ୩ । ସ୍ନେହ—3. Attachment. ୪ । ଆକାଙ୍କ୍ଷା—4. Desire. ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଇର) ମୂର୍ଖ; ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—5. A fool; a dupe; a simpleton. ୬ । ମେଧାଶୂନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—6. Blockhead. ବିଣ. ପୁଂ—ନିର୍ବୋଧ; ଜଡ଼ବୃତ୍ତି—
(ମୁହିରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Foolish; stupid.

ମୁହିଁ—ଦେ. ସର୍ବ. (ସଂ. ଅସ୍ମତ୍; ପ୍ରା. ମି; ଅହ୍ମି) (ସ୍ଥାନାର୍ଥକ)—
Muhin̄ ମୁଁ—I (used in a sense of one's
আমি, मै humility or inferiority).
ପ୍ରାଚୀନ ବଙ୍ଗଳା—ମୁଇଁ

ମୁହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହାଁଇବା (ଦେଖ)—
Muhin̄bā Muhāin̄bā (See)
ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଗତି କରିବା (କୌଣସି ଦିଗକୁ)—To proceed in a certain direction.

ମୁହିଁ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଯଥା—ସୁନ୍ଦରମୁହିଁ,
Muhin̄ ବସନ୍ତମୁହିଁ) (ସଂ. ମୁଖୀ)—ମୁଖଯୁକ୍ତ—(used in
মুখো (ମୁହାଁ—ପୁଂଲିଙ୍ଗ) compounds) Faced.
(ଯଥା—ବସନ୍ତମୁହିଁର ଉପମା ଖଣ୍ଡୁ । କାମକାଳର ଛକା
मुँहवाली ଢାଳିଚନ୍ତି । ଯଦୁମଣି. ବିଦଗ୍ଧପଦ ।)

ମୁହୁ—ଗ୍ରା. ଅ (ସଂ. ମୁହୁଃ)—ମୁହୁଃ (ଦେଖ)—
Muhu Muhuḥ (See)

ମୁହୁଃ—ସଂ. ଅ—୧ । ବାରମ୍ବାର; ପୁନଃ ପୁନଃ—1. Repeatedly;
Muhuḥ over and over again. ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—
2. Very much. ୩ । ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—3. Instantly
୪ । ସଦ୍ୟଃ—4. Recently; afresh.

ମୁହୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖ)—ମୁହଁ; ସାମନା ପାଖ—
Muhuṇḍā মুহঁ; মুখ मु(मो)हरा Front side.

ମୁହୁର୍ଭାଷା—ସଂ. ବି—୧ । ପୁନଃ ପୁନଃ କଥନ—1. Repetition.
Muhurbhāshā ୨ । କାବ୍ୟର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—
2. A figure in rhetoric; tautology;

ମୁହୁର୍ମୁହୁ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ)—ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ (ଦେଖ)
Muhurmuhu Muhurmuhuḥ (See)
मुहुर्मुहु दम बेदम

ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ—ସଂ. ଅ—ଘନ ଘନ; ପୁନଃ ପୁନଃ—Repeatedly;
Muhurmuhuḥ over and over again.

ମୁହୁର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୁହ୍ ଧାତୁ+ଉର)—ନିର୍ବୋଧ—
Muhura (ମୁହୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Foolish; stupid.

ମୁହୁରଙ୍ଗ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଧୁରିକା)—ମହୁରୀ—
Muhuraṅga Pipe.

ମୁହୁରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖ)—୧ । ମହୁରି; ପାଣିନଳା—1. A
Muhuri drain. ୨ । ଜଳ ନିଃସରଣ ପଥ—2. An
জলের নালা, মহুরী पैन, नाली; मोरी exit or outlet for water.

ମୁହୁରୁତ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୁହୂର୍ତ୍ତ)—ମୁହୂର୍ତ୍ତ (ଦେଖ)—
Muhuruta Muhūrttā (See)
(ମୁହୁର୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) মুহূর্ত मुहुरत

ମୁହୂର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି (ମୁର୍ଚ୍ଛ ଧାତୁ=ବକ୍ର ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ ।
Muhūrtta ସମସ୍ତ ଦିବାରାତ୍ରିର ୩୦ ଭାଗରୁ ୧ ଭାଗ; ଦ୍ୱାଦଶ କ୍ଷଣ ପରିମିତ କାଳ; ୨ ଦଣ୍ଡ; ୪୮ ମିନିଟ୍ କାଳ—1. A space of 48 minutes. ୨ । ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କାଳ—2. A short time; moment. ୩ । ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3. An astrologer.

ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ—ସଂ. ବି (ମୁହୂର୍ତ୍ତ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ମୁହୂର୍ତ୍ତ (ଦେଖ)—
Muhūrttaka Muhūrtta (See) ଦେ. ବି—
ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମାତ୍ର କାଳ—One moment only.
[ଯଥା—ମୋତେ ଏବେ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ବର୍ଷେ ପରି ଲାଗୁଛି ।)

ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମାତ୍ର—ସଂ. ଅ (ସଂ. ମୁହୂର୍ତ୍ତ+ମାତ୍ର)—କ୍ଷଣକାଳ ପାଇଁ—
Muhūrtta mātra For a moment.
ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମାତ୍ର मुहूर्त्त मात्र; दमभर

ମୁହେଁ—ଦେ. ବି. (୭ମୀ ବିଭକ୍ତି)—ମୁହଁରେ (ଦେଖ)
Muheñ Muhañre (See)
ମୁଖେ मुहँ मे

ମୁହେଁ ମୁହେଁ—ଦେ ଅ—୧ । ସାମନା ସାମନି—1. Face to face. ୨। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ମୁଖରେ—2. In front of a person; to one's face.
Muheñ muheñ
ମୁଖେ ମୁଖେ
मुँह पर

ମୁହ୍ୟମାନ—ସଂ.ବି.ପୁଂ.(ମୁହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅନ)-୧। ଯାହାର ଚିତ୍ତଧାତୁର ବିକୃତି ଘଟିଅଛି; ମୋହ ପ୍ରାପ୍ତ—1. Infatuated; in a confounded state of mind. ୨ । ଅଚେତ ହୋଇଥିବା; ମୋହ ଯାଇଥିବା—2. Fainted; swooning.
Muhyamāna
(ମୁହ୍ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୁହ୍ଲାଜା—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ମୁଲାହିଜା)—ଉପରୋଧ—
Muhlājā Personal consideration; delicacy.
ମୁଲାହିଜା (ଉ—ଯେତେ ମାଡ଼ ଖାଇ ବସିଥାନ୍ତି ମୁହ୍ଲାଜାରେ ।
मलाहिजा (ମୁହ୍ଲା[ଲେ]ଇଜା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉକାଳି.ଜେଠ ଉକାଳି ।)

ମୁ (ଧାତୁ)—ସ—ବନ୍ଧନ କରିବା—
Mū (root) To bind.

ମୁ—ସଂ. ବି (ମୁ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+ଭାବେ. କ୍ୱିପ୍)—ବନ୍ଧନ—
Mū Binding; bond.
[ଦ୍ର—ଏହା ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ମୂକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ମୁ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ; ଯେ ନିଜର ବାକ୍ ଶକ୍ତିକୁ ବାନ୍ଧି ଅଛି)—୧ । ବାକ୍ ଶକ୍ତି-ରହିତ; ବୋବା; ଘୁଙ୍ଗା—1. Dumb. ୨ । ଦରିଦ୍ର-2. Poor. ୩ । ବିବଶ; କାତର; ବେଗତିକ; ନିରୁପାୟ—3. Helpless. ବି—୧। (+କର୍ମ)କ. ମତ୍ସ୍ୟ;ମାଛ—1 Fish. ୨। ଗରିବଲୋକ--2.A poor man; a pauper. ୩ । ଦୈତ୍ୟ ବିଶେଷ—3. Name of a demon. ୪ । କାତର ବ୍ୟକ୍ତି; ବିଗତିକ—4. A helpless person
Mūka
(ମୂକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୂକତା(ତ୍ୱ)—ସଂ.ବି. (ମୂକ+ଭାବେ ତା; ତ୍ୱ)—୧ । ବାକ୍‌ଶକ୍ତି ହୀନତା; ଘୁଙ୍ଗାପଣ—1. Dumbness. ୨ । ଗରିବତା-2. Pauperism.
Mūkatā(twa)
(ମୂକିମା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂକ ବଧିର—ସଂ. ବିଣ. (ସହଚର)—ମୂକ ଓ ବଧିର; ଘୁଙ୍ଗା ଓ କାଲ—Deaf and dumb.
Mūka badhira

ମୂକ ବଧିର ବିଦ୍ୟାଳୟ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ମୂକ ଓ ବଧିରମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବିଦ୍ୟାଳୟ—(modern) Deaf and dumb school.
Mūka badhira bidyālaya

ମୂକ ସାକ୍ଷୀ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ମୂକ+ସାକ୍ଷୀ)—ବାକ୍‌ଶକ୍ତି ରହିତ ସାକ୍ଷୀ—Mute witness. (ଯଥା—ଭୁବନେଶ୍ୱର ଓ କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିରମାନ ଉତ୍କଳୀୟ ଶିଳ୍ପୀମାନଙ୍କ କଳାନିପୁଣତାର ମୂକ ସାକ୍ଷୀରୂପେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ।)
Mūka sākshī

ମୂଢ଼—ସଂ. ବିଣ. (ମୁହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ମୁଗ୍ଧ; ମୋହାଚ୍ଛନ୍ନ—1. Stupefied; infatuated; bewildered. ୨ । ଭ୍ରାନ୍ତ—2. Fallen into error. ୩ । କାମ କ୍ରୋଧାଦି ଦ୍ୱାରା ବିବେକ ରହିତ; ମୋହାନ୍ଧ—3. Blinded by passion. ୪ । ଅନଭିଜ୍ଞ; ମୂର୍ଖ; ଅଜ୍ଞାନ—4. Ignorant. ୫ । ଅଧମ; ନିର୍ବୋଧ—5. Foolish; idiotic; stupid. ୬ । ଶୀତଳ—6. Cold ୭ । ବାଳକବତ୍ ଜ୍ଞାନହୀନ—7. Childish; childlike. ୮ । ଜଡ଼ା; ଅଳସ ବା ଜଡ଼ ପ୍ରକୃତିକ—8. Stupid. ୯ । ତନ୍ଦ୍ରାଚ୍ଛନ୍ନ; ତନ୍ଦ୍ରିତ—9. Drowsy; sleepy; overtaken by drowsiness. ୧୦ । ଅବ୍ୟାପୃତ—10. Unengaged; uninitiated. ୧୧ । ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ-ଜଡ଼—11 Inert. ବି—୧ । ମୂର୍ଖ ଲୋକ—1. A dunce. ୨ । ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି-2. A fool; a dolt; an idiot. (ଉ—ଗୋଡ଼ାନ୍ତି ଏ ଦଳ ସଙ୍ଗେ ଧନ ଲୋଭି ମୂଢ଼େ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)
Mūrdha
(ମୂଢ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୂଢ଼ ଗର୍ଭ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ପ୍ରସବକାଳରେ ଅତି କଷ୍ଟରେ ସନ୍ତାନର ପ୍ରସବ ହେବା—1. A bad presentation of the child at birth, causing very difficult and painful delivery.
Mūrdha garbha
[ଦ୍ର—ସୁଶ୍ରୁତ ମତରେ ଯାନାରୋହଣ, ଅଘାତ ପ୍ରାପ୍ତି, ଉତ୍ତାନଶୟନ, ମଳ ମୂତ୍ରର ବେଗ ଧାରଣ, ବମନ, ବିରେଚନ, ରୁକ୍ଷ ଓ କଟୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭୋଜନାଦି ଯୋଗୁଁ ଗର୍ଭିଣୀର ଗର୍ଭସ୍ଥ ଭ୍ରୂଣର ସ୍ଥିତି ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଯାଏ ଓ ପେଟ ବସ୍ତି, ପାର୍ଶ୍ୱାଦିରେ, ପୀଡ଼ା ହୁଏ । ମୂଢ଼ ଗର୍ଭ ୪ ପ୍ରକାର—
୧ । କୀଲ (ଏଥିରେ ଭ୍ରୂଣ ଗୋଟିଏ କୀଲକ ପରି ଯୋନିମୁଖ ବନ୍ଦ କରି ଦିଏ ।)
୨ । ପ୍ରତି ଖୁର (ଏଥିରେ ଭ୍ରୂଣର ବା ଶିଶୁର ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼ ଓ ଗୋଟିଏ ହାତ ଓ ମୁଣ୍ଡ ବାହାରି ଆସେ ଓ ଅନ୍ୟ ଅଂଶ ବାହାରେ ନାହିଁ ।) ୩ । ବୀଜକ (ଗୋଟିଏ ହାତ ଓ ମୁଣ୍ଡ ବାହାରି ଆସେ ଓ ଅନ୍ୟ ଅଂଶ ବାହାରେ ନାହିଁ ।) ୪ । ପରିଘ (ଭ୍ରୂଣ ଗୋଟିଏ ଦଣ୍ଡ ପରି ପ୍ରସବ ଦ୍ୱାରରେ ଅଡ଼ ଭାଗରେ ଅଟକି ରହେ ।) ମୂଢ଼ଗର୍ଭ ପାଇଁ ଶଲ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା କରାଯାଏ—ସୁ. ଶ] ୨ । ଗର୍ଭସ୍ଥ ମୃତ ଶିଶୁ; ମୃତ ଭ୍ରୂଣ—2. A dead foetus.

ମୂଢ଼ ଚେତାଃ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୂଢ଼+ଚେତସ୍)—୧ । ମନ୍ଦମତି; ମୂର୍ଖ—1. Foolish; stupid. ୨ । ଯାହାର ବୁଦ୍ଧି ଲୋପ ଘଟିଅଛି—2. Bewildered; confounded.
Murdha chetāḥ
ମୂଢ଼ ବୁଦ୍ଧି } ଅନ୍ୟରୂପ
ମୂଢ଼ାତ୍ମା }

ମୂଢ଼ ବାତ—ସଂ. ବି—କୌଣସି କୋଷ ମଧ୍ୟରେ ଅବଦ୍ଧ ବାୟୁ (ହ୍ରୁ.ଶ)-
Mūrdhā bāta Wind imprisoned inside a closed receptacle.

ମୂଢ଼ତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି. (ମୂଢ଼+ଭାବ. ତା; ତ୍ୱ)—ମୂଢ଼ ଭାବ; ଜଡ଼ତା;
Mūrdhatā(twa) ମୂର୍ଖତା—Stupidity; ignorance; stupefaction; bewilderment; folly; idiocy.

ମୂତ—ସଂ. ବିଣ. (ମୂ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ବଦ୍ଧ—Bound.
Mūta ସଂ. ବି—ବନ୍ଧନ—Bond. ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୂତ୍ର)—
मूत मूत ପ୍ରସ୍ରାବ; ମୂତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Muta etc. (See)

ମୂତା(ତେ)ଇବା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ମୂତ୍ର)—
Mūtā(te)ibā (etc) ମୂତାଇବା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mūtāibā etc. (See)

ମୂତିବା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ମୂତ୍ର୍ ଧାତୁ)—
Mūtibā (etc) ମୂତିବା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mutibā etc. (See)

ମୂତୁରା(ରି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ—ମୂତୁରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mūturā(ri) (etc) Muturā etc. (See)

ମୂତ୍ର୍ (ଧାତୁ)—ସ—ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବା—To pass urine; to
Mūtra (root) make water; to piss.

ମୂତ୍ର—ସଂ. ବି. (ମୂତ୍ର ଧାତୁ +କର୍ମ ଅ)—ପ୍ରସ୍ରାବ; ମୂତ; ପରସ୍ରା—
Mūtra Urine. [ଦ୍ର—ଏହା ମଳର ତରଳିତ ଅଂଶ; ଭୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ପରିପାକ ହେବା ପରେ ତହିଁର ସାରାଂଶ ରକ୍ତ ରୂପେ ରହେ ଓ ସାରଶୂନ୍ୟ ଅଂଶ ମଳ ରୂପେ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ତହିଁରୁ ମୂତ୍ରାଂଶ ମୂତ୍ରନାଳୀ ଦ୍ୱାରା ମୂତ୍ରାଶୟରୁ ଯାଇ ସେଠାରୁ ପ୍ରସ୍ରାବଦ୍ୱାର ବାଟେ ବାହାରେ ।]

ମୂତ୍ର କାରକ—ସଂ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଔଷଧ ଦ୍ୱାରା ମୂତ୍ରର ପରିମାଣ ବୃଦ୍ଧି
Mūtra kāraka ହୁଏ—Diuretic; increasing the
(ମୂତ୍ରକାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) secretion of urine.

ମୂତ୍ର କୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ କୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ଲୋକେ ପ୍ରସ୍ରାବ କରନ୍ତି—
Mūtra kunda Urinal; piss pot.

ମୂତ୍ର କୃ(କୁ)ଚ୍ଛ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ମୂତ୍ର କୃଚ୍ଛ୍ର)—ମୂତ୍ର କୃଚ୍ଛ୍ର (ଦେଖ)
Mūtra kṛu(ku)chchha Mūtra kṛuchchhra
मूत्रकिच्छि मूत्रकिच्छ (See)

ମୂତ୍ର କୃଚ୍ଛ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ; ମୂତ୍ର+କୃଚ୍ଛ୍ର=ଯନ୍ତ୍ରଣା; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Mūtra kṛuchchhra ୧ । ରୋଗ ବିଶେଷ;କଷ୍ଟ ସହିତ ମୂତ୍ରତ୍ୟାଗ—1. Urinary affectation; dysuria. [ଦ୍ର—ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର ରୋଗରେ ପରସ୍ରା ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଓ ଅଟକ ଅଟକ ହୋଇ ବାହାରେ । ବୈଦ୍ୟକ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ମୂତ୍ର କୃଚ୍ଛ୍ର ୮ ପ୍ରକାର । ବାତଜ, ପିତ୍ତଜ, କଫଜ, ସାନ୍ନିପାତିକ, ଶଲ୍ୟଜ, ପୁରୀଷଜ, ଶୁକ୍ରଜ ଓ ଅଶ୍ମରୀଜ । ବାତଜରେ ଲିଙ୍ଗରେ ଓ ବସ୍ତିରେ ଗୁରୁ ପୀଡ଼ା ହୁଏ ଓ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ମୂତ୍ର ବାହାରେ । ପିତ୍ତଜରେ ପ୍ରସ୍ରାବ ଜ୍ୱାଳା ହୁଏ ଓ ପ୍ରସ୍ରାବ ହଳଦିଆ ବା ନାଲି ହୁଏ । କଫଜରେ ବସ୍ତି ଓ ଲିଙ୍ଗ ଫୁଲେ ଓ ପ୍ରସ୍ରାବ ଫେନମୟ ହୁଏ । ସାନ୍ନିପାତିକରେ ଏ ସବୁ ଲକ୍ଷଣ ଥାଏ ଓ ଏହା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ । ମୂତ୍ର ନାଳୀରେ କଣ୍ଟା ଆଦି ଗଳି ଯାଇ ଘାଆ ହେଲେ ତାହା ଶଲ୍ୟଜ ଅଟେ ଓ ସେଥିରେ ବାତଜ ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ରର ଲକ୍ଷଣମାନ ଦେଖାଯାଏ । ପୁରୀଷଜରେ ମଳରୋଧ ହୁଏ ଓ ପ୍ରସ୍ରାବ ଅଟକ ଅଟକ ହୋଇ ବାହାରେ । ଶୁକ୍ରଜ ଶୁକ୍ରଦୋଷରୁ ହୁଏ ଓ ପ୍ରସ୍ରାବ ସଙ୍ଗେ ଶୁକ୍ର ମିଶିଥାଏ ଓ ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବା ସମୟରେ ପୀଡ଼ା ହୁଏ । ମୂତ୍ରାଶୟରେ ପଥର ଜନ୍ମିଲେ ଅଶ୍ମରୀଜ ହୁଏ ଓ ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବାକୁ କଷ୍ଟ ହୁଏ । ଶର୍କରାଜ ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର ଅଶ୍ମରୀଜର ପ୍ରକାରଭେଦ ଅଟେ—ହ୍ରୁ. ଶ]

ମୂତ୍ର କୋଷ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୂତ୍ରାଶୟ—
Mūtra kosha Bladder; kidney.

ମୂତ୍ର କ୍ଷୟ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୂତ୍ରରୋଧ ରୋଗ
Mūtra kshaya ବିଶେଷ; ମୂତ୍ରାଘାତର ପ୍ରକାର ବିଶେଷ—
A disease in which there is excess of urea in the blood.

ମୂତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥି—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ମୂତ୍ରାଶୟର ଉପରେ ଥିବ
Mūtra granthi ଗଣ୍ଠି—1. A knot or obstruction at the neck of the bladder; kidney nephros. ୨ । ମୂତ୍ରାଘାତ ରୋଗର ପ୍ରକାର ଭେଦ (ହ୍ରୁ. ଶ)—2. A kind of obstruction of urine.

ମୂତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥି କୃମି ପୀଡ଼ା—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ)—ମୂତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥିରେ କୃମି
Mūtra granthi krumi pirdā ହେବାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ପୀଡ଼ା-
Nephrelenintic due to the presence of worms in the kidney.

ମୂତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥି ବେଦନା—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ)—ମୂତ୍ରାଶୟର ରୋଗ ବିଶେଷ
Mūtra granthi bedanā —Nephralgia.

ମୂତ୍ର ଗ୍ରହ—ସଂ. ବି—ଘୋଡ଼ାର ମୂତ୍ରରୋଗ ବିଶେଷ—
Mūtra graba A urinary disease of horses.
[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କର ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଫେନିଳ ମୂତ୍ର ନିର୍ଗତ ହୁଏ—ଅଶ୍ୱକୋଷ ।]

ମୂତ୍ର ଜଠର—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରାଘାତ ରୋଗ ବିଶେଷ—A kind of
Mūtra jathara suppression of urine.

ମୂତ୍ର ତ୍ୟାଗ—ସଂ. ବି—ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବା; ମୂତିବା—Uresis; emic-
Mūtra tyāga tion; micturition; discharge of urine.

ମୂତ୍ର ଦଶକ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ହାତୀ, ମେଣ୍ଢା, ଓଟ, ଗାଈ, ଛେଳି,
Mūtra daśaka ଘୋଡ଼ା, ମଇଁଷି, ଗଧ, ମନୁଷ୍ୟ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ, ଏହି ଦଶ ପ୍ରକାର ଜୀବଙ୍କ ମୂତ୍ରର ସମୂହ—A collection the urines of 10 animals (elephant, ram, camel, cow, goat, horse, buffalo, ass man and woman).

ମୂତ୍ର ଦାହ—ସଂ. ବି—ପ୍ରସ୍ରାବ ପୋଡ଼ା—A burning sensation
Mūtra dāha in the urethra accompanied with
(ମୂତ୍ରଦାହ—ଅନ୍ୟରୂପ) painful micturition.
[ଦ୍ର—ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର ରୋଗ ।]

ମୂତ୍ର ଦୋଷ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ମେହରୋଗ; ଧାତୁ ପଡ଼ିବା— Mūtra dosha 1. Gonorrhoea. ୨ । ମୂତ୍ରରୋଗ— 2. Urinary disease. ୩ । ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର ରୋଗ— 3 Suppression of urine.

ମୂତ୍ରଦ୍ୱାର—ସଂ. ବି—୧ । ମୂତ୍ରନାଳୀ (ଦେଖ)—1. Mūtranāli Mūtradwāra (See) ୨ । ମୂତ୍ରରନ୍ଧ୍ର (ଦେଖ)— 2. Mūtrarandhra (See)

ମୂତ୍ରନାଳୀ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରାଶୟରୁ ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ରାବ ଅସିବାର ବାଟ; ଶରୀ- Mūtranāli ରର ମୂତ୍ରନିର୍ଗମନ ନଳ—The urinary (ମୂତ୍ର ଧାରଣ ପ୍ରଣାଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) passage; urethra.

ମୂତ୍ର ନିକ୍ଷେପାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—ପ୍ରସ୍ରାବ ରୋଧ ହେଲେ ମୂତ୍ର ନିଷ୍କାସନାର୍ଥ Mūtra nikshepāstr ମୂତ୍ରାଶୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା ଶଲ୍ୟାସ୍ତ୍ର—The catheter; an instrument to draw off urine from the kidney.

ମୂତ୍ର ନିବାରକ—ସଂ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ ବା ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା Mūtra nibāraka ମୂତ୍ରର ପରିମାଣ ବା ପ୍ରବାହ କମିଯାଏ— Anti-diuretic (article).

ମୂତ୍ର ନିରୋଧ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରାଘାତ; ପ୍ରସ୍ରାବ ବନ୍ଦ ହେବା ରୋଗବିଶେଷ- Mūtra nirodha Obstruction of urine. (ମୂତ୍ରରୋଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂତ୍ର ନିରୋଧନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପ୍ରସ୍ରାବ ଲାଗିବା ବେଳେବେଳେ Mūtra nirodhana ପ୍ରସ୍ରାବ ନ କରିବା—Not making (ମୂତ୍ରରୋଧନ—ଅନ୍ୟରୂପ) water when one feels a tendency to do so.

ମୂତ୍ର ପଞ୍ଚକ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ୫ଟି ଜାତିର ମୂତ୍ର, Mūtra panchaka ଗାଈ, ମାଈ ଛେଳି, ମେଣ୍ଢା, ମାଈ ମଇଁଷି ଓ ମାଈ ଗଧର ମୂତ୍ର (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—The urine of 5 female beasts used for medicinal purposes.

ମୂତ୍ର ପତନ—ସଂ. ବି—୧ । (ମୂତ୍ରର ନିରୋଧ କାରଣରୁ ଏହାର ସଂଜ୍ଞା Mūtra patana ମୂତ୍ର ପତନ ହୁଏ—ଶବ୍ଦକୋଷ) ଗନ୍ଧମାର୍ଜାର; ଗାଳଅପଡ଼ନା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. The musk cat. ୨ । ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା—2. The mole. ୩ । ମୂତ୍ରଦ୍ୱାରରୁ ପ୍ରସ୍ରାବ ବାହାରିବା—3. Micturition.

ମୂତ୍ର ପଥ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରନାଳୀ (ଦେଖ) Mūtra patha Mūtranāli (See)

ମୂତ୍ର ପରୀକ୍ଷା—ସଂ. ବି—ରୋଗ ନିର୍ଣ୍ଣୟାର୍ଥ ରୋଗୀର ମୂତ୍ରର ଓ ରୋଗର Mūtra parikshā ଲକ୍ଷଣମାନ ବିଜ୍ଞାନ ସାହାଯ୍ୟରେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ପାଇଁ ମୂତ୍ରକୁ ଦେଖିବା—Scientific medical examination of the urine.

ମୂତ୍ର ପାତ୍ର—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ପାତ୍ରରେ ପ୍ରସ୍ରାବ କରାଯାଏ— Mūtra pātra (ମୂତ୍ରଭାଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ) A urinal.

ମୂତ୍ର ପିଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରାଶୟ— Mūtra pinda Kidney.

ମୂତ୍ର ପୁଟ—ସଂ. ବି—୧ । ନାଭିର ଅଧୋଭାଗ; ତଳପେଟ—1. The Mūtra puta part below the navel; abdomen. ୨ । ମୂତ୍ରାଶୟ—2. The bladder.

ମୂତ୍ର ପୁରୀଷ—ସଂ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ମୂତ୍ର ଓ ଗୁହ—Night-soil Mūtra purisha and urine; faecus and urine.

ମୂତ୍ର ପ୍ରଣାଳୀ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରନାଳୀ—Urethra; urethral canal. Mūtra pranāli (ମୂତ୍ରବାହକପ୍ରଣାଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂତ୍ର ପ୍ରଦାହ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରଦାହ (ଦେଖ). Mūtra pradāha Mūtradāha (See)

ମୂତ୍ର ପ୍ରସେକ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରନାଳୀ— Mūtra praseka Urethra.

ମୂତ୍ର ଫଳା—ସଂ. ବି (ଏହା ମୂତ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ ଥିବାରୁ)—ଶଶା; କର୍କଟୀ Mūtra phalā କାକୁଡ଼ି—Cucumber.

ମୂତ୍ର ବର୍ଦ୍ଧକ—ସଂ. ବିଣ—ପ୍ରସ୍ରାବ ବୃଦ୍ଧିକାରୀ (ଔଷଧ)— Mūtra barddhaka Diuretic; uretic.

ମୂତ୍ରବାହ—ସଂ. ବିଣ (ମୂତ୍ର+ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯାହା ମୂତ୍ରକୁ Mūtrabāha ମୂତ୍ରାଶୟରୁ ବୋହିଅଣେ—Carrying urine from the kidney.

ମୂତ୍ର ବିଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି—୧ । ମୂତ୍ର ପରୀକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଆୟୁର୍ବେଦୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥ- Mūtra bijnāna ବିଶେଷ—1. Name of a Sanscrit treatise on the examination of urine. [ଦ୍ର—ଏହା ଜାତୁକର୍ଣ୍ଣ ଋଷିଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ; ଏଥିରେ ମୂତ୍ର ପରୀକ୍ଷା କରିବାର ନାନା ପ୍ରଣାଳୀ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି; ତଥାପି, ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭ ଆକାରରେ ଏ ବିଷୟର ବିଶେଷ ଆଲୋଚନା ହୋଇ ନାହିଁ—ବୃ. ଶ ।] ୨ । ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ବା ବିଦ୍ୟାବଳରେ ମୂତ୍ରର ନାନାଭେଦ, ମୂତ୍ରର ଦୋଷାଦୋ. ଓ ମୂତ୍ର ପରୀକ୍ଷା ଆଦି ମୂତ୍ର ବିଷୟକ ଜ୍ଞାନଲାଭ ବିଷୟ ଜଣା ଯାଏ—2. The science of examining the urine.

ମୂତ୍ରବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପ୍ରସ୍ରାବର ଆଧିକ୍ୟ— Mūtrabruddhi Copious flow of urine; diuresis.

ମୂତ୍ର ବେଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୂତ ମାଡ଼ିବା— Mūtra bega A tendency to pass urine.

ମୂତ୍ର ମାର୍ଗ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରନାଳୀ (ଦେଖ) Mūtra mārga Mūtranāli (See)

ମୂତ୍ର ରନ୍ଧ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଛିଦ୍ର ବାଟେ ପ୍ରସ୍ରାବ ପଦାକୁ ବାହାରେ— Mūtra randhra 1. The urethral orifice. ୨। ରୋଗ- ବିଶେଷ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରସ୍ରାବ ନଳର ବହିଃସ୍ଥ ଅଗ୍ର ରନ୍ଧ୍ର ବନ୍ଦ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ହେବା ରନ୍ଧ୍ର—2. Epispadiac.

ମୂତ୍ର ରୋଧ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରୋଗବିଶେଷ; (ଏହାଦ୍ୱାରା ମୂତ୍ର Mūtra rodha ବନ୍ଦ ହୋଇଥାଏ)—Obstruction of urine; strangury.

ମୂତ୍ର ରୋଧକ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୂତ୍ରନିରୋଧକ (ଦେଖ). Mūtra roddhaka Mūtranirodhaka (See)

ମୂତ୍ରଳ—ସଂ. ବିଣ (ମୂତ୍ର+ଳ)—ମୂତ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ (ଦେଖ)—Mūtra
Mūtrala barddhaka (See) ସଂ. ବି—୧। ରଙ୍ଗ; ସୀସା—1. Tin ୨। ଦୂତ୍ରଫଳ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—2. Cucumber.

ମୂତ୍ରଳା—ସଂ. ବି (ମୂତ୍ର+ବହୁଳାର୍ଥେ. ଳ+ଆ)—କାକୁଡ଼ି—
Mūtralā Cucumber. [ଦ୍ରୁ—ଏହାକୁ ଖାଇଲେ ପ୍ରସ୍ରାବ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ।] ସଂ. ବିଣ୍ ସ୍ତ୍ରୀ—ମୂତ୍ରଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Mūtrala.

ମୂତ୍ର ଶୁକ୍ର—ସଂ. ବି—ରୋଗବିଶେଷ; ମୂତ୍ର ସଙ୍ଗେ ଶୁକ୍ରପତନ (ଯହିଁରେ
Mūtra śukra ଖଡ଼ିଗୋଳା ପାଣି ପରି ପରିସ୍ରା ହୁଏ ଓ ପ୍ରସ୍ରାବକୁ ବହୁକ୍ଷଣ ପାତ୍ରରେ ରଖି ଦେଲେ ଧଳା ଚୂର୍ଣ୍ଣମୟସ୍ତର ପାତ୍ର ତଳେ ବସିଯାଏ (ମୂତ୍ରାଘାତ ରୋଗର ପ୍ରକାରବିଶେଷ—Milky urine (a disease)

ମୂତ୍ରସଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରରୋଧ—
Mūtrasanga Urinary obstruction.

ମୂତ୍ରସ୍ଥଳୀ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରାଶୟ—The urinary bladder;
Mūtrasthali Vesica Urinaria.

ମୂତ୍ରାଘାତ—ସଂ. ବି (ମୂତ୍ର+ଅଘାତ=ଅବରୋଧ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ରୋଗ-
Mūtrāghāta ବିଶେଷ; ମୂତ୍ରରୋଧକ ରୋଗ ବିଶେଷ—The obstruction of urine. [ଦ୍ରୁ—ବୈଦ୍ୟକରେ ୧୨ ପ୍ରକାର ମୂତ୍ରାଘାତର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି—

୧। ବାତକୁଣ୍ଡଳୀ—ବାୟୁ କୁପିତ ହୋଇ ବସ୍ତିଦେଶରେ କୁଣ୍ଡଳୀ ଆକାରରେ ଅଟକ ପ୍ରସ୍ରାବକୁ ଅଟକାଏ।

୨। ବାତଷ୍ଠୀଲା—ବାୟୁ ଗୋଲାକାର ଗଣ୍ଠି ପରି ବସ୍ତି ଦେଶରେ ରହି ପ୍ରସ୍ରାବକୁ ଅଟକାଇ ଦିଏ।

୩। ବାତବସ୍ତି—ମୂତ୍ରବେଗ ସହ ବସ୍ତିର ବାୟୁ ବସ୍ତି ମୁଖକୁ ରୁଦ୍ଧ କରେ।

୪। ମୂତ୍ରାତୀତ—ବାରମ୍ବାର ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ପ୍ରସ୍ରାବ ହୁଏ।

୫। ମୂତ୍ରଜଠର—ମୂତ୍ରର ପ୍ରବାହ ଅଟକି ଯିବାରୁ କୁପିତ ଅଧୋବାୟୁ ନାଭିର ତଳେ ପୀଡ଼ା ଉତ୍ପାଦନ କରେ।

୬। ମୂତ୍ରୋତ୍ସଙ୍ଗ—ବାୟୁର ଆଧିକ୍ୟରୁ କେତେବେଳେ ପ୍ରସ୍ରାବ ବାହାରି ଅଟକି ଯାଏ, ପୁଣି କେତେବେଳେ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ରକ୍ତ ମିଶ୍ରିତ ହୋଇ ବାହାରେ।

୭। ମୂତ୍ରକ୍ଷୟ—ମୂତ୍ର ଶୁଖିଯାଇ ମୂତ୍ରମାର୍ଗ ଜଳା ପୋଡ଼ା କରେ।

୮। ମୂତ୍ରଗ୍ରନ୍ଥି—ବସ୍ତିର ମୁହଁରେ ପଥର ପରି ଗ୍ରନ୍ଥି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବାକୁ କଷ୍ଟ ହୁଏ।

୯। ମୂତ୍ରଶୁକ୍ର—ମୂତ୍ର ସଙ୍ଗେ ବା ପୂର୍ବରୁ ବା ପରେ ଶୁକ୍ର ନିର୍ଗତ ହୁଏ।

୧୦। ଉଷ୍ଣବାତ—ଅଧିକ ବ୍ୟାୟାମ ବା ପଥଶ୍ରମ କରିବା ଯୋଗୁଁ ପ୍ରସ୍ରାବନାଳୀରେ ଦାହ ହୁଏ ଓ ହଳଦିଆ ବା ରକ୍ତମିଶା ପ୍ରସ୍ରାବ ହୁଏ।

୧୧। ପିତ୍ତଜ ମୂତ୍ରୌକସାଦ—ପ୍ରସ୍ରାବ ଯୋଡ଼ା ଓ ଗାଢ଼ ମୂତ୍ର ହୁଏ ଓ ପ୍ରସ୍ରାବ ଶୁଖି ଗଲେ ଗୋରୋଚନାର ଚୂନା ପରି ଦେଖାଯାଏ।

୧୨। କଫଜ ମୂତ୍ରୌକସାଦ—ବହୁ କଷ୍ଟରେ ସଫେଦ ମୂତ୍ର ବାହାରେ]—

ମୂତ୍ରାତୀତ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରାଘାତ ରୋଗ ବିଶେଷ—
Mūtrātita A kind of obstruction of urine.

ମୂତ୍ରାଧାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୂତ୍ର+ଅଧାର)—ମୂତ୍ରାଶୟ—
Mūtrādhāra The urinary bladder.

ମୂତ୍ରାଧିକ୍ୟ ରୋଗ—ସଂ. ବି—ବହୁମୂତ୍ର ରୋଗ—
Mūtrādhikya roga Diabetes.

ମୂତ୍ରାନୁବନ୍ଧ—ସଂ. ବି—୧। ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର (ଦେଖ)—1. Mutra-
Mūtrānubandha kṛuchchhra (See) ୨। ପ୍ରସ୍ରାବ-ପୋଡ଼ା—2. Difficulty accompanied with pain and burning sensation in passing urine drop by drop; painful and scanty micturition.

ମୂତ୍ରାମ୍ଳ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ମୂତ୍ରର ଅମ୍ଳରସ ବିଶେଷ—
Mūtrāmla Uric acid; lithic acid.

ମୂତ୍ରାଶୟ—ସଂ. ବି (ମୂତ୍ର+ଅଶୟ=ଅଧାର)—ମୂତ୍ରସ୍ଥଳୀ—The
Mūtrāśaya urinary bladder; Vesica Urinaria. [ଦ୍ରୁ—ଏହା ପେଟ ଭିତରେ ନାଭିର ନିମ୍ନଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ। ଏଥିରେ ମୂତ୍ର ସଞ୍ଚିତ ହୁଏ ଓ ଏଥିରୁ ମୂତ୍ରନାଳୀ ବାଟେ ପ୍ରସ୍ରାବ ବାହାରେ।]

ମୂତ୍ରାଶୟାଶ୍ମ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଅଶ୍ମରୀ ବା ପଥୁରିଆ ରୋଗ
Mūtrāśayāśma Stone in the bladder; Cystolithos.

ମୂତ୍ରାଷ୍ଟକ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ଆଠ ଗୋଟି
Mūtrāshṭaka ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମୂତ୍ର [ଯଥା—ଗୋରୁ, ଛାଗ, ମେଷ, ମହିଷ, ଗଧ, ଓଟ, ଘୋଡ଼ା ଓ ହାତୀର ମୂତ୍ର (ବୈଦ୍ୟକ ପରିଭାଷା ପ୍ରକରଣ)]—The urine of 8 particular animals used for medicine.

ମୂତ୍ରାସାଦ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରାଘାତ ରୋଗ ବିଶେଷ—
Mūtrāsāda A kind of obstruction of urine.
(ମୂତ୍ରୌକସାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ମୂତ୍ରାଘାତ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ)

ମୂତ୍ରିକା—ସଂ. ବି—ଶଲ୍ଲକୀ ବୃକ୍ଷ (ହ୍ର. ଶ)—
Mūtrika Boswellia Serrata (tree)

ମୂତ୍ରିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମୂତ୍ର+ସଞ୍ଜାତାର୍ଥେ. ଇତ)—କୃତ ମୂତ୍ରୋତ୍ସର୍ଗ;
Mūtrita ମୀଢ଼ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—(One) Who has passed urine.
(ମୂତ୍ରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୂତ୍ରୋତ୍ପାଦକ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ (ଦେଖ)
Mūtrotpādaka Mūtrabarddhaka (See)

ମୂତ୍ରୋତ୍ସଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରାଘାତ ରୋଗ ବିଶେଷ—
Mūtrotsanga A kind of obstruction of urine.

ମୂତ୍ରୋତ୍ସର୍ଗ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବା; ମୁତିବା—
Mūtrotsarga Emiction; micturition; passing water.
(ମୂତ୍ରୋତ୍ସାରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂତ୍ରୋଷ୍ଣତା—ସଂ. ବି—ପିତ୍ତଜନିତ ମୂତ୍ରରୋଗଭେଦ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—
Mūtroshṇatā A kind of bilious urinary desease.

ମୂତ୍ର୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—(ମୂତ୍ର+ଯ)—ମୂତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—
Mūtrya Relating to urine; urinary.

ମୂର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା (ଇତର) ବି—(ସଂ. ମୂଳର ଳ ସ୍ଥାନରେ ର
Mūra (etc) ଉଚ୍ଚାରଣ; ଗୁଜ. ହି. ମୂର)—ମୂଳ ଇତ୍ୟାଦି
(ଦେଖ)—Mūla etc (See)

ମୂର(ରୁ)ତି—ଗ୍ରା. ବି (ପଦ୍ୟ)—ମୂର୍ତ୍ତି (ଦେଖ)—Mūrtti (See)
Mūra(ru)ti [ଉ—ବହୁ ଏ ମୂରତିର କର୍ମାଣିକ । ଅପ୍ରମତ୍ତା।
ମূରতি मूरत(ति) ବଦରାଧଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀ ।]

ମୂର(ରୁ)ତି ବ(ମ)ନ୍ତ—ଗ୍ରା.ବିଣ (ସଂ. ମୂର୍ତ୍ତିମାନ୍)—ମୂର୍ତ୍ତିମାନ୍—
Mūra(ru)ti ba(ma)nta मूरतिवंत Corporeal.

ମୂର(ରୁ)ଧନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ ମୂର୍ଦ୍ଧନ)—ମୂର୍ଦ୍ଧନା ଇତ୍ୟାଦି
Mūra(ru)dhanā(etc) (ଦେଖ)—Mūrddhanā etc.(See)
মূরধনা मूरधा

ମୂର(ରୁ)ଧନୀ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍)—ମୁଣ୍ଡ; ମସ୍ତକ—The
Mūra(ru)dhanī head. [ଉ—ମୁକୁଟ କୁଣ୍ଡଳ ସହିତେ
ମୁର୍ଦ୍ଧନୀ କାଟିଲେ ବରୂପାସର ମୂରଧନୀ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବଚିତ୍ର
मुँड, सिर ରାମାୟଣ ।] ଦେ. ବିଣ—୧ । ବଡ଼—1. Big,
great. ୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରଧାନ - 2. Chiet
principal.

ମୂରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି (ଇତର ଲୋକଙ୍କର ଳ ସ୍ଥାନରେ
Mūrā (etc) ର ଉଚ୍ଚାରଣ)—ମୂଳା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Mūlā etc (See)

ମୂରୁଖ—ଗ୍ରା. ବିଣ ଓ ବି (ପଦ୍ୟ)—ମୂର୍ଖ (ଦେଖ)-Mūrkha (See)
Mūrukha [ଉ—ପଶ୍ଚାତେ ଲଭେ ବହୁ ଦୁଃଖ, ଏ ଭାବ ନ ଜାଣେ
·[ମୂର୍ଖପଣ—ବଶେଷ] ମୂରୁଖ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]
মূরখ मुरख

ମୂରୁଚ୍ଛା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଚ୍ଛା)—୧ । ମୂର୍ଚ୍ଛା (ଦେଖ) ୨ । ମୂରୁଚ୍ଛିବା
Mūruchchhā मर्छा मूरछा କର୍ମ—2. Giving up.

ମୂରୁଚ୍ଛିତ—ଦେ. ବିଣ (ପଦ୍ୟ)—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ (ଦେଖ)—Mūrchchhita
Mūruchhita (See) [ଉ—ବାଣ ଭେଦଗଲେ ହେବସୁର ମୂରୁଚ୍ଛିତ
মূরছিত मुर्छित ଉତ୍କ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମୂରୁଚ୍ଛିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ)—ମୂରୁଚ୍ଛିବା (ଦେଖ)—Muruchibā
Mūruchhibā (See)· [ଉ—ଜୀବନ ମୂରୁଚ୍ଛି ଏଣେ ନାଶିବା
ଅଶକ୍ତ । ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା ।]

ମୂର୍ଖ—ସଂ. ବିଣ (ମୁହ୍ ଧାତୁ=ମୁଗ୍ଧ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ନିପାତନ)—
Mūrkha ୧ । ମୂଢ଼; ଅଜ୍ଞାନ; ଅବୋଧ—1. Silly; foolish;
stupid. ୨ । ବିଦ୍ୟାଶୂନ୍ୟ—2.Illiterate.୩ । ଅଜ୍ଞ—
3. Ignorant. ୪ । ଗାୟତ୍ରୀରହିତ (ବ୍ରାହ୍ମଣ)—
4. (a Brāhmaṇa) Who has forsaken
Gāyatrī. ବି—୧ । ଅବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Foolish
person;an idiot; a fool. ୨। ବିଦ୍ୟାହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Illiterate person. ୩ । ଅଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. Ignorant person. ୪ । ଗାୟତ୍ରୀରହିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
4. A Brāhmaṇa who does not practise
Gāyatrī. ୫ । ମାଷ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—5. Phaseolus
Radiatus. ୬ । ବନ୍ୟମୁଗ (ତ୍ରିକାଣ୍ଡକୋଷ)—
6. Wild Muga.

ମୂର୍ଖତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି (ମୂର୍ଖ+ଭାବ. ତା, ତ୍ୱ)—ଅଜ୍ଞତା—
Mūrkhatā(twa) 1. Ignorance. ୨ । ନିର୍ବୋଧତା—
2. Foolishnes; folly; stupidity.

ମୂର୍ଖତା ପ୍ରକାଶ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଜର ଅଜ୍ଞତା ଦେଖାଇବା—
Mūrkhatā prakāsa karibā To betray one's
মূর্খতা প্রকাশ করা मूर्खता प्रकाश करना ignorance or
folly.

ମୂର୍ଖପଣ—ଦେ. ବି—ମୂର୍ଖତା; ମୂର୍ଖାମି—Folly; ignorance.
Mūrkhapaṇa মূর্খপনা
मुर्खपना (ମୂର୍ଖପଣିଆ[ଆଁ]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂର୍ଖପୁତ୍ର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ବିଦ୍ୟାହୀନ ସନ୍ତାନ—
Mūrkhputra An illiterate son.

ମୂର୍ଖ ମଣ୍ଡଳ(ଳୀ)—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୂର୍ଖମାନଙ୍କର ସଭା—
Mūrkha maṇḍaḷa(ḷī) An assembly of fools.

ମୂର୍ଖାଣ୍ଡି(ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବି—୧ । ମୂର୍ଖତା—1.Ignorance. ୨ । ମୂର୍ଖ
Mūrkhāṇḍi(nti) ବ୍ୟକ୍ତି କରିବା କାମ—2. Act befit-
(ମୂର୍ଖାମି—ବଙ୍ଗାନୁକାରୀ ଆକାର) ting a dunce. ଦେ. ବିଣ—
মূর্খামি मूर्खता ମୂର୍ଖାଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)—Mūrkhāṇḍiā
(See),

ମୂର୍ଖାଣ୍ଡି(ଣ୍ଟି)ଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ମୂର୍ଖର ଉପଯୁକ୍ତ (କାର୍ଯ୍ୟ ବା କଥା)
Mūrkhāṇḍi(nti)ā 1. Befitting a fool or idiot.
মূর্খ্য मुर्खताकि ୨ । ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ (କାମ)—2. Foolish(act).

ମୂର୍ଖିମା—ସଂ. ବି—(ମୂର୍ଖ+ଭାବାର୍ଥେ ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମୂର୍ଖତା
Mūrkhimā (ବୃ. ଶ. ଶବ୍ଦକୋଷ)—Ignorance; folly;
stupidity.

ମୂର୍ଚ୍ଛ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ମୋହପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—
Mūrchchh (root) To faint.

ମୂର୍ଚ୍ଛନ—ସଂ. ବି.—(ମୂର୍ଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଚୈତନ୍ୟଲୋପ;
Mūrchchhana ଚେତନାର ନାଶ—1. Swooning;fain
ting; syncope. ୨ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଔଷଧର ସ୍ୱାଦ-
ବିଶେଷ; ତାହା ଉପରେ ବସିଥିବା ସମୟରେ ତେଲାଦିରେ
ରସାଦି ଯୋଗକରଣ; ପ୍ରକ୍ଷେପଣ; ଔଷଧାଦିର ଶୋଧନ—
2. Purification of a medicinal prepara-
tion by pouring juice into it while it is
on the fire. ୩ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଗନ୍ଧକର ସହିତ
ପାରଦର ଭସ୍ମୀକରଣ—3. Calcining mercury
with sulphur. ୪ । ଭଙ୍ଗାରିବା; ଚୁଙ୍କ ଦେବା—
4. Flavouring curry with boiling oil

and spices. ୫ । ମିଶ୍ରଣ—5. Mixing. ୬ । ସାକ୍ଷାତ୍କରଣ—6. Interviewing. ୭ । ପ୍ରତିଫଳନ—7. Reflection. ୮ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୂର୍ଚ୍ଛା ଜନକ (ହି. ଶ)—8. Causing swoon. ୯ । ମୂର୍ଚ୍ଛିତ କରିବା ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର—9. Charm for causing swoon. ୧୦ । କାମଦେବଙ୍କ ବାଣବିଶେଷ (ହି. ଶ)—10. Name of one of the arrows of god Cupid.

ମୂର୍ଚ୍ଛନା—ସ. ବି—(ମୂର୍ଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ+ଅନ+ଆ)—୧ । ସଙ୍ଗୀତରେ Mūrchchhanā ସପ୍ତସ୍ୱରର ଆରୋହ ଅବରୋହ ବିଶେଷ— ସ୍ୱରଗ୍ରାମ (ସା, ରେ, ଗା, ମା, ପା, ଧା, ନି) ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ୱରରୁ ତାହାର ଉଚ୍ଚ ବା ନୀଚ ଅଷ୍ଟମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ସ୍ୱରର ଆରୋହଣ ଓ ଅବରୋହଣ [ଦ୍ର—"ସଙ୍ଗୀତ ଦାମୋଦର" ମତରେ ୩ ସ୍ୱରଗ୍ରାମର ମୂର୍ଚ୍ଛନା ୨୧ ଟି; ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ୱରଗ୍ରାମର ୭ଟି ମୂର୍ଚ୍ଛନା । ମତାନ୍ତରରେ ସମସ୍ତ ମୂର୍ଚ୍ଛନାର ସଂଖ୍ୟା ୧୮୦ ।] 1. Modulations of voice while ascending or descending the scales of the gamut; duly regulated rise and fall of tone in singing. [ଉ—ପୋଚ୍ଛି ଘଣନ୍ତେ ବୀଣା, ଗାଅନ୍ତେ ପୁଣି ମୂର୍ଚ୍ଛନା ସାଧୋରବ ବେଗେ ତରୁଣୀ । ରାଧାନାଥ—ମେଘଦୂତ ।] ୨ । (ଭରତମଲ୍ଲିକଙ୍କ ମତରେ) ଗାନ ବା ବାଦନକାଳରେ କଣ୍ଠର ବା ହସ୍ତର କମ୍ପନ—2. Trembling of the voice and the hands during singing and music. ୩ । (ହନୁମାନଙ୍କ ମତରେ) 'ସା' ଠାରୁ ରି, ଗା, ମା ଆଦି ସ୍ୱର ବୃଦ୍ଧି ସମୟରେ ଯେଉଁଠାରେ ବିରାମ ଘଟେ—3 A semi-tone between two tones of the gamut. ୪ । ମୂର୍ଚ୍ଛନ (ଦେଖ)—4. Mūrchchhana (See)

ମୂର୍ଚ୍ଛା—ସ. ବି—(ମୂର୍ଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ଅଚୈତନ୍ୟ; Mūrchchhā ମୋହ; ଚୈତନ୍ୟଲୋପ ରୋଗ—1. Fainting fit; syncope; swoon; hysteria. [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ବାୟୁରୋଗ । ଏଥିରେ ରୋଗୀ ସୁଖଦୁଃଖାଦିର ଅନୁଭବଶକ୍ତିରହିତ ହୋଇ କାଷ୍ଠାଦି ପରି ଅଚେତନ ଅବସ୍ଥାରେ ଭୂମିରେ ପଡ଼ି ଯାଏ ।] ୨ । ବିସ୍ତାର; ବ୍ୟାପ୍ତି—2. Extension. ୩ । ବୃଦ୍ଧି—3. Increase. ୪ । ଔଷଧାଦିର ମୂର୍ଚ୍ଛନା—4. Purification of medicinal oil by adding certain juices over fire. ୫ । ପ୍ରତିଫଳନ—5. Reflection. ୬ । (ସ୍ୱରଗ୍ରାମର) ମୂର୍ଚ୍ଛନା ୧।୨।୩ (ଦେଖ)—6. Mūrchchhanā 1, 2, 3 (See)

ମୂର୍ଚ୍ଛାଗତ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(୨ୟା ତତ୍)—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ; ମୋହପ୍ରାପ୍ତ— Mūrchchhāgata Fainted; fallen into a swoon. (ମୂର୍ଚ୍ଛାଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୂର୍ଚ୍ଛାପନ୍ନ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(୨ୟା ତତ୍)—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ—Fainted. Mūrchchhāpanna (ମୂର୍ଚ୍ଛାପନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୂର୍ଚ୍ଛାପାକ—ସ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—କଷାୟରେ ତେଲ ପାକ ହେବା Mūrchchhā pāka ସମୟରେ ସେଥିରେ ରସପ୍ରୟୋଗ— Infusion of some juice into oil when it is over fire. [ଦ୍ର—ଏହା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବର ପୋଷଣ ତେଲର ମୂର୍ଚ୍ଛାପାକ, ଘିଅ ତେଲର ମୂର୍ଚ୍ଛାପାକ]

ମୂର୍ଚ୍ଛାବାୟୁ—ସଂ. ବି—ମୃଗୀ ରୋଗ; ବାୟୁଜନିତ ମୂର୍ଚ୍ଛା; ବାତ ମାରିବା; Mūrchchhā bāyu ଅପାର ଛାଟ ମାରିବା—Hysteria; epilepsy.

ମୂର୍ଚ୍ଛାଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମୂର୍ଚ୍ଛାର ଅବସାନ; ମୂର୍ଚ୍ଛା Mūrchchhā bhanga ପରେ ସଜ୍ଞାଲାଭ—Recovery of the senses after the swoon, regaining of senses after fainting.

ମୂର୍ଚ୍ଛା ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହେବା—To faint; to swoon Mūrchchhā jibā away; to fall into a swoon. (ମୂର୍ଚ୍ଛା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂର୍ଛା ଯାଓୟା; মূর্চ্ছা হওয়া मूर्च्छा जाना

ମୂର୍ଚ୍ଛାଳ(ଳୁ)—ସଂ. ବଣ—(ମୂର୍ଚ୍ଛା+ଲ+ଅଲୁ)—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ (୧) (ଦେଖ) Mūrchchhāla(lu) মূর্ছিত 1. Mūrchchhita 1 (See) मूर्च्छित मूर्च्छालु ୨ । ମୂର୍ଚ୍ଛାରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—2. Epileptic.

ମୂର୍ଚ୍ଛିତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ମୂର୍ଚ୍ଛା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ ଇତ; କିମ୍ବା ମୂର୍ଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ Mūrchchhita +କର୍ମ. ତ)—୧ । ମୂର୍ଚ୍ଛାପ୍ରାପ୍ତ; ବେହୋସ (ମୂର୍ଚ୍ଛିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ହୋଇଥିବା—1. Fainted. ୨ । ବର୍ଦ୍ଧିତ; ପ୍ରବୃଦ୍ଧ—2. Increased. ୩ । ବିସ୍ତୃତ; ବ୍ୟାପ୍ତ— 3. Extended; spread. [ଉ—ମଦବୃଦ୍ଧିକର ମଧୁର ଦ୍ରବ, ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ମନୋହର ଆମୋଦ—ଉପସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉଷୋଗୀ ଛନ୍ଦ 'ମ' ଗୀତ ।] ୪ । (ସଙ୍ଗୀତ) ମୂର୍ଚ୍ଛନାପ୍ରାପ୍ତ— 4. Modulated. ୫ । (ବୈଦ୍ୟକ) ମୂର୍ଚ୍ଛନାପ୍ରାପ୍ତ— 5. Mixed with juice etc (said of medicinal oils)

ମୂର୍ଚ୍ଛିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମୂର୍ଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ—ମୁରୁଛିବା (ଦେଖ) Mūrchchhibā ত্যাগ করা Muruchhibā (See) त्यागना तेजना

ମୂର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବଣ—(ମୂର୍ଚ୍ଛ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ; ନିପାତନ)—୧ । ମୂର୍ତ୍ତିମାନ୍; Mūrtta ଆକାର—1. Having shape. ୨ । ଯେ ରୂପ [ମୂର୍ତ୍ତିତା(ତ୍ତ୍ୱ)—ବିଶେଷ୍ୟ] ଧରିଥାଏ; ରୂପଧାରୀ—2. Incarnate; embodied. ୩ । ମୂର୍ଚ୍ଛିତ—3. Fainted. ୪ । କଠିନ—4. Solid. ୫ । ବାସ୍ତବ—5 Material; real. ବି—୧ । (ନ୍ୟାୟ ଶାସ୍ତ୍ର—କ୍ଷିତି, ଅପ୍, ତେଜ, ବାୟୁ ଓ ମନ—1 (Nyāya Philosophy) The earth, the water, the fire, the wind, and the human mind. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଗୁଣ, ରୂପ, ରସ, ଗନ୍ଧ, ସ୍ପର୍ଶ, ପରତ୍ୱ, ଅପରତ୍ୱ, ଗୁରୁତ୍ୱ, ସ୍ନେହ ଓ ବେଗ—ହି. ଶ ।] ୨ । କାନନ; ବନ—2. Forest.

ମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବି—(ମୂର୍ଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତି; ନିପାତନ)—୧ । ଆକାର; Mūrtti ଆକୃତି—1. Form, shape. ୨ । ରୂପ—2. Figure. ୩ । ପିତୁଳା; ବିଗ୍ରହ; ସ୍ୱରୂପ; ପ୍ରତିମା—3. Image, statue. ୪ । କାୟା—4. Body. ୫ । ପ୍ରକାଶିତ କାୟା ବା ଶରୀର—5. Embodiment. ୬ । ଦେବତାଙ୍କ ଅବତାର—6. Incarnation of a deity. ୭ । ଦେବପ୍ରତିମା—7. Idol. ୮ । ଅବୟବ; ଅଙ୍ଗ—8. Limbs. ୯ । (+ସ୍ତ୍ରୀ. ବି) କାଠିନ୍ୟ—9. Solidity; hardness. ୧୦ । ଦ୍ରବ୍ୟ; ପଦାର୍ଥ—10. Material thing. ଦେ. ବି—୧ । (ମାନ୍ୟାର୍ଥକ) ବୈଷ୍ଣବ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବା ଜଣ—1. Number of Brāhmanas or Baishnabas (ଯଥା—ଆଜ ମୋ ଭୁଆଁରେ ୪ ମୂର୍ତ୍ତି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ କଲେ ।) ୨ । ବସ୍ତ୍ର ବା ଶାଢ଼ୀର ଖଣ୍ଡ—2. Piece of cloth. (ଯଥା—ମୁଁ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଘରକୁ ଛଅ ମୂର୍ତ୍ତି ଶାଢ଼ୀ ନେଇକରି ପଠାଇଲି ।) [ଦ୍ର—ଏହାର ଅପଭ୍ରଂଶ ମୁରତି, ମୁରୁତି, ମୂର୍ତ୍ତି ।]

मूर्त्ति

मूरत; मूर्त्ति

ମୂର୍ତ୍ତିକାର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମୂର୍ତ୍ତି+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୂର୍ତ୍ତି Mūrttikāra ନିର୍ମାଣ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—Sculptor.

ମୂର୍ତ୍ତି(ର୍ତ୍ତି)କିଆ(ୟା)—ଦେ. ବି—ମୁରୁତିକିଆ (ଦେଖ)—Mūrtti(rti)kiā(yā) Murutikiā (See) ବିଣ—ଏକମୂର୍ତ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ—Having one piece.

अशौच

मरणाशौच; सूतका

ମୂର୍ତ୍ତି ଚିତ୍ର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ବସ୍ତୁର ବା ବ୍ୟକ୍ତିର Mūrtti chitra ଅବିକଳ ଅନୁରୂପ ଚିତ୍ର—An image or likeness of a person or thing.

ମୂର୍ତ୍ତି ଚିତ୍ରଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରୂପ ବା ଚିତ୍ର ଅଙ୍କିବା—Mūrtti chitraṇa Drawing of a figure.

ମୂର୍ତ୍ତି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୂର୍ତ୍ତି+ଧୃ ଧାତୁ)—କୌଣସି ଗୋଟିଏ Mūrtti dharibā ରୂପ ଧରିବା; ଗୋଟିଏ ରୂପରେ ଦେଖାଯିବା (ମୂର୍ତ୍ତି ଧାରଣ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) —To take or assume a shape or form.

मूर्त्ति धरा; मूर्त्ति धारण करा

मूरती लेना

ମୂର୍ତ୍ତି ଧାରଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଗୋଟିଏ ରୂପ ଗ୍ରହଣ କରିବା; Mūrtti dhāraṇa ରୂପ ଧରିବା—Assumption of a shape; embodiment; incarnation.

ମୂର୍ତ୍ତିଧାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୂର୍ତ୍ତି+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. Mūrttidhārī ୧ବ)—ଯେ ରୂପ ଧରିଥାଏ—Assuming (ମୂର୍ତ୍ତିଧର—ଅନ୍ୟରୂପ) a concrete shape or form; (ମୂର୍ତ୍ତି ଧାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) incarnate. [ଦ୍ର—ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି ମୂର୍ତ୍ତିଧାରୀ ଧର୍ମରୂପେ ପୃଥ୍ୱୀରେ ଶୋଭା ପାଏ ।]

ମୂର୍ତ୍ତିପ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମୂର୍ତ୍ତି+ପା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପୂଜାରୀ; Mūrttipa ଦେବମୂର୍ତ୍ତିପୂଜକ—Worshipper of an idol. (ମୂର୍ତ୍ତିପା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୂର୍ତ୍ତି ପରିଗ୍ରହ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରୂପ ଧରିବା; ଦେହଧାରଣ Mūrtti parigraha —Assumption of a shape.

ମୂର୍ତ୍ତି ପୂଜକ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ପୁଂ (ଉପପଦ)—୧ । ଯେ ମୂର୍ତ୍ତି Mūrtti pūjaka ପୂଜା କରେ—1. Worshipping an image. ୨ । ପୌତ୍ତଳିକ; ପ୍ରତିମାପୂଜକ—2. Image-worshipper; idol-worshipper.

ମୂର୍ତ୍ତି ପୂଜା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପ୍ରତିମା ପୂଜା; ନିରାକାର ଈଶ୍ୱରଙ୍କ Mūrtti pūjā ସାକାର ପ୍ରତିମାରୂପେ ପୂଜା କରିବା; ସାକାର ଉପାସନା—Idol-worship

ମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରକାଶ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରୂପ ଦେଖାଇବା—Mūrtti prakāśa Appearing in some form or shape.

ମୂର୍ତ୍ତି ବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି—୧ । ପ୍ରତିମା ଆଦି ଗଢ଼ିବାର କଳା—Mūrtti bidyā Sculpture. ୨ । ଚିତ୍ରାଙ୍କନ ବିଦ୍ୟା—(ମୂର୍ତ୍ତି ବିଜ୍ଞାନ, ମୂର୍ତ୍ତି ଶାସ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. The art of drawing.

ମୂର୍ତ୍ତି ମନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମୂର୍ତ୍ତିମତ୍)—ମୂର୍ତ୍ତିମାନ୍ (ଦେଖ)—Mūrtti manta Mūrttimān (See) (ମୂର୍ତ୍ତିବନ୍ତ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) मूर्त्तिमन्त **मूर्त्तिमत**

ମୂର୍ତ୍ତିମାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୂର୍ତ୍ତି+ମତ୍; ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ=ମୂର୍ତ୍ତିମତ Murttimān ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ସାକାର; ରୂପବିଶିଷ୍ଟ—(ମୂର୍ତ୍ତିମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Having a visible shape or form. ୨ । ବାସ୍ତବ—2. Material, concrete. ୩ । ଶରୀରଧାରୀ — 3. Corporeal; embodied. ୪ । ସ୍ୱଶରୀରରେ ଆବିର୍ଭୂତ—4. Appearing in one's own or real form. ୫ । କଠିନ; ଘନ—5. Hard; solid. ସଂ. ବି—ଶରୀର—Body.

ମୂର୍ତ୍ତିଯୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍)—ଯାହାର ରୂପ ଅଛି—Mūrttijukta Having a shape or form; possessed (ମୂର୍ତ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) of a shape.

ମୂର୍ତ୍ତିହୀନ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—୧ । ନିରାକାର—1. Murttihina Formless. ୨ । ଅଶରୀରୀ—2. Incorporeal, shapeless. ୩ । (ଅଧୁନାକ ଜଡ଼ ବିଜ୍ଞାନ) କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ଆକୃତି ଶୂନ୍ୟ—3. Amorphous; having no fixed form (in crystallo graphy);

ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତର—ସଂ. ବି (ଅନ୍ୟ+ମୂର୍ତ୍ତି; ମୟୂରବ୍ୟଂସକାଦି)—୧ । ଅନ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି; Mūrttyantara ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ରୂପ 1. Another form or shape. ୨ । ପୃଥକ୍ ରୂପ—2. A different shape or form.

ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତର ଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅନ୍ୟରୂପ ଧାରଣ—
Mūrttyantara grahaṇa The assuming of another
(ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତର ଧାରଣ, ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତର ପରିଗ୍ରହ—ଅନ୍ୟରୂପ) shape.
ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତରଗ୍ରାହୀ } ବିଣ. ପୁଂ ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତରଗ୍ରାହିଣୀ } ବିଣ.ସ୍ତ୍ରୀ
ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତରଧାରୀ ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତରଧାରିଣୀ
ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତର ପରିଗ୍ରାହୀ ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତରପରିଗ୍ରାହିଣୀ

ମୂର୍ଦ୍ଧକ—ସଂ. ବି (ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍+ଅଭିଷିକ୍ତ ଅର୍ଥରେ କ; ରାଜା; ଏହି ବର୍ଣ୍ଣର
Mūrddhaka ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ରାଜାରୂପେ ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷିକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି)—
ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବା କ୍ଷତ୍ରିୟ ବର୍ଣ୍ଣ—
The hereditary caste of warriors amongst the Hindus; the Kshatriya caste.

ମୂର୍ଦ୍ଧକର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି (ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍=ମସ୍ତକ+କର୍ଣ୍ଣ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—
Mūrddhakarṇṇī ୧ । ଆତପତ୍ର; ଛତା—1. Umbrella; parasol. ୨ । ଖରା ବର୍ଷାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ଲୋକଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଘୋଡ଼ାଇବା ଟୋପର, ଝାମ୍ପି—2 An inverted basket or wicker-work hat used to protect the head from rain and sun.

ମୂର୍ଦ୍ଧକର୍ପରୀ—ସଂ. ବି (ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍=ମସ୍ତକ+କର୍ପର=ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବିଶେଷ+
Mūrddha karparī ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ମୂର୍ଦ୍ଧକର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)—Mūrddhakarṇṇī (See)

ମୂର୍ଦ୍ଧଖୋଲ—ସଂ. ବି (ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍=ମସ୍ତକ+ଖୋଲ=ଟୋପର)—
Mūrddha khoḷa ମୂର୍ଦ୍ଧକର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)—Mūrddha karṇṇī (See)

ମୂର୍ଦ୍ଧଗତ—ସଂ. ବିଣ (୨ୟା ତତ୍; ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍+ଗତ)—ମସ୍ତିଷ୍କ ମଧ୍ୟକୁ
Mūrddha gata ଯାଇଥିବା; ମସ୍ତିଷ୍କସ୍ଥ—Gone inside the brain or head.

ମୂର୍ଦ୍ଧଜ—ସଂ. ବିଣ (ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମସ୍ତକରେ
Mūrddhaja ଜାତ—Growing on the head.
ସଂ. ବି—କେଶ; ମୁଣ୍ଡବାଳ—The hair of the head.

ମୂର୍ଦ୍ଧଜ୍ୟୋତିଃ—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମରନ୍ଧ୍ର (ଶବ୍ଦକୋଷ)—The aper-
Mūrddha jyotiḥ ture supposed to be at the crown of the head, through which the soul takes its flight at death.

ମୂର୍ଦ୍ଧତଃ—ସଂ. ଅ (ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍+୭ମୀ ବା ୫ମୀରେ ତସ୍)—୧ । ମୁଣ୍ଡରେ—
Mūrddhataḥ 1. In the head. ୨ । ମୁଣ୍ଡରୁ—2. From the head.

ମୂର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଦ୍ଧୁ)ନା(ନି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍)—୧ । ମୁଣ୍ଡ; ମସ୍ତକ—
Mūrddha(rddhu)nā(ni) 1. The head. [ଉ—କଳିଙ୍ଗ
ମାଥା ; मुण्ड ଅସ୍ତୁ ମୋ ଏହା ସେ ଦେଶକୁ ଯାଇଁ ନ ଯାଇ ମୂର୍ଦ୍ଧନା
ଫାଟୁ—ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।] ୨ । ସର୍ବୋଚ୍ଚତର ମସ୍ତକ ବା
ଅଗ୍ର—2. The head or top of a tall thing (i. e. mountain, temple). [ଉ—ସ୍ୱପ୍ନ କର
ଧର କାମିନୀ, ଭୁଲନ୍ତି ବେନ ଗୋ, ଚିତ୍ରକୂଟ ଗିରି ମୂର୍ଦ୍ଧନି—
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।]

ମୂର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଦ୍ଧୁ)ନା(ନି)ପାତ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧା[ର୍ଦ୍ଧ୍ନି]ପାତ)—୧ । ମୁଣ୍ଡ-
Mūrddha(rddhu)nā(ni)pāta ପାତ; ମୁଣ୍ଡଛେଦନ—
মুণ্ড পাত 1. Beheading; decapitation. ୨ । ମୃତ୍ୟୁ—
मुण्डपात (ମୂର୍ଦ୍ଧନାପାତକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Death.

ମୂର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଦ୍ଧୁ)ନା ଫାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂର୍ଦ୍ଧନାପାତ (ଦେଖ)—
Mūrddha(rddhu)nā phāṭibā Mūrddhanāpāta
মাথা ফাটা मुण्ड फटना (See)
(ମୂର୍ଦ୍ଧନା ଫାଟିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଦ୍ଧୁ)ନାଭିଷେକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷେକ)—ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷେକ
Mūrddha(rddhu)nābhisheka (ଦେଖ)—Mūrddhā-
অভিষেক मूर्धाभिषेक bhisheka (See)

ମୂର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଦ୍ଧୁ)ନାଭିଷେକୀ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷିକ୍ତ)—ମୂର୍ଦ୍ଧାଭି-
Mūrddha(rddhu)nābhishekī ଷିକ୍ତ (ଦେଖ)-Mūrddhā-
অভিষিক্ত मूर्धाभिषेकी bhishikta (See)

ମୂର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଦ୍ଧୁ)ନି—ଦେ. ଅ (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ ଶବ୍ଦର ୭ମୀ ଏକବଚନ)—
Mūrddha(rddhu)ni ମସ୍ତକରେ—On the head. [ଉ—
মাথায় मुंडमे ସ୍ୱର୍ଲୋକକଳ୍ପିତ ମୂର୍ଦ୍ଧନି, ବନ୍ଦେହେ ବା
ବିଶ୍ୱମାନ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ଦେ. ବିଣ (ସଂ.
ମୂର୍ଦ୍ଧନି=ମସ୍ତକ, ଯେ ମସ୍ତକର ଯୋଗ୍ୟ)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—
1. Superior to all ୨ । ସର୍ବୋତ୍ତମ—2. Best.
[ଉ—କୃଷ୍ଣ ମହିମା ଯହିଁ ଶୁଣି, ସେ ସର୍ବ ବାକ୍ୟରେ
ମୂର୍ଦ୍ଧନି—ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।] ଦେ. ବି (ସଂ.
মোড়ল, কর্তা ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ)—୧ । ଜାତିର ବା ସମାଜର ପ୍ରଧାନ
मुखिया ବ୍ୟକ୍ତି; ଜାତିର ସର୍ଦ୍ଦାର ବା ମୁଖିଆ ବ୍ୟକ୍ତି; ଘର-
[ମୂର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଦ୍ଧୁ)ନିଅ[ଆଁ]—ଅନ୍ୟରୂପ] ମାଲିକ—1. The head man of a caste. ୨ । ଘରର କର୍ତ୍ତା—2. The head of a household; the kartā of a family. ୩ । ମସ୍ତକ—3. Head. ଗ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଘରଛପରର ମଥାନ; ଭୁଇଁଆ—The top of a thatched house.

ମୂର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଦ୍ଧୁ)ନିଅ(ୟା) - ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ମୂର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଦ୍ଧୁ)ନି (ଦେଖ)
Mūrddha(rddhu)nia(yā) Mūrddha(rddhu)ni(See)

ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍+ଜାତାର୍ଥେ ଯ) ୧ । ମୂର୍ଦ୍ଧାରୁ ବା
Mūrddhanya ମୁଣ୍ଡ ଭିତରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ (ବର୍ଣ୍ଣ)-1. Pronounced from within the head. ୨ । ମୂର୍ଦ୍ଧଜ; ମସ୍ତକୋଦ୍ଭବ—2. Produced from the head.
ସଂ. ବି—୧ । ଜାତି ବା ସମାଜର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. The head man of a caste or guild.
୨ । ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ (ଦେଖ)—2. Mūrddhanya barṇṇa (See) ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ପ୍ରଥମରେ—
In the first place. [ଉ—ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁରେହି ସମୁଦାୟ ମହାଧନ୍ୟ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟରେ ଗଣାଯିବ—ଦ୍ୱିବସ୍ତୁର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।]

ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ 'ଣ'—ସଂ. ବି—'ଟ' ବର୍ଗର ପଞ୍ଚମ ଅନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣ—The
Mūrddhanya 'ṇa' cerebral sound representing 'ṇa'. [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦୀରେ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ 'ଣ' ଦନ୍ତ୍ୟ 'ନ' ପରି ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଏ ଦୁଇ ବର୍ଣ୍ଣର ଉଚ୍ଚାରଣ ପୃଥକ୍ ଅଟେ ।]

ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ)—ମୂର୍ଦ୍ଧାରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ ବର୍ଣ୍ଣ,
Mūrdhanya barṇṇa ଯଥା—ଋ, ୠ, ଟ, ଠ, ଡ, ଢ, ଣ, ର, ଷ—(Sanscrit grammar) Cerebral letters; R, T,D, ceretral N, cerebral S.

ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ 'ଷ'—ସଂ. ବି—ମୂର୍ଦ୍ଧାରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ 'ଷ'—The cerebral
Mūrddhanya 'sha' sound representing 'sha'.

ମୂର୍ଦ୍ଧପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍=ମସ୍ତକ+ପୁଷ୍ପ; ଏ ଗଛର
Mūrddha pushpa ଡାଳ ଅଗରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ)—ଶିରୀଷ ବୃକ୍ଷ—A tree bearing very tender and graceful flower; Mimosa Sirish.

ମୂର୍ଦ୍ଧବେଷ୍ଟନ(ନୀ)—ସଂ. ବି. (ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍+ବେଷ୍ଟନ, ନୀ)—୧। ଉଷ୍ଣୀଷ;
Mūrddha beshṭana(nī) ପାଗ; ଠେକା—1. Turban. ୨। ଫିତା—2. Fillate; tape. ୩। ଟୋପି—3. Cap. ୪। ମୁକୁଟ—4. Diadem; crown; coronet.

ମୂର୍ଦ୍ଧରସ—ସଂ. ବି. (ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍=ଉପରି ଭାଗ+ରସ)—୧। ଭାତ
Mūrddha rasa ଫେନ; ପେଜ—1. The scum of boiled rice. ୨। କେଶ—2. The hair of the head.

ମୂର୍ଦ୍ଧା—ସଂ. ବି. (ମୂର୍ଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+ଅଧି. ଅନ, ନିପାତନ;
Mūrddhā ଯହିଁରେ ବନ୍ଧନ କରାଯାଏ, ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ବ)—୧। ଉତ୍ତମାଙ୍ଗ; ମସ୍ତକ—1. The head. ୨। ଉଚ୍ଚ ପଦାର୍ଥ (ପର୍ବତ, କୋଠା, ଦେଉଳ ପ୍ରଭୃତି)ର ଶିରୋଭାଗ ବା ଅଗ୍ର—2. The top of a tall or high thing. ୩। (ଜ୍ୟାମିତି) କୌଣସି ଜ୍ୟାମିତିକ କ୍ଷେତ୍ରର ଭୂମି—3. The base of a geometrical figure.

ମୂର୍ଦ୍ଧାବସିକ୍ତ—ସଂ. ବି—ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତି ବିଶେଷ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଔରସରେ
Mūrddhābasikta କ୍ଷତ୍ରିୟା ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ—A high class hybrid; half-caste. [ଦ୍ର—ମହାଭାରତରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ପରଶୁରାମ ପୃଥିବୀକୁ ନିଃକ୍ଷତ୍ରିୟ କଲାରୁ କ୍ଷତ୍ରିୟ ରମଣୀଗଣ ନିୟୋଗକ୍ରମେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଋଷିମାନଙ୍କ ଔରସରେ ପୁତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ କଲେ; ସେହି ସନ୍ତାନଗଣ ମୂର୍ଦ୍ଧାବସିକ୍ତ ବୋଲାଇଥାଆନ୍ତି—ଶବ୍ଦକୋଷ ।]

ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷିକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (୭ମୀ ତତ୍, ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍=ମସ୍ତକ+ଅଭିଷିକ୍ତ;
Mūrddhābhishikta ଯାହାର ମସ୍ତକରେ ମନ୍ତ୍ରପୂତ ଜଳ ଦ୍ୱାରା ଅଭିଷେକ କରାଯାଇଅଛି)—ଯାହାର ମୁଣ୍ଡରେ ଅଭିଷେକ କରାଯାଇଅଛି; ରାଜ୍ୟାଭିଷିକ୍ତ; କୃତାଭିଷେକ—Formally installed on the throne after his head being sprinkled with hallowed water. ସଂ. ବି—୧। ସିଂହାସନାଭିଷିକ୍ତ ରାଜା—1. A reigning king. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ରାଜବଂଶମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଥା ଥିଲା ଯେ ରାଜସିଂହାସନରେ ଉପବେଶନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରପୂତ ସପ୍ତ ନଦୀର ଜଳ, ମଧୁ, ନବନୀତ ଓ ମଦ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ସ୍ନାନ କରବାକୁ ହେବ ।] ୨। ବହୁ ରାଜାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ, ସମ୍ରାଟ—2. A sovereign; an emperor. ୩। ପ୍ରଧାନ ସଚିବ; ମନ୍ତ୍ରୀ—3. Prime minister. ୪। ଯୁବରାଜ, ପାଟଦେଇ—4. The heir-apparent to the throne; the prince-elect. ୫। ହିନ୍ଦୁ ଜାତିର ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ; କ୍ଷତ୍ରିୟ—5. A Kshatriya; the military caste amongst the Hindu. ୬। ବ୍ରାହ୍ମଣ ଔରସରେ କ୍ଷତ୍ରିୟାଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ—6. A half-caste born of a Brāhmaṇa father and Kshatriya mother. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଅସ୍ତ୍ର ବ୍ୟବସାୟୀ, ହସ୍ତୀ, ଅଶ୍ୱ ଓ ରଥ ଶିକ୍ଷା ଓ ଅସ୍ତ୍ରଧାରଣ କରୁଥିଲେ ଓ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ଥିଲେ ।] ୭। ଜାତିର ସର୍ଦ୍ଦାର—7. The head man of a caste guild. ୮। ସବୁ ଜାତିର ମସ୍ତକ ସ୍ୱରୂପ; ବ୍ରାହ୍ମଣ—8. A Brāhmaṇa. ୯। ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତି—9. The Brāhmaṇa caste; the highest caste amongst the Hindns. ୧୦। କ୍ଷତ୍ରିୟ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—10. A Kshatriya.

ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷେକ—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍=ମସ୍ତକ+ଅଭିଷେକ)—
Mūrddhābhisheka ରାଜାମାନଙ୍କର ସିଂହାସନାରୋହଣ କାଳରେ ମନ୍ତ୍ରପୂତ ତୀର୍ଥବାରିଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କ ମସ୍ତକ ଉପରେ ଅଭିଷେକ—

ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ନାଭିଷେକ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷେକ }

Formal installation of a Rājā on the throne after the formal ceremony of sprinkling hallowed water on his head. [ଦ୍ର—ଯୁବରାଜ ଓ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଅଭିଷେକ କରାଯିବାର ପ୍ରଥା ପୂର୍ବେ ଥିଲା ।]

ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷେକି(କୀ)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷିକ୍ତ)—ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷିକ୍ତ
Mūrddhābhisheki(kī) (ଦେଖ)—Mūrddhābhishikta (See) ଦେ. ବି—୧। ଗାଦିନସିନ୍ ରାଜା—1. A reigning king. ୨। ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ
मूर्धाभिषेकी
ରାଜା; ରାଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁକୁଟମଣି—2. Sovereign; an emperor or head of several kings.

ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ନା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍)—ମୂର୍ଦ୍ଧା (ଦେଖ)
Mūrddhnā Mūrddhā (See)

ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ନା(ର୍ଦ୍ଧ୍ନି)ପାତ—ସଂ. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ନା=ମୁଣ୍ଡଦ୍ୱାରା; ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ନି=ମୁଣ୍ଡରେ
Mūrddhnā(rddhni)pāta +ପାତ, ଅଲୁକ୍ ସମାସ)—

ମୁଣ୍ଡପାତ **मुण्डपात** ୧ । ମୁଣ୍ଡପାତ; ମସ୍ତକଚ୍ଛେଦନ—1. Beheading; loss of the head. ୨ । ମୃତ୍ୟୁ—2. Death.

ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ନା(ର୍ଦ୍ଧ୍ନି)ପାତକ—ସଂ.ବିଣ (ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ନ=ମୁଣ୍ଡରେ+ପାତ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. Mūrddhnā(rddhni)pātaka ଅକ)—ଯେ ମୁଣ୍ଡପାତ କରେ ବା ମନୁଷ୍ୟର ମୁଣ୍ଡକୁ ହାଣେ—One who beheads a person; an executioner.

ମୂର୍ବା(ର୍ବ୍ବା, ର୍ବ୍ବୀ)—ସଂ. ବି (ମୂର୍ବ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କରଣ. Mūrbā(rbbā, rbbi) ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ, ଈ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧନ କରାଯାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଦଉଡ଼ି ତିଆରି ହୁଏ)—ମୁରୁଗା ଗଛ—Sanseveira Roxburghiana; the bow-string hemp; Sanseveira Zeylanica. [ଦ୍ର—ଏହା ବନ୍ୟଗୁଳ୍ମବିଶେଷ; କ୍ଷୁପାବୃତ ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ପତ୍ର ସରୁ ଓ ଲମ୍ବା ପତ୍ର, ଫୁଲ ଲମ୍ବ ଓ ନାଲିରେ ଫୁଟେ । ପତ୍ରର ଉପର ନାଳିଆ । ଏହାର ପତ୍ରକୁ ସଢ଼ାଇଲେ ତହିଁମଧ୍ୟରୁ ଶୋଚ ପର ଟାଣୁଆ ତନ୍ତୁ ବାହାରେ । ଏହି ତନ୍ତୁଦ୍ୱାରା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ମେଖଳା ବା କଟିସୂତ୍ର ବଳା ଯାଉଥିଲା । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ଧନୁର ଗୁଣ ତିଆରି ହୁଏ । ଏହାର ମୂଳ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ସାରକ, ଗୁରୁ ଓ ମଧୁର ତିକ୍ତ । ଏହା ପିତ୍ତ, ରକ୍ତ, ପ୍ରମେହ, ତ୍ରିଦୋଷ, ତୃଷ୍ଣା, ହୃଦ୍ରୋଗ, କଣ୍ଡୁ, କୁଷ୍ଠ ଓ ଜ୍ୱରନାଶକ ।]

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଅତିରସା, ଦେବ୍ୟଲତା, ଜ୍ୱାଳନୀ, ଗୋପବଲ୍ଲୀ, ସ୍ନିଗ୍ଧପର୍ଣ୍ଣୀ, ମଧୁରସା, ମୋରଟା, ତେଜନୀ, ସ୍ରୁବା, ମଧୂଳିକା, ଧନୁଃଶ୍ରେଣୀ, ଗୋକର୍ଣ୍ଣୀ, ପୀଲୁପର୍ଣ୍ଣୀ, କର୍ମକସା, ଦୃଢ଼ସୂତ୍ରିକା, ଧନୁଃଶାଖା, ସ୍ରୁବା, ମଧୁଶ୍ରେଣୀ, ସୁରଙ୍ଗିକା, ଦେବଶ୍ରେଣୀ, ପୃଥକ୍ତ୍ୱକ୍, ମଧୁ ସ୍ରବା, ଧନୁ, ଶ୍ରେଣୀ, ଗୋକର୍ଣ୍ଣୀ, ମୂର୍ବିକା

ମୁର୍ଗା, ମୁରହର, ମୁର୍ବା, ଶୋଚମୁଖୀ, ବୋଡ଼ାଚକ୍ର **चूर्णाहार, मुरहरी**

ତା. ମାରୁଲ, ମାରୁଲକଲଙ୍ଗ

ତେ. ଚାଗା, ସାଗା

ମ. ଘୋନସଫନ, ନାଗଫଲ, ମୋରବେଲ

ମୂଳ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଠିଆ ହେବା—1. To stand. ୨ । Mūl (root) ରୋପିତ ହେବା—2. To be planted. ୩ । ରୋପଣ କରିବା—3. To plant. ୪ । ସ୍ଥାପନ କରିବା—4. To establish.

ମୂଳ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି ଓ ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ମୂଳ (ଦେଖ) Mūl Mūḷa (See)

ମୂଳ୍ହୁଁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—କ୍ରି. ବିଣ—ମୂଳରୁ (ଦେଖ) Mūl-huñ Mūḷaru (See)

ମୂଳ୍ହୁଁ ଶେଷ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—ମୂଳହୁଁ ଶେଷ (ଦେଖ) Mūl-huñ śesh Mūḷahuñ śesha (See)

ମୂଳ—ସଂ. ବି (ମୂଳ୍ ଧାତୁ ଠିଆ ହେବା+କରଣ ଅ; କିମ୍ବା ମୂ ଧାତୁ Mūḷa; =ବନ୍ଧନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଳ)—୧ । ଚିଅ; ବୃକ୍ଷାଦିର ଚେର—1. Root. ୨ । ଅଳୁ, ସାରୁ, ଅଦା, ପିଆଜ, କନ୍ଦ ଆଳୁ, ମୂଳା, ଓଲୁଅ ଆଦି ଖାଦ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ କନ୍ଦ—2. Edible bulbous roots, esculent roots (i. e. radish, yam, arum, ginger, onion etc). ୩ । ମୂଳା—3. Radish. ୪ । ପିପ୍ପଳୀ ମୂଳ—4. The root of long pepper. ୫ । ପୁଷ୍କର ମୂଳ—5. The root bulb; Costus Speciosus. ୬ । ପାହାଡ଼ ଓ ବୃକ୍ଷ ଆଦିର ଭୂମି ସଂଲଗ୍ନ ଅଂଶ—6. The foot of a tree or mountain. ୭ । ଆରମ୍ଭ ସ୍ଥାନ; ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ—7. Place of origin; source. [ଉ—ଶୋକ କଲ୍ପ ଲୋକର ଦୁଃଖ ହୁଏ ମୂଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୮ । ଆଦିକାରଣ; ହେତୁ; ଆଦ୍ୟ ହେତୁ—8. Root cause; origin; chief cause. [ଉ—ତୁମ୍ଭେ ଅଛିଟ ଧରୁଅଛ ମୋ ପଯୂର, ଏଣୁ ମୂଳ ହେଲ ମୋହର ମରିବାର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।] ୯ । ଆଦ୍ୟ; ଆରମ୍ଭ—9. Beginning; commencement. [ଉ—କହ ଶୁଭଶୀଳା ! ମୂଳରୁ ଯେତେକ ଯୁଦ୍ଧଭୂମି ସମାଚାର—ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।] ୧୦ । ଋଣ ବା ବ୍ୟବସାୟର ପୁଞ୍ଜି; ପାଣ୍ଠି; ମୂଳଧନ—10. The capital or principal. [ଉ—କେ ସନ୍ତୁ ଏହାର ବଢ଼ିଲ । ଲାଭ ଦେଇ ରଖିବ ମୂଳ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୧୧ । ଆଦିଗ୍ରନ୍ଥ, ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥ ଉପରେ ଟୀକାଦି କରାଯାଏ—11. Original text; the context. ୧୨ । ଗୋଡ଼; ଚରଣ; ପାଦ—12. Foot. ୧୩ । (ଗଣିତ) ଗୁଣିତ ରାଶିର ପିଣ୍ଡ କରଣୀ; ବର୍ଗମୂଳ; ଘନମୂଳ—13. (Mathematics) The root of a number arrived at by self-multiplication (i. e. square root; cube root). [ଦ୍ର—(ଗଣିତ) ଯେଉଁ ରାଶିକୁ ସେହି ରାଶି ସଙ୍ଗେ ବାରମ୍ବାର ଗୁଣିବାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ରାଶି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ପ୍ରଥମୋକ୍ତ ରାଶିକୁ ସେହି ଉତ୍ପାଦିତ ରାଶିର ମୂଳ ଅଟେ ।] ୧୪ । ସ୍ୱନଗର—14. One's native town. ୧୫ । ନିକଟ; ନୈକଟ୍ୟ—15. Nearness; contigity; proximity. [ଉ—ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ମୂଳରେ ଯେତେକ ତପିଜନ, ତାହାଙ୍କୁ ଯେ ନମସ୍କାର କଲେ ରଘୁରାଣ. ବଳରାମ. ରାମାୟଣ. ଅଯୋଧ୍ୟା ।] ୧୬ । ନିକୁଞ୍ଜ—16. Grove; bower ୧୭ । ନିବାସ ଗୃହ—17. Residence; habitation. ୧୮ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମୂଳା ନକ୍ଷତ୍ର; ସତାଇଶ ନକ୍ଷତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଊନବିଂଶ ନକ୍ଷତ୍ର—18. The 19th constellation in Hindu astronomy. ୧୯ । ବଂଶପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଆଦି ପୁରୁଷ—19. The original ancestor of a family. ୨୦ । ପ୍ରଧାନ ବା ଅସଲ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ—20. The chief or essential or primary thing or person. [ଉ—

'ଅଦ୍ୟାବଧି ପ୍ରଭାବ ଶୁଏ ନାହିଁ ଭଲ, ସବୁଠାରୁ ମୂଳ ଏହା ଅଟେ କପାଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।] ୨୧ । ଅସଲ କଥା—21. Essential matter. ୨୨ । ନିଶ୍ଚୟତା—22. Certainty. [ଉ—ବସୋଇଲେ ତତ୍ତ୍ୱ ମୂଳତ ମୋ ମୃତ୍ୟୁ କାହାକୁ ଦୂଷଣ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨୩ । ଚରଣ (ଶବ୍ଦକୋଷ) —23. Leg. ୨୪ । ଶୂରଣ; ଓଲ୍ଲ (ଶବ୍ଦକୋଷ) —24. Wild arum. ଦେ. ବି — ୧ । ଅବଶ୍ୟକରଣୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ—1. An act which must be done without fail. [ଉ—ଗୃହ ତଗାଦାର କରିବ ମୂଳ, ବାହରୁ ଛାଡ଼ିବ ଘର ଅଗୁଳ । ତଗ ।] ୨ । ବେଣ୍ଟ ଥିବା ଅସ୍ତ୍ରର ବେଣ୍ଟ ଓ ଫଳର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅଂଶ—2. The part of a weapon between the blade and the handle. ଦେ. ବଣ – ୧ । ସ୍ୱକୀୟ; ନିଜର—1, Own. ୨ । ବୈଶେଷିକ; ବଶିଷ୍ଟ—2 Peculiar. ୩ । ନିଶ୍ଚିତ; ସ୍ଥିର—3. Certain; sure. [ଉ—ମୂଳ ହେଲା ଲଇବାର, ହୋଇଲା ସ୍ଥାନ ଗୋଚର । ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।] ୪ । ଆଦମ; ମୌଳିକ; ଅସଲ—4. Original; radical. ୫ । ପ୍ରଧାନ—5. Chief; prominent. ୬ । ଠିକ୍; ଯଥାର୍ଥ—6. proper; real; actual. [ଉ—ଦୁଃଶାସନ ବୋଇଲେ କଥା ଯା ମାତୁଳ, ସବୁ କଥାମାନଙ୍କେ ଅଇଛ ଏ ମୂଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୭ । ପ୍ରଥମ—7. First. ୮ । ପ୍ରାଥମିକ—8. Primary. ୯ । ଠିକ୍ ସମାନ—9. Exactly similar. [ଉ—ହୋଇ ନ ପାରିଲ ମୂଳ ଯେ, ଯେ ପ୍ରତିବିମ୍ବରେ ଏବେ ପ୍ରଶଂସିତ, ତହିଁ ନ ଅଛି ଭୁଲ ଯେ । ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।] ଦେ. କ୍ରି. ବଣ — ନିଶ୍ଚେ; ମୂଳରୁ—Certainly, without fail. (ଯଥା—ମୁଁ ମୂଳ ସେଠାକୁ ଯିବି ।)

(Margin: ନିজের আপনা বিশেষ খাস স্থির ঠিক মূল মুখ্য ঠিক ঠিক প্রথম पहला ठिक निश्चय निश्चय)

ମୂଲ—ଦେ. ବି (ସ. ମୂଲ୍ୟ)—୧ । ମୂଲ୍ୟ—1. Price; value. ୨ । ମଜୁରି, କାର୍ଯ୍ୟର ଦୈନିକ ପାରିଶ୍ରମିକ— 2. Daily wages.
Mūla
ମূল্য, দাম मोल मजूरि मजुरी

ମୂଳକ—ସ. ବି (ମୂଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ମୂଳା ନାମକ ଖାଦ୍ୟ ମୂଳ —1. Radish. ୨ । ସ୍ଥାବର ବିଷବିଶେଷ— 2. A kind of poisonous root. ସ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସରେ ପର ପଦରେ 'ମୂଳ' ଥିଲେ 'କ'ର ଆଗମ ହୋଇ ମୂଳକ ହୁଏ, ଯଥା—ଭ୍ରାନ୍ତିମୂଳକ— ଭ୍ରାନ୍ତି ଯହିଁର ମୂଳ ବା କାରଣ)—ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ; ମୂଳ ବା କାରଣରୁ ଜାତ—Having its root in, caused by; founded on.
Mūlaka

ମୂଳକ ତୈଳ—ସ. ବି—ମୂଳା ମଞ୍ଜିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତୈଳ (ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ)—Oil from radish seeds.
Mūlaka taila

ମୂଳ କଥା—ସଂ. ବି—୧ । ଅସଲ କଥା—1. The original matter. (ଉ—ମୂଳ କଥା ଏହି, ସେ ଦୂତରେ ପଡ଼ିଗଲ । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।) ୨ । ଆଦ୍ୟ କଥା; ପ୍ରଥମ ବିଷୟ—2. The first thing; the primary thing. ୩ । ପ୍ରଧାନ କଥା— 3. Chief matter. ୪ । ସଂକଳ୍ପିତ କଥା—4. A matter resolved upon or settled. ୫ । ମୂଳ କାରଣରୂପକ ବିଷୟ—5. The radical thing; the root cause. ୬ । ମୂଳ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଥିବା ବିଷୟ— 6 The matter as it appears in the original text.
Mūla kathā
মূল কথা मूल बात

ମୂଳକ ପଣ—ସଂ. ବି—ଏକାଧିକ ମୂଳା ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ବିଡ଼ା—A handful of radishes tied into a bunch.
Mūlaka paṇa

ମୂଳକ ପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି—ଶୋଭାଞ୍ଜନ ବା ସଜନା ଗଛ; ସଜନା (ଦେଖ) A kind of horse radish; Hyperanthera Moringa; Moringa Pterygosperma (tree); Sajanā (See)
Mūlaka parṇṇī

ମୂଳକ ମୂଳା—ସଂ. ବି—ଶୀର କନ୍ଦୋଲ ବା ଶୀର କନ୍ଦ ଗଛ; ଶୀର କନ୍ଦ ମୂଳା ଗଛ—An esculent onion-like root used in medicine.
Mūlaka mūlā

ମୂଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ମୂଳ)—୧ । ସ୍ଥିର କରିବା; ଥୟ କରିବା—1, To settle; to ascertain. (ଉ—ସନ୍ନ୍ୟାସ କରିଯିବା କଥାଟି ମୂଳ କଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି) ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ କୃତସଂକଳ୍ପ ହେବା—2. To determine or resolve upon doing a thing. ୩ । ପ୍ରଧାନ ଆଶ୍ରୟରୂପେ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା—3. To depend primarily upon. ୪ । (ଗଣିତ) ସମସ୍ୟା ସାଧନ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ମୂଳ ରାଶିକୁ ପିଣ୍ଡ ରୂପେ ଥାପିବା—4. (Mathematics) To put a certain number as a root to start from in order to solve mathematical problem.
Mūla karibā
নিয়ম করা नोट करना মূল করা मूलकर धरना

ମୂଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ମୂଲ୍ୟ)—କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ କଣିବା ପାଇଁ ଦରଦାମ କରିବା—To settle the price of a thing to be purchased.
Mūla karibā
দর দাম করা मोल करना

ମୂଳ କର୍ମ—ସଂ. ବି. (ମୂଳକର୍ମନ୍; ମୂଳ—ଚେର ମୂଳ ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା କର୍ମ; ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମ:)— ୧ । ଔଷଧି ଆଦି ମୂଳ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ତୌନ୍ତ୍ରିକ କ୍ରିୟା ବା ଅଭିଚାର (ଯଥା—ସ୍ତମ୍ଭନ, ମୋହନ, ବଶୀକରଣ,
Mūla karma

ଉଚ୍ଚାଟନ) (ମନୁ. ୧୧।୬୪)—1. Magical effect produced on people by the application of various roots. ୨ । ମନ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ବଶୀକରଣ—2. Charming a person by incantations or mystic formulae. ୩ । ଉପପାତକ ବିଶେଷ—3. Name of a minor sin.

ମୂଳ କଳନ୍ତର—ଦେ. ବି. (ସଦୃଶ)—ସୁଧ ମୂଳ; ଋଣର ମୂଳ ଧନ Mūla kalantara ଓ ସୁଧ—Principal and interest of a loan.
আসল সুদ सुद मूल

ମୂଳ କାଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୂଳ କର୍ତ୍ତନ)—୧ । ଗଛର ମୂଳର Mūla kāta ଛେଦନ—1. Cutting of the root of a plant or tree. ୨ । ଭୂଇଁ ସମାନରୁ ଗଛର ମୂଳ କାଟି ଦେବା; ମୂଳ ପୋଛ—2. Cutting a tree in such a manner as not to leave any stump outstanding; cutting a tree from the ground level. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସମୂଳ ଉଚ୍ଛେଦ—3. (figurative) Eradication; extinction.
গোড়া কাটা
जड काट

ମୂଳକାର—ସଂ. ବି (ମୂଳ+କୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ମୂଳଗ୍ରନ୍ଥର Mūlakāra ରଚୟିତା—1. The author of the original treatise or work. ୨ । ମୌଳିକ ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା—2. The author of a new or original work.
(ମୂଳକୃତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂଳ କାରଣ—ସ. ବି—ଆଦି କାରଣ; ଅସଲ କାରଣ;ପ୍ରଧାନ କାରଣ— Mūla kāraṇa Root cause; the original cause; the chief cause.

ମୂଳ କାରିକା—ସ.ବି—୧। ଚୂଲୀ—1. Oven; fire place. ୨। ମୂଳ Mūla kārikā ଧନର ବୃଦ୍ଧି—2. The increase of the capital. ୩ । ମୂଳ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅର୍ଥପ୍ରକାଶକ ପଦ୍ୟ—3. A poem explaining the meaning of an original work. ୪ । ଚଣ୍ଡୀ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—4. Chaṇḍī.

ମୂଳ କୃଚ୍ଛ—ସଂ. ବି—ଏକାଦଶବିଧ ପର୍ଣ୍ଣକୃଚ୍ଛ୍ର, ବ୍ରତାନ୍ତର୍ଗତ ବ୍ରତବିଶେଷ Mūla kruchchhra A sort of penance performed by subsisting on esculent roots for a certain period. [ଦ୍ର—ଏ ବ୍ରତରେ କେବଳ ମୂଳ ଭକ୍ଷଣ କରି ବା ମୂଳଜ ଦ୍ରବ୍ୟର ରସ ପାନ କରି କିଛି ଦିନ ବ୍ରତ ପାଳନ କରାଯାଏ—ମିତାକ୍ଷରା ।]

ମୂଳ ଖ(ଖା)ନକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ବୃକ୍ଷାଦିର ମୂଳ ଖୋଳେ— Mūla kha(khā)naka 1. Digger of roots. ୨। ବର୍ଣ୍ଣ-ସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—2. Name of a mixed caste. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ବୃକ୍ଷମୂଳ ଖୋଳି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି ।]
(ମୂଳଖନିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୂଳଗଣ—ସଂ. ବି-(ଗଣିତ) କୌଣସି ବର୍ଗ ବା ଘନମୂଳର ଗୁଣିତକ— Mūlagaṇa (arithmetic) The multiplier of the root of a power; the co-efficient of a root.

ମୂଳ(ଳା) ଗରି(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି—ଘର ଚାଳର ତଳ ସନ୍ନିକଟସ୍ଥ ଅଥବା Mūla(lā) gari(ṛdi) ଛାମ ତଳ ଗରି ବା ଚଟ—The lowest belt of a thatch; the strip of thatching immediately above the eaves.
मूलबडेरी

ମୂଳଚାଲ—ଦେ. ବି (କରର୍ଥକ ଦ୍ୱିଗୁ ସଦୃଶ)—କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର Mūlachāla ମୂଲ୍ୟ ଭାବ; ଦରଦାମ—Making the valuation of a thing; appraisement.
দরদাম
मोलजोल

ମୂଳଚାଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ଭାବ; ଦରଦାମ Mūlachāla karibā କରିବା—To make the valuation of a thing.
দরদাম করা मोलजोल करना

ମୂଳଚ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି (ମୂଳ+ଛେଦ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସନ୍ଧି ଯୋଗୁଁ 'ଛ'ର Mūlachchheda ଦ୍ୱିତ୍ୱ)—୧ । ଗଛର ମୂଳ କାଟିବା—1. Cutting the root of a tree. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉଚ୍ଛେଦ—2 (figurative) Eradication.
ମୂଳଚ୍ଛେଦନ, ମୂଳୋଚ୍ଛେଦ, ମୂଳୋଚ୍ଛେଦ, ମୂଳନିକୃନ୍ତନ, ମୂଳବର୍ଦ୍ଧଣ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମୂଳଚ୍ଛେଦକ, ମୂଳଚ୍ଛେଦୀ—ବିଣ. ପୁଂ

ମୂଳଜ—ସଂ. ବିଣ (ମୂଳ+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— Mūlaja ମୂଳରୁ ଜାତ—Born of the root; produced from the root. ସଂ. ବି—୧ । ବୀଜରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ନ ହୋଇ ମୂଳରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା ଉଦ୍ଭିଦ [ଯଥା—ଅଦା, ପିଆଜ, ଅଳୁ, କନ୍ଦାଳୁ, ପୋଟଳ, ପଦ୍ମ, କର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଭୃତି)-1. Plants growing from bulbs (instead of from seeds) ୨ । ଅଦା—2. Ginger.

ମୂଳତଃ—ସଂ. ଅ (ମୂଳ+ତସ୍ ବା ୭ମୀ ବିଭକ୍ତିରେ ତସ୍)— Mūlataḥ ୧। ମୂଳରୁ-1. From the root. ୨।ମୂଳରେ—2. At the root.

ମୂଳ ତ୍ରିକୋଣ—ସଂ. ବି—୧ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ସପ୍ତ ଗ୍ରହଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟେକ Mūla trikoṇa ଗ୍ରହର ରାଶିରୂପ ଦୁର୍ଗ (ଯଥା—ରବିର ସିଂହ, ଚନ୍ଦ୍ରର ବୃଷ, ମଙ୍ଗଳର ମେଷ, ବୁଧର କନ୍ୟା, ଗୁରୁର ଧନୁ, ଶୁକ୍ରର ତୁଳ, ଶନିର କୁମ୍ଭ ଇତ୍ୟାଦି)—1. (Astrology) The particular mansion of each planet in the particular sign of the Zodiac. ୨ । (ତନ୍ତ୍ର) ମୂଳାଧାର (ଦେଖ)—Mūlādhāra (See)

ମୂଳ ଦଣ୍ଡା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂଳ ଦଣ୍ଡ)—ଘରର ସର୍ବ ନିମ୍ନସ୍ଥ ଲମ୍ବ Mūla daṇḍā ମୋଟ କାଠ, ଯାହା କି ଘରର ତଳଦେଶରେ ଏକ ମୁଣ୍ଡରୁ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥାଏ ଏବଂ ଯହିଁରେ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ବନ୍ଧା—The lowermost
মূলডাংড়া
मूलकाठ

plank of a boat extending at the bottom of a boat from one end to the other.

ମୂଳଦାମ—ଦେ. ବି—୧ । ଗାଈ ବାଛୁରୀ ପ୍ରଭୃତି ଅଧିଆରେ ପାଳିବାକୁ ଦେବା ବେଳେ ସେହି ଗାଈ ବା ବାଛୁରୀର ତତ୍କାଳୀନ ମୂଲ୍ୟ—The original price of a cow or calf given to another for being brought up by the latter on the system of Adhuāri. ୨ । କିଣା ମୂଲ୍ୟ—2. Purchase price.
Mūḷadāma
আসল দাম
मूल दाम

ମୂଳ(ଳୁ)ଦୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଗୃହାଦିର ମୂଳଦୁଆ—1. Foundation of a house. ୨ । କାନ୍ଥର ଯେଉଁ ଅଂଶ ମାଟି ତଳେ ଥାଏ—2. The foundation of a wall under the ground level.
Mūḷa(ḷu)duā
গোড়াপত্তন
नीव

ମୂଳଦୁଆ ଥାପିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୃହାଦିର ଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରିବା—To lay the foundation of a house.
Mūḷaduā thāpibā
ঘরের পত্তন দেওয়া
नीव डालना
(ମୂଳଦୁଆ ମାଡ଼ିବା, ମୂଳଦୁଆ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂଳ ଦେବ—ସଂ. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମାଉଳ କଂସାସୁର—Demon Kaṁsa; maternal uncle of Srikrushṇa.
Mūḷa deba
(ମୂଳଦେବ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂଳ ଦ୍ୱାର—ସଂ. ବି—ପ୍ରଧାନ ଦ୍ୱାର; ସିଂହଦ୍ୱାର; ସଦର ଦରଜା (ଶବ୍ଦକୋଶ)—Chief door; lions gate.
Mūḷa dwāra

ମୂଳ ଦ୍ରବ୍ୟ—ସଂ. ବି—୧ । ପ୍ରଧାନ ବସ୍ତୁ—1. Chief thing. ୨ । ପ୍ରଧାନ ଉପକରଣ—2. The chief material. ୩ । ଆଦ୍ୟ ବା ଅସଲ ପଦାର୍ଥ—3. The genuine or original article. ୪ । ମୂଳ ଧନ (ଶବ୍ଦକୋଶ)—4. Capital.
Mūḷa drabya

ମୂଳ ଧନ—ସଂ. ବି—୧ । ଋଣର ଅସଲ; ଯେଉଁ ଟଙ୍କା ଖାତକଙ୍କୁ ନଗଦ ଦିଆଯାଇଥାଏ—1. The principal of a debt. (ଉ—ଏ ପ୍ରେମ ତୋର ମୂଳ ଧନ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।) ୨ । ବ୍ୟବସାୟରେ ଲଗା ଯିବା ପାଇଁ; ପୁଞ୍ଜି—2. The capital of a business; stock in trade.
Mūḷa dhana
(ମୂଳ ବିତ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂଳ ଧାତୁ—ସଂ. ବି—୧ । ମୌଳିକ ବା ଅକୃତ୍ରିମ ଧାତୁ—1. Elementary metal. ୨ । ଲସିକା; ମଜ୍ଜା (ଶବ୍ଦକୋଶ)—2. Lymph.
Mūḷa dhātu

ମୂଳ ନୀତି—ସଂ. ବି—୧ । ଆଦ୍ୟ ମତ—1. The original or primary principle or opinion. ୨ । ମୌଳିକ ନୀତି; ଯେଉଁ ପ୍ରଧାନ ନୀତି ଅବଲମ୍ବନ କରି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ—2. The primary policy or principle governing an act.
Mūḷa niti

ମୂଳ ପଦ୍ମ—ସଂ. ବି—ତନ୍ତ୍ର ବା ଯୋଗ ସାଧନୋକ୍ତ ଶରୀରମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅଙ୍ଗ ବିଶେଷ—Name of certain part under the body referred to in Tantric exercises.
Mūḷa padma

ମୂଳ ପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି—ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ମଣ୍ଡୁକପର୍ଣ୍ଣୀ ନାମକ ଗୁଳ୍ମ; ଥାଲକୁଡ଼ି ଗଛ—A plant; Hydrocotile Asiatica; the Asiatic pennywort.
Mūḷa parṇṇi

ମୂଳ ପାତି—ଦେ. ବି—(ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶବ୍ଦ)—ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମିଳିବା ମଜୁରି—Daily wages.
Mūḷa pāti
মূলপাতি
मजूर

ମୂଳ ପିଣ୍ଡ—ସଂ. ବି.—୧ । ଅଳୁ ଆଦିର ମୂଳ, ଯହିଁରୁ ଗଛ ମାଡ଼େ ଓ ପିଣ୍ଡ ବଢ଼େ—1. The bulbous root portion of yam which is used as seed to grow yam. ୨ । ମୂଳଧନ (ଦେଖ) 2. Mūḷa dhana (See)
Mūḷa pinda

ମୂଳ ପୁରୁଷ—ସଂ. ବି—ବଂଶର ଆଦ୍ୟ ପୁରୁଷ—The progenetor of a family or race.
Mūḷa purusha

ମୂଳ ପୁଷ୍କର—ସଂ. ବି—(ବୈଦ୍ୟକ) ପୁଷ୍କର ମୂଳ (ଦେଖ) Pushkara mūḷa (See)
Mūḷa pushkara

ମୂଳ ପୋଛ—ଦେ. ବି.—ମୂଳ କାଟ (ଦେଖ) Mūḷa kāṭa (See)
Mūḷa pochha
ବିଣ.—୧। ମୂଳରୁ ପୋଛି ହୋଇ କଟା ଯାଇଥିବା (ଗଛ)—1.Cut in such a manner as not to leave any stump standing. ୨ । ମୂଳୋତ୍ପାଟିତ, ସମୂଳେ ବିନଷ୍ଟ—2. Uprooted; distroyed root and branch; eradicated.
গোড়াকাটা
जडसेकाटना

ମୂଳ ପୋଇ—ସଂ. ବି—ବଣ ପୋଇ—A kind of wild pot herb; Basella Rubra. [ଦ୍ର—ଏହାର ଶାଗ ନାଲି । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ତ୍ରିଦୋଷଘ୍ନ, ବୃଷ୍ୟ, ବଳକର, ଲଘୁ, ରୁଚିକର ଓ ଜଠରାନଳ ଦୀପନ । ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ।]
Mūḷa poti
বন পুই
बनपोरे
ମ. ମାଲ ବଲଙ୍କୀ
(ଛୁଦ୍ର ବଣ୍ଡୀ, ଖାଡ଼ପୋଇରିକା, ଛୁଦ୍ର ପୋଇକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂଳ ପ୍ରକୃତି—ସଂ.ବି—୧ । ଆଦ୍ୟାଶକ୍ତି,ଜଗତ୍କାରଣୀ ଶକ୍ତି,ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ବଳରେ ଈଶ୍ୱର ପୃଥିବୀକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛନ୍ତି—1. The creative energy of God. ୨ । ଦୁର୍ଗା—2. Goddess Durgā. [ଦ୍ର—ସାଂଖ୍ୟ ମତରେ ସକଳର କାରଣୀଭୂତ ସତ୍ତ୍ୱରଜସ୍ତମୋରୂପ ତ୍ରିଗୁଣାତ୍ମିକା ଶକ୍ତି ମୂଳ ପ୍ରକୃତି ନାମରେ ଅଭିହିତ ।]
Mūḷa prakṛuti

ମୂଳ ଫଳଦ—ସଂ. ବି—(ମୂଳ+ଫଳ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର ମୂଳରେ ଫଳ ଧରେ) ପଣସ ଗଛ—The jack fruit tree.
Mūḷa phaḷada

ମୂଳ ବଣିଗ୍ ଧନ—ସଂ. ବି—ବାଣିଜ୍ୟର ମୂଳ ଧନ (ଶବ୍ଦକୋଶ)—The capital in a trade or business.
Mūḷa baṇig dhana

ମୂଳ ବିଷ—ସଂ. ବି—(ବୈଦ୍ୟକ)—ବିଷାକ୍ତମୂଳଯୁକ୍ତ ବୃକ୍ଷ (ଯଥା—
Mūḻa bisha କରବୀର, ଗୁଞ୍ଜା, ଲଙ୍ଗଳୀ ପ୍ରଭୃତି)— Trees having poisonous roots.

ମୂଳ ବିଭୁଜ—ସଂ ବି—(ମୂଳ+ବି+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ ଅ)—୧ । ଗାଡ଼ି—
Mūḻa bibhuja 1. Cart; carriage. ୨ । ରଥ—2. Car. ୩ । ଚେରମୂଳବିକ୍ରୟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. Seller of bulbs and roots. ୪ । ଯେଉଁମାନେ ଗଛର ମୂଳକୁ ବଙ୍କାଇ କରି ବାଡ଼ି ତିଆରି କରନ୍ତି (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—4. Persons who make sticks by bending roots.

ମୂଳ ବୀଜ—ସଂ. ବି—୧ । (ଗଣିତ)—ମୌଳିକ ସଂଖ୍ୟା—
Mūḻa bija 1. (Mathematics) Primary number. ୨ । ମୂଳ ମନ୍ତ୍ର (ଦେଖ) 2. Mūḻa mantra (See) ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)–ମୂଳ କାରଣ–3. (figurative) The primary cause; the root cause.

ମୂଳ ବ୍ୟସନ—ସଂ. ବି—(ବ୍ୟସନମାନଙ୍କ ମୂଳ=ପ୍ରଧାନ; ପର ନିପାତ)
Mūḻa byasana ମାରଣ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—Killing; slaughter.

ମୂଳ ବ୍ରତୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମୂଳ+ବ୍ରତ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମୂଳ
Mūḻa brati ଭକ୍ଷଣଦ୍ୱାରା ଜୀବନଧାରଣକାରୀ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
(ମୂଳବ୍ରତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Subsisting on roots.

ମୂଳ ଭଦ୍ର—ସଂ.ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମାମୁଁ କଂସ—The demon king
Mūḻa bhadra Kaṁsa; the maternal uncle of Srikṛushṇa.

ମୂଳ ଭବ—ସଂ. ବି (ମୂଳ+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୂଳରୁ ଜାତ—
Mūḻa bhaba Produced from the root.

ମୂଳ ଭୃତ୍ୟ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ପୁରାତନ ଭୃତ୍ୟ—1. An
Mūḻa bhṛutya old servant. ୨ । ପିତୃ ପିତାମହକ୍ରମେ ଏକ ପରିବାର ଅଧୀନରେ ଭୃତ୍ୟ କରୁଥିବା ଭୃତ୍ୟ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. A servant whose ancestors had been serving in the same family for generations.

ମୂଳ ମନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—୧। ଦେବତାଙ୍କ ପୂଜାରେ ବ୍ୟବହୃତ ମନ୍ତ୍ରର ବୀଜମନ୍ତ୍ର
Mūḻa mantra (ଯଥା—'ଓଁ କ୍ଲୀଂ କୃଷ୍ଣାୟ ଗୋବିନ୍ଦାୟ… ଇତ୍ୟାଦି' ମନ୍ତ୍ରରେ 'କ୍ଲୀଂ' ମୂଳମନ୍ତ୍ର ଅଟେ ।)—1. The mystic syllable used at the beginning of a mantra for worshipping a deity. ୨ । ଇଷ୍ଟମନ୍ତ୍ର; ଇଷ୍ଟ ଦେବତାସାଧନର ମନ୍ତ୍ର—2. The mystic formula used in worshipping one's particular deity. ୩। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରଧାନ ସଂକଳ୍ପ ବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—3. (figurative) The primary or main aim.

ମୂଳ(ଳି,ଳୁ) ମୂଳିକା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂଳ+ମୂଳିକା)—ଔଷଧରେ
Mūḻa(ḻi,ḻu) Mūḻikā ବ୍ୟବହୃତ ଚେର ମୂଳ ଆଦି; ଚେର
ଜଡ଼ିବୁଟି ମୂଳ—Herbarious roots, herbs. [ଉ—ତାକୁ ଜଡିବୁଟୀ · ମୂଳମୂଳିକା ଚେର ଜଣା । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।]

ମୂଳ ମେଢ଼ି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂଳ+ମେଧି)—୧ । ବେଙ୍ଗଲାର ମେଢ଼ି
Mūḻa merḏhi ପାଖେ ପୋଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ବଳଦ; ମେରୁଅ—
মেইয়া 1. The first bullock tethered to the centre
मेहियाँ post during threshing. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଂଶର ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା କର୍ତ୍ତା—2. (figurative) The head of a family.

ମୂଳ(ଳୁ)ରୁ(ସୁଁ,ହୁଁ)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ମୂଳତଃ)—୧ । ଆଦୌ;
Mūḻa(ḻu)ru(sun̄,hun̄) ମୂଳୁହୁଁ—1. At all. [ଉ—
গোড়াথেকে ଗଛ ଦେଖି ଚଢ଼େ ଆସଇ, ସାଗର ଲଙ୍ଘି ପରେ;
अबल से; शुरूसे ଦଉଡ଼ିଲେ ବେନି, ନ ଲାଗିବ ପାଣି ମୂଳୁଁ
(ମୂଳୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପଦୁରେ । ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।] ୨ । ପ୍ରଥମରୁ 2. From the beginning. [ଉ—ମୂଳୁଁ ମାଇଲେ ଯିବ ସବୁ, ଦେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଲଢ଼ାଁ କଲ ।] ୩ । ମୂଳଠାରୁ —3. From the root.

ମୂଳ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦିନ ମଜୁରିରେ କାମ କରିବା —To work
Mūla lāgibā on daily wages. [ଉ—ମୂଲ ଲାଗନ୍ତା
মজুর খাটা ଯିବା ଦିନ, କାହିଁକି ନ ଲାଗଇ ମନ । ଭୂୟକ୍ତ. ପ୍ରେମ-
मुजर लगना (ମୂଲପାଇ ଲାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ମୂଳ ଶାକଟ—ସଂ. ବି (ମୂଳ+ଉତ୍ପାଦକ କ୍ଷେତ୍ରାର୍ଥେ ଶାକଟ)—
Mūḻa śākaṭa ଯେଉଁ କ୍ଷେତ ମୂଳା ଆଦି ମୂଳଯୁକ୍ତ ଫସଲ
(ମୂଳଶାକିନ—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବାପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ—A field fit for growing esculent roots in (i. e. radish,arum, potato, yam etc).

ମୂଳ(ଳା,ଳୁ) ଶିଙ୍ଗା(ଙ୍ଘା)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମୂଳ+ଶୃଙ୍ଗ)—ଯେଉଁ
Mūḻa(ḻā,ḻu) śingā(nghā) ଗୋରୁର ଶିଙ୍ଗର ମୂଳ ମୋଟା
যে গোরুর শিংগের গোড়া মোটা ବା ମୂଳାର ଅଛି ପରି—
जड़मे मोटा सिंहवाला Having horns thick at the base; thick-horned.

[ଦ୍ର—ଏ ବଳଦମାନେ ଅକର୍ମଣ୍ୟ । ତାକ ବଚନ ଅଛି—ଅଣେଥିରୁ ମୂଳଶିଙ୍ଗାକୁ ବସି; କାନୁଥିରୁ ହୁଡ଼ ମୂଳରେ ବସି । କୃଷିବଚନ ।]

ମୂଳ ଶୋଧନ—ସଂ. ବି—୧ । ପୁଣ୍ଡରୀକ ବୃକ୍ଷ (ବୈଦ୍ୟକ ନିଘଣ୍ଟୁ)—
Mūḻa śodhana ପୁଣ୍ଡରୀ (ଦେଖ)—1. Puṇḍari (See) ୨ । ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅପାନ ବାୟୁର ସ୍ଥାନଶୋଧନରୂପ କ୍ରିୟା—2. The process of cleansing the inside of the anus after passing stools. [ଦ୍ର—ବାମହାତର ତର୍ଜନୀ ଅଙ୍ଗୁଳିକୁ ତେଲାକ୍ତ କରି ମଳମୂତ୍ରୋତ୍ସର୍ଗ ପରେ ଶୌଚ କଲାବେଳେ ସେ ଅଙ୍ଗୁଳି ପ୍ରବେଶପୂର୍ବକ ଗୁହ୍ୟାଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ସ୍ଥାନକୁ ପରିଷ୍କାର କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟାର ନାମ ମୂଳଶୋଧନ । ଏହା ଅଭ୍ୟାସ କଲେ ଅର୍ଶ, ଭଗନ୍ଦର, ଉଦରାମୟ, ଶୂଳ ଆଦି ରୋଗ ଉପଶାନ୍ତ ହୁଏ; ଏହା ପରୀକ୍ଷିତ ଅଟେ ।]

ମୂଳ ସାଧନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ପ୍ରଧାନ ଯନ୍ତ୍ର ବା ଉପାୟ ବା
Mūḻa sādhana ଅବଲମ୍ବନ—Principal means.

ମୂଳ(ଳୁ)ସୁଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ମୂଳରୁ (ଦେଖ)
Mūḻa(ḻu)suñ Mūḻaru (See)

ମୂଳ ସୂତ୍ର—ସଂ. ବି—ପ୍ରଧାନ ବା ଆଦ୍ୟ ନିୟମ—Fundamental
Mūḻa sūtra rule; elementary principle.

ମୂଳ ସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି—୧ । ଆକାଶ—1. The sky. ୨ । ସ୍ୱର୍ଗ—
Mūḻa sthāna 2. Heaven. ୩ । ପୃଥିବୀକୁ ବେଢ଼ିଥିବା ବାୟୁମଣ୍ଡଳ—3. The sphere of the atmosphere encircling the globe. ୪ । ଭଗବାନ୍; ଈଶ୍ୱର—4. God. ୫ । ମୂଲତାନ ନଗରର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—5. Old name of Multan.

ମୂଳ ସ୍ରୋତଃ—ସଂ. ବି—୧ । ନଦୀର ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ ବା ଝରଣା
Mūḻa srotaḥ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—1. The source or spring of a river. ୨ । ମୂଳନଦୀ; ଯେଉଁ ନଦୀରୁ ଶାଖାନଦୀମାନ ବାହାରି ଥାଏ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—2. The main river from which branches flow.

ମୂଳ ହୀନ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀ)—ଭିତ୍ତିଶୂନ୍ୟ; ଅମୂଳକ—
Mūḻa hīna Groundless; unfounded.

ମୂଳ(ଳୁ)ହୁଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ମୂଳରୁ (ଦେଖ)
Mūḻa(ḻu)huñ Mūḻaru (See)

ମୂଳ(ଳୁ)ହୁଁ ଶେଷ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ମୂଳଠାରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—
Mūḻa(ḻu)huñ śesha From the beginning to
গোড়াথিকে শেষ the end.

ମୂଳ(ଳୁ)ହୁଁ ଶେଷ ତକ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଆଦ୍ୟରୁ ଶେଷ
Mūḻa (ḻu) huñ śesha taka ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—From the
(ମୂଳ ରୁ) ହୁଁ ଶେଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) beginning to the end.

ମୂଳା—ସଂ. ବି (ମୂଳ+ଅ)—୧ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଊନବିଂଶ ନକ୍ଷତ୍ର
Mūḻā ବା ତାରାପୁଞ୍ଜ—1. (Astronomy) The 19th constellation. [ଦ୍ର—ଏ ନକ୍ଷତ୍ର ୯ଟି ତାରାର ସମଷ୍ଟି ଓ ଏହା ଶଙ୍ଖାକୃତି । ନକ୍ଷତ୍ର ଶବ୍ଦ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।] ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଆଳୁ; ପିଣ୍ଡାଳୁ; ଡାଣ୍ଡିଆ ଆଳୁ; ହାତିଗୋଡ଼ିଆ ଆଳୁ—2. A species of yam (Dioscorea Alata variety; Glolbasa). ୩ । ଏକପ୍ରକାର ସ୍ଥାବର ବିଷ—3. A kind of poison. ୪ । ଶତାବରୀ—4. Asparagus Racemosus.

ମୂଳା ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ମୂଳକ) କୃଷିଜାତ ଖାଦ୍ୟମୂଳ
मूली ବିଶେଷ—1. Radish; Raphanus Sativus.

ସଂ. ନାମ—ମୂଳ, ମୂଳକ, କୁଞ୍ଜରକ୍ଷାର, କନ୍ଦମୂଳ, ଦୀର୍ଘକନ୍ଦକ, ଦୀର୍ଘମୂଳ, ହରିପର୍ଣ୍ଣୀ, ମୂଳାହ୍ୱ, ଶାଲକଣ୍ଠ, ମହାକନ୍ଦ, ମୂଳାହ୍ୱୟ, ମୃତ୍ସାର, ମୂଳାକ, ରାଜାଳୁକ, ରୁଚିର, ହସ୍ତିଦନ୍ତ, ହସ୍ତିଦନ୍ତକ, ହରିତପର୍ଣ୍ଣୀ, ଚାଣକ୍ୟମୂଳ, ନୀଳ, ଦୀର୍ଘପତ୍ରକ, କ୍ଷେତ୍ରସମ୍ଭବ, କୁରୁଚନ୍ଦନ, ଦୀର୍ଘପତ୍ର, ଦୀର୍ଘକନ୍ଦ
মূলা, মূলি
मूली, मूरई, मूला, टोरा, पूरनी. फलि, सरिशा, सेन्तिसरिशा
ତେ. ମୁଲ୍ଲାଙ୍ଗି, ମୁଲଙ୍ଗୀଦୁମ୍ପା, ମୁଲଙ୍ଗୀ ଗେଡ୍ଡୁ
ତା. ମୁଲ୍ଲାଙ୍ଗୀ, ମୁଲଙ୍ଗୀ
ମ. ମୁଲଙ୍ଗୀ, ମୁଲ୍ଲା, ମୁଲ୍ଲାଫଲୀ
ଆ. ଫଜଲ, ବଜରୁଲ୍ ଫଜଲ୍
ଫା. ତୁର୍ବ୍, ତୁର୍ବ୍ ମତୁର୍ବ୍

[ଦ୍ର—ମୂଳା ଭାରତର ସର୍ବତ୍ର କୃଷିଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଏ । ଏଥିର ପତ୍ର ଶାଗ ହୁଏ ଏବଂ ମୂଳ ଭକ୍ଷଣ କରାଯାଏ । କେହି କଞ୍ଚା ମୂଳା ମଧ୍ୟ ଖାଆନ୍ତି । କୌଣସି କୌଣସି ମୂଳା ଗୋଲ ଓ ଅଧିକାଂଶ ମୂଳା ଲମ୍ବ । ଏଥିର ତେଲ ଓ ମଞ୍ଜି ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଅର୍ଶରୋଗର ଏହା ଭଲ ଔଷଧ । ଏହା କଟୁରସପ୍ରଧାନ । ମୂଳା ନାନା ଆକୃତି ଓ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ । ଯଥା—ଧଳା, କଳା, ନାଲି । ଶାଲଗମ, ଗାଜର, ବୀଟ୍ ଆଦି ମଧ୍ୟ ଏହି ଜାତୀୟ । ମୂଳା ଶୀତକାଳରେ ଫଳେ । ମାଘ ମାସରେ ଏହା ଖାଇବା ନିଷିଦ୍ଧ । ଢଗ ଅଛି—ମାଘେ ବରକୋଳି ମକରେ ମୂଳା, ଖୋଲୁ ମାଉଁସ ଫୁଲା ଫୁଲା ।

ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ମୂଳା କଟୁରସ, ରୁକ୍ଷ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ରୁଚିକର, ଲଘୁ, ପାଚକ, ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ ଓ ସ୍ୱରପ୍ରସାଦକ । ଏହା ଜ୍ୱର, ଶ୍ୱାସ, ନାସିକାରୋଗ, କଣ୍ଠରୋଗ ଓ ନେତ୍ରରୋଗର ନାଶକ । ଏହା ଘୃତ ତୈଳାଦିରେ ସିଦ୍ଧ କରି ସେବନ କଲେ ତ୍ରିଦୋଷ ନାଶ ହୁଏ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ଅନିଷ୍ଟକାରକ ପଦାର୍ଥ ବା ବସ୍ତୁ—2. (figurative) Any injurious thing. (ଉ-କଣିଲ ମୂଳା, ମୋ ପାଇଁକି ହେଲା ଶୂଳା—ଢଗ ।) [ଦ୍ର- କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନିଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଧମକାଇଲେ ଇତର ଲୋକେ କହୁଥାନ୍ତି—'ତୋ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ମୂଳା ସଜାଡ଼ିଛି ।' ଅଶ୍ଳୀଳ ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମୂଳାଂଶ—ସଂ. ବି (ମୂଳ+ଅଂଶ)—(ଉଦ୍ଭିଦ ବିଜ୍ଞାନ) ବୃନ୍ତମୁଖ—
Mūḻāṁśa (Botany) The lower attenuated part of the petal of flower; the top of the stem which joins the flower to the stem.

ମୂଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୂଲ୍ୟ ଶବ୍ଦରୁ ଓଡ଼ିଆ କ୍ରିୟା)—
Mulā(le)ibā ୧ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ କିଣିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦରଦାମ କରିବା—1. To bargain for; to
দর্ দাম করা make valuation of a thing to
मोल दोल करना purchase it; to appraise. [ଉ—
मोज़ना ପଇସା ନ ଥାଇ ମୂଲାଉଥାଏ । ଦେଖୁଥିଲେ ପେଟ ଫୁଲାଉ
কেনা ଥାଏ—ଢଗ ।] ୨ । କୌଣସି ଅପଦକୁ ବା ଦଣ୍ଡକୁ
मोलाना ଆପଣା ଉପରକୁ ଡାକି ଆଣିବା; ଦଣ୍ଡାର୍ହ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—2. To deserve or court a punishment. (ଉ—ସେ ଶୀଘ୍ର ଏ ମାଡ଼ ମୂଲାଇଲାଣି—ଢଗ ।)

ମୂଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୂଳ ଶବ୍ଦରୁ ଓଡ଼ିଆ କ୍ରିୟା)—
Mūḻā(ḻe)ibā ବୃକ୍ଷ ଆଦିକୁ ମୂଳରୁ ହାଣିବା—To cut a tree at the ground level.

ମୂଳା(ଳେ)ଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମୂଳ)—୧ । ଅସ୍ତ୍ରର ମୂଳକୁ
Mūlā(le)i māribā ଧରି ଅସ୍ତ୍ରାଘାତ କରିବା—1. To strike
जड पकडके मारना by holding a weapon tightly at the root of the hilt. ୨ । ଗଛକୁ କାଟିବାବେଳେ ଗଛ ଚେରକୁ ମିଶାଇ ମୂଳରୁ ହାଣିବା—2. To cut a tree at the ground level. ୩ । (ସବାରି ବେହେରାଙ୍କ ଭାଷା) ସବାରି ବାଉଁଶର ମୂଳଦେଶକୁ (କାନ୍ଧେଇଥିବା ଟହଲ୍ଲା) ଦୃଢ଼ତା ସହକାରେ ପେଲି ସବାରିର ଗତିକୁ ଦ୍ରୁତତର କରିବା—3. (Palki-bearers' language) To push a palki by applying force with the shoulders at the root of the pole.

ମୂଳା କାଞ୍ଜି—ଦେ. ବି (ସ ମୂଳକ+କାଞ୍ଜିକା)—ଯେଉଁ କାଞ୍ଜିରେ
Mūlā kānji ମୂଳା ସିଦ୍ଧ ହୋଇଥାଏ—Stale rice-water
মূলোর কাঁজি boiled with radish.

ମୂଳାଣୁ—ସ. ବି (ମୂଳ+ଅଣୁ)—(ଉଦ୍ଭିଦ ବିଜ୍ଞାନ) ବୀଜର ଯେଉଁ
Mūlāṇu ଅଂଶ ଜନ୍ମ ହେଲାକୁ ବୃଦ୍ଧି ପାଇ ଚେରରୂପେ ଭୂମିରେ ପ୍ରବେଶ କରେ—(Botany) The radicle; that part of the seed which on vegetating becomes the root and shoots downwards.

ମୂଳାଧାର—ସ. ବି—୧ । (ତନ୍ତ୍ର) ଶରୀରସ୍ଥିତ ଷଟ୍‌ଚକ୍ରର
Mūlādhāra ଏକତମ; ଗୁହ୍ୟ ଓ ଲିଙ୍ଗର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅଙ୍ଗୁଳ ଦ୍ୱୟ ପରିମିତ ସ୍ଥାନ—1. The perineum; the space between the rectum and the genital organ. [ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟନାମ ତ୍ରିକୋଣ । ଏହା ଇଚ୍ଛା, ଜ୍ଞାନ ଓ କ୍ରିୟାତ୍ମକ । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ କୋଟି-ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରଭ ସ୍ୱୟମ୍ଭୂ ଲିଙ୍ଗ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା ଓ ସରସ୍ୱତୀ (ଇଡ଼ା, ପିଙ୍ଗଳା ଓ ସୁଷୁମ୍ନା) ପ୍ରବାହିତ । ଏହିଠାରେ କୁଳକୁଣ୍ଡଳିନୀଙ୍କର ଅବସ୍ଥାନ ।] ୨ । ମୂଳ କାରଣ; ଆଦ୍ୟ କାରଣ—2 The primordial cause.

ମୂଳାୟତନ—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ଆଦିମ ନିବାସ—1. Original
Mūlāyatana residence. ୨ । ପୈତୃକ ଭଦ୍ରାସନ (ବଂଶକୋଷ)—2 One's ancestral residence.

ମୂଳାଶୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୂଳ+ଅଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)
Mūlāśi —ମୂଳ ଖାଇ ପ୍ରାଣଧାରଣ କରୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ମୂଳାଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Subsisting on roots.

ମୂଳାଷ୍ଟମୀ—ସ. ବି—ଆଶ୍ୱିନ କୃଷ୍ଣଅଷ୍ଟମୀ; ଦୁର୍ଗାବାହନ ପୂଜା; ଖାମୂଳ-
Mūlāshṭamī ବାହନପୂଜା—The 8th day in the dark fortnight of the lunar month of Āswina. [ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଶରତ୍‌କାଳୀନ ଉତ୍ସବ ବା ଷୋଳପୂଜାର ମୂଳ ଅର୍ଥାତ୍ ଆରମ୍ଭ ହେବାରୁ ଏହାର ଏପରି ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ।]

ମୂଳା ସାଇଁ—ଦେ. ବି—୧ । ମୂଳା ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲେ ଭିତିରୁ ବାହାରିବା
Mūlā sāin̐ ଚୋମଡ଼ା ଅଂଶ ବା ତନ୍ତୁ—1. The hard fibres of old radish. ୨ । ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯାଇଥିବା
বুড়ো মূলা ଚୋମଡ଼ା ମୂଳା—2. Radish left in the field
शीरवाली मूली for an unduly long period.

ମୂଳାହ୍ୱ—ସ. ବି (ମୂଳ+ଆହ୍ୱା)—୧ । ମୂଳକ; ମୂଳା-1. Radish.
Mūlāhwa ୨ । ମୂଳ—2. Root.

ମୂଳି—ଦେ. ବି (ସ. ମୂଳ)—୧ । ଔଷଧ ଲାଗନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ମୂଳ—
Mūli 1. Herbarious roots. ୨ । ବାଉଁଶର ଚେର ବା
शिकड़ ମୂଳ ଲାଗିଥିବା ଅଂଶ—2. The part of a bamboo
जडी which adjoins the root. ୩ । (ପୁଂ) ଲୋକଙ୍କ ନାମ—3. A name given to males. [ଦ୍ର—ଉଚ୍ଚର ଜାତିର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ନାମ ପ୍ରଚଳିତ ।] ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—ଶୂଦ୍ରବିଶେଷ—A sect of Sūdras in the district of Ganjam.

ମୂଳିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସ. ମୂଳୀୟ)—ମୂଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating
Mūliā to a root. [ଦ୍ର—ଦେ କୃଷ୍ଣ କଦମ୍ବମୂଳିଆ । ରୂପଲି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।] ଦେ. ବି—୧ । ସବାରି ବାଉଁଶର ମୂଳ ଦେଶରେ କାନ୍ଧେଇଥିବା ବେହେରା—1. A bearer who puts his shoulder at the root of the palki-pole. ୨ । (ପୁଂ) ଯେ ପେଟରେ ଥିବାବେଳେ ବାପ ମରିଯାଏ ବା ଯେ ଜନ୍ମ ହେବା ପରେ ମା ମରିଯାଏ,
(ମୂଳନାଥ. ମୂଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏପରି ଶିଶୁ—A name given to a boy whose father died before his birth, or whose mother died immediately after giving birth to him.

ମୂଳିଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ମୂଲ୍ୟ)—ମଜୁରିଆ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Mūliā ଦୈନିକ ମଜୁରି ପାଇଁ କାମ କରେ—A day-
मजुर मुजर labourer; a cooly.
(ମୂଳିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୂଳିଆ ଠେଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ବାଉଁଶ ଗଛର ମୂଳ ପାଖ ଗଣ୍ଡିରୁ କଟା
Mūliā ṭhengā ହୋଇ କରାଯାଇଥିବା ଠେଙ୍ଗା—A stick
[ମୂଳ(ଳି) ଠେଙ୍ଗା—ଅନ୍ୟରୂପ] made of a piece of
বাংশের গোড়াই লাঠি bamboo taken from the root.
जडका ठेंगा

ମୂଳିଆ ପୁଅ—ଦେ. ବି—୧ । (ମୂଳିଆ ପ୍ରତି କରୁଣତାବ୍ୟଞ୍ଜକ
Mūliā pua ପ୍ରୟୋଗ) ଦରିଦ୍ର ମୂଳିଆ—1. (A term of
মজুর বেচারা pity) A poor day-labourer. ୨ । ନିର୍ଧନ
मजुर पुत ବ୍ୟକ୍ତି (ଯାହାର ମୂଳ ଲାଗିବା ଛଡ଼ା ପୋଷଣର ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନାହିଁ)—2. A poor man. ୩ । ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ମୂଳ ଲାଗି ପୋଷି ହେବା ବ୍ୟକ୍ତି—3. A person who and whose ancestors have been day-labourers.
(ମୂଳିଆ ବାପ(ପୁ)ତ୍ର, ମୂଳିଆ ବଡ(ଗ୍)ୟ, ମୂଳିଆ ଲୋକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂଲିଆ ମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ଗରିବ ମୂଲିଆ ବ୍ୟକ୍ତି—A poor day-
Mūliā munda labourer. [ଯୁ—ଅମେ ତ ମୂଲିଆ
ଜନମଜୁର ମୁଣ୍ଡ, ପାଟଲୁଗା ପିନ୍ଧିବାକୁ ଦେଖା କାହୁଁ ପାଇବା ?]
मजुरबिचारा

ମୂଳିକ—ସ. ବଣ—(ମୂଳ+ଇକ)—୧ । ମୂଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1.
Mūlika Radical; relating to the root. ୨ ।
କରୋଟିର ଭୂମି ବା ମୂଳ ଅଭିମୁଖ ଅବସ୍ଥିତ—2. Situate
towards the base of the skull. ୩ ।
(ସଂ) ମୂଳଭୋଜୀ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3. Subsisting on
roots. ୪ । ଅପ୍ୟ; ପ୍ରଥମ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—4. First;
prime. ୫ । ପ୍ରଧାନ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—5. Chief. ସ.
ବି. ପୁଂ—(ଯେ ବନ୍ୟମୂଳ ଅନ୍ନ ଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି)—ସନ୍ନ୍ୟାସୀ;
(ମୂଳିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯୋଗୀ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—An anchorite;
a recluse.

ମୂଳିକା—ସ. ବି (ମୂଳ+କ+ଆ)—ମୂଳସମୂହ (ଶବ୍ଦକୋଷ—
Mūlikā Roots). ସଂ. ବଣ. (ମୂଳିକ+ଆ)—ମୂଳିକର
शिकड़, जडिबुटी ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Mulaka (see)
जडिबुटी ବି. ଦେ. ବି—(ସ. ମୂଳିକା) ମୂଳମୂଳିକା; ଚେରମୂଳ
ଔଷଧ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚେର ମୂଳମାନ—Her-
barious roots; root and herbs. [ଯଥା—ସକ୍ଷ
ମନ୍ତ୍ର ଗୁଣି ମୂଳିକା ନ ମଣି ଯୁବା ଭୁଜଙ୍ଗୀର ବଶ; ଯତନେ
ନବରେ ଦେଖି ଶାନ୍ତ କଲ ଦୃଗବଚନ ପୀୟୂଷ । ପ୍ରାଚୀ—
ଭୂପତି. ଚୌଦଶା] । ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବି—ଯାଢ଼
(ଦେଖ)—Jārdha (see)

ମୂଳିବାଉଁଶ—ଦେ. ବି. ୧ । ବାଉଁଶର ମୂଳ ପାଖର ଗଣ୍ଡି—
Mūli baūnsa 1. The part of a bamboo near
বাঁশের গোড়া its root. ୨ । ଏକଜାତୀୟ କଣ୍ଟାବାଉଁଶ—
जडबाँश 2. A kind of thorny bamboo.

ମୂଳି ମୂଳିକା—ଦେ. ବି—ଔଷଧାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଚେରମୂଳ—
Mūli mūlikā Herbarious roots.
জড়ি বুটী जडि बुटी

ମୂଳି ଲଗା(ଗେ)ଇ ଦେବା—ଦେ. କି.—ଗଛକୁ ଏପରି ଭାବରେ
Mūli lagā(ge)i debā କାଟିଦେବା ବା ଗୋଡ଼େଇବା
গোড়ায় কাটা ଯେପରି ତାହାର ମୂଳର
जडसेखाना କୌଣସି ଅଂଶ ଭୂମି ଉପରକୁ ଦେଖାଯିବ ନାହିଁ—
To destroy or cut a plant or tree in
such a manner so as not to leave any
stump outstanding.

ମୂଳୀ—ସ. ବି (ମୂଳ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ବୃକ୍ଷ—
Mūli 1. Tree ୨ । ଗୃହଗୋଧିକା; ଘରୀ; ଝିଟିପିଟି—
2. House; lizard. ୩ । ଓଷଧି (ଶବ୍ଦକୋଷ)—
3. Herb. ସ. ବଣ—୧ । ମୂଳ ବିଶିଷ୍ଟ—1.
Having root. ୨ । ମୌଳିକ—2. Funda-
mental.

ମୂଳୀଭୂତ—ସ. ବଣ (ମୂଳ+ଅଭୂତ. ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+ଭୂ+ତ)—
Mūlibhūta ୧ । ମୂଳକାରଣସ୍ୱରୂପ—1. Being the
source or origin of a thing. ୨ । କାରଣୀ-
ଭୂତ; ଅଦ୍ୟ—2. Primary; primordial.

ମୂଳୀୟ—ସ. ବଣ (ମୂଳ+ଈୟ)—ମୂଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to
Mūliya 'Mūla'. [ବି—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ;
ଯଥା—ଜହ୍ନାମୂଳୀୟ ।]

ମୂଳୁଁ(ଳୁ)—ଦେ. କି. ବଣ—ମୂଳରୁ (ଦେଖ)
Mūlun(lu) Mūlaru (See)
(ମୂଳୁଁ, ମୂଳୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂଳୁମୂଳିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଅଳସୁଆ; ଯେ ଅଳ୍ପ ସମୟରେ
Mūlumūlia କରାଯିବା କାମକୁ ବହୁ ସମୟରେ କରେ—
আলসে 1. Idle; slow; a person who does a little
घिच पिचिया work in a long time; dilatory.
(ମୂଳୁମୂଳେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛୁକ—
2. Unwilling to work.

ମୂଳୁମୂଳୁ—ଦେ. ବି—କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ବିଳମ୍ବ—
Mūlu mūlu Delay in finishing a work.
বিলম্ব ଦେ. ବଣ—ମୂଳୁମୂଳିଆ (ଦେଖ)
घिचपिच Mūlumūlia (See)

ମୂଳେ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ) ଅ. (ସ. ମୂଲଂ) ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ,
Mūle ଗଡ଼ଜାତ) ଅ—୧ । ଦ୍ୱାରା; ଜରିଅରେ—1. Per; by;
তে through. [ଯୁ—ଅର୍ଜୁନ ମୂଳେ ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ସୁହାଇ ଦଲ ।]
मे ୨ । ପାଖରେ; ପାଶରେ; ନିକଟରେ—2. At; near. [ଯୁ—
ଯଦୁବଂଶ ମୁକମୂଳେ, ଯେ ଥାନ୍ତି ପୁଣ୍ୟ ତୀର୍ଥକୂଳେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୩ । ନିକଟକୁ; ପାଖକୁ—
3. To. [ତୁଳନାକର—ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ ୬ଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ, ଅଷ୍ଟମ
ଶ୍ଳୋକ—

"ସ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ତାଂ ତତୋ ଦେବୀଂ
ତୁହିନାଚଳ ସଂସ୍ଥିତାମ୍,
ଜଗାଦୁଚ୍ଚୈଃ ପ୍ରଯାହୀତି
ମୂଳଂ ଶୁମ୍ଭନିଶୁମ୍ଭୟୋଃ ।"

ଏଠାରେ 'ଶୁମ୍ଭ ନିଶୁମ୍ଭୟୋ ମୂଳଂ'ର ଅର୍ଥ 'ଶୁମ୍ଭ ନିଶୁମ୍ଭଙ୍କ
ନିକଟକୁ' ।] ୪ । ସମ୍ମୁଖରେ—4. In front of.
୫ । ସହିତ—5. With. [ଯୁ—ସନକମୂଳେ ଋଷିଗଣେ,
ଶକ୍ତି ଅଦସ୍ୟ ଚରଣେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]୬ । ମୂଳୀ-
ଭୂତ କାରଣେ—6. On the basis of. [ଯୁ—
କଦାଚିତ୍ ମୂଳେ ସବୁ ପାଇବା ।]

ମୂଳେଇବା—ଦେ. କି—୧ । ମୂଳପୋଛ କରିବା; ମୂଳରୁ ଗୋଛ କରି
Mūleibā କାଟିଦେବା—1. To cut a tree at the
গোড়াকাটা root or at the level of the ground.
जडसे काटना ୨ । ମୂଳୋଚ୍ଛେଦ କରିବା; ମୂଳ ଉପାଡ଼ିବା—
2. To eradicate; to uproot.

ମୂଳୋଚ୍ଛେଦ —ସଂ. ବି (ମୂଳ + ଉଚ୍ଛେଦ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମୂଳ Mūlochchheda କାଟିବା, ମୂଳଚ୍ଛେଦ—1. Cutting of the root. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସମୂଳ ବିନାଶ— 2. (figurative) Eradication.
(ମୂଳୋଚ୍ଛେଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ମୂଳୋଚ୍ଛେଦକ, ମୂଳୋଚ୍ଛିନ୍ନ—ବିଣ]

ମୂଳୋତ୍ଖାତ—ସଂ. ବିଣ (ମୂଳ+ଉତ୍ଖାତ; ୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ମୂଳୋ Mūlot-khāta ତ୍ପାଟିତ—1. Eradicated. ୨ । ନିର୍ମୂଳୀକୃତ—2. Uprooted. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସମୂଳ ବିନଷ୍ଟ—3. (figurative) Extirpated. ସଂ. ବି – ମୂଳୋତ୍ପାଟନ (ଦେଖ)—Mūlotpātana (See)

ମୂଳୋତ୍ପାଟନ—ସଂ. ବି (ମୂଳ+ଉତ୍ପାଟନ)—୧ । ଗଛର ମୂଳ Mūlot-pātana ଓପାଡ଼ିବା—1. Eradication. ୨ । ନିର୍ମୂଳୀକରଣ—2. Uprooting. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସମୂଳ ବିନାଶ— 3. (figurative) Extirpation.
ମୂଳୋତ୍ପାଟକ } ବିଣ
ମୂଳୋତ୍ପାଟିତ }

ମୂଳୌଷଧି—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ)—ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ମୂଳ— Mūlaushadhi Herbarious root.

ମୂଲ୍ୟ – ସଂ. ବି (ମୂଳ=ବସ୍ତୁର ଉତ୍ପତ୍ତି କାରଣ ଅର୍ଥାତ୍ ପରିଶ୍ରମ+ Mūlya ଯ)—୧ । ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ଦାମ ବା ପଣ—1 Value or price of a thing. ୨। ମୂଲ; ପରିଶ୍ରମର ଦାମ— 2, Wages; remuneration for labour. ୩ । ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ନିଆଯିବା ଭଡ଼ା—3. Hire. ୪ । ବେତନ—4. Salary. ସଂ. ବିଣ (ମୂଳ ଧାତୁ +ଯ)—୧ । ରୋପଣଯୋଗ୍ୟ—1. Fit to be planted. ୨ । ପ୍ରତିଷ୍ଠାଯୋଗ୍ୟ—2. Fit to be established. ୩ । କିଣିବ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ— 3. Purchasable. ୪ । ଦାମୀ—4. Valuable. ୫ । (ମୂଳ+ଯ; ଯେଉଁ ଶସ୍ୟାଦିର ଗୁଳ୍ମ ମୂଳରୁ ଉତ୍ପାଟିତ କରାଯାଏ) ମୁଗାଦି ଶସ୍ୟ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)— .5. Cereals; grains-pulse.

ମୂଲ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂଲ କରିବା (ଦେଖ)— Mūlya kariba Mūla kariba (See)
दाम करा मूलय करना

ମୂଲ୍ୟ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅନୁମାନିକ ମୂଲ୍ୟ Mūlya dhariba ସ୍ଥିର କରିବା—To estimate roughly the price (of anything) in advance.
মোটামোটি হিসাব করা मूलय लगाना

ମୂଲ୍ୟ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା – ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବସ୍ତୁର ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ Mūlya dhārjya kariba କରିବା—To fix a price; to settle a price.
মূল্য ধার্য্য করা मूल्य चकना

ମୂଲ୍ୟ ନାଶକ—ସଂ. ବିଣ—ଯାହା କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଦର କମାଇ ଦିଏ— Mūlya nāsaka Depreciating the value of a thing.

ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପଦାର୍ଥର ଦାମ ଠିକ୍ କରିବା; Mūlya nirūpana ଦରଦାମ କରିବା—Ascertainment of the price of a thing; appraisement.
(ମୂଲ୍ୟକରଣ, ମୂଲ୍ୟନିର୍ଣ୍ଣୟ, ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂଲ୍ୟବାନ୍ – ସଂ. ବିଣ (ମୂଲ୍ୟ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ବହୁମୂଲ୍ୟ Mūlyabān —Valuable.

ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଦଲିଲ୍—ଦେ. ବି (ବିଚରଥ)—ଯେଉଁ ଦଲିଲ ବଳରେ Mūlyabān dalil କୌଣସି ଅର୍ଥ ବା ସମ୍ପତ୍ତି ମିଳିଥାଏ ବା ମିଳିବ; ଯାହା ହଜିଗଲେ ବା ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲେ ଉକ୍ତ ଦଲିଲ ସମ୍ପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର କ୍ଷତି ହୁଏ— Valuable security; valuable document.
মূল্যবান্ দলীল मूलयवान दलील

ମୂଲ୍ୟହୀନ - ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଯାହାର କିଛିମାତ୍ର ମୂଲ୍ୟ Mūlyahina ନାହିଁ—1. Valueless. ୨ । ଅମୂଲ୍ୟ (ମୂଲ୍ୟ ବର୍ଜିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. Price- (ମୂଲ୍ୟବାନ —ବିପରୀତ) less; of very great value.

ମୂଲ୍ୟାବଧାରଣ—ସଂ. ବି—ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ (ଦେଖ) Mūlyābadhārana Mūlya nirūpana (See)

ମୂଷ (ଧାତୁ)—ସ—ଚୋରି କରିବା; ଲୁଟ କରିବା — Mūsh (root) To rob,-to steal.

ମୂଷ – ସଂ. ବି (ମୂଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ମୂଷା (ବିଶ୍ୱକୋଷ) Mūsh 1. Mouse; rat. ୨ । (+କରଣ. କ୍ୱିପ୍) ତୈଜସାବର୍ତ୍ତିନୀ (ବିଶ୍ୱକୋଷ); କୋଠି—2. Crucible.

ମୂଷ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । (ମୂଷ୍ ଧାତୁ=ଚୋରି କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) — Mūsha ମୂଷା; ଉନ୍ଦୁର—1. Mouse ୨ । (+କରଣ. (ମୂଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅ) ଧାତୁ ତରଳାଇବାର ପାତ୍ର; କୋଠି; ତୈଜସାବର୍ତ୍ତିନୀ —2 Crucible.

ମୂଷକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମୂଷ୍ ଧାତୁ=ଚୋରି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)— Mūshaka ୧ । ମୂଷା; ଉନ୍ଦୁର—1. Mouse; rat ୨ । (ମୂଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ତସ୍କର; ଚୋର—2. Thief. ୩ । ଦସ୍ୟୁ, ଲୁଣ୍ଠନକାରୀ—3. Dacoit; robber. ୪ । (କରଣ. ଅକ) ତୈଜସାବର୍ତ୍ତିନୀ; କୋଠି (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—4. Crucible.

ମୂଷକାଦ—ସଂ. ବି (ମୂଷକ+ଅଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିରାଡ଼ି— Mūshakāda Cat.
(ମୂଷକଭକ୍ଷ, ମୂଷକାରାତି, ମୂଷକାରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂଷଣ—ସଂ. ବି (ମୂଷ୍ ଧାତୁ=ଚୋରି କରିବା+ଭାବ. ଅନ)— Mūshana ଅପହରଣ; ଚୋରି—Theft.

ମୂଷଳ (ଉତ୍ପାତ)—ସଂ. ବି—ମୁଷଳ ଉତ୍ପାତ (ଦେଖ) Mūshala (etc) Mushala etc (See)

ମୂଷଳୀ—ସଂ. ବି—ତାଳମୂଳୀ (ଦେଖ)—Tālamūli (See)
Mūshali ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ମୁଷଳୀ (ଦେଖ)—Mūshali (See)

ମୂଷା —ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୂଷ୍ ଧାତୁ=ଚୋରି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ +ସ୍ତ୍ରୀ. Mūshā ଆ)—୧ । ମାଈ ମୂଷା—1. A female rat. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—2. A sort of grass.

୩ । (+କରଣ ଅ+ଅ) ଗବାକ୍ଷ—3. Window. ୪ । ବୋଉ—4. A crucible. ୫ । ଦେବତାଡ଼ ଲତା—5. Andropegen Serratus (creeper).

ଇନ୍ଦୁର ଦେ. ବି (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ସଂ. ମୂଷିକ)—
ইঁদুর, চুহা, মুষা ମୂଷିକ; ପୁଚ୍ଛ ଓ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷୁଦ୍ର
ତେ. ପାଚ୍ଚିକଲ୍ଲୁ ଚତୁଷ୍ପଦ କଲେବର ଜୀବ—Mouse; rat.
ମ. ଉନ୍ଦୀର (ତୁଳ. ଇଂ. ମାଉସ୍, ପ୍ରାଚୀନ ଇଂ. ମୂସ୍,
ଲାଟିନ୍. ମୁସ୍, ଗ୍ରୀକ୍ ମୁସ୍ ।) [ଉ—କ୍ଷୁଧା ଅନଳେ ଓଷ୍ଠ ଅଙ୍ଗ । ଖୁଟିଣ ମୂଷା ଯେସନେ ଖାଇ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] [ଦ୍ର—ଏ ଦେଶରେ ମୂଷା ଅନେକ ପ୍ରକାରେ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । ଯଥା—୧ । ଗଛୁଆ ମୂଷା (ବ. ଗାଛୁଯା ଇନ୍ଦୁର)—ଏମାନେ ଡାଳ, ଚଢ଼ୁଆ ପ୍ରଭୃତି ଗଛରେ ବସା କରନ୍ତି ।

୨ । ଘରୁଆ ମୂଷା—ଏମାନେ ଘରର ଚାଳ ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ଦେହଠାରୁ ଲମ୍ବ ।

୩ । ଗାଡ଼ୁ(ଡ଼ୁ)ଆ ମୂଷା (ବ. ଧୂମ୍ସା ଇନ୍ଦୁର)—ଏମାନେ ଭୂଇଁ ଓ ଘରର କାନ୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଗାତ କରି ରହନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଦେହ ଧୂମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଲାଞ୍ଜ ଛୋଟ ।

୪ । ପାହାଡ଼ିଆ ମୂଷା—ଏମାନେ ଗୁଣ୍ଡୁଚି ମୂଷା ଜାତୀୟ; ଓଡ଼ିଶାର ଜଙ୍ଗଲ ଓ ପାହାଡ଼ରେ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ହାତ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ପୁଚ୍ଛ ପ୍ରାନ୍ତ ବଳଦଆ ଏବଂ ଲାଞ୍ଜ ଦୀର୍ଘ ଓ ଲୋମଶ ।

୫ । ଚୂଟିଆ ମୂଷା ବା ଚୂ(ଛୁ)ଙ୍କୋଇ ମୂଷା (ବ. ନେଂଟି ଇନ୍ଦୁର)—ଏହି ଜାତିର ମୂଷାଙ୍କର ଦେହ ଛୋଟ ପ୍ରାୟ ୩।୪ ଅଙ୍ଗୁଳ । ଲାଞ୍ଜ ଦେହ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ଓ ଲୋମଶୂନ୍ୟ । ଏମାନେ ଘରେ ଥିବା କାଗଜପତ୍ର, ଝୋଟ, ଦଉଡ଼ି ଆଦି ମଧ୍ୟରେ ବସା କରି ରହନ୍ତି ।

୬ । ନେପାଳୀ ମୂଷା—ଏମାନେ ମୂଷାଜାତୀୟ; କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କର ରଙ୍ଗ ସଫା ଧଳା ଓ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ନାହିଁ ।

୭ । ବିଲମୂଷା ବା ବିଲୁଆ ମୂଷା (ବ. ମେଠୋ ଇନ୍ଦୁର ବା ମାଠିଆ ଇନ୍ଦୁର)—ଏମାନେ ପଡ଼ିଆରେ ଗାତ କରି ରହନ୍ତି ଓ ବିଲରୁ ପାଚିଲା ଧାନ ନେଇ ଗୁଡ଼ମୂଳେ ଗାତ କରି ସଂଚୟ କରନ୍ତି ।]

ମୂଷାକ—ସଂ. ବି—ମୂଷା (ଦେଖ)
Mūshāka Mūshā (See)

ମୂଷାକାନ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ମୂଷିକକର୍ଣ୍ଣୀ) ମୂଷିକକର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Mūshākāni 1. Mūshika karnni (See) ୨ । (ସଂ.
মুষাকানী ଚୂଡ଼ିକାର)—କଙ୍କଣଦେଶଜ ଏକପ୍ରକାର ଗୁଳ୍ମ—
मूषाकानी 2. Name of a medicinal plant of
[ମୂଷାକାନଅ (ଅଁ)—ଅପଭ୍ରଂଶ] west India. [ଦ୍ର—
•उन्दिरमारी; ইন্দুরমারী ଏହା କଟୁରସବିଶିଷ୍ଟ; ମୂଷା କାମୁଡ଼ାର ବିଷନାଶକ ଏବଂ ବ୍ରଣ ଓ କେଶରୋଗରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉପକାରୀ ।] ୩ । ଏହିଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ବନ୍ୟ ଲତା—3. A kind of small wild creeper. [ଦ୍ର—ଏହା ବାଡ଼ରେ ଓ ପଡ଼ିଆରେ ଜନ୍ମେ । ଗୋରୁ ଜଗୁଥିବା ପିଲାମାନେ ଓ ଛୋଟ ବାଳକ ବାଳିକାମାନେ ଖେଳିବା ସମୟେ ଏହାକୁ ଚୋବାଇ ପାନ ଖାଇଲା ଭଳି ପାଟି ନାଲି କରନ୍ତି ।]

ମୂଷା ଗାତ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂଷିକଗର୍ତ୍ତ)—ମୂଷା ଖୋଳିଥିବା ଗର୍ତ୍ତ ବା
Mūshā gāta ବିଲ—Hole burrowed by the mouse.
ইন্দুরগর্ত মুষাকা বিল

ମୂଷା ଜନ୍ତା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂଷିକଯନ୍ତ୍ର)—ମୂଷାମାନଙ୍କୁ ଧରିବା ବା
Mūshā jantā ମାରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିବା ଜନ୍ତା—A
ইঁদুর ধরবার কল चूहेदानी mouse trap.

ମୂଷା ଦାନ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ଦାନ୍ତ ମୂଷାର ଦାନ୍ତ ପରି
Mūshā dāntiā ଛୋଟ ଓ ତୀକ୍ଷ୍ଣ—Having teeth
(ମୂଷାଦନ୍ତା—ଅପଭ୍ରଂଶ) sharp like those of the
ইঁদুরের মত দাঁত, ইঁদুর দেঁতো मूषादंता mouse.
(ମୂଷାଦାନ୍ତୀ, ମୂଷାଦାନ୍ତେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୂଷାତୁତ୍ଥ—ସଂ. ବି.—(ମ ପ. ଲେ)—ନୀଳ ତୁତିଆ—
Mūshā tuttha The blue vitriol

ମୂଷା ମାଟି—ଦେ. ବି.—ମୂଷାଗାତର ମୁହଁଅଡ଼କୁ ମୂଷା ଖାଳ ପକାଇଥିବା
Mūshā māṭi ମାଟି—Loose earth thrown out by
ইন্দুর মাটি the mouse from its hole and heaped
मूषा मिट्टी up neer the mouth thereof.

ମୂଷି—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ମୂଷିକ) ଛୋଟ ମୂଷା—1. A small
Mūshi mouse. [ଉ—ଚୂଲ୍ଲୁ ମୂଷି ରେ ! ଚୂଙ୍କେଇ ମୂଷି ! ଧାନ
নেংটিইঁদুর ଭରଣକ ଖାଉଥା ବସି । ତୁ ଥା ମୁଁ ଯାଉଛି ମୂଷି । ଶିଶୁ
मुसरी ଗୀତ ।] ୨ । ଛୋଟ ଛୋଟ ଅଙ୍ଗାର—2. Small bits of charcoal.

ମୂଷି(ଷୀ)କ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ମୂଷ୍ ଧାତୁ=ଚୋରି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ.
Mūshi(shī)ka ଇକ)—୧ । ମୂଷା (ଦେଖ)—1. Mūshā
ইন্দুর (See). [ଦ୍ର—ମୂଷାର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମମାନ ଯଥା—
ইঁদুর, মুষা ଅଖନକ, ଆଖୁ, ଉନ୍ଦୁରୁ, ଉନ୍ଦୁରୁକ, ଉନ୍ଦୁରୁ,
[ମୂଷି(ଷୀ)କା—ସ୍ତ୍ରୀ] ଖନକ, ଧାନ୍ୟାରି, ନଖୀ, ପିଙ୍ଗ, ବଭ୍ରୁ, ବହୁପ୍ରଜ, ବିଲକାରୀ, ବୃଷ(ଷ), ମୂଷ, ମୂଷକ, ମୂଷାକ—ଇତ୍ୟାଦି ।] ୨ । ଶିରୀଷ ଫୁଲର ଗଛ—2. Name of a flowering tree; Mimosa Sirisha. ୩ । ଚୋର; ତସ୍କର—3. Thief. ୪ । ଦସ୍ୟୁ, ଲୁଣ୍ଠନକାରୀ—4. Dacoit; robber. ୫ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର କୁମାରିକା ଓ କୁଇଲନ ଅନ୍ତରୀପ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଦେଶ—5. A tract of country of South India between Cape Camorin and Quilon.

ମୂଷି(ଷୀ, ଷ)କ କ(ପ)ର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି.—ମୂଷାକାନ ନାମକ ବର୍ଷାୟୁ
Mūshi(shī, sha)ka(pa)rṇṇī ଭାସମାନ ଜଳଜ ଶାକ—An aquatic weed; Salvinia Cucullata; Ipomoea Renniformis.

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ, ଯଥା —
ଆଖୁକର୍ଣ୍ଣିକା, ଆଖୁପ(କ)ର୍ଣ୍ଣୀ
ଉନ୍ଦୁରୁକର୍ଣ୍ଣୀ, ଉପଚିତ୍ରା,
ଚିତ୍ରା, ଦ୍ରବନ୍ତୀ, ନ୍ୟଗ୍ରୋଧା(ଧୀ)
ପୁତ୍ରଶ୍ରେଣୀ, ପ୍ରତ୍ୟକ-
ଶ୍ରେଣୀ, ପଞ୍ଚିପତ୍ରିକା
ବୃଷପର୍ଣ୍ଣୀ, ସ(ଃ)ମଷା,
ଲମ୍ବା, ବୃଷା, ଶମ୍ବରୀ,
ସୁକର୍ଣ୍ଣିକା, ସୁତଶ୍ରେଣୀ, ଶ୍ରୁତଶ୍ରେଣୀ, ଦ୍ରବନ୍ତିକା ।

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ରମାନ ମୂଷାକାନ ପରି କ୍ଷୁଦ୍ର ପାନ୍ଥାକୃତି ଓ ପତ୍ରପୃଷ୍ଠ ବାଲ ପରି ଫୁଲାଏ ଅତି କୋମଳ ରୋମ ସହିତ ଲଗି ପାଣିରେ ସ୍ୱୟଂ- ଥାଏ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା କଟୁତିକ୍ତ, କଷାୟ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଲଘୁ ଓ କଟୁ ବିପାକ । ଏହା ମୂତ୍ର, କଫ ଓ କୃମିରୋଗନାଶକ ।]

ईंदुरकानी पाता **मुषाकानी; उन्दुरकेणी**

ତେ. ଏଲକଚେବ ମ. ଉନ୍ଦପାନୀ ଗୁ. ଉନ୍ଦରକନୀ

ଫା. ଗୋଶେମୁଷ, ସଚର ଅ. ଅବନୁଲ ଫାର

ମୂଷା(ଷ,ଶୀ)କର୍ଣ୍ଣୀ, ମୂଷିକ(ପ)ର୍ଣ୍ଣିକା, ମୂଷିକାହ୍ୱିକା, ମୂଷକ(ଖୁ)ମାଷ୍ଟ, ମୂଷିକାହ୍ୱୟା, ମୂଷିକା }—ଅନ୍ୟରୂପ

ମୂଷିକ ବାହନ—ସଂ. ବି.—(ମୂଷିକ+ବାହନ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଗଣପତି;
Mūshika bāhana ଗଣେଶ—God Gaṇeśa
(ମୂଷିକାଙ୍କ, ମୂଷିକାସନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂଷିକା—ସଂ. ବି—୧ । ମୂଷିକକର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)—1. Mūshika
Mūshikā karṇṇī (See) ୨ । ମାଈ ମୂଷା—2. Female mouse. ୩ । ସୁନା ଆଦି ତରଳାଇବାର ପାତ୍ର—3. Crucible.

ମୂଷିକାଦ—ସଂ. ବି—(ମୂଷିକ+ଅଦ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)
Mūshikāda ନାଗବିଶେଷ—A species of snake.

ମୂଷିକାର୍ବଧ—ସଂ. ବି—ଦାରୁମୂଷି (ଦେଖ)
Mūshikārbhadha Dāru mushi (See)

ମୂଷି(ଷ)କାରାତି—ସଂ. ବି—(ମୂଷିକ,ମୂଷକ+ଅରାତି=ଶତ୍ରୁ;୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)
Mūshi(sha)kārāti ବିରାଡ଼ି—Cat.

ମୂଷିକାରି—ସଂ. ବି—(ମୂଷିକ+ଅରି=ଶତ୍ରୁ)—୧ । ମୂଷାକାନି ୨
Mūshikāri (ଦେଖ)—1 Mūshākāni 2 (See)
୨ । ବିରାଡ଼ି—2. Cat.

ମୂଷିତ—ସଂ. ବଣ.—(ମୁଷ୍ ଧାତୁ=ଚୋରି କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Mūshita ଅପହୃତ—Stolen.

ମୂଷ୍ୟାୟଣ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ସ.ଅମୂଷ୍ୟାୟଣର 'ଅ' ଲୋପ)—୧ ।
Mūshyāyaṇa ଅଜ୍ଞାତପିତୃକ; ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟପିତୃକ—1. Born of unknown parents. ୨ । ଗୂଢ଼ୋତ୍ପନ୍ନ—2. Of concealed birth. ୩ । ଜାରଜ; ବେଧ ପିଲା—3. Bastard

ମୃ (ଧାତୁ)—ସ.—ମରିବା—To die.
Mṛu (root)

ମୃକଣ୍ଡୁ—ସଂ. ବି—ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ଋଷିଙ୍କ ପିତା—
Mṛukaṇḍu (ମୃକଣ୍ଡୂ—ଅନ୍ୟରୂପ) Name of a sage.

ମୃକୁଣ୍ଡ(ଣ୍ଡୁ)—ଦେ. ବି—(ସ. ମୃକଣ୍ଡୁ)—ମୃକଣ୍ଡୁ ଋଷି—
Mṛukuṇḍa (ṇḍu) Name of a sage.

ମୃକୁଣ୍ଡି(ଣ୍ଡୀ)—ଦେ.ବି—ମୁକୁଣ୍ଡି ଗଛ; ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଗଛ—
Mṛukuṇḍi(ṇḍī) Name of a wild tree.

ମୃଗ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା—1. To seek for.
Mṛug (root) ୨ । ଯାଚ୍ଞା କରିବା—2. To beg for; to ask for. ୩ । ପଶ୍ଚାଦନୁସରଣ କରିବା—3. To pursue. ୪ । ଶିକାର କରିବା—4. To hunt; to chase.

ମୃଗ—ସଂ. ବି (ମୃଗ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ମିରିଗ; କୁରଙ୍ଗ; ହରିଣ
Mṛuga 1. Deer. [ଦ୍ର—ମୃଗର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ,
(ମୃଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯଥା—ଅଜିନଯୋନି, ଋଷ୍ୟ (ଶ୍ୟ), ଋଶ୍ୟ (ଷ୍ୟ), ଏଣ, ଏଣକ, କୁରଗ, କୁରଙ୍ଗ, କୁରଙ୍ଗମ, ଚମୂରୋଚନ, ଜିନଯୋନି, ବାତାୟୁ, ସାରଙ୍ଗ ।] ୨ । ପଶୁ—2. Beast. [ଉ—ଏ ମୃଗ ବାହନ ଘୋଡର, ପକ୍ଷେ ମୂଷିତ ଏ ଶୂକର । ଜଗନ୍ନାଥ· ଭାଗବତ ।] ୩ । ଜନ୍ତୁ ମାତ୍ର—3. An animal in general. ୪ । (+ଭାବ. ଅ) ଅନ୍ୱେଷଣ—4. Searching. ୫ । ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧାନ—5. Investigation. ୬ । ପ୍ରାର୍ଥନା; ଯାଚ୍ଞା; ଭିକ୍ଷା—6. Begging; soliciting. ୭ । କପାଳରେ ଶୁଭ୍ର ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ ହସ୍ତୀ—7. An elephant with white spots on the brow. ୮ । ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ କପାଳରେ ଧୃତ ତିଳକଚିହ୍ନର ପ୍ରକାର ଭେଦ (ଏହା ହରିଣ ଶିଙ୍ଗ ପରି ଦେଖାଯାଏ)—8. A kind of sectarian mark with sandal and other pastes on the head. ୯ । ମକର ରାଶି—9. The sign of capricorn of the zodiac. ୧୦ । ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ର—10. The 4th lunar constellation in Hindu astronomy. ୧୧ । ମାର୍ଗଶୀର୍ଷ ମାସ—11. The lunar month of Mārgaśīrsha. ୧୨ । ଯଜ୍ଞବିଶେଷ—12. Name of a Vedic sacrifice. ୧୩ । ମୃଗନାଭି; କସ୍ତୁରୀ—13. Musk. ୧୪ । ଶିକାର; ମୃଗୟା—14. Hunting. ୧୫ । ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣିତ ଚାରି ଜାତିର ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ଜାତି—15. One of the four classes of men classified in Hindu Śāstras. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ମିଷ୍ଟଭାଷୀ, ଖର୍ବନେତ୍ର, ଅତିଭୀରୁ, ଚପଳମତି, ସୁଦେହ ଓ ଶୀଘ୍ର ବେଗ; ହସ୍ତିନୀ ଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ ଏ ଜାତୀୟ ପୁରୁଷର ଉପଯୁକ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀ ଅଟନ୍ତି ।]

ମୃଗ ଚର୍ମ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମିରିଗ ଚମ; ହରିଣ ଛାଲ—
Mṛuga charma Deer-skin; deer-hide.

ମୃଗ ଚେଟକ—ସଂ. ବି—ଖଟ୍ଟାଶ; ବଣବିଲୁଆ; ବନବିଡ଼ାଳ—
Mṛuga cheṭaka Wild cat; pole cat.

ମୃଗ ଛାଲ—ଦେ ବି—ମିରିଗ ଚମଡ଼ା—Dear-skin.
Mṛuga chhāl। मृगछाल मृगछाला

ମୃଗ ଜୀବନ—ସଂ. ପୁ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବ୍ୟାଧ; ଶିକାରୀ—
Mṛuga jibana A hunter.
(ମୃଗଜୀବୀ, ମୃଗାଜୀବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଗଣ(ଣା)—ସଂ. ବି (ମୃଗ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ; + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Mṛugaṇa(ṇā) ୧ । ଅନ୍ୱେଷଣ—1. Search. ୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—2. Research; enquiry; investigation. ୩ । ଅପହୃତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ—3. Search of a stolen article.

ମୃଗ ତୃଟ୍(ଷ,ଷା)—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୃଗ+ତୃଟ୍, ତୃଷ, ତୃଷା)—
Mṛuga tṛuṭ(sha,shā) ମୃଗତୃଷ୍ଣା (ଦେଖ)—Mṛuga-tṛushṇā (See)

ମୃଗ ତୃଷ୍ଣା—ସଂ.ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୃଗ+ତୃଷ୍ଣା;ଯାହା ମୃଗର ତୃଷ୍ଣା ଜନ୍ମାଏ)-
Mṛuga tṛushṇā ୧ । ମରୀଚିକା; ଗନ୍ଧର୍ବନଗର; ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣରେ
(ମୃଗତୃଷ୍ଣିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜଳଭ୍ରମ—1. Mirage [ଦ୍ର—ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଜଳଶୂନ୍ୟ ବାଲୁକାମୟ ମରୁଭୂମିରେ ପ୍ରଖର ସୂର୍ଯ୍ୟରଶ୍ମି ପଡ଼ିତ ଓ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇ ତାହା ଦୂରରୁ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଜଳାଶୟ ପରି ପ୍ରତୀୟମାନ ହୁଏ । ତୃଷାର୍ତ୍ତ ମୃଗମାନେ ଓ ପିପାସାରେ ଶୁଷ୍କକଣ୍ଠ ପଥିକମାନେ ଜଳପାନ ଆଶାରେ ତଦଭିମୁଖରେ ଯେତିକି ଯେତିକି ଧାବମାନ ହେଉଥାନ୍ତି, ତାହା ସେତିକି ସେତିକି ଦୂରକୁ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା ପରି ଦେଖା ଯାଉଥାଏ । ଫଳତଃ ଅବଶେଷରେ ଉକ୍ତ ହତଭାଗ୍ୟ ଜୀବଗଣ କ୍ଳାନ୍ତ ଓ ପିପାସାର୍ତ୍ତ ହୋଇ ମରିଯାଆନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରଲୋଭନ ବା ବୃଥା ଆଶାକୁ ଲୋକେ ମରୀଚିକା ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରନ୍ତି ।] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବୃଥା ଆଶ ଦେଖାଇବାର ଛଳନା—2. (figurative) False hopes; raising of hopes which end in tantalisation.

ମୃଗ ଦଂଶକ—ସଂ. ବି (ମୃଗ=ହରିଣ+ଦଂଶକ=ଯେ ଦଂଶନ କରେ;
Mṛuga damśaka ଉପପଦ ତତ୍)—କୁକ୍କୁର—The dog.

ମୃଗଦ୍ୟୁ(ଦ୍ୟୁତ୍)—ସଂ. ବି (ମୃଗ=ହରିଣ+ଦିବ୍ ଧାତୁ=ଖେଳା
Mṛuga dyu(dyut) କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ମୃଗୟାକାରୀ, ଶିକାରୀ—Hunter.

ମୃଗ ଧୂର୍ତ୍ତ—ସଂ.ବି(ମୃଗମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପଶୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଧୂର୍ତ୍ତ;
Mṛuga dhūrtta ୭ମୀ ତତ୍)—ଶୃଗାଳ; ବିଲୁଆ—Jackal.
(ମୃଗଧୂର୍ତ୍ତକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଗ ନୟନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୃଗ+ନୟନ+ଆ)—
Mṛuga nayanā ଏଣାକ୍ଷୀ; ମୃଗପରି ମନୋହର ନୟନବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—A woman with eyes as graceful as those of a deer.

ମୃଗନେତ୍ରା, ମୃଗଲୋଚନା } ଅନ୍ୟରୂପ

ମୃଗନୟନୀ, ମୃଗନେତ୍ରୀ, ମୃଗଲୋଚନୀ } ଦେଶଜରୂପ

[ଦ୍ର—ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏ ଶବ୍ଦର ପୁଂଲିଙ୍ଗ ଅବାଚ ବିଶେଷଣରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ମୃଗ ନାଭି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ହିମାଳୟବାସୀ ଏକ ଜାତୀୟ ମୃଗର
Mṛuga nābhi ନାଭିରୁ ଜାତ ଏକପ୍ରକାର ସୁବାସିତ ଦ୍ରବ୍ୟ
(ମୃଗନାଭିଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୃଗମଦ; କସ୍ତୁରୀ—Musk. [ଦ୍ର—କସ୍ତୁରୀ ଔଷଧରେ ଲାଗେ ଓ ଦେହରେ ବୋଳାଯାଏ; ଏହାର ତୀବ୍ର ସୁଗନ୍ଧ । କାମରୂପ ବା ଆସାମ ଦେଶଜାତ କସ୍ତୁରୀ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ; ନେପାଳଦେଶୀୟ କସ୍ତୁରୀ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ଓ ମଧ୍ୟମ; କାଶ୍ମୀର ଦେଶୀୟ କସ୍ତୁରୀ କପିଳବର୍ଣ୍ଣ ଓ ନିକୃଷ୍ଟ । ଏହା ଏକଜାତୀୟ ମୃଗର ନାଭିର ନିମ୍ନସ୍ଥ ଗୋଟିଏ କୋଷରୁ ବାହାରେ । ମୃଗନାଭିର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ, ଯଥା—ମୃଗମଦ, କସ୍ତୁ(ସ୍ତୂ)ରୀ, କସ୍ତୁ(ସ୍ତୂ)ରିକା, ବୋଧମୁଖ୍ୟା, ମୃଗାଣ୍ଡଜା ।]

ମୃଗ ନେତ୍ର—ସଂ. ବିଣ—(ଜ୍ୟୋତିଷ) ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ର ଯୁକ୍ତ—
Mṛuga netra (astrology) Joined with the Mṛugaśirā constellation.

ମୃଗ ନେତ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଗ=ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ର ଓ ହରିଣ+ନେତ୍ର;
Mṛuga netrā ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତା ରାତ୍ରି—
(ମୃଗନେତ୍ରୀ—ଦେଶଜରୂପ) 1. A night in which the constellation of 'Mṛugaśirā' is seen in the sky. ୨ । ମାର୍ଗଶିର ମାସର ରାତ୍ରି—2. The nights of the month of 'Mārgaśirā'. ସଂ. ବିଣ—ମୃଗନୟନା (ଦେଖ)—Mṛuga nayanā (See).

ମୃଗ ପତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପଶୁରାଜ; ସିଂହ—1. Lion,
Mṛuga pati the king of beasts. ୨ । ସିଂହରାଶି—2. The sign Lion of the zodiac.

ମୃଗ ପାଳିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କସ୍ତୁରୀ ମୃଗ—Musk deer.
Mṛugapālikā Moschu; Moschuferus.
(ମୃଗମାତୃକ[ପୁଂ]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଗ ପିପ୍ଳୁ—ସଂ.ବି (ମୃଗ=ହରିଣ+ପିପ୍ଳୁ=ଚିହ୍ନ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Mṛuga piplu ଚନ୍ଦ୍ର; ଶଶାଙ୍କ—The moon.

ମୃଗବଧାଜୀବ—ସଂ. ବି (ମୃଗବଧ+ଆଜୀବ=ଜୀବିକା ଯାହାର;
Mṛuga badhājiba ବହୁବ୍ରୀହି)—ବ୍ୟାଧ—A hunter

ମୃଗବନ୍ଧନୀ—ସଂ. ବି (ମୃଗ+ ବନ୍ଧନୀ=ପାଶ. ମ. ପ. ଲୋ)—ମିରିଗ
Mṛuga bandhanī ଧରିବାର ଜାଲ; ବାଗୁରି—A snare for catching deer

ମୃଗ ବର—ସଂ. ବି (ମୃଗ+ବର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ୭ମୀ ତତ୍)—ସିଂହ—
Mṛuga bara Lion.
[ଉ—ଯାଉଛି ରସି କ ଉଡରେ ପୋଡ଼ି ମୋ
ଭବେକ ତ ମୃଗବର,
ବେକ ତ ମୃଗ— ବର ନେତ୍ରୀ ତୋଠାରେ
ହୋଇଲା ପ୍ରୀତି ମୋହର ।
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]

ମୃଗ ବାହନ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୃଗ+ବାହନ)—ବାୟୁ; ପବନ—
Mṛuga bāhana The wind.

ମୃଗବ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ମୃଗ+ବ୍ୟଥ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟଥିତ ହେବା+ଅଧିକରଣେ. Mṛugabya ଡ୍ୟ୍)—୧ । ମୃଗୟା, ଶିକାର—1. Hunting; chase. ୨ । ଧନୁର ଲକ୍ଷ୍ୟ—2. A target in archery.

ମୃଗ ଭକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି—ଜଟାମାଂସୀ—The Indian spikenard. Mṛuga bhakshaṇa

ମୃଗଭୋଜନୀ—ସଂ. ବି—ମହାକାଳ ଫଳ; ପାଣ୍ଡୁକୋଡ଼ୁମେଇ ଲତା—Mṛuga bhojanī The bitter apple or colocynth.

ମୃଗମଦ—ସଂ ବି—(ମୃଗ+ମଦ=ଗନ୍ଧ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୃଗନାଭି Mṛuga mada କସ୍ତୁରୀ—Musk

ମୃଗମାଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୃଗଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ଅନ୍ୱେଷଣ Mṛugamāna କରୁଥିବା—1. Searching. ୨ । ଶୀକାର (ମୃଗମାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଉଥିବା—2. Chasing or pursuing a prey.

ମୃଗୟା—ସଂ. ବି.—(ମୃଗଧାତୁ=ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା+ଅଧିକରଣେ. ଯ Mṛugayā ପ୍ରତ୍ୟୟ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ମୃଗ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଅନ୍ୱେଷଣ କରାଯାଏ; ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଥବା ମୃଗ+ଯା ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଭାବ. କ୍ୱିପ୍ । ୧ । ବନଭୂମିରେ ମୃଗାନ୍ୱେଷଣ—1. Hunting of deer in the forest. ୨ । ଶୀକାର—2. Hunting; chase. [ଦ୍ର—ଏହା କାମଜ ବ୍ୟସନବିଶେଷ ।]

ମୃଗୟୁ—ସଂ. ବି. (ମୃଗ=ହରିଣ+ଯା ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ Mṛugayu କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ । ବ୍ୟାଧ—1. A hunter. ୨ । ଶୃଗାଳ—2. A jackal. ୩ । ବ୍ରହ୍ମା—3. The God Brahmā.

ମୃଗ ରାଜ(ଟ୍)—ସଂ. ବି—(ମୃଗ+ରାଜନ୍ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବା ମୃଗ+ରାଜ୍ Mṛuga rāja(ṭ) ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ପଶୁରାଜ; ସିଂହ—1. Lion; the king of the beasts. ୨ । ସିଂହରାଶି—2. The sign of Leo of the zodiac. ୩ । ଚନ୍ଦ୍ର—3. The moon. ୪ । ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ର—4. The Mṛugaśirā constellation.

ମୃଗ ରିପୁ—ସଂ. ବି. [ମୃଗ+ରିପୁ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ସିଂହ—Mṛuga ripu The lion.

ମୃଗଳ—ସଂ. ବି.—ମୃଗାଳ (ଦେଖ)—Mṛugaḷa Mṛugāḷa (See)

ମୃଗ ଲାଞ୍ଛନ—ସଂ. ବି.—(ମୃଗ+ଲାଞ୍ଛନ=ଚିହ୍ନ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—Mṛuga lāñchhana ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1 The moon. [ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ର ଦେହରେ ଦେଖାଯିବା କଳଙ୍କ ମୃଗର ଆକାର ପରି ଦେଖାଯାଏ ।] ୨ । ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ର—The constellation Mṛugśirā

ମୃଗ ଲେଖା—ସଂ. ବି. (ମୃଗ+ଲେଖା=ଚିହ୍ନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ମୃଗାକୃତି Mṛuga lekhā ଚିହ୍ନ—The sign or mark resembling a deer.

ମୃଗଶିରା (ରାଃ,ରଃ)—ସଂ. ବି.—(ମୃଗ+ଶିରସ୍)—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) Mṛuga śirā(rāḥ; raḥ) ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ସପ୍ତବିଂଶତି ନକ୍ଷତ୍ର [ମୃଗଶୀର୍ଷ(ର୍ଷା)—ଅନ୍ୟରୂପ] ମଧ୍ୟରୁ ୫ମ ନକ୍ଷତ୍ର—The 5th of the lunar mansions resembling the figure of a deer's head, including the constellation onion. [ଦ୍ର—ଏହାର ଆକାର ମୃଗର ମସ୍ତକ ବା ବିଡ଼ାଲପାଦ ପରି । ଏହି ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି ଶାସ୍ତ୍ରପଠାଭ୍ୟାସରତ, ବିନୀତ, ସୁଶୀଳ, ଗୁଣରେ ଅନୁରକ୍ତ, ଭକ୍ତ, ସ୍ନେହୀ ଓ ସନ୍ମାର୍ଗଗାମୀ ହୁଅନ୍ତି । ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ]—୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ମୃଗର ମୁଣ୍ଡ—2. The head of a deer.

ମୃଗଶୃଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ହରିଣ ଶିଙ୍ଘ—1. Deer's Mṛuga śṛuṅga horn; hartshorn. ୨ । ବାରଶିଙ୍ଗା ହରିଣର ଶୃଙ୍ଗ—2. The horn of Cervus Invanceli (deer). [ଦ୍ର—ମୃଗଶିଙ୍ଗର ପ୍ରାୟ ⅔ ଅଂଶ ଭସ୍ମ ଓ ଏହି ଭସ୍ମର ଅଧିକାଂଶ କାଲ୍‌ସିଅମଫସ୍ଫେଟ୍ (Calcium phosphate) ଅଟେ ।]

ମୃଗା—ସଂ. ବି—୧ । ସହଦେଈ ଲତା—Echites Frutesceus Mṛugā (creeper). ପ୍ରାଦେ· (ସିଂହଭୂମି) ବି— ମୃଗୀରୋଗ; ଅପସ୍ମାର ବାତ—Epilepsy.

ମୃଗାଦନୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମୃଗାକ୍ଷୀ }

ମୃଗାକ୍ଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଗ=ହରିଣର ଅକ୍ଷି ପରି ଅକ୍ଷି=ଆଖି ଯାହାର Mṛugākshī =ମୃଗାକ୍ଷ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୃଗନୟନା (ଦେଖ)—Mṛuga nayanā (See); ସଂ. ବି ମୃଗାଦନୀ (ଦେଖ)—Mṛugādanī (See)

ମୃଗାଙ୍କ—ସଂ. ବି (ମୃଗ ଅଟେ ଅଙ୍କ=ଚିହ୍ନ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—Mṛugāṅka ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon. ୨ । ବାୟୁ—2. The air; wind. ୩ । କର୍ପୂର—3. Camphor. ୪ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଚନ୍ଦ୍ରଦେହରେ ମୃଗ ଆକାରର କଳଙ୍କ—4. The dark spots in the moon imagined to have the shape of a deer. ୫ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଯକ୍ଷ୍ମାରୋଗର ଔଷଧ ବିଶେଷର ନାମ—5. Name of a medicinal preparation for asthma.

ମୃଗାଙ୍କ ଶେଖର—ସଂ. ବି (ମୃଗାଙ୍କ=ଚନ୍ଦ୍ର+ଶେଖର=ମସ୍ତକରେ Mṛugāṅka śekhara ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼; ଶିବ—The God Śiba.

ମୃଗାଛି—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସଂ. ମୃଗାକ୍ଷୀ)—ମୃଗାକ୍ଷୀ—Mṛugāchhī Having eyes like those of a deer. [ଉ—ମୁହିଁ ଯେ ଘରଣୀଜନ ରଖ ମୃଗାଛି ! ମୃଗାକ୍ଷୀ ପ୍ରାଚୀ. ଶିଶୁଶଙ୍କର. ଉଷାଅଭିଳାଷ ।]
ମୃଗାକ୍ଷୀ

ମୃଗାଜିନ—ସଂ. ବି (ମୃଗ+ଅଜିନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୃଗଚର୍ମ; ହରିଣଛାଲ Mṛugājina —Deer-skin.

ମୃଗାଜିନ ଧର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମୃଗାଜିନ+ଧୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୃଗାଜିନ ପରିଧାନକାରୀ
Mrugājina dhara
(ମୃଗାଜିନଧାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) —Wearing a deer-skin.

ମୃଗାଜୀବ—ସଂ. ବ (ମୃଗ ଅଟେ ଅର୍ଜୀବ=ଜୀବିକା ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)
Mrugājiba —୧ । ହେଟା; ଗଧିଆ—1. A hyena. ୨ । ବ୍ୟାଧ—2. A hunter.

ମୃଗାଣ୍ଡଜା—ସଂ. ବ (ମୃଗ+ଅଣ୍ଡ=ମୁଷ୍କ+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜାତ ହେବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—କସ୍ତୁରୀ—Musk.
Mrugāṇḍajā

ମୃଗାତ୍(ଦ)—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ମୃଗ+ଅଦ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା+ କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ଅ)—ବାଘ; ବ୍ୟାଘ୍ର—Tiger.
Mrugāt(da)

ମୃଗାଦନ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ମୃଗ+ଅଦ୍ ଧାତୁ=ଖାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)
Mrugādana —୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ବ୍ୟାଘ୍ର; ଚିତାବାଘ—1. Leopard; panther. ୨ । ହେଟା; ତରକ୍ଷୁ; ଗଧିଆ—2. Hyena; wolf. [ଦ୍ର—ଏହାର ଦେହ ପାଣ୍ଡୁର ଓ କୃଷ୍ଣ ରେଖାଙ୍କିତ । ଏହା ଦେଖିବାକୁ ବଡ଼ କୁକୁର ପରି ।]
(ମୃଗାଦନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୃଗାଦନୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଗାଦନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ; ମହାକାଳ ଲତା; ଘାଣ୍ଟୋଡ଼ମେଇ ଲତା—1. Colocinth; Cucumis Coloquintida (creeper). ୨ । ସହଦେବୀ ଲତା—2. A creeper; Echites Frutesceus.
Mrugādani

ମୃଗାନ୍ତକ—ସଂ. ବ (ମୃଗମାନଙ୍କର ଅନ୍ତକ=ନାଶକ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Mrugāntaka ୧ । ଚିତାବାଘ—1.Leopard; panther. ୨ । ବ୍ୟାଧ—2. A hunter.

ମୃଗାରି—ସଂ. ବ (ମୃଗ+ଅରି=ଶତ୍ରୁ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସିଂହ—
Mrugāri 1. The lion. ୨ । ବାଘ—2. The tiger. ୩ । ଡାହାଳ କୁକୁର—3 Dog; hound. ୪ । ରକ୍ତଶିଗ୍ରୁ; ନାଲି ସଜନା ଗଛ—4. The red species of Moringa or horse radish tree. ୫ । ରକ୍ତପିତ୍ତ (ବ. ପ୍ରକୃତିବାଦ)—5. A disease consisting of blood discharges through mouth and nostrils.
(ମୃଗାରିକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଗାବିତ୍—ସ. ବ—(ମୃଗ+ବ୍ୟଧ୍ ଧାତୁ=ବିନ୍ଧିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ଉପାଦାନ; ମୃଗାବିଧ୍ ପଦର ୧ମା. ୧ବ)—ବ୍ୟାଧ; ଶିକାରୀ—A hunter.
Mrugābit

ମୃଗାଲ—ସ. ବ—(ମୃଗ+ଲା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ମୃଗର ଚକ୍ଷୁକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛି)—ମିରିକାଳି ମାଛ—A kind of scaly fresh water fish; Cyprinus Mrigala; Cirrhina Mrigala.
Mrugāla

ମୃଗି—ଦେ. ବ—(ସ. ମୃଗୀ)—ମୃଗୀ ରୋଗ; ଅପସ୍ମାର ବାତ—
Mrugi Epilepsy.

ମୃଗିତ—ସ. ବଣ (ମୃଗ ଧାତୁ=ଖୋଜିବା+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଅନ୍ୱିଷ୍ଟ—
Mrugita 1. Searched after. ୨ । ଯାଚିତ—2. Solicited for.

ମୃଗିତବ୍ୟ—ସ. ବଣ—(ମୃଗ୍ ଧାତୁ=ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)
Mrugitabya ମୃଗ୍ୟ; ଅନୁସନ୍ଧେୟ—To be sought after.

ମୃଗୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ମୃଗ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ମୃଗ; ମାଈ ହରିଣ—
Mrugi 1. A doe; a female deer. [ଦ୍ର—ମୃଗମାନେ ସେହିରୂପରେ ମୃଗୀ ସଙ୍ଗେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨ । ସଂସ୍କୃତର ତ୍ର୍ୟକ୍ଷର ବର୍ଣ୍ଣିତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. Name of Sanscrit metre of three syllables. ୩ । ଅପସ୍ମାର; ଅପସ୍ମାର ରୋଗ—3. Epilepsy. ୪ । କାମଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଚାରି ଜାତିର ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମା; ଚିତ୍ରାଣୀ ବା ଚିତ୍ରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—4. One of the four classes of women classified in the Hindu Śāstras. ୫ । (ନାମ) ପୁଲହ ଋଷିଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—5. Name of the wife of sage Pulaha.

ମୃଗୁଣୀ—ଦେ. ବ (ସ. ମୃଗୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ ମୃଗ; ହରିଣୀ—A doe.
Mruguni [ଦ୍ର—ଏହି ସମୟେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ମୃଗୁଣୀ ।
ମୃଗୀ मृगी ବଳରାମ. ରଚିତ ରାମାୟଣ ।]

ମୃଗୁଣୀ ସ୍ତୁତି—ଗ୍ରା. ବ (ଅଶୁଦ୍ଧ) (ସଂ. ମୃଗୀ+ସ୍ତୁତି)—ବ୍ୟାଧଦ୍ୱାରା
Mruguni tusti ଗର୍ଭିଣୀ ସବତ୍ସା ଗର୍ଭିଣୀ ମୃଗୀ ଧରାହୋଇ
(ମୃଗୁଣୀ ସ୍ତୁତି—ବେଶକରୂପ) ଭଗବାନଙ୍କୁ ସ୍ତୁତି କରି ବିପଦରୁ
ମୃଗୀସ୍ତୁତି ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା ସଂବନ୍ଧରେ ରଚିତ ସ୍ତବ । (ଗଦ୍ୟ
मृगिनीस्तुति ପୁରାଣ)—A hymn said to have been uttered by a pregnant doe accompanied with her young ones while at bay.

ମୃଗେକ୍ଷଣା—ସଂ. ବ ଓ ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୃଗ+ଈକ୍ଷଣ=ଅକ୍ଷି +ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ମୃଗାକ୍ଷୀ (ଦେଖ)—
Mrugekshaṇā Mrugākshi (See)

ମୃଗେନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍; ମୃଗ+ଇନ୍ଦ୍ର)—ସିଂହ; ମୃଗରାଜ—
Mrugendra The lion; the king of the beasts.

ମୃଗେନ୍ଦ୍ର ଚଟକ—ସଂ. ବ (ଚଟକ=ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୃଗେନ୍ଦ୍ର ବା ସିଂହ ପରି)—ଶ୍ୟେନ; ଛଞ୍ଚାଣ ପକ୍ଷୀ —Hawk.
Mrugendra chaṭaka

ମୃଗେନ୍ଦ୍ର ମୁଖ—ସଂ. ବ—୧ । ସିଂହର ମୁଖ—1. The mouth or
Mrugendra mukha face of a lion. ୨ । ଅଷ୍ଟାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. Name of a Sanscrit metre.

ମୃଗେନ୍ଦ୍ରାଣୀ—ସଂ. ବ—ବାସଙ୍ଗ ଗଛ—
Mrugendrāṇi A shrub; Justicia Gandressa.

ମୃଗେର୍ବାରୁ—ସଂ. ବ (ମୃଗ+ଇର୍ବାରୁ)—୧ । ଧଳା ହରିଣ—
Mrugerbbāru 1. A white deer. ୨ । ଶ୍ୱେତ ଇନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ; ଘାଣ୍ଟୋଡ଼ମେଇ ଲତା—2. The bitter apple; Colocynth creeper. [ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ—ଚିତ୍ରଫଳା, ଚର୍ଭଟୀ,

ଭୂମିଜା, ଚନ୍ଦ୍ରଫଳା, ଚନ୍ଦ୍ରବଲ୍ଲୀ, ଚଣା, ଦେବୀ, ପଦ୍ମା, ମଲ୍ଲିକା, ମୃଗଚର୍ବିତା, ମୃଗାକ୍ଷୀ, ମୃଗାଦନୀ, ମୃଗେଷଣା, ଲକ୍ଷ୍ମଣର୍ଦ୍ଦିତା, ବନ୍ଧ୍ୟଫଳୀ, ବଚନା, ଷେଡ଼ଙ୍ଗୁଷ୍ଠା ।]

ମୃଗେଷ୍ଟ—ସଂ. ବି—୧ । ମୁଦ୍‌ଗର ଗୁଳ୍ମ—1. Name of a plant. Mrugeshta ୨ । ମୁଗୁର ମଲ୍ଲି—2. Double petalled variety of gasminum zambac.

ମୃଗ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ମୃଗ୍ ଧାତୁ=ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା+କର୍ମ. ଯ)—Mrugya ଅନ୍ୱେଷଣୀୟ; ଅନୁସନ୍ଧେୟ—To be sought after.

ମୃଚ୍ଛକଟିକ—ସଂ. ବି (ମୃତ୍=ମାଟି+ଶକଟିକା=ଛୋଟ ଶଗଡ଼+ଅ)—Mruchchhakatika ରାଜା ଶୂଦ୍ରକଙ୍କ ରଚିତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସଂସ୍କୃତ ନାଟକ—Name of a Sanscrit drama by king Śūdraka.

ମୃଚ୍ଛକଟିକା—ସଂ. ବି (ମୃତ୍+ଶକଟିକା)—ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଖେଳିବା ମାଟି Mruchchhakatikā ଶଗଡ଼—A toy-cart of clay. (ମୃଚ୍ଛକଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଜ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପରିଷ୍କାର କରିବା—1. To cleanse. Mruj (root) ୨ । ମାଜିବା—2. To rinse; to brush; to rub; to polish. ୩ । ଅଳଙ୍କୃତ କରିବା; ସଜାଇବା—3. To decorate; to fit up. ୪ । ଶବ୍ଦ କରିବା—4. To sound. [ଦ୍ର—ମୃଜ୍ ଧାତୁ ପୂର୍ବରେ ପ୍ର, ଅପ ଓ ସମ୍ ଉପସର୍ଗ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ 'ପୋଛିବା' ଅର୍ଥ ହୁଏ । ମୃଜ୍ ଧାତୁରୁ ଓଡ଼ିଆ 'ମାଜିବା' ଧାତୁ ହୋଇଅଛି ।]

ମୃଜ—ସଂ. ବି (ମୃଜ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କରଣ. ଅ)—ମୃଦଙ୍ଗ—Mruja A kind of drum. ଗ୍ରାମ୍ୟ. (ବୌଦ୍ଧ) ବି—ମୁରୁଜ—A powder with which figures are drawn on the ground.

ମୃଜା—ସଂ. ବି (ମୃଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଦେହକୁ Mrujā ଧୋଇ ଓ ଘଷି ପରିଷ୍କାର କରିବା—1. The act of cleansing the body by washing and rubbing. ୨ । ବିଶୋଧନ—2. Purification. [ଦ୍ର—ମାଟିଚୂନାକୁ ଓ ଶସ୍ୟଚୂନାକୁ ଦେହରେ ଘଷି ଦେହ ପରିଷ୍କାର କରାଯାଏ । ଏହି ଅର୍ଥରୁ ଓଡ଼ିଆ 'ମୁରୁଜ' ହୋଇଅଛି ।]

ମୃଜାନ୍ୱୟ—ସଂ. ବିଣ (ମୃଜା+ଅନ୍ୱୟ)—ପରିଷ୍କୃତ—Mrujānwaya Cleansed; purified.

ମୃଜ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ମୃଜ୍ ଧାତୁ=ମାଜିବା+କର୍ମ. ଯ)—ମାର୍ଜନୀୟ—Mrujya To be cleansed.

ମୃଡ଼୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଆନନ୍ଦିତ କରିବା—1. To delight. Mrurd (root) ୨ । ସୁଖୀ କରିବା—2. To make happy. ୩ । ସୁଖୀ ହେବା—3. To feel happy. ୪ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା; ଗୁଣ୍ଡା କରିବା—4. To pound. ୫ । ପେଷିବା—5. To grind.

ମୃଡ଼—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ମୃଡ଼୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ—Mrurda 1. The God Śiba. ୨ । ହୋମାଗ୍ନି—(ମୃଡ଼ାନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Sacrificial fire.

ମୃଡ଼ାଙ୍କଣ—ସଂ.ବି (ମୃଡ଼+ଅଙ୍କଣ)—୧ । ବାଳକ—1. A boy; Mrurdānkaṇa a child. ୨ । ଶିଷ୍ୟ—2. A pupil, disciple.

ମୃଡ଼ାନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଡ଼+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆନୀ)—ଶିବାଣୀ; ଦୁର୍ଗା; ଚଣ୍ଡୀ; Mrurdāni ଅମ୍ବିକା—Goddess Durgā (the wife of Śiba,

ମୃଡ଼ୀକ—ସଂ. ବି (ମୃଡ଼୍ ଧାତୁ+ଈକ, ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ)—ମୃଗ; ହରିଣ—Mrurdika A deer.

ମୃଣ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଆଘାତ କରିବା—1. To hurt. ୨ । Mrun (root) ହିଂସା କରିବା—2. To injure. ୩ । କଷ୍ଟ ଦେବା—3. To give pain.

ମୃଣାଳ—ସଂ. ବି (ମୃଣ୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା+କରଣ. ଅଲ; Mrunāla ଏଥିରେ କଣ୍ଟା ଥିବାରୁ ଦେହରେ ଫୋଡ଼ ହୋଇ ଯାଏ)—୧ । ପଦ୍ମନାଡ଼—1. The stem of lotus. [ଦ୍ର—ପଦ୍ମନାଡ଼ କଣ୍ଟକମୟ ।] ୨ । ପଦ୍ମମୂଳ—2. The root of lotus plant. ୩ । ବୀରଣ ମୂଳ; ବେଣାମୂଳ; ଉଶୀର—3. The fragrant root of the Beṇā grass or Andropegen Muricatum.

ମୃଣାଳିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଣାଳ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—Mrunālini ୧ । ପଦ୍ମିନୀ; ପଦ୍ମସମୂହ—1. A cluster or collection of lotus. ୨ । ପଦ୍ମବହୁଳ ଦେଶ—2. A country abounding in lotuses. ୩ । ପଦ୍ମଲତା—3. The lotus plant (consisting of many lotus-stalks with flowers).

ମୃଣାଳୀ—ସଂ. ବି (ମୃଣାଳ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ.ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ପଦ୍ମ—Mrunāli 1. Lotus. ୨ । (ମୃଣାଳ+ଈ) ପଦ୍ମନାଡ଼; ପଦ୍ମନାଳ—2. The stalk of lotus.

ମୃଣ୍ମୟ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ମୃଦ୍=ମାଟି+ବିକାରାର୍ଥେ. ମୟ)—Mrunmaya ମୃତ୍ତିକାନିର୍ମିତ—Earth made of clay (ମୃଣ୍ମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୃଣ୍ମୟୀ ପ୍ରତିମା—ସଂ. ବି—ମାଟିର ପିତୁଳା, ମାଟିରେ ତିଆରି ମୂର୍ତ୍ତି—Mrunmayi pratimā An earthen image; an image of clay.

ମୃତ୍(ଦ୍)—ସଂ. ବି (ମୃଦ୍ ଧାତୁ=ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—Mrut(d) ମୃତ୍ତିକା, ମାଟି—Soil, earth.

ମୃତ୍‌କ(କା)ର—ସଂ. ବି (ମୃଦ୍=ମାଟି+କୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—Mrut-ka(kā)ra କୁମ୍ଭକାର; କୁମ୍ଭାର—A potter.

ମୃତ୍‌କାଂସ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ, ମୃଦ୍+କାଂସ୍ୟ)—୧ । ମାଟିର Mrut-kāmsya ସରା—1. Earthen pan. ୨ । ମାଟିର ପାତ୍ର—2. Earthen pot. ୩ । ମାଟିର ଘଡ଼ି—3. Earthen jar and vessel.

ମୃତ୍‌କିର—ସ. ବି—ବାଲିଘରିଆ ପୋକ; ବାଲିମେଣ୍ଢା ପୋକ; ଘୁର୍ଘୁର
Mrut-kirā କୀଟ—The snout beetle.
ଘୁର ଘୁରିଆ ପୋକ।

ମୃତ୍‌ପାଣ୍ଡୁ—ସ. ବି (ମୃଦ୍+ପାଣ୍ଡୁ; ବହୁବ୍ରୀହି)—କାମଳ ରୋଗ—
Mrut-pāndu Chlorosis; Greesickness jaundice.

ମୃତ୍‌ପାତ୍ର—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ମୃଦ୍+ପାତ୍ର)—ମାଟିର ପାତ୍ର—
Mrut-pātra Earthen pot; pottery.

ମୃତ୍‌ପିଣ୍ଡ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାଟିର ପିଣ୍ଡୁଳା—
Mrut-pinda A clod of earth; a lump of clay.

ମୃତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୃ ଧାତୁ=ମରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧। ଗତ-
Mruta ଜୀବନ; ମରି ଯାଇଥିବା—1. Dead; deceased.
[ମୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ] ୨। ଅତୀତ—2. Expired; past. ୩। ବିନାଶ-
ପ୍ରାପ୍ତ; ଲୁପ୍ତ—3. Extinct. ୪। ଭସ୍ମୀକୃତ (ଧାତୁ)—
4. Calcined;oxidised (metal). ୫। ଅବସ୍ଥାନ୍ତର-
ପ୍ରାପ୍ତ (ଧାତୁ)—5. Reduced (metals); transformed. ବି—୧। (+ଭାବ. ତ) ମୃତ୍ୟୁ; ମରଣ—
1. Death. ୨। ବିନାଶ—2. Extinction; ruin.

ମୃତକ—ସ. ବି (ମୃତ+କ)—୧। ଶବ; ମୃତଦେହ; ମୁର୍ଦ୍ଦାର—
Mrutaka 1. Dead body; carcase; corpse.
୨। ମୃତ୍ତିକଅଶୌଚ; ମରଣାଶୌଚ—2. Impurity which is considered to overtake the relatives and kinsmen of a deceased for a certain period after his death (according to the Hindu scriptures)

ମୃତ କଳ୍ପ—ସ. ବିଣ (ମୃତ+ଈଷଦୂନାର୍ଥେ. କଳ୍ପ)—୧। ମୃତପ୍ରାୟ;
Mruta kalpa ମରଣାପନ୍ନ—1. Almost dead; nearly
[ମୃତବତ୍, ମୃତପ୍ରାୟ—ଅନ୍ୟରୂପ] dead (though not actually dead). ୨। ସଂଜ୍ଞାଶୂନ୍ୟ ବା ଚୈତନ୍ୟଶୂନ୍ୟ;
ମୂର୍ଚ୍ଛିତ—2. Insensible; fainted.

ମୃତକାନ୍ତକ—ସ. ବି (ମୃତକ=ଶବ+ଅନ୍ତକ=ନାଶକାରୀ, ଭକ୍ଷକ;
Mrutakāntaka ଉପପଦ ତତ୍; କିମ୍ବା ମୃତ+କାନ୍ତକ=
ପ୍ରିୟ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶୃଗାଳ—Jackal.

ମୃତକାଶୌଚ—ସଂ. ବି (ମ. ଷ. ଲୋ; ମୃତକ+ଅଶୌଚ)—
Mrutakāsaucha ମରଣାଶୌଚ, ମୃତ୍ତିକଅ—Impurity besetting the kinsmen of a deceased.

ମୃତ ଗର୍ଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୃତ+ଗର୍ଭ)—ଜନ୍ମ ହେବା
Mruta garbha ପୂର୍ବରୁ ମରିଥିବା (ଶିଶୁ)—Still born
(ମୃତଜାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ମୃତଗର୍ଭା—ସ୍ତ୍ରୀ] (child)

ମୃତଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କ ପିତା—The name of the
Mrutanda father of the Sun God.

ମୃତ ଦାର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମୃତ+ଦାର=ସ୍ତ୍ରୀ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର
Mruta dāra ସ୍ତ୍ରୀ ମରିଅଛି; ବିପତ୍ନୀକ -Widower. ବିଣ.ପୁଂ—
[ବିଧବା—ବିପରୀତ] ମୃତସ୍ତ୍ରୀକ—Surviving one's wife.

ମୃତ ଦେହ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ମୁର୍ଦ୍ଦାର, ଶବ—Dead body;
Mruta deha corpse.

ମୃତ ଦେହ ପରୀକ୍ଷା—ସଂ. ବି—ଶବ ଦେହର ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ ପୂର୍ବକ
Mruta deha parikshā ତଦନ୍ତର୍ଗତ ମୃତ୍ୟୁର କାରଣ ଓ
ଲକ୍ଷଣାଦିର ନିର୍ଣ୍ଣୟ—Post-mortem examination; Autopsia Cadavaris; Examination of a dead body after death.

ମୃତପ(ପା)—ସ. ବି (ମୃତ+ପା=ପାଳନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;+ଆ)—
Mrutapa(pā) ୧। ମୁର୍ଦ୍ଦାଫରାସ; ଭଲକମାଟିଆ; ଶବବାହକ ଜାତି-
ବିଶେଷ—1. A caste of men who are professional carriers of unclaimed dead bodies. ୨। ଶବଭକ୍ଷକ—2. Eater of dead bodies.

ମୃତ ପତ୍ନୀକ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ପୁଂ (ମୃତ+ପତ୍ନୀ+କ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Mruta patnika ମୃତଦାର (ଦେଖ)—Mruta dāra. (See).

ମୃତ ପିତୃକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୃତ+ପିତୃ+କ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର
Mruta pitruka ପିତା ମୃତ ହୋଇଅଛନ୍ତି—One who has
[ମୃତପିତୃକା—ସ୍ତ୍ରୀ] lost his father.

ମୃତ ପୁତ୍ରକ—ସ. ବିଣ ପୁଂ. (ମୃତ+ପୁତ୍ର+କ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର
Mruta putraka ପୁତ୍ର ମରି ଯାଇଅଛି—One who has
(ମୃତପୁତ୍ରକା—ସ୍ତ୍ରୀ) lost his son.

ମୃତ ପୁତ୍ରିକା—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ମୃତ+ପୁତ୍ରିକା; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ
Mruta putrikā ସ୍ତ୍ରୀର କନ୍ୟା ମରି ଯାଇଅଛି—A woman who has lost her daughter.

ମୃତ ବତ୍ସା—ସ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ମୃତ+ବତ୍ସ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Mruta batsā ୧। ମଢ଼ୁଣୀ; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ସନ୍ତାନମାନେ ଜନ୍ମ
ହେବା ପରେ ବେଶୀ ଦିନ ବଞ୍ଚନ୍ତି ନାହିଁ—1. A woman whose offsprings never survive their infancy. ୨। ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ମଲା ପିଲା ଜନ୍ମ କରେ—
2. A woman who brings forth still born children.

ମୃତ ମତ୍ତ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ମୃତ+ମତ୍ତ=ଉନ୍ମତ୍ତ, ପ୍ରିୟ; ୭ମୀ ତତ୍)—
Mruta matta ଶୃଗାଳ; ବିଲୁଆ—Jackal.
(ମୃତ୍ୟୁ ମତ୍ତକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃତ ମାତୃକ—ସ. ବି. ପୁଂ (ମୃତ+ମାତୃ+କ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର
Mruta mātruka ମାତା ମରି ଅଛନ୍ତି—One who has
(ମୃତମାତୃକା—ସ୍ତ୍ରୀ) lost his mother

ମୃତ ଶଙ୍କା—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୃତ+ଶଙ୍କା)—୧। ମୃତ୍ୟୁଭୟ—
Mruta sankā 1. Fear of death. ୨। ମୃତ୍ୟୁର ଆଶଙ୍କା—
2. Risk of death.

ମୃତ ଶଯ୍ୟା—ସ. ବି—ମୃତ୍ୟୁ ଶଯ୍ୟା (ଦେଖ)
Mruta sajyā Mrutyu sajyā (See)

ମୃତ ଶଯ୍ୟା ଦାନ—ସଂ. ବି—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା ଉପଲକ୍ଷରେ
Mṛuta śajyā dāna ଶଯ୍ୟା ଓ ଖଟ ପ୍ରଭୃତି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦାନ କରିବା—A gift of bed to Brāhmaṇas on the occasion of a person's funeral ceremony.

ମୃତ ସଞ୍ଜବ(ମ)ନ—ଗ୍ରା. ବି—ମୃତ ସଞ୍ଜୀବନ (ଦେଖ)
Mṛuta sanjaba(ma)na Mṛuta śanjībana (See)

ମୃତ ସଞ୍ଜବ(ମ)ନି—ଗ୍ରା. ବି—ମୃତ ସଞ୍ଜୀବନୀ (ଦେଖ)
Mṛuta sanjaba(ma)ni Mṛuta sanjībanī (See)

ମୃତ ସଞ୍ଜୀବନ—ସଂ. ବି. (ମୃତ+ସମ୍+ଜୀବ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Mṛuta sanjībana ୧ । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପୁନର୍ବାର ଜୀଇଁବା—1. Revival of a dead person. ୨ । ମଲା ମଣିଷକୁ ଜୀଆଁଇବା—2. The art or process of restoring a dead man to life; restoration of a dead body to life; revivification. ବିଣ—ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀଇଁ ଉଠେ—Able to restore a dead man to life or to revive a dead person.

ମୃତ ସଞ୍ଜୀବନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ମୃତ+ସଞ୍ଜୀବନୀ=ଜୀବନଦାନକାରୀ)—
Mṛuta sanjībanī ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟା, ମନ୍ତ୍ର ବା ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗ ବଳରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପୁନର୍ଜୀବିତ କରାଯାଇ ପାରେ—Having the power or potency to restore life to the dead. ବି—୧ । ମଲା ଲୋକକୁ ପୁନର୍ଜୀବିତ କରିବାର ବିଦ୍ୟା ବିଶେଷ—1. A charm used in restoring a dead man to life. ୨ । ଗୋରକ୍ଷ ଦୁଗ୍ଧ; ଏକ ପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଳ୍ମ; ନାଗବଳା—2. Name of a shrub; Sida Spinosa.

ମୃତ ସ୍ନାତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ମ.ପ.ଲୋ)—୧। ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
Mṛuta snāta ସ୍ନାନ କରିବା; କୁଟୁମ୍ବାଦିର ମୃତ୍ୟୁ ଉପଲକ୍ଷରେ (ମୃତ ସ୍ନାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ନାତ; ଅପସ୍ନାତ—1. Having had a bath on the death of a relative or kinsman. ୨ । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶୁଦ୍ଧି କ୍ରିୟା (ଦଶାହ) ଉପଲକ୍ଷରେ ସ୍ନାତ; ମୃତକାଶୌଚ ପରେ ସ୍ନାତ—2. Bathed on the occasion of the purification ceremony (on the 10th day); having had funeral ablution. ୩ । ସ୍ନାନ କରିବାର ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ପରେ ମୃତ; ସ୍ନାତ ହେବା ପରେ ମୃତ ହୋଇଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Dead immediately after a bath. ବି—ସଂସ୍କାରାର୍ଥ ସ୍ନାପିତ ମୃତ ଦେହ—Dead body bathed before cremation.

ମୃତ ସ୍ନାନ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ)—୧ । ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି ସ୍ନାନ; ମୃତକାଶୌଚ ପରେ ସ୍ନାନ; ଅପସ୍ନାନ—1. Purificatory bath taken by the kinsmen of a deceased after the period of mourning.
Mṛuta snāna
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ବା ମୃତ୍ୟୁ ସଂବାଦ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ଶୋକାର୍ତ୍ତ ଭାବରେ ସ୍ନାନ—2. Ablution taken immediately on getting the news of the death of a near relative or kinsman.

ମୃତାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ମୃତ+ଅଣ୍ଡ=ଡିମ୍ବ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Mṛutāṇḍa Sun-god.

ମୃତା ମଦ—ସଂ. ବି—ତୁତିଆ; ତୁତଥ—
Mṛutā mada Blue vitriol.

ମୃତାଳକ—ସଂ. ବି—ମୃତ୍ତାଳ (ଦେଖ)
Mṛutālaka Mṛuttāla (See)

ମୃତାଶୌଚ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ, ମୃତ+ଅଶୌଚ)—ମୃତକ; ମୃତକାଶୌଚ
Mṛutāśaucha ମୃତକାଶୌଚ—Pollution caused by the death of a kinsman.

ମୃତାହ—ସଂ. ବି—(ମୃତ+ଅହନ୍)—୧ । ମୃତ୍ୟୁ ଦିବସ—1. Day
Mṛutāha of death. ୨ । ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି; ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା—2. Funeral rites. ୩ । ମୃତ୍ୟୁର ଏକାଦଶ ଦିନ—3. The eleventh day after death.

ମୃତାହ କର୍ମ—ସଂ. ବି—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରାଯିବା କର୍ମ;
Mṛutāha karma ଶୁଦ୍ଧି କ୍ରିୟା; ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି—Funeral (ମୃତାହ କ୍ରିୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ceremonies; posthumous rites.

ମୃତାହ ଦଶକ ଦାନ—ସଂ. ବି—ଏକାଦଶାହ ଦିନ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରେତର
Mṛutāha daśaka dāna ମୁକ୍ତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦିଆଯିବା ଦଶ ଗୋଟି ଦାନ—Ten kinds of gifts made to Brahmans in the course of funeral rites of a deceased. [ଦ୍ର—ଏହି ଦାନ ଗୋରୁ, ଭୂମି, ସୁନା, ବସ୍ତ୍ର, ଶାଳଗ୍ରାମ, ଅନ୍ନ, ଜଳ ପାତ୍ର, ଯବ, କାଞ୍ଚନ ଓ ସୁରଭି ଏହି ଭେଦରେ ଦଶବିଧ ।]

ମୃତାହ ପଞ୍ଚକ ଦାନ—ସଂ. ବି—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି
Mṛutāha panchaka dāna କ୍ରିୟା ଉପଲକ୍ଷରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦିଆ ଯିବା ପାଞ୍ଚଟି ବସ୍ତୁର ଦାନ (ଯଥା—ଗୋ, ଭୂମି, ସୁନା, ବସ୍ତ୍ର ଓ ଶାଳଗ୍ରାମ)—A gift of 5 articles to Brahmans in the course of the funeral rites.

ମୃତି—ସଂ. ବି—(ମୃ ଧାତୁ=ମରିବା+ଭାବ. ତି)—ମୃତ୍ୟୁ; ମରଣ—
Mṛuti Death. ଗ୍ରା. ବି—(ଅଶୁଦ୍ଧ)—(ସଂ. ମୂର୍ତ୍ତି)—ମୂର୍ତ୍ତି (ଦେଖ)—Mūrtti (See) [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦର ସାହେତିକ । ମୃ । ଅଟେ । ଯଥା—ଅଙ୍କ * ମୃତି ଦା * । ମୃ । ବୈଷ୍ଣବଙ୍କର ସେବା କରିଥିବ ।]

ମୃତିକା—ଗ୍ରା. ବି.—(ଅଶୁଦ୍ଧ)—(ସଂ. ମୃତ୍ତିକା)—ମୃତ୍ତିକା (ଦେଖ)
Mṛutikā Mṛuttikā (See)

ମୃତକିଆ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୃତକ, ମୃତକାଶୌଚ)—ମୃତକାଶୌଚ
Mṛutikiā(yā) (ଦେଖ)—Mṛutakāśaucha (See)
ବିଣ. ମୂର୍ତ୍ତିକିଆ (ଦେଖ)—Mūrttikiā (See)

ମୃତୁ—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ମୃତ୍ୟୁ)—ମୃତ୍ୟୁ (ଦେଖ)
Mṛutu Mṛutyu (See)
ବିଣ (ଗ୍ରା. ଦେଶ୍ୟ ଓ କବିତାରେ)—ମଲା; ମୃତ—Dead.
[ଉ—ମୃତୁ ଜନକଙ୍କ ମୁଖେ କ ଅଗ୍ନି ଦେଲା ଅଣି ଦରବିଲ୍ଲ—ପ୍ରାଚୀ, ପ୍ରତାପ ଶଶିରେଖା]

ମୃତୁକ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୃତକ)—ମୃତାଶୌଚ—Impurity or
Mṛutuka pollution due to the recent death of a kinsman.

ମୃତୁଞ୍ଜୟ—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ (ଅଶୁଦ୍ଧ) —ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ (ଦେଖ)
Mṛutuñjaya Mṛutyuñjaya (See)

ମୃତୁଶଯ୍ୟା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୃତ [ତ୍ୟୁ]+ଶଯ୍ୟା)—ମୃତ୍ୟୁଶଯ୍ୟା
Mṛutuśajyā (ଦେଖ)—Mṛutyuśajyā (See)
ମୃତଶଯ୍ୟା

ମୃତୋଦ୍ଭବ—ସଂ. ବି—ମହୋଦଧି; ମହାସାଗର—
Mṛutodbhaba The ocean.

ମୃତ୍କ(ତ୍କା)ର—ସଂ. ବି. (ମୃତ୍+କୃ ଧାତୁ=କରିବା, ଛେଦିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Mṛutka(tkā)ra ଅ; ଉପପଦ ତତ୍)—ମୃତ୍କ(କା)ର (ଦେଖ)
Mṛut-ka(kā)ra (See)

ମୃତ୍କାଂସ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ, ମୃତ୍+କାଂସ୍ୟ)—ମୃତ୍କାଂସ୍ୟ (ଦେଖ)
Mṛutkāṁsya Mṛut-kāṁsya (See)

ମୃତ୍କିରା—ସଂ. ବି—ମୃତ୍କିରା (ଦେଖ)
Mṛutkirā Mṛut-kirā (See)

ମୃତ୍ତାଳ—ସଂ. ବି. (ମୃତ୍+ଅଲ ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Mṛuttāḷa ୧ । ସୌରାଷ୍ଟ୍ର ମୃତ୍ତିକା; ସୁରତୀ ମୃତ୍ତିକା ବିଶେଷ; (ମୃତ୍ତାଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଢ଼କା—1. A kind of fragrant earth (called also Surāṭ earth.)
୨ । ଭୁବରକା; ହରଡ଼—2. A kind of bean or cereals; Caerjajanus Indicus.

ମୃତ୍ତି—ଦେ. ବି—ମୃତ୍ତିକା (ଦେଖ)
Mṛutti Mṛuttikā (See)
[ଉ—ଯୋଗସ୍ଥ ରହିଲ ମୃତ୍ତି ତୁଲ୍ୟ ହୋଇ ଦେହ ।
ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମଭିରୂପଣ ଗୀତା ।]

ମୃତ୍ତିକା—ସଂ. ବି—(ମୃଦ୍+ସ୍ୱାର୍ଥେ ତିକ+ସ୍ତ୍ରୀ· ଅ)—୧ । ମାଟି—
Mṛuttikā 1, Soil. ୨ । କାଦୁଅ—2. Clay; mud
୩ । ଗନ୍ଧ ମାଟି—3. Scented soil. ୪ । ଭୂମି—
4. Earth

ମୃତ୍ତିକାଧାର—ସଂ. ବି—(ମୃତ୍ତିକା+ ଆଧାର)—ମୃତ୍ ପାତ୍ର—
Mṛuttikādhāra Earthen pot.

ମୃତ୍ତିକା ଭକ୍ଷଣେଚ୍ଛା—ସଂ. ବି—(ଗର୍ଭିଣୀର ବା ଶିଶୁର) ମାଟି ଖାଇବା
Mṛuttikā bhakshaṇechchhā ନିମନ୍ତେ ଅଭିଳାଷ—
Geophagism; a depraved habit of eating earth (observed in some pregnant women and children).

ମୃତ୍ତିକା ଲେପନ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୃତ୍ତିକା+ଲେପନ)—
Mṛuttikā lepana ୧ । ଦେହରେ ମାଟି ବୋଳିବା ବା ତିଳା କରିବା—1. Besmearing the body with paste of ochre. ୨ । କାନ୍ଥରେ ମାଟି ଲେପିବା—
2. Besmearing the walls with clay.

ମୃତ୍ପାଣ୍ଡୁ—ସଂ. ବି—(ମୃତ୍+ପାଣ୍ଡୁ)—ମୃତ୍ପାଣ୍ଡୁ (ଦେଖ)
Mṛutpāṇḍu Mṛut-pāṇḍu (See)

ମୃତ୍ପାତ୍ର—ସଂ. ବି—(ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ ବା ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୃତ୍+ପାତ୍ର)—
Mṛutpātra ମୃତ୍ ପାତ୍ର (ଦେଖ)—Mṛut-pātra (See)

ମୃତ୍ପିଣ୍ଡ—ସଂ.ବି.—(ମୃତ୍+ପିଣ୍ଡ)—ମୃତ୍ପିଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Mṛutpiṇḍa Mṛut-piṇḍa (See)

ମୃତ୍ୟୁ—ସଂ. ବି.—(ମୃ ଧାତୁ=ମରିବା+ଭାବ.ତ୍ୟୁ)—୧ । ପ୍ରାଣବିୟୋଗ;
Mṛutyu ମରଣ—1. Death. ୨ । (+ଅପାଦାନ.ତ୍ୟୁ)—ଯମ—
2. The God of death. [ଉ—ମୃତ୍ୟୁଙ୍କ ନାହିଁ ଅମୃତ, ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ବିମୋହିତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]
୩ । କଂସାସୁର—3. The demon Kaṁsa.
ଦେ. ବିଣ—(କବିତାରେ ଅଶୁଦ୍ଧ ଭାଷା) ମୃତ; ମୃତୋପମ—
3. Deceased; dead; the late (so and so.)
[ଦ୍ର—'ମୃତ୍ୟୁ' ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ବା ଉପସର୍ଗ, ଉପପଦ ଲାଗି ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । କେତେକ ଉଦାହରଣ, ଯଥା—ଅପମୃତ୍ୟୁ, ସ୍ୱଚ୍ଛମୃତ୍ୟୁ, ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ, ସଦ୍ୟମୃତ୍ୟୁ, ଗର୍ଭମୃତ୍ୟୁ, ଜଳମୃତ୍ୟୁ, ସ୍ୱେଚ୍ଛାମୃତ୍ୟୁ ।]

ମୃତ୍ୟୁକ—ଦେ. ବିଣ—ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to death.
Mṛutyuka ଦେ. ବି—୧ । ମୃତ୍ୟୁ—1· Death. ୨ । ମୃତକାଶୌଚ—2. Impurity due to the death of a kinsman. [ଉ—ନାହିଁ ତାଙ୍କର ସୁତକ ମୃତ୍ୟୁକ, ଶୁଦ୍ଧାଶୁଦ୍ଧ ନାହିଁ ନ ଥାଇ ଶୋକ । ପ୍ରାଚୀ. ଷଡ଼ଚେ ଗୀତା]

ମୃତ୍ୟୁକର—ସଂ. ବିଣ.—(ମୃତ୍ୟୁ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୃତ୍ୟୁଜନକ;
Mṛutyukara ଯାହା ମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଏ; ମାରାତ୍ମକ—Causing (ମୃତ୍ୟୁକାରକ, ମୃତ୍ୟୁକାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) death; fatal; mortal; deadly.

ମୃତ୍ୟୁ କାଳ—ସଂ. ବି—ମରଣ ଘଟିବାର ସମୟ—
Mṛutyu kāḷa The time of death.

ମୃତ୍ୟୁ କାଳଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ଉପପଦ ତତ୍)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Mṛutyu kāḷajña କେତେକ ପୂର୍ବ ଲକ୍ଷଣ ବା ଶକୁନ ବା (ମୃତ୍ୟୁକାଳଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସୂଚନା ଦେଖି ମନୁଷ୍ୟର ମରିବା ସମୟ ପୂର୍ବରୁ (ମୃତ୍ୟୁକାଳଜ୍ଞତା[ତ୍ୱ]—ବି) ଜାଣି ପାରନ୍ତି—Able to foresee the time of one's death by noting some premonitory symptoms, signs or omens.

ମୃତ୍ୟୁକାଳ ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି—ବଣ୍ଣୋନୋକ୍ତ ବା ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଲକ୍ଷଣମାନ ବା
Mṛutyu kāḷa jñāna ଶକୁନ ମାନ ଦେଖି ମନୁଷ୍ୟର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବା ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ଜାଣି ପାରିବା—Foresight of the time of death by certain auguries (mentioned in science or religious books).

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ମୃତ୍ୟୁ କାଳଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ ନାନା ଲକ୍ଷଣ ଲେଖା ଯାଇଅଛି । ଯଥା:—ସପ୍ତର୍ଷି ମଣ୍ଡଳର ବଶିଷ୍ଠ ଋଷି ନାମକ ନକ୍ଷତ୍ର ନିକଟରେ ଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଅରୁନ୍ଧତୀ ନକ୍ଷତ୍ର ଦେଖି ନ ପାରିବା ଲୋକର ୬ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ, ଆପଣା ନାକର ଅଗ୍ରଭାଗ ଦେଖି ନ ପାରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ନିକଟରେ ଘଟେ; ମୁଣ୍ଡରେ ପେଚା ବସି ଗଲେ ମନୁଷ୍ୟର ମୃତ୍ୟୁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ; ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ପଦାର୍ଥମାନ ଆଖିକୁ ଦୁଇ ଦୁଇଟା ହୋଇ ଦେଖା ଗଲେ ମୃତ୍ୟୁ ଖୁବ୍ ନିକଟ, ନିଜେ କ୍ଷୀଅର ହେବା, ତୈଳ ମର୍ଦ୍ଦନ ହେବା ବା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଜୀବ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ଆସନ୍ନ ।]

ମୃତ୍ୟୁ ଚ୍ଛାୟା—ସଂ. ବି—(ମୃତ୍ୟୁ+ଛାୟା; ସନ୍ଧି ଯୋଗୁ ଚ୍ଛ)—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—
Mṛutyu chchhāyā ଆସନ୍ନ ମୃତ୍ୟୁର ଛାୟା ବା କାଳିମା—
(figurative) The shadow of death.

ମୃତ୍ୟୁ ଜନକ—ସଂ. ବିଣ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୃତ୍ୟୁ+ଜନକ)—ମୃତ୍ୟୁକର
Mṛutyu janaka Mṛutyukara (See)
(ମୃତ୍ୟୁଜନିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ—ସଂ. ବି—(ମୃତ୍ୟୁଂ=ମୃତ୍ୟୁକୁ+ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Mṛutyuñjaya ଅ; ଉପପଦ ତତ୍;)—ଶିବ; ମହାଦେବ—
God Śiba. ବିଣ.—୧ । ମୃତ୍ୟୁକୁ ଜୟକାରୀ—
1. Conquering death. [ଉ—ଧନ୍ୟ ରଥେ ! ତୁମ୍ଭ ଜନ୍ମ ଶୁଭ କ୍ଷଣେ, ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ତୁମ୍ଭେ ଉତ୍କଳ ଭୁବନେ । ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା] ୨ । ଯେ ଚିରକାଳ ପାଇଁ ପାସୋର ଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ; ଅମରଯଶା—2 Not to be forgotten for ever; ever memorable.
ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆ ଯିବା ନାମ—
A name given to males.

ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ବିଦ୍ୟାଳଙ୍କାର—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଯାଜପୁରବାସୀ ଜନୈକ
Mṛutyuñjaya bidyālaṅkāra ଓଡ଼ିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପଣ୍ଡିତ—
A late Oriyā Brāhmaṇa Pandit of Jajpur author of an Oriya Dictionary and Grammar when the Fort William College was first established in 1801 A. D. [ଦ୍ର—ଏ ଯାଜପୁରବାସୀ ଓଡ଼ିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଏ ରାଜାବଳୀ ଓ ପ୍ରବୋଧଚନ୍ଦ୍ରିକା ନାମକ ଦୁଇଖଣ୍ଡି ବଙ୍ଗଳା ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରି ଯଥାକ୍ରମେ ୧୮୦୮ ଓ ୧୮୧୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ସେ କଲିକତାର ଫୋର୍ଟ୍ ଉଇଲିୟାମ୍ କଲେଜରେ ନବାଗତ ଇଂରେଜ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିଲେ । ବିଦ୍ୟାପତି-ରଚିତ ପୁରୁଷ ପରୀକ୍ଷାର ଓ ବତ୍ରିଶ ସିଂହାସନର ଅନୁବାଦ ମଧ୍ୟ ତାହାଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସକଳ ଗ୍ରନ୍ଥ ଉକ୍ତ କଲେଜରେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକସ୍ୱରୂପ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲା । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ସେ ଓ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ସାହେବ ମିଳି ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନ ସଂକଳନ କରିଥିଲେ । ତାହାହିଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଅଭିଧାନ । ୧୮୦୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ କଲିକତାରେ ଫୋର୍ଟ ଉଇଲିୟାମ କଲେଜ ସ୍ଥାପିତ ହେବା ସମୟରେ ତହିଁରେ ପଠିତ ହେବା ପାଇଁ ଏ ବ୍ୟାକରଣ, ଅଭିଧାନ ଆଦି କେତେକ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରେ ରଚନା କରିଥିଲେ ।]

ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ମନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—ମହାଦେବଙ୍କ ଜପମନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A for-
Mṛutyuñjaya mantra mula for repeating the name of Mahādeba.

ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ରଥ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଉତ୍କଳଭାଷାଭିଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ—
Mṛutyuñjaya ratha Late literaray Oriya knowing Pandit. [ଦ୍ର—ଏ 'ପ୍ରବନ୍ଧପାଠ', 'ମୁଦ୍ରାରାକ୍ଷସ ନାଟକ' ଓ 'ସାରଳା ଚରିତ' ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଲେଖିଅଛନ୍ତି—ତାରିଣୀ. ଉ. ସା. ଇତିହାସ ।]
ଏ ଏକାଧିକ ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ ଓ ଅନେକ ପ୍ରାଚ୍ୟତତ୍ତ୍ୱ ଓ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ ।
ଏ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଜଣେ ନିଷ୍ଠାପର ସେବକ ଥିଲେ ଓ ଯୁବକ ଅବସ୍ଥାରେ ୧୯୨୩ ଖ୍ରୀ: ରେ ଏହାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବାରୁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଦାରୁଣ କ୍ଷତି ହେଲା ।]

ମୃତ୍ୟୁ ନାଶକ—ସଂ. ବି—ପାରଦ; ପାରା ଧାତୁ—
Mṛutyu nāśaka Mercury; quicksilver.

ମୃତ୍ୟୁପୁର—ସଂ. ବି—(ଯେଉଁ ପୁରରେ ଜୀବଗଣ ମରନ୍ତି) ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁର—
Mṛutyupura The earth. [ଉ—ଆଉ ଅଳ୍ପ ଦିନର କଥା, ମୃତ୍ୟୁପୁରରେ କି ଥିବା ସର୍ବଥା ? ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]

ମୃତ୍ୟୁପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି—ଇକ୍ଷୁ; ଆଖୁ—Sugarcane. [ଦ୍ର—
Mṛutyupushpa ପୁଷ୍ପୋଦ୍ଗମ ହେଲେ ଏ ଗଛ ମରିଯାଏ ବୋଲି ଏହାର ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

ମୃତ୍ୟୁଫଳ(ଳା)—ସଂ. ବି—୧ । ମହାକାଳ ଫଳ—The colocinth.
Mṛutyu phaḷa(ḷā) ୨ । କଦଳୀ ଫଳ—2. Banana; plantain (fruit). [ଦ୍ର—ଏ ଗଛରେ ଥରେ ଫଳ ଧରିଲେ ଏ ଗଛ ମରିଯାଏ ।]

ମୃତ୍ୟୁ ବଞ୍ଚନ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ; ଶିବ—1.
Mṛutyu bañchana Śiba. ୨ । ବିଲ୍ୱବୃକ୍ଷ—2. The marmale tree. ୩ । ଡାମରକାଉ; ଦଣ୍ଡକାକ—
3. Raven

ମୃତ୍ୟୁବୀଜ—ସଂ. ବି—ବାଉଁଶ—The bamboo. [ଦ୍ର—ବୀଜ
Mṛutyubija ଧରିଲେ ଏ ଗଛ ମରିଯାଏ ବୋଲି ଏହାର ନାମ 'ମୃତ୍ୟୁବୀଜ' ।]

ମୃତ୍ୟୁ ଭଙ୍ଗୁରକ—ସଂ. ବି—ମରଣକାଳରେ ବାଦନୀୟ ପଟହ—
Mṛutyu bhaṅguraka Funeral drum.

ମୃତ୍ୟୁଭୟ—ସଂ. ବି (୫ମୀ ତତ୍)—ମରିବାର ଆଶଙ୍କା—
Mṛutyubhaya The fear of death.

ମୃତ୍ୟୁ ଭୃତ୍ୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରୋଗ—
Mṛutyu bhṛutya Disease; illness.

ମୃତ୍ୟୁମୁଖ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମୃତ୍ୟୁ=ଯମ+ମୁଖ)—୧। କାଳ-
Mṛutyumukha କବଳ; ମୃତ୍ୟୁର ବା କାଳଦେବତାଙ୍କ ପାଟି —1. The jaws of death; death's mouth.
୨। ଆସନ୍ନ ମୃତ୍ୟୁ—2. Impending death.

ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପତିତ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମରିବା—To die; to
Mṛutyu mukhare patita hebā meet death.
মৃত্যু মুখে পড়া मृत्युके मुखमे पडना

ମୃତ୍ୟୁ ଯୋଗ—ସଂ. ବି. (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—୧। ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଅଶୁଭ
Mṛutyu joga ଯୋଗ ବିଶେଷ—1. (astrology) A particular inauspicious conjunction of stars on particular days. [ଦ୍ର—ପ୍ରତିପଦ ଷଷ୍ଠୀରେ ଉତ୍ତରାଷାଢ଼ା, ନବମୀରେ କୃତ୍ତିକା, ଅଷ୍ଟମୀରେ ପୂର୍ବ ଭାଦ୍ରପଦ, ଏକାଦଶୀରେ ରୋହିଣୀ, ଦ୍ୱାଦଶୀରେ ଅଶ୍ଳେଷା ଓ ତ୍ରୟୋଦଶୀରେ ମଘା ନକ୍ଷତ୍ର ପଡ଼ିଲେ ଏହି ଯୋଗ ଘଟେ। ଏ ଯୋଗରେ ଯାତ୍ରା ନିଷିଦ୍ଧ।] ୨। ମନୁଷ୍ୟର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବାର (ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷଣ ଯୁକ୍ତ) ଯୋଗ—2. A time preordained by Fate for one's death. ୩। (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ମାରକଦଶା; ଜାତକୋକ୍ତ ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରାଦିର ମାରକ ଯୋଗ, ଯହିଁରେ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ନିଶ୍ଚୟ ଘଟିବ ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ର କହେ—3. (astrology) A conjunction of planets etc. resulting in or leading to a person's death.

ମୃତ୍ୟୁ ଶଯ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧାରୟ)—୧। ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
Mṛutyu śajyā ଶୁଦ୍ଧି କିମ୍ବା ଉପଲକ୍ଷରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦାନ ଦିଆଯିବା ସୁସଜ୍ଜିତ ଶଯ୍ୟା—1. A bed presented to Brahmans on the occasion of the performance of the funeral rites.
୨। (ଆଧୁନିକ) ଆସନ୍ନମୃତ୍ୟୁ ବା ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶଯ୍ୟା—2. Deathbed; the bed of a dead or dying person.

ମୃତ୍ୟୁ ସଂଖ୍ୟା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯୁଦ୍ଧ ଓ ରୋଗ ଆଦିରେ ମୃତ
Mṛutyu saṁkhyā ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଗଣନା—The number of mortality.

ମୃତ୍ୟୁ ସଞ୍ଜୀବନୀ—ସଂ. ବି—ମୃତ ସଞ୍ଜୀବନୀ (ଦେଖ)
Mṛutyu sañjībanī Mṛuta sañjībanī (See)
(ଉ—ସନ୍ଧାନ କରଣ ଯେ ବିଶଲ୍ୟକରଣୀ, ମୃତ୍ୟୁ ସଞ୍ଜୀବନୀ ଯେ ସାବର୍ଣ୍ଣି କରଣୀ। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ।)

ମୃତ୍ୟୁସ୍ୟୂତି—ସଂ. ବି.—କର୍କଟ; କଙ୍କଡ଼ା—Crab. [ଦ୍ର—ପ୍ରସବ-
Mṛutyu syūti କାଳରେ ମାତା ମରିଯାଏ ବୋଲି କଙ୍କଡ଼ାର ଏପରି ନାମ କରଣ ହୋଇଅଛି।]

ମୃତ୍ସା(ସ୍ନା)—ସଂ. ବି. (ମୃଦ୍=ମୃତ୍ତିକା+ପ୍ରଶସ୍ତାର୍ଥେ ସ, ସ୍ନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)
Mṛutsā(snā) ପ୍ରଶସ୍ତ ମୃତ୍ତିକା; ଉତ୍ତମ ମାଟି—Good soil.

ମୃଦ୍(ଧାତୁ)—ସଂ—୧। ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା; ଗୁଣ୍ଡିବା—1. To reduce; to
Mṛud (root) powder; to pulverise. ୨। ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା; ଦଳିବା—2. To trample; to tread; to bruise; to crush. ୩। ପେଷିବା—3. To grind; to pound.

ମୃଦ୍—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ମୃଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ କ୍ୱିପ୍)—ମୃତ୍ତିକା; ମାଟି—
Mṛud Earth; soil.

ମୃଦ୍ଫରା(ରୋ)ସ୍—ଦେ. ବି.—ମୁର୍ଦ୍ଦଫରାସ (ଦେଖ)—
Mrudpharā(ro)s Murdda pharās (see)

ମୃଦଙ୍ଗ—ସଂ ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ମୃଦ୍=ମୃତ୍ତିକା+ଅଙ୍ଗ)—୧। ମୃତ୍ତିକା
Mṛudaṅga ନିର୍ମିତ ଦ୍ୱିମୁଖବିଶିଷ୍ଟ ଚର୍ମାନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ; ଖୋଳ—1. A tabour made of clay. [ଦ୍ର—ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ମୃଦଙ୍ଗର ପ୍ରଥମ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା। ପରେ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ମାଟି ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଏହାକୁ କାଠରେ ତିଆରି କରିଥିଲେ। କାଷ୍ଠମୟ ବାଦ୍ୟର ନାମ ମର୍ଦ୍ଦଳ ବା ପଖୋଜ ବା ଢୋଲକ ଏବଂ ମୃଣ୍ମୟ ବାଦ୍ୟର ନାମ ମୃଦଙ୍ଗ।] ୨। ପଟହ; ନାଗରା—2. Drum. ୩। ଘୋଷ; ଶବ୍ଦ; ଗୋଳମାଳ—3. Sound; noise. ୪। ବଂଶ; ବାଉଁଶ—4. Bamboo.

ମୃଦଙ୍ଗ ପିଠିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ମୃଦଙ୍ଗ+ପୃଷ୍ଠ)—ଯେଉଁ ପଶୁ
Mṛudaṅga piṭhia (ଜନ୍ତୁ)ର ପିଠି ମୃଦଙ୍ଗ ପରି ଗୋଲ—
যার মৃদঙ্গের মত পিঠ (An animal) Having the back
मृदंगका माफिक पीठवाला shaped like a tabour.

ମୃଦଙ୍ଗ ପେଟା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ପେଟ ମୃଦଙ୍ଗ ପରି ଫୁଲିଯାଏ—
Mrudaṅga peṭā Having a swollen belly
যারমৃদঙ্গের মত পেট मृदंगसा पेटवाला (like a tabour).

ମୃଦଙ୍ଗ ପେଟୀ,
ମୃଦଙ୍ଗ ପେଟେ(ଟୋ)ଇ } —ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଦଙ୍ଗପେଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଦଙ୍ଗ ଫଳ—ସଂ. ବି—ପଣସ ଫଳ—Jack fruit; Artocarpus
Mṛudaṅga phaḷa Integrifolia.

ମୃଦଙ୍ଗଫଳିନୀ—ସଂ. ବି—କୋଶାତକୀ; ଜହ୍ନି—
Mṛudaṅgaphaḷinī Luffa Acutangula.

ମୃଦଙ୍ଗର ଦୁଇ ପିଠିରେ ହାତ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Mṛudaṅgara dui piṭhire hāta māribā ଉଭୟ ପକ୍ଷ ବା ଦଳଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶେ ବା ବନ୍ଧୁତା କରେ—(said of a person) siding with both parties in a contest or quarrel.

ମୃଦଙ୍ଗାର—ସଂ. ବି (ମୃତ୍+ଅଙ୍ଗାର; କାଠ ବହୁକାଳ ମାଟି ମଧ୍ୟରେ
Mṛudaṅgāra ପୋତି ହୋଇ ରହିଲେ ଅଙ୍ଗାର ପାଲଟିଯାଏ)—ପଥର କୋଇଲା—Coal.

ମୃଦଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୃଦଙ୍ଗୀ)—ଯେ ମୃଦଙ୍ଗ ବଜାଏ—One
Mṛudaṅgiā who plays on the tabour.
যারা মৃদঙ্গ বাজায় मृदङ्गबजानेवाला

ମୃଦଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମୃଦଙ୍ଗ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମୃଦଙ୍ଗବାଦକ—
Mṛudaṅgī One who plays on the tabour.
(ମୃଦଙ୍ଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ମୃଦଙ୍ଗ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ମୃଦଙ୍ଗ ଆକୃତି-ବିଶିଷ୍ଟ)—କୋଶାତକୀ; ଜହ୍ନି—Luffa Acutangla.

ମୃଦବ—ସଂ. ବି—ନାଟକୀୟ ଭାଷାରେ ଗୁଣ ସହିତ ଦୋଷର ପ୍ରଦର୍ଶନ
Mṛudaba (ହି. ଶ)—(dramatic parlance) The exhibition of the faults of a dramatic character along with its excellence.

ମୃଦର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଚଞ୍ଚଳ; ଚଟୁଳ—1. Active; pert.
Mṛudara ୨ । ଦ୍ରୁତଗାମୀ—2. Swift. ୩ । କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ—
(ମୃଦରୀ-ସ୍ତ୍ରୀ) 3. Transient; momentary; short-lived.

ମୃଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—ମାଟି—
Mṛudā Earth; clay

ମୃଦାକ(କା)ର—ସଂ. ବି (ମୃଦ୍+ଅକର; ବହୁବ୍ରୀହି କିମ୍ବା ମୃଦା=
Mṛudāka(kā)ra ମାଟି+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଉପପଦ ତତ୍)—ବଜ୍ର; ଅଶନି—Thunderbolt.

ମୃଦାର—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି—ମୁର୍ଦ୍ଦାର (ଦେଖ)
Mṛudāra Murdāra (See)

ମୃଦାର ଶଙ୍ଖ—ଦେ. ବି (ସ. ମୃଦ୍ରାଶଙ୍ଖ)—ମୁଦ୍ରାଶଙ୍ଖ (ଦେଖ)
Mṛudāra śankha Mudrā śankha [See)

ମୃଦାର ଶିଙ୍ଗ(ଘ,ଙ୍ଗି,ଘୀ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୃଦାର ଶୃଙ୍ଗ)—ମୃଦାର ଶୃଙ୍ଗ
Mṛudāra śinga(ṅgha,ṅgi,ṅghī) (ଦେଖ)—
Mṛuddāra śrunga (See)

ମୃଦିତ—ସ. ବିଣ (ମୃଦ୍ ଧାତୁ=ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Mṛudita ୧ । ମର୍ଦ୍ଦିତ—1. Pounded. ୨ । ଚୂର୍ଣ୍ଣୀକୃତ—
2. Powdered; pulverised. ୩ । ଦଳିତ—
3. Trodden; bruised; crushed. ୪ ।
ପଦଦଳିତ—4. Trampled on.

ମୃଦିନୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଦା=ମୃତ୍ତିକା+ ପ୍ରଶସ୍ତାର୍ଥେ. ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Mṛudinī ୧ । ଉତ୍ତମ ମାଟି—1. Good soil. ୨ । ଗୋପୀ-
ଚନ୍ଦନ (ହି. ଶ)—2. A kind of soil used for painting the body,

ମୃଦୁ—ସଂ. ବିଣ (ମୃଦ୍ ଧାତୁ=ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. କୁ)—
Mṛudu ୧ । ଅତୀକ୍ଷ୍ଣ; ବତୁର; ଯାହା ଧାରୁଆ ନୁହେଁ—
1. Blunt; not sharp. ୨ । ନରମ; କୋମଳ—
2. Soft; tender; supple. ୩ । ନମ୍ର; ଭଦ୍ର;
ବିନୀତ—3. Gentle; mild; placable.
୪ । ଶାନ୍ତ—4. Peaceable; quiet. ୫ । ଦୟାଳୁ—
5. Kind. ୬ । ଧୀର—6. Slow. ବି—୧ । ମୃଦୁଗଣ
(ଦେଖ)—1. Mṛudugaṇa (See). ୨ । ଶନିଗ୍ରହ
(କାରଣ ଏହାର ଗତି ମୃଦୁ)—2. The planet
Saturn. ୩ । ଗୃହକନ୍ୟା; ପରିବାରସ୍ଥ କନ୍ୟା; ଘରର
ଝିଅ—3. A daughter of the household; a female child.

ମୃଦୁ ଅଙ୍ଗୀ—ଦେ.ବି. ଓ ବିଣ (ତଦ୍ଭ) ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ମୃଦ୍ବଙ୍ଗୀ)—କୋମଳାଙ୍ଗୀ
Mṛudu angi —A woman having a soft body.
ମୃଦୁଅଙ୍ଗୀ ମୃଦ୍ବଙ୍ଗୀ

(ମୃଦୁ ଅଙ୍ଗିମା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—କମଳ ଦଳ ଫୁଲ ନାସା
ଶୋଭନା, ବର୍ଣ୍ଣି କେ ପାରିବ ମୃଦୁ ଅଙ୍ଗିମା । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେ-
ହୀଶ ବିଳାସ ।)

ମୃଦୁ କୃଷ୍ଣାୟସ—ସ. ବି—ସୀସକ—
Mṛudu krushṇāyasa Lead.

ମୃଦୁ କୋଷ୍ଠ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଝାଡ଼ା
Mṛudu koshṭha ତରଳଥାଏ ହୁଏ—1. (a person) Of
(ମୃଦୁକୋଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) lax bowels. ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ
ଔଷଧାଦି ସହଜରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୁଏ—2. (a person)
On whom medicines easily take effect or act.

ମୃଦୁ ଗଣ—ସ. ବି—ଚିତ୍ରା, ଅନୁରାଧା, ମୃଗଶିରା ଓ ରେବତୀ ନକ୍ଷତ୍ର—
Mṛudu gaṇa The collective name of 4 asterisms in Hindu astronomy; the 14th 17th, 5th and 27th lunar mansions.

ମୃଦୁ ଗତି—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଧୀର ଗତି—Slow motion.
Mṛudu gati ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଧୀରଗତି
ବିଶିଷ୍ଟ—Having slow motion.

ମୃଦୁ ଗନ୍ଧ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଈଷତ୍ ଗନ୍ଧ—Mild flavour or
Mṛudu gandha smell; aroma.
ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଈଷତ୍ ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ—Mild-flavoured; aromatic.

ମୃଦୁ ଗମନ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—ମୃଦୁ ଗତି (ଦେଖ)
Mṛudu gamana Mṛudu gati (See)
(ମୃଦୁଗମନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଧୀରଗତି ବିଶିଷ୍ଟ—
Moving slowly; slow-paced.

ମୃଦୁ ଗମନା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ହଂସୀ—1. A goose. ୨ । ମନ୍ଦ-
Mṛudu gamanā ଗାମିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A slow-paced
woman. ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୃଦୁଗମନର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Mṛudu gamana.

ମୃଦୁ ଗମ୍ଭୀର—ସ. ବିଣ. (ମୃଦୁ ଅଥଚ ଗମ୍ଭୀର)—୧ । ଧୀର ଅଥଚ
Mṛudu gambhīra ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
1. Gentle yet grave (person). ୨ । ଧୀର
ଅଥଚ ଗମ୍ଭୀର (ସ୍ୱର)—2. Slow yet deep (sound).

ମୃଦୁଗାମୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଉପପଦ ତତ୍)—ମୃଦୁଗମନ (ଦେଖ)
Mṛudugāmī Mṛudugamana (See)
(ମୃଦୁଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୃଦୁ ଗୁଞ୍ଜନ—ସ ବି. (କର୍ମଧା)—କୋମଳ ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ—
Mṛudu gunjana Soft or mild buzzing.
(ମୃଦୁ ଗୁଞ୍ଜିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଦୁ ଚର୍ମୀ(ର୍ମା)-ସ.ବିଣ. (ମୃଦୁ+ଚର୍ମ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—କୋମଳ
Mṛudu charmī(rmā) ଚର୍ମ ବା ତ୍ୱକ୍ ବିଶିଷ୍ଟ—Soft-skinned. ବି—ଭୂର୍ଜ ବୃକ୍ଷ; ଭୂର୍ଜ ପତ୍ର ଗଛ—The birch tree.

ମୃଦୁଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୃଦୁ+ଛଦ୍=ଆଚ୍ଛାଦନ, ବକଳ
Mruduchchhada ଯାହାର)—କୋମଳ ଆଚ୍ଛାଦନ ଯୁକ୍ତ; ଯାହାର ଚମଡ଼ା ବା ଛାଲ କୋମଳ—Having a soft covering or bark or skin; soft-skinned ବି—୧। ଭୂର୍ଜ ପତ୍ର ବୃକ୍ଷ—1. The birch tree. ୨। ବିରଜ ପିଲୁ ବୃକ୍ଷ—2. A kind of wild tree; Salvadora Persica. ୩। କୁକୁନ୍ଦ୍ରୁ; ପୋକଶୁଙ୍ଘା ଗୁଳ୍ମ—3. A wild plant; Blumea Lacera. ୪। ଗୁଆଳ—4. A variety of palm tree.

ମୃଦୁ ଜ୍ୱଳ—ସଂ. ବି. (ମୃଦୁ+ଜ୍ୱଳ)—ଅଳ୍ପ ଦୀପ୍ତ ଶିଖା—
Mrudu jwala A dim flame.

ମୃଦୁତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି. (ମୃଦୁ+ଭାବ; ତା, ତ୍ୱ)—କୋମଳତା—
Mruduta(twa) Softness; mildness; tenderness; gentleness.

ମୃଦୁ ତ୍ୱକ୍ (ଚ, ଚ)—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୃଦୁ=କୋମଳ+ତ୍ୱକ୍=ଛାଲ ଯାହାର)—ଭୂର୍ଜ ପତ୍ର ଗଛ—
Mrudu twak(ch, cha) The birch tree.

ମୃଦୁଦ୍ଭବ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୃତ୍=ମାଟି+ଉଦ୍ଭବ=ଜନ୍ମ ଯାହାର)
Mrududbhaba —୧। ମାଟିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁ—1. A pro-
(ମୃଦୁଦ୍ଭବା—ସ୍ତ୍ରୀ) duction of the earth. ୨। ଉଦ୍ଭିଦ—2. Vegetable. ସଂ. ବଣ—ମାଟିରୁ ଜାତ—Produced from the earth.

ମୃଦୁ ନାଦ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—କୋମଳ ସ୍ୱର—Soft sound. ସଂ.
Mrudu nada ବଣ.ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୋମଳ ସ୍ୱର ବିଶିଷ୍ଟ—Having soft sound.

ମୃଦୁ ନାଦୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଉପପଦ ତତ୍; ମୃଦୁ+ନାଦ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ. ଇନ୍)—ମଧୁର ସ୍ୱରବାଦୀ—Soft-
Mrudu nadi
(ମୃଦୁନାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) sounding.

ମୃଦୁନ୍ନକ—ସଂ. ବି—ସୁନା; ସୁବର୍ଣ୍ଣ—
Mrudunnaka Gold.

ମୃଦୁ ପତ୍ର—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୋମଳପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—
Mrudu patra Having soft or tender leaves.
(ମୃଦୁପତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୃଦୁ ପବନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଧୀର ବାୟୁ—Breeze; slow
Mrudu pabana wind; gentle breeze
(ମୃଦୁ ସମୀରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଦୁ ପର୍ବକ—ସଂ. ବି. (ମୃଦୁ+ପର୍ବନ୍+କ)—ବେତ; ବେତ୍ର—
Mrudu parbbaka Cane; ratan,

ମୃଦୁ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—୧। କୋମଳ ପୁଷ୍ପ—1. Soft
Mrudu pushpa flower. ୨। (ବହୁବ୍ରୀହି) ଶିରୀଷ ବୃକ୍ଷ—
(ମୃଦୁପୁଷ୍ପା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. The Sirisha tree. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୋମଳ ପୁଷ୍ପଯୁକ୍ତ (ବୃକ୍ଷ ବା ଲତା)—(tree or creeper) Having soft or tender flowers.

ମୃଦୁ ଫଳ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧। ବଇଁଚ, ଭଇଞ୍ଚ; କଣ୍ଟା ଭଇଞ୍ଚ
Mrudu phala ଗୁଳ୍ମ—1. A plant; Flacoprita Ramontchi. ୨। ମଧୁର ନାରିକେଳ—2. A sweet kind of cocoanut. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୋମଳ ଫଳ ବିଶିଷ୍ଟ (ବୃକ୍ଷ ବା ଲତା)—(a tree or creeper) Having soft fruits.

ମୃଦୁବଚନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—କୋମଳ ବାକ୍ୟ—Soft words
Mrudubachana or speech. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)
(ମୃଦୁବଚନା—ସ୍ତ୍ରୀ) —ଯେ କୋମଳ କଥା କହେ—(a person) Of soft speech.
(ମୃଦୁବାକ୍—ଅନ୍ୟ ବଣ ରୂପ)

ମୃଦୁବାତ(ୟୁ)—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଧୀର ସମୀରଣ—
Mrudubata(yu) Gentle breeze.

ମୃଦୁ ବିରେଚକ—ସଂ. ବଣ (କର୍ମଧା)—ଯାହା ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ
Mrudu birechaka ଝାଡ଼ା କରାଏ—Gentle laxative.

ମୃଦୁବେଗ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଧୀର ଗତି—Slow motion.
Mrudubega ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଧୀର ଗତି ବିଶିଷ୍ଟ
(ମୃଦୁବେଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) —Having slow motion; moving slowly.

ମୃଦୁଭାବ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—କୋମଳ ଭାବ—Softness.
Mrudubhaba ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୋମଳ
(ମୃଦୁଭାବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭାବାନ୍ୱିତ—(A person) Of tender ideas.

ମୃଦୁ ମଧୁର—ସଂ. ବଣ (ସହଚର) (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ମୃଦୁ ଓ ମଧୁର—
Mrudu madhura Soft and sweet.

ମୃଦୁମନ୍ଦ—ସଂ. ବଣ—ଅତି ମନ୍ଦ; ଅତି ଧୀର—
Mrudumanda Very slow.

ମୃଦୁମଳୟ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଧୀରପ୍ରବାହିତ ଦକ୍ଷିଣାପବନ—
Mrudumalaya The mild south breeze.

ମୃଦୁଳ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମୃଦୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଲ)—୧। କୋମଳ—
Mrudula 1. Soft. ୨। ଧୀର—2. Slow; gentle.
(ମୃଦୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି (ମୃଦୁ+ଲା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଜଳ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—Water.

ମୃଦୁଳା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧। କୋମଳାଙ୍ଗୀ—1. (a woman)
Mrudula Having soft limbs or lovely appearance ୨। ମୃଦୁଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—2. Feminine of Mrudula. ବି—ପୁଷ୍ପ ବିଶେଷ—A kind of flower. [ଛ—ଷଡବର୍ଣ୍ଣ ଛନ୍ଦଅନା ଭଙ୍ଗମଣି ମୃଦୁଳା ଏ ଚନ୍ଦ୍ରବିମ୍ବ। ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ।]

ମୃଦୁଲୋମକ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୋମଳ ଲୋମ ବିଶିଷ୍ଟ—
Mrudulomaka Having soft fur. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)
(ମୃଦୁଲୋମା—ଅନ୍ୟରୂପ) —ଠେକୁଆ—The hare.

ମୃଦୁ ସ୍ପର୍ଶ—ସଂ. ବଣ—୧। (ବହୁବ୍ରୀହି) ଯାହା କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ
Mrudu sparsa କୋମଳ ଭାବରେ ସ୍ପର୍ଶ କରେ—1. Touching anything softly or slightly. ୨। ଯା।

ଛୁଇଁଲେ ନରମ ଲାଗେ—2. Soft to the touch. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । କୋମଳଭାବରେ ଛୁଇଁବା—1. Soft touch. ୨ । ସାମାନ୍ୟଭାବରେ ଛୁଇଁବା—2. Slight touch.

ମୃଦୁ ସ୍ୱଭାବ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ନମ୍ର ପ୍ରକୃତି—Gentle or mild nature. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି) Mrudu swabhāba (ମୃଦୁସ୍ୱଭାବା—ସ୍ତ୍ରୀ) —୧ । ନମ୍ର ପ୍ରକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ—1. Mild; gentle. ୨ । ଶାନ୍ତ ପ୍ରକୃତିକ—2. Peaceful by nature.

ମୃଦୁ ସ୍ୱର—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । କୋମଳ କଣ୍ଠସ୍ୱର—1. Mild tone. ୨ । କ୍ଷୀଣ ଶବ୍ଦ—2. Feeble sound. ୩ । ନମ୍ରତ ବାକ୍ୟ—3. Gentle words. Mrudu swara ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୃଦୁସ୍ୱର ବିଶିଷ୍ଟ—(a person or tune or sound) Having mild or gentle tone. (ମୃଦୁସ୍ୱରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୃଦୁ ସ୍ୱାଦ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଈଷତ୍ ସ୍ୱାଦବିଶିଷ୍ଟ (ଯାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖଟା ବା ରସ ବା ମିଠା ନୁହେଁ)—Having a delicate taste; of mild taste. Mrudu swāda

ମୃଦୁ ସ୍ରୋତଃ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ଧୀର ପ୍ରବାହ—Gentle stream or slow current. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଧୀର ପ୍ରବାହଯୁକ୍ତ—Having a slow or gentle current; flowing gently. Mrudu srotah (ମୃଦୁସ୍ରୋତାଃ—ଅନ୍ୟ ବିଣରୂପ)

ମୃଦୁ ହାସ(ସ୍ୟ)—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ସ୍ମିତ ହାସ୍ୟ; ମୁରୁକି ହସ—A smile; a gentle laugh. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସ୍ମିତହାସ୍ୟ ଯୁକ୍ତ—Smiling. Mrudu hāsa(sya) [ମୃଦୁହାସା(ସ୍ୟା) —ସ୍ତ୍ରୀ ବିଣ ରୂପ]

ମୃଦୂତ୍ପଳ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା; ମୃଦୁ+ଉତ୍ପଳ)—ନୀଳ କଇଁ—The blue lotus. Mrudūtpala (ମୃଦୁତ୍ପଳ; ମୃଦୁତ୍ପ୍ଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଦ୍ଗୁ—ସଂ. ବ - ମତ୍ସ୍ୟ ବିଶେଷ—A sort of fish. Mrudga (ମୃଦ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଦ୍ଘଟ—ସଂ. ବ (ମୃଦ୍+ଘଟ; ମ. ପ. ଲୋ;)—ମୃତ୍ତିକାନିର୍ମିତ ଘଟ; ମାଠିଆ—Earthen pitcher. Mrudghata (ମୃଦ୍ଘଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଦ୍‌ବଙ୍ଗ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ମୃଦ୍+ବଙ୍ଗ)—ରଙ୍ଗ ବା ଟିଣ ଧାତୁ—Tin (metal). Mrudbanga

ମୃଦ୍ୱଙ୍ଗ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ମୃଦୁ+ଅଙ୍ଗ; ବହୁବ୍ରୀହି)—କୋମଳାଙ୍ଗ; କୋମଳାବୟବ ବିଶିଷ୍ଟ—Having tender or delicate limbs; tender-bodied. Mrudwanga (ମୃଦ୍ୱଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୃଦ୍ୱୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଦୁ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । କୋମଳାଙ୍ଗୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ସୁକୁମାରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. A tender-bodied woman. ୨ । କପିଳ ଦ୍ରାକ୍ଷା—2. The brown grape. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୃଦୁର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Mrudu. Mrudwi

ମୃଦ୍ୱୀକା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଇକ+ଅ)—୧ । ଦ୍ରାକ୍ଷା; ଅଙ୍ଗୁର—1. Grape. ୨ । ଦ୍ରାକ୍ଷାସବ (ଦୃ. ଷ)—2. Wine from grapes. Mrudwikā

ମୃଦ୍ଭାଜନ—ସଂ. ବ (ମୃଦ୍=ମାଟି+ଭାଜନ=ପାତ୍ର; ମ. ପ. ଲୋ;)—ମାଟିର ପାତ୍ର ବା ହାଣ୍ଡି—A vessel of clay; an earthen pot. Mrudbhājana (ମୃଦ୍‌ଭାଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଧ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଆର୍ଦ୍ର ହେବା—1. To be wet or moistened. ୨ । ବଧ କରିବା—2. To kill. Mrudh (root)

ମୃଧ—ସଂ. ବ (ମୃଧ୍ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ. ଅ)—ଯୁଦ୍ଧ; ରଣ—War; fight; battle. Mrudha

ମୃଧନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ—ମୂର୍ଦ୍ଧନା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Mūrddhanā etc. (See) Mrudhanā(etc)

ମୃଧନ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ (ଦେଖ) Mūrddanya (See) Mrudhanya

ମୃଧା—ସଂ. ଅ—୧ । ବୃଥା—1. In vain. ୨ । ଅନର୍ଥକ—2. Uselessly (M. W) Mrudhā

ମୃନ୍ମୟ—ସଂ. ବିଣ (ମୃଦ୍+ବିକାରାର୍ଥେ ମୟ)—ମୃଣ୍ମୟ; ମୃତ୍ତିକାନିର୍ମିତ (ହି. ଷ.)—Earthen. Mrunmaya

ମୃନ୍ମରୁ—ସଂ. ବ—(ମୃଦ୍+ମରୁ)—୧ । ପାଷାଣ; ପଥର—1. Stone. ୨ । ପାହାଡ଼—2. Rock; hill. ୩ । ପର୍ବତ—3. Mountain Mrunmaru

ମୃନ୍ମାନ—ସଂ. ବ—(ମୃଦ୍+ମାନ)—କୂପ; କୂଅ (ହି. ଷ)—Well. Mrunmāna

ମୃଲ୍ଲୋଷ୍ଟ୍ର—ସ. ବ—(ମୃଦ୍+ଲୋଷ୍ଟ୍ର)—ମାଟିର ଢେଲା—A clod of earth. Mrulloshtra

ମୃଶ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ସ୍ପର୍ଶ କରିବା; ଛୁଇଁବା—1. To touch. ୨ । ଦେଖିବା—2. To see; to percieve. ୩ । ବିବେଚନା କରିବା—3. To consider. Mruś (root)

ମୃଷ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ସହ୍ୟ କରିବା—1. To bear; to suffer; to endure. ୨ । ସେଚନ କରିବା—2. To sprinkle. Mrush (root)

ମୃଷା—ସ. ଅ—୧ । ମିଥ୍ୟାରେ; ମିଛରେ—1. Falsely. ୨ । ଅନର୍ଥକ; ବୃଥା—2. In vain. ସ.ବିଣ—ଅସତ୍ୟ; ମିଥ୍ୟା (ହି. ଷ)—Untrue; false. Mrushā

ମୃଷାଧ୍ୟାୟୀ—ସ. ବ- (ମୃଷା+ଧ୍ୟୈ ଧାତୁ=ଚିନ୍ତା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ ୧ମା. ୧ବ)—ବକ; ବଗ—The egret bird. Mrushādhyāyi

ମୃଷାବାଦ—ସ. ବ—(ମୃଷା=ମିଥ୍ୟା+ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ମିଥ୍ୟା ବାକ୍ୟ—1. False speech; falsehood. ୨ । ଥଟ୍ଟା ଉପହାସ—2. Joke. ୩ । ଉପହାସାତ୍ମକ ପ୍ରଶଂସା—3. Ironical praise. Mrushā bāda (ମୃଷାଭାଷଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଷାବାଦୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ମୃଷା=ମିଥ୍ୟା+ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମିଥ୍ୟାବାଦୀ—
Mṛushābādi
(ମୃଷାଭାଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Lying; speaking falsehood.
(ମୃଷାବାଦିନୀ, ମୃଷାଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବ.—୧ । ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋକ୍ତା—1. One who brings a false charge. ୨ । ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A liar.

ମୃଷାର୍ଥକ—ସ. ବଣ.—(ମୃଷା=ମିଥ୍ୟା+ଅର୍ଥ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Mṛushārthaka ଅଲୀକ ବା ଅସମ୍ଭବାର୍ଥକ—Conveying an imposible or absurd meaning. ବ—ଅସମ୍ଭବ ବାକ୍ୟ—Absurd speech. [ଯଥା--ଘୋଡ଼ାଡିମ୍; ଅକାଶ କଇଁଅ, ଅକାଶ କୁସୁମ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ମୃଷାଲକ—ସ. ବ—(ଏଥିରେ ଅଳ୍ପ ବନ ମଞ୍ଜୁଷା ରୂପ ଅଳଙ୍କାର ଉଦ୍ଦେ- ଶ୍ୟ. ଣ)—ଅମ୍ବ ବୃକ୍ଷ——The mango tree.
Mṛushālaka

ମୃଷୋଦ୍ୟ—ସଂ. ବ.—(ମୃଷା=ମିଛ+ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ଭାବ.ଯ)
Mṛushodya ୧ । ମିଛ କହିବା; ଅଲୀକ ଭାଷଣ—1. Lying. ୨ । (+କର୍ମ. ଯ)—ମିଥ୍ୟା ଉକ୍ତି—2. Falsehood. ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)—ଅଲୀକଭାଷୀ—1. Speaking falsely. ୨ । (କର୍ମ. ଯ)—ମିଥ୍ୟା ଉକ୍ତ—2. Spoken falsely.

ମୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବଣ.—(ମୃଜ୍ ଧାତୁ=ମାର୍ଜିବା+କର୍ମ. ତ)—୧ । ମାର୍ଜିତ—
Mṛushṭa 1. Brushed; rubbed. ୨ । ସ୍ପୃଷ୍ଟ—2. Touched. ସଂସ୍କୃତ; ଶୋଧିତ—3. Purified; refined; reformed. ୪ । ପରିଷ୍କୃତ—4. Cleansed. ୫ । ସିକ୍ତ—5. Sprinkled. ୬ । (ମୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଦଳିତ—6. Crushed. ବ. ମରିଚ—Black pepper.

ମୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବ—(ମୃଜ୍ ଧାତୁ=ପରିଷ୍କାର କରିବା+ଭାବ. ତି)—୧ ।
Mṛushṭi ସ୍ପର୍ଶନ—1. Touching. ୨ । ସଂଲଗ୍ନ ହେବା—2. Contact. ୩ । ପରିଷ୍କାର କରିବା; ଶୋଧନ—3. Cleansing; purification. ୪ । ସେଚନ—4. Sprinkling. ୫ । ଖାଦ୍ୟାର୍ଥ ଅହାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—5. Preparation of food for a meal; dressing of food.

ମୃଷ୍ଟେରୁକ—ସ. ବ. ପୁଂ.—(ପ୍ରକୃତିବାଦ) ୧ । ଦାତା—1. A
Mṛushṭeruka donor. ୨ । ବଦାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A liberal person; a magnanimous person. ୩ । ଉପକାରକ—3. A benefactor. ୪ । ମିଷ୍ଟଭୋଜୀ ବ୍ୟକ୍ତି-4. An eater of sweetmeats. ୫ । ଅତିଥି ଦ୍ୱେଷ୍ଟା—5. An inhospitable person. (ମୃଷ୍ଟେରୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୬ । କୃପଣ ବ୍ୟକ୍ତି—6. A miser.

ମୃ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଅଘାତ କରିବା—1. To hurt. ୨ । ଅନିଷ୍ଟ
Mṛū (root) କରିବା; ଅକଷ୍ଟ କହିବା—2. To injure. ୩ । ବଧ କରିବା—3. To kill.

ମେଅର—ବୈଦେ. ବ—(ଇଂ. ମେଅର)—ବଡ଼ ସହରର ମିଉନିସି
Mear ପାଲିଟିର ସଭାପତି—The mayor of the munici
ମେয়র मेयर palities of big towns. [ଦ୍ର—ଇଂଲଣ୍ଡର ଲଣ୍ଡନ୍ ଅଦି ବଡ଼ ସହରରେ ଅଗେ ମେୟର୍ ଥିଲେ । ଏବେ ଅଇନ ପ୍ରଣୟନଦ୍ୱାରା କଲିକତା ଓ ବମ୍ବେ ଅଦି ସହରରେ 'ମେୟର୍' ପଦର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଅଛି ।]

ମେଆଦ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ. (ଅ.)—ମିଆଦ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Meāda (etc) Miāda etc (See)

ମେଆଦି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ. ଓ ବଣ—(ଅ.)—ମିଆଦି ଇତ୍ୟାଦି
Meādi (etc.) Miādi etc. (See)

ମେଇଁ—ପ୍ରାଦେ. (କୁତ୍ରର ବାଲେଶ୍ୱର)—ବ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Meiñ ବିଲୁଆ—The cat.

ମେଇ(ଏ)ଦି—ଦେ. ବ—ମେହେନ୍ଦି (ଦେଖ)
Mei(e)di Mehendi (See)

ମେଇଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ (ଇଂ. ମେଲ)—ମେଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Meil(etc) মেল मेल Mel etc (See)

ମେଉ(ଓ)ଆ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମେଵା)—୧ । ଫଳ—1. Fruit.
Meu(o)ā ୨ । ଖାଦ୍ୟ ଫଳ—2. Edible fruit. ୩ । କାବୁଲ
মেওয়া ଅଞ୍ଚଳରୁ ଅଣାଯାଉଥିବା ସୁସ୍ୱାଦୁ ଫଳ (ଯଥା—ବେଦାନା, ଅଙ୍ଗୁର,
मेवा କିସ୍ମିସ୍ ଓ ବାଦାମ ଅଦି ।)—3. Dried sweet fruits brought from Kabul. [ଦ୍ର—ସବୁର ଗଛରେ ମେଉଆ ଫଳେ ।—ପ୍ରବଚନ ।] ୪ । ପାକ କରି ନ ଖାଇ ଖିଆ ଯିବା ଫଳ—4. Fruit which can be eaten without being cooked. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ବାମଣ୍ଡା)—ବ.—ପିଜୁଳି; ପିଚୁଳି—Guava.

ମେଉଆ ଚିଜ—ବୈଦେ. ବ—(ଫା.)—କାବୁଲ ଦେଶରୁ ଅଣାଯାଉଥିବା
Meuā chija ଅଙ୍ଗୁର, ବେଦାନା, କିସ୍ମିସ୍, ମନକ୍କା ଓ ଝଣର
মেওয়া জিনিস, মেওয়া ফল ଅଦି ଫଳ—Sweet fruits
मेवा चिज (grapes, pomegranate, resin etc.)
(ମେଉଆ ଫଳ, ମେଉଆ ଜିନସ—ଅନ୍ୟରୂପ) brought from Kabul.

ମେଉ(ଓ)ଆର—ଦେ. ବ—ମିବାର (ଦେଖ)
Meu(o)ār মেবার मेवाड़ Mibār (See)

ମେଉଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) - ମିଆଉଁ, ମ୍ୟାଉଁ; ବିଲୁଆର ଧ୍ୱନି—
Meuñ মেঁও, ম্যাও म्याऊँ The mewing of cat.
(ମେମିଁ, ମେଁମିଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଏନା—ଦେ. ବ—ମେହେନା (ଦେଖ)
Me-enā Mehenā (See)

ମେଏଞ୍ଜ(ଜ)ର—ବୈଦେ. ବ (ଗ୍ରାମ୍ୟପ୍ରୟୋଗ, ଇଂ. ମାନେଜର)—
Me-eñja(ja)ra ମେନେଜର (ଦେଖ)—Menejara (See)
ম্যানেজার मैनेजर

ମେଁ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମେ)—ଇଂରାଜୀ ଗଣନାରେ ୫ମ ମାସ;ମଇ ମାସ
Meñ (ବୈଶାଖ—ଜ୍ୟେଷ୍ଠ)—The month of May.

ମେ ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ମେଣ୍ଢାର ବା ଛେଳିର ଧ୍ୱନି—
मइ. The bleating of a lamb or goat. [ଦ୍ର—
(ମେଁଏଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମେଣ୍ଢା ବା ଛେଳିଙ୍କୁ ଡକାଇବାକୁ ଡାକବାବେଳେ
ଭେଁ, ଭ୍ୟେ में ଅକ୍ଷର ମେଁ ବା ଅକ୍ଷର ମେଁ ଧ୍ୱନି କରାଯାଏ ।]

ମେଁଏଁ ମେଁଏଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ମେଁ (ଦେଖ)
Meneñ meneñ Meñ (See)

ମେଁଢ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. ପୁଂ—ମେଣ୍ଢା—Sheep.
Meñrdā (ମେଁଢ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମେଁଢ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତରଅଞ୍ଚଳ) ବ. ପୁଂ—ମେଣ୍ଢା—Sheep.
Meñrdhā (ମେଁଢ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମେଁ ମେଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛେଳିପରି ମେଁ ମେଁ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Meñ meñ hebā 1. To bleat like a goat. ୨
ମେଁ ମେଁ କରା (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରିବା; କରୁଣଧ୍ୱନି
में में करना କରିବା—2. (figurative) To give forth
(ମେଁଏଁ ମେଁଏଁ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) a wailing sound.
[ଦ୍ର—ଛେଳି ସିନା ମେଁ ମେଁ କୁଅନ୍ତି, କହୁଁର ମେଁ ମେଁ ହଉଛୁ—ଭଗ ।]

ମେକ—ସଂ. ବ (ମେ=ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ+କ)—ଛାଗ—
Meka Goat.

ମେକଲ—ସଂ. ବ (ମି ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କଲ)—
Mekala ୧ । ମେଖଲ; ବିନ୍ଧ୍ୟାଚଳସ୍ଥ ଗିରି ବିଶେଷ—
1. Name of a mountain in Central India.
[ଦ୍ର—ଏହି ଗିରିରୁ ନର୍ମଦା ବାହାରି ଅଛି । ଏହା ଭାରତ ବର୍ଷର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଏହା ମେଖଳାର ଆକାର ବଶିଷ୍ଟ—ହ. ଶ ।] ୨ । ଋଷି ବିଶେଷ; ନର୍ମଦାର ଜନ୍ମଦାତା—
2. Name of a sage from whose body the river Nerbudda is said to have issued.

ମେକ(ଖ)ଲ କନ୍ୟକା—ସଂ. ବ—ନର୍ମଦା ନଦୀ—The river
Meka(kha)la kanyakā Nerbudda in Central India.
(ମେକଲସୁତା, ମେକଳାଦ୍ରିଜା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେକାପ—ଦେ. ବ—୧ । ନେକାପ; ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ବନ୍ଧୁ ମନ୍ଦିରର ଶୂଦ୍ର ବା
Mekāpa କରଣସେବକ ବିଶେଷ—1. A class of Sebakas
in charge of the dress and ornaments
भंडारी of an idol. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଜିମା ଦେବତାଙ୍କ ବସ୍ତ୍ରାଲଙ୍କାରସବୁ ଥାଏ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ନିକଟରେ ସେହି ସେବକ ବରଠା ବସାଏ ତାଙ୍କୁ ଅଖଣ୍ଡ ମେକାପ କହନ୍ତି ।]
୨ । ରାଜସେବକ ବିଶେଷ—2. A class of servants of a Raja.

ମେକା[କେ]ସର୍ ଅଏଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାକାସର୍ ଅଏଲ୍)—
Mekā(ke)sar ael ଏକ ପ୍ରକାର ଅଧିକ ବାସନାତେଲ; ସୁଗନ୍ଧ
ମେକେସାର ଅଇଲ୍ କେଶତୈଳ ବିଶେଷ—Macasser oil.
मॅकासर अयल [ଦ୍ର—ଭାରତ ମହାସାଗରର କୋଷ୍ଟିଂଦ୍ୱୀପ ନିକଟସ୍ଥ
(ମେକା[କେ]ସର୍ ତେଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସେଲିବିସ ଦ୍ୱୀପର ରାଜଧାନୀ ମାକାସର (Macasser) ନାମ ସହିତ ଏହାର ସମ୍ପର୍କ ଅଛି । ଉକ୍ତ ଦ୍ୱୀପରେ ସୁଗନ୍ଧ ମସଲା ଜନ୍ମେ ।]

ମେକି—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ମେଖୀ; ଏଥିରେ ଛିଦ୍ର କରାଯାଇ ଛିଦ୍ରରେ
Meki ଥିବା ଭଲ ଧାତୁ କଢ଼ାଯାଇ ତହିଁରେ ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁର ମେଖ
ମେକୀ ମରା ଯାଇଥାଏ; ତୁଳ. ସଂ. ମିଶ୍ର=ବ୍ୟାଜ)—୧ । ସେହି
मेखी; जाली ମୁଦ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଛିଦ୍ର କରାଯାଇ ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅସଲ ଧାତୁ କାଢ଼ି ନିଆଯାଇ ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁର ଖିଲକ ଭରିତ କରାଯାଇଥାଏ—1. (a coin) From which genuine metal has been extracted by boring a hole and base meta plugged or inserted in its place. ୨ । କୃତ୍ରିମ (ମୁଦ୍ରା)—2. Counterfeit (coin). ବ—୧ । ସେହି ମୁଦ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁ ଦିଆଯାଇଥାଏ—1. A plugged coin. ୨ । କୃତ୍ରିମ ମୁଦ୍ରା—2. Counterfeit coin. ୩ । ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁ—3. A base metal. ୪ । କୃତ୍ରିମ ଦ୍ରବ୍ୟ—4. Fabricated thing. ୫ । ଜାଲ, ନିଆଇଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟ—5. Any forged or counterfeit article.

ମେକ୍ଷଣ—ସଂ. ବ—ଯଜ୍ଞପାତ୍ର ବିଶେଷ—A kind of vessel used
Mekshana in vedic sacrifice. [ଦ୍ର—ଏ ସ୍ରୁବର ବା କରଚୁଲିପରି ଓ ସୁରଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବା—ହ. ଶ ।]

ମେକ୍ସିକୋ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମେକ୍ସିକୋ)—ଦକ୍ଷିଣ ଅମେରିକାର
Meksiko ରାଜ୍ୟ ବିଶେଷ—Mexico in South America.
ମେକ୍ସିକୋ [ଦ୍ର—ଏ ଦେଶର କେତେ ସହସ୍ର ବର୍ଷ ପୂର୍ବର ପ୍ରାଚୀନ
मेक्सिको ସଭ୍ୟତା (ମୟ ସଭ୍ୟତା)ର ନିଦର୍ଶନ ଅଳଙ୍କାର ଭୂଗର୍ଭରୁ ମିଳିଅଛି ।]

ମେ[ମା,ମ୍ୟା]କ୍ସିମ୍ ଗନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାକ୍ସିମ୍ ଗନ୍)—କଳଦ୍ୱାରା
Me(mā,myā)ksim gan ଗୁଳିଚ ଅଧିକ ବନ୍ଧୁକ—
ମେକ୍ସିମ୍ ଗନ୍ मैक्सिम गन Maxim gun.

ମେଖ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମେଖ୍)—୧ । ଖିଲ—1. A plug. [ଦ୍ର—
Mekha ଅଲଗେ ଅମିଳ ମାଇଲେ ମେଖ, ବାରବାଣ୍ଡିଅଙ୍କ ଗୁଡ଼ର
ମେକ୍, ମ୍ୟେକ୍ ଦେଖ । ବଳୋବନ୍ତ ଗୀତ ।] ୨ । ଖୁଣ୍ଟା; ସୂକ୍ଷ୍ମାଗ୍ର
मेख ସୂଚ୍ର ଦଣ୍ଡ—2. A picket, a peg. ୩ । କଣ୍ଟା, ପିରକ—
3. Prick, nail. ୪ । ପିନ୍—4. Pin. ୫ । ଖିଲା—
5. A small stake. [ଦ୍ର—ଭୂମିରେ ବାଡ଼ିଥିବା ୧½ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ଓ ସରୁ ଖିଲାକୁ ମେଖ ବୋଲାଯାଏ]
୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବିପଦ—6. (figurative) Danger. (ଦ୍ର—ଗୋସେଇଁ ଗଲେ ଫାଣ୍ଡିକ, ମେଖ ଅଣିଲେ ଗାଣ୍ଡିକ । ଚଉ ।) ୭ । ବାଧା; ବିଘ୍ନ—7. Obstacle.
୮ । ଘୋଡ଼ାର ଖୁରରେ ନାଲ ମାରବାବେଳେ ତା ଖୁରର କୋମଳାଂଶର ଭିତରେ ନାଲର କଣ୍ଟା ଲାଗିବା ଯୋଗୁ ଘୋଡ଼ାର ଲେଙ୍ଗଡ଼ା ପଣ—8. Lameness of a horse due to a prick of the shoe piercing the flesh inside the hoof.

ମେଖଡ଼(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ବାଧା ବା Mekharda(rdi) ବିଘ୍ନ—1. Complications; any ଗୋଲ ଅଡ଼ଚନ impediment. ୨ । ବିବାଦ;କଳି;କଳହ— 2. Quarrel; dissension. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ (ମେଖଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଲୋକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିଘ୍ନ ପକାଏ; ବିଘ୍ନକାରୀ—Causing obstruction or impediment in a work.

ମେଖଡ଼ ପଶିବା—ଦେ.କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିଘ୍ନ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—Mekharda pasibā The happening of some ଗୋলমাল ঢুকা अड़चन होना impediment in any matter.

ମେଖଡ଼(ଡ଼ି) ପୂରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.-୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ Mekharda(rdi) pūrā(re)ibā ବାଧା ଜାତ କରାଇବା—ଗୋলমাল ঢুকানা 1. To create complications or अड़चन डुकाना impediments in a matter. (ମେଖଡ଼[ଡ଼ି] ଲାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କୌଣସି ବିବାଦ ଉପସ୍ଥିତ କରାଇବା—2. To create dissension.

ମେଖଡ଼ିଆ(ୟା)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । କଳହପ୍ରିୟ; ବିବାଦକାରୀ—Mekhardia(yā) গোলমেলে 1. Quarrelsome. अड़चनिया ୨ । ମେଖଡ଼ (ଦେଖ)—2. Mekharda (See) (ମେଖଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ମେଖଡ଼ୀ; ମେଖଡ଼େଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମେଖ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭୂମିରେ ଖିଲ ମାରିବା—1. To Mekha māribā drive a peg into the ground. মেখ মারা मेखमारना (ठोकना) ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧା (ମେଖ ପୂରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜାତ କରି ତାହା ବନ୍ଦ କରି ଦେବା—2. To bring about the stoppage of a work by raising an obstruction.

ମେଖଳ—ସଂ. ବି—(ମି ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା+କର୍ମ. ଖଲ)—Mekhala ମେକଳ (ଦେଖ)—Mekala (See)

मेखल ଦେ. ବି—(ସଂ. ମେଖଳା)—ମେଖଳା (ଦେଖ)—Mekhalā (See) [ଦ୍ର—ସେ ଘେନ ପ୍ରସର୍ଣ୍ଣ ଦୁକୂଳ ବଳୟେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମେଖଳ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମେଖଳା—ସଂ. ବି—(ମି ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା+କର୍ମ. ଖଲ+ସ୍ତ୍ରୀ. Mekhalā ଆ)—୧ । ନିତମ୍ବ; ପର୍ବତର ମଧ୍ୟଭାଗ—1. The middle part of a mountain. ୨ । ସାନୁଦେଶ—2. The flank of a mountain. ୩ । ପର୍ବତର ପାର୍ଶ୍ୱଦେଶ-3. The side of a mountain ୪ । ପର୍ବତର ଧାର ବା କିନାରା—4. The edge or swell of a mountain. ୫ । କଟି ସୂତ୍ର; ଅଣ୍ଟାସୂତା (ଝିଲ୍ଲା, ଅଣ୍ଟାଝିଲୀ, ଚନ୍ଦ୍ରହାର ଆଦି)—5. Waist-chain (worn by women). [ଦ୍ର—ଅଠସରିଆ ଗୋଟିକୁ ମେଖଳା, ଏକସରିଆ ଗୋଟିକୁ କାଞ୍ଚୀ, ଷୋଳ ସରିଆକୁ ରସନା ଓ ପଚିଶ ସରିଆକୁ କଲାପ କୁହାଯାଏ । 'ମେଖଳା'ର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ—କକ୍ଷା, କକ୍ଷ୍ୟା, କାଞ୍ଚୀ(ଞ୍ଚି), କଳାପ, ରଶନା, ରସନା,ରଶ(ସ)ନା, ସପ୍ତକୀ(କି), ସାରସ(ନ)ନ ।] ୬ । କମରବନ୍ଧ; ଓଢ଼ଣୀ—6. Belt; girdle; zone (of women.) ୭ । ଉପନୀତ ହେବା ସମୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦିଙ୍କ କଟିରେ ଧାରଣୀୟ ତ୍ରିବୃତ୍ସୂତ୍ର—7. Three stringed girdle worn round the waist by a twice-born boy at the time of initiation. [ଦ୍ର—ଉପନୟନ ସମୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟମାନେ କଟିରେ ମେଖଳା ବାନ୍ଧନ୍ତି । ବ୍ରାହ୍ମଣର ମେଖଳା ମୁଞ୍ଜ (ଏକ ପ୍ରକାର କୁଶ ଜାତୀୟ ତୃଣ)ରେ କ୍ଷତ୍ରିୟର ମୂର୍ବାରେ ଓ ବୈଶ୍ୟର ଶଣପଟରେ ବା ଶଣରେ ନିର୍ମିତ ହୁଏ ।] ୮ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ବ୍ରତ ସମୟରେ ଧାରଣୀୟ କୃଷ୍ଣାଜିନ ମୃଗ ଚର୍ମ ନିର୍ମିତ ଉପବୀତ—8. A strip of deer skin worn as sacred thread by a Brahmana at the initiation ceremony. ୯ । ଖଡ୍ଗବନ୍ଧ; ବନ୍ଧୁ ହାତ ଦୃଢ଼ ରୂପେ ଧରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଖଡ୍ଗାଦିର ମୁଷ୍ଟିସ୍ଥିତ ଚର୍ମ ବନ୍ଧନ; ଖଡ୍ଗ ବନ୍ଧନୀ— 9. A string or chain fastened to the hilt of a sword used to fasten the hand firmly to it. ୧୦ । ଖଡ୍ଗାଦି ଧାରଣାର୍ଥ ଚର୍ମ ପ୍ରଭୃତିରେ ନିର୍ମିତ କଟିବନ୍ଧ; କମରବନ୍ଧ—10. A sword-belt. ୧୧ । ନର୍ମଦା ନଦୀ—11. The river Nerbudda in Central India. ୧୨ । ପୃଶ୍ନିପର୍ଣ୍ଣୀ ଲତା; କୃଷ୍ଣ ଶାଳୀ ଲତା—12. A plant; Hedysarum Lagopodiodes. ୧୩ । ହୋମକୁଣ୍ଡୋପରସ୍ଥ ଚାରି ପାଖେ ଉଚ୍ଚର କରାଯିବା ମାଟିର ଢିଡ଼ି—13. An earthen ridge raised round the top of a sacrificial pit. ୧୪ । ସମୁଦ୍ର—14. The ocean.

ମେଖଳା ଗୁଣ—ସଂ. ବି—ଅଣ୍ଟା ସୂତାର ଦଉଡ଼ି ବା ସରୁ—Mekhalā guṇa A string of a waist-chain.

ମେଖଳାଦ୍ରି—ସଂ. ବି—ବିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତ—The Bindhya mountain Mekhalādri in Central India.

ମେଖଳାଦ୍ରିଜା—ସଂ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ନର୍ମଦା ନଦୀ—The river Nerbudda Mekhalādrijā in Central India.

ମେଖଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମେଖଳା)—୧ । କଟି ମେଖଳା—Mekhali 1. Belt of the waist. (ଦ୍ର - କୋଇଲି मेखली ରେ ଲମ୍ବୁଥାଇ କଟିସ୍ଥ ମେଖଳୀ—କେଶବ କୋଇଲି ।) ୨ । ରାମ ଲୀଳା, କୃଷ୍ଣ ଲୀଳା ଆଦିରେ ଯାତ୍ରାକାରୀ ଓ ସ।ଧମାନେ ମୁଣ୍ଡ ବାଟେ ଗଳାଇ କରି ପିନ୍ଧିବା ଏକ ପ୍ରକାର ପୋଷାକ, ଯହିଁରେ ହାତ ନ ଥାଏ ଓ ଯାହା ପେଟ ଓ ପିଠି ଅଢ଼େ ଅଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବି ଥାଏ—2. A kind of sleeveless coat for the body from the neck to the waist worn by male actors.

ମେଖା— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମେଖ (ଦେଖ)
Mekhā Mekha (See)

ମେଖି ମୁଗୁର—ଦେ. ବ—ବଡ଼ ମୁଗୁର ବିଶେଷ—
. Mekhi mugura A kind of big wooden hammer.
বড় মুগুর बड़ा मुगुर

ମେଗ୍(ଗା, ଗେ)ଜନ୍—ବୈଦେ. ବ (ସ. ଇଂ. ମାଗାଜିନ୍)—
Meg-(gā, ge)jin ୧। ସାମୟିକ ପତ୍ରିକା—1. A magazine;
ম্যাগাজিন (paper). ୨। ବାରୁଦାଗାର—2. A magazine;
मैगाजीन store for gunpowder etc.

ମେଗାଜିନ୍ ରାଇଫଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାଗାଜିନ୍ ରାଇଫ୍ଲ)—
Megājin-rāiphal ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ଧୁକ, ଯହିଁ ମଧ୍ୟରେ
ম্যাগাজিন রাইফল ଗୁଡ଼ାଏ କାର୍ତ୍ତୁସ୍ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରଖା ଯାଇଥାଏ---
मैगाजीन राइफल Magazine rifle.
[ମେଗାଜିନ୍ ବନ୍ଧୁ(ନ୍ଧୁ)କ---ଅନ୍ୟରୂପ]

ମେଗାସ୍ଥି(ସ୍ଥେ)ନିସ୍—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ଜନୈକ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ୍
Megāsthi(sthe)nis ପର୍ଯ୍ୟଟକ—Megasthenes, the
মেগাস্থিনিস Greek traveller who travelled in
मेगास्थिनिस India three centuries before the
Christian era.
[ଦ୍ର—ଗ୍ରୀକ୍ ପଣ୍ଡିତ ମେଗାସ୍ଥିନିସ୍ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୩୦୦ ବର୍ଷରେ ଭାରତକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେ ଭାରତର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ଅଂଶ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରି ଭାରତବର୍ଷର ତଦାନୀନ୍ତନ ଅବସ୍ଥା ବିସ୍ତାରିତ ଭାବରେ ଲେଖି ଯାଇଅଛନ୍ତି ।]

ମେଗୁ(ଘୁ)ଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଅଠମଲ୍ଲିକ)—ଶୁକ୍ଳଶଅ; ଧଳା
Megu(ghu)ā ଶସଯୁକ୍ତ ପିଜୁଳି—White-fleshed guava.

ମେଘ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମେଘ—
Megh Cloud.

ମେଘ ବାଦଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମେଘୁଆ ପାଗ—
Megh bādal Cloudy weather.

ମେଘ—ସ. ବ (ମିହ୍ ଧାତୁ=ଜଳ ସିକ୍ତ କରିବା+କର୍ତ୍ତି. ଅ)—
Megha ୧। ଜଳଦ; ଜଳଧର; ବାରିବାହ—1. Cloud.
মেঘ [ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ ଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠର ଓ ସମୁଦ୍ରର
बादल, मेह(घ) ଜଳ ବାଷ୍ପରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଆକାଶକୁ ଉଠେ ଓ ସେଠାରେ ଥଣ୍ଡା ପାଇ ତାହା ଘନୀଭୂତ ହୁଏ ଓ ତାହା ବେଶୀ ଘନୀଭୂତ ହେଲେ ପୁଣି ଜଳରେ ପରିଣତ ହୋଇ ବୃଷ୍ଟି ରୂପେ ପୃଥିବୀରେ ପଡ଼େ । ଏହି ଘନୀଭୂତ ବାଷ୍ପକୁ ମେଘ ବୋଲାଯାଏ । ମେଘର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ ଯଥା—ଅଙ୍ଗ, ଅଭ୍ର, ଅବ୍ଭ୍ର, ଅମ୍ବୁଦ, ଅମ୍ବୁଭୃତ୍, ଅମ୍ବୁବାହ, ଅମ୍ଭୋଧର, କନ୍ଦ, କନ, କମ୍, କନ୍ଦର, ଖତମାଳ, ଗଗନ-ଧ୍ୱଜ, ଗଦାମର, ଗଦାମ୍ବର, ଗବେଡ଼ୁ, ଗାଡ଼ର, ଘନ, ଘନାଘନ, ଜଳ କରଙ୍କ, ଜଳଦ, ଜଳଧର, ଜଳମୁକ୍, ଜୀମୂତ, ତଡ଼ିତ୍ୱାନ୍, ତୋୟଦ, ଦର୍ଦ୍ଦୁର, ଧାରାଧର, ଧୂମ-ଯୋନି, ନଭଶ୍ଚର, ନଭୋଗଜ, ନାଗ; ନୀରଦ, ପୟୋଦ, ପୟୋଧର, ପର୍ଜ୍ଜନ୍ୟ, ପାଥୋଦ, ପେଚକ, ଭେକ, ମଦୟିତ୍ନୁ, ମୁଦିର, ବନମୁକ୍, ବଳାହକ, ବାତ ରଥ, ବାମ୍ବୁ ଦାରୁ, ବାରିଦ, ବାରିମସି, ବାରିମୁକ୍, ବାର୍ମୁକ୍, ବ୍ୟୋମଧୂମ, ଶୈତମାଳ, ସ୍ତନୟିତ୍ନୁ: ।

ସଂସ୍କୃତ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ମେଘ ୪ ପ୍ରକାର ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି । ଯଥା—୧ । ଆବର୍ତ୍ତ—ନିର୍ଜ୍ଜଳ ମେଘ, ୨ । ସମ୍ବର୍ତ୍ତ—ବହୁଜଳ ମେଘ, ୩। ପୁଷ୍କର—ଦୁଷ୍କରଜଳ ମେଘ, ୪। ଦ୍ରୋଣ—ଶସ୍ୟ-ପ୍ରପୂରକ ମେଘ । ଭାଷାରେ ମେଘର ଆକାର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଦିଗ ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି ଓ ମେଘର ଲକ୍ଷଣରୁ ବର୍ଷାଗମ ଓ ଶସ୍ୟର ଆଗାମୀ ଅବସ୍ଥା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାନାପ୍ରକାର ବାକ୍ୟ ଓ ଡାକବୃଷି ବଚନ ଅଛି । ଆକାର ଅନୁସାରେ ମେଘର—କେତେକ ଦେଶୀୟ ନାମ ଓ ଡାକବୃଷି ବଚନ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା ।

ଗୋଡ଼ଗୋଡ଼ିଆ ବା ବାଇଗଣ ଗୋଡ଼ିଆ ମେଘ—ଗୋଡ଼ରେ ବାଇଗଣ ଗଛର ଦଣ୍ଡାହୋଇ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ମାଳି ଉଅରରେ ବନ୍ଧି ହୋଇଯିବା ପରି ଦେଖାଯିବା ଧଳା ମେଘ । ଏ ମେଘ ଉଠାଇଲେ ଶୀଘ୍ର ହେଉ ବା ବିଳମ୍ବରେ ହେଉ ବୃଷ୍ଟି ହେବ । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଡାକବଚନ :—

ବାଇଗଣ ଗୋଡ଼ା ମେଘର ଗାଅ, ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ବୋହିଲା ବାଅ,
ହୁଡ଼ି ବାନ୍ଧବାକୁ ପୁତାକୁ ବୋଲ, ଅଜ ନ ବର୍ଷିଲେ ବର୍ଷିବ କାଲି ।

ହାଣ୍ଡିଆ ବା କଳାହାଣ୍ଡିଆ ମେଘ—ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ମେଘ; ଅଶୁବୃଷ୍ଟି ହେବାର ସୂଚନା କରେ ।

କପିଳାସିଆ ମେଘ—ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ କୋଣରେ ଉଠିବା ମେଘ (ଅଶୁବୃଷ୍ଟିର ସୂଚନା) । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧେ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକ ।
ଅମୋଘା ପଶ୍ଚିମେ ମେଘା, ଅମୋଘା ପୂର୍ବ ବାୟୁବଃ
ଅମୋଘାଃ ଦକ୍ଷିଣେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଅମୋଘ ଉତ୍ତରେ ଧ୍ୱନିଃ ।

ଉତ୍ତର(ରି) ମେଘ—ଉତ୍ତରଦିଗରୁ ଦକ୍ଷିଣକୁ ଗତି କରୁଥିବା ମେଘ; ଏ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଡାକବୃଷି ବଚନ—
ଉତ୍ତର ମେଘ ଦକ୍ଷିଣେ ଆସେ
ନାଥ ବୋଲେ ପୁତା ! ନିଶ୍ଚେ ବରଷେ ।
ଏହିପରି ଦକ୍ଷିଣା, ପୂର୍ବେଇ ଓ ପଶ୍ଚିମା ମେଘ ହୁଏ ।

ଦକ୍ଷିଣାମେଘ-ବର୍ଷାଛାଡ଼ି ଯିବାର ପୂର୍ବ ଲକ୍ଷଣ; ପଶ୍ଚିମାମେଘ ଝଡ଼ ବତାସର ପୂର୍ବ ଲକ୍ଷଣ; ପୂର୍ବେଇ ମେଘ—ଅତିବୃଷ୍ଟିର ଓ ବତାସର ପୂର୍ବ ଲକ୍ଷଣ ।

ମଳା ମଳା ବା ମେଳା ମେଳା ମେଘ—ଆକାଶ ସମାଚ୍ଛନ୍ନ କରିବା ମେଘ । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଡାକ ବୃଷି ବଚନ :—
ଦିନକୁ ମଳା ମଳା, ରାତିକି ନିର୍ମଳା,
ନାଥ ବୋଲେ ପୁତାରେ ! ବର୍ଜ୍ୟସଞ୍ଚ ଫଳା ।

ସୁନଶି, ସୁନରିଆ, ସିନ୍ଦୁରି ବା ସିନ୍ଦୁରିଆ ମେଘ—ସିନ୍ଦୁର ବର୍ଣ୍ଣ ଲାଲ ମେଘ । ମେଘ ବର୍ଷିବା ସମ୍ବନ୍ଧେ, ବର୍ଷିବା କାଳ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ପଡ଼ିବା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଗୁଡ଼ାଏ ବୃଷି ବଚନ :—
୧ । ଯହିଁ ଦିଶରେ ପ୍ରାତର ଶେଷ; ଧନ୍ୟ ସେ ରଜା, ଧନ୍ୟ ସେ ଦେଶ (ଫସଲ ଭଲ ହୁଏ) ।

୨। ଯଦି ବରଷଇ ପୁଷର ଶେଷ, ପୁଷର ସାର ନ ପଡ଼ଇ ଦେଶ (ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ହେବାର ଆଶଙ୍କା)।

୩। ପୂର୍ବେ ଅରଦ୍ରାବନ୍ତ (=ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ) ପଶ୍ଚିମେ ରବି (ରହଇ) ନାଥ ବୋଲନ୍ତି ଦଣ୍ଡା ହୋଇବ ଏକନବ୍ବ (ଇ) (=୧୨୯୧ ସାଲ ପର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ହେବ)।

୪। ପଶ୍ଚିମେ ଅରଦ୍ରାବନ୍ତ ମୁରବେ ରହଇ (ମୟୂର ପୁଚ୍ଛାକୃତି ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ) ନାଥ ବୋଲେ ପୁତା ନଷ୍ଟେ ଯିବ ଧୋଇ (ଅତି ବୃଷ୍ଟି ହେବ)।

୫। ଦସି ପଶେ (ନିର୍ମଳାକାଶରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ), ଉଇଁ ନ ଦିଶେ (ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ), ଉତ୍ତର ମେଘ ଦକ୍ଷିଣେ ଅସେ, ସଞ୍ଜ ଗୋବରରେ ଅଂଶେଇ ବସେ, ନାଥ ବୋଲେ ପୁତା। ନିଷ୍ଟେ ବରଷେ (ଅଶୁବୃଷ୍ଟିର ସୂଚନା)।

୬। ଅଗ୍ନି ଧୋଇ ନିଷ୍ଫଳଙ୍କି ଯାଇ (ଅଗ୍ନିକୋଣରେ ବଜ୍ରଜଳ ବୃଷ୍ଟି ହେଲେ ଫସଲ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନଷ୍ଟ ହୁଏ)।

୭। କାର୍ତ୍ତିକମାସରେ ଦାଣ୍ଡରେ ପାଣି, ହାତୁଅ କାଢ଼ିଲେ ବଢ଼ ଗଉଣି (କାର୍ତ୍ତିକରେ ବର୍ଷା ହେଲେ ପୃଥିବୀ ସୁଫଳା ହୁଏ)।

୮। ଅଠ ଦୁନ୍ଦୁକାଣି ଷୋଳ ଅଷଟ, ବତିଶି ଲଫି ଲଫି ଚଉଷଠି କୁଣ୍ଡାଝଡ଼, ତେବେ ଯାଇ ଭଙ୍ଗାର ପେଣ୍ଟ ହୁଏ ପୁରି। ଅର୍ଥାତ୍ ୮ ଥର ମୁଷଳଧାରରେ ବୃଷ୍ଟି, ୧୬ ଥର ସାଧାରଣ ବୃଷ୍ଟି, ୩୨ ଥର ଝିପୁରୁ ଝିପୁରୁ ବର୍ଷା ଓ ୬୪ ଥର କୁଣ୍ଡା ଝଡ଼ିବା ପରି ବର୍ଷା ହେଲେ ଯାଇଁ ଧାନ ଫସଲ ହୁଏ।]

୨। ମୁସ୍ତକ; ମୁଥା—2. A fragrant grass-root, Cyperus Rotundus. ୩। ଅସୁର ବା ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—3. Name of demon. ୪। ସଙ୍ଗୀତରେ ଷଡ଼୍‌ରାଗାନ୍ତର୍ଗତ ରାଗ ବିଶେଷ (ରାଗ ଶବ୍ଦରେ ଟୀକା ଦେଖ) —4. Name of a tune in Hindu music; the male personification of one of the six tunes. (See 'Rāga'). [ଦ୍ର— ଛଅରାଗର ନାମ; ଯଥା—ଭୈରବ, କୌଶିକ, ହିନ୍ଦୋଳ, ଦୀପକ, ଶ୍ରୀ ଓ ମେଘ। ଏହି ମେଘରାଗର ୫ ଗୋଟି ରାଗିଣୀ; ଯଥା—ଲଳିତା, ମାଳଶ୍ରୀ, ଗୌଡ଼ୀ, କାନ୍ତି, ଦେବକରୀ। ସଙ୍ଗୀତଶାସ୍ତ୍ରର ମତରେ ଏହି ରାଗ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମସ୍ତକରୁ (ମତାନ୍ତରରେ ଆକାଶରୁ) ଜନ୍ମିଥିଲା। ଏହାର ଜାତି ଔଡ଼ବ, ଅର୍ଥାତ୍ ଧା, ନି, ସା, ର, ଗ, ଏହି ପଞ୍ଚସ୍ୱର ସମନ୍ୱିତ। ଧୈବତ ସ୍ୱର ଏହାର ଗ୍ରହ, ବର୍ଷା ଋତୁରେ ରାତ୍ରିର ଶେଷଯାମରେ ଏହା ଗେୟ। ଏ ରାଗ ସୁପୁରୁଷ, ଶ୍ୟାମ ବର୍ଣ୍ଣ, ହସ୍ତୀଶଦାନ୍, ନବଯୌବନ ଓ ଶାଣିତଖଡ୍ଗହସ୍ତ ରୂପେ କଳ୍ପିତ ହୋଇଅଛି। 'ଶଙ୍କରାଭରଣ', 'ମଲ୍ଲାର' ଗୌଡ଼, କର୍ଣ୍ଣାଟ, ଜଳଧର, ମାଳାବତ, ତୈଲଙ୍ଗ, ବଙ୍ଗାଳ, ଏହାର ଆଠ ଗୋଟି ପୁତ୍ର।]

ଦେ. ବି—୧। ଆକାଶ—1. The sky. ୨। ବର୍ଷା—2. Rain.

ମେଘ ଅନ୍ଧାର—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମେଘାନ୍ଧକାର)—ଆକାଶ ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ହେବାରୁ ପୃଥିବୀରେ ଘୋଟିବା ଅନ୍ଧକାର—
Megha andhara — Darkness spreading on the earth owing to the sky being overclouded.
মেঘ আঁধার मेघ अंधार
[ମେଘ ଅନ୍ଧାର(ରୁ)ଅ—ବଣ]

ମେଘ ଅସରା—ଦେ. ବି—ବର୍ଷିବାର ଥର—
Megha asarā — A shower of rain.
পসলা अन्धार

ମେଘ ଉଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ମେଘ ଓ ଉଦୟ)—ଆକାଶରେ ମେଘ ଉଦୟ ହେବା; ମେଘୋଦୟ—
Megha uinbā — The rising of a cloud; cloud appearing on the horizon.
মেঘ উঠা मेघ उठना
[ମେଘ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମେଘ(ଘେ) ଉଞ୍ଚ(ଚ)—ଦେ. ବଣ—ଆକାଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ; ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ—
Megha(ghe) uncha(chcha) As high as the clouds.
মেঘের মত উঁচু मेघ बराबर ऊँचा

ମେଘ କାଳ—ସ. ବି—ବର୍ଷା ଋତୁ—
Megha kāla — The cloudy season; the rainy season.

ମେଘ ଗରଜନ—ଦେ. ବି—ମେଘ ଗର୍ଜନ (ଦେଖ)
Megha garajana — Megha garjana (See)
মেঘ গরজন मेघका बोलना(गरजन)
(ମେଘ ଗରଜିବା, ମେଘ ଡାକ, ମେଘ ଡାକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଘ ଗର୍ଜନ—ସ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍)—ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଶବ୍ଦ; ମେଘ ଧ୍ୱନି—
Megha garjana — The roaring of thunder-clouds; clap of thunder.
(ମେଘ ଦୁନ୍ଦୁଭି—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ମେଘ ଗର୍ଜନ ସମୟରେ ବେଦାଧ୍ୟୟନ ନିଷିଦ୍ଧ।]

ମେଘ ଘଡ଼ ଘଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ବୃଷ୍ଟି ଓ ବଜ୍ର ଧ୍ୱନି—
Megha gharḍa gharḍi — Rain and thunder.
বৃষ্টি ও বজ্রাঘাত बृष्टि और मेघ तड़कना

ମେଘ ଘୋଟିବା—ଦେ. ବି—ଚତୁର୍ଦିଗ ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ହେବା—
Megha ghoṭibā — The sky being overclouded.
মেঘ ঘোটা मेघ भरना

ମେଘ ଘୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. ବି—୧। ଆକାଶ ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ହେବା—
Megha ghorḍā(rḍe)ibā — 1. The sky being overclouded.
(অকাশ)মেঘ মেঘ করা, মেঘে ঢাকা
मेघ ढक देना ୨। ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର ବା ତାରକୁ ମେଘ ଢାଙ୍କିଦେବା— 2. The cloud enveloping the sun, moon or the stars.
ମେଘ ଘୋଡ଼ା ଘୋଡ଼ା କରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମେଘ ଘାଙ୍କିବା }

ମେଘଙ୍କର—ସ. ବଣ. (ମେଘ°+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯାହା ବର୍ଷା କରାଏ (ଋତୁ)—
Meghankara — Cloud-producing or rainy (season).

ମେଘ ଚମକ—ଦେ. ବି—ବିଦ୍ୟୁତ୍—
Megha chamaka — Flash of lightning.
মেঘের চমক मेघकी चमक

ମେଘ ଚିନ୍ତକ—ସଂ. ବି—ଚାତକ ପକ୍ଷୀ—The coccyster bird; pied-crested cuckoo; Cuculus Malanolencus.
Megha chintaka
(ମେଘ ଜୀବକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—କବି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଛି ଯେ ଚାତକ ପକ୍ଷୀ ମେଘରୁ ବରଷୁଥିବା ଜଳ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଜଳ ପାନ କରେ ନାହିଁ ଓ ଏଥିପାଇଁ 'ଦେ ଜଳ' ବୋଲି ଧ୍ୱନି କରି ଉଡ଼ୁଥାଏ ।]

ମେଘଜ—ସଂ. ବିଣ. (ମେଘ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମେଘରୁ ଜାତ—Born from the clouds.
Meghaja
ସଂ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବୃହତ୍ ମୁକ୍ତା—A kind of large pearl (said to fall from the clouds).
[ଦ୍ର—ଏହା ଆକାଶରୁ ବର୍ଷା ସଙ୍ଗେ ହେବା କଳ୍ପିତ ।]

ମେଘ ଜାଳ—ସଂ. ବି—୧ । ଅଭ୍ର; ମେଘ ନାଳ—1. Talc, mica.
Megha jāla ୨ । ମେଘ ସମୂହ—2. A mass of clouds.
(ମେଘ ଜାଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଘ ଜ୍ୟୋତିଃ—ସଂ ବି. (ମେଘରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଜ୍ୟୋତିଃ; ମ. ପ. ଲୋ)—
Megha jyotiḥ ୧ । ଇରମ୍ମଦ; ବଜ୍ର ପଡ଼ିବା ବେଳେ ଦେଖା
(ମେଘ ଜ୍ୟୋତି—ଦେଶଜ ରୂପ) ଯିବା ଜ୍ୟୋତି—1. A flash of lightning attending the fall of a thunder bolt. ୨ । ବଜ୍ରାଗ୍ନି; ବଜ୍ରାଗ୍ନି—2. The fire or electricity from the thunder.

ମେଘ ଡମ୍ବର—ସଂ. ବି—୧ । ମେଘାଡ଼ମ୍ବର; ଆକାଶରେ ମେଘ ଘୋଟି
Megha ḍambara ଯିବା—1. Overclouded state of the sky; the lowering of the clouds. ୨। ମେଘ ଗର୍ଜନ—2. The roaring of thunder. ୩ । ବଡ଼ ଚାନ୍ଦୁଆ (ସ୍ତ୍ରୀ. ଶ)—3. A big canopy. ୪ । ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଛତା (ସ୍ତ୍ରୀ. ଶ)—4. A kind of big umbrella.

ମେଘ ଡମ୍ବ(ମ)ର(ରୁ)—ଦେ. ବି—୧ । କଳା ମେଘୀ ଶାଢ଼ୀ—1. A cloth of the colour of clouds. ୨ । ଆସମାନୀ ବା ନୀଳ ଶାଢ଼ୀ—2. Azure coloured cloth. ୩ । ଏକ ପ୍ରକାର ଶୁକ୍ଳ ଓ ଲମ୍ବା ଧାନ—3. A kind of white and long paddy.
Megha ḍamba(ma)ra(ru)
মেঘ ডম্বর সাড়ী
आसमानी रङ्गकी साडी
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ ଛଡ଼ା ମୂଳଠାରୁ ଗଛର ସମସ୍ତ ଅଂଶର ରଙ୍ଗ କାଳଚଣୀ ।]

ମେଘ ତମିର—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ମେଘ ଜନିତ ତମିର)—
Megha timira ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନତା; ମେଘ ଅନ୍ଧାର—Cloudiness.

ମେଘ ଦୀପ—ସଂ. ବି—ବିଦ୍ୟୁତ୍—
Megha dīpa Lightning.

ମେଘ ଦୂତ—ସଂ.ବି. (ରୂପକ; ଦୂତ ରୂପେ କଳ୍ପିତ ମେଘ)—କାଳିଦାସଙ୍କ
Megha dūta ରଚିତ ସଂସ୍କୃତ ଖଣ୍ଡକାବ୍ୟ ବିଶେଷ—Name of a Sanskrit poem by Kāli Dāsa (in which an exiled Jaksha employs the cloud as his messenger to his beloved at home). [ଦ୍ର—କୁବେରଙ୍କ ଉଦ୍ୟାନରକ୍ଷକ ଜଣେ ଯକ୍ଷ ଅପଣା ପ୍ରିୟତମଠାରୁ ୧ ବର୍ଷ କାଳ ବିଚ୍ଛେଦ ଭୋଗ କରିବା ପାଇଁ ଦଣ୍ଡାଜ୍ଞା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ରାମଗିରି ପର୍ବତରେ ଥାଇ ତାହାର ବାସସ୍ଥାନ କୈଳାସରେ ବାସ କରୁଥିବା ବିରହିଣୀ ପ୍ରେୟସୀ ନିକଟକୁ ସ୍ୱୀୟ ମନୋବେଦନାଜ୍ଞାପକ ସମ୍ବାଦ ଦୂତ ରୂପେ ପରିକଳ୍ପିତ ମେଘ ଦ୍ୱାରା ପଠାଉଥିବା ବିଷୟକ ସଂସ୍କୃତ କାବ୍ୟର ନାମ ।]

ମେଘ ଦେଖି ଛତା ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଯେଉଁ ଦିଗରୁ ପବନ ବୋହି ବର୍ଷା ଜଳ ଛାଟ ଥାଏ ସେହି ଦିଗକୁ ଛତା ବୁଲାଇବା—1. To direct the umbrella in accordance with the direction of the rain drops. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସମୟର ପ୍ରଭାବ ଦେଖି ନିଜର ଆଚରଣକୁ ବାଟେଇବା—2. To accomodate oneself to the change of times or opportunities.
Megha dekhi chhatā dharibā
মেঘ দেখে ছাতা ধরা
मेघ देखके छाता धरना

ମେଘ ଦ୍ୱାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱର୍ଗ; ଆକାଶ—
Megha dwāra The sky.

ମେଘ ଧନୁଃ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ)—ଇନ୍ଦ୍ର ଧନୁ—
Megha dhanuḥ Rainbow.

ମେଘ ଧ୍ୱନି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଶବ୍ଦ; ମେଘର ଡାକ—
Megha dhwani The rumbling of clouds.

ମେଘନା—ଦେ. ବି —ପୂର୍ବବଙ୍ଗର ନଦୀ ବିଶେଷ —Name of the river which is formed by the Ganges and the Brahmaputra being joined together before falling to the Bay of Bengal.
Meghanā
মেঘনা
मेघना
[ଦ୍ର—ଗଙ୍ଗା ଓ ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ମିଳିତ ହୋଇ ପଦ୍ମା ନାମ ଧାରଣ କରିଅଛି, ମେଘନା ନାମକ ଗୋଟିଏ ଉପନଦୀ ଯେଉଁଠାରେ ପଦ୍ମା ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହୋଇଅଛି ସେଠାରୁ ସେହି ସମ୍ମିଳିତ ସ୍ରୋତ ମେଘନା ନାମରେ ସମୁଦ୍ରରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଅଛି । ସମୁଦ୍ର ସଙ୍ଗମରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ମେଘନା ନାମରେ ପରିଚିତ ।]

ମେଘ ନାଥ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଇନ୍ଦ୍ର—
Megha nātha Indra.
(ମେଘପତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଘ ନାଦ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମେଘ ଧ୍ୱନି—1. The rumbling of clouds. ୨ । ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଶବ୍ଦ—2. Clap of thunder. ୩ । ପଳାଶ ଗଛ—3. A tree; Butea Frondosa. ୪ । ତଣ୍ଡୁଳୀୟ ଶାକ; ଲେଉଟିଆ ଶାଗ—4. A pot herb; Amaranthus Polygamus. ୫ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ରାବଣର ପୁତ୍ର; ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ୍—5. Name of a son of Rāban
Megha nāda

[ବି—ଏ ଜନ୍ମ ହେବା ସମୟରେ ମେଘ ପରି ନାଦ କରି ଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କର ଏହି ନାମକରଣ ହୋଇଥିଲା । ଏହାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବଧ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରମିଳା । ଏ ପ୍ରଥମରେ ନାଗ ପାଶରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ବନ୍ଧନ କରିଥିଲେ । ଏ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଜୟ କରି ଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କ ନାମ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ୍ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ଥିଲା ।] ୬ । ଜଳାଧିପତି; ବରୁଣ ଦେବତା—6. The God of water; the Neptune of the Hindus. ୭ । (ମେଘ ଉଠାଇବା ବେଳେ ଧ୍ୱନି କରେ) ମୟୂର (ହି. ଶ)—7. The peacock. (ଉ—ବର୍ଷିବା ଜଳ କ୍ଷେତ୍ରସ୍ଥ କୁମାର, ନାଚ ଉଚ୍ଚିତ ଧୁଣି କୁମାର, ଖଞ୍ଜ ସେ ମେଘନାଦ ଉପରେ, ପଞ୍ଚ ଅଚେତ ସେ । ଭକ୍ତ ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।) ୮ । ବିରାଡ଼ି (ହି. ଶ)—8. The cat.

ଦେ. ବି—ଅତି ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଚୀର—A very high wall. (ଉ—କ୍ରୌଞ୍ଚ ଗବାକ୍ଷ ମେଘନାଦ ଶୁଭିଲା । ପ୍ରାଚୀ ଉଦୟସ୍ୟ ମଣ୍ଡଳ ।)

ମେଘନାଦ ପାଚି(ଚେ)ରି(ରୀ)—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବା ଦେବାଳୟର Meghanāda pāchi(che)ri(rī) ବାହାର ବେଢ଼ାରେ ଉଁଚୁ ପ୍ରାଚୀର खुब ऊँचा चहरदिवाली ରହିଥିବା ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଚୀର—A very high outer wall of a palace or temple-compound. [ବି—ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଉଳର ବାହାର ବେଢ଼ାରେ ରହିଥିବା ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଚୀରକୁ 'ମେଘନାଦ ପାଚେରି' କହନ୍ତି । ଏ ପାଚେରିର ସୀମା ମଧ୍ୟକୁ ସମୁଦ୍ରର ଗର୍ଜ୍ଜନ ଶୁଣାଯାଏ ନାହିଁ ।]

ମେଘନାଦ ବଧ—ସଂ. ବି—ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ଇନ୍ଦ୍ରଜିତଙ୍କ ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରାଣ Meghanāda badha ନାଶ—The slaying of मेघनाद वध Meghanāda by Lakshmana. ଦେ. ବି—**मेघनाद् बध** ବଙ୍ଗୀୟ କବି ମାଇକେଲ୍ ମଧୁସୂଦନ ଦତ୍ତଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ଅମିତ୍ରାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମହାକାବ୍ୟ—Name of a famous Bengali poem in blank verse by poet Michael Madhusūdana Datta.

ମେଘନାମା—ସଂ.ବି (ବହୁବ୍ରୀହି;ମେଘନାମନ୍;୧ମା ୧ବ)—ମୁସ୍ତକ;ମୁଥା—Meghanāmā Fragrant root of grass.

ମେଘନା(ଳା)ଳ—ଦେ.ବି (ସଂ.ମେଘ+ଜାଲ)—୧ । ଅଭ୍ର—1. Mica; Meghanā(lā)la talc. [ବି—ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ, ମେଘ ଅଭ୍ର **चिलचिल** ପାହାଡ଼ ଉପରକୁ ଉଡି ଅସି ଏହି ନାଳଯାକ **अबरख** ଗାଳ ପକାଇ ଥାଏ ।] ୨ । କାଣି ଲେଉଟିଆ (କଣ୍ଟକ ଶାକ ବରେଣ୍ୟଶ୍ମ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—2. Amaranthus Spinosus; a prickly potherb.

ମେଘ ନିର୍ଘୋଷ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମେଘଧ୍ୱନି; ମେଘନାଦ—Meghā nirghosha The rembling of clouds.

ମେଘ ପଟଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମେଘସମୂହ; ଘୂରିଅନ୍ତେ Megha pāṭala ଘୋଟିଥିବା ମେଘ—A mass of clouds.

ମେଘ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି—୧ । ବୃଷ୍ଟି ଜଳ—1. Rain water. Megha pushpa ୨ । ଜଳ—2. Water. (ମେଘ ପ୍ରସବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନନ୍ଦିଘୋଷ ରଥର ଏକ ଅଶ୍ୱ—3. One of the 4 horses of the Nandighosha car of Bishṇu. [ବି—ଅନ୍ୟ ୩ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ନାମ—ଶୈବ୍ୟ, ବଳାହକ, ସୁଗ୍ରୀବ ବା ବାହ୍ୟରଥ—ହି. ଶ ।] (ଉ—[୬।୩] ବଶ୍ୟାକାଳ ତା କକ୍ଷେ ବଳାହକ, ମେଘ ପୃଷ୍ଠେ ଶୋଭି ଯୋଗିଚକ୍ର ବ୍ୟାପେ ପ୍ରବଳ ତୋଷେ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୪ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅଶ୍ୱ (ହି. ଶ)—4. The horse of Indra.

ମେଘ ପୁଷ୍ପା—ସଂ. ବି—୧ । କୁଆପଥର (ହି. ଶ)—1 Hail. Megha pushpā ୨ । ଜଳ (ହି. ଶ)—2. Water. ୩ । ବେତ (ହି. ଶ)—3. Ratan; cane.

ମେଘଫଳ—ସଂ. ବି—୧ । ବଇଁଚ ଗଛ—1. Flacourtia. Meghaphaḷa Ramontchi (plant). ୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମେଘର ବର୍ଷଦ୍ୱାରା ବର୍ଷର ଶୁଭାଶୁଭ ଫଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ—2. (astrology) The foretelling of the influence of the clouds on the earth.

ମେଘ ବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି—୧ । ମେଘର ରଙ୍ଗ—1. Colour of the Meghabarṇṇa clouds. ୨। ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ—2. Azure colour. ୩ । ଘଟୋତ୍କଚ ରାକ୍ଷସର ପୁତ୍ର—3. The son of demon Ghaṭotkacha. ଭଣ—ମେଘଶ୍ୟାମ (ଦେଖ)—Meghaśyāma (See)

ମେଘ ବର୍ତ୍ମ—ସଂ. ବି—ଗଗନ; ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ—Megha bartma The sky; the heavens.

ମେଘ ବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି—ଲତାବିଶେଷ—A kind of creeper; Megha ballī Thumbergia Grandiflora.

ମେଘ ବହ୍ନି—ସଂ. ବି(ମ.ପ ଲୋ)—ବିଦ୍ୟୁତ୍; ବିଦ୍ୟୁତ୍—Megha bahni Lightning; electric sparks.

ମେଘ ବାଆ—ଦେ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ) (ସଂ. ମେଘ+ବାତ)—୧ । ମେଘ Megha bā-ā ଓ ପବନ—1. Cloud and wind. ୨ । झड़ वृष्टि **मेघबाई, मक्कर** ବର୍ଷା ଓ ଝଡ଼—2. Rain and storm.

ମେଘ ବାଆ ଦିନ—ଦେ.ବି—ବର୍ଷାର ଓ ଝଡ଼ର କାଳ ବା ଋତୁ—Megha bā-ā dina Rainy and stormy day झड़ वृष्टिर दिन **मक्करका दिन** or weather.

ମେଘ ବାଦଲ—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥ ସମାସ)—୧ । ଆକାଶରେ Megha bādala ଉଠିଥିବା ମେଘମାଳ—1. Clouds मेघ बादल **मेघ बादल** spreading on the sky. ୨ । ବର୍ଷା ଓ ମେଘ—2. Rain and clouds.

ମେଘ ବାହନ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଇନ୍ଦ୍ର—Megha bāhana Indra; the God of rain.

ମେଘ ବିଚ୍ଛୁରିତ—ସଂ. ବି (୩ୟା ତତ୍)—ମେଘଦ୍ୱାରା ଛିଞ୍ଚା ହୋଇ Megha bichchhurita ଥିବା (ଜଳ)—(water) Sprinkled by the clouds.

ମେଘ ବିସ୍ଫୂର୍ଜିତ—ସଂ. ବି—୧ । ବଜ୍ର—1. Thunder. ୨ । ଅଷ୍ଟ-
Megha bisphurjjita ଧୃତି ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. Name of a Sanscrit metre.

ମେଘ ବେଶ୍ମ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଆକାଶ—
Megha beśma The sky.

ମେଘ ଭାଙ୍ଗିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ଆକାଶ ମେଘଶୂନ୍ୟ ହୋଇ
Megha bhāngijibā ପରିଷ୍କାର ହେବା—The clearing
মেঘ কেটে যাওয়া of the sky by the dispersal of
मेघ छूटना the clouds.

ମେଘର୍ଭୂତି—ସଂ. ବି (ମେଘ+ଭୂ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତି)—୧ । ବଜ୍ର—
Megharbhūti 1. Thunder. ୨ । ବିଜୁଳି (ହୂ. ଷ)—
2. Lightning.

ମେଘ ମଣ୍ଡିତ—ସଂ. ବିଣ (ତୃତୀୟା ତତ୍) –ମେଘଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ହୋଇ
Megha maṇḍita ଶୋଭମାନ—Adorned with clouds

ମେଘମନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ—ମେଘ ପରି ଗମ୍ଭୀର (ଧ୍ୱନି)—Thundering.
Meghamandra (sound). ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମେଘର
ଧ୍ୱନି—Sound of thunder.

ମେଘ ମଲ୍ଲାର—ସଂ. ବି—ମିଶ୍ରରାଗବିଶେଷ—Name of a mixed
Megha mallāra tune in Hindu music.

ମେଘମାଳ—ସଂ. ବି—୧ । ଦଶମାବତାରଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ କଳ୍କି ଦେବଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Meghamāḷa 1. Name of the son of Bishṇu in his 10th incarnation. ୨ । ମେଘମାଳା
(ଦେଖ)—2. Meghamāḷā (See)

ମେଘ ମାଳା—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମେଘ ସମୂହ—
Megha māḷā 1. Cluster or mass of clouds.
୨ । ମଳା ମଳା ମେଘ—2. Lowering clouds
୩ । ସ୍କନ୍ଦାନୁଚରୀ ମାତୃକା ବିଶେଷ (ହୂ. ଷ)—
3. Name of a Goddess.

ମେଘ ଯୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବି—ଏକ ମେଘଖଣ୍ଡ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ମେଘଖଣ୍ଡ ଘଷି ହେବା
Megha juddha ବା ବାଜିବା ପରି ଦେଖାଯିବା—The
meeting or clashing of clouds.

ମେଘ ଯୋନି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମେଘ+ଯୋନି=ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ)
Megha joni —୧ । ଧୂମ; ଧୂଆଁ—1. Smoke. ୨ ।
କୁହୁଡ଼ି (ହୂ. ଷ)—2. Fog; mist.

ମେଘ ରସ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବୃଷ୍ଟି ଜଳ—
Megha rasa Rain water.

ମେଘରାଜ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଇନ୍ଦ୍ର—
Megharāja Indra.

ମେଘଲି—ଦେ. ବିଣ—ମେଘୁଆ; ମେଘଯୁକ୍ତ; ମେଘ ଢଙ୍କା—Cloudy;
Meghalā মেঘলা overcast with clouds.
बादल छाया हुआ

ମେଘ ଶ୍ୟାମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଉପମାନ କର୍ମଧାରୟ)—ମେଘ ପରି
Megha śyāma ଶ୍ୟାମଳ—Azure-coloured.
(ମେଘ ଶ୍ୟାମା —ସ୍ତ୍ରୀ)

ମେଘ ସାର—ସଂ. ବି—ଚୀନ କର୍ପୂର; ଗ୍ରୀ କର୍ପୂର—
Megha sāra A species of camphor.

ମେଘ ସୁହୃଦ୍—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମେଘ+ସୁହୃଦ୍=ବନ୍ଧୁ)—ମୟୂର
Megha suhṛud —Peacock.

ମେଘ ସ୍ତନିତ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମେଘ ନାଦ (ଦେଖ)
Megha stanita Megha nāda (See)

ମେଘ ସ୍ୱନ—ସଂ. ବି—ମେଘ ଗର୍ଜନ; ଘଡ଼ଘଡ଼ି—
Megha swana The roar of thunder.

ମେଘ ସ୍ୱନାଙ୍କୁର—ସଂ. ବି—ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ ମଣି—Lapis lazuli.
Megha swanaṅkura [ଦ୍ର—ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ମେଘ
ଗର୍ଜନ ହେବାଦ୍ୱାରା ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟମଣିର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ ।]

ମେଘା—ଦେ. ବି—୧ । ମେଘୁଆ; ମସୃଣ ଆବରଣ ବିଶିଷ୍ଟ ଆତ—
Meghā 1. Bullock's heart apple. ୨ । ଆନଦ୍ଧ
নোনা ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—2. A kind of drum. ୩ ।
आता ଲତା ଫୁଲବିଶେଷ—3. Convolvulus (flower).

ମେଘାଗମ—ସଂ. ବି—୧ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) ମେଘ ଉଠାଇବା—
Meghāgama 1. The rise of clouds; the
approach of the rains. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)
ବର୍ଷା ଋତୁ—2. The rainy season. ୩ । ଧାରା
କଦମ୍ବ—3. A species of Kadamba tree.

ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ତୃତୀୟା ତତ୍)—ମେଘ ଘୋଟିଥିବା; ମେଘଦ୍ୱାରା
Meghāchchhanna ଘୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା—Cloudy;
ମେଘାବୃତ } ଅନ୍ୟରୂପ covered over with clouds.
ମେଘାଚ୍ଛାଦିତ } overclouded.

ମେଘାଡ଼ମ୍ବର—ସଂ. ବି (ମେଘ+ଅଡ଼ମ୍ବର; ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ ।
Meghārḍambara ବଜ୍ରନାଦ—1. Thunder clap.
୨ । ମେଘ ଡମ୍ବର (ଦେଖ)—2. Megha ḍambara
(See)

ମେଘାତ୍ୟୟ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମେଘ+ଅତ୍ୟୟ=ନାଶ)—
Meghātyaya ଶରତ୍କାଳ—The autumn.

ମେଘାନନ୍ଦ—ସଂ.ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମେଘ+ଆନନ୍ଦ)—୧ । ବଳାକା; ବକ
Meghānanda —1. The egret (bird) ୨
ମୟୂର—2. Peacock.

ମେଘାନନ୍ଦୀ—ସଂ. ବି (ମେଘ+ଆନନ୍ଦ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମୟୂର
Meghānandi The peacock.

ମେଘାନ୍ତ—ସଂ. ବି (ମେଘ+ଅନ୍ତ=ଶେଷ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ମେଘାତ୍ୟୟ;
Meghānta ଶରତ୍କାଳ—The autumn.

ମେଘାରମ୍ଭ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମେଘାଗମ (ଦେଖ)
Meghārambha Meghāgama (See)

ମେଘାସନ—ଦେ. ବି—ମୟୂରଭଞ୍ଜର ସିମୁଳିପାଳ ପର୍ବତର ପ୍ରଧାନ ଶିଖର
Meghāsana —The principal peak of the
মেঘাসন Simulipāḷa mountain in Mourbhanj
मेघासन State. [ଦ୍ର—ଅଟ୍ଟ ଅବଲମ୍ବ, ଅଙ୍ଗ ଦେବଙ୍କର,
ହୋଇଥିବ ମେଘାସନେ । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।]

ମେଘାସନୀ—ଦେ. ବି—ମୟୂରଭଞ୍ଜର ପର୍ବତ ବିଶେଷ—The mountain Meghasanī in Mourbhanj state. [ଦ୍ର—ଏହା ପର୍ବତର ଉଚ୍ଚତା ୩୮୨୪ଫିଟ୍ ।]
Meghāsanī

ମେଘାସ୍ଥି—ସଂ. ବି (ମେଘ + ଅସ୍ଥି = ହାଡ଼)—କରକା; ଭୂଆପଥର—Hail stones.
Meghāsthi

ମେଘାସ୍ପଦ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମେଘ + ଆସ୍ପଦ = ସ୍ଥାନ)—ଆକାଶ—The sky.
Meghāspada

ମେଘି—ଦେ. ବିଣ—ମେଘର ବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ—Having the colour of clouds. (ଯଥା—କଳାମେଘୀ ଶାଢ଼ୀ ।)
Meghi
মেঘের রঙ্গ मेघका रंगका

ମେଘୁଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ମେଘଯୁକ୍ତ; ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ—1. Cloudy; overcast. ୨ । ଆକାଶର ବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ—2. Azure coloured. ଦେ. ବି—୧ । ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ଦିବସ ବା ଋତୁ—1. Cloudy weather or day. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ମସୃଣ ଆବରଣବିଶିଷ୍ଟ ଅମୃତ—2. A kind of apple; Anona Reticulata; the bullock's heart. [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଅମସୃଣ ଆବରଣ ବିଶିଷ୍ଟ ଅତଲ୍ଲୁ ବଢ଼ିଥିଲ ବା ଲେଉଥି ବୋଲାଯାଏ—Custard apple; Anona Squamosa] ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମେଘୁଅ (ଦେଖ) Meguā (See)
Meghuā
মেঘলা

ମେଘୋଦୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମେଘ ଉଦ୍ଭବ—The rising of a cloud.
Meghodaya

ମେଘୋଦର—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଅର୍ହତ୍ ପିତା; ପଞ୍ଚମ ଜିନ ବା ବୁଦ୍ଧ ବିଶେଷଙ୍କ ପିତା—The name of the father of the 5th Wise Being according to the Jainas
Meghodara

ମେଙ୍ଖ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ମେଖ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Meṅkha (etc) Mekha etc (See)

ମେଙ୍ଖଡ଼ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ମେଖଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Meṅkharda (etc) Mekharda etc (See)

ମେଙ୍ଖଡ଼ା[ଡ଼ି]—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ମେଖଡ଼ା(ଡ଼ି) (ଦେଖ)
Meṅkhardā (rdi) Mekhardā(rdi) (See)

ମେ(ମା,ମ୍ୟା)ଙ୍ଗାନିଜ୍—ବୈଦେ.ବି--(ଇଂ.ମାଙ୍ଗାନିଜ୍)—ଲୌହ ପରି ଏକ ପ୍ରକାର ଧାତୁ—Manganese (metal).
Me(ma, myā)ṅgānij ম্যাঙ্গানীজ मैंगानीज

ମେଚକ—ସଂ. ବି—(ମଚ୍ ଧାତୁ=ମିଶ୍ରିତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧। ମୟୂର ପୁଚ୍ଛସ୍ଥ ଚନ୍ଦ୍ରକା—1. The eye on the peacock's tail. ୨ । ମେଘ—2. Cloud. ୩ । ଧୂମ; ଧୂଆଁ—3. Smoke. ୪ । ଶୋଭାଞ୍ଜନ; ସଜନା ଗଛ—4. The horse radish tree. Hyperanthera Moringa. ୫ । ଅନ୍ଧକାର—5. Darkness. ୬ । କଜ୍ଜଳ—6. Collyrium. ୭ । ସ୍ରୋତାଞ୍ଜନ—7. Sulphuret of antimony. ୮ । ଶ୍ୟାମ ବର୍ଣ୍ଣ—8. Dark blue colour (ମେଚକତା—ବି) ସଂ. ବିଣ—ଶ୍ୟାମଳ—Dark blue. [ଉ—ବଲ୍ଲେଇକ ତୋହେ ମେଚକ କାନ୍ତି । ଉଷ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।]
Mechaka

ମେଚକାପଗା—ସଂ. ବି—କର୍ମଧା; ମେଚକ=କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ+ଆପଗା=ନଦୀ)—ଯମୁନା ନଦୀ—The river Jamunā.
Mechakā pagā

ମେଚକାଭିଧା—ସଂ. ବି—ପାତାଳ ଗରୁଡ଼ୀ ଲତା—A medicinal creepr.
Mechakā bhidhā

ମେଛ—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳ) ବି.—ମୁଚ୍ଛ; ଜଶ—Mustaches.
Mechha

ମେଛ(ଛା)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ସଂ. ଶ୍ମଶ୍ରୁ)—ମୁଚ୍ଛ; ଜଶ—Mustaches.
Mechha (chchhā)

ମେଜ—ବୈଦେ. ବି—(ଫା.)—ଟେବଲ୍—Table.
Meja মেজ मेज

ମେଜ ଚଉକି—ଦେ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ଟେବଲ୍ ଓ ଚଉକି—Table and chair.
Meja chauki মেজ চৌকি मेज कुरसी [ମେଜ କୁରୁସୀ (ଚେଅର୍)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମେଜେଣ୍ଡର—ବୈଦେ· ବି—(ଇଂ)—ମାଜେଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Mejendara (ମେଜେଣ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) Mājentā (See)

ମେଜପୋସ୍—ବୈଦେ. ବି. [ଫା·]—ମେଜ ଉପରେ ବିଛା ଯିବା ଲୁଗା—Table cloth.
Meja posh মেজ পোশ मेजपोस

ମେଜର୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. ମାଜର)—୧ । ଇଂରେଜୀ ସୈନ୍ୟ କାପ୍ତେନଙ୍କ ଉପରିସ୍ଥ ବିଶେଷ—1. Major. ୨ । ବି. ଓ ବିଣ—ସାବାଲଗ—2. Major.
Mejar মেজর मेजर

ମେଜର୍ ଗ୍ଲାସ—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. ମେଜର୍ ଗ୍ଲାସ୍)—ମାର୍କା ଦିଆ ଯାଇଥିବା କାଚର ଗିଲାସ—A measure-glass.
Mejar glāsa মেজর গ্লাস मेजर गिलास

ମେଜର୍ମେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. ମେଜର୍ମେଣ୍ଟ)—ମାପ କରିବା; ମାପ—Measurement.
Mejarment মেজরমেণ্ট मेजरमेण्ट

ମେଜ(ଜି,ଜେ)ଷ୍ଟର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍)
Meja(ji,je)shtara(etc) ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Majishtret etc (See)
মাজিষ্ট্রেট मैजिष्टर
(ମେଜି[ଜେ]ଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଜାଜ(ସ) ଇତ୍ୟାଦି—ବୈଦେ. ବି—(ଅ. ମିଜାଜ) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mejāj(sa)etc মেজাজ मिजाज Mijāj etc (See)

ମେଜାଜି—ଦେ. ବି—ମିଜାଜି (ଦେଖ)
Mejāji Mijāji (See)

ମେଜିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଧ୍ୟ)—ଗୃହର ଭୂମିର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ; ଗୃହର ତଳଦେଶ; ଗୃହର ଭୂମିତଳ—The floor of a house.
Mejiā মেজো, মেজিয়া गच
(ମେଝିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଜକ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାଜକ୍)—ଭୋଜବାଜି—
Mejik ম্যাজিক্ मैजिक Magic.

ମେଜକ୍ ଲଣ୍ଟ(ଣ୍ଠ)ନ(ଣ)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ.ମାଜକ୍ + ଲଣ୍ଠନ୍)—ଯେଉଁ
Mejik lanta(ntha)na(ṅa) ଲଣ୍ଠନଦ୍ୱାରା ଅନେକପ୍ରକାରର
ম্যাজিক লণ্টন্ ଚିତ୍ରମାନ ପର୍ଦ୍ଦା ଉପରେ ପକାଯାଇ ଲୋକଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ
मैजिक लंटन କରାଯାଏ—Magic lantern.

ମେଜି(ଜେ,ଜ)ଷ୍ଟର—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍)—ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—
Meji(je,ji)shtara Magistrate.
মাজিষ্টার मजिष्टर

ମେଜି (ଜେ, ଜ)ଷ୍ଟରି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେସି)—
Meji(je, ja)shtari ୧ । ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ପଦ—1. Magi-
(ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେସୀ—ବହୁପ୍ରଚଳିତ) stracy. ୨ । କଚେରୀର ଫଉଜଦାରି
মাজিষ্টারী ବିଚାର ବିଭାଗ—2. The criminal department of a Magistrate's court.
मजिष्टरी

ମେଜି(ଜ,ଜେ)ଷ୍ଟରି ସୁ(ସୋ)ପର୍ଦ୍ଦ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଓ
Meji(ja, je)shtari su(so)pardda ପା. ସୁପୁର୍ଦ୍ଦ)—
মাজিষ্টারী সোপর্দ্দ ଅସାମୀକୁ ବିଚାର ନିମନ୍ତେ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ
मजिष्टरी सुपुर्द ନିକଟକୁ ପ୍ରେରଣ—The sending of an accused to a magistrate for trial; commitment to a criminal court for trial.

ମେଜେଣ୍ଡ(ଣ୍ଟ)ର—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାଜେଣ୍ଟର)—ଅଲକାତରାରୁ
Mejenda(nt)ra ରସାୟନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକପ୍ରକାର
[ମେଜେଣ୍ଟା(ଣ୍ଡା)—ଅନ୍ୟରୂପ] କୃତ୍ରିମ ରଙ୍ଗ—Majenta;
ম্যাজেণ্ডর मेजेन्डर fuschin; anelyne dye.

ମେଞ୍ଚ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ. (ଭୂଲ. ବ. ମେଚ=ମାଛମଞ୍ଜି)—
Mencha ମାଛର ମଞ୍ଜି—Fish roe.

ମେଞ୍ଚଡ଼—ଦେ. ବ. ପୁଂ—ଶିଶୁ—Child; mannikin. ଦେ.
Mencharda ବିଣ—୧ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—1. Very small.
কাচ্ছাবাচ্ছা ୨ । ଖର୍ବକାୟ—2. Dwarfish. ୩ । ଶିଶୁପରି—
मेचड 3. Childish.
[ମେଞ୍ଚ(ଞ୍ଚେ)ଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ছোট मेचड

ମେଞ୍ଚା—ଦେ. ବ (ସ. ମିଚ୍ ଧାତୁ=ମିଶ୍ରିତ କରିବା)—୧ । କାଦୁଅ
Mencha ଅଦର ପିଣ୍ଡ ବା ଗୁଳା—1. A ball of clay
মেচা (etc); lump. (ଯଥା—ସେଇ ! ହାତ ଗୋଡ଼ କାହିଁ
गोला ମାଉଁସ ମେଞ୍ଚା) ୨ । ପୁଞ୍ଜୀକୃତ ବା ପିଣ୍ଡୀକୃତ ପଦାର୍ଥ—
2. Anything rolled into a ball or lump.
[ଦ୍ର—କାଦୁଅ ଭଳିଆ ଯାହା କ ଗୋଲା କରା ଯାଇପାରେ
ତାହା ଦ୍ୱାରା ମେଞ୍ଚା ହୁଏ ।] ୩ । ପିଣ୍ଡୀକୃତ ବହୁ ବସ୍ତୁ—
3. Many things rolled into the shape of a ball. [ଉ—ସାତ ପ୍ରହରକ ମେଞ୍ଚାଟା ହୋଇକରି,
ରହିଲେ ଅକାଶରେ ମହାତେଜ ଧରି । କୃଷ୍ଣସିଂହ.
ମହାଭାରତ. ଖିଳ୍ପ ।] ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବ—ମିଷ୍ଟାନ୍ନ
ବିଶେଷ—A kind of sweetmeat.

ମେଞ୍ଚାଏ—ଦେ. ବିଣ (ଅନାଦରାର୍ଥ)—ପୁଳାଏ; ଗୁଳାଏ—A ball
Menchae of; a lump of. ଦେ. ବ—ପୁଳାଏ ବା ବେଶି
একমেচা ପରିମାଣରେ ପ୍ରାପ୍ତ ଖାଦ୍ୟାଦି—A large ball of
पेकगोला food etc. [ଉ—ପାଇଲେ ପାଇବୁ ମେଞ୍ଚାଏ, ନଇଲେ
ପାଇବୁ କେଞ୍ଚାଏ । ଡଗ ।
ପୁରୁଷ ସାଙ୍ଗରେ କଳ କଲ୍, ମନ୍ଦିର ଭିଅଣରୁ ମେଞ୍ଚାଏ
ପାଅନ୍ତି, ଭୁଣ୍ଡ ପରସାଦୁଁ କାଗ ଗଲ—ଡଗ ।]

ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ପୁଳାପୁଳା; ବହୁଶଃ ପିଣ୍ଡୀକୃତ—
Mencha mencha 1. Rolled or clustered into
মোচা মেচা many balls or clots or lumps. ୨ । ବହୁ
गोला गोला ପରିମାଣରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହେବା ପ୍ରକାରେ—2. Formed into spreading masses. ୩ । ଗାଲୁ ଗାଲୁ; ହେଲା
ହେଲା—3. In swarms. (ଯଥା—ତୋ ମଣ୍ଡରେ
ଉକୁଣି ମେଞ୍ଚାମେଞ୍ଚା ହେଉଛନ୍ତି ।)

ମେଞ୍ଚା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦଳ ହୋଇ ପିଣ୍ଡୀକୃତ ହେବା—To be
Mencha heba rolled or pressed into a ball.
জমাট্ হওয়া (ଉ—ହନ ଘଡ଼ ବସି ହର ମୁଁ ମେଞ୍ଚା ହେଲଣି ।
गोला होना

ମେଞ୍ଚି—ଦେ. ବ. (ସ. ମେଞ୍ଚାଠାରୁ ଛୋଟ; ଅଦରାର୍ଥକ)—ଛୋଟ ପିଣ୍ଡ—
Menchi A small lump or ball.
মেচি गोला

ମେଞ୍ଚିଏ—ଦେ. ବିଣ ଓ ବ. (ଅଦରାର୍ଥକ)—ମେଞ୍ଚାଏ (ଦେଖ)
Menchie Menchae (See)
এক মেচা (ଉ—ଉପରେ ପଡ଼ିଅଛି ସର, ଖାଗ ମେଞ୍ଚିଏ ତା ଉପର ।
एक गोला ରାମଦାସ. ଦାର୍ଢ୍ୟତାଭକ୍ତି ।)

ମେଞ୍ଚେଡ଼ୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଖର୍ବକାୟା—Dwarfish (fimale)
Mencherdi ବ—ସ୍ତ୍ରୀ ଶିଶୁ—A female child.
ছোট मेचडी

ମେଞ୍ଜର—ବୈଦେ. ଗ୍ରା. ବ. (ଇଂ. ମାନେଜର୍)—ମେନେଜର୍ (ଦେଖ)
Menjara Menejara (See)
[ମେଏ(ହେ)ଞ୍ଜର, ମେନାଜର—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମେଞ୍ଜରି—ଗ୍ରା. ବ—ମେନେଜରି (ଦେଖ)
Menjari Menejari (See)
[ମେଏ(ହେ)ଞ୍ଜରି, ମେନାଜରି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମେଟ୍(ଟ, ଣ୍ଟ)—ବୈଦେ.ବ (ଇଂ.ମେଟ୍)—୧ । କୁଲି ବା ମୂଲିଅଙ୍କ ଦଳର
Met(ta, nta) ସରଦାର—1. A sirdar or headman
মেট্ मेट amongst a gang of labourers or coolies.
୨ । (ଭୂଲ. ସ. ମେଠ, ମେଣ୍ଠ) ହାତୀର ମାହୁନ୍ତଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ
କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ଭୃତ୍ୟ—2. A mate; a menial servant whose duty is to help the elephant driver.

ମେଠ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତ ହେବା—1. To be maddened
Met (root) ୨ । ପାଗଳ ହେବା—2. To be mad.

ମେଟ୍ ମାଟ୍—ଦେ. ବ—ମିଟ୍‌ମାଟ୍ (ଦେଖ)
Met mat Mit mat (See)
মিট মাট্ मिटमाट

ମେଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମିଟାଇବା (ଦେଖ)
Meta(te)iba Mitaiba (See)
মেটান मिटाना, मेटना

ମେଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମିଟିବା (ଦେଖ)
Metiba Mitiba (See)
মিটা मिटना

ମେଟ୍ଟା—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଛୋଟ ପାହାଡ଼; ମୁଣ୍ଡିଆ—
Metta Hillock.

ମେଠ(ଣ୍ଟ, ଣ୍ଠ, ଣ୍ଡ)—ସ. ବ—୧ । ହସ୍ତିପକ; ମାହୁନ୍ତ—1. The
Metha(nta, ntha, nda) driver of an elephant.
୨ । ମେଷ; ମେଣ୍ଢା—2. Ram; sheep.

ମେଡ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତ ହେବା—1.To be maddened.
Merd (root) ୨ । ବାଉଳ ହେବା—2. To be mad.

ମେଡଲ୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଇଂ. ମିଡଲ୍)—ମିଡ୍‌ଲ୍ (ଦେଖ)
Medal Midal (See)
মিডল मिडल (ଉ—ମେଡଲ୍ ପରୀକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେହି ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଥିଲି । ରାଧାନାଥ. ପତ୍ରାବଳୀ ।) ବୈଦେ. ବ—ମିଡାଲ୍ (ଦେଖ)—Midal (See)

ମେଡା—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବଣ—ମେଡୁଆର (ଦେଖ)
Merda Meduara (See) ବି° ପୁ° (ସମ୍ବଲପୁର)—ମେଣ୍ଢା
(ମେଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Sheep; ram.

ମେଡା(ଡେ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମେଡାଲ୍)—ପାରତୋଷିକ ରୂପେ
Meda(de)l ପ୍ରଦତ୍ତ ମୁଦ୍ରାଙ୍କିତ ଧାତୁଖଣ୍ଡ; ପଦକ; ତକମା—
মেডাল मेडाल, तकमा Medal.

ମେଡା(ଡେ)ଲିଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମେଡାଲିଷ୍ଟ୍)—ପାରଦର୍ଶିତା
Meda(de)list ଯୋଗୁଁ ଯେ ପଦକ ପୁରସ୍କାର ପାଇଥାଏ—
মেডালিষ্ট্ मडालिष्ट Medalist.

ମେଡିଆ—ଗ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ—ଡାବୁଆ; ଗୋରୁ ଗୋହିବାରେ
Merdia ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ମାଟି କୁଣ୍ଡ—Earthen jar
or tub used in feeding bullocks.

ମେଡିକ(କା, କେ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଇଂ. ମେଡିକାଲ୍)—ଚିକିତ୍ସା
Medika(ka, ke)l ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Medical.
মেডিকাল मेडिकल

ମେଡିକ(କା, କେ)ଲ୍ ଇସ୍କୁଲ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମେଡିକାଲ୍ ସ୍କୁଲ)-
Medika(ka, ke)l iskula ଅଧିକର ଚିକିତ୍ସା ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାର
মেডিকাল স্কুল ନିମ୍ନ ବିଦ୍ୟାଳୟ—Medical school.
मेडिकाल स्कुल [ମେଡିକ(କା, କେ)ଲ୍ ସ୍କୁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମେଡିକ(କା, କେ)ଲ୍ କ(କା)ଲେଜ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମେଡିକାଲ୍ କଲେଜ୍)—ଅଧିକର
Medika(ka, ke)l ka(ka)lej
মেডিকাল কালেজ ଚିକିତ୍ସା ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାର ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବା
मेडिकाल कलेज ଅନୁଷ୍ଠାନ—Medical College.

ମେଡିବା—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି. (ପ୍ରା.ମେଲ୍ଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବାକ୍ୟ ବା
Merdiba ଅଙ୍ଗୀକାର ଲଙ୍ଘିବା—1.To break one's word.
लाँघना ୨ । ଆଦେଶ ବା ଅନୁରୋଧ ଲଙ୍ଘିବା—2. To disobey one's order or request. ୩ । ଲୋପ କରିବା—3. To annihilate. ୪। ସମ୍ମାନ ନ କରିବା; ନ ମାନିବା—4. To slight; to disregard.

ମେଡୁ(ଡ଼ୁ)ଆର—ଦେ. ବଣ. (ପ୍ରା. ମେଲ୍ଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଅମାନିଆ—
Medu(rdu)ara 1. Disobedient. ୨ । ଅବାଧ୍ୟ—
टेढ़ा 2. Insubordinate.

ମେଡ୍ରାସ—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ମାନ୍ଦ୍ରାସ; ମାନ୍ଦ୍ରାଜ—
Medras Madras.

ମେଢ—ଦେ. ବ. (ସ. ମଣ୍ଡପ)—୧ । ବାଉଁଶ, କାଠ ବା କୁଟା
Merdha ଆଦିରେ ରଚିତ ଠାକୁରପ୍ରତିମାଙ୍କର ଥାଟ—
মেড় 1. The framework behind an image
मेड made of bamboo, wood or straw etc.
(ମେଢେଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦେବତାମାନଙ୍କର ବିଗ୍ରହାସନ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର ବା ମାଟିର ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଆସନ—
2. Semi-circular platform of wood or earth used as a seat for an idol. ୩। ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ରେଖା—3. Boundary line. ୪ । ନଅର; ରାଜପ୍ରାସାଦ—4. Raja's palace. ୫ । ଅଟ୍ଟାଳିକା—
5. Palatial building.
୬ । ଅଟ୍ଟାଳିକାନ୍ତର୍ଗତ ଆସନ—6. A seat in a palace or tower. [ଉ—ସେକାଳେ ସ୍ୱପ୍ନ, ଦେଖିଲି ମେଢେ ଅଛୁ ଶୋଇ ଶିଭୁଲା ସେ ଅବଳା ଚୋରୁ—ଉଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।] ୭ । ଅନ୍ତଃପୁର ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ସୁସଜ୍ଜିତ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ—7. A decorated chamber in the harem; lady's boudoir. [ଉ-ଅନ୍ତଃପୁରେ ଛୁଆର ମେଢରେ ବଳ ନେଇ—ଶିଶୁସଙ୍କର. ଛୁଆଇଲାଷ ।]
୮ । କ୍ଷେତ୍ରର ଚଉପାଖେ ବନ୍ଧାଯିବା ଉଚ୍ଚ ହୁଡ଼—
8. A high ridge raised round a field or plot. ଗ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର)—ବାଳ କଟାଇବାର ପ୍ରଣାଳୀ—A fashion of cutting or crupping the hair.

ମେଢବନ୍ଧି—ଦେ. ବ—୧ । କ୍ଷେତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସୀମାରେଖାମାନ
Merdhabandi ଟାଣିବା—1. Drawing of boundary
মেড়বন্দী मेड़बन्दी lines between fields. ୨ । କ୍ଷେତ୍ରର ଚଉପାଖେ ଉଚ୍ଚ ହୁଡ଼ ଦେବା—2. Raising of high ridges round a field.

ମେଢ଼ା—ଗ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତରଭାଗ) ବ—୧ । ଖୋଟା—1. Long
Merdha pegs along which split bamboos are woven to form a fence; upright stakes between which bamboo strips are woven to form a fence. [ଉ—ମେଢ଼ାମାନଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡବୁର

ଛଡ଼ାରେ ଭୂଇଁରେ ପୋଡ ଏଥିରେ ବାଡ଼ର ବତାମାନଙ୍କୁ ଛନ୍ଦ ବାଡ଼ ତିଆର କରନ୍ତି ।] ୬। କାଠର ଲମ୍ବ ସରୁ ଖୁଣ୍ଟି, ଯାହାର ଛାମୁଣ୍ଡିଆ ଉପରେ ଅଡ଼ୁଆରଣା ପଡ଼େ—2. Long slender poles put across the roof of a Chhāmundiā

ମେଢ଼ିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—୧ । ମଢ଼ିଆ; ଶୀର୍ଣ୍ଣକାୟ—
Merdhiā 1. Of reduced physique; lean. ୬। ମେଢ଼ିଖମ୍ବ ନିକଟରେ ଲାଗି ବୁଲୁଥିବା (ବଳଦ)—2. (a bullock) Yoked just near the central post of the paddy-threshing yard at the beginning of the tether.

ମେଢ଼ୀ—ଦେ ବି—୧ । ମେଢ଼ୀଖମ୍ବ (ଦେଖ)
Merdhi 1. Merdhikhamba (See)
୨ । ଦୁଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. Wicked (woman).

ମେଢ଼ୀ ଖ(ଖୁ)ମ୍ବ—ଦେ ବି(ସଂ. ମେଢ଼+ସ୍ତମ୍ଭ)—୧। ମେଢ଼; ଖଳା ମଝିରେ
Merdhi kha(khu)mba ପୋତାଥିବା କାଠର ଖମ୍ବ; ଯେଉଁ
মেহ্ন, মেইকাঠ, মেইখুন্টি ଖୁଣ୍ଟର ଚାରିପାଖରେ ବାଲୁଙ୍ଗିରେ ଯୋଚା
मेहखंभ ହୋଇଥିବା ବଳଦମାନେ ଖାଉଁର ଖାଇ
(ମେଢ଼ୀଖୁଣ୍ଟ(ଣ୍ଟି)—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୁଲନ୍ତି—1. A post or stake driven in the centre of a threshing floor round which the bullocks spin while treading the sheaves of corn. ୨ । ବଡ଼ କାଠକୁ ବା ପଥରକୁ ଭୂମିରେ ସହଜରେ ଗଡ଼ାଇନେବା ପାଇଁ ତା ତଳେ ଦିଆଯିବା ପଥରର ବା କାଠର ଚେକ—2. Logs of wood or stone used as fulcrum while rolling heavy timbers or stones. ୩। ଦଳର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି; ଦଳପତି--3. The head or central person amongst a group;headman ୪ । ନେତା—4. Leader. ଦେ. ବିଣ—୧। ପ୍ରଧାନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Chief.

ମେଢ଼େଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଣକର ଦୋଷକୁ ବା ଦେୟକୁ ଅନ୍ୟ
Merdheibā ଉପରେ ଲଦିବା–To shift some one's fault
অন্যের ঘাড়ে চাপান थटना or liability to another's shoulder.

ମେଢ୍ର—ସଂ. ବି (ମିହ୍ ଧାତୁ=ସେଚନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ୍ର)—
Medhra ୧ । ପୁରୁଷାଙ୍ଗ; ପୁରୁଷୋପସ୍ଥ; ଲିଙ୍ଗ—1. Penis; the male organ of generation. ୨ । ମେଣ୍ଢା—2. Sheep; ram.

ମେଢ୍ରତ୍ୱକ୍—ସଂ. ବି—ପୁରୁଷାଙ୍ଗର ବା ଲିଙ୍ଗର ଅଗ୍ରତ୍ୱକ୍—The
Medhratwak foreskin of the penis; the prepuse.

ମେଢ୍ର ରୋଗ—ସଂ. ବି—ଉପଦଂଶ ବା ଗରମୀ ରୋଗ—
Medhra roga Venereal disease; syphilis.

ମେଢ୍ରଶୃଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି—ମେଷ ଶୃଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)
Merdhra srungi Mesha srungi (See)

ମେଣ୍ଟ—ସଂ.ବି(ମିଣ୍ଟ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରମାଦ ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ); ଲୌକିକ
Menta —୧ । ମେଷ, ମେଣ୍ଢା—1. Ram; sheep. ୨ ।
দল, মেল ହସ୍ତିପକ; ମାହୁନ୍ତ—2. Elephant driver.
मेट, झुंड ଦେ. ବି (ସଂ ମିଳ୍ ଧାତୁ; ତୁଳ. ଇଂ. ମୀଟ୍ [meet]) —୧ । ଦଳ; ଦଳ—1. Flock. ୨ । ମେଳ—2. Collection; mutiny; conspiracy. ୩ । ମେଟ୍ (ଦେଖ)—3. Met (See). ୪ । ଜାହାଜର ଡଙ୍ଗେଲର ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଲାସୀ—4. Mate of a ship. [ଉ—ତାଙ୍କ ପଛରେ ମାଝି ଖଲାସୀ ଡଙ୍ଗେଲ ମେଣ୍ଟ ଜାହାଜର ସୁନ୍ଦର ଷୋଳ ଜଣ ବଳକୁ ବଳ ବାହାକୁ ବାହା ଛନ୍ଦା—ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।] ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ସରକାର ଆଦେଶକୁ ମେଣ୍ଟିବା ବା ଅମାନ୍ୟ କରିବା ମେଳଥିବା କନ୍ଧମାନଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ବା ମିଳନ ସ୍ଥାନ—A rendezvous of revolting Kandhas. [ଉ—ଏଠାରେ ବିଦ୍ରୋହୀମାନେ ମିଳିତ ହୋଇ ମଦ ଖାଆନ୍ତି ଓ ବଳିପ୍ର କରନ୍ତି ଏବଂ ସରକାରୀ ଲୋକମାନେ ଏମାନଙ୍କ ହାତୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଲେ ତାଙ୍କୁ ହାଣି ଦିଅନ୍ତି ଓ ନାନାପ୍ରକାର ଅତ୍ୟାଚାର କରନ୍ତି ।]

ମେଣ୍ଟକ—ସଂ. ୧ (ମେଣ୍ଟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ମେଷ; ମେଣ୍ଢା—
Mentaka Ram; sheep.

ମେଣ୍ଟଣ(ନ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମିଳ୍ ଧାତୁ; ପ୍ରାକୃତ ମିଠ ଧାତୁ)—
Mentana(na) ୧ । ମେଣ୍ଟାଇବ; ମିଟାଇବା—1. Over-
মেটা; মিটা coming. ୨ । ଏଡ଼ିବା; ଲଂଘନ—2.
मेटन Infringement; disobeying ୩ । କ୍ଷମିବା—3. Pardoning. ୪ । ଖଣ୍ଡନ; ନିରାକରଣ—4.Refutation; rebutting. ୫ । ଦୁଃଖର ମୋଚନ—5. Liberation from trouble. ୬ । ବିବାଦର ନିଷ୍ପତ୍ତି—6. The settlement of a dispute ୭ । ନିବୃତ୍ତି— 7. Cessation.

ମେଣ୍ଟ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦଳ ବାନ୍ଧିବା; ଦଳବଦ୍ଧ ହେବା—
Menta bāndhibā 1. To form into a group.
মেলবাঁধা ୨ । ଅନେକ ଲୋକ ମିଶି ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିବା—
मेट बाँधना 2. To conspire together.
(ମେଣ୍ଟ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଣ୍ଟ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମେଳ ଭାଙ୍ଗିବା—
Menta bhāngibā To break up a conspiracy.
মেল ভাংগা मट तोडना

ମେଣ୍ଟରୁ ଖସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦଳରୁ ଅଲଗା ହେବା—To slip or
Mentaru khasibā get away from a company.
(ମେଣ୍ଟ ଛାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) দলথেকে খসে যাওয়া
मेटसे खिसकना

ମେଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. ବି—୧ । (ଢେଙ୍କାନାଳ) ଖୁଣ୍ଟ—1. Post.
Mentā ୨ । (ଅଳ) ଢେଙ୍କିର ଅଡ଼ଶିଳାକୁ ମୁଣ୍ଡାଇବା ଖୁଣ୍ଟିଦ୍ୱୟ —2. The two posts which support the

horizontal cross-beam of a water-lifting contrivance.

ମେଣ୍ଢା(ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମିଲ୍ ଧାତୁ; ପ୍ରା. ମିଣ୍ଟ୍ ଧାତୁ; ତୁଳ. ଇଂ. Menṭā(ṇṭi) ମାଟ୍, mat)—୧ । ଶିଷା ଥିବା ଏକତ୍ରୀଭୂତ ଧାନ ଝାରା ବେଣ୍ଟାମାନଙ୍କର ବେଣୀବନ୍ଧା ଗୁଚ୍ଛ—1. Ears of ঝাড়; ঝোঁটী paddy woven or braided into a bunch (for ornamental purposes) [ଉ—ପୁଷ୍ପ ରଙ୍ଗ ଶତଦଳ ଶୋଭେ ବନ୍ଧ କରେ ଦମେତରେ ଧାନ ମେଣ୍ଟି । ସୁଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] ୨ । ଯୁଆଁ ପତ୍ରର ଡାଣ୍ଡମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ସୂତା ବା ଦଉଡ଼ି ଗଳାଇ କରାଯିବା ପଟଳା ଗୋଛ—2. A number of tobacco stems strung through and made into a mat; matted tobacco leaves.

ମେଣ୍ଢା(ଣ୍ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମିଲ୍ ଧାତୁ; ପ୍ରା. ମଣ୍ଟ୍ ଧାତୁ; Menṭā(ṇṭe)ibā ମେଣ୍ଟିବା କ୍ରିୟାର ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ; ତୁଳ. মেটান ସଂ. ମୃଷ୍ଟ=ମାର୍ଜିତ)—୧ । (ବାସନା) ତୃପ୍ତ ਮेटना; मिटाना କରାଇବା—1. To satiate. [ଉ—ମେଣ୍ଟାଇବାକୁ ଉପଭୋଗ ଲାଳସା । ସୁଧାନାଥ. ତୁଳସୀ ସ୍ତବକ ।] ୨ । (ବିବାଦ) ନିଷ୍ପତ୍ତି ବା ମୀମାଂସା କରାଇବା--2.To bring about the settlement (of a dispute). ୩ । (ଆଦେଶ) ଲଙ୍ଘନ କରିବା—3. To infringe. ୪ । (ଦୋଷ) ଖଣ୍ଡନ କରିବା; ନିରାକରଣ କରିବା—4. To refute. [ଉ—ମାନୁ ମାତ୍ରଦୋଷ ମେଣ୍ଟାଇ ପାରନ୍ତି, ମାତର ଗଳା ଧରି କାନ୍ଦି । ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସଂମଞ୍ଜୁଷା ।] ୫ । (ଅପରାଧ) କ୍ଷମା କରିବା —5. To pardon. ୬ । (ଶ୍ରାନ୍ତି) ଅପନୋଦନ କରିବା —6.To alleviate. [ଉ—ବନ୍ଧୁମାନେ ମେଣ୍ଟାଇ ଶ୍ରମ ରହୁଥିଲେ । ସୁଧାନାଥ. ନନ୍ଦକେଶରୀ ।] ୭ । (ଗୁରୁତ୍ୱଣ) ନିର୍ବାହ କରିବା; ଚଳାଇ ନେବା—7. To get through; to accomplish; to eke out. ୮ । (ଦୁଃଖ) ଦୂର କରିବା—8. To drive away (misery) [ଉ—ଅସମ ସାହସ ଦୁଃଖ ମେଣ୍ଟାଇବା ପାଇଁ । ସୁଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] ୯ । (ସନ୍ଦେହ) ଭଞ୍ଜାଇବା— 9. To remove (doubt) .୧୦ । (ଖରା ବର୍ଷା) ଅତିକ୍ରମ କରିବା; କଟାଇବା—10.To pass (a time of rain or sunshine). ୧୧ । (ବାଣ ବା ଶର) ଏଡ଼ିବା—11. To evade (a weapon or arrow).

ମେଣ୍ଢା ମେଣ୍ଟି—ଦେ. ବି—୧ । ମିଟ୍ ମାଟ୍ (ଦେଖ)—1. Mit Menṭā menṭi māṭ (See) ୨ । ଉଲ୍ଲଂଘନ— মিটা মিটি 2. Evading; getting over. ୩ କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ବାହ— मेटा मिटी 3. Accomplishment.

ମେଣ୍ଟି ପାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲଙ୍ଘନ କରିବା—To disobey. [ଉ Menṭi pāribā —ତୁମ୍ଭ ଆଜ୍ଞା କରୁଁଯେ ପାରିବ ମୁଁ ମେଣ୍ଟି । লংঘন করা मेट सकना କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।]

ମେଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମିଟିବା (ଦେଖ)—1. Miṭibā (See) Menṭibā [ଉ—ମେଣ୍ଟିବାର କୁହର ମୋ ପ୍ରାଣ ଆଶା । মিটা ଲକ୍ଷଣଗୋର. ଲକ୍ଷ୍ମୀଦର୍ଶୀ ।] ୨ । ମୀମାଂସିତ ହେବା— मेटना 2. To be settled. ୩ । ଦୂର ହେବା— 3. To be off; to be removed. ୪ ଦୂର କରିବା- 4. To remove; to drive away. [ଉ—ଖାଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡରଙ୍କର ଭୟକୁ ମେଣ୍ଟିଲ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା] ୫ । ଲଙ୍ଘିବା—5.To disobey; to disregard. [ଉ—ପକ୍ଷୀ ପକ୍ଷିଣୀ ଏକ ସଙ୍ଗେ ନୋହିବ, ନ କରିବୁ ତୁ ରମଣରେ; ଏହା ମେଣ୍ଟି ଯେବେ ରମଣ କରିବୁ, ଅବଶ୍ୟ ତୋର ମରଣ ରେ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର-ରାମାୟଣ ।]

ମେଣ୍ଠ - ସଂ. ବି (ମିଦ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରସ୍ରାବ ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; Menṭha ନିପାତନ)—ମେଣ୍ଢା—Sheep.

ମେଣ୍ଡୁ(ଣ୍ଢ)ର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଲୁହାର; ଶଗଡ଼ଚକର Mend (ṇdh)rā ନାଭିକେନ୍ଦ୍ର ବା ଛିଦ୍ରରେ ଲାଗିଥିବା ଲୁହାର (ମେଣ୍ଡ୍ର[ଣ୍ଢ୍ର]—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଳୟ--Iron ring put round the hole in the nave of a wheel. [ଉ—ଏହି ମେଣ୍ଡ୍ର ଯୋଗୁଁ ଶଗଡ଼ ଚକର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ ଥିବା ଛିଦ୍ରକୁ ଅଖ ଖସି ପାରୁନାହିଁ ।]

ମେଣ୍ଡ(ଣ୍ଢ)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମୂଢ଼)—ନିର୍ବୋଧ; ଉଜ୍ଜୁ— Menḍa(ṇḍha) ଉଜ୍ଜ୍ Foolish. उल्लू; मूढ़ ବି—୧ । ତନ୍ତୀଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି—1. A family-title of weavers. [ଉ—ଅଲେଇ ମେଣ୍ଡ, ଛନ୍ଦ ଭୁଣ୍ଡୁଥାଏ ତୋହର ଖଣ୍ଡ—ଇତ ।] ୨ । (ସଂ, মাথানী ମୁଣ୍ଡ) ପାଚେରିର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବଅଯିବା ଚଉଡ଼ା ସ୍ତର— मेंढ 2. The top layers put or a parapet or মেল wall. ୩ । (ସଂ. ମେଳ) ସଂଘର୍ଷଣ; ଭେଟ; मुठभेड़ ସମ୍ମୁଖ ମିଳନ—3. Collision; meeting; encounter. [ଉ—ଦୁଇ ଦଳଙ୍କର ମେଣ୍ଡ ପଡ଼ିଲା, ଅତି ପ୍ରବଳ ଲଢ଼ାଇ ହୋଇଲା—ବ୍ରଜନାଥ. ସମର-ତରଙ୍ଗ ।]

ମେଣ୍ଡକା—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି. (ସଂ. ମଣ୍ଡୂକ; ତୁଳ. ହି. ମେଣ୍ଡକ) Mendakā —ବେଙ୍ଗ—Frog.

ମେଣ୍ଡକା ଫୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—୧ । ବେଙ୍ଗ ବଥ—1. Boils Menḍakā phulā coming out of the neck or heads of children. ୨ । ବେଙ୍ଗଫୁଲ—2. Tadpole.

ମେଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବିଣ—ମେଞ୍ଚା; ଜମାଟ ବନ୍ଧା ଗୁଳା— Menḍā Clot; ball; lump.

(ଉ—ଲୁଣ୍ଡା ଗୁଡ଼ାକ ମେଣ୍ଡା ବାନ୍ଧି ଗଲାଣି ।)

ମେଣ୍ଡା ମେଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ—ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା (ଦେଖ) Menḍā menḍā Menchā menchā (See)

ମେଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମି) ବି—ମେନ୍ଦି (ଦେଖ)
Mendi Mendhi (See)

ମେଣ୍ଡିଆ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମୟୂରଭଞ୍ଜ) ବି—ଆଖିର ଲେଦରା—
Mendiā The rheum of the eyes.

ମେଣ୍ଢା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମେଢ୍ର, ମେଣ୍ଢ, ମେଠ, ମେଣ୍ଡ, ଭେଡ଼)—
Mendhā ୧ । ଗାଡ଼ରା; ମେଷ; ଭେଡ଼ା—1. A sheep; ଭେଡା, ମେଢ଼ା ovis. [ଦ୍ର—ଉଣ୍ଣା ଓ ମାଂସ ନିମନ୍ତେ ଏମାନେ ମेढा, मेड ପାଳିତ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନେ ଦେଶଭେଦରେ ନାନାପ୍ରକାରର (ମେଣ୍ଢୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଓ ନାନାବର୍ଣ୍ଣର ଦେଖାଯାନ୍ତି ।] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୈଷପରି ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—2. (figurative) A simpleton; stupid person. (ଉ—ମେଣ୍ଢା ହୋଇ-ଯାଅ ଭେଣ୍ଡାଏ ଦେଖି ବ୍ୟାଖ୍ୟାଗୃହରୁ । ମଧୁସୂଦନ. ଭବିତା ।)

ମେଣ୍ଢା(ଣ୍ଢେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମେଣ୍ଢାକୁ ନେଇ ବାଘମୁହଁରେ ଭଳି
Mendhā(ndhe)ibā କରି ଦେଲାପରି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନେଇ (ମେଣ୍ଢେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ବା ठेल्ना ବିପଜ୍ଜନକ ସ୍ଥାନରେ ହଠାତ୍ ଠିଆ କରାଇ ଦେବା—1. To मढना present a person or to push a person to a post of danger. ୨। ଦୁଇଟି ମେଣ୍ଢାକୁ ଲଢ଼ାଇ କରିବା ପାଇଁ ପରସ୍ପରର ସମ୍ମୁଖରେ ଜୁଟାଇ ଦେବା—2. To confront two rams with a view to make them fight. ୩ । ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଭେଟାଇବା—3. To cause two persons to meet. ପ୍ରାଦେ—୧ । (ବାମଣ୍ଡା) ପାଖରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବା—1. To reach a thing at a place. ୨ । (ବାମଣ୍ଡା) ଅନ୍ୟର ଅନିଚ୍ଛାସତ୍ତ୍ୱେ ଜୋର୍ ଜବରଦସ୍ତି କରି ତାହାର ମୁଣ୍ଡରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଲଗାଇ ଦେବା—2. To force a work upon another against one's wish.

ମେଣ୍ଢା କୁଡ଼ି(ଡ଼ି)ଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମେଢ୍ର+କୁଟୀର)—ମେଷଶାଳା;
Mendhā kurdi(ri)ā ମେଷ ରହିବାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୃହ—Hut ଭେଡ଼ାଗୋୟାଲ for herding sheep. [ଦ୍ର—ହାତୀଶାଳ ଭାଙ୍ଗି मेडाकी झोपडी ଗଲେ କି ମେଣ୍ଢାକୁଡ଼ିଆକୁ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ?—ପ୍ରବଚନ । ହାତୀ ନିମନ୍ତେ ଖୁବ୍ ବଡ଼ଘର ଦରକାର, କିନ୍ତୁ ମେଣ୍ଢା ରହିବାପାଇଁ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୃହ ଯଥେଷ୍ଟ ହୁଏ । ହାତୀଶାଳ ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ତାହା ମଧ୍ୟରେ ହାତୀ ସିନା ରହି ପାରିବ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଉକ୍ତ ଭଙ୍ଗା ହାତୀଶାଳରେ ମେଣ୍ଢାମାନେ ଅନାୟାସରେ ରହି ପାରିବେ । ବଡ଼ଲୋକ ଦରିଦ୍ର ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଦରିଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଭାବ ପୂରଣ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏ ପ୍ରବଚନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମେଣ୍ଢାକୁଡ଼ିଆ ପୋଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପୂର୍ବଦିନରେ ଗ୍ରାମ
Mendhākurdiā pordi ପ୍ରାନ୍ତରେ ଭଣ୍ଡାଘରଟିଏ ଗଢ଼ି ତହିଁରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା ଉତ୍ସବ—A bon-fire बुडीघरपोड़ा सम्बतदाह, होलीकादाह made by setting fire to straw heaped up at the end of villages, on the night before Dola purnnimā.
[ଦ୍ର—ବସନ୍ତୋତ୍ସବର ଉପଲକ୍ଷରେ ମେଣ୍ଢାମାଂସକୁ ପୋଡ଼ିଖାଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଭାରତବର୍ଷ ତମାମ୍ ଥିବା ଲୋକପ୍ରବାଦରୁ ଜଣାଯାଏ ।]

ମେଣ୍ଢାବାଳ—ଦେ. ବି—ମେଷଲୋମ—The wool or down of
Mendhābāla sheep. [ଦ୍ର—ମେଣ୍ଢାବାଳ ଜଡ଼ାତେଲ—(ମେଣ୍ଢାଲୁମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରୀତି ଫେଡ଼ାରଲୋମ ଦେଖାଗଲେ ଲୋକେ ଏହି ଉପମା ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି—मेडाकावाल ସେ ଦୁହେଁ 'ଜଡ଼ାତେଲ ମେଣ୍ଢାବାଳ' ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଫଳତଃ ମେଣ୍ଢାବାଳ ସଙ୍ଗେ ଜଡ଼ାତେଲ ମିଶାଇଦେଲେ ତାହା ଖୁବ୍ ଅଠାଳିଆ ହୋଇ ଜଡ଼ିଯିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ମେଣ୍ଢାମାରି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର କଣ୍ଟାଗୁଳ୍ମ
Mendhāmāri ଗୁଳ୍ମ—A small prickly shrub.

ମେଣ୍ଢାମୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ଗୁଣ—ମେଣ୍ଢାର ମୁଣ୍ଡପରି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—
Mendhāmundiā Shaped like the head of a मेडमुहाँ sheep. ଦେ. ବି—୧ । ଶଗଡ଼ର ଯୁଆଳି ତଳେ ମଝିରେ ଥିବା ଦୁଇଖଣ୍ଡି ଖିଲ, ଯାହା କି ଧୁରମୁଣ୍ଡିକୁ ଯୁଆଳି ସଙ୍ଗେ ଅଟକାଇ ରଖେ—1. Two pegs driven to the yoke below its middle by which the tapering heads of the arms of a cart are kept attached to the yoke.
୨ । ଚଉକାଠର ଉପର ପାଖେ କଣରେ ମାରିଥିବା ଖଣ୍ଡେ କାଠ ଯହିଁର ଛିଦ୍ରରେ କବାଟର ବଣି ଗଳାଯାଇଥାଏ—2. चूड A piece of wood attached to the upper corner of a door-frame, through the hole of which the protruding corner of a door is inserted in order to make the door move to and fro. ୩ । ବେଠିଆ ୨ (ଦେଖ)
3. Bethiā 2 (See)

ମେଣ୍ଢା ମୁଣ୍ଡିଆ ବାତ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଆମବାତ (ଏହା
Mendhā mundiā bāta ହାତର କହୁଣୀକୁ ଏବଂ ଗୋଡ଼ର ଶିବାମୁଖୀ ବାତ ଅଣ୍ଠୁକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ଉକ୍ତ ଗଣ୍ଠିମାନଙ୍କୁ ମେଣ୍ଢା-गठियावात ମୁଣ୍ଡ ପରି ଫୁଲାଇ ଓ ଅଚଳ କରି ପକାଏ—Arthrites; a kind of acute rheumatism affecting the knee joints and the elbow joints.

ମେଣ୍ଢା ଶିଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବି—୧ । ଭେଣ୍ଡି—1. Lady's
Mendhā singā finger (fruit). ୨ । ମହୁରା—2. Aconitum Spicatum.

ମେଣ୍ଢା ଶିଙ୍ଗା(ଙ୍ଘା) ମହୁରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶୃଙ୍ଗୀ ବିଷ)—ବଚନାଗ;ଏକ
Mendhā singā(nghā) mahurā ପ୍ରକାର ବିଷାକ୍ତ ମୂଳ—आतीष अतीस Aconitum Spicatum.
[ଦ୍ର—ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ନେପାଳ ଅଟବି ପାହାଡ଼ରେ ଏହା ଅଧିକ ଜନ୍ମେ ।]

ମେଣ୍ଢା ଶିଙ୍ଗା(ଙ୍ଘା) ବନ୍ତଳ—ଦେ. ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବନ୍ତଳ
Mendhā singā(nghā) bantala କଦଳୀ—A species
ছোট কাঁচকলা of small Bantala plantain.
(ମେଣ୍ଢି ବନ୍ତଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଣ୍ଢା ଶିଙ୍ଗି(ଙ୍ଘି)ଆ—ଦେ. ବ. (ସ. ମେଢ୍ର+ଶୃଙ୍ଗ)—୧ । ଏକପ୍ରକାର
Mendhā singi(nghi)ā ଲତାଜାତ ବୃକ୍ଷ—1. A tree
মেড়া শিঙ্গে with fragrant leaves; Ascelepias
मेढा सिंगी Geminate; Gymnema Sylvestre.
ମେଣ୍ଢା ଶିଂଘା(ଙ୍ଘା) } ଅନ୍ୟରୂପ [ବୃ—ଏହାର ପତ୍ର ସୁଗନ୍ଧ
ମେଣ୍ଢା ଶିଙ୍ଗା (ଙ୍ଘା) } ଯୁକ୍ତ । ଏହାର ମୂଳ ଔଷଧରେ
ଲାଗେ । ଏହାର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ ମେଷକ ଓ ମେଷ
ଶୃଙ୍ଗୀ । ଏହାର ଚେର ଦ୍ୱାରା ସର୍ପ ବିଷ ଦୂର ହୁଏ । ଏହାର
ପତ୍ର ଖାଇଲେ ଜଳ ତିକ୍ତ ଲାଗେ । ଏହା ବାତବର୍ଦ୍ଧକ,
ଶ୍ୱାସ ଓ କାଶ ବର୍ଦ୍ଧକ । ଏ ଘନ ବ୍ରଣ ଓ ଅକ୍ଷିର ଦରଜ ଦୂର
କରେ । ଏଥିର ଫଳ କାଶ, କୃମି, ବ୍ରଣ, ବିଷ ଓ କୁଷ୍ଠ ଦୂର
କରେ । ଏ ଗଛ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଓ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଜଙ୍ଗଲରେ
ଜନ୍ମେ—ହି. ଶ] ୨ । ଶଗଡ଼ର ଜୁଆଳର ମଝିରେ ପୋତା
ଯାଇଥିବା ଖିଲ (ଯେଉଁ ଖିଲରେ ବଳଦଙ୍କ ବେକର ଗଦା
ବାନ୍ଧିଲରେ ସ୍ଥିତ ଥିବା ପରେ ଅଟକାଇ ଦିଆଯାଏ—
2. A wooden pin inserted over the middle of the yoke of a cart, round which the halter-strings of both the bullocks are twined after the bullocks are yoked. ୩ । ମେଣ୍ଢାଶିଙ୍ଗ ପରି ଆକୃତିର
ବଣିଆଙ୍କର ବହୁଅର ଉପକରଣ—3. An instrument of the goldsmiths resembling sheep's horn in shape. ୪ । ମେଣ୍ଢା ଶିଙ୍ଗା ମହୁରୀ (ଦେଖ)
4. Mendā singhā mahurā (See)

ମେଣ୍ଢି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ—ଭେଣ୍ଡି—
Mendhi Lady's finger.

ମେଣ୍ଢି ପୋକ—ପ୍ରାଦେ. (ଅଙ୍ଗ) ବ—ନାଲି ଜଉଆ (ଦେଖ)
Mendhi poka Nāli jaua (See)

ମେଣ୍ଢୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମାଈ ମେଣ୍ଢା—1. A she-sheep,
Mendhī an ewe. ୨ । ଶାଗ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର
ভেড়ী, मेंढी ଲତା—2. A creeper which is used as a pot herb. ୩ । ମେଣ୍ଢା ଶିଙ୍ଗା (ଦେଖ)
3. Mendhā singā (See)

ମେଣ୍ଢେଇ ପଶିବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ବଳପୂର୍ବକ ପଶିବା—1. To force
Mendhei pasibā one'self into a place. ୨ ।
জোর করে ঢুকা ବିନା ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ବା ବିନା ଅଦରରେ କୌଣସି
जोरसे घुसना ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚିବା—2. To go to or intrude on a place uninvited.

ମେଣ୍ଢେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମେରେଇବା (ଦେଖ)
Mendheibā 1. Merheibā (See)
मढना ୨ । ବହୁତ ଲୋକଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ରୁଣ୍ଡାଇ
ଦେବା—2. To drive a crowd into a place.
୩ । ପ୍ରଥମ ଧାନ ବୁଣିବା ପରେ ଜମିକୁ ଦୋଅଡ଼ ଧରିବା
3 To till a field for the second time after sowing paddy. ୪ । ମେଣ୍ଢାଇବା (ଦେଖ)—
4. Mendhāibā (See)

ମେଥ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ସଂସର୍ଗ କରିବା; ସଙ୍ଗୀ ହେବା—1. To as-
Meth (root) sociate. ୨ । ବୁଝିବା—2. To comprehend; to understand. ୩ । ବଧ କରିବା—
3. To kill.

ମେଥ(ତ)ର—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ମେହେତ୍ତର ବା ମେହତର; ମୂଳ
Metha(ta)ra ସ. ମହତ୍ତର)—ମେହେନ୍ତର (ଦେଖ.)
মেতর मेहतर Mehentara (See)

ମେଥି(ଥୀ)—ସ.ବ.(ମେଥ୍ ଧାତୁ=ସଂସର୍ଗ କରିବା+କରଣ. ଇ, ଈ)—
Methi(thī) ୧ । ମେଢ଼ି; ମେର ଖୁଣ୍ଟି; ଖଳାର କେନ୍ଦ୍ରରେ ଥିବା
୨ର ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ସ୍ଥୂଣା, ଯାହାର ଚାରି ପାଖେ ବଳଦ
ପୀତବୀଜା, ମେଥିକା, ବହୁମୂଳିକା, ମାନେ ବେଙ୍ଗଳା ପଡ଼ନ୍ତି—1. A
ଗନ୍ଧବୀଜା, ଜ୍ୟୋତିଃ ଗନ୍ଧଫଳା, post or stake at the cen-
ବହୁପତ୍ରା, ଚନ୍ଦ୍ରିକା, ମନ୍ଥା, ମେଥିକା, tre of the threshing
ମିଶ୍ରପୁଷ୍ପା, କୈରବୀ, ବହୁପର୍ଣ୍ଣୀ, floor round which the
ପୀତପୁଷ୍ପା, ବହୁପର୍ଣ୍ଣିକା, bullocks are tethered and
ବେଧନୀ, କୁଞ୍ଚିକା, ମୁନୀନ୍ଦ୍ରିକା revolve. ୨ । ଶିମ୍ବାଜ ବର୍ଗର
मेथि ବୃକ୍ଷଜାତ ଶାଗ—2. Fenu-
মেথি greek; Trigonella Fœnu-
ମ. ମେଥି graecum. [ବୃ—ଏହାର ଗଛ
ଫା. ଖୁଲ୍ବେ ସଂଦୀଜ୍ ଶଣ୍ଢଙ୍ଗ ପରି । ଏଥିର ଛୁଇଁକୁ
ଆ. ବଚ୍ଚଲୁଲ୍ ହଲ୍ବା ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଶାଗ ବାହାରେ । ଏହା
ତା. ବେଣ୍ଡ୍ୟମ୍ ତରକାରୀରେ ମସଲା ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ
ତେ, ମେଣ୍ଟୁଲୁ, ମେନ୍ତୁଲୁ ହୁଏ ଏବଂ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏଥିର
ଚୂନାକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ କେଶକୁ ସୁବାସିତ କରିବା ପାଇଁ
ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ମେଥି ଅଗ୍ନିଦୀପକ,
ଅରୁଚିନାଶକ, ଗ୍ରାହିକାରକ, ବାତଘ୍ନ ଓ କଫ ପିତ୍ତ
ପ୍ରକୋପକ; ଏହା ଉଷ୍ଣରସ ।]

ମେଥିକା(ନୀ)—ସ. ବ (ମେଥ୍ ଧାତୁ=ବୁଝିବା+କରଣ ଇକ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ,
Methikā(nī) +ଇନ୍+ଈ)—ମେଥି ୨ (ଦେଖ)—
Methi 2 (See)

ମେଥି ମୁଗ—ଦେ. ବ (ସ. ପୀତ ମୁଦ୍ଗ)—ବନ୍ୟ ମୁଦ୍ଗ; ଏକପ୍ରକାର
Methi muga ପୀତ ବା ହଳଦିଆ ମୁଗ—A kind of
সোনা মুগ पीला मुंग Phaseolus; a leguiminous plant.
[ବୃ—ଏହି ମୁଗର ଦାନା ସାଧାରଣ ମୁଗଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।]

ମେଥି ଚୂନା—ଦେ. ବ (ସ.ମେଥୀଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ମେଥିର ଗୁଣ୍ଡ—Powder
Methi chūnā of fenugreek. [ବୃ—ବଙ୍ଗ.ମେଥି ଚୂନାକୁ
মেথিচুর্ণ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କେଶ ଉପରେ ବାନ୍ଧନ୍ତି ।]
मेथिका चूरन

ମେଥି(ଥୀ)ମୋଦକ— ସଂ ବି (ମ. ଫ. ଗ୍ଲେ) — ମେଥିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ Methi(thi)modaka ବଳକର ମୋଦକବିଶେଷ—A medicinal sweet ball of which the chief ingredient is fenugreek.
মেথি মোদক
मेथि मोदक
(ମେଥି ମୁଦ[ଡୁ]କ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ମେଥି ଶାଗ—ଦେ. ବି—ଶାକରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ମେଥିଗଛର ପତ୍ର—Methi śāga The leaves of fenugreek plant used as curry or salad
মেথি শাক मेथि साक

ମେଦ(ଦଃ)—ସ. ବି (ମିଦ୍ ଧାତୁ=ସ୍ନିଗ୍ଧ ହେବା+କରଣ. ଅ; ଅସ୍)—Meda(daḥ) ୧ । ମଜ୍ଜା; ଚର୍ବି; ବସା—1. Fat; lymph; adeps. [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ମେଦ ମାଂସରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ଓ ମେଦରୁ ଅସ୍ଥି ହୁଏ—ହ. ସ ।] ୨ । ହାଡ଼ରସା; ଅସ୍ଥିର ମଜ୍ଜା—2. Bone-marrow. ୩ । ମେଦୋବୃଦ୍ଧି;ରୋଗବିଶେଷ—3. Obesity. ୪ । ମ୍ଳେଚ୍ଛଜାତିବିଶେଷ—4. Name of a low barbarian caste. [ଦ୍ର—ମନୁସ୍ମୃତି ମତରେ ବୈଦେହକ ପୁରୁଷ ଓ ନିଷାଦ ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ଏ ଜାତି ଉତ୍ପନ୍ନ—ହ. ଶ. ।] ୫ । ଅଳମ୍ବୁଷା; ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—5. Indian madder, Rubia Manjith. ୬ । (ବୈଦ୍ୟକ) ମେଦା (ଦେଖ)—6. Medā (See) ୭ । କସ୍ତୁରୀ (ହ. ଶ.)—7. Musk. ୮ । ନୀଳାକାନ୍ତର ଛାୟାବିଶେଷ (ରତ୍ନ ପରୀକ୍ଷା)—୨. A defect or shade in sapphire. ଦେ. ବି—୧ । କୁମ୍ଭୀର, ବିଲୁଆ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ମାଂସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅମବାତନାଶକ ଔଷଧବିଶେଷ—1. A liquid mixture prepared from the flesh of alligators, jackals and other lower animals and used in curing rheumatism. [ଦ୍ର—ବିଲୁଅ, ନେଉଳ, କୁମ୍ଭୀର ଆଦି ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମାଂସକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଚ ଗୋଟିଏ ମାଟିଅରେ ପୂରାଇ ତହିଁରେ ଦହି ଓ ଲୁଣ ଦେଇ ପୋତି ରଖିଲେ ତାହା ସଢ଼ିଯାଇ ଏକ ବା ଦୁଇ ବର୍ଷ ପରେ ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ତାହାକୁ ଖାଇଲେ ଅମବାତ ରୋଗ ଭଲ ହୋଇ ଯାଏ ଏବଂ ଶୀର୍ଣ୍ଣକାୟ ବଳଦମାନେ ସବଳ ହୁଅନ୍ତି ।] ୨ । ବିଷ୍ଠାଦିର ମେଣ୍ଢା—2. A lump or mass of dung or nightsoil. ୩ । ଧାନ ସଞ୍ଚୟ କରିବାକୁ ପାଳ ମରେଇ—3. A receptacle or rick made of crushed straw for storing paddy. ୪ । ପୁଷ୍ଟିକର ଗୋଖାଦ୍ୟବିଶେଷ—4. A food prepared for improvement of the health of cattle.
মেদ
মেচা
थाह, चोत
मराई
मोडी

ମେଦଃସାର—ସ. ବି—ମେଦା (ଦେଖ) Medaḥsārā Medā (See)

ମେଦକୃତ୍—ସ. ବି (ମେଦ+କୃ ଧାତୁ=କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—Medakṛut ମାଂସ—Flesh.

ମେଦ(ଦୋ)ଗ୍ରସ୍ତ—ସ. ବିଣ (୭ମୀ ତତ୍)—ସ୍ଥୂଳକାୟ—Meda(do)grasta Corpulent.

ମେଦ(ଦୋ)ଜ—ସ.ବିଣ (ମେଦ, ମେଦଃ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—Meda(do)ja ମେଦରୁ ବା ମଜ୍ଜାରୁ ଜାତ—Produced from fat or marrow. ବି—୧ । ଅସ୍ଥି—1. Bone ୨ । ଭୂମିଜ ଗୁଗ୍ଗୁଳ—2. A sort of bdellium.

ମେଦନୀ—ଗ୍ରା. ବି (ଅଶୁଦ୍ଧ) (ସ. ମେଦିନୀ)—ମେଦିନୀ (ଦେଖ) Medani Medini (See)

ମେଦପୁଚ୍ଛ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଯାହା ପୁଚ୍ଛରେ ମେଦ ଅଛି)—ଦୁମ୍ବା ମେଣ୍ଢା (ହ. ଶ)—A species of sheep with a big fatty tail. Medapuchchha

ମେଦ(ଦୋ)ବର୍ଦ୍ଧକ—ସ.ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)-ଯାହା ଶରୀରର ମେଦ ଧାତୁକୁ ବୃଦ୍ଧି କରେ—Causing corpulency; increasing fat. Meda(do)barddhaka

ମେଦ ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାଳ ମରେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—Meda basā(se)ibā 1. To establish or raise a rick for storing paddy. ୨ । ପୁଷ୍ଟିକର ଗୋ-ଖାଦ୍ୟ ବା ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—2. To prepare a special cattle-food or medicine according to a prescribed process. ୩ । ଥରେ ଗଦାଏ ବିଷ୍ଠା ତ୍ୟାଗ କରିବା—3. To pass stools in a heap.

ମେଦ(ଦୋ)ବୃଦ୍ଧି—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ଥୂଳକାୟତ୍ୱ ରୋଗବିଶେଷ—Meda(do)bṛuddhi Obesity, corpulency. (ମେଦାଧିକ୍ୟ, ମେଦ[ଦୋ] ରୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଦସ୍ୱୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମେଦସ୍+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—Medaswi ୧ । ଦୃଢ଼; ବଳିଷ୍ଠ—1. Robust; strong. (ମେଦସ୍ୱିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମୋଟା; ସ୍ଥୂଳକାୟ; ପୃଥୁଳ—2. Fat; corpulent.

ମେଦା(ଧା)—ସ. ବି (ମିଦ୍ ଧାତୁ=ସ୍ନିଗ୍ଧ ହେବା+ଅ+ଆ)—Medā(dhā) ଅଷ୍ଟବର୍ଗର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଔଷଧବିଶେଷ--Name of a juicy root used in medicine. [ଦ୍ର—ଏହା ଏକପ୍ରକାର ଲତାର କନ୍ଦ ଓ ଦେଖିବାକୁ ଅଦା ପରି । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ୱେତ । ଏହା କଣହାରୀ ଛେଦନୋପଯୁକ୍ତ ଓ କୋମଳ । ନଖରେ ଛେଦନ କଲେ ଏହା ମଧ୍ୟରୁ ମେଦ ପରି ଏକପ୍ରକାର ଅଠାଳିଆ ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ ରସ ବାହାରେ । ଏହା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ଜ୍ୱର ଓ ରାଜଯକ୍ଷ୍ମାରେ ବିଶେଷ ଉପକାରୀ ଥିବା କଥିତ । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ । ଏହାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ, ଯଥା—ଜୀବନୀ, ଦ୍ରବ୍ୟା, ଧ୍ରୁବା, ପୁରୁଷ ଦନ୍ତିକା, ମଣିଚ୍ଛିଦ୍ରା, ମଧୁସ୍ର, ମେଦଃସାର, ବସା, ବହୁରନ୍ଧ୍ରିକା, ବଲ୍ଲବସା, ଶାଲ୍ୟଦା, ଶ୍ରେଷ୍ଠା, ସାଧ୍ୱୀ, ସ୍ନିଗ୍ଧା, ସ୍ନେହବଣୀ, ସ୍ୱଳ୍ପପର୍ଣ୍ଣିକା, ବହୁପର୍ଣ୍ଣିକା, ପୁରୁଷଦନ୍ତିକା]
ମେଦିନୀ
ମେଦୋବତୀ
ମେଦୋଭବା } ଅନ୍ୟରୂପ

(ମେରୁଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରାଦେ—୧ । (ବାଲେଶ୍ୱର) ବଡ଼ ସାମୁଦ୍ରିକ କଣ୍ଟିଆ ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—1. A sea-water fish of big size and having pricks. ୨ । (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ଧାନବିଲର ବା ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଉଚ୍ଚ ସ୍ତୂପ—2. A mound inside a paddy field or other plain place.
ଦେ. ବି—୧ । ମେଣ୍ଟା; ପିଣ୍ଡୁଳା—1. Lump.
মেদা [ଉ—କୋହଳେ ମୋତେ ବହୁ କର୍ଣ୍ଣ ମୁଣ୍ଡେ ପଦାଂ
थाह; चौत ପ୍ରହାର ତହୁଁ ମୁଣ୍ଡେ କରିଦେବ ମେଦା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।] ୨ । ବିଷ୍ଠାର ମେଦ—2. A mass of nightsoil. ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ମୂଢ଼ ବା ମନ୍ଦ)—ମାଡ଼ା ବୁଦ୍ଧିଆ; ମୋଟାବୁଦ୍ଧିଆ—1. Stupid; dull; sluggish.

ମେଦାଢ଼ି—ଦେ. ବିଣ—ଗଦା; ସ୍ତୂପ; ମେଣ୍ଟା; ପିଣ୍ଡୁଳା—
Medārdi মেচা थाह Heap; mass.
[ଉ—ଟୋକାଟା ମେଦାଢ଼ିଏ କରିଛି ।]

ମେଦିତ—ସଂ. ବିଣ (ମିଦ୍ ଧାତୁ=ସ୍ନିଗ୍ଧ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Medita ସ୍ନିଗ୍ଧ; ତେଲିଆ—Oily; unctuous.

ମେଦିନି(ନୀ)ପୁର—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର ଉତ୍ତର ଓ ବଙ୍ଗପ୍ରଦେଶର
Medini(ni)pura ଦକ୍ଷିଣରେ ଥିବା ଜିଲ୍ଲା ଓ ନଗର ବିଶେଷ—
মেদিনীপুর Midnapur; name of a district and
मेदिनीपुर town to the north of Orissa.

ମେଦିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମେଦ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—ପୃଥିବୀ
Medini —The earth. [ଦ୍ର—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ହସ୍ତରେ ନିହତ ମଧୁ ଓ କୈଟଭ ନାମକ ଦୈତ୍ୟଦ୍ୱୟଙ୍କ 'ମେଦ'ରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣା ହୋଇଥିବାରୁ ପୃଥିବୀର 'ମେଦିନୀ' ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

ମେଦିନୀଦ୍ରବ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ମେଦିନୀ+ଦ୍ରବ)—ଧୂଳି—
Medinidraba Dust.

ମେଦିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୃଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମର୍ଦ୍ଦିବା; ଚକଟିବା—
Medibā To knead. ୨ । ଏକତ୍ର କରିବା—2. To
মর্দনকরা collect together. [ଉ—କୋଟିଏ କଲେ
मलना କାଢ଼ି ସବୁ ମେଦ, କାମଭୁଜରେ ହୃଦଥିବ ବଧ ।
ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]

ମେଦିରି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ନୀଚ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଶୂଦ୍ରଜାତୀୟ ଶିଳ୍ପି
Mediri ବିଶେଷ—A low caste of artisans. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଝୁଲାଆଦି ବୁଣନ୍ତି ।]

ମେଦୁର—ସଂ. ବିଣ.,ପୁଂ (ମିଦ୍ ଧାତୁ=ଚିକ୍କଣ ହେବା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା+
Medura କର୍ତ୍ତୃ. ଉର)—୧ । ସ୍ନିଗ୍ଧ; ତେଲିଆ—1. Oily;
(ମେଦୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) unctuous. ୨ । ମସୃଣ; ଚିକ୍କଣ—2. Smooth. ୩ । କୋମଳ; ମୃଦୁ—3. Soft; mild; gentle. ୪ । ଉତ୍ତମ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—4. Excellent. ୫ । ପୂର୍ଣ୍ଣ—5. Full.

ମେଦୁରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମିଦ୍ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଉର+ଆ)—କର୍କୋଳ
Medurā. ନାମକ ଔଷଧ ଲତା; ଶୀତ କାକୁଲ—Name of a medicinal root. [ଦ୍ର—ଏହା ନେପାଳ ଆଦି ଦେଶରେ ଜାତ ହୁଏ ।] ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମେଦୁରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Medura.

ମେଦୋଜ—ସଂ. ବି (ମେଦସ୍+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Medoja ଅସ୍ଥି; ହାଡ଼ (ହ୍ର. ଷ)—Bone.

ମେଧ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ସଙ୍ଗ କରିବା—1. To associate with
Medh (root) ୨ । ବୁଝିବା—2. To understand.
୩ । ବଧ କରିବା—3. To kill. ୪ । ହିଂସା କରିବା; ଅଘାତ କରିବା—4. To hurt.

ମେଧ—ସଂ. ବି (ମେଧ୍ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ ଅ)—୧ । ଯାଗ; ଯଜ୍ଞ—
Medha 1. Vedic sacrifice. ୨ । (+କରଣ.ଅ)—ହବିଃ; ଘିଅ—2. Ghee. ୩ । (+କର୍ମ.ଅ)—ଯଜ୍ଞରେ ବଳିଦିଆଯିବା ପଶୁ (ହ୍ର. ଷ)—3. A victim offered in a vedic sacrifice.

ମେଧଜ—ସଂ. ବି (ମେଧ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିଷ୍ଣୁ (ହ୍ର. ଷ)
Medhaja —Bishṇu.

ମେଧା—ସଂ. ବି (ମେଧ୍ ଧାତୁ=ବୁଝିବା+କରଣ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)
Medhā —୧ । ଧୀଶକ୍ତି—1. Intelligence. ୨ । ସ୍ମୃତି ଶକ୍ତି—2. Memory. ୩ । ଧାରଣା ଶକ୍ତି—3. Comprehension. ୪ । ବୁଦ୍ଧି; ବୋଧଶକ୍ତି—4. Understanding. ୫ । ମେଧା ବୃଦ୍ଧିକର ଔଷଧ—5. A medicine used for developing intellectual faculty. ୬ । (ନାମ) ଦକ୍ଷପ୍ରଜାପତିଙ୍କର ଏକ କନ୍ୟା—6. Name of a daughter of Daksha Prajāpati. ଦେ. ବିଣ—ମେଦା (ଦେଖ)—Medā (See)

ମେଧାଃ—ସଂ. ବି (ମେଧସ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ବ)—ସ୍ୱାୟମ୍ଭୁବ ମନୁଙ୍କ ପୁତ୍ର
Medhāḥ —The son of Swāyambhuba Manu.

ମେଧାକର—ସଂ.ବିଣ (ମେଧା+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯାହା ସ୍ମୃତି ଶକ୍ତି
Medhā kara ଜନ୍ମାଏ ବା ବୁଦ୍ଧିକୁ ପ୍ରଖର କରାଏ—Developing the intellect.

ମେଧାଜିତ୍—ସଂ. ବି—କାତ୍ୟାୟନ ମୁନି—
Medhājit Name of sage Kātyāyana.

ମେଧାତିଥି—ସଂ. ବି—୧ । ମେଧାବୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Intelligent
Medhātithi person. ୨ । ମନୁସଂହିତାର ଟୀକାକାର ମୁନି ବିଶେଷ—2. Name of a sage, the annotator of the Manu Samhitā. [ଦ୍ର—ଏହି ନାମର ଅନେକ ଲୋକଥିଲେ । କାଣ୍ୱ ବଂଶୀୟ ଏକ ଋଷି ଋଗ୍ବେଦର ପ୍ରଥମ ମଣ୍ଡଳର ୧୮ଶ ସୂକ୍ତର ଦ୍ରଷ୍ଟା ଥିଲେ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ କଣ୍ୱ ମୁନିଙ୍କ ପିତାଙ୍କର ଏହି ନାମ ଥିଲା । ମନୁସଂହିତାର ଟୀକାକାର ଓ ବ୍ରହ୍ମାବର୍ତ୍ତସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପୁତ୍ରଙ୍କ ନାମ ମେଧାତିଥି ଥିଲା । ଭାଗବତୋକ୍ତ ପ୍ରିୟବ୍ରତ

M. Patnaik, Pleader.
Sutahat, Cuttack-1.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ମୁତ' ନ ମିଳିଲେ 'ମୃତ' ଖୋଜିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଗଁ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ଶାକଦ୍ୱୀପର ଅଧିପତିଙ୍କର ଏବଂ କର୍ଦ୍ଦମ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କର ଏକପୁତ୍ରଙ୍କ ନାମ ମେଧାତିଥି ଥିଲା—ହି.ଶ ।)

ମେଧା ବତୀ—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମେଧାବତ୍‌+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—'ମେଧାବାନ୍‌'ର
Medhā bati ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ - Feminine of Medhābān.
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମହାଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ଲତା—A phosphorescent creeper; Halicacabum Cardiospermum.

ମେଧାବାନ୍—ସଂ. ବଣ (ମେଧା+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Medhābān ମେଧାବୀ (ଦେଖ)—Medhābi (See)

ମେଧାବୀ—ସଂ.ବଣ.ପୁଂ (ମେଧା + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ.ବିନ୍)—୧ । ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—
Medhābi 1. Intelligent; apt. ୨ । ପଣ୍ଡିତ—
(ମେଧାବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Learned. ୩ । ପ୍ରଖର ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ—3. Having a sharp memory.
ବି—୧ । ଶୁକ ପକ୍ଷୀ—1. A parrot. ୨ । ମଦ୍ୟ—2. Wine. ୩ । କଶ୍ୟପଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—3. Name of a son of a Kasyapa.
୪ । ଚ୍ୟବନଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—4. Name of a son of Chyabana.

ମେଧାବିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ମେଧାବିନ୍‌+ଈ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
Medhābini 1. The wife of Brahmā. ୨ । ସାରିକା—2. The myna bird. ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମେଧାବୀର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Feminine of Medhābi.

ମେଧାଭାବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମେଧା + ଅଭାବ)—ବୁଦ୍ଧି ଶକ୍ତିର
Medhābhāba ଅଭାବ—Imbecility.

ମେଧି—ସଂ. ବି. (ମେଧ ଧାତୁ + ଅଧିକରଣ. ଇ)—ମେଥି ୧ (ଦେଖ)
Medhi Methi 1 (See)

ମେଧିର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମେଧା + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଇର)—ମେଧାବୀ
Medhira (ଦେଖ)—Medhābi (See)
(ମେଧିରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମେଧିଷ୍ଠ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ମେଧା + ଅତ୍ୟର୍ଥେ. ଇଷ୍ଠ; ଭୂଲକାରକ
Medhishṭha ବଳଷ୍ଠ)—ଅତିଶୟ ମେଧାବୀ—Very intelligent.
(ମେଧିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମେଧୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ମେଧ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ
Medhi ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ଗୃହମେଧୀ)
(ମେଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅବଲମ୍ବନ ବା ସଙ୍ଗକାରୀ—Associating with.

ମେଧୀୟାନ୍—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ମେଧା + ଅତ୍ୟର୍ଥେ. ଈୟସ୍; ୧ମା. ୧ବ)-
Medhiyān ଅତିଶୟ ମେଧାଯୁକ୍ତ—Very intelligent; sharp-witted.
(ମେଧୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମେଧ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ମେଧ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—୧ । ପବିତ୍ର; ପୂତ—
Medhya 1. Pure; holy. ୨ । ଶୋଧିତ—2. purified.
(ମେଧ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଯଜ୍ଞୀୟ—3. Sacrificial. ୪ । ଯଜ୍ଞର
[ଅମେଧ୍ୟ—ବିପରୀତ] ଉପଯୁକ୍ତ—4. Fit for a sacrifice.
୫ । (ମେଧା+ଯ) ବୁଦ୍ଧି ବଢ଼ାଇବାବାଲା—5. Increasing intelligence; invigorating the brain. ୧। ସଂ.ବି—ଯବ—1. Barley. ୨। ଖଦିର—2 Catechu. ୩ । ଛାଗ—3. Goat.

ମେଧ୍ୟା—ସଂ. ବଣ (ମେଧ୍ୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ମେଧ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Medhya. ସଂ.ବି. ୧ । ରକ୍ତବଚ—1. The
Medhyā red orris root. ୨ । ଶ୍ୱେତବଚ—2 The orris root. ୩ । ଗୋରଚନା—3. A yellow pigment. ୪ । କେତକୀ; କିଆ—4. Pandanus Odoratissimus. ୫ । ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ଲତା—5. The heartpea creeper. ୬ । ଶଙ୍ଖପୁଷ୍ପୀ; ତୃଣବିଶେଷ—6. A sort of grass; Andropogen Acculatum. । ଶମୀ; ଶାଇଁ ଗଛ—7. A tree; Acacia Suma. ୮ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯଷ୍ଟିକା; ବ୍ରାହ୍ମଣଯଷ୍ଟିଆ ଗୁଳ୍ମ—8. A plant; Saphonanthus Indica. ୯ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—9. The Indian madder plant.

ମେନକା—ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମେ=ମୋର+ ନ=ନୁହେଁ + କା=କେହି
Menakā ସ୍ତ୍ରୀ; କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ମୋପରି ସୁନ୍ଦରୀ ନୁହେଁ)—
୧ । ନଗରାଜ ହିମାଳୟଙ୍କ ପତ୍ନୀ; ଉମାଙ୍କ ମାତା—1. The name of the wife of Himālaya, the king of mountains. ୨ । ଅପ୍ସରୋବିଶେଷ; ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କ ମାତା—2. One of the heavenly nymphs, the mother of Śakuntaḻā. [ଦ୍ର—ଏ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଦେଶରେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ତପୋଭଙ୍ଗ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ ଓ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ଔରସରେ ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଶକୁନ୍ତଳା ଜନ୍ମିଥିଲେ ।]

ମେନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ହିମାଳୟପତ୍ନୀ ମେନକା—1. The wife
Menā of Himāḻaya, the king of mountains.
[ଦ୍ର - ମର୍ତ୍ତ୍ୟ-ନାରୀ-ଭାଗ୍ୟ ତଥେଁ ପ୍ରଶଂସିବେ ରମ୍ଭା-ଉର୍ବଶୀ ମେନା । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି]୨ । ସ୍ତ୍ରୀ (ହି.ଶ)—2. Woman; wife. ୩ । ବାକ୍ (ହି. ଶ)—3. Speech; word.

ମେନା(ନେ)ଜ(ଞ୍ଜ)ର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମ୍ୟାନେଜର୍)—ରାଜ୍ୟର ବା
Menā(ne)ja(ñja)ra କାରଖାନାର ପ୍ରଧାନ କର୍ମକର୍ତ୍ତା—
म्यानेजर मैनेजर Manager.

ମେନା(ନେ)ଜରି—ଦେ. ବି—ମେନେଜରର କାର୍ଯ୍ୟ—
Menā(ne)jari म्यानेजारी मैनेजरी Managership.

ମେନାଜା—ସଂ ବି ସ୍ତ୍ରୀ (ମେନା+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Menājā ଦୁର୍ଗା; ପାର୍ବତୀ—Durgā.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଳ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ	ଳ

ମେନାଦ—ସ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମେ=ଅନୁକାର ଶବ୍ଦ; ମେଇଁ ମେଇଁ+ Menāda ନାଦ)—ମାର୍ଜାର; ବିରାଡ଼ି—Cat.

ମେନାଧବ ସ. ବ(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ହିମାଳୟ; ଗିରିରାଜ— Menādhaba The Himālayas (personified)

ମେନେଜ କରିବା—ଦେ କ୍ରି—କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନ କରିବା—To Menej kariba ম্যানেজ করা मैनेज करना manage.

ମେନେଜ୍‌ମେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାନେଜ୍‌ମେଣ୍ଟ)—ପ୍ରଧାନ Menej-ment କର୍ମଚାରୀରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନ— ম্যানেজমেন্ট मैनेजमेंट Management.

ମେନ୍ଥଡ଼—ଦେ. ବଣ (ସ. ମନ୍ଥର)—୧ । ଯେ କଳିଲଗାଏ— Menthaṛd 1. Fomenting quarrel. ୨ । କଳିହୁଡ଼ା— নাটেরগুরু माहिर 2. Quarrelsome. ୩ । ମନ୍ଦ ପରାମର୍ଶ (ମେନ୍ଥ[ନ୍ଥେ]ଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦାତା—3. Giving bad advice.

ମେନ୍ଥଲ୍—ବୈଦେ.ବ (ଇଂ.ମେନ୍ଥଲ)-ପିପରମେଣ୍ଟର କଠିନ ଲମ୍ବାଦାନା— Menthal মেন্থল, मेंथल Peppermint crystals, (ମେନ୍ଥା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେନ୍ଦା—ଦେ. ବ—ମେଦା (ଦେଖ) Mendā Medā (See)

ମେନ୍ଦି(ନ୍ଧି)—ଦେ. ବ—(ସ. ମେନ୍ଧିକା)—ମେନ୍ଧିକା (ଦେଖ) Mendi(ndhi) Mendikā (See) (ମେନ୍ଧିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେନ୍ଧିକା—ସ. ବ (ମା=ଲକ୍ଷ୍ମୀ; ଶୋଭା+ଇନ୍ଧ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା Mendhikā +କରଣ ଅନ+ଆ)—ମେନ୍ଥଅନ; ମେହେନ୍ଦି— (ମେନ୍ଧୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) A plant or shrub from the leaves of which a red dye is prepared for staining the palm, nails and beard; the privet; the Indian madder; Rubia Cordifolia.

ମେପ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଗମନ କରିବା—1. To go. ୨ । ଗତି Mep (root) କରିବା—2. To move. ୩ । ସେବା କରିବା—2. To serve.

ମେପ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାପ୍)—କାଗଜରେ ଅଙ୍କା ହୋଇଥିବା Mep ম্যাপ मैप ଭୂପୃଷ୍ଠର ନକ୍ସା—Map.

ମେବଚ୍ଛ—ଦେ (ପ୍ରାଚୀନ) ବ—ବୃହତ୍ ସଂଖ୍ୟା ବିଶେଷ; ଅର୍ବୁଦ ସଂଖ୍ୟା Mebachha —A big number. [ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ 'ମେବଚ୍ଛ' ଶବ୍ଦ କୌଣସି ଉକ୍ତ ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରତି ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ହେବା ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକରେ ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କ ନାମ ଦିଆଯାଇ ଅଛି—'ଏକଂ ଦଶଂ ଶତଞ୍ଚୈବ ସହସ୍ର ମଯୁତଂ ତଥା, ଲକ୍ଷଂ ଚ ନିଯୁତଂଚୈବ କୋଟି ରର୍ବୁଦ ମେବଚ ।' ଏହି ଶ୍ଳୋକର 'ମେବଚ' ଶବ୍ଦକୁ କୌଣସି ସଂସ୍କୃତାନଭିଜ୍ଞ ଲେଖକ 'ମେବଚ୍ଛ' କରି ଉକ୍ତ ସଂଖ୍ୟା ବିଶେଷକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିବା ଅନୁମିତ ହୁଏ ।]

ମେବା(ୱା)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମେୱା)—ମେଉଆ (ଦେଖ) Mebā(wā) Meuā (See) [ଉ—ଦେଇଅଛ ଭାଲ୍ଲି ଭରି ମେବା ନାନା । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।]

ମେବା(ୱା)ର—ଦେ. ବ—ମିବାର (ଦେଖ) Mebā(wā)r Mibāra (See)

ମେମ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାଡାମ୍—Madam—ର ଇଂରାଜୀ ସାଙ୍କେତିକ ମାଅମ୍—maam)—୧ । ସାହେବାଣୀ; Mem মেম मेम ଇଉରୋପୀୟା ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ମହିଳା; ବିବି—1. A European lady. ୨ । ଅନୁକରଣ ସଭ୍ୟତାମଣ୍ଡିତା ଭାରତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ— 2. An Indian lady who has imbibed western dress. ୩ । ତାସ୍ ଖେଳର ୧୨ ସଂଖ୍ୟକ ମେମ୍ ଚିତ୍ର ଯୁକ୍ତ ତାସ—3. The queen card in card play.

ମେମ୍ ସାହେ(ହି)ବ—ବୈଦେ.ବ (ସଂକର, ଇଂ.ମେମ୍+ଫା. ସାହେବ୍) Mem sāhe(hi)ba মেম সাহেব मेम साहिब —୧ । ମେମ୍ ଓ ସାହେବ—1. An European lady and gentleman. ୨ । ଇଉରୋପୀୟା ଭଦ୍ର ମହିଳା— 2. An European lady.

ମେମନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମୋମିନ୍=ଧର୍ମନିଷ୍ଠ ମୁସଲମାନ୍)— Meman মেমন मेमन; मोमीन ମଉମନ୍; ଭାରତର ବମ୍ବେ ଉପକୂଳବାସୀ ମୁସଲମାନ୍ ଜାତି ବିଶେଷ—The Kutchhee Memmons; a sect of Mahomedans of Western India.

ମେମୋ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମେମୋରାଣ୍ଡମ୍‌ର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଆକାର)— Memo মেমো मेमो ସ୍ମାରକ ଲିପି—Memo.

ମେମୋରା(ରେ)ଣ୍ଡମ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ୟାଦଦାସ୍ତ; ସ୍ମାରକ ଲିପି Memorā(re)ndam মেমোরাণ্ডম मेमोरेंडम —Memorandum.

ମେମୋରିଅ(ଆ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ Memoria(ā)l মেমোরিআল मेमोरियल ପଠାଯିବା ଆପତ୍ତି ପତ୍ର—1. Memorial. ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ)—ସ୍ମରଣାର୍ଥ ନିର୍ମିତ— Memorial. (ଯଥା—ସମ୍ବଲପୁରର ଭିକ୍ଟୋରିଆ ମେମୋରିଅଲ ହଲ ।)

ମେୟ—ସ. ବଣ (ମା ଧାତୁ=ମାପିବା+କର୍ମ ଯ)—୧ । ପରିମାଣ Meya କରାଯିବାର ଯୋଗ୍ୟ—1. Measurable. ୨ । ଯାହା ମାପ କରାଯିବ—2. About to be measured.

ମେୟୋ—ଦେ. ବି—ଭାରତବର୍ଷର ଜନୈକ ବଡ଼ଲାଟ—Lord Mayo, the Governer General and Viceroy of India (1869—72).
Meyo
ମେয়ো मेयो
[ଲର୍ଡ଼ ମେୟୋ—ଅନ୍ୟରୂପ] [ଦ୍ର—ଲର୍ଡ଼ ମେୟୋ ୧୮୬୯ରୁ୧୮୭୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତବର୍ଷର ଗବର୍ଣ୍ଣର୍ ଜେନେରଲ୍ ଥିଲେ। ଏ ବନ୍ଦନବାସ ଅଣ୍ଡାମାନ୍ ଦ୍ବୀପ ବା 'କଳାପାଣି'କୁ ପରିଦର୍ଶନାର୍ଥ ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ସେଠାର ଗୋଟିଏ ବନ୍ଦି ସେର୍‌ଅଲ୍ଲୀ ଏହାଙ୍କୁ ଛେସ ଭୁଷି ମାରି ପକାଇଥିଲା। ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ଭାରତରେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାର ବିସ୍ତାର ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଶ୍ରୀମତୀ ଭିକ୍ଟୋରିଆ ମହାରାଣୀଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ କୁମାର ଡ୍ୟୁକ୍ ଅଫ୍ ଏଡିନ୍‌ବର୍ଗ ଭାରତକୁ ଆସିଥିଲେ। ଦେଶୀୟ ରାଜକୁମାରମାନଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ଏ ଆଜମିର୍ ଠାରେ ଗୋଟିଏ ରାଜକୁମାର କଲେଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ।]

ମେର୍‌ଶିଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଭୂରୁସଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Mer-singā Bhūrusanga (See)

ମେରଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧। ମେର୍ଦ୍ଦା (ଦେଖ)—1. Merddā (See)
Meradā ୨। ଗଞ୍ଜାମ ଅଠଗଡ଼ ଜମିଦାରୀର ପଥୁର ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ତିନି ଗୋଟି ବଡ଼ ଖମ୍ବ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ମନ୍ଦିର (ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)—2. A temple which stands on three tall pillars at Pathur in the estate of Athgarh in Ganjam.

ମେରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ମେରୀ)—୧। ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ କୁମାରୀ ମାତା—
Meri মেরী मेरी 1. Virgin Mary. ବୈଦେ. ବି.—(ଫା.)—୨। ମୋର—2. Mine. [ଦ୍ର—ଏହା ଫାରସୀ ବା ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଭାଷା; ମେଁ (ମୁଁ) ଶବ୍ଦର ଭୂତାର୍ଥକ, ଷଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି, ୧ମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଆକାର; ପୁଂଲିଙ୍ଗ—ମେରା।] ଦେ. ବି—(ସଂ. ମେଧି)—୩। ମେଢ଼ି ଖମ୍ବ (ଦେଖ)—3. Merdhi khamba (See)
[ଉ—ଯେମନ୍ତ ବଳୀବର୍ଦ୍ଦଗଣ, ମେରିରେ ଭ୍ରମନ୍ତି ବନ୍ଧନ। ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ।]
মেই मेह

ମେରିଆ—ଦେ. ବିଶ—ମେରି ଖମ୍ବ ମୂଳେ ଯୋଚା ହୋଇଥିବା (ବଳଦ)
Meriā मेहिया (a bullock) Yoked just near the
মেরিয়া मेरिया central post of a threshing floor at the beginning of the tether.
ଦେ. ବି—୧। (ସଂ. ମେଧ; ମେରି ଖୁଣ୍ଟରେ ବାନ୍ଧି ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ହାଣୁ ଥିବାରୁ)—ନରବଳି—1. Human sacrifice. [ଉ—ମେରିଆ ଶୋଣିତେ ଜଗତେ ପୂରିତ ଯାଉ ଏପରି। ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା।] ୨। ଭୂମି ଦେବତାଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ଫସଲ ପାଇବା ପାଇଁ କନ୍ଧମାନେ ପୂର୍ବେ ଦେଉଥିବା ନରବଳି—2. Human victim formerly offered as sacrifice to the Earth Goddess by the Khonds. [ଦ୍ର—ଗଡ଼ଜାତରେ କନ୍ଧମାନେ ଦେଉଥିବା ନରବଳିକୁ ଇଂରେଜମାନେ ବନ୍ଦ କଲେ। କନ୍ଧମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ କନ୍ଧ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଜାତିରୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଧରି ନେଇ ଅତି ନୃଶଂସଭାବରେ ତାଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରିବା ପ୍ରକାରରେ ବଧ କରୁଥିଲେ।] ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—(ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଦେବା ଗାଳି ବିଶେଷ)—ମେରିଆ ବା ନରବଳିରୂପେ ହାଣ ଖାଇବା ଉପଯୁକ୍ତ—(a term of abuse used by females to males)—Fit to be killed.

ମେରିଆ ଏଜେନ୍‌ସି—ଦେ. ବି—କନ୍ଧମାଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ମେରିଆ ପ୍ରଥାକୁ
Meria ejen-si ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କ ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀବର୍ଗ—The Meria Agency started by the English to stop the human sacrifice in the Khondmahals.

ମେରିଆ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ନରବଳି ଦେବା—To offer hu-
Meriā debā नरबलि देओया man sacrifice to a
बली देना Goddess. [ଦ୍ର—କନ୍ଧ ସମାଜରୁ ଏହି ମେରିଆ ଦେବା ପ୍ରଥା ୧୮୪୧ ସାଲର ୨୧ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ରହିତ କରି ଯାଇଅଛି।]

ମେରିଖୁଣ୍ଟ(ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବି—ମେଢ଼ି ଖମ୍ବ (ଦେଖ)
Merikhunta (nti) Merdhi khamba (See)
মেইখুন্টি मेहखुंट [ମେରି ଖ(ଖୁ)ମ୍ବ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମେରି ଜାନ୍—ବୈଦେ. ଅ. (ଫା.)—(ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କର ପ୍ରେମ-
Merijān ସମ୍ବୋଧନ) ହେ ମୋ ଜୀବଧନ!—A term of
মেরিজান मेरि जान endearment addressed to a lover (lit. as dear as) my life.

ମେରିନୋ(ନା)—ବୈଦେ.ବି—(ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍-ମେରିନୋ)—ସ୍ପେନ୍ ଦେଶୀୟ
Merino(nā) ମେରିନୋ ନାମକ ମେଷ ଜାତୀୟ ପଶୁର ଲୋମଦ୍ୱାରା
মেরিনো मेरिनो ପ୍ରସ୍ତୁତ ବସ୍ତ୍ର—Cloth made from the wool of the merinosheep of Spain.

ମେରି ବଳଦ—ଦେ. ବି.—ମେଢ଼ି ଖୁଣ୍ଟ ପାଖରେ ଲାଗିଥିବା ବଳଦ—
Meri balada The ox tethered just beside the central threshing post.

ମେରି ବାପ୍—ବୈଦେ.—(ଫା. ମେରା ବାବାରେ)—(ଭୟ, ବିସ୍ମୟାଦିସୂଚକ
Meri bāp ଡାକ)—ଅରେ ମେରି ବାପ୍ ରେ! ବାପ୍ ରେ ବାପ୍!
মেরি বাপরে मेरा बाबारे ଅଲ୍ଲେ ବୋପା ଲୋ!
(ମେରି ବାପ୍‌ରେ—ଅନ୍ୟରୂପ) (an exclamation of surprise or fear) Oh my Father!

ମେରି ମୂଳ—ଦେ. ବି—ମେଢ଼ି ଖୁଣ୍ଟର ମୂଳଭାଗ—
Meri mūla The foot of a threshing post.
মেইখুন্টিরগোড়া मेहकाजड़

ମେରି ଶିଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବି—ଭୂରୁସଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Meri singā Bhrpsunga (See)

ମେରୁ—ସଂ. ବି—(ମି ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ରୁ; ଉଚ୍ଚତା
Meru ହେତୁ ଏହା ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣକୁ ନିକ୍ଷେପ କରେ)—୧। ଧ୍ରୁବଲୋକ ସୁମେରୁ ପର୍ବତ—

1. A mythological mountain to the north of India. [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ ମତରେ ସପ୍ତଦ୍ୱୀପା ପୃଥିବୀର ୭ ଗୋଟି ଦ୍ୱୀପର କେନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥଳରେ ଏ ପର୍ବତ ଅବସ୍ଥିତ । ସାତ ଗୋଟି ଯାକ ଦ୍ୱୀପ ଏହାର ପାଖୁଡ଼ା ପରି । ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ୮୪୦୦୦ ଯୋଜନ ଓ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ୧୬୦୦୦ ଯୋଜନ ଭୂମି ମଧ୍ୟରେ ପୋତା ଅଛି । ଏହାର ଆକାର ବିଷୟ ନାନା ନାନା ପୁରାଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଅଛନ୍ତି । ଗଙ୍ଗା ସ୍ୱର୍ଗରୁ ପ୍ରଥମେ ଏହାର ଶୃଙ୍ଗରେ ପଡ଼ି ପରେ ୪ ଗୋଟି ଧାରରେ ପୃଥିବୀକୁ ବହି ଆସି ଅଛନ୍ତି । ଏହାର ଶୃଙ୍ଗରେ ଋଷି ଓ ଦେବଗଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିବେଷ୍ଟିତ ବ୍ରହ୍ମା ବାସ କରନ୍ତି । ଅଧୁନିକ ଅନୁମାନ ଅନୁସାରେ ଏହା ହିମାଳୟର ଉତ୍ତରସ୍ଥ 'ପାମୀର' ନାମକ ମାଳଭୂମି ଅଟେ । ପୁରାଣମତରେ ଏହାର ଚାରି ପାଖରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ର ବାସ କରନ୍ତି; ଏହାର ଶୃଙ୍ଗ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ; ଏହି ପର୍ବତ ଉପରିଭାଗର ପୂର୍ବାଂଶରେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅମରାବତୀ ପୁରୀ, ଅଗ୍ନିକୋଣରେ ଅଗ୍ନିଙ୍କର ତେଜସ୍ୱିନୀ ପୁରୀ, ଦକ୍ଷିଣରେ ଯମଙ୍କର ବୈବସ୍ୱତ ପୁରୀ, ଏହିପରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କୋଣରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପୁରୀ ଅଛି ।] ୨ । ହିମାଳୟ —2. The Himalayas. ୩ । ଭୂମଣ୍ଡଳର ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣ ପ୍ରାନ୍ତ—3. The north and south poles of the earth; the poles of the globe. ୪ । ମେରୁ ହାଡ଼; ବେଁକିରି ହାଡ଼—4. The spine; vertebral column. ୫ । ମେରୁମାଳି; ଜପମାଳାର ଶିରରେ ଥିବା ପ୍ରଧାନ ଗୋଟି ବା ମାଳି—5. The principal bead of the rosary. ୬ । ଖଡ଼୍ଗାଦିର ମୁଷ୍ଟି ପ୍ରଦେଶ—6. Hilt of a sword. ୭ । କରମାଳାର ଅଙ୍ଗୁଳି ପର୍ବ ବିଶେଷ—7. One of the finger joints used as a rosary. ୮ । ହାରର ମଧ୍ୟମଣି—8. The middle gem of a necklace. ଦେ, ବି (ସ. ମେଧି)—୧ । ମେରି

ମେଈ (ଦେଖ)—1. Meri (See) [ଉ—ଦେଖ
मेही ଅସିଲାଣି ଏବେ ଧ୍ରୁବ ମେରୁ ତୁଲି, ମେରୁକରେ ସପ୍ତର୍ଷିର
मेन्ध ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବେଙ୍ଗଳା । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] ୨ ।
मेरू, सुमेरनी (ସ. ମେରୁ) ମାଳାରେ ଥିବା ପ୍ରଧାନ ମାଳି—2. The principal ball of a garland. [ଉ—ଶତେ ଅଷ୍ଟ ଗୋଟି ଯେ ତୁଳସୀମାଳ କରି, ମେରୁ ବୋଲି ଏକଗୋଟି ସର୍ବ ପରେ ଧରି । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତି

कलके ଗୀତା ।] ୩ । ମଦକ୍ ବା ଗୁଡ଼ି ଧୂଆଁ ଖାଇବାର
चिलम ଚିଲମ୍—3. The fire-pot placed on the head of the hookah for smoking opium. ୪ । (ଶରୀର ଭେଦ) ଅନ୍ତିମ ପବନ—4. The last mortal gasps of a person. ଦେ. ବିଣ —ଅତି ବଡ଼; ପ୍ରକାଣ୍ଡ—Very big; tremendous, big-sized. [ଉ—ମଞ୍ଜୁମା ଅଗୋଚର ମେରୁ । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।]

ମେରୁ ଉପାସ—ସ. ବି—ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ପାଳନ କରାଯିବା ଉପାସ—
Meru upāsa — Fasting observed of the 1st day of the month of 'Mesha'.

ମେରୁକ—ସ. ବି (ମେରୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—ଯକ୍ଷଧୂପ; ଝୁଣା—
Meruka — Resin.

ମେରୁ ଖୁଣ୍ଟ(ଣ୍ଟି,ମ୍ବ)—ଦେ. ବି—ବେଙ୍ଗଲା ପକାଇବା ପାଇଁ ଖଳାମଝିରେ ପୋତା ହେବା ଖୁଣ୍ଟ; ମେଈ—
Meru khunṭa(nṭi,mba) — The central post of a threshing floor.
मेइँ टी
मेहखुंट (ମେରୁସ୍ତମ୍ଭ—ଅପଭ୍ରଂଶ)

ମେରୁ ଗ୍ରନ୍ଥି—ସ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ବୃକ୍କକ; ମୂତ୍ରଗ୍ରନ୍ଥି; ମୂତ୍ରାଶୟ—
Meru granthi — The kidneys.

ମେରୁ ତେଜଃ—ସ. ବି—ଗନ୍ଧର୍ବପୁର (ଦେଖ)
Meru tejah — Gandharbapura (See)

ମେରୁଦଣ୍ଡ—ସ. ବି—୧ । ପିଠିର ବେଁକିରି ହାଡ଼; ପୃଷ୍ଠବଂଶ—1. The spine; spinal cord; the vertebral column. ୨ । (ଭୂଗୋଳ) ପୃଥିବୀର ଉଭୟ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଭେଦ କରିଥିବା କାଳ୍ପନିକ ସରଳ ରେଖା । (ଏହାର ଚାରିପାଖରେ ପୃଥିବୀ ପଶ୍ଚିମରୁ ପୂର୍ବଆଡ଼କୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରୁଛି ।)—2. The axis of the earth. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସାରାଂଶ ବା ପ୍ରଧାନ ସାର—3. (figurative) The marrow of any thing.
Merudaṇḍa

ମେରୁ ଦଣ୍ଡ ବେଦନା—ସ.ବି—ବେଁକିରି ହାଡ଼ର ବଥା—Rachialgia; pain in the spine.
Meru daṇḍa bedanā

ମେରୁ ଦଣ୍ଡାଧଃ—ସ. ବି—ପୃଷ୍ଠବଂଶର ନିମ୍ନ ଭାଗ—The lower extremity of the spine; Canda Equima.
Meru daṇḍādhah

ମେରୁ ଦଣ୍ଡୀ—ସ. ବିଣ. (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯେଉଁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ମେରୁଦଣ୍ଡ ଅଛି—Vertibrate (animal)
Meru daṇḍī

ମେରୁ ପର୍ବତ—ସ. ବି—ମେରୁ ୧ (ଦେଖ)
Meru parbata — Meru 1. (See)

ମେରୁ ମାଳି—ଦେ. ବି. (ସ ମେରୁ+ମାଳା)—ଜପମାଳାର ମଝି ମାଳି—The principal bead or head-ball of a rosary.
Meru māḷi
मेरू, सुमेरनी

ମେରୁ ମୂଳ—ସ. ବି—ମେରି ମୂଳ (ଦେଖ)
Meru mūḷa — Meri mūḷa (See)

ମେରୁ ଯନ୍ତ୍ର—ସ. ବି—ଚରଖା; ଅରଟ—
Meru jantra — The spinning wheel.

ମେରୁ ଶିଖର—ସ. ବି—୧ । ମେରୁ ପର୍ବତର ଶୃଙ୍ଗ—1. The summit of the mountain 'Meru.' ୨ । ସ୍ୱର୍ଗ—2. Heaven. (ଉ—ସୁମନାଙ୍କର ଛାଇବାରେ ସମାନ ନ ଥିବ ମେରୁ ଶିଖର । ବଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।)
Meru śikhara

ମେରୁ ସାବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବ—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ (ମତାନ୍ତରରେ ଏକାଦଶ) ମନୁ
Meru sābarṇṇa (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—The fourteenth (or eleventh) progenitor of mankind.

ମେରୁ ହାଡ଼—ଦେ. ବ—ପୃଷ୍ଠ ବଂଶ; ବେଁଶିର ହାଡ଼—The spine.
Meru hāṛda (ଭୁ—ଭୀମଙ୍କ ପକାଇବ ପିଠିର ମେରୁ ହାଡ଼ । ଶିରିଦାଁଡ଼ା रीढ़ କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।)

ମେର୍ଦ୍ଦା—ବୈଦେ.ବ. (ପ୍ରା ? ଭୁଲ.ସ. ମୃତ୍ତାର୍ଦ୍ଧି)—୧ । ମାଟି ଅଦର ଉଚ୍ଚ
Merddā ସ୍ତୂପ (ଏହା ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ଦୂରସ୍ଥ ବସ୍ତୁ ଦେଖାଯାଏ) (ମେରେଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A high platform or
মাচা mound of earth (erected for observa-
मिंडा, मेंड tion). ୨ । ନଈବଢ଼ି ମାଡ଼ୁବା ଅଞ୍ଚଳରେ ଲୋକଙ୍କର ଥାଇବା ପାଇଁ ବସିବାପାଇଁ ବଣିଭ କାଠ ବାଉଁଶର ଘର—2. A machan made of wood or bamboo in flooded areas for easing therefrom during high floods. ୩ । ପ୍ରବଳ ନଈବଢ଼ିରେ ଗ୍ରାମ ଉତ୍ପମାନଙ୍କରେ ବଢ଼ିପାଣି ପଶିଗଲେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଅଶ୍ରୟ ନେବା ପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା ମାଟିର ଉଚ୍ଚ ସ୍ତୂପ—3. A high mound of earth raised in flood stricken villages. [ଦ୍ର—ନଈବଢ଼ି ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରାମରେ ପାଣି ମାଡ଼ ଯାଉଥିବା ଅଞ୍ଚଳରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ମେର୍ଦ୍ଦା ବାନ୍ଧି ଦେଇଅଛନ୍ତି । ଅଶେଷ ବଢ଼ି ହୋଇ ଘର ଦ୍ୱାର ବୁଡ଼ି ଗଲେ ଲୋକେ ଆସି ଏ ମେର୍ଦ୍ଦା ଉପରେ ଆଶ୍ରୟ ନିଅନ୍ତି ।] ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଅଟୁ—Earthen roof.

ମେର୍ଦ୍ଦା ଘର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଅଟୁ ଘର—Thatched
Merddā ghara house having an inner earthen roof.

ମେର୍ଦ୍ଦା ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାଟି ଅଦର ସ୍ତୂପ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—
Merddā bāndhibā To raise a high platform
মাচা বাঁধা मेंड बाँधना or mound.

ମେର୍ହା—ପ୍ରାଦେ. ବ. (ସ. ମେଧ୍ୟ)—୧ । (ବାମଣ୍ଡା) ଆଖୁ ଗଛକୁ ସିଧା
Merhā ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସରୁ ବାଉଁଶ ଖୁଣ୍ଟି—1. A long, straight and slender bamboo used as a trellis to make a sugar cane plant grow up straight. ୨ । (ଗଡ଼ଜାତ, ସମ୍ବଲପୁର) କାଠର ବା ବାଉଁଶର ଠେଙ୍ଗା—2. A rod or cudgel of wood or bamboo. ୩ । ମେଢ଼ା (ଦେଖ)—3. Merdha (See)

ମେଲ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମେଲ୍)—ଚିଠି ପତ୍ରାଦି ବୋହିବାର ଡାକ—
Mel Post for carrying letters etc; mail.
মেল मेल

ମେଲ୍ ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବ—୧ । ଯେଉଁ ଗାଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ଡାକ ବୁହାଯାଏ—
Mel gāṛdi 1. Mail cart. ୨ । ଡାକ ବୁହାଯିବା ରେଳ
মেল গাড়ি ଗାଡ଼ି - 2. Railway carriage for carry-
मेल गाड़ि ing mail; ମେଲ୍ ଟ୍ରେନ୍ [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମେଲ୍ ଜାହାଜ ଓ ମେଲ୍ ବୋଟ ଅଛି ଜାଣ ।]

ମେଲ୍ଛା—ପ୍ରାଦେ. ବ—୧ । (ସମ୍ବଲପୁର) ଛେଳିଛୁଆ—1. Kid.
Mel-chhā ୨ । (ଗଡ଼ଜାତ) ଖାସି ଛାଗ—2. Castrated animal (goat or sheep). ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବିଣ. —ଖାସୀ ହୋଇଥିବା (ଛାଗ)—Castrated (animal).

ମେଲ୍ ରନ(ନା)ର—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ.ମେଲ୍ ରନର)—ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟ
Mel rana(nā)r ବା ଟିଅବାମାନେ ଡାକ ଚଠି ଅଦ ଡାକରେ
মেল রনার ବୋହି ଦୌଡ଼ନ୍ତି—Mail runner.
मेल रनर्

ମେଲ୍ ଷ୍ଟ୍ରାମ୍—ବୈଦେ. ବ. (ନାମ) (ଡଚ; ମେଲ୍ ଷ୍ଟ୍ରମ୍=ଜଳାବର୍ତ୍ତ)—
Mel shtrām ନରୱେ ଦେଶର ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମରେ ସମୁଦ୍ର
মেল ষ্ট্রাম ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଅତି ଭୟଙ୍କର ଓ ବହୁଦୂର-
मल स्ट्राम ବ୍ୟାପୀ ଜଳାବର୍ତ୍ତ—Maelstrom; a celebrated strong whirlpool off the coast of Norway. [ଦ୍ର—ଏହି ଜଳାବର୍ତ୍ତର ସୋଡ଼ ଏପରି ପ୍ରବଳ ଯେ, ଏଥିର ସୀମାର କୋଶାଧିକ ସ୍ଥାନକୁ ଜାହାଜ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ ତାହା ଉଡ଼ିଁଶର କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଖିଚ୍ ହୋଇରେ ଛିଙ୍କି ହୋଇ ଯାଇ ତହିଁରେ ପଡ଼ି ବୁଡ଼ିଯାଏ ଏବଂ ବହୁ ଦୂରରେ ଯାଇ ପୁଣି ପାଣି ଉପରକୁ ଉଠେ । ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ଏପରି ଭୟଙ୍କର ଦୃଶ୍ୟ ଅଉ ନାହିଁ ।]

ମେଳ—ସ. ବ. (ସ. ମିଲ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ମିଳନ; ସାକ୍ଷାତ୍—
Mela 1. Meeting; interview. ୨ । ଐକ୍ୟ—2.Unity
মেল ଦେ. ବ—୧ । ଲୋକ ସମାଗମ—1. A gathering
मेल of people; crowd. (ଭୁ—ବଦ୍ୟ ପବନ ସୃଷ୍ଟି ସେ ମେଳରେ ପ୍ରକଟ, ଗୋଳେ ସେନାଙ୍କ ମୂର୍ଚ୍ଛା ଭୂଟ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ଘଞ୍ଚା; ଦଳ—2 Crowd;
দল
झुंड assembly; party. (ଭୁ—ଏଥି ଅନନ୍ତରେ ଉଠିଣ ଋଷି
মেল ମେଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୩ । ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ—
मेल 3. Friendship; good feeling. ୪ । ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ,
দল ଥିଏଟର, ଯାତ୍ରା ଅଦ ପାଇଁ ଗଠିତ ଦଳ—4. A
मल, मिलाव party formed for performing plays
মেল etc. ୫ । ମନର ମିଳନ—5. Agreement;
मल concord. ୬ । ବିବାଦ ପରେ ମିଳନ—6. Recon-
मट, गुट ciliation. ୭ । ମେଳି; ବିଦ୍ରୋହ—7.Conspiracy; mutiny. ୮ । ଦଳ; ଗୋଷ୍ଠୀ—8.Congregation; assemblage. (ଭୁ—ବଶିଷ୍ଠାକୁ ମେଳରେ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ତ ଥିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୯ । ସୁସଜ୍ଜିତ
মেলা ଦ୍ରବ୍ୟ ସମୂହ—9. A well-arranged lot of
मेल things. ୧୦ । ନମୁନା ବା ଅଦର୍ଶ ପରି ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ—10. A thing similar to the specimen or model. ୧୧ । ସହବାସ—11. Union; cohabitation. (ଭୁ—ଭଟ୍ଟେ ରଖିବ ଦେବକୁଳ, ଭୁ ସ୍ୱାମୀସଙ୍ଗେ

ନର ମେଳ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୧୨ । ଖାଗୁଡ଼ି ଆଦି
জোড়া, মেল ଅଳଙ୍କାରର କେତୋ ଖଣ୍ଡର ଏକ ସାଜ—12. A set
जोड़ी of some loose ornaments. (ଉ—ମାଲେ ଖାଗୁଡ଼ି ବଡ଼,ନ ମେଳେ ଖାଗୁଡ଼ି ବଡ଼ ?—ଢଗ ।) ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବି-କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କ ଉତ୍ସବ ବିଶେଷ; ଯାତ୍ରା—The festival of a Deity. ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯୁକ୍ତ; ମିଳିତ—1. United; associated. (ଉ—ଫୁଟିଛନ୍ତି କମଳ ନୀଳ ଉତ୍ପଳ,କୁମୁଦ କୂଳରେ ତ ହୋଇଛନ୍ତି ମେଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୨ । ବନ୍ଧୁତା ସୂତ୍ରରେ ମିଳିତ—2 United by a tie of friendship or blood-relationship.

(ଉ—ଲଙ୍କା ଅଧିକାରୀ, ସୀତା ନେଇ ହରି, ବାନର ଶ୍ରୀରାମ ମାରି । ହୋଇ ସୁଗ୍ରୀ ମେଳ, ବାନ୍ଧି ସିନ୍ଧୁ ଜଳ, ପ୍ରବେଶ ସୁବେଳ ଗିରି । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।)

ମେଳକ—ସଂ. ବି. (ମେଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ସଙ୍ଗମ; ମିଳନ—
Melaka 1. Union; meeting. ୨ । ସମୂହ;ଜନସମାଗମ; ମେଳା—2. Collection; congregation; fair. ସଂ. ବିଣ. (ମିଳ୍ ଧାତୁ+ଣିଚ୍ ଅକ)—୧ । ଯେ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କୁ ମିଳିତ କରାଏ—1. Causing or bringing about a union. ୨। ସାମାଜିକ—2. Social. ଦେ.ବି. (ସଂ.ମେଳ)—ଭାବୀ ବର କନ୍ୟାଙ୍କ ଜାତକ ମଧ୍ୟରେ ଗ୍ରହାଦିର ପରସ୍ପର ଅନୁକୂଳତା—Concord or agreement between the horoscopes of the proposed bride and
কোষ্ঠীর মেল मेलक(न), तिलक bridegroom.
[ଦ୍ର—ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ବରକନ୍ୟାଙ୍କର କୋଷ୍ଠୀର ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରାଦି ଗଣନା କରି 'ମେଳକ' ଦେଖାଯାଏ । ବରର ଓ କନ୍ୟାର ଗଣ ମିଳନ (ନର, ରାକ୍ଷସ, ଦେବ), ବର-କନ୍ୟାଙ୍କର ନାଡ଼ୀନାଡ଼ି, ଅରିଷଡ଼ାଷ୍ଟକ, ରାଜଯୋଟକ ଆଦି ଦେଖିବାକୁ ହୁଏ । ଏହିପରି ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବିଷୟ ଦେଖାଯାଇ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ଜାତକ 'ସୁହିଁଲେ' ବା 'ମେଳକ ହେଲେ' ବିବାହ ସ୍ଥିର ହୁଏ । ବର କନ୍ୟାଙ୍କର ନକ୍ଷତ୍ର ଗଣନାରେ ଓ ଗଣ ଗଣନାରେ ନାଡ଼ୀନାଡ଼ି, ନର-ରାକ୍ଷସ ଏବଂ ରାଶିଗଣନାରେ ଅରିଷଡ଼ାଷ୍ଟକ ହେବାର ଦେଖାଗଲେ ବିବାହ ନିଷିଦ୍ଧ । 'ରାଜଯୋଟକ' ଯୋଗ ଦେଖାଗଲେ ଅନ୍ୟ କିଛି ମେଳକ ନ ଦେଖି ବିବାହ ସ୍ଥିର କରାଯାଏ ।] ଦେ. ବିଣ—୧ । ମିଳିତ; ଏକତ୍ର—
মেল, মিলিত 1. United. [ଉ—କଦ୍ରୁ ସହିତାର ଯେ ଭୂମରେ
मेल ମେଳକ । ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।] ୨ । ଭେଟିବା; ହାବୁଡ଼ିବା—2. Encountered. [ଉ—ବର୍ଦ୍ଧିଲ ନଦୀ ବେଳକରେ ମେଳକ, ହୋଇଣ ଜଙ୍ଗଳ ଯଥା । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମେଳକ ଦେଖିବା—ଦେ.କ୍ରି—ବର କନ୍ୟାଙ୍କର ଜାତକ ଦେଖି ମେଳକ
Melaka dekhibā ପରୀକ୍ଷା କରିବା—To examine the
(ମେଳକ ଚୁହିଁବା—ଅନ୍ୟରୂପ) horoscopes of a boy and
ঠিকুজি মিলান a girl to see if the astrological
मेलक देखना datas tally favourably

ମେଳକ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବର କନ୍ୟାଙ୍କ ଜାତକ ଗଣନାରେ ଦୁଇ
Melaka pardibā ଜଣଙ୍କର ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରାଦି ବିବାହ ପକ୍ଷରେ
ମେଳକ ଶୁହିଁବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଅନୁକୂଳ ଥିବାର ଦେଖାଯିବା—The
ମେଳକ ହେବା } tallying or agreemant between the
ঠিকুজি মিলা astrological data of the proposed
मेलक पडना, तिलक पडना bride and bridegroom which are found to be favourable for a union between the two.

ମେଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମିଳାଇବା; ମେଳାଇବା; ଦୁଇ ଜଣଙ୍କୁ
Mela karibā ମିଳିତ କରାଇବା—1. To bring about
(ମେଳ କରାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) a meeting,union or inter-
মে মী)ল কর view between two persons.
मेल करना
୨ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ବିବାଦ ଭାଙ୍ଗି ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରିବା—2. To bring about reconciliation between two opposing parties. ୩ । ମିଶାଇବା; ମିଶ୍ରିତ କରିବା—3. To mix up; to mix together. ୪ । ମିଳିତହେବା; ମିଶିବା—4. To be associated with [ଉ—ଶୁଣି ରେବ ଉବ ଚଳ, ସାଧୁ ସଙ୍ଗେ କର ମେଳ । ପ୍ରାଚୀ. ଜଗଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।]

ମେଳ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଏକ ହେବା—1. To coincide,
মেল খাওয়া मेल खाना to tally. ୨ । ସମ୍ମତ ହେବା—2. To agree; to accord with.

ମେଳ ଖୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମିଳାଇବା—To cause to tally
Mela khoibā or agree or coincide.
মেল খাওয়া मेल खिलाना (ମେଳ ଖୁଆଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଳଛ(ଛା)—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ (ପଦ୍ୟ)—ମ୍ଲେଚ୍ଛ (ଦେଖ)—
Melachha(chhā) Mlechchha (See)
मलेच [ଉ—ମେଳଛ ଗ୍ରାଏକ ବସେ କୁହଇ ମନ୍ତ୍ର । ପ୍ରାଚୀ. ସରଳଗୀତା ।]

ମେଳ(ଳ)ଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମେଳନ)—ମେଳନ (ଦେଖ)—
Mela(la)na Melana (See)
ঠাকুরদের মিলন ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । ପର୍ବ
মি(মে)লন ବିଶେଷ—1. A festival. ୨ । ତାସ ଖେଳ ବିଶେଷ—2. A kind of game at cards.

ମେଳ(ଳ)ଣ ପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ମେଳନ ପଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Mela(la)na pardiā Melana pardiā (See)
মিলনের ময়দান मिलन मैदान

ମେଳନ—ସଂ. ବି (ମିଲ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧। ବହୁ ଲୋକଙ୍କର ଏକତ୍ର ଠୁଳ ହେବା; ମିଳନ; ସଙ୍ଗ—1. Meeting; assemblage; coming together of many persons. ୨। ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା; ସାକ୍ଷାତ୍କାର—2. Interview; encounter. ୩। ସହବାସ—3. Associating, association. ୪। ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମନର ମିଳନ; ମନର ମେଳ—4. Reconciliation; agreement. ଦେ. ବି—ଯାତ୍ରା ବା ପର୍ବ ଉପଲକ୍ଷରେ ଅନେକସ୍ଥାନର ଦେବପ୍ରତିମାଙ୍କୁ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ସମବେତ କରାଯିବା ଉତ୍ସବ—The ceremony or festival of many images being brought together on the occasion of festivals. [ଉ—ଦୋଳ ମେଳନ, ଦେଶୀ ମେଳଣ, ଗଣେଶ ମେଳଣ, ଚାନ୍ଦଅ ମେଳନ, ଭାଗବତ ମେଳନ।]
Melana; দেবতার মেলন; मि(मे)लन

ମେଳନ ପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପଡ଼ିଆରେ ଦେବପ୍ରତିମାମାନେ ମେଳନ ସମୟରେ ସମବେତ ହୁଅନ୍ତି—A field where many images are gathered together.
Melana pardiā; মিলনের মাঠ; मिलन मैदान

ମେଳ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଦଳ ଗଠନ କରିବା—1. To form into a party. ୨। ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ବା ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରି—2. To form a party of conspirators; to plot.
Mela bāndhibā; মেল বান্ধা; मेल बाँधना

ମେଳ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଠିତ ଦଳ ବା ମେଳକୁ ଇତସ୍ତତଃ କରିଦେବା—To disperse a crowd; to break a conspiracy [ମେଳ ଭଙ୍ଗା(ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
Mela bhāngibā; মেল ভাঙ্গা, মেল ভাঙ্গান; मेलतोड़ना

ମେଳ(ଳ)ମାଳ(ଳ)—ଦେ. ବି—୧। ବିବାଦ ପରେ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ସ୍ଥାପନ—1. Reconciliation after a quarrel. ୨। ବିବାଦର ଆପୋଷ ମୀମାଂସା—2. Amicable settlement of a dispute. ୩। ପରସ୍ପର ମନର ମେଳ—3. Mutual agreement; concord.
Mel-(la) māl(la); মিটমাট; मेलमाल

ମେଳରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ—In the galaxy of; among; along with. [ଉ—ଯେଉଁ ରୂପେ ରୋହିଣୀ ନକ୍ଷତ୍ର ମେଳରେ; ସେହିରୂପେ ବସିଲେ ତାରାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ।]
Melare; মধ্যে; मेलमे

ମେଳା—ସଂ. ବି (ମିଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧। ମସି; କାଳି—1. Ink. ୨। ଅଞ୍ଜନ; କଜ୍ଜଳ—2. Collyrium; antimony. ୩। ମହାନୀଳୀ ଗଛ; ନୀଳ ଗୁଳ୍ମ—3. Indigo plant; Verbasina Scandens. ଦେ.ବି—୧। ସଂସର୍ଗ; ମିଳନ; ସଙ୍ଗମ—1. Company; cantact. [ଉ—ବସନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର କୋକିଳ ରଜନୀ ମେଳାରେ। ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।] ୨। ମେଳନ—2. Assemblage. [ଉ—ଗ୍ରହକଣ, ହୋଇଛନ୍ତି ଅବା ଏଥି ବନଦେବୀଙ୍କ ମେଳା। ରାଧାନାଥ. ଉଷା।] ୩। ଜନତା; ବହୁଜନସମାଗମ; ଲୋକଗହଳ—3. A gathering; crowding together of many people; a large concourse of people [ଉ—ଯହିଁ ଗହିଁ ଘୋଷ ସ୍ତ୍ରୀ … ଅବଳା ମେଳା ତପସ୍ୱିନୀ ତରକ। ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ।] ୪। ଯାତ, ଯାତ୍ରା; ମହୋତ୍ସବ (ଯହିଁରେ ଅନେକ ଲୋକ ଏକତ୍ର ହୁଅନ୍ତି)—4. A big festival. ୫। ମଉଚ୍ଛବ; ଭୋଜି—5. Feast; banquet. ୬। ତୀର୍ଥାଦିରେ ବିଶେଷ ଯୋଗ ଉପଲକ୍ଷରେ ବହୁଲୋକଙ୍କ ସମାଗମ—6. A religious fair. ୭। ବହୁଜନ ସମାଗମକ୍ଷେତ୍ର; ହାଟ—7. A place where many people congregate; a market place. [ଉ—ଏ ଜଗତ ରୂପେ ମିଛ ମେଳା। ମଧୁସୂଦନ ସଙ୍ଗୀତମାଳା।] ୮। ବହୁ ବସ୍ତୁର ମିଳନ, ସମାହାର ବା ଏକତ୍ର ହେବା—8. Gathering; collection; aggregate. [ଉ—ମଧୁ ମଧୁର ବଧୂ ଅଧର, କଶୋର ବର ଉଦକାମ୍ବର, କାମ, ଚମ୍ପକ ଚୁଁ କୁଙ୍କୁମ ମେଳା। … ଗୀତ।] ୯। ସମୂହ; ସଙ୍ଘ—9. Assembly; meeting; association. [ଉ—ମନ୍ଦାଶୁନେ … ରହି ତାରକାର ମେଳା, ଭୁବନେ ଦେଖନ୍ତି ଏ ଖରର ଖେଳା। ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ।] ଦେ. ବିଣ. ୧। ବହୁ ଜନପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Crowded; thronged; congested. ୨। ଅସଂଖ୍ୟ; ଅନେକ; ବହୁସଂଖ୍ୟକ—2. Multitudinous. ୩। ବହୁ ପଶୁପକ୍ଷୀ ଆଦିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Crowded with many animals. [ଉ—କେଦାର ନାସିକା ନର୍ତ୍ତନେ ହୋଇଅଛ ମେଳା। ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।]
Melā; মেলা; मेला

ମେଲ୍ଲ—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଉନ୍ମୀଳନ=ଖୋଲିବା)—୧। ଖୋଲା; ଅନାବୃତ; ଫର୍ଚ୍ଚା—1. Open; uncovered. [ଉ—ସୁପଟନ୍ତରେ ମୋର ଲୀଳା; ମୋ ରୂପ ନ ବସଇ ମେଲ୍ଲ। ପ୍ରାଚୀ. ଜଗନ୍ନାଥମାହାତ୍ମ୍ୟ।] ୨। ଉନ୍ମୀଳିତ—2. Opened. ୩। ଅରୁଦ୍ଧ; ଅନାବଦ୍ଧ—3. Unclosed; unobstructed. [ଉ—ବାସ ପୂର୍ବ ରୂପେ ଘର ଅନନ୍ତା, ମୁକ୍ତ ଗାଣ୍ଠି ମେଲ୍ଲ। ଜଗ।] ୪। ପ୍ରଶସ୍ତ—4. Spacious; wide; extensive. ବି.—୧। ଏକ ବଗରେ କାନ୍ଥ ଥାଇ ଅନ୍ୟ ତିନ ପାଖେ କାନ୍ଥ ନ ଥିବା ଘର; ଦାଲାନ—1. A hall; a house with one wall and open on 3 sides. [ଉ—ଦୁଇ ସାନ୍ତ ଯାଇ
Melā; খোলা, ফেলা, খুলা; दालान

ଠାକୁର ମେଲରେ ବସିଲେ । ଗଉରମୋହନ, ଗଣ୍ଡିକା ।]
[ଦ୍ର—ଉଷୁଲ ମେଲ, ଲତନ ମେଲ, ପୁରୁଣା ମେଲ, ଗୃହାଳ ମେଲ,ଅଖଡ଼ା ମେଲ,ଦେଶ ମେଲ ପ୍ରଭୃତି ପଦରେ ମଧ୍ୟ ମେଲ ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ୨ । ଖୋଲ ଅବସ୍ଥା; କୌଣସି ସ୍ଥାନର ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଅବସ୍ଥା—2. Open condition of a place. ୩ । ଅରୁଦ୍ଧ ସ୍ଥାନ; ଅନାବୃତ ସ୍ଥାନ—3. Unobstructed place; open space. ୪ । ଫାଙ୍କ—4. An opening, aperture. ସ୍ଥାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ହାଟ; ମେଳା—Market: fair.

ମେଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ. ମିଲ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ମେଳ ଧାତୁ)
Mel̄a(le)ibā ୧ । ମେଳ କରାଇବା; ମିଳାଇବା—1 To
ମେଳାନ मिलाना bring about reconciliation. ୨ । ମିଳନ କରାଇବା—2 To cause to meet. ୩ । ବହୁଲୋକଙ୍କ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରପୂର୍ବକ ମେଳ କରାଇବା—3. To bring about a conspiracy or mutiny. ୪ । ଏକାଇବା; ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରାଇବା—4. To bring together many people; to assemble a crowd. ୫ । ଦୁଇ ପଦାର୍ଥକୁ ତୁଳନା କରିବା—5. To compare two things with each other.

ମେଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ଉତ୍ ଉପସର୍ଗ+ମିଲ୍ ଧାତୁ;
Melā(le)ibā ମେଲିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—Causative of
ମେଲାନ फैलाना, खोलना Melibā.
[ଦ୍ର—ବେଗେ ସେ ମଞ୍ଜୁଷା ମେଲାଇ, ଗୃହାନ୍ତ ଏକ ମୁଖ ହୋଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ବଡ଼ଦେଉଳ ସମାପୂର୍ଣ ।]

ମେଲା କରିବା -ଦେ. କ୍ରି.—ମହୋତ୍ସବ କରିବା
Melā karibā To set up or hold a fair; to give
ମେଳା କରା मेलकरना a feast.

ମେଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମେଲାଇବା (ଦେଖ)
Melā karibā ଖୋଲା खोलना Melāibā (See)

ମେଲ ଘର—ଦେ. ବି—୧ । କାନ୍ଥ ନ ଥିବା ଘର—1. A house
Melā ghara ଖୋଲା ଘର without walls. ୨ । ଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ ହୋଇ ନ ଥିବା ଘର—2. Unlocked house. ୩ । ବଡ଼ ଲମ୍ବା ଘର, ଯାହାର ମଝିରେ କାନ୍ଥ ନ ଥାଏ; ହଲ୍; ହାଲ୍ କାମଡ଼ା—3 A hall. ୪ । ଯେଉଁ ଘରର ଗୋଟିଏ ପାଖେ କାନ୍ଥ ଥାଏ ଓ ଅନ୍ୟ ୩ ପାଖେ କାନ୍ଥ ନ ଥାଏ—4 A house with 3 sides open.

ମେଲାଙ୍କ—ଦେ. ବି.—(ଗଣିତ)—ଏକ ସଂଖ୍ୟାଠାରୁ ଅନନ୍ତ ପର
Melāṅka ପର ପରବର୍ତ୍ତୀ ରାଶିମାନ କ୍ରମଶଃ ଯୋଗ କରିବା ପ୍ରଣାଳୀ (ଓଡ଼ାଙ୍କ) ରେ ଯେଉଁ ରାଶି ସବୁ ଶେଷରେ ଯୋଗ କରାଯାଇ ଥାଏ—(arithmetic) The number last added to the last but one total figure to arrive at the last total or Ordāṅka; the last number which is added in order to arrive at the last figure; a subtratend. [ଦ୍ର—ପୃଷ୍ଠ ଓଡ଼ାଙ୍କ. ଧରିବାର ବେଳେ, ଓଡ଼ାଏ ଗଛେ ପିଷ୍ଟ ଦେଲେ ଭଲେ । ଗଚ୍ଛ ହୋଇଣ ଗୁଣର ମଣି, ଦେଇ ଓଡ଼ାଙ୍କ ମେଲାଙ୍କରେ ଗୁଣି; ଗୁଣନ୍ତେ ଫଳ ହୋଇବ ପଶୁଣ, ଏଥି ଓଡ଼ାଙ୍କକୁ ମେଲାଙ୍କ କସ ? ଲୀଳାବତୀ. ପୁର ।] (ଦ୍ର—ଏହାର ଉତ୍ତର ଓଡ଼ାଙ୍କ ୧୦ ର ୫ ମିଶାଇଲେ ଫଳ ହୋଇ ଥାଅନ୍ତା ୧୫, ତାକୁ ୧୦ ରୁ ୫ ରେ ଗୁଣି ଦେବାରୁ ଫଳ ହେଲ ୫୦ ।) [ଦ୍ର—ମେଲାଙ୍କର ଉଦାହରଣ ଯଥା—
୧+୨=୩; ୩+୩=୬; ୬+୪=୧୦; ୧୦+୫=୧୫; ୧୫+୨=୨୧; ୨୧+୭=୨୮; ୨୮+୮=୩୬; ୩୬+୯=୪୫; ୪୫+୧୦=୫୫ । ଏଠାରେ ୫୫ ଓଡ଼ାଙ୍କକୁ ୧୦ ମେଲାଙ୍କ ଓ ଏହାପରି ୩୬ ଓଡ଼ାଙ୍କକୁ ୮ ମେଲାଙ୍କ...ଇତ୍ୟାଦି ।]

ମେଲାଣି—ଦେ. ବି (ସ. 'ମିଳନ', 'ଶେଷ ମିଳନ' ଅର୍ଥରେ) = ୧ ।
Melāṇi ବନ୍ଧୁଭାବରେ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ଶେଷ ମିଳନ ପରେ
ବିଦାୟ ବିଦାୟ—1. A friendly parting, a friendly
बिदाई taking leave. [ଦ୍ର—ସମସ୍ତଙ୍କୁ କର ଯୋଡ଼ି ମାଗୁଛି ମେଲାଣି । ବ୍ରଜନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] ୨ । ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ—2. Bidding goodbye. [ଦ୍ର—ଜନ୍ମର ମେଲାଣି ନେଉଛି ଅବା ଏ ବିଶ୍ୱଦେଶେ । ଜନକଶୋକ. ଉର୍ମିଳା ।] ୩ । ବିଦାୟକାଳୀନ ଉପହାର—3. A peresent given to a departing person;a parting gift.

ମେଲାଣିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ପ୍ରସାରିତ—1. Extended;
Melāṇia expanded. ୨ । ଖାଙ୍ଗଲା (ବ୍ୟକ୍ତି); ଯେ
ମେଲାନିୟା ଅଟେର ଜିନିଷପତ୍ର ବା ପରିଧେୟ ବସ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧରେ
खुला ଅସାବଧାନ—2. Careless about one's
(ମେଲାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) things and dress.

ମେଲାଣି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିଦାୟ ଦେବା; ଯିବାପାଇଁ ଅନୁମତି
Melāṇi karibā ଦେବା—1. To permit a person
ବିଦାୟ କରା to depart. ୨ । ପ୍ରସ୍ଥାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବିଦାୟ
बिद(दा)ई करना(देना) କାଳୀନ ଉପହାର ଦେବା—2. To give
(ମେଲାଣି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) a parting gift or present or remuneration to a departing person for work done beforehand.

ମେଲାଣି ଘେ(ଘି)ନିବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । (ପ୍ରସ୍ଥାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି) ବିଦାୟ
Melāṇi ghe(ghi)nibā ଗ୍ରହଣ କରିବା —1 To bid adieu
ବିଦାୟ ଲଓୟା to a person before departing (said
बिदाई लाना of the departing person).
ମେଲାଣି ନେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମେଲାଣି ମାଗିବା }
(ଦ୍ର—ଘେନିଲେ ମେଲାଣି, ବେନି ଉଦ୍ଦଣ୍ଡିନୀ, ଜନସୁ ମଥୁର .ପୁରେ । ବ୍ରଜନାଥ—ଚତ୍ୱାରୀ ।)

୨ । ବିଦାୟ କାଳୀନ ଉପହାର ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—2. To receive a parting present.

ମେଲାଣି ବେଭାର—ଦେ. ବି—ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ
Melāṇi bebhāra ଦିଆଯିବା ଉପହାର—A friendly or gracious present given to a departing person.
ମିଲାନି ভার
विदाई बेभार
(ମେଲାଣି ଭାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଲାଣି ମାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ବିଦାୟ ହେବା
Melāṇi māgibā ପାଇଁ ଅନୁମତି ମାଗିବା—To pray to be permitted to depart.
বিদায় চাওয়া
विदाई माँगना (ଉ—ଅମୃତ । ଗିରିଠାରୁ ମାଗି ମେଲାଣି, ଚାଲିବ ଅଛଇ ମୁଁ, ଭଣ ମୋ ବାଣୀ । ସୁଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।)

ମେଲାଣି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ପ୍ରସ୍ଥାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ)
Melāṇi hebā ବିଦାୟ ହୋଇଯିବା—To depart after bidding adieu.
বিদায় হওয়া विदाई होना

ମେଲ(ଲା)ନନ୍ଦ(ନ୍ଦା)—ସ. ତ. (ମେଲା=ମସି+ଅନନ୍ଦ;+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Melā(lā)nanda(ndā) ମସୀଧାର; ଦୁଆତ—Inkstand; inkpot.
(ମେଲାନ୍ଧୁ, ମେଲାମ୍ବୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଲାପ—ଦେ. ବି (ସ. ମିଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମିଳାପ; ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ;
Melāpa ମେଳ—1. Intimacy; friendship. ୨। ମିଳା-
আলাপ ମିଶା—2. Mixing together. ୩ । ମନର
मिलाप ମିଳନ—3. Agreement; concord. ୪ । ସଦା-
ଲାପ—4. Friendly talk; exchange of felicitations. ସ. ବି—ଗୋଷ୍ଠୀ; ସମୂହ; ଜନତା;
(ମେଲାପକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବନ୍ଧୁଲୋକଙ୍କ ଏକତ୍ର ସମାଗମ—Crowd; assembly.

ମେଲାପ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସଦାଲାପ କରିବା—
Melāpa karibā To have a friendly talk.
আলাপ করা मिलाप करना

ମେଲ ପହପଟ୍—ଦେ. ବି—ଗୃହଅଡ଼େ ଖୋଲା ଓ ପବନଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ—
Melā pahapaṭ An airy place open on all sides.
চারদিগে খোলা एकदम खुला

ମେଲାପୀ—ଦେ. ବଣ—ମିଶାଣିଆ (ଲୋକ); ଯେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ
Melāpi ସଦାଲାପ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସଦା ପ୍ରସ୍ତୁତ—Sociable;
আলাপী, মিলনিয়া, মিশুক ready to mix and talk
मिलापी with others in society; affable.
(ମେଲାପିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଲା ମଉଛବ—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ସ. ମେଳ+
Melā mauchhaba ମହୋତ୍ସବ)—୧ । ପ୍ରୀତିଭୋଜ—
ମେଲା ମଚ୍ଛବ 1. Picnic. ୨ । ବନ୍ଧୁ
ମେଲା ମଛବ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ ମିଳନ ଓ
ମେଲା ମଉଛ(ଚ୍ଛ)ବ(ବି) —ଅନ୍ୟରୂପ ମଉଜ—2. Feast and
ମେଲା ମଚ୍ଛ(ଛ)ବ(ବି) amusements in
মেলা মহোৎসব मेलोत्सव the company of friends.

ମେଲା ମୁକୁଲା—ଦେ. ବଣ (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—ଫୁଙ୍କୁଲୁ; ଅବାଧ—
Melā mukulā Open and unobstructed
খোলা खुला

ମେଲାମୁହାଁ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଯାହାର ମୁହଁ ମେଲା ହୋଇଥାଏ; ଫୁଙ୍କୁଲୁ-
Melāmuhān̐ ମୁହଁ (ବୋତଲ, କଳସ ପ୍ରଭୃତି)—1. Open-
খোলামুখ(খো) mouthed. ୨ । (ଘୃ°) ଯେ ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସି
खुलामुहाँ ପାରେ ନାହିଁ; ଗପୁଡ଼ି—2. One who cannot
(ମେଲାମୁହିଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) sit quiet; talkative; garrulous.

ମେଲା ମେଲା—ଦେ.ଅ—୧ । ଦଳାଦଳି; ମଳାମଳା; ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ;
Melā melā ଦଳ ଦଳ ହୋଇ—1. In crowds; in
মেলামেলা, মেলাই, মেলা myriads; in shoals. (ଉ—ଭୃଙ୍ଗଙ୍କ
झुँड्काझुँड, दलकादल କରନ୍ତେ ଭମ୍ବର ମେଲା ମେଲା ଦେଖୁଛନ୍ତି)—୨ । ଅନେକ—2. Many; multitudinous.

ମେଲାମେଲି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ନିରର୍ଥକ ଧ୍ୱନ୍ୟାତ୍ମ ସହଚର)—
Melāmeli karibā ମେଲାଇବା (ଦେଖ)—Melāibā
খেলখুলি করা खुलाखुलि करना (See)

ମେଲି—ଦେ. ବି (ସ. ମିଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । କୁମନ୍ତ୍ରଣା; ଚକ୍ରାନ୍ତ—1. A
Meli plot; conspiracy. ୨ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରପୂର୍ବକ ରାଜା ବା
মেলী ପ୍ରଭୁଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦଳଗଠନ; ବିଦ୍ରୋହ—2 Mutiny,
मेल conspiracy against the king or master.
୩ । ହଟ୍ଟଗୋଳ; ଗୋଳମାଳ; ଆରବ; କୋଳାହଳ—3 Confusion; noise; broil; uproar. ୪ ।ଲୋକ-ଗହଳ; ଜନତା—4. An immense crowd. [ଉ—ଉଦ୍ଧେ ବିଦାୟବେ ତାରକାର ଦେଖେ ସୁରେ କ କରନ୍ତି ମେଳ । ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।]

ମେଳିଆ—ଦେ. ବଣ. ସୁ°—୧ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀ; ବିଦ୍ରୋହୀ—
Meliā 1. Plotting; revolutionary; mutinous;
মেলিয়া conspiring. ୨ । ଯେ ବନ୍ଧୁଲୋକଙ୍କୁ ମତାଇ ବିଦ୍ରୋହୀ
मिलानेवाला; मेलिया କରିପାରେ—2. Fomenting a
(ମେଳେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) mutiny. ଦେ. ବି—ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—Conspirator. ପ୍ରାଦେ (ବୌଦ୍ଧ) ବି—ଖେଳବିଶେଷ—An outdoor game.

ମେଳିଆ ସର୍ଦ୍ଦାର—ଦେ. ବି—ବିଦ୍ରୋହୀମାନଙ୍କ ନେତା—A ring-
Meliā sarddāra leader of a revolt or mutiny.
(ମେଳିଆ ସରଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ) পালের গোদা मेलकासर्दार

ମେଳି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଦ୍ରୋହପାଇଁ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିବା—
Meli karibā To revolt; to mutiny; to rebel.
দলবাঁধা मेलबाँधना

ମେଳିକା—ଦେ. ବି—ସମୂହ—Collection. (ଉ—ଚଳରେ ଅଳି
Melikā ମାଳିକା, ବାଣ ମେଳିକା କ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ)
মেল मेल

ମେଳି ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିଦ୍ରୋହ ଦମନ କରିବା—1. To
Meli bhāngibā suppress up a revolt or rebellion.

ଦଳ ଭାଙ୍ଗା ୨ । ଜନତାକୁ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ କରିଦେବା—
ଭୀଡ଼ ତୋଡ଼ନା 2. To disperse a crowd.

ମେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଉତ୍+ମିଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମେଲା କରିବା;
Melibā ମେଲାଇବା; ଖୋଲିବା—1. To open. (ଉ—ବାସ
মেলা, খোলা ଅସୁଅନ୍ତ ମୋଠାକୁ ମେଲି ଘାଟ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହା-
फैलाना ଭାରତ. ବନ ।) ୨ । ଫିଟାଇବା; ବନ୍ଧନ-
(ମେଲିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୁକ୍ତ କରିବା—2. To untie. (ଉ—ଖାଇବା
खोलना ବୃନ୍ଦାର ଅମ୍ବର । ବାନ୍ଧିଥିଲେ ମେଲେ ତୋ ଭ୍ରମର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୩ । ବିସ୍ତାରିତ କରିବା—3. To spread; to hoist. (ଯଥା—ପତାକା ମେଲିବା ।)
୪ । ମିଶ୍ରିତ କରିବା; ମିଶାଇବା—4. To mix up. (ଉ—ସିଂହଳ ଦେଶର ସଖି ଘୃତ ଘୃତେ ପୋଇ । କର୍ପୂର ସହିତ ମେଲି ମିଠା ଦୁଧେ ମୋହି । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ
फेंला ମଞ୍ଜରୀ ।) ୫ । ପକାଇ ଦେବା; ଫିଙ୍ଗି ଦେବା—5. To
फेंकना throw away. (ଉ—ବନ୍ଧନ କରି ବସ୍ତୁ ପାଦ ମେଲିଲା ସମୁଦ୍ର ଅଗାଧ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୬ । ପ୍ରସାରିତ କରିବା—6. To extend. (ଯଥା—ଗୋଡ଼ ମେଲିବା ।) ୭ । ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ସାମନାରେ ଉପସ୍ଥାପିତ
ছড়ান କରିବା—7. To exibit for public gaze.
पसारना (ଯଥା—ଦୋକାନ, ପସରା ମେଲିବା ।) ୮ । ଜଳରେ ଗତି
ভাসান କରିବା ପାଇଁ ଭସାଇବା ବା ଛାଡ଼ିବା; (ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା
खोलना ଡଙ୍ଗାକୁ) ବନ୍ଧନରୁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରିବା—8. To float; to drift; to set afloat; to launch (a boat). (ଯଥା—ଡଙ୍ଗା ବା ବୋଇତ ମେଲିବା ।) ୯ । ସର୍ବ-ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ବା ବୋଲିବା—9. To
বলা utter publicly. (ଯଥା—ଗୀତ ମେଲିବା,
बोलना ଗାହିବା ମେଲିବା ।) ୧୦ । ମୁଦ୍ରିତ ପଦାର୍ଥକୁ ଖୋଲିବା—
খোলা 10. To open a thing which had been
खोलना shut up. (ଯଥା—ଆଖି ମେଲିବା ।) ୧୧। ମୁକୁଳାଇବା 11. To dishevel. (ଯଥା—ବାଳ ମେଲାଇବା ।) ୧୨ । ବର୍ଦ୍ଧିତ କରିବା—12. To increase. (ଉ—ପାଲଟିଲେ ତବା ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରେ ଗଳା ମେଲି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୧୩ । ଗର୍ଭିଣୀ ପ୍ରସବ କରି ପାରୁ ନ ଥିଲେ (ଧାଇ) ହାତ ପୂରାଇ ଗର୍ଭରୁ ଶିଶୁକୁ ବାହାର କରିବା (ଯଥା—ହାତ ମେଲିବା)—13 To cause delivery by thrusting the hand into the organ. [ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଯଥା—ମେଲି ଦେବା ।]

ମେଲେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ସଙ୍ଗରେ; ସହିତ; ସାଥିରେ—
Mele In the company of; with.
সঙ্গে (ଉ—ସେ ବଂଶୁଛ ସେଖଣି ବଂଶକର ମେଲେ, ବାହାରିଲ
मेलेम ଅବର୍ତ୍ତ ପୁରେ ପଶ ବଳେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ମେଲେଚ୍ଛ(ଚ୍ଛା, ଛ, ଛା)—ଦେ. ବଣ. ପୁ° (ସ. ମ୍ଲେଚ୍ଛ)—୧ । ମ୍ଲେଚ୍ଛ
Melechha(chhā, chchha, chchhā) (ଦେଖ ।
মেলেচ্ছ 1. Mlechchha (See) ୨ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ—
मलेछ 2. Untouchable. ୩ । ମ୍ଲେଚ୍ଛ ପରି ଅପରିଷ୍କୃତ—
[ମେଲେଚ୍ଛ (ଚ୍ଛି)ଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] 3. Unclean like an un-
[ମେଲେଚ୍ଛୀ(ଚ୍ଛୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ] touchable. ୪ । ମଇଳା—4. Dirty.
୫ । କୁରୂପ; କଦାକାର—5. Ugly. ୬। ଅତି କୃପଣ—
6. Very miserly.

ମେଲେରିଆ—ଦେ. ବି. (ଇଂ ମାଲେରିଆ)—ଦୂଷିତ ଜଳବାୟୁ ଜନିତ
Meleriā ପ୍ଳୀହାବର୍ଦ୍ଧକ କମ୍ପଜ୍ୱର ବିଶେଷ—Malarias
ম্যালেরিয়া मलेरिया malarial fever.

ମେସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ମେସ୍)—୧ । ଉଚ୍ଚାବ ସମ୍ପର୍କ ଶୂନ୍ୟ ଅଥଚ
Mes ଏକ ବୃତ୍ତି ଅବଲମ୍ବନକାରୀ ହେତୁତ ଲୋକ ଯେଉଁ
মেস স্থানରେ ଏକାଠି ହୋଇ ଏକତ୍ର ରହନ୍ତି—1. Mess. ୨ ।
मेस् ଉଚ୍ଚାବ ସମ୍ପର୍କହୀନ ଓ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ସଙ୍ଗୀ ଲୋକମାନେ ଏକ ଘରେ ରହିବା ଓ ଏକ ସାଙ୍ଗରେ ଖାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା —2. Messing together of many persons having no mutual relationship but following the same profession or occupation.

ମେଶିନ୍(ନ)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ମେଶିନ୍)—ଯନ୍ତ୍ର; କଳ—
Mesin(ni) Machine. (ଯଥା—ଷ୍ଟିମ୍ ମେଶିନ୍, ଅଏଲ୍
মেসিন ମେଶିନ୍, ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ୍ ମେଶିନ୍, ସିଲାଇ (ସିଲେଇ)
मशीन् ମେଶିନ; ପ୍ରିଣ୍ଟିଙ୍ଗ୍ (ଛପା) ମେଶିନ୍ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ମେଶିନ୍ ଗନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ମେଶିନ୍ ଗନ୍)—କଳ ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ
Mesin gan ଗୁଳିର ବନ୍ଧୁକ—Machine gun.
মেসিনগন্ मशीनगन

ମେଶିନ୍ ଚଳା(ଲେ, ଲା, ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କଳକୁ ପରିଚାଳିତ
Mesin chalā(le, lā, le)ibā କରିବା—To work a
মেশিন চালান मशीन चलाना machine.
(ମେସିନ୍ ଚଳା[ଲେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଶିନ୍ ପ୍ରେସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ମେଶିନ୍ ପ୍ରେସ୍)—କଳ ଦ୍ୱାରା
Mesin pres ପୁସ୍ତକାଦି ଛାପିବାର ଯନ୍ତ୍ର—Machine press.
মেসিন প্রেস मशीन प्रेस (ବିପରୀତ – ହାଣ୍ଡପ୍ରେସ୍)

ମେଶେଷ୍ଟ୍ର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ) (ଇଂ. ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍)
Meseshtra —ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ—Magistrate.

ମେସୋପ(ପୋ)ଟ(ଟା)ମିୟା—ଦେ. ବି—ଏସିଆଖଣ୍ଡ ଭୁରସ୍କର ପ୍ରଦେଶ
Mesopa(po)ta(tā)miyā ବିଶେଷ—Mesopotamia; a
মেসোপোটামিয়া province of Asiatic Turkey.
मेसोपोटामिया [ଦ୍ର—ମେସୋପୋଟାମିୟା ଇଉଫ୍ରେଟିସ୍ ଓ ଟାଇଗ୍ରୀସ୍ ନଦୀ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ । ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଏହିଠାରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବାବିଲନ୍ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଗତ ଇଉରୋପୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ (୧୯୧୪-୧୦)ରେ ଏଠାରେ ଇଂରେଜମାନେ ତୁରସ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲେ । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂରେଜ

ଅଧିକୃତ ବସର (Basara) ନଗର ଇଂରେଜ ଅଧିକୃତ ମେସୋପୋଟାମିଆର ଦ୍ୱାର ଅଟେ । ପାରସ୍ୟ ଉପସାଗର ଦେଇ ବସର ବାଟେ ମେସୋପୋଟାମିଆକୁ ଯିବାକୁ ହୁଏ ।]

ମେଷ—ସଂ. ବି (ମିଷ୍ ଧାତୁ=ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । Mesha ମେଣ୍ଢା; ଭେଡ଼ା—1. Ram; sheep. [ଦ୍ର— (ମେଷା, ମେଷୀ, ମେଷିକା – ସ୍ତ୍ରୀ) ଏହାର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମମାନ; ଯଥା—ଅବି, ଉରଣ, ଉରଭ୍ର, ଊର୍ଣ୍ଣାୟୁ, ଏଡ଼କ, ଭେଡ଼, ଭେଡ଼କ, ଭେଡ୍ର, ମେଣ୍ଢ, ମେଣ୍ଢକ, ଲୋ(ଲୋ)ମଶ, ଶୃଙ୍ଗିଣ, ବଲୀ, ବୃଷ୍ଣୀ, ସଫଲ, ହୁଡ଼, ହୁଡ୍ଡୁ, ହୁଡୁ, ମେଢ୍ର, ମେଢ୍ରା, ପୃଥୁଦର, ବହୁରୋମା, ଏଳକ, ମେଢ ।] ୨ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ପ୍ରଥମ ରାଶି—2. The first of the twelve signs of the zodiac; the Aries. [ଦ୍ର—ଏହି ରାଶି ୨୨ଟି ତାରାଯୁକ୍ତ ମେଷାକାର ନକ୍ଷତ୍ରପୁଞ୍ଜ । ବୈଶାଖରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏହି ରାଶିରେ ରହନ୍ତି । ଅଶ୍ୱିନୀ, ଭରଣୀ ଓ କୃତ୍ତିକାର ଏକ ପାଦ ନେଇ ଏ ରାଶି ଗଣାଯାଏ । ଏହି ରାଶିଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି ଶେଷ ଦଶାରେ ନେତ୍ରରୋଗୀ, ଦସ୍ୟୁପ୍ରକୃତି, ଧନୀ, ଗାନପ୍ରିୟ, ଧାର୍ମିକ, ଧୀର, ମତ୍ସ୍ୟମାଂସାଶୀ, ଅରକ୍ତ ପୀତବର୍ଣ୍ଣ, କ୍ରୂରପ୍ରକୃତିକ, ଶୀତୋଷ୍ଣସ୍ୱଭାବ, କାନ୍ତିବର୍ଦ୍ଧିତ, ସମାନାଙ୍ଗ, ପଙ୍କଜଚକ୍ଷୁ, ପୂର୍ବଦ୍ୱାରଘ୍ରାପକ, ଅଳ୍ପସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗକାମୀ, ଅଳ୍ପସନ୍ତାନବାନ୍, ସୁବୁଦ୍ଧି, ଅଭିରବକାୟ, ସୁଜନବନ୍ଧୁ, ଚଞ୍ଚଳ ଓ ପରବଶ୍ୟକ ହୁଏ ।] ୩ । ମେଷଲଗ୍ନ; ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଲଗ୍ନ ବିଶେଷ —3. The moment of the sun's entrance into the sign of the Aries. ୪ । ଚକ୍ରମର୍ଦ୍ଦ ବା ଯାଦୁଆଳ ଗଛ—4. A plant; Cassia Tora. ୫ । ସୌର ବୈଶାଖ ମାସ—5. The solar month of Baisākha.

ମେଷକ—ସଂ ବି—ଶାକଶାକ—A kind of pot herb. ମେଣ୍ଢା- Meshaka ଶିଙ୍ଗା ୧ (ଦେଖ)—Mendhāsingha 1 (See) ୨ । ମେଷ; ମେଣ୍ଢା—2. Ram; sheep.

ମେଷ ଘୋଷ—ସଂ. ବି—୧ । ଜନତା; ଭିଡ଼—1. Crowd. ୨ । Mesha ghosa ଜନତାରୁ ଉଠିବା ଶବ୍ଦ—2. Bustling noise issuing out of a crowd.

ମେଷ ପାଳ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ମେଣ୍ଢା ରଖୁଆଳ—1. A Mesha pāla shepherd. ୨ । ମେଣ୍ଢାପଲ—2. A (ମେଷପାଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) herd of sheep.

ମେଷ ପାଳକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ମେଣ୍ଢା ରଖୁଆଳ— Mesha pālaka A shepherd. (ମେଷ ପାଳିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମେଷ ବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କଣ୍ଟକି ଲତା ଓ ଏହାର ଫଳ; Mesha balli ମେଣ୍ଢା ଶିଙ୍ଗା—A creeper; convol- (ସ—ନଦୀବୃକ୍ଷ, ଚକ୍ଷୁ, ଚକ୍ଷୁଷ୍ୟକଳ, vulus Argenteous; ବହଳଚକ୍ଷୁ, ମେଢ୍ରଶୃଙ୍ଗୀ,) Gymnema Sylvestre; ସୁବହୃତ୍ପ୍ରମା, ଅଜଶୃଙ୍ଗୀ Ascelepias Geminata. ମେଢ଼ା ସିଂଗା ମେଁଷ ଶୃଙ୍ଗ (ମେଷ ବଷାଣିକା, ମେଷ ଶୃଙ୍ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଷ ଯୁଦ୍ଧ—ବ—ଶବ୍ଦାଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—A kind of picture-Mesha juddha sque composition. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଯେଉଁ ପାଦ ରଚିତ ହୁଏ ସେହି ପାଦକୁ ଓଲଟାଇ ପଢ଼ିଲେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ପଢ଼ା ଯାଏ, ଯଥା—ରସାସ୍ୱାଦନା ଧନା ଧୀର ସାର । ଗୋଲୋକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।]

ମେଷ ଲୋଚନ—ସଂ. ବି—ଚକ୍ରମର୍ଦ୍ଦ ବା ଯାଦୁଆଳ ଗଛ— Mesha lochana A tree; Cassia Tora.

ମେଷ ଶୃଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—୧ । ମେଣ୍ଢାର ଶିଂଘ—1. The horn of a Mesha śrunga ram. ୨ । ମେଣ୍ଢାଶିଂଘା ମହୁର—2. Name of a poisonous root.

ମେଷ ସଂକ୍ରମଣ—ସଂ. ବି—ବୈଶାଖ ସଂକ୍ରାନ୍ତି; ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି; ମହାବିଷୁବ Mesha samkramana ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଓଡ଼ିଆ କୃଷିବର୍ଷ ଓ ପାଞ୍ଜି (ମେଷ ସଂକ୍ରାନ୍ତି— ଅନ୍ୟରୂପ) ବର୍ଷ ଗଣନାର ଆଦ୍ୟ ଦିବସ— The 1st day of the solar month of Baisākha. [ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଓଡ଼ିଆ ପାଞ୍ଜିରେ ନବବର୍ଷ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ; ତୁଳସୀ ଗଛ ଉପରେ କାଷ୍ଠ ଓ ସଚ୍ଛିଦ୍ର ଜଳ ଘଟୀ ଝୁଲାଯାଇ ମାସକ ଯାଏ ଗଛରେ ପାଣି ଦିଆଯାଏ; ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଝାମୁ ଯାତ୍ରା, ଛଡ଼ନାଟ ଓ ଚଡ଼କ ପୂଜା କରାଯାଏ; କିଛି କୁମି ଅଞ୍ଚଳରେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଘର ଲିପା ପୋଛା କରି ପୂଜା, ଧର୍ମପୁସ୍ତକ ପାଠ,ଖେଳି ଓ ଭୋଜି କରନ୍ତି । ଗଞ୍ଜାମ ଅଞ୍ଚଳରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପେଟରେ ଡାହୁ ଦିଆ ଯାଏ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଛତା, ବିଞ୍ଚଣା, ପଣା ଓ ଜଳଘଟୀ ଦାନ କରାଯାଏ । ବାକି ଅନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଦହନ ନିଆଁ ଉପରେ ବ୍ରତଧାରୀମାନେ ଚାଲି ଗୋଡ଼ରେ ଚାଲନ୍ତି । ଏ ଦିନ ବଙ୍ଗ ଓ ଉତ୍କଳର ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ସୁଧାଭଗଣ ଦେବ ବାବାଜୀଙ୍କର ଜନ୍ମୋତ୍ସବ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ ।]

ମେଷାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—୧ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) ମେଣ୍ଢାର ଅଣ୍ଡକୋଷ— Meshānda 1. The testicle of a ram. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଦେବରାଜ; ଇନ୍ଦ୍ର—2. Indra.

ମେଷିକା—ସଂ. ବି (ମେଷୀ + କ + ଆ)—୧ । ମାଈମେଣ୍ଢା; ମେଣ୍ଢୀ— Meshikā 1. Ewe. ୨ । ମୂତ୍ରରୋଗ ବିଶେଷ— 2. An urinary disease. ୩ । ମୂତ୍ର, ପ୍ରସ୍ରାବ— 3. Urine

ମେଷୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମେଷ + ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—୧ । ମାଈ ମେଣ୍ଢା— Meshi 1. Ewe. ୨ । ବାଜନ ଗଛ; ଜଳଶ ବୃକ୍ଷ— ସ—ଜଳଶ, ସ୍ୟନ୍ଦନ 2. A tree; Dalbergia Ouigensis. ୩ । ଜଟାମାଂସୀ—3. Indian Spikenard; Valerine Jatāmāmsi.

ମେଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍‌ର ଅଶୁଦ୍ଧ Meshtret ଉଚ୍ଚାରଣ)—ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—Magistrate.

ମେସ୍‌ମେରାଇଜ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଇଂ. ମେସ୍‌ମେରାଇଜ୍)—
Mes-merāij karibā ଅଧୁନିକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା
মেসমেরাইজ করা ମନୁଷ୍ୟକୁ ହତଚେତନ କରିବା—To
मेसमेराइज करना mesmerise a person.

ମେସ୍ ମେରିଜ୍‌ମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଅଧୁନିକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା-
Mes-merij-m ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟକୁ ହତଚେତନ କରିବା—
মেসমেরিজম मेसमेरिज़म Mesmerism.

ମେସ୍ ମେରିଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ.)—ମେସ୍‌ମେରାଇଜ୍ କର୍ମରେ
Mes-merisht ପ୍ରବୀଣ ବ୍ୟକ୍ତି—Mesmerist.
মেস্‌মেরিষ্ট मेसमेरिष्ट

ମେସ୍ତ୍ରି—ଗ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ମିସ୍ତ୍ରି—
Mestri Mason.

ମେହ—ସଂ. ବି.—(ମିହ୍ ଧାତୁ=ସେଚନ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—
Meba ୧ । ମୂତ୍ର; ପ୍ରସ୍ରାବ—1. Urine. ୨ । (+କରଣ)
ମୂତ୍ରରୋଗ ବିଶେଷ; ଧାତୁସ୍ରାବ ରୋଗ—2. Gonorrhoea. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପ୍ରସ୍ରାବନଳୀ ମଧ୍ୟରେ ଘାଆ ଓ ଫୁଲା ହୋଇ ରକ୍ତ ଓ ପୂଜ ଅବା ପଚେରା ଓ ପ୍ରସ୍ରାବଦ୍ୱାର ଭିତର ବହେ । ଆୟୁର୍ବେଦରେ ବିଂଶତି ପ୍ରକାର ମେହର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।] ୩ । ମେଷ; ମେଣ୍ଢା—
3. Ram.

ମେହଗ(ଗା,ଗେ)ନି—ଦେ. ବି—(ଇଂ. ମେହଗନି)—୧ । ସାଗୁଆନ ପରି
Mehaga(gā,ge)ni ଏକ ପ୍ରକାର କାଠ—1. Swietenia
মেহগিনী तुन Mahagoni; mahogony.
[ଦ୍ର—ଏହା ଆମେରିକା ବର୍ଣ୍ଣିତ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ । ଏହି ଗଛ ଆମେରିକାରେ ଜନ୍ମେ; ଆଜି କାଲି ଏ ଦେଶରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଲଗା ଯାଉଅଛି । ମେହଗାନି କାଠ ରକ୍ତ ପୀତ ବର୍ଣ୍ଣ, କୋମଳ ଓ ସୁନ୍ଦର ।] ୨ । ଅନ୍ୟ ଏକ ଜାତିର ସାଗୁଆନ କାଠ—2. Swietenia Macrophylla.
[ଦ୍ର—ଏହି ଗଛ ଛୋଟ; ମାତ୍ର ଏହାର ପତ୍ର ବଡ଼ । ଏ ଦେଶରେ ଏଥିରେ ଫୁଲ ଫଳ ଧରେ ।]

ମେହଘ୍ନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ମେହ+ହନ୍ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍+ସ୍ତ୍ରୀ)—ହଳଦୀ-
Mehaghni Turmeric.

ମେହନ—ସଂ. ବି—(ମିହ୍ ଧାତୁ=ସେଚନ କରିବା+କର୍ମ. ଅନ)—
Mehana ୧ । ମୂତ୍ର—1. Urine. ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ
ଣ୍); ପୁରୁଷର ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ—2. Penis; male organ of generation; Membrum virile.
୩ । (+ଭାବ. ଅନ) ମୂତ୍ରୋତ୍ସର୍ଗ—3. Urination; pissing. ୪ । ମୁଷକ ବୃକ୍ଷ; ଘଣ୍ଟାପାଟଲୀ ବୃକ୍ଷ—
4. A wild tree; Schrebra Swieteniodes.

ମେହ(ହେ)ନ(ନ୍ନ)ତ(ତ)—ବୈଦେ. ବି—(ଅ. ମେହନତ)—ମିହନ୍ତ;
Meha(he)na(nna)t(ta) ପରିଶ୍ରମ—Labour; toil.
महनत मिहनत [ଦ୍ର—ସେ ଷ୍ଟିମରରେ, ଏବେ ମେହେନତ (ମେହନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉଠାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଫକୀରମୋହନ ଉତ୍କଳ ଭ୍ରମଣ. ଅଠଗଡ଼ ।]

ମେହନତ୍ କରିବା (ଉଠାଇବା)—ଦେ. କ୍ରି—ପରିଶ୍ରମ କରିବା—
Mehanat karibā (uṭhāibā) To labour.
মেহনত করা मिहनत करना

ମେହ(ହେ)ନ(ନ୍ନ)ତ(ତା)ନା—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ମେହ୍‌ନତ୍-ଅନା)-
Meha(he)na(nna)ta(tā)nā ମିହନ୍ତନା; ପାରିଶ୍ରମିକ—
মেহনতানা महनताना Remuneration for labour.
[ମେହନ୍ତ(ନ୍ତା)ନା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମେହ(ହେ)ନ(ନ୍ନ)ତୀ—ଦେ. ବିଣ—ପରିଶ୍ରମୀ—
Meha(he)na(nna)ti মেহনতী मिहनती Labourious.
ମେହ(ହେ)ନ(ନ୍ନ)ତିଆ;
ମେହ(ହେ)ନ୍ତୀ; ମେହ(ହେ)ନ୍ତିଆ } —ଅନ୍ୟରୂପ

ମେହିକାପ—ଦେ. ବି.—ମେକାପ (ଦେଖ)
Mehikāpa Mekāpa (See)

ମେହି ଖୁଣ୍ଟ—ଗ୍ରାଦେ.—(ସାଉଁଥର)—ବି.—ମେରି (ଦେଖ)
Mehi khunṭa Meri (See)

ମେହି(ହେ)ଲି ରାଣ୍ଡିଆ—ଗ୍ରାଦେ.—(ଗଡ଼ଜାତ)—ବିଣ. ପୁଂ—
Mehi(he)li rāṇḍiā (ପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ଗାଳି)—
ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିବାହର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ତା ସ୍ତ୍ରୀ ବିଧବା ହୁଏ, ଅର୍ଥାତ ବିବାହିତ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱୟଂ ମରିଯାଏ—
(A curse to males) One who will die soon after marriage.

ମେହି(ହେ)ଲି ରାଣ୍ଡି—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି
Mehi(he)li rāṇḍi ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଗାଳି)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ବିବାହର
ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ବିଧବା ହୁଏ—(a term of cursing applied to females) (a woman) Who will become a widow immediately after her marriage.

ମେହୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମେହ+ଇନ୍; ୧ମା; ୧ବ)—ମେହ-
Mehi (ମେହିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Suffering from gonorrhoea.

ମେହି ଖୁଣ୍ଟି—ଗ୍ରାଦେ. (ବାଙ୍କୀ) ବି.—ଘାଟଦଣ୍ଡି—A post driven
Mehi khunṭi in the centre of a pond.

ମେହୁ—ଗ୍ରା. ବି—(ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ମେଘ—
Mehu মেঘ मेह Cloud.
[ଦ୍ର—ଗର୍ଜିଲେ ଗଗନେ ମେହୁ ଥାଉଲେ ବରଷା । ପ୍ରାଚୀ. ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମହତ୍ତ୍ୱ ।]

ମେହୁଆ—ଦେ. ବି—ମେଉଆ (ଦେଖ)
Mehuā Meuā (See)

ମେହେଁକାଳ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମହାକାଳ)—ମହାକାଳ ଫଳ—
Mehenkāḷa Colocynth; bitter apple; citrullus.
माकाल महाकाल

ମେହେଙ୍ଗା—ଦେ.ବି- ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ବୋଣ ଗଛ—Erioglossum
Mehengā Rubiginosum (Haines)

ମେହେଞ୍ଜର—ବୈଦେ. (ଗ୍ରାମ୍ୟ) ବି.—(ଇଂ. ମାନେଜର)—ମେନେଜର
Mehenjara ম্যানেজর (ଦେଖ)—Menejara (See)

ମେହେନ୍ଦି (ଣ୍ଡି) —ଦେ.ବି—(ସଂ. ମେନ୍ଧିକା, ମେନ୍ଧୀ)—ମେହେନ୍ଦି; ହେନା--
Mehedi(ndi) Alcanet; Henna; Lawsonia Alba.
(ସଂ. ନାମ—ମେନ୍ଧୀ, ମେନ୍ଧିକା, ନଖରଞ୍ଜ, କୋକଦନ୍ତା ।)
মেহেন্দি, মেদি हेना, मेहेन्दि Tylophora Asthamatica.
ହି. ମେହେଦୀ [ଦ୍ର—ଧାତକ୍ୟାଦି ବର୍ଗର କ୍ଷୁପ; ଶାଖା କଣ୍ଟକମୟ
ଫା. ହେନା ବୋଲି ଲୋକେ ଏହି ଗଛକୁ ଲଗାଇ ବାଡ଼ କରନ୍ତି । ଏହାର ଫୁଲ ଉଭୁର୍ଦଳ । ଏହା ଗଛ ବେଲୁଭ ସ୍ଥାନ ଜଙ୍ଗଲରେ ଓ ଭାରତରେ ପାଳିତ ହୋଇ ଲଗାଯାଏ । ଏଥିର ମଞ୍ଜରୀରେ ଧଳା ଫୁଲ ଧରେ । ଫୁଲର ଗନ୍ଧ ମଧୁର । ଫଳ ଗୋଲମରିଚ ପରି କେଣ୍ଡା କେଣ୍ଡା ଫଳେ । ଏହାର ପତ୍ରକୁ ବାଟି କରତଳରେ ଓ ନଖରେ ଲଗାଇ କିଛି ସମୟ ପରେ ଧୋଇ ଦେଲେ ସେ ସ୍ଥାନ ନାଲି ହୁଏ । ଏହି ଗଛର ପତ୍ରକୁ ବାଟି ମୁସଲମାନ୍ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷମାନେ ହାତ, ନଖ, ପାଦ ଓ ଦାଢ଼ିକୁ ଲୋହିତବର୍ଣ୍ଣରେ ରଙ୍ଗାନ୍ତି ।]

ମେହେନା—ବୈଦେ. ବି.—(ଅ. ମେୟାନା)—ତାମଜାନ; କାନ୍ଧରେ
Mehenā ବୁହା ହେବା ଦୁଇ ପଟେ ବାଉଁଶ ଲଗା ଚଉକି ବା
তঞ্জাম, মেনা मियाना ଦୋଳ—A sedan chair.

ମେହେ(ହ)ନ୍ତ(ତ)ର—ବୈଦେ.ବି.ପୁଂ—(ଫା.ମେହତର୍=ପରମାଣିକ;
Mehe(ha)nta(ta)ra ଜାତିର ସର୍ଦ୍ଦାର, ମୂଳ. ସଂ. ମହତ୍ତର)—
মেথার मेहन्तर ହାଡ଼ି; ମଳ ପରିଷ୍କାରକ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ;
[ମେହଁ (ହେଁ)ତର—ଅନ୍ୟରୂପ] ଚଣ୍ଡାଳ—The caste of sweepers and removers of nightsoil.

ମେହଁ(ହେଁ)ତାଣୀ }
ମେହଁ(ହେଁ)ତରାଣୀ } — ସ୍ତ୍ରୀ
ମେହ(ହେ)ନ୍ତାଣୀ }
[ଦ୍ର—ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ ସୀମାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ପଞ୍ଜାବ ଅଞ୍ଚଳର ଦେଶୀୟ ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧି ମେହ୍‌ତର । ଅତଏବ ମେହ୍‌ତର୍ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ନୀଚ ବ୍ୟକ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏ ନୀଚ କର୍ମକାରୀ ହାଡ଼ିକୁ ଶ୍ଳେଷୋକ୍ତି ବା ଶୁଭବାଚନ (euphemism) ରେ 'ମେହେନ୍ତର' ବୋଲି ପ୍ରଥମେ ଡକା ହେଲା । ତୁଳନା କର —ଓଡ଼ିଆ. ମାହାର=ହାଡ଼ି; ମାହାରାଣୀ= ହାଡ଼ିଆଣୀ ।]

ମେହେନ୍ତରି—ବୈଦେ. ବି.—ମେହେଁନ୍ତରର କର୍ମ
Mehentari The act of a sweeper.
মেথরী मेहन्तरी

ମେହେ(ହ)ମାନ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଫା.)—ଅତିଥି—
Mehe(ha)mān মেহেমান मेहमान Guest.

ମେହେ(ହ)ମାନ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବି—(ଫା.)—ଅତିଥିସତ୍କାର କରିବା
Mehe(ha)mān-dār মেহেমানদার ବ୍ୟକ୍ତି-A hospitable
मेहमानदार person.

ମେହେ(ହ)ମାନଦାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଅତିଥିସତ୍କାର—
Mehe(ha)mān-dāri মেহেমানদারী Entertainment
मेहमानदारी of guests.

ମେହେମାନି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.) —ଆତିଥ୍ୟ—Hospitality.
মেহেমানী मेहमानी

ମେହେର୍—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ମେହର)—୧ । ବନ୍ଧୁତ୍ୱ—
Meher মেহর मेहर 1. Friendship. ୨ । ଅନୁଗ୍ରହ—
(ମେହରବାନ୍‌ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Favour. ୩ । ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ
3. Intimacy. ୪ । ମନର ମେଳ—4. Concord; mental agreement. ପ୍ରାଦେ.
(ସମ୍ବଲପୁର)—ବି.—ଭୁଲିଆମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ-
A family-title of weavers.

ମେହେର୍‌ଉନ୍‌ନିସା—ବୈଦେ. ବି (ନାମ) (ଫା)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ
Meher-unnisā ଜାହାଙ୍ଗୀରଙ୍କ ପ୍ରିୟତମା ପତ୍ନୀ ନୁରଜାହାନଙ୍କ
মেহেরউন্নিসা ପୂର୍ବନାମ—The name of the Empress
मेहरउन्निसा of the Moghal Emperor Jehangir before her marriage with the Emperor.

ମେହେର୍‌ବାନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା; ଫରାସୀ)—ସୁହୃଦ୍; ବନ୍ଧୁ—
Meher-bān Friend. ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ଦୟାଳୁ—
মেহেরবান 1. Kind; compassionate. ୨ ।
मेहरबान ଅନୁକୂଳ—2. Favourable; gracious.
୩ । ବନ୍ଧୁଭାବାପନ୍ନ—3. Friendly

ମେହେର୍‌ବାନ୍ ଦୋସ୍ତାନ୍—ବୈଦେ. ଅ (ଫା; ଫରାସୀ) (ମିତ୍ର
Meher-bān dostān ରାଜାମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରେରିତ ପତ୍ରର
মেহরবান দোস্তান ଶିରୋନାମରେ ଲେଖାଯିବା ସମ୍ବୋଧନ)—
मेहरबान दोस्तान ପ୍ରିୟତମ ଓ ସ୍ନେହୀ ବନ୍ଧୋ ! —My esteemed friend ! (used as a term of address in letters written to the Chiefs of friendly or feudatory states)

ମେହେ(ହ)ର୍‌ବାନ୍ କଦଳୀ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବାଉଁଶୀ କଦଳୀ
Mehe(ha)r-bān kadalī —A kind of dwarf banana plant and its fruit.

ମେହେ(ହ)ର୍‌ବାନି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମେହରବାନ୍‌ଗୀ)—୧ ।
Mehe(ha)r-bāni ଦୟାଳୁତା; ଦୟା—1. Kindness.
মেহেরবানী ୨ । ଅନୁଗ୍ରହ—2. Grace; favour. [ଉ
मेहरबानी —ବୋଲଗାର ବିଷୟରେ ମେହରବାନି କରି
(ମେହେର୍‌ବାନ୍‌ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପଢ଼ିଲେ । ଫକୀରମୋହନ-
ଛଅମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।] ୩ । ବନ୍ଧୁତା; ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ—
3. Friendship.

ମେହେର କବି—ଦେ. ବି—ସମ୍ବଲପୁରର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ କବି ଗଙ୍ଗାଧର
Mehera kabi ମେହେର—The late Gangadhar Meher, late Oriya poet. [ଦ୍ର—ମେହେର କବି ପ୍ରଣୟ ବଲ୍ଲରୀ, ଇନ୍ଦୁମତୀ, କବିତାକଲ୍ଲୋଳ, ତପସ୍ୱିନୀ, କୀଚକବଧ, ଅର୍ଘ୍ୟସ୍ଥାଳୀ, ଭାରତୀଭାବନା, ମହିମା, ଅହଲ୍ୟାସ୍ତବ, କୀଚକବଧ କାବ୍ୟ ଓ କବିତାମାନ ରଚନା କରି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଅମର କୀର୍ତ୍ତି ରଖି ଯାଇଅଛନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ ନାମରେ ସମ୍ବଲପୁରର ଉଦ୍ୟମୀ ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ସମ୍ବଲପୁରରେ ୧୯୩୦ ସାଲରୁ ଗଙ୍ଗାଧର ସାହିତ୍ୟ ପରିଷଦ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଅଛନ୍ତି ।]

ମେହେରାବ୍(ବି)—ବୈଦେ. ବି (ଅ; ମେହ୍‌ରାବ୍)—୧ । ତୋରଣ—
Meherāb(bi) 1. Gate. [ଉ—ଉଭୟବନ୍ଧୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣସ୍ତମ୍ଭ ହୋଇ ଥାନ୍ତି ଠାନ୍ତି, ଧର ଉନ୍ନ ମେହେରାବତୁ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି. ବଳମାଦତ୍ୟ ।] ୨ । ତୋରଣ ଉପରେ
মেরাপ
मोहराब
ଲୁଲବା ଖିଲାଣ—2. An arch over a gateway. ୩ । ଖିଲାଣ—3. Arch. ୪ । ଗୋଲାକାର ଶିଖର—4. Arched top. [ଉ—ମେହେରାବ-ଜସ୍ତୁ ଅକାଶେ ତୋଳନ୍ତି ଦନ୍ତୁସପଂଝା । ସ୍ୱଧାକାଥ- ଉଷା ।]

ମେହେରାବ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ମେହ୍‌ରାବ୍‌ଦାର୍) —ଖିଲାଣ ଯୁକ୍ତ
Meherāb-dār —Arched.
মেরাপদার
मेहराबदार

ମୈ—ଦେ ଓ ବୈଦେ. ବି—ମଇ (ଦେଖ)
Mai Mai (See)

ମୈଅର—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ମୟୂର)—ମୟୂର (ଦେଖ)
Maiara Mayūra (See)
ময়ুর
मयूर (ମୈଅଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୈଁ—ପ୍ରାଦେ (ହିନ୍ଦିଭାଷା) ସଙ୍ଗ (ଭୁଲ ହ୍ର. ମୈଁ)—ମୁଁ; ଅମ୍ଭେ—
Maiñ I.

ମୈଁତର—ପ୍ରାଦେ (ହିନ୍ଦିଭାଷା) ବି (ସ. ମିତ୍ର)—ମିତ୍ର; ବନ୍ଧୁ—
Maiñtara Friend.

ମୈଁଷ(ଷି)—ଦେ. ବି (ସ. ମହିଷ)—ମଇଁଷି (ଦେଖ)
Maiñsha(shi) Maiñsha (See)

ମୈତା—ଦେ. ବି—ମଇତା (ଦେଖ)
Maitā Maitā (See)

ମୈତ୍ର—ସ. ବଣ. (ମିତ୍ର+ଅ)—ମିତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Friendly.
Maitra ସ. ବି—୧ । ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ; ମିତ୍ରତା—1. Friendship. ୨ । ସଂସର୍ଗ—2. Association; intercourse. ୩ । ଅନୁରାଧା ନକ୍ଷତ୍ର—3. The seventeenth lunar mansion. ୪ । ମଳ ତ୍ୟାଗ—4. Voiding excrement. ୫ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—5. A Brahman. ୬ । ମିତ୍ର—6. A friend. ୭ । ପାୟୁ; ମଳଦ୍ୱାର; ଗୁହ୍ୟ ଦେଶ—7. The anus. ଦେ. ବି—ବଙ୍ଗୀୟ ବାରେନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—A family title amongst the Bengalee Brahmans of Bārendra class.
মৈত্র
मैत्र

ମୈତ୍ରକ—ସ. ବି. (ମୈତ୍ର+କ)—ମିତ୍ରତା—
Maitraka Friendship.

ମୈତ୍ର କଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଯୁଆଳି ମଝିରେ ଯୁଆଳିକୁ ଛିଦ୍ର କରି ଥିବା ଖିଲ—The wooden pin fixed on the middle of the yoke.
Maitra kantā

ମୈତ୍ରାବରୁଣ(ଣି)—ସ. ବି. (ମିତ୍ରାବରୁଣ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ; ଇ)—
Maitrābaruna(ni) ୧। ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷି—1. Sage Agastya. ୨ । ବଶିଷ୍ଠ ଋଷି—2. Sage Basishtha. [ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ଉର୍ବଶୀଙ୍କ ରୂପରେ ମୋହିତ ମିତ୍ର ଓ ବରୁଣ ଦେବଦ୍ୱୟଙ୍କ ସାର୍ଦ୍ଧ୍ୟ ସ୍ଥଳିତ ହୋଇ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ିଲା ଓ ତହିଁରୁ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଓ ବଶିଷ୍ଠ ଋଷିଦ୍ୱୟ ଜାତ ହେଲେ—ହ୍ର. ଶ]

ମୈତ୍ରୀ—ସ. ବି. (ମିତ୍ର+ଭାବ, ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ମିତ୍ରତା; ବନ୍ଧୁତା—
Maitrī 1. Friendship. ୨ । ସହଯୋଗ; ସଂସର୍ଗ—2. Association; co-operation. ୩ । ସହବାସ—3. Familiarity; cohabitation.

ମୈତ୍ରୀ କରଣ—ସ. ବି. (ମୈତ୍ରୀ+କରଣ)—ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନ—
Maitrī karana Establishment of friendship or amicable relation.

ମୈତ୍ରୀ ବଳ—ସ. ବି—ବୁଦ୍ଧ ଦେବଙ୍କର ଏକ ନାମ (ହ୍ର. ଶ)—
Maitrī bala A name of the Buddha.

ମୈତ୍ରୀ ବ୍ରତ—ସ. ବି—ମିତ୍ରତା ରୂପ ବ୍ରତ—
Maitrī brata A vow of friendship.

ମୈତ୍ରୀ ଭାବ—ସ. ବି—ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ; ବନ୍ଧୁତା—Friendship; amicable relation.
Maitrī bhāba

ମୈତ୍ରେୟ—ସଂ. ବ (ମିତ୍ର+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଏୟ) -ମିତ୍ର ସଂବନ୍ଧୀୟ—Relating to a friend. ବି. (ମିତ୍ର+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଏୟ) —୧ । ଋଷି ବିଶେଷ; ବିଷ୍ଣୁ ପୁରାଣର ଶ୍ରୋତା—1. Name of a sage who was the hearer of Bishnu Pūrāna. [ଦ୍ର—ଭାଗବତ ଅନୁସାରେ ଏ ପରାଶରଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ଥିଲେ—ହ୍ର. ଶ] ୨ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—2. The Buddha. [ଦ୍ର—ଏ ବୁଦ୍ଧଦେବ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବେ—ହ୍ର ଶ] ୩ । ସଙ୍କର ଜାତି ବିଶେଷ—3. Name of a mixed caste. [ଦ୍ର—ଏହି ସଙ୍କର ଜାତି ବୈଦେହ ପୁରୁଷ ଔରସରେ ଅୟୋଗବ ଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭରେ ଜାତ । ଏମାନେ ଲୋକଙ୍କ ଦନ ସ୍ତବର ସମସ୍ତ ଜଣାଇବା କରୁଥିଲେ ।] ୪ । କୋଣାର୍କସ୍ଥ ପବିତ୍ର ବନ—4. A sacred forest at Konārka. ୫ । ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହ୍ର. ଶ)—5. The sun.
Maitreya

ମୈତ୍ରେୟକ—ସଂ. ବି. (ମୈତ୍ରେୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଯେ ମୁହୂର୍ତ୍ତି ବା ସମୟ ଜଣାଇବା କରେ—A crier who announces the time.
Maitreyaka

ମୈତ୍ରେୟିକା—ସଂ. ବି. (ମୈତ୍ରେୟ+ଇକ+ଆ)—ମିତ୍ରଯୁଦ୍ଧ; ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ସଂଗ୍ରାମ—A contest amongst friends or allies.
Maitreyikā

ମୈତ୍ରେୟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ନାମ)—୧ । ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ଋଷିଙ୍କର ବ୍ରହ୍ମବାଦିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. Name of the learned wife of sage Jājnyabalkya. ୨ । ଅହଲ୍ୟାଙ୍କ ନାମ (ହ୍ର. ଶ)—2. A name of Ahalyā.
Maitreyī

ମୈତ୍ର୍ୟ—ସ. ବି (ମିତ୍ର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—ବନ୍ଧୁତ୍ୱ; ମୈତ୍ରୀ—
Maitrya Friendship.

ମୈଥିଳ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମିଥିଳା+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ମିଥିଳା ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the
Maithila

(ମୈଥିଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) country Mithilā. ୨ । ମିଥିଳା ଦେଶବାସୀ—2. Inhabiting Mithilā. ବି— ୧ । ମିଥିଳାର ରାଜା—1. The king of Mithilā, ୨ । ରାଜା ଜନକ—2. King Janaka. ୩ । ମିଥିଳା ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. An inhabitant of Mithilā.

ମୈଥିଳୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମିଥିଳା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Maithili ୧ । ଜନକଦୁହିତା ସୀତା—1. Sitā, the daughter of Janaka, king of Mithilā. ୨ । ବିହାରୀ ଭାଷାର ପ୍ରାଦେଶିକ ରୂପ—2. A dialect of the Behari language. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୈଥିଳର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Feminine of Maithila.

ମୈଥୁନ—ସଂ. ବି (ମିଥୁନ=ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ+କର୍ମାର୍ଥେ. ଅ)— ୧ । ଅଗ୍ନ୍ୟାଧାନାଦି ବିବାହ କର୍ମ—1. The ceremony or
Maithuna rites of marriage. ୨ । ରତିକ୍ରିୟା; ସୁରତ; ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷର ଶାରୀରିକ ସଙ୍ଗମ; ସମ୍ଭୋଗ; ଇନ୍ଦ୍ରିୟଲାଳସାର ଚରିତାର୍ଥକରଣ—2. Copulation; cohabitation; sexual intercourse. [ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ—ଅନାଚାର, ଅଭିମାନିତ, ଅବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟକ, ଉପସୃଷ୍ଟ, ଗ୍ରାମ୍ୟଧର୍ମ, କ୍ରୀଡ଼ାରତ୍ନ, ନିଧୁବନ, ମହାସୁଖ, ରତ, ବ୍ୟବାୟ, ସ୍ତ୍ରୀପୁଂପ୍ରୟୋଗ, ସୁରତ, ସମ୍ଭୋଗ, ଶୃଙ୍ଗାର, ପ୍ରସକ୍ତି, ରଙ୍ଗ, ରତିକ୍ରିୟା ।] ୩ । ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ମରଣ, କୀର୍ତ୍ତନ, କେଳି, ପ୍ରେକ୍ଷଣ, ଗୁହ୍ୟଭାଷଣ, ସଙ୍କଳ୍ପ, ଅଧ୍ୟବସାୟ, କ୍ରିୟାନିଷ୍ପତ୍ତି—ଏହି ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗଯୁକ୍ତ ବ୍ୟାପାର—3. The amatory association between a male and a female (consisting of eight acts or steps) ୪ । ସଂସର୍ଗ—4. Association.

ମୈଥୁନ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମୈଥୁନ+ଯ)—ଗାନ୍ଧର୍ବ ବିବାହ (ହି. ଶ)—
Maithunya Love-marriage.

ମୈଦା—ଦେ. ବି (ଫା)—ମଇଦା (ଦେଖ)—Maidā (See)
Maidā [ଦ୍ର—ମୈଦା ଅଟା ଅପେକ୍ଷା ଶୁବ୍ର ସୂକ୍ଷ୍ମତର ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ ।]
ময়দা मैदा

ମୈଦାନ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ମଇଦାନ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Maidāna (etc) Maidāna etc (See)
ময়দান मैदान

ମୈଧେ(ଧ୍ୟେ)—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ (କଟକ ଓ ଜମିଦାରୀ ଓ ମହାଜନୀ
Maidhe(dhye) ହିସାବ)—ମଇଧେ (ଦେଖ)—Maidhe (See)

ମୈନର—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି ଓ ବିଣ—ମଇନର (ଦେଖ)
Mainara Mainara (See)

ମୈନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମଇନା (ଦେଖ)
Mainā Mainā (See)

ମୈନାକ—ସଂ. ବି (ମେନକା—ହିମାଳୟପତ୍ନୀ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—
Maināka ପର୍ବତରାଜ ହିମାଳୟଙ୍କ ପୁତ୍ରରୂପେ କଳ୍ପିତ ପର୍ବତ-
(ଅନ୍ୟ ସଂନାମ—ହିମବତ୍ ସୁତ, ବିଶେଷ—Name of a fabul-
ହିରଣ୍ୟନାଭ, ସୁନାଭ ।) ous mountain in the sea betwen India and Ceylon. [ଦ୍ର—ମୈନାକ ପର୍ବତ କୁମାରିକା ଅନ୍ତରୀପ ଓ ଲଙ୍କାଦ୍ୱୀପ ମଧ୍ୟରେ ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରେ ଅବସ୍ଥିତ । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ର ପର୍ବତମାନଙ୍କର ପକ୍ଷଚ୍ଛେଦ କରିବାରୁ ଏ ସମୁଦ୍ରରେ ଲୁଚି ରହିଥିଲେ । ଫଳରେ ଏହାଙ୍କର ପକ୍ଷଚ୍ଛେଦ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ସମୁଦ୍ର ପାର ହେବାବେଳେ ହନୁମାନଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୟ ଦେବାପାଇଁ ସମୁଦ୍ର ମୈନାକଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ।] ଦେ. ବି—୧ । ରଣପୁର ରାଜଧାନୀ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବିଶାଳ ପର୍ବତ—1. A large mountain near Raṇapur, the capital of the Raṇapur Oriya State. [ଦ୍ର—ଫଣାଧରକୃତ ମୈନାକ ଶିଖରୀ ଯା ଶିରେ ବସନ୍ତି ରଣପୁରେଶ୍ୱରୀ । ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।] ୨ । ହିମାଳୟର ଉଚ୍ଚଶୃଙ୍ଗ ବିଶେଷ (ହି.ଶ)—2. Name of a high peak of the Himālayas.

ମୈନିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମୀନ+ଜୀବିକାର୍ଥେ. ଇକ) ମତ୍ସ୍ୟବ୍ୟବସାୟୀ—
Mainika Fisherman.

ମୈନ୍ଦ—ସଂ. ବି—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ଅସୁରବିଶେଷ—
Mainda 1. Name of a demon killed by Śrīkṛushṇa. ୨ । ବାନରରାଜ ବିଶେଷ—2. Name of a mythological monkey-king.

ମୈଫ(ଫି)ଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ମଇଫଲ୍ (ଦେଖ)
Maipha(phi)l Maiphal (See)

ମୈମନ୍—ବୈଦେ. ବି—ମଇମନ୍ (ଦେଖ)
Maiman Maiman (See)

ମୈର—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ମୟୂର)—ମୟୂର (ଦେଖ)
Maira ময়ূর मोर Mayūra (See)
(ମୈରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୈରା—ଦେ. ବି—୧ । ମଇରା (ଦେଖ)—1. Mairā (See) ୨ ।
Mairā (ନାମ) ଲର୍ଡ଼ ମଇରା; ଭାରତର ଜନୈକ ବଡ଼ଲାଟ—
ময়রা 2. Lord Moira, the Governor General
मयरा and Viceroy of India from 1813-1823.
[ଦ୍ର—ଲର୍ଡ ମୈରା ୧୮୧୩-୨୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତର ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନେରାଲ୍ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ଘଟିଥିବା ନେପାଳ ଯୁଦ୍ଧ, ପିଣ୍ଡାରି ଯୁଦ୍ଧ ଓ ଶେଷ ମରହଟ୍ଟା ସମରରେ ଇଂରେଜମାନେ ଜୟଲାଭ କରିଥିଲେ ।]

ମୈରାବଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ନାମ)—ମହୀରାବଣ (ଦେଖ)
Mairābaṇa Mahīrābaṇa (See)
মহীরাবণ महीरावण

ମୈରିଗିରିଅ—ଦେ. ବ—ମହିରି ଗିରିଅ (ଦେଖ)
Mairigiria Mahiri giria(See)

ମୈରି ଭଡ଼ି ଗଡ଼ିବା (ଲୋଟିବା)—ଦେ. କ୍ରି.—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳଳ ହୋଇ
Mairi bhaṛi gaṛibā (loṭibā) ଭୂମିରେ ଲୁଣ୍ଠିତ ହେବା—
To wallow or roll on the ground with agony.

ମୈରେୟ—ସ. ବ.—(ମିରୁ = ମିଶର ଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ନଗରବିଶେଷ
Maireya + ଢ଼ାଚାର୍ଥେ ଏୟ; ଖମା ମାର=କାମ + ଭକକାର୍ଥେ. ଏୟ
ଲଘାରକ୍ଷ)—୧ । ମିଶର ଦେଶର ମଦ୍ୟ ବିଶେଷ—
1. A kind of wine distilled from the blossom of Lythrum Fruticosum.
[ଦ୍ର—ଏହା ଧାଇ ଫୁଲ, ଗୁଡ଼, ଗୁହଳ କାଞ୍ଜି, ଦାରୁଚିନି, ତେଜପତ୍ର, ଅଳାଇଚ, ନାଗେଶ୍ବର, ଲବଙ୍ଗ, ମରିଚ, ଶୁଣ୍ଠି ଓ ବମ୍ବେଗନ୍ଧାଦ୍ଵାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।] ୨ । ମଦ; ଶରାପ—
(ହ. ଶ)—2. Wine. ୩ । ମଧୁ ମିଶ୍ରିତ ମଦ୍ୟ ଓ ଆସବ
(ହ. ଶ)—3. Wine mixed with honey.

ମୈରେୟକ—ସ. ବ—ବୈଦେହୀ ଗର୍ଭରେ ବୈଦେହ ଔରସରେ ଉତ୍ପନ୍ନ
Maireyaka ସଙ୍କର ଜାତି ବିଶେଷ—Name of a half caste born of the womb of a Saurindhri woman by a Baideha male.

ମୈଲଖୁ(ଖୋ)ରା—ଦେ. ବ.—ମଇଲ ଖୁରା (ଦେଖ)
Mail-khu(kho)rā Maila khurā (See)

ମୈଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—ବୈଦେ. ବ—ମଇଲ (ଦେଖ)
Maila Maila (See)

ମୈଲନ୍ଦ—ସ. ବ.—ଭ୍ରମର—
Mailanda The black bee.

ମୈଲମ—ଦେ. ବ— ମଇଲମ (ଦେଖ)
Mailama Mailama (See)

ମୈଳା(ଲା) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ମଇଲା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mailā(lā) (etc) Mailā etc (See)
ময়লা मैला

ମୈଶୁମ(ମି)—ବୈଦେ. ବ— ମହଶୁମ୍(ମି) (ଦେଖ)
Maisum(mi) Mahasum(mi) (See)

ମୈଶୁର—ଦେ. ବ—ମହୀଶୂର (ଦେଖ)
Maisura Mahisur (See)

ମୈ (ମୈଁ)ଷାସୁର—ପ୍ରା. ବ—ମହିଷାସୁର—A demon. (ଢ଼—
Mai(maiñ)shāsura ସତ୍ୟ ଯୁଗେ ମୈଷାସୁର ବଳପ ଭଲ, କ୍ରିଗୁଣ ଜନନୀ ଏହି ଅନାଦି ନାସ୍ତି । ପ୍ରାଚୀ. ଚଣ୍ଡୀଶତକସ୍ତୁତି ।)

ମୈସ୍ମର—ବୈଦେ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ଇଂ. ମେସ୍‌ମେରିଜମ୍)—
Maismara ମେସ୍‌ମେରିଜମ୍; ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରଶକ୍ତି, ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି ବା
মেস্মর କୌଶଳଦ୍ଵାରା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀରକୁ ଓ ମନକୁ ଅଭିଭୂତ
मेस्मेरिजम କରାଯାଏ—Mesmerism.
(ମେସ୍ମର ତନ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୈସ୍ମର ଶକ୍ତି—ଦେ. ବ (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ବୌଦ୍ଧିକ ଶକ୍ତି—
Maismara śakti Mesmeric power.

ମୈହିଆ(ହ୍ୟା)—ଦେ. ବଣ—ମହିଆ (ଦେଖ)
Maihiā(hyā) Mahiā (See)

ମୋ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସ. ଅସ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦଜାତ ଷଷ୍ଠ୍ୟର୍ଥକ ମୁଁ ଶବ୍ଦର ଷଷ୍ଠୀ
Mo ୧ ବଚନ; ସ. ମେ. ପ୍ରା. ମୋ)—(ଷଷ୍ଠ୍ୟର୍ଥକ) ଆମ୍ଭର—
আমার My; mine. [ଦ୍ର—ବହ୍ୟାପଲଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥ ଆଦି ପ୍ରାଚୀନ [ପ୍ରାଚୀନ. ବ. ମୋ] [ପ୍ରାଚୀନ ବଙ୍ଗଭାଷାଗ୍ରନ୍ଥର ମୁଁ, ମତେ ଓ ମୋର
मेरा ଅର୍ଥରେ 'ମୋ' ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖାଯାଏ ।]
ମୋଅ(ଓ)ର, ମୋହୋ }
ମୋହ(ହୋ)ର, ମୋର } ଅନ୍ୟରୂପ

ମୋଅ(ଓ)ରି—ଦେ. ସର୍ବ—୧ । ମୋରହିଁ—1. Certainly
Moa(o)ri mine. ୨ । କେବଳ ମୋର—2. Mine and
আমার मेराही mine only.
(ମୋରି, ମୋହ(ହୋ)ରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଅଜା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ମୁଅଜା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Moājā (etc) Muājā etc (See)

ମୋଉଜ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ—ମଉଜ (ଦେଖ)
Mouja Mauja (See)

ମୋକଦ(ଦ୍ଦ)ମ—ବୈଦେ. ବ—ମକଦମ (ଦେଖ)
Mokada(dda)ma Makadama (See)

ମୋକଦ(ଦ୍ଦ)ମା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—ମକଦମା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mokada(dda)mā (etc) Makadamā etc (See)

ମୋକଦ(ଦ୍ଦ)ମି—ବୈଦେ. ବ—ମକଦମି (ଦେଖ)
Mokada(dda)mi Makadami (See)

ମୋକର(ରି)ର୍(ର)—ବୈଦେ. ବ—ମୁକରର୍ (ଦେଖ)
Mokara(ri)r(ra) Mukarar (See)

ମୋକର(ରା)ରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—ମୁକରରି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mokara(rā)ri (etc) Kukararā etc (See)

ମୋକା—ଦେ. ବ—ମୁକା (ଦେଖ)
Mokā Mukā (See)

ମୋକା ଧରିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ପିଲେଇବା (ଦେଖ)
Mokā dharibā Pileibā (See)

ମୋକାବିଲା(ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—ମୁକାବିଲା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mokābilā (etc) Mukābilā etc (See)

ମୋକାମ୍(ମ)(ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—ମୁକାମ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mokam(ma)(etc) Mukāma etc (See)

ମୋକେ—ପ୍ରାଦେ (କଳାହାଣ୍ଡି) ସର୍ବନାମ—ମୋତେ—
Moke Me; to me.

ମୋକ୍ତବ୍ୟ—ସ. ବଣ (ମୁଚ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ମୋଚନୀୟ; ମୁକ୍ତ
Moktabya ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—Deserving to be liberated or unloosened.

ମୋକ୍ତାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—ମୁକ୍ତାର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Moktāra (etc) Muktār etc (See)

ମୋକ୍ତା—ସ. ତ୍ରିଣ. ପୁଂ (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—
Moktā ମୋଚନକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Delivering. ବି—
(ମୋକ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା—Liberator; deliverer.

ମୋକ୍ଷ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ମୁକ୍ତ ହେବା—1. To be released.
Moksh (root) ୨ । ମୁକ୍ତ କରିବା—2. To release.
୩ । ପ୍ରେରଣ କରିବା—3. To send. ୪ । ନିକ୍ଷେପ କରିବା—4. To discharge; to throw; to cast.

ମୋକ୍ଷ—ସ. ବି (ମୋକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ମୁକ୍ତି; ପରିତ୍ରାଣ;
Moksha ଉଦ୍ଧାର—1. Deliverance; liberation.
୨ । ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତି—2. Emancipation; freedom.
୩ । ନିର୍ବାଣ; ନିତ୍ୟସୁଖପ୍ରାପ୍ତି; ଅପବର୍ଗ; ଜୀବର ଏ ପୃଥିବୀରେ ବାରମ୍ବାର ଜନ୍ମ ଓ ମରଣରୂପ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତି—3. Final beatitude; salvation. [ଦ୍ର—ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ ଓ ମୋକ୍ଷ ଏହି ଚାରୋଟି ପୁରୁଷାର୍ଥ ବା ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ଚତୁର୍ବର୍ଗ=ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରାନୁଯାୟୀ ଆଚାର; ଅର୍ଥ=ଧନ, ସମ୍ପତ୍ତି; କାମ=ଅଭୀଷ୍ଟସିଦ୍ଧି; ମୋକ୍ଷ=ମୁକ୍ତି ବା ନିର୍ବାଣ, ଏହି ଚତୁର୍ବର୍ଗ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ମୋକ୍ଷ ପ୍ରଧାନ ଅଟେ ବୋଲି ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରରେ ଉପଦେଶ । ଜୀବର ପୃଥିବୀରେ ବାରଂବାର ଜନ୍ମିବା ଓ ମରିବାରୂପ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭକୁ ମୋକ୍ଷ ବୋଲାଯାଏ । ମୋକ୍ଷ ଲାଭ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପୃଥିବୀରେ ଆଉ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରେ ନାହିଁ । ମୋକ୍ଷଲାଭର ଉପାୟ ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱର ବା ବ୍ରହ୍ମତତ୍ତ୍ୱର ସାକ୍ଷାତ୍କାର ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି । ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନ ମତରେ ଦୁଃଖର ଅତ୍ୟନ୍ତିକ ନାଶହିଁ ମୁକ୍ତି ବା ମୋକ୍ଷ । ସାଂଖ୍ୟମତରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଆଧିଦୈବିକ ଓ ଆଧିଭୌତିକ ତ୍ରିବିଧ ତାପର ସମୂଳନାଶହିଁ ମୋକ୍ଷ । ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନ ମତରେ ପୂର୍ଣ୍ଣଆତ୍ମଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ମାୟାସଂବନ୍ଧରୁ ରହିତ ହୋଇ ଶୁଦ୍ଧ ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱରୂପଙ୍କ ବୋଧ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବାହିଁ ମୋକ୍ଷ । ଫଳତଃ ସବୁପ୍ରକାରର ସୁଖଦୁଃଖ, ମୋହମାୟା, ଅଜ୍ଞାନ ଆଦିରୁ ମୁକ୍ତିହିଁ ମୋକ୍ଷ ଅଟେ । ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତ ଜୀବ ଚିରକାଳ ପାଇଁ ସବୁପ୍ରକାର କଷ୍ଟରୁ ଓ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରେ ।] ୪ । ମୃତ୍ୟୁ; ମରଣ—4. Death. ୫ । ଦାୟିତ୍ୱରୁ ନିଷ୍କୃତି—5. Acquittance from an obligation. ୬ । ସୂର୍ଯ୍ୟର ବା ଚନ୍ଦ୍ରର ଗ୍ରହଣକାଳୀନ ଗ୍ରାସରୁ ମୁକ୍ତି—6. Liberation of the sun or the moon from the eclipse. ୭ । ସଂସାର ବନ୍ଧନରୁ ଓ ମାୟାରୁ ମୁକ୍ତି—7. Emancipation from the bonds and delusions of the world. ୮ । ମୋଚନ; ଖୋଲାଇବା—8. Loosening. [ତାର ମୋର ସାଦ ମୋକ୍ଷ ୮ ମୋକ୍ଷ୭—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।] ୯। ଘଣ୍ଟା-ପାଟଳୀ ଗଛ; ମୁଷ୍କକ ବୃକ୍ଷ—9. A kind of tree; Schrebra Swientenioides; Chelonioides.

ପ୍ରା. ବିଣ (ସ. ମୁଖ୍ୟ)—ମୁଖ୍ୟ; ପ୍ରଧାନ—Chief.
ଦେ. ବିଣ—ଲୁପ୍ତ—Vanished; extinct. [ଉ—ବେଢ ବେଢ ଭୂତ ପ୍ରଭୃତ ସ୍ୱଭାବ ମୋକ୍ଷ କେଉଁ ଅପେକ୍ଷ ନ ପାଇଲୁ ଗୋ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମୋକ୍ଷକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୋକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଯେ ପରିତ୍ରାଣ
Mokshaka କରେ; ପରିତ୍ରାତା—Delivering; liberating. ବି—ମୁଷ୍କକ ବୃକ୍ଷ; ଘଣ୍ଟାପାଟଳୀ ଗଛ—A tree; Schrebra Swientenioides; Chelonioides.
(ମୋକ୍ଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୋକ୍ଷ କର୍ତ୍ତା—ପ୍ରା. ବି (ସ. ମୁଖ୍ୟ କର୍ତ୍ତା)—ପରିବାର କର୍ତ୍ତା—
Moksha karttā The master or head of a family.

ମୋକ୍ଷ କାମନା—ସ. ବି—ନିର୍ବାଣ ନିମନ୍ତେ ବାସନା—
Moksha kāmanā A desire for liberation or salvation

ମୋକ୍ଷ କାମୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ନିର୍ବାଣ ଲାଭର ଅଭିଳାଷୀ—
Moksha kāmī Desiring emancipation.
(ମୋକ୍ଷ କାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୋକ୍ଷଣ—ସ. ବି (ମୋକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ମୋଚନ;
Mokshaṇa ମୁକ୍ତିଦାନ; ଉଦ୍ଧାର କରିବା—1. Liberating.
ମୋକ୍ଷଣୀୟ } ବିଣ ୨ । ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତକରିବା; ଉନ୍ମୋଚନ—
ମୋକ୍ଷିତ } 2. Setting free. ୩ । ବୃଥା ବ୍ୟୟ କରିବା; ଧନ ଉଡ଼ାଇବା—3. Squandering. ୪ । ମରଣ—4. Death. ୫ । ନିଃସାରଣ—5. Discharging. ୬ । କ୍ଷେପଣ—6. Throwing out.

ମୋକ୍ଷ ଗତି—ସ. ବି (ରୂପକ)—ପରମ ମୁକ୍ତି; ନିର୍ବାଣ—Final
Moksha gati emancipation or beatitude.

ମୋକ୍ଷଦ—ସ. ବିଣ. ଓ ବି. ପୁଂ (ମୋକ୍ଷ+ଦା ଧାତୁ=ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Mokshada ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା—Saviour.
(ମୋକ୍ଷଦାତା, ମୋକ୍ଷପ୍ରଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ମୋକ୍ଷଦା, ମୋକ୍ଷଦାତ୍ରୀ, ମୋକ୍ଷପ୍ରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୋକ୍ଷ ଧାମ—ସ. ବି—କୈବଲ୍ୟ ଧାମ; ବୈକୁଣ୍ଠପୁରୀ; ସ୍ୱର୍ଗ—
Moksha dhāma The heaven; paradise.

ମୋକ୍ଷ ପଥ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପରିତ୍ରାଣର ଉପାୟ—
Moksha patha The way of salvation.
(ମୋକ୍ଷମାର୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋକ୍ଷ ପଦ—ସ. ବି—ମୋକ୍ଷଲାଭରୂପ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—
Moksha pada The final beatitude.

ମୋକ୍ଷପାନ—ପ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସ. ମୁଖ୍ୟ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ—
Mokshapāna Best. [ଉ—ସକଳ ଦାନ ମୋକ୍ଷପାନ । ମୁଖ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ ଦେଲେ କର୍ମଦାନ—ପ୍ରାଚୀ. କର୍ଣ୍ଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।]

ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (୨ୟା ତତ୍)—୧ । ନିର୍ବାଣପ୍ରାପ୍ତ—
Mokshaprāpta 1. One who has attained final beatitude. ୨ । ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତ—2. Eamancipated.

ମୋକ୍ଷ ପ୍ରାପ୍ତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) - ସଂସାର ମୁକ୍ତି—Final emancipation from the world.
Moksha prāpti
(ମୋକ୍ଷଲାଭ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋକ୍ଷବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ) - ବେଦାନ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ର (ହ୍ର. ଷ) —
Mokshabidyā The Bedāntas.

ମୋକ୍ଷା—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି—ମୋକ୍ଷ (ଦେଖ) —Moksha
Mokshā (See) ବିଣ. ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତ—Liberated.
(ଉ—ଅମୋକ୍ଷା ପିଣ୍ଡକୁ ସ୍ୱାମୀ ମୋକ୍ଷା କରିଥିଲୁ—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମଜରୂପଣଗୀତା ।)

ମୋକ୍ଷିତ—ସଂ. ବିଣ (ମୋକ୍ଷ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇତ)—୧ । ମୁକ୍ତ—
Mokshita 1. Freed; released; liberated; set free.
୨ । ସ୍ୱାଧୀନତାପ୍ରାପ୍ତ—2. Emancipated.

ମୋକ୍ଷୋପାୟ—ସଂ. ବି—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ମୋକ୍ଷଲାଭ କରିବାର
Mokshopāya ଉପାୟ (ଯଥା—ତପ, ଶମ, ଦମ, ଯୋଗ, ଜ୍ଞାନାଦି)—1. Means of attaining salvation.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ମୁନି; ଋଷି; ତପସ୍ୱୀ—2. A sage; a saint.

ମୋକ୍ଷ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୋକ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତ
Mokshya ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—Deserving to be liberated.
(ମୋକ୍ଷ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୋଖାଲଫ୍(ଫ୍)—ବୈଦେ. ବି (ବିଶେଷ) (ଅ. ମୁଖାଲିଫ୍) -୧ । ମୁଖା-
Mokhālap(ph) ଲିଫ୍, ପ୍ରତିକୂଳ—1. Inimical. ୨ । ବିପ-
ମୁଖালিফ मुखालिफ ରୀତ; ପ୍ରତିକୂଳାଚରଣ—2. Antagonistic.
୩ । ବିପରୀତ—3. Opposite.

ମୋଗ(ଘ)ମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁଗମ୍)—୧ । ମୁଗମ୍; ଗୁପ୍ତ
Moga(gha)m ରହସ୍ୟ; ଗୁପ୍ତକଥା—1. The key or secret
গুপ্তকথা मुगम to a thing. ୨ । ମର୍ମସ୍ଥାନ—2. Vital part; vulnerable part of the body.

ମୋଗଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁଗଲ୍=ମଙ୍ଗୋଲିୟା ଅଧିବାସୀ)—
Mogal ମୁସଲମାନ୍ ଜାତିର ଗୋଟିଏ ଶାଖା—The Moghals;
মোগল मोगल a Mahomedan race who invaded India and established empire in India.
(ଉ—ଏ ତ ସ୍ୱଳ୍ପଧନ ଦେଖିଲ ମୋଗଲ ବଟେଇ ତୁହାଣ ପଠାଣ । ଗଡ଼କୁ ବୋଲି ପଶି ଛାଞ୍ଚିପିବେ ଯେ, ଜଳ ଲଙ୍ଘିବେ କେହୁ ପୁଣ —ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।)
[ଦ୍ର—ହୂନ୍ ମାନେ ଅର୍ଯ୍ୟଜାତୀୟ, ମୋଗଲମାନେ ମଙ୍ଗୋଲୀୟ ଜାତୀୟ । ଏମାନେ ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ବାଟେ ଭାରତରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ ବାବର ନାମକ ଜଣେ ମୋଗଲ ସର୍ଦ୍ଦାର ଖ୍ରୀ. ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଭାରତକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ ଓ କ୍ରମଶଃ ସମ୍ରାଟ ଅରଙ୍ଗଜେବଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୭ ଜଣ ସମ୍ରାଟ ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବ ଭାରତରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପରେ ମୋଗଲ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ କ୍ରମଶଃ ଧ୍ୱଂସ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା ଓ ତତ୍ପରେ ୨।୩ ଗୋଟି ମୋଗଲ ବଂଶଧର ନାମମାତ୍ର ଗାଦିରେ ବସିଥିଲେ । ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅକବର ପ୍ରଧାନ ଥିଲେ (୧୫୫୬-୧୬୦୫) ଓ ଏମାନଙ୍କର ରାଜଧାନୀ ଦିଲ୍ଲୀରେ ଥିଲା । ଏହିମାନଙ୍କ ଅନ୍ତେ ଇଂରାଜମାନେ ପ୍ରଥମେ ସନନ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ଓ ପରେ ବାହୁବଳ ଏବଂ କୂଟନୀତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଭାରତରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କଲେ ।]

ମୋଗଲ ଅମଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ରାଜତ୍ୱକାଳ
Mogala amaḷa The reign of the Moghal emperors in India.
মোগল আমল
मोगलकी अमलदारी (ମୋଗଲ ଅମଲଦାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଗଲ ବନ୍ଦ—ଦେ. ବି—ମୋଗଲ ବନ୍ଦି (ଦେଖ)
Mogala banda Mogala bandi (See)
(ଉ—ଅମ, ଗଡ଼ଜାତ ମୋଗଲବନ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ବସି କେଣ ଦେଖ ଚଳୁଥିଲା । ଫଗ୍ଲବମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।).

ମୋଗଲ ବନ୍ଦି—ବୈଦେ. ବି—ଅକବରଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ସେନାପତି ଟୋଡରମଲ୍ଲଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମୋଗଲମାନଙ୍କର ଖାସ୍ ଶାସନକୁ
Mogala bandi
মোগলবন্দী ଆସିଥିବା ଓଡ଼ିଶାର ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳସ୍ଥ (କଟକ,
मोगलान ପୁରୀ ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ଜିଲ୍ଲାମାନ—The three British districts of Orissa (Cuttack, Puri and Balasore) along the sea coast which was formerly under the direct administration of the Moghal emperors.
[ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ଅକବରଙ୍କ ସେନାପତି ଟୋଡର ମଲ୍ଲ ୧୫୮୦ ସାଲରେ ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର କରି ସାମନ୍ତ ଓ ସେବକ ରାଜାମାନଙ୍କ ଶାସିତ ରାଜ୍ୟକୁ ଗଡ଼ଜାତ ଓ ମୋଗଲ ଶାସିତ ଖାସମହାଲମାନଙ୍କୁ ମୋଗଲବନ୍ଦି ନାମ ଦେଲେ । ମୋଗଲବନ୍ଦିର ପଶ୍ଚିମରେ ଥିବା ପାର୍ବତ୍ୟ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟମାନ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଦେଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେଉଅଛି ଓ ଉକ୍ତ ରାଜାମାନେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇଂରାଜ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କୁ ପେଶ୍‌କଶ ଦେଉଅଛନ୍ତି ।]

ମୋଗଲ ବନ୍ଦିଆ—ଦେ. ବିଣ—ମୋଗଲବନ୍ଦିବାସୀ—Inhabiting
Mogala bandiā the Moghalbandi.
মোগলবন্দী मोगलानिया

ମୋଗଲ ବାଦଶା—ବୈଦେ. ବି—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ—
Mogala bādasā The Moghal emperor.

ମୋଗଲ ବାଦସାହା—ବୈଦେ. ବି—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ—
Mogala bādasāhā The Moghal emperor.
মোগল বাদসা मोगल पा(बा)दसाह

ମୋଗଲମାରି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଜଳେଶ୍ୱର
Mogalamāri ନିକଟସ୍ଥ ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ର ବିଶେଷ—
মোগলমারী The name of an old battle field near
मोगलमारी Jaleśwar in the district of Balasore.
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ମୋଗଲବିଦ୍ରୋହୀ ଓଡ଼ିଶାର ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଦାଉଦ୍ ଅକବରଙ୍କ ସେନାପତି ଟୋଡରମଲ୍ଲଙ୍କ ଦ୍ୱାରା

ପରାଜିତ ହୋଇ ମୋଗଲଙ୍କ ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର କଲେ ଓ ପରେ ଓଡ଼ିଶାର ଶାସନକର୍ତ୍ତା ରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ ।]

ମୋଗଲ(ଲେ)ଇ—ଦେ. ବିଣ—ମୋଗଲ ଜାତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Mogalā(le)i Relating to the Moghals.
মোগলাই **मोगलानी** (ମୋଗଲଈ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଗଲ(ଲେ)ଇ ଟୋପି—ଦେ.ବି—ମୋଗଲମାନଙ୍କ ପିନ୍ଧିବା ପଗଡ଼ି ପରି
Mogalā(le)i ṭopi ପଗଡ଼ି—Turban like that worn
মোগলাই পাগড়ী **मोगलकी पाग** by the Moghals.
(ମୋଗଲଈ ପଗଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଗଲ୍ୟାଣ—ଦେ. ବିଣ—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଅଧିକୃତ—Occupied
Mogalyāṇa or invaded by the Moghals.
মোগল অধিকৃত (ଉ—ଅମୁକ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶା ମୋଗଲ୍ୟାଣ
मोगलान ହୋଇଲା । ପୁରୀ ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ।)

ମୋଘ—ସଂ. ବିଣ. (ମୁହ୍ ଧାତୁ=ମୁଗ୍ଧ ହେବା, ଅବୋଧ ହେବା+
Mogha କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବ୍ୟର୍ଥ; ବିଫଳ; ନିରର୍ଥକ—1. Vain;
(ଅମୋଘ—ବିପରୀତ) fruitless; ineffectual. ୨ । ରହିତ; ବିରହିତ—2. Void; destitute of. ୩ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ—3. Abandoned. ବି—୧ । ପ୍ରାଚୀର—1. A compound wall. ୨ । ବାଡ଼—2. A fence;
[ମୋଘା(ଘ୍ର)—ବି] hedge.

ମୋଘ କର୍ମା—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୋଘ+କର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Mogha karmā ଯେ ନିଷ୍ଫଳ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—Doing fruitless acts.

ମୋଘ ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଧର୍ମଜ୍ଞାନବିରହିତ
Mogha jñāna —1. Bereft of religious know-
(ମୋଘଜ୍ଞାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ledge. ୨ । ବୃଥା ଜ୍ଞାନ ଅନୁଶୀଳନକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Cultivating vain knowledge.

ମୋଘ ପୁଷ୍ପା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବନ୍ଧ୍ୟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Mogha pushpā Barren (woman).

ମୋଘା—ସଂ. ବି. (ମୋଘ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପାଟଳି (ଦେଖ)
Moghā 1. Pāṭali (See) ୨ । ବିଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)—
2. Birḍanga (See)

ମୋଘାଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବୃଥା ଆଶା ପୋଷଣକାରୀ
Moghāsa —1. Indulging in vain hopes.
(ମୋଘାଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହାର ଆଶା ବିଫଳ ହୋଇଅଛି—
2. Frustrated in one's hopes.

ମୋଘ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ମୋଘ+ଭାବ. ଯ)—ବିଫଳତା—
Moghya Fruitlessness.

ମୋଚ—ସଂ. ବି (ମୁଚ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ ।
Mocha କଦଳୀ ଫଳ—1. Plantain (fruit). ୨ । ଶୋଭାଞ୍ଜନ ବୃକ୍ଷ; ସଜନା ଗଛ—2. The moringa tree; Moringa Pterygosperma. ୩ । ଶିମିଳି ଗଛ (ବୃ. ଶ)—3. The silk-cotton tree. ୪ । ପାଟଳି ଗଛ (ବୃ. ଶ)—4. Schrebra Swientenioides (tree). ଦେ. ବି—ମୋଛ (ଦେଖ)—Mochha (See) [ଉ—ବାଣାସରେ ଜମୁରି, ସୁରେଇ. ଥୋଇ ଶର, ମୋଚ ଅର୍ଦ୍ଧିଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଯେ । ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମୋଚକ—ସ. ବିଣ (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ମୁକ୍ତିଦାତା;
Mochaka ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା—1. Liberating; delivering. ୨ । (+କର୍ମ. କ) ବିଷୟ ବାସନାରୁ ମୁକ୍ତ; ବୈରାଗ୍ୟଯୁକ୍ତ—2. Freed from worldly bonds. ବି—୧ । ମୋକ୍ଷ—1. Final liberation. ୨ । କଦଳୀ ଗଛ—2. The plantain tree; Musa. Sapientum. ୩ । ସଜନା ଗଛ—3. The moringa tree. ୪ । ଘଣ୍ଟା ପାଟଳି ଗଛ—4. Schrebra Swientenioides; Chelonioides. ୫। ଶିମିଳି ଗଛ—5. The silk-cotton tree.

ମୋଚ କର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବି—୧ । ରାମାୟଣୋକ୍ତ ରାକ୍ଷସ ବିଶେଷ—1. A
Mocha karṇṇa demon described in the Rāmāyaṇa. ୨ । ଛେଳି—2. The goat. [ଉ—(୧+୨) ବଧି ଲୁଦ ବାଳୁକ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମାନ ଜନ୍ତୁ ନେତ୍ର, ମୋଚକର୍ଣ୍ଣେ ଘାତକ ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ । ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମୋଚଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ—A kind of musical
Mochaṅga instrument. [ଉ—ଜଳତରଙ୍ଗ
मोचग ମୋଚଙ୍ଗ ଧର । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।]

ମୋଚନ—ସ. ବି (ମୁଚ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା; ମୁକ୍ତ ହେବା+ଭାବ.
Mochana ଅନ)—୧ । ମୁକ୍ତ କରିବା; ମୁକୁଳାଇବା—1. Delivering; liberating; emancipating setting free. ୨ । ମୁକ୍ତି; ମୋକ୍ଷ—2. Deliverance. ୩ । (+କର୍ମ. ଅନ) କଲ୍କ; ଚାଣ୍ଡି—3. The sediment left at the bottom of a pot of ghee or oil. ୪। ମଇଳା—4. Dirt; filth. ୫। ଅହଂକାର—5. Pride. ୬। ଦମ୍ଭ; ଦାମ୍ଭିକତା—6. Arrogance; effrontery. ୭ । ଶାଠ୍ୟ—7. Craftiness. ୮ । ବନ୍ଦୀକୁ ବନ୍ଧନରୁ ଖଲାସ ଦେବା—8. Discharging or setting free a prisoner. ୯ । ଋଣରୁ ମୁକ୍ତି—9. Discharge of a debt; liquidation of a debt. ୧୦ । ଋଣରୁ ମୁକ୍ତ ଦେବା—10. Absolving a person from a debt. ୧୧ । ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା—11. Delivering from a calamity. ୧୨ । ପୋଛିଦେବା—12. Wiping off. ୧୩ । ମାର୍ଜନ କରିବା; ସଫା କରିବା—13. Cleansing. ୧୪ । ତ୍ୟାଗ କରିବା; ଛାଡ଼ିବା—14. Abandoning. ୧୫ । ଦୋଷ କ୍ଷମା ଦେବା; ଦୋଷ ମାର୍ଜନା କରିବା—

15. Forgiving of a fault. ୧୬ । ମୁକ୍ତ କରିବା; ଫିଟାଇବା—16. Letting loose; loosening. ୧୭ । ଦୂରୀକରଣ (ଯଥା—ପାପମୋଚନ)—17. Removal.

ମୋଚନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁକ୍ତ କରିବା—To set free; to liberate.
Mochana kariba
মোচন করা मोचन करना

ମୋଚ(ଚି)ଣୀ—ସଂ. ବି (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+ଅନ+ଈ)—କଣ୍ଟକାରୀ (ଦେଖ)—The prickly night-shade; Solanum Jacquini
Mocha(chi)ni
(ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ରଫଳା, କ୍ଷୁଦ୍ରକଣ୍ଟକିକା, କ୍ଷୁଦ୍ରଦୁଃସ୍ପର୍ଶା, ଶୁକ୍ଳଫଳା, ବମନୀ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟକ୍ଷୁମାଳା, ବହ୍ନିଦମନୀ, ବହୁକଣ୍ଟକା, ବହିଁକଣ୍ଟାରିକା]

ମୋଚ ନିର୍ଯ୍ୟାସ—ସଂ. ବି (ମୋଚ=ଶିମିଳି+ନିର୍ଯ୍ୟାସ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶିମିଳି ଗଛର ଅଠା—The gum of the silk-cotton tree.
Mocha nirjyasa
[ଅନ୍ୟ ସଂ.ନାମ—ପିଚ୍ଛିଳସାର, ଶାଲ୍ମଲୀବେଷ୍ଟ, ସୁରସ
ମୋଚରସ
ମୋଚସାର
ମୋଚ(ଚ)ସ୍ରାବ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମୋଚସ୍ରୁ
ମୋଚୃକ
ମୋଚୃକ
[ଦ୍ର—ଏହା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଧାରକ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ ଓ କଷାୟ ରସ । ଏହା ପ୍ରବାହିକା, ଅତିସାର, ଆମଦୋଷ, କଫ, ପିତ୍ତ, ରକ୍ତଦୁଷ୍ଟି ଓ ଦାହନାଶକ ।]
মোচরস मोचरस; मोचरका; गोंद
ସ ସାମ୍‌ସାସ୍ନୁଡ୍ରାବ ସୁ. ସେମଲକୋସ୍ଗଁଦ

ମୋଚନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । ମୁକ୍ତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—1. Fit to be liberated or let loose. ୨ । ତ୍ୟାଗଯୋଗ୍ୟ—2. Fit to be abandoned.
Mochaniya

ମୋଚମର୍ଦ୍ଦ—ଦେ. ବି—ନିଜ ମୋଞ୍ଛବା—Trimming of one's moustaches.
Mochamardda
[ଦ୍ର—ବାଟେ (ମୋଚମର୍ଦ୍ଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ) କଦଳୀ ପତ୍ର ପ୍ରାୟ କଦଳ କେଶ, ଗୋଁପେ তা দেওয়া ମୋଚମର୍ଦ୍ଦ ପାଶୋର ଯେ । ଉତ୍ତ. मोछपर ताव देना ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମୋଚା—ସଂ. ବି (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—୧ । ଶାଲ୍ମଲୀ ବା ଶିମିଳି ଗଛ—1. The silk cotton tree; Bombax Heptaphyllum. ୨ । ନୀଳୀବୃକ୍ଷ; ନୀଳଗୁଲ୍ମ—2. The indigo plant. ୩ । ରମ୍ଭା ବା କଦଳୀ ଗଛ—3 Plantain plant. ଦେ. ବିଣ—ଲେଉଟ; ସଙ୍କୁଚିତ—Contracted.
Mocha

ମୋଚାଏ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମୋଚଏ (ଦେଖ)
Mochae Mochie (See)

ମୋଚାଟ—ସଂ. ବି (ମୋଚ—କଦଳୀ ଗଛ+ଅଟ୍ ଧାତୁ—ଗମନ କରିବା; ସଦୃଶ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । କୃଷ୍ଣଜୀରକ; କଳାଜୀରା—1. A black pungent seed, Nigella Indica. ୨ । ଚନ୍ଦନ—2. Sandal. ୩ । ରମ୍ଭାସ୍ତମ୍ଭ; କଦଳୀର ମଞ୍ଜ; କଦଳମଞ୍ଜ—3 The edible inner stem of the plantain tree ୪ । କଦଳୀ ଫଳ—4. Plantain.
Mochata

ମୋଚା ଫଳ—ସଂ. ବି—କଦଳୀ—
Mocha phala Plantain; banana.

ମୋଚା ମୋଚା(ଚି)—ଦେ. ବିଣ—ଲେଉଟ କୋଚା (ଦେଖ)
Mocha mocha(chi) Locha kocha (See)
मोड़ामोड़ि
[ମୋଚ ମା(ଚା, ଚୁ)ଚ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୋଚି—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ଚର୍ମକାର; ଜମ୍ମା ସଂ. ମୁଚ୍ ଧାତୁ—ଚମଡ଼ା ଛଡ଼ାଇବା)—୧ । ଚର୍ମକାର, ଯାତ ଜାତି ମୁଚୀ ଲେଖନ୍ତି, ଯେ ଯୋତା ତିଆର କରନ୍ତି—1. Cobbler (a low caste) ୨ । (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ;) ନୀଚ ଲୋକ—(ମୋଚିଅଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. (a term of abuse) Mean person.
Mochi
मुची मोची

ମୋଚିଏ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ବେକାଏ; ଗୋଟିଏ ହାତର ମୁଠା ମଧ୍ୟରେ ଏକାଥରକେ ଯେତେ ପରିମାଣରେ ଶାଗ ବା ଘାସ ଆଦି ଧରି ଯାଇ ପାରେ ସେତିକି ପରିମିତ—Handful; as much of potherb or grass as can be held in one's hand between the thumb and the other fingers.
Mochie

ମୋଚିକା—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମାଛ; ବାଲିଗରଡ଼ା ମାଛ—A kind of fish.
Mochika मो(मा)चिका

ମୋଚିତ—ସଂ. ବିଣ (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+ଣିଚ୍, ମୋଚ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ମୁକ୍ତ—Caused to be set free or released.
Mochita
[ଦ୍ର—ଚୋଟେ ଭାଗ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡେ ମନ-ମଥ ପାଶ, ବନ୍ଧନ କରନ୍ତୁ ଯିବା ମୋଚିତରେ । ଉପେନ୍ଦ୍ର, ଲାବଣ୍ୟବତୀ, ୦ ଗୀତ ।]

ମୋଚି ପାଣି—ଦେ. ବି—ଯୋତା, ଚମଡ଼ା, ବସ୍ତ୍ର ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିସିବା ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ପାଣି—Shoes, leather bits and night soil mixed in water.
Mochi pani
मैलापानी
[ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମୁହଁରେ ଦଣ୍ଡ ସ୍ୱରୂପ ଢଳାଯାଏ ଓ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପୁଣି ଗାରଡ଼ି ଆଦି କରି ଲୋକଙ୍କର ଅନିଷ୍ଟ କରୁଥାଏ, ତାକୁ ଧରି ତା ମୁହଁରେ ଏହି ମୋଚି ପାଣି ଢାଳିଲେ ତାହାର କରାମତି ଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଯାଏ ବୋଲି ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ।]

ମୋଚିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସଙ୍କୋଚନ)—ଲେଉଟ କରିବା; ସଙ୍କୁଚିତ କରିବା—To contract. (ଯଥା—ସେ ଗୋଡ଼ନ୍ତୁ ମୋଚି କରି ବସିଛି ।)
Mochiba
গুটান सिकोड़ना, मोड़ना

ମୋଚିମାଚି କରି ରଖିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଖେଳାଇ ହୋଇଥିବା ବା ଲମ୍ବା ପଦାର୍ଥକୁ ଗୁଡ଼ାଇ କରି ଗୋଟାଇ କରି ଏକତ୍ର ରଖିବା—To collect and pack up scattered articles.
Mochimachi kari rakhiba

ମୋଚୀ—ସଂ. ବି (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଈ)—ହିଳମୋଚିକା, ହିଡ଼ରିଥି ଶାଗ—A pot-herb growing on wet
Mochi

ground; Hingsh a Repens. ଦେ. ବ—ମୋଚି (ଦେଖ)—Mochi (See)

ମୋଚ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ମୋଚନଯୋଗ୍ୟ—
Mochya 1. Deserving liberation; about to be let loose. ୨ । ତ୍ୟାଜ୍ୟ—2. Fit to be abandoned.

ମୋଛ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶ୍ମଶ୍ରୁ, ପଣ୍ଡି. ମୁଚ୍ଛାଚଉ)—ମୁଛ, ନିଶ—
Mochha Moustaches.
গোঁফ, মোচ मोछ, मुछ

ମୋ(ମୁ,ମୁଁ)ଛାର—ଦେ. ବଣ (ଭୁଲ· ବା ଛାର, ଚୋ ଛାର)—ଛାର
Mo(mu,muñ)chhāra ମୁଁ—My insignificant self.
আমি ছার; ছার আমি [ଭୁ—ଭୁମୁକୁ ମୋ ଛାର ନ ପାରବ ପୁଚ୍ଛି
नाचीज़ ହାକସାର କର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।]

ମୋଜା—ବିଦେ. ବ (ଫା. ମୋଜା)—ଗୋଡ଼ଭଣ୍ଡାର ଅଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
Mojā ବା ଅଣ୍ଟାଯାଏ ପିନ୍ଧାଯିବା ଜନା ଖୋଳ; ଗୋଡ଼ମୁଣା—
মোজা Stockings; socks. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବ ଓ ଅଧା ଭେଦରେ
मोजा ମୋଜାକୁ ପୁଲ୍‌ମୋଜା ଓ ହାଫ୍(ଫ) ମୋଜା କହନ୍ତି ।
ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ମୋଜାକୁ ହାତମୋଜା ବା ଦସ୍ତାନା
କୁହାଯାଏ ।]

ମୋଜା କଳ—ଦେ. ବ—ମୋଜା ବୁଣିବା ଯନ୍ତ୍ର—
Mojā kaḷa Knitting machine.
মোজার কল मोजाका कल

ମୋଜା ବୁଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସୂତାକୁ କଳ ବା ହାତ ସାହାଯ୍ୟରେ ବୟନ
Mojā buṇibā କରି ମୋଜା ତିଆର କରିବା—To knit
মোজা বোনা मोजा बुनना stockings.

ମୋଜା(ଝା)ହି(ହେ,ଇ,ଏ)ମ୍—ବିଦେ. ବ (କତରଅଥ; ଅ,
Moja(jhā)hi(he,i,e)m ମୁଜାହିମ୍)—ମୁଜାଇମ୍ (ଦେଖ)
(ମୋଜା[ଝା]ମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Mujāim (See)

ମୋଜେସ୍—ବିଦେ. ବ (ନାମ) (ଇଂ. ମୋଜେସ୍)—ମୁଶା (ଦେଖ)
Mojes মোজেস্ मोजेस् Mushā (See)

ମୋଜୋର୍ଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଜଙ୍ଘ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିନ୍ଧାଯିବା ମୋଜା,
Mojordi ଫୁଲ୍‌ମୋଜା—Full stockings. ଦେ. ଅ (ବ୍ୟଙ୍ଗ)
(ଦୁଇ ଜଣ ସଙ୍ଗୀଙ୍କ ପ୍ରତି ବାହାଦୁରିସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ)—
ବାଃରେ ଯୋଡ଼ିଏ—Interjection used in irony to a couple of companions.

ମୋଟ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସମଷ୍ଟି)—୧ । ସମଷ୍ଟି; ଟୋଟାଲ୍—1. Total;
Moṭa মোট कुल, मोट sum total. ୨ । ମୋଟେଇ—
মোটাই मोटाई 2. Thickness. ୩ । (ତେ. ମୋଟ;
মোট मोट ତା· ମୁଟ୍ଟେ=ଲୁଗା ଗଣ୍ଠିର କମା ସଂ. ମୂଟ=ବନ୍ଧ; ତେଲୁଗୁ. ମୁଟା=ଗେଣ୍ଠି) ଗଣ୍ଠିଲି—3. Bale. [ଦ୍ର—ଲୁଗା
ମୋଟକୁ ମୋଟ ବନ୍ଧେଇ ଘରେ ଜମା—ଫକୀରମୋହନ.
ଲଛମା ।] ୪ । ମୁଣ୍ଡରେ ବୁହାଯିବା ବୋଝ—4. A load (carried on the head). ଦେ. ବଣ.

ମୋଟା (ସଂ. ମୁଷ୍ଟ=ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି)—୧ । ସ୍ଥୂଳକାୟ; ପୃଥୁଳ;
मोटा ମୋଟା—1. Corpulent; fat. ୨ । ଡଗଡ଼ା;
(ସରୁ—ବିପରୀତ) ଖେଟ; ଖଦଡ଼—2. Coarse. (ଯଥା—
ମୋଟ ଲୁଗା; ମୋଟ ଭାତ ।) ୩ । ସ୍ଥୂଳ; ଘନ—
3. Thick. [ଦ୍ର—ସୂତା ମାଡ଼ଲେ ସରୁ, କଥା
ମାଡ଼ଲେ ମୋଟ—ଢଗ ।] ୪ । ଗୋଳମାଳିଆ—
4. Confused. ୫ । ସମଷ୍ଟିକୃତ—5. Added up.
মোট ୬ । ସର୍ବସମେତ—6. Altogether. ୭ ।
कुल, मोट ଫୁଲିଲା—7. Swollen: bloated. ୮ । ଗୁରୁତର—
8. Graver. ୯ । ଗର୍ବାନ୍ଧିତ (ଯଥା— ମନମୋଟ
ହେବା)—9. Puffed up with pride. ୧୦ ।
ବେଖାତିରଆ; ଅସାବଧାନ—10. Careless.

ମୋଟ ଉପରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ସ୍ଥୂଳରେ; ସ୍ଥୂଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖି-
Moṭa upare ବାକୁ ଗଲେ—1. Roughly; on the
মোটের উপর whole. ୨ । ହାରାହାରି ଧରିବାକୁ ଗଲେ—
मोटे हिसाबसे 2. On the average.

ମୋଟକ—ସଂ. ବ (ମୁଟ୍ ଧାତୁ=ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା, ଭାଙ୍ଗିବା+କର୍ମ. ଅକ)—
Moṭaka ୧ । ମୋଡ଼ା; ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଓ ତର୍ପଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ମଝିରୁ
ଭଙ୍ଗା ହୋଇ ମୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା କୁଶଦ୍ୱୟ—1. A pair of Kuśa grass folded in the middle and twisted to a V shape used to represent the ancestors in Śraddha and oblations to the manes. ୨ । କୁଶବନ୍ଧ; ଉଭୟକୁଶର
ଅଙ୍ଗୁରୀୟ—2. A finger ring made by doubling and twisting the Kuśa grass.

ମୋଟ କଥା—ଦେ. ବ—୧ । ସ୍ଥୂଳ ବସ୍ତୁବିଷୟ ପ୍ରତିପାଦକ ବିଷୟ—
Moṭa kathā 1. The long and short of a matter.
মোট কথা ୨ । ଗୁରୁତର ବିଷୟ—2. Grave matter.
मोटी बात, मोटामोटी बात ୩ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର—3. Summary and substance. ୪ । ସାଧାରଣ ବା ମାମୁଲି ବିଷୟ—
4. An ordinary matter or subject.

ମୋଟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି - ବହୁ ସଂଖ୍ୟା ଯୋଗ କରିବା—1. To add
Moṭa karibā up; to total; to sum up many
মোট করা numbers. ୨ । ସରୁଆ ପଦାର୍ଥକୁ ସ୍ଥୂଳ
जोडना କରିବା—2. To thicken. ୩ । ବଢ଼ାଇବା;
মোট করা, বাড়ান ଫୁଲାଇବା; ଆକାର ବୃଦ୍ଧି କରାଇବା—3. To
बढाना cause to swell on; to become large.
মোটা করা ୪ । (କଥାକୁ) ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଅଲୋଚନାଦ୍ୱାରା
बढाना ଗୁରୁତର ବା ଗୋଳମାଳିଆ କରିବା—4. To make matters confused or confounded or assume unduly grave proportions. (ଯଥା—
ଗୋଟିଏ କଥାକୁ ବହୁବାର ଅଲୋଚନାଦ୍ୱାରା କଥାକୁ
'ମୋଟ' କରାଯାଏ ।) ୫ । ଛୋଟ ବା ତୁଚ୍ଛ କଥାକୁ
ଅଯଥା ସର୍ବ ବା ଗୋଳମାଳିଆ କରିବା, ବଢ଼ାଇବା—

5. To make a matter swell into inordinate or very grave proportions by constantly hammering on it. [ଦ୍ର—ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ—ଜଣଙ୍କର ସାମାନ୍ୟ ତ୍ରୁଟି ହୋଇଅଛି ଯାହାକୁ ଧର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ କିନ୍ତୁ ସେ ବିଷୟକୁ ଘନ ଘନ ଚର୍ଚ୍ଚା ବା ଆଲୋଚନା କଲେ ସେ କଥାଟା ମୋଟ ହୋଇଯାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ତ୍ରୁଟିଟା ଅଯଥା ଗୁରୁତର ଆକାର ଧାରଣ କରେ ।
ଗୋଟିଏ ଅପରାଧକୁ ପ୍ରଥମରୁ ଖୋଦ୍ଧାଇ ପକାଇଲେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼େ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେ କଥାକୁ ଘନଘନ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାଦ୍ୱାରା ସେ ବିଷୟ ଏତେ ମୋଟ ହୋଇଯାଏ ଯେ ତାହା ଆଉ ଖୋଦ୍ଧାଇ ରଖି ହୁଏ ନାହିଁ । ଆଜିକାଲିର ଖବର କାଗଜମାନଙ୍କରେ ସାମାନ୍ୟ କଥାମାନ ମୋଟା ହେବାର ଉଦାହରଣ ପ୍ରାୟ ସବୁବେଳେ ଦେଖାଯାଇଥାଏ ।]

ମୋଟକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୋଟକ+ଈ)—ସଙ୍ଗୀତର ରାଗିଣୀ ବିଶେଷ
Motaki —One of the secondary tunes of Hindu music.

ମୋଟ(ଟା) ଖରଚ(ଚା)—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ଉପଲକ୍ଷରେ ଜଣେ
Mota(tā) kharacha(chā) ବ୍ୟକ୍ତିର କୃତ ସମସ୍ତ ଖରଚ—
ମোটা খরচ 1. The total expenses incurred
मोट(टा) खर्च by a person on a certain occasion.
୨ । କୌଣସି କର୍ମ ଉପଲକ୍ଷରେ ବହୁବ୍ୟୟସାଧ୍ୟ ଭେଲେକ ବିଷୟରେ ହୋଇଥିବା ଖରଚ—2. Individual items of heavy expenses incurred on a certain occasion. ୩ । ମାମୁଲି ବା ଧରାବନ୍ଧା ଖରଚ—3. Routine or fixed items of expenditure.

ମୋଟ(ଟା) ଖାଇବା—ଦେ କ୍ରି—ମୋଟ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବା—To take
Mota(tā) khāibā coarse food; to subsist on
মোটা খাওয়া coarse food. [ଯଥା—ମୋଟ ଖାଇ
मोटा खाना ବେଟ ପିନ୍ଧି ଅଛ କାଇଁ ମୋର ସୁକସାନ ମେଣ୍ଟୁଛି ।]

ମୋଟ(ଟା) ଗାନ୍ଥ(ନ୍ଥି, ନ୍ଥେ)ଣି—ଦେ. ବି—ସମାନସ୍ତରରେ ଓ ସମାନ
Mota(tā) gāntha(nthi, nthe)ni ଭାବରେ କଟା
মোটা গাঁথনী ହୋଇ ନ ଥିବା ପଥରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗାନ୍ଥୁଣିର
मोटा चुनाई ବସାଇବା—Rough masonry.

ମୋଟ(ଟା) ଚାଉଳ—ଦେ. ବି (ଖାଇବାକୁ ବା ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ)
Mota(tā) chāula —କର୍କଶ ତଣ୍ଡୁଳ; ବଡ଼ଗା ଚାଉଳ;
মোটা চাল ବଡ଼ ଚାଉଳ—Coarse rice. [ଦ୍ର—ଏହି-
मोटा चावल ଅର୍ଥ ମୋଟ ଖାଦ୍ୟ, ମୋଟା ଧାନ ଅର୍ଥ ହୁଏ ।]
(ସରୁ ଚାଉଳ—ବିପରୀତ)

ମୋଟ(ଟା) ଚ(ଚା)ଦର—ଦେ. ବି—ଖଦଡ଼ଖ ଯୋଡ଼ ହେବା ଲୁଗା—
Mota(tā) cha(chā)dara A coarse sheet of cloth.
মোটা চদ্দর मोटा चद्दर

ମୋଟ(ଟା) ତେଲ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ତେଲ ଧଳା ହୁଏ ଓ ଯାହା
Mota(tā) tela ସୁଗନ୍ଧରହିତ ଲୋକମାନେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି
(ମୋଟ ମାଇଗା—ଅନ୍ୟରୂପ) ନାହିଁ—Coarse or crude
(ସରୁତେଲ—ବିପରୀତ) oil; thick oil. [ଦ୍ର—ଜଡ଼ା
মোটা তেল ତେଲ, ସୁଲଗ ତେଲ ଆଦି ଏହି ଶ୍ରେଣୀର
गाढा तेल ଅନ୍ତର୍ଗତ ।]

ମୋଟ ଦଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—ସ୍ଥୂଳ ରଜ୍ଜୁ—
Mota daurdi A thick rope.
মোটা দড়ি मोटी रस्सी, मोटी जौडो

ମୋଟ ଦର—ଦେ. ବି—ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଏକକାଳୀନ ବହୁ ପରିମାଣରେ
Mota dara ବିକି କରିବାର ମୂଲ୍ୟ—Wholesale
পাইকারি দর थोकभाव, मोटा दर price or rate.

ମୋଟ ଦ(ଦା)ରିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଏକାଥରକେ ବହୁ ପରିମାଣରେ
Mota da(dā)riā ବ୍ୟବହୃତ—1. Used in large
পাইকারি মোটদরে quantities or on a large scale
थोकदर at a time. ୨ । ପାଇକାର; ଏକାଥରକେ
(ଖୁଚୁରା—ବିପରୀତ) ବହୁ ପରିମାଣରେ ବିକି ହେଉଥିବା—
2. Wholesale. ୩ । ଏକାଥରକେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ପଣ୍ୟବିକ୍ରୟକାରୀ—3. Selling wholesale.

ମୋଟ ଧାନ—ଦେ. ବି—ବଡ଼ଗା ଧାନ—
Mota dhāna Coarse paddy.
মোটা ধান मोटा धान

ମୋଟନ—ସଂ. ବି (ମୁଟ୍ ଧାତୁ=ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ ।
Motana ବାୟୁ; ପବନ; ବତାସ—1. Air; wind. ୨ । (+ଭାବ. ଅନ) ଚୂରିବା; ଗୁଣ୍ଡ କରିବା—2. Powdering. ୩ । ବାଟିବା; ମଳିବା—3. Crushing; pressing. ୪ । ପେଷଣ; ପେଷିବା—4. Grinding. ୫ । ଘଷିବା—5. Rubbing. ୬ । (ହାତଗଣ୍ଠି ଆଦି) ମୋଡ଼ିବା—6. Twisting; spraining; wrenching. ୭ । (ହାତ, ଗୋଡ଼ର ଅଙ୍ଗୁଠି ଆଦି) ମୋଡ଼ ଦେଇ ଫୁଟାଇବା—7. Snapping or cracking of the finger joints.

ମୋଟନକ—ସଂ. ବି (ମୋଟନ+କ)—୧ । ବିନାଶ; ଲୟ; ଧ୍ୱଂସ—
Motanaka 1. Extinction; destruction; ruin.
୨ । ଏକାଦଶାକ୍ଷର ବିଶିଷ୍ଟ ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. A metre in Sanscrit with eleven syllables (sounding like snapping of fingers). [ଦ୍ର—ଏହି ଛନ୍ଦର ୧ମ, ୨ୟ, ୫ମ, ୮ମ ଓ ୧୧ଶ ବର୍ଣ୍ଣ ଗୁରୁ ଏବଂ ୩ୟ, ୪ର୍ଥ, ୬ଷ୍ଠ, ୭ମ, ୯ମ ଓ ୧୦ମ ବର୍ଣ୍ଣ ଲଘୁ ।]

ମୋଟ(ଟା) ପିନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୋଟା ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବା; ସ୍ଥୂଳ ବସ୍ତ୍ର
Mota(tā) pindhibā ପରିଧାନ କରିବା—To wear
মোটা পরা coarse cloth; to put on coarse dress.
मोटा पहरना

ମୋଟ(ଟା) ବନିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କ୍ଷୀଣକାୟ ବ୍ୟକ୍ତି) ସ୍ଥୂଳକାୟ ହେବା—
Moṭa(ṭā) banibā (a lean person) To become
মোটা হওয়া **मोटा होना, मोटाना** fat or corpulent
(ମୋଟ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଟ ବ(ବୋ)ହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୋଝ ବୋହିବା—
Moṭa ba(bo)hibā To carry a load.
মোট বহা **मोट ढोना** (ମୋଟ ବୁହାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଟ(ଟା) ବୁଦ୍ଧି—ଦେ. ବ—୧ । ସ୍ଥୂଳ ବୁଦ୍ଧି—1. Stupidity; a
Moṭa(ṭā) buddhi dull intellect. ୨ । ବୁଦ୍ଧିସ୍ଥୂଳତା—
মোটা বুদ্ধি 2. Dullness of intellect.
मोटी अक्ल, मोटी बुद्धि

ମୋଟ(ଟା) ବୁଧି(ଦ୍ଧି)ଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଜଡ଼ବୁଦ୍ଧି; ସ୍ଥୂଳବୁଦ୍ଧି-
Moṭa(ṭā) budhi(ddhi)ā ବଶିଷ୍ଟ—1. Stupid; dull.
মোটা বুদ্ধি ୨ । ନିର୍ବୋଧ;ଅବୋଧ—1. Foolish; thick-
मोटी अक्ल वाला, मोट बुद्धि headed; hare-brained.

ମୋଟ ବୁହା—ଦେ. ବ—୧ । ବୋଝ ବହନ କରିବା—1.Carrying
Moṭa buhā of a load. ୨ । ବୋଝିଆ; ମୋଟିଆ;
মোট বহা **मोट ढोना** କୁଲି—2. Porter; carrier of a
মুটে **मोटिया** load.
ବଣ—ଯେ ବୋଝ ବୁହେ; ବୋଝବୁହା- Carrying loads.

ମୋଟ(ଟା) ଭାତ—ଦେ. ବ—ମୋଟା ଚାଉଳର ଅନ୍ନ—
Moṭa(ṭā) bhāta Coarse boiled rice.
মোটা ভাত **मोटा भात**

ମୋଟ ମା,(ସୋ, ସୋ)ଟ—ଦେ. ବଣ. (ଅନର୍ଥକ ସହଚର)—୧ । ଅତି
Moṭa mā(ro, so)ṭa ମୋଟା—1. Very thick.
মোটা সোটা ୨ । ପୃଥୁଳ; ଅତି ସ୍ଥୂଳକାୟ—2. Very fat;
मोटा मोटा very corpulent.

ମୋଟ(ଟା)ର—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମୋଟର)—ନ୍ଦଳନ୍ତ ଚକ୍ରବିଶିଷ୍ଟ
Moṭa(ṭā)r ତେଲର ବାଷ୍ପରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବିଦ୍ୟୁତ ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଯନ୍ତ୍ର-
মোটর, মটর ଚାଳିତ ଯାନ—A motor conveyance.
मोटर ଦେ. ବ. (ସଂ. ମୁଣ୍ଡ ଚଣକ)—ମଟର, ଶିମ୍ବାର ବର୍ଗ
মটর **म** ଦ୍ୱିଦଳଜାତ ଶସ୍ୟ—Pea. ବୈଦେ. ବ—ମୋଟର ଶକ୍ତି
মোটর **मोटर** ଚାଳିତ (ଗାଡ଼ି ଅଛ)—Motor.

ମୋଟର୍—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ର) ବ—ଗଣ୍ଠିଲି—
Moṭar Bundle.

ମୋଟ(ଟା)ର(ର) କାର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମୋଟର କାର)—
Moṭa(ṭā)r(ra) kār ମୋଟରଚାଳିତ ଶକଟ—Motor
মটরকার(গাড়ি) car. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମୋଟର ବୋଟ, ମୋଟର
मोटरकार ଜାହାଜ ଅଛ ହୁଏ ।]
(ମୋଟର ଗାଡ଼ି—ଦେ. ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୋଟର୍ ଛୁ(ଛୋ)ଇଁ—ଦେ. ବ—ମଟର ଶସ୍ୟର ଛୁଇଁ—
Moṭar chhu(chho)iṅ The pods of pea.
মটর শুঁটি **मटर छिमी**

ମୋଟର୍ ଡ୍ରାଇଭର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମୋଟର ଡ୍ରାଇଭର)—
Moṭar drāibhar ମୋଟର ଗାଡ଼ି ଅବର ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଯେ ଚାଳକ
মটর ড্রাইভর କରେ—Motor driver; a chaeuffeur.
मोटर ड्राइवर (ମୋଟର ଚାଳକ—ଦେ. ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଟର୍ ତେଲ—ଦେ. ବ. (ଇଂ. ମୋଟର ଓ ସ. ତୈଳ)—
Moṭar tela ୧ । ମୋଟର ଗାଡ଼ିର ଚଳାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ
মটর গাড়ির তেল ଶୋଧିତ କର୍ପୂରିତ ତେଲ; ପେଟ୍ରୋଲ—
मोटर तेल 1. Motor oil; petrol. ୨ । ମୋଟର ଗାଡ଼ିର
ଯନ୍ତ୍ରକୁ ମାର୍ଜିତ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ତୈଳ—2. Mobil
oil; oil used for greasing the motor
engine.

ମୋଟର୍ ଲରି—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମୋଟର ଲରୀ)—ମୋଟର ଶକ୍ତି
Moṭar lari ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ବଡ଼ ଗାଡ଼ି (ଯହିଁରେ ଅନେକ
মটর লরী ଲୋକ ବା ଜିନିଷ ପାଇଁ ସ୍ଥାନ ଥାଏ)—Motor
मोटर लरी lorry.

ମୋଟର୍ ସର୍ଭିସ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ମୋଟର ଗାଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ଏକ
Moṭar sarbhis ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋକ ଓ ବୋଝ
মটর সার্ভিস ନିଅ ଅଣା—Motor service between
मोटर सर्विस 2 places.

ମୋଟରା—ଦେ. ବ—୧ । ଏକପ୍ରକାର ମୋଟା ଶାରଦ ଧାନ—
Moṭarā 1. A species of coarse paddy.
মোটা শারদধান ୨ । ବୋଝିଆ—2. Porter; cooly.
मोटिया ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ର) ବ—ଗଣ୍ଠିଲି, ଗଣ୍ଠିଠ—
Bundle; luggage.

ମୋଟରି—ଦେ.ବ—ଧାନ ଗଛ ନଷ୍ଟ କରୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ପୋକ—
Moṭari A kind of pest (worm)infesting paddy
মড়িচাপোকা, শাঁখী **मारा** plants; Hispa.

ମୋଟରି ଧରିବା—ଦେ. ବ.—ଧାନ ଗଛରେ ମୋଟରି ପୋକ ଲାଗିବା-
Moṭari dharibā The paddy plants being
মড়িচা লাগা **मारा धरना (लगना)** infested with Hispa.
(ମୋଟରି ମାଡ଼ିବା; ମୋଟରି ଲାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଟରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ମୋଟ ଉପରେ (ଦେଖ)
Moṭare মোটের উপর Moṭa upare (See)
मोटे तौरपर [ଦ୍ର—ମୋଟରେ ରଜା ଓ ଦେଶବାସୀ ଚରଣାନ୍ତରେ
ଥିଲେ । କୃଷକଙ୍କୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଲଭହାସ ।]

ମୋଟ(ଟା)ଲୁଗା—ଦେ. ବ—କର୍କଶ ବସ୍ତ୍ର; ଖଦଡ଼ା ଲୁଗା; ଖଦଡ଼;
Moṭa(ṭā) lugā ଖଦଡ଼ା ଲୁଗା; ମୋଟା ସୂତାରେ ବୁଣା ଲୁଗା-
মোটিয়া, মোটা কাপড় Coarse-fibred cloth; coarse
मोटिया, मोटा कपडा cloth; 'khaddar' cloth woven
(ସରୁ ବା ବାରିକ ଲୁଗା—ବିପରୀତ) with coarse yarn.

ମୋଟ(ଟା)ସରୁ—ଦେ. ବଣ.—(ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର)—ସ୍ଥୂଳ ଓ ସୂକ୍ଷ୍ମ—
Moṭa(ṭā) saru Thick and thin; coarse and
মোটা সরু **मोटा मिहिन** fine.
[ମୋଟ (ଟା) ସରୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୋଟା—ଦେ. ବିଣ, ପୁଂ—(ସଂ. ମୃଷ୍ଟ=ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି)—୧। ସ୍ଥୂଳ—
Moṭā ମୋଟା मोटा 1. Thick.
(ମୋଟୁଆ, ଘାଟଲା, ବାଉଡ଼—ଭେଦଶବ୍ଦ) ୨। ସ୍ଥୂଳାଙ୍ଗ; ସ୍ଥୂଳକାୟ—
(ମୋଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Fat; stout; corpulent. [ଉ—
ଏହା ଶୁଣି ସବୁ ସେନାଏ କୋପ କଲେ ମୋଟା ସ୍ଥୂଳ
ଭୁଲେ ଯୁଝିବା ଇଚ୍ଛା କଲେ। କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ.
ସ୍ୱର୍ଗ।] ୩। କର୍କଶ—3. Coarse; rough; harsh.
[ଉ—ଖାଇବାକୁ କର୍କଶ, ପିନ୍ଧିବାକୁ କର୍କଶ, ସ୍ପର୍ଶରୁ
କର୍କଶ, ଶୁଣିବାକୁ କର୍କଶ, ଏହି ସମସ୍ତ ସ୍ଥଳରେ 'ମୋଟା'
ବିଶେଷଣ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ।] ୪। (ଭା. ମୋଟ୍ଟେ)—
ଅତୀକ୍ଷ୍ଣ; ଧାର ନ ଥିବା; ଭୋଥ—4. Blunt. ଗ୍ରାଦେ.
ବି.—୧। (ପୋଇଲତା)—ପୋଇ, କଖାରୁ ଆଦି ଲତାର
ତଳ ସ୍ଥାନ—1. The thick lowermost portion of the stem of creepers like Basella Alba. ୨। (ଗୋଜାତିର) ବାଉଁଶ ଗଛର ବୁଦା—
2. Clump of bamboos. ୩। (ଗଡ଼ଜାତ)—
ଧାନ ଗଛର ବୁଦା—3. A clump of paddy plant.

ମୋଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ସ୍ଥୂଳ କରିବା—
Moṭā(ṭe)ibā মোটা করা To thicken; to fatten.
मोटाना

ମୋଟା କଥା—ଦେ. ବି.—୧। ସ୍ଥୂଳ କଥା; ଯେଉଁ କଥାରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ
Moṭā kathā ବୁଦ୍ଧିର ଆବଶ୍ୟକତା ହୁଏ ନାହିଁ—1. Words
মোটা কথা मोटी बात not requiring sharpness of intellect to understand. ୨। ଯେଉଁ
ଯେଉଁ କଥା ମୋଟା ସ୍ୱରରେ କୁହା ଯାଏ—2. Words which are uttered with loud or hoarse tone.

ମୋଟା କାମ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କାମରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ନ ଥାଏ—
Moṭā kāma Coarse work (not of fine workmanship.)
মোটা কায मोटा काम

ମୋଟା ଗଳା—ଦେ. ବି.—୧। କର୍କଶ ସ୍ୱର—
Moṭā gaḷā মোটা গলা मोटा सूर (गला) 1. A jarring voice. ୨। ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠ; ଉଚ୍ଚୈଃ ସ୍ୱର—
2. Loud voice. ୩। ଖାଦ ସ୍ୱର—3. High pitch or tune. ୪। ଭଗି ଯାଇଥିବା ଗଳାର
ସ୍ୱର—4. Hoarse voice.

ମୋଟା ଚମ—ଦେ. ବି—ସ୍ଥୂଳ ବା ଘନ ଚର୍ମ—Thick or tough
Moṭā chama skin. ଦେ. ବିଣ.—୧। ମାଡ଼ଖିଆ—
মোটা চামড়া 1. Toughe-skinned able to bear a
मोटा चमडा good deal of beating without shying.
(ମୋଟା ଚମଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଲଜ୍ଜାହୀନ—
2. (figurative) Shameless.

ମୋଟା ଚାକିରି—ଦେ. ବି—ମୋଟା ଦରମାର ଚାକିରି; ଯେଉଁ ଚାକିରିରେ
Moṭā chākiri ବହୁତ ଟଙ୍କା ଦରମା ମିଳେ—A service
মোটা মাইনার চাকিরী with a high salary.
मोटे तलबकी नौकरी

ମୋଟା ତାଜା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ମୃଷ୍ଟ)—ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ; ସ୍ଥୂଳକାୟ ଓ ସତେଜ
Moṭā tājā Hale and hearty; fat and fresh.
মোটা তাজা मोटा ताजा

ମୋଟା ଦରମା—ଦେ. ବି—ଉଚ୍ଚ ବେତନ, ବେଶୀ ଟଙ୍କା ଦରମା—
Moṭā daramā Handsome pay; high salary
মোটা বেতন, মোটা মাইনা fat salary.
मोटा तनखाह (तलब, द्रमाहा)
(ମୋଟା ବେତନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଟା ଧାର—ଦେ. ବି—ଅସ୍ତ୍ରାଦିର ସ୍ଥୂଳ ଧାର—Blunt or thick-
Moṭā dārdha edge of a weapon.
মোটা ধার मोटी धार

ମୋଟା ଧାରୁଆ—ଦେ. ବିଣ—୧। ସ୍ଥୂଳ ଧାରଯୁକ୍ତ—1. Thick
Moṭā dārdhuā edged. ୨। ଭୋଥ—2. Blunt-
মোটা ধারাল मोटी धार वाली edged.

ମୋଟା ଦେହ କୁଟା ପରି(ପରାଏ)କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଦେହକୁ
Moṭā deha kuṭā pari(parāe) karibā ଚିନ୍ତାରେ
मोटे देहको सुखाना କ୍ଷୀଣ ବା କ୍ଷିନ୍ନ କରି ଦେବା—To become emaciated on account of anxiety.
(ଉ—ବଡ଼ ଡର ଲକ୍ଷାବଟବ ପକାଇଲେ, ମୋଟା ଦେହ
କୁଟା ପରାଏ କରି ଦେଲେ। କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ.
ବନ।)

ମୋଟା ଧରିବା—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ପିଲେଇବା (ଦେଖ)
Moṭā dharibā Pileibā (See)

ମୋଟା(ଟ)ପଣ—ଦେ. ବି—ସ୍ଥୂଳତା—Thickness; corpulence;
Moṭā(ṭa)paṇa Coarseness.
মোটা পন मोटा पन, मोटापा

ମୋଟା ଭୋଟା—ଦେ. ବିଣ. (ସହଚର)—ମୋଟା ଓ ଭାରି—
Moṭā bhoṭā Coarse and heavy.
মোটা সোটা मोटा और भारी

ମୋଟା ମାଉଁସ—ଦେ. ବି—ଗୋ ମାଂସ—Beef.
Moṭā māunsa
মোটা মাঁস गौका मांस, गोमांस

ମୋଟା ମୋଟି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସ୍ଥୂଳରେ—Roughly speaking; on the whole.
moṭā moṭi
মোটা মুটি मोटा मोटि

ମୋଟାର—ଦେ. ବିଣ—ଠୁଳ; ଏକତ୍ର—
Moṭāra কুল কুল Gathered together.

ମୋଟା ରୋ(ସୋ)ଟା—ଦେ. ବିଣ. (ଭିନ୍ନାର୍ଥକ ସହଚର)—
Moṭā ro(so)ṭā ମୋଟ ମାଟ (ଦେଖ)—Moṭa māṭa
মোটা সোটা मोटा मोटा (See)

ମୋଟା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ଥୂଳକାୟ ହେବା—
Motā hebā To become fat or stout.
মোটা হওয়া मोटा होना· मोटाना

ମୋଟିଆ—ଦେ. ବି—ପ୍ରାୟ ମୋଟ—Nearly fat.
Motiā ଦେ. ବି (ବଙ୍ଗଳାର ଅନୁକରଣ)—ଭୂଲ; ବୋଝିଆ—
মোটাল मोटाला Porter; cooly.
মুটিয়া, মোটিয়া, মুটে मोटिया

ମୋଟୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଓ.ମୋଟଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)--ପୃଥୁଳା; ସ୍ଥୂଳକାୟା
Moṭi (ସ୍ତ୍ରୀ)—Fat; corpulent (woman).
মোটা मोटी (ମୋଟେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଟୁଆ—ଦେ. ବିଣ.—ସ୍ଥୂଳ; ମୋଟା; ପୃଥୁଳ—
Motuā Thick; stout; fat.
মোটা (ଉ—ମନକୁ ମୋଟୁଆ କଲେ କାହିଁରେ ପଶିବ । ପ୍ରାଚୀ. मोटा ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।)

ମୋଟେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ମୁଣ୍ଡୁ; ମୂଳସୁଦ୍ଧା; ଏକାବେଳକେ; ଆଦୌ
Mote 1. At all. ୨ । ସବସମେତ—2. Altogether.
মোটে, মোটেই बिलकुल, एकदम (ମୋଟେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଟେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ପିଲେଇବା (ଦେଖ)
Moṭeibā Pileibā (See)

ମୋଟ୍ଟାୟିତ—ସଂ. ବି. (ମୁଟ୍ ଧାତୁ+ଅସ୍+ଇତ)—ନାୟିକାର ଭାବ—
Moṭṭāyita ବିଶେଷ; ନାୟକକୁ ଦେଖି ବା ନାୟକଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରି ନାୟିକାର କାମୋଦ୍ଦୀପକସୂଚକ ଦେହ ମୋଡ ଭଙ୍ଗ ହେବା ବା ଅଳସ ଭାଙ୍ଗିବାର ଭଙ୍ଗୀ; ଦେହ ମୋଡ଼ ଭଙ୍ଗ ହେବା ଭଙ୍ଗୀ—Silent in voluntary expression of affection towards an absent lover when he is remembered or talked of (Apte); an amatory expression of a woman on seeing or recollecting her lover (by the twisting of the limbs, scratching of the ears and making other signs)
(ଉ—ଲୀଳାବିଳାସ ମୋଟ୍ଟାୟିତ ଅବରେ, ଗଳ ଗ୍ଲାନି-କେଶୀ ସ୍ତ୍ରକଲ୍ପ ଏରେ । ଗୋପୀଲେଖ. ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ ।)

ମୋଠ(ଠୋ)ଉଁ—ଦେ. ଅ—୧ । ମୋ ନିକଟରୁ—1. From my
Motha(tho)uñ side. ୨ । ମୋଠାରୁ—2. From me.
আমারঠে হমसे ୩ । ମୋ ଅପେକ୍ଷା—3. Than myself.
(ମୋଠୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଉ—ସାଇ ପଡ଼ୋଶୀଙ୍କୁ ପଚାରିଥା ତୁ ମୋଠୁଁ ଘରଣୀ ଏବେ । ହାସ୍ୟରସଙ୍କ ।)

ମୋଠା(ଠେ)ଇଁ - ଦେ. ଅ—୧ । ମୋଠାରେ—1. In me; with
Mothā(the)iñ me. ୨ । ମୋ ନିକଟରେ—2. At me.
অমারঠেঁ, আমার ঠেয়েঁ हमे (ମୋଠି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଠାକୁ—ଦେ. ଅ—ମୋ ନିକଟକୁ—To me.
Mothāku আমার কাছে मेरे पास
(ମୋଠିକି, ମୋଠେଇକି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଠାରେ—ଦେ. ଅ—ମୋ ନିକଟରେ—In me; with me.
Mothāre (ଉ—ଏଥିର ଅଛନ୍ତି ଦୋଷ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଯଥା ପ୍ରକାଶ
আমার কাছে ଥାଇ ମାତା ରହିଲ୍ଲ ମୋଠାରେ । ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶ-
मुझसे ବିଳାସ ।)

ମୋଡ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଡ଼୍ ଧାତୁ ; ସଂ. ମୁରଣ—ଘୁଞ୍ଚାଇବା ହି. ଶ)
Morda —୧ । ବାଙ୍କ; କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବଙ୍କା ହୋଇ
মোড যାଇଥିବା ସ୍ଥାନ—1. A turn; a turning;
मोड the bend or twist of a thing bent or twisted. ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବଙ୍କା ହୋଇ ଯାଇଥିବା କୋଣ—2. A corner of a bent thing. ୩ । ଯେଉଁଠାରେ ପଥ ବା ନଦୀ ବା ନଦୀ ବକ୍ର ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ ଯାଇଥାଏ—3. The turning of a road or river or embankment, bend. ୪ । ବକ୍ରକରଣ; ବଙ୍କାଇବା—4. Bending. ୫ । ପଥଶୀର୍ଷ; ଦୁଇଟି ରାସ୍ତା ବା ଗଳିର ଛକ—5. The crossing place of two roads or lanes. ୬ । କପଟତା; ଶଠତା; କପଟା-ଚରଣ—6. Crooked behaviour. [ଦ୍ର— ମୋଡ଼ ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ହଡମୋଡ଼, ପାଣିମୋଡ଼, କଥାର ମୋଡ଼ ଓ ତାହାର ମୋଡ଼ ଆଦି ହୁଏ ।]

ମୋଡ଼ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୋଡ଼ିବା—To twist.
Morda karibā মোড় मोडना

ମୋଡ଼ ଛୋଡ଼—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—୧ । ମୋଡ ଛେଡ; ମୋଡ ଭଙ୍ଗ;
Mordā chhordā ଅଙ୍ଗାଦିର ସଙ୍କୋଚନ ଓ ପ୍ରସାରଣ—1. Twist-
গা ভাঁগা ing of limbs especially the trunk
अंगेठी मोड to remove lethargy ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛୁକ—2. Unwilling to do any work.

ମୋଡ଼ନ—ଦେ. ବି (ମୁଡ଼୍ ଧାତୁ)—୧ । ମୋଡ଼ିବା (ଦେଖ)—
Mordana 1. Mordibā (See) ୨ । ବକ୍ରକରଣ—
মোড়ন मोडना 2. Bending.

ମୋଡ଼ ମାଡ଼—ଦେ. ବି (ନିରର୍ଥକ ସହଚର)—୧ । ମୋଡ଼; ବାଙ୍କ—
Morda mārda 1. A turn of a road. ୨ । କଥାର
মারপ্যাচ पेंचपाँच ପେଞ୍ଚ—2. Crafty speech. ୩ । ଫେରଫାର; କପଟ; ଛଳ—3. Fraud; practising of deception. ୪ । କପଟତାପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବହାର—4. Crooked conduct ୫ । ଦାମ ସ୍ଥିର ନ କରି ତୁଲାଇବା—5. Higgling and haggling.

ମୋଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଡ଼୍ ଧାତୁ)—୧ । ବଳିବା; ମୋଡ଼ିବା—
Mordā 1. Twisting; bending. ୨ । ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ
মোড়া ବୁଲାଇବା—2. Turning to another direc-
मोडना tion. [ଉ—ବନନ୍ତ-ବଦନ ମୋଡ଼ା ଦନ୍ତୁରଡ଼ା ଶୋଭା କାହିଁ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ—ଅରମନ୍ଦ୍ୟ. ବଦଗ୍ରଧଚନ୍ଦ୍ରୋମଣି]

୩ । (ସ. ମୁଣ୍ଡ) ବାଉଁଶ ବା ବେତରେ ନିର୍ମିତ ଉଚ୍ଚ ଆସନବିଶେଷ; ମୋଡ଼ିଆ—3. A stool made of bamboo or cane or wicker work. ୪ । (ସ. ମୋଟନ) ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗାଦି ଘଷିବା—4. Massage; rubbing of the body. ୫। ବକ୍ରୀକରଣ—5 Turning. ୬ । ପରାଜୟ—6. Defeat. [ଉ—ଘଟୋତ୍କଚ ବନ୍ଧା କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧେ ମୋଡ଼ା, ଦେବାରୁ ନାହିଁ ଯେତେ ଛନ୍ତି ରଥୀ ଉଡ଼ା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।] ୭ । ହାଣ୍ଡି ଆଦି ରଖିବା ପାଇଁ ବଳା ଯାଇଥିବା କୁଟାର ଗଳା—7. A cushion made with a twisted ring of straw. ୮ । ଏକପ୍ରକାର ଛୁଇଁ; ମୋଡ଼ା ଛୁଇଁ—8. A kind of pod. ୯ । ମୋଟକ (ଦେଖ)—9. Motaka (See) ୧୦ । ଓଳିଆ ଆଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଗଳା ପର ବଳୁଡ଼ି—10. Twisted straw or rope for making olias. ୧୧। ସୂତା ଆଦି ବସ୍ତୁ ଥର ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥିବା କୁଣ୍ଡଳୀ—11. A coil of yarn or thread.

मोडा

मोडा

ମୋଡ଼ା **मोडा हुआ** ଦେ. ବଣ—ବଳା ହୋଇଥିବା—Twisted.

ମୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୋଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—Morḍā(ṛde)ibā Causative of Morḍibā. [ଉ—ମୋଡ଼ାନ **मोडाना, मोडना** ମୋଡ଼ାଇଲେ କରିଣ ତାହାଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।]

ମୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଅଙ୍ଗମାନ ଦେହ ଘଷାଇ ହେବା—To have one's Morḍā(ṛde)i hebā limbs rubbed by another. ଗାଟେପାନ **मसलवाना**

ମୋଡ଼ାଏ—ଦେ. ବ—୧ । ଏକଥର ମୋଡ଼ିବା—1. One twisting. Morḍāe [ଉ—ତାହାର ନାମ ବଳୁ ନାମ ବୋଲାଏ, ସଂଗ୍ରାମେ ଏକ ମୋଡ଼ା ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଦେଲା ସେ ମୋଡ଼ାଏ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।] ୨ । ଏକ ମୋଡ଼ା ସୂତା—**एक मोडा** (ମୋଡ଼ାଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. A coil of string.

ମୋଡ଼ା ଖଡ଼ୁ—ଦେ. ବ—ସୁନା ଆଦି ଧାତୁ ଦଣ୍ଡକୁ ମୋଡ଼ି ତିଆରି Morḍā khaṛdu କରଥିବା ଖଡ଼ୁ—Bracelet prepared ମୋଡ଼ା ଖାଡୁ **मुड़ा कंगन** by twisting a metal rod.

ମୋଡ଼ା ଘଷା—ଦେ. ବ (ସଦଣ୍ଡ)—ଦେହକୁ ଘଷିବା—The Morḍā ghashā rubbing of the limbs; massage. ଗା ଟେପା **मसला मसली**

ମୋଡ଼ା ଛୁଇଁ—ଦେ. ବ (ସ. ମୁଣ୍ଡିକା)—ଏକପ୍ରକାର ଛୁଇଁ—Morḍā chhuiṅ The pod of a plant; Sphaeranthus ମୁରମୁରିୟା, ମୁଣ୍ଡିରୀ Indicus. [ଉ—ଏହାକୁ ତେଲ ମଧ୍ୟରେ **मुंडरी** ବୁଡ଼ାଇ ରଖି ସେହି ତେଲକୁ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଲଗାଇଲେ ଶିଶୁମାନଙ୍କଠାରୁ ଯୁଅଦୋଷ ଛାଡ଼ଯାଏ ।]

ମୋଡ଼ା ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିଲାମାନେ ଖେଳିଲା ବେଳେ Morḍā pakā(ke)ibā କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ସ୍ଥାନକୁ ବିଶେଷ ଗଣ୍ଡି ଦେଓୟା କରିବା—(children while playing) To **गंडी देना** prohibit a thing or place. [ଦ୍ର—ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ସ୍ଥାନର ଚାରିଦିଗରେ ମୁଣ୍ଡ ଲା କାଟ ଅଙ୍କ କରନ୍ତି ।]

ମୋଡ଼ା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଙ୍କେଇ ହୋଇଯିବା; ବକ୍ର ହେବା—Morḍā paṛdibā 1. To bend, to be twisted. (ଜ—বাঁকা **घुडकी लगना** ମୋଡ଼ା ନ ପଡ଼ିବାକୁ ଗୁଣ ମୁଗାଥିଲୁ, ଖଣ୍ଡିଲେ ନକୁଳ ଏ ଡାଳକୁ ସେ ଡାଳକୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ] ୨ । ବଳୁଡ଼ ବଳା ଯାଇଥିବା ସୂତା ଆଦି ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇ ଏକତ୍ର ହୋଇଯିବା—2. (thread or rope) To become entwined or too much twisted.

ମୋଡ଼ା ମୋଡ଼ି—ଦେ.ବ—ମୋଡ଼ିବା କ୍ରିୟା—The act of twisting or warping. Morḍā morḍi ମୋ଼ଡ଼ାମୁଡ଼ି **मोडामोडी**

ମୋଡ଼ି—ଦେ. ବ (ନାମ)—ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କର ସାଧାରଣ ବ୍ୟବହୃତ Morḍi ଲିଖିତ ଲିପି; ଛଟା ଲେଖା—The drawn script **मोडी** used by the Marhattis in ordinary business. [ଦ୍ର—ମରହଟ୍ଟୀ ଭାଷାର ସାହିତ୍ୟ ଲେଖାମାନ ଦେବନାଗରୀ ଅକ୍ଷରରେ ଲିଖିତ ହୋଇଥାଏ; ମାତ୍ର ସାଧାରଣ ଚଳନ୍ତା ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ଲେଖାମାନ ମୋଡ଼ି ଲିପିରେ ଲେଖାଯାଏ ।]

ମୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବ—୧ । ମୋଡ଼ା; ବାଉଁଶ ବା ବେତକାଠିଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ Morḍiā ଉଚ୍ଚାସନ—1. A stool made of bamboo or ମୋଡ଼ା **मोढा** cane twigs. ୨ । ମୋଡ଼ା ଖଡ଼ୁ, ବଳୟ—2. Twisted bracelet. ୩ । ଜନ୍ଦାଖାଇ (ଦେଖ) 3. Jandākhāi (See)

ମୋଡ଼ି ଛୋ(ଭି)ଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦେହ ହାତ ଗୋଡ଼ି ମୋଡ଼ି Morḍi chho(bhi)ṛdi hebā ହୋଇ ଅଳସ ମେଣ୍ଟାଇବା—ଗା ভাংগা **अंगेठी मोडना** 1. To turn over or twist one's limbs to overcome laziness. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ମୁହଁରେ ମନା ନ କରି ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀଦ୍ୱାରା ଅନିଚ୍ଛା କରିବା—2. (figurative) To express unwillingness to do a work by signs (and not by words).

ମୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁଡ଼୍ ଧାତୁ)—୧ । ବକ୍ର କରିବା; Morḍibā ବଙ୍କେଇବା—1. To bend; to twist. [ଉ—ମୋଡ଼ା, ମୁଡ଼ା, ମুড়ে দেওয়া କରିଲା ଗ୍ରୀବ ମୋଡ଼ି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. **मोडना; मरोडना** ଲ୍ଲୋକର ଶେଷ 'ଡ' ପାଠ ।] ୨ । ଅନ୍ୟ (ମୋଡ଼ି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦିଗକୁ ବୁଲାଇବା; ଫେରାଇବା, ଅନ୍ୟ [ମୋଡ଼ା ଯି(ହେ)ବା—କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ] ଦିଗକୁ ଲେଉଟାଇବା—2. To turn round. [ଉ—ଧନୁ ସେ ହାତ ଯାଇ କଦ୍ୱାରୁ ଛାଡ଼ିଲା, ରଥ ଭୁଷି ଅଳପ ଗଣ୍ଡି ମୋଡ଼ିଲା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୩ । (ସ. ମୃଦ୍ ଧାତୁ)

ମଳା ହାତ ଗୋଡ଼ ଅଙ୍ଗକୁ ଟାଣ କରି ଘଷିବା; ଅଙ୍ଗ ମର୍ଦ୍ଦନ
ଜ୍ଞାପী করনো, दबाना, चापना କରିବା—3. To massage the limbs; to snap the limbs; to shampoo. ୪ । (ସବାରି ବେହେରାଙ୍କ ଭାଷା) ସବାରି ବାହିଁବାର ଉପରକୁ କାନ୍ଧର ବଳଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା—4. To direct the direction of a palki by applying force on the pole of the palki with the shoulders. ୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗଛ ଆଦିକୁ ହାତଦ୍ୱାରା ମଳ ମାରି ପକାଇବା—5 To kill plants by twisting its stem.

ମୋଡ଼ି ଭିଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଙ୍ଗ ବିକ୍ଷେପଦ୍ୱାରା ଶରୀରର
Mordi bhirdi hebā ଜଡ଼ତା ଦୂର କରିବା; ଅଳସ୍ୟ
আড়(ড়া)মোড়াকরা, আড়ভাঙ্গা ମେଣ୍ଟାଇବା ପାଇଁ ଅଙ୍ଗ ବିକ୍ଷେପ
अलसाना अंगेठी देना କରିବା—1. To twist one's limbs to cast off stupor or langour. ୨ । ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀଦ୍ୱାରା ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବା—2. To express signs of unwillingness to do a work.

ମୋଡ଼ମାଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆପଣାର ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ନିଜ
Mordimārdi hebā ହାତରେ ମୋଡ଼ି ହେବା—1. To
নিজের গা নিজেটেপা massage or shampoo one's own
चापना limbs [ଉ—ମୁଁ ହଳଦୀ ତୈଳ ଲଗାଇ ଦେହରେ ମୋଡ଼ି ମାଡ଼ି ହେଉଛି ।] ୨ । ମୋଡ଼ିଘଡ଼ି ହେବା (ଦେଖ)—2. Mordi bhirdi hebā. (See)

ମୋଡ଼ମାଡ଼ି ହୋଇ ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼
Mordi mārdi hoi rahibā ହୋଇ ଭୁଲି ହେବା; ନିରସ୍ତ
চুপচাপ থাকা ହେବା—1. To keep silent being help-
चुपचाप रहना less. ୨ । ଆପଣାର ପରାକ୍ରମ ଦେଖାଇ ସାରି ଶେଷକୁ ନିରସ୍ତ ହୋଇ ରହିବା ବା ତୂଷ୍ଣୀଁଭାବ ଧାରଣ କରିବା—2. To be quiet after being baffled; to be baffled.

ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ି—ଦେ. ଅସମାପିକା କ୍ରି. ଓ ବିଣ (ସଂ. ମର୍ଦ୍ଦନ)—ମୋଡ଼ିବା
Mordi mordi କାର୍ଯ୍ୟ କରି; ମର୍ଦ୍ଦନ କରି—By twisting.
মুড়েমুড়ে [ଉ—ଷାଣ୍ଡବେ ଏହା ଶୁଣି ବାହୁ ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ି,
मुडमुडकर ऐंठा କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।] ଦେ.ବିଣ—ବଙ୍କ; ବଙ୍କା—Curved. [ଉ—ସାପଟା ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ି ହୋଇ ପଳାଉଛି ।]

ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ି ହୋଇଥିବା—
Mordi mordiā Twisted. [ଉ—ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ିଆ ବର୍ତ୍ତୁଳ
বাংকাবাংকা ସୁକାବଳୀ, ଓଷ୍ଠ ଗୁଚ୍ଛକର ଉତ୍ସବ ମେଲା । ଶ୍ରାପଞ୍ଚମୀ
मुडमुडकर ऐंड़ा ଗୀତ ।] ଦେ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଏକପ୍ରକାର
ଗୁ.—ମନୋଜ୍ଞା, ବାମାବର୍ତ୍ତୀ, ଗଛ—The name of a
ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁଷ୍ପୀ, ଅବର୍ତ୍ତିକା । plant. [ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳର ଛାଲ
আংতমোড়া ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନିବାରଣାର୍ଥେ ବ୍ୟବହୃତ
कुपायली କରିଯାଏ । ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]
ଚେ. ଦୁଷ୍କିହଡ଼

ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ିକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ମୋଡ଼ିମୋଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Mordi mordikiā Mordi mordiā (See)

ମୋଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୋଡ଼ିଛୋଡ଼ି ହେବା (ଦେଖ)
Mordi hebā 1. Mordi chhordi hebā (See)
ড়াকামড়ান ୨ । ବ୍ୟଥିତ ହେବା; ଶୂଳଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
मरोड़ना 2. To smart with pain of colic.
୩ । ପେଟ କାମୁଡ଼ି ହେବା—
3. To feel colic pain in the abdomen.

ମୋଢ଼ା—ଦେ. ବିଣ (ଗାଳି) (ସଂ. ମୂଢ଼)—୧ । ମୂଢ଼; ନିର୍ବୋଧ—
Mordhā 1. Fool; stupid. [ଉ—ଲୋକେ ବୋଲିବେ
(ମୋଢ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଣ୍ଡୁକୁଡ଼ୀ, କେମନ୍ତେ ଶୁଣିବି ମୁଁ ମୋଢ଼ୀ ।
মূঢ় ପ୍ରାଚୀ· ନବ୍ୟ ମୋଦାସ୍ୟ ।] ୨ । ଦୁଷ୍ଟ—2. Wicked.
मूढ ୩ । ଘାତକ—3. Murderer.

ମୋଣ—ସଂ. ବି (ମୁଣ୍ ଧାତୁ =ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିବା+ଅ)—୧ । ଶୁଷ୍କଫଳ
Mona —1. Dried fruit. ୨ । ନକ୍ର; କୁମ୍ଭୀର—
2. Crocodile. ୩ । ଜଳଚର ମକ୍ଷିକା ବିଶେଷ—
3. A sort of aquatic flea. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ନୌକାର ଉପରେ ଉପରେ ସନ୍ତରଣ କରନ୍ତି ।] ୪ । ସର୍ପ ଧରଣ୍ଡ; ସାପର ପେଡ଼ା—4. A circular flat basket for carrying snakes.

ମୋଣଇ ବିଜେ—ଦେ. ବି (ଓଡ଼ିଶା ରାଜାଙ୍କ ସନନ୍ଦରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Monai bije (ଦେବତା ବା ରାଜାଙ୍କ) ଖାଇବାକୁ ଯିବା—
To take food (said of kings or gods)

ମୋଣ(ଣୁ)ହିଁ—ଦେ. ବି—ମୁଣହିଁ (ଦେଖ)
Mona(nu)hiñ Munahiñ (See)

ମୋଣୋ(ଣି, ଣୁ)ହି(ହିଁ, ଇ, ଇଁ)—ଦେ. ବି—ମଣୋହି (ଦେଖ)
Mono(na, nu)hi(hiñ, i, iñ) Manohi (See)
[ଉ—ଯେବେ ନିଜ ଘରେ ଚଳ, ମୋଣୋହି ଉତ୍ତର ବେଳ, ଏ କଥା ପ୍ରଗଟ ନୋହୁ, ଗୁପତେ ଖାଉ ଯେ । ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରତାପ ଶଶିରେଖା ।]

ମୋତଶୋ—ଗ୍ରାଦେ. (ଲଭିରୁଆ) ସର୍ବ—୧ । ମୋତେ—1. Me.
Motso ୨ । ମୋର—2. My, mine.

ମୋତ(ତା)ଇ(ଏ, ୟ)ନ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ମୁତାଇନ୍ (ଦେଖ)
Mota(tā)i(e, ya)n Mutāin (See)

ମୋତହିଁ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ଅ—ମୋଠାରେ—
Motahiñ हमसे In me; with me.

ମୋତହୁଁ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ଅ—୧ । ମୋଠାରୁ—1. From
Motahuñ me. ୨ । ମୋ ଅପେକ୍ଷା—2. Than
हमसे myself.

ମୋତା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁତଅ)—ମୁସଲମାନଙ୍କର ଅସ୍ଥାୟୀ ବିବାହ
Motā —A temporary marriage amongst
মোতা· মুতা मुताह Mahommedāns.

ମୋତାବ(ବି)କ୍—ବୈଦେ. ଅ—ମୁତାବକ୍ (ଦେଖ)
Motāba(bi)k Mutābak (See)

ମୋତାଲୁକେ—ବୈଦେ. ବଣ—ମୁତାଲୁକେ (ଦେଖ)
Motāluke Mutāluke (See)

ମୋତି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୌକ୍ତିକ; ପ୍ରା. ମୋତ୍ତିଅ)—୧ । ମୁକ୍ତା—
Moti 1. Pearl. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
ସଂ. ମୌକ୍ତିକ, ମୁକ୍ତାଫଳ 2. Name given to females.
ମୁକ୍ତା, ମୌକ୍ତିକ ୩ । କଂସାରିମାନଙ୍କର ମୋତି ଆକାରର
মোতি, মতি ଚିହ୍ନ ଖୋଳିବାର ଯନ୍ତ୍ର—3. Brazier's
मोती instrument for working figures like pearls. [ଦ୍ର—ସମୁଦ୍ରରେ ଏକପ୍ରକାର ଜୀବ ଆପଣା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଦପାଳିଆ ଖୋଳ ତିଆରି କରି ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ରହନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ସେ ଆବରଣକୁ ମେଲା କରନ୍ତି ଓ ବୁଜନ୍ତି । ସେହି ଆବରଣକୁ ସିପ ବା ସାମୁକା ବୋଲାଯାଏ । ବେଳେ ବେଳେ ଏହି ସାମୁକାମାନେ ଦୁଇ ଫାଳକୁ ମେଲା କରିଥିବା ବେଳେ ତହିଁମଧ୍ୟରେ ବାଲିର କଣା ବା ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବ ପଶିଯାଆନ୍ତି ଓ ସେମାନେ ସାମୁକାର ପେଟ ପାଖରେ ଲାଗିବାରୁ ସାମୁକାର ପ୍ରଦାହ ଜାତ ହୁଏ । ସେହି ପ୍ରଦାହକୁ ଶାନ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଉକ୍ତ ଜୀବ ନିଜ ଦେହରୁ ଗୋଟିଏ ଚିକଣ ପଦାର୍ଥ କାଢ଼ି ସେହି ବାଲିକଣା ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବକୁ ଖୁବ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଆବରଣଦ୍ୱାରା ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଏ । ସେହି ଚିକଣ ପଦାର୍ଥ ଦୃଢ଼ ହୋଇ ସାମୁକାର ପେଟରେ ଲାଗି ରହିଥାଏ । ଲୋକେ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ସାମୁକାମାନ ସଂଗ୍ରହ କରି ତାକୁ ଦୁଇ ଫାଳ କରନ୍ତି ଓ କେତେକ ସାମୁକାର ପେଟ ପାଖରେ ମୋତି ଲାଗିଥାଏ, ଉକ୍ତ ମୋତିକୁ ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି । ସବୁ ସାମୁକାରେ ମୋତି ନ ଥାଏ । ପ୍ରାଚୀନ ହିନ୍ଦୁ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଲେଖା-ଅଛି ଯେ ସ୍ୱାତୀ ନକ୍ଷତ୍ର ଜଳ ବର୍ଷା ହେବା ସମୟରେ ସାମୁକା ପାଣିରେ ପାଟି ମେଲା କରି ପହଁରୁ ଥାଏ ଓ ସେହି ଜଳ ତାହା ଗର୍ଭରେ ବର୍ଷା ବିନ୍ଦୁ ପଡ଼ିଲେ ତାହା ମୋତି ପାଲଟି ଯାଏ । କେତେକ ମୋତି ଗୋଲ, କେତେକ ଲମ୍ବିଆ ଓ କେତେକ ବଙ୍କା ଓ ବେଢ଼ୌଳିଆ ହୋଇଥାଏ । ସାମୁକାରୁ ମୋତି କାଢ଼ା ହେଲା ବେଳେ ତାହା ମାଟିଆ, ଧୂଆଁ ଛିଆ, କଳା ବା ନେଳି ଦେଖାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ତାକୁ ଘଷି ମାଜି ପାଲିସ୍ କଲେ ତାହା ଖୁବ୍ ସଫେଦ୍ ଓ ଚକଚକିଆ ହୁଏ । ମୋତି ଥିବା ସିପ ସବୁ ସମୁଦ୍ରରେ ମିଳେ ନାହିଁ । ଲଙ୍କା, ପାରସ୍ୟ ଉପସାଗର, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆର ପଶ୍ଚିମ ତଟର ନିକଟସ୍ଥ ସମୁଦ୍ରରୁ ମିଳିବା ମୋତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅଟେ । ପାନେମା ନିକଟରେ ହଳଦିଆ ମୋତି ଓ କାଲିଫର୍ଣ୍ଣିଆ ଉପସାଗରରେ ମିଳୁଥିବା କଳା ମୋତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅଟେ । ମୋତିର ଓଜନ ଅନୁସାରେ ଓ ଆକାର ଅନୁସାରେ ମୂଲ୍ୟ କରାଯାଏ । ବହୁ ପ୍ରାଚୀନକାଳରୁ ଭାରତୀୟମାନେ ମୋତିକୁ ରତ୍ନରୂପେ ଆଦର କରି ଆସିଅଛନ୍ତି । ଧନୀମାନେ ମୋତିକୁ କଣା କରି ହାର ଓ ମୁଦି ଆଦି ଅଳଙ୍କାରରେ ଲଗାନ୍ତି ଓ ବୈଦ୍ୟମାନେ ମୋତି ବହୁରେ ଔଷଧ କରନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟକ-ମତରେ ମୋତି ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ନେତ୍ରର ଉପକାରୀ ଓ ପୁଷ୍ଟିକର ଅଟେ । ପ୍ରାଚୀନ ହିନ୍ଦୁ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ସାମୁକା ଛଡ଼ା ହାତୀର କପାଳରୁ, ସାପର ମୁଣ୍ଡରୁ, ମାଛ, ବେଙ୍ଗ, ବାଉଁଶ ଦେହରୁ ଓ ମେଘରୁ ବର୍ଷାରେ ମୋତି ବାହାରେ । ନାଗସାପର ଫଣାରୁ ଘୋଡ଼ଙ୍କ ବା ମାଣିଆ ପରି ମୋତି ବାହାରିବାର ଦେଖା ଅଛି; କିନ୍ତୁ ସାମୁକା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟତ୍ର ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣିତ ମୋତି ମିଳିବାର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ହି. ଶ.]

ମୋତିଆ—ଦେ. ବି—ମଲ୍ଲି ଫୁଲ—
Motiā Bigger jasmine.
(ମତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) মতিয়া मोतिया

ମୋତିଆ ବିନ୍ଦୁ—ଦେ. ବି—ଚକ୍ଷୁରୋଗବିଶେଷ; ଆଖିରେ ମାଡିବା ଏକ-
Motiā bindu ପ୍ରକାର ପଟଳ ରୋଗ—Pearl in
মতিআ বিন্দু मोतिया बिंद the eye.
(ମତିଆବିନ୍ଦୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋତିଆ ମଲ୍ଲି—ଦେ. ବି—୧ । ମୁଗୁରା ମଲ୍ଲି (ଦେଖ)
Motiā malli 1. Mugurā malli (See)
୨ । ମୋତିଆ (ଦେଖ)—2. Motiā (See)

ମୋତିଚୁର—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଦ୍ଗଚୂର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ମୁଗ ବେସନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Motichūra ସୂକ୍ଷ୍ମଦାନାବିଶିଷ୍ଟ ଲଡ଼ୁ; ମିଠାଦାନା—
মতিচুর 1. A sweetmeat ball made from
मोतिचूर moong paste. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଧୂଆଁପତ୍ର; ମୋତିହାରି—2. A species of tobacco leaf.

ମୋତି ଜାଲି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୌକ୍ତିକ ଜାଲ)—ମୋତି ଗୁନ୍ଥା ହୋଇ
Moti jāli ଜାଲ ପରି ବୁଣାଯାଇ ଥିବା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ କେଶଭୂଷଣ—
মতিজালী A net of pearls for the hair. [ଉ—
मोतीकीजाली କବରୀ କି ଅଟଇ ମୋତି ଜାଲି । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମୋତିଝଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । ମନକୁ ମୋହିବା
Motijharḍā(ṛḍe)ibā ପ୍ରକାରେ ହସିବା—1. To
मोती ढलकाना laugh sweetly. ୨ । ଲୁହ ଗଡ଼ାଇବା; କାନ୍ଦିବା—2. To shed tears. ୩ । ଅତି ସୁନ୍ଦର ଗୋଲ, ଛୋଟ ଓ ସ୍ପଷ୍ଟ ଅକ୍ଷର ଲେଖିବା—3. To write small round and clear letters. ୪ । ମନକୁ ମୋହିବା ପ୍ରକାରେ କଥା କହିବା—4. To speak sweetly.

ମୋତି ଝଡ଼ିବା—ଦେ. ବି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । ମନକୁ ମୋହିବା
Moti jharḍibā ପ୍ରକାରେ ହସିବା—1. Laughing
মতি ঝরা sweetly. ୨ । ଲୁହ ଗଡ଼ାଇ କାନ୍ଦିବା—
मोती ढलकना 2. Shedding of tears. ୩ । ମନକୁ

ମୋହିବା ପ୍ରକାରେ କଥା କହିବା—3. Speaking sweetly.

ମୋତି ମସଜିଦ୍—ଦେ. ବି (ନାମ)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନଙ୍କ Moti mas-jid ନିର୍ମିତ ଆଗ୍ରାର ମସଜିଦ—The pearl मति मसजीद mosque built by the Moghal मोती मसजीद Emperor Sahjahan in 1654 A. D.

ମୋତି ମାଳୀ(ଳ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୌକ୍ତିକମାଳା)—କଣ୍ଠାଭରଣ-Moti māḷi(ḷa) ବିଶେଷ—A neck-lace. [ଉ— मतिरमाला ହାରମାଳୀ ମୋତିମାଳୀ କଣ୍ଠମାଳୀ ମଞ୍ଜୁ, କମ୍ବୁକଣ୍ଠେ मोतियों कीमाला ଲଗାଇ ଅଛି ନ ଭୁଜା ରହୁ । ଉପ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।]

ମୋତିଲାଲ ନେହେରୁ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଅଲ୍ଲାହାବାଦର ସ୍ୱନାମ-Motilāla neheru ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଦେଶସେବକ—The late famous Motilal Neheru of Allahabad. [ଦ୍ର—ଏ କାଶ୍ମୀର ବ୍ରାହ୍ମଣ, (ମୋତିଲାଲ୍ ନେରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜନ୍ମ ୧୮୬୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ । ଏହାଙ୍କର ପୁତ୍ର ପଣ୍ଡିତ ଜହରଲାଲ । ହୋମରୁଲ୍ ନନ୍‌କୋ-ଅପରେସନ୍, ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତା । ଏ ଓକିଲାତି ଛାଡ଼ି ତାଙ୍କର ଅଲ୍ଲାହାବାଦରେ ଥିବା ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଆନନ୍ଦଭବନ ପ୍ରାସାଦକୁ କଂଗ୍ରେସକୁ ଦାନ କରି ଦେଇଅଛନ୍ତି । ଅମୃତସର କଂଗ୍ରେସରେ (୧୯୧୯) ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୨୧ରେ ୬ ମାସ ଜେଲ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗିଥିଲେ । ୧୯୨୮ରେ କଲିକତା କଂଗ୍ରେସର ନେତା ହେଲେ । ୧୯୨୮ରେ ସ୍ୱାୟତ୍ତ ଶାସନ ନମୁନା ଦେଇଥିବା ରିପୋର୍ଟ ଭୁମୂଳ ଆନ୍ଦୋଳନ ସୃଷ୍ଟି କଲା ।]

ମୋତି ହାର—ଦେ. ବି—୧ । ମୁକ୍ତାମାଳା—1. A string of Moti hāra মোতির হার मोतसिरी pearls [ମୋତିମାଳ(ଳା)—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ମୋତିହାର (ଦେଖ) 2. Motihāri (See)

ମୋତିହାରୀ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ନିକୃଷ୍ଟ ଧୁଆଁପତ୍ର—A sort Motihāri মোতিহারী of inferior tobacco. मोतिहारी (ମୋତିହରି; ମତିହାରି—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗ-ଦେଶର ମୋତିହାରି ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ହେଉଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]

ମୋତେ—ଦେ. ସଂ—(ସ. ଅସ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦର ଅନାଦରାର୍ଥକ ଓଡ଼ିଆ Mote ଆକାର 'ମୁଁ'ର ୨ୟା ବିଭକ୍ତି ୧ବ)—୧ । ମୋତେ— আমাকে मिजे 1. To me. ୨ । (ପଦ୍ୟ) ମୋର—2. My [ଉ—ଏବେ ନ ଭୃତ୍ୟ ଅଛି ମୋତେ, ନିହ ସକଳେ ଶୁଣ ଚିତ୍ତେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମୋଦ—ସଂ. ବି.—(ମୁଦ୍ ଧାତୁ=ହୃଷ୍ଟ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ହର୍ଷ; Moda ଆନନ୍ଦ—1. Delight; joy. ୨ । ଆମୋଦ— 2. Amusement. ୩ । ସୁଗନ୍ଧ; ସୁବାସ— 3. Fragrance; sweet scent.

ମୋଦକ—ସଂ. ବିଣ—(ମୁଦ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ମୋଦ ଧାତୁ=ଆନନ୍ଦିତ କରିବା Modaka +କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଆହ୍ଲାଦଜନକ—Delightful; (ମୋଦକା—ସ୍ତ୍ରୀ) pleasant. ସଂ. ବି—୧ । ଲଡ଼୍ଡୁ, ମୁଆଁ— 1. Cakes of sweetmeat. ୨ । ଶର୍କରା; ଗୁଡ଼— 2. Molasses. ୩ । ସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ; କ୍ଷତ୍ରିୟ ପିତା ଓ ଶୂଦ୍ରା ମାତା ଠାରୁ ଜାତ ସନ୍ତାନ; ଗୁଡ଼ିଆ— 3. A mixed class of confectioners. ୪ । ଶର୍କରାପକ୍ୱ ମିଶ୍ର ଔଷଧ—4. Medicine rolled into balls with sugar. ପ୍ରାଦେ. (ସାଜପୁର) ବି.—ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ ପର୍ବରେ ପୂଜା ପାଇଁ ଅଟା, ଘିଅ, ଗୁଡ଼ ଓ ନାନା ମସଲା ମିଶି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଲଡ଼ୁ— A sweetmeat prepared with flower, ghee, molasses and many spices for offeringas Bhoga to god Ganes. [ଦ୍ର—୨୧ ଟି ମୋଦକ ମଧ୍ୟରୁ ୧୦ଟି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଓ ୧୦ଟି ପୁରୋହିତର ପ୍ରାପ୍ୟ । ଅବଶିଷ୍ଟ ଗୋଟିଏ ଗଣେଶଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସ୍ଥାପିତ ହୁଏ ।]

ମୋଦକ କାର—ସଂ. ବି.—ଗୁଡ଼ିଆ— Confectioner. Modaka kāra

ମୋଦକୀ—ସଂ. ବି.—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଗଦା (ହ୍ର. ଶ.)—1. A Modakī kind of mace or club. ୨ । ମୂର୍ବା (ହ୍ର. ଶ)- 2. A kind of fibrous grass.

ମୋଦନ—ସଂ. ବି (ମୁଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ହର୍ଷ; Modana ଆହ୍ଲାଦ—1. Joy; delight; happiness. ୨ । ସିକ୍ଥକ; ମହମ—2. Bee's wax. ୩ । ଆନନ୍ଦକରଣ; ହର୍ଷୋତ୍ପାଦକ—3. Delighting; giving pleasure.

ମୋଦା—ସଂ. ବି (ମୁଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—୧ । ଅଜମୋଦା; Modā ବଣ ଜୁଆଣି—1. Wild carra-(ମୋଦାଢ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) way; Ligusticum Ajwan. ୨ । ଜୁଆଣି—2. The carraway; Carum Carin; Carum Ajowan. ଦେ. ବି (ସ.ମୋଦ)— ଆମୋଦ; ଆନନ୍ଦ—Pleasure; delight. [ଉ— ସଦା ସଦା ମୋଦା ଗଦା ଗଦାଧର କର ତାର ତାହି କହ— ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମୋ ଦାଉ—ଦେ. ଅ—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବା ଦୁଃଖସୂଚକ ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ; Mo dāu ଅହା !—(An exclamation of wonder) আহা आहा Aha ! (ମୋ ଦାଉରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଦାଖ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଆମ୍ର ବୃକ୍ଷ— The mango tree. Modākhya

ମୋଦିତ—ସଂ. ବିଣ (ମୁଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ମୋଦ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)— Modita ଆନନ୍ଦିତ—Delighted. ସଂ. ବି (+ଭାବେ. ତ)— ହର୍ଷ, ଆନନ୍ଦ—Delight.

ମୋଢ଼ ଦେବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ମୁଦଦେବା—
Modi deba To shut.

ମୋଦନୀ—ସଂ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୋଦ=ଆନନ୍ଦ+ଅସ୍ତ ଅର୍ଥରେ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)—
Modini ୧ । ଯୁଆଣି—1. Ajwan; carraway. ୨ । ମଲ୍ଲିକା—2. Jasmine; Jasminum Zambac ? ୩ । ଯୂଥିକା; ଯୁଇ—3. Jasminum Anriculatum. ୪ । କସ୍ତୁରୀ—4. Musk. ୫ । ମଦ୍ୟ—5. Wine. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୋଦୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Modi.

ମୋଦୀ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (ମୋଦ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—ଆନନ୍ଦ-
Modi ଦାୟକ—1. Delightful, pleasing. ୨। ଆନନ୍ଦ—(ମୋଦନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯୁକ୍ତ—2. Joyous. [ଦ୍ର—ଏଥି ତପ୍ତ ଦେହଙ୍କୁ ହୃଷ୍ଟ ଅସ୍ଥା ହୃଦ, ଏଣେ ଯେ ଋଷିଶିଷ୍ୟଗଣ ହୋଇ ମୋଦୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମୋ ଧନ—ଦେ. ଅ—(ପ୍ରେମ ବା ସ୍ନେହସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ) ହେ ମୋ
Mo dhana ଜୀବଧନ—(A term of affection or
ଆମାର ଧନ मेरी जान् love) Oh 'my treasure' !

ମୋ ଧୋତି ଲୋ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଅ—(ନୀଚ ଜାତୀୟ ଲୋକଙ୍କ
Mo dhoti lo ବ୍ୟବହୃତ) ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବା ବିସ୍ମୟସୂଚକ ବାକ୍ୟ—
A term expressive of wonder or amazement (used by low class people).

ମୋନୁଁ—ପ୍ରାଦେ. (ବୌଦ୍ଧ) ଅ—ମୋଠାରୁ—
Monun From me.

ମୋନେ—ପ୍ରାଦେ. (ବୌଦ୍ଧ) ଅ—ମୋଠାରେ—
Mone In me; with me.

ମୋନେଟର—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ପାଠଶାଳାରେ ଓ ଗ୍ରାମ) ବି. (ଇଂ.
Monetara ମନିଟର)—ବଡ଼ ଛାତ୍ର—Monitor.

ମୋପଲା—ଦେ. ବି—ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ କୂଳରେ ବାସକାରୀ
Mopala ଆରବୀୟ ମୁସଲମାନ ଜାତିବିଶେଷ—The Moplas;
মোপ্লা a Mahomedan tribe inhabiting the
मोपला western coast of southern India.
(ମୋପ୍ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଫତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ମୁଫ୍ତ)—ମୁଫତ୍ ଇତ୍ୟାଦି
Mophat (etc) (ଦେଖ)—Muphat etc. (See)
মোফত मुफ्त, मोफत

ମୋଫତ୍ ମାଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ମୋଫତ୍ ମାଲ୍)—ମାଗଣା
Mophat mala ଜିନିଷ—Goods obtained for
মোফৎ মাল मोफतका माल nothing.

ମୋଫତରେ—ଦେ. ଅ—ମାଗଣାରେ—Gratis. (ଦ୍ର—ଇଏ ବସିଛନ୍ତି
Mophatare ମୋଫତରେ ଘୋଡ଼ାଏ ଜୋଗାଇ ନେବେ ।
মোফতে मोफतमे ଉଦାସୀ. ଗୌରୁବ ।)

ମୋଫତି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ. ମୋଫତ)—ମାଗଣାରେ ପ୍ରାପ୍ତ—
Mophati Got gratis.
মোফতী मोफती

ମୋବଲକ(ଗ)—ବୈଦେ. ଅ. (କଚେରୀ)—ମୁବଲକ (ଦେଖ)
Mobalak(ga) Mubalaka (See)

ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଖାଆ(ଅ, ଉ)ନ୍ତି—ଦେ. ବାକ୍ୟ—(ଶପଥ କରିବାରେ).
Mo munda khaa(a,u)nti ମୋ ରାଣ—Swear by me.
আমার মাথা খা मेरा सिर खाव

ମୋର—ଦେ. ସଂ. (ସଂ. ଅସ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦର ଅନାଦରାର୍ଥକ ଆକାର 'ମୁଁ'ର
Mora ଷଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନ)—
আমার मेरा (ସ୍ୱାର୍ଥକ) ଆମ୍ଭର—Mine.
(ମୋହର, ମୋହୋ, ମୋହୋର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଆପଣାର
Mora kariba ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରିବା—To regard as
আমার করা one's own (ଦ୍ର—ସେହି ବଚନକୁ ଜାଣ ଶୁକ
मेरा करना ଋଷିବର, ଦେବଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଅସୁରଙ୍କୁ କଲେ ମୋର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।)

ମୋର(ରି, ରୁ)ଚ୍ଛା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ମୁରୁଚ୍ଛା ଇତ୍ୟାଦି
Mora(ri, ru)chha (etc) (ଦେଖ)—Muruchha etc. (See)

ମୋରଟ—ସଂ.ବି. (ମୁର ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+ଅଟ)—୧ । ଇକ୍ଷୁ-
Morata ମୂଳ—1. Root of sugarcane. ୨। ଅଙ୍କୋଟ;
আকড়া, বাঘ আঁচড়া ଧଳା ଅଙ୍କୁ ଗଛ—2. A tree; Alan-
ढेरी gium Lamarckii. [ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ—କ୍ଷୀରଦ୍ରୁ, ସ୍ୱଦଳ, କ୍ଷୀରକ, କ୍ଷୀର ମୋରଟ, କର୍ଣ୍ଣପୁଷ୍ପ, ପୀଲୁ ପର୍ଣ୍ଣ, ମଧୁ ସ୍ରବ, ଘନମୂଳ, ପାର୍ଶ୍ୱମୂଳ, ପୁରୁଷ, କ୍ଷୀରପୁଷ୍ପ ।] ୩ । ବନ୍ୟଗୁଡ଼ ବୃକ୍ଷ (ଭାବପ୍ରକାଶ ବରେଣ୍ୟକୃଷ୍ଣ.ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—3. A kind of wild tree. ୪ । ପ୍ରସବର ୭ ଦିନ ପରେ ସ୍ତନରୁ ଜାତ ଦୁଗ୍ଧ (ହି. ଷ)—4 Mother's milk after the 7th day of delivery.

ମୋରଟା—ସଂ. ବି—୧ । ମୂର୍ବା (ଦେଖ)—1. Murbba (See)
Morata ୨ । ଦୁବ୍ବା (ହି. ଷ)—2. Creeping grass.

ମୋର ତହୁଁ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ସର୍ବ—ମୋ ତହୁଁ (ଦେଖ)
Mora tahun Mo tahun (See)

ମୋରବ(ବି, ବ୍ବି)—ବୈଦେ. ବି—ମୁରବ୍ (ଦେଖ)
Moraba(bi, bbi) Murab (See)

ମୋରବା(ବ୍ବା)—ଦେ. ବି—ମୁରବା (ଦେଖ)
Moraba(bba) Muraba (See)

ମୋରମ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ପକ୍କା ରାସ୍ତାରେ ବିଛାଯିବା ଶ୍ୱେତ
Morama ଗୋଡ଼ି—Morum; metal spread over
মোরম कङ्कर(ड) pucca roads.

ମୋର ମା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—ମୋ ମାଆଙ୍କ ରାଣ—
Mora ma (An oath) In the name of my mother.

ମୋରି—ଦେ. ସ.—ମୋଅରି (ଦେଖ)—
Mori আমারই मेरी Moari (See)
[ମୋହ(ହୋ)ରି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୋରହା(ହାଁ)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ତିନି କୋଣିଆ ଥିବା ପତ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ ବଡ଼ ବନ୍ୟ ଗଛ—A wild tree having three-angled leaves. [ଦ୍ର—ଏହି ଗଛର କାଠରେ ଲଙ୍ଗଳ ତିଆରି ହୁଏ । ଏଥିର ମୂଳକୁ ଶିଝାଇ କୃମିରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ଶିଶୁଙ୍କୁ ଦିଆଯାଏ ।]
Môrihā(hā̃)

ମୋରେ—ଦେ. ସର୍ବ. (ପଦ୍ୟ)—୧ । ମୋଠାରେ; ମୋ ପ୍ରତି—1. At me; to me. [ଦ୍ର—ତହିଁ ଦେଖି ମୋରେ କାହିଁ ନ ଶୁଣି—ଜଗନ୍ନାଥ. ଦଶମ ।] ୨ । ମୋଦ୍ୱାରା—2. By me. [ଦ୍ର—ବହୁଲ ଗର୍ବ ସର୍ବ ମୋରେ ହୋଇଛି ଶୁଣି ମୁକ୍ତ ପ୍ରଶଂସିବା ଯେ, ବାଳେ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୩ । ମୋତେ; ଅସ୍ମଙ୍କୁ—3. To me. (ଦ୍ର—ମୋରେ କରୁଣା କର ଦୟାନିଧି ।]
More
আমাতে
हमसे

ମୋଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର, ଉତ୍ତରଖଣ୍ଡ) ବ—ମୂଲ୍ୟ; ଦାମ୍—Price.
Mol

ମୋଲନା—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମୌଲ୍‌ନା)—ମୁସଲମାନ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ଉପାଧି—A title prefixed to the names of Mahomedan learned men.
Mol-nā
মোলনা मौलना
(ମୋଲ୍ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଲମ୍ବା(ମ୍ମା)—ବୈଦେ. ବ (ଫା.)—ତମ୍ବା ବା ରୂପାର ଅଳଙ୍କାର ଉପରେ ପାରା ଘଷି ତହିଁ ଉପରେ ସୁନାର ଅଥବା ପତଳା ପତ୍ର ଦେଇ ତାକୁ ଉତ୍ତପ୍ତ କରିବାଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଗିଲ୍‌ଟି କାମ, ମଲମ୍ବା ଅଳଙ୍କାର—Ornaments prepared by putting a thin layer of gold or silver over copper or silver designs after the latter are rubbed with quick-silver.
Molambā(mmā)
মলম্বা, গিল্টির কাজ
मलमा

ମୋଲା(ଲ୍ଲା)—ବୈଦେ. ବ—ମୁଲ୍ଲା (ଦେଖ)—Mullā (See)
Molā(llā)

ମୋଲାଇ(ଏ)ଜା—ବୈଦେ. ବ—ମୁଲାଇଜା (ଦେଖ)—Mulāijā (See)
Molāi(e)jā
(ମୋଲାଜା, ମୋଲାଜ୍ୟା, ମୋଲାହିଜା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଲାଏମ୍—ବୈଦେ. ବଣ—ମୁଲାଏମ୍ (ଦେଖ)—Mulāem (See)
Molāem

ମୋ ଲାଖ(ଖି)—ଦେ. ବଣ—୧ । ମୋ ତୁଲ୍ୟ; ମୋ ପରି—1. Like me. ୨ । ମୋର ଉପଯୁକ୍ତ—2. Suitable to me; befitting me.
Mo lākh(khi)
আমার লাএক मेरे लायक
(ମୋ ଲାଏକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଲାମ—ସ. ବ—ମୃଣାଳ—Stalk of lotus. ବୈଦେ. ବଣ—ମୁଲାଏମ (ଦେଖ)—Mulāema (See)
Molāma

ମୋଶନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇତରଅର୍ଥ) (ଇଂ. ମୋସନ୍)—ଆଇନ-ପରଣ୍ଡରେ ନିମ୍ନ ଅଦାଲତର ଆଦେଶ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଉଚ୍ଚ ଅଦାଲତରେ ଅପୀଲ—Motion; petition for revision of an order of a lower court; an appeal on a point of law. [ଦ୍ର—ନିମ୍ନ ଅଦାଲତରେ ମକଦ୍ଦମାରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିବା ପ୍ରମାଣ ଓ ଘଟଣାଗତ ବିଷୟ ନେଇ ଉପର ଅଦାଲତକୁ ଯେଉଁ ଆବେଦନ କରାଯାଏ, ତାହାର ନାମ 'ଅପୀଲ' ଏବଂ ଆ ପରଣ୍ଡ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରତିବାଦ କରି ଯେଉଁ ଆବେଦନ କରାଯାଏ, ତାର ନାମ 'ମୋଶନ୍' ।]
Mośan
মোসন मौशन

ମୋଶାହା(ହି, ହେ)ବ୍—ବୈଦେ. ବଣ—ମୁଶାହାବ୍ (ଦେଖ)—Muśāhāb (See)
Mośāhā(hi, he)b

ମୋଶାହା(ହି, ହେ)ବି—ବୈଦେ. ବ—ମୁଶାହାବି (ଦେଖ)—Muśāhābi (See)
Mośāhā(hi he)bi

ମୋଷ—ସ. ବ (ମୁଷ୍ ଧାତୁ=ଚୋରି କରିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଚୌର୍ଯ୍ୟ; ଚୋରି; ଅପହରଣ—1. Theft; stealing. ୨ । ଲୁଣ୍ଠନ—2. Plundering. ୩ । ପ୍ରତ୍ୟାହରଣ; ପ୍ରତ୍ୟାହାର—3. Taking back; withdrawing. ୪ । ଛେଦନ; କର୍ତ୍ତନ—4. Cutting. ୫ । ବଧ; ହତ୍ୟା—5. Killing; slaughter. ୬ । ଲୋପ; ବିନାଶ—6. Destruction; extinction. ୭ । ପ୍ରତାରଣା, ଧନ୍ଦା ମାରିବା; ଧନ୍ଦାବାଜି—7. Cheating; fraud; swindling; deceiving.
Mosha

ମୋଷକ—ସ. ବ• ପୁଂ (ମୁଷ୍ ଧାତୁ=ଚୋରି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଚୋର—1. Thief. ୨ । ଲୁଣ୍ଠକ—2. Plunderer. ୩ । ଧନ୍ଦାବାଜ; ପ୍ରତାରକ—3. Cheat, swindler.
Moshaka
(ମୋଷିତା, ମୋଷ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ମୋଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୋଷଣ—ସ. ବ—୧ । ମୋଷ (ଦେଖ)—Mosha (See) ୨ । ଚୋର (ହି. ଣ)—2. Thief. ୩ । ଡକାଏତ (ହି. ଣ)—3. Dacoit.
Moshaṇa

ମୋସଲ(ଲୁ)ମ—ବୈଦେ. ଅ (ଫା. ମୁସ୍‌ଲିମ୍)—ମୁସଲୁମ୍ (ଦେଖ)—Musalum (See)
Mosal(lu)m मुसल्लम

ମୋସ୍ତର—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ପ୍ରକାର—Kind.
Mostara প্রকার तरह

ମୋସ୍ତାଇ(ଏ,ୟେ)ଦ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଅ. ମୁସ୍ତଇଦ୍)—ମୁସ୍ତେଦ; ଉଦ୍ୟତ—Ready.
Mostāi(e,ye)d
উদ্যত मुस्तैद्

ମୋସ୍ଲି(ଲେ)ମ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମୁସ୍‌ଲିମ୍)—ମୁସଲମାନ୍—Musalman.
Mosli(sle)m
মোস্‌লেম मुसल्लिम

ମୋହ—ସ. ବ (ମୁହ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ମୂର୍ଚ୍ଛା, ଅଚୈତନ୍ୟ—1. Fainting; unconsciousness; loss of consciousness. ୨ । ଅଜ୍ଞତା; ଅଜ୍ଞାନତା—2. Ignorance. ୩ । ମମତା, ଅନୁରାଗ; ମୁଗ୍ଧାବସ୍ଥା—3. Infatuation; fascination. ୪ । ଦୁଃଖ; କଷ୍ଟ; କ୍ଳେଶ—4. Pain; affliction; sorrow; grief.
Moha

[ଉ—ଶୁଣି ସ୍ୱମ ମନରୁ ତେଜଲେ ମୋହ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଜଡଜସ୍ୱମାସ୍ୱଣ ।] ୫ । ମାୟା—5. Delusion; illusion. (ଉ—ମୋହଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ଦେଇ କର ମୋହ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୬ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ବିମୂଢ଼ତା—6. Bewilderment; stupefaction. ୭ । ମୂର୍ଖତା; ଅବୋଧତା—7. Folly; stupidity; foolishness. ୮ । ଭ୍ରମ; ଭ୍ରାନ୍ତି—8. Error. ୯ । ପ୍ରେମ, ସ୍ନେହ (ହି. ଶ)—9. Love; attachment. ୧୦ । ସାହିତ୍ୟରେ ***ଟ ସ୍ୱସ୍ୱାଭାବ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—10. One of the concomitants of sentiments in literature. [ଦ୍ର—ଭୟ, ଦୁଃଖ, କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିନ୍ତା ଆଦିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଚିତ୍ତର ବିକଳତାକୁ ମୋହ ବୋଲାଯାଏ—ହି. ଶ ।] ବି. ବିଣ—୧ । ଚେତନାଶୂନ୍ୟ—1. Senseless. (ଉ—ବାଜ ଅକ୍ରୂର ମୋହ ମୋହର ହେ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ୨ । ମୁଗ୍ଧ 2. Fascinated. (ଉ—ମାତା ଯେ ଅଛ ସ୍ନେହବଳେ, ମୋହ ହୋଇଲେ ପୁତ୍ରଠାରେ । ଜଗନ୍ନାଥ.

ଆମାର ଭାଗବତ ।) ଦେ. ସର୍ବ—ମୋ (ଦେଖ)—Mo (See)

मेरा (ଉ—ମୋହ ନିମନ୍ତେ ଦଶା ଅଳ, ବହୁତ କଲେ ତାର ମନ—

[ମୋହୋ,ମୋହ(ହୋ)ଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମୋହକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୁହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଯାହା ମୋହ Mohaka ଜନ୍ମାଏ—Fascinating.

(ମୋହକ, ମୋହକାରୀ, ମୋହକାରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ମୋହିକା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ମୋହ କୂପ—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧା)—ମୋହରୂପ କୂପ—Moha kūpa Delusion compared to a well.

ମୋହଜ—ସଂ. ବିଣ (ମୋହ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୋହରୁ Mohaja ଜାତ—Born of or produced from delusion.

ମୋହଜନକ—ସଂ. ବିଣ (ମୋହ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ—ମୋହ Mohajanaka ଉତ୍ପାଦକ—Producing stupefaction. ବି—ଯାଦୁକର—A sorcerer; a charmer.

ମୋହ ଜାଲ—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ)—ମୋହପାଶ (ଦେଖ) Moha jāla Mohapāsa (See)

ମୋହଧ୍ୱଂସ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୋହର ବିନାଶ—Mohadhwamsa The dissolving of fascination. (ମୋହନାଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋହନ—ସଂ. ବି (ମୁହ୍ ଧାତୁ+ଣିଚ୍+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ମୁଗ୍ଧ Mohana କରିବା—1. Act of fascination. [ଉ—ମୋହିଲେ ମୋହନେ ପ୍ରକାଶି ସୁରସ, ରସନା ଅଗ୍ରେ ଲୁଲାଇବ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।] ୨ । ମୁଗ୍ଧ ହେବା—2. Becoming fascinated. ୩ । (+କରଣ ଅନ)—ମୈଥୁନ—3. Copulation. ୪ । ପ୍ରଲୋଭନ—4. Seduction; the overpowering of reflection by sensual allurements. ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—କନ୍ଦର୍ପର ବାଣବିଶେଷ—5. Name of one of the five arrows of god Cupid. ୬ । ଧୂସ୍ତୁର ବା ଧାତୁରା ଗଛ—6. The Dhatura plant. ୭ । ମନ୍ତ୍ରତନ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟକୁ ମୁଗ୍ଧ କରିବା; ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଭିଚାରବିଶେଷ—7. Enchanting a person by employing Tantric charms. ୮ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ (ହି. ଶ)—8 Śrikrushna. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । (କର୍ତ୍ତୃ+. (ମୋହନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅନ .)—ମୋହଜନକ—1. Fascinating. ୨ । ମନୋମୋହକର—2. Charming, enchanting. [ଉ—କି ମୋହନ ଲୀଳା ଧରି, କୋଟି କଳାକର ଶିରି, ଫୁଟିଛି ସେ ଶ୍ୟାମ ମୂରତିରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଯଶୋଦାଚମ୍ପୂ କ. ଗୀତ ।] ଦେ. ସଂ. ପୁଂ

ମୋହନ —ଲୋକଙ୍କ ଦିଆଯିବା ନାମ—Name given to

मोहन males. [ଦ୍ର—ମୋହନ ଶବ୍ଦ ସ୍ୱମ, ହରି, ହରି, କୃଷ୍ଣ, ସୁଧା, ମନଃ, ବ୍ରଜ, ଫକୀର, ଲାଲ, ଯଜ୍ଞେନ୍ଦ୍ର, ସୁରେନ୍ଦ୍ର, ସୌରୀନ୍ଦ୍ର, ଗୌରୀ, ଗୋପୀ, ଜଗ, ଜଗତ୍, ଦୁର୍ଗା, ପାର୍ବତୀ, ଚନ୍ଦ୍ର, ମୋହିନୀ, ସେନ୍ଦ, ମଥୁରା, ଶେଇଲା ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ପରେ ମଧ୍ୟ ନାମକରଣରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ମୋହନ ଦାସ କରମଚନ୍ଦ ଗାନ୍ଧି—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଆଧୁନିକ Mohana dāsa karamachānda gāndhi ଭାରତରେ

মোহন দাস করমচান্দ গান্ধি ଓ ସଭ୍ୟ ଜଗତରେ ନବଯୁଗର

मोहन दास करमचांद गांधी ପ୍ରବର୍ତ୍ତୟିତା ମହାପୁରୁଷ 'ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି'—Mahātmā Gāndhi. ଗାନ୍ଧି ମହାତ୍ମା (ଦେଖ)—Gāndhi Mahātmā (See) [ଦ୍ର—ଏହି ଭାଷାକୋଷର ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡର ୨୧୯୮ ପୃଷ୍ଠାର ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତମ୍ଭରେ 'ଗାନ୍ଧି ମହାତ୍ମା' ଶବ୍ଦରେ 'ମୋହନଲାଲ କରମଚନ୍ଦ ଗାନ୍ଧି' ବୋଲି ଭ୍ରମବଶତଃ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି । ତାହା 'ମୋହନ ଦାସ କରମଚନ୍ଦ ଗାନ୍ଧି' ହେବ ।]

ମୋହନ ଭୋଗ—ଦେ. ବି—ହାଲୁଆ, ସୁଜି, ଚିନି ଓ ଘିଅରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ Mohana bhoga ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—A sort of jelly.

মোহনভোগ [ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ସୁଜିକୁ ଘିଅରେ ଭାଜି, ତା ପରେ

मोहनभोग ଚିନିକୁ ଦୁଧରେ ମିଶାଇ ଚକଟିଣା ଦୁଧକୁ ଭଜା ହେଉଥିବା ସୁଜି ଉପରେ ଢାଳି ପାକ କରି ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।

ଉତ୍କଳରେ ମୋହନଭୋଗର ଅନ୍ୟ ନାମ 'ଉଦ୍ଦାଳିକା' ଓ ଭାଗବତାଦିରେ 'ଲପ୍ସିକା' ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।]

ମୋହନ ମାଳା—ସଂ. ବି—ମଉନମାଳା (ଦେଖ) Mohana mālā Mauna mālā (See)

ମୋହନ ମୁହାଁ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର). ବଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମୌନ + ମୁଖ)—
Mohana muhā̃ ଯେଉଁ ଲୋକ ବାହାରକୁ ଖୁବ୍ ଉତ୍ତମ ଓ (ମୋହନମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସରଳ ବୋଲି ଜଣକୁ ଦେଖାଇ ହୁଏ; ଅଥଚ ଭିତରେ ଭିତରେ ନାନାପ୍ରକାର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ବା ଦୁଷ୍କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲିପ୍ତ ଥାଏ; ମଉନମୁହାଁ—A man who shows himself as innocent and simple, though engaged in vicious activities such as plotting, intrigues and evil deeds.

ମୋହନା—ଦେ.ବ—୧ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—1. Randia Dumetorum
Mohanā (Haines). [ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ଫଳ ହଳଦିଆ । ଏହା ଲମ୍ବା କଣ୍ଟକଯୁକ୍ତ ଅଟେ । ମୋହନାଗୁଳ୍ମ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]—୨ । ମୋହନର ଅନାଦରାର୍ଥକ ଡାକ ନାମ—2. A name for calling Mohana in familiarity.

ମୋହନା ମୁ(ମୋ)ଗଲ—ଦେ. ବ—ଓଡ଼ିଶାର 'ମାଳିକା'ମାନଙ୍କରେ
Mohanā mu(mo)gala ଲିଖିତ କଳିର ଶେଷଭାଗରେ ଭାରତ-ଆକ୍ରମଣକାରୀ ବୀର—Name of a hero who is promised to invade India towards the end of Kali Juga. [ଦ୍ର—ଏ ଅନ୍ତେ ମୋହନା ମୁଗଲ—ପୃଥ୍ୱୀର ହୋଇବ ଯେ ଶଲ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମୋହନାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ—ଶତ୍ରୁକୁ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ କରିବାରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ
Mohanāstra କାଳର ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A weapon used in ancient times by which the enemy fainted.

ମୋହନି—ଦେ. ବ (ସଂ. ମୋହନୀ)—୧ । ଗୁଣି; ଯାଦୁ—1. Charm.
Mohani ୨ । ଯାଦୁପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ମୁଗ୍ଧ କରିବା—
মোহিনী 2. Enchantment. ୩ । (ପୁଂ. ଅଦରାର୍ଥକ) ମୋହନ ନାମକ ପୁରୁଷର ଡାକନାମ—3. Name for calling Mohana in fondness.

ମୋହନି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତନ୍ତ୍ରମନ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ମୋହାବିଷ୍ଟ
Mohani karibā କରିବା—1. To enchant a person
জাদু করা by means of charms. ୨ । ବଶ କରିବା—
मोहनी डालना 2. To bring under control.
(ମୋହନି ଲଗା[ଗେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋହ ନିଦ୍ରା—ସଂ. ବ (ରୂପକ)—ମୋହାବିଷ୍ଟକାରୀ; ନିଦ୍ରାପରି ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ
Moha nidrā ଅଜ୍ଞାନ କରିବା ମୋହ—Delusion overtaking a person like sleep.

ମୋହନୀ—ସଂ. ବ (ମୋହନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଯାଦୁ; ଗୁଣି; ବଶୀକରଣ
Moharī ମନ୍ତ୍ର—1. Charm; enchantment. ୨ । ପୋଇଶାଗ; ପୋଇ ଶାଗ—2. A port herb; the Basella creeper. ୩ । ବନ୍ଧପତ୍ରୀ ନାମକ ଗୁଳ୍ମ—3. The name of a plant; Alotric Hyacinthoides. ଦେ. ବ (ସ୍ତ୍ରୀ)—ମନମୋହନୀ ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—Name for calling a female named Manamohini.

ମୋହ(ହେ)ନୀ କନ୍ୟା—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ମୋହନୀ କନ୍ୟା)—ମୋହନୀ
Moha(he)nī kanyā କନ୍ୟା (ଦେଖ)—Mohini kanyā
মোহিনী কন্যা **मोहिनी कन्या** (See)

ମୋହନୀୟ—ସଂ. ବଣ (ମୁହ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । ଯାହାକୁ
Mohanīya ମୁଗ୍ଧ କରିଯାଇ ପାରେ (ଦ୍ର. ଣ)—1. Capable of being facinated or enchanted. ୨ । ଯାହା ଅନ୍ୟକୁ ମୋହିତ କରିପାରେ—2. Causing delusion or swoon (Apte). ୩ । ଗୋଳମାଳିଆ—3. Perplexing; puzzling (Apte).

ମୋହ ପାଶ—ସଂ. ବ (ରୂପକ. କର୍ମଧା)—୧ । ମୋହରୂପ ଜାଲ—
Moha pāśa 1. Fascination compared to a snare (ମୋହବନ୍ଧ, ମୋହବନ୍ଧନ—ଅନ୍ୟରୂପ) or net. ୨ । ସଂସାରର ମାୟା ବନ୍ଧନ—2. The worldly bond.

ମୋହବ(ମ)ତ୍(ତି)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମୁହବ୍ବତ୍)—ଉପରୋଧ;
Mohaba(ma)t(ti) ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜା—1. Personal regard;
মোহবত **मुहब्बत** regard or solicitute for the feelings of another. ୨ । ବନ୍ଧୁତ୍ୱ—2. Friendship.

ମୋହବତ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚକ୍ଷୁକୁ ବା ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜାକୁ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି
Mohabat karibā କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—To show regard
মোহবত করা **मुहब्बत करना** for the feelings of another.
(ମୋହବତ୍ ଜଣିବା, ମୋହବତ୍ ରଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋହବ(ମ)ତି—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା.)- ଯେ ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜା ବା ଉପରୋଧ
Mohaba(ma)ti ରଖି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—One who is soli-
মোহবতিয়া citous for the feelings of other.
मु(मो)हब्बती (ମୋହବ[ମ]ତିଆ—ଦେଶଜରୂପ)

ମୋହବଦି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମୋହବତ୍ (ଦେଖ)
Mohabadi Mohabat (See)

ମୋହମନା—ଦେ. ବଣ(ସଂ. ମୋହିତ+ମନସ୍)—ବିଷୟାସକ୍ତିଜଡ଼ିତ—
Mohamanā Immersed in worldly attachment. [ଦ୍ର—ସାଧୁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ସମ୍ଭାବନା । କରୁଅଛନ୍ତି ଲୋହଣ ମୋହମନା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ]

ମୋହ ମନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ.)—୧ । ମୋହକର ମନ୍ତ୍ର—
Moha mantra 1. Charms; enchanting formula. ୨ । ମୁଗ୍ଧକାରକ ବାକ୍ୟ—2. Charming words.

ମୋହମାନ—ଦେ. ବ—୧ । ଗୀତର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷରରେ ମୃଦଙ୍ଗାଦି
Mohamāna ବାଦ୍ୟର ତାଳ ଛିଣ୍ଡିବା ବା ବିରାମ ହେବା—1. The ceasing or stop of musical cadence on the first letter of a song. ୨ । (ବହୁବଚନ) ମୋହସକଳ—2. Delusions. [ଦ୍ର—ଶୋକ ଲୋଭ ଯେ ମୋହମାନ । ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ ଈର୍ଷା ଅପମାନ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ଦେ. ବଣ (ସଂ. ମୁହ୍ୟମାନ)—

୧ । ମୋହିତ—1. Deluded. [ଉ—ଯାହେ ଥାଇ ମୋହମାନ, ହରଚସେ ଅପମାନ, ସଞ୍ଜାତ କାମ ଚ ମାନ; ସେ ଚ ସମାନ—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।] ୨ । ମୁହ୍ୟମାନ (ଦେଖ)—2. Muhyamāna (See) [ଉ—ଯଶୋଦା ଦେଖି ମୋହମାନ; ଧରଣୀ ପଡ଼ ତତକ୍ଷଣ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।]

ମୋହ ମୁଦ୍ଗର—ସ. ବ—ମହାତ୍ମା ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ରଚିତ ସଂସାରର Moha mudgara ମୋହନାଶକ ଶ୍ଳୋକସମୂହ—Name of some ślokas by Śaṅkarāchārjya dealing with the emptiness of the worldly concerns.

ମୋହ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହେବା—To faint. Moha jibā মূর্ছা হওয়া मूर्छित होना (ମୋହ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋହ(ହୋ)ର—ଦେ. ସର୍ବ—ମୋ (ଦେଖ)—Mo (See) Moha(ho)ra আমার मेरा ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମୋହ୍ର)—মোহর मु(मो)हर ୧ । ମୋହର; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା—1. Gold coin [ଉ—ସାଧାରଣତଃ ୧ ମୋହର=୧୧୬୯ ।] ୨ । ସିଲ୍; ଘନ୍ତ ନାମାଙ୍କିତ ମୁଦ୍ରା—2. Seal ୩ । (ସ. ମଧୁର) ମଧୁର घंट, सतजा (ଦେଖ) - 3. Mahura (See)

ମୋହର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାଗଜପତ୍ର ବା ଚିଠି ଉପରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ Mohara karibā ସକାଶେ ନାଲି ବା ଜଉ ସାହାଯ୍ୟରେ ମୁଦ୍ରା মোহর করা (মারা) ଅଙ୍କିତ କରିବା—To affix a seal to मुहर मारना a paper etc. (ମୋହର ମାରିବା; ମୋହର କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋହରମ୍(ମ)—ବୈଦେ. ବ—ମହରମ (ଦେଖ) Moharam(ma) Maharama (See)

ମୋହ(ହୋ)ରର—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମୁହରିର)—୧ । ଲେଖକ—Moha(ho)rara 1. A writer. ୨ । ନକଲିଆ—2. A মুহরী; মোহরর scribe. ୩ । ଲେଖକ କର୍ମଚାରୀ—3. A मुहर्रिर clerk.

ମୋହ(ହୋ)ର ରି)ରି—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମୁହରିରୀ)—ମୋହରରର Moha(ho)ra(ri)ri କାର୍ଯ୍ୟ—Clerkship; the post of মহুরীর কায মুহরিরী a Moharir.

ମୋହ ରାତ୍ରି—ସ. ବ—ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ପରମାୟୁର ୧୫ ବର୍ଷ ପରେ ଘଟିବା Moha rātri ମହାପ୍ରଳୟ ରାତ୍ରି—Name of a night of (ମୋହ ନିଶା—ଅନ୍ୟରୂପ) dissolution which takes place after 15 years of Brahmā's age.

ମୋହ(ହୋ)ରି—ଦେ. ସର୍ବ—ମୋଓରି (ଦେଖ)—Mo-ori (See) Moha(ho)ri আমারি मेराही ବୈଦେ. ବ (ଚଳିତ)—ମୋହରିର (ଦେଖ)—Moharira (See)

ମୋହା—ଗ୍ରା. ଦେଶ ଓ ଦେଶର ଶବ୍ଦ (ଅଶୁଦ୍ଧ) (ସଂ. ମହତ୍)—ମହା Mohā (ଦେଖ)—Mahā (See) [ଉ—'ମହା' ପଦଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ଅଶିକ୍ଷିତମାନେ ମୋହା ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା—ମୋହାପ୍ରଭୁ; ମୋହାରାଜ; ମୋହାଶୟ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ମୋହା(ହୋ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁହ୍ ଧାତୁ. ଣିଜନ୍ତ. ମୋହ ଧାତୁ)—Mohā(ho)ibā ମୋହିବା କ୍ରିୟାର ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ—The মোহিত করা मोहित करना causative form of Mohibā.

ମୋହାଁ—ଦେ. ବଣ. (ସ. ମନ୍ଥିତ)—ମନ୍ଥିତ—Churned. Mohāñ ବ (ସ. ମନ୍ଥନ)—ମନ୍ଥନ—The act of মোআ मथना churning.

ମୋହାଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହାଁଇବା (ଦେଖ) Mohāñibā Muhāñibā (See) মথান मथवाना (ମୋହିଁବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋହାଁ ଦୁଧ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଦୁଗ୍ଧକୁ ମନ୍ଥନ କରାଯାଇ ଥାଏ— Mohāñ dudha Skimmed milk.

ମୋହାଣ(ଣା)—ଦେ. ବ—ମୁହାଣ (ଦେଖ) Mohāṇa(ṇā) Muhāṇa (See) (ଉ—ଧାମର ମୋହାଣେ ପାଣ୍ଡୁ ଜଳାଉଣେ ବାଙ୍କ ନୈଋତ ମୁଖ ମୁଖେ ତସ୍ୟ ଦେଖଇ ସମ୍ମୁଖେ ମହାସାଗର । ଯୁଗଧାନାଥ, ଭୂଗୋ ।)

ମୋହାବେଶ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୋହ ଘୋଟିବା—Being Mohābeśa overtaken with stupefection.

ମୋହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସକର୍ମକ) (ସ. ମଥ୍ ଧାତୁ)—୧ । (ଦଧି, ଦୁଗ୍ଧ Mohiñba ଆଦି ତରଳୀୟ ପଦାର୍ଥକୁ) ମୁହାଁଇବା; ମନ୍ଥନ କରିବା— মথান্ मथना 1. To agitate (a liquid); to churn. ୨ । (ସକର୍ମକ) (ସ. ମୁଖ) (କୌଣସି ବସ୍ତୁ, ସ୍ଥାନ ବା ବ୍ୟକ୍ତିର) ଅଭିମୁଖରେ ଗତି କରିବା—2. To move to- মোহান wards (something). ୩ । ଅଭିମୁଖ ମୁହଁ କରିବା— मुहँ फिराना 3. To turn one's face towards; to face.

ମୋହିଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅକର୍ମକ)—ମନ୍ଥିତ ହେବା— Mohiñ hebā To be churned. মথিত হওয়া मथित होना

ମୋହିତ—ସ. ବଣ. (ମୁହ୍ ଧାତୁ+ଣିଚ୍+କର୍ମ. ତ; ଅଥବା ମୋହ+ Mohita ସଂଜାତାର୍ଥେ ଇତ)—୧। ମୋହପ୍ରାପ୍ତ—1. Bewildered. ୨ । ପ୍ରତାରିତ—2. Beguiled; deceived ୩ । ମୁଗ୍ଧ—3. Charmed; enchanted; enamoured; fascinated.

ମୋହିନ—ଦେ. ବ—ଓଡ଼ିଶା ଜଙ୍ଗଲରେ ଜାତ ଏକ ପ୍ରକାର ଗଛ Mohina ଗଛ; ମଇ ଗଛ (ଦେଖ)—A tree; Odina Wodier; Mai tree (See)

ମୋହିନୀ—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ମୋହ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)— Mohini ୧। ମୋହକାରିଣୀ—1. Enchanting; fascinat- (ମୋହୀ—ପୁଂ) ing (female). ୨ । ବଞ୍ଚନାକାରିଣୀ—2. Beguiling (female). ସ. ବ—୧ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ-

ମାଳ ବା ତିପୁର ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲ—1. A variety of jasmine with three folds of petals. ୨ । ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନକାଳରେ ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ମୋହିତ କରିବା ପାଇଁ ନାରାୟଣଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀରୂପ ଅବତାର ବିଶେଷ—2. An incarnation of Visnu in the shape of an enchanting damsel to beguile the demons at the churning of the ocean. ୩ । ସ୍ୱର୍ବେଶ୍ୟା ବା ଅପ୍ସରାବିଶେଷ—3. Name of a heavenly courtesan. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଶାପରେ ବ୍ରହ୍ମା ଜଗତରେ ଅପୂଜ୍ୟ ହେଲେ ।] ୪ । ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅପଚାର ବା ପ୍ରୟୋଗବିଶେଷ (ଯାହା ପ୍ରଭାବରେ ସମସ୍ତେ ମୋହିତ ଓ ବଶୀଭୂତ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି)—4. Name of a tantric charm which when applied enchants its subject. ୫ । ମୋହକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—5. An enchanting lady. ୬ । ବଞ୍ଚନାକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—6. A beguiling lady. ୭ । ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ (ହି. ଶ)—7. The eleventh day of the bright lunar fortnight of Baisākha. ୮ । ଯାଦୁ; ଗୁଣି (ହି. ଶ)—8. Charm.

ମୋହିନୀ କନ୍ୟା — ସଂ. ବି — ମୋହିନୀ ୨ (ଦେଖ)
Mohini kanyā — Mohini 2 (See)

ମୋହିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସକର୍ମକ) (ସଂ. ମୁହ୍ ଧାତୁ, ଣିଚ୍=ମୋହି ଧାତୁ)—୧ । ମୁଗ୍ଧ କରିବା; ବଶୀଭୂତ କରିବା— (ମୋହି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To charm; to enchant.
Mohibā; মুগ্ধ করা, মোহা; मुग्ध करना, मोहना
(ଉ—ଅବଶ୍ୟ ମୋହନକୁ ମୋହିବେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉଷାଭିଳାଷ 'ଘ' ଗୀତ ।) ୨ । ମୁଗ୍ଧ ହେବା—2. To be charmed. ୩ । ବ୍ୟାକୁଳ କରିବା—3. To perturb. (ଉ—ପ୍ରିୟ ସଖି, ପରମାଦ ବଡ଼ ଭୁଞ୍ଜି ଗୋ, ଯାରୁ କେତେ ଛନ୍ଦେ ମୋହି ଗୋ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉଷାଭିଳାଷ ପ. ଗୀତ ।) ୪ । ବ୍ୟାକୁଳ ହେବା—4. To be perturbed. (ଉ—ତେସନେ ରାଣୀ ଛନ ହୋଇ, ତାକର ଅଙ୍ଗ ଦୁଃଖେ ମୋହି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୫ । ଏକତ୍ର ମିଶାଇ ପାକ କରିବା—5. To cook by mixing an ingredient. ୬ । ଭ୍ରମରେ ପକାଇବା—6. To cause one to commit error.

ମୋହି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅକର୍ମକ)—୧ । ମୁଗ୍ଧ ହେବା; ମୋହିତ ହେବା—1. To be charmed at.
Mohi hebā; মোহিত হওয়া; मोहित होना
(ଉ—ଏହା ତ ବୁଝି ନ ପାରଇ, କୃଷ୍ଣ ମାୟାରେ ହୋଇ ମୋହି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୨ । ମନ୍ଥିତ ହେବା; ମନ୍ଥା ହେବା—2. To be churned.

ମୋହୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ମୁହ୍ ଧାତୁ=ମୁଗ୍ଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଯେ ମୁଗ୍ଧ କରେ—1. Enchanting. ୨ । ପ୍ରବଞ୍ଚନାକାରୀ—2. Deceiving. ୩ । ଯେ ମୋହ ଜନ୍ମାଏ—3. Illusive. ୪ । ମୋହପ୍ରାପ୍ତ—4. Fainted.
Mohī (ମୋହିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୋହୁତି—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଗୋରୁଙ୍କ ମୁହଁରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଭୁଣ୍ଡି—A muzzle for the mouth of cattle.
Mohuti

ମୋହେଣି—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବଣ (ଅଶୁଦ୍ଧ)—ମୋହିନୀ (ଦେଖ)
Moheni — Mohini (See)

ମୋହୋ—ଦେ. ସର୍ବ—୧ । ମୋହର (ଦେଖ) 1. Mohara (See) ୨ । ମୁଁ—2. I. [ଉ—ମୋହୋ କହିଲେ ସେ କଥା ଇତ ହୋଇବ ଅନ ହେ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।]
Moho; আমার; मेरा

ମୋହୋବତ—ବୈଦେ. ବି—ମୋହବତ (ଦେଖ)
Mohobata — Mohabata (See)

ମୋହୋର—ଦେ. ସର୍ବ—ମୋହର (ଦେଖ)
Mohora — Mohara (See)
ବୈଦେ. ବି—ମୋହର (ଦେଖ)
Mohara (See)

ମୋହୋର(ରି)ର(ରି)—ବୈଦେ. ବି—ମୋହରରି (ଦେଖ)
Mohora(ri)ra(ri) — Moharari (See)

ମୌ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଧୁ)—୧ । ମହୁ (ଦେଖ) 1. Mau (See) ୨ । ମୌଃ (ଦେଖ) 2. Mauh (See)
Mau; মউ; मधु

ମୌଆ—ଦେ. ବଣ—ମଉଆ (ଦେଖ)
Mauā — Mauā (See)

ମୌଃ—ବୈଦେ. ଅ (ଉଚ୍ଚାରଣ—ସାଙ୍କେତିକ)—ମୌଜା; ମୌଜେ; ଶାସନ—The diminutive form of the word mouzā i. e. village.
Mauh (ମୌ—ଅନ୍ୟରୂପ); মৌ, সাঁ; मौं

ମୌକା—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ମଉକା (ଦେଖ)
Maukā — Maukā (See)

ମୌକିଲ—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ମଉକିଲ (ଦେଖ)
Maukila — Maukila (See)

ମୌକୁଫ୍ (ବ, ଫି, ବି)—ବୈଦେ. ବଣ ଓ ବି. (ଉଚ୍ଚାରଣ)—ମକୁଫ୍(ଫି) (ଦେଖ)
Maukuph(b, phi, bi) — Makuph(phi) (See)

ମୌକୁଳି(ଲ) – ସଂ. ବି (ମୁକୁଳ+ଇ; ଅ)—ବାୟସ; କାକ; କୁଆ—Crow.
Maukuli(la)

ମୌକ୍ତିକ—ସଂ. ବି (ମୁକ୍ତା+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇକ)—ମୁକ୍ତା; ମୋତି—Pearl.
Mauktika

ମୌକ୍ତିକ ତଣ୍ଡୁଲ—ସଂ. ବି—ଧବଳ ଯାବନାଳ; ଝାଜର ନାମକ ଶସ୍ୟ; ଜୁଆର—A sort of maize; millet.
Mauktika tandula

ମୌକ୍ତିକ ପ୍ରସବା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୁକ୍ତାଶାମୁକା; ଶୁକ୍ତି—
Mauktika prasaba Pearl oyster.
(ମୌକ୍ତିକଶୁକ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୌକ୍ତିକାବଳି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୁକ୍ତାମାଳା—
Mauktikabali A string of pearls.
(ମୌକ୍ତିକମାଳା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୌକ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମୂକ+ଭାବେ. ଯ)—ମୂକତା—
Maukya Dumbness.

ମୌଖ—ସଂ. ବିଣ (ମୁଖ+ସମ୍ବନ୍ଧେ. ଅ)—ମୁଖ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Maukha Relating to the face or mouth.
ସଂ. ବି—ମୁଖକୃତ ପାପ—A sin committed with the mouth. (ଯଥା—ଅଭକ୍ଷ୍ୟଭୋଜନ; ଅପଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ—ହି. ଷ.)

ମୌଖରି—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜବଂଶ ବିଶେଷ—
Maukhari Name of an ancient royal dynasty of India. [ଦ୍ର—ଏ ବଂଶ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୫ମ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷରୁ ୮ମ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ପୂର୍ବରେ ମଗଧ, ଦକ୍ଷିଣରେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଓ ଅନ୍ଧ୍ରଦେଶ, ଉତ୍ତରରେ ନେପାଳ ଓ ପଶ୍ଚିମରେ ଥାନେଶ୍ୱର ଓ ମାଳବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଥିଲା । ଏହାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ କନୌଜରେ ଥିଲା । ଏ ବଂଶର ରାଜାମାନେ ମଦ୍ରରାଜ ଅଶ୍ୱପତିଙ୍କ ବଂଶଧର ଥିବା କଥିତ । ହରିବର୍ମା, ଈଶ୍ୱରବର୍ମା, ଶର୍ବବର୍ମା, ଗ୍ରହବର୍ମା, ଯଶୋବର୍ମା ଆଦି ଏ ବଂଶର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ରାଜା ଥିଲେ—ହି. ଷ.]

ମୌଖର୍ଯ୍ୟ(ର)—ସଂ. ବି (ମୁଖର+ଭାବେ. ଯ; ଅ)—ପ୍ରଗଲ୍ଭତା;
Maukharjya(ra) ମୁଖରତା—Talkativeness.

ମୌଖିକ—ସଂ. ବିଣ (ମୁଖ+ଭବାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ମୁଖସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Maukhika 1. Facial. ୨ । ବାଚନିକ; ବାକ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ—2. Oral; expressed by word of mouth. ୩ । ଛଳନାପୂର୍ଣ୍ଣ—3 Feigned; pretended. ୪ । କାଳ୍ପନିକ—4. Imaginary. ୫ । ବାହ୍ୟ (ଯାହା ଅନ୍ତରର ନୁହେ)—5. External.

ମୌଖିକ ଗଣିତ—ସଂ. ବି (ଅଧୂନିକ)—ମାନସାଙ୍କ; ଯେଉଁ ଗଣିତ
Maukhika ganita ସମସ୍ୟାମାନ ମୁହଁରେ ଉତ୍ତର କରାଯାଏ ଓ ଯାହା ଲେଖାଦ୍ୱାରା ଗଣନା କରାଯାଏ ନାହିଁ—Oral arithmetic; arithmetical problems solved by the mouth and without the aid of writing.

ମୌଗ୍ଧ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୌଗ୍ଧ୍ୟ)—୧ । ନବ ଯୌବନ—
Maugdha 1. Young age; youth. [ଉ—ବୋଲେ ବେ ନହିଁ—ହୋଇ ଏ ମୌଗ୍ଧ ପ୍ରକାଶିଛୁ । ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।] ୨ । ମୌଗ୍ଧ୍ୟ (ଦେଖ) 2, Maugdhya (See)

ମୌଗ୍ଧ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ମୁଗ୍ଧ+ଭାବେ. ଯ)—୧ । ନିର୍ବୋଧତା—
Maugdhya 1. Silliness. ୨ । ମୁଗ୍ଧତା—2. The state of being charmed. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ଭାବ ବିଶେଷ; ଥରେ ଶୁଣିଥିବା କଥାକୁ ଫେରି ଥରି ଥରେ ପଚାରିବା—3. A feminine weakness, namely—asking a question repeatedly after hearing its answer.

ମୌଛ(ଛୁ)ବ—ଦେ. ବି—ମହୁଛବ (ଦେଖ)
Mauchha(chhu)ba Mauchhaba (See)
(ମୌଛ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୌଜ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି.—(ଅ.)—ମଉଜ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mauja (etc) Mauja etc (See).

ମୌଜା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି.—୧ । (ଅ. ମୌଜା)—
Mauja (etc) 1. Mauja etc (See) [ଉ—ଏଥିରୁ ପାଞ୍ଚ ଗୋଟି ମୌଜା—ମୌଜେ ରାମନଗର······ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।] [ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳରେ ହିନ୍ଦୁ ରାଜତ୍ୱରେ ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ପ୍ରତି 'ବିଶି'ରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗ୍ରାମ ଥିଲା । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଅମଳରେ ଏହି 'ଗ୍ରାମ'ର ନାମ 'ମୌଜା' ହେଲା । ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।] ୨ । (ଫା. ମୋଜା)—ମୌଜା—2. Mouza. ୩ । (ଅ. ମୌଜ୍) ଲହଡ଼ି—3. Wave.

ମୌଜି—ବୈଦେ. ବିଣ—ମଉଜି (ଦେଖ)
Mauji Mauji (See)

ମୌଜିଆ—ଦେ. ବିଣ—ମଉଜିଆ (ଦେଖ)
Maujia Maujia (See)

ମୌଜୁତ୍(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ)—ମଉଜୁତ୍ (ଦେଖ)—Maujut
Maujut(d) मजूद मौ(मह)जुद (See)

ମୌଞ୍ଜ—ସଂ. ବିଣ.—(ମୁଞ୍ଜ+ଅ)—ମୁଞ୍ଜ ତୃଣ ନିର୍ମିତ—Made of
Maunja (ମୌଞ୍ଜୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) Munja grass.

ମୌଞ୍ଜୀ—ସଂ. ବି—(ମୁଞ୍ଜ=ଏକ ପ୍ରକାର ତୃଣ+ବିକାରାର୍ଥେ. ଅ+
Maunji ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—(ଉପନୟନ ସମୟରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା) ମୁଞ୍ଜ ନାମକ ଏକ ଜାତୀୟ ତୃଣଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ମେଖଳା—A girdle made of the Munja grass worn by a Brahman boy at his initiation.
ମୌଞ୍ଜୀ ମେଖଳା, ମୌଞ୍ଜୀବନ୍ଧ, ମୌଞ୍ଜୀ ବନ୍ଧନ } ଅନ୍ୟରୂପ—
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମୁଞ୍ଜ+ଅ+ଇନ୍; ୧ମା· ୧ବ)—ମୁଞ୍ଜ ମେଖଳା ପରିହିତ—
Wearing a girdle of Munja grass.

ମୌଢ଼ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ମଉଢ଼ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Maurda (etc) Maurda etc (See)

ମୌଢ୍ୟ—ସଂ. ବି.—(ମୂଢ଼+ଭାବେ. ଯ)—୧ ମୂଢ଼ତା; ମୂର୍ଖତା—
Maurdhya 1. Ignorance. ୨ । ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା—2. Childhood; infancy.

ମୌଣ୍ଡ୍ୟ—ସ. ବ—(ମୁଣ୍ଡ+ଯ)—ସ୍ୱାଭାବିକ ବା କୃତ୍ରିମ କେଶ-
Maundya ଶୂନ୍ୟତା—Baldness (natural or brought about by shaving.)

ମୌତ୍—ଦେ. ବ—(ସ. ମତ୍ତତା)—ନିଶାଖୋରର ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ ଉପଭୋଗ
Maut
মৌতাত; মৌজ नशाकामौज, मतताई ବା ମତ୍ତତା—The enjoyment of intoxicating drugs by a person addicted to it.
[ମୌତାତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୌତ—ବୈଦେ. ବ—(ଅ. ମୌତ; ତୁଳ. ସ. ମୃତ୍ୟୁ)—ମରଣ—
Mauta ମୃତ୍ୟୁ मौत Death

ମୌତ୍ରିକ—ସ. ବଣ—(ମୂତ୍ର+ଇକ)—ମୂତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Mautrika Urinary; uric.

ମୌଦ୍ଗଲ—ସ. ବ. ପୁଂ—(ମୁଦ୍ଗଲ+ଅ)—ମୁଦ୍ଗଲ ଋଷିଙ୍କ ଗୋତ୍ର ଉତ୍ପନ୍ନ-
Maudgala Born of the clan or race of sage Mudgala.

ମୌଦ୍ଗଲି—ସ. ବ—(ମୁଦ୍ଗଲ+ଇ)—ବାୟସ; କାକ—
Maudgali Crow.

ମୌଦ୍ଗଲ୍ୟ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ନାମ)—(ମୁଦ୍ଗଲ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଯ)—୧ ।
Maudgalya ମୁଦ୍ଗଲ ଋଷିଙ୍କ ପୁତ୍ର; ଗୋତ୍ରପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଋଷିବିଶେଷ—1. Name of the son of sage Mudgala and the founder of a clan. ୨ । ମୁଦ୍ଗଲ ଋଷିଙ୍କ ଗୋତ୍ରଜ ପୁରୁଷ—2. A man born in the clan of Mudgala.

ମୌଦ୍ଗଲ୍ୟାୟନ—ସ. ବ.—ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ଶିଷ୍ୟ ନାମ (ବୃ. ଶ)
Maudgalyāyana Name of the principal disciple of Buddha.

ମୌଦ୍ଗୀନ—ସ. ବ.—(ମୁଦ୍ଗ+ଈନ)—ମୁଗ କ୍ଷେତ୍ର—
Maudgina A field in which Muga is raised.

ମୌନ—ସ. ବ—(ମୁନି+ଭାବ ଓ କର୍ମରେ ଅ)—୧ । ତୁଷ୍ଣୀଂଭାବ;
Mauna କଥା ନ କହିବା; ଅଭାଷଣ—1. Silence; taciturnity. ୨। ବିଷଣ୍ଣତା—2. Sadness; gloominess; melancholy. ୩ । ମୁନିବ୍ରତ—3. The austerities practised by a sage. ୪ । ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସର ପ୍ରଥମ ପକ୍ଷ (ବୃ. ଶ)—4. The first lunar fortnight of the month of phālguna.
মৌন ଦେ. ବଣ (ସ. ମୌନୀ)—ମଉନ (ଦେଖ)
मौन Mauna (See)

ମୌନ ତୁଣ୍ଡ—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ନତମୁଖ—Looking
Mauna tunda downwards; with a downcast look.

ମୌନ ତ୍ୟାଗ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଥା କହିବା—To open one's
Mauna tyāga karibā lips.
মৌন ত্যাগ করা मौन तजना

ମୌନବତୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୌନଭାବ ଧରିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ—A woman
Maunabati taking to a vow of silence. [ଦ୍ର—
ସାଇଁ ସାଇଁ ଡାକୁଅଛି କପୋତ । ମୌନବତୀ ଯେବେ ସମାଧି-ତତ୍ପର—ସୁଧାନାଥ. ନନ୍ଦକେଶରୀ ।]

ମୌନ ବ୍ରତ—ସଂ. ବ—ମୌନ ରହିବାର ନିୟମ; ବାକ୍‌ସଂଯମ—
Mauna brata A religious vow of silence.

ମୌନବ୍ରତ ଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବ—ବହୁକାଳ ପାଇଁ ପାଟି ନ ଫିଟାଇବା ରୂପ
Maunabrata grahana ବ୍ରତ ନେବା—Taking to a religious vow of silence.
(ମୌନ ବ୍ରତ ଧାରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ମୌନ ବ୍ରତଧାରୀ—ବଣ)

ମୌନ ଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବ—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ମୌନ ରହିବା ପରେ କଥା
Mauna bhanga କହିବା—Breaking of one's silence; opening one's mouth.

ମୌନଭାବ—ସଂ. ବ—ତୁଷ୍ଣୀଂଭାବ—Silence.
Mauna bhāba (ମୌନତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୌନ ମାଲା—ଦେ. ବ—ମଉନମାଲା (ଦେଖ)
Muana mālā Mauna mālā (See)

ମୌନ ମୁହାଁ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ମଉନମୁହାଁ (ଦେଖ)
Mauna muhāñ Mauna muhāñ (See)
(ମୌନ ମୁହିଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୌନ ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୁନି ହୋଇ ରହିବା—To keep
Mauna rahibā silent; to remain silent.
মৌন থাকা मौन रहना

ମୌନ ସମ୍ମତି—ସଂ. ବ (ମ. ଯ. ଲୋ)—ମୌନାବଲମ୍ବନଦ୍ୱାରା ସୂଚିତ
Mauna sammati ସମ୍ମତି—Silent consent; consent implied by one's remaining silent. [ଦ୍ର—ଏ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରବଚନ ଅଛି । ଯଥା—ମୌନଂ ସମ୍ମତିଲକ୍ଷଣଂ । ଅର୍ଥାତ୍ ମୌନ ରହିବାହିଁ ସମ୍ମତି-ସୂଚକ ।]

ମୌନ ସ୍ୱଭାବ—ସଂ. ବ (ମ. ଯ. ଲୋ)—ନୀରବ ସ୍ୱଭାବ—Silent
Mauna swabhāba nature. ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୌନପ୍ରକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—Having a silent nature; silent by nature.

ମୌନାବତୀ—ଦେ. ବ—ମଉନାବତୀ (ଦେଖ)
Maunābati Maunābati (See)

ମୌନାବଲମ୍ବନ—ସଂ. ବ—ମୌନଭାବ ଧାରଣ—Keeping silent;
Maunābalambana holding of one's tongue.

ମୌନାବଲମ୍ବୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେ ମୌନଭାବ ଧାରଣ କରିଥାଏ—
Maunābalambi Keeping silent.
[ମୌନାବଲମ୍ବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ମୌନୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମୌନ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ନୀରବ—
Mauni 1. Taciturn; silent. ୨ । ମୌନବ୍ରତଧାରୀ—
[ମୌନିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] 2. Observing the vow of silence.
ବ—ମୁନି; ତପସ୍ୱୀ; ଋଷି—A hermit; a sage.

ମୌ ମାଛି—ଗ୍ରା. ବ—ମହୁମାଛି; ମଧୁମକ୍ଷିକା—Bee.
Mau māchhi মৌমাছি मधुमाछि

ମୌର—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ମୟୂର)—ମୟୂର (ଦେଖ)
Maura ମୟୂର मोर Mayūra (See)
[ମୌରୀ ସ୍ତ୍ରୀ]

ମୌରଜିକ—ସ. ବ. ପୁଂ (ମୁରଜ+ଶିଳ୍ପାର୍ଥେ. ଇକ)—ମୃଦଙ୍ଗବାଦକ—
Maurajika A drummer.
[ମୌରଜିକା -ସ୍ତ୍ରୀ]

ମୌର(ରୁ)ସ—ବୈଦେ. ବ (କଚଉଆ; ଅ. ମୌରୁସ୍)—ପିତୃପିତାମହାଦି
Maura(ru)s ପୂର୍ବପୁରୁଷ—Ancestors.
মোৰুশ मौरूस

ମୌରରୁସି—ବୈଦେ. ବଣ (କଚଉଆ; ଅ. ମୌରସୀ)—
Maura(ru)si ୧ । ପୈତୃକ—1. Paternal. ୨ । ପିତୃ-
মৌৰুশি ପୈତାମହିକ—2. Hereditary, ancestral.
मौरूसी ୩ । ପିତୃପୈତାମହକ୍ରମେ ଭୋଗ ହୋଇ ଆସୁଥିବା—
3 Inherited from ancestors.

ମୌରସି ମକଦ୍ଦମି—ବୈଦେ. ବ (କଚଉଆ)—ପିତୃପୈତାମହ କ୍ରମେ ବା
Maurasi makaddami ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଭୋଗ ହେବା
মৌৰুসী মোকদ্দমী ମକଦ୍ଦମି—A hereditary tenure.
मौरूसी मुकद्दमी

ମୌରସି ପଟ୍ଟା—ବୈଦେ. ବ (କଚଉଆ)—ଚିରସ୍ଥାୟୀ ପଟ୍ଟା—
Maurasi pattā A hereditary lease.
মৌৰুসীপাট্টা मौरूसी पटा

ମୌରସି ହାସଲ୍(ଲି,ଲ)—ବୈଦେ. ବଣ (କଚଉଆ) (ଅ)—ପିତୃ-
Maurasi hāsal(la,li) ପିତାମହଙ୍କ ଅର୍ଜିତ—Earned or
মৌৰুসি হাসলী acquired by one's ancestors.
मौरूस हासिल

ମୌରା—ଦେ. ବ—ମହୁରା (ଦେଖ)
Maurā Mahurā (See)

ମୌରାଡ଼ି(ଳି)—ଦେ. ବ—ମଉରାଡ଼ି (ଦେଖ)
Maurārdi(li) মুৰুল(লা) मारा Maurārdi (See)

ମୌରି—ଦେ. ବ—ମହୁରି (ଦେଖ)
Mauri Mauri (See)

ମୌର୍ଖ୍ୟ—ସଂ. ବ (ମୂର୍ଖ+ଭାବେ. ଯ)—ମୂର୍ଖତା—
Maurkhya Ignorance; stupidity.

ମୌର୍ତ୍ତିକ—ସଂ. ବ (ମୂର୍ତ୍ତି+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ମୂର୍ତ୍ତି ବା ଚିତ୍ର
Maurttika ସଂବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to an image or
idol. ୨ । ମୂର୍ତ୍ତି ବା ଚିତ୍ରଦ୍ୱାରା ସୂଚକ—
2. Hieroglyphic.

ମୌର୍ତ୍ତିକ ଅକ୍ଷର—ସଂ. ବ (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ବସ୍ତୁଚିତ୍ର ଦ୍ୱାରା ସୂଚକ
Maurttika akshara ଅକ୍ଷର—Hieroglyphics.
[ମୌର୍ତ୍ତିକ ଲିପି—ଅନୁରୂପ] [ଦ୍ର—ଏହି ଲିପି ପ୍ରଥମେ ମିଶର
ଦେଶରେ ଦୃଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି । ଜଗତର ପ୍ରାଚୀନତମ ।]

ମୌର୍ବୀ—ସଂ. ବ (ମୂର୍ବା=ମୁରଗା ଗଛ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଅ)—
Maurddbi ୧ । ଧନୁର୍ଗୁଣ (ଏହା ମୁରୁଗାର ସୂତାରେ ତିଆରି
ହୁଏ)—1. The string of a bow. ୨ । ଜ୍ୟା—2. The chord of an arc. ୩ । କୁଅମଚଡ଼ା
(କବିରାଜ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ମିଶ୍ରଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ 'ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ')—3. A
kind of kitchen fruit; Cephalandra India.
୪ । ଅଜଶୃଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)—4. Ajasrungi (See)
ବଣ—ମୂର୍ବାତୃଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to
Murdhā grass.

ମୌର୍ଯ୍ୟ—ସଂ ବ (ମୁରା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ରାଜା—
Maurjya Raja Chandragupta.
[ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ମୁରା ନାମ୍ନୀ ଦାସୀର ପୁତ୍ର ଥିଲେ ।]

ମୌର୍ଯ୍ୟବଂଶ—ସଂ. ବ—ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ରାଜବଂଶ—The
Maurjya bamsa dynasty of Chandragupta.
[ଦ୍ର—ଅଶୋକ ମଧ୍ୟ ଏହି ବଂଶୀୟ ଥିଲେ ।]

ମୌଳ—ସ. ବଣ. (ମୂଳ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ମୌଳିକ; ମୂଳ
Maula ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Radical. ୨ । ବିଶୁଦ୍ଧ ବଂଶଜ—
2. Descended from pure blood. ୩ । ଆପ୍ତ;
ବିଶ୍ୱସ୍ତ—3. Trustworthy. ୪ । ଭୂମ୍ୟାଦିର ମୂଳ-
ଜ୍ଞାତା—4. Knowing the origin of fields.
୫ । ମୌରୁସୀ; ପୈତୃକ (ହି. ଶ)—5. Ancestral.
ସ. ବ—୧ । ଗ୍ରାମର ମଣ୍ଡଳ ବା ଗ୍ରାମର ଜମିଦାର—
1. The head-man of a village. ୨ । ସଚିବ;
ଅମାତ୍ୟ—2. Minister. ୩ । ଆଦ୍ୟ; ଆଦର୍ଶ—
3. Model.

ମୌଳା—ଦେ. ବ.—ମହୁଲ (ଦେଖ)
Maula Mahula (See)

ମୌଲନା—ବୈଦେ. ବ.—(ଫା. ମୋଲନା)—ମୁସଲମାନ ପଣ୍ଡିତ-
Maulnā ମାନଙ୍କର ଉପାଧି—A title of Mahomedan
মৌলনা मालना learned men.

ମୌଲବି—ବୈଦେ. ବ.—୧ । ଆରବୀ ଭାଷାରେ ପଣ୍ଡିତ—
Maulabi 1. A person learned in the Arabic
মৌলবী मौलवी language.
୨ । ମୁସଲମାନ୍ ପଣ୍ଡିତ—2. A Mahomedan learned
man. ୩ । ମୁସଲମାନ୍ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରଅଧ୍ୟାପକ—3. A Maho-
medan religious preceptor. ୪ । ମୁସଲମାନ
ବିଦ୍ୟାଳୟର ଆରବୀ ଓ ପାରସୀର ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷକ—
4. A higher class Mahomedan teacher.
[ଦ୍ର—ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ମୁସଲମାନ ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମର
ପୂର୍ବେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମୌଲମିନ୍—ଦେ. ବ.—ଏକ ପ୍ରକାର କଦଳୀ—
Maulamin मौलमीन A kind of plantain.
[ଦ୍ର—ଏହା କଞ୍ଚାରେ ବଡ଼ ଏବଂ ବଳା, ଲମ୍ବ ଓ ସ୍ୱାଦଯୁକ୍ତ ।
ପାଚିଲେ ଏହାକୁ ଲୋକେ ଖାଆନ୍ତି । ଏହା ବ୍ରହ୍ମଦେଶର
ମୌଲମିନ୍ ଅଞ୍ଚଳରୁ ପ୍ରଥମେ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଥିଲା ।]

ମୌଲମିନ୍ ଚାଉଳ—ଦେ. ବ—ବ୍ରହ୍ମ ଦେଶରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆସୁଥିବା
Maulamin chāula ଚାଉଳ—Rice imported from
মৌলমীন চাল मौलमीन चावल Burma.

ମୌଳା—ସ. ବି—ମଉଳା (ଦେଖ)
Maulā Maulā (See)

ମୌଳି—ସ. ବି—(ମୂଳ+ଇ; ମୂ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କର୍ମ. ଲ)
Mauli ୧ । ଶିଖର; ଚୂଡ଼ା; ଅଗ୍ରଭାଗ—1. Top; summit. ୨ । ଶିଖା—2. Lock of hair on the crown of the head. ୩। କିରୀଟ; ମୁକୁଟ—3. Diadem. ୪ । ଜୁଡ଼ା—4. Chignon, hair dressed into a braided coil. ୫ । ଶୀର୍ଷ; ମସ୍ତକ—5. Head. ୬ । ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷ—6. A tree; Janessia Asoka. ୭ । ଜଟାଜୂଟ—7. A mass of matted hair. ୮ । ଦଳର ମୁଖ୍ୟ ବା ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଷ)—8. Headman. ୯ । ପୃଥିବୀ; ଭୂମି (ହି. ଷ)—8. The earth.

ମୌଳିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ମଇଳା (ଦେଖ)—Maliā (See)
Mauliā मयला मैला

ମୌଳିକ—ସ. ବିଣ (ମୂଳ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ମୂଳୀଭୂତ; ମୂଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Radical; fundamental. ୨ । ଆଦ୍ୟ; ପ୍ରାଥମିକ—2. Primary; original; primordial. ୩ । ପ୍ରଧାନ—3. Principal. ୪ । ସଦ୍‌ବଂଶ ଜାତ—4. Born of a noble family, of gentle birth.
Maulika

ମୌଳିକ ପଦାର୍ଥ—ସ. ବି (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯେ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ମୂଳପିଣ୍ଡ; ଯାହାର କ୍ଷୟ, ବୃଦ୍ଧି ବା ବିନାଶ ନାହିଁ—(science) Elements
Maulika padārtha

ମୌଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଉଳିବା (ଦେଖ)
Maulibā मौलना Maulibā (See)

ମୌଳୀ—ସ. ବି (ମୂଳ+ଅ+ଈ)—୧ । ଭୂମି—1. The earth. ୨ । କେଶ—2. The hair. ୩ । ସଂଯତକେଶ—3. Hair tied into a knot. ୪ । କିରୀଟ; ମୁକୁଟ—4. Diadem. ୫ । ମସ୍ତକ—5. The head. ୬ । ଚୂଡ଼ା, ଅଗ୍ରଭାଗ—6. The top; the summit. ସ. ବିଣ ପୁଂ (ମୌଳି+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମୁକୁଟଧାରୀ (ହି. ଷ)—Wearing a crown.
Maulī
(ମୌଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୌଶନ୍—ବୈଦେ. ବି (କତରଅ)—ମୋଶନ୍ (ଦେଖ)
Mauśan Mośan (See)

ମୌଶୁଫ—ବୈଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (କତରଅ) (ଫା)—ପୂର୍ବୋକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Aforesaid (person)
Mauśupha
(ମୌଶୁଫିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ) मोस्फ मौसुफ

ମୌଶୁ(ଶି)ମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୌଶିମ୍)—୧ । ଋତୁ—1. Season. ୨ । ମୌଶୁମ୍ ବାୟୁ (ଦେଖ) 2. Mauśum bāyu (See) ୩ । ମୌଶୁମ୍ ବୃଷ୍ଟି ଦେଖ) 3. Mauśum bṛushṭi (See) ୪ । ଉପଯୁକ୍ତ ଋତୁ ବା ସମୟ—4. Proper season or time.
Mauśu(śi)m
मरसुमी
मौसिम

ମୌଶୁମ୍(ମୀ) ବାୟୁ—ଦେ. ବି. (ଫା. ମୌଶିମୀ=ଋତୁକାଳୀନ)—ଋତୁକାଳୀନ ପବନ—The monsoon; winds blowing according to season.
Mauśum(mī) bāyu
मरसुमी वायु
मौसिमी हवा

ମୌଶୁମ୍(ମୀ) ବୃଷ୍ଟି—ଦେ. ବି—ବର୍ଷାକାଳୀନ ବୃଷ୍ଟି—The monsoon rain.
Mauśum(mī) bṛushṭi
मरसुमी वृष्टि मौसिमी वृष्टि

ମୌଶୁ (ଶି)ମୀ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ମୌଶିମୀ)—୧ । ଋତୁକାଳୀନ—1. Seasonable. ୨ । ଉପଯୁକ୍ତ ଋତୁରେ ଘଟିବା—2. Happening in proper season; seasonal.
Mauśu(śi)mī
मरसुमी
मौसिम

ମୌଷଦ (ଧ, ଦ, ଧି)—ଗ୍ରା. ବି—ମଉଷଦ (ଦେଖ)
Maushada(dha, di, dhi) Maushada (See)
महौषध (ଉ—ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର ନାହିଁ ତହିଁ ଔଷଧ ମୌଷଧି । ପ୍ରାଚୀ. ବୃନ୍ଦାବନରୂପଣଗୀତା ।)
महौषध

ମୌଷଳ—ସଂ. ବି. (ମୂଷଳ+ସଂବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ମୂଷଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to a mace. ୨ । ମୂଷଳ ସଦୃଶ; ମୂଷଳିଆ—2. Thick like a cudgel or mace.
Maushala

ମୌଷଳ ପର୍ବ—ସ. ବି—ମହାଭାରତର ଅଠର ପର୍ବ ମଧ୍ୟରୁ ଷୋଡ଼ଶ ପର୍ବ—The 16th canto of the eighteen canto of Mahābhārata.
Maushala parba
[ଦ୍ର—ଏହି ପର୍ବରେ 'ମୂଷଳଂ କୁଳନାଶନଂ' ଏହି ଉକ୍ତିର ପ୍ରତିପାଦକ ଚରିତ ଲେଖା ଯାଇଅଛି ।]

ମୌଷ୍ଟା—ସ. ବି. (ମୁଷ୍ଟି+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ମୁଷ୍ଟି ପ୍ରହରଣ କ୍ରୀଡ଼ା; ଯେଉଁ ଖେଳରେ ବିଧା ମାରାମାରି ହୁଏ—1. Boxing. ୨ । ମୁଥ ମାଡ଼—2. Fisticuff.
Maushṭā

ମୌଷ୍ଟିକ—ସ. ବି—ଚୋର (ହି. ଷ)—
Maushṭika Theft.

ମୌସା—ଦେ. ବିଣ—ମଉସା (ଦେଖ)
Mausā Māusā (See)

ମୌସୀ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ମୌସୀ)—ମାଉସୀ (ଦେଖ)
Mausī Māusī (See)

ମୌହା—ସ. ବି—ମହୁଆ (ଦେଖ)
Mauhā Mahuā (See)

ମୌହୂର୍ତ୍ତ—ସ. ବି. (ମୁହୂର୍ତ୍ତ+ଜ୍ଞାତାର୍ଥେ. ଅ)—ଜ୍ୟୋତିର୍ବେତ୍ତା—
Mauhūrtta Astrologer.
(ମୌହୂର୍ତ୍ତିକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମ୍ନା (ଧାତୁ)—ସଂ—ପୁନଃ ପୁନଃ ଅଭ୍ୟାସ କରିବା; ଘୋଷିବା—
Mnā (root) To get by heart; to commit to memory.

ମ୍ୱାହିଁବା —ଦେ. କି —ମୁହାଁଇବା (ଦେଖ)
Mwāhiñbā Muhāñibā (See)

ମ୍ୟାଉଁ ମ୍ୟାଉଁ—ଦେ. ଅ. (ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନି)—ମିଅାଉଁ ମିଅାଉଁ; ବିଲୁଆ
Myāuñ myāuñ ବୋବେଇବା ଶବ୍ଦ—The mewing of
ম্যাওঁ ম্যাওঁ म्याँव cats.

ମ୍ୟାକ୍ସ ମୁଲର—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ) (ଇଂ. ମାକ୍ସ ମୁଲର)—ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ
Myāks mullar ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱବେତ୍ତା ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଜର୍ମାନ୍ ପଣ୍ଡିତ—
ম্যাক্স মুলার The late Dr. Friedrich Max Muller.
मैक्स मुलर [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଭାରତବର୍ଷ ପ୍ରତି ପ୍ରଗାଢ଼ ଅନୁରାଗ ଥିଲା । ଏ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଗଭୀର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଅନେକ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ । ୧୮୨୩ରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ୧୯୦୦ରେ ମାନବଲୀଳା ସମ୍ବରଣ କରିଥିଲେ ।]

ମ୍ୟାଗାଜିନ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. ମ୍ୟାଗାଜିନ୍)—
Myāgājin ମେଗାଜିନ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Megājin etc.
ম্যাগাজিন मैगेजिन (See)

ମ୍ୟାଜିକ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମେଜିକ୍ ଇତ୍ୟାଦି
Myājik (etc) (ଦେଖ)—Mejik etc (See)
ম্যাজিক मंजीका

ମ୍ୟାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମେଜିଷ୍ଟର (ଦେଖ)
Myājishtreṭ Mejishṭara (See)
ম্যাজিষ্ট্রেট मैजिष्ट्रर

ମ୍ୟାଟ୍ରିକ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମେଟ୍ରିକ୍ (ଦେଖ)
Myaṭrik Metrik (See)
ম্যাট্রিক मैट्रीक

ମ୍ୟାଟ୍ରିକୁଲେଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମେଟ୍ରିକୁଲେଟ୍ (ଦେଖ)
Myāṭrikulet Meṭrikuleṭ (See)
ম্যাট্রিকুলেট मैट्रीकुलेट

ମ୍ୟାଟ୍ରିକୁଲେସନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମେଟ୍ରିକୁଲେସନ୍ (ଦେଖ)
Myāṭrikulesan Meṭrikulesan (See)
ম্যাট্রিকুলেসন मैट्रीकुलेसन

ମ୍ୟାନେଜର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମେନେଜର (ଦେଖ)
Myānejar Menejara (See)
ম্যানেজর [ଦ୍ର—ଇଂରାଜୀର 'Man' ଶବ୍ଦରେ ଥିବା 'a' ର
म(मै)नेजर ଉଚ୍ଚାରଣ 'ଅ' ନୁହେଁ କି 'ଏ' ନୁହେଁ । ଏହା 'ଏ' ଓ 'ଅ' ଉଚ୍ଚାରଣର ମିଶ୍ରଣ । ଏଥିପାଇଁ କେହି କେହି ଏହାକୁ ମାନ, କେହି କେହି ମେନ୍, କେହି କେହି ବା ମ୍ୟାନ୍ ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥାନ୍ତି । ଫଳତଃ ଏହି ଉଚ୍ଚାରଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସିଟି ଇଂରେଜୀ ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଠିକ୍ ଅନୁକରଣ କରିପାରେ ନାହିଁ ।
'ମ୍ୟା' ଅକ୍ଷରଯୁକ୍ତ ଇଂରେଜୀ ଶବ୍ଦମୂଳକ ଶବ୍ଦମାନ ଏହି ଭାଷାକୋଷରେ 'ମା' କିମ୍ବା 'ମେ' କିମ୍ବା 'ମ୍ୟା' ତଳେ ଦେଖିବାକୁ ହେବ ।]

ମ୍ୟାମ୍—ଗ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି—ମେମ୍; ସାହାବାଣୀ—
Myām Lady.

ମ୍ୟାଲେରିଆ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମେଲେରିଆ (ଦେଖ)
Myāleriā Meleriā (See)
ম্যালেরিয়া मैलेरिआ

ମ୍ୟୁଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ମ୍ୟାଉଁ; ବିଲୁଆର ବୋବାଳି—
Myuñ The mewing of cat.
ম্যাওঁ म्याँव (ମ୍ୟୁଁ ମ୍ୟୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମ୍ୟୁଜିଅ(ୟ)ମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମିଉଜିଅମ୍ (ଦେଖ)
Myujia(ya)m Miujiam (See)

ମ୍ୟୁଜିକ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମିଉଜିକ୍ (ଦେଖ)
Myujik Miujik (See)

ମ୍ୟୁଟିନି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମିଉଟିନି (ଦେଖ)
Myuṭini Miuṭini (See)
[ଦ୍ର—ସିପାହି ମ୍ୟୁଟିନି—୧୮୫୭ ସାଲରେ ଭାରତରେ ଇଂରେଜ ଶାସନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସିପାହିବିଦ୍ରୋହ ।]

ମ୍ରକ୍ଷ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବୋଳିବା; ମାଖିବା—1. To smear; to
Mraksh (root) annoint. ୨ । ଏକତ୍ର ମିଶାଇବା—
2. To mix together. ୩ । ସଞ୍ଚୟ କରିବା—
3. To collect. ୪ । ଅଶୁଦ୍ଧ କହିବା—4. To speak incorrectly.

ମ୍ରକ୍ଷଣ—ସ. ବି. (ମ୍ରକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବୋଳିବା;
Mrakhaṇa ମାଖିବା; ଲେପିବା—1. Smearing;
annointing. ୨ । ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁର ମିଶ୍ରଣ—
2. Mixing up of many things.

ମ୍ରଡ଼ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଗମନ କରିବା—1. To go; to walk.
Mrarḍh(root) ୨ । ଗତି କରିବା—2. To move.

ମ୍ରଦ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା; ଦଳିବା—1. To tread;
Mrad (root) to trample; to crush. ୨ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—2. To pulverise; to reduce to powder. ୩ । ପେଷିବା—3. To grind; to pound.

ମ୍ରଦିମା—ସ. ବି (ମୃଦୁ+ଭାବେ. ଇମନ; ୧ମା. ୧ବ)—କୋମଳତା;
Mradimā ମୃଦୁତା—Mildness.

ମ୍ରଦିଷ୍ଠ—ସ. ବଣ (ମୃଦୁ+ଅତ୍ୟର୍ଥେ ଇଷ୍ଠ)—ଅତିଶୟ ମୃଦୁ—
Mradhistha Very mild.
(ମ୍ରଦିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମ୍ରଦୀୟାନ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମୃଦୁ+ଈୟସ; ୧ମା. ୧ବ)—
Mradiyān ମୃଦୁତର; ଅତି ମୃଦୁ—Very mild.
(ମ୍ରଦୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମ୍ରିୟମାଣ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମୃ ଧାତୁ=ମରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Mriyamāṇa ୧ । ମୃତପ୍ରାୟ; ମଲା ପରି—1 Moribond
(ମ୍ରିୟମାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅବଶ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁ—2 Dying. ୩ ।
ଅବସନ୍ନ—3. Worne out; exhausted. ୪ ।

୪ । ଅତି ଦୁଃଖିତ—4 Very sad; dejected. ୫ । ଅତି ଲଜ୍ଜିତ—5. Much ashamed; abashed.

ମ୍ଳାନ—ସ. ବଣ । (ମ୍ଳୈ ଧାତୁ = କାନ୍ତି କ୍ଷୟ ହେବା, ଝାଉଁଳିଯିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ମଳିନ—1. Dirty; foul; filthy. ୨ । ନିଷ୍ପ୍ରଭ; କାନ୍ତିହୀନ—2. Shorn of splendour. ୩ । ବିବର୍ଣ୍ଣ—3. Pale; languid. ୪ । ଅପ୍ରସନ୍ନ—4. Dejected; disconcerted. ୫ । କ୍ଷୀଣ—5. Emaciated. ୬ । ଝାଉଁଳି ଯାଇଥିବା—6. Withered. ୭ । ଶ୍ରାନ୍ତ; କ୍ଳାନ୍ତ—7. Tired; jaded; weary; fatigued. ୮ । ଦୁର୍ବଳ—8. Weak. ୯ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ—9. Shameless. ୧୦ । ଫିକା ପଡ଼ିଯାଇଥିବା; ମଉଳି ଯାଇଥିବା—10. Faded.
Mlāna

ମ୍ଳାନ ବଦନ—ସ. ବି.—(କର୍ମଧା)—ବିବର୍ଣ୍ଣ ମୁଖ—Pale face; dejected countenance. ବଣ. (ମ୍ଳାନ ମୁଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୁଂ.—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ବିବର୍ଣ୍ଣ ମୁଖଯୁକ୍ତ—Pale-faced; dejected. (ମ୍ଳାନ ବଦନା, ମ୍ଳାନ ମୁଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
Mlāna badana

ମ୍ଳାନି—ସ. ବି.—(ମ୍ଳୈ ଧାତୁ + ଭାବ. ନି)—୧ । ପାଳିମା—1. Paleness; pallor. ୨ । କ୍ଳାନ୍ତି—2. Weariness; langour. ୩ । କୃଶତା—3. Emaciation. (ମ୍ଳାନିମା; ମ୍ଳାନତା—ଅନ୍ୟରୂପ)
Mlāni

ମ୍ଳାନିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—(ସ. ମ୍ଳାନ)—ମ୍ଳାନ କରିବା; ମ୍ଳାନ ପ୍ରଭ କରିବା—To turn anything pale; to tarnish. ମ୍ଳାନ କରା ମ୍ଳାନ କରୋ [ଦ୍ର—ଯା ଗୁଣକୁ କେବେ ଲବେ ନ ପାରଇ ମ୍ଳାନି କରି କାଳ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।]
Mlāniba

ମ୍ଳାୟୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ମ୍ଳୈ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—୧ । ମ୍ଳାନ; ମ୍ଳାନତାଯୁକ୍ତ (ହ. ଶ)—1. Faded. ୨ । ଅତି ଦୁଃଖିତ—2 Dejected. (ମ୍ଳାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
Mlāyi

ମ୍ଳିଷ୍ଟ—ସ. ବଣ.—(ମ୍ଳେଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ = ଅଶୁଦ୍ଧ ବା ଅସ୍ପଷ୍ଟ କଥା କହିବା + କର୍ମ. ତ)—୧ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ—1 Indistinct. ୨ । ଅବ୍ୟକ୍ତ; ଅସ୍ଫୁଟ—2. Inarticulate. ୩ । ମ୍ଳାନ—3. Pale; languid. ୪ । ଅପଗତ—4. Removed. ବି—(+ଭାବ. ତ)—ଅସ୍ପଷ୍ଟ କଥା—Indistinct words; jargon.
Mlishṭa

ମ୍ଳୁଚ(ଞ୍ଚ) (ଧାତୁ)—ଭ୍ବା.—୧ । ଗମନ କରିବା—1. To go. ୨ । ଗତି କରିବା—2. To move.
Mluch(ñch) (root)

ମ୍ଳେଚ୍ଛ (ଧାତୁ)—୧ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ କଥା କହିବା—1. To speak indistinctly. ୨ । ଅଶୁଦ୍ଧ କଥା କହିବା 2. To speak incorrectly. ୩ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ବା ଅସଭ୍ୟଜନୋଚିତ ବାକ୍ୟ କହିବା—3. To speak a jargon.
Mlechchh(root)

ମ୍ଳେଚ୍ଛ—ସ. ବି—(ମ୍ଳେଚ୍ଛ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବର୍ବର ବା ଅସଭ୍ୟ ଜାତି (କିରାତ, ଶବର, କାମ୍ବୋଜ, ଶକ, ପୁଳିନ୍ଦ, ଯବନ ପ୍ରଭୃତି) ଅନାର୍ଯ୍ୟ; ବିଦେଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Barbarians (using a jargon other than Sanscrit); a non-Aryan; a foreigner. (Apte). [ଦ୍ର—ତାହାଙ୍କୁ ମ୍ଳେଚ୍ଛଙ୍କ ଦେଶରେ ସେ ରଖିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।] [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ଧାତୁଗତ ଅର୍ଥ—ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାଷୀ ବା ଅବ୍ୟକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଚାରଣକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି । ଯେଉଁ ଭାଷାମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣ-ଶୈଳୀ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାରୁ ପୃଥକ୍ ଏପରଭାଷାଭାଷୀଙ୍କୁ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ମ୍ଳେଚ୍ଛ ବୋଲି ଯାଇଅଛି । ମ୍ଳେଚ୍ଛମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ଧର୍ମ ରହିତ ବୋଲି ଯାଇଅଛି । ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ଧେନୁ ନନ୍ଦିନୀଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଛଡ଼ାଇ ନେବା ବେଳେ ନନ୍ଦିନୀର ଅଙ୍ଗରୁ ମ୍ଳେଚ୍ଛମାନଙ୍କ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ମହାଭାରତ ଆଦି-ପର୍ବରେ ଲେଖା ଅଛି । ପହ୍ଲବ, ଦ୍ରାବିଡ଼, ଶକ, ଯବନ, ଶବର, ପୌଣ୍ଡ୍ର, କିରାତ, ଯବନ, ସିଂହଳ, ବର୍ବର, ଖସ-ଆଦିଙ୍କୁ 'ମ୍ଳେଚ୍ଛ' ମଧ୍ୟରେ ଗଣନା କରା ଯାଇଅଛି । ବିଷ୍ଣୁ-ପୁରାଣରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ସଗର ରାଜା ହୈହୟମାନଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଧର୍ମଚ୍ୟୁତ କରାଇଥିଲେ; ସେମାନେ ଶକ, ଯବନ, କାମ୍ବୋଜ, ପାରଦ, ପହ୍ଲବ ଆଦି ମ୍ଳେଚ୍ଛ ଜାତି ହେଲେ । ମତ୍ସ୍ୟ ପୁରାଣରେ ରାଜା ବେଣଙ୍କ ମୃତ ଶରୀରର ମନ୍ଥନରୁ ମ୍ଳେଚ୍ଛ ଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିବା ଲେଖା ଅଛି । ବୃହତ୍ ସଂହିତାରେ ହିମାଳୟ ଓ ବିନ୍ଧ୍ୟ ଏବଂ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଓ ପ୍ରୟାଗର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଦେଶକୁ ପବିତ୍ରଦେଶ ଓ ଏହା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କୁ ମ୍ଳେଚ୍ଛ ଦେଶ ବୋଲି ଯାଇଅଛି । ବୃହତ୍ ପରାଶରରେ ଶୁଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅନ୍ତ୍ୟଜ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ ଅତିରିକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମହୀନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ମ୍ଳେଚ୍ଛ ବୋଲି ଯାଇଅଛି । ବୋଧାୟନଙ୍କ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ତତ୍ତ୍ୱରେ ଗୋମାଂସ-ଭକ୍ଷୀ, ବହୁବିଭାଷୀ ଓ ସଦାଚାରବର୍ଜିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ମ୍ଳେଚ୍ଛ ବୋଲି ଯାଇଅଛି । ହ. ଶ.] ୨ । ପାମର; ପାପୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A sinner. ୩ । ଅପରାଧୀ ଜାତି—3. Criminal tribe. ୪ । (+କର୍ମ.ଅ)ଅପଭାଷା—4. Jargon. ୫ । ବିଦେଶୀ ଭାଷା—5. A foreign or barbarous speech (Apte) ୬ । ହିଙ୍ଗୁଳ—6 Yellow orpiment. ୭ । ହେଙ୍ଗୁ (ହ. ଶ)—7. Assafoetida. ୮ । ତମ୍ବା—8. Copper. ବଣ. ୧ । ପାପିଷ୍ଠ—1. Sinful. ୨ । ଖଳ—2. Wicked. ୩ । କଦାଚାରୀ—3. Practising evil customs. ୪ । ନୀଚ—4. Low; mean. ଦେ. ବଣ.—ଅତି ମଳିନ (ବେଶ, ଶରୀର)—Very dirty or filthy (body or dress).
Mlechchha

ମ୍ଳେଚ୍ଛ କନ୍ଦ—ସ. ବି (ମ. ପ, ଲୋ. ମ୍ଳେଚ୍ଛମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ କନ୍ଦ)—ଲଶୁନ; ରସୁଣ—Garlic.
Mlechchha kanda

ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଜାତି—ସ. ବି—ଗୋମାଂସଖାଦକ, ବହୁବଚନଭାଷକ, ସଦା-
Mlechchha jāti ପାପରତ, ପ୍ରାଚୀନ ଜାତିଗଣ—A generic name for barbarians and wild tribes who were beef eaters and were speaking jargon and addicted to vice and sinful practices.
[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ହିନ୍ଦୁମାନେ ବିଦେଶୀୟ ଓ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ଜାତିମାନଙ୍କୁ ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଜାତିରୂପେ ପରିଗଣିତ କରୁଥିଲେ । ମହାଭାରତରେ କାମ୍ବୋଜ, ଯବନ, ଶବର, ବର୍ବରଅଦିଙ୍କୁ ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଜାତି ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇ ଅଛି । ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।]

ମ୍ଲେଚ୍ଛନ—ସ.ବି(ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—୧ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ୱରରେ କଥନ—
Mlechchhana 1. Speaking indistinctly. ୨ । ମ୍ଲେଚ୍ଛଭାଷାରେ କଥନ—2. Speaking in a barbarous tongue.

ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଦେଶ—ସଂ.ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଚାତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିତ ଦେଶ
Mlechchha deśa —A country not observing (ମ୍ଲେଚ୍ଛ ମଣ୍ଡଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) the rules of the four castes; a country of the non-Hindus.

ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଫଳ—ସଂ. ବି (ପ୍ର. ଅ. ଲେ)—କାଫି—
Mlechchha phala Coffee.

ମ୍ଲେଚ୍ଛ ବାକ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—(ମ୍ଲେଚ୍ଛ+ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Mlechchha bāk କ୍ୱିପ୍)—ମ୍ଲେଚ୍ଛଭାଷାବ୍ୟବହାରକାରୀ—Speaking a barbarous or foreign language.

ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଭାଷା—ସ. ବି—୧ । ବିଦେଶୀୟ ଭାଷା—1. Foreign
Mlechchha bhāshā language. ୨ । ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଜାତିମାନଙ୍କ କଥ୍ୟ ଭାଷା—2. The language used by (ମ୍ଲେଚ୍ଛଭାଷୀ—ପୁଂ, ମ୍ଲେଚ୍ଛଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଣ) barbarians.

ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଭୋଜନ—ସ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଗୋଧୂମ; ଗହମ—
Mlechchha bhojana Wheat.

ମ୍ଲେଚ୍ଛ ମୁଖ—ସଂ. ବି—ତମ୍ବା; ତାମ୍ର—
Mlechchha mukha [ମ୍ଲେଚ୍ଛାସ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ] Copper.

ମ୍ଲେଚ୍ଛି(ଚ୍ଛି)ଆ—ଦେ. ବଣ.—ଅତ୍ୟନ୍ତ ମଇଳା ବା ମଳଯୁକ୍ତ—
Mlechchhi (chhi)ā ମଳୋଛିଆ Very filthy or [ମ୍ଲେଚ୍ଛୀ, ମ୍ଲେଚ୍ଛେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ] dirty.

ମ୍ଲେଚ୍ଛିତ—ସଂ. ବି—(ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଧାତୁ+ଭାବ.ତ)—୧ । ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଭାଷା—
Mlechchhita 1. Language of foreigners and barbarians. ୨ । ଅବ୍ୟାକରଣିକ ଭାଷା—2. An ungrammatical speech. ବିଣ.—ଅଶୁଦ୍ଧଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରିତ—Spoken incorrectly.

ମ୍ଲେଟ୍(ଡ୍) (ଧାତୁ)—ସଂ.—ବାତୁଳ ହେବା—
Mlet(d) (root) To be mad (Apte).

ମ୍ଲେବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପୂଜା କରିବା—1. To worship.
Mleb (root) ୨ । ସେବା କରିବା—2. To serve.

ମ୍ଲୈ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ମ୍ଳାନ ହେବା—1. To fade; to
Mlai (root) wither. ୨ । କ୍ଷୟିତ ହେବା—2. To decay, to wane

Printed by M. Kar, Utkal Sahitya Press, Cuttack